The illustrious PATRON of this work.

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ବରିଷ୍ଠ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ

Raja Sree Narayan Prasad Deb

Raja Saheb and Ruler of Boudh State (Orissa)

ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶାବତଂସ, ଉଦାରହୃଦୟ, ପ୍ରଜାପାଳକ, ମାତୃଭୂମିର ବରପୁତ୍ର, ପ୍ରଥିତଯଶା, ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟର ଅଧୀଶ୍ୱର

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାଜା ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ ।

U. S. Press, Cuttack.

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ (ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ଚ—ଥ)

ସଂଗ୍ରାହକ—ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

ସହକର୍ମିଗଣ—୧— ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ

୨—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାସ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ

୩—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ

୪—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର

୫— ଶ୍ରୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର

୬—ଶ୍ରୀ ଗୋଲୋକଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ

PŪRNNACHANDRA

ORḌIĀ BHĀSHĀKOSHA.

(A lexicon of the Oriya language)

Volume—III (Consonants Cha—Tha)

Compiler—**G. C. Praharaj**

Kaiser-I-Hind,

Advocate, Patna High Court, Cuttack, B. N. R. Orissa (India)

With the help of a body of colleagues

Printed and Published by V. Kar

THE UTKAL SAHITYA PRESS,

CUTTACK

1933.

AGENTS FOR PUBLICATION.

1. **Messrs Luzac & Co.**
   Oriental and foreign book-sellers
   Great Russell Street
   London W. C. I.

2. **Mr. Otto Harrassowitz**
   Querstrasse 14,
   Leipzig C 1,
   Germany.

3. **Librairie C. Klincksieck**
   11 Rue-de-Lille
   Paris 7E
   France.

4. **The Bhashakosha Office**
   P. O. Chandnichauk,
   Cuttack,
   Orissa, India.

5. **The Students' Store**
   Berhampore, Dt. Ganjam.

6. **The Pathasala Press,**
   Bankipore, Patna.

Price Rs. 16/- er volume

The third volume of the

PŪRṆNACHANDRA

ORDIĀ BHĀSHĀKOSHA

(Oriya Lexicon)

is dedicated to

Raja Sree Sree Sree Narayan Prasad Deb

Raja Saheb and Ruler, Boudh State

in grateful recognition of his sincere solicitude for the publication of the work and the valuable encouragement afforded by him to the cause of Oriya literature by a liberal donation of Rupees Eight thousand towards the publication charges of this volume

CUTTACK
May, 1933

By his admirer
THE COMPILER
G. C. Praharaj.

ଏହି **ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭାଷାକୋଷର ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ** ଯେଉଁ ମହୋଦୟ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ଆଠ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରି ଏଥିର ମୁଦ୍ରଣ ଓ **ପ୍ରକାଶର ପଥ ସୁଗମ କରିଅଛନ୍ତି**, ସେହି **ଗୁଣିପ୍ରବର**, ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ କର୍ମବୀର, ଦାନବୀର, **ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବରପୁତ୍ର**, ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶାବତଂଶ, ପ୍ରଜାରଞ୍ଜକ, ଧର୍ମଜୀବନ, ରାଜର୍ଷିକଳ୍ପ ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟାଧୀଶ୍ୱର ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ ମହୋଦୟଙ୍କ ଶ୍ରୀକରକମଳରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡକୁ ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରୀତି ସହକାରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କଲି ।

କଟକ, ଭାଷାକୋଷାଶ୍ରମ
ମେ ମାସ ୧୯୩୩

ଭବଦୀୟ ଗୁଣମୁଗ୍ଧ ସଂଗ୍ରାହକ,
ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ।

Raja Sree Narayan Prasad Deb

Raja Saheb and Ruler of Boudh State

(to whom this volume is dedicated)

ବୌଦ୍ଧରାଜ୍ୟାଧିପତି

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦ ଦେବ

(ଯାହାଙ୍କ କରକମଳରେ ଏ ଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲା) ।

U. S. Press, Cuttack.

Introduction

to the 3rd volume of the

PURNNACHANDRA ORDIA BHASHAKOSHA.

The contents of the 3rd volume.

Through the never-failing Grace of the Almighty Father the third volume of the Oria Dictionary is now placed in the hands of the public. It covers 12 consonants beginning with the letter ଚ (cha) and ending with ଥ (tha). The Oria language has got 13 vowels and 34 consonants, including the compound letter କ୍ଷ (ksha). The first volume dealt with the 13 vowels, the second volume with the first 5 consonants and the compound letter କ୍ଷ (ksha), and the third deals with 12 consonants. So, up to the end of the 3rd volume 31 letters will have been treated, and there still remain 16 letters from ଦ (da) to ହ (ha) which are estimated to occupy the next two volumes.

Certain devices for saving space.

In the third volume have had recourse to certain space-saving devices. Two phonetically similar words, having many letters in common and differing from each other in one or two letters only, have been treated as one word by the use of brackets. For instauce, instead of writing ଜୋଖାଇବା (Jokhāibā) and ଜୋଖେଇବା (Jokheibā) as two separate words, they have been written as one word, ଜୋଖା(ଖେ)ଇବା [Jokhā(khe)ibā]. (vide page 3040, 1st column).

In many cases words derived from a have been noted below the word and their parts of speech noted against them, instead of each being treated separately. For instance, under the word ତଦେକାତ୍ମା (Tadekātmā) which is an adjective, its derivative noun form ତଦେକାତ୍ମତ୍ୱ (Tadekātmatwa) has been noted below it, instead of being treated separately (vide page 3338, column 1).

In the case of words used in more than one form, one form has been given as the principal word and the alternative forms have been noted below it. For instance, ଡମାଡ଼ଉଳ (Ḍamāḍaula) has been given as the main word and its alternative forms ଡମାଡ଼ୋଳ (Ḍamāḍola) and ଡମାଡ଼ୌଳ (Ḍmāḍaula) have been noted below it, instead of being treated separately (vide page 3222, column 1).

By means of these devices there has, I think been a saving of at least 200 pages in the matter contained in this volume.

Suggestions have been made to make use of the spaces left vacant on the right of the Oria and English meanings, by continuing the matter of the lower line in the upper as one line. This plan would, no doubt, save much space; but as it has not been followed in the previous volumes, the deviation would be resented as an innovation by some users and would be confusing to many others.

In the fourth and succeeding volumes it is proposed to discontinue the use of headnotes occupying the top of every page, as the users of the dictionary must have become familiar with the directions given in these head-notes in the first three volumes. Only at intervals of, say 50 or 100, pages, and on the top of the beginning of every new letter will these head-notes appear. This will certainly result in a substantial saving of space.

The number of words in the lexicon.

To satisfy my curiousity I had the words treated in the first three volumes counted. It is found that 62 thousand words find place in these volumes. It is expected that there will be 60 thousand words more in the subsequent volumes, thus bringing the number of Oria words to one hundred and twenty thousand, or at least one hundred thousand. The Hindi Śabdasāgara (Hindi dictionary, compiled by the Nāgarī Prachāriṇī Sabhā of Benares) appears to have 93 thousand words. Babu Jnyanendra Mohan Das's Bengalee dictionary contains 75 thousand words. Webster's English dictionary originally contained 80 thousand words in the 1847 edition.

Still, some thousands of provincial or dialectical, technical and classical words have not found place in this compilation, for want of assistants and resources required to compile them. Now that a tolerable ground-work has been laid, it is hoped that energetic young men and societies, commanding resources and workers, will supplement the number by collecting words from every conceivable creek and corner; and then Oria will be pronounced to be one of the richest and most phonetic languages on the face of the earth.

Books of reference.

I take this opportunity of repeating here, with gratitude, the valuable help I have received from the English, Hindi, Bengalee and Oriya books of reference, the names of which are mentioned in the list appended at the end of the introduction.

Incompleteness of the vocabulary of a living language.

It may be noted here that it is impossible to compile a complete vocabulary of a living language, as it is to compile a complete biography of a living person. A living vernacular is being every day enriched by dozens of new scientific, technical and professional terms which are coined from day to day to suit the exigencies and requirements of the times.

Preliminary stages of publication.

As has been stated in the introductions to the previous volumes, the alphabetical compilation of the Oria words has been completed and the manuscripts once revised by me. Fair copies of the manuscripts are made, which, after revision and necessary additions of Hindi and Bengalee equivalents, will be ready for press.

The prospect of the publication of the complete work.

As the printing of successive volumes advances, the prospect of the publication of the complete work becomes brighter and brighter, and I hope that God will not let this work of national importance, once begun, remain incomplete.

My valued colleagues and assistants in the compilation of this volume.

My valued colleagues and assistants in the course of the preparation of the third volume have been:—

(1) C. L., Philip Esq. M. A., I. C.. S, C.:I, E., Commissioner, Orissa Division, recently gone home on leave, has very carefully gone through the English portion of most of the proof-sheets of the third volume, as he did in the case of the second volume. Whenever he was at head-quarters he insisted on the proof-sheets being regularly submitted to him. Towards the close of the printing of the third volume he left for England, and from what I have seen of his successor Mr. E. S. Hoernle I. C. S, a man of high literary acquirements, I am justified in entertaining the hope that he will, to a great extent, fill up the gap made by Mr. Philip's absence.

(2) The continuous and lively co-operation and sympathy of Sreemati Pitambari Devi, my sister-in-law, have enabled me to sustain the fatigue and strain of incessant daily labour for 12 to 15 hours. She has helped me in exercising the manifold activities of lexicographer, reviser, fair-copyist, proof-reader, compiler of quotations and dialectical words and searcher in hundreds of books of reference in English, Hindi, Bengalee and Oria, off and on for the last 15 years. She has cheered me on whenever I have seemed despondent, she has braced me up whenever I have become tired and she has goaded me on whenever I have lagged behind. In a word, she has been my inspiration in this arduous task these 15 years.

(3) Srijukta Viswanath Kar, my preceptor in the field of literature, Editor of the Utkal Sâhitya magazine and proprietor of the Press in which the work is printed, has personally supervised the printing and proof-reading of the forms, even when he is too ill to attend to other duties.

(4) Pandit Kulamani Das, Head Pandit, Ravenshaw Collegiate School, Cuttack, who has been kindly permitted by the authorities to work with me for one hour daily, has not only critically examined and revised the fair copies, but has embodied many valuable notes and additions in the body of the book, after consulting many standard works of reference.

(5) Babu Krishna Chandra Misra M. A., B. L. of Cuttack, sometime my junior in the bar, has recently volunteered his help to go through the proof-sheets and press-copies, to lighten the strain put on me. Since I began word-collection 15 years ago he has now and then rendered me help in various ways, but towards the close of the printing of the third volume, when he found me despondent over the prospect of losing the valuable co-operation of Mr. Philip and anxious to find a helpmate in his place, he came forward with an offer of his daily service for 2 or 3 hours, which I gratefully accepted.

(6) Babu Satindra Narayan Ray Mahasaya, M. A., B. L., Advocate, Cuttack, has diligently gone on supplying me with the colloqual Bengalee equivalents for many Oria words whenever he gets a little leisure from his professional preoccupations. His labour has been a labour of love throughout.

(7) Pandit Ramlochan Saran, publisher and book-seller, Patna and Laheriaserai, has very gladly supplied me with colloqual Hindi equivalents of many Oria words whenever I have required his help. He has even, in this connection, undertaken journeys to Cuttack.

(8) Pandit Ramchandra Rath, the rear-guard of the once famous batch of Satyabadi educationists, has clung to my staff with a tenacity of purpose which has elicited nothing but praise from those who have seen him prepare the fair-copies from the manuscripts. He has worked for the last 3 years.

(9) The extraordinary sharpness of Babu Padma Charan Das, Assistant of the Utkal Sahitya Press, Cuttack, in detecting mistakes in the proof-sheets is unrivalled. He has, at a glance, detected scores of printing mistakes where 3 or 4 proof-readers preceeding him could find none. He has spared no pains in thoroughly going through the proof-sheets and watching the printing of the forms with, the eyes of a zealot, in the course of the publication of the three volumes.

(10) Pandit Narsing Mahapatra, Assistant teacher, P. M. Academy, Cuttack, insisted on working in the staff, when he found that I would not be able to pay him even the scanty allowance which I have been wont to pay to my assistants.

(11) Babu Bhubaneswar Misra has been in my staff for the last 2 years.

(12) Babu Golak Chandra Pradhan, an Oria classical scholar and a talented Oria poet, who has devoted his attention to the composition of Oria poems in the style of our classical poets but in simpler language, has been working in my staff, off and on, for the last 4 years.

My supporters and well-wishers.

Besides these gentlemen who have been regularly assisting me, I am indebted to the following gentlemen for their co-operation, support and patronage.

Babu Bamdeb Misra B. A, Dewan, Athmallik State, has supplied me with hundreds of words current in the Orissa States and in Jajpur.

Babu Batakrishna Mahanty B. A, Dewan, Boudh State, has also been profuse in his supply of words peculiar to Boudh and Dhenkanal States.

Rai Bahadur Jugal Kishore Tripathy, M. A, Dy. Magistrate and Dy. Collector, Bihar and Orissa, Dewan of Keonjhar State, has evinced a keen practical sympathy and solicitude for the publication of the remaining volumes, by bringing the work to the notice of several distinguished personages.

Srijut Harish Chandra Baral B.Sc., I. S. R. S, Assistant Traffic Superintendent, G. I. P. Ry. Jhansi, a rising Oria writer of versatile talents, has favoured me with many valuable and welcome suggestions and criticisms. He is one of the first batch of my advance-subscribers and has found time, in spite of his onerous duties, to go through a large portion of the published volumes, to find out how cost and space can be economised in the remaining volumes. Though I have not been able to follow his advice on every point, after having conducted the previous volumes on certain lines, I have tried to benefit by his suggestions, whenever possible.

The Raja Saheb and Ruling Chief of Athgarh State, whose deep sympathy with the labours of his late father's dear friend has been alluded to in the first volume, has now been installed as a Ruling Chief. I have sure indications that amidst his state duties he is keenly watching the progress of the work.

Rai Bahadur Lakshmidhar Mahanty B. L., M. L. C., Advocate, Cuttack, and Deputy President, Bihar and Orissa Legislative Council, has been as vigilant as ever in watching the progress and financial outlook of the publication.

Babu Chintamani Mahanty, the poet, mentioned my humble labours in his presidential speech at the last anniversary of the Utkal Sahitya Samaj, Cuttack, and after visiting the manuscripts published his high appreciation in some papers.

The editors of the Daily Asha, the Samaj and the Utkal Dipika, the Pallibasi, the Gurjat-basini and other papers have from time to time encouraged me by their appreciating editorials.

The Raja Sahebs of Boudh, Athmallik and Keonjhar have honoured me by publicly eulogising me and my humble labours.

The rising Oria poetess Aparna Debi has been a sincere admirer of the compilation and of the compiler. It is hoped that she will be one of my valued colleagues in near future.

My valued patrons

His Excellency Sir H. L. Stephenson, late Governor of Bihar and Orissa, and now Governor of Burma, who was the patron of the first volume, has continued to have an eye on the progress of the publication.

His Excellency Sir J. D. Sifton, the, Governor of Bihar and Orissa, who was the patron of the second volume, has been as sympathetic as ever, and has most readily granted me interviews and permitted me personally to lay my wants and requirements before His Excellency without reserve. His Excellency has condescended always to speak a word in my favour before prospective patrons and doners.

The Hon'ble Sir Courtney Terrell, Kt, Chief Justice of the Patna High Court, who is intimately connected with many a movement touching the welfare of this Province and had occasion to see the first and second volumes of the dictionary at the Patna University Senate meeting on 26-3-33, has been enthusiastic over it. During the Cuttack Circuit in April last he found time to pay a visit to the office of the dictionary. This visit has infused new vigour into me and my workers. This introduction has passed through His Lordship's hands. I am grateful to His Lordship for his keen interest.

The Hon'ble Raja Saheb of Kanika, to whom the compiler's labours have been known for the last 15 years, has always blessed the work with words of encouragement and appreciation.

G. E. Fawcus. Esq. M. A., I. E. S., C.I.E., V.D., Director of Public Instruction, Bihar and Orissa, has evinced a more than paternal solicitude. His initial promise to purchase 114 copies for his Department in 1929 made me dream of seeing the work published. His commendation of the undertaking strengthened the recommendations of the Hon'ble Mr. J. A. Hubback and of Mr. N. F. Peck to the Government of Bihar and Orissa for a liberal grant. Not content with what he had already done, he recommended to the Patna University Syndicate and Senate the proposal of a University grant of Rs.5000/- for the publication; and the smooth and unanimous passage of this proposal through the Syndicate and Senate was due to his initiative. The charm of the fact is that he did not, till the proposal was finally passed by the Senate on 26-3-33, let me know that he was at the root of this proposal, which was put up before the University without my having approached the body for the grant. This grant will enable me to start with the printing of the fourth volume just after this third volume is out. I owe to him my introduction to the centres of learning in England and on the Continent; for it was he who supplied me with the names and addresses of persons and centres of learning, to whom I sent my prospectus and specimen forms, and many of whom have subscribed for the work. I am grateful to all the members of the Patna University also and specially to Babu Ganjendra Prasad Das M.A., B.L., Advocate, Patna, who moved the recommendation of the Syndicate at the Senate meeting, for this windfall.

Mr. M. S. Das, M. A, B. L., C. I. E."the Grand Old Man of Orissa," whose connection with the compiler has been gratefully referred to in the introduction to the first volume, has watched the work with the loving eye of a foster-father, though as yet we have not had the previlage and permission of publishing his photo.

In this edition 1250 copies have been struck off. The cost of bringing out each volume of about 1200 pages, including the cost of binding, amounts to

The Late Maharaja
Purnnachandra Bhanj Deo of Mayurbhanj.
ମୟୂରଭଞ୍ଜର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେଓ

Maharaja Pratapchandra Bhanj Deo
Ruler, Mayurbhanj State.
ମୟୂରଭଞ୍ଜାଧୀଶ୍ୱର ମହାରାଜ ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେଓ

U. S. Press, Cuttack.

rupees 12000/- (twelve thousand). Besides this, a monthly recurring expense of Rs. 200/- is incurred for the staff of assistants for making the fair copies ready for the press. Besides this monthly charge for 5 years (which works out at Rs. 12000/-), a sum of Rs. 60,000/- (sixty thousand) is required to bring out the complete set of 5 volumes by the end of the year 1934. On account of financial stringency, which has, for the last few years, affected the Government as well as private persons, donations and advance subscriptions came in so slowly and discouragingly that I had to borrow Rs. 7000/- (seven thousand) to bring out the second volume.

Financial outlook

The financial outlook has been so serious that the Government of Madras which had promised to purchase fifty copies, when published, and the Government of Bengal which had promised to purchase ten copies, in 1929, rescinded their promise when they were informed that the first volume was ready. I was in a fix how to start with the publication of the third volume, and I approached the Raja Saheb of Boudh State, Orissa, and laid my difficulties before him. He had already subscribed for 8 sets of the work. He was so pleased with the production that he made a grant of rupees five thousand for the nonce and promised to consider the question of further contribution for the publication of the third volume. The prompt payment of his donation enabled me to push on the printing of the third volme. This has been supplemented by the payment of the balance donation of Rs. 4000/- by the Maharaja of Mayurbhanj, Rs. 200/- towards his promised donation by the Raja Saheb of Chikati and fresh donations of Rs. 300/- by the Raja Saheb of Keonjhar State, and Rs. 300/- by the Raja Saheb of Athmallik State and an additional donation by the Raja Saheb of Boudh. In addition to the sums received from various patrons for the revision and publication of the work, which were acknowledged in the previous volumes, I gratefully acknowledge receipt of the above sums which have enabled me to bring out this volume without undue delay.

The Raja Saheb of Khallikota, Ganjam District, whose name will be ever connected with the Secretary of State's announcement of the creation of the new Orissa Province, has in the meantime promised a donation of Rupees one thousand.

As an humble return for the substantial encouragement given by him, this volume, is, with his kind permission, dedicated to the Raja Saheb of Boudh State, who is also constituted its patron.

The recent grant of the Patna University

While the printing of the third volume was nearing completion I was wondering what was in store for the publication of the fourth volume, when to my great surprise and relief, I learnt that the Patna University, had as stated above, made a grant of Rs. 5000/-. This grant will enable me to start with the printing of the fourth volume, and Providence will arrange for the receipt of the requisite balance of the cost of publication of that volume.

The expected help from the Raja Saheb of Jeypur, Vizagapatam.

The Dewan Saheb of Jeypur State, Vizagapatam District, has informed me that the Raja Saheb of Jeypur, Raja Bikram Deb Varma, Sāhitya Samrāṭa, whose intimate connection with this undertaking since its inception has been gratefully acknowledged in the first and second volumes, will favourably consider the question of making a substantial contribution towards the cost of publication of the fifth volume.

Thus, it will be seen that the prospect of starting the publication of the succeeding two volumes is becoming brighter and brighter, forcibly reminding me of the truth of the prophecy of the Raja Saheb of Athmallik that this work of national importance having once started, God will not let it remain unfinished.

Receipts and requirements

Up to date a sum of rupees forty six thousand has been raised or promised, as donations and advance-subscriptions, towards the publication-charges of the five volumes, besides the amounts raised for and spent in revision and faircopying of the manuscripts. Still, provision has to be made for a further sum of Rupees fifteen to twenty thousand before the fifth volume is placed in the hands of the public.

Reiteration of the already expressed hope of completion of this national monument

I take this opportunity of reiterating the hope expressed in the introduction to the 2nd volume that the construction and completion of this national monument of the Oria language and literature, of which the foundation-stone has been laid by the Government of Bihar and Orissa with such august Heads as Sir H. L. Stephenson and Sir J. D. Sifton, and which has been associated with the hallowed name of the late Maharaja Purnna Chandra of Mayurbhanj, and the progress of which is guarded and fondly watched by the following distinguished array of stalwarts and patriots, will not be long delayed or deferred :—

The Maharaja of Mayurbhanj, the Maharaja of Kalahandi, the Maharaja of Sonepur, the Maharaja of Seraikela, Raja Saheb of Boudh, Raja Saheb of Athmallik, Raja Saheb of Dhenkanal, Raja Saheb of Jeypur, Raja Saheb of Parlakhemidi, Raja Saheb of Khallikota, the Mohanta Maharaj of Emar Math, the Hon'ble Raja Saheb of Kanika, Bhuyan Bhaskar Chandra Mahapatra, the father of the 'Prachi' movement. Each one of these worthies is reputed throughout the land as being an illustrious patron of literature and learning, and any one of them can contribute singly the necessary amount, if he only takes up the matter in right earnest. The compiler feels confident that the undertaking which has progressed so far will advance to its completion with the help of some at least of the above patriots.

Publication of a Supplementary Volume if necessary.

After the fifth volume is out it will have to be considered if the publication of an additional volume as Supplement, will be necessary to embody the words which have come to our notice in the meantime and words of the last letters of the alphabet which will be left over in the 5th volume.

Number of Copies sold and presented to subscribers and patrons in and outside Orissa and in Europe.

Up to the time of the publication of the second volume (August 1932) I had 266 copies of the work sold. Since then 50 more copies have been sold, thus bringing the number sold to 316. Up to date 30 copies have been presented to distinguished patrons, well-wishers, assistants and prospective supporters. This book counts as its subscribers learned personages and bodies in Norway, France, England and Germany; and booksellers in London, Germany, Prussia and France have been securing orders for it from abroad.

Appreciation of the work in Europe

Mr. Otto Harrassowitz of Leipzig has advertised the publication in his catalogue of oriental publications which is distributed amongst 3000 clients all over the civilised world. Messrs Luzac & Co. booksellers of London have already secured 5 subscribers and expect to secure more. Mr. T. Clinck-sieck of Paris has also acted as my agent. Mr. Guiseppe Tucci, member of the Royal Academy and professor of religions and philosophy of India in the University of Rome, intends publishing his appreciation and review of the work in the official organ of the Oriental School of the University of Rome. Thus, it will be seen that the Oria language, which was, until lately, not known outside Orissa, has been gaining publicity and appreciation in centres of international culture. For this service I am grateful to the above agencies.

Award of the Kaiser-I-Hind medal to the Compiler

To the recommendation of His Excellency Sir J. D. Sifton, the Governor of Bihar and Orissa, who is my Patron, and of Mr. C. L. Philip C. I. E. Commissioner of the Orissa Division, who is a valuable colleagues of mine, I owe the graceful recognition of my humble service to the cause of Oria literature by the bestowal of the Kaiser-I-Hind, silver medal, on the last New Year's day, which, to a humble worker like me, means a passport to the patrons of literature and learning whom I may have to approach for help in furtherance of this national undertaking.

The present price and the price to be fixed after completion of the whole work

In the prospectus issued in 1929 advance-price was advertised to be Rs. 30/- per set of 2 volumes; but after publication of the first and second volumes

the advance-price was enhanced to Rs.50/-when it was found that the work would occupy 5 volumes; and the cash price of every volume was fixed at Rs. 15/-

Now in consideration of the increase of size and cost, the advance-price of a whole set of 5 volumes, payable in cash, is fixed at Rs. 60/-, and the cash price for each volume is fixed at Rs. 16/-. The price may have to be further increased as the publication of the succeeding volumes advances. Those, however, who have already paid the full advance-price according to the then advertised rates will get the whole set without any extra demand. The increase of price has been necessitated by the unforeseen increase in the size, and consequently of the cost, of the publication.

The expected time-limits for the publication of the succeeding volumes

The fourth volume is expected to be out by March 1934 and the 5th volume by December 1934, or by the beginning of the year 1935.

The connection between the formation of the Orissa Province and the compilation of this national monument

Since the publication of the first volume the picture of a glorious future for the Oria nation, which I had formed in my mind, still inspires me; and the idea that the humble compiler has contributed his quota to the dawning of this glorious day makes me satisfied that I have not lived my life in vain.

It is but meet to mention here that in the introduction to the first volume (September 1931) I had referred to the fact that the Oria-speaking tracts lie scattered in the borders of four provinces. By the time the second volume was out (August 1932), the question of amalgamation of the said tracts was on the anvil at the Round Table Conference. Now, by the time the third volume is out (May 1933), the declaration of a separate Orissa Province has been made by the Secretary of State for India in Council at the conclusion of the third Round Table Conference. It is hoped that by the time the two subsequent volumes are out, at intervals of 9 to 10 months each, i.e. by the end of 1934, the creation of the Orissa Province will be a settled fact, after the satisfactory solution of the vexed question of boundaries of the new Province, which has been sorely agitating the minds of 12 millions sons and daughters of Mother Utkal, since the memorable declaration made in the White Paper. From this it will be seen that the fruition of my individual aspiration is contemporaneous with that of the national aspiration of the Orias for administrative union.

The fond hope of connecting the final volume with the sacred name of His Majesty the King Emperor

In commemoration of the creation of the separate Orissa Province the compiler, on his humble part, aspires to dedicate to His Most Gracious Majesty, the King Emperor of India, the last volume of this work, the result of a lifetime of labour and application, as a symbol of sturdy and unflinching loyalty of 12 millions of His Majesty's Oria subjects, who had been, for the last half a century, cherishing a dream and praying to be brought under one administration.

Thanks to my past, present and prospective colleagues, supporters, sympathisers and patrons

To all my colleagues, supporters, sympathisers, critics and patrons, actual and prospective, I again tender my heartfelt thanks for all they have done and will do; and I invoke their support, patronage and blessings for the completion of the work.

Tribute to the Almighty and Benevolent Father and prayer for His Grace

Lastly I tender my gratitude to the Great and Bonevolent Being who has brought me and my Dictionary safely up to this stage, and pray that He may give me strength and support to finish it.

His will be done. Amen.

Bhāshākosha Āsrama,
CUTTACK,
May 1933.

Gopal Chandra Praharaj,
Compiler.

Raja Sree Kishore Chandra Deb

Raja Saheb and Ruling Chief of Athmallik State (Orissa)

ଅଷ୍ଟମଲ୍ଲିକାଧୀଶ୍ୱର ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।

Babu Bamadeb Misra B. A.

ଶ୍ରୀ ବାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି. ଏ. —ଦେୱାନ, ଆଠମଲ୍ଲିକ ଷ୍ଟେଟ

ଅବତରଣିକା ।

ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ବିଷୟ—ପରମପିତା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ଭାଷାକୋଷର ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଆଜ ସାଧାରଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ସମର୍ଥ ହେଲି । ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ୧୩ଟି ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ଓ କ୍ଷ ଅକ୍ଷରକୁ ମିଶାଇ ୩୪ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଅଛି । ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ୧୩ଟି ଯାକ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ କ୍ଷ ଅକ୍ଷରକୁ ମିଶାଇ କ ଠାରୁ ଙ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୬ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଓ ତୃତୀୟ ଭାଗରେ ଚ ଅକ୍ଷରଠାରୁ ଥ ଅକ୍ଷର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୨ଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ, ଏପରି ପ୍ରଥମ ତିନି ଖଣ୍ଡରେ ମୋଟରେ ୩୧ଟି ଅକ୍ଷର ସନ୍ନିବେଶିତ ହେଲା । ଆଶା କରାଯାଏ ଯେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଅବଶିଷ୍ଟ ୧୬ଟି ଅକ୍ଷର ଆଗାମୀ ଚତୁର୍ଥ ଓ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡରେ ପରିସମାପ୍ତ ହେବ ।

ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କମାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ଓ କଳ୍ପନା—ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କମାଇବା ପାଇଁ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ କତିପୟ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବିତ ହୋଇଅଛି । ଧ୍ୱନିରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବା ଦୁଇଟି ଏକାର୍ଥବାଚକ ଶବ୍ଦକୁ ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୂଳଶବ୍ଦରୂପେ ନ ଲେଖି ବନ୍ଧନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ପରି ଲେଖା ଯାଇଅଛି, ଯଥା— ଢୋଖାଇବା ଓ ଢୋଖେଇବା, ଏ ଦୁଇ ଶବ୍ଦକୁ ଢୋଖା(ଖେ)ଇବା ରୂପେ ରଖାଯାଇଅଛି (୩୦୪୦ ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରଥମ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖନ୍ତୁ) ।

ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଏକ ପ୍ରକୃତିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ଏକାଧିକ ଶବ୍ଦକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପେ ନ ରଖି ସେଥିରୁ ଗୋଟିକୁ ମୂଳଶବ୍ଦରୂପେ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେହି ଶବ୍ଦର ତଳେ ନୋଟ୍ କରାଯାଇଅଛି; ଯଥା—ତଦେକାତ୍ମ ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦ ତଳେ ଉକ୍ତ ପ୍ରକୃତିନିଷ୍ପନ୍ନ ତଦେକାତ୍ମତ୍ୱ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ନୋଟ୍ କରାଯାଇଅଛି (୩୩୩୮ ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରଥମ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖନ୍ତୁ) । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ ଏକାଧିକ ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦକୁ ମୂଳଶବ୍ଦ ରଖାଯାଇ ଅନ୍ୟ ଆକାରମାନଙ୍କୁ ତହିଁ ତଳେ 'ଅନ୍ୟରୂପ' ଭାବରେ ନୋଟ୍ କରାଯାଇଅଛି; ଯଥା—ତମାତଉଲକୁ ମୂଳଶବ୍ଦ ରୂପେ ରଖାଯାଇ ତହିଁ ତଳେ ତମାତୌଲ ଓ ତମାତୋଲ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟକୁ 'ଅନ୍ୟରୂପ' ବୋଲି ନୋଟ୍ କରାଯାଇଅଛି (୩୨୨୨ ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରଥମ ସ୍ତମ୍ଭ ଦେଖନ୍ତୁ) । ଏହି ଉପାୟମାନ ଅବଲମ୍ବିତ ହେବାରୁ ଏହି ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ଥିବା ବିଷୟମାନଙ୍କର କଳେବର କଟିଯାଇ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଶହ ପୃଷ୍ଠା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଅଛି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ।

ମୂଳଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଦିଆଯାଇଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜୀ ଅର୍ଥମାନଙ୍କ ଡାହାଣରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନ ଖାଲି ରହି ଯାଇଅଛି, ସେ ସ୍ଥାନମାନ ଖାଲି ନ ରଖି ତତ୍‌ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଇଂରାଜି ଅର୍ଥମାନ ଧାଡ଼ିମୂଳରୁ ଲଗାଇ ଲଗାଇ କରି ଛାପିଲେ ଖାଲି ଜାଗାମାନ ପୂରି ଯାଆନ୍ତା ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କମି ଯାଆନ୍ତା ବୋଲି କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ ସୂଚନା କରୁଅଛନ୍ତି । ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ଖାଲି ଜାଗାମାନ ଭରଣା ହୁଅନ୍ତା ଏବଂ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କମନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଭାଗମାନଙ୍କରେ ଏ ପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁସୃତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଏ ନୂଆ ପଦ୍ଧତି ଅଡୁଆ ଓ ବିରକ୍ତିକର ଲାଗିବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା ହେବାରୁ ଅଗତ୍ୟା ଉକ୍ତ ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବିତ ହେଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଦେଶରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ସଙ୍କେତମାନ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ପୃଷ୍ଠାରେ ତାହା ନ ରଖି ୫୦ ବା ୧୦୦ ପୃଷ୍ଠା ଅନ୍ତରରେ ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଦେଶରେ ଏହା ଛପା କରାଯିବ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋଭାଗରେ ଏହା ଦିଆଯିବ ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ କଳ୍ପନା କରାଯାଉଅଛି । ଏତଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର କଳେବର କେତେକ ପରିମାଣରେ କମିଯିବ ।

ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା—ମୋର କୌତୂହଳ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ଶବ୍ଦମାନ ଗଣତି କରାଇବାରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ଥ ଅକ୍ଷର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦ ସଂଖ୍ୟା ୬୨ ହଜାର ହୋଇଅଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ଆଉ ୬୦ ହଜାର ଶବ୍ଦ ରହିବ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଉଅଛି । ଅତଏବ ମୋଟରେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦସଂଖ୍ୟା ଲକ୍ଷେ ବା ଲକ୍ଷେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ହେବ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । କାଶୀ ନାଗରୀପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାଙ୍କ ସଂଘବଦ୍ଧ ଉଦ୍ୟମରେ ୨୦ ବର୍ଷ ପରିଶ୍ରମ ଓ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଅର୍ଥବ୍ୟୟର ଫଳରେ ୮ ଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ୩୬୦୦, ପୃଷ୍ଠାବ୍ୟାପୀ ହିନ୍ଦି ଭାଷାର ପ୍ରକାଣ୍ଡ 'ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର' ନାମକ ଅଭିଧାନରେ ୯୩ ହଜାର ଶବ୍ଦ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରମୋହନ ଦାସଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ୧୬୦୦ ପୃଷ୍ଠାବ୍ୟାପୀ 'ବାଙ୍ଗାଲା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ'ରେ ୭୫ ହଜାର ଶବ୍ଦ ଥିବାର ସଂଗ୍ରାହକମାନେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ପୃଥିବୀପ୍ରସିଦ୍ଧ ନୋହା ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ପ୍ରାମାଣିକ ଇଂରାଜି ଅଭିଧାନର, ୧୮୪୭ ସାଲର ଦ୍ୱିସହସ୍ର ପୃଷ୍ଠାବ୍ୟାପୀ ସଂସ୍କରଣରେ ୮୦ ହଜାର ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିବାର ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶକ କହିଅଛନ୍ତି । ଉପଯୁକ୍ତ ସଂଗ୍ରାହକ, ଅର୍ଥ, ଉତ୍ସାହ ଓ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଅଭାବରୁ ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ବହୁସହସ୍ର ପ୍ରାଦେଶିକ ଓ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ଆଶା କରାଯାଏ, ଏଥି ପରେ ଉତ୍କଳର ଆଶା ଓ ଭରସାର ସ୍ଥଳ ଉତ୍ସାହୀ କୃତବିଦ୍ୟ ଯୁବକବୃନ୍ଦ ଓ ସାହିତ୍ୟସଂଘମାନ ଉତ୍କଳର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ, ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚେଷ୍ଟାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଏହି ଭାଷାସୌଧର ମୂଳଦୁଆର ପୁଷ୍ଟି ସାଧନ କରିବେ ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଶବ୍ଦଗ୍ରାହିତା, ଧ୍ୱନିସମ୍ପଦ ଓ ଶବ୍ଦବିଭବ ଦେଖି ଦିନେ ସଭ୍ୟଜଗତ ଚମତ୍କୃତ ହେବ ।

ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ—ଯେଉଁ ଇଂରାଜି, ହିନ୍ଦି, ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରୁ ମୁଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂକଳନରେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଅଛି, ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଅବତରଣିକାର ପରିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରୁଅଛି । ଏହି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ ତତ୍ତତ୍ ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଋଣୀ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା—ଜଣେ ଜୀବିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ ତାଙ୍କ ଜୀବିତକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ଯେଉଁପରି ଅସମ୍ଭବ, କୌଣସି ଜୀବନ୍ତ କଥ୍ୟଭାଷାର ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ସେହିପରି ଅସମ୍ଭବ ନ ହେଲେହେଁ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଃସାଧ୍ୟ । ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂସ୍ରବ ଓ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନର ପ୍ରସର ବୃଦ୍ଧି ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଥ୍ୟଭାଷାରେ ପ୍ରତିଦିନ ଶତଶତ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଅଛି ଓ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କରୁଅଛି ଓ କରୁଥିବ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଏକାଦିନେ ବା ଏକାଦିଗକେ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ମୋ ଭଳି କ୍ଷୀଣଶକ୍ତି ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।

ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶର ଆନୁପୂର୍ବିକ କର୍ମମାନ—ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଅବତରଣିକାରେ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପାଇଁ ଶବ୍ଦସଂକଳନ କର୍ମ ସରିଅଛି ଓ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କରେ ମୁଁ ପୁଣି ଥରେ ଆମୂଳ ଆଖି ପକାଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉକ୍ତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ମୋ ସହକର୍ମୀ ୫ ଜଣ ସାଫି କରିବାରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି; ସାଫି ହେବା ପରେ ସେମାନ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆଲୋଚିତ ଓ ସଂଶୋଧିତ ହେଉଅଛି; ତତ୍‌ପରେ ତାହା ମୋ ଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜିତ ହେଉଅଛି ଓ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ହିନ୍ଦି ଓ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ସଂଯୋଜିତ ହେଉଅଛି; ଏଥିପରେ ଏମାନ ଛପା ହେବାପାଇଁ ପ୍ରେସ୍‌କୁ ଅର୍ପିତ ହେଉଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବହୁ ଦୋଷ, ବହୁ ଅଭାବ, ବହୁ ଅସଙ୍ଗତି ଓ ବହୁ ପ୍ରମାଦ ରହିଗଲା; ବୋଧହୁଏ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଯାହା ଉପଲବ୍ଧି କରୁଅଛି, ଅନ୍ୟମାନେ ତାହା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏ ଅଭିଯୋଗର କ୍ଷାଳନ ପାଇଁ ମୁଁ ଏତିକିମାତ୍ର ନିବେଦନ କରୁଅଛି ଯେ, ମୁଁ ଜାଣିଶୁଣି ମୋ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ତ୍ରୁଟି କରି ନାହିଁ, କିମ୍ବା ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ କସ୍ମିନ୍‌କାଳେ ପରାଙ୍‌ମୁଖ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏମନ୍ତ କି, ଛପାଖାନାରେ ଗାଲିପ୍ରୁଫ୍ ଓ ପେଜ୍‌ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଯେବେ କୌଣସି ନୂତନ ଶବ୍ଦ ବା ବିଷୟ ବା ଟୀକା ବା ଭ୍ରମ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଅଛି, ତେବେ କମ୍ପୋଜ୍ ହୋଇଥିବା ଫର୍ମାମାନ ଭଙ୍ଗାହୋଇ ନୂଆ ଫର୍ମା ମଧ୍ୟ କମ୍ପୋଜ୍ ହୋଇଅଛି ।

ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଆଶା—କ୍ରମଶଃ ଯେଉଁପରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର କତିପୟ ଭାଗମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଅଛି, ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଆଶା ଏଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର ହେଉଅଛି । ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିରାଟ ଜାତୀୟ କର୍ମ ଯେତେବେଳେ ଆରବ୍ଧ ହୋଇ ଏତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲାଣି, ପ୍ରଭୁ ଏହାକୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରଖିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଯେଉଁ ଆଶା ଓ ଆଶ୍ୱାସନାପୂର୍ଣ୍ଣ ବଚନ ଆଠମଲ୍ଲିକର ରାଜାସାହେବ ଗତ ବର୍ଷ ମୋତେ ଶୁଣାଇଥିଲେ, ତହିଁର ସାର୍ଥକତା ମୁଁ ଫଳତଃ ଅନୁଭବ କରି ସୁଖୀ ହେଉଅଛି । ବିଚଳା ବରି ଆଉ ଓଲଟିଲା ଧରି ରହେ ନାହିଁ ବୋଲି ଓଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁଭବସିଦ୍ଧ ପ୍ରବଚନ ଅଛି ।

ଏହି ଭାଗର କର୍ମରେ ମୋର ସହକର୍ମୀ ଓ ସହାୟକଗଣ—ଏହି ତୃତୀୟ ଭାଗର କର୍ମରେ ମୁଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସହାୟକ ଓ ସହକର୍ମୀରୂପେ ପାଇ ଧନ୍ୟ ହୋଇଅଛି :—

(୧) ଏବେ କେତେକ ମାସପାଇଁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ବିଲାତକୁ ପ୍ରୟାଣ କରିଥିବା ଓଡ଼ିଶାବିଭାଗର କମିସନର୍ ଓ ଗଡ଼ଜାତର ଭୂତପୂର୍ବ ପୋଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍ ଏବଂ ଫିଲିପ୍-ଡଫ୍ କମିସନର ସଦସ୍ୟ, ଉତ୍କଳପ୍ରେମିକ ମହାମତି ସି. ଏଲ୍. ଫିଲିପ୍ ଭାଷାକୋଷର ୨ୟ ଖଣ୍ଡର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟର ଇଂରାଜି ଅଂଶ ସଂଶୋଧନ କରିଥିଲେ । ଏହି ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଅଛି । କଠୋର ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟଶାସନଘଟିତ ସରକାରୀ କର୍ମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଯେତେ ଦିନ କଟକରେ ରହୁଥିଲେ ପ୍ରତିଦିନ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନ ପଠା ନ ଗଲେ ସେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । ସେ ଛୁଟିରେ ଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ ଇ. ଏସ. ହର୍ଣ୍ଣିଲେ ସାହେବଙ୍କ ସଂସ୍ରବରେ ଆସି, ତାଙ୍କ ମଧୁର ବ୍ୟବହାର ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖି ମୁଁ ଆଶା କରୁଅଛି ଯେ, ଫିଲିପ୍ ସାହେବଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିଜନିତ ଅଭାବ ଭାଷାକୋଷର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡକୁ ବାଧିବ ନାହିଁ ।

(୨) ମୋର ସହକର୍ମିଣୀ ଭଗିନୀପ୍ରତିମା ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହ, ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଓ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କ ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନ ଓ ସଂଶୋଧନ, ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କର ପୁନରୁଦ୍ଧାର (ସାଫି କରିବା), ପ୍ରାଦେଶିକ, ପାରିଭାଷିକ ଓ ଇତର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଂଗ୍ରହ, ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଓ ଟୀକା ସଂଗ୍ରହାର୍ଥ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ, ଇଂରାଜି, ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ପାଠ ଓ ଆଲୋଚନା ଆଦି ଦୁରୂହ କର୍ମରେ ପ୍ରତିଦିନ ୧୨ ଘଣ୍ଟାଠାରୁ ୧୫ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ରମ କରୁଅଛି ତଜ୍ଜନିତ କ୍ଳାନ୍ତିର ଅପନୋଦନ ଓ ଲାଘବ କରିବାପାଇଁ ପୀତାମ୍ବରୀ ମୋତେ ବଳ, ଉତ୍ସାହ, ଆଶ୍ୱାସନା ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ମୋର କର୍ମଜଞ୍ଜାଳମୟ ନୀରସ ଜୀବନକୁ ଆହ୍ଲାଦମୟ ଓ ଶାନ୍ତିମୟ କରିଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ନିରାଶ ହେଲାବେଳେ ମୋ ହୃଦୟରେ ଆଶାବୀଜ ବପନ କରିବା, କ୍ଳାନ୍ତଶ୍ରାନ୍ତ ହେଲାବେଳେ ମୋ କ୍ଳାନ୍ତିର ଅପନୋଦନ କରିବା, ଦୁର୍ବିସହ ଜ୍ୱର-ପୀଡ଼ାରେ ପୀଡ଼ିତ ହେଲାବେଳେ ଜ୍ୱରର ଦୁର୍ବିସହତା ଲାଘବ କରିବା, ନିରୁତ୍ସାହ ହେଲାବେଳେ ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ତାଙ୍କର ନିତ୍ୟବ୍ରତ ହୋଇଅଛି । ଗତ ୧୫ ବର୍ଷର ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା, ମନଭଙ୍ଗା ଓ ଦିହଭଙ୍ଗା ମିହନତ ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସହନୀୟ ଓ ବହନୀୟ ହୋଇ ପାରିଅଛି ।

(୩) ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋର ଗୁରୁ, ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନତମ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ, ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବାଗ୍ମିପ୍ରବର ସାହିତ୍ୟଧୁରୀଣ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ବୃଦ୍ଧବୟସରେ ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପ୍ରେସର ଅନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ବୁଝିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ଥିଲା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଭାଷାକୋଷର ଛପା ଓ ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନ କର୍ମ ଉପରେ ସର୍ବଦା ଜାଗ୍ରତ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଅଛନ୍ତି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ ପାଇଁ ଯେବେ କିଛି ପ୍ରଶଂସା ମିଳେ, ତାହା କେବଳ ତାଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ ।

(୪) କଟକ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜିଏଟ୍ ସ୍କୁଲର ହେଡ୍‌ପଣ୍ଡିତ ଓଡ଼ିଆସାହିତ୍ୟାନୁଶୀଳନବ୍ରତୀ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦିନ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କ ସମ୍ମାର୍ଜନ କର୍ମରେ ଏକଘଣ୍ଟା ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ମିଳି ଥିବାରୁ ଭାଷାକୋଷ ତାଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ କରି ଧନ୍ୟ ହୋଇଅଛି । ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫିହେବା ପରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ସେ ଆମୂଳ ସମ୍ମାର୍ଜନ କରନ୍ତି, ଏବଂ ବହୁ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଲୋଚନା କରି ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ସେ ଅତି ଉପାଦେୟ ଟୀକା ଯୋଗ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ଓ ଅନବଦ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଭାଷାକୋଷର ଶେଷ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେବେ ପ୍ରଭୁ ମୋତେ ଏ ସଂସାରରୁ ଲୋକାନ୍ତରିତ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଇଚ୍ଛା କରି ସୁଦ୍ଧା ଶେଷ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶାନ୍ୱିତ ଅଟେଁ ।

(୫) ମୁଁ ଓକାଲତି କରୁଥିବା ସମୟରେ କଟକର ଓକିଲ ଶ୍ରୀମାନ୍ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍ ମୋର ଜୁନିଅର (କନିଷ୍ଠାନ୍)

ରୂପେ କର୍ମ କରୁଥିଲେ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶରେ ବହୁତୋମୁଖ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ଯୋଗୁଁ ମୋ ଉପରେ ଯେଉଁ ବାଧା ପଡ଼ୁଅଛି, ତାହାର ଲାଘବରେ ସେ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ପ୍ରତି ଦିନ ୨।୩ ଘଣ୍ଟା ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଓ ପ୍ରେସ୍-କପିମାନ ପରୀକ୍ଷା ଓ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନ ସଂଶୋଧନ କରିବାରେ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଗତ ୧୫ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଶବ୍ଦସଂଗ୍ରହରେ ମୋତେ ସେ ସମୟସମୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଫିଲିପ୍ ସାହେବ ଛୁଟି ନେଇ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଯିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କପାଇଁ ଆଉ ଜଣେ ପରୀକ୍ଷକଙ୍କ ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରି ମୁଁ ବ୍ୟଥିତ ହେଉଥିବାର ଦେଖି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

(୬) କଟକର ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ମୋର ପରମ ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସତୀନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ରାୟ ମହାଶୟ ଏମ୍. ଏ., ବି. ଏଲ୍. ଓକାଲତି କର୍ମରୁ ଅବସର ପାଇଲେ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପରେଇ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗାଇବା ବିଷୟରେ କଦାପି ପରାଙ୍ମୁଖ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ଓ ଏ ସାହାଯ୍ୟର ପ୍ରତିଦାନରୂପେ ସେ ମୋ ଠାରୁ କେବେ କୌଣସି ପ୍ରତିଦାନର ଆଶା କରି ନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି ଓ ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଅନୁରାଗ ଏହି ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ପରିଶ୍ରମର ପ୍ରଣୋଦକ ଅଟେ ।

(୭) ପାଟଣା ପାଠଶାଳା ପ୍ରେସର ଓ ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଜିଲ୍ଲାର ଲହେରିଆ ସରାଇର ପୁସ୍ତକଭଣ୍ଡାରର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ, ନିରଳସ ସାହିତ୍ୟସେବକ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଲୋଚନ ଶରଣ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ହିନ୍ଦି ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇବା କର୍ମରେ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର ଅଟନ୍ତି । ଏମନ୍ତ କି, ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ନିଜ ବ୍ୟୟରେ ସୁଦୂର ପାଟଣା ଓ ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଅଞ୍ଚଳରୁ କଟକଠାକୁ ଆସି ଏଠାରେ ଦିନେ ଦୁଇ ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରି ସେ ମୋତେ ହିନ୍ଦି ପ୍ରତିଶବ୍ଦମାନ ଯୋଗାଇ ଅଛନ୍ତି ।

(୮ ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ସତ୍ୟବାଦୀର ପୂର୍ବତନ ଶିକ୍ଷାସଦନରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାଶଙ୍କ ଗଠିତ ଦେଶକର୍ମିଦଳର ଜନୈକ ନିଷ୍ଠିତ ନିରଳସ କର୍ମୀ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ମୌଳିକ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫି କରିବାରେ ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠା, ଅଧ୍ୟବସାୟ ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ କର୍ମ ଦେଖିଥିବା ଯେ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ତହିଁରେ ଯୁଗପତ୍ ଆନନ୍ଦିତ ଓ ଚମତ୍କୃତ ହେବେ । ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତ ଘଣ୍ଟିକା ଯନ୍ତ୍ରରେ ବିକୃତି ଓ ଅନିୟମ ଘଟିବା ସମ୍ଭବ; କିନ୍ତୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିୟମିତ ଗତି ଓ କର୍ମରେ ତ୍ରୁଟି ନାହିଁ । ସେ ୫ ବର୍ଷ ହେଲା ଏକ ପ୍ରଗତିରେ କର୍ମ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି ।

(୯) ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ତିନି ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା ଓ ସଂଶୋଧନ କରି ସାରି ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେସର ସହକାରୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ପଦ୍ମଚରଣଦାଶଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେବାକ୍ଷଣି ସେଥିରୁ କେଉଁଠାରୁ ଆଣି ଥୋଇ ଦେଲା ଭଳି ଗଣ୍ଡାଗଣ୍ଡା ଭୁଲ୍ ସେ କାଢ଼ି ଦିଅନ୍ତି; ଏହା ଦେଖି ଆମ୍ଭେମାନେ ବିସ୍ମିତ ହେଉଁ । ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନ ବିଷୟରେ ଏପରି ଯତ୍ନ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣଦୃଷ୍ଟି ଅନ୍ୟ କୁତ୍ରାପି ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ି ନାହିଁ । ଗ୍ରନ୍ଥର ପାର୍ସେଲ୍‌ମାନ ପ୍ୟାକ୍ କରିବା ଓ ଡାକରେ ପଠାଇବା, ଗ୍ରାହକ-ରେଜିଷ୍ଟର ପୂରଣ କରିବା, ବହି ବାନ୍ଧିବା ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥମୁଦ୍ରଣର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ ଆଦି ସମସ୍ତ ଆନୁସଙ୍ଗିକ କର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଧୁରନ୍ଧର ।

(୧୦) ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫି କରିବା କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର ଗତ ୨ ବର୍ଷ ହେବ କି ଖରା, କି ବର୍ଷା, କି ଶୀତ କି ଗରମ, କି କଟେଇଦିନ, କି ଛୁଟିଦିନ, ତାଙ୍କ କାମରେ ବରାବର ନିୟମିତ ରୂପେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି ।

(୧୧) କଟକ ପିଆରିମୋହନ ଏକାଡେମୀର ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମହାପାତ୍ର ଗତ ୫ ବର୍ଷ ହେଲା ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କ ସାଫି ଓ ଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର କର୍ମରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି । ମଝିରେ ଦିନାକେତେ ମୋ ଆର୍ଥିକ ପରିସ୍ଥିତି ସଙ୍କଟମୟ ହେବାରୁ ମୁଁ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅର୍ଥସଂସ୍ଥାନ କରି ନ ପାରିବା ଦେଖି ମୁଁ ଅର୍ଥସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର ନ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋଠାରୁ କିଛି ପାରିଶ୍ରମିକ ଆଶା କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କରି ସେ କର୍ମକରି ଆସିଅଛନ୍ତି ।

(୧୨) ଭଞ୍ଜୀୟ ଛଟାରେ ସୁବୋଧ କାବ୍ୟ ରଚନାରେ ପଟୁ, ଅପ୍ରକାଶିତ ଇନ୍ଦୁରେଖା କାବ୍ୟର ରଚୟିତା ଶ୍ରୀମାନ୍ ଗୋଲୋକଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ ୪ ବର୍ଷ ହେଲା ମଝିରେ ମଝିରେ ଅବସର ନେଇ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗ ଉଦ୍ଧାର ଓ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନଙ୍କ ସାଫି କର୍ମ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଏ ଉଦ୍ୟମର ସହାୟକ ଓ ମଙ୍ଗଳକାମିଗଣ—

ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ସହକର୍ମୀ ଓ ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ ମହାନୁଭବ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଠାରୁ ନାନା ରୂପରେ, ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଓ ନାନା ସମ୍ପର୍କରେ ସହାୟତା ଲାଭ କରିଅଛି, ସେମାନଙ୍କଠାରେ ମୁଁ ଋଣୀ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ ବିଶିଷ୍ଟରୂପେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ :—

ଉତ୍କଳବିଖ୍ୟାତ, ଋଷିକଳ୍ପ ଯାଜପୁରର ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଆଠମଲ୍ଲିକର ଦେଶପ୍ରେମିକ, ନିରାଡ଼ମ୍ବର, ନିରଳସ, ନିରଭିମାନ, ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ, ଜ୍ଞାନପିପାସୁ ରାଜା ଶ୍ରୀ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସୁଯୋଗ୍ୟ ଦେବାନ ଶ୍ରୀମାନ୍ ବାମଦେବ ମିଶ୍ର ବି. ଏ. ଯାଜପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶତଶତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ସଂଗ୍ରହ କରି ମୋତେ ଯୋଗାଇବା ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ କରିଅଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ଭାଷାକୋଷକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ଅବସର ତାଙ୍କୁ ମିଳିଅଛି, ସେ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ତାହାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ବୌଦ ଷ୍ଟେଟର ସାହିତ୍ୟରସିକ, ଗୁଣଗ୍ରାହୀ, ଦେଶପ୍ରାଣ, ଧୀମକାନ୍ତ୍ୟାଦିନୃପଗୁଣାଲଙ୍କୃତ, ସାର୍ଥକନାମା ରାଜା ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣପ୍ରସାଦଙ୍କର ସୁଯୋଗ୍ୟ ଦେବାନ ଶ୍ରୀମାନ୍ ବଟକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି ବି. ଏ. ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଗଡଜାତ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଯୋଗାଇବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାଜାସାହେବଙ୍କର ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ସ୍ୱତଃ ପ୍ରସନ୍ନ ମନକୁ ପ୍ରସନ୍ନତର କରିବାପାଇଁ ସର୍ବଦା ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ, ରାଜ୍ୟଶାସନଧୁରନ୍ଧର, ଜ୍ଞାନଗରିମାବିଭୂଷିତ, ପ୍ରସନ୍ନଚେତା, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଯୁବଜନସୁଲଭ ଉତ୍ସାହରେ ଦେଦୀପ୍ୟମାନ, କିଙ୍କ ରାୟବାହାଦୁର ଯୁଗଳକିଶୋର ତ୍ରିପାଠୀ ଏମ୍. ଏ. ମହାଶୟ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି କେନ୍ଦୁଝର ନରପତି ଓ ଅନ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ସହାୟକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାରେ ସର୍ବଦା ସଚେଷ୍ଟ ।

ଈ. ଆଇ. ଆର ରେଲୱେର ସହକାରୀ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ, ଉଦୀୟମାନ ଓଡ଼ିଆ ଲେଖକ ଓ କବି, ନିରଳସ କର୍ମୀ ଶ୍ରୀମାନ୍ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବଡ଼ାଳ, ବି. ଏସ୍‌ସି. ଉତ୍କଳର ବାହାରେ ଥାଇ ରେଲବିଭାଗର ଜଞ୍ଜାଳମୟ କର୍ମରେ ସର୍ବଦା ଚରଖା ପରି ଘୂରୁ ଘୂରୁ ମଧ୍ୟ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସେବାରେ ଲାଗିଅଛନ୍ତି । କିପରି ଅଳ୍ପ ବ୍ୟୟ ଓ ଅଳ୍ପ ଆୟାସରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର କୋଠ ସମ୍ପତ୍ତି ଏହି ଶବ୍ଦ କୋଷ ଅଚିରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ, ଏହି ପରିକଳ୍ପନାରେ ଶ୍ରୀମାନ୍ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ସର୍ବଦା ଉଦ୍ବିଗ୍ନ । ଏହାଙ୍କ ସହାନୁଭୂତି କେବଳ ବଚନରେ ଆବଦ୍ଧ ନୁହେ । ଏ ଭାଷାକୋଷର ଜଣେ ପ୍ରାଥମିକ ଗ୍ରାହକ । ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଙ୍ଗହାନି ନ ହୋଇ କିପରି ଖାଲି ରହିଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନମାନ ପୂରଣ ହେବାଦ୍ୱାରା ଭାଷାକୋଷର କଳ୍ପିତ ଆକାର ଓ ବ୍ୟୟ ଲଘୁତର ହୋଇପାରିବ, ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ଏକାଧିକଥର ଗୁଡ଼ିଏ ବହୁମୂଲ୍ୟ ସୂଚନା ଦେଇ ମୋତେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ଆଠଗଡ଼ର ପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟବହାର ରାଜାସାହେବ ଶ୍ରୀମାନ୍ ରାଧାନାଥ ଦେବ ବର୍ମା ତାଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପିତୃଦେବଙ୍କ ପ୍ରୀତିବନ୍ଧୁଙ୍କ ସାଧନା ପ୍ରସୂତ ଏହି ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ସର୍ବଦା ସ୍ନେହଦୃଷ୍ଟି ରଖିଅଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଦିରେ ବସି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟର ଜଞ୍ଜାଳରେ ବ୍ରତ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା 'ମଞ୍ଜୁଷା'ଙ୍କର ଉଦ୍ୟମ କେତେଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛି, ସେ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟହ ବୁଝୁଅଛନ୍ତି ।

ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ମୂଳରୁ ନାନା ଉପାୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସୁଥିବା ବିହାରର ଓ ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାର ଡେପୁଟୀ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ, କଟକ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡର ଚେୟାରମାନ୍, ଆଡ୍‌ଭୋକେଟ୍ ରାୟ ବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି ଯେଉଁଦିନ ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡେ ଗୁଡ଼ିଏ ଚିନ୍ତା ନ କରନ୍ତି କିମ୍ବା ତହିଁର ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ମାର୍ଗରୁ କିଛି ସୁକର କରି ନ ପାରନ୍ତି, ସେଦିନଟି ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ବୋଲି ସେ ମନେ ମନେ ଆକ୍ଷେପ କରି ଥାଆନ୍ତି ।

କବିବର ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମହାନ୍ତି ଗତବର୍ଷ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ଚତୁର୍ବିଂଶ ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଅଧିବେଶନର ସଭାପତି ହୋଇ ତାଙ୍କ ଅଭିଭାଷଣରେ ଏ ଭାଷାକୋଷର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ମୋତେ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିଅଛନ୍ତି । ସେହି ସମୟରେ ସେ ଭାଷାକୋଷର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ପରିଦର୍ଶନ କରି ସାତିଶୟ ପ୍ରୀତି ଲାଭ କରି ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ଶତମୁଖରେ ଏହି ଉଦ୍ୟମର ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।

ଦୈନିକ ଆଶା, ଉତ୍କଳଦୀପିକା, ସମାଜ, ପଲ୍ଲିବାସୀ ଓ ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ ଆଦି ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକମାନେ ଭାଷାକୋଷ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମୟ ସମୟରେ ସମ୍ପାଦକୀୟ ଅଗ୍ରଲେଖମାନ ପ୍ରକାଶ କରି ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ବୌଦର ରାଜା ସାହେବ, ଆଠମଲ୍ଲିକର ରାଜା ସାହେବ ଓ କେନ୍ଦୁଝରର ରାଜା ସାହେବ ସେମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ-ଭାଷାର ଏହି କୀର୍ତ୍ତିସୌଧ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ମୋତେ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଓ ପ୍ରଶଂସା ଦେଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ମୋର ନୁହେଁ; ତାହା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପ୍ରାପ୍ୟ; ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ସେମାନଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବ ।

ଉତ୍କଳର ଉଦୀୟମାନା ନାରୀ କବି, ମୋର କନ୍ୟାପ୍ରତିମା ଶ୍ରୀମତୀ ଅପର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀଙ୍କର ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ସଂଗ୍ରାହକ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିଦୃଷ୍ଟି ରହିଅଛି; ତାଙ୍କୁ ଏ କର୍ମରେ ଅଚିରେ ଜଣେ ସହକର୍ମିଣୀରୂପେ ପାଇବି ବୋଲି ମୁଁ ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଅଛି ।

ମୋର ପୃଷ୍ଠପୋଷକଗଣ—ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବତନ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ଲାଟ, ମାନ୍ୟବର ସର୍ ହିଉ ଷ୍ଟିଫେନ୍‌ସନ୍ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଟନ୍ତି । ସେ ସୁଦୂର ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଆଶୀର୍ବଚନ ପ୍ରେରଣ କରି ମୋତେ ଉତ୍ସାହିତ ଓ ପରମାପ୍ୟାୟିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଜେ. ଡି. ସିଫ୍ଟନ୍ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଟନ୍ତି । ଲାଟ ଗାଦି ଅଳଙ୍କୃତ କରିବାପୂର୍ବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସହାନୁଭୂତି ଓ ସଦିଚ୍ଛା ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଏ ଭାଷାକୋଷ ସେ ସଦିଚ୍ଛା ଓ ସହାନୁଭୂତିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ସମୟ ଅନୁସାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ଅନୁଭୂତ ଅଭାବ, ଅସୁବିଧା ଓ ଅର୍ଥ-ସଙ୍କଟ ବିଷୟ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଜଣାଇବାଲାଗି ତାଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାର ମୋ ପକ୍ଷରେ ସର୍ବଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଓ ଅବାରିତ । ସେ ଯେତେବେଳେ ସୁବିଧା ପାଇଅଛନ୍ତି, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରତି ଭାବୀ ପୃଷ୍ଠପୋଷକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ କେବେହେଁ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।

ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥସଦସ୍ୟ ମାନ୍ୟବର କନିକାର ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜ ଦେବଙ୍କର ଆଶାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଉତ୍ସାହବଚନ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଓ ସଂଗ୍ରାହକର ଅତୁଳନୀୟ ସମ୍ବଳ ହୋଇଅଛି । ଯେତେଥର ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ହସ୍ତରେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛି, ସେ କେବେହେଁ ମୋତେ ଉତ୍ସାହବାଣୀଦ୍ୱାରା ପରିତୃପ୍ତ ହେବା ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ନାହାନ୍ତି ।

ପାଟଣା ହାଇକୋର୍ଟର ଚିଫ୍ ଜଷ୍ଟିସ୍ ମାନ୍ୟବର ସର୍ କୋର୍ଟନୀ ଟେରେଲ୍ ଦେଶୀୟ ବହୁ ହିତକର ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ୨୭।୩।୩୩ ତାରିଖର ସିନେଟ୍ ସଭାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଗତ ସର୍କିଟ୍ ଉପଲକ୍ଷେ ଗତ (ଏପ୍ରେଲ) ମାସରେ କଟକରେ ବିରାଜମାନ କରିଥିବା ବେଳେ ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ସେ ମୋତେ ଓ ମୋ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ସମୁତ୍ସାହିତ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛି । ସେ ଅପ୍ରକାଶିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ଶୀଘ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଆଶୀର୍ବଚନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ଇଂରାଜୀ ଅବତରଣିକାକୁ ସେ ଆମୂଳଚୂଳ ଦେଖି ତହିଁର ଭାଷାକୁ ମାର୍ଜ୍ଜି ଦେଇଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ହେବାପାଇଁ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି । ମହାମହିମ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନ୍ତିମଭାଗ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଅଛି ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଅଛି, ସେ ଆଶା ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହେବା ବିଷୟରେ ସେ ଯତ୍ନ କରିବେ ବୋଲି ମୋତେ ଆଶା ଦେଇ ଛୁଟିରେ ବିଲାତ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

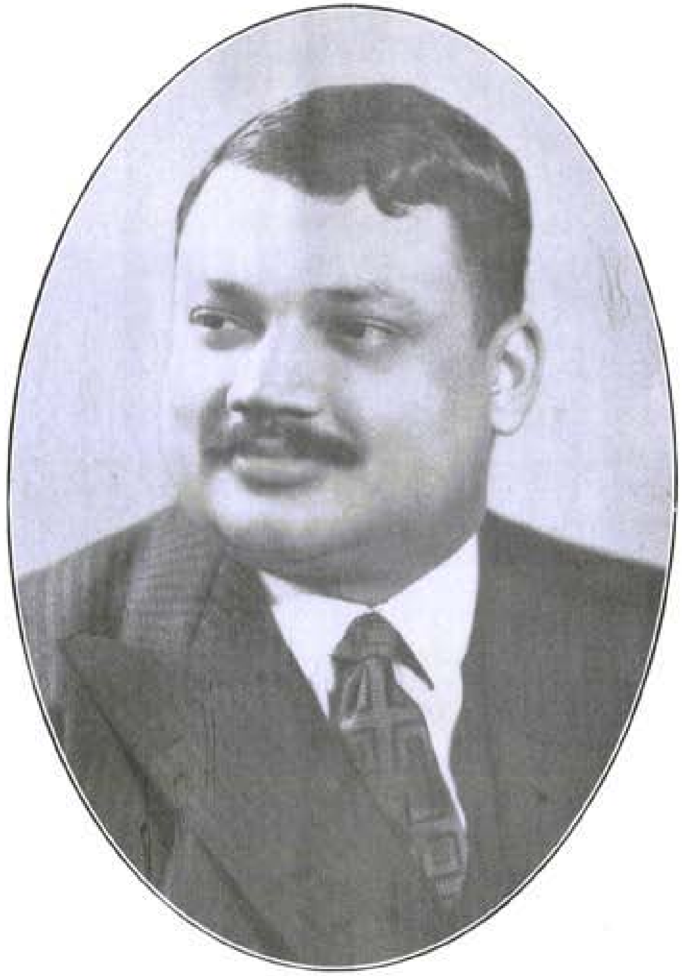
ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର କର୍ଣ୍ଣଧାର ମହାମତି ଜି. ଇ. ଫକସ୍ ଏମ୍. ଏ., ଆଇ. ଇ. ଏସ୍., ସି. ଆଇ. ଇ. ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରି ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ପକ୍ଷରୁ ୧୧୪ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବାପାଇଁ ୧୯୨୯ ସାଲରେ ମୋତେ ଯେଉଁ ବଚନ ଦେଇଥିଲେ, ତାହାହିଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ ବିଷୟରେ ମୋର ପ୍ରଥମ ମୂଳଦୁଆ ହୋଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଓ ମତ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମାନ୍ୟବର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହବାକ୍ ସାହେବ ଓ ପେକ୍ ସାହେବଙ୍କ ସୁପାରିସଦ୍ୱାରା ବିହାର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବାର ପଥ ସୁଗମ ହୋଇଥିଲା ।

Raja Balabhadra Narayan Bhanj Deb

Raja Saheb and Ruler Keonjhar State.

କେନ୍ଦୁଝରଅଧିପତି ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜ ଦେବ

Raja Ramchandra Mardaraj Deb

Raja Saheb of Khallikote and Athagad.

ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଓ ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗାଧୀଶ୍ୱର

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବ

U. S. Press, Cuttack.

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ମୋତେ ଯେଉଁ ଦୁସ୍ତର ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯିବାକୁ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ସେ ଅନୁଭବ କରି ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ କର୍ମ ବୌଦ୍ଧର ରାଜାସାହେବଙ୍କ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ସମାହିତ ହେବାର ଜାଣି ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ମାର୍ଗକୁ ସୁଗମ କରିବାପାଇଁ ସାହେବ ମହୋଦୟ ମୋ ଅଜ୍ଞାତରେ ଓ ମୋର ବିନା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ମଧ୍ୟ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସିଣ୍ଡିକେଟ୍ ଓ ସିନେଟ୍ ସଭାଦ୍ୱାରା ସଂପ୍ରତି ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ମଞ୍ଜୁର କରାଇଅଛନ୍ତି । ଏ ଉଦ୍ୟମ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପୂର୍ବରୁ ଥରେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ସାହେବ ମହୋଦୟ ମୋତେ ଅବସର ସୁଦ୍ଧା ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ଏଥିପୂର୍ବେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ତାଲିକା ଅନୁସାରେ ଇଉରୋପର ସୁଧୀବର୍ଗଙ୍କଠାକୁ ଭାଷାକୋଷର ଅନୁଷ୍ଠାନ ପତ୍ର ଓ ନମୁନା ପଠାଯାଇଥିବାରୁ ଆଜି ଇଉରୋପର ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନମଣ୍ଡଳରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସୁଜ୍ଞାତ ଓ ସମାଦୃତ ହୋଇଅଛି ।

ଦଶମୀଗତ ମହର୍ଷିକଳ୍ପ ମୋର ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟ ଉତ୍କଳର କୁଳବୃଦ୍ଧ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ସି. ଆଇ. ଇ. ଙ୍କର ଏ ସଂଗ୍ରହ ଓ ସଂଗ୍ରାହକ ସଙ୍ଗେ ଥିବା ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ଅବତରଣିକାରେ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି । ଦୁର୍ବଳ ଶିଶୁର କ୍ରମିକ ଶାରୀରିକ ପୁଷ୍ଟି ଓ ମାନସିକ ବିକାଶ ଦେଖି ପାଳକ ପିତାଙ୍କ ମନରେ ଯେଉଁ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହୁଏ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର କ୍ରମିକ ଖଣ୍ଡମାନ ପ୍ରକାଶରେ ସେ ସେହି ନୈସର୍ଗିକ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଅଛି । ତାଙ୍କଠାରୁ ମିଳିଥିବା ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରେରଣା ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୂଳରେ ବିଦ୍ୟମାନ; ତଥାପି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିକୃତି ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବାପାଇଁ ମୋତେ ଆଦେଶ ମିଳିଲା ନାହିଁ । "ଆଜ୍ଞା ଗୁରୂଣାମବିଚାରଣୀୟା ।" ଗୁରୁଜନଙ୍କ ହୁକୁମ୍ ଉପରେ ଅପିଲ୍ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ନାନା ଭାବରେ, ନାନା ଉପାୟରେ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ, ନାନା ଆକାରରେ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଓ ପରୋକ୍ଷରେ, ମୋ ଜ୍ଞାତସାରରେ ଓ ଅଜ୍ଞାତରେ ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ ସହାୟ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି, କରୁଅଛନ୍ତି ଓ କରିବେ, ସେମାନଙ୍କଠାରେ ମୁଁ, ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆଜାତି କୃତଜ୍ଞତା ପାଶରେ ଆବଦ୍ଧ । ଏହି କୃତଜ୍ଞତାର କଥଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରତିଦାନରୂପେ ଯେଉଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଫଟୋ(ଆଲୋକଚିତ୍ର) ମୋର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି, ହେଉଅଛି ଓ ହେଉଥିବ ସେମାନଙ୍କ ଛବି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବାହାରିଛି, ବାହାରୁଛି ଓ ବାହାରିବ । ବିଶିଷ୍ଟ ସହାୟକ ଓ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ଛବି ଏକାଧିକଥର ପ୍ରକାଶ କରି ତତ୍ତ୍ୱ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଋଣରୁ ସାମାନ୍ୟରେ ମୁକ୍ତ ହେବି ବୋଲି ମୁଁ ବାସନା କରୁଅଛି ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂକଳନ ଓ ମୁଦ୍ରଣାଦିର ବ୍ୟୟ—ଏହି ସଂସ୍କରଣରେ ଛପା ହେବା ପୁସ୍ତକ ସଂଖ୍ୟା ୧୨୫୦ । ହାରାହାରି ୧୨୦୦ ପୃଷ୍ଠାସମ୍ବଳିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଗ (ଭଲ୍ୟୁମ୍) ପାଇଁ କାଗଜ, ଛପା ଓ ବନ୍ଧାଇ ଖରଚ ମୋଟାମୋଟି ବାର ହଜାର ଟଙ୍କା । ଏହି ବ୍ୟୟ ଛଡ଼ା ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ସାଫ କରିବା, ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବା ଓ ଛାପାଖାନା ଲାଗି କପି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ମୋ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କୁ ଓ ମୋତେ ପୋଷିବାପାଇଁ ପ୍ରତି ମାସରେ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ୫ ବର୍ଷ ହେଲା ପଡ଼ୁଛି ଓ ଆଉ ୨ ବରଷ ପଡ଼ିବ । ଅତଏବ ଉକ୍ତ ମାସିକ ବ୍ୟୟ ଛଡ଼ା ସମସ୍ତ ୫ ଭାଗ ଯାକ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ଅନ୍ୟୂନ ଷାଠିଏହଜାର ଟଙ୍କା ଲୋଡ଼ା ।

ଅର୍ଥସଂକଟ ଓ ଆର୍ଥିକ ସଙ୍ଗତି—ଆଜିକାଲି ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଯେଉଁ ଅର୍ଥକୃଚ୍ଛ୍ରତା ଓ ଅର୍ଥସଂକଟରୂପ ବ୍ୟାଧି ଘୋଟିଅଛି, ତାହା, କି ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ, କି ରାଜାମହାରାଜ, କି ସେଠ ସାହୁକାର, କି ସନ୍ଥ ମହନ୍ତ, କି ଅମୀର ଫକୀର, କି ଲକ୍ଷପତି ଗରିବ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବାଧିଛି । ଏ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଭାଷାକୋଷର ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହାର୍ଥ ଦାତା ଓ ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରୁ ମିଳିବା ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟର ସ୍ରୋତ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯିବାରୁ ମୋ ବାସଗୃହ ଖଣ୍ଡିକ ବନ୍ଧକ ଦେଇ ମୁଁ ସାତହଜାର ଟଙ୍କା ଋଣ କରିବାରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇପାରିଲା । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ୫୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବେ ଓ ବଙ୍ଗ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ୧୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବେ ବୋଲି ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବରୁ ମୋତେ ବଚନ ଦେଇ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ସଂବାଦ ସେମାନଙ୍କଠାକୁ ପ୍ରେରିତ ହୁଅନ୍ତେ ଅର୍ଥାଭାବର ଦୋହାଇ ଦେଇ ସେମାନେ ବଚନ ଭାଙ୍ଗିଲେ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥପାଇଁ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଓ କେତେ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣିବାପାଇଁ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଧନପତି ପୂର୍ବରୁ ବଚନ ଦେଇଥିଲେହେଁ ଅଦ୍ୟାବଧି ସେମାନେ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ବଚନ ପାଳନ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେଣ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶପାଇଁ ସମ୍ବଳ କାହୁଁ ଆସିବ, ଏହି ଚିନ୍ତା ମୋତେ ବିବ୍ରତ କରି ପକାଇଲା । ମୋର ବାସଗୃହ ଖଣ୍ଡି ତ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଛି, ଆଉ କି ଥାଇ ଅଛି ଯେ ମହାଜନ ମୋତେ ଋଣ ଦେବେ ? ଦାତାଙ୍କଠାରୁ ଧନ ମିଳିବ ନାହିଁ, ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅଗ୍ରିମ ଅର୍ଡ଼ର ମିଳିବ ନାହିଁ, ମହାଜନଙ୍କଠାରୁ ଋଣ ମିଳିବ ନାହିଁ; ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଅର୍ଥାଗମର ଏ ତିନୋଟିଯାକ ବାଟ କଣ୍ଟା ଛଟା ହେବାର ଦେଖି "ମାଆକୁ କହିବ, ବଳଦ ବିକିବ ନାହିଁ, ମୋ ବଇଷମ ହବା କଥା ନୋହିଲା" ନ୍ୟାୟ ମୋତେ ପୁଣି ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା; ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଓକାଲତି ୬।୭ ବର୍ଷ ହେଲା ଛାଡ଼ିଥିଲି, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ପୁଣି ସେହିଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଲାଇଲି । ଦୈବ ଯୋଗକୁ ଗୋଟିଏ ନରହତ୍ୟା ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦାଲାର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବାପାଇଁ ଆଠମଲ୍ଲିକର ରାଜା ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ମୋତେ ସାଗ୍ରହ ଡାକରା ଆସିଲା । ସେହି ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଠମଲ୍ଲିକ ଯାଇ ସେଠାରୁ ବୌଦ୍ଧର ରାଜା ସାହେବଙ୍କଠାକୁ ଯିବାର ସଂକଳ୍ପ କଲି । ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ପୂର୍ବରୁ ଆଳାପ ପରିଚୟ ନ ଥିଲେହେଁ ରାଜା ସାହେବ ଏଥିପୂର୍ବରୁ ଆଠ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକ ହୋଇ ପ୍ରଥମ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଗାଇନେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନେଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲି ଓ ମୋର ଉପସ୍ଥିତ ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ବିଷୟ ଜଣାଇଲି । ରାଜାସାହେବ ଧୈର୍ଯ୍ୟସହକାରେ ମୋ ବକ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣି ଏପରି ଉଦ୍ୟମରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ଉଚିତ ବୋଲି ପ୍ରକାଶ କଲେ, ଏବଂ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହାର୍ଥ ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା ଅନତିବିଳମ୍ବେ ମଞ୍ଜୁର କଲେ, ଏବଂ ଆଜ୍ଞା କଲେ ଯେ ଏହାଛଡ଼ା ଅଧିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା କଥା ତାଙ୍କର ବିବେଚନାଧୀନ । ବୌଦ୍ଧର ରାଜାସାହେବଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଏହି ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କାକୁ ମୂଳପିଣ୍ଡି କରି ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର କର୍ମରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ--

ତୃତୀୟଖଣ୍ଡର ଛପା କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଥିବା ସମୟରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ମହାରାଜଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସାହାଯ୍ୟରୁ ବାକି ଥିବା ଟ୫୦୦୦୯ ଦୁଇ କିସ୍ତିରେ ହସ୍ତଗତ ହେଲା । ତଳଚେରର ରାଜାସାହେବଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ସାହାଯ୍ୟ ବାବଦକୁ ଟ ୨୦୦୯ ଓ କେନ୍ଦୁଝର ରାଜା ସାହେବଙ୍କଠାରୁ ପୂର୍ବଦତ୍ତ ଧନ ଛଡ଼ା ପୁଣି ଟ ୩୦୦୯ ହସ୍ତଗତ ହେବାରୁ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ଛପା କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ

ସମାହୃତ ହେଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଛପାକାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିଥିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ପଡ଼ିଥିଲା, ଆଠମଲ୍ଲିକ ରାଜାସାହେବଙ୍କର ଏକ-ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ସେତେବେଳେ ମୋର ଭାରି କାମରେ ଲାଗିଥିଲା । ମୋର ଏହି କଥା ହେଜ ହେବାରୁ 'ଲୋକେ ପାଇଲେ ଚଢ଼ିଆ ବୁହନ୍ତି' ନୀତିର ଅନୁସରଣ କରି ପୁଣି ଆଠମଲ୍ଲିକ ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ବନ୍ଧା ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉପସ୍ଥିତ ଅର୍ଥସଙ୍କଟ ଜଣାଇଲି । ରାଜା ସାହେବ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶରେ ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥ ପୁଣି ଟ ୫୦୦୦ ମଞ୍ଜୁର କରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟ ୩୦୦୦ ପଠାଇ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ବୌଦର ରାଜା ସାହେବଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବର ଆଶାଗର୍ଭକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବିଷୟ ସ୍ମରଣ କରାଇବାରୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଳନ କରି ଆହୁରି ଛଅ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି ।

ବୌଦ୍ଧ ରାଜା ସାହେବଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଟ ୧୦୦୦୦ ମୂଳପିଣ୍ଡ ଉପରେ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡର ଛପା କର୍ମ ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଓ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତିମ ସାହାଯ୍ୟରେ ତୃତୀୟଖଣ୍ଡ ବନ୍ଧା ହେଲା । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ନାମରେ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହେଲା ଓ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏ ଖଣ୍ଡର ପୃଷ୍ଠପୋଷକରୂପେ ବରଣ କଲି ।

ଚତୁର୍ଥ ଭାଗର ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଙ୍କ ଦାନ—ତୃତୀୟ ଭାଗର ଛପା କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି ଯେତିକି ପାଖେଇଥାଏ, ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ମୋର ଭାବନା ସେତିକି ବଢ଼ୁଥାଏ, ଓ ପ୍ରଭୁ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ଛପା କର୍ମ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପାଇଁ କି ବିଧାନ କରିବେ, ମୁଁ ଏହାହିଁ ଭାବୁଥାଏଁ । ଏହି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ଅକାଳରେ ଗଛପାଚିଲା ଆମ୍ବ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଥିକର କାନରେ ଖସିପଡ଼ିବା ଭଳି ୨୭।୩।୩୩ ରେ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ସିନେଟ୍ ସିଣ୍ଡିକେଟଙ୍କ ସୁପାରିସ ଅନୁସାରେ ଟ ୫୦୦୦ ମଞ୍ଜୁର କରିବାର ସମ୍ବାଦ ପାଇଲି । ଏ ଉପକାର ଓ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କଠାରେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ଓ ସେମାନଙ୍କର ସର୍ବବାଦି-ସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଏ ଟଙ୍କା ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଥିବା ଅତି ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶାର ବିଷୟ । ଏ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟତା ଏହିକି, ମୁଁ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଙ୍କଠାରେ ପୂର୍ବରୁ ଆବେଦନ କରି ନ ଥିଲି । ଏ ଅଯାଚିତୋପସ୍ଥିତ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ କେଉଁ ମହାନୁଭବ ସୂତ୍ରଧରଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବି ତାହା ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି ପାରି ନ ଥିଲି । ପରେ ଅବଗତ ହେଲି ଯେ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୌଳିକ ସହାୟକ, ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର୍ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫକସ୍ ସାହେବ ଏ ଦାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପଞ୍ଚୁପୁରୋଧା ଅଟନ୍ତି ।

ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଓ ଆଠଗଡ଼ର ଦେଶ ହିତୈକବ୍ରତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଦେଶ ଲାଗି ଆରବ୍ଧ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୌଳିକ ସୂତ୍ରଧାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ହରିହର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ଦେବ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଭାଷାକୋଷର ଅପ୍ରକାଶିତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିମାନ ପରିଦର୍ଶନ କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ଛଅ ମାସ ପରେ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆଶା ହେଉଅଛି ଯେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଏହି ୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ଓ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ରାଜାସାହେବଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ମୂଳପିଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ଛପା କର୍ମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ, କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଚତୁର୍ଥ ଖଣ୍ଡର ଛପା ଓ ବନ୍ଧାଇପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ଅବଶିଷ୍ଟ ଧନ ଉତ୍କଳର ବଦାନ୍ୟ ବରପୁତ୍ର-ଓ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କଠାରୁ ହସ୍ତଗତ ହେବ ।

ପଞ୍ଚମ ଭାଗର ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ଜୟପୁରର ରାଜା ସାହେବଙ୍କ-ଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟର ଆଶା—ଅଧିକ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ ଏହିକି ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ଜୟପୁରର ରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା 'ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ'ଙ୍କ ଠାରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବାର ନିଃସନ୍ଦେହ ସୂଚନା ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ମିଳିଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଇତିହାସ ସଙ୍ଗେ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ନାମ ଓତପ୍ରୋତ ରୂପେ ଜଡ଼ିତ ଥିବା ବିଷୟ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି । ଜୟପୁରର ରାଜଗାଦି ଅଳଂକୃତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍କଳୀୟ-ମାନଙ୍କ ରାଜନୀତିକ, ବୈଷୟିକ, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଜାତୀୟ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଅନନ୍ୟାପେକ୍ଷୀ ହୋଇ ଗତ ୩୦।୪୦ ବର୍ଷ ହେଲା ସେ ଯାହା କରି ଆସିଅଛନ୍ତି, ସମ୍ଭବତଃ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ୟ କେହି ଜଣେ ଏତେ ପ୍ରକାରେ, ଏତେ ଦିଗରେ, ଏତେ ଆକାରରେ ଓ ଏତେ ଉଦ୍ୟମରେ ତାହା କରି ନାହାନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖାପାଟଣା ଅଞ୍ଚଳରେ ପରାକ୍ରମୀ ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କ ତାଡ଼ନ-ଜର୍ଜ୍ଜରିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ଜାତୀୟତା ତିଷ୍ଠିପାରିବା ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଯୋଗୁ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଅଛି । ରାଜଗାଦିରେ ବସିବାଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ଏ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ମୌଖିକ ଉତ୍ସାହ ଓ ସାହାଯ୍ୟ, ଫଳରେ ଓ ଅର୍ଥରେ ପରିଣତ ହେବାର ସମୟ ଓ ସୁବିଧା ପହଞ୍ଚିଲାକ୍ଷଣି ସେ ସେଥିର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବେହିଁ କରିବେ । ଭାଷାକୋଷର କୌଣସି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାର କ୍ଷମା ତାଙ୍କୁ ପାଟ୍ରନ୍ (ପୃଷ୍ଠପୋଷକ) ରୂପେ ବରଣ କରିବାର ସଂକଳ୍ପ ମୁଁ ବହୁଦିନ ହେଲା ପୋଷଣ କରିଅଛି; ପ୍ରଭୁ ମୋ ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତୁ ।

ପଞ୍ଚମ ଭାଗ ପରେ ପରିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶର ପରିକଳ୍ପନା

ଅତଏବ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପାତତଃ ଚତୁର୍ଥ ଓ ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ହେବାର ଆଶା ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର ହୋଇଅଛି । ପଞ୍ଚମ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପରେ ଯେବେ ଦେଖାଯିବ ଯେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଉପକ୍ରବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର କେତେକ ଶବ୍ଦ ବାକି ରହିଗଲା, ସେମାନ ଓ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଛପା ସରିବା ପରେ ସେହି ସେହି ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ସଂଗୃହୀତ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟ ଯେଉଁ ନୂଆ ଶବ୍ଦମାନ ଇତିମଧ୍ୟରେ ମୋର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି, ହେଉଅଛି ଓ ହେବ, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭାଷାକୋଷର 'ପରିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡ' ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।

ପ୍ରାପ୍ତ ଓ ଲୋଡ଼ା ଅର୍ଥର ପରିମାଣ

ଏ ବହୁ ଜନସାଧ୍ୟ, ବହୁ ଧନସାଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିସମାପ୍ତି ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ୬୦।୬୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪୬ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସଂସ୍ଥାନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାରୁ ହୋଇ ସାରିଲାଣି । ବାକି ୧୫।୨୦ ହଜାର ଟଙ୍କା ଯଥା-ସମୟରେ ହସ୍ତଗତ ହୋଇ ଏ ଜାତୀୟ ଯଜ୍ଞର ଅଚ୍ଛିଦ୍ରାବଧାରଣ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ବୋଲି ମୋର ଆଶା ଦିନକୁଦିନ ଦୃଢ଼ରୁ ଦୃଢ଼ତର ହେଉଅଛି ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସମାପ୍ତି ପାଇଁ ପୂର୍ବରୁ ପୋଷିତ ଆଶାର ପୁନରୁଲ୍ଲେଖ

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗର ଅବତରଣିକାରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଆଶା ପୋଷଣ କରିଥିଲି, ଏଠାରେ ତାହାର ପୁନରୁଲ୍ଲେଖ କରୁଅଛି;—ଯେଉଁ ଜାତୀୟ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ଦିରର ଶୁଭ ବିହାର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପକାଇ ଅଛନ୍ତି, ଦୁଇଜଣ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଯାହାର ଶୁଭ-ବାଚନ କରିଅଛନ୍ତି, ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାରାଜ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାମରେ ଯାହାର ନାମକରଣ ସାର୍ଥକ ହୋଇଅଛି ଓ ଯେଉଁ କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ଦିରର ସଂରକ୍ଷା ଓ

ପୁଷ୍ଟିସାଧନ ପାଇଁ ଉତ୍କଳ ଖଣ୍ଡର ହର୍ମ୍ମ୍ୟରେ ମହାପରାକ୍ରମୀ ହରିଦନ୍ତୀମାନେ ହସ୍ତ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ରହିଅଛନ୍ତି, ଉତ୍କଳଜାତିର, ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡର, ଉତ୍କଳଭାଷାର ଓ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର ସେହି କୀର୍ତ୍ତିମନ୍ଦିରର ମୂର୍ତ୍ତି ନଷ୍ଟପ୍ରାୟ ହେବ, ଅତ୍ର ସନ୍ଦେହୋନାସ୍ତି ।

ଯେଉଁ ବରପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ବଦାନ୍ୟତା ଓ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିସମାପ୍ତି କଳ୍ପିତ ହେଉଅଛି

ମୟୂରଭଞ୍ଜର ହୀରକାକର, କଳ୍ପବୃକ୍ଷ ଓ ଦାନସାଗର ବଂଶର ମଉଡ଼ମଣି ମହାରାଜ ପ୍ରତାପଚନ୍ଦ୍ର; ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରୂପ ବୃକ୍ଷର ଅଙ୍କୁରାରୋପଣ ବେଳେ ଏହାକୁ ଜଳଦାନ କରି ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥିବା କଳାହାଣ୍ଡିର ମହାରାଜ ବ୍ରଜମୋହନ; ଭାରତବର୍ଷରେ ଉତ୍କଳଭାଷାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ଯେଉଁ ମହାରାଜଦମ୍ପତିଙ୍କ ମୁକ୍ତହସ୍ତତା ଓ ବଦାନ୍ୟତା ଯୋଗୁଁ ସମୃଦ୍ଧ ଅଛି, ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ-କୀର୍ତ୍ତି, ଦାନବୀର, ଧର୍ମବୀର ଓ କର୍ମବୀର ସୋନପୁରର ମହାରାଜ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ; ସାହିତ୍ୟସେବା ଓ ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗ ପାଇଁ ଉତ୍କଳପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜର୍ଷିବଂଶର ମୁକୁଟମଣି ସରାଇକଳାର ମହାରାଜ ଆଦିତ୍ୟପ୍ରତାପ; ସାହିତ୍ୟରଥୀ, ଜାତୀୟ ବୀର, ଦେଶପ୍ରାଣ, ରାଜକବି, 'ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ', ଉତ୍କଳର ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଜୟପୁରର ରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବ; ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନ ବୀରଶ୍ରୀଗଜପତିବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବାରେ ସମର୍ଥ, ରାଉଣ୍ଡ୍‌ଟେବଲ୍ କନ୍‌ଫରେନ୍ସରେ ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଯୋଜନାରୂପ ଯଜ୍ଞର ସ୍ୱସ୍ତିବାଚକ ପଟ୍ଟପୁରୋଧା ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ରାଜା ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର; ଛିନ୍ନାବୟବ ଉତ୍କଳଖଣ୍ଡ ଏକୀକୃତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶରୂପେ ଗଠିତ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ପଣ କରିଥିବା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ହରିହରଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତର କୁମାର ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠନସୂଚକ ସରକାରୀ ଘୋଷଣାର ସୂତ୍ରଧାର ଖଲ୍ଲିକୋଟ ଆଠଗଡ଼ର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର; ଲକ୍ଷ୍ମୀସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଚିରବିବାଦଭଞ୍ଜକ, ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନସଭାରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ, ଅର୍ଥସଦସ୍ୟ କନିକାର ମାନ୍ୟବର ରାଜା ରାଜେନ୍ଦ୍ରନାରାୟଣ; ଢେଙ୍କାନାଳର ଉଦୟମାନ ରାଜା ଶଙ୍କର ପ୍ରତାପ; ଓଡ଼ିଶାର ଲୋପୋନ୍ମୁଖ ପ୍ରାଚୀନ ଦେବକୀର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର ଓ ସଂରକ୍ଷଣରେ ଅସାଧାରଣରୂପେ ମୁକ୍ତହସ୍ତ, ଓଡ଼ିଶା ଓ ଓଡ଼ିଆ ନାମଧାରୀ ଯେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅଭାବ ମୋଚନାର୍ଥ ସର୍ବଦା ବଦ୍ଧପରିକର, ଉଦାରଚେତା, ସୌମ୍ୟମୂର୍ତ୍ତି, ଦେବର୍ଷିପ୍ରତିମ ପୁରୀ ଇମାରମଠର ମହନ୍ତ ମହାରାଜ ଗଦାଧର; ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ପ୍ରାଚୀନ ଅକ୍ଷର-କୀର୍ତ୍ତି, ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମ, ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ, ପ୍ରାଚୀନ ଶାରୀରିକ ବିଭବ ଓ ବଳବିକ୍ରମକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିବାରେ ବ୍ରତୀ, ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ ପ୍ରାଚୀସମିତିର ଯଜମାନ, ଭାଷାକୋଷର ସଂଗ୍ରାହକ ଓ ସହକର୍ମିଣୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ ଓ କର୍ମବନ୍ଧନରେ ବହୁକାଳ ହେଲା ଘନିଷ୍ଠରୂପେ ସଂପୃକ୍ତ, ଉତ୍କଳର ବିଭବ ରକ୍ଷା କଲ୍ପେ ସର୍ବଦା ମୁକ୍ତହସ୍ତ ଭଦ୍ରଖର ଜମିଦାର ଭୂୟାଁ ଭାସ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର; ଏତାଦୃଶ ବରପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅଙ୍କରେ ଧାରଣ କରି ଆଜି ଉତ୍କଳ ମାତା ଓ ଉତ୍କଳ ଜାତି ଧନ୍ୟ । ଏମାନେ ସ୍ୱୟଂ ଓ ଏମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଜଣେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଶାର, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗ ଓ ଦାନମାନ କରିଅଛନ୍ତି, ସେମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ କଲେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପୋଥି ହେବ । ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଭାବୀ ଇତିହାସରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ମାର୍କାମରା ହୋଇ ଥୁଆ ହେଲାଣି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛାକଲେ ଭାଷାକୋଷର ପୂର୍ତ୍ତି ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା ଅବଶିଷ୍ଟ ପନ୍ଦର କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କା ରୋକ୍‌ଠୋକ୍ ଗଣି ଦେବେ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ କେହି ଓଡ଼ିଶାରେ ବସିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଭାଷାକୋଷ-ଦେଉଳ 'ଲଣ୍ଡା' ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ; ଏହା ମୁଣ୍ଡି ମରିବ ଓ ଏଥିରେ ନୀଳାଦ୍ରିବିହାରୀଙ୍କ ନୀଳଚକ୍ର ବସିବହିଁ ବସିବ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ, ଓଡ଼ିଶାର ବାହାରେ ଓ ଇଉରୋପରେ ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବା ଓ ଉପହାର ଦିଆଯାଇଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂଖ୍ୟା—ନରୱେ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଇଂଲଣ୍ଡ, ପ୍ରସିଆ ଓ ଜର୍ମାନୀର ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନମାନେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଗ୍ରାହକ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଲଣ୍ଡନ, ଜର୍ମାନୀ ଓ ଫ୍ରାନ୍ସର ପୃଥିବୀବିଖ୍ୟାତ ପ୍ରାଚ୍ୟପୁସ୍ତକ-ବିକ୍ରେତାମାନେ ଦେଶବିଦେଶରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିକ୍ରୟ ଓ ପ୍ରଚାର କରିବାପାଇଁ ଏଜେଣ୍ଟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ୩୬୫ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ବିକ୍ରୟ ହୋଇଅଛି, ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ, ସହାୟକ, କର୍ମୀ ଓ ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ୪୦ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପହାର ଦିଆଯାଇଅଛି ।

ଦେଶବିଦେଶରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିକ୍ରୟ, ପ୍ରଚାର, ଆଦର ଓ ପ୍ରଶଂସା—ସମଗ୍ର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ୩୦୦୦ ପ୍ରାଚ୍ୟବିଦ୍ୟାବିଶାରଦ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚାର କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଚାରିତ ଜର୍ମାନୀ ଦେଶର ଲାଇପ୍‌ଜୀଗ୍ ନଗରୀର ପ୍ରାଚ୍ୟପୁସ୍ତକବିକ୍ରେତା ଅଟ୍ଟୋ ହାରାସୌଭିଜ୍‌ଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ଜର୍ମାନୀ ଭାଷାର କାଟାଲୋଗ୍‌ରେ (ପୁସ୍ତକ-ତାଲିକାରେ) ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ ଓ ମୂଲ୍ୟାଦି ବିଜ୍ଞାପିତ ହୋଇଅଛି । ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକ-ବିକ୍ରେତା ଇତିମଧ୍ୟରେ ୪୬ ଜଣ ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଏ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରି କରିଅଛନ୍ତି ଓ ପୁଣି ଦୁଇ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଅର୍ଡ଼ର ପଠାଇ ଅଛନ୍ତି । ବିଲାତର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରାଚ୍ୟପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରେତା ଲୁଜାକ୍ ଏଣ୍ଡ୍ କୋମ୍ପାନୀ ବିଲାତରେ ୫ ଜଣ ଅଗ୍ରିମ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଏ ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରି କରିଅଛନ୍ତି ଓ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ଆଉ କେତେ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ ମଗାଇ ନେଇଅଛନ୍ତି । ଜର୍ମାନୀ ଓ ପ୍ରସିଆର ସରକାରୀ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଏ ପୁସ୍ତକ ଏକ ସାର କିଣି ଅଛନ୍ତି । ଫ୍ରାନ୍ସର ପୁସ୍ତକ ବିକ୍ରେତା ହି. କ୍ଲିଙ୍କ୍‌ସିଙ୍କ୍ ମହାଶୟ ଫ୍ରାନ୍ସର ପ୍ରଧାନ ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିକ୍ରୟ କରିଅଛନ୍ତି । ନରୱେର ମାନବ-ଶାସ୍ତ୍ର-ସମାଜ ଦୁଇ ସାର ଗ୍ରନ୍ଥ କିଣି ନେଇଅଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ରୋମର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଭାଷାର ଅଧ୍ୟାପକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଇସେପ୍ ଟକ୍କୀ ଉକ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପକ୍ଷରୁ ପରିଚାଳିତ ସମାଲୋଚନ—ପତ୍ରିକାରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଷୟରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଗାଇ ନେଇଅଛନ୍ତି । ଜର୍ମାନୀ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ସହାୟତାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଜର୍ମାନୀ ଭାଷାର ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ ବିଶ୍ୱକୋଷରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । କଟକର ବାପ୍‌ଟିଷ୍ଟ୍ ମିଶନ୍ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଭୂତପୂର୍ବ ଧର୍ମଯାଜକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପାଇକ୍ ସାହେବ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଲାତରେ ଥାଇ ବିଲାତର ବିଦ୍ୟାକେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଚାର କରୁଅଛନ୍ତି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂକଳନ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଆଜି ସମଗ୍ର ସଭ୍ୟଜଗତର ସୁଧୀସମାଜରେ ଆଦର ଓ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରି ଆଧୁନିକ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଅଛି ଓ ହେବ; ଏହା ଭାବିଲେ ଓଡ଼ିଆ ରକ୍ତବିନ୍ଦୁର କଣିକାଏ ମାତ୍ର ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଧମନୀରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବ ସେ ଯුଗପତ୍ ଗର୍ବ ଓ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବେ । ମୋ ପରି ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ, ଶକ୍ତିହୀନ, ଧନହୀନ, ଜନହୀନ, ବଳହୀନ ଓ ବିଦ୍ୟାହୀନ

ବ୍ୟକ୍ତିର ଚେଷ୍ଟା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସମ୍ମାନଲାଭର ମୂଳରେ ଥିବାର ଅନୁଭବ କରି ଓଡ଼ିଆପୁଅ ରୂପେ ଜନ୍ମିବା ମୋ ଜୀବନରେ ସାର୍ଥକ ହୋଇଅଛି । ସମ୍ୟକ୍ ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ପ୍ରାଚୀନ ଅକ୍ଷର-କୀର୍ତ୍ତି ଓ ପ୍ରସ୍ତରକୀର୍ତ୍ତିରେ ଭାସ୍ୱର ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୱଜ୍ଜନ-ମଣ୍ଡଳରେ ଆଉ ଏଣିକି ଅବହେଳାର ପାତ୍ର ହେବ ନାହିଁ; ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଏହି ନ୍ୟାଯ୍ୟ ସମ୍ମାନଲାଭ ଯେଉଁ ବିଦେଶୀୟ ମହାମତି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ସୂଚନା, ପ୍ରସ୍ତାବ, ପ୍ରଶଂସା ଓ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଅଛି, ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ସେହି ମନୀଷୀମାନଙ୍କଠାରେ ଚିରକାଳ ଋଣୀ ରହିବ !

ରାଜଦ୍ୱାରରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂଗ୍ରାହକର ସମ୍ମାନ ଓ କେସର୍-ଇ-ହିନ୍ଦ୍-ପଦକ ଲାଭ—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଉନ୍ନତିକଳ୍ପେ ମୋର ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଚେଷ୍ଟା ଆଜି ଭାରତସମ୍ରାଟ ଓ ଭାଇସ୍‌ରଏଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଚଳିତ ନବବର୍ଷାରମ୍ଭଦିନ ମୋତେ ମହାମହିମ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ କେସର-ଇ-ହିନ୍ଦ୍ ପଦକ ମିଳିଅଛି । ଏ ଅଯାଚିତ, ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଓ ଅନାହୂତ ରାଜସମ୍ମାନର ମୂଳରେ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍ ମାନ୍ୟବର ସାର୍ ଜେମସ୍ ଡେଭିଡ୍ ସିଫ୍ଟନ୍‌ଙ୍କର ଓ ଓଡ଼ିଶାର କମିସନର୍, ଉତ୍କଳମିତ୍ର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଫିଲିପ୍ ସାହେବଙ୍କର ସୁପାରିସ୍ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞ । ଏ ରାଜସମ୍ମାନ ମୋର ନୁହେଁ; ଏହା ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର । ଏ ସମ୍ମାନଲାଭଦ୍ୱାରା ମୋର ଏ ଶବ୍ଦକୋଷ ରୂପ ବ୍ରତସାଧନ ପକ୍ଷରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଲାଭ ଏତିକି ହେଲା ଯେ ଏ ଜାତୀୟ କୀର୍ତ୍ତିସୌଧର ମୁଣ୍ଡି ମାରିବାପାଇଁ ମୁଁ ଦେଶର ବଦାନ୍ୟ ବରପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଦୃଢ଼ତର ଭାବରେ ଅଳି କରି ପାରିବି; କାରଣ, ଏହି ପଦକଦ୍ୱାରା ଜାତୀୟ ମନ୍ଦିରର ମାର୍କାମରା ସେବାଏତ୍ ଓ ପୂଜାହାରିରୂପେ ମୋଠାରେ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସ୍ୱହସ୍ତାଙ୍କିତ ହାତଛାପା ମରା ହେଲା । ତେବେ ମୁଁ ଏଠାରେ ଏତିକି ମୋ ଭାଇମାନଙ୍କୁ କହି ରଖୁଛି ଯେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାରୁ ଏ ଜାତୀୟ ସୌଧର ମୁଣ୍ଡି ମରି ସାରିଲେ ଓ ଏଥିର 'କୋଇଲିବୈକୁଣ୍ଠ ମଣ୍ଡପ'ରେ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର 'ଅଟକା' କରିବାର ଅବସର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ମୋ ଓଡ଼ିଆ ଭାଇମାନେ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ସେ ଅଟକାରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଂଶରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ ନାହିଁ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟ ଓ ତହିଁର ବୃଦ୍ଧି—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଛପା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନପତ୍ର ବାହାରିଥିଲା, ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଦୁଇ ଭାଗରେ ଓ ୩୬୦୦ ପୃଷ୍ଠାରେ ସମାପ୍ତ ହେବ ଓ ତହିଁର ଅଗ୍ରିମଦେୟ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୩୦୲ ବୋଲି ତହିଁରେ ଜଣାଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ଛପା ହେଲାବେଳକୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଞ୍ଚ ଭାଗରେ ଓ ୬୦୦୦ ପୃଷ୍ଠାରେ ସମାପ୍ତ ହେବ: ଏଥିପାଇଁ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଓ ପ୍ରତି ଭାଗର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୫୲ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତୃତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଉଅଛି ଯେ, ପୂର୍ବକଳ୍ପିତ ଆକାର ଓ ବ୍ୟୟ ଆହୁରି ବଢ଼ିବ । ଅତଏବ ଏଣିକି ସମଗ୍ର ୫ ଖଣ୍ଡ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେୟ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଟ୬୦୲ (ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା) ଓ ପ୍ରତି ଭାଗର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧୬୲ ଆପାତତଃ ସ୍ଥିର କରାଗଲା । ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଦେବେ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକାଶିତ ଭାଗମାନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଇବେ ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାମାତ୍ରକେ ପାଇବେ । ଯେ ଅବନ୍ଧା ଗ୍ରନ୍ଥ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବେ, ତାଙ୍କୁ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଅଗ୍ରିମ ଦେୟ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୫୦୲ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡ ପାଇଁ ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ୧୪୲ ଦେବାକୁ ହେବ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅନ୍ୟ ଭାଗମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ଗଲେ ବ୍ୟାବସାୟିକ ଲାଭଗଣନାରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥର ନଗଦ ମୂଲ୍ୟ ଟ ୮୦୲ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଗ୍ରାହକମାନେ ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ଅନୁଷ୍ଠାନପତ୍ର ଓ ବିଜ୍ଞାପନ ଅନୁସାରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଁ ଅଗ୍ରିମ ମୂଲ୍ୟ ଯଥାକ୍ରମେ ଟ ୩୦୲ ବା ୫୦୲ ଦେଇ ଗ୍ରାହକ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଉ ଅଧିକା ମୂଲ୍ୟ ଦାବି କରି ନ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ପୂର୍ବଦତ୍ତ ମୂଲ୍ୟରେ ସମଗ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଦିଆ ଯାଉଅଛି ଓ ଯିବ । ଆଜିଯାଏ ୩ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର କଳ୍ପିତକାଳ—ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ୧୯୩୪ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ସୁଦ୍ଧା ଓ ପଞ୍ଚମ ଭାଗ ୧୯୩୪ ଡିସେମ୍ବର ମାସ ବା ୧୯୩୫ ଜାନୁଆରି ମାସ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଏ ।

ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା-ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେବାରୂପ ଜାତୀୟ ଆକାଂକ୍ଷାର ପୂର୍ତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ପୂର୍ତ୍ତିର ସମ୍ବନ୍ଧ—ପ୍ରଥମ ଭାଗର ଅବତରଣିକାରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଯେଉଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତ୍ କଳ୍ପନା କରିଥିଲି, ସେହି ଚିତ୍ର ଆଜି-ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ 'ମନ ନୟନ'ରେ ଧରିକରି ରହିଅଛି । ଏଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥାର ଅବତାରଣା କରୁଅଛି । ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସମୟରେ (୧୯୩୧ ସେପ୍ଟେମ୍ବର) ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳମାନ ଭାରତର ୪ଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ ଖେଳେଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବାର ମୁଁ ସୂଚନା କରିଥିଲି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ସମୟକୁ (୧୯୩୨ ଅଗଷ୍ଟ) ବିଲାତର ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ୍ ଟେବଲ୍ କନ୍‌ଫରେନ୍ସ୍‌ରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କର ଏକୀକରଣର ଆଶା ସୂଚିତ ହୋଇଥିଲା ମାତ୍ର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ତୃତୀୟ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ବେଳକୁ (୧୯୩୩ ମେ) ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ଏକୀଭୂତ ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶାପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେବାର ଘୋଷଣା ତୃତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ୍ ଟେବଲ୍ କନ୍‌ଫରେନ୍ସ୍‌ରେ ଭାରତର ଷ୍ଟେଟ୍ ସେକ୍ରେଟେରି କରି ସାରିଅଛନ୍ତି । ଆଶା କରାଯାଏ ଯେ, ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଶେଷ ଭାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା ବେଳକୁ (୧୯୩୫ ଜାନୁଆରି ସରିକି) ଏକକୋଟି ଓଡ଼ିଆ ସନ୍ତାନଙ୍କ ପ୍ରାଣର ଗଣ୍ଠିଲି କନକରେଖା ବାନ୍ଧୁଥିବା ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସୀମାନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଉଦ୍‌ବେଗୋତ୍ପାଦକାରୀ ସମସ୍ୟା ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ଓ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୋଷଜନକରୂପେ ମୀମାଂସିତ ହୋଇ ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା-ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହୋଇଥିବ । ଅତଏବ, ଏଥିରୁ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ଏକ-ଶାସନାଧୀନ ହେବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଗତ ପଚାଶ ବର୍ଷର ଆନ୍ଦୋଳନ, ଆଶା, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାର ପୂର୍ତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଉତ୍କଳୀୟ ଜାତିର ଏ ଜ୍ଞାନସୌଧ ନିର୍ମାଣକାର୍ଯ୍ୟର ମଧ୍ୟ ପୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଯିବ ।

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅନ୍ତିମ ଭାଗ ସଙ୍ଗେ ମହାମହିମ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ମହନୀୟ ନାମ-ସଂଯୋଜନର କଳ୍ପନା ଓ ଜଳ୍ପନା—ଗତ ୫୦ ବର୍ଷର ଆଶା ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠିତ ହେବାର ସ୍ମାରକ ଏବଂ ଏକ କୋଟି ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଗଭୀର ଓ ଅଟଳ ରାଜଭକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନ ଓ ମୋ ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ପରିଶ୍ରମ ଓ ତପସ୍ୟା-ଫଳର ଶେଷସ୍ତବକକୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ଭାଷାକୋଷର ଅନ୍ତିମ ଭାଗକୁ) ନରରୂପଧାରୀ ମହତ୍ତମ ଦେବତା, ମହାମାନ୍ୟ ଭାରତସମ୍ରାଟଙ୍କ ମହନୀୟ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ କିମ୍ବା ତାଙ୍କୁ ତହିଁର ପୃଷ୍ଠପୋଷକରୂପେ ବରଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖରୁ ଅନୁମତି ପାଇବି ବୋଲି ସୁଖସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଅଛି । ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ବିଜେ କରି ମୋ ସୁଖସ୍ୱପ୍ନର ପୂର୍ତ୍ତି କରନ୍ତୁ ।

ପୂର୍ବତନ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭାବୀ ସହକର୍ମୀ, ସହାୟକ ଓ ପୃଷ୍ଠପୋଷକମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ—ପରଶେଷରେ ମୋର ପୂର୍ବତନ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭାବୀ ସମସ୍ତ ସହକର୍ମୀ, ସହାୟକ, ସହାନୁଭୂତିଦାତା, ଆଶୀର୍ବାଦକ, ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ମୋର ଆନ୍ତରିକ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି ଏବଂ ଏ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କର୍ମ ସୁରୁଟୁରେ ସରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ, ସାହାଯ୍ୟ ଓ ଶୁଭକାମନା ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ସମସ୍ତ ତ୍ରୁଟି, ଅଙ୍ଗହାନି ଓ ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦାଦି ପାଇଁ ମୁଁ ଦୋଷୀ ଓ ଦାୟୀ ଅଟେ; କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଯେବେ କିଛି ପ୍ରଶଂସା ଓ ଗୌରବର ବିଷୟ ଥାଏ, ତାହା କେବଳ ମୋ ସହକର୍ମୀ-ମାନଙ୍କ ଆନ୍ତରିକ ସହଯୋଗ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଅଛି । ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ତ୍ରୁଟି, ଭ୍ରମ ଓ ପ୍ରମାଦମାନ ମୋତେ ଦେଖାଇ ଦେବେ ମୁଁ ସେମାନ ଶୁଦ୍ଧିପତ୍ରରେ ବା ପରିଶିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡରେ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣରେ ସଂଶୋଧନ କରିବି ଓ ଏଥିଲାଗି ମୁଁ ଉକ୍ତ ବନ୍ଧୁ-ମାନଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବି ।

ପ୍ରଭୁ ପରମପିତାଙ୍କ ଚରଣରେ ଗଭୀର ଭକ୍ତି ଅର୍ପଣ ଓ କରୁଣା ଭିକ୍ଷା—ଯେଉଁ ପରମପିତା, ମହତୋମହୀୟାନ୍ ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତାଙ୍କ ଅପାର କରୁଣା ମୋତେ ଓ ମୋ ଭାଷାକୋଷକୁ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ଆମ ଗନ୍ତବ୍ୟ ମାର୍ଗର ୩ ଗୋଟି ମାଇଲ୍-ଖୁଣ୍ଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇଅଛି, ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ମୁଁ ଭକ୍ତି-ଅର୍ଘ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛି, ଓ ଏହି ମହାଜାତୀୟ ଯଜ୍ଞର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଓ ମୋ ଗନ୍ତବ୍ୟ ମାର୍ଗର ମଙ୍ଗଳ ମୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମୋତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଶକ୍ତି, ସାହାଯ୍ୟ, ଉତ୍ସାହ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦିଅନ୍ତୁ ବୋଲି ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ତ୍ରିକାଳସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛି । ତାଙ୍କର ବିଧାନ ଓ ଆଦେଶ ପରିପାଳିତ ହେଉ । ତଥାସ୍ତୁ ।

ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ । ଇତି ।

ଭାଷାକୋଷ ଆଶ୍ରମ, କଟକ
୧୯୩୧ ମେ ମାସ } ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ,
ସମ୍ପାଦକ ।

Prominent supporters of this works.

Mr. G. E. Fawcus Esq M.A., C.I.E., O.B.E., V.D, I.E.S.

Director of public Instruction Bihar and Orissa.

ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜି. ଇ. ଫକସ୍ ।

Mr C. L. Philip M.A., I.C.S, C.I.E.

Commissioner, Orissa Division.

ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗର କମିଶନର

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସି. ଏଲ୍. ଫିଲିପ୍ ।

Viswanath Kar

Editor of the Utkal Sahitya, Cuttack.

ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ପାଦକ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱନାଥ କର ।

Rai Bahadur Lakshmidhar Mahanty B. L., M. L. C., Advocate,

Dy. President of the Legislative Council Bihar and Orissa.

ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା କାଉନ୍ସିଲର ଡେପୁଟି ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ

ରାୟବାହାଦୁର ଲକ୍ଷ୍ମୀଧର ମହାନ୍ତି ବି. ଏଲ. ।

Babu Batakrishna Mahanty B.A.

Dewan, Boudh State, Orissa.

ଶ୍ରୀ ବଟକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି

ଦେୱାନ, ବୌଦ୍ଧ ଷ୍ଟେଟ ।

U. S Press, Cuttack.

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ସଙ୍କଳନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଭିଧାନଗ୍ରନ୍ଥ, ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

M. W.—ମନିଅର୍ ୱିଲିଅମ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍ସନାରି ।
Kirtikar—ଡକ୍ଟର୍ କୀର୍ତ୍ତିକାରଙ୍କର 'Indian Plants' (ଭାରତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ) ।
Apte—ପ୍ରୋଫେସର୍ ଆପ୍ଟେଙ୍କର Practical Sanskrit—English Dictionary (ସଂସ୍କୃତ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।
Beams—Comparative Grammar of four Indo-Aryan languages (ବୀମ୍‌ସ ସାହେବଙ୍କ ଗୌଡ଼ଭାଷାର ବ୍ୟାକରଣ) ।
Haines—ହାଏନ୍‌ସ୍ ସାହେବଙ୍କ Botany of Bihar and Orissa (ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ଉଦ୍ଭିଦତତ୍ତ୍ୱ) ।
Howells—ପାଦ୍ରୀ ହଓ୍ୱେଲ୍‌ସ୍ ସାହେବଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ।
Fallon—ଡକ୍ଟର ଫାଲନ ସାହେବଙ୍କ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ-ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍ସନାରି ।
Sir George Greierson—Linguistic Survey of India (ଗ୍ରୀୟର୍‌ସନ୍ ସାହେବଙ୍କ ଭାରତୀୟ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ) ।
Grundy—ପାଦ୍ରୀ ଗ୍ରଣ୍ଡି ସାହେବଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ-ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍ସନାରି ।
ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ; ନନ୍ଦେ—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ 'ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ' ।
ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ଦାସଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ଅଭିଧାନ ।
ବିଶ୍ୱକୋଷ—ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ବସୁଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ବଙ୍ଗଳା 'ବିଶ୍ୱକୋଷ' ।
ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର—ରାୟ ବାହାଦୁର ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ରାୟ ବିଦ୍ୟାନିଧିଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ 'ବାଙ୍ଗଲା ଶବ୍ଦକୋଷ' ।
ପ୍ରକୃତିବାଦ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମକମଲ ବିଦ୍ୟାଲଙ୍କାରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଚିତ୍ର ବଙ୍ଗଳା 'ପ୍ରକୃତିବାଦ ଅଭିଧାନ' ।
ହିନ୍ଦୀ ଶବ୍ଦସାଗର—କାଶୀ ନାଗରୀପ୍ରଚାରିଣୀ ସଭାଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ବୃହତ୍ ଅଭିଧାନ ।
ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ରଙ୍କ ସରଳ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।
ଗାଙ୍ଗୁଲି—The Student's Bengali and English Dictionary (ଡି. ଗାଙ୍ଗୁଲିଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା-ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ) ।
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ—ଶ୍ରୀ ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ସେନ୍ ଗୁପ୍ତଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ଶିକ୍ଷା' ।
ସମର୍ଥକୋଷ—ରାଜା ରାଧାକାନ୍ତ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ବଙ୍ଗଳା 'ସମର୍ଥ କୋଷ' ଅଭିଧାନ ।
ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ବଙ୍ଗାକ୍ଷରରେ ମୁଦ୍ରିତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ।
A. T. Dev—ଅଶୁତୋଷ ଦେବଙ୍କ ଇଂରାଜୀ-ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।
ରାମନାରାୟଣ ଲାଲ—ଇଂରାଜୀ-ହିନ୍ଦୀ ଅଭିଧାନ ।
ଓଡ଼ିଆ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ, ହରେକୃଷ୍ଣ—କବିରାଜ ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।
ଓଡ଼ିଆ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣକଳ୍ପଦ୍ରୁମ—ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ।
Wilson—ୱିଲ୍‌ସନ୍ ସାହେବଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷରେ ଉଦ୍ଧୃତ ଶିଷ୍ଟପ୍ରୟୋଗର ଗ୍ରନ୍ଥକାରମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ।

(ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ନାମ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଦିଆ ଯାଇଅଛି)

ଅଚ୍ୟୁତ, ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମାଳଗାଦିର ମହାନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ।
ଅଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ଅଜୟଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର ।
ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ—ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ କରଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ର ।
ଉତ୍କଳ ସେବକ—ସମ୍ବଲପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଓଡ଼ିଆ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀନ କବି କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ ।
କୁନ୍ତଳା; କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ଦେବୀ ।
କୁଳମଣି—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ ।
କୃପାସିନ୍ଧୁ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର ।
ଗଙ୍ଗାଧର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର ।
ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ—ତାଳଚେରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ର ।
ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ—ଗଞ୍ଜାମର ପ୍ରାଚୀନ କବି ।
ଗୋଲକ—ଅପ୍ରକାଶିତ କାବ୍ୟ ଇନ୍ଦୁରେଖାର ଆଧୁନିକ କବି ।
ଚିକିଟି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଚିକିଟି ରାଜ୍ୟର ରାଜାସାହେବ ।
ଚିନ୍ତାମଣି—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଚିନ୍ତାମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।
ଚିନ୍ତାମଣି—କବିବର ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି ।
ଜଗନ୍ନାଥ—ଭକ୍ତକବି ଜଗନ୍ନାଥ ଦାଶ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ ।
ତାରଣୀ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତାରଣୀଚରଣ ରଥ ।
ତୁଳସୀ-ବିକ୍ରମ—ଜୟପୁରର ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ କୃତ ତୁଳସୀଦାସଙ୍କ ହିନ୍ଦୀ ରାମାୟଣ ଆଦିକାଣ୍ଡର ପଦ୍ୟାନୁବାଦ ।
ଦିନା(ନେ)ଇ ଦାସ—ଦିନେଇ ଦାସଙ୍କ ରଚିତ ପହିଲି ।
ଦାଶରଥି—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଦାଶରଥି ଦାସ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ—ଭକ୍ତକବି ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ।
ଦୈନିକ ଆଶା—ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା ।
ନନ୍ଦକିଶୋର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କବି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ ।
ନନ୍ଦେ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ।
ନାରାୟଣ—କବି ନାରାୟଣ ଦାସ (ହରିବଂଶ)
ନୀଳକଣ୍ଠ—ଶ୍ରୀ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶ ।
ନୀଳମଣି—ଯାଜପୁରର ପଣ୍ଡିତ ନୀଳମଣି ମିଶ୍ର (ଭକ୍ତିଧାରା ପ୍ରେମତରଙ୍ଗିଣୀ)
ପଞ୍ଚାମୃତ—କଟକ ଟ୍ରେଡ଼ିଙ୍ଗ୍ କମ୍ପାନିଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ପତ୍ରିକା ।
ପୀତାମ୍ବର—କବି ପୀତାମ୍ବର ଦାସ (ନୃସିଂହ ପୁରାଣ) ।

ପୀତାମ୍ବରୀ—ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ।
ପ୍ରତାପ—ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଶଶିଶେଣା ।
ପ୍ରାଚୀ—କଟକ ପ୍ରାଚୀସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
ପ୍ୟାରୀମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ୟାରୀମୋହନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।
ଫକୀର, ଫକୀରମୋହନ—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।
ବଳରାମ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବଳରାମ ଦାସ (ରାମାୟଣ) ।
ବି. କେ. ପୁ.—ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ ।
ବିନାୟକ—ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ବିଶ୍ୱନାଥ ଖୁଣ୍ଟିଆ (ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ) ।
ବିଷ୍ଣୁ କେଶରୀ ପୁରାଣ—ପ୍ରାଚୀ-ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା ।
ବ୍ରଜନାଥ—ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସମରତରଙ୍ଗ ।
ଭକ୍ତଦାସ, ଭକ୍ତଚରଣ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ ।
ଭଞ୍ଜ—କବି-ସମ୍ରାଟ୍ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ।
ଭୀମା—ଭୀମା ଧୀବର (କପଟପାଶା) ।
ଭିକାରୀଚରଣ—ରାୟ ସାହେବ ଶ୍ରୀ ଭିକାରୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ।
ଭୂପତି—ପ୍ରାଚୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳାର କବି ଭୂପତି ପ୍ରଣୀତ ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ମଦନମୋହନ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ (ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) ।
ମନୁ—ମନୁସଂହିତା ।
ମହାଦେବ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ମହାଦେବ ଦାସ (ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ) ।
ମଧୁସୂଦନ—ଭକ୍ତକବି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ।
ଯଶୋବନ୍ତ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଯଶୋବନ୍ତ ସିଂହ ।
(ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା) ।
ରାଜକିଶୋର—ଡାକ୍ତର ଶ୍ରୀ ରାଜକିଶୋର ନନ୍ଦ ।
ରାଧାନାଥ—କବିବର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଧାନାଥ ରାୟ ।
ରାଧାମୋହନ—ତାଳଚେର ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ।
ରାମଦାସ—ପ୍ରାଚୀନ କବି ରାମଦାସ (ଦାର୍ଢ୍ୟତାଭକ୍ତି) ।
ରାମଶଙ୍କର—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟ ବାହାଦୁର ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ।
ଶିଶୁଶଙ୍କର—ପ୍ରାଚୀନ କବି ଶିଶୁଶଙ୍କର (ଉଷା ଅଭିଳାଷ) ।
ସତ୍ୟସମାଚାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସମାଜ—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ।
ସହକାର—କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ।
ସାରଳା—ପ୍ରାଚୀନ କବି ସାରଳା ଦାସ (ମହାଭାରତ) ।
ସୁବଳ ଦେବ—ବାମଣ୍ଡାର ରାଜା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁବଳ ଦେବ ।
ସୋନପୁର—ସୋନପୁର ମହାରାଜ ସର୍ ବୀରମିତ୍ରୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ ।

ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷରରେ ଅକ୍ଷରାନ୍ତରୀକରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ।

LETTERS & SOUNDS USED IN THE ENGLISH TRANSLITERATION OF THE WORDS IN THIS WORK.

	Capital	Small		Capital	Small
ଅ	A	a	କ	K	k
ଆ	Ā	ā	କ୍ଷ	Ksh	ksh
ଇ	I	i	ଖ	Kh	kh
ଈ	Ī	ī	ଗ	G	g
ଉ	U	u	ଘ	Gh	gh
ଊ	Ū	ū	ଙ	Ṅ	ṅ
ଋ	Ṛu	ṛu	ଚ	Ch	ch
ୠ	Ṛū	ṛū	ଛ	Chh	chh
ଌ	Ḷu	ḷu	ଜ	J	j
ଏ	E	e	ଝ	Jh	jh
ଐ	Ai	ai	ଞ	N̄	n̄
ଓ	O	o	ଟ	Ṭ	ṭ
ଔ	Au	au	ଠ	Ṭh	ṭh
ଂ(ଅନୁସ୍ୱାର)	—	ṁ	ଡ	Ḍ	ḍ
ଃ(ବିସର୍ଗ)	—	ḥ	ଡ଼	—	ṛd
ଁ(ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ)	—	ñ	ଢ	Ḍh	ḍh

	Capital	Small
ଢ଼	—	rdh
ଣ	Ṇ	ṇ
ତ	T	t
ଥ	Th	th
ଦ	D	d
ଧ	Dh	dh
ନ	N	n
ପ	P	p
ଫ	Ph	ph
ବ	B	b
ଭ	Bh	bh

	Capital	Small
ମ	M	m
ଯ	J̄	j̄
ୟ	Y	y
ର	R	r
ଳ	L̲	l̲
ଲ	L	l
ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ ବା ୱ	W	w or v
ଶ	Ś	ś
ଷ	Sh	sh
ସ	S	s
ହ	H	h

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଅକ୍ଷର ଓ ଚିହ୍ନମାନଙ୍କ ପରିଚୟ ।

ABBREVIATIONS USED IN THIS WORK WITH THEIR MEANINGS.

ଅ = ଅବ୍ୟୟ ପଦ ।

ଅଦାଲତ = ଅଦାଲତରେ ଓ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

\+ ଅଧିକରଣ = ଅଧିକରଣ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଅନ୍ୟରୂପ = ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଶବ୍ଦର ଭିନ୍ନ ଆକାର କିମ୍ବା ଉକ୍ତ ଅର୍ଥବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ।

\+ ଅପାଦାନ = ଅପାଦାନ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

ଅଶୁଦ୍ଧ = କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବା ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ, ବାକ୍ୟ ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ।

ଆ = ଆରବୀ ଭାଷା ।

ଆଇନ୍ = ଆଇନ୍ ବା ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ

ଆସାମୀ = ଆସାମ ଦେଶର ଭାଷା ।

ଇଂ = ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ।

ଇତର = ଇତରଜନ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଭାଷା ବା ଉଚ୍ଚାରଣ ।

ଇଟା(ଲି) = ଇଟାଲୀୟ ଭାଷା ।

ଇତ୍ୟାଦି = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଓ ସେହି ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ।

ଉ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ = ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ।

ଓ = ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ।

କଚେରୀ = କଚେରୀ ଆଦିରେ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଦଲିଲ-ଲେଖାଳଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ଭାଷା ।

କନ୍ଧ, କୁଇ = କନ୍ଧମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ କୁଇ ଭାଷା ।

\+ କରଣ = କରଣ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

\+ କର୍ତ୍ତୃ = କର୍ତ୍ତୃ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

\+ କର୍ମ = କର୍ମ କାରକରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।

କର୍ମଧା = କର୍ମଧାରୟ ସମାସ ।

କାହାଣୀ = ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଉପକଥା ।

କୋହ୍ଲ = କୋହ୍ଲମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ।

କ୍ରି = କ୍ରିୟାପଦ ।

କ୍ରି. ବିଣ = କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ।

ଖ୍ରୀ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ।

ଖ୍ରୀ. ପୂ = ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜନ୍ମର ପୂର୍ବାବ୍ଦ ।

ଗଣିତ = ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଗାଳି = ଇତରଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟ ।

ଗୁ = ଗୁଜରାଟୀ ଭାଷା ।

ଗ୍ରା; ଗ୍ରାମ୍ୟ = ଗ୍ରାମ୍ୟ ବ୍ୟବହାର; ମାର୍ଜିତ ସାହିତ୍ୟରେ ପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଶବ୍ଦ ।

ଗ୍ରୀ; ଗ୍ରୀକ୍ = ଗ୍ରୀସ୍ ଦେଶର ଭାଷା ।

ଜଣାଣ, ଭଜନ = ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଲୌକିକ ଭଜନ ।

ଜର୍ମାନ୍ = ଜର୍ମାନ ଦେଶର ଭାଷା ।

ଜ୍ୟୋତିଷ = ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଢଗ, ବଚନ, ପ୍ରବଚନ = ଲୌକିକ ପ୍ରବଚନ ବା ପ୍ରବାଦ-ବାକ୍ୟ ।

ଣିଜନ୍ତରୂପ = ପୂର୍ବୋକ୍ତ କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ବା ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ ।

ତତ୍ = ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।

ତା = ତାମିଲ୍ ଭାଷା ।

ତୁର୍କୀ = ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ଭାଷା ।

ତୁଳ = ତୁଳନା କର ।

ତେ = ତେଲଗୁ ଭାଷା ।

ଦର୍ଶନ = ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।

ଦେ = ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ ।

ଦେଖ = ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦକୁ ଏ ଭାଷାକୋଷର ଶବ୍ଦକ୍ରମରେ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଖୋଜ ।

ଦ୍ର = ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।

ଦ୍ରା=ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷା ।
ଧା; ଧାତୁ=ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁ ।
ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ=ଧ୍ୱନିର ଅନୁକରଣରେ ଗଠିତ ବା ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ଅର୍ଥ ବୁଝାଯିବା ଶବ୍ଦ ।
ନଞ୍ ତତ୍=ନଞ୍ ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ ।
ନପୁଂ.=ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ ।
ନାଟକ=ନାଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ବା ଶବ୍ଦ ।
ନାମ=ସ୍ଥାନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ ।
ନୋଟ୍=ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ବିଷୟରେ ଟୀକା ।
ନ୍ୟାୟ=୧. ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ୨. ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଲୌକିକ ବଚନ ବା ଲୋକେ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଉଦାହରଣ ଦେବା ପ୍ରାମାଣିକ ଉକ୍ତି ।
ପଦ୍ୟ=କେବଳ ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର ।
ପରିଭାଷା—ବିଜ୍ଞାନାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ।
ପର୍ତ୍ତୁ (ର୍ଟୁ)=ପର୍ଟୁଗାଲ୍ ଦେଶର ଭାଷା ।
ପା=ପାଲି ଭାଷା ।
ପୁଂ=ପୁଂଲିଙ୍ଗ ।
ପ୍ରା=ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା ।
ପ୍ରାଚୀନ=ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଅଧୁନା ବିରଳ ଶବ୍ଦ ।
ପ୍ରାଦେ—ପ୍ରାଦେଶିକ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶାଂଶ ବିଶେଷରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ

[ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ସେ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କ ନାମ ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରେ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା :— ପ୍ରାଦେ (କଟକ)=କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ]

ଫା=ଫାରସୀ ବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।
ଫ୍ରେ=ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ବା ଫ୍ରାନ୍ସ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା ।
ବ=ବଚନ; (୧ବ=ଏକବଚନ; ୨ବ=ଦୁଇବଚନ; ବହୁ ବ=ବହୁବଚନ ।)
ବଂ=ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ।
ବହୁ. ବ.=ବହୁବଚନ ।
ବି=ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ।
ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା=ବିଜ୍ଞାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ।
ବିଣ=ବିଶେଷଣ ପଦ ।
ବିଣ ର ବିଣ=ବିଶେଷଣର ବିଶେଷଣ ।
ବିପରୀତ=ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦେ=ବୈଦେଶିକ ଭାଷା (ଯଥା—ଇଂରାଜୀ, ଆରବୀ, ଫାରସୀ, ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍, ଜର୍ମାନ୍ ଆଦି) ରୁ ଆଗତ ଶବ୍ଦ ।
ବୈଦ୍ୟକ=ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଆୟୁର୍ବେଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ।
ଭତର; ଭତ୍ରୀ; ଭତଡ଼=ବସ୍ତର ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣରେ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର କୃଷିଜୀବୀ ଲୋକଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
+ଭାବ=୧. ଭାବାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ;
୨. ଭାବ ବାଚ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ମ=ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷା ।
ମ. ପ. ଲୋ=ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ ।
ଯଥା=ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶବ୍ଦର, ଅର୍ଥର ବା ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ।
ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ=ଶବ୍ଦର ଅପ୍ରେରିତ ଅର୍ଥ ।

ଲରିଆ=ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉପଭାଷା ।
ଶିଶୁବଚନ, ଶିଶୁଗୀତ, ଶିଶୁରଞ୍ଜନ—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ ବୋଲାଯିବା ବା ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ ବଚନ ।
ସଂ=ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ।
ସଙ୍ଗୀତ, ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତ ।
+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ=ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
+ସମ୍ବନ୍ଧ=ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ସର୍ବ—ସର୍ବନାମ ପଦ ।
ସହଚର=ସହଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ଏକତ୍ର ବା ଏକ ପରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ।
ସାନ୍ତାଳୀ=ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ କଥିତ ଭାଷା ।
ସ୍ତ୍ରୀ=ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ।
+ସ୍ୱାର୍ଥେ=ଶବ୍ଦର ମୌଳିକ ଅର୍ଥରେ ଯୁକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।
ହି=ହିନ୍ଦୀ ବା ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଭାଷା ।
ହେବ୍ରୁ=ହେବ୍ରୁ ଭାଷା ।
୧ମା=ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ।
୨ୟା=ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।
୩ୟା=ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ।
୪ର୍ଥୀ=ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ।
୫ମୀ=ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୬ଷ୍ଠୀ=ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ।
୭ମୀ=ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ।
୧ବ=ଏକବଚନ ।
୨ବ=ଦ୍ୱିବଚନ ।
+ (ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ)=ପରସ୍ପର ଯୁକ୍ତ ହେବା ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ବା ଧାତୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯୁକ୍ତଚିହ୍ନ ।
= (ସମାନତାଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ)=ଧାତୁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମିଶି ବା ଦୁଇ ପଦ ମିଶି ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ କିମ୍ବା ଧାତୁର ଅର୍ଥ ।
? (ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚକ ଚିହ୍ନ)=ସନ୍ଦେହ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚିହ୍ନ ।
— (ଡାସ୍)=ପରସ୍ପର ସଂବଦ୍ଧ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦ ଓ ଅର୍ଥ ବା ଦୁଇଟି ଭାବ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ ।
! (ବିସ୍ମୟସୂଚକ ଚିହ୍ନ)=ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବାକ୍ୟ, ଶବ୍ଦ ବା ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିସ୍ମୟ ଜ୍ଞାପନ ଓ ସଂବୋଧନ ସୂଚକ ଚିହ୍ନ ।

Etc; etc.=Please refer to the word preeceding and its connected words in their proper places in alphabetical order in this Dictionary.

See=Please refer to the preeceding word.
Law=Legal term.

Algebra	=Technical words used in the said sciences.
Arithmetic	
Astrology	
Astronomy	
Botany	
Geography	
Geometry	
Logic	
Mathematics	
Medicine	
Philosophy	

The Compiler and his colleagues.

The Compiler
ଭାଷାକୋଷର ସଂଗ୍ରାହକ

Srimati Pitambari Debi,
ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ, ସହଧର୍ମିଣୀ

Pandit Kulamani Das
ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ଦାଶ

Padma Charan Das
ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମଚରଣ ଦାଶ

Ramchandra Rath
ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରଥ

U. S. Press, Cuttack.

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ।

ଚ

ଚ—ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର ୬ଷ୍ଠ ଓ ଚ ବର୍ଗର ୧ମ ବର୍ଣ୍ଣ; ଅଘୋଷବାନ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ;
Cha ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ତାଳୁ—The sixth consonant. It has the sound of 'ch' in child. It is uttered with the help of the roof of the palate in the cavity of the mouth.

ସଂ. ଅ—୧ । ଏବଂ; ଓ—1. And.

୨ । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ; କିନ୍ତୁ—
2. On the other hand; still.

୩ । ପୁନରପି—6. Also; again; moreover.

୪ । ତଥାପି—4. Yet.

୫ । ସମୁଚ୍ଚୟ—5. Too; together.

୬ । ଇତରେତର ଯୋଗ—
6. Mutual connection.

୭ । ସମାହାର—7. Collective compilation.

୮ । ଯଦି—8. If.

୯ । ଆନୁଷଙ୍ଗିକତା; ମଧ୍ୟ—
9. Together with; simultaneity.

୧୦ । (ଅବଧାରଣ) ନିଶ୍ଚୟ—
10. (certainty) Yes; certainly.

୧୧ । ସଙ୍କଳ୍ପ—11. Determination.

୧୨ । ପାଦପୂରଣ—12. Expletive used to fill up or complete a sentence.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ କିମ୍ବା ଶବ୍ଦର ଶେଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏହା ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ବା ବାକ୍ୟର ଶେଷରେ କଦାପି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ 'ଚ' ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; କେବଳ ଏବଂଚ, ପୁନଶ୍ଚ, ଅପିଚ, ବରଂଚ, ତଥାଚ, କଦାଚ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଅବ୍ୟୟରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା ପଦ ସ୍ୱରୂପ ଓଡ଼ିଆରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି ।]

ସଂ. ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଚୋର; ଚୈର—1. Thief.

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

୩ । କୂର୍ମ—3. Tortoise.

୪ । ଶିବାନୁଚର; ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର—
4. An attendant of Ṡiba.

୫ । ଶିବ—5 Ṡiba.

୬ । ଚୋବାଇବା—6. Chewing.

୭ । ଖାଇବା—7. Eating.

ଚଅଁଚଅଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Cha-añ cha-añ
চোঁচোঁ
चुमरचुमर

୧ । ବାଛୁରି ଗାଈଚରକୁ ଓ ଶିଶୁ ମାତୃସ୍ତନକୁ ଚୁଚୁମିବା ବେଳେ ହେବା ଶବ୍ଦ—1. Sound made by a calf or child sipping milk from its mother's teat.

୨ । ଦୁଇ ଓଠ ମେଲା ଥାଇ ଉପର ଦାନ୍ତମୂଳ ଓ ଜିଭକୁ ଚପି ପବନକୁ ଭିତରକୁ ଟାଣିନେବାର ଉଦ୍‌ଘଟନଜାତ ଧ୍ୱନି (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ 'ଚୁଁ' କଲାବେଳେ 'ହୁଁ' ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଯାଏ)—2. The sound produced by sucking wind through the tip of the tongue and the root of the upper teeth after joining them and keeping the lips open.

ଚଅଁଫଲା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଚପଳ)—
Cha-añphalā
(ଚଅଁଫୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧ । ଚଞ୍ଚଳମତି—
1. Fickle-minded.

୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଲିଖିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ '[illegible]' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଚଅଁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମର)—
Cha-añra — চউরী; চামর — चँवर; चौंरी
୧ । ଚମରୀ ଗୋ ବା କପିଳା ଗାଈର ଲାଙ୍ଗୁଳର ଲମ୍ବ ଲୋମଗୁଚ୍ଛ ଏକତ୍ର ମୂଳରେ ବନ୍ଧାଯାଇ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଚାମର—
1. Chowrie; a long brush made of tufts of the tail-hair of an yak (used as a fan or fly-whisk to drive away fleas from the body).

[ଦ୍ର—ଚଅଁରର ଯେଉଁ ପାଖରେ ଲୋମଗୁଡ଼ିକ ଗୋଛା ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ ସେହି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଧାତୁର ବା କାଠର ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ । ଘୋଡ଼ା ଲାଞ୍ଜର ଲମ୍ବ ବାଳରେ ମଧ୍ୟ ଚଅଁର ହୁଏ । ଚଅଁର ରାଜା ଓ ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କର ଓ ଦେବତାଙ୍କ ସେବାରେ ଲାଗେ । ଚଅଁରର ବେଣ୍ଟକୁ ଧରି ତାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ଚଅଁର ଢାଳିବା ବା ଚଅଁର ପକାଇବା କହନ୍ତି । ଶୁଣ୍ଢରେ ଚଅଁର ଧରି ତାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଢାଳିବା ପାଇଁ କେତେକ ହାତୀଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ କରାଯାଇଥାଏ । ଠିଆ-ପାଲିବାଲାଙ୍କ ଗାୟକ ବା ନେତା ଅଭିନୟ କରିବା ବେଳେ ଚଅଁର ଧରି ଥାଆନ୍ତି । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରୁ ମାଛି ହୁରୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଛୋଟ ଚଅଁର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୨ । ନଡ଼ିଆ, ଖଜୁରି ଗଛର ଫଳମାନ ଯେଉଁ ଗୁଚ୍ଛରୁ ବାହାରିଥାଏ—2. A bunch (issuing out of cocoa-nut and date-palm trees) to which the fruits are attached.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନିଶୁଣିର ଅଡ଼କାଠ (ଯହିଁରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ନିଶୁଣିରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ)—
Foot-pad of a ladder; the cross-bar of a ladder.

ଚଅଁର କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ନଡ଼ିଆ ବା ଖଜୁରି ଗଛ) ସ୍କନ୍ଧଦେଶରୁ
Cha-añra kā̲r̲dhibā ଫୁଲଫଳଧାରୀ ଚଅଁର ବାହାର କରିବା—
(a cocoanut or date-palm tree) To bring forth a bunch of flowers.

(ଯଥା—ନୂଆଗଛଟି ଚଅଁର କାଢ଼ିଲାଣି ।)

ଚଅଁର ଛାଞ୍ଚୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଚଅଁର ଝାଡ଼ୁ (ଦେଖ)
Cha-añra chhāñchuṇi Cha-añra jhā̲r̲du (See)

ଚଅଁରଝାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମର+ସଂ. ଜଟ କମ୍ବା ଝାଟ)—
Cha-añrajhā̲r̲du ଚଅଁର ପରି ଦେଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ତୃଣର ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛରେ ନିର୍ମିତ ଗୃହମାର୍ଜନୀବିଶେଷ; ଫୁଲଝାଡ଼ୁ—
A kind of broom looking like a chowrie made of hair-like filaments of Broom-grass (Sorghum Vulgare).

ଚଅଁରଡିହ—ଦେ. ବି—ଚାମରର ବେଣ୍ଟଦ୍ୱାରା କେଞ୍ଚିବା ଆଘାତ—
Cha-añra diha A poke given by the handle of a chowrie.

ଚଅଁର ଢାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମର+ଦୋଳନ)—ଚାମର
Cha-añra ḍhā̲liba — চামর ঢালা — चँवर डुलाना
ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା; ଚାମରଦ୍ୱାରା ବିଞ୍ଚିବା—To fan with a chowrie.

ଚଅଁର ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚଅଁର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Cha-añra pakāibā 1. Cha-añra kā̲r̲dhibā (See)
୨ । ଚଅଁର ଢାଳିବା (ଦେଖ)
2. Cha-añra ḍhā̲libā (See)

ଚଅଁରବେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମର+ବୃନ୍ତ ବା ବଣ୍ଟ)—ଚାମରକୁ
Cha-añra beṇṭa — চামরের বাঁট — चँवरका मुठ
ଢାଳିବା ସମୟରେ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ମିତ ହାତଗୋ—The handle of a chawrie.

ଚଅଁରମୁଠା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମର+ମୁଷ୍ଟି)—୧ । ପୂଜା କରୁଥିବା
Cha-añra muṭhā ସମୟରେ ପାଲାବାଲାମାନେ ଯେଉଁ ଚଅଁର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—1. Chowrie used by the chanting performers of Pālā.
୨ । ଚାମରର କେଶଗୁଚ୍ଛ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧାଯାଇ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବେଣ୍ଟ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ—
2. The place where the root of the tied bunch of hair of a chowrie is linked to the handle.

ଚଅଁରା—ଦେ. ବିଣ—ଚାମର ଭଳି ଲାଞ୍ଜରେ ଗୋଛାଏ ବାଳ ଥିବା (ଗାଈ
Cha-añrā କମ୍ବା ବଳଦ)—(a cow or bullock) Having a tuft of hair in the tail like a chowrie (more than is ordinarily seen in the tail of cattle.

ଚଅଁରା ଭଅଁରା—ଦେ. ବି (ଅର୍ଥହୀନ ପ୍ରୟୋଗ; ଅନାଦର ବ୍ୟଞ୍ଜକ)—
Cha-añrā bha-añrā ଗପରେ,ବ୍ୟବହୃତ ସମଧର୍ମୀ ଓ ସମକର୍ମୀ ଦୁଇ ଭାଇ ବା ସଙ୍ଗୀ—Two boon companions or brothers; companions always moving together (names of 2 brothers in the folktales).

ଚଅଁରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମରରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମଧାତୁ)—
Cha-añribā ୧ । ଚଅଁର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
1. Cha-añra kā̲r̲dhibā (See)
୨ । (କୌଣସି ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ ପଦାର୍ଥ) ଫାଟିଯିବାର ପୂର୍ବାଭାସ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To crack; to indicate signs of becoming cracked (said of any fragile thing.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଐ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଚଅଁରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଅଁର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Cha-añreibā Chaañra kārḍhibā (See)

ଚଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚବିକା)—
Chai ୧ । ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
1. Cha-iñ kāṭha (See)
୨ । ଚୈତନ୍ୟ ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଡାକିବାର ଆଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ ନାମ—2. Name by which a person named Chaitanya is called in fondness.
(ଅନାଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ ରୂପ—ଚଇଆ; ଚଇଁଆଁ ।)

ଚଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚବିକା)—ଚଇ (ଦେଖ)
Chaiñ Chai (See)

ଚଇଁକାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚବିକା + କାଷ୍ଠ)—
Chaiñ kāṭha ଔଷଧି ଲତାବିଶେଷ—A medicinal creeper.
ସଂ. ନାମ—ଚବ୍ୟ; ଚବିକା; ଉଷଣା; ଚବନ, ଚବି; ଚବୀ
ଚୈ
ଅଙ୍କ୍, ଅଷଧ
ତେ. ସେବାମୁ; ତେକାଣ୍ଣି
ମ. ମିରେବେଲ୍ଲୀଚେଁମୁଲ୍ଲ;
ଚବକ୍କ
ଗୁ. ଚବକ
[ଦ୍ର—ଏହା ତାମ୍ବୂଲାଦି ବର୍ଗର ଲତା । ଏହି ଲତା ନଦୀ ଓ ପାଣିକୂଳରେ ହୁଏ । ଏହାର ପତ୍ରର ଆକାର ପାନ ପରି; ଫଳ ପିପ୍ପଲୀ ପରି । ଏହା ଗୁହ୍ୟ ଦେଶଜାତ ରୋଗନାଶକ । ଏହି ଲତାର ଫଳକୁ ଗଜପିପ୍ପଲୀ ବା ବଣ ପିପ୍ପଳୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଚଇକାଠ—ଦେ. ବି—ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
Chai kāṭha Chaiñ kāṭha (See)

ଚଇତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର)—
Chaita ଚୈତ୍ର ମାସ; ବସନ୍ତ ଋତୁର ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ଶେଷ ମାସ—The month of Chaitra (March–April).
চৈত্র, চইত
चैत
ଚଇତ ମାସରେ ରାଧାମାଧବ ସୁମରି
ବୃନ୍ଦାବନେ ପଶିଣ ଖେଳନ୍ତି ଅନୁସରି । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଇତନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଚୈତନ୍)-
Chaitan ଚୁଟ୍‌କି; ଚୁଟି—Pigtail on the middle of the head of a Brāhmaṇa.

ଚଇତନ୍ ଚୁଟ୍‌କି—ଦେ. ବି—ଚଇତନ୍ ଚୁରୁକି (ଦେଖ)
Chaitan chuṭki Chaitan churki (See)

ଚଇତନ୍ ଚୁରୁକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ + ଚୂଡ଼ିକ)—
Chaitan churki ଚୈତନ୍ୟପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମସ୍ତକାଗ୍ରର ମଝିଅଡ଼େ ଥିବା ଲମ୍ବ କେଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଚ୍ଛ—A small tuft of long hair left in the middle of the head of the followers of Chaitanya.
চৈতন চুটকী

ଚଇତନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ)—
Chaitana ୧ । ଚେତା; ଚେତନା—1. Consciousness.
চৈতন ୨ । ଜ୍ଞାନ; ଚୈତନ୍ୟ—
चैतन्य 2. Perception; sensation.
କାଳ ସ୍ୱଭାବ ସଙ୍ଗେ ମନ
ଚେ ନିତ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ ଚଇତନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଧର୍ମପ୍ରଚାରକ; ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ—3. The name of the religious reformer of Bengal (taken to be an incarnation of Bishṇu); Chaitanya.
୪ । ଚୈତନ୍ୟ ବା ଚୈତନ୍ୟଚରଣନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—4. Name by which a person named Chaitanya or Chaitanya-charaṇa is called.
୫ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ପ୍ରହାର (ଯାହାଦ୍ୱାରା ଚେତନା ଉଦୟ ହୁଏ)—5. (ironical) A stripe (as punishment).
(ଯଥା—ଏ ପିଲାଠେଇଁ ଗୋଟିକେତେ ଚଇତନ ବାଜିଗଲେ ତାର ପଢ଼ାପଢ଼ି ପ୍ରତି ମନ ଯିବ ।)

ଚଇତନିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । ଚୈତ୍ରକାଳୀନ ଦାବାଗ୍ନି—
Chaitaniāñ 1. Fire breaking out in forests in the month of Chaitra.
୨ । ଚୈତନ୍ୟଭକ୍ତ; ବୈଷ୍ଣବ—2. Baishṇabas.
ବନ ନାଶ କରେ ଚଇତ ନିଆଁ
ବର୍ଣ୍ଣ ନାଶ କରେ ଚଇତନିଆଁ—କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ।
୩ । ଚୈତନ୍ୟ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ ଡାକନାମ—3. Name for calling Chaitanya.

ଚଇତନିଆଁ ଚିତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ + ଚିତ୍ରକ)—ଚୈତନ୍ୟ-
Chaitaniāñ chitā ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବସମ୍ପ୍ରଦାୟ କପାଳରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଚିତା ଦେଇନ୍ତି—A mark of sandal paste drawn on the forehead by the followers of Chaitanya.

ଚଇତନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ)—ଚଇତନ (ଦେଖ)
Chaitanya Chaitana (See)

ଚଇତ ପୁନେଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
Chaita puneiñ The full–moon of the month of Chaitra.
[ଦ୍ର—ଏହା କେଉଟମାନଙ୍କର ପର୍ବ; କେଉଟମାନେ ଏଥିରେ ଘୋଡ଼ାର ରୂପରେ ଗୋଟିଏ ଖୋଳ କରି ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ପଶି ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ିବାର ଅଭିନୟ କରି ନଟେ ନାଚବାଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ାକୁ ନଚାନ୍ତି । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚଇତ-ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ମେଳନ ହୁଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହାର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚଇତବାଢ଼ି—ଗ୍ରା. ବି—ଚୈତ୍ରମାସରେ ବ୍ୟାପିବା ହଇଜା ରୋଗ—
Chaitabārdi Cholera prevailing in the month of Chaitra.
(ଚଇତବାଢ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଇତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତନ୍ୟ)—ଚୈତନ୍ୟର ଅନାଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ
Chaitā ଡାକନାମ—Name for calling Chaitanya.
चैती ଚଇତା ! ଭବତ ଖାଇବୁ କି ପଖାଳ ଖାଇବୁ ବେଳ ଥାଉଁ ଥାଉଁ କହୁଥା—ଭଗ
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର)—୧ । ଚୈତ୍ରମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Appertaining to the month of Chaitra.
(ଯଥା—ଚଇତା ପବନ ।)
୨ । ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅମଦାନି କରା ହେବା (ଫସଲ)—
2. (crop) Harvested in the month of Chaitra.
(ଯଥା—ଚଇତା ହରଡ଼ ।)

ଚଇତାଳି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୈତ୍ର)—ଚଇତା (ଦେଖ)
Chaitāli Chaitā (See)

ଚଇତିଆଳି—ଦେ. ବିଣ—ଚଇତା (ଦେଖ)
Chaitiāli Chaitā (See)

ଚଇତିଘୋଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର+ଘୋଟକ)—ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ
Chaitighordā କେଉଟମାନେ ବତାଉ ଥାଟ ଉପରେ ଲୁଗା ଘୋଡ଼ାଇ ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାର ରୂପ ନଚାନ୍ତି—
An image of a horse prepared by the fishermen of Orissa and made to dance on the Chaitra full-moon day.

[ଦ୍ର—କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନବାସ କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଧୀବର ବା ଦାସରାଜ ଡଙ୍ଗାରେ ବସାଇ ସରଯୂନଦୀକୁ ପାରି କରାଇଥିଲା, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ପୁରସ୍କାରରୂପେ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ; ସେହି ଦିନରୁ କେଉଟମାନେ ଘୋଡ଼ାର ରୂପ ନିର୍ମାଣ କରି ପୂଜା କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । କେଉଟମାନେ ବାଉଁଶ ବତାରେ ଘୋଡ଼ାର ପାଦଶୂନ୍ୟ ଦେହ ଓ ବେକ ଆକାରର ଗୋଟିଏ ଥାଟ ତିଆରି କରି ତା ଉପରେ ଲୁଗା ଆବୃ ଘୋଡ଼ାନ୍ତି ଓ ବେକ ଉପରେ ଘୋଡ଼ାମୁହଁ ପରି ଚିତ୍ରିତ ମୁଖାଟିଏ ଲଗାନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଚଇତିଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ଗୋଟିଏ କଣା ଥାଏ । ସେହି କଣାବାଟେ ମନୁଷ୍ୟ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଶି କରି ଭୂମିରେ ଠିଆହୁଏ ଓ ଘୋଡ଼ାରୂପର ଆଗରୁ ଓ ପଛରୁ ତୋର ଲଟକା ଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟର ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ନିମ୍ନ ଅଂଶ ଘୋଡ଼ା ଭିତରେ ଲୁଚି ଥାଏ ଓ ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପର ଅଂଶ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସିବା ପରି ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ନାଚିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘୋଡ଼ା ମଧ୍ୟ ନାଚେ । ଘୋଡ଼ାର ମୁହଁଆଡ଼େ ଲଗାମପରି କନାଡୋରି ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ଉକ୍ତ ଡୋରିକୁ ନାଚଣୀବାଲା ଧରି ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମ ଧରିବାର ଅଭିନୟ କରେ । କେଉଟମାନେ ଏହି ପର୍ବ ଉପଲକ୍ଷରେ ଚଢ଼େଇଆ ଓ ଚଢ଼େଇଣୀ ବେଶ ହୋଇ ନାଚନ୍ତି ଓ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି ।]

ଚଇତିପୁନେଇଁ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା)—
Chaiti puneiñ ଚଇତପୁନେଇଁ (ଦେଖ)
Chaita puneiñ (See)

ଚଇତିମତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର ଓ ମତ୍ତତା)—ଚୈତ୍ରମାସରେ ବର୍ଷା
Chaiti matā ହେବା—Raining in the month of Chaitra.
ମେଘ ଚଇତିମତା କଲା, ଗଉଡ଼ ଗାଈ ଦୁହିଁ ଦୁହିଁ ମଲା । ପ୍ରବଚନ ।
ଦେ. ବିଣ.—ଚଇତ୍ରମାସରେ ବର୍ଷିବା ବା ମାତିବା (ମେଘ)—
Raining in the month of Chaitra.

ଚଇତିମାସ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୈତ୍ର+ମାସ)—ଚଇତ (ଦେଖ)
Chaiti māsa Chaita (See)

ଚଇତ୍ର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚୈତ୍ର)—ଚୈତ୍ର ୧ (ଦେଖ)
Chaitra Chaitra (1) (See)
କେଉଁ ସେ ଚଇତ୍ର ପୁଷ ନକ୍ଷେତ୍ର କରିବ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଚଇତ୍ରରଥ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି.—(ସଂ. ଚୈତ୍ରରଥ)—
Chaitra ratha ଚୈତ୍ରରଥ (ଦେଖ)
Chaitra ratha (See)
ନନ୍ଦନ ଚଇତ୍ରରଥୁଁ ଏମନ୍ତ ଭବନା ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଇନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଚୈନ୍)—୧ । ସ୍ଥିର, ଶାନ୍ତ—
Chain 1. Quiet; calm; tranquil.
चयन, चयेन ୨ । ଅଚଞ୍ଚଳ—
चैन 2. Motionless.
(ବେଚଇନ୍—ବିପରୀତ) ୩ । ସୁସ୍ଥ—3. Healthy.
ବୈଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ଥିରତା—1. Calmness.
୨ । ମନର ସ୍ଥିରତା—2. Calmness of mind; mental tranquility.
୩ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—3. Health.
୪ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା; ଆରାମ—4. Ease; relief.
चेइन ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚେନ୍)—୧ । ଶିକୁଳି—
चेन 1. A chain.
୨ । ଘଣ୍ଟାର ଶିକୁଳି—2. Watch-chain.
୩ । ଜମି ମାପିବାର ଶିକୁଳି (୧୦୦ ଲିଙ୍କ୍ ବା ୬୬ ଫୁଟ ଲମ୍ବା)—3. A chain of 100 links (66 ft) for measuring land; Gunter's chain.

ଚଇନ୍‌ଫିଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ ଚେନ୍=ଘଣ୍ଟାର ଶିକୁଳି+ଫିଟ୍=
Chain phit ସଜ୍ଜିତ)—ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାବୁଗିରର ଉପଯୁକ୍ତ ସାଜସଜ୍ଜାରେ ସଜ୍ଜିତ; ଲମ୍ଫାଟପଟାବୃତ—Equipped from top to toe; foppish; gorgeously equipped.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଘ,ଙ୍ଗ	ଙ୍କ	ଇଣ୍ଟ	ଊଅ	ଝ
୨	ଇ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ଜ୍ଞ

ଚଇନ ମାହାପାତ୍ରେ—ଦେ. ବି.—୧ । (ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ବ୍ୟବହାର)
Chaina mähäpätre ସର୍ବେସର୍ବା; ପ୍ରଧାନ ଲୋକ—
(ଚଇନ ମାହାପାତ୍ରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (satirical) A principal personage.
(ଯଥା—ତୁ ମନେ ମନେ ଭାବୁଛୁ ଯେ ତୁ ଏଠେଇଁ ଚଇନ ମହାପାତ୍ରେ ।)
୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି) କେହିନୁହେଁ—2. (ironical) A man of no importance.

ଚଇନି—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି. (ଅ. ଚୈନ୍)—ସ୍ଥିର—
Chaini Quiet; calm.

ଚଉ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର)—୧ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟକ—
Chau 1. Four.
চৌ ୨ । ଚାରିଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଯଥା, ଚଉହଦୀ)—
चौ, चउ 2. Situate on four sides.
[ଦ୍ର—ଏହି ପଦ ଚାରି ସଂଖ୍ୟା ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁବାଚକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚଉକୋଳ; ଚଉଦୋଳ; ଚଉତାଳ; ଚଉମଥା; ଚଉବାହା । ଏହି ପଦ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଦଶକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ତହିଁରେ ୪ ସଂଖ୍ୟା ମିଶିବାର ବୁଝାଏ ; ଯଥା— ଚଉଦଶ ସ୍ଥଳରେ ଚଉଦ=୧୪; ଚଉବିଶ ସ୍ଥଳରେ ଚବିଶ =୨୪; ଚଉତିରିଶ ବା ଚଉତିଶ=୩୪; ଚଉଚାଳିଶ ସ୍ଥଳରେ ଚଉରାଳିଶ=୪୪; ଚଉପଚାଶ ସ୍ଥଳରେ ଚଉବନ=୫୪; ଚଉଷାଠି ସ୍ଥଳରେ ଚଉଷଠି=୬୪; ଚଉସତୁରି ସ୍ଥଳରେ ଚଉସ୍ତରୀ=୭୪; ଚଉଅଶି ସ୍ଥଳରେ ଚଉରାଅଶି=୮୪; ଚଉନବେ ସ୍ଥଳରେ ଚଉରାନବେ=୯୪ ।]
ଦେ. ଅ—ଅମୁକ ସଂଖ୍ୟାରେ ୪ ଦ୍ୱାରା ଗୁଣିତ ହେଲେ (ଯଥା—ଏକ ଚଉ ଚାର ପଣ, ପାଞ୍ଚ ଚଉ କୋଡ଼ିଏ ପଣ—ପଣିକିଆ)—
Multiplied by four.

ଚଉଅଂଶ— ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଥାଂଶ)—ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—
Chau-amsa One fourth.

ଚଉଅଂଶା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁରଂଶ; ଚତୁରସ୍ର)—
Chau-amsä ୧ । ଚାରିପାର୍ଶ୍ୱବିଶିଷ୍ଟ—1. Foursided;
চউঅংশা having four sides; quadrilateral.
चौखूँटा; चौपहल ୨ । ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ରାକୃତି; ଚାରି ସମକୋଣବିଶିଷ୍ଟ
(ଚଉଅଂଶିଆ, ଚଉଅଂଶୀ-ଅନ୍ୟରୂପ) (କ୍ଷେତ୍ର)—
2. Square; rectangular.

ଚଉଆ—ଦେ. ବି.—ଅଲାଇ; ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଓ ଦେହରେ ହେବା
Chauä ଚକାଚକା ନାଲିମନ୍ଦା (ରୋଗ)—
A kind of red round eruption in patches on the body of infants.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ)—ଚତୁର୍ଥ—Fourth.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଗୋରୁଙ୍କ-ରୋଗବିଶେଷ—
A cattle-disease.

ଚଉଆଂଶ—ଦେ. ବିଣ—ଚଉଅଂଶା (ଦେଖ)
Chau-ämsa Chauamsä (See).
(ଚଉଆଂଶିଆ, ଚଉଆଂଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁରକ୍ଷ)—
Chau-äkhiä ୧ । ଯେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଆଖି ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ —
(a person) Who acts by having his vision directed to all sides.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୁବ ସତର୍କ ଓ ସାବଧାନ—
2. (figurative) Very cautious and watchful.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଶଳୀ; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
3. (figurative) Very dexterous; ingenious.

ଚଉଁର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ନିଶୁଣିରେ ଲାଗିଥିବା ଆଡ଼ବତା
Chaunra ବା ପଟ୍ଟୀ (ଯହିଁରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଚଢ଼ାଯାଏ)—
The foot-pad of a ladder.
ଦେ. ବି.—ଚଉରା (ଦେଖ)
Chaurä (See).

ଚଉଁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚମର)—ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ ବିକଶିତ ହେବା —
Chaunribä To blossom in clusters.
କୁରୁବେଲ ଚଉଁରିଲେ ଅବ ଉଗ୍ର ଗନ୍ଧ—ପ୍ରାଚୀ. ଋତୁସଂସାର ।

ଚଉଁରୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚଉରୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaunri (etc) Chauri etc (See).
କମଳେ କବରୀ କରନ୍ତୁ ଚଉଁରୀ ଏ ଗୁରୁ ଚାମର—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ନୀଳ ଚଉଁରୀକ ଯେଜନଗଲେ ଭାଦ ହସ୍ତ ଧର ମହାଦରେ—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ଚଉଁଲ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) (ଇତର) ବି—ଚାଉଳ—
Chaunla Rice.

[ଦ୍ର —ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଜାତିମାନେ 'ଚାଉଳ' ସ୍ଥଳେ ଚଉଁଲ କହନ୍ତି । କଟକ ପୁରୀ ଆଦି ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ବାଉରୀ, କଣ୍ଡରା ପ୍ରଭୃତି ଶ୍ରେଷ୍ଠଜାତି 'ଚାଉଳ' ସ୍ଥଳେ 'ଚାଉର' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ଚଉଁସର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉପାର; ପଶାଖେଳ—
Chaunsara The game of dice.

ଚଉକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଷ୍କ; ପ୍ରା. ଚଉକ୍କ)—
Chauka ୧ । ଚାରିଅଙ୍ଗୁଳ ପରମାଣ—
চৌক 1. A measure of the breadth of 4 fingers.
चौक
ଚଉକେ ଅନ୍ତର କୁହୁଡ଼ କେତେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କବିତା ।
୨ । ଚଉରାସ୍ତା; ଚତୁଷ୍ପଥ—
2. A meeting place for 4 roads.
୩ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମିଳନସ୍ଥଳ; ଗଞ୍ଜ—
3. A market place; a public square.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଘରର କାଷ୍ଠସ୍ତମ୍ଭର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ— 4. A piece of wood put on the top of a pillar of a house.

୫ । ଚତୁଷ୍କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର ବା ସ୍ଥାନ— 5. Quadrangle; a square.

୬ । ଚଉକା; ଚାରି ଟିପବିଶିଷ୍ଟ ତାସ— 6. A card with four points.

୭ । ଚାରି ପାଖରେ ଘର ଥିବା ଖଞ୍ଜା— 7. A courtyard sorrounded by houses on four sides.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାଞ୍ଚଶେଣିଆ ଚାଳଘରର ତଳଶେଣି ଓ ମଥାନ-ଶେଣିର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦୁଇପାଖର ଶେଣିଦ୍ୱୟ—The middlemost pair of plates in a five-plated thatched house.

ଚଉକଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କାଷ୍ଠ; ପ୍ରା. ଚୌକାଟ୍ଠ)—ଘରର ଦୁଆର-
Chaukaṭha
ଚৌকাঠ
चौखुँट; चौखट; चौकठ
ମୁହଁରେ ବା ଝରକାରେ ଲାଗିଥିବା ଫରମା, ଯହିଁରେ କବାଟ ଲାଗେ—Door-frame; casement of a door or window.

ଚଉକଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ଦେଶିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନାରେ ତିଆରି ଗଳାର
Chaukaṛhi
ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A gold necklace.

ଚଉକଣି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ଚାରିକୋଣବିଶିଷ୍ଟ—
Chaukaṇi
Quadrangular.
(ଚଉକଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉକତି—ଦେ. ବି.—ଚାରିଦିଗ; ଚାରିପାଖ—
Chaukati
Four sides.

ଜେ ବାରବାଣ ପୁରୁ ପ୍ରସର ଚଉକତିକି ଚାହିଁ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ- ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଚାରିପାଖେ—On all sides.

ବେଢ଼ିଛନ୍ତି ଚଉକତି ଯୂଥପତି ବ ଅଙ୍କ ଦେବେ ସମ୍ରାଟ ।
ଉପ୍ତ- ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଉକନା—ଦେ. ବି—ଚାରିଗୋଟି ମୁନ ବା ଶାଖା ଥିବା ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Chaukanā
A weapon having four points or forks.

ଚଉକନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ପତ୍ରନିର୍ମିତ
Chaukani
ଚତୁଷ୍କୋଣ ପାତ୍ର; ଚଉପଦା—A square pot made of leaves, sewn together.

ଚଉକସ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଆବଦ୍ଧ; ଚାରିଆଡ଼ୁ ବନ୍ଧା
Chaukasa
চউকস
चौकस
ହୋଇଥିବା—1. Strongly fixed or firmly attached; firmly tied or secured.
୨ । ଦୃଢ଼—2. Tight.
(ଚଉକସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୩ । ମଜବୁତ; ବଳୁଆ—
(ଚଉକସୀ—ବି)
3. Strong.

୪ । ଚତୁର—4. Cunning.

୫ । ସର୍ବକର୍ମନିପୁଣ; ଧୁରନ୍ଧର—5. Very active; pert; square-headed; square; able to do any and every work.

୬ । (ଭୁଲ. ସଂ. ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ୍) ଖୁବ୍ ସାବଧାନ; ସତର୍କ— 6. Vigilant; careful; cautious; circumspect; very careful.

୭ । ଯାହାର ସବୁଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ; (ଭୁଲ. ସଂ. ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ୍) 7. Far-sighted; having always his eyes wide open.

୮ । ଚାରିଦିଗରେ ସମତଳ— 8. Level on all sides.

ଚଉକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କ; ପ୍ରା. ଚଉକ୍କ)—୧ । ଜଳସଞ୍ଚୟାର୍ଥ
Chaukā
ଗାଡ଼ିଆ ବା ଗର୍ତ୍ତ—1. A square excavation of water; a small hole dug in the ground for water to ooze and accumulate.

୨ । ଗଞ୍ଜପା ଓ ତାସ ଖେଳରେ ୪ ଗୋଟି ଟିପ ଥିବା ସାର— 2. The playing-card having four tips on it.

চউকা
चौका
୩ । ପାକ ପୂର୍ବରୁ ଲିପାପୋଛା ହୋଇଥିବା ଚୁଲିର ଚାରି ପାଖ ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ— 3. Space near about an oven marked out, cleaned and washed with cowdung-water before cooking.

[ଦ୍ର—ପଶ୍ଚିମା ଓ ମାରୱାଡ଼ିମାନେ ଚୁଲିର ଚାରି ପାଖର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଲିପାପୋଛା କରି ସେହି ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ନିଜେ ନିଜେ ରୋଷେଇ କରନ୍ତି ଓ ଭୋଜନ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି ସେହି ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ପଶି ଗଲେ ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଅପବିତ୍ର ହୋଇଯାଏ ।]

ଚଉକାଠ—ଦେ. ବି—ଚଉକଠ (ଦେଖ)
Chaukāṭha
Chaukaṭha (See)

ଚଉକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାକ ପୂର୍ବରୁ ଚୁଲିର ଚାରିପାଖ ଗୋବରରେ
Chaukā debā
চৌকা দেওয়া
चौका देना
ଲିପି ପରିଷ୍କାର ଓ ପରିଶୁଦ୍ଧ କରିବା— To mark out and wash a space near the cooking oven with cow-dung-water before cooking.

ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) କ୍ରି—ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ ବିଶେଷତଃ ପର୍ବପର୍ବାଣିରେ ଘରର ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖ ଗୋବରମିଶା ପାଣିରେ ଲିପିବା—To smear the precincts of the door-step with cow-dung and water daily and specially on festive occasions.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

ଚଉକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୀ; ପ୍ରା. ଚଉକ୍କୀ)—
Chauki ୧ । ବସିବା ନିମନ୍ତେ ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ କାଷ୍ଠ ବା ପଥରର
चौकी ଆସନ—1. Stool of wood or stone.
चौकी କାଠିଗଛି ପାଇଁ ଚଉକିରେ ଯାଇ ସଧୀରେ ବସିଲେ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ପଛପଟରେ ଆଉଜିବାର ଉପଯୋଗୀ ବାଡ଼ ଥିବା କାଷ୍ଠ ବା ବେତର ଆସନ; ଖୁରସୀ—2. Chair.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ କେବଳ ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ ପଥର ବା କାଠର ବା ବେତବୁଣା ଅସନକୁ ଚୌକି କହୁଥିଲେ, ତହିଁରେ ପଛପଟେ ଆଉଜିବା ପାଇଁ ଆଶ୍ରୟ ରହୁ ନ ଥିଲା । ଏହା କେବଳ ଗାଧୋଇବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ମୁଦି ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ଦୋକାନୀର ବସିବାରେ ଲାଗେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ କାଠ-ତିଆରି ଓ ବେତବୁଣା ନାନାପ୍ରକାର ଚଉକି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ଏ ସବୁର ବସିବା ଆସନ ଓ ପୃଷ୍ଠଦେଶର ଆଶ୍ରୟ ବେତ ବା କାଷ୍ଠ ନିର୍ମିତ । କୌଣସି କୌଣସି ଚଉକି ଲୌହରେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମିତ ହେଉଅଛି; କାହିଁରେ ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ୍ ବା ତୂଳାର ଗଦି ଅଣ୍ଟା ଯାଉଅଛି । ଦୀର୍ଘ ବାହୁଯୁକ୍ତ ଆରାମ ଚଉକି ବା Arm chair ସର୍ବତ୍ର ସୁପରିଚିତ ।]

୩ । କର୍ଣ୍ଣର ଦୋଳବିଶେଷ—
3. A kind of ear-ring.

୪ । ଗ୍ରାମ ବା ନଗର ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ବା ଚତୁଷ୍ପଥରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରହରୀଙ୍କ ଅଡ୍ଡା; ଫାଣ୍ଡି—
4. Police outpost.

୫ । ଜଗିବା କର୍ମ; ପହରା—
5. Watch; watching; guarding.

୬ । (ଜାହାଜିଆଭାଷା) ମାସ୍ତୁଲର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ସଂଯୁକ୍ତ ଆସନ; ଯେଉଁଠାରେ ନାବିକମାନେ ବସି ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରସ୍ଥ ବସ୍ତୁମାନ ଦେଖନ୍ତି—
6. (nautical) A seat attached to the top of the main mast of a ship for sailors taking observation of far off things with the telescope.

ମୁଁ ନାବର ଚଉଡ଼ ଧରି ଡଉକା ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇ ଦୂରବୀନ କଷିଦେଲି—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚଉକିଆ—ଦେ. ବି.—ଚଉକିଦାର (ଦେଖ)
Chaukiā Chaukidāra (See)
ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଚତୁଷ୍କ) ଚାରିକୋଣିଆ—Quadrangular.
ସହସ୍ରମୁଖୀ ବ୍ରହ୍ମା ଚହୁଁ ଚଉକିଆ ସ୍ତମ୍ଭ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଚଉକି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପହରା ଦେବା—
Chauki karibā .To watch; to guard.
চৌকীদেওয়া
चौकीदेना

ଚଉକିଦାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଦାର)—ଗ୍ରାମ
Chaukidāra ବା ଗୃହରକ୍ଷକ; ପହରାବାଲା—Watchman;
চৌকীদার village-chowkidar.
चौकीदार [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲାଣି ।]

ଚଉକିଦାର ପରେଡ୍—ଦେ. ବି. (ଚଉକିଦାର+ଇଂ. ପାରେଡ୍)—
Chaukidāra paret ଚଉକିଦାରମାନଙ୍କର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ଓ ଥାନା ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ସପ୍ତାହର ବା ପକ୍ଷର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନରେ ଗ୍ରାମରେ ଘଟୁଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବାଦ ଦେବାରୂପ କର୍ମ—Chowkidars' parade held weekly or fortnightly at the police station and before the President of the chowkidari union respectively.

ଚଉକିଦାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଚୌକିଦାରର କର୍ମ—
Chaukidāri 1. The duty of a watchman.
চৌকিদারী ୨ । ଚୌକିଦାରର ଚାକିରି—
चौकिदारी 2. The post or service of a watchman.
ଦେ. ବିଣ—ଚଉକିଦାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to a watchman.

ଚଉକିଦାରି ଆଇନ୍—ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗର ୧୮୭୦ ସାଲର ୬ ଆଇନ୍,
Chaukidāri āin ଯେଉଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବଙ୍ଗ-ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚଉକିଦାରମାନେ ଓ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍ ଓ ପଞ୍ଚାଏତମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ ଚଉକିଦାରି ଟିକସ ଆଦାୟ ହେଉଅଛି—The Bengal Village Chowkidari act (Act 6 of 1870 B. C).

ଚଉକିଦାରି ଇଉନିଅନ୍—ଦେ. ବି. (ଚଉକିଦାରି+ଇଂ. ୟୁନିଅନ୍)—
Chaukidāri iunian ଚଉକିଦାରୀ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଗଠିତ ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ—Chowkidari union; a union consisting of a group of villages for the adminstration of the Village Chowkidari Act.

ଚଉକିଦାରି ଟିକସ—ଦେ. ବି. (ଚଉକିଦାରୀ+ଇଂ. ଟାକ୍ସ)—ଚୌକି-
Chaukidāri ṭikasa ଟିକସ; ଚଉକିଦାରର ଦରମା ତୁଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରାମସ୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସକ୍ଷମ ଗୃହସ୍ଥଠାରୁ ଆଦାୟ ହେବା କର—Village-chowkidari tax.

ଚଉକିଦାରି ପଞ୍ଚାଏତ—ଦେ. ବି—ଚଉକିଦାରି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ
Chaukidāri pañchāeta ନିଯୁକ୍ତ ଇଉନିଅନ୍ ବା ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିମଣ୍ଡଳୀ—A Chowkidari Panchayat; a group of headmen constituted under the Village Chowkidari Act for a Village union.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଚ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଛ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚଉକିଦାରି ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ଚୌକିଦାର + ଇଂ. ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ)—
Chaukidāri president ଚଉକିଦାରି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜରେ ନିର୍ବାଚିତ ପଞ୍ଚାଏତମାନଙ୍କର ସଭାପତି; ଶିରପଞ୍ଚ—The President of a Chowkidari union.

ଚଉକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚଉକି କରିବା (ଦେଖ)
Chauki debā Chauki karibā (See)

ଚଉକିବେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାମାନଙ୍କ ରକ୍ଷିତା
Chaukibei ସ୍ତ୍ରୀବିଶେଷଙ୍କ ନାମ—A class of concubines.
(ଚଉକିବାଈ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ରାଜା ଚଉକିରେ ବସାଇ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ ବିଧିରେ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏହାପରି ଫୁଲ ଓ ମାଳ ଉପହାର ଦେଇ 'ଫୁଲବେଇ' ଓ 'ମାଳବେଇ'ଙ୍କୁ ରଖା ରଖନ୍ତି ।]

ଚଉକୁଣା—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ଚଉକୋଣିଆ (ଦେଖ)
Chaukuṇā Chaukoṇiā (See)
(ଚଉକୁଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉକୁଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
Chaukuṇi A kind of out-of-door game.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୮ ଜଣ ଖେଳନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ୪ ଜଣ ଚାରି କୋଣରେ ଜଗିଥାନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ୪ ଜଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା (ପାଲି) ମଧ୍ୟକୁ ଆସିବାପାଇଁ ସୁବିଧା ଖୋଜୁଥାଆନ୍ତି ।]

ଚଉକୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ଚଉକୁଣି (ଦେଖ)
Chaukuṇḍi Chaukuṇi (See)

ଚଉକୋଣା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—
Chaukoṇā ଚତୁଷ୍କୋଣ; ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ବା ବସ୍ତୁର ୪ଟି କୋଣ
চৌকোনা ଥାଏ—Quadrangular.
चौकोना
(ଚଉକୋଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉକୋଣି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—
Chaukoṇi ଚଉକୋଣା (ଦେଖ)
Chaukoṇā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉକନି (ଦେଖ)
Chaukani (See)

ଚଉକୋନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉକନି (ଦେଖ)
Chaukoni Chaukani (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚଉକଣି (ଦେଖ)
Chaukaṇi (See)

ଚଉଖାନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଉଖାନି (ଦେଖ)
Chaukhānā Chaukhāni (See)

ଚଉଖାନି—ଦେ. ବି—୧ । ଚତୁଷ୍କାକାରରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ବା ଚିତ୍ରିତ
Chaukhāni ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର—Cloth painted or
चौखानि woven into squares.

୨ । ଚାରି ଭାଷା—2. Four languages.
୩ । ଜରାୟୁଜ, ଅଣ୍ଡଜ, ସ୍ୱେଦଜ ଓ ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ ଏହି ଚାରି ଜାତିର ଜୀବ—2. The four classes of animals born of womb, of eggs, of sweat and of vegetable.

ଚଉଖୁଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହ.
Chaukhunṭa ଚୌଖୁଣ୍ଟ)—ଚଉକାଠ—Door-frame.

ଚଉଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ—ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
Chaukhunṭā Chaukhunṭia (See)

ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାରି ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ—
Chaukhunṭiā 1. Having four pillars to
চৌখুঁট support it.
चौखुन्ट, चौखुन्टा, चौखुन्टि ୨ । ଚତୁଷ୍କୋଣ; ଚାରିକୋଣିଆ—
2. Quadrangular.
୩ । ସମଚତୁଷ୍କୋଣ—3. Square.
ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ ସେ ପୁର ହୋଇଛି ନିର୍ମାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ତ୍ରିଭୁବନଭୂଷଣ ଗୀତା ।

ଚଉଗଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Chaugadi ଚଉହଦ; କୌଣସି ଜମିର ଚାରିଆଡ଼ର ସୀମା—
Boundaries on the 4 sides.

ଚଉଗୁଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଗୁଣ; ପ୍ରା. ଚଉଗ୍ଗୁଣ)—
Chaturguṇa ଚାରିଗୁଣା; ଚତୁର୍ଗୁଣ; ମୂଳ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଚାରିରେ
চৌগুন ଗୁଣିଲେ ଯାହା ହେବ ସେହି ପରିମିତ—
चौगुना, चौगुन Fourtimes as much; qurdrupled.
(ଚଉଗୁଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉଗୁନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Chaugun ଚଉଗୁଣ (ଦେଖ)
(ଚଉଗୁନା—ଅନ୍ୟରୂପ) Chauguṇa (See)

ଚଉଗୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚାରି ପାଦବିଶିଷ୍ଟ; ଚତୁଷ୍ପଦ—
Chaugorḍiā Having four legs; quadruped.
চারপায়া • ଦେ.ବି—ଉଚ୍ଚ ଛାତ ଓ କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ଝାଡ଼ିବା
चौगोड़िया, चौगोड़ा ବା ଚୂନ ସଫେଦ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଚଢ଼ିବା ପାଇଁ ୪ଟି ଗୋଡ଼ ଲଗା ଯାଇ ଥିବା ଉଚ୍ଚ କାଠର ଘୋଡ଼ିଚ—
A tall stool used by persons cleansing or whitewashing high roofs or walls.

ଚଉଘରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ + ଘର)—
Chaugharā (ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ) ଚାରି ଗୋଟି ଘରଥିବା ରୂପାରେ
चौघड़ा ତିଆରି ମସଲା ରଖିବାର ପାତ୍ର ବା ଗୁଙ୍ଗଡ଼ା—
A plate with 4 apartments for keeping spices.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚାରିଆଡ଼େ ଘର ବୁଲିଥିବା ଅଗଣା—
A courtyard enclosed by houses on four sides.

୧	·ଇ	ଊ	ର୍, ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଭ
୬	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଚଉଚୁଳି—ଦେ. ବି—ଚଉଶାଳା (ଦେଖ)
Chauchāli Chauśālā (See)
(ଚଉଚୁଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉଛକ—ଦେ. ବି.—ଚଉରାସ୍ତା (ଦେଖ)
Chauchhaka Chaurāstā (See)

ଚଉଛକି—ଦେ. ବି.—ଚଉରାସ୍ତା (ଦେଖ)
Chauchhaki Chaurāstā (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ରାସ୍ତା ଦୁଇ ରାସ୍ତାର ମିଳନ ସ୍ଥଳ ବା ଛକରୁ ବାହାର ଅଛି—(a road) Which comes out of the meeting place of 2 cross-roads.

ଚଉଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ; ପ୍ରା. ଚଉତ୍ଥ)—୧ । ଚାରିଭାଗରୁ ଏକ
Chautha ଭାଗ—1. One fourth; $\frac{1}{4}$.
ଚଉଠ, ଚଉଠା ଚଉଠେ ନ ରଖିଲ ସେ ସ୍ନେହକୁ ।
चौथ, चौथाई କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
୨ । ପୂଜକ ଆପଣା ପାରଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ନେବା ପୂଜାଦ୍ରବ୍ୟର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—2. The fourth of the offering taken by the priest who officiates at the function.
୩ । ଜମିଦାରଙ୍କର ପ୍ରଜାଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଜମିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନଦ୍ରବ୍ୟର ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—3. The quarter of the produce of a holding payable as rent to the landlord.

ଚଉଠା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁର୍ଥ, ପ୍ରା. ଚଉତ୍ଥ)—
Chauthā ୧ । ଚଉଠ (ଦେଖ)
ଚଉଠା 1. Chautha (See)
चौथा ୨ । (ମାସର) ୪ର୍ଥ ଦିବସ ବା ତାରିଖ—
2. The 4th day (of a month).
ଦେ. ବିଣ—ଚତୁର୍ଥ—Fourth.

ଚଉଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଥୀ; ପ୍ରା. ଚଉତ୍ଥି)—୧ । ଶୁକ୍ଳମାନ ପକ୍ଷର
Chauthi ଚତୁର୍ଥୀ ତିଥି—1. The fourth day of a
ଚଉଠି, ଚଉଥୀ lunar fortnight.
चौथ, चौथी ୨ । ଶିଶୁଜନ୍ମର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସର କୃତ୍ୟ—
2. Ceremony performed on the fourth day of a child's birth.
୩ । ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ ଓ ସେଦିନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉତ୍ସବାଦି—3. The fourth day after marriage and the ceremony thereof.
ରେବତୀଙ୍କ ବରଙ୍କ ଚଉଠି ଉତ୍ସବ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
[ଦ୍ର—ଚଉଠି ଦିନ ବରକନ୍ୟା ଏକାସନରେ ବସି କର ହୋମ କରନ୍ତି, ବର ଓ କନ୍ୟା ଦୁହେଁ କାଠିର ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧନ୍ତି ଓ ଏକକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି ଜଳାଶୟକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି ।]
୪ । ମାସର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ—
4. Fourth day of the month.

ଚଉଠି ବେଭାର—ଦେ. ବି.—ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିନ କନ୍ୟାର ବାପ
Chauthi bebhāra ଘରେ ଦମ୍ପତି ଥିଲେ ବରର ବାପଘରୁ କନ୍ୟା (ଚଉଠି ବୋଝ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବରର ବାପ ଘରେ ଦମ୍ପତି ଥିଲେ କନ୍ୟାର ବାପଘରୁ ପଠାଯିବା ଚତୁର୍ଥୀକର୍ମର ଉପକରଣ ପଦାର୍ଥମାନ—A present of articles required for the ceremonies performed on the fourth day of the marriage, sent to the house where the newly married couple stay on that day, by the father of the bride or bridegroom (as the case may be).

ଚଉଠେ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ମାତ୍ର—
Chauthe One fourth only.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚଉଠି (ଦେଖ)
Chauthi (See)

ଚଉଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚର୍ପଟ=ବିପୁଳ, ସଂ. ଚର୍ବଟ=ଚେପଟା)—
Chaurdā ପ୍ରସ୍ଥ; ଫରକ୍, ଆଡ଼—
ଚଓଡ଼ା, ଚୌଡ଼ା Breadth; width.
चौड़ाई
(ଲମ୍ବା—ବିପରୀତ)
ଚଓଡ଼ା ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫରକ୍; ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ—
चौड़ा 1. Wide; extensive.
ସକଳ କଟକୁ ଭୂମି ହୋଇଛି ଚଉଡ଼ା । ପ୍ରାଚୀ. କୃଷ୍ଣଚରିତ ।
୨ । ପ୍ରସ୍ଥଯୁକ୍ତ; ପ୍ରଶସ୍ତ—2. Broad.

ଚଉଡ଼ାଇ—ଦେ. ବି—ପ୍ରସ୍ଥ—Breadth; width.
Chaurdāi
ଚଓଡ଼ା
चौड़ाई

ଚଉଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚଉଡ଼ା କରିବା—
Chaurdāibā 1. To widen.
ଚଓଡ଼ାନ ୨ । ଚଉଡ଼ାଇବା; ଫଟାଇବା—2. To crack.
चौड़ाना ଚଉଡ଼ାଇ ଦେଉଛ ସ୍ନେହ ଘଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଚଉଡୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଚଂଡୋଲ୍;
Chaudulā ଚୌଡୋଲ୍)—ଚଉଦୋଳ (ଦେଖ)
Chaudola (See)

ଚଉଡୋଲ—ଗ୍ରା. ବି—ଚଉଦୋଳ (ଦେଖ)
Chaudola Chandola (See)
(ଚଉଡୋଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କ- M. W.)—(ଲୁଗାଆଦିର)
Chauta ଚାରିଭାଙ୍ଗ—Folding into four folds.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଓ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

চারপাট ଦେ. ବିଣ—ଚାରିଭାଗରେ ଭଙ୍ଗା ବା ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା (ଲୁଗା)—Four folded; quadrupled; folded into four; having four folds.
चउपत

ଚଉତନା—ଦେ ବି. (ସଂ. ଚତୁସ୍ ଓ ତନ୍; ତନ୍ ଧାତୁ = ବିସ୍ତାର କରିବା)—୧। ଚାରିକୋଣିଆ ରୁମାଲ ବା ଚାଦର— 1. A square napkin or wrapper.
Chautanā
(ଚଉତୁନା—ଅନ୍ୟରୂପ)
चौतनी; चौतनियाँ
୨। ଯେଉଁ ମରହଟ୍ଟୀ କୁରୁତା ବା ଅଙ୍ଗାରେ ବୋତାମ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଦୁଇପାଖେ ଚାରିଖଣ୍ଡ ଫିତା ଲାଗିଥାଏ— 2. A coat with 4 tapes on two sides for fastening the flaps.
୩। ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଟୋପି ଯହିଁର ଦୁଇପାଖରେ ଚାରି ଖଣ୍ଡ ଫିତା ଲାଗିଥାଏ—3. Infant's cap to which 4 tapes are attached.

ଚଉତରଫ—ଦେ. ବି—ଚାରି ଦିଗ—Four sides.
Chautaraph ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧। ଚାରିଦିଗରେ— 1. On four sides.
চৌদিগ
चौतरफ ୨। ସର୍ବତ୍ର; ସବୁଠାରେ—2. Throughout.

ଚଉତରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱର; ଚତ୍ୱାଲ)—୧। ଗୃହାଙ୍ଗନ; ବସିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପକ୍କା ଚତୁଷ୍କୋଣ ପୀଠ— 1. A raised pucca square platform.
Chautarā
চউতারা; চবুতারা
चबुतरा; चौंरा; चउतरा ୨। ପକ୍କା ତୁଳସୀଚଉରା— 2. A raised pucca platform to plant the Holy Basil plant.
(ଚଉତୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୩। ଚୌବାଚ୍ଚା; ଗୃହସ୍ଥର ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଜଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚତୁଷ୍କୋଣ ଜଳକୁଣ୍ଡ— 3. A square reserevoir to store water for daily household use or consumption.

ଚଉତଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁସ୍ତଲ)—ଚଉତାଲା (ଦେଖ)
Chautalā Chautālā (See)

ଚଉତା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚଉତି (ଦେଖ)
Chautā Chauta (See)

ଚଉତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଚଉତିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chautāibā 1. Causative of Chautibā.
ଚଉତାଇ ରଖିଥିଲେ ଯାହା ଯତନରେ। ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦଗାଥା।
୨। ଚଉତିବା (ଦେଖ)
2. Chautibā (See)

ଚଉତା ଚଉତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ଟ)—(ଲୁଗାକୁ) ଚାରିଭାଗରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ଭାଙ୍ଗିବା—
Chautā chauti Folding (cloth) into four folds.
ଦେ. ବିଣ—ଚାରିଭାଗ ହୋଇ ଉତ୍ତମରୂପେ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା— Nicely folded into four.

ଚଉତାରା—ଦେ. ବି—୧। (ସଂ. ଚତ୍ୱର)—ଚଉତରା (ଦେଖ)
Chautārā 1. Chautarā (See).
୨। (ସଂ. ଚତୁସ୍+ତନ୍ତ୍ର) ଚାରି ତାର ଲାଗିଥିବା ତନ୍ତ୍ରୀ— 2. A four-stringed musical instrument.

ଚଉତାରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତ୍ୱର)—୧। ବସ୍ତ୍ର ଚତୁଷ୍କ ଆକାରରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ଲୁଗା)—
Chautāri 1. (cloth) Woven into squares.
୨। ନଳଟବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇଦୁଇ ସୂତାରେ ଏକତ୍ର ବୁଣା ଯାଇଥିବା (ମସିଣା) 2. (mat) Woven with 2 strings at a time.

ଚଉତାଳ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚତୁସ୍ତଲ)—ଦେବତାଙ୍କ ରଥର ଚାରିପାଖରେ ଦୋମହଲା ପରି ବୁଲିଥିବା କାଠର ସ୍ଥଳ—A roof or upper story raised on the 4 sides of a Deity's car.
Chautāla
ତହିଁର ଦୁଇଥରେ ଚଉତାଳ ଛତ ଅଛି—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନରୂପଣଗୀତା।
চৌতালা ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁସ୍ତାଳ)—ମୃଦଙ୍ଗର ତାଳବିଶେଷ— Name of a measure accompanying the striking of the Mrudanga drum.
चौताल
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୭ ଦୀର୍ଘ ବା ୧୨ ଲଘୁ ମାତ୍ରା ଥାଏ ଓ ୪ ଆଘାତ ଓ ୨ ଶୂନ୍ୟ ଥାଏ; ଏଥିର ଉଦାହରଣ—ଧାଧାଧିନ୍‌ତାକିତା, ଗଂଦିଗନ୍‌ତା ତେଟେକେତା ଗେଦଧୀନ୍—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର।]

ଚଉତାଲା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁସ୍ତଲ)—୧। ଚାରିତଲବିଶିଷ୍ଟ କୋଠା—
Chautālā 1. Four-storied building.
চৌতালা; চৌতলা ୨। ଚତୁର୍ଥ ତଲ—2. Fourth story of a building.
चौताला; चौमहला

ଚଉତି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚଉପଖା ବା ପତ୍ରର ଠୋଲା—
Chauti A pot made of leaves sewn together.

ଚଉତିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚତୁଷ୍ଟ—M. W.)—
Chautibā ବସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଚାରିଭାଗ ବା ୪ ପରସ୍ତ କରି ସଜାଡ଼ିବା—
চারপাট করা To fold a cloth fourfold.
चउपताना; चउपरताना ଯୋଡ଼ିଏ ବୁଣାଗଲା ବାଦ ଶାଢ଼ୀଅ ତାକୁ ଓଡ଼ାଏ ଯାଏ ଚଉତଲା—ଫକୀରମୋହନ. ରମାଣୀ ଓଠଗୁଣ୍ଡ।

ଚଉତିରିଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ)—୩୪ ସଂଖ୍ୟା—
Chautirisa Thirty four.
চৌত্রিশ ବିଣ—୩୪ ସଂଖ୍ୟକ—
चौंतीस Numbering thirty-four.
ଚଉତିରିଶି, ଚଉତିଶ, ଚଉତିଶି —ଅନ୍ୟରୂପ

ଚଉତିରିଶାଶଏ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶୋତ୍ତରଶତ)—ଏକଶତ ଚଉତିରିଶ; ୧୩୪—One hundred thirty-four; 134.
Chautirisāsae
ଚଉତିରିଶାଶହେ, ଚଉତିଶାଶଏ, ଚଉତିଶାଶହେ —ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଚଉତିରିଶାଦି ହୁଏ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	କ୍ଷ୍ମ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଙ୍ଗ

ଚଉତିଶା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ)—କ ଠାରୁ କ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମରେ
Chautiśā ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ୩୪ପଦ-
ବିଶିଷ୍ଟ ପଦ୍ୟ; କଉଁସ—Abecedarian poem;
a poem consisting of 34 couplets beginning with the 34 letters of the alphabet from ka to ksha successively.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଧାରଣତଃ ପଦର ଆଦ୍ୟରେ ଙ ଅକ୍ଷର ସ୍ଥାନରେ ନ, ଞ ଅକ୍ଷର ସ୍ଥାନରେ ନ, ଣ ଅକ୍ଷର ସ୍ଥାନରେ ଅ, କ୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ଛ ଆଦ୍ୟବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବସିଥାଏ ।]

ଚଉଥ—ଦେ ବ (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ)—୧ । ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ; ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ—
Chautha 1. A fourth part; a quarter.
চৌথ ୨ । ମରହଟ୍ଟାମାନେ ମୁସଲମାନ୍ ଶାସିତ ବଙ୍ଗବିହାରଓଡ଼ିଶାରୁ
चौथ; चौथैया ଆଦାୟ କରୁଥିବା କର—2. A fourth part of the land revenue which the Marhattas used to collect from the tenants of Bengal, Bihar and Orissa under Mahomedan rule.

[ଦ୍ର—ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରି ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିରାଜସ୍ୱର ¾ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣକରି ଅବଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ, ତେଣୁ ଏହାକୁ 'ଚଉଥ' କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଶିବଜୀଙ୍କ ଅମଳରେ ମରହଟ୍ଟାମାନେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ଆକ୍ରମଣକରି ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟରୁ ଚୌଥ ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ । ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ଲୁଟପାଟ ଓ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ରାଜ୍ୟକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟରୁ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ଚୌଥ ଆଦାୟ କରିବାର ଅଧିକାର ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କୁ ସନନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ପଣ କରୁଥିଲେ ।]

୩ । କୌଣସି ରୟତି ଜମି ବିକ୍ରି ହେଲେ ଜରସମନର ¼ ଅଂଶ, ଯାହାକି ଖରିଦଦାର ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେଇ ଆପଣା ନାମ ଦାଖଲଖାରଜ କରାଏ—
3. Mutation fee, being ¼ of the consideration money paid to a Zamindar to register the name of the purchaser of a royati holding.

ଚଉଥା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ)—୧ । ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
Chauthā 1. One fourth.
୨ । ମାସର ୪ର୍ଥ ଦିନ ବା ତାରିଖ—
2. The fourth day of a month.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଚତୁର୍ଥ—Fourth.

ଚଉଦ—ଦେ.ବ ଓ ବଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ; ପ୍ରା.ଚଉଦ୍ଦହ)—୧୪ ସଂଖ୍ୟା—
Chauda Fourteen.
চৌদ, চৌদ্দ
चौदह

ଚଉଦନ୍ତା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଚତୁର୍+ଦନ୍ତ)—୧ । ଯେଉଁ ବଳଦ ବା
Chaudantā ଘୋଡ଼ାର କେବଳ ୪ଟି ମାତ୍ର ଦାନ୍ତ ଉଠିଅଛି,
चौदंत ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ; ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ବା ବଳଦ ଚାରିଟି ଦାନ୍ତ ଅଛି—
1. (a horse or bullock) Which has got only four teeth come out; not yet full grown.
୨ । ଚାରିଗୋଟି ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ (ହାତୀ)—
2. (an elephant) Having four teeth or tusks.
ଦେ. ବ—ଶ୍ୟାମଦେଶର ଏକଜାତୀୟ ହାତୀ (ଏମାନଙ୍କର ୪ଟି ଦାନ୍ତ ବାହାରେ—
Four-tusked elephant of Siam in Burma.

ଚଉଦ ପହଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ—ସାତପାହୁଣ୍ଡିଆ ଖେଳ ପରି ଏକପ୍ରକାର
Chauda pahaṇḍiā ଖେଳ—A kind of outdoor game;
(ଚଉଦ ପାହୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) a contest at running.

[ଦ୍ର—ପିଲାମାନେ ବାଲିଗଡ଼ିଏ ଗଦା କରି ତହିଁରେ ଖଣ୍ଡେ ବାଡ଼ି ପୋତି ଦିଅନ୍ତି ଓ ସେହି ବାଡ଼ିଠାରୁ ୧୪ ପାହୁଣ୍ଡ ମାପି ଖେଳାଳମାନେ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଠିଆ ହେଲା ପରେ ଖେଳର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ୩ଟି ତାଳି ମାରିଦିଅନ୍ତି ଓ ଦୂରରେ ଠିଆ ହେବା ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ୩ଟି ତାଳିମରା ଶେଷ ହେବା ସମୟକୁ ଯେଉଁ ଖେଳାଳି ଆସି ସେ ବାଡ଼ିକୁ ପ୍ରଥମେ ସ୍ପର୍ଶ କରେ ସେ ଜିତେ । ଏଥିରେ ଦୂରତ୍ୱ ମାପିବାରେ ପ୍ରକାରଭେଦ ଅଛି ।]

ଚଉଦ ପୁରୁଷ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପୁରୁଷ)—ମନୁଷ୍ୟର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ
Chauda purusha ୭ ପୁରୁଷ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୭ ପୁରୁଷ—
চোদ্দপুরুষ 7 generations above and 7 generations below a person.
चौदहपुरुख

ଚଉଦପୋଇ—ଦେ. ବ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପଦୀ କବିତା (ଦେଖ)
Chaudapoi Chaturddaśapadī kabitā (See)

ଚଉଦ ବିଶ୍ୱା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ରୋଗ ବା ବିପଦ ଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ
Chauda biśwā ଭାବରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ଅତି ଆକ୍ରାନ୍ତ ଅବସ୍ଥା-
1. Great distress.

ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇ ପେଟ ଫୁଲିଲା ଚଉଦବିଶ୍ୱା ହେଲାଣି—
ନୀଳକଣ୍ଠ, ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୨ । ଦୁର୍ବିଷହ ଅବସ୍ଥା—2. Unbearable condition.

ଚଉଦ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ସପ୍ତପାତାଳ ଓ ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗ—Seven nether
Chauda brahmāṇḍa worlds and seven heavens.

ସପ୍ତପାତାଳ ନବଖଣ୍ଡ
ଅଶେଷ ଚଉଦ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଚଉଦ ମାଦଳ—ଦେ. ବ—ପୁରୀ ସହରରେ ଥିବା ଚୈତନ୍ୟଭକ୍ତ
Chauda mādaḻa ସମ୍ପ୍ରଦାୟଗଣ ଚଉଦଖଣ୍ଡି ମାଦଳ ବା ମୃଦଙ୍ଗ ଓ ଝାଞ୍ଜ ବଜାଇ ନଗର ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବେଢ଼ାରେ କରିବା ସଂକୀର୍ତ୍ତନ—A procession of the followers of

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ, ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଟୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ

Chaitanya round the compound of the Temple and in the town of Puri accompanied by 14 drums and cymbals.

ଚଉଦଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦଳ ବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦୋଳ)—
Chauda̱la ୧ । ଚଉଦୋଳ (ଦେଖ)
1. Chaudo̱la (See)
୨ । ଚାରିଜଣ ଖେଳିବା ଖେଳ—
2. A game played by four players.

ଚଉଦଳା—ଦେ. ବି—ଚଉଦୋଳ (ଦେଖ)
Chauda̱lā Chaudo̱la (See)

ଚଉଦାନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଧାନ୍ୟା; ଚତୁର୍ଧାନିକା)—ଧାନ ଆକାରର ୪ଟି ମୁକ୍ତାର ଦାନା ଝୁଲୁଥିବା କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ—
Chaudāni
চৌদানী An earring having 4 long pearls (like
चौदानी paddy) as pendants.

ଚଉଦିଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍)—ଚାରିଆଡ଼ (ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ, ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ)—Four corners of the globe; four points of the compass.
Chaudiga
চৌদিক; চৌদিগ
चारओर
ଚଉଦିଗ ଘୋଟିଥିଲା ଅନ୍ଧକାର
ଗାରବ ନଷ୍ଟଲ ଥିଲା ଏ ସଂସାର—ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
କ୍ରି. ବି°—ସବୁଆଡ଼େ—On all sides.

ଚଉଦିଗା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଘେରିଥିବା; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ୍‌ବ୍ୟାପୀ—
Chaudigā
Surrounding on all sides.
(ଯଥା—ଏଥର ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଉଦିଗା ବରଷା ହୋଇଅଛି ।)
ଦେ. ଅ—ଚାରିଆଡ଼େ; ସବୁଆଡ଼େ—
On all sides.

ଚଉଦିନ—ଦେ. ବି—ଚାରି ଦିନ—
Chaudina Four days.
ଚଉଦିନ କରିବ ଯେ ମହୋତ୍ସବ ମୋର । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଚଉଦୁଆର—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାମାନଙ୍କର ସାମୟିକ ରାଜଧାନୀବିଶେଷ—A town for sometime capital of ancient Oria kings.
Chauduāra
[ଦ୍ର—ଏହା କଟକର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ସାତ ମାଇଲ ଦୂରରେ ବିରୂପା ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଚଉଦୁଆର, ଜୋବ୍ରା ଓ ନରାଜରେ ଆନିକଟ (ପଥର ବନ୍ଧ) ପକାଇ ସରକାର ୧୨ ମାଇଲ ଲମ୍ବର ଗୋଟିଏ ଜଳଭଣ୍ଡାର କରି ଓଡ଼ିଶାର କେନାଲ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ଜନମେଜୟ ମହାରାଜ ଯଜ୍ଞ କରିଥିବା ବିଷୟରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି । ଭୂଗର୍ଭରୁ ଏଠାରେ ପୁରୁଣା ମୁଦ୍ରା ଅବଧି ମିଳୁଅଛି । ଚୈତନ୍ୟଦେବ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଥିଲା ବେଳେ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା ।]
ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ୱାର)—ଚାରିଦ୍ୱାରବିଶିଷ୍ଟ—
Having four doors or gates.

ଚଉଦୃଢ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍‌+ଦୃଢ଼)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼—
Chaudṛuṟḏha Very tight or rigid.

ଚଉଦୋଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦୋଳ)—
Chaudo̱la ୧ । ମନୁଷ୍ୟବାହ୍ୟ ରାଜକୀୟ ଯାନବିଶେଷ—
চৌডুলি, চৌদোল 1. A royal palanquin.
चौडोल, चंडोल ୨ । ଚାରିଜଣ ବୋହିବା ଶିବିକା—
(ଚଉଦୋଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A litter or palanquin borne on the shoulders of 4 persons.
୩ । ବିମାନ—3. A square sedan chair for carrying idols in a procession.
୪ । ବିବାହରେ ବରକନ୍ୟା ବସି ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରିବାର ବଡ଼ ବିମାନାକୃତ ପାଲିଙ୍କି (ଏଥିରେ ୮ ଠାରୁ ୧୬ଜଣ ଯାଏ ବାହକ ଲାଗନ୍ତି)—4. A grand marriage-palanquin (borne by 8 to 16 bearers) to convey the bride and bride-groom in the marriage-procession.

ଚଉଧୁରୀ—ଦେ. ବି ପୁଂ. (ସଂ. ଚତୁର୍ଧୁରୀ କିମ୍ବା ସଂ. ଚତୁର୍‌=ଚକଅ + ଧୃ ଧାତୁ; ଯେ ସର୍ବଦା ଚକଅକୁ ଆଉଜି ବସିଥାଏ)—
Chaudhurī
চৌধুরী ୧ । ଜାତି ଓ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
चौधुरी ଉପାଧି—Surname of the headman of a caste or trade.
ଚଉଧୁରାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଚଉଧୁରିଆଣୀ }
୨ । ଓଡ଼ିଆ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. An honorific title; a surname of distinction amongst the Oria Zamindars.
[ଦ୍ର—ଏହା ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ; ଯଥା—ଭେଡ଼ାର ଜମିଦାର ଚଉଧୁରୀ ରାଧାନାଥ ମିଶ୍ର । ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ 'ଚୌ' କିମ୍ବା 'ଚ' ।]
୩ । ମୁସଲମାନ୍ ଅଧିକାର କାଳରେ ତାଲୁକାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—3. The name of the chief revenue-officer of a Tālukā under the Mahomedan rule.
୪ । (ସ୍ଥୂଳକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିଦ୍ରୂପରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ) ସ୍ଥୂଳକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି—4. (witticism) A pot-bellied or fat man.

ଚଉପଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଚାରିଆଡ଼; ଚାରିପାଖ—
Chaupaṭa 1. Four sides; all sides.
চৌপট ୨ । ଯେଉଁ ଗଣ୍ଡି କାଠରୁ ପଲଶା ବାହାର କରାଯାଇ
तलपट, चौफेर, चौपट ତାକୁ ଚାରିଅଂଶିଆ କରାଯାଇ ଅଛି—
2. A four-sided log of wood from the sides of which the unsubstantial portions have bean sawn or scraped off.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଭ୍ୟ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

୩ । ଏକପ୍ରକାର ପଶା ଖେଳ—
3 A kind of game of dice.
୪ । ସର୍ବନାଶ—4. Ruin.

ଦେ. ବଣ.—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ ଖୋଲା—
1. Open on all sides.
୨ । ଅରକ୍ଷିତ—2. Unprotected.

ଚଉ ପଟନାଏକ—ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ କରଣମାନଙ୍କ
Chau paṭanāeka ଉପାଧିବିଶେଷ; ଚ୍ୟାଉପଟ୍ଟନାଏକ—
(ଚ୍ୟାଉପଟନାଏକ—ଅନ୍ୟରୂପ) A title given to Karaṇas by Orissa Rajās.

ଚଉପଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ¼ ହିସାବରେ ଆଦାୟ କରାଯିବା ଶୁଳ୍କ—
Chaupaṇi 1. Cess livied af the rate of ¼.
চৌপণী ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
चौअनी 2. One fourth.
୩ । ରୟତି ଜମି ବିକ୍ରି ହେଲେ ଜରସମନର ¼ ହିସାବେ ନିଆଯିବା ଜମିଦାରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଦାଖଲଖାରଜ ରେସମ—
3. Mutation fees payable to the zamindar at the rate of ¼ of the consideration on the sale of a rayati holding.

ଦେ. ବଣ.—୧ । ଚାରିପଣ ବା ¼ ହିସାବରେ ନିଆଯିବା (ଶୁଳ୍କ)—
1. (a tax) Levied at the rate of ¼.
୨ । ସାଧାରଣ ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲର ହାରାହାରି ¼ ହିସାବରେ ହୋଇଥିବା (ଫସଲ)—2 (crop) Produced at the rate of ¼ of the normal produce.
୩ । ଚାରିଭାଗରୁ ଭାଗେ ପାଇବା (ଅଂଶୀଦାର)—
3. (share-holder) Entitled to a fourth share
୪ । ଚାରିଭାଗରୁ ଏକଭାଗରେ ମାଲିକ ହୋଇଥିବା(ଜମିଦାର)—
4 (a zamindar) Owning one-fourth of the proprietory right of an estate.
୫ । ଯେଉଁ କିସ୍ତିରେ ରାଜସ୍ୱ ବା ଖଜଣାର ¼ ଦାଖଲ କରାଯାଏ—6. (an instalment) In which ¼ of the rent or revenue is to be deposited.

ଚଉପଣିଆଁ—ଦେ. ବଣ.—ଚଉପଣି (ଦେଖ)
Chaupaṇiāñ Chaupaṇi (See)

ଚଉପଦୀ - ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପଦୀ)—୧ । ଚାରି ଓ କିଂବା ଚତୋଽଧିକ ପଦ ବିଶିଷ୍ଟ ସଙ୍ଗୀତ ବା କବିତା—
Chaupadī
চৌপদী 1. A song or poem ordinarily consisting of
चौबोला, चौपई, चौपैया, चौपाई 4 couplets.

ଚାରୁବେଶର ମୁହିଁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ,
ଚଉପଦୀ ଗୀତ ରଚନା ସଙ୍ଗ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପୁଟୀ) ଚାରିକୋଣିଆଁ ପତ୍ରର ଦନା; ଠୋଲା—
2. A square cup made of leaves sewn together.

ଚଉପହରା—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ ଚତୁଷ୍ପ୍ରହର)—୧ । ଯେଉଁ ଦାସ ବା
Chaupaharā ଦାସୀମାନେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ରାତି ଓ ଦିନ ଚାରି
চউপরা ପହର ଲେଖାଏଁ ପାଳି କରି ଉପସ୍ଥିତ ଥାଆନ୍ତି; ଅର୍ଦ୍ଦଳୀ—
चौपहरा 1. Servants attending on the master throughout the day and night by turns of 4 prahars or 12 hours each.

ଚଉପହରୀ ଦାସୀଙ୍କ ଉପରେ,
ଚାପୋଡ଼ ପରମାସର କୋପରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । ଯେଉଁ ଚାକର ଓ ମୂଲିଆମାନେ ଦିନ ରାତି ୮ ପହର ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଦିନ ଚାରି ପ୍ରହର ପାଇଁ ଖଟନ୍ତି—
2. A labourer or servant who attends on his master for 12 hours only in 24 hours.

ଚଉପାଖ—ଦେ. ବି.—ଚାରିପାର୍ଶ୍ୱ—
Chaupākha Four sides.
চউতরফ ବୃନ୍ଦେ ଅହାର ଧରି ମୁଖେ
चौतरफ ଶୋଭନ୍ତି ବୃକ୍ଷ ଚଉପାଖେ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଚଉପାଟ—ଦେ. ବି—ଚଉପଟ ୧ (ଦେଖ)
Chaupāṭa Chaupaṭa 1 (See)

ପୁଷ୍କରିଣୀ ଚଉପାଟ ମାଣିକ୍ୟ ପାବଚ୍ଛ ଘାଟ
ମଳୟା ମର୍କତ ହେମ ରଚକ କମ ଯେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଉପାଟଳି—ଦେ. ବି—ପାଟଳି (ଦେଖ)
Chaupāṭaḻi Pāṭaḻi (See)

ଚଉପାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଷ୍ଠ)—ଗୋଲ ନ ହୋଇ ଚାରିପାଖ
Chaupāṭi ସମାନ ଭାବରେ କଟା ହୋଇଥିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—
(ଚଉପାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A square log of wood or timber.

ଦେ. ବଣ—ଚତୁରସ୍ର—Four-sided; quadrangular.

ଚଉପାଠୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପାଠୀ)—ଚଉପାଢ଼ୀ (ଦେଖ)
Chaupāṭhī Chaupārdhi (See)

ଚଉପାଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପାଠୀ) - ଚଉପାଢ଼ୀ (ଦେଖ)
Chauparḍī Chaupārdhi (See)

ଉତ୍ତ ଚଉପାଡ଼ି ଉପୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା
ଝଡ଼ରେ ଅଟ୍ଟାଳି ପୁର । ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଉପାଢ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପାଠୀ; ଯେଉଁଠାରେ ୪ ବେଦ
Chaupārdhi ଅଧ୍ୟାପନା କରାଯାଉଥିଲା)—
চৌপাড়; চৌপাড়ী; চৌবাড়ী ୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟବିଦ୍ୟାଳୟ; ପାଠଶାଳା—
चौपाड़; चौपाल 1. A village-school.
୨ । ସଂସ୍କୃତ ପାଠଶାଳା; ଟୋଲ—2. Tol; a school for teaching Sanskrit free of charge.

ସାଧାରଣ ସେବେ: ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ବିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ସେ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନ ଘରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଉପରେ ଛାତ ବା ଛପର ଥିବା ଚାରି ପାଖଆଡ଼େ ଖୋଲା ଥିବା ବୈଠକ ଘର—3. A roofed hall open on all sides and used as a sitting room.

୪ । ଚତୁର୍ଦ୍ଵାରଯୁକ୍ତ ମଣ୍ଡପ—4. A pavillion or square hall with 4 doors.

ଚଉପାୟା— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପାଦ; ଚତୁଷ୍ପଦ)— Chaupāyā ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ ଛୋଟ ହାଲୁକା ଖଟ; ଖଟିଆ— চৌপায়া A small portable bedstead with four **चौपैया; चौपाइ** legs.

(ଚଉପାହିଆ; ଚଉପାଦ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଚାରିଟି ଗୋଡ଼ ଅଛି—Four-legged.

ଚଉପାଲ— ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ବହିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମନୁଷ୍ୟବାହ୍ୟ Chaupālā ଛୋଟ ଡୋଲି ବା ଖଟିଆ — A kind of litter for carrying women (Howells).

ଚଉପିଠି— ଦେ. ବି. (ସଂ. (ସଂ. ଚତୁର୍ ଓ ପୃଷ୍ଠ)— Chaupiṭhi ୧ । କୌଣସି ଘନ ପଦାର୍ଥର ଚାରି ପାର୍ଶ୍ଵ ବା ତଳ— চউপিঠ 1. The four surfaces or sides of a **चौतर्फ** solid thing.

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଚାରିଆଡ଼; ଚାରିଦିଗ— 2. The four sides of a place.

ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଭଅସ ଚଉପିଠି ବଡିଗୁ ଅଭ
ଅଟଦାଣ୍ଡରେ ପ୍ରାତଭ୍ରମଣ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ• ଗଳ୍ପସ୍ବଳ୍ପ ।

ଚଉପିଠିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ପଶୁ ସବୁପ୍ରକାର (୪ ପ୍ରକାର) Chaupiṭhiā ଭାର ବୋହିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—1. (beast of চৌপিঠা burden or animal) Habituated to **चौकस** do all sorts of work; dexterous in all sorts of work.

[ଦ୍ର—କେତେକ ବଳଦ, ଘୋଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ଶଗଡ଼, ହଳ, ଲଦନ ଓ ଘଣା ଟାଣିବାକୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚଉକସ୍; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ (କାୟିକ ଓ ମାନସିକ) ରେ ପାରଙ୍ଗମ— 2. (Figurative) Strong on all sides; all round; clever at everything (manual and intellectual work).

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସବୁପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ— 3. (Figurative) Thoroughly qualified.

ଚଉପିଠି ଖରଚ—ଦେ. ବି (ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷର ଯିବା ଏକପିଠି ଆସିବା ଏକ Chaupiṭhik haracha ପିଠି, ୨ୟ ପକ୍ଷର ଯିବା ଏକ ପିଠି ଓ ଆସିବା ଏକ ପିଠି, ଏପରି ୪ ପିଠି ବା ଥର)—ବିବାହ ଓ ମକଦମା ଆଦି ଉପଲକ୍ଷେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଯିବାର ଓ ଆସିବାର ସମସ୍ତ ଖରଚ—All the expenses of both parties for coming and going; entire travelling expenses of the two parties (in a case or marriage).

ଚଉଫେରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଃ + ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ) —ମନ୍ଦିର ବା ଦେବ- Chaupheri ବିଗ୍ରହଙ୍କର ଚାରିପାଖ ବୁଲିଆସିବା; ପରିକ୍ରମା— চৌফেরী Going round a temple or idol; **चौफेरी** circumambulation.

ଚଉବଚ୍ଚା—ଦେ. ବି (ଫା. ଚହ୍‌ବଚ୍ଚା; ଚହ୍=କୁଅ+ବଚ୍ଚା=କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ Chaubachā କୁଅ)— ଭୂମି ଉପରେ ଇଟା, ପଥର ଆଦି ଦ୍ଵାରା চৌবাচ্চা ଚୂନରେ ଗନ୍ଥାଯିବା ଜଳାଧାର ; କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଧାର; କୁଣ୍ଡ— **चौबच्चा** A small reservoir of stone or brick masonry for storage of water.

ଚଉବଚ୍ଚା, ଚଉବାଚ୍ଚ, ଚଉବାଚ୍ଚା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚଉବନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍, ପ୍ରା. ଚଉବଣ୍ଣ)— Chaubana ପଚାଶ ଅପେକ୍ଷା ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୫୪ ସଂଖ୍ୟା— চুয়ান্ন Fiftyfour; 54.

चव्वन; चौंवन ଦେ ବିଣ.—୫୪ ସଂଖ୍ୟକ— Numbering fiftyfour.

ଚଉବନାଶଏ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍ + ଶତ)—ଏକଶ ଚଉବନ; Chaubanāśae ୧୫୪—One hundred and fiftyfour; 154.

(ଚଉବନାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉବନା—ଦେ. ବିଣ—୧ । କଟକରେ ବ୍ୟବହୃତ (ସେର); ଯାହା Chaubanī ଓଜନରେ ୧୦୮ ଟଙ୍କା ସଙ୍ଗେ ସମାନ; ପକ୍କା (ସେର)— 1. (a Cuttack seer) Weighing 108. tolas.

୨ । (ସଂ. ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣି)—ଚାରିବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ଧଳା, କଳା, ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ଏହି ୪ଟି ରଙ୍ଗର (ଯଥା—ଚଉବନା ମୃଦଙ୍ଗ)— 2. Of four different colours (black, white, red and yellow).

ଦେ. ବି —ଚଉବନା ସେର (ଦେଖ)--Chaubanī sera (See).

ଚଉବନା ସେର—ଦେ. ବି— ୧୦୮ ଟଙ୍କା ଓଜନର ସେର; କଟକୀ ସେର Chaubanī sera A seer of 108 tolas পাকীসের **पक्कासेर** [ଦ୍ର—କଟକୀ ସେରର ଓଜନ ୧୦୮ ତୋଲା; କିନ୍ତୁ ଏଥିରୁ ଅଧେ ଅର୍ଥାତ୍ ୫୪ ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ଵାରା ଏହାର କାହିଁକି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ? ୮୦ ତୋଲା ଓଜନର ସେରକୁ ବାଲେଶ୍ଵରୀ ବା କଞ୍ଚା ସେର କହନ୍ତି; କଲିକତାରେ ଏବଂ ଉତ୍କଳର ଅନ୍ୟସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ବାଲେଶ୍ଵରୀ ସେର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, କେବଳ କଟକ ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଉବନା ସେର ପ୍ରଚଳିତ ।]

୧.	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଉସ୍ମ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚଉବନ୍ଦୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚତୁଃ+ବନ୍ଧନ)—୧ । ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିବା ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଏକପ୍ରକାର ମିରଜାଇ ଜାମା ବା ମିରଜେଇ—1. A kind of old-fashioned coat with double flaps on the breast tied by 4 cords.
Chaubandi
ଚଉବନ୍ଦୀ
चौबन्दी

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଛାତି ଉପରେ ୨ ପରସ୍ତ ଲୁଗା ଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଲୁଗା ଦୁଇ ଖଣ୍ଡର ୨ ମୁଣ୍ଡ ଡୋରି ଦ୍ୱାରା ଯଥାକ୍ରମେ ବାଁଆପାଖେ ଓ ଡାହାଣପାଖେ ବନ୍ଧାଯାଏ ।]

୨ । ଘୋଡ଼ାର ବା ବଳଦର ୪ ଗୋଡ଼ର ନାଲବନ୍ଦୀ—2. Shoeing of the four feet of a horse or bullock.

ଚଉବନ୍ଧ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚତୁର୍ବନ୍ଧ)—ଚଉକାଠ (ଦେଖ) Chaukatha (See).
Chaubandha
(ଚଉବନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉବର୍ଗ—ଦେ.ବ (ସ.ଚତୁର୍ବର୍ଗ)—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ,କାମ ଓ ମୋକ୍ଷରୂପ ମନୁଷ୍ୟ-ଜୀବନର ଚାରିଗୋଟି ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା ଫଳ— Fourfold aims or summum bonum of the life of a man. (religion, wealth, desire and salvation).
Chaubarga
চউবর্গ
चौबरग

ଡେଣେ ସନ୍ତୋଷ ବସ୍ତୁ ହୋଇ,
ପ୍ରାଣିଙ୍କି ଚଉବର୍ଗ ଦେଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚଉବର୍ଷ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚତୁର୍ବର୍ଷ)—ମୃତର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷରେ ଯେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ଦାନପୁଣ୍ୟ ଆଦି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ—An obsequal rite performed on the 4th anniversary of the death of a person.
Chaubarsha
चौबरसा

ଚଉବଳ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚତୁର୍+ବଳ)—୧ । (ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ୨ ହାତ ଓ ୨ ଗୋଡ଼, ଏପରି ୪ଟି ଅଙ୍ଗର ବଳ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବାରୁ) ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ବଳପରୀକ୍ଷାକାରୀ କସରତ୍—1. An athletic test of strength between two persons, like a tug of war, with a stick.
Chaubala

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁକରି ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଆଗକୁ ଲମ୍ବାଇ ବସନ୍ତି ଓ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ତଳପା ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗାନ୍ତି; ମଝିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଡ଼ିକୁ ଦୁହେଁଯାକ ପରସ୍ପରର ଦୁଇହାତ ଦ୍ୱାରା ଧରନ୍ତି । ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରଙ୍କ ପାଦକୁ ଠେଲୁଥାଆନ୍ତି ଏବେ ହାତଦ୍ୱାରା ବାଡ଼ିକୁ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଟାଣୁଥାଆନ୍ତି । ଯାହା ଆଡ଼କୁ ବାଡ଼ିଖଣ୍ଡ ଟାଣିହୋଇ ଆସେ ତାହାର ବଳ ବେଶି ହେଲା ଓ ସେ ଜିତିଲା ବୋଲି ଅବଧାରିତ ହୁଏ ।]

୨ । ଚତୁରଙ୍ଗବଳ—2. The army consisting of 4 branches (e. g. infantry, cavalry, elephants and cars.

୩ । ଚଉପାର; ପଶା ଖେଳ—3. The Game of dice.

୪ । ସତରଞ୍ଜି ଖେଳ—4. The Game of chess.

ଚଉବାହା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ବାହୁ)—ଚତୁର୍ଭୁଜବିଶିଷ୍ଟ— Having four arms.
Chaubāhā
(ଚଉବାହୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ; ବିଷ୍ଣୁ— God Jagannātha; Bishṇu.

ମୋ ବୁଦ୍ଧିରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କେହୁ ଚଉବାହା,
ଜାଣିକରି ରଣିବ କହ ମତେ ତାହା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚଉବିଂଶ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶ; ପ୍ରା. ଚଉବୀସା)— ଚବିଶି; ୨୪ ସଂଖ୍ୟା—24.
Chaubiṁśa
চব্বিশ ଦେ. ବଣ—୨୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 24.
चौबीस ଚଉବିଂଶ ସହସ୍ର ଭାରତ ରଚି କଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦ ।

ଚଉଭିତେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଚାରିଦିଗରେ— 1. On four sides.
Chaubhite
୨ । ଚାରିପାଖରେ—2. On all sides.

ଚଉଭୁଜୀ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଭୁଜ)—ଚାରିବାହୁବିଶିଷ୍ଟ— Having four sides.
Chaubhuji

ଚଉଭୁଜୀ କୁଣ୍ଡସର ସହସ୍ରେ ପାଖୁଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚଉହଦ; ଚତୁଃସୀମା— Boundaries on the 4 sides.

ଚଉଭୋମି—ଦେ ବଣ—ବର୍ଗାକାର— Square.
Chaubhomi

ଅଣମେଡ଼ା ଅଣବେଢ଼ା ଚଉଭୋମି ଘର —ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଚଉମଥା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚତୁର୍ମସ୍ତକ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା— 1. God Brahmā.
Chaumathā
চৌমাথা ୨ । (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପଥ) ଚଉଛକ ରାସ୍ତା—2. A place where four roads meet; a place where two roads cross each other.
(ଚଉମସ୍ତା, ଚଉମାଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବଣ —ଚାରିଟି ମସ୍ତକଯୁକ୍ତ—Four-headed.

ଚଉମହଲା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚତୁର୍+ଫା. ମହଲ୍)— ଚଉତାଲା (ଦେଖ) Chautālā (See)
Chaumahala
(ଚଉମାହାଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ମୁଖ)—ଚାରିଟି ମୁଖ ବା ଦ୍ୱାରବିଶିଷ୍ଟ; ଚାରିଦିଗକୁ ଯାହାର ମୁହଁ ଚାରିଗୋଟି ଅଛି— Four-faced; facing towards the four sides.
Chaumuhāñ
চউমুখা
चौमुखा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ସ୍ଥଳରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଲ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚଉମୁହାଣୀ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍‌+ପା. ମୁହାନା=ନଦୀର ସମୁଦ୍ରରେ ମିଳନସ୍ଥଳ)—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ନଦୀ ଏକାଧିକ ଶାଖା ମେଲି ସମୁଦ୍ରରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଅଛି—
Chaumuhāṇi
चौमुहानी

1. Delta; the place where a river branches off and falls into the sea.

୨ । ଚୌରାସ୍ତା (ଦେଖ)
2. Chaurāstā (See)

ଚଉର—ସ୍ତ୍ରୀ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚୌର)—ଚୋର—
Chaura Thief.
চউর
चउर

ଲୁକ୍କାୟିତ କୁଟୀରରେ ପଳାଯିବ ଚଉର ଅନ୍ଧାର ହେବା—
ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚଉରଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁରଙ୍ଗ)—
Chaurangi ୧ । ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
চৌরঙ্গী 1. A kind of game.
चौरङ्गा ୨ । ଛକରାସ୍ତା—
2. A place where four roads meet.
୩ । ଏକପ୍ରକାର ବାତ ଯାହା ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗକୁ ଅବଶ କରେ—
3. Complete paralysis; acute rheumatism.
୪ । ଚତୁରଙ୍ଗବଳ—
4. Army consisting of four divisions (cars, elephants, cavalry and infantry).

ଚଉରବାସ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚୌରବାସ)—ବନ୍ଦୀଘର—
Chaurabāsa Jail.

ବହୁରତ୍ନ ଲଙ୍କାରେ ସ୍ୱଭାବବଶେ
ବନ୍ଧନ ପାଏ ରକ୍ଷ ଚଉରବାସେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଉରସ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁରସ୍ର=ଚତୁଷ୍କୋଣ)—
Chauras ୧ । ବର୍ଗ (କ୍ଷେତ୍ର); ଯାହାର ଚାରିବାହୁ ସମାନ—
চৌরস 1. Square.
चौरस ୨ । ଚାରିଆଡ଼ରେ ସମପରିମିତ—
2. Even; equally or evenly distributed.
୩ । ଭଲ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଷୋଳପଣୀ—
3. Full; abundant.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଚାରିଆଡ଼େ ଚଉରସ୍ ଫସଲ ହୋଇଅଛି; ଚଉରସ ଭୋଜନ ।)
(ଚଉରସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ସମତଳ; ସମତୁଲ—
4. Level; flat; even; smooth.
୫ । ଶକ୍ତ; ମଜଭୁତ୍—5. Strong; firm.
୬ । (ଥଟାରିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) କଂସା ଆଦି ବାସନକୁ ଚାଞ୍ଛି ପାଲିସ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହତିଆର—
6. A scraper used by braziers to scrape and polish utensils.
୭ । ଖୁବ୍—7. Excessive.
(ଯଥା—ଚଉରସ ମାଡ଼, ଚଉରସ ସୋଧନ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚରସ୍ (ଦେଖ)
Charas (See)

ଚଉରସ୍ ରୁଅଳି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆଶବ୍ଦ)—ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଛୋଟ
Chauras ruāḷi ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଚାରିକୋଣିଆ ଏକପ୍ରକାର ଠସା—A kind of square mould used by goldsmiths to beat out small ornaments.

ଚଉରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱର; ଚତ୍ୱାର)—ଗୃହସଂଲଗ୍ନ ଯେଉଁ ମାଟି;
Chaurā ପଥର ବା ଇଟା ନିର୍ମିତ ସ୍ତୂପରେ ତୁଳସୀବୃକ୍ଷ ଲଗା
চৌতারা ହୋଇଥାଏ; ତୁଳସୀଚଉରା— A raised mound
चौरांह or structure near the house in which the Tulsi plant (a daily worshippable plant in every Hindu household) is reared.

ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚଉରା ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି
ଶୋଭି ବଣ୍ଟୁଅଛି ଚମ୍ପକଳ ସେ । ରଘୁନାଥ. ଚତୁରସମାୟଣ ।

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଗୃହସ୍ଥ ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ନାନ କରି ଚଉରାରେ ପାଣି ଦିଏ ଓ କୁଳବଧୂମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗୁରୁବାର, ଏକାଦଶୀ ଓ କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ ସକାଳୁ ଉଠି ଗୋବରପାଣିରେ ଚଉରାମୂଳକୁ ଲିପନ୍ତି ଓ କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ ବିଧବାମାନେ ଲିପା ଚଉରାମୂଳରେ ମୁରୁଜ ଦେଇ ରାଧାଦାମୋଦରଙ୍କୁ ପୂଜା ଓ ନୈବେଦ୍ୟଆଦି ଦିଅନ୍ତି; କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା, କାଞ୍ଜିଅଁଳା, ନାଗଲ ଚଉଠି, ସୋମନାଥ ବ୍ରତ ଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଚଉରା ମୂଳେ ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ତୁଳସୀଚଉରା ଉପରେ ଖମ୍ବୁଣ୍ଡିଆ ବାନ୍ଧି ତୁଳସୀଗଛରେ ମାଠିଆର ତଳକଣା ବାଟେ ଟୋପା ଟୋପା ପାଣି ପଡ଼ିଲା ପରି ତୁଳସୀଗଛ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଶିକାରେ ସଛିଦ୍ର ଘଟ ବା ମାଠିଆ (ବସୁନ୍ଧରା) ଟଙ୍ଗା ଯାଏ । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଗୃହବଧୂ ଓ ଗୃହିଣୀମାନେ ଚଉରାମୂଳେ ସଞ୍ଜବତୀ ବସାନ୍ତି ।]

ଚଉରାଅଶି— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁରଶୀତି; ପ୍ରା. ଚଉରାସୀଇ)—
Chaurā-aśi ଅଶି ଅପେକ୍ଷା ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୮୪—
চুরাশী Eightyfour.
चौरासी ଦେ. ବିଣ—୮୪ ସଂଖ୍ୟକ—
(ଚଉରାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Numbering eightyfour.

ଚଉରାଁଲବେ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ନବତି, ପ୍ରା. ଚଉଣ୍ଣବଇ)—
Chaurāṅlabe ନବେ ଅପେକ୍ଷା ୪ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୯୪—
চুরানব্বই 94; Ninetyfour.
चौरानबे ଦେ. ବିଣ—୯୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 94.
(ଚଉରାଁ ଲୋଇ, ଚଉରାଣବେ, ଚଉରାନବେ, ଚଉରାଲବେ } ଅନ୍ୟରୂପ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତୁ

ଚଉରାଳିଶ—ଦେ. ଵ. (ସଂ. ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ଚଉଚାଳୀସଇ)—
Chaurā̱lisa ଚାଳିଶିରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୪୪ ସଂଖ୍ୟା —
চুয়ালিশ 44; fortyfour.
चौवालीस ଦେ. ବିଣ.—୪୪ ସଂଖ୍ୟକ—
(ଚଉରାଳିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Numbering fortyfour.

ଚଉରାଳିଶାଶଏ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ + ଶତ)—
Chaurā̱lisāsae ଏକଶତ ଚଉରାଳିଶ; ୧୪୪—144.
(ଚଉରାଳିଶାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—୧୪୪ ସଂଖ୍ୟକ—
Numbering 144.

ଚଉରା ସେବା—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀଚଉରାରେ ରୋପିତ ଓ ସଯତ୍ନବର୍ଦ୍ଧିତ
Chaurā sebā ତୁଳସୀ ବା ବୃନ୍ଦାବତୀଙ୍କୁ ଜଳଦାନ ଓ ପୂଜାଆଦି କରିବାରୂପ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ—Act of worshipping and watering the holy Basil plant reared up on a mound.

ଚଉରାସ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ + ଫା. ରାସ୍ତା)—
Chaurāstā ଚାରିପଥର ମିଳନ ସ୍ଥାନ; ଛକ—
চৌরাস্তা A place where four roads meet,
चौराहा; चौहट्टा; चौरास्ता i. e roads cross each other.

ଚଉରି— ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚମରୀ)—କେଶଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ କେଶବନ୍ଧନ-
Chaurī ରଜ୍ଜୁ—1. A string made of hairs strung
চউরি, চৌরি together and used as a tape for tying
चौंरी the hair.
୨ । (ସଂ. ଚତ୍ୱର)—ଚାରିଆଡ଼େ ଘେରିଥିବା ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ଖଞ୍ଜା-
2. Courtyard surrounded by houses on four sides.
୩ । (ସଂ. ଚତ୍ୱର) ଚଉଶାଳା (ଦେଖ)
3. Chauśā̱lā (See)
୪ । ଚାମର (ଦେଖ)
4. Chāmara (See)
୫ । ସତ୍ୟଅମ୍ବ (ଦେଖ)
5. Satya-āmba (See).
୬ । ଅଗଣା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଛୋଟ ପକ୍କା ବେଦୀ—
6. A small pucca raised platform or altar in a courtyard.
୭ । (ସଂ. ଚତୁଷ୍କ)—ଚାରିକୋଣିଆ ଅଗଣା —
7. A quadrangular courtyard.

ଚଉରି ଭୁଣ୍ଡି—ଦେ.ବି.-ଚଉରୀର ଗୁଚ୍ଛର ମୂଳଗଣ୍ଠି ଉପରେ ଜଉଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼
Chaurī bhuṇḍi ହୋଇ ବସା ଯାଇଥିବା ପାତ୍ରାକୃତି ଅଳଙ୍କାର-
ବିଶେଷ—A cup-shaped ornament for the hair into which a bunch of Chauri is firmly attached with wax.

ଚଉର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚୌର୍ଯ୍ୟ)— ଚୋରବୃତ୍ତି—
Chaurjya Theft; stealing; habit of stealing.
চউর্য্য ବାଧ ପ୍ରଭୁ ବାରଧୂକୁ ହେବ
ବେନ ବଷଯୁ ଚଉର୍ଯ୍ୟେ ଯିବ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଉଲରି—ଦେ. ବି—ଚାରିସରିଆ ହାର—
Chaularī A necklace with 4 strings.

ଚଉଶାଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃଶାଳା)—
Chauśā̱lā ୧ । ବର୍ଗାକୃତି ଘର; ମୁନିମାନଙ୍କ ଘର—
চৌচালা 1. A block-house; a square house; the hut of a hermit.
बंगला
୨ । ଚାରି ପାଖେ ଚାଳ ଗଳିଥିବା ଘର—
2. A house having 4 sloping thatches on 4 sides; a thatched bungalow.

ଚଉଶିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃ ଶୃଙ୍ଗ)—
Chauśiṅgā କୋଟରା ମୃଗ, ଚାରିଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗ-
চৌশিঙগা ବିଶେଷ—The four-horned antelope;
चौसिंघा Zetracerus Quadricornis.
(ଚଉଶିଂଘା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଖଇରା, ଲୋମ କର୍କଶ, ଆକାର ଛୋଟ ଓ ପୁଚ୍ଛ ହ୍ରସ୍ୱ; ଅଣ୍ଡିରା ମୃଗର ୩।୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବର ଚାରି ଗୋଟି ଶିଙ୍ଗ ହୁଏ; ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]
ଦେ. ବିଣ—ଚାରି ଗୋଟି ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—
Four-horned.

ଚଉଷଠାଶଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ – ଏକଶତ ଚଉଷଠି—
Chaushaṭhāsa-e 164.
(ଚଉଷଠାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉଷଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃଷଷ୍ଟି, ପ୍ରା. ଚଉସଟ୍ଠି)—
Chaushaṭhi ଷାଠିଏ ଅପେକ୍ଷା ୪ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୬୪—
চৌষঠি 64; sixtyfour.
चौंसठ ଦେ. ବିଣ—୬୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 64.

ଚଉଷଠି କଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷଷ୍ଟି ଓ କଳା)—
Chaushaṭhi kalā ଚଉଷଠି ପ୍ରକାର କଳା ବିଦ୍ୟା (ଯାହା କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୁଶିକ୍ଷିତା ରସିକା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଶିକ୍ଷା କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)-
Sixtyfour kinds of fine arts according to the Hindu Śāstras (which a woman must learn before she becomes perfect).
[ଦ୍ର—ଶୁକ୍ରନୀତି ମତରେ ୬୪ କଳା ଯଥା—୧ ସଙ୍ଗୀତ, ୨ ନୃତ୍ୟ, ୩ ବାଦ୍ୟ, ୪ ଉଦକ ବାଦ୍ୟ, ୫ ନାଟ୍ୟାଭିନୟ, ୬ ରୂପବିଧାନ, ୭ ତିଲକ ରଚନା, ୮ ବେଶ ରଚନା, ୯ ଅଙ୍ଗରଞ୍ଜନ, ୧୦ ମଣ୍ଡପରେ ପୁଷ୍ପବିନ୍ୟାସ, ୧୧ କେଶବିନ୍ୟାସ, ୧୨ ପୁଷ୍ପଶଯ୍ୟାରଚନା, ୧୩ ମାଳ ଗୁନ୍ଥିବା, ୧୪ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା, ୧୫ ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା, ୧୬ ପ୍ରତିମା ନିର୍ମାଣ, ୧୭ ବୈଜୟନ୍ତିକା ବିଦ୍ୟା,

୧୮ ବୃକ୍ଷାୟୁର୍ବେଦ ବିଦ୍ୟା, ୧୯ ପାକକ୍ରିୟା, ୨୦ ପାନୀୟରଚନା, ୨୧ ବଢ଼େଇ କର୍ମ, ୨୨ ସୂତା କାଟିବା, ୨୩ ବେତ ବାଉଁଶ ବୁଣିବା, ୨୪ ଶଯ୍ୟାରଚନା, ୨୫ ସୂଚୀକର୍ମ, ୨୬ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିବା, ୨୭ ଶିଶୁ କ୍ରୀଡ଼ନକ, ୨୮ ଅଳଙ୍କାର ନିର୍ମାଣ, ୨୯ ତଣ୍ଡୁଳକୁସୁମବିକାର, ୩୦ ଘାସ କାଟିବା, ୩୧ ମଣିଭୂମିକା, ୩୨ ବାସ୍ତୁବିଦ୍ୟା, ୩୩ ମଣିରାଗ ବିଜ୍ଞାନ, ୩୪ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା, ୩୫ ଖନି ବିଦ୍ୟା, ୩୬ ଧାତୁ ରସାୟନ, ୩୭ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ, ୩୮ ବସ୍ତ୍ର ଗୋପନ, ୩୯ ଛଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ, ୪୦ ହସ୍ତଲାଘବ, ୪୧ ସୂତ୍ରକ୍ରୀଡ଼ା, ୪୨ ମେଷ କୁକ୍କୁଟ ଯୁଦ୍ଧ, ୪୩ ଶୁକସାରିକା ପଢ଼ାଇବା, ୪୪ ଦ୍ୟୂତ କ୍ରୀଡ଼ା, ୪୫ ଆକର୍ଷ କ୍ରୀଡ଼ା, ୪୬ ଅଭିଧାନ, ୪୭ ଦେଶ ଭାଷା, ୪୮ ଛଦ୍ମ ଭାଷା, ୪୯ ବୈନାୟିକୀ ବିଦ୍ୟା, ୫୦ କାବ୍ୟ ସମସ୍ୟା, ୫୧ ଅକ୍ଷରମୁଷ୍ଟିକା କଥନ, ୫୨ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ, ୫୩ ନାଟକ ଜ୍ଞାନ, ୫୪ ମାନସୀ କାର୍ଯ୍ୟ ୫୫ ପ୍ରହେଳିକା, ୫୬ ଯନ୍ତ୍ରମାତୃକା, ୫୭ ଜଳସ୍ତମ୍ଭ ବିଦ୍ୟା, ୫୮ ବସ୍ତୁଚ୍ୟୁତି ବିଦ୍ୟା, ୫୯ ଦୁର୍ବାଚକ ଯୋଗ, ୬୦ ବାୟୁ ମେଘ ବିଦ୍ୟା, ୬୧ ଧାରଣ ମାତୃକା, ୬୨ କ୍ରିୟା କୌଶଳ, ୬୩ ଛଳିତକ (ନାଟକଭେଦ), ୬୪ ବୈତାଳିକ ଜ୍ଞାନ ।]

ଚଉଷଠି ବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—କାମଶାସ୍ତ୍ରାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷସଙ୍ଗମର ୬୪ ପ୍ରକାର ବିଧି ବା ଅବସ୍ଥାନ—
Chaushaṭhi bandha
64 kinds of poses in copulation described in the erotic books of ancient India.

ଚଉସମ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଚତୁଃସମ)—୧ । ଚାରିଗୋଟି ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟର ସମାହାର [ଚନ୍ଦନ; ଅଗୁରୁ (ମତାନ୍ତରରେ କର୍ପୂର) କସ୍ତୁରୀ ଓ କୁଙ୍କୁମ]—1. Aggregate of 4 scents used as a paste for the body (sandal, bdellium or camphor, musk and saffron).
Chausama
ଚଉସମ
चौसम

୨ । ଚାରିଗୋଟି ଶ୍ଳେଷ୍ମା ନିବାରକ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
2. Powder of 4 drugs for cold.
[ଦ୍ର—ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳି, ମରିଚ ଓ ବଚ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

୩ । ଲବଙ୍ଗ, ଜୀରା, ଜୁଆଣି ଓ ହରିଡ଼ାର ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଚକ, ରେଚକ ଓ ଶୂଳନିବାରକ ଔଷଧବିଶେଷ—
3. A medicinal preparation consisting of powdered clove, cumin, ptychotis and myrobalan.

ଚଉସମାଲି—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଚତୁଃ+ସୀମା; ତୁଳ. ଦୋସମାଲି, ତିସମାଲି)—ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ୪ଟି ମଉଜାର ସୀମା ମିଳିଅଛି—A point where the boundaries of four villages meet.
Chausamāli
चौमेंढ़ा, चौढा, बसिंहा

ଚଉସରି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଚତୁଃସର)—ଚାରିସରଆ ହାର; ଚଉଲରୀ ହାର—Four-stringed necklace.
Chausari
ଚାରନରୀ ଦେ. ଭଣ.—୧ । ଚାରିକେରଆ (ହାର); ଚାରିସୋରି-ବିଶିଷ୍ଟ—1. (necklace) Consisting of 4 strings; four-stringed.
चौलड़ा
ଚଉସରି, ଚଉସରିଆ }—ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଚତୁରସ୍ର; ଚତୁଷ୍କୋଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Quadrangular.

ଚଉସାର—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଚତୁଃସାର, ଏଥିରେ ଚାରି ବର୍ଣ୍ଣର ୪ଟି ଲେଖାଏଁ ସାର ବା ଗୋଟି ଥିବାରୁ)—୧ । ପଶାପାଲି—1. The dice-board.
Chausāra
ପାଶା
चौपड़, चौसर ୨ । ପଶାଖେଳ—2. The game of dice.

ଚଉସ୍ତରଶଏ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ.—ଏକଶତ ଚଉସ୍ତରି—
Chaustarāsa-e 174; one hundred seventyfour.
(ଚଉସ୍ତରିଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଉସ୍ତରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁଃସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ଚୌହତ୍ତରି)—ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୭୪—
Chaustari
চুহত্তর 74; seventyfour.
चौहत्तर

(ଚଉସ୍ତୁରି
ଚଉସ୍ତୋରି } —ଦେ. ବଣ—୭୪ ସଂଖ୍ୟକ—
Numbering 74.

ଚଉହତା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଚତୁର୍+ଅ ହାତ୍)—୧ । ଚାରି ଦିଗରେ ବାଡ଼ ବା ପ୍ରାଚୀରଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ କରା ଯାଇ—1. Surrounded by a compound wall on all sides.
Chauhattā
চউহাত্তা
चौहत्ता

୨ । (ସଂ. ଚତୁଃ+ହସ୍ତ)—ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ବଳବାନ୍ (ମରଦ)—
(ଚଉହତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Tall and strong (man).
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଉଚ୍ଚରେ ୩॥ ହାତ ହୁଅନ୍ତି, ଚାରି ହାତ ଡେଙ୍ଗା ଲୋକ ସାଧାରଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ।]

ଦେ. ବି.—ଚାରିପାଖେ ବୁଲିଥିବା ପାଚେରି—
A compound-wall raised round a place.

ଚଉହଦ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚତୁଃ+ଆ. ହଦ୍=ସୀମା)—୧ । ସୀମା-
Chauhadi 1. Boundary.
চৌহদ্দি ୨ । ଚତୁଃସୀମା—
चौहद्दी; चौसीमा 2. Boundaries on the 4 sides

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚତୁଃସୀମାରେ ଅବସ୍ଥିତ—
(ଚଉହଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Situated on the 4 boundaries

୨ । ସୀମାକୁ ଲାଗି କରି ଅବସ୍ଥିତ—
2. Adjoining the boundary; adjacent.

ଚଏତୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ଚୈତ୍ର)—ଚୈତ୍ରମାସ—
Chaetu The lunar month of Chaitra.

ଚଁକ ପଶିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ତୁଳ. ହି. ଚୌଂକ୍‌ନା)—
Chaṅki pasibā ଚମକପଡ଼ିବା—To be startled; to be alarmed.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଭ	ଋ	ଲୁ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଷ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନୃ

ଚଁକିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ହ୍ର. ଚୌଁକ୍‌ନା)—ଚମକିବା—
Chañkibā To be startled.

ଚଁଘଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଚୌଘଡ଼ା)—ଚଙ୍ଗଡ଼ା; ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି—Wicker-work tray.
Chañgharā

ଚଁଚଁ—ଦେ. ଅ—ଚଅଁ ଚଅଁ (ଦେଖ)
Chañchañ Cha-añ cha-añ (See).

ଚଁର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ଚଁଅର; ନିଶୁଣିର ଅଡ଼ୁଆକାଠ—
Chañr The steps or foot-pads of a ladder.

ଚକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବ୍ୟାଘାତ କରିବା—
Chak (root) 1. To obstruct.
୨ । ବାଧା ଦେବା—2. To resist; to repel.
୩ । ତୃପ୍ତ ହେବା—3. To be pleased; to be satiated or contented.
୪ । ଭୀତ ହେବା—4. To be frightened.
୫ । ଝକଝକ କରିବା—5. To shine.

ଚକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚକ୍)—ଫୁଲଖଡ଼ି—
Chak Chalk.
चक् ଦେ. ଅ—ହଠାତ୍—Suddenly.
चक

ଚକ୍‌ଚକ୍—ବୈଦେ. ବି (ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ; ଭୁଲ. ଭୁଜୀ. ଚକ୍‌ମକ୍; ସଂ.
Chakchak ଚକ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା)—୧ । ଦୀପ୍ତି; ଚମକ—
चकचक 1. Splendour; lustre; brilliancy.
जगमगाहट ୨ । ଶୁକଚକ୍ୟ; ବର୍ଣ୍ଣର ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—
2. Brightness of colour; dazzling brightness.
चकचकिया; चुकचुके ବିଦେ. ବିଣ—ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ;
जगमग ଝକ୍‌ଝକ୍—Shining; bright; brilliant, dazzling.
ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବିରାଡ଼ି କୁକୁର ପ୍ରଭୃତି ପଦାର୍ଥ ଜିଭ ଦ୍ୱାରା ଚାଟି ପିଇବାର ଶବ୍ଦ—Sound of licking of milk or water by cats and dogs.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆସନ୍ନବିପଦଜନିତ ଆଶଙ୍କାଯୋଗୁଁ ମନର ଅସ୍ଥିରତା—Uneasiness due to the fear of impending danger.

ଚକ୍‌ଚକ୍ ଲାଗିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଆସନ୍ନବିପଦର ଆଶଙ୍କାରେ
Chakchak lāgibā ମନରେ ଅସ୍ଥିରତା ଜାତହେବା—
Feeling of uneasiness due to apprehension of impending danger.

ଚକ୍‌ଚକାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି.
Chakchakāibā ଚକ୍‌ଚକାନା)—ଝଲକିବା; ପାଣି ଆଦି କୌଣସି ପାତ୍ରରୁ ତରଳ ବାହାରେ ପଡ଼ିବା—To split (said of any liquid coming out of a pot).

ଚକ୍‌ଚକି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଡଙ୍ଗା—
Chakchaki A kind of country-boat.

ବାଉଗୋଡ଼ିଆ ପଇଗୋଡ଼ିଆ ଭୁଶଳା, ଚକ୍‌ଚକି ନାଆ ଅଛ—
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ର, ପ୍ରାକୃତ. ଚକ୍କ)—୧ । ଶକଟ ପ୍ରଭୃତିର ଚକ—
Chaka 1. Wheel.
চাকা ଚକେ ଗଲେ ବାଉବାଡ—ଢଗ ।
चाक [ଦ୍ର—ଶଗଡ଼ ଚକର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶର ନାମ—ଯଥା—ପହି, ପୁଟ, ଅର, ନାହିଅ,-ସନ୍ଧିଆ, ପଟଣ୍ଡି, ପିଠିକଲା, ପନ୍ଦାଡ଼ି, ଜୋଡ଼ିଆ, ଛାମ ଓ ବଳା ।]
চক ୨ । ଏକତ୍ରାବସ୍ଥିତ ବହୁ କ୍ଷେତ୍ରର ସମଷ୍ଟି—
चक 2. A compact and large block of land.
ସେ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ଚକକୁ ହଳ ସିଂ ଗ ?—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । ମୌଜା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଏକଶ୍ରେଣୀର ଭୂମି—
3. One class or lot of land in a village.
୪ । ବେଦୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଆସନ—4. The place occupied by the couple on the marriage altar.
୫ । ଚତୁଷ୍କୋଣିଆ ଭୂମି—5. A square plot of land.
୬ । ଗୃହପାଖରେ କୋଠା ଥିବା ଅଗଣା—
6. A square courtyard.
୭ । ବଜାର; ହାଟସ୍ଥାନ—7. Marketplace.
୮ । ଜମିଦାରର ଅଂଶ—8. Part of an estate.
୯ । ନଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଚତୁଷ୍କୋଣ ସ୍ଥାନ—
9 A square in a town.
୧୦ । କୁମ୍ଭାର ଯେଉଁ ଚକକୁ ବୁଲାଇ ହାଣ୍ଡି ଆଦି ଗଢ଼େ—
10. Potter's wheel.

ଚକଚକିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ)—ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)—
Chakachakiā Chakchak (See)
ପିନ୍ଧି ନୂଆ ଚକଚକିଆ ପୋଷାକ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଚକଚନ୍ଧି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ଚକ୍ଷୁସ୍)— ୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା;
Chakachāndi ଧନ୍ଦକା; ଘାବର; ବହ୍ୱଳତା—1. State of
ভেবাচাকা being confounded; bewilderment.
चकचौंध; तिलमिलि ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ଆଲୋକ ଦେଖି ଆଖି ଝଲସି ଯିବା—2. The state of the eyes becoming dazzled by excessive glare of light.
(ଯଥା— ମତେ ଚକଚନ୍ଧି ଲାଗିଗଲା; ମୋର ଚକଚନ୍ଧି ଭୁଲିଗଲା ।)
୩ । ବହୁତ ବାଟ ଚାଲିବା ଯୋଗୁ ତଳପାଦରେ ହେବା ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ ବ୍ରଣ; ତଳପାଦରେ ଗୁନ୍ଧ ଫୁଟିଯିବା—
3. Foot-sore due to excessive walking.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ବିଶେଷ ଉଦ୍ବେଗ ବା ଚିନ୍ତା ଯୋଗୁଁ ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଅସ୍ଥିରତା—4. Uneasiness or restlessness due to anxiety.

ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; Chakachāndi uṭhibā ଉଦ୍ବେଗ ଯୋଗୁଁ ଅସ୍ଥିର ହେବା— 1. Becoming extremely restless through anxiety; being bewildered.

୨ । ବହୁତ ବାଟ ଚାଲିବା ଯୋଗୁଁ ଗୋଡ଼ ତଳପାଦରେ ବ୍ରଣ ହେବା; ଚଣ୍ଢ ଫୁଟିଯିବା— 2. Having foot-sores.

ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ଘୁମିବା—ଦେ. ବି—ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ଉଠିବା (୧) (ଦେଖ)— Chakachāndi ghumibā Chakachāndi uṭhibā (1) (See)

ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ଘୂରିବା—ଦେ. ବି—ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ଉଠିବା (୧) (ଦେଖ)— Chakachāndi ghuribā Chakachandi uṭhibā (1) (See)

ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବି—ଚକଚାଣ୍ଢ ଉଠିବା (୨) (ଦେଖ)— Chakachāndi phuṭibā Chakachandi uṭhibā (2) (See)

ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ବଣା ହେବା—ଦେ. ବି—ଚକଚାଣ୍ଢ ଉଠିବା (୧) (ଦେଖ)— Chakachāndi baṇā hebā Chakachāndi uṭhibā (1) (See)

ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ବୁଲିବା—ଦେ. ବି—ଚକଚାଣ୍ଢ ଲାଗିବା (ଦେଖ)— Chakachāndi bulibā Chakachāndi lāgibā (See)

ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ଆଲୋକ ଯୋଗୁଁ ଆଖି Chakachāndi lāgibā ଝଲସି ଯିବା--The eyes becoming dazzled by excessive light.

(ଯଥା— ବିଜୁଳି ମାରିବାରୁ ମତେ ଚକଚ୍ଣ୍ଢ ଲାଗିଗଲା ।)

ଚକଟ ମନ୍ଥନ—ଦେ. ବି—୧ । ଚକଟାମନ୍ଥା; କୌଣସି ବିଷୟର ପୁଙ୍ଖାନୁ Chakaṭa manthana ପୁଙ୍ଖରୂପେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ବା ଆଲୋଚନା-- (ଚକଟମନ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Thorough or sifting enquiry or discussion of any matter.

୨ । ବିଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନ—2. Great agitation.

ଚକଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଟ ଧାତୁ = ଭେଦନ; ତା. ଚଶଲ୍ = ଜାକୁଅ)- Chakaṭā ୧ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ପାଣି ସଙ୍ଗେ ବା ଗୋଟିଏ ଘନ ବସ୍ତୁକୁ ତରଳ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସାନ୍ଧିବା କର୍ମ—

চটকা

গুঁধাই

1. Act of mixing two things one of which is a liquid; kneading.

୨ । ଦୁଧ, ପାଚିଲାକଦଳୀ ପ୍ରଭୃତିର ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖାଦ୍ୟବିଶେଷ; କଦଳୀ ଚକଟା — 2. A food prepared with milk and ripe plantains mixed together.

୩ । ହସ୍ତଦଳିତ ଖାଦ୍ୟ—3. Well kneaded food.

୪ । ଦଳିତ ପଦାର୍ଥ—4. Well mixed thing; solid thing mixed with a liquid thing.

୫ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା— 5. Treading with the feet.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦଳିତ; ଦଳା ହୋଇଥିବା— 1. Well mixed; thoroughly pressed.

୨ । ପଦଦଳିତ—2. Trodden.

ଚକଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ— Chakaṭāibā Causative form of Chakaṭibā.

কচটান

গুঁধবানো

(ଚକଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଅକ୍ଷୁଣେ ସେନାଙ୍କ କାଣ୍ଡକୁ କାଟି ଦେଇ
ପକାଇଲେ ହାତୀ ଗୋଡ଼ରେ ଚକଟାଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

ଚକଟାଚକଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଦଳାଦଳ—1. Thoroughly Chakaṭāchakaṭi mixing up or kneading.

কচটাকচটি

গুঁধাগুঁধি

୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଦଳିବା; ଘଣ୍ଟାଚକଟା; ଗୋଳଘାଣ୍ଟ— 2. Thorough agitation; disturbance.

ଚକଟାମନ୍ଥା—ଦେ. ବି—ଚକଟାଚକଟି (ଦେଖ) Chakaṭāmanthā Chakatāchakaṭi (See)

ଚକଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଟଧାତୁ = ଭେଦନ)— Chakatibā ୧ । କରତଳଦ୍ୱାରା ମଳିବା ବା ଦଳିବା—

চটকান

গুঁধনা, সাননা

1. To mix with the hands.

ବାଳ ଯେତେକ ଅନ୍ନ ବଳିଲା ଚକଟି
ଦେହରେ ବୋଳି ହେଲେ ଦୁର୍ବାସାଋଷି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା; ରୁନ୍ଦିବା— 2. To tread with the feet.

ବଣିଜାବୁମାନେ ଯେ ଗୋଇଥିଲେ ବାଟେ
ଚକଟି ଗଲେ ପାଦ ପକାଇ ସେ ଅଙ୍କେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଧ୍ୱସ୍ତ କରିବା— 3. (figurative) To destroy; to ruin.

ରମଣରେଣୀ ଓ ଶୁଣ ପାଦରେ
ଚକଟ ପକାଇଣ ଅନାଦରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଲୋଡ଼ିତ କରିବା; ବ୍ୟାକୁଳିତ କରିବା— 4. (figurative) To agitate; to disturb.

ଚକଟ ଦେଲୁ ମୋ ସ୍ୱଭାବଣ୍ଡ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଂଶୋଦ୍ଧ ଚମ୍ପୂ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୋଳମାଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବା— 5. (figurative) To create confusion.

ଚକଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । ବିସ୍ତୃତ ଭୂଖଣ୍ଡ— Chakarḍā 1. A wide expanse of land.

চক্

୨ । ଅଞ୍ଚଳ—2. A tract of the country; locality.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉ୍ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଝ	ଢ଼

थड़ा; चक ୩ । ଖାନାବାଡ଼ି; ବାସ୍ତୁ, ଦେବାଳୟଅନ୍ଦର ସୀମା—
3. The boundary and premises of a temple (exclosed within a compound); homestead.

୪ । ଚକଲା (ଦେଖ)—4. Chakalā (See)

୫ । ରଥଚକମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ—5. The space occupied by the wheels of a car.

୬ । ଚକାକୃତ ସ୍ଥାନ—6. A circular place.

୭ । ଚକାକୃତ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—7. A big circular bit.

ଚକଡ଼ା ଦାନ—ଦେ. ବ.—ବିସ୍ତୃତ ଭୂଖଣ୍ଡ ବା ଚକଲା ଦାନ—
Chakarḍā dāna Gift of a larg tract of land.

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳୀୟ ରାଜାମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଭରଣପୋଷଣ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ଚକଡ଼ା ଦାନ କରୁଥିଲେ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଚକଡ଼ାଭେଜି—ଦେ. ବ.—(ବୈଦ୍ୟକ)—କଣ୍ଟକାରି (ଦେଖ)
Chakarḍābheji Kanṭakāri (See)

ଚକତି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚକବତ୍ ବା ଚକ+ପତ୍ର)—ଧାତୁ, ଚମଡ଼ା, ମୋଟ କାଗଜ ବା କନାର ଗୋଲ ପତଳା ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ; ଟିକଲି; ଢାଲ—A small circular bit of thin metal, leather, tough paper or cloth.
Chakati
চাকতি
चकति

ଚକନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚୌପଖ; ପତ୍ରର ଠୋଙ୍ଗା—
Chakani Leaves made or sewn into a pot.

ଚକବନ୍ଦୀ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚକ+ବନ୍ଧ ଧାତୁ)—୧ । ଗ୍ରାମର ସୀମା-ନିରୂପଣ—1. Ascertaining the boundary of a village.
Chakabandi
চকবন্দি
चकबन्दी

୨ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଭୂମିର ଭାଗକରଣ—
2. Allotment of land by lots.

୩ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—3. An estate.

୪ । ରାଜସ୍ୱ ବା ପୁଲିସ ଅଧିକାରର ସୀମା (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
4. The limit of a Revenue or Police jurisdiction.

ଚକଭୁଅ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ)—ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ (ଦେଖ)
Chakabhua Chakrabyūha (See).
चकाबु

ଚକମକ—ବୈଦେ. ବ (ତୁର୍କୀ ଚକ୍‌ମକ୍; ତୁଲ. ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ)—
Chakamaka ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
Chakchak (See).

ଚକମକି—ଦେ. ବ (ତୁର୍କୀ. ଚକ୍‌ମକ=ହଠାତ୍ ଆଲୁଅ ମାରିବା, ଯଥା—ବିଦ୍ୟୁତ୍)—୧ । ନିଆଁ ଝାଡ଼ିବାର ପଥର (ଖଣ୍ଡେ ବାଲିଗରଡ଼ା ଓ ଖଣ୍ଡେ ଲୁହା)—1. Flint and steel for striking out fire.
Chakamaki
চকমকী
चकमक

୨ । ଯେଉଁ ଟାଣୁଆ ପଥରରେ ଅନ୍ୟ ପଥର ବା ଲୁହା ଅଘାତ କଲେ ନିଆଁ ବାହାରେ—2 Flint.

୩ । ଝଟକ; ବିଦ୍ୟୁତର ଝଟକ—3. The striking out of lightning; sudden glow of lightning.

ଦେ. ବିଣ—ଚକମକି ଲଗାଯାଇଥିବା (ବନ୍ଧୁକ)—
(gun) Having a flint

ଚକମକିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶୁକଚକ୍ୟ)—ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
Chakamakiā Chakchak (See).

ଚକମକି ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକମକି ପଥରରେ ଲୁହା ମାରି ଅଗ୍ନି ବାହାର କରିବା—To strike out fire from flint stone.
Chakamaki jhārḍibā
চকমকীঝাড়া
चकमककमारना
(ଚକମକି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକମକି ଥଳି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ଚକମକି ପଥର ଓ ଶୋଲ ଥାଏ—A pouch containing materials for striking out a fire (e. g flint, iron and a combustible cork).
Chakamaki thaḷi
(ଚକମକି ମୁଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକମକି ପଥର—ଦେ. ବ. (ତୁ. ଚକ୍‌ମକ୍+ସଂ. ପ୍ରସ୍ତର)—ଏକପ୍ରକାର ଅକର୍ମଶୀଳା ପଥର, ଲୁହାରେ ଅଘାତ କଲେ ଯହିଁରୁ ଅଗ୍ନି ଫୁଲିଙ୍ଗ ବାହାରେ—
Chakamaki pathara Flint-stone.
চকমকি পাথর
चकमक

ଚକମକି ବନ୍ଧୁକ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକରେ ଚକମକିରୁ ଝାଡ଼ିବା ନିଆଁ ଲାଗି ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର୍ ହୁଏ—
Chakamaki bandhuka Flint-lock.
চকমকি বন্দুক
चकमकि बंधुक

ଚକମାଚୂର—ଦେ. ବଣ—ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୁନାଚୂନା; ଚୂରମାର—
Chakamāchur Shattered to pieces.
চুরমার
चकनाचूर

ଚକର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଚକ୍ର; ତୁଲ. ହି. ଚକ୍କର)—
Chakar ଚକ—Wheel.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚକାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Round; circular.

ଚକର ପବନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ପବନ)—
Chakar pabana ଘୂର୍ଣ୍ଣୀବାୟୁ—Whirlwind.

ଚକର—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ଚକ୍ର)—୧ । ଚକାନ୍ତ—
Chakara 1. Collusion; evil plot.
চক্কর

୨ । ଚକ୍ରଧରଙ୍କ ଡାକନାମ—
चक्कर 2. Name for calling Chakradhara.

ଚକର (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବ—ଚକ୍କର ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Chakara (etc) Chakkara etc (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଚକର ଛେଉଣ୍ଡା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳି) (ସଂ ଚକ୍ର ଓ ଛେଦନ)—
Chakara chheunḍā ବାସସ୍ଥାନ; ବାରବୁଲା; ଛନ୍ନଛଡ଼ା; ଦୁଷ୍ଟ; (ଚକରଛେଉଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବସ୍ତିଲାଳ—Wicked; one who has (ଚକରଛେଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ) got no house of his own.
୨ । ଯେଉଁ ପିଲା ଗର୍ଭରେ ଥିଲାବେଳେ ପିତା ବା ମାତା ମର ଯାଇ ଥାଆନ୍ତି ।—2. Posthumous (child).
[ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ଉତ୍ତରାଙ୍କ ଗର୍ଭକୁ ଶର ନିକ୍ଷେପ କଲାବେଳେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚକ୍ର ଭୂହାଡ଼ କର ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।]

ଚକରାନ୍ତ—ଗ୍ରା. ଓ ପଦ୍ୟ ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରାନ୍ତ)—ଚକ୍ରାନ୍ତ (ଦେଖ)—
Chakarānta Chakrānta (See)

ଚକରେ ଗଢ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକରେ ଗଢ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chakare gaṛhāibā Causative of Chakaregaṛhibā.

ଚକରେ ଗଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୁମ୍ଭାର ଚକରୁ ହାଣ୍ଡି ଆଦି ଗଢ଼ିବା
Chakaregaṛhibā ଅର୍ଥରୁ)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନ ଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଚାକାୟ ଗଢ଼ା ଉଦ୍ଭାବନ କରିବା—
चाकमेगढ़ना (figurative) To bring a thing into existence.

ଚକରେ ବର ଗଢ଼ିବି ନାଁ, ସରଗରୁ ତୋଳ ଅଣିବି—
ଲୁଲୁଲା କୁମାରୀ. ଚଅରୁଣୀ.

ଚକଲା—ଦେ. ବି—ମରହଟ୍ଟା ରାଜତ୍ୱରେ ଶାସନଶୃଙ୍ଖଳା ପାଇଁ କରାଯାଇ-
Chakalā ଥିବା ଭୂଖଣ୍ଡ ବିଭାଗ ।
চকলা
चकला

ଚକଲେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚ୍ୟେକୋଲେଟ୍)—
Chakalet କୋକାଓ ନାମକ କୃଷିଜାତ ବୃକ୍ଷର ଫଳକୁ ଭାଜି, ଚୂର୍ଣ୍ଣ
চকলেট ଓ ଚିନିରେ ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର
चकलेट ଶିଶୁପ୍ରିୟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—Chocolate.
[ଦ୍ର—ଏ ଚକଲେଟ୍ ବର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତାଭ ପାଣ୍ଡୁର ବା ପିଙ୍ଗଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ଚକଲେଟ୍ ବର୍ଣ୍ଣ (Chocolate colour) କହିଲେ ରକ୍ତାଭ ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ବୁଝାଯାଏ ।]

ଚକଶ—ଦେ. ବିଣ—ଚଉକଶ (ଦେଖ)
Chakaś Chaukaśa (See)

ଚକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । ଚକଡ଼ା; ଗୋଲାକାର ପଦାର୍ଥର
Chakā ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ—1. Place occupied by a round thing; the base of a round thing.
୨ । ଦୁଇ ଜାନୁକୁ ପରସ୍ପର ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଛନ୍ଦି ଭୂମିରେ ବସିବା ଆସନ; ପଦ୍ମାସନ—2. Squatting cross legged; sitting on the ground by entwining the two thighs and knees and legs, with hips touching the ground.

ଚକାଆସନରେ ବସିଣ ଶୁକ ଋଷି
ନେତ୍ର ଦୁଇ ଜାନୁ ପଛରେ ଦେଇ ଖୋଷି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

୩ । ବସିବା ନିମନ୍ତେ ଚକାକାର ପୀଢ଼—
3. A circular slab of stone used as a seat.
୪ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଆଦି ସ୍ନାନ-ମଣ୍ଡପରେ ଯେଉଁ ଗୋଲ ପଥରରେ ବସି ସ୍ନାନ କରନ୍ତି—4. Round slabs of stone on which the deities Jagannath, Balabhadra and Subhadra are seated and bathed during Snāna Jātrā.
୫ । ଗୋଲାକାର ପଥର ଯାହା ଉପରେ ମଲ୍ଲମାନେ ହାତ ଭରା ଦେଇ ଦଣ୍ଡ ପକାନ୍ତି—5. A slab of stone on which athletes make physical exercises.

ଏକ ସ୍ଥାନ ଚକାରେ ହସ୍ତ ନ୍ୟସ୍ତ
କଲେ ଅରବ ହୋଇ ଚମତ୍କୃତ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୬ । ଚକୁଆ (ଦେଖ)
6. Chakuā (See)
୭ । ଚେକା; କୋଡ଼ି ବା ଫାଉଡ଼ାରେ ହାଣି ଉଠାଇବା ଘାସଲଗା ମାଟିର ଖଣ୍ଡ—7. Sod; turf.

ଦେ. ବିଣ—ବର୍ତ୍ତୁଳ; ଗୋଲ—Circular; round.

ଗ୍ରା. ବି—ଚେକା; ଘାସ ସହିତ ମାଟିର ଗୋଲାକାର ଢେଲା—
A circular cake of turf; sod.

ଚକାଆଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର + ଅକ୍ଷି; ଚକ୍ଷୁ ଗୋଲ ଥିବାରୁ)—
Chakāākhi (ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମାର ଚକ୍ଷୁ ଗୋଲ ଥିବାରୁ) ପୁରୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗୋଲ ଚକ୍ଷୁଯୁକ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମା—The idol of Jagannath at Puri (having round eyes and a peculiar face).
୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଗୋଲାକାର ଚକ୍ଷୁ—2. The round eyes of the idol Jagannatha at Puri.

ଚୁଆଁଇ ଥରେ ଚକା ଆଖି ହେ କୃପାନିଧି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—କବିତା ।

ଦେ. ବିଣ—ଗୋଲ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ—Round-eyed.

ଚକାଚକା—ଦେ. ବିଣ. (ବହୁବଚନ)—୧ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଗୋଲାକାର
Chakāchakā (ବସ୍ତୁ)—1 Numerous and circular (things).
୨ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଚକାକାର ଚିହ୍ନବିଶିଷ୍ଟ—
2. Consisting of many circular marks.

ଚକାଚକା ଭଉଁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ଭ୍ରମ)—
Chakāchakā bhauñri ୧ । ଚକାକାରରେ ଘୂରିବା—
চাকভাউরি; চাকাভউরি 1. Whirling round; making circles.
ଚକାଚକାମଣ୍ଡଳ
ଚକାଚକାମାଉଳି } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ପିଲାମାନଙ୍କର ଚକାକାରରେ ବୁଲିବା ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—2. A play of children whirling round or making circuits.

ଚକାଚକା ଭଉଁରି, ମାମୁଘର ଚଉଁରି । ଶିଶୁଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

ଚକାଚକି—ଦେ. ବି—ଚକୁଆଚକି (ଦେଖ)
Chakāchaki Chakuāchaki (See)

ଚକାଛୁଆଣି—ଦେ. ବି. (ଚକ+ଛାଦନ)—ଚେକା ଛାଉଣି; ମାଟିବନ୍ଧ ପାଣିରେ ଧୋଇ ନ ଯିବ ଏଥିପାଇଁ ତହିଁ ଉପରେ ଘାସ ଅଦର ଚେକା ବିଛାଇବା—
Chakāchhāāṇi Laying of turf on earth; turfing.
ଚକାଛାଉଣି / ଚକାଛୁଆଣି / ଚକାଛୁଆଣି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚକାଡୋଳା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଚକାଅଖି (ଦେଖ)
Chakādoḷā Chakāākhi (See)
କଳା ଅଖି ଚକାଡୋଳା ସୁରଙ୍ଗ ଅଧର,
ଯେତ୍କୁ ଅବଲୋକନ କରନ୍ତି ନରନ୍ତର । ପ୍ରାଚୀ. ଜଳଚରିତ ।

ଚକାଦାଗ—ଦେ. ବି.—ଦେହରେ ଫଳବା ଗୋଲ ଚିହ୍ନ—
Chakādāga Circular marks appearing on the body.
চাকাদাগ
ચકત્તા

ଚକାନୟନ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଚକାଅଖି (ଦେଖ)
Chakānayana Chakāākhi (See)
ଚକାନୟନଙ୍କୁ ଚକାରେ ମାନସ । ଭଜନ ।

ଚକାପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଜାନୁ ଛନ୍ଦ ବସିବା—
Chakā pakāibā 1. To squat; to sit with the legs as in a knot with hips touching the ground.
আসন পীড়িকরা, চাপঠিলি খাওয়া
पलथीमारना
ଚକାପାଡ଼ିବା / ଚକାପାରିବା / ଚକାମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ପଦ୍ମାସନରେ ବସିବା—
2. To sit cross-legged.

ଚକାପିଢ଼ା—ଦେ. ବି.—୧ । ଜାନୁ ଛନ୍ଦ ଉପବେଶନ—1. A posture of sitting on with hips on the ground.
Chakāpirḍhā
୨ । ବର୍ତ୍ତୁଳ ପୀଠ ବା ଆସନ—
2. A circular seat.

ଚକାପିଢ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chakāpirḍhā māribā Chakā pakāibā (See)

ଚକାଭଉଁରି—ଦେ. ବି.—ଚକା ଚକା ଭଉଁରି (ଦେଖ)
Chakābhauñri Chakā chakā bhauñri (See)
(ଚକାମଣ୍ଡଳ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକାମାଉଲି—ଦେ. ବି.—୧ । ଚକା ଚକା ଭଉଁରି (ଦେଖ)
Chakāmāuli Chakā chakā bhauñri (See)
୨ । ଚକାମାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
2. Chakāmāṇḍu (See)

ଚକାମାଉଲି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଚକାଭଉଁରି କରିବା (ଦେଖ)
Chakāmāuli pakāibā
1. Chakābhauñri karibā (See)
୨ । ଚକାମାଣ୍ଡୁ ପକାଇବା (ଦେଖ)
2. Chakāmāṇḍu pakāibā (See)

ଚକାମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚକାପକାଇବା (ଦେଖ)
Chakā mārḍibā Chakāpakāibā (See)
ମୋ ବୋଲେ ଚକାମାଡ଼ି ବସି ଧ୍ୟାନ କର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚକାମାଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ମଣ୍ଡଳ)—ଜାନୁ ଛନ୍ଦ ଭୂମିରେ ଉପବେଶନ; ପଦ୍ମାସନ—Squatting; sitting cross-legged (with hips on the ground.)
Chakāmāṇḍu
(ଚକାମାଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକାମାଣ୍ଡୁ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଭୂମିରେ ଜାନୁ ଛନ୍ଦି ପଦ୍ମାସନରେ ବସିବା—To sit cross-legged with hips to the ground.
Chakāmāṇḍu pakāibā

ଚକାମୁଆଁ—ଦେ. ବି.—ଚକ୍ରାକାରର ମୁଆଁ ଧନୁମୁଆଁ—
Chakāmuāñ A round cake of fried paddy seasoned with sugar.
(ଚକାମୂଢ଼ାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଚକାମୁଆଁ ଶବ୍ଦେ ଦେବାମାନଙ୍କୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଚକାମୁଟ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଚକାମାଡ଼ି ବସିବା—
Chakāmuṭlā Squatting.

ଚକାସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା —
Chakās (root) 1. To glitter; to shine.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୁଖୀ ହେବା—
2. To be happy.
୩ । ଦୀପ୍ତି କରିବା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା—
3. To brighten; to illuminate.

ଚକାସନ—ଦେ. ବି—ପଦ୍ମାସନ—
Chakāsana Posture of sitting cross-legged.
ଦେ. ବିଣ—ଭୂମିରେ ଜାନୁ ଛନ୍ଦ ଚକାସନରେ ବସିବା; ଚେକାମାଉଲି ପକାଇ ବସିଥିବା—Sitting cross-legged.
ଯମଙ୍କର ସଭାରେ ଚକାସନ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚକାସିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚକାସ୍ ଧାତୁ+ତ)—
Chakāsita ୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଦୀପ୍ତ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
1. Glittering; bright; splendid; shining.
୨ । ଅଳଙ୍କୃତ; ଶୋଭିତ —2. Adorned.
୩ । (+କର୍ମ+ଅ) ଆଲୋକିତ; ପ୍ରକାଶିତ—
3- Lighted; illuminated.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful.

ଚକି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । କାଗଜର ଗୁଡ଼ି—
Chaki 1. Paper kite.
চাকী ୨ । ଚକତି; କ୍ଷୁଦ୍ର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାରଖଣ୍ଡ—
चकरी; चक्की; चकला 2. Circular pieces or bits.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଚୂନ ପେଷିବା ପାଇଁ ଚକାକାର ପଥର—
3. A circular stone used to pound and mix lime.

जान्तु; जन्त्रा ୪ । ଯନ୍ତ୍ର; ପେଷଣ ଯନ୍ତ୍ର—
4. Mill stone; grinding stone.

[ଦ୍ର—ଦୁଇଟି ପଥରର ଚକି ଉପର ତଳ ହୋଇ ରଖାଯାଏ, ତଳ ଚକିଟି ସ୍ଥିର ଥାଏ ତହିଁ ଉପରେ ଉପର ଚକିକୁ ଘୁରାଇ ଦୁଇ ଚକି ମଧ୍ୟରେ ଶସ୍ୟାଦି ରଗଡ଼ାଯାଏ ବା ଚୂନା କରାଯାଏ । ଚକି ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ୧—ଗୋଟା ମୁଗ ଆଦିକୁ ଫାଳ ଫାଳ କରି ରଗଡ଼ିବା; ୨—ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ଚୂନା କରିବା । ଚକି ଦୁଇପଟ; ଉପର ଚକି ପଟର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କଣା ହୋଇଥାଏ । ସେହି କଣାରେ ଗୋଟିଏ କାଠି (ଚକିକାଠି) ପୂରାଇ ସେ କାଠିକୁ ଘୂରାଇଲେ ଚକି ଚଳେ । ତଳପଟ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟିଏ କଣା ହୋଇ ଖୁଣ୍ଟିଟିଏ (ମାଣିଖୁଣ୍ଟି) ପୋତା ହୋଇଥାଏ । ଉପର ପଟର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ ଛିଦ୍ର ସେହି ମାଣିଖୁଣ୍ଟିରେ ଗଳାଯିବାରୁ ଘୂରାଇଲା ବେଳେ ଚକି ଖସି ଯାଏ ନାହିଁ । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଉପର ଚକିରେ ଥିବା ବଡ଼ କଣାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ରନ୍ଧ୍ରଯୁକ୍ତ କାଠ ଚକ୍ତି ବା ପିଢ଼ାଣିଆ ଥାଏ ।]

୫ । (ସଂ. ଚକ୍ରିକା) ଗୋଡ଼ ଆଣ୍ଠୁଗଣ୍ଠିରେ ଥିବା ଗୋଲାକାର ହାଡ଼ଖଣ୍ଡ; ଆଣ୍ଠୁର ଚକି—
5. The knee-bone.

୬ । ହାତର ଲେଉଟି; କରତଳର ମଧ୍ୟଭାଗ, କରତଳର ଖାଲୁଆ ଜାଗା—6. Palm; middle of the palm; the depressed centre of the palm; hollow of the hand.

ଚକିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚକ୍ର)—ଚେକିଆଇବା (ଦେଖ)
Chakiāibā — Chekiāibā (See).

ଚଢ଼ାଇ ଉଭୟ ଘୃତ ପାଦପେ
ଚକିଆଇ ମୁଣ୍ଡି କାନ୍ଥଲେ କୋପେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ।

ଚକିଏ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ହାତ ଲେଉଟିର ଚକି ମଧ୍ୟରେ ଯେତିକି
Chakie
(ଚୂର୍ଣ୍ଣ) ସମ୍ଭାଏ—As much as can be contained in the hollow of the palm.

ଚକିକାଠି—ଦେ. ବି—ଚକିର ଉପର ପଟର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରରେ
Chakikāṭhi
ଯେଉଁ ଗୃହଣ୍ଡେ ଲମ୍ବର କାଠିକୁ ପୂରାଇ ବୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ—The wooden rod which is thrust inside the lateral hole of the upper mill stone and which is held by the hands while the mill is set in motion.

ଚକିଗୁଡ଼—ଦେ. ବି—ଆକାରରେ ଗୋଲାକାର ପୋଟଳା ପରି ବନ୍ଧା ହୋଇ
Chakigurḍa
ଥିବା ଗୁଡ଼—Molasses made into round blocks and rolled in gunny-bags.

[ଦ୍ର—ଗଯାଁ ଓ ଡାସିଲ ଗଞ୍ଜରେ ଏହିପରି ଗୁଡ଼ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ଚକିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚକ୍ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା; ବ୍ୟାଘାତ କରିବା
Chakita
+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଭୀତ; ଭୟବ୍ୟାକୁଳ—
(ଚକିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Frightened; afraid.

ଚମକ ଚକିତ ଉଦାସୀ
ହାସ୍ୟ ରୋଦନ ମିଶାମିଶି । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ; ଭୟ କମ୍ପିତ—2. Trembling through fear; struck with fear.
୩ । ଚମକି ପଡ଼ିଥିବା—3. Startled; alarmed.
୪ । ତୃପ୍ତ—4. Satisfied.
୫ । ଥରୁଥିବା—5. Trembling.
୬ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—6. Wondering.

ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)— ଭୟ—Fear; fright.

ଚକୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚକୁ; ତୁର୍କୀ. ଚୁକୁ)—
Chaku
ଖିଲକାତି; ଛୋଟ ଛୁରୀ—A small knife.
চাখু, চাকু
चक्कू, चाकू

ଚକୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରାହ୍ୱ; ପ୍ରାକୃତ. ଚକ୍କାଓ)—
Chakuā
ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ; ରଥାଙ୍ଗ ପକ୍ଷୀ—
(ଚକୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
The ruddy sheldrake (male); the Brahmine duck (male).
চকা
चकवा
(ଚକୋଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକୁଆଚକୀ—ଦେ. ବି. (ଚକ୍ରବାକ+ଚକ୍ରବାକୀ)—
Chakuāchaki
ରଥାଙ୍ଗ ମିଥୁନ; ଚକ୍ରବାକ ଦମ୍ପତି—
চকাচকী
The Brahmini duck (male and female); the ruddy sheldrake (male and female).
चकवाचकई
ଚକୁଆଚକେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚକୁଆଚକୋଇ }

ଚକୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଷ୍କୁଲୀ)—
Chakuḻi
ଚାଉଳ ଓ ବିରି ବଟାରେ ତିଆରି ପତଳା ପିଷ୍ଟକ-ବିଶେଷ—Thin roll of cakes prepared from rice and phasolus paste.
চকলি, চুকলী
चपाटी, चपाती

ଚକୁଳି ଖାଇବ ନା ବନ୍ଧ ଗଣିବ—ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ବଟା ଅଣ ବା ପିଠଉକୁ ପାଣିଆ କରି ନିଆଁ ଉପରେ କଡେଇ ବା ପଲମ ବସାଇ ସେ ପଲମରେ ଘିଅ ବା ତେଲ ବୋଳି ପିଠଉ ଢଳାଯାଏ ଓ ପଲମକୁ ଧରି ଘୂରାଇଲେ ପିଠଉଟିକ ପତଳା ଓ ଚଉଡ଼ା ହୋଇଯାଏ । ଯେଉଁ ଚକୁଳିର ମଝିରେ ପୁର ଦେଇ ତାକୁ ଚାରିଆଡ଼ୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବାକୁ ହୁଏ ତାକୁ ପୋଟଳ ଚକୁଳି ବୋଲାଯାଏ । କଡ଼ାଏ ଦୁବକୁ ପିଠଉରେ ବୁଡ଼ାଇ କଡେଇରେ ଛାଣି

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଥ	ଞ୍ଚ	ନ୍

ଯେଉଁ ପିଠା କରାଯାଏ ତାକୁ ଛୁଞ୍ଚ ପତର ବୋଲାଯାଏ । ପତଳା ଚକୁଳ ଲେଉଟା ଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପିଠଉକୁ ମୋଟ କରି କରେଇରେ ଦେଲେ ତହିଁର ଉପର ପାଖ ସିଝିବାପାଇଁ ଚକୁଳକୁ ଲେଉଟାଇବାକୁ ହୁଏ । ତାକୁ ଲେଉଟ ଚକୁଳ ବୋଲାଯାଏ । ଘରୁ ପୁଅ ଆଦି ବିଦେଶକୁ ଯିବା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାକୁ ଲେଉଟ ଚକୁଳ ଖୁଆନ୍ତି, ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଦେଶରୁ ଘରକୁ ଶୀଘ୍ର ଲେଉଟି ଆସିବ ।]

ଚକୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚକୁଳ ପିଠା—Thin roll of
Chakuli cakes prepared from rice paste.

ଚକୁଲିଆ ପଣ୍ଡା— ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ନୀଚ ଶ୍ରେଣୀର ଭିକ୍ଷୁକ ବ୍ରାହ୍ମଣ--
Chakuliāpaṇḍā A class of low Brahmans, living by begging.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ କାଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ରୀ । କଥିତ ଅଛି ଏମାନେ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ବଂଶଧର ଏବଂ ରାମଙ୍କ ଅବସ୍ଥାପରୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗନ୍ତି । ମତାନ୍ତରେ-- ଭୀମ ବିରାଟ ଭବନରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଅଜ୍ଞାତବାସ କରିବା ସମୟରେ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କର ପାଚକ ରୂପରେ ବଲ୍ଲଭ ପଣ୍ଡା ନାମ ଧରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେ ଦେଶ ବୁଲି 'ଚକ୍ର ଭିକ୍ଷା' କରୁଥିଲେ । ଭିକ୍ଷାନ୍ନ ସଂଗ୍ରହାର୍ଥ ସେ ଗ୍ରାମରେ କାହାର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ନ ହୋଇ ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ତିନି ଥର ବୁଲିଯାଉଥିଲେ ଓ ଯେ ଯାହା ଦେଉଥିଲା ନେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚକ୍ରଭିକ୍ଷା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଆଧୁନିକ ଚକୁଳିଆ ପଣ୍ଡାମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର ଅଟନ୍ତି ।

ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସବଡିଭିଜନ ଦାଣ୍ଡିମାଳ ପ୍ରଗନାରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ କାହା ଦ୍ୱାରକୁ ଭିକ୍ଷା କରିବାକୁ ନ ଯାଇ ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲି ବୁଲି ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ "ଦେବ, ଦିଆଇବ, ଦେ ପଦ ବୋଲିବ, ପଢ଼ିଆ ଭୂମିରେ ଶୋଧନ ଚରାଇବ; ଦେଇଥିଲେ ପାଇ ବୁଣିଥିଲେ ଦାଇ ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟ ଆବୃତ୍ତି କରନ୍ତି ଓ ଯେ ଯାହା ଦିଏ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।]

ଚକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ଚକ ଥରେ ବୁଲିଯିବା ଦୂରତ୍ୱ—
Chake 1. Space travelled by a wheel in one circuit.

ଚକେ ଗଲେ ବାରହାତ । ଚଇ ।

୨ । ଚକାଏ; ମନୁଷ୍ୟ ବସିଥିବା ଭୂମିପରିମିତ—
2. Measuring as much space as is occupied by a man sitting on the ground.

୩ । ଚଉକେ (ଦେଖ)
3. Chauke (See).

ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହଯାକ ଧୂଳି କାଦୁଅ ବୋଳା, ମୁଣ୍ଡରେ ଚକେ ଚକେ ଜୁଡ଼ା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚକେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚକ୍ରବାକୀ)—
Chakeī ଚକ୍ରବାକ ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷୀ—
चकी The Brahmini duck (female).
चकई
(ଚକୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକୋଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଚକୁଆ (ଦେଖ)
Chakoā Chakuā (See)

ଚକୋୟା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଚକୁଆ (ଦେଖ)
Chakoyā Chakuā (See)

ହେସନେ ଚକୋୟା ଚକ୍ଷୁ—କାରୁଣ କରଇ ନଣି
ଛେ ନ ମୋ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କଟଯୋଜରେ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଚକୋର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚକ୍ ଧାତୁ ତୃପ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଓର; ଯେ
Chakora ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ପାନ କରି ତୃପ୍ତ ହୁଏ)—
(ଚକୋରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପାରାବତ ଜାତୀୟ ପଶ୍ଚିମ ହିମାଳୟସ୍ଥ ନଖର ପକ୍ଷୀ-ବିଶେଷ—The red-legged or Himalaya Patridge; Caccabis Chucar or Rubra; the greak Patridge (a gallinacious bird).

ଚକୋର ବଧୂ-ଛିବ ହେଉ ଉଷଧ
ହରିଙ୍କି ଧ୍ୟାନେ ଧର ଯଥା ଉତ୍ପଳ । ରାଧାନାଥ. ତୁଳସୀସ୍ତବକ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବାରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ ହୁଅନ୍ତି, ଗୋଡ଼ ଲାଲ, ଚକ୍ଷୁ ସୁନ୍ଦର । ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଅନେକ ଚକୋର ଏକ ସଙ୍ଗରେ ରାବ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ପାନ କରି ବଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଦେଖି ତୃପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଚକୋରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚକୋର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Chakoraka ଚକୋର (ଦେଖ)
(ଚକୋରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Chakora (See)

ଚକୋରନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକୋର+ନୟନ+ଆ)-
Chakoranayanā ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଚକ୍ଷୁ ଚକୋର ଚକ୍ଷୁ ପରି ସୁନ୍ଦର--
Fair eyed (woman).

ଚକୋରନୟନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚକୋରନୟନା)—
Chakoranayanī ଚକୋରନୟନା (ଦେଖ)
Chakoranayanā (See)

ଚକ୍କ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ ।·ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା—
Chakka (root) 1. To suffer.
୨ । ଦୁଃଖ ଦେବା—2. To suffer pain.

ଚକ୍କର—ଦେ. ବି—୧ । ମସ୍ତକ ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—
Chakkara 1. Giddiness; dizziness.
चक्कर् ୨ । ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ—2. Walking round a thing;
चक्कर making circuit; circumambulation.
୩ । ଘୋଡ଼ାର ଚକ୍ରାକାର ଗତି—
3. Wheeling motion of the horse.

କାହିଁ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସେନ ଅଶ୍ୱବର
କଦମେ ବୁଲାଇ ହଥଇ ଚକର । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ ସ୍ବଷ୍ଟାରେ ଦୃତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଘୋଡ଼ା ଦଉଡ଼ର ଚକାକାର ଭୂଖଣ୍ଡ—
4. The circuit of a race-course.

ଚକ୍କର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବା—
Chakorakhāibā 1. To feel dizziness in the head.
চক্করদেওয়া
চক্করখানা ୨ । ଚକ୍ର ପରି ଘୂରିବା—
(ଚକ୍କର ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To revolve round.
୩ । ଘୋଡ଼ାକୁ ଚକାକାର ଗତି କରାଇବା—3. To make a horse perform a wheeling motion.
୪ । ଚକାକାର ବିସ୍ତୃତ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବୃତ୍ତାକାର ଅଗ୍ରସରଣରେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଦଉଡ଼ାଇ ଆଣି ସ୍ବସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଇବା—
4. To make the horse run over a large circuit.

ଚକ୍କରପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ ପାଇଁ ବିସ୍ତୃତ ମଇଦାନ—
Chakkarapardiā Race-ground; a field for horse race.

ଚକ୍କଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଚକ୍କ୍ +ଅଳ)—ଚକା; ଗୋଲ—
Chakkala Circular; round.

ଚକ୍କୁ—ବୈଦେ. ବି—ଚକୁ (ଦେଖ)
Chakku Chaku (See)

ଚକ୍ତି—ଦେ. ବି—ଚକତି (ଦେଖ)
Chakti Chakati (See)

ଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ ନିପାତନ)—୧ । ଚକ୍ରବାକପକ୍ଷୀ;
Chakra ଚକୁଆ—1. The shel drake (bird).
୨ । ରଥାଙ୍ଗ; ରଥର ଚକ—2. Wheel of a car.
୩ । ଚକ୍ରରଥ; ଚକ୍ରଯାନ—
3. Cycle; vehicle; a wheeled conveyance.
୪ । କାଳଚକ୍ର—4. Cycle of time.
୫ । ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ର ଚକାକାର ପଥ—
5. Race circle; race course.
୬ । ଘେରା; ଗୃହଆଡ଼େ ଘୂରି କରି ବୁଲିବା—6. Circuit
୭ । ଚକାକାର ବେଷ୍ଟନୀ—
7. Ring or circular belt.
୮ । କୁମ୍ଭାରର ଚକ—8. Potter's wheel.
୯ । ବହୁବର୍ଷର ସମଷ୍ଟି ବା ସମାହାର—
9. A cycle of years.
୧୦ । ଜଳାବର୍ତ୍ତ—10. Eddy; whirlpool.
୧୧ । ବୃତ୍ତ—11. Circle.
୧୨ । ଗୋଲକ—12. Sphere.
୧୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର; ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର—
13. The discus; circular weapon of Bishṇu·
୧୪ । ବୃତ୍ତର ପରିଧି— 14. Circumference.
୧୫ । ଚକାକାର ଅସ୍ତ୍ର—15. A sharp circular weapon (disc) of offense.
୧୬ । ଗ୍ରାମସମୂହ; ଚକଲା—16. An aggregate of many villages; a village union for revenue administration purposes.
୧୭ । ଦଳ; ସମୂହ—17. Troop; multitude; collection; assemblage.
ବନ୍ଦୀ ବୋଇଲ ଅହେ ଶୁଣ ଅଶ୍ବଚକ୍ର
ପାଠ ଶାଠରେ ମୁହିଁ ଛଣି ହିଁ ଜଚକ୍ର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୧୮ । ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ—18. Halo round a planet or disc.
୧୯ । ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ; ଚକାକାର ସୈନ୍ୟସମାବେଶ—
19. A circular battle-array.
୨୦ । ଦେଶାଂଶ; ପ୍ରଦେଶ; ଜିଲ୍ଲା—
20. Province; district.
୨୧ । ରାଜ୍ୟ—21 Kingdom; realm.
୨୨ । ଜମିଦାରୀ—22. Estate.
୨୩ । ରାଶିଚକ୍ର—23. Zodiac; astronomical circle.
୨୪ । ବଳୟ, ମୁଦି଼ଆ—
24. A ring used as an ornament.
୨୫ । ତେଲ ଘଣା—25. Oil mill.
୨୬ । କୂଟ; କପଟ; କୌଶଳ; ଛଳ—
26 Fraud; crooked contrivance; deception.
୨୭ । କୁମନ୍ତ୍ରଣା; କୂଟମନ୍ତ୍ରଣା; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
27. A plot for mischief; conspiracy.
୨୮ । ଶାଳଗ୍ରାମଶିଳାରେ ଥିବା ଚକାକାର ଚିହ୍ନ — The convolutions or spiral marks found in Sālagrāma or the sacred stone of the Hindus.
୨୯ । ପୁସ୍ତକ ବା ଗ୍ରନ୍ଥର ଭାଗ ବା ଅଧ୍ୟାୟ—
29. Section of a book.
୩୦ । ଶରୀରରେ ଥିବା ଚକାକାର ଦାଗ—30. A circular spot on the body.
୩୧ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଚକ୍ରବତ୍ ଉଡ୍ଡୟନ—
31. Circular fligts of birds.
୩୨ । ସାପର ଫଣା—32. Serpent's hood.
୩୩ । ଦେହରେ ରୋଗାଦି ଯୋଗୁ ଦେଖାଯିବା ; ଚକା ଦାଗ—
33. Circular marks on the body due to disease.
୩୪ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ କାଳ୍ପନିକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚକ୍ର—34. The six esoteric circles imagined to be inside the human body.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଡ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୩୫ । ସେନା; ସୈନ୍ୟଗଣ—35. A host; an army; troop of soldiers.

୩୬ । ଦେବାର୍ଚ୍ଚନରେ ଅଙ୍କିତ ଯନ୍ତ୍ର—36. A circle drawn for worshipping a deity.

୩୭ । ନଦୀର ବାଙ୍କ—37. The winding of a river.

୩୮ । ଭେଲ୍କି; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—38. Magic; jugglery.

୩୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଷଡ଼୍‌ଭୁଜାକାରର ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ; ବୃହତ୍କଟାହ ପୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)
39. (astrology) A particular constellation in the form of a hexagon.

୪୦ । ସୁଧ—4. Interest.

୪୧ । ରାଜ୍ୟର କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଶାସନବିଭାଗ—
41. Administrative department of a state.

୪୨ । ହସ୍ତ ଓ ପାଦସ୍ଥ ଚକ୍ରାକାର ରେଖା—42. Circular lines in the palm of hand and heel.

ଅଙ୍କର ଦେ. ବି—୧ । ଚକ୍ରବନ୍ଧ (ଦେଖ)
1. Chakrabandha (See)

୨ । (ଚନ୍ଦନ ତିଳକାଦିର) ଚକ୍ରାକାର ଛାପ—2. A circular mark of sandal-paste on the body.

ବୈଷ୍ଣବ ସରସୀ ପ୍ରାୟ ଚକ୍ର ଚକ୍ରେ ଯୋଗ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଗୁଡ଼ି; ଘୁଡ଼ି—3. Kite.

ଚକ୍ର ପ୍ରାୟ ମୋତେ ଉଡ଼ାଇ ଗଗନେ,
ଲଚ୍ଛ ଦେଇ କଲୁ ହେଳା ଗୋ । ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

୪ । ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଚକ୍ର ପରି ବୁଲିବା ବାଣ—
4. A kind of whirling fire-work.

୫ । କୌଣସି ଜଟିଳ ବିଷୟ—
5. Any intricate matter.

ଚକ୍ର ଉହାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଟେକି ଧରି ଚକ୍ର ତଳେ
Chakra uhārda kariba ମନୁଷ୍ୟକୁ ଶତ୍ରୁର ଅସ୍ତ୍ରରୁ ରକ୍ଷା
(ଚକ୍ର ଉହାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—To protect a person from danger by extending the discus over him.

ଚକ୍ରକ—ସଂ. ବି.—(ଚକ୍ର+କ)—୧ । (ନ୍ୟାୟ) କୁତର୍କ; ଦେହାଭାସ—
Chakraka 1. (Logic) Arguing in a circle.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ସର୍ପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of serpent.

ସଂ. ବିଣ.—ଚକ୍ରା—Circular; wheels haped.

ଚକ୍ରକାରକ—ସଂ. ବି—୧ । ଲୁହାକଣ୍ଟା—
Chakrakāraka 1. Iron nail

୨ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—2. A kind of perfume.

୩ । ହାତର ନଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Finger-nail of the hand.

ଚକ୍ରକେଳି—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ ରାଗବିଶେଷ—
Chakrakeḻi A kind of Oria musical tune.
ରାଗ ତଳେ ନୋଟ (ଦେଖ)
See notes under Rāga.

ଚକ୍ରଗଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି—ଗୋଲ ତକିଆ; ମାଣ୍ଡି; ମୁଣ୍ଡିଆ—
Chakragaṇḍu A round pillow.

ଚକ୍ରଗତି—ସଂ. ବି—୧ । ଚକ୍ରର ଗତି—
Chakragati 1. The motion of a wheel; rotation, revolution of a wheel.

୨ । ଚକ୍ରାକାରରେ ଗମନ—
2. Circular movement.

ଚକ୍ରଗୁଚ୍ଛ—ସଂ. ବି—ଅଶୋକ ଗଛ—
Chakraguchha The Aṡoka tree.

ଚକ୍ରଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚକ୍ର+ଚର ଧାତୁ+ଅ)—
Chakrachara ଚକ୍ର ପରି ବୁଲୁଥିବା—
Whirling; moving in a circle.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
1. A juggler; a magician.

୨ । ତେଲି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Oilman.

୩ । କୁମ୍ଭାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Potter.

ଚକ୍ରଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚକ୍ର+ଚର ଧାତୁ, ଇନ୍ ୧ମା. ୧ ବ)—
Chakrachārī ଚକ୍ରଚର (ଦେଖ)
(ଚକ୍ରଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chakrachara (See).

ସଂ. ବି—ରଥ—Chariot; car.

ଚକ୍ରଚୂଡ଼ାମଣି—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ରବତ୍ ଚୂଡ଼ାରେ ଥିବା ମଣି)—
Chakrachūrdāmaṇi ମୁକୁଟର ଗୋଲାକାର ମଧ୍ୟ ମଣି—
A round jewel in a diadem.

ଚକ୍ରଛେଉଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚକର ଛେଉଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chakrachheuṇḍa Chakara chheuṇḍā (See)
(ଚକ୍ରଛେଉଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚକ୍ରଛେଉଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରଜୀବକ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ =ଯେ ଚକଦ୍ୱାରା
Chakrajībaka ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ)—କୁମ୍ଭାର—Potter.
(ଚକ୍ରଜୀବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରଣୀ—ଦେ. ବି—ଚକ୍ରଥିବା ରଥ—A car having its wheels.
Chakraṇi

ବମାନେ ଗୁଡ଼ି ଯୋଡ ଚକ୍ରଣୀରେ ରାଜନ୍ତି ଅବନୀନାହିଁ ଯୋଟ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚକ୍ରତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—(ଜମ୍ବୁ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଚକ୍ର=ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ର, ତଦ୍ୱାରା କୃତ
Chakratīrtha ତୀର୍ଥ)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ରଦ୍ୱାରା
ନିର୍ମିତ ପ୍ରଭାସକ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣୋକ୍ତ)—
3. A sacred place in Prabhāsa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଳା' ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ବୃନ୍ଦାବନସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
2. Name of a sacred place in Brindabana.
୩ । ପୁରୀର ସମୁଦ୍ରତୀରସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
3. Name of a sacred place in Puri
ସେହିନ୍ତୁ, ହେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ଲୋକେ ଏହିକ୍ଷଣି
ସିନ୍ଧୁତୀରେ ବୋଲାଇଛୁ ଚକ୍ରତୀର୍ଥ ନାମେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୪ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଋଷ୍ୟମୂକ ପର୍ବତ ନିକଟରେ ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରାନଦୀ ଘୂରିକରି ଯାଇଥିବା ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Name of a sacred place in the Deccan.
[ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ଆଦି ପୁରାଣରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଚକ୍ରତୀର୍ଥର ବର୍ଣ୍ଣନ ଅଛି । ଯଥା—କାଶୀ; କାମରୂପ, ନର୍ମଦା, ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର, ସେତୁବନ୍ଧ ରାମେଶ୍ୱର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚକ୍ରତୁଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଣ—(ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) ଯାହାର ମୁଖ ଚକ୍ର ପରି
Chakratuṇḍī ମଣ୍ଡଳାକାର—Cyclostomata; having circular faces.

ଚକ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୂକର—
Chakradaṁshtra Hog.

ଚକ୍ରଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କସରତ ବା ଦଣ୍ଡ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chakradaṇḍa A kind of physical exercise.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଧକ ଦୁଇ ହାତକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଥରେ ଦଣ୍ଡ କରିବା ପରେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଉଠାଇ ଏକ ହାତକୁ ଟେକି ଦେଇ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଘୁମାଇ ଚକ୍ର ପରି ଯଥାକ୍ରମେ ବାମ ଓ ଡାହାଣ ହାତ ତଳେ ବୁଲାଇ ଆଣନ୍ତି ।]

ଚକ୍ରଦତ୍ତ—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Chakradatta Name of a sanskrit medical treatise.

ଚକ୍ରଦନ୍ତୀ—ସଂ. ବି—ଦନ୍ତୀ (ଦେଖ)
Chakradantī Dantī (See)

ଚକ୍ରଧର—ସଂ. ବିଣ. (ଚକ୍ର + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chakradhara ୧ । ଚକ୍ରରୂପ ଅସ୍ତ୍ର ଧରିଥିବା —1. Holding a
(ଚକ୍ରଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) discus or wheel as a weapon.
୨ । ଯାହାର ଚକ୍ର ଥାଏ—2. Wheeled.
ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
୨ । ରାଜା—2. King.
୩ । ମଣ୍ଡଳାଧିପ—
3. The ruller or chief of a province.
୪ । ସର୍ପ—4. Serpent; snake.
୫ । କୁମ୍ଭାର— 5. Potter.
୬ । କୁହୁକିଆ; ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
6. A juggler; magician.
୭ । ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ରଧାରଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
7. One who holds the discus (weapon).
୮ । ଗ୍ରାମପୁରୋହିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. The priest of a village.
୯ । ଗ୍ରାମ ବା ନଗରର ଅଧିପତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. The chief of a village or town.
୧୦ । ରାଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. Name of musical tune.
[ଦ୍ର—ଏହା ନଟ ରାଗର ଷାଡ଼ବଜାତିର ରାଗ । ଏହା ଷଡ଼୍‌ଜ ସ୍ୱରରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଓ ଏଥିରେ ପଞ୍ଚମସ୍ୱର ଲାଗେ ନାହିଁ । ଏହା ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଗୀତ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to males.

ଚକ୍ରଧାରା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ଧାରା)—୧ । ଚକର ପରିଧି—
Chakradhārā 1. Periphery of a wheel.
୨ । ୧୧୦୦ ଶତାବ୍ଦୀ ଠାରୁ ୧୫୦୦ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ରଚିତ ଯନ୍ତ୍ର ଚିନ୍ତାମଣି ନାମକ ବେଧ ଗ୍ରନ୍ଥ—2. Name of an astronomical treatise.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ର ତୁରୀୟ ଯନ୍ତ୍ର—Quadrant ।]

ଚକ୍ରନଖ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ ନାମକ ଔଷଧି; ନଖୀ (ଦେଖ)—
Chakranakha Nakhī (See)

ଚକ୍ରନଦୀ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା; ଏଥିରୁ ଶାଳଗ୍ରାମ (ଚକ୍ର) ମିଳୁ
Chakranadī ଥିବାରୁ)—ଗଣ୍ଡକୀ ନଦୀ (ଦେଖ)—
Gaṇḍakī nadī (See)

ଚକ୍ରନାଭି—ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ନାଭି)—ଶଗଡ଼ ଚକର କେନ୍ଦ୍ର;
Chakranābhi ଚକର ନାହିଅ—The name of a wheel.

ଚକ୍ରନାମା—ସଂ. ବି (ଚକ୍ର + ନାମନ୍; ୧ମା. ୧ବଚନ)—
Chakranāmā ୧ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—1. Ruddy goose.
(ଚକ୍ରନାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଲୌହ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ମିଶ୍ରିତ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ; ମାକ୍ଷିକ ଧାତୁ—2. A pyritic oxe of iron (Apte)

ଚକ୍ରନାୟକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ନାୟକ)—୧ । ସେନାପତି—
Chakranāyaka 1. Leader of a troop.
୨ । ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; ନଖୀ—2. A kind of perfume.

ଚକ୍ରନେମି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର + ନେମି)—ଚକର ପରିଧି—
Chakranemi The periphery of a wheel.

ଚକ୍ରପାଣି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚକ୍ରଧାରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Chakrapāṇi One who holds a discus; holding a discus in the hand.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to males.

ଚକ୍ରପାଣି ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଖଲ୍ଲିକୋଟ ନିବାସୀ ଜଣେ
Chakrapāṇi paṭṭanāyaka ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ କରଣ ପଣ୍ଡିତ
(ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ-ଉତ୍କଳ)—A Karaṇa Sanskrit Pandit of Khalikota in Ganjam.

୧୦	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଙ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	.ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ହ

ଚକ୍ରପାଦ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ପାଦ)—୧ । (ଚକ୍ର ଅଟେ ପାଦ
Chakrapāda ଯାହାର) ରଥ; ଗାଡ଼ି—1. Wheeled
(ଚକ୍ରପାଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ) vehicle; carriage.
୨ । (ଚକ୍ରପରି ଗୋଲାକାର ପାଦ ଯାହାର) ହସ୍ତୀ—
2. Elephant.

ଚକ୍ରପାଳ—ସଂ. ବ (ଚକ୍ର+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ପ୍ରାଦେଶିକ
Chakrapāla ଶାସନକର୍ତ୍ତା—1. Provincial Governor.
୨ । କଶିଷ୍ଟ ସେନା ଦଳର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ସୁବାଦାର—
2. Officer in charge of a division of army.
୩ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ—3. Horizon.
୪ । ବୃତ୍ତ—4. Circle.
୫ । ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ରଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. A person armed with a discus.
୬ । ଶୁଦ୍ଧରାଗର ଏକଭେଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A musical tune.

ଚକ୍ରବତ୍—ସଂ.—୧ । ଚକ୍ରପରି ଗୋଲାକାର—1. Circular.
Chakrabat ୨ । ଚକ୍ରପରି—2. Like a wheel or cycle.

ଚକ୍ରବନ୍ଧ—ବ—୧ । ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—1. A particular pose
Chakrabandha during copulation.

ଚକ୍ରବନ୍ଧକୁ କରୁଚ ରତରେ—ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

୨ । ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ରଚନାବିଶେଷ; ଚକ୍ରକାବ୍ୟବିଶେଷ—
2. A sort of artistic composition.

ଚକ୍ର ବନ୍ଧେ ଅର୍ଥରେ ସ୍ତବ କରେ । ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପଦମାନଙ୍କ ଅକ୍ଷରମାନ ଚକ୍ରାକାର ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ ହୁଏ ।]

ଚକ୍ରବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ବନ୍ଧୁ; ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ
Chakrabandhu ଚକ୍ରବାକ ମିଥୁନଙ୍କ ମିଳନ ହେବାରୁ)—
(ଚକ୍ରବାନ୍ଧବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Chakrabartti ୧ । ସମ୍ରାଟ; ସାର୍ବଭୌମ; ଆସମୁଦ୍ରାନ୍ତ ଭୂମିର ଅଧିପତି
(ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Emperor.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବା ଅଗ୍ରଣୀ—2. (fig) A chief or head of many persons; the foremost person; a leader amongst men.
୩ । ବାସ୍ତୁକ ନାମକ ଶାକ; ବଥୁଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of pot herb.
ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—
A title of Bengali Brahmin.

ଚକ୍ରବାଉଳି—ଦେ. ବ—ଉପର କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବାର ଚକ୍ରାକାର
Chakrabāuḷi ଚେପଟା ଫାଶିଆ—A flat circular ear-ring for the upper ear.

ଚକ୍ରବାକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ବଚ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ଯେ ଚକ୍ର
Chakrabāka ନାମରେ ଉକ୍ତ ହୁଏ; ଯାହାର ଏକ ନାମ ଚକ୍ର)—
ସଂ. ଭୂରିପ୍ରେମା, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଚାରୀ, ଚକୁଆ ପକ୍ଷୀ—
ରଥାଙ୍ଗ, ଚକ୍ର The ruddy shel drake
(ଚକ୍ରବାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ଚକ୍ରବାକ ଯୁଗଳ ଦିନଯାକ ଏକତ୍ର ରହନ୍ତି ଓ ରାତି ହେଲାରୁ ଏମାନଙ୍କର ବିଚ୍ଛେଦ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ନଦୀର ଏକ କୂଳରେ ଅପର ନଦୀର ଅନ୍ୟ କୂଳରେ ରହି ପରସ୍ପରକୁ କରୁଣ ରାବ କରୁଥାନ୍ତି ।]

ଚକ୍ରବାଟ—ସଂ. ବ—୧ । ସୀମା—1. Boundary.
Chakrabāṭa ୨ । ଦୀପରୁଖା—2. Lamp-stand.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା—
3. Being engaged in an action.

ଚକ୍ରବାଡ଼—ସଂ. ବ.—ଚକ୍ରବାଳ (ଦେଖ)
Chakrabārda Chakrabāḷa (See)
ଦେ. ବ.—ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ; ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳ—
The halo of the sun or moon.

ସୁନ ଇଳିତ ଚକ୍ରବାଡ଼ ସୀମାକୁ ନେତ୍ର କମଳ ନ ବଳଇ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚକ୍ରବାତ—ସଂ. ବ.—(ଚକ୍ର+ବାତ)—ଘଣ୍ଟିଆଭୁତ; ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—
Chakrabāta Whirlwind; hurri-cane; tornado.

ଚକ୍ରବାନ୍—ସଂ. ବଣ. (ଚକ୍ର+ବତ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଚକ୍ରଧର—
Chakrabān 1. Armed with discus.
୨ । ଯାହାର ଚକ୍ର ଥାଏ; ଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—2. Wheeled.
୩ । ଗୋଲାକାର—3. Round; circular.
ସଂ. ବ.—୧ । ତେଲି—1. Oilman.
୨ । ସମ୍ରାଟ—2. Emperor.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. A name of a Bishṇu.
୪ । ପୌରାଣିକ ପର୍ବତବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Name of a legendary mountain.
[ଦ୍ର—ଏହି ପର୍ବତରେ ବିଷ୍ଣୁ ହୟଗ୍ରୀବ ଓ ପଞ୍ଚଜନ ଦୈତ୍ୟଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ବଧ କରି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ର ଓ ଶଙ୍ଖ ଆୟୁଧ ଆଣିଥିଲେ ।]

ଚକ୍ରବାନ୍ଧବ—ସଂ. ବ.—ଚକ୍ରବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)
Chakrabāndhaba Chakrabandhu (See)

ଚକ୍ରବାଳ—ସଂ. ବ.—(ଚକ୍ର=ଦେଶ ସମୂହ+ବଳ ବେଷ୍ଟନ ବା
Chakrabāḷa ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ;
ଦିଙ୍ମଣ୍ଡଳ—1. Horizon.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗ୍ୟା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଠିଆ ହୋଇ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ଯେଉଁଠାରେ ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ ମିଶିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ ସେହି ଚକ୍ରାକାର ରେଖା ।]

୨ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—2. Ruddy goose.

୩ । ଲୋକାଲୋକ ପର୍ବତ; ପୃଥିବୀକୁ ଘେରିଥିବା ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ—3. The imaginary mountain on the horizon encircling the globe; the fabulous range of mountains encircling the earth.

୪ । ପୁଞ୍ଜ; ଦଳ; ରାଶି; ସମୂହ—
4. Mass; multitude; group.

ଦେ. ବଣ—ମଣ୍ଡଳାକାର—Circular.

କରେ କର ଦେଇ ଚକ୍ରବାଳ ହୋଇ ବସନ୍ତି କମଳ ଚୋଳନ୍ତି ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ- ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଚକ୍ରବାଳଧି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର ପରି ବାଳଧି=ପୁଚ୍ଛ ଯାହାର; କୁକୁର ଲାଞ୍ଜ ସର୍ବଦା ଚକ୍ର ପରି ବଙ୍କା ହୋଇଥିବାରୁ)—କୁକୁର—Dog.
Chakrabāḷadhi

ଚକ୍ରବିଷାଇ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ମେଳି କରିଥିବା ଜଣେ ସର୍ଦ୍ଦାର—Name of an Oria warrior of Ghumsar who headed the rebellion against the British in 1836.
Chakrabiśāi
ଚକ୍ରବିଷେଇ, ଚକ୍ରବିଷୋଇ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—୧୮୩୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଘୁମୁସର ଇଂରାଜମାନଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହେବାର ୨୦ ବର୍ଷ ପରେ ଏ ଘୁମୁସର ରାଜ୍ୟରେ ମେଳି କରାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ପାଇଥିଲେ ।]

ଚକ୍ରବୁଲା—ଦେ. ବି—ଶୋଭାଯାତ୍ରାପୂର୍ବକ ଚକ୍ରବୁଲା ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ରକୁ ପୁରୀର ସାହି ସାହିରେ ବୁଲାଇବାରୂପ ଉତ୍ସବ—The festival of taking the discus of Jagannatha throughout the town of Puri in the month of Śrābaṇa.
Chakrabulā

ଚକ୍ରବୁଲା ଏକାଦଶୀ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣ ଏକାଦଶୀ—
Chakrabulā ekādaśi The 11th day of the dark fortnight of the month of Śrābaṇa.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିସ୍ୱରୂପ ସୁଦର୍ଶନଚକ୍ରକୁ ଭକ୍ତମାନେ ପୁରୀର ସାହି ସାହିରେ ବୁଲାଯାଏ ।]

ଚକ୍ରବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ବୃଦ୍ଧିର ବୃଦ୍ଧି; ସୁଧ ଉପରେ ସୁଧ—1. Compound interest; interest upon interest.
Chakrabṛuddhi

[ଦ୍ର—ଖାତକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସୁଧ ନ ଶୁଝିଲେ ଉକ୍ତ ସୁଧ ମୂଳଧନ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ତହିଁ ଉପରେ ସୁଧ ଚଢ଼େ ।]

୨ । ଗାଡ଼ିରେ ଜିନିଷ ବୋହିବା ପାଇଁ ଭଡ଼ା—
2. Wages paid for transportation of things in a carriage.

ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚକ୍ର+ବ୍ୟୂହ)—
Chakrabyūha ମଣ୍ଡଳ ବା ଚକ୍ରାକାରରେ ରଚିତ ସୈନ୍ୟ-ସଂସ୍ଥାନ—Circular battle array.

[ଦ୍ର—ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏ ବ୍ୟୂହ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଶିଯାଇ ଆଉ ବାହାରି ନ ପାରି ହତ ହେଲେ ।]

ଚକ୍ରଭିକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ବହୁଗ୍ରାମର ଗ୍ରାମଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲି ବୁଲି ଭିକ୍ଷା କରିବା—
Chakrabhikshā Begging alms by walking along the village roads of many villages.

[ଦ୍ର—ଚକ୍ରୁଳିଆ ପଣ୍ଡାମାନେ ଚକ୍ର ଭିକ୍ଷା କରନ୍ତି ।]

ଚକ୍ରଭୃତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ଚକ୍ର+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Chakrabhṛut ଚକ୍ରଧର (ଦେଖ) Chakradhara (See)

ଚକ୍ରଭେଦିନୀ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର=ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଦୁଃଖ ଦେବା+ଇନ୍+ଈ; ଯାହା ଚକ୍ରବାକ ମିଥୁନର ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟାଏ)—ରାତ୍ରି—Night.
Chakrabhedinī

ଚକ୍ରଭ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଭ୍ରମ)—
Chakrabhrama ୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚକ୍ରର ଘୂରିବା—1. Revolution of a wheel.
(ଚକ୍ରଭ୍ରମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୁନ୍ଦିବା ଯନ୍ତ୍ର; ଶାଣଯନ୍ତ୍ର—
2. Turning lath.

୩ । ଚକ୍ର—3. Grind stone.

ଚକ୍ରଭ୍ରମର—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chakrabhramara A kind of whirling dance.
(ଚକ୍ରମଣ୍ଡଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରଭ୍ରାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ଭ୍ରାନ୍ତି)—ଚକ୍ର ଘୂରିବା—
Chakrabhrānti Revolution of a wheel.

ଚକ୍ରମଣ୍ଡଳୀ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ମଣ୍ଡଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chakramaṇḍaḷī ୧ । ଗୋଖୁରସାପ (ଯାହା ଫଣାରେ ଚକ୍ର ଚିହ୍ନ ଥାଏ)—1. A species of cobra (having circlets on the fang).

୨ । ଅଜଗର ସାପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Boa constrictor.

ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବି—ଚାକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chakramardda Chākuṇḍā (See)

ଚକ୍ରମୀମାଂସା—ସଂ. ବି—୧ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଚକ୍ରମୁଦ୍ରା ଧାରଣ କରିବାର ତତ୍ତ୍ୱ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chakramīmāṁsā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍ର	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତୁ

1. The ritual for the Baishnabas and getting a stamp put on their body.

୨ । ରାଜସ୍ୱେନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ରଚିତ ଚକ୍ରମୁଦ୍ରା ଧାରଣବିଧି ପ୍ରବଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ —

2. Name of a sanscrit treatise.

ଚକ୍ରମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଏହାର ଥୋମଣିର ଅଗ ଚକ୍ର ପରି Chakramukha ଗୋଲ)—ଘୁଷୁରି—Hog.

ଚକ୍ରମୁଣୋହି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ନୀଳଚକ୍ରକୁ Chakramunohi ଦେଖାଇ ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଭୋଗ—The offerings made to the diety Jagannātha by showing to the discus over the temple.

[ଦ୍ର—ଯାତ୍ରା ଅବସର ଘଡ଼ି ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଯାଇ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବାର ସୁଯୋଗ ନ ମିଳିଲେ ଏପରି କରାଯାଏ ।]

ଚକ୍ରମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ମୁଦ୍ରା)—୧ । ଦେବପୂଜା କାଳୀନ କରମୁଦ୍ରା-Chakramudrā ବିଶେଷ—1. A pose of the palms of the hands joined together like a circle used during worship.

୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଚକ୍ରାଦି ଆୟୁଧର ଛପା ଯାହା ଭକ୍ତମାନେ ଦେହରେ ଘେନନ୍ତି—2. The marks of the weapons of Bishnu which are stamped on the body of his devotees.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ୧ ତପ୍ତମୁଦ୍ରା=ଦ୍ୱାରକାଛପା; ୨ ଶୀତଳମୁଦ୍ରା=ଚନ୍ଦନାଦି ଦେହରେ ଛପା ।]

ଚକ୍ରଯାନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, କର୍ମଧା, ଚକ୍ର+ଯାନ)—Chakrajāna ୧ । ରଥ; ଗାଡ଼ି; ଶକଟ—

1. Cart; car; vehicle; wheeled conveyance.

୨ । ଗୁନ୍ଗାଡ଼ି—2. Cycle.

ଚକ୍ରରବ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ରବ)—ଘୁଷୁରି—Chakraraba Hog.

ଚକ୍ରସଂଜ୍ଞ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ସଂଜ୍ଞା)—Chakrasamjña ୧ । ଧାତୁବିଶେଷ; ରଙ୍ଗା; ବଙ୍ଗ—

1. Tin (metal .

୨ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—

2. The ruddy shel drake.

ଚକ୍ରସିଂହାବଲୋକନ—ବେ. ବି—ଶବ୍ଦାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ-Chakrasimhābalokana ବିଶେଷ—A kind of artistic composition.

[ଦ୍ର—ଏକ ଶବ୍ଦ ନେଇ ସିଂହାବଲୋକନ ଅଲଙ୍କାର ଏକାଧିକ ପଦରେ କ୍ରମା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଛନ୍ଦରେ ଥିଲେ ତାହାକୁ ଚକ୍ରସିଂହାବଲୋକନ କହନ୍ତି । ଏଥିର ଉଦାହରଣ ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ତିଂଶ ଛନ୍ଦରେ ଅଛି ।]

ଚକ୍ରହସ୍ତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ହସ୍ତ)—ବିଷ୍ଣୁ—Chakrahasta Bishnu.

(ଚକ୍ରହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ ବଣ. ପୁଂ.—ଚକ୍ର ଧାରଣକାରୀ—Holding or armed with a discus.

ଚକ୍ରା—ସଂ. ବି.—୧ । ନାଗର ମୁଥା (ଦେଖ) Chakrā Nāgaramuthā (See)

୨ । କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)

2. Kakardāsrungi (See)

ଚକ୍ରାକାର—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ଆକାର)—ମଣ୍ଡଳାକାର; Chakrākāra ଗୋଲ—Round; circular.

(ଚକ୍ରାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରାଙ୍କୀ—ସଂ. ବି.—ମାଈହଂସ — Chakrāki Goose.

(ଚକ୍ରାଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରାଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ଅଙ୍କ)—୧ । ଚକ୍ରର ଚିହ୍ନ—Chakrānka 1. The mark or sign of a wheel.

୨ । ଚକ୍ରମୁଦ୍ରା (ଦେଖ)—2. Chakramudrā (See)

ଚକ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ଅଙ୍ଗ)—୧ । ରଥ; ଗାଡ଼ି—Chakrānga 1. Wheeled vehicle; cart.

୨ । ବଗିଚା—2. Pleasure garden.

୩ । ବତକ; ହଂସ—3. Swan; gander.

୪ । ଛତା—Parasol umbrella.

୫ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—5. Ruddy goose.

୬ । ହୁଡ଼ମିଚ ଶାଗ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—

6. A kind of pot herb.

୭ । କଟୁକୀ (ହି· ଶବ୍ଦସାଗର)—7. A herb.

ଚକ୍ରାଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । କଟୁକୀ (ଦେଖ) Chakrāngi 1. Katuki (See)

୨ । ମାଈ ବତକ—2. Goose.

୩ । ହୁଲମୋଚକା ଶାଗ—3 A kind of potherb.

୪ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—4. Indian madder.

୫ । କକଡ଼ାଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)

5. Kakardāsrungi (See)

ଚକ୍ରାଟ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଗ୍ରାମସମୂହ+ଅଟ ଧାତୁ=ଭ୍ରମଣ କରିବା+ Chakrāta କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଠକ; ପ୍ରତାରକ—

1. A knave; a cheat; a rogue.

୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; କୁହୁକିଆ—2. A juggler.

୩ । ସାପୁଆ କେଳା—3. A snake charmer.

୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା; ଦିନାର—4. A gold coin.

ଚକ୍ରାଧିବାସୀ—ସଂ. ବି.—ଲେମ୍ବୁ—Chakrādhibāsi Orange.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କଚ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଚକ୍ର' ଦେଖିବେ

ଚକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଅନ୍ତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର; କୁମନ୍ତ୍ରଣା;
Chakrānta ପରର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନାର୍ଥ ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା—
1. Evil plot; conspiracy;.
୨ । ମେଳ—2. Combination.

ଚକ୍ରାବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି.—(ଚକ୍ର+ଆବର୍ତ୍ତ)—୧ । ଚକାଭଉଁର; ଘୂର୍ଣ୍ଣନ;
Chakrābartta ମଣ୍ଡଳାକାର ଭ୍ରମଣ; ଚକ ପରି ଘାଉଁରି ଖାଇବା—
1. Whirling motion; movement in a circle.
୨ । ପରିକ୍ରମା—2. Walking in a circuit; circumambulation.

ଚକ୍ରାୟୁଧ—ସଂ.ବିଣ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ଆୟୁଧ) ଯାହାର ଚକ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ଅଟେ
Chakrāyudha Having the discus as his weapon.
ସଂ. ବି.—ବିଷ୍ଣୁ—Bishṇu.

ଚକ୍ରାହ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ର+ଆହ୍ୱା)—ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—
Chakrāhwa Ruddy goose.
(ଚକ୍ରାହ୍ୱୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚକ୍ରୀ)—୧ । କୁମନ୍ତ୍ରଣାକାରୀ—
Chakriā 1. Conspiring.
୨ । ପ୍ରତାରକ—2. Cheating; deceitful.

ଚକ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ଇକ)—ଚକ୍ରଧାରୀ—
Chakrika Armed with discus.
ସଂ. ବି—୧ । କୂଟ—1. Fraudulent; device.
୨ । ଚକ୍ରଧର; ଚକ୍ରଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person armed with the discus.

ଚକ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚକ୍ରକ+ଆ)—
Chakrikā ୧ । ଅଣ୍ଟୁର ଗୋଲ ହାଡ଼ ବା ଚକ—1. The circular bone at the knee joint; kneebone.
୨ । ଜାନୁ—2. Knee.
୩ । ରାଶି; ଗଦା—3. Heap.
୪ । ଦଳ—4. Troop; crowd.
୫ । ସେନା ଦଳ—5. A troop of soldiers.

ଚକ୍ରିଣୀ—ଦେ. ବି. (ଚକ୍ରିନ୍+ଈ)—ରଥ—
Chakriṇi Chariot.
କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ରଥ କର ଅବଶେଷ
କୋପଭରେ ସେ ଚକ୍ରିଣୀ ଅପେକ୍ଷ । ଆନନ୍ଦକୃଷ୍ଣ—ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ— ଚକ୍ରୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Chakrī.

ଚକ୍ରିବାଣ—ଦେ. ବି—ଚକ୍ରୀ (ଦେଖ)
Chakribāṇa Chakrī (See)

ଚକ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ଇୟ)—
Chakriya ଭ୍ରମଣକାଳରେ ଚକ୍ରଯାନ ଚଢ଼ିଥିବା—
(ଚକ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Going or travelling in a carriage.

ଚକ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚକ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
Chakrī 1. Bishṇu.
(ଚକ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୁମ୍ଭକାର—2. Potter.
୩ । ସମ୍ରାଟ୍—3. Emperor.
୪ । ସର୍ପ—4. Serpent; snake.
୫ । ଚକ୍ରବାକ ପକ୍ଷୀ—5. Ruddy shel-drake.
୬ । ତେଲି—6. Oilman.
୭ । ବାଜିକର—7. Juggler.
୮ । ଗୁପ୍ତଚର; ଗୁଇନ୍ଦା—8. Informer; spy.
୯ । କାକ—9. Crow.
୧୦ । ଗର୍ଦ୍ଦଭ—10. Ass.
୧୧ । ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—
11. Provincial Governor.
୧୨ । ଗ୍ରାମର ପୁରୋହିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. The priest of a whole village.
୧୩ । ଛାଗ; ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. A male goat.
୧୪ । ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
14. Chākuṇḍā (See)
୧୫ । ତିନିଶ (ଦେଖ)
15. Tinisa (See)
୧୬ । ରଥାରୋହୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. A person who rides on a car.
୧୭ । ଔଶନସଙ୍କ ଜାତି ବିବେକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Name of a hybrid tribe of ancient India.
୧୮ । (ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ମତରେ) ଅର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ୨୬୨ ଭେଦମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
18. Name of a musical tune.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୬ ଗୁରୁ ଓ ୪୫ ଲଘୁସ୍ୱର ଥାଏ ।]
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—1. Wheeled.
୨ । ଚକ୍ରଧାରୀ—2 Armed with a discus.
୩ । ଗୋଲାକାର—3. Circular; round.
୪ । ସୂଚକ—4 Indicative.
୫ । କୁମନ୍ତ୍ରଣାକାରକ; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ—
5. Plotting; conspirating.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର)—ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ ଯହିଁରେ ନିଆଁ ଲାଗିଲେ ଚକ ପରି ଘୂରେ—A whirling firework. Catherine wheel.
[ଦ୍ର—ଏହା ୨ ପ୍ରକାର; ଏକପ୍ରକାର ଚକ୍ରୀ ତାଳ ପଟକାପରି, ଏଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଏହା ଚକ ପରି ଘୂରୁ ଘୂରୁ ଶୂନ୍ୟକୁ

୧.	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈଶ୍ୱ	ଊଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଶ୍ଚ	କ୍ଟ

ଉଠେ । ଅଭୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଚକ୍ରାକାର ବଢାରେ ୩୪ ସ୍ଥାନରେ ବାରୁଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଳୀ ଲଗିଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଚକର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଭୂମିରେ ପୋତା ବାଉଁଶରେ ବାନ୍ଧିବାକୁ ହୁଏ । ନଳୀଁ ଲଗାଇଲେ ତାହା ଉକ୍ତ ପୋତା ବାଉଁଶ ଉପରେ ବାରମ୍ବାର ଘୂରେ ।]

ଚକ୍ରୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର+ଅଭୂତ ତଭାବେ. (ଚ୍ୱି) ଈ+କରଣ)—
Chakrikaraṇa ସିଧା ହୋଇଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଧନୁ ଅବ) (ଚକ୍ରୀକୃତ—ବିଣ) କୁ ଗୋଲ କରିବା—To form into a circle; to make circular.

ଚକ୍ରୀବାନ୍—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ରୀ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chakribān ୧ । ଗର୍ଦ୍ଦଭ—1. Ass.
୨ । ନୃପବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. Name of a king.

ଚକ୍ରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ର+ଈଶ୍ୱର)—
Chakreśwara ୧ । ସମ୍ରାଟ୍—1. Emperor.
୨ । ରାଜା—2. King.
୩ । ପ୍ରାଦେଶିକଶାସନକର୍ତ୍ତା—
3. Provincial Governor.
୪ । ଜିଲ୍ଲାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା—4. District officer.
୫ । ବିଷ୍ଣୁ—5. Bishṇu.
୬ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନାର ଚକ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତା—
6. The presiding Deity of a mystic circle of the Tāntrikas.

ଚକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବୋଲିବା; କହିବା—
Chaksh (root) 1. To speak; to tell; to say.
୨ । ଖାଇବା—2 To eat.
୩ । ଚାଖିବା—3. To taste.
୪ । ଦେଖିବା—4. To see; to perceive.
୫ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—5. To abandon; to leave.

ଚକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଅନ)—
Chakshaṇa ୧ । (+ଭାବ. ଅନ) କଥନ—
1. Speaking.
୨ । (+କର୍ମ. ଅନ) ଚଟଣି—2. Sauce; chutney.
୩ । ମଦର ଚାଟ୍; ମଦ୍ୟପାୟୀର ମୁଖରୋଚକ ବସ୍ତୁ; ଚାଖଣା—
3. A relish; a sweet thing taken by the winedrinker after drink.
୪ । ମୁଖଁସ୍ୱାଦ ବା କ୍ଷୁଧାବୃଦ୍ଧି କରିବାପାଇଁ ଚାଟ୍ ଚାଖିବା—
4. Eating of a relish to promote appetite.
୫ । (+ଭାବ. ଅନ) ଚାଖିବା—5. Tasting.
୬ । (+ଭାବ. ଅନ) କୃପାଦୃଷ୍ଟି; ଅନୁଗ୍ରହ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)-
6. A look of favour.

ଚକ୍ଷମ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅମ)—
Chakshama ୧ । ସୁରଗୁରୁ; ବୃହସ୍ପତି—1. Bṛuhaspati.
୨ । ଉପାଧ୍ୟାୟ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Teacher; pedagogue.

ଚକ୍ଷୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷୁସ୍)—ଚକ୍ଷୁଃ (ଦେଖ)
Chakshu Chakshuḥ (See)
ଚୋକ

ଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଉସ୍)—୧ । (+କରଣ. ଉସ୍) ଆଖି;
Chakshuḥ ନୟନ; ଦର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟ—1. Eye.
୨ । (+ଭାବ. ଅନ) ଦୃଷ୍ଟି—2. Sight; vision; look.
୩ । ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି—3 The faculty of sight.
୪ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; କାନ୍ତି; ତେଜଃ—
4. Lustre; radiance; splendour.
୫ । ଆଲୋକ—5. Light.
୬ । ଅଜମୀଢ଼ବଂଶୀୟ ପୁରୁଜାନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱଙ୍କ ପିତା; ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣୋକ୍ତ ରାଜାବିଶେଷ —6. Name of a king of ancient India.
୭ । ଅକ୍ସସ୍ ନଦୀ—7 The river Oxus.

[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଗଙ୍ଗା ବ୍ରହ୍ମଲୋକରୁ ପଡ଼ି ୪ଟି ଧାରାରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା । ଯେଉଁ ଧାରା କେତୁମାଳ ପର୍ବତ ପାଖରେ ପଶ୍ଚିମସାଗରରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଲା ତାହାର ନାମ ଚକ୍ଷୁଃ । ବେଦରେ ମଧ୍ୟ ଏ ନାମ ମିଳେ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଚକ୍ଷୁଃପଥ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ପଥ)—
Chakshuḥpatha ୧ । ଦୃଷ୍ଟିର ସୀମା—
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ପଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Range of vision.
୨ । ଚକ୍ରବାଳ; ଦିଗ୍‌ବଳୟ—2 Horizon.

ଚକ୍ଷୁଃପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ପୀଡ଼ା)—
Chakshuḥpirḍa ଆଖି ଫୁଟିବା; ଆଖି ଯନ୍ତ୍ରଣାହେବା—
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ପୀଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) Pain in the eye.

ଚକ୍ଷୁଃପ୍ରୀତି—ସଂ. ବି—କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା ଜନ୍ମିବା
Chakshuḥpriti ଆନନ୍ଦ—Pleasure derived from seeing a beautiful thing.

ଚକ୍ଷୁଃଶୂଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ଶୂଳ)—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯାହା
Chakshuḥśūla ଦେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ କଷ୍ଟ ଦିଏ—
1. (fig) An eyesore.
୨ । ଚକ୍ଷୁଃପୀଡ଼ା—2. Pain in the eye.
ସଂ. ବିଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯାହା ଦେଖିଲେ କଷ୍ଟ ଜାତ ହୁଏ; ନେତ୍ରର ଅପ୍ରୀତିକର—Very unpleasant or offensive to look at.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବାଃ)—
Chakshuhśraba — ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବାଃ (ଦେଖ) Chakshuhśrabāh (See).
(ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
କୋପେ କମ୍ପଇ ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବାଃ—ସଂ.ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ଷୁ + ଶ୍ରବସ୍; ଯେ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଶୁଣେ)—
Chakshuhśrabāh — ସର୍ପ—Serpent.
[ଦ୍ର—ସାପମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ କାନ ଦେଖା ନ ଯିବାରୁ ସାପମାନେ ଆଖିଦ୍ୱାରା ଶୁଣନ୍ତି ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ସର୍ପମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କର୍ଣ୍ଣଯନ୍ତ୍ର ମସ୍ତକର ଚର୍ମ ତଳେ ରହିଛି ।]

ଚକ୍ଷୁଃସ୍ପନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ + ସ୍ପନ୍ଦନ)—
Chakshuhspandana — ଆଖିର ପତା ତେଇଁବା— The throbbing of the eyelid; involuntary vibration of the different parts of the eyelid.
(ଚକ୍ଷୁସ୍ପନ୍ଦନ, ଚକ୍ଷୁଃସ୍ଫୁରଣ, ଚକ୍ଷୁସ୍ଫୁରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ବେଳେବେଳେ ଆଖିର ଉପରପତା, ଆଖିର ତଳପତା, ଆଖିପତାର କୋଣ ଓ ଆଖିପତାର ପ୍ରାନ୍ତର ସ୍ପନ୍ଦନ ହୁଏ । ପୁରୁଷର ଡାହାଣ ଆଖିର ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ବାମ ଆଖିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶର ସ୍ପନ୍ଦନ ହେଲେ ଶୁଭମଙ୍ଗଳର ଓ ପୁରୁଷର ବାମ ଆଖି ଓ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାହାଣ ଆଖିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶର ସ୍ପନ୍ଦନ ହେଲେ ଅଶୁଭ ଅମଙ୍ଗଳର ସୂଚନା ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।]

ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣର ବିବାଦ ମେଣ୍ଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଣିଥିବା ବିଷୟକୁ ଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା
Chakshu karnnara bibāda mentāibā — ଦ୍ୱାରା
চক্ষু কর্ণের বিবাদ মেটান — ଶୁଣା କଥା ଓ ଦେଖା କଥା ଏକ ଥିବା ଜାଣି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—To test the truth or otherwise of a report (heard) about a thing or person by actually seeing the thing or person.

ଚକ୍ଷୁ କର୍ଣ୍ଣର ବିବାଦ ମେଣ୍ଟିବା—ଦେ. ବି—ଶୁଣିଥିବା ବିଷୟ ବା
Chakshu karnnara bibāda mentibā — ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ
চক্ষু কর্ণের বিবাদ মিটা — ଦେଖିବାଦ୍ୱାରା ଶୁଣା କଥା ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କଥାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦିତ ହେବା— Reconciliation of the hearsay report with the actual facts by visual test.

ଚକ୍ଷୁଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଖି ମେଲିକରିବା—
Chakshu kholibā — To open one's eyes.
চোখ খুলা ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚୈତନ୍ୟ ଉଦୟ ହେବା; ପ୍ରକୃତ
আঁখ খুলনা — ଅବସ୍ଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ ହେବା—
(figurative) Becoming alive to the reality.

ଚକ୍ଷୁଗୋଚର—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚର)—
Chakshugochara — ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚର (ଦେଖ) Chakshurgochara (See).

ଚକ୍ଷୁଦାନ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ)—ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ (ଦେଖ).
Chakshudāna — Chakshurdāna (See)

ଚକ୍ଷୁ ପୀଡ଼ା—ଦେ. ବ—(ସଂ.ଚକ୍ଷୁଃ ପୀଡ଼ା)—୧ । ଚକ୍ଷୁଃ ପୀଡ଼ା (ଦେଖ)
Chakshu pirdā — Chakshuh pirdā (See)

ଚକ୍ଷୁ ରୋଗ—ସଂ. ବ—(ଚକ୍ଷୁଃ + ରୋଗ)—ଚକ୍ଷୁକୁ ବାଧା କରିବା ରୋଗ;
Chakshuroga — ନେତ୍ରବ୍ୟାଧି—Eye disease (M. W)
(ଚକ୍ଷୁରୋଗ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚର—ସଂ. ବଣ.—(୭ମୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ + ଗୋଚର)—
Chakshurgochara — ୧ । ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର—1. Coming under the ken of one's eyes.
(ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଦେଖା ଯାଉଥିବା—3. Visible.

ଚକ୍ଷୁର୍ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ + ଗ୍ରହଣ)—ଆଖିଧରା ରୋଗ—
Chakshurgrahana — A morbid affection of the eye.

ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ + ଦାନ)—୧ । ଚିକିତ୍ସା ବା
Chakshurdāna — ଔଷଧପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଲୁପ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—1. Restoration of lost eyesight by treatment.
୨ । ଦେବ ପ୍ରତିମାର ଚକ୍ଷୁରେ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା; ଚକ୍ଷୁଦାନ—2. The ritual of painting the eyes of an image and infusing life into it.

ଚକ୍ଷୁର୍ବନ୍ଧ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ + ବନ୍ଧ)—
Chakshurbandha — ୧ । ଆଖିରେ ଅନ୍ଧପୋଟଳ ବାନ୍ଧିବା— 1. Putting of a blind over the eyes
(ଚକ୍ଷୁର୍ବନ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ମନ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ଲୋପକରଣ—
2. Blinding the sight by charms.

ଚକ୍ଷୁର୍ବିଷୟ—ସଂ. ବ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ + ବିଷୟ)—
Chakshurbishaya — ନୟନଗୋଚର; ଦର୍ଶନୀୟ ବସ୍ତୁ—
Thing seen by the eye; object of sight
ସଂ. ବଣ—ଦର୍ଶନୀୟ—Perceivable by the eye; perceptible.

ଚକ୍ଷୁର୍ମଳ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ + ମଳ)—ଆଖିର ଲେହରା—
Chakshurmala — The excretion of the eye; rheum of the eye.

ଚକ୍ଷୁର୍ଲଜ୍ଜା—ସଂ. ବ—(ମ. ପ. ଲୋ; ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ଲଜ୍ଜା)—
Chakshurlajjā — ମୋହବତ; ମୁହଁ ଉପୋଧ; ଅଶିଷ୍ଟ ଆଚରଣ ହେତୁ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ ବା କୁଣ୍ଠା ବୋଧ—
Scruple; sensitiveness felt by one in the presence of a gentleman.

୧ .	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଋଣ୍	ଛୁଅ	ଗ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ରଥ	ଓ	ନ

ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଲଜ୍ଜା)—ଚକ୍ଷୁର୍ଲଜ୍ଜା (ଦେଖ)
Chakshulajjā Chakshurlajjā (See)
ଏ ପରଦୋଷର ଏବେ ସାଜସଜ୍ଜା—
ପ୍ରଚାର ଚଳେ ନାହିଁ ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା । ଜଗନ୍ନାଥ—ତରବାର ।

ଚକ୍ଷୁଷ୍କର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚକ୍ଷୁଃ ଅଟେ କର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର)—ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରବାଃ,
Chakshushkarṇṇa ସର୍ପ—Serpent (M. W.)

ଚକ୍ଷୁଷ୍ପତି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ=ଆଲୋକ+ପତି)—
Chakshushpati ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sun.

ଚକ୍ଷୁଷ୍ପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି.—ଚକ୍ଷୁଃ ପୀଡ଼ା (ଦେଖ)
Chakshushpirḍā Chakshuḥ pirḍā (See)

ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତ୍ତା—ସଂ. ବି (ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତ୍+ତା)—୧ । ଦୃଷ୍ଟି ର ଶକ୍ତି—
Chakshushmattā 1. The faculty of sight.
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତ୍ତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରଖର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି—
2. Keen eye-sight.
୩ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରିବା—3 Clear vision.

ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଚକ୍ଷୁସ୍+ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଶବ୍ଦବିଧାନର
Chakshushmān ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସ+ମ ମିଶି 'ଷ୍ମ' ହେଲା)—
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯାହାର ଆଖି ଅଛି—1. Having eyes.
୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ—
2. Having clear eye-sights; clear-sighted.
୩ । ଯାହାର ପ୍ରଖର ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି ଅଛି—3. Keen sighted.
୪ । ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ଶକ୍ତି ଅଛି —
4. Endowed with the faculty of sight.

ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ଚକ୍ଷୁସ୍+ହିତାର୍ଥ. ଯ)—୧ । ଚକ୍ଷୁର ହିତକର—
Chakshushya 1. Beneficial to the eye.
(ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନୟନାଭିରାମ; ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ମନ ଆନନ୍ଦିତ ହୁଏ; ପ୍ରିୟ ଦର୍ଶନ—2. Soothing to the eyes; pleasing to the eyes
୩ । ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ; ସୁନ୍ଦର—
3. Beautiful; good-looking.
୪ । ଯାହା ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହିତକର—
4. Wholesome for the eye-sight.
ସଂ. ବି—୧ । ଆଖି ପାଇଁ କଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Collyrium.
୨ । କିଆଗଛ—2. Pandanus Odoratissinus; the screwpine (M. W.)
୩ । ସଜନାଗଛ—
3. Hyperanthera Moringa (tree) (M. W.)
୪ । ପ୍ରପୌଣ୍ଡରୀକ ଗୁଳ୍ମ—
4. A kind of small shrub (M. W.)

ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟ+ଆ)—ଚକ୍ଷୁଷ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chakshushyā Feminine of Chakshushya.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A graceful woman.
୨ । ଏକପ୍ରକାର କଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. A kind of collyrium.
୩ । କିଆଗଛ—
3. Pandanus Odoratissinus (M. W.)

ଚକ୍ଷୂରାଗ—ସଂ. ବି (ଚକ୍ଷୁଃ+ରାଗ; ସନ୍ଧିରେ 'ଋ' ଠାରେ 'ଊ')—
Chakshūrāga ୧ । ଚକ୍ଷୁର ରକ୍ତିମା—1. Redness of the eye.
୨ । ଚକ୍ଷୁକୁ କଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଦି ରଙ୍ଗଦେଇ ରଙ୍ଗାଇବା—
2. Painting the eye-lids with collyrium etc.
୩ । ଚକ୍ଷୁଃପ୍ରୀତି (ଦେଖ)—
3. Chakshuḥpriti (See) (M. W.)

ଚକ୍ଷୂରୋଗ - ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚକ୍ଷୁଃ+ରୋଗ, ସନ୍ଧି ଯୋଗେ 'ଋ'
Chakshūroga ଠାରେ 'ଊ') ନେତ୍ରରୋଗ—
ଚକ୍ଷୁରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Disease of the eye.

ଚଖ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚାଖଣା; ଚାଖିବା ଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
Chakhnā A thing which is eaten by licking.

ଚଖ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରାଦି ପଜାଇବା—
Chakha Whetting of weapons.

ଚଖଣ୍ଡା ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ)—ଚାକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chakhanrḍā Chākunḍā (See)

ଚଖା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ.ଚଷଣ)—ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାଦଗ୍ରହଣ; ଚାଖିବାକର୍ମ—
Chakhā Tasting.
চাকা, চাখা

ଚଖଣା
(ଚଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସବୁ ପଦାର୍ଥ ଚାଖେ କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଏନାହିଁ—1. Tasting everything but not eating anything.
୨ । ଯେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବା ବାହାନାରେ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ଟିକଏ ଟିକଏ ଚାଖେ କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରିସାରି ଫାଙ୍କିଦେଇ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନ କିଣି ଚାଲିଯାଏ—2. One who, pretending to purchase different foods exposed for sale after ascertaining which is good and which is bad tastes different articles, but goes away without purchasing anything.
୩ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଷୟକୁ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ନ ଧରି ଆଜି ଏ କାମ କାଲି ସେ କାମ କରେ ଓ ସବୁ କାମକୁ ଚାଖିସାରି ଚାଖିଦେଇ ଛାଡ଼ିଦିଏ—3. (term of abuse) A person who does not stick to any particular thing or profession; a jack of all trades.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ଚଖା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ— 4. (a thing) Tasted.
ଚଞ୍ଚଲାଙ୍ଗୀ ଏକ ଛନ୍ଦେ, ଚଖା ଦ୍ରବ୍ୟେ ଲୋଭ ଛନ୍ଦେ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚକ୍ଷ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—୧ । ଚଖିବା କ୍ରିୟାର
Chakhāibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1. Causative of Chākhibā.
চাখান ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚଖିବାର ସୁଯୋଗ
चखाना ବା ଅନୁମତି ଦେବା—2. To permit or cause a
(ଚଖେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) person to taste a thing.
ଚାଇ ଭୁଞ୍ଜାଇବ ଦେଉଛ କାନକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭାପର୍ବ ।

ଚଖାଚଖି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକ ବସ୍ତୁକୁ ଚଖିବା କର୍ମ—
Chakhāchakhi 1. Tasting of many things.
চাখাচাখি ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାଦ ପରସ୍ପରକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଇବା—
चखाचखि 2. Causing each other to taste anything.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରସ୍ପରର ବଳ ବା ପରାକ୍ରମ ପରୀକ୍ଷା କରିବା; କସାକସି—3. Tasting of each other's strength or might.
୪ । ବିବାଦ; ବୈର—4. Dispute.
ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ବଳ କସାକସି ହେଉଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱୟ)—
(two persons) Engaged in tasting each other's strength.

ଚଖୁ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷୁଃ)—ଚକ୍ଷୁଃ; ଆଖି—
Chakhu Eye.
চোখ
चखु

ଚଗଲ୍—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚପଳ; କମ୍ପା. ଚଗଲ)—୧ । ଅସ୍ଥିରତା;
Chagal ଚପଳତା—1. Unstability;
चुलबुल restlessness; fickleness.
୨ । ଅମନୋଯୋଗ—2. Inattention.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସ୍ଥିର—1. Restless.
୨ । ଅମନୋଯୋଗୀ—2. Inattentive.

ଚଗଲ୍‌ବଗଲ୍—ଦେ. ବିଣ.—(ଫା. ଅଗଲ୍ ବଗଲ୍ କମ୍ପା. ସଂ. ଚପଳ
Chagalbagal ସଙ୍ଗେ ଅନର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଶବ୍ଦ ସହଚର)—
୧ । ଚଞ୍ଚଳ ମତି; ଚପଳ— Fickle.
अगल बगल ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
ଦେ. ବି.—୧ । ଅସ୍ଥିରତା—1. Restlessness.
୨ । ଅନିଶ୍ଚିତତା—2. Uncertainty.

ଚଗଲପଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ଦୁଷ୍ଟାମି—1. Wickedness.
Chagalapaṇa ୨ । ଅସ୍ଥିରତା—2. Restlessness;
(ଚଗଲପଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) fickleness.
चुलबुलापन ୩ । ଅମନୋଯୋଗିତା—3. Inattentiveness

ଚଗଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଚଗଲ=ଧୂର୍ତ୍ତ; ସଂ. ଚପଳ, ତୁଳ. ହି.
Chagalā ଚଗଡ୍=ଚତୁର; ସଂ. ଚଙ୍ଗ=ଦକ୍ଷ)—
চেঁগলা, চেঁগড়া ୧ । ଅସ୍ଥିରମନା; ଚପଳ; ଚଞ୍ଚଳମତି—
चिबिल्ला, चुलबुला 1. Fickle; of unstable mind.
चिलबिला ୨ । ମନୋଯୋଗହୀନ; ଅମନୋଯୋଗୀ—
(ଚଗଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Inattentive; of wandering mind
ଚଗଲା / ଚଗଲାପଣିଆଁ / ଚଗଲାମି } ବି ୩ । ଦୁଷ୍ଟ—3. Wicked; naughty.
୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Restless.
୫ । ଚିନ୍ତିତ ବା କୃତ ବିଷୟରୁ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ମନ-
5. (mind) Diverted from the act or thought in hand.

ଚଗଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚଗଲା; ଅସ୍ଥିର—
Chagaliā Restless.

ଚଗଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମନକୁ) ଅସ୍ଥିର କରିବା ବା ଚଞ୍ଚଳ କରିବା-
Chagaleibā To divert (one's attention) to allow one's mind to rove.

ଚଘିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଆରୋହଣ କରିବା; ଚଢ଼ିବା—
Chaghibā 1. To ride; to ascend.
୨ । ଅବରୋହଣ କରିବା—
2. To descend to alight; to get down.

ଚଙ୍କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଙ୍କ୍ରମ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ)—
Chankāibā ୧ । ଚଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
সরান 1. Causative of Chankibā.
सरकाना ୨ । ଘୁଞ୍ଚାଇବା; ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ କରିବା—To dis-
(ଚଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) place; to cause to budge.

ଚଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚଙ୍କ୍ରମଣ)—
Chankibā ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ହଲିବା ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହେବା—
সরা To budge; to move a little.
सरकना ସମସ୍ତେ ମିଶି କୃଷ୍ଣକର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ହଲାଇଲେ, କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଚଙ୍କିଲ ନାହିଁ ।
(ଚଙ୍କାଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଗୋଲକଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ, ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଚଙ୍କୁଣ—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ ଧାତୁ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ=ଚଙ୍କ୍ରମ ଧାତୁ+ଉଣ)—
Chankuṇa ୧ । (ଭାବ. ଉଣ) ପୁନଃ ପୁନଃ ଗମନ କରିବା—
1. Going repeatedly, repeated movements.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଣ) ଚଙ୍କୁର (ଦେଖ)
2. Chankura (See)

ଚଙ୍କୁର—ସଂ. ବି. (କ୍ରମ ଧାତୁ; ପୁନଃ ପୁନଃ ଅର୍ଥରେ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ=
Chankura ଚଙ୍କ୍ରମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—୧ । ବୃକ୍ଷ—1. Tree.
୨ । ଗାଡ଼ି—2. Carriage.
୩ । ଚକ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଯାନ—
3. Any vehicle or wheeled contrivance; car.

୧	ଇ	ଢ଼	ର୍‍,ର୍‍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ୍ୟ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଢ଼ଅ	ଛ୍ୱ
୨	ଈ	ଢ଼	ରୁ	ଲୁ	ଘ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚିଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ୍ୱ

ଚଙ୍କ୍ରମଣ—ସଂ ବି. (କ୍ରମ ଧାତୁ; ପୁନଃ ପୁନଃ ଅର୍ଥରେ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ=
Chankramana ଚଙ୍କ୍ରମ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ
(ଚଙ୍କମା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭ୍ରମଣ—1. Moving about.
୨ । ଧୀରେ ଧୀରେ ପୁନଃ ପୁନଃ ଗମନ—2. Slowly moving up and down; coming and going.
୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଭ୍ରମଣ—
3. Roving about.
୪ । ବାରମ୍ବାର ଘୂରିବା—4. Repeated whirling.
୫ । ଭ୍ରମଣ—5. Walking.
୬ । ପରିଭ୍ରମଣ—6. Travelling.
୭ । ଧୀରଗତି—7. Slow movement.
୮ । ବକ୍ର ଗମନ—
8. Going crookedly or tortuously.
୯ । କୁଦା—9. Leap; jump; spring.

ଚଙ୍ଗ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଚଙ୍ଗେରିକ; ଚଙ୍ଗେର; ତୁଳ. ହି.
Changrā ଚଙ୍ଗେରୀ)—ଚଙ୍ଗଡ଼ା; ଚଉକୋଣିଆ ଡାଲା—
A square tray.

ଚଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ଚ=ଚନ୍ଦ୍ର+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର
Changa ନିକଟକୁ ଗମନ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ଯାହାର
ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ ବା ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି)—
୧ । ସୁନ୍ଦର—1. Beautiful; handsome.
୨ । ଦକ୍ଷ; କର୍ମଠ—2. Clever; fit for work.
୩ । ସୁସ୍ଥ—3. Healthy; hale and hearty.
ସଂ. ବି.—୧ । ମଲ୍ଲ; ପହିଲଵାନ—1. An athlet.
୨ । ଯୋଦ୍ଧା; ସୈନ୍ୟ—2. Warrior; soldier.
ଚଙ୍ଗ ଦେ.ବି.—୧ । ନକାସି କାମ କରାଥିବା ସୁନା ବା ରୁପାର ବଳୟ—
ਚੰਗ 1. A gold or silver bracelet on which figures have been wrought.
୨ । ଚମକ—2. Fright; startling.
୩ । ଗଞ୍ଜପାର ଆଠ ରଙ୍ଗରୁ ଏକ ରଙ୍ଗ—3. One of the 8 colours of the ganjapa cards.
୪ । ସିତାରର ଚଢ଼ା ହୋଇଥିବା ସ୍ୱର—
4. Highly pitched tune of guitar.
ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଜଙ୍ଗମ)—୧ । ଅସ୍ଥିର—1 Restless.
୨ । ଚଞ୍ଚଳ—2. Active.
୩ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—3. Vigorous
ପ୍ରାଦେ.—(ସିଂହଭୂମ) ବି.—କାଗଜଚଢ଼େଇ; ଗୁଡ଼ି—
Paper kite.

ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅସ୍ଥିର ହେବା—
Changa changa hebā 1. To become restless.
চমচম ଗୀତର ଶବ୍ଦ ଅଦ୍ଭୁତ ଅନ୍ଧକାର ଭେଦି ଭେଦ କରି, କାନରେ ପଡ଼ିବାରୁ ବାଘୋର
ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ସେହି ଦିଗକୁ ଅନାଇଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଅସ୍ଥିରଭାବରେ ଏଣେତେଣେ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା—
2. To look uneasily to this side and that.

ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ସଂ. ଚଙ୍ଗ)—୧ । ଅସ୍ଥିର; ଅବ୍ୟ-
Changachangiā ବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ—1. Unsteady; restless;
চ্যাঙ্গড়া; চমমনা fickleminded.
चञ्चल; चौकन्ना ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Handsome; charming.
(ଚଙ୍ଗଚଙ୍ଗେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସୁସ୍ଥ ଓ ସବଳ—
3. Spirited and healthy.
୪ । ଯେ ସର୍ବଦା ଚମକେ—4. Hartlish.

ଚଙ୍ଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଙ୍ଗ୍ରା (ଦେଖ)
Changardā Changrā (See)

ଚଙ୍ଗାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଙ୍ଗେରିକ; ଶୃଙ୍ଖଳିକା)—
Changāri ବାଉଁଶଟୋକେଇ—
চাঙ্গারী Bamboo basket.
चङ्गेरी

ଚଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଚଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)
Changi Changu (See)

ଚଙ୍ଗିମା—ସଂ. ବି. (ଚଙ୍ଗ + ଇମନ୍)—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Changimā Beauty; grace.

ଚଙ୍ଗିମାଡ଼—ଦେ. ବି—ଚଙ୍ଗୁମାଡ଼ (ଦେଖ)
Changimārda Changumārda (See)

ଚଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଚଙ୍ଗ୍)—ଏକପ୍ରକାର ଆନଦ୍ଧବାଦ୍ୟ; ଢୁଙ୍ଗୁ—
Changu A kind of drum.
चङ्ग [ଦ୍ର—ଏହା କରତଳଦ୍ୱାରା ବଜାନ୍ତି ।]

ଚଙ୍ଗୁମାଡ଼—ଦେ. ବି—ଚଙ୍ଗି ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା; ଢୁଙ୍ଗୁମାଡ଼—
Changumārda Beating of the (changi) drum.

ଚଙ୍ଘରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଚଁଗେର)—
Changharā ଚଙ୍ଗ୍ରା (ଦେଖ)
Changrā (See)

ଚଚଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chachchardi ଚଡ଼ଚଡ଼ି; ଶକୁଳା ଭଜଣ; ଅଳ୍ପ ରସାବଶିଷ୍ଟ
চড়চড়ী ବ୍ୟଞ୍ଜନ—A kind of curry.

ଚଚପୁଟ—ସଂ. ବି—ଚଞ୍ଚତ୍ପୁଟ; ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—
Chachchaputa A kind of musical measure (M.W)
(ଚଚତ୍ପୁଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତାତ)—କକେଇ; କନିଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ—
Chachchā Father's younger brother; junior paternal uncle.
চাচা
चच्चा; चाचा
(ଚଚ୍ଛୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖିବେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ଅପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚଚ୍ଛୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁଃ)—୧ । ଚକ୍ଷୁ—
Chachhu 1. Eye.
ଚୋଖ ଲୋଚେ କଥା ଦରିଭାନ ଦୁରଙ୍ଗୀଙ୍କ ଚଚ୍ଛୁ—ପ୍ରଭାତ. ଶଶିସେଣା ।
चष् ୨ । ପ୍ରତିମାର ଚକ୍ଷୁ—2. The eye of an image.
(ଚଚ୍ଛୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଚ୍ଛୁଦାନ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ)—ଚଚ୍ଛୁଦାନ (ଦେଖ)
Chachhudāna Tachchhudāna (See).

ଚଚ୍ଛୁପାଇବା—ଗ୍ରା. ବି—ଦେବପ୍ରତିମାର ଚକ୍ଷୁଦାନ—
Chachhupāibā The painting of the eye and consecration of the image of a deity.

ଚଜା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—ଚଦା; ତର୍ଜନ; ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—
Chajā Threatening.
धमक
डाटा

ଚଜାଚଜି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଭୟ ଦେଖାଦେଖି,
Chajāchaji ଚଦାଚଦି—Threatening each other.
धमकाधमकी ବାହାଷ୍ଫୋଟ ମାରି ଅତିବ ବଡ଼କରି
डाँटाडाँटि ଚଜାଚଜି ହୋଇଲେ କରେ ଗଦା ଧରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

ଚଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍ଜଧାତୁ)—୧ । ଚଦିବା; ଧମକାଇବା;
Chajibā ତର୍ଜନ କରିବା, ଭୟ ଦେଖାଇବା—To threaten,
धमकाना; तर्जना ଦୁଷ୍ଟେ ଧନ ବଳେ କାଳତେବ ପ୍ରାଣେ କାମକୁ ନଚ ଚଜୁଥାଇ ।
डाँटना, घुड़कना ଭକ୍ତ ମଧୁସୂଦନ ।
୨ । ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—2. To reprimand.
ଚଜିଲା ପଶୁପ୍ରେ ଭଣି । ଶେଷର ସୁମନ କରୁଛ ଗୁମାନ
କାହିଁ ସିବ ଅଳ ପୁଣି । ଅଭିମନ୍ୟୁ—ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚଜିମର୍କଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ ଓ ସଂ. ମର୍କଟ)—
Chajimarkaṭi hebā ଭୟଦେଖାଇ ମାଙ୍କଡ଼ ଭଳି ଗର୍ଜିବା ବା
तर्जागर्जा ଖେଙ୍କାର ହେବା—To threaten and fret
कड़कना, घुड़कना like an ape.

ଚଞ୍ଚ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move.
Chañch (root) ୨ । ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. To be restless.
୩ । ଖାଇବା—3. To eat.
୪ । ଦୋହଲିବା—4. To dangle about; to shake.
୫ । ଡେଇଁବା; କୁଦିବା—5. To jump; to leap.

ଚଞ୍ଚ—ସଂ. ବି. (ଚଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ଟୋକେଇ; ବାଉଁଶିଆ—
Chañcha 1. Basket.
୨ । ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୁଳମାନ—2. A measure of length equal to 5 fingers.

ଚଞ୍ଚକ—ଗ୍ରା. ବି—କପଟତା—Crooked-ness.
Chañchaka ଟଞ୍ଚକ (ଦେଖ)—Tañchaka (See)

ଚଞ୍ଚତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚଞ୍ଚ ଧାତୁ=ଚଞ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍=
Chañchat ଶତୃ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—
(ଚଞ୍ଚନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Unsteady; restless.
୨ । ଗତିଶୀଳ—2. Moving.
୩ । ଦୋହଲୁଥିବା—3. Waving; oscillating.

ଚଞ୍ଚକ୍କ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଞ୍ଚତ୍+କ)—୧ । କୁଦୁଥିବା—
Chañchatka 1. Leaping; jumping.
୨ । ଥରୁଥିବା—2. Trembling; shaking.
୩ । ଗତି କରୁଥିବା—3. Moving.
୪ । ଅସ୍ଥିର—4. Restless.

ଚଞ୍ଚନ୍—ଦେ. ଅ—ଚନ୍‌ଚନ୍ (ଦେଖ)
Chañchan Chanchan (See)

ଚଞ୍ଚପୁଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଞ୍ଚପୁଟ=ତାଳବିଶେଷ)—
Chañchaputa ୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ—
1. A kind of drum.
୨ । ଚଞ୍ଚୁପୁଟ (ଦେଖ)
2. Chañchuputa (See)

ଚଞ୍ଚର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ; ଚଞ୍ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Chañchara ଅ; ଯେ ପୁଷ୍ପ ଆଦିରେ ବାରମ୍ବାର ବିଚରଣ କରେ)—
(ଚଞ୍ଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭ୍ରମର—Large black wasp.

ଚଞ୍ଚରଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଞ୍ଚରନ୍+ଈ)—ଭ୍ରମରୀ—
Chañcharini A she-bee.

ଚଞ୍ଚରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚୀର+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—ଭ୍ରମର—
Chañchari A male large black wasp.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଞ୍ଚର+ଈ)—
୧ । ଭ୍ରମରୀ—1. A female large black wasp.
୨ । ଗୀତବିଶେଷ; ଦୋଲ ସମୟରେ ବୋଲାଯିବା ଗୀତ (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A class of songs sung during the Holi festival.

ଚଞ୍ଚରୀକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ=ବିଚରଣ କରିବା; ପୁନଃ ପୁନଃ
Chañcharika ଅର୍ଥରେ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ ଚଞ୍ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଈକ;
ଚଞ୍ଚରିକା } ଅନ୍ୟରୂପ ଯେ ପୁଷ୍ପମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବାରମ୍ବାର ବିଚରଣ
ଚଞ୍ଚରୀକା } କରେ)—୧ । ଭଅଁର; ଭ୍ରମର—
1. The black wasp.
ତୋଳା ଚଞ୍ଚରୀକେ ଚଞ୍ଚଳ ଗୁରୁଙ୍କ, ଅଣିଷ୍ଟ ବଶେ କରୁ ।
ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ସ୍ୱର କରି ମକରନ୍ଦ ପାନ କରିବା ପାଇଁ ଫୁଲ ଉପରେ ଉଡ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
3. Humming bird.

ଚଞ୍ଚରୀକାବଳି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଞ୍ଚରୀକ+ଆବଳୀ)—
Chañcharikābali ୧ । ଭ୍ରମର ଶ୍ରେଣୀ—1. A vow or number of black bees.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ତ

୨ । ୧୩ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
2. A Sanscrit metre of 13 syllables.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ଯ ଗଣ ମ ଗଣ ଦୁଇ ର ଗଣ ଓ ଏକ ଗୁରୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଲ ଧାତୁ ପୁନଃ ପୁନଃ ଅର୍ଥରେ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ ଚଞ୍ଚଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗତିଶୀଳ—
Chañchaḻa
(ଚଞ୍ଚଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Moving.
ଚଞ୍ଚଳତା } ବି. ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless; unsteady; fickle; unstable.
ଚଞ୍ଚଳତ୍ୱ }
୩ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ; ଅଧୀର—3. Capricious.
୪ । ଚପଳ—4. Hasty.
୫ । ଥରୁଥିବା—5. Trembling; tremulous.
୬ । କମ୍ପିତ; ହଲୁଥିବା—6. Shaking; oscillating.
୭ । ତ୍ୱରିତ—7. Quick; brisk.
୮ । ବିଚଳିତ—8. Moving; shifting.
୯ । ଲୋଲୁପ—9. Covetuous.
୧୦ । ଲମ୍ପଟ—10. Adulterous.
୧୧ । ଚିନ୍ତାକୁଳିତ; ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—11. Anxious.
ସଂ. ବି.—୧ । ବାୟୁ—1. Air.
୨ । ପ୍ରେମିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ନାଗର—2. Lover.
୩ । ରସିକ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A libertine.
ଦେ. ବି.—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତତା—
Capriciousness.

ବୀ ଭାବେଣୀ ଚଞ୍ଚଳ ନ ଛାଡ଼ିଲେ,
ହୋଇଁ ବହସ୍ୱେ ଧୀର ଧୀର ହେଲେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର; ତୁରନ୍ତ—Soon.

ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅସ୍ଥିର ହୃଦୟ—
Chañchaḻachitta 1. Unsteady
(ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ—
(ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତତା—ବି) 2. Restless; fickle-minded.
୩ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—3. Anxious.

ଚଞ୍ଚଳଚେତାଃ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଞ୍ଚଳ+ଚେତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chañchaḻachetāḥ ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ (ଦେଖ)—
Chañchaḻachitta (See)

ଚଞ୍ଚଳନୟନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚଞ୍ଚଳ+ନୟନ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ
Chañchaḻanayana ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ନେତ୍ର—1. Moving eye.
(ଚଞ୍ଚଳନୟନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି—
2. Unsteady glance.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି; ଏଣେତେଣେକୁ ଆଖି ବୁଲାଉଥିବା—Looking here and there.

ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ସ୍ୱଭାବତଃ ଅସ୍ଥିର—
Chañchaḻaprakṛuti Of restless or changing nature.

ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତି (ଦେଖ)—
Chañchaḻaprakṛutika Chañchaḻaprakṛuti (See)
(ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଞ୍ଚଳମନାଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଞ୍ଚଳ+ମନସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chañchaḻamanāḥ ୧ । ଚଞ୍ଚଳଚିତ୍ତ (ଦେଖ)—
1. Chañchaḻachitta (See)
୨ । ଚଞ୍ଚଳପ୍ରକୃତି (ଦେଖ)—
Chañchaḻaprakṛuti (See)

ଚଞ୍ଚଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଞ୍ଚଳ+ଆ)—ଚଞ୍ଚଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Chañchaḻā Feminine of Chañchaḻa.
୧ । ଅସ୍ଥିରା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
1. Restless; hasty; fickle-minded.
୨ । ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରା—2. Adulterous; unchaste.
୩ । ବିଚଳିତା—Evershifting; changing.
ସଂ. ବି—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ—1. Lightning.
୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. Lakshmi; goddess of fortune.
[ଦ୍ର—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଚିରକାଳ ଜଣକଠାରେ ବା ଏକ ପରିବାରରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ନ ରହିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to females.
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚଞ୍ଚଳୀ (ଦେଖ) Chañchaḻi (See)

ଚଞ୍ଚଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚଞ୍ଚଳ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ୍
Chañchaḻiā ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—Very active; of
(ଚଞ୍ଚଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) active habits.

ଚଞ୍ଚଳିତ—ସଂ. ବିଣ—(ଚଞ୍ଚଳ ନାମଧାତୁରୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଚଞ୍ଚଳପର
Chañchaḻita ଆଚରଣ କରୁଥିବା; ଭୁଲ. ଧବଳିତ, ତରଳିତ, କମ୍ପିତ ହେଉଥିବା; ଦୋହଲୁଥିବା—Shaking; trembling; oscillating.

ବକ୍ଷ ପାଖେ ଚଞ୍ଚଳିତ ତାଙ୍କ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଞ୍ଚଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚଞ୍ଚଳା)—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଖୁବ୍ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିରେ
Chañchaḻi କାର୍ଯ୍ୟକରେ—1. Of active habits; very active (woman)
୨ । ନିରଳସ—2. Not lazy; brisk.

ଚଞ୍ଚଳେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଶୀଘ୍ର
Chañchaḻeibā କରିବା—To do anything quickly.

ଚଞ୍ଚଳେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚଞ୍ଚଳୀ (ଦେଖ)—Chañchaḻi (See)
Chañchaḻei

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚଞ୍ଚା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଞ୍ଚ୍+ଅ+ଆ)—୧ । ବାଉଁଶ କାଠି ନିର୍ମିତ ଆସନ ବା ମୋଡ଼ା—1. Stool made of wickerwork.
Chañchā
୨ । ବାଉଁଶ କାଠି ନିର୍ମିତ ଆସନ; ଗୁଣ୍ଡ; ମୁନ୍ଦୁସ୍ତ; ତଲେଇ—2. Mat made of reeds.
୩ । (କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଶୃଗାଳ, କାକ ଆଦିଙ୍କୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ) କାଠି କୁଟାରେ ତିଆରି ମନୁଷ୍ୟାକୃତି ମୂର୍ତ୍ତି—3. Scare-crow.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଞ୍ଚା=ତଲେଇ ପରି ପତଳା ଥିବାରୁ)—
ଚାଁଚଡ଼ି ୧ । ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗା ମୂଳରେ ଥିବା ଜାଲ ଆକାରର ବଲ୍କଳ;
ଜାଲୀ ଗୁଣ୍ଡ—1. A net-like thin bark at the root of a cocoanut branch.
୨ । ଅପରିପକ୍ୱ ଆମ୍ବଫଳର ନୂତନ କୋମଳ ଟାକୁଆ—2. The newly hardened stone of a newly developed mango fruit.
ଚାଁଛା ୩ । (ସଂ. ତକ୍ଷଣ) ଚାଞ୍ଛିବା; ଚଞ୍ଚା—
ଖୁରଚନ 3. Scraping.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତକ୍ଷଣ)—୧ । ଯାହା ଦେହରୁ ଚୋପାକୁ ଚାଞ୍ଛିଥାନ୍ତି; ଚଞ୍ଚା—1. Scraped of the bark.
ଚାଁଛା ୨ । ଯେଉଁ ଭୂମି ଉପରୁ ଘାସ ଆଦି ଚଞ୍ଚା ହୋଇଥାଏ—2. (land) From which grass has been scraped off.
୩ । ଗାଳିବିଶେଷ—3. A term of abuse.

ଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବି. (ଚଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା=କରଣ ଉ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ପକ୍ଷୀ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରେ)—
Chañchu
୧ । ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ—1. Bill or beak of a bird
୨ । ରକ୍ତଏରଣ୍ଡ; ନାଲି ଜେରଣ୍ଡାଗଛ; ନାଲି ଗବଗଛ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. The red variety castor seed plant.
୩ । ମୃଗ; ହରିଣ—3. Deer.
୪ । ବର୍ଷାଦିନେ ଉଠୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—4. A kind of pot-herb coming out during the rains.
ଦେ. ବି—ଚଞ୍ଚା (ଦେଖ)—Chañchā (See)

ଚଞ୍ଚୁକା—ସଂ. ବି. (ଚଞ୍ଚୁ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ—
Chañchukā Beak.

ଚଞ୍ଚୁପୁଟ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ଚଞ୍ଚୁ+ପୁଟ)—ପକ୍ଷୀର ବୁଜି ଥଣ୍ଟ ବୁଜା ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥା—The bill of a bird when shut; the cavity enclosed by the upper and the lower beaks of a bird.
Chañchuputa

ଚଞ୍ଚୁପ୍ରହାର—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚଞ୍ଚୁ+ପ୍ରହାର)—ଥଣ୍ଟରେ ଠୁଙ୍କିବା ବା ଥଣ୍ଟରେ ହାଣିବା; ଥଣ୍ଟ ମାରିବା—A peck with a beak.
Chañchuprahāra

ଚଞ୍ଚୁଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (ଚଞ୍ଚୁ+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ପକ୍ଷୀ—
Chañchubhrut Bird.

ଚଞ୍ଚୁର—ସଂ. ବିଣ. (ଚଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—
Chañchura ଦକ୍ଷ; ନିପୁଣ—Active; clever; expert; skilful.
(ଚଞ୍ଚୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ—A kind of pot-herb.

ଚଞ୍ଚୁରୀ—ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଞ୍ଚୁର+ଈ)—ବାୟାଚଢ଼େଇ—
Chañchurī Tailor-bird.

ଚଞ୍ଚୁସୂଚି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଞ୍ଚୁ+ସୂଚି)—୧ । ବାୟାଚଢ଼େଇ—
Chañchusūchi 1. The tailor bird.
୨ । କାରଣ୍ଡବ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of gander.

ଚଞ୍ଚୂ—ସଂ. ବି—ଚଞ୍ଚୁ (ଦେଖ)
Chañchū Chañchu (See)

ଚଞ୍ଛା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ)—ଚଞ୍ଚା (ଦେଖ)
Chañchhā Chañchā (See)

ଚଞ୍ଛାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଞ୍ଛିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chañchhāibā Causative of Chañchhibā.

ଚଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଭେଦ କରିବା—
Chat (root) 1. To pierce.
୨ । ଭାଙ୍ଗିବା—2. To break.
୩ । ବଧ କରିବା—3. To kill.
୪ । ହିଂସା କରିବା—4. To injure.
୫ । ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—5. To rub.
୬ । ପୃଥକ୍ କରିବା—6. To separate.
୭ । ଘୋଡ଼ାଇବା—7. To cover.
୮ । ଫଟାଇବା—8. To split.

ଚଟ—ଦେ. ଅ. (ସ ଝଟିତି; ସଂ. ଚଟୁଲ+ଚଞ୍ଚଳ)—
Chat ୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—1. Presently.
चट ୨ । ଝଟିତି; ଝଟ୍—2 Immediately; sharp.
चट ୩ । ଚଞ୍ଚଳ—3. Quickly.
ଗୋପାଳ ବାବୁ ଭଗବତୀ ଭାଉଣୀ ନାମ ଚଟ୍ ବୁଝିଗଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚଟ୍‌କନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଟକଣା—
Chatkan Slap.

ଚଟକରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତି ଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର; ତୁରନ୍ତ—
Chatkari Immediately; at once; instantly; presently.
चटकरे
चटसे
ଚଟ୍‌କନା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଟ୍‌କଲ

୧.	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ଂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଂ୍ୟ	ଇଅ	ଷ୍ପ	ନୃ

ଚଟ୍‌ପଟ୍—ଦେ. ଅ. (ସ. ଝଟିତ)—
Chatpaṭ ୧ । ଚଟ୍ (ଦେଖ)
चटपट 1. Chaṭ (See)
चटपट ୨ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଭଣ୍ଡାର ଉପରେ ଛୁରି ଘଷିବାର ଶବ୍ଦ-
2. Sound produced by the strapping of a razor.
୨ । ଶୀଘ୍ର ସହିତ—2. Briskly; quickly.

ଚଟ—ଦେ. ବି. (ସ. କଟା)—୧ । ଥଳ; ବୋରା; ଅଖା —
Chaṭa 1. Gunny bag; sack cloth.
चट ୨ । ଚଟେଇ; ମସିଣା—2. Mat.
जुट, टाट ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—
ଝୋଟ—Jute.
ଦେ. ଅ—ଚଟ୍ (ଦେଖ)
Chaṭ (See)

ଚଟକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ଚଟ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chaṭaka ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ— Sparrow.
ଚଟକା } ସ୍ତ୍ରୀ. ଦେ. ବି. (ସ. ଚଟ ଧାତୁ=ଭେଦନ)—
ଚଟ୍‌କା ୧ । ପୂର୍ବାନୁଭୂତ ସୁଖ ଓ ସ୍ୱାଦ ଭୋଗ କର-
ଚଟକ୍‌କା ବାର ଲୋଭ ବା ଆଶା—
चटक 1. Hankering after a thing once tasted; craving for a food once tasted.
चटक ୨ । ଜାକଜମକ; ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର; ଛଟା; ଚମକ—
2. Grandeur; splendour; glamour.

ଚକଣ ଚଟକେ ଖେଳ ହୋଇ ରହୁ ଏବେ କାଳ
କ ଦଶା ହେଲଣି ଅରେ ହେଜ ମନରେ ।
ଭକ୍ତକବି. ଗୀତଲହରୀ ।

୩ । ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ରୁଚି—3. Relish.

ଚଟକଣା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସ. ଚପଟ)—ଚାପୁଡ଼ା—
Chaṭakaṇā A slap.
चड़ ଗାଲେ ଚଟକଣା କାନେ କାନ ମୋଡ଼ା
चपत, चपट ଖାଇବାକୁ ବଡ଼ ଖୁସି ପାଇଁ ।
ଭକ୍ତକବି. ଗୀତଲହରୀ ।

ଚଟକଣି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଚାପୁଡ଼ା; ଚାପୁଡ଼—
Chaṭakaṇi Slight slap.

ଚଟକଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କଳରେ ଅଖା ବା ବସ୍ତା ତିଆର ହୁଏ—
Chaṭakaḷa 1. Gunny making machine.
चटकल ୨ । ବସ୍ତାତିଆର କାରଖାନା—
टाटकाकल 2. Gunny bag factory.

ଚଟକ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୋଭ ଦେଖାଇ ବଶ କରିବା—
Chaṭaka lagāiba To captivate by making a
चटक लागान person taste a thing once.
चटक लगाना

ଚଟକଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୋଭ ଲାଗିବା—
Chaṭaka lāgibā Hankering after a thing once
चटकलागा tasted.
चटकलगना

ଚଟକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଚଟକ+ଆ)—୧ । ମାଈ ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—
Chaṭakā 1. A hen-sparrow.
୨ । ପିପ୍ପଳୀ ମୂଳ—2. Root of long pepper.
ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଚପିଟ—ଚୁଡ଼ା; ଚୁଡ଼ାପରି ପତଳା)—
୧ । ଚେପଟା—1. Flat.
चाटाल, चेटका ୨ । ସମତଳ—
चपटा 2. Even.
ଦେ. ବି. (ନାମ)—ନୀଳଗିରିର ଦୁଇ କୋଶ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ
ଗୋଟିଏ ନିର୍ଝର—Name of a mountain-spring in the Nilgiri state of Orissa.

ଚଟକାଇବା—ଦେ କ୍ରି.—୧ । ଚେପଟା କରିବା—
Chaṭakāiba 1. To flatten.
୨ । ଚଟାଇବା—2. To cause to lick.

ଚଟକାମୁଖ—ଦେ. ବି.—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Chaṭakā mukha A kind of weapon.

ଚଟକାମୁହାଁ—ଦେ ବିଣ. ପୁଂ.—ଯାହାର ମୁହଁ ଚେପଟା—
Chaṭakāmuhāṅ Flat-faced.
(ଚଟକାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଟକାର—ସ. ବିଣ.—ଚଟକା; ଚେପଟା—
Chaṭakāra Flat (Howells)

ଚଟଚଟ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ସୁଦାହ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଚଞ୍ଚଳ
Chaṭachaṭa ଚଞ୍ଚଳ ଅଗ୍ନି ଲାଗିବାର ଶବ୍ଦ—1. Sound of
चटचट fire setting into easily combustible materials.
चटचट ୨ । ବାହୁକୁ ଭୂମିରେ ଆଘାତ କରିବା ଓ ଚପେଟାଘାତରୁ
ଜାତ ଶବ୍ଦ—2. Sound of slapping and of striking the arms on the ground.

ମାରନ୍ତେ ଭଟେ ଟେକେ ଭୂମିରେ ବାହାପଟ,
ଉଠଇ ଶୁଭେ ମହା ଧ୍ୱନି ଚଟ ଚଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

चटचटे ଦେ. ବିଣ.—ଅଠାଳିଆ; ଅଠାପରି ଲାଗିବା—
चिपचिपा Gummy; sticky.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅବିଳମ୍ବେ; ଅତି ଚଞ୍ଚଳ—
Without dealy; instantly.

ଚଟଚଟା—ସ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଅଗ୍ନି ଜଳିବାର ଚଡ଼ ଚଡ଼
Chaṭachaṭā ଶବ୍ଦ—1. Cracking of burning fire.

ହାସେ ଖଡ଼ ତାଳି ପଳାଇବେ ଶୁଣି ସେ ଅନଳ ଚଟ ଚଟା ।
ରଘୁନାଥ. ପାଟଣୀ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଶସ୍ତ୍ରାଦିର ସଂଘର୍ଷଣଜନିତ ଶବ୍ଦ— 2. Clashing sound of weapons.

ଚଟଚଟାୟନ—ସଂ. ବି. (ଚଟଚଟା ନାମ ଧାତୁ + ଅନ)—ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ—
Chaṭachaṭāyana Cracking

ଚଟଚଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.— ଚଟଚଟ (ଦେଖ)
Chaṭachaṭiā Chaṭachaṭa (See)

ଚଟଚାଟ—ଦେ. ଅ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ.—ଚଟଚଟ (ଦେଖ)
Chaṭachāta Chaṭachaṭa (See)

ମଲ୍ଲମର ଭୁଅନ୍ତେ ଭୂହେଁ ବାହାପଟ,
ତହୁଁ ଜାତ ହେଲା ଶବଦ ଚଟଚାଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚଟଣି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚଷଣୀ)—ଖଟା ଫଳ, ଲୁଣ, ଲଙ୍କା ଓ ମିଠା
Chaṭaṇi ଏକତ୍ର ବଟା ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରୁଚିକର ଅମ୍ଳପ୍ରଧାନ ଲେହ୍ୟ;
চাটনী ଚଟ୍ଣି—1. Sauce; chutny; chutnee.
चटनी [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରୀତିପ୍ରଦ କଥା; ରସିକତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟ— 2. (fig) Witty saying; witticism wit and humour.

ଚଟଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବାଟି ଲେହ୍ୟରେ
Chaṭaṇi karibā ପରିଣତ କରିବା—1. To prepare sauce by bruising.
চাটনীকরা ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦଳିବା; ଧ୍ୱସ୍ତବିଧ୍ୱସ୍ତ କରିବା—
चटनीबनाना 2. (figurative) To crush.

ସେଥିରେ ରାକ୍ଷସ ଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାବେଳକେ ଦେଖି ଚଟଣି କରିଦେଲା ।
ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ—ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଚଟଣିପତ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି. (ଏ ପତ୍ରକୁ ବାଟି ଲୋକେ ଚଟଣି
Chaṭaṇipatra ତିଆରି କରୁଥିବାରୁ)—ଧନିଆ ପତ୍ର— Coriander.

ଚଟଣିପତ୍ର ମଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଧନିଆ— Coriander.
Chaṭaṇipatra mañji

ଚଟତ୍କାର—ସଂ.ବଣ. (ଚଟତ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chaṭatkāra ଅସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦକାରକ— Making a slight slapping sound.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ଅ)—ଅସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦକରଣ— Low slapping sound.

ଚଟନ—ସଂ. ବି. (ଚଟ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଫଟାଇବା;
Chaṭana ଫାଟିଯିବା—1. Splitting; cracking.
୨ । ଟୁକୁଡ଼ା ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଯିବା— 2. Falling to small pieces.

ଚଟପଟ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଝଟିତି)—ଝଟିତି; ଅତିଶୀଘ୍ର—
Chaṭapaṭa Swiftly; instantly.
চটপট্;
चटपट

ଚଟପଟି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚର୍ମପଟ୍ଟ) —ଯେଉଁ ଚର୍ମପଟ୍ଟରେ ଭଣ୍ଡାରି
Chaṭapaṭi କ୍ଷୁରର ଧାରକୁ ମସୃଣ କରେ—
চামাতি; চামাটি 1. Barber's strop.
चमोटी; चमोटा ୨ । ତ୍ୱରା—2. Haste; swiftness.

ଚଟପଟିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚଟୁଳ=ଚଞ୍ଚଳ+ପଟୁ)—
Chaṭapaṭiā ୧ । ଅତି ଚଞ୍ଚଳ—1. Hasty.
চটপটিয়া ୨ । ତ୍ୱରିତ—2. Brisk; swift.
(ଚଟପଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଟରପଟର—ଦେ. ଅ—ଚଟ୍‌ପଟ୍ (ଦେଖ)
Chaṭarapaṭara Chaṭpaṭ (See)

ଚଟଲଫିରଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ରୋଗବିଶେଷ—
Chaṭalaphiraṅgi A kind of disease.

ଚଟା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚଷଣ) ଚାଟିବା କର୍ମ—
চাটা 1. Act of licking.
चटाइ ୨ । କୁମ୍ଭାରମାନେ ବାମହାତରେ ହାଣ୍ଡିକୁ ଧରି ଡାହାଣ ହାତରେ କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡିଅଦର ପିଠିକୁ ଯେଉଁ ଚଟକା କାଠର କୋବା ଦ୍ୱାରା ଚାପୁଡ଼ାନ୍ତି—2. A flat piece of wood which the potters pat over a newly made unbaked earthen pot.
[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡିର ତଳପାଖରେ ବାମ ହାତଦ୍ୱାରା 'ପିଣ୍ଡି' ଧରିଥାନ୍ତି ଓ ପିଣ୍ଡି ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନର ଉପରପାଖକୁ ଚଟାଦ୍ୱାରା ଚାପୁଡ଼ାନ୍ତି ।]
চাটা ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଚାଟେ—1. Licking.
चटोरा; चट्टू ୨ । (ଗାଳି) ଅଇଁଠାଖିଆ—2. (a term of abuse) Licking the food left by another.
ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି. (କୋଡ଼ିକାଙ୍କଅଦରେ) ଥରେ ହାଣିବା— One stroke with the spade.
(ଯଥା—ସେ ଝାଡ଼ରେ କୋଡ଼ିରେ ଚଟାଏ ମାରିଲା ।)
ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—କୋଡ଼ିକାଙ୍କଅଦ ଥରେ ହାଣିଲେ ଯେଉଁ ମାଟି ସମ୍ଭାଳି ଯିବ—(earth) Which will withstand one stroke of a spade.
(ଯଥା—ଏ ଘଳଅରେ ଚଟାମାଟି ପକାଅ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ତୁଳ. ବଂ. ଚଟା) ବି.—୧ । ରାଗ, କ୍ରୋଧ— 1. Anger; rage.
୨ । ରାଗିବା—2. Being angry.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଡ଼ୁ (ଦେଖ) Chardu (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଚେପଟା; ଚଟକା— 1 Flat.
୨ । ସମତଳ—2. Level.
୩ । ଶୁଖିଲା—3. Dry.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ସ

(ଯଥା—ବଳଟା କାଟଦେଲେ ଘୋଷସ୍ଥିଟା ଚଟା ପଡ଼ିଯିବ ।)

୪ । ଚଠା (ଦେଖ)
4. Chaṭhā (See).

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ସାନ; କ୍ଷୁଦ୍ର—Small; tiny.
(ଯଥା—ଚଟା ଛୁଆଟି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଲହୁଲାଣି ।)

ଚଟାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଟୁ=ବ୍ରତଧାରୀମାନଙ୍କ ଆସନ; କଟ= ତୃଣାସନ)—ତୃଣାସନ; ମସିଣା—
Chaṭāi
চাটাই; চেটাই; চেটা Grass-mat; a mat made of reeds.
चटाई ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. ଚଟ୍ଟା) ବି—ଗୃହ ତଳେ ପାରିବା ବାଉଁଶପାତିଆର ପଟି; ତଳେଇ—
A mat woven with thin bamboo-laths.

ଚଟାଇ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି —ଭୂମିଉପରେ ମସିଣାକୁ ଲମ୍ବକରି
Chaṭāipakāibā ପକାଇବା—To spread a mat on the ground.
চটাইপাতা
चटाई बिछाना
ଚଟାଇଁ ପାଡ଼ିବା
ଚଟାଇ ପାରିବା
ଚଟାଇ ବିଛାଇବା
ଚଟାଇ ଲମ୍ବାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚଟାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି (ତୁଳ. ହି. ଚଟାନ)—(ଚଟିବା
Chāṭāibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ରଗାଇବା; ରାଗ କରାଇବା; ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—To tease; to make angry; to irritate.
চাটান ଦେ. କ୍ରି. (ଚାଟିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
चटाना ଚାଟିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଇବା—
To cause another to lick; to cause to lap.

ଚଟାକ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଚଟୁଲ)—ଶୀଘ୍ର; ଭୁରକ୍ତ—
Chaṭāk Quickly.
চটকরে
चटाक्

ଚଟାଚଟ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଂ (ସଂ. ଚଟୁଲ)—ଅତିଶୀଘ୍ର—
Chaṭāchaṭ Very quickly.
চটাপট
चटापट

ଚଟାଚଟି—ଦେ. ବି—୧ । (ପଶୁମାନଙ୍କର) ପରସ୍ପର ଦେହକୁ ଚାଟିବା
Chaṭāchaṭi କର୍ମ—1. Act of beasts licking each other's body.
চাটাচাটি
चटाचटि ୨ । ରଗାରଗି; ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ରାଗିବା—
চটাচটি 2. Being angry with each other.

ପରସ୍ପର ଚଟାଚଟି ପୁଣି ଗଡ଼ାଗଡ଼ି—ମଧୁସୂଦନ. କବିତା ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରସ୍ପରର ଦେହକୁ ଚାଟୁଥିବା—
1. Licking each other.

୨ । ପରସ୍ପରପ୍ରତି କ୍ରୁଦ୍ଧ—2. Mutually angry.

ଚଟାଡାଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଡ଼୍କାଠି (ଦେଖ)
Chaṭāḍāṅga Charḍukāṭhi (See)

ଚଟାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ସମତଳ ଭୂମି—1. Level ground.
Chaṭāṇa ୨ । ପଥୁରିଆ ସମତଳ; ପ୍ରସ୍ତର ଶିଳାପଟଳ—
চটান 2. Rocky even surface.
चट्टान ୩ । ଗୃହତଳ—3 Floor of a house.
୪ । କୋଠା ଘରର ପକ୍କା ସମତଳ—
4. The pucca floor of a building.

ଚଟାତ୍—ଦେ. ଅ (ସଂ. ଝଟିତି; ହଠାତ୍)—୧ । ହଠାତ୍—
Chaṭāt 1. Unexpectedly.
চটাত্ ୨ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—2. At once.
चटाक
ଚଟାତ୍କରି
ଚଟାତ୍କିନା
ଚଟାତ୍କିନି } ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ଶୀଘ୍ର—3. Quickly; briskly.

ଚଟାଳ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର—(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)
Chaṭāla Quickly; sharp.

ଚଟାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍ ଚେପଟା—
Chaṭāḷiā Slightly flat; flattish.
চাটাল
चिपटासा

ଚଟି—ଦେ. ବି (ଫା. ଚତ୍ରୀ=ତମ୍ବୁ, ଡେରା; ତମ୍ବା ସଂ. ଚର)—
Chaṭi ୧ । ପାନ୍ଥଶାଳା; ପଥିକମାନଙ୍କ ବିଶ୍ରାମାର୍ଥ ମାର୍ଗନିକଟରେ
চটী ନିର୍ମିତ ଗୃହ—1. Rest house along a road;
चटी traveller's rest house; serai.

ଅଳ୍ପଦିନ ସ୍ଥିତ ଯହିଁ ଭବଚଟି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଦରବାର ।

୨ । ଏହାକୁ ପିନ୍ଧି (ଚାଲିବାବେଳେ ଏଥିର ତଳାରେ ଗୋଇଠି ବାରଂବାର ବାଜି ଚଟ୍ ଚଟ୍ ଶବ୍ଦ ହେଉଥିବାରୁ) ପଛ ନ ଥିବା ଯୋତା—2. Slippers.

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବହି—
Pamphlets; booklets.

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ (ତୁଳ. ବଂ. ଚଟୀ)—
୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—1. Little; small.
୨ । ସାନ; କନିଷ୍ଠ—2. Younger; junior.
(ଯଥା—ଚଟିବାବୁ ।)
୩ । ପତଳା—3. Thin.
(ଯଥା—ଚଟି ବହି ।)

ଚଟିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଟକ)—ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—
Chaṭiā Sparrow; martins.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚଟାଇ ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଖଜୁରିପତ୍ରର ବୁଣା ପଟି—
ଚିତ୍ତା; ଗାଁଡା A mat woven with datepalm leaves.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚଟକା—Flat.

ଚଟିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ(ଚଟକ+ଆ)--ଚଟକୀ; ମାଈ ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ—
Chaṭikā Hen sparrow.

ଚଟିବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ବ. ଚଟା)—କ୍ରୁଦ୍ଧହେବା; Chaṭibā ରାଗିବା—To be angry.

ଚଟୁ—ସ. ବି (ଚଟ୍ ଧାତୁ=ଭେଦନ କରିବା+କରଣ. ଉ)—
Chaṭu ୧ । ଚାଟୁବାକ୍ୟ—1. Flattery.
୨ । ଚିତ୍କାର ଶବ୍ଦ—2. Scream.
୩ । (+କର୍ତ୍ତ୍ତୃ. ଉ) ଉଦର; ପେଟ—3. Belly.
୪ । ବ୍ରତଧାରୀମାନଙ୍କ ଆସନବିଶେଷ—4. A kind of seat for persons observing fasts.

ଚାଟୁ ଦେ. ବି (ସ. ଦର୍ବି; ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରଭୃତି
ଚଲୌନା ଘାଣ୍ଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚେପଟା ଦଣ୍ଡ; ଦର୍ବୀ—
A flat stick to stir curry etc on fire; pot stick; stick ladle.
ନାନାଜାତି ପାକ ରସେ ଚଟୁପଣେ,
ଚତୁର ଭାର ସ୍ୱାଦୁ ଜାଣେ କତ୍ତ କ ଦେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କରଚୁଲ; କରଚୁଲି—A big metal spoon for agitating boiling food.

ଚଟୁଆ—ଦେ. ବି (ସ. କଟି)—୧ । ପଛୁଆ; ପିଚ୍ଛ ଓ ଜଂଘ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶ;
Chaṭuā କଟି ଓ ଅଣ୍ଟୁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗୋଡ଼ର ପଛ ଅଂଶ—
ପାଛା 1. Hip; the back of the thigh.
କୁଲ୍‌ହା ପୁଟା ସେ ଶବଦ ମୋର ହାତରୁ ଫିଙ୍ଗିଲା
ଦିଗନ୍ତରେ ବାଜ ଚଟୁଆ ଫୁଟିଗଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।
୨ । ମୃଗାଦିର ପଛୁଆ—
2. The ham hip of beasts; haunch.
୩ । ଧାନ ବିଅରରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
3. A sort of weed growing in paddy fields.
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ, କାଣ୍ଡ ଚେପଟା, ପତ୍ର ଲମ୍ବାପରି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାନ ଚଟୁ—Small stick-ladle.

ଚଟୁଆଫୁଲା—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—
Chaṭuāphulā Black quarter; a disease of cattle.

ଚଟୁଆମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି (ଚଟୁପରି ଯାହାର
Chaṭuāmuṇḍā ମୁଣ୍ଡ ଚେପ୍ଟା)—A term of abuse
(ଚଟୁଆମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) applied to males.

ଚଟୁଚଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଚଟୁଦ୍ୱାରା ପାକହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ
Chaṭuchalāibā ଘାଣ୍ଟିବା—1. To stir up the contents of a pot with a ladle.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣା ଜାଣିବା ପଣର ବା ବାହାଦୁରୀ ଦେଖାଇ ଦେବା ବା ପ୍ରୌଢ଼ି କରିବା—
2. (fig.) To boast of one's knowledge.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କିଛି ନ ବୁଝି ନ ସୁଝି ଗୋଟିଏ ଅଶାଢ଼ୁଆ ଆଦେଶ ଜାରି କରିବା—3. (fig.) To pass an order without mature consideration.

ଚଟୁଣି—ଦେ. ବି.—ଚଟଣି (ଦେଖ)
Chaṭuṇi Chaṭaṇi (See)

ଚଟୁତ୍ରାସ—ଦେ. ବି.—ଲୁହାର ଚଟୁକୁ ଉତ୍ତପ୍ତକରି ତାହାରେ ଜଳ ଛାଟି ଭାପରେ ଜୁମୁଡ଼ି
Chaṭutrasa ରୋଗରେ ଫୁଲିଥିବା ଗାଲ ପାଖରେ ଦେଖାଇ ଫୁଲାଯାଗାକୁ ସେକିବା—Fomentation of the smotten cheek by holding a red hot ladle near it.
ଦେ. ବି—ଭୟ ବା ଲଜ୍ଜାରେ ବିବର୍ଣ୍ଣ—Pale through fear.
(ଯଥା—ଏକଥା ଶୁଣି ତା ମୁହଁ ଚଟୁତ୍ରାସ ପଡ଼ିଗଲା—
ଅପର୍ଣ୍ଣା. ଦଣ୍ଡଲୁମାଇଁଛୁଇଁ)

ଚଟୁଳ—ସ. ବିଣ. (ଚଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଲ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—
Chaṭuḷa 1. Restless; unsteady.
(ଚଟୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚପଳ—2. Fickle.
୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful; nice.
୪ । ପ୍ରିୟବାଦୀ—4. One who speaks kindly.

ଚଟୁଳା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚଟୁଳ+ଆ) ବିଦ୍ୟୁତ୍—Lightning.
Chaṭuḷā ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚଟୁଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of chaṭuḷa.

ଚଟୁଲୋଳ—ସ. ବିଣ. (ଚଟୁ+ଲୋଲ)—୧ । ଅତିଶୟ ଚଞ୍ଚଳ; ଅତ୍ୟନ୍ତ
Chaṭuloḷa ଚପଳ—1. Very unsteady; very fickle.
(ଚଟୁଲୋଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅତିଶୟ ସୁନ୍ଦର—
2. Very graceful or charming; lovely.
୩ । ଥରୁଥିବା—Trembling; tremulous.
୪ । ଚାଟୁକାରୀ—4. Flattering.

ଚଟେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚଟାଇ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Chaṭei (etc) Chaṭāi (etc) (See)
ପ୍ରାଦେ.(ଯାଜପୁର) ବି.—ନଡ଼ିଆ ଛପା; ଗୁଞ୍ଚ—A mat made of cocoanut leaves woven with each other.

ଚଟ୍ଟ—ସ. ବି.—ଛାତ୍ର; ଚାଟ—Student; pupil.
Chaṭṭa ଶିଷ୍ୟ; ଚେଲା—Desciple.

ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ—ସ.ବି. (ଆଧୁନିକ) ସ.ଚଟ୍ଟଳ+ଗ୍ରାମ);ସ.ଚୈଟ୍ଟଗ୍ରାମ. M.W)-
Chaṭṭagrāma ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ତହିଁର ସଦରଧାମ; ଚାଟଗାଁ—Chittagong; name of a district and its capital in the province of Bengal.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଓ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉସ୍ମ	ତ୍ଥ	ଷ୍ଟ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣ ଉପକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ କୋଣକୁ ଲାଗି ଅଛି । ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ବ୍ରିଟିଶ-ଶାସିତ । ଏଥିର ପୌରାଣିକ ନାମ ଚଟ୍ଟଳ ଓ ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଏହାର ନାମ ଇସ୍ଲାମାବାଦ୍ ଥିଲା; ଏହାର ଇଂରାଜୀ ନାମ ଚିଟ୍ଟାଗଙ୍ଗ୍ ଓ ବଙ୍ଗୀୟ ନାମ ଚାଟଗାଁ]

ଚଟ୍ଟଳ—ସଂ. ବି—ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମର ପୌରାଣିକ ନାମ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
Chaṭṭaḻa The old name of Chittagong.
[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ସମୟର ନାମ ଇସ୍ଲାମାବାଦ୍ ।]

ଚଟ୍ଟି—ଦେ. ବି—ଚଟି (ଦେଖ)—
Chaṭṭi Chaṭi (See)

ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ)--(ସଂ. ଚଟ୍ଟ—ଗ୍ରାମ, ଗ୍ରାମ+ଉପାଧ୍ୟାୟ--ଶିକ୍ଷକ)--ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Chaṭṭopādhyāya A family-title of Bengalee Brahmins.

ଚଠା, ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଗାଳି)—୧ । ଉଦରମ୍ଭରି; ପେଟୁ—
Chaṭhā 1. Greedy.
(ଚଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ଭୋଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. (a person) Attending a feast without invitation.
୩ । ଅଇଁଠାଚଟା; ପରାନ୍ନଭୋଗୀ—3. Slavishly living on the leavings of other's dishes.
୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଦଲୋଲୁପ; ଡାହାଣୀ—
4. Hankering after dainties.

ଚଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ--ଚଡ଼ିବା; ବିରକ୍ତ ହେବା; କ୍ରୁଦ୍ଧହେବା (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)--
Chaṟḏ (root) To be enraged.

ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ସଂ. ଚଟଚଟା)—
Chaṟḏchaṟḏ ୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟପରି ଚାପୁଡ଼ା ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
চড়্‌চড়্‌ চড়্‌বড়্ 1. Sound of constant slapping.
चड़चड़ ୨ । ଧାନ ଭାଜିବା ସମୟରେ ଖଇ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
2. Sound of fried paddy bursting quickly over fire.

ଦାଣ୍ଡ ବାଲିରେ ମୁଠାଏ ଧାନ ପକାଇ ଦେଲେ
ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ କରି ଖଇ ଫୁଟିଯିବ । ଫ କୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । କଞ୍ଚା ଫଳ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ଫାଟିଯିବାର ଶବ୍ଦ—
3. Crackling sound of unripe fruits in burning fire while bursting.
୪ । ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ଜଳୁଥିବା କାଠର ଶବ୍ଦ—
4. Crackling sound of wood in burning fire.
୫ । ଶୁଖିଲା କାଠ ବା ବକଲ ଫାଟିଯିବାର ଶବ୍ଦ—
5. Crackling sound of dry wood or bark breaking.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ ଶବ୍ଦ କରି—
1. Making a crackling noise.
(ଯଥା—ନିଆଁରେ ଲୁଣ ପକାଇଲେ ତାହା ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ ଫୁଟେ ।)
୨ । ଆଖି ଦେଖିଲା; ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର—
2. Before one's eyes; quickly; in quick succession.
[ଦ୍ର—ଘାଆ ବା ଦେହ ଫାଟିବା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଯଥା—ଘାଆଟା ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ ଫାଟିଗଲା; ଖୁବ୍ ଖରାରେ କାହୁଆ ଭୂମି ଶୁଖିଯାଇ ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ ଫାଟେ ।]

ଚଡ଼ଚଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍‌ଶବ୍ଦକାରୀ—
Chaṟḏchaṟḏiā Making a crackling sound.

ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Chaṟḏchaṟḏuā Chaṟḏchaṟḏiā (See).

ଚଡ଼୍‌ଚାଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ (ଦେଖ)
Chaṟḏchāṟḏ Chaṟḏchaṟḏ (See)

ଚଡ଼୍‌ଭଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚଡ଼୍‌ଚଡ଼୍ (ଦେଖ)
Chaṟḏbhaṟḏ Chaṟḏchaṟḏ (See)

ଚଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି (ତୁଳ. ବ. চড়্)--ଚାପୁଡ଼ା—
Chaṟḏa Slap.

ଚଡ଼ଉ—ଦେ. ବି—ଚଢ଼ଉ (ଦେଖ)
Chṟḏau Chaṟḏhau (See).

ଚଡ଼କ—ଦେ. ବି.—(ଚଡ଼ଚଡ଼ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ତଡ଼ିତ)—
Chaṟḏaka ୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder.
বাজ ୨ । ବଜ୍ରସୂଚି—2. Thunder bolt.
बिजलीकीकड़क ଗଳ ନଭରୁ ଗଲା ବକ ।
बिजली की तड़प ଶକଟେ ପଡ଼ିଲା ଚଡ଼କ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ତୁଳ. ବ. চড়ক; ସଂ. ଚକ୍ର; ଫା. ଚର୍ଖ=ଚକ୍ର)—
ଚଡ଼କ ପୂଜା (ଦେଖ)—Chaṟḏaka pūjā (See)

ଚଡ଼କ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନାଶ କରିବା; ବିନଷ୍ଟ କରାଇବା—(fig.) To destory.
Chaṟḏaka pakāibā

ରେ ଅଭଜିତ ସ୍ନେହ ସମ୍ପଦେ ।
ଚଡ଼କ ପକାଇ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୃଦେ—ନନ୍ଦକିଶୋର କବିତା ।

ଚଡ଼କ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ବଜ୍ରପାତ—1. The falling of thunder.
Chaṟḏaka paṟḏibā
বাজপড়া ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସର୍ବନାଶ ଘଟିବା—
बिजलीगिरना 2. (figurative) Ruination.

ଚଡ଼କ ପୂଜା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—
Chaṟḏaka pūjā (ତୁଳ. ବ. চড়ক পূজা)—
ଓଡ଼ିଶାରେ 'ପାଟୁଆ' ଉତ୍ସବ—A swinging or whirling ceremony performed by the

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌ ଦେଖିବେ

low caste Hindus on the Chaitra Samkrānti day.

[ଦ୍ର—କେତେକ ଗଡ଼ଜାତ ଓ ବାଙ୍ଗି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଉରି, କଣ୍ଡରା, ପାଣ, ଶବର ଆଦି ଲୋକେ ଏ ଉତ୍ସବ କରନ୍ତି। ଯେଉଁମାନେ ପୂର୍ବରୁ ମାନସିକ କରି ଏ ବ୍ରତ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ 'ପାଟୁଆ' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏ ଯାତ୍ରାକୁ 'ଦଣ୍ଡଯାତ' ବା 'ଝାମୁଯାତ' ବୋଲାଯାଏ। ବ୍ରତଧାରୀର ପିଠିକୁ ପୋଡ଼ା ଝୁଣା ଫିଙ୍ଗି ପିଠିର ଚମକୁ କଷ୍ଟସହନକ୍ଷମ କରାଯାଏ। ପୋଡ଼ା ଝୁଣା ମରାଯିବା ଯୋଗୁଁ ପିଠି ଚମ ଅକାଟ୍ଟ ହେଲାରୁ ପିଠିକୁ ଫୋଡ଼ି ବେଏଁଶିରା ତଳେ ଗୋଟିଏ ବନଶୀକଣ୍ଟା ପରି ବଡ଼ ମୁନିଆଁ ହୁକ ଫୋଡ଼ାଯାଏ ଓ ସେ ହୁକର ମୂଳରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗେ। ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ୬୦।୭୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ବାଉଁଶ ପୋତା ଯାଇ ସେ ବାଉଁଶର ଅଗରେ ତରାଜୁଦଣ୍ଡ ବା ନାହୁଙ୍ଗୀ ପରି ଗୋଟିଏ ନମନୀୟ ବାଉଁଶ ଲଗାଯାଏ। ସେହି ନାହୁଙ୍ଗୀର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଏକ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡରେ ପାଟୁଆର ପିଠିରେ ଫୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବନଶୀକଣ୍ଟାର ମୂଳରେ ଲାଗିଥିବା ଦଉଡ଼ିରେ ପାଟୁଆକୁ ଟାଙ୍ଗି ଦିଅନ୍ତି ଓ ପାଟୁଆ ଶୂନ୍ୟରେ ଝୁଲୁଥାଏ ଏବଂ ଲୋକେ ଆର ମୁଣ୍ଡର ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ସେ ନାହୁଙ୍ଗୀକୁ ଘୂରାନ୍ତି ଓ ପାଟୁଆ ଶୂନ୍ୟରେ ୭ ଫେରି ବା ୨୧ ଫେରି ଘାଉଁରି ଖାଇ ବୁଲୁଥାଏ। ତତ୍‌ପରେ ପାଟୁଆକୁ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ କରନ୍ତି ଓ ପାଟୁଆ ମାସେ ଯାକେ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲି ବାଜା ସହିତ ନାଚେ ଓ ଗୀତ ବୋଲେ।]

ଚଡ଼କବାଜି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର ଓ ଫା. ବାଜୀ=କ୍ରୀଡ଼ା)—
Chardakabāji ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରି ଫୁଟିବା ଏକପ୍ରକାର
চড়কবাজী ବାଣ—A kind of cracking work.
चरखाबाजी, [ଦ୍ର—ଏହା ବମ୍ବାଜି ଓ ତୋପବାଜିଠାରୁ
चरकीबाजी ଅଧିକତର ଶବ୍ଦ କରେ।]
(ଚଡ଼କାବାଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଡ଼କ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ.
Chardaka samkrānti ଚଡ଼କ ସଂକ୍ରାନ୍ତି)—ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ଚୈତ୍ର ସଂକ୍ରାନ୍ତି—The Samkrānti of the month of Chaitra.

ଚଡ଼କା—ଦେ. ବି—୧। (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚରୀ)--ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଚର୍ଚ୍ଚରୀବାଦ୍ୟ;
Chardakā ଓଡ଼ିଶାର ଚାସା ବାଜା—1. A kind of shallow drum making a crackling sound.
চিড়ফাট ୨। (ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ) କାଠ ବା ଧାତୁ ବା କାଚରେ ଖୁବ ସରୁ
चटक; कड़क ଫଟା ଦାଗ—2. Crack in a wood or glass or metalware.

ଚଡ଼କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chardakāibā ୧। ଚଡ଼କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
1. The causative form of Chardakibā.
চড়কান ୨। ଫଟାଇବା—2. To cause to crack; to split.
चटकाना ୩। ଭୟରେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ବା ଚମକିତ କରିବା—
(ଚଡ଼କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. To startle; to alarm.

ତାହା ସଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଣ ତଡ଼କ
ଚଡ଼କାଇବ ଏ ସବୁରି ହୃଦପାକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ।

ଚଡ଼କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chardakibā ୧। ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—
চড়কা 1. To make a crackling sound
चिटकना; चटकना ୨। (ଲୁଣ ନିଆଁରେ)ଚଡ଼ ଚଡ଼ ହୋଇ ଫୁଟିବା—
2. To crackle (said of particles of salt thrown into fire).
୩। (ପଟା ଆଦି) ଚଡ଼ ଚଡ଼ ହୋଇ ଫାଟିଯିବା—
3. (planks) To be cracked.
୪। (ବିଜୁଳି ଆଦି) ଘନଘନ ଝଟକିବା—
4. To flash repeatedly.
୫। (ମନ) ଘୋର ଗର୍ଜ୍ଜନନାଦ ଶୁଣି ଚକିତ ବା ତ୍ରସ୍ତ ହେବା—5. (mind) To be startled; to be alarmed.
୬। (କାଦୁଅ ମାଟି) ଖରାରେ ଶୁଖି ଫାଟିଯିବା—
6. To crack (said of dried up clayey soil.)

ଚଡ଼ଚଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚଡ଼ ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Chardachardāibā To make a crackling sound.

ଚଡ଼ଚଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧। ବଜ୍ରପାତ—
Chardachardi 1. Stroke of lightning.
୨। ଚଡ଼କ; ବଜ୍ରସୂଚି; ବଜ୍ର—2. Thunderbolt.

ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଉପରେ ପଡ଼ଇ ଚଡ଼ଚଡ଼ି। ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ।

[ଦ୍ର – ଘଡ଼ଘଡ଼ି=ମେଘ ଗର୍ଜ୍ଜନ; ଚଡ଼ଚଡ଼ି=ବଜ୍ରସୂଚି।]
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—(ତୁଳ. ବଂ. ଚଡ଼ଚଡ଼ି)—
ସନ୍ତୁଳା ତିଅଣ—A kind of curry with very little water left in it.

ଚଡ଼ ଚାପଡ଼—ଦେ. ବି.—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ଚଡ଼ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ+ସଂ.
Charda chāparda ଚପଟ)—୧। ଚାପୁଡ଼ା—1. Slap.
চড়চাপড় ୨। ଚାପୁଡ଼ାରୂପ ଦଣ୍ଡ—
चपत 2. Punishment in the shape of slaps
(ଚଡ଼ଚାପୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଅବଧାନ୍! ଆଗ ମାଇପକୁ ଚଡ଼ଚାପଡ଼,
ପଛ ମାଇପକୁ ସାବଧାନ୍। ତଗ।

ଚଡ଼ତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—(ସଂ. ଚର ଧାତୁ; ତୁଳ. ବଂ.
Chardati ଚଡ଼ତି)—୧। ଆରୋହଣ—1. Riding.
(ପଡ଼ତି—ବିପରୀତ) ୨। ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗମନ—2. Ascent; rising up.
୩। ବୃଦ୍ଧି; ବଢ଼ିବା—3. Increase.
୪। ମୂଲ୍ୟବୃଦ୍ଧି—4. Rise in price.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଚଢ଼ନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର)—ବି.—୧ । ଆରୋହଣ—
Chardan 1. Ascending.
୨ । (ପଶ୍ୱାଦିର) ପୃଷ୍ଠରେ ଆରୋହଣ—2 Riding.
୩ । ବର୍ଦ୍ଧନ—3. Increasing.
୪ । ଜଡ଼ାଉ କାମ କରିବା; ଖଚିତ କରିବା—
4. Mounting a gem on a metal.

ଚଢ଼ନ୍‌ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ ଓ
Chardan-dār ହି)—୧ । ଆରୋହୀ—1. Riding.
୨ । ଅଳଙ୍କାରରେ ଜଡ଼ାଉ କରିବା କାରିଗର—2. An artisan who mounts gems on an ornament.
୩ । ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ଜଡ଼ାଉ କାମ ହୋଇଥାଏ—
3. Mounted ornament; gem-set ornament.
୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଝାଇମାଲକୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ଗାଡ଼ି, ଡଙ୍ଗା ବା ରେଲରେ ଯାଏ—4. A passenger who accompanies the merchandises laden in a cart, boat or rail.

ଚଢ଼ୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାଶତୃଣ (ଦେଖ)
Chardayā Kāśatruṇa (See)
ଦେ. ବି—ଚଢ଼େୟା (ଦେଖ)—Chardheyā (See)

ଚଢ଼ୟା ଅଠା—ଦେ. ବି—ପକ୍ଷୀ ଧରିବା ନିମିତ୍ତ ଅଠାକାଠିରେ ଦିଆଯାଇ-
Chardayā aṭhā ଥିବା ଅଠା—Bird-lime.

ଗୃହସ୍ଥ ମାଧୁରୀକ୍ଷା ଗୃହାଣୀ ଚଢ଼ୟା ଅଠା
ଦ୍ୱିବଳ ଲଳିତ ଠାଣି ନିଜଗ କାଣି ସେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଢ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚର୍)—୧ । ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ବନ୍ୟା ବେଳେ
Chardā ସ୍ରୋତଦ୍ୱାରା ସ୍ତୂପୀକୃତ ବାଲି ବା ପଙ୍କ; ପଠା,—
ଚଡ଼ା 1. Sand-bank; alluvion or accretion formed
ପଲ୍ଲି; କଚ୍ଛାର in the bed of a river.
ଚଡ଼୍ା ୨ । (ସଂ. ଚର ଧାତୁ) ଆରୋହଣ—2. Ascending.
ଚଢ଼ାଇ ୩ । ଉଠାଣି—3. Ascent.
୪ । ପ୍ରଶ୍ନ—(ବିପରୀତ—ଉତ୍ତର)—4. Question
ଚଢ଼ା (ଦେଖ)— Chardha (See)

ଚଢ଼ାଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚଢ଼ାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chardāi (etc) Chardhāi etc (See)

ଚଢ଼ାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଚଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Chardāibā 1. Chardhāibā (See)
୨ । ଧନୁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇବା—2. To put the string
(ଚଢ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) into the bow; to string a bow.

ଚଢ଼ାଏବା ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Chardāebā Chardhāibā (See)

ଚଢ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଚର+ପତନ)—ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ସ୍ରୋତ-
Chardā pardibā ଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଲି ବା ମାଟି
ଚଡ଼ାପଡ଼ା ଜମା ହୋଇ ଯିବା—Formation of alluvial
ଚରପଡ଼ନା deposit or sand-bank in the bed of a river.

ଚଢ଼ୁ—ଦେ. ବି—୧ । ରୋଗ ନିବାରଣାର୍ଥ ତପ୍ତଲୌହଦ୍ୱାରା ଜୀବଶରୀରର
Chardu କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଦିଆଯିବା ଦାଗ; ଚିହ୍ନ; ଦାଣୀ—
ସେଁକ; ଦାଗ 1. Cauterization; branding marking
ଦାଗ; ଛାପ; ଚରକା with a hot iron.
୨ । ଗରମ ଲୌହଦ୍ୱାରା ଦେହରେ କରାଯିବା ଚିହ୍ନ—
2. A mark with a branding iron.

ଚଢ଼ୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ଭୁଲ. ସଂ. ଚରୁ; ଚରୁସ୍ଥାଲୀ)—
Chardua ଧାତୁର ଥାଳିଆ—Small metal plate.

ଚଢ଼ୁକାଠି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୌହଶଲାକାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଉତ୍ତପ୍ତ କରି
Chardukāṭhi ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରରେ ଚଢ଼ୁ ଦିଆଯାଏ—
ଦାଗନୀ Searing iron; an iron used for canterising.
ଚରକାଠୀ

ଚଢ଼ୁ ଘିନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଗାଇ ହେବା; ଆପଣା ଶରୀରରେ ଚଢ଼ୁ ଦାଗ
Chardu ghinibā ଗ୍ରହଣ କରିବା—To allow one's self
ଦାଗଲଓୟା to be seared.
ଦାଗଲେନା; ଦଗବାନା; ଛାପଲେନା

ଚଢ଼ୁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ଶରୀରରେ ଚିହ୍ନ ମାରିବା; ଦାଗିବା—
Chardu debā To sear another's body.
ଦାଗା
ଦାଗନା; ଚରଦେନା; ଛାପଦେନା

ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—ଚଢ଼ାଇ (ଦେଖ)
Chardei Chardhāi (See)

ଚଢ଼େୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚଢ଼ୟା (ଦେଖ)
Chardeyā Chardayā (See)

ଚଢ଼ଇ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଚଢ଼ୁଇ)—
Chardhai ଚଢ଼ାଇ (ଦେଖ)—Chardhāi (See)

ଚଢ଼ଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—୧ । ଉଠାଣି—1. Ascent.
Chardhau ୨ । ଉଠିବା କର୍ମ—2. Act of ascending.
ଚଡ଼ାଈ; ଚଡ଼ାଉ ୩ । ଚଢ଼ାଉ; ଆକ୍ରମଣ—3. Attack,
ଚଢ଼ାଈ; ଚଢ଼ାଉ

ଚଢ଼ଉ ଜୋତା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଜୋତାର ପଛ ପାଖ ବା ଏଡ଼ୀର
Chardhau jotā ଚମଡ଼ା ଗୋଇଠି ଉପରକୁ ଉଠିଥାଏ—
ଚଢ଼ୌଵା High-backed shoes.

ଚଢ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—ଚଢ଼ା (ଦେଖ)
Chardhā Chardā (See)
ଚଡ଼ା ବିଣ—୧ । ଆରୋହୀ—1. Riding; ascending.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

चिढ़ाय, चढ़ाइ (ଯଥା—ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ା ଲୋକ ।)

୨ । ମହର୍ଗ, ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ—

2. High; dear; of high price.

ପୁଣି ଦର ଭାରି ଚଢ଼ା । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୩ । ଯାହା ଉପରେ ଚଢ଼ାଯାଏ (ଘୋଡ଼ା; ହାତୀ)—

3. Used in riding; riding (horse or elephant).

୪ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ (କଥା)—

4 Loud; high-toned (speech).

୫ । ଉଦ୍ଧତ (ସ୍ୱଭାବ)—5. Irritable (temper).

୬ । ଉଠାଣିଆ (ରାସ୍ତା)—6. Ascending (road).

ଚଢ଼ାଇ—ଦେ. ବି, (ସଂ. ଚଟକ କମ୍ବା ଚର ଧାତୁ)—

Chardhāi ୧ । ଛୋଟ ପକ୍ଷୀ—1. Small bird.

চড়ুই ୨ । ପକ୍ଷୀ—2. Bird.

चिड़िआ, चरैऽ

ଚଢ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚରଧାତୁର ପ୍ରେରଣାର୍ଥକ)—

Chardhāibā ୧ । ଚଢ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—

চড়ান 1. The causative form of 'chardhibā'

चढ़ाना, चढ़वाना ୨ । ଆରୋହଣ କରାଇବା—

2. To cause to ascend or ride.

(ଚଢ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚଢ଼ାଇ ଭକତ ସୁରପାଦପେ
ଚକଅର ମୂଳ୍ୟ କାଟିଲେ କୋପେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତାବଳୀ ।

୩ । ଉତ୍ତୋଳିତ କରିବା; ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—

3. To lift up.

୪ । ରେଲ, ଜାହାଜ ବା ଯାନରେ ଯାତ୍ରୀକୁ ଆରୋହଣ କରିବାର ସୁବିଧା କରିଦେବା—4. To see a man get into a conveyance.

୫ । ନିଜର ପିଠିରେ ଅନ୍ୟକୁ ବସିବାକୁ ସମର୍ଥ କରିବା—

5. To cause another to sit or come over one's back.

(ଯଥା—ଏ ଘୋଡ଼ା କାହାକୁ ଚଢ଼ାଇ ଦେଉନାହିଁ ।)

୬ । (ଔଷଧ) ନିଜେ ଖାଇବା—6. To eat.

୭ । (ଔଷଧ) ପରକୁ ଖିଆଇବା—7. To feed.

୮ । (ମାଡ଼) ମାରିବା—

8. To deal (blows); to administer.

(ଯଥା—ବିଧା ଚଢ଼ାଇବା ।)

୯ । (ସ୍ୱର) ଉଚ୍ଚ କରିବା—

9 To highten; to raise (one's voice).

୧୦ । (ଯନ୍ତ୍ରର ତାର) କସିବା; ଟାଣିବା —

10. To tighten (the strings).

ଝଙ୍କାର ଚଢ଼ାଇ ଅଛି କସେ ନିଜ କଣ୍ଠ-ଯନ୍ତ୍ରେ କୂଅତାର—
ରାଧାନାଥ, ଉଷା ।

୧୧ । (ଫୁଲମାଳ ଓ ପୋଷାକ) ନିଜେ ପିନ୍ଧିବା—

11. To wear; to put on.

(ଯଥା—ସେ ଆଜି ଚକଚକିଆ କୋଟ୍ ଚଢ଼ାଇ ଦରବାରକୁ ଆସିଛି ।)

୧୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ) (ନିଶା) ଖାଇବା—

12. To take (some intoxicant).

ଯେଉଁରୂପେ ମଦୁଆ ଚଢ଼ାଇ ଥାଇ ନିଶା—ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

୧୩ । ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କ ଉପରେ ଲାଗି କରିବା—

13. To put on the body of an image.

ସେ ଦେଶରେ ଯେତେକ ଦେବଦେବୀ ଥିଲେ
ତାହାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେଇ ମାଳ ଚଢ଼ାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚଢ଼ାଇମାରୁ—ଦେ. ବି—ବ୍ୟାଧ; ଯେ ପକ୍ଷୀ ଧରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—

Chardhāimāru Bird-catcher; bird-shooter; fowler.

চিড়িআমার

चिड़ीमार

ଚଢ଼ାଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛଳନ; ପ୍ରା. ଉଚ୍ଛଢ଼ଣ)—୧ । ଆକ୍ରମଣ—

Chardhāu 1. Attack; onset.

চড়াউ ଏକ ଏକ ହୋଇ ରାଜପୁତ୍ରଗଣ ସଦଳେ କଲେ ଚଢ଼ାଉ—

चढ़ाइ ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୨ । ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ—

2. Arriving at or entering a place with a large number of people.

୩ । ସୈନିକଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟାଦି ଆକ୍ରମଣ—

3. Invasion of a kingdom by an army.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କର୍ମଚାରୀବିଶେଷ; ଚଢ଼ାଉ—

A class of record-keepers of the Purī tremple.

[ଦ୍ର—ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଏମାନଙ୍କ ଘରେ ଥାଏ । ଏମାନେ ରାଜବଂଶର ଇତିହାସ ଲେଖନ୍ତି—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଚଢ଼ାଉତୁରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାଲୁଆଜାଗାର ଉପରକୁ ତଳୁ ଓ ତଳୁ

Chardhāutrā karibā ଉପରକୁ ଆସିବା ଓ ଯିବା—

Repeatedly to go up and come down; to walk up and down a steep incline.

ଚଢ଼ା ଉତାର—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସନ୍ଧିତର)—୧ । କୌଣସି

Chardhā utāra ପଦାର୍ଥକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ଓ ତଳକୁ

চড়াউতার ଓହ୍ଲାଇ ଆଣିବା—

चढ़ाउतार; चढ़ाउतरी 1. Lifting and lowering.

୨ । ଉଠାଣି ଓ ଗଡ଼ାଣି—2. Ascent and descent; upward and downwand slopes.

୩ । ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ତାହାର ଉତ୍ତର—

3. 3. Question and its reply.

୪ । ଉପରକୁ ଉଠିବା ଓ ତଳକୁ ଖସିବା—

4. Ascending and descending; going up and coming down.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଂ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୫ । ଖୁବ କଡ଼ା ସ୍ୱର ଓ ଖୁବ ନରମ ସ୍ୱର—
5. Sounds of high and low pitch.

ଚଢ଼ାଚଢ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଉପରେ ଚଢ଼ିବା—
Chardhachardhi 1. Getting over the body of each other; mounting upon one another.
ଚଢ଼ାଚଢ଼ି
चढ़ाचढ़ि

୨ । ବହୁବାର ଆରୋହଣ—
2. Repeated riding or ascending.

୩ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ମୈଥୁନ କ୍ରିୟା—
3. Copulation (by the male and female atternately getting on each other).

ଚଢ଼ାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଉଠାଣି (ସ୍ଥାନ)—
Chardhan Ascending (slope).
(ପଢ଼ରେନ୍—ହପସ୍ୱାର) ବି—ଉଠାଣି ସ୍ଥାନ—
An sscending slope; an ascent.

ଚଢ଼ାଳି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଉଚ୍ଚଳନକାରୀ)—
Chardhali ୧ । ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
चढ़ैत 1. Habituated to riding.

୨ । ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବାରେ ପଟୁ—
2. Expert in horse-riding.

୩ । ଆରୋହଣକାରୀ—3. Riding; ascending.

୪ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ାଳି, ଗଛଚଢ଼ାଳି, ପର୍ବତଚଢ଼ାଳି) ଅମୁକ ଉପରେ ଚଢ଼ିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବା ପଟୁ—
4. Habituated to or expert in riding (a horse or tree).

ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ସବାର—1. Jockey.

୨ । ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A rider.

୩ । ଆରୋହଣରେ ପଟୁ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A skilful rider.

ଚଢ଼ିଆ ଘାସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chardhia ghasa Tanda (See)

ଚଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଢ଼ ଧାତୁ; ସଂ. ଉଚ୍ଚଳନ. ପ୍ରା. ଉଚ୍ଚଡ଼ନ; ଚଡ୍ଡନ) —୧ । ଉପରକୁ ଆରୋହଣ କରିବା—
Chardhiba
ଚଢ଼ା 1. To ascend; to get on.
चढ़ना ଚଢ଼ିଲେ ନଗରରେ ନକୁଳ ଦେଖିବାକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ

୨ । ଯାନ ବାହାନରେ ଆରୋହଣ କରିବା—
2. To ride on a beast or conveyance.

୩ । ବୃଦ୍ଧି ହେବା—3. To increase.

୪ । ମହର୍ଘ ହେବା; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ହେବା—
4. To become dear or high (in price).

୫ । (ସ୍ୱର) ଉଚ୍ଚତର ହେବା ବା କର୍କଶତର ହେବା—
5. (sound) To become louder or harsher.

୬ । (ପ୍ରକୃତି) କଡ଼ା ବା ରୁକ୍ଷ ହେବା—
6. (temper) To be rude or rough.

ଗ୍ରା. (ଇତର; ଅଶ୍ଳୀଳ) କ୍ରି—ସହବାସ କରିବା; ସଙ୍ଗମ କରିବା—
(slang) To cohabit; to copulate.

ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—ଚଢ଼ାଇ (ଦେଖ)
Chardhei Chardhai (See)

ଚଢ଼େଇଆ—ଦେ. ବି—ଯେ ଚଢ଼େଇ ଧରି ଜୀବନ ଯାପନ କରି ପେଟ ପୋଷେ—
Chardheia Bird-catcher; fowler.
(ଚଢ଼ଇଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—କେନ୍ଦୁଝରମାନଙ୍କର ଚଇତଘୋଡ଼ାଯାତରେ ଚଇତଘୋଡ଼ା ନାଚ ସଙ୍ଗେ ଚଢ଼େଇଆ-ଚଢ଼ଇଣୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନାଚ ହୁଏ ।]

ଚଢ଼େଇଗୋଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାଣି କୂଳରେ ଜନ୍ମିବା
Chardheigordi ଜଙ୍ଗଲି ଗୁଳାଳଆ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ixora Undulata; name of a large shrub growing near water (Haines)
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଝାମ୍ପୁଡ଼ା; ୬୮ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । କାଠ ଖୁବ ଟାଣ, ଭୁରୁଡ଼ି ଚଳେ ନାହିଁ । ଭଲ ଜାଳ ହୁଏ ।]

ଚଢ଼େଇନଖୀ—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
Chardeinakhi A species of paddy.

ଚଢ଼େଇ ମାଛିମରା ବେଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ସନ୍ଧ୍ୟା ବୁଡ଼ିବାର
Chardhei machhimara bela ଠିକ୍ ପୂର୍ବକାଳ (ଏ ସମୟରେ ଚଢ଼େଇମାନେ ଉଡ଼ୁଥିବା ମଛି ଓ ମଶାଙ୍କୁ ଖାଆନ୍ତି)—
Dusk.

ଚଢ଼େଇଲେଦା—ଦେ. ବି.—୧ । ପକ୍ଷିବିଷ୍ଠା—
Chardheileda . The ordure of birds.

୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲାଗିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନାନାପ୍ରକାର ପିଠାରୁ ବଳି ପଡ଼ିଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇ ଢଅର କରାଯିବା ପିଣ୍ଡୁଳ—2. The remnants of different cakes kneaded and rolled into a mass & offered to Lord Jagannath.

ଚଢ଼େନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଣ.—ଚଢ଼ାନ୍ (ଦେଖ)
Chardhen Chardhan (See)

ଚଣ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଦାନ କରିବା—
Chan (root) To give away.

ଚଣକ—ସଂ. ବି.—(ଚଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ+କ)—୧ । ବୁଟ—
Chanaka 1. Gram.
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଚଣ, ହରିମନ୍ଥ, କୃଷ୍ଣଚଞ୍ଚୁକ, ବାଲଭୋଜ୍ୟ, ସୁଗନ୍ଧକ, କଞ୍ଚୁକୀ)
୨ । ଚଣା—2. Chick pea.
୩ । ମୁନିବିଶେଷ—
3. Name of a sage.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବ ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚଣା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚଣକ)—୧ । ବୁଟ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଶସ୍ୟ—
Chaṇā 1. A kind of leguminous grain; Cicer
চণা Arietinum; Panicum Maliaceum
चना [ଦ୍ର—ଚଣା ଶସ୍ୟ ବୁଟ ଆକାରର; ବୁଟ ଈଷତ୍ ଚେପଟା ଓ ଶୃଙ୍ଗଯୁକ୍ତ, କିନ୍ତୁ ଚଣା ଗୋଲ । ଏ ଫସଲ ମାଘ, ଫଗୁଣ ଓ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ଅମଦାନି କରାଯାଏ । ବୁଟ ଅପେକ୍ଷା ଚଣା ହାଲୁକା । କଞ୍ଚା ଚଣାକୁ ବଭୁରାଇ କରି, ଡାଲି କରି ଓ ଭଜା କରି ଖାଆନ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ମିଠାଇ ମଧ୍ୟ କରା ଯାଏ । ଦୋଳଯାତ୍ରାରେ ଭଜା ଚଣା ଓ ଖଜା ଠାକୁରଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ଦୀପକ, ରୁକ୍ଷ, ରୁଚକ ଓ ବଳ ବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହା ମେହ କୃମି ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ; ବଂ ଓ ହି. ରେ ଏହାକୁ ବୁଟ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ବୁଟ ନୁହେଁ; ଆକାର ଭେଦରେ ଏ ଶସ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର— ସାନ ଚଣା ଓ ବଡ଼ଚଣା ।]

୨ । ଅମ୍ବବଉଳରୁ ବାହାରିବା ଚଣା ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର କଷି—
2. The pea-like mango fruit first appearing from the bud.

୩ । ଖେସାରି (ଦେଖ)
3. Kheśāri (See)

ଚଣାଚଟା—ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳି)—୧ । (ଲୋକ) ବେହିଆ—
Chaṇāchaṭā 1. (Term of abuse) Shameless.

୨ । (ଲୋକ) ନାଛୋଡ଼—2. Importunate; nagging.

ଚଣାଚୁର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଣକ+ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଲୁଣ, ମରିଚ ଓ ମସଲା-
Chaṇāchūr ଦିଆ ଚଣା ବା ବୁଟର ଭଜା—
চণাচুর 1. Gram fried with salt, pepper and spices.
चनाचुर

ଚଣା ଧରିବା—ଦେ. ବି.—ଅମ୍ବବଉଳରୁ ପ୍ରଥମେ ଚଣାପରି ଅତି ଛୋଟ କଷି
Chaṇā dharibā ବାହାରିବା—The coming out of
सरसइँ बँठना pea-like fruits from the mango blossoms.

[ଦ୍ର—ଚଣା ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ହେଲେ ଅମ୍ବଫଳକୁ କଷି ବୋଲା ଯାଏ ।]

ଚଣାଫଳି— ଦେ. ବି.—ଶଗଡ଼ର ଉର୍ଦ୍ଧର ଅଗ ଓ ପଛରେ ଥିବା କାଷ୍ଠ-
Chaṇāphali ଖଣ୍ଡ—The small cross-bars joining the shafts of a bullock-cart near its two ends.

ଚଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କ୍ରୋଧ କରିବା—
Chaṇḍ (root) To be angry.

ଚଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । (+ଭାବ. ଅ) କ୍ରୋଧ—
Chaṇḍa 1. Anger; rage; fit of passion; wrath.

୨ । ତେନ୍ତୁଳ ବା ତେନ୍ତୁଳି ଗଛ—2. Tamarind tree.

୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଯମଦୂତ—
3. Messenger of the God of death.

୪ । ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ—4. An attendant of Śiba.

୫ । ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୁର୍ଗାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ଦୁଷ୍ଟ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—5. A wicked demon killed by Durgā.

[ଦ୍ର—ଏ ମୁଣ୍ଡଦୈତ୍ୟର ଭାଇ ଓ ଶୁମ୍ଭନିଶୁମ୍ଭଙ୍କ ସେନାପତି ଥିଲେ ।]

୬ । ନିଷ୍ଠୁରତା—6. Cruelty.

୭ । ଉଷ୍ଣତା—7. Warmth; heat.

୮ । ଭୀଷଣତା—Fury; ferocity.

୯ । ଉଗ୍ରତା; ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—9. Sharpness.

୧୦ । ତୀବ୍ରତା—1. Pungency.

୧୧ । ଜଳିବା ଅଗ୍ନିର ତାପ—
11. Violent heat; burning heat.

୧୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାରିଷଦବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. One of the courtiers of Bishṇu.

୧୩ । ଚଣ୍ଡବଳି (ଦେଖ)
13. Chaṇḍabaḻi (See)

୧୪ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ କଂସାସୁରର ଭାଇ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14 Name of a brother of Kaṁsa slain by Śrīkrushṇa.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଏ କୁବେରଙ୍କ ଆଠପୁଅ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ । ଏ ଶିବପୂଜା ପାଇଁ ନେଉଥିବା ଫୁଲକୁ ବାଟରେ ଶୁଙ୍ଘିବାରୁ ପିତାଙ୍କ ଶାପରେ କଂସର ଭାଇ ହୋଇ ଜନ୍ମିଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବିଣ, ପୁଂ—୧ । ଅତିଶୟ କ୍ରୁଦ୍ଧ—
(ଚଣ୍ଡା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Passionate; very angry; wrathful.
(ଚଣ୍ଡତା —ବି) ଚଣ୍ଡ ମୂରତି ଧଇଲା ବା ବୋଲେ
ଚରଣ ପଙ୍କଜ ଧଇଲେ ହେଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ॰ କବିତାକଲ୍ଲୋଳନୀ ।

୨ । ଉଷ୍ଣ—2. Hot; very warm.

୩ । ଜଳୁଥିବା—3. Burning.

୫ । ଭୀଷଣ, ବିକଟ—5. Furious; frightful; violent; fierce.

୬ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ; ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଉଗ୍ର—6. Fiery; sharp.
ଟଙ୍କାରିକି ଗୁଣ ସରିକି ବାସବ କୋଦଣ୍ଡକୁ ଚଣ୍ଡ ଧନୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ॰ କଣୋଷିଚମ୍ପୂ. ଟ ଗୀତ ।

୭ । କଠୋର—7. Severe; hard.

୮ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ—8. Indomitable.

୯ । ନିଷ୍ଠୁର—9. Cruel.

୧୦ । ଦୁଷ୍ଟ; ଦୁର୍ବୃତ୍ତ—10 Wicked; wanton.

ଦେ. ବି—ଜଣେ ଉଗ୍ରତେଜା ରାଜସ୍ଥାନନିବାସୀ ରାଜପୁତ ରାଜକୁମାରଙ୍କ ନାମ (ଏ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କର ଜଣେ ସାମନ୍ତ ଥିଲେ ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of a prince of Rajputānā.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଝ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ତୁ

ପିତୃ ସତ୍ୟ ପାଳ ବଣ୍ଡତେଜା ଚଣ୍ଡ
ରାଜର୍ଷି ଢାସନ କଲେ ବର୍ଜନ । ନନ୍ଦକିଶୋର- କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।

ଚଣ୍ଡକର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+କର; ତୀକ୍ଷ୍ଣକିରଣ ଯୁକ୍ତ)-ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Chaṇḍakara The sun

ଚଣ୍ଡକୌଶିକ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁନି ବିଶେଷ—
Chaṇḍakauśika 1. Name of a sage.
୨ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଓ ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଖ୍ୟାୟିକାଯୁକ୍ତ ନାଟକ-ବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit drama.
୩ । ଜୈନପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷଧର ସର୍ପବିଶେଷ—
3. Name of a venomous serpent mentioned in the Jaina scriptures.
[ଦ୍ର—ଏ ଜୈନଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମହାବୀରସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ହିଂସାବୃତ୍ତି ତ୍ୟାଗକରି ଜୀବମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଦଂଶନ କଲା ନାହିଁ ଓ ସବୁବେଳେ ନିଜ ଗାତରେ ପଡ଼ି ରହୁଥାଏ । ତାକୁ ଏପରି ନିଶ୍ଚଳ ଦେଖି ତା ଦେହଯାକ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ବେଢ଼ିଲେ, ତଥାପି ସେ କଡ଼ ଲେଉଟାଇଲା ନାହିଁ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚଣ୍ଡଚାମୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଶିବଙ୍କର ଭୀଷଣ ଅନୁଚରଦ୍ୱୟ—
Chaṇḍachāmuṇḍa Two of the fierce attendants of Śiba.
ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଅନୁଚର—
The fierce attendant of a person.

ଚଣ୍ଡତା—ସଂ. ବି (ଚଣ୍ଡ+ଭାବ. ତା)—
Chaṇḍatā ୧ । ଭୀଷଣତା—1. Ferocity.
(ଚଣ୍ଡତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁଷ୍ଟତା—2. Wickedness.

ଚଣ୍ଡତେଜାଃ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ତେଜସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chaṇḍatejāḥ ଉଗ୍ରତେଜାଃ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତିଶାଳୀ—
Of great prowess.

ଚଣ୍ଡଦକ୍ଷିଣା—ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅର୍ପିତ ଭୋଗରୁ ଚଣ୍ଡଙ୍କ
Chaṇḍadakshiṇā ପାଇଁ କଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ, ଯାହା କି ପୂଜକଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣାରୂପେ ଦିଆଯାଏ; ଚଣ୍ଡବଳି (୩) (ଦେଖ)-
Fixed portion of offering to a Deity which is set apart as 'Chaṇḍabaḻi' and which is taken by the officiating priest as his remuneration (usually $\frac{1}{4}$ part).

ଚଣ୍ଡଦୀଧିତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ଦୀଧିତି; ଯାହାର କିରଣ ଉଗ୍ର)—
Chaṇḍadīdhiti ସୂର୍ଯ୍ୟ The sun.

ଚଣ୍ଡନାୟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା; ଚଣ୍ଡୀ—
Chaṇḍanāyikā 1. Goddess Durgā.
୨ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ କୋପନସ୍ୱଭାବା ନାୟିକାବିଶେଷ; ନାୟକ ଅନ୍ୟ ନାୟିକା ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ଥିବାର ସୂଚନା ବା ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ଯେଉଁ ନାୟିକା ନାୟକ ପ୍ରତି ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୁଏ—2. One of the 8 classes of woman lovers described in the Hindu books; a lady who becomes furious on finding her lover attached to another woman.
୩ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କ ପୂଜିତା ଅଷ୍ଟନାୟିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ଏ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ସଖୀ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. One of the 8 Goddesses worshipped by the Tāntrikas.

ଚଣ୍ଡନୈବିଦ୍ୟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଣ୍ଡନୈବେଦ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Chaṇḍanaibidya ଚଣ୍ଡବଳି (ଦେଖ)
Chaṇḍabaḻi (See)

ଚଣ୍ଡନୈବେଦ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଚଣ୍ଡଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ
Chaṇḍanaibedya ନୈବେଦ୍ୟ)—ଚଣ୍ଡବଳି (ଦେଖ)
Chaṇḍabaḻi (See)

ଚଣ୍ଡବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡ+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Chaṇḍabatī ଚଣ୍ଡନାୟିକା (ଦେଖ)
Chaṇḍanāyikā (See)

ଚଣ୍ଡବଳି—ସଂ. ବି—୧ । ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର; ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—
Chaṇḍabaḻi 1. An attendant of Śiba.
[ଦ—ମହାଦେବଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା ସମୟରେ ନୈବେଦ୍ୟର ଏକାଦଶମାଂଶ ଏହାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ ।]
୨ । ମହାଦେବଙ୍କର ଚଣ୍ଡଦେବତାଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଭୋଗାଂଶ ବା ବଳି; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପାର୍ଶ୍ୱଚର ଦେବତାଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଭୋଗାଂଶ—
2. Part of the offering set apart for being given to the principal demigod-attendant of a Deity.
୩ । ଭୋଗ ହେବା ପରେ ନିବେଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ପୂଜକ ନିଜର ପାରିଶ୍ରମିକ ନିମନ୍ତେ କାଢ଼ି ରଖିବା $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{10}$ ବା $\frac{1}{16}$ ଅଂଶ (ଅର୍ଥାତ୍ ଭୋଗ କରିବା ପରେ ଯାହା ଚଣ୍ଡଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ)—
3. A part ($\frac{1}{4}$, $\frac{1}{10}$ or $\frac{1}{16}$) of the offering set apart for Chaṇḍa and taken by the priest as his remuneration.
[ଦ୍ର—ଶିବଙ୍କର ଜଣେ ଅନୁଚରଙ୍କ ନାମ ଚଣ୍ଡ ଓ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଜଣେ ଅନୁଚରଙ୍କ ନାମ ଚଣ୍ଡ । ଶିବ ବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରାଦି ପାଠପୂର୍ବକ ନିବେଦିତ ହୋଇ ସାରିଲା କ୍ଷଣି ନିବେଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟାଂଶ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ କଢ଼ାଯାଏ ଓ ତାହା ପୁଣି ଚଣ୍ଡଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଚଣ୍ଡବଳି କହନ୍ତି । ଚଣ୍ଡଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି କଢ଼ା ହେବା ଅଂଶ ପୂଜକ ବା ପୂଜା-ପଣ୍ଡା ନିଜର ପାରିଶ୍ରମିକ ରୂପେ ନିଏ ।]

ଚଣ୍ଡବିକ୍ରମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଚଣ୍ଡ+ବିକ୍ରମ)—ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପରାକ୍ରମ—
Chaṇḍabikrama Great prowess.

ସାଧାରଣ ସୂଚନା: ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ବିଣ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ପ୍ରବଳପ୍ରତାପଶାଳୀ—Fierce in prowess.
(ଚଣ୍ଡବିକ୍ରମା-ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚଣ୍ଡମୟୂଖ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ମୟୂଖ; ଯାହାର କିରଣ ପ୍ରଖର)—
Chaṇḍamayūkha ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun (having fierce rays).

ଚଣ୍ଡମୟୂଖ ମଣ୍ଡଳ ସମାନ, ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ ଯହୁଁ କଲା ବଦନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଚଣ୍ଡ+ମୁଣ୍ଡ)—ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ରାକ୍ଷସ
Chaṇḍamuṇḍa ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱୟ—Two fierce and wicked demon brothers killed by Durgā.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବଧ ବିଷୟ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏ ଦୁହେଁ ଶୁମ୍ଭ ନିଶୁମ୍ଭ ଦୈତ୍ୟଙ୍କର ସେନାପତି ଥିଲେ]
ଦେ. ବି—ଅତି ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—A very wicked person

ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡ+ମୁଣ୍ଡ+ଆ; ଯେ ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡ ରାକ୍ଷସ ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ
Chaṇḍamuṇḍā ବଧ କରିଥିଲେ)—
ଚଣ୍ଡୀ; ଚାମୁଣ୍ଡା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—An incarnation of Durgā.

ଚଣ୍ଡରଶ୍ମି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ରଶ୍ମି)—ଚଣ୍ଡମୟୂଖ (ଦେଖ)—
Chaṇḍaraśmi Chaṇḍamayūkha (See)

ଚଣ୍ଡଶକ୍ତି—ସଂ. ବି—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଣ୍ଡ+ଶକ୍ତି; ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ)
Chaṇḍaśakti ବଳୀଙ୍କ ସୈନ୍ୟସ୍ଥିତ ଦାନବ ବିଶେଷ—
A fierce demon in the army of the demon-king Baḻi.
୨ । (କର୍ମଧା) ପ୍ରବଳ ପରାକ୍ରମ—Great prowess.
ବିଣ. ପୁ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ-ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Very powerful or mighty.

ଚଣ୍ଡା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡ+ଆ)—ଚଣ୍ଡର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chaṇḍā Feminine of Chaṇḍa.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—1. A woman of fiery temper; a termagant woman.
୨ । ଅଷ୍ଟନାୟିକା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
ଚଣ୍ଡନାୟିକା ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
2. Chaṇḍanāyikā 2 and 3 (See)
୩ । ଚୋରକ ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of a scented herb.
୪ । କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଡଙ୍କ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Cowhage.
୫ । ଶ୍ୱେତଦୂବ୍ୱା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. The white variety of Duba grass.
୬ । ସଲୁପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. The Sowa seed.
୭ । ପାନମହୁରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Aniseed.
୮ । ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ନଦୀର ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Name of an ancient river.
ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ପୁଂ.—ଅତି କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—Very much enraged; fiery with rage.

ଜାଣି ତାହା ଗନ୍ଧର୍ବେ, କୋପ କରିଣ ସର୍ବେ, ମାରୁତ ଅଗ୍ରତେ ମିଳିଲେ ସେ,
ଅତିଚଣ୍ଡ, ମାଇଲେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କାଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ । ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ଚଣ୍ଡାଂଶୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚଣ୍ଡ+ଅଂଶୁ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ କିରଣ—
Chaṇḍāṁśu 1. Sharp rays.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—2. Sun's rays.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

ଚଣ୍ଡାଂଶୁକିରଣେ ଭର ଅତିଶୟ—ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା ।

ଚଣ୍ଡାତକ—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡା=କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ+ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା
Chaṇḍātaka +କର୍ତ୍ତୃ, ଅକ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧୋରୁ (ଜଙ୍ଘ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବା ହୋଇ କଷ୍ଟିମାର ପିନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର; ଲହଙ୍ଗା—1. Cloth worn tightly round the waist of females and extending half-way to the thighs; a tight half-pant-like dress worn by ladies.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପିନ୍ଧିବା ଲୋକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ସହଜରେ ଫିଟାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]
୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କୁରୁତା; ଚୋଲି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2 A female jacket.

ଚଣ୍ଡାଧିକାର—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡ+ଅଧିକାର)—୧ । ଦେବତାଙ୍କୁ
Chaṇḍādhikāra ଅର୍ପିତ ହେବା ଭୋଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ (ଛି, ୧୦, ୧୬) ଚଣ୍ଡବଳରୂପେ କାଢ଼ା ହୋଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରଖା ଯିବାର ବିଧି—1. The custom or practice of a fixed portion out of the offering to a Deity being set apart as 'Chaṇḍa.'
[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଭୋଗରେ ଚଣ୍ଡାଧିକାର ନାହିଁ ।]
୨ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହେବା ନୈବେଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ନିଜର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇଁ ପୂଜକର କେତେକ ଅଂଶ କାଢ଼ି ରଖିବା ଅଧିକାର—2. The right of a worshipping priest taking out a fixed portion out of the offering for his remuneration.

ଚଣ୍ଡାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚଣ୍ଡ=କ୍ରୁଦ୍ଧ+ଅଲ ଧାତୁ=ପାରଗ ହେବା+
Chaṇḍāḻa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶୂଦ୍ର ଔରସରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ-
(ଚାଣ୍ଡାଳ - ଅନ୍ୟରୂପ) ଗର୍ଭଜାତ ଜାତି ବିଶେଷ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ହ୍‌ଅ	ଙ୍ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ଙ୍ଗ

ଚଣ୍ଡାଳିନୀ } ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ
ଚଣ୍ଡାଳୀ }
ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ—ଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ — 1. A low caste originating from the issue of a Brāhmaṇa woman by a Śūdra male.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅବହମାନକାଳରୁ ଚଣ୍ଡାଳ ଜାତିକୁ ଅତି ଘୃଣା-ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ଏମନ୍ତକି ଏମାନଙ୍କ ଛାଇ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଉକ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ସ୍ନାନ କରି ପବିତ୍ର ହୁଏ । ଏମାନଙ୍କ ବସତି ଗ୍ରାମ ବା ନଗରର ବାହାରେ; ଉଚ୍ଚ ଜାତିମାନେ ଯେଉଁ ବାଟେ ଯିବେ ଓ ଯେଉଁ ପୋଖରୀ ବା କୂଅ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ଚଣ୍ଡାଳମାନେ ତାହାର ପାଖ ମାଡ଼ିବେ ନାହିଁ; ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପୂଜିତ ଦେବତାଙ୍କୁ ଏମାନେ ଦର୍ଶନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ଓ ହିନ୍ଦୁମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ପଶିବେ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଏମାନେ ସୁନା ବା ରୂପାର ବାସନ ବା ଅଳଙ୍କାର ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ଏମନ୍ତ କି ଏମାନେ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁକୁ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ଦାନ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କୁକୁର ଓ ଗଧ ପାଳିବା, ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଓ ମଢ଼ ଉଠାଇବା, ବାଜା ବଜାଇବା, ଡାଲେଇ ଓ ଟୋକେଇ ଆଦି ବୁଣିବା, ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅପରାଧୀକୁ ବଧ କରିବା, ଏମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ଥିଲା । ଏମାନେ ଗୋମାଂସଭୋଜୀ ଓ ମଦ୍ୟପାୟୀ । ଯଜ୍ଞ ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ବା ଏମାନଙ୍କ ପାଟି ଶୁଣିଲେ ଉକ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ମାରି ହେଉଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଏମାନଙ୍କୁ କୁକୁର, ଘରଚଟିଆ ଓ ଗଧ ଆଦିଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ହୀନତର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରାମରେ ରାତିରେ ରହିଯିବା ଚଣ୍ଡାଳକୁ ଗ୍ରାମରୁ ତଡ଼ି ଦେବାର କଥା ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ହୀନ ଅବସ୍ଥା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ୁଅଛି । ଅନେକ ଚଣ୍ଡାଳ ଏହି ସାମାଜିକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ସହି ନ ପାରି ମୁସଲମାନ୍ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାର କ୍ରମଶଃ ବଦଳୁ ଅଛି । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ପଞ୍ଚମା (ଅର୍ଥାତ୍ ହିନ୍ଦୁ ୪ ବର୍ଣ୍ଣରୁ ବାହାର ପଞ୍ଚମ ଜାତି) ବୋଲାଯାଏ । ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରୁ ଏ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାକଳଙ୍କ ଲୋପ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛନ୍ତି । ଏହିଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଉଚିତ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ 'ବୈଶ୍ୱଦେବ' କରିବା ସମୟରେ କୁକୁର (ଶ୍ୱ), ଚଣ୍ଡାଳ (ଶ୍ୱପଚ) ଓ କୁଆ (ବାୟସ) ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୃହର ବାହାରେ 'ଅନ୍ନବଳି' ଦେଇ ସାରି ପରେ ଭୋଜନ କରୁଥିଲେ ।]

୨ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ନୀଚତମ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି—
2. The lowest untouchable caste amongst the Hindus.

ଚାଁଡ଼ାଳ
ଚାଁଡ଼ାଲ
୩ । ପତିତ ଓ ମହାପାପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A reprobate and depraved person.

୪ । ପାପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A sinner.

ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ପାପକର୍ମୀ—Sinful.

ଚଣ୍ଡାଳତା } ବି
ଚଣ୍ଡାଳତ୍ୱ }
୨ । ନିଷ୍ଠୁର—2. Cruel.
୩ । କ୍ରୂରକର୍ମା—3. Doing evil and vile deeds.

୪ । ନୀଚମନାଃ—4. Mean-minded; vile.

ଦେ. ବି—ହାଡ଼ି; ମେହେନ୍ତର ଜାତି—The sweeper-caste (an untouchable class).

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ ସ୍ଥାନରୁ ମଇଳା ଓ କସ୍ତା ଆଦି କାଢ଼ନ୍ତି, ପାଇଖାନା ସଫା କରନ୍ତି, ମଢ଼ ଓ ମଡ଼ା କାଢ଼ନ୍ତି ଓ ବାଜା ବଜାନ୍ତି । ଏମାନେ ଗୋମାଂସ ଓ ମଦ ଖାଆନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଯାତିବିଶେଷ—
A class of low-caste Śūdras in the district of Ganjam.

ଚଣ୍ଡାଳପକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି—କାକପକ୍ଷୀ; କୁଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chaṇḍāḷapakshī — The crow.

ଚଣ୍ଡାଳବଲ୍ଲକୀ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚଣ୍ଡାଳ+ବଲ୍ଲକୀ —ଚଣ୍ଡାଳମାନଙ୍କର ବଜାଇବା ଏକପ୍ରକାର ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର)—କଣ୍ଢେଇ ବୀଣା; କେନ୍ଦରା—
Chaṇḍāḷaballakī
(ଚଣ୍ଡାଳବୀଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)
A guitar or lute used by low caste people; the beggars' lute.

ଚଣ୍ଡାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡାଳ+କ+ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା; ଚଣ୍ଡିକା—
Chaṇḍāḷikā — 1. Durga.

୨ । ଚଣ୍ଡାଳବଲ୍ଲକୀ (ଦେଖ)—
2. Chaṇḍāḷaballakī (See)

୩ । ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of a medicinal tree.

୪ । ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁଃ ବନ୍ୟ ଶାକ ବା କ୍ଷୁପବିଶେଷ—
ବନଚାଁଡ଼ାଲ — 4. The Telegraph plant; Desmodium Gajrans.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ୧।୨ ହାତ ବଢ଼େ; ଶିମ୍ବପରି ପତ୍ର ହିପର୍ଣ୍ଣ; ପାଖର ଦୁଇ ପର୍ଣ୍ଣ ଗରମ ସମୟରେ ଉପରକୁ ଉଠେ ଓ ଥଣ୍ଡାବେଳେ ତଳକୁ ପଡ଼େ. ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଚଣ୍ଡାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଣ୍ଡାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ (ଦେଖ)—
Chaṇḍāḷinī — Chaṇḍāḷuṇī (See)
(ଚଣ୍ଡାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚଣ୍ଡାଳିନୀ; ଚଣ୍ଡାଳ ଶବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ଉଣୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ; ତୁଳ. ଡମୁଣୀ, ଶବରୁଣୀ, କନ୍ଧୁଣୀ)—୧ । ଚଣ୍ଡାଳର ସ୍ତ୍ରୀ—
Chaṇḍāḷuṇī
ଚାଁଡ଼ାଲିନୀ
ଚଣ୍ଡାଲେନ
1. A woman of the 'chaṇḍāḷa' caste.

ଗୃହଜାତଯାକ ହେବେଟି ଏକଜାତ
କରିବେ ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ ସଙ୍ଗରେ ସୁରତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ମେହେନ୍ତରାଣୀ—2. A sweeper woman.

୩ । ପାପିନୀ—3. Sinful woman; a female sinner.

୪ । ନିଷ୍ଠୁର ସ୍ତ୍ରୀ—4. Hard-hearted or cruel woman.

୫ । ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ; ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ; ଦୁଷ୍କର୍ମକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
5. A reprobate or depraved woman.

ଚଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚଣ୍ଡ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ; କ୍ରୂରକର୍ମୀ;
Chandia କୁରୁଚୁଣ୍ଡିଆ—1. Wicked (person); wanton.
(ଚଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭୁଲ୍ଲ—2. Vagabond.

ଚଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି (ଚଣ୍ଡ+କ+ଆ)—୧ । ଚଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Chandika 1. Chandi (See).

୨ । ଗାୟତ୍ରୀଦେବୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Gāyatri formula personified.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୋପନା; ଦୁର୍ମୁଖା—
1. Shrewish; irritable (woman).

୨ । କଳହପ୍ରିୟା—2. Quarrelsome (woman).

ଚଣ୍ଡିମା—ସଂ. ବି (ଚଣ୍ଡ+ଭାବେ. ଇମନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Chandimā ୧ । ଚଣ୍ଡତା, ପ୍ରଚଣ୍ଡତା—1. Ferocity.

୨ । ଉଗ୍ରତା—2. Violence.

୩ । କ୍ରୋଧ—3. Wrath; passion.

୪ । କୋପନସ୍ୱଭାବ—4. Wrathfulness.

ଚଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡ+ଈ)—୧ । ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀଙ୍କର ଅସୁରବିଧ୍ୱଂସୀ
Chandi ଦଶଭୁଜବିଶିଷ୍ଟ ଅବତାର—1. Goddess Durgā (in her incarnation of demon-killer with 10 arms).

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ୮ ଗୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ବିଗ୍ରହ ଅଛି । ବାଣପୁରରେ ଭଗବତୀ, ପୁରୀରେ ବିମଳା, କାକଟପୁରରେ ମଙ୍ଗଳା, ଝଙ୍କଡ଼ରେ ଶାରଳା, ଯାଜପୁରରେ ବିରଜା, ବାଙ୍କିରେ ଚର୍ଚ୍ଚିକା, ସମ୍ବଲପୁରରେ ସମଲାଇ, ଓ ଭାଲଚେରରେ ହିଙ୍ଗୁଳା । ଏମାନେ ପରମ ବୈଷ୍ଣବୀ ଓ ହାତରେ ଜପମାଳା ଧରି ଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ଅତି କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A wrathful or termagant woman; a shrewish woman; virago.

ବାମକର କପୋଳେ ଚଣ୍ଡୀସ୍ୱରୂପା—ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । କଳହପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A quarrelsome woman.

୪ । ତ୍ରୟୋଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—4. Name of a Sanskrit metre of 13 syllables.

ଦେ. ବି.—(ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ) ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଶୁମ୍ଭନିଶୁମ୍ଭ, ମହିଷାସୁର, ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡାଦି ଅସୁରବଧକୀର୍ତ୍ତିନାତ୍ମକ ଗ୍ରନ୍ଥ—A part of the Mārkandeya Purāna describing the prowess and doings of Durgā in killing many wicked demons.

ହେବ ହବସ ଏକକ୍ଷଣ କ୍ଷଣାଦାବୃତ୍ତିକି ଚଣ୍ଡୀ ଗୁଣାଇବ—ଉପ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

[ଦ୍ର—ଦୁର୍ଗା, ଚଣ୍ଡୀରୂପରେ ଶୁମ୍ଭନିଶୁମ୍ଭ, ରକ୍ତବୀଜ, ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡ, ମହିଷାସୁର ପ୍ରଭୃତି ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ଚଣ୍ଡୀ ଗୁଣା—ଦେ. ବି—୧ । ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଚଣ୍ଡୀପାଠ—
Chandi guna 1. Recital of 'Chandi Purāna' in a low voice.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚଣ୍ଡୀଗୁଣିବା ଭଳି କୋପରେ ଅନୁଚ୍ଚ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. Grumbling due to rage.

ଦେ. ବିଣ—ଚଣ୍ଡୀପାଠକାରୀ—
Reciting the Chandi Purāna.

ଚଣ୍ଡୀ ଗୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଚଣ୍ଡୀପାଠ କରିବା—
Chandi gunibā 1. To recite or read 'Chandi-purāna' in a low voice.

୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ; ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧ ବା ଅପମାନରେ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. (figurative) To grumble with rage.

ଚଣ୍ଡୀଦାସ—ସଂ. ବି—ଚଣ୍ଡୀଙ୍କର ସେବକ—
Chandidāsa A worshipper devoted to Goddess Chandi.

ଦେ. ବି—ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବଙ୍ଗୀୟ କବିବିଶେଷ—
A Bengalee classical poet of the 15th century.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ବୀରଭୂମି ଜିଲ୍ଲାରେ ଖ୍ରୀ. ୧୪୧୭ ରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଖ୍ରୀ ୧୪୭୭ ରେ ମୃତ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଗୀତଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ନାମକ ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା । ଏ ବଙ୍ଗୀୟ କବି ବିଦ୍ୟାପତିଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଓ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ । ଚଣ୍ଡୀଦାସଙ୍କ ସମୟ ବଙ୍ଗଳା ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ଆଦିକାଳ । ଏହାଙ୍କ ରଚନା ସରଳ ଓ ମଧୁର ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ଗୀତମାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟଭକ୍ତଙ୍କର ଆଦରର ସାମଗ୍ରୀ ।]

ଚଣ୍ଡୀପର୍ବ—ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ—
Chandiparba The festival of Durgāpūjā.

ବଡ଼ାଇଲା ବେଗେ ଚଣ୍ଡୀପର୍ବ ଶିଶ ପଶୁ ଶତ୍ରି
ରକ୍ତଧାର ପାନବୋଲେ ଓଷ୍ଠ ରଞ୍ଜନ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚଣ୍ଡୀପାଠ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡୀ+ପାଠ)—
Chandipātha ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆବୃତ୍ତି—
Recital of the text of Chandi Purāna.

ଚଣ୍ଡୀପୂଜା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡୀ+ପୂଜା)—୧ । ଚଣ୍ଡୀ ବା
Chandipūjā ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଉପାସନା—2. Tho worship of the Goddess Chandi.

୧	ଇ	ଙ୍	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଧ୍ୱ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଞ	ନୃ

୨ । ଦୁର୍ଗାପୂଜା; ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ—2. The annual autumnal ceremony of worshipping Goddess Durgā.

ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଚଣ୍ଡୀ + ପୁରାଣ) — ମାର୍କଣ୍ଡେୟ
Chaṇḍipurāṇa ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ—
A part of the Mārkaṇḍeya Purāṇa describing the prowess and doings of Durgā in her incarnation of Chaṇḍi.

[ଦ୍ର—ଏହି ଆଖ୍ୟାୟିକାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛି ଯେ ସୁରଥ ନାମରେ ଜଣେ ପ୍ରଜାପାଳକ ରାଜା ଥିଲେ; ସେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହୋଇ ଅମାତ୍ୟାଦିପରିତ୍ୟକ୍ତ ଓ ଭ୍ରଷ୍ଟରାଜ୍ୟ ହେଲେ । ଅମାତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଧନ ଅପହୃତ ହେବାରୁ ସେ ମୃଗୟାଛଳରେ ବଣକୁ ଯାଇ କୌଣସି ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ କିଛିକାଳ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ; ତଥାପି ନିଜ ରାଜ୍ୟର ମମତା ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରୁଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଧନଲୋଭରେ ବିତାଡ଼ିତ ସମାଧି ନାମରେ ଜଣେ ବୈଶ୍ୟ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ; ସେ ମଧ ସର୍ବଦା ତ୍ୟକ୍ତ ଗୃହର ମମତାଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥିତ ହେଉଥାଆନ୍ତି । ସୁରଥ ଏହା ଦେଖି ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟଦାତା ମୁନିଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ:—ଯେଉଁ ଅମାତ୍ୟ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁତ୍ର ଆଦି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଘରୁ ପଳାଇ ଆସି ଏ ଆଶ୍ରମରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଅଛୁଁ ପୁଣି ସେହି ଦୁର୍ବୃତ୍ତମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମନ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଅଛି କାହିଁକି ? ମୁନି ଉତ୍ତର କଲେ:—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ମହାମାୟା ପ୍ରଭାବରୁ ପ୍ରାଣିଗଣ ମମତାରୂପ ଆବର୍ତ୍ତରେ ଓ ସଂସାରର ମୋହଗର୍ତ୍ତରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି; ଏହି ବିଷ୍ଣୁମାୟା ଜଗତକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି, ପାଳନ କରୁଅଛି ଓ ସଂହାର କରୁଅଛି; ଏହି ମାୟା ଜୀବକୁ ମୋହରେ ପକାଏ, ବିଶ୍ୱବାସୀଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେ ଓ ବିଶ୍ୱକୁ ବ୍ୟାପି ଅଛି; ରାଜା ପଚାରିଲେ:—ସେ ମହାମାୟା କିଏ ? ମୁନି ସେହି ଯୋଗମାୟାଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆବିର୍ଭାବ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ:—ମହାପ୍ରଳୟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରିଥିବା ଯୋଗନିଦ୍ରା ସେହି ଅଟନ୍ତି ଓ ଦେବତାମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ସେ ଯୁଗେଯୁଗେ ପୃଥିବୀରେ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି; ସେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନଙ୍କର ଶକ୍ତିସମ୍ଭୂତା ଓ ଦେବଶକ୍ତିର ସମଷ୍ଟି ଅଟନ୍ତି; ସେ ମହିଷାସୁର, ଧୂମ୍ରଲୋଚନ, ଚଣ୍ଡ, ମୁଣ୍ଡ, ରକ୍ତବୀଜ, ଶୁମ୍ଭ ଓ ନିଶୁମ୍ଭ ରାକ୍ଷସଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ ଓ ପରେ ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ରାକ୍ଷସମାନେ ମାତିବେ ସେ ସେହି ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ ବୋଲି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବର ଦେଇ ଅଛନ୍ତି; ତାଙ୍କର ପୂଜା କଲେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସର୍ବ ପାପ, ସର୍ବ ଦୁଃଖ ଓ ସର୍ବ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବେ । ସୁରଥ ଓ ସମାଧି ମୁନିଙ୍କଠାରୁ ଏହା ଶୁଣି ସେହି ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ମୃଣ୍ମୟୀ ପ୍ରତିମା ନିର୍ମାଣ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପୂଜା କଲେ । ଏହି ପୂଜାର ଫଳରେ ସୁରଥ ରାଜ୍ୟ ପାଇଲେ, ବୈଶ୍ୟ ମଧ ଗୃହକୁ ଫେରିଯାଇ ସୁଖଭୋଗ କଲେ । ଏହି ସବୁ ବିଷୟ ୧୩ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଚଣ୍ଡୀମଣ୍ଡପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଣ୍ଡୀ + ମଣ୍ଡପ)—
Chaṇḍimaṇḍapa ୧ । ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପ ବା ମେଲାରେ ଚଣ୍ଡୀପାଠ ଓ ବାର୍ଷିକ ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା ହୁଏ—
1 An open thatched pavillion where Chaṇḍi Purāṇa is recited and Durga is worshipped during the month of Āświna.

୨ । ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଠାକୁରାଣୀ-ମଣ୍ଡପ—
2. The temple of the village Goddess where villagers perform their common worship and assemble for social purposes.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଅନେକ ଗ୍ରାମରେ ଚଣ୍ଡୀମଣ୍ଡପ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ଗ୍ରାମରେ 'ଭାଗବତଟୁଙ୍ଗୀ' ଓ ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କ ମଣ୍ଡପ ବା ମନ୍ଦିରମାନ ଅଛି । ସାହେବମାନଙ୍କ 'କ୍ଲବ୍' ଘରେ ଯେଉଁପରି ଗ୍ରାମବାସୀ ବା ସ୍ଥାନୀୟ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ବଇଠକ କରନ୍ତି ଓ ନାନାଦି ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି, ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଚଣ୍ଡୀମଣ୍ଡପରେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ଭାଗବତଟୁଙ୍ଗୀ ଓ ଠାକୁରଘର ମାନଙ୍କରେ ସେହିପରି ହୁଏ ।]

ଚଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଉ)—ଇନ୍ଦୁର; ମୂଷା—
Chaṇḍu Rat.

ଚଣ୍ଡୁ ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ = ଉଗ୍ର)—ଅଫିମରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଧୂମ୍ରପାନପୂର୍ବକ
चंडू ସେବିତ ଉଗ୍ର ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—A highly intoxicating smoking preparation of opium; chandoo.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗଞ୍ଜେଇ ବା ମଦଠୁ ଅପେକ୍ଷା ଉଗ୍ରତର ନିଶା ଜନ୍ମାଏ; ଗଞ୍ଜେଇ ପରି ହୁକ୍କାନଳୀଦ୍ୱାରା ଚଣ୍ଡୁର ଧୂମ୍ରପାନ କରାଯାଏ; ଚୀନାମାନେ ବେଶି ଚଣ୍ଡୁ ପିଅନ୍ତି । ଆଫଗାନସ୍ଥାନରୁ ଚଣ୍ଡୁ ତିଆରି ହୋଇ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନକୁ ଆସେ । ଅଫିମକୁ ପାଣିଅଁ କରି ଛାଣି ନିଆଁରେ ବସାଇ ଲୋକେ ଚଣ୍ଡୁ ତିଆରି କରନ୍ତି— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରେଜୀଭାଷାରେ ମଧ ଚଳନ୍ତି ।]

ଚଣ୍ଡୁଖୋର୍—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଚଣ୍ଡୁ ନାମକ ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟର ଧୂମ୍ରପାନ
Chaṇḍukhor କରେ; ଯେ ଚଣ୍ଡୁ ପିଏ—Chaṇḍu-smoker.
চণ্ডুখোর
चंडूखोर; चंडूल
(ଚଣ୍ଡୁବାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସୁନ୍ଦର ଭରତିଆ ପକ୍ଷୀ—
Chaṇḍuḻa A kind of beautiful lark; the skylark;
(ଭଣ୍ଡୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Alonda Gulgula.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟିଆ; ଏ ଗଛଉପରେ ସୁନ୍ଦର ବସା ନିର୍ମାଣ କରେ ଓ ଏହାର ସ୍ୱର ସୁମଧୁର ।]

ଚଣ୍ଡୁଶ୍—ଦେ. ବି—ଚଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Chaṇḍuś Chaṇḍu (See)

ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ଚଣ୍ଡ + ଈଶ୍ୱର)—୧ । ଶିବଙ୍କର ଅନୁଚରବିଶେଷ—1. The chief attendant of Śiba and the participator of a fixed portion of food offered to Śiba.
Cnaṇḍeśwara

[ଦ୍ର—ମହାଦେବଙ୍କୁ ନିବେଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ ବା ଏକାଦଶମାଂଶ ବା ଷୋଡ଼ଶାଂଶ ଏହାଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ ।]

୨ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରଧାରୀ ଶିବଙ୍କର ଏକରୂପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ଶିବମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ—2. A red-tinted image or incarnation of Śiba.

୩ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଈଶାନକୋଣରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନ୍ଦିରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ — 3. One of the images representing God Śiba set up in a separate temple, to the north-east of the Lingarāja temple of Bhubaneswar, to whom separate offering isd aily offered.

[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱରସ୍ଥ ଲିଙ୍ଗରାଜ ସାଧାରଣ ଶିବ ନ ଥାଇ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଲିଙ୍ଗ ଅଟନ୍ତି, ଅତଏବ ତାଙ୍କ ଭୋଗରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ; ସେ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଲିଙ୍ଗ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ଭୋଗରେ ଚଣ୍ଡାଧିକାର ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସାଧାରଣ ଶିବଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହେଲେ ହିଁ ମଧ୍ୟ ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ପ୍ରସାଦକୁ ସମସ୍ତେ ଖାଇ ପାରନ୍ତି (ଶିବପୁରାଣ, ଲିଙ୍ଗପୁରାଣ) । ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଭୋଗରୁ ଚଣ୍ଡ କଢ଼ାଯାଉ ନ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ଚଣ୍ଡେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୋଗ ଦିଆ ଯାଏ ।]

ଚତ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—1. To pray.
Chat (root) ୨ । ଗମନ କରିବା – 2. To go.
୩ । ଲୁଚିବା—3. To hide one's self (M. W.).
୪ । ମାଗିବା—4. To beg.

ଚତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱର; ଚତୁଃ + ତଳ)-୧ । ଗୋଲ ସମତଳ ଭୂମି—
Chatarā 1. A circular plot of level ground.
চাতাল ୨ । ଜଳାଶୟ ମଧ୍ୟରେ ଦଳଅଦା ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ
तलैया ନ ଥିବା ଜଳର ଉପରଭାଗର ବିସ୍ତୃତ ଅଂଶ—
2. A wide expanse or plot of the surface of a tank not overgrown or covered with aquatic grass or reeds.

୩ । ଜଳସଞ୍ଚୟ ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଅଗଭୀର ଚତୁଷ୍କୋଣିଆ ଗାତ—3. A square shallow pit dug in the ground for storing oozing water.

୪ । ଅଗଭୀର ବଡ଼ ଜଳାଶୟ; ଜୋଡ଼—
4. A wide expanse of shallow water.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିସ୍ତୃତ—1. Extensive; wide.
୨ । ବିସ୍ତୃତ ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ(ବୃକ୍ଷ); ଝାମ୍ପୁଲ—2 Bushy (tree); spreading over a large area.

ଚତରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚତ୍ୱର; ସଂ. ଛତ୍ର)—
Chataraībā ୧ । (ଅକର୍ମକ) ଅଧିକତର ବିସ୍ତୃତ କରିବା—
ছাতলান 1. To make more extensive; to widen.
छितराना ୨ । (ଅକର୍ମକ) ବହୁ ଶାଖା ମେଲିବା; ଛତା ପରି ବିସ୍ତୃତ
(ଚତରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେବା—2. To bifurcate or shoot out or spread into numerous branches like an umbrella.
୩ । (ସକର୍ମକ) ଖେଳାଇ ଦେବା—
3. To thin out; to scatter; to spread.

ଚତରି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ଠଙ୍ଗପତ୍ର; ପତ୍ରଠୋଙ୍ଗା—
Chatarī A pot or cup made of leaves sewn together.

ଚତୁଃ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ଚାରି—
Chatuḥ Four.

[ଦ୍ର—ଚତୁଃର ବ୍ୟବହାର କେବଳ ସଂସ୍କୃତରେ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଏଥିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବା ସନ୍ଧି ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଶବ୍ଦମାନ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳେ । ଯଥା—ଚତୁଃସୀମା; ଚତୁରଙ୍ଗ ।]

ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃ+ପଞ୍ଚାଶତ୍ + ପୂରଣାର୍ଥ ଅ.)—
Chatuḥpañchāśa ୫୪ର ପୂରକ—Fiftyfourth (M.W).
(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁଃ ଅଧିକ ପଞ୍ଚାଶତ୍)—
Chatuḥpañchāśat ପଚାଶରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚଉବନ;
(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୫୪—54; Fiftyfour.
ସଂ. ବିଣ—ଚଉବନ ସଂଖ୍ୟକ—
Numbering fiftyfour.

ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ—୫୪ର ପୂରକ—
Chatuḥpañchāśattama Fiftyfourth.
(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍ତମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ—ସଂ. ବି—୧ । ଚାରିଦିଗ—1 .Four corners or
Chatuḥpārśwa points of the compass.
୨ । ସବୁଆଡ଼—2. All sides.
୩ । ଚାରିପାଖ—3. Four sides e.g. north, south, east and west.
(ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ରର ୪ଟି ବାହୁ—
4. The four sides of a square (Wilson).

[ଦ୍ର—ଚତୁର୍ପାର୍ଶ୍ୱ ଶବ୍ଦ ଅବ୍ୟାକରଣିକ ଅଟେ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଋଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଢ଼

ଚତୁଃଶତ—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ+ଶତ)—୧ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ଚାରିଶହ—
Chatuhṡata 1. Four hundred; 400.
୨ । (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁରଧିକଶତ) ଏକଶହ ଚାରି—
2. One hundred and four; 104 (M. W.)

ଚତୁଃଶଫ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଶଫ)—
Chatuhṡapha ଯେଉଁ ଜୀବର ୪ଟି ଖୁରା ଅଛି—
(ଚତୁଃଶଫା—ସ୍ତ୍ରୀ) Four-hoofed (animal).

ଚତୁଃଶାଖ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚାରିଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ—
Chatuhṡākha 1. Having four branches; pointing to the 4 sides of the compass.
୨ । ଚାରିଗୋଟି ଶାଖା ବା ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ଯଥା—ବେଦ)—
2. Having four component parts.
ସଂ. ବି—(ଏହାର ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ଏହି ୪ ଶାଖା ଥିବାରୁ) ଦେହ; ଶରୀର—Body (M. W.)
ଦେ. ବି—ବେଦ—The Bedas (4 in number).

ଚତୁଃଶାଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଶାଳା)—
Chatuhṡāla ୧ । ଯେଉଁ କୋଠାରେ ୪ଟି କାମରା ଅଛି—
ଚତୁଃଶାଳକ; ଚତୁଃଶାଳୀ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. A building with 4 halls (M. W.).
୨ । ଚାରି ଦିଗରେ ୪ଟି କୋଠରି ବା କାମରା ଥିବା ବଡ଼ଘର—
2. A square four roomed house.
୩ । ଚାରିପାଖେ ୪ଟି ଘରଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ଅଗଣା—
3. A square courtyard enclosed by 4 houses on the 4 sides facing each other.

ଚତୁଃଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଶୃଙ୍ଗ)—
Chatuhṡrunga ୧ । ଯେଉଁ ଜୀବର ୪ଟି ଶିଙ୍ଗ ଥାଏ; ଚଉଶିଙ୍ଗା—
1. Four-horned (animal).
୨ । ଯେଉଁ ପର୍ବତର ୪ଟି ଶୃଙ୍ଗ ଥାଏ—
2. Four-peaked (mountain).

ଚତୁଃଷଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃଷଷ୍ଟି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—ଚଉଷଠି ସଂଖ୍ୟାର
Chatuhshashṭa ପୂରଣ—Sixtyfourth (M. W.)

ଚତୁଃଷଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁରଧିକ ଷଷ୍ଟି)—
Chatuhshashṭi ଷାଠିଏରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚଉଷଠି; ୬୪ ସଂଖ୍ୟା—64; Sixtyfour.
ସଂ. ବିଣ.—ଚଉଷଠି ସଂଖ୍ୟକ—
Numbering sixtyfour.

ଚତୁଃଷଷ୍ଟିତମ—ସଂ. ବିଣ—୬୪ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—
Chatuhshashṭitama 64th; sixtyfourth.

ଚତୁଃଷ୍ଟୋମ—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ+ସ୍ତୋମ)—
Chatuhshṭoma ୪ଟି ଅଂଶ ଥିବା ବୈଦିକ ସ୍ତବବିଶେଷ—
(ଚତୁଷ୍ଟୋମ—ଅନ୍ୟରୂପ) A vedic hymn consisting of 4 parts.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨ୟ, ୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ଅଂଶରେ ପୂର୍ବାଂଶ ଅପେକ୍ଷା ୪ଟି ଲେଖାଏଁ ଅଧିକା ଶ୍ଳୋକ ଥାଏ M. W.]

ଚତୁଃଶଙ୍କର—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ+ଶଙ୍କର)—
Chatuhsaṅkara (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ଯେଉଁ ମକଦମାରେ ୪ଟି ନାଲିସର କାରଣ ଏକତ୍ର ମିଶିଅଛି (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ)—
(Hindu Law) A lawsuit in which there is multiplicity of (four) causes of action. (M. W.)

ଚତୁଃସନ—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ+ସନ; ଯେଉଁ ଚାରି ଜଣଙ୍କ ନାମର
Chatuhsana ଆଦ୍ୟରେ 'ସନ' ଅଛି)—
'ସନ' ପଦ ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା (ସନକ, ସନନ୍ଦ, ସନତ୍କୁମାର ଓ ସନାତନ) ନାମଚତୁଷ୍ଟୟଯୁକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଚାରି ପୁତ୍ର—
The four sons of Brahmā whose names begin with the 2 letters 'Sana'.
ତହିଁ ବନେ ଭଗବାନ
ଜାତ ହୋଇଲେ ଚତୁଃସନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
ସଂ. ବିଣ—ଯହିଁରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଉପରୋକ୍ତ ୪ ପୁତ୍ର ଥାଆନ୍ତି—
Containing the above four sons of Brahmā (M. W.).

ଚତୁଃସପ୍ତତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃସପ୍ତତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Chatuhsaptata ଚଉସ୍ତରି ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—
Seventyfourth. (M. W.)

ଚତୁଃସପ୍ତତି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁଃ+ସପ୍ତତି)—
Chatuhsaptati ଚଉସ୍ତରି; ୭୪—74.
ବିଣ—ଚଉସ୍ତରିସଂଖ୍ୟକ—74 in number.

ଚତୁଃସପ୍ତତିତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃସପ୍ତତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ତମ)—
Chatuhsaptatitama ଚଉସ୍ତରିର ପୂରଣ—
Seventyfourth.

ଚତୁଃସମ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ସମ=ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ)—
Chatuhsama ୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟ-ଚତୁଷ୍ଟୟ; ଚଉସମ (ଲବଙ୍ଗ, ହରଡ଼ା, ସୈନ୍ଧବ, ଓ ଯୁଆଣି)—1. A collection of four drugs (cloves, rocksalt, myrobalan and caraway)
୨ । ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟଚତୁଷ୍ଟୟ । (ଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁ, କସ୍ତୁରୀ ଓ କୁଙ୍କୁମ)—2. A collection of four scented articles (sandal, aloe-wood, musk and saffron).
୩ । ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ କର୍ପୂର, କସ୍ତୁରୀ, ଜାଫ୍ରାନ୍‌କେଶର ଓ ଚନ୍ଦନ—3. A mixture of 4 unguents, (viz camphor, musk, saffron and sandal.)
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରେ ଲେପନ ଚତୁଃସମ
ସୌରଭ ଗନ୍ଧେ ମନୋରମ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚୋର' ନ ମିଳିଲେ 'ଚୋର' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖି.ବ

ଚତୁଃସହସ୍ର—ସଂ. ବି. (ଚତୁଃ+ସହସ୍ର)—
Chatuḥsahasra ୧ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ଚାରି ହଜାର—
1. Four thousand; 4000.
୨ । (ମ. ଷ. ଲୋ; ଚତୁରଧିକ ସହସ୍ର)—
ଏକ ହଜାର ଚାରି ସଂଖ୍ୟା—
2. One thousand and four; 1004 (M. W.)

ଚତୁଃସୀମା—ସଂ. ବି—ଚାରି ପଟର ସୀମା ବା ସରହଦ; ଚୌହଦି—
Chatuḥsimā The borders or boundaries on 4 sides; the northern, southern, eastern and western boundaries of a thing or place.

ଚତୁଃସ୍ତନା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ସ୍ତନ+ଆ)—
Chatuḥstanā ଚାରିଟି ଥନ ଥିବା (ଗାଈ)—
(ଚତୁସ୍ତନା—ଅନ୍ୟରୂପ) (a cow) Having four nipples.

ଚତୁର୍—ସଂ. ବି. (ଚତ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଉର୍)—
Chatur ଚାରି—Four
ସଂ. ବଣ—ଚାରି ସଂଖ୍ୟକ—Numbering four.
[ଦ୍ର—ଚତୁଃଶବ୍ଦ ପର ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ଓଡ଼ିଆରେ ନାହିଁ ।]

ଚତୁର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଚତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ; ଚାଲାକ—
Chatura
(ଚତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1, Clever; ingenuous.

ବୋଲେ ଅଗସ୍ତି ହୋଇଣ ଚତୁର ବଣା କୁଥ ଅସ ଭୂକ ଚତୁର ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ଚତୁରତା, ଚତୁରତ୍ୱ, ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ, ଚାତୁରୀ } ବି.
୨ । ନିପୁଣ; କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ; କର୍ମଠ—
2. Expert; dexterous.
୩ । କୌଶଳୀ—3. Crafty; shrewd.
୪ । ଧୂର୍ତ୍ତ—4. Fraudulent.
୫ । ଚଞ୍ଚଳିଆ—5. Swift; quick; brisk (M. W.)
୬ । ନେତ୍ରଗୋଚର—6. Visible (M. W.).
୭ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର—7. Beautiful; charming.
ସଂ. ବି—୧ । ଚାରି (ସଂଖ୍ୟା)—1. Four.
୨ । ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା—2. Army consisting of 4 arms or divisions. (viz. Elephants, cars, cavalry and infantry)

ବଧତମ୍ଭ ଚତୁର ଅଙ୍ଗମାନେ ଅତୁର ସମ୍ଭାବ ପୃଷ୍ଠ ଭେଦ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । (ଚତ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଉର) ଗୋଲ ତକିଆ—
3. A circular pillow.
୪ । ହସ୍ତିଶାଳା—4. A stable for elephants.
୫ । ରୋହିମାଛ—5. The fish Cyprinus Rohita. (M. W.).
ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍)—ଚାରିସଂଖ୍ୟକ—Four in number.

ବେଳେ ଅଗସ୍ତି ହୋଇଣ ଚତୁର
କଣାକୁଥ ଅସ ଭୂକ ଚତୁର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚତୁରଂଶ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଅଂଶ)—ଚାରି ଭାଗ—
Chaturaṁsa Four parts.
(ଚତୁରଂଶିତ—ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚାରିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—1. Divided into 4 parts.
୨ । ଚାରିପେଜୀ; ଏକଫର୍ଦ୍ଦ କାଗଜ ଚାରିପୃଷ୍ଠାରେ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା (କାଗଜ)—2. Quarto (paper).
୩ । ଚତୁଷ୍କୋଣିଆ; ଚାରିକୋଣିଆ—
3. Square; quadrangular.
୪ । ଚାରିଟି ସମତଳବିଶିଷ୍ଟ—
4. Having four equal surfaces.

ଚତୁରକ—ସଂ. ବଣ ଓ ବି. ପୁଂ. (ଚତୁର+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—
Chaturaka ଚତୁର (ଦେଖ)
(ଚତୁରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Chatura (See)

ଚତୁରକ୍ଷ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଅକ୍ଷି)—୧ । ଚାରିଆଖି ବିଶିଷ୍ଟ—
Chaturaksha 1. Four-eyed.
(ଚତୁରକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସାମନାସାମନି ଭେଟ ହେବା (ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. (two persons) Meeting each other face to face; confronted with each other.

ଗୁଦରଥସଙ୍କୁ ଏହା କ କହ, ଚତୁରକ୍ଷ କେବେ କ ହେଇ ପର ।
ବଳଦେବ. ବଇଦାକଣ୍ଠୋଇନ ।

ଦେ. ବି—ଚତୁରାକ୍ଷ (ଦେଖ)
Chaturāksha (See)

ଚତୁରଗ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଚତୁର+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chaturaga ଦ୍ରୁତଗାମୀ—Going quickly. (M. W.)
(ଚତୁରଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚତୁରଙ୍ଗ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଅଙ୍ଗ)—
Chaturaṅga ୧ । ଚାରିଗୋଟି ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ; ୪ଟି ଅଂଶବିଶିଷ୍ଟ—
1. Having four component parts or limbs or members; quadripartite.
୨ । ସର୍ବାଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନ—2. Complete; completely equipped; shipshape.
୩ । ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗକୁ ଘୋଟିଥିବା (ବାତ); ଚତୁରଙ୍ଗୀ (ବାତ)—
3. Attacking all the limbs of the body.
୪ । ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ, ରଥ ଓ ପଦାତି ସେନାବିଶିଷ୍ଟ (ବଳ)
4. (army) Consisting or comprising of four distinct divisions (elephants, chariots, cavalry and infantry).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ

ସଂ. ବି—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ଚଞ୍ଚଳ ସ୍ୱରବିଶେଷ—
1. A quick musical note.
୨ । ଚାରିଜଣ ଖେଳାଳିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖେଳାଯିବା ସତରଞ୍ଚ ବା ନ୍ୟାସ୍ତବଳ ଖେଳ—2. A kind of game at chess played by 4 parties (M. W.)
୩ । ପଶାଖେଳ—3. Game at dice.
୪ । ହସ୍ତୀ, ରଥ, ଅଶ୍ୱ ଓ ପଦାତି ଏହି ଚାରିଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ସେନା; ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ—4. Army consisting of 4 divisions (elephants, cars, horses and men).
୫ । ଏକପ୍ରକାର କାକୁଡ଼ି—
5. Cucumis Utilissimus (creeper and fruit). (M. W.)
୬ । ଲୋମପାଦ ରାଜାଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—6. Name of a son of king Lomapāda (M. W.)

ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ—ସଂ. ବି.—୧ । ହସ୍ତୀ, ରଥ, ଅଶ୍ୱ ଓ ପଦାତିଯୁକ୍ତ Chaturaṅga baḻa ପୂର୍ଣ୍ଣାବୟବ ସେନା—1. A complete
ଚତୁରଙ୍ଗବାହିନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ or entire army consisting-
ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା } of 4 divisions viz, elephants, chariots, cavalry and infantry.
୨ । ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳିବା ଏକପ୍ରକାର ସତରଞ୍ଚ ଖେଳ—2. A kind of chess played by 4 parties. (M. W.)

ଚତୁରଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବି.—(ଚତୁଃ+ଅଙ୍ଗ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Chaturaṅgiṇi ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ (ଦେଖ)
Chaturaṅga baḻa (See)

ଚତୁରଙ୍ଗୁଳ—ସଂ. ବି.—୧ । ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଛଡ଼ା ହାତର ଚାରି Chaturaṅguḻa ଆଙ୍ଗୁଠି—1. The four fingers of the hand except the thumb.
୨ । ଚାରିଅଙ୍ଗୁଳ ଅଧିକୃତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ବା ପ୍ରସ୍ଥ—
2. A measure of the breadth of four fingers.
୩ । ଆରଗ୍ୱଧ; ସୁନାରି ଗଛ—3. A kind of plant; Cassia Fistula; Cathatocarpus Fistula (M. W.)
ସଂ. ବିଣ.—ଚାରିଅଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ—Four fingers broad; measuring 4 fingers.

ଚତୁରତା—ସଂ. ବି.—(ଚତୁର+ଭାବ. ତା)—୧ । ଦକ୍ଷତା; ନିପୁଣତା—
Chaturatā 1. Dexterity.
(ଚତୁରତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା‌ପଣିଆ—2. Cleverness.
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—3. Shrewdness; carftiness.

ଚତୁରଦଶ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି ଓ ବିଣ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ (ଦେଖ)
Chaturadaśa Chaturddaśa (See)

ଚତୁରଦଶ ଲୋକ ସ୍ଥିତି,
କେତେକେ ଅନ୍ତରେ ବସନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚତୁରନ୍ତ—ସଂ. ବି—(ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଅନ୍ତ)—ଚାରି ସୀମା—
Chaturanta The four boundaries.
(ଚତୁରନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ.(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚାରି ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ପରିବୃତ—
1. Consisting of 4 things.
୨ । ଚାରି ସୀମାଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ—2. Surrounded or bordered on all four sides. (M.W.)

ଚତୁରନ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଚତୁରନ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପୃଥିବୀ—
Chaturantā The earth (M. W.)

ଚତୁର ପଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚତୁରତା—
Chatura paṇa 1. Cleverness.
চতুরপণা ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—
चतुराई 2. Shrewdness.
(ଚତୁରପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁର ବଦନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି.—(ସଂ. ଚତୁର୍ବଦନ)
Chutura badana ଚତୁର୍ମୁଖ (ଦେଖ)
Chaturmukha (See)

ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଗର୍ଭ ଜଳେ କରଇ ଯେ ସ୍ନାନ,
ପୂଜା ତାକୁ କରନ୍ତି ଚତୁରବଦନ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚତୁର ବିଧ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ଚତୁର୍ବିଧ)—
Chaturabidha ଚତୁର୍ବିଧ (ଦେଖ)
Chaturbidha (See)

ଚତୁରମ୍ଳ—ସଂ. ବି.—(ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଅମ୍ଳ)—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ Chaturamḻa ୪ଟି ଅମ୍ଳ ବସ୍ତୁ; ଅମ୍ଳବେତସ, ବୃକ୍ଷାମ୍ଳ (ତେନ୍ତୁଳ), ବୃହତ୍ଜମ୍ବୀର (କମଳା) ଓ କାଗଜୀଲେମ୍ବୁ—Four sour articles presented as medicine; (common sorrel, tamarind, orange and lime).

ଚତୁରଶୀତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁରଶୀତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—୮୪ର ପୂରଣ-
Chaturaśita Eightyfourth (M. W.)

ଚତୁରଶୀତି—ସଂ. ବି.—(ମୂ. ପ. ଲୋ. କ; ଚତୁଃ+ଅଶୀତି)—ଅଶୀରୁ ୪ Chaturaśiti ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚଉରାଅଶୀ—84; Eightyfour.
ବିଣ.—୮୪ ସଂଖ୍ୟକ—84 in number.

ଚତୁରଶୀତିତମ—ସଂ. ବିଣ.—୮୪ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—
Chaturaśititama 84; Eightyfourth.

ଚତୁରଶ୍ୱ—ସଂ. ବି.—(ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଅଶ୍ୱ)—ଅଶ୍ୱ ଚତୁଷ୍ଟୟ; Chaturaśwa ଚାରି ଗୋଟି ଘୋଡ଼ା—Four horses.
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅଶ୍ୱ ଚତୁଷ୍ଟୟଯୁକ୍ତ; ଚାରି ଘୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା (ରଥ)—(chariot) Having or drawn by 4 horses.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚତୁରସ୍ର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଅସ୍ର=କୋଣ)—
Chaturasra ଚାରିକୋଣିଆ କ୍ଷେତ୍ର—Four-sided figure; square.
(ଚତୁରସ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଣ—୧ । ଚତୁଷ୍କୋଣ; ଚାରିକୋଣିଆ—
1. Quadrangular; square; four-cornered.

୨ । ଚଉଡ଼ା; ସମତଳ—2. Wide and level.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—3. Faultless.

୪ । ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦକ୍ଷ—
4. Expert; clever in every matter.

ଚତୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଚତୁର)—ଚତୁର; ଧୂର୍ତ୍ତ; ଶଠ—
Chaturā Artful; shrewd; cunning.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚତୁର+ଆ; ଚତୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
୧ । ବୁଦ୍ଧିଶାଳିନୀ—1. Clever (woman).
୨ । ବୁଦ୍ଧିମତୀ—2. Intelligent; ingenuous.
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତା—3. Shrewd; cunning.
୪ । ଶଠତାପୂର୍ଣ୍ଣା ସ୍ତ୍ରୀ—4. Artful; wily.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୁଦ୍ଧିମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—An intelligent woman.

ଚତୁରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚତୁରତା ଦେଖାଇବା—
Chaturaibā 1. To show shrewdness.
୨ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା କରିବା—2. To boast; to brag.

ଚତୁରାଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚତୁରା)—୧ । ଚତୁରା (ଦେଖ)
Chaturāi 1. Chaturā (See).
चतुराई ୨ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସାକାରିଣୀ—
2- Boastful; braggart (woman).

ବି—ଚତୁରାଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Chaturāṅgī (See).

ଚତୁରାଇପଣ—ଦେ. ବି—ଚତୁରାଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Chaturāipaṇa Chaturāṅgī (See).

କରୁଥାଇ ଚତୁରାଇପଣ ତ ଆମ୍ଭକୁ—ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ଉତ୍ସବକଳ୍ପଲତା ।

(ଚତୁରାଇପଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁରାକ୍ଷ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ (ସଂ. ଚତୁରକ୍ଷ)—
Chaturāksha ୧ । ସାମନାସାମନି ଭେଟହେବା (୨ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି)—
(two persons) Meeting each other face to face; confronted with each other.

୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଭେଟ ହେବାର (ସମୟ)—
2. (time) Of interview or meeting of 2 persons.

ପରସ୍ପରକୁ ଏକ ତପାସ୍ୱୀ ଦେଖନ୍ତି ତାହା ଚତୁରାକ୍ଷ ବେଳ ପରି ।
ଭକ୍ତ. କୋଷ୍ଟୁକ୍ଷ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ।

ବି—ଦୁଇ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଭେଟାଭେଟି—
Interview between two persons; two persons being confronted with each other.

ବେନି ଚତୁରାକ୍ଷ ରାକ୍ଷସ ପ୍ରାପ୍ତେ ଦପକ୍ଷ ପକ୍ଷ ଯୁଗ କୋଷ୍ଟ ଏଥୁ ରକ୍ଷ ରକ୍ଷ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚତୁରାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଚତୁରାଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Chaturāṅga Chaturāṅgī (See).

ଚତୁରାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁରତା)—୧ । ଚତୁରତା; ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ—
Chaturāṅgi 1. Cleverness; shrewdness; cunning; art; wiles.
চতুরালী
चतुराई ୨ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା; ଡାଉଡ଼ି—2. Bragging.
୩ । ଗୁମର—3. Self-aggrandisement.
୪ । ସ୍ୱଗୁଣକୀର୍ତ୍ତନ—4. Self-advertisement.

ଚତୁରାନନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର+ଆନନ)—ଚତୁର୍ମୁଖ (ଦେଖ)
Chaturānana Chaturmukha (See).

ଚତୁରାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁର୍+ଆଶ୍ରମ)—ବ୍ରାହ୍ମଣଜୀବନରେ ପାଳନୀୟ ୪ଟି ଅବସ୍ଥା—
Chaturāsrama Four successive stages in the lifetime of a Brāhmaṇa as enjoined in the Sastras.
[ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ, ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସ ।]

ଚତୁରାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚତୁରାଶ୍ରମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Chaturāsramī A Brāhmaṇa.

ଚତୁରିକା—ସଂ. ବି (ଚତୁର୍+ଇକ+ଆ)—ଅତିଥିମାନଙ୍କ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଚାରିକୋଣିଆ ଅଗଣା—
Chaturikā A quadrangular courtyard used for receiving guests (M.W.)

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚତୁରକ+ଆ)—ଚତୁରକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Chaturaka.

ଚତୁରୀ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି (ସଂ. ଚତୁରା)—ଚତୁରା (ଦେଖ)—
Chaturī Chaturā (See)

ତେଡ ଚତୁରୀ ଗୃହିଁଲ କରିନାଶେ ପାଶେ ନାହିଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ତରୁଣ ।
ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚତୁରୀ ଚମ୍ପା—ଗ୍ରା. ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି-ବିଶେଷ; ଚତୁରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Chaturī champā A term applied to a female in jest; a smart woman.

ଚତୁରୁଗୁଣ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଗୁଣ)—ଚତୁର୍ଗୁଣ (ଦେଖ)—
Chaturuguṇa Chaturguṇa (See)

ଚତୁରୁଥ—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଥ)—ଚତୁର୍ଥ (ଦେଖ)—
Chaturutha Chaturtha (See)

ଚତୁରୁଥି—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଥୀ)—ଚତୁର୍ଥୀ (ଦେଖ)—
Chaturuthi Chaturthī (See)

ଚତୁରୁଦଶି—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଦେଖ)—
Chaturudaśi Chaturddaśī (See)

ଚତୁରୁଦଗ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ (ଦେଖ)—
Chaturudiga Chaturdiga (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଛ୍ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ହ

ଚତୁରୁଧା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଧା)—ଚତୁର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ)—
Chaturudhā Chaturdhā (See)

ଚତୁରୁମାସିଆ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ) —
Chaturumāsiā ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା (ଦେଖ)—
Chaturmāsyā (See)

ଚତୁରୂଷଣ—ସଂ. ବି (ସମାହାରଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁଃ+ଊଷଣ) (ବୈଦ୍ୟକ)
Chaturūshaṇa ଔଷଧାର୍ଥେ ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳୀ, ମରିଚ ଓ ପିପ୍ପଳୀମୂଳ—A mixture of dried ginger, longpepper, blackpepper and long-pepper-root used as medicine.

ଚତୁର୍ଗତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଗତି)—୧ । (ଚାରିଗୋଡ଼ରେ
Chaturgati ଗତିକାରୀ) କଚ୍ଛପ—1. Tortoise.
୨ । (ଆଶ୍ରମଚତୁଷ୍ଟୟର ଗତିସ୍ୱରୂପ) ପରମେଶ୍ୱର—
2. God (the ultimate aim of attainment in all the 4 stages of the life of a man.)
ସଂ. ବିଣ—ଯାହାର ୪ ପ୍ରକାର ଗତି ଅଛି—Having four kinds of motion or going (M. W.)

ଚତୁର୍ଗବ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍+ଗୋ)—ଚାରି ବଳଦରେ ଟଣା-
Chaturgaba ଯିବା ଗାଡ଼ି—A carriage drawn by four oxen.

ଚତୁର୍ଗୁଣ—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ଚାରିଗୁଣ—
Chaturguṇa 1. Fourfold; quadruple.
(ଚତୁର୍ଗୁଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2 Inordinate; excessive; manifold.
୩ । ଯେଉଁ କୁରୁତାରେ ୪ଟି ଫିତା ବା ଡୋର ଲାଗିଥାଏ—
3. (upper garment) Tied with 4 strings (M. W.)
୪ । ଚାରିସରିଆ (ହାର)—4. Four stringed

ଚତୁର୍ଜାତ—ସଂ. ବି (ଆୟୁର୍ବେଦ)—୪ ଗୋଟି ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟ (ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ,
Chaturjāta ଅଳାଇଚ, ତେଜପତ୍ର ଓ ନାଗେଶ୍ୱର)—Four
(ଚତୁର୍ଜାତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) kinds of articles used as medicine (viz cinnamon, cardamom, Cassia leaves and Messua Ferra).

ଚତୁର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ଚତୁର୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଥ)—ଚାରି ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—
Chaturtha 4th; fourth.
(ଚତୁର୍ଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—୧ । ମୃତ୍ୟୁର ୪ର୍ଥ ଦିନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାତି-ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଜଳଯୋଗ—1. Refreshments given to guests and relatives assembled on the 4th day of a person's death.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଲକ୍ଷରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗ ହୁଏ । ଏହି ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗକୁ ଶୀତଳ କୁହାଯାଏ ।]
୨ । ମୃତ୍ୟୁର ୪ର୍ଥ ଦିବସ—
2. The fourth day after death.
୩ । ବର୍ଗମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ; (ଘ, ଝ, ଢ, ଧ, ଭ,)—
The fourth letter of the five classes of consonants (M. W.)
୪ । ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ; ଶୂଦ୍ର—4. A Śūdra (M. W.)
୫ । ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—
5. A quarter; one fourth (M. W.)
୬ । ଚାରିର ସମାହାର—6. A collection of four.

ଚତୁର୍ଥ ଉପାୟ—ସଂ. ବି.—୧ । ଭେଦ; ପରସ୍ପର ବିବାଦ—
Chaturtha upāya 1. Mutual discord.
[ଦ୍ର—ଶତ୍ରୁକୁ ଅଧିକାର କରିବା ପାଇଁ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରକଥିତ ରାଜାଙ୍କ ଆଚରିତ ସାମ, ଦାନ, ଦଣ୍ଡ, ଭେଦ ଏହି ଚାରିଗୋଟି ଉପାୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଚତୁର୍ଥ ।]
୨ । ବିବାଦ; କଳହ —2. Dispute.

ଚତ ଅରେ ଆଗ ପଛ କଲାନା, ଚତୁର୍ଥ ଉପାୟ କଉଲ୍ଲା ସିନା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାକଳ୍ପୋଳିନୀ ।

ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚାରି—Four.

ଚତୁର୍ଥକ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ଥ+କ; ଯେଉଁ ଜ୍ୱର ପ୍ରତି ୪ର୍ଥ ଦିନ
Chaturthaka ଆକ୍ରମଣ କରେ)—୧ । ବିଷମଜ୍ୱରବିଶେଷ; ପାଳିଜର—1. A kind of remittent fever; quartan.
୨ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—2. A kind of measure in music (M.W.)

ଚତୁର୍ଥକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚତୁର୍ଥକାଳ+ଇକ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Chaturthakāḷika ୪ ଓଳରେ ଥରେ ଖାଏ One who takes every fourth meal (M.W.)

ଚତୁର୍ଥଭାକ୍—ସଂ.ବିଣ—(ଚତୁର୍ଥ+ଭଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି କ୍ୱିପ୍;୧ମା.୧ବ)—
Chaturthabhāk ୧ । ଚତୁର୍ଥାଂଶ ନେବା ବ୍ୟକ୍ତି—
1. One who takes ¼ of a thing or one's income; entitled to a quarter share.
ବି—(ଭୂମିର ଉତ୍ପନ୍ନରୁ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବାରୁ) ରାଜା—
King (who takes ¼ of the income of the subject as revenue.)

ଚତୁର୍ଥସ୍ୱର—ସଂ. ବି.—ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ସ୍ୱର — The tone of
Chaturthaswara an old man.

ବଚନେ ନାହିଁ ପାଞ୍ଚ ଚତୁର୍ଥସ୍ୱରେ ବଚ ପ୍ରକାଶ କଲ ଯଥା ଖତ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସଂ. ବିଣ.—ସଙ୍ଗୀତର ୭ ସ୍ୱର ମଧ୍ୟରୁ ୪ର୍ଥ ସ୍ୱରଯୁକ୍ତ—
Having the 4th tone or accent (M. W.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଏହି କୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚତୁର୍ଥାଂଶ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁର୍ଥ+ଅଂଶ)—ଚଉଠ;
Chaturthāmsa ଚାରି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—One fourth; a quarter.

ଚତୁର୍ଥାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁର୍ଥ+ଅବସ୍ଥା)—ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—
Chaturthābasthā Old age; last (4th) stage of human life.
[ଦ୍ର—୧ । ବାଲ ବା ବାଲ୍ୟ—Childhood.
୨ । କୁମାର ବା କୌମାର୍ଯ୍ୟ—Boyhood.
୩ । ଯୁବା ବା ଯୌବନ—Youth.
୪ । ବୃଦ୍ଧ ବା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—Old age.]

ଚତୁର୍ଥିକା—ସଂ. ବି—୧ । ସମବେଶନ; ବିବାହର ଚତୁର୍ଥୀ ରାତ୍ରିରେ
Chaturthikā ସଙ୍ଗମାର୍ଥ ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଏକତ୍ର ଶୟନ—
2. The sleeping together of the newly married couple on the 4th night of marriage for sexual intercourse.
୨ । ୪ କରଷ ଓଜନ—2. A weight of 4 Karshas (M W.)

ଚତୁର୍ଥୀ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ଥ+ଈ)—୧ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଓ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଚତୁର୍ଥୀ-
Chaturthī ତିଥି; ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ—1. The 4th day of the lunar fortnight.

[ଦ୍ର—ଚତୁର୍ଥୀ ତିଥି ୨ ପ୍ରକାର । ଯଥା—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ ଓ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସରେ ଦୁଇଟି କରି ଚତୁର୍ଥୀ ହୁଏ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ ଗଣେଶପୂଜା ଓ ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଥୀ ଗୌରୀପୂଜା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

୨ । ଚଉଠି; ବିବାହର ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ—2. The 4th day of marriage.
୩ । ବ୍ୟାକରଣର ବିଭକ୍ତିବିଶେଷ; ସମ୍ପ୍ରଦାନକାରକର ବିଭକ୍ତି—(grammar) The fourth case.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚତୁର୍ଥର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Chaturtha.

ଚତୁର୍ଥୀକର୍ମ—ସଂ. ବି—ବିବାହର ୪ର୍ଥ ଦିବସରେ କରଣୀୟ କର୍ମ—
Chaturthīkarma The ceremonies performed by the bride and bridegroom on the 4th day of marriage.

ଚତୁର୍ଥୀକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି—ପିତାମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ୪ର୍ଥ ଦିବସରେ ବିବାହିତା
Chaturthīkriyā କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତୃକ କରଣୀୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—
The Sraddha ceremony performed on the 4th day of a parent's death by the married daughter.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଐରାବତ ହସ୍ତୀ—
Chaturdanta An epithet of Indra's elephant.
(ଚତୁର୍ଦନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଚତୁର୍ଦ୍ଦନ୍ତ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଂଷ୍ଟ୍ର } ଅନ୍ୟରୂପ ସଂ. ବିଣ—ଚାରିଦନ୍ତଯୁକ୍ତ—Having four teeth or tusks.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍+ଦଳ)—ଚତୁଷ୍ପୁଷ୍ପୀ (ଦେଖ)
Chaturdala Chatushpushpī (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ—ସଂ. ବି. (ମ ପ. ଲୋ କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁଃ ଅଧିକ ଦଶ)—
Chaturdasa ଚଉଦ; ୧୪—14; fourteen.
(ଚତୁର୍ଦଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—୧ । ୧୪ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 14.
୨ । ୧୪ର ପୂରଣ—2. Fourteenth.
ଦେ. ବି—ଚଉଦ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—The 14 worlds.

ତୋର ଅଧୀନ ଚତୁର୍ଦଶ, ତୁ ହୋଇ ଯେଉଁ ଭାବେ ବଶ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ+ପୂରଣାର୍ଥେ କ)—ଚଉଦର ପୂରଣ—
Chaturdasaka 'Fourteenth (M. W.).
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପଦୀ କବିତା—ସଂ. ବି· (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Chaturdasapadi kabitā ୧ । ଇଂରାଜୀ ସନେଟ ଅନୁକରଣରେ ରଚିତ ୧୪ଟି ଧାଡ଼ିବିଶିଷ୍ଟ କବିତା—
1. A poem with 14 lines; sonnet.
[ଦ୍ର—ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏହିପରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।]
୨ । ଚଉଦପୋଇ—2. Poems with fourteen lines.
[ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁରର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଯୁବରାଜ ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ସିଂହ ଦେବଙ୍କ ରଚିତ ଗୁଡ଼ିଏ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପଦୀ ବା ଚଉଦପୋଇ ପ୍ରାଚୀନ କବିତା ସୋନପୁରର ପଣ୍ଡିତ ସୁଧାଂଶୁଶେଖର ସିଂହ ଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୁସ୍ତକାକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣର ପଠନୀୟ ୧୪ଟି ବିଦ୍ୟା (ଯଥା—
Chaturddasabidyā ୪ ବେଦ, ୬ ବେଦାଙ୍ଗ, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ବା ସଂହିତା, ପୁରାଣ, ମୀମାଂସା ଓ ତର୍କ ଏହି ୪ ଶାସ୍ତ୍ର)—
Fourteen lores or arts to be learnt by every Brahman as enjoined in the Sastras (viz, 4 Vedas, 6 Vedangas and Law, Mythology, Logic and Philosophy).

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଭୁବନ—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରଅନୁସାରେ ୭ ଗୋଟି ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ୭
Chaturddasabhubana ଗୋଟି ପାତାଳ ଏହିପରି ୧୪ଟି ସଂସାର ବା ଲୋକ—The 14 worlds described in

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉ୍ଅ	ଭ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଥ

the Hindu Sastras, 7 above heaven and 7 below (Nether worlds) the Earth.

[ଦ୍ର—ଯଥା—ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ୱଃ, ମହଃ, ଜନ, ତପ ଓ ସତ୍ୟ ଏହି ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗ (ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଭୁବନ) ଓ ଅତଳ, ସୁତଳ, ବିତଳ, ତଳାତଳ, ମହାତଳ, ରସାତଳ ଓ ପାତାଳ ଏହି ସପ୍ତପାତାଳ (ଅଧୋଭୁବନ) ।]

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଲୋକ—ସଂ. ବ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଭୁବନ (ଦେଖ)—
Chaturddasaloka Chaturddasabhubana (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ସ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ + ଈ)—ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବ
Chaturdasi ଦିବସ—The 14th day of the dark and (ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) bright fortnight of the lunar month.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶିବପୂଜା, ରାତ୍ରିରେ ଉପବାସ ଓ ମହାଦେବଙ୍କ ବେଢ଼ା ପରିକ୍ରମା କରାଯାଏ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ୧୫ଟିରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପର୍ବ ହୁଏ ।]

୧ । ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ—ନୃସିଂହଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କୃଷ୍ଣ—ସାବିତ୍ରୀଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୩ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳ—ଚମ୍ପକଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୪ । ଆଷାଢ଼ କୃଷ୍ଣ—ଜଗନ୍ନାଥ ନେତ୍ରୋତ୍ସବ ଓ ନବଯୌବନ-ଦର୍ଶନଯାତ୍ରା ।
୫ । ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ—ଶିବଶୟନଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଉତ୍ସବ)
୬ । ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳ—ପବିତ୍ରାରୋପଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଯାତ୍ରା)
୭ । ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣ—ଅଘୋର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୮ । ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ—ଅନନ୍ତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୯ । କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣ—ନରକ ବା ଭୂତ-ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୧୦ । କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ—ଶିବୋତ୍ଥାପନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଯାତ୍ରା)
୧୧ । ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ—ପାଷାଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୧୨ । ମାଘ କୃଷ୍ଣ—ରଟନ୍ତୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୧୩ । ଫାଲ୍ଗୁନ କୃଷ୍ଣ—ଶିବ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ (ଲିଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଯାତ୍ରା)
୧୪ । ଚୈତ୍ର କୃଷ୍ଣ—ସ୍ନାନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।
୧୫ । ଚୈତ୍ର ଶୁକ୍ଳ—ଅଙ୍ଗାରକ ବା ଦମନକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍—ସ. ବ (ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଚତୁର୍ + ଦିଶ; ୧ମା. ୧ବ)—
Chaturdik ୧ । ଚାରିଦିଗ; ପୂର୍ବପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତରଦକ୍ଷିଣ ଦିକ୍-
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚତୁଷ୍ଟୟ—1. The four quarters or points of the compass.

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଚାରି ଆଡ଼ ବା ପାର୍ଶ୍ୱ—
2. The four sides of a thing.

୩ । ସମସ୍ତ ବିଷୟ—3. All matters.

ଦେ. ଅ—୧ । ଚାରିଆଡ଼େ—1. On all sides.

୨ । ସବୁଆଡ଼େ—2. All round.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ—ଦେ. ବ (ସ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ (ଦେଖ)
Chaturdiga Chaturdik (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗା—ଦେ. ବିଣ (ସ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବ୍ୟାପିଥିବା;
Chaturdigā ଚାରିଦିଗା—Pervading the four points of the compass; extending over the four quarters.

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ; ଚାରିଆଡ଼େ—
1. On all sides; in every quarter.

(ଯଥା—ଏଥର ମେଘ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗା ବର୍ଷିଛି ।)

୨ । ଯେ ସବୁଆଡ଼େ ଘେରିକରି (ଥାଏ)—
2. All round.

ଚତୁର୍ଦ୍ଦୋଳ—ସ. ବ (ଚତୁଃ + ଦୁଲ୍ ଧାତୁ + ଅ)—ଚଉଦୋଳ; ୪ ଜଣ
Chahurdola ବାହକଙ୍କ ବହନଯୋଗ୍ୟ ଶିବିକା—
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦୋଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) A sedan chair or state-litter carried on the shoulders of 4 bearers.

ଚତୁର୍ଦ୍ୱାର—ସ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍ + ଦ୍ୱାର)—ଚାରିଦ୍ୱାରବିଶିଷ୍ଟ—
Chaturdwāra Having four doors.
(ଚତୁର୍ଦ୍ଦ୍ୱାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଚତୁର୍ଦ୍ୱାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚତୁର୍ଦ୍ଧା—ସ. ଅ (ଚତୁର୍ + ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଧା; ତୁଲ. ବହୁଧା)—
Chaturdhā ୧ । ଚତୁର୍ବିଧ; ଚାରିପ୍ରକାରେ—
1. Of four kinds; in four ways.

ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ରୂପରେ ଅଂଶେ ଜନମ ହୋଇଲୁ—ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

(ଚତୁର୍ଦ୍ଧା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚାରିଗୁଣ—2. Fourfold.

୩ । ଚାରିଦିଗରେ—3. On four sides.

୪ । ଚାରିଥର—4. Four times.

୫ । ଚାରିଖଣ୍ଡ—5. In four pieces

୬ । ଚାରି ବିଷୟରେ—6. In four matters.

୭ । ଚାରି ଅଂଶରେ—7. In four parts.

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାଟା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଚାରି—
Chaturdhātā Four.

ଶୁଣ ନରବାର ଭୁଜେ ଚତୁର୍ଦ୍ଧାଟା ବାହା ।
ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଗୀତା ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂରତ—ଦେ. ବି. (ସ. ଚତୁର୍ଦ୍ଧା + ମୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର
Chaturdhā mūrati ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା, ପଦ୍ମ ଧରିଥିବା ମୂର୍ତ୍ତି—
1. The image of Bishnu holding couch, discus, mace and lotus in hands.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

(ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂରତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଥିବା ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର, ସୁଭଦ୍ରା ଓ ସୁଦର୍ଶନଙ୍କ ଏହିପରି ଚାରିଟି ମୂର୍ତ୍ତି—2. Four images inside the temple of Jagannath.

ସୁଭଦ୍ରା ସୁଦର୍ଶନ ଶ୍ରୀପତି
ବଳଦେବ ଅତି ଚତୁର୍ଦ୍ଧା ମୂରତି । ପାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂର୍ତ୍ତି—ଦେ. ବି.—ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂରତି (ଦେଖ)
Chaturdhā mūrtti Chaturdhā mūrati (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାରୂପ—ଦେ. ବି.—ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମୂରତି (ଦେଖ)
Chaturdhā rūpa Chaturdhā mūrati (See)

ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମ— ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍+ଧାମନ୍ ୧ମା ୧ବ)—
Chaturdhāma ଭାରତରେ ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ୪ ତୀର୍ଥକେନ୍ଦ୍ର— (ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା— ଜଗନ୍ନାଥ, ରାମନାଥ, ଦ୍ୱାରକାନାଥ ଓ ବଦ୍ରିନାଥ)—The four centres of Hindu pilgrimage in India (e. g. Puri, Rameswara, Dwārakā and Badrinātha.

ଚତୁର୍ନବତ--ସଂ. ବିଣ (ଚତୁର୍ନବତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)— ୯୪ର ପୂରଣ—
Chaturnabata Nintyfourth (M. W)
(ଚତୁର୍ଣବତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁର୍ନବତି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁର୍ ଅଧିକ ନବତି)—
Chaturnabati ଚଉରାନବେ; ୯୪—94.
ବିଣ— ୯୪ ସଂଖ୍ୟକ—94 in number.

ଚତୁର୍ନବତିତମ—ସଂ. ବିଣ— ୯୪ର ପୂରଣ—
Chaturnabatitama 94th.

ଚତୁର୍ବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ବକ୍ତ୍ର)—ଚତୁର୍ମୁଖ (ଦେଖ)
Chaturbaktra Chaturmukha (See)

ଚତୁର୍ବର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ବର୍ଗ)—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ,
Chaturbarga କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ଏହି ପୁରୁଷାର୍ଥ ଚତୁଷ୍ଟୟ— The four main objects or somum bonum of human pursuit (viz. 1 Religion or virtue, 2 wealth or riches, 3 enjoyment or love, 4 final salvation or beatitude).

ଚତୁର୍ବର୍ଗକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚତୁର୍ବର୍ଗ+କର୍ତ୍ତା)—
Chaturbarga karttā ଚତୁର୍ବର୍ଗଦାତା (ଦେଖ)
Chaturbarga dātā (See)

ଚତୁର୍ବର୍ଗଦାତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚତୁର୍ବର୍ଗ+ଦାତା; ଯେ ମନୁଷ୍ୟକୁ
Chaturbrga dātā ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଦିଅନ୍ତି)—ପରମେଶ୍ୱର; ଭଗବାନ— God.

ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ବର୍ଣ୍ଣ)—
Chaturbarṇṇa ୧ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଜାତିଚତୁଷ୍ଟୟ (ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର)— 1. The four castes amongst the Hindus (Brāhmaṇa, Kshatriya, Baiśya and Śūdra).
୨ । ଚାରିଟି ପ୍ରଧାନ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ରଙ୍ଗ (ଧଳା, କଳା, ନାଲି ଓ ନେଳି)—2 The four principal colours (white, black, red and blue).

ଚତୁର୍ବାର୍ଷିକା—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍+ବର୍ଷ+ଇକ+ଆ)—୪ ବର୍ଷ-
Chaturbārshikā ବୟସ୍କା ଗାଈ —A cow 4 years old (M. W.)

ଚତୁର୍ବାହୀ—ସଂ. ବି (ଚତୁର୍+ବହ ଧାତୁ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—
Chaturbāhī ଚାରି ଘୋଡ଼ା ବା ବଳଦଙ୍କଦ୍ୱାରା ଟଣାହେବା ରଥ—A carriage drawn by four horses or oxen (M. W.).

ଚତୁର୍ବାହୁ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍+ବାହୁ)—
Chaturbāhu ୧ । ଚଉବାହା; ଯାହାର ଚାରିଟି ବାହା ବା ହାତ ଅଛି—1. Four-handed.
୨ । ଚାରିବାହୁବିଶିଷ୍ଟ (କ୍ଷେତ୍ର)—
2. Four sided (figure); quadrilateral.
ବି—ବିଷ୍ଣୁ—God; Bishṇu.
[ଦ୍ର— ଏହାଙ୍କର ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା ଓ ପଦ୍ମ-ଧାରୀ ୪ଟି ବାହୁ ଅଛି ।]

ଚତୁର୍ବିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚତୁର୍ ଅଧିକ ବିଂଶ)—
Chaturbiṁśa ୨୪ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—24th.

ଚତୁର୍ବିଂଶତତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶତି+ତତ୍ତ୍ୱ)—
Chaturbiṁśa tattwa ୨୪ ଗୋଟି ତତ୍ତ୍ୱ (ପଞ୍ଚମହାଭୂତ, ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର, ଅହଙ୍କାର, ମହତ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ପ୍ରକୃତି)—

ଏକ ଚତୁର୍ବିଂଶତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣ
ସୃଷ୍ଟିର ଅଟନ୍ତି କାରଣ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଚତୁର୍ବିଂଶତି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁଃ+ବିଂଶତି)—
Chaturbiṁśati ଚବିଶ; ୨୪—24.
ସଂ. ବିଣ—୨୪ ସଂଖ୍ୟକ—24 in number.

ଚତୁର୍ବିଂଶତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ବିଂଶତି+କ)—
Chaturbiṁśatika ଚତୁର୍ବିଂଶତି-ସଂଖ୍ୟା-ଯୁକ୍ତ— Consisting of twenty four.

ଚତୁର୍ବିଂଶତିତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ବିଂଶତି+ପୂରଣାର୍ଥେ ତମ)—
Chaturbiṁśatitama ୨୪ ର ପୂରଣ—24th.

ଚତୁର୍ବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍+ବିଦ୍ୟା)—
Chaturbidya ୧ । ଚାରିବେଦଜ୍ଞ; ଚତୁର୍ବେଦୀ— 4. Knowing the 4 Bedas; read or versed in 4 Vedas.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈୟ	ଋଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଥ

ଚତୁର୍ବିଧ—ସଂ. ବଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍ + ବିଧା = ପ୍ରକାର)—
Chaturbidha ଚାରି ପ୍ରକାର—Of four kinds.

ଚତୁର୍ବିଧାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ବିଧ + ଅନ୍ନ)—ଚାରି ପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟ
Chaturbidhānna ପଦାର୍ଥ (ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ ଓ ପେୟ)—
Four kinds of eatables (viz that which can be chewed; which can be sucked; which can be licked and which can be drunk)

ଚତୁର୍ବେଦ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍ + ବେଦ)—ଚାରିଗୋଟି
Chaturbeda ବେଦର ସମଷ୍ଟି; ବେଦଚତୁଷ୍ଟୟ (ଋକ୍, ସାମ, ଯଜୁଃ ଓ ଅଥର୍ବ)—The four Bedas (Ṛuk, Sāma, Jajur and Atharba).

ଚତୁର୍ବେଦୀ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ + ବେଦ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chaturbedī ଚାରିବେଦ ପଢ଼ିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଚୌବେ—
One who has read 4 Bedas; one versed in the 4 Bedas.

ସଂ. ବଣ—ଚତୁର୍ବିଦ୍ୟ—Versed in the four Bedas.

ଚତୁର୍ଭଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ଭଦ୍ର=ମଙ୍ଗଳକର ବସ୍ତୁ)—
Chaturbhadra ୧ । ଚତୁର୍ବର୍ଗ (ଦେଖ)
1. Chaturbarga (See)
୨ । ନାଗରମୁଥା; (ମତାନ୍ତରେ ପୁଷ୍କର ମୂଳ) ପିପ୍ପଳୀ; ଅତୁଶୀ (ମତାନ୍ତରେ ଜାଇଫଳ) ଓ କର୍କଟଶୃଙ୍ଗୀକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଅବଲେହ (ଏହା ଶ୍ୱାସ, କାସ, ଅତିସାର ଓ ଜ୍ୱରରେ ଉପକାରୀ)—
2 A medicinal paste consisting of 4 particular ingredients and taken as an antidote for cough, dysentery and fever.

ଚତୁର୍ଭାଗ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ + ଭାଗ)—ଚଉଠ, ଏକଚତୁର୍ଥାଂଶ—
Chaturbhāga A quarter; the fourth part.

ଚତୁର୍ଭୁଜ—ସଂ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
Chaturbhuja 1. Bishṇu (having 4 hands).
୨ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ର ୪ଟି ରେଖାଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ—
2. A quadrilateral figure.
ସଂ. ବଣ—୧ । ଚାରିହାତବିଶିଷ୍ଟ—
1. Four-armed; four-handed.
୨ । ଚାରିରେଖାବିଶିଷ୍ଟ—
2. Quadrilateral; four-sided.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Name given to males.

ଚତୁର୍ମାସ—ସଂ. ବଣ. (କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁର୍ + ମାସ)—
Chaturmasa ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା (ଦେଖ)
Chaturmāsyā (See)

ଚତୁର୍ମାଥ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ମସ୍ତକ)—ଚତୁର୍ମୁଖ (ଦେଖ)
Chaturmātha Chaturmukha (See)

ରଣ କରନ୍ତି ଚତୁର୍ମାଥ
ମିଳିଲେ ସୋମର ଅଗ୍ରତ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚତୁର୍ମାସ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ମାସ)—
Chaturmāsa ୧ । ବର୍ଷା ଚାରିମାସ: ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀଠାରୁ କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟ, ଦେବଶୟନ ଏକାଦଶୀଠାରୁ ଉତ୍ଥାନ ଏକାଦଶୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪ ମାସ ସମୟ; ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା—1. The monsoon months; the time of 4 month from the 12th day of the bright fortnight of Āshārdha to the 12th day of the bright fortnight of Kārttika.

ଏରୂପେ କରି କ୍ଷେତ୍ରବାସ
ରହିଲେ ତହିଁ ଚତୁର୍ମାସ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ୪ ମାସ ସମୟ—2. A period of 4 months.

ଚତୁର୍ମାସିକ—ସଂ. ବଣ. (ଚତୁର୍ + ମାସ + ଇକ)—ଚତୁର୍ମାସବ୍ୟାପୀ
Chaturmāsika (ବ୍ରତ); ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ; ଚତୁର୍ମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ—
(a religious observance) Extening over a period of 4 months from 12th (bright) Āshārdha to 12th (bright) Kārttika.

ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ)—ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର, ଆଶ୍ୱିନ ଓ
Chaturmāsyā କାର୍ତ୍ତିକ ଏହି ଚାରି ମାସ; ବର୍ଷା ସମୟ—The 4
चौमसिया monsoon months; the rainy season; the four months from Śrābaṇa to Kārttika.

ଏମନ୍ତେ ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା ହୋଇ
ଶଯ୍ୟାକୁ ଯାଆନ୍ତି ସେ ରହିଲ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଚତୁର୍ମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁର୍ + ମୁଖ)—ବ୍ରହ୍ମା—
Chaturmukha The four-faced God Brahmā.
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଚାରିମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
Having four faces.

ଚତୁର୍ଯୁଗ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ଯୁଗ)—
Chaturjuga ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା, ଦ୍ୱାପର ଓ କଳି ନାମକ ପୃଥିବୀର ୪ ଗୋଟି ଯୁଗ—The four ages of the world viz, Satya, Tretā, Dwāpara and Kaḷi (according to the Hindu mythology)

ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶ—ସଂ. ବଣ. (ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Chatuśchatwārimśa ୪୪ର ପୂରଣ—44 th.

ଚତୁଶ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ଚତୁଃ ଅଧିକ
Chatuśchatwārimśat ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍)—ଚଉରାଳିଶି; ୪୪—
44; fortyfour.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବିଣ—୪୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 44.

ଚତୁଷ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଷ୍ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ତମ)—
Chatuśchatwārimśattama ୪୪ର ପୂରଣ—44th.

ଚତୁଷ୍କ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କ)—
Chatushka ୧ । ଚାରିକୋଣିଆ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ଚତ୍ୱର; ଚଉକ—
1. A square courtyard. (used for receiving guests (M.W.)
୨ । ଚାରିକୋଣରେ ଚାରିଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭଯୁକ୍ତ ମଣ୍ଡପ—
2. A hall standing or resting upon 4 pillars.
୩ । ଚାରିଟି ବସ୍ତୁର ସମାହାର—3. A collection or aggregate of four; a set of 4.
୪ । ଚଉରାସ୍ତା; ଛକ—4. A crossing where 4 roads meet or 2 roads cross; a cross-way.
୫ । ଚାରିସରିଆ ହାର—
5. A necklace of 4 strings (M. W.)
ସଂ. ବିଣ—୧ । ୪ଟି ବସ୍ତୁବିଶିଷ୍ଟ—
1. Consisting of four.
୨ । ୪ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗକରାଯିବା—
2. Increased by four.

ଚତୁଷ୍କବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚତୁଷ୍କ + ବେଶ୍ମନ୍)—
Chatushkabeśma ଚାରିଟି ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପର ଛାତ ଥାଏ—A hall resting on 4 columns.

ଚତୁଷ୍କର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+କର)—
Chatushkara ଚତୁର୍ବାହୁ; ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—
(four-armed) Bishṇu.

ଏକାକରେ ଢିକରେ ଶ୍ରୀକର ଧର ଚତୁଷ୍କର ଦର୍ଶନକୁ ପଞ୍ଚାକରେ
ସତ୍ତ୍ୱକତେ ଯାଉଅଛନ୍ତି । ପଦ୍ମମଣି. ରହସ୍ୟ ।

ବିଣ—୧ । ଚାରିହସ୍ତଯୁକ୍ତ (ଜନ୍ତୁ); ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ପାଦଦ୍ୱୟ ମଧ୍ୟ ହାତ ପରି (ଯଥା—ବାନର)—
1. Quadrumanous (e.g. apes).
୨ । (କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ) ଚାରିଭୁଜ ବା ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ—
2. Quadrilateral.
୩ । ଚାରିହାତବିଶିଷ୍ଟ—
3. Having 4 arms or hands.

ଚତୁଷ୍କା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚତୁଷ୍କ+ଆ)—
Chatushkā ୧ । ଚାରିକୋଣିଆ ଛୋଟ ପୋଖରୀ; ଚଉକା—
1. Small square tank.
୨ । ଚଉକି; ବେତ୍ରାସନ—2. Chair; a square stool.
୩ । ମଶାରି; ଚାନ୍ଦୁଆ—3. A square awning; a mosquito curtain.
୪ । ଚାରିସରିଆ ହାର—
4. A necklace of 4 strings (M. W.)

ଚତୁଷ୍କୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚତୁଷ୍କ+ଈ)—ଚତୁଷ୍କା (ଦେଖ)
Chatushkī Chatushkā (See)

ଚତୁଷ୍କୋଣ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+କୋଣ)—
Chatushkoṇa ଚାରିକୋଣଯୁକ୍ତ (କ୍ଷେତ୍ର)—
Quadrangular; having 4 angles.
ସଂ. ବି.—୧ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ଚାରିଟି କୋଣ—1. Four angles.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚାରିକୋଣଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ର; ଚତୁର୍ଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ର—Tetragon; a figure with 4 sides.

ଚତୁଷ୍ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ଖଣ୍ଡ) ଚାରିଖଣ୍ଡିଆ; ଯାହାର
Chatushkhaṇḍa ୪ଟି ଭାଗ ଥାଏ—
Consisting of four parts or volumes.

ଚତୁଷ୍ଟୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ଚତୁର୍ + ଅବୟବାର୍ଥେ. ତୟ)—୧ । ଯାହାର
Chatushṭaya ୪ଟି ଅବୟବ ବା ଅଙ୍ଗ ଅଛି—
1. Composed of 4 parts.
୨ । ଚତୁର୍ବିଧ—2. Of four kinds.
୩ । ୪ ସଂଖ୍ୟକ—3. Numbering four.
ବି.—୧ । ଚାରିଗୋଟି ପଦାର୍ଥର ସମଷ୍ଟି—1. An aggregate of four things.
୨ । ୪ ସଂଖ୍ୟା—2. Four.

ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶ—ସଂ. ବିଣ.—(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ) ୫୪ ର
Chatushpañchāśa ପୂରଣ—Fifty fourth.
(ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍ତମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁରଧିକ ପଞ୍ଚାଶତ୍)—ପଚାଶରୁ
Chatushpañchāśat ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚଉବନ; ୫୪—
Fiftyfour.
ବିଣ.—୫୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 54.

ଚତୁଷ୍ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚତୁଃ+ପତ୍ର+ଈ; ଏହାର ପତ୍ର ଚାରି-
Chatushpatrī ଚଉଡ଼ିଆ)—ସୁନିସୁନିଆଶାଗ—Marselia Quadrifolia; a potherb; Blephares Edulis.

ଚତୁଷ୍ପଥ—ସଂ. ବି.—(ଦ୍ୱିଗୁ; ଚତୁର୍+ପଥିନ୍)—୧ । ଚଉରାସ୍ତା;
Chatushpatha ଛକ—1. Meeting of 2 crossing roads; cross-way.

ଜନପଦ ଅନ୍ଧ-କଷ୍ଟରେ ଅଛି ହେବ,
ଚତୁଷ୍ପଥ ଲକ୍ଷତ ବେଶ୍ୟାରେ ପୂରିବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ।

୨ । ଚାରିମୁହାଁଣିଆ ସ୍ଥାନ—
2. Place having four outlets.
୩ । (ଚତୁରାଶ୍ରମୀ ବା ଚତୁର୍ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—
3. A Brahman (treading on the path of the 4 Vedas or following the 4 āśramas)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଓ୍ଵ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଯ଼େ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ବ

ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯହିଁର ୪ଟି ବାଟ ଅଛି—
Having four outlets.

ଚତୁଷ୍ପଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚାରିଗୋଡ଼ଥିବା ଜନ୍ତୁ;
Chatushpada ପଶୁ – 1. Quadruped.
(ଚତୁଷ୍ପଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ଚାରିଚରଣବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ଳୋକ—
1. A verse with 4 lines or parts; a quartet.
୩ । ଚଉପଦୀ; ୪ ପାଦଥିବା ଗୀତ—
3. A song with 4 stanzas.
୪ । ଚାରିଗୋଡ଼ଥିବା ଖଟ; ଚାରିପାୟା—
4. A bedstead with 4 posts.
୫ । ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—5. A kind of coitus (M W)

ଚତୁଷ୍ପଦା, ଚତୁଷ୍ପଦକା, ଚତୁଷ୍ପଦୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଚାରୋଟି ଗୋଡ଼ ଥିବା (ଜନ୍ତୁ)
1. (animal) Having four feets or legs; four-legged.
୨ । ଚାରିଚରଣବିଶିଷ୍ଟ (ଶ୍ଳୋକ)—
2. Consisting of four lines.
୩ । ଚାରୋଟି ଶ୍ଳୋକଯୁକ୍ତ (ଗୀତ) ବା ପଦ୍ୟ—
3. Having four stanzas.
୪ । ଚାରୋଟି ପାଦ ବା ଖୁରା ଥିବା (ଆସନାଦି)—
4. Four-footed (seat).
୫ । (ବୀଜଗଣିତ)—୪ଟି ପାଦ ଥିବା ସମୀକରଣ—
5 (algebra) Tetranomial (equation)
୬ । ଚାରୋଟି ପଦ ବା ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ (ବାକ୍ୟ)—
6. (a sentence) Having four words.

ଚତୁଷ୍ପାଠୀ—ସଂ.ବିଣ.—(ଚତୁର + ପଠ ଧାତୁ + ଈ)—୧ । ଚଉପାଢ଼ୀ;
Chatushpāṭhi ଟୋଲ—1 Sanscrit Tol or Academy.
୨ । ଯେଉଁଠାରେ ୪ ବେଦ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଏ; ବେଦ ବିଦ୍ୟାଳୟ—2 A college where 4 vedas are taught

ଚତୁଷ୍ପାଦ—ସଂ. ବି.—ଚତୁଷ୍ପଦ (ଦେଖ)
Chatushpāda Chatushpada (See)
ବିଣ.—୧ । ଚାରିଗୋଡ଼ବିଶିଷ୍ଟ—1. Four-legged.
୨ । ସର୍ବାବୟବସମ୍ପନ୍ନ—2. Complete with all the component parts.

ଚତୁଷ୍ପାଦଯୋଗ—ସଂ. ବି.—ଶୁଭଯୋଗବିଶେଷ—
Chatushpādajoga An auspicious astrological conjunction.
[ଦ୍ର—ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚମୀ ଓ ମଘାନକ୍ଷତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କର ମହାବେଦୀ ସମାଗମ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ସରୋବରରେ ଏହି ଚତୁର୍ବିଧ ମିଳନରେ ଉକ୍ତ ଯୋଗ ପଡ଼େ । ମଦନମୋହନ—ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ଚତୁଷ୍ପାର୍ଶ୍ୱ—ଦେ. ବି—ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ (ଦେଖ)
Chatushpārśwa Chatuḥpārśwa (See)

ଚତୁସମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃସମ) —ଚତୁଃସମ (ଦେଖ)
Chatusama Chatuḥsama (See)
ସୁବେଶ ହୋଇଣ ବାଳୀ, ଚତୁସମ ଅଙ୍ଗେ ବୋଳି
ମେଣୋହି ମାତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ, ବଳଧ ଭଙ୍ଗେ ଯେ । ପ୍ରତାପ॰ ଶଶିଶେଣା ।

ଚତୁସ୍ତଳ—ସଂ. ବିଣ (ଚତୁଃ + ତଳ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Chatustaḻa ୧ । ଚାରିମହଲା, ଚଉତାଲା—
1. Four-storied (building).
୨ । ଚାରିଗୋଟି ସମତଳ ବା ପାଖଥିବା (ବସ୍ତୁ)—
2. Consisting of 4 planes or sides; cubical.
ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ)—କୋଠାର ଚାରୋଟି ମହଲା—
Four stories of a building.

ଚତୁସ୍ତାଳ—ସଂ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—
Chatustāḻa A kind of measure in music (M. W.).

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ + ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—୩୪ର ପୂରଣ—
Chatustriṁśa 34 th.
ସଂ. ବି—ପ୍ରଜାପତି—God Prajāpati (M. W.)

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚତୁଃ + ତ୍ରିଂଶତ୍; ଚତୁରଧିକ-ତ୍ରିଂଶତ୍)—ଚଉତିରିଶି; ୩୪—34.
Chatustriṁśat
ବିଣ—୩୪ ସଂଖ୍ୟକ—34 in number.

ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃ + ତ୍ରିଂଶତ୍ + ତମ)—
Chatustriṁśattama ଚତୁସ୍ତ୍ରିଂଶ (ଦେଖ)
Chatustriṁśa (See)

ଚତୂରାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁଃ + ରାତ୍ରି)—ଚାରିରାତ୍ରିବ୍ୟାପୀ—
Chatūrātra Covering a period of 4 successive nights.
ସଂ. ବି—ଉତ୍ସବବିଶେଷ—
Name of a ceremony (M. W.).

ଚତ୍ରୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ (ସଂ. ଚତୁର୍) ଚତୁରର ଅଶୁଦ୍ଧ
Chatṛu (etc) ଉଚ୍ଚାରଣ (ଚତୁର୍ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ପଦମାନ ଦେଖ)—
Incorrect pronunciation of the word chatur prefixed to words (see words beginning with Chatur).
[ଦ୍ର – ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଇତରଲୋକେ ଚତୁର୍ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଚତୁର୍ଭୁଜ, ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା, ଚତୁର୍ଥ, ଚତୁର୍ଥୀ ଆଦିକୁ ଚତ୍ରୁଭୁଜ, ଚତ୍ରୁମାସ୍ୟା, ଚତ୍ରୁଥ, ଚତ୍ରୁର୍ଥୀ ଆଦି ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ଚତ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ଚତ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ବର)—
Chatwara ୧ । ପ୍ରାଙ୍ଗଣ; ଅଗଣା—1. Court-yard.
୨ । ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସମତଳ ଭୂମି—
2. A levelled spot of ground prepared for a sacrifice.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ପୃଷ୍ଟାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' କୁ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଆବାସ —3. Ward; quarter; premises.

୪ । ରଙ୍ଗଭୂମି—4. Stage; ampitheatre; arena.

୫ । ଚତୁସ୍ର; ଚାରିକୋଣିଆ ଭୂମି—5. A squar.

୬ । ଚତୁଷ୍ପଥ; ଛକ—6. Cross-way (M. W.)

ଚତ୍ୱରତରୁ— ସଂ. ବି (ମ. ଷ. ଲୋ; ଚତ୍ୱର+ତରୁ)—
Chatwarataru ଛକରେ ଉଠିଥିବା ଗଛ—
A tree growing on a cross-way (M W.)

ଚତ୍ୱାର— ସଂ. ବି. (ଚତ୍+ଅର)—୧ । ୪ ସଂଖ୍ୟା—
Chatwāra 1. Four.

ଯେ ଅନ୍ତଃ କରଣ ଚତ୍ୱାର
ଏ ମନ ବୁଦ୍ଧି ଅହଙ୍କାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ;

୨ । ଚତ୍ୱାଲ (ଦେଖ)
2. Chatwāḻa (See)

ଚତ୍ୱାରିଂଶ—ସଂ. ବି. (ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ + ପୂରଣାର୍ଥ. ଅ)—୪୦ର ପୂରଣ—
Chatwāriṁśa 40 th.
(ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି (ଚତୁର୍ ୧୦ଗୁଣ ଅର୍ଥରେ ନିପାତନ ସିଦ୍ଧ)—
Chatwāriṁśat ଚାଳିଶ; ୪୦—40.
(ଚତ୍ୱାରିଂଶତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—୪୦ ସଂଖ୍ୟକ—40 in number

ଚତ୍ୱାଳ—ସଂ. ବି (ଚତ୍ ଧାତୁ+ବାଳ)—୧ । ହୋମାଗ୍ନି ନିମନ୍ତେ ଖୋଦିତ
Chatwaḻa ଗର୍ତ୍ତ—1. A hole in the ground for the
(ଚତ୍ୱାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) sacrificial fire.

୨ । ପକ୍କା ବା ପଥରବନ୍ଧା ପଟାଣ; ଚବୁତରା—
2. A paved floor or platform,

୩ । ଗର୍ଭ—3. Womb (M. W.)

୪ । ଦର୍ଭ; କୁଶତୃଣ—4. The Kuśa grass (M.W.)

ଚଦର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଚାଦର୍)—
Chadara etc ଚାଦର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଚଦ୍ଦର—ଅନ୍ୟରୂପ) Chādara etc. (See).

ଚଦା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ)—ଧମକା; ତର୍ଜନା—
Chadā Threatening; reprimand.
তর্জা
ঘুড়কী

ଚଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଦିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chadāibā The causative form of Chadibā.
তর্জান କାମେ ଚଦାଇଲାଚ ଅଣ ଛେଦାଇଲାଚ, ଗୁଲସ୍ଥ ଅନଳ ଲୁଦେ ଲିଦାଇଲାଚ ।
ঘুড়কনা ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ଧଚନ୍ତାମଣି ।

ଚଦାଚଦି—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ତର୍ଜନା ବା
Chadāchadi ଧମକ—Mutual threatening or
তর্জাতর্জি reprimand.
ঘুড়কাঘুড়কী

ଚଦାମର୍କଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍ଜନ ଓ ମର୍କଟ)—ତର୍ଜନଗର୍ଜନ; ଧମକ
Chadāmarkaṭā ଓ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ—Threatening and making faces.

ଚଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଚଜ୍ଜ)—୧ । ଧମକାଇବା—
Chadibā 1. To threaten.
তর্জা ହୁଙ୍କାର ବୋଇଲାରେ କର ଚଦି କେତେ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।
ঘুড়কনা

୨ । ସାବଧାନ କରିବା; ତାଗିଦ କରିବା—
2. To caution; to warn.
ଚଦ ଅଟେ ଅଗପଛେ ନଜାନ
ଚତୁର୍ଥ ଉପାୟ କରନ୍ତା ସିନା—ଜଦୁସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳଭାବତ୍ଲୋଚନୀ ।

ଚଦିମର୍କଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଜିମର୍କଟି ହେବା (ଦେଖ)
Chadimarkaṭi hebā Chajimarkaṭi hebā (See).

ଚନ୍ଖା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚାଳଘର ଉପରେ ପକାଇବା ରୁଅ-
Chankhā ବିଶେଷ—A kind of rafter put on the roof of thatched house.

ଚନ୍‌ଚନ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ଚନ୍‌ଚନ୍; ଚୁଇଁ ଚୁଇଁ; ଶିରା, ସ୍ନାୟୁ ପ୍ରଭୃତିର
Chanchan ସଙ୍କୋଚନଜନିତ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟଥା ବା
চিন্‌চিন, চনচন ଶାରୀରିକ କ୍ଲେଶାନୁଭୂତି—1. Smarting pain due to contraction of vens or muscle.

୨ । ଛନ୍‌ଛନ୍ (ଦେଖ)
2. Chhanchhan (See).

ଚନଚନାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ
Chanchanāibā ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ତାସହିତ ଲାଗିଯିବା—
1. To be engaged in a work with avidity.

୨ । (ବଥ) ବିନ୍ଧିବା; ବଥାଇବା, କଟ୍‌କଟ୍ ହେବା—
2. To ache (said of boil).

ଚନନ୍ହାର—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରହାର (ଦେଖ)
Chananhāra Chandrahāra (See).

ଚନାବ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—(ସଂ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା)—ପଞ୍ଜାବର ୫ ନଦୀ ମଧ୍ୟରୁ
Chanāb ଏକ, ସିନ୍ଧୁନଦର ଏକ ଉପନଦୀ—The chanab, a
চেনাব tributary of the Iudus.
চনাব [ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଦକ୍ଷିଣ କାଶ୍ମୀର ରାଜଧାନୀ ଶ୍ରୀନଗରର ପୂର୍ବ ଅଞ୍ଚଳ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ଝେଲମ ଓ ଶତଦ୍ରୁ ଉପନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ସିନ୍ଧୁନଦୀରେ ପଡ଼ିଅଛି । ମୁଲତାନ ଚେନାବ୍ ନଦୀର ତୀରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଚନୀ—ଗ୍ରା. ବି—ଗୋମୂତ୍ର—
Chanī Cow's wine.

ଚନ୍ଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଦୀପ୍ତିପାଇବା—
Chand (root) 1. To shine; to glitter.

୨ । ଆହ୍ଲାଦିତ କରିବା—2. To gladden.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଙ୍ଘ

ଚନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—ଚନ୍ଦ୍ର; ଇନ୍ଦୁ—
Chanda Moon.

ଚନ୍ଦକ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଚକ୍ଟା-
Chandaka ଗୋଲମାଛ—A small white circular fresh-water fish.

ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ଚନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଆହ୍ଲାଦିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ; ଏ
Chandana ଶବ୍ଦ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି)—
୧ । ସୁନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ସୁଗନ୍ଧ କାଠ ଓ ବୃକ୍ଷ (ଯାହା ଘୋରିଲେ ବାସେ)—1. Sandal wood; Santanum Album(Kirtikar).

ସଂ. ନାମ—ଚନ୍ଦନ, ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ, ଗୋଶୀର୍ଷ, ଭୋଗୀବଲ୍ଲଭ, ଭଦ୍ରସାର, ମଳୟଜ, ଗନ୍ଧସାର, ଏକାଙ୍ଗ, ବର୍ଣ୍ଣକ, ଭଦ୍ରଶ୍ରୀ, ଗନ୍ଧରାଜ, ରୌହିଣ, ସେବ୍ୟ, ସର୍ପେଷ୍ଟ, ମଳୟୋଦ୍ଭବ, ସୁଗନ୍ଧ, ଶୀତଗନ୍ଧ, ତୈଳପର୍ଣ୍ଣିକ, ଗନ୍ଧସାର, ଚନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁତି
चन्दन
चंदन
ତେ· ମାଂଚଗନ୍ଧମ୍, ଚନ୍ଦନମ୍
ଗୁ. ସୁଖଡ଼
ଆ. ସନ୍ଦଲେ ଅବୀୟଦ୍
ମ. ଚନ୍ଦନ

[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦନ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମିବା ଜାତିର ଚିରଶ୍ୟାମଳତରୁ । ପଥୁରିଆ ଭୂମିରେ ଓ ଘାସମୟ ଅରମା ସ୍ଥାନରେ ଏ ଗଛ ଉଧାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଚନ୍ଦନ ଗଛ ଜନ୍ମିବା ସ୍ଥାନରେ ସାପ ରହନ୍ତି । ଏ ଗଛର ମଞ୍ଜି-କାଠ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ତାହା ପଥରରେ ପାଣିଦେଇ ଘୋରିଲେ ତହିଁରୁ ସୁବାସିତ ଲେପ ହୁଏ । ଏ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୩୦।୪୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ଓ ପତରଝଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ । ଘୃଷ୍ଟଚନ୍ଦନକୁ ଲୋକେ ଦେହରେ ବୋଳନ୍ତି ଓ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦନକାଠର ଗୁଣ୍ଡି ଦ୍ୱାରା ଧୂପ ଦିଅନ୍ତି । ଏ କାଠରୁ ଚନ୍ଦନ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଏ । ଏ କାଠରେ ତିଆରି ବାକ୍ସ, ପଲଙ୍କ ଓ ଚଉକାଠ ଆଦିରେ ପୋକ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ । ନାନାଜାତିର ଚନ୍ଦନଗଛ ଅଛି । ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ ବା ଧଳା ଚନ୍ଦନ ସୁବାସ ଓ ଗୁଣରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏ କାଠର ସ୍ୱାଦ ତିକ୍ତ । ଏ ଗଛ ଭାରି ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ ଓ କୋଟରମୟ; ଏହି କୋଟରମାନଙ୍କରେ ସାପ ରହନ୍ତି । ମଳୟ ପବନ ବାଜିଲେ ଅନ୍ୟ ଗଛର କାଠ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ପାଲଟିଯାଏ ବୋଲି ପ୍ରବାଦ ଅଛି । କାଠର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ବାସ ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ ବା ଶ୍ୱେତଚନ୍ଦନ, ଶବରଚନ୍ଦନ, ହରିଚନ୍ଦନ ବା ପୀତଚନ୍ଦନ, ରକ୍ତଚନ୍ଦନ, ବର୍ବର-ଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁଚନ୍ଦନ ଶ୍ରେଣୀ ବିଧାନ କରାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଶ୍ରାନ୍ତି, ଶୋଥ, ବିଷ, ଶ୍ଳେଷ୍ମା, ତୃଷ୍ଣା, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ଦାହନାଶକ । ଚନ୍ଦନତେଲ ପ୍ରମେହ ରୋଗରେ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ ।]

୨ । ଘୃଷ୍ଟଚନ୍ଦନ; ଘୋରାଚନ୍ଦନ—
2. Sandal-paste.

୩ । ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟଯୂଥପତି—
3. Name of a monkey-general.

ବନକେ ତାବମ୍ କାମ୍ବେ ପନସ ଚନ୍ଦନ ହୁଁ ମନୋରମ—
ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ପସାରୁଣୀଲତା (ଦେଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Pasāruṇī (See)

ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା (ଦେଖ)—
Chandana jātrā (See)

ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଗଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ଅର୍ଗଳ; ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳର
Chandana-argaḻi ଅର୍ଗଳମାନ ସମ୍ଭବତଃ ଚନ୍ଦନକାଠରେ ଥିବାରୁ)
—ଦେବତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମିତ୍ତ ଗମ୍ଭୀରା ବା ଦେଉଳ ମଧ୍ୟକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ବାଟରେ ଦୁଇପାଖେ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତା ହୋଇ ସେଥିର ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ କାଠର ଲମ୍ବ ଗଲା ଯାଇ-ଥାଏ ଓ ଯାହା ଫିଟାଇଦେଲେ ବାଟ ମେଲା ହୁଏ ଓ ପକାଇ-ଦେଲେ ବାଟ ବନ୍ଦ ହୁଏ—Stout wooden bars put at the entrance to the main temple of a Deity.

ଦ୍ୱାରେ ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଗଳି ଜଳାଣି ଉଠନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଚନ୍ଦନ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶରୀରରେ ଘୃଷ୍ଟଚନ୍ଦନ ଲେପନ କରିବା—
Chandana ghenibā To besmear the body with sandal paste.
चन्दन माखा
चन्दन चढ़ाना

ଚନ୍ଦନ ଘୋରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ଘୃଷ୍ ଧାତୁ)—ଚନ୍ଦନକାଠକୁ
Chandana ghoribā ଚନ୍ଦନପେଡ଼ିରେ ପାଣିଦେଇ ଘଷିବା—
चन्दन घषा To rub sandal-wood on a stone
चन्दन घिषना slab with water to prepare paste.

ଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍; ଚନ୍ଦନ+ଚର୍ଚ୍ଚିତ)—ଚନ୍ଦନ ବୋଳା-
Chandanacharchchita ହୋଇଥିବା (ଶରୀର)—
(body) Besmeared with sandal-paste.

ଚନ୍ଦନଜାତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ଯାତ୍ରା)—ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା (ଦେଖ)—
Chandanajata Chandanajātrā (See)
चन्दनयात्रा
चन्दनयात्रा

ଚନ୍ଦନ ତେଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ତୈଳ)—ଚନ୍ଦନ କାଠରୁ
Chandana tela ବୈଜ୍ଞାନିକପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ବାହାର କରାଯିବା ତେଲ—
चन्दन तेल Sandal oil.
चन्दन तेल

ଚନ୍ଦନ ଦାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ଆଧାନୀ)—ଘୋରା ଚନ୍ଦନକୁ
Chandana dān ରଖି ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ରୂପାର ପାତ୍ର—
चन्दन दान A tray or cup for keeping sandal-paste.
चन्दन दान

ଚନ୍ଦନ ଧେନୁ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତା ଧେନୁ)—
Chandana dhenu ପତିପୁତ୍ରବତୀ ମୃତା ନାରୀର ମୃତାହ ଉପଲକ୍ଷରେ ବୃଷୋତ୍ସର୍ଗ ପଦ୍ଧତିରେ ପୁତ୍ରଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଦାନ କରାଯିବା ଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତା ସବତ୍ସା ଗାଭୀ—
A cow with its calf smeared with sandal-paste and given to a Brāhmaṇa by the

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଜାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଯାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

son of a deceased female (who dies leaving her husband and sons behind) during her obsequies.

[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ ପୁତ୍ରର ବୃଷୋତ୍ସର୍ଗ କରିବାର ଅଧିକାର ନ ଥିବାରୁ ମାତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚନ୍ଦନଧେନୁ ଦାନ କରନ୍ତି ।]

ଚନ୍ଦନ ନଗର—ଦେ. ବି. (ନାମ —ଫରାସୀ ଅଧିକୃତ କଲିକତା ନିକଟସ୍ଥ
Chandana nagara ନଗରବିଶେଷ—Name of a village
चन्दननगर belonging to the French near Calcutta.
चन्दननगर

ଚନ୍ଦନ ନାଇବା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) କ୍ରି.—ଚନ୍ଦନ ଘେନିବା (ଦେଖ)
Chandana nāibā Chandana ghenibā (See)

ଚନ୍ଦନ ପଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦନ+ପଙ୍କ)—ଘୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନ;
Chandna paṅka ଘୋରା ଚନ୍ଦନ—Sandal-paste.

ଚନ୍ଦନ ପାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦନ+ପଟ୍ଟ)—କପାଳର ଦୁଇ ପାଖରେ
Chandana pāṭi ଗାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଳା ହୋଇଥିବା ଚନ୍ଦନର
चन्दनपाटी ପଟ୍ଟ ବା ଚିହ୍ନ—Strips of sandal-paste
चन्दनकी पट्टी painted over the brow from the middle along the cheeks on both sides. (right and left).

ଚନ୍ଦନପାଟିଏ ଥିବ କପୋଳେ—ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚନ୍ଦନ ପାଳି—ଦେ. ବି.—ଏକୋଇଶଦିନବ୍ୟାପୀ ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରାର ଗୋଟିଏ
Chandana pāḷi ଲେଖାଏଁ ଦିନର ଉତ୍ସବ ଓ ଉକ୍ତ ଉତ୍ସବର
ବ୍ୟୟାଦି ନିର୍ବାହର ଭାର—One of the 21 days of the festival of Chandanajātrā.

ଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦନ ପରି ସୁବାସିତ ପୁଷ୍ପ ଯାହାର)—
Chandana pushpa ୧ । ଲବଙ୍ଗ—1. Cloves.

୨ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦନ ଗଛର ଫୁଲ—2. The flowers of the Sandal tree.

ଚନ୍ଦନ ପେଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚନ୍ଦନ+ପୀଠ)—ଚନ୍ଦନକାଠ
Chandana peṛi ଘୋରିବାର ପଥରଚକି—A piece of
चन्दनपीढ़ि circular plate or slab of stone on which
चन्दन घीषनेकी पटिया sandal wood is rubbed for preparing sandal-paste.

ଘୋରାଏ ଚନ୍ଦନ ପେଡ଼ି ଖଣ୍ଟିରେ ଲଗାଇଣ ଚନ୍ଦନ ।—ଉପାଧ୍ୟାୟ. ପାବ୍ଦଚ ।

ଚନ୍ଦନ ବେଶ—ସଂ.ବି. (ମ.ପ.ଲୋ; ଚନ୍ଦନ ଲେପନ କରାଯିବା ବେଶ)—
Chandana beśa ଶରୀରରେ ବା ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନଦ୍ୱାରା
କରାଯିବା ବେଶ—Annointing or besmearing the body with sandal-paste.

ଚନ୍ଦନବେଶ ମୁଁ କରନ୍ତି ମୋର ହେଉଛି ମନ ।
କଳାକଳେବର ଚଉତିଶା ।

ଚନ୍ଦନବୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର+ବୋଡ଼ା)—ହଳଦିଆ ଦେହରେ
Chandanaboṛā ତିନି ଧାଡ଼ି ବଡ଼ ବଡ଼ କଳା ଗୋଲ ଚିହ୍ନ ଥିବା
चन्दन बोड़ा, चन्द्रबोड़ा ଭୟାନକ ବିଷଧର ବୋଡ଼ା ସାପ(ଏ ଲମ୍ବରେ
चन्द्रबोड़ा ୨ ହାତ ବଢ଼େ; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ପତଳା ଓ ୪।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ)—A kind of venemous viper with yellow body with 3 lines of black circular marks; Vipera Russelai; Daboia Russelli; Russell's viper.

ଚନ୍ଦନ ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନ ଲେପନ କରିବା—
Chandana boḷibā To smear the body with sandal-
(ଚନ୍ଦନ ଲେପିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) paste.

ଚନ୍ଦନ ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି.—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା (ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା) ଠାରୁ
Chandana jātrā ୨୧ ଦିନ ଅପରାହ୍ଣ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପୁରୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର,ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ରାଜଧାନୀ ଓ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବବିଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପୁଷ୍କରିଣୀକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ନୌକାରେ ବସାଇ କରାଯିବା ଜଳକ୍ରୀଡ଼ାରୂପ ଉତ୍ସବ—The festival of taking out the image of a Deity to a tank and giving it a boating in the afternoon and evening for 21 days begining with the third day of the light fortnight of the month of Baiśākha.

ଚନ୍ଦନ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚନ୍ଦନ ଘେନିବା (ଦେଖ)
Chandana lagāibā Chandana ghenibā (See)

ଚନ୍ଦନଶାରିବା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧଯୁକ୍ତା ଶାରିବା)—
Chandanaśāribā ଅନନ୍ତ ସୁବାସଯୁକ୍ତ ଔଷଧ ଲତାବିଶେଷ—
A kind of sweet smelling medicinal creeper.

ଚନ୍ଦନା—ସଂ. ବି—୧ । ଶୁକସଦୃଶ କିନ୍ତୁ ହ୍ରସ୍ୱପୁଚ୍ଛବିଶିଷ୍ଟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
Chandanā ହରିତ୍ ବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀ; ପୁଂପକ୍ଷୀର ଗଳାରେ ଗୋଲାପି କଣ୍ଠରେଖା ଦିଶୁଥାଏ;ଏ ମନୁଷ୍ୟର ବୋଲି ଶିଖି ପାରେ—
Palœornis Nepalensis; a species of short and broad-tailed singing parrots which can be taught to sing; the jaco bird.

[ଦ୍ର ଏମାନେ ନାହାକା ଶୁଆଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ମୋଟା । ଏମାନଙ୍କ ପୁଚ୍ଛ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଚେପ୍ଟା ଏବଂ ପୁଚ୍ଛର ଅଗ ଚଉଡ଼ା । ଏମାନଙ୍କ ଉପରଓଷ୍ଠ ଅଙ୍କୁଶ ପରି ତଳଓଷ୍ଠର ଉପରକୁ ଆବରଣ କରିଥାଏ । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ହାତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ।]

୨ । ଚନ୍ଦନଶାରିବା (ଦେଖ)
2 Chandanaśāribā (See)

ଚନ୍ଦନାଚଳ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦନବୃକ୍ଷବିଶିଷ୍ଟ ଅଚଳ)—
Chandanāchaḷa ମଳୟ ପର୍ବତ—The Maḷaya range

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ୱ	ବ୍ବ

(ଚନ୍ଦନାଦ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ) of mountains in the Eastern Ghats in South India where sandal trees abound.

ଚନ୍ଦନାଦି ତୈଳ—ସଂ. ବି — ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ମସ୍ତିଷ୍କଶୀତଳକର ଔଷଧ
Chandanādi taila ତୈଳବିଶେଷ—A medicated oil
(ଚନ୍ଦନାଦ୍ୟତୈଳ – ଅନ୍ୟନାମ) prepared for keeping the brain cool.

[ଦ୍ର— ଏଥିର ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ ଚନ୍ଦନ । ଏହା ଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁ, ଦେବଦାରୁ, ପଦ୍ମକାଷ୍ଠ, ଅଳାଇଚ, ନାଗକେଶର, କର୍ପୂର, ଜାଇଫଳ, କସ୍ତୂରୀ, ଶିଳହଳଦୀ, ଡାଲଚିନି, ଜାଫ୍ରାନ ପ୍ରଭୃତିକୁ ରାଶି ତୈଳରେ ସିଦ୍ଧ କରାଯିବା କବିରାଜୀତୈଳ ଅଟେ । ଏହା ମସ୍ତିଷ୍କବିକୃତିନାଶକ, କାନ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତନାଶକ ।]

ଚନ୍ଦନି ମାଟି—ଦେ. ବି - ଯେଉଁ ମାଟିରେ ବାଲି, ଗୋଡ଼ଆଦି ନ ଥାଏ—
Chandani māṭi Pebbly soil.

ଚନ୍ଦର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି – ଚନ୍ଦ୍ର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chandara (etc) Chandra etc (See)
চাঁদ
चन्द

ଚନ୍ଦରସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ସାନ୍ଦରାକ୍)—
Chandaras ଧୂପ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବୃକ୍ଷନିର୍ଯ୍ୟାସବିଶେଷ;
চান্দরস্ ଧୁନା ସନ୍ଦରସ୍; ଏକ ପ୍ରକାର ଝୁଣା—
सफेद डुमर, A white-yellow resin exuding from
सान्द्रस् Barbary tree; Indian capal; Peney;
ତା. କୁଣ୍ଡିରୁମ୍ Varnish tree; Vateria Indica;
ତେ. ଦୁପାଦୁ Sandarac.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଶାଳଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛର ଶୁଖାଯାଇଥିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସ । ଏହା ଧୂପ ଓ ବାର୍ଣ୍ଣିସ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଏହାର ଗଛ ପ୍ରଥମେ କାନେଡ଼ାରୁ ବା କାହାର କାହାର ମତରେ ଆଫ୍ରିକାର ମରକ୍କୋ ଦେଶରୁ ଭାରତକୁ ଆନୀତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଗଛ ସୁନ୍ଦର ଓ ସର୍ବଦା ଫୁଲଫଳ ଧରେ । ଏଥିର ପଲଶା କାଠ ଧଳା; ମଞ୍ଜି ପାଉଁଶିଆ; ଏହା ଶାଳ କାଠଠାରୁ ବେଶି ଶକ୍ତ ଓ ସ୍ଥିତିଶୀଳ; ପତ୍ର ୬ଇଞ୍ଚ ୪ଇଞ୍ଚ । ଏହାର ଫଳର ତେଲ ବାତ ରୋଗରେ ଔଷଧ ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଚିହ୍ନ—1. Mark.
Chandā ୨ । ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନ—
চাঁদা 2. Bare or open space.
चांदा ୩ । ଜମିର ସୀମାନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଚିହ୍ନ ବା ଖୁଣ୍ଟ—
3. A distinguishing mark on the boundary of a land.
টেকো ବଣ—କେଶରହିତ (ମସ୍ତକ); ଟାଙ୍କରା—
चँदला Bald-headed.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଚନ୍ଦିଆ (ଦେଖ)
Chandiā (See)

ଚନ୍ଦାଇ—ଦେ. ବଣ. ଓ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଚୁନ୍ଦୀ=କୁଟ୍ଟିନୀ)—
Chandāi ୧ । କୁଟ୍ଟିନୀ; ବେଧୋଇ; ଛିଣ୍ଡାଳୀ; ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
ছাবলা 1. An adulteress.
चोंचलहाई ୨ । ଯେ ଆପଣାର ପ୍ରଶଂସା ଆପେ କରେ—
(ଚନ୍ଦେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2 A self-advertising woman.
୩ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ହାବଭାବଦ୍ୱାରା ପୁରୁଷ ନିକଟରେ କାମେଚ୍ଛା ଦେଖାଇ ହୁଏ —A flirt.

ଚନ୍ଦାଇ ପଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଆତ୍ମବଡ଼ିମା ପ୍ରକୃତି—
Chandāi paṇa 1. Self-adulation of a woman;
ছাবলামী self-aggrandisement.
चे.चला ୨ । ଭାବଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ସ୍ତ୍ରୀର କାମେଚ୍ଛା
(ଚନ୍ଦେଇପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରକଟନ—Flirtation.

ଚନ୍ଦାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—୧ । ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା
Chandāi hebā କରିବା; ଆପଣାକୁ ଆପେ ଦେଖାଇ ହେବା,
ছাবলামীকরা ଝମ ଝମ ହେବା —1. To self-advertise; to aggrandise one's self.
(ଚନ୍ଦେଇ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ମଟମଟ ହେବା; ଭାବଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା କାମଚେଷ୍ଟା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To show outward signs of amour; to flirt.

ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡା— ଦେ. ବଣ—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ କେଶ ନାହିଁ—
Chandāmuṇḍā Bald-headed.
টেকো
चन्दला
(ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡୀ, ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚନ୍ଦିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—ଚନ୍ଦ୍ରିଆ; ମୁଣ୍ଡରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା
Chandiā ଧଳା ଦାଗ ଥିବା (ପଶୁ ଆଦି)—(a horse or cow) Having a white patch on the face or brow.
(ଯଥା—ଚନ୍ଦିଆ ଘୋଡ଼ା ।)

ଚନ୍ଦିର—ସଂ. ବି (ଚନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଇର)—
Chandira ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ହସ୍ତୀ—2. Elephant.

ଚନ୍ଦୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରାତପ, ଭୁଲ ହି . ଚନ୍ଦୱା)—
Chanduā ଚନ୍ଦ୍ରାତପ; ସାମିଆନା—An awning.

ଚନ୍ଦୁକ—ଦେ.ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଛିଦ୍ର ଥାଇ ଛାଞ୍ଚ
Chanduka ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଠସା—
A goldsmith's mould with several holes to suit many forms.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କର' ଦେଖିବେ

ଚନ୍ଦେଇ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚନ୍ଦାଈ (ଦେଖ)
Chandei — Chandāī (See)

ଚନ୍ଦେରୀ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ଚେଦୀ)—ଗ୍ୱାଲିୟର ରାଜ୍ୟର ଜଣବାର ଜିଲ୍ଲାରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ନଗର—
Chanderī
चंदेरी — Name of an ancient town in Gwaliar.
(ଚନ୍ଦେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଚେଦୀ ଥିଲା ।]

ଚନ୍ଦେଲୀ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ଚେଦୀ ବା ଚନ୍ଦ୍ରାତ୍ରେୟ)—
Chandelī — କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ରାଜପୁତମାନଙ୍କର ଏକ ଶାଖା—
चन्देल — Name of a branch of the Rājputs.
चंदेली
(ଚନ୍ଦେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ବଂଶର କ୍ଷତ୍ରିୟମାନେ ମହର୍ଷିଙ୍କ ପୌତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାତ୍ରେୟଙ୍କଠାରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ବୋଲି କଥିତ ଅଛି । ଏହି ବଂଶର ରାଜାମାନେ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ଓ ମଧ୍ୟଭାରତରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ — ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି (ଚନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ର)—
Chandra — ୧ । ଶଶି; ଜହ୍ନ—1. Moon.
୨ । ସୋମ; ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନବଗ୍ରହ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
2. One of the nine planets of Hindu astrology.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ମନୁଷ୍ୟର ପରମାୟୁରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦଶା-ଭୋଗ କାଳ ୧୦ ବର୍ଷ । ଯେଉଁ ମାସରେ ପୃଥିବୀରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଧିପତି ହୁଅନ୍ତି, ସେ ମାସରେ ଲୋକଙ୍କର ଶ୍ଳେଷ୍ମାବୃଦ୍ଧି ହୁଏ; ଦେଶରେ ସୁଭିକ୍ଷ, ଶସ୍ୟବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ସର୍ବମଙ୍ଗଳ ହୁଏ । ରାହୁ (ପୃଥିବୀର ଛାଇ) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଗ୍ରାସ କଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ରଯୁକ୍ତ ସୋମବାର ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ସର୍ବକର୍ମରେ ଶୁଭ । ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ରାଶିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ତିଥିରେ ଥାଆନ୍ତି ତଦନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଫଳ ଭୋଗ କରେ । ଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ରାଶିରେ ୨½ ଅର୍ଥାତ୍ ୨½ ଦିନ ରହନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନମତରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜୀବ ବସ୍ତୁ ଓ ଏହା ପୃଥିବୀର ଚାରି ପାଖରେ ୨୮ ଦିନରେ ଥରେ ବୁଲେ; ଏହା ଗୋଟିଏ ମରୁ ଓ ପାଷାଣମୟ ପିଣ୍ଡ ଅଟେ ଓ ଏଥିରେ ଦେଖାଯିବା କଳଙ୍କ ପର୍ବତର ଗହ୍ୱର ଅଟେ । ଏହାର ବ୍ୟାସ ୨୧୬୨ ମାଇଲ ଓ ଏହା ପୃଥିବୀଠାରୁ ୨ ଲକ୍ଷ ୮ ହଜାର ୮ଶହ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଆକାର ପୃଥିବୀର ୪୯ ଭାଗରୁ ଭାଗେ । ପୁରାଣମତରେ ଏ ଏହାଙ୍କ ଗୁରୁ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ତାରାଙ୍କୁ ହରଣ କରିଥିବାରୁ ଗୁରୁଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଏ କ୍ଷୟରୋଗୀ ହୋଇ ତଦନୁସାରେ ପ୍ରତି ପକ୍ଷରେ କ୍ଷୟ ଓ ବୃଦ୍ଧି ପାଆନ୍ତି । ରାତିରେ କଇଁ ଫୁଟୁଥିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କୁମୁଦବନ୍ଧୁ ବୋଲାଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଚକୋର ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପାନ କରେ । ଚନ୍ଦ୍ର ମହାଦେବଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ବିଷୟ ପୁରାଣରେ ଅଛି ।]

୩ । ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକା—3. The black round spots bordered by concentric bands of brilliant blue, green and gold on the tail-feathers of a peacock.
୪ । କର୍ପୂର—4. Campher.
୫ । ଜଳ—5. Water.
୬ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—6. Gold.
୭ । ହୀରକ—7. Diamond.
୮ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ—3. Name of an island.
୯ । (କାମଶାସ୍ତ୍ର) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଥିବା କାମୋଦ୍ଦୀପକ କେନ୍ଦ୍ର—
2. The amorous centres said to be in the different limbs of a woman on different days, by titillating which a woman becomes very amorous andundergoes orgasm.
[ଦ୍ର—ତତ୍ତତ୍ ତିଥିମାନଙ୍କରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ତତ୍ତତ୍ ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ କୁତୁକୁତୁ କଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ରମଣକାଳରେ କାମୋନ୍ମତ୍ତା ହୁଅନ୍ତି ।]
୧୦ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୋଗ କଲେ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
10. A superior being.
(ଯଥା—ଭବଚନ୍ଦ୍ର, କୁଳଚନ୍ଦ୍ର; ପୁରୁଷଚନ୍ଦ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ।)
୧୧ । ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
11. Chandrabindu (See)
୧୨ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Red pearl.

ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରର ଡାକ ନାମ—
1. Name for calling Chandraśekhara.
୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବା ରୌପ୍ୟମୁଦ୍ରା—
2 Gold or silver coin.
ଏହା ଶୁଣି ଅତି ହରଷ ପୁରୁଷ ଲକ୍ଷେ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଲେ ତାହାକୁ—
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୩ । ଗୀପକଳାରେ କଇଥଅଠା ମିଶାଇ ଗଞ୍ଜପାଖରେ ରଙ୍ଗ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କଳାରଙ୍ଗ—3. Black paint used for dying Gañjapā cards.
୪ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ସ୍ତ୍ରୀ ମସ୍ତକରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ରୂପା ବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—4. A gold or silver ornament for the head, shaped like a crescent.
୫ । ବଙ୍ଗାଳ ବଣିଆଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
5. A family-title of Bengalee goldsmiths.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ୟ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

୬ । ଚେନାବ୍ ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥଳରୁ ବାହାରିବା ଅଂଶର ନାମ—6 Name of the part of the river Chenab near its source.

ସଂ. ବିଣ—ଆହ୍ଲାଦକର—Delightful.

[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠବାଚକ ଥିବାରୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ରାମଚନ୍ଦ୍ର, କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର, କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଶିବଚନ୍ଦ୍ର, ଶମ୍ଭୁଚନ୍ଦ୍ର, କୈଳାଶଚନ୍ଦ୍ର, ନବଦ୍ୱୀପଚନ୍ଦ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ—ଦେ.ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଉଦୟ)—ବାଣବିଶେଷ; ଯେଉଁବାଣକୁ Chandra-udiā ଜାଳିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ହେଲା ଭଳି ଧଳା ଆଲୋକ रणमसाल ଦେଖାଯାଏ; ମହତାପ—A firework emitting **महताबी** white light; the Bengal Lights.

କୁହେଲି ରାମର ସହସ୍ରେ ପଡ଼େ
ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ ଦାଉ ଦାଉ ହୁଡ଼େ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଦେ. ବିଣ—ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ସୁନ୍ଦର ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
Lovely and bright like the moon; moonlike.

ଚନ୍ଦ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ. କ)—୧ । ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକା—Chandraka 1. The circular spot or eye on the tail-feather of the peacock.

୨ । ମଣ୍ଡଳ; ବଳୟ; ମୁଦି—2. A circular thing; a circular ring shaped like the moon (M. W.).

୩ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ—3. The orb of the moon.

୪ । (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ଚନ୍ଦ୍ର—4. The moon.

୫ । ନଖ—5. Finger-nail.

୬ । ଟଙ୍କାଗୁଣ୍ଡିମାଛ—
6. A small circular freshwater-fish.

୭ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Moon's rays.

୮ । ଧଳା ମରିଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. White pepper.

୯ । ମାଲକୋଷ ରାଗର ପୁତ୍ର ରାଗିଣୀବିଶେଷ(ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Name of a secondary musical air.

୧୦ । ଗୋଲମରିଚ—
10. Black pepper (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରକ ଚୂଳ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ରକ+ଚୂଳ)—Chandraka chūḻa ମସ୍ତକ ଉପରେ ଅଳଙ୍କାର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମୟୂରପୁଚ୍ଛର ଗୁଚ୍ଛ—Tail-feathers of the peacock tied into a bunch and put on the head as an ornament.

ଚନ୍ଦ୍ରକଚୂଳ ଶିର ଦେଶେ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ

ଚନ୍ଦ୍ରକଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+କଳା)—Chandrakaḻā ୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରର ୧୬ ଅଂଶର ଏକାଂଶ; ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳର ଷୋଡ଼ଶ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ—
1. One of the 16 parts of a full moon; a digit of the moon's orb.

ଝୁରେ ଯେସନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଅଦର୍ଶନେ କୁମୁଦାକର ।
ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଷୋଡ଼ଶ କଳାର ନାମ—ପୂଷା, ଯଶା, ସୁମନସା, ରତି, ପ୍ରାପ୍ତି, ଧୃତି, ଋଦ୍ଧି, ସୌମ୍ୟା, ମରୀଚି, ଅଂଶୁମାଳିନୀ, ଅଙ୍ଗିରା, ଶଶିନୀ, ଛାୟା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣମଣ୍ଡଳା, ତୁଷ୍ଟି ଓ ଅମୃତା ।]

୨ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଦେଖାଯିବା କଳଙ୍କ—
2. Spots on the moon's disc.

୩ । ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟାବିଶେଷ—
3. Name of a heavenly nymph.

କମଳ ଚରଣକୁ ଚୁମି, କନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ହୋଇ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Moon's rays.

୫ । ଛୋଟ ଢୋଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A small drum.

୬ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—
6. Name of a musical measure or cadence.

ଦେ. ବି—୧ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସମକାଳୀନ ଜଳନ୍ତର ରାଜାଙ୍କର ପାଳିତା କନ୍ୟା—1. Name of a girl brought up by the Raja of Jaḻantara who was the patron of the Oria poet Kabisūrjya.

୨ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲାବଣ୍ୟବତୀ କାବ୍ୟର ଅନୁକରଣରେ ଲିଖିତ ଓ ଜଳନ୍ତରର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାମରେ ଭଣିତ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କାବ୍ୟବିଶେଷ—2. Title of an unfinished Oria poem by poet Kabisūrjya.

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ—ସଂ.ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର ଅଟେ କାନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରିୟ ଯାହାର)—Chandrakānta ୧ । କାଳ୍ପନିକ ମଣିବିଶେଷ—1. A fabulous gem; the moon-stone; jasper.

ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମଣି, ଚନ୍ଦ୍ରୋପଳ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତାବ

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ସ୍ପର୍ଶରେ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୁଏ । ବୋଧହୁଏ ଏହାକୁ ରାତିରେ ପଦାରେ ରଖିଲେ ଏହା ଉପରେ ଶିଶିରବିନ୍ଦୁ ପଡ଼ିବାରୁ ଏହା ତରଳିଯିବା ପରି ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । ଚନ୍ଦନ କାଠ—2. Sandal wood.

୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୁମୁଦ—3. Water lily.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବ ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ସଂ. ବିଣ—ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ସୁନ୍ଦର—
Beautiful or charming as the moon.

ଦେ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Name given to males.

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର + କାନ୍ତ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—
Chandrakāntā
1. Rays of the moon; moon-light.
୨ । ରାତ୍ରି—2. Night.
୩ । ତାରକା—3. Star.
୪ । ଔଷଧି—4. Herbs.
୫ । ଚନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀ—5. The wife of the moon-god.
୬ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁଙ୍କ ରାଜଧାନୀ—
6. Name of the capital of the ancient King Chandraketu.

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର + କାନ୍ତି)—
Chandrakānti ୧ । ରଜତ; ରୁପା; ରୁପି—1 Silver.
୨ । ଶୁକ୍ତି; ସାମୁକା—2. Oyster.
ମୁକ୍ତ-ଲମ୍ବିତ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି ନିକର । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।
୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟୋତିଃ—
3. The brightness of the moon.

ଦେ. ବି—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
A kind of sweetmeat.
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି, ଝିଲ୍ଲି, ନାଡ଼ୁକା ସୁଶୋଭନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚନ୍ଦ୍ରକୀ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ରକ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ମୟୂର—
Chandrakī Peacock.

ଚନ୍ଦ୍ରକିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚନ୍ଦ୍ରକ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇତ; ତୁଳ. ତାରକିତ; କଣ୍ଟକିତ)—ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗୋଲଗୋଲ
Chandrakita
ଚିହ୍ନବିଶିଷ୍ଟ—Furnished with myriads of brilliant moonlike spots (M. W.).

ଚନ୍ଦ୍ରକେତୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—
Chandraketu Name of a son of Lakshmaṇa.

ଚନ୍ଦ୍ରକ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+କ୍ଷୟ)—୧ । ଅମାବାସ୍ୟା—
Chandrakshaya The newmoon day.
୨ । ଯେଉଁ ତିଥିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅମାବାସ୍ୟା ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—2. The night when the moon is not at all seen.

ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ (ଦେଖ)
Chandragupta Chitragupta (See)
ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରୀକ୍ ମହାବୀର ସିକନ୍ଦରଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଓ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର ଭାରତସମ୍ରାଟ—An emperor of India (whose capital was Magadha), a contemporary of Alexander the Great.

[ଦ୍ର—ଏ ମଗଧ ଦେଶର ପ୍ରଥମ ମୌର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜା । ପାଟଳୀପୁତ୍ର ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ବାଲ୍‌ଖ୍ ରାଜ୍ୟର ଗ୍ରୀକ୍‌ରାଜା ସେଲ୍ୟୁକସଙ୍କୁ ଜୟ କରି ତାଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏ ରାଜା ମହାପଦ୍ମ ନନ୍ଦଙ୍କର ମୁରାନାମ୍ନୀ ଉକ୍ଷିତା ଦାସୀର ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ କୂଟନୀତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ମହାନନ୍ଦଙ୍କୁ ମାରି ନନ୍ଦବଂଶୀୟମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଛେଦସାଧନ କରି ମଗଧରାଜସିଂହାସନ ଅଧିକାର କଲେ । ବିଶାଖ-ଦତ୍ତଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ମୁଦ୍ରାରାକ୍ଷସ ନାଟକ ଏହାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ରଚିତ; ଏ ବିଶେଷ ପ୍ରତାପୀ ଥିଲେ ଓ ପଞ୍ଜାବରୁ ଯବନମାନଙ୍କୁ ବିତାଡ଼ିତ କରିଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୩୨୨ ରେ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରି ୨୪ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଏହାଙ୍କୁ 'ସାନ୍ଦ୍ରାକୋଟସ୍' ନାମରେ ଡାକୁଥିଲେ ।]

୨ । ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର ଗୁପ୍ତ ବଂଶର ଜଣେ ପ୍ରତାପୀ ରାଜା—
2. Name of a powerful king of the Gupta Dynasty.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ କେହିକେହି ବିକ୍ରମ ବା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ କହନ୍ତି । ଏ ୩୧୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ତରଭାରତରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ କରିଥିବାର ଶିଳାଲିପିରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି । କେହିକେହି ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ଗୁପ୍ତସଂବତ୍ ଚଳାଇ ଥିଲେ । (ଏହାଙ୍କ ରାଣୀ କୁମାରୀ ଦେବୀ) ।]

୩ । ଉପରୋକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର—
3. Name of the grandson of the above Chandragupta.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ବିକ୍ରମାଙ୍କ ବା ଦେବରାଜ । ଏ ନେପାଳ ରାଜକନ୍ୟା ଧ୍ରୁବଦେବୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀ: ୪୦୦ ଠାରୁ ୪୧୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରି ଦିଗ୍ବିଜୟ କରି ଅନେକ ଦେଶରେ କୀର୍ତ୍ତିସ୍ଥାପନ କରିଥିବାର ଶିଳାଲେଖରୁ ଜଣାଯାଏ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

ଚନ୍ଦ୍ରଗୃହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଗୃହ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ)କର୍କଟରାଶି—
Chandragṛuha The zodiacal sign of Cancer.

ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ରାହୁଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗ୍ରହଣ)—
Chandragrahaṇa ରାହୁ ବା ପୃଥିବୀର ଛାୟାଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଚ୍ଛାଦନ—Lunar eclipse.

ଚନ୍ଦ୍ରଚଞ୍ଚଳ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; (ହି. ଖରସା) ଖୁରୁସାଣ ମାଛ—
Chandrachañchaḷa A kind of freshwater-fish.

ଚନ୍ଦ୍ରଚଳନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର + ଚଳନ)—
Chandrachaḷana (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏକରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଗତି—(Astrology) The motion of the moon from one zodiacal sign to another.

ଚନ୍ଦ୍ରଚାଳକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଚାଳନ)—(କାମଶାସ୍ତ୍ର) ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ତିଥିରେ
Chandra chāḷaka ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଅଂଶରେ ଥିବା

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସଂ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

'ଚନ୍ଦ୍ର'ଙ୍କୁ କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତେଜିତ କରି କାମୋପଭୋଗ କରିବା ବିଧି—Titillation of a particular limb of a woman on a particular day of the lunar fortnight by a lover, by which she becomes very excited.

ଚନ୍ଦ୍ରଚାଳନ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଚାଳନ)—
Chandra chāḷana — ଚନ୍ଦ୍ରଚାଳନ (ଦେଖ) Chandra chāḷaka (See).

ଚନ୍ଦ୍ରଚାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
Chandra chāḷibā — ତିଥିରେ ଅବସ୍ଥିତ 'ଚନ୍ଦ୍ର'ଙ୍କୁ କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧିଦ୍ୱାରା ଚଳାଇବା—To titillate the different parts of the body of a woman on different days of the fortnight.

ନିତି ନିଧୁବନେ ଅନେକ ବିଧାନେ କେତେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ ଚାଳି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର ଚୂଡ଼ାରେ ଯାହାର; ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମସ୍ତକରେ
Chandrachūrḍa — ବହିଥିବା ଯୋଗୁଁ)—୧ । ମହାଦେବ — 1. God Śiba (lit. moon-crested).
୨ । ପର୍ବତବିଶେଷ—2. Name of a mountain.

ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ାମଣି ହରିଚନ୍ଦନ ଜଗଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)—
Chandrachūrḍāmaṇi harichandana jagadeba
ଗଞ୍ଜାମ ସୁରଙ୍ଗୀ ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା । ଏ 'ମାତୃପୂଜା' 'ସଙ୍ଗୀତସର୍ବସ୍ୱ' ଓ 'ଦଶମହାବିଦ୍ୟା' ଆଦି ପୁସ୍ତକମାନ ଲେଖିଅଛନ୍ତି (ତାରିଣୀ-ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ) । ଏ ଇଉରୋପ ଭ୍ରମଣ କରି 'ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଭ୍ରମଣ' ଓ ଅନେକ-ଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ରଚନା କରିଥିଲେ—
Name of the late Raja of Surangi in the district of Ganjam.

ଚନ୍ଦ୍ରଚୋର ବାହିନୀପତି—ଦେ. ବି (ନାମ)— ମୋଗଲ ବାଦଶାହା
Chandrachora bāhinīpati — ଅକବରଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳର ପୁରୀ
(ଚନ୍ଦ୍ରଚୋଡ଼ଗୁରୁ—ଅନ୍ୟ ନାମ) — ଜିଲ୍ଲା ରାହାଙ୍ଗ ପ୍ରଗଣାର ବୀର-ନରସିଂହପୁର ଶାସନର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Name of a Brahman Pandit of Puri district in the reign of Akbar, who is reputed to have acquired supernatural powers by Tantric exercises.

[ଦ୍ର—ଏ ଅକବର ବାଦଶାହାଙ୍କ ଦରବାରରେ ତନ୍ତ୍ରବଳରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଶକ୍ତି ଦେଖାଇଥିଲେ । କଥିତଅଛି ଦିନେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଦିନ ରାଜସଭାରେ ଏ କହିପକାଇଲେ ଯେ ଆଜି ଅମାବାସ୍ୟା ଅଟେ । ଏହା ଦେଖି ସଭାପଣ୍ଡିତମାନେ ହସିଲେ । ଏଥିରେ ଏ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ବସାକୁ ଫେରିଆସି ଇଷ୍ଟଦେବୀଙ୍କ ଧ୍ୟାନ କରି ଏହି ବର ମାଗିଲେ ଯେ "ଆଜି ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟ ହେବେ ନାହିଁ" । ଏଥିରେ ଦେବୀ ରାଜି ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଘେନିଆସି ଏହାଙ୍କ ବସାରେ ହାଣ୍ଡିତଳେ ଲୁଚାଇଦେଲେ । ଏଣେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟ ନ ହେବାରୁ ବାଦଶାହା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ ଓ ଏହାଙ୍କର ଏହି ଅସାଧାରଣ କ୍ଷମତା ଯୋଗୁଁ ଏହାଙ୍କୁ ପୁରସ୍କୃତ ଓ ସମ୍ମାନିତ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ନାମ ବଣି ପାଢ଼ୁଣୀ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରଝଲକା—ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—
Chandrajhalakā — 1. The rays of the moon.
(ଚନ୍ଦ୍ରଝଲକ—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ମୁଣ୍ଡର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ — 2. An ornament for the head.

ଦଧିଭି ଚନ୍ଦ୍ରଝଲକାବଳି କି ମାଥୁରୀ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପା— ଦେ. ବି— ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଚର୍ଚ୍ଚିରଭିଡ଼ିରେ ଲାଗିଥିବା
Chandrajhumpā — ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଝୁମ୍ପା —
A kind of pendant for the chignon.

କେ ବୋଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପା ମୁକୁତା ପ୍ରକାଶେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପି—ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Chandrajhumpi — Chandrajhumpā (See).

ବହୁ ଚନ୍ଦ୍ରଝୁମ୍ପି ଝିଲିମିଲିକା—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଉପର କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଫାସିଆ —
2. A kind of crescent-shaped ear-ring for the upper ear.

ଚନ୍ଦ୍ରଦୀପ—ଦେ ବି—ରାତିରେ ଚାଲିବା ବେଳେ ବାଟ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ
Chandradīpa — ଦେଖାଯିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କିରଣଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦୀପ ବା ଲଣ୍ଠନ—
A bright lamp or lantern used to show the way during the night.

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତିକର ରଜନୀକାଳେ, ଗୃହଦ୍ୱାର ସୋପାନ ଉଠିବାବେଳେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଦୀପ ତା ସମ୍ମୁଖରେ ନ ଥିଲେ, ଚେତନା ମୋ ଦେହେ ନ ଥାଇ ଥିଲେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାକଉତୁକ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି.—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୧୧ ଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
Chandradwīpa — One of the 11 islands mentioned in Hindu mythology.

[ଦ୍ର—ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ]

ଚନ୍ଦ୍ରନେତ୍ର—ଦେ. ବି.—ରାମାୟଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
Chandranetra — Name of a demon.

ବଧିଲୁଁ ବାଇଶୁଣ୍ଡ ଜ୍ୟୋତିସ୍ମାନ ଚନ୍ଦ୍ରନେତ୍ର ମୋଚକର୍ଣ୍ଣେ ପାବନ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+ପ୍ରଭା)—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି
Chadraprabha — ସୁନ୍ଦର—Beautiful like the moon.
(ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ପ୍ରଭା)—୧ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—
Chandraprabhā — 1. Moon-light.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ବାକୁଚି (ଦେଖ)
2. Bākuchi (See).

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ସୁନ୍ଦରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)
Beautiful (woman).

ଚନ୍ଦ୍ରପୃଷ୍ଠ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ.—ଯାହାର ଜାନୁ, ଭୁଜ ଓ ହୃଦୟ ମୋଟ ଓ
Chandrapṛushṭa ପେଟ କୃଶ ଏବଂ ଯେ ଦିବସରେ ନିଦ୍ରା ଯାଏ ଓ ରସଦ୍ରବ୍ୟ ଭକ୍ଷଣ କରେ—A person who has thick thighs, arms and breast and a thin belly.

ଚନ୍ଦ୍ରପୃଷ୍ଠ ବୋଲି ତାହାକୁ କହି । ପ୍ରାଚୀ. ପରତେ ଗୀତା ।

ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର + ବଂଶ)—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
Chandrabaṁśa ଭାରତର ପୁରାତନ ରାଜବଂଶବିଶେଷ; ଯଦୁ ଓ ପୁରୁ ରାଜାଙ୍କ ବଂଶ—Name of an ancient family of kings of ancient India; the Lunar royal race of India.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୋମ ଅତ୍ରି ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ବୁଧ; ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଇଳାଙ୍କୁ ବୁଧ ବିବାହ କଲେ ଏବଂ ଇଳାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଐଳ ବା ପୁରୁରବା ନାମକ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ । ପୁରୁରବାଙ୍କ ଔରସରେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଆୟୁଃ ନାମକ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ । ଆୟୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ନହୁଷ; ନହୁଷଙ୍କ ପୁତ୍ର ଯଯାତି । ଯଯାତିଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ପୁରୁ ଓ ଯଦୁ; ଏ ଦୁହିଙ୍କଠାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶର ଦୁଇଟି ଶାଖା ହେଲା । ଯଦୁବଂଶରେ କୃଷ୍ଣ, ବଳରାମ ଆଦି ଜନ୍ମିଥିଲେ । ପୁରୁବଂଶରେ ଦୁଷ୍ୟନ୍ତ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଦୁଷ୍ୟନ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର ଭରତ । ଭରତଙ୍କ ନବମ ବଂଶଧର କୁରୁ ଏବଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବଂଶଧର ଶାନ୍ତନୁ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବିବାହିତା ଭାର୍ଯ୍ୟାଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ଭୀଷ୍ମ, ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ, ବିଚିତ୍ର-ବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦାସୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ କାନୀନ ପୁତ୍ର ବ୍ୟାସ । ଭୀଷ୍ମ ଚିରକୁମାର ଥିଲେ । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅପୁତ୍ରକ ହୋଇ ମରିବାରୁ ନିଯୋଗ ବିଧିଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ବ୍ୟାସଦେବ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଉତ୍ପାଦିତ କଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କିନ୍ତୁ ଜନ୍ମାନ୍ଧ ଥିବାରୁ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜ୍ୟ ପାଇଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନ୍ତେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ପାଞ୍ଚପୁତ୍ର ରାଜ୍ୟରେ ବସିବାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନାଦି ଶତ ପୁତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଦାବି କଲେ ଓ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶ ପରି ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ଭାରତର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ—ସଂ. ବି.—(ଉପମିତ ସମାସ; ଚନ୍ଦ୍ର + ବଦନ)—ଚନ୍ଦ୍ରପରି
Chandrabadana ସୁନ୍ଦର ମୁଖ—Moon-like lovely face.

(ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ସୁନ୍ଦର ମୁଖଯୁକ୍ତ (ପୁରୁଷ)—(a male) Having a lovely face like the moon.

ଚନ୍ଦ୍ରବଦନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା)—ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ—
Chandrabadanī (a woman) Having a lovely and fair face.

ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଧନୀ—ଦେ. ବି. (ଗଣିତ)—ଏକପ୍ରକାର ଗାଣିତିକ ସଙ୍କେତ—
Chandrabandhanī A sign used in mathematics; simple bracket.

ବନ୍ଧନୀ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ—
See notes under Bandhanī.

ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ; ଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
Chandraballarī ବଲ୍ଲରୀ)—୧ । ସୋମ ଲତା—
1. The Soma creeper.
୨ । ଶାକଲତାବିଶେଷ—2. Ruta Graveolens; a kind of pot-herb (M. W.).

ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—୧ । ପସାରୁଣୀ ଲତା—
Chandraballī 1. Pæderia Foetida (creeper)(M.W.)
୨ । ମାଧବୀ ଲତା—2. Gærtnera Racemosa (creeper). (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଭୟଙ୍କର ବିସୂଚିକା ରୋଗ—
Chandrabāṛḍi Asiatic cholera; a very dangerous kind of cholera.

ଚନ୍ଦ୍ରବାଣ—ସଂ. ବି—ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ବାଣବିଶେଷ; ଯେଉଁ ବାଣର
Chandrabāṇa ଫଳକ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି—A kind of
चंद्रबान crescent-bladed arrow.

ଚନ୍ଦ୍ରବାନ୍—ସଂ. ବିଣ (ଚନ୍ଦ୍ର + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chandrabān ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ—
(ଚନ୍ଦ୍ରବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1 Illuminated by the moon. (M W.)
୨ । (ବୈଦିକ) ଯହିଁରେ ପ୍ରଚୁର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଛି—
2. Abounding in gold. (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି—ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ; ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରା-
Chandrabindu କୃତି ଅକ୍ଷର ँ—A nasal alphabet or adjunct to a letter ँ in Sanscrit and Oria.

ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର + ବିମ୍ବ)—ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)—
Chandrabimba Chandramaṇḍaḷa (See)

ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବା—ଦେ. ବି—ଧବଳ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—
Chandrabimbā A kind of white flower

ଶତବର୍ଗ କୁରୁଅକା ରଙ୍ଗମଲ୍ଲୀ, ମୃଦୁଳା ଏ ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବା—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚନ୍ଦ୍ରବିହଙ୍ଗମ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚନ୍ଦ୍ରବତ୍ ଶୁକ୍ଳ ବିହଙ୍ଗମ)—
Chandrabihaṅgama ବଗପକ୍ଷୀ—The heron; Ardea Nivea, (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରବୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦନବୋଡ଼ା (ଦେଖ)—
Chandraborḍā Chandanaborḍā (See)

ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣବ୍ରତ (ଦେଖ)
Chandrabrata Chāndrāyaṇa brata (See)

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍	ଡ଼ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚନ୍ଦ୍ରଭଗା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା)—ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ୨ (ଦେଖ)—
Chandrabhagā Chandrabhāgā 2 (See)

ଚନ୍ଦ୍ରଭବନ—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା (ଦେଖ)—
Chandrabhabana Chandraśālā (See)

ବସନ୍ତେ ବନେ ଚନ୍ଦ୍ରଭବନେ ସୁଖୀ ସେବନେ ମୋର,
ପିତକା ଘନସାରରେ ସକ ମାରେ ଜଗକ ପର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ-ସୁଧାନିଧି ।

ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ—ସଂ. ବି— ହିମାଳୟର ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ—
Chandrabhāga Name of a mountain-peak in the Himalayan range.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ ଏହିଠାରେ ବ୍ରହ୍ମା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହ୍ରାସ-ବୃଦ୍ଧିର ଭାଗ ନିରୂପଣ କରିଥିଲେ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ + ଆ; ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ ପର୍ବତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ)
Chandrabhāgā ୧ । ସିନ୍ଧୁର ଉପନଦୀବିଶେଷ; ଆଧୁନିକ ଚେନାବ ନଦୀ—1. The Chenab, a tributary of the Indus.

୨ । ଉତ୍କଳର ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ କୋଣାର୍କ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଲୁପ୍ତ ନଦୀ—2. A vanished stream near Koṇārka in the sea-coast of the Puri district.

[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ମାଘ ଶୁକ୍ଳସପ୍ତମୀରୁ ସ୍ନାନଯୋଗ ପଡ଼ିବାରୁ ବହୁ ସହସ୍ର ଯାତ୍ରୀ ଅରୁଣୋଦୟ ସମୟରେ କୁଣ୍ଡ କୁଅନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ବନ୍ଦର ଥିଲା ।

ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଜିଲ୍ଲା ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ ଓ ନୟାଗଡ଼ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ପର୍ବତ ଓ ତତ୍ ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ଭୂମିଖଣ୍ଡର ଜଳ ମିଶି ବାରଙ୍ଗ ପୋଲ ଦେଇ ନିମ୍ନଗାମୀ ହେଉଥିଲା । ବାରଙ୍ଗ ନିକଟରେ ଏହାର ଆକାର କ୍ଷୁଦ୍ର, ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ନାନାସ୍ଥାନ ଓ ଶାଖାନଦୀମାନଙ୍କରୁ ଜଳ ଆହରଣକରି ଏହା କ୍ରମେ ବୃହଦାକାର ହୋଇ ସମୁଦ୍ରାଭିମୁଖରେ ଯାଉଥିଲା । କୁଶଭଦ୍ରା ନଦୀର ଜଳ ଏଥିରେ ମିଳିତ ହେଉଥିଲା । ଏହାକୁ ପୂର୍ବେ ପ୍ରାଚୀନଦୀ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଏହା ଏକ ସୁବିସ୍ତୃତ ଗଭୀର ଓ ବେଗବତୀ ନଦୀ ଥିଲା । ବାଣିଜ୍ୟ ସକାଶେ ନୌକା ସମୂହ ଏଥିରେ ଯାତାୟାତ କରୁଥିଲା । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାନଦୀ ଏହାର ଏକ ଅଂଶ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ଆକାର ଓ ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରାଚୀର ଏକଶାଖା (ବର୍ତ୍ତମାନ କାଦୁଆ) ବାହାର ପ୍ରଥମେ ଭଦ୍ରା ଓ କୟୂତ ଦୂର ଯାଇ ଚନ୍ଦ୍ରୋତ୍ପଳା ନାମ ଧାରଣ କରି ଅର୍କକ୍ଷେତ୍ର ଦେଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏହି ଚନ୍ଦ୍ରୋତ୍ପଳା ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାର ନାମାନ୍ତର ମାତ୍ର । ଏହା କୋଣାର୍କଠାରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ମଦନ ମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶକ ।]

୩ । କବି ରାଧାନାଥଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
3. Name of a poem of poet Radhanath of Orissa.

୪ । ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଶିଷ୍ୟା ଓ ସୁମନ୍ୟୁଙ୍କ କନ୍ୟା—4 Name of a disciple of Pārśurāma and the daughter of Sumanyu.

ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାଳିକା—ଦେ.ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ—ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ଲଲାଟବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Chandrabhāgā̱likā (a woman) Having a crescent-shaped brow.

ବ୍ୟାକୁଳ ବନାନେ ନବୀନାମଣି, କଭ୍ରାଜ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାଳିକା ପୁଣି ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ରାଣୀ ସତ୍ୟଭାମାଙ୍କର ଦଶ ପୁତ୍ର
Chandrabhānu ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—One of the ten sons of Śrikṛushṇa by Satyabhāmā.

ଦେ. ବି.—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହଚରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀଙ୍କ ପିତା—
1. The father of Chandrāba̱lī.

୨ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କଳ୍ପିତ କାବ୍ୟର ନାୟିକା ଲାବଣ୍ୟବତୀର ସ୍ୱାମୀ—2. Name of the husband of Upendrabhañja's Lābaṇyabatī.

ଚନ୍ଦ୍ରଭାସ—ସଂ.ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଭାସ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+ଅ;)—
Chandrabhāsa ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ୩ (ଦେଖ)
Chandrahāsa 3. (See)

ଚନ୍ଦ୍ରଭୂତି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଭୂତି ଯାହାର)—
Chandrabhūti ରୂପା—Silver.

ଚନ୍ଦ୍ରମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—
Chandrama Moon-light.

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି—ସଂ. ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ଚନ୍ଦ୍ର + ମଣି)—
Chandramaṇi ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି—The moonstone; a gem.

ଦେ ବି. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males and females.

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାଶ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିବିଶେଷ—
Chandramaṇi dāśa Name of an ancient O̱ṛdiā poet.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । 'ସୁଧାସାଗର ଗୀତା' ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ।
ତାରିଣୀ ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କବିବିଶେଷ—
Chandramaṇi mahānti Name of an ancient poet.

[ଦ୍ର— ଏ କବିଙ୍କ ଲିଖିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ହଂସଦୂତ' ପ୍ରଧାନ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର + ମଣ୍ଡଳ)— ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗୋଲା-
Chandramaṇḍa̱la କାର କଳେବର—1. The orb of the moon; the lunar orb.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚାରିପାଖେ କିଛିଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ମଣ୍ଡଳାକାର ପ୍ରଭା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବେଷ୍ଟନ କଲାପରି ଦେଖାଯାଏ—2. A halo or circle seen surrounding the moon on some cloudy nights.

ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ବାସ, ମେଘ ବରଷିବ ମୂଷଳଧାର—ଡାକବଚନ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ପୁର—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳାପୁର—
Chandramandala pura A pleasure-house at the top of a building.

ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳପୁର ଝରକା ପଥରୁ ଦେଖିଲେ ଡର ମାଡ଼ଇ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି (ଗୁଲ. ଫା. ଗୁଲ୍‌ଦାଉଦୀ)—ଏକଜାତୀୟ ବହଳଦଳ Chandramallikā ବିଦେଶାଗତ ସୁବାସଫୁଲ—Chrysanthemum Indicum.
চন্দ্রমল্লিকা
गुल्‌दाउदी [ଦ୍ର— ଏହା ହେମନ୍ତ କାଳରେ ଫୁଟେ । ଫୁଲର ପରିଧି (ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୬ ଇଞ୍ଚ ଠାରୁ ୧୨ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଫୁଲ ଫୁଟିବା ପରେ ଏକମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତେଜ ରହିପାରେ ।] ।

ଚନ୍ଦ୍ରମହ—ସଂ. ବି—କୁକୁର—
Chandramaha A dog (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରମହାଦଶା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ମହାଦଶା)—(ଜ୍ୟୋତିଷ)
Chandra mahādaśā ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକରେ ଗ୍ରହ ଅବସ୍ଥାନ ଅନୁସାରେ ଗଣନା କରାଯିବା ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନରେ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହ ଭୋଗ କରିବା କାଳ (ଏହାର ପରିମାଣ ୧୦ ବରଷ)—Ten years of the life time of a man when the moon presides over his life.

ଚନ୍ଦ୍ରମହାରାଜା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ
Chandra mahārājā ସେକେଣ୍ଡ ପ୍ରିନ୍ସ (୨ୟ ରାଜକୁମାର) ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମନାଭ ନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କର ଗଞ୍ଜାମରେ ସୁପରିଚିତ ନାମ ବା ଡାକନାମ—The name by which the late (Second Prince) Padmanābha Nārāyan Deb of Parlakhemedi was popularly known and called.

[ଦ୍ର—ଏ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା, ପଦ୍ୟ, ନାଟକ, ପ୍ରବନ୍ଧଲେଖା ଓ ନାଟ୍ୟକଳାରେ ରତ ଥିଲେ ଓ ସାହିତ୍ୟସେବକମାନଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଉତ୍ସାହିତ କରୁଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଆଚରଣ ଅତି କରୁଣ ଥିଲା । ଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟାଳୁ, ମିଷ୍ଟଭାଷୀ ଓ ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ରାଜଗୁରୁ ଏହାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳର ଗୃହଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁରେ ଉତ୍କଳାକାଶ ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗ୍ରହ ହରାଇଲା ।]

ଚନ୍ଦ୍ରମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ. ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ)—
Chandramā ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.

୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2. A name given to females.

ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ—ସଂ. ବି (ଚନ୍ଦ୍ର=କର୍ପୂର+ମସ୍ ଧାତୁ=ତୁଲ୍ୟକରିବା+କ୍ୱିପ୍; Chandramāḥ ଯେ କର୍ପୂର ତୁଲ୍ୟ ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତି ଦାନକରେ)—
୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ଦେବ ବା ଦାନବରୂପେ କଳ୍ପିତ ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon considered as a Dānaba or Deity (M. W.)
[ଦ୍ର—ଏହା ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ।]
୩ । ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣୋକ୍ତ ନଦୀବିଶେଷ—1. Name of a river mentioned in Bishnu purāna.

ଚନ୍ଦ୍ରମାଗାର—ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳାପୁର—
Chandramāgāra 1. A pleasure-house on the top of a building.
୨ । ଦେହରେ ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ନଖ ଚିହ୍ନ—
2 Crescent shaped scar caused by scratching the body with the finger-nails.

ଥିଲା ଯେ ସ୍ତନେ ନଖ ଚନ୍ଦ୍ରମାଗାର
ଦେଖୁଛି ତାହା ବସି ଚନ୍ଦ୍ରମାଗାର । ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚନ୍ଦ୍ରମାର୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ମାର୍ଗ)—
Chandramārga ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ମଣ୍ଡଳାକାର ରେଖାରେ ପୃଥିବୀ ଚାରି ପାଖେ ବୁଲେ—
1. The moon's orbit.
୨ । ବାୟୁମଣ୍ଡଳ—2. The atmosphere. (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରମାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ମାସ)—
Chandramāsa ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ; ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର ଚାରି ପାଖରେ ଥରେ ଘୂରି ଆସିବାର କାଳ—Lunar month.

ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ (ଦେଖ)
Chandramukha Chandrabadana (See)
(ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟର ଶିରାବିଶେଷ—
Chandramukhī 1. A particular blood-vessel of the vulva (M. W.).
୨ । ସୁରାଙ୍ଗନାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph
୩ । ୧୦ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ୪ ପାଦଥିବା ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
3. Name of a metre of 4×10 syllables (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ)—ଚନ୍ଦ୍ରପରି ସୁନ୍ଦର ମୁଖ-
Chandramuhāñ ବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ); ସୁନ୍ଦରୀ—(woman) Having a lovely face like the moon; beautiful (woman)

ଏବେ ତ ମୋଠାରୁ ଶୁଣିଲ ଚନ୍ଦ୍ରମୁହାଁ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହ. ଭାରତ. ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

ଚନ୍ଦ୍ରମୌଳି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+ମୌଳି)—
Chandramauli ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ ୧ (ଦେଖ)
1. Chandrachūrda 1 (See)
୨ । ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ୧ (ଦେଖ)
2. Chandramukhī 1. (See)

ଚନ୍ଦ୍ରରତ୍ନ—ସଂ. ବି—ମୁକ୍ତା; ମୋତି—Pearl (M. W.).
Chandraratna

ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ରେଖା)—
Chandrarekhā ୧ । ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦ ବା ଦ୍ୱିତୀୟା ତିଥିର କ୍ଷୀଣଚନ୍ଦ୍ର—1. The first digit of the moon; the slender moon of the first day of the bright fortnight.
୨ । ବାଣରାଜକନ୍ୟା ଉଷାର ସଖୀ—
1. Name of an attendant or companion of Ushā, daughter of king Bāṇa.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Moonlight.
୪ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—4. Serratula Anthelminthica. (M. W.)
୫ । ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ—
5. Name of a heavenly nymph (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରରେଣୁ—ସଂ. ବି—ଗ୍ରନ୍ଥଚୌର; ଯେ ପର ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଚୋରି କରି
Chandrareṇu ଆପଣା ଲେଖା ବୋଲି ପରିଚୟ ଦିଏ—
A plagiarist.

ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖା—ସଂ. ବି.—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା (ଦେଖ)
Chandralekhā Chandrarekhā (See)
୨ । ଲତାବିଶେଷ—2. A kind of creeper.
୩ । ପଞ୍ଚଦଶାକ୍ଷର ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
3. Name of Sanskrit metre.
୪ । ନଦୀବିଶେଷ—4. Name of a river.

ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଲୋକ)—୧ । ସୌର-
Chandraloka ଜଗତରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ପରି-
ଭ୍ରମଣ କରେ—1. The space of the moon's orbit round the earth.
୨ । ପୁରାଣୋକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକବିଶେଷ, ଯହିଁର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଚନ୍ଦ୍ର—
2 A heaven or sphere said to be presided over by the moon-god.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ସ୍ଥାନ—3. The place on the face of the planet—moon.

ଚନ୍ଦ୍ରଲୋହକ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଶୁକ୍ଳ ଲୋହ=ଧାତୁ)
Chandralohaka ରୌପ୍ୟ; ରୂପା—Silver.
ଚନ୍ଦ୍ରଲୌହ
ଚନ୍ଦ୍ରଲୌହକ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—ସଂ. ବି.—୧ । ପ୍ରାସାଦ ଉପରସ୍ଥ ଗୃହ; ଶିରୋଗୃହ—
Chandraśālā 1 A room at the top of a house or building; a turret at the top of a house.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Moonlight (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରଶିଖର—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+ଶିଖର)—
Chandraśikhara ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ (ଦେଖ)
(ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଖର—ଅନ୍ୟରୂପ) Chandrachūrda (See)
ଦେ. ବି. ପୁଂ.—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.

ଚନ୍ଦ୍ରଶୂର—ସଂ. ବି—ହାଲିମ (ଦେଖ)
Chandraśūra Hālima (See).

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରାଜଗୁରୁ—ଦେ. ବି—ଜନୈକ ଆଧୁନିକ ଉତ୍କଳୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ
Chandraśekhara rājaguru ପଣ୍ଡିତ—Name of a modern Oriya Brahman author.
[ଦ୍ର—ଏ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଅନେକ କାବ୍ୟ ଓ ନାଟକ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସାମନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ଗଡ଼ଜାତ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର
Chandraśekhara sāmanta ରାଜବଂଶୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ
ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍—Name of the late astronomer of Khandaparda Raj family of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପୁରାନାମ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ସାମନ୍ତ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ହରିଚନ୍ଦନ ମହାପାତ୍ର । ଏ ତଦାନୀନ୍ତନ ରାଜାଙ୍କର ପିତୃବ୍ୟ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏହାଙ୍କର ସାଂସାରିକ ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଚନୀୟ ଥିଲା । ଏହାଙ୍କ ପିତା ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶିକ୍ଷାକଲେ ଓ ପରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ଶିକ୍ଷାକରି ପୁରାତନ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଆବୃତ୍ତି କରି, ଭାସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ଜ୍ୟୋତିଷାଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପୂର୍ବକାଳର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଗ୍ରହ, ରାଶି ଓ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଗତି ଓ ସ୍ଥିତି ବଦଳିଥିବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କଲେ ଓ 'ସିଦ୍ଧାନ୍ତଦର୍ପଣ' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତିଷଗ୍ରନ୍ଥ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟରେ ରଚନାକଲେ । ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଆଦି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ କେତେଖଣ୍ଡ କାଠି ଓ ସୂତାଦ୍ୱାରା ମାପି ଜ୍ୟୋତିଷ୍କମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏ ଯେଉଁ ତଥ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ଦେଖି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ । କଟକ କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନାଚାର୍ଯ୍ୟ ରାୟବାହାଦୁର ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ପ୍ରତି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ନୂତନ ପାଞ୍ଜି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ତାହା ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତସଭାଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହେଲା ଓ ତଦନୁସାରେ ବଡ଼ଦେଉଳର ନୀତିମାନ ଚାଳିତ ହେଲା ।

ମୃତ୍ୟୁର ଅଳ୍ପକାଳ ପୂର୍ବରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହାଙ୍କୁ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ଉପାଧି ଓ ମାସିକ ଟ ୫୦୧ ବୃତ୍ତି ଦେଲେ । ଏ ଧର୍ମପ୍ରାଣ ଓ ଈଶ୍ୱରପର ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ବିଷୟ ବିଲାତର ବିଖ୍ୟାତ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ମଣ୍ଡର ସାହେବ (E. W. Maunder) ତାଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ର-ସାହାଯ୍ୟବିନା ଜ୍ୟୋତିଷଚର୍ଚ୍ଚା (Astronomy without a telescope) ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଓ ବିଲାତର ପ୍ରଧାନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପତ୍ରିକା ନଲେଜ (Knowledge, Vol. 22) ରେ 'ସିଦ୍ଧାନ୍ତଦର୍ପଣ' ଗ୍ରନ୍ଥର ଗଣନା ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ଆମେରିକା, ଜର୍ମାନୀ, ହଲାଣ୍ଡ ଓ ଇଟାଲୀ ଆଦି ଦେଶରେ ଏ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଲାଭକରିଥିଲେ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରସଚିବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍‌ ବା ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର+ସଚିବ) Chandrasachiba ୧ । କାମଦେବ—1. The God of love (M. W).

୨ । କର୍ପୂର—2. Camphor (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରସଦନ—ଦେ. ବି—ଚୂନଲିପା ଘର— Chandrasadana A whitewashed house.

ସେ ବଦନେ ଚନ୍ଦ୍ର ସଦନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରେ ବଶ୍ୟତ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ କେଶରେ ଖଞ୍ଜାଯିବା Chandrasūrjya ଖଣ୍ଡଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଅଳଙ୍କାର-ବିଶେଷ—An ornament consisting of 2 pieces like a crescent below a sun worn on the brow or skull over the hair by females.

କେ ବୋଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ

କେଶ ଭିତ୍ତେ ବୋଲୁଛ ଏ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ— The moon and the sun.

ଚନ୍ଦ୍ରସେଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରସେନ)—ରାଧିକାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ— Chandrasenā Name of the husband of Radhā.

ଚନ୍ଦ୍ରସେନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମହାଭାରତୋକ୍ତ ରାଜା ସମୁଦ୍ରସେନଙ୍କ Chandrasenā ପୁତ୍ର ରାଜକୁମାରବିଶେଷ—Name of a prince, son of king Samudrasenā (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱର—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦ୍ରଯୁକ୍ତ ସ୍ୱର)—ସ୍ୱରସାଧକ ବା Chandraswara ବାୟୁସାଧକମାନଙ୍କର ସାଧନାଶାସ୍ତ୍ରର ଅନୁକୂଳ ଅବସ୍ଥାବିଶେଷ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ନିଶ୍ୱାସ ବାମ ପୁଡ଼ାରେ ବହୁଥାଏ— A breath exercise consisting of doing some acts while the breath is passing through the left nostril.

ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱରେ ଏମାନ ସାଧିଲେ ହୁଏ ସିଦ୍ଧି—ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।

[ଦ୍ର—ନାକର ଡାହାଣ ପୁଡ଼ାରେ ନିଶ୍ୱାସ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ କରାଯିବା ସାଧନାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୱର ବୋଲାଯାଏ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରହାର—ଦେ. ବି. (ଏଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଗୋଲାକାର ଚକଟିମାନ Chandrahāra ଖଞ୍ଜା ଥିବାରୁ)—ଗୋଠ ବା କଟିଭୂଷଣବିଶେଷ— चन्द्रहार 1. A waist-chain set with circular bits. चन्द्रहार; चन्द्नहार

୨ । ଗଳାର ହାରବିଶେଷ— 2 A kind of necklace.

ପ୍ରାଦେ. (ଆଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ଗୋଟିଏ ଅବଦରେ ଲାଗିଥିବା ଶିକୁଳି; ଯାହା କାନ ଉପରେ ଝୁଲି ଆସିଥାଏ— Chain which keeps the heavy pendants of the ear suspended.

ଚନ୍ଦ୍ରହାସ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ହସ୍ ଧାତୁ+ଅ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାରେ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ Chandrahāsa ଉପହାସ କରେ)—୧ । ରାବଣର ଖଡ୍ଗ— 1. The sword of Rābana.

ବଧିବ ଅବଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଯେନ

ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଗୋର ଥାଅ ଜାଣରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ରୌପ୍ୟ—2. Silver.

୩ । ଚକଚକିଆ ତରବାରି—3. A dazzling sword, a glittering scimitar (M. W.)

ଦିଶୁଛି କେବଳ ସିନା ଚନ୍ଦ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ରୂପ

ଯାହାଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଦ୍ରଶାଙ୍କିତ ଦେହେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୪ । ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପରି ମନୋହର ହାସ୍ୟ— 4. A sweet smile (compared to the rising of the moon or the moon's ray).

ବଧିବ ଅବଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଯେନ । ଚନ୍ଦ୍ରହାସଗୋର ଥାଅ ଜାଣରେ ।

ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍‌) ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—Moon light.

ବୋଇଲା ପଦ୍ମିନୀ ସକାଶେ । ବିକାଶିବା ହେଲୁ କିବା ଚନ୍ଦ୍ରହାସେ ।

ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚନ୍ଦ୍ରହାସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚନ୍ଦ୍ର+ହସ୍ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— Chandrahāsā ୧ । ଗୁଳୁଚି ଲତା ଓ ଫୁଲ—1. Tinaspora Cardifolia; Cocculus Cordifolius (creeper and flower).

୨ । ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—2. Name of a Jogini (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରହିରଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ହିରଣ୍ୟ; ଭୁଲ. ଚନ୍ଦ୍ରଲୋହକ)— Chandrahiranya ରୌପ୍ୟ—Silver.

ଷଟଦଳ ଶତଗୁଣ ଜଳ, ଫଳ ଯଥା ଚନ୍ଦ୍ରକା ପରଶେ

ଚନ୍ଦ୍ରହିରଣ୍ୟଗଞ୍ଜନୀ—ଚିନ୍ତାମଣି. ଚନ୍ଦ୍ରମାବତୀ ।

ଚନ୍ଦ୍ରା—ସଂ, ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଆ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରାତପ; ଚାନ୍ଦୁଆ— Chandrā 1. Awning; canopy.

୨ । ଅଲାଇଚ—2. Cardamum.

୩ । ଗୁଳୁଚି ଲତା— 3. Coccutus Cardifolius (creeper).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଟ୍ଟ

୪ । ଖୁଣ୍ଟିଆଡ଼ ମେଲା କେବଳ ଛାତ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଘର—
4. A hall covered only at the top(M.W)

ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀର ଡାକନାମ—
1. A name for calling Chandrābaḻi.

ଚନ୍ଦ୍ରା ମୁଁ ରହ କହୁ ଯତନ ପଦ ଛନ୍ଦ କ ମ ଗତ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ଚନ୍ଦ୍ର ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦର ଡାକନାମ—
2. A name for calling a person named Chandra in familiarity

୩ । ବହୁପୁରୁଷ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାରେ ଉପନିବେଶ କରି ଆଚାର ବ୍ୟବହାର ଓ ଚାଲିଚଳନରେ ଓଡ଼ିଆ ପାଲଟି ଯାଇଥିବା ବଙ୍ଗାଳି ବଣିଆଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି (ବଙ୍ଗୀୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଉପାଧିର ଅପଭ୍ରଂଶ)— 3. A family title of Bengalee goldsmiths domiciled and naturalised in Orissa for generation.

[ଦ୍ର—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୋଦଣ୍ଡା ପ୍ରଗନ୍ନାରେ 'ଚନ୍ଦ୍ରା' ଉପାଧିଧାରୀ ବଣିଆ ଓ ଶୂଦ୍ର ଅଛନ୍ତି ।]

ଚନ୍ଦ୍ରାତପ— ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର + ଆତପ) ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—
Chandrātapa 1. Moonlight.

୨ । (ଚନ୍ଦ୍ର + ଅତ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ପା ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା + ଅ; ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣର ଗତି ନିବାରଣ କରେ) ଚାନ୍ଦୁଆ—2. Canopy; awning.

ଅଦଭୁତ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ଅଛି ପୁରେ କେବେହେଁ କହୁ ନ ରବି—
ଭକ୍ତ· ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୩ । ଚାରିପାଖ ମେଲା ଘର—
3. An open hall (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରାନନ— ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର + ଆନନ)—
Chandrānana ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ (ଦେଖ)
(ଚନ୍ଦ୍ରାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Chandrabadana (See)

ସଂ· ବି—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
1. A name of Kārttikeya.

୨ । କାଳିକାପୁରାଣୋକ୍ତ ବୀରବିଶେଷ (ବୀରଚରିତ)—
2. Name of a hero of Kāḻikā (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରାନନୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରାନନା; କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍ର ଏହି ଶବ୍ଦକୁ
Chandrānani ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରାନନାର ରୂପାନ୍ତର ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି)—ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନା; ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ମନୋହର ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Having a face as lovely as the moon.

ଠିକ ଠବର୍ତ୍ତିନ ଚନ୍ଦ୍ରାନନୀ ତୋ ଚିତ୍ତରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ· କଣୋବାଚମ୍ପୂ· ୦ ଗୀତର ପାଠାନ୍ତର ।

ଚନ୍ଦ୍ରାପୀଡ଼—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର + ଆପୀଡ଼ = ଶିରୋଭୂଷଣ)—
Chandrāpiṛḍa ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼; ଶିବ—1. Śiba.

୨ । କାଦମ୍ବରୀ କାବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣିତ ନାୟକ ତାରାପୀଡ଼ଙ୍କ ପୁତ୍ର—
2. Name of the son of Tārāpiṛḍa, a hero of the sanscrit novel Kādambarī.

୩ । ରାଜା ଜନମେଜୟଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହରିବଂଶ)—
3. Name of a son of king Janamejaya (M. W.)

୪ । ତାରାପୀଡ଼ଙ୍କ ଭାଇ କାଶ୍ମୀରର ଜଣେ ରାଜା (ରାଜତରଙ୍ଗିଣୀ)—4. Name of a king of Kāśmīra, brother of Tārāpiṛḍa (M.W)

୫ । କାନ୍ୟକୁବ୍ଜର ରାଜପୁତ୍ରବିଶେଷ (କଥାସରିତ୍ସାଗର)—
5. Name of a prince of Kānyakubja(M.W)

୬ । କାଳିକାପୁରାଣୋକ୍ତ ବୀରବିଶେଷ (ବୀରଚରିତ)—
6. Name of a hero of Kāḻikā (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନମଲ୍ଲର ସ୍ତ୍ରୀ (କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ
Chandrābaḻi ପ୍ରଣୟିନୀ)—The wife of Gobardhhana Malla and said to be a female-companion of Srikrishna.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ବୈଷ୍ଣବ କବି ଏହାଙ୍କୁ ରାଧା ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଏ ରାଧାଙ୍କ ସଖୀ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାନୁଙ୍କ କନ୍ୟା, ଏହାଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାମ ଚନ୍ଦ୍ରମତୀ ।]

୨ । ଯୋଗିନୀବିଶେଷ (ହର୍ଷଚରିତ)—
2. Name of a Jogini.

ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—Moonlight; moon-beam.

ଚନ୍ଦ୍ରାଭାସ— ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚନ୍ଦ୍ର + ଆଭାସ)—ଚନ୍ଦ୍ରପରି ଆକାଶରେ
Chandrābhāsa ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯିବା ମରୀଚିକା—
False moon; a mirage resemleling the moon appearing in the sky (M. W.).

ଚନ୍ଦ୍ରାର୍ଦ୍ଧ— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର + ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର—
Chandrārddha 1. Half-moon.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନାୟିକାନାୟକର ଅଙ୍ଗରେ କାମକ୍ରୀଡ଼ା ସମୟରେ ନାୟକ ବା ନାୟିକାଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ନଖକ୍ଷତ—A semicircular mark made by a lover on the body of his or her sweet heart during amorous dalliance.

କନାଶ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍ଦ୍ଧ ଦପାକ କର୍ମରୁ ଜୋଳୁବୁ କପାଳି ଭ୍ରମ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । କପାଳରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ତିଳକ—
3. A semicircular or crescent shaped mark drawn on the forehead with sandal-paste.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଆଲୋକ)—
Chandrāloka ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—1. Moonlight.
୨ । ପୀୟୂଷ ବର୍ଷ ନାମକ କବିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ସଂସ୍କୃତ ଅଲଙ୍କାର-ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Title of a work on rhetoric by Pīyūshabarsha.
୩ । ଜୟଦେବକୃତ ଅଳଙ୍କାରଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—3. Name of a work on rhetoric by Jayadeba (M. W,).

ଚନ୍ଦ୍ରାଶ୍ମା—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଅଶ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି—
Chandrāśmā Moon-stone; a kind of gem.
(ଚନ୍ଦ୍ରୋପଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚନ୍ଦ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଇକ+ଆ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—
Chandrikā 1. Moonlight.
୨ । ନୟନତାରା—2. The pupil of the eye.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀ—3. River Chandrabhāgā.
୪ । ମୟୂରପୁଚ୍ଛର ଗୋଲାକାର ଚିତ୍ରିତ ଚକ୍ର—
4. The circular multicoloured mark or eye on the tail-feather of a peacock.
୫ । ଚାନ୍ଦାଗୁଣ୍ଡିମାଛ— 5. The chanda fish; a kind of small circular white water-fish.
୬ । ଅଭ୍ର—6. Mica.
୭ । ୧୩ ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ରୁକ୍ମବତୀଛନ୍ଦ—
7. A metre of 13 letters.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ୧୦, ୧୧ ଓ ୧୩ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ ।]
୮ । ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରୀ ଗୁଳ୍ମ—8. A kind of thorny plant; Ranwofolia Serpentina.
୯ । ହାଲିମ (ଦେଖ)
9. Hālima (See)
୧୦ । ଆଭା; ତେଜଃ—10. Splendour (M. W.).
୧୧ । ଟାଙ୍ଗର; ଚନ୍ଦା—11. Baldness (M. W).
୧୨ । ଅଳାଇଚ—12. Cardamums (M. W.).
୧୩ । ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—
13. Jasmine; Jasminum Zambac (M. W.)
୧୪ । ମେଥି—
14. Trigonella Fenugreek (M. W.)
୧୫ । ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀ—
15. A name of the Chandrabhāgā river.
୧୬ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ) କୌଣସି ବିଷୟର ଆଲୋଚନା ବା ବ୍ୟାଖ୍ୟାମୂଳକ ଗ୍ରନ୍ଥ—
16. Elucidation of a particular subject. (M.W.)
[ଦ୍ର—କେତେକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଟୀକା ଓ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ପରେ ଏ ପଦ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ଅଲଙ୍କାରଚନ୍ଦ୍ରିକା, ସିଦ୍ଧାନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରିକା, କାତନ୍ତ୍ରଚନ୍ଦ୍ରିକା ।]
୧୭ । ଚଗଣ୍ଡ ବର୍ଗର କ୍ଷୁପବିଶେଷ (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—
17. A flowering shrub.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଫୁଲ ଧଳା, ଫୁଲ ଭିତର ଆମାଳ ରକ୍ତ, ଫଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା, ପ୍ରତି ଗଣ୍ଠିରେ ୩।୪ ଟା ପତ୍ର ବଳୟାକାରରେ ଥାଏ, ତେର ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]

ଚନ୍ଦ୍ରିକାଦ୍ରବ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ରିକା+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ର-
Chandrikādraba କିରଣଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୁଏ)—
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି—Moon-stone.

ଚନ୍ଦ୍ରିକାପାୟୀ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ରିକା+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)
Chandrikāpāyī ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପାନ କରେ)—ଚକୋର ପକ୍ଷୀ The chakora bird (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରିତା—ଦେ. ବି—ରକ୍ତିମା—Redness.
Chandritā

ଚନ୍ଦ୍ରିତା ଭୁଙ୍ଗ ଘା ପ୍ରମାଣେ, ହାନିଂଶ ଜାଣ ସେ ଲକ୍ଷଣେ ।
ବ୍ରାଦୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଚନ୍ଦ୍ରିମା—ସ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chandrimā ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—Moonlight (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରିଲ—ସଂ. ବି. (ଚନ୍ଦ୍ର+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ. ଇଲ)—
Chandrila ୧ । ଶିବ—1. God Śiba.
୨ । ନାପିତ; ଭଣ୍ଡାରି—2. Barber.
୩ । ବାସ୍ତୁକ ବା ବଥୁଆ ଶାଗ—3. A kitchen herb; Chenopodium Album.

ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଉଦୟ)—
Chandrodaya ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଆବିର୍ଭାବ-
1. The rising of the moon; moon-rise.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ରାତପ; ଚାନ୍ଦୁଆ—2. Canopy (M. W.)
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ମକରଧ୍ୱଜ (ଦେଖ)
3. Name of mercurial preparation
୪ । (ନାମ) ପାଣ୍ଡବପକ୍ଷୀୟ ଯୋଦ୍ଧାବିଶେଷ—
4. Name of a Pāṇḍaba warrior (M. W.)

ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟମକରଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପାରଦ, ଗନ୍ଧକ ଓ
Chandrodayamakaradhwaja ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଘଟିତ ରସାୟନ ଔଷଧ-ବିଶେଷ (ମକରଧ୍ୱଜ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
Name of a mercurial preparation of mercury and sulpher burnt in a covered bottle with gold

ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟା—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ (ଦେଖ)
Chandrodayā Chandraudiā (See)

ଗୁରୁ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟା ମଶାଲ ପାଖେ
ବର୍ତ୍ତି ଜାଳିବ ଯେବେ ଭଣା ମୁଖେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଁ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଦ

ଚନ୍ଦ୍ରୋପରାଗ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚନ୍ଦ୍ର+ଉପରାଗ)—ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ
Chandroparāga — Lunar Eclipse.

ଚନ୍ଦ୍ରୋପଲ—ସ. ବି. (ମ.ପ. ଲୋ; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବୀଭୂତ ଉପଲ)—
Chandropaḷa — ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି—The moon-stone.

ଚନ୍ଧା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chandhā (etc) — Chandā etc. (See)

ଚନ୍ଧେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ବା ହାବଭାବ ଦ୍ୱାରା
Chandhei — କାମୁକତା ପ୍ରକାଶ କରେ—Flirt.
चोँचलहाइ

ଚନ୍ନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଚନ୍ଦନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Channa (etc) — Chandana etc. (See)
चन्नन
चन्दन

ଚନ୍ନୀ—ଦେ. ବି.—ଚନୀ (ଦେଖ)
Channī — Chanī (See)

ଚପ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଚୂରିବା—
Chap (root) 1. To reduce to powder; to pound.
୨ । ଗମନ କରିବା—2. To go.
୩ । ଆଉଁସିବା—3. To caress; to soothe (M.W.)
୪ । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—4. To console (M. W.)
୫ । ଚକଟିବା; ଦଳିବା—5. To knead.
୬ । ଠକିବା—6. To cheat.
୭ । ଥାପଡ଼େଇବା—7. To pat.
୮ । କୁଟିବା—8. To bruise; to pestle.

ଚପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚପ୍)—ଛେଚା ହୋଇ ସିଝାଯାଇଥିବା ଭଜା
Chap — ମାଂସଖଣ୍ଡ—Fried piece of minced meat; chop.
चप
चप [ଦ୍ର—ଏହାର ସହଚର ଖାଦ୍ୟ କଟଲେଟ୍ ।]

ଚପ୍କନ୍—ଦେ. ବି.—(ଷ. ଚୁପ ଶବ୍ଦ ଜାତ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଚପକନା (=ଓଢ଼ିଅ
Chapkan — ଚପିବା) କିମ୍ବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; ଯାହା ଦେହକୁ ଚାପି ଧରେ)—ଆଜାନୁଲମ୍ବିତ ଦୀର୍ଘ କୁର୍ତ୍ତା—A long
चापकान
चपकन — Indian coat reaching to the knees chapkan.

ପୋଷାକ ଜନ୍‌ଯାପ୍ ଡ଼ିଲା ପାଜାମା ସାଙ୍ଗକୁ ଚପ୍‌କନ୍ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି; ଏ ପୋଷାକ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଓ ଇଂରାଜ ଅମଳରେ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦରବାରୀ ପୋଷାକ ଅଟେ । ଏହା ଉପରେ ଯେଉଁ ଖୋଲା କୁର୍ତ୍ତା ପିନ୍ଧା ଯାଏ ତାକୁ ଲେବା କହନ୍ତି ।]

ଚପ୍‌ଚପ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ସ. ଚପଲ)—ଝପାଝପ୍; ଅତି ଶୀଘ୍ର;
Chapchap — ତୁରନ୍ତ—Very quickly; hastily; very swiftly.
चटपट
चपचप — ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—୧ । କୁକୁର ବା ବିରାଡ଼ି ଚାଟି
चपचप — ଚାଟି କରି ପାଣି ବା ଦୁଧ ଚାଟିବାର ଶବ୍ଦ; ଚାଟୁ ଚାଟୁ—
चटचट, चपड़ चपड़ — Sound of licking or lapping of some liquid by a dog or cat.
୨ । ୧।୨ ଇଞ୍ଚ ପାଣି ବା କାଦୁଅ ଥିବା ଜାଗାରେ ଚାଲିବାର ଶବ୍ଦ; ଚପର ଚପର—2. Splasting sound produced by walking on a place in which there is 1 or 2 inches of water or slime.

ଚପ୍‌ଚପିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—(ଭୁଲ; ହି. ଚପଚପା)
Chapchapiā — ଅଠାଳିଆ—Gummy; sticking.

ଚପ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜଳାଭୂମି—
Chaprā — Marsh; moor; fen.
दलदाल — ଦେ. ବି. (ସ. ଚତ୍ୱର)—ଚତରା (ଦେଖ)
Chatarā (See)
ଦେ. ବିଣ.—୧ । କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ (ସ୍ଥାନ)—
1. Muddy (place) (Beams).
୨ । ସନ୍ତସନ୍ତିଆ—2. Moist (place).

ଚପ୍‌ରାସ୍—ବୈଦେ. ବି.—୧ । (ଫା. ଚପ୍‌ରାସ୍;) ଚପ୍=ବାମ+ରାସ୍ତ=
Chap-rās — ଡାହାଣ; ଯାହା ବାମ ଡାକରୁ ଡାହାଣକୁ ଅଣ୍ଟାର
चापरास — ଡାହାଣକୁ ପଡ଼ିଥାଏ)—ପିଅଦାମାନେ ପରିଚୟ ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ
चपरास — ପୋଷାକ ଉପରେ ଧାରଣ କରିଥିବା ପିତଳାଦି ନିର୍ମିତ ଫଳକ—A badge of a peon; a plate containing engravings of the name of the master or department under whom a peon serves.
୨ । (ଫା. ଚପରାସି)—ଚପରାସୀ; ପିଅଦା—A peon.
୩ । (ଫା)—କରତର ଦାନ୍ତମାନଙ୍କୁ ଏକାନ୍ତରକ୍ରମେ ବାଆଁ ଓ ଡାହାଣଆଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କାଇବା କର୍ମ (ଏପରି ନ ହେଲେ କରତର ଦାନ୍ତ କାଠରେ ଘାର୍ କରି ପାରେ ନାହିଁ)—
3. The act of bending the teeth of a saw alternatively a little to the right and to the left.

ଚପରାସନଦ୍ ଚେଣି କଂସରାସ୍—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚପ୍ରାସି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚପ୍‌ରାସି; ବାମ+ରାସ୍ତ=ଡାହାଣ; ଯେ
Chaprāsi — ପ୍ରଭୁଙ୍କର ବାମ ଦକ୍ଷିଣ ସବୁ ବଗରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଏ
चापरासी — କିମ୍ବା ଯେ ଚପ୍‌ରାସ୍ ପିନ୍ଧିଥାଏ)—ଅର୍ଦ୍ଦଳୀ, ପିଅଦା; ପିଅନ—
चपरासी — An orderly peon; peon (wearing a badge).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ଚପଟ—ସଂ. ବି (ଚପ୍ + ଭାବ ଧାତୁ. ଅଟ)—ଚାପୁଡ଼ା—
Chapaṭa — Slapping; slap.
चपेट — ଦେ. ବି (ସଂ. ଚପେଟ; ଚାପ)—୧ । ଆଘାତ—
चपत — Hurt, injury.
୨ । ବିପତ୍‌ପାତର ଆଶଙ୍କା—
2. Risk; hazard; apprehension of danger.
୩ । ଚାପ; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—3. Pressure.
୪ । ଦାୟିତ୍ୱ—4. Responsibility.
୫ । ପୀଡ଼ା—5. Oppression.
୬ । ହାନି; କ୍ଷତି; ନୋକ୍‌ସାନ୍—6. Loss.
୭ । ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଝଞ୍ଜାଳ—
7. Pressure of business; overwork.

ଚପଟାଘାତ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍; ଚପଟ + ଆଘାତ)—ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବା—
Chapaṭāghāta — Slapping; blow with the flattened palm.

ଚପର୍‌ଚପର୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବର୍ଷାର ଝପ୍‌ଝପ୍ ଶବ୍ଦ—
Chaparchapar — 1. Pattering of rain.
चपचप ୨ । ଦୁଇ ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳ ପାଣି ବା କାଦୁଅ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ
चपड़चपड़ ଲୋକ ଚାଲିଲେ ପଦାଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ—2. Splasting sound produced by a person walking on a ground in which there is one or two inches of water.

ଚପରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଳ୍ପ ପାଣି ଥିବା (ସ୍ଥାନ)—
Chaparā — 1. Marshy (Grundy).
୨ । କର୍ଦ୍ଦମମୟ; ପଙ୍କୁଆ—Muddy (Grundy).

ଚପଳ—ସଂ. ବିଣ (ଚପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ କିମ୍ବା କମ୍ପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ ନିପାତନ)—୧ । କମ୍ପୁଥିବା—1. Shaking; trembling; wavering.
Chapaḻa
(ଚପଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଚଞ୍ଚଳ; ତରତରିଆ—2 Agile; quick.
୩ । ତରଳ; ଅସ୍ଥିର—3. Restless; unsteady.
୪ । ଚଗଲା; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ; ଅନବସ୍ଥିତ—
4. Unstable; fickle; inconstant.
୫ । ଅସ୍ଥାୟୀ—5. Momentary; temporary.
ଚପଳତା, ଚପଳତ୍ୱ, ଚାପଲ୍ୟ } ବି. ୬ । ଦୁର୍ବିନୀତ, ଦୁଷ୍ଟ; ବସ୍ତୁଳିଆ—6. Wicked; illmannered; wonton.
୭ । ଧୃଷ୍ଟ—7. Insubordinate; insolent.
୮ । ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ—8. Boastful.
୯ । ବିକଳ—9. Agitated.
୧୦ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—
10. Of unsteady disposition; fickleminded.
୧୧ । ଅବିବେଚକ—11. Inconsiderate; thoughtless.
୧୨ । ତରବରିଆ—12. Hasty.
୧୩ । କ୍ଷଣିକ—13. Momentary; instantaneous.
୧୪ । ଦୋଦୋଲ୍ୟଥିବା—14. Moving to and fro.
ବି—୧ । ପାରଦ—1. Mercury.
୨ । ଚୋର—2. Thief.
୩ । ମତ୍ସ୍ୟ—3. Fish.
୪ । ମୂଷିକବିଶେଷ—4. A kind of mouse.
୫ । ବାୟୁ; ପବନ—5. The wind.
୬ । କଳା ସୋରିଷ—6. Black mustard (M. W)
୭ । ଚୋରକ ନାମକ ସୁଗନ୍ଧ—
7. A kind of perfume.
୮ । ପ୍ରସ୍ତରବିଶେଷ—8. A kind of stone (M. W.)
୯ । ରୋଗ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
9. Name of a demon causing diseases.
କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—Quickly.
ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଜଳଯାନବିଶେଷ—Name of a boat of ancient India.
ଭୋଜରାଜାଙ୍କ 'ଯୁକ୍ତିକଳ୍ପତରୁ' ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ ।

ଚପଳଗଣ—ସଂ. ବିଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚପଳ + ଗଣ)—ପଞ୍ଝାଏ ବସ୍ତୁଳିଆ ଟୋକା ।
Chapaḻagaṇa —A troop of ill-mannered boys (M. W.)

ଚପଳତା—ସଂ. ବି (ଚପଳ + ଭାବ. ତା)—କମ୍ପ; ଥରା—
Chapaḻatā — 1. Trembling.
ଚପଳତ୍ୱ, ଚାପଲ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତି—2. Fickleness; inconstancy.
୩ । ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—3. Hastiness.
୪ । ଧୃଷ୍ଟତା—4. Insolence.
୫ । ଦୁଷ୍ଟାମି; ଖେଚଡ଼ାମି—
5. Wickedness; wantonness.
୬ । ଅଭଦ୍ରତା—6. Rudeness; bad manners.

ଚପଳତାଶୟ—ସଂ. ବି—୧ । ପେଟଫମ୍ପା—
Chapaḻatāśaya — 1 Flatulence (M. W.).
୨ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Indigestion.

ଚପଳସ୍ୱଭାବ—ସଂ.ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଚପଳ + ସ୍ୱଭାବ)—ଅସ୍ଥିର ପ୍ରକୃତି—
Chapaḻaswabhāba — Unsteady nature.
(ଚପଳସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ.ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅସ୍ଥିରପ୍ରକୃତିକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Fickle-minded (person).

ଚପଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚପଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଚପଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Chapaḻā — Feminine of chapaḻa.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ସ	ଢ଼ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟୈ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚପଳ + ଅ)—୧ । ସୁରା, ମଦିରା—
1. Spirit of wine; spirituous liquor.

୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. The Goddess of fortune.

୩ । ବିଜୁଳି; ବିଦ୍ୟୁତ୍—3 Lightning.

୪ । ବେଶ୍ୟା—4 Prostitute.

୫ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—5. Name of a metre.

୬ । ଜିହ୍ୱା—6. The tongue.

୭ । ପିପ୍ପଳୀ—7. The longpeper (M. W.)

୮ । ଅସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. A disloyal wife (M. W.)

୯ । ସଙ୍ଗୀତର ୫ମ ସ୍ୱର—
9. The fifth note in music (M. W.)

ଚପଳାକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଚପଳା + କ୍ରୀଡ଼ା)—
Chapalākrirdā ଚପଳାଲୀଳା (ଦେଖ)—
Chapalalilā (See)

ଚପଳାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚପଳ ଅକ୍ଷି)—ଯେ ଇତସ୍ତତଃ ଅକ୍ଷି
Chapalāksha ବୁଲାଉଥାଏ—One whose eyes move to and fro
(ଚପଳାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚପଳାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚପଳ+ଅଙ୍ଗ)—ଶିଶୁମାର; ଜଳଜନ୍ତୁ-
Chapalānga ବିଶେଷ—Porpoise; Gangeticus Delphinus.

ଚପଳାଲୀଳା—ସଂ. ବି (ଚପଳା + ଲୀଳା)—୧ । (୭ମୀ ତତ୍)
Chapalālilā ମେଘରେ ବିଜୁଳି ଝଟକିବା; ବିଜୁଳି ଝଟକ—
1. The play-flash of lightning in the clouds.

ଘନେ ଚପଳାଲୀଳା, ଗୃହୁଁ ଘନ କୁନ୍ତଳା ଭୁ କ ଏ ଅଭିଳାଷ କହୁଲୁରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳରାମଚମ୍ପୂ ଘ. ଗୀତ ।

୨ । (ଉପମିତ ସମାସ) ବିଜୁଳି ଝଟକପରି ଚଞ୍ଚଳ ଅଙ୍ଗ ସଞ୍ଚାଳନ—2. Brisk movement of the limbs like lightning flash.

ଚପଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଚପଳମ୍)—୧ । ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—
Chapale 1. Quickly.

ଚନ୍ଦ୍ରି ବାରୁଣୀକି ଦିନ ଦ୍ୟୁତି, ଚପଳେ ଅମ୍ବର ବରଜନ୍ତି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳରାମଚମ୍ପୂ ତ. ଗୀତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚପଳତା ସହକାରେ; ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି—2. Precipitously.

ତତଠେ ନ ରହିଲ ସେ ସ୍ନେହରୁ, ଚପଳେ ଛଡ଼ାଇ ଦେଇ ଦେହରୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା. କଲ୍ଲୋଳ ।

ଚପସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶୁଷ ଧାତୁ)—୧ । କାଳି ଶୋଷିନେବା; ଛପା
Chapasibā କାଗଜରେ କାଳି ଟାଣି ହୋଇଯିବା—1 To soak (said of a blotting paper).
चपसाना

सोखना ୨ । ପୁରୁଣା କାଗଜରେ ଲେଖିଲାବେଳେ କାଗଜରେ କାଳି ଭେଦିଯିବା—2. To soak (said of old paper when written upon.)

ଚପା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚପ ଧାତୁ = କୁଟିବା; ଦଳିବା)—୧ । ଚାପ—
Chapā 1. Pressure.
चापा ୨ । ଚପିବା; ଦାବିବା—2. Pressing down.
दाब; चपना

ଚପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chapāibā 1. The causative form of chapibā.
चापान ୨ । କାଗଜରେ ଅଠାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପାତଳା ବସ୍ତୁ (କୋର୍ଟଫି,
चपाना चापना ଟିକଟ) ଲଗାଇବା—2. To stick something with gum to another thing.

(ଯଥା—ଦରଖାସ୍ତ ଉପରେ କୋର୍ଟଫି ଚପାଇବା ।)

୩ । ଦବାଇବା; ଦାବିବା—3. To press.

୪ । ଲୁଚାଇବା; ଗଡ଼ାପ୍ କରିବା—
4. To hush up a thing; to suppress.

୫ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭୟରେ ନତମସ୍ତକ ବା ଚୁପ୍ କରାଇବା—
5. To silence a person by frightening.

୬ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଚପିବା କର୍ମ କରାଇବା—
6 To cause to press

୭ । କାଗଜ ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା କାଳିକୁ ଶୋଷିବା ନିମନ୍ତେ ଚପା କାଗଜ ମାଡ଼ିବା—To blot a writting with blotting.

୮ । ଧମକାଇବା—8. To threaten.

ଚପାକାଗଜ—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଲେଖିଲେ କାଳି
Chapākāgaja କାଗଜଦ୍ୱାରା ଶୋଷି ହୋଇ ଯାଏ ବା କାଗଜ
चापाकागज ମଧ୍ୟକୁ କାଳି ଚପି ଯାଏ—
सोखता 1. Paper into which the ink soaks.

୨ । ମସିଶୋଷକ ପତ୍ର; ଛପାକାଗଜ; ଯେଉଁ କାଗଜ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲିଖିତ କାଗଜରୁ କାଳି ଶୋଷି ନିଆଯାଏ—
2. Blotting paper.

ଚପାଚପି—ଦେ. ବି.—ଚପା (ଦେଖ)
Chapāchapi Chapā (See)
चापाचापी

ଚପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଚପ ଧାତୁ = କୁଟିବା)—୧ । ଦବିବା—
Chapibā 1. To sink down.
चापा ୨ । କାଳି ଆଦି କାଗଜରେ ଶୋଷି ହୋଇ ଯିବା—
चपना, दबना 2. To soak or sink (said of ink soaking into paper).

୩ । ଅନ୍ୟର ପ୍ରତାପରେ ଭୟ ପାଇ ଚୁପ ହେବା—
3. To be frightened to silence.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ରୁ ୧ ଟ୍ରେଟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଟଣ୍ଟେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରେ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଚ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଚ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ଲଜ୍ଜିତ ହେବା—4. To be ashamed.

ଚପିଯିବା—ଦେ. କି.—ଚପିବା (ଦେଖ)
Chapijibā — Chapibā (See)
চেপেযাওয়া
चपयाना

ଚପେଟ—ସଂ. ବି.—(ଚପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଏଟ)—୧ । ଚାପୁଡ଼ା—
Chapeṭa — 1. Slap.
୨ । ଚାପୁଡ଼ାଇବା—2. Patting; slapping.

ଚପେଟାଘାତ—ସଂ. ବି.—ଚପଟାଘାତ (ଦେଖ)
Chapeṭāghāta — Chapaṭāghāta (See)

ଚପେଟିକ—ସଂ. ବି.—ଚପେଟ (ଦେଖ)
Chapeṭika — Chapeṭa (See)

ଚପେଟିକା—ସଂ. ବି.—ଚପେଟ (ଦେଖ)
Chapeṭikā — Chapeṭa (See)

ଚବ୍ ଚବ୍—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ବା କାଦୁଅରେ
Chab chab — ଚାଲିବାର ବା ହାତ ପାପୁଲି ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
চপচপ — Splattering or splashing sound of striking
चपड़ चपड़ — or walking shallow water or mud.

ଚବ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଚବ୍ରା (ଦେଖ)
Chabrā — Chabrā (See)

ଚବ୍‌ଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—(ଭୁଲ. ହି. ଚବାନା)—
Chablāibā — ପାଗୁଳାଇବା—To ruminate.

ଚବକା—ଦେ. ବି.—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଗଭୀର ଜଳାଶୟ—
Chabakā — Very small shallow tank.

ଚବତି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ପତରର ଦନା—A cup made
Chabati — of leaves sewn together.

ଚ ବର୍ଗ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚ + ବର୍ଗ)—ଚ, ଛ, ଜ, ଝ, ଞ ଏହି
Cha barga — ୫ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ—The 5 consonants allied to 'ch'.

ଚବନ—ସଂ. ବି.—ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
Chabana — Chaiṅkātha.

ଚବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କାଇଁଶ—
Chabā — The kāsa reed.

ଚବି—ସଂ. ବି.—ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
Chabi — Chaiṅkātha (See)

ଚବିକ, ଚବିକା, ଚଷ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚବିଦସ୍ତିଆମାଣ—ଗ୍ରା. ବି.—ଚବିଶିଦସ୍ତିଆମାଣ (ଦେଖ)
Chabidastiāmāṇa — Chabisidastiāmāṇa (See).

ଚବିଦସ୍ତିପଦିକା—ଗ୍ରା. ବି.—ଚବିଶିଦସ୍ତିଆପଦିକା (ଦେଖ)
Chabidastipadikā — Chabisidastiāpadikā (See).

ଚବିଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଛବିଲ)—୧ । ଛଇଲ (ଦେଖ)
Chabilā — 1. Chhaila (See)
ছেবলা — (ସଂ. ଚପଲ)—୨ । ଚଗଲା; ଚପଳସ୍ୱଭାବ—2. Fickle.

ଚବିଶ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶ; ପ୍ରା. ଚଉବିଶା)—
Chabisa etc — ଚବିଶି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chabisi etc (See)

ଚବିଶାକୁଟା—ଦେ. ବି—୨୪ ଗୌଣୀ ଧାନ କୁଟା ଦେଲେ ଚହିଁରୁ
Chabisākuṭā — ୧୦ ଗଉଣୀ ଚାଉଳ ପାଇବାର ରୀତି—
The mode of supplying 10 'Gaunies' of rice for every 24 Gaunies of paddy given to a woman of husking.
[ଦ୍ର—ଅମ ଦେଶରେ ୨୨ ଗୌଣୀ ଧାନ ଦେଲେ କୁଟୁଣୀମାନେ ୧୦ ଗୌଣୀ ଚୁଡ଼ୁନା ଚାଉଳ ଦଅନ୍ତି ଓ ୨୪ ଗୌଣୀ ଧାନ ଦେଲେ ୧୦ ଗୌଣୀ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଦଅନ୍ତି । ୧୦ ଗୌଣୀ ଚାଉଳ ଦେଇ ଅଛରକୁ ଯାହା ବଳେ ତାହା କୁଟୁଣୀମାନେ ଆପଣାର ପାରିଶ୍ରମିକରୂପେ ନିଅନ୍ତି ।]

ଚବିଶାକୁଟାପ୍ରମାଣେ—ଦେ. କି. ବିଣ—୨୪ ଗୌଣୀ ଧାନରୁ ୧୦
Chabisākuṭāpramāṇe — ଗୌଣୀ ଚାଉଳ ମିଳିବା ହିସାବରେ—
At the rate of 10 gaunies of rice for every 24 gounies of paddy given to the husked.
(ଯଥା—ଚାରି ଭରଣ ଧାନରୁ ଚବିଶା କୁଟାପ୍ରମାଣେ କେତେ ଚାଉଳ ହେବ ?)

ଚବିଶାଦୁଇଶହ—ଦେ. ବି—ଦୁଇଶହ ଚବିଶ —
Chabisāduisaha — 224.

ଚବିଶାଶହେ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶୋତ୍ତରଶତ)—ଏକଶହଚବିଶ—
Chabisāsahe — 124

ଚବିଶି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ବିଂଶ, ପ୍ରା. ଚଉବିସା)—
Chabisi — କୋଡ଼ିଏରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ଚତୁର୍ବିଂଶ ସଂଖ୍ୟା—
চবিশ — 24; Twentyfour.
चौबिस — ବିଣ—୧ । ଚତୁର୍ବିଂଶ ସଂଖ୍ୟକ—
1 Numbering twentyfour.
୨ । ଚତୁର୍ବିଂଶର ପୂରଣ—2. Twentyfourth.

ଚବିଶିଘଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଦିନରାତି; ଅହୋରାତ୍ର—
Chabisighaṇṭā — Day and night.
চবিশঘন্টা
चौबिसघन्टा

ଚବିଶିଦସ୍ତିଆ ମାଣ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳ ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ଭୂମିପରିମାଣ
Chabisidastiāmāṇa — ବିଶେଷ; ଏକ ଏକର୍—One acre; a unit of land measurement in Orissa
[ଦ୍ର—ଚବିଶିଦସ୍ତି ପଦିକାରେ ଦୀର୍ଘରେ ୨୦ ପଦିକା ଓ ପ୍ରସ୍ଥରେ ୨୦ ପଦିକା ପରିମିତ ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ର ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

ଚବିଶିଦସ୍ତି ପଦକା—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଗଲର ଭୂମି ମାପିବାର ନଳ ବା କାଠି-
Chabiśidasti padikā ବିଶେଷ; ୧୦ ଫୁଟ ୫ ଇଞ୍ଚ ୧ ଯବ-
ପରିମିତ ଯଷ୍ଟି—A measing rod for land measure in Orissa.
[ଦ୍ର—ଚବିଶଦସ୍ତି ପଦକାର ପରିମାଣ ୭ ହାତ; ମାତ୍ର ପୂର୍ବ-କାଳରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଜମି ଚଷିବାରେ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବାପାଇଁ ଜମିଦାରମାନେ ଏହି ପରିମାଣକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ପଦକାକୁ ଛଅ ହାତ ଏକକାଣୀ ବା ହା ୬।୨୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ରଖିଥିଲେ; ଏହା ଇଂରେଜ ୧୦ ଫୁଟ ୫ ଇଞ୍ଚ ୧ ଯବ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।]

ଚବିଶିଦସ୍ତି ମାଣ—ଦେ. ବ—ଚବିଶିଦସ୍ତିଆ ମାଣ (ଦେଖ)
Chabiśidasti māṇa Chabiśidastiā māṇa (See)

ଚବେଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ; ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ)—
Chabeṇā ଚାଉଳ, ମୁଗ, ବିରି, ବୁଟ ଓ ଚଣାଆଦି ଶସ୍ୟ ଭଜା
चबेना ହୋଇ ଚୋବାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖାଦ୍ୟ—
चबैना Fried grains of several kinds mixed together and chewed as a refreshment.

ଚବ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ଚର୍ବ୍ୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । ଚୋବାଇବାର
Chabya ଯୋଗ୍ୟ—Chewable.
[ଦ୍ର—ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ, ସ୍ଥାନରେ କେହି କେହି ଲେଖକ 'ଚବ୍ୟ' ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]
ସ. ବ—୧ । ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
1. A medicinal creeper; piper chaba
୨ । କପାଗଛ—2. The cotton plant (M.W.)

ଚବ୍ୟକାଷ୍ଠ—ସ. ବ.—ଚଇଁକାଠ (ଦେଖ)
Chabyakāshṭha A piper chaba.

ଚବ୍ୟଜା—ସ. ବ—ଗଜପିପ୍ପଳୀ—
Chabyajā Scinapsus offiicinalis (fruit).
(ଚବ୍ୟଫଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚବ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—(ଯେ ଚୋବେ)—୧ । ହିଂସ୍ର—
Chabrā 1. Destructive; malicious; injurious
୨ । କାମୁଡ଼ା—2. Currish; given to biting.

ଚମ୍ (ଧାତୁ)—ସ. ୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା—1. To eat.
Cham (root) ୨ । ଗମନ କରିବା—2. To go
୩ । ଧ୍ୱଂସ କରିବା—3. To destroy.

ଚମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସ. ଚର୍ମ)—ଚମ—
Cham Skin.

ଚମ୍‌ଚଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଚର୍ମଚଟକ)—
Chamchaṭā ଛୋଟିଆ ଚଢ଼େଇ; ଚମଚଟା—Small bat.

ଚମ୍‌ଚମ୍—ଦେ. ବି. (ସ. ଚମଧାତୁ=ଖାଇବା)—ଛେନା ରସରେ ପାକ
Chamcham ହୋଇଥିବା ଲୁଧହେଳାର ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—
चमचम A kind of sweetmeat.
चमचम

ଚମ୍‌ଡୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସ. ଚର୍ମ ଓ ଦଳ ଧାତୁ)—
Chamḍulā ଚମଦଲା—A kind of itches.

ଚମ—ଦେ. ବ. (ସ. ଚର୍ମ; ପ୍ରା. ଚମ୍ମ, ଚୁମ)—
Chama ୧ । ଜୀବଦେହର ଚର୍ମ; ଜୀବଦେହର ମାଂସ, ଶିରା
चामड़ा, चाम ଓ ହାଡ଼କୁ ଘୋଡ଼ାଇଥିବା ପତଳା ଆବରଣ—
चाम 1. Skin.
ଚମ ବେଢ଼ି ହି ସିନା ଚଉରଙ୍ଗିକ । ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।
୨ । ଖଲ; ଚମଡ଼ା—2. Hide.
ଗୋରୁ ଚମ ଛଣ ଯେ ନାହାକ ବେକ କାଣ୍ଡ । ବଳରାମ. ରାମାୟଣ ।
୩ । ପରିଷ୍କୃତ ଚମଡ଼ା—3. Leather.
୪ । ମଳଚମ—4. A very thin layer of skin on the body.
୫ । ଭଣ୍ଡାରୀଙ୍କ ଚଉପଟୀ—5. Barber's strop.

ଚମଉକୁଣୀ—ଦେ. ବ. (ଚର୍ମ+ଉକୁଣୀ)—
Chamaukuṇi ଦେହ, ଚର୍ମ ଓ ଆଖି ପତା ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନର କେଶରେ
चामउकुन् ଜାତ ଉକୁଣିଆ ପୋକବିଶେଷ—
चमोकन, चमजुइ Skin-louse; louse-mite; crab-louse; morpion; Pediculus pubies.

ଚମଉକୁଣିଆଁ—ଦେ. ବଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଚମ ଉକୁଣୀ ଚମରେ ଲାଗିଲା
Chamaukuṇiāṅ ପରି ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଲାଗିରହି କାର ଲାଗି
चिलहड़ि ରହେ ଓ ସହଜରେ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ—
(figurative) Tenaciously sticking to a thing (like skin louse)
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳାରେ ଓ ହିନ୍ଦୀରେ 'ନାଛୋଡ଼ବନ୍ଦା' ଯେଉଁ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓଡ଼ିଆରେ 'ଚମଉକୁଣିଆ', 'ଚେମରଚଟୁ' ସେହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ହିନ୍ଦିରେ ମଧ୍ୟ ଚମଲଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚମକ—ଦେ. ବ. (ସ. ଚମତ୍କାର; ପ୍ରା. ଚମକ୍କ; ଚିଁଙ୍କ)—
Chamaka ୧ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ କ୍ଷଣିକ ଭୟ; ଚମକ; ଚମକ
चमक ପଡ଼ିବା—1. Panic; alarm; mincing
चौंक through sudden fright; alarm.
ବେଗି କରପଟିଁ ସ୍ୱରେ ଚମକ ପଡ଼ିଲା । ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଲାଷ ।
୨ । ବିସ୍ମୟ—2. Astonishment.
ଚମକ ଚକିତ ଉଦ ସୀ
ହା ୍ ଶ୍ରେତନ ମିଶାମିଶି । ଲୁଗତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
चमक ୩ । (ବିଦ୍ୟୁତ ଆଦିର) ହଠାତ୍ ପ୍ରକାଶିତ କ୍ଷଣିକ ଆଲୋକ;
चमत्क ଝଟକ—3. A flashing light; flash; glitter.
୪ । ହଠାତ୍ ଭୟଜନିତ ହୃଦୟର କମ୍ପନ ବା ସ୍ପନ୍ଦନ—
4. Palpitation of the heart (due to fright)
ଉଠେ ଗାତରେ ଚମକ ଘନ ଘନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୫ । ଚାକଚକ୍ୟ; ଝଟକ—5. Glitter.

ବିଣ—୧ । ଅସ୍ଥିର, ଚମକିଆ—
1. Wincing; suddenly frightened.

୨ । ଯାହା ହଠାତ୍ ଭୟ ଜନ୍ମାଏ—
2. Frightening; frightful; alarming

ବାଦ୍ୟ ଶବଦର ଗମକ ଚମକ ଦାନବେନ୍ଦ୍ର ଦାନ କରଣ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଚକମକ କରୁଥିବା—3. Glittering; flashing.

ଚମକ ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକ ଭାଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)
Chamaka chhaṛāibā Chamaka bhāṅgibā (See)

ଚମକଛିଣ୍ଡାଳ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳିବିଶେଷ)—
Chamakachhiṇḍāla ୧ । ଯେ ଜାଣି ଶୁଣି ପର ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗେ ପାପପ୍ରଣୟ କରୁଥାଏ ଅଥଚ ମଝିରେ ମଝିରେ କେହି ମୁରବୀ ଲୋକ ଆସିବା ବା ଧରା ପଡ଼ିବା ଭୟର ବାହାନା କରି ଚମକ ପଡ଼ୁଥାଏ—
चमकचाँन्दनी
चुपछिनाल
(ଚମକଛିଣ୍ଡାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

1. A flirt; a term of abuse applied to a cunning and loose flirt.

୨ । ଯେଉଁ ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ ଖୁବ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ଥାଏ—
2. A gaudy adulteress.

୩ । ଗୁପ୍ତ ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. An adulteress who plies her trade secretly.

ଚମକଢ଼ା—ଦେ. ବି—ଗୋଡ଼ ଓ ଗୋଇଠିତଳପାରୁ ମଳଚମ ଚାଞ୍ଛି ଦେବାର ନଖରୁଣୀ—An instrument used by barbers to scrape off the redundant layers of skin from the heels.
Chamakaṛhā
चामकाटा
चमछिलनी

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବହୁତ ଚାଲବୁଲ ନ କରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ତଳପାରେ ମଳଚମ ଜନ୍ମେ । ଭଣ୍ଡାରୁଣୀମାନେ ତଳପାକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ମଳଚମ ଫଦୁଲ ଗଲାରୁ ଚମକଢ଼ାରେ ତାକୁ ଚାଞ୍ଛି ଦେଇ ତା ଉପରେ ଅଳତା ଦିଅନ୍ତି ।]

ଚମକଦମକ—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଚାକଚକ୍ୟ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; ଦୀପ୍ତି—
Chamakadamaka Glitter; splendour.
चमकदमक (ଯଥା—ତା ଚମକଦମକ ଦେଖି ମୁଁ ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି ।)
चमकदमक

ଚମକଦାର—ଦେ. ବିଣ—ଚକଚକିଆ—
Chamakadāra Glittering; dazzling.
चमकदार
चमकदार

ଚମକଧମକ—ଦେ. ବି—ଧମକଚମକ; ଧମକାଧମକି—
Chamakadhamaka Threats; threatenings.
धमकचमक

ଚମକ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଣିବା ଲୋକ ମନରେ ଚମକିଆ ବା କମ୍ପ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Being frightened or startled.
Chamaka paṛibā
चमकआसा
चौंकआना

ନୋହିଲେ ଚମକ ଭୂଷ ନାମେ ଏଡ଼େ ପଡ଼େ
ମେରୁମନ୍ଦର ଯେ ଭାଙ୍ଗିବ ତୋର ଦାଢ଼େ—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ

ଚମକ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନରେ ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟର ଛାୟା ରହିଯିବା—Lingering of wincing sensation in the mind.
Chamaka paśibā
चमकटूका

ଚମକ ଭଙ୍ଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକ ଭାଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)
Chamaka bhaṅgāibā Chamaka bhāṅgibā (See)
चमकभाङ्गान
चमकतोड़ना

ଚମକ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯୁଦ୍ଧସ୍ଥଳାଦିକୁ ମନୁଷ୍ୟ ବା ଘୋଡ଼ା ଆଦିକୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ମନରୁ ହଠାତ୍ ଚମକିଆ ହେବା ଖୋଇକୁ ଛଡ଼ାଇବା; ଅଭ୍ୟାସ-ଦ୍ୱାରା ମନରୁ ହଠାତ୍ ଭୟ ଛଡ଼ାଇବା—
Chamaka bhāṅgibā
चमकभाङ्गान
चौंकतोड़ना

1. To make a man or animal invulnerable against wincing by constantly habituating him to frightening scenes.

୨ । ଭୟ ଦୂର କରାଇବା—2. To remove fear,

ଚମକରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟକରେ; ଆଡ଼ମ୍ବରରେ—
By the splendour of.

କଥା ଚମକରେ ଚମକଇ ମଣ୍ଡି ରହେ ସିନା କ୍ଷଣ ମାତର—
ଭକ୍ତଦାସ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଚମକ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକ ପଶିବା (ଦେଖ)
Chamaka lāgibā Chamaka paśibā (See)

ଚମକା—ଦେ. ବି—ମନରେ ହଠାତ୍ ଭୟ ବା ଚମକିଆ ପଶିବା—
Chamakā Wincing.
चमका
चौंका

ଚମକିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେ ହଠାତ୍ ଚମକଉଠେ; ଚମକିଆ—Wincing; timid.
चमकिया
चौंकना
(ଯଥା— ଚମକା ଘୋଡ଼ା ।)

ଚମକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ; ପ୍ରା. ଚଁମକ; ଚମକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଡରାଇବା—
Chamakāibā
चमकान
चौंकाना
1. To frighten.

ମିଛ କୋହେ ଷଣ୍ଢ ସେ କୋଟ ଯୋଗେ ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଚମକାଇବ—
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

(ଚମକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସ୍ତ୍ରଆଦିର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳଫଳାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବା ଝଟକାଇବା—
2. To cause to glitter; to flash (bright bladed weapons).

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ୍କ	ଞ୍ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯୃ	ଊଅ	ଘ୍ନ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ବ

ଏଇ ଦେଶ ସୈନିକମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ଚମକାଇ କରନ୍ତି ଅଗ୍ନି ଉଦ୍ଗାର
ଅନାଇଅଛନ୍ତି—ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

चमकाना ୩ । ଚକଚକିଆ ପୋଷାକ ଦେଖାଇବା—
3. To parade one's dress.
୪ । ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ କରାଇବା—
4. To cause to move to and fro.
ଭାବ ଅନୁରୂପ କଣ୍ଠ ଚମକାଏ ଶିକ୍ଷାବନ୍ଧନ ନସ୍ତକେ—
ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

ଚମକାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଚମକାଇବା କର୍ମ—
Chamakāṇa 1. Act of causing to flash.
চমকানি ୨ । ଚମକ (ଦେଖ)—2. Chamaka (See)

ଚମକି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକି ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chamaki uṭhibā Chamaki par̲d̲ibā (See)
চমকেউঠা
चौंकउठना

ଚମକିତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ)—ହଠାତ୍ ଭୟଭୀତ—
Chamakita Suddenly frightened; alarmed.

ଚମକି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃ; ଚମତ୍କାର)—
Chamaki par̲d̲ibā ୧ । ହଠାତ୍ ଛନକା ହେବା—
চমকেউঠা 1. To wince; to be startled; to take a
चौंकपड़ना sudden fright.
୨ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହେବା; (ଛାତି) ଧଡ଼ଫଡ଼ କରିବା—
2. To be alarmed.
୩ । କମ୍ପିବା – 3. To tremble.
୪ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ ହେବାରୁ କମ୍ପିତ ହେବା—
4. To shake in fear.

ଚମକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ; ପ୍ରା. ଚଁମକ୍କି)—
Chamakibā ୧ । ହଠାତ୍ ଦୂରକୁ ତୀବ୍ରବେଗରେ ଗତି କରିବା—
চমকা 1. To shoot forth; to shoot out.
चमचमाना; चमकना ବନ୍ଧୁକ ପଡ଼ିଏ ବାଣ ଚମକେ ଗଗନେ—
ମଧୁସୂଦନ. ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ।
୨ । (ଅସ୍ତ୍ରାଦି) ଇତସ୍ତତ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବା—
2. To be marshalled or moved to and fro (weapons).
ସଗ୍ରାମପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ଧୂଳିପଟଳ ମଧ୍ୟରେ
ସୈନିକଙ୍କ କ୍ଷେପଣୀ ଚମକଇ କରେ—ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।
୩ । ଝଟକିବା – 3. To flash; to glitter.
चौंकना; चौंधना ୪ । ଭୟ ଯୋଗୁଁ (ଛାତି) ଧଡ଼ଫଡ଼ କରିବା—
4. To palpitate; to throb.
ଚମକ ତ ନାହିଁ ମୋର ଛାତି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଲୋଲାଚମ୍ପୂ. ଓ ଗୀତ ।
୫ । ଚମକି ଉଠିବା; ହଠାତ୍ ଭୟରେ ଛନକା ହେବା—
5. To be startled; to wince.
୬ । କମ୍ପିବା—6. To tremble.

କଥା ଚମକରେ ଚମକଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଉହେ ସିନା କ୍ଷଣମାତର—
ଭକ୍ତକବି. ଗୀତଲହରୀ ।
୭ । ଭୟରେ କମ୍ପିବା—
7. To tremble through fear.
କୋକିଳ ବଚନ ଶୁଣି କମ୍ପଇ ଦେହ—ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷାଭିଳାଷ ।
[ଦ୍ର—ଚମକିବାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ପଡ଼ିବା, ଯିବା କିମ୍ବା ଲାଗେ ।]

ଚମଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମସ; ଫା. ଚମଚ୍)—ଚାମଚ; ଧାତୁନିର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଣକ—Spoon.
Chamacha
চামচ
चमचा

ଚମଚଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକା)—୧ । ଚେମ୍ପିଣି ଚଢ଼ାଇ—
Chamachaṭā 1. House bats; small bat.
চামচিকা ଚର୍ମରକୁ ହେଁ ବକନ୍ତି ବନରେ ପକ୍ଷୀବାରେ ଚମଚଟା—
चमचिचड़ ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

ଚମଚଟିଆ, ଚମଚଟୁଆ, ଚମଚଟା, ଚମଚଟାଳି } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚେମ୍ପିଣି ଭଳିଆ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିବା—2. Pertinacity.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜିଦ୍ ଧରି ଲାଗି ରହୁଥାଏ—ନୋଛୋଡ଼ବନ୍ଦା; 1. Pertinacious.
୨ । ଏକଗୁଆଁ; ଏକଜିଦିଆ —
2. Stubborn; obbstinate.
୩ । ଅକ୍ଳାନ୍ତ—3. Untired.

ଚମଚୋର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚର୍ମ+ଚୌର)—
Chamachora ୧ । ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟକାରୀ—
লোচ্চা 1. Mixing in love intrigues.
व्यभिचार, ୨ । ପର ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ଆସକ୍ତ; ଲମ୍ପଟ—
चामचोर 2. Adulterous.

ଚମଚୋରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମ+ଚୌର୍ଯ୍ୟ)—
Chamachori ୧ । ଲମ୍ପଟ୍ୟ; ପରସ୍ତ୍ରୀହରଣ—
লোচ্চামী 1. Adultry.
चामचोरी ୨ । ଗୁପ୍ତପ୍ରୀତି—2 Macking illicit or secret love; love intrigues.

ଚମଡ଼—ଦେ· ବିଣ—ଚେମଡ଼ (ଦେଖ)
Chamar̲d̲a Chemar̲d̲a (See)

ଚମଡ଼ଚଟା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chamar̲d̲achaṭā Chamachaṭā (See)

ଚମଡ଼ଚଟ, ଚମଡ଼ଚଟିଆ, ଚମଡ଼ଚଟୁ, ଚମଡ଼ଚଟୁଆ } ଅନ୍ୟରୂପ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚମଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମ)— ୧ । ଶରୀରର ଚର୍ମ—1. Skin.
Chamar̤ḍā ୨ । ଖଲି—2. Hide.
চামড়া ୩ । ମସଲାଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ଦୋଇ ରଙ୍ଗ ଓ ପାଲିସ
चमड़ा ହୋଇଥିବା ଚର୍ମ—2. Leather.

ଚମଡ଼ା ଉତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍ମ+ଉତ୍ତରଣ)—
Chamar̤ḍā utāribā ୧ । ଜୀବ ଦେହରୁ ଚମଡ଼ାକୁ ବାହାର
চামড়া উতরান କରିବା; ଖଲି ଉତାରିବା—
चमड़ा उधेड़ना 1. To flay.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଶେଷ ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To give a sound thrashing.

ଚମଡ଼ା କଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମଡ଼ାକୁ ମସଲାପାଣିଦ୍ୱାରା ନରମ କରିବା-
Chamar̤ḍā kaśibā To tan leather.
চমড়া কাষা
चमड़ा सिझाना

ଚମଡ଼ାଛୁଆଣି—ଦେ. ବି—ଢୋଲ ଆଦିର ମୁହଁରେ ଚମ ଆବୃତ କରିବା-
Chamar̤ḍā chhāāṇi Covering or binding a drum with leather.
ଚମଡ଼ାଛୁଆଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚମଡ଼ାଛୁଆଣି }
ଦେ. ବିଣ—ଉପରେ ଚମଡ଼ା ପଡ଼ିଥିବା; ଚର୍ମାବୃତ—
Hide-bound; having the mouth or surface covered with leather.

ଚମତ୍—ସଂ. ଅ. (ଚମ୍ ଧାତୁ=ଚମକି ପଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—
Chamat ଚମକିବା—Wincing.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ନାହିଁ ।]

ଚମତ୍କରଣ—ସଂ. ବି. (ଚମତ୍=ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବୋଧ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ.
Chamatkaraṇa ଅନ)—୧ । ହଠାତ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରିବା;
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ଜନ୍ମାଇବା; ଛନିଆଁ କରିବା—
1. Astonishing; surprising; alarming
୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବୋଧ—2. Astonishment.
୩ । ଉତ୍ସବ—3. Festival.
୪ । ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ପଦ୍ୟ ରଚନା—
4. High poetical composition

ଚମତ୍କାର—ସଂ. ବି. (ଚମତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Chamatkāra ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ; ବିସ୍ମୟ—1. Astonishment; surprize; amazement.
ଗଜମୁଣ୍ଡ ଶୁଣି ଲଭିଲେ ଚମତ୍କାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆନନ୍ଦ—2. Exquisite; pleasure.
୩ । ମଉଜ ମଜଲିସ—
3. Festive turbulance (M. W.)
୪ । ଆଡ଼ମ୍ବର—4. Show (M. W.)
୫ । ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ପଦ୍ୟରଚନା—
5. High poetical composition (M. W.)
୬ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
6. Achyranthes Aspera tree (M. W.)
୭ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବିଷୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Wonderful thing.
୮ । ଅଲୌକିକ ବା ଅସାଧାରଣ ବିଷୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Extraordinary thing.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—
1. Wonderful; surprizing; imazing.
ସେ କଥା ଚମତ୍କାର ହେଲା ଏ ଲୋକର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଆନନ୍ଦଦାୟକ—2. Charming.
୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—3. Excelent; capital.
୪ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—
4. Amazed; wondering; surprised.
ତୁମ୍ଭ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ଚମତ୍କାର ହୁଏଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚମତ୍କାରକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚମତ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chamatkāraka ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ; ବିସ୍ମୟକର—
(ଚମତ୍କାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Astonishing; wonderful.
(ଚମତ୍କାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର—
2. Very beautiful.
୩ । ମନୋମୋହକର—3. Captivating; charming.

ଚମତ୍କାର ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ହେବା—
Chamatkāra pāibā 1. To seem wonderful
ଏ କଥା ମୋ ମନକୁ ବଡ଼ ଚମତ୍କାର
ପାଇଛି କହ ଆହେ ଚପକୁଳବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେବା—2. To be surprised.
ତ. ଶୁଣି ଅରଜୁନ ପାଇଲେ ଚମତ୍କାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚମତ୍କାରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚମତ୍କାର+ଇତ)—ଚମତ୍କୃତ—
Chamatkārita Astonished (M. W,)
(ଚମତ୍କାରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚମତ୍କାରିତା—ସଂ. ବି. (ଚମତ୍କାରିନ୍+ତା)—୧ । ବିସ୍ମୟକରତ୍ୱ—
Chamatkāritā 1. Wonderfulness.
(ଚମତ୍କାରିତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଗ୍ଧକାରିତା—
2. Charm; beauty.

ଚମତ୍କାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚମତ୍କାର+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Chamatkārī ଚମତ୍କାରକ (ଦେଖ)
(ଚମତ୍କାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chamatkāraka (See)

ଚମତ୍କୃତ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ଚମତ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Chamatkr̤uta ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ; ବିସ୍ମିତ—
(ଚମତ୍କୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Surprised; astonished.
(ଚମତ୍କୃତି—ବି) ୨ । ବିମୁଗ୍ଧ—2. Captivated; charmed.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଢ଼ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍ଧ

ଚମଦଉଡ଼—ଦେ. ବ—ଚର୍ମରଜ୍ଜୁ; ଚମଡ଼ାରୁ ବାହାରଥିବା ଦଉଡ଼; Chamadaurdi ଚମଡ଼ାର ତନ୍ତୁରେ ବଳାଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼— Leathern string or strap; leathern thong.
চামদড়ি
चमड़ाकीरस्सि

ଚମଦଳା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚର୍ମ ଓ ଦଳ ଧାତୁ)—
Chamadaḷā ଭୁ ଣ୍ଡିଥ ରୋଗବିଶେଷ—
A kind of itching eruption.

ଚମବାଇଦ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚର୍ମ ଓ ବାଦ୍ୟ)—
Chamabāida ଚମଡ଼ାଛାଉଣି ବାଦ୍ୟ; ଅନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ; ଢୋଲ— Drum covered with skin.

ଚମବାଇଦ କୋଶେ; ଭୁଣବାଇଦ ସହସ୍ର କୋଶ । ଚଗ ।

ଚମମୁଠିଆ (ଭଣ୍ଡାରୀ)—ଦେ. ବ—ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ଭଣ୍ଡାରୀ ଜାତି—
Chamamuṭhiā A high class barber.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଛେଲଚମର ମୁଠିରେ ଖୁର ଅଦ ବନ୍ଧି ଉକ୍ତ ମୁଠିକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଧେନ ବୁଲନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର କନାମୁଠିଆ ଭଣ୍ଡାରୀମାନେ ନିମ୍ନତର ଶ୍ରେଣୀର, ଏମାନେ କନାର ମୁଠିରେ ଖୁର ଅଦ ରଖନ୍ତି । ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀକୁ ହାଣ୍ଡୁଆ ଭଣ୍ଡାରୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଚମମୁଣା—ଦେ. ବ—ଚର୍ମନିର୍ମିତ ବଡ଼ ଥଳୀ—
Chamamuṇā Leather bag.
চামড়ার থলী
चमड़ाका थैला

ଚମର—ସଂ. ବ. (ଚମ୍ + ଧାତୁ = ଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—
Chamara ୧ । ଚାମର (ଦେଖ)
(ଚମରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Chāmara (See)

କଜ୍ଜଳ ଚମର, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପଦକଂ ଚରମର । ଉଦ୍ଧ· ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ଚମରମୃଗ; ମୃଗବିଶେଷ—2. A kind of deer.
୩ । ଅଣ୍ଡିରୀ ଚମରୀ ଗୋ—3. The yak.
୪ । ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—4. Name of a demon.

ଚମରଚଟା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chamarachaṭā Chamachaṭā (See)

ଚମରଚଟି
ଚମରଚଟୁଆ
ଚମରଚଟା
ଚମରଚଟାଳ
} ଅନ୍ୟରୂପ

ଚମରମୃଗ—ସଂ. ବି—ଚାମର ପରି ପୁଚ୍ଛଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—
Chamaramṛuga A kind of deer with bushy tail.

ଚମରୀ—ସଂ. ବ.—(ଚମର + ଈ)—କପିଳା ଗାଈ—
Chamarī The female yak
सुरगाया, सुरगाय [ଦ୍ର—ଏ ଗାଈ ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ତିବ୍ବତରେ ମିଳନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ଗୋଛାଏ ବାଳ ଥାଏ । ଏହି ବାଳରେ ଚାମର ହୁଏ । ଏହାଙ୍କ ଦେହରୁ ମଧ୍ୟ ଲମ୍ବ ଲୋମମାନ ଓହଳିଥାଏ ।]

ଚମରୀ ଗୋ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଚମରୀ (ଦେଖ)
Chamarī go Chamarī (See)

ଚମରୁ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଚମରୀ)—ଚମରୀ ମୃଗ—
Chamaru The yak.

ପକ୍ଷ ପଶୁ ଗଜ ଗୃହେ ପଶୁରନ୍ତି ଚମରୁ ଭ୍ରମନ୍ତି କାହିଁ ।
ଉଦ୍ଧ· କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚମସ—ସଂ. ବ.—(ଚମ ଧାତୁ = ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କରଣ. ଅ)—
Chamasa ୧ । କାଷ୍ଠର ଯଜ୍ଞପାତ୍ରବିଶେଷ—1. A wooden spoon or bowl used in vedic sacrifice.
୨ । ଚାମଚ—2. Spoon.
୩ । କରଚୁଲି—3. Ladle.
୪ । (+କର୍ମ. ଅ) ଲଡ଼ୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A ball of sweetmeat.
୫ । ବିରିଅଟା; ବ୍ରୀହିଚୂର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. The flour of phaseolus Brihi.
୬ । ପାପଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A kind of flat cake made of corn-paste.

ଚମସୀ—ସଂ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ଶସ୍ୟଚୂର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ ପିଠା—
Chamasi 1. A kind of cake made of corn flour.

ଚମାର—ଦେ. ବ. ପୁଂ.—(ସଂ. ଚର୍ମକାର ବା ଚର୍ମାର; ପ୍ରା. ଚମାର)—
Chamāra ୧ । ତାଳଗଛ ଝାଡ଼ିବା ଓ ତାଳପତ୍ରରେ ଛାଟି, চামার ବାଉଁସିଆ ଓ ଟୋକେଇ ଅଦ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଜାତି—
चमार 1. A caste dealing with palmleaf articles.
(ଚମାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳାରେ ହିନ୍ଦୀରେ ଚମାର ଶବ୍ଦ ମୋଚିଙ୍କୁ ବୁଝାଏ ।]
୨ । ଅତି ନୀଚକର୍ମୀ ବା ହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A very mean or low person.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବ.—ମୋଚି—
Cobbler.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ.—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ତନ୍ତୀ—
1 A class of untouchable weavers
୨ । ଏକଜାତୀୟ ବଢ଼େଇ—
2. A class of carpenters.

ଚମାରପ୍ରେତ—ଦେ. ବ.—(ଜାତିବିଶେଷ)—ଚମାରଙ୍କ ପ୍ରେତକାର୍ଯ୍ୟରେ
Chamārapreta ପୌରୋହିତ୍ୟ କରିବା ନାହାକ ଜାତି—
A caste of astrologers who officiate as priests in the funeral ceremonies of chamāras.

ଚମାରୁଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସଂ. ଚର୍ମକାରଣୀ)—ଚମାରଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Chamāruṇī A female of the chamāra caste.
চামারনী
चमारनी, चमारिन, चमारी

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚମିତ୍କାର—ଗ୍ରା. ବଣ.—(ସଂ. ଚମତ୍କାର)—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ—
Chamitkāra Wonderful.

ଚମୀକର—ସଂ. ବି.—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଖଣି—
Chamīkara Gold mine.
(ଯଥା—ଏଥିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବୋଲି ସୁନାକୁ ଚାମୀକର କହନ୍ତି ।)

ଚମୁ—ପ୍ରାଦେ. ବି.—(ଗଞ୍ଜାମ) (ତୁଲ. ତେ. ; ଚେମ୍ବୁ)—ଏକଜାତୀୟ
Chamu ପିତଳର ଛୋଟ ପାତ୍ର—Small brass water-jar used in the Madras Presidency.

ଚମୂ—ସଂ. ବି.—(ଚମ୍ ଧାତୁ=ଗତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Chamū ୧ । ସେନାଦଳ—1. Army.
୨ । ୭୨୯ ହାତୀ, ୭୨୯ ରଥ, ୨୧୮୭ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ; ୩୬୪୫ ପଦାତି, ଏମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ସେନା—2. A division of army consisting of 729; chariots; 729 elephants; 2187 cavalry and 3645 infantry.

ଚମୂଚର—ସଂ. ବି (ଚମୂ+ଚର୍ ଧାତୁ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chamūchara ୧ । ଯୋଦ୍ଧା; ସୈନିକ—Warrior; soldier.
୨ । ସେନାନାୟକ—2. A captain; commander of an army.

ଚମୂପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚମୂ+ପତି)—ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ—
Chamūpati General; commander of an army.

ଚମୂପତିସିଂହ—ଦେ. ବି—ଚମ୍ପତିସିଂହ (ଦେଖ)
Chamūpatisiṁha Champati Siṁha (See).

ଚମୂରୁ—ସଂ. ବି (ଚମ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣକରିବା+କର୍ମ. ଉରୁ; ଯାହାକୁ
Chamūru ଭକ୍ଷଣ କରାଯାଏ)—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ (ଏହାର ମାଂସ ସୁଖାଦ୍ୟ)—A kind of deer whose venison is dainty.
ଚମୂରୁକ } ଅନ୍ୟରୂପ—
ଚମୂରୂ }

ଚମେଲି—ଦେ.ବି (ସଂ. ଚମ୍ପକବେଲି; ଚମ୍ବେଲି)—(ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ
Chamelī ଚମ୍ବେଲି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି)—
ଚାମେଲି (ଦେଖ)
Chāmelī (See .

ଚମ୍ପ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
Champ (root) 1 To glitter.
୨ । ଗମନ କରିବା—2. To go; to move.

ଚମ୍ପ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଚମ୍ପକନଗର ସ୍ଥାପୟିତା ରାଜାବିଶେଷ—
Champa Name of a king the founder of the town Champakapura.

ଚମ୍ପଉତ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚମ୍ପେଇ ଅମ୍ବୁଲ (ଦେଖ)
Champauta Champaiti ambula (See).

ଚମ୍ପକ—ସଂ. ବି (ଚମ୍ପ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Champaka ୧ । ଚମ୍ପା ଫୁଲ ଓ ଗଛ—1. The Champaka flower and tree; Michelia Champaka.
[ଦ୍ର—ଏହି ଫୁଲ ହେମବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଉଗ୍ରଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ଚମ୍ପକ ପୁଷ୍ପ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ, ଗାଢ଼ ହଳଦିଆ, ଫିକା ହଳଦିଆ ଓ ଧଳା । ମୂର୍ଖମାନେ 'ଚମ୍ପକ'କୁ 'ଚମ୍ପେକ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । କୌଣସି କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଲେଖାଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]
୨ । ନଗରବିଶେଷ—
2. Name of a town in ancient India.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବେ ଅଙ୍ଗ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା; କର୍ଣ୍ଣ ଏଥିର ରାଜା ଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ଭାଗଲପୁରର ପାଖଆଖରେ ଏ ନଗରୀ ଥିଲା ।]
୩ । ଚମ୍ପାକଦଳୀ—
3. A kind of banana with sweet smell.
୪ । ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନୋକ୍ତ ସିଦ୍ଧିବିଶେଷ; ରମ୍ୟକସିଦ୍ଧି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. A kind of success in meditation.
୫ । ଦୀପକରାଗର ପୁତ୍ର; ରାଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Name of a musical tune.
[ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ଏକ ରାଗ । ଏହା ଦିବସର ୩ୟ ପ୍ରହରରେ ଗେୟ ।]

ଚମ୍ପକ କଦଳୀ—ସଂ. ବି—ଚମ୍ପାକଦଳୀ (ଦେଖ)
Champaka kadaḷī Champākadaḷī (See).

ଚମ୍ପକଗୋରୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚମ୍ପକ+ଗୌରୀ)—
Champakagorī ଚମ୍ପାଗୋରୀ (ଦେଖ)
Champāgorī (See).

ଚମ୍ପକଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଏ ଦିନ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଚଢ଼ାଇ ଶିବଙ୍କୁ ପୂଜା
Champakachaturddaśī କରିବାର ବିଧି ଥିବାରୁ)—
ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ମାସର ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—The 14th day of the bright fortnight of the month of 'Jyeshṭha'.

ଚମ୍ପକଦ୍ୱାଦଶୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଏ ଦିନ ଚମ୍ପାଫୁଲଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜା
Champakadwādaśī କରିବାର ବିଧି ଥିବାରୁ)—
ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଦ୍ୱାଦଶୀ—The 12th day of the bright fortnight of the month of 'Jyeshṭha.'

ଚମ୍ପକମାଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚମ୍ପକଫୁଲନିର୍ମିତ ହାର—
Champakamāḷā 1. A garland of champaka flowers.
୨ । ୧୦ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ –
2. A sanskrit metre of 10 letters.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ୨ୟ, ୩ୟ, ୭ମ ଓ ୮ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ ।]
୩ । କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ (ଏଥିର ଦାନାଗୁଡ଼ିକ ଚମ୍ପାକଢ଼ି ପରି)—3. A kind of necklace.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଉ୍ଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଗ

ଚମ୍ପକଲତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଧିକାଙ୍କର ସଖୀବିଶେଷ—
Champakalatā Name of a companion of Rādhikā.

ଚମ୍ପକଳୀ—ଦେ. ବି (ଥ) (ମୁସଲମାନୀ ଅଳଙ୍କାର)~ଚମ୍ପାକଢ଼ି ୨ । (ଦେଖ)-
Champakali Champākardhi 2 (See)
चम्पाकली

ଚମ୍ପକାଳୁ—ସଂ. ବି ଚମ୍ପକ + ଆଳୁ)-ରୋଟିଫଳଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Champakālu Bread fruit tree.

ଚମ୍ପଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚମ୍ପ ଧ ଭୁ=ଗମନ କରିବା)—୧ । କୌଣସି
Champaṭ ସ୍ଥାନରୁ ଗୋପନରେ ପଳାୟନ—1. Escaping
চম্পত, চম্পট from a place unnoticed.
चम्पत २ । ହଠାତ୍ ପଳାୟନ—2. Sudden flight.
୩ । ହଠାତ୍ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ—
3. Sudden disappearance.

ଚମ୍ପଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ହଠାତ୍ ଗୋପନରେ
Champaṭ karibā ପଳାଇବା—To flee away from a
চম্পটদেওয়া place unnoticed.
चम्पटहोना
ଚମ୍ପଟଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚମ୍ପଟମାରିବା }

ଚମ୍ପତ୍—ଦେ. ବି—ଚମ୍ପଟ୍ (ଦେଖ)—
Champat Champaṭ (See)

ଚମ୍ପତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚମୂପତି)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜା ବା ଜମିଦାର ବା
Champati ସେନାପତିଙ୍କର ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି—1. A title
given to a small landlord or commander
of a small company of a soldiers.
୨ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚିଷ୍ଟ ଶୂଦ୍ର ଓ
ଖଣ୍ଡାୟତ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—2. An
honorary title given to prominent Śūdra
and Khanḍāyet royats by the chiefs
of Orissa States.
୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
3. A family title of Khanḍāyats and
Kshyatriyas.

ଚମ୍ପତିରାୟ—ଦେ. ବି—ଚମ୍ପତି (ଦେଖ)—
Champatirāya Champati (See)
[ଦ୍ର—ଚମ୍ପତିରାୟ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ସମୟରେ କେହି
କେହି ଚମ୍ପତିରା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ଚମ୍ପତିସିଂହ—ଦେ. ବି—କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Champatisimha A family title of Kshytriyas.
[ଦ୍ର—ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜବଂଶର ଉପାଧି କ୍ଷତ୍ରିୟ ଖାରବେଳ ଚମ୍ପତିସିଂହ
ମହାପାତ୍ର ।]

ଚମ୍ପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚମ୍ପ + ଅଧି. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଚମ୍ପ ନାମକ
Champā ରାଜାଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ରାଜଧାନୀ (ଆଧୁନିକ
ଭାଗଲପୁର ନିକଟସ୍ଥ)—1. Name of the old
capital of the king of Anga (near the
present town of Bhagalpur).
୨ । ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a river.
୩ । ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
3. Queen of Karna, king of Anga.
ଦେ. ବି (ସଂ. ଚମ୍ପକ)—୧ । ଚମ୍ପାଫୁଲ ଓ ବୃକ୍ଷ—
1. The Champak flower and tree;
Michelia champka.
[ଦ୍ର—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେମବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପ, ଉଗ୍ରଗନ୍ଧ । ଶୀତକାଳରେ ଫୁଲ
ସଂ. ଚମ୍ପକ, କାଞ୍ଚନ, ରମ୍ଯଗନ୍ଧ, ଧରେ । ଗୋଟିଏ ଫୁଲରୁ ଅନେକ
ଚମ୍ପେୟା ସୁରଭି ଫଳ ହୁଏ । ଅସଂଖ୍ୟ ଫଳ ପ୍ରସବ
চাঁপা, চাম্পা କରିବା ହେତୁ ଗଛ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଏ
चम्पा, कञ्चनाम्र ନାହିଁ । ଏ ଫୁଲ ସାଧାରଣତଃ
ମ. ସୋନାଚମ୍ପା, ଭୁଦ୍‌ଚମ୍ପା ହଳଦିଆ, କିନ୍ତୁ ଧଳା, ଫିକା
ତେ. ଶାମ୍ପାଙ୍ଗୀ ପୁଭନ୍,, ଚମ୍ପକାମୁ, ହଳଦିଆ, ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ,
ଚମ୍ପେଗ୍ରାମୁ, କଡନାମ, ଗନ୍ଧଫଳ ଓ ଗାଢ଼ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ଫୁଲ
ତା. ଶାମ୍ପାଙ୍ଗ, ଶେମ୍ପୁଗା, ଶିମ୍ପୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଧଳାଚମ୍ପା
(Kirtikar) (ଶ୍ୱେତଚମ୍ପା)ର ଗନ୍ଧ କୋମଳତର;
ଚମ୍ପାଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୨୦ ହାତ ବଢ଼େ । ମୂଳରେ ପାଣି ନ ଦେଲେ
ଗଛ ଶୀଘ୍ର ମରିଯାଏ । ଏ ଫୁଲରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଫୁଲର ନାମ-
କରଣ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—କାଠଚମ୍ପା, ଗୋବରଚମ୍ପା, କୁକୁର
ଚମ୍ପା, ଦୋଳଚମ୍ପା, ଭୁଇଁଚମ୍ପା, ସୁଲତାନଚମ୍ପା, ବନଚମ୍ପା
ଇତ୍ୟାଦି; କିନ୍ତୁ ଏ ଫୁଲମାନ ଚମ୍ପକ ଜାତୀୟ ନୁହେଁ ।
ଚମ୍ପାଫୁଲର ତୀବ୍ର ଗନ୍ଧ ଯୋଗୁଁ ସମ୍ଭବତଃ ଏ ଫୁଲରେ ଭ୍ରମର
ବସନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଦ୍ୟାନରୋପିତ ଚମ୍ପାଗଛ ଅପେକ୍ଷା ଜଙ୍ଗଲରେ
ଉଠିବା ଚମ୍ପାଗଛ ବହୁତ ମୋଟ ଓ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଚମ୍ପା ଗଛର ମଞ୍ଜ କାଠ
ହଳଦିଆ ଓ ଖୁବ ମଜବୁତ ହୁଏ ଏବ ଏଥିରେ ଚଉକି, ମେଜ, ଆଦ
ସୁନ୍ଦର ଉପକରଣମାନ ତିଆର ହୁଏ । ନେପାଳ ତରାଇ ଅଞ୍ଚଳ, ବଙ୍ଗ,
ଆସାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଏ ଗଛ ଅଧିକ ଦେଖାଯାଏ ।]
୨ । ଭଲ କାନର ଏକପ୍ରକାର ସୁନା ଅଳଙ୍କାର—
2. Name of a golden ornament of the ear.
୩ । ଯନ୍ତ୍ରବାଣ; ଯେଉଁ ବାଣରୁ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଭଳି ଅଗ୍ନି ଝୁଲିଙ୍ଗ
ଝଡ଼େ—3. A fire work which sheds
particles of fire (like champā flower)
when lighted.
ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ନାମ—Name given to femals.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ୍ୟ—A species of
paddy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଅତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ — ଗୋବରଚଢ଼େଇ—A kind of bird.

ଚମ୍ପାଇକଲ—ଦେ. ବ—ଚମ୍ପେଇନେଉଳ (ଦେଖ)
Champāinali Champeineuli (See).

ଚମ୍ପାଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚମ୍ପାବତୀ)—୧ । ଗ୍ରାମଦେବୀବିଶେଷ—
Champāi 1. Name of a village Goddess.
୨ । ଚମ୍ପାର ଡାକନାମ—
2. Name for calling Champā.

ଚମ୍ପାକଢ଼—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚମ୍ପକ + କଳୀ)—୧ । ଚମ୍ପାଫୁଲର କଳକା—
Champākardha 1. The bud of champak flower.
चाँपाकली ୨ । ଚମ୍ପାକଢ଼ ପରି ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା
चंपाकली ଦାନାମାନ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇଥିବା ଗଳାର ହାର—
(ଚମ୍ପାକଢ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A necklace having pieces like champak buds string together.

ଚମ୍ପାକଦଳୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚମ୍ପକକଦଳୀ, କନକକଦଳୀ)—
Champākadalī ଏକଜାତୀୟ ସୁଗନ୍ଧ ଗୋଲ କଦଳୀ (ପାଚିଲେ
चाँपाकला ଖିଆଯାଏ)—A kind of sweet scented
चंपाकेला banana or plantain eaten when ripe.

ଚମ୍ପାକଲି— ଦେ. ବ—ଚମ୍ପାକଢ଼ି (ଦେଖ)
Champākali Champākardhi (See).
चाँपाकलि

ଚମ୍ପାଗୋରୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚମ୍ପକ ଓ ଗୌରୀ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର
Champāgorī ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ଚମ୍ପା ଫୁଲ ପରି ହଳଦିଆ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ;
ସେ ଶୋଭା ଗୋରୀ ନୁହେ—(a woman) With a bright yellow fair complexion; yellow complexioned (woman)

ଚମ୍ପାଝଲକା—ଦେ. ବ —ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Champājhalakā A short of gold ornament for the hair.
[ଦ୍ର — ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡ ବାଳର ସୁନାର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଖୋସିଲେ ଏହା କାନ ସାମନାରେ ଗାଲ ଉପରେ ଝୁଲୁଥାଏ ।]

ଚମ୍ପାଧିପ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚମ୍ପା+ ଅଧିପ)— ଚମ୍ପା ନଗରର ରାଜା
Champādhipa କର୍ଣ୍ଣ—King Karna.

ଚମ୍ପାବତୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅଙ୍ଗରାଜ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ରାଜଧାନୀ—
Champābatī 1. Name of the capital of the king of Anga.
୨ । କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାଜକନ୍ୟାବିଶେଷ—
2. Name of a princess in the folktales.
୩ । ଗ୍ରାମଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମ—
3. Name of a village Goddess.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—
4. A name given to females.
[ଦ୍ର— ଚମ୍ପାବତୀ ନାମକ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କେହି କେହି ଚମ୍ପା, ଚମ୍ପୀ ଚମ୍ପେଇ ଓ ଚମ୍ପାଇ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଡାକନ୍ତି ।]

ଚମ୍ପାରଣ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ନାମ)—ଆଧୁନିକ ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ଚମ୍ପାରନର
Champāranya ପ୍ରାଚୀନ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The ancient name of Champaran, a district in Bihar.
[ଦ୍ର—ଚମ୍ପାରନ ବିହାରର ଉତ୍ତର ଭାଗର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା; ଏହାର ରାଜଧାନୀ ମୋତିହାରୀ; ଏହା ନେପାଳର ଦକ୍ଷିଣରେ ।]

ଚମ୍ପୂ—ସଂ. ବ.—(ଚମ୍ପ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ —ଗଦ୍ୟ ଓ
Champū ପଦ୍ୟମିଶ୍ରିତ କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ—An elaborate composition interspersed in prose and verse.
(ଯଥା—ଜବସୂର୍ଯ୍ୟଉଡ଼ିତ କପୋତଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦଚମ୍ପୂ ।)

ଚମ୍ପେଇକଲ—ଦେ. ବ.—ଚମ୍ପେଇନେଉଳ (ଦେଖ)
Champeinali Champeineuli (See)

ଚମ୍ପେଇନେଉଲ—ଦେ. ବ.—ଚମ୍ପେଇନେଉଳ (ଦେଖ)
Champeineula Champeineuli (See)

ଚମ୍ପେଇନେଉଳ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ନାମ ଅଞ୍ଜନ, ଅଞ୍ଜନିକା)—ଝିଟିପିଟି
Champeineuli ଶ୍ରେଣୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଚକ୍ଚକ୍ଦେହବିଶିଷ୍ଟ ସରୀସୃପ (ଏହାର ଲାଞ୍ଜ ନାଲି ଓ ଦେହ ତକ୍ଷଣ ପାଣ୍ଡୁର
আংজনী ଓ ଧଳା ଲମ୍ବ ଗାର ବିଶିଷ୍ଟ)—A kind of lizard
छिपकलि living in the precinct of the house with a smooth skin and red tail.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଶରୀର ମସୃଣ ଓ କାନ୍ତିଯୁକ୍ତ, ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ନାଲିଆ । ଆଘାତଦ୍ୱାରା ଏହାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ଦେହରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କଲେ ଝିଟିପିଟି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଭଳି ଏହା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଖଣ୍ଡି ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଡେଇଁ ଥାଏ ଓ ଲାଙ୍ଗୁଳହୀନ ଜୀବଟି ଗୁଳି ପଳାଏ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏ ବଡ଼ ବିଷାକ୍ତ ଜୀବ । ଯାହାକୁ କାମୁଡ଼ିବ ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ଏହା ଜାଣି ଭଗବାନ ତା ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ 'କାଲ' ଏହି ଶବ୍ଦ ଲେଖି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି, ଏଣୁ ଏ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଗଲା ବେଳେ ପଛକୁ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଇ 'କାଲି କାମୁଡ଼ିବ ବୋଲି କାମୁଡ଼େ ନାହିଁ ଓ ପ୍ରତିଦିନ 'କାଲି' 'କାଲି' କରି ଆଦୌ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ କାମୁଡ଼େ ନାହିଁ ।
ଏଥିପାଇଁ "ଚମ୍ପେଇ ନେଉଳ 'କାଲି' କରିବା" ରୂଢ଼ିବଚନର ଅର୍ଥ ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ 'କାଲି' କରିବି 'କାଲି' କରିବି ବୋଲି କହେ ଓ ଆଦୌ ସେ କରି ପାରେ ନାହିଁ ।]

ଚମ୍ପେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସଂ. ଚମ୍ପାବତୀ) —ଚମ୍ପାଇ (ଦେଖ)
Champei Champāi (See)

ଚମ୍ପେକ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି.—(ସଂ. ଚମ୍ପକର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Champeka ଚମ୍ପାଫୁଲ—Champak flower.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲ୍ଥ	ଞ	ନ୍ନ

ଚମ୍ପେଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସଂ. ଚମ୍ପାବର୍ତ୍ତୀ)—ଚମ୍ପାଇ (ଦେଖ)
Champeṇī Champāī (See)

ଚମ୍ପୈତଅମ୍ବୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.— ବନ୍ୟଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ଆମ୍ବରୁ
Champaitiāmbula ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ଅମ୍ବୁଲ—A kind of mango-pickle prepared from wild-mango fruit.

ଚମ୍ପୌତ - ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଚମ୍ପୈତ ଅମ୍ବୁଲ (ଦେଖ)
Champauta Champaiti āmbula (See)

ଚମ୍ବଲ୍ - ଦେ. ବ. (ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ'—ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ (ଦେଖ)
Chambal Charmaṇbatī (See)

ଚମ୍ବା—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ପଞ୍ଜାବର ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Chambā Name of a native state in Punjab.
[ଦ୍ର—ଏହି ରାଜ୍ୟ ପଞ୍ଜାବର ଉତ୍ତରରେ; କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବରେ, ଜଲନ୍ଧର ବିଭାଗର ପଶ୍ଚିମରେ ଓ ହିମାଳୟର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବସୀମାରୁ ସିନ୍ଧୁର ଉପନଦୀ ଚେନାବ ନଦୀ ବାହାରି ପ୍ରଥମେ ଚନ୍ଦ୍ର ନଦୀ ନାମ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି, ସିନ୍ଧୁର ଉପନଦୀ ରାବୀ ନଦୀ ଏହି ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାରି ଅଛି । ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଚମ୍ବା ରାବୀ ନଦୀକୂଳରେ ।]

ଚମ୍ବୁ—ଦେ. ବ. (ତୁଳ. ତେଁ. ଚେମ୍ବୁ)—ଛୋଟମୁହାଁ ଗାଲ —
Chambu A small-mouthed water-pitcher.
चम्बु

ଚମ୍ବେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ)—ଏକ ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ
Chambeibā କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇବା—
चुंबाना To cause a thing touch another.
(ଯଥା—ଏ ଖେଣୀକୁ ଖୁଣ୍ଟ ଦେହରେ ଚମ୍ବେଇଲେ ଦେଖାଯିବ ଏହା ଖୁଣ୍ଟରେ ଖାପ ଖାଇବ କି ନାହିଁ ।)

ଚମ୍ବେଲି—ସଂ. ବ. (ବୈଦ୍ୟକ; ନିଘଣ୍ଟୁ)—ଚମେଲି (ଦେଖ)
Chambeli Chāmelī (See)

ଚମ୍ଭା— ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚମତ୍କାର)—୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
Chambhā 1. Bright.
चांगला ୨ । ଚକଚକିଆ—2. Glittering.
୩ । ସତେଜ—3. Energetic; brisk; vigorous
୪ । ଚତୁର—4. Clever.

ଚୟ—ସଂ. ବ. (ଚି ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା; ତୋଳିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Chaya ୧ । ସମୂହ; ରାଶି; ପୁଞ୍ଜ—
1. Collection; assemblage.
୨ । ସ୍ତୂପ—2. Mound; heap; mass.
୩ । ସକଳ; ସମୂହ; ବହୁ—3. Many, multitude.
[ଦ୍ର—ସକଳ ଓ ସମୂହାର୍ଥରେ ଏହା ବିଶେଷ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଗ୍ରାମଚୟ=ଗ୍ରାମସମୂହ ।]
୪ । ପ୍ରାକାର; ପାଚେରି—4. High wall.
୫ । (+ଭାବ. ଅ)—ତୋଳିବା; ସାଉଁଟିବା—
5. Picking up.
୬ । ସଂଗ୍ରହ; ସଞ୍ଚୟ; ଆହରଣ—
6. Act of gathering or compiling.
୭ । ହୋମାଗ୍ନି ଆହରଣ କରି ସଂସ୍କାରପୂର୍ବକ ସ୍ଥାପନ—
7. Ignition of the sacrificial fire.

ଚୟନ୍— ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ପା. ଚୈନ୍ ଓ ଇଂ. ଚେନ୍)—
Chayan ଚଇନ୍ (ଦେଖ)—Chain (See)
চএন ଦେ. ବ. (ତୁଳ. ହି. ଚଏନ୍)—୧ । ମନର ସ୍ଥିରତା—
चैन 1. Mutual tranquility.
୨ । ସ୍ଥିରତା; ବିଶ୍ରାମ—2. Rest; repose.
୩ । ଫୁରସତ୍—3. Liesure.

ଚୟନ୍‌ଘଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ଚେନ୍ + ସଂ. ଘଟୀ)—ଶିକୁଳିସଂଯୁକ୍ତ
Chayanghaṛi କ୍ଷୁଦ୍ର ଘଡ଼ି; କୁର୍ତ୍ତା ପକେଟରେ ସମ୍ଭାଇବା ଭଳି ଛୋଟ ଓ ପତଳା ଘଣ୍ଟା—
Pocket-watch (attached to a chain).

ଚୟନ୍‌ଫିଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—ଚଇନ୍‌ଫିଟ୍ (ଦେଖ)
Chayanfiṭ Chainphiṭ (See)

ଚୟନ—ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ=ଏକତ୍ର କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Chayana ୧ । ସଂଗ୍ରହ—1. Gathering; collecting.
୨ । ସଂକଳନ—2. Compiling; compilation
୩ । ଫୁଲତୋଳା—3. Picking up; of plucking of flowers.
୪ । ନିର୍ବାଚନ—4. Selection.
୫ । ଇଷ୍ଟକାଦିଦ୍ୱାରା ନିର୍ମାଣ; ଗ୍ରଥନ—
5. Setting of bricks.

ଚୟନିକା—ସଂ. ବ. (ଚୟନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chayanikā କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଗ୍ରହ—A small collection.

ଚୟନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୋଳ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Chayana karibā To gather; to cull; to pick up; to compile; to collect.

ଚୟନୀୟ—ସଂ. ବଣ. (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Chayanīya ତୋଳା ବା ସଂଗୃହୀତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be compiled, gathered, heaped, picked up or plucked.

ଚର୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗମନ କରିବା—
Char (root) 1. To go or walk.
୨ । ଆଚରଣ କରିବା—2. To practise.
୩ । ବିଚରଣ କରିବା—3. To frequent.
୪ । ବୋଧ କରିବା—4. To feel.

ଚର୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚର୍‌ଚର୍ (ଦେଖ)
Char Charchar (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଟୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚର୍କା) ଚଡ଼ୁ—
Cauterisation; marking with a red hot iron.

ଚର୍କାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଡ଼ୁକାଠି (ଦେଖ)
Charkāṭhi — Chardukāṭhi (See)

ଚର୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
Charkibā — Chirikibā (See)

ଚରକିଦେବା }
ଚରକିପକାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚର୍‌ଚର୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Charchar ୧ । ଲୁଗା ବା କାଗଜ ଚିରିବାର ବା କଞ୍ଚିରେ କାଟିବାର ଶବ୍ଦ—1. Sound of tearing or cutting through a sheet of cloth or paper.
୨ । ସରୁ ମୁହଁ ବାଟେ ଜଳସ୍ରୋତ (ପ୍ରବାହ) ବାହାରି ଚାଲିବା ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—2. Sound of water coming through a narrow hole.
चर्‌चर्, सन्‌सन्, छरछर, चरचर ୩ । କାଗଜ ଉପରେ ପକ୍ଷୀ କଲମଦ୍ୱାରା ଚଞ୍ଚଳ ଲେଖିବାର ଶବ୍ଦ—3. Sound of scribbling on a paper with a soft pen point.

ପଣ୍ଡ ଚମ୍ପକ୍ୟ ମହ ମ୍ନା·········ଚର୍‌ଚର୍ କରି ଦସ୍ତଖତ୍ କରନ୍ତି ।
ରାଧାନାଥ. ଦରବେଶ ।

୪ । ନଈବଢ଼ି ପାଣି କୂଳସ୍ଥ ସମତଳ ବାଲି ଉପରେ ମାଡ଼ି ଯିବାର ଶବ୍ଦ—4. Sound of flood-water spreading into a level piece of sand on the shore.

କ୍ରି ବିଣ—ଚର୍‌ଚର୍ ଶବ୍ଦ କରି ଲେଖିବା—
(writting) Producing a 'churchur' sound.

ଚର୍‌ଚରା—ଦେ. ବି—୧ । ନଈବଢ଼ି ସମୟରେ କୂଳସ୍ଥ ସମତଳ ବାଲି
Charchara ଉପରକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ମାଡ଼ିଯିବା ଫେଣଯୁକ୍ତ ପାଣି—
1. The foaming flood-water creeping up to a level sanday ground on the shore of the river.
୨ । ନଈବଢ଼ି ସମୟରେ କୂଳରେ ଲାଗିଥିବା ଫେଣ—
2. Foam of blood-water creeping to the shore.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ)—
ଅତିରିକ୍ତ ପରିମାଣରେ ବୋଳାଯାଇଥିବା (ତୈଳାଦି)—
(oil etc.) Excessively annointed over the body.

ଚର୍‌ଚରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚର୍‌ଚର୍ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା-
Charcharāibā — To do some work producing a 'churchur' sound.
चरचरान्
चरचराना

ଚର୍ଡ଼ାଂ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଡ଼ୁକାଠି (ଦେଖ)
Charrdām — Chardukāṭhi (See)

ଚର୍‌ପା—ଦେ. ବି—ଖଜୁରି ଗଛର ଫାଳୁଡ଼ା ବା ଡାଳ ଡାଳର ମୂଳଭାଗ—
Charpā — The lower broad part of the branch of a date leaf which adheres to the trunk.

ଚର୍‌ବା—ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ଚର୍‌ନା; ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚରିବା—1 To graze.
Charbā
୨ । ଖୁଣ୍ଟିବା; କାମୁଡ଼ିବା—2 To bite.

ଚର୍ର୍——ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚର୍‌ଚର୍ (ଦେଖ)
Charr — Charchar (See)

ଚର୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବୃକ୍ଷବଲ୍କଲ—
Charlā — Bark of trees.

ଚର— ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chara ୧ । ରାଜଦୂତ—1. Ambassador; royal-messenger.
୨ । ଗୁପ୍ତଦୂତ—2. Spy; secret emissary.
୩ । ନଦୀଗର୍ଭରେ ନଈବଢ଼ିଦ୍ୱାରା ଆନୀତ ଓ କ୍ରମସଞ୍ଚିତ ଭୂଭାଗ; ଚଡ଼ା; ପଟୁ; ବାଲିଚର—
3. Alluvial land; chur land.
୪ । ଗୋଚାରଣ ଭୂମି—4. Pasture.
୫ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷ, କର୍କଟ, ତୁଳ ଓ ମକର ରାଶି—
5. (astronomy) The four signs raun (aries ; crab (cancer); balance (libra); shark(capricorn) in the zodiac.
୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ସ୍ୱାତୀ, ପୁନର୍ବସୁ ଓ ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର—
6. (astronomy) Three constellations or lunar mansions-viz; swati (15th) punerbasu (7th); srabana (23rd).
୭ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି—7. Cowrie; sea-shell.
୮ । ଜୀବ; ପ୍ରାଣୀ—8. Animal; living being.
୯ । ଅକ୍ଷକ୍ରୀଡ଼ାବିଶେଷ—9. Game of chess.
୧୦ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—10. The planet mars.
୧୧ । ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. A bird.
୧୨ । ପଶାଦ୍ୱାରା ଖେଳାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଜୁଆ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)-
12. A kind of gambling in the dice.

ଚରତା }
ଚରନ୍ତ } ବି ବିଣ—୧ । ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ଜଙ୍ଗମ—
1. Moveable, moving.
(ଯଥା—ଚର ନକ୍ଷତ୍ର ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଃ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ବ

୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Unsteady; restless.

୩ । ଜୀବ ବା ପ୍ରାଣଯୁକ୍ତ—3. Living; animate.

୪ । ଯେ ବିଚରଣ କରେ; ଗମନକାରୀ—4. Moving about in; one who moves or goes about.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ରାତ୍ରିଚର ନିଶାଚର, ଗୁପ୍ତଚର, ବନଚର ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଚରଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚରଣ)—୧ । ପଶୁଚରଣ—
Charau 1. Tending of cattle.
चराउ ୨ । ଚରଉ ଖଜଣା (ଦେଖ)
चरवाइ 2. Charau khajaṇā (See)

ଚରଉ ଖଜଣା—ଦେ, ବି— ଚରଣି; ଜମିରେ ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତି ଗୃହପାଳିତ
Charau khajaṇā ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଚରାଇବାପାଇଁ ଦିଆଯିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖଜଣା—Grazing rent.

ଚରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Charaka ୧ । ଚରକ ସଂହିତା ଆୟୁର୍ବେଦ ଗ୍ରନ୍ଥ; ଚରକ ମୁନି ସଂକଳିତ ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ—1. A treatise on Hindu medicine by sage Charaka.

୨ । ଚରକ ସଂହିତା ସଂକଳୟିତା ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ଋଷିବିଶେଷ—2. Name a sage who compiled the treatise or Hindu medicine.

[ଦ୍ର—ଚରକ ସଂହିତା ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବାର କଥିତ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଚରକ ଋଷି ବ୍ରହ୍ମା, ଧନ୍ୱନ୍ତରି, ଇନ୍ଦ୍ର, ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ, ଭରଦ୍ୱାଜ, ଆତ୍ରେୟ ଓ ଅଗ୍ନିବେଶ୍ୟ ଆଦିଙ୍କ ନିକଟରେ ବୈଦ୍ୟକ ଶାସ୍ତ୍ରମାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ଇଉରୋପୀୟମାନେ ଚରକ ସଂହିତାର ଅନୁବାଦ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଚରକ ମାଦକ ଓ ମଦ୍ୟର ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା କରିଅଛନ୍ତି । ଏହା ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ । ପରନ୍ତୁ ଯାଗ, ଯଜ୍ଞ, ଧ୍ୟାନଧାରଣା ଆଦି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।

ଚରକ ସଂହିତାରେ ଯଥାକ୍ରମେ ସୂତ୍ର, ଶରୀରସ୍ଥାନ, ଐନ୍ଦ୍ରିୟ, ଚିକିତ୍ସା, ନିଦାନ, ବିମାନ, ବିକଳ୍ପ ଓ ସିଦ୍ଧି ଏହି ଆଠଗୋଟି ବିଷୟ ବା ସ୍ଥାନ ଅଛି—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ ।]

୩ । ଚଟକ; ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Sparrot.

୪ । ଚର; ଦୂତ—4. Messenger.

୫ । ଭିକ୍ଷୁକ—5. Beggar.

୬ । କ୍ଷେତପାପଡ଼ା ବା ଘରପୋଢ଼ିଆ ଗୁଳ୍ମ—6. A herbarious plant; Oldenlandia Biflora.

୭ । ଭେଦୁଆ; ଗୁପ୍ତଚର—7. A spy.

୮ । ବାଟୋଇ; ପଥିକ—8. A traveller.

ଚରକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର; ଫା. ଚର୍ଖ୍)—
Charakā ୧ । ସୂତା କାଟିବାର ଚକ୍ରଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର; ଅରଟ—
चरखा; चरका 1. Spining wheel.
चखा; चरखा ୨ । ଚକ୍ରାକାର ଅଗ୍ନିକ୍ରୀଡ଼ା ଦ୍ରବ୍ୟ; ଚର୍କୀବାଣ; ଚଡ଼କ୍‌ବାଣ—2. A revolving or whirling firework.

୩ । ଚଡ଼କ ଯନ୍ତ୍ର; ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ପାଟୁଆମାନେ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଓହଳ ଘୂରନ୍ତି—
3. The contrivance on which religious dancers perform the swinging of the body as a vow on the Paṇāsaṁkrānti day.

୪ । ତାକୁଡ଼ି—4. Distaff.

୫ । ନଟେଇ—5. Reel.

୬ । ଡଙ୍ଗା ବା ବୋଟ ବା ଜାହାଜର ଦଉଡ଼ି ଗୁଡ଼ାଇବାର ଖୁଣ୍ଟି—6. A capstan.

୭ । କୂଅରୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ଯନ୍ତ୍ର ଓ କପିକଳ ଆଦିରେ ଲାଗିବା ଶଗଡ଼—7. Pulley.

ବୈଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଫା. ଚରାଗ୍)—୧ । ବତି—
1. Lamp wick.

୨ । ପ୍ରଦୀପ—2. Lamp; light.

ଚରକି—ଦେ. ବି.—୧ । ଚରକା (ଦେଖ)
Charaki 1. Charakā (See)
चरखी ୨ । ନଟେଇ—2. Distaff.
चरखी ୩ । ଚକ୍ର ପରି ଘୂରିବା ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର—
3. Any machine or contrivance which has a revolving wheel attacted to it.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଶିକ୍ଷିତ ପାରା ଉଡ଼ିଲାବେଳେ କରିବା ଚକ୍ରାକାର ଗତି—A whirling motion made by trained pigeons while flying.

ଚରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
Charakibā Chirikibā (See)

ଚରଖା—ଦେ. ବି—୧ । ଚରକା (ଦେଖ)
Charakhā 1. Charakā (See)

୨ । କପାଖାଇ—2. A machine for separating seed from cotton pods.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚରଖା) ବି—ଆଖୁଖାଇ—A sugarcane mill.

ଚରଖା କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚରଖା ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସୂତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To spin thread.
Charakhā kāṭibā
चरखा चालान
चरखा काटना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

ଚରଖି—ଦେ. ବି—ଚରକି (ଦେଖ)—
Charakhi Charaki (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କପାଖାଇ—
A mill for pressing cotton pods.

ଚରଖିଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ପାରା ଉଡ଼ିଲାବେଳେ ଘୂରି ଘୂରି ଉଡ଼ିବା—
Charakhidebā To make a whirling motion while flying (said of trained pigeons).

ଚରଚା—ଗ୍ରାମ୍ୟ ବି. (ସଂ. ଚର୍ଯ୍ୟା)—ସମାଗତ ଅତିଥି ବା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦାପୂର୍ବକ ଭୋଜନାଦି ଦେବା; ଅଭ୍ୟାଗତ ବା ଅତିଥିଚର୍ଚ୍ଚା; ଅତିଥେୟତା—
Charachā
मेहमनदारी
Serving or attending upon guests or comers with due respect; hospitality.

ଜଣ ଜଣଙ୍କେ ନ ଚରଚା କଲେ ଭ୍ରମି ଗାଉ
ଚତ୍ୱ ଅଶନମାନଙ୍କେ ପୂରଇ ଉଦର । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚରଚାଇତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାଜଦ୍ୱାରକୁ ଆଗତ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ଖବର ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ରାଜଭୃତ୍ୟବିଶେଷ—
Charachāita A servant whose duty is to look after the proper serving of the guests of Rajas.

ଚରଚା କରିବା—ଦେ. (ଗ୍ରାମ୍ୟ) କ୍ରି—ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନାଦିଦ୍ୱାରା ମର୍ଯ୍ୟାଦାପୂର୍ବକ ସେବା କରିବା—
Charachā karibā
मेहमनदारी करना To serve and attend upon guests.

କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଚରଚା କରିବାକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚରଚା ବେହେରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)
Charachā beherā Charachāita (See)

ଚରେ ନ ଦେଇ ଚରଚା ବେହେରା ପରେ ହୋଇଣ ଗଲା । ଯଦୁମଣି ରହସ୍ୟ ।

ଚରଚିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)
Charachiā Charachāita (See)

ଚରଚିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍ଯ୍ୟା)—ଚରଚା କରିବା (ଦେଖ)
Charachibā Charachā karibā (See)

ଚରଚେଇତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)
Characheita Charachāita (See)

ଚରଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶବଳ ?)—ଏକଜାତୀୟ କୁଳେଚର ପକ୍ଷୀ; ଜଳାଭୂମିରେ ଚର ଗେଣ୍ଡାଆଦି ଖାଆନ୍ତି; ବଡ଼ିଆକାଙ୍କ ବା ଗେଣ୍ଡାଳିଆ ଜାତୀୟ; ଏମାନେ ବିଷଧର ସାପଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଖାଇଯାଆନ୍ତି—
Chararda
शराड़
Adjutant bird; gigantic Indian stork; Flamingo a kind of wading bird living upon snails etc found on marshy ground and devouring poisonous snakes; Cisonia Agrala.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ପେଟରୁ ଜାରମହୁରା ନାମକ ସର୍ପବିଷହର ପଦାର୍ଥ ମିଳେ । ଜାରମହୁରା ଚଳେ କୋଟ ଦେଖ ।]

ଚରଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଚରଡ଼ (ଦେଖ)
Charardā Chararda (See)

ଚରଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର ଓ ଜୟପୁର) ବି—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ବସ୍ତର ଓ ଭିଜାଗାପାଟଣାର ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳର ପାହାଡ଼ର ଜଙ୍ଗଲ ଜାତିବିଶେଷ—
Charardi A wild caste of people living in hills of Bastar in C. P. and jaypur in Vizagapattam.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ 'ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ବାନରମାନଙ୍କର ବଂଶଧର' ବୋଲି ଅପଣାର ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି ।]

ଚରଣ—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ + କରଣ ଅନ)—୧ । ପଦ; ଗୋଡ଼—
Charaṇa 1. Leg; the foot.

୨ । ଶ୍ଳୋକର ଚତୁର୍ଥାଂଶ ପଂକ୍ତି—
2. A quarter or foot of a stanza.

୩ । କବିତା ପଦକର ଅଂଶ ବା ପାଦ—
3. A part of a foot of a stanza.

ତଥାପି ଗୁଣିଗଣ ଅନୁସରଣେ
କବିତା କରି ଥାଉ ପ୍ରତି ଚରଣେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୪ । ଗୋତ୍ର—4. Family; clan.

୫ । ମୂଳ—5. Root.

୬ । (+ଭାବ. ଅନ) ଭ୍ରମଣ—
6. Wandering; walking.

୭ । ଚଳନ; ଗତି—7. Motion.

୮ । ଭକ୍ଷଣ—8. Eating; consuming.

୯ । ଆହାରାନ୍ୱେଷଣ; ଚରିବା—
9. Grazing; roaming in quest of food.

୧୦ । ଆଚରଣ—10. Conduct; behaviour.

୧୧ । ସ୍ୱଭାବ; ଶୀଳ—11. Nature.

୧୨ । ଚରିତ୍ର—12. Character.

୧୩ । ବେଦର କଠ; କୌଥୁମ; ବୃହଦାରଣ୍ୟକ ଶାଖା; ଉପନିଷଦ୍—
13. Branch of the Vedas; the Upanishads.

୧୪ । (ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତର ଭକ୍ତିପ୍ରଣୋଦିତ ବଚନ) ଚରଣକମଳ; ସମ୍ବୋଧିତ ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦେବତା ସ୍ୱୟଂ—14. (a use of the word prompted by devotion to one's elder or superior)

ସେ କଥା କହ ମୁନି ମତେ, (ସେ ହରି ଚରଣେ ଯେମନ୍ତେ ।
ନିଷ୍ଟଲେ ମନ କରୁ ସ୍ଥିର, ଯେମନ୍ତେ ଛାଡ଼ଇ ଶରୀର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବସ୍ତୁର ନିମ୍ନ ଭାଗ—
15. The foot or lower part of a thing.

୧୬ । ବ୍ରତାଦି ପାଳନ; ସମ୍ପାଦନ—16. Performance; observance; practising. (M. W.)
(ଯଥା—ଉପସ୍ଥରଣ ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷବାଚକ ଗୋପାଳ, ଶ୍ୟାମ, କୃଷ୍ଣ, ରାମ, ବିଷ୍ଣୁ, ହରି, ଧ୍ରୁବ, ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ରାଧା, ଶ୍ୟାମା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, କାଳନ୍ଦୀ, କାଳୀ, ପାର୍ବତୀ ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ଓ ଅଭୟ, ଧର୍ମ, ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା ଆଦି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ଲାଗି ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ ହୋଇଯିବା ଶବ୍ଦ—A word added to some other words constituting names of males.

ଚରଣକମଳ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ଚରଣ + କମଳ; ଭକ୍ତିସୂଚକ Charaṇakamaḻa ବାକ୍ୟରେ ଦେବତା ବା ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି (ଚରଣପଦ୍ମ, ଚରଣସରୋଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ପାଦପଦ୍ମ, ପୂଜାର୍ହ ପାଦ-ଦ୍ୱୟ; ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳ—

1. (literaly) Foot which is graceful like the lotus or lily; lotus-feet (of a revered person).

୨ । ଯେଉଁ ଗୁରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦେବତାଙ୍କର ଚରଣ-କମଳ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥାଏ ସେ ସ୍ୱୟଂ—

2. The person himself who is styled to have the Charaṇakamaḻa.

[ଦ୍ର—ଏ ପତ୍ର ପିତୃଦେବଙ୍କ ଚରଣ କମଳରେ ପହଞ୍ଚିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପିତୃଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବ । ଆପଣଙ୍କ ଚରଣକମଳ ମୋର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣ ସ୍ୱୟଂ ମୋର ଆଶ୍ରୟ । ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ କମଳରେ ଅଧୀନକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ମୋତେ ରଖିବେ । କମଳାର୍ଥବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ଚରଣାର୍ଥ ବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ପାଦପଦ୍ମ, ପଦସରୋଜ ।]

ଚରଣକମଳେଷୁ—ସଂ. ବି. (ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନ; ଗୁରୁଜନଙ୍କ Charaṇakamaḻeshu ନିକଟକୁ ଲେଖାଯିବା ପତ୍ରର ଶିରୋ-ନାମାରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ପିତୃଦେବଙ୍କ ଚରଣକମଳେଷୁ)-ଶ୍ରୀଚରଣକମଳେଷୁ (ଦେଖ) Śricharaṇakamaḻeshu (See)

ଚରଣକୃପା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ + କୃପା; ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି Charaṇakrupā ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ଚରଣର ଦୟା; (ଅର୍ଥାତ୍ (ଚରଣଦୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସେ ଚରଣ ଯାହାଙ୍କର ତାଙ୍କର) ଦୟା ବା ଅନୁଗ୍ରହ; ସମ୍ବୋଧିତ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଦୟା—

The kindness or favour (of the elderly person addressed)

(ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ଚରଣକୃପାରୁ ମୁଁ ସୁଖରେ ଅଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କ କୃପାରୁ ମୁଁ ସୁଖରେ ଅଛି ।)

[ଦ୍ର—ଚରଣାନୁଗ୍ରହ ଓ ଚରଣାନୁକମ୍ପା ଇତ୍ୟାଦି କେତେକ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଚରଣଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(୨ୟା ତତ୍ କିମ୍ବା ୭ମୀ ତତ୍)—Charaṇagata ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିଥିବା—(ଚରଣଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fallen at one's feet (Wilson).

ଚରଣଗୁପ୍ତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରଣ ହୋଇଅଛି ଗୁପ୍ତ ଯହିଁରେ)—Charaṇa gupta ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ ବା ଛନ୍ଦ ରଚନାବିଶେଷ—A kind of artistic poetical composition.

[ଦ୍ର—ଏପରି ରଚନା ଭଞ୍ଜୀୟ ଯୁଗର ସାହିତ୍ୟରେ ବହୁଳ ହୋଇଥିଲା । ଦନ୍ତ୍ୟାକ୍ଷର, ଦ୍ୱ୍ୟକ୍ଷର ଓ ଦନ୍ତ୍ୟୋଷ୍ଠ୍ୟାକ୍ଷର ଆଦି ନାମରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ବହୁ ରଚନା ତତ୍କାଳୀନ କବିମାନେ କରି ନିଜର ଶବ୍ଦପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରଚନାମାନଙ୍କୁ ଦୁର୍ବୋଧ କରି ପାରୁଥିଲେ ।]

ଚରଣଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ = ପାଦ + ଗ୍ରନ୍ଥି = ଗଣ୍ଠି)—Charaṇagranthi ୧ । ଗୋଡ଼ର ଗୋଇଠି ବା ଗୋଇଠି— 1. Posterior heel of foot.

୨ । ବଳାଗଣ୍ଠି - 2. Ankle.

ଚରଣଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଚିହ୍ନ)—୧ । ଭୂମିଆଦିରେ Charaṇa chihna ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହି ଯିବା ତଳପାଦ ଦାଗ— 1. Foot-print.

୨ । ପଥର, ମାଟି, ଧାତୁ ଆଦିରେ ଅଙ୍କିତ ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କ ପଦଚିହ୍ନ (ଯାହାକୁ ଭକ୍ତମାନେ ପୂଜା କରନ୍ତି)—2. Foot prints taken on stone, clay, line etc of Bishnu or great-men worshipped and devotees.

ଚରଣଘଷା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚରଣ + ଘର୍ଷଣ)—ଗୋଡ଼ଘଷା ପଥର—Charaṇaghashā ଯେଉଁ କଳା ପଥରରେ ଲୋକେ ନିଜ ଗୋଡ଼ର ତଳପାଦକୁ ଘଷି ମଳତମ ସଫା କରନ୍ତି—A slap of sand-stone on which people rub the soles of their feet to clear away the overgrown skin.

ଚରଣଚୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ମନ୍ଦାର୍ଥ —(ସଂ. ଚରଣ ଓ ଓଡ଼ିଆ Charaṇachuṭiā ଚୁଟି = ଶିଖା)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମୟ ପଡ଼ିଲେ (ଚରଣଚୁଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚରଣ ଧରି ଖୋସାମଦ କରେ ଓ ସମୟ ପଡ଼ିଲେ ପୁଣି ଚୁଟି ଧରି ମାରେ—Time-serving; a person who acts slavishly and impudently as occasion requires; a man of no principles.

ଚରଣଚୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଚରଣଚୁଟିଆ (ଦେଖ) Charaṇachuṭiā Charaṇachuṭiā (See) (ଚରଣଚୁଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚରଣଟିକା—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନାତନ ବ୍ୟବହାର; ମ. ପ. ଲୋ; ଚରଣ Charaṇaṭikā ଲିଖିତ ଟୀକା)—ପଦଟୀକା; ଲିଖିତ ବିଷୟ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ପୃଷ୍ଠାର ତଳଭାଗରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଥିବା ଟିପ୍ପଣୀ—Foot-note.

ଚରଣତଳ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ତଳ; ଭକ୍ତି ବା ବିନୟ-ପ୍ରଣୋଦିତ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ବଚନ)—ଗୁରୁଜନାଦି ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—ଗୋଡ଼ପାଖ; ପାଦନିକଟ, ନିକଟ—
Charaṇatala
1. (at) The feet (of the person addressed to or referred).

(ଯଥା—ଏ ପତ୍ର ପିତୃଦେବଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ପହଞ୍ଚିବ ଅର୍ଥାତ୍ ପିତୃଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବ ।)

(ଯଥା—ମତେ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ ଆଶ୍ରୟ ଦେବେ ।)

ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ଦୋଷୀ ଅଟେ=ମୁଁ ଆପଣଙ୍କଠାରେ ଦୋଷୀ ଅଟେ ।

୨ । ପାଦତଳ ଭୂମି; ଯାହା ଉପରେ ପାଦ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ—
2. The earth which (the addressee's) foot is treading; a thing on which the addressee is putting his foot.

(ଯଥା—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ ତଳକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଏଡ଼େ ହେୟ ଯେ ଆପଣଙ୍କ ପାଦ ମଧ୍ୟ ମୋ ଉପରେ ରହିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କ ପାଦତଳ ଭୂମି ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ହେୟ ।)

୩ । (ସମ୍ବୋଧିତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ) ହୃଦୟ—
3. The mind (of the persou addressed to)

(ଯଥା—ଏ ଦାସୀକୁ ସର୍ବଦା ଚରଣତଳେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ଦାସୀକୁ ସର୍ବଦା ମନରେ ବା ହୃଦୟରେ ରଖିଥିବେ ପାସୋରିବେ ନାହିଁ ।)

୪ । (ସମ୍ବୋଧିତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ) ଆଶ୍ରୟ—
4. Patronage; protection.

(ଯଥା— ଦେବତାଙ୍କ ଚରଣତଳ ମତେ ରକ୍ଷାକରିବ ।)

୫ । ତଳିପା—5. Sole of the feet.

ପ୍ର.ହୃତ୍ପଦ୍ମେ ଚରଣ ପରଶି ସଞ୍ଚାର ଗ୍ରହୁଁ ମୋ ଚରଣତଳ—ରବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ପ ଗୀତ ।

ଚରଣତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ, ଚରଣତଳ+ଓଡ଼ିଆପ୍ରତ୍ୟୟ ଇଆ)—
Charaṇatalīā
୧ । ପାଦତଳେ ରହିବାର ଉପଯୁକ୍ତ; ଅତି ନ୍ୟୂନ; ପାଅତଳିଆ—1. Very humble; one who is fit to stay at the foot (of the person referred to.)

୨ । ଚରଣାଶ୍ରିତ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଆଶ୍ରିତ—
2. Living on the patronage or favour of a nother person.

ଚରଣତଳେପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ତଳେପଡ଼ିବା—
Charaṇatalepaṛdibā
୧ । ଅନୁଗ୍ରହ, ଦୟା, କ୍ଷମା, ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୋଡ଼ତଳେ ପ୍ରଣିପାତ କରିବା—1. To fall at the foot of another; to lié prostrate at the foot of a person (to gain blessing, favour, kindness or forgiveness).
पायँपड़ा
चरनलेना

୨ । ଗୋଡ଼ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ପ୍ରଣାମକରିବା—
2. To make obeisance by touching one's head to the feet of an elderly person.

ଚରଣଦାସ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଦାସ)—
Charaṇadāsa
୧ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚରଣସେବା କରିବା ଭୃତ୍ୟ—
1. Servant tending the legs of a master.

(ଚରଣଦାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଗତ ଭୃତ୍ୟ; କିଙ୍କର—2. Most obedient and humble servant.

୩ । ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଶିଷ୍ୟ—3. An obedient deciple.

ଦେ. ବି—୧ । (ନାମ; 'ରାଧାରମଣଚରଣଦାସ'ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଡାକନାମ; ଏହି ନାମରେ ସେ କଟକରେ ସୁପରିଚିତ ଥିଲେ)—ରାଧାରମଣଚରଣଦାସ (ଦେଖ)
Rādhāramaṇacharaṇadāsa (See).

୨ । ଦିଲ୍ଲୀରେ ବାସକରୁଥିବା ଏକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମପ୍ରଚାରକ (ଜନ୍ମ ସମ୍ବତ୍ ୧୭୬୦ ଦେହାନ୍ତ ସମ୍ବତ୍ ୧୮୩୨; ଏ ସ୍ୱରୋଦୟ ଆଦି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ, ଏ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ବୈଷ୍ଣବସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a deceased Hindu Saint of Délhi.

ଚରଣଦାସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଦାସୀ)—
Charaṇadāsi
୧ । ଚରଣଦାସର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
1 The feminine of Charaṇadāsa.

୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ପଦସେବାକାରିଣୀ କିଙ୍କରୀ—
2. A maidservant who massages the legs of the master.

୩ । ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀ—3 One's wife.

୪ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଗତା କିଙ୍କରୀ—
4. Most humble and obedient maid servant.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଚରଣଦାସଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ-ବିଶେଷ—Name of a sect following the tenants of saint Charaṇadāsa.

ଚରଣଦେଶ—ଦେ. ବି (ରୂପକ କର୍ମ୍ମ ମ. ପ.ଲୋ; ଚରଣାଧିକୃତ ଦେଶ)—
Charaṇadeśa
ଚରଣତଳ; ପାଦଦେଶ; ଗୋଡ଼ତଳ; ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଚରଣ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଥାଏ—
Ground near one's foot.

ପଡ଼ିଲେ ସେ ତାହାଙ୍କ ଚରଣଦେଶରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଫ୍ଟ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ସ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଘ	ହ୍ନ

ଚରଣଧୂଳି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ + ଧୂଳି)—୧ । ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଚରଣରେ ଲାଗିଥିବା ଧୂଳି—
Charaṇadhūḻi
1. The dust of the feet of a master or Gurujana.
[ଦ୍ର—ଶିଷ୍ୟମାନେ ଏହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପବିତ୍ର ମନେ କରି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାନ୍ତି ।]
୨ । (ଅତି ଭକ୍ତିପ୍ରଣୋଦିତ ବ୍ୟବହାର) ଗୁରୁଜନ ବା ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପାଦ—2. The feet of a revered person.
(ଯଥା—ଆମ ଘରେ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣଧୂଳି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।)

ଚରଣନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ନ୍ୟାସ)—୧ । ଚାଲିବା ପାଇଁ ଗୋଡ଼ ଭୂମିରେ ପକାଇବା; ପଦନ୍ୟାସ—
Charaṇanyāsa
Footstep (M. W.)
୨ । ପାଦଚିହ୍ନ; ଚରଣଚିହ୍ନ—2. Footmark (M. W.)

ଚରଣପଦ୍ମ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ଚରଣ + ପଦ୍ମ)—
Charaṇapadma
ଚରଣକମଳ (ଦେଖ)—
Charaṇakamaḻa (See)

ଚରଣପଦ୍ମ ଭକ୍ତ ଦୟାସାଗର ସଙ୍ଗେ କି ଏ ଦାସୀଙ୍କ କଲ ଅନ୍ତର—
ମଧୁସୂଦନ- ସୀତାବନବାସ ।

ଚରଣପର୍ବଣ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ପର୍ବନ୍)—୧ । ଗୋଇଠି; ଏଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The back part of the heel.
Charaṇaparbaṇa
୨ । ଗୁଲ୍ଫ; ଗୋଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The part of the ankle where the muscles of the leg combine.

ଚରଣପାଦୁକା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ପାଦୁକା)—୧ । କଠଉ; ଖଡ଼ମ – 1. Wooden sandals.
Charaṇapādukā
୨ । ଜୋତା—2. Shoes.
୩ । ଚରଣଚିହ୍ନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
3. Charaṇachihna (See)

ଚରଣପୀଠ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚରଣାଧିକୃତ ପୀଠ)—
Charaṇapitha
୧ । ଚରଣପାଦୁକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
1. Charaṇapādukā (See)
୨ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ବସିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ପୀଢ଼ା ବା ଚୌକି ଉପରେ ଆରାମ ପାଇଁ ଗୋଡ଼ ରଖନ୍ତି – 2. Footstool.
୩ । ପାଉଁଦାନ; ଗାଡ଼ି ଆଦିରେ ଚଢ଼ିବାବେଳେ ଯେଉଁ ଚଟକା ଧାତୁଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦିଆଯାଏ—
3. Foot-board.

ଚରଣପ୍ରସାର – ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ + ପ୍ରସାର) ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇବା—Stretching the leg (M.W.)
Charaṇaprasāra

ଚରଣଫାଟୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଗୋଡ଼ଫାଟ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ; ଯାହାର ଗୋଡ଼ର ତଳପା ଶୀତ ଋତୁରେ ରୋଗ ହେତୁ ଫାଟି ଯିବାରୁ ସେ ଚାଲି ପାରେ ନାହିଁ—One whose heels become cracked in winter (a disease).
Charaṇaphāṭuā
ଦେ. ବି.—ଗୋଡ଼ଫାଟ ରୋଗ—A disease by which the heels becom cracked.

ଚରଣଯୋଧୀ—ସଂ. ବି (ଚରଣ + ଯୁଧ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Charaṇajodhi
କୁକୁଡ଼ା—A cock (M. W.)

ଚରଣରେଣୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ + ରେଣୁ)—
Charaṇareṇu
ଚରଣଧୂଳି (ଦେଖ)—
Charaṇadhūḻi (See)

ଚରଣଶରଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରଣ + ଶରଣ) ଚରଣାଶ୍ରିତ (ଦେଖ)—Charaṇāśrita (See).
Charaṇaśaraṇa
(ଚରଣଶରଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଚରଣ-ଶରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ନାଶିବ । କଥାଟି ଉଚିତ ନୋହି—
ଭକ୍ତ- ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚରଣସରୋଜ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଚରଣ + ସରୋଜ)—
Charaṇasaroja
ଚରଣକମଳ (ଦେଖ)—
Charaṇakamaḻa (See)

ଚରଣସେବକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ + ସେବକ)—
Charaṇasebaka
ଚରଣଦାସ (ଦେଖ)—
Charaṇadāsa (See)
ଚରଣସେବକା }
ଚରଣସେବିକା } ସ୍ତ୍ରୀ

ଚରଣସେବକୀ – ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚରଣସେବିକା)—ଚରଣଦାସୀ (ଦେଖ)—
Charaṇasebaki
Charaṇadāsi (See)

ଚରଣସେବା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ + ସେବା)—୧ । ଗୋଡ଼ ଘଷିବା; ପଦସମ୍ବାହନ—1. Caressing of the feet of another.
Charaṇasebā
୨ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶିଷ୍ୟାଦିଙ୍କର ଆନୁଗତ୍ୟ—
2. Obedience; whole hearted devotion; one's elder or superior.
୩ । ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କର ସେବା—3. A master's service; serving at the feet of the master; devoted service to one's master.

ଚରଣା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଯୋନିରୋଗବିଶେଷ—A disease of the female organ.
Charaṇā
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀର ମୈଥୁନ କାଳରେ ଅତିଶୀଘ୍ର ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରଜସ୍ରାବ ହୁଏ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

ଚରଣାଙ୍କିତ—ସଂ ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ଚରଣ + ଅଙ୍କିତ)—୧ । ପାଦର ଛାପ—1. The print of ones foot; foot-print.
Charaṇāṅkita

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗଁ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ।

୨। (୭ମୀ ତତ୍) ପାଦରେ ଚିହ୍ନିତ—2. (lines and figures seen) Marked on the soles of the leg.

ଚରଣାଦ୍ରି—ସଂ. ବି (ନାମ) (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚରଣାଙ୍କିତ ଅଦ୍ରି)—
Charaṇādri ଚୁନାର୍; କାଶୀ ଓ ମିର୍ଜାପୁର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ଥାନ—Chunar, a town between Benares and Mirjapur.

[ଦ୍ର—ଏଠାର ଗୋଟିଏ ଶୈଳରେ ପାହାଡ଼ରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଚରଣଚିହ୍ନାଙ୍କିତ ଖଣ୍ଡିଏ ପଥର ଅଛି। ଏ ପଥରକୁ ମୁସଲମାନମାନେ ନେଇ ଗୋଟିଏ ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ରେ ରଖି କହନ୍ତି ଯେ, ଏ କଦମ୍ ରସୁଲ୍ (ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପଦଚିହ୍ନ) ଅଟେ। ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଚରଣାନୁଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୨ୟା ତତ୍; ଚରଣ+ଅନୁ+ଗମ୍+
Charaṇānuga କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚରଣାନୁଗତ (ଦେଖ)
(ଚରଣାନୁଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) Charaṇānugata (See)

ଚରଣାନୁଗତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୨ୟା ତତ୍; ଚରଣ+ଅନୁ+ଗମ୍+
Charaṇānugata କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। ଅନ୍ୟର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ-
(ଚରଣାନୁଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କାରୀ ବା ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଗାମୀ—
1. Following another's foot steps.

୨। ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନୀତ ଓ ଆଜ୍ଞାପାଳକ—2. Most humble and obedient subservient.

୩। ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଚରଣ ସେବାକାରୀ—3. Tending the feet of or serving the master.

୪। ଶରଣାଗତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. One who is under the shelter of another.

ଚରଣାବରଣ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଆବରଣ)—ମୋଜା—
Charaṇābaraṇa Stocking; socks.

ଚରଣାଭରଣ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଆଭରଣ)—
Charaṇābharaṇa ଗୋଡ଼ର ଅଳଙ୍କାର—Ornament for the leg.

ଚରଣାମ୍ବୁଜ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ; ଚରଣ+ଅମ୍ବୁଜ)—
Charaṇāmbuja ଚରଣକମଳ (ଦେଖ)
Charaṇakamaḻa (See)

ଚରଣାମୃତ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମ. ପ. ଲୋ; ଚରଣ+
Charaṇāmṛuta ଅମୃତ)—ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କର ପାଦପ୍ରକ୍ଷାଳନ ଜଳ; ଯେଉଁ ଜଳକୁ ଭକ୍ତ ପାନ କରେ; ପାଦୋଦକ; ପାଦୁକ; ଗୋଡ଼ଧୁଆ ପାଣି—Water with which the feet of a Diety, Brahmana or spiritual preceptor have been washed and which is taken with avidity by a devotee or disciple.

[ଦ୍ର—ଚରଣାମୃତ 'ପିଇବା'କୁ ଭକ୍ତିରେ ଚରଣାମୃତ 'ପାଇବା' ବା 'ସେବା କରିବା' ବୋଲାଯାଏ]

ଚରଣାୟୁଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯାହାର ଚରଣ ଆୟୁଧସ୍ୱରୂପ; ଯାହାର
Charaṇāyudha ଚରଣ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନଖଯୁକ୍ତ; ଯେ ଚରଣଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ କୁକ୍କୁଟ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରେ)—

୧। କୁକ୍କୁଟ; କୁକୁଡ଼ା—1. Cock

> ଚରଣାୟୁଧବୃନ୍ଦ ରଙ୍ଗରେ, ଖର କରୁଣା ବୋଲି ଯେତେ ଶୁଣୁ ଉଚଲ।
> ତୋ ମାନଙ୍କୁ ତ ନ ଚିନ୍ତରେ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ।

୨। ଶିକାରୀ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ—
2. Birds and beasts of pray.

ସଂ. ବିଣ—ଯାହାର ଗୋଡ଼ ଅସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ—
Having the feet as weapon (animal) fighting with the feet.

ଚରଣାରବିନ୍ଦ—ସଂ. ବି—(ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ, ଚରଣ+ଅରବିନ୍ଦ)—
Charaṇārabinda ଚରଣକମଳ (ଦେଖ)
Charaṇakamaḻa (See)

ଚରଣାଶ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଆଶ୍ରିତ, ଅଭିଭକ୍ତି-
Charaṇāśrita ପ୍ରଣୋଦିତ ବ୍ୟବହାର)—ଗୁରୁଜନ, ଦେବତା,
(ଚରଣାଶ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରଭୁ, ଧନୀ ବା ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ରହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଚରଣାନୁଗତ—(a person) Who is dependent on the favour or bounty of another great or rich man or diety.

ଚରଣାସ୍କନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍, ଚରଣ+ଆସ୍କନ୍ଦନ)—
Charaṇāskandana ଗୋଡ଼ରେ ମଳିବା; ପାଦଦଳନ—
Treading down with the feet.

ଚରଣି—ସଂ.ବି. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନି—
Charaṇi ମନୁଷ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Man.

चरानी ଦେ. ବି—(ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—୧। ଘାସ; ଗୋରୁ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ
चरवाइ ଖାଦ୍ୟ—1. Food for beasts.

୨। (ସଂ. ଗୃରଣ) ଗୋଚାରଣ; ଗୋରୁ ଚରାଇବା—
2. Tending cattle; pasturing.

୩। (ସଂ. ଚରଣ) ଗୋରୁ ମହିଷାଦିମାନଙ୍କର ଘାସ ଚରିବା—
3. The beasts feeding on pasture; grazing.

୪। (ସଂ. ଚରୁ) ଗୋଚାରଣ ଭୂମି—4. Pasturage.

୫। (ସଂ. ଚରୁ) ଜମିଦାର ବା ରାଜାଙ୍କ ଭୂମିରେ ଗୋ-ମହିଷାଦିଙ୍କ ଘାସ ଚରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋରୁର ସ୍ୱାମୀ ରାଜାଙ୍କୁ ଯେଉଁ କର ଦିଏ—5. Pasture tax; grazing tax; tax paid to the Raja or zamindar for ones cattle grazing on the Zamindar's land or pasture.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଉ	ଋୁ	ଲୃ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

୬ । ଗୋରୁ ମଇଁଷି ରାଜା ବା ଜମିଦାରଙ୍କ ଜମି ବା ଜଙ୍ଗଲ ବା ପଠାରେ ଚରିବାରୁ ଗଉଡ଼ମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ କର ବଦଳରେ ଯେଉଁ ଘିଅ ଦିଅନ୍ତି—6. Ghee paid by cowherds to the Raja or Zamindar in lieu of grazing tax.

ଦେ. ବଣ.—ଗୋରୁ ଗାଈ ଚରାଇବାପାଇଁ ଭୂସ୍ୱାମିଙ୍କୁ ଦେୟ (ଶୁଳ୍କ, ରାଜସ୍ୱ) —Payable for grazing.

(ଯଥା—ଚରଣି ଘିଅ, ଚରଣି ଖଜଣା, ଚରଣି ଟିକସ ।)

ଚରଣି ଘିଅ—ଦେ. ବି.—ରାଜାଙ୍କ ଭୂମିରେ ବନା କରଣେ ଗୋରୁ Charani ghia ଚରାଇବା ଯୋଗୁଁ ଗଉଡ଼ମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ ମାଗଣା ଦେବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଘିଅ—Ghee paid to a landlord by cowherds in lieu of grazing tax.

ଚରଣିଭୂଇଁ - ଦେ. ବି. (ସଂ ଚରଣ+ଭୂମି)—୧ । ଗୋଚର ଜମି; Charani bhuũiñ ଚରାଭୂଇଁ—1. Pasture land.

ଚରଣୋଦକ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚରଣ+ଉଦକ — Charanodaka ଚରଣାମୃତ (ଦେଖ) Charanāmruta (See)

ଚରଣୋପଧାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରଣ+ଉପଧାନ)—ଯେଉଁ Charanopadhāna ମାଣ୍ଡି ବା ଆସନ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ରଖା ଯାଏ—Foot rest (M. W.)

ଚରତି—ସଂ. ବି—ପାର୍ବ୍ବତୀୟ ଶାକତରୁବିଶେଷ—Name of a perennial potherb; Ionidium suffruticosum; Viola Suffruticosa (Kirtikar).

Charati

नुनबोरा

रतनपुरुष

ଚେ. ସୂର୍ଯ୍ୟକେଲ୍ଲି, ମାଲ- କୋଵାସ୍, ପୁରୁଷରତ୍ନମ୍ ସାଲ୍ଲାଲୀ. ଚାଣ୍ଡି, ସୋଲ, ଵାରସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶ, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ବଙ୍ଗ ଓ ସିଂହଳରେ ଜାତ ହୁଏ । ଏହାର ଗାଣ୍ଠିଗୁଡ଼ିକ ଝଙ୍କା ମେଲିଯାଏ ଓ ଫୁଲ ନାଲିଆ ଦିଶେ । ଏହି ଗଛର ପତ୍ର, ଡାଙ୍ଗ ଓ ଚେର ବାତଜ୍ୱର, ଗୋଦର, ମେହ ଆଦିର ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚରବଣ—ଗ୍ରା· (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—ଚର୍ବଣ; ଗ୍ରୋବାଚିବା— Charabana Chewing.

(ଚରବଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚରବସ୍ତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର=ପଙ୍କ+ବସ ଧାତୁ; ଯେଉଁ ଜମିରେ Charabast ପଙ୍କ ବସି ଯାଇଥାଏ)—ନଈବଢ଼ି ଦ୍ୱାରା ନଦୀଗର୍ଭରେ पंकवस्त पङ्କ पड़ि ଯେଉଁ କୃଷି ଉପଯୋଗୀ ଜମି ଜାତ ହୋଇ- चरबस्त ଥାଏ; ପଙ୍କଭୂମି—Silted land on the bed of a river fit for cultivation.

ଚରବି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଚର୍ବି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Charabi (etc) Charbi etc (See)

ଚରବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ଚରୁ+ଯ)—ହୋମରେ ଚରୁରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ Charabya ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)— Fit to be employed as an accompaniment to the ghee offered to fire.

ଚରମ—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅମ)—୧ । ଶେଷଭାଗ— Charama 1. Last or finishing stage.

୨ । ପଶ୍ଚିମ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The west.

୩ । ଶେଷ—3. Finish; end.

୪ । ପଛଆଡ଼—4. Back side.

ଚରେତ ନ ରହିବ ଚରମରେ, ଗାର ଶାଦୁଁ ଲି ମୁଖ-ପଦ୍ମରେ— ଉକ୍ତ. ବୈଦେଶ୍ୱରବିଳାସ ।

୫ । ପିଠି; ପୃଷ୍ଠ—5. Back.

ଚରମଭାଗ ମୋ ଭାବ, ଲଗି ନାହିଁ ଭ୍ରମେ ତର
ଚମକ ତ ନାହିଁ ମେର ଛଡ଼ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଘଚମ୍ପୂ-ଚ-ଗୀତ।

ସଂ. ବଣ—୧ । ଅନ୍ତିମ; ଶେଷ—

1. Last; final; ultimate; extreme.

୨ । ସବା ଶେଷରେ ବାହାରେ ଥିବା—

2. Outermost (M. W.)

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ରତମ—3 Lowest; least (M W.)

୪ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ—4. Western (M. W.)

୫ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ; ଯାହାଠାରୁ ଆଉ ବଡ଼ ନାହିଁ; ବୃହତ୍ତମ—

5. Highest; largest.

(ଯଥା— ଚରମ ସଂଖ୍ୟା ।)

୬ । ପଛଆଡ଼ର—6. Of the back side; posterior.

ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଚର୍ମ)—ଚର୍ମ—Skin.

ଚରମ ଆଦର୍ଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚରମ+ଆଦର୍ଶ; ସଂ. ରେ ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା Charama ādarśa ଚରମାଦର୍ଶ ପଦ ହେବ; ଓଡ଼ିଆରେ ୨ଟି ଶବ୍ଦ ପୃଥକ ରଖାଯାଇଅଛି)—ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଅନ୍ତିମ ଲକ୍ଷ୍ୟ—The beau-ideal; the ultimate model or aim of life; the highest aim of human existence.

ଚରମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଆପଣାର ପିଠିକୁ Charama karibā ବୁଲାଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଆପଣାର ମୁହଁକୁ ବୁଲାଇବା—To turn back; to turn one's face away from a person.

ଚରମରମ୍ୟଦେହା ଚରମ କଲୁ ଯହିଁ କାଳିକ ମୋ କରମ ଫାଙ୍କଲ ରେ— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚରମକାଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ; ଚରମ+କାଳ)— Charamakāla ୧ । ଅନ୍ତିମ ବା ଶେଷ ଅବସ୍ଥା—

1. Last stage; final stage,

୨ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—2. Old age.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

୩ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା; ମଲାବେଳ—3. Dying state; one's last moments; the hour of death.

ଚରମକୋଟି—ସଂ. ବି—ପରାକାଷ୍ଠା; ଶେଷସୀମା—
Charamakoṭi The highest pitch; the last point.

ଚରମକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ଚରମ+କ୍ରିୟା)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର
Charamakriyā ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା—Funeral ceremony (M.W)

ଚରମଗିରି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚରମ+ଗିରି)—ଅସ୍ତାଚଳ ପର୍ବତ—
Charamagiri The mythological mountain in the west beyond which the sun is said to set.

ଚରମଦଶା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚରମ+ଦଶା)—
Charamadaśā ୧ । ଚରମକାଳ (ଦେଖ)—
1. Charama kāla (See)
୨ । (ମନୁଷ୍ୟର ଦଶ ଦଶା ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷ ଦଶା) ମୃତ୍ୟୁ—
2. Death.

ଚରମଦେଶ—ଦେ. ବି.—୧ । ପଛଆଡ଼—1. Back side.
Charamadeśa ୨ । ପୃଷ୍ଠ; ପିଠି—2. Back.

ଚରମପତ୍ର—ସଂ ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) (କର୍ମଧାରୟ; ଚରମ+ପତ୍ର)—
Charamapatra ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପାଦନ କରିଥିବା ଦଲିଲ—A will; last will; testament
(ଚରମ ପତ୍ରିକା, ଚରମଲିପି, ଚରମଲେଖ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚରମପନ୍ଥା—ସଂ. ବି (ଚରମ+ପଥ; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ରାଜା ବା
Charamapanthā ଶାସକଙ୍କ ବହିଷ୍କୃତ କରି ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ଲାଭ କରିବାରୂପ ରାଜନୀତିକ ଉପାୟ—The way of the extrements in politics; extremist in politics.

ଚରମପନ୍ଥୀ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଚରମପନ୍ଥା+ଇନ୍, ୧ମା.୧ବ.)—
Charamapanthī ରାଜନୀତିରେ ଯେଉଁମାନେ ଚରମପନ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ ମାରପିଟ ଆଦି କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ସରକାରଙ୍କୁ ଧ୍ୱଂସ କରି ବା ତଡ଼ି ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିବାର ଉଦ୍ୟୋଗ କରନ୍ତି—
(ନରମପନ୍ଥୀ—ବିପରୀତ)
Extremists in politics; persons who want to destroy the present form of Government.

ଚରମଫଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରମ+ଫଳ)—ଶେଷ ଫଳ—
Charamaphala Last resutl; ultimate result.

ଚରମବୟଃ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରମ+ବୟସ୍)—
Charamabayaḥ ଅତି ବୁଢ଼ା; ଯେ ମରିବାକୁ ବସିଲାଣି—
Very old; being in the last stage of life (M. W).

ଚରମଭାଗ—ସଂ. ବି—ଶେଷ ଅଂଶ—
Charamabhāga Final or last position.

ଦେ. ବି—୧ । ପୃଷ୍ଠଆଡ଼; ପିଠିପଟ—1. Back side; the side towards ones back.
୨ । ପଛଆଡ଼—2. Hind part.
ଚରମଭାଗ ମୋ ଭଲ ଲାଗି ନାହିଁ ତୁମେ ଭଲ ଜମକ ତ ନାହିଁ
ମୋର ଛାତ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗତମ୍ପୂ ।

ଚରମଲିପି—ଦେ. ବି. (କର୍ମଧା ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରମ+ଲିପି)—
Charamalipi ଚରମପତ୍ର (ଦେଖ)
(ଚରମଲେଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) Charamapatra (See)

ଚରମଲେଖା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚରମଲେଖ)—ଚରମପତ୍ର (ଦେଖ)
Charamalekhā Charamapatra (See)

ଚରମସ୍ଥଳ—ଦେ. ବି—ପୃଷ୍ଠଭାଗ—The back.
Charamasthala ଚରମସ୍ଥଳ ସହଜେ ଅଗମ୍ୟ ।
ଉକ୍ତ. କୋଡ଼ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚରମାଚଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରମ+ଅଚଳ)—
Charamāchala ଅସ୍ତଗିରି, ଯେଉଁ ପୌରାଣିକ ପର୍ବତ ପଛରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯାଆନ୍ତି— The mythological or fabulous mountain to which the sun enters while setting in the west.

ଚରମାଦ୍ରି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; କିମ୍ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଚରମ+ଅଦ୍ରି)—
Charamādri ଚରମାଚଳ (ଦେଖ)
Charamāchala (See)

ଚରମାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚରମ+ଅବସ୍ଥା)—
Charamābasthā ଚରମକାଳ (ଦେଖ)
Charamakāla (See)

ଚରଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶର୍ଲ)—ଚରଡ଼ (ଦେଖ)
Charala Chararda (See).

ଚରଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶର୍ଲ)—ଚରଡ଼ (ଦେଖ)
Charalā Chararda (See).

ଚରସ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ମ)—ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛ ବା ଫୁଲ ବା କଢ଼ରୁ ବାହାରିବା ଅଠା; ମାଦକବିଶେଷ—An intoxicant slimygum collected from the flowers stems and buds of the Indian hemp plant (Ganjā).
Charas
चरस
चरस

[ଦ୍ର—ଚରସ୍ ଶବ୍ଦର ହିନ୍ଦୀ ବା ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ଏକ ଅର୍ଥ ଗୋରୁ ବା ମଇଁଷି ଚମଡ଼ାର ଥଳି । ପୂର୍ବେ ଚରସ୍ ମଧ୍ୟଆସିଆରୁ ଚମଡ଼ା ଥଳିରେ ପଶି ଭାରତକୁ ଆସୁଥିଲା । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏହାର ନାମ ଚରସ୍ ହେଲା । ଏହା ଗଞ୍ଜେଇଗଛର ଫୁଲ ଓ ଡେମ୍ଫ ଓ ମଞ୍ଜରୀରୁ ବାହାରେ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ମହଣ ଭଳି, ଉପରଟ ଚିକ୍କଣ ଓ ଅଠାଳିଆ । ଏହାକୁ ଲୋକେ ଗଞ୍ଜେଇ କଲି ବା ଧୂଆଁପତ୍ର ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ଧୂମ୍ରପାନ କରନ୍ତି । ଏହା ପିଇବାମାତ୍ରକେ ନିଶା ଧରେ ଓ ଆଖି ଲାଲ ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ନିଶା ଗଞ୍ଜେଇର ନିଶାଠାରୁ କିଛି ଉଗ୍ର; ଏହି ଅଠା ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ହିମାଳୟ, ନେପାଳ, କମାଉନ୍, କାଶ୍ମୀର, ଅଫଗାନିସ୍ଥାନ,

୧	ଇ	ଊ	ର୍‌, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ସ	ଙ୍କ	ଦ୍ୟୁ	ତ୍ତ୍ୱ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍ୱ	ଚଂ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ୍ର

ଭୁର୍କି ସ୍ଥାନର ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛରୁ ବେଶି ବାହାରେ ଓ ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଭାରତକୁ ଅଣାଯାଏ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହା ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଗଞ୍ଜେଇ ଗଛ ଉପରେ କୌଣସି ପଚିର ପର ବା ପତଳା ଚମଡ଼ା ଚଳାଇଲେ ପରରେ ବା ମେଡ଼ାରେ ଏ ଅଠା ଲାଗିଆସେ । ଏହା ଅଧିକ ବ୍ୟବହାର କଲେ ମସ୍ତିଷ୍କର ବିକୃତି ଘଟେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚରସିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚରସ. ଧୂମ୍ରପାନରେ ଅଭ୍ୟାସକ୍ତ—
Charasiā — Addicted to smoking Charas.
চরসী
चरसी
(ଚରସୀ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍‌ ଧାତୁ)—
Charā
চারা
चराई,चरवा
୧ । ପଶୁପକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ପଡ଼ିଆ ଆଦିରେ ବୁଲି ଖାଦ୍ୟ ଆଦି ଖାଇବା—1. Grazing; browsing of cattle and birds.
ଚରା ସାର ପକ୍ଷୀ ଆକାଶେ ଉଡ଼ । ମଧୁସୂଦନ. ସନ୍ଧ୍ୟା ।
୨ । ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଖାଇବା ଘାସ ଆଦି—
2. Grass; fodder.
୩ । ମାଛମାନେ ବନଶୀ ପକାଇବା ସ୍ଥାନକୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ଜଳାଶୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶରେ ବୁଣାଯିବା ଖାଦ୍ୟ; ଚରେଇ—3. Food for fishes strewn on a particular spot of a tank or river to attract fishes (so that a person may successfully angle there).
୪ । ଚରାଭୂଇଁ; ଗୋଚରଣ ସ୍ଥାନ; ତୃଣାଦିବହୁଳ ଗୋଚରଣୋପଯୋଗୀ ସ୍ଥାନ—4. Pasture.
୫ । (ସଂ. ଚର) ନଦୀର ଚର; ପଠା; ପଟୁ—
5. Sand bank; accretions; alluvial land.
ନୈଋତ୍ୟ ଚରାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଉହ୍ଲସ ସେ ବାତୁଡ଼ିବ ନାହିଁ ଅଭ '
ଜଗନ୍ନାଥ. ଯଯାତି ।
୬ । ଗବାଦି ପଶୁଙ୍କର ଗିଳିତ ବସ୍ତୁର ଉଦ୍ଗିରଣ; ପାଗୁଳି—
6. Rumination.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚରୁଥିବା—1. Grazing; browsing.
୨ । ଗୋରୁ ଚରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
2. Fit for pasture.
୩ । ଯେଉଁଠାରେ ଗୋରୁ ଚରନ୍ତି—
3. Used as a pasture
(ଯଥା— ଚରା ଭୂଇଁ ।)
୪ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମାଛ ଆଦି ଖାଦ୍ୟ ଖୋଜି ବୁଲନ୍ତି—
4. (land) Used by fish to find food.
(ଯଥା— ଚରାଭୂଇଁ ।)
୫ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ) ଯେ ଚରାଏ; ରଖୁଆଳ—
5. Tending cattle.
(ଯଥା—ଗାଈଚରା ଟୋକା ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖାଦ୍ୟ—1. Food.
୨ । ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ—
2. Maintenance; food and raiment.

ଚରାଇ—ଦେ. କ୍ରି— ଚରେଇ (ଦେଖ)
Charāi — Charei (See)

ଚରାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରାଦିରେ ଗୋରୁ ପୂରାଇ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରାଇବା; ଖଦା କରିବା—To cause or allow cattle to damage a crop by grazing.
Charāi debā
চরিয়েদেওয়া
चरादेना
(ଚରେଇ ଦେବା--ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍‌ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ—ଚାର ଧାତୁ)—
Charāibā
চরান
चराना; चरावाना
୧ । ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତି ପଶୁଙ୍କୁ ଚରିବାବେଳେ ଜଗିବା—
1. To watch or tend cattle while grazing.
(ଚରେଇବା— ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୃହ ହରିବରେ ଯେହ, ଚରାଉଥାନ୍ତି ବାଛୁରି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗିତନ୍ତ୍. ଚ-ଗୀତ ।
୨ । ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଚରିବାର ସୁବିଧା କରିବା—
2 To allow the cattle to graze.
୩ । ଅତଜାତ କରାଇବା; ଚଳାଇବା—
3. To look after; to take care; to attend to.
ଗଉଡ଼ ଗୋରୁ ଚରାଏ, ରଜା ମଣିଷ ଚରାନ୍ତି—ଢଗ ।
୪ । ଚରିବାର ଣିଜନ୍ତ—
4. The causative form of Charibā.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବଳି ଦିଆଯିବା ବୋଦାକୁ ବଳି ଦିଆଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ଖୁଆଇବା—
To feed a victin (goat or sheep) with the offerring of a Goddess before it is killed.
[ଦ୍ର—ଚରାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚରାଚର—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଚର+ଅଚର)—ସ୍ଥାବର ଓ ଜଙ୍ଗମ; ଚଳନ୍ତି ଓ ଅଚଳନ୍ତି (ବସ୍ତୁ)—Animate and inanimate; locomotive and stationary; moveable and immoveable (things).
Charāchara
ସଂ. ବି - ୧ । ଜଙ୍ଗମ ଜୀବ ଓ ସ୍ଥାବର ବସ୍ତୁସମନ୍ୱିତ ଜଗତ୍‌; ବିଶ୍ୱସଂସାର—1.The universe; the aggregate of all things animate and inanimate (moving and stationary) creation; the world.
ଚରାଚର ଗୁରୁ ଭଗବନ୍ତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗିତନ୍ତ୍. ଚ-ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

୨ । ବାୟୁ—2 Atmosphere or air.

ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟସମାଜ—The human society.

ଚରାଚରଗୁରୁ— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚରାଚର+ଗୁରୁ=କର୍ତ୍ତା)—
Charācharaguru ପରମେଶ୍ୱର; ବିଶ୍ୱଗୁରୁ—
The creator; the Lord of the creation.

ଚରାଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚରଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Charāṇi (etc) Charaṇi etc (See)

ଚରାବାତ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବାତ ବା ବାୟୁ ଶରୀରର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ
Charābāta ଚରି ବୁଲୁଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟଥା ଦେଇ ପରକ୍ଷଣରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ମାରେ — A wind which pangs or throbs or appears now in one part of the body now in another.

ଚରାବୁଲା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଚରାବୁଲା; ଖୁଲବୁଲ;
Charābulā ଚରିବା ଓ ବୁଲିବା ଆଦି କ୍ରିୟା—Roaming and grazing etc.
চলাফিরা
चलना घुमना

ଚରାଭୁଇଁ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚରଣ+ଭୂମି)—୧ । ଚରିବାର ଭୂମି;
Charābhūiṅ ଯେଉଁଠାକୁ କୌଣସି ପଶୁ ବା ପଶୁଦଳ ବା ମାଛ
चरागह; चरोखर ଚରିବାକୁ ଆସନ୍ତି—1. A place to which
(ଚରାଭୂମି—ଅନ୍ୟରୂପ) an animal or herd or fishes frequent for grazing or browsing or feeding; pasture-land.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବଦା ଯାତାୟତ କରିବାର ସ୍ଥାନ—2. (figurative) Resort; one's much frequented place.

ଚରାମୂଲ—ଦେ. ବି—ଗୋରୁ ବା ମେଣ୍ଢା ଚରାଇବା ସକାଶେ ଜଗୁଆଳ
Charāmūla ନେବା ବର୍ତ୍ତନ ବା ମୂଲ— Wages paid to
চরানের মজুরা the person who tends cattle and
चरवाहा sheep.

ଚରାମେଘ— ଦେ. ବି (ସଂ. ଚରର ଏକ ଅର୍ଥ ମେଘ ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Charāmegha ଯେଉଁ ମେଘ ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଚରି ବୁଲୁଥାଏ; ଗତିବିଶିଷ୍ଟ ମେଘ; ଚଳନଶୀଳ ମେଘ— Drifting cloud.

ଚରାୟ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି —ଚରାଇବା (ଦେଖ)
Charāyba Charāibā (See)

ଚରାଳି— ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚାରକ)—ଗୋରୁ ମେଣ୍ଢା ଚରାଉଥିବା
Charāli ଜଗୁଆଳ—A herdsman; a person who looks
রাখাল after grazing beasts.
चरवाहा; चरौवा

ଚରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । କାଶତୃଣବିଶେଷ —
Chariā 1. A kind of reed grass.

୨ । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ବଳିରୂପେ ଅର୍ପିତ ହୁଏ; ମେରିଆ—2. A man who is sacrificed as a victim in a cultivated land.

ଚରିତ—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ=ବିଚରଣ କରିବା+ଭାବ. ତ)—
Charita ୧ । ପୁରାଣାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟ ବା ଘଟଣା ବା ବୃତ୍ତାନ୍ତ—
1. Mythological event or topic; episode.
(ଯଥା— ମହାଭାରତର ପଞ୍ଚାଶୋଲଚରିତ ।)

୨ । ଐତିହାସିକ ଘଟଣା—2. Historical episode.

୩ । ଚରିତ୍ର—3. Character.

୪ । ଆଚରଣ—4. Conduct; behaviour.

ସବୁ ଅନ୍ୟାୟ ଚରିତ, ଶିକ୍ଷାକୁ ଗୁରୁ ଗୃହ ତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଜୋଗଚନ୍ଦ୍ର ସ. ଗୀତ ।

୫ । ବର୍ଣ୍ଣନ—5. Delineation.

୬ । ଅନୁଷ୍ଠାନ; ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ—
6. An institution; a fixed institute.

୭ । ପ୍ରଥା; ରୀତି—7. Usage; practice; custom; manners.

୮ । ଭ୍ରମଣ; ଚଳନ; ସଞ୍ଚାର; ଗତି—
8. Movement; walking; moving; motion.

୯ । କାର୍ଯ୍ୟ—9. Action; work; doings.

୧୦ । ବ୍ୟବହାର—10 Treatment.

୧୧ । ଚେଷ୍ଟା; ଉପାୟ—
11. Endeavour; steps taken.

୧୨ । ଜୀବନଚରିତ—12. Biography

୧୩ । କାର୍ଯ୍ୟବିଧି; କାର୍ଯ୍ୟଗତି—13. Proceedure.

୧୪ । ଢଙ୍ଗ; ଚାଲିଚଳନ —14. Ways; mode of life.

ମାର ରଖିଛ ଶରଣାଗି, ତାର ଚରିତ ଅଛୁ ଜାଣି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସଂ. ବିଣ. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)— ୧ । ଅନୁଷ୍ଠିତ—
1. Performed; initiated; conducted.

୨ । କୃତ—2. Done.

୩ । ସିଦ୍ଧ—3- Fulfilled; attained.

୪ । ସମ୍ପନ୍ନ—4. Finished.

୫ । ଫଳିତ—5. Resulting from.

୬ । ଭକ୍ଷିତ— 6. Eaten.

୭ । ଅର୍ଜିତ —7. Followed.

୮ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ—8. Practised.

୯ । ଚରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ—
9. Ascertained by a spy (M. W.)

ଦେ. ବି.—କଳାବିଦ୍ୟା—Art.

ସୁରତଚରିତେ ପଣ୍ଡିତା, କନ୍ଦର୍ପକେଳି କଳ୍ପଲତା ।
ରୂପଦ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୲	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଢ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଢ଼

ଚରିତପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଣ. (ପରନିପାତ; ପୂର୍ବ+ଚରିତ)—
Charitapūrba ପୂର୍ବେ କରାଯାଇଥିବା—
Performed formerly (M. W.)

ଚରିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Charitabya ୧ । ଯାହା କରାଯିବ—
1. To be performed or practised.
୨ । ଯାହା କରାଯିବା ଉଚିତ—
2. Fit or proper to be performed.

ଚରିତବ୍ରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରିତ=ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇ
Charitabrata ଅଛି ବ୍ରତ ଯାହା ଦ୍ୱାରା)—ଯେ ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନ
(ଚରିତବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଅଛି; କୃତବ୍ରତ—
One who has observed a religious vow.

ଚରିତାଖ୍ୟାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରିତ+ଆଖ୍ୟାନ)—
Charitākhyāna କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନଚରିତ ବର୍ଣ୍ଣନ—
Biography of a person; relating the life and doings of a man.

ଚରିତାଖ୍ୟାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରିତ+ଆଖ୍ୟାୟକ)—
Charitākhyāyaka ଚରିତର ଆଖ୍ୟାୟକ; ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ ଲେଖକ-
(ଚରିତାଖ୍ୟାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Biographer.

ଚରିତାବଳି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରିତ+ଆବଳୀ=ସମୂହ)—
Charitābali ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜୀବନଚରିତର ସଂଗ୍ରହ—
(ଚରିତାବଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A collection of biographies and lives.

ଚରିତାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚରିତ=ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଅଛି
Charitārtha ଅର୍ଥ=ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଯାହାର ବା ଯାହା-
(ଚରିତାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦ୍ୱାରା)—୧ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟ—1. Successful.
(ଚରିତାର୍ଥତା—ବି) ୨ । ସଫଳକାମ; ଯାହାର ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧ
(ଚରିତାର୍ଥିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଅଛି; ସିଦ୍ଧକାମ—
2. One who has attained his wishes one who has his aim fulfilled or accomplished.
୩ । ଚରିବାଧିତ; ଅପ୍ୟାୟିତ—3. Obliged.
୪ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—4. Pleased; satisfied.

ଚରିତାର୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚରିତାର୍ଥର ନାମ ଧାତୁ)—
Charitārtha kariba ୧ । ଅନ୍ୟର ବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧ କରି ତାକୁ
चरितार्थकरना ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ଖୁସୀ କରାଇବା—
चरितार्थकरना 1. To make one happy by fulfilling one's desire.
୨ । ଅନ୍ୟକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—
2. To satisfy a person.
୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନରେ ସହାୟ ହେବା—
3. To cause any one to attain his aim.

ଚରିତାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଚରିତାର୍ଥ+ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Charitārthi ଚରିତାର୍ଥ ବ. ସଫଳକାମ ହେବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—
Desirous of success (M. W.)

ଚରିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଇତ୍ର)—
Charitra ୧ । ଆଚରଣ; ଚାଲିଚଳନ; ବ୍ୟବହାର—
1. Conduct; behaviour.
୨ । ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି—2. Nature; disposition.
୩ । ଆଚାର; ରୀତି—2. Practice; custom; usage.
୪ । ଚେଷ୍ଟା; ଉପାୟ—4. Endeavour.
୫ । ସଦ୍ ବା ଅସଦ୍ ଗୁଣ; ନୈତିକ ଆଚରଣ—
5 Character; morality;
୬ । ଇତିହାସ, ନାଟକ, ପୁରାଣ, କାବ୍ୟାଦିରେ ନାୟକ ଆଦିଙ୍କର ଚରିତ୍ର ସ୍ୱଭାବ —6. The character of a personage as depicted in a book or history gathered from the book.
୭ । ଇତିହାସ—7. History; memoir.
୮ । ଐତିହାସିକ ବା ପୌରାଣିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନର ଘଟନା ବା ବିଷୟବର୍ଣ୍ଣନ, ପୌରାଣିକ ଉପାଖ୍ୟାନ—
8. Historical or mythological anecdote or narrative.

ମହାଜନ• ମଙ୍ଗଳ ଚରିତ୍ର ମୋତେ କହ । ପ୍ରାଚୀ• ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣଗୀତା ।

୯ । ରୀତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଆଇନ; ଧର୍ମ—
9. Law as based on custom or usage.
୧୦ । ବୌଦ୍ଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ଧର୍ମବିଶେଷ—
10 A Buddhistic religion or sect.
ଦେ. ବି.—ଚରିତ; ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ—Biography.

ରାମ• ଚରିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନ କଲେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ• ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚରିତ୍ରଚିତ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରିତ୍ର+ଚିତ୍ରଣ)—୧ । କୌଣସି
Charitra chitraṇa• ଐତିହାସିକ ବା ପୌରାଣିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ଉପରେ ଅଳ୍ପ ଚରିତ୍ରର ବିଶଦ ବର୍ଣ୍ଣନା—
1. Depicting the character of a historical or a mythological personage.
୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ରର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ—2. Depicting human nature; a study of human nature as depicted in a work of history; biography or fiction.

ଚରିତ୍ରଜୀବୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଚରିତ୍ର+ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Charitrajibi ୧ମା. ୧ବ.)—ଅତି ଚରିତ୍ରବାନ୍—
(ଚରିତ୍ରଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Of a very good character.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାକୁ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଟୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ୟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚରିତ୍ରବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚରିତ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍. ୧ମା. ୧ବ) Charitrabān ୧ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର; ସୁଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ—1. Of good (ଚରିତ୍ରବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) character; of an excellent moral character.

୨ । ଯେ ହୋମ ବା ବ୍ରତ କରି ସାରିଅଛି— 2. One who has already performed a sacrifice (M. W)

ଚରିତ୍ରହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଶସ୍ୟା ତତ୍; ଚରିତ୍ରଦ୍ୱାରା ହୀନ)— Charitrahina ଅସଚ୍ଚରିତ୍ର; ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର, ଭ୍ରଷ୍ଟଚରିତ୍ର; ଅନୈତିକ; (ଚରିତ୍ରହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଦ୍ଗୁଣଶୂନ୍ୟ; ଯାହାର ସଦ୍ଗୁଣ ନାହିଁ— Immoral; of bad character; devoid of moral stamina.

ଚରିତ୍ରା—ସଂ. ବି.—(ଭୂଲ. ବ. ଗ୍ରନ୍ଥରେ=ତେନ୍ତୁଳି)—ତେନ୍ତୁଳିଗଛ— Charitrā Tamarind tree.

ଚରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ.ଚର୍ ଧାତୁ)—୧ । ବିଚରଣ କରିବା;ଇତସ୍ତତଃ Charibā ବୁଲିବା—1. To wander; to rove; to run about.
ଚରା
चरना

ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ଯେସନ୍ତେ ରଙ୍କ ଚୋର, ବନମ ଚରେ ମହାବଳୀ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା; ସଞ୍ଚରିତ ହେବା—2. To circulate; to be diffused, to suffuse.

ପ୍ରାଣିଙ୍କ ଦେହେ ଚରୁ ଭୁଞ୍ଜି;
ଅନଳ ପ୍ରାପ୍ତ ଗୋପ୍ୟ ହୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ପଶୁ ଆଦି ଚରା ଭୂମିରେ ବୁଲି ଘାସ ଇତ୍ୟାଦି ଖାଇବା— 3. To graze; to browse.

ଛାଡ଼ି ହେବ ଯେବେ ନନ୍ଦ ଗଲ ମହୁଶାଳ ସିନ୍ଧୁ ଗୋଷ୍ଠବାସୀ,
ଚରିବାକୁ ବର୍ଷ୍ମ ଶୂନ୍ୟବେଶ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଡେ । ସଦାନନ୍ଦ. ମହାଯାନ ।

୪ । ମାଛଆଦି ପାଣିତଳ ଭୂଇଁରେ ଖାଦ୍ୟାନ୍ୱେଷଣରେ ବୁଲିବା- 4. To feed (said of fishes); to move in quest of food

୫ । ଖାଇବା—5. To eat.

ଅନେକ ଦୁଃଖେ ତପ କଲ, ଜଳ ପବନ ପତ୍ର ଚରି । ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଚରିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ବୁଲିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ହୁଏ ।]

୬ । (ପୋକ, ଉଇ, ସମ୍ବାଳୁଆ) କୌଣସି ଗଛର ପତ୍ର ବା କାଠ ବା ଲୁଗା ବା ବହିକୁ ଅନୁଗମଣ କରି ନଷ୍ଟ କରିବା—6. To damage a cloth or book or wood or leaves of a tree (said of worms, white ants and caber pillars.)

(ଯଥା—ପେଡ଼ିକପାଟ ପୋଥି ଉଇ ଚରିଲେ ।)

୭ । (ମେଘ) ପର୍ବତ ଦେହକୁ ଆବରଣ କରିବା; ଘୋଟିବା— 7. (cloud) To envelop the body of a mountain.

(ଯଥା—ମେଘ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଚରୁଛି ।)

[ଦ୍ର—ଇତର ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ମେଘ ପର୍ବତରେ ଚରିଲା ବେଳେ ପର୍ବତ ଉପରେ ମେଘରୁ ଯେଉଁ ଜଳ ବହେ ତାହା ଅଭ୍ରର ସ୍ତରରୂପେ ପର୍ବତରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଅଭ୍ରର ଅନ୍ୟ ଦେ. ନାମ. ମେଘନାଳ ।]

ଚରିବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—ଚରିବା (ଦେଖ) Charibuliba Charibā (See)

ଚରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସି ରୋଗ ଔଷଧ ବା ବିଷର କ୍ରିୟା) Charijibā ଦେହଯାକ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—1. (any disease चरेयाओया or medicine or poison) To pervade or to चरयाना to be diffused through the whole system.

ବିଷ ଗରଳ ଦେହେ ଯାଉଛି ଚରି । ମଧୁସୂଦନ, ଭକ୍ତିଭାଗବତ ।

୨ । (ଗୋରୁ ଆଦି) କୌଣସି କ୍ଷେତର ଫସଲକୁ ଖାଇ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବା ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ କରିବା— 2 (cattle) To completely or excessively damage the crop of a field.

(ଯଥା—ମୋ ବାଇଗଣବାଡ଼ିରେ ଗୋରୁ ଚରି ଗଲେ ।)

୩ । (ଗୋରୁମାନେ) ଚରିବା ନିମନ୍ତେ ଘରୁ ବା ଗୁହାଳରୁ ଚିହ୍ନ ବାହାରିକୁ ବାହାରିବା—3 To go out for grazing.

(ଯଥା—ଆମ ଗାଈ ବଳଦ ସକାଳୁ ଚରିଯାଇଛନ୍ତି, ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବେ ।)

[ଦ୍ର—ଏ ବର୍ଷ ଏତେ ବେଶି ଆମ୍ଭ ଫସଲ ହୋଇଥିଲା ଯେ ଆମ୍ଭଯାକ ଗୋରୁ ଚରିଗଲେ । ତା ପିଠିରେ ମାଡ଼ରେ ଗୋରୁ ଚରିଗଲେ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ 'ଗୋରୁ ଚରିଯିବା' ପ୍ରୟୋଗ ଆମ୍ଭର ବା ମାଡ଼ର ଅତ୍ୟନ୍ତାଧିକ୍ୟ ଭାବ ବୁଝାଏ ।]

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୋରୁ ଘାସ ଚରିଯିବା ଭଳି ଅଳ୍ପ ଧ୍ୱଂସ କରିବା—4. To feed extensively.

୫ । ଚରିବା ୬ । (ଦେଖ)— 5 Charibā 6. (See)

ଚରିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ଚର୍ ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥେ. ଇଷ୍ଣୁ; ଭୂଲ. ସହିଷ୍ଣୁ, Charishnu ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ, ଭ୍ରାଜିଷ୍ଣୁ)—ଚଳନଶୀଳ; ଗତିଶୀଳ; ଜଙ୍ଗମ- 1. Moving about; moveable.

୨ (ନାମ)—କୀର୍ତ୍ତିମାନ୍ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର— Name of the son of the king Kirtiman.

ଚରୀ—ସଂ. ବି (ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ. ଯେ ବିଚରଣ Charī କରେ)—ପ୍ରାଣୀ—An animal (M. W.).

ଚରୁ—ସଂ. ବି (ଚର୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କର୍ମ. ଉ; ଯାହା ଦେବତାମାନେ Charu ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି)—୧ । ହୋମାଗ୍ନିରେ ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘୃତ ଦିଆ ହେବାବେଳେ ତାହିଁ ସଙ୍ଗେ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ତ

ଅଗ୍ନିରେ ଅର୍ପିତ ହେବା ପାୟସାନ୍ନ ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ହୋମାଗ୍ନିରେ ଦଆଯିବାପାଇଁ ଦୁଗ୍ଧ, ଜଳ ଓ ଚାଉଳ ଏକତ୍ର ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଅନ୍ନ—1. Boiled sweetened rice or sweetmeat put into the 'Homa'-fire along with the ghee-offering.

୨ । ଚରୁସ୍ଥାଳୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Charusthā̲l̲ī (See).

୩ । ପେଜୁଆ ଭାତ; ଯେଉଁ ଭାତରୁ ପେଜ ଗଲା ହୋଇ ନାହିଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Boiled rice from which water has not been poured off.

୪ । ପଶୁଚାରଣଭୂମି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Pasture-land; pasturage.

୫ । ପଶୁଚାରଣ ପାଇଁ ପଶୁସ୍ୱାମୀ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେବା ଖଜଣା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Grazing tax.

୬ । ଯଜ୍ଞ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Vedic sacrifice.

୭ । ବାଦଲ; ମେଘ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Cloud.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ଚଡ଼ୁ (ଦେଖ)
1. Cha̲r̲d̲u (See)

୨ । ଚରିଆ (ଦେଖ)
2. Chariā (See).

ଚରୁକାଠି—ଗ୍ରା. ବ—ଚଡ଼ୁକାଠି (ଦେଖ)
Charukāṭhi   Cha̲r̲d̲ukāṭhi (See).

ଚରୁସମିଧ—ସଂ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଚରୁ ଓ ସମିଧ)—ହୋମାଗ୍ନିରେ ଘୃତ
Charusamidha   ସହିତ ଅର୍ପିତ ହେବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଓ କାଠ—Sweetmeat and fuel given into a sacrificial fire along with the offerings of ghee.

ଚରୁସ୍ଥାଳୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚରୁ + ସ୍ଥାଳୀ = ପାକପାତ୍ର ବା ହାଣ୍ଡି)—
Charusthā̲l̲ī   ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଚରୁଅନ୍ନ ରନ୍ଧାଯାଏ—The earthen pot in which 'charu' is cooked.

ଚରୁହା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ତୁଳନାକର ହି. ଚରବାହା)—
Charuhā   ଗୋରୁ ଚରିବା ସମୟରେ ଜଗିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଗୋଚାରଣରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେ ଗାଈ ଜଗେ; ଗାଈଆଳ; ଚରାଳି—A person who looks after cattle while grazing; a cowherd.

ଚରୁହୋମ—ସଂ. ବ — ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହୋମାଗ୍ନିରେ
Charuhoma   ଦଆଯିବା ମାଂସ; ମାଂସବଳି (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—Oblation of meat offering into the sacrificial fire (as laid down for certain occasions).

ଚରେଇ—ଦେ. ବ—୧ । ଚରାଇବା କର୍ମ—
Charei   1. Tending of cattle.
চারা   ୨ । ଗୋରୁ ଆଦି ଚରିବାପାଇଁ ତୃଣପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମି—
चारा   2. Rich pasturage.

୩ । ବନଶୀ ପକାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଜଳାଶୟରେ ବିଞ୍ଚାଯିବା କୁଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ବା ମଇଦାର ଛୋଟ ଗୁଳା ବା ମାଛମାନଙ୍କ ଲୋଭନୀୟ ପଦାର୍ଥ, ଯାହା ପାଣିରେ ବିଞ୍ଚାଯାଏ—3. Bits of food strewn in the water to attract fishes to a place where a person intends to angle.

[ଦ୍ର—ମାଛମାନେ ଏହାର ଗନ୍ଧରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଜମା ହୁଅନ୍ତି ଓ ପରେ ବନଶୀଆ ଥୋପ ଦେଇ ସେଠାରେ ବନ୍ସି ପକାଏ । ସୋରିଷ ପିଡ଼ିଆ ଭଜା, ମେଥି ଭଜା, ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠି, ପଦ୍ମପତ୍ର, କାଙ୍ଗିମଞ୍ଜି, ଘୋଡ଼ାବଚ, ଲୋବାନକୁ ଚୂନ ଅଟା ବା ମାଟି ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ବାଟି ଗୁଳା ବାନ୍ଧି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]

ଚରେଇଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପକ୍ଷୀବସା—
Chareigharā   Bird's nest.

ଚରେନ୍‌ଗୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗୋଚରଭୂମି—
Charengu̲r̲d̲ā   Grazing ground.

ଚର୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଗିର୍ଜା; ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟାନମାନଙ୍କ ଭଜନାଳୟ—
Charch   Church.
চর্চ
चर्च

ଚର୍ଚ୍‌ବେଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଉପାସକମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବା ପାଇଁ
Charchbel   ଗିର୍ଜାରେ ବାଜିବା ଘଣ୍ଟା—Church-bell.
চর্চবেল
चर्चबेल

ଚର୍ଚ୍ଚ—ସଂ. ବ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—ବିଚାର; ବିବେଚନା—
Charcha   Consideration; delebration (M. W.)
(ଚର୍ଚ୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ଚ୍ଚର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Charchar etc   ଚରଚର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Charchar etc. (See)

ଚର୍ଚ୍ଚରା—ଦେ. ବି—ଚରଚରା (ଦେଖ)—
Charcharā   Charcharā (See)

ଚର୍ଚ୍ଚରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚରଚରାଇବା (ଦେଖ)—
Charchrāibā   Charcharāibā (See)

ଚର୍ଚ୍ଚା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + ଭାବ ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Charchā   ୧ । ଆନ୍ଦୋଳନ—1 Agitation.
(ଚର୍ଚ୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ)   ୨ । ଆଲୋଚନା—2. Discussion; dealing with a subject.

୩ । ବିଚାର; ବିବେଚନା—
3. Consideration; deliberation.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ରୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଅନୁଶୀଳନ—4. Study of a theme.
୫ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବୃତ୍ତି—5. Recitation; repetition.
୬ । ଜପ; ଚିନ୍ତା; ଅନୁଧ୍ୟାନ—6. Constant pondering over a matter; reflecting upon.
୭ । ଲେପନ; ବୋଳିବା—
7. Besmearing; anionting; laying on.
୮ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—8. Investigation; enquiry.
୯ । ଭ୍ରମଣ—9. Walking; travelling.
୧୦ । ପରୀକ୍ଷା—10. Testing; examination.
୧୧ । ଯତ୍ନ—11. Care; attention.
୧୨ । ବର୍ଣ୍ଣନ; ବଖାଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. Description.
୧୩ । ବେଦପାଠ ସମୟରେ 'ଇତି' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ କୌଣସି ଶବ୍ଦର ପୁନରୁଚ୍ଚାରଣ—13. Repetition of a word in reciting the Vedas, specially while adding 'iti' (M.W.)
୧୪ । କୌଣସି ବିଷୟରେ କଥୋପକଥନ—
14. Talking about; conversation (M. W.)
୧୫ । ପାଳି କରି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ପଦ୍ୟର ଆବୃତ୍ତି—
15. Alternate recitation of a poem by two persons (Wilson).
୧୬ । ତଦନ୍ତ; ଅନୁସନ୍ଧାନ—16. Inquiry (Wilson).
୧୭ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ; ଜନଶ୍ରୁତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Rumour.
୧୮ । ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Goddess Durgā.
୧୯ । ଗାୟତ୍ରୀରୂପା ମହାଦେବୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. Gāyatrī personified.
ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ଯ୍ୟା)—ସମ୍ଭାବନା ସହିତ ଗୃହାଗତ ଅତିଥି ବା ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସେବା ବା ସତ୍କାର; ଅତିଥେୟତା—
Serving or treating of a guest; a treat; hospitality.

ବନ୍ଧୀଷଣ ସ୍ଵାମୀମାନଙ୍କୁ ଯେନ ମୂନ ଋଷିଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ରହିଲେ—
ଜଳକଣ୍ଠ୍ ପିଣ୍ଡଳରାମାୟଣ ।

ଚର୍ଚ୍ଚାଇତ—ଦେ. ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)—
Charchāita Charachāita (See)

ଚର୍ଚ୍ଚାକରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଲୋଚନା କରିବା—
Charchākaribā 1. To discuss a matter.
চর্চাকরা ୨ । ଅନୁଶୀଳନ କରିବା—2. To study a subject or theme.
चर्चाकरना
୩ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାପୂର୍ବକ ଅତିଥି ବା ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ-ପାନାଦି ଦ୍ୱାରା ସେବା କରିବା—3. To serve a guest.

ଚର୍ଚ୍ଚା ବେହେରା—ଦେ. ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)—
Charchā beherā Charachāita (See)

ଚର୍ଚ୍ଚିଆ—ଦେ. ବି—ଚରଚାଇତ (ଦେଖ)—
Charchiā Charachāita (See)

ଚର୍ଚ୍ଚିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Charchikā ୧ । ଅଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନାଦି ଲେପନ—1. Smearing the body with scented pastes.
(ଚର୍ଚ୍ଚିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଚର୍ଚ୍ଚା; ଆଲୋଚନା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Discussion.
୩ । ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Goddess Durga (M. W.)
୪ । ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of bean.
ଦେ. ବି.—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କି ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରାମ—
1. The big village of Banki in Cuttack District.
୨ । ବାଙ୍କିରେ ପୂଜିତା ଦୁର୍ଗାମୂର୍ତ୍ତି; ଗ୍ରାମଦେବୀ—
2. Name of the goddess in Banki.
[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ଅଷ୍ଟ ଚଣ୍ଡିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଏକତମ, ଏହାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଓ ମହାନଦୀ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଜିକ ଅଛି ତ ଚର୍ଚ୍ଚିକା ଦେବୀ ବାଙ୍କି ଈଶ୍ୱରୀ । ରାଧାନାଥ· ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଚର୍ଚ୍ଚିତ—ସଂ. ବିଣ.(ଚର୍ଚ୍ଚ + କର୍ମ. ତ; ଚର୍ଚ୍ଚା + ସଞ୍ଜାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ପୂଜିତ;
Charchita ସେବିତ—1. Served; worshipped.
(ଚର୍ଚ୍ଚିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରଲିପ୍ତ—2. Besmered; anointed.
୩ । ଆଲୋଚିତ—3. Considered.
୪ । ଆନ୍ଦୋଳିତ—4. Discussed; treated.
୫ । ଅନୁଧ୍ୟାତ; ଚିନ୍ତିତ—5. Pondered over.

ଚର୍ଚ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚରଚା କରିବା (ଦେଖ)
Charchibā Charachā karibā (See)

ବଟିନେ ଉରହାକର ସବଳେ ପ୍ରବେଶ କାର
ତପୋବଳେ ସମସ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚିଲେ । ଉପେ· ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚର୍ଚ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଚଡ଼ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Charchch (root) To produce a crackling sound.
୨ । ଆଲୋଚନା କରିବା—2. To discuss; to deal with a subject; to study a subject.
୩ । କହିବା—3. To speak; to talk.
୪ । ସୁନ୍ଦର ହେବା—
4. To look beautiful or lovely.
୫ । ବୋଳିବା; ଲେପିବା—5. To smear over; to anoint.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଚ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଜ	ନ

୬ । ଗାଳିଦେବା—
6. To abuse; to censure (M. W.)

୭ । ତର୍ଜନା କରିବା; ଧମକାଇବା; ଚିହିବା—
7. To menace (M. W.)

୮ । ବେଦ ପାଠ ସମୟରେ 'ଇତି' ଶବ୍ଦ ଲଗାଇ କୌଣସି ଶବ୍ଦକୁ ପୁନର୍ବାର ବୋଲିବା—8. To repeat a word in reciting the Vedas spesially while adding 'iti' (M. W.)

ଚର୍ଚ୍ଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Charchchaka ୧ । ଆଲୋଚନାକାରୀ—1. Discussing.
(ଚର୍ଚ୍ଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଲେପନକାରୀ—2. Besmearing.
(ଚର୍ଚ୍ଚକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । ବେଦ ପାଠ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର ପୁନରାବୃତ୍ତି—1. Repetition of a word in reciting the Bedas (M. W.)
୨ । ବେଦଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A person versed in the Bedas

ଚର୍ଚ୍ଚନ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Charchchana ୧ । ଆଲୋଚନ—1. Discussion.
(ଚର୍ଚ୍ଚିତ—ବିଣ) ୨ । ଲେପନ—2. Besmearing; anointing.
(ଚର୍ଚ୍ଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ଚ୍ଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଚର)—
Charchchara ଗମନଶୀଳ - Moving.
ଚର୍ଚ୍ଚରି } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଚର୍ଚ୍ଚରୀ }
(ଚର୍ଚ୍ଚର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ଚ୍ଚରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ=ଚର୍ଚ୍ଚର ଶବ୍ଦ କରିବା+ Charchcharikā ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଆନଦ୍ଧ
(ଚର୍ଚ୍ଚରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ତାସା—1. A kind of drum producing a crackling sound.
୨ । ବହୁ ବାଦ୍ୟସମନ୍ୱିତ ଧ୍ୱନି—
2. Musical symptony.
୩ । ଗାନବିଶେଷ; ପୁନଃ ପୁନଃ ଉଚ୍ଚାରିତ ଗାନ—
3. A kind of swiftly sung song; an alternately recited song.
୪ । ବସନ୍ତୋତ୍ସବ; ଋତୁର ଉତ୍ସବ; ହୋରି ଉତ୍ସବ—
4. Name of a religious ceremony performed in spring time.
[ଦ୍ର—ଦୋଳ ସମୟରେ ପିଚକାରି ମାରିବା, ଅବିର ପକାଇବା ଆଦି ହୁଏ ଓ ହୋରି ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ ।]
୫ । ହୋରି ସମୟରେ ବୋଲା ଯିବା ଗୀତ—
5. A kind of song sung during the Holi festival.
୬ । କରତଳ ଧ୍ୱନି; ତାଳି ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
6. Sound of clapping.
୭ । ନାଟକ ଅଭିନୟ ବେଳେ ଏକ ଅଭିନୟର ସମାପ୍ତି ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଭିନୟ ଆରମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ ବୋଲାଯିବା ଗାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. A song sung during intervals of acting.
[ଦ୍ର—କାଳିଦାସଙ୍କ ବିକ୍ରମୋର୍ବଶୀ ନାଟକରେ ଅନେକ ଚର୍ଚ୍ଚରିକା ଅଛି ।]

ଚର୍ଚ୍ଚରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Charchchari ୧ । ଚର୍ଚ୍ଚରିକା (ଦେଖ)
(ଚର୍ଚ୍ଚରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Charchcharikā (See).
ଧା ଉପରେ ପୁଣି ଦୋଳ ଚର୍ଚ୍ଚରୀ—ରାଧାନାଥ ପାର୍ବଣୀ ।
୨ । ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Amusement
୩ । ନାଚରଙ୍ଗ; ନାଚତାମସା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Songs and music.

ଚର୍ଚ୍ଚରୀକ—ସଂ. ବି—୧ । ମହାକାଳ ଭୈରବ; ଶିବଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ
Charcharika (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. One of the attendants of Śiba.
୨ । ଶାଗ; ଶାକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 Pot-herb.
୩ । କେଶବିନ୍ୟାସ; ମୁଣ୍ଡ ବାଳ ସାଉଁଳିବା କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Act of dressing up of the hair.

ଚର୍ଚ୍ଚରୀବିହାର—ସଂ. ବି—ଦୋଳଯାତ୍ରା ସମୟର ଫଗୁଖେଳ—
Charchcharibihāra The sports in the red powder during the Dolajātrā festival.

ଚର୍ଚ୍ଚସ୍—ସଂ. ବି—କୁବେରଙ୍କ ନବ ନିଧି ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Charchchas One of the nine treasures possessed
(ଚଚସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) by God Kubera (M. W.).

ଚର୍ଡାଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର). ବି—ଚଡ଼ୁକାଠି (ଦେଖ)
Chardāng Chardukāṭhi (See).

ଚର୍ପ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା—
Charpa (root) 1. To extend.
୨ । ଚଟକା ହେବା—2. To lie flat.

ଚର୍ପଟ—ସଂ. ବି (ଚର୍ପ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ)—୧ । ଚାପୁଡ଼ା; ଚପେଟ;
Charpaṭa ଥାପଡ଼ା; ଚଟକଣା; କରତଳ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
ଓ. ଚାପଡ଼ା, ଚାପୁଡ଼ା 1. A slap (by the palm of the hand)-
चापड़
चपत ୨ । କରତାଳି—2, Clapping.
୩ । ବିସ୍ତାର—3. Extention; extent; span.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ପ୍ରସାରିତ କରତଳ—
4. The open palm of the hand (M. W.)

ସଂ. ବିଣ—୧ । ବିପୁଳ; ଅଧିକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Great, excessive.

୨ । ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚଟକା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା—
2. Lying flat to the head (M. W.).

ଚର୍ପଟା—ସଂ. ବି. (ଚର୍ପଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଚାପୁଡ଼ାଧ୍ୱନି—
Charpaṭā 1. Sound produced by slapping.
୨ । ତାଳି ଶବ୍ଦ—2. Clapping sound.
୩ । ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ; ଷଠୀଓଷା; ଷଷ୍ଠୀଦେବୀ ପୂଜା—
3. A ceremony observed on the 6th day of the bright fortnight of Bhādrab on which Shashṭhidebī is worshipped and children are patted with a bunch of small branches by elderly women.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ବୟୋଧିକା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଡାଳର ଗୋଛାକୁ କୌତୁକରେ ଚାପୁଡ଼ାନ୍ତି (ଅଘାତ କରନ୍ତି) ।]

ଚର୍ପଟିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ପଟ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Charpaṭikā ୧ । କରତଳଦ୍ୱାରା ମଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା
ଚାପାତୀ ପିଷ୍ଟକ; ବାଙ୍କୁଡ଼ାକର ପିଠା; ହାତବେଲା ରୁଟି; ପର୍ପଟୀ;
चपाटी ପାପୁଡ଼ି—1. A thin piece of bread or cake (pressed thin by the palm).
୨ । ବିସ୍କୁଟ—2. Biscuit.

ଚର୍ପଟୀ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ପଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚର୍ପଟା (ଦେଖ)
Charpaṭī 1. Charpaṭā (See)
୨ । ଚର୍ପଟିକା (ଦେଖ)
2. Charpaṭikā (See)

ଚର୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚର୍ବିବା (ଦେଖ)
Charbā Charbā (See)

ବିଣ. (ପୁଂ)—୧ । କାମୁଡ଼ା (ପଶୁଅର୍ଥ)—
1. Biting; given to biting; currish.
(ଚର୍ବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହିଂସ୍ର (ଜନ୍ତୁ)—
2. Ferocious (animal); malignant.

ଚର୍ବି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ମେଦ; ବସା—
Charbi 1. Animal fat.
चर्बी ୨ । ମୃତ ଜୀବର ବସା ତରଳାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଦ୍ରବ୍ୟ—
चरबी 2. Lard; grease.
[ଦ୍ର—ଏହା ସଫେଦ ବା ଇଷତ୍ ହଳଦିଆ ତୈଳାକ୍ତ ଗାଢ଼ ଦ୍ରବ; ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଓ ଗଛ ଘଡରେ ଓ କେତେକ ଫଳରେ ଥାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା ଶରୀରସ୍ଥ ସପ୍ତଧାତୁରୁ ଏକ; ଏହା ପାଣିରେ ଗୋଳହୁଏ ନାହିଁ; ଏଥିରେ ମଲମ, ସାବୁନ ମହଣ ତିଆରି ହୁଏ । ଏହା ଇଞ୍ଜିନର ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କରେ ଦିଆଯାଏ ଓ ତେଲ ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚର୍ବିଚକ୍ତି—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ିର ଚକ ଓ ଅକ୍ଷ ଘର୍ଷଣ ସ୍ଥାନରେ
Charbichakti ସାମୟିକ ଦିଆଯିବା ଗୋଲାକାର ଚର୍ମଖଣ୍ଡ ଓ ଚର୍ବୀ—
Lard and circular piece of leather given on the wheel and axle of a cirrage-wheel to grease (prevent wearing due to friction of) the wheel.

ଚର୍ବିବତି—ଦେ. ବି—ଚର୍ବିରେ ତିଆରି ବତି; ମହମବତି—
Charbibati Candle made of animal fat; tallow candle.

ଚର୍ବି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମେଦବୃଦ୍ଧି ହେବା—
Charbi hebā 1. Increase of fat in the body.
୨ । ମୋଟା ହେବା—2. Fattening.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗର୍ବୀ ହେବା—3. (figurative) To become elated with pride.

ଚର୍ବ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଚୋବାଇବା—To munch; to chew.
Charbba (root)
(ଚର୍ବି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ବଣ—ସଂ. ବି (ଚର୍ବ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚୋବାଇବା; ଦନ୍ତ-
Charbbaṇa ଦ୍ୱାରା ପେଷଣ କ୍ରିୟା—1 Chewing; mun-
(ଚର୍ବଣ-ଅନ୍ୟରୂପ) ching; mesticating.
(ଚର୍ବିତ—ବିଣ) ୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଚୋବାଯାଇପାରେ—
2. A thing which can be chewd.
୩ । ଚବେଣା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
3. Chabeṇā (See)

ଚର୍ବଣା—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଚୋବାଇ କରି ଖାଏ—
Charbbaṇā Chewing; masticating.
(ଚର୍ବଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସପନ ଜନମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଚର୍ବଣା ଚର୍ବଣା—ଭଗ ।

ଚର୍ବଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ବ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Charbbaṇiya ଚୋବାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be chewed; masticable.
(ଚର୍ବଣୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ବିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ବ ଧାତୁ କର୍ମ + ତ)—
Charbbita ୧ । ସ୍ୱାଦିତ—1. Tasted.
(ଚର୍ବିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯାହାକୁ ଚୋବା ଯାଏ—
2. Chewed; masticated.
୩ । ଚୋବାଇ କରି ଖିଆଯିବା—
3. Eaten after mastication

ସଂ. ବି—୧ । ପାନପିକ; ଛେପ; ଥୁପ—1. Spittle.
୨ । ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କ ପାଗୁଳ—2. Cud.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଡଅ	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ଲ୍	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ବ

୩ । ଚର୍ବ୍ବଣ—3. Chewing; mastication.

ଚର୍ବ୍ବିତଚର୍ବ୍ବଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ବ୍ବିତ+ଚର୍ବ୍ବଣ)—
Charbbitacharbbaṇa ୧ । ପାଗୁଳ—1. Chewing of the cud.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଥିତ ବସ୍ତୁର ପୁନଃ କଥନ — 2. (figurative) Repetition of a thing already said.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃତ କାର୍ଯ୍ୟର ପୁନଃକରଣ—3. (fig.) Redoing of a work once done.

ଚର୍ବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ବ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଚୋବାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ;
Charbbya ଚର୍ବ୍ବଣୀୟ—Masticable.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ କେହି କେହି ଭୁଲକ୍ରମେ 'ଚବ୍ୟ' ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଲେଖନ୍ତି ।]

ଚର୍ବ୍ୟ ଚୂଷ୍ୟ ଲେହ୍ୟ ପେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ୍ୟରୂପେ
Charbbya chūshya lehya peya ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର)—
ସବୁପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ; ଯାହା ଚୋବାଇ କରି, ଯାହା ଚୋଷିକରି, ଯାହା ଚାଟିକରି ଓ ଯାହା ପିଇକରି ଖିଆଯାଏ—Food of every kind; sundry eatables (consisting of articles taken by chewing, by sucking, by licking and by drinking).

[ଦ୍ର—କେହି କେହି ଲେଖକ ଚର୍ବ୍ୟ, ଚୂଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ ସ୍ଥଳରେ ଅଶୁଦ୍ଧରୂପେ ଚବ୍ୟ, ଚୋଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଚର୍ମ—ସଂ. କ୍ଳୀ. (ଚର୍ ଧାତୁ+କରଣ ମନ୍, ୧ମା. ୧ବ. ଯାହାଦ୍ୱାରା ବୋଧ
Charma କା ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଏ)—୧ । ଚମଡ଼ା; ତ୍ୱକ୍; ଚମ—
(ଚର୍ମ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Skin.

୨ । ଜୀବ ଦେହର ଖୋଳ—2. Hide.

୩ । ଗଛର ଛେଲି; ବକଳ—3. Bark.

୪ । ଢାଲ—4. Shield.

୫ । ବର୍ମ—5. Armour.

୬ । ମସଲାଦ୍ୱାରା କଷା ହୋଇ ପାଲିସ ଓ ସ୍ଥାୟୀ କରାଯାଇଥିବା ଚମଡ଼ା—6. Leather.

ଦେ. ବି—ଚରମ (ଦେଖ) Charama (See)

କର୍ମ କର କର୍ମକାଣ୍ଡ କର ଚର୍ମ ତୋହର ଅଧମ ନଥେ ।

ଗୋ. କୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଚର୍ମକ—ସଂ. ବି.—ଚର୍ମକାର (ଦେଖ) (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)
Charmaka Charmakāra (See)

ଦେ. ବିଣ.—ଚମରେ ତିଆରି (ବାଜଣା)—
Made of leather or hide.

ଚର୍ମକଚନ୍ତ-ବାଦ୍ୟ ସେତେ, ସକଳ ବଶୀଭୂତ ଗତେ ।

ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ

ଚର୍ମକରୀ—ସଂ ବି.—୧ । ଏକ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—
Charmakarī 1. A kind of scent.
(ଚର୍ମ୍ମକରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମାଂସରୋହିଣୀ ଲତା (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a creeper.

ଚର୍ମକଷା—ସଂ, ବି—ଛେଳିପାଗୁଳିଆ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Charmakashā Chhelipāguliā (See)

ଚର୍ମକଶା
ଚର୍ମ୍ମକଷା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚର୍ମକାର—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+କୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମୋଚୀ—
Charmakāra 1. Shoe-maker; tanner; cobbler.

ଚର୍ମକୃତ
ଚର୍ମ୍ମକାର } ଅନ୍ୟରୂପ

(ଚର୍ମକାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଜାତ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହିନ୍ଦୁଜାତିବିଶେଷ; ଶୀବର ସ୍ୱାମୀ ଔରସରେ ଚଣ୍ଡାଳୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ— 2. A low untouchable caste amongst Hindus.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ 'ଚମାର' ଶବ୍ଦ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ 'ଚମାର'ମାନେ 'ଚମ' କାମ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଚମାରମାନେ ତାଳଗଛ କାଟନ୍ତି, ତାଳପତ୍ରର ଜିନିଷ କରନ୍ତି ଓ ତାଳପତ୍ରର ଛାତି ତିଆରି କରନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ 'ମୋଚୀ' ଜାତି 'ଚମ' କାମ କରନ୍ତି ଓ ଏମାନେ ଚମାରଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ପୂର୍ବେ ଚମାରମାନେ ଚମଡ଼ା କାମ କରୁଥିଲେ । ପରେ ମୋଚି ଓ ଚମାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜାତି ହେଲେ ।]

ଚର୍ମକୀଲ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ମ+କୀଲ)—୧ । ଆଞ୍ଚିଲ—
Charmakīla 1. A wart or mole on the body.
(ଚର୍ମ୍ମକୀଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅର୍ଶରୋଗ—
2. Piles (a disease).

୩ । ବାଘୀରୋଗ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Bubo.

ଚର୍ମଘଟିକା—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ଘଟ୍ ଧାତୁ=ବେଧ କରିବା+କ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Charmaghaṭikā ଆ)—ଜୋକ—Leech.
(ଚର୍ମ୍ମଘଟ୍ଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ମଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି—ଜୀବର ସାଧାରଣ ଚକ୍ଷୁ (ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁର ବିପରୀତ)—
Charmachakshuḥ The ordinary eye (as opposed to the eye of knowledge).

ଚର୍ମଚଟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର୍ମ+ଚଟ୍=ଆବରଣ କରିବା+ଅକ;
Charmachaṭaka ଯାହାର ପକ୍ଷ ଚର୍ମଦ୍ୱାରା ଆବୃତ)—ବାଦୁଡ଼ି—
(ଚର୍ମ୍ମଚଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bat; flying fox

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗଛରେ ରହନ୍ତି ।]

ଚର୍ମଚଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମ+ଚଟ୍+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Charmachaṭikā ଚମଚଟିକା; ଚମଚଟିଆ; ଚେମ୍ପିଣି—The small house bat; Cynopterus Marginatus.

ଚର୍ମ୍ମଚଟ୍ଟକା
ଚର୍ମଚଟୀ
ଚର୍ମଚଟକା } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଘରେ ଓ ଦେଉଳରେ ରହନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚର୍ମଚିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚର୍ମ+ଚିତ୍ର; ଯାହା ଚର୍ମକୁ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର Charmachitra କରେ)—୧ । ଶ୍ୱେତ କୁଷ୍ଠରୋଗ—

ଚର୍ମ୍ମଚିତ୍ର, ଚର୍ମଚିତ୍ରକ } ଅନ୍ୟରୂପ — 1. Lencoderma; the white disease.

୨ । (ଯାହାର ଚର୍ମ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର) ଚିତ୍ରମୃଗ; ବାଡ଼ହରିଣ— 2 Spotted deer.

ଚର୍ମଜ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— Charmaja ୧ । ଲୋମ; ରୋମ—1. Fur.

୨ । ରକ୍ତ—2 Blood.

ଦେ. ବି—୧ । ମୃଦଙ୍ଗ; ଢୋଲ ଆଦି ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ— 2 Hide-bound instruments; drums.

ଅବର ନାନା ବାଦ୍ୟ ଜାଣ,
ଚର୍ମଜ ଆଦି ଯେତେ ପୁଣ— ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।

୨ । ରୋମ; ଲୋମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. Down of the blood.

୩ । ରକ୍ତ; ଲହୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Blood

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚର୍ମରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ — 1. Born of the skin.

(ଯଥା— ଚର୍ମଜ ରୋଗ, ଚର୍ମଜ କୀଟ ।)

୨ । ଚର୍ମନିର୍ମିତ—2 Made of leather or hide.

ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମନ୍+ବତ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—୧ । ଭାରତର ଉତ୍ତର Charmanbati ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ଅନ୍ତର୍ଗତ 'ଚମ୍ବଲ' ନଦୀ; (ଚର୍ମ୍ମଣ୍ୱତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ— 1. The river Chambal in Bundel-khand (N. W. provinces of India); a sacred river of the Hindus

ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ ନଦୀରେ ଦେହ କର୍ମ ଧୋଇ
ଯେ ଅଛି ତାହା ପର ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟଭାରତର ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବ ମୁଖ ହୋଇ ଯମୁନାରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଶିପ୍ରା ନଦୀ ଏହାର ଗୋଟିଏ ଶାଖା ।

ପୂର୍ବକାଳରେ ରାଜା ରନ୍ତିଦେବ ଅସଂଖ୍ୟ ବୃଷ ବଧ କରାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କରାଉଥିଲେ । ଏହି ନିହତ ପଶୁମାନଙ୍କ ରକ୍ତ ସ୍ରୋତରୁ ଏ ନଦୀ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା କଥା ପୁରାଣରେ ଉକ୍ତଅଛି ।]

୨ । କଦଳୀ ଗଛ—2. Plantain tree.

ଚର୍ମତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଜରା ବା ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର)— Charmataranga ୧ । ଶିଥିଳ ଚର୍ମ; ଲଳପଲତ ଚର୍ମ— (ଚର୍ମ୍ମତରଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Hanging skin of an old or sick person.

୨ । ପଳତ ଚର୍ମର ବଳ—Folds or flaps of hanging skin of an old or sick person.

୩ । ସ୍ଥୂଳକାୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପେଟର ମେରୁ ଓହୋଳଥିବା ପୁଟି— 3. Folds of skin bulging out of the belly of a fat person

ଚର୍ମଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ମ+ଦଣ୍ଡ)—ଚମଡ଼ାର ଚାବୁକ— Charmadanda Whip made of strings and leather; leathern whip.

ଚର୍ମନାଳିକା, ଚର୍ମନାସିକା, ଚର୍ମ୍ମଦଣ୍ଡ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚର୍ମଦଳ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଷ୍ଠବିଶେଷ—Impetigo; a kind of skin disease. Charmadala

(ଚର୍ମ୍ମଦଳ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ମଦୂଷିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ମ+ଦୂଷିକା)— Charmadūshikā ଦଦ୍ରୁରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— (ଚର୍ମ୍ମଦୂଷିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Ringworm.

ଚର୍ମଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—ଭୂର୍ଜ ପତ୍ରର ଗଛ (ଯାହାର ପାତଳା ଛାଲ କାଗଜରୂପେ Charmadruma ଲେଖିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ)— (ଚର୍ମ୍ମଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) A variety of the birch tree whose thin bark was used for paper; Betula Bhurja.

ଚର୍ମନୟନ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ଚକ୍ଷୁ— Charmanayana The ordinary eye.

କେତେକାଳ ବସି କେତେ ଘଡ଼ି ବଳୁ
ଦେଖିଲୁଁ ଚର୍ମ ନୟନେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚର୍ମପତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମ+ପତ୍ର+ଅଲ୍ପାର୍ଥେ ଆ; ଚର୍ମପର ପତ୍ର=ପକ୍ଷ Charmapatrā ଯାହାର)—ବାଦୁଡ଼ି; ଚେମିଣୀ—The bat.

ଚର୍ମ୍ମପତ୍ରା, ଚର୍ମପତ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚର୍ମପାଦୁକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚର୍ମ+ପାଦୁକା) Charmapādukā ଉପାନହ; ଜୋତା— (ଚର୍ମ୍ମପାଦୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Shoes (made of leather).

ଚର୍ମପୀଡ଼ିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମ+ପୀଡ଼୍ ଧାତୁ+ଇକ+ଆ)— Charmapirdikā ୧ । ଏକପ୍ରକାର ମସୂରିକା ବା ବସନ୍ତ ରୋଗ— (ଚର୍ମ୍ମପୀଡ଼ିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A kind of small pox.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ଗଳା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ଓ ପ୍ରଳାପ ଓ ବ୍ୟାକୁଳତା ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଦେହରେ ଦାନ ଦାନ ହୋଇ ଫଟିବା କୁଣ୍ଡିଆ— 2 Small pimples or eruptions on the body.

୩ । ମିଳିମିଳା—3. Measles.

ଚର୍ମପୁଟ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ପୁଟ)—ତେଲ ଘୃତାଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ Charmaputa ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚମଡ଼ାର କୁମ୍ଭା ବା କୋତ—

ଚର୍ମ୍ମପୁଟ, ଚର୍ମ୍ମପୁଟକ } ଅନ୍ୟରୂପ — Big leathern jars (for storing oil, ghee etc).

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ର	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଉଅ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ପୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	କୃ

ଚର୍ମପୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମପୁଟକା)—ଚମମୁଣା—
Charmapurdā Leather bag.

ମାଗ। ଚର୍ମପୁଡ଼ା ସ୍ୱରୂପା ମଲ୍ଲାଜିତ
ଭାଗରେ ସ୍ୱରୂପେ ପିଡ଼ାନ୍ତୁବ ନାହ। କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅବ।

ଚର୍ମପ୍ରଭେଦିକା—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.(ଚର୍ମ+ପ୍ର+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Charmaprabhedikā ଆ)—ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ଫୁଟାଇବାର
(ଚର୍ମ୍ମପ୍ରଭେଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚିକିତ୍ସାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Lancet; a surgical instrument for piercing the skin.

ଚର୍ମପ୍ରସେବକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚର୍ମ+ପ୍ର+ସିବ ଧାତୁ=ସେଇଁବା+
Charmaprasebaka କର୍ମ. ଅକ)—୧ । ନିଆଁକୁ ବାୟୁଦ୍ୱାରା
(ଚର୍ମ୍ମପ୍ରସେବକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉଦ୍ରେକିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ କମାର-
(ଚର୍ମପ୍ରସେବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର, ଭସ୍ତ୍ରି, ଭସ୍ତ୍ରା—
1. Leathern bellows.
୨ । ଭସ୍ତ୍ରି; ଜଳ ତେଲାଦି ବୋହିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚମଡ଼ାର ମୁଣି—2. Leathern bag or pouch for carrying water and oil; Vistee.

ଚର୍ମବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚର୍ମ+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Charmabatī ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ (ଦେଖ)
(ଚର୍ମ୍ମବତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Charmaṇbatī (See)

ଚର୍ମବାସ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚର୍ମ+ବାସ)—
Charmabāsa ବ୍ୟାଘ୍ର ଓ ମୃଗଚର୍ମ ପିନ୍ଧିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Wearing skin (of tiger and deer).

ଶ୍ଳୋକ ଚହୁଁରେ ଅଛ ସହସ୍ର ଦ୍ୱିଜଗଣ
ବହୁଅଛନ୍ତି ଚର୍ମବାସ ବେଦବାଣୀ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅବ।

ଚର୍ମମସୂରିକା—ସଂ. ବି.—ଚର୍ମପିଡ଼କା (ଦେଖ)
Charma masūrikā Charmapirdikā (See)

ଚର୍ମରୁ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ରୁ ଧାତୁ=ରବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Charmaru ଚର୍ମକାର; ମୋଚି—
(ଚର୍ମ୍ମରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Cobbler; shoe-maker.

ଚର୍ମରୋଗ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚର୍ମ+ରୋଗ)—ଚର୍ମକୁ ଆକ୍ରମଣ
Charmaroga କରିବା ରୋଗ; (କାଛୁ; କୁଷ୍ଠ; ଦାଦୁ ପ୍ରଭୃତି—
(ଚର୍ମ୍ମରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Skin disease.

ଚର୍ମହନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି.—(ଚର୍ମ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Charmahantrī ହାଲିମ (ଦେଖ)
(ଚର୍ମ୍ମହନ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Hālima (See).

ଚର୍ମାଖ୍ୟ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚର୍ମ+ଆଖ୍ୟା)—କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଷ୍ଠବିଶେଷ (ଏଥିରେ)
Charmākhya ଦେହର ଚମଡ଼ା ଟାଣୁଆ ହୋଇଯାଏ)—
(ଚର୍ମ୍ମାଖ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of skin disease; Scleroderma (accompanied by rigidity and hardness of the skin.)

ଚର୍ମାତ—ସଂ. ବି.—ସୁଶ୍ରୁତୋକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ
Charmāta ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—An ancient surgical instrument

ଚର୍ମାନୁରଞ୍ଜକ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚର୍ମ+ଅନୁରଞ୍ଜକ)—ଯେ
Charmānurañjaka ଚମଡ଼ାକୁ ରଙ୍ଗାଏ ବା କଷେ—
(ଚର୍ମ୍ମାନୁରଞ୍ଜକ—ଅନ୍ୟରୂପ) A tanner; a person who dyes leather.

ଚର୍ମାନୁରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ଅନୁରଞ୍ଜନ)—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍;)
Charmānurañjana ଚମଡ଼ା କଷିବା ବା ରଙ୍ଗେଇବା—
(ଚର୍ମ୍ମାନୁରଞ୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Tanning.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ହରିତାଳ—2. Yellow orpiment.

ଚର୍ମାର—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମ+ରୁ ଧାତୁ=ରବ କରିବା+ଅ)—ମୋଚି—
Charmāra Cobbler.
(ଚର୍ମ୍ମାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚର୍ମିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମ+ଇକ; ଯେ ଚର୍ମନିର୍ମିତ ଫଳକ ଧାରଣ କରି
Charmika ଯୁଦ୍ଧ କରେ)—ଢାଲ ଧରିଥିବା(ଯୋଦ୍ଧା); ଢାଲଧାରୀ—
(ଚର୍ମ୍ମିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Fighting with or carrying a leathern shield.
ସଂ. ବି.—୧ । ଢାଲ ଧରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଯୋଦ୍ଧା—
1. A warrier who fights with a shield in his hand.
୨ । (ଚର୍ମ+କ) ଭୂର୍ଜପତ୍ର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. The leaf of Birch.
୩ । ପାର୍ଚ୍ଚମେଣ୍ଟ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3 Parchment.

ଚର୍ମିକା—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମିକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭୂର୍ଜପତ୍ର—1. The
Charmikā paperlike bark of the birch tree.
(ଚର୍ମ୍ମିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚମଡ଼ାନିର୍ମିତ କାଗଜ—
2. Parchment.

ଚର୍ମୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମ=ଢାଲ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍)—
Charmī ଚର୍ମିକ (ଦେଖ)
(ଚର୍ମ୍ମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) . Charmika (See)
ସଂ. ବି.—ଚର୍ମିକ ୧ (ଦେଖ)
Charmaka 1. (See)

ଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଆଚରିତ ହେବାର
Charjya ଯୋଗ୍ୟ; ଆଚରଣୀୟ; କରଣୀୟ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—
(ଚର୍ଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Proper or fit to be practised; incumbent.

ଚର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ+ଭାବ. ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଆଚରଣ—
Charjyā 1. Conduct; rules of conduct.
(ଯଥା—ଦିନଚର୍ଯ୍ୟା; ଋତୁଚର୍ଯ୍ୟା ।)
୨ । ଗତି—2. Movement; motion.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଭୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗଳ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍‌' ଦେଖିବେ ।

୩ । ପାଳନ—3. Bringing up; practising; observance.
(ଯଥା—ବ୍ରତଚର୍ଯ୍ୟା ।)
୪ । ରକ୍ଷା—4. Protecting.
୫ । ସେବା—5. Serving; tending; looking after.
(ଯଥା—ଅତିଥିଚର୍ଯ୍ୟା ।)
୬ । ଆହାର; ଭୋଜନ—6. Eating.
୭ । ଚରିତ୍ର—7. Character.
୮ । ବିଧି ବା ଆଚାର ପାଳନ—
8. Observance of rules and customs.
୯ । ବ୍ରତ ବା ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ କରଣ—
9. Parctice of religious austerities.
୧୦ । ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10 Profession.

ଚର୍ଷଣି—ସଂ. ବି. (ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣି)—୧ । (ପୁଂ) ମନୁଷ୍ୟ
Charshani (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Man.
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) କୁଳଟା ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. An adulteress.

ଚର୍ଷଣୀ—ସଂ. ବି—ମନୁଷ୍ୟଜାତି; ମାନବଜାତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Charshani The human kind.

ଚଳ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗତି କରିବା—
Chal (root) To move.

ଚଲ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚଳିତ, ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ଗତ; ଚାଲି
Chal ଯାଇଥିବା—1. Gone; departed.
ଚଲ ୨ । ପଳାୟିତ—2. Run away.
(ଯଥା—ସେ ଏହା କହି ଚଲ୍ ।)
ଦେ. ବି—ପଳାୟନ—Running away.
(ଯଥା—ସେ ଯା କହି ଚଲ୍ ଦେଲା ।)
ଦେ. ଅ. (ଭୁଲ. (ହି) କି. ଚଲ୍=ଚାଲ ଯାଅ)—
୧ । ଚାଲ୍; ଚାଲଯା—
1. (Interjection) Get off; be gone!
୨ । ଅଗ୍ରସର ହୁଅ—2. Proceed; go on.

ଚଲକରିବା—ଦେ. କି. (ଭୁଲ.ହି. ଚଲ୍‌ଦେନା)—ଦୂର କରିବା, ଚାଲିଯିବା—
Chalkaribā To go away; to depart.
ଚଲ୍‌ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଲ୍‌ବଢେଇବା }

ଚଲ୍‌ତି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଚଳତି (ଦେଖ)
Chalti Chaḻati (See)

ଚଲ୍‌ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି—
Chaldhā A wicker work-tray.

ଚଲ୍‌ଫେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଚଲାବୁଲା; ଚାଲବୁଲ—
Chalpher Walking.

ଚଲ୍‌ବା—ପ୍ର ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ. ହି. ଚଲ୍‌ନା)—
Chalbā ୧ । ଚଳିବା; ଗତି କରିବା—1. To move.
୨ । ଭ୍ରମଣ କରିବା—2. To walk.

ଚଲ୍‌ଭାଇଛୁଟି—ଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ ଭୁଲ. ହି. ଚଲଭାଇଛୁଟ୍ଟି, Chalbhāichhuṭṭi ଅର୍ଥାତ୍ ଚାଲରେ ଭାଇ! ଆମର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା, ଆମେ ଖଲାସ ପାଇଲୁଁ)—
୧ । କୃତକର୍ମା; ଆପଣାଠାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥା ହୁଏ—
1. Set free after one's work is finished.
୨ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ—2. Freed from a liability.
(ଯଥା—ମୋ ଉପରେ ଭାର ଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା, ଏଥର ମୁଁ 'ଚଲ୍‌ଭାଇଛୁଟି' ।)

ଚଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chaḻa ୧ । ଗମନଶୀଳ; ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ଜଙ୍ଗମ—
(ଚଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Moving.
ଚଳତା } ବି. ୨ । ଜୀବିତ; ପ୍ରାଣୀ—
ଚଳତ୍ୱ } 2. Living; animate.
୩ । ଆଚରିତ—3. Observed; practised.
୪ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—
4. Unsteady; fickle; wavering.
୫ । କମ୍ପିତ—5. Trembling; tremulous.
୬ । ଦୋହଲୁଥିବା; ହଲୁଥିବା—
6. Moving to and fro; shaking
୭ । ପଳାୟିତ; ପଳାତକ—7. Fugitive.
୮ । ବ୍ୟବହୃତ—8. In use.
ସଂ. ବି—୧ । (+ଭାବ. ଅ) ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ; ଅସ୍ଥିରତା—
1. Unsteadiness; fickleness.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବାୟୁରୋଗ; ବାୟୁଜନିତ ରୋଗ—
2. Wind disease; disorder or disorganisation of the system due to wind
[ଦ୍ର—ରକ୍ତ, ପେଟଫମ୍ପା ଓ ବାୟୁ ଅଥବା ଇତ୍ୟାଦି ବାୟୁ ରୋଗ ।]
୩ । (ଅସ୍ଥିବିଜ୍ଞାନ) ଶରୀରର ଯେଉଁ ଅସ୍ଥିସନ୍ଧି ସ୍ଥିର ନୁହେ ଅର୍ଥାତ୍ ଇତସ୍ତତଃ ହଲେ (ଯଥା—ଅଣ୍ଟର ଚଳକ)—3. Moveable bone joints of the body; a complete joint in the human body.
୪ । ପାରଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Mercury.
୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Śiba.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଳ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼ୃ

୬ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Bishṇu.
୭ । (+ଭାବ. ଅ) କମ୍ପନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Shaking; tremour; vibration.
୮ । ଦୋଷ; ତ୍ରୁଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 8. Defect; flaw.
୯ । ଭୁଲ; ଭ୍ରାନ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 9. Mistake.
୧୦ । ଛଳ; କପଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Deception.
୧୧ । ନୃତ୍ୟର ଚେଷ୍ଟାବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ହାତ ଠାରି କାହାକୁ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଇସାରା ଦିଆଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
11. Beckoning with the hand during dancing.
୧୨ । ନୃତ୍ୟକାଳରେ ଶୋକ, ଉତ୍କଣ୍ଠା, ଚିନ୍ତା ଓ ପରିଶ୍ରମସୂଚକ ଗମ୍ଭୀର ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. Deep sighing indicating grief; anxiety and exertion during dancing.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୁପରିଚାଳିତ—1. Well conducted.
(ଯଥା—ତାହାଙ୍କର ଚଳପଣ ।)
୨ । ସଚଳ; ସାଂସାରିକ ସମ୍ପଦଯୁକ୍ତ—2. Prosperous.
ଦେ. ବି—୧ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ; ବିରକ୍ତି—
1. Anger; displeasure.
୨ । ଆଳସ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ବିରକ୍ତିବୋଧ—
2. Feeling of ennui.
(ଯଥା—ବସି ବସି ମୋତେ ଚଳ ମାଡ଼ିଲାଣି ।)
୩ । (ସଂ. ଚଳୁ) ଗୋଟିଏ ହାତର ଗଭୀରୀକୃତ କରତଳ ବା ପୁଟ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ପାଣି ସମ୍ଭାଇ ପାରେ; ପୋଷ—
3. Quantity of water which can be contained in the hollowed palm of one hand; handful.

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚେଡ଼ିଲା ତହୁଁ ମୃତ୍ୟୁସଞ୍ଜୀବନୀ
ପାଉଁଶରେ ସିଞ୍ଚିଦେଲା ଚଳେ ପାଣି ଘେନି—ବୈଦ୍ୟ ଜପଞ୍ଚବିଂଶତି ।

[ଦ୍ର—ଏକ ହାତର ସମ୍ପୁଟୀକୃତ କରତଳରେ ଯେତେ ବସ୍ତୁ ସମ୍ଭାଏ ତାକୁ ବା ତହିଁର ପରିମାଣକୁ ପୋଷ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ପୋଷେ ପାଣି, ପୋଷେ ଚାଉଳ । ତରଳ ଓ ଘନ ବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ 'ପୋଷ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ 'ଚଳ' କେବଳ ତରଳ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଯଥା—ଚଳେ ପାଣି । ପୋଷେ ପାଣି ଅପେକ୍ଷା ଚଳେ ପାଣି ପରିମାଣରେ ଅଳ୍ପ । ସମ୍ପୁଟୀକୃତ କରତଳଦ୍ୱୟରେ ସମ୍ଭାଇବା ବସ୍ତୁକୁ ବା ତହିଁର ପରିମାଣକୁ ଅଞ୍ଜୁଳା (ସଂ. ଅଞ୍ଜଳି) ବୋଲାଯାଏ । ଅଞ୍ଜୁଳାଏ ପାଣି ଅପେକ୍ଷା ପୋଷେ ପାଣି ଅଳ୍ପ ଓ ପୋଷେ ପାଣି ଅପେକ୍ଷା ଚଳେ ପାଣି ଅଳ୍ପ ।]

୪ । ସାଂସାରିକ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟତା; ସଚଳ ଅବସ୍ଥା; ଗୃହସ୍ଥର ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା—4. A householder's worldly prosperity or plenty; the state of being well-to-do.

ଚଳଉ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳନ)—୧ । ଯାନଆଦିର ଗତିର ବେଗ—
Chalau — 1. Velocity of a conveyance.
(ଯଥା—ଏ ରେଲଗାଡ଼ିର ଚଳଉ ଘଣ୍ଟାକେ ୩୦ ମାଇଲ ।)
চলন ୨ । ଗତିର କ୍ରମ ବା ପ୍ରକାର; ଗୃତି—
चाल 2. Mode or manner of motion.
୩ । ଗତି—3. Motion.
(ଯଥା—ଏ ହାତୀକା ସବାରୀ ଶଗଡ଼ର ଚଳଉ ଭଲ ଅଟେ ।)

ଚଳକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ+କର୍ଣ୍ଣ)—ଯେ ସର୍ବଦା କାନ ହଲାଉଥାଏ—Moving the ears.
Chaḻakarṇṇa
ସଂ. ବି—୧ । ପୃଥିବୀଠାରୁ ଗ୍ରହର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନ୍ତର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The natural distance between the earth and planet.
୨ । ହାତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Elephant.

ଚଳକା—ଦେ. ବି—ହସ୍ତକୋଷ; ପାତ୍ରୀକୃତ ଗୋଟିଏ କରତଳ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—Cuplike position of the palm of one hand.
Chaḻakā

ଚଳକାଚଳ—ଦେ. ଅ—ଏକଚଳ (ତରଳ ପଦାର୍ଥ) ପରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଚଳ; ଅନେକ ପୋଷ; ପୋଷକୁପୋଷ (ତରଳ ପଦାର୍ଥ)—Many or successive handfuls (of liquid).
Chaḻakāchaḻa
(ଚଳକୁଚଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଚଳକାଚଳ ପାଣି ତା ମୁହଁକୁ ମାରିବାରୁ ତାର ସଂଜ୍ଞାଲାଭ ହେଲା ।)

ଚଳକେତୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚଳ+କେତୁ) ଧୂମକେତୁବିଶେଷ—
Chaḻaketu — Name of a comet.
[ଦ୍ର—ଏହା ପଶ୍ଚିମ ଆକାଶରେ ଉଦୟ ହୁଏ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଓ ପୁଚ୍ଛ ଉତ୍ତରକୁ ଥାଏ । ଏହା ଉଦୟ ହୋଇ କ୍ରମଶଃ ଉତ୍ତର ଆଡ଼କୁ ଗତି କରି ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳ ବା ଅଭିଜିତ୍ ନକ୍ଷତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ଓ ହଠାତ୍ ଆକାଶ ମଧ୍ୟରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଏହାର ଉଦୟ ହେବାର ୧୦ମାସଠାରୁ ୧୮ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷାଦି ଉପଦ୍ରବ ହୁଏ— (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଚଳଚଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ+ଚଞ୍ଚୁ)—ଚକୋରପକ୍ଷୀ—
Chaḻachañchu — The red legged Himalayan Partridge (which always moves its beak).

ଚଳଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ+ଚିତ୍ତ)—
Chaḻachitta ୧ । ଯାହାର ମନର ସ୍ଥିରତା ନାହିଁ; ଚଞ୍ଚଳସ୍ୱଭାବ; ଚପଳଚିତ୍ତ—1. Fickle-minded.
(ଚଳଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଚଳଚିତ୍ତତା } ବି. ୨ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ— 2. Of unsteady mind; of movable temper.
ଚଳଚିତ୍ତତ୍ୱ }
୩ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ; ବ୍ୟାକୁଳ —
3. Anxious; agitated; perturbed.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଁା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚଳଚ୍ଛକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଚଳତ୍ = ଚଳୁଥିବା + ଶକ୍ତି)—ଚଳିବାର କ୍ଷମତା;
Chaḻachchhakti ଗତିଶକ୍ତି; ଚାଲି ବୁଲି ପାରିବାର କ୍ଷମତା—
Power of motion; power of walking; walking strength.
(ଯଥା—ସେ ଚାରିମାସ ହେଲା ରୋଗ ଭୋଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚଳଚ୍ଛକ୍ତି-ରହିତ ହେଲେଣି ।)

ଚଳଜାତି—ଦେ. ବି—ପାଣିଛୁଆଁ ହିନ୍ଦୁଜାତି, ଯେଉଁ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କ
Chaḻajāti ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଜଳକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦି ଉଚ୍ଚଜାତିର ହିନ୍ଦୁମାନେ ପିଇ ପାରନ୍ତି—Touchable caste; a caste from whose hands Hindus of high caste can drink water.

ଚଳଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳନ)—୧ । ଚଳିବାର ରୀତି—
Chaḻaṇa 1. Usage; custom.
চলন ୨ । ଆଚରଣ—2. Conduct..
चलन ୩ । ବ୍ୟବହାର—3. The state of being vogue or use.
୪ । ସାମାଜିକ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ବା ସମ୍ପର୍କ—
4. Social connection; social intercourse.
[ଦ୍ର—ଚାଲି ଶବ୍ଦ ପରେ ଏ ଶବ୍ଦ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା— ଚାଲିଚଳଣ ।]

ଚଲଣ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚଳନ)—ଚଳଣ (ଦେଖ)—
Chalaṇa Chaḻaṇa (See)

ଚଲଣା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଚଳନ)—ଚଳଣ (ଦେଖ)—
Chalaṇā 1. Chaḻaṇa (See)
୨ । (ସଂ. ଦୋଲାଶ୍ୱ—ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ଏକ ପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଲାଉ ଜାତୀୟ ଫଳ; ତରୁଭୁଜବିଶେଷ—
2. A kind of inferior gourd.
ଚଲଣା ଖେଳରୁ ମୁଣ୍ଡ କାଟ ଶାସ୍ତି—ଢଗ ।
চালতা ୩ । ଏକପ୍ରକାର ଖଟା ଫଳ; ଚଳତା—
चलता 3. A kind of acid fruit (Howells.)
୪ । ଏକପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ର; ଏକପ୍ରକାର କାଛ ବା ଲେଙ୍ଗୁଟି—
(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
4. A kind of under wear or strip of cloth worn under the dress round the private parts.
ଗ୍ରାମ ଚଲଣାଟିଏ ପିନ୍ଧି ହୋଇଲେ କାଛକୁଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ୍ଧ ।

ଚଲଣି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚଳନ)—୧ । ବ୍ୟବହାର—
Chaḻaṇi 1. Practice.
চলন ୨ । ଦେଶାଚାର—2. Usage of a country; custom.
चलन ୩ । ଦେଶରେ ମୁଦ୍ରାରୂପେ ବ୍ୟବହାର—3. Currency.
୪ । ଅଭ୍ୟାସ—4. Habit.
୫ । ଆଚରଣ; ବ୍ୟବହାର—5. Behaviour; conduct.
୬ । ଚଳିବାର ରୀତି—6. Mode of life.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଚଳିତ—1. In use; customary.
୨ । ମୁଦ୍ରାରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ—2. Current (coin).

ଚଲଣି—ଗ୍ରା. ବି—ଚଳଣି (ଦେଖ)—
Chalaṇi Chaḻaṇi (See)

ଚଳତ୍—ସଂ. ବିଣ (ଚଳତ୍ = ଚଳୁଥିବା, ଚଳ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍ (ଶତୃ
Chaḻat ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—1. Unsteady.
୨ । ଜଙ୍ଗମ; ଗମନଶୀଳ; ଚଳୁଥିବା; ଚଳନ୍ତ—
2. Moving; movable.
୩ । ଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ; ପ୍ରଚଳିତ; ଚଳନ୍ତି—
3. Current; in use; in vogue.
(ଯଥା—ଅମୁକ ଶବ୍ଦକୁ ତୁମଅଡ଼େ ଚଳତ୍ କଥାରେ କି ନାମରେ ଡାକନ୍ତି ?)
୪ । ଧାବମାନ—4. Running.
୫ । କମ୍ପମାନ—5. Trembling.
୬ । କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିଯିବା ଉପଯୋଗୀ (ଅବସ୍ଥା)—
6. (condition) Fit or proper for the doing of a work; passable; tolerable.
୭ । ସଚ୍ଚଳ; ସଂସାର ଚଳିବା ଭଳି ସକ୍ଷମ (ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା)—
7. Well-to-do worldly circumstance).

ଚଳତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚରକା, ଚୂରକା = ଭିନ୍ନୂଳ)—ଅମ୍ଳକଷାୟବିଶିଷ୍ଟ
Chaḻatā ଫଳ; ଓଉ (ଦେଖ)—
চালতা A kind of sour fruit; Ou (See)
चालता
(ଚଲତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଳନ୍ତି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ଚଳତ୍; ସ୍ତ୍ରୀ ଚଳନ୍ତୀ)—
Chaḻanti ୧ । ପ୍ରଚଳିତ; ଚଳନ୍ତି—1. Current; in vogue.
চলন্তি ୨ । ବ୍ୟବହୃତ—2. In use.
चलता, चलती ୩ । ଗତିବିଶିଷ୍ଟ—3. Moving.
(ଚଲନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ, ଶବବହନ ଓ ଖାଦ୍ୟଭୋଜନାଦି ସମ୍ପର୍କ—
1. Social intercommunication (in the matter of dining, marriage, carrying dead-body etc.).
୨ । ବ୍ୟବହାର; ପ୍ରଚଳନ—2 Use.

ଚଳଦଙ୍ଗ—ସଂ. ପୁ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳତ୍ + ଅଙ୍ଗ)—
Chaḻadaṅga ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ଚଞ୍ଚଳ ବା ଅସ୍ଥିର; ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ (ହି. ଝୀଙ୍ଗା) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ଚେଙ୍ଗ ମାଛ—
A kind of fresh-water-fish.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋଗ୍	ଋଥ	ଁଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଋଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

ଚଳଦଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ+ଦଳ; ଯାହାର ପତ୍ର ସର୍ବଦା ପବନରେ ଥରୁଥାଏ)— ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ; ଓସ୍ତଗଛ—
Chaḻadaḻa
The Peepal tree; the holy fig; Ficus Religiosa.

ଚଳନ—ସଂ. ବି. (ଚଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Chaḻana
चलन्
चलन्
୧ । ଚାଲି; ଭ୍ରମଣ; ଗମନ—1. Walking; going; roaming; wandering.
୨ । ଗତି—2. Motion; movement.
୩ । ଦୋହଲିବା—3. Waving.
୪ । ହଲିବା; କମ୍ପନ—4. Trembling; shaking.
୫ । ଚାଲିବାର ରୀତି—5. Gait.
୬ । ରୀତି; ଆଚାର; ବ୍ୟବହାର—
6. Usage, custom; practice.
୭ । ଅଭ୍ୟାସ; ଚାଲି; ଧରଣ—
7. Habit; manner; mode; ways; style.
୮ । ଅନୁଷ୍ଠାନ—8. Institution.
୯ । (+କରଣ. ଅନ) ଚରଣ; ପାଦ; ଗୋଡ଼—
9. Leg; foot.
୧୦ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ହରିଣ—11. Deer.
୧୧ । (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗ୍ରହାଦିର ସଞ୍ଚାର; ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଗମନ—11. (astronomy) The movement of a planet from one sign to another.
(ଯଥା— ଶନିଚଳନ ।)
୧୨ । ଦେଶରେ ବା ସମାଜରେ ବ୍ୟବହାର—
12. Currency; vogue.
୧୩ । ବ୍ୟବହାର—13. Use.
୧୪ । (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଦିନ ଓ ରାତି ସମାନ ଥିବା ସମୟରେ କ୍ରାନ୍ତିପାତ ବା ବିଷୁବବୃତ୍ତର ଗତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
14. (Astronomy) Equinoxial motion; the apparent motion of the sun during the vernal and autumnal Equinox.
୧୫ । ହାତି ବନ୍ଧାଯିବା ଦଉଡ଼ି—
15. The rope for tying an elephant (M.W)
୧୬ । (ସମାସରେ) କୌଣସି ମାର୍ଗରୁ ଫେରିବା; ବିଚଳନ—
16. (in compound) Turning off from.
ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଗତିଶୀଳ—1. Moving.
୨ । କମ୍ପଯୁକ୍ତ—2. Trembling; shivering.
ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଥିବା ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କ—
1. Mutual social connection or intermixture or intercourse.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରେ ଚଳିବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of a person being a member of the society.

ଚଳନକ—ସଂ. ବି (ଚଲ ଧାତୁ+ଅନ+କ)—ନର୍ତ୍ତକୀମାନେ ପିନ୍ଧିବା ଘଘରା; କାଞ୍ଚୁଲି—A short petty coat worn by dancing girls (M. W.)
Chaḻanaka

ଚଳନକଳନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଳନ+କଳନ)—ଜ୍ୟୋତିଷରେ ଯେଉଁ ଗଣନାଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀର ଗତିର ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଦିନ ରାତି ବଢ଼ିବା ଓ କମିବାର ହିସାବ କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chaḻanakaḻana
Astronomical calculation by which the gradual lengthening and shortening of the day and night are calculated according to difference in the motion of the Earth.

ଚଳନକ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଚଳନ+କ୍ଷମ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚାଲି ବୁଲିବାକୁ ସମର୍ଥ—
Chaḻanakshama
(ଚଳନକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Able to walk or move about.
୨ । ଚଳନସହି (ଦେଖ)
2. Chaḻanasahi (See)

ଚଳନକ୍ଷମତା—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚଳନ+କ୍ଷମତା)—ଚାଲିବାର ଶକ୍ତି ବା ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଚଳଚ୍ଛକ୍ତି—
Chaḻanakshamatā
Strength or ability to move about.

ଚଳନଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ.—ଗତିବିଶିଷ୍ଟ; ଗତିଶୀଳ—
Chaḻanaśiḻa Having motion; moving.

ଚଳନସହି—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଚଳନ ଓ ସହ ଧାତୁ)—
Chaḻanasahi
(ଚଳନସଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)
चलनसई
चलनसार
୧ । କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିବାର ଉପଯୁକ୍ତ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା କାମ ଚଳି ପାରିପାରେ—
1. Passable; tolerable.
୨ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚଳିତ—
2. In current or ordinary use.

ଚଳନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଚଳନ+ଆ)—୧ । ଚଳନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chaḻanā 1. Feminine of chaḻana.
୨ । ଦୁଷ୍ଟା; ଅସଚ୍ଚରିତ୍ରା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. Wanton (woman) (M. W.)

ଚଳନାକାଛ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚଳନ ଓ. କଚ୍ଛ)—ଫେର ଲମ୍ବି ଥିବା କାଛ ବା କାଛୁଆ; ଯେଉଁ କାଛର ଅଗ ଆଗ ଫେର ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଥିବାରୁ ହଲୁଥାଏ—A tight loin-strip of cloth of which one end hangs down from the navel in front.
Chaḻanākāchha

ଚଳଣ—ଦେ. ବି.—ଚଳଣି (ଦେଖ)
Chaḻaṇi Chaḻaṇi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଡାଳ' ନ ମିଳିଲେ 'ଡାଳ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚଳନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଳନକ + ଆ)—ରେଶମୀ ଝାଲର— Chaḷanikā Silken fringes (M. W.).

ଚଳନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଳନ + ଈ)—୧ । ଚଳନକ (ଦେଖ) Chaḷanī 1. Chaḷanaka (See)

୨ । ଘାଗରା (କ୍ଷୀରେନ୍ଦ୍ର)—2. Gown.

ଚଳନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଳ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)— Chaḷanīya ୧ । ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ; ଚଳିବାର ଯୋଗ୍ୟ— 1. Fit to be used.

୨ । ପ୍ରଚଳିତ; ଚଳୁଥିବା—2. In use; in vogue.

୩ । ଚାଳିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ— 3. Fit to be moved or shaken (M.W.); current.

ଚଳନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ—ଚଳନ୍ତି (ଦେଖ) Chaḷantā Chaḷanti (See)

ଚଳନ୍ତି—ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ଚଳତ୍)—୧ । ପ୍ରଚଳିତ; ଚଳୁଥିବା— Chaḷanti 1. In use; current; in vogue.
ଚଲତି; ଚଲନ୍ତ ୨ । ଗତି କରୁଥିବା; ଗତିଶୀଳ; ଜଙ୍ଗମ—
ଚଲତା 2. Having motion; moving; movable. (ଅଚଳନ୍ତି; ଅଚଳନ୍ତା—ବିପରୀତ) (ଯଥା—ଚଳନ୍ତି ଗଡ଼ିରେ ହାତ ପୂରାଇବା—ନ୍ୟାୟ ।)

୩ । ଅଧୁନା ବ୍ୟବହୃତ; ଉପସ୍ଥିତ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଟୁଥିବା; ଅଧୁନା ଲକ୍ଷିତ—3. Present; happening now.

୪ । ବ୍ୟବହାରରେ ଯାହାର ନେବା ଦେବା ହେଉଅଛି— 4. Now in circulation (e. g. coin) (ଯଥା—ଚଳନ୍ତି ମୁଦ୍ରା ।)

୫ । ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—5. Movable (property).

୬ । ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରାଦିରେ କୌଣସି ଦୋଷ (ଯଥା—ଘଷରା ହୋଇଥିବା, ତେଲ, କୌଣସି ଅଂଶରେ ଦାଗ ବା କଟା ଚିହ୍ନ ନ ଥିବା) ନ ଥିବାରୁ ତାହା ଚଳିବାରେ ବାଧା ନ ଥାଏ; ଚଳନୀୟ—6. Circulable (coin) which is not defective.

ଦେ. ବି—ଚଳନ୍ତି ମାଲ (ଦେଖ)— Chaḷantimāla (See)

ଚଳନ୍ତି କୋରଖ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳତ୍ + ଫା. କୁର୍କ୍)—ଡିକ୍ରିଦାରର Chaḷanti korakha ଦେୟ ପରିଶୋଧାର୍ଥ ଦେଣଦାରର ଅସ୍ଥାବର ଚଲତିମାଲକ୍ରୋଖ୍ ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଦି ହେବାପାଇଁ ଅଦାଲତଦ୍ୱାରା ଅଟକ
ଚଲତାମାලକୀ କୁର୍କୀ ହେବା—Confiscation or attachment of the movables of a judgment debtor.

ଚଳନ୍ତି ତହବିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳତ୍ + ଫା. ତହୱିଲ) ବାହାରର Chaḷanti tahabila ତହବିଲ; ଯେଉଁ ତହବିଲରୁ ଦୈନନ୍ଦିନ
ଚଲତି ତବିଲ ବ୍ୟୟାଦି ଚଳେ—Current cash (as
ଚଲତା तहबील opposed to hoarded cash). (ଗଚ୍ଛିତ—ବିପରୀତ ତହବିଲ)

ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳତ୍ ଓ ପ୍ରତିମା)—୧ । ଚଳେ Chaḷanti pratimā ପ୍ରତିମା; ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସ୍ଥାପିତ ଦେବମୂର୍ତ୍ତି—
ଚଲତି ପ୍ରତିମା 1. Removable images of irremov-
ଚଲତୀ मूर्त्ति able idols (which are taken out to different places.)

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦେବମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଅଚଳ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ (ଯଥା—ଶିବଲିଙ୍ଗ, ବଡ଼ ବଡ଼ ପାଷାଣବିଗ୍ରହ) ଦେବାଳୟମାନଙ୍କରେ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଅବୟବବିଶିଷ୍ଟ ଓ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଚାଳିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ରଖାଯାଇ ପୂଜା କରାଯାଉଥାଆନ୍ତି । ଯାନଯାତ୍ରା ସମୟରେ ପ୍ରକୃତ ଦେବବିଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ନିଆ ନ ଯାଇ ଉକ୍ତ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କୁ ବିମାନାଦିରେ ଉତ୍ସବସ୍ଥଳକୁ ନିଆଯାଏ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି— 2. (figurative) A representative of a person. (ଯଥା—ମେନେଜର ବାବୁ ରାଜା ସାହେବଙ୍କର ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା ।)

ଚଳନ୍ତି ମାଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳତ୍ ଓ ଫା. ମାଲ୍)— Chaḷanti māla ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି (ଦେଖ)— Chaḷanti sampatti (See)

ଚଳନ୍ତି ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳତ୍ + ଓ. ମୁଦ୍ରା)— Chaḷanti mudrā ୧ । ପ୍ରଚଳିତ ମୁଦ୍ରା; ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରା ଧନାଦିର
ଚଲତିମୁଦ୍ରା ବିନିମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—
ଚଲति सिक्का 1. Current coin.

୨ । ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରାର ରାଜକୀୟ ଛାପ ଆଦି ଘଷରା ହୋଇ ନ ଥାଏ ଓ ଯହିଁରେ ଦାଗ ଆଦି ନ ଥାଏ— 2. A coin in which the marks have not been worn out.

ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳତ୍ + ସମ୍ପତ୍ତି)—ଅସ୍ଥାବର ଧନ; Chaḷanti sampatti ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଯାଇ
ଚଲତି ସম্পত্তি ପାରେ—Movable property; the
ଚଲତୀ चीज movables; personal property. (ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—ବିପରୀତ)

ଚଳପକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳତ୍ + ଓ. ପକ୍ଷ)— Chaḷapaksha ୧ । ସଚଳ ଅବସ୍ଥା; ଉତ୍ତମ ସାଂସାରିକ ଅବସ୍ଥା—
ଚଲংপক্ষ 1. Well-to-do condition; worldly
ଖୁସହାଲ prosperity; easy worldly circumstance.

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟକି ନ ଯାଇ ଚଳିଯିବା ଅବସ୍ଥା— 2. State of being passable or tolerable.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ନ

ଚଳପଟ୍ଟ—ଦେ. ବି—ଚଳପକ୍ଷ (ଦେଖ)
Chalapata Chalapaksha (See)

ଚଳପତ୍ର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ=ଚଞ୍ଚଳ+ପତ୍ର)—
Chalapatra ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ; ଓସ୍ତଗଛ—
The Peepal tree; Ficus Religiosa.

ଚଳପ୍ରଚଳ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—୧ । ଗମନାଗମନ—
Chalaprachala 1. Coming and going; frequenting.
চলপ্রচল ୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସଂଶ୍ରବ—2. Intercourse.
ତୋହର ବନ୍ଧ ମୁକ୍ତି ନାହିଁ,
ଚଳପ୍ରଚଳ ଅବା କାହିଁ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୩ । ଗତିବିଧି—3. Movements.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମାତ୍ରାରୁ ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ରାରେ କମ ବେଶୀ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାତ୍ରାରୁ ସାମାନ୍ୟ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିବା—
1. A little more or less than the given quantity.
୨ । ଯାତାୟାତ—2. Frequenting; coming and going.
(ଯଥା—କଟକରେ ମୁଁ ପଇଁଚାଳିଶି ବର୍ଷ ହେଲା ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଅଛି ।)
୩ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସଂଶ୍ରବଯୁକ୍ତ—3. Having mutual intercourse or connection.

ଚଳବିଚଳ—ଦେ. ବି—ଚଳପ୍ରଚଳ (ଦେଖ)
Chalabichala Chalaprachala (See).
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୀରେ 'ଚଲବିଚଲ' ଶବ୍ଦର ବିଶେଷଣ ଅର୍ଥ ବେଠିକଣା, ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଓ ସ୍ୱସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ଓ ବିଶେଷ୍ୟ ଅର୍ଥ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ।]

ଚଳମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିରକ୍ତି ବୋଧ ହେବା—
Chalamardiba 1. Feeling of displeasure
দিকদারীলাগা dissatisfaction.
दिकमालुमहोना ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଦୁରାଗ୍ରହ ବା ଅଳସ୍ୟ ବା ବ୍ୟାପାରହୀନତା ଯୋଗୁଁ ବିରକ୍ତି ବୋଧ ହେବା; ଚଟା ଲାଗିବା—2. A feeling of ennui or disgust.

ଚଳମୁକୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚଳ ଓ ମୁକୁଟ)—ମସ୍ତକ ଚାଳନ ହେତୁରୁ
Chalamukutia ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମୁକୁଟ ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେଉଥାଏ—With the crowns moving to and fro (due to the movement of the head).
ଘୁରୁ ହରଷରେ ସେଇ, ଚଉଦିଆଡ଼ୁ ମୁକୁଟ ଚଳମୁକୁଟିଆ ସଖାମାନେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପଚନ୍ଦ୍ର ।

ଚଳସି—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଚଳ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ
Chalasi ମଧ୍ୟମପୁରୁଷ ୧ ବଚନର ରୂପ)—(ତୁମ୍ଭେ) ଯାଅ; ଚାଲ—
(you) Go.
ଦୁତ୍ତିବିଦମୁଖେ ଚଳସି ସଖା,
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହୃଦରେ ମଦନବାଧା—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଚଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଚଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chala Feminine of Chala.
୧ । ଚଞ୍ଚଳା (ସ୍ତ୍ରୀ)—1. Moving (female).
୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Roving.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. Lakshmi; Goddess of fortune.
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ—2. Lightning.
ଦେ. ବି—୧ । ଚଳାଚଳ ହେବା—1. Moving.
୨ । ଟିପ୍ପଣୀ; ଚିଠା; ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ହିସାବ—
2. Short note; memo.
୩ । (ସଂ. ଚକ୍ର) ଚଳ; ପୋଷ—3. Handful.
୪ । ପ୍ରେରିତ ଟଙ୍କା ବା ଜିନିଷର ତାଲିକା; ଚାଲାଣ—
4. Invoice; memo of consigned or transmitted articles or cash.

ଚଲ୍ଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଚାଲୁଣୀଦ୍ୱାରା ଚଲ୍ଲାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Challa 1. Act of sifting through a sieve.
চলা ୨ । ଚାଲିବା—2 Walking.
୩ । ଥଳ; ନଦୀର ପାଣି କମିଯିବା ଯୋଗୁଁ ଲୋକେ ନଦୀରେ ପଶି ନଦୀ ପାର ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3. Fordable condition of a river.
୪ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ; ଯଥା—ଖଇଚଲ୍ଲା, ବିରିଚଲ୍ଲା, ଗୁଣ୍ଡଚଲ୍ଲା) ଚାଲୁଣୀ—4. Sieve.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ପଥରେ କେବଳ ପାଦରେ ଚାଲି ଯିବାକୁ ହୁଏ—
1. (road or path) Passable by foot.
(ଯଥା—ଚଲ୍ଲା ବାଟ ।)
(ଗଞ୍ଜାମ; ଖଣ୍ଡ—ବିପରୀତ) ୨ । ନଦୀର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶି ଚାଲିଯାଇ ପାରେ—
2. Fordable part of a river.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜଳମିଶ୍ରିତ ଘୋଳଦହି; ତକ୍ରା—
Churned curd.

ଚଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚାଳ ଧାତୁ; ଚଳିବାର
Chalaiba ଣିଜନ୍ତରୂପ; Causative form of Chalba)—
চালান ୧ । ଚାଳିତ କରିବା; ଚାଳିବା; ଗତି କରାଇବା—
चलान; चलावाना 1. To set a going; to cause to
(ଚଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) move; to set in motion.
ଚକ୍ରଉପାନ୍ତରେ ଦନ୍ତପଙ୍କ୍ତି କା, ଚଳାଇବାକୁ ହେବାରୁ ମୋଦକା—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାକଲ୍ଲୋଳନୀ ।
୨ । ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—2. To cause another to work; to have a work done by another.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଖ୍ଯ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । କାମ ଅଣ୍ଡାମ କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟ ଭୁଲାଇବା; ନିର୍ବାହ କରିବା—3. To accomplish a work any how; to carry on a work.

(ଯଥା—ଏ ବଖରାକୁ ଟଙ୍କା ପଚାଶଟି ମଧ୍ୟରେ ଚଳାଇନିଅ) ।

୪ । ନେତାରୂପେ ପରିଚାଳନ କରିବା—
4. To guide; to conduct; to lead.

ଆସିଲେ ସେହିଠାକୁ ସଇନ ଚଳାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଉତ୍ୟକ୍ତ କରିବା; ହକ୍ କରିବା —
5. To tease; to displease.

୬ । ରଗାଇବା; କ୍ରୁଦ୍ଧ କରିବା; ଚଢ଼ାଇବା —
6. To enrage; to irritate.

୭ । କୌଣସି ନୂତନ ରୀତି ବା ନିୟମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବା—
7. To introduce a new rule or system; to promulgate.

୮ । କୌଣସି ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବା ନବାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମାଜଭୁକ୍ତ କରି ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାହାର ଯୋଗ ଦେବାର ସୁବିଧା କରିବା—8. To enable a person to have social intercourse in a particular society; to introduce a person into a society.

୯ । ଅପ୍ରଚଳିତ ବସ୍ତୁକୁ ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ କରାଇବା—9. To utter (a coin); to make a thing current; to pass a counterfiet coin.

(ଯଥା—ଇଂରେଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏବେ ଏ ଦେଶରେ ଟଙ୍କା ଯଉପଟେଁ ନୋଟ ଚଳାଇଲେଣି ।)

୧୦ । ଯାନାଦି ଗୃଳିତ କରିବାପାଇଁ କଳ ବା ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—10. To drive a conveyance (e. g. carriage, cart, motor or rail.

୧୧ । କୌଣସି ନୂତନ ବସ୍ତୁ କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଚଳିବାର ବା ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଉପାୟ କରିବା—11. To introduce the use of a new thing; to cause a thing to be used.

(ଯଥା— ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳଙ୍କ ଭୋଗରେ କଦଳୀ, ଅମ୍ବ, ପଣସ ମଞ୍ଜି ଓ କାଙ୍କଡ଼ଭଜା ଚଳାଇଲେ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ନ, ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଚଳାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।)

୧୨ । ପ୍ରଚାରିତ କରିବା—
12. To circulate; to promulgate.

୧୩ । କୌଣସି ବିଷୟ ବା ବସ୍ତୁକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ସମାଜରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—13. To admit or accept a thing into social use.

[ଦ୍ର—ଆଜିକାଲି ନବ୍ୟଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ ବିଧବାବିବାହ ଚଳାଇଲେଣି ।]

୧୪ । ଆଭରଣସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିବା; ଭିଡ଼ିବା—
14. To put on.

ବଉଳା ମୃଗ ପଛରେ ପୁଚ୍ଛକୁ ଲୁଚାଇ,
ବସ୍ତ୍ରାପଟ ନେଇ ସେ ମସ୍ତକେ ଚଳାଇ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୫ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପଠାଯିବାର ଉପାୟ କରିବା—
15. To cause a thing to be sent from one place to another.

(ଯଥା— ବିଭାଘର ପାଇଁ ଗୃହକର୍ତ୍ତା ନିମନ୍ତ୍ରଣପତ୍ର ଓ ଗୁଆ ଚଳାଇ ଦେଲେ ।)

୧୬ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ନିଜକୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କରିବା—16. To habituate one'sself to the use of something.

(ଯଥା—ଆଗେ ମୋ ଦେହରେ ଅଫିମ ଚଳୁ ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଅଭ୍ୟାସ କରି ଦିନାକେତେ ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ମୋ ଦେହରେ ଏବେ ଅଫିମକୁ ଚଳାଇଲିଣି ।)

୧୭ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭାବ ଅଦି ପୂରଣ କରିବା—
17. To administer to the wants of a person.

(ଯଥା— ଆପଣ ମୋତେ ୧୦ ବର୍ଷ ହେଲା ଚଳାଇ ଆଣିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ଦରମା କାଟି ଦେଲେ ମୁଁ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଯିବି ।)

ଚଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଚାଲିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1. Causative form of chāliba.
Chalāibā
ଚାଲାନ
चलवाना

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଦଚାରଣଦ୍ୱାରା ଗତି କରିବାର ଘଟନା କରିବା—2. To cause a person to walk.

(ଯଥା—ବାପା ଖଣ୍ଡେ ଗାଡ଼ି ଭଡ଼ା ନ କରି ୫ ବର୍ଷର ପିଲାଟାକୁ ତିନି କୋଶ ବାଟ ଚଲାଇଲେ ।)

୩ । ଚାଲୁଣୀଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ ବା ଚୋପା ବାହାର କରିବା—3. To sift with a sieve.

୪ । ପ୍ରଚାରିତ କରିବା; ଜାରି କରିବା—
4. To promulgate.

(ଯଥା—ମେନେଜର ବାବୁ ଅଫିସରେ ବସି ଭୁଲା ହୁକୁମ ଚଲାଉ ଅଛନ୍ତି ।)

୫ । ଅଙ୍ଗରେ ଅସ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା— 5. To apply a knife or other insrument to the body.

(ଯଥା—ଡାକ୍ତର ବ୍ରଣରେ ଛୁରୀ ଚଲାଇଲେ; ସେ ନିଜ ଢଙ୍ଗରେ ଖୁବ ଚଲାଇଦେଲା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଞ୍ଚ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଜ୍ଞ

୬ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଓ ଯନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଅଭିପ୍ରେତ କର୍ମ କରିବା—
6. To wield a weapon or instrument.
(ଯଥା—ବନ୍ଧୁକ ଚଳାଇବା, ଖଣ୍ଡା ଚଳାଇବା. ଠେଙ୍ଗା ଚଳାଇବା) ।
୭ । ଚଳାଇବା; ସୁପରିଚାଳିତ କରିବା—7. To manage.
(ଯଥା—ସ୍କୁଲ ଚଳାଇବା; ଜମିଦାରୀ ଚଳାଇବା ।)
চলেযাওয়া ୮ । ପାଦଦ୍ୱାରା ଗମନ କରିବା; ଚାଲିଯିବା—
चलयाना 8. To walk.
(ଚଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ବାବାଜୀ ରଜାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ପାଇ ବନ୍ଦୁଦିଗକୁ ଚଳାଇଲେ ।)
୯ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—9. To go away from or leave a place.
୧୦ । ମୃତ ହେବା; ପରଲୋକ ଗମନ କରିବା—10 To die.
(ଯଥା—ଗୁରୁଦେବ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚଳାଇଲେ ।)

ଚଲାକ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଚାଲାକ୍) ଭୁଲ. ସଂ. ଚାଲକ)—
Chalāk ୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ—
চালাক, চালাখ 1. Intelligent.
चलाक ୨ । ଚତୁର—2. Clever.
ଚଲାକ ଲୋକ କହୁଛି……ସେଥିର ଚିକିର ମେଛେ ଜଣା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
(ଚଲାଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଧୂର୍ତ୍ତ; ଚାଲ୍‌ବାଜ୍—
3. Sly; cunning; artful; shrewd; crafty.

ଚଲାକ୍‌ଚତୁର—ଦେ. ବିଣ. (ସହଚର)—୧ । ଚତୁର—1. Clever.
Chalākchatura ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତ ଓ ଚତୁର—
চালাখচতুর 2 Sly and active.
(ଚଲାଖଚତୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଲାକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳ ଧାତୁ)—ପାଦରେ ଚାଲିବା; ପଦବ୍ରଜ;
Chalāki ପାଦଚାରଣ—Walking on foot.
(ଯଥା—ମୁଁ ପୁରୀଠାରୁ ଚଲାକିରେ କଟକ ଆସିଲି ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବାଟରେ ଗାଡ଼ି ଘୋଡ଼ାର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ—କେବଳ ଘୋଡ଼ାରେ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ—(a road) Passable by foot only (i. e. not passable by any conveyance).
୨ । ଯେଉଁ ପଥରେ କାଦୁଅ ଆଦି ନ ଥିବାରୁ ତଥା ସମତଳ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଥିରେ ଚାଲିବାକୁ ସୁଖ ହୁଏ—
2. (a road) Which is comfortable to walk upon.
ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚାଲାକୀ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣବୁଦ୍ଧି—
চালাকী; চলাখী 1. Sharp intelligence.
चालाकी ୨ । ଚତୁରତା—2. Cleverness
(ଚଲାଖି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଫନ୍ଦି; ଧୂର୍ତ୍ତତା—
3. Trick; fraud; artifice.

ଚଲାକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଲାକ (ଦେଖ)
Chalākiā Chalāka (See)
(ଚଲାଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଲାକି କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ବାକ୍ୟରେ ଫନ୍ଦି ବା
Chalāki kāṛhibā ଧୂର୍ତ୍ତପଣ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
চালাকীমারা To show any trick.
चालाकी खेलना
ଚଲାକି ଖେଳିବା
ଚଲାକି ଦେଖାଇବା
ଚଲାକି ବଢ଼ାଇବା
ଚଲାକି ବାହାର କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚଲାଖ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଚଲାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chalākh (etc) Chalāk etc (See)

ଚଲାଖି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଚଲାକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chalākhi (etc) Chalāki etc (See)

ଚଲାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଲାକିଆ (ଦେଖ)
Chalākhiā Chalākiā (See)

ଚଳାଚଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚଳ+ଚଳ; କ୍ରିୟାଚଳ)—୧ । ଦ୍ରୁତ—
Chalāchala 1. Quick; speedy.
୨ । ଲୋଳ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ—
2. Very fickle; unstable wavering.
୩ । ସର୍ବଦା ଗତିବିଶିଷ୍ଟ (ସଂସାରଚକ୍ର)—
3. Evermoving (M. W.)
୪ । ଇତସ୍ତତଃ ଗତିଶୀଳ—4. Moving to and fro.
ବ ଯଗେ ଚଳାଚଳ ଗୁରୁ ଚକ୍ରକାତୁଳ । ଜଦସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗଚକ୍ର ।
୫ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—5. Changeable (M. W.)
୬ । (ଚଳ+ଅଚଳ)—ପ୍ରଚଳିତ ଓ ଅପ୍ରଚଳିତ; ବ୍ୟବହୃତ ଓ ଅବ୍ୟବହୃତ—6. Current and obsolete; used and unused.
୭ । ଚଳନ୍ତ ଓ ଅଚଳନ୍ତ (ପଦାର୍ଥ)—7. Movable and immovable; locomotive and stationary (things).
୮ । (ଅସ୍ଥିବିଜ୍ଞାନ) ଆଂଶିକ ଚଳୁଥିବା ପୁଣି ଅଚଳ ହେବା (ଅସ୍ଥିସନ୍ଧି) (କ୍ଲାନେନ୍ଦ୍ର)—8. (osteology) Appearthrodial (bone-joints).
ସଂ. ତ—୧ । କାକ—1. Crow; raven.
୨ । ବାକ୍ୟ (କ୍ଲାନେନ୍ଦ୍ର)—2. Word; speech.
୩ । (ଅଧୁନାତନ ଅସ୍ଥିବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) —ଯେଉଁ ସବୁ ଅସ୍ଥିସନ୍ଧି ଆଂଶିକ ଚଳେ ଓ ପୁଣି ଅଚଳ ହୁଏ (କ୍ଲାନେନ୍ଦ୍ର)—(osteology) Amphiarthrodial joints; mixed joints.

୪ । (ଅସ୍ଥିବିଜ୍ଞାନ) ଚଳାଚଳ ଅସ୍ଥିସନ୍ଧିର ଆଂଶିକ ଚଳନ ଓ ସ୍ଥିରତା (କ୍ଲାକେନ୍ଦ୍ର)—4. (Osteology) Amphiarthrosis; symphysis.

ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କ ବା ସଂଶ୍ରବ;
ଚଲାଚ୍‌ଲା ଚଲାଚଲ—1. Social intercourse; mutual social connection.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିବା; କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହ; କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ— 2. Administration; conduct of business; management.

୩ । ଗମନାଗମନ; ଚଳପ୍ରଚଳ— 3. Coming and going.

୪ । ସାଂସାରିକ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—4. Making both ends meet; state of a person being well-to-do.

୫ । ଚଳାଚଳି (ଦେଖ) 5. Chal̲āchal̲i (See)

ଦେ. ବିଣ— ଚଳପ୍ରଚଳ (ଦେଖ) Chal̲aprachal̲a (See)

ଚଳାଚଳସିବନୀ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ଅସ୍ଥି ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) –
Chal̲āchal̲asibanī ସିଁଆ ହୋଇଥିବା ଚଳାଚଳ ଅସ୍ଥିସନ୍ଧି (କ୍ଲାକେନ୍ଦ୍ର)—(osteology) Sacrum Coccyx.

ଚଳାଚଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳନ)—
Chal̲āchal̲i ୧ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସଂଶ୍ରବ—
ଚଲାଚଲି 1. Mutual connection; intercourse.
चलाचली ୨ । କାର୍ଯ୍ୟଚାଳନ; ପରିଚାଳନ; ଶାସନ— 2 Management; administration.

୩ । ସମ୍ପାଦନ— 3. Accomplishment; carrying on.

୪ । ସାମାଜିକ ସଂଶ୍ରବ—4. Social intercourse.

୫ । ଯିବା ଆସିବା; ଗମନାଗମନ — 5. Frequenting; coming and going.

ଚଲାଚଲି—ଦେ. ବି—୧ । ପାଦଦ୍ୱାରା ଗମନ; ପାଦରେ ଯିବା—
Chalāchali 1. Walking on foot.

୨ । ବୁଲାବୁଲି; ଏଣେ ତେଣେ ଯିବା; ଇତସ୍ତତଃ ଗତି— 2. Moving to and fro.

୩ । ଚାଲୁଣୀରେ ଛାଣିବା— 3. Sifting by a sieve.

ଚଳାଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚାଳକ)—ଯେ ରାଜାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାନ୍ତି;
Chal̲āṇa ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନକାରୀ— Conducting royal business.

ରାଜବଧୂ ଯେତେ ବେଢ଼ିଥିଲେ
ଚଳାଣ ପରୀକ୍ଷା ବଳ ଦେଲେ ସଙ୍ଗରେ । ପ୍ରାଚୀ. ଜଗତ୍ରାୟ ।

ଦେ. ବି—ଚଲ୍ଲାଣ (ଦେଖ) Chalāṇa (See)

ଚଲ୍ଲାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳ ଧାତୁରୁ ଚାଳନ)—
Chalāṇa ୧ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରେରଣ; ରପ୍ତାନି—
ଚାଲାନ୍ 1. Exporting commodities.
चलान, चालान ୨ । ଧନାଦିର ପ୍ରେରଣ— 2. Remittance of
(ଚଲ୍ଲାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) money or things; transmittance.

୩ । ପୁଲିସଦ୍ୱାରା ଧୃତ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟକୁ ବିଚାରାର୍ଥ ପ୍ରେରଣ କରିବା--3. Sending up of an accused arrested by the police in custody for trial to a magistrate.

୪ । ପ୍ରେରିତ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ପଠାଯିବା ତାଲିକା— 4 Memo or invoice of articles sent.

୫ । ରାଜକୋଷରେ ଟଙ୍କା ଦାଖଲ କରିବାର ଚୁମ୍ବକ ବିବରଣ ପତ୍ର ବା ଟୀପା—5. A memo of remittances sent to the treasury.

[ଦ୍ର—ପ୍ରେରକ ଟଙ୍କା ସଙ୍ଗେ ଚଲ୍ଲାଣକୁ ପଠାଏ ଏବଂ ଟଙ୍କା ପାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ୱୀକାରପୂର୍ବକ ଏଥିରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରି ପ୍ରେରକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏହାକୁ ଫେରାଇ ଦିଏ । ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅବକାରୀ ଜିନିଷ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଚାଲାଣ (ପତ୍ର) ଯାଏ, ମାଲ ନେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପକ୍ଷରେ ତାହା ଛାଡ଼ ଚିଠି (Pass-port) ର ମଧ୍ୟ କାମ କରେ । ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳନ୍ତି—Chalān.]

ଚଲ୍ଲାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ଗିରଫଦାର କରି ବିଚାରାର୍ଥ
Chalāṇa karibā ପ୍ରେରଣ କରିବା—1. To send up an
ଚାଲାନକରା accused for trial; to chalān.
चलानदेना ୨ । ଧନାଦି ପ୍ରେରଣ କରିବା—2. To send
(ଚଲ୍ଲାଣଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) articles; to remit money.

୩ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ରପ୍ତାନି କରିବା—3. To export commodities; to send commodities abroad.

୪ । କୁଲିମାନଙ୍କୁ ଦୂର ଦେଶକୁ ପଠାଇବା— 4. To send up batches of coolies or hired labourers abroad.

ଚଲ୍ଲାଣଦାର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାଳନ + ପା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Chalāṇadār ଚଲ୍ଲାଣି ମାଲ ବା ଆସାମୀ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାଏ-
ଚାଲାନଦାର The person who accompanies a rem-
चलानदार ittance export or sent up person.

ଚଲ୍ଲାଣି—ଦେ· ବି—ଟଙ୍କା ବା ଜିନିଷ ପଠାଇବା—
Chalāṇi Remittance of articles or money.
ଚାଲାନି ଦେ. ବିଣ—୧ । ପଠାଯାଉଥିବା (ଦ୍ରବ୍ୟ)—
चलानी 1. Remitted (articles).

୨ । ରପ୍ତାନିର ଉପଯୋଗୀ— 2. Fit for being exported.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଡଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

୩ । ବିଚାରାର୍ଥ ପ୍ରେରିତ (ଅପରାଧୀ)—
3. (accused) Sent up for trial.

ଚଳାତଙ୍କ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଚଳ+ଆତଙ୍କ)—
Chalātanka ୧ । ବାତରୋଗ (କ୍ଲାରେନ୍ସ)—
1. Rheumatism (M.W.)
୨ । ଥରି ବାତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A disease resulting in fits of violent trembling.

ଚଳାନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଚଳାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chalān (etc) Chalāna etc. (See)

ଚଳାପାଙ୍ଗ—ସଂ· ବି. (କର୍ମଧା; ଚଳ+ଅପାଙ୍ଗ)—
Chalāpānga ୧ । ଚଞ୍ଚଳଚକ୍ଷୁକୋଣ—
1. Restless eyes.
୨ । ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ଚକ୍ଷୁର କୌଣିକ ଦୃଷ୍ଟି—
2. Wandering side-glance.
(ଚଳାପାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—
ଚଞ୍ଚଳ ଅପାଙ୍ଗଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—With wandering side-glances; casting quick furtive glances.

ଗୁରୁ ଚକ୍ଷୁ ମିଶାଇଲୁ ଅସିରେ ଚଳାପାଙ୍ଗି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗତମ୍ବ, ନ ଗୀତ ।

ଚଳାଫେରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚଳାବୁଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chalāpherā etc Chalābulā etc (See).
(ଚଳାଫେରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଳାବଇ—ଦେ. ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଳ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ଚାଳ ଧାତୁ
Chalābai ଚଳାଇବା କ୍ରିୟାର ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ନାମ ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନ)—ଚଳାଏ—Guides; conducts.

ଏ ଜୀବ ପ୍ରକାଶ କରଇ,
ବୁଦ୍ଧି ଯହିଁକି ଚଳାବଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ତୁଳନାକର—କରନ୍ତି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ କରିବନ୍ତି, ଗାଏ ସ୍ଥାନରେ ଗାବଇ; ଗାଆନ୍ତି ସ୍ଥାନରେ ଗାବନ୍ତି; ଶୁଣାନ୍ତି ସ୍ଥାନରେ ଶୁଣାବନ୍ତି; ଦେଖାନ୍ତି ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାବନ୍ତି । ତୁଳନାକର—ହିନ୍ଦୀ ଚଲ୍‌ନା (ଚଳିବା) ର ଣିଜନ୍ତରୂପ ଚଲ୍‌ବାନା; କର୍‌ନା (କରିବା) ର ଣିଜନ୍ତରୂପ କର୍‌ବାନା ।]

ଚଳାବୁଲା—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ଚଳନ+ଭ୍ରମଣ)—
Chalābulā ୧ । ଇତସ୍ତତଃ ଗମନ—
চলাফিরা; চলাবুলা; চলাবোলা 1. Moving to and fro.
चलतफिरता, डोलडाल ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଭ୍ରମଣ—
2 Walking about.
୩ । ଯାତାୟାତ କରିବା—3. Frequenting.
୪ । ପାଦଚାରଣ—4. Walking.
ଦେ. ବିଣ—ଇତସ୍ତତଃ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବା—
Moving about.

ଚଳାମଣି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଦେଶରେ କୌଣସି ଧାତୁ ବା ମୁଦ୍ରାର
Chalāmani ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଓ କାରବାରରେ ପ୍ରଚଳନ; ଚଳଣି—
Currency.

ଚୀନଦେଶ କ୍ରମେ ରୁପା ଚଳାମଣି ବନ୍ଦ କରିବାପାଇଁ ନାନା ଉପାୟ କରୁଛି ।
ଦୈନିକ ଆଶା ୧୫।୨।୩୧ ।

ଚଳାୟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ)—
Chalāyibā ଚଳିବା; ଗତି କରିବା—To go.

ଦିବ୍ୟବେଶ ସର୍ବ ରାଣୀ ଯାର ଯେତେ ପରିଜନ
ସେବାସୁଧ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ସର୍ବେ ଚଳାୟୁ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚଳଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଠାତ୍ ରାଗିଯିବା; ରାଗାନ୍ୱିତ ହେବା—
Chaliuthibā To be easily irritated.

ରକ୍ଷସ ବୋଇଲା ଉଗ୍ରୀବ ଚଳଉଠି
ତାହାକୁ କି କହୁଛୁ ମୋତେ କର ପିଠି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚଳଚାଳିଯିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । (କାର୍ଯ୍ୟ) ସମାଧା ହେବା—
Chalichālijibā 1. (work) To be accomplished;
চলেচেলেযাওয়া accomplishment (of a work).

ଚଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Chalita ୧ । ପ୍ରସ୍ଥିତ; ଗତ—
1. Gone; departed; preceded.
୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Fickle.
୩ । କମ୍ପିତ—3. Trembling.
୪ । ନିଯୁକ୍ତ—4. Employed.
ସଂ. ବି (+ଭାବ. ତ) ଚଳନ; ଗତି—
Motion; movement.
ଦେ ବିଣ—ଯାହା ଚଳୁଅଛି; ବ୍ୟବହୃତ; ପ୍ରଚଳିତ (କଥା)—
Current; in vogue; in use.

ଚଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଳ ଧାତୁ)—
Chalibā ୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା; ଗମନ କରିବା—
চলা 1. To go; to pass on from one place to
चलना another.
(ଚଳାଇବା, ଚାଳିବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ପରିହରେ
ତା ସଙ୍ଗେ ଚଳେ ଦେଶାନ୍ତରେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଅଗ୍ରସର ହେବା—2. To advance.
(ଯଥା—ସେନା ନଗର ଅଭିମୁଖରେ ଚଳିଲେ ।)
୩ । ପଦବ୍ରଜରେ ଗମନ କରିବା; ଚାଲିବା—3. To walk.
(ଯଥା—ସେ ବୃଦ୍ଧ ହେବାରୁ ଆଉ ଚଳି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।)
୪ । ନିର୍ବାହିତ ହେବା—4. To be accomplished.
(ଯଥା—ଏତିକିରେ ତାଙ୍କ କାମ ଚଳିବ ନାହିଁ ।)
୫ । ହଲିବା; ଦୋଦୋଲିବା; ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ ହେବା—
5. To move to and fro.
(ଯଥା—ପବନ ବନ୍ଦ ହେବାରୁ ଗଛର ପତ୍ରଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ଚଳୁ ନାହିଁ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୬ । ପ୍ରଚଳିତ ହେବା; ସାଧାରଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା; ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବା—6. To be in vogue; to pass current; to be current.
(ଯଥା—ଏ ଟଙ୍କା ବଜାରରେ ଚଳିବ ।)

୭ । ସମାଜରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ପଂକ୍ତିରେ ଭୋଜନାଦି କରିବାକୁ ଅନୁମତି ପାଇବା ବା ଯୋଗ୍ୟ ହେବା—7. To be admitted to social intercourse or communion.
(ଯଥା—ସେ ଏବେ ଆମ ଗ୍ରାମ ସମାଜରେ ଚଳିଲେଣି ।)

୮ । ଗତି କରିବା; ଗତିଯୁକ୍ତ ହେବା—8. To move; to have motion.

ଦେଖିଲେ ନକ ପେଟ ଭିତର ନ ଚଳଇ,
ପଥର ପରି ଅଣ୍ଡ ହୋଇଣ ରହିଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

୯ । ସଙ୍ଗତ ହେବା—9. To be fitting; to fit in.
(ଯଥା—ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପାଖରେ ଧୃଷ୍ଟତା ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

୧୦ । ବହିବା; ପ୍ରବାହିତ ହେବା— 10. To flow.
(ଯଥା—ଖାଦ୍ୟ ରକ୍ତରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଶରୀରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ଚଳେ; ବାୟୁ ଚଳିବା ।)

୧୧ । କ୍ରମାଗତ ଘଟିବା ବା ହେବା—11. To happen or take place continually; to continue.

ବନଦେବୀଙ୍କର ଅଭିସାରଲୀଳା ଚଳୁଥାଇ ଅବିରତେ—ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

୧୨ । ଇହଲୋକରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା; ମହାଯାତ୍ରା କରିବା; ମରିବା—12. To die.

ସବେ ଚଳିବେ କାଳବଳେ, ଯଶ ରହିବ ମହୀତଳେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୩ । ଘଣ୍ଟିକା ଯନ୍ତ୍ରାଦି ଠିକ ମତେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହେବା—13. To be in a working order; to work; to go on; to get on.
(ଯଥା—ଏ ଘଣ୍ଟାଟି ଦଶ ବର୍ଷ ହେଲା ଚଳୁଛି ।)

୧୪ । ସଂସାରରେ ସୁଖରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା—14. To be well off; to get on the world.
(ଯଥା—ସେ ଏବେ (ସୁଖରେ) ଚଳୁଛନ୍ତି ।)

୧୫ । ଶରୀରରେ ସହ୍ୟ ହେବା; ଦେହରେ ଯିବା—15. To agree with one's system.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଘିଅ ଚଳେ ନାହିଁ ।)

୧୬ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ବିରକ୍ତ ହେବା; ଚିଡ଼ିବା; ରାଗିବା—16. To be angry or displeased.

ଚରଣେ ପୁଣି ଚଳି ପକାଇଦେଲୁ ଚିତ୍ତ ରୁ ସୁନ୍ଦର କୁସୁମଭୂଷାକୁ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୭ । ସୁଚାରୁରୂପେ ନିର୍ବାହିତ ହେବା—17. To go on well; to be conducted.
(ଯଥା—କେବଳ ଛାତ୍ରଦତ୍ତ ବେତନରେ ସ୍କୁଲଟି ଚଳେ ।)

୧୮ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ) ସମାଜରେ ଗୃହୀତ ହେବା ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା—18. (anything) To be recognised by or be in a vogue in a society.
(ଯଥା—ଆଜିକାଲି ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିରେ ଜଣ ରଖିବା ଚଳିଲାଣି ପରି ?)

୧୯ । ପ୍ରଚାରିତ ହେବା—19 To be circulated or published.
(ଯଥା—ଆଜ୍ଞାପତ୍ରିକା ଗାଁ ଗାଁ ଚଳିଲାଣି ।)

୨୦ । ଅଭିପ୍ରେତ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା—20. To be engaged in its proper function.
(ଯଥା—ଦାଆ ଚଳିବା; ପାହ୍ର ଚଳିବା; ଠେଙ୍ଗା ଚଳିବା ।)

୨୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପ୍ରେରିତ ହେବା—21. To be sent to another place; to be transmitted.
(ଯଥା—ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଚଳିବା, ଗୁଆ ଚଳିବା, ଖବର ଚଳିବା ।)

୨୨ । କୌଣସି ଗ୍ରହ ଏକ ରାଶିର ସୀମା ଟପି ଅନ୍ୟ ରାଶିର ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିବା—22 (a planet) To pass from one zodiacal sign to another.
(ଯଥା—ଶନି କୁମ୍ଭରାଶିରୁ ମୀନରାଶିକୁ ଚଳିଲା ।)

୨୩ । ଆରବ୍ଧ ହେବା (ପ୍ରସ୍ତାବ ଚଳିବା)—23 To be begun.

୨୪ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହେବା; କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା—24. To be carried out.
(ଯଥା—ହୁକୁମ ଚଳିବା, ଆଇନ ଚଳିବା ।)

୨୫ । ପରଷାଯିବା; ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଇବା ପତ୍ରରେ ପରଷା ଯିବା—25. (food) To be served on plate.
(ଯଥା—ସଙ୍କୁଡ଼ି ସଭାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖିରି ଚଳୁଛି ।)

୨୬ । ଫଳପ୍ରଦ ହେବା—26 To be effective
(ଯଥା—ମୋଠାରେ ତୋର ଚାଲାକି ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

୨୭ । ବାସ କରିବା; ବଞ୍ଚି ରହିବା—27. To live.
(ଯଥା—ଦୁନିଆରେ ଚଳିବାକୁ ହେଲେ କେତେ ଦୁଃଖ ସହିବାକୁ ହୁଏ ।)

ଚଳି ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତି ହେତୁରୁ ବିଷମ ମାନସିକ କଷ୍ଟ ବୋଧ କରିବା—To be mortified.
Chali maribā

ଟେକ ଚଥ ମୃତ ଏ ଶୀତମୟୂଖଜିତ ହୋଇ ମରୁ ଚଳି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚଳିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ଚଲ୍ ଧାତୁ + ଶୀଳାର୍ଥରେ. ଇଷ୍ଣୁ)—୧ । ଗମନଶୀଳ; ଗତିଶୀଳ—1. Moving.
Chalishṇu

୨ । ଗମନୋଦ୍ୟତ; ଗମନୋନ୍ମୁଖ—2. About to go.

ଚଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଗାଳିଦେବା ବା ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା—1. To give vent to one's displeasure
Chali hebā

ସେତ ମୋତେ ଗୁରୁଜନେ ଚଳି ହେଉଥିବେ ପର ଭାବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଭ୍ରଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଢ

ଦେ. ବି—ସୁବିଧାଜନକଭାବରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେବା; ସୁବିଧା—Convenience; being convenient for one's movements.

(ଯଥା—ଏଠାରେ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ ଲାଗିବାରୁ ଏଣିକି ଚଳ ହେବା କଥା ଦିଶୁ ନାହିଁ ।)

ଚଳୁ—ସଂ. ବି. (ଚଲ ଧାତୁ + ଉ)—୧ । ଗଣ୍ଡୂଷ—
Chaḻu 1. The hollow of an open palm.
चलु; चलुक ୨ । ଗଣ୍ଡୂଷରେ ଧରିବା ଜଳ—2. Water contained in the hollow of an open palm.
୩ । (ପାଣି ଆଦିର) ଏକ ଚଳ—
3. A handful (of water etc).
୪ । ଭୋଜନାଦ୍ୟରେ ଓ ଭୋଜନାନ୍ତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କର କରିବା ଆଚମନ—4 The sipping of a little water done by Brāhmaṇas just before and after meals.

ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ କରିବା ଆଚମନର ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର—1. The formulae recited by Brāhmaṇs just before and after meals.

[ଦ୍ର—ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ଚଳୁବିଧି, ଯଥା—'ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ନମଃ', କହି ତଳେ ଗଣ୍ଡୂଷେ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିବା; 'ଓଁ ଧର୍ମରାଜାୟ ନମଃ' 'ଓଁ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତାୟ ନମଃ' କହି ଜଳ ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇ ଜାଗାରେ କିଛି କିଛି ଅନ୍ନ ରଖିବା, 'ଓଁ ଧର୍ମରାଜାୟ ସ୍ୱାହା', 'ଓଁ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତାୟ ସ୍ୱାହା' କହି ରଖାଯାଇଥିବା ଅନ୍ନ ଉପରେ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିବା; 'ଓଁ ଅମୃତୋପସ୍ତରଣମସି ସ୍ୱାହା' (ଅମୃତର ଆସନ ହେଲ) କହି ଗଣ୍ଡୂଷେ ଜଳ ପାନ କଲା ପରେ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣ ବାୟୁକୁ (ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ ଓ ସମାନ) ପାଞ୍ଚଗୁଣ୍ଡା ଅନ୍ନ (ପଞ୍ଚଗ୍ରାସି) ଦେବା; ତତ୍ପରେ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଭୋଜନ କରି ଶେଷରେ 'ଓଁ ଅମୃତାପିଧାନମସି ସ୍ୱାହା' (=ଅମୃତର ଅପିଧାନ ବା ଘୋଡ଼ଣୀ ହେଲ) କହି ଗଣ୍ଡୂଷେ ଜଳ ପାନ କରି ଭୋଜନ ଶେଷ କରିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଯାହା ଭୋଜନ କଲି ତାହାର ତଳେ ଓ ଉପରେ ଅମୃତ ରହିଲା ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୋଜନ—
2. (fig) Eating.

ଚଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ରାଗାନ୍ୱିତ—
Chaḻuā 1. Angry.
(ଚଳୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କୋପନସ୍ୱଭାବ, ଚିଡ଼ାଲ୍—
2. Of irritable disposition; passionate.

ଚଳୁଆ ମୁରଶାଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯେବେ
ଚବଣ କର ବୋଲି ଦେଲ ଏବେ—ବଳସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳଚ ।

ଚଳୁକ—ସଂ. ବି. (ଚଲ୍ ଧାତୁ + ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ. ଉକ)—
Chaḻuka ୧ । ମେଲା ହାତ ପାପୁଲି; ଗଣ୍ଡୂଷ—
1. Space in the hollow of the open palm.
୨ । ଚୁଳୁକ; ଗଣ୍ଡୂଷ ପରିମିତ ଜଳ—
2. That much water which can be contained in the hollow of the open palm; a handful of water.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପାତ୍ର—3. A tiny water-pot.

ଚଳୁକରିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଏକା ଥରକେ ଭୋଜନ କରି ଦେବା; ଖାଇଦେବା—
Chaḻukaridebā
चलुकरेदेओया 1. (figurative) To eat at one gulp.
चुल्लुकरदेना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା—
2. (figurative) To misappropriate.

ଚଳୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଣ୍ଡୂଷ ପରିମିତ ଜଳ ପାନ କରିବା—
Chaḻu karibā 1. To sip a handful of water.
चलुकरा ଏ ନାମ ଅଗସ୍ତି ଉଦରେ, ସାତ ସମୁଦ୍ର ଚଳୁ କଲେ ।
चुल्लुकरना ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ ଚଳୁବିଧି ପାଳନ କରିବା—2. To perform the rites of chaḻu before and after meals.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୋଜନ କରିବା—
3. (fig) To eat.
୪ । ଭୋଜନରେ ବସିବା—4. To sit at meal.
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା—
5. (figurative) To appropriate.

ଚଳୁ ଧରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଭୋଜନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ
Chaḻu dharibā ଚଳୁ କରିବାକୁ ଗଣ୍ଡୂଷ ପରିମିତ ଜଳ ହାତରେ ଧରିବା—1. (Brāhmaṇas) To hold a handful of water in order to sip it before taking meal.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୋଜନ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
2. (fig.) To begin eating

ଚଳୁ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ପଂକ୍ତିଭୋଜନ ସଭାରେ
Chaḻu lāgibā ଭୋଜନ ପୂର୍ବରୁ ଆଚମନ ବା ଚଳୁର ବିଧି ପାଳନ କରିବା; ଆଚମନବିଧି ପାଳନ—The act of performing the rites of 'Chaḻu' as observed by Brahmans in a caste-dinner before taking meals.

ଚଳେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚଳ=ଚଞ୍ଚଳ; ବିଚଳିତ + ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—୧ । ଅଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—
Chaḻendriya

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

(ଚଳେନ୍ଦ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lustful; one who has not his
(ଚଳେନ୍ଦ୍ରିୟତା—ବ) passions under control.

୨ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଯାହାର ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଘଟେ—
2. One who loses his balance of mind at a little provocation.

୩ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଯେ ରାଗିଯାଏ—3. Irritable.

୪ । ଅସ୍ଥିରଚିତ୍ତ—4. Fickle-minded.

ଚଳୋର୍ମି—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ଚଳ=ଚଞ୍ଚଳ+ଊର୍ମି)—ନର୍ତ୍ତନଶୀଳ
Chalormi ତରଙ୍ଗ—Dancing wave; billow.

ଚଲ୍ହା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—ଘୋଳଦହି—
Chalhā Churned cud.

ଚଲ୍ହା ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗଉଡ଼ୁଣୀ ପୋକ (ଦେଖ)
Chalhā poka Gaurduṇi poka (See)

ଚଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଭୋଜନ କରିବା—
Chash (root) To eat.

ଚଷକ—ସଂ. ବି. (ଚଷ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ)—୧ । ମଦ୍ୟପାନପାତ୍ର—
Chashaka 1. Wine glass; goblet; wine cup.

> ଶୁଣ୍ଡରୁ ଚଷକ ଝଟତ ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ ଯଥା ଦଶେ—
> ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ—

୨ । (+କର୍ମ. ଅକ)—ସୁରା; ମଦ୍ୟ—2. Wine.

୩ । ମଧୁ—3. Honey.

ଚଷଡ଼—ଦେ. ବି. (ଗାଳି; ସଂ. କୃଷକ)—ମୂର୍ଖ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚାବିହୀନ ବା
Chashaṛd ଅଖାଡ଼ୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚଷାଭୂଷା ଲୋକ—A boor; a churl.

ଚଷା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷ୍ ଧାତୁ=କର୍ଷଣ କରିବା)—୧ । କର୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟ;
Chashā ଚଷିବା; କର୍ଷଣ—1. Ploughing
चाषा

୨ । କୃଷକ; ଯେ ଚାଷ କରେ—
किसान; चाषा 2. Cultivator; peasant.

୩ । ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକଜାତି (ଶୂଦ୍ର)—
3. The peasant class of Orissa.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଚଷା ଅଛନ୍ତି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡ଼ଚଷା, ଓଡ଼ପଧାନ, ଶୁଦ୍ଧଚଷା, ବେଣାତିଆ, କଳୁଆ ଏବ ଗୁଆଟିଆ ପ୍ରଧାନ ।
୧୯୦୧ ମସିହା ସେନ୍‌ସସ୍ ରିପୋର୍ଟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଚଷା ସଂଖ୍ୟା ୮୭ ଲକ୍ଷ ଥିଲା; ମାତ୍ର ୧୯୨୧ ମସିହାର ରିପୋର୍ଟରେ ୭୨ ଲକ୍ଷ ହୋଇଅଛି ।]

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଇତର ଜନ—4. (fig) One of the common people.

୫ । ଅସଭ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—5. An uncivilized person.

ଦେ. ବଣ—କୃଷ୍ଟ; ଯାହା ଚଷାଯାଇଅଛି—Ploughed.

ଚଷାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚଷିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chashāiba 1. Causative form of chashibā.

चाषान ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଚାଷ କରାଇବା—To have ploughing
जुतवाना done by another.

> ହଳ ଲଙ୍ଗଳ ଯାଅ ଅଣି ।
> ଚଷାଅ ଆଗେ ଯଜ୍ଞଭୂମି—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚଷାଚଷି—ଦେ. ବ—(ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ)—୧ । କୃଷିକର୍ମ—
Chashāchashi 1. Ploughing operations. agriculture.
चाषाचाषि

जोताजोति ୨ । ଭୂମିକର୍ଷଣ—2. Ploughing of a field.

ଚଷାଚେପେଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ—ଚଷାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Chashāchāpendiā Chashāṇḍiā (See)

ଚଷାଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ଚଷାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Chashāṭiā Chashāṇḍiā (See)

ଚଷାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଚଷାପରି ନିର୍ବୋଧ—
Chashāṇḍiā 1. Foolish; stupid.
चाषाड़िआ ୨ । ଅଖାଡ଼ୁଆ—2. Rash.
उजड्ड ୩ । ଉଦ୍ଧତପ୍ରକୃତି—3. Churlish; boorish.

୪ । ମଫସଲିଆ; ଓଲ୍ଟ—Rustic.

ଚଷାପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ନାମ କୃଷପକ୍ଷୀ)—ଭରଦ୍ୱାଜ; ଭରଦ୍ୱାଜପକ୍ଷୀ;
Chashāpakshī ଭଦଭଦଳିଆ ପକ୍ଷୀ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗୃଧ୍ରକ; ଚଷାପୁଅ—
चाषपाखी; नीलकण्ठ The lark; the jay; the Indian roller;
भरतपक्षी Coracias Indica.

[ଦ୍ର—ଏହା ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ଦେଢ଼ ଚାରିଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ପକ୍ଷୀ । ସଂ. ନାମ କୃଷ ପକ୍ଷୀ, ଭରଦ୍ୱାଜ । ଏହାର ପକ୍ଷ ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣ, କଣ୍ଠ ନୀଳରଙ୍ଗ, ଥଣ୍ଟ ଲୁଆ ଥଣ୍ଟ ପରି କଳା ଚେପଟା । ଏହା ଶସ୍ୟ ଓ ପୋକ ଜୋକ ଖାଏ । ବ. ରେ ଏହାକୁ ନୀଳକଣ୍ଠ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସଂ. ନୀଳକଣ୍ଠର ଅର୍ଥ ନୀଳ ମୟୂର, ଚାତକ ଓ ଖଞ୍ଜନ—ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର । ଏହା ଭୂମିରେ ଘାସ ମଧ୍ୟରେ ବସା ବାନ୍ଧେ, ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଡ଼ି ପାରେ, ଏହାର ସ୍ୱର ମଧୁର । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚଷାପୁଅ—ଦେ. ବ.—୧ । ଚଷାପକ୍ଷୀ (ଦେଖ)
Chashāpua 1. Chashā pakshī (See)

> କହିଲେ କାନ୍ଧରେ ଲୁଚି କୌଣିକ
> ଚଷାପୁଏ ମିଳ ଭାଷା-ଚୌର୍ଯ୍ୟକି କି । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୨ । ଚଷାଘରର ସନ୍ତାନ; କୃଷକପୁତ୍ର—2. A man belonging to a chashā family.

ଚଷାଭାଗ—ଦେ. ବ—ଜମିଦାରଠାରୁ ପ୍ରଜା ଭାଗରେ ନେଇ ଚାଷ କରୁ-
Chashābhāga ଥିବା ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନରୁ ରାଜଭାଗ ବା ଜମିଦାରଙ୍କ
चाषीर भाग ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଧିକ ଗଲା ପରେ ପ୍ରଜାର ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାପ୍ୟ ଅପର ଅର୍ଦ୍ଧ—Half of the produce of a field cultivated by a farmer on produce-rent which is retained by himself after making over the landlords moity to the landlord.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଚ୍ଛ	ଡ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଛଅ	ଡ଼	ଡ଼

ଚଷାଭୂଷା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଗ୍ରାମ୍ୟ; ଅଶିକ୍ଷିତ—1. Rustic.
Chashābhūshā ୨ । ଅଖାଡୁଆ—2. Churlish; boorish.
चाषाभूषो ୩ । ଅସଭ୍ୟ; ଅଭଦ୍ର—3. Rude; uncivilized.
गँवार

ଚଷାଲ—ସଂ. ବି. (ଚଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅଲ; ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ)—
Chashāla ୧ । ଯଜ୍ଞୀୟ ପଶୁବନ୍ଧନାର୍ଥ କାଷ୍ଠ; ଯୂପକାଷ୍ଠ—
1. The peg to tie the beast to be sacrificed.
୨ । ଯୂପୋପରସ୍ଥ ଲୌହ ବା କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ବଳୟ—
2. Wooden or iron ring at the top of the peg for tying a sacrificial beast.
୩ । ମଧୁଚକ୍ର—3. Hive.

ଚଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. କୃଷ୍ ଧାତୁ)—ଭୂମିକର୍ଷଣ କରିବା—
Chashibā To plough.
चाषा ବୃଷଭ ମହାଶାଳବୃତେ ଜନେ ଚଷୁଁ ଅବଶ—ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
जोतना, चासना

ଚଷୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଷ)—ଚଷୁ; ଧାନର ଚୋପା—
Chashu Husks of paddy; chaff.
तुष्
बूबला, चोकर, भूसा

ଚଷୁକୁଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଷ+କୁଟ୍ଟନ)—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଚଷୁ
Chashukuṭā କୁଟିବା ପରି ନିଷ୍ଫଳ ବା ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ; ପଣ୍ଡଶ୍ରମ;
ନିଷ୍ଫଳ ପରିଶ୍ରମ—1. Fruitless labour.
୨ । ନିଷ୍ଫଳ ଆଲୋଚନା—
2. Fruitless discussion.
୩ । ବହ୍ୱାରମ୍ଭେ ଲଘୁକ୍ରିୟା—
3. Much ado about nothing.

ଚଷୁ କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଧାନ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଚଷୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଧାନର
Chashu kuṭibā ଚୋପାକୁ କୁଟିବା ଯେପରି ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ)—
୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ କରିବା—
1. To perform a fruitless task
ବନ୍ଧୁ ବ୍ୟୟେ ଏଭୁ ବନ୍ଧୁଶୀର୍ଷ ପଶୁ,
ଯୋଷି ସିନା ଖାଇ କୁଟୁଅଛ ଚଷୁ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।
୨ । ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବିଷୟର ଆଲୋଚନା ବା ଆନ୍ଦୋଳନ
କରିବା—2. To discuss unnecessary matters.
୩ । ନିଷ୍ଫଳ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଆଲୋଚନାରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା—
3. To waste time in a wild goose chase.

ଚସମ୍‌ଖୋର୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ଚଶ୍ମ=ଚକ୍ଷୁ+ଖୋର୍=ଖାଦକ)—
Chasamkhor ଯାହାର ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ନାହିଁ; ବେମୋହବତିଆ—
चश्मखोर Regardless of the feelings of others;
चशमखोर one who has no respect for the feelings of others.

ଚସମଇ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ପୁରୀ)—କ୍ଷୀରୀ; ପାୟସ; ଜସମଇ; ଜସମୈ—
Chasamai Gruel; frumenty.
ଚସମେଇ }
ଚସଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚସେଇ }

ଚସମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚଶ୍ମ=ଅକ୍ଷିରୁ)—ଉପନେତ୍ର;
Chasamā ପ୍ରଚକ୍ଷୁ—Spectacles; eyeglasses.
चश्मा ନାସିକା-ଶୋଭନ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚସମା—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।
चशमा
(ଚସ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚହଁକ—ଦେ. ବି—ଚମକ (ଦେଖ)
Chahañka Chamaka (See)

ଚହଁକା—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ—ଚମକା (ଦେଖ)
Chahañkā Chamakā (See)

ଚହଁକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚହଁକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Chahañkāibā ଚମକାଇବା (ଦେଖ)
Chamakāibā (See)

ଚହଁକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚମକିବା (ଦେଖ)
Chahañkibā Chamakibā (See)
(ଚହଁକାଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ଚହଁଫଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚପଳ)—
Chahañphaḷā ଚଗଲିଆ; ଚଳଚିତ୍ତ; ଚପଳପ୍ରକୃତିକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଚହଁଫଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Fickle minded.

ଚହକ—ଦେ. ବି—୧ । ଚମକ (ଦେଖ)
Chahaka 1. Chamaka (See)

ଚହକଚିକଣ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚମତ୍କାର+ଚିକ୍କଣ)—
Chahakachikaṇa ୧ । ଚାକଚକ୍ୟଯୁକ୍ତ; ଚକ୍‌ଚକ୍‌ଚିକଣ—
चमकदार; चटकिया 1. Splendid; gorgeous.
चमकदार; चटकीला ୨ । ବେଶଭୂଷାରେ ସୁସଜ୍ଜିତ—
2. Dressed gorgeously.
୩ । ବିଳାସପ୍ରିୟ—3. Luxurious; fond of luxury.

ଚହକମହକ—ଦେ. ବି. (ସହରର)—ଚାକଚକ୍ୟ—
Chahakamahaka Splendour; lustre; glare.
चमक दमक
चमक दमक

ଚହକା—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ—ଚମକା (ଦେଖ)
Chahakā Chamakā (See)

ଚହକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚହକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chahakāibā 1. Causative form of Chahakibā.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ଏ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

(ଚହକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚମକାଇବା (ଦେଖ) 2. Chamakāibā (See)

ଗ୍ରାମରତ୍ନଙ୍କୁ ମନେ ଚହକାଇ ପଶ୍ଚିମକୁ ବହ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋପାକତନ୍ତ୍ର ।

ଚହକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚମକିବା (ଦେଖ)
Chahakibā Chamakibā (See)

ଚକ୍ଷୁକୁ ଚହକା ପିଇବା ଅଶେ
ଚକୋର ପରି ଅନବର ପାଶେ
ଚଳୁଥାଇ ଅସାଧାରଣ ଫଳ
ଚହକଇବାକାଳେ ଦୃଷ୍ଟି ମନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳମ୍ ।

ଚହଚହ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chahachaha ୧ । ଲୋକଗହଳ ବା ଗୋଳମାଳର ଅବ୍ୟକ୍ତ
गहगह; चहचह ଶବ୍ଦ; ଗହଗହ—1. Indistinct noise arising from a crowd of people.
୨ । ଚମକ; ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—2. Splendour.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଠେହଠେହ—
3. Very; too much.
(ଯଥା—ନାଲଚହଚହ ।)

ଚହଚହ ମହମହ—ପ୍ରାଦେ. ବଣ. (କଟକ)—ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—
Chahachaha mahamaha With much splendour; grand; in a grand style.
(ଯଥା—ସେ ଚହଚହ ମହମହ ଭଗ୍ନାଘର କଲେ ।)

ଚହଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—
Chahata 1. Brightness.
चटक ୨ । ଶୋଭା; କାନ୍ତି—2. Beauty; sheen.
चटक

ଜାଣିଣ ତୋଳା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡର ଚହଟ
ବନ୍ଦୀ କଲେ ଅଙ୍କୁଳ ଅଠାରେ କରି ହଟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦ ।

୩ । ଆଡ଼ମ୍ବର; ବ୍ୟାପିବା—
3. Splendour; gaudiness; grandeur.

ବାଣୀ ଝପଟକୁ ଗଜ ଚହଟକୁ ସ୍ଥାନ ନୋହୁ ସନ୍ତାପନ୍ତୁ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ପ୍ରକାଶ—4 Diffusion; exibition.
୫ । ପ୍ରଚାର; ପ୍ରକଟନ—
5. Disclosure; publication.
ଦେ. ବଣ—୧ । ପ୍ରକାଶିତ—1. Exibited.
୨ । ପ୍ରଚାରିତ; ପ୍ରକଟ—2. Published.

କ୍ରମେ ତା ହେଲ ଚହଟ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତ ।

୩ । ଚକଚକିଆ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Bright; dazzling.

ଚହଟଚମ୍ପା—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଫୁଟିଥିବା ଚମ୍ପା ଫୁଲ ପରି ସୁନ୍ଦରୀ ଓ
Chahaṭachampā ଗୋରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—(female)
Beautiful and fair coloured like a full-blown Champaka flower.

ଚହଟଚିକଣ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସର୍ବଗୁଣରେ ସୁନ୍ଦର—
Chahatachikaṇa 1. Full of all good qualities.
चटकिया ୨ । ଶୋଭାମୟ—2. Splendid;
चटकमटक gaudy; grand.
୩ । ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Foppish; gaudy.

ଚହଟ ଚକଣ ଗଣ୍ଡ ଛଡ଼ ସବୁରେ । ଲୁକାଏ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଦେ. ବି—୧ । କୃତ୍ରିମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ପ୍ରସାଧନଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—1. Beauty due to dressing and toilet artificial or made up grace.
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର—2. Gaudiness.

ଚହଟନାଗର—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ସୁବେଶ ସଜ୍ଜିତ ରସିକ ନାଗର; ଛଇଳ;
Chahaṭanāgara ବେଶଭୂଷାପ୍ରିୟ ରସିକ ପୁରୁଷ—
फूलबाबू A fop; a beau.
छैला

ଚହଟା—ଦେ. ବ—୧ । ବିସ୍ତୃତ ସମତଳ ଭୂଖଣ୍ଡ—
Chahaṭā 1. A wide plot of level land.

ସେ ଚହଟା ଉପରେ ଅଛ ଯେଉଁ ମନ୍ଦର
ଯହିଁରେ ଶବଦ ଶୁଭେ ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାର । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । ବିଷ ଆଦ ମନୁଷ୍ୟର ମଗଜରେ ବା ଶରୀରଯାକ ବ୍ୟାପିଯିବା—
2. Diffusion through the system (as poison).
୩ । ସୁଗନ୍ଧ ବିସ୍ତାର; ସୁଗନ୍ଧ ସବୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଯିବା—
3. Diffusion of smell.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଚାରିପାଖେ ଜଙ୍ଗଲ ଥିବା ବିସ୍ତୃତ ଭୂଖଣ୍ଡ-
A wide plot of land having jungles on all sides.
ଦେ. ବଣ—ଚପଳସ୍ୱଭାବ; ଚଞ୍ଚଳମତି—Fickle-minded.

ଅରେ ଚହଟା, ଝଟା ଲଟା ଭଲେ ନ କର ହଟା ।
ଯଦୁମଣି, ରହସ୍ୟ ଚଉତ ।

ଚହଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚହଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Chahaṭāibā ୧ । ଆମୋଦରେ ଦିଗଦିଗନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
छाओयान 1. To fill the air with smell.
फैलाना

ସୁରଭି କୁସୁମ ଚହଟାଇ ବାସ ମହକାଏ ତା ମାଧୁରୀ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୨ । ପ୍ରକାଶିତ କରାଇବା—
2 To cause to come out.
୩ । ପ୍ରଚାରିତ କରିବା—
3. To publish; to reveal; to disclose
୪ । ଶୋଭିତ କରାଇବା; ଶୋଭାଯୁକ୍ତ କରିବା—
4. To make beautiful; to cause to be charming.

କାହା ଶିର ମୁକୁଟ ଭଲେ ପଡ଼ୁଥାଏ
ରତନ ଜ୍ୟୋତରେ ସେ ସଭା ଚହଟାଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ଡ଼ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ମ

ଚହଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ଶୋଭାମୟ; କାନ୍ତିବର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଠ—
Chahaṭiā Charming; beautiful.
চটকীলা
चटकीला

ଚହଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସୁଗନ୍ଧ) ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ମହକିବା—
Chahaṭibā 1. To diffuse; to fill the air (as a smell).
ছাওয়া
फैलना

ଚନ୍ଦନକ୍ଷଣେ ସେ ପଦ୍ମ ବାସନା ଚହଟି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୨ । (ବିଷ) ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରରେ ବ୍ୟାପିବା—2. To diffuse through the system (as a poison).

୩ । (ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଦି) ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—3. To flash.

ସେ କରୁ ଉପୁଜି ଚହଟି ବିଦ୍ୟୁତ,
ନରର ନୟନକୁ ଦେଇଥାନ୍ତି ରୁଜ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୪ । (ବିଶେଷଗନ୍ଧ) ସୁବାସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—4. To be filled with (e. g. the air with a smell.)

୫ । ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ପ୍ରକଟିତ ହେବା—5. To be opened to view; to be disclosed or revealed.

ବନ ପାଶରେ ଜଳଯାଇ ବଂଶୀର ଲୁଳହିଁ ଚହଟେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । (ମାଛ ଆଦି) ଉପରକୁ ଉଠିବା; ଉପୁଡ଼ି ଉଠିବା—6. To rise up to the surface; (e. g. as a fish in water).

ମାଛର ଦେହ ଯୋଗୁ ପ୍ରବଳେ ବଢ଼ିଲା,
ଚହଟି ଖେଳିବାକୁ ଜଳ ନ ମିଳଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚହଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦଣ୍ଡକର ମାଛ ପରି ଉପରକୁ ଉଠି ଫର
Chahaṭi hebā ଫର ହେବା; ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—To flutter or become prominent.

ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳେ ଜନ୍ମି ବସ୍ତୁ ବଳିଭ ପୁଏ ।
ଚହଟି ହେଉଛନ୍ତି ସଫରୀ ମୀନ ପ୍ରାୟେ । ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣହସୁରଣ ।

ଚହରାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ହି. ଚହରନା=ଆନନ୍ଦିତ
Chaharāibā ହେବା) କ୍ରି.—ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇବା—To hold out temptation; to allure.

ଚହଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଆନ୍ଦୋଳନ—
Chahaḻa 1 Agitation; disturbance.
হৈচৈ ୨ । ଗୋଳମାଳ; ବହୁଲୋକଙ୍କ ମୁଖରବ; ହୁଲର; ଘୋଷା—
चहल 2. Noise; ado; hue and cry; out cry bustle.

ଚୌଦିଗେ ଉଠିଲା ମହାଶୋକର ଚହଳ । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ବହୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଏକତ୍ର ଯିବା ଆସିବା ହେତୁରୁ ଭିଡ଼; ଗହଳ—2. Pressure of a crowd.

୩ । ପ୍ରଘଟ; ପ୍ରକାଶ—
3. Disclosing; publication; revealing.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଗହଳ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଗହଳ ଚହଳ ।]

ଚହଲ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ) ସ୍ପନ୍ଦନ; କମ୍ପନ—
Chahala 1. Throbbing; vibration.
ছলকন ୨ । (ସଂ. ଚିକ୍କଳ=ପଙ୍କ)—କାଦୁଅ; ପଙ୍କ—
চহল Clay; mire.
चहला ଦେ. ବଣ.—କର୍ଦ୍ଦମମୟ; ପଙ୍କିଲ—Clayey; miry

ଚହଳା—ଦେ. ବଣ.—ଚହଳିଆ (ଦେଖ)
Chahaḻā Chahaḻiā (See)

ବୁଢ଼ୀ କାଢ଼ ସେବେ କାଠରେ ଅଗ୍ନି ଥିଲା;
ପର ଉହୁ ଥାନ୍ତି କୋହ୍ନଣ ଚହଳା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଚହଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିକ୍କଳ; ପଙ୍କ)—୧ । ମଳ; ମଇଳା—
Chahalā 1. Dirt.
চহল, চহলা ୨ । ପଙ୍କ—
चहला; छलकन 2. Mire; soft mud.
ଦେ. ବଣ.—ପଙ୍କୁଆ; କର୍ଦ୍ଦମମୟ—Clayey; miry.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ହି. ଚହଲା କୁଅରୁ ପାଣି କାଢିବା ପାଇଁ କୁଅ ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ଶଗଡ଼) ବି—
୧ । ବଡ଼କୂଅ, ବାମ୍ପୀ—1. A wide well.
୨ । ଜଳକୁଣ୍ଡ—2. Reservoir of water.
୩ । ନଈବାଲି ବା ଖାଲ ଭୂମିରେ ପାଣି ପାଇଁ ଖୋଳା-ଯାଇଥିବା ଛୋଟ ବା ଓସାରିଆ ଗାତ; ଚୂଆ—
3. A small pool or hole dug in the ground to get water.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ବୟସ ଛଉ (ଦେଖ)
Bayasa chhau (See)

ଚହଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଚହଲିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chahalāibā Causative form of Chahalibā.
চলকান ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା; ହଲାଇବା—
छलकाना To agitate; to shake.

ଚହଳି—ଦେ. ବି—ଚହଳ; ଗୋଳମାଳ—
Chahaḻi Tumult; noise.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଗହଳ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ :—ଗହଳ ଚହଳି ।]

ଚହଳିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚଳ)—୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—
Chahaḻiā 1. Moving here and there; restless.
୨ । ଚପଳ—2. Fickle; unsteady.
୩ । ଯେ ହଲ୍ଲା କରେ—3. Noisy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପଯୁକ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚହଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । (ପାତ୍ରର ଚଳନ ଯୋଗୁଁ ତରଳ ପଦାର୍ଥ) ହଲିବା ବା ହଲଚଲ ହେବା—
Chahalibā
चलका
छलकाना
(ଚହଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. To be agitated; to vibrate (said of a liquid being agitated).
୨ । ଚଳିବା; ଗତିଯୁକ୍ତ ହେବା—2. To be in motion; to move.

ଚଳୁଥିବ ପଦ ଟେକି ଚଞ୍ଚି
ତେଉଁ କର୍ଣ୍ଣପାଶ ନ ଚହଲି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୩ । ଅସ୍ଥିର ହେବା— 3. To be restless.
୪ । କମ୍ପିବା—4. To shake.

ସେ ପୃଥିବୀ ଟଳଟଳ ହୋଇ ଚହଲିଲା
ଚହଲନ୍ତେ ପୃଥିବୀକି ପିଡ଼ା ପଡ଼ିଲା । ପୀତାମ୍ବର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

ଚହାଁଚହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ଓ. ଚହିଁବା କ୍ରିୟା)—ଚହାଁଚହିଁ (ଦେଖ)
Chahāñchahiñ — Chāhāñchāhiñ (See)
(ଚହାଁଚହୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚହ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଘଣ୍ଟାଦହି; ଘୋଳଦହି—
Chahlā — Churned curd.

ଯେ ବାସି ହେଳା ଚହ୍ଲାପାଣି,
ତହିଁ ଭାଳିଲୁ ସେସେ ଅଣି । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚହ୍ଲାପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗଉଡ଼ୁଣୀପୋକ (ଦେଖ)
Chahlāpoka — Gaurdunipoka (See)

ଚା—ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନ୍ ଭାଷା ଚା; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଫା. ଚାୟ)—
Cha
चा
चा; चाय
ତେ. ଚେୟାକୁ
୧ । ଏକଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ ଏବଂ ତାହାର ଶୁଷ୍କ ପତ୍ରବିଶେଷ; ଚାହା ଗଛ ଓ ପତ୍ର—1. Tea; tea-plant and its leaves

[ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ପ୍ରଥମେ ଚୀନ ଦେଶରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲା । ଆସାମ ଜଙ୍ଗଲରେ 'ଚା' ଗୁଳ୍ମ ଦେଖାଯିବାରୁ ପରୀକ୍ଷାସ୍ୱରୂପ ଆସାମରେ ଏହାର କୃଷି କରାଗଲା ଓ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆସାମରେ ଓ ଲଙ୍କାରେ ଏହାର ବିସ୍ତର କୃଷି ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଭାରତରୁ ଓ ଲଙ୍କାରୁ ବିଦେଶକୁ ପଠାଯିବା ଗୋଟିଏ ଲାଭଜନକ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ହୋଇଅଛି । 'ଚା' ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୨ ହାତଠାରୁ ୪ ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ଓସାର ଓ ପତ୍ରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆଁ; ଏଥିର ଫୁଲ ୪।୫ ପାଖୁଡ଼ିଆ ଓ ଧଳା । ଫୁଲ ଝଡ଼ିଗଲା ପରେ ଗଛରେ ଫଳ ଧରେ । ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକଠାରୁ ୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ କଅଁଳ ସମୟରେ ତୋଳି ତାକୁ ଶୁଖାଇ ଟିକିଟିକି କରି ରଖାଯାଏ । ଶୁଖିଲା ପତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ଫିକା କଳା । ଫୁଟିଲା ପାଣିରେ ଏହି ଶୁଖିଲା ପତ୍ରକୁ ପକାଇ ଚୁଲିରୁ ଓହ୍ଲାଇଆଣି ସେ ପାଣିରୁ ବଳୁରଥିବା 'ଚା' ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଛାଣି ଫିଙ୍ଗିଦିଆଯାଏ । ସେ ପାଣି ଈଷତ୍ ନାଲି ଓ କଷା ଲାଗେ । ଉକ୍ତ ପାଣିରେ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶାଇ ତାହା ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ପିଆଯାଏ । କେହି କେହି ଦୁଧ ଓ ଚିନି ନ ଦେଇ ଖାଲି ଚା ସିଝା ପାଣି ପିଅନ୍ତି ଓ କେହି କେହି ଲୁଣ ମିଶାଇ ଖାଆନ୍ତି । ସଭ୍ୟସମାଜରେ ଓ ସଭ୍ୟସମାଜ ସଂସ୍ରବରେ ଆସିଥିବା ବନ୍ୟ ଓ ଅସଭ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ଚା' ପିଇବା ଗୋଟିଏ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ଚୀନ ଦେଶରେ ଲୋକେ ଅତି ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଔଷଧରୂପେ ଚା ପତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ପରି ଚା ପତ୍ର ବଳୁରା ଗରମ ପାଣିକୁ ପିଇବାର ରୀତି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୭ମ ବା ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଚଳିଲା । ଏ ପାଣି ପିଇଲେ ଦେହରୁ ଆଳସ୍ୟ ଦୂର ହୋଇ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଜନ୍ମେ ଓ ଅନିଦ୍ରା ଏବଂ ପରିଶ୍ରମଜନିତ କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର ହୁଏ । ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କୋମ୍ପାନି ଭାରତକୁ ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ଆସିଲାବେଳେ ଚୀନ ଦେଶରୁ 'ଚା' କିଣି ବିଲାତକୁ ପଠାଉଥିଲେ । ପରେ ଆସାମରେ 'ଚା' ଗଛ ବଣରେ ଉଠୁଥିବାର ଦେଖାଯିବାରୁ ଭାରତରେ ଏହାର ଚାଷ ହେଲା । 'ଚା' ଗଛ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଓ ତହିଁର ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାରର । ଶୁଖିଲା ପତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାରର—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଫୁଟିବା ପାଣିରେ ଶୁଖିଲା 'ଚା'ର ପତ୍ର ପକାଇ ଉକ୍ତ ଜଳକୁ ଛାଣି ସେ ଆରକ୍ତ ଜଳ ସଙ୍ଗେ ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ପାନୀୟ—2. Tea (drink); concoction of dry tea leaves mixed with milk and sugar and used as a drink.

ଚାଅଲତା—ଦେ. ବି—ମେଜେଣ୍ଟର; ମାଜେଣ୍ଟା; ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଆଲକାତରାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଈଷତ୍ ନୀଳଦାନାଦାର ରଙ୍ଗ-ବିଶେଷ—Magenta; a red pigment.
Chāalatā

[ଦ୍ର—ଏହି ମେଜେଣ୍ଟରଦାନାମାନ 'ଚା' ପତ୍ର ପରି କଳା ଦିଶେ ଓ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ପାଣି ଅଲତା ପରି ନାଲିଆ ହୁଏ । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏଥିର ନାମ ଚା-ଅଲତା ହୋଇଅଛି ।]

ଚାଅ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଚୀନ ଭାଷା ଚା)—
Chāā (etc) — ଚା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ) Chā (etc) (See).

ଚାଅଁରା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Chaañrā — A kind of grass.

ଚାଅଁଳା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚଙ୍ଗ = ସୁସ୍ଥ, ଦକ୍ଷ, ନୀରୋଗ)—
चाङ्गा
चाङ्गला
୧ । ଚଙ୍ଗଲା; ସତେଜ (ବୃକ୍ଷାଦି)—1. Vigorous (trees).
୨ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—2. Strong and well developed.

ଚାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଲମରିଚ (ଦେଖ)—
Chāi — 1. Golamaricha (See) (Haines).
୨ । ଚଇକାଠ (ଦେଖ)—
Chaikatha (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଢ଼ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଚାଇଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଚପଳ)—ଚଞ୍ଚଳମତି; ଚପଳ—
Chāiñ 1. Unsteady; fickle.
চাঙ্গা ୨ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ; ଚଳକ—2. Brisk.
चाँई ୩ । ଠକ; ପ୍ରତାରକ—3. Cheating; fraudulent.
(ଚାଁଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ଧୂର୍ତ୍ତ—4. Sly.
୫ । ଚତୁର—5. Clever.
୬ । ଦକ୍ଷ; କର୍ମଠ—6. Active; skilful.
୭ । (ସଂ. ତପ୍ତ) ତାତିଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ—7. Hot; heated.
ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଆଖି ଆଗରୁ ଜିନିଷ ଚୋରିକରି ନିଏ—1. A sly thief who steals things before one's eyes.
୨ । ଧପାବାଜ୍ ବା ଠକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A cheat.
୩ । ଠକାମି—3. Cheating.

ଚାଇଁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚାଇଁ (ଦେଖ)—
Chāiñā Chāiñ (See)

ଚାଇଁକରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାତିବା; ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା—
Chāiñkaribā 1. To become heated.
୨ । ଚାଇଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To produce the sound of a drop of water falling on a very hot metal.

ଚାଇଁକାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚବିକା; ଚବ୍ୟ)—ଚଇକାଠ (ଦେଖ)
Chāiñkāṭha Chaikāṭha (See)

ଚାଇଁକିନା—ଦେ. ଅ—ଚାଇଁଚାଇଁ (ଦେଖ)
Chāiñkinā Chāiñchāiñ (See)

ଚାଇଁକରି
ଚାଇଁକରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚାଇଁଦିସ

ଚାଇଁଖରା—ଦେ. ବି—ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପୂର୍ବେ ବା ପରେ ହେବା ପ୍ରବଳ ଖରା; ଚାଇଁ ଚାଇଁଆ ରୌଦ୍ର—Very hot rays of the sun.
Chāiñkharā

ଚାଇଁଖସିବା—ଦେ. ବି—ଭୟରେ ଛାତିଆ ପଶିବା; ହୃଦୟରେ ହଠାତ୍ ଭୟଜାତ ହେବା—Becoming terrified.
Chāiñkhasibā
চমকেযাওয়া (ଯଥା—ସେଠାରେ ହାଣକାଟ ହେଉଥିବା ଖବର
चौंकना ଶୁଣି ତାର ବା ତାଠଉଁ ଚାଇଁ ଖସିଲା ।)
ଚାଇଁଖସିପଡ଼ିବା
ଚାଇଁଖସିଯିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚାଇଁଚାଇଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ-ସ୍ପର୍ଶ-ଅନୁଭୂତି ସହିତ—
Chāiñchāiñ 1. A sharp biting sensation.
୨ । ଚଉଁ ବା ନିଆଁହୁଳା ଦେହରେ ମାଡ଼ ହେଲେ ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତି ହୁଏ ସେହିପରି—2. A burning sensation in the body (when touched with a searing rod).
୩ । ଦେହରେ ଛୁଞ୍ଚି ଫୋଡ଼ି ହୋଇ ଗଲେ ଯେଉଁ କଷ୍ଟ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—3. The pang of a pin pricking the body.
୪ । ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର—
4. Repeatedly; in quick succession.
୫ । ଘନ ଘନ ଦେହ ଫୋଡ଼ ହେଲା ପରି ଅନୁଭୂତି ସହିତ—5. With a feeling of repeated momentary pangs in the system (as by pin-prick or pricking with a fire brand.)
୬ । ତାତିଲା ଲୁହା ଉପରେ ବା ତାତିଲା ହାଣ୍ଡିରେ ଟୋପା ଟୋପା ପାଣି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ; ଚେଁଚେଁ ଶବ୍ଦ—6. Sound produced by drops of water falling on a red-hot metal or earthen pot.

ଚାଇଁପଖାଳ—ଦେ. ବି—ଭାତ ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେଥିରେ ପାଣି ଢଳାଯାଇଥିବା ପଖାଳ; ଯେଉଁ ପଖାଳ
Chāiñpakhāḷa
(ବାସୀ ପଖାଳ—ବିପରୀତ) ଭାତରୁ ଉଷ୍ମ ଛାଡ଼ି ନ ଥାଏ—
1. Boiled rice mixed with water while still hot and served while still hot.
୨ । ସଜ ପଖାଳ—2. Freshly watered boiled rice.

ଚାଇଁମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧପ୍ପାମାରିବା—
Chāiñmāribā 1 To practise cheating.
୨ । ଆଖି ଆଗରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚୋରି କରି ନେବା—
2. To steal a thing before one's eyes; to pilfer.

ଚାଇଁ ମୁଗ—ଦେ. ବି—ଝାଙ୍ଗିମୁଗ; ଖରାଦିନେ ପାଚିବା ଏକଜାତୀୟ ଛୋଟ ମୁଗ—A leguminous seed harvested in summer.
Chāiñ muga
[ଦ୍ର—ଏହା ମାଘ ମାସରେ ବୁଣା ହୋଇ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁରେ ଅମଳ ହୁଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ସବୁଜ ।]

ଚାଇକିଚିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାକଚକ୍ୟ)—
Chāikichikā ୧ । ବେଶଭୂଷାର ଆଡ଼ମ୍ବର—
1. Foppishness; gaudiness in dress.
୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—2. Glitter; dazzle
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାକଚକ୍ୟ ବା ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—
1. Foppish; gaudy.
୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright; glittering; dazzling.

ଚାଇନାପାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚାଇନା=ଚୀନ୍‌ଦେଶ+ପାମ୍=
Chāināpām ତାଳଗଛ)—ବିଦେଶୀଗଛ ତାଳ ଓ ଖଜୁରିଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—China palm; Phoenix Rotundipotea.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ ପ୍ରଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'ନି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ହଠାତ୍ ତାତିଲା ଧାତୁଖଣ୍ଡ
Chauñ ଦେହରେ ମାଡ଼ିବାର ଅନୁଭୂତି—1. Sensation felt when the body is touched with a piece of hot metal.

୨ । ହଠାତ୍—2. Suddenly.

୩ । ହଠାତ୍ ଭୟ ପାଇ ଚମକିବା— 3. Being startled suddenly.

୪ । ହଠାତ୍ ଭୟ; ଛନକା—4. Sudden fear or fright.

ଚଉଁକିନା—ଦେ. ଅ—ଚଇଁଚଇଁ (ଦେଖ)
Chauñkinā Chaiñchaiñ (See)

ଚଉଁକିର
ଚଉଁକିର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚଉଁକିସ୍

ଚଉଁଚଉଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଚଇଁଚଇଁ (ଦେଖ)
Chauñchauñ 1. Chaiñchaiñ (See)

୨ । ଚଉଁଚଉଁଆ (ଦେଖ) 2. Chauñchauñā (See).

ଚଉଁଚଉଁଆଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ନିଶ୍ଛଟିଆ ହେବାଯୋଗୁଁ ଡର ବା ଭୟ—
Chauñchauñāñ 1. Fear on being lonely.

୨ । ନିର୍ଜନତା ଯୋଗୁଁ ଭୟପ୍ରଦ (ସ୍ଥାନ)—2. (a place) Fearful on account of being lonely.

୩ । ନିଶ୍ଛଟିଆ; ନିର୍ଜନ—3. Lonely; lonesome.

୪ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଦେଖି ତ୍ରସ୍ତ—4. Startled or frightened on account of sudden appearance of a thing.

ଚଉଁରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚଉଁରି (ଦେଖ)—
Chauñri Chauñri (See)

ଚଉଁରିମୁଠି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ଚଉଁରିଭୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)—
Chauñrimuṭhi Chauñribhuṇḍi (See)

ଚଉଁରିମୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚଉଁରିଭୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)—
Chauñrimuṇḍi Chauñribhuṇḍi (See)

ଚଉରପିସାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ—ଚାଉଳଚୂନା—
Chaurpisān The powder of rice.

ଚଉର—ଗ୍ରା. ବ (ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଚାଉଳ (ଦେଖ)—
Chaura Chāuḷa (See)

[ଦ୍ର—ବାଉରି, କଣ୍ଡରା, ପାଣ ଆଦି ନୀଚଜାତିର ଲୋକେ 'ଚାଉଳ' ସ୍ଥଳରେ 'ଚଉର' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି; ଏହିପରି 'ନେଉର', 'ଶେଉର' ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]

ଚାଉଳ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ମେଦିନୀପୁର; ଭୁଲ. ହି. ଚାଵଲ୍; ବ. ଚାଲ୍)—
Chāul ବ—ଚାଉଳ; ତଣ୍ଡୁଳ—Rice.

ଚାଉଳଚୀ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାଉଳତି (ଦେଖ)—
Chāuḷchi Chāuḷti (See)

ଚାଉଳତି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଧାନ କିଣି ଅଣି ଚାଉଳ
Chāuḷti କୁଟି ବେପାର କରେ—The woman whose profession is to purchase paddy, husk it and sell the rice so produced on profit.

ଚାଉଳ୍‌ପୋକ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚାଉଳିଆ ପୋକ (ଦେଖ)—
Chāulpok Chāuḷiā poka (See)

ଚାଉଳ—ଦେ. ବ (ସଂ. ତଣ୍ଡୁଳ; ଚାଳନୀଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କୃତ ହେବାରୁ କି ?)
Chāuḷa ୧ । ତଣ୍ଡୁଳ—1. Rice; Oryza Sativa.
চাউল, চাল [ଦ୍ର—ଧାନର ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଚାଉଳ
ପ୍ରାଚୀନ ଚାଲ୍ ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ହୁଏ । ଧାନରୁ ଚାଉଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ
चांवल, चावल କରିବା ପ୍ରଣାଳୀଭେଦରେ ଏହା ପ୍ରଧାନତଃ ଅରୁଆ ଓ ଉସୁନା ଏହିପରି ଦୁଇପ୍ରକାର ।]

୨ । ଭୁଷ ବା ଚୋପା କଢ଼ା ହୋଇଥିବା କେତେକ ଶସ୍ୟ-ବୀଜ—2. Husked seed of certain corns.
(ଯଥା—ବାଉଁଶ ଚାଉଳ, ଗୁଆ ଚାଉଳ, କୋଦୁଅ ଚାଉଳ ।)

୩ । ଏକ ରତିର ଅଷ୍ଟମାଂଶ (ଓଜନ)—3. A standard of weight; $\frac{1}{8}$ of a grain.

ଚାଉଳ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଉଳ ମହାଜନ କୃଷକ ଓ ଛୋଟ ବେପା-
Chāuḷa dharibā ରିଙ୍କଠାରୁ ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ ବହୁପରିମାଣରେ
চালধরা ଚାଉଳ କ୍ରୟ କରିବା—To purchase rice from producers or petty traders in large quantities for commerce.

ଚାଉଳଧୁଆ—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ପାତିଆ ବା ବାଉଁଶିଆରେ ଚାଉଳ
Chāuḷadhuā ରଖି ଧୌତ କରାଯାଏ—1. A basket used
ধূচনী for washing rice.

୨ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—2. A kind of bush; Glycosmis Arborea; Uveria.

[ଦ୍ର—ଏହା ନଇମୁହାଣର ପଟୁମାଟିରେ ଉଦ୍ଭିଦରୂପେ ବଢ଼େ; ଭୂତତ୍ତ୍ୱରେ ୫୨ ପୃଷ୍ଠ ହୁଏ । ଲୋକେ ଏହାର କୋଳ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଚାଉଳଧୁଆପାଣି—ଦେ. ବ—ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ; ଯେଉଁ ଜଳରେ ଚାଉଳ
Chāuḷadhuāpāṇi ମକଚା ହୋଇ ଧୁଆ ହେବାରୁ ତାହାର
চাল ধোয়ান জল, ଅଂଶ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ—Water left
চেলুনি; চোঁয়ানি after washing rice in it.

ଚାଉଳ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସକାଶେ
Chāuḷa pakāibā ଚୁଲିରେ ବସିଥିବା ପାଣି ହାଣ୍ଡିରେ ଧୁଆ
চালফেলা ଚାଉଳକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା—1. To put washed
चावलडालना rice into the water of a pot boiling over fire in order to prepare boiled rice for meal.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଃ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐୖ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କନ୍ୟା କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁରୁଷକୁ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିବାରସ୍ଥ ସନ୍ତାନକୁ ବିବାହ କରିବ ବୋଲି ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା—
2. (figurative) (a bride) To have been ordained by Prajapati to be the bride of (so and so male).
(ଯଥା— ଅମୁକ (କନ୍ୟା) ଅମୁକ (ବର) ଙ୍କ ଘରେ ତ ଚାଉଳ ପକାଇଥିଲା, ସେଠେଇଁ ବିଭା ନ ହୋଇ ଅଉ କାହାକୁ ବିଭା ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ।)

ଚାଉଳ ବାଛିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ନ ପାକାର୍ଥ ଚାଉଳରୁ ଧାନ, ଗୋଡ଼ି ଆଦି Chāu̲la bāchhibā କାଢ଼ି ପରିଷ୍କାର କରିବା—To pick চালবাছা out foreign matters or particles from **चावलछाटना** a quantity of rice before boiling it for food.

ଚାଉଳଭଜା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତଣ୍ଡୁଳ + ଭର୍ଜନ)—୧ । ଭଜା ହୋଇ- Chāu̲labhajā ଥିବା ଚାଉଳ; ଭୃଷ୍ଟ ତଣ୍ଡୁଳ; ମୁଢ଼ି— চালভাজা 1. Fried rice.
चावल भुनना ୨ । ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ବାଲି ଦେଇ ସେହି ବାଲିସ୍ତର ଉପରେ ଚାଉଳକୁ ଖଡ଼କାମୁଠାରେ ଖରଡ଼ ଖରଡ଼ ଅଗ୍ନି-ତ ପରେ ଭାଜିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—2. The operation of frying rice on sand in a pot over fire.

ଚାଉଳଭାଜିଲି ଝାଇଁ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଚାଉଳଭଜା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା Chāu̲la bhājili jhāin̄ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାଉଳ ଓ ବାଲି ଖଡ଼କାମୁଠାରେ ଖରଡ଼ିବା ବେଳେ ଖଡ଼କାମୁଠାର ମୂଳ, ଚାଉଳ, ବାଲି ଓ ହାଣ୍ଡିର ପରସ୍ପର ଘର୍ଷଣରୁ ଜାତ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ଶବ୍ଦ ।

ଚାଉଳ ମୁଗୁରା—ଦେ. ବି.—(ଏହାର ମଞ୍ଜି ଚାଉଳ ପରି ଥିବାରୁ) ବନ୍ୟ Chāu̲la mugurā ତରୁବିଶେଷ—A tree growing in চালমুগুরা the forest; Tarak Togenus Kurzii.
[ଦ୍ର— ଶ୍ରୀହଟ୍ଟ, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ମସୃଣ ଓ ଫଳ ଗୋଲ । ଏହାର ମଞ୍ଜିରୁ ଚର୍ମରୋଗନାଶକ ଏକପ୍ରକାର ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ଚାଉଳି—ଦେ. ବିଣ—ଚାଉଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ (ମଦ)— Chāu̲li (wine) Made from rice.

ଚାଉଳିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ପିଜୁଳି— Chāu̲liā 1. Guava.
পিআরা ୨ । (ସଂ. ତଳଚର=ହେଠା ପରି ମାଛ) ଚିଲିକାରେ
अमृद; अमृत ମିଳିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ— 2. A kind of fish (in Chilka).
୩ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଜାମୁକୋଳି (ନବେ)— 3. Large black-berries.
୪ । ଚାଉଳବ୍ୟବସାୟୀ ମହାଜନ— 4. A rice merchant.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାଉଳବ୍ୟବସାୟୀ— 1 Trading in rice.
(ଯଥା—ଚାଉଳିଆ ମହାଜନ ।)
୨ । ଚାଉଳ ପରି ଟାଣୁଆ (ବସ୍ତୁ)— 2. Hard as grains of rice.
୩ । ପାଟିରେ ଚାଉଳ ଚୋବାଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ଭଳି—3. Uttered as if the speaker is chewing a mouthful of rice.
୪ । ଚାଉଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— 4. Relating to rice.

ଚାଉଳିଆ କେଲା—ଦେ.ବି—ଏକଜାତୀୟ କେଲା— Chāu̲liā ke̲lā A wandering tribe.
[ଦ୍ର—ଏ କେଲାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଳଙ୍କାର ମାଜିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ବେଣାଚେରର ମୁଠା ଓ ତାଳପତ୍ର ଝୁମୁକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି ।]

ଚାଉଳିଆଗଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—୧ । ଚାଉଳ ବେପାରର ଅଡ୍ଡା— Chāu̲liāgan̄ja 1. A mart of rice trade.
(ଚାଉଳିଆଗଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ନାମ) କଟକ ରେଲଷ୍ଟେସନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହାଟୁଆ ଗ୍ରାମବିଶେଷ—2. A large village near the Cuttack station B. N. Ry.
[ଦ୍ର— ଏହି ଗ୍ରାମରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁତ ପାଠାଣ ବାସ କରନ୍ତି । ଏହି ମଉଜାରେ ମରହଟ୍ଟା ଅମଳର ସୈନିକ ଘୋଡ଼ା ଅସ୍ତବଲ ଅଦ୍ୟାପି ଅଛି; ଏହି ଘୋଡ଼ା ଅସ୍ତବଲ ବର୍ତ୍ତମାନ ସରକାରୀ ଅଧସ୍ତନ ପୁଲିସଙ୍କ ବସାଘର ଓ ଥାନାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ପୂର୍ବେ ଏ ଗ୍ରାମସଂଲଗ୍ନ ପଡ଼ିଆରେ ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଠାରେ କଟକ ଷ୍ଟେସନ ଓ ରେଭେନ୍‌ସା କଲେଜ ଭବନ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଚାଉଳିଆ ଗୁଣା—ଦେ. ବି (ବର୍ଣ୍ଣିଅଶବ୍ଦ)—ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ରୁଆ ବସା Chāu̲liā gun̲ā ହୋଇଥିବା, ମଝିରେ ପଥର ଘରା ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଗୋଲ ଗୁଣା; ଯାଉଁଳ ଗୁଣା— A kind of nose ring.

ଚାଉଳିଆ ପୋକ—ଦେ.ବି—ପୁରୁଣା ଚାଉଳରେ ହେବା ଧଳା ଲମ୍ବ କୀଟ-Chāu̲liā poka ବିଶେଷ—A kind of white in- চেলেপোকা sects infesting rice kept for some time; Calandra.

ଚାଉଳି କୋକଳି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କୋକଳି ମାଛ; Chāu̲li kokali (କୋକଳି ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)— A kind of fish (see notes under 'Kokali')

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଠ ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚାଉଳେଇ ଚାଉଳେଇ କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—
Chāulei chāulei kathā kahibā ଦପେଟ୍ଟ କଥା କହିବା; ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କଥା କହିବା (ପାଟିରେ ଚାଉଳ ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ କଥା କହିଲେ କଥା ଯେପରି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ, ସେହି ପରି କହିବା—To speak indistinctly and confusedly (as if speaking while chewing rice).

ଚାଁବର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର; ଭୁଲ. ହି. ଚଁବର)—
Chāñbara ଚଅଁର (ଦେଖ)
Chaañra (See)

ଚାକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଚାକ୍)—୧ । ମଧୁଚକ୍ର; ମହୁଫେଣା; ମଧୁମକ୍ଷିକାର ଚକାକାର ବସା—1 Bee hive.
Chāk
୨ । (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଶଗଡ଼ର ଚକ—
2. The wheel of a cart.

ଚାକଚକ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା; ଦ୍ୱିତ୍ୱ; ଚକଚକ ଧାତୁ +ଭାବ. ଅ)—ବର୍ଣ୍ଣର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା; ଦୀପ୍ତି; ଚକଚକ—Brightness; glitter; brilliance.
Chākachakya

ଚାକଚକ୍ୟବନ୍ତ—ଦେ. ବଣ—ଚକଚକିଆ; ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—
Chākachakyabanta Bright; dazzling.
ଚାକଚକ୍ୟବନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଗାଲେ
ଚୁମ୍ବିଲ ଯେବେ ମୁଁ କାମ ଅନଳେ । କନ୍ଦର୍ପ. କଳା ।

ଚାକଚିକ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଚାକଚକ୍ୟ (ଦେଖ)
Chākachikya 1. Chākachakya (See)
୨ । ମାୟା—2. Illusion.

ଚା କପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନ ଭାଷା. ଚା ଓ ଇଂ. କପ୍)—
Chā kap ଚାହା ପାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟବହୃତ ଚିନା ମାଟିର ଗିନା ବା ପିଆଲ୍ଲା—Tea cup.
চা কপ্
चा कप्

ଚାକର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାକର)—ଦାସ; ଭୃତ୍ୟ; ସେବକ—
Chākara Servant; attendant.
চাকর ଚାକର ନୁହେଁ କୁକୁର—ପ୍ରବାଦ ।
चाकर [ଦ୍ର—ଚାକରର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେବାକାରୀ (ଚାକରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦରମାଖିଆ ଭୃତ୍ୟ କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା କୌଣସି ବେତନଭୋଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଖଟା ଯାଉଅଛି । ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତପସ୍ୱୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଦରମାଖିଆ ନୀଚ ସେବକ ଭୃତ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚାକର ବୋଲି ଯାଉଅଛି ।]
ଚାକରାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଚାକରିଆଣୀ }

ଚା-କର—ଦେ.ବି. (ଚୀନ୍.ଚା+ସ ପ୍ରତ୍ୟୟ.କର)—ଚା ବଗିଚାର ମାଲିକ·
Chā-kara A tea planter.
চাকর

ଚାକରନୌକର—ବୈଦେ. (ଫା)—ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର;)
Chākaranaukara ଫା. ଚାକର+ନୌକର)—
चाकरनौकर ଚାକରବାକର (ଦେଖ)
(ଚାକରନଫର—ଅନ୍ୟରୂପ) Chākarabākara (See)

ଚାକରବାକର—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତ୍ୱାଯୁ ସହଚର)—
Chākarabākara ଭୃତ୍ୟାଦି; ଅନୁଚରବର୍ଗ—
চাকরবাকর Servants; attendants; followers.
चाकरनौकर ଭୁବା ଚାକରବାକର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହାତ କରି × ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ବୋଲି ସରକାରରୁ ବାହାଲ୍ ହୋଇ ଅଛି—ଫକୀରମୋହନ—ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚାକରାଣୀ—ଦେ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଫା ଚାକର୍+ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆଣୀ=ଦାସୀ)—
Chākaraṇi Maid servant.
চাকরানী
चाकरानी

ଚାକରାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଭୃତ୍ୟବର୍ଗ—
Chākarān A body of attendants.
চাকরন ବିଶ.—ଚାକରମାନଙ୍କୁ ଦରମା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରଦତ୍ତ;
चाकरान् (ଜାଗିର)—(grants of land) Given to servants in lieu of pay.

ଚାକରାନ୍‌ଜାଗିର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାକରାନ୍+ଜାଗୀର)—
Chākarānjāgiri ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦରମା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦିଆ-
চাকরানজায়গীর ଯାଇଥିବା ଭୂମି; ଚାକରଙ୍କ ଖଞ୍ଜାବାଡ଼ି—
चाकरानयागीर Service grants.

ଚାକରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚାକିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chākari (etc) Chākiri (etc) (See).
ରହିଲେ ଯତ୍ନ ରୂପରୁ କି ଚାକରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗରମ ଜଳରେ ଚାହା ସିଝା କରି ପାନୀୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To make or prepare tea.
Chā karibā

ଚାକଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାକୁଲେଇବା (ଦେଖ)
Chākaleibā Chākuleibā (See).

ଚାକି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚାଖି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāki etc) Chākhi (etc) (See).
(ଚାର ପୀରତିରେ ଏ କି ଚାକି—କନ୍ଦର୍ପ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚାକିରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାକ୍‌ରୀ)—୧ । ଭୃତ୍ୟର କର୍ମ—
Chākiri 1. Post of a servant.
চাকুরী, চাকরী ୨ । ଦାସତ୍ୱ; ଭୃତ୍ୟପଣିଆ—
चाकरी 2. Service under a master.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବେତନ ପାଇଁ କରାଯିବା କର୍ମ—
3. Any service for pay salaried job.

ଚାକିରିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ଫା. ଚାକର୍)—ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ; ଚାକର—
Chākiriā Servant.
চাকরে
चाकर
(ଚାକିରିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଚ୍ଛ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	କ୍ଟ

ଚାକିରି ଉଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି । ୧ । ଚାକିରି ତୁଲାଇବା (ଦେଖ)
Chākiriuṭhāibā — 1. Chākiri tulāibā (See).
୨ । ଚାକିରିରୁ ବରଖାସ୍ତ କରାଇବା—
2. To cause to dismiss a servant.

ଚାକିରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଭୁର ସେବା କରିବା—
Chākiri karibā 1. To serve or attend on a master
চাকুরিকরা ୨ । ଦାସତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
चाकरीकरना 2. To take or accept service under a person.

ଚାକିରି ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ବରଖାସ୍ତ ବା ଅନ୍ତର କରିବା—
Chākiri chhar̲d̲āibā To dismiss a servant.
চাকুরি ছাড়ান
चाकरीछुड़ान

ଚାକିରି ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାସତ୍ୱରୁ ନିଜେ ଅନ୍ତର ହେବା—
Chākiri chhār̲d̲ibā To give up or resign a service.
চাকুরিছাড়া
चाकरीछोड़ना

ଚାକିରି ଜୁଟିବା—ଦେ. ବି—କର୍ମପ୍ରାପ୍ତି ; ଚାକିରି ମିଳିବା—Employment; engagement in service; getting a job.
Chākiri juṭibā
চাকুরীজুটা
चाकरीजुटना

ଚାକିରି ତୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାସରୂପେ ଅପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା—To discharge one's responsibility as a servant; to discharge the routine duties of an office.
Chākiri tulāibā
চাকারী বাজান
चाकरी बजाना

ଚାକିରି ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣା ପାଇଁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଚାକିରି ବା କର୍ମର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—1. To be on the lookout for a suitable job or post or service for one's self or another.
Chākiri dekhibā
চাকুরিদেখা
चाकरी देखना
୨ । ଖଣ୍ଡେ ଉପଯୁକ୍ତ ଚାକିରି ଠିକଣା କରିବା—
2. To find out a suitable job or post.
୩ । ଚାକିରିର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରିବା—
3 To have or gain experience of actual service under another.

ଚାକିରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାକରରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—
Chākiri debā 1. To engage a man as servant.
চাকুরিদেওয়া ୨ । କୌଣସି ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ବା ମୁକରର
चाकरी देना କରିବା—2. To appoint a person in a post.

ଚାକିରି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତାହାର ଚାକିରିରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆପେ ଉକ୍ତ ଚାକିରିରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବା—
Chākiri nebā
চাকুরি লেওআ To take from one his post and get
चकरी लेना one's self appointed in his place.

ଚାକିରି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଚାକିରିରେ ମୁକରର ହେବା—
Chākiri pāibā To get a service; to be appointed in a post.
চাকুরি পাওয়া
चाकरी पाना

ଚାକିରି ବଜାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାକିରି ତୁଲାଇବା (ଦେଖ)
Chākiri bajāibā Chākiri tulāibā (See)

ଚାକିରି ବାକିରି—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ୨ୟ ପଦଠାରେ)—
Chākiri bākiri ଚାକିରି ଆଦି; ଚାକିରି ବା ସେହିପରି ଆଉ
চাকরী বাকরী କିଛି ଅବଲମ୍ବନ—Services etc; service
चाकरी नौकरी or some such occupation.

ଚାକିରି ରହିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ଚାକିରି ସ୍ଥାୟୀ ହେବା—
Chākiri rahibā 1. The state of a post being permanent.
(ଯଥା—ଭଲ କରି କାମ ନ କଲେ ମୋର ଚାକିରି ରହିବ ନାହିଁ ।)
୨ । କିଛିକାଳ ପାଇଁ ଚାକରି ସ୍ଥିର ହେବା—
2. The continuance of a service.
ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ବେତନ ସକାଶେ ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଚାକରି କରିବା—To serve; to work for remuneration.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜିକି ଚାରି ମାସ ହେଲା କଟକରେ ଚାକରି ରହିଛି ।)

ଚାକୁ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ଚାକୁ)—
Chāku ୧ । ଛୋଟ ଛୁରୀ; କଲମତରାସ; ଚକ୍କୁ; କଲମକଟା ଛୁରୀ—
চাকু 1. Small knife; pen knife.
चाकु;चक्कु ଚାକୁରେ କରକ ତରୁଣୀ ପରି
ହେଉ ସକଡ଼ାଉ ଅଶ୍ୱାସି କରି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।
୨ । ଯେଉଁ ଛୁରୀର ଦାଢ଼ ବେଣ୍ଟ ଭିତରର ଘରରେ ବୁଜି ହୋଇଯାଏ—2. Clasp knife.

ଚାକୁଚାକୁ—ଦେ. ଅ. (ଧନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାଣିଆ ଜିନିଷକୁ ବିରାଡ଼ି କୁକୁର ଆଦି ଜିଭରେ ଚାଟିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
Chākuchāku
চাক্‌চাক্‌, চুক্‌চুক্‌ Sound of cats and dogs eating
चपड़चपड़ any watery substance by licking.

ଚାକୁ ଛୁରୀ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ଦୁଇ ଭାଷାର ପଦଠାରେ ଫା. ଚକୁ ଓ ସ. ଛୁରୀ)—ଚାକୁ (ଦେଖ)
Chāku chhurī Chāku (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ଦୁଇଟି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗଳ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ।

ଚାକୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ)—୧। କାଞ୍ଚନାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁପ ବିଶେଷ; ଯାଦୁଖାଉ ଗଛ—1. Cassia Tora.
Chākuṇḍā
(ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଦଦ୍ରୁଘ୍ନ, ଚକ୍ରୀ, ଦଦ୍ରୁମର୍ଦ୍ଦନ, ପ୍ରପୁନାଥ, ପ୍ରପୁନ୍ନାଟ, ଏଡ଼ଗଜ, ଏଳଗଜ, ଚକ୍ରମର୍ଦ୍ଦ, ମେଷଲୋଚନ, ପଦ୍ମାଟ, ପୁନ୍ନାଟ।
ଦାଦମାରି, চাকুন্দে
पवाँर, फाबार, चकवड़
ଫା. ସଣ୍ଟିସ୍‌ବୋୟା
ମ. ଟାକଳା
ତେ. ତଗିରଷ;
ତା. ଟାମୁ
ଗୁ. କୁବାଡ଼ିୟୋ
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଫୁଟେ, ଫୁଲର ବର୍ଣ୍ଣ ହଳଦିଆ, ମଞ୍ଜି ଚକ୍ରାକାର ଯାଦୁ ମାରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା ପିତ୍ତ, ବାୟୁ, କଫ, ଶ୍ୱାସ, ଦଦ୍ରୁ ଓ କୃମିନାଶକ।]
୨। କାସମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ) 2. Kāsamardda (See)
୩। ଚଳନ୍ତି ଚାକୁଣ୍ଡା—3. Delbergia Lanceolaria.
[ଦ୍ର—ଏହା ନଈ ବା ଝରଣା କୂଳରେ ବା ପାହାଡ଼ରେ ଜନ୍ମେ। ଏ ଗଛ ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ମହାଦ୍ରୁମ ଆକାର ଧାରଣ କରେ। ଏହାର ପତ୍ର ଚାକୁଣ୍ଡା ଗଛର ପତ୍ର ପରି। ଏହାର ଫୁଲ ନାଲି ଏବଂ କେଶରଯୁକ୍ତ। କାଠ ଧଳା ମାତ୍ର ମଞ୍ଜ କଳା। ଏ କାଠ କଞ୍ଚା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜଳେ।]
ଦେ. ବିଣ.—ଦାରା, ସୁତ, ଧନ ଆଦି ସାଂସାରିକ ବିଷୟରେ ଏକାନ୍ତ ଆସକ୍ତ—Tied down or addicted to worldly affairs.

ତାର ଉଦର ଠାରରେ ସେ ତୁଅନ୍ତି ମୋହି,
ଚାକୁଣ୍ଡା ବୋଲି ତାହାଙ୍କ ସଂସାରରେ କହି। ପୀତାମ୍ବର- ନୃସିଂହପୁରାଣ।

ଚାକୁଣ୍ଡି—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. କଣ୍ଡୁଳକ)—ଜାଉଁଚି; ମଳ ବା ବାନ୍ତି ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା ବୃହତ୍ କୃମି—Long and large ($\frac{1}{2}$ foot) intestinal worms; large and round tape worms coming out with the faecus and vomiting.
Chākuṇḍi
কেঁচুল

ଚାକୁନ୍ଦା—ଦେ. ବି.—ଚାକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chākundā Chākuṇḍā (See)

ଚା-କୁଲି—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ମୂଲିଆମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ପାଇଁ ଏଗ୍ରିମେଣ୍ଟ ସମ୍ପାଦନ କରି ଚାହା କ୍ଷେତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସକାଶେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି—Tea garden coolies.
Chā-kuli

ଚାକୁଳିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ରକୁଲ୍ୟା)—କୃଷ୍ଣପର୍ଣ୍ଣୀ; ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ରାକାର କ୍ଷୁପବିଶେଷ—Uraria Lagopoides; Hemionites Cordifolia
Chākulia
(ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଚକ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, ଚକ୍ରକୁଲ୍ୟା, ଅର୍ଦ୍ଧବିଲ୍ଲିକା; ପୃଥକ୍‌ପର୍ଣ୍ଣୀ, ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ, ଚିତ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, କୋଷ୍ଟୁବିନ୍ନା, ସିଂହପୁଚ୍ଛୀ, କଳଶୀ; ଧାବନୀଗୁହା।
চাকুল্যা, চাকুলে
पिठवन; पेठवान; पीठौनी
ମ. ସେବରା; ପୀଠବଣ
ତେ. କୋଲାକୁପନା
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ପ୍ରାୟ ଗୋଲ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ମସ; ଫୁଲ ଅରକ୍ତ ଓ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଫୁଟେ; ଲୁଇଁରେ ୬ଟି ଗଣ୍ଠି ଥିବା ଥିବା ଲାଗିଥାଏ। ଗଛ ଲଟାଇଲାବେଳେ ପ୍ରଥ ଗଣ୍ଠିରୁ ଚେର ବାହାରେ। ଏହା ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁରରସ ଓ ସାରକ। ଏହା ଦାହ, ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, ରକ୍ତାତିସାର, ତୃଷ୍ଣା ଓ ବମନ ନିବାରକ।]

ଚାକୁଲିଆ—ପ୍ରା. ଦେ.—(ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଚାକୁଳିଆ (ଦେଖ)
Chākuliā Chākuḷiā (See)

ଚାକୁଲ୍ୟା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଚାକୁଳିଆ (ଦେଖ)
Chākulyā Chākuḷiā (See)

ଚାକେରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚାକରୀ)—ଚାକିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chākeri (etc) Chākiri (etc) (See)

ଚାକୁଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚକ୍ ଚକ୍ ଧ୍ୱନି ହେବାରୁ)—୧। କୌଣସି ଖାଦ୍ୟକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ପାଟିରେ ଚିବିଯେ ଚିବିଯେ ଖାଓୟା ଗ୍ରେବାଇ ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକଲ ସେକଲ **चपरचपर खाना** କରିବା—1. To slowly munch a food in the mouth.
Chākuḷeibā
୨। ପାଗୁଳେଇବା—2. To ruminate.

ଚାକ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ଚକ୍ର=ସମୂହ+ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—୧। ଚକ୍ରାକାର ଦଳବଦ୍ଧ ସ୍ତୁତିପାଠକ—1. A circular gathering of choristers or hymn-singers.
Chākrika
୨। ତେଲି—2. Oilman.
୩। ଗାଡ଼ିଆଳ—3. Cartman; coachman.

ଚାକ୍ଷୁଷ—ସଂ. ବିଣ. (ଚକ୍ଷୁସ୍+ସମ୍ବନ୍ଧ ଅର୍ଥରେ. ଅ)—୧। ଚକ୍ଷୁର୍ଗୋଚର; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—1. Directly perceived by the eyes; ocular.
Chākshusha
୨। ଦୃଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଲବ୍ଧ (ଜ୍ଞାନ)—2. (knowledge) Acquired by sight.
ସଂ. ବି—୧। ଚକ୍ଷୁର୍ଜନ୍ୟ ଜ୍ଞାନ—1. Direct perception by the eye.
୨। ୬ଷ୍ଠ ମନୁ; ମନୁଙ୍କର ୬ଷ୍ଠ ବଂଶଧର—2. Name of the 6th Manu or progenitor of mankind.

ଷଷ୍ଠରେ ଚକ୍ଷୁଙ୍କ ସୁତ, ଚାକ୍ଷୁଷ ନାମେ ସେ ବଡ଼ି।
ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ।

ଚାକ୍ଷୁଷ ପ୍ରମାଣ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚାକ୍ଷୁଷ+ପ୍ରମାଣ)—୧। ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ—1. Direct evidence; evidence of a person who himself saw an occurrence.
Chākshusha pramāṇa
୨। ଯେଉଁ ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖାଯାଏ—2. Ocular demonstration.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟୁ	ଡଅ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଳୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ନ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ନ

ଚା-ଖଡ଼ି—ଦେ. ବି· (ଇଂ. ଚକ୍ + କଠିଗ୍ନା)—ଚକ୍ (ଦେଖ)
Chā-khardi — Chak (See)

ଚାଖଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଷଣ)—୧ । ସ୍ୱାଦଗ୍ରହଣ; ଚାଖିବା— 1. Tasting; trying the taste of a food.
Chākhanā
চাকন; চাখন
चखना
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାଦ ପରୀକ୍ଷା କରିବା— 2. Examining the taste of a thing.
୩ । ଆଗ୍ରହ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମୁଖରୋଚକ ଦ୍ରବ୍ୟ— 3. Pickles; things which palliate one's sense of taste.
୪ । ଚାଟ୍; ମଦ୍ୟପାନ କାଳରେ ଖିଆଯିବା ବା ଚଟାଯିବା ମୁଖରୋଚକ ଖାଦ୍ୟ—4. Something licked or eaten after swallowing some strong intoxicating liquor.

ଚାଖଣିଆ—ଦେ. ବି—ଚାଖୁଣିଆ (ଦେଖ)
Chākhaniā — Chākhuniā (See)

ଚାଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ବିତସ୍ତି; ବିସ୍ତାରିତ କରତଳର କାଣିଅଙ୍ଗୁଠି ଅଗଠାରୁ ବୁଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣ; ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ—A span; a measure of length by the span of the extended palm from the tip of the little finger to that of the thumb; a length of about 9 inches.
Chākhanda
চাঁকর; চাঁখর; বিঘত
बिलाद; बित्ता

ତ୍ରିସପ୍ତ ଭୁବନ ଯେ ମଣିଲେ ଅଳ୍ପ
ଅଣ୍ଡିଲେ ସେ ସପ୍ତ ଚାଖଣ୍ଡର ତଳ୍ପ । ରାଧାନାଥ—ଚଲିକା ।

ଚାଖଣ୍ଡିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଏକ ଚାଖଣ୍ଡ ପରିମିତ—
Chākhandikiā — Measuring one span only.
(ଚାଖଣ୍ଡିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଖି—ଦେ. ବି· (ଚକ୍ଷ୍ ଧାତୁ = କହିବା)—
Chākhi
ফুটানী
शेखी
୧ । ଚକ; ବାଲିଙ୍ଗି ବା ଚାଖାଣ— 1. Boasting; bragging.

ଅର୍ଜୁନ କାଣ୍ଡେ ମଣ୍ଡି ହେବ ଯେବେ ଗଣ୍ଡି
ତଡ଼ଦେବ ତେବେ କହିବା ଚାଖିଣ୍ଡେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—2. Self adulation.

ଦର୍ପ ବିମ ବୋଇଲେ ଚାଖି କଥା ଛାଡ଼
ମୋହ ଧନୁରେ ଗୁଣ ଦେଇ ଏବେ ଛାଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ଦାମ୍ଭିକତା; କଥାର ଡାଉଁଫ; ଚାତର— 3. Vanity; ostentation.
୪ । ନମୁନା—4. Sample (Howells).
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ମଶ୍ଳାଘୀ—1. Self adulating.
୨ । ଯେ ବାଲିଙ୍ଗି ଦେଖାଏ— 2. Boastful; bragging.
୩ । ଗର୍ବୀ—3. Vain.

ଚାଖିଖୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପୁରୀର ଜଣେକ ବଳଶାଳୀ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ବ୍ରାହ୍ମଣସେବକ—Name of a Brahman Panda of Puri who was of very strong constitution and indipendent spirit.
Chākhikhuntiā

[ଦ୍ର—ଏ ନେପାଳୀମାନଙ୍କ ପଣ୍ଡା ଥିଲେ । ୧୮୫୭ ସାଲରେ ଭାରତର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହବେଳେ ଏ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳର ହିନ୍ଦୁ ନେପାଳୀ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିଥିଲେ । ଏ ଶେଷକୁ ଧରାପଡ଼ି ଦଣ୍ଡ ପାଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଶାରୀରିକ ବଳ ଅସାଧାରଣ ଥିଲା ।]

ଚାଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଷଣ)—୧ । ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବା; ଅସ୍ୱାଦନ କରିବା—1. To taste a thing.
Chākhibā
চাকা, চাখা
चखना
(ଚଖାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)

ଦମୟନ୍ତୀ ଯେ ସେହି ମାଂସରୁ ଖଣ୍ଡିଏ
ଚାଖିଦେଲେ ନଳଙ୍କୁ ଜାଣିବା ଉପାୟେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ସ୍ୱାଦ ପରୀକ୍ଷା କରିବା— 2. To try the taste of a thing.

ସୁସ୍ୱାଦୁ ଫଳ ଯେତେ ପାଇ
ଚାଖି ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଦେଉ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଉପଲବ୍ଧି କରିବା— 3. (fig) To enjoy with any organ of sense.

ଚାମୀକର ଚାରୁଶିରୀମଣି ସେ କେଉଁ ଅମରୀ ଚାଖି ନାହିଁ ଦିନେ ମୋ ନୟନ ।
ବଳଦେବ ରଥ କଶୋଳିତଙ୍କ ।

ଚାଖୁ—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଚାକୁ (ଦେଖ)
Chākhu — Chāku (See).

ଚାଖୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗାଳି)—ଚଖା (ଦେଖ)
Chākhuā — Chakhā (See).

ଚାଖୁଣିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଷଣ)—ରାଜଭୋଜ୍ୟ ଖାଦ୍ୟକୁ ଆସ୍ୱାଦନ କରି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—A servant whose duty is to taste the food prepared for the king before it is taken by the king.
Chākhuniā
চাকুনিয়া, চাকুনী
(ଚାଖୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

[ଦ୍ର—ରାଜାମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟରେ ବିଷପ୍ରୟୋଗର ଆଶଙ୍କା ଥିବାରୁ ପ୍ରଥମେ ଜଣେ ଲୋକଦ୍ୱାରା ଖାଦ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରିବାର ବିଧି ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଏ ବିଧି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚଳୁଅଛି ।]

ଦେ. ବିଣ—ଚାଖୁଣିଆ; ଯେ ଚାଖେ—One who tries or examines the taste of a food.

ଚାଗଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāgardā etc — Chāngardā etc (See).

ଚାଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଅଳ୍ପ ଘୁଞ୍ଚାଇଦେବା; ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ କରିବା—To dislodge.
Chānkibā

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାରୁ' ଦେଖିବେ

ଚାଙ୍ଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ହୁ. ଚ୍ୟଂଗେରି) ବି—
Chāṅgri — ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ) Chāṅgurḍi (See).

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାଲା; ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି—
Chāṅgarḍā — 1. A tray of wicker-work of wood; a shallow; wicker basket.
চাঁগড়া; চাঁঙ্গারী
चाङ्गेरी

> କୁସୁମ ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ପତ୍ରକୁସୁମ୍ଭେ ଧରି
> ଠାବେ ଠାବେ ଠିଆ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ ନାଗରୀ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

୨ । କୌଣସି ବଡ଼ ଗଛକୁ ମୂଳରୁ କାଟିଦେଲା ପରେ ଗଛ ମୂଳ ଖୋଳି ଯେଉଁ ଗଡ଼ାଖଣ୍ଡି ବାହାର କରାଯାଏ—
2. The part of the trunk of a tree which is just abone the root.

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ଘର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଘରେ ବସ୍ତ୍ର ଅଲଙ୍କାରାଦି ରଖା ହୋଇ ଥାଏ; ଗନ୍ତାଘର—
Chāṅgrḍā ghara — War drobe; a room for storing dress and ornaments etc.

> ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ଘର କୂରେ ପରମାଦେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କହିତା ।

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ଚେର—ଦେ. ବି—କୌଣସି ଗଛର ଚାଙ୍ଗଡ଼ାରୁ ବାହାରି ମାଟି ଉପରକୁ ଦିଶୁଥିବା ଚେର—
Chāṅgarḍā chera — The root of a tree which is seen above the ground.

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ତୁମ୍ବ—ଦେ. ବି— ଗଛର ଚାଙ୍ଗଡ଼ାର ମଝିରେ ଠିଆ ଗାତ କରି ତହିଁରେ ବାରୁଦ ପୂରି ଯେଉଁ ତୁମ୍ବ ବାଣ କରାଯାଏ—
Chāṅgarḍā tumba — A fire work made by putting gun-powder in a hole made in the Chāṅgarḍā of a tree.

ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ମେକାପ—ଦେ.ବି—ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେବକବିଶେଷ-
Chāṅgarḍā mekāpa — A class of Sebaka of Lord Jagannath.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଜୀଉଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବେଶ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସାଜସଜ୍ଜା (ବସ୍ତ୍ର, ଅଲଙ୍କାରାଦି) ଏମାନଙ୍କ ଜିମା ଥାଏ । ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଶ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ସଜମାନ ଚାଙ୍ଗଡ଼ା ବା ଡାଲାରେ ସଜିତ କରି ବେଶକାରୀ ସେବକଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ବେଶ ଫିଟିବା ସମୟରେ ଫେରାଇ ଆଣି ନିଜ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରଖନ୍ତି ।]

ଚାଙ୍ଗଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chāṅgarḍi — Chāṅgurḍi (See)

ଚାଙ୍ଗଲା—ଦେ. ବିଣ—ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chāṅgalā — Cheṅgā (See)

ଚାଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ—ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chāṅgā — Cheṅgā (See)

ଚାଙ୍ଗାରି—ବୈଦେ. ବି—ଚଙ୍ଗାରି (ଦେଖ)
Chāṅgāri — Chaṅgāri (See)

ଚାଙ୍ଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର ଜୁଅଙ୍ଗ ଆଦି ଅଧିବାସୀଙ୍କର ଚାଙ୍ଗୁ ବାଦ୍ୟ ସହ ନାଚ—
Chāṅgu — 1. A dance prevalent among the wild tribes of the Oriya agency tracts.
୨ । ଚାଙ୍ଗୁବାଦ୍ୟ (ଦେଖ)
2. Chāṅgubādya (See)

ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଚାଙ୍ଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Chāṅgurḍā — 1. Chāṅgarḍā (See)
୨ । ପୁଷ୍ପାଧାର—2 A flower-tray.

ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ ଡାଲା; ଚାଙ୍ଗଡ଼ି—
Chāṅgurḍi — 1. A small tray.
চাঙ্গড়ী
चाङ्गेरी

> ବାଳକ ବାଳିକା ଧରିଣ ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି
> ଫୁଲ ତୋଳୁଛନ୍ତି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି । ମଧୁସୂଦନ. ପ୍ରଭାତ ।

୨ । ବାକ୍ସ ବା ପେଡ଼ିର ମୁହଁ ବା ଢାଙ୍କୁଣୀ—
2. The cover for a box.

ଚାଙ୍ଗୁନାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚାଙ୍ଗୁ ବାଦ୍ୟସହ ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ନୃତ୍ୟବିଶେଷ—
Chāṅgunāta — A dancing accompanied with the music of Chāṅgu.

> ଉତଯାକ ବସି ଶିବିରେ ଜୁଅଙ୍ଗେ କରୁଥିବେ ଚାଙ୍ଗୁ ନାଟ ।
> ରାଧାନାଥ. ଯାବଗୀ ।

ଚାଙ୍ଗୁନିଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Chāṅgunirḍā — A kind of drum.

ଚାଙ୍ଗୁବାଦ୍ୟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Chāṅgubādya — 1. A kind of drum.

[ଦ୍ର—ଏହା କାଠର ଗୋଟିଏ ଦୁଇ ମୁହଁ ମେଲା ଡାଲା । ଏହାର ବ୍ୟାସ ୧ ବା ୧½ ହାତ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଡୋରି ବାନ୍ଧି କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଡେବିର ହାତରେ ଧରିବାକୁ ହୁଏ । ଡେବିର ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ସରୁ କାଠି ଓ ଡାହାଣ ହାତରେ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ମୋଟା କାଠି ଧରି ଏହାକୁ ବାଡ଼ିଆଯାଏ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ଡେମ୍ଫ ବାଦ୍ୟ ଭଳି । ଏହାକୁ ବଡ଼ ଚାଙ୍ଗୁ ବୋଲାଯାଏ ।

ଗଡ଼ଜାତରେ ଛୋଟ ଜାତିମାନେ ଏବଂ ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଭଦ୍ର ଲୋକେ ଏ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି ।]

୨ । ମାଦେଳ ଚାଙ୍ଗୁ ବା ସାନ ଚାଙ୍ଗୁ—2. A kind of drum smaller than Chāṅgu.

[ଦ୍ର—ଏହା ଚାଙ୍ଗୁ ଭଳି, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁହଁ କାଠ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁହଁରେ ବଡ଼ ଚାଙ୍ଗୁ ଭଳି ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ବ୍ୟାସ ୧ ହାତ ବା ତହିଁରୁ କମ୍ । ବଜାଇବା ଲୋକ ଉଭୟ ହାତରେ ୨ ଖଣ୍ଡି ଲେଖାଏଁ ସରୁ କାଠି ଧରି ଏହାକୁ ବଜାଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଚାଚକ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚାତକ)—ଚାତକ (ଦେଖ)—
Chāchaka Chātaka (See)

ଚାଚକା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ.'ଚର୍ଚିକା)—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କି ବା
Chāchakā ଚର୍ଚିକା ଗ୍ରାମର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ—1. The Deity worshipped at Banki in Cuttack district.

୨ । ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ —
2. Name of a village Goddess.

ଚାଚକାଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାଚକା (ଦେଖ)—
Chāchakāi Chāchakā (See)
(ଚାଚକେଈ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚା-ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—କାଦୁଅଖୁମ୍ପୀ (ଦେଖ)—
Chā-chardhei Kāduakhumpī (See)

ଚାଚପୁଟ—ସଂ. ବି - ସଙ୍ଗୀତରେ ତାଳର ୬୦ ପ୍ରକାର ମୁଖ୍ୟ ଭେଦ ମଧ୍ୟରୁ
Chāchaputa ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—One of the 60 musical measures in Hindu music.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ଲଘୁ, ଏକ ଗୁରୁ, ଏକ ପ୍ଲୁତ ସ୍ୱର ଥାଏ ।]

ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଞ୍ଚୁପୁଟ; ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ ସଦୃଶ ଏକତ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ; କିମ୍ବା ସଂ. ଚାଚପୁଟ=ତାଳଭେଦ)—ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠରେ ବଜାଯିବା ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; କରତାଳକା ବାଦ୍ୟ—A kind of musical instrument; the castanets consisting of 2 concave and flat pieces of wood sounded by clapping together.

ଚାଚର—ଦେ. ବିଣ—କୁଞ୍ଚିତ ବା କୁଟିଲ (କେଶ)—
Chāchara Curled; curling (hair).
चँाचर

ଚା ଚାମଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନ୍ ଭାଷା ଚା ଓ ଫା. ଚମଚଚ୍)—ଚାହା
Chā chāmachā ପାନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚାମଚ—Tea-spoon.
चा चामच

ଚାଚିକା—ଦେ. ବି—ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—
Chāchikā Beggar's bowl.
[ଯଥା—ସୀତା ପର୍ଣ୍ଣକୁଟୀରରୁ ଫଳମୂଳ ଆଣି ରାବଣର ଚାଚିକାରେ ଦେଲେ ।]

ଚାଚେର—ଦେ. ବି—ଚାଚର (ଦେଖ)
Chāchera Chāchara (See)

ଚାଚେରି ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ (ମୁଦ୍ରା ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
Chācheri mudrā A kind of rifualistic pose of the hands (See notes under Mudrā).

ଚାଚେରି ମୁଦ୍ରା ଯେ ସବୁର ମୂଳ
ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ସେହୁ ଅଟଇ ଶୀତଳ—ପ୍ରାଚୀ. ପରତେଗୀତା ।

ଚାଚେରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚରୀ)—
Chācherī ୧ । ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପୂର୍ବ ଦିନ ଅବିର ପିଚକାରୀ ଆଦି
चँाचर ମାରି କରତାଳ ଧ୍ୱନି କରି ଯେଉଁ ହୋରି ଉତ୍ସବ
चाचर କରାଯାଏ; ବସନ୍ତୋତ୍ସବବିଶେଷ—1. A festival accompanied with syringing and singing on the eve of Dolapūrṇṇamī.
ଚାଚେରୀ ଗହଳ ସଖୀ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଦୋଳ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୨ । ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ —
2. Name of a village Goddess.

ଚାଚ୍ଛେଣି—ଦେ. ବି—ଚାହାକୁ ଛାଣିବା ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ରନ୍ଧ୍ରଯୁକ୍ତ
Chāchchheṇi ପାତ୍ରବିଶେଷ—Tea-sieve for sifting
चाछनी tea from the boiled leaves.
चाछनी

ଚାଛଣି—ଦେ, ବି—ଚାଚ୍ଛେଣି (ଦେଖ)
Chāchhaṇi Chāchcheṇi (See)

ଚାଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଞ୍ଚା) ନଡ଼ିଆ ବରଡ଼ା, ତାଳପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ-
Chāñcha ପାତିଆରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଆସ୍ତରଣବିଶେଷ;
चँाच ଚଟେଇ—A mat made of cocoanut
चटाइ leaves or palm leaves or thin strips of bamboo woven together.

ଚାଞ୍ଚଖାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—
Chāñchakhāi ପିଲାଙ୍କର ରକ୍ତ ଶୋଷି ନେବା ଡାହାଣୀ—A witch believsd to suck blood out of children.

ଚାଞ୍ଚଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଚାଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Chāñcharḍā Chāñcha (See)

ଚାଞ୍ଚଡ଼ା ପଥର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.—ସମତଳ ଭାବରେ ବିସ୍ତୃତ ପଥରଖଣ୍ଡ—
Chāñcharḍā pathara A big level or plain slab of stone.

ଚାଞ୍ଚର—ଦେ. ବିଣ.—ଚାଚର (ଦେଖ)
Chāñchara Chāchara (See)

ଚାଞ୍ଚରା—ଗ୍ରା. ବି.—ଚାଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Chāñcharā Chāñcha (See)

ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ଚଞ୍ଚଳ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଚଞ୍ଚଳତା—
Chāñchalya 1. Speed; quickness.
୨ । ଅସ୍ଥିରତା—2. Restlessness; fickleness; inconstancy.
୩ । ବ୍ୟଗ୍ରତା; ଉତ୍କଣ୍ଠା—3. Anxiety.

ଚାଞ୍ଚି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚୈଚ=ନଡ଼ିଆ କତା)—୧ । ନଡ଼ିଆ ବାହୁଙ୍ଗାର
Chāñchi ମୂଳରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ଜାଲ
चँाचड़ि ଆକୃତିର ବଲ୍କଲ; ଚଞ୍ଚୁ—1. A netlike bark
जालि entwining the trunk of a cocoanut tree at the place whence branches come out.

୨ । ପାଚିଲା ଆମ୍ବର କୂଟନ ଟାକୁଆର ଦୃଢ଼ ଆବରଣ—
2. The hard rind formed on the stone of a fully developed mango fruit.
୩ । ଚାଞ୍ଛି (ଦେଖ)
3. Chāñchhi (See).

ଚାଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଞ୍ଛିବା (ଦେଖ)
Chāñchibā Chāñchhibā (See)

ଚାଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବି—ଚାଞ୍ଚି (ଦେଖ)
Chāñchu Chāñchi (See)

ଚାଞ୍ଛି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ; ସଂ. ଷ୍ଟେତ=ବଲ୍କଲ)—
Chāñchhi ୧ । ଫଳ ବା କାଠରୁ ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା ଛୋପା ବା
चाछँनि ବଲ୍କଲ—Thin scrapings (of bark or rind).
छिलका ୨ । ଚାଞ୍ଚି (ଦେଖ)—2. Chāñchi (See)

ଚାଞ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ତକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । କାଠ ବା ଫଳର ଛୋପା
Chāñchhibā ଛଡ଼ାଇବା; ଚାଞ୍ଚିବା; ଛେଲିବା—
चाँछा, चाँचा 1. To scrape off the bark or rind
छीलना; खुरचना from a wood, branch or fruit.
(ଚଞ୍ଛାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)
୨ । ଭୂମି ଉପରୁ ଘାସ ସହିତ ମାଟିର ପତଳା ସ୍ତର ଉଠାଇବା—
2. To scrape off grass from the ground
ବାମ ଦକ୍ଷିଣେ ଚଞ୍ଛା ଗଳ, ଚାଞ୍ଛିଲ ବାଟ ପ୍ରାୟ ଅଟ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୩ । ଉପରୁ ପତଳା ପ୍ରସ୍ଥ ଉଠାଇବା—3. To pare; to clip; to prune; to trim.

ଚାଟ୍—ଦେ. ବି (ଜିଭରେ ଚାଟି ଖାଇବା ହେତୁ; ସଂ. ଚଷଣ)—
Chāṭ ୧ । ମଦ୍ୟାଦି ମାଦକ ସେବନ ପରେ ଖାଇବା ମୁଖରୋଚକ
चाट ଖାଦ୍ୟ—1. A relishing food eaten after drink-
चाट ing in order to palliate the sharpness left in the mouth after drinking spirits or wine.
ଅନ୍ତ ମାଲ ସାଙ୍ଗରେ ଯେତେ ଚାଟ୍ ପକେଇଛ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ଲାଳସା; ଝୁଙ୍କ—2. Hankering.

ଚାଟ୍ ଧରିବା—ଦେ. ବି—୧ । (କୁତ୍ସିତ) ଅଭ୍ୟାସ ହେବା—
Chāṭ dharibā 1. Formation of a habit (bad sense).
चाट धरा ୨ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଝୁଙ୍କ ଲାଗିବା ବା ଲାଳସା ଜନ୍ମିବା—
चाट लगना 2. Growth of a hankering after something once tasted.

ଚାଟ୍ନି—ଦେ. ବି.—ଚାଟ୍ (ଦେଖ)
Chāṭni Chāṭ (See)

ଚାଟ୍ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଚାଟ୍ ଧରିବା (ଦେଖ)
Chāṭ lāgibā Chāṭ dharibā (See)

ଚାଟ—ସଂ.ବି. (ଚଟ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଭୁଲ ଇଂ.ଚୀଟ୍)—
Chāṭa ୧ । ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକ—1. A perfidious person.
୨ । ଚୋର—2. Thief.
୩ । ଠକ—3. A cheat.

छात्र ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛାତ୍ର; ନବ୍ୟ ସଂ. ଚଟ୍ଟ; ସଂ. ଚେଟକ=
चट्टा ସେବକ, ଦାସ)—
୧ । ପାଠଶାଳାରେ ପଢୁଥିବା ଛାତ୍ର; ଶିଷ୍ୟ—
1. Student reading in a school.
କାହିଁ ବା ଗଛେ ଗୁହାଳରେ
ପଢନ୍ତି ପୋଥି ଧୀରେ ଧୀରେ—ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
୨ । ବତ୍ସ; କୁମାର; ପୁଅ—2. Son.
ସେ ଦେବେ ଯାଉଣ ହେଲେ ପବନଙ୍କ ଚାଟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭ ।
୩ । (ସଂ. ଚଟ୍ଟୁ; ପାଲି. ଚାଟି=ପାତ୍ର) ବଡ଼ ଡାଲା; ଚାଟ—
3. A large shallow tray.
୪ । (ସଂ. ଚଷଣ) ଚାଟ୍ (୧) (ଦେଖ)
4. Chāṭ (1) (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଦ୍ୱାନ୍—1. Learned
(ଚାଟପୁଅ ଚାଟ, ଭାଟପୁଅ ଭାଟ—ଡଗ)
୨ । ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ—2. Bent on studying.

ଚାଟକେର—ସଂ. ବି (ସଂ. ଚଟକା=ମାଈ ଘରଚଟିଆ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏର;
Chāṭakera ଚଟକାର ସନ୍ତାନ)—ଛୁଆ ଘରଚଟିଆ ଚଢେଇ—
The young ones of the sparrow.

ଚାଟକୈର—ସଂ. ବି (ଚଟକା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଐର)—ଚାଟକେର (ଦେଖ)—
Chāṭakaira Chāṭakera (See)

ଚାଟଗାଁ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ)—ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ (ଦେଖ)—
Chāṭgāñ Chaṭṭagrāma (See)
चाटगाँ

ଚାଟଶାଳ—ଦେ, ବି—ଚାଟଶାଳା (ଦେଖ)—
Chāṭaśāla Chāṭaśāḷā (See)

ଚାଟଶାଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛାତ୍ରଶାଳା; ନବ୍ୟ ସଂ. ଚଟ୍ଟଶାଳା)—ଚାଟାଳି;
Chāṭaśāḷā ପାଠଶାଳା; ଦେଶୀୟ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ—
पाठशाला Village-school; a primary school
चटशाला where the vernacular is taught.

ଚାଟଶାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ପାଠଶାଳାରେ ଶିକ୍ଷା ହୋଇଥିବା (ପାଠ)—
Chāṭaśāḷiā 1. Learnt in the village-school.
୨ । ପାଠଶାଳାରେ ପଢୁଥିବା (ଛାତ୍ର)—
2. Studying in the village-school.
୩ । ପାଠଶାଳାରେ ବ୍ୟବହୃତ (ଦଣ୍ଡ)—
3. (punishment) In vogue in village-schools.
୪ । ଚାଟାଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
4. Relating to a village-school.

ଚାଟଶାଳୀ—ଦେ. ବି—ଚାଟଶାଳା (ଦେଖ)—
Chāṭaśāḷi Chāṭaśāḷā (See)
ମାଡ଼ ମାରୁଛେ ଚାଟଶାଳୀ—ଲୁପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚାଟି—ଦେ. ବି—୧ । ବଡ଼ ଟୋକେଇ; ବେଢା—
Chāṭi 1. A big basket.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ହ୍ନ

ପେଟୁଟମାନଙ୍କୁ ଯେ ହେଳାଗୁଣ୍ଡ ପଇ,
ବଢ଼ାଇଲେ ସମସ୍ତେ ଚକ୍ଷୁଣ୍ଡ କଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଲୁଣ ପୋକ୍ତାନ ହେବାର ସ୍ଥାନ—2. A place where sea-salt is manufactured.

ଗୁଲଅ ଚାଉଳ ଯେନ ଗୃହକୁ ଗୁଲଯାଏ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚାଁଟୀ)—
୧ । ଇଙ୍ଗା—1. Big ants.
୨ । ପିମ୍ପୁଡ଼ି—2. Small ants

ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଚାଟା, ଚାଟାଇ)—ଖଜୁରିପଟ—Mat made of date-palm leaves woven together.

ଚାଟିଗ୍ରାମ—ସଂ. ବ (ନାମ)—ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ (ଦେଖ)—
Chāṭigrāma — Name of a place (M. W.); Chaṭṭagrāma (See)

ଚାଟିଚୁଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପୋଛୁପାଛୁ; ନିଃଶେଷ କରି (ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଖାଇବା)—(to eat a food given to one)
Chāṭichuṭi
চেঁচেপুঁছে; চেটেচুটে To the dregs; without leaving
चाटपोंछकर any particle of food in the plate; by licking the plate.

ଚାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଚାଟିବାବେଳେ ଶୁଣାଯିବା ଚଟଚଟ ଶବ୍ଦରୁ; ସଂ. ଭକ୍ଷଣ; ଲେହନ)—୧ । ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ଲେହନ କରିବା—1. To lick.
Chāṭibā
চাটা
चाटना
(ଚଟାଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)

ଅଷ୍ଟବର୍ଗ ଭୂତଙ୍କ, ମିଳନ୍ତି ଯେ ଦମ୍ପତି
ପଦାବ୍ଜମକରନ୍ଦ ଚାଟନ୍ତି ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତକଳ୍ପଲତା ।

୨ । ଜିଭଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବା;—
2. To taste with the tongue.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ୟଗ୍ରତା ସହିତ ଖାଇବା—
3. (figurative) To eat with gusto.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧ୍ୱଂସ କରିବା—
4. (figurative) To destroy; to ruin.
(ଯଥା – କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ନିଆଁ ରାଜପ୍ରାସାଦକୁ ଚାଟି ଦେଇଗଲା ।)
[ଦ୍ର—ଚାଟିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା, ଦେବା, ପକାଇବା, ଯିବା କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚାଟୁ—ସଂ. ବି (ଚଟ୍ ଧାତୁ=(କ୍ରୋଧକୁ) ଭେଦ କରିବା+କରଣ. ଉ)—
Chāṭu ୧ । ସ୍ତୁତିବାକ୍ୟ; ପ୍ରିୟବଚନ—1. Encomium; eulogy; praise.
୨ । ତୋଷାମୋଦ; ମିଥ୍ୟା ପ୍ରିୟବାକ୍ୟ; ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଶଂସା—2. Flattery.
୩ । ବିନୟବଚନ—3. Supplicating words; humble prayer.
୪ । ପାକଲାପାକଲ କରିବା; କଥଁଲେଇ ସଥଁଲେଇ କହି ଭୁଲାଯିବା କଥା—4. Coaxing; blandishment; cajolery.

ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—୧ । ଚଟୁ (ଦେଖ)
1. Chaṭu (See).
୨ । କରଚୁଲି (ଦେଖ)
2. Karachuli (See).

ଚାଟୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚାଟୁକାର)—୧ । ଚାଟୁକାରୀ; ଯେ ଖୋସାମଦ୍ କରେ—1. Flattering.
Chaṭuā
(ଚାଟୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚାଟୁପ୍ରିୟ; ଯେ ଚାଟୁକଥା ଶୁଣିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—2. Loving to be flattered; liking flattery.

ଦେ. ବି—ଚାଟି (ଦେଖ)
Chāṭi (See).

ଚାଟୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚାଟୁ)—୧ । ଖୋସାମଦ କରିବା—
Chāṭuāibā 1. To flatter.
୨ । ପାକଲାପାକଲ କରିବା; ମନଭୋଳା କଥା କହିବା—
2 To coax; to cajole.

କାର୍ତ୍ତିକେ କୋଳରେ ବସାଇ
କହନ୍ତି ବାକ୍ୟ ଚାଟୁଆଇ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ବିନୟପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା କହିବା—
3. To speak with humility;

ଦିବ୍ୟ ଭୋଜନ ବସ୍ତ୍ର ଦେଇ,
ବାକ୍ୟ କହିବ ଚାଟୁଆଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚାଟୁକଟୁ—ଦେ. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—
Chāṭu kaṭu — ଚାଟୁବାକ୍ୟ ଓ କଟୁବାକ୍ୟ—Flattery and pungent speech.

ଚାଟୁକାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚାଟୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chāṭukāra ୧ । ଯେ ମନ ରଖାଇ କଥା କହେ—
1. Humouring; complaisant.
(ଚାଟୁକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଖୋସାମଦ କରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଚାଟୁକାରୀ—2. Flattering; sycophant.
ସଂ. ବି—ଖୋସାମଦିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—Flatterer; a sycophant.

ଚାଟୁପଟୁ—ସଂ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ଚାଟୁ+ପଟୁ)—
Chāṭupaṭu ଖୋସାମଦିଆ; ଯେ ଖୁବ୍ ଖୋସାମଦ କରି ପାରେ—Flattering; expert in flattering.

ତୁଚ୍ଛର ଅଳୀକ ଯଶ ଭଟନେ କେ ରତ, ଚାଟୁପଟୁ × ×
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ସଂ. ବି—ଭଣ୍ଡ; ବିଦୂଷକ—A jester or fool in a king's; court or in a drama.

ଚାଟୁପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାଟୁ+ପ୍ରିୟ)—
Chāṭupriya ଯେ ଖୋସାମଦିଆ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
(ଚାଟୁପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fond of flattery; fond of being flattered.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚାଟୁବଚନ— ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚାଟୁ + ବଚନ)—
Chāṭu bachana ୧ । ଖୋସାମଦଆ କଥା; ଚାଟୁପୂର୍ଣ୍ଣ ବଚନ— 1. Flattering words.
୨ । ଅତିରକ୍ତ ପ୍ରଶଂସା— 2. Undue praise; adulation.
୩ । ପ୍ରାର୍ଥନା—3. Entreaty.

ଚାଟୁବଟୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚାଟୁ + ବଟୁ)—
Chāṭubaṭu ଚାଟୁପଟୁ (ଦେଖ) Chāṭupaṭu (See)
ସଂ. ବି—ବିଦୂଷକ—Jester.

ଚାଟୁବଟୁକୁ ସୁଜାଣ ବୋଲି ଜାଣ । ଉକ୍ତ. କୋଷ୍ଠବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡବିବେକ ।

ଚାଟୁବାକ୍ୟ— ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚାଟୁ + ବାକ୍ୟ)—
Chāṭu bākya ଚାଟୁବଚନ (ଦେଖ) Chāṭubachana (See)

ଚାଟୁବାଦ— ସଂ. ବି.—(ଚାଟୁ + ବଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Chāṭu bāda ଚାଟୁବଚନ (ଦେଖ) Chāṭu bachana (See)

ଚାଟୁବାଦୀ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଚାଟୁ + ବଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Chāṭu bādī ଚାଟୁକାର (ଦେଖ)
(ଚାଟୁବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chāṭukāra (See)

ଚାଟୁଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଚାଟୁ + ଭାଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Chāṭubhāshī ଚାଟୁକାର (ଦେଖ)
(ଚାଟୁଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chāṭukāra (See)

ଚାଟୁର୍ଯ୍ୟା— ଦେ. ବି.—(ବଂ. ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟ)—ଚାଟୁର୍ଯ୍ୟା; ଚଟ୍ଟୋପାଧ୍ୟାୟ;
Chāṭurjya ବଙ୍ଗାଳ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—Chatterjee,
চাটুর্য্যা a title of Bengale Brāhmaṇas.

ଚାଟୂକ୍ତି— ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ କର୍ମଧା; ଚାଟୁ + ଉକ୍ତି)—
Chāṭūkti ଚାଟୁବଚନ (ଦେଖ) Chāṭubachana (See)

ଚାଟୋଳ— ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚଟୁଳ=ଅସ୍ଥିର)—
Chāṭola ୧ । ରୋଗାଦି ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟାକୁଳତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା—
ବେଚୈନ 1. (a person) Feeling restless on account of disease.
୨ । ଡହଳ ବିକଳ (ଦେଖ) 2. Dahaḷa bikaḷa (See)
(ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରୋଗୀ ଚାଟୋଳ ହୁଏ, ସେ ଥୟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଣ୍ଡା ସ୍ଥାନ ଓ ପବନ ଲୋଡ଼େ, ଦେହରୁ ଲୁଗାପଟା କାଢ଼ି ପକାଏ ଓ ହାତଗୋଡ଼ କାଢ଼େଇ ହୁଏ ।)

ଚାଡ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ—ଟାଙ୍ଗରାମୁଣ୍ଡିଆ—
Chāḍrā Bald-headed.

ଚାଣକ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚଣକ=ମୁନିବିଶେଷ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଯ)—
Chāṇakya ୧ । ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କର ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ମନ୍ତ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁଗୁପ୍ତ — 1. The name of a minister of Raja Chandragupta noted for his political acumen.
[ଦ୍ର— ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ମଗଧ ବା ପାଟଳିପୁତ୍ରର ନନ୍ଦବଂଶର ରାଜା ମହାନନ୍ଦଙ୍କଠାରୁ ଏ ଅପମାନ ପାଇ ତହିଁର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ ମହାନନ୍ଦଙ୍କ ଦାସୀପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କୁ ସହାୟତା ଦେଇ ଏ ନନ୍ଦବଂଶର ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ କଲେ, ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କୁ ମଗଧ ସିଂହାସନରେ ବସାଇଲେ । ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ତକ୍ଷଶିଳା (ଅଧୁନାତନ ରାଓଲପିଣ୍ଡିର ପାଖ) ରେ ଥିଲା । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ 'ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର' ରାଜନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବାଛି ବାଛି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଙ୍କଳୟିତାମାନେ 'ବୃଦ୍ଧଚାଣକ୍ୟ', 'ଲଘୁଚାଣକ୍ୟ' 'ବୋଧଚାଣକ୍ୟ' 'ଚାଣକ୍ୟସାରସଂଗ୍ରହ' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ସଙ୍କଳନ କରିଅଛନ୍ତି । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ 'ବିଷ୍ଣୁଗୁପ୍ତସିଦ୍ଧାନ୍ତ' ରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି । ସେ 'ବୈଦ୍ୟଜୀବନ' ନାମକ ଖଣ୍ଡିଏ ଆୟୁର୍ବେଦିକ ଚିକିତ୍ସାଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ; ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ, ଭାଗବତ ଓ କଥାସରିତ୍‌ସାଗର ଆଦି ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ବାତ୍ସ୍ୟାୟନ, ମଲ୍ଲନାଗ, କୌଟିଲ୍ୟ, ଚଣକାତ୍ମଜ, ଦ୍ରାମିଳସ୍ୱାମୀ, ବିଷ୍ଣୁଗୁପ୍ତ ଓ ଅଙ୍ଗୁଳ ଥିବାର ଅଭିଧାନକାର ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଲେଖିଅଛନ୍ତି— ହି. ଚନ୍ଦ୍ରସାଗର ।]
୨ । ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ନୀତିଗ୍ରନ୍ଥ— 2. A work of political and moral aphorisms compiled by Chāṇakya.

ଚାଣକ୍ୟନୀତି— ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚାଣକ୍ୟ + ନୀତି)—ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ
Chāṇakya niti ସଙ୍କଳିତ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ରାଜନୀତି —Principles of Ethics and Politics compiled or enunciated by Chāṇakya.

ଚାଣିକ୍ୟ—ଗ୍ରା ବି (ସଂ. ଚାଣକ୍ୟ)— ଚାଣକ୍ୟ (ଦେଖ)
Chāṇikya Chāṇakya (See).

ଚାଣୂର—ସଂ. ବି (ନାମ) (ଚଣ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଊର)—
Chāṇūra ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—Name of a demon.
[ଦ୍ର—ଏ କଂସପାଖରେ ମଲ୍ଲ ବା ମାଲରୂପେ ଥାଇ ବଡ଼ ସମ୍ମାନ ପାଉଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହାଙ୍କୁ ନିହତ କରିଥିଲେ ।]

ଚାଣୂରମର୍ଦ୍ଦନ— ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ଚାଣୂର + ମର୍ଦ୍ଦନ)— ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Chāṇura marddana Srikrushṇa.
(ଚାଣୂରନିସୂଦନ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଣ୍ଟ—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନାରୁପାରେ ନିର୍ମିତ ଗୋଲାପଫୁଲ ପ୍ରଭୃତି
Chāṇṭa ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବାପାଇଁ ତହିଁ ତଳେ ଝୁଲୁଥିବା ଚେପ୍ଟା ଚେପ୍ଟା ରୁଆ— Flat pendants hanging from the fringe of gold and silver flowerlike ornaments.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

ଚାଣ୍ଟି – ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚୀଁଟୀ) —
Chāṇṭi ୧ । ପିମ୍ପୁଡ଼ି—1. Ant.
(ଯଥା—ଚାଣ୍ଟି ଚାବିବା=ପିମ୍ପୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ିବା)

୨ । ଚାଣ୍ଟିଶାଗ୍; ଅମ୍ଳିତିପତ୍ର— 2. A kind of wild kitchen-herb which tastes sour.

ଚାଣ୍ଟିଶାଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଚାଙ୍ଗେରୀ)—
Chāṇṭisāg ଅମ୍ଳିତିପତ୍ର (ଦେଖ)
Āmḻitipatra (See).

ଚାଣ୍ଡ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚଣ୍ଡତା ବା ଚାଣ୍ଡ୍ୟ)—ତୀବ୍ରତା—
Chāṇḍa Acuteness.

ରାମଙ୍କ କାଣ୍ଡ ଚାଣ୍ଡ ଶ୍ରବଣ କ ହୁଅ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ— ଚାଣ୍ଡେ (ଦେଖ)
Chāṇḍe (See)

ଚାଣ୍ଡରସ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ+ରସ)—ଭୂମ୍ବାଣ ଅଗ୍ରରେ ନିଆଁ
Chāṇḍarasa ଲଗାଇବା ପୂର୍ବରୁ ହଠାତ୍ ନିଆଁ ଧରିବାପାଇଁ ବାଣ ମୁହଁରେ ଯେଉଁ ବାରୁଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ରଞ୍ଜକ—Gunpowder which is put inside the wick at the mouth of a firework to ignite it very quickly.

ଚାଣ୍ଡାଳ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଚଣ୍ଡାଳ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. ଅ)—
Chāṇḍāḻa ୧ । ନିଷାଦ; ଚଣ୍ଡାଳ; ହାଡ଼ି—
(ଚାଣ୍ଡାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A man belonging to a very low caste amongst the Hindus.

୨ । ନୀଚତମ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଜାତି—2. A pariah.

চাঁড়াল ଦେ. ବ—୧ । ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
चाण्डाल 1. A low mean fellow; a pariah; an outcaste
(ଚାଣ୍ଡାଳୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । କ୍ରୂରକର୍ମା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A cruel person.

ମୋହର କନିଷ୍ଠ ଭାଇ ଜଟାୟୁକୁ ଚାଣ୍ଡାଳ ମାରିଗଲା—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚାଣ୍ଡେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ)—
Chāṇḍe ୧ । କ୍ଷଣମାତ୍ରକେ; ଅତିଶୀଘ୍ର—
তুরিতে 1. Quickly; very soon; instantaneously; in a moment.
फौरन
(ଚାଣ୍ଡେକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନ୍ଧୁବ୍ୟାଘାତଶୁଣି ଚାଣ୍ଡେ ଯାଆନ୍ତେ ଭଗି—
ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।

୨ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବରେ—2. Directly.

× × ଚାଣ୍ଡେ ଦେଇଥିଲା ବାଳାମଣିକ
ଚପୁଚ୍ଛ ଦେଇ ସେ ଭାବ ଏଣିକି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କୃଷ୍ଣା ।

ଚାଣ୍ଡେ ଚାଣ୍ଡେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତି ଶୀଘ୍ର; କ୍ଷଣମାତ୍ରକେ—
Chāṇḍe chāṇḍe Instantaneously; in a moment.

ବଶ୍ୱାମିତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସାଜ ହୋଇ ଚାଣ୍ଡେ ଚାଣ୍ଡେ—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

ଚାତକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଚତ୍ ଧାତୁ=ମାଗିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯେ
Chātaka ଚକ୍ଚାର କରି ମେଘକୁ ଜଳ ମାଗେ)—
ଚାତକୀ / ଚାତକିନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୧ । ସ୍ୱନାମଖ୍ୟାତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
1. Pied-crested cuckoo; Coccyster, genus Coculus.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅଣ୍ଟା ଖୁବ୍ ଛୋଟ । ପୁଚ୍ଛ କୋଡ଼ି ପର ଏବଂ ଗୋଡ଼ ଛୋଟିଆ; ଡେଣାର ଶେଷ ପର ଦୁଇଟି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଚିମୁଟା ପରି ଦୁଇ ପାଖକୁ ବାହାରିଥାଏ । ପକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣ କଳା, ବାଇଗଣୀ ଓ ଧୂସର । କଣ୍ଠ ଓ ପେଟ ରକ୍ତାଭ ଶୁକ୍ଳ—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।

ଚାତକ କୋଇଲି ପରି ପରଭୃତ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ଚଢ଼େଇ ଏହାର ଡିମ୍ବକୁ ଫୁଟାଏ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ଷାଦିନେ ମେଘ ଉଠାଇଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଛୋଟ ଚଢ଼େଇମାନେ ଦୀର୍ଘ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରି ଆକାଶରେ ଅତିଶୀଘ୍ର ଚକ୍ରାକାର ଗତିରେ ଉଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି ଓ ଯେ ଉଡ଼ିଲାବେଳେ ଗୁଆକାତି ଆକାର ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ କୋଇଲଜାତୀୟ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଘରଚଟିଆଙ୍କ ପରି ଘରର ଚାଳ ଓ କାନ୍ଥ ସନ୍ଧିରେ, କୋଠାର କଡ଼ସନ୍ଧିରେ କୋମଳ ପର ଓ କାଠିକୁଟାରେ ବସା ନିର୍ମାଣ କରି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସରେ ଡିମ୍ବ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଆପଣା ଡିମ୍ବକୁ ଆପେ ଫୁଟାଇ ଛୁଆଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୮।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ହୁଅନ୍ତି । ଜେର୍ଡ଼୍ଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନରେ ସ୍ୱିଫ୍ଟ (Swift) ପକ୍ଷୀର ବସିବାର ଓ ଉଡ଼ିବାର ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ଦିଆଯାଇଅଛି, ଏ ପକ୍ଷୀର ରୂପ ସେହିପରି । ଏ ପକ୍ଷୀ କୋଠା ଛାତ ତଳେ ବସା କରିବାର ଓ ଖୁବ୍ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଉଡ଼ିବାର ଓ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରିବାର ଯାହା ଲେଖା ଅଛି, ତାହା ଏ ପକ୍ଷୀ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଅଟେ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି, ଚାତକ ବୃଷ୍ଟିଜଳ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଜଳ କେବେହେଁ ପାନ କରେ ନାହିଁ । ଏ ବୃଷ୍ଟିଜଳ ଆଶାରେ ମେଘକୁ ବ୍ୟାକୁଳକଣ୍ଠରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ, ଅଥଚ କେବେ ହେଲେ ଭୂପୃଷ୍ଠର ଜଳ ପିଏ ନାହିଁ ।

ପୁରାଣ ମତରେ ବୃହଦଶ୍ରବା ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଅଭିଶାପ ଦେବାରୁ ସେ ଚାତକ ପକ୍ଷୀର ରୂପ ଧାରଣ କଲା । ତେଣୁ ସେ 'କଷ୍ଟ ଫେଡ଼' 'କଷ୍ଟ ଫେଡ଼' ବୋଲି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଏ । କବି ଲେଖିଅଛନ୍ତି :—

ବୃହଶ୍ରବା ଗନ୍ଧର୍ବ ଯେ କଷ୍ଟରେ ଖେଦଇ
କଷ୍ଟ ଫେଡ଼ କଷ୍ଟ ଫେଡ଼ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଡାକଇ—ସାରଳା. ମହାଭାରତ, ମଧ୍ୟ ।

୨ । ଘରଚଟିଆଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
2. The common Indian Swift; Cypselus Affinis.

> ସାଧାରଣ ଲେଖକେ: ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚଲ୍ଲିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଲ୍ଲିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଲ୍ଲିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଲ୍ଲିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କୁ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚାତକାନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ଚାତକ+ଆନନ୍ଦନ=ଆନନ୍ଦଦାୟକ)—
Chātakānandana ୧ । ବର୍ଷାକାଳ—1. Rainy season.
୨ । ମେଘ—2. Cloud.

ଚାତନ—ସଂ. ବି. (ଚତ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ଚାତି ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+ଭାବ. ଅନ)—ପୀଡ଼ନ; କ୍ଳେଶ ଦେବା—
Chātana Troubling; oppressing; teasing.

ଚାତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାତୁରୀ)—୧ । ଚାତୁରୀ; କୌଶଳ—
Chātara 1. Deceit; fraud.
ସେଖୀ ୨ । ଢିଙ୍ଗ; କଥାର ବଢ଼ାଇ; ବାଲିଙ୍ଗି—
2. Boasting; bragging.

ଚାକର ମାତର କାହାର ଚାତର ଏଥିକି କର ଏ ଅଗେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ଚନ୍ଦ୍ରମୁ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।

୩ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ—3. Pride; arrogance.

ଗିରିବର ଘର କେତେ ମାତର,
କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଗୋ କେ କହୁଁ ଚଥି ଚାତର । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଦେ. ବିଣ.—ଗର୍ବୀ; ଗର୍ବୋନ୍ମତ୍ତ—Elated with pride.

କପଦବେଳେ ନ ହୁଅ କାତର,
ସମ୍ପଦବେଳେ ନ ହୁଅ ଚାତର । ପ୍ରବଚନ ।

ଚାତରା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଚାତର (ଦେଖ)
Chātarā Chātara (See)

ଚାତରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆତ୍ମଗର୍ବୀ—
Chātariā 1. Vainglorious.
୨ । ଯେ ମୁହଁବାଲିଙ୍ଗି କରେ—
2. Bragging; boastful.

ଚାତୁର—ସଂ. ବି.—(ଚତୁର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଗୋଲ ତକିଆ;
Chātura ମାଣ୍ଡି—1. Circular leaning cushion.
୨ । ଚାରିଜଣ ବସିବା ଭଳି ଗାଡ଼ି—
2. A four-seated carriage.
୩ । (ଚତୁର+ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—ଚାତୁରୀ—
3. Cunning; fraud.
(ଚାତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚତୁର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—
୧ । ପ୍ରିୟଭାଷୀ—1. Flattering; sweet-speaking.
୨ । ଚକ୍ଷୁଗୋଚର—2 Within the ken of one's eyes.

ଚାତୁରିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚତୁର=ରଥ+ଚଲାଇବା ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Chāturika ସାରଥି—Coachman; driver of a car

ଚାତୁରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚତୁର+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ;
Chaturī ଚତୁରତା—1. Cleverness; dexterity.
ଦେ. ବି.—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା; ଛଳ—
1. Fraud; deceit; craft.
୨ । ଚାତର (ଦେଖ)
2. Chātara (See)

ଚାତୁର୍ଜାତକ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ଜାତକ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଔଷଧାର୍ଥ ଡାଲଚିନି,
Chāturjātaka ତେଜପତ୍ର, ଅଲାଇଚ ଓ ନାଗେଶ୍ୱର ଏହି ଚାରି-
(ଚାତୁର୍ଜାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଟି ପଦାର୍ଥର ମିଳନ—A mixture of cinnamon, cassia-leaves, cardamum and the filaments of the flowers of Mesua Fera for medicinal purposes.

ଚାତୁର୍ଥିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ଥ+ଇକ)—ଚତୁର୍ଥ ଦିନରେ ଦେଖାଯିବା—
Chāturthika Appearing at an interval of 4 days.
(ଚାତୁର୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ବି.—୪ ଦିନ ଛଡ଼ା ହେବା ପାଳି ଜ୍ୱର—
Quartan; quotidian fever.

ଚାତୁର୍ଦ୍ଦଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ+ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ତିଥିରେ
Chāturddaśa ଜାତ ବା ଘଟିତ—Happening on the 14th day of the lunar fortnight.
ସଂ. ବି.—ରାକ୍ଷସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Demon.

ଚାତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ
Chāturbarṇṇya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the 4 chief castes amongst the Hindus.
ସଂ. ବି.—(+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ) ୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର-
ଏହି ଚାରି ଜାତି—1. The 4 principal caste-divisions amongst the Hindus, viz Brāhmaṇa, Kshatriya, Baiśya and Śūdra.
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ୪ ଜାତିଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠେୟ କର୍ମ ବା ଧର୍ମ—
2. The duties and religious observances enjoined for the 4 castes of the Hindus.
(ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣର ଯଜନ, ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ, ଅଧ୍ୟାପନ, ଦାନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହ; କ୍ଷତ୍ରିୟର ବାହୁବଳରେ ପ୍ରଜାପାଳନ; ବୈଶ୍ୟର କୃଷି, ଗୋରକ୍ଷା ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ ଶୂଦ୍ରର ଦ୍ୱିଜାତିସେବା-କର୍ମ ।)

ଚାତୁର୍ଭଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ଭଦ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଚତୁର୍ଭଦ୍ର (ଦେଖ)
Chāturbhadra Chaturbhadra (See)
(ଚାତୁର୍ଭଦ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାତୁର୍ଭୌତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ଭୂତ+ଜାତାର୍ଥରେ ଇକ)—
Chāturbhautika ମୃତ୍ତିକା, ଜଳ, ଅଗ୍ନି ଓ ବାୟୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
(ଶରୀରାଦି)—(matter) Evolved from the 4 elements viz. water, earth, fire and air.

[ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନରେ ଆକାଶ-ଉପାଦାନ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ନାହିଁ ।]

ଚାତୁର୍ମହାରାଜିକ—ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ; ଭଗବାନ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chāturmahārājika 1. Bishṇu.

୧	ଇ	ଉ	ର୍, ର୍ବ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଷ, ସ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ନ୍ତ

୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The Buddha

ଚାତୁର୍ମାସ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ମାସ + ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—୪ ମାସରେ ନିଷ୍ପାଦ୍ୟ
Chāturmāsa (ବ୍ରତ)—(rites) To be performed during 4 months.

ଚାତୁର୍ମାସିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍ମାସ + ଇକ)— ଚାତୁର୍ମାସ (ଦେଖ)
Chāturmāsika — Chāturmāsa (See)

ସଂ. ବି—ଚାରିମାସବ୍ୟାପୀ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Observance of the vow of continence for a period of 4 months.

ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚତୁର୍ମାସ + ଯ)—୧ । ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱାଦଶୀ
Chāturmāsya ବା ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳଦ୍ୱାଦଶୀ ବା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୪ ମାସ କାଳ ପାଳନ କରାଯିବା ବ୍ରତବିଶେଷ— 1. A vow observed during the 4 rainy months (viz. Śrābaṇa, Bhādraba, Āświna and Kārttika)

[ଦ୍ର—ବରାହପୁରାଣ ଓ ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣରେ ଏ ବ୍ରତର ବିଧି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜନ ବ୍ରତ ଅଟେ ଓ ଏହା ଗୃହସ୍ଥମାନେ ପାଳନ କଲେ ମଧୁରସ୍ୱର, ଯୋଗସିଦ୍ଧି ଓ ସନ୍ତାନବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ଏଥିରେ ଗୁଡ଼, ମଦ୍ୟ, ଧାତୁପାତ୍ରରେ ପକ୍ୱ ଅନ୍ନ ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ଓ 'ଓଁ ନମୋନାରାୟଣାୟ' ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିବା ବିଧେୟ । ଏ ବ୍ରତ ଯତିମାନେ ମଧ୍ୟ କରିବାର ବିଧି ଅଛି । ବ୍ରତପାଳନକାଳରେ ଯତିମାନଙ୍କର ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଚାରି ମାସ ବାସ କରିବା ବିଧେୟ । ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ (ଯତି) ମାନେ ଏ ନିୟମ ପାଳନ କରନ୍ତି— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଫାଲ୍ଗୁନ, ଚୈତ୍ର ବା ବୈଶାଖ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ୪ ମାସ କାଳ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ଯଜ୍ଞବିଶେଷ (ଏହି ଯଜ୍ଞର ୪ଟି ପର୍ବ—ବୈଶ୍ୱଦେବ, ବରୁଣପ୍ରଘାସ, ଶାକମେଧ ଓ ଶୁନାଶୀରୀୟ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. A vedic sacrifice perfomed in the course of 4 months.

ସଂ. ବିଣ—ଚାରି ମାସରେ ସମ୍ପାଦନୀୟ— Performable in 4 months.

> ସବୁ ନଦୀ ମିଳିବା ସ୍ଥାନେ ବୋଲି ଗଲେ
> ତହିଁ ଉତ୍ତମ ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ ଯାଗ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚତୁର୍ମାସ + ଯ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chāturmāsyā ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ (ଦେଖ) Chāturmāsya (See)

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାତୁର୍ମାସ)—୧ । ବର୍ଷା ଋତୁର ଚାରି ମାସ— 1. The 4 rainy months of Śrābaṇa, Bhādraba, Āświna and Kārttika.

୨ । ବର୍ଷାଋତୁ—2. The rainy season.

> ବର୍ଷି ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟା ଗୀତ ଶୁଣିଥିଲି
> ମନେ ପଡ଼େ ତାହା ଏବେ । ନନ୍ଦକିଶୋର—ନିର୍ଝରିଣୀ ।

ଚାତୁର୍ହୋତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଚତୁର୍ + ହୋତୃ + ଅ)—ଚାରିଜଣ ହୋତାଙ୍କ-
Chāturhotra ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦ୍ୟ ଯଜ୍ଞ—A vedic sacrifice (ଚାତୁର୍ହୋତ୍ରିୟ—ବିଣ) performed by 4 priests together.

ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚତୁର + ଭାବାର୍ଥରେ ଯ)—୧ । ଚତୁରତା—
Chāturjya 1. Cleverness; cunning.

୨ । ନିପୁଣତା, ନୈପୁଣ୍ୟ—2. Skill; dexterity.

ଦେ. ବି—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା—Fraud; deceit; craft.

ଚାଦର—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ଚାଦର୍=ଶବଦେହ ଆଚ୍ଛାଦକ ବସ୍ତ୍ର)—
Chādara ୧ । ଦୋସଡ଼ା; ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—1. A sheet of cloth used as a scarf.
চাদর
चद्दर; चादरा ୨ । ବିଛଣାର ଆସ୍ତରଣ; ବିଛଣା ଉପରେ ପଡ଼ିବା ବସ୍ତ୍ର—2. Bed-sheet.

୩ । ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା ଓ ଚଉଡ଼ା ଲୁଗା— 3. A piece of cloth long and wide.

୪ । ଧାତୁଆଦିର ପତଳା ଓ ଦୀର୍ଘ ଏବଂ ପ୍ରଶସ୍ତ ଖଣ୍ଡ— 4. A thin long and broad sheet of a metal

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୀରେ ପୁରୁଷଙ୍କ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଙ୍ଗ ଆବରକ ବସ୍ତ୍ରକୁ ଚାଦର ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଓଢ଼ଣୀକୁ ଚାଦର ବୋଲାଯାଏ ।]

ଚାଦରଧରା—ଦେ. ବି—ରାଜା ବା ବରକନ୍ୟା ଦୁଆର ମୁହଁ ବାଟେ
Chādaradharā ଚାଲିଯିବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଚାକର ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚାଦର ଟେକି ଧରେ—The servant or a person who holds a cloth as canopy over the head of a king or a resently married couple while passing through a door-way.

> ଚାଦରଧରାକୁ ଏହା କି କହ, ଚତୁରଷ କେବେ ନ ହେଲ ପର—
> କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚଉତିଶା ।

ଚାଦର ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜା ବା ବରକନ୍ୟା କୌଣସି ଦୁଆର-
Chādara dharibā ମୁହଁ ବାଟେ ଗଲାବେଳେ (ଆଗପଛ
চাদরধরা ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି)
चादर पकड़ना ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚାଦର ଟେକି ଧରିବା—To hold a sheet as a canopy over the head of a king or a newly married couple while passing through a door-way.

ଚାଦର ବିଜୁଳି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବିଜୁଳି ମାରିବା ସମୟରେ ମେଘ-
Chādara bijuḷi ବ୍ୟାପୀ ଆଲୋକ ଦେଖାଯାଏ—
চাদর বিজলি Sheet lightning.
चद्दर बिजलि

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଚା ଦାନ୍—ଦେ. ବି. (ଚୀନ. ଚା+ଫା. ଦାନ୍=ସଂ. ଆଧାନ)—
Chā-dān ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା ଗରମ ଚାହାପାଣି
চা-দান ରଖାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଯହିଁରୁ ଉକ୍ତ ଜଳକୁ ଚା-
चा-दान ପିଆଲରେ ଢାଳି ତହିଁରେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣରେ
(ଚା-ଦାନି-ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୁଧ ଓ ଚିନି ମିଶାଇ ପାନୀୟ ଚାହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ; ଚାହାପୋଡ—Tea pot.

ଚାନ୍‌ସ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ ।ସୁବିଧା—
Chān-s 1. Opportunity.
୨ । କପାଳବାଡ଼ ଦାମ ବା ଅବସ୍ଥା—2 Chance.

ଚାନ୍‌ସରି— ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚାନ୍‌ସେରି)—
Chān-sari ସ୍ୱତ୍ୱାସ୍ୱତ୍ୱ ବିଚାରାର୍ଥ ବିଲାତରେ ଥିବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଦାଲତ--
চানসেরী Court of Chancery.
चैंसरी

ଚାନ୍‌ସୀ—ଦେ· ବି—ଯେଉଁ ଦେଶୀ ଡାକ୍ତର ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା ନ କରି
Chān-sī କେବଳ ତୈଳ ଓ ଲେପ ଆଦିରେ ବ୍ରଣ ଓ ନାଳୀ ଘାଆ ଇତ୍ୟାଦି ଆରୋଗ୍ୟ କରନ୍ତି—A class of Indian medical practitioners who cure surgecal-cases without operation by the application of oils and ointments.

ଚାନ୍‌ସେଲର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶାସନ ଓ ଚାଳନ
Chān-selar ଭାର ପ୍ରାପ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Chanceller of
চানসেলর an university.
चैंसलर; चैंसेलर

ଚାଣକା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛଣକା (ଦେଖ)
Chānakā Chhanakā (See)
(ଚାନକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାନ୍ଦ୍‌ସୀ—ଦେ. ବି—ଚାନ୍‌ସୀ (ଦେଖ)
Chānd–sī Chān–sī (See)

ଚାନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—
Chānda ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
চান্দ ବଦନବଦନାରବିନ୍ଦେ; ନନ୍ଦର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଚାନ୍ଦ ।
चाँद ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ବିବାହର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା ଦିନ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା ବିଧି; ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା—2. The ceremony of worshipping the moon on the third day of the bright lunar fortnight succeeding the marriage,

୩ । କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯିବା ନୈବେଦ୍ୟ (ଛେନା ଗୁଡ଼ ଚକଟା ବା ଖଇ ପାଚିଲା କଦଳୀ ଚକଟା)—3. The sweet offerings offered to the Moon-god in the evening of Kumārapūrṇṇimā.

୪ । କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣମୀର ନୈବେଦ୍ୟ ପରସ୍ପର ପାଟିରେ ଦିଆଦେଇ ହୋଇ ଦୁଇ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବା ବାଳକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ବନ୍ଧୁତା ଓ ପରସ୍ପରକୁ ଡାକିବା ସମ୍ବୋଧନ—4. Name by which two females or children friends address each other after feeding each other with the offerings of Kumāra Pūrṇṇimā evening; the mutual friendship springing up from such mutual feeding.

୫ । ଗାଈ, ବଳଦ ଓ ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ମୁହଁ ସମ୍ମୁଖରେ କପାଳ-ତଳକୁ ଥିବା ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲ ବା ଲମ୍ବ ରୋମରେଖା--5. White mark or star on the forehead of a coloured beast (e. g. horse, cattle).

୬ । ଦ୍ୱିତୀୟା ଚନ୍ଦ୍ର, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ବା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆକୃତିର ଧାତୁ-ନିର୍ମିତ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—6. Crescent-shaped or moon-shaped orhament.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ପ୍ରୀତିଦାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ – 7. (figurative) A pleasing person or thing.

ହେ ଚଉଦଭୁବନ-ଲୋକଙ୍କର ଚାନ୍ଦ
ତୁମ୍ଭକୁ ଦେଖି ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତୁ ନନ୍ଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।

୮ । ବନ୍ଧୁକ ମାରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରୂପେ ଦୂରରେ ସ୍ଥାପିତ କୌଣସି ଚିହ୍ନ—8. Target.

୯ । ଧଳା ଓ ଗୋଲ ଦାଗମାନ—9. Round white spots.

ଚାନ୍ଦଉଦିଆ—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଉଦିଆ (ଦେଖ)
Chānda-udiā Chandra-udiā (See).

ଚାନ୍ଦକଳା - ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର+କାଳ)—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗବିଶେଷ—
Chāndakaḻā A black pigment or dye used by females to put on the middle of the forehead as a tip.
[ଦୃ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ କପାଳରେ ଚାନ୍ଦକଳାର ଟୋପି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଚାନ୍ଦକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର; ଚନ୍ଦ୍ରକ)—ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଖିଲାଣ—
Chandakā A semicircular arch.
চান্দকা

ଚାନ୍ଦନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାନ୍ଦନା)— ରଇତ ଘରବାଡ଼ି ରୂପେ ଭୋଗ
Chāndanā କରୁଥିବା ଭୂମି ବା ଯୋତ; ଘରବାଡ଼ି; ରଇତ ଘରତଳ
চাংদনা ଜମି—Homestead holding of a tenant.

ଚାନ୍ଦନାଦାର୍—ଦେ. ବି - ଚାନ୍ଦନା ପ୍ରଜା (ଦେଖ)
Chāndanādār Chāndanā prajā (See).

ଚାନ୍ଦନା ପ୍ରଜା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ରଇତ ଆପଣା ଯୋତରେ ଘର
Chāndanā prajā କରିଥାଏ—A royat who has residence on his own holding.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଘ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ୟ	ଡଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

ଚାନ୍ଦଣୀ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଣୀ; ଚାନ୍ଦ୍ରୀ—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ (ରାତ୍ରି);
Chāndani ଚନ୍ଦ୍ରିକାଯୁକ୍ତ; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ଥିବା—
চান্দনিয়া; চান্দনী Moon-lit (night)
चान्दनी

ସବୁଦିନେ କାହିଁ ଚାନ୍ଦଣୀ ରାତି ?
ସବୁଦିନେ ନାହିଁ ଶୀତପାହାନ୍ତି—ଡଗ ?

ଦେ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—1. Moon light.

କି ମଧୁରେ ଖେଳେ ମନ୍ଦହାସର ଚାନ୍ଦଣୀ
ବଧୂବଦନୀର ଚାରୁ-ବନ୍ଧୁଳୀ-ଅଧରେ—ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା (ଦେଖ)
2. Chandraśālā (See).

ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତମଣି ରଚିଲାକାଳେ
ଚାନ୍ଦଣୀ ସୋପାନ ଉଠିବାକ୍ଷଣେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳଭା

୩ । ପଥର, ଇଟା, ଚୂନ ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ଖୋଲା ପକ୍କା ମଣ୍ଡପ—
3. A pucca platform with no roof.

[ଦ୍ର—ମଣ୍ଡପର ଛାତ ଥାଏ, ମାତ୍ର ସାଧାରଣତଃ ଚାନ୍ଦଣୀର ଛାତ ନ ଥାଏ ।]

ଚାନ୍ଦବଦନ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ (ଦେଖ)
Chāndabadana Chandrabadana (See).

ଚାନ୍ଦବଦନା } ସ୍ତ୍ରୀ—
ଚାନ୍ଦବଦନୀ }
চান্দমুখ
चाँद्‌कामुखड़ा

ଚାନ୍ଦବନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଚାନ୍ଦବନ୍ଦାପନା (ଦେଖ)
Chānda bandā Chānda bandāpanā (See).

ଚାନ୍ଦ ବନ୍ଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୁମାର କୁମାରୀମାନେ) କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା
Chānda bandāibā ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନବୋଦିତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବନ୍ଦାପନା (ଚାନ୍ଦ ବନ୍ଦେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—(boys and girls) To worship the moon in the evening of Kumārapūrṇṇimā.

୨ । ବିବାହର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବରକନ୍ୟା ବନ୍ଦାପନା କରିବା 2. (a newly married couple) To worship the moon on the third day of the bright fortnight following the marriage

ଚାନ୍ଦ ବନ୍ଦାପନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦନ)—
Chānda bandāpanā ୧ । ବିବାହର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା ଦିନ (ଚାନ୍ଦବନ୍ଦାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବରକନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବା ବିଧି; ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା—The ceremoney of the newly married couple worshipping the moon on the evening of the third day of the bright fortnight which succeeds the marriage.

୨ । କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୂଜା—2. Worship of the moon on the evening of the Kumārapūrṇṇamī by boys and girls.

ଚାନ୍ଦ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଦୁଇ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ବାଳକ ବା ବାଳିକା)
Chānda basibā କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନବୋଦିତ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟସ୍ୱରୂପ ଦିଆଯାଇଥିବା 'ଚାନ୍ଦ' ଖିଅଖେଇ ହୋଇ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ 'ଚାନ୍ଦ' ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବା—(two women or boys or girls) To set up the god-relationship of Chānda between them on the evening of the Kumārapūrṇṇamī.

ଚାନ୍ଦ ବାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୂଜା
Chānda bāṛhibā କରିବାପାଇଁ ଛେନାଗୁଡ଼ ବା ଖଇଚକଟା ତୁଳସୀଚଉରା ମୂଳେ ଥୋଇବା—To put some sweets as offering to the moon-god on the Kumārapūrṇṇimā evening near the Holy Basil plant.

ଚାନ୍ଦବାଲି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମବିଶେଷ—
Chāndabāli Name of a village in the district of Balasore.

[ଦ୍ର—ଏହା କଟକ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ସୀମାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଓ ବୈତରଣୀ ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ ଧାମରା ମୁହାଣଠାରୁ କିଛିଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ଆଜିକାଲି ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର ବାଣିଜ୍ୟପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର । ଏହି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୋଟଛୋଟ ଜାହାଜ କଲିକତାରୁ ଆସେ ଏବଂ ଏଠାରୁ କେନାଲ ବାଟେ କଟକକୁ ଷ୍ଟିମର ଯାତାୟତ କରେ । ରେଲ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କଟକରୁ କଲିକତା ଯିବା ଯାତ୍ରିମାନେ କଟକରୁ ଚାନ୍ଦବାଲି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଷ୍ଟିମରରେ ଯାଇ ସେଠାରେ କଲିକତାକୁ ସମୁଦ୍ର ବାଟେ ଜାହାଜରେ ଯାଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଏହିବାଟେ ଯାଉଅଛି ।]

ଚାନ୍ଦ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯିବା—ଦେ. କ୍ର—କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଚାନ୍ଦ
Chānda burḍhā hoijibā ବନ୍ଦାଇବାର ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—The proper time for worshipping the moon on the Kumārapūrṇṇimā evening being over.

ଚାନ୍ଦମଣି—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରମଣି (ଦେଖ)—
Chāndamaṇi Chandramaṇi (See)

ଚାନ୍ଦମାରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର+ମୃ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ମାର ଧାତୁ)-ବନ୍ଧୁକ
Chāndamāri ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭେଦ ଶିକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
চাঁদমারী ଦୂରରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଚିହ୍ନ-
चाँदमारी ବିଶେଷ—Target .

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ମୂଳେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଚାନ୍ଦମୁଖ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ)—ଚନ୍ଦ୍ରବଦନ (ଦେଖ)
Chāndamukha Chandrabadana (See)
চাঁদমুখ
चाँदसामुखड़ा
(ଚାନ୍ଦମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚାନ୍ଦମୁହିଁ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ)—ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ; ଚନ୍ଦ୍ରବଦନା—
Chāndamuhiṅ (a lady) Having the face as beautiful and charming as the moon.
ଦରଶନ୍ତୁ ଭାଷେ ଦେଖ ପରତଦ୍ର ପୁଚ୍ଛି ଘରୁ ଚାନ୍ଦମୁହିଁ—ଷଡ଼ାନାଥ. ସପାତ ।

ଚାନ୍ଦ ରାୟଗୁରୁ—ଦେ. ବି (ନାମ) ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଜଣେକ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ
Chānda rāyaguru ପଣ୍ଡିତ—A great Sanskrit Pandit of Puri district.

[ଦ୍ର—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ବୀରନରସିଂହପୁର ଶାସନରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଏ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ 'ଉଷାପରିଣୟ' ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ 'ନୈଷଧ'କାବ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଟୀକା ଲେଖି ଥିଲେ । ପୁରୀର ତଦାନୀନ୍ତନ ଗଜପତି ରାଜା ବୀରକିଶୋରଦେବଙ୍କ ରାଜସଭାରେ ଏହାଙ୍କର ଅଖଣ୍ଡ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଥିଲା ।

କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ ଦିନେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ରାୟଗୁରୁ ସେଦିନ ଅମାବାସ୍ୟା ଅଟେ ବୋଲି ଭ୍ରମରେ କହି ପକାଇଲେ ଏବଂ ତନ୍ତ୍ରସାଧନ ବଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଆଣି ନିଜଘରର ଧାନଉଷୁଆଁ ହାଣ୍ଡିତଳେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଦେବାରୁ ସେ ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ ଆକାଶରେ ଉଇଁଲେ ନାହିଁ; ଫଳତଃ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରାତ୍ରି ଅମାବାସ୍ୟା ରାତ୍ରପରି ଅନ୍ଧକାରମୟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ଏହି ଅସାଧାରଣ ଶକ୍ତିମନ୍ତ୍ରରେ ରାଜା ଓ ରାଜପାରିଷଦମାନେ ଏକାନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବାହାନପତି ଓ ଚାନ୍ଦରାୟଗୁରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିବାର କେହି କେହି କହନ୍ତି ।]

ଚାନ୍ଦସୁରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଶୂର)—ଚନ୍ଦ୍ରଶୂର (ଦେଖ)—
Chāndasurā Chandraśūra (See)
চাঁদসুর
चंसुर

ଚାନ୍ଦ ସୁରୁଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର+ସୂର୍ଯ୍ୟ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କପାଳର
Chānda suraja କେଶ ଉପରେ ପିନ୍ଧିବା ସୁନା ବା ରୁପାର
চাঁদসূচী ଦ୍ୱିତୀୟାଚନ୍ଦ୍ର ପରି ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡାକାର ଫଳକ ଓ ତହିଁ
चांदसुरज ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟପରି ବୃତ୍ତାକାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
(ଚାନ୍ଦସୁରୁଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) An ornament consisting of 2 preces of gold or silver in the shape of a crescent below the sun and worn on the hair over the brow.

ଚାନ୍ଦସୁରୁଜ ଚୁଟୁକି—ଦେ. ବି—ପାଆପଦ୍ମ (ଦେଖ)—
Chāndasuruja chuṭuki Pā-ā padma (See)

ଚାନ୍ଦା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚନ୍ଦ=ଅଳ୍ପ, କେତେକ; କେତେ ଜଣଙ୍କ
Chāndā ନିକଟରୁ ଏହା ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଆଦାୟ କରାଯିବାରୁ)—
চাঁদা ୧ । ଚେନ୍ଦା; ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ
चँदा କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ଅର୍ଥ—1. Subscription.
୨ । ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପାଇଁ ଗ୍ରାହକ ଦେବା ମୂଲ୍ୟ—
2. Subscription for a newspaper.
চাঁদা ୩ । ଭୂମିମାପ ବେଳେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ଭୂମିରେ
चांदा ପୋତାଯିବା ଖିଲାଅଦ ଚିହ୍ନ—3. A distinctive peg put on the ground during a survey.

ଚାନ୍ଦା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରୁ ଚାନ୍ଦା ଅସୁଲ
Chāndā uṭhā(e)ibā କରିବା—To raise subscription from many persons.
চাঁদাউঠান
चँदाउठाना

ଚାନ୍ଦା ଉଠିବା—ଦେ. ବି—ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଚାନ୍ଦା ଆଦାୟ କରାଯିବା—
Chāndā uṭhibā Raising of subscription.
চাঁদাউঠা
चँदाउठना

ଚାନ୍ଦା ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜର ଦେୟ ଚାନ୍ଦାର ପରିମାଣ ଅଙ୍ଗୀ-
Chāndā swākshara karibā କାର କରି ଦସ୍ତଖତ୍ କରିବା—
চাঁদাসাখর করা To subscribe or sign promising payment of subscription for a certain purpose.

ଚାନ୍ଦି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ବିଶୁଦ୍ଧ ରୌପ୍ୟ—
Chāndi 1 Pure silver.
চাঁদী ୨ । (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରକ, ଚନ୍ଦ୍ରଗୋଲକା) ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—
चाँदी 2 Ambassia Ranga; a kind of fish.
চাঁদগুড়া, চান্দামাচ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦେଖିବା ଓ ଦେଖିବାକୁ
चाँदा ଧଳା; ପିଠିରେ କଣ୍ଟାଳିଆ ଡେଣା ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କୁ 'ଟଙ୍କାଚାନ୍ଦି' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏ ମାଛର ବ୍ୟାସ ୧ ଠାରୁ ୨ ଇଞ୍ଚ ।]
୩ । ଗୋଡ଼ର ତଳିପା—3. The sole or heel of the foot.
[ଯଥା—ବନ୍ଧୁକ ବାଟ ଚାଲିବାରୁ ତା ଚାନ୍ଦି ଫୁଟିଗଲା ।]
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—ଘୋଡ଼ା ଓ ଗୋରୁଙ୍କ ଖୁରାରେ ମରାଯିବା ନାଲ ବା ଲୁହାପାଟିଆ—Horse-shoe; shoes for the hoofs of bullocks.

ଚାନ୍ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ରଙ୍ଗିନ୍ ଘୋଡ଼ା ଓ ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ
Chāndiā କପାଳରେ ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ଧଳା ରୋମରେଖା ଥାଏ—
(a coloured beast) Having a white mark or star on the forehead.
ଦେ. ବି.—କପାଳରେ ଚାନ୍ଦଥିବା ପଶୁ—A beast having a white mark or star on the forehead.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	●	ଙ୍ଗ

ଚାନ୍ଦନା (ଇତ୍ୟାଦି) — ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଚାନ୍ଦନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāndinā (etc). Chāndanā etc. (See)

ଚାନ୍ଦି ଫୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନେକ ବାଟ ଚାଲିବାରୁ ବା କଙ୍କରମୟ
Chāndi phuṭibā ରାସ୍ତାରେ ପଦଗତି କରିବା ହେତୁ ଗୋଡ଼ର ତଳପା ଫୁଟି ଯିବା ବା କ୍ଷତଯୁକ୍ତ ହେବା—The state of having foot-sores.

ଚାନ୍ଦିବୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଚାଁଦି=ରୂପ୍ୟଧାତୁ)
Chāndiburḍā ବିଣ—୧ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି) —
1. (a person) Destitute of all his belongings; ruined.
୨ । ଅକ୍ରାନ୍ତ—2. Overpowered.

ଚାନ୍ଦୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାନ୍ଦିଆ (ଦେଖ)
Chāndī Chāndiā (See)

ଢାଲି କସୁରୀ ଧଳି ରଙ୍ଗୀ
ଚାନ୍ଦୀ ଚାମରୀ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗୀ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚାନ୍ଦୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରା; ଚନ୍ଦ୍ରାତପ)—
Chāndua ବିତାନ; ନାନାବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିତ୍ରିତ ସାମିୟାନା—
চাঁদোয়া An awning.
चँदवा ଚାନ୍ଦୁଆ ଅବନା ମନ୍ଦ ଚଳେ
ତାଲର ଯେବେ କେବେ ଲୁଚୁହଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବତା ।

ଚାନ୍ଦୁୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚାନ୍ଦୁଆ (ଦେଖ)
Chānduyā Chānduā (See)

ଚାନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (ଚନ୍ଦ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ.)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ--
Chāndra 1. Pertaining to the moon; lunar.
(ଚାନ୍ଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗତିଦ୍ୱାରା ନିୟମିତ—2 Regulated by the motion of the moon.
୩ । ଚାନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟାକରଣ ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ—3. Studying the Sanscrit grammar named Chāndra.
ସଂ. ବି.—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ (ଦେଖ)
Chandraloka (See)
୨ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି—2. Moonstone.
୩ । ତ୍ରିଂଶତ୍ ତିଥି ଘଟିତ ମାସ; ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ—
3. Lunar month.
୪ । ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ (ବ୍ରତ) (ଦେଖ)
4. Chāndrāyaṇa (See)
୫ । ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣବିଶେଷ—
5. Name of a Sanscrit grammar.

ଚାନ୍ଦ୍ରମଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚାନ୍ଦ୍ର+ମଳ=ମଳମାସ)—
Chāndramaḷa ଅଧିକ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ; ମଳମାସ—
An additional lunar month added to the lunar calculation of months at intervals of 3 years to make the lunar year approximate the solar year.
[ଦ୍ର—ଚାନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷ ପ୍ରାୟ ୩୫୪ ଦିନ ଓ ସୌରବର୍ଷ ପ୍ରାୟ ୩୬୫ ଦିନ । ଏହି ଉଭୟବିଧ ବର୍ଷରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତି ୩ ବର୍ଷରେ ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷମତେ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଅଧିକା ମାସ ଗଣନା କରାଯାଏ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବର୍ଷ ଓ ସୌରମାନ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଋତୁଗତ ମିଳନ ପ୍ରାୟ ରକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏହି ଅଧିକା ମାସର ନାମ ମଳମାସ ବା ଚାନ୍ଦ୍ରମଳ । ମଳମାସରେ ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମତେ ଶୁଭକର୍ମାଦି ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚନ୍ଦ୍ରମସ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—
Chāndramāsa ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
(ଚାନ୍ଦ୍ରମାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the moon; lunar.
୨ । ମୃଗଶିରାନକ୍ଷତ୍ର—The fifth asterism of the Hindu Astronomy.

ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ବତ୍ସର—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗତି ଦ୍ୱାରା ନିୟମିତ ଦ୍ୱାଦଶ ମାସ-
Chāndramāna batsara ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଷ ବା ୩୫୪. ୧୯୨ ଦିନ—
Lunar year of 354. 192 days.

ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗତି ଦ୍ୱାରା ନିୟମିତ ମାସ (ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ
Chāndramāna māsa ୧୫ ଦିନ ଓ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ୧୫ଦିନ; ୨୯. ୫୧୬ ସାବନ ଦିନ)—Lunar month; 29.516 days.

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ—ସଂ. ବି (ଚାନ୍ଦ୍ର=ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକ+ଅୟ ଧାତୁ=ପାଇବା+
Chāndrāyaṇa କରଣ. ଅନ; ଯେଉଁ ବ୍ରତ କଲେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଲୋକକୁ ଯାଏ)—ଚାନ୍ଦ୍ର ତିଥି ଦ୍ୱାରା ନିୟମିତ ବ୍ରତବିଶେଷ—A religious vow and penance consisting of regulating one's daily diet by gradual diminution for the first 15 days of the lunar month and gradual increment for the next lunar fortnight and observing continence and self-control.
[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତରେ ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଦିନ ଆପଣାର ସାଧାରଣ ଭୋଜନର ପରିମାଣରୁ ପନ୍ଦର ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ ଲେଖାଁଏ କମାଇବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟହ ସେହିପରି ଭାଗେ ଲେଖାଁଏ ଭୋଜନର ମାତ୍ରା ବଢ଼ାଇ ଶେଷରେ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହିପରି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ବ୍ରତ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ବିଧାନ ଶାସ୍ତ୍ରସମ୍ମତ ।]

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ବାର—ଦେ. ବି—ସୋମବାର—
Chāndrāyaṇa bāra Monday.

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ବାରରେ ଗୋ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଧାନ
କଳତନ୍ତ୍ରେ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀ ବୁଧେ ପୃଥ୍ୱୀ ଜାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣିକ—ସଂ. ତଣ. ପୁଂ (ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ + କରିବା ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—
Chāndrāyaṇika ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ବ୍ରତର ଅନୁଷ୍ଠାତା— Observing the vow or penance of Chāndrāyaṇa.
(ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚାନ୍ଦ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚନ୍ଦ୍ର + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Chāndrī ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ପତ୍ନୀ— 1. The wife of the Moon-god.
୨ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—2. Moon-light.
୩ । ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରୀ—3. Solanium Nigrum.
ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ଚାନ୍ଦ୍ର'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ— Feminine of Chāndra.

ଚାନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଚାନ୍‌ସ୍ (ଦେଖ)
Chāns Chān-s (See)

ଚାନ୍ସୀ—ଦେ. ବି—ଚାନ୍‌ସୀ (ଦେଖ)
Chānsi Chān-si (See)

ଚାନ୍ସେରୀ—ବୈଦେ.ବି. (ଇଂ. ଚାନ୍‌ସେରୀ)—ବିଲାତର ଦେବାନୀ ମକଦ୍ଦମା
Chānserī ବିଚାର ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଦାଲତ—
চানসেরী Court of Chancery in England.
चैंसरी

ଚାନ୍ସେଲର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚାନ୍‌ସେଲର୍)—୧ । ବିଲାତର
Chānselar ଚାନ୍ସେରୀ ଅଦାଲତର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ବିଚାରକ—
চানসেলার 1. The President of the Court of Chancery.
चैंसलर
୨ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଅଧିକାରୀ— 2. Chancellor of a University.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ସହକାରୀଙ୍କୁ ଭାଇସ୍ ଚାନ୍ସେଲର ବୋଲାଯାଏ ।] ଚାନ୍ସେଲର୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶାସନ ଓ ଚାଳନସଂକ୍ରାନ୍ତ ସଭାସମିତିରେ ସଭାପତି ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଭାରତର ପ୍ରାୟ ସବୁ ପ୍ରାଦେଶିକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଚାନ୍ସେଲର ତତ୍ତତ୍ ପ୍ରଦେଶର ଲାଟ ଅଟନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ କାର୍ଯ୍ୟ ଭାଇସ୍‌ଚାନ୍ସେଲର୍ ଚଳାନ୍ତି । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପାଧି ଓ ସନନ୍ଦ ବିତରଣ କରାଯିବା ସଭାରେ ଚାନ୍ସେଲର୍ ସଭାପତି ହୁଅନ୍ତି । ପାଶ୍ କରିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପକ୍ଷରୁ ଚାନ୍ସେଲର୍ ଦସ୍ତଖତ୍ କରନ୍ତି ।]

ଚାପ—ସଂ ବି. (ଚପ୍ ଧାତୁ = ନିକ୍ଷେପ କରିବା, ପେଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Chāpa ଅ.)—୧ । କୋଦଣ୍ଡ; ଧନୁ—1. Bow.
୨ । ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡ; ବୃତ୍ତର କୌଣସି ଅଂଶ— 2. Arc of a circle.
ଦେ. ବି—୧ । ଓଜନ; ଭାର—1. Weight; burden
চাপা ୨ । ପୀଡ଼ନ; ଦାବିବା—2. Pressure.
चाप ୩ । ଚାପସରି; କଣ୍ଠର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଚକ୍— 3. A collar (ornament) for the neck.
୪ । ରାଜା ବା ଦେବତାମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରା ଉପଲକ୍ଷେ ସଜ୍ଜିତ ନୌକା—4. A pleasure-boat fitted up for special occasions.

> ବସାଇ ଚନ୍ଦ୍ର ପଲଙ୍କ ତେଜି ପ୍ରଭୁ କରେକ ଚାପେ ଗମନ ।
> ମଦନମୋହନ. ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । ଗାଡ଼ି ପ୍ରଭୃତି ପାର କରାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବଡ଼ ନୌକାର ଉପରେ ପ୍ରଶସ୍ତ କାଠ ପଟାମାନ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇଥାଏ—5. A big boat overspread with wooden planks and used in ferrying over carts and carriages.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଦୁଇଟି ନୌକା ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ତା ଉପରେ ପଟା ପଡ଼ି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ପ୍ରଶସ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ନୌକା—Two boats joined and planked together so as to make the deck more spacious.

ଚାପ ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନୌକାବିହାର କରିବା—
Chāpa kheḷibā To sport in a pleasure-boat.

ଚାପଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚାପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāparḍa (etc) Chāparḍā etc (See).

> ଚାପଡ଼ାଇ ବାଗିଙ୍କ ଉପରେ,
> ଚାପଡ଼ ପରମାସର କୋପରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଚାପଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପେଟ; ଚପଟ)—ଚାପୁଡ଼ା; ମୁକ୍ତ କରତଳଦ୍ୱାରା
Chāparḍā ଆଘାତ; ଚାପୋଡ଼; ଜାବଡ଼ା—Slap.
চড়; চাপট
चपेत; चपेटा; चपेट; चटकन

ଚାପଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁକ୍ତ କରତଳଦ୍ୱାରା ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଆଘାତ
Chāparḍāibā କରିବା; ଥାପଡ଼େଇବା—1. To pat; to tap.
চাপড়ান ୨ । ଚାପଡ଼ା ମାରିବା (ଦେଖ)
थपथपाना; थपकना 2. Chāparḍā māribā (See)
(ଚାପଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । କରତଳ ଦ୍ୱାରା ଗୋବରକୁ ଚକାକାର କରି ଭୂମିରେ ବା କାନ୍ଥରେ ଘଷି ମାରିବା— 3. To lay flat circular cakes of cowdung on the ground or wall.

ଚାପଡ଼ା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ଚପେଟାଘାତ ସହିବା—
Chāparḍā khāibā To be slapped by another.

ଚାପଡ଼ାଖିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ବହୁବାର ଅନ୍ୟଠାରୁ ଚାପଡ଼ାମାଡ଼
Chāparḍākhiā ଖାଏ—One who is used to get slapped.

ଚାପଡ଼ା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋରରେ ଚାପଡ଼ା ମାରିବା (ଦେଖ)
Chāparḍā chhārḍibā To slap with force.

ଚାପଡ଼ାପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚପୋଟାଘାତ କରିବା—
Chāparḍā pakā(e)ibā To give a slap.
(ଚାପଡ଼ା ବକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଷ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଜ୍ଞ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ	ଦ୍ବ

ଚାପଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚପେଟାଘାତ କରିବା; ଚାପଡ଼ ଦେବା;
Chāpa**rd**ā māribā থাপড় মারবা—
চাপড়ান To slap; to administer slaps.
थपकाना; थपना

ଚାପଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—ପିଚକାରୀର ଦଣ୍ଡ ଯହିଁ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଜଳାଦି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗତ
Chāpada**n**da ଓ ଅଧୋଗତ ହୁଏ—Piston.

ଚାପଦାର—ଦେ. ବ—ଜାହାଜ ଉପରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ରହିବା ଘର—
Chāpadār A cabin in a ship.
চাপদার
चापदार; झोपड़ी

ଚାପର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଚାପଡ଼ା (ଦେଖ)
Chāpar Chāpa**rd**ā (See)

ଚାପର କୁଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚାପଡ଼ା ମାରିବା—
Chāpar kutibā To slap; to give slaps.

ଚାପରାସ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଚପ୍‌ରାସ୍)—ଭୃତ୍ୟର ପରିଚୟସୂଚକପଦକ
Chāparās ଧାତୁପଟ୍ଟ —A servant's or a peon's badge.

ଚାପରାସୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଚପ୍‌ରାସୀ)—
Chāparāsi ୧ । କୌଣସି ହାକିମଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକାରୀ ଭୃତ୍ୟ—
1. An orderly.
୨ । ପିଅଦା – 2 A peon.

ଚାପଲ—ସଂ. ବ. (ଚପଲ+ଭାବ. ଅ)—ଚାପଲ୍ୟ (ଦେଖ)
Chāpa**l**a Chāpalya (See)

ଚାପଲ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ଚପଲ + ଭାବ. ଯ)—
Chāpalya ୧ । ଚପଳତା; ଅସ୍ଥିରତା—
1. Fickleness; unsteadiness.
୨ । ଧୃଷ୍ଟତା—
2. Insolence; impertinence.
୩ । ପ୍ରଗଳ୍‌ଭତା—3. Bragging; boasting.
୪ । ଅଦୂରଦର୍ଶିତା—
4. Shortsightedness; rashness.

ଚାପସରି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରମଲ୍ଲିକା)—
Chāpasari ୧ । ବେକରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
চীক 1. A collar (ornament) worn round the neck.
୨ । ମୁଦିଆ ଲାଗିଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଅଣ୍ଟାସୂତା—
2. A kind of waist-chain consisting of more than one string and kept attached by rings.
ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦନ ବୋଲାଇ ମୋଦରେ
ଚାପସରି ବାନ୍ଧି ଦେଲ ଅଦରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

ଚାପସୋରି—ଗ୍ରା. ବି—ଚାପସରି (ଦେଖ)
Chāpasori Chāpasari (See)

ଚାପା—ଦେ. ବି—ଉପରୁ ଦବିଯିବା ଭାବ—
Chāpā 1. Downward pressure.
চাপা
चाप
চাপা ୨ । ପୀଡ଼ନ—2. Pressure.
चापा ୩ । ଅତିରିକ୍ତ ଭୋଜନ—3. Overeating.

ଚାପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ଚାପିବା' ଓ 'ଚପିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Chāpāibā ଚପାଇବା (୨ ଓ ୭) (ଦେଖ)
চাপান Chapāibā (2 and 7) (See)
चापाना

ଚାପା କାଗଜ—ଦେ. ବି—ଚପାକାଗଜ (ଦେଖ)
Chāpā kāgaja Chapākāgaja (See)

ଚା-ପିଆଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନଭାଷା ଚା ଓ ଫା. ପିଆଲ)—ଯେଉଁ
Chā-piālā ଚୀନା ବା କଲେଇ ହୋଇଥିବା ବାସନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
চাপিয়ালা ଚାହା ପାନ କରାଯାଏ—Tea-cup.
चापिआला

ଚାପି ଚାପି କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ସତର୍କତା ସହିତ
Chāpi chāpi kathā kahibā କଥା କହିବା—To speak
চেপেচেপে কথাবলা (some thing) very
चपचपकर बात बोलना carefully.

ଚାପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭାର ଦେଇ ତଳକୁ ଦାବିବା—
Chāpibā 1. To press downwards by weight.
চাপা ବଳଶୁ ବଚନ ଚାପି ଅଧୋମୁଖବନରେ,
चपेकना, चापना, दबाना ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଚପିବା—2. To squeeze.
୩ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ) ଘଷିବା ବା ଚପିବା—
3. To massage.
ପାଦ ଚାପନ୍ତି ମିତ୍ର ସୁତେ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୪ । ଚିପିବା—4. To press tightly.

ଚାପୁଅଣି—ଦେ. ବ.—୧ । ଘରର ଚାଳ କାମୁଡ଼ା ଦିଆ ହୋଇ ବେତରେ
Chāpua**n**i ହେବା ପରେ ବତାଗୁଡ଼ିକୁ ଚାପି ରଖିବା ପାଇଁ
ଭୁଲଅରୁ ପାରିଆ ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ବତା ଖୁବ୍ କସ୍ କରି
ବାନ୍ଧି ଦିଆ ଯାଏ—1. A split bamboo which is laid over the bamboo-frame of a thatch to keep the bamboos tight.
୨ । ଚାଳର ପାଣିପାଟିଆକୁ ରୁଅ ସଙ୍ଗେ ଘଡ଼ି ରଖିବା ପାଇଁ
କଣ୍ଟା ମାରିବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟବହୃତ ବତାର ବନ୍ଧନୀ—
2. A tie-band of split bamboo in a thatch.
୩ । ଜାଲ୍‌ଟି ବାଡ଼ରୁ ଜାଲ ଫିଟାଇବାକୁ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରର ଚାପା
ଦିଆ ଯାଏ—3. An instrument for pressing the net while untying it.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତନ୍ହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କତ' ଦେଖିବେ

୪ । ଦୁଇ ବା ତତୋଧିକ ସେରିଯୁକ୍ତ ଅଣ୍ଟାସୂତା ବା ଗୋଟର ସରମାନଙ୍କୁ ଏକାଠେଇଁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଦିଅ—4 A ring set in a waist-chain, having two or more strings, to hold them together.

ଚ୍ଛପୁଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚ୍ଛପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāpurdā (etc.) Chāpardā etc. (See)

ଚ୍ଛପୁଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚ୍ଛପଡ଼ାଇବା; ସ୍ନେହରେ ଧୀରେ ଧୀରେ
Chāpurdāibā କରତଳଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—
(ଚ୍ଛପୁଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To pat; to tap.

ଚ୍ଛ-ପୋଚି— ଦେ. ବି.—ଚ୍ଛ-ଦାନ୍—
Chā-pochi Tea-pot. (Howells)

ଚ୍ଛପୋଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚ୍ଛପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāpordа (etc.) Chāpardā etc. (See)

ଚ୍ଛପୋଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚ୍ଛପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chāpordā (etc.) Chāpardā etc. (See)

> ବଡ ବଡ ଚ୍ଛପୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରହାର,
> ଯୁଦ୍ଧ କରିଲେ କେହି କାହାକୁ ନ ଡର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚ୍ଛବ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ.— (ଗ୍ରାମ୍ୟ.
Chābrā ଚ୍ଛବିବା=କାମୁଡ଼ିବା)—କାମୁଡ଼ା—
Currish; biting snappish.

ଚ୍ଛବ୍ରି ଚ୍ଛଁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.— କାମୁଡ଼ା ପିମ୍ପୁଡ଼ି—
Chābri chānti Biting ant.

ଚ୍ଛ ବଗିଚ୍ଛ—ଦେ. ବି.— ଚ୍ଛହାର କୃଷି କରାଯିବା କ୍ଷେତ୍ର—
Chā bagichā Tea-garden; tea-plantation.

ଚ୍ଛବରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ)—ବିଣ.—(ଦ୍ର. ଚବ ଧାତୁ; ଯେ
Chābarā ଚାବେ ବା କାମୁଡ଼େ)—କାମୁଡ଼ା—
Currish; snappish.

ଚ୍ଛବି— ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁ. ଚାବେ)—୧ । କୁଞ୍ଚି; କୋଲପର କାଠି;
Chābi ଯେଉଁ ଧାତୁମୟ ଶଳାକ ସାହାଯ୍ୟରେ କୋଲପ ଫିଟା ଯାଏ
চাবি ଓ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—
चाबी Key of a padlock.
୨ । କୌଣସି କଳର ଚାଳନ ଓ ସ୍ଥଗିତକରଣର ଯନ୍ତ୍ର—
2. Key to move or stop a machine;
୩ । ଘଣ୍ଟାରେ ଦମ୍ ଦେବା କାଠି—3. The key of clock or watch.

ଚ୍ଛବି ଆନ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଚାବିବା (ଦେଖ)
Chābi ānbā Chābibā (See)

ଚ୍ଛବି କାଠି—ଦେ. ବି.—ଚାବି. ୧ (ଦେଖ)
Chābi kāthi Chābi. 1 (See)

ଚ୍ଛବିଦାର—ଦେ. ବିଣ.— ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର (ଯଥା. ଘଡ଼ି) ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଚାବିଦ୍ୱାରା
Chābidār ଚାଳିତ ହୁଏ— Key-winding (watch.)
চাবিদার
चाबीदार

ଚ୍ଛବି ଦେବା— ଦେ. କ୍ରି.— ୧ । ଚାବି ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chābi debā 1. Chābi pakāibā (See)
চাবিদেওয়া ୨ । ଘଣ୍ଟା ଭିତରର ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗ୍ ଖୋଲି ଯାଇଥିଲେ
चाबीदेना ତାକୁ ଚାବି ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଇବା; ଘଣ୍ଟାରେ ଦମ୍ ଦେବା—
2 To wind up the spring of a clock or watch by a key.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି— କାମୁଡ଼ିବା— To bite.

ଚ୍ଛବି ପକା(କେ)ଇବା — ଦେ. କ୍ରି— ୧ । କୋଲପକୁ ବନ୍ଦ କରିବା —
Chābi pakā(e)ibā 1 To close a lock.
চাবিফেলা ୨ । ଘର କବାଟରେ ତାଲା ଦେବା —
तालादेना 2. To lock up a door.

ଚାବି ଫିଟା(ଟେ)ଇବା— ଦେ. କ୍ରି— ୧ । କୋଲପକୁ ମେଲା କରିବା—
Chābi phitā(e)ibā 1 To open a lock.
চাবিখোলা ୨ । ଘର କବାଟରୁ କୋଲପ ଫିଟାଇବା—
चाबिखुलना 2. To unlock the door of a room.

ଚାବିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ, ଭୁଲ. ହି. ଚାବ୍‌ନା)—
Chābibā କାମୁଡ଼ିବା— To bite.

ଚାବୁକ— ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଚାବୁକ୍)—୧ । ଅଶ୍ୱତାଡ଼ନ ଦଣ୍ଡ; କୋରଡ଼ା—
Chābuka 1. A horse-whip; scourge.
চাবুক
चाबुक

> ଚାବୁକ ବାଜିଲା ପରି ମୁଁ ଡରେ
> ତହିଁକି ପଡ଼ଇ ପହିଲୁଁ ଥରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । ଚାବୁକ ମାଡ଼; ଚାବୁକଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
2. Whipping; a cut by the whip.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି— ଗଛ — Tree.

ଚାବୁକ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି— କଶାଘାତ ସହିବା; କୋରଡ଼ାଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର
Chābuka khāibā ଖାଇବା – To be whipped.

ଚାବୁକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାବୁକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Chābuka debā Chābuka māribā (See)
চাবুকদেওআ
चाबुकदेना

ଚାବୁକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି —କଶାଘାତ କରିବା—
Chābuka māribā To whip.
চাবুকমারা
चाबुकमारना

ଚାବୁକ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାବୁକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Chābuka lagā(e)ibā Chābukamāribā (See)

ଚାବୁକସବାର—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଚାବୁକ୍‌ସବାର୍)—
Chābukasabāra ଯେଉଁ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଘୋଡ଼ାକୁ ମଣା କରେ—
চাবুকসোয়ার Horse-trainer; jockey.
चाबुकसवार ଗର୍ଜିଲେ ହେଲେ ଚାବୁକସବାର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଋଷ୍ଣ	ଞ୍ଚ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଋଅ	®	ନ୍

ଚାବୁକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ଫା. ଚାବୁକ୍)—ଚାବୁକଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
Chābukāibā To whip.
চাবুকা, চাবকা
चाबुकमारना
(ଚାବୁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାବୁଚାବୁ— ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ବା
Chābuchābu କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁ ବାଡ଼େଇବା ଶବ୍ଦ; ଚବଚବ ଶବ୍ଦ—
Sound produced by striking the fingers or small articles on shallow water.

ଚାମ— ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଚେମଣୀ—
Chāma House-bat.

ଚାମଚ —ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚମ୍‌ଚହ୍)—ଚାମଚ (ଦେଖ)
Chāmacha Chāmachā (See)

ଚାମଚା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚମ୍‌ଚହ୍; ତୁଳ. ସଂ. ଚମସ)—
Chāmachā ଧାତୁନିର୍ମିତ ଡଙ୍କି ବା ସାନ ଅଣ୍ଟକ—
চামচ A spoon.
चमचा [ଦ୍ର—କଣ୍ଟାଚାମଚ, ଚାହାଚାମଚ ଓ ଖାନାଚାମଚ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଚାମଚ ଦେଖାଯାଏ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଥାଳରୁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଉଠାଇ ପାଟିକୁ ନେଉଁ, ମାତ୍ର ସାହେବମାନେ ପାଣିଆ ଓ ହାଲୁଆ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଏବଂ ମାଛଆଦିକୁ ଚାମଚ ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଟିକୁ ନିଅନ୍ତି ।]

ଚାମଚି— ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଚାମଚ (ଦେଖ)
Chāmachi Chāmachā (See)
চামচি
चमची

ଚାମଚିକା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକା)—
Chāmachikā ଚର୍ମଚଟୀ; ଚମ୍ପିଣିଆ; ଚେମଣୀ; ଚର୍ମପକ୍ଷୀ—
House-bat; Cynopterous Margina.
[ଦ୍ର—ଏହା ଆକାରରେ ୫।୬ ଅଙ୍ଗୁଳ; ଏହାର କାନ ବଡ଼ ବଡ଼ । ବୃକ୍ଷର ଫଳ ଓ ମଶା ଏହାର ଖାଦ୍ୟ । ଜୀର୍ଣ୍ଣମନ୍ଦିର ଓ ପୁରାତନ ଗୃହରେ ଏ ବାସ କରେ ।]

ଚାମଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳି ଓ ଦଣ୍ଡା ଅଗକୁ
Chāmaṭhā ଯୋଡ଼ି ରଖିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ରଜ୍ଜୁ—
The rope with which the yoke is tied to the fore ends of the shafts of a cart.

ଚାମଡ଼ା —ଦେ. ବି—୧ । ଚମଡ଼ା (ଦେଖ)
Chāmarḍā 1. Chamarḍa (See)
(ଚାମଡ଼େଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
2. Chāmuṇḍā (See)

ଚାମଡ଼ା ବସନ୍ତ—ଦେ ବି. (ସଂ.ଚାମୁଣ୍ଡା ଓ ବସନ୍ତ; ଏଥିର ସଂ. ନାମ ଚର୍ମ-
Chāmarḍā basanta ମସୂରିକା)—ଏକପ୍ରକାର ମାରାତ୍ମକ ବସନ୍ତ ରୋଗ—A sort of fatal smallpox which is marked by discoloration of the body and very tiny eruptions; confluent pox.
[ଦ୍ର—ଏହା ମାରାତ୍ମକ । ଏଥିରେ ଅନ୍ୟଜାତୀୟ ବସନ୍ତ ପରି ଚର୍ମ ଉପରେ ବିସ୍ଫୋଟକ ବାହାରେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମିଳମିଳା ବା ଘିମିରପରି ଦେହସାରା ଫୁଟିଯାଏ; ଉକ୍ତଦିନ ପରେ ଦାଗଗୁଡ଼ିକ ମଉଳି ଯାଏ ଓ ଦେହର ଚର୍ମ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ; ଚାରିପାଞ୍ଚ ଦିନରେ ରୋଗୀର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ । ଏ ବସନ୍ତ ଶରୀରର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଜାତ ହୁଏ; କଣ୍ଠ ଫୁଲି ଦରଜ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ରୋଗୀ ପାଣି ସୁଦ୍ଧା ପିଇପାରେ ନାହିଁ ।]

ଚାମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Chāmaṇḍā Chāmuṇḍā (See)
(ଚାମଣ୍ଡେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେବୀମାନଙ୍କୁ କରିଣ ଚଣ୍ଡୀ ଯେ ଚାମଣ୍ଡା ।
ପ୍ରାଚୀ, ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣଗୀତା ।

ଚାମର— ସଂ. ବି. (ଚମର=ମୃଗ ବିଶେଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Chāmara ୧ । କେଶଗୁଚ୍ଛନିର୍ମିତ ବ୍ୟଜନ; ଚଅଁର; ବାଳବ୍ୟଜନ—
1. Chowrie; a fan consisting of a bunch of tail-hair; a fly-flap or fan made from the bushy tail of the yak.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦେବତା ଓ ରାଜାମହାରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଚାଳିତ ହୋଇ ବ୍ୟଜନ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । କେଶଗୁଚ୍ଛ—2. A bunch of hair.

ଚାମରଚିକୁରା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାମର+ଚିକୁର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)-
Chāmara chikurā ଘନକେଶୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଚାମର ପରି ଘନ ଓ ଲମ୍ବ—
Thick or dense haired (woman).
ଚାମରଚିକୁରା ମଧ୍ୟେ ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତି ପରିମଳୁ କହି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲଚଉତିଶା ।

ଚାମର ଢାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚାମର+ଢୁଳ ଧାତୁ)—
Chāmara ḍhāḷibā ଚଅଁର ପକାଇବା; ଚଅଁର ଚାଳିବା—
चँवर डोलना To fan with a chowrie.

ଚାମର ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାମର ଢାଳିବା (ଦେଖ)
Chāmara pakā(e)ibā Chāmara ḍhāḷibā (See)

ଚାମର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାମର+ପୁଷ୍ପ; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ପୁଷ୍ପ-
Chāmara pushpa ଗୁଚ୍ଛମାନ ଚାମର ପରି)—ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ଅମ୍ବ, କେତକୀ, କାଶ ଆଦି ବୃକ୍ଷମାନ—
Trees bearing bunches of flowers resembling a chowrie e. g. cocoanut, betelnut, mango,

ଚାମରା—ଦେ. ବି— ଚାମର (ଦେଖ)
Chāmarā Chāmara (See)

ଚାମରୀ—ସଂ. ବି. (ଚାମର+ଅସ୍ତି ଯାହାର ଏହି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chāmarī ୧ । ଘୋଡ଼ା—1. The horse.
୨ । ଚମର ମୃଗ—2. Bushy-tailed deer.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଡ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଟୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

୩ । ଚମରୀ ଗୋ—3. The yak.
୪ । (ଚମର+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) ଚାମର; ଚଅଁର—
4. A fan made of a bunch of tail-hair.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚାମରବିଶିଷ୍ଟ; ଚଅଁର ଥିବା (ପଶୁ)—
(ଚାମରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Bushy-haired (beast).
୨ । ଚଅଁର ଧରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (a person) Holding a chowrie or tail-fan.

ଚାମୀକର—ସଂ. ବି. (ଚମୀକର=ଖଣି+ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—ସୁନା—
Chāmikara Gold.
ସଂ. ବିଣ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ—Golden; made of gold.

ଚାମୀକରଗୌର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ; ଚାମୀକର
Chāmikara gaura ପରି ଗୌର)—ଯାହାର ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ
(ଚାମୀକର ଗୌରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସୁନାପରି— Fair-skinned; (yellowish) gold-complexioned.

ଚାମୁଣ୍ଡା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚଣ୍ଡ+ମୁଣ୍ଡ; ନିପାତନ=ଚାମୁଣ୍ଡ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—
Chāmuṇḍā ଚଣ୍ଡମୁଣ୍ଡବିନାଶକାରିଣୀ ଦୁର୍ଗା—
An incarnation of Goddess Durgā.
[ଦ୍ର—ଚଣ୍ଡ ଓ ମୁଣ୍ଡ ନାମକ ଦୁଇଟି ଅସୁରଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଥିବାରୁ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି—ଚଣ୍ଡୀ. ୭ମ ଅ. ।]

ଚାମେଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମ୍ପକବେଲୀ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ସଂ. ଚମ୍ପକେଲି, ଚମ୍ପେଲୀ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ବୈଦ୍ୟକ ନିର୍ଘଣ୍ଟରେ ଚମ୍ପେଲୀ ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ପ୍ରକୃତ ସଂ. ନାମ ଜାତି)—ଜାଇ ଫୁଲ—
Chāmeli
चामेली
चंबेली, चमेली
ସଂ. ନାମ—ଜାତି, ଚମ୍ପକେଳି, ଚମ୍ପକବେଲୀ, ଚମ୍ପେଲୀ
Catalian or Spanish Jasmine; Jasminum Grandiflorium.
[ଦ୍ର— ଏହା ମଲ୍ଲିକାଦି ବର୍ଗର ପୁଷ୍ପକ୍ଷୁପ; ପୁଷ୍ପଭେଦରେ ଏହା ୨ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ଧଳା ଓ ହଳଦିଆ । ଏ ଫୁଲର ମହକ ଅତି ମୃଦୁ ଓ ମଧୁର । ରାଶିତେଲକୁ ଏ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ସୁଗନ୍ଧିତ କରି ସୁବାସିତ ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଏ ଗଛର ପତ୍ର ପକ୍ଷାକାର । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ବର୍ଷା ଦିନେ ଏଥିର ଫୁଲ ଫୁଟେ; ପଥୁରିଆ ମାଟିରେ ଏ ଗଛ ଉଧାଏ; ଏ ଗଛ ଜଙ୍ଗଲରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ମନକୁ ଉଠେ ।]

ଚାମ୍ପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାମର)—ନଡ଼ିଆ ଓ ଗୁଆ ଗଛର ଚଅଁରର ଋକ୍ଷ-ସଦୃଶ ବୃନ୍ତ (ଯହିଁରେ ଫଳ ଓହୋଳି ଥାଏ) —
Chāmpa The stem from which the cocoanut and areca-nut fruits hang down from the bunch.
ଲମ୍ବାଳି ଚାମ୍ପ ଉଚ୍ଚରେ ବାନ୍ଧି ନାରିକେଳ
ବୃକ୍ଷରେ ବୃହିବ କିଏ ? ଚାଳ ବୃକ୍ଷି ଖେଳ । ବ୍ର. ସୁ. (ନକେ)

ଚାମ୍ପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି— (ନଡ଼ିଆଗଛ) ନୂଆ ଚଅଁର ବାହାରିବା
Chāmpibā (a cocoanut tree) To bring forth a new bunch of flowers.

ଚାମ୍ପେୟ—ସଂ. ବି. (ଚମ୍ପା=ଦେଶବିଶେଷ+ଭବାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Chāmpeya ୧ । ଚମ୍ପାଫୁଲ—
1. The Champaka flower.
୨ । ନାଗେଶ୍ୱର ଫୁଲ—
2. The Nāgeśwara flower.
୩ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—3. Gold.
୪ । କିଞ୍ଜଲ୍କ; କେଶର—
4 Pollen or slender filaments of flowers.

ଚାୟାଁ—ଦେ. ବି—ପଖୋଜର ଡାହାଣ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଚମଡ଼ା ଏବଂ ଉକ୍ତ
Chāyāṅ ପାଖରୁ ଜାତ ହେବା ଧ୍ୱନି—The right-hand-side of a two-sided drum and the sound produced by striking it.
[ଦ୍ର—ପଖୋଜର ବାମପାଖ ଚମଡ଼ା ଓ ତନ୍ନିର୍ଗତ ଧ୍ୱନିକୁ ଧେୟାଁ କହନ୍ତି ।]

ଚାର୍ ଡବଲ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ ଓ ଇଂ. ଡବ୍‌ଲ୍)—ଚାରିଗୁଣ;
Chār ḍabal ଚାରିଡବଲ୍—Four times as much.

ଚାର୍‌ସମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଚହାର୍ ସମ୍ବାହ୍=ଚତୁର୍ଥ ଦିବସ)—
Chārsamā ବୁଧବାର—Wednesday.
चारशम्बा
चाहारसम्बाह
(ଚାରସମ୍ବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ଶନିବାରଠାରୁ ସପ୍ତାହ ଗଣନ୍ତି । ଶୁକ୍ରବାର ସପ୍ତାହର ଶେଷ ପର୍ବଦିବସ ଅଟେ ।]

ଚାର—ସଂ. ବି. (ଚର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Chāra ୧ । ଗତି; ସଞ୍ଚାର—1. Motion; course
୨ । ବନ୍ଧନ—2. Binding.
୩ । (+ଅଧି; ଅ) କାରାଗାର—3. Prison.
୪ । (+କର୍ମ ଅ) ଶୃଙ୍ଖଳ—
4. Chain; fetters; bond.
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କୃତ୍ରିମ ବିଷ—
5. Prepared poison; artificial poison.
୬ । ସମ୍ବାଦବାହକ—6. Messenger.
ବନରପତିର ଚାର ହେବେ ଏ କପାଇଁ —ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୭ । (ଚର+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ) ଗୁପ୍ତଚର—
7. A spy; a secret emissary.
୮ । ଚାରକୋଳି (ଦେଖ)—
8. Chārakoḷi (See)
ଦାରିଷ ଜେଜଃ ଚାଳ ଶକୁସ, ଇଙ୍ଗିତ ଚାର ଖଇର ସୁନାଙ୍କ—
ଗ୍ରାଚୀ ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।
ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—୧ । ଉଚ୍ଚ କୋଠାଘରେ କାମ କରିବା ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ମଞ୍ଚା ବା ଭାଡ଼ି; ଭାରା—
1. Scaffolding raised for masons and labourers working in high buildings.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଲ୍ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ଦ

୨ । ଦେଉଳ ବା କୋଠାର ଛାତ ଓ ରଥଆଦି ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନକୁ କାଠ ପଥର ଇତ୍ୟାଦି ଉଠାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାହାଚଆଁ ସିଡ଼ି—2. Temporary inclined plane for lifting building materials to the roof of a high building during its construction.

୩ । ଉଚ୍ଚଭୂମି ଉପରଦେଇ ଦୂରସ୍ଥ ଜମିକୁ ଜଳ ଯିବା ସକାଶେ କରାଯାଇଥିବା ପାଣିନାଳ ବା ବାଟ—3. Water-channel constructed on a high ground to convey water for irrigation to distant fields.

୪ । ଜୋଡ଼ ବା ନାଳ ପାରି ହେବାପାଇଁ ଏକ ପାଖରୁ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ପଡ଼ିଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଏବଂ ତା ଉପରେ ଗଲାବେଳେ ହାତଭରା ଦେବାପାଇଁ ଆଡ଼ବାଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବାଡ଼ା—4. A temporary contrivance consisting of long bamboos or planks laid across a deep channel and a side-railing.

୫ । ମାଛଙ୍କ ପାଇଁ ଜଳରେ ପକାଯିବା ଖାଦ୍ୟ; ଚାର—5. Bait strewn in water to attract fishes (for angling).

ପ୍ରାଦେ. (ଓଡ଼ିଆଭାଷା; ମୂଳ ହି. ଚ୍ୟାର=ଚାରି) ବି—ଚାରି; '୪'—The number 4.

ଚାରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚର ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚାରି ଧାତୁ=ଚରାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯେ ଚରାଏ)—୧ । ଗୋରୁଜଗୁଆଳ; ଗୋପାଳକ—1. A keeper or tender of cattle; a cowherd or shephered.
Chāraka

(ଯଥା—ଗୋଚାରକ; ପଶୁଚାରକ ।)

୨ । (ଚାର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ପିଆଲଗଛ (ଦେଖ)—2 Piyāla tree (See)

୩ । ବନ୍ଧ—3. Embankment, dam.

୪ । ଗତି—4. Motion

୫ । କାରାଗାର—5. Jail; prison.

ଚାର କୋଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚାର ଓ କୋଳି) ପିଆଳ—(ଦେଖ)—
Chāra koḻi — Piyāḻa (See)

ଚାରଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାର=ଗୁପ୍ତଚର+ଚକ୍ଷୁଃ)—ରାଜା—
Chārachakshuh — A king (whose spies are his eyes, i, e, who sees every thing through his spies.)

ଚାରଜ (ଇତ୍ୟାଦି—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବି—(ଇଂ. ଚାର୍ଜ୍)—ଚାର୍ଜ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chāraj (etc) — Chārj etc (See)
চারজ
चारज

ଚାରଣ—ସଂ. ବି (ଚର୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍=ଚାରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Chārana — ୧ । ଭାଟ; ସ୍ତୁତିପାଠକ—1. A herald; a bard.

୨ । ନଟ—2. A dancer; actor.

୩ । ଦେବଯୋନିବିଶେଷ; ଦେବଗାୟକ—3. A class of aereal beings or divine singers.

ସିଦ୍ଧ ଚାରଣେ ତହିଁ ଯୁଦ୍ଧ ଦେଖୁଥିଲେ,
ଅଦ୍ଭୁତ ଅଟ ଭୀମ ବୋଲି ପ୍ରଶଂସିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୪ । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରପାଠକ—4. A reader or reciter (of religious works).

୪ । ରାଜପୁତମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ—4. A class of Rajputs who used to incite warriors to action in the battle-field by reciting stories of illustrious warriors.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ବୀରମାନଙ୍କ କାହାଣୀ ଗାଇ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରୁଥିଲେ ।]

୫ । (+ଚାରି. ଅନ) ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କୁ ଚରାଇବା—5. Tending cattle.

୬ । ଗୋଚର ଭୂମି—6. Pasture; grazing ground.

୭ । କାରାଗାର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—7. Prison.

ଚାରଣା - ଗ୍ରା. ବି—ଚାରି ଅଣା—
Chāraṇā — Four annas.
চার'না
चारआना

ଚାରଣି—ଦେ. ବି—ସିକି; ଚାରି ଅଣା ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରା; ସୁକି—
Chāraṇi — Four anna-piece.
চারানি
चवन्नी

ଚାରଣିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୂଲ୍ୟ ଚାରି ଅଣା—
Chāraṇiā — Worth four annas each.
চারানিআ
चौअन्नी

ଚାରଦୃଷ୍ଟି—ସଂ, ବି—(ରୂପକ କର୍ମଧା; ଚାର+ଦୃଷ୍ଟି)—ଚାର ବା ଦୂତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେଶବିଦେଶର ସମ୍ବାଦ ଜାଣିବା—
Chāradṛushti — Getting information of the kingdom and of the outside world through messengers and spies.

[ଦ୍ର—ରାଜାମାନେ ଚାର ପଠାଇ ଦେଶ ବିଦେଶର ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି; ଏ ବିଧାନ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି ।]

ଚାରପାଇ—ଦେ. ବି—ଚାରପାହିଆ (ଦେଖ)
Chārapāi — Chāripāhiā (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚାରମାଚାଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଟୁଖେଳ ବା ଗୁଲିଖେଳରେ
Chāramāchāṇḍu ଖାତରେ ପକାଇ ଖେଳିବା ବାଟୁର ଚତୁର୍ଥ ଆଘାତ—The 4th stroke in a game of marble.

ଚାରମାର—ଗ୍ରା. ବି— ଚାର (୧ ଓ ୨) (ଦେଖ)
Chāramāra Chāra (1 and 2) (See).
(ଚାରମାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାରା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚାରହ୍‌—ଔଷଧ, ଉପାୟ, ସହାୟ)—
Chārā ୧ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—1. Power.
चारा ଏଥିରେ ଚାର ସ୍ୱର ନାହିଁ—ଲୋଧାନାଥ. ଦବେନା ।
चारा ୨ । ଉପାୟ—2. Means; expedient; alternative; help; resource; resort.
ଅପ୍ରବଳ ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ କାହିଁ ଚାର ଗୁନ—ଲୋଧାନାଥ. ଚକ୍ରବାକ ।
୩ । ପ୍ରତିବିଧାନ—3. Remedy; redress.
୪ । ସାହାଯ୍ୟ—4. Help.
[ଦ୍ର—ଏହି ଫାର୍ସୀ ଶବ୍ଦରୁ 'ବେଚାରା', 'ନାଚାର' ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି ।]
ଦେ. ବି (ସଂ. ଚର୍ ଧାତୁ)—୧ । ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ; ଖାଦ୍ୟସମ୍ଭାର— 1. Provisions; victuals.
୨ । ବନ୍ସିର ଚୋପ—2. Bait for fishes.
୩ । ଚରେଇ; ବନସି ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନକୁ ମାଛଙ୍କୁ ଲୋଭନୀୟ ଗନ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଲୋଭିତ କରି ଅଣାଇବା ନିମନ୍ତେ ପାଣିରେ ପକାଯିବା ମଇଦା ବା ମସଲାର ଗୁଳା—3. Small balls prepared of various powders strewn on water to attract fishes to a place where an angler wishes to angle.
[ଦ୍ର—ଭଜା ମେଥି, ମଥାଘଷା ଆଦି ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସାନ ସାନ ଗୋଟାଳ ବାନ୍ଧି ବା ଅଟାର ଗୋଟିକା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ମାଛମାନେ ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ତାହା ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଆସନ୍ତି ।]
चारा ୪ । ମଞ୍ଜିରୁ ବାହାରିବା ଛୋଟ ଗଛା; ଚଳ—4. Seedlings
अङ्कुर ପୋତିଲି ଅଟୁ ଚାର ବଡ଼ ହୋଇଗଲା ଖର—ଭକ୍ତକବି, ଗୀତଲହରୀ ।
चारागाछ ୫ । ଛୋଟ ଗଛ—5. Plant; young tree.
पाधा

ଚାରା ଗଛ—ଦେ. ବି—୧ । ଛୋଟ ଗଛ—
Chārā gachha 1. A young tree.
चारागाछ ୨ । ଯେଉଁ ଗଛ ବେଶି ଡେଙ୍ଗା ହୁଏ ନାହିଁ—
पौधा 2. Plant.

ଚାରାମାଛ—ଦେ. ବି—ଶିଶୁ ମତ୍ସ୍ୟ; ମାଛ ଛୁଆଁଳ—
Chārā māchha Fry of fishes.

ଚାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍)—
Chāri ଚତୁଃ ସଂଖ୍ୟା—The number 4.
चार, चारि ଦେ. ବିଣ—୪ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 4
चार, चारौं

ଚାରିଆଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁରକ୍ଷ)—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପରସ୍ପର
Chāriākhi ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ବା ଭେଟାଭେଟି—
चारचोख 1. A face-to-face meeting; meeting of
आँखेचार two persons (i. e. 4 eyes).
ଅଗତ ହୋଇ ଚାରିଆଖି, ଦେଖିବୁ କ କରଇଁ ସଖୀ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. God Brahmā.
୩ । ଅଗପଛ ଦୃଷ୍ଟି; ଦୂରଦୃଷ୍ଟି; ଅତିଶୟ ସାବଧାନତା—
3. Insight (looking in front and behind); utmost carefulness.
ଦେ. ବିଣ—ଚାରିଆଖିଆ (ଦେଖ)
Chāriākhiā (See)

ଚାରିଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାରି ଗୋଟି ଆଖି ବିଶିଷ୍ଟ—
Chāriākhiā 1. Four-eyed; having 4 eyes.
चारचोख् ୨ । ଦୂରଦର୍ଶୀ—2. Very careful and considerate; having a deep insight into things.
आँखेचार
୩ । ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିଥିବା (ଦୁଇ ଜଣ)—3. (two persons) Having met face to face.
ଦେ. ବି—୧ । ଚାରିଆଖିଆ ମାଛ (ଦେଖ)
1. Chāriākhiā māchha (See)
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. God Brahmā.
୩ । ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
3. A kind of game amongst boys.
[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ଏକସ୍ଥାନରେ ବସେ, ତା ଅଜ୍ଞାତରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଯେଉଁ ତା ତୁଣ୍ଡ ଛାଣନ୍ତି ଓ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଥୋପି ଦେଇ ତାକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରନ୍ତି ।]

ଚାରିଆଖିଆ ମାଛ—ଦେ. ବି—ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ; ମହୁରାଳିଜାତୀୟ ମାଛ—
Chāriākhiā māchha A kind of fish having
চোখপনীমাছ্, চক্ষুদানী মাছ্ 2 projecting eyes (mistaken for 2 additional eyes) Aspidoparia marar.
[ଦ୍ର—ଏହା ୧୨ ବା ୨ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବା; ମୁଣ୍ଡର ମଝି ଆଖିପରି ଜଳ ଜଳ ଦିଶୁଥାଏ ।]

ଚାରିଆଖି ମିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚତୁରକ୍ଷ ହେବା; (ଦୁଇ ଜଣ)
Chāriākhi miḷā(e)ibā ପରସ୍ପରକୁ ମୁହାଁମୁହିଁ ଭେଟିବା—
চারচোখ মেলান (2 persons) To meet face to face.
चुचार होना, आँखेचार होना

ଚାରିଆଖି ମିଶା(ଶେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାରିଆଖି ମିଳାଇବା (ଦେଖ)
Chāriākhi miśā(e)ibā Chāriākhi miḷāibā (See)
চারচোখমেশান

'	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	୯	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଘ
୍	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଚାରିଅଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ; ସବୁଦିଗ—
চারধার, চারদিগ 1. Every side; all sides; all quarters.
चारओर; चार तरफ ଚାରିଅଡ଼ରେ ଭୁଲି ଆହାର ତା ପାଇଁ ।
ଅଣକ୍ତ ପକ୍ଷୀମାନେ ଅଛ ଚୋଷ ବହୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ.ସଭା ।
୨ । ସବୁ ବିଷୟ—2. All matters; everything.

ଚାରି ଉତ୍ତର ଶହେ—ଦେ.ବି. (ସଂ. ଚତୁରଧିକଶତ)—ଏକଶତ ଚାରି—
Chāri uttara śahe One hundred four.

ଚାରିକଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ—ଓଜନରେ ଠିକ୍ (କମ୍ ବା ବେଶୀ ନୁହେଁ)—
Chārikaṇṭa Accurately weighed (not more
চারকাঁটা nor less) in the scale.
(ଯଥା—ଏ ସବୁ ଜିନିଷ ଚାରିକଣ୍ଟା ଓଜନ ଉତରିଅଛି ।)

ଚାରିକାତ—ଦେ. ବି (ଚାରିଗୋଟା କାତପରି ଖଣ୍ଡକରି ଲମ୍ବିଥିବାରୁ)—
Chārikāta ୨ ହାତ ଓ ୨ ଗୋଡ଼; ହାତଗୋଡ଼—
The extended arms and legs.
(ଯଥା—ସେ ଚାରିକାତ ଲମ୍ବେଇ ଶୋଇଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—ଦୁଇ ହାତ ଦୁଇ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇଥିବା ବା ବିସ୍ତାର କରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) With the arms and legs extended on the ground.

ଚାରିକାନ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଶୁଣିଥିବା (ବିଷୟ)—
Chārikāna 1. Heard by 4 ears (i.e. only by
চারকান 2 persons).
୨ । ପ୍ରକଟ ହୋଇଥିବା (ଗୁପ୍ତ କଥା)—
2. Divulged (secret).
(ଯଥା—କଥାଟା ଚାରିକାନ ହୋଇଥିଲା ।)

ଚାରିକୋଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ)—(କ୍ଷେତ୍ର ବା ଗୃହର) ୪ ଗୋଟି
Chārikoṇa କୋଣ—The four corners (of a house
চারকোনা or field.)
चारकोन

ଚାରିକୋଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ) ଚାରିକୋଣ ବିଶିଷ୍ଟ—
Chārikoṇiān̐ Quadrangular; square.
চারকোণা
चौकोना

ଚାରିଖାନା—ଦେ. ବି—ଦେଢ଼ସାକ ଛକ ପଡ଼ି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର;
Chārikhānā ଚେକ୍‌ଲୁଗା—Checkered cloth; check.
চারখানা
चारखाना

ଚାରିଖାନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁସ୍‌+ଖଣ୍ଡ)—୧ । ଚତୁର୍ବିଧ ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ
Chārikhāni (ଯଥା—ଜରାୟୁଜ, ଅଣ୍ଡଜ, ସ୍ୱେଦଜ ଓ ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ)—
চারখানি 1. The created beings consisting of 4
चौखानि classes e. g. born of womb (man, beast), born of eggs (reptiles and birds), born of sweat (insects and maggots) and born of the earth (trees etc.)
ଏହାକୁ କାଷ୍ଠ ବୋଲି କହୁ, ଭୂତରେ ଚାରିଖାନି ଏହୁ ।
ଧାତୀ. ନର୍ସିଂହମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
୨ । (ସଂ. ଚତୁଷ୍କୋଣ) ଚାରିଦିଗ; ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣ, ପୂର୍ବ ଓ ପଶ୍ଚିମ—2. The four quarters of the globe.
ଖେଳିବା ଅର୍ଥେ ଧନମନେ,
କଲ୍ପି ରଖିଲ ଚାରିଖାନ । ଧାତୀ. ନର୍ସିଂହମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
୩ । (ସଂ. ଚତୁସ୍‌+ସ୍ଥାନ) ଭାରତର ୪ ଦିଗରେ ଥିବା ଚାରି ଗୋଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୀର୍ଥ—3. The 4 sacred places of the Hindus in the 4 quarters of India.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବରେ ପୁରୀ, ପଶ୍ଚିମରେ ଦ୍ୱାରକା, ଉତ୍ତରରେ ବଦ୍ରିନାଥ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣରେ ରାମେଶ୍ୱର ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ଚାରି ତୀର୍ଥ ।]
୫ । ଚାରିଭାଷା (ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ଫାରସୀ ଓ ନାଗରୀ)—
5. Four languages.
(ଯଥା—ସେ ଚାରିଖାନି ପଢ଼ିଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—ଚତୁର୍ବିଧ—Of 4 kinds; consisting of 4 elements.

ଚାରି ଖୁଣି ମାଫ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ଫା. ଖୁନ୍=ହତ୍ୟା+
Chāri khuṇi māph ଫା. ମୁଆଫ୍=କ୍ଷମା, ଦୋଷ ମାଜନା)—
চারখুন মাফ ୧ । ମୁସଲ୍‌ମାନ୍ ରାଜତ୍ୱରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କର
चारखून मुआफ ବିଶେଷ ଅନୁଗୃହୀତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ରୂପେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧିକାର (ଏପରି କି, ସେ ୪ଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନରହତ୍ୟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ରାଜଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଉ ନ ଥିଲା)—1. A privilage granted to a favourite of the Mahomedan emperors in ancient India (viz. he would not be punished for committing murder to the maximum of four.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କ୍ଷମତାପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହପାତ୍ରକୁ ଦେବା ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧିକାର—2. Any special privilage granted to the favourite of a powerful person.

ଚାରିଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବି—୧ । ପୃଥିବୀର ୪ ଦିଗ (ଉତ୍ତର, ପଶ୍ଚିମ, ଦକ୍ଷିଣ
Chārikhuṇṭa ଓ ପୂର୍ବ)—1. The four quarters of
চারখুঁট the globe.
चौखुंट

ଚାରିଗଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ; ଷୋଳଗୋଟି
Chāriganḍā ଖେଳ—A kind of in-door game
চারগণ্ডা played with 16 cowries.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅନେକ ପୁସ୍ତକରେ ମୂଦ୍ଧନ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯେବେ ଏ କୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ୧୬ଟି କଉଡ଼ି ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ।]
ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ଷୋଳ ସଂଖ୍ୟା—Sixteen.

ଚାରିଗୁଣ—ଦେ. ବ (ସଂ ଚତୁର୍ଗୁଣ)—ଚତୁର୍ଗୁଣ; ଚାରିଡ଼ବଲ— Chāriguṇa Four times.
चारगुण ; **चारगुन; चौगुना**
ଦେ. ବଣ—୧ । ଚତୁର୍ଗୁଣିତ—1. Fourfold; multiplied by four.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଚତୁର୍ଗୁଣରେ—1. Four times.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ ପରିମାଣରେ—2. Excessively.

ଚାରିଗୁଣା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଚତୁର୍ଗୁଣ)—ଚତୁର୍ଗୁଣ— Chāriguṇā Four times as much of; fourfold.
चारगुणा ; **चौगुणा**

ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଚତୁଷ୍ପଦ— Chāri gorḍiā 1. Having four legs.
चारपाया ; **चौगोड़या, चोपाया**
୨ । ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଗୁରୁଣ୍ଡିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. (a persos) Crawling with the 2 hands and 2 knees.
ଦେ. ବ—୧ । ଚତୁଷ୍ପଦ ଜନ୍ତୁ—1. Quadruped.
୨ । ପୂର୍ବେ ଚାଟଶାଳୀରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ କେତେ ସମୟ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଦଣ୍ଡ—2 A punishment formerly given in village-schools consisting of an offender remaining in a crawling posture for a long time.
୩ । ଘୋଡ଼ା, ଗୋରୁ ଆଦି ଚାରି ଚାପୁ ପକାଇ ଦଉଡ଼ିବା—3. (beasts) Running on all fours.

ଚାରିଘଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ଦୁଇ ଓଳି କାମ ନ କରି ମୂଲିଆମାନଙ୍କର Chāri ghanṭiā ବେଳ ୯ଟା ବା ୧୦ଟା ଠାରୁ ୪ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାମ କରିବା (ରୀତି)—(the system) Of working for wages from 10 A. M. till 4 P. M instead of working morning and evening.

ଚାରିଙ୍କି ଚାରିହେଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ଚାରିଜଣଯାକ ସମସ୍ତେ— Chāriṅki chārihen̐ All the four persons.
चारकेचार ; **चारकोचार**
(ଯଥା—ସାଆନ୍ତ ସାଆନ୍ତାଣୀ, ଚାକର ଚାକରାଣୀ, ଚାରିଙ୍କି ଚାରିହେଁ ସରକାରଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚାରିଚଉକସ ।)

ଚାରିଚଉକ—ଦେ. ବଣ, (ସଂ. ଚତୁଃ+ଚତୁଷ୍କ)—ସମଚତୁଷ୍କୋଣ— Chārichauka Square.
चारकाने
ଦେ. ବ—ପଶା ଓ କଉଡ଼ିରେ ପକାଯିବା ୪ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—A turn of the dice or cowries resulting in the turning up of the number 4.

ଚାରିଚଉକସ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସଜ୍ଜିତ— Chārichaukasa 1 Fully equipped or dressed.
चोकस ; **चौकस**
୨ । ଖୁବ୍ ସାବଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Very cautious (person).
୩ । ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ରୂପେ ଚଡ଼ା ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—3. Very tightly tied or bound.
୪ । ଖୁବ୍ ବଳିଷ୍ଠ (ବ୍ୟକ୍ତି)—4. Very strong (person).
୫ । ଚତୁର; ପାରଙ୍ଗମ;—5 Able; capable.
୬ । ବହୁ ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମ—6. Versed in many arts.
୭ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମେଳ ଖାଉଥିବା (ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟ)—7. (two things) Completely tallying or coinciding with each other.
୮ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—8. Fully ready or prepared.

ଚାରିଚଉକା—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—A kind of Chārichaukā game played with 4 cowries.
[ଦ୍ର—୪ଟି କଉଡ଼ିରେ ଏ ଖେଳ ଖେଳାଯାଏ ।]

ଚାରିଚଉରସ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚତୁର୍ ଓ ଚତୁରସ୍ର)— Chārichaurasa ୧ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର ଚାରିଆଡ଼ ସମତଳ; ସମତଳ—1. (a plot) Which is level on all sides.
चारचउरस ; **चौरस**
୨ । ବର୍ଗ (କ୍ଷେତ୍ର)—2. Square.

ଚାରିଚକ୍ଷୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ଚାରିଆଖି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Chārichakshu (etc) Chāriākhi etc (See)
ଚାରିଚକ୍ଷୁ ମିଳାଇଲୁ ଅସି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗଚନ୍ଦ୍ର ।

ଚାରିଚବକା—ଦେ. ବ—ଚାରିଚଉକା (ଦେଖ) Chārichabakā Chārichaukā (See)

ଚାରିଚେମା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଚାରିକଡ଼ା କଉଡ଼ିରେ ଖେଳାଯିବା Chārichemā ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ—An indoor game played by the players alternately throwing 4 cowries on the ground.

ଚାରି ଜଣ—ଦେ. ବ—୧ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Four men.
Chāri jaṇa ; चारजन ; **चारआदमी**
୨ । ଏକତ୍ର ଉପବିଷ୍ଟ କେତେ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Some men sitting together.
୩ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ ଅଳ୍ପ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A few men.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌, ରୁ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯୂ	ଋଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ହ୍ନ

ଚାରିଜଣିଆଁ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଚାରିଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା କରଣୀୟ—
Chārijaṇiāñ 1. Capable of being done by 4 men.
चारजना
चारआदमीयोंका (ଯଥା—ଚାରିଜଣିଆଁ କାମ ।)
୨ । ଚାରିବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଅଭିପ୍ରେତ—
2 Intended for the use of 4 persons.
(ଯଥା—ଚାରିଜଣିଆଁ ରୁଷେଇ)
୩ । ଚାରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଦ୍ୱାରା ବାହ୍ୟ (ଯାନାଦି)—
3. (a conveyance) Drawn or carried by 4 persons.

ଚାରିଜମା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ—ଖୁବ୍ ମଜ୍‌ବୁତ୍—
Chāri jamā Very strong.

ଚାରିଜାମା—ବୈଦେ. ବି.(ଫା. ଚାରଜାମା)—ଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ପଡ଼ିବା
Chārijāmā ତୂଳାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ରନିର୍ମିତ କୋମଳ ଚତୁଷ୍କୋଣ
चारजामा ଆସ୍ତରଣବିଶେଷ—Quilted saddle; padded saddle.
चारजामा
[ଦ୍ର—ଚମଡ଼ାନିର୍ମିତ ଆଧୁନିକ ଜିନ୍‌ର ବ୍ୟବହାର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ପିଠିରେ ଚାରିଜାମା ପକାଯାଇ ସବାର ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ୁଥିଲେ; ଏହା ସମଚତୁଷ୍କୋଣ ଓ କୋମଳ ଏବଂ ଏଥି ଉପରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଜରି ଓ ସୂତାର ଛୁଞ୍ଚିକାମ କରାଯାଉଥିଲା ।]
ଦେ. ବଣ.—ଚାରି ଚଉକସ (ଦେଖ)
Chāri chaukasa (See)

ଚାରିଟା—ଦେ. ବି. (ଅନାଦରାର୍ଥ)—୧ । ସଂଖ୍ୟାରେ ଚାରି—
Chāritā 1. Four in number.
चारटे ୨ । ଅପରାହ୍ନ ଓ ରାତ୍ରିର ୪ ଘଣ୍ଟା ବେଳ—
चारटो 2. Four o'clock (A. M. or P. M.)
(ଚାରିଟି; ଚାରୋଟି—ଆଦରାର୍ଥକ)
ଦେ. ବଣ—୧ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering four
୨ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ; ସାମାନ୍ୟ—2. A little; a few.
[ଯଥା—ବେଳ ହୋଇଯିବାରୁ ସେ ଚାରିଟା ଭାତ ଖାଇଦେଇ ପଳାଇଗଲା ।]

ଚାରିତୁଲ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଚତୁର୍ବର୍ଗଯୁକ୍ତ; ପୂର୍ଣ୍ଣସୁଖୀ—
Chāritulā 1. Happy in every respect.
୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଭୋଜନ)—2. Full (meal).

ଚାରିତ୍ର—ସଂ. ବି (ଚରିତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଅ)—୧ । ଚରିତ୍ର; ସ୍ୱଭାବ—
Chāritra 1. Character; nature.
୨ । କୁଳକ୍ରମାଗତ ଆଚାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Family-custom
୩ । ଚାଲିଚଳନ; ଢଙ୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Movements; mode of life
୪ । ଜୈନମାନଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Relinquishment of the world by the Jainas.

ଚାରିତ୍ରବିନୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଚରିତ୍ରଦ୍ୱାରା ବିନୀତଭାବ ପ୍ରଦର୍ଶନ; ନମ୍ରତା
Chāritrabinaya (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Humility; humbleness of character.
୨ । ଶିଷ୍ଟାଚାର; ସୌଜନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Civility; etiquette.

ଚାରିତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତିନ୍ତୁଳିଗଛ—
Chāritrā Tamarind tree.

ଚାରିତ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚରିତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଯ)—ଚରିତ୍ର (ଦେଖ)
Chāritrya Charitra (See)

ଚାରି ଦଉଡ଼ି କଟା—ଦେ. ବଣ—ଯାହାର ସଂସାରରେ କୌଣସି ମାୟା-
Chāri daurḍi kaṭā ବନ୍ଧନ ନାହିଁ; ଯାହାର ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନ ସମସ୍ତେ ମରିଅଛନ୍ତି ବା ଯେ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ବୈରାଗୀ ହୋଇଅଛି—One who has no worldly ties to tie him down to the world; freed from worldly ties.

ଚାରିଦାମ—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବି. (ଫା. ଚାରଜାମା)—
Chāridamā ଚାରିଜାମା (ଦେଖ)—Chārijāmā (See)
ସାଜିଲେ ସର୍ବ ସମ୍ଭାର, ଜିନ ଜିଦସ ପଲମେଶ ଚଉଡ଼ି
ଚାରିଦମା କଞ୍ଚଅଳି—ତୁରଙ୍ଗାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଚାରିଦଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ)—ଦଶରୁ ଚାରି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
Chāridasa The number 14.
ଦେ. ବଣ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସଂଖ୍ୟକ—14 in number.
ଭୁବନ ମହିମାର ସୀମା ଏ ଚାରିଦଶ
ଲୋକମାନଙ୍କୁ ତ ହୋଇଅଛି ଅଦୃଶ୍ୟ—କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚାରି ପଇସା—ଦେ. ବି—୧ । ଚାରିଗୋଟି ପଇସା ବା ତାମ୍ରମୁଦ୍ରା—
Chāri paisā 1. Four pice.
चारपयसा ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କିଛି ଧନ; କିଛି ଅର୍ଥ—
चारपैसा 2. Some money.
(ଯଥା—ତା ହାତରେ ଚାରିପଇସା ହେଲାଣି, ସେ କଥା ତାହାକୁ ଲାଗିବ ?)

ଚାରି ପହର—ଦେ· କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ଚତୁଃ+ପ୍ରହର)—ଦିନତମାମ୍;
Chāri pahara ସାରାଦିନ—Throughout the whole
चारप्रहर day; the whole day long.
चौपहर ତବତବ ବାରୁ ନିଃସରବ ଚାରିପହର ନୟନପୁଟୁଁ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲାରମ୍ଭ. ୬-ଗୀତ ।

ଚାରି ପା—ଦେ. ବି—ଏକସେରର ପରିମାଣ—
Chāri pā One seer (weight).
(ଚାରି ପାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଷୋଳଅଣା; ପୂରା—Full; complete.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକାର' ଦେଖିବ

ଚାରି ପାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଚତୁଃ ଓ ପାଦ)—
Chāri pāi — ଚାରି ପାହିଆ (ଦେଖ)
(ଚାରିପାହି—ଅନ୍ୟରୂପ) — Chāri pāhiā (See)

ଚାରି ପାଇଆ—ଦେ. ବି—ଚାରିପାହିଆ (ଦେଖ)
Chāri pāiā — Chāripāhiā (See)

ଚାରି ପାଠ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ନାଗରୀ ଓ ଫାରସୀ ଏହି ଚାରି ଭାଷା ଶିକ୍ଷା—Learning of the 4 languages (formerly prevalent in Orissa, e. g. Oria, Bengali, Persian and Debanagari).
Chāri pātha
ଚାରପାଠ
चारबिद्या

ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁଅ ଚାରି ଦିନରେ ଚାରିପାଠ ହାସଲ କଲା—କାହାଣୀ ।

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀ ପାଠ ଆମ ଦେଶରେ ଚଳିବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ଫାରସୀ ଓ ନାଗରୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ଏହାକୁ ଚାରିଶାଳ ବା ଚାରିପାଠ କହୁଥିଲେ । ଯେ ଚାରିପାଠ ଜାଣୁଥିଲେ ସେ ମହାପଣ୍ଡିତରୂପେ ଗଣ୍ୟ ହେଉଥିଲେ ।]

ଚାରି ପାହାଡ଼ିଆ—ଦେ· ବଣ— ସକଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମର୍ଥ—Able to do anything and every thing.
Chāri pahārdiā

ଚାରି ପାହିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃ ଓ ପାଦ)—
Chāri pāhiā — ୧ । କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଟ ବା ଖଟୁଆ—
ଚାଯ୍‌ପାୟା, ଚାରପଏ — 1. Charpoy; a movable bedstead.
चारपाया; चारपाइ — ୨ । ଚଉକି—2. Chair.
(ଚାରିପାଦ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୩ । ଛୋଟ ଟେବୁଲ ବା ମେଜ; ଟୁଲ୍—
3. Small table; stool.

ଚାରି ଫଳା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚତୁଃ+ଫଳ, ଫଳକ)—ଯେଉଁ ଖିଲକାଡ଼ି ବା ଛୁରିରେ ୪ଟି ଫଳା ବା ଫଳକ ଥାଏ —
Chāri phalā
ଚାରଫଲା — (a clasp knife) Having four blades; four-bladed.
चौफला
(ଚାରିଫଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାରିଫୁଲିଆ—ଦେ. ବଣ.—ଧଡ଼ିରେ ଚାରି ଧାଡ଼ି ଫୁଲ ଥିବା (ବସ୍ତ୍ର)—
Chāri phuliā — (cloth) Having hems with floral designs in 4 lines.

ମାଣିଅବଡ଼ୀ ଚାରିଫୁଲିଆ ଯୋଡ଼ା ପିନ୍ଧା ।
ଫକୀରମୋହନ· ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚାରିଫୁଲି ଅଗ—ଦେ. ବି.—୧ । ପୂରା ଏକ ବିଶା ଓଜନ—1. Full one Bisā in weight.
Chāriphuli āga

[ଦ୍ର—ବିଶାକାଠିରେ ପ୍ରତି ୫ ପଲ ଓଜନ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଫୁଲ ବା ଛକ(✲) ଯୁକ୍ତ ଦାଗ ଥାଏ । ଚାରିଫୁଲରେ ସୁତୁଲି ବସିଲେ ବିଶାର ପଲ୍ଲଡ଼ରେ ଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ୨୦ ପଲ ଓଜନର ବୋଲି ଜଣାଯାଏ ଏବଂ ଚାରିଫୁଲି ଅଗରେ ସୁତୁଲି ବସିଲେ ୨୫ ପଲ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣ ୧ ବିଶା ହୁଏ ।]

କ୍ରି. ବଣ.—ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିମାଣରେ; ପୂରା ମାତ୍ରାରେ—
In full measure.
(ଯଥା—ସେ ତା ପାଉଣା ନେବାକୁ ଚାରିଫୁଲି ଅଗ ଧରି ବସିଛି ।)

ଚାରିଭାଇଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Chāribhāiṅka kāndhare jibā — ମୃତ ହେବା—
1. (figurative) To die.
୨ । ମଲା ପରେ ଆପଣା ଶବ ୪ ଜଣ ଜ୍ଞାତି ବା ମଡ଼ାସାଙ୍ଗିଆ ଭାଇଙ୍କ କାନ୍ଧରେ କୋକେଇରେ ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଆଯିବା—
2. To be carried on the shoulders of one's four kinsmen to the cremation-ground after one's death.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବକୁ କୋକେଇରେ ଥୋଇ କୋକେଇର ଅଗ ପାଖର ଦୁଇ ବାଉଁଶକୁ ଦୁଇ ଜଣ ଓ ପଛପାଖର ଦୁଇ ବାଉଁଶକୁ ଦୁଇ ଜଣ, ଏପରି ୪ ଜଣ କାନ୍ଧେଇ କରି ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜ୍ଞାତି, କୁଟୁମ୍ବ ଓ ଯେଉଁମାନେ ମଡ଼ାସାଙ୍ଗିଆ ଭାଇ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ, ସେହିମାନେ ଏହା ଶବ ବହନ କରନ୍ତି ।]

ଚାରି ଭିତ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ଅ (ତୁଲ. ବଂ. ଚାରିଧାରେ)—
Chāri bhit — ଚୌଦିଗରେ; ଚାରିଆଡ଼େ—All around; on all sides; in every direction.

ଚାରିମା—ସଂ. ବି. (ଚାରୁ+ଭାବାର୍ଥରେ ଇମନ୍; ତୁଲ. ଲଘିମା, ଗରିମା)—
Chārimā — ୧ । ଚାରୁତା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—1. Beauty.
୨ । ଲାଳିତ୍ୟ—2. Charm; sweetness.

ଚାରିମାଥ—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଚତୁର୍+ମସ୍ତକ)—ଚତୁର୍ମୁଖ; ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā.
Chāri māth

କେତେବେଳେ କରିବ ଚାରିମାଥ,
ଲେଖିଥିଲା ମୋର କର୍ମେ ଏ ଦୁଃଖ ପଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭ.

ଚାରିମୁଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ· ଚତୁର୍ମୁଖ)—ବ୍ରହ୍ମା—
Chārimukha — God Brahmā.

ଚାରି ହରିତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଃ ଓ ହରିତ୍)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ—
Chāri harita — Four sides; all sides.

ଚାରି ହରିତରେ ଘେରି, ଚଳଇଥାନ୍ତି ବାହୁସି ବଳ ମଲ୍ଲସ୍ଥିଅ ସଖା ମାନେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗୋପୀଭାଷା. ୮ ଗୀତ ।

ଚାରୀ—ସଂ. ବଣ. ତ୍ରି. (ଚର୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବିଚରଣକାରୀ—
Chāri — Wandering; walking.
(ଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ବନଚାରୀ, ବ୍ୟୋମଚାରୀ ।]

ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପଦାତି ସୈନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1 Infantryman; foot soldier.
୨ । ସଞ୍ଚାରୀ ଭାବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The pervading element in a sentiment in literature.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ; ଚର+ଇ) ନୃତ୍ୟର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A particular part of dancing.
[ଶୃଙ୍ଗାର ଆଦି ରସର ଉଦ୍ଦୀପନକାରୀ ମଧୁର ଗତିକୁ ଚାରୀ ବୋଲାଯାଏ; କାହାକାହା ମତରେ ଏକ ବା ଦୁଇ ଗୋଡ଼ରେ ନାଚିବାର ନାମ ଚାରୀ ଅଟେ । ଚାରୀ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—୧ । ଭୂଚାରୀ; ୨ । ଆକାଶଚାରୀ; ଭୂଚାରୀ ୧୬ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ୨୬ ପ୍ରକାର । ଆକାଶଚାରୀ ୧୬ ପ୍ରକାର । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚାରୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Chāru ୧ । ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର—1. Agreeable; beautiful;
(ଚାର୍ବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) pleasing; lovely; handsome; elegant.
୨ । ସୁସ୍ୱାଦୁ; ସୁମିଷ୍ଟ—
2. Sweet.
୩ । ସମ୍ୟକ୍—3. Peculiar; particular.
୪ । ଅସାଧାରଣ—4. Extraordinary.
ସଂ. ବି—୧ । ବୃହସ୍ପତି—1. Bruhaspati; the preceptor of the Gods.
୨ । ରୁକ୍ମିଣୀତନୟ—
2. The son of Śrīkrushna by Rukminī.
[ଦ୍ର—ହରିବଂଶ ଓ ମହାଭାରତରେ ଚାରୁ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଚାରୁଗର୍ଭ, ଚାରୁଗୁପ୍ତ, ଚାରୁଦେଷ୍ଣ, ଚାରୁବାହୁ, ଚାରୁଭଦ୍ର, ଚାରୁଯଶ, ଚାରୁଚନ୍ଦ୍ର, ଚାରୁବେଶ, ଚାରୁଶ୍ରବା ନାମରେ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନେ ଓ ଚାରୁମତୀ ନାମରେ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଥିଲେ—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ଜାଫ୍ରାନ୍—3. Saffron. (Apte).
ଦେ. ବି—୧ । ଚାରୁପାଣି (ଦେଖ)
1. Charupāni (See)
୨ । (ପୁଂ) ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2. A name given to males.

ଚାରୁକାନ୍ତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚାରୁ+କାନ୍ତି)—ଲାବଣ୍ୟ—
Chārukānti Beauty; grace.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର, ଲାବଣ୍ୟମୟ—
Graceful; beautiful.

ମୁଁ ଯେ ସଶଙ୍କରୁ ଧରୁ ପଦ୍ମେଁ କି କମ୍ପରୁ ଚାରୁ-
କାନ୍ତି ଗଲା ମୋ କୋଳରୁ ଭରୁ । ଉଦ୍ଧ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚାରୁକେଶରୀ—ସଂ. ବି—ନାଗରମୁଥା (ଦେଖ)
Chārukeśarī 1. Nāgaramuthā (See)
୨ । ସେବତୀଫୁଲ (ଦେଖ)
2. Sebatī flower (See)

ଚାରୁତା—ସଂ. ବି. (ଚାରୁ+ଭାବାର୍ଥରେ ତା)—୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Chārutā 1. Beauty; elegance,
(ଚାରୁତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ— 2. Sweetness.

ଚାରୁଦର୍ଶନ—ସଂ, ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ଦର୍ଶନ)—
Chārudarśana ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର—
(ଚାରୁଦର୍ଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Good-looking; graceful; lovely.

ଚାରୁଧାମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚାରୁ+ଧାମନ୍=ସ୍ଥାନ; ଆଧାର)—
Chārudhāmā ଶଚୀ; ଇନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀ—Wife of God Indra.

ଚାରୁଧାରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ୧ । (ଚାରୁ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Chārudhārā ଆ)—ଶଚୀ; ଇନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀ—
1. Wife of God Indra.
୨ । (କର୍ମଧା; ଚାରୁ+ଧାରା) ସୁମନୋହର ପ୍ରବାହ—
2. Charming current.
ସଂ. ବିଣ. (ସ୍ତ୍ରୀ)—ମନୋହର ପ୍ରବାହଯୁକ୍ତ (ନଦୀ)—
(river) Having a charming current.

ବଢ଼ଇଲୁ ଅଳଙ୍ଗନ କରି କାନ୍ତିକା ଗୋଭନ
ହରେ ସୁରବର ତାପ ଚାରୁଧାରା ଯେ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚାରୁନୟନ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ନୟନ)—
Chārunayana ଯାହାର ଆଖି ସୁନ୍ଦର; ଚାରୁନେତ୍ର—
ଚାରୁନୟନା / ଚାରୁନୟନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ Having beautiful eyes.
ସଂ. ବି—ମୃଗ—Deer.

ଚାରୁନେତ୍ର—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—୧ । ଚାରୁନୟନ (ଦେଖ)
Chārunetra 1. Chārunayana (See)
ଚାରୁନେତ୍ରା / ଚାରୁନେତ୍ରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.

ଚାରୁପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଈ; ଏହାର
Chāruparnnī ପତ୍ରମାନ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର)—
ପସାରୁଣୀ ଲତା (ଦେଖ)
Pasārunī creeper (See)

ଚାରୁପାଣି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ରୋଚକ,
Chārupāni ସୁପକ୍ୱ, ଅମ୍ଳ ଓ ରାଗ ରସଯୁକ୍ତ ପାନୀୟ ବିଶେଷ (ଏହାକୁ ଭାତ ସଙ୍ଗେ ଗୋଳାଇ ଖାଆନ୍ତି)—A tasteful acid drink prepared for being taken with boiled rice in Madras presidency.

ଚାରୁଫଳା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ଫଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chāruphalā ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତା; ଅଙ୍ଗୁର ଗଛ—Vine.

ଚାରୁବର୍ଦ୍ଧନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ବର୍ଦ୍ଧନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chārubardhanā ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—Woman.

ଚାରୁବ୍ରତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ବ୍ରତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chārubratā ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପବାସ ବ୍ରତ ଆଚରଣ କରିବା
(ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Observing fast for a whole month.

ଚାରୁରବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚାରୁ+ରବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଚାରୁଧାମା (ଦେଖ)
Chārurābā Chārudhāmā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ, ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚାରୁଶିଳା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚାରୁ+ଶିଳା)—୧ । ସୁଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର
Chārusiḻā ଖଣ୍ଡ—1. A beautiful piece of stone.
୨ । ମଣି; ରତ୍ନ—2. Gem.

ଚାରୁଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ଶୀଳ=ସ୍ୱଭାବ)—
Chārusiḻa ୧ । ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବବିଶିଷ୍ଟ—1. Of lovely disposition; good-natured.
(ଚାରୁଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ସଚ୍ଚରିତ୍ର; ସୁଶୀଳ—2. Of good conduct; of good morals.
୩ । ନମ୍ରସ୍ୱଭାବ; ମର୍ଯ୍ୟାଦାବନ୍ତ—3. Amiable; modest; good-mannered; of gentle manners.

ଚାରୁଶୀଳତା—ସଂ. ବି (ଚାରୁଶୀଳ + ଭାବ. ତା)—ସୁଶୀଳତା—
Chārusiḻtā Modesty; elegance of manners; good manners.

ଚାରୁହାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚାରୁ+ହସ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chāruhāsi ଯାହାର ମୁଖ ସର୍ବଦା ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ; ଯେ ମୃଦୁମଧୁର
(ଚାରୁହାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ହସ ହସେ; ହର୍ଷମୁଖ—Having a smiling face or countenance; smiling modestly; with enchanting or enrapturing smiles on the face.

ଚାରୋଟା—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଚାରିଟା (ଦେଖ)—
Chārotā Chāritā (See)
(ଚାରୁଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଚାରୁଟି; ଚାରୋଟି—ଆଦରାର୍ଥକ)

ଚାର୍ଚ୍ଚକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚର୍ଚ୍ଚ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବେଦପାରାୟଣରେ
Chārchchaka ନିପୁଣ—Proficient in the recital of the Vedas.
(ଚାର୍ଚ୍ଚିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚାର୍ଚ୍ଚିକ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଚର୍ଚ୍ଚିକା=ଚନ୍ଦନାଦି ଦ୍ୱାରା ବିଲେପନ + ଭାବ. ଯ)—
Chārchchikya ୧ । ଚର୍ଚ୍ଚିକା; ଅଙ୍ଗରେ ଚନ୍ଦନାଦି ଲେପନ—1. Besmearing the body with scented pastes or ointments.
୨ । ଲେପ—2. Liniment; plaster.

ଚାର୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିଚାରପତି ଧାର୍ଯ୍ୟ
Chārj କରିବା ଅଭିଯୋଗ—1. Charge framed against an accused.
चार्ज
চাৰ্জ ୨ । କୌଣସି ଅଫିସ୍ ବା କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ; କାର୍ଯ୍ୟଭାର—2. Charge of an office.
୩ । ରକ୍ଷାଦାୟୀ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସଂରକ୍ଷଣର ଭାର—3. Custody.

ଚାର୍ଜ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବିଚାରପତି) ମୁଦେଇର ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କଠାରୁ
Chārj karibā ଆସାମୀ ବିପକ୍ଷରେ ଅପରାଧର ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରି
चार्जकरा ଅପରାଧୀ ନାମରେ ଅଭିଯୋଗ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା—
চাৰ্জকৰা (a Court) To frame a charge against an accused.

ଚାର୍ଜ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନୂତନ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀକୁ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କର୍ମଚାରୀ
Chārj debā ଆପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କର୍ମର ଭାର ଅର୍ପଣ କରିବା—
चार्जदेओया To make over charge.
চাৰ্জদেনা

ଚାର୍ଜ୍ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁରାତନ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରୁ
Chārj nebā ନବନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଫିସ୍‌ର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା—
चार्जलओया To take over charge from the
চাৰ্জলনা former incumbent.

ଚାର୍ଜ ଫରଦ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚାର୍ଜ୍ ଓ ପା. ଫରଦ୍=କାଗଜଖଣ୍ଡ)—
Chārj pharada ୧ । ଆସାମୀ ବିପକ୍ଷରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଭିଯୋଗ
चार्जफर्द ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା କାଗଜ—
চাৰ্জকাফৰদ 1. Charge-sheet.
୨ । ନବନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ ପୁରାତନ କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରୁ ଚାର୍ଜ୍ ବୁଝିନେବା ସମୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାଲିକା—
2. List of items taken charge of.

ଚାର୍ଜ୍ ବୁଝା(ଝେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାର୍ଜ୍ ଦେବା (ଦେଖ)
Chārj bujhā(e)ibā Chārj debā (See).
चार्जबुझान
চাৰ্জবুজাই দিয়া

ଚାର୍ଜାମା—ବୈଦେ. ବି—ଚାରଜାମା (ଦେଖ)
Chārjāmā Chārijāmā (See).

ଚାର୍ବଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ଅଙ୍ଗ; ସନ୍ଧିରେ ଉ+ଅ=
Chārbanga ବ)—ଯାହାର ଅଙ୍ଗ ବା ଶରୀର ସୁନ୍ଦର ଓ କୋମଳ-
(ଚାର୍ବଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a soft, graceful and well-proportioned body and limbs.

ଚାର୍ବାକ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚାରୁ+ବାକ୍; ଯାହାଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଆପାତ-
Chārbāka ମଧୁର)—୧ । ନାସ୍ତିକତା ବା ଅନୀଶ୍ୱରବାଦ-ପ୍ରତିପାଦକ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା ଋଷିବିଶେଷ—
1. Name of a sage; the propounder of the materialistic or atheistic system of Hindu Philosophy; name of a sophistical philosopher of ancient India.

[ଦ୍ର—ଚାର୍ବାକ କେବେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ସେ କେଉଁ କାଳର ଲୋକ ତହିଁର କିଛି ଦୃଢ଼ ପ୍ରମାଣ ମିଳି ନାହିଁ । ସେ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତ ମତ ବିଷୟ ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର, ନୈଷଧର ସପ୍ତଦଶ ସର୍ଗ, ପଦ୍ମପୁରାଣ, ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ଓ ଲିଙ୍ଗପୁରାଣରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଚାର୍ବାକ ଈଶ୍ୱର, ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଓ ପରଲୋକ ସ୍ୱୀକାର କରୁ ନ ଥିଲେ, ସେ କେବଳ ଆତ୍ମାକୁ ମାନୁ ଥିଲେ । ଅନୁଭବ ଉପରେ ନିର୍ଭରକରିବା ଏବଂ ଅନୁମାନ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତ ସର୍ବଦର୍ଶନସଂଗ୍ରହ, ସର୍ବଦର୍ଶନ-

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଡଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଶିରୋମଣି ଓ ବୃହସ୍ପତିସୂତ୍ରରେ ଅଛି । ରାମାୟଣରେ ଜାବାଳ ଋଷି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବନକୁ ନ ଯାଇ ଘରକୁ ଲେଉଟି ଯିବାକୁ ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ଚାର୍ବାକଙ୍କ ମତ ସଙ୍ଗେ ତାହା ମିଳୁଅଛି । ଚାର୍ବାକଙ୍କ ମତରେ ସୁଖହିଁ ଜୀବନର ଏକ ମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଟେ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପଦ ସାଧାରଣଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣାଯାଏ 'ଯାବତ୍ ଜୀବେତ୍ ସୁଖଂ ଜୀବେତ୍, ଋଣଂ କୃତ୍ୱା ଘୃତଂ ପିବେତ୍'—
ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ — 2. Name of a demon who was engaged by Durjodhana to assassinate Judhishṭhira.

[ଦ୍ର—ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ସକାଶେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏହି ରାକ୍ଷସକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଥିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ହସ୍ତିନାପୁରରେ ପ୍ରବେଶ କାଳରେ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପ ଧରି ତାହାଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଲା । ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏହାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ହତ୍ୟା କଲେ ।]

ଚାର୍ବାକ ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଚାର୍ବାକ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ନାସ୍ତିକତା-
Chārbāka darśana   ପ୍ରତିପାଦକ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
The system of atheistic or materialistic Philosophy propounded by sage Chārbāka.

ଚାର୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—କାମୁଡ଼ା—
Chārbā   Currish.

ଚାର୍ବୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚାରୁ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସୁନ୍ଦରୀ—
Chārbī   Beautiful; of charming appearance; handsome (female).
ଚାରୁ—ପୁଂ
ସଂ. ବି—୧ । ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1. A handsome damsel.
୨ । କୁବେରଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
2. The wife of the Hindu God of wealth.
୩ । ଶୋଭା; ଦୀପ୍ତି; ଆଭା—
3. Beauty; charm; lustre.
୪ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—4. Moon-light.
୫ । ବୁଦ୍ଧି—5. Intelligence
୬ । ଦାରୁ ହଳଦୀ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A kind of wild turmeric.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କାମୁଡ଼ା—
Currish; snappish.

ଚାର୍ମ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Chārma   ୧ । ଚର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Relating to the skin.
୨ । ଚର୍ମ ନିର୍ମିତ—
2. Made of skin; leathern.
ସଂ. ବି—ଚର୍ମାବୃତ ଯାନ—A conveyance covered over with leather.

ଚାର୍ମଣ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମନ୍+ଅ)—
Chārmaṇa   ଚର୍ମାନଦ୍ଧ; ଚମଡ଼ାଛାଉଣି—
(ଚାର୍ମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)   Covered with skin.
ସଂ. ବି—ଚର୍ମସମୂହ—A multitude or number of hides.

ଚାର୍ମିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚର୍ମ+ନିର୍ବୃତ୍ତ ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଅର୍ଥେ. କ)—
Chārmika   ୧ । ଚର୍ମନିର୍ମିତ—
1. Leathern; made of skin.
୨ । ଚର୍ମ ବ୍ୟବସାୟୀ—
2. Dealing in hide or leather.

ଚାର୍ମିଣ—ସଂ. ବି. (ଚର୍ମିନ୍+ସମୂହାର୍ଥରେ. ଅ)—
Chārmiṇa   ଢାଲ-ସଜ୍ଜିତ ବହୁଯୋଦ୍ଧା—A number of warriors armed with leathern shields.

ଚାଲ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଲ୍ ଓ ଚର୍ ଧାତୁ; ସଂ. ଚାର)—
Chāl   ୧ । ଦେଶାଚାର; ରୀତି; ପ୍ରଥା—
चाल   1. Custom; usage.
चाल   ୨ । ଅଭ୍ୟାସ—2. Habit.
୩ । ପ୍ରଣାଳୀ; କାର୍ଯ୍ୟର ଧାରା—
3. Method; manner; course of action.
୪ । ବ୍ୟବହାର; ଆଚରଣ—
4. Conduct; treatment; behaviour.
୫ । ସ୍ୱଭାବ; ଚରିତ୍ର—5. Character.
୬ । କୌଶଳ—6. Skill; dexterity.
୭ । ଫନ୍ଦି; ଫିକର—
7. Tactics; tactful movement.
୮ । ଚଳନ; ଗତି; ଚାଲି—
8. Movement; motion; course.
୯ । ଧରଣ; ଢପ; ଢଙ୍ଗ—9. Mode; manner.
୧୦ । ପଶା ଓ ସତରଞ୍ଚ ଆଦି ଖେଳରେ ଗୋଟିର ଏକ ଘରୁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଚାଳନ—10. A move of the play-balls in a game of chess or dice.
୧୧ । ସଂସାରରେ ଚଳିବା ରୀତି ବା ପ୍ରଣାଳୀ—
11. Mode of living.
୧୨ । ପ୍ରଚଳନ—12. Currency; use.
(ଯଥା—ଏ ଦେଶରେ ପାଉଣ୍ଡ୍, ସିଲିଙ୍ଗ୍ ଆଦିର ଚାଲ୍ ନାହିଁ)
୧୩ । କପଟ; କୂଟ 13. Fraud; trick.
୧୪ । ଚାଲାକି—14 Cleverness; trickery.

ଚାଲ୍ ଚଲଣ—ଦେ. ବି—ଚାଲ୍‌ଚଲଣି (ଦେଖ)
Chāl chalaṇa   Chālchalaṇi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚାଲ୍ ଚଲଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ)—୧ । ଆଚରଣ—
Chāl chalaṇi — 1. Conduct; deportment.
चालचलन — ୨ । ବ୍ୟବହାର—2. Behaviour.
चालचलन — ୩ । ସ୍ୱଭାବ; ଚରିତ୍ର—3. Character.
ଚାଲ୍‌ଚଲନ୍, ଚାଲ୍‌ଚଲନ୍, ଚାଲଚଲନ, ଚାଲଚଲଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
୪ । ରୀତିନୀତି—4. Custom; usage
୫ । ପରସ୍ପର ମିଶାମିଶି; ଯାତାୟାତ—5. Intercourse; communion.
୬ । ସମ୍ପର୍କ—6. Connection.
୭ । ସମାଜରେ ଚଳିବା—7. Social intercourse.

ଚାଲ୍ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫନ୍ଦି ବା କୌଶଳରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—1. To move tactfully.
Chāl chāliba
चालचला (ଯଥା—ସେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ଚାଲ୍ ଚାଲୁଛି ।)
चालचलना — ୨ । ବିଶିଷ୍ଟ ଧରଣରେ ଚଳିବା—
2. To go on with a particular mode of life.

ଚାଲ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚାଳନୀ; ତୁଳ. ହି. ଚଲ୍‌ନୀ; ଛଲ୍‌ନୀ)—ଚାଲୁଣୀ—Sieve.
Chālni

ଚାଲ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ହି. ଚାଲ୍+ଫା. ବାଜ୍)—
Chālbāj — ୧ । କୌଶଳୀ; ଫନ୍ଦିବାନ୍—
चालबाज — 1. Crafty; artful; plotting; machinating; tactician.
चालबाज
(ଚାଲବାଜୀ—ବି) ୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—2. Fraudulent.

ଚାଳ—ସଂ. ବି (ଚଲ୍ ଧାତୁ=କମ୍ପାଇବା, ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chāḷa — ୧ । ଘରର ଢାଳକାଟ ଛପର; ଗୃହପଟଳ—
चाल — 1. The sloping thatch of a house.
पाखा; छप्पर

> ବସେ ନନ୍ଦ ସ୍ଥାନରେ ଗୋପଙ୍କର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ
> ମନ୍ଦିର ଚାଳ ନଇଁଲାରେ ସେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେଶିଶବଳାସ ।

୨ । କଚାଘରର ତୃଣାଚ୍ଛାଦନ—
2. Reed-covering of a thatched house.
୩ । ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଚୂଡ଼ ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The blue jay.
୪ । (+ଭାବ. ଅ) ଚଳନଶୀଳତା—
4. The state of being movable.

ଚାଳ ଅଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ ଅଟୁ ଚାଳପର ଦୁଇଅଡ଼କୁ ପାଦାଳିଆ ହୋଇଥାଏ; ଦକ୍ଷିଣୀ ଅଟୁ—A double-thatched house of which the mud-thatch is sloping towards both sides.
Chāḷa-āṭu

ଚାଳକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଚାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chāḷaka — ୧ । ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
(ଚାଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. The driver of a vehicle.
୨ । ପରିଚାଳକ; ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—
2. Superintendent; guide.
୩ । କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Conductor of a machine.
୪ । ନେତା—4. Leader.
୫ । ମତ୍ତ ହସ୍ତୀ—5. A mad or infuriated elephant.
୬ । ଯେଉଁ ହାତୀ ଅଙ୍କୁଶକୁ ମାନେ ନାହିଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. An elephant which does not mind the goad.
୭ । ନୃତ୍ୟରେ ଭାବପ୍ରକାଶ ବା ଗୁରୁଭାବକାଶ କରିବାପାଇଁ ନର୍ତ୍ତକର ହସ୍ତଚାଳନ କ୍ରିୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ପାରିଜା—
7. A significant movement of the hands of a dancer to gracefully express the sentiment of the song.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚାଳନକାରୀ; ଯେ ଚଳାଏ—Conducting; driving; guiding; causing to move.
ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରାଦିର ପ୍ରୟୋଗ—
1. Employing charm or black art against a person.
(ଯଥା—ସେ ଅମୁକକୁ ଚାଳକ କରୁଛି ।)
୨ । ଉଚ୍ଚାଟନ; ଉତ୍ତେଜନ—
2. Irritating; exciting; inciting.

ଚାଳକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚାଟନ କରିବା ବା ବଶ କରିବା ସକାଶେ ତାହା ପ୍ରତି ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—1. To employ charms against a person to bring him under control or to madden him.
Chāḷaka kariba
୨ । କଥାରେ ଚଳାଇବା; ଚିଡ଼ାଇବା—
2. To tease or provoke by words.

> କୃଷ୍ଣ କହନ୍ତେ ହସି ପାଣକ, କଥା କହୁଛ କରି ଚାଳକ—
> ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଚାଳକ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଳକ କରିବା ୧ (ଦେଖ)—
Chāḷaka lagā(e)ibā — Chāḷaka karibā 1 (See)

ଚାଳକୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚାଳିଟାଟି (ଦେଖ)—
Chāḷakuṛi — Chāḷitāṭi (See)

ଚାଳକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଓ ଗଞ୍ଜାମର ପୂର୍ବପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ସାମୁଦ୍ରିକ ହ୍ରଦ; ଚିଲିକାହ୍ରଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The Chilka lake lying in the districts of Puri and Ganjam.
Chāḷakuṇḍa

ଚାଳଧୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—କଣ୍ଟାଳିଆ ଛୋଟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Erythrena Suberosa; a thorny shrub.
Chāḷadhuā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	'ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

ଚାଳନ—ସଂ. ବି (ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଚାଳ ଧାତୁ+ଭାବ. 'ଅନ)—
Chālana ୧ । ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା; ଚଳାଇବା କର୍ମ—
1. Causing motion; moving a thing.
୨ । (ଅବୟବ ଆଦି) ଇତସ୍ତତଃ ଘୂରାଇବା—2. Brisk exercise; moving to and fro; brandishing.
୩ । ପରିଚାଳନ—3. Management.
୪ । ଖେଳାଇବା; ସଞ୍ଚାଳନ—
4. Movement; ventilation.
୫ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା; ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
5. Application.
୬ । ହୁଗୁଳାଇବା—6. Loosening.
୭ । ହଲାଇବା—7. Shaking; wagging.
୮ । ଚାଲୁଣି—8. A sieve; a strainer.
୯ । (+କରଣ ଅନ) ଚାଲୁଣିରେ ଚଲାଇ କରି ଛାଣିବା—
9. Sifting or straining through a sieve.
୧୦ । ଗତି; ଗମନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. Movement; motion.

ଚାଳନା—ସଂ. ବି (ଚଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ =ଚାଳଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—
Chālanā ୧ । ଆନ୍ଦୋଳନ—1. Agitation.
୨ । ଅନୁଶୀଳନ—2. Exercise.
୩ । ଚର୍ଚ୍ଚା—3. Practice; discussion.
୪ । ଗତି—4. Movement; moving
୫ । ଗତି କରାଇବା—5. Causing anything to move.
୬ । ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା; ନିୟମନ; ପରିଚାଳନ—
6. Guidance; regulation.
୭ । ସୂଚନା; ପ୍ରସ୍ତାବ—7 Hint; proposal.

ଚାଳନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚାଳଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଚାଲୁଣୀ—
Chālani Sieve; a strainer.

ଚାଳନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚଲ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ=ଚାଳଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Chālaniya ୧ । ଚାଳିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—1. Capable of being moved.
୨ । ଚାଲୁଣୀରେ ଚଲା ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—
2. Fit to be sifted or strained.
୩ । ହୁଗୁଳା ଯିବା ଯୋଗ୍ୟ; ଯାହା ହୁଗୁଳା କରିବା ଉଚିତ—
3. Fit to be loosened.

ଚାଲ ବୁଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଚଲାବୁଲା; ଯିବା ଆସିବା; ଗମନାଗମନ—
Chāla bula 1. Coming and going.
চলাফিরা ୨ । ଭ୍ରମଣ—2. Walking; walk.
चलाफिरना, डोलडाल

ଚାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚାଲ)—ଘରର ଚାଳ ବା ଛପର—
Chāla Thatch of a house.

ଚାଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଓ. ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ଇତର) ବି (ସଂ. ଚେଟକ; ପ୍ରା.
Chālā ଚେଡ଼ୁଆ)—ଚେଲା; ଶିଷ୍ୟ—Disciple.
ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଲନ)—ଚାଲି (ଦେଖ)
Chāli (See)

ଚାଲାକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବିଣ (ଫା.ଚାଲାକ୍)—ଚଲାକ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ)
Chālāka (etc) Chalāka etc (See)
(ଚାଲାଖ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଲାକି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି (ଫା.ଚାଲାକୀ)—ଚଲାକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chālāki etc) Chalāki etc. (See)
(ଚାଲାଖି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସେଠାରୁ ଚାଲାକି କରି କୈକେୟୀ ନକେ କହିଲେ—
ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ· ପଲ୍ଲୀ ରାମାୟଣ ।

ଚାଲାକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚଲାକିଆ (ଦେଖ)
Chālākiā Chalākiā (See)
(ଚାଲାଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଲାଖି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଚଲାକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chālākhi (etc) Chalāki etc (See)

ଚାଲାଣ—(ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି—ଚଲାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chālāṇa (etc) Chalāṇa etc (See)

ଚାଲାଣି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚଲାଣି (ଦେଖ)
Chālāṇi Chālāṇi (See)

ଚାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚାଲ)—୧ । ଛୋଟ ଚାଳ—
Chāli 1. A small thatch.
একচালা ୨ । ଏକପାଖକୁ ଢାଲୁ ଚାଳ ଥିବା ଘର; ଏକଚାଳିଆ ଘର -
एकचाला A house having one sloping thatch only; a thatched lean-to.

ଚାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ.ଚଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଗମନ; ଭ୍ରମଣ; ପାଦଚାରଣ—
Chāli 1. Walking.
চলন ହେଲେ ଯେ ମନ୍ଦରସ୍ତନା ତୋ ସୁନ୍ଦର ଚାଲିରେ କରିବ ଦୃଷ୍ଟିଦାନ ।
चाल କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଗମନ କରିବାର ରୀତି—2. Gait; mode of walking; deportment.
୩ । ଗତିର ବେଗ—3. Velocity.
୪ । ଆଚରଣ—4. Conduct.
ତସ୍କରର ଚାଲି ଭୟମୟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ· କଳୋଦ୍ଧାରଣ, ଚ ଗୀତ ।

ଚାଳିଆ—ଦେ. ବି—ଚାଳି (ଦେଖ)
Chāliā Chāli (See)
ଦେ. ବିଣ.—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ)—ଚାଳ ବା ଛପରଯୁକ୍ତ—(used in compound) Thatched; having such or such a thatch.
(ଯଥା—ଏକଚାଳିଆ, ଦୋଚାଳିଆ, ନାହାଚାଳିଆ ।)

ଚାଳିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ଚଲ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସଞ୍ଚାଳିତ -
Chālita 1. Caused to move; made to move.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ—2. Moved away; transferred.
୩ । ଆନ୍ଦୋଳିତ—3 Agitated, stirred.
୪ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ—4. Proposed.
୫ । ଅନୁଶୀଳିତ—5. Exercised.

ଚାଳି ଟାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଦୁଇ ପାଖରେ ବାଉଁଶବତା-
Chāḷi tāṭi ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ଯାଇ ତିଆରି କରା ଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ଥାନାନ୍ତରଯୋଗ୍ୟ ଚାଳ ବା ଛପର—
A movable frame of thatch which is bound by split bamboos on both sides.
[ଦ୍ର—ଏହି ଚାଳିର ମଝି ବାଉଁଶକୁ ଠେକା ଦେଲେ ଦୁଇ ପାଖକୁ ଚାଳର ଦୁଇଟି ପଞ୍ଜରା ଓହୋଳି ପଡ଼େ । ଲୋକେ ଏ ପ୍ରକାର ଚାଳକୁ ସହଜରେ ଉଠାଇ ନେଇ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଉଚ୍ଚ ଭିଡ଼ି କରି ଭିଡ଼ିଉପରେ କୁଡ଼ିଆ ମାରି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ କ୍ଷେତ ଜଗନ୍ତି ଓ ଫସଲ ଉଠିଯାଇ ଜଗିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲେ ଚାଳଟାଟିକୁ ପୁଣି ଉଠାଇ ଆଣନ୍ତି ।]

ଚାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ=ଚାଳି ଧାତୁ; 'ଚଳିବା'ର
Chāḷibā ଣିଜନ୍ତରୂପ)—୧ । ଚାଳନ କରିବା; ଗତି କରାଇବା—
ଚାଳାନ 1, To move; to set in motion.
ଚଲାନା ହେ ଜଳଧର, ବାଣୀ ପାଦ ମଞ୍ଜୀର ଚାଳ ।
(ଚଳାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ଠେଲିବା; ମତାଇବା—
2. To excite; to incite; to instigate.
ଅଳୀକ ଅଳାପି ତାଙ୍କ ଦେଉଥିଲା ପ୍ରତିପଦରେ କେଳିପତିକ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା—3. To stir up; to agitate.
୪ । ରଗାଇବା; ଚଡ଼ାଇବା—
4. To make angry; to irritate.
ଏତେ ଅମାତ ଆଚରିଲେ । ନିର୍ଗୁଣ ମୁନିଙ୍କି ଚାଳିଲେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୫ । (ବିବାହାଦି କାର୍ଯ୍ୟ) ସମ୍ପନ୍ନ ହେବା ବିଷୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା— 5. To help some one in accomplishing a work.
୬ । (ମୁଣ୍ଡ, ହାତ, ଯଷ୍ଟି) ହଲାଇବା—6. To shake from one side to another; to brandish,
୭ । ଅଭାବ ବା ଗରଜ ପୂରଣ କରିବା; ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିବା ବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—7. To help a person in need.
୮ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା, ଘୁଞ୍ଚାଇବା—
8. To remove; to shuffle.
ଉଦ୍ଧବ ହରଷ ବଦନ । ଚାଳିଲେ ଗଜଲ ଆସନ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୯ । (ପଶାଖେଳ ଆଦିରେ ସାରିକୁ) ଦାନ ପକାଇ ଦାନ ଅନୁସାରେ ଏକ ଘରୁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ନେବା —
9. To move the chessmen on a chessboard or dice-board from one room to another according to the throw.
୧୦ । (ଗାଡ଼ି, ଘୋଡ଼ା ଓ ଯନ୍ତ୍ରାଦି) ଚାଳିତ କରିବା—
10. To conduct or drive (a conveyance or animal).
୧୧ । (କୌଣସି ସମ୍ବାଦ) ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇବା—11. To circulate (some news).
ଚାଳିଇ ଯେବେ ମୁଁ ଶୁଭ ସନ୍ଦେଶ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
୧୨ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉନ୍ମତ୍ତ କରିବା —
12. To madden or excite a person by the use of charms.
୧୩ । (ସାପକୁ) ଖେଳାଇବା; ସାପର ଦେହରେ ହାତ ମାରି ଓ ପଦ୍ମତୋଳା ବୋଲି ତାକୁ ଗତିବିଶିଷ୍ଟ କରିବା —
13. To cause a snake to move by exciting it
ଶଙ୍କର ମୋହ କଳା ନାଗକୁ ଚାଳିଲୁ କେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋମତୀଙ୍କ ଗୀତ ।

ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଗତି କରିବା—
Chāliba 1. To move.
ହିଂ. ଚଲ୍ନା ଚାଲିଲେ ମହେନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନଳ ସହିତେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
ଚଲନା ୨ । ଭ୍ରମଣ କରିବା; ପାଦଚାରଣ କରିବା—
[ଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] 2 To walk.
୩ । ପୂର୍ବପରି ଗତି କରିବା—
3. To continue; to go on as bofore.
୪ । ଘଟିବା—4. To happen.
୫ । (କାର୍ଯ୍ୟ) ଚଳିବା; ପରିଚାଳିତ ହେବା —
5. To be conducted or moved.
୬ । ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗୁଥିବା —
6. To be used or utilised.
୭ । ଗମନାଗମନ କରିବା —7. To come and go.
୮ । ଲମ୍ବଭାବରେ ପାଡ଼ିତ ହେବା —
8. To be laid along.
(ଯଥା—କାନ୍ଥ ଉପରେ ଉପରେ ଶେଣୀ ଚାଲିଛି ।)
[ଦ୍ର—ଚାଲିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚାଲି ବେଲି—ଦେ. ବି—ଚାଲ୍‌ଚଲଣି (ଦେଖ)
Chāli beli Chāl chalaṇi (See)
ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଚାଲିବେଲିଟି ଯେତେକ୍ଷଣି
ଦେଖ ଏହା ଦେହରେ ଅଛି ତ ତେତେକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଡ଼ଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚାଲି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଦରେ ଗତି କରି କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
Chāli jibā 1. To go by walking on foot; to walk.
চলেযাওয়া
चला जाना ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା; ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା—To leave; to depart; to to go away.
୩ । (ଶୁଭବାଦନ) ମରିଯିବା—3. (Euphemism) To die; to pass away.
୪ । ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିବା; ବୈରାଗ୍ୟ ବା ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—4. To retire from worldly concerns; to renounce the world.
୫ । (କାର୍ଯ୍ୟ) ଚଳିବା; ସମ୍ପାଦିତ ହେବା—5. (a work) To go on; to be accomplished.
୬ । ଲୋପ ପାଇବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—6. To disappear; to vanish.

ସେ ପ୍ରଭୁତା ଚାଲିଗଲେ କାହିଁ କୌଶଳ
ବଳେ ଯିବ ସ୍ୱାଧୀନତା × × × ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୭ । (ଏତେ କାଳ ପାଇଁ) ସ୍ଥାୟୀ ହେବା—
7. To last for (some time).
[ଯଥା—ଏ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡି ୩ ବର୍ଷ ଚାଲିଯିବ ।]
୮ । (ସମୟ) ଅତିବାହିତ ହେବା; ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
8. (time) To pass away.
[ଯଥା—ଏ ସୁଖର ଦିନ ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଯିବ]

ଚାଲିଲା ଚାଲିଲା ହୋଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି--ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲି ଚାଲି
Chālilā chālilā hoi jibā କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
To go to a place by slow walking.

ଚାଳିଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ଚତ୍ତାଲୀସ)—୪୦ ସଂଖ୍ୟା—
Chā̱lisa The number 40.
চালিস ଦେ. ବିଣ.—୧ । ୪୦ ସଂଖ୍ୟକ—
चालीस 1. Numbering forty.
୨ । ଚାଳିଶ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—2 Fortieth.

ଚାଳିଶା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚତ୍ୱାରିଂଶ; ପ୍ରା. ଚତ୍ତାଲୀସା)—
Chā̱liśā ୪୦ ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to 40.
চল্লিশা; চালসা ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାୟ ୪୦ ବର୍ଷ ବୟସ ପରେ
चालीसा ମନୁଷ୍ୟର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର କ୍ଷୀଣତା—1. Dimness of eyesight which overtakes a man generally after the age of 40.
୨ । ଚାଳିଶ ନମ୍ବରର କଳ ସୂତା—
2. Twist of 40 counts.
୩ । ୪୦ ବସ୍ତୁର ପୁଞ୍ଜ ବା ସମାହାର—
3. A group or aggregate of 40 things.

ଚାଳିଶାଦୁଇଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ + ଦ୍ୱିଶତ)—ଦୁଇ ଶତ
Chā̱liśā duiśa ଚାଳିଶ ସଂଖ୍ୟା—240.
ଚବିଶି ଦଶାଁ ଚାଳିଶାଦୁଇଶ ପଣ ପନ୍ଦର କାହାଣ—ପଣିକିଆ ।
ବିଣ—ଦୁଇଶତ ଚାଳିଶ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 240.

ଚାଳିଶାଶହେ—ଦେ. ବି—୧୪୦ ସଂଖ୍ୟା—
Chā̱liśā śahe The number 140.
ଦେ. ବିଣ—୧୪୦ ସଂଖ୍ୟକ—140 in number.
ଚଉଦ ଦଶାଁ ଚାଳିଶାଶହେ ପଣ ଆଠ କାହାଣ ବାର ପଣ—ପଣିକିଆ ।

ଚାଳିଶି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚାଳିଶ (ଦେଖ)
Chā̱liśi Chā̱liśa (See)

ଚାଳିଶି ଘରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଗଉଡ଼;
Chā̱liśi ghariā ଗୋପପୁରିଆ ଗଉଡ଼—
A sect of cowherds
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପାଲିଙ୍କି, ସବାରି ଆଦି ବୋହନ୍ତି ନାହିଁ; କେବଳ ଗୋରୁ ଜଗନ୍ତି ।]

ଚାଲୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଳନ)—ଯାନାଦିର ଗତି; ଚାଲି—
Chālu Motion of a conveyance.
(ଯଥା—ଏ ପାଲିଙ୍କିର ଭଲ ଚାଲୁ ଅଛି ।)

ଚାଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ -
Chālua 1. Relating to the thatch.
୨ । ଯେଉଁ ମୂଷାମାନେ ଚାଳରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି—
2. (mice) Living in the thatches.

ଚାଲୁକ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପରାକ୍ରମୀ
Chālukya ରାଜବଂଶ—Name of a historic line of powerful kings of the Deccan.
[ଦ୍ର—ବିହ୍ଲଣଙ୍କ ବିକ୍ରମାଙ୍କଚରିତରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଚୁଲୁକ (ଚଳୁ)ରୁ ଏ ବଂଶର ଆଦିପୁରୁଷ ଜନ୍ମିଥିବାରୁ ଏ ବଂଶର ଏହି ନାମ । କିନ୍ତୁ ତାମ୍ରପତ୍ର ଶାସନମାନଙ୍କରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଏମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ । ବିଷ୍ଣୁବର୍ଦ୍ଧନ, ୧ମ ପୁଲକେଶୀ, କୀର୍ତ୍ତିବର୍ମା, ମଙ୍ଗଳୀଶ, ସତ୍ୟାଶ୍ରୟ ବା ୨ୟ ପୁଲକେଶୀ, ଚନ୍ଦ୍ରାଦିତ୍ୟ, ଆଦିତ୍ୟବର୍ମା, ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ, ବିନୟାଦିତ୍ୟ, ତ୍ରିଭୁବନମଲ୍ଲ, ତୈଳ ଆଦି ଏହି ବଂଶୀୟ ରାଜା ଥିଲେ । ବିଷ୍ଣୁବର୍ଦ୍ଧନ, ଗଙ୍ଗ ଓ କାଦମ୍ବବଂଶକୁ ପରାସ୍ତ କରି ଦକ୍ଷିଣରେ ରାଜତ୍ୱ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ୨ୟ ପୁଲକେଶୀ ମାଲବା, ଗୁଜରାଟ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, କୋଙ୍କଣ ଓ କାଞ୍ଚି ଆଦି ଜୟ କରି ଆପଣା ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଚୀନ ପରିବ୍ରାଜକ ୨ୟ ପୁଲକେଶୀଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ରାଜବଂଶରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଓ ତୈଳ ନାମଧାରୀ ଏକାଧିକ ରାଜା ଥିଲେ । ଏ ବଂଶ ଶକାବ୍ଦ ୪୧୧ ଠାରୁ ୧୧୧୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ମହୀଶୂରର ହୟଶାଳ ବଂଶର ରାଜାମାନେ ଏ ବଂଶର ରାଜାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚାଲୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ଚାଲୁଣୀ ପରି ବହୁ ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—
Chāluniān̐ ୧ । ବହୁ ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ରଣ; ପଠାବ୍ରଣ—
বোলতারবাসা 1. Carbuncle or boil bursting out into
ततलवासना many holes like a sieve.
୨ । ଗୋଡ଼ ତଳପାରେ ହେବା ବହୁଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ରୋଗବିଶେଷ—
2. A disease causing numerous pores in the sole or heel.

ଚାଲୁଣିଆଁ କରି ମାଟି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଠୋକେଇରେ
Chāluniān̐ kari māti pakā(e)ibā ବୋହିବା ମାଟିକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଗଦା ନ କରି ଚାରଆଡ଼େ ଚଳରେଇ ବା ଖେଳେଇ କରି ଢାଳି ଦେବା—To scatter a basketful of earth in a large area (instead of pouring it down to a heap.)

ଚାଲୁଣି ଜଳା—ଦେ. ବି.—ନଖ ଦର୍ପଣ (ଦେଖ)
Chāluni jalā Nakha darpana (See)

ଚାଲୁଣି ପାଣି—ଦେ. ବି.—ପ୍ରଥମ ରଜସ୍ୱଳା ବାଳିକାର ପ୍ରଥମ ରଜୋ-
Chāluni pāni ଦର୍ଶନ ହେବା ମାତ୍ରକେ ତାକୁ ନେଇ ବାଡ଼ଆଡ଼େ କଦଳୀ ବା ଅନ୍ୟ ଗଛ ମୂଳେ ବସାଇ ତା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଚାଲୁଣୀ ଧରି ତହିଁରେ ସାତ ଜଣ ଅହ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ହଳଦପାଣି ଢାଳିବା ରୂପ ସ୍ତ୍ରୀଆଚାର—
A rite consisting of seven housewives holding a sieve over the head of a girl and giving her a shower bath by pouring water on the sieve just after her first menses.

ଚାଲୁଣୀ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚାଳନୀ)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଲାଦିର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଂଶ ଛାଣିବା
Chāluni ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରବିଶେଷ—
চালুনী A sieve; a strainer.
चलनी, छलनी ଚାଲୁଣୀ କରାଇ ପ୍ରାପ୍ତ ଅସହର ଗର୍ଭ,
ସୂଲଭି ପକାଇ ସେ ଅଙ୍ଗେ ରଖେ ସର୍ବ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଚାଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚଲ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ + କର୍ମ. ଯ)—ଚାଳନୀୟ (ଦେଖ)
Chālya Chālaniya (See)

ଚାଶାଳି—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି.—(ସଂ. ଛାତ୍ରଶାଳୀ; ନବ୍ୟ ସଂ. ଚଟ୍ଟଶାଳା)—
Chāsāli ଚାହାଳ; ପାଠଶାଳା; ଚାଟଶାଳ—Village-school.
ଚାଶାଳ ର ଗଳ୍ପ କରନ୍ତ ବଡ଼ିଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ବସିଛନ୍ତି ଚାହିଁ ।
ଉତ୍କଳସ. ସାଅନ୍ତାଅ ବାହା ।

ଚାଷ—ସଂ. ବି. (ଚଷ୍ ଧାତୁ = ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-
Chāsha ଚାତକ; ଉଷାପୁଅ ପକ୍ଷୀ; ଭଦଭଦଳିଆ ପକ୍ଷୀ—
1. Fairy blue bird (a kind of swallow).
୨ । ଇକ୍ଷୁ; ଆଖୁ—2. Sugarcane.
ଦେ. ବି. (ସଂ. କୃଷ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୃଷି କର୍ମ—
চাষ 1. Agriculture; agricultural operations;
चास farming husbandry.
୨ । ଭୂମି କର୍ଷଣ—
2. Ploughing; cultivating; tillage.
୩ । କୃଷି ବୃତ୍ତି; ହଳବାଡ଼; କ୍ଷେତ—
3. Plough-land; holding; tenure.

ଚାଷ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୃଷ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୃଷି କରିବା—
Chāsha karibā 1. To perform agricultural operations.
চাষকরা
चासना ୨ । ହଳ ବୁଲାଇବା—2. To plough a field.

ଚାଷବାସ—ଦେ. ବି. (କାରର୍ଥକ ଦ୍ୱିଗୁଣ୍ୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ହଳବାଡ଼;
Chāsha bāsa ହଳ ଓ ଘର ବାଡ଼—
চাষবাস 1. Plough-land and homestead.
खेतीबारी ୨ । କୃଷିକର୍ମମାନ—2. Agricultural operations.
୩ । କୃଷିବୃତ୍ତି—3. Agriculture as a profession.

ଚାଷମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃଷିର କ୍ଷେତ ବା ଫସଲ ଅଦାୟ
Chāsha munda ହେବା ସମୟ—Harvest-season.
ମଝିରେ ଅଇ ବାହାରକୁ ଲଗା ନ ରଖି ଚାଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଚାଷିମାନଙ୍କଠାରୁ ସହଦା ହଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚାଷୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍ଷକ)—କୃଷିଜୀବୀ; କୃଷକ; ଚଷା—
চাষী Cultivator; peasant; farmer.
किसान
(ଚାଷୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ.—ଜମି ଚାଷ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Cultivating a plot of land.

ଚାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାସ୍)—ତାସ୍ (ଦେଖ)
Chās Tās (See)

ଚାସ—ସଂ. ବି.—ଚାଷ (ଦେଖ)
Chāsa Chāsha (See)

ଚାହା (ଇତ୍ୟାଦି)—୧ । ବୈଦେ. ବି. (ଚୀନ୍‌ଭାଷା. ଚା)—
Chāhā (etc) ଚା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
1. Chā etc (See)
୨ । ଚାହିତା (ଦେଖ)
2. Chāhitā (See)

ଚାହାଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ଷୁଧାତୁ)—ଦେଖିବା; ଅନାଇବା; ଚାହାଣି—
Chāhān̐ Look; glance.
ଦେ. ଅ. (ବିସ୍ମୟସୂଚକ)—(ତୁ) ଦେଖ୍—
Look; (you) see.
ଦେ. କ୍ରି. (ଦେଖିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା)—(ତୁ) ଦେଖ୍—
(you) See.
ଚାହାଁରେ ନନ୍ଦକୁମାରକୁ
ଜୀବନର ବନ୍ଧୁ ସୁଧାଗୋବନ୍ଦ ସକଳୁ । ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚାହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. ('ଚାହିଁବାର' ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Chāhānibā ଚହିଁାଇବା; ଚାହାଁଇବା; ଦେଖାଇବା—
1. To show.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚିଁ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

୨ । ଚାହିଁବା; ଦେଖିବା—2. To look at; to see.

ଉଚରବେ ଚାହାଁଇ ସେ ପଙ୍କଜ ଲୋଚନା । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଚାହାଁଚହିଁ—ଦେ. ବି—ଚାହାଁଚାହିଁ (ଦେଖ)
Chāhāñ chahiñ Chāhāñ chāhiñ (See)

ଚାହାଁଚାହାଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଚାହିଁଚାହିଁକା; ଦୃଷ୍ଟିନିକ୍ଷେପ କରି କରି—
Chāhāñ chāhāñ Looking on or glancing for some time.

ଦେ. ବି—ବାରଂବାର ଇତସ୍ତତଃ ଦୃଷ୍ଟିନିକ୍ଷେପ—
Repeated glancing

ଦେ. ବିଣ—ବାରଂବାର ଇତସ୍ତତଃ ଦୃଷ୍ଟିନିକ୍ଷେପ କରୁଥିବା—
Repeatedly glancing about

ଚାହାଁଚାହାଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାବଧାନତା ସହିତ ଇତସ୍ତତଃ
Chāhāñchāhāñ karibā ବାରମ୍ବାର ଦୃଷ୍ଟି ବୁଲାଇବା—
1. To cast repeated glances on all sides with caution.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବିଳମ୍ବ କରିବା—
2. To loiter waiting for some one.

ଚାହାଁଚାହାଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହାଁଚାହାଁ କରିବା (ଦେଖ)
Chāhāñchāhāñ hebā Chāhāñchāhāñ karibā (See)

ଚାହାଁଚାହିଁ—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିନିକ୍ଷେପ—
Chāhāñchāhiñ Looking at each other; mutual glance.
চাহাচাহি

ଚାହାଁଚୁହିଁ—ଦେ. ବି—ଚାହାଁଚାହିଁ (ଦେଖ)
Chāhāñchuhiñ Chāhāñchāhiñ (See)

ଚାହାଡ଼ା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଣୀଙ୍କ ଦାସୀ ବିଶେଷ—
Chāhārḍā A class of maid servants of the ranees.

ଚାହାଁଣି—ଦେ. ବି—ଚାହାଣି (ଦେଖ)
Chāhāñṇi Chāhāṇi (See)

ଚାହାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚାହୃ ଧାତୁ=ଚାହିଁବା ଜ୍ଞାନ ଲଭିବା)—
Chāhāṇi ୧ । ଦୃଷ୍ଟି—1. Look.
চাহনি; চাউনি
चितवन;चितवनी

ଏହା ଶୁଣିଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନରମଣି
ପଟ୍ଟଗଳ ଆଖିରେ କରିଣ ଚାହାଣି ।
କୃଷ୍ଣସି ହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୨ । ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ—2. Glance.

୩ । ଦେଖିବା—3. Seeing.

୪ । ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟି—4. Sidelong glance.

ଚୁମ୍ବ ଦେଇ ଗଣି ଗଣ ଅଇର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ଚାହାଣି ହାଣି
ଭଣେ ପ୍ରେମେ ପିକବାଣୀ ବାଣୀ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚାହାଣି ଛଟକ—ଦେ. ବି—ଚାହିଁବାର ଢଙ୍ଗ; ଅପାଙ୍ଗଦୃଷ୍ଟି—
Chāhāṇi chhaṭaka Sidelong glance.

ଚାହାଣି ମଣ୍ଡପ—ଦେ. ବି—ରଥଯାତ୍ରାରୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁ
Chāhāṇi maṇḍapa ଫେରିବା ସମୟରେ ଦେଉଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ପୂର୍ବରୁ ବାଟରେ ଆସୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଉଳର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରତିମାକୁ ନେଇ ବିଜେ କରାଯାଏ ଓ ଯେଉଁଠାରୁ ଠାକୁରାଣୀ ବାହୁଡ଼ାବିଜେ କରୁଥିବା ଦେବଙ୍କୁ ଚାହିଁବେ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ—A platform where the Goddess of a Deity is taken to have a look at the Deity in the car in his return-journey to the temple

ଚାହାଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚାହାଣି (ଦେଖ)
Chāhāni Chāhāṇi (See)

ଚାହାରସମ୍ବା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଚାହାରସମ୍ବାହ୍)—
Chāhār sambā ଚାରସମା (ଦେଖ)
(ଚାହାର ସମ୍ବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Chārsamā (See)

ଚାହାରମ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଚାହାରମ୍)—୧ । ଚତୁର୍ଥ—
Chāhāram 1. Fourth.
চৌথা ୨ । ଚତୁର୍ଥ ବା ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର—
चाहारम 2. Of the 4th or inferior class.

ଚାହାରମ୍ ଜମି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚାହାରମ୍+ଜମୀନ୍)—
Chāhāram jami ମୁସଲମାନ୍ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଜମିର ଶ୍ରେଣୀ-ବିଭାଗ ବିଶେଷ; ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ନିକୃଷ୍ଟ ଜମି—
A classification of lands made during the Mahomedan rule in India; land of the 4th or inferior class.

ଚାହାରମ୍ ଫାତିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) ବି—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର
Chāhāram phātiā ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଚତୁର୍ଥ ଦିବସରେ ହେବା
চাহারম ফাতিআ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବା ଉତ୍ସବ—
चाहारम फातिआ The religious rites performed on the 4th day after the death of a Mahomedan.

ଚାହାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚଟ୍ଟଶାଳା)—ଚାଟଶାଳି (ଦେଖ)
Chāhāḷi Chāṭaśāḷi (See)

ଚାହାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚାଟଶାଳିଆ (ଦେଖ)
Chāhāḷiā Chāṭaśāḷiā (See)

ଚାହାଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କେତେକ ଛାତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରି ଗୋଟିଏ ପାଠଶାଳା
Chāhāḷi karibā ଖୋଲିବା—To open an elementary school by gathering some pupils.

ଚାହାଳିରେ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଳକ ବା ବାଳିକା) ପାଠଶାଳାରେ
Chāhāḷire basibā ପ୍ରବେଶ କରି ପାଠ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
(a boy or girl) To be admitted into a village-school to begin education.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ: ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଚାହାଲ୍ଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ସଫର୍ ମାସର ବିଂଶ ଦିନ—The 20th day of the Mahomedan month of Safar.
Chāhāllam
चाहाल्लम

ଚାହି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଆବଶ୍ୟକ; ଦର୍କାର—1. Necessary; required.
Chāhi
चाहि
दरकार
ସ୍ୱର୍ଗେହିତ ବୋଇଲେ ଅହେ ନରସାଇ
ଉପାୟ ଅଛି କରି ପାରିବାର ଚାହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।
୨ । ଉଚିତ—2. Proper.
(ଯଥା—ପିଲାମାନେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ମାନିବା ଚାହି ।)
ଦେ. ଅ—ଅପେକ୍ଷା; ଠାରୁ—Than.
से
चाहि
(ଯଥା—ତା ଚାହି ମୋର ସଂସାରରେ ଆଉ କେହି ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନାହିଁ ।)

ଚାହିଁ—ଦେ. ବିଣ—ଚାଇଁ (ଦେଖ)
Chāhiñ Chāiñ (See)
ଦେ. ଅ—ଅନୁରୂପେ; ଅନୁଯାୟୀ—
According to; suiting.
ତହିଁ କ ଚାହିଁ ଦଣ୍ଡ ଦ୍ୟନ୍ତି ଆମ୍ଭ ନୃପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଚାହିଁ ଅନ୍ଧ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚକ୍ଷୁ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଇ ଯିବା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ—Purblind; (a person) who has his eyes intact to all appearances but who has completely lost his eyesight
Chāhiñ andha
(ଚାହିଁଅନ୍ଧୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚାହିଁଥା—ଦେ. ବିଣ—ଚାଇଁ (ଦେଖ)
Chāhiñā Chāiñ (See)

ଚାହିଁ ଜଳକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ଲୋକର ଆଖି ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଏ ଅଥଚ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ—A person suffering from Retinitis.
Chāhiñ jalakā
ଚାହିଁ ଜଳକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ
चुँधा
ଚାହିଁ ଜଳକୀ ବିଳପି ନାରୀ, ସଖି ଗୋ ! ମଦନ । ଦିନେଇଦାସଙ୍କ ପଦ୍ମାଳ ।
ଦେ. ବି—ରୋଗ ବିଶେଷ; ଆଖିର ପୁଅ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପତଳା ଆବରଣ ମାଡ଼ି ଯିବା ହେତୁ ଆଖି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ନ ପାରିବା ରୋଗ—A disease of the eye; Retinitis.

ଚାହିଁ ଜଳକା ବନା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ଆଖି ଆଗରେ ଠକାଇବା—To cheat a person before his own eyes
Chāhiñ jalakā banā(e)ibā

ଚାହିଁ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବହୁକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—1. To wait long.
Chāhiñ basibā
चेयेबसा
तकाकर बैठना
୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠା ଓ ଆଶା ସହକାରେ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା; ଚାହିଁ ରହିବା—2. To eagerly expect or long for a thing; to wish for.
୨ । ଡେରି କରି ବସିବା—2. To sit up.

ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚାକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଚାକ୍ଷୁଷ ଜ୍ଞାନ ଲଭିବା)—୧ । ଅନାଇବା; ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା—1. To look at; to glance at
Chāhiñbā
চাহা
दिखना, तकाना, चितवना
ଚାହିଁ ଦେଲେ ଆଉ କାହିଁ ନ ଦିଶଇ ଅଖି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ପଥ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଦେଖିବା—2. To see.
୩ । ଆଖି ମେଲା କରିବା—3. To open the eyes.
୪ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା; ଚାହିଁ ରହିବା—4. To wait in expectation
ତହିଁକୁ ଶୀଘ୍ରେ ଚଳି ଯାଇ, ରହିଲ ମୃତ୍ୟୁ ବାଟ ଚାହିଁ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୫ । ଡେଇଁବା—5. To keep awake.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା, ରହିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚାହିଁ ଯୋଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାର ଉପଯୋଗୀ ହେବା—Te be fit for being looked at; to deserve a look.
Chāhiñ jogā(e)ibā

ଚାହିଁ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହିଁ ବସିବା (ଦେଖ)
Chāhiñ rahibā Chāhiñbasibā (See).

ଚାହିଁଲେ—ଦେ. ଅ—(ଅମୁକକୁ ଅମୁକ ସଙ୍ଗେ) ତୁଳନା କଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ—It will be found on comparison that.
Chāhiñle
(ଯଥା—ଆଠଗଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ବଡ଼ ।)

ଚାହିକି—ଦେ. ବିଣ—ଚାହିକିଚିକଣ (ଦେଖ)
Chāhiki Chāhikichikaṇa (See).

ଚାହିକିଚିକଣ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚାକଚକ୍ୟ)—ଚକଚକ କରୁଥିବା; ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ—Glittering; grandiose.
Chāhiki chikaṇa

ଚାହିକିଚିକା—ଦେ. ବି—ଚାକଚକ୍ୟ—Glitter; grandeur.
Chāhikichikā
ଦେ. ବିଣ—ଚାହିକିଚିକଣ (ଦେଖ)—Chāhikichikaṇa (See).

ଚାହିତା—ଦେ. ବି (ସଂ, ଉତ୍ସାହ; ପ୍ରା. ଉଚ୍ଛାହ)—୧ । ଯତ୍ନ; ଆଦର—1. Care.
Chāhitā
চাহিদা
चाहता, चाहा, छाहु
୨ । ସ୍ନେହ; ଗେହ୍ଲା—2. Affection; fondness.
୩ । (କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର) ଆବଶ୍ୟକତା—3. Necessity; demand for a thing.
୪ । ଅଭିଳାଷ; ଇଚ୍ଛା—4. Desire.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ଦ

ଚାହିଦା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚାହିତା (ଦେଖ)
Chāhidā Chāhitā (See).

ଚାହିବା—ଦେ, କ୍ରି (ସଂ. ଇଚ୍ଛା; କମ୍ମା ଉତ୍ସାହ)—୧ । ଇଚ୍ଛାକରିବା—
Chāhibā 1. To wish; to desire.
চাওয়া, চাহা ନିକାଶରେ ବହୁ ଜଣଙ୍କେ ବିହିରି ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ
चाहना କଳ ହଂସଗଲି ଯନ୍ତି ଗୋଡ଼କାଢ଼ି ଯିବାକୁ ଚାହିଁ—ରାଧାନାଥ.ଉଷା ।
୨ । ମାଗିବା—2. To ask for.
୩ । ଲୋଡ଼ିବା; ଦରକାର କରିବା—3 To want.
୪ । ସ୍ନେହ କରିବା—4. To like; to be attached to.
୫ । ଆଦର କରିବା; ଯତ୍ନ କରିବା—
5. To take much care of.

ଚାହୁ—ପ୍ରାଦେ (କୋରାପୁଟ) ବିଣ—ଉଚିତ—
Chāhu Proper.
ଦେ. ବି.—ଚାହିତା (ଦେଖ)—
Chāhitā (See).
(ଯଥା—ସେ କୁକୁରକୁ ଘର ଚାହୁରେ ରଖିଛି ।)

ଚାହୁଁଚାହୁଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ହଠାତ୍; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—
Chāhuñchāhuñ 1. All on a sudden.
দেখতেদেখতে ଦେହ ରୁକ୍ମିଣୀ ହେଲେ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ—ଦାଶରଥି. ବ୍ରଜବିହାର ।
୨ । କେତେକ ସମୟ ଅନ୍ତେ—2. After a time.

ଚାହୁକମ—ଦେ. ବି—ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Chāhu kama A kind of battle-drum.

ଚି (ଧାତୁ)—ସଂ—ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Chi (root) To collect; to gather; to pick up.

ଚିଅଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ=ଜାଗରଣ)—
Chiāiñbā ୧ । ଚେଇଁବା; ସଚେତ ହେବା—
চিয়া, চিয়ান 1 To be awake; to watch up.
जागना କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବୋଇଲ ନ ପାରେ ଚିଅଇଁ
ଶୋଇବ ଏହୁ ବର ଦିଅ ହେ ଗୋସାଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । (ଚେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଚେତା କରାଇବା; ନିଦରୁ ଉଠାଇବା To awaken from sleep.
୩ । ନିର୍ଜୀବ ବା ମୃତ ଜୀବକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିବା; ଜିଆଇଁବା—3. To enliven; to revive; to bring to life.
୪ । ଶସ୍ତ୍ରାଦି ଆସ୍ଫାଳନ କରିବା; କମ୍ପାଇବା—
4 To brandish
ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ହୋଇଣ ଖଣ୍ଡାକୁ ଚିଅଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚିଆଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବିଥାଇବା—
Chiāibā To ache

ଚିଅାଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ=ଜାଗରଣ; ଚେତନ)
Chiāñ ୧ । ତପ୍ତଲୌହଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ବା ପଶୁର ଦେହରେ ଦିଆଯିବା
শেক ଦାଗ; ଚଡ଼ୁ—1. Mark made on the body with hot iron; searing mark; brand.
चरका, दाग
୨ । ତପ୍ତ ଲୌହରେ ଦାଗ ଦେଲେ ଯେପରି କଷ୍ଟ ହୁଏ ସେହିପରି ତୀବ୍ର ବେଦନା—2. Acute pang like that due to searing or branding.
୩ । ଦେହରେ ନିଆଁଖୁଣ୍ଟା ମାଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ତୀବ୍ର ଅନୁଭୂତି ହୁଏ—3. Acute pain due to a fire-brand being suddenly applied to the body.
୪ । ଚେଇଁବା; ଚେତା—
4 Wakefulness from sleep.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚେଇଁଥିବା; ଶୋଇ ନ ଥିବା—
সজাগ 1. Wakeful; not asleep.
जागता (ଯଥା—ଚିଅାଁ ପହଡ଼)
୨ । ଚେତନାଯୁକ୍ତ; ସଚେତନ—2. Conscious.
ମନକୁ ନଷ୍ଟଲେ ରକ୍ଷିବ ଚିଅାଁ ଚୈତନ୍ୟ କରାଇବ—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
চটী ୩ । ଅତି ଛୋଟ—3. Very small; tiny.
चिआंसा

ଚିଅାଁଇଁ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚେଇଁ ଉଠିବା; ନିଦରୁ ଉଠିବା—
Chiāñiñ uṭhibā 1. To wake up from sleep; to awake.
জেগেউঠা
जगउठना ନେତ୍ର ଚାହିଁଲ ନନ୍ଦରାଣୀ, ଚିଅାଁଇଁ ଉଠି ସୁଲକ୍ଷଣୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ
୨ । ସଚେତ ହେବା—2. To gain consciousness.
୩ । ସତେଜ ହେବା—3. To become enlivened.

ଚିଅାଁ ଚଇତନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚେତନା)—ଜୀବାତ୍ମା—
Chiāñ chaitana The living soul.

ଚିଅାଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁହା ତତାଇ ଦେହ ଦାଗିବା ବା ଲାଞ୍ଛିବା—
Chiāñ debā To brand with a hot iron.
শেঁকদেওয়া, শেঁকা
चरकादेना
ଚିଅାଁ ମାଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚିଅାଁ ଲଗା(ଗେ)ଇବା }

ଚିଅାଁ ପହଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିଥିବା ଅଥଚ ନିଦ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—1. Lying awake in bed; wakeful sleep.
Chiāñ paharḍa
୨ । ରାଜାଙ୍କ ନିଦ୍ରାସ୍ଥାନ ଅବସ୍ଥାରେ ବିଶ୍ରାମ—2. Taking rest in bed without sleep (a term applied to Rajas).

ଚିଅର—ଦେ. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Chiāra Sharp.
ରୁଦ୍ର ଉଡ଼ୁ ପରି କ୍ଷେମ କର୍ଣ୍ଣ କଲେ
ଚିଅର କାଣ୍ଡେ ଘଟୋତ୍କଚେ ଘାଇ ଦେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ
চিয়াড়; চিআরী ଦେ. ବି—ଶର; ବାଣ—Arrow.
ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଇଂ. ଚେଅର୍)—
ଚଉକି—Chair.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଚିଆଳ—ଦେ. ବିଣ—ଚିଆର (ଦେଖ)
Chiāḷa — Chiāra (See)

ଚିଇଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Chi-iñ ୧ । ଚଢ଼େଇ ଛୁଆଙ୍କର ଅସ୍ଫୁଟ ଶବ୍ଦ; ଚେମେଣି ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଶବ୍ଦ—1. Indistinct sound of unfledged young birds or house-bats; chirping sound.
चिँ
चीँ
(ଚିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ରୁଗ୍ଣ ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର—
2. The feeble sound of a weak and sick man.

ଚିଇଁକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ; ପ୍ରା. ଚମକ୍କ; ଚିଁଙ୍କ୍)—
Chi-iṅkā ହଠାତ୍ ଚମକ ଉଠିବା—Startling up
चमक
चौंक

ଚିଇଁକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ)—ହଠାତ୍ ଚମକି ଉଠିବା—
Chiiṅkibā To be startled; to shy.
चमकेउठा
चौंकना

ଚିଇଁଚିଇଁ—ଦେ. ଅ—ଚିଇଁ (ଦେଖ)
Chi-iñ chi-iñ — Chi-iñ (See)
चिँचिँ
चीँचीँ
(ଚିଁଚିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଇଁଚିଇଁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିଇଁ ଚିଇଁ ଶବ୍ଦକାରୀ—
Chi-iñ chi-iñā 1. Making a chirping sound.
(ଚିଇଁଚିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି କ୍ଷୀଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. (figurative) Slender; of delicate health.

ଚିଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ=କ୍ଷରଣ)—ଭୂମିରେ ଭେଦିଯିବା—
Chi-iñbā To be absorbed or soaked in the ground.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି.—ଶୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା—To suck.

ଚିଉଡ଼ି ଦଳ—ଦେ ବି.—ଏକଜାତୀୟ ଦଳ—
Chiuṛi daḷa Villisnaria (a kind of aquatic weed).

ଚିଉତାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚିନ୍ତନ—
Chiutāṇi 1 Resolving in one's mind; thinking.
चेतानि
चेत ୨ । ସ୍ମରଣ—2. Recollection.
୩ । ଜାଗରଣ—3. Waking up.

ଚିଉତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—ସ୍ମରଣ କରିବା—
Chiutibā To recollect.
चेता
चेतना

ଚିଉର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଶାକବିଶେଷ—
Chiura A species of pot-herb.

ଚିଏଲ୍ କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶରବିଶେଷ—
Chiel kāṇḍ A kind of arrow.

ଚିକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବ୍ୟାଘାତ କରିବା—To mar; to obstruct.
Chik (root)

ଚିକ୍ ଚିକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୁକ୍ଳତ୍ୱ; ସଂ. ଚକାସ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା)—
Chik chik ୧ । ଚକ୍ଚକ୍; ଝଲଝଲ—
चकचक,चिकचिक 1. Sparkling; glitter; gloss; lustre.
जगमग ୨ । ଶୁକ୍ଳତ୍ୱ—2. Splendour; glimmer.
(ଚିକ ଚିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝଳ ଝଳ—1. Glittering.
୨ । ଚିକଚିକିଆ; ଚିକ୍କଣିଆ—2. Glimmering; glossy.

ଚିକ ଚିକ୍ ଗୁନ୍ଧିକଚିକା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଶୁକ୍ଳତ୍ୱ—1. Glitter.
Chik chik chāhikichikā ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର—2. Grandeur.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିକଚିକିଆ—1. Glittering;
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—2. Grandiose.

ଚିକ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚିକ୍କଣ)—ଲହୁଣୀ; ମାଖନ—
Chiknā Butter.

ଚିକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଳମାଳିକା; କମ୍ବା ସଂ. ଶୁକ୍ଳତ୍ୱ; ଏହା ଖୁବ୍
Chika ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯିବାରୁ)—ଗ୍ରୀବାର ପର କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ—
चिक A collar (ornament) for the neck.
चिक
ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ-ଚିକ୍)—ବରଣ୍ଡାରେ ଟଙ୍ଗା ଯିବା ବାଉଁଶ କାଠି-
चिक କଟିତ ପରଦା—A screen-mat made of thin
चिक, चिलमन narrow strips of bamboo.
୩ । ତୁଚ୍ଛ ବା ହେୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A mean detestable person.

ଚିକଟ—ଦେ. ବିଣ—ଚିକଟା (ଦେଖ)
Chikaṭa Chikaṭā (See)

ଚିକଟା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିକ୍କଲ=ପଙ୍କ ବା ଚିକ୍କଣ=ମସୃଣ)—
Chikaṭā ୧ । ଅଠାଳିଆ (ମାଟି)—1. Sticky; gummy; glutinous (soil).
चिक्टा, चिकिटा, चिकटिया
चिकट, चिकनाहट ୨ । ତେଲାକ୍ତ; ତେଲକାଟି ଯୋଗୁଁ ମଇଳା—
2. Soiled with oil; oily and dirty.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୃପଣ; ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ—3. (figurative) Miserly; close-fisted.
ଦେ. ବି—ଚିକଟାମାଟି (ଦେଖ)—1. Chikaṭā māṭi (See)
୨ । ତେଲ ଯୋଗୁଁ ଲୁଗା ବା ବାଳରେ ଲାଗିବା ଅଠାଳିଆ ମଇଳା—Gummy dirt on cloth or hair due to oil

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ତ୍ର	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଞ	ନ୍ଦ

ଚିକଟା ଦୋରସା ମାଟି—ଦେ. ବି—ବାଲି ଓ କାଦୁଅ ମିଶା ମାଟି; ଯେଉଁ
Chikaṭā dorasā māṭi ମାଟିରେ ବାଲିର ଦୁଇଗୁଣ କାଦୁଅ
ଥାଏ—Loamy soil; soil consisting of one part of sand to 2 parts of clay.

ଚିକଟା ମଟାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଠାଣୁଆ ମାଟି ବରଷା ହେଲେ ଖୁବ୍
Chikaṭā maṭāḷa ଅଠାଳିଆ ହୋଇଯାଏ—Sticky hard soil.

ଚିକଟା ମାଟି—ଦେ ବି—ଅଠାଳିଆ ମାଟି; ଯେଉଁ ମାଟିରେ ବାଲିର
Chikaṭā māṭi ୯ ଗୁଣ କାଦୁଅ ଥାଏ—Sticky soil; clayey soil.
এঁটেলমাটি
चिकनीमिट्टी

ଚିକଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିକ୍କଣ; ତୁଳ. ତେ. ଚିକ୍କଣୀ=ସ୍ନେହ)—
Chikaṇa ୧ । ତେଲ—1. Oil.

ବାଳକ ବନରୁ ସେ କରନ୍ତି ତପସ୍ୟା,
ଚିକଣ ନ ଦେଲନ୍ତି ଫଳକୁ ଅମାବାସ୍ୟା । ପୀତାମ୍ବର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୨ । ତୈଳବତ୍ ସ୍ନିଗ୍ଧ ପଦାର୍ଥ—2. Any oily substance.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ମସୃଣ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Bright and
চিকণ, চিক্কণ polished; smooth.
चिकना ୨ । ଖସଡ଼ା—2. Slippery.
୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Beautiful; fine; nice.
୪ । ତେଲ ଲଗାଇଲାପରି ଜକଜକ—4. Glossy.
୫ । ସ୍ନିଗ୍ଧ ବା ତୈଳାକ୍ତ—5. Oily.
ଚିକଣ ତ ଦଣ୍ଡିକ ଯେ ଦେହ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗାବିନ୍ଦ. ବ ଗୀତ ।
୬ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବଟା ହୋଇଥିବା—
6. Reduced to a fine paste.

ଚିକଣ କୁହା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧୁର କଥା କହେ
Chikaṇa kuhā ମାତ୍ର ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଅଟେ—
চিকনা 1. Oily-tongued.
୨ । ଖୋସାମଦିଆ; ଚାଟୁଭାଷୀ—2. Flattering.
ଚିକଣ କୋହ୍ନୀ
ଚିକଣ କହ୍ନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଚିକଣ କୁହ୍ନୀ

ଚିକଣ ଚାକଣ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିକ୍କଣ+ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ ସହଚର
Chikaṇa chākaṇa ଶବ୍ଦ)—୧ । ସୁନ୍ଦର ଓ ମସୃଣ—
চিকণচাকণ 1. Fine and smooth.
चिकनाचुपड़ा ୨ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ ସଜ୍ଜିତ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍;
ଛଇଳା—2. Foppishly dressed.

ଚିକଣପଟୁ—ଦେ. ବିଣ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ) ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ବିଳାସୀ ଓ ଅଳସ୍ୟ-
Chikaṇapaṭu ପରାୟଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(ironical) Stout and
चिकनाचुपड़ा strong but idle and foppish.

ଚିକଣ ହାତ—ଦେ. ବି—ତେଲ ଘିଅ ଆଦି ଚିକ୍କଣ ପଦାର୍ଥ ଲାଗିଥିବା ହାତ;
Chikaṇa hāta ତୈଳାକ୍ତ ହସ୍ତ—Hand besmeared with oil or ghee.

ଚିକଣା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚିକ୍କଣ (ଦେଖ)—
Chikaṇā Chikaṇa (See)
চিকনাই ବି (ସଂ. ଚିକ୍କଣତା).—ଚିକ୍କଣ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—
चिकनाई Smoothness; oiliness.

ଚିକଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିକ୍କଣରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମଧାତୁ)—
Chikaṇā(e)ibā ୧ । ତୈଳାକ୍ତ କରିବା—
চিকণান 1. To besmear with oil.
चिकनाना ୨ । ମସୃଣ କରିବା; ପାଲିସ୍ କରିବା—
2. To make smooth; to polish; to burnish.
ଚିକଣେଇବା
ଚିକ୍କଣାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚିକଣେଇବା
୩ । ସୁନ୍ଦର କରିବା—
3. To beautify.
୪ । ହଳଦୀ ଇତ୍ୟାଦି ଚିକ୍କଣ କରି ବାଟିବା—
4. To reduce turmeric etc. into a fine paste.
୫ । ଖୋସାମଦ୍ କରିବା; ଚାଟୁ କରିବା—5. To flatter.
୬ । ଶ୍ରୋତାର ମନୋରଞ୍ଜନ ପୂର୍ବକ କଥା କହିବା—
6. To use pleasing and oily words.

ଚିକଣା ଚିକଣି—ଦେ: ବିଣ—ସୁନ୍ଦର ଓ ମସୃଣ—
Chikaṇā chikaṇi Fine and smooth.
ଦେ. ବି.—ହଳଦୀ ଆଦି ବାଟି ଚିକ୍କଣ କରିବା କର୍ମ—The act of reducing turmeric etc. into a fine paste.

ଚିକଣା ମାଟି—ଦେ. ବି.—କୁମ୍ଭାର ହାଣ୍ଡି ଆଦି ଗଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ଚିକ୍କଣ
Chikaṇā māṭi କରି ଚକଟିଥିବା ମାଟି—
চিকনামাটি Prepared potter's soil.
चिकनिमट्टि

ଚିକଣା ହାତ—ଦେ. ବି.—ଚିକଣ ହାତ; ତୈଳାକ୍ତ ହସ୍ତ—Hand
Chikaṇā hāta besmeared with ghee or oil.

ଚିକଣିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଚିକ୍କଣ (ଦେଖ)
Chikaṇiā Chikkaṇa (See)

ଚିକନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଛୁଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ଲୁଗାରେ ଫୁଲ ଲତା ଆଦି ବୁଣା
Chikan ହୋଇଥିବା କାମ—1. Embroidery work.
চিকন ୨ । ଛୁଞ୍ଚ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜରି ଓ ସୁତାରେ ଫୁଲ ଓ ଲତା ଆଦି
चिकन ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଖୁବ୍ ସରୁ ଲୁଗା—A kind of fine cloth of embroidery work
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚିକ୍କଣ—Smooth.

ଚିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମର ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳ) ବି—
Chikā ୧ । ଆଶା—1. Hope.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ପ୍ରଲୋଭନ—2. Temptation; allurement.
୩ । କୌଣସି ମଧୁର ବସ୍ତୁର ଆସ୍ୱାଦନଜନିତ ଲାଲସା—3. Hankering after a sweet thing due to having taken it once.

ଚିକା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇବା—
Chikā dekhā(e)ibā To tempt; to allure.

ଚିକାରି—ଦେ. ବି—ସିତାରର ଦଣ୍ଡରେ ସଂଲଗ୍ନ ପ୍ରଧାନ ୫ଟି ତାର ଛଡ଼ା
Chikāri ଅତିରିକ୍ତ ୩।୪ ଟି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ତାର—
ଚିକାରୀ The 3 or 4 minor strings of a
चिकारी guitar.

ଚିକି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିକ୍କଣ)—ଚେକଚେକ ହୋଇ କଟା ହୋଇ ଦୁଧରେ
Chiki ସିଝାଯାଇ ଶୁଖା ଯାଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଆ—
ଚିକି A kind of areca nut which is cut into
चिकनीसुपारी slides and boiled in milk.
[ଦ୍ର—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତ କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଏ ଗୁଆ ଚେକଚେକ ହୋଇ କଟା ଓ ସିଝା ହୋଇ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶକୁ ପଠାଯାଏ ।]

ଚିକିଟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ଚିକଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chikitā etc Chikaṭā etc (See)
(ଚିକିଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିକିତ୍ସକ—ସଂ. ବି. [କିତ୍ ଧାତୁ=ରୋଗନାଶ କରିବା+ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍(ଦ୍ୱିତ୍ୱ)
Chikitsaka =ଚିକିତ୍ସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ]—
ବୈଦ୍ୟ; ଡାକ୍ତର—Physician; doctor.

ଚିକିତ୍ସନ—ସଂ. ତ. [କିତ୍ ଧାତୁ ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍ (ଦ୍ୱିତ୍ୱ)=ଚିକିତ୍ସ ଧାତୁ+
Chikitsana ଭାବ ଅନ]—କୌଣସି ରୋଗରୁ ଆରୋଗ୍ୟକରଣ—
Curing or treatment of a disease.

ଚିକିତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ଚିକିତ୍ସ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ+ଆ)—
Chikitsā ୧ । ରୋଗର ପ୍ରତିକାରାର୍ଥ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ କ୍ରିୟାସମୂହ—
1. Medical treatment of a disease.
୨ । ରୋଗର ଆରୋଗ୍ୟ ପାଇଁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ କୃତ କର୍ମମାନଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା—2. Therapeutics (M. W.).
[ଦ୍ର— ଆୟୁର୍ବେଦର ୨ଟି ବିଭାଗ—୧ । ନିଦାନ, ୨ । ଚିକିତ୍ସା; ନିଦାନରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ରୋଗର ଲକ୍ଷଣମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଚିକିତ୍ସାରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ରୋଗ ପାଇଁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଔଷଧାଦିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଚିକିତ୍ସା ତ୍ରିବିଧ;—୧ । ଦୈବୀ, ୨ । ମାନୁଷୀ ଓ ୩ । ଆସୁରୀ; ଦେବପୂଜନ, ଗ୍ରହଯଜ୍ଞ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ରୋଗୋପଶମନଚେଷ୍ଟା ଦୈବୀ; ଔଷଧ ଓ ପଥ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ରୋଗୋପଶମନଚେଷ୍ଟା ମାନୁଷୀ ଓ ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗ (ଅପରେସନ୍) ଦ୍ୱାରା ରୋଗୋପଶମନଚେଷ୍ଟା ଆସୁରୀ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଚିକିତ୍ସାଳୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିକିତ୍ସା+ଆଳୟ); ଡାକ୍ତରଖାନା
Chikitsālaya ହାସପାତାଲ—Hospital.

ଚିକିତ୍ସିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କିତ୍ ଧାତୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍+କର୍ମ. ତ)—
Chikitsita ୧ । ଯାହାର ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଇଅଛି—
ଚିକିତ୍ସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ 1. Treated for a disease; under medical treatment.
୨ । ଯେ ରୋଗରୁ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କରିଅଛି—
2. Cured (Wilson).

ଚିକିତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚିକିତ୍ସ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ପ୍ରତିକାର ପାଇବା
Chikitsya ଯୋଗ୍ୟ—1. Deserving treatment.
(ଚିକିତ୍ସନୀୟ-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚିକିତ୍ସିତ ହେବାର ଉପଯୋଗୀ—
2. Fit to be medically treated.
୩ । ଯେଉଁ ଚିକିତ୍ସାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଶମିତ ହୁଏ—3. Curable.
୪ । ପ୍ରତିବିଧେୟ; ସଂଶୋଧ୍ୟ—4. Remediable.

ଚିକିଲ—ସଂ. ବି (ଚିକ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଲ)—
Chikila ୧ । ପଙ୍କ—1. Mud; mire.
(ଚିକିଲ୍ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାଦୁଅ—2. Clay.

ଚିକୀର୍ଷା—ସଂ. ବି. (କୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=ଚିକୀର୍ଷ ଧାତୁ+
Chikirshā ଭାବ ଅ+ଆ)—କରିବାର ଇଚ୍ଛା—A wish to do (a work).

ଚିକୀର୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (କୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=ଚିକୀର୍ଷ ଧାତୁ+
Chikirshita କର୍ମ ତ)—ଅଭିଲଷିତ; ବାଞ୍ଛିତ; ଅଭିପ୍ରେତ—
Intended to be done; designed, wished for; longed for.
ସଂ. ବି—(+ଭାବ. ତ) କରିବାର ଇଚ୍ଛା—A wish to do.

ଚିକୀର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ (ଚିକୀର୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଉ) କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—
Chikirshu Wishing to act; desirous of doing.

ଚିକୁର—ସଂ. ବି (ଚି ଧାତୁ=ବର୍ଦ୍ଧିତ ହେବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କୁର)—
Chikura ୧ । କେଶ—1. Hair.
(ଚିକୂର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପର୍ବତ—2 Mountain.
୩ । ସରୀସୃପ—3. Reptile. ୪ । ସର୍ପ—4. Serpent.
୫ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ—5. A kind of bird.
୬ । ଛୁଞ୍ଚୁନ୍ଦ୍ରା—6. Musk-rat (M. W).
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚପଳ—1. Hasty.
୨ । ବିମୃଶ୍ୟଶୂନ୍ୟ—2. Rash; inconsiderate.
୩ । ଅପରାଧୀ—3. Sinning; offending.

ଚିକୁରପକ୍ଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଚିକୁର+ପକ୍ଷ)—କେଶସମୂହ; କେଶଗୁଚ୍ଛ;
Chikurapaksha ମୁଣ୍ଡର ଗୋଛାଏ ବାଳ—A tuft of hair (on the head).

ଚିକୁରକଳାପ
ଚିକୁରପାଶ
ଚିକୁରନିକର
ଚିକୁରଭାର
ଚିକୁରରଚନା
ଚିକୁରହସ୍ତ
} ଅନ୍ୟରୂପ—(M. W).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ଯ	ଡଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ନ

ଚିକ୍କ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ଚିକ୍=ଅନୁକରଣଶବ୍ଦ+କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦକରିବା+
Chikka କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚେପଟାନାକା—Flat-nosed (M.W.)
(ଚିକ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବି—୧ । ଛୁଚୁନ୍ଦରୀ; ଚୁଚୁନ୍ଦା—1. Mole; musk rat; Sorex Coerulens.
୨ । ଗୁଆ—2. Betel nut (M. W.)
୩ । ନାକ ଚେପଟା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3. Flat-nosedness (M. W.)

ଚିକ୍କଣ—ସଂ. ବିଣ (ଚିକ୍କ ଧାତୁ=ବୋଧକରିବା+କର୍ମ. କନ)—
Chikkaṇa ୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧ; ଚିକଣ—1. Smooth; glossy.
୨ । ତେଲିଆ; ତୈଳାକ୍ତ—2. Unctuous; oily.
୩ । ଖସଡ଼ା—3. Slippery.
ସଂ. ବି—୧ । ଗୁଆଗଛ ଓ ଫଳ—1. Betel-nut and its tree.
୨ । ନାଳନାଳିଆ ବସ୍ତୁ; ଅଠା—
2. Any smooth liquid; gum (M. W.)

ଚିକ୍କଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚିକ୍କଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଯେଉଁ ଗାଈର ଗାତ୍ରଚର୍ମ
Chikkaṇā ମସୃଣ ଏବଂ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. A cow with a
(ଚିକ୍କିଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) smooth and shining skin.
୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗାଈ—2. An excellent cow (M.W.)
୩ । ଗୁଆ—3. Betel nut (M. W.)
ଦେ. ଧ ଓ ବିଣ—ଚିକଣ (ଦେଖ)—
Chikaṇa (See)

ଚିକ୍କଣୀ—ସଂ. ବି.—ଗୁବାକ; ଗୁଆ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Chikkaṇī The betel nut (tree and fruit).

ଚିକ୍କସ—ସଂ. ବି—୧ । ଯବଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Chikkasa 1. Barley-meal.
୨ । ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବରେ ଦେହରେ ବୋଳାଯିବା ବଟା ହଳଦୀ ଓ ତେଲ ମିଶା ଯବଚୂର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Barley-meal mixed with turmeric-paste and oil, anointed on the body on festive occasions.

ଚିକ୍କା—ସଂ. ବି (ଚିକ୍କ+ଆ)—ଗୁଆଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ—
Chikkā The betelnut (tree and fruit).

ଚିକ୍କୁର—ସଂ. ବି. (ଚିକ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କୁର)—
Chikkura ଘଡ଼ଘଡ଼ି—Thunderbolt.

ଚିଖଲ୍ଲ—ସଂ. ବି. (ଚିକ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟାଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଲ୍ଲ; ନିପାତନ)—
Chikhalla
୧ । କାଦୁଅ—1. Clay; mud.
୨ । ପଙ୍କ—2 Mire.

ଚିଙ୍ଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—
Chingrḍā ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
(ଚିଙ୍ଗଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) Chingurḍi (See)
ଚିଙ୍ଗଡ଼ା ଝୁରର ଝୋଲ୍—ଚଗ ।

ଚିଙ୍ଗ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chingrā Chingurḍi (See)

ଚିଙ୍ଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chingri Chingurḍi (See)

ଚିଙ୍ଗଟ—ସଂ. ବି. (ଚିଙ୍ଗ=ସୁନ୍ଦର+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Chingaṭa କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ—
(ଚିଙ୍ଗଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) Shrimp; prawn.

ଚିଙ୍ଗଟୀ—ସଂ. ବି. (ଚିଙ୍ଗଟ+କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ଥରେ ଈ)—ଛୋଟ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି
Chingaṭī ମାଛ—Small shrimp.

ଚିଙ୍ଗିଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—
Chingirḍi A species of paddy.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chingurḍi (See)

ଚିଙ୍ଗିରି ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chingiri Chingurḍi (See)

ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଙ୍ଗଟ; ଚିଙ୍ଗଡ଼)—ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Chingurḍi A kind of fish; shrimp; prawn.
চিঙ্গড়ি [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ହାଡ଼ ବା ଉଷ୍ଣ
झींगा; चिंगड़ा ନାହିଁ; ମୁହଁରେ ବଡ଼ବଡ଼ ନଶ ଥାଏ । ବଗ-
(ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଳିଆ, ଗଣ୍ଡିଆ, କାଦୁଆ ଓ ପୁଇଁ ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଭେଦରେ ବଡ଼ ଓ ସାନ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ନାନାଜାତୀୟ ।]

ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛର ନଶ ପରି ଲମ୍ବଲମ୍ବ
Chingurḍiā daḷa କେଶଯୁକ୍ତ ପାଣିରେ ଜନ୍ମିବା ଅପୁଷ୍ପକ
চিঙ্গড়িদল ଜଳଜ ଉଦ୍ଭିଦବିଶେଷ—A kind of
(ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆଦଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) hairy moss growing in water; Hydrilla Verticillata; Chara.
[ଦ୍ର—ଏହା ସାମାନ୍ୟ ସୁଅ ଥିବା ପାଣିରେ ଜନ୍ମେ ଏବଂ ପାଣିତଳର ମାଟିକୁ ଛୁଇଁ ନ ଥାଏ । ଏହାର ପତ୍ର ନାହିଁ, ଡାଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକ ସରୁ ଓ ହରିଦ୍ବର୍ଣ୍ଣ ।]

ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚିପା—ପ୍ରାଦେ· (ଆଠମଲ୍ଲିକ) ବି ବିଛା (ଦେଖ)
Chingurḍi chipā Bichhā (See)

ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଚୋପା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛର ଚୋପା ବା
Chingurḍi chopā ଖୋଳ ପରି ଦିଶୁଥିବା ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—An ornament for the finger resembling the broad ring-like shell of the shrimp.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ତାହା ମିଳିବ ନାହିଁ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚଚଙ୍ଗା— ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ବ. ଚିଚିଙ୍ଗା; ସଂ. ଚଚଣ୍ଡ)—ଛଚିନ୍ଦା—Snake-gourd.
Chichingā

ଚଚଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଛଚିନ୍ଦା ନାମକ ସର୍ପାକୃତି ଖାଦ୍ୟ ଲତାଫଳ—
Chichinda — The snake gourd; Tricosanthes Anguina.
চিচিঙ্গা
चचींडा; चचिंडा
(ଚିଚିଣ୍ଡି— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଚ୍ଛକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ରୂପକ; ଚିତ୍ + ଶକ୍ତି; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ୍ + ଶ = ଚ୍ଛ)—୧ । ଚୈତନ୍ୟ; ଚେତନା—1. Sense; consciousness.
Chichchhakti
୨ । ଚିତ୍ତଜ୍ଞାନ; ବିବେଚନା—
2. Intellect; intelligence.

ଚିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୀଜ୍)—
Chija — ୧ । ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ; ଦ୍ରବ୍ୟ—1. Thing; article.
চীজ — ୨ । ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି—
चीज — 2. Goods; movable property.
କେ ନାନା କୌତୁକ ଚିଜ ଦେଇ ଲୋକ ପେଷି ମାନସ ତୋଷିଲେ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୩ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଦାର୍ଥ—3. Valuable thing
୪ । ସମ୍ପତ୍ତି—4. Property.
୫ । ସ୍ପୃହଣୀୟ ପଦାର୍ଥ—5 Desirable thing.
୬ । ସୁଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—
6. Daintly article of food.
୭ । ଗହଣା—7. Ornament.

ଚିଜପତ୍ର—ଦେ. ବି—ଚିଜବସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Chijapatra — Chijabasta (See)

ଚିଜବସ୍ତୁ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଚୀଜ୍ ଓ ସଂ. ବସ୍ତୁ; ସହଚର)—
Chijabasta — ୧ । ନାନାବିଧ ପଦାର୍ଥ—1. Many things.
চীজবস্তু — ମା ପୁଏ ଯୋଡ଼ାକଡ଼ାକ ସ୍ୱାଙ୍କ ବଧ, ପାଙ୍କ ବଧ, ଘର ଚିଜବସ୍ତୁ
चीजवस्त — ବାଣ୍ଟରେ ଲଗିଥିବେ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ଭ୍ରମଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗରେ ଥିବା ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟସମୂହ-
2. Luggage; equipage.
୩ । ଅସବାବ୍ ପତ୍ର—3 Furnitures.

ଚିଞ୍ଚା—ସଂ. ବି. (ଚମ୍ = ଭୋଜନ କାଳୀନ ଶବ୍ଦ + ଚର ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଆ; ଅତ୍ୟମ୍ଳ ହେତୁରୁ ଯାହା ମୁଖ ମଧ୍ୟରେ 'ଚଂ' ଶବ୍ଦ ଜାତ କରେ—ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
Chiñchā
ତେନ୍ତୁଳି (ଫଳ ଓ ଗଛ)—
Tamarind (tree and fruit).
ଲକ୍ଷୀ ଚିଞ୍ଚାଭବେ ପଲ୍ଲଭିତ ତରୁରାଜ । ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚିଞ୍ଚାମ୍ଳ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ରସାୟନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Chiñchāmla — ୧ । ତେନ୍ତୁଳିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରସାୟନିକ ଦ୍ରବବିଶେଷ--
1. Tartaric acid.
୨ । ଗିଣ୍ଠାପାଳଙ୍ଗ ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A kind of sour pot-herb.

ଚିଞ୍ଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୁଞ୍ଜା; କାଇଞ୍ଚ—
Chiñchī — The seed of a papilionaceous creeper (red or white with a black cap-like spot at its head) used as a weight by goldsmiths.

ଚିଞ୍ଚୋଟକ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶାକଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Chiñchoṭaka — A herbaceous plant.
চেঁচকো, চিঞ্চোড় — [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁରୁ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକାରକ ଓ ଶୀତଳ ।
चेंच — (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) ଏହା ବର୍ଷା ଦିନେ ବାଢ଼ାରେ ।
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— କୌଶାଦନ (M.W) } ଏଥିର ଫୁଲ ଓ ଛୁଇଁ ହଳଦିଆ ।
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]
ଚିଞ୍ଚାଟକ, ଚିଞ୍ଚୋଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ.

ଚିଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଦୂରକୁ ପ୍ରେରଣ କରିବା—
Chiṭ (root) — To send out (M. W.).

ଚିଟ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀର=କନ୍ଥା, ଚିରା କନା; ହି. ଚିଟ୍)—
Chiṭ — କାଗଜର ଟୁକୁରା; ଚିରକୁଟ—
চিট — A bit of paper.
चिट

ଚିଟଚିଟ୍—ଦେ. ବିଣ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ବା ଅନୁଭୂତ୍ୟନୁକରଣ)—
Chiṭchiṭ — ଅଠାଳିଆ—Viscous; clammy; sticky.
চটচটে
चिपचिपा
(ଚିଟ୍‌ଚିଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କିଟ୍ଟ=ତେଲକାଣ୍ଠି)—
Chiṭā — ୧ । ଅଠା—1. Gum.
চিটা — ୨ । ବିରକ୍ତି—2. Vexation.
चीट — ଦେ. ବିଣ— ୧ । ଅଠାଳିଆ—
1. Gummy; sticky; clammy.
୨ । ବିରକ୍ତିକର—2. Vexatious.
୩ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କିମ୍ବା ଲୋକ ଛାଡ଼ି ନ ଦେଇ ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Pertinacious.

ଚିଟଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚିଟାଉ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chiṭau (etc) — Chiṭāu etc. (See)

ଚିଟ କପୂର—ଦେ. ବି—ଚିଟା କପୂର (ଦେଖ)
Chiṭa kapūra — Chiṭā kapūra (See)

ଚିଟରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରକ)—ଚିତାବାଘ—
Chiṭarā — Panther; leopard.

ଚିଟଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଚୀଟ୍)—
Chiṭala — ଠକ; ପ୍ରତାରକ—Cheating; fraudulent.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଢ଼

ଚିଟା—ଦେ. ଗୁଣ. (ସଂ. କିଟ୍ଟ=ତେଲକାଣ୍ଡି)—
Chiṭā ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ—
ଚିଟା 2. Vexed; displeased.

ଚକୁଣ କୁହୁଚ ବୋଲି ନ ଜାଣି
ଚିଟା ହେଉ ମୋରେ କାହିଁ କି ଶୁଣି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ବହୁକାଳ ବସିରହିବାଯୋଗୁଁ ବିରକ୍ତ—
2. Ennui; disgusted for sitting idle for a long time.

୩ । ଅଠାଳିଆ—3. Clammy; glutinous

୪ । ଅତି କୃପଣ—4. Close-fisted; higgling and haggling

୫ । ବିରକ୍ତିକର—5. Vexatious.

୬ । ଧୀଟ—6. Pertinacious.

୭ । ତେଲାକ୍ତ ଓ ମଳିଆ—7. Dirty and besmeared with oil; soiled with oil.

ଦେ. ବି—୧ । ମୋଟାମୋଟି ଲେଖା ହୋଇଥିବା ହିସାବ; ଚିଠା—1. A rough account.

୨ । ଦାତଚିଠା ବହି—
2. Memorandum; note-book.

୩ । ତେଲ ଯୋଗୁଁ କେଶ ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦିରେ ଜମିଥିବା ମଳ ବା ଅଠା—3. Clamminess or dirt due to deposit of oil (said of a dirty cloth or a tuft of hair).

୪ । କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ବହୁକାଳ କଟାଇବା ଯୋଗୁ ଅନୁଭୂତ ବିରକ୍ତି—4. Ennui; annoyance or disgust due to spending a long time doing nothing.

ଚିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୀଟପଣରେ ଅନ୍ୟକୁ ବିରକ୍ତ କରିବା—
Chiṭā(e)ibā To tire or vex a persen by pertinacity or obstinate demands.
চটান
चीढ़ाना

ଚିଟାଉ—ଦେ. ବି· (ସଂ. ଚିଟ୍ ଧାତୁ=ଦୂରକୁ ପଠାଇବା;)—୧ । ପତ୍ର;
Chiṭāu ଚିଠି—1. Letter.
চিটি, চিঠি
चिट्ठी

ବଧାନ କସର କରୁଣାନଧାନ ସ୍ୱପେଣେ ଚିଟାଉ ଦେଲେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ପ୍ରେମପତ୍ର—2. Love-letter.

ଗୁଳଇ ଯେବେ ମୁଁ ଶୁଭ ସନ୍ଦେଶ,
ଚିଟାଉରେ ଲେଖି ଭଜି ବଦେଶ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

୩ । ବନ୍ଧୁ ବା ଜ୍ଞାତିର ମୃତ୍ୟୁସମ୍ବାଦଜ୍ଞାପକ ପତ୍ର—
3. Letter conveying the news of the death of a relation.

ଚିଟାଉ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମୃତବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦୂରସ୍ଥ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ
Chiṭāu karibā ନିକଟକୁ ମୃତ୍ୟୁସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା—1. To senp the news of the death of a person to his absent relations.

୨ । (ଗ୍ରାମର ଭଣ୍ଡାରୀ) ଗ୍ରାମର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁଖବର ବା ମୃତ୍ୟୁଜ୍ଞାପକ ପତ୍ର ଦୂରସ୍ଥ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଦେବା—
2. (the village-barber) To convey the message of the death of a person to his absent friends and relatives.

ଚିଟା କପୂର—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଓ କୃତ୍ରିମ କର୍ପୂର—
Chiṭā kapūra A kind of artificial inferior camphor.

ଚିଟା ଗୁଡ଼—ଦେ. ବି.—୧ । ଜାଳିଆ ଅଠାଳିଆ ଗୁଡ଼; ଚୋଟରା ଗୁଡ଼—
Chiṭā gurḍa 1. Treacle.
চিটেগুড় ଏ ସ୍ଥାନର ମିଠା କଥା ଚିଟାଗୁଡ଼ ଭଳି,
चितियागुड़ ପାଚର ସାଲମା କଥା ଶଙ୍କର କଦଳୀ । ଫକୀରମୋହନ. ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ

୨ । ପାଣିଆ ଗୁଡ଼—2. Liquid molasses.

ଚିଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଟ୍ ଧାତୁ=ପଠାଇବା; ସଂ. ଚିଟିକା=କାଗଜର
Chiṭi କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ)—୧ । ପତ୍ର—
চিটি, চিঠি 1. Letter; a written message; a note.
चिट, चिट्ठी, चिट्ठी ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଦେଶପତ୍ର—2. A slip or chit
(ଚିଠି—ଅନ୍ୟରୂପ) bearing a message or orders.

୩ । ଭଗବାନଙ୍କ ବିଧାନ—
3. God's dispensation.
(ଯଥା—ଏ ସମ୍ପତ୍ତି ଭୋଗ କରିବାକୁ ତ ତାଙ୍କ ଚିଟି ଅଛି ।)

୪ । ଖାତକ ନିକଟକୁ ମହାଜନର ବା ପ୍ରଜା ନିକଟକୁ ଜମିଦାରର ଟଙ୍କାତଲବ ପତ୍ର—4. A business-letter of demand sent by a creditor to a debtor, or by a Zamindar to a tenant.

୫ । (ସଂ. ଚିତ୍ର ସର୍ପ)—ଚିତ୍ର ସାପ—5. A kind of snake.

ଚିଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ମହାଜନ) ଖାତକ ନିକଟକୁ ପତ୍ରଦେବା—
Chiṭi karibā 1. (a creditor) To send a letter of demand to a debtor.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ଲିଖିତ ଆଦେଶ ପଠାଇବା—
2. To send a written order.

ଚିଟି ଚପଟ—ଦେ. ବି. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଚିଠିପତ୍ର;
Chiṭi chapaṭa ପତ୍ରାଦି; ଆଦେଶଲିପି ଆଦି—1. Letters
চিঠিচাপাটি generally; notes and letters.
चिट्ठीचपाटी ୨ । ଡାକଦ୍ୱାରା ଯିବା ଆସିବା ପତ୍ରାଦି—
(ଚିଟିଚପଟା } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Postal articles (e g. letters,
ଚିଟିଚପଟୀ } packets and covers.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଗଁଆ କି ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚିଟିଚପଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଦେଶଲିପି ଓ ବ୍ୟବସାୟସମ୍ପର୍କୀୟ ପତ୍ର ବା ସମ୍ବାଦ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ନେବା ଓ ଆଣିବା—To carry letters and written messages of a master or a trader to his subordinates, debtors or constituents.
Chiṭi chapaṭa karibā

ଚିଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖି ପଠାଇବା; ଡାକରେ ବା ଲୋକଦ୍ୱାରା ପତ୍ର ପ୍ରେରଣ କରିବା 1. To write letters; to send a letter to the addressee through post or through a messenger.
Chiṭi debā
চিঠি দেওয়া
चिट्ठि देना

୨ । ପତ୍ରକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—2. To hand over a letter to the addressee.

ଚିଟି ପତ୍ର—ଦେ. ବି.—ଚିଟି ଚପଟ (ଦେଖ)
Chiṭi patra Chiṭi chapaṭa (See)
চিঠিপত্র
चिट्टीपत्र

ଚିଟି ପେଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଚିଠି ବାକ୍‌ସ; ଯେଉଁ ବାକ୍‌ସରେ ଡାକଚିଠି ପକାଯାଏ—Letter-box; postal letter-box.
Chiṭi peṛdi

ଚିଟି ବାକ୍‌ସ—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ବାକ୍‌ସରେ ଡାକରେ ପଠାଯିବା ଚିଠି ପକାଇ ଦିଆଯାଏ—1. Letter-box; post-box.
Chiṭi bāksa
চিঠির বাক্স
चिट्ठिका बाकस

୨ । ଗୃହର ବାହାରେ ଥିବା ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ ଡାକବାଲା (ଚିଠି ବାକ୍‌ସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୃହସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଆଣିଥିବା ଚିଠି ଗଳାଇ ପକାଏ—2. Letter-box kept outisde one's house.

ଚିଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଟି ପଠାଇବା; ପତ୍ର ଲେଖିବା—
Chiṭi māribā To write letters; to send letters.
[ଦ୍ର—ଚିଟି ଦେବା ବା ଚିଟି ପଠାଇବାଠାରୁ ଚିଟି ମାରିବା ଦ୍ୱାରା କଥାରେ ବେଶି ଜୋର୍ (emphasis) ବୁଝାଯାଏ ।]

ଚିଟୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଠାଳିଆ—1. Clammy; viscid.
Chiṭuā ୨ । ଧୀଟୁଆ—2. Pertinacious; causing vexation by pertinacity.

ଚିଟୁକୁଣି—ଦେ. ବି—୧ । ଚଟକଣି (ଦେଖ)
Chiṭukuṇi 1 Chaṭakaṇi (See)
୨ । ଭୂମିସମାନ୍ତର ଭାବରେ ମୁଷ୍ଟିପ୍ରହାର (ନିନ୍ଦେ)—
2. A horizontal stroke with the fist.

ଚିଠ—ଦେ. ବି—ଚିଠା (ଦେଖ)
Chiṭha Chiṭhā (See)

ଚିଠା—ଦେ. ବି. (ହି. ଚିଠ୍ଠା)—୧ । କୌଣସି ଦଲିଲର ମୌଳିକ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବା ଖସଡ଼ା—1. A rough draft of a document.
Chiṭhā
চিঠা
चिट्ठा

ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ସିଠାମ କଲା
କବଲା ଚିଠା ଓ ସାଫି । ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ବଣିକର ଦୈନିକ ଆୟବ୍ୟୟର ମୋଟାମୋଟି ଖାତା—2. Rough daily ledger or account-book of a trader.

୩ । ଜମିର ଉର୍ଦ୍ଦିଆ—3. A field-book.

୪ । ଜମିଦାରୀସଂକ୍ରାନ୍ତ ଜମିଜମା ଲେଖାଥିବା କାଗଜ ବା ତାଲିକା; ଖସଡ଼ା—4. An account or tally of plots of land in an estate; a schedule or rough history (record of rights) of the lands of a village.

୫ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଟଙ୍କା ଦେଣନେଣର ସ୍ମାରକଲିପି; ହାତଚିଠା—5. Memorandum or note of money paid or received or commodities advanced or taken.

ଚିଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବିଷୟକୁ ପ୍ରଥମେ ମୋଟାମୋଟି ଲେଖିବା—To make a rough draft; to draft out.
Chiṭhā karibā
চিঠাকরা
चिट्ठाकरना

ଚିଠା ଖାତା—ଦେ. ବି—୧ । ବ୍ୟବସାୟୀର ଦୈନିକ ଆୟବ୍ୟୟର ହିସାବ-ପୁସ୍ତକ—1. Daily account-book or ledger of a trader.
Chiṭhā khātā
চিঠাখাতা
चिट्ठाबही

୨ । ଦୈନିକ ନେଣଦେଣ ବା କାରବାରର ସ୍ମାରକପୁସ୍ତକ—2. A note-book of daily transactions.
(ଚିଠାବହି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଠା ସିହା— ଦେ. ବି—ଚିଠା ଖାତା (ଦେଖ)
Chiṭhā sihā Chiṭhā khātā (See)

ଚିଠି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚିଟି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chiṭhi etc) Chiṭi etc (See)

ଚିଡ଼୍ ଚିଡ଼୍—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ,କିମ୍ବା ସଂ. ଚଡ଼ ଧାତୁ = କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା-ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍ତ୍ର)—ବିରକ୍ତି—Vexation; annoyance; irritation.
Chiṛdchiṛd
চিড়চিড়
चिड़चिड़

ଦେ. ବିଣ. ପୁ°—୧ । ବିରକ୍ତ—1. Vexed; bothered.
চিড়চিড়ে
चिड़चिड़ा

(ଚିଡ଼ଚିଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ବିରକ୍ତ ହୁଏ—2. Surly; growling; sulky; peevish; irritable; irascible fretful.
ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼େଇ
ଚିଡ଼୍‌ଚିଡ଼ୋଇ } ସ୍ତ୍ରୀ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଡ଼ଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଘ	ନ୍ସ

୩ । ସ୍ୱଭାବତଃ କ୍ରୋଧୀ—3. Angry by nature,

ଚିଡ଼୍ ଚିଡ଼୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ବିରକ୍ତ ହେବା; ଗାଉଁ-
Chirdchird hebā ଗାଉଁ ହେବା—To grumble or
চিড়চিড হওয়া growl; to be in sulks.
चिड़चिड़ाना; चटकना

ଚିଡ଼୍ଚିଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଚିଡ଼୍ଚିଡ଼୍ (ଦେଖ)
Chirdchirdā Chirdchird (See).
(ଚିଡ଼୍ଚିଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବ—ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଗୁଳ୍ମାକାର ଘାସବିଶେଷ-
চিড়চিড়া Digitaria Pedicillaris (a kind of grass).

ଚିଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଚିଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chirda (etc) Chirdā etc (See).

ଚିଡ଼ଲ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଗ୍ରସ୍ୱଭାବ; ଚିଡ଼୍ଚିଡ଼୍; ସାମାନ୍ୟ
Chirdala କଥାରେ ଯେ ଚିଡ଼େ—Irascible; peevish;
চিডচিডে; চিচ্চিডা irritable; fretful.
चिड़चिड़ा
(ଚିଡ଼ଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚଡ଼ ଧାତୁ=ବିରକ୍ତ ହେବା, ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର;
Chirdā ଭୁଲ. ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ=ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ)—ବିରକ୍ତି—
চটা; চিডন Vexation.
चिढ़; चिढ़ ଦେ. ବଣ—କ୍ରୋଧୀ; ରାଗୀ; ଚିଡ଼୍ଚିଡ଼୍; ଉଗ୍ରସ୍ୱଭାବ—
চিচ্চিডা Of an irascible temper; peevish; irritable.
चिड़चिड़ा

ଚିଡ଼ା (ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଚିଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ୧ । ବିରକ୍ତ-
Chirdāibā କରାଇବା—1. To irritate; to annoy; to
চটান, চিড়ান exasperate; to provoke.
चिड़ाना; चिढ़ाना ୨ । କଥା ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ରାଗ ଜନ୍ମାଇବା; ଚିଡ଼ାଇବା—2 To excite a person to anger (by words or conduct).

ଚିଡ଼ାଚିଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତି—
Chirdāchirdi 1. Exasperation.
চটাচটি, চিডাচিডি ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ବିରକ୍ତି କରିବା—
चिढ़ाचिढ़ि 2. Mutual provocation or exasperation.

ଚିଡ଼ା ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ଚିଡ଼ ଲାଗିବା; ବିରକ୍ତ ବୋଧହେବା—
Chirdā mārdibā The state of feeling irritated
(ଚିଡ଼ା ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) or exasperated.

ଚିଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
Chirdi A big basket.

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ—
1. Shrimp; prawn.
୨ । ଛୋଟ ଡାଲା; ଗୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—2. Small tray.

ଚିଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚଟକ=ଘରଚଟିଆ ପକ୍ଷୀ)—
Chirdiā ୧ । ପକ୍ଷୀ; ଚଢ଼େଇ—1. Bird.
চিড়িয়া ୨ । ଚିଡ଼ିତନ (ଦେଖ)
चिड़िया, चिड़ी 2. Chirditana (See).

ଚିଡ଼ିଆ ଖାନା—ଦେ. ବି (ହି. ଚିଡ଼ିୟା=ପକ୍ଷୀ+ପା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଖାନା=
Chirdiā khānā ୧ । ପକ୍ଷିଶାଳା; ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ପାଳି ରଖିବା ସ୍ଥାନ—
চিড়িয়াখানা 1. An aviary; a bird-house.
चिड़ियाखाना ୨ । ଯେଉଁଠାରେ ନାନାଜାତୀୟ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ପାଳି କରି ରଖାଯାଏ—2. The Zoo; a zoological house; a place where various animals are kept.

ଚିଡ଼ିଆମାରୁ—ଦେ. ବି—ଚଢ଼େଇମାରୁ; ବ୍ୟାଧ; ଯେ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ମାରି
Chirdiāmār ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—
চিডিমার One who kills birds for a living; fowler.
चिड़ीमार
(ଚିଡ଼ିଅମାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିଡ଼୍ଚିଡ଼୍ (ଦେଖ)—
Chirdichirdā Chirdchird (See)

ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ି—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିଡ଼୍ଚିଡ଼୍ (ଦେଖ)—
Chirdichirdi Chirdchird (See)
(ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଚିଡ଼ିବିଡ଼େଇ, ଚିଡ଼ିଚିଡ଼ୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଡ଼ିତନ—ବୈଦେ. ବ (ହି; ଏହା ଉଡ଼ୁଥିବା ପକ୍ଷୀର ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ)
Chirditan ୧ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ତ୍ରିଗୋଲକ ଓ ପୁଚ୍ଛବିଶିଷ୍ଟ କଳା-
চিড়িতন ରଙ୍ଗ; ଚିଡ଼ିଆରଙ୍ଗ—1. The club in playing cards
चिड़ितन
[ଦ୍ର—ତାସ୍ ଖେଳ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]
୨ । ନାକପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧିବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଚିଡ଼ିଆ ଆକାରର ନାକଫୁଲ—2. A gold ornament for the nose.

ଚିଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଡ଼ ଧାତୁ)—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା; ରାଗ କରିବା—
Chirdibā 1. To be angry; to
চটা, চিড়া become irritated.
चिढ़ना, चिढ़ना ୨ । ବିରକ୍ତହେବା—2. To be displeased.
[ଚିଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] ୩ । ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା—
3. To give vent to anger or displeasure.

ଚିଡ଼ିଭିଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଡ଼୍ଚିଡ଼୍ ହେବା—
Chirdibhirdi hebā To be teased or irritated.
(ଚିଡ଼ିମିଡ଼ିହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିଡ଼େଇ—ଦେ. ବି—ମାଛ ଧୋଇବା ଓ ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ-
Chirdei ପାଖଅରେ ବୁଣା ଛୋଟ ବାଉଁଶିଆ—A small

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ଵଳ' ଦେଖିବେ

basket made of thin strips of bamboo to put in and wash the fish for cooking.

ଚଢ୍ରୋଲ—ଦେ ବଣ.— ଚଢ୍ରଲ (ଦେଖ)
Chirdola — Chirdala (See)

ଚିଣି— ଦେ. ବଣ.— କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—
Chini — Small.

ଗ୍ରାହପିଣ୍ଡ ସମକର ଚିଣି ପିଣ୍ଡମାନ । ବୃ. ସୁ. (କଦେ) ।

ଗ୍ରା. ବ.—ଚିନି (ଦେଖ)
Chini (See)

ସାଜି ଚିଣି ଗଙ୍ଗବାଣ ପଇଡ଼ ମିଶାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଦେ. ଅ.— ଚିଣି ଚିଣି (ଦେଖ)
Chini chini (See)

ଚିଣି ଚମ୍ପା—ଦେ. ବ.— ଚିନି ଚମ୍ପା (ଦେଖ)
Chini champā — Chini champā (See)

ଚିଣିଚିଣି—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଶୁଇଁ ଶୁଇଁ ମାରିଦେବା; ଛୁଞ୍ଚ ମାରିଲା ପରି ହେବା; ଦେହର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଛୁଞ୍ଚ ମାରିବା ପରି ଗାବ୍ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରିବା—1. Acute twitching or twinging sensation resembling that of pricking the body with needle-points; pin-prick sensation.
Chinichini
ଚିଡ଼ଚିଡ ଚିଡ଼ବିବିଡ଼. ଚିଡିକ୍
खटक

୨ । କଂସାଆଦି ଧାତୁନିର୍ମିତ ବାଦ୍ୟାଦିର ଶବ୍ଦ—
2. Tinkling sound of slightly broken metal drums, bells etc.

ଚିଣି ଚିଣି କଣିକଣି ଶଙ୍ଖ ଭେରୀ ନାଦ,
ଢାଲ କଂସାଳ ମୃଦଙ୍ଗ ବଇଂଶୀ ଶବଦ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୩ । ନଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଥିବା ପାଣି ଶୁଖି ଶୁଖି ଅଳ୍ପ ପାଣି ଥିବା ବେଳେ ନଡ଼ିଆକୁ ବଜାଇଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ; ଝୁଣ୍ଡରେ ପରିଣତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନଡ଼ିଆର ଶବ୍ଦ—3. The sound when a cocoanut fruit is shaken about at a stage when the water inside it is almost dried up.

ଚିଣିସିନ୍ଦୂର—ଦେ. ବ— ଚିନିସିନ୍ଦୂର (ଦେଖ)
Chinisindūra — Chinisindūra (See)

ଚିତ୍ (ଧାତୁ)— ସଂ —୧ । ବୋଧ କରିବା—
Chit (root) — 1. To feel.

୨ । ଜାଣିବା—2. To know.

ଚିତ୍— ସଂ. ବ (ଚିତ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଜ୍ଞାନ; ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—
Chit — 1. Intellect.

୨ । ଚୈତନ୍ୟ—2. Spirit.

୩ । ଚେତନା—3. Consciousness.

୪ । ଆତ୍ମା—4. Soul.

୫ । (+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍) ଅଗ୍ନି (ହ୍ରୂ. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Fire.

ସଂ. ଅ (ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ) ଅସାକଲ୍ୟ,ଯଥା— କିଂଚିତ୍, କଦାଚିତ୍—
A sanskrit suffix indicating any.

ଦେ. ବ (ସଂ. ଚିତ୍ତ = ହୃଦୟ; ହୃଦୟ ଉପରଆଡ଼କୁ ରହିବାରୁ; କିମ୍ବା ସଂ. ଚିତ = ଗଦାକରି ଯାଇଥିବା)— ୧ । (ମୁଦ୍ରାଦିର) ଉପରପାଖ; ମୁହଁପାଖ—1. Upper side; front side (e. g of a coin).
ଚିତ୍
चित

[ଦ୍ର—ମୁଦ୍ରାର ଯେଉଁ ପାଖରେ ରାଜାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଥାଏ ତାକୁ 'ଚିତ୍' ଓ ପଛଆଡ଼କୁ ପଟ୍ ବା ପାଟ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଉତ୍ତାନ ଶୟନ; ମୁହଁ ଉପରକୁ କରି ଶୋଇବା—
2. Lying flat on the back.

୩ । ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ବିପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହୋଇ ଉତ୍ତାନଶାୟୀ ହେବା—3. The condition of being laid flat on the ground by the adversary in contest.

୪ । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ କଉଡ଼ିର ମେଲା ପାଖ ଉପରକୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—4. The state of a cowrie falling flat when thrown on the ground.

ଦେ. ବଣ— ଉତ୍ତାନଶାୟୀ; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୁଖ ହୋଇ ଶାୟିତ—
Supine; lying flat on the back.

ଛକେ ଓପରୁଓଳ ଅଶ୍ୱରୂଢ଼ ସାହେବ ଖାଲା ଖାଲ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇଥିଲେ—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚିତ୍ କରିବା— ଦେ. କ୍ରି— ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ଜେତା ବିଜେତାକୁ ଭୂମିରେ ଉପରମୁହାଁ କରି ପକାଇ ତା ଛାତି ଉପରେ ମାଡ଼ି ବସିବା—To throw the adversary on his back in an athletic contest.
Chit karibā
 চিত করা
चित करना

ଚିତ୍‌କାତ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବଶ ହେବାରୁ ଗୋଡ଼ହାତ ଲମ୍ବାଇ ଚିତ୍ ହୋଇ ଭୂମିରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବା—To lie flat on the ground stretching out one's hands and legs
Chit kāt hebā
চিত্‌কাতহওয়া

ଚିତ୍‌ପଟ୍— ଦେ. ବ (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—ମୁହଁପାଖ ଓ ପିଠିପାଖ; କୌଣସି ଦୋମୁହାଁ ପଦାର୍ଥର ଉପରମୁହଁ ଓ ତଳମୁହଁ (ଯଥା—ମୁଦ୍ରା, କଉଡ଼ି)—Head and tail; cross and pile, front and back (e. g. of a coin).
Chitpat
চিতউপুট, চিতপাত্
चितपट, चितआंधा

ଦେ. ବଣ— ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)—
Chitpatāng (See)

ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବଣ.— ଉପରକୁ ମୁହଁ କରି ପଡ଼ିଥିବା—
Chit patāng — Fallen with the face upwards.
চিতপটাং

ଦେ. ବ.— ଉପରକୁ ମୁହଁ କରି ପତନ—
चितपट — A fall with the face upwards.

(ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ —ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂଙ୍ଗ	ଇଞ୍ଚ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ଚିତ୍‌ପବନ—ଦେ. ବି.—ମରହଟ୍ଟା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଶାଖାବିଶେଷ—
Chit pabana A sub class amongst the Marahattā Brahmans.
চিত্তপবন
चितपवन [ଦ୍ର—ପୁନାର ଅଧିକାଂଶ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏହି ଶାଖାଭୁକ୍ତ ।]

ଚିତ୍‌ପାଟ୍—ଦେ. ବି.—ଚିତ୍‌ପଟ୍ (ଦେଖ)
Chitpāṭ Chitpaṭ (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chit paṭāṅg (See)

ଚିତ୍‌ପାତ୍—ଦେ. ବି—ଚିତ୍‌ପଟ୍ (ଦେଖ)
Chit pāt Chitpaṭ (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chit paṭāṅg (See)
ପଡ଼ିଲ ଦୁର୍ଜନ ଦୂରେ କଣ୍ଠରୁ ଚିତ୍‌ପାତେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବନମାଳୀ ।

ଚିତ—ସଂ. ବିଣ—(ଚି ଧାତୁ = ସଂଗ୍ରହ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—
Chita ୧ । ଗୋଟିଏଗୋଟି ହୋଇ ଗଦା କରି ଯାଇଥିବା—
1. Heaped up.
୨ । ସଂଗୃହୀତ—2. Gathered; collected; compiled.
୩ । ସଞ୍ଚିତ—3. Stored.
୪ । ରଚିତ—4. Composed.
୫ । ସମ୍ପାଦିତ—5 Performed; edited.
୬ । ଗୁମ୍ଫିତ—6. Strung together.
୭ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—7. Covered up.
୮ । ବ୍ୟାପ୍ତ—8. Diffused; spread.
୯ । (ଫଳ ଫୁଲ ଆଦି ଗଛରୁ) ତୋଳା ଯାଇଥିବା—
9 Picked.
ସଂ. ବି.—(ଚି ଧାତୁ + ଭାବ. ତ)—୧ । ଚୟନ; ସଂଗ୍ରହକରଣ—1. Collection; gathering.
୨ । ସଂକଳନ—2. Compilation.
୩ । ଫଳଫୁଲ ଆଦି ତୋଳିବା କର୍ମ—3. Picking (fruits and flowers.)
୪ । ଗଦା କରିବା—4. Heaping up; amassing.
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ତ)—ଚିତ୍ତ (ଦେଖ)
Chitta (See)
ସୁଚିତେ ଶୁଣ ନୃପବର । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ହେଉ; ଆପଣଙ୍କ ଇଚ୍ଛା; ଆପଣଙ୍କ ମରଜି—
As you wish; so be it; yes.
[ଦ୍ର—ଗୁରୁଜନ ବା ହାକମ କୌଣସି ଆଦେଶ ଦେଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେପରି "ଅବଧାନ୍, ହଉ, ଆଜ୍ଞା" ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ମତିସୂଚକ ବାକ୍ୟ କୁହାଯାଏ ଗଞ୍ଜାମୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ସେହିପରି "ଚିତ, ଚିତ୍ତ" କହନ୍ତି ।]

ଚିତଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରକ; ଏଥିର ଦେହସାକ ଫୋଡ଼ାଫୋଡ଼ା ଦାଗ ହୋଇଥିବାରୁ)—ବାଷ୍ପସିଦ୍ଧ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—
Chitau
চিতই; আশ্‌কা; আস্‌কে A sort of perforated steam-boiled pancake swollen on one side.
ଚିତଉ ଲଡ଼ିବା ଲୋକର ଉକ୍ତ ଗଣ୍ଡିବାରେ ଅଛ କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବନମାଳୀ ।
[ଦ୍ର—ଚାଉଳକୁ ବାଟି ପିଠଉ କରି ସେହି ପିଠଉକୁ କଣା ଉପରେ ତେଲହାଣ୍ଡିରେ ଢାଳି ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସରା ଘୋଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ସରାଉପରେ ପାଣିଛିଞ୍ଚାଯାଏ । ଏ ପିଠା ବାଷ୍ପଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏଥିର ଦେହସାକ ଛିଦ୍ର ହୋଇଥାଏ ଓ ଉପର ପାଖ ଫୁଲିଥାଏ ।]

ଚିତଉ ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରକ ଓ ଅମାବାସ୍ୟ)—
Chitau-amābāsyā ଶ୍ରାବଣମାସର ଅମାବାସ୍ୟା—
The Amābāsyā or newmoon of the month of Śrābaṇa in which chitau cakes are offered to the Deities.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଚିତାଲାଗି ହୁଏ ଓ ଚିତଉ ପିଠା ଭୋଗ ହୁଏ; ଏ ଦେଶର ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥମାନେ ମଧ୍ୟ ଚିତଉ ପିଠା କରି ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେଇ ଏ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରନ୍ତି ।]

ଚିତଉ ଖିଆ—ଦେ. ବି—ଗର୍ଭବତୀଙ୍କୁ ସପ୍ତମ ମାସରେ ଦିଆଯିବା ସାଧ;
Chitau khiā ଗର୍ଭବତୀର ସାଧଖିଆ ପାଇଁ ପିତ୍ରାଳୟରୁ ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଘରୁ ପଠାଯିବା ଚିତଉ ପିଠାର ସାମଗ୍ରୀ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି—
সাধ, সাদ
साध Sweetmeats and victnals sent on the occasion of the 7th month of pregnancy of a relative.

ଚିତଉ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ;
Chitau chiṅgurḍi ଗିରେଇ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—A very minute shrimp.
গুঁড়িচিঙ্গড়ী
[ଦ୍ର—କଣିକା ଓ କୁଜଙ୍ଗର ସମୁଦ୍ରନିକଟସ୍ଥ ନଦୀ ଓ ବିଲରେ ଏମାନେ ମିଳନ୍ତି । ଲୋକେ ଏମାନଙ୍କୁ ପାଣିରୁ ଛାଣିଆଣି ଏକତ୍ରକରି ଅଟାରରେ ବସାଇ ପିଠା ପରି ସିଝାଇ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଚିତଉମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଗାଳି) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Chitau-muhāṅ ସବୁବେଳେ ମୁହଁ ଫୁଲାଇ ବିରସମୁହାଁ ହୋଇଥାଏ—
(ଚିତଉମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) (term of abuse applicable to males) A person always assuming a scowling face.

ଚିତକୁ ଆଣିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ମନରେ ବିବେଚନା କରିବା—
Chitaku āṇibā To take into consideration.

ଚିତଚୋର—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ତଚୋର (ଦେଖ)
Chita chorā Chitta chorā (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ' ଦେଖିବେ ।

ଚିତର—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି ଓ ବିଣ—ଚିତ୍ର (ଦେଖ)
Chitara Chitra (See).

ଚିତରା—ଗ୍ରା (ଇତର) ବିଣ (ସଂ. ଚିତ୍ରିତ)—୧ । ଚିତ୍ରିତ— Chitarā 1. Painted.
୨ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣରଞ୍ଜିତ—2. Multi-coloured.

ଚିତରା(ରେ)ଇବା—ଗ୍ରା (ଇତର) କ୍ରି—ଚିତ୍ରଣ କରିବା—
Chitarā(e)ibā To paint.

ଚିତରା ମାତରା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅନନ୍ତମୂଳ (ଦେଖ)
Chitarā mātarā Anantamūla (See)

ଚିତଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରଫଳ)—ଫଳଜାତୀୟ ବୃହଦାକାର ମତ୍ସ୍ୟ-ବିଶେଷ—A large sweet-water-fish; Notopteris Chitala.
Chitala
চিতল
चितला [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ କୁଞ୍ଚିମୁହିଁ ପରି ଗୋଳିଆ; ଦେହ ଚେପଟା; ଏମାନେ ଫଳଠାରୁ ବଡ଼; ଓସାରରେ ୩ ହାତ ଓ ଲମ୍ବରେ ୧୪ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି; ଦେହରେ କାତି ଅଛି । ଏମାନେ ଗଭୀର ଜଳାଶୟ ମଧ୍ୟରେ ବରଳ କରି ରହିଁରେ ରହନ୍ତି ଓ ଡିମ୍ବ ଦିଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଡିମ୍ବ ଭାତ ପରି ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ । ବଡ଼-ବଡ଼ ଚିତଳ ମାଛ ପଟେ ଲେଖାଏଁ କବାଟ ପରି ଲମ୍ବା ଓ ଚଉଡ଼ା ଥିବାର ଦେଖାଯାଇ ଅଛି ।]

ଚିତା— ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ=ସଞ୍ଚୟ କରିବା+କର୍ମ ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chitā ୧ । ଚୁଲ୍ଲି (ମେଦିନୀ)—1. Oven.
୨ । ଶବଦାହ-ଚୁଲ୍ଲୀ; ଜୁଇ; ରଇ—2. Funeral pyre.
୩ । ଶବଦାହାର୍ଥ ରଚିତ କାଷ୍ଠରାଶି—3. A pile of wood for cremation.
୪ । ମଶାଣି; ଶ୍ମଶାନ—4. Cremation-ground

ফোঁটা;ছিটা ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର)—୧ । କପାଳ ଓ ଶରୀରର
छाप ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗରେ ଅଙ୍କିତ ତିଳକ ବା ଚନ୍ଦନର ନାନାପ୍ରକାର ଚିହ୍ନ—1. Signs made with sandal and other pastes on the forehead and other parts of the bodys.

କାହା ଲଲାଟରେ ଦେବ ଚିତା । ଭକ୍ତିଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ଟିକିଲି ବା ଟୋପି— 2. Tips (circular points) put by females on the forehead.

ନାହିଁ ସନ୍ଧିରେଖା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଚିତା । ଗୋପୀକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୩ । ଘଷା ଚନ୍ଦନ—3. Sandal-paste.

উল্কি ୪ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଛୁଞ୍ଚି ଓ କାଳୀ ଦ୍ୱାରା ଦେହର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
उल्का ପ୍ରକାଶ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାୟୀ ଚିତ୍ର ଲେଖନ୍ତି— 4. Various designs permanently engraved on the body of females with needle and black paint.

୫ । ମନୁଷ୍ୟର କପାଳ ବା ଭ୍ରୂମଧ୍ୟସ୍ଥଳ (ଯେଉଁଠାରେ ଚନ୍ଦନ ଟୋପା ମରାଯାଏ)—5 The middle of the forehead; the space between the two eyebrows.

(ଯଥା—ତା ଚେଙ୍ଗାଟି ଚିତାଏ ଉଚ୍ଚ ।)

୬ । ସୁମିଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନାଦିର ଲେପ— 6. Finely pasted sandal or other ointment.

(ଯଥା—ହଳଦୀରୁ ଚିତା ପରି ବାଟିବୁ ।)

୭ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ଘରର କାନ୍ଥ ଓ କବାଟରେ ପିଠଉ ଓ ଚୂନ ଦ୍ୱାରା ଲେଖାଯିବା ଚିତ୍ର— 7. Drawings and paintings made on walls and doors with rice-paste or lime.

୮ । ଚିତାପାରୁ (ଗଛ) (ଦେଖ) 8. Chitāpāru (tree) (See)

୯ । ଏକଜାତୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାଘ; ଚିତ୍ରବ୍ୟାଘ୍ର; ଚିତାବାଘ— 9. A spotted tiger; leopard.

୧୦ । ହ୍ରସ୍ୱ 'ଇ' କାର; 'ଇ' ମାତ୍ରା— 10. The sign of the vowel 'i' in Ordiā (viz. ' ି ') put on the top of a consonant.

(ଯଥା—'କ' ରେ ଚିତା ଦେଲେ 'କି' ।)

[ଦ୍ର—ଦେଶୀୟ ଅବଧାନମାନେ ଚାଟଶାଳୀରେ ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବା ବେଳେ 'ଇ' କାରକୁ ଚିତା ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

ଚିତା ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି—ଚିତଉ ଅମାବାସ୍ୟା (ଦେଖ),
Chitā amābāsyā Chitau amābāsyā (See)

ଚିତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିତୋଇବା (ଦେଖ)
Chitāibā 1. Chitoibā (See)
୨ । ଚିତେଇବା (ଦେଖ)
2. Chiteibā (See)

ଚିତାଉ—ଗ୍ରା. ବି—ଚିତଉ (ଦେଖ)
Chitāu Chitau (See)

ଚିତା କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—ସ୍ନାନ ପରେ କପାଳାଦିରେ ଚନ୍ଦନ ଓ ତିଳକାଦି ଲଗାଇବା—To put sandal-paste or other mark on the fore head and body after bathing.
Chitā karibā

ଚିତା କାଟିବା, ଚିତାଦେଇବା, ଚିତାଦେଲେଇବା, ଚିତାଦେବା, ଚିତାଲଗାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚିତା କାଟିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । କପାଳରେ ଲମ୍ବ ବା ଠିଆ ଦାଗରେ ତିଳକ ବା ଚନ୍ଦନର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା— 1. To draw lines on the forehead with sandal paste etc.
Chitā kātibā
ফোঁটাকাটা
तिलककाटना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଦ

କଳିଯୁଗର ଦ୍ୱିଜ ନ ପଢ଼ିଣ ବେଦ
ଚିତା କାଟି ଗଲେ ଦେଖିଣ ପ୍ରମାଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ· ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଠକିବା; ଧପ୍ପା ମାରିବା—
2. To cheat; to hoodwink.

(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଜିନିଷର ଦାମ୍ ନ ଦେଇ ଦେବ ଦେବ ବୋଲି କହି ଚିତା କାଟି ଚାଲି ଗଲା ।)

ଚିତା କୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଚିତାକୁଟିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chitā kuṭā(e)ibā — Causative form of 'Chitā kuṭibā'.

ଚିତା କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଛୁଞ୍ଚି ଓ କଳା ଦ୍ୱାରା ନାନାବିଧ ସ୍ଥାୟୀ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା—
Chitā kuṭibā — To tattoo the body of a person.
উল্কিবেঁধা
उल्किगोदना [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟେ ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ନାନା ଚିତ୍ର (ବୃକ୍ଷ, ଲତା, ଦେବତା, ଅଳଙ୍କାର, ଜୀବ, ପକ୍ଷୀ ଇତ୍ୟାଦି) ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଅଙ୍କିତ କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ କେଳୁଣୀମାନେ ଚିତା କୁଟନ୍ତି; ପ୍ରଥମେ ପାଣିଅଁ କଳା ବା କାଳୀରେ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କି ଦେଇ ସେହି ଅଙ୍କିତ ରେଖାମାନଙ୍କରେ ଛୁଞ୍ଚିମୁନ ଫୁଟାଇ ଫୁଟାଇ ଘାଆ କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଘାଆ ଶୁଖି ଗଲାପରେ ସେ ଚିହ୍ନଟି ଆଜୀବନ ଶରୀରରେ ରହିଯାଏ । ଅସଭ୍ୟ ଜାତିମାନେ ଚିତା କୁଟାଇ ଶରୀରକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଦାକାର କରି ପକାନ୍ତି । ଏବେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କର ଦେଖାଦେଖି ଏ ଦେଶରେ କେହି କେହି ସହରରେ ନିଜନିଜର ପ୍ରେମିକପ୍ରେମିକାଙ୍କ ନାମକୁ ଦେହରେ ଚିତା ଆକାରରେ କୁଟାଇଥିବା ଦେଖାଯାଏ ।]

ଚିତା ଗଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—
Chitā gachha — ଚିତାପାରୁ (ଗଛ) (ଦେଖ) Chitāpāru (tree) (See)

ଚିତାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ଚିତା+ଅଗ୍ନି)—
Chitāgni — ଶବଦାହାର୍ଥ ଅଗ୍ନି; ଜୁଇ— Funeral fire.
(ଚିତାନଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତା ଚଇତନ—ଦେ. ବି—ହିନ୍ଦୁର ଚିତା କରିବା ଆଦି ନିତ୍ୟକ୍ରିୟା—
Chitā chaitana — The daily devotional acts of a Hindu

ଚିତା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘରର କବାଟ, କାନ୍ଥ ଓ ତଳରେ ଚୂନ ଓ ଚାଉଳ ପିଠଉ ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା—
Chitā debā — 1. To draw figures on the wall, door and floor with rice-paste or lime.

୨ । ଧପ୍ପା ମାରିବା; ଠକିବା—
2. To hoodwink; to cheat.

ଗୋଟାଏ ଲୁହାକିଲାରେ ସିନ୍ଧି କାଟି ପିଟାଇ ପକାଇ
ଆହା କରି ଚିତା ଦେଇ—ଫକୀରମୋହନ· ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚିତା ପାଟି—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦନାଦିରେ କପାଳର ଦୁଇ ପାଖରେ କାଟିବା ପତ୍ରାକାର ଚିତ୍ର—
Chitā pāṭi — Leaf-like painting of sandal-paste on both sides of the forehead.

ଚିତାପାରି—ଦେ. ବି—ଚିତାପାରୁ (ଦେଖ)
Chitāpāri — Chitāpāru (See)

ଚିତାପାରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରକ)—ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A kind of bush; Plumbago Zeylanica.
Chitāpāru

ସଂ· ନାମ—ଚିତ୍ରକ, ପୀଠ, ଅନଳ, ବହ୍ନି, ହୁତାଶନ, ଶିଖାବାନ୍, ପାବକ, ଶୁଣ୍ଡା, ଦାରୁଣ, ଶଂବର, ଶିଖୀ, କୃଷ୍ଣରୁକ୍, ବ୍ୟାଳି, ଉଷଣ,
ପାଠୀ
চিতা
चिता
ତେ. ଚିତ୍ରମୂଲମୁ.
ଫା. ଶେଖବରଂଦା,
ଅଂଶିତରଜ
ମ. ଚିତ୍ରକ
ଗୁ. ଚିତ୍ରୋ

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଜାମୁପତ୍ର ପରି ଓ ପତ୍ରରେ କୋଣ ନାହିଁ; ଫଳ ପୁଷ୍ପଦଳବେଷ୍ଟିତ । ଏହାର ମୂଳ ବିଷାକ୍ତ, ଏହି ମୂଳକୁ ବାଟି ଦେହରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ଛାଲ ଓ ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା କଟୁବିପାକ, ଅଗ୍ନିକାରକ, ପାଚକ, ଲଘୁ, ରୁକ୍ଷ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ମଳସଂଗ୍ରାହକ । ଏହା ଗ୍ରହଣୀ, କୁଷ୍ଠ, ଶୋଥ, ଅର୍ଶ, କୃମି, କାସ, ବାତଶ୍ଳେଷ୍ମା ଓ ପିତ୍ତ ପ୍ରଶମକ, କ୍ଷୁଧାବର୍ଦ୍ଧକ, ଚର୍ମରୋଗନାଶକ ଓ ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ । ଏ ଗଛ ଫୁଲର ଭେଦରେ ତିନିପ୍ରକାର—

୧ । ଧଳାଚିତା ବା ଶ୍ୱେତଚିତ୍ରକ—1. Zeylanica.

୨ । ନାଲିଚିତା ବା ରକ୍ତଚିତ୍ରକ—
2. Plumbago Rosea or the Lead-wort.

୩ । କଳାଚିତା ବା କୃଷ୍ଣଚିତ୍ରକ—3. Plumbago.

ଧଳାଚିତା ଓ ନାଲିଚିତାଗଛ ବେଶି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଦେଖିବାକୁ ଯୂଇ ଫୁଲ ଆକାରର । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ନାଲିଚିତାମୂଳ ସେବନ କଲେ ଶରୀର ସ୍ଥୂଳ ହୁଏ ଓ କଳାଚିତାମୂଳ ସେବନ କଲେ ବାଳ କଳା ହୋଇଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚିତା ପେଢ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର+ପୀଠ)—
Chitā perḍi — ୧ । ଚନ୍ଦନପେଢ଼ି; ତିଳକପେଢ଼ି; ଯେଉଁ ପଥରଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଚନ୍ଦନ ବା ତିଳକ ଘୋରି ଯାଏ—
চন্দনপীড়ি
4. A slab of stone on which sandal wood is reduced to paste by rubbing

ଚିତାପେଢ଼ି କନକ ରଚିତ କଶାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ· ବିରାଟ ।

୨ । ପୂଜାପେଢ଼ି; ଯେଉଁ ବାକ୍ସ ବା ପେଢ଼ିରେ ଚିତା ପେନିବା ସରଞ୍ଜାମ (ଚନ୍ଦନକାଠ, ଚନ୍ଦନପେଢ଼ି, ଦର୍ପଣ ଇତ୍ୟାଦି) ରଖାଯାଏ—2. A box in which the requisites for painting Tilaka or sandal-paste are kept.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଙ୍' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚିତାବାଘ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରବ୍ୟାଘ୍ର)—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ରବାଘ— Chitābāgha Leopard; spotted tiger; Cynaelurus Jaleatus.
চিতাবাঘ
चीता [ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହର ଲୋମ ହଳଦିଆ ଓ ଦେହସାରା ଛୁପିଛୁପି କଳା ଦାଗମାନ ଥାଏ । ଏ ଉଚ୍ଚରେ ୧୪ ହାତ ଓ ଲାଞ୍ଜ ସହିତ ଲମ୍ବରେ ୩ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ।]

ଚିତା ଭସ୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତା + ଭସ୍ମ)—ମଶାଣିପାଉଁଶ; ଚିତାଗ୍ନିର ପାଉଁଶ— Chitā bhasma The ashes of a funeral pyre.

ଚିତା ରନ୍ଧା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର+ରଦନ)—କାଠକୁ ପାଲିସ୍ କରିବା କାମରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; କ୍ଷୁଦ୍ରରନ୍ଧା— Chitā randā A carpenter's small plane which leaves minute furrows on the wood.
চিন্না
छोटारन्धा
[ଦ୍ର—ଏ ରନ୍ଧାର ଫଳକରେ ପାନିଆ ପରି ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଦାନ୍ତ ଥାଏ ।]

ଚିତାରୋହଣ—ଦେ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଚିତା + ଆରୋହଣ)—ମୃତସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଶବ ସଙ୍ଗେ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା ସକାଶେ ସତୀମାନଙ୍କର ମୃତ ସ୍ୱାମୀର ଜଳନ୍ତା ଚିତାଗ୍ନି ଉପରେ ଚଢ଼ିବା; ସହମରଣ ପ୍ରଥା—The obesolete custom of women ascending the funeral pyre of their late husbands and thus being burnt to ashes with their husbands' corpse. Chitārohaṇa

ଚିତାଲାଗି ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି.—ଚିତଉ ଅମାବାସ୍ୟା (ଦେଖ)
Chitālāgi amābāsyā Chitau amābāsyā (See)

ଚିତାଲାଗି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ ବୋଳ ହେବା— Chitālāgi hebā To paint the body with marks of sandal-paste.

ଚିତା ଶାଗ—ଦେ. ବି.—ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ— Chitā śāga A species of medicinal herb.

ଚିତାସାଧନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଚିତା + ସାଧନ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ବା ଅଷ୍ଟମୀ ରାତ୍ରି ଦେହପ୍ରହର ଅତୀତ ହେବା ପରେ ଶ୍ମଶାନରେ ଚିତାଭସ୍ମ ଉପରେ ବସି ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ଜପ-ପୂର୍ବକ ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନାବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Chitā sādhana A tantric rite consisting of counting one's particular formula in the cremation-ground at dead of night on certain days of the lunar fortnight.

ଚିତି—ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ + କର୍ମ. କ୍ତି)—୧ । ଚିତାଗ୍ନି— Chiti 1. Funeral pyre.
୨ । ସମୂହ; ରାଶି—2. A heap; collection.
୩ । ରାଶୀକୃତ ଇଷ୍ଟକ, ତୃଣ, କାଷ୍ଠାଦିର ପରିମାଣଦ୍ୱାରା ଘନଫଳଗଣନ—3. Finding out the solid contents of a stock of brick, fuel, hay etc. of uniform dimensions.
୪ । ଇଷ୍ଟକାଦିର ପୁଞ୍ଜ—4. A heap of bricks etc.
୫ । (+ଭାବ. କ୍ତି) କାଦିବିଷୟ ଜ୍ଞାନ— 5. Knowledge about immaterial things.
୬ । ଚୟନ; ରାଶୀକରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 6. Heaping up; gathering.
୭ । ଅଗ୍ନିର ସଂସ୍କାର ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 7. Consecration of the sacrificial fire.
୮ । ଇଟା ଗାନ୍ଥିବା; ତାନ୍ତି ଆଦିରେ ଇଟା ବସାଇବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 8 Brick masonry.
୯ । ଚୈତନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Consciousness.
୧୦ । ଯଜ୍ଞବେଦୀ ପାଇଁ ଇଷ୍ଟକର ସଂସ୍କାରବିଶେଷ(ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)- 10. Consecration of the bricks for building a sacrificial platform.
୧୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତି)—ଦୁର୍ଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 11. Goddess Durgā.
ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚିତ୍ର)—ଅଧିକ ସମୟ ଓଦା ରହିବାରୁ ଲୁଗାରେ ପଡ଼ିଯିବା କଳା ଓ ଧଳା ଦାଗମାନ—1. Black and white spots appearing on a cloth on its being kept wet for a long time; mildew; mould.
চিতা
चित्ती
(ଯଥା—ଧଳାଚିତି; କଳାଚିତି ।)
୨ । ଚିତିସାପ (ଦେଖ) 2. Chiti sāpa (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍ (ଦେଖ) Chit (See)

କେତେବେଳେ ମୁଣି ପଡ଼ନ୍ତି ହୋଇ ଚିତ ।
କୃଷ୍ଣସି. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଚିତିକା—ସଂ. ବି.—୧ । ଅଣ୍ଟାସୂତା; କରଧନି; ମେଖଳା (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)
Chitikā 1. Belt; waist-chain.
୨ । ଚିତି (ଦେଖ) 2. Chiti (See)

ଚିତିପଟା—ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chitipaṭā Chitpaṭāṅg (See)

ଚିତିପଟାଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବିଣ.—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chitipaṭāṅg Chitpaṭāṅg (See)
ଏଣିକ ଓଡ଼ଶାଳା ଚିତିପଟାଙ୍ଗ୍ ହୋଇ ବାଜାପଥା ଖେଳିବ—ଭୁକଥରହାଲଗଲ ।

ଚିତିପାଟ୍—ଦେ. ବିଣ—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chitipāṭ Chitpaṭāṅg (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲ୍ୟ	ଋଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚିତିପାଟି—ଦେ. ବି—ଉପର ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବା ପାଇଁ ଉପରଚାଳେ ଲଗାଯିବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ କାଠପଟା—A plank worked with various designs and put on the lower face of a cross-beam in a thatched house
Chitipāṭi

ଚିତି ବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଚିତିସମ୍ପର୍କ ବ୍ୟବହାର)—
Chiti byabahāra ୧ । କାନ୍ଥରେ କେତେ ଇଟା ବା ପଥର ଲାଗିବ ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା ପାଇଁ ଗଣନା ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. The mathematical calculation for finding out the number of bucks or stones for a wall or house.

[ଦ୍ର— ଲୀଳାବତୀର ସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ କାନ୍ଥର ଘନଫଳକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଇଟା ବା ପଥରର ଘନଫଳ ସଙ୍ଗେ ହରଣ କଲେ ଇଟା ବା ପଥରର ସଂଖ୍ୟା ଧରା ପଡ଼େ ।]

୨ । ଇଷ୍ଟକରାଶି ବା ତୃଣସ୍ତୁପର ଘନଫଳ ବାହାର କରିବାର ନିୟମ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—2. The rule for finding out the cubical contents of a heap of bricks of hay mass.

୩ । ଗୋଟିଏ ସ୍ତୁପର ଘନଫଳ ନିରୂପଣ—3. Calculation of the cubic measure of a pile (M. W.).

ଚିତିମାଟ୍—ଦେ. ବିଣ—ଚିତ୍‌ପଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Chitimāt Chitpaṭāṅg (See)

ଚିତି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦରମରା ବା ବଉଳ ଯାଇଥିବା ମାଛମାନେ ପେଟପାଖ ଉପରକୁ ଦେଖାଇ ଜଳରେ ଭାସିବା; (ମାଛ) ଚିତେଇବା—
Chiti māribā
1. (fishes exhausted or dying) To float or swim on water with bellies turned upside or by displaying the flat sides.

মইসাধরা;চিতাপডা ୨ । ଗାମୁଛା ବା ଲୁଗା ଅଧିକ ସମୟ ଓଦା ରହିବାରୁ ତହିଁରେ ଧଳାକଳା ଛିଟ ଭଳି ଦାଗ ହୋଇଯିବା—2. (cloth) To be soiled with black or white spots (due to being kept wet for a long time).
चित्तीपड़ना

୩ । ମଲ୍ଲମାନେ ଶୂନ୍ୟକୁ ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଚିତ୍ ମାରି ଚିତ ହେବା; ମାକଡ଼ଚିଢ଼ି ମାରିବା—3. (athlets) To come down with the back to the ground after making a dexterous jump into the air

ଚିତର—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର)—ଛବି—Picture.
Chitira ଗ୍ରା. ବିଣ—ଚିତ୍ରିତ; ଚିତରା—Painted.

ଚିତରା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବିଣ. (ସଂ. ଚିତ୍ରିତ)—୧ । ଚିତ୍ରିତ—
Chitirā 1. Painted.
୨ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ଚିତ୍ରିତ—
2. Multicoloured; mottled.
ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରାନନ୍ଦର ଡାକନାମ—
Name for calling Chitrānanda.

ଚିତରାଇବା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍ରରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Chitirāibā ଚିତ୍ରିତ କରିବା—To paint.
চিতরান
चितराना

ଚିତି ସାପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରସର୍ପ; ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ)—ବୋଡ଼ାଜାତୀୟ
Chiti sāpa ଏକପ୍ରକାର ସାପ—A kind of hoodless snake with circular marks on the body.
চিতী
चित्ती; चितल [ଦ୍ର—ଏମାନେ ହାତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଖଇରିରଙ୍ଗ; ଦେହରେ ଧଳା ଦାଗମାନ ଥାଏ । ଏମାନେ ଘରର ଚାଳରେ ଓ କାନ୍ଥ ଉପରେ ଥାଆନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କର ଫଣା ନାହିଁ ।]

ଚିତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେ) ବି—କଉଡ଼ିଖେଳରେ କଟେ କଉଡ଼ିର ପେଟ ଉପରକୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—
Chitu
The state of a cowrie (shell) falling with its ventral side upwards in a game with cowries.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ରଦ୍ଦି (କାଗଜ ଆଦି)—
Waste (paper etc).
(ଯଥା—ଚିତୁ କାଗଜ ।)

ଚିତୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍)—ଚିତୋଇବା (ଦେଖ)
Chituāibā Chitoibā (See)
(ଚିତୁଅଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତୁଆଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିନ୍ତନ)—ଚିନ୍ତନ; ସ୍ମରଣ—
Chituāṇa Remenbrance; recollection.

ଦିନ ଜନକର ପୀରତି ସିନା
ଚିତୁଆଣକୁ ଏ ବରଷା ଦୂତୀ । ଭଞ୍ଜ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚିତୁକୂଟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରକୂଟ)—ଚିତ୍ରକୂଟ (ଦେଖ)
Chitukūṭa Chitrakūṭa (See)
(ଚିତୁକୋଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତୁଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଉଡ଼ିଖେଳରେ ସବୁ କଉଡ଼ିଯାକ ପେଟ ଉପରକୁ ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
Chitulu
The state of all the cowries being thrown on the ground with the ventral side upwards in a game with cowries.

ଚିତେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିତୋଇବା (ଦେଖ)
Chiteibā 1. Chitoibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେହିଁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କ୍ତ' ଦେଖିବେ

୨ । ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ବା ଶୋଇବା—
2. To lie with the face upwards.

ଚିତୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍ତ; ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ=ଚେଇଁବା)—
Chitoibā ୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ବିଷୟ ସ୍ମରଣ କରାଇବା; ମନେ କରାଇବା —
চিতান, চেতান
चिताना, चेताना 1. To remind a person of some matter.
(ଚିତ୍ତୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ମନେ ପକାଇବା; ସ୍ମରଣ କରିବା; ହେଜିବା—
2. To remember; to recollect.
ଏହା ଦେଖିଣ ଦଶରଥଙ୍କ କୁମର
ଦୁଃଖ ଚିତୋଇଣ ହସିଲେ ମୁନିବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । (ଚେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ସଚେତ କରିବା; ଜାଗ୍ରତ କରିବା; ନିଦରୁ ଉଠାଇବା; ଚେତାଇବା—
3 To cause to rise from sleep; to rouse from sleep; to awaken.
କବେଙ୍କି ଶୁଆଇ ସଦା ନିଦ୍ରା ଚିତୋଇ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାବଧାନ ବା ସତର୍କ କରିବା—
4. To caution or warn a person.

ଚିତୋଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ଚିତଉ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chitou (etc) Chitau etc. (See)

ଚିତୋର—ଦେ. ବ. (ନାମ) (ସଂ. ଚିତ୍ରକୂଟ; ପ୍ରା. ଚିତ୍ତଉଡ଼; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—ରାଜପୁତାନାର ଇତିହାସପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଗର-ବିଶେଷ—Name of a historically famous town in Rajputana; Chitor.
Chitora
চিতোর
चित्तौर
[ଦ୍ର—ଏହା ମେବାରର ଉଦୟପୁର ମହାରାଣାଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ମୁସଲମାନ୍ ରାଜା ଅଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ୍ ଚିତୋରର ମହିଷୀ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ରୂପର ଖ୍ୟାତି ଶୁଣି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପାଇବା ଆଶାରେ ଚିତୋର ଦୁର୍ଗକୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ଯବନ ହାତରେ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ରାଣୀ ବହୁଶତ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରମଣୀଙ୍କସହ ଅଗ୍ନିରେ ଝାସ ଦେଲେ । ଏହା ଖ୍ରୀ: ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେବାରର ରାଣାମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଅକବର ଏ ଦୁର୍ଗକୁ ଅଧିକାର କରିବାରୁ ମହାରାଣା ଉଦୟପୁର ନାମକ ନୂଆ ରାଜଧାନୀ ବସାଇଲେ । ଚିତୋର ଦୁର୍ଗ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଦେବମନ୍ଦିର, କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ, ପ୍ରାସାଦ, ବହୁବିଧ ଭବନର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଅଛି ।]

ଚିତ୍କାର—ସଂ. ବ. (ଚିତ୍=ଧ୍ୱନି ବିଶେଷ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Chitkāra ୧ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର; ବଡ଼ ପାଟି—
(ଚୀତ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Shout; loud sound.
୨ । ହଠାତ୍ କରାଯିବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର; ହୁଲ୍ଲା —
2. Scream; hue and cry.

ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କରଣ. ତ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନଲାଭ ହୁଏ)—
Chitta
୧ । ମନଃ—1. Mind; mental faculty.
୨ । ହୃଦୟ; ଅନ୍ତଃକରଣ—2. Heart.
୩ । ସ୍ମରଣଶକ୍ତି—3. Memory.
୪ । ଇଚ୍ଛା; ମରଜି—4. Wish; liking; will.
[ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତସାର ଅନୁସାରେ ଅନ୍ତଃକରଣର ୪ଟି ବୃତ୍ତି—ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଙ୍କାର । ସଙ୍କଳ୍ପବିକଳ୍ପାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିର ନାମ ମନଃ, ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିର ନାମ ବୁଦ୍ଧି, ଉପରୋକ୍ତ ଦୁଇ ବୃତ୍ତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅନୁସନ୍ଧାନାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିକୁ ଚିତ୍ତ ଓ ଅଭିମାନାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିକୁ ଅହଙ୍କାର ବୋଲାଯାଏ । ପଞ୍ଚଦଶୀରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ନିୟନ୍ତା ମନଃକୁ ଅନ୍ତଃକରଣ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ବୌଦ୍ଧମାନେ ଚିତ୍ତକୁହିଁ ଆତ୍ମା ବୋଲି ମାନିଅଛନ୍ତି । ବୌଦ୍ଧମତାନୁସାରେ ଚିତ୍ତର ଭେଦ :— କାମାବଚର, ରୂପାବଚର, ଅରୂପାବଚର ଓ ଲୋକୋତ୍ତର । ଶଙ୍କରାଙ୍କ ମତରେ ମନହିଁ ଆତ୍ମା ଅଟେ । ପତଞ୍ଜଳି ଚିତ୍ତକୁ ସ୍ୱପ୍ରକାଶ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର ନ କରି ଏହାକୁ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ ବୋଲି କହି ଆତ୍ମାକୁ ଚିତ୍ତର ପ୍ରକାଶକ ବୋଲି କହିଅଛନ୍ତି । ଯୋଗସୂତ୍ର ଅନୁସାରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ୫ ପ୍ରକାର :—ପ୍ରମାଣ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ବିକଳ୍ପ, ନିଦ୍ରା ଓ ସ୍ମୃତି । ହିନ୍ଦୁଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ମନଃ ବା ଚିତ୍ତର ସ୍ଥାନ ହୃଦୟ ବା ହୃତ୍‌ପଦ୍ମ ଅଟେ, କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ଅନ୍ତଃକରଣର ସମସ୍ତ ବ୍ୟାପାରର ସ୍ଥାନ ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି ତଳେ ଥିବା ମସ୍ତିଷ୍କ ଅଟେ । ଏହାହିଁ ସବୁ ଜ୍ଞାନତନ୍ତୁମାନଙ୍କର କେନ୍ଦ୍ର । ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି ତଳେ ଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ତଲତଲିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର ତନ୍ତୁ ବା କୋଷ-ସମୂହହିଁ ଅନ୍ତଃକରଣ । ଭୂତବାଦୀ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମତରେ ଚିତ୍ତ, ମନ ଓ ଆତ୍ମା ପୃଥକ୍ ନୁହନ୍ତି । ଏହା କେବଳ ମସ୍ତିଷ୍କଗୁଳାର ବ୍ୟାପାରବିଶେଷ । ଏହା କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ନୀଚ ଜୀବମାନଙ୍କଠାରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଥାଏ ଓ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବମାନଙ୍କଠାରେ ବେଶି ଥାଏ । ଏହି ବ୍ୟାପାର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାଣରସ (ପ୍ରୋଟୋପ୍ଲାଜ୍ମ) ର କେତେକ ପ୍ରକାର ସଙ୍ଗେ କିଛି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ଏହି ପ୍ରାଣରସରୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କର ସୃଷ୍ଟି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
ଦେ. ବି—ଧୈର୍ଯ୍ୟ—Patience.
କଣ୍ଠ ଲୁଣ୍ଠିତ ଶୋକେ ପୂରି, ପ୍ରାଣକୁ ନ ପାରନ୍ତି ଧରି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
ଦେ. ଅ—ଚିତ୍ର (ଦେଖ)
Chita (See)
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ)—ଅ— ଚିତ (ଦେଖ)
Chita (See).

ଚିତ୍ତକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନରେ ଧରିବା; କୌଣସି କଥା ପାଇଁ ଦୁଃଖିତ ହେବା—1. To grieve for.
Chittaku āṇibā
মনেধরা ଶଳକ୍ଷିତିକୁ ସରସତତ୍ତ୍ୱକୁ ଅଣିରୁ ନାହିଁ କବାକା—ବିକସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
दिलकोलेना ୨ । ବିସ୍ତର କରିବା; ବିବେଚନା କରିବା—
2. To take into consideration.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଃ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ସ୍ପୃ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

ଚିତ୍ତକୁ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ବିଷୟ) ସମ୍ଭବପର ବା ଅବଶ୍ୟଂଭାବୀ ବୋଧହେବା—
Chittaku pāibā
मनउठा 1. To seem to be likely.
दिलकुआना; दिलकुपाना

ସେ କଥା ହେବା ପର ପାଉନାହିଁ ଚିତ୍ତ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଘଟିବ ବୋଲି ମନରେ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମିବା; ଜଣାଯିବା—
2. To appear.

ମହତ କାର୍ଯ୍ୟ ମୋର ହେଲେ ଉପଗତ
କୃଷ୍ଣ ଭୁଲେ ତୁମ୍ଭେ କରିବ ପାଏ ଚିତ୍ତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୩ । ଚିତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାୟୀଭାବ ଜନ୍ମାଇବା—
3. To make a deep impression on one's mind.
(ଯଥା—ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉପଦେଶ ମୋ ଚିତ୍ତକୁ ଭାରି ପାଇଛି ।)

୪ । ମନୋମତ ହେବା—
4. To meet with one's approval.
[ଦ୍ର—ଏ ଲୁଗା ଝିଅଟିକ ପିଲାର ଚିତ୍ତକୁ ପାଉ ନାହିଁ ।]

ଚିତ୍ତ ଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ—ମନୋହର; ସୁନ୍ଦର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chitta garbha Lovely; beautiful, graceful.
(ଚିତ୍ତଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିତ୍ତ ଗର୍ଭା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚିତ୍ତଗର୍ଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chitta garbhā 1. Feminine of Chittagarbha.
୨ । (ବୈଦିକ) ଗର୍ଭଧାରଣ କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଉଥିବା(ସ୍ତ୍ରୀ)—
2. (vedic) Visibly pregnant (women).

ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ)—
Chitta chāñchalya ୧ । ମାନସିକ ଉଦ୍‌ବେଗ—
1. Anxiety; mental disturbance.
୨ । ମତିଭ୍ରମ; ଉନ୍ମାଦ; ପାଗଳାମି—2. Derangement of mind; loss of mental faculty; madness.
୩ । ମନୋଭାବର ଅସ୍ଥିରତା; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତତା—
3. Fickleness of mind.
୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—4. Bewilderment.
୫ । ସ୍ମୃତିଶକ୍ତିର ଲୋପ—5. Loss of memory.
୬ । ଏକ ବିଷୟର ଆଲୋଚନା ସମୟରେ ବିଷୟାନ୍ତର ପ୍ରତି ମନର ଗତି—6. Absence of mind; inattention.

ଚିତ୍ତଚାଳନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଚାଳନ)—ମାନସିକ ବୃତ୍ତିର ପରିଚାଳନା—Exercise of the mental faculties.
Chitta chālana

ଚିତ୍ତଚୋର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ତ+ଚୌର)—ଚିତ୍ତଚୌର (ଦେଖ)
Chittachora Chittachaura (See)
चितचोर
(ଚିତ୍ତଚୋରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତ୍ତଚୌର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଚୌର)—ପ୍ରଣୟୀ—
Chittachaura A lover (literally—a stealer of one's heart) (M. W.)

ଚିତ୍ତଜ—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ତ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚିତ୍ତଜନ୍ମା (ଦେଖ)
Chittaja Chittajanmā (See)

ନ ଦେଇ ଚିତ୍ତ ଯେ ଦେଉ ଚିତ୍ତଜେ କାହିଁକି—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚିତ୍ତଜନ୍ମା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ତ+ଜନ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମନସିଜ; କନ୍ଦର୍ପ; କାମ—Cupid; the God of love.
Chittajanmā

ଚିତ୍ତଜାତ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ତ+ଜାତ)—ଚିତ୍ତଜନ୍ମା; କନ୍ଦର୍ପ—
Chittajāta Cupid.

ଏଥି ଅନନ୍ତରେ ସୁଧା ଚିତ୍ତଜାତେ ଶିକ୍ଷ ।
ପ୍ରାଚୀ, ରସବାରିଧି ।

ଚିତ୍ତଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ତ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଅନ୍ୟର
Chittajña ମନୋଗତ ଭାବକୁ ବୁଝି ପାରେ; ଭାବଜ୍ଞ; ଅଭିପ୍ରାୟବିତ୍—One who understands another's mind or sentiment.

ଚିତ୍ତଦୋଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଦୋଷ)—ମନରେ
Chittadosha ବିଷୟାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନରାହିତ୍ୟରୂପ ଦୋଷ—The mental defect of want of mental knowledge.

ଚିତ୍ତଦ୍ରାବକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ତ+ଦ୍ରୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେ
Chittadrābaka ମନକୁ ତରଳାଇ ଦିଏ—
That which melts the heart with pity.

ଚିତ୍ତପ୍ରମାଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିତ୍ତ+ପ୍ର+ମଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chittapramāthi
(ଚିତ୍ତପ୍ରମାଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯେ ମନକୁ ଗୋଳାଇଦିଏ—
1. Confusing ones mind.
୨ । ଅନ୍ୟର ମନରେ ପ୍ରଣୟ ବା ଅନୁରାଗ ଉଦ୍ରେକକାରୀ—
2. Exciting any one's passion or lore.

ଚିତ୍ତପ୍ରସନ୍ନତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ପ୍ରସନ୍ନତା)—
Chittaprasannatā ୧ । ମାନସିକ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା; ମନର ତୃପ୍ତି—
(ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Satisfaction; contentment.
୨ । ମନର ଶାନ୍ତି—
2. Tranquility of mind.

ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ପ୍ରସାଦ)—
Chittaprasāda ଚିତ୍ତପ୍ରସନ୍ନତା (ଦେଖ)
Chittaprasannatā (See)

ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ପ୍ରସାଦନ)—
Chittaprasādana ୧ । ଅନ୍ୟର ମନକୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା କର୍ମ—
1. Gladness of anothers mind.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ରୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମୈତ୍ରୀ, କରୁଣା, ହର୍ଷ, ଉପେକ୍ଷା ଆଦର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାରଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତର ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟଶେଷ—Reformation of the mental faculties by practising friendship, kindness, gladness, regard etc.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସୁଖୀ ପ୍ରତି ମିତ୍ରଭାବ ରଖିବା, ଦୁଃଖୀ ପ୍ରତି କରୁଣା କରିବା, ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ପ୍ରତି ପ୍ରସନ୍ନ ହେବା, ପାପୀକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବା ଏହିପରି ସାଧନାଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ତରୁ ରାଜସ ଓ ତାମସଭାବମାନ ତିରୋହିତ ହୋଇ କେବଳ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଧର୍ମର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ହୁଏ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚିତ୍ତବିକାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ବିକାର)—
Chittabikāra ଚିତ୍ତଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ (ଦେଖ)
Chittachāñchalya (See)

ଚିତ୍ତବିକ୍ଷେପ
ଚିତ୍ତବିପ୍ଲବ
ଚିତ୍ତବିଭ୍ରମ
ଚିତ୍ତବୈକଲ୍ୟ
ଚିତ୍ତବୈକ୍ଲବ୍ୟ
ଚିତ୍ତଭ୍ରଂଶ
ଚିତ୍ତଭ୍ରାନ୍ତି
ଚିତ୍ତଭ୍ରମ
} ଅନ୍ୟରୂପ

ଚିତ୍ତବିଶ୍ଳେଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ବିଶ୍ଳେଷ)—ବନ୍ଧୁତାର ଛେଦନ;
Chittabiślesha ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ଜନ୍ମିବା—Breach of friendship (M. W.)

ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ତ+ବୃତ୍ତି)- ମନୋବୃତ୍ତି; (ମନର ଧର୍ମ); ଚିନ୍ତା-
Chittabrutti ଶକ୍ତି—Mental faculties; emotion; feeling.

[ଦ୍ର—ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ୫ ପ୍ରକାରର :—ପ୍ରମାଣ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ବିକଳ୍ପ, ନିଦ୍ରା ଓ ସ୍ମୃତି । ଏ ପ୍ରତି ପ୍ରକାରରେ କ୍ଳିଷ୍ଟ ଓ ଅକ୍ଳିଷ୍ଟ ଏପରି ଦୁଇ ଭେଦ ଅଛି । ଅବିଦ୍ୟା ଆଦି କ୍ଳେଶହେତୁକ ବୃତ୍ତି କ୍ଳିଷ୍ଟ ଓ ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବୃତ୍ତି ଅକ୍ଳିଷ୍ଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ମତାନ୍ତରରେ କରୁଣା, ମୁଦିତା, ମୈତ୍ରୀ ଓ ଉପେକ୍ଷା ଏହି ୪ ଟି ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଅଟେ—ପ୍ରବୁଦ୍ଧବାଦ ।] .

ଚିତ୍ତଭୂ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ତ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Chittabhū ଚିତ୍ତଜନ୍ମା (ଦେଖ)
Chittajanmā (See)

ଚିତ୍ତଭେଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଭେଦ)—
Chittabheda ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନର ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଅମେଳ—
Contrariety of purpose or will

ଚିତ୍ତଯୋନି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ତ+ଯୋନି)—
Chittajoni ଚିତ୍ତଜନ୍ମା; କନ୍ଦର୍ପ; ମଦନ—
Cupid; God of Love.

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ରଞ୍ଜନ)—
Chittarañjana ଅନ୍ୟର ମନକୁ ତୃପ୍ତ କରିବା—
Satisfying or giving satisfaction to another; pleasing a person; enchantment.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ-
Name given to males.
ସଂ. ବିଣ—ଯେ ମନକୁ ହରଣ କରେ ବା ମନରେ ପ୍ରୀତି
(ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉତ୍ପାଦନ କରେ; ମନୋମୋହନ—
enrapturing; enchanting; charming.

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗର ଅସହଯୋଗ
Chittarañjana dāsa ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା—
The late C. R. Das of Bengal.

[ଦ୍ର—ଏ ମହାପୁରୁଷ ୧୮୭୦ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ୧୯୨୫ ମସିହା ଜୁନ ମାସ ୧୬ ତାରିଖରେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏ ବାରିଷ୍ଟର କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପରେ ବ୍ୟବସାୟ ତ୍ୟାଗ କରି ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଶର ସେବାପାଇଁ ଦାନ କଲେ ।]

ଚିତ୍ତରସ—ଦେ. ବି—ହୃଦୟର ପ୍ରଗାଢ଼ ଅନୁରାଗ—
Chittarasa Deep love of the heart.

ଏ ସ୍ନେହରେ ନ ରସଇ, ଚିତ୍ତରସ ବରଷଇ
ମୁକୁନ୍ଦ କୋଳେ ବସଇ, ଲକ୍ଷ୍ମୀଦୋଷର । ଉଚ୍ଛ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଶୁଦ୍ଧି)—
Chittaśuddhi ମନର ନିର୍ମଳତା; ମନର ପବିତ୍ରତା—
Purity of mind.

ଚିତ୍ତସଂଖ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିତ୍ତ+ସମ୍+ଖ୍ୟା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chittasaṁkhya ଯେ ଅନ୍ୟର ମନୋଭାବ ଜାଣି ପାରେ—
(ଚିତ୍ତସଂଖ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Knowing the thoughts of others (M. W.).

ଚିତ୍ତସମୁନ୍ନତି—ସଂ.ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;ଚିତ୍ତ+ସମୁନ୍ନତି)—ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—
Chittasamunnati Pride; haughtiness (M. W.)

ଚିତ୍ତସ୍ଥିରତା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ସ୍ଥିରତା)—
Chittasthiratā ଉଦ୍‌ବେଗଶୂନ୍ୟତା—Mental serenity or
(ଚିତ୍ତସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) settledness.

ଚିତ୍ତହାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିତ୍ତ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chittahāraka ଚିତ୍ତହାରୀ; ଯାହା ମନକୁ ଲୋଭାଏ—
(ଚିତ୍ତହାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fascinating; enchanting; charming.

ଚିତ୍ତହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିତ୍ତ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)
Chittahārī ଚିତ୍ତହାରକ (ଦେଖ)
(ଚିତ୍ତହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chittahāraka (See)
(ଚିତ୍ତହୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଙ୍ଯ	ଡ଼ଥ	ଜ୍ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ—ସଂ. ବଣ. ପୁ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଚିତ୍ତକୁ ଆକର୍ଷଣ
Chittākarshaka କରେ ଯେ; ଚିତ୍ତ + ଆକର୍ଷକ)—ହୃଦୟ-
(ଚିତ୍ତାକର୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମୋହକର—Enchanting; charming; fascinating; attractive.

ଚିତ୍ତାକର୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଚିତ୍ତ+ଆକର୍ଷଣ)—ହୃଦୟକୁ ମୁଗ୍ଧ
Chittākarshaṇa କରିବା—
Fascination; enchantment.

ଚିତ୍ତାପହରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ + ଅପହରଣ)—
Chittāpaharaṇa ଚିତ୍ତାକର୍ଷଣ (ଦେଖ)
Chittākarshaṇa (See)

ଚିତ୍ତାପହାରକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ.—ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ (ଦେଖ)
Chittāpahāraka Chittākarshaka (See)
(ଚିତ୍ତାପହାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିତ୍ତାପହାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିତ୍ତାଭୋଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ + ଆଭୋଗ)—
Chittābhoga ୧ । ମନସ୍କାମନା—
1. Desire; wish.
୨ । ମନୋବୃତ୍ତି—2. Mental faculty.

ଚିତ୍ତାସଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଆସଙ୍ଗ=ଆସକ୍ତି)—
Chittāsanga ୧ । ପ୍ରଣୟ—1. Love.
୨ । ସ୍ନେହ—2 Affection.
୩ । ଅନୁରାଗ—3. Attachment.

ଚିତ୍ତେ ଆସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—ମନକୁ ଆସିବା; ବୋଧ ହେବା;
Chitte āsibā ଜଣାଯିବା—To seem; to appear.

ଗଣ୍ଡ ଦେଖି ଚିତ୍ତେ ଆସଇ, ସାଗର-ଲହରୀ ଧରେ,
ଦର୍ଭଲେ ବେନି, କ ଲଭେ ପାଣି ମୁକ୍ତା ପଦ୍ମରେ—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟ ।

ଚିତ୍ତେ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଙ୍ଗିବା—
Chitte ghenibā To agree to.

ତୁମ୍ଭ କହିବାର କହିଲ ମୁହିଁ କେତେ
ଦମୟନ୍ତୀ ତାହାକୁ ନ ଘେନିଲା ଚିତ୍ତେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚିତ୍ତୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍ତ)—୧ । ସ୍ମରଣ କରିବା—
Chittoibā 1. To remember.
चितान ନଳଦମୟନ୍ତୀ ଏବେ ଚିତ୍ତୋଇଲା ପରସ୍ପରେ ମନକୁ ଆସେ ।
चिताना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ମନେକରାଇଦେବା; ଅନ୍ୟର ମନରେ ସ୍ମୃତିର ଉଦ୍ରେକ କରିବା; ଚେତାଇବା—2. To remind
୩ । ସାବଧାନ କରିବା—3. To caution,

ଚିତ୍ତୋତ୍କର୍ଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଚିତ୍ତ + ଉତ୍କର୍ଷ)—ମନର ଉନ୍ନତି—
Chittotkarsha Mental excellence.

ଚିତ୍ତୋଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଚିତ୍ତ+ଉଦ୍‌ବେଗ)—
Chittodbega ମାନସିକ ଅଶାନ୍ତି ବା ଚିନ୍ତା—
Anxiety; distress of mind.

ଚିତ୍ତୋନ୍ନତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ତ + ଉନ୍ନତି)—
Chittonnati ୧ । ହୃଦୟର ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥା—
1. Mental improvement.
୨ । ଗର୍ବ—2. Pride.
୩ । ଆତ୍ମଗର୍ବ—3. Self esteem.

ଚିତ୍ର (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଚିତ୍ର କରିବା—
Chitra (root) To paint.

ଚିତ୍ର—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ + ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chitra ୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—1. Wonder; miracle.

ଶୁଣ ଭକତ ଚିତ୍ର କଥା
ରାମ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଚିହ୍ନ; ଦାଗ—2. Spot; mark.
तसवीर ୩ । (ଚିତ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ) ଆଲେଖ୍ୟ; ଛବି—
3. Picture; drawing.

ଚିତ୍ରପିତୁଳୀର ସଦୃଶ,
ନୟନ କଲେ ଅନିମିଷ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୪ । ଅର୍ଥବୋଧକ ଲିପି—4. Illustration.
୫ । ଚିତ୍ରଫଲକ; ମାନଚିତ୍ର—
5. Map; painter's tablet.
୬ । ଆକାଶ—6. The sky.
୭ । ତିଳକ; ଚନ୍ଦନାଦିଦ୍ୱାରା ଅଙ୍ଗରେ ଅଙ୍କିତ ଚିହ୍ନ—
7. A circlet or mark painted on the body or forehead with sandal paste etc.
୮ । (+ କରଣ. ଅ)—ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ—
8 Variegated colour.
୯ । (+ ଭାବ. ଅ)—ରଞ୍ଜନ; ରଙ୍ଗଦେବା—
9. Painting.
୧୦ । (ଚି+କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ର)—ଯମ—
10 Jama; the God of death.
୧୧ । ଗବ ବା ଏରଣ୍ଡଗଛ—
11. The Castor oil plant.
୧୨ । ଅଶୋକଗଛ—
12. The Jonesia Asoka tree.
୧୩ । ଚିତାପାରୁଗଛ; ଧଳା ଚିତା ଗୁଳ୍ମ—
13. The Leadwart plant.
୧୪ । ଲିପି; ଲିଖନ—14. Writing.
୧୫ । (ଚି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ୍ର) କାବ୍ୟ ବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଅନ୍ତ୍ୟଲିପି ଓ ବହିର୍ଲିପି ଆଦି ଯୁକ୍ତ କାବ୍ୟ—15. An acrostic; a composition in verse in which the first or last letters of the lines form a motto or word.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତଙ୍କର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୧୬ । ବର୍ଣ୍ଣନ ଆଦିଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟକୁ ଶ୍ରୋତା ବା ଦର୍ଶକର ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. Delineation; vesual representation of a described matter.

୧୭ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର; କାବ୍ୟର ୩ ଅଙ୍ଗରେ ଏକ, ଯହିଁରେ ବ୍ୟଙ୍ଗର ପ୍ରଧାନତା ରହେ ନାହିଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Rhetorical figure

୧୮ । ରଥ, ପଦ୍ମ, ଚକ୍ର, ଖଡ୍ଗ ଆଦିର ଆକାରରେ ଅକ୍ଷର ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବା ରୂପ କାବ୍ୟରଚନାବିଶେଷ—
18. Picturial composition in which the letters can be arranged into certain shapes.

୧୯ । ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ (ଦେଖ)—
19. Chitragupta (See)

ବିଣ—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ; ବିଚିତ୍ର—1. Wonderful; astonishing.

ଚିତ୍ର ମଣିଲୁ ମୁଁ ଚିତେ, ଗୃହଁ ଯା ଅନ୍ତରକରେ, ଗୁରୁବନ୍ଧୁ ମିଶାଇଲୁ ଆସି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ବଳଦେବରଥଙ୍କ ଚ. ଗୀତ ।

୨ । ଚିତ୍ରିତ—2. Painted.

୩ । ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣରେ ରଞ୍ଜିତ—
3. Multicoloured; veriegated.

୪ । ଛିପିଛିପିକିଆ—
4. Speckled; motted; dapple.

୫ । ଅସାଧାରଣ—5. Extraordinary; distinguished

୬ । ନାନାପ୍ରକାରର—6 Of various kinds.

ଚିତ୍ରଂ ଦେବାନାଂ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠକିବା—
Chitraṁ debānāṁ debā To cheat.

(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଚିତ୍ରଂ ଦେବାନାଂ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।)

[ଦ୍ର—ଚିତ୍ରଂ ଦେବାନାଂ ଉଦଗାଦନୀକଂ ଗୋଟିଏ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରର ଆଦ୍ୟ ଅଂଶ; ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଦୈନିକ ସନ୍ଧ୍ୟା ବନ୍ଦନା କଲା-ବେଳେ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପିବା ପୂର୍ବରୁ ଏ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମନ୍ତ୍ରର ଅଂଶକୁ ଲୋକେ ନାନା ଅର୍ଥରେ କଥା-ବାର୍ତ୍ତା ଉପଲକ୍ଷରେ ଲଗାନ୍ତି, ଯଥା ଗୋଟାକେତେ 'ଭର୍ଗଂ ବଦନ୍ତି' ଦେବା; 'ଅତର ପିତର' କରିବା ।]

ଚିତ୍ରକ ସଂ. ବି (ଚିତ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଛବି; ଆଲେଖ୍ୟ—
Chitraka 1. Picture.

୨ । ତିଲକ—2. Painted mark on the body or forehead.

ବଦନ ଚିତ୍ରକ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳେ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ ଭବ ଭାଲେ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । (ଚିତ୍ର+କୈ ଧାତୁ. ଅ) ଚିତାବାଘ—
3. Leopard.

୪ । ଧଳାଚିତା ଗୁଳ୍ମ; ଚିତାପାରୁ—4. The leadwort.

୫ । ଚିରେଇତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
5. Chireitā (See)

୬ । ଗବଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Castor seed plant.

୭ । ମୁଚୁକୁନ୍ଦଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
7. Muchukunda tree (See)

୮ । ଚିତ୍ରକାର—8. A painter.

୯ । ଶୂର; ବୀର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Hero

(ଚିତ୍ରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ର+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଯେ ଚିତ୍ର କରେ; ଚିତ୍ରକାରୀ; ଅଙ୍କନକାରୀ—Painting.

ଚିତ୍ରକଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+କଣ୍ଠ)—୧ । ପାରା—
Chitrakaṇṭha 1. Pegeon.

୨ । କପୋତ – 2. Turtle-dove.

ଚିତ୍ରକମ୍ବଳ—ସଂ. ବି.—ନାନା ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ଗାଲିଚା; ଗାଲିଚା—
Chitrakambaḷa A variegated carpet.

ଚିତ୍ରକର—ସଂ. ବିଣ—(ଚିତ୍ର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ରଙ୍ଗ
Chitrakara ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ରଙ୍ଗାଏ—
1. Painter; artist.

୨ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ—2. A low mixed caste amongst the Hindus who are painters.

[ଦ୍ର—ଶୂଦ୍ରାଣୀ ଗର୍ଭରେ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ଔରସରେ ଏହି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବାର ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଅଛି]

୩ । ତିନିଶ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ) —3. Tinisa tree (See)

ଚିତ୍ରକର୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । ରଙ୍ଗାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—1. Painting.
Chitrakarma ୨ । ଅଳଙ୍କରଣ—2. Adornment; ornament; decorating.

୩ । ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ—3. Drawing; pictures.

ଚିତ୍ରକର୍ମା—ସଂ. ବି (ଚିତ୍ର+କର୍ମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ଚିତ୍ରକର—
Chitrakarmā 1. Painter.

୨ । ତିନିଶ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ଦେଖ—2. Tiniśa tree (See).

୩ । ବିଚିତ୍ର କର୍ମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A performer of wonderful works.

ଚିତ୍ରକଳା—ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିବା ବିଦ୍ୟା— The art of painting.
Chitrakaḷā

[ଦ୍ର—ଚିତ୍ରକଳା ଚୀନ, ମିଶର ଓ ଭାରତ ଆଦି ଦେଶରେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଥିଲା । ମିଶରର ଚିତ୍ରକଳାକୁ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଶିକ୍ଷାକରି ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟାର ବହୁତ ଉନ୍ନତି କରିଥିଲେ । ବିଲାତର ବ୍ରିଟିଶ୍ ମିଉଜିୟମ୍‌ରେ ୩୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ମିଶରଦେଶର ଚିତ୍ର ଅଛି । ରାମାୟଣରେ ଚିତ୍ର, ଚିତ୍ରକର ଓ ଚିତ୍ରଶାଳାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଅଜନ୍ତା ଗୁମ୍ଫାରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରମାନ ଅଛି ତାହା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଡ୍ୟ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ପଣ୍ଡିତମାନେ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏ ଗୁମ୍ଫାର ଚିତ୍ରମାନ ଖ୍ରୀ. ପୂର୍ବ ୨୦୦ ଠାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୮୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ପଞ୍ଜାବର ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶର ହରପ୍ପା ଓ ମହେଞ୍ଜଦାରୁ ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରମାନ ମିଳୁଅଛି ତାହା ଆଜକୁ ୪।୫ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବାର ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।]

ଚିତ୍ରକାଠି—ଦେ. ବି—ତୁଳିକା; ଚିତ୍ରଶଲାକା; ଯେଉଁ କାଠିକୁ ରଙ୍ଗରେ
Chitrakāthi ବୁଡ଼ାଇ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରନ୍ତି—Painter's brush or pen.

ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଶବ୍ଦାଲଙ୍କାର ପୂର୍ଣ୍ଣକାବ୍ୟବିଶେଷ; ପଦ୍ମବନ୍ଧାଦି ଘଟିତ
Chitrakābya କାବ୍ୟ—A composition in which the letters can be arranged in particular shapes.

ଚିତ୍ରକାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+କାୟ)—ଯାହାର ଦେହ
Chitrakāya ଚିତ୍ରିତ—With spotted body.
(ଚିତ୍ରକାୟା-ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଚିତାବାଘ—Spotted leopard.

ଚିତ୍ରକାର—ସଂ. ବି—ଚିତ୍ରକର (ଦେଖ)
Chitrakāra Chitrakara (See)

ଚିତ୍ରକାରୀ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ରକାର+ଈ)—୧ । ଚିତ୍ରକଳା—
Chitrakāri 1. The art of painting.
୨ । ଚିତ୍ର ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟବସାୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The profession of a painter.

ଚିତ୍ରକୂଟ—ସଂ. ବି (ନାମ) ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର=ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ+
Chitrakūṭa କୂଟ=ଶୃଙ୍ଗ)—୧ । ରାମଗିରି ପର୍ବତ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନବାସ ସମୟରେ ଏହି ପର୍ବତରେ କିଛି ଦିନ ବାସକରି ରହିଥିଲେ । ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାମ୍ପତା ପାହାଡ଼; ଏହା ବାନ୍ଦା ନଗରଠାରୁ ୨୫ କୋଶ ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ ।—A mountain in Bundelkhaṇḍa now called Comptch, about 15 miles from the town of Bāndā.
୨ । ଚିତୋର (ଦେଖ)—2. Chitora (See)
(ଶିଳାଲେଖରେ ଚିତୋରର ଏହି ନାମ ମିଳେ ।
୩ । ହିମାଳୟର ଶୃଙ୍ଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of a peak of the Himālayas.
ଦେ. ବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ; କପଟ—Wonderful; hypocricy.

ହରିଲୁ ଚିତ୍ରକୂଟରେ ବହିରେ ଚିତ୍ର କୂଟରେ କଟକକୁ ଚେଳ କଟକ କରେ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚିତ୍ରକୃତ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Chitrakṛut ଚିତ୍ରକର (ଦେଖ)—Chitrakara (See)

ଚିତ୍ରକେତୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ
Chitraketu ପୁତ୍ର—1. The name of a son of Lakshmaṇa.

ଅଙ୍ଗଦ ଚିତ୍ରକେତୁ ଦୁଇ
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଜାତ ହୋଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଗରୁଡ଼ର ଏକ ପୁତ୍ର—
2. Name of a son of Garuṛda.
୩ । ଶୂରସେନ ଦେଶର ଏକ ରାଜା (ଭାଗବତ)
3. Name of a king of Śūrasena country.

ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ—ସଂ. (ନାମ) (ଚିତ୍ର=ଲେଖନ+ଗୁପ୍ତ=ଯେ ରକ୍ଷା କରେ)—
Chitragupta ୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଯମଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. One of the 14 Jamas of the Hindus; said to be the notary public or recorder of the acts of every human being.
୨ । ଯମଙ୍କ ପାଞ୍ଜିଆ—
2. Record keeper of the Hindus God of death.

[ଦ୍ର—ଯମଙ୍କ ପାଞ୍ଜି ଏହାଙ୍କ ଜିମାରେ ଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବିତ ମନୁଷ୍ୟର ପାପପୁଣ୍ୟର ତାଲିକା ଏ ଲେଖି ରଖୁଥାଆନ୍ତି ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଲା ପରେ ଯେତେବେଳେ ଯମଦୂତମାନେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ନେଇ ଯମଙ୍କ ପାଖରେ ଦଣ୍ଡ ବା ପୁରସ୍କାରର ଶେଷ ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ହାଜର କରନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ପାଞ୍ଜି ଫିଟାଇ ମନୁଷ୍ୟର ପାପ ପୁଣ୍ୟର ତାଲିକା ଯମରାଜାଙ୍କୁ ଜଣାନ୍ତି । ଭବିଷ୍ୟତପୁରାଣ ଓ ଗରୁଡ଼ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ହାତରେ କଲମ ଦୁଆତ ଧରି ଏକ ଚିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ହେଲେ । ଭଟ୍ଟ, ନାଗର, ସେନକ, ଗୌଡ଼, ଶ୍ରୀବାସ୍ତବ, ମାଥୁର, ଅହିଷ୍ଠାନ, ଶୈକସେନ ଓ ଅମ୍ବଷ୍ଠ ନାମରେ ଏହାଙ୍କ ୯ ପୁତ୍ର ହେଲେ । ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତହିଁ କାୟସ୍ଥମାନଙ୍କ ଆଦିପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚିତ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚିତ୍ର ଲିଖନ—
Chitraṇa 1. Painting.
୨ । ଛବି ଆଙ୍କିବା—2. Drawing a picture.

ଚିତ୍ରତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Chitrataṇḍuḷa Bāibiṛdaṅga (See)

ଚିତ୍ରତ୍ୱକ୍—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ତ୍ୱକ୍)—ଭୂର୍ଜ୍ଜପତ୍ର ବୃକ୍ଷ—
Chitratwak The birch tree.

ଚିତ୍ରଦଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଚିତ୍ର+ଦଣ୍ଡ+କ)—ସୂରଣ; ଓଲୁଅ—
Chitradaṇḍaka Wild-arum.

ଚିତ୍ରନେତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାରିକା ପକ୍ଷୀ—The myna bird; Turdus salika.
Chitranetrā

ଚିତ୍ରପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ପକ୍ଷ)—ତିତ୍ତିରପକ୍ଷୀ—
Chitrapaksha Patridge.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚିତ୍ରପଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଚିତ୍ର+ପଟ)—
Chitrapaṭa ୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତ୍ର ବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଛବି ଅଙ୍କା ଯାଏ; ଆଲେଖ୍ୟ ପଟ—
1. Canvas; painting tablet.
୨ । ଛବି ଅଙ୍କା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ର ବା କାଗଜଖଣ୍ଡ; ଛିଟ—
2. Piece of paper or cloth on which a painting is executed.

ଚିତ୍ରପାଟୀ—ଦେ. ବି—ଘରର ଦୈର୍ଘ୍ୟରୁ ଗର୍ଭ କଟିଗଲେ ଅବଶିଷ୍ଟ
Chitrapāṭi ଯେଉଁ ଅଂଶ ରହେ—The difference between the whole length and the inside measurement of a house.
[ଦୃ—ଘରର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୧୭—୭ ଗର୍ଭ=୧୦ ଚିତ୍ରପାଟୀ ଲମ୍ବ— ଜଗବନ୍ଧୁ: ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଚିତ୍ରପାଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ପାଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chitrapādā ସାରିକା ପକ୍ଷିଣୀ—The myna bird.

ଚିତ୍ରପାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କାଠକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବା ଅସ୍ତ୍ର;
Chitrapālu ଚିଛାରନ୍ଦା—Carpenter's small plane

ଚିତ୍ରପିଚ୍ଛକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ପିଚ୍ଛ+କ)—ମୟୂର—
Chitrapichchhaka Peacock.

ଚିତ୍ରପିତୁଳା—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରପିତୁଳି (ଦେଖ)
Chitrapituḻā Chitrapituḻi (See)

ଚିତ୍ରପିତୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର+ପୁତ୍ତଳିକା)—ପୁତ୍ତଳି—
Chitrapituḻi Idol.

ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ସେ ସଞ୍ଚରେ
ଚିତ୍ରପିତୁଳି ନାଟ କରେ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଚିତ୍ରପୁଙ୍ଖ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ପୁଂଖ=ବାଣର ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ)—
Chitrapuṅkha ଶର, ବାଣ—Arrow.

ଚିତ୍ରପୁଂସ—ଦେ. ବି—ଅଦ୍ଭୁତ ପୁରୁଷ—
Chitrapuṁsa A strange man.

ଚିତ୍ରପୁଂସ ବୋଲୁଁ ବୀର ବର ବେ ଭାଷା । ଉତ୍କ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଚିତ୍ରପୁରୁଷ—ଦେ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚିତ୍ର=ଚିତ୍ରିତ+ପୁରୁଷ)—
Chitrapurusha ପଟଲିଖିତ ପୁରୁଷର ଛବି—
The likeliness of a man painted on a canvas.

ଚିତ୍ର ଚିତ୍ରପୁରୁଷଙ୍କୁ ସେ ରାଜା ଗହି
ସୁଷମା ସୁଷମାଙ୍କରେ ଭାଳନ୍ତି ଏହି । ଉତ୍କ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଚିତ୍ରପୃଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ପୃଷ୍ଠ)—
Chitrapṛushṭha କଲବିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ; ଘର ଚଟିଆ—
Sparrow.

ଚିତ୍ରପେଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର ଓ ପେଟିକା)—
Chitraperdi ଉପରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ପେଡ଼ି—
A painted box.

ଚିତ୍ରଫଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ରଫଳକ ୨ (ଦେଖ)
Chitraphaḻa 1. Chitraphaḻaka 2 (See)
୨ । ଚିରଭିଟ—2. Melon
ଦେ. ବି—ଗହମ କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Gahama kākurdi (See)

ଚିତ୍ରଫଳକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଚିତ୍ର+ଫଳକ)—
Chitraphaḻaka ୧ । ଚିତ୍ରପଟ—1. Canvas; a tablet for painting.
୨ । ଚିତଳ ମାଛ—2. A species of flat; large sweet water fish.

ଚିତ୍ରଫଳା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ଫଳ+ଆ)—
Chitraphaḻā ୧ । କାକୁଡ଼ି—1. Cucumber.
୨ । ବାଇଗଣ—2. Egg plant.
୩ । କଣ୍ଟକାରୀ (ଦେଖ)
3. Kaṇṭakārī (See)
୪ । ଲଙ୍ଗିମା ଲତା—4. A kind of kreeper.
୫ । ଫଲୀ ମାଛ—5. A kind of fish.

ଚିତ୍ରବଦଳ—ସଂ. ବି—ପାଠୀନ ମତ୍ସ୍ୟ; ବାଳିଆ ମାଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chitrabadaḻa The boal fish.

ଚିତ୍ରବର୍ହ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ବର୍ହ)—
Chitrabarha ୧ । ମୟୂର—1. Pea-cock.
୨ । (ନାମ) ଗରୁଡ଼ର ଏକ ପୁତ୍ର—
2 Name of a son of Garurda.

ଚିତ୍ରବଲ୍ଲିକ—ସଂ. ବି—ବାଳିଆ ମାଛ—
Chitraballika The boal fish; the sheat fish.

ଚିତ୍ରବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ବଲ୍ଲୀ)—
Chitraballī ୧ । ବିଚିତ୍ର ଲତା—
1. A wonderful creeper.
୨ । ମହେନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ ଲତା—
2. Name of a creeper.

ଚିତ୍ରବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପିଲାମାନଙ୍କ ଖେଳବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚିତ୍ର କରାଯାଇ
Chitrabārdi ଥିବା ଯଷ୍ଟି—A painted stick used by children.

କାଳ ବଉଦ ଗଡ଼ଗଡ଼, ପକାଇବ ଚିତ୍ରବାଡ଼ି, ପଳାଇବୁ ଘରକୁ ଗଡ଼ି ।
ଶିଶୁ ଗୀତ ।

ଚିତ୍ରବାହନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଚିତ୍ରଭାନୁ ୬ (ଦେଖ)
Chitrabāhana Chitrabhānu 6 (See)

ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଚିତ୍ର+ବିଚିତ୍ର)—
Chitrabichitra ୧ । ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଚିତ୍ରରେ ଚିତ୍ରିତ—
1. Multicoloured.
୨ । ଛିପିଛିପିକିଆ—2. Mottled; variegated.
୩ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣର—3. Of various colours.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଚ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚିତ୍ରବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଚିତ୍ରକଳା; ଚିତ୍ରଅଙ୍କନ ବିଦ୍ୟା—
Chitrabidyā — The art of painting.

ଚିତ୍ରବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ବୃତ୍ତି=ବ୍ୟାପାର) ଅଦ୍ଭୁତ ବ୍ୟାପାରଶାଳୀ—
Chitrabṛutti — Of wonderful action.

ଚିତ୍ରଭାନୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର=ବିଚିତ୍ର+ଭାନୁ=କିରଣ)—
Chitrabhānu ୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୩ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ—3. The twin sons of Aswini; the Heavenly physicians.

୪ । ଚିତାପାରୁ ଗଛ—4. The Leadwort shrub.

୫ । ଭୈରବ; ଶିବ—5 The god Siba.

୬ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନପତ୍ନୀ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦାଙ୍କ ପିତା; ମଣିପୁରର ରାଜା; ବଭ୍ରୁବାହନଙ୍କ ମାତାମହ—6. The father of Arjuna's wife Chitrāṅgadā.

୭ । ଅର୍କଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. The swallow wort plant.

ଚିତ୍ର ମଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ କରିବା—
Chitra maṇibā — To be ashtonished.

ପୁଣି ଶ୍ରୀ ଠାକୁରାଣୀ ଚିତ୍ର ମଣିଲେ ଜାଣି ନ ଥିଲ ପର ହରପ୍ରୀତିକି ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚିତ୍ରମଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନାଟକ ଓ ଉପନ୍ୟାସରେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀର ଆପଣାର ଅନୁପସ୍ଥିତ ପତି ବା ପ୍ରେମିକର ଚିତ୍ର ଦେଖି ବିରହୋତ୍କଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶ କରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chitramada — The manifestation of pathatic feeling by a woman on seeing the picture of her absent husband or lover.

ଚିତ୍ରମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଚିତ୍ରଫଳକ ୨ (ଦେଖ)
Chitramatsya Chitraphaḻaka 2 (See)

ଚିତ୍ରମାଛି—ଦେ. ବି—କସ୍ତୁରୀ ପ୍ରଭୃତିଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା ମାଛିର ଚିତ୍ର—
Chitramāchhi — A representation of a flea painted on the cheek of women.

ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଚିତ୍ରମାଛିରେ ବାଳା ବ୍ରଣଗଣ ତ ଦିଶୁଛି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପଖ୍ୟ ବ. ଗୀତ ।

ଚିତ୍ରମୃଗ—ସଂ. ବି—କଲା ବାହୁଟିଆ—
Chitramṛuga — Spotted deer.

ଚିତ୍ରମେଖଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ମେଖଳ)—
Chitramekhaḻa ଚିତ୍ରପିଚ୍ଛକ (ଦେଖ)
Chitrapichchhaka (See)

ଚିତ୍ରଯୋଗ—ସଂ. ବି—୬୪ କଳା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ବୁଢ଼ାକୁ ଯୁବକ ବା ଯୁବକକୁ ବୃଦ୍ଧ ଓ ନପୁଂସକ କରିଦେବା ବିଦ୍ୟା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Chitrajoga — The art of turning an old man into a young man and viceversa.

ଚିତ୍ରଯୋଧୀ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ଯୁଧ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—୧ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ—
Chitrajodhī — 1. A name of Arjuna.

୨ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
2. Arjuna tree (See)

ସଂ. ବିଣ—ଯେ ଅଦ୍ଭୁତରୂପେ ଯୁଦ୍ଧ କରେ—
Fighting wonderfully.

ଚିତ୍ରରଥ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ରଥ)—୧ । କଶ୍ୟପଙ୍କ ଔରସରେ ଦକ୍ଷକନ୍ୟାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—
Chitraratha — 1. Name of a Gandharba.

[ଦ୍ର—ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରଥବାହକ ଓ କୁବେରଙ୍କ ସଖା ଅଟନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ଅନ୍ୟ ନାମ ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ, ଅଙ୍ଗାରପର୍ଣ୍ଣ ଦଗ୍ଧରଥ, କୁବେର ସଖ ।]

୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

୩ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ନାତି; ଗଦଙ୍କ ପୁତ୍ର—
3. Name of a grandson of Śrīkṛushṇa.

୪ । ଅଙ୍ଗଦେଶର ଜଣେ ରାଜା (ମହାଭାରତ)—
4. Name of a king of Aṅga.

୫ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ଜଣେ ରାଜା (ଭାଗବତ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ)—
5. A king of the J̄adu dynasty.

ଚିତ୍ରରେଖା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଲତା—1. Lac-dye.
Chitrarekhā ୨ । ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.

କନକ ପାଦେ ଦେଇ ଦେଖା
କନତ ଧରି ଚିତ୍ରରେଖା । ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ବାଣାସୁରର କନ୍ୟା ଉଷାର ଏକ ସହଚରୀ—
3. Name of a female companion of Ushā, the daughter of demon Bāṇa.

ଚିତ୍ରଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ର+ଳ)—ବିବିଧ ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—
Chitraḻa — Variegated.

ଚିତ୍ରଲତା—ସଂ. ବି.—ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—The Indian madder (Rubia Muñjisṭhā).
Chitralatā

ଚିତ୍ରଲେଖା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବାଣରାଜଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ କୁମ୍ଭାଣ୍ଡର କନ୍ୟା; ଉଷାର ସଖୀ—
Chitralekhā — 1. A companion of Ushā, the daughter of king Bāṇa.

୨ । ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.

୩ । ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (୧୮ ଅକ୍ଷର ୨।୩।୫।୬ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ)—3. A metre with 18 letters having its 2nd, 3rd, 5th and 6th letters short.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିବାର ତୂଳିକା—4. Painter's brush.

ଦେ. ବି.—୧ । ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ—1. Drawing of pictures.

୨ । ସାରୀ—2. The myna bird

୩ । ମୟୂର—3. Pea-cock.

ବଳେଲ୍ଲୁଥାଇଁ ଚିତ୍ରଲେଖା ବଳେଲ୍ଲୁ ଥାଇଁ ଚିତ୍ରଲେଖାପର୍ଣ୍ଣୀ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚିତ୍ରଲେଖନୀ—ସଂ. ବି.—ରଙ୍ଗ କରିବାର ତୂଳି—
Chitralekhanī Painter's brush.

ଚିତ୍ରଲୋଚନା—ସଂ. ବି.—ଚିତ୍ରନେତ୍ରା (ଦେଖ)
Chitralochanā Chitranetrā (See)

ଚିତ୍ରଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ—ସଂ. ବି—ଚିତାବାଘ—
Chitraśārddūḻa Leopard; panther.

ଚିତ୍ରଶାଳା—ଦେ. ବି.—୧ । ଚିତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧ ଗୃହ, ଯେଉଁ ଘରେ ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ସଂଗୃହୀତ ଚିତ୍ରମାନ ରଖାଯାଇଥାଏ—
Chitraśāḻā 1. Picture-gallery; art-gallery.

୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରକୃତ ସାହିତ୍ୟ, ଇତିବୃତ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବସ୍ତୁ ଓ ଶିଳ୍ପସାଧିତ ବସ୍ତୁସବୁ ପ୍ରଦର୍ଶନାର୍ଥ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଥାଏ—2. Art-museum.

୩ । ଯେଉଁଠାରେ ଚିତ୍ରକର ଛବି ଆଙ୍କେ—
3. Painter's studio.

ଚିତ୍ରଶାଳିକା—ଦେ. ବି.—ଚିତ୍ରଶାଳା—
Chitraśāḻikā Chitraśāḻā (See)

ଚିତ୍ରଶିଖଣ୍ଡିଜ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ରଶିଖଣ୍ଡି =ସପ୍ତର୍ଷି ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ; ଅଙ୍ଗିରାଃ +ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦେବଗୁରୁ
Chitraśikhaṇḍija ବୃହସ୍ପତି—Bṛuhaspati, the preceptor of the Gods.

ଚିତ୍ରଶିଖଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ଶିଖଣ୍ଡ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chitraśikhaṇḍī ୧ । ମରୀଚି ପ୍ରମୁଖ ସପ୍ତ ଋଷି—1. The collective name of 7 sages—Marīchi and six others.

୨ । ସପ୍ତର୍ଷି ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ—
2. The constellation of Ursa major.

[ଦ୍ର—ମରୀଚି, ଅଙ୍ଗିରା, ଅତ୍ରି, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ, କ୍ରତୁ ଓ ବଶିଷ୍ଠ ଏହିମାନଙ୍କ ନାମରେ ଚିହ୍ନିତ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜକୁ ସପ୍ତର୍ଷିମଣ୍ଡଳ କୁହାଯାଏ; ଏହି ଋଷିମାନେ ଚିତ୍ରଶିଖଣ୍ଡୀ ନାମରେ ପରିଚିତ । ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚିତ୍ରସର୍ପ—ସଂ. ବି.—ଚିତ୍ତି ସାପ—
Chitrasarpa A species of spotted snake.

ଚିତ୍ରସେନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ରବିଶେଷ—
Chitrasena 1. Name of a son of Dhṛutarāshṭra.

୨ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ; ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ ବିଶ୍ୱାବସୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତଶିକ୍ଷକ—2. Name of a Gandharba, the music precepter of Arjuna.

୩ । ପାଣ୍ଡବପକ୍ଷୀୟ ବୀରବିଶେଷ—
3. Name of a warrior who fought for the Pāṇḍabas.

୪ । ପୁରୁବଂଶୀୟ ରାଜାବିଶେଷ—4. Name of a king of the Puru dynasty.

୫ । ଶମ୍ବରାସୁରର ଏକ ପୁତ୍ର (ହରିବଂଶ)—
5. Name of a son of demon Śambara

ଚିତ୍ରହସ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । ସମରକୌଶଳରେ ହସ୍ତକ୍ରିୟାବିଶେଷ—
Chitrahasta 1. A slight of hand in fighting.

୨ । ପ୍ରସାରିତ କରତଳ (କ୍ଷୀରେନ୍ଦ୍ର)—
2. The extended palm.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯୁଦ୍ଧରେ କ୍ଷିପ୍ରହସ୍ତ—Deft handed in war.

ଚିତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚିତ୍ର+ଆ)—୧ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ନକ୍ଷତ୍ର; ନକ୍ଷତ୍ରବିଶେଷ;
Chitrā (ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—1. The 14th of the 27 lunar mansions.

[ଦ୍ର—ଏହା ନିକଟରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିବା ସମୟରେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ।]

ଚିତ୍ରା ସଙ୍ଗେ ଏବେ ମିଳିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରମା—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

୨ । ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.

୩ । ଚିତ୍ତିସାପ—3. The spotted snake.

୪ । ୧୫ ଅକ୍ଷରର ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
4. Name of a Sanskrit metre of 15 syllables.

୫ । ନଦୀବିଶେଷ—5. Name of a river.

୬ । ରାଧିକାଙ୍କ ସଖୀବିଶେଷ—6. Name of one of the companions of Rādhikā.

୭ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—7. The Indian madder.

୮ । ମାୟା—8. Delusion.

୯ । ମୂଷିକପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
9. Mūshikaparṇṇī (See).

୧୦ । କାକୁଡ଼ି(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. Cucumber.

୧୧ । ଗଣ୍ଡଦୂର୍ବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. A kind of knotted grass.

୧୨ । ଦନ୍ତୀବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
12. Dantī (tree) (See).

୧୩ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
13. Bāibirḏaṅga (See).

୧୪ । ଆଖୁକର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
14. Ākhukarṇṇī (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈପ୍ସ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଧ

୧୫ । ଜୁଆଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
15. Juāṇi (See).

୧୬ । ଭୈରବ ରାଗର ସ୍ତ୍ରୀ ରାଗିଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. Name of a secondary musical note.

୧୭ । ଚିତ୍ରିତଦେହା ଗାଭୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. A mottled cow.

୧୮ । ପ୍ରାଚୀନ ତନ୍ତ୍ରୀବାଦ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
18. A stringed musical instrument of ancient India.

ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ରିତ)—ଚିତ୍ରିତ—Painted.

ଚିତ୍ରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିତ୍ର)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା—1. To draw pictures on a thing.
Chitrāibā
ଚିତ୍ରକରା
ରଙ୍ଗନା
୨ । ଚିତ୍ରିତ କରିବା; ରଙ୍ଗାଇବା—2. To paint.

ଚିତ୍ରାଗୁଣ୍ଡୁରି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଗୁଣ୍ଡୁରି ପୋକ—
Chitrā gunḍuri A kind of spotted sand borer.
[ଦ୍ର—ଗୁଣ୍ଡୁରି ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର+ଅଙ୍ଗ)—
Chitrānga ୧ । ଯାହା ଦେହ ଚିତ୍ରିତ—1. Multicoloured; having a dappled body.

ବି—୧ । ଚିତ୍ର ସାପ—1. A kind of spotted snake.
୨ । ଚିତ୍ରମୃଗ—2. Spotted deer.
୩ । ରକ୍ତଚିତା ଗୁଳ୍ମ—The red Leadwort.
୪ । ହିଙ୍ଗୁଳ—4 Vermillion.
୫ । ଚିତଳମାଛ (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
5. A large flat sweet-water-fish; Notopheris Chitala
୬ । ହରିତାଳ—6 Yellow orpiment.

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର=ଅଦ୍ଭୁତ+ଅଙ୍ଗଦ =ବାହୁଭୂଷଣ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ଶାନ୍ତନୁ ରାଜାଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର—1. A son of king Śāntanu.
Chitrāngada
[ଦ୍ର—ଏ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ।]
(ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—
2. Name of a Gandharba.
୩ । କଳିଙ୍ଗ ବା ଦଶାର୍ଣ୍ଣ ଦେଶର ଜନୈକ ନରପତି (ମହାଭାରତ)—3. Name of a king of ancient Kalinga.

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅର୍ଜୁନପତ୍ନୀ—
Chitrāngadā 1. The wife of Arjuna.

ପୁଣି ସେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦା କନ୍ୟାଠାରୁ ଗଲେ,
ବଭ୍ରୁବାହନଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ, ଅଦ ।

[ଦ୍ର—ଅର୍ଜୁନ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷ ବନବାସକାଳରେ ମଣିପୁରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ମଣିପୁର ରାଜା ଚିତ୍ରଭାନୁ ବା ଚିତ୍ରବାହନଙ୍କର କନ୍ୟା ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ରଭାନୁଙ୍କର ଏହି ସର୍ତ୍ତ ଥିଲା ଯେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦାଙ୍କର ପୁତ୍ର ହେଲେ, ସେ ମଣିପୁରର ରାଜା ହେବେ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଅର୍ଜୁନ ସମ୍ମତ ହୋଇଥିଲେ । ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଔରସରେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦାଙ୍କର ବଭ୍ରୁବାହନ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଅଶ୍ୱମେଧଯଜ୍ଞ ସମୟରେ ଯଜ୍ଞାଶ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହିତ ବଭ୍ରୁବାହନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନ ପରାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।]

୨ । କଳିଙ୍ଗ ରାଜକନ୍ୟା; କୁରୁରାଜ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପତ୍ନୀ—(ବୃଷାସିଦ୍ଧ. ଇତିହାସ)—
2. Name of a wife of Durjyodhana.
୩ । ରାବଣର ଏକ ପତ୍ନୀ—
3. Name of a wife of Rābaṇa.

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗି ଦେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଚିତା କାଟିବା; ଧପା ମାରିବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା—1. To cheat.
Chitrāngi debā
(ଚିତ୍ରାଙ୍ଗି କାଟିବା)
(ଚିତ୍ରାଙ୍ଗି ବତାଇବା) } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଲୁଚିକରି ପଳାଇବା—
2. To fly away stealthily.

ଚିତ୍ରାଫଳ—ସଂ. ବି—ଗହମକାକୁଡ଼ି (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
Chitrāphaḷa Gahamakākurdi (See)

ଚିତ୍ରାବସୁ—ସଂ. ବି—ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରେ ମଣ୍ଡିତ ରାତ୍ରି (ହିନ୍ଦି ଶବ୍ଦସାଗର)
Chitrābasu A clear night with stars shining in the sky.

ଚିତ୍ରାର୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍; ଚିତ୍ର+ଅର୍ପିତ)—୧ । ଚିତ୍ରପଟରେ ଅଙ୍କିତ—1. Painted in a picture.
Chitrārpita
(ଚିତ୍ରାର୍ପିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଚିତ୍ରପଟରେ ଅଙ୍କିତ ଛବି ବା ଚିତ୍ର ପରି ନିଶ୍ଚଳ—2. Still or quiet as a painting.

ରହି ରହି ତୋ ସରଣୀ, କରୁଥିଲୁ ବେ ତର୍ପଣ, ଚିତ୍ରାର୍ପିତ ପରି ଥିଲୁ ବସି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଗାଚମ୍ପୂ, ୩ ଗୀତ ।

ଚିତ୍ରାଶ୍ୱ—ସଂ. ବି—ସତ୍ୟବାନ୍; ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—
Chitrāśwa Satyabān, the husband of Sābitri.

ସତ୍ୟବାନ ଚିତ୍ରରେ ଅଶ୍ୱ ତ ଲେଖନ୍ତି,
ଏହି ସକାଶରୁ ଚିତ୍ରାଶ୍ୱ ସେ ବୋଲନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନପର୍ବ ।

ଚିତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର+ମାସାର୍ଥେ. ଇକ) ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ମାସ; ଚୈତ୍ର ମାସ—The month of Chaitra.
Chitrika

ଚିତ୍ରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚାରିଜାତି ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା (୨ୟ ଶ୍ରେଣୀ)—One of the 4 classes of females as classified in the Hindu Śāstras.
Chitriṇi

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଛନ୍ଦଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ୪ ଶ୍ରେଣୀ (ପଦ୍ମିନୀ, ଚିତ୍ରିଣୀ, ଶଙ୍ଖିନୀ, ହସ୍ତିନୀ) ମଧ୍ୟରୁ ଚିତ୍ରିଣୀ ୨ୟ ଶ୍ରେଣୀର । ଏହାର ଆକାର ନାତିଦୀର୍ଘ ନାତିକ୍ଷୁଦ୍ର, ନାକ ତିଳଫୁଲ ପରି, ନେତ୍ର ପଦ୍ମଦଳ ପରି, ମୁଖ ତିଳଚର୍ଚ୍ଚିତ । ଏ ବିବିଧ କଳା ଓ ଶୃଙ୍ଗାରଚେଷ୍ଟାରେ ନିପୁଣା; ଏ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀର ମୃଗଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାମୀ ହେବା ଉପଯୁକ୍ତ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚିତ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ର ଧାତୁ = ଚିତ୍ରିତ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—
Chitrita ୧ । ରଞ୍ଜିତ; ଚିତ୍ରାର୍ପିତ—1. Painted.
୨ । ଅଙ୍କିତ—2. Drawn; delineated.
୩ । ବିଚିତ୍ର—3 Variegated; chequered.
୪ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
4. Of various colours.
୫ । ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ; ଛିଟିଛିଟିକିଆ—
5. Spotted; mottled.

ଚିତ୍ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିତ୍ରିତ କରିବା—
Chitribā 1. To paint.
চিত্রিতকরা
चितना

ଚିତ୍ରଇ ଚରଣ ଅଳତାବୋଳେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବଭା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ କରିବା; ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା—
2. (figurative) To paint; to describe vividly.

ଚିତ୍ରୁଥିଲୁ ମହା-ଅଦ୍ଭୁତ-ଚିତ୍ରକର—ମଧୁସୂଦନ. କୁସୁମାଞ୍ଜଳି ।

ଚିତ୍ରେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍ରା + ଈଶ; ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ରର ସ୍ୱାମୀ)—
Chitreśa ଚନ୍ଦ୍ର—The moon

ଚିତ୍ରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ପ୍ରଭାସ ତୀର୍ଥରେ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ—
Chitreśwara Name of a Śibaliṅga said to have been established by Chitragupta.

ଚିତ୍ରୋକ୍ତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିତ୍ର + ଉକ୍ତି)—୧ । ଆକାଶବାଣୀ—
Chitrokti 1. A voice from the sky.
୨ । ଅଦ୍ଭୁତ ବାକ୍ୟ—2. Wonderful words.
୩ । ଅଳଙ୍କାରଯୁକ୍ତ ଭାଷାରେ କଥନ—
3. Speech full of rhetorical excellence.

ଚିତ୍ରୋତ୍ତର—ସଂ. ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଯହିଁରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଉତ୍ତର
Chitrottara ଏକ ସଙ୍ଗେ ଏକ ରଚନାରେ ଥାଏ—
An artistic camposition which is the question and the answer at the same time.

(ଯଥା— କା କାଳୀ, କା ମଧୁରା, କା ଶୀତଳବାହିନୀ ଗଙ୍ଗା, କେ ଦାରପୋଷଣରତା, କଂ ବଳବନ୍ତଂ ନ ବାଧତେ ଶୀତଃ । ଏଥିରେ ୫ଟି ବାକ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନରୂପେ ଓ ସେହି ୫ଟି ବାକ୍ୟ ଉକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ରୂପେ ରଚିତ ।)

ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍ର + ଉତ୍ପଳ)—ନାନା ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ
Chitrotpaḷa କଇଁଫୁଲ—Waterlily of variegated colour.

ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମହାନଦୀର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ—
Chitrotpaḷā 1. The ancient name of the Mahānadī river.
[ଦ୍ର—ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳାକୁ ସୁକାନ୍ତିତନୁଜା ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଆଇତିପୁରଠାରୁ ବାହାରିଥିବା ମହାନଦୀର ଶାଖାନଦୀବିଶେଷ—2. A branch of the Mahānadī rising at Āitipur in Cuttack District.

ଶାଳିପୁର ଯହିଁ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା ତୀର, ପୂତ ଉତ୍ସେକ ଶ୍ରୀଭଗବତୀର—
ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୩ । ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣ, ବାମନପୁରାଣ ଓ ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ ମତରେ ଅକ୍ଷପାଦ ପର୍ବତରୁ ବାହାରିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Name of a mythological river of India.

ଚିତ୍ରୋପଳା—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ର=ବିଚିତ୍ର+ଉପଳ=ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ ଅଛି
Chitropaḷā ଯହିଁରେ)— ମହାଭାରତୋକ୍ତ ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of a river of ancient India.

ଚିଥଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ରମୃଗ)—ଖୁରାଣ୍ଟି; କୁରଙ୍ଗ; ଏକପ୍ରକାର
Chithala ମୃଗ—A species of deer.

ଚିଦାକାଶ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ + ଆକାଶ; ଆକାଶ ପରି ନିର୍ଲିପ୍ତ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର
Chidākāśa ଆଧାରଭୂତ)—ପରବ୍ରହ୍ମ—
The Universal Soul.

ଚିଦାତ୍ମା—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ + ଆତ୍ମା)—୧ । ଚେତନା—1. The in-
Chidātmā tellect; the thinking soul.
୨ । ଜ୍ଞାନମୟ ଆତ୍ମା—2. The soul of man.
୩ । ଚୈତନ୍ୟ; ଜୀବାତ୍ମା—
3. The divine essence in man.
୪ । ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକାଶ—
4. The semblance of intellect.
୫ । ଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପ ପରମାତ୍ମା—5 The Divine Soul which is the embodiment of intelligence.

ଚିଦାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିତ୍+ଆନନ୍ଦ; ଚିତ୍ =ଜ୍ଞାନ ଓ
Chidānanda ଆନନ୍ଦ ଅଛି ଯାହାର)—୧ । ଚୈତନ୍ୟମୟ ଓ ଜ୍ଞାନମୟ ବ୍ରହ୍ମ; ପରମାତ୍ମା—
1. The Universal Soul.
୨ । ପରମଜ୍ଞାନୀ ସଦାନନ୍ଦ ଶିବ—2. God Śiba.

ଚିଦାଭାସ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିତ୍+ଆଭାସ)—୧ । ଜ୍ଞାନର ଆଭାସ;
Chidābhāsa ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକାଶ—
1. The manifestation of intelligence.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

୨ । ଜ୍ଞାନ—**2.** Knowledge.
୩ । ଜୀବାତ୍ମା—3. The Living Soul.

ଚିଦ୍ରୂପ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍+ରୂପ)—୧ । ଚୈତନ୍ୟସ୍ୱରୂପ ବା ଜ୍ଞାନମୟ
Chidrūpa ଆତ୍ମା—1. Pure intelligence.
ବିଣ.—୧ । ଚୈତନ୍ୟମୟ—Intelligent; intellectual.
୨ । ପ୍ରିୟ—2. Dear; beloved.
୩ । ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍—3. Manifest.
୪ । ଜ୍ଞାନମୟ—4. Full of wisdom.

ଚିନ୍‌ଚିନ୍—ଦେ. ବି.—(ଧ୍ୱନି ଓ ଅନୁଭୂତ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଛୁଞ୍ଚ ମାରିଲା
Chinchin ପରି ସାମାନ୍ୟ ତୀବ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଅନୁଭୂତି—
চিনচিন 1. A twinging sensation resembling that
चुनचुनाहट produced by slight pin-pricks.
୨ । ଝିମ୍‌ଝିମ୍ (ଦେଖ)
2. Jhimjhim (See)

ଚିନ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚିହ୍ନ; ଦାଗ—
China 1. Mark.
চিন ୨ । ଚୀନ ଦେଶ—
चिन्ह 2. China (country).
চীন ବିଣ.—ଚୀନ୍ ଦେଶୀୟ—
चिनिया Of or pertaining to China.

ଚିନ୍‌ବାସନ—ଦେ. ବି.—ଚିନା ବାସନ (ଦେଖ)
Chin bāsana China̅ bāsana (See)

ଚିନ୍‌ମାଟି—ଦେ. ବି.—ଚିନା ମାଟି (ଦେଖ)
Chinmāṭi Chinā māṭi (See)

ଚିନରା—ଦେ. ବିଣ.—ଚିହ୍ନରା (ଦେଖ)
Chinarā Chihnarā (See)

ଚିନା—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଚୀନକ)—ଏକଜାତୀୟ ଗୋଲବୃତ୍ତବିଶିଷ୍ଟ
Chinā କ୍ଷୁଦ୍ର ଶସ୍ୟ—1. A kind of small grain; millet.
চীনেধান ୨ । ଚାରି କାଇଁଚ ପରିମାଣ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓଜନ; ସୁନା, ରୁପା ଓଜନ
चेना କରିବାର ପରିମାଣବିଶେଷ—2. A small weight
ଦ୍ରା. ଚେନ୍ନା equal to 4 kāiñchas; one grain.
ତେ. ଚିନ୍ନ ଜ୍ୟୋତି କେତେ ଚିନା କେତେକ ଥାନ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତା ।
ତା. ସିନ୍ନା ୩ । (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—ଚିହ୍ନା; ପରିଚୟ—
3. Acquaintance.
୪ । (ସଂ. ଚୀନ)—ଚୀନଦେଶବାସୀ ମନୁଷ୍ୟ—
4. A Chinaman
ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିହ୍ନିତ)—ଚିହ୍ନା; ପରିଚିତ—
Acquainted; well known.
চিনা ବିଣ—୧ । ଚୀନଦେଶୀୟ—
चिनिया 1. Pertaining to China.
(ଯଥା—ଚିନା ଘାସ, ଚିନା କପୁର, ଚିନା ମାଟି, ଚିନା ବାସନ ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ପ୍ରଥମରେ ଚୀନ ଦେଶରୁ ଆନୀତ—
2. Originally imported from China.
୩ । ଚୀନଦେଶୋତ୍ପନ୍ନ—3. Produced in China.
୪ । ଚୀନ ଦେଶବାସୀ—
4. Belonging to or residing in China; Chinese.

ଚିନାଇବା—ଗ୍ରା କ୍ରି—ଚିହ୍ନାଇବା (ଦେଖ)
Chināibā Chihnāibā (See)

ଚିନାଏ—ଦେ. ବି—ଏକ ଚିନା ପରିମାଣ—One grain only.
Chināe ବିଣ—୧ । ଏକଚିନା ପରିମିତ—
1. A grain of.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଟିକିଏ ମାତ୍ର—2. (Figurative) A little of; a grain or particle of; a bit of.
ଚିନାଏ ତ ଖେଦ ନାହିଁ ମୋର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଚ. ଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ତୁଳନା କର; ଏହିପରି ଲକ୍ଷଣାର୍ଥଯୁକ୍ତ ରତିଏ, ଧାନେ ।]

ଚିନାକପୂର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀନକକର୍ପୂର)—କର୍ପୂର ଗଛର କାଠରୁ
Chinākapūra ନିଆଁରେ ସିଝାଇ ଯେଉଁ କପୂର ବାହାର କରାଯାଏ
চিনাকপূর (କପୂର ଦେଖ)—Camphor extracted
चीनियाकपूर from the wood of a tree; Cinnamonum Camphora.

ଚିନାଘାସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚାଇନା ଗ୍ରାସ)—
Chinaghāsa ଏକପ୍ରକାର ସୁଦୃଶ୍ୟ ବିଦେଶୀଜାତ ତୃଣବିଶେଷ—
চিনাঘাস China grass.
चिनियाघास

ଚିନାଘୋଡ଼ା—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଚୀନକ+ଘୋଟକ)—
Chinaghorḍā ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ାର ୪ ଗୋଡ଼ ଧଳା ଓ ଦେହସାକ
চিনিয়াঘোড়া ନାଲ ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗମିଶା ଲୋମ ଥାଏ—
चिनियाघोड़ा A horse with white legs and body covered with white and red hairs.

ଚିନାପାଟଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମନ୍ଦ୍ରାଜ ସହର ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଉପକୂଳ-
Chinapāṭaṇā The city and the coast of Madras.

ଚିନାବ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା)—ଚନାବ (ଦେଖ)
Chināb Chanāb (See)

ଚିନା ବାଦାମ୍—ଦେ. ବି—ଭୁଇଁଚଣା; ଚେରଚଣା; ମୁଗଫଳୀ—
Chinā bādām Groundnut; pea-nut; earth-nut.
চিনাবাদাম [ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାଦିବର୍ଗର କ୍ଷେଟ ଲତାଗୁଳ୍ମ । ଏଥିର
चिनियाबदाम ଚେରରେ ପତଳା ଚୋପାବିଶିଷ୍ଟ ଛୁଇଁ ଧରେ ଓ ଏ ଛୁଇଁ ଭିତରେ ମଟର ପରି ଶସ୍ୟ ଥାଏ ଓ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହା ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାର ବ୍ରାଜିଲ ଦେଶରୁ ଆସିଥିଲା । ବିଦେଶରୁ ଆସିଅଛି ବୋଲି ଏହାର ନାମ ଚିନାବାଦାମ୍ ହୋଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଚିନା ବାସନ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧଳାମାଟିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ବାସନ—China ware; crockery.
China bāsana
চিনাবাসন
चिनीमिट्टिकाबासन

ଚିନା ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀନକ+ମୃତ୍ତିକା)—ବାସନ ଇତ୍ୟାଦି ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ମାଟି—Keolin; a kind of white clay.
Chinā māṭi
চিনামাটি
चिनीमिट्टी

ଚିନାମାଳ—ଦେ. ବି—ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିର କୋଷ—The testicle of a sheep or goat.
Chināmāḻa

ଚିନାମାଳି—ଦେ. ବି—୧ । କଣ୍ଠର ମାଳ ବିଶେଷ—1. A kind of necklace.
Chināmāḻi
୨ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—2. A kind of fine paddy.
୩ । ଚିନାମାଳ (ଦେଖ) 3. Chināmāḻa (See)
ସବୁ ବୃଥା ହେଲା ଦଶହର ଗଲା ନ ପାଇଲି ଚିନାମାଳି । (କ. ମ. ନଟେ)

ଚିନାର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚିହ୍ନାର୍)—ଚିହ୍ନା; ପରିଚିତ—Acquainted; familiar.
Chinār

ଚିନି—ଦେ. ବି (ଭୁଲ. ଫା, ଶୀନୀ=ମିଷ୍ଟାନ୍ନ)—
Chini
চিনি
चीनी
୧ । ପରିଷ୍କୃତ ଗୁଣ୍ଡା ଆକାରର ଗୁଡ଼—1. Refined powdered sugar.
ପଇଡ଼ ପାଣି ଖଜା ଖଜୁରିଖଣ୍ଡ ଚିନି—ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣ ହିତୁବାଣୀ ।
୨ । ଚିନାମାଟି—2. Keolin.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—Small..

ଚିନି ଅଙ୍ଗୁଳି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି (ହାତର ଓ ଗୋଡ଼ର) The little finger.
Chini aṅguli

ଚିନି ଆଳୁ—ଦେ. ବି—ଶଙ୍ଖଆଳୁ; ଏକପ୍ରକାର ମିଠା ଆଳୁ; ଗସ୍ମା ଆଳୁ—Pachyrhizus Angulātus.
Chini āḻu
[ଦ୍ର—ଶଙ୍ଖସାରୁ ୨ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚିନିକପୁର—ଦେ. ବି—ଚିନାକପୂର (ଦେଖ) Chinākapūra (See).
Chinikapura

ଚିନିଚମ୍ପା—ଦେ. ବି (ଚୀନ ଦେଶରୁ ପ୍ରଥମେ ଆନୀତ ହୋଇଥିବାରୁ)—
Chinichampā
কাঁঠালীচাঁপা
कटहलियाचंपा
୧ । ଏକପ୍ରକାର ଉଗ୍ରଗନ୍ଧ ଚମ୍ପକଜାତୀୟ ଫୁଲ—Artabotrys Odoratissimus (a kind of Magnolia flowering in a creeper).
[ଦ୍ର—ଏହା ଲତାରୁ ହୁଏ । ଫୁଲର ଗନ୍ଧରେ ଦଗଦଗ ମହକୁଥାଏ । ଏହାର ପତ୍ର ସୁନ୍ଦର, ଫୁଲ ଆପୀତ । ପାଚିଲା ପଣସ ବା କଦଳୀ ପରି ଏଥିର ଗନ୍ଧ । ଏହାର ୬ଗୋଟି ମୋଟ ପାଖୁଡ଼ା ଥାଏ; ଅଡ଼ଫୁଲ ପରି । ଫୁଲର ନାଡ଼ ମୂଳ ଅଙ୍କୁଶୀ ପରି ବଙ୍କା । ଏକ ଫୁଲରୁ ଅନେକ ଫଳ ହୁଏ ।]
চাঁপকেলা
चिनीचम्पा
୨ । ଏକପ୍ରକାର ଚମ୍ପା କଦଳୀଠାରୁ ସାନ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଦଳୀ—2. A kind of excellent banana.
ପ୍ରାଦେ (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବି—କାନର ଗହଣାବିଶେଷ—A kind of ornament for the ear.

ଚିନିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—ଚିହ୍ନିବା (ଦେଖ) Chihnibā (See).
Chinibā

ଚିନିବାସନ—ଦେ. ବି—ଚିନାବାସନ (ଦେଖ) Chinābāsana (See).
Chinibāsana

ଚିନିମାଟି—ଦେ. ବି—ଚିନାମାଟି (ଦେଖ) Chiaāmāṭi (See).
Chinimāṭi

ଚିନିରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—ଚିହ୍ନରା (ଦେଖ) Chihnarā (See).
Chinirā
ଜାଣିଲି ପରା ମୁଁ ସେହି ଚିନିରା,
ଚିହ୍ନନ୍ତି କେ କାତ କେଉଁଠା ଆରା—ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ (ନଟେ)

ଚିନିସିନ୍ଦୁର—ଦେ. ବି (ଚୀନ ଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସୁଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳବର୍ଣ୍ଣ ସିନ୍ଦୂର—A kind of bright red vermillion.
Chinisindura
চিনাসিন্দূর
चिनिआसिंदूर
[ଦ୍ର—ପାରଦ ଓ ଗନ୍ଧକଘଟିତ ସିନ୍ଦୂରର ରଙ୍ଗ ଖୁବ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଏହାକୁ ଚିନିସିନ୍ଦୂର କହନ୍ତି । ସୀସକଘଟିତ ସିନ୍ଦୂର ଫିକା; ଏହାକୁ ମାଟିଆ ବା ଫିକା ସିନ୍ଦୂର କହନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ସିନ୍ଦୂର ସୀସକଘଟିତ ବା ନାଗସମ୍ଭବ ।]

ଚିନ୍ତ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଚିନ୍ତା କରିବା—To think.
Chinta (root)

ଚିନ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chintaka
୧ । ଯେ ଚିନ୍ତା ବା ଧ୍ୟାନ କରୁଥାଏ—1. Caring for.
୨ । ଚିନ୍ତାକରିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Thoughtful; thinking of.

ଚିନ୍ତନ—ସଂ. ବି (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚିନ୍ତା (ଦେଖ) 1. Chintā (See).
Chintana
(ଚିନ୍ତନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ବାରମ୍ବାର ସ୍ମରଣ—3. Repeated remembrance.

ଚିନ୍ତନୀୟ—ସଂ ବିଣ. (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଚିନ୍ତାକରିବାଯୋଗ୍ୟ—Thinkable; deserving thought or consideration.
Chintaniya
(ଚିନ୍ତ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିନ୍ତା—ସଂ. ବି (ଚିନ୍ତ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ଧ୍ୟାନ; ଉପାସନା—1. Reflection; meditation.
Chintā
୨ । ଭାବନା—2. Thought; thinking.
୩ । ଉଦ୍‌ବେଗ—3. Anxiety; care.
୪ । ସ୍ମରଣ—4 Recollection.
୫ । ଶଙ୍କା ବା ଭୟ—5. Fear.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

୬ । ମନରେ ଆନ୍ଦୋଳନ—
6. Revolving in the mind.
୭ । ବିଚାର; ବିବେଚନା—7. Consideration.

ଚିନ୍ତାକାମୋଦି—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ—
Chintākāmodi Name of a tune of music.
[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ କୋଠ ଦେଖ ।]

ଚିନ୍ତାକୁଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିନ୍ତା+ଆକୁଳ)—
Chintākula ୧ । ଚିନ୍ତାଯୁକ୍ତ—1. Thoughtful.
(ଚିନ୍ତାକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—2. Distracted; disturbed in mind; agitated; anxious.

ଚିନ୍ତାକୁଳିତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚିନ୍ତା+ଆକୁଳିତ)—
Chintākulita ଚିନ୍ତାକୁଳ (ଦେଖ)
(ଚିନ୍ତାକୁଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Chintākula (See)

ଚିନ୍ତା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତିଶୟ ଭାବନା ଗ୍ରାସ କରି
Chintā khāibā ଶରୀର ଓ ମନକୁ କ୍ଷୀଣ ଓ ଦୁର୍ବଳ କରି ପକାଇବା—(figurative) Too much serious thought (to rendering a person lean and lank both in the mind and the body).
(ଯଥା—ମୋତେ ଦିନରାତି ବଢ଼ିଲା ଝିଅକୁ ବିଭା କରାଇବା ଚିନ୍ତା ଖାଇଲାଣି ।)

ଚିନ୍ତାଦେଶାକ୍ଷ—ଦେ. ବି—ରାଗବିଶେଷ—
Chintādesāksha Name of a tune of music
[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ କୋଠ ଦେଖ ।]

ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ – ଚିନ୍ତାକୁଳ (ଦେଖ)
Chintānwita Chintākula (See)
(ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିନ୍ତାପତ୍ରି—ଦେ. ବି—ଢେଙ୍କାନାଳଆଦି ଗଡ଼ଜାତରେ ଠାକୁର
Chintāpatri ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମାଳି ସେବକ--The Māli Sebaks of village-deities in the Orissa Garjats.

ଚିନ୍ତାପାଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ତେଲ. ଚିଂତାପାଣ୍ଡୁ)--ତେନ୍ତୁଳି—
Chintāpāndu Tamarind.

ଚିନ୍ତାବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଘରେ ବସି ଗୁରୁତର ବିଷୟମାନ ଚିନ୍ତା
Chintābesma ବା ପରାମର୍ଶ କରାଯାଏ; ମନ୍ତ୍ରଣାଗୃହ—
Council-room

ଚିନ୍ତାଭର—ଦେ. ବିଣ—ଚିନ୍ତାଗ୍ରସ୍ତ; ଚିନ୍ତିତ; ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—
Chintābhara Anxious
ଲଭିବା ଆଶେ ବୁଦ୍ଧି ନ ଆସେ ଚିନ୍ତାଭର ମନ୍ଦ ଅତି । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚିନ୍ତାମଣି—ସଂ ବି. (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଚିନ୍ତାପ୍ରଦ ମଣି)—୧ । ବାଞ୍ଛାପ୍ରଦ
Chintāmani ରତ୍ନବିଶେଷ—1. A fabulous gem said to give the wearer his wished for results.
୨ । ପରଶୁପଥର; ସ୍ପର୍ଶମଣି—
2 The philosopher's stone.
ଚିନ୍ତାମଣି ଆଣି ଆଣି କେ ଭସେ କୂପାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā.
୪ । ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ—4. One of the incarnations of Buddha.
ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males and females.

ଚିନ୍ତାମଣି ଦୀକ୍ଷିତ—ଦେ. ବି (ନାମ)—୧୮ଶ ଶତାବ୍ଦୀର 'ସାରଣୀ'ନାମକ
Chintāmani dīkshita ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—An astrologer; the author of Sārani, a treatise on astrology.

ଚିନ୍ତାମଣି ରଘୁନାଥ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମାଡ୍ରାଜ ବେଧଶାଳାର
Chintāmani raghunātha āchārjya ସହକାରୀ—
A co-worker of the observatory in Madras.
[ଦ୍ର—ଏ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାବିକପଞ୍ଜିକା ଅନୁସାରେ ୧୮୭୧ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଦୃଗ୍‌ଗଣିତ ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପଞ୍ଜିକା ତେଲଙ୍ଗୁ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।]

ଚିନ୍ତାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ଚିନ୍ତା+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Chitārthī ୧ବ.)—ଚିନ୍ତିତ (ଦେଖ)
(ଚିନ୍ତାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chintita (See)

ଚିନ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିନ୍ତ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସ୍ମୃତ—
Chintita 1. Remembered.
୨ । ଆଲୋଚିତ—2. Considered.
୩ । ଭାବିତ; ଯାହା ଚିନ୍ତା କରାଯାଇଅଛି—
3. Thought of.
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଯେ ଚିନ୍ତା କରେ; ଚିନ୍ତାକାରକ—
4. Thinking.
୫ । ଚିନ୍ତାଯୁକ୍ତ; ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—5. Anxious.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ଚିନ୍ତା—Thought.

ଚିନ୍ତିତପୂର୍ବ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ପୂର୍ବରୁ ଚିନ୍ତା କରାଯାଇଅଛି—
Chintitapūrba Premeditated.
(ଅଚିନ୍ତିତପୂର୍ବ—ବିପରୀତ)

ଚିନ୍ତିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିନ୍ତ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Chintitabya ଚିନ୍ତନୀୟ (ଦେଖ)—Chintaniya (See)

ଚିନ୍ତିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ଚିନ୍ତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚିନ୍ତା କରିବା—
Chintibā 1. To think.
ଚିନ୍ତା ୨ । ସ୍ମରଣ କରିବା—
चंतना 2. To recollect; to remember.

ଚିନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିନ୍ତ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଚିନ୍ତନୀୟ (ଦେଖ)
Chintya Chintaniya (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅପର ପୃଷ୍ଠାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଚିନ୍ତ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିନ୍ତ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଶାନ)—ଅନୁଧ୍ୟାୟମାନ;
Chintyamāna ଯାହା ଚିନ୍ତା କରା ହେଉଅଛି - Which is being thought of.

ଚିନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ଚି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଚିନା ଶସ୍ୟ—
Chinna Millet (M. W.).

ଚିନ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚିତ୍ + ସ୍ୱରୂପାର୍ଥେ. ମୟ)—
Chinmaya ୧ । ଜ୍ଞାନମୟ; ଚୈତନ୍ୟମୟ-
(ଚିନ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Full of animation or conscieousness.
୨ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ—2. Spiritual.
ବି—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ପରମାତ୍ମା—2. The Supreme Soul.

ଚିନ୍ହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିହ୍ନିବା (ଦେଖ)
Chinhibā Chihnibā (See)

ଚିନ୍ହିଲେ ମଇତ୍ର ପ୍ରମାଣ
ଅନ୍ତରେ ଅଛୁର ଗମନ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚିପ—ଦେ. ବି—୧ । କୁରାଢ଼ି ପ୍ରଭୃତି ଅସ୍ତ୍ରର ଫଳକ ବେଣ୍ଟରେ ଦୃଢ଼-
Chipa ବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାପାଇଁ ବେଣ୍ଟ ଓ କୁରାଢ଼ିର ଆଖି
গোঁজ, চিপ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଫାଙ୍କରେ ଦିଆଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ; ଚିପୁଆ;
पच्चड़ ପତଳା ଖିଲ; ପଚର—1. A wedge or chip of wood driven alongside the handle into the hole of an axe to tighten its hold with the blade.
୨ । ଢିଲା ମୁଦି ଖସି ନ ପଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ତହିଁ ଆଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଦିଆ; ଅଗୁଆ—
2. A small ring worn after a slack ring to keep it in position on the finger.

ଚିପା—ଦେ. ବି—୧ । ଉଭୟ ଦିଗରୁ ଚାପ ଦେବା—
Chipā 1. Pressing a thing on both sides.
চিপা, টেপা ୨ । ଚିପ (ଦେଖ)
चिपक, दाब 2. Chipa (See)
୩ । (ଲଙ୍ଗଳର) ପିଚିକିଲା (ଦେଖ)
3. Pichikiḷā (See)
চিপা ବିଣ—୧ । କୃପଣ—
कंजूस 1. Close fisted; miserly; niggardly.
୨ । ଚାପଦ୍ୱାରା ସଙ୍କୁଚିତ—
2. Pressed; squeezed.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛୋଟ କଂସା ବା ବେଲା—
Small bell-metal pot.

ଚିପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chipāibā The causative form of Chipibā.
চেপান, চিপান
चिपकाना, दबाना
(ଚିପେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିପାଚିପି—ଦେ. ବି—୧ । ବହୁବାର ଚିପିବା କର୍ମ—
Chipāchipi 1. Acts of squeezing.
টেপাটেপী ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଚିପିବା—
चिपकाचिपकि 1. Pressing each other.

ଚିପିଚାପି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—
Chipichāpi hebā To be contracted or tightened.

ଚିପିଟ—ସଂ. ବି. (ଚି + ପିଟ୍ ଧାତୁ=ଚେପଟା କରିବା + କର୍ମ. ଅ; ନିପାତନ)—୧ । ଚୂଡ଼ା—
Chipiṭa 1. Parched flattened rice.
୨ । ଆଖି ପତା ଉପରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ଚାପିଲେ ଦୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ଏକାଧିକ ବୋଲି ଦେଖାଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2 Aberration of the eyesight due to pressing a finger on the eyelid.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚେପ୍ଟା—1. Flattened.
୨ । ଚେପ୍ଟାନାକା—2. Flat-nosed.
୩ । ବିସ୍ତୃତ—3 Extended.

ଚିପିଟକ—ସଂ. ବି. (ଚିପିଟ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଚିପିଟ ୧ (ଦେଖ)
Chipiṭaka Chipiṭa. (See)
(ଚପୀଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିପିଟ ନାସିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିପିଟ + ନାସିକା)—
Chipiṭa nāsika ଚେପଟାନାକା—Flat-nosed.
(ଚିପିଟ ନାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ବୃହତ୍‌ସଂହିତା ଅନୁସାରେ କୈଳାସର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶବିଶେଷ; ତାତାର ବା ମଙ୍ଗୋଲିଆ ଅଞ୍ଚଳ (ଏଠାର ଲୋକଙ୍କ ନାକ ଚେପଟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Tartary; Mongolia.
୨ । ତାତାର ବା ମଙ୍ଗୋଲୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A Tartar or Mongolian.

ଚିପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚାପ)—
Chipibā ୧ । ଚାରିଆଡ଼ୁ ଚାପ ଦେବା—1. To compress;
টিপা, চিপা to press on all sides.
चिपटाना, चाँपना ୨ । ସଙ୍କୋଚନ କରିବା—
2. To tighten; to contract by pressure.
୩ । ମୁଠାଇ ଧରିବା—3. To squeeze.
୪ । ହାତ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଚାପିବା; ମଳିବା—
4. To press with the hand or fingers.
୫ । ଗୋଡ଼ ହାତ ଆଦିକୁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଚାପିବା—
5. To perform massage.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି. (ଜୋତା, ଖଡ଼ୁ, କୁର୍ତ୍ତି)—
ଦେହକୁ କସି ହେବା—
(shoes or ornament or dress) To sit tight over the body.
(ଯଥା—ଏ ଜୋତା ମତେ ଚିପୁଛି ।)

୧	ଇ	ଢ଼	ର,ର୍	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ସେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟଁ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଚିପୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗୃପ)—୧ । ଶଗଡ଼ର ଚକକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚକର ପରିଧିରେ ମରାଯିବା ପତଳା ଛିଲ୍‌କା—
Chipuā
चिप
कसनी, चुटकी
1. A chip or peg driven into the rim of a wheel to make it tight.

୨ । କୁରାଢ଼ିର ବେଣ୍ଟକୁ ଦୃଢ଼ କରି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା କାଠର ଖିଲ—2. A chip of wood driven into the eye of an axe to make the handle fit tightly into it.

୩ । ଢିଲା ମୁଦି ଉପରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ଅଗୁଅ—
3. Tight ring worn after a slack ring.

ଚିପୁଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଗୃପ)—ଯେଉଁ ଧାତୁମୟ ବନ୍ଧନ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଢିଲା ବସ୍ତୁକୁ ଦୃଢ଼ୀଭୂତ କରାଯାଏ—
Chipuāṇi
चिप
चुटकी
A clamp; a fastener; clasp.

ଚିପୁଟ—ସଂ. ବି—ଚିପିଟ (ଦେଖ)
Chipuṭa
Chipiṭa (See)

ଚିପୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ସଂପୀଡ଼ିତ କରି ତହିଁରୁ ରସ ବା ଜଳ ବାହାର କରିବା—
Chipur̲d̲ā
निचोड़ा; निंउड़ा
निचोड़न
Wringing out water or juice of a thing by pressure; extracting juice or water by pressing.

ବିଣ—ଚିପୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା—From which water has been pressed out; squeezed.

ଚିପୁଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିପୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chipur̲d̲āibā The causative form of Chipur̲d̲ibā.
निंड़ान
निचोड़वाना
(ଚିପୁଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିପୁଡ଼ା ଚିପୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଚିପୁଡ଼ିବା—
Chipur̲d̲ā chipur̲d̲i Fully wringing out.

ଚିପୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଗୃପ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହାତରେ ଚିପି ତହିଁରୁ ରସ ବା ଜଳ ବାହାର କରିବା—
Chipur̲d̲ibā
निचोड़ा; निंड़ान
निचोड़ना; चहेटना
1. To wring out water or juice by pressing; to squeeze out or press out juice.

ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚିପୁଡ଼ି ସୁଧାକର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋସରଚମ୍ପୂ. ଚ. ଗୀତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନା କରିବା—
2. (figurative) To consider a matter very minutely.

ଗୀତକୃଷ୍ଣ ଦ.ସ ରସକଲ୍ଲୋଳ ଚିପୁଡ଼ିଲରୁ ଅନେକ ରସ ବାହାର ଥିଲ ।
ରାଧାନାଥ. ବିବେକ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଃଶେଷିତ କରିବା—
3. (figurative) To exhaust.

ଚିପୁଡ଼ି ଦେଲ ସେ ଭାବ ଏଣିକ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଦେ. ବି—ଚିପୁଡ଼ିବା କର୍ମ—
The act of wringing out or pressing out.

ଚିପୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ନାମ-ଶ୍ଳେଷ୍ଟକା)—୧ । ଚଟିଜୋତା; ଚମର ଗୋଟିଏ ପଟିରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଗଳାଇବା ପାଇଁ ଲାଗିଥିବା ଚମ ଦଉଡ଼ିଯୁକ୍ତ ଯୋତା; ଉପର ଅଂଶ ନ ଥିବା ଚଟି ଜୋତା—1. Slippers; sandals.
Chipuli
चूटकी
चुटकी

୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଯେଉଁ ମୁଦିଆଯୁକ୍ତ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧନ୍ତି; ଚୁଟୁକି—
2. An ornamental ring worn by females on the toes.

୩ । ବବୁରି ବାଳ; ବେଣି—3. Bobbed hair; hair cut into overhanging ringlets.

ଚିପ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ ଚିପିଟ)—ଚେପଟା—
Chipṭā
चिपटा
चपटा
Flattened.

ଚିପ୍ପ—ସଂ. ବି—କଣନଖା ରୋଗ (ଏଥିରେ ନଖର ତଳ ମାଂସ ସଢ଼ିଯାଏ ଓ ନଖ ତଳ ଦରଜ ହୁଏ ଓ ଫାଟେ)—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Chippa
A disease of the nails; whitlow.

ଚିପ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଚିପଡ଼ୀ; ଚିପସା)—
Chiprā ଆଖିର ଲେଞ୍ଚରା—The rheum of the eyes.

ଚିଫ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚୀଫ୍)—ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ବା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କରଦାୟୀ ଦେଶୀୟ ରାଜା—
Chiph
चीफ्
चीफ
A chief; a feudatory chief.

ବୈଦେ. ବିଣ—ପ୍ରଧାନ (ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ବସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ପ୍ରଧାନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ; ଯଥା—ଚିଫ୍‌ଇଞ୍ଜିନିୟର, ଚିଫ୍ ଏଜେଣ୍ଟ, ଚିଫ୍‌କମିସନର, ଚିଫ୍‌କୋର୍ଟ ଇତ୍ୟାଦି)—Chief (prefixed to other words denoting officer or office).

ଚିଫ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପ୍ରାଦେଶିକ ପ୍ରଧାନ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍—
Chiph iñjiniyar The Chief Engineer of a province.

ଚିଫ୍ ଏଜେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇନ୍‌ସିଓରାନ୍‌ସ୍ କୋମ୍ପାନି ଆଦିର ପ୍ରଧାନ କ୍ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
Chiph ejenṭ
The Chief agent of a Company.

ଚିଫ୍ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ, ଚୀଫ୍‌କମିସ୍ନର୍)—ନନ୍-ରେଗୁଲେଶନ୍ ପ୍ରଦେଶରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—Chief Commissioner.
Chiph kamisanar

[ଦ୍ର—ନନ୍‌ରେଗୁଲେସନ ପ୍ରଦେଶରେ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କ ଶାସନକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଡେପୁଟୀ କମିସନର୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ଚିଫ୍ କୋର୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚୀଫ୍+କୋର୍ଟ୍)—ହାଇକୋର୍ଟ
Chiph kot̤ ଅପେକ୍ଷା ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ପ୍ରାଦେଶିକ ପ୍ରଧାନ ବିଚାରାଳୟ—
Chief Court of a Province; (of a lower status than the High Court).
[ଦ୍ର—ଏହିପରି କୋର୍ଟ୍ ପଞ୍ଜାବ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଅଛି ।]

ଚିଫ୍ ଜଷ୍ଟିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ହାଇକୋର୍ଟ୍ ଓ ଚିଫ୍‌କୋର୍ଟ୍‌ର
Chiph jasht̤is ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି—The Chief Justice of a High Court or of a Chief Court.

ଚିବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
Chib (root) To cover.

ଚିବି—ସଂ. ବି. (ଚିବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଚିବୁକ (ଦେଖ)
Chibi Chibuka (See)

ଚିବିଟ—ସଂ. ବି— ଚିପିଟ (ଦେଖ)
Chibit̤a Chipit̤a (See)

ଚିବୁ—ସଂ. ବି. (ଚିବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ଚିବୁକ (ଦେଖ)
Chibu Chibuka (See)

ଚିବୁକ—ସଂ. ବି. (ଚିବୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଓଠ; ଥୋଡ଼ି—
Chibuka The chin

ଚିମ୍‌ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଚିମଟା) — ଚିମୁଟା—
Chimt̤ā Pincers.

ଚିମ୍‌ଡ଼ିଲଇ—ଦେ· ବି—ଚେମଡ଼ିଲଇ (ଦେଖ)
Chim-ṟdilai Chemaṟdilai (See)

ଚିମ୍‌ଣି—ଦେ· ବି— ଚିମିଣି (ଦେଖ)
Chimṇi Chimiṇi (See)

ଚିମ୍‌ନି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚିମ୍‌ନି)—
Chimni ୧ । କେରାସିନ୍ ଲାମ୍ପରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଳୁଅ
चिमनी ଗୁଚ୍ଛପାଖେ ବେଢ଼ା ଯିବା କାଚର ନଳ—
चमनी The chimney or glass tube of a kerosine-lamp.
୨ । ଘରୁ ଓ କାରଖାନା ଘରରୁ ଧୂଆଁ ଆକାଶକୁ ବାହାରି ଯିବା ପାଇଁ ଛାତ ଉପରେ ନିର୍ମିତ ଲୁହା ବା ଇଟାର ବଡ଼ ନଳ—2. Chimney of a house or factory.
" ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି —କିରାସିନ୍ ଜଳିବା ଡିବି—
An open lamp for burning kerosine oil.

ଚିମ୍‌ଟା ବାଉଲି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆଶବ୍ଦ)—ଉପରକାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
Chimt̤ābāuḻi ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of earring worn on the upper part of the ear.

ଚିମଣ—ଦେ, ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chimaṇa Chamachat̤ā (See)
ଆ ଶିଖା ଦେଖନ୍ତେ ଧାଅନ୍ତି ଲକ୍ଷେ
ତେଣା କମ୍ପି ତରତମେ ଯେସନେ ଚିମଣ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଚିମିଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—
Chimiṇi ଚମଚଟା (ଦେଖ)
चामचिका Chamachat̤ā (See)
चमगादड़
(ଚିମିଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିମିଣିଆଁ—ଦେ. ବି —ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chimiṇiā̃ Chamachat̤ā (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେ ଚେମିଣି ଚଢ଼େଇ ପରି ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥାଏ—
1. (figurative) Making a chirping or squeaking noise like the house-bat.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚେମିଣିଙ୍କ ପରି ଶୀର୍ଣ୍ଣ—
2. (figurative) Very weak or lean.

ଚିମୁଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପିଟ=ଚେପଟା)—
Chimut̤ā ୧ । ଦୁଇ ଟିପ ଦ୍ୱାରା ଚିପି ଆଘାତ କରିବା—
चिमटी 2. Pinching.
चुटकी; चिहुँटी ୨ । ବଣିଆ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ କମାରମାନଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ସଂ. ନାମ ସୁଚୁଞ୍ଚି; ସନ୍ଦଂଶ)—
चिमटा
चिमटा; चिमोटी 2. A pair of tongs; forceps; nippers pincers.
चिमट [ଦ୍ର—ଏଥିର ଦୁଇଟି ଲମ୍ବ ଓ ପତଳା ବାହୁ ଥାଏ;
चुटका; चुंगल ନିଆଁ ବା ତପ୍ତ ବସ୍ତୁ ଆଦି ଯାହା ହାତରେ ଧରି ହେବ ନାହିଁ ଏପରି ବସ୍ତୁସବୁକୁ ଚିମୁଟାର ଦୁଇ ବାହୁ ଦ୍ୱାରା ଚିପି ଧରି ଉଠାଇବାକୁ ହୁଏ ।]
୩ । ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠି ଟିପରେ ଧରାଯିବା ପରିମାଣ—3. As much as can be taken in a pinch; a pinch.
୪ । ଯେଉଁ ପରିମିତ ବସ୍ତୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରତଳର ୪ ବା ୫ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଦ୍ୱାରା ଧରା ଯାଇ ପାରେ—
4. A quantity of thing which can be taken up by holding it with 4 or 5 fingers.
ଦେ. ବିଣ—ଦୁଇ ଟିପରେ ସମ୍ଭାଇବା ପରିମିତ—
A pinch of.
(ଯଥା—ଚିମୁଟାଏ ଲୁଣ, ଚିମୁଟାଏ ନାସ ।)

ଚିମୁଟା ଚିମୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକାଧିକ ଥର ଚିମୁଟିବା କର୍ମ—
Chimut̤ā chimut̤i 1. Various acts of pinching.
• चिमटा चिमटि ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଚିମୁଟିବା—
चुटका चुटकि 2 Pinching each other.

ଚିମୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି —୧ । ବୁଢ଼ା ଓ ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ-
Chimut̤ibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗର କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଦୃଢ଼
चिमटा, चिमटिकाटा ଭାବରେ ଚିପିବା—1. To pinch.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଝ	ନ୍ତ

चुटकिलगाना, चिहुँटना ୨ । ଦୃଢ଼ କରି ଚିପି ଧରିବା— 2. To gripe hard; to clutch.
(ଚିମୁଟାଇବା, ଚିମୁଟେଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ଚମୁଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chimuṇi Chamachaṭā (See)
(ଚିମୁଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚମଣି ଚଷାପୃଅ ମୃଗୁଲା ନାମେ ପକ୍ଷୀ । ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣ ହସ୍ତରଣ ।

ଚମୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚିମିଣିଆଁ (ଦେଖ)
Chimuniāṅ Chiminiāṅ (See)

ଚମୁଲା—ଗ୍ରା. (ଇତର)—ମୁଚୁଲା (ଦେଖ)
Chimulā Muchulā (See)
(ଚିମୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୟ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—ୟୁଦ୍ର; ହୀନ—
Chiya Insignificant.

ଚୟାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚେଅର୍)—
Chiyār ଚେୟାର୍; ଚଉକି—Chair.

ଚର୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
Chir-kibā Chirikibā (See)
(ଚିରିକି ପକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିର୍କୁଟ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀରିକା, ଚିଟିକା=କାଗଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ)—
Chir-kuṭ ୧ । କାଗଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
चिरकुट 1. A torne bit of paper.
चिरकुट ୨ । ଟିକି କାଗଜ—2. A slip of paper.
(ଚିର୍କୁଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା; ନେକ୍ଡ଼ା—
3. Rag; torne cloth.
ମଇଳା ଚର୍କୁଟ ଲୁଗା. ଦେହରେ ଅଥଚ ଅଙ୍ଗୁଳିଏ ବହଳ ମଳ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୪ । ଭୂସଂକସ୍ତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ଖସଡ଼ା ଓ ଅଟେଷ୍ଟେସନ୍ ପରେ ଓ ଭୂସ୍ୱତ୍ୱଲିପିର ଅନ୍ତିମ କାଗଜ ବା ପଟ୍ଟା ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ମିଳିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଜାର ଜମିର ବିବରଣ ଥିବା କାଗଜ ଯାହା ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ମିଳେ; ପାରଚା—4. A slip of paper given to a tenant before a copy of the final Record of Rights is granted during a Revenue Settlement.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚିରିକନା—Rag.
ବିଣ.—ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ; ଟିକି ଟିକି ହୋଇ ଛିନ୍ନ—
Torne to shreds; shreded.

ଚିର୍କୁଣୀ—ଦେ. ବି.—ଚିରିଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Chir-kuṇi Chiriguṇi (See)
(ଚିରିଗୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିର୍ଗୁଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଚିରିଗୁଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Chir-gurdiā Chirigurdiā (See)

ଚିର୍ଗେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିରିଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Chirgen Chiriguṇi (See)

ଚିର୍ଚିରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଚିରିଚିରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chir-chirā (etc) Chirichirā etc. (See).

ଚିର୍ଣୀ—ଦେ. ବି.—ଚିରୁଣୀ (ଦେଖ)
Chir-ṇi Chiruṇi (See)
ଚିରୁଣି, ଚିର୍ଣି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚିର୍ଫାଡ଼୍—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ଫୋଟନ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Chir-phārd ଚିରିବା ଓ ଫାଡ଼ିବା କର୍ମ—
चिरफाड़ 1. Act of tearing.
चरफाड़ ୨ । ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ଅସ୍ତ୍ରଚାଳନ; ଅପରେସନ୍—
2. Surgical operation.

ଚିର୍ମୁଦ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବିବାହ ପୂର୍ବେ ବରପକ୍ଷର
Chir-mudri ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କନ୍ୟାପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ଓ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ବସ୍ତ୍ର ଓ ଆଭରଣାଦିର କନ୍ୟାଘରକୁ ପ୍ରେରଣ ପ୍ରଥା—
The custom of the bridegroom's party sending the bridal cloth and ornaments after consecration to the bride's house before marriage.

[ଦ୍ର—ବିବାହ ଦିନ ବିବାହ ବା ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ବର-ପକ୍ଷର ଲୋକେ କନ୍ୟାଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ସେଠାରେ ବରର ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ପାଟ ଓ କନ୍ୟାର ବଉଳପାଟ ଓ ଅଳଙ୍କାରମାନ ପୁରୋହିତଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ କରାଇ କନ୍ୟାର ଲୁଗା ଓ ଅଳଙ୍କାର କନ୍ୟାପାଇଁ ପଠାନ୍ତି ଓ ବରର ଲୁଗା ବର ପିନ୍ଧିବାପାଇଁ ଆପଣା ସଙ୍ଗେ ନେଇ ଆସନ୍ତି । ସେହି ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଲୁଗାକୁ ବିବାହ ବେଦୀରେ ବର ଓ କନ୍ୟା ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ଚିର—ସଂ. ବିଣ.—(ଚି ଧାତୁ+ଅବଚ୍ଛେଦାର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ବହୁ-
Chira କାଳବ୍ୟାପୀ; ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ—
1. Long (in point of time)
୨ । ଅନନ୍ତକାଳ ସ୍ଥାୟୀ—Eternal.
୩ । ବହୁଦିନ ସ୍ଥାୟୀ—3. Permanent.
୪ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—4. Constant; immutable; unchangeable.
ବି—୧ । ଅନନ୍ତକାଳ—1. Eternity.
୨ । ଦୀର୍ଘକାଳ—2. Time immemorial.
୩ । ବହୁକାଳ—3. Long time.
କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—1. For a long time.
୨ । ବହୁକାଳରୁ—2. Since a long time.
୩ । ଅନନ୍ତକାଳ ପାଇଁ—3. For eternity.
୪ । ବାରମ୍ବାର—4. Continuously; repeatedly; constantly.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଖୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷୀ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

স্তনেরবোঁটা ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚୂଚୂକ) ଗୋରୁ ଆଦି ପଶୁଙ୍କ
चुचिँ ढ़िपनी ସ୍ତନାଗ୍ର ବା ଚୂଚୂକ—The top or nipple of the udder of a cow or sheep; teat of a beast.

ବରଜ ଅଙ୍ଗଣରେ ଧେନୁଙ୍କୁ ଗଗଗଳ ତମକୁ ଚିର ବେଳ ଦୁହିଁଲ ଗୋ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଏକାଥରକେ ଗାଈର ଚିର ବା ଗୋଟିଏ ଚୂଚୂକରୁ ଯେତେ ଦୁଧ ଦୁହାଁ ହୁଏ—2. That much miik as can be drawn from one teat of a cow's udder.

ଦୁହାଁଳ ବଇ ପଦ୍ମଙ୍କୁ ଗୋପାଳ ଦୁହନ୍ତି
ପ୍ରଥମରୁ ଚିରେ ଚିରେ ଭୂମିରେ ପକାନ୍ତି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ)—ନଦୀକୂଳରେ ବନ୍ଧା ହେବା ପଥରର ବନ୍ଧ—Stone-embankment built on the bank of a river.

ଚିରଆୟୁ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଚିରାୟୁଃ)—ଚିରାୟୁଃ; ଦୀର୍ଘଜୀବୀ—
Chira-āyu Of a long life; living for long time.

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷି ବହୁତ ଧର୍ମ କଲେ
ଚିରଆୟୁ ହୋଇଣ ଜଗତେ ରହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଚିରଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସଂ. ଚଟକ; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି.
Chirai ଚିରଇ)—ଚଢ଼େଇ— Bird.

ଚିରଂଜୀବ—ସଂ. (ବାକ୍ୟ)—(ଗୁରୁଜନଙ୍କର ବାଳକ ପ୍ରତି ଆଶୀର୍ବାଦ
Chiram-jība ବଚନ)—ତୁ ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚିରହ ବା ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୋ—(A phrase of blessing) Live long.

ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ଚିରଜୀବକ (ଦେଖ)
Chirajībaka (See)

ଚିରଂଜୀବିତା—ସଂ. ବି – ଚିରଜୀବିତା (ଦେଖ)
Chiramjībitā Chirajībitā (See)

ଚିରଂଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ଚିରଜୀବକ (ଦେଖ)
Chiramjībi Chirajībaka (See)

ଚିରକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chirakarmā ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ; ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବହୁକାଳରେ କରେ—Procrastinating; dilatory; sluggish; tardy.

ଚିରକଷ୍ଟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+କଷ୍ଟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chirakashṭi ଆଜୀବନ ଦୁଃଖଭୋଗୀ; ଚିରଦୁଃଖୀ—
(ଚିରକଷ୍ଟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Miserable througnout life.

ଚିରକାଙ୍କ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+କାଙ୍କ୍ଷିତ)—
Chirakāṅkshita ବହୁକାଳର ବାଞ୍ଛିତ; ବହୁଦିନରୁ ଅଭିଳଷିତ—Long wished for.

ଚିରକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+କୃ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Chirakāri ଚିରକର୍ମା (ଦେଖ)
(ଚିରକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chirakarmā (See)
(ଚିରକାରିତା—ବି) ସଂ. ବି—ଗୌତମମୁନିଙ୍କର ପୁତ୍ର—The son of the sage Goutama.

ଚିରକାଳ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
Chirakāḻa 1. For a long time.

୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା—2, Since a lang time.
୩ । ଅନନ୍ତକାଳ— ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. For ever.

ସଂ. ବି—୧ । ବହୁକାଳ—1. Time immemorial.
୨ । ଅନନ୍ତକାଳ—2. Eternity.

ଦେ. ବି—କେନାଲ ଓ ନଦୀବନ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ସରକାର ଯେଉଁ ଭୂମିମାନ ଭୂସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଖରିଦ କରି ନେଇଅଛନ୍ତି ଓ ଯହିଁରେ ସରକାରଙ୍କର ଚିରସ୍ଥାୟିସ୍ୱତ୍ୱ କଦାପି ଲୋପ ହେବ ନାହିଁ—Lands acquired by the Government(Public works Department) for the canal and river embankments, in which the Government has a permanent right and in which no lessee can acquire any right of occupancy;, be his possession however long.

ଚିରକାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିରକାଳକ)—ଚିରକାଳସ୍ଥାୟୀ—
Chirakāḻiā Permanent.
চিরকালিয়া; চিরকেলে
चिरकालका

ଚିରକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିରକାଳ+ଇକ)—
Chirakāḻika ଚିରକାଳସ୍ଥାୟୀ; ଚିରନ୍ତନ—
(ଚିରକାଳୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Existing from time immemorial; immemorial·

ଚିରକୁଟି—ଦେ. ବି—ଚିରକୁଟ (ଦେଖ)
Chirakuṭi Chirkuṭ (See)

ଚିରକୁଟ ବସ୍ତ୍ରେକ କଟିରେ ଅଛି ପିନ୍ଧି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଚିରକୁମାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଆଜୀବନ ଅବିବାହିତ—
Chirakumāra 1. Living unmarried through life;
(ଚିରକୁମାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) lifelong celebate.
(ଚିରକୌମାର୍ଯ୍ୟ—ବି) ୨ । ଯେ ଆଜୀବନ ଅବିବାହିତ ରହିବାର ବ୍ରତ କରିଅଛି—2. A person who has taken the vow of celebacy.

ସଂ. ବି—ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଅବିବାହିତ ରହିବାରୂପ ବ୍ରତବିଶେଷ—A vow of lifelong celebacy.

ଚିରକ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+କ୍ରିୟା)—ଚିରକର୍ମା (ଦେଖ)
Chirakriya Chirakarmā (See).
(ଚିରକ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିରକ୍ରିୟତା—ବି)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଁ	ଉଁଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତୁ

ଚିରକ୍ରୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+କ୍ରୀତ)—
Chirakrita ୧। ବହୁକାଳ ହେଲା ଯାହା କିଣା ଯାଇଅଛି—1. Purchased since a long time.
(ଚିରକ୍ରୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଯାବଜ୍ଜୀବନ ନିମନ୍ତେ କିଣା ଯାଇଥିବା—2. Acquired for life.
୩। ଯାବଜ୍ଜୀବନ ପ୍ରତ୍ୟୁପକାର ଦ୍ୱାରା ପରିଶୋଧ ହୋଇ ନ ପାରିବା ଉପକାର ଦ୍ୱାରା ଉପକୃତ—3. Benifitted beyond the hope of being ever able to repay the benifit.

ଚିରଗୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଚିରିଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Chiraguṇi Chiriguṇī (See).

ଚିରଚିରା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର କୌଣସି ପାଠକୁ ବହୁକାଳ ଲାଗି ଆବୃତ୍ତି କରେ ଓ ପରେ ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ତାହା ଚିରକାଳ ଭୁଲେ ନାହିଁ—A student who takes long to study a matter and does not forget it soon.
Chirachirā

[ଦ୍ର—ଶିଷ୍ୟ ବା ଛାତ୍ର ୪ ପ୍ରକାର—୧। ଚିରଚିରା—ଯେ ପାଠକୁ ବିଳମ୍ବରେ ଆବୃତ୍ତି କରେ ଓ ବିଳମ୍ବରେ ପାଶୋରେ। ୨। ଚିରବେଗା—ଯେ ପାଠକୁ ବିଳମ୍ବରେ ଆବୃତ୍ତି କରେ କିନ୍ତୁ ଚଞ୍ଚଳ ପାଶୋରି ପକାଏ। ୩—ବେଗବେଗା—ଯେ ପାଠକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଆବୃତ୍ତି କରେ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ପାଶୋରିପକାଏ। ୪—ବେଗଚିରା—ଯେ ପାଠକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଆବୃତ୍ତି କରେ କିନ୍ତୁ ବିଳମ୍ବରେ ପାଶୋରେ। ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ୪ର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଓ ପ୍ରଶଂସାର୍ହ।]

ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିହ୍ଲାର)—ଚିରିଚିରା (ଦେଖ) Chirichirā (See).

ଚିରଚିରାଇବା—ପଦ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିହ୍ଲାର)—ଚିରିଚିରାଇବା (ଦେଖ)
Chirachirāibā Chirichirāibā (See)
(ଚିରିଚିରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ).

ଚିରଜୀବକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚିର+ଜୀବ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧। ଦୀର୍ଘାୟୁଃ; ଦୀର୍ଘଜୀବୀ; ଯେ ଅନେକ ଦିନ ବଞ୍ଚେ—1. Long-lived.
Chirajībaka
(ଚିରଜୀବକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨। ଅମର—2. Undying; immortal.
ବି—୧। ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu.
୨। କାକ—2. The crow.
୩। ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷି—3 Sage Mārkaṇḍeya (said to be still alive).
୪। ଶାଲ୍ମଳୀ ଗଛ; ଶିମିଳିଗଛ—4. The silk-cotton tree; Bambax Heptaphyllia.
୫। ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା—5. Aśwatthāmā, the son of Droṇāchārjya.
୬। ବଳିରାଜା—6. Bali, the king who was pressed down into the nether regions by Bishṇu in his incarnation of Bāmana.
୭। ବ୍ୟାସଦେବ—7. Byāsa, the author of the Mahābhārata.
୮। ପରଶୁରାମ—8. Paraśurām.
୯। ହନୁମାନ୍—9. Hanumān, the devoted follower of Rāmchandra.
୧୦। ବିଭୀଷଣ—10. Bibhīshaṇa, the brother of Rābaṇa.
୧୧। କୃପ—11. Kṛupa, the preceptor of the Pandu and Kuru princes in archery.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା, ବଳି, ବ୍ୟାସ, ହନୁମାନ୍, ବିଭୀଷଣ, କୃପ ଓ ପରଶୁରାମ ଏ ୮ ଜଣ ଅମର ଓ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରିବା ଲୋକ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୁଏ।]

୧୨। (ବୈଦ୍ୟକ) ଜୀବକ ନାମକ ବୃକ୍ଷ—12. Name of a very rare medicinal plant.

ଚିରଜୀବନ—ସଂ. ବି.—ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବିତ କାଳ—
Chirajībana The lifetime of a person.
କ୍ରି. ବିଣ.—ଆଜୀବନ; ଜୀଇଁବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Till death; for life.

ଚିରଜୀବିତା—ସଂ. ବି. (ଚିରଜୀବିନ୍+ଭାବ. ତା)—
Chirajībitā ୧। ବହୁକାଳ ବଞ୍ଚିବା—1. Longevity.
୨। ଅମରତ୍ୱ—2. Immortality.

ଚିରଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି.ପୁଂ—(ଚିର+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Chirajībī ଚିରଜୀବକ (ଦେଖ) Chirajībaka (See)
(ଚିରଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିରଞ୍ଜୀବୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରଞ୍ଜି—ଦେ. ବି.—(ସଂ., ଚିର+ଜୀବ)—୧। ପିଆଳ ବୃକ୍ଷ—
Chirañji 1. Buchanonia Latifolia (a wild timber-tree.
চিরোঞ্জি
पियार, चिरोञ्ज ୨। ପିଆଳଫଳ; ଏକପ୍ରକାର ବାଦାମ—2. Seed of the Chironjia Sapida.

[ଦ୍ର—ଏହି ମଞ୍ଜିର ଶସ ବାଦାମ ପରି ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ଏଥିରୁ ଏକପ୍ରକାର ତେଲ ବାହାରେ। ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ତେଲ (ଆମ ଦେଶରେ ରାଶିତେଲ, ସୋରିଷତେଲ ପରି) ତିଅଣକୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏ ମଞ୍ଜିର ଶସ ପିଠା ଓ ମିଠାଇରେ ପଡ଼େ।]

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ' ଦେଖିବେ ।

ଚିରନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚିର+ଅତ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ +ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନିପାତନ)—୧ । ଯେଉଁ କନ୍ୟା ପିତୃଗୃହରେ ଆଜୀବନ ବାସ କରେ (ବିବାହିତା କିମ୍ବା ଅବିବାହିତା ଅବସ୍ଥାରେ); ଅତି ସ୍ନେହଶାଳିନୀ; ପିତୃଗୃହବାସିନୀ କନ୍ୟା; ବିବାହିତା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ପିତୃଗୃହବାସିନୀ କନ୍ୟା—A daughter who (instead of living in her husband's house) lives in her father's house through life; a woman (married or unmarried) who on account of fondness or affection of the parnets passes her whole life in her father's house.
Chiraṭi
(ଚିରଣ୍ଟୀ, ଚିରିଣ୍ଟୀ, ଚିରିଣ୍ଟିକା, ଚିରଣୀ, ଚିରଣ୍ଟୀ, ଚିରନ୍ତୀ — ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଯୁବତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A young woman.

ଚିରତିକ୍ତ—ସଂ. ବି.—ଚିରେଇତା; କିରାତତିକ୍ତ; ଭୂନିମ୍ବ; କିରାତକ—A bitter medicinal plant used as vermifuge; Gentiana Chersyta.
Chiratikta

ଚିରତୁଷାର—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବରଫ ଆଦୌ ତରଳେ ନାହିଁ—Perpetual snow.
Chiratushāra

ଚିରତୁଷାରବଳୟ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ପର୍ବତ ବା ଦେଶର ଯେଉଁ ଭାଗ ସବୁଦିନେ ବରଫରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ (ଅର୍ଥାତ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବରଫ ଖରାରେ ଯୁଦ୍ଧା ତରଳେ ନାହିଁ) ତାହାର ସର୍ବନିମ୍ନ ସୀମା—Snowline; the line of perpetual snow.
Chiratushārabalaya
(ଚିରତୁଷାର ରେଖା, ଚିରତୁଷାର ସୀମା — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରତୁଷାରବାହୁ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ବୃହଦାକାର ବରଫ ଖଣ୍ଡ ତରଳେ ନାହିଁ—A glacier.
Chiratushārabāhu
(ଚିରତୁଷାରସ୍ତୂପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରତୃଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ)—ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲା ପାଣି ପିଇ ନ ଥିବାରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତୃଷାତୁର (ବ୍ୟକ୍ତି)—(person) Very thirsty, not having drunk for a long time.
Chiratrushita
(ଚିରତୃଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଚପଳ ସୁଧା ଝର
ଚିରତୃଷିତର ମୁଖେ ଭର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଦ୍ଦୀପନ ଗୀତ ।

ଚିରତ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଚିର+ଘଟିବା ଅର୍ଥରେ. ତ୍ନ)—ଚିରନ୍ତନ (ଦେଖ)
Chiratna Chirantana (See).

ଚିରଦାସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚିରାନୁଗତ; ଯାବଜ୍ଜୀବନ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅନୁଗତ—1. Ever devoted; devoted for life to a master.
Chiradāsa
(ଚିରଦାସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିରଦାସତ୍ୱ—ବି)
୨ । ଆଜୀବନ ପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଭୃତ୍ୟରୂପେ ଅବଦ୍ଧ—2. Tied to a master as a slave for life.

ବି—୧ । ଆଜୀବନ ଦାସ—1. A slave for life.
୨ । ଆଜୀବନ ଭକ୍ତ—2. A life-long devotee.

ଚିରଦିନ—ସଂ. ବି—ଚିରକାଳ (ଦେଖ)
Chiradina Chirakāla (See)

ଚିରଦିନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଚିରକାଳିଆ (ଦେଖ)
Chiradiniāñ Chirakāliā (See)

ଚିରନିଦ୍ରା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର+ନିଦ୍ରା)—ଯେଉଁ ନିଦ କେବେହେଁ ଭାଙ୍ଗେ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ—Everlasting sleep; death.
Chiranidrā
(ଚିରନିଦ୍ରିତ—ବିଣ)

ଚିରନିବାସ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର+ନିବାସ)—
Chiranibāsa
୧ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଏକସ୍ଥାନରେ ବାସ କରିବା—1. Residence at one place for generations.
(ଚିରନିବାସୀ, ଚିରନିବସ୍ଥ — ବିଣ.)
୨ । ଆଜୀବନ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବାସ—2. Permanent or lifelong residence at a place.

ଚିରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ)—ଚିରକାଳ ସକାଶେ ସ୍ଥିରୀକୃତ; ଯହିଁରେ କେବେହେଁ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟିବ ନାହିଁ; ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ—Ever constant, immutable.
Chiranirddishṭa

ଚିରନିର୍ବାସନ—ସଂ. ବି. (ଚିର+ନିର୍+ବସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାସି ଧାତୁ +ଭାବ. ଅନ)—ଅପରାଧୀକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଦେଶାନ୍ତରରେ ବାସ କରିବା ରୂପ ଦଣ୍ଡ—Transportation for life; lifelong exile.
Chiranirbāsana
(ଚିରନିର୍ବାସିତ—ବିଣ. ପୁଂ)
(ଚିରନିର୍ବାସିତା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିରନୀହାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚିରତୁଷାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chiranihāra (etc) Chiratushāra etc (See)

ଚିରନ୍ତନ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିରଂ+ଭବାର୍ଥେ. ତନ)—୧ । ଚିରକାଳୀନ; ଯାହା ଆବହମାନ କାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି—1. Existing from time immemorial.
Chirantana
(ଚିରନ୍ତନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅତି ପୁରାତନ 2. Very old; ancient.

ଚିରପରିଚିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପରିଚିତ)—୧ । ଦୀର୍ଘକାଳ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରିଚୟ ବା ଜଣାଶୁଣା ଅଛି—1. Long acquainted or familiar; known for a pretty long time.
Chiraparichita
(ଚିରପରିଚିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିରପରିଚୟ—ବି)
୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଇଅଛି; ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ—2. Long practised.

ଚିରପାକ୍କୀ—ସଂ. ବି. (ଚିର+ପଚ ଧାତୁ=ପକ୍ୱ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ଏ ଫଳ ପାଚିବାକୁ ଅନେକ ସମୟ ଲାଗେ ବୋଲି) କଇଥ ଗଛ ଓ ଫଳ—Wood-apple (tree and fruit) Feronia Elephantum.
Chirapāki

୧	ଇ	ଉ	ର୍, ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ, ଶ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଔ	୍

ଚିରପାଳିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚିରପୋଷିତ (ଦେଖ)
Chirapālita Chiraposhita (See)
(ଚିରପାଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିରପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+ପୁଷ୍ପ; ଏଥିର ଫୁଲ ସବୁ ଋତୁରେ
Chirapushpa ଫୁଟେ)—ବଉଳ ଗଛ—Bakula tree
Mimusops Elengi.

ଚିରପୋଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପୋଷିତ)—
Chiraposhita ୧। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲା ପାଳନ
(ଚିରପୋଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କରାଯାଇଅଛି—1. Long maintained.
୨। ବହୁକାଳ ହେଲା ଯେଉଁ ଆଶା ବା ଇଚ୍ଛା ମନରେ ପୋଷଣ କରାଯାଇଅଛି 2 Long cherished hope or desire.

ଚିରପ୍ରଚଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରଚଳିତ)—
Chiraprachalita ଅବହମାନକାଳରୁ ଚଳିଥିବା—
Immemorial; obtaining for a long time past.

ଚିରପ୍ରବାସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ଚିର+ପ୍ରବାସ)—
Chiraprabāsa ୧। ବହୁକାଳ ବିଦେଶରେ ବାସ—
1. Long sojourn; staying abroad for a very long time.
ଚିରପ୍ରବାସୀ } ବିଣ ୨। ଆଜୀବନ ବିଦେଶରେ ବାସ—
ଚିରପ୍ରୋଷିତ } 2. Lifelong sojourn.

ଚିରପ୍ରବାସୀ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ଚିରପ୍ରବାସ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Chiraprabāsī ୧। ବହୁକାଳ ହେଲା ଯେ ବିଦେଶରେ ରହୁଅଛି—
1. A person who has been staying abroad for a very long time.
(ଚିରପ୍ରବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଯେ ଆଜୀବନ ବିଦେଶରେ କଟାଇଅଛି—
2. A sojourner for life.

ଚିରପ୍ରବାହ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା, ଚିର+ପ୍ରବାହ)—ଅନନ୍ତ ବା ଅବିରତ
Chiraprabāha ସ୍ରୋତୋଧାରା—Eternal or continuous current; perennial spring.
ଚିରପ୍ରବାହିତ } ବିଣ
ଚିରପ୍ରବାହୀ }

ଚିରପ୍ରବାହିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରବାହିତ)—
Chiraprabāhita ୧। ଯାହା ଅବହମାନକାଳରୁ ବହି ଆସୁଅଛି—1. Ever flowing; ever running.
(ଚିରପ୍ରବାହିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ବାର ମାସ ଯହିଁରେ ସୁଅ ଥାଏ; ଯେଉଁ ନଦୀର ସୁଅ ଖରାଦିନେ ସୁଦ୍ଧା ଶୁଖିଯାଏ ନାହିଁ—
2. Having a current flowing throughout the year; perennial.
ଚିରପ୍ରବାହୀ—ବିଣ. ପୁଂ } ଅନ୍ୟରୂପ— ୩। ଯେଉଁ ନଦୀ ଅଦର ସ୍ରୋତ ବା ପ୍ରବାହ
ଚିରପ୍ରବାହିଣୀ—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ }
ଆଦୌ ବନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ—3. Never drying; never ceasing to flow.

ଚିରପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରାପ୍ତ)—
Chiraprāpta ୧। ଯାହା ବହୁଦିନପୂର୍ବେ ମିଳିଥିଲା—
1. Acquired long long ago.
(ଚିରପ୍ରାପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଯାହା ଆଜନ୍ମ ତପସ୍ୟା ବା ସାଧନାରେ ମିଳିଅଛି—2. Acquired after lifelong labour or penance.
୩। ଯାହା ବହୁ ବିଳମ୍ବରେ ମିଳିଅଛି—
3. Got after a long delay.
୪। ଯାହା ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଭୋଗକରିବା ସକାଶେ ମିଳିଛି—
4 Acquired for lifelong enjoyment.

ଚିରପ୍ରାର୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରାର୍ଥିତ)—
Chiraprārthita ୧। ଯେଉଁ ବସ୍ତୁକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ବହୁକାଳ
(ଚିରପ୍ରାର୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହେଲା ଅଭିଳାଷ କରା ଯାଇଅଛି;
ଚିରବାଞ୍ଛିତ—1. Ever prayed for.
୨। ଯାହା ପାଇବାପାଇଁ ଆଜୀବନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରା ଯାଇଅଛି—
2. That for whom prayers are offered since a long time.
୩। ଯାହାକୁ ବହୁକାଳ ଅନୁସରଣ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କରା ଯାଇଅଛି—
3 One who has been approached or solicited for a long time.

ଚିରପ୍ରୋଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍‌ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ପ୍ରୋଷିତ=
Chiraproshita ପ୍ରବାସୀ)—ଚିରପ୍ରବାସୀ ଦେଖ)
(ଚିରପ୍ରୋଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Chiraprabāsī (See).

ଚିରବଚ୍ଚା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିର=ସ୍ତନାଗ୍ର+ହି. ବଚ୍ଚା=ଶିଶୁ)—
Chirabachā ସ୍ତନନ୍ଧୟ ଶିଶୁ; ଦୁଧଖିଆ ପିଲା—
A suckling; sucking baby.

ଚିରବଚ୍ଚାକୁ ପେଟ ହେବାକାଳେ ଶକଟ ହେଲାଣି ଯାହା ସେ କହିଲେ ମୃଦୁ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।

ଚିରବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ଚିର+ବନ୍ଧୁ)—
Chirabandhu ୧। ଅନେକ ଦିନର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ—
(ଚିରବନ୍ଧୁତା—ବି) 1. Very old friend.
୨। ସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଧୁ; ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁର ମିତ୍ରତା ନଷ୍ଟ ହେବାର ନୁହେ—2. Constant friend.

ଚିରବାଞ୍ଛିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ବାଞ୍ଛିତ)—
Chirabānchhita ୧। ଯାହାକୁ ପାଇବା ସକାଶେ ବହୁକାଳରୁ
(ଚିରବାଞ୍ଛିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଳବତୀ ଇଚ୍ଛା ରହିଅଛି—1. Ever longed for; desired for since a long time.
୨। ଚିରପ୍ରାର୍ଥିତ—2. Ever prayed for.

ଚିରବାହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+ବହ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Chirabāhī ଚିରପ୍ରବାହିତ (ଦେଖ)
(ଚିରବାହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chiraprabāhita (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଚ୍ଚଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଚ୍ଚନା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ ।

ଚିରବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର + ବିଚ୍ଛିନ୍ନ)—
Chirabichchhinna ୧ । ଯାହାଠାରୁ ବହୁଦିନ ହେଲା ଅନ୍ତରିତ ହେବାକୁ ହୋଇଅଛି—
(ଚିରବିଚ୍ଛିନ୍ନା — ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Long separated.
୨ । ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଅନ୍ତରିତ—
2. Separated for ever; separated never to meet.

ଚିରବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର + ବିଚ୍ଛେଦ)—
Chirabichchheda ୧ । ବନ୍ଧୁ ବା ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଦୀର୍ଘକାଳ ପାଖ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି—Long separation from each other (of friends or husband and wife).
୨ । ଯାବଜ୍ଜୀବନ ପାଖ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହେବା—
2. Separation for ever.
୩ । ମୃତ୍ୟୁ—3. Death.

ଚିରବିଦାୟ—ସଂ. ବି—୧ । ଚିରଦିନ ସକାଶେ ପ୍ରସ୍ଥାନ—
Chirabidāya 1. Separation not to meet again; eternal adiew.
୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ଚିରବିରହ—ସଂ. ବି. (ଚିର + ବିରହ)—ଚିରବିଚ୍ଛେଦ (ଦେଖ)
Chirabiraha Chirabichchheda (See)

ଚିରବିରହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିରବିରହ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chirabirahī ୧ । ବହୁକାଳ ପାଖ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହୋଇ ରହିଥିବା (ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ)—
(ଚିରବିରହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Long separated (couple).
୨ । ଆଜୀବନ ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗରୁ ବଞ୍ଚିତ—
2. Deprived of the association of one's wife or husband for life.

ଚିରବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର + ବିରୁଦ୍ଧ)—
Chirabiruddha ୧ । ଯେ ଆଜୀବନ ପ୍ରତିକୂଳ ବା ବିପକ୍ଷ; ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଆଜୀବନ ଶତ୍ରୁତା ଲାଗିଅଛି; ବହୁକାଳ ହେଲା ଶତ୍ରୁ—
(ଚିରବିରୋଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଚିରବିରୁଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଚିରବିରୁଦ୍ଧତା, ଚିରବିରୋଧ } ବି
1. Inimical for a long time; having lifelong enmity with each other.
୨ । ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟଦ୍ୱୟ (ଯଥା— କ୍ଷୀର କ୍ଷାର ଏକତ୍ର ସେବନ କଲେ ଅନିଷ୍ଟ ଘଟେ)—2. (two things) Which do not agree with each other.

ଚିରବିଲ୍ୱ—ସଂ. ବି—୧ । କରଞ୍ଜବୃକ୍ଷ—
Chirabilwa 1. Pongamia Glabra (M. W).
୨ । ସୁରୁବୁଲି (ଦେଖ) 2. Surubuli (See)

ଚିରବିସ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର + ବିସ୍ମୟ)—
Chirabismaya ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ଚିରଦିନ ବିସ୍ମୟ ଉତ୍ପାଦନ କରେ—Ever wonderful; ever enrapturing.
(ଚିରବିସ୍ମୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିରବିସ୍ମୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର + ବିସ୍ମୃତ)—
Chirabismruta ୧ । ଯେ ବହୁଦିନ ହେଲା କୌଣସି କଥା ଭୁଲି ଯାଇଅଛି—1. Long forgetting; long oblivious.
(ଚିରବିସ୍ମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚିରବିସ୍ମୃତି—ବି)
୨ । ଯାହାକୁ ବହୁଦିନ ହେଲା ଭୁଲାଯାଇଅଛି—
2. Long forgotton.

ଚିରବିର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବି—ନାଲି ଗବଗଛ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chirabirjya The redvariety of the castor-seed-plant.

ଚିରବେଗା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଛାତ୍ର କୌଣସି ପାଠକୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ବହୁସମୟ ନିଏ କିନ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର ପାସୋରି ପକାଏ—
Chirabegā
(ବେଗଚିରା—ବିପରୀତ) Acquiring a lesson very slowly but forgetting it very fast; long to acquire but quick to forget (said of memory or students).
[ଦ୍ର— ଚିରଚିରା ଉଲେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ଚିରବୈର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର + ବୈର)—
Chirabaira ବହୁକାଳ ବ୍ୟାପୀ ଶତ୍ରୁତା—
Long standing enmity; life long antipathy.
ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)— ଚିରବିରୁଦ୍ଧ (ଦେଖ)
Chirabiruddha (See).

ଚିରବୈରାଗୀ—ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିର + ବୈରାଗୀ)—
Chirabairāgi ୧ । ଯେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଅଛି—
(ଚିରବୈରାଗ୍ୟ—ବି) 1. One who has renounced the world for life; since boyhood.
୨ । ଯେ ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରେ—
2. Renouncing the world for life.

ଚିରବୈରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ଚିର + ବୈରୀ)—
Chirabairi ୧ । ଆଜୀବନ ବା ବହୁକାଳ ହେଲା ପ୍ରତିକୂଳ—
(ଚିରବୈରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Enmical for life or for a long time.
୨ । ଜନ୍ମତଃ ବା ପ୍ରକୃତିତଃ ପରସ୍ପର ଶତ୍ରୁ—
(ଯଥା— ଘୋଡ଼ା, ମଇଁଷି, ବାଘ, ଛେଳି ।)
2. Enmical to each other by nature.

ଚିରମଳିନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (କର୍ମଧା; ଚିର + ମଳିନ)—
Chiramalina ୧ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ମଳିନତା କଦାପି ଦୂର ହେବ ନାହିଁ—
(ଚିରମଳିନା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ଚିରମଳିନତା, ଚିରମାଳିନ୍ୟ } ବି.
1. Ever dirty; ever soiled; that which can never be purified or chastened.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ର୍‌	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସଂ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଲାଗିବା କଳଙ୍କ ଦୂରପନେୟ— 1. Having a stain which will never be effaced.

ଚିରମେହୀ—ସଂ. ବି. (ଚିର+ମିହ ଧାତୁ=ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Chiramehī ଇନ୍; ଯେ ବହୁବାର ଓ ଅନେକ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରସ୍ରାବ କରେ)—ଗଧ—The ass.

ଚିରମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ଚି=ଚିତ୍କାର ଧ୍ୱନି+ରମ୍ଭ ଧାତୁ=ଆରମ୍ଭ କରିବା Chirambha +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚିଲ— (ଚିରମ୍ଭଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) The common Indian kite.

ଚିରଯଶଃ—ସଂ. ଋ.—(କର୍ମଧାରୟ, ଚିର+ଯଶଃ)—ଯେଉଁ ଯଶ ଚିର-Chirajaśah କାଳ ରହିଥିବ; ଅନନ୍ତକୀର୍ତ୍ତି— Everlasting or undying fame.
ଚିରଯଶାଃ
ଚିରଯଶସ୍ୱୀ } ବିଣ

ଚିରଯୁବା—ସଂ. ବିଣ.—(ଚିର+ଯୁବନ୍)—୧ । ଯାହାର ଯୌବନ Chirajubā କେବେ ହେଲେ ମଉଳେ ନାହିଁ (ଯଥା—ଦେବତା)—
ଚିରଯୁବକ—ପୁଂ
ଚିରଯୁବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚିରଯୌବନ—ବି
1. Of never fading youth.
୨ । ଯାହାର ଯୌବନ ବହୁକାଳ ରହେ—2. Of lasting youth; one who maintains his or her youth for an extraordinarily long time.
୩ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଯୁବକ ପରି ସତେଜ ଥାଏ— 3. Sprightly and energetic even in old age.
୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଯୌବନଜନିତ ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ ବୃଦ୍ଧକାଳରେ ମଧ୍ୟ ରହେ—Maintaining youthful plumpness and grace even in advanced age.

ଚିରରହସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚିର+ରହସ୍ୟ)—ଯେଉଁ ରହସ୍ୟ Chirarahasya କେବେହେଁ ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ— Insoluble problem or riddle.

ଚିରରାତ୍ର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଚିର+ରାତ୍ରି+ଅ)—ଚିରକାଳ— Chirarātra For ever

ଚିରରୁଗ୍ଣ ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ରୁଗ୍ଣ)— Chirarugṇa ୧ । ଯେ ବହୁକାଳ ହେଲା ରୋଗ ଭୋଗ କରୁ ଅଛି— (ଚିରରୁଗ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Suffering from a chronic disease; Valetudinarian; invalid.
ଚିରରୋଗୀ—ପୁଂ.
ଚିରରୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଆଜନ୍ମ ରୋଗୀ—2. Delicately constituted or sickly from birth.

ଚିରରୋଗ—ସଂ. ବି.—ବହୁଦିନ ବ୍ୟାପୀ ଅସୁସ୍ଥତା— Chiraroga Chronic disease.

ଚିରରୋଗଣ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚିର+ରୁଗ୍ଣ)—ଚିରରୋଗୀ— Chiraroganā Suffering from a chronic disease; (ଚିରରୋଗଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) constantly ailing.
ଚିରରୋଗା; ଚିରରୋଗିଣା—ପୁଂ
ଚିରରୋଗେଇ, ଚିରରୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ .

चिरकर्ताँस

ଚିରଲୁବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଚିରବାଞ୍ଛିତ (ଦେଖ) Chiralubdha Chirabānchhita (See) (ଚିରଲୁବ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚିରଶୟନ—ସଂ. ବି. (ଚିର+ଶୟନ)—ମୃତ୍ୟୁ— Chiraśayana Death.
ଚିରଶୟିତ; ଚିରସୁପ୍ତ—ପୁଂ
ଚିରଶୟିତା; ଚିରସୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ } ବିଣ
ହଳାହଳ ପାନେ ଦାରୁଣ ଶୁଣାକେ କୋଳେ କଲେ ଅହା ଚିରଶୟନ ।
ଚନ୍ଦ୍ରକଶୋର. ବୃନ୍ଦକମାସ ।

ଚିରଶାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ଶାନ୍ତ)— Chiraśānta ୧ । ଯେ ଆଜୀବନ ସଂଯତ—1. Observing (ଚିରଶାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) lifelong self control.
୨ । ଆଜୀବନ ଧୀର—2. Calm and quiet by nature.
୩ । ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲା ନିରୁପଦ୍ରବ ଓ ସ୍ଥିର— 3. Pacified for a long time.
୪ । ଯେଉଁଠାରେ କେବେ ହେଲେ ଅଶାନ୍ତି ଘଟେ ନାହିଁ— 4. Ever peaceful and quiet (place).

ଚିରଶାନ୍ତି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧାରୟ; ଚିର+ଶାନ୍ତି)—୧ । ଦୀର୍ଘକାଳ Chiraśānti ବ୍ୟାପୀ ଶାନ୍ତି; ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ଶାନ୍ତି—1. Everlasting peace or contentment.
୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2 Death.

ଚିରଶ୍ୟାମଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ଶ୍ୟାମଳ)— Chiraśyāmaḷa ଯାହା ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ବୃକ୍ଷ ବା ପତ୍ର) (ଚିରଶ୍ୟାମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସବୁଦିନେ ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ; ଯେଉଁ ଗଛ ପତ୍ରଝଡ଼ା ହଏ ନାହିଁ—Ever green (tree).
(ଯଥା—ନଡ଼ିଆ, ତାଳ, ଖଜୁରି, ପୋଲାଙ୍ଗ ଆଦି ଗଛ ।)

ଚିରସଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନିତ୍ୟସଙ୍ଗୀ; ଆଜନ୍ମସଙ୍ଗୀ ବା ଅନୁଚର— Chirasangi 1. Friends constantly attached to (ଚିରସଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) each other; companion for life.
୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀର ସଙ୍ଗଲାଭ ହୋଇଅଛି— 2 Long established friends; very old friend
୩ । ଯାହାକୁ ଜୀବନରେ କେବେ ହେଲେ ଛାଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ— 3. Unavoidable companion.
(ଯଥା—ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସରସ୍ୱତୀପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ଚିରସଙ୍ଗୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଢ଼' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚିରସହାୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚିର+ସହାୟ)—
Chirasahāya ୧ । ବହୁକାଳର ଆଶ୍ରୟଦାତା ବା ଉପକାରୀ
(ଚିରସହାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. An old benefactor.
୨ । ଯେ ସର୍ବଦା ଆପଦ ବା ଅଭାବବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ—
2. A person who invariably renders help when required.
୩ । ସର୍ବଦା ସହକାରୀ—3. A constant assistant.

ଚିରସୁଖ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚିର+ସୁଖ)—
Chirasukha ୧ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଆନନ୍ଦ—
ଚିରସୁଖୀ—ପୁଂ } 1. Constant or lasting happiness.
ଚିରସୁଖିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ୨ । ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଭୋଗ କରାଯିବା ଆନନ୍ଦ—
2. Lifelong bliss.
୩ । ଅନନ୍ତକାଳ ପାଇଁ ସୁଖ—
3. Eternal happiness; beatitude.

ଚିରସୁନ୍ଦର—ସଂ. ବିଣ. (ସୁପ୍ ସୁପ୍ ସମାସ; ଚିର+ସୁନ୍ଦର; ଯେ ଲୋକର
Chirasundara ଚକ୍ଷୁରେ ସର୍ବଦା ସୁନ୍ଦର)—
ଯାହା ସବୁଦିନେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ—Ever beautiful.
ସଂ. ବି—ପରମେଶ୍ୱର—A name of God.

ଚିରସୂତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚିର+ସୂତା=ପ୍ରସୂତା)—
Chirasūtā ୧ । (ଗାଈ ବା ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ଅନେକ ଦିନ ପୂର୍ବେ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କରିଥିଲା; କାକବନ୍ଧ୍ୟା; କାକବାଞ୍ଝୀ—
1. (woman or cow) Which lore a child long ago.
୨ । ଯେଉଁ ଗାଈ ଅନେକ ଥର ପ୍ରସବ କରେ—
2 (cow)Bearing calves in quick succession.
୩ । ଯେଉଁ ଗାଈ ଅନେକ ଦିନ ପରେ ପ୍ରସବ କରେ—
3. Bearing calves at long intervals.

ଚିରସେବିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+ସେବିତ)—
Chirasebita ୧ । ଯାହାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବହୁକାଳ ହେଲା
(ଚିରସେବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସେବା କରି ଆସୁଥାଏ—
1. Long served; long enjoyed; long attended.
୨ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁ ଦିନ ହେଲା ଅନୁଷ୍ଠିତ ବା ଆଚରିତ ହେଉଅଛି—2. Being done for a long time.
୩ । ଲୋକେ ଯାହା ବହୁକାଳ ହେଲା ମାନି ଚଳି ଆସୁ ଅଛନ୍ତି—
3. Long followed or obeyed.

ଚିରସ୍ଥାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Chirasthāyi ୧ । ଅବିନାଶୀ—1. Indestructible;
(ଚିରସ୍ଥାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) permanent; ever lasting.
(ଚିରସ୍ଥାୟୀ—ବିପରୀତ) ୨ । ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ—
ଚିରସ୍ଥାୟିତା } ବି. 2. Long standing; durable; lasting.
ଚିରସ୍ଥାୟିତ୍ୱ } ୩ । ଇସ୍ତମରାରି—3. Perpetual.

ଚିରସ୍ଥାୟୀ ପଟ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପଟ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଭୂମି ଚିରକାଳ
Chirasthāyi paṭā ସକାଶେ ଭଲଭଳି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜମାରେ ଭୋଗ
চিরস্থায়ী পাট্টা କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ; ଇସ୍ତମରାରି ପଟ୍ଟା—
चिरस्थायी पट्टा Permanent lease granted by a Zamindar; a lease in perpetuity.

ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ଦେ. ବି—୧ । ଚିରଦିନ ସକାଶେ ଭୂମିର
Chirasthāyi bandobasta ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ ନିରୂପଣ—
চিরস্থায়ী বন্দোবস্ত 1. Permanent revenue Settlement
चिरस्थायी बन्दोबस्त in which the revenue payable to Government is fixed in perpetuity.
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ, ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ଲର୍ଡ଼ କର୍ଣ୍ଣୱାଲିସ୍ ୧୭୯୩ ସାଲରେ ପ୍ରଥମେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଉପରେ ୧୦ ବର୍ଷ ସକାଶେ ବସାଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜମା ପରେ ଚିରକାଳ ସକାଶେ ସ୍ଥାୟୀ ରହିବ ବୋଲି ଆଦେଶ କଲେ । ଏ ଜମା ଆଉ ବଦଳିବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜସ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଚିରକାଳ ସକାଶେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୋଇଥିଲା । ଇଂରାଜୀରେ ଏହାକୁ The Permanent Settlement of Bengal, Bihar & Orissa ବୋଲି କହନ୍ତି ।]
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ—
2. A permanent arrangement.

ଚିରସ୍ମରଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚିର+ସ୍ମରଣୀୟ)—୧ । ଯାହା ଚିରକାଳ
Chirasmaraṇiya ସକାଶେ ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ରହିବ—
Ever memorable.
ଚିରସ୍ମରଣୀୟତା } ବି ୨ । ଅବହମାନକାଳରୁ ଲୋକେ
ଚିରସ୍ମୃତି } ଯାହାକୁ ମନେ ରଖିଅଛନ୍ତି—
2 Ever-remembered.

ଚିରସ୍ରୋତ—ଦେ. ବି (ଚିର+ସ୍ରୋତସ୍)—ଚିରପ୍ରବାହ (ଦେଖ)
Chirasrota Chiraprabāha (See).
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚିରସ୍ରୋତା)—ଚିରପ୍ରବାହିତ (ଦେଖ)
Chiraprabāhita (See).

ଚିରସ୍ରୋତାଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+ସ୍ରୋତସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chirasrotāḥ ଚିରପ୍ରବାହିତ (ଦେଖ)—
Chiraprabāhita (See)

ଚିରା—ଦେ. ବି (ସଂ.ଚୀର=ଜନ୍ତୁ;ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ, କନା); ସଂ ଚୀର୍ଣ୍ଣ)—
Chirā ୧ । ଫାଡ଼ିବା; ଚିରିବା—1. Tearing; tear.
চিরা, চেরা ୨ । ରାମ୍ପୁଡ଼ିବା—2. Scratching, lacerating.
चिराव, चिर, चीरा ୩ । କନା—3. Rags.
୪ । ଦୁଇଫାଳ କରିବା—4. Splitting up into two
୫ । ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଟିବା ବା କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିବା—
5. To cut through or wound by an instrument.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଚ୍ଛ	ଢ଼ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତୁ

୬ । ଫାଳା—6. Rent.

कूदा ୭ । (ସଂ. ଚର ଧାତୁ=ଗତି) ଲମ୍ଫ, ଡିଆଁ—
फलाङ्ग, चौकड़ी 7. A high jump; a running jump; leap.

ଚିରମର ଶୃଙ୍ଗ ବେଣୁ, ବାଦ୍ୟନାଦ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ—ବଦୀୟସ୍ୟ. କ. ଚ ।

ଚିରା—୧ । (ସଂ. ଚିର୍=କନା; ନେକୁଡ଼ି) ଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଛିଣ୍ଡା ଯାଇଥିବା
ଚିରା (କନା)—1. Torne to pieces; tattered (cloth).
चीरा

ଚିରାକନାରେ ମଣି ବର ଥିଲେ ନ ତୁଟେ ମୂଲ୍ୟ ତାର ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମତରଙ୍ଗ ।

୨ । (ସଂ. ଚୁରଧାତୁ) ନଖଦ୍ଵାରା କ୍ଷତବିକ୍ଷତ; ରାମ୍ପୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା—2. Scratched (with finger nails); lacerated.

୩ । ଫାଳ ଫାଳ କରାଯାଇଥିବା—(ଯଥା—ଚିରାକାଠ)—
3. Split up into two.

୪ । କ୍ଷତବିକ୍ଷତ—4 Scarred at many places

ସହସ୍ରେ କାଣ୍ଡ ବିନ୍ଧ ସାତ୍ୟକି ମହାବୀର, କଲେ ଅଶ୍ଵତ୍ଥାମାଙ୍କ ଦେହସ୍ତ ଚିରା—
କୃଷ୍ଣସିଂ ମ. ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପଟ୍ଟି; ଏକାଧିକ ଅଂଶୀଦାର ଗୋଟିଏ କିଆରିକୁ ବାଣ୍ଟିନେଲେ ପ୍ରତି ଭାଗରେ ପଡ଼ିବା ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ଅଂଶମାନ—A land partitioned amongst many co-sharers.

ଚିରାଇ—ଦେ. ବି—ଚିରେଇ (ଦେଖ)—
Chirāi Chirei (See)

ଚିରାଇତା—ଦେ. ବି—ଚିରେଇତା (ଦେଖ)—
Chirāitā Chireitā (See)

ଚିରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି--(ଚିରିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ଅନ୍ୟଦ୍ଵାରା ଫଡ଼ାଇବା—
Chirāibā To cause a thing to be split up or torne up by another.
চেরান
चिरवाना, चिराना
(ଚିରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରାଇସ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିରାୟୁଃ)—ଚିରାୟୁଃ (ଦେଖ)—
Chirāisa Chirāyuḥ (See)

ଚିରାକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚିରାଗ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chirāk (etc) Chirāg etc (See)

ଚିରା କନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ+କର୍ଣ୍ଣ=ବସ୍ତ୍ରର କୋଣ) ଛିଣ୍ଡା
Chirā kanā ବସ୍ତ୍ରାଂଶ—Rag; tattered piece of cloth.
চিরা কাপড়, ছেঁড়া কানি
चिथड़ा

ଏଣିବେଳେ ଚିରାକନା ହଜିଗଲେ ମାଠ । ଚିର ।

ଚିରାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଚିରକୁଟ୍ (ଦେଖ)
Chirākuṭi Chirkuṭ (See)

ବାନ୍ଧୁରେ ବାନ୍ଧୁଛି ତାଙ୍କ କଣ୍ଠେ ଚିରାକୁଟି—ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ଚିରାଖ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚିରାଗ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chirākh (etc) Chirāg etc (See)

ଚିରାଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଚିରାଗ୍; ଚିରାକ୍)—୧ । ପ୍ରଦୀପ—
Chirāg 1. Lamp.
চিরাগ; চেরাগ ୨ । ଆଲୁଅ—2. Light.
चिराग ୩ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁସଲମାନଙ୍କ ମସଜିଦ ଓ ପୀରଙ୍କ ଅସ୍ଥାନ ଆଦିରେ ଜଳାଯିବା ବତି—3 Wick lighted in mosques and shrined in the evening by Mahomedans.

ଚିରାଗ୍‌ଦାନ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଚିରାଗଦାନ୍)—ପ୍ରଦୀପସ୍ତମ୍ଭ;
Chirāgdān ଦୀପରୁଖା—Lamp stand.
চেরাগদান
चिरागदान

ଚିରାଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିର+ଆଗତ)—୧ । ବହୁକାଳ ହେଲା
Chirāgata ପ୍ରଚଳିତ ବା ଅନୁଷ୍ଠିତ—1. Long prevalent.
୨ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବା ଅବହମାନକାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଥିବା—
2. Continuing from time immemorial; transmitted from generation to generation.

ଚିରାଚରିତ—ସଂ. ବି. (ସନ୍ଧି; ଚିର+ଆଚରିତ)—ଚିରାଗତ (ଦେଖ)
Chirācharita Chirāgata (See)

ଚିରାଚିରି ଦେ. ବି—ଅନେକ ବସ୍ତ୍ର ବା କାଗଜକୁ ଚିରିବା କର୍ମ—
Chirāchiri Various acts of tearing or rending.
ছেঁড়াছেঁড়ি ବିଣ—ଛିଣ୍ଡା (କାଗଜ କନା ଆଦି)—
चिराचिरि Tattered; torne.

ଚିରାଚିରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନେକ କାଗଜ ବା ବସ୍ତ୍ରଆଦି ଚିରିବା
Chirāchiri karibā ବା ଟିକି ଟିକି କରିବା—
To tear cloths or papers to pieces.

ଚିରାତିକ୍ତ—ସଂ. ବି—ଚିରେଇତା (ଦେଖ)
Chirātikta Chireitā (See)

ଚିରା ଦରବା—ଦେ. ବି—ଚିରା କନା (ଦେଖ)
Chirā darabā Chirā kanā (See)

ଚିରା ଦରବାରେ କି ଲୁଚେ ଅଙ୍ଗ—ଚିର ।

ଚିରାନୁଷ୍ଠିତ—ସଂ. ବିଣ—ବହୁକାଳ ହେଲା ଚଳି ଆସୁଥିବା—
Chirānushṭhita Continuing since time immemorial; long practised.

ଚିରାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚିର+ଅନ୍ଧ)—୧ । ଜନ୍ମାନ୍ଧ—
Chirāndha 1. Blind from birth.
(ଚିରାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେ କେବେହେଁ ସତ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵ ଦେଖେ ନାହିଁ (କ୍ଲାନେନ୍ଦ୍ର)—2. A person who does never see the truth.

ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଚିରାନୁଷ୍ଠିତ (ଦେଖ)
Chirabbyasta 1. Chirānushṭhita (See)
୨ । ବହୁଦିନ ହେଲା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି କଥା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟତ୍ୟୟ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗଳ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଇଅଛି—2. Habituated to a certain thing for a very long time.

ଚିରମର—ଦେ. ବଣ—ଜୀର୍ଣ୍ଣ—
Chirāmarā — Torne; worn out
କୁଦାମାରା ବି—ଡିଆଁ ଡେଇଁ—
फलांगमारना Leaping; frisking; jumping.

ଚିରମର ଶୃଙ୍ଗ ବେଣୁ
ବାଦ୍ୟନାଦ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ. ଚ-ଗୀତ ।

ଚିରମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚର ଧାତୁ)—
Chirāmāribā ୧ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଲମ୍ଫ ଦେବା; ଡେଇଁବା; ଡିଆଁ ମାରିବା—1. To spring or jump up; to make a high jump.
କୁଦାମାରା
फलांगमारना

କାତଲେ ରଣଦାଣ୍ଡେ ଚିରମାର କରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଡିଆଁ ମାରି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବା—
2. To run away with bounds.

ଚିରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୃ ଧାତୁ=ଚୀର୍ଣ୍ଣ)—
Chirājibā ଚିରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ—
(ଚିରି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Passive voice of the verb to tear.
ଚେରান হওয়া
चिरना

ଚିରାୟୁ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚିରାୟୁଃ)—ଚିରାୟୁଃ (ଦେଖ)
Chirāyu Chirāyuḥ (See)
চিরাই ଚିରାୟୁ ରଙ୍ଗିଲ ନରନାଗରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ. କ ଗୀତ ।
चिरायु

ଚିରାୟୁଃ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିର+ଆୟୁସ୍)—
Chirāyuḥ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ; ଦୀର୍ଘାୟୁଃ—
Long lived; living to a good old age.
ସଂ. ବି—ଦେବତା—God; Deity.

ଚିରାୟୁଷ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚିରାୟୁସ୍)—ଦୀର୍ଘଜୀବୀ—
Chirāyusha Long lived.

ବାଞ୍ଛିଲେ ପାବନ ହେବ ଚିରାୟୁଷ ଭୂପେ । ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚିରାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀର=ବସ୍ତ୍ର; କଳା)—ପତାକା—
Chirāla Flag; banner.
নিশান ଶଲ୍ୟବଧ ଦେଖି ପାଣ୍ଡବ ରଥ କୂଳ
फरेरा ଲୋକକୁ ବୋଇଲେ ଜେ ଉଡ଼ାଅ ଚିରାଳ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ.

ଚିରାଶ୍ରିତ—ସଂ. ବଣ. (ଚିର+ଆଶ୍ରିତ)—
Chirāśrita ୧ । ବହୁକାଳରୁ ଅନୁଗତ—
1. Following or depending upon a person for a long time; an old dependant
୨ । ଚିରପାଳିତ—
2. Maintained for a long time.

ଚିରିକା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୌଣସି ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଜୋରରେ ଛାଡ଼ି ଦେବା—
Chirikā
চিরকা To emit forcibly any liquid substance in small quantities.
चिरकना
(ଯଥା—ପକ୍ଷୀମାନେ ପାଣିଆ ମଳ ଚିରିକା ପକାନ୍ତି ।)

ଚିରିକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
Chirikāibā Chirikibā (See)
(ଚିରିକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରିକାଏ—ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟଳ୍ପ ପରିମାଣ—
Chirikāe A little in quantity.

ଚିରିକା ଚିରିକି—ଦେ. ବି—ଚିରିକା (ଦେଖ)
Chirikā chiriki Chirikā (See)

ଚିରିକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉତ୍ସର୍ଗ; କର୍ମ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଈଷତ୍
Chirikibā ପରିମାଣରେ ମଳ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା
চিরকা ସମୟରେ ଶୁଣାଯିବା 'ଚିର୍' ଧ୍ୱନି)—
चिरकना ୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ ଜଳୀୟ ମଳ ବିସର୍ଜନ କରିବା-
1 To pass a scanty quantity of loose stool at a time.
[ଦ୍ର—କୁଆ ଓ ବଗ ଆଦି ପକ୍ଷୀ ଚିରିକନ୍ତି ।]
୨ । କୌଣସି ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ରନ୍ଧ୍ର ବାଟେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଜୋରରେ ଛାଡ଼ି ଦେବା—
2. To emit a liquid through a small hole forcibly and in small quantities.
[ଦ୍ର—ନାଳିକକୁ ଝାଡ଼ା ଦେଲେ ରୋଗୀ ଏହିପରି ଚିରିକେ ।]
୩ । ଠୋପା ଠୋପା ହୋଇ ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ରାରେ ପଡ଼ିବା—
3. To drizzle; to dribble.
(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳୁ ମେଘ ଚିରିକୁଛି ।)
୪ । ଦନ୍ତୁରି ବା ଜିଭ ଅସମାନ ଥିବା କଲମରେ ଲେଖିବା ସମୟରେ ଲେଖୁଥିବା କାଗଜରେ କାଳିକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—4. To sprinkle ink on a piece of paper while writing slovenly with a blunt or irregularly pointed pen.
(ଯଥା—ବାଳକ ଖାତାଯାକ ଚିରିକି ପକାଇଛି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା ଓ ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚିରିଗୁଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଲଇ ହେବା ଭଳି ଜଙ୍ଗଲି ଲତା-ବିଶେଷ—A kind of wild fibrous creeper.
Chirigurdiā

ଚିରିଗୁଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀରଭୁଣୀ-ନନ୍ଦେ; ସଂ. ନାମ ପିଶାଚପାପିକା;
Chiriguṇi ସଂ. ଅଚିର+ଅଗ୍ନି)—ଅନ୍ଧାର ଓ ମେଘୁଆ ରାତିରେ
(ଚିରୁଗୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଓ ଶ୍ମଶାନାଦିରେ ଯେଉଁ

୧	ଇ	ଙ୍ଗ	ର୍, ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଜଅ	ଘ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଫେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସିଁ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ମ

আলেয়া; আলায়া ଅସ୍ଥିର (କ୍ଷଣେ ଲିଭି କ୍ଷଣେ ଜଳି ଉଠିବା)
छलावा; अजयाबत्ताल ଅଲୋକ ଦେଖାଯାଏ—
Ignis-fatuus; will-o'-the-wisp.

[ଦ୍ର—ବର୍ଷାଦିନେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଏକପ୍ରକାର ବାଷ୍ପ ଉଠେ, ଏହା ବେଳେ ବେଳେ ଜଳି ଉଠେ ଓ ବେଳେ ବେଳେ ଲିଭିଯାଏ ଓ ସ୍ଥାନ ବଦଳାଏ, ଲୋକେ ଏହାକୁ ମୃତ ନରଖାଦକର ପ୍ରେତ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ, ଉଲ୍କାମୁଖୀ ନାମକ ଏକ ଜଳୁଆ ପାତ୍ର ମେଲା କଲେ ତା ପାତ୍ରରୁ ଏ ଅଲୁଅ ବାହାରେ । କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ଏହା ସଢ଼ା ସବାଦିରୁ ଜାତ ଭୂପୃଷ୍ଠରୁ ଉତ୍ଥିତ ଏକପ୍ରକାର ବାଷ୍ପ ଓ ଏହା ବାୟୁଦ୍ୱାରା ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ହୁଏ ଏବଂ ବାୟୁରେ ଥିବା ଅମ୍ଳଜାନ ବାଷ୍ପଦ୍ୱାରା ଏହା ଜଳି ଉଠେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଅଲୁଡ଼ିନଅଁ ନ ଲଭୁଣୁ ଯେଉଁ ପ୍ରସୂତି ମରିଯାଏ, ସେ ପ୍ରେତ ହୋଇ ଅଲୁଅ ଜଳାଉଥାଏ ଓ ସେହି ନିଆଁହିଁ ଚିରଗୁଣୀ ଅଲୁଅ ।]

ଚିରଚିର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍କାର)—ହଠାତ୍ ଉପୁଜନିତ ବିକଟ ଚିତ୍କାର—
Chirichirā A cry of horror; a loud cry of a
চিচকার person when beset with sudden fright;
चिंघार; चीख scream; shriek.

ଚିରଚିରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିତ୍କାର)—ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟରେ
Chirichirāibā ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରିବା—To raising a
চেঁচান; চিচকারকরা loud cry of horror at a sudden
चिंघारना; चिंघाड़ना danger; to scream; to shriek.

ଚିରତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିରଣ୍ଠି (ଦେଖ)
Chiriti Chiraṇṭi (See)

ଚିରଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ=ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଚିରୁଣି (ଦେଖ)
Chiriṇi 1. Chiruṇi (See)
চিরনী ୨ । ବଣିଆଙ୍କର ଏକ ଶସ୍ତ୍ର ଯହିଁରେ ସେମାନେ ଧାତୁମୟ
चिरना ତାର ବା ପାତ୍ରଆଦିକୁ କାଟନ୍ତି—
2. Goldsmith's cutting instrument.
୩ । ଥାଳଆଦିରେ ଗାର ଖୋଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଷ୍ଟାଙ୍କ ଯନ୍ତ୍ର—3. A brazier's tool for cutting lines on utensils
୪ । କୁମ୍ଭାର ଯେଉଁଥିରେ କଞ୍ଚା ମାଟିପାତ୍ର କାଟନ୍ତି—
4. Potter's knife

ଚିରଣ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିରଣ୍ଟି (ଦେଖ)
Chirinṭi Chiraṇṭi (See)
(ଚିରଣ୍ଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିରଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ଚିରଣୀ)—
Chirini ଚିରୁଣି (ଦେଖ)
Chiruṇi (See)

ଚିରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୃ ଧାତୁରୁ ଚୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଫାଡ଼ିବା—
Chiribā 1. To split up; to rend.
চিরা; চেরা ନୃସିଂହରୂପ ଅସମ୍ଭବ । ଚିରିଲୁ ଦୁର୍ଜୟ ଦାନବ ।
चिरना; चिरना; चिथाड़ना ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ଚିରାଇବା } ଣିଜନ୍ତରୂପ ୨ । (ବସ୍ତ୍ର; କାଗଜ) ଛିଣ୍ଡାଇବା—
ଚିରେଇବା } 2. To tear up.
ଚିରାଯିବା } କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ ୩ । କୁରାଢ଼ିଆଦି ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଠକୁ ଲମ୍ବ
ଚିରାହେବା } ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବା—
3. To cut wood into long pieces with axe; to split up wood.
୪ । କରତରେ ଫାଳ ଫାଳ କରିବା—
4. To cleave or saw into pieces.
୫ । ରାମ୍ପୁଡ଼ିବା—5 To scratch.
୬ । କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିବା—6. To lacerate.
୭ । କେଶକୁ କେଶ କେଶ କରି ବିଭକ୍ତ କରିବା—
7. To part (the hair).
ଶିରରେ କରିକ ଚିରୁଣୀ ପରି,
ରେ ସଜାଡ଼ିଲ ଅଶ୍ରୁସିକ୍ତ କରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୮ । ଦ୍ୱିଫାଳ କରିବା—8. To split into two.
୯ । (ଅଧମାନରେ ବିମ୍ୱା ଲଜ୍ଜାରେ ହୋଇ ଠିଆ ହେବା ବା ବସିବାବେଳେ) ହାତ ବା ଗୋଡ଼ ନଖରେ ଭୂମିରେ ଗାର କାଟିବା—9. To scratch lines on the ground with the finger nails.
ଅଶ୍ରୁ ପ୍ରସରିବାର ମସ୍ତକ ଚିରିବାର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ନଖରେ ଭୂମି ଚିରଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ଏହି ଧାତୁର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଲାଗେ—ଚିରିଦେବା, ଚିରି ପକାଇବା ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ଚିରା ହେବା, ଚିରିଯିବା ରୂପ ହୁଏ ।]

ଚିରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଲୁଗା ଆଦି ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାରୁ ବା କଣ୍ଟା ଲାଗିବାରୁ
Chirijibā ଛିଣ୍ଡିଯିବା; ଫାଟି ହୋଇଯିବା—
ছিঁড়ে যাওয়া To become torne to pieces.
चरना, चिरजाना

ଚିରିହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଫାଡ଼ ହେବା; ଚିରାଯିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା—
Chirihebā To be capable of being torne to pieces

ଚିରୁଗୁଣୀ—ଦେ. ବି.—ଚିରଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Chiruguṇi Chiriguṇi (See)

ଚିରୁଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚିରୁର ବା ଚତୁର୍ଥାଂଶ)—ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳର
Chirurḍā ଏକ ଫାଳ ବା ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ବା ଚଉଠ; କୋଳି—
চোকলা A strip out of a ripe fruit (mango or lemon
कोया etc.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତିନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚିରୁଣୀ—ଦେ. ବି.—(ଯାହାଦ୍ୱାରା ବାଳ ଚିରାଯାଏ; ସଂ. ଚୃ ଧାତୁରୁ ଚୀର୍ଣ୍ଣ)
Chiruṇi ପାନିଆ; କଙ୍କତିକା—
চিরণী, চিরুণী A hair comb.
कंघा ମସ୍ତକରେ କରନ୍ତ ଚିରୁଣୀ ପରି,
ଚନ୍ଦ୍ର ସଜାଡ଼ନ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳି କରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚିରୁଣି— ଦେ. ବି.—ଚିରୁଣୀ (ଦେଖ)
Chiruni Chiruṇi (See)

ଚିରୁଲା—ଦେ. ବି.—ଚିରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Chirula Chirurḍa (See)

ଚିରୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗୁଣ୍ଡି ଲାଗିଥିବା କଞ୍ଚା ଅମ୍ବକୁ ଅଣି
Chiruli ଗୁଡ଼ ଚିରୁଡ଼ା କରି କାଞ୍ଜି ମସଲା ଆଦି ଦେଇ କରାଯିବା ଆଚାର ।

ଚିରେ — ଦେ. କ୍ରି. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଚିର)—ଚିର (ଦେଖ)
Chire Chira (See)
ବାସୁକୀ ବଳା ଧରି ଭବ ଧାରଣ ଆନ ସୋଦରେ କି ଚିରେ ହେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚିରେଇ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଚୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଚିରିବା କର୍ମ—
Chirei 1. Act of tearing or splitting up.
চেরাই ୨ । କାଠ ଆଦି ଚିରିବା ମଜୁରି—
चिराई 2. Wages for splitting up wood etc.

ଚିରେଇତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିରତିକ୍ତ)—ହିମାଳୟଜାତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗାଛ-
Chireita ବିଶେଷ; ଭୂନିମ୍ବ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ତିକ୍ତ କୃମିନାଶକ ଔଷଧ-
চিরাতা, চিরেতা ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A medicinal bitter
चिरायता, चिरेता, महतिक्षा plant used as a febri-
ସଂ. ଭୂନିମ୍ବ, ଅନାର୍ଯ୍ୟତିକ୍ତ fuge and vermifuge; swertia
କିରାତକ, ଚିରତିକ୍ତ, କିରାତିକ୍ତ chirata; Gentiana chirayta
ତିକ୍ତକ, ସୁତିକ୍ତକ, ଚିରାଷ୍ଟିକା, Agathotis chirayata; Andro
ରାମସେନକ, କିରାତ, graphis paniculata
କୈରାତହୈମ, କାଣ୍ଡତିକ୍ତ, (Kirtikar).
କିରାତତିକ୍ତକ, ଜ୍ୱରାନ୍ତକ,
ସନ୍ନିପାତହା, ନଦ୍ୱାର
ତେ. ନେଲ ବେମୁ
ଓ. ଭୂଇଁ ନିମ୍ବ
[ଦ୍ର—ଏହାର ସିଦ୍ଧ ଜଳ ଜ୍ୱରଘ୍ନ ଓ କୃମିନାଶକ । ଏହା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ତ୍ରିବିଧ । ଯଥା—(a) Wallichiana. (b) Pyramidals. (c) Pulchella. (Haines)]

ଚିରେତା—ଦେ. ବି—ଚିରେଇତା (ଦେଖ)
Chireta Chireita (See).

ଚିରୋଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଛତିଶଗଡ଼) ବି—ପିୟାଳ (ଦେଖ)
Chironji Piyaḷa (See).

ଚିରୋପକୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚିରକୀତ ୩ (ଦେଖ)
Chiropakruta 1. Chirakrita 3 (See).
(ଚିରୋପକୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଏପରି ଉପକାରପ୍ରାପ୍ତ ଯେ ଯେଉଁ ଉପକାରକୁ ଉପକୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାବଜ୍ଜୀବନ ଭୋଗ କରିବ—
2. Benefited in such a way as to enjoy the benefit for ever.

ଚିରୋମାରେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ଗଞ୍ଜାମରେ ଚେରମାରୁ)—
Chiromare ଅନନ୍ତମୂଳ; ଚେମଡ଼ିଲଇ ବା ଗୁଆପାନ ଲତାର ମୂଳ—The root of 'Chemarḍilai creeper.

ଚିର୍ଭଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚିର୍ଭଟୀ (ଦେଖ)
Chirbhaṭa Chirbhaṭi (See).

ଚିର୍ଭଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କାକୁଡ଼ି—
Chirbhaṭi 1. Cucumber.
୨ । ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—2. Melon.

ଚିଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ପିନ୍ଧିବା—
Chil (root) To wear.

ଚିଲ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟଙ୍କା ଭଙ୍ଗାଇ ତତ୍‌ପରିବର୍ତ୍ତରେ ନେବା
Chilra କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଦ୍ରା; ଖୁଚୁରା ପଇସା ଆଦି; ଚେଙ୍ଗା; ରେଜକି—
Small change for a larger coin.
ବିଣ—୧ । ରେଜା; ଖୁଚୁରା—
1. Consisting of coins of small value.
୨ । ହିସାବବେଳେ ଟଙ୍କାରୁ ବଳିପଡ଼ିବା (ଅର୍ଥ)—
2, (small coins) In excess of a whole rupee found after counting.
୩ । ସାମାନ୍ୟ—3. Insignificant; of small value.
ସଂ. ବି—ଚିଲଚିମ (ଦେଖ)
Chilichima (See).

ଚିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିଲ୍ଲ)—(ପ୍ରସିଦ୍ଧବର୍ଗର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ନଖରଯୁକ୍ତ ଦିବାଚର
Chila ପକ୍ଷୀ)—୧ । ଶଙ୍ଖଚିଲ—1. The Brahmini kite;
চিল Haliastus Indicus.
चिल
୨ । ମାଛୁଆ ଚିଲ—2. Common kite; Milvus govinda.
[ଦ୍ର—ଦୁଇପ୍ରକାରର ଚିଲ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଯଥା—ମାଛୁଆ ଓ ଶଙ୍ଖଚିଲ । ମାଛୁଆ ଚିଲର ରଙ୍ଗ ଖଇରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶଙ୍ଖଚିଲର ଦେହ ନାଲି ଏବଂ ମୁଣ୍ଡ, ଗଳା ଓ ପେଟ ଧଳା । ଏମାନେ ହାତକରୁ ବେଶି ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ପକ୍ଷ ଦୀର୍ଘ; ଚଞ୍ଚୁ ଅଗ୍ର ବକ୍ର; ଏମାନେ ମାଛ ଇତ୍ୟାଦି ଝାମ୍ପମାରି ନେଇ ଖାଆନ୍ତି ଓ ମାଛପାଇଁ ଗଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ ଗୋଳ ହେଲେ ଏମାନେ ବହୁତ ଉଡ଼ନ୍ତି । ଆଉ ଜାତିଏ ଖଇରା ରଙ୍ଗର ଚିଲଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ଦେହହାତ ଲମ୍ବର ପକ୍ଷୀ ଚିଲ ପରି ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଏମାନେ ସହରମାନଙ୍କରେ ଉଡ଼ି ଲୋକଙ୍କ ହାତରୁ ମାଛ, ଜଳଖିଆ ଆଦି ଝାମ୍ପି ନେଇଯାନ୍ତି, ଚିଲମାନେ ବହୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଦୀର୍ଘକାଳବ୍ୟାପୀ ଚୀଇଁ ରବ କରନ୍ତି ଓ ଏହା ଶୁଣିଲେ ମନୁଷ୍ୟ କାନ୍ଦିଲା ପରି ଶୁଣାଯାଏ । ମାଈ ଚିଲ ଅଣ୍ଡିରା ଚିଲ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ସଂ. ନାମ—କୁରର; ଏ ଉଚ୍ଚ ଗଛରେ ବସା କରେ ।]

ଚିଲଆଖି ଇତ୍ୟାଦି—ଚିଲ୍ଲଆଖି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chila-ākhi etc Chilā-ākhi etc (See)

ଚିଲବିଲ୍ୱ—ସଂ. ବି—ସୋଲ୍ହ (ଦେଖ)—
Chilabilwa Solha (See)

ଚିଲମ୍ଚି—ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ)—୧ । ପିତଳଆଦି ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ହାତଧୁଆ
Chilamchi କୁଣ୍ଡ—1. A metal washing basin or tub.
চিলমচি
चिलमची, चिलमगर्दा ୨ । (ଫା. ଚିଲମ୍ଗର୍ଦା) ହୁକାର ଯେଉଁ ନଳ ଉପରେ ଚିଲମ ବସାଯାଏ—2. The main tube of a hubble-bubble on which the fire-bowl is set.

ଚିଲମ—ଦେ. ବି (ଫା. ଚିଲମ୍) ଗଞ୍ଜେଇ, ଗୁଡ଼ାଖୁ ଆଦିର ଧୂମପାନର
Chilama ଉପକରଣବିଶେଷ—The bowl or firepot of
চিলম্, ছিলম্ a hookah for smoking tobacco or
चिलम् gunja.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗଞ୍ଜେଇ ବା ଗୁଡ଼ାଖୁ ଉପରେ ନିଆଁ ରଖି ଏହାର ତଳେ ଥିବା କଣା ବାଟେ ଧୂଆଁ ଟାଣି ନେବାକୁ ହୁଏ; ଏହାକୁ ହୁକା ଉପରେ ରଖି ଗୁଡ଼ାଖୁଧୂଆଁ ଖିଆଯାଏ ଓ ହାତରେ ଧରି ଗଞ୍ଜେଇଧୂଆଁ ଖିଆଯାଏ । ଗଞ୍ଜାଇ, ଗୁଡ଼ାଖୁ ଓ ମଦକ୍ ପିଇବାର ଚିଲମମାନଙ୍କ ଆକାର ପୃଥକ୍ ।]

ଚିଲମପୋସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଚିଲମ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଛିଦ୍ର-
Chilamapos ଯୁକ୍ତ ଧାତୁର ଢାଙ୍କୁଣି—A perforated
চিলমপোস metal covering for the fire-bowl.
चिलमपोस

ଚିଲମବର୍ଦ୍ଦାର—ବୈଦେ. ବି (ଫା) ରଜା ଓ ନବାବଆଦିଙ୍କ ପାଖରେ
Chilamabardār ଚିଲମରେ ଗୁଡ଼ାଖୁଆଦି ସଜାଇବା ଓ ତାଙ୍କ
চিলমবর্দার ସଙ୍ଗରେ ଚିଲମ ଧରି ଯିବା ଭୃତ୍ୟ—
चिलमबरदार A servant of Rajas and Nababs who is in charge of the chilam and makes it ready for smoking.

ଚିଲମବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ଚିଲମି (ଦେଖ)—
Chilamabāj Chilami (See)

ଚିଲମା—ଦେ. ବିଣ—ଚିଲମି (ଦେଖ)
Chilamā Chilami (See)

ଚିଲମି—ଦେ. ବିଣ—ଚିଲମଦ୍ୱାରା ଗଞ୍ଜାଧୂମ ପାନ କରିବାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ
Chilami ଅଭ୍ୟସ୍ତ—Addicted to smoking Ganja.
ছিলিমী
चिलमचट

ଚିଲମିଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚିର+ମିଲ ଧାତୁ=ଚକ୍‌ଚକ୍ କରିବା
Chilamilikā +ଇକ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଖଦ୍ୟୋତ—
ଚିଲମିଲିକା } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Firefly.
ଚିଲମୀଲିକା } ୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍—2. Lightning.
୩ । କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ; ଝିକ୍‌ଝିକ୍ ଝିଲମିଲ ମାଳ—
3. A collar (ornament) of the neck.

ଚିଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଚିଲ ଆଦି ହିଂସ୍ର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ନଖଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Chilā ବସ୍ତୁକୁ ଝାମ୍ପିବା—1. A swooping by a
ছোঁ bird of prey.
चपट्टा, झपट्टा ୨ । କୁଦା; ଡେଇଁ—2. Jump; leap.
ଦୁଇ ଚିଲାରେ ଘର ଉପରକୁ ଯାଇ ମାଁଙ୍କୁ ଅଛି ବେଳାକୁ ଖବର ଦେଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ବିଣ—୧ । ଫିକା; ମାଠିଆ—1. Light-coloured.
୨ । ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ—2. Grey.

ଚିଲାଆଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଲ୍ଲ+ଅକ୍ଷି)—
Chilāākhi ମାଠିଆ ବା ପାଣ୍ଡୁର ଡୋଳାଯୁକ୍ତ ଆଖି—
বিরাল্ আখি, কটাচোখ Eye with grey pupils.

ଚିଲାଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିଲ୍ଲ=କ୍ଲିନ୍ନଚକ୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି)—
Chilā-ākhiā ଚିଲର ଆଖି ପରି ଯାହାର ଆଖିର କଳା ଡୋଳା
কটাচোখ, ମାଠିଆ ବା ପାଣ୍ଡୁର ବା ଈଷତ୍ ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ—
বিরালচোখ Grey-eyed; having pupils of the eye
(ଚିଲ୍ଲ ଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) grey or greenish.
ଚିଲାଆଖିଆ ବଇଦାମା, ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଘଉଡ଼ା ଖା—ଡଗ ।

ଚିଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚିଲ ପରି ତୀବ୍ର ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ)—
Chilāibā ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ଡାକିବା; ରଡ଼ି ଦେବା; କଣ୍ଠିକାଟି ରଡ଼ି
চেঁচান ଦେବା; ଚିତ୍କାର କରିବା—To utter a loud
चिल्लाना cry; to halloo; to make a shrill sound; to scream.
ପଡ଼ଶୋଉଇ ଠାବରେ କାହିଁ ଭୁ ଚଳଇ । ବେତାଳ ପଞ୍ଚବିଂଶତି ନନ୍ଦେ ।

ଚିଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ହିଂସ୍ର ପକ୍ଷୀ) ଝାମ୍ପ ମାରିବା—
Chilāmāribā 1. To swoop down or pounce
ছোঁমারা upon a thing (said of a bird
झपट्टामारना of prey).
ଚିଲ ମଣ୍ଡେଏ ଚିଲା ମାରନ୍ତେ ଗାଗୋଇ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ କରି ନେଇଯିବା—
2. To take away by a sudden attack.
ମନେ ନ ହୁଁ ଜନେ କାଳ ପଶ୍ଚିକକ ଉପରେ ମାରିବ ଚିଲା ।
ରାଧା.ନ.ଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠକି ନେଇଯିବା—
3. To take away by deceitful means.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଠି' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଠୀ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଖୋଜିବେ

୪ । କୁଦିବା; ନାଚିବା—
4. Jump up; leap up; dance.

ମୋ ଶାଉଅ, ମୋ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ବହୁ ନାଚେ ଚିଲ ମାରେ, ଭଜା ପାଚେ, ହସେ । ଫକୀରମୋହନ· ଛମାଣ, ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚିଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଲ୍ଲୀ; ଚିଲ୍ଲିକା)—
Chili ୧ । ଚିଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
चिल्ली 1. Chilli (See)
୨ । ଠାଙ୍ଗିବଥୁଆ; ଟଙ୍କବଥୁଆ— (ହିନ୍ଦୁରତ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)
2. A kind of pot-herb.
୩ । ଭ୍ରୂଲତା—3. Eyebrow.

ଉଦୀ କମାଣ ସେ କରେ କଞ୍ଚାଇଲେ କଣ୍ଠଉଦୁ ଭୁ ଏବା ତୋ ଚିଲି— ବଣ୍ଣନାଥ. ଚଉତିଶା ରାମାୟଣ ।

୪ । (ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ମିକ୍‌ସିକୋ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା । ଏହା ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଗୃହୀତ)—ଲଙ୍କାମରିଚ—
4. Red pepper; cayenne pepper.

ଚିଲିକା—ଦେ. ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବସ୍ଥ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାରେ ସ୍ଥିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲବଣାମ୍ବୁ ହ୍ରଦ—
Chilikā
A salt-lake in the southeast corner of Orissa; the Chilka lake.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଚିଲିକାହ୍ରଦ ନୌବାଣିଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଗ୍ରୀକ୍ ଐତିହାସିକ ଟଲେମୀ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶାର ୩ ଗୋଟି ବନ୍ଦର ମଧ୍ୟରେ ଚିଲିକା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି । ଚିଲିକାର ଆୟତନ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣରେ ୮୪ ଓ ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମରେ ୨୦ ମାଇଲ । ପୂର୍ବେ ଏହାର ଆକୃତି ଅନେକ ବଡ଼ ଓ ଏହା ସୁଗଭୀର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କାଳକ୍ରମେ ନଦୀ ପଟୁ ଓ ସମୁଦ୍ର ବାଲିଦ୍ୱାରା ଏହା ପୋତି ହୋଇ ଯାଉଅଛି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବଡ଼ ଓ ସାନ ଦ୍ୱୀପ ଅଛି । ପାରିକୁଦ, ମାଲୁଦ, ବଜ୍ରକୋଠ, ଗୁରୁବାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପୋତି ହୋଇ ଉପଦ୍ୱୀପ ହୋଇଗଲାଣି । ଏହା ବଙ୍ଗୋପସାଗର ସଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ସରୁ ମୁହାଣ ଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେ ମୁହାଣ ପୋତିହୋଇ ଯାଉଅଛି । ଚିଲିକାର ପାଣି ଲୁଣି । ଏଥିରୁ ଅନେକ ବଡ଼ ମାଛ, କଙ୍କଡ଼ା ଓ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ଜଳଚର ଜନ୍ତୁ ମିଳନ୍ତି । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଚିଲିକା ଗର୍ଭରୁ ସିପ୍ ଆମଦାନୀ ହୋଇ ସେ ସିପରୁ କଳିଚୂନ ହୁଏ । ଶୀତଦିନେ ଅନେକ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ ଚିଲିକାକୁ ଆସନ୍ତି ଓ ଦଳଦଳ ହୋଇ ପହଁରନ୍ତି । ଏ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଯାଇ ଶିକାର କରନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଚିଲିକାକୂଳରେ ଲୁଣ ମରାଯାଉଥିଲା । ଇଂରାଜଙ୍କ ଅମଳରେ ତାହା ବନ୍ଦ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । କବିବର ରାଧାନାଥଙ୍କ କୃତ ଚିଲିକାହ୍ରଦର ଦୃଶ୍ୟବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ପଦ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥ—2. Name of a poem by Radhanath, describing the sceneries of the Chilkā lake.

ଚିଲିଚିମ—ସଂ. ବି—ମିଠା ପାଣିରେ ରହିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ମାଛ; ଖଙ୍କାରଖାଇ ମାଛ—A kind of small fresh-water-fish; the Chela fish.
Chilichima
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଚିଲ, ଚିଲିମିଳିକା, ଚିଲମୀନକ)
चेला
चेलहवा; चिलहुल;
चिलिया;

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଜାତିର; ବଡ଼ ମାଛ (ବି. ଘୋଡ଼ା ଚେଲ; Chelaghora) ଲମ୍ବରେ ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ବଢ଼େ; ସାନ ମାଛ (ବି. ଫୁଲଚେଲ; Chelaphula) ୬।୭ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏହାର ଦେହ ଲମ୍ବ ଓ ଚେପ୍‌ଟା, ବାଛ ଛୋଟ । ମୁହଁର ଥୋମଣି ଉପର-ଆଡ଼କୁ ଉଠିଥାଏ; ଉଦରର ଧାର ଦନ୍ତୁର—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ଚିଲିମ—ଦେ. ବି—ଚିଲମ (ଦେଖ)
Chilima Chilama (See).

ଚିଲିମିଲି ପୋକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିଲିମୀଳିକା)—ଜୁଳୁଜୁଳିଆପୋକ—
Chilimili poka Firefly.

ଚିଲିମିଲି ମାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିଲିମୀଳିକା)—ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଠାଭରଣ; ଝିଲିମିଲି ମାଳ; ଚିକ—A kind of collor (ornament) for the neck.
Chilimili māḻi

ଚିଲ୍‌କା—ଦେ. ବି—ଚିଲିକା (ଦେଖ)
Chilkā Chilikā (See).

ଚିଲ୍ଲ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବିଳାସ କରିବା—
Chilla (root) 1. To play; to sport.
୨ । ଢିଲା ହେବା; ଶ୍ଳଥ ହେବା—
2. To become loose (M. W.).
୩ । ହାବଭାବ ଦେଖାଇବା—3. To exhibit amorous glance or movements (M. W.).

ଚିଲ୍ଲ—ସଂ. ବି (ଚିଲ୍ଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚିଲପକ୍ଷୀ—
Chilla 1. The Indian Kite.
୨ । ଲେଟେଲବୁଡ଼ି ଆଖି—
2. A bleared or sore eye (M. W.).
ବିଣ—କ୍ଳିନ୍ନାକ୍ଷ; ଯାହାର ଆଖି ଲେଟେଲପୂର୍ଣ୍ଣ—
Having eyes full of dirt and execrecessence; with exuding eyes; blear-eyed.

ଚିଲ୍ଲକ—ସଂ. ବି. (ଚିଲ୍ଲ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଚିଲପକ୍ଷୀ—
Chillaka 1. Kite.
୨ । ଝିଞ୍ଜିକା; ଝିଙ୍କାରିପୋକ—2. A cricket (insect).
୩ । ଚିତ୍ରକ (ଦେଖ)
3. Chitraka (See) (M. W).

ଚିଲ୍ଲାଭ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚିଲ୍ଲ + ଆଭା; ଯେ ଚିଲ୍ଲ ପରି ଝାମ୍ପ ମାରେ)—ଠାକୁଆ ଚୋର—
Chillābha
A petty thief; a pickpocket (M. W.).

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୯	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସଂ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ନ

ଚିଲ୍ଲି—ସ. ବ—୧ । ଚିଲ୍ଲ ପକ୍ଷୀ—
Chilli 1. The Bengal kite (M. W).

ଚିଲ୍ଲିକା—ସ. ବ. (ଚିଲ୍ଲିକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଝିଙ୍କିକା; ଝିଙ୍କାରପୋକ—
Chillikā 1. An insect emitting a very shrill sound in the night; a cricket (insect).
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଝିଙ୍କିକା ପରି ଦେଖାଯାନ୍ତି ।]
୨ । ଭ୍ରୂଲତା; ଭୁଲତା—2 Eyebrow.
୩ । ଭୁରୁଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The middle of both the eyebrows.
୪ । ଝାଙ୍ଗବଥୁଆ; କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ର ବଥୁଆଶାଗ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of pot-herb.
ଦେ. ବ—ଚିଲିକା (ଦେଖ)
Chilikā (See)

ଚିଲ୍ଲିକାଲତା—ସ. ବ—ଭ୍ରୂଲତା—
Chlllikālata Eyebrow (M. W.).

ଚିଲ୍ଲୀ—ସ. ବ. (ଚିଲ୍ଲ ଧାତୁ+ଅ+ଈ)—୧ । ଭ୍ରୂଲତା—
Chillī 1. Eye brow.
ଭରୁଅଛି ପଦ-ଠେକ ଚିଲ୍ଲୀ
ଭେଦ କର୍ଣ୍ଣପାଶ କ ଚହଲ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଝିଲ୍ଲୀ; ଝିଙ୍କାରି—2. Cricket (ensect).
ଦେ. ବ—ଚିଲି (ଦେଖ)
Chili (See)

ଚିଲ୍ଲୀକା—ସ. ବ—ଚିଲ୍ଲିକା ୧ (ଦେଖ)
Chillīkā Chillikā 1 (See)

ଚିହିଁକା—ଦେ. ବ—ହଠାତ୍ ଚମକ ଉଠିବା; ଚିଁଇକା—
Chihiṅkā Wincing; being startled with a sudden fright,
ଚମକାନି
चीख, चिलक; चमक

ଚିହିଁକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଚମତ୍କାର; ଚକିତ)—ହଠାତ୍ ଭୟ ଦେଖାଇ
Chihiṅkāibā ଚମକାଇବା; ଭୟଚକିତ କରିବା—
ଚମକାନ To frighten and cause a person to wince;
चिलकाना to startle; to alarm.
(ଚହିଁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଚିହ୍ନିକ ଲକ୍ଷନ ସଙ୍ଗେ, ଗୁମରଚିହ୍ନୁଣ ମୋତେ
ଚିହିଁକ ଉ ପଗ୍ରହଲୁ କହ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଦାଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

ଚିହିଁକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଚମତ୍କୃତ; ଚକିତ)—
Chihiṅkibā ହଠାତ୍ ଭୟରେ ଚମକିବା—
ଚମକା; ଚମକପଡ଼ା To wince; to take fright; to be
चिलकना; चौंकना; चिहुँकना alarmed; to be startled.
ଗୁରୁକ ବାଜସ ପର ମୁଁ ଡରେ
ଚିହିଁକ ଚଡ଼ଉ ପଡ଼ିଲୁ ଅରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚିହିଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସଂ ହିହୁମ) କ୍ରି—ଚିତ୍କାର କରିବା; ଡାକିବା—
Chihirdibā To halloo.

ଚିହୁର—ସ. ବ—ଚିକୁର; ମୁଣ୍ଡର କେଶ—
Chihura The hair of the head (M. W.).

ଚିହ୍ନ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—
Chihna (root) 1. To mark; to observe.
୨ । ଦାଗ ଦେବା—2. To put a mark; to stamp.
୩ । ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ଠଉରାଇବା—
3. To recognise a thing or person.

ଚିହ୍ନ—ସ. ବ. (ଚିହ୍ନ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଛାପ; ଦାଗ—
Chihna 1. Mark; stamp; spot.
୨ । କଳଙ୍କ—2. Stain.
୩ । (+କରଣ. ଅ) ଲକ୍ଷଣ—3. Sign; vestige; symptom; characteristic.
୪ । ନିଦର୍ଶନ; ସଙ୍କେତ—5. Signal; token; symbol; indication; insignia.
୫ । ଧ୍ୱଜା; ପତାକା—5. Flag; banner.
୬ । ସମ୍ମାନ ଦାୟିତ୍ୱ ବା ପଦ ଜ୍ଞାପକ ବସ୍ତୁ; ପଦକ; ତମଘା—
6. Badge.
୭ । କ୍ଷତଚିହ୍ନ—7. Cicatrice; scar.
୮ । ସ୍ମାରକ ବସ୍ତୁ—8. Memento; souvenir.
୯ । ଜ୍ୟୋତିଷିକ ରାଶି—9. A zodiacal sign (M.W.)

ଚିହ୍ନକ—ସ. ବ.—୧ । ଏକ ରତି ବା ୪ ଧାନ ତୌଳ—
Chihnaka 1 A small weight; 4 grains.
୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଚିହ୍ନ ବା ଦାଗ—2. A small mark (M.W.)

ଚିହ୍ନକାରୀ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଚିହ୍ନ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Chihnakārī ଯେ ଚିହ୍ନ ଦିଏ—A marker; a mark-man.
(ଚିହ୍ନକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଚିହ୍ନ ଦେଉଥିବା—
1. Marking; stamping.
୨ । କ୍ଷତ କରୁଥିବା—2. Wounding (M.W.)
୩ । ଭୟଙ୍କର—3. Frightful (M. W.)

ଚିହ୍ନଟ—ଦେ. ବ. (ସ. ଚିହ୍ନ)—ଯେଉଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Chihnaṭa ବା ବସ୍ତୁ ଚିହ୍ନା ହୁଏ—1 Identifying mark.
ଚିହ୍ନିତ; ଚେନତ ଚିହ୍ନଟ କର କହିବା ଦ୍ରୁଚ୍ଛନ ଶରୀର.
चिह्नानो, चिह्नट ପ୍ରାଚୀ, ବୃହନ୍ନଳ ଗୀତା ।
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଅଟେ ବୋଲି ଚିହ୍ନାଇବା—2 Identification.
୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପରିଚୟ ଜଣାଇଦିଏ—
3. Identifier.
ବିଣ.—(ସ. ଚିହ୍ନିତ)—୧ । ଅନ୍ୟର ପରିଚୟଜ୍ଞାପକ—
1. Identifying.
୨ । ସୁପରିଚିତ—2. Well known.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ତାହା ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧା' କି ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସ୍ମାରକ—3. Memorial; aiding the memory.

ଚିହ୍ନଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ଦଲିଲ ସମ୍ପାଦନ କରି Chihnaṭa karibā ରେଜେଷ୍ଟରି କରିବାକୁ କଚେରୀକୁ ଯିବା ଚିହ୍নতকরা ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ହାକିମଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି **चिह्नवाना चिह्नाना** ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟକ୍ତି କି ନା ଏହା ହାକିମଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ

ଚିହ୍ନଟ ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚିହ୍ନଟ ହେବା }

ଦେବା—1. To identify an executant of a document or a party (to be the true person he represents to be) before a public servant (e. g. Registrar, Judge.)

[ଦ୍ର—ଦଲିଲ ରେଜେଷ୍ଟରୀ କରିବା ହାକିମ ଯେବେ ସ୍ୱୟଂ ଦଲିଲ ସମ୍ପାଦନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଥାଆନ୍ତି ତେବେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟଥା କେହି ଜଣେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ ନ ଦେଲେ ହାକିମ ଦଲିଲ ରେଜେଷ୍ଟରୀ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରେ ସେ ମଧ୍ୟ ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ ଚିହ୍ନଟ-ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦଲିଲପୃଷ୍ଠରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରେ ।]

୨ । କୌଣସି ଜମି ବା ବସ୍ତୁକୁ ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେବା—2. To identify a thing or land to a public servant.

[ଦ୍ର—ରାଜକୀୟ କର୍ମଚାରୀ କୌଣସି ଜମିକୁ କୋରକ କରିବାକୁ ବା ଡିକ୍ରୀ ହୋଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଡିକ୍ରୀଦାରକୁ ଦଖଲ ଦେବାକୁ ବା ସମନ ଆଦି ଜାରି କରିବାକୁ ସରଜମିନକୁ ଗଲେ ଡିକ୍ରୀଦାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ଲୋକ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତ ଥିବା ବିଷୟ ଉକ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇଦିଏ ।]

ଚିହ୍ନଟଦାର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Chihnaṭadār ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆଗରେ ଚିହ୍ନଟ କରେ— চিহ্নতদার **चिह्नटदार** An identifier of a person or thing before a public servant.

ଚିହ୍ନଟ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପକ୍ଷ ବା ବସ୍ତୁ ବା ଜମିକୁ ରାଜ-Chihnaṭa paṛibā କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆଗରେ ଚିହ୍ନାଇ ଦେଇ ତତ୍-চেহ্নতপড়া ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଦଲିଲରେ ଚିହ୍ନଟ-ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦସ୍ତଖତ୍ କରିବା—To sign in a public document as the identifier of a certain person or property before a public servant (e.g. a registering officer; a searching or attaching officer).

ଚିହ୍ନଟ ସାକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ କୌଣସି ଦଲିଲର ସମ୍ପାଦନକାରୀ Chihnaṭa sākshī ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ମକଦ୍ଦମାର ପକ୍ଷକୁ ବା চেহ্নত সাক্ষী ବସ୍ତୁକୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଜାଣେ ଚିହ୍ନେ ବୋଲି **चिह्नानी साक्षी** ଚିହ୍ନଟ-ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଆପଣାର ନାମ ଦସ୍ତଖତ୍ କରେ—An identifying witness of a document.

ଚିହ୍ନତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚିହ୍ନଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Chihnata (etc) Chihnaṭa etc (See)

ଚିହ୍ନଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ; ଯେ ଚିହ୍ନ ଧାରଣ କରେ— Chihnadhārī 1. Bearing marks.
(ଚିହ୍ନଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପତାକାଧାରୀ—
(ଚିହ୍ନଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Bearing a standard.
୩ । ରାଜକୀୟ ଉଚ୍ଚପଦମର୍ଯ୍ୟାଦ ଯେ ବହନ କରେ— 3. Bearing the insignia of office (M. W.).

ଚିହ୍ନନ—ସଂ. ବି. (ଚିହ୍ନ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ; ଯାହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି Chihnana ବସ୍ତୁ ଚିହ୍ନାଯାଏ)—ଲକ୍ଷଣ— Characteristic (M. W.).

ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସମାହାର)—ଅସ୍ତିତ୍ୱ; ପତ୍ତା; ଚିହ୍ନମାତ୍ର; Chihnabarṇṇa କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅସ୍ତିତ୍ୱର କୌଣସି ନିଦର୍ଶନ— চিহ্নবর্ণ Trace or sign of any thing; slightest **चिह्नवरन** indication of the existence of a thing.

ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ଯେ କିଛି ନ ଦେଖିଲୁ—ସ୍ୱାମୀ, ନଳଚରିତ ।

ଚିହ୍ନୟିତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିହ୍ନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ଯହିଁରେ ଚିହ୍ନ Chihnayitabya ଦିଆଯିବ—To be marked (M.W).

ଚିହ୍ନରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିହ୍ନ)— Chihnarā ୧ । ଯେ ଭଲ ମନ୍ଦ ଚିହ୍ନି ପାରେ— চেনা 1. One who can distinguish a good thing **चिहार** from bad.
(ଚିହ୍ନିରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଶ୍ରାବଧା ବାଉଳୀ ପ୍ରେମରସବାଉଳୀ ସେନ ଚିହ୍ନରା
ଗ୍ରାହକମାନେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ଯେ ଭଲ ମନ୍ଦ ପରୀକ୍ଷା କରି ବାଛି ପାରେ; ସୁପରୀକ୍ଷକ—2. One who can taste and find out what is good and what is bad.

୩ । ଯେ ସୁନା ରୂପା ଆଦିର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା ବାଛି ପାରେ—3. One who can taste gold, silver etc.

ପ୍ରେମବଟଣୀରେ ଚିହ୍ନରା ଗ୍ରାହକ ଭାର ବିନା ପ୍ରେମିକନ—
ରାଧାନାଥ. ଉର୍ବଶୀ ।

ଦେ. ବି—ବଣିଆମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ; ଚିନରା— A family-title among gold-smiths.

ଚିହ୍ନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ)—୧ । ପରିଚୟ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ Chihnā ପୂର୍ବରୁ ଜାଣିଥିବା; ଜଣାଶୁଣା—1. Acquintance.
চেনা ୨ । ଏକ ଚିନା ବା ଚାରି ଚାଉଳ ପରିମାଣ ଓଜନ— **पहचान** 2. A small weight; about 4 grains.
ବିଣ—୧ । ସୁପରିଚିତ; ଜଣାଶୁଣା—1. Well known; চেনা; চিনা well acquainted.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ଢ଼

चिह्नार ୨ । ଯେ ଚିହ୍ନିପାରେ—2. One who can distinguish good from bad.

ବ୍ରହ୍ମଚିହ୍ନା ଲୋକକୁ ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନୀ—ପୀତାମ୍ବର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୩ । ଚିହ୍ନିତ—3. Marked.

ଚିହ୍ନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ; ଚିହ୍ନିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ପରିଚିତ କରାଇବା—1. To introduce a person to another.
Chihnāibā
ଚେନାନ
चिह्नाना; पहचानवाना

ବହୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କ୍ରମରେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୨ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ କରାଇବା—2. To mark; to indicate by a particular mark.

୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇଦେବା—3. To point out.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଲୋଡ଼ା ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି, ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟେ ବୋଲି ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଦେଖାଇଦେବା—4. To identify a person, thing or property to a public servant.
(ଚିହ୍ନେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚିହ୍ନାକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିହ୍ନକ)—ଏକଚିନା ପରିମିତ—Weight of one 'chinā'.
Chihnāka

ଦେ. ବିଣ—ଚିହ୍ନି ପାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—One who can recognise or distinguish a thing.

ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ପରିଚୟ—Mutual recognition.
Chihnāchihi
चेनाचिनि

ସେ ଯୁଦ୍ଧେ ପିତା ପୁତ୍ରେ ନୋହି ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି,
ହୁଣାହୁଣି ହୋଇ ଯେ ପଡ଼ିଲେ ଅବନୀ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ପରିଚିତ ହେବା—Mutually recognising.

ସାନ୍ଧ୍ୟତମସରେ ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ନୋହି ପୁରୁଷ ବନସ୍ଥ କହି—ଭଞ୍ଜ, ରସପଞ୍ଚକ ।

ଚିହ୍ନା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପେ ଆପଣାର ପରିଚୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା—To give out one's identity; to make one's self known; to announce one's self.
Chihnā debā
चेनादेओया
चिह्नादेना

ଚିହ୍ନା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପରିଚୟ ଆଦି ଜିଜ୍ଞାସା କରିବା ବା ସ୍ଥିର କରିବା—To ascertain or enquire about a person's whereabouts or identity.
Chihnā nebā
चेनालओया
चिह्नालेना

ଚିହ୍ନା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଣା ପଡ଼ିବା; ଚିହ୍ନିତ ହେବା; ପ୍ରକାଶ ପାଇବା—1. To be detected or marked.
Chihnā pardibā
चेनापड़ा
मालुम पड़ना

ଗରୁ ଗୃହାଣିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନା ପଡ଼ୁଥାଇ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ କାହାର ଗୁପ୍ତ ସହାନୁଭୂତି ବା ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଥିବା ବିଷୟ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—2. To be publicly known as an accessary to or sympathiser with any matter.

୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଜ୍ଞାତ ହେବା—3 To be well known.

୪ । ଲକ୍ଷଣାଦିଦ୍ୱାରା ସୁନିଶ୍ଚିତରୂପେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—4. To be ascertained by symptoms.

ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ—ଦେ ବି. (ଓ. ଚିହ୍ନା+ସଂ. ପରିଚୟ; ଏକାର୍ଥକ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ସୁପରିଚୟ; ଘନିଷ୍ଠ ପରିଚୟ; ଜଣାଶୁଣା; ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରଙ୍କୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିବା—Intimacy; close acquaintance.
Chihnā parichaya
चेनापरिचय
जानपहचान

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନେକବାର ଦେଖିଥିଲେ ବା ତାଙ୍କ ଛବି ଦେଖିଥିଲେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ଚିହ୍ନା ଅଛି ବୋଲି ବୁଝାଯିବ; କିନ୍ତୁ ଯେବେ ସେ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଜାଣନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ପରିଚୟ ବୋଲି ବୋଲାଯିବ ।]

ଚିହ୍ନାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଚିହ୍ନାର)—ସୁପରିଚିତ—Well known.
Chihnār

ଚିହ୍ନାର୍ ବାମନ୍‌କେ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେବା—ଚଗ ।

ଚିହ୍ନାଳି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—ଯେ ଚିହ୍ନିପାରେ; ଚିହ୍ନିବା—One who can test or distinguish good from bad; expert in testing things.
Chihnāḷi
चेनालि
चिह्नेवाला

ଚିହ୍ନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିହ୍ନ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସୁପରିଚିତ—1. Well acquainted.
Chihnita

୨ । ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ—2. Having marks.

୩ । ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ପରିଚିତ—3. Indicated; symbolised.

୪ । ଅଙ୍କିତ—4 Drawn; delineated.

୫ । ବିଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ ଯୋଗୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଧାନ—5. Conspicious by piculiar signs.

୬ । ଦାଗ ଦିଆଯାଇଥିବା—6. Branded; marked.

୭ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ—7. Famous; noted.

୮ । (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀର ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଆପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଚଳାଇବାପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେ ଚୁକ୍ତି କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି—8. Covenanted (high Government-official).

୯ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଯାହାକୁ ଲୋକେ ଜାଣିଥାଆନ୍ତି—9. Well known.

୧୦ । ଯାହା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଠାରୁ ବାରି ହୁଏ—10. Distinguished (M. W.).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଋ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ତ' ଦେଖିବେ

୧୧ । ଲକ୍ଷଣଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ—11. Diagnosed; ascertained by means of symptoms.

ଚିହ୍ନିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଛିଦେବା—
Chihnideba 1. To distinguish the good from bad.
ଚେନେଦେଓୟା ୨ । ପରିଚୟ କରିବା; ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜାଣି
चिह्नदेना ନେବା—2. To recognise.

ଚିହ୍ନିନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବାଞ୍ଛିତ ପଦାର୍ଥକୁ
Chihnineba ଅନେକ ମଧ୍ୟରୁ ବାଛି ନେବା—To select
ଚେନେନେଓୟା what is wanted from amongst many.
चिह्नलेना

ଚିହ୍ନିପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିହ୍ନିଦେବା (ଦେଖ)
Chihnipakaiba Chihnideba (See)

ଚିହ୍ନିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚିହ୍ନ ଧାତୁ)—୧ । ପୂର୍ବପରିଚିତ ବା ଜ୍ଞାତ
Chihniba ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଜାଣିବା; ଠଉରାଇବା; ପରିଚୟ
ଚେନା କରିବା—1. To recognise.
चिह्नाना; पहचानना ମଧ୍ୟମ ପାଣ୍ଡବେ ଗହିଁ ସେ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସୂତ
(ଚିହ୍ନାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) ବୋଇଲେ "ହେ ବୀର" କେ ପାଇଲନ୍ତି ମୋତେ ।
ଚିହ୍ନାହେବା } କର୍ମବାଚ୍ୟ ପଦ୍ମ ନ ଥ. ମହାଭାରତ ।
ଚିହ୍ନାଯିବା } ୨ । ପରୀକ୍ଷା କରି ଭଲ ମନ୍ଦ ବସ୍ତୁ ଜାଣିବା—
2. To distinguish the good from bad; to discriminate; to ascertain after testing.
ମୂଲ୍ୟ ଚିହ୍ନି ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ କେ... ... ସାରେ । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।
୩ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିବା—
3. To know well or intimately.
(ଯଥା—ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନିବା ।)
୪ । ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ରୋଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର
4. To diagnose a disease by symptoms.
୫ । ନଜରେଖି ଦେଖିବା—
5. To mark; to observe; to perceive.

ଚିହ୍ନି କ ଲକ୍ଷଣ ସବେ, ଗ୍ରମରଚକ୍ରସ ମତେ
ଚହକାଇ ପରଜଲୁ କହ । ... . ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଚ. ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଚିହ୍ନିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକ ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ନେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚିହ୍ନୀକୃତ—ସଂ. ଵଣ. (ଚିହ୍ନ+ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Chihnikruta ଯହିଁରେ ମାର୍କା ବା ଚିହ୍ନ ମରାଯାଇଅଛି—
(ଚିହ୍ନୀକରଣ—ବ) Marked; branded.

ଚୀକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସହ୍ୟ କରିବା—
Chik (root) To endure.

ଚୀଚୀକୂଚୀ—ସଂ. ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କ ଚେଁ ଚେଁ ଗୁଁ ଗୁଁ
Chichikuchi ଧ୍ୱନି—Warbling of birds (M. W.).

ଚୀଠିକା—ସଂ. ବ. (ଚିଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଇକ+ଆ)—
Chithika କାଗଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
A small slip of paper (M. W).

ଚୀଣ—ସଂ. ବ—ଚୀନ (ଦେଖ)
China China (See) (M. W.).
(ଚୀଣକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୀତ୍କାର—ସଂ. ବ. (ଚୀତ୍=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନିବିଶେଷ+କୃ ଧାତୁ+
Chitkara ଭାବ. ଅ)—୧ । ଚିତ୍କାର; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର; ହକ୍କା—
(ଚିତ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Loud cry; shout; exclamation.
୨ । ଘୋଟଘାଣ୍ଟ; ଗୋଳମାଳ—
2. Noise; hubbub; uproar (M. W.).

ଚୀତ୍କୃତ—ସଂ. ବ. (ଚୀତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—
Chitkruta ଚିତ୍କାର (ଦେଖ)
Chitkara (See)

ଚୀତ୍କୃତି—ସଂ. ବ. (ଚୀତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ଗଡ଼ଗଡ଼ ଶବ୍ଦ—
Chitkruti Rattling (M. W.).

ଚୀନ—ସଂ. ବ. (ଚି. ଧାତୁ=ଚୟନ କରିବା+କର୍ମ. ନ)—
China ୧ । ଚମରୀ ମୃଗ—1. A deer with bushy tail.
୨ । ଚୀନ ଦେଶ 2. The country of China.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶ ଆସିଆ ମହାଦେଶର ପୂର୍ବରେ । ଏଥିର ଉତ୍ତରରେ ରୁଷିଆ, ପଶ୍ଚିମରେ ମଧ୍ୟ-ଆସିଆ, ଦକ୍ଷିଣରେ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଶ୍ୟାମ ଓ ଚୀନ ସାଗର ଓ ପୂର୍ବରେ ଚୀନ ସାଗର । ଏ ଦେଶରେ ୧୮ଟି ପ୍ରଦେଶ, ଏଥିର ରାଜଧାନୀ ପିକିଙ୍ଗ; ଚୀନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପୂର୍ବେ ରାଜତନ୍ତ୍ର ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ହୋଇଅଛି; ଅଧିବାସୀମାନେ ବୌଦ୍ଧ-ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ; ଚୀନାମାନେ ଆପଣା ଦେଶକୁ 'ଚଙ୍ଗକ୍ୟୁଓ' ନାମରେ ଡାକନ୍ତି । ଚୀନ ଦେଶ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳର ସଭ୍ୟ ଥିଲା । ଭାରତ ସଙ୍ଗେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଚୀନର ସମ୍ପର୍କ ରହିଅଛି ଓ ଏ ଦେଶର ଅନେକ ପରିବ୍ରାଜକ ଭାରତ ପରିଭ୍ରମଣ କରି ଆମ ଦେଶର ଅନେକ ତଥ୍ୟାତ୍ମକ ବିଷୟ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ମହାଭାରତ, ମନୁସଂହିତା ଆଦିରେ ଚୀନ ଦେଶର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଚୀନ ଦେଶରେ ବୁଣା ଅତି ବାରିକ ରେଶମ ଲୁଗାର ନାମରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରେଶମୀ ଲୁଗାର ନାମ 'ଚୀନାଂଶୁକ' ହୋଇଅଛି । ତିବ୍ବତ, ମାଞ୍ଚୁରିଆ, ମଙ୍ଗୋଲିଆ, ତୁର୍କିସ୍ଥାନ ଏହି ଦେଶର ଅଧୀନ ରାଜ୍ୟ । ଯନ୍ତ୍ରମୁଦ୍ରଣ ଓ ବାରୁଦରୁ ଇଉରୋପ ଚୀନଦେଶରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୦୦୦ ବର୍ଷଠାରୁ ଚୀନଦେଶର ଧାରାବାହିକ ଇତିହାସ ମିଳେ । ଭାରତବର୍ଷରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୧୭ ଅବ୍ଦରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଯାଇ ଚୀନରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା । ଚୀନ ଦେଶରେ କେତେକ ସ୍ତୂପ ଅଶୋକ ନିର୍ମାଣ କରିଥିବାର କଥିତ । ଏ ଦେଶର ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ସୀମାରେ ୧୫୦୦ ମାଇଲ ଲମ୍ବର ଗୋଟିଏ ପକ୍କା ପାଚିରି ଅଛି । ଏ

୧	ଇ	ଉ	ର୍, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ପ୍ରାଚୀର ସଂସାରର ୭ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକ । ଚୀନା ପୁରୁଷମାନେ ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ବେଣୀ ଲମ୍ବାଉଥିଲେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ପିଲ୍ଲାଦିନୁ ଲୁହାଜୋତାରେ ପଶି ରହୁଥିଲା । ଚୀନାମାନଙ୍କ ଲେଖା ଆମ ପରି ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ନ ହୋଇ ଖମ୍ବ ପରି ଉପରୁ ତଳକୁ ଲେଖାଯାଏ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ବୋଲି ଭାରତକୁ ଚୀନାମାନେ ତୀର୍ଥରୂପେ ଗଣନା କରନ୍ତି ।]

୩ । ଚନା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଧାନ୍ୟବିଶେଷ—3. A kind of globular small grain; millet; Panicum Miliaceum.

୪ । ଚୀନ ଦେଶବାସୀ ଲୋକ—4. A Chinese.

୫ । ଚୀନଦେଶୀୟ ପତଳା ରେଶମ ଲୁଗା—5. A thin silk stuff made in China.

ରୁମୀକରସାରଦେହା ଦେହରେ,
ଚୀନ ବାସ ପରି ଲଜ ଯେ ହରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । ସୂତା; ସୂତ୍ର—6. Thread (M. W.)

୭ । ସୀସକ; ସୀସା ଧାତୁ—7. Lead (M. W.)

୮ । ପତାକା—8. Flag; banner.

୯ । ଆଖିର କୋଣ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପଟି (ଶୁଶ୍ରୁତ)—9. A bandage for the corners of the eyes (M. W.)

ବିଣ. —ଚୀନ୍ ଦେଶୀୟ—Of or pertaining to China.

ଚୀନକ—ସଂ. ବି. (ଚୀନ+କ)—୧ । ଚୀନ ଦେଶବାସୀ ଲୋକ—
Chinaka 1. A Chinese.

୨ । ଚୀନା ଶସ୍ୟ—2. A small grain; Panicum Miliaceum.

୩ । ଚୀନକର୍ପୂର—3. Camphor.

୪ । ସଉଫ (ମସଲା)—4. Fennel (M. W.).

ଚୀନକର୍ପୂର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଚୀନ+କର୍ପୂର)—
Chinakarpūra ଏକପ୍ରକାରର କର୍ପୂର (କର୍ପୂର ତଳେ ଦେଖ)—A kind of camphor.

ଚୀନଜ—ସଂ. ବି. (ଚୀନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଇସ୍ପାତ୍
Chinaja Steel.

ଚୀନାଂଶୁକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୀନ+ଅଂଶୁକ)—ଚୀନଦେଶାଗତ
Chināmsuka ସରୁ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର—A thin silk stuff orginally imported from China.

ଚୀନାକ—ସଂ. ବି.—୧ । ଚନା କାକୁଡ଼ି; ଏକପ୍ରକାର ଧଳା କାକୁଡ଼ି
Chināka 1. White cucumber.

୨ । ସଉଫ; ଶତପୁଷ୍ପା—2. Fennel (M. W.)

ଚୀବର—ସଂ. ବି.—(ଚି ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା+କର୍ମ. ବର)—
Chibara ୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ (ବିଶେଷତଃ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ) ମାନଙ୍କ ପରିଧେୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର; ଚୀର; କନ୍ଥା—1. A mendicant's rags or garment.

୨ । କନା—2. A torn piece of cloth.

[ଦ୍ର—ସାହେବମାନେ ବେକରେ ଯେଉଁ କନା ଖଣ୍ଡକୁ (Necktie=ଗଳା ବନ୍ଧ ରୂପେ) ବାନ୍ଧନ୍ତି ତାକୁ "ଶେଷବନ୍ଦୀ ଭାରତୀ"ରେ ଅଜୟଚନ୍ଦ୍ର 'ଚୀବର' ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଯଥା—
କୌଷେୟ ଚୀବର ଊର୍ଣ୍ଣିକା ପ୍ରଭୃତି]

୩ । ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—3. Beggar's bowl.

୪ । ଲୁହାର ଗୁଣ୍ଡ—4. Iron filings (M. W.)

ଚୀବରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚୀବର+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chibari ବୌଦ୍ଧ ବା ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—A Buddhist or Jaina monk.

ବିଣ—ଚୀବରଧାରୀ—Wearing rags.

ଚୀଭିଟ—ସଂ. ବି— ଗସ୍ତା କଲରା (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Chibhata A kind of Memordica.

ଚୀର—ସଂ. ବି—୧ । କନ୍ଥା; ଚିରାକନା; ଛିନ୍ନ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—
Chira 1 Rag; tatter.

(ଚୈର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌପୀନ—2. A strip or long and narrow piece of bark or cloth for wearing along the privities (M. W.)

୩ । ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର; ଚୀବର—3. The dress of a Buddhist monk.

୪ । ଚାରିସରିଆ ମୋତି ହାର—4. A necklace of 4 pearl-strings (M. W.)

୫ । ଚୂଡ଼ା—5. A crest (M. W.)

୬ । ବେଢ଼ ଆଦିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—6. A stripe; stroke (M. W.)

୭ । ରେଖା—7. Line. (M. W.)

୮ । ଗଛର ଛାଲି—8. Bark of a tree.

୯ । କଦର୍ଯ୍ୟ ରେଖା ଓ ଲେଖାବିଶେଷ; ଗାବରଗାବର—9. Slovenly writing.

ଦେ. ବି—ନାବବକ; ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଖୋସଣୀ—The knot of the wearing cloth by which it is fastened to the waist.

ଯେତେବେଳେ ଚୀର କଲେ ପ.ଉଇ କ ଉଣି
ବୃକ୍ଷ ସଦନକୁ ଚାଲ ବନ୍ଧ ନବ ସଖି ଗୋ । ଉଷ. ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା

ଚୀରକ—ସଂ. ବି—୧ । ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ କାଗଜରେ କୌଣସି ରାଜକୀୟ
Cheraka ଆଦେଶର ପ୍ରଚାର—1. Public announcement
(ଚୀରକା—ଅନ୍ୟରୂପ) on a slip of paper (M. W.)

୨ । କାଗଜର ଟିକଖଣ୍ଡ; ଚିରକୁଟ—2. A small slip of paper.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚୀରଧାରୀ—ସଂ. ବଣ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଚୀର + ଧୃ. ଧାତୁ + ଇନ୍)—
Chiradhārī — ଯେ ଛିଣ୍ଡା କନା ପିନ୍ଧେ; କୌପୀନଧାରୀ—Wearing rags.

ଚୀରଭବନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ; ବଡ଼ଶାଳୀ—
Chirabhabanti — The elder sister of one's wife (M. W.)

ଚୀରା—ସଂ. ବି (ଚୀର + ଅ)—୧ । କନା—
Chira — 1. A piece of cloth (M. W.)
୨ । ଚିରା କନା; ଲେଙ୍ଗୁଟି—2. Rag (M. W.).

ଚୀରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ଚିରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chirā (etc) — Chirā etc (See).

ଚୀରାଣି—ଦେ. ବଣ—ଛିଣ୍ଡା—Torne.
Chirāṇi — ଚୀରାଣି ବସ୍ତ୍ର ପଥେ ଦେଖି
ତାର ଗ୍ରହଣେ ହୋଇବ ସୁଖୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚୀରି—ସଂ. ବି— ଆଖିକୁ ଘୋଡ଼ାଇବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଓଢ଼ଣା—
Chiri — A veil for the eyes (M.W.)

ଚୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବଣ (ଚର ଧାତୁ=ବିଭାଗ କରିବା + କର୍ମ. ନ)—
Chirṇṇa — ୧ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—1. Pierced; split up.
୨ । ଖଣ୍ଡିତ; ବିଭକ୍ତ—2. Divided; cut into
୩ । କୃତ; ସମ୍ପାଦିତ—3. Done; accomplished.
୪ । ଅନୁଶୀଳିତ—4. Studied; persued.
୫ । ସଞ୍ଚିତ—5. Stored; collected.
୬ । ଚିରା ହୋଇଥିବା—6. Torne.
୭ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ—7. Practised.
୮ । ଆଚରିତ (ବ୍ରତ)—8. Observed (vow).

ଚୀର୍ଣ୍ଣପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚୀର୍ଣ୍ଣ + ପର୍ଣ୍ଣ; ଯେଉଁ ଗଛର ପତ୍ର ଖଣ୍ଡିତ)—
Chirṇṇaparṇṇa — ୧ । ନିମ୍ବ ଗଛ—1 The Neem tree; Margosa; Melia Azadirachta.
୨ ଖଜୁରି ଗଛ—2. The date-palm; Phoenix Sylvestris.

ଚୀଲି—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Chili — A class of fish found in the Chilka lake

ଚୀଲ୍ଲକ—ସଂ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ (; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chillaka — Shrimp.

ଚୁ— ଦେ. ବି—ଚୁଚୁକାର (ଦେଖ)
Chu — Chuchukāra (See)

ଚୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ=କ୍ଷରିତ ହେବା)—
Chuā — ୧ । ସୁଗନ୍ଧ ତୈଳବିଶେଷ—
चुआ
चोआ
1. A kind of fragrant oil extracted by destructive distillation of resin and some other fragrant articles; a strong oil-like perfume.

[ଧୂପ-ଚୂର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ବେଣାମୂଳ, ଚନ୍ଦନକାଠଗୁଣ୍ଡି, ମୁଥା, କସ୍ତୁରି ମିଶାଇ ତାକୁ ମୁହଁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ବନ୍ଦ ଥିବା ହାଣ୍ଡିରେ ପୁରାଇ ନିଆଁରେ ବସାଇବାକୁ ହୁଏ । ହାଣ୍ଡିର ଉପର ଧାର ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ର ଥାଏ । ସେହି ଛିଦ୍ରବାଟେ ବାହାରିବା ଧୂଆଁକୁ ବକଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଥଣ୍ଡା କଲେ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ରସ ଜମିଯାଏ ତାହାହିଁ ସୁବାସିତ ତୈଳବତ୍ ଚୁଆ ଅଟେ । ପୂର୍ବକାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନାମାନେ ଚନ୍ଦନ ଓ ହଳଦୀ ସଙ୍ଗେ ଚୁଆ ମିଶାଇ ଦେହରେ ଲଗାଉଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଗୁଣ୍ଡିରେ ମିଶାନ୍ତି । କଟକରେ ବନ୍ଧୁ ପରମାଣରେ ହାଣ୍ଡି ସାହାଯ୍ୟରେ ଚୁଆ ତିଆରି ହୁଏ ।

ଆଇନ୍-ଇ-ଆକବରୀରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଏକପ୍ରକାର ଗଛର ଚେରକୁ କାଟି ଅଣି ମାଟି ଉପରେ କିଛି ଦିନ ଘୋଡ଼ି ରଖିବା ପରେ ଚେରର ଯେଉଁ ଅଂଶ ସଢ଼ି ଯିବାର ତାହା ସଢ଼ିଯାଏ । ଯେଉଁ ଅଂଶ ବାକି ରହେ ତାକୁ ୧ ସପ୍ତାହ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖାଯାଏ । ପରେ ସେହି ଜଳକୁ ଗୋଟିଏ ସରୁ ମୁହାଁ ବୋତଲରେ ପୁରାଇ ବୋତଲର ମୁହଁ ଅଚ୍ଛା କରି ମୁଦ ଦିଆଯାଏ ଓ ଉକ୍ତ ବୋତଲକୁ ଓଲଟାଇ କରି ତଳେ ଛିଦ୍ର ଥିବା ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବୋତଲ ଉପରେ ବସାଇବାକୁ ହୁଏ ଓ ସବୁ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର ରଖି ଏହି ପାତ୍ରର ଚାରି ପାଖେ ଘଷିକାଆଁ ଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ତାପ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଏପରି କଲାରୁ ତାପ ଲାଗି ଯାହା ଚୁଆଇ ହୋଇ ତଳବୋତଲରେ ଜମା ହୁଏ ତାହାହିଁ 'ଚୂଆ' । ଏହି ଚୂଆକୁ ପୁଣି ଗୋଲାପପାଣିରେ ଧୂଆଯାଏ । ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ ପାଣ୍ଡକତ ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟ]

୨ । (ସଂ. କୂପ) ଝରି ଜଳ ନିମନ୍ତେ ଖୋଳାଯାଇଥିବା ପାତକୁଆ, କୁଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ତଡ଼ାଗ ବା ଗର୍ତ୍ତ—2. Small hole or
गढ़ा
pit made for collecting underground water which filteres into it.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୂଅ; କୂପ—Well.

ଚୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ)—
Chuāibā — ଚୁଆଁଇବା (ଦେଖ)
Chuānibā (See)

ଚୁଆଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଚିଁଚିଁ (ଦେଖ)
Chuān — 1. Chunchun (See)
୨ । ଚୁଆ ୨ (ଦେଖ)
2. Chuā 2 (See)

ପକ୍ଷିମାନଙ୍କ ସ୍ୱନଘାଟେ ଅଷ୍ଟ
ଚୁଆଁ ଚଉପାଶେ ଗଳପତ୍ର ବର୍ଷ । ଉ. ଭୂ. ୧. ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କୁଅ—Well.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଢଅ	ଢ଼
୨.	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସଂ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

ଚୁଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ = କ୍ଷରିତ ହେବାର ଣିଜନ୍ତ)—
Chuāñibā — ୧ । ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ବାଷ୍ପ ବାହାର କରି ସେହି ବାଷ୍ପକୁ ଶୀତଳପାତ୍ରସଂସର୍ଗରେ ଥଣ୍ଡା କରି ଅର୍କ ବାହାର କରିବା—1. To distil; to cause to ooze.
ଚୁୟାନ, ଚୁଁୟାନ
ଚୁଆନା.

୨ । ଚୁଇଁବା (ଦେଖ)
2. Chuiñbā (See)

୩ । (ସଂ. ଚଚ୍ ଧାତୁ) ନିଦ ଭଙ୍ଗାଇବା—
3. To awaken a person from sleep; to rouse.

ଚୁଆଁଚୁଇଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁଁଚୁଁ (ଦେଖ)
Chuāñchuiñ — Chuñchuñ (See)

ଚୁଆଁଚୁହୁଁ } ଅନ୍ୟରୂପ — ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ପରସ୍ପରକୁ ଚାହିଁବା—
ଚୁହାଁଚୁହୁଁ } Looking at each other.

ମାତୋଙ୍କରର ଏସନ ବଚନ ଶୁଣି
ଚୁହିଁ ଚୁଆଁଚୁହୁଁ ହେଲେ ବବେକ ନୃମଣି । ସାରଳା, ମହାଭାରତ, ଆଦ

ଚୁଆଡ଼—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୁହାଡ଼ (ଦେଖ)
Chuārdā — Chuhārdā (See)

ଚୁଇଁ—ଦେ. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ସଂ. ଶିଶୁ)—
Chuiñ — ଅତି ଛୋଟ—Very small; tiny.
କଚି — (ଯଥା—ଚୁଇଁ କଉଡ଼ି, ଚୁଇଁ ମାଙ୍କଡ଼, ଚୁଇଁ ମୂଷା ।)
ଟେନୀ

ଚୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଇବା (ଦେଖ)
Chuiñbā — Chuibā (See)

ଚୁଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ)—ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ
Chui pardibā — ପଡ଼ିବା—To flow down; to fall in drops; to ooze.

ଚୁଇ ପଡ଼ୁଥାଇ ଅଧରୁ ରଙ୍ଗ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଚୁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ = କ୍ଷରିତ ହେବା—
Chuibā — କ୍ଷରିବା; ଝରିବା—To ooze; to fall down in drops; to be distilled.
ଚୁଁୟା
ଚୁନା
(ଚୁଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଇଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଚୁପଲୁସୀ; ସଂ. ଚାଟୁ)—
Chuili — ଖୋସାମଦ; ଚାଟୁବାକ୍ୟ—Flattery.

ଚୁଉଁ ଚୁଉଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁଁଚୁଁ (ଦେଖ)
Chu-uñ chu-uñ — Chuñ chuñ (See)

ଚୁଉଁ ଚୁଉଁ କରି ତାକୁ ମୋହେ
ହାଟୋର ଶିଶି ଠାରରୁ ସେତେ । ଧୋରେ ବାଦ୍ୟ, ଧୋ ।

ଚୁଁ—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଚୁଁଚୁଁ (ଦେଖ)
Chuñ — 1. Chuñchuñ (See)
ଚୁଁ — ୨ । ଚୁମ୍ବନଜନିତ ଶବ୍ଦ—
ଚୀଁ, ଚୁଁ — 2. Sound of loud kissing.

୩ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ—
3. Very slight sound.

ଚୁଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଭ ଓ ଦନ୍ତମୂଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଟି ଦ୍ୱାରା
Chuñ karibā — ଚୁଁ ଚୁଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—To make a
ଚୁଁ କରା — squeaking sound with the tongue and teeth.

ଚୁଁକାର—ସଂ. ବି—ଚୁଁ ଚୁଁ ଶବ୍ଦ—The sound of making
Chuñkāra — slight squeaking sound with the mouth.

ଗୃହଦ୍ୱାରରେ ଦେଖି ସତୀ ସଲକ୍ଷ
ଚୁଁକାରେ ଡାକୁ କରି ଅଙ୍ଗୁଳି ତୋଳ—ଭକ୍ତ. ରସପଞ୍ଚକ ।

ଚୁଁକୃତ—ସଂ.ବି (ଚୁଁ + କୃତ)—ଚୁମ୍ବନ ଦେଲାବେଳେ ହେବା ଚୁଁ ଚୁଁ
Chuñkṛuti — ଶବ୍ଦ—The sound produced by kissing.

ମଧୁ ମଧୁର ବଧୂ ଅଧର କଶୋର କରି ବଦନାମ୍ବର
ଦନ୍ତ ଚୁମ୍ବନ ଚୁଁକୃତଶବ୍ଦ ମେଳା ।—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ । ମ. ଗୀତ ।

ଚୁଁଚାଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ସବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର କୃତ କର୍ମରେ ଦୁର୍ବଳ-
Chuñchāñ — ବ୍ୟକ୍ତିର ବିରୋଧ ବା ଅସମ୍ମତିସୂଚକ ଶବ୍ଦ—
ଚୁଁଚାଁ — Any sound indicating protest of a weak
ଚାଁ ଚପଡ଼ — person against the doings of a strong person.

ଚୁଁ ଚୁଁ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବୋହୁଭୁଆଣୀମାନେ
Chuñchuñ — ଗୁରୁଜନ ମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ
ଚୁଁ; — କଥା କହି ନ ପାରି ଦାନ୍ତ ଓ ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରଣ
ଚୁଁଚୁଁ; ଚାଁଚାଁ — କରିବା ଚୁଁ ଚୁଁ ମଧୁର ଶବ୍ଦ—(ଏ ଶବ୍ଦ ଜିଭ ଓ
ଚୁଚୁ — ଉପର ଦାନ୍ତମୂଳଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ଓଠର ମଝିଦେଇ ପବନକୁ ଭିତରକୁ ଟାଣିନେବାର ଈଷତ୍ ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ; ଚୁଁ ଚୁଁ କରିବା ପ୍ରଥା ବଙ୍ଗଦେଶରେ ନାହିଁ)—1. A squeaking sound made by newly come daughters-in-law with the tongue and teeth, to draw the attention of the elderly females.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ବଧୂ, ଶାଶୁ ଓ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପାଟିକରି କଥା କହିବା ନିଷିଦ୍ଧ ଅଟେ । ଏଣୁ ଉତ୍କଳରେ ଚୁଁ ଚୁଁ ଧ୍ୱନିଦ୍ୱାରା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣପୂର୍ବକ ହାତର 'ଠାର' ଦ୍ୱାରା ବଧୂମାନେ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନିକଟରେ ନିଜର ମନୋଗତ-ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଅତି କୋମଳ ଓ ମଧୁର ଚୁଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ହାତର ଠାରଦ୍ୱାରା ବଧୂମାନଙ୍କର ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଗେ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା କ୍ରମଶଃ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରୁ ଲୁପ୍ତ ହେଉଅଛି ଓ ଏତଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ 'କଳା' ଲୁପ୍ତ ହେଉଅଛି ।

୨ । ଛୁଚୁନ୍ଦ୍ରୀର ଶବ୍ଦ—2. Squeaking of a mole.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅକ୍ଷର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଚୁଁଚୁଁଆଁ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚୁଚୁମ୍ବା (ଦେଖ)
Chuñchuñāñ 1. Chuchumā (See)
୨ । ଚୁଁ ଚୁଁ ଶବ୍ଦ—2. Squeaking sound.

ଚୁଁଟ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଚୁଗୁଲିଆ—
Chuñt-rā Tell-tale; backbiting.

ଚୁଁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚୁଟି—
Chuñti A tuft.

ଚୁଁଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଚଟକ)—ଘରଚଟିଆ ଚଢ଼େଇ
Chuñtiā — Sparrow.

ଚୁଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚୁଁ କରିବା (ଦେଖ)
Chuñ māribā Chuñ karibā (See)

ଚୁକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ତୃପ୍ତ ହେବା—
Chuk (root) To be satisfied

ଚୁକ୍—ଦେ. ବି.—(ଭୁଲ୍ ଚୁକ୍ ଶବ୍ଦରେ ଭୁଲ୍ ଶବ୍ଦର ସହଚରରୂପେ, ଚୁକ୍=ଭୁଲ୍; ସଂ. ଚ୍ୟୁତ)—୧ । ତ୍ରୁଟି; ଭ୍ରମ—
Chuk 1. Mistake; error; blunder; oversight.
চুক
ଚୁକ ୨ । ବିସ୍ମୃତି—2. Forgetting.
୩ । ଅଭାବ—3. Defect; omission.

ଚୁକ୍‌ଚୁକ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁକୁ ଚୁକୁ (ଦେଖ)
Chukchuk Chuku chuku (See)

ଚୁକ୍‌ଚୁକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଅଗବୋଲା; କଦର୍ଥକ କଥା, ବା ପଚରା ନ ହେଉଣୁ କଥା କହିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Chukchukiā (a person) Who speaks unasked.

ଚୁକି—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଚୁକା (ଦେଖ)
Chuka Chukā (See)
(ଚୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁକଣା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଚୁକା (ଦେଖ)
Chukaṇā Chukā (See)
(ଚୁକଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁକଣୀ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଚୁକୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Chukaṇi (etc) Chukuṇi etc. (See)

ଚୁକା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—(ସଂ. ଚୁକ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା)—
Chukā ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କାମବୃତ୍ତିକୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା,
(ଚୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଖଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତ କରାଏ—One who pacifies another's lust by repeatedly sucking his male organ; sodomite; bugger.
ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ମୁଖରତି—
Sodomy by means of the mouth; buggery.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଟଟ୍‌କା—Fresh.
ବି.—ନିଷ୍ପତ୍ତି—Decision.

ଚୁକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀର ଅନୁରୂପ)—୧ । ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା; ଶେଷ ହିସାବ ନିକାଶ କରିବା—
Chukāibā 1. To settle accounts finally.
चुकाना
চুকান
୨ । ଋଣ ଅର୍ଥ ଦେଇକରି ବାକୀ ପରିଶୋଧ କରିବା—
(ଚୁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To liquidate a loan.
ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖଦ୍ୱାରା ଆପଣାର କାମବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରାଇବା—To pacify lust through another's mouth; to have one's male organ sucked by another.

ଚୁକାଣ୍ଡିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି)—
Chukāṇḍiā ୧ । ବେହିଆ; ଲଣ୍ଡ—1. Shameless.
୨ । ଚୁକା (ଦେଖ)
2. Chukā (See)

ଚୁକା ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) କ୍ରି—ଗାଣ୍ଡି ମାରିବା (ଦେଖ)
Chukā māribā Gāṇḍi māribā (See)

ଚୁକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁକ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା-
Chukibā ତୁଳ. ଇଂ. ସକ୍=ଶୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା)—
୧ । ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବା—1. To suck milk.
୨ । ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିବା (କ୍ୱଚିତ୍)—
2 To commit a mistake.
ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାହାର ଉପସ୍ଥକୁ ଚୁଚୁମିବା
To pacify a male person's lust by sucking his male organ.

ଚୁକୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳି)—ଚୁକୁଣୀ (ଦେଖ)
Chuki Chukuṇi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବିଣ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସାଧାରଣ ପ୍ରଚଳିତ ଗାଳିବିଶେଷ A term of abuse used generally to women.

ଚୁକୀପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି ପୁଂ. (ଗାଳି)—ଚୁକୁଣୀପୁଅ (ଦେଖ)
Chukipua Chukuṇipua (See)
(ଚୁକୀପୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁକୁଚୁକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚୁକ୍‌ଚୁକିଆ (ଦେଖ)
Chukuchukiā Chukchukiā (See)

ଚୁକୁଚୁକୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଗୁଲୁଗୁଲୁ ଶବ୍ଦ; ଦୁଗ୍ଧାଦି ଜିଭଦ୍ୱାରା
Chukuchuku ପିଇବାର ଶବ୍ଦ; ବାଳକର ମାଆଦୁଧ ଚୁଚୁମି
चुकचुक; চুকচুকানি ଖାଇବାର ଶବ୍ଦ—The sound produced by
चपड़ चपड़ licking milk or of a child sucking milk; the sound of lapping gently.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଧ୍ର
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ •	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	●	କୃ

ଚୁକୁଣା — ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ) — ଚୁକା (ଦେଖ)
Chukuṇā — Chukā (See)
(ଚୁକୁଣୀ — ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁକୁଣିଆଁ — ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ) — ଚୁକା (ଦେଖ)
Chukuṇiāṅ — Chukā (See)
(ଚୁକେଇ; ଚୁକୁଣୀ — ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁକୁଣୀ — ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳି) — ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଖଦ୍ୱାରା ପୁରୁଷର କାମ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଶାନ୍ତ କରେ—
Chukuṇī — A woman who satisfies a man's lust through her mouth.

ଚୁକୁଣୀପୁଅ — ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଗାଳି — ଅସ୍ୱାଭାବିକ କ୍ରିୟାନୁରକ୍ତା ମାତାର ପୁତ୍ର)
Chukuṇīpua — A term of abuse; (reflecting on the mother's unnatural propensities or sodomy).
(ଚୁକୁଣୀପୋ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁକୁତି — ଗ୍ରା. ବି — ଚୁକ୍ତି (ଦେଖ)
Chukuti — Chukti (See)

ଚୁକୁରାଇବା — ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) — ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ପରସ୍ପର ଯୋନି-ମଣି ଘର୍ଷଣପୂର୍ବକ ଉଭୟଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
Chukurāibā — (two women) To hug each other and satiate lust.
चपटिलड़ाना; चपटि खेलना
(ଚୁକୁରାଚୁକୁରି ହେବା; ଚୁକୁରେଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁକୁରି — ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଶ୍ଳୀଳ) — ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁନଃପୁନଃ ଆଲିଙ୍ଗନ ଓ ଚୁମ୍ବନାଦିଦ୍ୱାରା ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରେ—
Chukurī — A woman addicted to embracing and hugging another woman to satiate lust.
चपटबाज; चपटाई

ଚୁକେଇ (ଇତ୍ୟାଦି) — ଚୁକୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chukeī (etc) — Chukuṇī etc (See)

ଚୁକ୍କାର — ଦେ. ବି — ସିଂହନାଦ—
Chukkāra — Roaring sound.

ଚୁକ୍ତି — ଦେ. ବି. (ସଂ ଚ୍ୟୁତକୃତି; ପ୍ରା. ଚୁକ୍କି ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —
Chukti
୧ । ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି — 1. Final decision.
চুকতি; চুক্তি
୨ । ବିବାଦର ମୀମାଂସା ବା ସମାଧାନ—
चुकता; चुकती; चुक्ति — 2. Settlement of a dispute.
୩ । ହିସାବର ବା ଦେୟତ୍ୱିଙ୍କାର ବାକି ପରିଶୋଧ; ଋଣାଦିର ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି—3. Final settlement of accounts or payment; liquidation of a loan.
୪ । ଅଙ୍ଗୀକାର; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଜବାବ୍—
4. Agreement; promise.
୫ । ଉଭୟପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ଜବାବ — 5. Contract.
୬ । ଶେଷ; ଅନ୍ତ — 6. End; finish.

ଚୁକ୍ତି ଆଇନ — ଯେଉଁ ଆଇନରେ ଚୁକ୍ତି ବା ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କରାଯିବା ଜବାବର ବିଧମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—
Chukti āin — The Law of Contract.
চুক্তিআইন
चुकतिआईन

ଚୁକ୍ତିପତ୍ର — ଦେ. ବି — ଅଙ୍ଗୀକାର ପତ୍ର—
Chuktipatra — Deed of agreement; deed of contract.

ଚୁକ୍ତିଭଙ୍ଗ — ଦେ. ବି — ଅଙ୍ଗୀକାରର ଲଙ୍ଘନ—
Chuktibhaṅga — Breach of contract or agreement.

ଚୁକ୍ର — ସଂ. ବି (ଚୁକ୍ ଧାତୁ = ବ୍ୟଥିତହେବା + କରଣ.ର) — ଚୁକ୍ରକ (ଦେଖ)
Chukra — Chukraka (See)

ଚୁକ୍ରକ — ସଂ. ବି (ଚୁକ୍ର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) — ୧ । ଖଟାପାଳଙ୍ଗ ଶାଗ; ଅମ୍ଳବେତସ ଶାଗ — 1. A kind of sour sorrel (pot-herb).
Chukraka
୨ । ଏକପ୍ରକାର କାଞ୍ଜି — 2. A kind of sour gruel.

ଚୁଗୁଡ଼ା — ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି — ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—
Chugurdā — A kind of mushroom.

ଚୁଗଲ (ଇତ୍ୟାଦି) — ଚୁଗୁଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chugala (etc) — Chuguli etc (See)

ଚୁଗୁଲ (ଇତ୍ୟାଦି) — ଚୁଗୁଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chugula (etc) — Chuguli etc (See)

ଚୁଗୁଲି — ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଚୁଗଲ୍) — ଖଳ; ପଶ୍ଚାତରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିନ୍ଦା — Slander; calumny; backbiting tale-bearing.
Chuguli
চুক্‌লি; চুগ লি
चुगलि; चाढ़ि
ଯେଣୁ ଚଗୁଲ ନାନାମତେ କଲେ,
ଅପେ ବେମଣା ବାବୁ ବାହାରିଲେ । ଚକ୍ରଧର. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଚୁଗୁଲିଆ — ଦେ. ବଣ — ଖଳୁଆ; ଯେ ପରୋକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟର ନିନ୍ଦା କରେ—
Chuguliā — Slanderer.
চুগলে
चुगल; चुगलखोर

ଚୁଗୁଲି କରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ପରୋକ୍ଷରେ ପରର ବଦନାମ କରିବା—
Chuguli karibā — To backbite; to calumniate or slander a person behind his back.
চুকলিখাওয়া
चुगलिकहना, चाढ़िलाना
(ଚୁଗୁଲିଖାଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଗୁଲିଖୋର — ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଚୁଗଲ୍ + ପା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଖୋର୍) —
Chugulikhor
୧ । ଖଳୁଆ; ଯେ ଖଳ କରେ—
1. A backbiter; slanderer.
चुगलखोर
୨ । ଯେ ଖଳ କଥା ଶୁଣେ — 2. One who gives ear to slanders behind another's back.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଡଡ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍‌—ଦେ. ଵଣ—ଅସ୍ଥିର—
Chuṅgchuṅg Restive; restless.
চংবং

ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍‌ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ଥିର ହେବା—
Chuṅgchuṅg hebā To be restive or restless
চংবংকরা

ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍ଗା—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ—ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍ଗିଆ (ଦେଖ)
Chuṅgchuṅgā Chuṅgchuṅgiā (See).
(ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚୁଙ୍ଗୁଚୁଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍ଗା ବୟସ—ଦେ. ବି—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌବନ—
Chuṅgchuṅgā bayasa The full bloom of youth.

ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଚଙ୍ଗ=ଦକ୍ଷ)—୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚପଳ; ଚଉଚଉଆ—1. Restless; unsettled; fickle.
Chuṅgchuṅgiā
(ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚୁଙ୍ଗୁଚୁଙ୍ଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
চেঙড়া
চাঁগলা

ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍ଗିଆ ମାଗୁରକଟିଆ ହୁଅରେ ନ ଥାଏ ବାଳ
ଏତେନକି ପରତେ ନ ଯିବ ସାଇଁଥିବ ତେତେବାଳ
ଚଗ—

୨ । ଅଧୀର—2. Impatient.

୩ । ଯୁବା ଓ ସୁନ୍ଦର—3. Youthful and handsome.

୩ । ବିଳାସଲୋଲ—3. Frolicsome; buxom.

୪ । ସୁସ୍ଥ ଓ ସବଳ—4. Healthy and spirited.

୫ । ନବଯୌବନଯୁକ୍ତ (ବୟସ)—
5. Youthful (age).

୭ । ନବଯୁବକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—7. A person who is in the full bloom of youth.

ଚୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ହି. ଚୋଙ୍ଗା)—ଚୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chuṅga Chuṅgā (See)

ଚୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଶୁଣ୍ଡୀ=ନଳ)—୧ । ନଳ; ନଳୀ—
Chuṅgā 1; A long tube.
চোঁগা ୨ । ବାଉଁଶ ନଳ—2. A bamboo tube.
চোঁগা ୩ । ବୋତଲରେ ତୈଳାଦି ପୂରାଇବା ପାଇଁ କ୍ରମଶଃ ସରୁ
(ଚୁଙ୍ଗୀ—କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥକ) ହୋଇ ଯାଇଥିବା ନଳୀ; କାହାଳୀ—
3. Cone-shaped funnel for pouring liquids into a bottle

ଦେ. ଵଣ—ଚୁଙ୍‌ଚୁଙ୍ଗିଆ (ଦେଖ)
Chuṅgchuṅgiā (See)

ଚୁଙ୍ଗା ବୟସ—ଦେ. ବି—ନବଯୌବନ—
Chuṅgā bayasa Full bloom of youth.

ଚୁଙ୍ଗି—ଦେ. ବ—ଚୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Chuṅgi Chuṅgā (See)

ପ୍ରାଦେ. (କାନ୍ଥି) ବି—ଡିବି; ଡିବିରି —A funnel-shaped kerosene lamp without chimney.

ଦେ. ବି—୧ । ଅଳଗୁଣା ମଞ୍ଜିର ଦାନ୍ଦରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଶଳିତା ବାନ୍ଧି ହାତରେ ଧରି ମଚ୍ଛିଯିବା ବାଣ—1. A kind of small rocket.

୨ । ନଳୀ; ସାନ ନଳ—2. Small tube.

୩ । ସାନ ଚିଲମ—3. A small fire-bowl used for smoking gurdākhu, ganja etc.

চুংগী ୪ । (ସଂ. ଚତୁରଙ୍ଗୁଳ; ଫା. ଚଂଗାଲ୍; ଯେତିକି ବସ୍ତୁ ଚାରିଟି
চুংগী ଅଙ୍ଗୁଳିର ଚିପ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଠାଇ ନିଆ ଯାଇପାରେ; ପୂର୍ବେ ହାଟକୁ ପଣ୍ୟ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଆଣୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପସାରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଜମିଦାର ଚୁଙ୍ଗିଏ ଲେଖାଏଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ହାଟତୋଲା ସ୍ୱରୂପ ନେଉଥିବାରୁ)—ସହର ଭିତରକୁ ସହରର ବାହାରୁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବିକିବାକୁ ଆଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ରାଜା ବା ମିଉନିସିପାଲିଟି ଯେଉଁ ଶୁଳ୍କ ନିଅନ୍ତି—
4. A tax on commodities brougut into a town for sale; octroi.

ଚୁଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କୋଡ଼ି, କୁରାଢ଼ି ଓ ବାଡ଼ି ଆଦିର
Chuṅgibā ବେଣ୍ଟର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଗୋଲ ଓ ସମତୁଲ କରି କାଟିବା—To cut the both ends nicely and evenly of any stick or handle intended for a spade, axe, stick etc.

ଚୁଙ୍ଗି ଭଡ଼କା—ଦେ. ବ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଇବାର ହୁକା;
Chuṅgi bhardakā (ଯହିଁରେ ଚୁଙ୍ଗି=ନଳୀ,ଓ ଭଡ଼କା=ଭଡ଼ଭଡ଼ ଶବ୍ଦ ଜାତ ହେଉଥିବା ନଡ଼ିଆ ଖୋଲ ଥାଏ)—
A hooka; a hubble-bubble.

ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Chuṅgurdi Chiṅgurdi (See)

ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ (ଦେଖ)
Chuṅgurdiā dala Chiṅgurdiā dala (See)

ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବାଛୁରି କୁଟୁମ୍ବ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କୁଟୁମ୍ବରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ
Chuṅgurdi bāchhuri kuṭumba ଛୋଟ ପିଲା ଥାଆନ୍ତି—
A family consisting of a bevy of children.
(ଯଥା—ମୋ ଶ୍ୱଶୁରଖଣ୍ଡି ଗଲେ ମୋ ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବାଛୁରି କୁଟୁମ୍ବ ଛଟ୍‌ଛଟ୍ ମରିଯିବେ ।)

ଚୁଚ୍‌କାର—ଦେ. ବି—ଚୁଚୁକାର (ଦେଖ)
Chuchkāra Chuchukāra (See)

ଚୁଚି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚୁଚୁକ)—୧ । ଦୁଧଭୁଣ୍ଡି; ସ୍ତନାଗ୍ର—
Chuchi 1. Nipple; teat.
চুঁচি ୨ । ଯୁବତୀସ୍ତନ—2. The developed
ढिपनी; ढेपनी breasts of a youthful woman

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍	ଡ଼ଂ	ଘ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚୁଚୁ—ଦେ. ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଚୁଚୁକାର (ଦେଖ)
Chuchu 1. Chuchukāra (See)
ଚୁମକୁଡ଼ି; ଚୁକଚୁକ ୨ । ବିରାଡ଼ିକୁ ନିକଟକୁ ଡାକିବାର ଶବ୍ଦ—
चुच्चु; चुचुकारी 2. The sound for calling cats.
ଦେ. ଅ—୧ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମଲେ ବା ବିପନ୍ନ ହେଲେ ତଜ୍ଜନିତ ଦୁଃଖରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ) ହାୟ—
1. (word uttered expressing regret) Alas !
୨ । (ବିରାଡ଼ି କୁକୁର ଆଦିଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକିବା ବେଳେ ବା ପାଳିତ ଜୀବଙ୍କୁ ଗେଲ କଲା ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ) ଆସ !—2. Come ! (a word uttered while caressing or calling a pet animal.

ଚୁଚୁକ—ସଂ. ବି. (ଚୁଚୁ=ଶିଶୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରିବାର ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ
Chuchuka +କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନାଗ୍ର; ଦୁଧଭୁଣ୍ଡି—
1. Nipple of female breast.
୨ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଦେଶବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a country of South India.
୩ । ଚୁଚୁକ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3 An inhabitant of the Chuchuka country.

ଚୁଚୁ କରିବା – ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଳିତ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ ଗେଲ କରିବା
Chuchu kariba ବା ପାଖକୁ ଡାକିବାପାଇଁ ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା
ଚୁମକୁଡ଼ି ଦେଓ୍ୱା; ଚୁକ୍ ଚୁକ୍ କରା ଚୁ ଚୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
पुचकरना, चुचकारना, 1. To make a chirping or
चुमकारना coaxing sound with the tongue and lips.
୨ । ଅନୁତାପ ବା ଅକ୍ଷେପ ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଏକାଧିକ ଥର ଚୁ ଚୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To make a chirping sound in expression of regret or grief

ଚୁଚୁକାର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଚୁଚୁକୃତ)-ଜିଭ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ପବନକୁ
Chuchukāra ଈଷତ୍ ପାଟି ଭିତରକୁ ଟାଣିନେବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ
ଚୁମକୁଡ଼ି, ଚୁଚୁକାର ଚୁ ଚୁ ଶବ୍ଦ—Chirping or coaxing
पुचपुच, चुचकारी or sucking sound with the tongue and the teeth.
ବନ୍ଧୁକ ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଏ ଗୀତ ଦେଖିଲେ
ଚୁଚୁକାର କରିବା ଦାଢେ ଛଡ଼ାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ଚୁଚୁକାଲ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁଚୁକାଳ }
[ଦ୍ର—କୁକୁର ବିରାଡ଼ି ଆଦି ପଶୁଙ୍କୁ କଅଁଳେଇ କରି ପାଖକୁ ଡାକିବାବେଳେ ବା ଗେଲ କରିବା ବେଳେ ଓ ଅନୁତାପ ବା ଅକ୍ଷେପ ପ୍ରକାଶ ସମୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ଶବ୍ଦ କରେ । ପୋଷା ଜୀବ (ଯଥା ଘୋଡ଼ା, ପକ୍ଷୀ) ଆଦିଙ୍କୁ ଆଦର ବା ଗେଲ କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏ ଶବ୍ଦ କରାଯାଏ । ଏ ଶବ୍ଦ ଉପରପାଟିର ଦାନ୍ତମୂଳ ଓ ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଏ ଧ୍ୱନି କଲାବେଳେ ଓଠ ଖୋଲା ଥାଏ ଓ ଜିଭ ଏବଂ ଦାନ୍ତର ବ୍ୟବଧାନ ବାଟେ ପବନ ପାଟି ଭିତରକୁ ଈଷତ୍ ଟଣାଯାଏ । ଏ ଧ୍ୱନି ଓ ବଧୂମାନେ କରିବା ଚୁଁ ଚୁଁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି କି ବଧୂମାନଙ୍କ ଧ୍ୱନି କୋମଳତର ଓ ଦୀର୍ଘକାଳସ୍ଥାୟୀ ।]

ଚୁଚୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଚୁଚୁ+କୃ ଧାତୁ)—
Chuchukāriba ୧ । ଜିଭ ଓ ଦନ୍ତମୂଳଦ୍ୱାରା ଚୁଚୁ ଶବ୍ଦ କରି
ଚୁମିବା; ଚୁମକୁଡ଼ିଦେଓ୍ୱା ବିରାଡ଼ି, ଘୋଡ଼ା, ଶୁଆ ଆଦିଙ୍କୁ ଗେଲ
चुचकारना; चुमकारना ବା ଆଦର କରିବା—1. To fondle
(ଚୁଚୁକାଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) or coax a cat, horse or parrot by uttering a chirping sound of chu chu.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଫୁସୁଲାଇବା; କଅଁଳେଇ ସଅଁଳେଇବା; ବହଲେଇବା—2. To coax; to cajole.

ଚୁଚୁକୃତ—ସଂ. ବି.(ଚୁଚୁ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—
Chuchukruti ୧ । ଚୁଚୁକାର ଶବ୍ଦ—1. Chirping sound.
୨ । ଚୁମ୍ବନଶବ୍ଦ—2. Kissing sound.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀ କୁଚାଗ୍ର—3. Nipple or teat of female breast.

ଚୁଚୁନ୍ଦରା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛୁଚ୍ଛୁନ୍ଦରୀ)—ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା (ଦେଖ)
Chuchundarā Chuchundrā (See)
छुचा ଚୁଚୁନ୍ଦରାକୁ ମାଇଲେ ହାତ ଗନ୍ଧାଏ—ଢଗ ।
छुछुन्दर
(ଚୁଚୁନ୍ଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଚୁଚୁନ୍ଦୁରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଚୁନ୍ଦରି—ଗ୍ରା. ବି —ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)
Chuchundari Chuchundri (See)
(ଚୁଚୁନ୍ଦୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛୁଚ୍ଛୁନ୍ଦରୀ; ଚୁଞ୍ଚି)—ଗନ୍ଧମୂଷିକ—
Chuchundrā A mole; the musk-rat; musk-shrew;
ସଂ. ଗନ୍ଧନକୁଲ, ରାଜପୁତ୍ରୀ, Sorex Ceoruleses; Crocedura Caerulea.
ଗନ୍ଧମୂଷିକ
(ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାକଗୋଡ଼ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ଧରିବା ନ୍ୟାୟ—ଢଗ ।
छुचा;छुँचो [ଦ୍ର—ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାର ଦେହର ଗଢ଼ଣ
छुछुन्दर ମୂଷା ପରି, କିନ୍ତୁ ଗୋଡ଼ ଛୋଟ ଏବଂ ଥୋମଣି ଲମ୍ବ ଓ ମୁନିଆଁ । ଏହାର ଦେହର ରଙ୍ଗ ମୂଷାର ଦେହର ରଙ୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ଫିକା । ଏହା ଦେହ ସର୍ବଦା ଗନ୍ଧାଉଥାଏ । ଏମାନେ ମାଟିରେ ଗାତ ଖୋଳି ରହନ୍ତି ଓ ଗୃହର ଏବଂ ଉଦ୍ୟାନ ବୃକ୍ଷର ଶତ୍ରୁ ନାନାପ୍ରକାର କୀଟ, ଝିଣ୍ଟି, ଜିଆ, ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ସମ୍ବାଳୁଆ ପୋକ ଆଦିକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଚଁ ଚଁ ବା ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି ।

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ଏମାନେ ବିଚରଣ କରିବା ସ୍ଥାନରେ ସାପ ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ମଧ୍ୟ କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଯେବେ କଦାଚିତ୍ ନାଗସାପ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଧରେ ତେବେ ସାପ ଅତି ବିବ୍ରତ ହୁଏ, କାରଣ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ଖାଇଲେ ସାପ ମରିଯିବ ଓ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସାପ ଅନ୍ଧ ହୋଇଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକ ଉଭୟ ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଲେ 'ନାଗସାପ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ଧରିବା ନ୍ୟାୟ' ଉଲ୍ଲେଖ ଦିଆଯାଏ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ରାତ୍ରିଚର ଓ କୀଟଭୋଜୀ । ଏମାନେ ନରମ ଭୂଇଁରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି ଓ କେବେ କେବେ ଘର ଓ ଅଗଣା କୋଣରେ ଜମା ହୋଇଥିବା ଅଳିଆ, ଖପରା, ଇଟା, ଚିରାକନା, ଚିରାକାଗଜ ମଧ୍ୟରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା କୌଣସି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରେ ମୁହଁ ମାରିଲେ ବା କେତେକ ଅଂଶ ଖାଇଲେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାର ଦେହର ତୀବ୍ର ଗନ୍ଧ ରହିଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଦାରୁଆ ଖଣ୍ଡାରେ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାର ମୁହଁ ବାଜିଲେ ସେ ଖଣ୍ଡା ଆଉ କାହିଁ କରେ ନାହିଁ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ଭୀତ ହେଲେ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରେ । ଏହାର ଆଖି ଛୋଟ ଓ ସମ୍ଭବତଃ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ କମ୍, କାରଣ ପାଖରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଛୁରୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରି ପଳାଏ । ଗର୍ଭିଣୀ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରାର ଦଂଶନ ମାରାତ୍ମକ ।]

ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ଜାତୀୟ ବାଣ; [ଚମକଳାରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ; ନିଆଁ ଲଗାଇ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ପରି ଭୂଇଁରେ ଏଣେ ତେଣେ ପଳାଇ ବୁଲେ]—
Chuchundri
छूँचा, छूछो
छुछुन्दर
1. A kind of small ground-rocket or firework made by enclosing some gunpowder in a cartridge.

୨ । ଲିଙ୍ଗର ରୋଗବିଶେଷ—
2. A disease of the penis; Phimosis.

[ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗଦ୍ୱାରା ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ସୁପାରିକୁ ଆବରଣ କରିଥିବା ଚମଡ଼ାର ମୁହଁ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବାରୁ ଚମଡ଼ା ତଳେ ଲିଙ୍ଗର ସୁପାରି ତଳ ଗଣ୍ଠିର ଗୁହ ପାଖେ ମଇଳା ଜମି ଘାଆ ହୋଇଯାଏ; ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ 'ସୁନ୍ନତ୍' ନାମକ ସଂସ୍କାରଦ୍ୱାରା ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ର ଭାଗକୁ ଘୋଡ଼ାଇଥିବା ଚମଡ଼ା (foreskin) କଟା ହୋଇ ଯିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଲିଙ୍ଗାଗ୍ର ବା ସୁପାରି ଖୋଲା ଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରି ରୋଗ ଧରେ ନାହିଁ ।]

ଚୁଚୁମା—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ କିମ୍ବା ସଂ. ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ)—
Chuchumā — ୧ । ଜିଭ ଓ ଓଠଦ୍ୱାରା ଶୋଷିବା କର୍ମ—
चूसा
चचोड़ना,
1. Sucking by the tongue and lips.
୨ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଚୁଚୁମିବା ନିମନ୍ତେ ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ରୀଡ଼ନକ—2. A play-thing in the shape of nipple which the infants suck.
चूषी

୩ । ଚୁକା (ଦେଖ)
3. Chukā (See)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଚୁଚୁମେ—1. Sucking.
୨ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଚୁକା (ଦେଖ)
2. Chukā (See)

ଚୁଚୁମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ କିମ୍ବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଚୁଚୁମିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)— ଅନ୍ୟକୁ (ଯଥା—ଶିଶୁକୁ) କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଯଥା—ସ୍ତନାଗ୍ର) ଚୁଚୁମିବାକୁ ଦେବା—
Chuchumāibā
चुसाना
चचोड़वाना, चुँघाना
2. To suckle (e.g. a child); to cause another to suck
(ଚୁଚୁମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଚୁମା ଚୁଚୁମି—ଦେ. ବି. (ବହୁବାର ସୂଚକ ଦୁଇଥର ପ୍ରୟୋଗ)—
Chuchumā chuchumi — ବହୁବାର ଚୁଚୁମିବା କର୍ମ—
Repeated sucking.

ଚୁଚୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବ ଧାତୁର ଯଙନ୍ତ ଚୁଚୁମ୍ବ ଧାତୁ = ଅତିଶୟ ବା ବାରମ୍ବାର ଚୁମ୍ବନ କରିବା)—
Chuchumibā
चूषा
चचोड़ना, चोखना, चुसना
ଜିଭ ଓ ଓଠଦ୍ୱାରା ବାରମ୍ବାର ଶୋଷିବା—
To suck (e.g. mother's milk).
(ଚୁଚୁମାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)
(ଚୁଚୁମା ଯିବା, ଚୁଚୁମା ହେବା—କର୍ମବାଚ୍ୟ)

[ଦ୍ର—ଚୁମ୍ବନ କରିବା ବସ୍ତୁ ଓଠର ବାହାରେ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଚୁଚୁମା ଯିବା ବସ୍ତୁକୁ ପାଟିରେ ପୂରାଇ ଦାନ୍ତ ଓ ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ ତହିଁରୁ ରସ ଶୋଷଣ କରାଯାଏ । ଚୁଚୁମିବା ଓ ଶୋଷିବା ବା ଚୁଷିବା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି କି ଶୋଷିବାବେଳେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଆଗପାଖ ଅଂଶକୁ ପାଟିରେ ପୂରାଇ ତହିଁରୁ ରସ ଶୋଷଣ କରାଯାଏ, ଯଥା—ଶିଶୁ ମାତୃସ୍ତନକୁ ଶୋଷେ; କିନ୍ତୁ ଚୁଚୁମିବା ବେଳେ ଚୁଚୁମା ଯିବା ବସ୍ତୁର ଅଧିକ ଅଂଶ ପାଟିଭିତରକୁ ପୂରାଇବାକୁ ହୁଏ । ଯଥା—ଆମ୍ବଟାକୁଅ ଚୁଚୁମିବା ।]

ଚୁଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଂରେ ବିଣ—ତୁଚ୍ଛା (ଦେଖ)
Chuchhā — Tuchchhā (See)

ଚୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଚୁକ)—ଚୁଚି (ଦେଖ)
Chuñchi — Chuchi (See)

ଚୁଞ୍ଚୁ—ସଂ. ବି. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଲେ, ଯଥା—ବିଦ୍ୟାଚୁଞ୍ଚୁ, ଅକ୍ଷରଚୁଞ୍ଚୁ, ନ୍ୟାୟଚୁଞ୍ଚୁ)—୧ । (ଅମୁକ କର୍ମପାଇଁ) ବିଖ୍ୟାତ—1. Famous for a certain thing.
Chuñchu
୨ । (ଅମୁକ ବିଷୟରେ) ପାରଙ୍ଗମ—2. Expert.

ସଂ. ବି—୧ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Mole; shrew.

୧	ଈ	ଊ	ୠ,ୡ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ଯ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ବୈଦେହକ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପିତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of a mixed caste.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ନଡ଼ିଆ ତେଲ ରନ୍ଧା ହେବା ପରେ ତଳ ପଡ଼ିବା କୋରୁଅ—The dregs left in the pan after cocoanut-juice is boiled and turned into oil.

ଚୁଞ୍ଚୁରି—ସଂ. ବି.—ତେନ୍ତୁଳ ମଞ୍ଜିରେ ଖେଳାଯିବା ଜୁଆ ଖେଳ
Chunchuri (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of game at hazards played with tamarind-seeds.

ଚୁଟ୍କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିରେ
Chutkā ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାର; ଚଟୁଲି; ଚୁଟ୍କି—1. An ornament worn on the big toe
(ଚୁଟ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଗୋଡ଼ର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି ବା ପିତଳର ମୁଦିଆ; ଝୁଣ୍ଟିଆ—2. A ring worn on the second finger of the leg.

ଚୁଟ୍କି—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଯେଉଁ
Chuṭki ଘୁଙ୍ଗୁର ଲାଗିଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମୁଦି ପିନ୍ଧନ୍ତି; ଚଟୁଲି—
ଚୁটকি 1. A kind of tinkling ring worn on the toe
चुटकि by females.
(ଚୁଟ୍କି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଷ୍ଟି ବନ୍ଦ କରି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା
ঠোনা ଦିଆଯିବା ଆଘାତ; ଠଣା—2. Stroke with the knob
ग of a fisted finger.
চুটকী ୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ
3. Small particle.
୪ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ—4 A pinch.
୫ । ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପକୁ ମଧ୍ୟମା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଉପରେ
চুটকী, তুড়ী, ରଖି ଜୋରରେ ଘଷାଇ ନେଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
5. Snapping of the finger-tips; fillip.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) (ଭୁଲ. ବି. ଚୁଟ୍କୀ)—ଚୁରକୀ; ମସ୍ତକର ଶିଖା—Pigtail.

ଦେ. ବିଣ.—ଚୁଟ୍କିଆ (ଦେଖ)
Chuṭkiā (See)

ଚୁଟ୍କିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର—
Chuṭkiā 1. Small.
চুটকী ୨ । ଖର୍ବାକାର—2 Diminutive.
चुटफुट ୩ । ସାମାନ୍ୟ; ଅଳ୍ପ; ବାଜେ (ଯଥା—ଚୁଟ୍କିଆ ଖର୍ଚ୍ଚ)—
(ଚୁଟୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Sundry or miscellaneous (expenses.)
୪ । ଅନାୟାସଗେୟ (ସ୍ୱର)—4. Light (musical air).

ଚୁଟ୍ କିନି—ଦେ. କି. ବିଣ. (ସଂ. ଝଟିତି)—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅତିଶୀଘ୍ର—
Chuṭ kini Very soon.
চটকরে ୨ । ହଠାତ୍—2. Suddenly.
झटसे, झटपट (ଯଥା—ସେ ଚୁଟ୍କିନି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ।)
(ଚୁଟ୍କିନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଟ୍କୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଚୁଟ୍କିଆ (ଦେଖ)
Chuṭkuriā Chuṭkiā (See)
(ଚୁଟୁକୁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଟ୍ଚୁଟ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଜଳମିଶ୍ରିତ କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର
Chuṭchuṭ ବସ୍ତୁକୁ ନିଆଁରେ ଭାଜିଲେ ତାହା ଯେପରି ଅନୁଚ୍ଚ
চুটচুট ଶବ୍ଦ କରେ—1. Crackling sound of a small
चटचट thing (containing water) while roasted over fire.
୨ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—2. Every moment.
୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—3. In quick succession; at very short intervals; momentarily; repeatedly.
(ଯଥା—ସେ ଚୁଟ୍ଚୁଟ୍ ଝାଡ଼ାଫେର ବାହୁଡ଼ୁଛି ।)

ଚୁଟ୍ଚୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ବାଇଗଣ ଆଦି) ଫଳର
Chuṭchuṭi ଭରତା—Sauce prepared with burnt brinjals and other fruits.

ଚୁଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂଡ଼ା)—୧ । ମସ୍ତକରେ ରଖାଯିବା ଲମ୍ବ କେଶ
Chuṭi ବା ଶିଖା; ଚୂଡ଼ା—1. Tuft of long hair left on
ঝুঁটি চুটক the head; pigtail.
चोटि, चुटिआ, चुटैया ନଖ କେଶ ରଖି କେଶିର ଚୁଟି । ପ୍ରାଚୀ ପରଜେଶୀତା
୨ । କେଶଗୁଚ୍ଛ—2. A tuft of hair.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚୁଟିଆମୂଷା; ସାନମୂଷା; ଭୁଗେଇମୂଷା-
A small rat.

ଚୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହା ମୁଣ୍ଡରେ ଶିଖା ଥାଏ—
Chuṭiā Having a tuft of hair on the head.
ঝুঁটীওয়ালা ବି—୧ । ଚୁଟିଧରି ଟଣା—1. Pulling a person
चुटियावाला; चुंडित by the tuft of his hair.
चोटिवाला ୨ । ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୂଷା—
2. A kind of small rat.

ପୁଣି ସେ ଘରେ ମୂଷା ଥିଲେ, ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ଥିଲେ, ଚୁଟିଆ ଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚୁଟିଆ ମୂଷା—ଦେ. ବି—ଭୁଗେଇ ମୂଷା; ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୂଷା—
Chuṭiā mūshā A kind of small mouse; the
নেংটীইঁদুর common house-mouse; Mus Musculus
चुहियो ତୋଷାକ ଚୁଟିଆ ମୂଷାର ଆହାର । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।
ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା—Squirrel.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଛତ୍ରିଶ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ବା ୨ ଛତ୍ରିଶ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଛତ୍ରିଶ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଛତ୍ରିଶ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଜଚ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କତ' ଦେଖିବେ ।

ଚୁଟି ଓହଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡକୁ ଓହଲାଇ Chuṭi ohalāibā ଅର୍ଥାତ୍ ତା ବେକକୁ ନୁଆଁଇ ପିଠିରେ ବିଧା ମାରିବା ପାଇଁ ବାଆଁ ହାତରେ ତା ଚୁଟିକୁ ଟାଣି ଅଣ୍ଟାକୁ ଝିଙ୍କିବା—To pull down a person's head by catching hold of his tuft (to give blows on the back).
ଚୁଟିଓହଲେଇବା, ଚୁଟିଓହୋଲାଇବା, ଚୁଟିଓହୋଲେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚୁଟିକଟା—ଦେ. ଵଣ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଲଣ୍ଡା; ଲୁନଶିଖ; ଯାହାର ବାଳ Chuṭikaṭā କଟୁରୁ ହୋଇଥାଏ—(ironical) Having the hairs cropped off.
ନେଡ଼ା; ନେଡ଼େ

ଵଣ—ମୁସଲମାନ୍—A Mohamedan.

ପରଚେ ନ ଯିବ ଚୋଟିକଟାକୁ
ପରତେ ନ ଯିବ ଚୁଟିକଟାକୁ—ଚଗ ।

ଚୁଟି ଝିଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡଦେବା କାମନାରେ ତାକୁ Chuṭi jhiṅkibā କେଶ ଧରି ଘୋଷାରିବା; କେଶାକର୍ଷଣ କରିବା—To catch or drag a man by holding the tuft of his hair.
चोटियाना

ସେଗ ବ୍ୟାଜେ କାଳ ଥରେ ଥରେ ଚୁଟି
ଝିଙ୍କି ଦେଲେ, ଏହୁ ଦର୍ପଯାଏ ତୁଟି । ଗ୍ରନ୍ଥାଳାଥ. ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—ଅଗେ ଆମ ଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ପୁରୁଷ ଗୋଛାଏ ଲେଖାଏଁ ବାଳ (ଚୁଟି) ମୁଣ୍ଡରେ ରଖୁଥିଲେ । ତଦ୍ଵାରା ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଚୁଟିଧରି ଚୁଟିଆ ଲୋକକୁ ଅକ୍ତିଆରରେ ରଖି ଅନ୍ୟ ହାତରେ ତାକୁ ମାରିବାର ବିଶେଷ ସୁବିଧା ହେଉଥିଲା । ଏବକୁ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ ସଭ୍ୟ ହୋଇ ଲଣ୍ଡା ହେବାରୁ ଲୋକଙ୍କ ଚୁଟି ଧରିବାର ଆଉ ସୁବିଧା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମରହଟ୍ଟି ଓ ଅସଭ୍ୟମାନେ ଅଦ୍ୟାପି ଚୁଟିରଖା ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି ।]

ଚୁଟିପିଠି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଚୁଟି ଓ ପିଠି (ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରିବାର Chuṭipiṭhi ଦୁଇଟି ସ୍ଥାନ, ଯଥା—୧ ଚୁଟି ଧରିବା, ୨ ପିଠିରେ ବିଧା ଦେବା)—The tuft of hair on the head and the back.

(ଯଥା—ମୋ ଚୁଟି ପିଠି ରହିବ ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ମତେ ଭାରି ମାଡ଼ ହେବ, ମୋ ମୁଣ୍ଡର କେଶ ଝିଙ୍କା ହେବ ଓ ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ମାଡ଼ ହେବ ।)

ଚୁଟି ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ କେଶଗୁଚ୍ଛ ଛାଡ଼ିବା—Chuṭi rakhibā To allow a tuft of hair to grow on the head.
ଝୁଁଟିରାଖା
चोटीरखना

ଚୁଟି ହାତରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ଲମ୍ବ କେଶ ଥିବା Chuṭi hātare paṛibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଶିଖା ଅନ୍ୟ ଲୋକର ମୁଠାରେ ଧୃତ ହେବା—1. The tuft of a person's long hair being caught by another person.

ଭଣ୍ଡାରି ହାତରେ ପଡ଼ିଛି ଚୁଟି
ଦେଖିକ ନଇଛି ଚେଣିକି ଉଠି । ଚଗ ।

[ଦ୍ର—ଚୁଟିଆ ଲୋକଙ୍କୁ ଖିଅର କଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଚୁଟିକୁ ଭଣ୍ଡାରି ବାମ ହାତରେ ମୁଠାଇ ଧରି ଡାହାଣ ହାତରେ ଖିଅର କରେ ।]

चोटी हाथमे होना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟର କାବୁରେ ଅସିବା—2. (figurative) Being under the complete sway of another.

(ଯଥା—ତାଙ୍କଦ୍ଵାରା ମୋର କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ଧାର ହେବାର ଆଶା ଥିବାରୁ ମୋ ଚୁଟି ତାଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଛି, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା କରିବାକୁ କହିବେ ମୁଁ ତାହା ଭାଙ୍ଗି ପାରିବି ନାହିଁ ।)

ଚୁଡ଼୍‌ଚୁଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଆଦି ଜଳୀୟାଂଶ ଯୁକ୍ତ Churdchurd ପଦାର୍ଥକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—(ଚୁଡ଼ୁଚୁଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Crackling sound of a watery thing being roasted in a naked fire.
ଚୁରଚୁର
चड़चड़

ଚୁଡ଼୍‌ମୁଡ଼୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚଟକା ଚୁଡ଼ାଭଜା ବା ମୁଢ଼ି Churdmurd ଚୋବାଇବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—(ଚୁଡ଼ୁମୁଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Crackling sound produced while chewing small and crisp things.
ଚୁଡ଼ୁମୁଡ଼
चुरमुर

ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଗଡ଼—ଦେ. ବି (ଚୋରଗଙ୍ଗ)—କଟକ ସହରର ୪ ମାଇଲ ଉତ୍ତର Churdaṅga garda ବାରଙ୍ଗ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଗଡ଼—Name of an ancient fort to the north of Cuttack town.

ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦହ—ଦେ. ବି—କଟକର ଉତ୍ତରରେ ୨ କୋଶ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ Churdaṅga daha ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଗାଡ଼ବିଶେଷ—Name of a fen or marsh to the north of Cuttack town.

[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ କଟକ ସହରକୁ ବହୁପରିମାଣରେ ପଦ୍ମ ଫୁଲ, ପଦ୍ମ ପତ୍ର, କଇଁ, ମାଗୁର ଓ ଭାଲ୍ଲା ମାଛ ଓ ଶିଂଘଡ଼ା ବିକ୍ରି ହେବାକୁ ଗହିର ଲୋକେ ଆଣନ୍ତି ।]

ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଚୋରଗଙ୍ଗଦେବ (ଦେଖ) Churdaṅga deba Choragaṅgadeba (See).

ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଚୁଡ଼ଙ୍ଗଗଡ଼ଠାରୁ ଭୁବନେଶ୍ଵର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜା Churdaṅga bandha ଚୋରଗଙ୍ଗଦେବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା କୃତ ଉଚ୍ଚ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ପଥ (ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ମାତ୍ର ଅଛି)—Name of an embankment (now in ruins) laid by king Choragaṅga Deba from Churdaṅga fort to Bhubaneśwara.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍

ଚୂଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସ. ଚିପିଟ; ଚିପୀଟକ; ପ୍ରା. ଚିବଡ଼ା)—ବତୁରା ଧାନକୁ
Churdā ସାମାନ୍ୟରେ ଭାଜି, କୁଟି ତହିଁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା ପତଳା
ଚିଡ଼େ ଖାଦ୍ୟ—Flattened and parched
ଚିଉଡ଼ା; ଚିଡ୍ରୁଆ rice.

[ଦ୍ର—ଧାନକୁ ବତୁରାଇ ସେହି ବତୁରା ଧାନକୁ ଟିକିଏ ଉଷାଇ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଢିଙ୍କିରେ କୁଟିଲେ ଧାନମଧ୍ୟସ୍ଥ ବତୁରା ଚାଉଳ ଚେପଟା ହୋଇଯାଏ; ତତ୍ପରେ ଉକ୍ତ କୁଟା ଧାନକୁ ପାଛୁଡ଼ିଦେଲେ ସେଥିରୁ ଧାନ ଚୋପା (ତୁଷ) ବାହାରିଯାଇ ଚେପଟା ଚାଉଳ ରହେ; ଏହାକୁ ଚୂଡ଼ା କହନ୍ତି । ଏହାକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇଲେ ଏହା ନରମ ହୋଇଯାଏ ଓ ଏହାକୁ ନ ସିଝାଇ ବା ନ ରାନ୍ଧି ଖିଆଯାଏ । ସରୁ ଧାନରୁ ସରୁ ଚୂଡ଼ା ହୁଏ, ବଗଡ଼ା ବା ମୋଟା ଧାନରୁ ବଗଡ଼ା ବା ମୋଟ ଚୂଡ଼ା ହୁଏ । ଚୂଡ଼ା କୁଟିବା କେଉଟୁଣୀମାନଙ୍କ ଜାତୀୟ ବ୍ୟବସାୟ । ଯେଉଁମାନେ ଉପବାସ ଓ ବ୍ରତାଦି କରନ୍ତି ସେମାନେ କେଉଟୁଣୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉଷୁଆଁ ଧାନର ଚୂଡ଼ା (ଉଷୁନା ଚୂଡ଼ା) ନ ଖାଇ ଉଷୁଆ ନ ହୋଇ କେବଳ ବତୁରା ଧାନରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚୂଡ଼ା (ଅରୁଆ ଚୂଡ଼ା) ଖାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଉଷୁନା ଓ ଅରୁଆ ଚୂଡ଼ାର ବିଶେଷ ପ୍ରଭେଦ ଆଖିକୁ ଦେଖା ନ ଯିବାରୁ ଚୂଡ଼ା ଉଷୁନା କି ଅରୁଆ ଏ ତଥ୍ୟ ପାଇଁ କେଉଟୁଣୀଙ୍କ ମୁହଁକଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯାଏ । ଚୂଡ଼ାକୁ ଗୁଡ଼ ଓ ଦହି ସଙ୍ଗେ ଚକଟି କିମ୍ବା ଚୂଡ଼ାଘସା କରି, କିମ୍ବା ଚୂଡ଼ାଭଜା କରି କିମ୍ବା ଖିରି କରି ଖିଆଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି (ସ. ଚୂଡ଼ା) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିବା ରୂପା ଚିରୁଣୀ—Silver comblike ornament for the chignon.

ଚୂଡ଼ାକୁଟି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବୁଦାଳିଆ ଘାସ (ଏହା ଧାନ ବିଲରେ
Churdākuti ଜନ୍ମେ)—A kind of bushy weed growing in paddy-fields.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଚେର ଏତେ ଶକ୍ତ ଯେ ଦାଆର ମୂନରେ ଏହାକୁ ନ ଉଖାରିଲେ ଏ ଉପୁଡ଼େ ନାହିଁ ।]

ଚୂଡ଼ା କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାନକୁ ଓଦା କରି ଓଦା ଅବସ୍ଥାରେ ଉଷାଇଁ,
Churdā kutibā କୁଟି ତହିଁରୁ ଚୂଡ଼ା ବାହାର କରିବା—
To flatten paddy into 'churdā' by pounding or beating.

ଚୂଡ଼ା ଚାଉଳ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜଳଖିଆ ପାଇଁ ଚୂଡ଼ା ଓ
Churdā chāula ରୋଷାଇ ପାଇଁ ଚାଉଳ (ଯାହାକୁ ଲୋକେ ବିଦେଶ ଗଲାବେଳେ ସଙ୍ଗରେ ବାନ୍ଧି ନିଅନ୍ତି) ଚୂଡ଼ା
ଚିଡ଼େଚାଲ ଓ ଚାଉଳ—Parched rice and rice carried by a person going abroad.

ମୁଁ ଘରୁ ଚୂଡ଼ା ଚାଉଳ ବାନ୍ଧି ଆଣିଅଛି—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଚୂଡ଼ାଦହି—ଦେ. ବି (ଓ. ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ, ଚୂଡ଼ା+ଦହି)—୧ । ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ
Churdādahi ବ୍ୟବହୃତ ଚୂଡ଼ାମିଶ୍ରିତ ଦହି—1. Parched
ଚିଡ଼େଦଈ rice and curd (and molasses) mixed together.

୨ । ସାମାଜିକ ବା ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ
ଫଲାହାର; ଫଲାର (ଚୂଡ଼ା ଓ ଦହି ଯହିଁର ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନ)—
2. Feeding the Brahmans on occasions of social and religious ceremonies (the chief ingredients of which are churdā and dahi).

ଚୂଡ଼ାଦହିଆ—ଦେ. ବିଣ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅନ୍ୟର
Churdādahiā ଘରକୁ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଚୂଡ଼ା ଓ ଦହି
ଫଲାରେ ଖାଇବାକୁ ଯାଆନ୍ତି—1. (Brahmans) attending a feast for feeding Brahmans with churdā and dahi.

୨ । ଚୂଡ଼ାଦହି ପ୍ରିୟ—2. Fond of taking 'churdā and dahi at a feast.

ଚୂଡ଼ାଭଜା—ଦେ. ବି—ଚୂଡ଼ାକୁ ଭାଜି ତିଆରି କରିବା ଖାଦ୍ୟ; ହୁଡ଼ୁମ୍
Churdābhajā (ଏହା ଲଘୁ ଖାଦ୍ୟ)—Fried parched
ଚିଡ଼େଭাজা rice (this is light food.)

[ଦ୍ର—ଦରକୁଟା ଚୂଡ଼ା ଓଦା ଥାଉଁଥାଉଁ କେଉଟଣୀମାନେ ତାକୁ ଭାଜିଲେ ତାହା ହୁଡ଼ୁମ୍ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଚୂଡ଼ା ଶୁଖିଯିବା ପରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ତାକୁ ଘରେ ଭାଜିଲେ ତାହା ଚୂଡ଼ାଭଜା ହୁଏ । ହୁଡ଼ୁମ୍ ଚୂଡ଼ାଭଜା ଅପେକ୍ଷା ଫୁଲୁକା ଓ ଫମ୍ପା ଏବଂ ଏହା ଚୂଡ଼ା-ଅପେକ୍ଷା ଲଘୁତର ଖାଦ୍ୟ ।]

ଚୂଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. ଚୁଡ଼ା=ବାହୁଭୂଷଣ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—
Churdi ୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଚଟକା ଓ
চুড়ী ପତଳା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—1. Choorie; a kind
चूड़ी of flat and broad bracelet used by females.

ରଙ୍ଗ ହିଙ୍ଗୁଳ ରଙ୍ଗଚୂଡ଼ି, ଦେବୁ ଗୋ ରଙ୍ଗ ପାଟଶାଢ଼ୀ—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନରେ ଯାହାକୁ ଚୂଡ଼ି ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ ତାହା ଓଡ଼ିଶାର 'କାଚ' ଅଟେ ଏବଂ ତାହା ସୁନା ବା ରୁପାର ସରୁ ଓ ପତଳା ବଳୟ ଅଟେ । ପ୍ରତି ହାତରେ ଏକାଧିକ ପଟ ଉକ୍ତ ଚୂଡ଼ି ପିନ୍ଧାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆମେ ଯାହାକୁ ଚୂଡ଼ି କହୁଁ ତାହା ପ୍ରତି ହାତରେ ପଟେ ଲେଖାଏଁ ପିନ୍ଧାଯାଏ ଓ ତାହା କଚଟି ଠାରୁ କହୁଣୀ ଆଡ଼କୁ ୩।୪।୫।୬।୭।୮।୯।୧୦।୧୧।୧୨। ଅଙ୍ଗୁଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଥାଏ ।]

୨ । କମିଜର ହସ୍ତପ୍ରାନ୍ତର ପଟି; କଫ୍—2. Cuff of the sleeve of a shirt; the fold at the end of a sleeve.

୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ପତଳା ପତଳା କାଚ ବା ଧାତୁର ଖଡ଼ୁ—3. Small bangles worn by females on the hand.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । (ଦେଶୀ ଗୁଆ ବ୍ୟବସାୟରେ ଗୁଆ ସୁମାର କରାଯିବା ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ) ୯ ପଣ ବା ୭୨୦ ଗୋଟା (ଗୁଆ)— 4. A unit of 720 areca-nuts

୫ । ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଖଞ୍ଜାଯିବା ରେକର୍ଡ୍— 5. Gramophone record.

[ଦ୍ର— ପୂର୍ବେ ଫନୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଚୁଡ଼ି ଆକାରର ରେକର୍ଡ଼ ଲଗାଯାଇ ବଜା ଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍ ରେକର୍ଡ୍ ଆବିଷ୍କାର ହେବା ପରେ ଗ୍ରାମୋଫନ୍ ରେକର୍ଡ୍ ଚୁଡ଼ି ଆକାରର ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଫନୋଗ୍ରାଫ୍ ରେକର୍ଡ୍‌ର ଚୁଡ଼ି ବ୍ୟବହାର ଅନୁସାରେ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ଚୁଡ଼ି କହନ୍ତି ।]

ଚୁଡ଼ିଆ— ଦେ. ବି.— ୧ । (ସଂ. ଚୂଡ଼ା) ମୁଣ୍ଡରେ ଚୁଳଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ ପକ୍ଷୀ; ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ; ଚୁଳିଆ—
Churdiā
1. A kind of tufted bird which loves fighting with another of its kind.

୨ । (ସଂ. ଚୋଡ଼) ଏକପ୍ରକାର ଓଢ଼ଣୀ— 2. A kind of veil or wrapper.

୩ । (ସଂ. ଚୋଡ଼କ) ଏକପ୍ରକାର ଚୁଡ଼ିପରି ଚିତ୍ରିତ ଧଡ଼ି ଥିବା (ଲମ୍ବ ଓ ଓସାର) ଲୁଗାଜୋଡ଼ା—3. A pair of cloths, (very broad and long.

ଚୁଡ଼ିଆ ଫେଟା— ଦେ. ବି.—(ଏହା କଟକ ଓ ଢେଙ୍କାନାଳର ମାଣିଆ-ବନ୍ଧ ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ବୁଣାଯାଏ) ଖୁବ ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ଧଡ଼ିଦାର ଲୁଗା—Long and broad bordered wearing cloth.
Churdiā phetā

ଚୁଡ଼ିତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ପୁଂ.—(ଏମାନେ ଚୁଡ଼ା କୁଟୁଥିବାରୁ) କେଉଟ ବା ଲଆରି ଜାତି-(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)— A caste of Hindus who prepare parched rice.
Churditiā
(ଚୁଡ଼େଇତିଆଣୀ— ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୁଡ଼ିଦାର୍ କମିଜ— ଦେ. ବି.— ଯେଉଁ କମିଜର ହାତରେ କଫ୍ ଥାଏ— Cuffed shirt; shirt with sleeves having cuffs.
Churdidār kamija
চুড়িদার
चूड़िदार

ଚୁଡ଼ିପାଡ଼୍— ଦେ. ବି.— ଯେଉଁ ଲୁଗାର ଧଡ଼ି ଚୁଡ଼ିପରି ଚିତ୍ରିତ ହୋଇ ଥାଏ—(cloth) Having its borders pictured like the churdi.
Churdipārd
চুড়িপার
(ଚୁଡ଼ିପାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଡ଼ି ଶୀତଳେଇବା— ଦେ. କ୍ରି. (ଶୁଭବାଚକ)—ହାତରୁ ଚୁଡ଼ି ଓହ୍ଲାଇବା ବା କାଢ଼ିଦେବା—(euphemism) To put off the chooree from the hand.
Churdi Sitaleibā
চুড়িশীতলান
चूड़िया बढ़ाना

[ଦ୍ର—ଖଡ଼ୁ ଓ ଚୁଡ଼ି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ସଧବା ଥିବାର ଚିହ୍ନ ଥିବାରୁ, ଏହାକୁ କାଢ଼ିବା କଥା ନ କହି ଶୀତଳେଇବା ଶବ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କହନ୍ତି ।]

ଚୁଡ଼ୁଚୁଡ଼ା— ଦେ. ବି.— କୌଣସି ଜଳୀୟାଂଶ ଥିବା ପଦାର୍ଥ ଖରା ବା ନିଆଁରେ ପଡ଼ି ଧଡ଼ଧଡ଼ ହୋଇ ଶୁଖି ଯିବା— Drying up in the sun or fire (said of a thing containing water
Churduchurdā
चिड़चिड़ा

ଚୁଡ଼ୁଚୁଡ଼ା କେନ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.— ସାନ କେନ୍ଦୁ—A small variety of Kendu tree.
Churduchurdā kendu

ଚୁଡ଼େଇତିଆଣୀ— ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.—(ଚୁଡ଼ା କୁଟିବା ବୃତ୍ତିବାରୁ) ଚୁଡ଼ିତିଆ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ; କେଉଟୁଣୀ—A woman of the Churditiā caste.
Churdeitiāṇi

ଚୁଣ୍ଟା— ଦେ. ବି.— ବୋତଲ ମୁହଁ ବା ଅନ୍ୟ ଛିଦ୍ର ମୁଦିବାପାଇଁ ଦିଆଯିବା (ପାଳ ବା ଚିରିକନାର) ବଣ୍ଡା— A rolled bundle (of straw or rags) used as a gag or cork to stop the mouth of a jar or a hole.
Chunṭā
গোঁজ

ଚୁଣ୍ଟା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.— ବଣ୍ଡାରେ ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରି ଦେବା— To gag.
Chunṭā debā
গোঁজদেওয়া
(ଚୁଣ୍ଟା ମାରିବା— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.— ଚୁଟି (ଦେଖ)
Chunṭi — Chuṭi (See)

ଚୁଣ୍ଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି— ଖାଇବା; ଖାଦ୍ୟକୁ ଚିଲପକାଇବା—To eat voraciously..
Chunṭibā

ପଡ଼ିଥିବା ଅଇଁଠା ଭାତ ଥିଲେ ଚୁଣ୍ଟି,
ପେଟକୁ ତୋଷ କଲେ ତାହା ଦେଇ ଚୁଣ୍ଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି.—ଗେଞ୍ଜିଦେବା; ପୂରାଇ ଦେବା— To put in; to thrust in.

ଚୁତଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ତୁଳ. ହି. ଚୂତଡ଼; ସଂ. ଚ୍ୟୁତ= ଭଗ; ଚୂତ=ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର)— ୧ । ଗାଣ୍ଡି; ପିଚ୍ଛ— 1. Buttocks.
Chutal

୨ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—2. Anus.

ଚୁଟିଆ—ଦେ. ବି.— ୧ । କମାରଙ୍କ ସଣ୍ଡୁଆସି— 1. Pincers; forceps.
Chutiā

୨ । ଛୋଟ ହାତୁଡ଼ି—2. A small hammer.

ଦେ. ବିଣ. (ଗାଳି); (ହି. ଚୁତିଆ=ମୂର୍ଖ; ସଂ. ଚୂତ= ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର)— ୧ । ପାଜି—1. Rascal.
লোচ্চা
चूतिया

୨ । କୁଳାଙ୍ଗାର— 2. Unworthy or evil (person).

୩ । ଧୀଙ୍ଗ—3. Pertinacious; stubborn.

୪ । ମୂର୍ଖ—4. Illiterate.

ଚୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ - ୧ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା— 1. To impel; to incita; to urge.
Chud (rood)

୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ମତାଇବା— 2. To inspire; to excite.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଡ଼	ଞ୍ଚ
୨.	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୩ । ଅନୁରୋଧ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—
3. To request; to solicit; to pray.
୪ । ଆଦେଶ କରିବା—4. To enjoin; to direct.
୫ । ଅଳି କରିବା; ଜିଦ୍ କରିବା—
5. To importune; to press with a request.
୬ । ପଜାଇବା; ଧାରୁଆ କରିବା—
6. To whet; to sharpen (M. W.)
୭ । ଅଡ଼ାଇବା—7. To goad; to drive (M. W.)
୮ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—8. To invite (M. W.)
୯ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—9 To seek after.

ଚୁନ୍‌ଚୁନ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂନାଇବା (ଦେଖ)
Chunchun kariba — Chūnaibā (See)

ଚୁନ୍‌ଚୁନିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୂନାଚୂନା (ଦେଖ)
Chunchunia — Chūnā chūnā (See)

ଚୁନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚୂନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chuna (etc) — Chūna etc. (See)

ଚୁନଟ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୟନ)—୧ । ବସ୍ତ୍ରାଦିର ଭୁଞ୍ଜା; ଭୁଞ୍ଜ—
Chunaṭ
ଚୁନାଟ
1. Curling of cloth into artistic folds; making wrinkles in a cloth.
ଚୁନ୍ନାଟ୍ } ଚୁନାଟ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଲୁଗା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଯେଉଁ ଭୁଞ୍ଜା କନାରେ ସିଲାଇ କାମ କରାଯାଏ—
2. Frills; ruffle.

ଚୁନପତର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ + ପତ୍ର)—ଚୂନପତ୍ର (ଦେଖ)
Chunapatara — Chūnapatra (See)

ଚୁନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଚୂନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chunā (etc) — Chūnā etc. (See)

ଚୁନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ମାଣିକ; ପଦ୍ମରାଗ ମଣି—
Chuni — Ruby.
ଚୁନୀ — ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୂନି (ଦେଖ)
ଚୁନ୍ନୀ — Chūni (See)

ଚୁନି ଚୁନି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୂନାଚୂନା (ଦେଖ)
Chuni chuni — Chūnāchūnā (See)

ଚୁନିଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୟନ; ହି. ଚୁନ୍‌ନା=ବାଛିବା; ତୁଳ. ଫା. ଚଂଦାହ୍=ବଛା)—
Chunidā
ବାଛା
ଚୁନିନ୍ଦା
୧ । ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ବଛା ହୋଇଥିବା—
1. Chosen; selected.
(ଚୁନ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
୩ । ପ୍ରଧାନ; ମୁଖ୍ୟ—3. Chief; principal.

ଚୁନକୋଳି—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନକୋଳି (ଦେଖ)
Chunakoḷi — Chūnakoḷi (See)

[ଦ୍ର—ଚୂନ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଉକାରାନ୍ତ ଥିବାରୁ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଚୂନ ସ୍ଥାନରେ 'ଚୁନୁ' ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ୱଭାବତଃ ହୋଇଯାଏ । ତୁଳ.—ଚୁନୁଖାଇ, ଚୁନୁଦାନି, ଚୁନୁପତର ।]

ଚୁନୁଖାଇ—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନଦାନି (ଦେଖ)
Chunukhāi — Chūnadāni (See)

ଚୁନୁଚୁନିଆଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୂନାଚୂନା (ଦେଖ)
Chunuchuniāṅ — Chūnāchūnā (See)

ଚୁନୁଦାନି—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନଦାନି (ଦେଖ)
Chunudāni — Chūnadāni (See)

ଚୁନୁପତର—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନପତ୍ର (ଦେଖ)
Chunupatara — Chūnapatra (See)

ଚୁନୁରା—ଗ୍ରା. ବି—ଚୂନରା (ଦେଖ)
Chunurā — Chūnarā (See)

ଚୁନ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସ—ବିଜ୍ଞାପନ ଦେବା—
Chunda (root) — To advertise.

ଚୁନ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ଲଇଅ) ବି—କେଶ; ବାଳ—
Chundi — Hair.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଚୁନ୍ଦୀ)—ଚୁଟି; ଶିଖା—Chignon; pigtail; a tuft of long hair left on the middle of the head.

ଚୁନ୍ଦିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କାଠରେ କିଛି ପଦାର୍ଥ ଗଢ଼ିବା—
Chundibā — To do some wood-work.

ଚୁନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା, ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା, ମଡାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନ ଆଗମ)—ଦୂତୀ; କୁଟ୍ଟିନୀ—A procuress.
Chundī

ଚୁପ୍—ଦେ. ଅ. (ଅନାଦରାର୍ଥେ)—(ସଂ. ଚୁପ ଧାତୁ=ମୌନ ହେବା-ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ହି. ଚୁପ୍=ନୀରବ; ଗୋପନ; ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ପାଟି ବନ୍ଦକର; ଚୁପ୍ ହୋ—
Chup
चुप
चूप
Shut up your mouth ! hush !
[ଦ୍ର—ଏହା ନିମ୍ନତର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ତାଚ୍ଛିଲ୍ୟାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବି—ମୌନ—Silence,
ବିଣ—ନୀରବ—Silent.

ଚୁପ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—1. Silently.
Chup kari
चुपकरे
चुपकरके; चुपकेसे
୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଅଜ୍ଞାତ ଭାବରେ; ଗୁପ୍ତରେ—
2 Without the knowledge of another; secretly.

ଚୁପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଅକର୍ମକ) ମୌନାବଲମ୍ବନ କରିବା; ନୀରବ ହେବା—1. To keep silent
Chup karibā
चुपकरना
चुपकरना
୨ । କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop talking.
୩ । ନିଶ୍ଚଳ ହେବା—3. To keep quiet

୪ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କୁହାଇ ନ ଦେବା— 4. Not to let a person speak; to silence a person; to stop the mouth of a person.

ଚୁପ୍‌ଚାପ୍— ଦେ. ବି— ମୌନ—Silence.
Chupchāp ବିଣ—୧ । ନୀରବ; ନିଃଶବ୍ଦ—1. Silent.
चुपचाप; चुपिचापि ୨ । ନିଶ୍ଚଳ—2. Quiet; motionless.
चुपचाप ୩ । ଗୋପନୀୟ; ଗୁପ୍ତ—3. Secret.
୪ । ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ କୋହ୍ନା ଯାଉଥିବା; ଫୁସଫୁସ— 5. Whispered; uttered in a suppressed tone.
୫ । ଘୋଟଘାଅଶୂନ୍ୟ— 5. Noiseless.
କ୍ରି· ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—1. Silently; quietly.
୨ । ଗୋପନରେ—2. Secretly; stealthily.
୩ । ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ (କଥା କହିବା); ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ ହୋଇ— 3. In whispers; softly.
୪ । ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ— 4. In low tones; in low voice
୫ । ଘୋଟଘାଅ ନ କରି— 5. Without making a noise.

ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍— ଦେ. ଅ—ଚୁପ୍ (ଦେଖ)
Chupchup Chup (See)
चुपचुप ବିଣ ଓ କ୍ରିଂ ବିଣ—ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ (ଦେଖ)
चुपचुप Chupchāp (See)

ଚୁପ୍‌ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Chupte ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ (ଦେଖ)
চুপতে Chupchāp (See)

ଚୁପ୍‌ବେ—ଗ୍ରା. ଅ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ ଓ ଦୃଢ଼ାର୍ଥକ)— ଚୁପ୍ (ଦେଖ)
Chup-be Chup (See)

ଚୁପ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁପ୍ କରିବା ୧. ୨. ୩ (ଦେଖ)
Chup māribā Chup karibā 1. 2. 3 (See)
চপমারা
चुपमारना
(ଚୁପ୍‌ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁପ୍‌ରହ— ଦେ. ଅ. (ଅନାଦର ଓ ଦୃଢ଼ାର୍ଥକ)—ଚୁପ୍ (ଦେଖ)
Chupraha Chup (See)
চপকর
चुपरहो

ଚୁପ୍‌ସଇତାନ୍—ଦେ. ବିଣ—(ହି. ଚୁପ୍ + ଫା. ଶୈତାନ୍)—.
Chupsaitān ୧ । ଯେ ବାହାରେ ନମ୍ର ଦେଖାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଭିତରେ
চুপ্‌সয়তান্ ଭିତରେ ଦୁଷ୍ଟାମି ବା ପାଜିପଣିଆ କରେ—
चुप्‌सैतान, चुप्‌छिनाल 1. Seemingly or outwordly quiet but really wicked.
(ଚୁପ୍‌ସଏତାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଚୁପ୍‌ସଇତାନି—ବି) ୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ; ଯେ ଗୋପନରେ ପରର ଅନିଷ୍ଟ କାମନା ପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମନ୍ତାଏ — 2. Intriguing; scheming.

ଚୁପ୍‌ସି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଚୁପ ହୋଇ—
Chupsi Silently.
ଦେ. ବିଣ.—ଚୁପ୍‌ସଇତାନ୍ (ଦେଖ) —Chupsaitān (See)
ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୁପୁସୀ—Chupusī (See)

ଚୁପ୍ ସେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)— ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ (ଦେଖ)
Chupse Chupchāp (See)
चुप् से

ଚୁପ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚୁପ୍ କରିବା (ଦେଖ)
Chup hebā Chup karibā (See)

ଚୁପା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଚୋପା—
Chupā Peel.

ଚୁପୁଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)— ଚିପୁଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chupurdā (etc). Chipurdā etc. (See)

ଚୁପୁଡ଼ିବା— ଦେ କ୍ରି.—ଚିପୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chupurdibā Chipurdibā (See)

ଚୁପୁଲି—ଦେ. ବି.—ଚିପୁଲି (ଦେଖ)
Chupuli Chipuli (See)

ଚୁପୁସୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବାହାରେ ସୁଶୀଳା ଦେଖାଯାଏ,
Chupusī କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଭିତରେ ଗୋପନରେ ପରର ଚୁଗୁଲି କରୁଥାଏ—A slandering woman (though seemingly innocent); seemingly innocent gossiping woman.

ଚୁବୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ବାଉଁଶ ଟୋକାଇ; ପାଛିଆ—
Chub-rdi Bamboo-basket.
ঝুড়ী
टोकरी
(ଚୁବୁଡ଼ୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁବ୍‌ଲା ହତ୍‌ଲା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ— ଘାଣ୍ଟାଚକଟା ହୋଇଥିବା
Chub-lā hat-lā (ଖାଦ୍ୟ, ଜଳାଦି)—(food) Which has been spoiled by much handling.

ଚୁବ୍‌ଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଗାଲ ଗିଲାସ ପ୍ରଭୃତି ଜଳ-
Chub-libā ପାତ୍ରରେ ହାତକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ପାଣିକୁ ମାଇ କରିଦେବା—To spoil the water of a pot by dipping the hand into it.

ଚୁବନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବନ)—ଚୁମ୍ବନ—
Chubanya Kiss.

ଚୁବାଇବା - ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଚୋବାଇବା—
Chubāibā To chew.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଓଅ	ଙ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଚ ବୁକ—ସଂ. ବ—ଚବୁକ (ଦେଖ)
Chubnka Chibuka (See)

ବ—ସଂ. ବ. (ଚମ୍ ଧାତୁ=ଚୁମ୍ବନ କରିବା+କର୍ମ. ର)—
Chubra ୧ । ମୁଖ; ମୁହଁ—1. The face.
୨ । ପାଟି—2. Mouth

ଚୁମ୍—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚୁମ୍ ଧାତୁ; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Chum ଚୁମା; ଚୁମ୍ବନ—Kiss.
चूम्, चमो, चूमा
चूमा, चुम्मा

ଚୁମ୍କି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚମତ୍କାର; ଯାହା ଚକ୍‌ଚକ୍ କରେ)—
Chumki ଧାତୁର କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର ପତଳା ଖଣ୍ଡ; ତେଣିକି ଓ ଚକ୍-
चूमकी ଚକିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ଧାତୁଖଣ୍ଡ—Minute metal-
चमकी foils; spangles (set on cloth etc.).
[ଦ୍ର—ଏହା ଲୁଗା ଅଙ୍ଗରେ ଓ ପ୍ରତିମାର ମେଢ଼ରେ ଜଡ଼ାଯାଏ ।]

ଚୁମ୍କି ବସା—ଦେ. ବଣ—ଯହିଁରେ ଧାତୁର କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର ପତଳା ଖଣ୍ଡ
Chumki basā ଲଗାଯାଇ ଥାଏ—Spangled; overlaid
चूमकीदार with minute metal-foils.
चमकीदार
ଚୁମ୍କିଲଗା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁମ୍କିଦାର }

ଚୁମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମ୍ବନ ଦେବା—
Chum khāibā To imprint a kiss; to kiss.
चूम्‌खाओया
चुम्मादेना
(ଚୁମ୍‌ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁମ—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ) ବ. (ସଂ. ଚୁମ୍; ଚୁମ୍ବନ)—
Chuma ଚୁମ୍ବନ—Kiss.

ଚୁମା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ତୁଳ. ହି. ଚୁମ୍ମା)—ଚୁମ୍ବନ—
Chumā Kiss.

ଚୁମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chumāibā Causative form of Chumibā.
(ଚୁମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁମା ଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ. କ୍ରି. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଚୁମ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Chumā khāibā Chum khāibā (See)
ଚୁମାଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁମାନେବା }

ଚୁମାଚୁମି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ବନ)—ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ
Chumāchumi hebā ଚୁମ୍ବନ କରିବା; ଚୁମା ଦିଆଦେଇ
चूमाचूमि हओया ହେବା—To kiss each other.
चुम्माचुम्मी होना

ଚୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁମ୍ ଧାତୁ)—ଚୁମ୍ବିବା; ଚୁମ୍ବନ କରିବା—
Chumibā To kiss.
चूमा
चुमना

ଚୁମୁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଚୁମ୍ବକ)—ପାଣି ପିଇବାର ଛୋଟ ପାତ୍ରବିଶେଷ—
Chumu A small water-pot to sip wate form

ଚୁମୁଟା—ଦେ. ବ—ଚିମୁଟା (ଦେଖ)
Chumuṭā Chimuṭā (See)

ଚୁମୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିମୁଟିବା (ଦେଖ)
Chumuṭibā Chimuṭibā (See)

ଚୁମୁତ୍‌କାର—ସଂ. ବ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁମ୍ବନଜନିତ ଚୁଁଚୁଁ ଶବ୍ଦ—
Chumutkāra Sound of kissing.
ଚୁମୁତ୍‌କାର ରବ ନ କର୍ଣ୍ଣେ ଅରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁମୁଳା—ଦେ. ବ—ମୁଚୁଳା (ଦେଖ)
Chumuḻā Muchuḻā (See)

ଚୁମ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଓଠ ଦ୍ୱାରା ଗଣ୍ଡାଦି ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Chumb (root, 1 To kiss; to touch with the lips.
୨ । ଈଷତ୍ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
2. To touch slightly or softly.
୩ । ଆଘାତ କରିବା—3. To hurt. (M. W.)
୪ । ଆକର୍ଷଣ କରିବା—4. To attract.

ଚୁମ୍ବ—ସଂ. ବ. (ଚମ୍ବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ, ଅ)—ଚୁମ୍ବନ (ଦେଖ)
Chumba Chumbana (See)

ଚୁମ୍ବକ—ସଂ. ବ. (ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ଯାହା ଲୌହକୁ ଚୁମ୍ବନ
Chumbaka ବା ଆକର୍ଷଣ କରେ)—
୧ । ଅୟସ୍କାନ୍ତ ମଣି; ଲୋହକୁ କଳକଣ୍ଠକୁ ଟାଣିବା ପଥର—
1. Load-stone.
ମନ ସେହ ହୋଇଥିବ, ଧୋ ଚୁମ୍ବ ଚୁମ୍ବକ ବଳେ ଗୁହିଁ ବାଡ଼ି ନେଇ—
ଅଭି. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୨ । ଚୁମ୍ବକ ଲୌହ (ଦେଖ)—
2. Chumbaka lauha (See)
୩ । ବହୁ ବସ୍ତୁ ବିଷୟର ସାରସଂଗ୍ରହ; ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣ—
3. Epitome; summary; abstract.
୪ । ନିକିତର ଉପରଭାଗ—
4. The upper part of a balance. (M. W.)
୫ । ଗ୍ରନ୍ଥାନ୍ତରରୁ ସମଶ୍ରେଣୀର ବା ସମଭାବଗର୍ଭକ ଉଦ୍ଧୃତ ଅଂଶ—5. A parallel passage. (M. W.)
ବଣ—୧ । ଚୁମ୍ବନକାରୀ—1. Kissing.
୨ । ଲମ୍ପଟ—2. Lecherous.
୩ । ଧୂର୍ତ୍ତ—3. Cunning.
୪ । ଗ୍ରନ୍ଥାଦିର ସାର ସଂଗ୍ରାହକ—4. Compiling.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତିନାହିଁ । ଯେବେ ୧ଟା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅକ୍ଷର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଛୁଅଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଛୁଆଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କ' ଦେଖିବେ

୫ । ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥର ସାର ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ—
5. Abridged; summarised.

୬ । ଯେ ବହୁତ ପଢିଛି କିନ୍ତୁ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିନାହିଁ—
6. Superficial (M. W.)

୭ । ଠକ; ଧୂର୍ତ୍ତ—7. Knavish; roguish. (M. W.)

ଚୁମ୍ବକ ଲୌହ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୁହାରେ ଚୁମ୍ବକ ପଥରର ଗୁଣ
Chumbaka lauha (ଅନ୍ୟ ଲୁହାକୁ ଟାଣିବାର ଗୁଣ) ନିହିତ କରାଯାଇଥାଏ—Magnetic iron.

[ଦ୍ର—ନାନାସ୍ଥାନରେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଚୁମ୍ବକ ଲୌହ ଓ ଚୁମ୍ବକ-ପଥର ମିଳେ । ଏହା ଲୌହକୁ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଏହି ଆକର୍ଷଣ-ଶକ୍ତି ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ଅଟେ । ସାଧାରଣ ଲୁହାକୁ ଚୁମ୍ବକପଥର ବା ଚୁମ୍ବକଲୁହାରେ ଘଷିଲେ ତାହା ଚୁମ୍ବକର ଗୁଣଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଚୁମ୍ବକ ଲୌହର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତ ଲୁହାକୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଏ ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଆକର୍ଷଣପ୍ରାନ୍ତ କହନ୍ତି । ଚୁମ୍ବକ ଲୌହର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଉକ୍ତ ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ, ଏହାକୁ ଶୂନ୍ୟପ୍ରାନ୍ତ କହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଚୁମ୍ବକ ଶଲାକାକୁ ତାହାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଉପରେ ରଖିଲେ ବା ଝୁଲାଇଲେ ବା ପାଣିରେ ଭସାଇଲେ ତାହାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ଉତ୍ତରଦିଗକୁ ଓ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ବୁଲିଯାଏ । ଚୁମ୍ବକ-ଶଲାକାର ଏହି ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଦିଗ୍ନିର୍ଣ୍ଣୟଯନ୍ତ୍ର (କମ୍ପାସ୍) ନିର୍ମିତ ହୁଏ । କମ୍ପାସ୍ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ-ଶଲାକାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ଉତ୍ତରକୁ ଓ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାନ୍ତ ଦକ୍ଷିଣକୁ ବୁଲି ଯାଉଥିବାରୁ ନାବିକମାନେ ଅକୂଳ ସମୁଦ୍ରରେ ଓ ପର୍ଯ୍ୟଟକମାନେ ମରୁଭୂମି ଓ ଅରଣ୍ୟରେ ଦିଗ ବାରି ପାରନ୍ତି । ଏକ ଚୁମ୍ବକ ଶଲାକାର ଉତ୍ତରପ୍ରାନ୍ତ ଅନ୍ୟ ଚୁମ୍ବକଶଲାକାର ଦକ୍ଷିଣପ୍ରାନ୍ତକୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ଇସ୍ପାତର ଛିଦ୍ରରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରବାହ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲେ ତାହା ଚୁମ୍ବକରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଚୁମ୍ବକଗୁଣଯୁକ୍ତ ଇସ୍ପାତରୁ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରବାହ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ ।]

ଚୁମ୍ବକଶଲାକା—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ଲୌହ ଆକର୍ଷକ
Chumbakaśalākā ଚୁମ୍ବକ କଣ୍ଟା—1. Magnetic needle.

ଚୁମ୍ବକସୂଚିକା
ଚୁମ୍ବକସୂଚୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ଚୁମ୍ବକ ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଲୁହାଛଡ଼—
2. Magnetic rod.

ଚୁମ୍ବ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଚୁମ୍ବ ଦେବାକୁ ଗାଲ
Chumba ghenibā ଦେଖାଇବା—To show one's lip to be kissed by another person.

ଗୋଟିଏ ସବତେ ଅଳଙ୍କାର ହେଲେ ଗୋଟିଏ ନ ଘେନୁ ଚୁମ୍ବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁମ୍ବନ—ସଂ. ବି (ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରରେ
Chumbana ଅନ୍ୟର ମୁଖଆଦି ସ୍ଥାନରେ ଓଷ୍ଠସ୍ପର୍ଶନ—1. Kissing; a kiss.

କେତେ ରୂପେ ଚୁମ୍ବନ, କେତେ ସ୍ଥାନେ ପ୍ରଦାନ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

[ଦ୍ର—ଚୁମ୍ବନ ଦେହର ନାନା ସ୍ଥାନରେ, ପ୍ରଧାନତଃ—ଲଲାଟ, ଅଳକ, କପୋଳ, ନୟନ, ବକ୍ଷ, ସ୍ତନ, ଓଷ୍ଠ ଓ ମୁଖରେ ଦିଆଯାଏ । ସ୍ଥାନଭେଦରେ ଚୂଡ଼କ, ଉଚ୍ଚୁନକ, ପ୍ରବାଳମଣି, ଖଣ୍ଡାଭ୍ରକ, ଦୋଲଚବିତ ଇତ୍ୟାଦି ଚୁମ୍ବନର ଅନେକ ନାମକରଣ ହୁଏ ।]

୨ । ସ୍ପର୍ଶ; ବାଜିବା—2. Touch.

କୋପଭରେ ହନୁମନ୍ତ ମାରିଲା ପଥରେ,
ଚୁମ୍ବନ ସେ ଦେଲା ଯାଇଁ ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଚୁମ୍ବନଦାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୁମ୍ବନ + ଦାନ)—ଅନ୍ୟର ମୁଖ
Chumbanadāna ଆଦିରେ ଚୁମ୍ବନ—Giving a kiss.

ଚୁମ୍ବନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚୁମ୍ବନ)—ଚୁମ୍ବନ—
Chumbanya Kiss.

ଚୁମ୍ବା—ଦେ. ବି—ଚୁମ୍ବନ—
Chumbā Kiss.
चूम
चुम्मा

ଚୁମ୍ବାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମ୍ବିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chumbāibā The causative form of Chumbibā.
(ଚୁମ୍ବେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁମ୍ବାଇ ଚୁମ୍ବି ମୋ ଅଧର ବଦଳେ ପୀଯୂଷ ନେତ୍ରକଞ୍ଜ ଶୋଷି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁମ୍ବା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁମ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)—
Chumbā khāibā Chum khāibā (See)
(ଚୁମ୍ବାଦେବା, ଚୁମ୍ବାନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁମ୍ବିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । କୃତଚୁମ୍ବନ;
Chumbita ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଚୁମ୍ବନ ଦିଏ—1. Kissed.

୨ । କୋମଳଭାବରେ ସ୍ପୃଷ୍ଟ
2. Tenderly touched; lightly touched.

୩ । ପରସ୍ପର ସମ୍ମିଳିତ—3. Joined to each other

ଚୁମ୍ବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ନେହରେ କୌଣସି
Chumbibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଗଣ୍ଡଦେଶ, ଚିବୁକ ବା ମସ୍ତକରେ ଓଠ
चमा ଲଗାଇବା; ଚୁମ୍ବନ କରିବା—1. To kiss.
चुमना

ଚୁମ୍ବିଲେ ଭରତ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ଶିର,
ଆଲିଙ୍ଗି ଆଦରେ ରଘୁପ୍ରବୀର । ମଧୁସୂଦନ. କବିତାବଳୀ ।

୨ । କୋମଳଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
2. To touch tenderly or lightly

କୋମଳତର ମୋହନ, କୁଞ୍ଜକୁଟିରୁ କି ସ୍ୱନ
ଆସି ଚୁମ୍ବିଦେଲା ମୋ ଶ୍ରୁତିରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଇଚମ୍ପୂ. କ. ଗୀତ ।

୩ । ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—3. To be joined together; to be attached.

୪ । ଭେଟିବା; ହାବୁଡ଼ିବା—4. To meet.

ଶୋଭନଧି ତୋ ଗାତ୍ର, ନ ଚୁମ୍ବୁ ଶ୍ୟାମ ନେତ୍ର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପୂ.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ •	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ଥ

୫ । କଥା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଅର୍ଥ ଗୋଡ଼ାଇବା—
5. To follow behind (e. g. a meaning following a sentence).
(ଯଥା—ମୋ କଥାକୁ ଅର୍ଥ ଚୁମ୍ବୁଛି କି ?)
୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନୁଭୂତ ହେବା; ବୋଧ ହେବା—
6. To affect; to be felt.
ଶରଦଚନ୍ଦ୍ର ଚୁମ୍ବୁ ନାହିଁ କି ଗଗନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗରଚମ୍ପୂ. ୫. ଗୀତ ।
୭ । (ସଂ. ଆଚମନ) ଆଚମନ କରିବା - 7. To sip.
୮ । ପାନ କରିବା; ପିଇବା—8. To drink.
୯ । ଉପଭୋଗ କରିବା; ସୁଖ ବା ଆନନ୍ଦରେ ସେବା କରିବା—
9. To enjoy with delight.
ଚୁମ୍ବି ରବକନ୍ଦକାର ସାର, ଚଳ୍ଲୁ କାଚସ୍ତ ଭୃଷାର ସର—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗରଚମ୍ପୂ. ୬. ଗୀତ ।
୧୦ । ଅତିକ୍ରମଣ କରିବା; ଗୋଡ଼ାଇବା—10. To overtake.
ଚୋଟକ ଚୁମ୍ବିଲା ଚୁମ୍ବା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗରଚମ୍ପୂ. ୫. ଗୀତ ।

ଚୁମ୍ବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚୁମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଅନ୍ୟ
Chumbi ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ଗଗନଚୁମ୍ବୀ;
(ଚୁମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନଭଶ୍ଚୁମ୍ବୀ)—୧ । (ଅମୁକକୁ) ଚୁମ୍ବନ କରୁଥିବା—
1. Kissing.
(ଯଥା—ବଦନଚୁମ୍ବୀ ।)
୨ । (ଅମୁକକୁ) ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବା—2. Touching.
(ଯଥା—ଗଗନଚୁମ୍ବୀ ।)
୩ । (ଅମୁକଦ୍ୱାରା) ଆକ୍ରାନ୍ତ—3. Affected with. (M. W.)
୪ । (ଅମୁକ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4 Relating to. (M.W.)
୫ । (ଅମୁକ କାର୍ଯ୍ୟରେ) ବ୍ୟାପୃତ—
5. Busy with (M W.)

ଚୁର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଶାରେ ବିହ୍ୱଳ; ମାଦକ-
Chur ସେବନର ଫଳରେ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—Much intoxicated; inebriated.
ଚୂର
चूर

ଚୁରୁକି - ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୂଡ଼ା)—ମସ୍ତକର ମଧ୍ୟଭାଗସ୍ଥ ଲମ୍ବ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର କେଶ-
Chur-ki ଗୁଚ୍ଛ—Long and small tuft of hair left
ଚୁଟ୍‌କୀ on the middle of the head.
चुरकी ମଝିରେ ଚରୁରୁକି ଦେଖାପରି ଚୁରୁକି, ବେକରେ ମୋଟ-
ମୋଟା ତୁଳସୀକଣ୍ଠି ପାଞ୍ଚଫେର ବାନ୍ଧିଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଟୋକେଇ—A small basket.

ଚୁରୁଚୁରୁ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ସହଜରେ କୌଣସି ଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ
Churchur ବସ୍ତୁକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—1. Reducing of a fragile thing into powder; pulverisation
ଟୁକୁରା ଟୁକୁରା ବିଣ—୧ । ଚୂନାଚୂନା; ଗୁଣ୍ଡାଗୁଣ୍ଡା—
चूरचूर; चुरकुट 1. Reduced into powder; pulverised.
(ଯଥା—ସେ ଇଟାକାନ୍ଥ ଲୁଣି, ମାରି ଚୁରୁଚୁରୁ ହୋଇ ଝଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି ।)
୨ । ଝିଙ୍କିଝିଙ୍କି—2. Shredded.
ବି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ୧ । କୋମଳତର ଘୁରୁ ଘୁରୁ ଶବ୍ଦ; ଅଳ୍ପ-
ଚୁରଚୁର ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପରିସ୍ରା କରିବାର ଶବ୍ଦ—1. Soft pissing sound made by urine when being discharged in small quantities.
[ଦ୍ର—ଘରଘର ଠାରୁ ଘୁରୁଘୁରୁ ଶବ୍ଦ ଅନୁଚ୍ଚ ।]
୨ । ଘୁଡ଼୍‌ଘୁଡ଼୍ (ଦେଖ)—
2. Ghurd ghurd (See)
ଚଡ଼ଚଡ଼ ୩ । କୌଣସି ମସକା କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥ ଭାଙ୍ଗିଯିବାର ଶବ୍ଦ;
चुरचुर ମୁଡ଼୍‌ମୁଡ଼୍—3. The sound of the breaking of a small brittle thing.

ଚୁର (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଚୋରିକରିବା; ଅନ୍ୟର ଧନ ଅପହରଣ
Chur (root) କରିବା—1. To steal; to commit theft.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅଦୃଶ୍ୟ କରାଇବା—
2. To cause to disappear (M. W.).
୩ । ବହିବା; ନେବା—3. To bear; to take (Apte).
୪ । ଅଧିକାର କରିବା—4. To possess, to assume (M. W.)

ଚୁରୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ଓ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୋରଣୀ—
Chur-ni A female thief.

ଚୁରୁମା—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ତୁଳ. ହି. ଚୁରମୁର=ମସକା)—
Chur-mā ଗଜା; ସହଜରେ ଚୂନା ହୋଇଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—
ଚୂରମ A kind of easily fragile cake.
चरमा [ଦ୍ର—ଅଟାକୁ ପ୍ରଥମେ ଘିଅରେ ଭାଜି ତତପରେ ପାଣିରେ ଚକଟି ଗୁଳା କରି ପୁଣି ଘିଅରେ ଭାଜି ଏହାକୁ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଅଟାରେ ଲୁଣ ମିଶାଯାଇଥିଲେ ଏହା ଲୁଣିଆ ଲାଗେ, କିମ୍ବା ଲୁଣ ନ ମିଶାଇ ଘିଅରେ ଛାଣିବା ପରେ ଏହାକୁ ଚିନିରସରେ ବୁଡ଼ାଇଲେ ଏହା ମିଠା ହୁଏ ।]

ଚୁରମାର—ବୈଦେ. ବିଣ (ହି)—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ମର୍ଦ୍ଦିତ; ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ;
Churmār ଚୂନାହୋଇଯିବା—1. Reduced into powder; pulverised.
ଚୂରମାର
चकनाचूर ୨ । ଭାଙ୍ଗିଭୁଶି ଖିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇଥିବା—
2. Demolished; smashed to atoms.

ଚୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚୁର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚୋରିକରୁଥିବା—
Chura Stealing. (Apte)
ଚୂର ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ) ଚୂନା—Powder.
चूर (ଯଥା—ଝଇରଚୁର ।)
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି ('ଓ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଉଚ୍ଚାରଣ)—
ଚୋର—Thief.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜି ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚୁରଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା) — ଚୁରୁଟ୍ (ଦେଖ)
Churat Churut (Sse).

ଚୁରଣ—ସଂ. ବି (ଚୁର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଚୋରି—
Churana Theft. (Apte).

ଚୁରନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଉଚ୍ଚାରଣ-ଚୂରନ୍)—
Churan ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Powder.

ଚୁରା—ସଂ. ବି (ଚୁର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—ଚୋରି—
Churā Theft.

ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଚୂରା (ଦେଖ).
Chūrā (See).

ଚୁରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚୂ. ଧାତୁ)—ଚୂରାଇବା (ଦେଖ)
Churāibā Chūrāibā (See).
(ଚୁରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି (ସଂ. ଚୁର ଧାତୁ)—ଚୋରାଇବା (ଦେଖ;
Chorāibā (See).

ଚୁରାଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚୁଗୁଲି—
Churāli Back-biting.

ଚୁରି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି ('ଓ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଚୋରି
Churi Theft.

ଚୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେଣା ଘାସରେ ନିର୍ମିତ ମାଛ ଧରିବା
Churiā ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A contrivance made of 'Beṇā' grass for catching fish.

ଚୁରୁକି—ଦେ. ବି—ଚୁର୍‌କି (ଦେଖ)
Churuki Chur-ki (See).

ଚୁରୁଚୁରୁ—ଦେ. ଅ; କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବି—ଚୁର୍‌ଚୁର୍ (ଦେଖ)
Churuchuru Chur-chur (See).

ଚୁରୁଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ତା. ଚୁରୁଟ୍ଟୁ; ଇଂ. ଚେରୁଟ୍; ଫା. ଚେରୁଟ୍)—
Churut ୧ । ଧୂଆଁ ପତ୍ରର ଶ୍ୱେତ ପିକା; ସିଗାରେଟ୍—
चुरुट 1. Cigarette.
चुरट ୨ । ପିକା—2. Cigar; cheroot.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚୁରୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଚିରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Churuṛā Chiruṛā (See).

ଚୁରୁମା—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଚୂରମା)—ଚୁର୍‌ମା (ଦେଖ)
Churumā Chur-mā (See)

ଚୁରୁମାରୁ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ହି)—ଚୁର୍‌ମାର୍ (ଦେଖ)
Churumār Chur-mār (See)

ଚୁରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଚିରୈୟା)—
Churei ଚଢ଼େଇ; ପକ୍ଷୀ—Bird.

ଚୁଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପାନ କରିବା—1. To drink; to sip.
Chul (root) ୨ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା; ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
2. To raise (M. W.).
୩ । ବୁଡ଼ିବା—3. To dive into (M. W.).

ଚୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । (ଭୁଲ. ବ. ଚୁଲ୍=କେଶ; ସଂ.
Chul ଚୂଡ଼ା)—କେଶ—1. Hair.
୨ । (ସଂ. ଚୂଡ଼ା) ଚୂଳ—2. Hump.

ଚୁଲକ—ସଂ. ବି—ଚୁଳୁକ (ଦେଖ)
Chuḻakā Chuḻuka (See) (M. W.).

ଚୁଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଲ୍ଲୀ)—୧ । ଚୁଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
Chulā 1. Chullī (See)
चूला ୨ । ଇଟାଭାଟି ବା ଚୂନଭାଟି ବା କୁମ୍ଭାରଙ୍କ ଭାଟିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ମିତ
चुल्हा ପ୍ରକୋଷ୍ଠ—2. Furnace in a brick-kiln or lime-kiln or potter's kiln.

ଚୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଲ୍ଲୀ)—୧ । ରନ୍ଧନ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ କୁଣ୍ଡ ବା
Chulī ଗର୍ତ୍ତରେ ନିଆଁ ଜଳାଯାଏ; ଅଗ୍ନ୍ୟାଧାନ—
चूला; चूली; चूलो 1 Oven; hearth; fire-place.
चूल्हा ଚୁଲିରେ ବସିଥିଲା କ୍ଷୀର
ଗୁହିଁଲେ ପ୍ରଭୁ ଚକ୍ରଧର । ଜଗନ୍ନାଥ- ଭାଗବତ ।
୨ । କମାରଆଦିଙ୍କ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ—2 Furnace.
୩ । ଉଠାଚୁଲି—3. A portable stove; movable oven.
[ଦ୍ର—ଚୁଲିର ଯେଉଁ ବାଟେ ଜାଳକାଠ ଭରତି କରାଯାଏ ତାକୁ 'ମୁହଁ' ଓ ଯେଉଁ ବାଟେ ନିଆଁର ଧାସ କାହାରେ ଓ ଯାହାଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସେ ତାକୁ 'ପଖା' କହନ୍ତି । ଚୁଲି ଉପରେ ୩ଟି ଗୋବ ଥାଏ, ସେହି ଗୋବମାନଙ୍କ ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସେ; ତାକୁ ଚୁଲିଝିଙ୍କା କହନ୍ତି ।]
୪ । ଗାଳିବିଶେଷ—4. A term of abuse.
[ଦ୍ର—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ବା ଖରାପ ହେଲେ ଲୋକେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହନ୍ତି:—ଅମୁକ କଥାଟା ଚୁଲି ହେଲା; ତା ପଢ଼ାପଢ଼ି ଚୁଲିଠା ହେବ ।]

ଚୁଲିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ରୁଷେୟା; ପାଚକ—1. Cook.
Chuliā ୨ । ଘରଘରର ମଝିଖେଣୀ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ରୁଅମାନ ଯେଉଁ ବାଉଁଶରେ ଭିଡ଼ା ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ—2. A bamboo to which the rafters are fastened over the central wall-plate of a thatched house.
ସତ୍ତ୍ୱ ଖେଣୀ ଲଗି ମୃଦ ମାଝିଛ ଚୁଲିଆ । ପ୍ର.ଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଜରୂପଣଗୀତା ।
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସମୁଦ୍ର ପାଣିକୁ ନିଆଁରେ ଗରମ କରି ତହିଁରୁ ଲୁଣ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସରଦାର—The chief of the employees engaged in the preparation of salt by heating the sea-water.

୧	ଇ	ଡ଼	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

ଚୁଲି ଉଖାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିରେ ଥିବା ନିର୍ବାଣୋନ୍ମୁଖ ନିଆଁକୁ
Chulī ukhāribā   କାଠିଦ୍ୱାରା ଇତସ୍ତତଃ କରି ସତେଜ କରିବା—
To stir up the smouldering fire in an oven by a rod.

ଚୁଲି ଉଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ବାସ ଭାଙ୍ଗି
Chulī uṭhāibā   ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବା—(figurative) To leave
(ଚୁଲି ଉଠେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)   one place of abode and go to another place to live.

ଚୁଲିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କାନ୍ଥକୁଠି—
Chulikā   A niche in the wall.

ଚୁଲିକି ଯାଉ—ଦେ. ଅ—(ଅମୁକ ବିଷୟ) ଅଲୋଚନା କରିବାର
Chuliki jāu   ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ—Not to speak of
চুলোয় যাক   (such or such a matter).
चूल्हे में जाय   (ଯଥା—ବାବୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ଧନ ଅର୍ଜିବାକୁ ବିଦେଶକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଧନ ଅର୍ଜିବା କଥା ଚୁଲିକି ଯାଉ, ବାବୁ ସେଠାରେ ରୋଗରେ ପଡ଼ିଲେ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ବଞ୍ଚିବା କଥା ବେଠିକଣା ।)

ଚୁଲିକି ଯିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଉକ୍ତିସୂଚକ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Chuliki jibā   ୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁରୋଧ) ଅଗ୍ରାହ୍ୟ
চুলোয় যাওয়া   ହେବା—1. Not to be taken any notice of
चूल्हे में जाना
(ଯଥା—ମୋ କଥା ଚୁଲିକି ଗଲା ।)
୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଦେଶ ବା ବାକ୍ୟ) କାହାଦ୍ୱାରା ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ଶୁଣା ନ ଯିବା—
2. Not to be attended to by any person.
୩ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ମରିବା—3. To die.
୪ । ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିବା—
4. To be burnt to death.
୫ । ପୋଡ଼ି ଜଳି ଯିବା; ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେବା—
5. To be burnt to ashes.
୬ । ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—
7. To be utterly spoiled; to go to dogs.

ଚୁଲିଖପରା—ଦେ. ବି—ଚୁଲି ତିଆରିବେଳେ ତହିଁରେ ଲାଗିଥିବା ହାଣ୍ଡି
Chulikhaparā   ବହୁଦିନ ବ୍ୟବହାର ପରେ ଭାଙ୍ଗି ଯିବାରୁ
উনুনের খপরা   ସେଥିରୁ ବାହାରିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖପରା—
The potsherds which are brought out of an old fireplace when it is renewed and replaced by a new earthen pot.
[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଚୁଲିଚଉକା—ଦେ. ବି. (ସହିତର)—ରାନ୍ଧିବା ପୂର୍ବରୁ ଚୁଲି ଓ
Chulichaukā   ତାହାର ଚାରିପାଖ ଗୋବରପାଣିରେ ପରିଷ୍କାର
উনুনে চউকা   ହୋଇ ଲିପା ହୋଇଥିବା ସୀମା—The fire-
चूल्हाचौका   place and its vicinity swept clean (with cowdung and water) before cooking.

ଚୁଲିଚଉକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାନ୍ଧିବା ପୂର୍ବରୁ ଚୁଲିର ଚାରିପାଖ
Chulichaukā debā   ଗୋବରପାଣିରେ ଲିପି ପରିଷ୍କାର କରିବା—
উনুনে চউকাদেওয়া   To sweep the fireplace and
चूल्हाचौका करना   its vicinity clean with cow-dung-water before cooking.

ଚୁଲି ଚାଳ ନାହିଁ ଅଘରବାସ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ରହିବା-
Chulī chāḷa nāhiṅ agharabāsa   ପାଇଁ ଗୃହ ଓ ରନ୍ଧନ
চুলিচাল নাই জঙ্গলে বাস   କରିବା ପାଇଁ ଚୁଲି ନାହିଁ—
A homeless person (who has neither home nor hearth).

ଚୁଲି ଚାଳରେ ବାସ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିରାଶ୍ରୟ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି
Chulī chāḷare bāsa pāibā   ସ୍ଥାନରେ ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେ ଆଶ୍ରୟ ପାଇବା—To get shelter anyhow somewhere.

ଚୁଲି ଜଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଚୁଲି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଜାଳ ଆଦି
Chulī jaḷibā   ଜଳିବା—1. The burning of the fuel in the oven.
চুলাজলা
चूल्हाजलना   ୨ । ରୁଷେଇବାସ ହେବା—2. Cooking.
(ଯଥା—ବିଦେଶରୁ ପୁଅର ରୋଗ କଥା ଶୁଣି ଆସିବା ଦିନ-ଠାରୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଚୁଲି ଜଳି ନାହିଁ ।)

ଚୁଲି ଜାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୁଲିର ନିଆଁକୁ ସତେଜ କରିବା—
Chulī jāḷibā   1. To stir up the fire in the oven.
চুলাজালা   ୨ । ଚୁଲି ଜଳିବା ପାଇଁ ତହିଁରେ କାଠ ଆଦି ଖଞ୍ଜିବା—
चूल्हाजालना   2. To arrange fuel in an oven for burning; to fuel an oven.
୩ । ଚୁଲି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କାଠ ଆଦି ଜଳିବା ପାଇଁ ମୁହଁଦ୍ୱାରା ବା ନଳଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କିବା—3. To blow the fire of the oven by the mouth or a blow-tube.

ଚୁଲିଝିଙ୍କା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୁଲ୍ଲୀ+ଶିଖା)-ଚୁଲିର ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସିବା
Chulījhiṅkā   ପାଇଁ ସ୍ଥାପିତ ତିନିଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟି ବା ମାଟିପିଣ୍ଡ—
চুলীর ঝিঁক   Projections over an oven on which pots are put.
[ଦ୍ର—ଚୁଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସାଇଲେ ଏହି ଝିଙ୍କାମାନ ଥିବାରୁ ଝିଙ୍କା ଯୋଗୁଁ ଚୁଲିର ପିଣ୍ଡ ଓ ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଫାଙ୍କ ରହେ ସେ ଫାଙ୍କ ବାଟେ ନିଆଁର ଧାସ ଓ ଧୂଆଁ ବାହାରି ଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଯେବେ ଏ ଭାଗରେ ଖୋଜି ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥାନରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଆ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟାଙ୍କ' ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୨। ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
2. A wild tree; Hugonia Mystax (Haines).

ଚୁଲୀଝୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି—ବୁଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଠି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ପଦାଙ୍ଗୁଳିରେ ପିନ୍ଧା
Chulijhuntia ଯିବା ମୁଦି୍କା (ଏଥିର ଉପରେ ଚୂଲ ଥାଏ)—
A kind of ring worn on the minor fingers of the feet.

ହଂସକ ନୂପୁର ପାଦେ, ଚୁଲୀଝୁଣ୍ଟିଆ ପ୍ରପଦେ।
ଭକ୍ତ- କୋଣ୍ଡୁଚ୍ଛୁଣ୍ଣଶୁକ୍ଷେକ।

ଚୁଲୀ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ତ୍ରୋତ୍ରଏ ନୂଆ ଚୁଲୀ ତିଆରି କରିବା—
Chuli pakaiba To construct a new oven.
चूल्हापाता

ଚୁଲୀପକେଇବା
ଚୁଲୀପାଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚୁଲୀପାରିବା

ଚୁଲୀପଖା—ଦେ. ବି. (ସ. ଚୁଲ୍ଲୀ+ପକ୍ଷ)—
Chulipakha ୧। ଚୁଲୀ ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସିବା ସମୟରେ
(ଚୁଲୀପଖା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚୁଲୀର ଝିଙ୍କା ଓ ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ—
1. The space between the cooking pot and the clods of earth put on the rim of an oven.

୨। ଚୁଲୀର ଉପର ପାଖର ମେଲା ଅଂଶ—
2. The upper opening of an oven.

ଚୁଲୀପଶା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Chulipasa ୧। ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ଚୁଲୀପଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fit to be burnt to death.

୨। ପୋଡ଼ାମୁହାଁ (ଦେଖ)
2. Pordamuhan (See)

କରେ ଚୁଲୀପଶାଙ୍କ ! ବୁଢ଼ା ସାଆନ୍ତମାନେ ସଙ୍ଗରେ ଦୁନ୍ ହୋଇ ରହୁ ଅଛନ୍ତି।
ଭିକାରୀ, ରଙ୍ଗମାଳୀ।

ଚୁଲୀ ପାଉଁଶ—ଦେ. ବି—୧। ଚୁଲୀରେ ଜଳିବା କାଠର ପାଉଁଶ—
Chuli paunsa 1. The ashes left in the oven after a fire.

୨। (ବିରକ୍ତି ବା ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ) ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ—2. Any spoilt thing or matter.

ଚୁଲୀପୂଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ ଦିନ
Chulipuja ଉପରଓଳ ଚୁଲୀକୁ କରାଯିବା ପୂଜା—
The ceremony of worshipping the family-hearth on the eleventh day of the light fortnight of the month of Bhadraba.
[ଦ୍ର—ସେଓଳ ଚୁଲୀରେ ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ରନ୍ଧା ହୁଏ ନାହିଁ।]

ଚୁଲୀ ଫୁଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଚୁଲୀରେ ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାଇଁ ମୁହଁ ବା ନଳ
Chuli phunka ଦ୍ୱାରା ଚୁଲୀରେ ଥିବା କାଠ ଆଦିକୁ ଫୁଙ୍କିବା—
उन्नेपंग Blowing of the fuel in an oven to light them.

ଚୁଲୀ ଫୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଚୁଲୀ ଜଳାଇବା ସକାଶେ ମୁହଁରେ
Chuli phunkiba ଫୁଙ୍କିବା—To blow the fuel in
उन्नेकूं देओया an oven with the mouth.
चुल्हाफुकना ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ନାଦି ପାକ କରିବା—
2. To cook food.

କେତେବେଳେ କୋଡ଼ା ମାଇପରେ ଘର
କେତେବେଳେ ଚୁଲୀ ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ମର—ତଗ।

ଚୁଲୀଫନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଚୁଲୀର ଉପର ଅଡ଼ର ଧାର—
Chuliphanda The upper edge of an oven.

ଚୁଲୀ ବସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲୀ ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chuli basaiba Chuli pakaiba (See)
(ଚୁଲୀ ବସେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୁଲୀମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—୧। ଚୁଲୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—
Chulimunda 1. The vicinity of an oven.
(ଯଥା—ବୋହୂଟି ସବୁବେଳେ ଚୁଲୀମୁଣ୍ଡରେ ପଶିଛି।)

୨। ଦୁଇଟି ଚୁଲୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—
2. The space between two ovens.

ବାପ ରେ ବାପ ! ଚୁଲୀ ମୁଣ୍ଡ ଠେଇଁ କୋଡ଼ାଏ ସାପ—ତଗ।

[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ଥାନ ଉଷ୍ମମଥିବାରୁ ଦରିଦ୍ରମାନେ ଶୀତଦିନରେ ଲିଭିଲା ଚୁଲୀର ଚୁଲୀମୁଣ୍ଡରେ ଶୁଅନ୍ତି।]

୩। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ତଃପୁର—
3. Female compartments; zenana.
(ଯଥା – ଗମ୍ଭୀରସାଆନ୍ତେ ସବୁବେଳେ ଚୁଲୀମୁଣ୍ଡରେ ରହୁଛନ୍ତି।)

୪। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପାକଶାଳା—4. Kitchen.

ଝିଅଜନମ ଭୁଞ୍ଜା ଚୁଲୀମୁଣ୍ଡକୁ। ତଗ।

୫। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ତଃପୁରବାସୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟ—
5. Company of females in the cook room.

୬। ପାକକର୍ମ—6. The act of cooking.

ଝିଅ ହୋଇ ଯେବେ ଚୁଲୀମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନ ହେଲା, ତା ଜନମଟା ବୃଥା।
ତଗ।

୭। (ଗାଳି ଓ ବିରକ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—କୌଣସି ନଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ ବା ବିଷୟ—6. (A term used in abuse or vexation) Any spoilt thing or matter.

ଚୁଲୀମୁଣ୍ଡକୁ ଆଶ୍ରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କେବଳ ଖଣ୍ଡାଏ ଖାଇବା
Chulimundaku ashra kariba ଲାଗି କୌଣସିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିବା—1. To remain at a place only for getting a meal.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂସ୍ତ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଈଂ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏଂ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଂ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଚୁଲିମୁହଁ—ଦେ. ବ—ଚୁଲିରେ କାଠି ଓ ଜାଳ ଦେବା ଓ ଫୁଙ୍କିବା ନିମନ୍ତେ ଚୁଲିର ସାମନା ପାଖରେ ଯେଉଁ ରନ୍ଧ୍ର ହୋଇ ଥାଏ—A lateral opening in an oven through which fuel is pushed into it.
Chulimuhañ
চুলারমুখ; উনানেরমুখ
चुल्हाकामुहँ

ଚୁଲିମୁହାଁ—ଗ୍ରା. ବଣ ପୁଂ (ଗାଳିବିଶେଷ)—ପୋଡ଼ାମୁହାଁ; ଯାହା ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲାଗି ଯାଇଛି—(A term of abuse) With a burnt or charred face.
Chulimuhāñ
(ଚୁଲିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)
চুলোমুখ; চুলামুখা

ବ—ଚୁଲିରେ ଜାଳେଣି କାଠ ପୂରାଇବା—Adding of fuel to an oven.

ଚୁଲି ମୁହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିମୁହଁ ବାଟେ ଜାଳଆଦି ପୂରାଇ ନିଆଁକୁ ସତେଜ କରିବା—To add fuel to the fire in the oven to enliven it.
Chuli muhāñibā
ଚୁଲିମୁହଁବା, ଚୁଲିମୋହଁାଇବା, ଚୁଲିମୋହଁବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚୁଲିରେ ପଶିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ବିରକ୍ତିସୂଚକ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଚୁଲିକି ଯିବା (ଦେଖ) Chuliki jibā (See)
Chulire pasibā
(ଯଥା—ତୁ ଗଣ୍ଡୀ ! ଚୁଲିରେ ପଶ୍ ।)

ଚୁଲି ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିରେ ପ୍ରଥମେ ନିଆଁ ଜାଳିବା—To make a fire in the oven; to ignite fire in the oven.
Chuli lagāibā
উনুনধরান
(ଚୁଲିଲଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଚୁଲି ଲଗାଇବାର ଅର୍ଥ ଚୁଲିରେ ଥିବା ଜାଳରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ।]

ଚୁଲି ଲିଭାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିର ନିଆଁକୁ ନିର୍ବାପିତ କରିବା—To extinguish the fire in an oven.
Chuli libhāibā
উনুননিভান
[ଦ୍ର—ଚୁଲି ଲିଭାଇବାର ଅର୍ଥ ଚୁଲିରେ ଜଳୁଥିବା ନିଆଁକୁ ଲିଭାଇବା ।]
ଚୁଲି ଲିଭେଇବା, ଚୁଲି ନିଭା(ରେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଚୁଲିହଗୁରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଡରରେ ପଦାକୁ ଝାଡ଼ା ଫେରି ନ ଯାଇ ଲିଭନ୍ତା ଚୁଲିରେ (ବିଶେଷତଃ ରାତିରେ) ଝାଡ଼ା ଫେରେ—A person who eases in the oven for fear of going out to answer the call of nature, specially during the night.
Chulihagurā
(ଚୁଲିହଗୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ବାହାର ବାହାରିଲେ ଘଷିଲେ ପୋଡ଼ପିଠା
ଚାର ଚୁଲିରେ ହଗିଲେ ପୋଡ଼ପିଠା । ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ସମାଜରେ ଏପରି କଡ଼ା ପ୍ରଥା ଥିଲା ଯେ, ନବାଗତବଧୂ ନିର୍ଜନସ୍ଥାନ ନ ହେଲେ ଘରୁ ପଦାକୁ ବାହାରିବା ନାହିଁ, ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ନବବଧୂମାନଙ୍କ କର୍ଯ୍ୟାଚନ ଓ ଦୁଃଖଭୋଗ କହିଲେ ସରୁ ନ ଥିଲା । ଫଳତଃ ସେମାନଙ୍କୁ କାଳେ ଦିନବେଳେ ପୋଖରୀ ତଳକୁ ହେବ ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ପେଟପୂରି କରି ମୂଠିଏ ଖାଉ ନ ଥିଲେ; ତଥାପି କେତେବେଳେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧକୁ ଦିନରେ ପ୍ରସ୍ରାବ ବା ଝାଡ଼ା ମାଡ଼ିଲେ ବହୁ ସମୟ ମଳମୂତ୍ରର ବେଗ ରୋଧ କରୁ ଥିଲେ ଓ ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭାଳ ହେଲା ବେଳକୁ ପଦାକୁ ଯାଇ ନ ପାରି ଚୁଲିରେ ଅବଜାତିତା କରି ପକାଉଥିଲେ ।]

ଚୁଳୁକ—ସଂ. ବ. (ଚୁଲ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧିବା, ପାନ କରିବା+ଅଧିକରଣ ଉକ)—
Chuluka
୧ । କର୍ଦ୍ଦମ ବା କାଦୁଅ—1. Mud; clay.
୨ । ଗଣ୍ଡୂଷ; ଖୋଲା ହାତର ପାପୁଲିରେ ଏକା ଥରକେ ସମ୍ଭାଇବା ଜଳ—2. One sip of water; that much water as can be contained in the flat palm of the hand.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳପାତ୍ର; ସାମସେଇ—3. A small water-pot.
୪ । ମାଷମଜ୍ଜନୋପଯୁକ୍ତ ପାପୁଲିରେ ସମ୍ଭାଇବା ଜଳ—4. A quantity of water contained in the flat palm of the hand in which a grain of Brihi can be immersed.
୫ । ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷିବିଶେଷ—5. Name of a sage who was the founder of a clan.

ଚୁଳୁକିତ—ସଂ. ବଣ. (ଚୁଳୁକ+ଚୁ ପିଅ ଯିବା ଅର୍ଥରେ. ଇତ)—
Chulukita
୧ । ଗଣ୍ଡୂଷଦ୍ୱାରା ପୀତ ବା ପିଅ ଯାଇ ଥିବା—1. Sipped from the palm of the hand.
୨ । କର୍ଦ୍ଦମାକ୍ତ—2 Muddy; clayey.

ଚୁଲ୍ଲ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବିଳାସ କରିବା; କେଳି କରିବା—To play; to disport.
Chulla (root)

ଚୁଲ୍ଲ ସଂ. ବଣ.—(ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ+ଅ)—କ୍ଲିନ୍ନ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ—Blear-eyed; having moistened eyes.
Chulla
ବ.—କ୍ଲିନ୍ନ ଚକ୍ଷୁ—Bleared eye.

ଚୁଲ୍ଲକୀ—ସଂ. ବ. [ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ=(ଜଳରେ) ବିଳାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ]—୧ । ଶିଶୁମାର ନାମକ ଜଳଜନ୍ତୁ—1. A purpoise.
Chullaki
୨ । ନଦୀର ଅପର ପାର—2. The opposite shore of a river.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପାତ୍ରବିଶେଷ; ରେକାବି—3. A small plate or vessel; saucer.

ଚୁଲ୍ଲା—ସଂ. ବ.—(ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ନିଆଁ ଜଳିବା ସ୍ଥାନ—1. Oven; furnace.
Chullā
୨ । ଚିତା; ଚୁଲି - Funeral pyre; cermation-fire-place.

ଚୁଲ୍ଲି—ସଂ ବ. (ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଚୁଲ୍ଲା (ଦେଖ) Chullā (See)
Chulli

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ବର୍ଗର ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ବର୍ଗର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ, 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟି' ଦେଖିବେ ।

ଚୁଲ୍ଲୀ— ସଂ. ବି. (ଚୁଲ୍ଲ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)— ଚୁଲ୍ଲା (ଦେଖ)
Chullī — Chullā (See)

ଚୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଚୂଷ୍ (ଧାତୁ) (ଦେଖ)
Chush (root) — Chūsh (root) (See)

ଚୁଷ୍—ଦେ. ବି.—ଚୁଚୁ ୨ (ଦେଖ)
Chush — Chuchu 2 (See)

ଚୁଷିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଚୂଷ ଧାତୁ)—ଶୋଷିବା—
Chushibā — To suck.
चूसा
चुसना

ଚୁସ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା.)—୧ । ଟାଣୁଆ; ଶକ୍ତ—
Chust — 1. Hard; smart.
चोस्त — ୨ । ଦୃଢ଼; ଅଶିଥିଳ; ଯାହା ଢ଼ିଲା ନ ହୋଇ ଖୁବ୍ କସି
चुस्त — ହୋଇ ଥାଏ—2. Tight.
୩ । ଚୌରସ—3. Level.
(ଢିଲା—ବିପରୀତ) ୪ । କର୍ମଠ; ଚଲାଖ—4. Active.
୫ । ଦେହରେ କସି ହୋଇ ବସିବା (ପୋଷାକ)—
5. Fit; tightly fitting the body.
୬ । ଯାହା ଶିଥିଳ ବା ଢିଲା ନୁହେଁ—
6. Not loose or slack.

ଚୁହା—ଦେ. ବି.—ଚୁଅ (ଦେଖ)
Chuhā — Chuā (See)

ଚୁହାଁ—ଦେ. କ୍ରି.—ଚାହିଁବା; ଅବଲୋକନ—Looking; look.
चाओश्रा — ଚନ୍ଦ୍ର ଚୁହାଁ ସୁଖ ବଡ଼ ? କି ତା ମୁଖ ଦେଖା ବଡ଼ ?
• चितवन — କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହିଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ —
Chuhāṅibā — The causative form of
चाओश्रान — Chāhiṅibā.
ଚୁହାଁଇସ ଚାହିଁ ହଇଇ ତା ବଦନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚୁହାଁଚୁହିଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଦେଖାଦେଖି; ଚହାଁଚହିଁ—
Chuhāṅchuhiṅ — 1. Looking at each other.
ताकाताकि
ପାଣ୍ଡବମାନେ ତାହା ଦେଖି କ୍ରୋଧ ହୋଇ
ହୋଇଲେ ପରସ୍ପରେ ମୁହିଁ ଚୁହାଁଚୁହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୨ । ଅନ୍ୟକୁ ଦେଖିବା କର୍ମ—
2. Act of seeing any person.
ଚୁହାଁଚୁହିଁ ନାହିଁ ଅଳପରେ କୋଳ
ତଳାରେ ନୟନ ସେବେ ମୁଁ କଲି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୁହାଡ଼—ଦେ. ବି—(ହି. ଚୁହଡ଼ା=ଚଣ୍ଡାଳ, ଶ୍ୱପଚ; ହି. ଚୁଆଡ଼=
Chuhārḍa — ପାହାଡ଼ିଆ ଜଙ୍ଗଲିଆ ଜାତିବିଶେଷ)—
चुग्राड़, चोग्राड़ — ୧ । ଚୁଆଡ଼; ଚୋହାଡ଼; ଅସଭ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲି ଜାତି—
चुहड़ा — A wild tribe.
୨ । ହାଡ଼ି; ମେହେନ୍ତର —
2. A man of the sweeper caste.
ବିଣ—୧ । ଅସଭ୍ୟ; ଜଙ୍ଗଲି—1. Uncivilised.
୨ । ବର୍ବର; ନିଷ୍ଠୁର—2. Cruel.
୩ । ଅଭଦ୍ର—3. Rude.
୪ । ନୀଚ—4. Low; mean.

ଚୁହାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଚୋହାଣ; ଚୌହାନବଂଶ; କ୍ଷତ୍ରିୟ ବା ରାଜପୁତଙ୍କ
Chuhāṇa — ଶାଖାବିଶେଷ (ଚୋହାଣ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
चुहान — 1. A branch of Kshyatriyas or
चौहान, चोहान — Rajputs
ଏତେ ରାଜପୁତ ସେକ୍ଷ ମୋଗଲ ବଙ୍ଗେଲ ଚୁହାଣ ପଠାଣ
ଗଡ଼କୁ ବୋଲି ପଶି ଛାଇଁ ଯିବେ ସେ ଜଳ ଲଙ୍ଘିବେ କେହୁ ପୁଣ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୨ । ଗୃହଦାହକ—2. An incendiary.
୩ । ନୀଚଜାତିର ଗୃହଦାହକ ରାଜସେବକବିଶେଷ—
(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)
ଶୂନ୍ୟ ଘର ଗୁଡ଼ାଏ ଅଛନ୍ତି ସବୁ ସେଠା
ଚୁହାଣଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ରେ ଘର ଦିଅ ପୋଡ଼ା—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।
3. A class of king's servants of low caste whose duty it was to set fire to houses under the king's order.

ଚୁହାନ୍—ଦେ. ବି—ଚୁହାଣ ୧ (ଦେଖ)—
Chuhān — Chuhāṇa 1 (See)

ଚୁହାର—ଦେ. ବି—ଛୁଆର (ଦେଖ)—
Chuhārā — Chhuārā (See)

ଚୁହିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଚୁହନା; ସଂ ଚୂଷ ଧାତୁ)
Chuhibā — ଶୋଷିବା—To suck.

ଚୂଚୁକ—ସଂ. ବି—ଚୁଚୁକ (ଦେଖ)—
Chūchuka — Chuchuka (See)

ଚୂର୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ— ମୁଣ୍ଡନ କରିବା—
Chūrd (root) — To shave.

ଚୂର୍ଡ଼—ସଂ. ବି (ଚୂର୍ଡ଼ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଚୂଳ; ବୃଷଭାଦି ପଶୁଙ୍କ
Chūrḍa — ପିଠିରେ ବାହାରିଥିବା ମାଂସ ପିଣ୍ଡ—1. A hump or protuberance on the back of certain animals e. g. bulls.
୨ । ଚୁଟି—2. A tuft of long hair on the head.
୩ । ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ନାମକ ଦୈତ୍ୟ—3. Name of a demon.
୪ । ଶୃଙ୍ଗ, ଘର ଓ ପାହାଡ଼ ଅଗର ଶିଖା —
4. Top; summit.
୫ । ଛୋଟ କୂଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Small well.

ଚୂର୍ଡ଼କ—ସଂ. ବି (ଚୂର୍ଡ଼ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅକ)— ଚୂର୍ଡ଼ (ଦେଖ)—
Chūrḍaka — Chūrḍa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ଖ	ନ୍ଦ

ଚୂଡ଼ନ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି) (ସଂ. ଚୂଡ଼ାନ୍ତ)—ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chūrdanta (etc) Chūrdānta etc (See)
চূড়ন্ত

ଚୂଡ଼ା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚୂଡ଼ ଧାତୁ=ମୁଣ୍ଡନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chūrdā ହିନ୍ଦୁ ବାଳକର ମସ୍ତକମୁଣ୍ଡନରୂପ ସଂସ୍କାର—
1. The ceremony of shaving performed on a Hindu boy.

୨ । କେଶ—2. Hair.

୩ । ଜୁଡ଼ା; ଜଟ; ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପକାଯିବା ଗଣ୍ଠି—
3. A mass of hair artistically dressed into a knot ever the head; chignon.

କନ୍ଧ ଅନ୍ଧ କ ଲେଡ଼ା, ନୂଆ ନଅଳ ନିର୍ମିତ ଚୂଡ଼ା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । କେଶର ଶିଖା; ଚୁଟି—
4. Tuft of hair lett on the crown of the head after the 1st shaving ceremony; a single lock of hair.

୫ । ମୟୂରାଦି ପକ୍ଷିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଦେଉଁ ଉନ୍ନତ ପକ୍ଷଗୁଚ୍ଛ ଥାଏ—
5. Tuft of feathers standing on the head of certain birds (e. g. peacock).

୬ । ପର୍ବତର ଶିଖର; ପର୍ବତ ଶୃଙ୍ଗ—
6. Mountain-peak; crest; pinnacle.

୭ । ଅଗ୍ରଭାଗ—Top; summit; crown.

୮ । ମୁକୁଟ; ମସ୍ତକଭୂଷଣ—
8. A conical head-dress; crown.

୯ । ମୁକୁଟ ବା ପଗଡ଼ି ଉପରେ ଲମ୍ବଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଶିଖା—9. Diadem; an ornament put upright on the crown or turban.

୧୦ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଚୁଡ଼ି; କରର ଭୂଷଣ—
10. A flat bracelet.

୧୧ । ଭୂଷଣ; ଅଳଙ୍କାର—
10. Ornament; jewellery.

୧୨ । ମସ୍ତକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Head

୧୩ । ପ୍ରଧାନ ନାୟକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. Chief; leader.

୧୪ । କୂଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Well.

୧୫ । କାଇଞ୍ଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. A black-topped red seed.

୧୬ । ବାହୁଭୂଷଣବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. A kind of ornament for the arms; armlet.

୧୭ । ଚୂଡ଼ାକରଣ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Chūrdākaraṇa (See)

୧୮ । (ଚୂଦ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)
ପ୍ରେରଣ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—18. Sending.

ବିଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—Chief; principal.

ଚୂଡ଼ାକରଣ—ସଂ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଦ୍ୱିଜାତି ବାଳକର ପ୍ରଥମ କ୍ଷୌର ବା
Chūrdākaraṇa କେଶମୁଣ୍ଡନ ରୂପ ସଂସ୍କାର; ବାଳପକା—
(ଚୂଡ଼ାକର୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ) The ceremony of first shaving done on a boy of the twice-born castes amongst the Hindus; the ceremony of tonsure practised amongst the 3 higher caste-boys amongst the Hindus.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବାଳକର ମୁଣ୍ଡଯାକ ଲଣ୍ଡା କରାଯାଇ ମଝିରେ ଚୂଡ଼ା ବା ଶିଖା ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ।]

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୂଡ଼ା=ଶିଖା+ଅନ୍ତ=ଶେଷ)—
Chūrdānta ୧ । ଶେଷ ମୀମାଂସା—1. Final decision or determination; conclusion.

୨ । ଯୁକ୍ତିଜନିତ ଅନୁମାନ—
2. Deduction; inference.

୩ । ଚରମ ବା ଶେଷ ସୀମା—
3. Extremity; limit.

୪ । ପରାକାଷ୍ଠା—4 Acme.

୫ । କାର୍ଯ୍ୟସମାପ୍ତି —5. Completion of work.

୬ । ଚୂଡ଼ାର ଅଗ୍ର—6. The top of a chignon or knot of hair.

ଦେ. ବି—ଶେଷ; ଅନ୍ତ—Finish; end.

ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ତିମ; ଚରମ—
Final; conclusive.

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଶେଷ ବା ସାଙ୍ଗ କରିବା
Chūrdānta karibā To bring a thing to completion; to give the finishing touch to a thing.
চুড়ন্তকরা

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଡିଗ୍ରି—ଦେ (କଚେରୀ ଭାଷା) ବି—ବନ୍ଧକ ଓ ବଣ୍ଟା ମକଦ୍ଦମାରେ
Chūrdāntadigri ହାକିମ ପ୍ରଥମ ଡିକ୍ରି ବା ଫଇସଲା ଲିପିବଦ୍ଧ
চুড়ন্তডিগ্রি କରିବା ପରେ ମିଆଦଗତେ କମ୍ପା ଅମିନ କଛଫର୍ଦ୍ଦ
(ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଫଇସଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଇତ୍ୟାଦି ରିପୋର୍ଟ ଦେବା ପରେ ଅଦାଲତ ଶେଷରେ ଯେଉଁ ଡିକ୍ରି ଲିପିବଦ୍ଧ କରନ୍ତି—
Final decree passed in a mortgage-suit or partition-suit at its final stage, i. e. some time after a preliminary decreee ts passed.

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବି—ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି—
Chūrdānta nishpatti Final decision.
(ଚୂଡ଼ାନ୍ତନିଷ୍ପତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ସତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଦେଖିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଳ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ହୁକୁମ—ଦେ. (କଚେରୀଭାଷା) ବି—
Churdānta hukuma ୧ । ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି (ଦେଖ)
1. Chūrdānta nishpatti (See)
୨ । ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପରେ ହାକିମ ଯେଉଁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି—
2. Final order.

ଚୂଡ଼ାବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଚୂଡ଼ା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Chūrdābān ଯାହାର ଚୂଡ଼ା ଅଛି—
(ଚୂଡ଼ାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a tuft or chignon.

ଚୂଡ଼ାମଣି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୂଡ଼ା+ମଣି)—୧ । ମୁକୁଟର
Chūrdāmaṇi ପ୍ରଧାନ ମଣି—1. Crest-jewel; a jewel worn on the diadem or crest; the gem worn in the crown.
୨ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Chief or principal person.
୩ । କାକମାଚି (ଦେଖ)
3. Kākamāchi (See)
ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗଦେଶର ବିଦ୍ୱାନ୍ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧି—1. A title given to Bengal Pandits for eminent scholarship.
୨ । ଉତ୍କଳର କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାରଙ୍କ ଉପାଧି—
2. The title of some prominent zamindars of Orissa.
୩ । (ନାମ) ଚୂଡ଼ାମନ୍ (ଦେଖ)
3. Chūrdāman (See)
ବିଣ—୧ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Chief; principal; eminent

ଏହା କହି ସାର ଧାନୁକଚୂଡ଼ାମଣି
ଅରଜୁନ କହିଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବାଣୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

୨ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ—2. highest.

ତ୍ରିଲୋକ ଚୂଡ଼ାମଣି ହାକେ
ବସିଛ ନିଶ୍ଚଳ ଆସନେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଚୂଡ଼ାମନ୍—ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶା ବାଲେଶ୍ୱର ଉପକୂଳର ପ୍ରାଚୀନ ବନ୍ଦର
Chūrdāman ବିଶେଷ—(ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—Name of an ancient port in the Orissa sea-coast in the district of Balasore.

ଚୂଡ଼ାମ୍ଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚୂଡ଼ା+ଅମ୍ଳ)—ତିନ୍ତୁଳି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chūrdāmla Tamarind.

ଚୂଡ଼ାଲ—ସଂ. ବି. (ଚୂଡ଼ା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଲ)—ମସ୍ତକ—
Chūrdāla The head.
ବିଣ.—ଚୂଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ; ଶିଖାଯୁକ୍ତ—
Having a tuft or chignon.

ଚୂଡ଼ାଲା—ସଂ, ବି. (ଚୂଡ଼ାଲ+ଆ)—୧ । ଧଳା କାଇଁଚ—1. White
Chūrdalā variety of Kāiñcha.
୨ । ନାଗର ମୁଥା (ଦେଖ)
2. Nāgaramuthā (See).
୩ । ନିର୍ବିଷୀ ତୃଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of grass.

ଚୂଡ଼ି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂଡ଼ା)—ଚୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chūrdi (etc) Churdi etc (See)

ଚୂତ—ସଂ. ବି.—୧ । (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ=ଶୋଷିବା, ଚୁଚୁମିବା+କର୍ମ. ତ;
Chūta ଯେଉଁ ଫଳକୁ ଚୁଚୁମି କରି ଖିଆଯାଏ)—ଆମ୍ବ (ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ)—1. Mango (tree and fruit); Magnifera Indica.
୨ । (ଚ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷରିତ ହେବା+ଅପାଦାନେ. ଅ. ନିପାତନ)—ଭଗ; ପ୍ରସବଦ୍ୱାର; ଯୋନି—
2. Vagina.
୩ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—3. Anus.
୪ । ଗୃହଦ୍ୱାର—4. Door of a house (M.W).

ଚୂତକ—ସଂ. ବି. (ଚୂତ+ସ୍ୱାର୍ଥେକ)—ଚୂତ (ଦେଖ)
Chūtaka Chūta (See)

ଚୂତମୁକୁଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଚୂତ+ମୁକୁଳ)—ଆମ୍ବ ବଉଳ—
Chūtamukula Mango-flowers; mongo-buds.

ଚୂତଲତା—ସଂ. ବି (ଚୂତ+ଲତା)—୧ । (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ଲଟାଣିଆ
Chūtalatā ଆମ୍ବଗଛ—1. A kind of mango tree with spreading or overhanging branches
୨ । (ମ. ପ. ପ୍ରୋ.)—ଆମ୍ବ ଗଛରେ ମାଡ଼ିଥିବା ଲତା—
2. A creeper creeping over a mango tree.

ଚୂନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ପଥର, ଶିପ ପ୍ରଭୃତିକୁ ପୋଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା
Chūna ଜାତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Slaked lime
चून, चुन [ଦ୍ର—ଚୂନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ୧. ପଥର ଚୂନ
चून, चूना ବା Stone-lime ଓ ୨. ଶିପଚୂନ ବା Shell-lime. ଚୂନିଆ ପଥର ବା ଗେଙ୍ଗୁଟିକୁ ପୋଡ଼ି (୧) ପଥରଚୂନ, ଓ ଶାମୁକା ବା ଶିପକୁ ପୋଡ଼ି (୨) ଶିପଚୂନ ବା କଳିଚୂନ କରାଯାଏ । ପୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଚୂନରେ ପାଣି ପକାଇଲେ ତାହା ପାଣିକୁ ଶୋଷିନିଏ ଓ ପାଣି ଗରମ ହୋଇ ଫୁଟେ । ଏହାକୁ ଫୁରୁସା ଚୂନ (Slaked lime) କୁହାଯାଏ । ଶିପଚୂନକୁ ଫୁରୁସାଇ କଳିଚୂନ କରାଯାଏ । ଏହା ପାନରେ ଖିଆଯାଏ ଓ କୋଠାଘରେ ଇଟା ପ୍ରଭୃତି ଗାନ୍ଥିବା କରିବାରେ ଲାଗେ । ପଥରଚୂନରେ ସାଧାରଣତଃ ଇଟାର ଓ ପଥରର ଗାନ୍ଥୁନି ହୁଏ ଓ କଳିଚୂନରେ କାନ୍ଥଆଦି ଧଉଳା ଯାଏ । ଶଙ୍ଖ ଓ ମୋତିକୁ ପୋଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଚୂନ କରାଯାଏ । ଚୂନ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ଓ କ୍ଷେତରେ ସାର ଦିଆଯାଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଷ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଙ୍ଖ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

ଚୂନକଳା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରିବା ବା ଦଣ୍ଡ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ତା ଦାଢ଼ି ଏକ ଗାଲରେ ବୋଳାଯିବା ଚୂନ ଓ ଅନ୍ୟ ଗାଲରେ ବୋଳାଯିବା କଳା—
Chūnakaḷā
চূনকালী
(ଚୂନକଜ୍ଜଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Lime and lamp-black used for painting the two cheeks of a person (as punishment or in jest).

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଅପରାଧୀ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ ଚୂନକଳା ବୋଳ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲାଉଥିଲେ ଓ ସେ ଲୋକ ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅତି ଲଜ୍ଜିତ, ଅପମାନିତ ଓ ଉପହସିତ ହେଉଥିଲା ।]

ଚୂନକଳା ଦେବା (ମୁହଁରେ)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲଜ୍ଜିତ କରିବା ପାଇଁ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକଗାଲରେ ଚୂନ ଓ ଏକ ଗାଲରେ କାଳି ବୋଳିବା—
Chūnakaḷā debā
(গালে) চুনকালী দেওয়া
चूना लगाना
1. To besmear lime on one side and black on the other side of the face of an offender to put him to dersion and shame.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତି ଲଜ୍ଜିତ କରିବା—
2. (figurative) To put a person to shame.

ଚୂନକାମ—ସ. ବି. (ସ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+କର୍ମ)—ଚୂନରେ କରାଯିବା ପଲସ୍ତରା ଓ ଗାନ୍ଥିନି—Plaster-work and masonry of lime.
Chūnakāma
চুণকাম
चुनाई

ଚୂନକୋଳି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସୁଖାଦ୍ୟ କୋଳି—
Chūnakoḷi A kind of edible plum.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ କଣ୍ଟାଳିଆ, କୋଳିର ବର୍ଣ୍ଣ ଧଳା ଓ ସ୍ୱାଦ ମିଷ୍ଟ ।] (ଚୂନୁକୋଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନଖାଇ—ଦେ. ବି—ଚୂନଦାନି (ଦେଖ)
Chūnakhāi Chūnadāni (See)

ଚୂନଗୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—ପୋଡ଼ା ଚୂନକୁ କୁଟି ଛାଲୁଣୀରେ ଚାଳିଲେ ପରେ ଯେଉଁ କଠିନ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡମାନ ରହିଯାଏ—
Chūnagoṛi The concrete left after sifting pounded lime.
চুনগুড়ী
चूनाकाकङ्कड़
(ଚୂନୁଗୋଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନଚଉଁରି—ଦେ. ବି—ଚୂର୍ଣ୍ଣଚଉଁରି (ଦେଖ)
Chūnachaun̐ri Chūrṇṇachaun̐ri (See)

ଚୂନଦାନି—ଦେ. ବି. (ସ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଆଧାନ)—ପାନରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ଚୂନ ଯେଉଁ ଧାତୁପାତ୍ର ବା ଡବାରେ ରଖାଯାଏ—A pot containing lime used for applying on betel leaves.
Chūnadāni
চুনটী; চুনাতী
चुनौटी, चूनादानी

ଚୂନପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ପତ୍ର; ଏହା ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଯାଇ ଖିଆ ହେବାରୁ)—ପାନ ସଙ୍ଗେ କମ୍ବା ଖାଲି ପାଟିରେ ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ଦଳା ହୋଇଥିବା ତମାଖୁ ପତ୍ର—Bits of tobacco-leaves pressed with a little lime and used with betel or taken alone.
Chūnapatra
খইনী
भांग, खैनी

ଚୂନପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଶିପ ବା ଗେଙ୍ଗୁଟିକୁ ଚୂନରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ଭାଟିରେ ପୋଡ଼ିବା—Slaking or burning of limestone or shells.
Chūnapoṛā
চুনপুড়ান
चूनाफुकना
[ଦ୍ର—ଗେଙ୍ଗୁଟି ଓ ଶାମୁକା ଅଦ୍ଧ ପୋଡ଼ାଯାଇ ଚୂନରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଅତଏବ ଏହା ଚୂନପୋଡ଼ା ନ ହୋଇ ପ୍ରକୃତରେ ଗେଙ୍ଗୁଟିପୋଡ଼ା ବା ଶାମୁକାପୋଡ଼ା ଅଟେ ।]

ଚୂନଫେରା—ଦେ. ବି—୧° ଫୁଟ ଲମ୍ବା, ଚଉଡ଼ା ଓ ଗଭୀର ଚୂନ ମାପିବାର ପାତ୍ର—A measure one cubic foot) for lime.
Chūnapherā

ଚୂନ ଫେରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂନସଫେଦ କରିବା (ଦେଖ)
Chūna pherāibā Chūnasaphedi karibā (See)
(ଚୂନଫେରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନଭାଟି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚୁଲାରେ ଗେଙ୍ଗୁଟି ବା ଶିପ ପୋଡ଼ାଯାଇ ଚୂନ ତିଆରି ହୁଏ—Lime-kiln.
Chūnabhāṭi
চুনের ভাটী
चूनेकिभट्टी

ଚୂନରା—ଦେ. ବି.—(ସ. ଚୂର୍ଣ୍ଣକାର)—୧ । ଯେଉଁ ଜାତି ଶିପ ଓ ଗେଙ୍ଗୁଟି ପୋଡ଼ି ଚୂନ ତିଆରି କରନ୍ତି—1. A caste of men who prepare slaked lime; a lime-burner.
Chūnarā
(ଚୂନୁରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
চুনারী
चुनारी
୨ । ଯେ ଚୂନ ପୋଡ଼ି ବିକି କରେ—
2. One who sells slaked lime.

ଚୂନସଫେଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂନଗୋଳିଆ ପାଣିରେ ଘର ଧଉଳାଇବା—To whitewash a house with lime-water.
Chūnasaphedi karibā
চুন সফেদি করা; চুনফিরা
चूनाफेराना

ଚୂନସୁରକି—ଦେ. ବି.—ପକ୍କା-ଗାନ୍ଥିନି କରାଯିବା ପାଇଁ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ଇଟାଗୁଣ୍ଡା ମିଶା ଯାଇ ତିଆରି କରାଯିବା ମସଲା—Mortar made of brick-dust and lime.
Chūnasurki
চুনসুর্কী
चूनासुरखी
(ଚୂନ ସୁରୁକି, ଚୂନୁସୁରୁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନହଳଦି—ଦେ. ବି.—ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ କଳିଚୂନ ଓ ବଟା ହଳଦି—Mixture of quicklime and turmeric.
Chūna haḷadi
চুনহলুদ
[ଦ୍ର—ଏହି ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ମିଶାଇଲେ ମିଶ୍ରିତ ପଦାର୍ଥର ବର୍ଣ୍ଣଲାଲ ହୁଏ ।]
(ଚୂନହଳଦୀ, ଚୂନୁହଳଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନା—ଦେ. ବି. (ସ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Powder.
Chūnā
চুনা, চূর
(ଯଥା—ଗୁଡ଼ଲ ଚୂନା, ଗହମ ଚୂନା)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

बुकनी, चून, चूनी, चूर ୨ । ଧାତୁ ବା କାଠ ଆଦିର ଗୁଣ୍ଡ; କରତ ଗୁଣ୍ଡ—2. Saw-dust; filings.

ବିଣ.—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—1. Powdered; pulverised.

ମୋଡ଼ାରେ ଚୂନା ହୋଇ ଯାଇ ପାରେ ମେରୁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Very small; minute.
(ଯଥା—ଚୂନା ମାଛ ।)

ଚୂନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡରେ କାଟିବା—1. To cut into very small pieces.
Chūnāibā
(ଚୂନେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ପରିବାକୁ ଚୂନାଇ କରି କାଟିଲେ ଶୀଘ୍ର ସିଝି ଯାଏ)
୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଚୂରିବା—
2. To pound; to reduce into powder.

ଚୂନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ କରିବା—1. To reduce into powder; to pulverise.
Chūnā karibā
চূনাকরা
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୟ ବା ବିନାଶ କରିବା—
2. (figurative) to destroy.

ଅବାଦରଭିକ୍ଷୁତ, ଅନାଭିଣି ନରତ, ଚୂନାକରୁ ଦୁରିତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ: ବିଶୋଘତଣ୍ଡ ଗୀତ ।

ଚୂନାକୁ ଚାହିଁ ପିଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାଦାନକୁ ଚାହିଁ ବରାଦ କରିବା—
Chūnāku chāhiṅ piṭhā karibā
(figurative) To cut your coat according to your cloth.

ଚୂନା କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚାଉଳ ଇତ୍ୟାଦିକୁ କୁଟି ଚୂନା କରିବା—
Chūnā kuṭibā To pound or press rice etc into powder.
চালকুটা
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ ଚୂନା କୁଟା ଯାଏ ନାହିଁ, ଚାଉଳ ଆଦି କୁଟାଯାଇ ଚୂନାରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]

ଚୂନା ଚୂନା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—
Chūnā chūnā 1. Powdered.
চূনা চূনা ୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ବିଭକ୍ତ—
चकनाचूर 2. Reduced into minute pieces
ବି.—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ (ବହୁବସ୍ତୁ)—
1. Many minute bits.
୨ । ବହୁ ପରିମିତ ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
2. A large quantity of powder.

ଚୂନାଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଚୂନଟ୍)—ଚୂନଟ୍ (ଦେଖ)
Chūnāṭ Chūnaṭ (See)

ଚୂନା ଧାନ—ଦେ. ବି—ହଳାରୁ ଝଡ଼ା ହୋଇ ଏକତ୍ର ଜମା କରାଯାଇ ଥିବା ଧାନ—Paddy separated from the sheaves and gathered into a heap.
Chūnā dhāna

ଚୂନା ମାଛ—ଦେ. ବି—ଅତି ଛୋଟ ଛୋଟ ମାଛ—
Chūnā māchha Small fishes.
চুনাপুঁঠী, চুনোপুঁটী [ଦ୍ର—ଦଣ୍ଡକଣା, କେରାଣ୍ଡି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଚୂନା ମାଛ କୁହାଯାଏ ।]

ଚୂନା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ନଷ୍ଟ ହେବା—
Chūnā hebā 1. To be destroyed.
চূনাহওয়া ୨ । ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଟିକି ଟିକି ହେବା—
चकनाचूर होना 2. To be broken into small pieces.
୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ହେବା—
3. To be reduced into powder.

ଚୂନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣିକା)—
Chūni ୧ । ଚୂନା ହୋଇ ଚାଲୁଣିରେ ଚଲା ହେବା
খুদ ପରେ ବାକି ରହିଯିବା ଗହମ ପ୍ରଭୃତିର
बुकनी, चून; चूनी ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ; ଚୋକଡ଼; ଶସ୍ୟରୁ ବାହାରି ଥିବା ତୁଷାଦିର କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ; କାଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡା—
1. Small particles of the chaff or bran of wheat or other grains after they are pounded and the husks sifted and separated.
୨ । କରତ ଗୁଣ୍ଡ—2. Saw dust.
চুনি ୩ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ବହୁମୂଲ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତର ବିଶେଷ; ପଦ୍ମରାଗ ମଣି;
चुनी କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଣିକ—3. A ruby.
ବିଣ—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Very small; minute.
୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—2. Powdered; pulverised.

ଚୂନିଆଁ ପଥର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ପ୍ରସ୍ତର)—
Chūniāṅ pathara ଯେଉଁ ପଥରରେ ଚୂନର ଭାଗ ଥାଏ; ଖଡ଼ିଆ
চুনিয়াপাথর ପଥର; ଯେଉଁ ପଥରକୁ ପୋଡ଼ିଲେ ଚୂନ ବାହାରେ—Limestone; chalkstone.

ଚୂନିଗବ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗବ ବା ଏରଣ୍ଡ—
Chūnigaba A kind of small castor-oil-seed.

ଚୂନୁରା—ଦେ. ବି—ଚୂନରା (ଦେଖ)
Chūnurā Chūnarā (See)

ଚୂନି ଚୂନି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଚୂନା ଚୂନା (ଦେଖ)
Chūni chūni Chūnā chūnā (See)
[ଦ୍ର—ଚୂନାଚୂନା ଅପେକ୍ଷା ଚୂନିଚୂନି କ୍ଷୁଦ୍ରତର ।]

ଚୂର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Chūra Powder.
চূর
चूर

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଳ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ତୁ

ଚୂରା—ଦେ. ବି—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
Chūrā 1 Reducing into powder.
ପେଷା ୨ । ଚୂରିବା; ପେଷଣ—
ଚୂରା 2. Pounding.
୩ । ଚୂନା—3. Powder.
ବିଣ—ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଯାଇଥିବା—Pounded; reduced to powder; pulverized.

ଚୂରାଳି—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଚୂରେ
Chūrāḻi ବା ପେଷେ—A person who grinds or pounds some thing; a grinder.
(ଯଥା—ଗହମ ଚୂରାଳି ।)

ଚୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ)—
Chūribā ୧ । ଚୂନା କରିବା; ଗୁଣ୍ଡା କରିବା; ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
ପିଷା,ପେଷା 1. To reduce into powder.
ଚୂରା, ଚୂନା ମାଂସ ହାଡ଼ ସହିତେ କଟକୁ ଚୂରିଲେ ।
(ଚୂରାଇବା, ଚୂରେଇବା—ଣିଜନ୍ତ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଶିଳ ବା ଢିଙ୍କିରେ ପେଷିବା—2. To pound.
୩ । ବିଦାରଣ କରିବା; ଚିରିବା—3 To tear up.

ବଜ୍ରଦଣ୍ଡରେ ଚୂରେ, କପୁଣ ଅସ୍ତ୍ର ବରେ ଶଙ୍କା ଜନମି ଦେଲେ ଯେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚୂର୍ଣ୍ଣ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗୁଣ୍ଡା କରିବା—
Chūrṇṇa (root) To reduce to powder.

ଚୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣି ଧାତୁ=ଗୁଣ୍ଡା କରିବା + କର୍ମ. ଅ)—
Chūrṇṇa ୧ । ଚୂନା; ଗୁଣ୍ଡା—1. Powder.
୨ । ପଥର ଓ ଶିପ ପୋଡ଼ି ବାହାର କରିବା ଚୂନ—
2. Slaked lime; burnt lime.
୩ । ସୁଗନ୍ଧ ଧୂଳି—
3. Fragrant powder; toilet powder.
୪ । ଅବିର—4. A red powder used in the spring-festival for sprinkliug in sport.
୫ । ଅଟା; ମଇଦା; ଛତୁଆ—
5. Barley-meal; corn–fiour.
୬ । ଧୂଳି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Dust.
୭ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Small sea-shell.
୮ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—8. Artistic pose of the limbs.
ବିଣ—୧ । ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା—1· Powdered.
୨ । ନଷ୍ଟ—
2. Destroyed.
୩ । ପିଷ୍ଟ—2. Pounded.
୪ । କୁଞ୍ଚିତ—4. Curled.

ଚୂର୍ଣ୍ଣକ—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣି+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ଚୂନା; ଗୁଣ୍ଡା—
Chūrṇṇaka 1. Powder.
୨ । ଗଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ପଦ୍ୟକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
2. A composition expounding by a sentence in prose, the purport of a preceding verse.
[ଦ୍ର— ଚୂର୍ଣ୍ଣକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପଦ୍ୟ ଥାଏ ଓ ତହିଁ ତଳେ ଉକ୍ତ ପଦ୍ୟର ଗଦ୍ୟରେ ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଥାଏ ।]
୩ । ବିଶଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ପୁସ୍ତକ; ମାନେ ବହି—
3. An elabarate commentary, a key.
୪ । (ଚୂର୍ଣ୍ଣି ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅକ) ଅଟା; ଛତୁଆ—
4. Barley-meal; corn-flour.
୫ । ଔଷଧଚୂର୍ଣ୍ଣ—5. A medicinal powder.
୬ । କଠୋରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦୀର୍ଘସମାସ ବିରହିତ ଏବଂ ବୈଦର୍ଭୀ ରୀତିରେ ଲିଖିତ ରଚନା—
6. A very simple style of composition.
୭ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
7. Indication of one's intention.
୮ । ଏକପ୍ରକାର ଶାଳିଧାନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. A kind of winter-paddy.
୯ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. A kind of tree.

ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ)—୧ । ଗୁଣ୍ଡା କରିବା—
Chūrṇṇa karibā 1. To pulverise.
୨ । ପେଷି ଚୂନା କରିବା—
2. To pound or grind into powder.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିନାଶ କରିବା—
3 (figurative) To destroy; to crush.
(ଯଥା—ସେ ଶତ୍ରୁର ଗର୍ବକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ।)

ଚୂର୍ଣ୍ଣକାର—ସଂ. ବି—୧ । ଯେ ଚୂନ ପୋଡ଼େ; ଚୂନରି—
Chūrṇṇakāra 1. A lime burner.
୨ । ଚୂନ ବ୍ୟବସାୟୀ—2. A dealer in lime
୩ । ଯେ ଅଟା ପେଷେ—3. Corn-grinder.
୪ । ନଟଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଣ୍ଡ୍ରକଜାତୀୟ ପୁରୁଷ ଔରସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ପରାଶର ସଂହିତା)—
4. A mixed caste amongst the Hindus.

ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଚୂର୍ଣ୍ଣ+କୁନ୍ତଳ)—ଯେଉଁ କେଶ
Chūrṇṇakuntaḻa କୁଞ୍ଚକୁଞ୍ଚିଆ ହୋଇ କପାଳ ଓ ଗାଲ ଉପରକୁ ଝୁଲିପଡ଼ି ଥାଏ; ଅଳକ; ଝୁମ୍ପି ବାଳ—Locks or rings of curling short hairs overhanging the brow and cheeks.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଆ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକୃତ' ଦେଖିବେ

ଚୂର୍ଣ୍ଣଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଗେଙ୍ଗୁଟି; ଯେଉଁ ଗୋଡ଼କୁ ପୋଡ଼ି ଚୂନ କରାଯାଏ—
Chūrṇṇakhaṇḍa Line-stone: lime-ghooting.

ଚୂର୍ଣ୍ଣତା—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ଚୂନା ହେବାର ଅବସ୍ଥା—
Chūrṇṇatā The state of being reduced into powder.

ଚୂର୍ଣ୍ଣନ—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Chūrṇṇana ଗୁଣ୍ଡା କରିବା; ଚୂନା କରିବା—
Reducing into powder; pounding; pulverising.

ଚୂର୍ଣ୍ଣଚଉଁରି—ଦେ. ବି—ଚାରି ଆଡ଼େ ଚୂନକାମ କରାଯାଇଥିବା ପିଣ୍ଡା ବା
Chūrṇṇa-chauñri ସ୍ତୂପ ବା ଘର—A house or mound or platform having limework masonry on all sides.

ଦେଉ ବଡ଼ଖିଏ ବେଢ଼ି କ ଗୋଲ ଚୂର୍ଣ୍ଣଚଉଁରି ।
ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଚୂର୍ଣ୍ଣନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Chūrṇṇaniya ଚୂନା କରିହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be reduced to powder; capable of being pulverised

ଚୂର୍ଣ୍ଣପଥର—ଦେ. ବି—ଚୂନପଥର (ଦେଖ)
Chūrṇṇapatara Chūnapatra (See)

ଚୂର୍ଣ୍ଣପଥର ଘୂର୍ଣ୍ଣି କରି
ମାରିବେ ନାକ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି । (ନସ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗୀତ)

ଚୂର୍ଣ୍ଣପଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚୂର୍ଣ୍ଣ=ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଘଟିତ+ପଦ=
Chūrṇṇapada ପଦକ୍ଷେପ ଯହିଁରେ)—
ଏକ ପ୍ରକାର ବିଶେଷ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀଘଟିତ ନୃତ୍ୟ—
A kind of dexterous dance accompanied with brisk undulations or artistic poses of the limbs.

ଚୂର୍ଣ୍ଣହାର—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ—
Chūrṇṇahāra A kind of wild tree.
चूरनहार [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା, ଚଉଡ଼ା ଓ ମୋଟା; ଏହାର ଫୁଲ ମୃଦୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଓ ଶ୍ୱେତ; ଏହାର ମୂଳ, ଛାଲ ଓ ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଷା, ଗରମ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ, ରକ୍ତଦୋଷନାଶକ ଓ କୃମିନାଶକ; ବିଷମ ଜ୍ୱରର ଏହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଔଷଧ ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଚୂର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଆ)—
Chūrṇṇā ଆର୍ଯ୍ୟା ଛନ୍ଦର ପ୍ରକାର ବିଶେଷ (ଏଥିରେ ୧୮ଟି ଗୁରୁ ଓ ୨୭ଟି ଲଘୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A kind of Sanscrit metre.

ଚୂର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଇ)—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Chūrṇṇi 1. Chūrṇṇī (See)
୨ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Small sea-shell.

ଚୂର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚୂର୍ଣ୍ଣିକ+ଆ)—ଚୂନା; ଛତୁଆ—
Churṇṇikā Barley-meal; corn-flour.

ଚୂର୍ଣ୍ଣିକୃତ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମହାଭାଷ୍ୟକାର ପତଞ୍ଜଳି ମୁନି —
Chūrṇṇikṛuta A name of the great commentator Patañjaḻa.

ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Chūrṇṇita ୧ । ଗୁଣ୍ଡା କରା ଯାଇଥିବା—1. Powdered.
୨ । ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ; ବିଧ୍ୱସ୍ତ—2 Annihilated; destroyed.
୩ । ଚିକ୍କଟିକି କରା ଯାଇଥିବା—
3. Chopped into small bits.

ଚୂର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଇ; ଇ ସ୍ଥାନରେ ଈ ଆଦେଶ)—
Chūrṇṇī ୧ । ସଂସ୍କୃତ ପାଣିନି ବ୍ୟାକରଣର ପାତଞ୍ଜଳ ଭାଷ୍ୟ—
1 The learned commentary of Patañjaḻi on the Sanskrit Grammar of Pāṇini.
୨ । ଭାରତରେ ପୂର୍ବେ ପ୍ରଚଳିତ ଶହେ କଉଡ଼ି ମୂଲ୍ୟର ମୁଦ୍ରା-ବିଶେଷ —2. An ancient Indian coin equal in price to 100 cowries.
୩ । ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଦୀବିଶେଷ—
3. Name of a river in Bengal.
୪ । କାର୍ଷାପଣ; ମୁଦ୍ରା ରୂପେ ପୂର୍ବେ ଚଳୁଥିବା ଏକ କାହାଣ କଉଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. 180 bits of small sea-shells formerly used as a standard of currency in India.
୫ । ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ନଦୀର ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Name of a river in ancient India.

ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ. [ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି (ଈ)+କୃତ]—
Chūrṇṇīkṛuta ଯାହା ପୂର୍ବେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ
(ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକରଣ—ବି) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଅଛି—Lately reduced into powder.

ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୂର୍ଣ୍ଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂତ)—
Chūrṇṇībhūta ୧ । ଯାହା ପୂର୍ବେ ଚୂନା ହୋଇ ନ ଥିଲା,
(ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭାବ—ବି) ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୂନା ହୋଇଅଛି; ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଥିବା—
1. Turned into powder; pulverised.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ; ବିଧ୍ୱସ୍ତ—
2. Completely destroyed or ruined.

ଚୂଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଉନ୍ନତ ହେବା—
Chūḻ (root) To rise up; to stand high.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅର୍ଦ୍ଧନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଡଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଚୂଳ—ସଂ. ବି. (ଚୂଳ୍ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chūḻa ୧ । ଶିରୋରୁହ; କେଶ; ବାଳ—
1. Hair of the head

ନାନା ସୁଗନ୍ଧ ଦିବ୍ୟଫୁଲେ, ଲୁବ୍ଧେ ଭୃଙ୍ଗମାନେ ଚୂଳେ ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଚୁଟି; ଶିଖା; ମୁଣ୍ଡରେ ଛଡ଼ାଯିବା ଲମ୍ବ କେଶଗୁଚ୍ଛ—
2. A long tuft of hair left on the head.

ଦେ. ବି—୧ । ମସ୍ତକର ନଳାକାର ଭୂଷଣବିଶେଷ; ଲମ୍ବ ମୁକୁଟ—1. A conical head-dress worn on the skull.

୨ । ଗଣ୍ଠି ବନ୍ଧା ହୋଇ କପାଳ ଉପରେ ସଜ୍ଜିତ ହେବା କେଶଗୁଚ୍ଛ; ଜଟ—2. A knot of hair tied and placed in upright position over the skull or brow.

୩ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦଣ୍ଡାୟମାନ ପୁଷ୍ପସଜ୍ଜା—
3. A nosegay put on the brow in an upright position

(ଯଥା—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମାଳଚୂଳ ।)

ଝୁଁଟୀ ୪ । ଓଟ; ଷଣ୍ଢଆଦିଙ୍କ କାନ୍ଧ ଉପରେ ବାହାରି ଥିବା ମାଂସ-
ଡାଠା ପିଣ୍ଡ; କକୁଦ—4. Hump on the shoulders of certain animals (e.g. bull, camel).

୫ । ଚୁଲି ଉପରେ ହାଣ୍ଡିକୁ ମୁଣ୍ଡ ଇବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରିଥିବା ମାଟି ପିଣ୍ଡୁଳା; ଚୁଲିହିଙ୍କା—
5. The balls or clods of clay or earth (usually three) protruding from the rim of an oven to sustain the cooking pot.

୬ । କେତେକ ପକ୍ଷୀଙ୍କ (ଯଥା ମୟୂର, ଚୂଳିଆ ଚଢ଼େଇ, ଅଣ୍ଡିରା କୁକୁଡ଼ାର) ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ବାହାରି ଥିବା ପକ୍ଷଗୁଚ୍ଛ
6 A tuft of feathers protruding from the head of certain birds (e. g. peacock); cocks-comb.

୭ । (ସଂ ଚୂଡ଼) —ପର୍ବତ ଶିଖର —
7. Crest of a mountain.

ଗର୍ବୀ-ପୁଳିନ୍ଦ ହିଂସକ ଉଡ଼ି ଗଲେ ଦଣ୍ଡଗିରି ଚୂଳେ ।
ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୮ । ଅଗ୍ରଭାଗ—8. Top.

ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟେ ପୁଣି ଦେବକ ସଦନ ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା ଚୂଳେ ବସି ।
ରାଧାନାଥ—ପାର୍ବତୀ ।

୯ । କଣା ବା ଘର୍ଷ କରାଯାଇଥିବା କାଠର ଛିଦ୍ରରେ ପୂରାଯିବା କାଠର ଅଂଶ—9. Tennon.

୧୦ । ଚୂଳି (ଦେଖ)
10. Chūḻi (See)

୧୧ । ଝୁଣ୍ଟିଆ ଆଦି ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ ବସାଯାଇ ଥିବ ଗୋବ—11. Knobs put on some ornaments.

ଚୂଳକ—ସଂ. ବି.(ଚୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଚୂଳ (ଦେଖ)
Chūḻaka 1. Chūḻa (See)
ଚୂଳ ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ପାର୍ବତ୍ୟ ସିଝୁ—
2. A kind of mountain-cactus

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ହିମାଳିପୂର ଦକ୍ଷିଣଭାଗ ଓ ପଞ୍ଜାବର କେତେକ ଜାଗାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏଥିର କ୍ଷୀରରେ ଗନ୍ଧକର ଅଂଶ ଅଧିକ ଥାଏ । ଏ କ୍ଷୀର ଆଖିର ଅନିଷ୍ଟକାରକ । ତଟକା କ୍ଷୀର ସୁଗନ୍ଧ । ବାସି କ୍ଷୀର ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଦେହରୁ ଛାଲ ଉଠିଯାଏ —
ହି.ଶବ୍ଦସାଗର]

ଚୂଳମୁକୁଟିଆ—ଦେ.ବଣ.(ସଂ ଚୂଳ+ମୁକୁଟ)—ମୟୂର ଚୂଳର ମୁକୁଟଧାରୀ;
Chūḻamukṭiā ଯେ ମୟୂର ଚୂଳର ମୁକୁଟ ପିନ୍ଧେ— Wearing a crown of peacock-feathers.

ତପର ଥାନ୍ତି ବାଳୁଙ୍ଗ. ଚୂଳମୁକୁଟିଆ ସଖୀମାନେ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଟଗୋପାଳ ମୃ. ଚ. ଗୀତ

ଚୂଳା—ସଂ. ବି. (ଚୂଳ+ଆ)—୧ । ଚୂଡ଼ା (ଦେଖ)
Chūḻā 1. Chūṟḏā (See)
୨ । ପ୍ରାସାଦ ଉପରସ୍ଥ ଗୃହ; ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା—2. A pleasure-dome or turret at the top of a building.

ଚୂଳି—ଦେ.ବି. ୧ । (ସଂ. ଚୂଳ)—କଠଉର ଆଗ ପାଖରେ ଛିଦ୍ର ହୋଇ
Chūḻi ଉହିଁରେ ଠିଆ ବାଗରେ ମରିଥିବା ଛତ୍ରାଗ୍ର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ (ଏହାକୁ
ବଉଳ ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ବର୍ଣ୍ଣିଆଙ୍ଗୁଠିର ସନ୍ଧିରେ ରଖି ଲୋକେ କଠଉ
ଅଙ୍କୋଠା ମାଡ଼ନ୍ତି)—A button-topped peg driven into the upper front of wooden sandals (which is thrust into the interstics of the toe and second finger of the leg, while walking.

୨ । ପାହାଡ଼ର ଗୋଜିଆ ଶିଖର—
2. Conical peak of a hill.

ଚୂଳିଆ—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଯାହାର ଚୂଳ ଥାଏ; ଚୂଳଧାରୀ—
Chūḻiā 1. Having a tuft; tufted.

ହେ କୃଷ୍ଣ କଦମ୍ବମୂଳିଆ ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକାଚୂଳିଆ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାର ଆଦି ଉପରେ ଚୂଳ ବା ଗୋବ ଥାଏ--
2 Knobbed; having a knob.

୩ । ଗୋଜିଆ —3. Conical.

ବି.—୧ । ବାମଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ—1. Name of a lofty mountain in the Bamra state of Orissa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ସହିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, ଲୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଚୂଷ୍ମ ପାରଧିର ସ୍ଥଳୀ—
ଚୂଳିଆ ଅଚଳ ତହୁଁ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ଯେସନେ,
ଓଲ୍ଲାନ୍ତେ ଶିକାର ଲୋକେ ବ୍ରାହ୍ମିଗରଲୁମେ । ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଶାବୁଲବୁଲ ୨ । ଚୂଳିଥିବା ଗୋବରା ଚଢ଼େଇ—
ସାବୁଲବୁଲ 2. The Paradise-fly-catcher (bird).

ଚୂଳିଆ ହଦ୍‌ହଦ୍‌—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—
Chūlia had had କାଠକଟା (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)
Kāṭhakaṭā (bird). (See)

ଚୂଳିକ—ସଂ. ବି.—(ଚୂଳ ଧାତୁ = ଉନ୍ନତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ; ଯାହା
Chūḷika ଘିଅରେ ଛଣା ହୋଇ ଉନ୍ନତ ବା ଫୁଲିକା ହୁଏ)—
୧ । ଘିଅପିଠା; ଲାଡ଼ୁ—1. A kind of sweeet puffed up cake fried in ghee.
୨ । ଲୁଚି; ପତଳା ପୁରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of thin bloated cake fried in ghee.
୩ । ଅଥର୍ବ ବେଦର ଏକ ଉପନିଷଦର ନାମ; ଚୂଳିକୋପନିଷଦ—2. Title of an Upanishada in the Atharba Beda.

ଚୂଳିକା—ସଂ. ବି.(ଚୂଳିକ + ଆ)—୧ । ଚୂଳିକ (ଦେଖ)
Chūḷikā 1. Chūḷaka (See)
୨ । ନାଟକର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ନେପଥ୍ୟରୁ କୌଣସି ଘଟଣାର ସୂଚନା ଦିଆଯାଏ; ନାଟ୍ୟାଙ୍ଗବିଶେଷ—
2. A part of a drama in which indication of some event is given from behind the scene.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ନାଟକର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଯୁଦ୍ଧ, ମୃତ୍ୟୁ ଓ ବଧାଦିର ଅଭିନୟ କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ; ଏଥିପାଇଁ ଏ ବିଷୟମାନଙ୍କର ସୂଚନା ନେପଥ୍ୟରୁ କରାଯାଏ । ମହାବୀର ଚରିତ ନାମକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକରେ ରାମ ଓ ପରଶୁରାମଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବିଜୟ ବିଷୟରେ ଏବମ୍ଭୂତ ସୂଚନା ଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ହସ୍ତୀର କର୍ଣ୍ଣମୂଳ; ହାତୀର କାନମୁଣ୍ଡା—
3. The root of an elephant's ear.
୪ । ଚୂଡ଼ା (ଦେଖ)
4. Churḍa (See).

ଚୂଳିଝୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ଦ୍ୱିତୀ ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝି-
Chūli-jhunṭiā ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଟୁଙ୍ଗୁରୁଲଗା ଏକପ୍ରକାର
ଚୁଟକୀ ମୁଦ, ଯହିଁ ଉପରେ ଚୂଳ ବା ଗୋବ ଲାଗିଥାଏ—
चुटकी A kind of tinkling ring with a knob worn by females on the 2nd and 3rd fingers of the leg.

ଚୂଷ୍‌ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଜିଭଦ୍ୱାରା ଶୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା—
Chūsh (root) Te suck.

ଚୂଷଣ—ସଂ. ବି (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—ଜିଭ ଓ ଓଠଦ୍ୱାରା
Chūshaṇa ଶୋଷିବା; ଚୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା—Sucking.
(ଚୂଷିତ, ଚୂଷଣୀୟ, ଚୂଷ୍ୟ—ବିଶେଷଣ)

ଚୂଷଣୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଯାହା ଚୋଷା ହୋଇ
Chūshaṇiya ପାରେ; ଯାହା ଚୁଚୁମା ଯାଇ ପାରେ—
(ଚୂଷ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Capable of being sucked.

ଚୂଷା—ସଂ. ବି (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chūshā ୧ । ଚୋଷିବା; ଶୋଷିବା; ଚୂଷଣ—1. Sucking.
୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ହାତୀର ଅଣ୍ଟାଚାରିପାଖେ ବନ୍ଧାଯିବା ପେଟୀ ବା ରଜ୍ଜୁ—
2. A strap or rope passed round the waist of an elephant.

ଚୂଷି—ଦେ. ବି(ସଂ. ଚୂଷ ଧାତୁ)—ଚୁଚୁମା; ପିଲାଏ ଚୁଚୁମିବା ଖେଳନା—
Chūshi A plaything given to infants to suck
चूषी (representing mother's nipple).

ଚୂଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଶୋଷା ହୋଇଥିବା;
Chūshita ଚୁଚୁମା ଯାଇଥିବା—Sucked.

ଚୂଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚୂଷ୍ ଧାତୁ)—ମୁହଁରେ ଶୋଷିବା; ଚୁଚୁମିବା;
Chushibā ଜିଭ ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ରସ ଶୋଷିନେବା-
চুষা, চোষা To suck.
चचोड़ना, चूसना

ଚୂଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚୂଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ଶୋଷିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
Chushya Fit to be sucked.
(ଚୋଷ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଆର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚେଆର୍)—ବେତ୍ରାସନ; ଚଉକି—
Cheār Chair.
চেয়ার
चेअर

ଚେଆରମାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ଚେଆରମାନ୍; ଏଥିର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ
Cheārmān ଯେ ଚଉକିରେ ବସେ)--ସଭାପତି; କୌଣସି ସଭା ବା
চেয়ারমান ସମାଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ବା ନେତା—Chairman;
चेअरमेन president.
(ଚେଆରମେନ୍; ଚେରମେନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଇ—ଦେ. ଅ—ଚେଇ ଚେଇ (ଦେଖ)—
Chei Chei chei (See)
हइ
चई

ଚେଇ ! ଚେଇ !—ଦେ. ଅ—ହାତୀକୁ ଅଗକୁ ଗୁଳନ କରିବାପାଇଁ ବା ପାଖ-
Chei! chei! ଅଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା ପାଇଁ ବା ଫେରାଇବା ପାଇଁ
हइहइ ମାହୁନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଆଦେଶ—A word
चइचइ used in goading an elephant to advance or to turn round or to turn back.
[ଦ୍ର—ହାତୀକୁ ଠିଆ କରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—ଧାଇ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ବ	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍ତ

ଚେଇଁ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଝାଉଁଳ ଯାଇଥିବା ଗଛ ଆଦି ପାଣି ପାଇଲେ) ପୁନର୍ବାର ସଚେତନ ହେବା—1. To revive (said of withering plants when watered).
Cheiñ uṭhibā
জেগেউঠা
जगउठना

୨ । (ବିଶ୍ରାମ ନେଇଥିବା ବା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କୀଳା ଯାଇଥିବା ଡାହାଣୀ, ଭୂତ, ପ୍ରେତ ଆଦି ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପରେ) ପୁଣି ନିଜର କରାମତି ଦେଖାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—2. (said of ghosts which had been made powerless by magic) To revive after torpor.

୩ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—3. To rise up from sleep.

ଚେଇଁ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଜାଗର ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ନ ଶୋଇ ବସି ରହିବା—To keep a watch or vigil; to sit up; to keep watch.
Cheiñ basibā
জেগেবসা

ଚେଇଁବା—ଦେ କ୍ରି (ସଂ. ଚେତନ; ଚିତ ଧାତୁ)—୧ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—1. To wake up from sleep; to rise up from sleep.
Cheiñbā
জাগা
चेतना

୨ । ଜାଗ୍ରତ ରହିବା—2. To keep awake; to sit up.
(ଚିଅଁଇବା; ଚ୍ୟାଇଁବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ତୁହି ତ ମୋର ପାଶେ ବସିଛୁ ଚିଅଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଆଳସ୍ୟ ଛାଡ଼ି ସଚେତ ହେବା—3. To be enlivened; to wake up from torpor; to shake up drowsiness.

୪ । ସଜୀବ ହେବା; ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ ହେବା—
4. To show signs of vitality; to revive.

चियान ୫ । (ଚେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଚିଅଁଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଦ୍ରାରୁ ଜାଗରିତ କରିବା—5 To awaken a person for sleep.

ଚେଇଁ ଶୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଦ୍ରାର ବାହାନା କରି ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିବା—To feign sleep; to lie awake while seeming to be sleeping.
Cheiñ soibā
জেগেশোয়া

ଚେଉ—ଦେ. ବି— ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଦେଖ)—
Cheu • Chyāu paṭṭanāyaka (See)

ଚେଉ ପଟନାଏକ—ଦେ. ବି—ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଦେଖ)—
Cheu paṭanaeka Chyāu paṭṭanāyaka (See)

ଚେଓର—ଦେ. ବି—ସତ୍ୟଆମ୍ବ (ଫଳ)—
Cheora Cocum Butter-fruit.

ଚେଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)— ୧ । ଚକୁଳିପିଠା ବା ଭଜା ଭାଜିବାର ଶବ୍ଦ—1. Sound produced when a pastry-cake is fried.
Cheñ
চিঁ
चें

ସାତ ଚକୁଳିକୁ ଚଉଦ ଚେଁ,
ଶାଶୁ ବୋଇଲେ କୋଉଁ ସବୁଙ୍କେ । ଭଗ ।

[ଦ୍ର—ଚକୁଳି ପିଠା କରିବା ପାଇଁ ଚୁଲି ଉପରେ ବସିଥିବା ଉତ୍ତପ୍ତ କଡ଼େଇ ବା ତେଲକଣିରେ ପିଠୋଉ ଢଳା ହେଲାବେଳେ ଓ ଚକୁଳି ଲେଉଟା ହେବାବେଳେ ଓ ତେଲ, ଘିଅ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଭଜାଭଜି ହେବାବେଳେ ଓ କାକରାଆଦି ପିଠା ଘିଅରେ ଛଣା ହେଲାବେଳେ "ଚେଁ" ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ ।]

୨ । ଦେହରେ ତାତିଲା ଲୁହା ମାଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
2. Sound produced while marking the body with red-hot iron.

୩ । ଚେମ୍ପିଣୀ ଆଦି ଚଢ଼େଇ ଓ ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ଆଦିଙ୍କର ଧ୍ୱନି—
3. Chirping or squeaking sound of house-bats and moles.

ଚେଁଏଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚେଁ (ଦେଖ)—
Cheñ-eñ Cheñ (See)

ଚେଁଖ—ଦେ. ବି—୧ । ତାତିଲା ଲୁହାଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ଚିଅଁ ଦେବା—1. Branding or singeing the body with red-hot iron.
Cheñkha
ছেঁকা; দাগা
दाग

୨ । ଚିଅଁ; ଦାଗ—2. Brand or mark of singeing.

୩ । ଦୁଃଖ; ଯାତନା; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—
3. Torture; harassment.

୪ । ପ୍ରତାରଣା—4 Deception; cheating.

୫ । ଦୁଃଖର ଅନୁଭୂତିରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଲଭିବା ଶିକ୍ଷା—
5. Lesson acquired by bitter experience.

ଚେଁଖ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହରେ ଗରମ ଲୁହାର ଦାଗ ବସାଇବା; ଚିଅଁଦେବା—1. To brand the body with red-hot iron.
Cheñkha debā
ছেঁকাদেওয়া; দাগা
दागना

୨ । ଯାତନା ଦେବା—2. To torture.

୩ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା—3. To deceive.

ଚେଁଖ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣା ଦେହରେ ଚିଅଁ ବସିବା—1. To be branded with red-hot iron.
Cheñkha pāibā
দাগাপাওয়া
दागपाना

୨ । ଯାତନା ପାଇବା—2. To suffer pains.
(ଚେଁଖେ ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଁଖ ବସାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. —ଚେଁଖ ଦେବା ୧ (ଦେଖ)
Cheñkha basāibā Chsñkha debā 1 (See)
(ଚେଁଖ ବସେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଁଖା (ଇତ୍ୟାଦି)— ଦେ. ବି.—ଚେଁଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Cheñkhā (etc) Cheñkha etc (See)

ବିଣ.—ପ୍ରତାରକ—Deceitful

ଚେଁଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପ୍ରତାରଣାରେ ପକାଇବା; ଠକାଇବା—1. To deceive.
Cheñkhāibā
(ଚେଁଖେଇବା— ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ନିୟମ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—2. To harass; to oppress.

୩ । ଚେତାଇଦେବା—3. To remind.

ଚେଁଖାଏ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚେଁଖେ ଦେବା (ଦେଖ)—
Cheñkhāe debā — To teach a lesson.

ଚେଁଖିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଅକର୍ମକ)—ପ୍ରତାରିତ ହେବା—
Cheñkhibā — 1. To be deceived.
ଠକା
୨ । (ସକର୍ମକ) ଛେଙ୍କା ଦେବା—2. To sear; to cauterise.
୩ । ଦୁଃଖମୟ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା—
3. To learn a lesson by bitter experience.

ଚେଁଖେ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ ଦେବା—
Cheñkhe debā — 1. To give much pain; to harass.
ଛେଁକାଦେଓୟା
୨ । ଯବତ୍ କରିବା; ପ୍ରତିହିଂସା ନେବା—
चोटदेना, दागदेना — 2. To take revenge.
୩ । ଠକାଇବା—3. To cheat.

ଚେଁଚାଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଚୀଚୀକୂଚୀ)—ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର
Cheñchāñ — ଚେଁ ଚାଁ ଶବ୍ଦ—
କିଚିରୀ ମିଚିରୀ, ଚିଁ ଚିଁ — Chirping of birds; twittering;
चह चह, चिंचिं, चें चें — warbling of birds.

ଚେଁଚେଁ—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଅତିରୁଗ୍ଣ ଓ ଦୁର୍ବଳ
Cheñcheñ — ବ୍ୟକ୍ତିର ଖଣଖଣି କଥା—
ଚେଁଚେଁ
चें चे — 1. Faint faltering nasal voice of a weak and sickly person.
୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ କଡ଼ାହାଦିରେ ଜଳାଦି ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଢାଳିବା ଶବ୍ଦ—2. The sound produced when some cold liquid is poured into a hot pan.
୩ । ଚେଁ (ଦେଖ)
Cheñ (See)

ଚେଁଚେଁୟା—ଦେ. ଣ.—୧ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ—
Cheñcheñyāñ — 1. Very weak and debilitated.
ଚିଁଚିଁୟା
୨ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ଗଳାରେ ସ୍ୱର କରୁଥିବା—
चें चर — Having a very weak and faltering voice (due to weakness and chronic illness).
୩ । ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—3. Making a chirping or squeaking sound.

ଚେଁ ଚେଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ପକ୍ଷୀ) କେଁ କେଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Cheñ cheñ hebā — 1. To chirp; to twitter.
ଚେଁଚାନ, କିଚକିଚକରା
୨ । (ଚାଉଳ ଆଦି ପିଠା ପାଇଁ ପିଠଉ କରେଇର
चिचियाना, चहचहाना — ତଳା ହେବା ସମୟରେ) ଚେଁ ଧ୍ୱନି କରିବା—
2. To produce a squeaking sound (said of a liquid or paste while poured into a pan on a fire).

୩ । (ଚଉଚୁଡ଼ା ଆଦି) ଚେଁ ଚେଁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
3. To squeak.

୪ । (ଅତି କ୍ଷୀଣ ବା ରୁଗ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି) କ୍ଷୀଣ ବା ଖଣା ସ୍ୱରରେ କଥା କହିବା—4. To speak in faint or faltering nasal tone (said of a very weak or invalid person.)

ଚେକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ହିସାବପତ୍ର ବା ଟିକଟ ଆଦିର
Chek — ମୁକାବିଲା—1. Checking of accounts or tickets.
ଚେକ
୨ । ଖଜଣାଖାନାରୁ ବା ବାଙ୍କରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦିଆ
चेक — ଯିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ବରାଦ ଚିଠି ବା ହୋଣ୍ଡି ଦିଆଯାଏ—
2. A cheque for payment of money to the holder by a treasury or bank.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଯାହାଙ୍କର କୌଣସି ବାଙ୍କ୍ ବା ଟ୍ରେଜେରୀରେ ଟଙ୍କା ଜମା ଥାଏ, ଉକ୍ତ ବାଙ୍କ୍ ବା ଟ୍ରେଜେରୀ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସାଦା ଚେକ-ସମ୍ବଳିତ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ଚେକ୍‌ବହି ତାଙ୍କୁ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେ ବହିରେ ଚେକ୍ ଓ ମୁଣ୍ଡା ଥାଏ । ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କାହାରିକୁ ଟଙ୍କା ଦେବାର ଦରକାର ହେଲେ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚେକ୍‌ରେ ଟଙ୍କାନେବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ଓ ଟଙ୍କାର ପରିମାଣ ଲେଖି, ଦସ୍ତଖତ କରି ମୁଣ୍ଡାରେ ତାହାର ବିବରଣ ଟିପି ରଖି ଚେକ୍ ଖଣ୍ଡି ଚେକ୍‌-ବହିରୁ କାଟି ତାଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଓ ମୁଣ୍ଡାଚେକ୍ ଖଣ୍ଡି ଆପଣା ପାଖରେ ରଖନ୍ତି ।]

୩ । ଚଉକୋଣିଆ ଘର ଅଙ୍କିତ ବା ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା—
3. A chequered cloth; check.
୪ । ଚେକ୍ ପାଉତି (ଦେଖ)
4. Chek pāuti (See)

ଚେକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହିସାବପତ୍ର ମୁକାବିଲା କରିବା—
Chek karibā — 1. To check accounts.
ଚେକକରା
୨ । ରେଲ ବା ଉଡ଼ା ମଟର ବା ଟ୍ରାମ୍ ଗାଡ଼ିର ଯାତ୍ରୀ-
चेककरना — ମାନଙ୍କଠାରୁ ଟିକଟକୁ ଦେଖି ମୁକାବିଲା କରିବା—
2. To check the tickets of the passengers of a railway, steamer, tram, or taxi.

ଚେକ୍ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମିତ ଧନ
Chek kātibā — ଦେବା ପାଇଁ କୌଣସି ବାଙ୍କ୍ ବା ଖଜଣାଖାନାର
ଚେକକାଟା — ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମରେ ଚେକ୍ (ହୋଣ୍ଡି ବା
चेककाटना — ବରାଦପତ୍ର) ଲେଖି, ସେ ଚେକ୍ ଖଣ୍ଡି ଚେକ୍-ବହିରୁ ଚିରି ଟଙ୍କା ନେବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେବା ବା ବାଙ୍କ୍‌କୁ ପଠାଇ ଦେବା—To issue a cheque in favour of a payee.

ଚେକ୍‌ଦାଖିଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ବି—ଚେକ୍ ପାଉତି (ଦେଖ)
Chek-dākhilā — Chek pāuti (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଙ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଂ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଡ଼

ଚେକ୍ ପାଉତି—ବୈଦେ. ବି—ପ୍ରଜା ଖଜଣା ଦାଖଲ କଲେ ଜମିଦାର
Chek pāuti ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଛପା ରସିଦ ଦିଅନ୍ତି—
চেক দাখিলা Printed rent-receipt granted by
चेक दाखिला the Zamindar to a rent-paying tenant.

ଚେକ୍ ବହି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଚେକ୍ + ଫା. ବହି)—
Chek bahi ଯେଉଁ ବହିରେ ଗୁଡ଼ାଏ ସାଧା ବରାଦ-ପତ୍ର ଥାଏ—
চেক বহি Cheque-book; a book containing
चेक बहि blank cheques.
[ଦ୍ର—ଧନସ୍ୱାମୀ ଉକ୍ତ ବହିରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଚେକ୍ ପୂରଣ ଓ ଦସ୍ତଖତ କରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନାମରେ ବରାଦ ଲେଖି ତାଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଚେକ ଦେଲେ ସେ ବାଙ୍କରୁ କମ୍ବା ଖଜଣାଖାନାରୁ ଉକ୍ତ ଚେକକୁ ଭଙ୍ଗାଇ ଟଙ୍କା ଆଣି ପାରେ ।]

ଚେକ୍ ବୁକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଚେକ୍ ବହି (ଦେଖ)
Chek buk Chek bahi (See)

ଚେକ୍ ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି— ମୁଣ୍ଡାଚେକ୍; ମୁଣ୍ଡିଚେକ୍; ପ୍ରଜାକୁ ବା ଟଙ୍କା
Chek muṇḍā ଦାଖଲ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯିବା ଛପା
চেক মুঁড়ি ରସିଦର ମୂଳପାଳ (ଯାହା ଟଙ୍କା ଗ୍ରହଣ କରିବ
मुंड़ा चेक ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ପାଖରେ ରଖେ)—
(ଚେକମୁଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) Counterfoil of cheque-receipts kept with the person who grants the receipts on receipt of money.

ଚେକ୍ ରସିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚେକ୍ ରସିଦ୍)—
Chek rasid ୧ । ଚେକ୍ ପାଉତି (ଦେଖ)
চেকরসিদ 1. Chek pāuti (See).
चेक रसिद ୨ । ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ଧନପ୍ରାପ୍ତିର ଛପା ହୋଇଥିବା ସ୍ୱୀକାରପତ୍ର—Cheque-receipt.

ଚେକ୍ ମାଷୁମୀ ଭିଡ଼ି ବସିବା— ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଚେକା ପକାଇବା;
Chek māshumī bhirḍi basibā ଚେକାମାଲି ପକାଇ ବସିବା—
To squat cross-legged.

ଚେକର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ରେଲ ଆଦିର ଯାତ୍ରୀଙ୍କ
Chekar ଟିକଟମାନ ଚେକ କରନ୍ତି—Ticket-checker.

ଚେକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚକ୍ର)—ଚକା; ଗୋଲ; ଚକ୍ରାକାର—
Chekā Circular.
ବି—୧ । ପଦ୍ମାସନ; ଚକା—1. Squatting on the ground with the buttocks and hips on the ground and entwining the legs together as to form a ring; squatting cross-legged.
ঘাসের চাবড়ী ୨ । କୋଡ଼ି ବା କାଉଁଆ ଦ୍ୱାରା ଉଠାଯିବା ଚକ୍ରାକୃତି
चीप; ढेला ମୃତ୍ତିକା ଓ ଘାସଖଣ୍ଡ—2. Clod of grassy earth; sod; turf cut by a spade.
୩ । ଗୋଲାକାର ଖଣ୍ଡ—3. A circular piece.
୪ । ଗୋଲାକାର ସୀମାବିଶିଷ୍ଟ ଭୂମି—
4. A circular plot or area.
୫ । ସାପ, ଚେଲୁଣିପୋକ ଆଦିଙ୍କର କୁଣ୍ଡଳୀକୃତ ଅବସ୍ଥାନ—
5. The spiral position or coil of the body assumed by serpents while at rest.

ଚେକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚେକିଆଇବା (ଦେଖ)
Chekāibā Chekiāibā (See)

ଚେକା ଉଠାଇବା – ଦେ. କ୍ରି—ଚେକା କାଟିବା (ଦେଖ)
Chekā uṭhāibā Chekā kāṭibā (See)
(ଚେକା ଉଠେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକା କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧ ବା ସଡ଼କର ନୂଆ ମାଟି ଉପରେ ବସାଇବା
Chekā kāṭibā ପାଇଁ ତୃଣାବୃତ ମାଟିର ଚେଲାମାନଙ୍କୁ
ঘাসের চাবড়ী কাটা କୋଡ଼ିରେ ହାଣିବା—
चीपकाटना To cut turf or sods.

ଚେକା କୋଶଲା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କୋଶଲାଶାଗର ଗଛ ଡେଙ୍ଗା
Chekā kośaḻā ହୋଇ ନ ବଢ଼ି ଭୂମିରେ ଚକ୍ରାକାର ସ୍ଥାନ
(ଡେଙ୍ଗା କୋଶଲା—ବିପରୀତ) ଅଧିକାର କରି ମାଡ଼େ—
The creeping variety of Kośaḻā pot-herb.

ଚେକା ଚେକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚକ୍ରାକାର)—୧ । ଗୋଲ ବସ୍ତୁଖଣ୍ଡ
Chekā chekā ବିଶିଷ୍ଟ—1. Round slices of.
গোল গোল ୨ । ଚକା ଚକା; ଗୋଲ ଗୋଲ (ବହୁତ ବସ୍ତୁ)—
गोल गोल 2. Circular (said of many things).

ଚେକାଚେକା ମାଉଲି—ଗ୍ରା.ବି.(ଶିଶୁବଚନ)—ଚକାଚକା ଭଉଁରି(ଦେଖ)
Chekā chekā māuli Chakā chakā bhauñri (See)

ଚେକାଛାଉଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ୍ର + ଛାଦନ)—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ
Chekā-chhāuṇi ଘାସଯୁକ୍ତ ଚକ୍ରାକାର ମୃତ୍ତିକାଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆବୃତ
চাবড়াছাদনী କରିବା—Covering a place with
ढेलाजमाना sods or turfs; turfing
(ଚେକାଛଆଣି, ଚେକାଛୁଆଣି, ଚେକାଛୁଆଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକା ପକାଇବା —ଦେ. କ୍ରି —ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chekā pakāibā Chakā pakāibā (See)
(ଚେକା ପକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକା ପାଡ଼ିବା—ଦେ କ୍ରି—ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chakā parḍibā Chakā pakāibā (See)
(ଚେକା ପାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକାବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—ଚେକା ଛାଉଣି (ଦେଖ)
Chekā-bandi Chekā chhāuṇi (See)

ଚେକା ଭିଡ଼ି ବସିବା —ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—
Chekā bhirḍi basibā ଚେକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chakā pakāibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ କୌଣସି ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚେକାମାଉଲି—ଦେ. ବି—୧ । ଚକାଚକା ଭଉଁରି (ଦେଖ)
Chekā-māuli Chakāchakā bhaunri (See)
୨ । ପଦ୍ମାସନ—2. Cross-legged squatting.
(ଚେକାମାଲି, ଚେକାମଉଳି, ଚେକାମଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକା ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chekā mārdibā Chakā pakāibā (See)

ଚେକାସନରେ ବସିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—
Chikāsanare basibā ଚକା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chakā pakāibā (See).

ଚେକା ହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚେକା କାଟିବା (ଦେଖ)
Chekā hāṇibā Chekā kaṭibā (See).

ଚେକି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଲାକାର ଖଣ୍ଡ; ଚକତି—
Cheki 1. Small circular pieces.
চকতি ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦିର ମୁଦ୍ରା—
चकत्ति 2. Gold and silver coin.

ଚେକିଆ—ଦେ. ବି—ଚେକିଆ ସୁନା (ଦେଖ)
Chekiā Chekiā sunā (See).

ଚେକିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚକ୍ର)—୧ । ଚେକା ବା ଗୋଲ କରି କାଟିବା; ମଣ୍ଡଳାକାର କରି କାଟିବା—
Chekiāibā 1. To cut into circle or circular slices; to make a circular cut.
୨ । ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ମୂଳରୁ ପୋଛିକରି କାଟିଦେବା—
2. To cut off a tree from the base.
(ଚେକାଇବା, ଚେକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେକିଆ ସୁନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକ୍ରାକାର+ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ)—ସୁନା ମଉଡ଼; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା—
Chekiā sunā Gold coin.

ଚେକି କନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. ଚକ୍ର+କନ୍ଦ)—(ବୈଦ୍ୟକ)
Cheki kandā ଏକପ୍ରକାର ଗଛ—
A kind of medicinal plant.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର କନ୍ଦା ଗୁଆଦହି ସହିତ ବାଟି ଅତିସାର, ଆମରକ୍ତାତିସାର, ଗ୍ରହଣୀ ଓ ପ୍ରଦର ରୋଗରେ ସେବନ କରାଯାଏ ।]

ଚେକି ଚେକି—ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡଯୁକ୍ତ—
Cheki cheki 1. Full of circular bits.
୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଗୋଲାକାର ବହୁ (ବସ୍ତୁ)—
2. Myriads of small and circular (things).

ଚେକି ଚେକି ମଦରଙ୍ଗା,
ଫୁଲ ଫୁଟେ ରଙ୍ଗା ରଙ୍ଗା—ଶିଶୁଗୀତ ।

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଲାକାର (ଖଣ୍ଡ ମାନ)—
3. Small and round (slices).

ଚେକିତାନ—ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ ଧାତୁ ଯଙ୍ ଲୁଗନ୍ତ +କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ ଚାତିଲାର୍ଥେ. ଅନ)—ସର୍ବଜ୍ଞ—
Chekitāna Omniscient
ସଂ. ବି—୧,। ମହାଦେବ—1. The God Śiba.
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଜନୈକ ନୃପତି—2. Name of a king of ancient India mentioned in the Mahābhārata.
[ଦ୍ର—ଏ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଣ୍ଡବଗଣ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ଚେଙ୍କ—ଦେ. ବି—ଚେଙ୍ଗ ୨ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
Cheṅka Cheṅga 2 (See).

ଚେଙ୍କା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—ଖଟା—
Cheṅkā Of acid taste.
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ଯାହାକୁ ଅଗ୍ନିତପ୍ତ ଶଲାକାରେ ଚେଙ୍କିବା ବା ଦାଗିବା ଉଚିତ—
(a term of abuse) (a person) Deserving to be seared.
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଚଅଁ (ଦେଖ)
Chian (See).

ଚେଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି ଜୀବର ଦେହକୁ ତାତିଲା ଲୁହାରେ ଚେଙ୍କିବା ବା ଦାଗିବା—To sear or
Cheṅkibā mark the body of an animal with hot iron.

ଚେଙ୍ଖ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଚେଁଖ (ଇତ୍ୟାଦି))ଦେଖ)
Chenkha (etc) Cheṅkha etc (See).

ଚେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଞ୍ଜପା ସାରପାଇଁ ହରିତାଳ ଓ ନୀଳ ବାଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ରଙ୍ଗ—1. A paint for the
Cheṅga Ganjapā cards (prepared with
চংগ yellow orpiment and indigo mixed together.
୨ । (ସଂ. ଚଲଦଙ୍ଗ; ଏହା ଚେଇଁ ଚେଇଁ ଯାଇ ପାରେ)
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଡ଼ିଶା ମାଛ; କାଦୁଅଥିବା ଓ ପଙ୍କରେ ରହିବା
ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଛ—2. A kind of small fish
চেঙ্গ, চাঙ্গ, চেং (with scales) living in muddy tanks;
चेङ्ग, चेनगा Ophicephalus Gachu.
[ଦ୍ର—ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଚେଙ୍ଗ ମାଛ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।
ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଗଡ଼ିଶା ମାଛକୁ ଚେଙ୍ଗ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ସାନ ସେଉଳ ମାଛ ପରି, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଭାରି ଚିକ୍କଣ । ଚେଙ୍ଗ ଉଭୟଚର । ଚେଙ୍ଗ ପାଣି, ପଙ୍କ ଓ ପାଚିକୂଳରେ ଥିବା ଗାତମାନଙ୍କରେ ରହେ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ଚେପ୍ଟା; ଧଣ୍ଡ ସାପ ପରି ଏହାର ଦେହ ଲମ୍ବା ଓ ଗୋଲ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୡ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉପ୍ର	ଡ଼ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଉଅ	ଷ୍ଣ	ନୃ

୩ । ଚେଙ୍ଗ ହାବେଳି (ଦେଖ)
3. Chenga hābeḻi (See)

ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଲମ୍ବ ଲାଞ୍ଜପୁଚ୍ଛ କାଗଜର ଗୁଡ଼ି । (ଏହାର ଶେଷରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲମ୍ବା ନେତ ପରି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଲାଗିଥାଏ, ଓ ଯେଥିଯୋଗୁଁ ଉଡ଼ିଲା ବେଳେ ସେହି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ହୋଇ ଶବ୍ଦ କରେ)—A kind of paper-kite having streamers hanging down from it and making a humming sound while flying.

ଚେଙ୍ଗ ଋଶି ବେଙ୍ଗ ଋଶି—ଦେ. ବି. (ପ୍ରବଚନ ବା ଉକ୍ତାଖ୍ୟ)—
Chenga rāśi benga rāśi
(ଚେଙ୍ଗ ଋଶିକି ବେଙ୍ଗ ଋଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେବେ ହେଲେ ମନ ନ ମିଳିବା ଅବସ୍ଥା—1. A phrase used with reference to two persons who are inimical to each other or who do never agree.
୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଖୁବ ମନ ମିଳିବା ଅବସ୍ଥା—
2. A state of close intimacy or agreement between two persons.
(ଯଥା—ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଚେଙ୍ଗ ଋଶି ବେଙ୍ଗ ଋଶି ।)
[ଦ୍ର—ଚେଙ୍ଗମାନେ ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ପାଣିକୂଳରୁ ଥଳକୁ କିଛି ଦୂର ଡେଇଁ ଆସନ୍ତି । ବେଙ୍ଗମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ପାଣିରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ପାଣିକୂଳରୁ ଥଳକୁ କିଛି ଦୂର ଡେଇଁ ଆସନ୍ତି । ପାଣି କୂଳକୁ କେହି ଗଲା ମାତ୍ରେ କୂଳରେ ଥଳରେ ଥିବା ଚେଙ୍ଗ ଓ ବେଙ୍ଗମାନେ ପାଣି ଭିତରକୁ ଫାକ୍ ଫାକ୍ ଡେଇଁ ପଡ଼ନ୍ତି । ଏହି କାରଣରୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁତା ବା ମିତ୍ରତା ଥିବାର କଳ୍ପନା କରି ଏ ପ୍ରବଚନ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ଚେଙ୍ଗ ହାବିଳି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବାଣ; ଛୋଟ ହାଉଇ (ଏଥିରେ କାଠି ଲଗାଇଲାକ୍ଷଣି ଚେଙ୍ଗ ମାଛକୁ ଧରିବା ବେଳେ ହାତରୁ ଖସିଗଲାପରି ଏହା ଆକାଶକୁ ଉଠି ପଳାଏ)—
Chenga hābiḻi
ছোটহাউই
छोटीहवाई
1. A kind of small rocket used as fireworks.

ଚେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—୧ । ହାତର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟର ଜଙ୍ଘକୁ ଚିମୁଟିବା; ଚିମୁଟିଆ—
Chengā
1. A pinch on the thigh of a person with the thumb and index fingers; a pinch with the thumb and index finger.
୨ । ଚେଙ୍ଗ ୨ (ଦେଖ)
2. Chenga 2 (See)
୩ । ଚେଙ୍ଗ ହାବିଳି (ଦେଖ)
3. Chenga hābiḻi (See)

ବିଣ. (ସଂ. ଚଙ୍ଗ=ଦକ୍ଷ, କର୍ମଠ, ନୀରୋଗ)—
୧ । ସତେଜ; ତାଜା—
1. Animated; lively; fresh; enlivened.
চাঙ্গা
୨ । ନୀରୋଗ; ସୁସ୍ଥ—2. Hale and hearty.
चङ्गा, चाङ्गला
୩ । ଆଳସ୍ୟ ବା ନିଦ୍ରାମୁକ୍ତ—
3. Having shaken off stupor or slumber; freshened after sleep or rest.

ଚେଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଚେଙ୍ଗା ୧ (ଦେଖ)
Chengi — Chengā 1 (See)

ଚେଙ୍ଗେଇ ଚାଉଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଈଜଗା ପିଲାମାନେ ବିଲରୁ ନୂଆ ଧାନ ଆଣି ସଢ଼େଇରେ ରଖି ପାଞ୍ଚଣ ଅଗରେ କୁଟି ଖାଇବା ପାଇଁ ସେ ଧାନରୁ ଯେଉଁ ଚାଉଳ କାଢ଼ନ୍ତି—1. Rice got from new paddy gathered by cowherd boys from the field in small quantities and husked in a cocoanut shell with the help of the cowherd's staff.
Chengei chāuḻa
୨ । ବାଳକମାନେ ପାଚିଲା କଣ୍ଟେଇ କୋଳକୁ ଆଣି ଗୋଟିଏ ସଢ଼େଇରେ ତହିଁରେ ଲୁଣ ଓ ଲଙ୍କା ମରିଚ ମିଶାଇ ଘୋଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ—2. Ripe Kaṇṭei berries plucked by children from the bushes and mixed with salt and red pepper and crushed in a cocoanut shell

ଚେଞ୍ଚରୁଳି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଚମ୍ପେଇ ନେଉଳ (ଦେଖ)
Cheñchruḻi — Champei neuḻi (See)

ଚେଞ୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ଲାଗି ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ କିଛିଦିନ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଗମନ—
Cheñj
Temporary change of climate; change of ones' place of residence for improvement of health.
চেঁঞ্জ
चेँज

ଚେଟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Cheṭa
(ଚେଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ—
1. A slave; an orderly; a servant.
୨ । ଉପନାୟକ (ଯେଉଁ ନାୟକ ମିଷ୍ଟବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ରୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତୁଷ୍ଟ କରେ)—2. A gallant who pacifies his enraged sweetheart with endearing words.
୩ । ଭଣ୍ଡ; ବିଦୂଷକ—3. A fool; jester.
୪ । ନାୟକ ଓ ନାୟିକାଙ୍କ ମିଳନ ଘଟାଇବା ପୁରୁଷ (ଶବ୍ଦସାଗର)—1. A go-between.

ସାଧାରଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

୫ । ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A kind of fish.

୬ । ପତି; ସ୍ୱାମୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Husband.

୭ । ଉପପତି; ଜାର (ଯୋଗେଶ୍ୱର୍)—
7, Paramour.

ଚେଟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚଟ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା +କର୍ମ. ଅକ)—୧ । ଚେଟ (ଦେଖ)
Cheṭaka
(ଚେଟକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Cheṭa (See)

୨ । ଦୂତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A messenger.

୩ । ଆଡ଼ମ୍ବର; ଜାକ୍‌ଜମକ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Show; paradé.

ଚେଟକୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଚେଟକ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲକ; ବାଜୀଗର; ଯାଦୁକର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Cheṭakī
(ଚେଟକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Magician.

ଚେଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଟକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଚେଟୀ (ଦେଖ)
Cheṭikā Cheṭī (See)

ଚେଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଦାସୀ—
Cheṭī 1. A slave-girl; a maid-servant.

ଚେଟୀ ହେଲେ ହେଲେ ଏ ପ୍ରଭୁଙ୍କ
ଚରଣେ ନନ୍ଦ ପୁଣ୍ୟ ପୁଣ୍ୟରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରଚନ୍ଦ୍ର. ଚ. ଗୀତ ।

୨ । ଉପନାୟିକା; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A concubine.

ଚେଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଅଣକ; ଡଙ୍କା—
Cheṭu A wooden spoon or ladle.

ଚେଡ଼—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ଦାସ; ଭୃତ୍ୟ—
Cherḍa (ଚେଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Servant.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଛୋଟ ପଣସକଠା; ଅପୁଷ୍ଟ ପଣସଫଳ; ପଣସଫଳର କଷି—Small and young jack-fruit.

ଚେଡ଼କ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଚଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅକ)—ଚେଡ଼ (ଦେଖ)
Cherḍaka (ଚେଡ଼କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Cherḍa (See)

ଚେଡ଼ୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଡ଼+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଚେଟୀ (ଦେଖ)
Cherḍī Cheṭī (See)

ଚନ୍ଦ୍ର ଶିବକାର ଆବରଣ ଫେଡ଼ି
କେମାନ୍ତୁ ଦେଖିଲେ ନବ୍ରାଗତ ଚେଡ଼ୀ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

ଚେଡ଼ୀପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଗାଳିବିଶେଷ)—୧ । ଦାସୀପୁତ୍ର—
Cherḍipua 1. (a term of abuse) Son of a
(ଚେଡ଼ିପୋ—ଅନ୍ୟରୂପ) concubine or maid servant.

ସିନ୍ଦୂର ଫଳୁଆ ଗୋଡ଼ କାହିଁ ଚେଡ଼ୀପୋ କେସ
କାହିଁ ଚେଡ଼ୀପୋ ନେଇ କରି ଦେଉଳ ଚୋରାସ—ଶିଶୁଗୀତ ।

୨ । ନୀଚକୁଳ ପ୍ରସୂତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A lowborn person.

୩ । ନୀଚଲୋକ—3 A mean person

ଚେଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଚିନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Cheṇi (etc) Chini etc (See)

ଚେଣ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଏକ କଥାକୁ ବାରମ୍ବାର କହି ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରେ—1. Teasing; pertinacious.
Chenṭā
(ଚେଣ୍ଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କଳହପ୍ରିୟ—2. Quarrelsome.

୩ । ଅତି କୃପଣ—3. Very miserly; niggardly.

୪ । ଯେ ଦରଦାମରେ ଧିକ୍‌ମାଳି କରେ—
4. Higgling and haggling.

ଚେଣ୍ଟାଲ୍—ଦେ ବି. ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳିବିଶେଷ; ସଂ. ଛିନ୍ନା; ଭୁଲ. ଗ୍ରା. ଛିନ୍ନାଳିଆ)—ନଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ); ଛିଣ୍ଡାଳ—
Chenṭāl Adulteress; lewd (woman).
ছেনাল
छिनाल
(ଚେଣ୍ଟାଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଣ୍ଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ, କମ୍ପା ଚଟ ଧାତୁ=ଭେଦନ)—
Chenṭeibā ୧ । ଧିକ୍‌ମାଳି ଦେବା; ଗୋଟାଏ କଥାକୁ ବହୁବାର
চটান କହି ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରିବା—1. To tease a person
खिज़ाना by repeatedly saying the same thing; to importune.

୨ । କୃପଣତା ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ଦରଦାମରେ ଧିକ୍‌ମାଳି କରିବା—
2. To higgle and haggle.

ଚେଣ୍ଟେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାମାନ୍ୟ ବାଳିକା—
Chenṭei An ordinary girl.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚେଣ୍ଟାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine Chenṭā.

ଚେଣ୍ଟ୍ରି ହାତ—ପ୍ରାଦେ. (କାନ୍ତି; ମେଦିନୀପୁର; ଯାଜପୁର)ବି—ବାଁଆଁହାତ—
Chenṭri hāta Left hand

ଚେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) (ସଂ. ଚଣ୍ଡ)—ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷି—
Chenḍā A male buffalo.

ବିଣ.—ଯୁବା ବୟସ୍କ—Youthful.

ଚେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. (ସଂ. ଚଣ୍ଡ)—ନବଯୁବା—
Chenḍiā Youthful (person); of blooming youth.

ଚେତ୍—ସଂ. ଅ.—(ଚିତ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଯଦି—
Chet 1. If.

୨ । କଦାଚିତ୍—2. If ever.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସଂ. ନୋଚେତ୍, ନଚେତ୍ ଶବ୍ଦମାନ ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚେତନ)—୧ । ବିବେଚନା—
1. Thought; reasoning.

୨ । ସଂଜ୍ଞା; ଜ୍ଞାନ—2. Consciousness.

ଚେତ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଚେତସ୍)—୧ । ହେଜ; ଜ୍ଞାନ—
Cheta 1. Consciousness.
চেত
चेत ୨ । ଜାଗରଣ—2. Awakening.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

୩ । ଇଚ୍ଛା; ମନ—3. Mind; wish.

ଚେତ ମୋ ଯେବେ ନ ବଳେ ଅଲକୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ସାବଧାନତା; ହୁସିଆର୍—
4. Carefulness; caution.

୫ । ସ୍ମରଣ; ଖିଆଲ—5. Remembrance; memory.

ଚେତଃ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍; ଚେତସ୍ ଶବ୍ଦ)—
Chetaḥ ୧ । ମନ; ଅନ୍ତଃକରଣ; ଚିତ୍ତ—1. Mind; heart.
୨ । ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge.
୩ । ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—3. Reasoning faculty.
୪ । ଚୈତନ୍ୟ—4. Consciousness.
୫ । ଆତ୍ମା—5 Soul

ଚେତକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ସ୍ମରଣ
Chetaka କରାଏ—One who reminds; reminding.
୨ । ଯେ ଚେତନା ଜନ୍ମାଏ—2. One who restores consciousness.
୩ । ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟାକର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଜନ୍ମାଏ—
3. That which arouses one's conscience.

ଚେତକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Chetakī ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହରଡ଼ା—A kind of sweet-scented myrobalan.

[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏ ହରଡ଼ାକୁ ହାତରେ ଧରିଲେ ବା ଉକ୍ତ ଗଛର ତଳକୁ ଗଲେ ଲୋକର ଝାଡ଼ା ହୋଇ ଯାଏ; ଏ ପ୍ରକାର ହରଡ଼ା ଉପରେ ୩ଟି ରେଖା ଥାଏ । ଏ ହରଡ଼ା ଆଜିକାଲି ମିଳେ ନାହିଁ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

୨ । ଜାଇଫୁଲ; ଜାତୀପୁଷ୍ପ—2 Jasminum Grandifloria.
୩ । ଶ୍ରୀରାଗର ସ୍ତ୍ରୀ ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A kind of secondary tune.
୪ । ହରିଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Myrobalan.

ଚେତନ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଆତ୍ମା—
Chetana 1. Soul.
୨ । ଜୀବ; ପ୍ରାଣୀ—2. Animal.
୩ । ଚିତ୍ତ—3. Heart; mind.
୪ । (+ଭାବ. ଅନ) ଚେତନା; ଜ୍ଞାନ—
4. Consciousness; perception.

କ୍ଷଣକେ ହୋଇ ହତଜ୍ଞାନ,
କ୍ଷଣକେ ଲଭଇ ଚେତନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବିଣ.—୧ । ଚେତନାଶାଳୀ; ସଜୀବ—
1. Animate; sentient; intelligent.

ଚେତନତା } ବି.
ଚେତନତ୍ୱ }

୨ । ଜାଗ୍ରତ; ହୁସିଆର୍; ସାବଧାନ—
2. Wakeful; on one's guard.

ଦେ. ବି—ଜୀବନ—Life

ବ୍ୟାଧ ଜିବ୍ୟାଦ ଜୀବନ ହରଣେ କେହି ଚେତନ ରହିବ ଏହି ବଚନ ହେଉ ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚେତନକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେତନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ+ଈ)—
Chetanakī ଚେତକୀ ୧ (ଦେଖ)
Chetakī 1 (See).

ଚେତନ ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି—ଜୀବ; ଯାହାର ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି ଅଛି—
Chetana padārtha A sentient or living being.

ଚେତନା—ସଂ. ବି. (ଚେତନ+ଆ)—୧ । ସଂଜ୍ଞା; ଜ୍ଞାନ; ଅନୁଭୂତି;
Chetanā ଚୈତନ୍ୟ—1. Sensation; consciousness.
୨ । ବୁଦ୍ଧି—2. Inward perception.
୩ । ଜୀବନ—3. Animation.
୪ । ମନ—4. Mind.
୫ । ଜାଗରଣ; ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ—5. Awakening.
୬ । ସ୍ମୃତି—6. Remembrance.

ଚେତନାହୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ଚେତନା+ହୀନ)—
Chetanā-hīna ୧ । ନିର୍ଜୀବ—1. Inanimate.
୨ । ସଂଜ୍ଞାହୀନ—2. Unconscious; insensible.

ଚେତନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚିତ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଜାଣିବା ଯୋଗ୍ୟ—
Chetanīya Knowable.

ଚେତ ପଶିବା—ଦେ. ବି—୧ । ସାବଧାନ ହେବା; ହେଜ ହେବା—
Cheta paśibā 1. Becoming careful.
চেতহওয়া ୨ । ଚେତା ପଶିବା (ଦେଖ)—
चैतन्यहोना 2 Chetā paśibā (See)

ଚେତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ ତବ୍ୟ)—ଚୟନ କରିବା ଯୋଗ୍ୟ—
Chetabya Fit to be plucked or gathered.

ଚେତସ୍—ସଂ. ବି—ଚେତଃ (ଦେଖ)
Chetas Chetaḥ (See)

ଚେତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚେତଃ)—୧ । ଚେତନା; ଚୈତନ୍ୟ; ହୋସ୍;
Chetā ଜ୍ଞାନ—1. Consciousness

চৈতন্য ଚେତା ଥିବା ପର୍ ଯାଇଛି, ପତିତ ତ ହେଉଅଛି ।
चेत କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲଚଉତିଶା. ଚ. ଗୀତ ।

୨ । ଜାଗରଣ—2. Awakening; watchfulness.
୩ । ସ୍ମରଣ—3. Remembrance.

सजाग ବିଣ—୧ । ଜାଗ୍ରତ; ଗତନିଦ୍ର—
होसिआर 1. Awakened from sleep; watchful.
୨ । ମୋହରୁ ବିମୁକ୍ତ—2. Free from illusion.
୩ । ହୋସ୍ ଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Conscious (person).

ଚେତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚିତ୍ ଧାତୁର ଣିଚ=ଚେତି ଧାତୁ; ଚେତିବାର
Chetaibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ଅନ୍ୟକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇବା—
চিতান; চেতান; চিয়ান 1. To remind a person.
चिताना ଲଜ୍ଜା ହେଉଛି କାହାକୁ, ଚେତାଇବାର ଅପୂର୍ବ ସିନା ମୋ ନାହାକୁ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଏହାଙ୍କର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଚେତେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସତର୍କ କରିବା—
2. To caution a person.
୩ । ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠାଇବା—
3. To awaken a person from sleep.
୪ । ଜ୍ଞାନ ଉଦୟ କରିବା; ଦୀର୍ଘକାଳ ମନେ ରହିଲା ଭଳି ଶିକ୍ଷା ଦେବା—4. To teach a lesson which will last in the mind for some time to come.

ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡି ବାନ୍ଧବର
ଚେତାଇ ଦେବ ଇନ୍ଦ୍ରସୁର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୫ । ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିବା—
5. To bring one to senses.
୬ । ଆଳସ୍ୟ ଛଡ଼ାଇବା; ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—
6. To excite; to stimulate.
୭ । ମନେ ପକାଇବା; ସ୍ମରଣ କରିବା—
7. To remember; to recollect.

ଚେତିଲେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଚେତାଇ
ଡାକିଲେ ବେଦାନ୍ତ ମିଶାଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚେତାଉଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—ଚେତାଣି (ଦେଖ)
Chetāuṇi — Chetāni (See)
চেতাবনী

ଚେତା କରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଚେତନ ଲୋକର ଚେତନା ଆଣିବା—
Chetā karāibā — To restore a person to consciousness.
জাগান
होस दिलाना
(ଚେତା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେତା ଚଇତନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସହଚର)—ଚେତନା—
Chetā chaitana — Consciousness.
চেতাচৈতন্য
होसहवास

ଚେତାଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସତର୍କ କରିବା—
Chetāni — 1. Making one watchful
চিতানি — ୨ । ନିଦରୁ ଉଠାଇବା—2. A wakening.
चितानी — ୩ । ଉତ୍ତେଜନା—3. Exciting; stimulating.
୪ । ସ୍ମରଣ କରାଇବା—4. Reminding.

ଚେତା ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହଠାତ୍ କୌଣସି ବିଷୟରେ ସତର୍କତା ବା ଜ୍ଞାନର ଉଦୟ ହେବା—1. Becoming suddenly conscious or cautious.
Chetā paśibā
জ্ঞানআসা
होसआना — ୨ । ସଂଜ୍ଞା ଲାଭ କରିବା—2 Being restored to consciousness.
(ଚେତା ବହିବା, ଚେତା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେତା ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ରୋଗାଦି ହେତୁରୁ) ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନର ଲୋପ ହେବା—Loss of consciousness.
Chetā bur̤ibā
জ্ঞানলোপ হওয়া
होस डुबना

ଚେତା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଚୈତନ୍ୟ ହେବା; ଚେତନ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିବା—To como to one's senses.
Chetā hebā
ଦେ. କ୍ରି—ଚେତା ପଶିବା (ଦେଖ)
Chetā paśibā (See)

ଚେତାଳ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚେତନ)—୧ । ଜାଗ୍ରତ—
Chetāḻa — 1. Watchful; wakeful.
হোসিআর — ୨ । ଯେ ଆଗ ପଛ ବିଚାରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—
होशिआर — 2. Circumspect.
୩ । ହୁସିଆର; ସତର୍କ; ସାବଧାନ—
3 Cautious; careful.
୪ । ବ୍ୟୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାବଧାନ—4 Provident.

ପୋଡାଶାଳ, ଉଡ଼ାଳ, ଭୁଅ ହେନ୍ତାଳ, ଚଣ୍ଡି ବେତାଳ,
ଘରଣୀ ଚେତାଳ, ତେବେ ସେ ଘର ଯାଏ ଅପାରକାଳ । ଡାକ ।

ଚେତିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଚେତି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Chetita — ୧ । ଜ୍ଞାପିତ—1. Informed.
୨ । ଜାଗ୍ରତ—2. Awakened.

ଚେତିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚିତ୍ ଧାତୁ)—୧ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—
Chetibā — 1. To wake up from sleep.
চিআ — ଚେତି ଚତୁର ଚାହିଁଲା ନାରୀ ନାଗେ ପାଶେ ନାହିଁ ଦିବ୍ୟ ତରୁଣ ।
चौता — ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୨ । ମନେ ପକାଇବା; ସ୍ମରଣ କରିବା—2 To recollect.

ଚେତ ପାଇଲେ ନିଜ ଜ୍ଞାନ, ଜାଣିଲେ କୃଷ୍ଣ ଭଗବାନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଜାଣିବା—
3. To perceive; to be conscious.
୪ । ସତର୍କ ହେବା—4. To be cautious.

ଚେତିଲା ନାରୀ ଘର କରେ—ଡାକ ।

୫ । ଜାଣିବା—5. To know; to realise.

ମୋତେ ଦୁଃଖାକର କରିଲେକି ମୁଁ ନଶ୍ୱର ଖର ହିଁ ଚେତ ଲାଗେ ଜରଜର ।
ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି

୬ । ମନେ ରଖିବା—
6. To remember.

ଦୂରକର ହାପରିକୁ ଚେତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକରଚନ୍ଦ୍ର ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଚେଇଁବା; ଜାଗ୍ରତ ହେବା—
To watch up; to keep awake.
[ଚେତା(ତେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ଚେତୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜାଗରୁକ—
Chetuā — 1. Watchful,
୨ । ସତର୍କ—2. Cautious.
(ଚେତୁଆଳ - ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଯେ ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରେ—3. Profiting by experience.

ଚେତୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚେତୋଇବା)—
Chetoibā — ୧ । ଚେତାଇବା (ଦେଖ)
চিয়ান — 1. Chetāibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ୃ,ର୍	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଓଅ	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ୍ବ

चेताना ୨ । ସ୍ମରଣ କରିବା; ଚେତିବା—2. To recollect

ଚେତିଲେ ଯାହା ବୋଲେ ଲଭୁ ରାଜ
ଚେତୋଇ ନାହିଁ ସେ ରସକୁ ଅଳ—ରଘୁନାଥ. କବିତା ।

ଚେଦି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ; ଶିଶୁପାଳର
Chedi ରାଜ୍ୟ; ଚନ୍ଦେଲ୍ (ଆଧୁନିକ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ)—
(ଚୈଦ୍ୟ; ଚେଦୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a kingdom of ancient India (modern Bundelkhand).

ଚେଦିପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚେଦି+ପତି)—ଶିଶୁପାଳ—
Chedipati King Śiśupāḻa.

ଚେଦିରାଜ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଚେଦୀଶ୍ୱର }

ଚେଦୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି—ଚେଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Chedī (etc) Chedi etc (See)

ଆସନ୍ତି ଅମିତ୍ରଚେଦୀ ଚେଦୀ ମହୀପତିରେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଚେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ଚେନ୍) —୧ । ଜଞ୍ଜିର; ଶିକୁଳି—
Chen 1. Chain.
চেন ୨ । ଘଣ୍ଟାରେ ପକେଟ୍-ଘଡ଼ି ଝୁଲାଇବା ଶିକୁଳି—
चेन; चेइन् 2. Watch-chain.

ନବ୍ୟ ଘଡ଼ି ଚେନ୍ ପ୍ରାଚୀନ କୁଣ୍ଡଳ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

୩ । ଭୂମି ମାପିବା ଶିକୁଳି; ଜରିବ୍—
3. Gunter's chain; a chain to measure land,
[ଦ୍ର—୧ ଚେନ୍=୧୦୦ ଲିଙ୍କ୍=୬୬ ଫୁଟ । ଦୀର୍ଘରେ ୧୦ ଚେନ୍ ଓ ପ୍ରସ୍ଥରେ ୧୦ ଚେନ୍ ହେଲେ ଜମିର ବର୍ଗଫଳ ଏକ ଏକର ବା ୨୪ ବିଶ୍ୱାରେ ୧ ମାଣ ହୁଏ । ଦୀର୍ଘ ୧ ଚେନ୍ ପ୍ରସ୍ଥ ୧ ଚେନ୍=୧୦ ଡେସିମଲ୍ ବା ୨୫ ଗୁଣ୍ଠ । ପ୍ରତି ଚେନ୍‌ରେ ୧୦୦ଟି କାଠି (ଲିଙ୍କ୍) ମୁଦିଆ ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ।]

ଚେନ୍‌ମାପ—ଦେ. ବି—ଚେନ୍ ସର୍ଭେ (ଦେଖ)—
Chen-māpa Chen-sarbhe (See)

ଚେନ୍‌ମେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚେନ୍‌ମାନ୍)—୧ । ଜମି ମାପ ବେଳେ
Chen-men ଜଞ୍ଜିରକୁ ଭୂମିରେ ଟାଣିବା ମୂଲିଆ —1. Chain-
চেইনমেন্ man; a cooly who drags the chain
चेनमेन through a field.
୨ । ଓଡ଼ିଶାରେ କାନୁନ୍‌ଗୋମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିଯୁକ୍ତ ସରକାରୀ ପିଅନ୍—2. The peon accompanying a Kanungo in Orissā.

ଚେନ୍ ଲାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଚେନ୍ ଲାଇନ୍)—୧ । ମାପ କରିବା
Chen lāin ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଯେଉଁ ବାଟେ ଚେନ୍ ଓଟାରିଯାଏ—
চেইন্ লাইন 1. Chain-line; a line on the field
चेनलाइन during chain-measurement.
୨ । ମାପ କରିବାବେଳେ ଯେଉଁ ବାଟେ ଚେନ୍ ଓଟାରିଯାଇ ଥାଏ, ନକସାରେ ତହିଁର ଚିହ୍ନଟ—2. A chain-line shown on the map.

ଚେନ୍ ସର୍ଭେ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଲୁହା ଶିକୁଳି ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଧୁନିକ
Chen-sarbhe ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ଜମି ମାପିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା —
চেইনসর্ভে Chain-survey.
चेनसर्वे

ଚେନା—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଲମ୍ବା ଖଣ୍ଡ (ଯଥା ଜମିର)—
Chenā 1. A small narrow strip.
धज्जी ୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—2. A very small piece.
ଦେ. ବିଣ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—Very small.

ଚେନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଛିନ୍ନ) ୧ । କାଠରୁ ଛାଲି ବାହାର
Chenāibā କରିବା—1. To take out the rind or
চেলান bark from wood.
चीरना ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ କରିବା; ଟିକିଟିକି କରି ଚିରିବା—
2. To tear into pieces; to split into
(ଚେନେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) thin strips or splinters.

ଚେନାଏଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର (ଖଣ୍ଡ)—
Chenāeṅ A very small strip of.
(ଯଥା—ଚେନାଏଁ ଜାଗା, ଚେନାଏଁ ଜମି ।)

ଚେନାଚେନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚେନାଇବା (ଦେଖ)—
Chenāchenā karibā Chenāibā (See)

ଚେନାପଟମ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ—
Chenāpaṭam Madras.

ଚେନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଚିନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Cheni (etc) Chini etc (See)

ଚେନ୍ଦ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଚୀର)—୧ । କନା—
Chendri 1. A bit of cloth.
୨ । କନ୍ଥା—2. Rag; a bit of torne cloth.

ଘରେ ନାହିଁ ଚେନ୍ଦ୍ରି, ମୁଣ୍ଡ କୁରୁଛେ ବେନ୍ଦ୍ରି—ବ୍ୟଙ୍ଗ ପ୍ରବଚନ ।

ଚେପଟା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚିପିଟ)—ଚେପ୍ଟା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chepaṭā (etc) Chep-ṭā etc (See)

ଚେପା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଚେପ୍ଟା (ଦେଖ)
Chepā 1. Chep-ṭā (See)
চেপটা ୨ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରାଦିର ଉପର ପାଖ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଥାଏ—
चिपटा 2. Pressed inside (e. g. a pot).
ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି.—ବାହୁଙ୍ଗିର ପେଟରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପତଳା କାଠ ବା ବାଉଁଶ—A thin strip of wood or bamboo put in the inside of a bāhuṅgi.
ଗ୍ରା. ବି.—ପେଚା—Owl.

ଚେପ୍ଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚିପିଟ)—୧ । (ଚୂଡ଼ା ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ)
Chep-ṭā ପତଳା; ଚକଟା—1. Flattened; thin.
চাপটা, চেপটা ୨ । ଚେପା; ଯାହା ଭିତରଆଡ଼କୁ ଦବିଯାଏ—
चिपटा 2. Compressed; flat.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଚେପ୍ଟା ଢୋଲ— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଆଶ୍ୱିନ ପର୍ବ ସମୟରେ
Chep-ṭā ḍhola ସମଲେଶ୍ୱରୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଭୋଗ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ବଜାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଢୋଲ—A kind of drum beat before Goddess Samaleśwarī of Sambalpur during the Durgā-pujā festival.

[ଦ୍ର—ଏ ଢୋଲ ଗୋଲାକାର । ମାତ୍ର ଏହାର ଗଠନ ଚେପ୍ଟା । ଏହାର ସ୍ୱର ଢୋଲର ସ୍ୱରଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର । ଏହାକୁ ପୂଜା କରି ଓ ଓ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନରେ ବିଭୂଷିତ କରି ଘାସୀମାନେ ବଜାନ୍ତି । ବଜାଉଥିବା ବେଳେ ଓ ବାଦ୍ୟନାଦରେ ଥରେ ଉତ୍ଥାନ ଓ ଭ୍ରମଣ କରାଯାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀ ହୁଏ । ଏହିପରି ଷୋଳଟି ଭଉଣୀ ବାଦିତ ହେଲେ କାଳସୀ (ବଳି) ଠାରେ ଠାକୁରାଣୀ ଭୋଗ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଚେପ୍ଟାନାକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ସଂ. ଚିପିଟନାସିକ)— ଯାହାର ନାକ
Chep-ṭā-nāka ଚେପ୍ଟା ବା ବସି ଯାଇଥାଏ—
চেপটানাকো Flat-nosed.
चिपटी नाक
(ଚେପ୍ଟାନାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚେପ୍ଟାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଚେପ୍ଟା—
Chepṭā-muhāṅ Flat-faced.
চেপটা মুখ
(ଚେପ୍ଟାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚେପ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ସଂ. ଚିପିଟ = ଚେପଟା)—ଭଗ; ଯୋନି—
Chepṭi Female organ.
चिपटी

ଚେପ୍ଟି ଲଢ଼େଇବା—ଦେ. (ଅଶ୍ଳୀଳ) କ୍ରି.—କାମାତୁର ଦୁଇ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀ
Chep-ṭi larḍheibā ପୁରୁଷସଂସର୍ଗ ଅଭାବରେ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ
चिपटिलेखना ପୂର୍ବକ ପରସ୍ପର ଯୋନିଲିଙ୍ଗ ଘଷାଘଷି
चिपटी लड़ाना ହେବା—(two woman) To embrace each other and rub each other's organ in the absence of any other means of satiating lust.
(ଚେପ୍ଟୀ ଲଢ଼େଇ—ବି)

ଚେଭଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଢଣ୍ଟା; ଯେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅତିଶୟ ବିରକ୍ତ
Chebharḍā କରେ—Teasing; vexatious.
(ଚେଭଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚେଭଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ କରିବା—
Chebharḍaibā To tease; to vex.
(ଚେଭଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଭରା—ଦେ. ବିଣ.—ଦାବୀ ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାରମ୍ବାର ମାଗେ—
Chebharā. One who pressingly asks for his dues.
(ଚେଭରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚେମଟା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. କ୍ଷାମ)—୧ । ଅତି କ୍ଷୀଣ ବା ପତଳା—
Chemaṭā 1. Very lean.
୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2 Emaciated (Howells).

ଚେମଠା—ଦେ. ବିଣ.—ଚେମଡ଼ା (ଦେଖ)
Chemaṭhā Chemarḍā (See)

ଚେମଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚର୍ମ; ଚମ ପରି ଅଭଙ୍ଗପ୍ରବଣ)—
Chemarḍa ୧ । ଘାତସହ; କଠାଳିଆ; ଚମ ପରି ଟାଆଁସା—
চিমড়, চিমড়া 1 Tenacious; inflexible; tough.
चिमड़ा ୨ । ଯାହା ସହଜରେ ଛିଣ୍ଡେ ନାହିଁ—
2. Not fragile; in frangible.
୩ । ଯାହା ଲଇଁ ଯାଏ, ଭାଙ୍ଗେ ନାହିଁ—3. Pliant
୪ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ—4. Pertinacious.
୫ । ଏକଗୁଆଁ—5. Obstinate.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅକ୍ଳାନ୍ତ—Untired.

ଚେମଡ଼ଚଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—
Chemarḍachaṭi ଚମଚଟା (ଦେଖ)
Chamachaṭā (See)

ଚେମଡ଼ଚଟିଆ
ଚେମଡ଼ଚଟୁ
ଚେମଡ଼ଚଟୁଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚେମଡ଼ଚେଟୁ
ଚେମଡ଼ଚେଟୁଆ

ଦେ. ବିଣ—ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଅତି ଜିଦ୍ ବା ଅଳି କରେ (ହି. ଶବ୍ଦ-ସାଗର)—Importunate.

ଚେମଡ଼ା ଲଇ—ଦେ. ବି—ଶାରିବା (ଦେଖ)
Chemarḍā lai Śāribā (See)

ଚେମଡ଼ଲଇ
ଚେମିଡ଼ଲଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚେମେଡ଼ଲଇ

ଚେମଣାବାବୁ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ନାଗପୁର ମରହଟ୍ଟା ରାଜା ମାଧୋଜୀ
Chemaṇābābu ଭୋଁସଲାଙ୍କ ସାନ ଭାଇ—The younger brother of Mādhoji Bhoṅsalā, the Marhatta ruler of Nagpur.

[ଦ୍ର—ମାଧୋଜୀ ଏହାଙ୍କୁ ଢେଙ୍କାନାଳ ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରିବା ଓ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ପଠାଇଥିଲେ । ଢେଙ୍କା-ନାଳର ରାଜା ତ୍ରିଲୋଚନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏହାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହେବା ପରେ ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା (ଖ୍ରୀ. ଅ, ୧୭୫୮) । ବ୍ରଜନାଥ ବଡ଼ଜେନା ସମର-ତରଙ୍ଗରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜାଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଚେମଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମଚଟକ)—ଚେମଣି ଚଢ଼େଇ—
Chemaṇi The house-bat.
চামচিকে
चमगादड़
(ଚେମଣିଆ, ଚେମିଣି, ଚେମେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଲ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈଷ୍	ଊଷ	ଝ
୍	ଳ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

ଚେମଣି ଲଇ—ଦେ. ବ—ଶାରବା (ଦେଖ)
Chemani lai Sāribā (See)
(ଚେମିଣି ଲଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେମର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—୧ । ଚେମଡ଼ା—
Chemar 1. Tenacions.
୨ । ଅକ୍ଲାନ୍ତ—2. Untired.

ଚେମରଚଟି—ଦେ. ବ. (ସ. ଚର୍ମଚଟକ)—
Chemara-chati ଚମଚଟା (ଦେଖ)
ଚେମରଚଟିଆ
ଚେମଚଟୁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଚେମରଚଟୁଆ
Chama-chatā (See)
ବଣ—ଚେମଡ଼ଚଟ (ଦେଖ)
Chemardachati (See)

ଚେମା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି ଖେଳ—A kind of game
Chemā at hazards with five Kaurdis.
[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳକୁ ଅଠପଚଶ ଖେଳ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ଦୁଇ ବା ଗୁରୁଜଣ ଖେଳାଳ ପାଞ୍ଚଟି କଉଡ଼ି ମୁଠାଇ ର ଭୂମିରେ ପକାଇ ତାହାର ଅନୁସାରେ ଦାନ ଗୁଳ ଖେଳନ୍ତି ।]

ଚେମଡ଼ି ଲଇ—ଦେ. ବି—ଶାରବା (ଦେଖ)
Chamardi lai Sāribā (See)

ଚେମିଣି—ଦେ. ବି (ସ. ଚର୍ମଚଟୀ)—
Chemini ଚମଚଟୀ (ଦେଖ)
(ଚେମେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) Chamachatā (See)

ଚେମ୍ବର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚେମଡ଼ା (ଦେଖ)
Chembar Chemarda (See)
चेम्बर
चैंबर
ବୈଦେ. (ଇଂ.) ବି—୧ । କୋଠରି—
1. Chamber; room.
(ଯଥା—ବେଡ୍‌ଚେମ୍ବର୍=ଶୟନମନ୍ଦିର ।)
୨ । ହାକିମମାନଙ୍କ ଅଫିସ୍‌ସଂଲଗ୍ନ ଖାସ୍ କାମରା—
2. The chamber of an official.
୩ । ବାରିଷ୍ଟର ଓ ଓକିଲମାନଙ୍କର ଖାସ୍ ବୈଠକଖାନା ବା ଅଫିସ୍—3. The sitting room or office of a barrister or pleader.
[ଦ୍ର—କେତେକ ସଭା ବା ସମିତିକୁ ମଧ୍ୟ ଚେମ୍ବର୍ ନାମ ଦିଆଯାଏ । ଯଥା—ଚେମ୍ବର୍ ଅଫ୍ କମର୍ସ, ଅପର୍ ଚେମ୍ବର୍, ଚେମ୍ବର୍ ଅଫ୍ ପ୍ରିନ୍ସେସ୍ ।]

ଚେମ୍ବର୍ ଅଫ୍ କମର୍ସ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ପ୍ରାଦେଶିକ ବଣିକ ସଂଘ—
Chember of kamars The Chamber of Commerce.
चेम्बर अफ् कमर्स
चैंबर अफ् कामर्स

ଚେମ୍ବର୍ ଅଫ୍ ପ୍ରିନ୍ସେସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଭାରତର ଭାଇସରଏଙ୍କ
Chember af prinses ସଭାପତିତ୍ୱରେ ଗଠିତ ଦେଶୀୟ ରାଜନ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ସଭା; ନରେନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ—
The Chamber of Princes.

ଚେମ୍ବର୍ଲେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ରାଜାଙ୍କ ଶୟନମନ୍ଦିରରେ ରାଜା
Chemberlen ଶୋଇଲା ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଜଗିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପ୍ରହରୀ—
Chamberlain.

ଚେମ୍ବର୍ସ ଡିକ୍ସନାରି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଇଂରାଜ ପଢ଼ୁଥିବା ଭାରତୀୟ
Chembers diksinārī ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଚେମ୍ବର୍ସ ନାମକ ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୋଷ—
A dictionary of the English language compiled by Mr. Chambers.

ଚେମ୍ବଲ୍—ଦେ. ବ. (ନାମ) (ସ. ଚର୍ମଣ୍ୱତୀ)—
Chembal ଚମ୍ବଲ୍ (ନଦୀ) (ଦେଖ)
Chambal (river) (See)

ଚେୟ—ସ. ବଣ. (ଚି ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରହ କରିବା + କର୍ମ. ଯ)—
Cheya ଉତ୍ପାଟନଯୋଗ୍ୟ—
(ଚେତବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Fit to be plucked.

ଚେୟାଡ଼—ଦେ. ବ. (ସ. ଶର)—୧ । ଶର—
Cheyārda 1. Arrow.
चिआर
तीर
୨ । ଅସ୍ତ୍ର—2. Weapon.
୩ । ଅସ୍ତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶପାତିଆ—
3. Sharp bamboo-splinter used as a weapon of offence.

ଚେର୍‌ପି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ଚର୍ବି (ଦେଖ)—
Cher-pi Charbi (See)

ଚେର—ଦେ. ବ—୧ । (ସ. ଚର ଧାତୁ=ଗତି କରିବା; ଯାହା ଭୂମି ମଧ୍ୟକୁ ଗତି କରେ; କିମ୍ବା ସ. ଚୂଡ଼ା)—ବୃକ୍ଷମୂଳରୁ ଭୂମିଭିତରକୁ ଭେଦ କରିଥିବା ଲମ୍ବ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବକ୍ର ବକ୍ର ଅଂଶ—
Chera
शिकड़; जड़
जड़
1. Root of a tree.
ମାଆ ଚେର ଡଳେ ଭେଦିବ ଯେତେ,
ଅନ୍ତକ ରଗଡ଼େ ଛିଙ୍ଗିବ ତେତେ । ଗୃଧାନାଥ. ଦରବାର ।

चूँची; बाँट
थन; चुँची
୨ । (ସ. ଚୀର) ପଶୁସ୍ତନର ଅଗ୍ରଭାଗ; ଚର—
2. The nipple or teat of the udder of a beast; the dug of a beast.
ଖୋଳ ଚେର ଗାଇ ବଛ ଚପଳ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେ ଗୀତା ।

आँश
रिसा
୩ । ପାଚିଲା ଆମ୍ବ, ତାଳ ଆଦି ଫଳମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତୁ—3. Tough fibres found in some ripe mangoes and palm fruits.
୪ । (ନାମ) ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ (ଏହାର ଉତ୍ତରରେ କର୍ଣ୍ଣାଟ, ଦକ୍ଷିଣରେ ସମୁଦ୍ର ଓ ପଶ୍ଚିମରେ କେରଳ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା)—4. Name of an ancient kingdom in South India.
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଂଶଧର; ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—
5. (figurative) Descendent; offspring

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସଚରାଚର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା—'ଗାଡ଼' ନ ମିଳଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

(ଯଥା—ସାଆନ୍ତଙ୍କ ବଂଶର କେହି ହେଲେ ଚେର ରହିଲା ନାହିଁ ।)

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମ୍ପର୍କ—
6. (figurative) Connection; relation.

ଚେର ଉପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଦେ ଚେର + ସଂ. ଉତ୍ପାଟନ)—
Chera upārdibā ୧ । କୌଣସି ଗଛକୁ ଭୂମିରୁ ଟାଣି ତହିଁର ମୂଳକୁ ଭୂମିମଧ୍ୟରୁ ଝିଙ୍କି ଆଣିବା; ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା—
जड़ उपड़ा
जड़ उखाड़ना
2. To root out a tree; to uproot.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ମୂଳ ଉପାଡ଼ିଲେ ଗଛ ମରିଯିବାରୁ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ବସ୍ତୁର ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ କରିବା—
2. (figurative) To cause ruin or eradicate a person or thing.

ଚେର କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବୃକ୍ଷର ମୂଳକୁ କାଟିବା—
Chera kātibā 1. To cut the root of a tree.
शिकड़ काटा
जड़ काटना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ଚେର କାଟିଲେ ଗଛ ମରି ଯିବାରୁ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ ବା ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ କରିବା—
2. (figurative) To injure or ruin a person.

(ଯଥା—ସେ ମୋର ଉପରେ ଉପରେ ପାଣି ଢାଳୁଛି, ହେଲେ, ଭିତରେ ଭିତରେ ଚେର କାଟୁଛି ।)

ଚେରଚଣା—ଦେ. ବି—ଭୂଇଁଚଣା; ମୁଗଫଳ; ଚିନାବାଦାମ—
Cherachanā Groundnut.
চীনেবাদাম
चीनाबादाम; मुँगफली

ଚେରଚେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର). ବି—ପୋଟଳ (ଦେଖ)
Cherachendā Potala (See)

ଚେର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦୃଢ଼ମୂଳ ହୋଇଥିବା ଗଛ) ଭୂମିର ଗଭୀର ପ୍ରଦେଶକୁ ଚେର ବିସ୍ତାର କରିବା—
Chera debā 1. (a tree) To strike root; to send forth the roots deep into the soil; to take root.
शिकड़गाड़ा
जड़पकड़ना
(ଚେର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—2. (figurative) To become firmly established at a place; to permanently reside at a place.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନିଜର ଅଧିକାର ବା ସମ୍ପତ୍ତି ବା ସମ୍ପର୍କ ବା ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବା
3. (figurative) To extend one's authority, influence, property or connection in a place.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜର ବଂଶବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି-ସମ୍ବଳିତ ପରିବାରର କର୍ତ୍ତା ହେବା—
4. (figurative) To have a large number of children added to one's family.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ)—ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବା—
5. (figurative) (in the case of a woman) To give birth to a child.

୬ । (ଭୂମିରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା କମ୍ବା କଲମ କରାଯାଇଥିବା କୌଣସି ଗଛର ଡାଳ) ମୂଳଦେଶରୁ ଚେର ଛାଡ଼ିବା—6. To send forth roots (said of a branch planted on the ground or grafted).

ଚେରପାରୁ—ଦେ. ବି. (ସମାନ୍ୟ ବଚନାର୍ଥକ ସହଚର)—ପାଚିଲା ଆମ୍ବ, ନଡ଼ିଆକତା, ପାଚିଲା ତାଳ ଓ ତେନ୍ତୁଳିରେ ଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଅଂଶୁ (ଚେର) ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶୁ—
Cherapāru Large and small fibres of ripe mango, palm, tamarind fruit and cocoanut-coir.
(ଯଥା – ସେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟାଗୁଡ଼ାକ ଆମ୍ବ ଖାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଆମ୍ବର ଚେର-ପାରୁ ସୁଦ୍ଧା ରଖି ନାହାନ୍ତି ।)

ଚେର ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—(ଗଛ କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିବା ଯୋଗୁଁ) ଭୂମି ମଧ୍ୟକୁ ଚେରର କ୍ରମଶ ବିସ୍ତାର—The spreading out or striking of the roots underground of a growing tree.
Chera mārdibā

ଚେରମାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି – ଚେମିଡ଼ି ଲଇ (ଦେଖ)
Cheramāru Chemirdi lai (See)

ଚେରମୂଳ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୂଳ-ମୂଳିକା; ଜଡ଼ିବୁଟୀ; ମୁଣୀଗୁଣୀ; ଟୋଟକା ଔଷଧ—
Cheramūla Various medicinal roots and drugs.
জড়ীবুটী
जड़ीबुटी
(ଚେରମୂଳ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେରଲ—ଦେ. ବି— ଚରଡ଼ (ଦେଖ)
Cherala Chararda (See).

ଚେରଷ୍ଟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚେଷ୍ଟା)—୧ । ଆଚରଣ—
Cherashtā 1, Conduct.
(ଚେରେଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସୈନ୍ୟର ଚେରଷ୍ଟା କହିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ବ୍ୟବହାର; କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ—2. Behaviour.
ଅନେକ କାଳର ସେ ଅଟଇ ବୁଢ଼ୀ ଗୋଟା
ତାହାଠାରେ ହେଲା ମୋର ଏତେକ ଚେରଷ୍ଟା—ସାରଳା. ମହାଭାରତ. ଆଦି

୩ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ—3. Act.

୪ । ଚୈତନ୍ୟ; ଜ୍ଞାନ—4. Conciousness.

୫ । ଜୀବନୀଶକ୍ତି—5. Vital power.

୬ । ରୀତି; ଢଙ୍ଗ—6. Manner.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ନ୍ତ

ଚେରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଗଛ ଭୂଗର୍ଭରେ ନିଜର ଚେରକୁ) ବିସ୍ତାର
Cherāibā କରିବା—1. To take root; to strike root.
चाङ्गाहओया ୨ । ସବଳ ଓ ସତେଜ ହେବା—
जीना, चँङ्गाहोना 2. To become healthy and strong.
(ଚେରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚେହେରା କ୍ରମେ କ୍ରମେ
ସତେଜ ଦେଖାଯିବା—3 (figurative) To appear
more and more strong and blooming;
to become enlivened.

ଚେରାଗ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ମେଦିନୀପୁର) ବୈଦେ.
Cherāg (etc) ବି. (ଫା. ଚିରାଗ୍; ଭୁଲ. ବ. ଚେରାଗ୍)—
(ଚେରାଗ୍, ଚିରାଖ୍, ଚିରାଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚିରାଖ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chirākh etc (See)

ଚେରାପୁଞ୍ଜି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆସାମ ପ୍ରଦେଶର ଖାସିଆ ପାହାଡ଼ର
Cherāpunji ପାହାଡ଼ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ନଗର ଓ ପର୍ବତବିଶେଷ—
Cherrapunji in the Khasia hills of Assam.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପୃଥିବୀର ସକଳ ସ୍ଥାନ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି
ବର୍ଷା ହୁଏ । ଏପରିକି, ଏକଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏଠାରେ ୪୧ ଇଞ୍ଚ ବା
ଦୁଇ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣି ଜମା ହେବା ଭଳି ବର୍ଷା ହେବାର ଦେଖା
ଯାଇଅଛି । ଏହା ସିଲ୍‌ହଟ୍ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗରର ଉତ୍ତର ଓ ସିଲଙ୍ଗର
ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଚେରିଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—୧ । ପିତ୍ତ—
Cheringi 1. Bile.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବାଲିଙ୍ଗି—
2. Bragging; boasting.
(ଯଥା—ତୋ ଚେରିଙ୍ଗି ମାଡ଼ିଲାଣି ।)

ଚେରିପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି—ଚେଡ଼ିପୋ (ଦେଖ)
Cheripua Cherḍipo (See)
(ଚେରିପୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେରୁଆ—ଦେ ବିଣ—ଚେରପୂର୍ଣ୍ଣ (ପାଚିଲା ଅମ୍ବ)—
Cheruā Filbrous (ripe mango).
रेसादार

ଚେରୁଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବି—ଚିରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Cherurḍā Chirurḍā (See)
(ଚେରୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଲ୍—ଦେ. ବି. (ହି. ଚଲ୍)—ଚଲ୍ (ଦେଖ)
Chel Chal (See)
ମଜଲ ମହାଜନ ଗାଇ ଏତେ କହିଲେ, ହୁଁ—ଚେଲ୍—ବାବା
କଡ଼ଡ଼ା । ଚେଲ୍—ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସଳ୍ପ ।

ଚେଲ ସଂ. ବି. (ଚଲ୍ ଧାତୁ—ଚିହ୍ନିବା + କର୍ମ. ଅ)—୧ । ବସ୍ତ୍ର—
Chela 1. Cloth; garment.
୨ । ପୋଷାକ—2. Apparel; dress.
୩ । ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର—3. Silk cloth.
ସଂ. ବିଣ. (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଧମ; କୁତ୍ସିତ—
Inferior; mean.

ଚେଲା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଚେଟକ; ପ୍ରା. ଚେଡ଼ଅ; ସଂ. ଚେଲ=
Chelā ଦାସ; ସଂ. ଚେଲୁକ=ବୌଦ୍ଧଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ)—
চেলা ୧ । ଶିଷ୍ୟ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦୀକ୍ଷା ଦେଇଥାଆନ୍ତି;
चेला ଦୀକ୍ଷିତ ଶିଷ୍ୟ—1. Disciple; a person initiated
(ଚେଲି—ସ୍ତ୍ରୀ) into the mysteries of a sect by an ascetic.
୨ । ମହନ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ନିର୍ବାଚିତ ଶିଷ୍ୟ—
2. The selected heir-apparent of a
Mahanta or Sannyāsi.
ତୁମ୍ଭ ଚେଲା ଅଂଶ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରବେଶ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।
[ଦ୍ର—ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଚେଲା ଦୀକ୍ଷା ନିଏ ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁ ବୋଲି
ଯାଏ ।]

ଚେଲା ଚେଲି—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—୧ । ଚେଲା ଇତ୍ୟାଦି—
Chelācheli 1. Disciples and others.
চেলাচেলি ୨ । କୌଣସି ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟବୃନ୍ଦ—
चेलाचाटे 2. The body of one's disciples.

ଚେଲାନ—ସଂ. ବି—ଚରଭୁଜ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chelāna Melon.
(ଚେଲାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେଲି—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବା ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି—
Cheli A mean person.

ଚେଲିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଲ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ + ଆ)—
Chelikā ୧ । ପରିଚ୍ଛଦ; ପୋଷାକ—
1. Garment; clothes.
୨ । ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର; ପାଟଶାଢ଼ୀ—
2. Silken cloth for females.

ଚେଲୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଚେଲ+ଈ)—ଚେଲିକା (ଦେଖ)
Chelī Chelikā (See).

ଚେଲୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଚେଟୀ)—ଶିଷ୍ୟା; ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅଦିଙ୍କଠାରୁ
Cheli ଦୀକ୍ଷାଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—A female disciple.
চেলী
चेलिन; चेली

ଚେଲୁକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ—
Cheluka A Buddhist itinerant ascetic.

ଚେଶିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ମଟର ଗାଡ଼ିର ଅଂଶ; ଇଂ. ଶ୍ୟାସିସ୍)—
Chesis ମଟର ଗାଡ଼ିର ଫର୍ମା ବୁଲିବାର ଚକ—
চেসিস Chasis; a traversing base or frame along
चैसिस which the body of a car moves.

ଚେଷ୍ଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
Chesht (root) To try; to endeavour; to exert.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଜ୍ଜିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପରି ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚେଷ୍ଟକ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Cheshṭaka ଯେ ଚେଷ୍ଟା କରେ—
(ଚେଷ୍ଟିକା — ସ୍ତ୍ରୀ) Endeavouring; exerting.
ସଂ. ବି—ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—A pose in copulation.
[ଦ୍ର— ପାଦମେକଂ ହୃଦଂ ନ୍ୟସ୍ୟ ଇତରେଣୈବ ଚେଷ୍ଟୟେତ୍ । କାନ୍ତଃ କ୍ରୋଡ଼େ ସ୍ଥିତାଂ କାନ୍ତାଂ ବନ୍ଧୋଽୟଂ ଚେଷ୍ଟକୋ ମତଃ ॥]

ଚେଷ୍ଟମାନ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚେଷ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଶାନଚ୍)—
Cheshṭamāna ୧ । ଯେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛି; ଉଦ୍‌ଯୋଗୀ—
(ଚେଷ୍ଟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Endeavouring; exerting.
୨ । ଚଳନ୍ତ; ଚଳୁଥିବା—2. Moving.

ଚେଷ୍ଟା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଚେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Cheshṭā ୧ । ପ୍ରୟାସ; ଉଦ୍‌ଯୋଗ; ଯତ୍ନ—
1. Endeavour; exertion; effort.
୨ । କାୟିକ ବ୍ୟାପାର; ଅଙ୍ଗାଦିର ଗତି—
2. Motion of limbs; bodily movement.
୩ । ପରିଶ୍ରମ—3. Labour.
୪ । ଅଭୀଷ୍ଟସାଧକ ଅନିଷ୍ଟନାଶକ କ୍ରିୟା—
4. Any motion, movement or activity for bringing about the desired result or for evading an injury.
୫ । ସାହସ—5. Courage.
୬ । କର୍ମ; କାର୍ଯ୍ୟ 6. Act.
ଗଲେ ବେଳେ ନାନା ଚେଷ୍ଟା କରି ଗଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
୭ । ମନର ଭାବ ବା ବିକାରର ପ୍ରକଟନକାରୀ ଦୈହିକ ଗତି—
7. Bodily movement which indicates the mover's mental condition.
୮ । ପ୍ରେମପାତ୍ର ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ପ୍ରକଟ କରିବାର ନାୟକ-ନାୟିକାଙ୍କ ପ୍ରଯତ୍ନ—2. A lover's outward indication of love.
୯ । ଇଚ୍ଛା; କାମନା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Wish; desire
ଦେ. ବି—୧ । ଚୈତନ୍ୟ; ଜ୍ଞାନ—1. Consciousness.
୨ । ରୀତି; ଢଙ୍ଗ—3. Manner; mode

ଚେଷ୍ଟାସାଧ୍ୟ— ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଚେଷ୍ଟା + ସାଧ୍ୟ)—
Cheshṭā sādhya ଯାହା ଚେଷ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ସାଧିତ କରାଯାଇ ପାରେ- Accomplishable with efforts.

ଚେଷ୍ଟିତ— ସଂ. ବିଣ. (ଚେଷ୍ଟ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Cheshṭita ୧ । ସଚେଷ୍ଟ—1 Exerting; active; endeavouring.
୨ । (+କର୍ମ. ତି) ଯେଉଁ ବିଷୟ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇ ଅଛି- 2. Persued; sought after; laboured for.

ସଂ. ବି. (ଚେଷ୍ଟ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ତ)—
୧ । ଉଦ୍ୟମ— 1. Exertion.
୨ । କର୍ମ— 2. Action
୩ । ଗତି—3. Motion.

ଚେହେଁକା— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ; ପ୍ରା. ଚମଁକ; ଚବଁକ)—
Chehen̄kā ୧ । ଚମକ; ଭୟରେ ଚମକିବା—
चमक 1 Wincing; startling.
चौंक ୨ । ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
2. Cheṅgā (See)
ଦେ. ବିଣ— ଚେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Cheṅgā (See)

ଚେହେଁକାଇବା— ଦେ. କ୍ରି—ଚମକାଇବା—
Chehen̄kāibā To startle.
चमकाना
चौंकाना
(ଚେହେଁକେଇବା —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚେହେଁକିବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ)— ଭୟରେ ଚମକିବା; ଛନକା ହେବା— To wince; to take a sudden fright; to start.
Chehen̄kibā
चमके उठा
चौंकना

ଚେହେରା— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚେହ୍‌ରା)— ୧ । ମୁଖମଣ୍ଡଳର ଛବି; ମୁଖଚ୍ଛବି—1. Appearance; countenance; facial expression.
Cheherā
चेहारा
चेहरा ସେ କ ମାନେ ଭଲ ଯେସନ ଚେହେରା । ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।
୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Fairness; beauty.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖମଣ୍ଡଳର ପ୍ରତିକୃତି ବା ରୂପ—
3. Likeness of the face; a picture of one's face.
୪ । ମୁଖମଣ୍ଡଳ—4. The whole face.

ଚେହେରାବନ୍ତ— ଦେ. ବିଣ.—ସୁନ୍ଦର ମୁଖଯୁକ୍ତ—
Cheherābanta Having a beautiful face; of a graceful countenance.
चेहेरावन्त
चेहरामंद्

ଚେହେଲମ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚେହଲୁମ୍ = ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ)—
Chehelam ୧ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ସଫର୍ ମାସର ୨୦ ତାରିଖରେ ପଡ଼ିବା ପର୍ବ—The anniversary of the funeral (40th day of the death) of Hassan amongst the Mahomedans.
चेहेलम
चेहलुम
[ଦ୍ର—ସଫର୍ ମାସର ବିଂଶ ଦିବସରେ ଏହା ପଡ଼େ । ମହରମର ଚାଳିଶ ଦିନରେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଏ ପର୍ବ ହୁଏ । ମହରମ ଦିନ ହୋସେନ୍ ଓ ହସନ୍‌ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା । ମୁସଲମାନ୍-

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଥ	ଥ୍ର
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଔ	ହ୍ନ

ମାନେ ମୃତ୍ୟୁର ୪୦ ଦିନରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରନ୍ତି ଅତଏବ ମହରମ ପର୍ବର ୪୦ ଦିନ ପରେ ହୋସେନ୍ ଓ ହସନଙ୍କ ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧଦିବସ ପାଳିତ ହୁଏ ।]

୨ । କୌଣସି ମୁସଲମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ୪୦ ଦିନ—
2. The 40th day of a Mahomedan's death.

ଚେହେଲମ୍ ଫାତିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଚାଳିଶ ଦିନରେ ହେବା ଦେବାରାଧନ ଆଦି—The worship and rites performed by the Mahomedans on the 40th day of a person's death.
Chehelam phātiā
চেহেলম ফাতিয়া
चेहेलुम फातिया

ଚୈ—ଦେ. ବି.—ଚଇ (ଦେଖ)
Chai — Chai (See)
[ଦ୍ର—ଦେଶଜ ଓ ବୈଦେଶିକ ଓ ସଂସ୍କୃତ ପଦମାନ, ଯାହାର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର 'ଚୈ' ଅଟେ ତାହା, ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ପଦ୍ୟରେ ଭଦ୍ରାରେ 'ଚଇ' ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଚୈ ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା କୌଣସି ଶବ୍ଦ 'ଚୈ' ତଳେ ନ ପାଇଲେ 'ଚଇ' ତଳେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।]

ଚୈ ଚୈ—ଦେ. ଅ.—ହାତୀକୁ ଆଗକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ମାହୁନ୍ତର ଡାକ—Sound uttered by the driver of an elephant to make the elephant proceed.
Chai chai

ଚୈତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି.—ଚଇତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaita (etc) — Chaita etc. (See)
চৈত
चैत

ଚୈତନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଚଇତନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaitana (etc) — Chaitana etc (See)

ଚୈତନ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଚେତନ + ଭାବ ବା ସ୍ୱାର୍ଥ. ଯ)—୧ । ଜ୍ଞାନ; ଅନୁଭୂତି; ବୋଧ—1 Sensation; knowledge; perception; intelligence.
Chaitanya

୨ । ଚେତନା—2. Animation; consciousness.
୩ । ଜାଗରଣ—3. Awakening.
୪ । ପ୍ରକୃତି—4. Nature
୫ । ଜୀବନ; ପ୍ରାଣ—5. Life
୬ । ପରମାତ୍ମା; ବ୍ରହ୍ମ—6. Brahma; the Universal Soul.
୭ । ପରମେଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. God.
୮ । ଜୀବାତ୍ମା—8. The individual soul.

[ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଚୈତନ୍ୟ ଏକ ଥିବାର ବୋଲାଯାଇ ଅଛି । ଏହା ଆତ୍ମାର ଧର୍ମ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ ମତରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ଚୈତନ୍ୟ ପୃଥକ୍, ଚୈତନ୍ୟକୁ ଆତ୍ମାର ଧର୍ମ ଓ ଜ୍ଞାନକୁ ବୁଦ୍ଧିର ଧର୍ମ ବୋଲାଯାଇଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୈଷ୍ଣବ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ—Name of the Bengalee religious reformer Chaitanya.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ୧୪୮୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ (୧୪୦୮ ଶକାବ୍ଦ) ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରାତ୍ରିରେ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ନଦିଆ ବା ନବଦ୍ୱୀପ ନଗରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ନାମ ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ଶଚୀଦେବୀ । ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ତାହାଙ୍କ ବଂଶର ଆଦି ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ର ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ୱଦେଶ ଛାଡ଼ି ସେ ସକୁଟୁମ୍ବ ନବଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ।

ଚୈତନ୍ୟ ବୈଷ୍ଣବ-ଧର୍ମ-ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ସେ ୧୫୧୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଉତ୍କଳକୁ ଆସିଥିଲେ । ରାଜା ବୈଷ୍ଣବ ଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳରେ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମର ପ୍ରେମଲହରୀ ଖେଳାଇ ଦେଇଥିଲେ । ପୁରୀର ରାଧାକାନ୍ତ ମଠ ତାହାଙ୍କ ସାଧନାର ପ୍ରଧାନ ପୀଠ ଥିଲା । ପୁରୀର 'ଟୋଟା ଗୋପୀନାଥ'ଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ସେ ତନୁତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।

ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଗୌରାଙ୍ଗ, ନିମାଇ, ଗୋରା, ଗୋରାଚାନ୍ଦ, ଚୈତନ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର । ଏହାଙ୍କୁ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅବତାର ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଏହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ଏ ପ୍ରଥମେ ବିବାହ କରି ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀବିୟୋଗ ଘଟିବାରୁ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ବିବାହ କଲେ । ଏ କିଛିଦିନ ସଂସାରୀ ହୋଇ ଗୃହତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଦୀକ୍ଷା ନେଲେ । ଏ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମର ଅହୈତୁକ ପ୍ରେମ, ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ କରିବା ପ୍ରେମ ଓ ବିଶ୍ୱଜନୀନ ମୈତ୍ରୀଭାବର ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ବୈଷ୍ଣବ ହେଲେ ସମସ୍ତେ ଏକ ଜାତି ଓ ଏକ ଭାଇ ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ସେ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଧ୍ୟାନ ଓ ନାମକୀର୍ତ୍ତନ ହିଁ ମୋକ୍ଷର ପ୍ରଧାନ ପନ୍ଥା ବୋଲି ଏ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ ବଙ୍ଗ, ବିହାର, ପଞ୍ଜାବ, ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶ ଓ ଉତ୍କଳରେ ଖୁବ୍ ବିସ୍ତୃତି ଲାଭ କରିଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ହେଉଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏ ୪୮ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପୁରୀଠାରେ ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅଗୋଚରରେ ଦେହାନ୍ତର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ବଙ୍ଗୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।]

୨ । ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
2 A name given to males

ଚୈତନ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରାମୃତ—ଦେ. ବି—ବୈଷ୍ଣବ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ (ଏହାର ପ୍ରଣେତା ପ୍ରବୋଧାନନ୍ଦ ସରସ୍ୱତୀ)—A book on Baishnavism by Prabodhananda Saraswati.
Chaitanya chandrāmruta

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାହା ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଥ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବର୍ଥ' ଦେଖିବେ

ଚୈତନ୍ୟ ଚରିତାମୃତ— ଦେ. ବି—ଭକ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ କୃଷ୍ଣଦାସ କବିରାଜଙ୍କ ବିରଚିତ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଜୀବନୀ ଓ ଉପଦେଶ ବିଷୟକ ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥ—
Chaitanya charitāmruta — Name of a Bengale book by Krushna Das dealing with the life and teachings of Chaitanya.

ଚୈତନ୍ୟମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚିନ୍ମୟ—
Chaitanyamaya 1. Essential; consisting of the soul.
(ଚୈତନ୍ୟମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଚେତନାଯୁକ୍ତ—2. Animate; endowed with consciousness.

ଚୈତନ୍ୟୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୈତନ୍ୟ+ଉଦୟ)—
Chaitanyodaya ୧ । ଚେତନାର ଉଦୟ—
1. Awakening of consciousness.
୨ । ଜ୍ଞାନୋଦୟ; ଜ୍ଞାନର ଆବିର୍ଭାବ—
2. The dawning of knowledge.

ଚୈତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ— ଚଇତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaitā (etc) Chaitā etc (See).

ଚୈତାଳି—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଚଇତା (ଦେଖ)
Chaitāli Chaitā (See).

ଚୈତି (ଇତ୍ୟାଦି)— ଚଇତି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaiti (etc) Chiti etc (See).

ଚୈତିଆଳି—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଚଇତା (ଦେଖ)
Chaitiāli Chaitā (See).

ଚୈତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଚିତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Chaitta Pertaining to the heart; mental
ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧ ମତରେ ବିଜ୍ଞାନସ୍କନ୍ଧର ଅତିରିକ୍ତ ଅନ୍ୟ ସ୍କନ୍ଧମାନ--The attributes of a living being except Bijnāna-skandha according to the Buddhists.
[ଦ୍ର—ବୌଦ୍ଧମାନେ ଦେହର ୫ ଗୋଟି ସ୍କନ୍ଧ ବା ଗୁଣ ଥିବାର ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି, ଯଥା—ରୂପ, ବେଦନା, ବିଜ୍ଞାନ, ସଂଜ୍ଞା ଓ ସଂସ୍କାର । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ବିଜ୍ଞାନ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ୪ ଗୋଟି ଚିତ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଥିବାରୁ ଏ ୪ଟି ସ୍କନ୍ଧକୁ ଚୈତ୍ତ ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଚୈତ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ (ଚିତ୍ତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ଚୈତ୍ତ (ଦେଖ)
Chaittika Chaitta (See).

ଚୈତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଚି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ; ଚିତ୍ୟ=ଅଗ୍ନି+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଅ)—
Chaitya ୧ । ଯଜ୍ଞଶାଳା; ପୂଜାସ୍ଥାନ—
1. A place or house of worship or sacrifice.
୨ । ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଦେବାଳୟ; ବୌଦ୍ଧ ମନ୍ଦିର—
2. A Buddhistic temple.
୩ । ଗୃହ; ଘର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. House.
୪ । ସ୍ମୃତିସ୍ତମ୍ଭ—4. Monument.
୫ । ଶ୍ମଶାନତରୁ (ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପୂଜ୍ୟ)—
5. A tree near a cremation ground which is considered sacred by the Buddhists.
୬ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ—6 The Religious Fig tree; the Peepal tree.
ଜ୍ଞାତେୟର ଗୁରୁ ଦେବତା ଚୈତ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୭ । ଯେଉଁ ଗଛକୁ ଲୋକେ ଦେବତା ଜ୍ଞାନରେ ପୂଜାକରନ୍ତି—
7. Any tree held sacred and worshipped by people.
୮ । ଗ୍ରାମର ସୀମାରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷସମୂହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. A cluster of trees on the boundary of a village.
୯ । ବେଲ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. The Bel (Marmalos) tree.
୧୦ । ବୁଦ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. A name of Buddha.
୧୧ । ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. A Buddhist mendicant.
୧୨ । ବିହାର; ବୌଦ୍ଧ ମଠ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. A Buddhistic abbey or Math.
୧୩ । ଚିତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ଚିତାଗ୍ନି—
13. Cremation-fire.
ସଂ. ବିଣ—ଚିତାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to the funeral pyre.

ଚୈତ୍ୟବନ୍ଦନ—ସଂ. ବି—୧ । ଜୀନ ବା ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chaityabandana 1. An image of the Jina or Buddha.
୨ । ଜୈନ ବା ବୌଦ୍ଧମନ୍ଦିର—
2. A Jaina or Buddhistic temple.
୩ । ଚୈତ୍ୟ ବା ଦେବାଳୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଧନର ରକ୍ଷା—
3. Management and custody of the funds of a religious endowment

ଚୈତ୍ୟକ—ସଂ. ବି (ଚୈତ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—
Chaityaka 1. The Peepal tree.
୨ । ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ରାଜଗୃହ ନିକଟରେ ଥିବା ପର୍ବତ—
2. Name of a mountain in Bihar.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପଥରରେ ଥିବା ଚରଣଚିହ୍ନକୁ ଦେଖିବାକୁ ଜୈନମାନେ ଯାଆନ୍ତି ।]

ଚୈତ୍ୟତରୁ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ—
Chaitya taru 1. The Peepal tree.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ଦ୍ଧ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

୨ । ଗ୍ରାମର କୌଣସି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୃକ୍ଷ—
2. Any celebrated tree of a village.

ଚୈତ୍ୟଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥଗଛ—
Chaitya-druma 1. The Peepal tree.
୨ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Asoka tree.

ଚୈତ୍ୟମୁଖ—ସଂ. ବି—କମଣ୍ଡଳୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chaityamukha An ascetic's water-pot.

ଚୈତ୍ୟଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି—ଆଶ୍ୱଲାୟନ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—
Chaitya-jajna A kind of Vedic sacrifice.
[ଦ୍ର—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ହଜିଗଲେ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀ ଏ ଯଜ୍ଞ କରିବା ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ କରୁଥିଲେ ଓ ନଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଳିଲେ ଏ ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରୁଥିଲେ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଚୈତ୍ୟବିହାର—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧ ବା ଜୈନ ମଠ—
Chaitya-bihāra A Math of the Buddists or Jainas.

ଚୈତ୍ୟସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—
Chaitya-sthāna 1. A place containing an image of Buddha.
୨ । କୌଣସି ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ; ତୀର୍ଥ—2. Any sacred place; a centre of pilgrimage.

ଚୈତ୍ର—ସଂ. ବି (ଚୈତ୍ରୀ=ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ; ଯେଉଁ ମାସରେ ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ହୁଏ—
Chaitra ୧ । ଫାଲ୍ଗୁନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ବୈଶାଖର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ; ବସନ୍ତର ଦ୍ୱିତୀୟ ମାସ—1. The lunar month succeeding Phālguna (i. e April or May).
[ଦ୍ର—ସମ୍ବତ୍ ବର୍ଷ ଗଣନାରେ ଏହା ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ମାସ ।]
୨ । ପୌରାଣିକ ଭାରତର ରାଜବଂଶବିଶେଷ—
2. Name of a mythological royal family of India.
୩ । ପୌରାଣିକ ୭ଟି ବର୍ଷପର୍ବତ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. One of the 7 mythological Barsha-mountains.
୪ । ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A Buddist mendicant.
୫ । ଯଜ୍ଞଭୂମି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. A place where vedic sacrifice is performed.
୬ । ଦେବାଳୟ; ମନ୍ଦିର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A temple.
୭ । ଚୈତ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
7. Chaitya (See)
୮ । ବୁଧଙ୍କ ଔରସରେ ଚିତ୍ରା (ନକ୍ଷତ୍ର) ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିତ ପୌରାଣିକ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପର ଅଧୀଶ୍ୱର ରାଜାବିଶେଷ ଓ ଚୈତ୍ର ନାମକ ରାଜବଂଶର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—8. Name of a king of the seven mythological islands, said to have been born of the 14th lunar mansion as mother and the planet Mercury as father.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବଂଶ ଚୈତ୍ର ବଂଶ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା ଏବଂ ଏହି ବଂଶରେ ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣୋକ୍ତ ସୁରଥ ରାଜା ଜନ୍ମିଥିଲେ ।]

ଚୈତ୍ରମଖ—ସଂ. ବି. (ମ. ପଁ. ଲୋ; ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ମଖ)—
Chaitra-makha ଚୈତ୍ରମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ମଦନୋତ୍ସବ; (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ଝୁଲଦୋଳି ଉତ୍ସବ—A festival in honour of the Hindu God of Love during the month of Chaitra.

ଚୈତ୍ରରଥ—ସଂ. ବି. (ଚିତ୍ରରଥ=ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ+ରକ୍ଷକାର୍ଥେ. ଅ)—
Chaitra-ratha ୧ । (ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟାନର ଚିତ୍ରରଥ ଗନ୍ଧର୍ବ ଜଗୁଥିଲେ) କୁବେରଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନ—1. The pleasure-garden of the Hindu God of Riches.
୨ । ମୁନିବିଶେଷ—2. Name of a sage.
୩ । ଚିତ୍ରରଥ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ବିଷୟର ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଗ୍ରନ୍ଥ—
3. Name of a book dealing whith the Gandharba Chitraratha.

ଚୈତ୍ରସଖା—ସଂ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଚୈତ୍ର+ସଖା, ଚୈତ୍ରମାସ ବସନ୍ତକାଳ ଓ କାମଦେବଙ୍କ ପ୍ରିୟମାସ ଥିବାରୁ—
Chaitra-sakhā The Hindu God of Love; Cupid.

ଚୈତ୍ରାବଳୀ—ସଂ. ବି. (ଚୈତ୍ର+ଆବଳୀ, ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ. ମଧୁସ୍ରବା, ସୁବସନ୍ତ; କାମମହ; ବାସନ୍ତୀ; କର୍ଦ୍ଦମୀ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା—1. The full-moon of the month of Chaitra.
Chaitrābalī
୨ । ମଦନ ତ୍ରୟୋଦଶୀ; ଚୈତ୍ରମାସର ଶୁକ୍ଳତ୍ରୟୋଦଶୀ—
2. The 13th day of the bright fortnight of the month of Chaitra.

ଚୈତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ଚୈତ୍ର+ଇକ)—ଚୈତ୍ରମାସ—
Chaitrika The month of Chaitra.
(ଚୈତ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୈତ୍ରୀ—ସଂ. (ଚିତ୍ରା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯେଉଁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ର ସଙ୍ଗେ ରହନ୍ତି)—
Chaitrī
୧ । ଚୈତ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The full-moon of the month of Chaitra.
୨ । (ଚୈତ୍ରୀ+ବିଦ୍ୟମାନାର୍ଥେ. ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ.) ଚୈତ୍ର ମାସ, (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. The month of Chaitra.

ସାଧାରଣ ରେଫେରେନ୍ସ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରିପାରୁନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ଉପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଷ' ଦେଖିବେ; 'ଦଧି' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଟେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଟି' ଦେଖିବେ।

ଚୈଦିକ—ସଂ. ବି.(ଚେଦି+ଇକ)—୧ । ଚେଦିଦେଶର ରାଜା; ଶିଶୁପାଳ-
Chaidika 1. A name of Sisupala.
(ଚୈଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚେଦିଦେଶୀୟ ଲୋକ—
2. A resident of the Chedi country.
ସଂ. ବିଣ— ଚେଦିଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to the Chedi country.

ଚୈନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ —ଚଇନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chain (etc) Chain etc (See)
চেইন
चैन
চেন বৈଦେ. ଗ୍ରା. ବି. (ଇଂ.ଚେନ୍)—ଶିକୁଳି—
चैन Chain.

ଚୈନ—ସଂ. ବିଣ (ଚୀନ+ଅ)—୧ । ଚୀନଦେଶୀୟ—
Chaina 1. Chinese.
୨ । ଚୀନଦେଶ ଜାତ—2 Produced in China.

ଚୈନେୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୀନ+ଭବାର୍ଥେ. ଏୟ)—ଚୈନ (ଦେଖ)
Chaineya Chaina (See)

ଚୈଲ—ସଂ. ବିଣ (ଚେଲ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ବସ୍ତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Chaila 1. Relating to cloth
ସଂ. ବି. (ଚେଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ବସ୍ତ୍ର —1. Cloth
୨ । ପୋଷାକ—2. Dress.

ଚୈଲକ—ସଂ. ବି—ଶୂଦ୍ର ପିତା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା ଗର୍ଭଜାତ ପ୍ରାଚୀନ ବର୍ଣ୍ଣ-
Chailaka ସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of mixed caste originating from a Sūdra father and Kshatriya mother.

ଚୈଲଧାବ—ସଂ. ବି. (ଚେଲ+ଧାବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଲୁଗା
Chaila-dhāba ଧୁଏ)—ଧୋବା— Washerman.

ଚୌକତି—ପ୍ରାଦେ, (ଯାଜପୁର) ବି—ଚଉକତି (ଦେଖ)
Choukati Chaukati (See)
[ଦ୍ର—ସଂ. ଚତୁଃ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ 'ଚଉ' ବା 'ଚୌ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ଶବ୍ଦମାନ ଯାଜପୁରରେ 'ଚୌ' ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚଉକାଠ ସ୍ଥାନରେ ଚୌକାଠ, ଚଉପାଢ଼ି ସ୍ଥାନରେ ଚୌପାଢ଼ି; ପଣ୍ଡିତ ଓ ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ ମଧ୍ୟ ଘରୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଏହା ଶୁଣାଯାଏ ।]

ଚୋକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Chok Sharp.

ଚୋକ—ସଂ. ବି—ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Choka • A medicinal plant; Cleome Felina.
भड़भाँड़, सतयानासी

ଚୋକଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶକଲ; ଶଲ୍କ; ଭୂଷ; ସଂ. ଚୋଲକ =ବଲ୍କଲ)—
Chokarda ଗହମର ଚୋପା, ଭୂସି—Husk of wheat; bran.
ভুসী; চোকল ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—କୋଚଟ (ଦେଖ)
चोकर Kochata (See)
(ଯଥା—ଲୁହା ର ଚୋକଡ଼, କମାର ର ଚୋକଡ଼, ଢଗ ।)

ଚୋକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୁକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—ଦକ୍ଷ; ନିପୁଣ—
Choksha 1. Expert; skilful.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—2. Sharp.
୩ । ନିର୍ମଳ—3. Clean; pure.
୪ । ମନୋହର—4 Beautiful.
୫ । କ୍ଷୁଦ୍ର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Small.
୬ । ପବିତ୍ର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Sacred.
୭ । ହୁସିଆର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Cautions.
୮ । ପ୍ରଶଂସିତ—8. Praised.
ସଂ. ବି—ପବିତ୍ର ବନପ୍ରଦେଶ—
A solitary and hallowed sylvan spot.

ଚୋଖ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
Chokh Sharp.

ଚୋଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଭୁଲ ପ୍ରା. ଚୋଖ)—୧ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—
Chokha 1. Anger.
ଚୋଖରେ ଲଳିତା ଭଣେ, ଚାହିଁ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭେ କେବେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
୨ । ମନୋଜ୍ଞତା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ପରିପାଟୀ—
2. Beauty; charm; elegance.
चोख ୩ । ସଂଯୋଗ—3. Conjunction; connection.
୪ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି—4. Activity; briskness.
୫ । ତେଜ—5. Energy.
୬ । ବେଗ—6. Velocity.
চোখা ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୋକ୍ଷ)—୧ । ସଂଲଗ୍ନ—
चोखा 1. Attached.
(ଚୋଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମନୋଜ୍ଞ; ସୁନ୍ଦର—
2. Beautiful; charming; fine.
ସୁନ୍ଦର ଚୋଖଦନ୍ତ କେତେ ଦିଶଇରେ
ଚନ୍ଦ୍ରନ କରୁଛି ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ନିକର ବଦନ ମନୋହର ଦିଶେରେ ।
ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ) ତୀବ୍ର; ତୀକ୍ଷ୍ଣ—3. Sharp; piercing.
ଅଧିକ ହୋଇବ ଚୋଖ ଚନ୍ଦ୍ରା ଅଙ୍କୁର । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୪ । ବିଶୁଦ୍ଧ; ଅମିଶ୍ରିତ—4. Pure; unmixed.
୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—5. Excellent.
ଏକ ରତ୍ନିଙ୍କ ଉପରେ ଚୋଖ ଗୋ ସକଳ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୬ । ବେଗଗାମୀ—6. Swift.
୭ । ତେଜୀ; ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିବାନ୍-7. Active; energetic; brisk.

୯	ଲ	ଙ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଌ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନୃ

ଚୋଖ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—
Chokha karibā ଛୁରୀ ବା କଟୁରୀ ଆଦିକୁ ଦାଢୁଆ କରିବା; ପହଞ୍ଚାଇବା—To sharpen.

ଚୋଖା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚୋକ୍ଷ)—ଚୋଖ (ଦେଖ)
Chokhā Chokha (See)

ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ଚୋଖା ହେବ ସେହି ବୁଦ୍ଧିକୁ ଅର୍ପିବା—ଭକ୍ତାଙ୍କ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଚୋଖାର—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚୋକ୍ଷ)—ଚୋଖା (ଦେଖ)
Chokhāra Chokhā (See)

ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ; ମାତ୍ର ଅର୍ଥ ଅସ୍ପଷ୍ଟ)—ବେଗଗାମୀ ଚର (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
A swift messenger.

ଚୋଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁକ୍ର)—୧ । ଖଟାପାଳଙ୍ଗ; ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ—
Chokhi 1. A kind of spinach (pot-herb).

୨ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ—
2. A metre of Oria songs.
[ଦ୍ର—ରାଗ ଚଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

୩ । ଉତ୍କର୍ଷ; ଉତ୍ତମତା—3. Excellence.

चोखाई ୪ । ବାହାଦୁରି—4 Bragging; boasting.

(ଚୋଖ୍‌ଖୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୋକ୍ଷ)—ଚୋଖ (ଦେଖ)
Chokha (See)

ଚୋଖ୍‌ଖୀ ମାଲ୍—ଦେ. ବି—ଅତି ଉତ୍ତମ ବା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ—
Chokhkhī māl Very good or excellent thing.

ଚୋଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋଗା; ତୁର୍କି. ଚୋଗା=ଆଣ୍ଠୁ ତଳ ବା
Chogā ଗୋଡ଼ଗଣ୍ଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା ଢିଲା ଓ ସାମନା ପଟ
চোগা ଖୋଲାଥିବା ଜାମା (ଏହା ଚପ୍‌କନ୍ ଉପରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ)—
चोगा Toga; a loose outer garment worn over a Chapkan.

ଚୋଙ୍ଖି ମାଲ—ଗ୍ରା. ବି—ଚୋଖ୍‌ଖୀ ମାଲ (ଦେଖ)
Choṅkhi māla Chokhkhī māla (See)

ଚୋଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଣୀ=ଶରମୁଣ୍ଡା)—ଚୁଙ୍ଗା; ବଡ଼ନଳ—
Choṅgā A big tube.
চোঁগা
चोँगा
(ଚୁଙ୍ଗୀ=କ୍ଷୁଦ୍ରନଳ)

ଚୋଚ—ସଂ. ବି—୧ । ଡାଲଚିନି (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Chocha 1. Cinnamon-bark.

୨ । ବଲ୍କଲ—2. Bark (M. W.).

୩ । ଚର୍ମ; ଛାଲ—3. Skin (M. W.).

୪ । ନଡ଼ିଆ ଫଳ—4. Cocoanut fruit (M. W.).

୫ । ତାଳ ଫଳ—5. The fruit of the fan-palm (M. W.).

୬ । କାଠିଆ କଦଳୀ—6. Banana (M. W.).

୭ । ଫଳର ଅଖାଦ୍ୟ ଅଂଶ—
7. The uneatable part of a fruit (M. W.).

ଚୋଚମା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଚୁଚୁମା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chochamā (etc) Chuchumā etc (See)

ଚୋଚମା ଚୋଚମି—ଦେ. ବି. (କହିବାର ଅର୍ଥରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
Chochamā chochami ବହୁବାର ଚୁଚୁମିବା—
Repeated sucking.

ଚୋଚମିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଚୁମିବା (ଦେଖ)
Chochamibā Chuchumibā (See)
(ଚୋଚମାଇବା; ଚୋଚମେଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)
ଚୋଚମିବା }
ଚୋଚୁମିବା }

ଚୋଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଟ୍ ଧାତୁ=କାଟିବା)—
Choṭa ୧ । ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆଘାତ; ମାଡ଼; ପ୍ରହାର—
চোট 1. Stroke; blow or cut with a weapon.
चोट ଉସ୍ ବୋଇଲେ କି ଚୋଟ ନ ଲାଗେ ? ଚଉ ।

୨ । ଶସ୍ତ୍ରାଘାତଜନିତ କ୍ଷତ; ଜଖମ; ଘାଆ—
2. Wound or sore due to a blow with a weapon.

୩ । ଆଘାତଜନିତ ଶାରୀରିକ ବ୍ୟଥା—
3. Physical pain due to a blow.

୪ । ଜୋର; ବଳ; ଶକ୍ତି—
4. Force; power; vigour.

ମୋଟର ଲରିର ଚୋଟରେ ସଡ଼କର ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ହୋଇପଡ଼ୁଅଛି ।
ଉତ୍କଳସେବକ ୪।୩।୨୯ ।

୫ । ତୀବ୍ରତା; ପ୍ରଖରତା—5. Keenness.

୬ । ବନ୍ଧୁକରେ ଥରେ ଗୁଳି ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—
6. Charging of a gun with powder; charge.
(ଯଥା – ଦୋନଳି ବନ୍ଧୁକରେ ଏକାଥରକେ ଦୁଇଚୋଟ ପଡ଼େ ।)

୭ । ବନ୍ଧୁକର ଥରେ ଫାୟାର ହେବା—
7. Discharge of a gun; firing of a gun.
(ଯଥା—ରିଭଲ୍‌ଭରରେ ଲାଗେଲାଗେ ୬ ଚୋଟ ଫାୟାର ହୁଏ ।)

୮ । ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଥରେ ଆଘାତ—
8. One blow with a weapon.

କାମୀ କାମିନୀ ଯହିଁ ହେଲେ ଭେଟ,
ଭେଟ କରନ୍ତି କାମ କୃପାଣ ଚୋଟ । ଯାନକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନରେ ଲାଗିବା ଆଘାତ ବା ଦୁଃଖ; ମନୋବେଦନା—9. Grief; mental affliction.

୧୦ । (ଆକ୍ରମଣର) ବାର; ଥର—
10. Time (of an attack).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍ଗୁ' ଦେଖିବେ ।

୧୧ । ସର୍ପାଦିଙ୍କର ଦଂଶନ—11. Biting of a snake.

୧୨ । ଶସ୍ତ୍ରାଘାତ ବା ସର୍ପଦଂଶନର ଚିହ୍ନ—
12. The mark of a blow or snake-bite.
(ଯଥା—ତା ଦେହରେ ୩ ଯାଗାରେ ଚୋଟ ବସିଛି ।)

୧୩ । ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଜବାବଦେହୀ—
13 Grave responsibility.

[ଦ୍ର—ଚୋଟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ମାରିବା, ପକାଇବା, ଲଗାଇବା, ଭରିବା, ଖାଇବା, ସହିବା, ସମ୍ଭାଳିବା, ବାଜିବା, ବଜାଇବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ କ୍ରିୟାରୂପେ ଓ କାଟିବା, ବସିବା, ବାଜିବା, ଲାଗିବା, ପଡ଼ିବା, ପଡ଼ିଥିବା, ଖସିଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବିଶେଷ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

୧୪ । ବେଗ; ଚୋଡ଼—14. Volley; paroxysm; fit (e. g. of rage).

୧୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯିଦ୍; ଜିଗର—15 Zid; being bent on doing a thing; fixed determination to do a thing.

୧୬ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କଟା ଆଘାତ; ଦାଗ—
16. Cutting by a sharp instrument; cut.

ଚୋଟ କାଟିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅସ୍ତ୍ରର ଆଘାତ ସଫଳ ହେବା—
Choṭa kāṭibā 1. (a blow from a weapon) Becoming effective.
ଚୋଟଲାଗା
चोटलगना ୨ । ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରାଦିର ଆଘାତଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥା ଜନ୍ମିବା—
2. Suffering or pain resulting from a blow.

ଚୋଟ ଚପଟ—ଦେ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଆଘାତମାନ—
Choṭa chapaṭa Strokes.
ଚୋଟପାଟ
चोटचपट

ଚୋଟ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କି—୧ । ବନ୍ଧୁକରେ ବାରୁଦ ଭରିବା—
Choṭapakā(ke)ibā 1. To charge a gun.
ଚୋଟମାରା ଅଗ ଲୋକେ ପୁଣି ଚୋଟ ପକାଇ,
चोटमारना ବେଗେ ହାକର ହୋଇଥାନ୍ତି ଯାଇ । ରୁକ୍ନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୨ । (ସର୍ପ) ଦଂଶନ କରିବା—2. (snake) To bite

ଚୋଟ ବାଜିବା—ଦେ. ବ—ଚୋଟ କାଟିବା (ଦେଖ)—
Choṭa bājibā Choṭa kāṭibā (See)

ଚୋଟ ମାରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—
Choṭa māribā 1. To strike a blow.
ଚୋଟମାରା ୨ । (ସର୍ପ) ଦଂଶନ କରିବା—
चोटमारना 2. (snake) To bite.

ଚୋଟେ—ଦେ. ବ—୧ । ଗୋଟିଏମାତ୍ର ଚୋଟ ବା ଆଘାତ—
Chuṭe 1. Only one blow.
একচোট ୨ । ଥରେମାତ୍ର—2. Once only.

ଚୋଟେଇବା—ଦେ. କି—ତୀକ୍ଷ୍ଣ କର୍ତ୍ତିନାସ୍ତ୍ର (ଯଥା—ଖଣ୍ଡା, କଟୁରି) ଦ୍ୱାରା
Choṭeibā ଚୋଟଚୋଟ କରି ହାଣିବା—
কোপান To cut by strokes; to give successive cuts
चोटियाना with a sharp weapon; to chop.

ଚୋଟ୍ଠା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ଚୋଠା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Choṭṭhā (etc) Choṭhā etc (See .
(ଚୋଟ୍ଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୋଠଉଁ ଚୋଠା—ଦେ. ବଣ—(ଚୋଠା ଠାରୁ ବଳି ଚୋଠା) ଅତ୍ୟନ୍ତ
Choṭhauñ choṭhā ଚୋଠା—Very wicked.
चोटम चोट्टा
(ଚୋଠମ୍ ଚୋଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋଠମ୍ ଚୋଠା—ଦେ. ବଣ—ଚୋଠଉଁ ଚୋଠା (ଦେଖ)
Choṭham choṭhā Choṭhauñ choṭhā (See)

ଚୋଠା—ଦେ. ବ (ଫ. ଚୌର; ହିନ୍ଦିରେ ଚୋଟ୍ଟାର ଅର୍ଥ ଚୋର ଓ
Choṭhā ଚୋଟ୍ଟିକା, ଚୋଟ୍ଟିବାଲା ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଗାଳିରେ
(ଚୋଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—୧ । ଚୋର—
ଚୋଠାଗିରି 1. Thief.
ଚୋଠାପଣ ୨ । ଖେଚେଡ଼ା—2. Wicked.
ଚୋଠାଇ ୩ । ପାଜି; ନୀଚପ୍ରକୃତିକ—
ଚୋଠାମି 3. Mean-minded.
চোট্‌ঠা ୪ । କୃପଣ—4. Miserly.
चोट्टा ୫ । ଦମାକଅ; ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ମାନେ ନାହିଁ—
5. Insubordinate (servant).

ଚୋଡ଼—ସ. ବ (ଚୁଲ୍ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+ଅ)—
Chorḍa ୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ; ଚୋଳ—
1. Name of an ancient kingdom in South India.
୨ । ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—2. A sheet for the upper part of the body.
୩ । କାଞ୍ଚୁଲି—3. Bodice.

ଚୋଡ଼କ—ସ. ବ (ଚୋଡ଼+କ)—ଏକପ୍ରକାର ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର (ହି.
Chorḍaka ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of cloth for wearing.

ଚୋଡ଼ା—ସ. ବ (ଚୁଲ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—
Chorḍā ବଡ଼ ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
A variety of Gorakhamuṇḍi (See)

ଚୋଡ଼ୀ—ସ. ବ (ଚୁଲ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଈ)—
Chorḍī ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ଶାଢ଼ୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A cloth with coloured boder worn by women.

ଚୋତକ—ସ. ବ—୧ । ଡାଲଚିନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chotaka 1 Cinnamon-bark.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ଯ	ଡଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୨ । ବଲ୍କଲ—2. Bark of a tree.

ଚୋଦ୍—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ, ଯଥା—ବାହାନ୍-
Chod ଚୋଦ୍, ମାଦର୍‌ଚୋଦ୍) ଯେ (ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀକୁ) ମୈଥୁନ କରେ—
চোদ (in compounds) Cohabiting with (such
चोद् a woman.)

ଚୋଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଚାବୁକ; କୋରଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Choda 1. Whip.
୨ । ଅଗରେ ମୁନିଆ ଲୁହାକଣ୍ଟା ଲାଗିଥିବା ଲମ୍ବ ଯଷ୍ଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 A long stick with an iron point at the top; goad.

ଚୋଦକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ=ଚୋଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Chodaka ଅକ)—୧ । ଯେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଏ—
1. Inducing; one who induces.
୨ । ଯେ ପଠାଏ—2. Sending; one who sends.
୩ । ନିୟୋଜକ—3. Employing; one who employs.
୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରେ—4, Inciting another person to do a work; goading to action.

ଚୋଦଣା—ଦେ. ବି—ମୈଥୁନ—
Chodaṇā Copulation.

ଚୋଦନ—ସଂ. ବି. (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚୋଦ ଧାତୁ+ଅନ)—
Chodana ୧ । ବିଧିବାକ୍ୟ; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ବାକ୍ୟ—1. Precept
୨ । ପ୍ରେରଣ—2. Sending.
୩ । ନିୟୋଜନ—3. Employing.
୪ । ସଂଯୋଗ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ପ୍ରଯତ୍ନ—
4. Exertion for bringing about a union.
୫ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—5. Inducing; impelling.
ସଂ. ବଣ—ଚୋଦକ (ଦେଖ)—Chodaka (See)
চুদন ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ରତିପ୍ରସଙ୍ଗ; ରମଣ—
चुदाई Cohabitation; copulation.

ଚୋଦନା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ଚୋଦନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chodanā ୧ । ଶୋଧନ; ଭର୍ତ୍ସନ—
1. Reproof (M. W.).
୨ । ଚୋଦନ (ଦେଖ)—2 Chodana (See)
ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ମୈଥୁନ—Copulation.

ଚୋଦନୀ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି)—ଚୋଦେଇ (ଦେଖ)
Chodanī Chodei (See)
ସଂ. ବି—ଚୋଦନୀ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ—Name of a plant.

ଚୋଦୟିତା—ସଂ. ବଣ. ପୁ (ଚୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଚୋଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Chodayitā ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଚୋଦକ (ଦେଖ)
(ଚୋଦୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Chodaka (See.)

ଚୋଦା—ଗ୍ରା. ବି (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ସଂ. ଚୁଦ ଧାତୁ ଣିଚ. ଚୋଦ ଧାତୁ=
Chodā ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିବା, ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା)—ମୈଥୁନ;
চুদা; চোদা ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ—Cohabitation; copulation.
चुदा
चुदवैया ବଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅତିରିକ୍ତ
(ଚୋଦେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ରୂପେ ରତ—1. Addicted to excessive copulation.
୨ । କାମାତୁର—2. Lecherous (male).
୩ । (ଗାଳି) ଲମ୍ପଟ; ପରସ୍ତ୍ରୀରତ—
3. Adulterous (male).
୪ । (ସମାସରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେ ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରମଣ କରେ—
4. Cohabiting with such or such a female.

ଚୋଦାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଆପଣାକୁ ପୁରୁଷଦ୍ୱାରା
Chodāibā ରମିତ କରାଇବା—1. (a female) To allow
চুদান; চোদান one's self to be cohabited by a male.
चुदवाना, चुदाना ୨ । (କୌଣସି ପୁରୁଷ) ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କୀୟା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଜାରପୁରୁଷ ସହବାସ କରିବାକୁ ଦେବା—2. (a male) To allow his wife or another woman to have copulation with a paramour.
(ଚୋଦେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋଦାଇ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଚୋଦାଇବା ୧ (ଦେଖ)
Chodāi hebā Chodāibā 1 (See)
(ଚୋଦେଇ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋଦିତ—ସଂ. ବି. (ଚୁଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ତ)—୧ । ଆଦିଷ୍ଟ—
Chodita 1. Enjoined; directed; ordered (M.W).
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Incited; impelled.
୩ । ଯେଉଁ ପଶୁଆଦିକୁ ଅଡ଼ାଇ ଦିଆ ଯାଉଥାଏ—
3. (beast) Driven or goaded to action (M. W.).
୪ । ଯାହାକୁ ଅବଗତ କରାଯାଏ—
4. Informed (M. W.).
୫ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—5 Fixed; appointed (M. W).

ଚୋଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚୁଦ ଧାତୁ ଣିଚ. ଚୋଦ ଧାତୁ=ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା)—
Chodibā ଉତ୍ତେଜନା ଜାତ କରିବା—To excite.
চুদা; চোদা ଗ୍ରା ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ସଂ. ଚୁଦ ଧାତୁ)—ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗମ
चुदना; चोदना କରିବା—To cohabit.

ଚୋଦେଇ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାଳି)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଷ-
Chodei ସଙ୍ଗମାସକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ); କାମାତୁରା—
চুতমারানী 1. (female) Addicted to carnal pleasures;
चुदासी, चोदासो lecherous (female); lustful.
୨ । କୁଳଟା; ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ରା—2. Adulterous woman.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁାଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଚୋପ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ—ଚୁପ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chop (etc) Chup etc (See)

ଏବେ ଚୋପ୍ ଚୋପ୍ ସେମାନଙ୍କ ଚକର ଚାହିଁକି କହନ୍ତୁ—
ଉତ୍କଳଗୌରବ. ଗୌତୁକ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ=କ୍ଷରିବା; ତୁଳ. ହି. ଚୋପ୍=କଞ୍ଚା ଆମ୍ବଫଳର ଲସି)—

୧ । ଗଛର ଅଠା ବା କ୍ଷୀର—
1. Gum or juice from trees.

୨ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛର ଅଠା —
2. The gummy juice of Religious Fig tree.

୩ । କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ଫଳର ଡେମ୍ଫ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଫଳର ମୁଣ୍ଡିରୁ ଯେଉଁ ଲସି ବାହାରେ—
3. Acrid juice coming out of a young mango when separated from the stalk.

ଚୋପ୍ କାଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଠାକାଠି; ଅଠାକାଣ୍ଡିଆ—
Chop kāṇḍiā Pointed reed covered with bird-lime.

ଚୋପ୍‌ଚାପ୍—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ (ଦେଖ)
Chopchāp Chupchāp (See)

ଚୋପ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋବ୍‌ଦାର୍)—
Chopdār ରାଜା ଓ ବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରିବା
चोपदार ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଅଗେ ଅଗେ ଆସା, ସୋଠା
चोबदार ବହନ କରି ଅଗ୍ରସର ହେବା ଭୃତ୍ୟ; ରାଜଦଣ୍ଡ ବାହକ; ଅଗ୍ରଗାମୀ ସିପାହୀ; ଆସାବରଦାର୍—
Chobedār; persons carrying maces before kings on ceremonial occasions.

ଚୋପ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—
Chopa 1. Anger.

୨ । ଶର; ବାଣ—1. Arrow.

୩ । ଦାନପତ୍ର—3. Deed of gift.

୪ । ଅଧିକାରପତ୍ର—
4. A deed or letter of authority.

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋବ୍)—୧ । ତମ୍ବୁକୁ ସିଧା କରି ଠିଆ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖୁଣ୍ଟି—
चोब 1. Tent-pole.

୨ । ଢୋଲ, ନାଗରା, ତାସା ଆଦି ବାଡ଼େଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି—2. Drum-stick.

ଫାଟି ଯାଉ ନାଗେରା ତୋଡ଼ି ଯାଉ ଚୋପ । ଉତ୍କଳ. କବି ବଳସ୍ ।

୩ । ସୁନା ବା ରୁପା ଛୁଅଣି ହୋଇଥିବା ଦଣ୍ଡ (ଯାହା ଚୋପ୍‌ଦାର୍‌ମାନେ ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଗହଣରେ ବହନ୍ତି)—
3. Gilt or silver-covered big sticks carried by bearers in the retinue of great personages.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବରଗଛର ଅଠା—
The gummy juice of Banyan tree.

ଚୋପକ—ଦେ. ବି—ବାଣ; କାଣ୍ଡ—
Chopaka Arrow.

କାଳ ଚୋପକ ନଳ କାଣ୍ଡ
ଅବର ଧର ଚୋକା ପାଦ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ଗଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଚୋପ କାଠି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋବ୍+ସଂ. କାଷ୍ଠ)—
Chopa kāṭhi ଯେଉଁ କାଠି ଦ୍ୱାରା ଢୋଲ ଓ ନାଗରା ଆଦି ବାଡ଼ିଆ ହୁଏ—Drum-stick.

[ଦ୍ର— ପାଣ ଓ ବାଦ୍ୟମାନଙ୍କର ଚୋପକାଠି ସଦୃଶ ଅଟେ ।]

ଚୋପ ଖଣ୍ଡୁଆତ—ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀ)—ଅଧିକାରପତ୍ର—
Chopa khaṇḍuāti Deed or letter of authority.

ମହାପାତ୍ରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଠାର ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କୁ ଚୋପ ଖଣ୍ଡୁଆତ ଦେଲେ ।
କଟକରାଜ୍ୟ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ଚୋପଦାର୍—ଦେ. ବି—ଚୋପ୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Chopadār Chopdār (See)

ଲକ୍ଷବ ଚୋପଦାରେ ଡାକନ୍ତି କହୁ ନୋହେ ଏ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି
କି ଅବା ଛତ୍ର ପଡ଼ିଲ ସୁରନଗରୀ କିର । ଦ୍ୱିଜନାଥ. ସମର ତରଙ୍ଗ ।

ଚୋପ ପତ୍ର—ଦେ. ବି—ସନନ୍ଦ—
Chopa patra A deed or letter of gift.

ଚୋପରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଳଆ; ଝାଟିଆ—
Choparā Refuse; sweepings.

ଚୋପରା ଖାତ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଯେଉଁ ଖାତରେ ଅଳଆ ବା ଝାଟିଆ ପକାଯାଏ—Refuse-pit.

ଚୋପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁପ ଧାତୁଜାତ ଚୋପନ=ଗୋପନ; ଯାହା Chopā ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବସ୍ତୁକୁ ଗୋପନ କରେ)—୧ । ବୃକ୍ଷର ଛେଲି
चोपरा; छिबड़ा ବା ବଲ୍କଲ—1. Bark of trees.
छाल, छिलका ୨ । ଫଳର ଉପରସ୍ଥ ଆବରଣ—
2. The rind of a fruit.

୩ । ଶସ୍ୟାଦିର ଭୁଷ—3. The husks of grain.

୪ । ଛାଲ; ବାହାରର ଚମଡ଼ା—4 Outer skin.

୫ । ଘାଆର ବକଲା—
5. The slough of a wound or sore.

ଦେ. ବିଣ—ସାରହୀନ; ବଲ୍କଲମାତ୍ରାବଶିଷ୍ଟ—
Hollowed; emptied of the inner substance.

ଚୋପାଚୋପି—ଦେ. ବି—କଟା ହୋଇଥିବା ନାନାଫଳର ଚୋପା—
Chopāchopi The rinds of various fruits scraped off from the fruits.

ଚୋପାଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ଅବଜ୍ଞା ସୂଚକ)—ଯେ ସବୁକଥାରୁ କଠୋର
Chopā-chhaṛdā କରି ଦୋଷଗୁଣ ବାଛେ—(a term of contempt) Over-careful in dealing with a thing.

୯	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଋଥ	ଘ
̀	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ଥ

ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କି—ଉପରୁ ଖୋଳ ଛଡ଼ାଇବା; ଖୋଳ ଉତାରିବା—
Chopā-chhardāibā To take off the rind or outer skin.
(ଚୋପା ଛଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋପାମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯାହା ମୁହଁ ଫଳର ଚୋପା ପରି ଭିତରକୁ
Chopā-muhāṅ ପଶିଯାଇ ଥାଏ; ଝାଙ୍କୁଅଗାଲ—
(ଚୋପାମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) One whose cheeks are hollowed like the rind of a fruit.

ଚୋବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଚୋପ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chob (etc) Chop etc (Se)

ଚୋବ୍‌ଚିନି—ଦେ. ବ. (ଫା. ଚୋବ୍=କାଠି+ଚୀନ=ଚୀନ୍ ଦେଶରୁ
Chob-chini. ଆନୀତ)—ମୋଦକରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଦେଶୀୟ
ସଂ. ନାମ—ଦ୍ୱୀପାନ୍ତ ବଚ୍ଚ, ବଚ, ଚୋପଚିନି—A kind of
ଓ. ଚୋପଚିନି, ଚୋବଚିନି pungent root used as a
চোবচিনি tonic; Smilax China (tree)
चोबचिनि and its root; China-root.
ଫା. ଚୋବଚିନ [ଦ୍ର—ଏହା ଚୀନ ଓ ଜାପାନରେ
ଅ. ଖସବୁଲସିନ ଜନ୍ମିବା ଏକ ଲତାର ଚେର; ଏହା
ଈଷତ୍ ତିକ୍ତ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ରକ୍ତଶୋଧକ ଓ ମଳମୂତ୍ର-
ବିଶୋଧକ। ଏହା ବାତ, ଉଦରାଧ୍ମାନ, ଶୂଳ, ବାତ, ଅପସ୍ମାର,
ଉନ୍ମାଦ ଓ ଗାତ୍ରବେଦନା-ନିବାରକ; ଫିରଙ୍ଗ (ଗର୍ମି) ରୋଗରେ ଓ
ଦୁର୍ବଳତାରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଏ ଲତାର ପତ୍ର ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା
ଗଛର ପତ୍ରପରି।]

ଚୋବଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—ଚବଣା, ଚୋବାଇବା ପାଇଁ
Chobanā ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଡ଼ର ମୁଗଅାଦ ନାନା ଶସ୍ୟର ମିଶ୍ରିତ ଭଜା—
चबेना Fried grains eaten by chewing.

ଚୋବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—୧। ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ପେଷଣ—
Chobā 1. Chewing.
চিবান ୨। ଭୋଜନବେଳେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମରୂପେ
चबेना ଘଷିବା—2. Mastication.
୩। ଚୋବଣା (ଦେଖ)
3. Chobanā (See)

ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ କଥା କହିବା—ଦେ. କି—ପାଟିରେ ଗୁଡ଼ିକ
Chobāi chobāi kathā kahibā ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ କଥା
চিবিয়ে চিবিয়ে কথা বলা କହିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେପରି
चबा चबाकर बातें करना ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କଥା କହେ
ସେହିପରି କଥା କହିବା; ବାରମ୍ବାର ଭଙ୍ଗ ବୁଝା କଥା
କହିବା—To speak indistinctly (as if the speakers were uttering words while engaged in chewing something).

ଚୋବାଇବା—ଦେ. କି (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—୧। ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଖାଦ୍ୟାଦି
Chobāibā ପେଷିବା—1. To chew.
(ଚୋବେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେଲେ ତାମ୍ବୁଳ ବିଡ଼ିଅ ଚୋବାଇଲେ।
চিবান କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା।
चबाना, चिबलाना ୨। ଦୁଇ ପାଟିର ଦାନ୍ତକୁ ପରସ୍ପର ସହିତ
ଘଷିବା=2. To grind the teeth together.
(ଯଥା—ସେ ଦାନ୍ତ ଚୋବାଉଛି)।
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କି—ଦଂଶନ କରିବା; କାମୁଡ଼ିବା—
To bite
ଅପରାଧ କଲା ବେଂପିଠାକୁ ଭୁଞ୍ଜିଣ
ଚୋବାଇଲା ଦୃଷ୍ଟ ଭଞ୍ଜକ ଜାଣିବି—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦି।

ଚୋବା ଚୋବି—ଦେ. କି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଚୋବାଇବା—
Chobā chobi To masticate.
চিবাচিবি ଦେ. ବଣ—ପରସ୍ପର କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି—
चबाचबि Biting each other.
କେତେ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କ ଚୋବାଚୋବି ଲାଗିଅଛି
ହୋଇଣ ଭଣଭାଳେ ପଡ଼ିଲେ ଦଳଣି—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ।

ଚୋବାଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚର୍ବଣ)—ଚୋବା (ଦେଖ)
Chobāna Chobā (See).
চিবান
चबाना

ଚୋବେ—ଦେ ବ (ସଂ. ଚତୁର୍ବେଦୀ)—୧। ଚତୁର୍ବେଦୀ
Chobe ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
চোবে 1. Family-title of a class of Brāhmanas
चौबे reading the four Bedas.
[ଦ୍ର—ତୁଳନାକର—ଦୁବେ=ଦ୍ୱିବେଦୀ]।

ଚୋର—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
Chor ରୁପା ଖଡ଼ୁ—Silver bangle worne on the wrist of females.

ଚୋର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ଚୁର୍ ଧାତୁ=ଚୋରିକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chora ୧। ତସ୍କର—1. A thief; a robber.
(ଚୋରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ ଲାଭ ଆଶାରେ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀର
ବିନା ଅନୁମତିରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରେ ସେ
ଚୋର। ବହୁ ଲୋକ ମିଳି ବାଧା ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ ବା
ବଳପ୍ରୟୋଗ କରି ଚୋରିକଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଡକାଇତ ବୋଲଯାଏ।]
୨। ଯେ ଅନ୍ୟର ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଚୋରିକରି ଆପଣା ନାମରେ
ପ୍ରକାଶ କରେ; ଗ୍ରନ୍ଥଚୋର—2. A plagiarist
(M. W.)
୩। ଚିତ୍ତଚୋର; ଯେ ମନକୁ ମୋହିତ ବା ବଶୀଭୂତ କରେ—
3. A person who captivates a person's heart (Apte).
୪। ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ; ଗଣ୍ଠିଅନା—
4. A kind of scented drug.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ଏବେ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂପ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃପ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୫ । କୃଷ୍ଣଘାଣ୍ଟିଲତା—5. A kind of creeper (M. W.)

୬ । ଅନ୍ୟାଯ୍ୟଲାଭକାମୀ ବା ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟବସାୟୀ— 6 Any dishonest dealer (M.W)

ফিকবেদনা — ଦେ. ବି—୧ । ଚକ୍କା; ଦେହରେ ଅଟକିଯିବା ବାୟୁ— Wind appearing now and then at different places inside the body and giving pain.
हवाअटकना

ঢোর ୨ । ପିଲାଙ୍କ ବୁଢ଼ିଅଣୀ ବା ଲୁଚକାଳି ଖେଳରେ ଯେଉଁ ପିଲା ଚୋର ହାତରେ ଧରାପଡ଼େ— 2. A boy who is caught by the seeker in the children's game of hide and seek.
चोर

ଦେ. ବିଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ୧ । ଚୋରକରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପରି ଲଜ୍ଜିତ— 1. Ashamed like a thief.
(ଯଥା— ମୋର ଅମୁକ ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା କଥା ଧାଈଜଣଙ୍କ ଆଗରେ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ମୁଁ ଚୋର ହୋଇଗଲି ।)

୨ । ଲଜ୍ଜାଶୀଳ; ଲାଜକୁଳା—2. Bashful; coy.

୩ । ଲଜ୍ଜାରେ ମ୍ରିୟମାଣ—3. Ashamed.

୪ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ—4. Shrinking to do a work.

ଦେ. ବି— ଚୋଳଗଙ୍ଗ (ଦେଖ)— Cholaganga (See)

ଉଙ୍କିଦେ ଚତୁର ଚୋର ସେନାପତି,
ହେଲେ କଲ ନୋହେ ତାଙ୍କ ମତଗତି । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଚୋରକ—ସଂ. ବି (ଚୋର+କ)—୧ । ଗୁଗୁଚିଆ ତୃଣ, ଯାହାର ଶୁଙ୍ଗ-ଯୁକ୍ତ ଶସ୍ୟ ଲୁଗାରେ ଲାଗିଯାଏ—A species of grass having spiked ears which stick to the cloth; Andropogen Aciculatus; Spear-grass.
Choraka
চোরকাঁটা
अंधाहुली

୨ । ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧ ବିଶେଷ; ଗଣ୍ଠିଆଳା; ଚୋର— 2. A kind medicinal perfume.

ଚୋରକଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି— ଚୋରକ ୧ (ଦେଖ)— Chorakantaka — Choraka 1 (See)

ଚୋରକଳା—ଦେ. ବି (ଦେଶୀ ଚଳ; ସଂ. ଚୋର+କଳା)—ଚୋରର ଲକ୍ଷଣ; ଚୋରଠାରେ ଦେଖାଯିବା କେତେକ ଲକ୍ଷଣ, ଯାହା ଦେଖିଲେ କୌଣସି ଲୋକକୁ ଚୋର ବୋଲି ଠଉରାଇ ହୁଏ)—Indications or marks found in the face of a thief.
Chora-kala

[ଦ୍ର—ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଚୋରଙ୍କ ଆଖିରେ ଏକପ୍ରକାର ଦାଗ ଥାଏ ଓ ସେହି ଦାଗକୁ ଦେଖି ଅନୁଭବୀ ଲୋକେ ଚୋରକୁ ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି ।]

ଚୋରଖେଳ—ଦେ. ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର କ୍ରୀଡ଼ା (ଏଥିରେ ଜଣେ ଚୋର ହୁଏ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଲୁଚନ୍ତି; ଚୋର ଯାହାକୁ ଖୋଜି ଧରି ପକାଏ, ସେ ପୁଣି ଚୋର ହୁଏ)— The game of hide and seek.
Chora-khela
লুকোচুরী
चोरखेल; आंखमिचौली

ଚୋରଗଙ୍ଗଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)— ଗଙ୍ଗବଂଶର ପ୍ରଥମ ରାଜା— The first king of the Ganga dynasty of anient Orissa.
Chora-ganga-deba

[ଦ୍ର—ଏ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ରାଜା । ଏହାଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାମ 'ଗଙ୍ଗା' ଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏ ବଂଶଟି 'ଗଙ୍ଗବଂଶ' ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏହାଙ୍କ ଘର ଦକ୍ଷିଣ ରାଜ୍ୟରେ ଥିଲା । ବାସୁଦେବ ରଥ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭୁବନେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଇ ଦକ୍ଷିଣ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଚୋରଗଙ୍ଗ କେତେକ ବାଳକଙ୍କ ସହିତ ଖେଳୁଛନ୍ତି ଓ ଖେଳରେ ରାଜା ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଖେଳ-ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ ହେବାକୁ ରଥେ ଉକ୍ତ ରଜା-ପିଲା ନିକଟକୁ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ପଠାଇଲେ । ଖେଳ-ରାଜା ଉତ୍ତର କଲେ, "ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ନାହିଁ, ସେ ଶର୍ତ୍ତ ନେଇ ରହନ୍ତୁ; ପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବ ।" ପନ୍ଦର ଦିନ ପରେ ରଥଙ୍କର ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଜଣାଇଲା । ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣ କଥାରେ ସମ୍ମତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସିଲେ । ସେ କେଶରୀବଂଶର ଶେଷ ରାଜା ସୁବର୍ଣ୍ଣକେଶରୀ ବା ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର କେଶରୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ରାଜା ହେଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଚୂଡ଼ଙ୍ଗ ଦେବ । ଏହାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ପୁରୀରେ ଗୋଟିଏ ସାହି ଅଛି । ଏ ଜଗନ୍ନାଥମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜୀବିତ ଥାଇ ୭୦ ବର୍ଷ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ

ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଲେଖା ଏହାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଏ ଅସାଧାରଣ ବୀର ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ବିଦ୍ୟାନୁରାଗ ଅତୀବ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ଏହାଙ୍କ ଉତ୍ସାହରେ ଶତାନନ୍ଦ 'ସୂର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ' ରଚନା କରିଥିଲେ । କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

ଚୋରଚୋଟ୍ଟା— ଦେ. ବିଣ. (ସମାହାର)—ଚୋର ଓ ପାଜି— Thievish and wicked.
Chora-chottha

(ଯଥା—ମୁଁ ଚୋରଚୋଟ୍ଟା ନୁହେଁ ।)

ଚୋରଚୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନରେ ଅନିଷ୍ଟ ବା ଅମଙ୍ଗଳ ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହେବା—Misgiving or presentiment.
Chorachuinba

(ଯଥା—ତା ଦେହ ବେମାର ହେବା ଶୁଣି ମୋ ମନ ଚୋର ଚୁଇଁଲା ।)

୨ । ମନରେ ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମିବା— 2. A feeling of doubt or suspicion.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅଂନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
ୀ	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍

ଚୋରତସ୍କର—ଦେ. ବ (ସହଚର; ସଂ. ଚୌର + ତସ୍କର)—ଚୋର
Chorataskara ଡକେଇତ—Thieves and docaiyats.

ଆଉ ଟଙ୍କା ପଇସା ଦେଖିଲେ ଚୋର ତସ୍କର ଦୁଆରକୁ ଅଟିବେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଚୋରଡ଼ଗଡ଼ିଆଫଟା—ଦେ. ବ—ଛାତ ବା ମେଝିଅରେ ଚୂନ ମାଠେଣି
Chorardagardiāphāta ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଖରା ଯୋଗୁ ଯେଉଁ ସରୁ ଫଟା ଦାଗ ଦେଖାଯାଏ—
Small cracks appearing on a plastered roof or floor.

ଚୋରଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବ—ଚିରୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Chorardā Chirurdā (See)

ଚୋରଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୌର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି କରିବା ସ୍ତ୍ରୀ—
Chorani A female thief

ଚୋରଣୀଗାଈ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈକୁ ଦୁହିଁଲାବେଳେ ସେ
Chorani̇gāi ଦୁଧକୁ ଲୁଚାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ଥନକୁ ଶୁଖାଇଦିଏ,
চোরথন ଜନ୍ତୁ ବାଛୁରି ମୁହଁ ଲଗାଇଲେ ତାହା ଥନରୁ ଦୁଧ ବାହାରେ-
A cow which feigns that her udder is empty when a man milks her, but sucks her calf afterwards.

ଚୋରପଣ—ଦେ. ବ—୧ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ—
Chorapana 1. Stealing; theft.
୨ । ଗୋପନ କରାଯିବା ଅପରାଧ—
2. Offences done stealthily.

ଚୋର ଲାଗି ଦେଉ ପଡ଼ିବା ହେବନ୍ତି ଚୋରପଣ ଆଚରଣ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଇ ଚମ୍ପୂ ଡ଼ ଗୀତ ।

ଚୋରପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ—୧ । ଚୋରକ ୧ (ଦେଖ)
Chorapushpi Choraka 1 (See).
ଚୋରପୁଷ୍ପ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ (ଦେଖ)
ଚୋରପୁଷ୍ପିକା } 2 Sankhapushpi (See).

ଚୋରବନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପ୍ରତିଭ ହେବା—
Chorabanibā 1. To be at the end of one's wits.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ଶୁଣି ଚୋର ବନିଗଲି)
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଠିତ ବା ଭୀତ ହେବା—2. To hesitate to appear.

ଚୋରମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଅତିଶୟ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି—
Choramuhān Very sensitive and shy (person).
(ଚୋରମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଚୋର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୋର ବନିବା (ଦେଖ)
Chora hebā Chora banibā (See).

ଚୋର ହେଲି ତାହା ସମ୍ମୁଖୁ ଏବେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।

ଚୋରା—ସଂ. ବ—୧ । ଅସୁରବିଶେଷ (ଦୁର୍ଗା ଏହାକୁ ବଧ କରିଥିଲେ)—
Chorā A demon (killed by Goddess Durgā).
୨ । ଚୋରକ ୧ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Choraka 1 (See).
ଦେ. ବ—ଚୋରିକରିବା—Stealing
ଦେ. ବଣ—୧ । ଅପହାରକ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ଛତ୍ରଚୋରା, ଗାଈଚୋରା)—
1. One who steals; stealing; lifting.
୨ । ଅପହୃତ (ଯଥା—ଚୋରା ମାଲ—Stolen.
চোরাই ୩ । ଲୁକ୍କାୟିତ, ଗୁପ୍ତ (ଯଥା—ଚୋରାପ୍ରୀତି) —
चोरा 3. Hidden; secret; stealthy; clendestine.

ଚୋରା ସୁଖେ ରତ ହୋଇ କହୁଥିଲେ
ଧନ ଅତ ସୁଖ ମନେ । ରଥାନାଥ—ଯଯାତି ।

୪ । ସରକାରଙ୍କ ଅବକାରୀ ବିଭାଗର ନିୟମକୁ ଲଙ୍ଘନପୂର୍ବକ ନିଆଅଣା କରାଯାଉଥିବା (ଅବକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯଥା—ଚୋରା ଅଫିମ, ଚୋରା ମଦ) —
4. Smuggld (excise articles).
୫ । ଉପରିସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ବିନା ଅନୁମତିରେ କରାଯାଉଥିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—5. (action) Done without the knowledge or permission of the higher officers

ଚୋରାଇମାଲ—ଦେ. ବ—ଚୋରାମାଲ (ଦେଖ)
Chorāimāla Chorāmāla (See)

ଚୋରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୁର୍ ଧାତୁ)—୧ । ଚୋରି କରିବା—
Chorāibā 1. To steal.
চোরান; চুরিকরা ଅଣିଲ ତା ଚୋରାଇ ଦେଖାଇ ଗରୁଡ଼ ।
चुराना; चुरवाना; चोराना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
(ଚୋରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନୁକରଣ କରିବା—
2. To imitate.

ଭଗ୍ନ ଚକ୍ର ମନମଥ ବିଜୟୀ ମଙ୍ଗଳ ରଥ
ଗତିରୀତି ଚୋରାଇଛି ଗଲ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଚୋରାଗସ୍ତ—ଦେ. ବ. (ସ. ଚୋର + ଫା. ଗଶ୍ତ୍)—
Chorāgasta ଗୋପନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ରାଜା ରାଜ-
চোরাগস্ত କର୍ମଚାରୀମାନେ ଗୋପନରେ କରିବା ରାଜ୍ୟ ଭ୍ରମଣ—
चोरगश्त Tour.

ଚୋରାଗାତ—ଦେ. ବ—ଅଦୃଶ୍ୟ ଗର୍ତ୍ତ—
Chorāgāta A pit-fall; a hidden pit.
চোরাগর্ত

ଚୋରାଚାହାଣି—ଦେ. ବ—୧ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ନଜର ନ ପଡ଼ିବା ଭଳି
Chorāchāhāni କିମ୍ବା ଯାହାକୁ ଚାହିଁବ ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ହେବା ଭଳି ତା ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା—
1. Covert glances.
୨ । ଆଡ଼ଚାହାଣି—2. Sidelong glances.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଂଯୁକ୍ତ ୧ ଫଳକର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଫଳକର ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଫଳକର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଫଳକର ୨ ବା ୧ ଫଳକର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜନ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ଚୋରଚୋରି—ଦେ. ବି—ଏକାଧିକ ଥର ଚୋରି କରିବା କର୍ମ—
Chorāchori Acts of stealing.
চুরাচুরি
चोरचोरी

ଚୋରନୋଟ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଚୋର+ଇଂ. ନୋଟ୍)—
Chorānoṭ ୧ । ଜାଲ୍‌ନୋଟ୍—1. Counterfeit note.
চোরাইনোট ୨ । ଚୋରିଯାଇଥିବା କରେନ୍ସି ନୋଟ—
2. Stolen currency note.

ଚୋରପଥ—ଦେ. ବି—ଗୁପ୍ତପଥ—
Chorāpatha Secret way; a hidden path.
চোরাপথ
चोररास्ता

ଚୋରପାହାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜଳତଳରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବା
Chorāpāhārḍa ପାହାଡ଼—Mountain sunken under
ডুবাপাহাড় the water.
चोरपाहाड़

ଚୋରପ୍ରୀତି—ଦେ. ବି—ଗୁପ୍ତପ୍ରଣୟ—Secret and clandestine
Chorāpriti love making.

ଚୋରବସନ୍ତ—ଦେ. ବି—ବସନ୍ତଋତୁ ଆରମ୍ଭ ନ ହେଉଣୁ ଯେଉଁ
Chorābasanta ଶ୍ରୀତକର ମଳୟ (ଦକ୍ଷିଣ) ପବନ ବହେ—
(ଚୋରବସନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) The delicious south wind which begins to blow some time before the advent of the spring proper.

ନିଥର୍କ—ବକାଣୀ ଚୋର ବସନ୍ତକୁ ବନେ ଯଥା ଫୁଲ ଚୁଲି ।
ରାଧାନାଥ—ଯଯାତି ।

ଚୋରବାଟ—ଦେ. ବି—ଚୋରପଥ (ଦେଖ)
Chorābāṭa Chorāpatha (See)
(ଚୋରବାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) : ·

ଚୋରବାଲି—ଦେ. ବି.—ଜଳ ତଳରେ ଅଦୃଶ୍ୟ କୋମଳ ବାଲୁକା,
Chorābāli ଯହିଁରେ ଗୋଡ଼ ଗଳି ପଡ଼େ ଓ ତାହାର ଅନ୍ତ ଲାଗେ
চোরাবালি ଯାଏ; ଯେଉଁ ବାଲି ଦେଖିବାକୁ ସାଧାରଣ ବାଲି ପରି
चोरबालु ଦେଖାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଗୋଡ଼ ଦେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ତହିଁରେ ଭୁଶି ମରେ—Quick sand; a bank of sunken sand; sunken sand bank.

ଚୋରମଦ—ଦେ. ବି.—ସରକାରଙ୍କୁ ଟିକସ ନ ଦେଇ ଚୋରାଇ ଲୁଚାଇ
Chorāmada ବିକ୍ରୀ କରାଯାଉଥିବା ମଦ—
Smuggled wine.

ଚୋରମାଲ—ଦେ. ବି.—୧ । ଚୋରି ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥ—
Chorāmāla 1. Stolen property.
চোরাইমাল ୨ । ଅବୈଧ୍ୟ ଭାବରେ ନୟମ ଲଂଘନ କରିବା; ମାସୁଲ
चोरिका माल ନ ଦେଇ ଦେଶ ମଧ୍ୟକୁ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ଅଣା ଯିବା ପଣ୍ୟ—2. Smuggled particles; contraband.

ଚୋରରତି—ଦେ. ବି.—ପର ସ୍ତ୍ରୀ ହରଣ; ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ବା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ
Chorārati ଅଜ୍ଞାତରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରମଣ କରିବା—
Illicit cohabitation; secret adultery.

ଚୋରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁର ଧାତୁ)—୧ । ଅପହରଣ—
Chori 1. Theft.
চুরি [ବି—ଦ୍ରବ୍ୟ-ସ୍ୱାମୀର ବିନା ଅନୁମତିରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲାଭ
चोरि ଆଶାରେ ତାଙ୍କ ଧନ ହରଣକୁ ଚୋରି ବୋଲି ଯାଏ ।]
୨ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ ବୃତ୍ତି; ତସ୍କରତା—
2. Habit or act of stealing.
୩ । ଗୁପ୍ତକର୍ମ—3. Secret act.

ଅଂଧ୍ୟବର୍ଗ ହରି ହସୁ ବୋଲେ ଚୋରି ଧରି ପଡ଼ି ଗଲ ପରି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଚୋରାଧନ; ଚୋରି ମାଲ—4. Stolen article.

ଦେବେ ଏହି ଚୋରି ପ୍ରମାଣ, ବନେ ପଶେ ଯେବେ ଜନ୍ତୁ ଧାରଣ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. ବଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ଚୋରି କବାଟ; ଚୋରି ମାଲ ଇତ୍ୟାଦି)—୧ । ଅପହୃତ—
1. Stolen.
୨ । ଗୁପ୍ତ—2. Secret; hidden.

ଚୋରି କବାଟ—ଦେ. ବି.—୧ । ଗୁପ୍ତଦ୍ୱାର—
Chorikabāṭa 1. A secret door.
চুরীদোর ୨ । ସବୁବେଳେ ବଡ଼ ଦରଜା ନ ଫିଟାଇ ଯିବା ଆସିବା
चोरदरजा ସକାଶେ ବଡ଼ ଦରଜାର ମଝିରେ ଲାଗିଥିବା ଛୋଟ
(ଚୋର ଦୁଆର—ଅନ୍ୟରୂପ) କବାଟ—2. A small door fixed in an opening made in a larger door so that it may be used in ordiary manner without taking the trouble to open the bigger door.

ଚୋରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚୋର+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ· ଅ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟବୃତ୍ତି—
Chorikā Act of stealing; theft.

ଚୋରିଖୋପ—ଦେ. ବି.—ଚୋର ବା ସାଧାରଣ ଲୋକ ତାକୁ ଫିଟାଇଲ
Chorikhopa ଦେଲେ ଦେଖି ନ ପାରିଲା ଭଳି ବାକ୍ସ ବା
চুনিকুঠরী ଆଲମାରି ଆଦି ଘରରେ ଥିବା ଖୋପ—Secret
चोरखाना drawyers or space in box or shelf done to evade the eye of a rifler.

ଚୋରିଚପାଟି—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଚୌର କର୍ମ ଆଦି—
Chorichapāṭi Theft and other vices.
চুরিচাপাতী ତାହାଯୋଗେ ଗ୍ରାମରେ ଚୋରିଚପାଟି ହୁଏ ନାହିଁ ।
चोरीचपाटी ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ।
(ଚୋରିଚମାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ଦ

ଚୋରିଚାରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଚୋର ସଙ୍ଗେ ଚରର୍ଥକ ସମ ଧ୍ୱନି ଚାର ଶବ୍ଦ ଯୋଗ)—ନାନା ଉପାୟରେ ବା ଅନେକଥର ଚୋରି କରିବା—
Choricharī karibā
ଚୁରିଚାରିକରନା
चोराचोरीकरना
To steal in many ways.
(ଚୁରିଚୋରି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମୋର ସମ୍ପତ୍ତିଯାକ ତାକର ଓ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଚୋରିଚାରି କରି ନେଇ ଗଲେ ।)

ଚୋରିଛିନ୍ଦାଳି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ—
Chorichhindāḷi
Theft and adultery.
ଚୁରିଛିନାଳି
चोरीछिनाला
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ଏ ଦୁଇ କର୍ମ ଲଜ୍ଜାଜନକ ।]

ଚୋରିତ—ସଂ. ବିଣ (ଚୁର ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—ଅପହୃତ—
Chorita
Stolen.

ଚୋରିଧନ—ଦେ. ବି—ଚୋରାମାଲ୍ (ଦେଖ)
Choridhana
Chorāmāl (See)

ଚୋରିନାରୀ—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ବା ପରସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗ—Theft and adultery.
Chorinārī
ଚୁରୀନାରୀ
चोरीयारी

ଚୋରିପତ୍ର—ପ୍ର ଦେ. ବି (ପାନବରଜ ଭାଷା)—ପାନବରଜ ଚାଟର କାଣ୍ଡଗୁଡ଼ମାନଙ୍କ ମଝିରେ ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ପତ୍ରର ଉପରୁ ମଧ୍ୟରୁ ମଝି ସ୍ତରର ପତ୍ର—The middle most group of leaves in a reed-wall.
Choripatra

ଚୋରି ପାଲଧୂଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଣୁଆ ଗଛ—
Chori pāḷadhuā
A kind of wild tree.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ଆଠ ଦଶ ହାତ । ଫୁଲ ପାଲଧୂଆ ଫୁଲ ପରି ଚୋପା ନାଲି ଓ ଗୋଲା ଗୋଲା ।]

ଚୋରିବସନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଚୋରାବସନ୍ତ (ଦେଖ)
Choribasanta
Chorābasanta (See)

ଚୋରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)—ଚୋରାଇବା (ଦେଖ)
Choribā
Chorāibā (See)
ଚୁରନ
चोरना
ଚୋରି ନାହିଁ, ଅଲେହେଁ ବସ୍ତ୍ରାଅ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କନୋପାଳଚମ୍ପୂ. ଚ-ଗୀତ ।

ଚୋରିବାଟ—ଦେ. ବି—ଚୋରାପଥ (ଦେଖ)
Choribāṭa
Chorāpatha (See)

ଚୋରିବାଲି—ଦେ. ବି—ଚୋରାବାଲି (ଦେଖ)
Choribāli
Chorābāli (See)

ଚୋରିମାଲ୍—ଦେ. ବି—ଚୋରାମାଲ୍ (ଦେଖ)
Chorimāl
Chorāmāl (See)

ଚୋରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଚୋରାଇବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—
Chorijibā
ଅପହୃତ ହେବା—To be stolen.
ଚୁରୀଯାଓଯା
चोरीहोना
(ଚୋରିହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୋରିରତି—ଦେ. ବି—ଚୋରାରତି (ଦେଖ)
Chorirati
Chorārati (See)

ଚୋରୀ—ସଂ. ବି. (ଚୁର ଧାତୁ; ଭାବ. ଅ + ଈ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଅପହରଣ—
Chorī
Theft; stealing (M. W.)

ଚୋରୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚୋରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଚୋରଣୀ—
Choruṇi
The feminine of chora.

ଚୋଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Choḷa
A ancient kingdom in southern India.

ଜଣେ ଭଣେ ଚୋଳଦୁର୍ଗେ ଭରକସେନାଙ୍କ
ରହି ନ ପାରନ୍ତି ପର ରଥ ରଣ ଯେନ—ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

[ଦ୍ର—ଅଧୁନାତନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର କୋୟମ୍ବତୁର, ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲି, ତାଞ୍ଜୋର, ମଣ୍ଡୁପୁରର ଦକ୍ଷିଣାଂଶ ଅର୍କଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାଚୀନ ଚୋଳ ରାଜ୍ୟର ବିସ୍ତାର ଥିଲା । ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତରେ ଚୋଳ ରାଜ୍ୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଚୈର, ଚୋଳ ଓ ପାଣ୍ଡ୍ୟ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା ।]

୨ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Indian madder plant.

୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା କାଞ୍ଚଲା—
3. Bodice; females tight jacket.

୪ । ଛାଲି; ବଲ୍କଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Bark of tree.

୫ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Coat of mail.

୬ । ଚୋଳ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. An inhabitant of Choḷa country.

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚୋଳକ)—ଚଲ (ଦେଖ)
Chaḷa (See)

ଚୋଳକ—ସଂ. ବି. (ଚୋଳ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Choḷaka
୧ । ସାଞ୍ଜୁ; କବଚ—1. Armour.
୨ । ଯେଉଁ କବଚରେ ଛାତି ଆବୃତ ରହେ—
2. Breast-plate.
୩ । ବଲ୍କଲ; ଛାଲି—3. Bark.

ଚୋଳକୀ—ସଂ. ବି. (ଚୋଳକ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Choḷakī
୧ । ବାଉଁଶ କରଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Offshoots of bamboo.
୨ । ନାରଙ୍ଗ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A kind of orange tree.
୩ । ହାତ ଗଣ୍ଠି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Wrist.
୪ । କରୀର (ଦେଖ)
4. Karīra (See)

ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତଳ୍ପର ସେସବୁ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଚୋଳଗଙ୍ଗ ଦେବ—ଦେ. ବି—ଚୋଡ଼ଗଙ୍ଗ ଦେବ (ଦେଖ)
Cholaganga deba Choraganga deba (See)

ଚୋଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୋଳ)—ସାଧୁ ଓ ଫକୀରମାନେ ପିନ୍ଧିବା ଏକ
Cholā ପ୍ରକାର ଢିଲା ଓ ଲମ୍ବ କୁରୁତା—
चोला A kind of loose and long flowing coat
चोला worn by mendicants.

ଚୋଳିକା—ସଂ. ବି. (ଚୋଳ+କ+ଆ)—ଚୋଳ (ଦେଖ)
Cholikā Chola (See)

ଚୋଳି—ସଂ. ବି. (ଚୋଳ+ଈ)—
Choli ୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର କାଞ୍ଚୁଲି (ଏହାର
(ଚୋଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପେଟ ପାଖେ ଥିବା କୋଣ ଦୁଇଟିକୁ ଟାଣି ଗଣ୍ଠି ପକାଇବାକୁ ହୁଏ)—1. Bodice.
୨ । ଚୋଳା (ଦେଖ)
2 Cholā (See)
୩ । ପାନ ଆଦି ରଖିବାର ଡାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A wicker work tray for keeping betel-leaves etc.

ଚୋଳି ମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—୧ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କର ବାମ ମାର୍ଗବିଶେଷ—
Choli mārga 1. A kind of tantrik ritual.
୨ । ଘଟକଞ୍ଚୁକୀ (ଦେଖ)
2 Ghatakanchuki (See)

ଚୋଲ୍ଟ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପାନ୍ଥଶାଳା; ଯେଉଁଠାରେ ପଥିକ-
Choltri ମାନେ ବିନା ଭଡ଼ାରେ କିଛି ଦିନ ରହି ପାରନ୍ତି—
Choultry; caravansari.

[ଦ୍ର—ଗଞ୍ଜାମ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ଧନିକମାନେ ଅନେକ ନଗରରେ ବହୁ ଧନ ବ୍ୟୟ କରି ଚୋଲ୍ଟ୍ରିମାନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଅଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ପାନ୍ଥ ଓ ଅଭ୍ୟାଗତ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବିନା ଭଡ଼ାରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି ।]

ଚୋଷକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଚୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Choshaka ଯେ ଚୋଷି ନିଏ—
(ଚୋଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sucking; one who sucks.

ଚୋଷଣ—ସଂ. ବି. (ଚୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଚୋଷିବା—
Choshana Sucking.

ଚୋଷା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୁଷ ଧାତୁ)—
Choshā ୧ । ଯେ ନିଃଶେଷ କରି ଚୋଷି ନିଏ—
1. One who sucks out every thing.
୨ । ଅତି ଲୋଭୀ; ଶୋଷା—2. Very covetuous.

ଚୋଷି—ଦେ. ବି—ଚୁଷୀ; ପିଲାମାନଙ୍କ ଚୋଷିବା କ୍ରୀଡ଼ନକ—
Choshi A play-thing intended for infants
चूषी sucking it (taking it for the mother's nipple.

ଚୋଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଚୁଷ୍ ଧାତୁ) ଶୋଷିବା; ଚୁଷିବା—
Choshibā To suck.
চুষান, চোষান
चुसना

ଚୋଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ଚୋଷାଯାଇ ପାରେ—
Choshya Which can be sucked by the mouth.

ଚୋସ୍କ—ସଂ. ବି—ଉତ୍ତମ ଜାତି ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Choska 1. A horse of excellent breed.
୨ । ସିନ୍ଧୁବାରଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
2. Sindhubāra (See)

ଚୋସ୍ତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା.)—ଚୁସ୍ତ୍ (ଦେଖ)
Chost Chust (See)

ଚୋହଳା—ଦେ. ବିଣ (ହି. ଚୁହଡ଼ା=ଚାଣ୍ଡାଳ; ଶ୍ୱପଚ; ଚୋଆଡ଼; ପାହାଡ଼ିଆ ଅସଭ୍ୟ ଉଦ୍ଧାଇତ ଜାତିବିଶେଷ)—
Chohalā ୧ । ଉଦ୍ଧତ—1. Impertinent; arrogant; haughty.
চোয়াড়
चूहड़ा
(ଚୋହୋଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସଭ୍ୟ—2. Uncivilised; rude.
୩ । ଉନ୍ମତ୍ତ—3. Maddened; intoxicated crazy.

ଚୋହାଡ଼—ଦେ. ବି (ହି. ଚୁହଡ଼୍=ବ୍ୟାଧ)—ଚୁହାଡ଼; ଅସଭ୍ୟ ଜାତି-
Chohārda ବିଶେଷ; ଶ୍ୱପଚ; କିରାତ; ହାଡ଼ି; ଅତି ନୀଚ ଜାତି-
চোয়াড় ବିଶେଷ (ଯଥା—ହାଜାରିବାଗ ଅଞ୍ଚଳର ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଜାତି—
चोआड़ A low untouchable wild tribe.

[ଦ୍ର—ହାଜାରିବାଗ ଅଞ୍ଚଳର ଧାଙ୍ଗଡ଼ ଜାତି ଅମ ଦେଶର ହାଡ଼ି ଜାତି ପରି । ଏମାନେ ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଏକଲବ୍ୟର ସ୍ୱଜାତୀୟ ଏବଂ ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଧାନୁକୀ । ଏହି ଜାତିର ପ୍ରଧାନ ଶାଖା ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳି କାଟିବାର ବିଧି ଅଛି । ଯେଉଁମାନେ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି କାଟନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଶର ନିକ୍ଷେପ କାଳରେ ଡାହାଣହାତ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଠି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।*]

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସଭ୍ୟ; ବର୍ବର—1. Wild; uncivilised.
୨ । ଉଦ୍ଧତ; ଅଭଦ୍ର—2. Rude; arrogant.
୩ । ମୂର୍ଖ—3. Illiterate.
୪ । ଜିଦ୍‌ଖୋର—4. Obstinate.

ଚୋହାଣ—ଦେ. ବି—ରାଜପୁତନାର ରାଜପୁତ ଜାତିର ଚାରି ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ
Chohāna ଚତୁର୍ଥ ଶାଖା—One of the four classes
চৌহান, চহান of Rājputs of Rājputānā
चौहान ପ୍ରତିହାର, ପ୍ରମାରକ, ଚାଳୁକ୍ୟ, ଚୋହାନ,
ଜାମଧାରିକୃତ, ଗୃହ ଶବ୍ଦ ମହାଜନରେ । କଥାନାଥ୍ୟ ମହାସଭା ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ୠ	ଌ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଡଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

[ଦ୍ର—ଏହା ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ରାଜପୁତ ଜାତିର ଚାରିଗୋଷ୍ଠୀ କ୍ଷତ୍ରିୟବଂଶ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ଶାଖା । ଏହି ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚୋହାନ୍ ବା ଚାହୁମାନ୍‌ଙ୍କର ଚାରିହାତ ଥିବାର କଥିତ ଅଛି; କେହି କେହି କହନ୍ତି ମାଣିକ୍ୟ ଏ ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା; ଏହି କୁଳରେ ବୀରବର ଅନହଳଙ୍କଠାରୁ ମହାରାଜ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୩୯ ଜଣ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ୧୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏ ବଂଶର ରାଜାମାନେ ମାଳବ ଓ ରାଜପୁତାନାରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍କଳର କେତେକ ରାଜବଂଶ ଚୌହାନ ବଂଶୀୟ ଅଟନ୍ତି ।]

ଚ୍ଚୋହାନ—ଦେ. ବ—ଚ୍ଚୋହାଣ (ଦେଖ)
Chohāna Chohāṇa (See)

ଚୌ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଚତୁଃ; ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Chau ଚଉ (ଦେଖ)
Chau (See)

[ଦ୍ର—ଆଦ୍ୟରେ 'ଚଉ' ଥିବା ଯେତେ ସବୁ ଦେଶଜ ଶବ୍ଦ 'ଚଉ' ତଳେ ଦିଆଯାଇଅଛି, ତହିଁର 'ଚଉ' ସ୍ଥଳରେ 'ଚୌ' ମଧ୍ୟ କଥାରେ ଓ ଲେଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଚଉକାଠ, ଚଉକି, ଚଉକିଦାର, ଚଉରସ, ଚଉକସ୍, ଚଉଖୁଣ୍ଟିଆ, ଚଉଢ଼, ଚଉଡ଼ା, ଚଉଢ଼ବା, ଚଉଥ, ଚଉଦ ଇତ୍ୟାଦି ଯଥାକ୍ରମେ ଚୌକାଠ, ଚୌକି, ଚୌକିଦାର, ଚୌରସ୍, ଚୌକସ୍, ଚୌଖୁଣ୍ଟିଆ, ଚୌଠ, ଚୌଡ଼ା, ଚୌଢ଼କା, ଚୌଥ, ଚୌଦ ଇତ୍ୟାଦି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅତଏବ 'ଚୌ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ଦେଶଜ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ 'ଚଉ' ଦେଖ ।]

ଚୌଡ଼—ସଂ. ବ. (ଚୂଡ଼ା+ଭାବ. ଅ)—
Chaurda ଦ୍ୱିଜାତିଙ୍କର ଚୂଡ଼ାକରଣ ସଂସ୍କାର—
The ceremony of tonsure performed on a Hindu boy of the three higher castes.
ସଂ. ବଣ. (+ ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଚୂଡ଼ାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Pertaining to Chūrdā.

ଚୌଡ଼କର୍ମ—ସଂ. ବ—ଚୌଡ଼ (ଦେଖ)
Chaurdakarma Chaurda (See)

ଚୌତିଶା—ଦେ. ବ—ଚଉତିଶା (ଦେଖ)
Chautisā Chautisā (See)

ଚୌତିଶା ଚଉପଦୀ ଗୀତ
ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରେ । ଭୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚୌପଦୀ—ଦେ. ବ—ଚଉପଦୀ (ଦେଖ)
Chaupadi Chaupadi (See)

ଚୌତିଶା ଚୌପଦୀ କଲ ବହୁର । ପ୍ରାଚୀ. ସରତେଜୀଚା ।

ଚୌପଣି—ଦେ. ବ—ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଗାଦି ନେମାଳମଠର ମାଲିକଙ୍କୁ
Chaupaṇi ଉତ୍କଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଉଡ଼ ପରିବାରର ଦେଉଥିବା ବାର୍ଷିକ ମାମୁଲ ବା ଭେଟି—Presents given by each family of cowherds to the authority of the Nemālamaṭha, the seat of Achyutānanda.

ଚୌପହର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ. (ସଂ. ଚତୁଃ+ପ୍ରହର)—
Chaupar ଚାରିପହର—Four quarters of the day on night.

ଚୌପାଶ—ଦେ. ବି—ଚାରିପାଖ; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ—
Chaupāsa Four directions; four sides.

ମନର ଗିରି ଚଉ ସେ ପୁତ୍ର ଚୌପାଶେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଚୌବର୍ଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ: ବି—ଚତୁର୍ବର୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaubarga (etc) Chaubarga etc (See)

ଚୌବର୍ଗ ଭୁକ୍ତ ଦ୍ୱାରେ ଯେଣେ । ଭୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଚୌମ୍ବକ—ସଂ. ବିଣ. (ଚୁମ୍ବକ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଚୁମ୍ବକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Chaumbaka Magnetic.
(ଯଥା—ଚୌମ୍ବକାକର୍ଷଣ ।)

ଚୌର—ସଂ. ବି. (ଚୋର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଚୋର (ଦେଖ)
Chaura Chora (See)

ଚୌରି—ସଂ. ବି. (ଚୋର+ଇ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Chauri Chaurjya (See)
ଦେ. ବି—ଚଉରି (ଦେଖ) .
Chauri (See)

ଚୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଚୋର+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଚୋରି—
Chaurjya 1. Theft.
୨ । ତସ୍କରବୃତ୍ତି—2. The act or profession of stealing.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଚୋର—Thief.

ବଡ଼ ଭୟେ ଚୌର୍ଯ୍ୟ ପଣ ଯାଏ ଲୁଚ ସେ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଚୌର୍ଯ୍ୟାପରାଧ—ସଂ. ବି—ଚୋରିରୂପ ରାଜବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୋଷ—
Chaurjyāparādha The offence of theft.
[ଦ୍ର —ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୩୭ ଦଫାରେ ଚୌର୍ଯ୍ୟା-ପରାଧର ସଂଜ୍ଞା ଓ ୩୭୯ ଦଫା ଆଦିରେ ତହିଁର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ଅଛି ।]

ଚୌଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବ. ଓ ବଣ—ଚୌଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chaula (etc) Chaurda etc. (See)
ସଂ. ବି. (ଚୋଳ+ସ୍ୱାର୍ଥ. ଅ)—ଚୋଳ (ଦେଖ)
Chola (See)

ଚୌଷଠି—ଦେ ବ: ଓ ବଣ—ଚଉଷଠି (ଦେଖ)
Chaushathi Chaushathi (See)

ଏ ମହାସ୍ୱରୂପ ସେ ଘୃଣ,
ଚୌଷଠି ପ୍ରକାରେ ସେ ଜାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରମତଭେଦ ।

ଚୌହାଣ—ଦେ. ବ.—ଚୋହାଣ (ଦେଖ)
Chauhāna Chohāna (See)
(ଚୌହାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚ୍ୟବନ—ସଂ. ବି. (ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ମୁନିବିଶେଷ;
Chyabana ପୁଲୋମାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଭୃଗୁଋଷିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
1. A sage; son of Bhṛugu

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ମାତା ଗର୍ଭବତୀ ଥିବା ସମୟରେ ଏକ ରାକ୍ଷସ ତାଙ୍କୁ ଅପହରଣ କରି ନେବାରୁ ଏ ସ୍ୱୟଂ ଗର୍ଭରୁ ଖସି ପଡ଼ି ଦୁଷ୍ଟ ରାକ୍ଷସକୁ ନିଜ ତେଜରେ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରିଥିଲେ । ଏ ସ୍ୱୟଂ ଗର୍ଭରୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିବାରୁ (ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ) ଏହାଙ୍କର ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଏ ଏକ ସରୋବର ନିକଟରେ ବହୁକାଳ ତପସ୍ୟା କରୁ କରୁ ଏହାଙ୍କ ଦେହ ଉପରେ ଉଇମାନେ ହୁଙ୍କା ନିର୍ମାଣ କଲେ, କେବଳ ଆଖି ଦୁଇଟି ଉକ୍ତ ହୁଙ୍କା ମଧ୍ୟରୁ ଦେଖାଯାଉ ଥାଏ । ରାଜା ଶର୍ଯ୍ୟାତି ତାଙ୍କ ସେନାସମଭିବ୍ୟାହାରରେ ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଆସିଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ସୁକନ୍ୟା ସେଠାରେ ବୁଲି ବୁଲି ହୁଙ୍କାରେ ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ ଦିଶୁ-ଥିବା ଦୁଇଟି ଆଖିକୁ କୌତୂହଳବଶତଃ କଣ୍ଟାରେ ଫୋଡ଼ିଦେବାରୁ ଚ୍ୟବନଙ୍କ ଆଖି ଫୁଟିଗଲା । ଏଥିରେ ଋଷି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରାଜାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଓ ଅନୁଚରଙ୍କର ମଳମୂତ୍ର ରୋଧ କରି ଦେଲେ । ରାଜା ଆସି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାରୁ ମୁନି ଶାନ୍ତ ହେଲେ ଓ ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ମୁନିଙ୍କୁ ବିବାହ ଦେଲେ । ସୁକନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଚଳା ଭକ୍ତି କରି ତାଙ୍କ ସେବାରେ ଲାଗିଲେ । ଦିନେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟ ଆସି ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ନାନାଦି ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ବୃଦ୍ଧ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଫୁସୁଲାଇଲେ କିନ୍ତୁ ସୁକନ୍ୟା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମ୍ମତ ନ ହେବାରୁ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଏକ ଔଷଧ (ଚ୍ୟବନପ୍ରାଶ) ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ବୃଦ୍ଧ ଚ୍ୟବନଙ୍କୁ ଯୁବକ କରି ଦେଲେ । ଏହି ଉପକାରର ବଦଳରେ ରାଜା ଶର୍ଯ୍ୟାତିଙ୍କ ଯଜ୍ଞରେ ପ୍ରଥମେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନ ଦେଇ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ସୋମରସ ଦେଲେ । ଏଥିରେ ଇନ୍ଦ୍ର କୁପିତ ହୋଇ ଋଷିଙ୍କୁ ବଜ୍ର ମାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଋଷିଙ୍କର ସେଥିରେ କିଛି ନ ହେବାରୁ ଶେଷରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଚ୍ୟବନଙ୍କ ଶରଣ ପଶିଲେ ।]

୨ । (+ ଭାବ. ଅନ) ଝରିବା; କ୍ଷରଣ; (ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ) ତଳକୁ ବହିଯିବା — 2. Percolation; oozing; flowing down (of liquids).

୩ । ଛତ୍ର—3. Umbrella.

ଚ୍ୟବନପ୍ରାଶ—ସଂ. ବି. (ଚ୍ୟବନ + ପ୍ରାଶ = ସେବ୍ୟ)—ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ
Chyabana prāśa କାଶରୋଗର ମହୌଷଧ ଅବଲେହବିଶେଷ—
A medicine paste (for being taken) prepared with certain ingredients as an antidote against cough, catarrh and other complaints of the lungs.

[ଦ୍ର— କାଶରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବୃଦ୍ଧ ଚ୍ୟବନ ମୁନି ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର-ଦତ୍ତ ଯେଉଁ ଏହି ପ୍ରାଶ ବା ଔଷଧ ସେବନ କରି କାଶରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯୁବା ହୋଇଥିବାର କଥିତ ଅଛି । ଚକ୍ରଦତ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏହାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଲେଖା ଅଛି । ଏଥିରେ ଅଧିକ ଭାଗ ଅଁଳା କୋଳର ରସ ଦିଆଯାଏ ।]

ଚ୍ୟାଉ—ଦେ. ବି—ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ (ଦେଖ)
Chyāu Chyāu paṭṭanāyaka (See)

ଚ୍ୟାଉ ପଟ୍ଟନାୟକ – ଦେ. ବି – ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ କରଣମାନଙ୍କର ଉପାଧି
Chyāu paṭṭanāyka ବିଶେଷ—A little of honour given to Karaṇas of Orissa by Rājās.

ଚ୍ୟାହି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଇଚ୍ଛାର ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Chyāhi ୧ । ଯତ୍ନ; ହେପାଜତ; ଚାହିଦା—1. Care.
चाह ୨ । ଆଦର; ଗେଲବସର—2. Fondling.
चाह ୩ । ସଚେତନପଣ; ଚାଙ୍ଗଲାପଣ—
3. Activity.
(ଯଥା— ସାଥିଲୋକଙ୍କର ପାଳନ୍ତି ପୁଅଟିର ଭାରି ଚ୍ୟାହି ।)
ଦେ. ବି— ସଚେତ; ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିବାନ୍—Activity.
(ଯଥା— ଆମ ଜଗବନ୍ଧୁ ପିଲାଟି ଭାରି ଚ୍ୟାହି ହୋଇଛି ।)

ଚ୍ୟୁ (ଧାତୁ)— ସଂ—୧ । ପତିତ ହେବା—
Chyu (root) 1. To fall; to drop.
୨ । କ୍ଷରିତ ହେବା; ଝରିବା—
2. To percolate; to ooze.
୩ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବୋହିଯିବା—
3. To flow down (liquid).
୪ । ଖସି ପଡ଼ିବା—4. To fall down.
୫ । ହସିବା—To laugh.

ଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ. (ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Chyuta ୧ । ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—1. Excommunicated, displaced.
୨ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରୁ ପତିତ—2. Fallen down.
ସେ ରାକ୍ଷସହନ୍ତା ମାତାଙ୍କ ମୋକ୍ଷ ପାଇଁ
ଗର୍ଭରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ଅତି କ୍ରୋଧ ବହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅବ ।
୩ । କ୍ଷରିତ; ଟିକି ଟିକି ହୋଇ ପତିତ; ଝରିଥିବା—
3. Oozed; percolated.
୪ । ନଷ୍ଟ; ବିଚ୍ୟୁତ—4. Spoiled; shorn.
(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ । ଯଥା—ରାଜ୍ୟଚ୍ୟୁତ, କର୍ମଚ୍ୟୁତ ।)
୫ । ବହିଷ୍କୃତ; ବିତାଡ଼ିତ—
5. Degraded; driven out.
୬ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—6. Unsteady.
୭ । ସ୍ୱସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—
7. Displaced from ones proper place.
୮ । (ସମାସରେ) ପରାଙ୍ମୁଖ—
8. Backward shrinking from.

୯	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଏ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଓ	ହ୍ର

୯ । ବକଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବାଷ୍ପ ଜଳରେ ପରଣତ ହୋଇ କ୍ଷରିତ୍ଥ ଥିବା—9. Destilled.

ଚ୍ୟୁତସଂସ୍କାରତା—ସଂ. ବି—ବ୍ୟାକରଣବିରୁଦ୍ଧ ପଦବିନ୍ୟାସଜନିତ ରଚନାର
Chyutasaṁskāratā ପ୍ରଧାନ ଦୋଷ (ସାହିତ୍ୟଦର୍ପଣ)—
A defect in composition consisting of using ungrammatical phrases and words.

ଚ୍ୟୁତାକ୍ଷର—ସଂ. ବି—କବିତା ରଚନାର ଏକପ୍ରକାର ଚତୁରପାଣ୍ଡି—
Chyutākshara A sort of poetic skill in verses.
(ଦତ୍ତାକ୍ଷର—ଉପସ୍ଥିତ) [ଦ୍ର—ଏଥିର 'ପାଦ' ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପଦରୁ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର କାଟିଦେଲେ ଅର୍ଥାଗମ ହୁଏ । ଯଥା—

କହିଲା ଭଣି କଂନରେଶନନ୍ଦନୀ-ପାଠ-ପଠିନୀ ପଦ୍ମ ବନେ ।
ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଏଠାରେ କଂନରେଶନନ୍ଦନୀ—ପାଠପଠିନୀ=କୁବେର କନ୍ୟାର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ଏଥିରୁ କଂ ଅକ୍ଷରଟି କାଟିଦେଲେ ନରେଶନନ୍ଦନୀ-ପାଠ-ପଠିନୀ=ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ।
ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ୧୨—୫ ରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ୟ ଉଦାହରଣ ଅଛି ।]

ଚ୍ୟୁତାଧିକାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଚ୍ୟୁତ+ଅଧିକାର)—ଅଧିକାର-
Chyutādhikāra ଭ୍ରଷ୍ଟ; ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ—Shorn of
(ଚ୍ୟୁତାଧିକାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) one's power or authority; expelled from one's position.

ଚ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି (ଚ୍ୟୁ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଭ୍ରଂଶ; ନାଶ; ହାନି—
Chyuti 1. Loss of destruction; ruin.
(ଯଥା—ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତି ।)
୨ । ଅଧୋଗତି; ପତନ—2. Down fall.
୩ । ଅବନତି—3. Degradation.
୪ । କ୍ଷରଣ; କ୍ଷରଣ—4. Percolation; oozing.
୫ । ସ୍ଖଳନ—5. Slipping.
୬ । ଗତି; ଗମନ—6. Movement.
୭ । ମୁକ୍ତି—7. Release.
୮ । ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା—8. Dropping down; falling down.
୯ । ଅଭାବ, ତ୍ରୁଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Defect; blemish.
୧୦ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁଖତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନରେ ଅବହେଳା—10. Neglect of duty; negligence.
୧୧ । ଗୁଦଦ୍ୱାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Anus.
୧୨ । ଭଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Female organ.
୧୩ । ଗତି (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—13. Motion; movement.
୧୪ । ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ହଟିଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
14. Displacement; removal from one's proper position.

ଚ୍ୟୂତ—ସଂ ବି—ଆମ୍ବ (ଗଛ ଓ ଫଳ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chyūta Mango (tree and fruit)

ଚ୍ୟୋତ—ସଂ. ବି (ଚ୍ୟୁତ୍+ଭାବ. ଅ)—ଚ୍ୟୁତି (ଦେଖ)
Chyota Chyuti (See)

ଚ୍ୟୋତନ—ସଂ. ବି (ଚ୍ୟୁତ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଚ୍ୟୁତି (ଦେଖ)
Chyotana Chyuti (See)

ଚ୍ରେଷ୍ଟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚେଷ୍ଟା)—ଚେଷ୍ଟା (ଦେଖ)
Chreshtā Cheshtā (See)

ଛ

ଛ—ସଂ.—ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣର ସପ୍ତମ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚ ବର୍ଗର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ (ଏହାର
Chha ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ତାଳୁ)—The seventh consonant of Sanskrit and its daughter languages including Ordia, corresponding to the pronunciation of 'chh' (as pirate of ch).
[ଦ୍ର—ଏହାର କରଣୀ ଆକାର ଛ; ଛ=ଛ ।]
ସଂ. ବି (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
୧ । ଛେଦ; ଛେଦନ—1. Cutting.
୨ । ଖଣ୍ଡ—2. A piece.
୩ । ଭାଗ—3. A part.
୪ । (ଛଦ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଗୃହ—4. House.
୫ । ମାହାତ୍ମ୍ୟ—5. Glory
୬ । ଆଚ୍ଛାଦନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Covering.
ସଂ. ବିଣ (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ତରଳ—1. Liquid
୨ । ନିର୍ମଳ—2. Clear.
୩ । ଛେଦକ—3. Cutting.
୪ । କମ୍ପିତ—4. Trembling.

ଛ, ଛଅ , ଦେ. ବି (ସଂ. ଷଟ୍; ପ୍ରା. ଛ, ପାଞ୍ଚରୁ ଏକ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା)—
ଛ୍, ଛ୍ଅ ୧ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟା—1. The number six.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛଅସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering six.
୨ । ଷଷ୍ଠସ୍ଥାନୀୟ; ଛଅର ପୂରଣ—2. Sixth.
ଛ, କ, ତେଲ, କେତେ ନ ସିଦ୍ଧ ଘର—ଲୋକବଚନ ।

ସାଧାରଣରେ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛଅ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛ (ଦେଖ)
Chha-a — Chha (See).
[ଦ୍ର—ସଂଖ୍ୟାବାଚକ 'ଛ' ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନ 'ଛଅ' ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଛଅଁଚା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୌଚ)—ମଳଯୁକ୍ତ ଅଙ୍ଗର ଶୌଚକ୍ରିୟା—
Chhañchā — Act of washing or cleansing the anus.
ছোঁচা; ছুঁচা
आबदस्त, शौचा
ବିଣ—ଶୌଚ ହୋଇଥିବା—Cleansed.

ଛଅଁଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଛଅଁଚିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଶିଶୁ ବା ଅସମର୍ଥ ଲୋକର ମଳଯୁକ୍ତ ଗୁହ୍ୟଦେଶକୁ ଶୌଚକରିବା—The act of washing the anus of a child or sick man after passing stools.
Chha-añchāibā
ছোঁচান
शौचाना
(ଛଅଁଚେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଅଁଚାଛଅଁଚି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୌଚ)—ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର, ହସ୍ତ, ପଦ, ମୁଖ ଆଦିର ଶୌଚକର୍ମ—The cleansing operations (of the anus, face, hands, feet etc) after passing stools.
Chha-añchāchhaañchi
ছোঁচান খেঁচান
शौचाशौंचि

ଛଅଁଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶୁଚ୍ ଧାତୁ)—ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ନିଜର ମଳଦ୍ୱାର ଧୋଇବା; ପାଣିଦିଅଁବା—To wash ones anus after passing stools.
Chha-añchibā
ছোঁচা
आबदस्तलेना, शौंचना

ଛଅଁଚି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶୌଚ)—ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରକୁ ସ୍ୱୟଂ ପରିଷ୍କାର କରିବା—To wash or cleanse one's own anus after passiug stools.
Chha-añchi hebā
ছোচা
शौंचना

ଛଅକ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପଣିକିଆ ବା କଡ଼ାଗଣ୍ଡା ବା ପାହୁପଣିକିଆରେ ୬ ସଂଖ୍ୟାର ହିସାବମାନ ଥାଏ—(a multiplication table) Relating to or giving the various calculations of the number 6.
Chhaaka
(ଯଥା—ଛଅକ ପଣିକିଆ, ଛଅକ ଖନ୍ଦା ।)
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଏକକ ପଣିକିଆ; ଦୁଇକ, ତିନିକ ଆଦି ପଣକିଆ ବା ଖନ୍ଦା ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ସେହି ସେହି ସଂଖ୍ୟା-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଖନ୍ଦାମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରତି ସଂଖ୍ୟା ପାଇଁ ୧୦ଟି ଖନ୍ଦା ଥାଏ; ଛଅକ ପଣିକିଆରେ ୬ × ୧ ର ଗଣନାଠାରୁ ୬ × ୧୦ ର ଗଣନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଗୋଟି ଖନ୍ଦା ଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ପିଲାମାନେ ପଚିଶିକ ପଣିକିଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘୋଷି ରଖିଥାଆନ୍ତି ।]

ଛଅକାନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଷଟ୍‌କର୍ଣ୍ଣ)—(କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ) ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିରୁ ଅଧିକ ତିନି ବ୍ୟକ୍ତିର କାନରେ ପଡ଼ିବା—(a secret) To be divulged to three i. e. more than two persons.
Chha-akāna hebā
ছয়কানহওয়া
तिनिकानहओना

ଛଅକେ—ଦେ. ଅ—ଛଅ ଗୁଣିତକ ୧; ୬ × ୧—Six into one; 6 × 1.
Chha-ake
ছয়কে
ଛଅକେ ଛଅପଣ—ପଣିକିଆ ।

ଛଅକୋଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧୨୦ ସଂଖ୍ୟା; ୬ × ୨୦—The number 120, 6×20.
Chhaakordi
ছয়কুড়ী
ଦେ. ବିଣ.—୧୨୦ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 120.
[ଦ୍ର—ଅଶିକ୍ଷିତମାନେ ଗଣତି କଲାବେଳେ କୋଡ଼ି, ପୁଞ୍ଜା, ଜୋଡ଼ା, ତଳନ ଆଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତୁ ଗଣି ତହିଁରୁ ବେଶୀ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଗୁଣିତକଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ବାଣିଜ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ହୁଏ ।]

ଛଅଚିତ—ଦେ. ବି.—କଉଡ଼ିଖେଳରେ ଛଅଟିଯାକ କଉଡ଼ି ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—The state of six kaurdis falling with the ventral side upwards in a game of kaurdi.
Chhaa-chiti
छक्का
(ଛଅଚିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଅଟା—ଦେ. ବିଣ—(ଅନାଦରାର୍ଥ)—ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering six.
Chhaaṭā
ছয়টা
ଦେ. ବି.—୧ । ସଂଖ୍ୟାରେ ଛଅ—1. Six in number.
छठी
(ଛଅଟି—ଆଦରାର୍ଥକ) ୨ । ୬ ଘଣ୍ଟା ସମୟ—2. Six o'clock.

ଛଅଣ୍ଡା—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ.—(ଛଅ ଗଣ୍ଡାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଛଅ ଗଣ୍ଡା; ଚବିଶ ଗୋଟା—Six quartets; twentyfour.
Chhaaṇḍā
ছয়গণ্ডা
ତିନି ବାରକଡ଼ା ଛଅଣ୍ଡା ଚବଡ଼ା କେତେ । ଶିଶୁ ଗାଣିତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ।
[ଦ୍ର—ଗଣ୍ଡା ସ୍ଥାନରେ ଲୋକେ ଅଣ୍ଡା ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଯଥା— ଚୌରଣ୍ଡା, ସାତଣ୍ଡା, ଆଠଣ୍ଡା, ନଅଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି; ଲୋକେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦିଅଣ୍ଡା, ତିନଣ୍ଡା, ଚୌରଣ୍ଡା, ପାଞ୍ଚଣ୍ଡା, ଛଅଣ୍ଡା, ସାତଣ୍ଡା, ଆଠଣ୍ଡା, ନଅଣ୍ଡା, ଦଶଣ୍ଡା କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୁଇଅଣ୍ଡା, ତିନିଅଣ୍ଡା, ଚାରିଅଣ୍ଡା, ପାଞ୍ଚଅଣ୍ଡା, ଛଅଅଣ୍ଡା, ସାତଅଣ୍ଡା, ଆଠଅଣ୍ଡା, ନଅଅଣ୍ଡା, ଦଶଅଣ୍ଡା କହନ୍ତି, ନାହିଁ ।]

ଛଅପୋଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍‌ପଦୀ; ପ୍ରା. ଛପ୍ପଇ)—ଛଅ ଚରଣଯୁକ୍ତ ପଦ୍ୟ-ବିଶେଷ—A poetical composition with 6 lines in each stanza.
Chhaapoi
छप्पय
(ଛ ପୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଅବାଆର—ଗ୍ରା. ବି.—ଛଅଚିତ (ଦେଖ)
Chhaa bāāra — Chhaachita (See)

ଛଅର—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. କ୍ଷୌର; ନୀଚ ଭାଷା)—କେଶମୁଣ୍ଡନ—Shaving of the hair.
Chhaara
ক্ষোরীকামান
हजामत
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ବେ ସମସ୍ତେ ଓ ଆଜକାଲି ନବ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଖପୁରି ମଝିରେ ବେଶି ହେଉ କମି ହେଉ ଅରାଏ ଶିଖା ବା ଚୁଟି ଛାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଂଶ, ମୁଛ ଓ ଦାଢ଼ି କ୍ଷୌର କରୁଥିଲେ ।]

୯	ଇ	ଡ଼	ଋ,ଝ଼	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଞ୍ଜ	ଋସ୍	ଡ଼ଅ	ଛ
?	ଈ	ଉ	ଋ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଋଅ	?	କ୍ଷ

ଛଅରବାଅର—ଗ୍ରା. (ଇତର) (ଛଅର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ
Chha-arabā-āra ୨ୟ ପଦତର)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧିକ୍ରିୟା
ঘাট ଉପଲକ୍ଷରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱଜନ ଓ କୁଟୁମ୍ବୀମାନଙ୍କ ନଖ
କାଟିବା ଓ କ୍ଷୌର ହେବା—Shaving of the head and pairing of the nails undergone by the relations and kinsmen of a deceased person on the occasion of purification after the funerals.

ଛଅଷଠି—ଦେ. ବି.—(ସଂ ଷଟ୍‌ଷଷ୍ଟି ; ପ୍ରା. ଛଷଠି)—୬୬; ଷାଠିଏରୁ
Chha-ashathi **ଛଅ ଅଧିକ** ସଂଖ୍ୟା—The number 66.
ছয়ষঠী, ছষঠী ଦେ. **ବିଣ**.—୬୬ ସଂଖ୍ୟକ—
छयसाठ Numbering 66.
ଛଷଠି
ଛଷଟ୍ଟି } —ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଅସ୍ତରଶହେ—ଦେ. ବି.—୧୭୬; ଏକ ଶହ ଛଅସ୍ତରି—176; one
Chha-astarāsahe hundred and seventy six.
(ଛଅସ୍ତୁରଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦ୍ର—ଏହିପରି ଛଅସ୍ତରିହୁଇଶ = ଦୁଇ ଶହ ଛଅସ୍ତରି ।)

ଛଅସ୍ତରି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଷଟ୍‌ସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ଛସତ୍ତରି; ପାଲି—
Chha-astari ଛହତ୍ତରି; ଛସତ୍ତରି)—୭୬; ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ୬
ছয়ত্তর ଅଧିକ—76; Seventysix.
छिहत्तर
ଛଅସ୍ତୁରି
ଛଅସ୍ତୋରି
ଛସ୍ତରି
ଛସ୍ତୁରି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଅଁଚି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଛୁଆଚି (ଦେଖ)
Chha-ãñchi Chhuāchi (See)

ଛଅଙ୍ଗୁଠିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଷଟ୍ + ଅଙ୍ଗୁଳି)—
Chha-ãnguṭhiā ଯାହାରି ହାତ କିମ୍ବା ଗୋଡ଼ରେ ବା ହାତଗୋଡ଼
ছআঙুলে ଉଭୟରେ ପାଞ୍ଚଟି ଲେଖାଏଁ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଛଅଟି
छांगुर; छांगा; छंगू ଲେଖାଏଁ ଅଙ୍ଗୁଠି ଥାଏ—
(**ଛଅଙ୍ଗୁଳିଆ. ପୁଂ**—ଅନ୍ୟରୂପ) Hexadactylous.
(**ଛଅଙ୍ଗୁଳେଇ**—**ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ**)

ଛଅଲ—**ଦେ**. ବିଣ. (ସଂ. **ଷଷ୍ଠ**)—୧ । ଷଷ୍ଠ—1. Sixth.
Chha-ala ପାଶୋଃ ପଞ୍ଚ ଅଧ୍ୟାୟରେ ମୋର ଧନ
ছঅই ନ ସରିଲା କେବେ ମୋ ଏଣୁ ଷ୍ଟାନମାନ
छठा ଛଅଲ ପଞ୍ଚ ଯେ କାଟକ ହୋଇ କରୁ
ବହାରନ୍ତ ଅବ କରିବ କ ଗୁହାରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ୍ଦଃ ।

୨ । (ଅପଣା ରାଜ୍ୟରୁ ପାଞ୍ଚ ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବଧାନ ଥିବା)—
ବହୁଦୂରସ୍ଥ (ରାଜ୍ୟ)—
2. Very distant kingdom).

ଛଇ—ଦେ. **ବି**. (ସଂ. ଛବି)—୧ । ଚଳଣିଚାଳି; ଚାଲିଚଳଣ; ବ୍ୟବହାରିକ
Chhai ଆଚରଣ—1. Conduct; gait; manners.
ছটকি; ছটা ୨ । ଛଟକ—2. Sportiveness.
छब; छबा ୩ । ବିଳାସ; ଭଙ୍ଗୀ—
3. Gesture; deportment.
୪ । ରସିକତା—4. Gallantry.
୫ । ଥଟ୍ଟା—5. Jest; frolic.
୬ । ବାଲିଙ୍ଗି; ଗୁମର; ଗର୍ବ—
6. Bragging; arrogance; foppery.
୭ । ଚତୁରତା—7. Cleverness; cunning.
୮ । ଲୋକ ଦେଖିବାପାଇଁ କସରିବା; ଆଡ଼ମ୍ବର—
8 Ado; ostentation; gaudiness.
୯ । ବୃଥାଗର୍ବ—9. Vainglory.
୧୦ । ଚେହେରା—10 Appearance.
୧୧ । ମନୋହର ସାଜ ବା ଢଙ୍ଗ—
11. Graceful or charming manner.
୧୨ । (ଭୁଲ. ଅ. ସବାଃ = ସୁନ୍ଦର; ସଂ. ଶୋଭା)—ଶୋଭା;
ରୂପଶ୍ରୀ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—12. Grace; beauty.
ছই ୧୩ । (ସଂ. ଛଦ)—ନୌକା ବା ଗାଡ଼ିର ଛାତ—
छपर 13 Thatched covering or roof of a boat or cart.
୧୪ । (ସଂ. ସଞ୍ଚିତ)—ସୁସଞ୍ଚିତ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ଘନସନ୍ନିବିଷ୍ଟ
ସ୍ତୂପ—14. Will arranged heap; well-set stack.
(ଯଥା—ଇଟା ବା ଛଣଚଳ ଛଇମାରି ରଖିଦିଅ ।)
୧୫ । ବାକ୍ୟରେ ରସିକତା; ରସବାକ୍ୟ—
15. Wit and humour; witty speech.
ଦେ. **ବିଣ**. (ସଂ. ବିସ୍ତୃତ)—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ; ବିସ୍ତୃତ—
Spread on all sides; diffused.

ଛଇଆ—ଦେ. ବିଣ—ବିଳାସଭଙ୍ଗୀଯୁକ୍ତ; ଛଟକଯୁକ୍ତ—
Chhaiā Foppish; coquettish; frolicsome;
छैला trickish; sportive.

ଛଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଟକ ବା ଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Chhai karibā 1. To show frolicsomeness; to show
ছটাদেখান off one's fine things.
ଛଇ କାଢ଼ିବା
ଛଇ ଦେଖା (ଖେ)ଇବା
ଛଇ ଦେଖା (ଖେ)ଇ ହେ (ହ)ବା
ଛଇ ବାହାର କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ରସିକତା କରିବା—
2. To flirt; to practice gallantry

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ଛଇଛଡ଼—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୈଛାଡ଼ (ଦେଖ)
Chhaichhārd Chhaichhārd (See)
ଛଇଛାଡ଼ିଆ, ଛଇଛଳ, ଛଇଛାଳିଆ — ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଇତି ମଇତି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ଵଣ (ସଂ. ହର୍ଷ + ଉନ୍ମତ୍ତ)—
Chhaiti maiti ୧ । ହର୍ଷୋନ୍ମତ୍ତ; ଆନନ୍ଦିତ—1. Delighted.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆଜି କ୍ୱାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଜି ସେ ଭାରି ଛଇତି ମଇତି ହୋଇଛନ୍ତି ।)
୨ । (ସଂ. ହସ୍ତ + ମୁକ୍ତ) ମୁକ୍ତହସ୍ତ—
2. Open-handed; liberal.

ଛଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସଜ୍ଜିତ) ଗଦା ଗଦା କରି ସୁସଜ୍ଜିତ
Chhai debā କରିବା; ଗାଦି ମାରିବା—1. To arrange in
ଗାଁଦିମାରା rows or heaps (e. g. straw; bricks).
(ଛଇମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ସଂ. ଛଦ୍) ଗୁରିଆଡ଼େ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇବା; ଛାଇବା—2. To cover the whole surface.

ଛଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—ଗୁରିଆଡ଼େ ବିସ୍ତୃତ ହେବା ବା
Chhaibā ବିସ୍ତାର କରିବା—To be diffused over the
ଛାଓଆ whole surface; to spread in all directions
ଫୈଲାନା (e. g water).
ଛାଇ ଯିବା, ଛାଇ ହେବା, ଛାଇ ହୋଇଯିବା — ଅନ୍ୟରୂପ
(ଯଥା—ବର୍ଷାପାଣି ଆମ ଗାଁ ଗୁରିପାଖ ଛଇ ହୋଇଛି ।)

ଛଇଲ୍—ଦେ. ଵଣ (ସଂ. ସ୍ପ୍ଲାବିତ; ଉଚ୍ଛଳିତ; ଭୁ. ଫା. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Chhail ସଯ୍ଲାବ୍)—୧ । ଗୁରିଆଡ଼େ ଜଳ ପୂରିଥିବା ବା ମାଡ଼ି-
ଛୟଲାପ ଥିବା; ଜଳପ୍ଲାବିତ—1. Flooded.
ଫୈଲାହୁଆ (ଯଥା—ଦେଶଯାକ ପାଣିରେ ଛଇଲ୍ ହୋଇଗଲା ।)
ଛଇଲାଟ୍, ଛଏଲ୍, ଛଏଲାଟ — ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ—2. Extending towards all directions; diffused; spread on or all sides.
(ଯଥା—ଦେଶଯାକ ନଇବଢ଼ି ପାଣି ଛଇଲ୍ ହୋଇଛି ।)
ଦେ. ବି—୧ । ନଇବଢ଼ି—Flood; inundation
୨ । ବର୍ଷା ବା ନଇବଢ଼ି ପାଣି ସବୁଆଡ଼େ ମାଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of water spreading on all sides.
୩ । ଗୁରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଯିବା—3. Diffusion.

ଛଇଲ୍ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଛଇ) ଗୁରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—
Chhil jibā To be diffused; to spread over on all
ଛୟଲାପହଓଆ sides.
ଫୈଲାହୋନା
ଛଇଲ୍ ହେବା, ଛଇଲ୍ ହୋଇଯିବା, ଛଇଲଯିବା, ଛଇଲେଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଇଲ—ଦେ. ଵଣ (ସଂ. ଛବି, ପ୍ରା. ଛଵିଲ, ଛଇଲ୍ଲ)—
Chhaila ୧ । ଯେ ଛଟକ ଦେଖାଏ; ବିଳାସଭଙ୍ଗୀଯୁକ୍ତ; ରଙ୍ଗିଆ—
1. Frolicsome.
ଛଇଲା, ଛଇଲୀ — ସ୍ତ୍ରୀ
୨ । ରସିକ—2. Gallant.
ଚଟକଦାର ୩ । ଚତୁର—3. Clever.
ଛବୀଲା, ଛୈଲା, ଛୈଲ ୪ । ମନୋହର, ସୁନ୍ଦର—
(ଛଇଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) 4. Charming; beautiful; graceful; having a charming appearance.
୫ । ଯେ ଛଇ ବା ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଏ—
5. Ostentatious.
୬ । ବାକ୍‌ଚତୁର; ବାକ୍ୟରେ ରସିକତାକାରୀ—
6 Witty; humorous.
୭ । ବେଶଭୂଷାରେ ପରିପାଟୀରୂପେ ସଜ୍ଜିତ—
7. Foppish; fine.
ଦେ. ବି—୧ । ନାଗର ଲୋକ; ରସିକ—
1. A beau; a dandy; a gallant.
ଏ ବଳକେ ଛଇଲ ହୋଇବ ଛଇଳଲ । ଭଞ୍ଜ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୨ । ଚକ୍‌ଚକିଆ ପୋଷାକ ଓ ବେଶପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person fond of showy dress and toilette.

ଛଇଲା—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଛବି)—୧ । ବିଳାସଭଙ୍ଗୀଯୁକ୍ତ;
Chhailā ଯେ ଛଟକ ଦେଖାଏ—1. Foppish; frolicsome.
ଛଇଲୀ, ଛଇଲି — ସ୍ତ୍ରୀ—
୨ । ରସିକ; ନାଗର—2. Gallant; coquettish.
ଛଇଲା ! ମୋତେ ଛଇଲ ଛଡ଼—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥଙ୍କ ଛ ଗୀତ ।
୩ । (ସଂ. ଛଳ) ଚତୁର—3. Clever.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Charming; handsome; attractive.
୫ । ସୁନ୍ଦର ସାଜସଜ୍ଜାପ୍ରିୟ—
5. Fond of finery; foppish.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରସିକା; ନାଗରୀ—A flirt; a coquette.
ଠଉରବ ନାହିଁ ବୋଲି ଠଉର ବଇଗିଁ ପାଇଣ ମଦନ ପଳାଏ ଭଳେ ଛଇଲୀ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଚଉତିଶା ଗୀତ ।

ଛଇଲଆ—ଦେ. ଵଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଛଇଲା (ଦେଖ)
Chhailiā Chhailā (See)
ଛଇଲୀ, ଛଇଲେଇ — ସ୍ତ୍ରୀ
ସେହି ବିଜନ୍ତ ହୋଇଅଛ ତ ଭେଣିଅ
ଏଣୁ ତା ଭୁବିନ୍ତ କରିଛ ଛଇଲଅ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ• ଶାନ୍ତି ।

ଛଇଲି ଛାଉଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛଳ)—୧ । ଛଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ କୌଶଳ—
Chhaili chhāuli 1. Stratagem.
୨ । ଛଇ (ଦେଖ)
Chhai (See)
ଏ ବଡ଼ ଛଇଲ ଛଇଲରେ କାଳ ନେବନ୍ତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ• ବଳଦେବ ରଥ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଈ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ଦ

ଛଉ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶ୍ୱିତ୍ର)—୧ । ଦେହର ରୋଗବିଶେଷ; ଦେହର
Chhau ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଯେଉଁ ଧଳା ଧଳା (ଓ ସମୟେ ସମୟେ କଳା
ଛୁଲି ଓ ନାଲି) ଦାଗ ଚମ ଉପରେ ମାଡ଼ିଯାଏ; ଶ୍ୱିତ୍ରରୋଗ; ଧବଳ
ਛୀਪ ବା ଶ୍ୱେତକୁଷ୍ଠ ରୋଗ—1. A disease in which the skin becomes discoloured in patches of white or black; leucosis; albinism;

[ଦ୍ର—ଛଉ ତିନିପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । କୁଷ୍ଠ ରୋଗର ପୂର୍ବ-ଲକ୍ଷଣ—ଦେହରେ କଳା, ନାଲି ଓ ଧଳା ମନ୍ଦାମନ୍ଦା ଦାଗ । ୨ । ଧବଳ କୁଷ୍ଠ—ଦେହତମାମ୍ ନାଲିମିଶା ଧଳା ଦାଗ; ୩ । ବୟସଛଉ ଯୁବକଯୁବତୀଙ୍କର ଚର୍ମରେ ସ୍ଥାନେସ୍ଥାନେ ମାଡ଼ିଯିବା ମନ୍ଦାମନ୍ଦା ଦାଗ ।]

୨ । କଳା ବା ନାଲିବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ପଶୁ ଆଦିଙ୍କ ଶରୀରରେ ସ୍ଥାନେ-ସ୍ଥାନେ ଧଳା ରୋମର ମନ୍ଦା—2. Patches of white hair on the body of animals of red or black colour.

୩ । ଛଉନାଚ; ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲି ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକପ୍ରକାର ନାଚ—(ଏଥିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାଦ୍ୟର ତାଳ ସହ ନାଚନ୍ତି)— 3. A kind of dance prevalent among the wild tribes of the Orissa Agency tracts.

୪ । (ସଂ. ଶଲ୍କ) ଛେଲି—4. Bark.

୫ । (ସଂ. ଛଦ୍ମ) ଗର୍ବ—
5. Arrogance; pride; vainglory.

୬ । ଚତୁରତା—6. Skill; dexterity.

୭ । ଶିକାର ଝାମ୍ପି ବାପାଇଁ ଜଗି ରହିବା—
7. Lying in wait; crouching; being prepared to pounce upon a prey.

ଛୌଁ ୮ । ଶିକାର ବା ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଝାମ୍ପିବା; ଛପଟ୍ଟା—
ਪਞਾ 8. Pouncing on a prey.

ଛଉଁରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—ଛଉରି (ଦେଖ)
Chhaũri Chhauri (See)

ଅନନ୍ତ ମହିମାଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ଅଭରଣୀ,
ତାଙ୍କ ନାମ ଅଟେ ବଜ୍ର ଛଉଁରି କୌପୁଣୀ ।
ପ୍ର ଗୀ. ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରୂପଣଗୀତା ।

ଛଉଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଛବି)—୧ । ଛୁପଛୁପିକିଆ—
Chhaua 1. Having patches of different colours
ছাপছাপ, on the body (said of cows, cats,
রঙ্গবেরঙ্গ dogs, horses etc); mottled.
रङ्गबिरङ्ग ୨ । ଛଉ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—2. Albinous; having light patches on the body.

ଛଉକା—ଦେ ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଶିକାରୀ; ଚତୁର; ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଛପି
Chhaukā କରି ଖାଇବା ବିଷୟରେ ପାରଙ୍ଗମ (ଯଥା—ବିରାଡ଼ି,
শিকারী କୁକୁର)—1. Clever; cunning; dexterous
(ଛଉକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (said of cats, dogs etc which are clever in catching things kept away from their reach).

୨ । ଯେ ସୁଯୋଗ ଦେଖି ଶିକାରକୁ ଝାମ୍ପିବାପାଇଁ ଜଗି ରହେ—2. Crouching; lying in wait to pounce on a prey.

୩ । ଛଉଆ (ଦେଖ)—3. Chhauā (See)

ଛଉଚ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଶୌଚ)—
Chhaucha ୧ । ଦେହରୁ ମଳ ଆଦିର ମାର୍ଜନା—
শৌচ 1. Cleaning impurities off the body.

୨ । ମୃତାହରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର କୁଟୁମ୍ବାଦିଙ୍କର କ୍ଷୌର, ସ୍ନାନ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ ହେବା—2. Purification of the kinsmen and relatives after the funerals.

୩ । ଝାଡ଼ା ଫେରିବା ପରେ ଛଅଁଳିବା—
3. Washing of the private parts after passing stools.

ଗ୍ରା. ବିଣ—ମାର୍ଜିତ; ଶୁଦ୍ଧ—Cleansed.

ଛଉଚ କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଶୌଚ)—ଛୁଅଁଳିବା; ମଳ ଆଦି
Chhaucha karibā ତ୍ୟାଗ କରିବା ପରେ ଶରୀରରୁ ମଳାଦି
শৌচকরা ପରିଷ୍କାର କରିବା—To cleanse the
(ଛଉଚ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) private parts of impurities after answering calls of nature.

ଛଉନାଚ—ଦେ. ବି—ଛଉ ୩ (ଦେଖ)
Chhau-nāṭa Chhau 3 (See)

ଛଉ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିକାରକୁ ଝାମ୍ପିବା—
Chhau māribā To pounce on a prey.
ছোঁমারা
फञा मारना

ଛଉର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୌର)—ଛଅର (ଦେଖ)
Chhaura Chha-ara (See)

ଛଉରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—
Chhauri ୧ । ସାଞ୍ଜୁ; କବଚ; ବର୍ମ—
1 Armour; coat of mail

୨ । ଅଚ୍ଛାଦନ; ଆସ୍ତରଣ - 2. A coverlet.

୩ । ଉଲେପନ—3. Anointing; smearing.

ଛଉରିବା—ଦେ. କ୍ରି. ୧ । (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—
Chhauribā ଘୋଡ଼ାଇବା; ଅଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
1. To cover.

ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଷ୍ଟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

୨ । (ସଂ. ଲିପ୍ ଧାତୁ) ଲେପିବା—2. To anoint; to smear; (e.g. a paste over the body).
चुपरना
୩ । (ସଂ. କ୍ଷୌର) ଖିଅର କରିବା; କ୍ଷୌର କରିବା— 3. To shave the hair.
ଲଜ ନ ଥାଏ ଯେଉଁ ମୁହିଁକୁ
ଭଣ୍ଡାର ନ ଥାଏ ଛଇରିବାକୁ—ଚଗ ।

ଛଏର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛାୟା; ଛାଇ—
Chha-erā Shadow

ଛଏଲ୍—ଦେ. ବି—**ଛଇଲ୍** (ଦେଖ)
Chha-el Chhail (See)
(ଛଏଲା୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଁଚ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଘର ଲିପିବା—
Chhañch Smearing the floor by cow-dung and water.

ଛଁଚା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଓଳିଆ ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ ତଳରେ ପକାଯିବା ପ୍ରଥମ ପ୍ରସ୍ତ ଦଉଡ଼ି—
Chhañchā The first layer of ropes packet a laid on the ground for making of paddy.

ଛକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚତୁଷ୍ପଥ; ଚତୁଷ୍କ)—
Chhaka ୧ । ଚତୁଷ୍ପଥ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଚାରିଆଡ଼ୁ ଚାରି ଗୋଟି ରାସ୍ତା ମିଳିଥାଏ—1. A meeting of two cross-ways; cross-road; a place where four roads meet or two roads cross.
চৌমাথা
चौराहा
ଛକେ ଛକେ ଜଗି ଅଛନ୍ତି ଭରେ । କହଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଲଢ଼ାକରନ୍ତି ଛ ଗୀତ ।
୨ । ଦୁଇ ରେଖା ପରସ୍ପରକୁ କାଟିଥିବା ଅବସ୍ଥା—
छक 2. A cross.
୩ । ଯୁକ୍ତ ବା ଗୁଣନ ଚିହ୍ନ—3. A cross mark; the arithmetical sign of addition or multiplication.
୪ । ମଝିରେ ପରସ୍ପର କଟିଥିବା ରେଖାଦ୍ୱୟ କଟା ହୋଇଥିବା ପଶାପାଲିର ଘର—4. Chequered figure in a dice or chess board.
ছেঁকা ୫ । ତଆଁଦିଆ ଦାଗ—5. Marks made on the body with hot iron; brand.
୬ । ଚାବୁକ ବା ବେତ ପ୍ରହାରରେ ଦେହରେ ବସିଥିବା ଦାଗ; ନୋଳା—6. Marks left on the body after being caned or whipped.
୭ । ସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନ—
7. A convenient place.

ଛକ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯୁକ୍ତ ବା ଗୁଣନଚିହ୍ନ ଅଙ୍କନ କରିବା—
Chhaka kātibā To draw cross-marks.
ଛକ ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛକ ପକେଇବା }

ଛକଛକ—ଦେ. ବି—୧ । ସୁବିଧା; ସୁବିଧା; ଖଞ୍ଜ—
Chhaka-chhāka Suitable occasion; opportunity.
घात, घोत घात (ଯଥା—ସେ ଛକ ଛାକ ବୁଝି କାମ କରେ ।)
मौका ୨ । ଆବଶ୍ୟକବେଳେ ସତର୍କତା—Watchfulness on suitable occasions.

ଛକଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶକଟ ପ୍ରା. ସଗଡ଼, ଛଗଡ଼)—
Chhakarḍa ୧ । ଭଡ଼ାଗାଡ଼ି—
ছাকড়া 1. Hackery; hackney carriage.
छकड़ा
(ଛକଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶଗଡ଼; ଶକଟ; ଗୋରୁଗାଡ଼ି—
2. A cart drown by oxen.

ଛକଡ଼ ନକଡ଼—ଦେ. ବି (ଛଅ କଡ଼ା ଓ ନଅ କଡ଼ା କଉଡ଼ି ଅତି ଅଳ୍ପ ଥିବାରୁ ହେୟ)—୧ । ତୁଚ୍ଛତାଚ୍ଛିଲ୍ୟ—
Chhakarḍa nakarḍa
ছকড়ানকড়া 1. Derision; contempt.
୨ । ଅପମାନ—2. Neglect; disregard.
(ଛକଡ଼ା ନକଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର—
3 Ill treatment

ଛକଡ଼ି—ଦେ. ବି (ତୁଲ. ବ. ଛକଡ଼ୀ)—୧ । ଉତ୍କଳରେ ଅପତ୍ତିଆଣି ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ)—
Chhakarḍi
छकड़ि (ଅପତ୍ତିଆଣି ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
1. A name given to boys whose elder brothers or sisters have died (meaning, not worth a penny).
(ଛକଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦ୍ର—ଏହାର ଅର୍ଥ :—ଏ
(ଛକଡ଼ିଆ—ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ) ବାଳକକୁ ଛଅ କଡ଼ା ମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟରେ କିଣାଯାଇଅଛି । ଯେଉଁ ପିଲାର ଆଗପିଲା ମରି ଯାଇଥାନ୍ତି, ମାଆମାନେ ଯମକୁ ଭଣ୍ଡାଇବାପାଇଁ ତାହାକୁ ଛକ, ଛଅ, ନଅ କଡ଼ା କଉଡ଼ିରେ ଶେଠଲୋକଙ୍କ ବିକିଦେବାର ବାହାନା କରନ୍ତି ।]
ছকড়ী ୨ । ପଶାକାଠିରେ ପଡ଼ିବା '୬' ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—
छक्कड़ी, छक्का A throw of the dice resulting in the coming up of six points.

ଛକପକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶଙ୍କିତ)—୧ । ଶଙ୍କିତ—
Chhaka-paka 1. Apprehensive.
ছটপট ୨ । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଶୁଭ ଘଟିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଶଙ୍କିତ—
छटपट 2. Having a presage or presentiment.
୩ । ଅସ୍ଥିର (ମନ)—3. Restless (mind)
୪ । ଲାଳାୟିତ—4. Hankering.
(ଯଥା—ସେ ପିଲା ହାତରେ ଲଡ଼ୁ ଦେଖି ଏ ପିଲାଟି ଛକପକ ହେଉଛି ।)

ଛକ ପାଗଡ଼ା—ଦେ. ବି—ପଶାଖେଳର ଦାନବିଶେଷ; ଛଅ ଏକ—
Chhaka pāgarḍā One of the throws of dice in a game of dice.

୧	ଇ	ଉ	ରି,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଛକଲିଆ — ଦେ. ବି — ଏକଜାତୀୟ ଜାମା (ଯହିଁରେ ଛଅଟି କଲି ଥାଏ) —
Chhakaliā A kind of coat having six trangular
छकलिया pieces sewn together.

ଦେ. ବିଣ — ୧ । ଯହିଁରେ ଛଅଗୋଟି କଲି ଥାଏ —
1. Having six trangular bits of cloth.
୨ । ନକଲିଆ — 2. Witty.

ଛକା — ଦେ. ବି — ୧ । ଛପିବା; ଲୁଚିବା —
Chhakā 1. Watching; hiding.
छका ୨ । ଅବସରକ୍ରମେ ଶିକାରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ ଛକି
छक्का ରହିବା — 2 Lying watchfully; lying in
(ଛକ୍କା — ଅନ୍ୟରୂପ) ambush; ambush.

୩ । (ସଂ. ଷଟ୍କ; ପ୍ରା. ଛକ୍କୋ) ଗଞ୍ଜପା ବା ତାସ ଖେଳରେ ଛଅ ଟିପଯୁକ୍ତ ପାର — 3. The playing card having six tips on it.

୪ । ତାସ ଖେଳରେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ପିଠିଏ ମାତ୍ର ତାସ ନେବାର ସୁଯୋଗ ନ ଦେଇ ଏକ ପକ୍ଷ ସବୁ ପିଠିର ତାସଯାକ ଜିଣିବା — 4. The state of one party wining all the cards in a game of cards.

୫ । କଉଡ଼ିଖେଳରେ ଛଅଟିଯାକ କଉଡ଼ି ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଦାନ — 5. Six Kaur̤dis falling on the ground with the vental side down and dorsal side up in a Kaur̤di game.

୬ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଭୂଇଁରେ ଗାର କାଟି ଖେଳିବା କଉଡ଼ି ଖେଳ — 6. An indoor game of females with shells.

୭ । ଯୁକ୍ତଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କରିବା କର୍ମ —
7. Making or drawing of cross marks.

୮ । ଯେଉଁ ଗଞ୍ଜପା ବା ତାସରେ ୬ଟି ବିନ୍ଦୁ ଥାଏ —
8. A card containing 6 points.

୯ । ଛଅ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନେକ ପ୍ରକାର ପରିବାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତିଅଣ; ଘାଣ୍ଟତିଅଣ — 9. Hodgepodge.

୧୦ । ଛକ୍କା ତିଅଣ; ପାଣି ଦିଆ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପରିବା ଘିଅରେ ଛକ୍କା ହୋଇ ତିଆରି କରାଯିବା ତିଅଣ —
10. A curry prepared from fried vegetables.

ଛକାଇବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଛକିବା (ଦେଖ)
Chhakāiba 1. Chhakibā (See)
(ଛକେଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ —
ব্যাকুল হওয়া 2. The causative form of Chhakibā.

୩ । (ସଂ. ଶଙ୍କା) (ମନ) ଶଙ୍କାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅସ୍ଥିର ହେବା, ଛକପକ ହେବା — 3. To be apprehensive; to become restless through apprehensive.

ଛକାଖେଳ — ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍କ; ପ୍ରା. ଛକ୍କୋ) — ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି
Chhakākhe̤la ଖେଳ — A kind of Kaur̤di game.
दशपँचिश [ଦ୍ର — ଏଥିରେ ଛଅ କଟି କଉଡ଼ିରେ ଚାରିଜଣ ବା
छक्का ଅଭାବପକ୍ଷେ ଦୁଇଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ପଶାପାଲି ପରି ଘର କଟାଯାଏ, ଏଥିରେ କଉଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଅନୁସାରେ ଦାନ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ ।]

ଛକାଛକ — ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସତର୍କ) — ୧ । ଆକ୍ରମଣ ବା ଅନିଷ୍ଟ
Chhakāchhaka କରିବା ପାଇଁ ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଜଗାଜଗି —
ताक्‌बुझेथाका 1. Watching each other for doing any
छक्का harm or for attaching.
ଛକାଛକି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସତର୍କ, ସାବଧାନ —
ଛକାପକା } 2. On the alert; watchful.

୩ । (ସଂ. ଶଙ୍କାଯୁକ୍ତ) କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ —
3. Prepared or ready for any emergency.

ଦେ. ବି — ସତର୍କତା — Alertness; watchfulness; being in readiness for any emergency.

ଛକାଛକି — ଦେ. ବିଣ. ବି — ଛକାଛକ (ଦେଖ)
Chhakāchhaki Chhakāchhaka (See)
ବି — ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛକ ଆଙ୍କିବା କର୍ମ —
Act of drawing many crosses.

ଛକାଠି — ଦେ. ବି. (ଦେହର ପ୍ରତି ପାଖରେ ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା ଛଅ
Chhakāṭhi ଥିବାରୁ) — ପଞ୍ଜରା ହାଡ଼ — The ribs.
পাঁজরা ଦେଉଁ ଲୋକର ତଣ୍ଟି ଯାଏ ଫୁଟି
पसली ଭଙ୍ଗି ପକାଏ କାହାର ଛକାଠି — ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଛକା ଦେବା — ଦେ. କ୍ରି — ତାସଖେଳରେ ସବୁ ପିଠିର ତାସଯାକ (ଏକ
Chhakā debā ପକ୍ଷ) ନେବା ଓ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ପିଠିଏ ମାତ୍ର
ছকাকরা ତାସ ନେବାର ସୁଯୋଗ ନ ଦେବା —
ଛକା କରିବା }
ଛକା ଧରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ To win all the cards in a game of cards without allowing of the opposite party to win the cards of any turn.
ଛକା ବସାଇବା }

[ଦ୍ର — ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଆଦୌ ତାସ ଜିଣି ନ ପାରେ ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜିଣିବା ପକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ଛଟିପଯୁକ୍ତ ତାସ ସ୍ଥାପନ କରେ ।]

ଛକାପଞ୍ଝା — ଦେ. ବି — ୧ । ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ —
Chhakāpañjhā 1. Cleverness.
ছকাপাঞ্জা ୨ । ଡାକତରକ; ସତର୍କତା —
छक्कापञ्जा 2. Alterness.
ଛକାପଞ୍ଜା }
ଛକ୍କାପଞ୍ଜା } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ପେଞ୍ଚପାଟ; ଦାଉଁପେଚ —
ଛକ୍କିପଞ୍ଜା } 3. Tortuous devices; write; tricks.

୪ । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳର ୬ ବା ୫ ଟିପ ଥିବା ପାର —
4. Cards having six or five tips on Gañjapā cards.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଏକ ପ୍ରକାର କଉଡ଼ିଖେଳ; କସିପାଞ୍ଚି ଖେଳ—
5. A kind of indoor games in Kaurdis.

୬ । ମନୋହର ପଦକ୍ଷେପ ସହିତ ଏକ ପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ—
6. A sort of dancing with dexterous steps.

ଦେ. ବଣ—ଦକ୍ଷ, ସତର୍କ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Dexterous; cautious.

ଛକି—ଦେ. ବି. (ଚତୁଷ୍ପ; ଚତୁଷ୍ପଥ)—୧ । ଚତୁଷ୍ପଥ—
Chhaki — 1. Meeting of cross road.

୨ । ଦୁଇ ରେଖା ପରସ୍ପରକୁ କାଟିବାର ଚିହ୍ନ; ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ—
2. Cross-mark.

୩ । ପ୍ରହାର ଚିହ୍ନ—3. Marks of beating.

୪ । ଆକ୍ରମଣ କରିବାପାଇଁ ଶିକାରକୁ ଜଗିବା—
4. Ambush; lying in wait for prey.

ଛକିଛାକି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅତି ସତର୍କତା ସହିତ—
Chhakichhāki — 1. Very cautiously.

୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବରେ—2. Stealthily.

୩ । କୌଶଳକ୍ରମେ—3. Cunningly.

[ଦ୍ର—ଛକିବା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଛକିଛାକିବା ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଛକିଛାକିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନ ଥାଇ ଅସମାପିକା ରୂପରେ କ୍ରି. ବଣ ଅର୍ଥରେ 'ଛକିଛାକି' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ତୁଳନା କର ପୋଛିପାଛି=ନିଃଶେଷ କରି ଦେଖିଦାଖି=ଉତ୍ତମରୂପେ ନିରୀକ୍ଷଣ-ପୂର୍ବକ ।]

ଛକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛକରେ ଜଗିବା—
Chhakibā — 1. To lie in wait or watch at cross roads.
ছপটিমেরেবসা,
ওতপাতা, তাককরা

୨ । ଜଗିବା—2. To watch.
दाँवमेंरहना

୩ । ଯୁକ୍ତ ବା ଗୁଣିତ ଚିହ୍ନର ଦାଗ ଅଙ୍କିତ କରିବା; ଛକ କାଟିବା—3. To mark with a cross; to draw a cross.

୪ । କୌଣସି ଲେଖା ଉପରେ ଛକ ଦେଇ କାଟି ଦେବା—
4. To cross out or score though some written matter.

୫ । ଶତ୍ରୁକୁ ବା ଶିକାରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା କାମନାରେ ଲୁଚି କରି ଜଗି ରହିବା—5. To wait stealthily to attack an enemy or a prey; to lie in ambush

ସାକ୍ଷାତ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟେ ନୃତ୍ୟ କରି
ଛକି ଅଙ୍ଗେ କ ନାହିଁ ଦର୍ଶି । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଲିଥ, ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୬ । ତାତିଲା ଲୁହାରେ ଦେହରେ ଏକାଧିକ ଦାଗ କରିବା—
6. To mark the body with red-hot iron.

୭ । ଦେହରେ ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା ଦାଗ କରିବା—
7. To leave marks on the body of caning or beating.

୮ । କଉଡ଼ି ବା ପଶାଖେଳରେ କଉଡ଼ି ବା ପଶାକାଠିରେ ଅଭିପ୍ରେତ ଦାଉ ପଡ଼ିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଉଡ଼ି ବା ପଶାକାଠିକୁ ହାତରେ କୌଶଳପୂର୍ବକ ଛକି କରି ଧରିବା—
8. To hold the Kaurdis or dice inside the fist so as to bring out the desired throw.

[ଦ୍ର—ଛକି କରି କଉଡ଼ି ବା ପଶାକାଠିକୁ ଧରି ଦାଉ ପକାଇବା ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ।]

ଛକୋଣି—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଷଟ୍+କୋଣ)—ଛଅକୋଣବିଶିଷ୍ଟ (କ୍ଷେତ୍ର)—Hexagonal (figure).
Chhakoṇi
ছয়কোনা
ଦେ. ବି.—ଛଅକୋଣିଆବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ର—
छकोनिया — Hexagon.
(ଛକୋଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛକ୍କା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଛକା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhakkā etc. — Chhakā etc (See)

ଛକ୍କା ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାସ୍ ଖେଳରେ ପିଠିଏ ତାସ୍ ସୁଦ୍ଧା ଜିଣି ନ ଥିବା ପକ୍ଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖଣ୍ଡେ 'ଛକ୍କା' ତାସ୍ ଲଗାଯିବା—The putting of a card against the party who does not win even one set of cards during a game of cards.
Chhakkā basibā
ছকাবসা

(ଯଥା—ଆଜ ତାଙ୍କ ଉପରେ ତିନି ଥର ଛକ୍କା ବସିଲା ।)

ଛଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଷଟ୍+ଖଣ୍ଡ)—୧ । ଛଅଖଣ୍ଡ କାଠରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—
Chhakhaṇḍa — 1. Made with six pieces of sticks.
ছয়খানা
୨ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ—2. Consisting of 6 pieces; six pieces of.
छहों, छठ

ଦେ. ବି.—କୋକେଇ; ଶ୍ମଶାନକୁ ଶବବହନାର୍ଥ ମଞ୍ଚ (କାଶୁଣି ପରି)—1. A ladder-like stretcher (prepared by thing four sticks crosswise on two longer sticks) for carrying the dead body to the cremation ground; bier.
খাটিয়া
अरथी, टिखटी

୨ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ ଖଣ୍ଡ—2. Six pieces or bits.

ଛଖଣ୍ଡି—ଦେ. ବଣ. ଓ ବି.—ଛଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Chhakhaṇḍi — Chhakhaṇḍa (See)
ছয়খানি
छटुकरा

କୁହିଁ ଦେ ନାହିଁ ତୋତେ ବୋଲିବେ ମଡ଼ା,
ଛଖଣ୍ଡି କାଠ ହେବ ତୋ ପାଇଁ ଘୋଡ଼ା । ମନବୋଧ, ଚଉତିଶା ।

ଛଗ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଛେଦନ କରିବା—
Chhaga (root) — To cut.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ର୍ଦ୍ଧ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନୁ

ଛଗ—ସଂ. ବି. (ଛଗ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; କମ୍ବା ଛେ ଧାତୁ=ଛେଦନ Chhaga କରିବା+କର୍ମ. କ; କ ସ୍ଥାନରେ ଗ ଆଦେଶ; ଯାହାକୁ (ଛଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଳି ବା ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ଛେଦନ କରାଯାଏ)—ଛାଗଲ; ଛେଳି—Goat.

ଛଗଣ—ସଂ. ବି.—(ବିଶ୍ୱୀ ଚଡ୍; ଛ=ଖଣ୍ଡ+ଗଣ=ସମୂହ)—ଘଷି— Chhagaṇa Dried cake of cowdung (used as fuel).

ଛଗଲ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଛେ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. କଲ; Chhagaḷa ନିପାତନ)—୧ । ଛାଗ; ଛେଳି—1. He goat.
(ଛଗଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅତ୍ରିମୁନି—2. Sage Atri.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର—
2. A sort of blue cloth.

ଛଗଲକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଛଗଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଛଗଲ (ଦେଖ) Chhagaḷaka Chhagaḷa (See)

ଛଙ୍କା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ଗୁଳନ)—୧ । ଛାଙ୍କିବା; ଛଣିବା— Chhaṅkā 1. Straining; sifting (through a sieve.)
ଛାଁକା ୨ । ଘିଅରେ ପୂର ଅଧ ଛଣିବା—2. Frying in a
ତଲନା large quantity of ghee.
ଝଲାହୁଆ ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଛଣା ହୋଇଥିବା—1. Sifted.
୨ । ନିର୍ମଳ—2. Cleansed.
୩ । ବିଶୁଦ୍ଧ—3. Purified.
୪ । ଘିଅରେ ବା ତେଲରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା—
4. Fried in ghee or oil.
୫ । ବଛା ହୋଇଥିବା—5. Selected.

ଛଙ୍କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative form Chhaṅkāibā of chhaṅkibā.
ଛାଁକାନ
ଛନ୍କାନା
(ଛଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଙ୍କା ଛଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବଛା ବଛା ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୁଣ Chhaṅkā chhaṅkā ଯୋଗୁଁ ବଛା ହୋଇଥିବା—1. The
ବାଛା ବାଛା selected and fittest few.
ଚୁନିନ୍ଦା ୨ । ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଛଙ୍କାଛଙ୍କି—ଦେ. ବି.—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ଛଣା ହେବା— Chhaṅkāchhaṅki 1. Careful sifting.
ଛାଁକାଛାଁକି ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ତଦାରଖ—
ଛାନ୍‌ଛାନି, ତଲାତାଲି 2. A thorough enquiry.

ଛଙ୍କା ତରକାରି—ଦେ. ବି.—ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଚୁର ଘିଅ ବା ତେଲରେ ନାନା Chhaṅkā tarakāri ଜାତୀୟ ପରିବା ଛଙ୍କା ହେବା ପରେ ଛାକାତରକାରୀ, ଛଙ୍କା ତହିଁରେ ମସଲାପାଣି ମିଶାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ତଲାହୁଆ ତରକାରୀ ପରିବା ତରକାରି—Curry made of (ଛଙ୍କା ତିଅଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) various kinds chopped vegetables first fried in sufficient oil or ghee and then cooked with spices.
[ଦ୍ର—ଘୃତପକ୍ୱ ଛଙ୍କା ତରକାରୀ କଣଙ୍କୁ ଡ଼ ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଛଙ୍କା ମଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ନାନମାନ (ଦେଖ) Chhaṅkā maṇḍā Nānamāna (See)

ଛଙ୍କା ମାଲ—ଦେ. ବି—୧ । ଘିଅରେ ଛଣା ହୋଇଥିବା ଟଟକା ଖାଦ୍ୟ Chhaṅkā māla ପଦାର୍ଥ—1. Fresh eatables fried in
ଛାକାମାଲ ghee.
ଚୁନିଦାମାଲ ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ—2. Excellent thing.

ଛଚ୍ଚା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ସତ୍—ହି. ହି. ସଚ୍ଚା)— Chhachā ୧ । ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—
ଭାଲ ମାନୁଷ 1. Honest.
ସଚ୍ଚା ୨ । ସତୀ—2. Chaste.
(ଛଚେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ସତ୍ୟବାଦୀ—3. Truthful.
୪ । ବିଶ୍ୱାସୀ—4. Faithful; trustworthy.
୫ । ଉତ୍ତମ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—5. Excellent.
୬ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—6. Innocent.

ଛଚ୍ଚାପଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସତ୍)—୧ । ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବ— Chhachāpaṇa 1. Honesty.
(ଛଚ୍ଚାପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସତୀତ୍ୱ—2. Chastity.
ଭାଲମାନୁଷୀ ୩ । ସତ୍ୟବାଦିତା—
ସଚ୍ଚାଇ; ସଚ୍ଚାପନ 3. Truthfulness.
୪ । ବିଶ୍ୱାସୀପଣିଆ—
4. Fidelity; trustworthiness; faithfulness.
୫ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା—5. Innocence.

ଛଚିତ—ଦେ. ବି—ଛଅ ଚିତ (ଦେଖ) Chhachita Chhaa chita (See)
(ଛଚିତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଚିନା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସପ୍ତବର୍ଣ୍ଣ)—ଛତିଅନା ଗଛ; ଚଗରାଦ Chhachinā ବର୍ଗର ଗୀରା ବୃହତ୍ ତରୁବିଶେଷ—
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ; 1. A wild tree; Alstonia
ସପ୍ତଚ୍ଛଦ; ସପ୍ତପତ୍ର; ବିଶାଲତ୍ୱକ୍; Schoearis; Schetes.
ଶାରଦ; ଶାରଦୀ; ବିଷମଚ୍ଛଦ, [ଦ୍ର—ଏହାର ଗଣ୍ଠିକି ଗଣ୍ଠି
ମଦଗନ୍ଧ; ଗୁଚ୍ଛପୁଷ୍ପ; ୨୮ ବା ୧ ଶାଖା ବାହାରିଥାଏ
ଛାତିମ; ଛାତିନ୍ ବୋଲି ଏହି ନାମ । ଏ ଗଛର ପତ୍ର
ଛାତିୟାନ; ସାତୋନା; ଛତିବନ ମିମିନି ଗଛର ପତ୍ର ପରି । ଫୁଲ ଏସବୁ
ଦ. ସାତବଣା ହଳଦିଆ । ଶରତ୍‌କାଳରେ ଏ
ତେ. ଏଡ଼ାକୁଲା; ଅରଟାକୁ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରେ; ଫୁଲରେ ହସ୍ତି-
ମଦର ଗନ୍ଧ ଥାଏ । ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଧାରକ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ ଏବଂ ବ୍ରଣ, ରକ୍ତ, କୃମି,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନାଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଶ୍ୱାସ ଓ ଗୁଲ୍ମରୋଗରେ ଉପକାରୀ, ରସାୟନ, ବଳକାରକ । ଏହାର ଛାଲର ଅର୍କ କ୍ୱିନାଇନ୍ ଭୁଲ୍ୟ ଜ୍ୱରନାଶକ, ଛଚଆନା ଗଛର କ୍ଷୀର ଲେପନ କଲେ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ରଣ ଶାନ୍ତ ହୁଏ ।]

୨ । (ସଂ. ଷଟ୍ ଓ ଚଣକ) ୬ ଚନା ପରିମିତ ଓଜନ — 2. Weight of 6 chinās or less than a grain.

চিচিঙ্গে ୩ । ଛଚନ୍ଦା—3. Chhachindā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଝଙ୍କା ଗଛ— A kind of tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଚୂଇଁ ଲମ୍ୱ, ସରୁ ଓ ଏକହାତ ବା ତହିଁରୁ ଅଧିକ ଲମ୍ୱ ।]

ଛଚନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଚଣ୍ଡ, ଚିଚିଣ୍ଡ)— Chhachindā ଏକପ୍ରକାର ସର୍ପାକୃତି ଖାଦ୍ୟ ଲତାଫଳ— Snake-gourd; Trichosanthes Anguina.
চিচিঙ্গা; চিচিঙ্গে
चिँचँडा; चचैन्धा
(ଛଛନ୍ଦା— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଚନ୍ଦୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିଚଣ୍ଡ)—କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାଦି ବର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନଜାତ ଏକପ୍ରକାର ଲତାଜାତ ସର୍ପାକୃତି ଖାଦ୍ୟଫଳ—Snake gourd; Jricosonthes Anguina.
Chhachindi
ସଂ. ନାମ; ଚିଚଣ୍ଡ, ଶ୍ୱେତରାଜି
ସୁଦୀର୍ଘ; ଗୃହକୂଳକ
চিচিঙ্গা: চিচিঙ্গে; হোপা
चँचैंडा; चिचेन्डा, चचैंधा
ମ. ଡରକାଙ୍କଡ଼ୀ
ଗୁ. ପଡ୍ଡୋଲ୍ମ
ତେ. ପୋଟଲ୍ଲକାୟ୍
ଅ. ଝିକା
(ଛଛନ୍ଦା; ଛଚନା; ଛଚନ୍ଦ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହା ବାତପିତ୍ତନାଶକ, ବଳକାରକ ପଥ୍ୟ ଓ ରୁଚିପ୍ରଦ; ଏହା ଶୋଷ ରୋଗୀ ପକ୍ଷେ ହିତକର । ଏହା ପଟୋଳ ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ।]

ଛଚନ୍ଦ୍ର—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ· ଶଚୀନ୍ଦ୍ର; ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା)— Chhachindra ୧ । ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବା ବିଷୟରେ ମନୋଯୋଗୀ ବା ବାହାଦୁର—1. Attentive to one's studies; diligent in one's studies.
(ଛଛନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଟକୁ ରେ ବାବୁ ଭୟ ନ କର
ଛଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ବିଦ୍ୟା ପଢିବାର । ହରଦାସ. ଯଶୋଦାଙ୍କ ଭକ୍ତି ଗୀତ ।

୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଛଚନ୍ଦ୍ର କଥା ଏ ଶ୍ରୀ ଭଗବତ
ଶ୍ରମେ ହରଦାସ ଗାଇଲେ ଗୀତ । ହରଦାସ. ଯଶୋଦାଙ୍କ ଭକ୍ତି ଗୀତ ।

ଛଚେଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସତ୍)—୧ । ସତୀ— Chhachei 1. Chaste.
সতীপনা ୨ । ବିଶ୍ୱାସୀ—2. Faithful.
सच्ची ୩ । ସତ୍ୟବାଦିନୀ—3. Truthful.
(ଛଚେଇ —ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—4. Honest.

ଛଚ୍ଚା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସତ୍)—ଛଚା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Chhachchā (etc) Chhachā etc (See).

ଛଚ୍ଛନ୍ଦ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ— Chhachchhanda Convenient.
সচ্ছন্দ ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ—
सच्छन्द Without trouble.
(ଛଛନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଚ୍ଛିକା—ସଂ. ବି—ଘୋଳଦହି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Chhachchhikā Churned butter-milk; whey.

ଛଚ୍ଛାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି —ଛଞ୍ଚାଣ ପକ୍ଷୀ— Chhachhān Hawk.

ଛଞ୍ଚା—ଦେ, ବି—୧ । (ସଂ. ଶୌଚ)—ମଳ ଶୌଚକରିବା; ଛଅଁଚିବା— Chhañchā 1. Washing of the anus after easing.
ছেঁাচা ୨ । (ସଂ. ସଞ୍ଚ)—ଛଞ୍ଚ (ଦେଖ)
शौँचा 2. Chhāñcha (See).
ছঁাচ ୩ । (ସଂ. ସଞ୍ଚୟ)—ସଞ୍ଚୟ—
साँचा 3. Hoarding; saving for future.
সঞ্চয় ୪ । କୃପଣତା—4. Niggardliness.
सँच
দাগ ୫ । (ସଂ. ସଞ୍ଚ=ଲେଖିବାର କାଳି) ଦେହରେ ଅଳଙ୍କାରାଦିର ଚାପଜନିତ ଦାଗ—5. Mark left on the body by pressure of ornaments.
छापा
ভালমানুষী ଗ୍ରା— ୧ । (ସଂ. ସତ୍) ସତ୍ୟବନ୍ତ— 1. Truthfulness.
सच्चाई
୨ । ସତ୍‌ପଣ—2. Honesty.
୩ । ସତୀପଣ—3. Chastity.
সিধা ୪ । ଆଗନ୍ତୁକ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ରନ୍ଧା ହୋଇ ନ ଥିବା ଖାଦ୍ୟୋପକରଣ; ସିଧା; ସଞ୍ଚା—
डालि
4. Victuals presented to a guest for cooking his food.

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି— ଓଳିଆ ବା ପୁଡ଼ୁଗ ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି— A string or rope for tying a rolled bundle of strand for storing grains.

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସଞ୍ଚୟ)—୧ । କୃପଣ— 1. Niggardly; close fisted.
(ଛଞ୍ଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେ ସବୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ସଞ୍ଚୟକରି ରଖେ— 2. One who stores things for future use.
୩ । ସଞ୍ଚିତ, ଗଚ୍ଛିତ—3. Stored; hoarded.

ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସତୀ)—ସତୀ—Chaste.

ଛଞ୍ଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି— ଛଅଁଚିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ— Chhañchāibā Causative form of chhaañchibā.
ছেঁাচান
शौँचना
সংচান ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଛଞ୍ଚିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ— Causative form of chhañchibā.
सँचाना

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଫ୍ର	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଛଞ୍ଚାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସଞ୍ଚାନ; ଶଶାଦନ; ଶ୍ୟେନ)—
Chhañchāṇa ବାଜପକ୍ଷୀ; ସଞ୍ଚାଣ—Hawk; falcon
छञ्चाण, बाजपाखी [ଦ୍ର—ସଞ୍ଚାଣ ପ୍ରସବକାଳୀୟ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ ।
शिकरा,सचान ଏହାର ଦେହର ରଙ୍ଗ ମାଟିଆ, ଲମ୍ବରେ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ଫୁଟ; ଏ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀକୁ ଶିକାର କରେ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଶିକାର କରିବାପାଇଁ ଲୋକେ ଛଞ୍ଚାଣ ପୋଷନ୍ତି ।]

ଛଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—ଚାଳର ନିମ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତ; ଛାଚ; ଓଳି—
Chhañchi The eaves of a thatch; the lower end
छँाच, छँाचा, ताकाय छञ्चा of a thatch.
बलति
ମ. ବଳଚଣୀ

ଛଞ୍ଚିତଳ—ଦେ. ବି—ଓଳିତଳ; ଛଞ୍ଚିର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭୂମି—
Chhañchitaḷa The ground just below the eaves
छँाचतला of a thatch.

ଛଞ୍ଚିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. ସଞ୍ଚୟ)—
Chhañchibā ୧ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା; ଧନାଦି ଜମାଇବା—
संचितकरा, जमान 1. To hoard or store for
जमाना future.

ଖ୍ରୀମା ଥରେ ଜୀବନସାରା ଛଞ୍ଚି ଛଞ୍ଚି ବେକରେ ଗୋଟାଏ ସୁନାମାଳି ଲଗାଇଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । (ସଂ. ଶୌଚ)—ଛଅଁଚିବା (ଦେଖ)
2. Chhaañchibā (See)

ଛଟ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଷଷ୍ଠ, ପ୍ରା. ଛଟ୍ଠ)—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ ତିଥିରେ
Chhaṭ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ବିହାରୀମାନଙ୍କ ପର୍ବ—A festivity
छट observed by the Biharis on the 6th day
छट् of the bright fortnight of the month of Kārttika.

ଛଟ୍କିନା—ଦେ. ଅ—ଛଟାଚ୍କିନା (ଦେଖ)
Chhaṭkinā Chhaṭātkinā (See)
ଛଟ୍କିନ, ଛଟ୍କିର, ଛଟ୍ଦିନୁ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଟ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ, ହି. ଛଟକ୍ନା)—
Chhaṭkibā ୧ । ଖସିଯିବା—1. To slip out; to slip away.
ଛଟକାଇବା, ଛଟକେଇବା } ଣିଜନ୍ତରୂପ (ଯଥା—ଶିଳ (ଖଗଡ଼ଚକ)ରୁ ଡାଲ୍ (ଦାଲି) ଛଟ୍କିଗଲା ।)
୨ । ଛଟ୍ପଟ୍ ହେବା—2. To be restless.

ଛଟ୍କୁଛେ (ମୋର)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—
Chhaṭkuchhe ୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ଅନାଦରବ୍ୟଞ୍ଜକ; ଯଥା—ମୋର ତ ଛଟ୍କୁଛେ) ମୋର ଏଥିପାଇଁ ଯାଏ ଆସେ କେତେ—1. I do not care for or worry about it.
୨ । (ମୁଁ) ବ୍ୟସ୍ତରେ ପଡ଼ୁଛି, ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛି—
2. (I) Feel restless or bothered.

ଛଟ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛିଟ୍ନା (ଦେଖ)
Chhaṭnā Chhiṭnā (See)

ଛଟକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଟା)—୧ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Chhaṭaka 1. Beauty; grace.
छटक; चटक ୨ । ଶୋଭା—2. Splendour.
छटक, चोचला ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ଅଯୋଧ୍ୟା କଟକେ ଶଙ୍କିଲେ ଭୁବନ ପ୍ରାୟ କଣଇ ଛଟକେ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
୩ । ଢଙ୍ଗ—3. Manner.
୪ । ଭଙ୍ଗୀ—4. Winsome deportments; arts.
୫ । ମନୋହର ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀ—5 Charming glance.
୬ । ଆଖି ପିଛୁଳିବା; ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀ; ପଲକ—
6. Glance; tinkling of the eye.
୭ । ଛଳ; ଚାତୁରୀ—7. Trick
ଛଟକେ ଉପୁଜଟକ ପ୍ରହାର—ସାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।
୮ । ରସିକତା—8. Gallantry.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—
1. Beautiful; charming.
ଦେଖିବା ଲୋକର କଟକ, କେ,ଜେ ଦିଶଇ ଛଟକ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ଭଙ୍ଗୀବିଶିଷ୍ଟ—
2. With winsome deportments.
କଟକେ ଛଟକନାରୀ, ଅଛନ୍ତି ନାନା ଚାତୁରୀ—ପ୍ରତାପ—ଶଶିସେଣା ।

ଛଟକଚାହାଣି—ଦେ. ବି—୧ । ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀ; ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ; ବାଙ୍କଚାହାଣି—
Chhaṭakachāhāṇi 1. Sidelong glance
चटुलचाउनी ୨ । ବିଳାସ ନେତ୍ରଭଙ୍ଗୀ—
चोचला 2. Amorous glance.

ଛଟକମାତ୍ରକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟରେ—
Chhaṭakamātrake 1. In a very short time.
पलकमात्रे ୨ । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକେ—2. At a moment.
୩ । ଏକା ପିଛୁଳାକେ—
3. At one glance; in a twinkling of the eye.

ଛଟକରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଛଟକମାତ୍ରକେ (ଦେଖ)
Chhaṭakare Chhaṭakamātrake (See)

ଛଟକିନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛଟା)—ଛଟକ ଦେଖାଉଥିବା; ଚତୁରା
Chhaṭakinī (ସ୍ତ୍ରୀ)—Coquette; a lady with graceful glance.
छेनाल
चोचलहाई ଅଟକବ ଜାଣିଥିଲ ଛଟକିନୀ ସକଳ ବୋଇଲ ହସି—ସାଧାନାଥ. ଉଦ୍ଧବ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଚପସଂଖ୍ୟକ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣ୍ଡା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଡା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଛଟକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଅଣ୍ଟା, ମୁଣ୍ଡ) ଚକିବା; ଛଟକବା—
Chhaṭakibā 1. To ache.
ব্যথাকরা (ଯଥା—ମୋ ଅଣ୍ଟା ଛଟକୁଛି ।)
टीसना ୨ । ଛଟକି ଯିବା (ଦେଖ)
2. Chhaṭakijibā (See)

ଛଟକିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ କୌଣସି ଅଂଶ) ହଠାତ୍ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ବାହାରିଯିବା, ଛଟକି ଯିବା—
Chhaṭakijibā
ছিটকে যাওয়া To shoot forth.
छटकजाना, छिटकजाना

ଛଟଛଟ—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ ବା ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଅଙ୍ଗ-ବିକ୍ଷେପ କରିବା; ଲଲବଲ—Restless or struggling through extreme agony.
Chhaṭachhaṭa
ছটপট
तड़प छाहट ଛଟଛଟ ହେଲ ଭୂମେ ରକ୍ତ ଉଗ୍ରାଳା
ସାଳଙ୍କାର ହସ୍ତପାଦ, ସଶିରସ୍କ ଶିରଃ—ସଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଛଟଛଟକା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଉତ୍ସବ ସମୟରେ କାନ୍ଥରେ ଦିଆଯିବା ଚୂନ ବା ପିଠଉର ଫଟକା ଚିହ୍ନ—
Chhaṭachhaṭakā Marks of lime or rice ground with water put on the wall by means of a brush or festive occasions.

ଛଟପଟ—ଦେ. ବି—ଅସ୍ଥିରତା—
Chhaṭapaṭa Restlessness; agitation
ছটপট; ছটফট ୧ । ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ—
छटपटो 1. Restless; perturbed.
୨ । ବେଦନା ଯୋଗୁଁ ଅସ୍ଥିର—
तड़प, छटपट 2. Restless through pain.
କଲବଲ ଛଟପଟ ହୋଇ ଯାଉଛି ଜଗତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳୋପାଡମ୍ବ, କ ଗୀତ ।
୩ । ଭଳିଦ୍—3. Speechless.
୪ । ଇତସ୍ତତଃ ଶରୀର ଚାଳନ—
4. Moving the body from
୫ । କଲବଲ—5. Restless through pain.
୬ । ଜଞ୍ଜାଳ—6. Troubles.
ଏଇ ପେଟ, ଏଇ ପେଟ ପାଇଁ ଛଟପଟ—ଚଗ ।

ଛଟପଟିଆ—ଦେ. ବି—୧ । କଲବଲ; କାଲୁବାଲୁ—
Chhaṭapaṭiā 1. Anxiety; trouble; restlessness.
ছটপট ୨ । ଅସ୍ଥିରତା; ଅବକାଶହୀନତା—
छटपट 2. Want of leisure.
ଶୋଇଲେ ଦେହ ଛଟପଟିକୁ ଉଠଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।
ଦେ. ବିଣ—୧ । କଲବଲ—1. Anxious in trouble,
ছটপটে ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless; moving about.
तड़प; छटपटी
୩ । ଅବକାଶହୀନ—3. Having no leisure.

ଛଟପଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛଟପଟରୁ ନାମ ଧାତୁ)—ଛଟପଟ ହେବା-
Chhaṭapaṭeibā To be restless; to be troubled.
ছটপটান
तड़पना, छटपटाना

ଛଟରପଟର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ଛଟପଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhaṭarapaṭara (etc) Chhaṭapaṭa etc. (See)

ଛଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଛୋ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତି ଫଳିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chhaṭā
୧ । ପ୍ରଭା; ଦୀପ୍ତି; ଆଲୋକ—
1. Glow; rediance; light; brightness.
୨ । ଭଙ୍ଗୀ; ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; କାନ୍ତି—
2. Grace; beauty.
ଛଟା କାହା କିଟାଇଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳୋପାଡମ୍ବ, ଛ ଗୀତ ।
୩ । ସମୂହ—3. Collection.
୪ । ଆଲୋକରେଖା—4. Ray of light.
୫ । ପରମ୍ପରା—5. Succession.
୬ । ଢଙ୍ଗ; ରୂପ—6. Mode from.
ଏହି ସମୟରେ ସେ ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ବେଟା
ଧରିଲେ ମୃତ୍ୟୁଦେବଙ୍କର ଧର ଛଟା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।
ଦେ. ବି—୧ । ଅଡୁଆ କାର୍ଯ୍ୟ; ଗୋଳମାଳ—
ঝংঝাট 1 Complicated business.
୨ । ଧନ୍ଦା—2. Work requiring much labour.
छल ୩ । ଛଳ; ବାହାନା—3. Feigning.
୪ । ଚତୁରତା; ଚତୁରତା—4. Trick-cunning.
୫ । ବକ୍ରଗୀ ବା କୁଟିଳ ଲିପି—5. Slant and confused script or character.
ছাটালেখা
ছাটা, ছিটা, ঝাড়া ୬ । ଛାଟିବା—6. Sprinkling; strewing.
छापा ୭ । ଧାନ ପ୍ରଭୃତି ଶସ୍ୟ କାଦୁଅ ଜମିରେ ବୁଣିବା—
বুনা 7. Act of sowing corn-seeds on a clayey field.
୮ । ବାଳ କତୁରିବା—
8. Cropping hair with scissors.
ছাঁটা ୯ । ଗଛର ଡାଳ କତୁରିବା—9. Pruning.
छाँटना ୧୦ । ଛଟଦେବା ବା ଜୋରରେ ଧକ୍କାଦେଇ ପକାଇଦେବା-
ঝাপটা 10. Act of throwing down with a push.
छिटकना ୧୧ । ଛଅଗୋଟା—11. Six in number.
ছটা ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛିଟା ହୋଇଥିବା; କାନ୍ଥରେ ଦିଆଯାଇ
छटो ଥିବା (ମାତ୍ର)—1. Sprinkled; piled up.
ছিটে (ଯଥା—ଛଟାମାଟିର କାନ୍ଥ = ବି. ଛଟେମାଟିର ଦେଓଯାଲ ।)
छींटा ୨ । କୁଟିଳଭାବରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା (ଅକ୍ଷର)—
2. Intricate; crooked; scrawled.

୧	ଇ	ଜ୍ଞ	ଋ,ଋ	ଙ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଯ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଌ	ନ୍

୩ । ଛଅ ସଂଖ୍ୟକ—3. Numbering six.

ଛଟାଅକ୍ଷର—ଦେ. ବ—କରଣୀଅକ୍ଷର (ଦେଖ)
Chhaṭaakshara Karaṇiakshara (See)
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତୀୟ ଅକ୍ଷରର ଆକାର ପରିଶିଷ୍ଟରେ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]

ଛଟାଇ—ଦେ. ବ—ଛଟା (ଦେଖ)
Chhaṭāi Chhaṭā (See)
(ଛଟେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—ଛଟା ହୋଇଥିବା; କଟାଯାଇ-
ছাঁটা ଥିବା—Cropped with-scissors.
छाँटाहुआ (ଯଥା—ସେ ଆଜକାଲି ଧରଣର ଛଟାଇ ବାଳ ରଖିଛି ।)

ଛଟାଇଙ୍କି—ଗ୍ରା. ବ—ଛଟାଙ୍କି (ଦେଖ)
Chhaṭāiṅki Chhaṭāṅki (See)
(ଛଟେଇଙ୍କି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhaṭāibā 1. The causative form of Chhaṭibā
ছিটান (See)
छटकाना ୨ । ଛାଟ ବା ସରୁ ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
(ଛଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To beat with a cane.
୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛାଟ ମରାଇବା—
3. To cause a person to be caned.

ଛଟାଗଲ—ଦେ. ବ—ଛଟା ଗାଳିବା; ବେଳ କରିବା—
Chhaṭāgaḷā Feigning.
ଦେ. ବିଣ—ଯେ ବେଳକରେ ବା ବାହାନା ଦେଖାଏ; ଯେ ଛଟା ଗାଳେ—(person) Feigning.

ଛଟାଗାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଳନା କରିବା; ରୋଗ ବା ଅକ୍ଷମତାର ବାହାନା କରିବା—To feign.
Chhaṭāgāḷibā
ছটাদেখান
बहाना करना

ଛଟାଙ୍କ୍—ଗ୍ରା. ବ—ଛଟାଙ୍କି (ଦେଖ)
Chhaṭāṅk Chhaṭāṅki (See)

ଛଟାଙ୍କି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଷଷ୍ଠାଳି=ଷୋଡ଼ାଦର ଏକଛଟାଙ୍କି ପରିମାଣ; କମ୍ପା ଷଟ୍ ଟଙ୍କା=୬ ଟଙ୍କା)—୧ । ଘନ ଓ ତରଳ ପଦାର୍ଥର ପ୍ରାୟ ଛଅଟଙ୍କା ଓଜନ; ଏକ ସେରର ଏକ ଷୋଡ଼ଶାଂଶ ପରିମାଣ ଓଜନ—
Chhaṭāṅki
ছটাক
छटाँक
1 A chittak; weight and measure of solid and liquid; $\frac{1}{16}$th of a seer (roughly weight of six rupees).

[ଦ୍ର—୪ ଛଟାଙ୍କି=୧ ପାଅ; ୦ ପାଅ=୧ ସେର; କଟକୀ ଏକ ସେର=୧୦୫ ଟଙ୍କା; ବାଲେଶ୍ୱରୀ ୧ ସେର=୮୦ ଟଙ୍କା । କଟକୀ ୧ ଛଟାଙ୍କିର ଓଜନ=୬ ୬୨ ପ୍ରାୟ; ବାଲେଶ୍ୱରୀ ୧ ଛଟାଙ୍କିର ଓଜନ=୫ ୧ଙ୍କା]
୨ । ଏକ ଛଟାଙ୍କି ପରିମିତ ବଟକରା—
2. A weight of one chhittak.
୩ । ଛଟାଙ୍କି ମାପର ପାତ୍ର—
3. A chhittack measure.

ଛଟାଛଟି—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ର) ବାଡ଼ରେ ବା କାନ୍ଥରେ ମାଟି ଛାଟିବା ବା ଲେସିବା କର୍ମ—1. Sprinkling or splashing with mud.
Chhaṭāchhaṭi
ছাঁটিছাঁটি
छोपछाप ୨ । ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିବା କାନ୍ଥରେ ମାଟି ଛାଟିବା କର୍ମ—
2. Reparing of a mud wall.
୩ । (ସଂ. ଛେଦନ) ଗଛର ଅଗମାନଙ୍କୁ ଛାଟିବା କର୍ମ—
3. Pruning.

ଛଟାଣ—ଦେ. ବ—୧ । ଛାଟିବା କର୍ମ—
Chhaṭāṇa 1. Act of sprinkling or splashing.
ছাঁটান ୨ । ଛଟା (ଦେଖ)
छोपना . 2 Chhaṭā (See)

ଛଟାତକିନା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ହଠାତ୍; ଝଟିତି)—ହଠାତ୍—
Chaṭātkinā All on a sudden.
হঠাৎ
झट
ଛଟାତ୍‌କିନି
ଛଟାତ୍‌କିର } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛଟାଫଳ—ସଂ. ବ. (ଛଟା=ସରଳରେଖା+ଫଳ)—
Chhaṭāphaḷa ୧ । ଗୁବାକ; ଗୁଆ—
1. Betel-nut; areca-nut.
୨ । ତାଳଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Palm tree.

ଛଟାବାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ବାଡ଼ଭଳିଆ କାନ୍ଥ—
Chhaṭābarda Wall made of a hedge of split bamboos or twigs filled up with mud; scuttle wall.

ଛଟାଭା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛଟା=ରେଖା+ଆଭା=କିରଣ)—
Chhaṭābhā ୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—1. Lightning.
୨ । ଦେହେଶ୍ୱର କାନ୍ତି ବା ଶୋଭା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. The grace or lustre of ones appearance.

ଛଟାଳି—ଦେ. ବିଣ.—ଯେ କାନ୍ଥରେ ମାଟି ଛାଟେ—One who piles or puts mud on a wall.
Chhaṭāḷi

ଛଟାଲେଖା—ଦେ. ବ—କରଣୀ ଲେଖା, ଯେଉଁ ଲେଖାରେ ଅକ୍ଷରର ଲାଞ୍ଜ ଓ ବନ୍ଧିମାନ ବଙ୍କା ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ—Crooked writing.
Chhaṭālekhā
ছাঁটালেখা
छाँटालेखा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚଚ ୧ ଚଛିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଣ୍ଟା ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ଢିପ (ଜମି)—
Chhatiā — High (ground.)

ଛଟେଇଙ୍କି—ଗ୍ରା. ବ. ଓ ବଣ.—ଛଟାଙ୍କି (ଦେଖ)
Chhateinki — Chhatānki (See)
(ଛଟେଙ୍କି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଟେଇ ହେବା—ଦେ. କି.—୧ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରିବା—
Chhatei hebā — 1. To make gestures.
୨ । ଭଣ୍ଡାରଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡର ବାଳ କଟୁଆଇବା—
2. To have ones hair cropped.
୩ । ଛଳ ଗାଳିବା—3. To feign.

ଛଡ଼୍‌ଦିଆଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଚହାରଦୀୱାରୀ=ଗୃହ ଅଗ୍ରେ ନିର୍ମିତ କାନ୍ଥ)—ପ୍ରାଚୀର; ପାଚେରି; କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଗୃହ ପାଖେ ନିର୍ମିତ ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ କାନ୍ଥ—
Chhardiāl
ଛଡ଼ଦିଆଲ
चहारदीवारी — Compound wall.
ଛଡ଼ଦିଆଲ
ଛଡ଼ଦବାଲ
ଛଡ଼ଦବାଲ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛଡ଼ଦେବାଲ
ଛଡ଼ଦେବାଲ

ଛଡ଼—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ଷଟ୍)—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା— ଛଡ଼ରସ; ଛଡ଼କାନ)—୬ ସଂଖ୍ୟକ—
Chharda — Six in number.
ଛଡ଼ ନ ଛଡ଼ ନେନଙ୍କରେ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ଛାଡ଼ ଦେ. ବ. (ସଂ. ସରଳ; ଜମ୍ମା ଶର)—୧ । ଯାଷ୍ଟି ବା କାଷ୍ଠ
ଛଡ଼ ଆଦିର ଛଡ଼; ଯଷ୍ଟି—1. Stick; staff.
୨ । ସଳଖ ଯଷ୍ଟିବତ୍ ବସ୍ତୁ—
2. Long and straight shoots.
୩ । ବେହେଲା ବଜାଇବାର କାଠି—
3. The bow of a violin.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ.—ଛାଲ—Hide.

ଛଡ଼କାନ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଷଟ୍ କର୍ଣ୍ଣ ଛଅଟି କାନ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ କାନ ଥିବା ତିନ ଜଣ ମନୁଷ୍ୟ)—୧ । ଦୁଇ ଜଣ ଜାଣିଥିବା କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେବା ଅବସ୍ଥା—
Chhardakāna
ଛୟକାନ
1. The state of a secret (known or confined heretofore to two persons reaching the ears of a third person.
୨ । ଗୁପ୍ତ ବିଷୟର ପ୍ରକାଶ—
2. The devulgence of a secret.
ଛଡ଼କାନ ମନ୍ତ୍ର ଭେଦ । ଚଗ ।
ଦେ. ବିଣ—ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶିତ ବା ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଜ୍ଞାତ (ଗୁପ୍ତ ବିଷୟ)—
Devulged (secret).

ଛଡ଼କାନ ହେବା—ଦେ. ବି.—ଛଅକାନ ହେବା (ଦେଖ)
Chhardakāna hebā — Chha-a kāna hebā (See)

ଛଡ଼ବିନ୍ଦୁ—ଗ୍ରା. ବି.—ଷଡ଼ବିନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
Chhardabindu — Shardabindu (See)
ଛଡ଼ବିନ୍ଦୁ ବସିଅଛି ଲଙ୍ଗଳେ ଦେହ । ପାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଛଡ଼ରସ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍+ରସ)=ଷଡ଼ରସ; କଟୁ, ତିକ୍ତ, ଲବଣ, କଷାୟ, ଅମ୍ଳ ଓ ମିଷ୍ଟ—ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ଜାତ ହେବା ଏହି ଛଅ ପ୍ରକାର ରସ ବା ଆସ୍ୱାଦ—1 The six tastes, viz pungent, bitter, saline, astringent; acid and sweet.
Chhardarasa
୨ । ସବୁ ପ୍ରକାର ମାନସିକ ଭୁତ ବା ଭାବ (ଯଥା—ଶୃଙ୍ଗାର ବୀର; କରୁଣ; ହାସ୍ୟ; ଅଦ୍ଭୁତ ଓ ଭୟାନକ)—
1. All the mental sentiments.
୩ । ନାନା ପ୍ରକାରର ବିକାର ବା ଦୁଷ୍ଚେଷ୍ଟା
(ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
3. All and sundry human passions.
ବିଣ.—କଟୁତିକ୍ତକଷାୟାଦି ଛଅଟି ଆସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—
Consisting of the six kinds of taste.

ଛଡ଼ରସବ୍ୟଞ୍ଜନ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଷଡ଼ରସ+ବ୍ୟଞ୍ଜନ)—
Chhardarasa-byañjana — ଷଡ଼ରସବ୍ୟଞ୍ଜନ (ଦେଖ)
Shardarasa-byañjana (See)

ଛଡ଼ରିପୁ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ଷଡ଼ରିପୁ)—ଷଡ଼ରିପୁ (ଦେଖ)
Chhardaripu — Shardripu (See)

ଛଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଉପସର୍ଯ୍ୟା=ଗର୍ଭାଧାନଶୋପଯୁକ୍ତା ବକ୍ନୀ ଅପ୍ରସୂତା ଗାଈ)—ଅପ୍ରସୂତା ଗୌ; ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କା ଗାଈ; ଯେଉଁ ଗାଈ ଜନ୍ମ କରି ନ ଥାଏ—
Chhardā
ବକନା
बछर 1. A young cow which has not yet borne any calf; heifer.
କେତେଟି ବଡ଼ ସୁଲକ୍ଷଣୀ, ହାଲକୁ ପ୍ରଥମେ ପଶୁରେ ଛଡ଼ାଟିଏ ଲାଗିଛି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
ଛାଡ଼ା ୨ । (ସଂ. ଛେ ବା ଛୁର୍ ଧାତୁ) ଛିଟା; ଇତସ୍ତତଃ କ୍ଷିପ୍ତ ବା ଉଚ୍ଛୁରିତ ଜଳ—2. Sprinkled water.
ପଡ଼ିଅଛି ଦ୍ରବ୍ୟ ଚନ୍ଦନଗାଛିଡ଼ା
ଅନେକ ଲୋକ ଛନ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି ଛଡ଼ା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନ୍ତ ।
୩ । ଇତସ୍ତତଃ ଜଳାଦି ଛିଞ୍ଚିବା—3. Sprinkling.
ବାସୁ ମାର୍ଜନ ଛଡ଼ା ଦେଇ
ସୁବାସ ଜଳେ ମୃଗ ଧୋଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । କଦଳୀ, ପଣସ, ଆମ୍ବ ପ୍ରଭୃତିରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା—
4. Taking off the rind from fruits.
ଛଡ଼ା ୫ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ, ମଳ—
छड़ा 5. An anklet for the leg.
[ଦ୍ର—ଏ ଅଳଙ୍କାର ଗୋଡ଼ ଗଣ୍ଠିପାଖରେ ପିନ୍ଧାଯାଏ, ଏହା ଗୋଲ ଗୋଲ ଓ ସରୁ । ରୁପାର ପତଳା ଛଡ଼ରୁ ମୋଡ଼ ମୋଡ଼

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଋଷ	ଞ୍ଚ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

ନାହା କରାଯାଏ । ଏହା ଗୋଡ଼ରେ ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ପିନ୍ଧା ଯାଏ ଓ ଚଲାଗଣ୍ଡି ଚଲେ ଝୁଣୁଲା ହୋଇ ଥାଏ । ଚାଲିଲାବେଳେ ଏକାଧିକ ଛଡ଼ା ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କରିବାରୁ ଝୁଣ୍‌ଝୁଣ ଧ୍ୱନି ହୁଏ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଓଡ଼ିଶାରେ ବଙ୍ଗଶାଡ୍ୟାନୁକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହା ପିନ୍ଧିବାର ଦେଖା ଯାଏ ।]

ଛାଡ଼ା ୬ । ଅନ୍ତର; ଦୂରତ୍ୱ—6. Distance; interval.
(ଯଥା—କଟକଠାରୁ ପଚାଶ କୋଶ ଛଡ଼ାରେ ପୁରୀ ।)
୭ । ଛାଡ଼ିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—7. Act of leaving.

ଲଡ଼ୀ ୮ । ହାର ଆଦିର ଗୋଟିଏ ସରି—
लड़ी 8. One string of a necklace.

ଛାଡ଼ା ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୂରସ୍ଥ—1. Distant.
୨ । ଅନ୍ତରରେ ବା କିଛି ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ—
2. Situated apart.

ଅନ୍ତରେ ଥାଇ ନ ସହୁ ବୋଲି, ଛଡ଼ା ହୋଇ ମୁଁ ଯେ ଛଡ଼ା ଦେଲି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ବ୍ୟବହିତ—3. With interval between; separated from each other.
୪ । (ସଂ. ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ) ବ୍ୟବହାର ହେବା ପରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ (ଫୁଲ ଆଦି)—4. Discarded after use; cast off.

ଛାଡ଼ା ଦେ. ଅ—୧ । ବିନା; ବ୍ୟତୀତ—
छोड़, छोड़कर 1. Without, except; besides.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ମୋର ଅନ୍ୟ କେହି ଗତି ନାହିଁ ।)
୨ । ଅନ୍ତରରେ; ଦୂରରେ—2. Apart from.

ଛଡ଼ାଇଁ ଅଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଡ଼ାଇ ନେବା (ଦେଖ)
Chhardāi ānibā Chhardāi nebā (See)

ଛଡ଼ାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରୋଗମୁକ୍ତ କରିବା—
Chhardāi debā 1. To cure.
ଛାଡ଼ିୟେଦେଓୟା (ଯଥା—ବୈଦ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ମୋ ଜର ଛଡ଼ାଇ
छुड़ादेना ଦେଲା ।)
୨ । ତ୍ୟାଗ କରାଇବା—2. To cause to give up.
(ଯଥା—ଏକା ମାଡ଼କେ ତୋ ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସ ଛଡ଼ାଇ ଦେବି ।)
୩ । ଫଳରୁ ଚୋପା ବା ଗଛରୁ ବକଲ ଛଡ଼ାଇବା—
3. To remove the rind or bark.
(ଯଥା—ପାଚିଲା ପଣସଟି ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଭୋଗ ଲାଗିବ ।)
୪ । ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଅଲଗା ବା ପୃଥକ୍ କରାଇ ଦେବା—
4, To separate.
(ଯଥା—ସେ ଦୁହେଁ ମାଡ଼ ମରାମରି ହେଉଥିଲେ, ମୁଁ ଛଡ଼ାଇ ଦେଲି ।)

୫ । ହସ୍ତାନ୍ତର କରିବା; ବିକ୍ରୟ କରିବା—
5. To transfer or sell a thing.
(ଯଥା—ଧାନତକ ଶୀଘ୍ର ଛଡ଼ାଇ ନ ଦେଲେ ଗରମ ହୋଇ ଯିବ ।)
୬ । ଭୃତ୍ୟକୁ ଚାକିରିରୁ ବରଖାସ୍ତ କରିବା—
6. To dismiss a servant.
(ଯଥା—ହାକିମ ମତେ ଚାକିରି ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।)
୭ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା; ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା—
7. To set free; to release.
(ଯଥା—ହୁଡ଼ କାଟି ବିଲରୁ ପାଣିତିକ ଛଡ଼ାଇ ଦିଅ ।)
୮ । ମନରୁ ଦୂର କରିବା—8. To forget.

ଅଭିରୂପ ଦ୍ୟୁତି ଜେ କନ୍ୟାକୁ ପାଇ
କୋଟି ହିତ ଶ୍ରୋତୃଣି ଛେଲେ ସେ ଛଡ଼ାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ

୯ । ପାଣି ପକାଇ ନୈବେଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—
9. To consecrate or sprinkle water on an offering.
(ଯଥା—ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଯୋଦ୍ଧା ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଣି ଛଡାଇ ଦେଉଥାଏ ।)
୧୦ । ଦେହରେ ବୋଳା ହୋଇଥିବା ଚନ୍ଦନ, ହଳଦୀ, ରଙ୍ଗ ଆଦି ପୋଛିବା, ସାଫ୍ କରିବା—
10. To clear off sandal paste, turmeric paste or paint from the body.
୧୧ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁଭୂତ, ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତଭାବରେ ବୁଣି ଦେବା ବା ବାଣ୍ଟି ଦେବା—
11. To scatter broad cast

ଛଡ଼ାଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳପୂର୍ବକ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ତର କରିବା
Chhardāi nebā
ଛାଡ଼ିଏ ଲଓୟା ବା ନେଇଯିବା; କାଢ଼ି ନେବା—
छुड़ालेना, छिनलेना 1. To snatch away; to take away.

ମୟୂରବର୍ଣ୍ଣ ତର ବହୁ ଘୋଡ଼ା ଥିଲେ
ଛଡ଼ା ମଧ୍ୟ ପାର୍ଥ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଗଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।

୨ । ବନ୍ଧକରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ମୁକୁଳାଇବା—
2. To free a thing from encombrance or pledge.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବନ୍ଧକ ବା ଚାକିରିରୁ ମୁକ୍ତ କରାଇ ସଙ୍ଗରେ ଅଣିବା—3. To bring back a person after causing him to give up service or to be liberated.

ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସକର୍ମକ ଛାଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ; ସଂ. ଛୋରଣ,
Chhardāibā ଛୁଟ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରାଇବା ବାଧ କରିବା;
ଛାଡ଼ାନ ତ୍ୟାଗ କରାଇବା—1. To cause to give up.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୪ ତ ଓ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

छुड़ाना, छुड़वाना, छोड़ाना, छिनना, झिँड़ाना (ଯଥା—ମୁଁ ତାହାର ଅଫିମ ଅଭ୍ୟାସ ଛଡ଼ାଇ ଦେଲି ।)

୨ । ନିକଟରୁ ଅନ୍ତର ବା ଦୂର କରିବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବା—
2. To remove; to cause removal.

(ଛଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ବଳପୂର୍ବକ କାଢ଼ି ନେବା; ବଳପୂର୍ବକ ହରଣ କରିବା 3. To snatch away; to take away by force.

(ଯଥା—ଜ ନ କଲୁ ମୋତେ, କିନା ଶଣ୍ଢିକ ଛଡ଼ାଇ ନେଲୁ ମାଘ ମାସର ଶୀତେ ।)

୪ । ଫଳରୁ ଚୋପା ବାହାର କରି ନେବା ବା ପୃଥକ୍ କରିବା—
4. To peel off the skin or rind from a fruit.

୫ । ମୁକ୍ତ କରିବା—
5. To set free; to liberated.

(ଯଥା—ବିଲରୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇଦିଅ ।)

୬ । ପୃଥକ୍ କରିବା—6. To separate.

(ଯଥା—ଦଇବ ପ୍ରେମିକଠାରୁ ପ୍ରେମିକାକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଲା ।)

୭ । ('ପାଣି' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ) ମଣ୍ଡଳାକାରରେ (ପାଣି) ଛିଞ୍ଚିବା ହାତରେ ଟିକେ ପାଣି ଧରି ଦେବତାଙ୍କୁ ମାନସିକ କରାଯିବା, ବା ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯିବା ବା ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଆଯିବା ପଦାର୍ଥର ଚାରି ପାଖରେ ଉକ୍ତ ପାଣିକୁ ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଛିଞ୍ଚି ଦେବାକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇବା କହନ୍ତି—
7. To sprinkle water in a circle round any thing dedicated or offered to a Deity.

(ଯଥା—ପୂଜକ ନୈବେଦ୍ୟକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇ ଦେଲା ।)

୮ । ହସ୍ତାନ୍ତର ବା ହସ୍ତଚ୍ୟୁତ କରିବା—
8. To shell away; to part with.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଧାନଭାଉ କମି ହୋଇଯିବାରୁ ମୁଁ କୋଠିରେ ଥିବା ଧାନତକ ଛଡ଼ାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ ।)

୯ । ବନ୍ଧକରୁ ମୁକୁଳାଇବା—
9 To free a thing from encumbrance.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ମୋର ହାତରେ ଟଙ୍କା ହେଲେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଥିବା ଅଳଙ୍କାରତକ ଛଡ଼ାଇବ ।)

୧୦ । ବଳିଯିବା; ଜିଣିଯିବା—10. To surpass

ଭୋଳା ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ାଇବ, ଶିଳୀମୁଖ ଦେବା ଶୋଭକୁ ଛଡ଼ାଇବ ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୧୧ । ଚମଡ଼ା ଉତାରିବା—11. To skin; to flay.

ମାଂସ କାଟିଲେ ତ ଛାଲ ଛଡ଼ାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

୧୨ । ଦେହର ମଳ ବା ଦେହରେ ବୋଳା ଯାଇଥିବା ଲେପ ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରୁ ପୃଷ୍ଠ ବା ରଙ୍ଗର ସ୍ତର ବା ମଇଳାକୁ ଉଠାଇ ଦେବା ବା କାଢ଼ିବା—
12. To scrape off or clear away a layer of ointment or paint or dirt from the body of some thing.

୧୩ । ନାଶ କରିବା—13. To destroy.

ତେବେ ଅସି ତୋର ଛଡ଼ାଇ ଏ ଦୁଃଖକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୪ । ମନରୁ ସନ୍ଦେହ ଆଦି ଦୂର ହେବାର ଉପାୟ କରିବା—
14. To remove (doubt) from one's mind.

କହ ତା ଛଡ଼ାଅ ମୋ ହୃଦରୁ ସନ୍ଦେହକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୫ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବନ୍ଧନରୁ ବା ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—
15. To liberate or extricate a person from confinement or danger.

(ଯଥା—ମୁଁ ଶହେ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି ତାକୁ ଜେଲ ଦଣ୍ଡରୁ ଛଡ଼ାଇଲି ।)

୧୬ । ଜଳାଶୟ ଆଦିରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମାଛଜାଆଁଳ ଆଦି ଛାଡ଼ିବାର ଉପାୟ କରିବା—17. To cause fish-fries to be set free in a pond.

(ଯଥା—ମୁଁ ଏ ବରଷ ପାଞ୍ଚ ହାଣ୍ଡି ଭାକୁଡ଼ ଜାଆଁଳ ଆଣି ଆମ ଦାଣ୍ଡ ପୋଖରୀରେ ଛଡ଼ାଇଛି ।)

୧୭ । ଡଙ୍ଗା ବା ଜାହାଜ ଆଦିକୁ କୂଳରୁ ପାଣି ଉପରକୁ ଚଳାଇବା—17. To move a boat from the shore.

(ଯଥା—ନାବୁରିମାନେ ହରିବୋଲ ପକାଇ ବଢ଼ିଲା ନଈରେ ଡଙ୍ଗାକୁ ଛଡ଼ାଇଲେ ।)

୧୮ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ସମ୍ପର୍କ ଆଦି) ଭୁଟାଇବା; ନିଜ ଉପରୁ (ଦାୟିତ୍ୱ ଆଦି) ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିବା—
18. (figurative) Cut or any connection or responsibility from one's self.

(ଯଥା—ସେ ପୁଅ ଉପରେ ସବୁ ଭାର ଦେଇ ଆପଣା ଦେହରୁ ସବୁ କୁଛ ଛଡ଼ାଇ ବସିଛି ।)

୧୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆରୋପିତ କଳଙ୍କ ବା ବଦନାମ ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟାପନ ବା ଅପନୋଦନ କରିବା—
19. (figurative) To free or exonerate one's self from any stain or blame.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ନାମରେ ଯେଉଁ କଳଙ୍କ ରଟିଲାଣି ତାହା ଛଡ଼ାଇବାକୁ ଯାଏ ବରଷ ଲାଗେ ।)

[ଦ୍ର—ଛଡ଼ାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ନେବା, ଦେଇବା କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛଡ଼ାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—
Chhar<u>d</u>ai heba ୧ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହେବା—
1. To be separated from others.

ଛଡ଼ାଇ ହୋଇ ସେ ବୃକ୍ଷ ରହିଛି ନରେକେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣଗୀତା ।

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ହ୍ଁ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୨ । ଲେପନ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ନିଜର ଶରୀରରୁ ଛଡ଼ାଇବା— 2. To clear off paste etc smeared on ones own body.

୩ । ଚୋପା ଆଦି ଫଳ ଆଦିରୁ ପୃଥକ୍‌କୃତ ହେବା— 3. To be capable of being pulled off. (ଯଥା— କଞ୍ଚା କଦଳୀ ଛଡ଼ାଇ ହେଉ ନାହିଁ । ଦେହରେ ହଳଦୀ ଶୁଖି ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଛଡ଼ାଇ ହେଉ ନାହିଁ ।)

ଛଡ଼ାଙ୍ଗିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଏହା ଛଅ ଖଣ୍ଡ ଡାଙ୍ଗ ବା ଯଷ୍ଟିରେ ତିଆରି)—କୋକେଇ— A ladder-like stretcher for carrying a dead body to the cremation ground.
Chhardāngiā

ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ.—(ବହୁବଚନ)—ପରସ୍ପରଠାରୁ ଦୂରସ୍ଥିତ ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ—Separated apart from each other.
Chhardā chhardā
ছড়া ছড়া
फांक फांक (ଯଥା—ତା ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା ।)

ଛଡ଼ାଛଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ, ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍; ବିଚ୍ଛିନ୍ନ— 1. Separated
Chhardāchhardi
ছাড়াছাড়ি
छीनाछीनी

ପୁରୁରବା ବଳେ କଣ୍ୱପଙ୍କୁ ପୃଚ୍ଛିଲେ,
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟେ ହିଁକେ ଯେବେ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହେଲେ,
ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣ କାହାର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ,
କରଣ ସୁରକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତି ବଖାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଗୃହୀତ) ବହୁ ପରିମାଣରେ ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ବିତରିତ (କୌଣସି ବସ୍ତୁ)— 2. Indiscriminately distributed or strewn. (ଯଥା—ଆଜି ଭୋଜିରେ ରସଗୋଲାର ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ଲାଗିଲା ।)

୩ । ପରସ୍ପରଠାରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଉଥିବା (ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି)—3. (two persons) Mutually snatching away a thing.

୪ । ଟଣାଟଣି; ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି— 4. Dragging each other; scuffling.

୫ । ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା କରାଯିବା (କଳି କରୁଥିବା କିମ୍ବା ମାଡ଼ ମରାମରି ହେଉଥିବା ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି)— 5. (two person) Separated from each other while engaged in a quarrel or scuffle.

୬ । ଚୋପା ଛଡ଼ା ହୋଇ ନୈବେଦ୍ୟ ବା ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ—(ଫଳ ଆଦି)—6. (fruits) Ready for use after removal of the rind.

ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଜବରଦସ୍ତି ଝିଙ୍କି ଛଡ଼ାଇ ନେବା—1. Forcible snatching away of a thing.

୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେବା; ପୃଥକ୍ ହେବା; ବିଚ୍ଛେଦ— 2. Separation.

କେବେହେଁ ନ ଥିଲା ମୋ ତା ଛଡ଼ାଛଡ଼ି । ଭଞ୍ଜ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।

୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ବଣ୍ଟନ ବା ବିଞ୍ଚା ହେବା; ହରିଲୁଟ୍—3. Indiscriminate distribution or strewing of any thing in large quantities.

୪ । ପରସ୍ପରଠାରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବା ପାଇଁ ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା—4. The state of two persons trying to snatch away a thing from each other.

୫ । ଟଣାଟଣି; ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)— 5. Bragging each other; scuffling.

୬ । କଳି କରୁଥିବା ବା ମାଡ଼ ମରାମରି ହେଉଥିବା ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—6. Separating two persons from a scuffling.

ସାଇବାଲା ମିଶି ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କଲେ ।
କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭୁଣୀ ।

୭ । ପକ୍ୱ ଫଳାଦିରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ନୈବେଦ୍ୟ ବା ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା— 7. Peeling off a fruit.

ଛଡ଼ାଛଡ଼ି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଟାଣି ଝିଙ୍କି ବଳପୂର୍ବକ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—1. To try to snatch away a thing from a person.
Chhardāchhardi karibā
ছাড়াছাড়ি করা
छिनाछिनि करना

୨ । କଳି କରୁଥିବା ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ କରିବା—2. To separate two persons scuffling or quarrelling with each other.

ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପରସ୍ପରରେ କୌଣସି ଜିନିଷକୁ କାଢ଼ି ନେବା—1. To mutually snatch away a thing from each other.
Chhardā chhardi hebā
छीनाछीनी होना

୨ । ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହେବା—2. To be separated from each other.

୩ । (ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ) ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ବଣ୍ଟା ଯାଉଥିବା— 3. (a food) To be indiscriminatly distributed.

ଛଡ଼ାଣ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଛର୍ଦ୍ଦନ; ଛେଦନ)—୧ । ଛାଡ଼ିବା, ତ୍ୟାଗ କରିବା—1. Forsaking; the act of giving up.
Chhardāṇa
ছাড়া
छूट ୨ । ଅନ୍ତର; ବ୍ୟବଧାନ—2. Interval.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କ' ଦେଖିବେ।

୩ । ବିଚ୍ଛେଦ—3. Separation.

୪ । ଅବକାଶ; ଫୁରସତ୍—4. Leisure; respect.

୫ । ମୁକ୍ତି—5. Relief; release.

ଛଡ଼ାପହଁରା—ଦେ. ବି—ଛଡ଼ାପହଁରା (ଦେଖ)
Chhardāpahanrā Chharāpahanrā (See)
ছড়াঝাট

ଛଡ଼ାଫୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିନ୍ନ+ପୁଷ୍ପ) – ଦେବତା ବା ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର
Chhardāphula ବ୍ୟବହାର ପରେ ଯେଉଁ ଫୁଲ ଶରୀରରୁ ଛଡ଼ାଯାଇଥାଏ; ଭଙ୍ଗିଲି ଫୁଲ—Flower taken off the body after use or enjoyment; discarded; cast off.

ସବୁ ସମ୍ପଦ ବେନି ଭୁଜ, ଛଡ଼ିଲୁଁ ଯେସନେ ଛଡ଼ା ଫୁଲ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଅର୍ଥରେ ଛଡ଼ା ବେଲପତ୍ରି, ଛଡ଼ା ମାଳ ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ଛଡ଼ାହାଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଛଡ଼ାହାଁଡ଼ି)—
Chhardāhāndi ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଅଗଣାରେ ଛିଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମାଟିଗୋବରମିଶା ପାଣି ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଥାଏ—The pot in which cowdung dessolved in water is kept for sprinkling over the courtyard.

ଛଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶର; ଶରଳ)— ୧ । ସରୁ ଲମ୍ବ ଯଷ୍ଟି—
Chhardi 1. Long and slender stick; rod.
ছড়ী
छड़ी

୨ । ହାତରେ ଧରା ହେବା ସରୁ ବାଡ଼ି—2. Walking stick.

୩ । ବେହେଲା ବଜାଇବା କାଠି—3. The bow of a violin

୪ । ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ମହନ୍ତ ଓ ରାଜାମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ନିଆଯିବା ଚିତ୍ରିତ ଓ ଖଚିତ ଠେଙ୍ଗା; ଆଶାବାଡ଼ି—4. A thick ornamented stick borne as an insignia with kings and big people in processions.

୫ । ଝରକାଆଦିରେ ଲାଗିବା ଧାତୁର ଯଷ୍ଟି—5. Metal rod or railing.

୬ । ମୁସଲମାନମାନେ ପୀରଙ୍କ ଅସ୍ଥାନରେ ଉଡ଼ାଇବା ପତାକା; ଝଣ୍ଡି—6. A flag presented by Mahomedans to be flown over the shrine of a saint.

୭ । (ଦରଜୀଙ୍କ ଭାଷା) ଜାମାଆଦିରେ ଠିଆ ଭାଗରେ ସିଲାଇ କରାଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—7. (tailors' phraseology) A long and strip of cloth sewn to a coat in an erect position.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସରୁଆ ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ କୁର୍ତ୍ତାଆଦିରେ ଆଡ଼ଭାଗରେ ଦିଆଯାଏ ତାକୁ ପଟ୍ଟି ବୋଲାଯାଏ ।]

୮ । ଆଡ଼ମ୍ବର (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—7. Ado; splendour; display.

ଛଡ଼ିଦାର—ଦେ. ବି. (ଓଡ଼ିଆ. ଛଡ଼ି+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର; ଭୁଲ. ସଂ.
Chhardidār ଧାତ୍ରୀ)—୧ । ରାଜା ଓ ମହନ୍ତ ଆଦିଙ୍କ ଗହଣରେ
ছড়িদার୍ ଶୋଭାଯାତ୍ରାଦିରେ ଯିବା ବେତ୍ରବାହକ ସିପାହୀ ବା
छड़ीदार ପାଇକ, ବେତ୍ରଧାରୀ ପାଇକ, ଅସାବରଦାର—1. A peon carrying a thick stick (insignia) with a Rājā or a big person in a processin.

ଛଡ଼ିଦାରେ ଯେ ସୁନା ରୁପା ଛଡ଼ି ବହି
ଛଡ଼ା ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ଧାଡ଼ ଧାଡ଼ ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

୨ । ଦ୍ୱାରପାଳ; ଦରୁଆନ—2. Door keeper; porter.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଆଡ଼ମ୍ବର କରେ; ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—1. Fond of display.

୨ । ଯହିଁରେ ଛଡ଼ିଲଗି ଥାଏ—2. Furnished with metal rods.

(ଯଥା—ଛଡ଼ିଦାର ଝରକା ।)

ଛଡ଼ିନ୍ଦା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଷଣ୍ଢକା (ଦେଖ)
Chhardindā 1. Sardakā (See)
ছয়াল; ছিয়াল ୨ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ; ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ; ଡେଙ୍ଗା ଓ ବଳିଷ୍ଠ—2. Stout and strong; tall.

[ଦ୍ର—ଭୁଲ, ହି. ଛଡ଼ିଦା=ଏକାକୀ, ଏକଲା, ଆ. ଜଡ଼ିଦାହ]
(ଯଥା—ସେ ପାଞ୍ଚହାତିଆ ଛଡ଼ିନ୍ଦା ମରଦ ।)

ଛଡ଼ିବରଦାର—ଦେ; ବି. (ଓଡ଼ିଆ. ଛଡ଼ି+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ବରଦାର)—
Chhardibardār ଛଡ଼ିଦାର ୧ (ଦେଖ)
ছড়ীবরদার Chhardidār 1 (See)

ଛଣ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛନ୍ (ଦେଖ)
Chhan Chhan (See)

ଛଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଡ଼; ଶୋଠ —୧ । ଧାନଗଛର ଶୁଷ୍କ କାଣ୍ଡ; ନଡ଼ା—
Chhana 1. Straw (of paddy plants).
খড়
खर

[ଦ୍ର—ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଉଳମାଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଧାନଗଛରୁ ବାଳେଇ ତହିଁରୁ ଧାନ କାଢ଼ିନେବା ପରେ ଗଛର ଯେଉଁ ଅଂଶ ରହେ ତାହାକୁ 'ଛଣ' କହନ୍ତି । ଏହା ନଡ଼ାଠାରୁ ଲମ୍ବ । ଧାନଗଛର ଅଗ କଟା ହୋଇ କେଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ କଲା ପରେ ଯେଉଁ ଅଂଶ ରହେ ତାହାକୁ 'ନଡ଼ା' କହନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ନଡ଼ା ଓ ଛଣ ଏକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ବେଙ୍ଗଲା ପଡ଼ୁ ଅଳଆ ଉଳଆ ହୋଇଯିବା ଛଣକୁ ପାଳ ବା କୁଟା କୁହାଯାଏ ।]

୨ । ବେଣା—2. Thatching reed.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

शन ୩ । (ସଂ. ଶଣ)—ଛଣପଟ; ଏକପ୍ରକାର ଝୋଟ—
सन 3. Flax (a fibrous plant).

ଛଣଖାଇ—ଦେ. ବି—ଘରଚାଳର ଶେଷ ବା ନିମ୍ନରେ ଛପରବନ୍ଧ ହୋଇ ଥିବା ଛଣକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ପଟା—A long plate attached to the lower end of the thatched frame-work of a house to keep the straw in position.
Chhaṇa-khāi

ଛଣଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଘରଚାଳରୁ ଓଲଟି ହୋଇଥିବା ଛଣର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—Small pieces of straw which drop from the main body of straw while being handled.
Chhaṇa-guṇḍa
(ଛଣଗୁଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଣପଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଣ ଓ ପଟ୍ଟ; ପାଟ ବା ରେଶମ ସଦୃଶ ଶଣ)—ତନ୍ତୁମୟ ଗୁଳ୍ମଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Flax; the Sunhemp; Crotolaria Juncea; hemp; Cannabis (Haines).
Chhaṇapaṭa
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଶଣ, ଶଣ- ପୁଷ୍ପୀ, ଘଣ୍ଟା, ବସନ, ତ୍ୱକ୍‌ସାର, ବୃହତ୍‌ପୁଷ୍ପୀ, ଘଣ୍ଟାରବ
[ଦ୍ର—ଏହା ଗ୍ରୀଷ୍ମାବ୍ଦବର୍ଗର କୃଷିଜାତ ଗୁଳ୍ମ, ଏଥିର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ଅକାରରେ ଘଣ୍ଟି ପରି । ଶୁଖି ଗଲେ ଛୁଇଁ ଉଡରର ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ଝଣଝଣ ବାଜେ । ଏଥିର ତନ୍ତୁ ଝୋଟ ଅପେକ୍ଷା ଟାଣ ଓ ଚିକ୍କଣ । ଏଥିରେ ଜାଲ ବୁଣାଯାଏ ଓ ଥଳି ହୁଏ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଛଣପଟ ସୂତ୍ରରେ ଋଷିପୁତ୍ରଙ୍କର ପଇତା ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ଏହାର ତନ୍ତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଦୃଢ଼ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା କଟୁ, ତିକ୍ତ, ବମନକାରକ ଓ ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ନିବାରକ, ମଳନିଃସାରକ; ଏହାର ଫୁଲ ମଳରୋଧକ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ । ଏହାର ବୀଜଚୂର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତଶୋଧକ ।]
शण, शन, झनझिनिआ, झनझन
सन, झुनझुनिया,
बनशणाइ, घागहि
ଫା. ଲାଜନାଂ
ତା. ଯେନାପ୍ପାନାର, ଚିଲିଗିଚା
ତେ. ଯେନାପାନସ୍,
ଶଣାମଭୁବେଙ୍କ

ଛଣା—ଦେ. ବି—୧ । ଛାଣିବା—1. Passing through a sieve; sifting; straining.
Chhaṇā
छाँका ୨ । ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ବା କନାଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ା ଆଦି ଛଣା ଯାଏ—
छना 2. Straining pot or cloth.
(ଯଥା—ଗୁଅଛଣା, ଭୁଙ୍ଗଛଣା ।)
୩ । ଜାଲର କ୍ଷେପ—3. Throw of a net.
(ଯଥା—ସେ ଏକା ଛଣାକେ ଗୋଟା ବଡ଼ ମାଛ ଧରିଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛଣା ହୋଇଥିବା; ଚାଲୁଣୀ ବା ଜାଲ ବା ଲୁଗାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରବାଟେ ଚଳାଯାଇ ଖଦଡ଼ା ବା ବଡ଼ ଅଂଶମାନ ବାହାରି କରାଯାଇଥିବା—1. Strained; passed through a sieve; sifted; filtered.
୨ । ନିର୍ମଳ; ପରିଷ୍କୃତ—2 Cleansed (liquid).
ଛଣା ସୁଧା ପରି ଉଷେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୌକଣ୍ଠ, ଛ ଗୀତ ।
୩ । ଯେଉଁ ଘନ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଭାତ) ପାଣି (ଯଥା—ପେଜ) ମଧ୍ୟରୁ ଛଣା ହୋଇଥାଏ—3. (any solid e. g. rice) Got after straining the liquid (e. g. rice-gruel) in which it was immersed or mixed.

ଛଣାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଣିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhaṇāibā Causative form of Chhāṇibā.
छँकाना
छनाना
(ଛଣେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଣା ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଖିଅ ଦେବା (ଦେଖ)
Chhaṇā debā Khia debā (See)

ଛଣା ପିତଳ—ଦେ. ବି—ବିଶୁଦ୍ଧ ଓ ଦୀପ୍ତିମୟ ପିତ୍ତଳ ଧାତୁ—Pure and shining brass (metal).
Chhaṇā pitaḷa

ଛଣା ସୁଧା—ଦେ. ବି—ଖାଣ୍ଟି ଅମୃତ; ବିଶୁଦ୍ଧ ଅମୃତ—
Chhaṇā sudhā Pure nectar; filtered nectar.
छाँका सुधा ଛଣା ସୁଧା ସରପଣାରୁ ମିଥ୍ୟା ଲାଗୁଥିଲା ଶ୍ୟାମପ୍ରୀତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଛଣି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଶଣ)—ଛଣପଟରେ ନିର୍ମିତ—
Chhaṇi Hempen.
ଦେ. ବି—୧ । ଯହିଁରେ ଗୁଡ଼ା ଛଣାଯାଏ—
1. A straining pot; strainer.
୨ । ଛଣପଟର ଦଉଡ଼ି ବା ସୁତୁଲି—
2. Hempen rope or twist.
୩ । ଛଣପଟ ସୁତୁଲିରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା ରଖିବାର ଥଳି ବା ଜୋଡ଼ା ବା ମୁଣି—3. A net purse or bag made of San-hemp.
୪ । ଛଣପଟ—4. San-hemp.
ବକଳ ଛଣିଠାରୁ ପାଟ ଲୁଚାଯାଏ
ଯାହା ନିକଇ ତାହା ଚିହ୍ନଇ ମୁଁ ଦେଖେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଛଣିଦା—ପ୍ରାଦେ. ବିଣ. (କଟକ)—ନିର୍ଭୟ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ—
Chhaṇidā Fearless and pompous.
(ଛଣିନ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ଭାରି ଛଣିଦା ହୋଇ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲା ଯେ ତାକୁ କେହି ପଚାରିଲେ ନାହିଁ ।)

ଛଣି ନେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ଛଡ଼ାଇ ନେବା—
Chhaṇi nebā To snatch away.

ଛଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ)—ଛଡ଼ାଇ ନେବା—
Chhaṇibā To snatch away.

ଛଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛେଦନ)—(କୁର୍ତ୍ତି କନା ଓ କେଶ ଆଦିର) ଛେଦନ—Cutting; clipping.
Chhaṇṭā
छँटा
छाँट, छाँटाइ

ଛଣ୍ଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଣ୍ଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhanṭaibā — Causative form of Chhānṭibā.
ছাঁটান
छँटाना
(ଛଣ୍ଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଣ୍ଟାଛଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ କାଟିବା କର୍ମ—
Chhanṭā-chhanṭi — 1. Act of cropping the hair.
ছাঁটাছাঁটি — ୨ । ଗଛର ଅଗ ଡାଳକୁ କାଟିବା କର୍ମ—
छँटाव — 2. Pruning.

ଛଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ବ. ଛୁଁଡ଼ା=ଟୋକା)—
Chhanḍā — ୧ । ଟୋକା—1. Chap.
(ଛଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — ୨ । ଦାସ; ଚାକର—2. Servant.

ଛଣ୍ଡୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୁଲ. ବ. ଛୁଁଡ଼ୀ)—
Chhanḍī — ବଡ଼ କନ୍ୟା; ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା ବାଳିକା—
A grown up girl or bride.

ଛଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୀ) ବି—ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ପର୍ବବିଶେଷ; ଛଠ୍ (ଦେଖ)
Chhat — A festival in Behar; Chhaṭ (See)

ଛତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍, ସଂ. ଛତ୍ର; ପ୍ରା. ଛତ୍ତ)—
Chhata — କୋଠା ଉପରର ଆବରଣ—
ছাদ — Roof of a building.
छत — ଗ୍ରା. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—କ୍ଷତ—Wound.

ଆଶ୍ଳେଷ ଚୁମ୍ବନ କର, ନଖଦନ୍ତ ଛତ ଧର
ରତି କଥା କର ଶାନ୍ତ ପ୍ରବୋଧ ବାଣୀ । — ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଛତଉରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶତାବରୀ)—ଶତାବରୀ (ଦେଖ)
Chhataurī — Śatābarī (See)

ଛତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସତ୍ର)—
Chhatara — ୧ । ଅନ୍ନସତ୍ର; ଯେଉଁଠାରେ ରନ୍ଧା ଭାତ ପ୍ରଭୃତି ଖାଦ୍ୟ କଙ୍ଗାଳମାନଙ୍କୁ ବଣ୍ଟାଯାଏ; ସଦାବ୍ରତ—
ছত্র
छत्तर — 1. A place where boiled rice is freely distributed to beggars (without distinction); a public kitchen.
୨ । ଜଳସତ୍ର—2. A place where water is distributed free to thirsty travellers.
ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର)—ଛତା—Umbrella.

ଛ ଅକ୍ଷର ହୋଇଛି ଛତର ଯେ ସତ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମଭୂଷଣ ଗୀତା ।

ଛତରଖାଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛତ୍ର+ଖାଦକ) (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ଗାଳି)—୧ । ନୀଚ ଲୋକ ସଙ୍ଗମକାରିଣୀ ବେଶ୍ୟା; ଖାନଗୀ—1. A low class prostitute; a whore.
Chhatara-khāī
(ଛତରଖିଆ—ପୁଂ)
খানকী
खानगी — ୨ । ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A fallen woman; a profligate woman.
୩ । ମାଗିଖାଇ—
3. A wandering beggar-woman.

ଛତରଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ସତ୍ର+ଖାଦକ)—
Chhatara-khiā — ୧ । ଯେ ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ରନ୍ଧା ଭାତ ଖାଏ—
(ଛତରଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) — 1. Taking food cooked in a public kitchen.
ছন্নছাড়া
୨ । ଯାହାର ଜାତିବାରଣ ନାହିଁ—
2. Observing no caste-distinction.
୩ । ବାରବୁଲା—3. Wandering; vagabond.
ଦେ. ବି—୧ । ଓଡ଼ିଶାରେ ନଅଙ୍କ (୧୮୬୬ ସାଲ) ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ସରକାର ଖୋଲିଥିବା ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ଭାତ ଖାଇ ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ସମାଜଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ—
1. Those who lost their caste by eating rice in the public kitchens opened by the Government during the great famine of 1866 A. D. in Orissa.

[ଦ୍ର—ନଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ଏହି ନରନାରୀମାନଙ୍କୁ ଏମାନଙ୍କ ସମାଜ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବାରୁ ଅଗତ୍ୟା ଜାତିବର୍ଣ୍ଣର ନ କରି ଛତରଖିଆ ସଙ୍ଗେ ଛତରଖାଇମାନେ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ କଲେ ଓ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ 'ବାରଜାତିଆ' ସମାଜର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଏମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହଦ୍ୱାରା ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ଚାଲିଅଛି । ଅନେକ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନୀଚସମାଜରେ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି କଲେ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଛତରଖିଆଙ୍କୁ ପାଦ୍ରୀମାନେ ନୂଆ ଗ୍ରାମମାନ ବସାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ କରାଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ; କ୍ରମଶଃ ଛତରଖିଆମାନେ ହିନ୍ଦୁସମାଜରେ ଆପଣାଙ୍କୁ ରାଜପୁତ, ଛତ୍ରୀ ଆଦିରୂପେ ପରିଚୟ ଦେଉଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ନଅଙ୍କରେ ଛତରରେ ଅନ୍ନ ଖାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ବଂଶଧର—2. The discendants of the persons who were excluded from the Hindu society for having taken cooked rice in public Government kitchens during the great famine of Orissa (1866).
୩ । ବାରବୁଲା; ଯାହାର ଜାତିପତି କିଛି ନାହିଁ ଓ ଯେ ଯେଉଁଠାରେ ଇଚ୍ଛା ସେଠାରେ ଖାଏ—
3. A homeless vagrant observing no caste-distinction, taking food everywhere and belonging to no caste or society.
୪ । ମାଗିଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A wandering beggar.

ଛତରଙ୍ଗି—ଗ୍ରା. ବି—ସତରଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Chhataraṅgi — Satarañji (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ୟ	ଉ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇ୍ଥ	ଡ଼	ଢ଼

ଛତରଛଉଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ; ସଂ. ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ)—
Chhatara-chhāuḷa ୧ । ସମୂଳେ ବିନାଶ—
1 Annihilation; ruin.
୨ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—2. Being scattered on all sides.
ছতিছন্ন ଦେ. ବିଣ—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—
ছিতরবিতর 1. Scattered on all sides.

ଛତରଛଉଳ / ଛତରଛଉଳ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବିଧ୍ୱସ୍ତ; ଛାରଖାର—
2. Ruined; laid waste.
୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ—3. Reduced to powder; reduced to small pieces.

୪ । ଯାହା ବସ୍ତୁ ଉଚ୍ଚରୁ ପଡ଼ି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଛିଟ ହୋଇଯାଏ—4. Strewn in fragments or many pieces, having fallen from a great height.

(ଯଥା—କଣାବୁଢ଼ୀ ଗ୍ଲାସଉପରୁ ଖସି ପଡ଼ି ଅଗଣାରେ ଛତରଛଉଳ ହୋଇଗଲା)

ଛତର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷବେଳେ ଭାତ ରନ୍ଧାଇ ଗରିବଙ୍କୁ
Chhatara debā ଖାଇବାକୁ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ନସତ୍ର ସ୍ଥାପନ
ছত্রবসান କରିବା—To open a public kitchen for distribution of boiled rice gratis to famine-stricken people.

ଛତର ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛତର ଦେବା (ଦେଖ)
Chhatara basā(se)ibā Chhatara debā (See)

ଛତରରେ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଦରଜ୍ୱାଳାରେ ଜାତି ବା
Chhatarare pasibā ସମାଜବନ୍ଧନ ନ ମାନି ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ଭାତ
ଖାଇବା—1. To eat cooked rice in a public kitchen by disregarding social restrictions.

୨ । ଅନ୍ନସତ୍ରରେ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭାତ ଖାଇବା ହେତୁରୁ ଜାତି ହରାଇବା—2. To lose one's caste or to be excluded from the pale of one's society by taking rice from a public kitchen.

୩ । (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳିବିଶେଷ) ଜାତି ହରାଇବା; ଅଜାତିଅଙ୍କ ଘରେ ପକ୍ୱାନ୍ନ ଖାଇବା—3. (a term of abuse to males) To lose one's caste; to take food cooked by people of low caste.

୪ । (ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳିବିଶେଷ)—କୁଳରୁ ବାହାର ଯାଇ ନୀଚ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି କରିବା; ବଜାରାଣୀକୁ ଯିବା—
4. (a term of abuse to females) To go out of one's family and take to prostitution.

ଛତରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । (ସଂ. ସତ୍ର)—ଛତରଖିଆ; ଯେ ଏଣେ
Chhatarā ତେଣେ ବୁଲୁଥାଏ; ବାଉଳିଆ—
হেঁচড়া 1. Vagrant.
বহেতু, ছিঁচকা ୨ । (ସଂ. ଛତ୍ୱର=ଧୂର୍ତ୍ତ) ଧୂର୍ତ୍ତ; ଭଣ୍ଡ—
(ଛତରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Cheat.
ଛତରାଙ୍ଗି / ଛତରାମି }—ବି. ୩ । ଦୁଷ୍ଟ; ବଗୁଲିଆ; ଖେଚଡ଼ା; ଛେଚଡ଼ା—
3. Wicked; wanton; dessolute.
୪ । (ଗାଳିବିଶେଷ) ଯାହାର ଘର ବା ଜାତି କିଛି ନାହିଁ—
4. (a term of abuse) Belonging to no society; homeless.
୫ । (ସଂ. ବିସ୍ତୃତ; ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ. ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ) ଗୃହ ଅଡ଼େ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥିବା; ଚଉଡ଼ା—4. Spreading; extending on all sides.
(ଯଥା—ଛତରା ବର ।)

ଛତରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛତରେଇବା (ଦେଖ)
Chhatarāibā Chhatareibā (See)

ଛତରାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି.—୧ । ଛତରାପଣିଆଁ—
Chhatarāngi 1. The state of a vagrant.
হেঁচড়ামী ୨ । ଭଣ୍ଡାମି—2. Wantonness.
ছিচৌরপন ୩ । ଖେଚେଡ଼ାମି—3. Wickedness.
(ଛତରାମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତରିଆ—ଦେ. ବି.—ଉଦଉଦଳିଆ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ମଧୁରସ୍ୱର-ବିଶିଷ୍ଟ
Chhatariā ପକ୍ଷୀ—The thrush; Turdus
ছতরিআ, ছাতারে Mustelinus.

ଛତରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ସଂ. 'ଛତ୍ର'ର ନାମଧାତୁ 'ଛତ୍ରାୟତେ)
Chhatareibā ସଂ. ଛତ୍ରାକାର)—୧ । (ଅକର୍ମକ) ଛତ୍ରାକାରରେ
ছাতরান, ছাঁতলান ବିସ୍ତୃତ ହେବା—1. (intransitive) To
ছিতরানা spread out like an umbrella.
(ଯଥା—ଏ ବରଗଛଟା ଖୁବ ଛତରେଇଛି ।)
୨ । (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତକରଣ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତରଣ) (ସକର୍ମକ)—
ଖେଳାଇ ଦେବା; ବିସ୍ତୃତ କରିବା—
2. (transitive) To spread out.
(ଯଥା—ଏ ଓଦା ଧାନଗଦାକୁ ଛତରେଇ ଦେଲେ, ଚଞ୍ଚଳ ଶୁଖି ଯିବ ।)
୩ । (ଅକର୍ମକ) ବୃତ୍ତାକାର ଅଧିକ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା ବା ବ୍ୟାପିବା—3. (intransitive) To occupy or spread over a wide and circular place.
(ଯଥା—ନଈବନ୍ଧ ପରେ ଏବର୍ଷ ପାଣି ବାଲିଟିସ ବଡ଼େଇ ଘାଟେ ଛତରେଇଛି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ସେ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ମିଳିଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବର୍ଟ' ଦେଖିବେ

ଛତା— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର; ପ୍ରା. ଛତ୍ତ)—
Chhatā ୧ । ତାଳପତ୍ରରେ ବା କନାରେ ନିର୍ମିତ ଓ କେନ୍ଦ୍ରରେ
ଛାତା, ଛାତୀ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ ବା ବେଣ୍ଟ ଥିବା
छाता, छत्ता ଗୋଲାକାର ଶରୀରାବରଣ ବସ୍ତୁ; ଆତପତ୍ର—
1. Umbrella.
୨ । ଛତ୍ରାକାର ଆବରଣ—2. Parachutte.
୩ । ପରିବ୍ରାଜକ ସାଧୁମାନେ ନିଜ ନିଜର ଅସ୍ଥାନ ଉପରେ ପୋତିବା କନାର ବଡ଼ ଛତା—
3. A big cloth-umbrella installed on a central rod over the seat of a wandering ancharite.
୪ । ଘୁଷୁରିଆ ଓ ମଇଁଷିଆଳମାନେ ଘୁଷୁରି ଓ ମଇଁଷିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିବାବେଳେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ନିମନ୍ତେ ପୋତିବା ତାଳପତ୍ରର ଛତା—4. An umbrella with a palm-leaf covering installed on a central rod to give shelter to buffalo-herds or swineherds while accompanying their herds
୫ । ଦେବତା, ସମ୍ରାଟ ବା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଅଧିକାରଜ୍ଞାପକ ଛତ୍ର; ରାଜଛତ୍ର—5. An insignia of royalty, represented by an umbrella held over the head of a Raja or a Deity.

ଦେ. ବିଣ—ଛତା ପରି ବିସ୍ତୃତ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ା; ମୂଳ ସରୁ ଓ ଅଗ ମେଲି ଯାଇଥିବା (ଗଛ)— Spreading like an umbrella (said of trees).

ଛତାଉରି— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶତାବରୀ)—ଶତାବରୀ (ଦେଖ)
Chhatāuri Satābari (See)
ଛତୋରି } ଛତୌରି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛତାକାଠି— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର+କାଷ୍ଠ)—
Chhatā-kāthi କନା ଛତାକୁ ଟାଣି ମେଲାଇ ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
ଛାତାର କାଠି ଲୌହଶଳାକା—The iron rods used
छाताकातीलिया to sustain the framework of an umbrella.
(ଛତାକାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତା ଖୋଲିବା— ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଛତାକୁ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ
Chhatā kholibā ମେଲା କରିବା—To open up or
ଛାତାଖୁଲା spread out an umbrella for
छाताखोलना use; to unfurl a folded umbrella.
ଛତା ଟାଣିବା } ଛତା ମେଲେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଛତା ବୁଜିବା— ବିପରୀତ)

ଛତା ଜୋତା—ଦେ. ବି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ମନୁଷ୍ୟ ଘରୁ ବାହାରକୁ
Chhatā jotā ଯିବାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ:—
ଛାତାଜୁତୋ (ମୁଣ୍ଡ ଓ ଗୋଡ଼କୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ) ଛତ୍ର
छाताजुता ଓ ପାଦୁକା—Umbrella and shoes (necessary for a man going outside).
[ଦ୍ର—ଏ ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ଘରର ବାହାରେ ରଖି ଦେଇ ଘର ମଧ୍ୟକୁ ଯିବାର ବିଧି ଭଦ୍ରତାନୁମୋଦିତ ।]

ଛତା ଟେକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛତି ଟେକାଇବା (ଦେଖ)
Chhatā ṭekā(e)ibā Chhati ṭekāibā (See)

ଛତା ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ
Chhatā ṭekibā ଉପରେ ଛତାକୁ ମେଲା କରି ଧରିବା—
ଛାତାଧରା To hold an umbrella over one's
छातातानना head or over the head of another.
ଛତା ଟାଣିବା } ଛତା ଧରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛତା ଡାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମେଘ) (ମନୁଷ୍ୟମଣ୍ଡଳୀକୁ ଘେରିକରି ଛତା
Chhatā dhānkibā ଡାଙ୍କିଲା ପରି) ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଘୋଟିବା—
ଛାତାଟାଁକା (the cloud) To spread above on all sides;
छाताढकना to overspread (like an umbrella).
(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳୁ ମେଘ ଛତା ଡାଙ୍କିଛି ।)

ଛତାନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସପ୍ତ)—ଛତାନି ପୁରୁଷ (ଦେଖ)
Chhatāni Chhatāni purusha (See)

ଛତାନି ପତାନି—ଦେ. ବି. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—
Chhatāni patāni ଛତାନି ପୁରୁଷ (ଦେଖ)
Chhatāni purusha (See)
(ଯଥା—ସେ ମୋର ଛତାନି ପତାନି ଲଗେଇ ଶୋଧିଲା ।)

ଛତାନି ପୁରୁଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସପ୍ତ+ପୁରୁଷ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Chhatāni purush ବଂଶର ଏକାଦିକ୍ରମେ ୭ ପୁରୁଷ ବା ବଂଶଧର—
ସାତପୁରුଷ Seven generations in the family of a person.
(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଛତାନି ପୁରୁଷ ଲଗେଇ ଶୋଧିଲା;
ବି. ସେ ଆମାଯୃ ସାତ ପୁରୁଷ ଭୁଲେ ଗାଳାଗାଲ ଦିଲେ ।)

ଛତା ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମହନ୍ତ ସାଧୁ, ମଇଁଷିଆ ଓ ଘୁଷୁରିଆମାନେ
Chhatā pakāibā ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କିଛି ସମୟ ଅବସ୍ଥାନ
ଛାତାଗାଡ଼ା କରିବେ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଆପଣାର ଶରୀରକୁ
छातागाड़ना ଖରାବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ) ଛତାର
ଛତା ପକେଇବା } ଛତା ପୋତିବା } ଛତା ମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡେଙ୍ଗାକୁ ଭୂମିରେ ଗାତ ଖୋଳି ପୋତିବା—To install an umbrella by planting the central rod on the ground for passing some time under it (said of wandering anchorites,

୧	ଇ	ଉ	ବ୍ର,ଣ୍ଣ	ଝ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଵ	ନ୍

buffalo-herds or swine herds) who pass days and night in the open).

ଛତା ବର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ରାକାର+ବଟ)—
Chhatā bara ଯେଉଁ ବରଗଛର ଶାଖା ଛତା ପରି ବହୁଦୂର ଛାତରା বটগাছ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥାଏ—A spreading banyan tree.
ছতনাবর

ଛତା ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖୋଲା ହୋଇଥିବା ଛତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—
Chhatā bujibā To shut up or close an umbrella ছতা বন্দকরা . when no longer in use.
छाताबन्द करना

ଛତା ମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତା ମୁଦିବା
(ଛତା ଖୋଲିବା—ବିପରୀତ)

ଛତାବେଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର+ବୃନ୍ତ)—ଛତାକୁ ଟେକି କରି ଧରିବା
Chhatābenṭa ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦଣ୍ଡ—The central ছাতার বেঁট rod which supports an umbrella; the handle of an umbrella.
छाताका डंडा

ଛତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଛତା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Chhatā māribā 1. Chhatā pakāibā (See)
୨ । ଛତା ବୁଜିବା (ଦେଖ)
2. Chhatā bujibā (See)

ଛତା ମେଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଛତା ପରି ଅଗ ଝାମ୍ପୁଲା ହେବା;
Chhatā melāibā ଛତ୍ରାକାର ହେବା; ଛତରେଇବା—
1. To spread out like an umbrella.
(ଯଥା—ବରଗଛଟା ଖୁବ୍ ଛତା ମେଲାଇ ବଢ଼ୁଛି ।)
ଛତାମେଲିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତା ମେଲେଇବା
୨ । ଛତା ଖୋଲିବା (ଦେଖ)
2. Chhatā kholibā (See)

ଛତା ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛତା ମେଲାଇବା (ଦେଖ)
Chhatā melibā Chhatā melāibā (See)
(ଯଥା—ବରଗଛଟା ଛତା ମେଲି ବଢ଼ୁଛି ।)

ଛତାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛତ୍ରାକାର)—ଛତା ପରି ବିସ୍ତୃତ; ଝାମ୍ପୁଲା—
Chhatālia Spreading.
ছাতরা
छितरा हुआ, छतनार

ଛତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର)—ଆତପତ୍ର—
Chhati 1. Umbrella.
ছাতি ୨ । ମହନ୍ତ, ଦେବତା, ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଧରାଯିବା
छाति ବଡ଼ ଛତ୍ର—2. A big umbrella held over the head of deities, kings and mahantas.
୩ । (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ) ସଂଗ୍ରହକ୍ତୁ ପାଲିଙ୍କି ବା ରଥର ଆଚ୍ଛାଦନ—
3. The pood or cover of a palki or car.

୪ । କଣ୍ଟି ଲାକାର ଅଗ୍ରଭାଗ; (ଲୁହା କଣ୍ଟାର ମୁଣ୍ଡି ପରି) ଛତ୍ରାକାର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ମୁଣ୍ଡି—4. The spreading top (e. g. of a nail.)
୫ । ଲିଙ୍ଗର କଣ୍ଟି ଲାକାର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ସୁପାରି—
5 The round top of the penis; nut.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଛତ୍ରାକ; ତୁଳ. ହି. ଛତଙ୍ଗା)—
ଛତୁ—Mushroom.
[ଦ୍ର—ଛତୁର ପ୍ରକାର ଭେଦ ପ୍ରାଦେ. ନାମ ଯଥା—ଫୁଟୁକା ରୁଗୁଡ଼ା, ପୁଥାଲ, ଭୁଦୋମଡ଼ୁଲା, ବାହୁଡ଼େଲ, ବଣୁଆ, ବାଲି ।]

ଛତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି.—ଛତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhati (etc) Chhatā etc (See)

ଛତିଅନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ ପ୍ରା. ଛତ୍ତିବଣ୍ଣୀ)—ଛଚନା (ଦେଖ)
Chhatianā Chhachinā (See)
(ଛତିଅନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ରାକ)—୧ । ବହୁକାଳ ଅବନ୍ଧ ରହିଥିବା
Chhatiā ପଦାର୍ଥ (ଖାଦ୍ୟାଦି) ଉପରେ ମାରିଯିବା ଧଳା ଫିମ୍ପି;
ছাতা କଳଙ୍କି—1. Mould; smut; mildew; rust.
फफुन्दी, मैल ୨ । ଜିହ୍ୱାମଳ; କ୍ଳେଦ—2. The dirt or foul matter appearing on the tongue (of a sick, famishing or a sleeping person).
୩ । ଦନ୍ତମଳ—3. Foul coating on the teeth; tartar of the teeth.
୪ । ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଗହଣରେ ଛତି ଧରି ଯିବା ଲୋକ—
4 A carrier of umbrella in the retinue of a king or idol.

ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦର୍ପଣ କିଲ୍ଲାରେ କପିଳାସ ରୋଡ଼ ଷ୍ଟେସନ୍ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ—A village in the estate of Darpaṇ (in Orissa).
[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ଗୋଟିଏ ଅଢ଼ ପୁରାତନ ବଟଗଛ ମୂଳରେ ନିରାକାର ଉପାସକ ସାଧୁମାନଙ୍କର ସମାଧି ଓ ଭଜନାଳୟ ଅଛି । ଏହା ଜଗନ୍ନାଥ ସଡ଼କ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଦେ. ବିଣ.—୧ । କ୍ଳିନ୍ନ; ମଳଯୁକ୍ତ—
1. Sordid; furred (e.g. tongue).
୨ । କଳଙ୍କି ଲାଗିଥିବା—2. Soiled; rusted.
୩ । ଗମ୍ଭୁଅ; ଗମସ୍ୟ; ଫିମ୍ପି ମାଡ଼ି ଯାଇଥିବା —
3. Mildewed.

ଛତିଆ ଛଡ଼ାଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି.—୧ । ଜିଭର ମଳକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—
Chhatiā chhaṛāibā 1. To scrape off the sordes of the tongue.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଲ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନ ଖାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୁଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଦେବା (ଅର୍ଥାତ୍ ତଦ୍ୱାରା ତାହାର ଜିଭର ମଳକୁ ପରିଷ୍କୃତ କରାଇବା)—2. (figurative) To give dainty things to a poor or famished person to eat (thus enabling him to have his tongue cleansed of its fur by the process of eating.)
(ଛତିଅ ଛଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଅ ଛାଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି.—୧ । ମଳ ବା ଚିକ୍କି ପରିଷ୍କୃତ ହେବା—
Chhatiā chhāṛibā 1 Cleansing of the sordes or rust from a thing.
ছাতা ছাড়া

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସୁଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ମୁହଁର ଜିଭର ଅରୁଚି ଛାଡ଼ିଯିବା—2. (figurative) The disappearance of the sords of the tongue or the disappearance of the loathing for food; by the eating of dainty things.

ଛତିଅ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବହୁକାଳ ଅବଦ୍ଧ ବା ଅବ୍ୟବହୃତ ପଦାର୍ଥ)
Chhatiā dharibā ଚିକ୍କିଯୁକ୍ତ ହେବା; ମଳଯୁକ୍ତ ହେବା—
ছাতা ধরা To bocome rusted, mildewed or sordid.
(ଛତିଅ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଆନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ)—ଛଚିନା (ଦେଖ)
Chhatiānā **Chhachinā** (See)

ଛତିକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୁହାକଣ୍ଟାର ମୁଣ୍ଡି ଛତ୍ରାକୃତି ହୋଇଥାଏ--
Chhati-kanṭā Bolt; a nail having a flat head.

ଛତି କାହାଳି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଛତ୍ର)—ରାଜାଙ୍କ ଗହଣରେ
Chhati kāhāḷi ଥିବା ପ୍ରଭୁତ୍ୱଜ୍ଞାପକ ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ଛତା ଓ ତୂରୀ— Umbrella and trumpet (two things accompanying a king and taken as insignia of royalty).

ଛତି ଟେକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛତି
Chhati ṭekāibā ଧରିବାର ଉପାୟ କରିବା—1. To have an umbrella held over one's own head by another.
(ଛତି ଟେକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେବା—
2. (figurative) To be reckoned as the best.

ପ୍ରେମବଳେ ଭାଙ୍ଗି କରି ଛତ୍ରପତି
ପ୍ରେମିକାକୁଳେ ମୁଁ ଟେକାଇବି ଛତି । ସ୍ୱଧୀନ. ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ।

ଛତି ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଜା, ଦେବତା ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ
Chhati ṭekibā ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛାଇ ହେବାଭଳି ଛତି ଧରିବା—
1. To hold up an umbrella over the head of a Raja, Deity or rich man.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଜକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଇବା--
2. (figurative) To make oneself known as the best.

ଯେବେ ସେ ହେବ କୋଳେ, କଳାବତୀମଣ୍ଡଳେ
ନ ଟେକିବୁ କି ଶ୍ୱେତ ଛତିକ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଛତିଦାର କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଯାହାର ଛତି ଅଛି; ଯେଉଁ କଣ୍ଟାର ମୁଣ୍ଡ
Chhatidār kanṭā ଉପର ଛତ୍ରାକାର—
A nail having a spreading top.

ଛତିବିତି—ଦେ, ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ)—୧ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ; ବିନଷ୍ଟ—
Chhatibiti 1. Shattered; ruined.
ছতিছন্ন
ছতরবিতর

ଏମନ୍ତେ ଦେଖିବ ମୋର କଟକ
କ୍ଷଣକେ ଦକ୍ଷଯାଗ ହେବ ଛତିବିତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଖେଳାଇ ହୋଇଥିବା--
2. Scattered all round; routed.

ଛତିରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର)—ବେଣ୍ଟ ନ ଥିବା ଅତି
Chhatiri ଛୋଟ ଛତା; ଝାମ୍ପି—A small umbrella without a holder.
(ଛତିରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷଟ୍ତ୍ରିଂଶତ୍, ପ୍ରା. ଛତ୍ତୀସା)—ତିରିଶିରୁ ଅଧିକ
Chhatisa ଛଅ ସଂଖ୍ୟା; ୩୬—The number 36.
ছত্রিশ ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩୬ ସଂଖ୍ୟକ—
ছত্তীশ 1. Numbering thirty six.
୨ । ୩୬ର ପୂରଣ—2. Thirtysixth.

ଛତିରଶ
ଛତିରିଶି } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଛତିଶି

ଛତିଶଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ଗଡ଼ଜାତସମୂହ ଓ
Chhatisa-garda ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ—Name of the agency tracts and of a division in the Central Province.
(ଛତିଶିଗଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଛତିଶଗଡ଼ ୩୬ ଟି ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟର ସମଷ୍ଟି ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ଓ କେତେକ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଗଡ଼ଜାତର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବର ନାମଟି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ଅଧୀନ ଜଣେ ପୋଲିଟିକାଲ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଶାସିତ ୨୦ ଟି ଗଡ଼ଜାତ ଓ ରାଯ୍ପୁର, ବିଳାସପୁର ଓ ଦୁର୍ଗ ନାମକ ୩ଟି ବ୍ରିଟିଶ୍-ଶାସିତ ଜିଲ୍ଲାସମ୍ବଳିତ ଜଣେ କମିସନରଙ୍କ ଅଧୀନସ୍ଥ ବିଭାଗକୁ ବୁଝାଉଅଛି । ଛତିଶିଗଡ଼ ଡିଭିଜନର ଗଡ଼ଜାତ ମାନଙ୍କ ନାମ :—ବସ୍ତର, ଚଙ୍ଗଭାକର, ଛୁଇଖଦାନ, ଯାଶପୁର, କଙ୍କର, କର୍ଓ୍ୱାରଦା, ଖଇରାଗଡ଼, କୋରିଆ, ରାଯ୍ଗଡ଼, ନନ୍ଦଗାଁ, ଶକ୍ତି, ସାରଣଗଡ଼, ସରଗୁଜା, ଉଦଯ୍ପୁର, କୋଣ୍ଡ୍ରଖା, ରାଯ୍ପୁର, ଇଜଦରିଆ, ଫୁଲଝର, ଖଡିଆଳ, ମକରାଇ । କଳାହାଣ୍ଡି ପୂର୍ବେ ଛତିଶିଗଡ଼ ଇଲାକାରେ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଛତିଶଗଡ଼ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୁଡ଼ିଏ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଗଡ଼ଜାତ (ଯଥା,—ଯାଶପୁର, ବସ୍ତର, ସରଗୁଜା, ଖଡ଼ିଆଳ, ଫୁଲଝର, ରାଯ୍ପଗଡ)ରେ ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ପ୍ରକୃତରେ ଏମାନ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ଅଟେ ଓ ରାଯ୍ପୁର ଏବଂ ବିଲାସପୁର ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଟେ ।]

ଛତିଶଗଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଛତିଶଗଡ଼ରେ କଥିତ ହିନ୍ଦି ଭାଷାର ଏକ ଭାଷା Chhatiśa-garḏi ବା ପ୍ରାଦେଶିକ କଥିତ ରୂପ—A dialect of ছত্রিশগডী Hindi current in Chhatiśagarḏa छत्तीशगड़ी area of the Central Province.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛତିଶଗଡ଼ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to Chhtiśagarḏa.
୨ । ଛତିଶଗଡ଼ରେ ଉତ୍ପନ୍ନ—
2. Produced in Chhatiśagarḏa.
୩ । ଛତିଶଗଡ଼ରେ କଥିତ—
3. Spoken in the Chhatiśagarḏa area.

ଛତିଶଗଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଛତିଶଗଡ଼ରେ ବାସ କରୁଥିବା— Chhatiśagarḏiā (person) Belonging to Chhatiśagarḏa.
(ଛତିଶି ଗଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଶ ପାଟକ—ଦେ. ବି—ହିନ୍ଦୁ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଛତିଶଟି Chhatiśa pāṭaka ବାଟୁଆ ଜାତି—The thirty six sub- নবশাখ sectins amongst the Śūdras

ଅପେ ଛତିଶପାଟକ ଅପେ ବହେ ନାମ—ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମବରୂପଣଗୀତା ।

[ଦ୍ର—ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାଖା ବା ବୃତ୍ତି-ଅବଲମ୍ବନକାରୀ ବିଭାଗମାନଙ୍କୁ ପାଟକ ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଟକର ସାମାଜିକ ସଂଘ ଅଛି । ଉକ୍ତ ଜାତିର ରୀତିନୀତିକୁ ଏହି ସଂଘ ତଦାରଖ କରନ୍ତି ଓ ସାମାଜିକ ନିୟମ ଲଙ୍ଘନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । ଆଧୁନିକ କାଳରେ ସମାଜରେ ବହୁଏ ଉପଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ୩୬ ପାଟକଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କରିବା ଦୁରୂହ । ଯଥା—ଚଷା, ଗଉଡ଼, ଭଣ୍ଡାରି, ଗୁଡ଼ିଆ, ତେଲି ; ପାଟକ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]
(ଛତିଶି ପାଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତିଶା—ଦେ. ବିଣ. (ତୁଳ. ସଂ. ଛତ୍ୱର=ଧୂର୍ତ୍ତ)—
Chhatiśā ୧ । ଜାରଜ; ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ; ବହୁପିତୃକ—
খবীস 1. Illegitimate; bastard; of unkown parent- छत्तीसा age; one whose father can not be fixed upon; born of a whore.
୨ । ଦୁଷ୍ଟ; ଖେଟେଡ଼ା; ଖଚଡ଼ା—
2. Wicked; wanton.
୩ । ଚତୁର; ଧୂର୍ତ୍ତ; ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Cunning; artful.
୪ । ଛତିଶ ସଂଖ୍ୟା ବା ପରିମାଣଦ୍ୱାରା ପରିମିତ—
4. Measured by a standard of 36.

ଛତିଶା ନିଯୋଗ—ଦେ. ବି—ପୁରୀର ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ Chhatiśā nijoga ଦେବତାମାନଙ୍କର ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଶୂଦ୍ର ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେବକ—All classes of servants of the Deity Jagannātha at Purī.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏ ସେବକମାନେ ପ୍ରଥମେ ଛତିଶ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହେଲେ, ତେଣୁ ଏହି ନାମ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ୯୭ ଶ୍ରେଣୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ସେବକ ଓ କର୍ମଚାରୀ ଅଛନ୍ତି । (ବ୍ରଜକିଶୋର ଘୋଷଙ୍କ ସଙ୍କଳିତ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ପୁରୀର ଇତିହାସରୁ (The History of Purī) ସଂଗୃହୀତ) ଯଥା—୧. ସ୍ୱୟଂ ପୁରୀ ମହାରାଜା-ରଥ ସମୟରେ ଦେବତାଙ୍କ ପହଣ୍ଡିବିଜେ କଲାବେଳେ ଛେରାପହଁରା ସେବା; ୨. ମୁଦିରଥ—ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି, ରାଜାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବା; ୩. ପୂଜାପଣ୍ଡା—ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା; ୪. ଭିତରଛୁ—ଦେଉଳ ଦୁଆର ଫିଟାଇବା, ଭୋଗ ସମୟରେ ଜଗିବା, ବେଶ କରିବା; ୫. ତଳିଛ—ପରିଛଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି; ୬. ପଶୁ-ପାଳକ—ବେଶ କରିବା; ୭. ଦଇତା—ସିଂହାସନରୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ନେଇ ରଥରେ ବିଜେ କରାଇବା ଓ ବାହୁଡ଼ାଇ ଆଣିବା ଏବଂ ଅଣସର ସମୟରେ ସେବା କରିବା; ୮. ପାଳିଆ ମହାପାତ୍ର—ଅଣସର ସମୟରେ ସେବା; ୯. ମୁଦୁଲି—ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାରର ଜଗୁଆଳ ଓ ଭଣ୍ଡାର ଜଗୁଆଳ; ୧୦. ମହାଜନ—ପାର୍ଶ୍ୱଦେବତାଙ୍କୁ ନରେନ୍ଦ୍ରକୁ ନେବା-ଆଣିବା କରିବା; ୧୧. ମୁଖସିଂହାରିଦତ୍ତ—ତିନି ଦିଅଙ୍କର ମୁଖ ଚିତ୍ର କରିବା; ୧୨. ଭଣ୍ଡାର ମେକାପ—ଦେବତାଙ୍କ ପୋଷାକ, ଅଳଙ୍କାର ଓ ଭଣ୍ଡାରର ଜଗିଆ; ୧୩. ଗୃଙ୍ଗଡ଼ା ମେକାପ—ଦେବତାଙ୍କ ପୋଷାକ ଓ ଅଳଙ୍କାରମାନ ପିନ୍ଧାଯିବା ପାଇଁ ଡାଲାରେ ସଜାଇବା; ୧୪. ଖୁଣ୍ଟିଆ—ପଶୁପାଳକମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା, ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଖବର ବୁଝିବା; ୧୫. ଅଖଣ୍ଡ ମେକାପ—ପ୍ରଦୀପ ଜଳାଇବା; ୧୬. ଗରାବଡୁ—ପୂଜାପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିକଟରେ ପାଣିଗରା ରଖିବା; ୧୭. ପତ୍ରୀବଡୁ—ପୂଜାପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିକଟରେ ଫୁଲ ତୁଳସୀ ରଖିବା; ୧୮. ପନ୍ତିବଡୁ—ପୂଜାର ନୈବେଦ୍ୟ ପୂଜାପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିକଟରେ ରଖିବା; ୧୯. ସୁଆରବଡୁ—ପୂଜାସ୍ଥାନ ଝାଡ଼ିବା ଓ ଦେବ-ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଭୋଗ ଥୋଇବା; ୨୦. ହଡ଼ପନାୟକ—ଭୋଗ ପରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ପାନ ଓ ମସଲା ଯୋଗାଇବା; ୨୧ ଶୁଦ୍ଧସୁଆର—ଭୋଗ ମାରା ହେଲେ ତାହା ଉଠାଇ ନେବା; ୨୨. ଜଗିଆ—ଭୋଗ ସମୟରେ ପହରା ଦେବା; ୨୩. ମୁଖପଖାଳ ପଢ଼ିଆରି—ଦେବତାଙ୍କ ଦନ୍ତକାଠି ଓ ମୁହଁଧୁଆ ପାଣି ଯୋଗାଇବା; ୨୪. ଅସ୍ଥାନ ପଢ଼ିଆରି—ପର୍ବ ସମୟରେ ଡାକ ଦେବା; ୨୫. ପଟଶେଜ ମେକାପ—ଦେବତାଙ୍କ ଶଯ୍ୟାରଚନା କରିବା; ୨୬. ପୁରାଣ ପଣ୍ଡା—ପୁରାଣ ପାଠ କରିବା; ୨୭. ଡମ୍ବରୁ ସେବକ—ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ମେଘଡମ୍ବରୁ ବା ଢୋଲ ଯୋଗାଇବା;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍ଘ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍ଘ' ଦେଖିବେ ।

୨୮. ସୁଆର—ପାକାଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ୨୯. ବଇରୁହା ସୁଆର—ସମର୍ଥୀଠାରୁ ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ଜିନିଷ ନେଇ ସୁଆରଙ୍କୁ ଦେବା; ୩୦. ମହାସୁଆର—ଭୋଗ ରାନ୍ଧିବାର ପ୍ରଧାନ ପାଚକ; ୩୧. ରୋଷ ପାଇକ—ରୋଷ ଘରେ ଅଳୁଅ ଦେବା ଓ ଭୋଗ ସଙ୍ଗେ ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିବା, ୩୨. ଶିକାଧରା ସୁଆର—ରୋଷଘରୁ ଭୋଗ ହେବାପାଇଁ ପଦାର୍ଥମାନ ମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ଶିକାରେ ବୁହା ହୁଏ, ତାକୁ ଧୋଇବା; ୩୩. ବାହାର ଦେଉଳ ସୁଆର—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗ କରିବା; ୩୪. ପଡ଼ିଆରି, ଗୋଛିକାର ଓ ଦୁଆର ନାୟକ—ଦେଉଳର ଘର ଦୁଆର ଜଗିବା ଓ ଅମଣିଆଁ ଆସିଲାବେଳେ ଦକ୍ଷିଣ ଦୁଆରେ କାହାକୁ ଲୋକଙ୍କୁ 'ଆଡ଼ ହୋ' ବୋଲି ଆଦେଶ ଦେବା; ୩୫. ପ୍ରସାଦବଡ଼ୁ—ଶୁଖିଲା ଅମୁଣିଆଁ ଦିଅଁଙ୍କ ଆଗରେ ରଖିବା; ୩୬. ଛତାଧରା—ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଧଳା ଓ କଳା ଛତି ବୁହାଇବା; ୩୭. ତରାସିଆ—ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ତରାସ ଧରିବା; ୩୮. ଫାରକ—ଭଣ୍ଡାର ଜଗିଆ; ୩୯. ବିମାନବଡ଼ୁ—ଯାତ୍ରାଦିରେ ଦେବତାମାନଙ୍କ ବିମାନ କାନ୍ଧେଇବା; ୪୦. ଖୁଣ୍ଟ ଦିହୁଡ଼ିଆ—ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ମଶାଲ ଧରିବା; ୪୧. ପାଣିଆଁ—ରୋଷେଇ ପାଇଁ ଜଳ ଯୋଗାଇବା; ୪୨. ପାଣି ଆପଟ—ପାଣି ବୁହାଇବା ଓ ବାସନ ମାଜିବା; ୪୩. ଲୁଗାଧୁଆ—ଦେବତାଙ୍କ ଲୁଗା ଧୋଇବା ଓ ଶୁଖାଇବା; ୪୪. ଘଟୁଆରି—ଚନ୍ଦନ ଘୋରିବା; ୪୫. ଚୂନରା—ଗରୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସେବା କରିବା, ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଦେଉଳର ଶିଖରକୁ ମହାଦୀପ ଉଠାଇବା ଓ ପତାକା ରକ୍ଷା କରିବା; ୪୬. ଧୋ ପଖାଳିଆ—ରୋଷ ଧୋଇ ସଫା କରିବା; ୪୭. ଅଙ୍ଗାରୁଆ—ରୋଷଘରୁ ପାଉଁଶ କାଢ଼ିବା; ୪୮. ସମର୍ଥୀ—ରୋଷ ପାଇଁ ଡାଲି ରଗଡ଼ିବା; ୪୯. ରୁବାଡ଼ିଆ—ରୋଷ ଅଗଣା ଓଳାଇବା; ୫୦. ପଞ୍ଜିଆବଡ଼ୁ—ପୂଜା ପଣ୍ଡାଙ୍କ ନିକଟରେ ପୂଜାବାସନ ରଖିବା; ୫୧. ପଧାନୀ—ପରିଛଙ୍କ ହାତକୁ ସୁନାବେତ ଦେବା ଓ ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଦେବା; ୫୨. ଲେଙ୍କା—ପିଆଦା; ୫୩. ଦଳବେହେରା—ପ୍ରହରୀଙ୍କ ସରଦାର; ୫୪. ପାଇକ—ପ୍ରହରୀ; ୫୫. ଦ୍ୱାରୀ—ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ; ୫୬. ବୀଣାକାର—ବୀଣାବାଦକ; ୫୭. କାହାଳିଆ; ୫୮. ମହୁରିଆ ବା ଭୁରିବାଦକ; ୫୯. ଘଣ୍ଟୁଆ; ୬୦. ଭୁଲାବଣି ବା ହାଣ୍ଡି ଯୋଗଣିଆ, ଭଣ୍ଡାରକୁ ଓ ରୋଷକୁ ହାଣ୍ଡି ଦେବା ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାଧୂପ ଅମୁଣିଆଁ ବୁହାବେଳେ ଦୀପ ଦେଖାଇବା; ୬୧. ଟମଟିଆ ବା ବଜନ୍ତ୍ରୀ—ବାଜାଦାର; ୬୨. ନାଗରଚି; ୬୩. ନହବତବାଲା ନାଗରଚି; ୬୪. ଗହଳବଡ଼ୁ; ୬୫. ଖଡ଼ିକା ସୁଆଁସିଆ—ଜଗମୋହନ ଓଳାଇବା; ୬୬. ନଳାହୁରୁଡ଼ା—ନଳାର ପାଣି ସଫା କରିବା; ୬୭. ଶଙ୍ଖୁଆ; ୬୮. ମାଦଳୀ—ଦେବଦାସୀଙ୍କ ନାଟବେଳେ ମାଦଳ ବଜାଇବା; ୬୯. ଦାସୀ, ମାହାରୀ, ଭଲସେବକ—ନର୍ତ୍ତକୀ; ୭୦. ଭିତରଗାଉଣୀ—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ବେଳେ ଗୀତ ବୋଲିବା; ୭୧. ଦର୍ପଣିଆଁ—ପୂଜାବେଳେ ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଦର୍ପଣ ଦେଖାଇବା; ୭୨. ବିଦାଣି—ବଣିଆଁ; ୭୩. ବଢ଼େଇ; ୭୪. କୁମାର ବଣେଇ—ହାଣ୍ଡି ଯୋଗାଇବା; ୭୫. ପଥୁରିଆ—ମିସ୍ତ୍ରି; ୭୬. କରତା; ୭୭. ରୂପକାର—ମୂର୍ତ୍ତିଗଢ଼ିବା; ୭୮. ଚିତ୍ରକର—ରଙ୍ଗଦେବା; ୭୯. ସୁଆଁସିଆ—ରୋଷକୁଆଣି ଓ ମୂଲଆକାମ କରିବା; ୮୦. ଖୁପଦଳେଇ—ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଖୁପ ଚଳାଇବା; ୮୧. ଦରଜୀ ବା ସିପୁଟି—ସିଲାଇକାମ; ୮୨. ପାନ୍ତି—ମାଳାଗୁନ୍ଥିବା; ୮୩. ତଅଁରି—କଂସାବାସନ ତିଆରି କରିବା; ୮୪. ମାହୁନ୍ତ—ହସ୍ତି ରକ୍ଷକ; ୮୫. ଗୁଣବନ୍ଧୁଆ—ଦଉଡ଼ି ବଳିବା; ୮୬. ବୋଇଆ—କୁମ୍ଭାରଘରୁ କୁଡ଼ୁଆ ଆଣିବା; ୮୭ ଚକ୍ର ଦିହୁଡ଼ିଆ—ଚକ୍ରମଶାଲ ଧରିବା; ୮୮. ଭୂଲାଉଣା; ୮୯. ଦୋଶାଖା—ଦୁଇ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ମଶାଲ ଧରିବା; ୯୦. ଖୁରିଘର ନାୟକ—ସମୟଜ୍ଞାପକ ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା; ୯୧. ଭଣ୍ଡାରନାୟକ—ଭଣ୍ଡାରର ହିସାବ ଲେଖିବା; ୯୨. ତଢ଼ଉ—ମୋହରର; ୯୩. ଦେଉଳ କରଣ—ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଓ ହିସାବ ଲେଖିବା; ୯୪. ଗୃଙ୍ଗାଡ଼ା କରଣ—ଭଣ୍ଡାରର ଲୁଗିବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଲଙ୍କାରର ହିସାବ ଲେଖିବା; ୯୫. ମହାସେଠୀ ବା ମଡ଼ିଆଲ—ଲୁଗାକାଚିବା; ୯୬. ପାଳିଆ ମାହାର—ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରୁ ମଇଳା ସଫା କରିବା; ୯୭. ଛତିଶାନିଯୋଗନାୟକ—ଛତିଶା ନିଯୋଗମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ।

ଏଥିରେ ପରିଛା, ପରକରଣ, ପଶୀ, ଗରାବଡ଼ୁ ଆଦି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନାମ ନାହିଁ । ବୋଧ ହୁଏ, ଦେଉଳ କରଣ ଓ ପରୁକରଣ ଏକ, ପତ୍ରୀ ବଡ଼ୁ ଓ ପଶୀ ଏକ । ପରିଛା—ମନ୍ଦିର ପରିଚାଳନ, ସେବା, ଯାତ୍ରାଦି ତନଖିବାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜକର୍ମଚାରୀ । ବୋଧ ହୁଏ ଏହି ୯୭ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ବଶିଷ୍ଟ ୩୬ ଟି ଶ୍ରେଣୀ ଯୋଗୁଁ 'ଛତିଶାନିଯୋଗ' ଶବ୍ଦ ଚଳିଅଛି ।

ବରଂ ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସେବକ ଓ ସେବାମାନଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—

୧. ପାଣିଛଡ଼ା ପଣ୍ଡା ସେବକ ସେବା, ୨. ପଶୁପାଳକ ସେବା; ୩. ଖୁଣ୍ଟିଆ ସେବା; ୪. ଶ୍ରୀମୁଖଶୃଙ୍ଗାରୀମାନ ସେବା; ୫. ଶୃଙ୍ଗାଡ଼ା ମେକାପ ସେବା; ୬. ଭିତରଭଣ୍ଡାର ମେକାପ ସେବା; ୭. ଅଖଣ୍ଡ ମେକାପ ସେବା; ୮. ଶଯ୍ୟା ମେକାପ ସେବା; ୯. ସୁଆର ବଡ଼ ସେବା; ୧୦. ପଶୀବଡ଼ୁ ସେବା; ୧୧. ଭିତର ଗରାବଡ଼ୁ ସେବା; ୧୨. ବାହାର ଗରାବଡ଼ୁ ସେବା, ୧୩. ହଡ଼ପ ନାୟକ ସେବା; ୧୪. ପାନ ଯୋଗଣିଆ ସେବା; ୧୫. ମୁଦୁସୁଆର ସେବା; ୧୬. ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଟିଆ ମୁଦୁଲି ସେବା; ୧୭. ସନ୍ଧ୍ୟାଧୂପ ଜୟମଙ୍ଗଳାଳତି ସେବା; ୧୮. ପ୍ରସାଦବଡ଼ୁ ସେବା; ୧୯. ଫୁଲବଡ଼ୁ ସେବା; ୨୦. ବିମାନବଡ଼ୁ ସେବା, ୨୧. ଦରପଣିଆଁ ସେବା; ୨୨. ପୁରାଣ ପଣ୍ଡା ସେବା; ୨୩. ଧ୍ୱଜାଧରା ସେବକ ସେବା; ୨୪. ସୁନା ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ କଳାପାଟ ରୋଷସେବକ ସେବା; ୨୫. ଉପସ୍କର

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଡ଼	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ଼	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

ଗୃହମଇସେବକ ସେବା; ୨୬. ରହ୍ଲାଇଟ ସେବକ ସେବା; ୨୭. ଖଦ ବନ୍ଧିବା ସେବକ ସେବା; ୨୮. ସୁନା ବେତ ସେବକ ସେବା; ୨୯. ପାହାନ୍ତି କବାଟ ଫେଡ଼ା ସେବକ ସେବା; ୩୦. ଦଧଣାମାଳ ଗୋଷ୍ଟଇତ ସେବକ ସେବା; ୩୧. ସୁନା, ରୂପା ତମ୍ବା, କଂସା ଯୋଗାଡ଼ ମହାସେବକ ସେବା; ୩୨. ପଣି ଆପଟ ସେବକ ସେବା; ୩୩. ଉତ୍ତମ ବଳାଣି ସେବକ ସେବା; ୩୪. ସୁନା, ରୂପା, ମାଠି, କମଣ୍ଡଳ ଣି ସେବକ ସେବା; ୩୫. ସୋଲ ବଡ଼ା ବଳାଣି ସେବକ ସେବା; ୩୬. ଚୁନରା ମହାରଣା ସେବକ ସେବା. ୩୭. ସିପୁଷ୍ଟ ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୩୮. ଘଣ୍ଟା ବାଜଣା ସେବକ ସେବା; ୩୯. ଖାରକାହାଳଆ ସେବକ ସେବା; ୪୦. ପାହାନ୍ତି ଅବକାଶ ନିଦ୍ରା ଆଳସ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିବା ସେବକ ସେବା ବା ପାଣିସଙ୍ଗୁଆ ସେବକ ସେବା; ୪୧. ଧୂପ ଶଙ୍ଖ ମହୁରଆ ସେବକ ସେବା; ୪୨. ଯୋଡ଼ କାହାଳଆ ସେବକ ସେବା; ୪୩. ମାଦେଳ ମୃଦଙ୍ଗ ସେବକ ସେବା, ୪୪. ଛପଙ୍ଗିଆ ସେବକ ସେବା; ୪୫. ବାଇଁସିକାର ସେବକ ସେବା; ୪୬. ଚଉଷଠି ସମ୍ପ୍ରଦା; ୪୭. ମୀନନାୟକ ସେବକ ସେବା; ୪୮. ଗୀତ ଗାଣ ସେବକ ସେବା; ୪୯. ଯନ୍ତ୍ରକାର ସେବକ ସେବା; ୫୦. ଉବାଦ ସେବକ ସେବା; ୫୧. ବଡ଼ାଇ ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୨. କରଡ ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୩. ସୁନା ଦନ୍ତୁଡ଼ ସେବକ ସେବା; ୫୪. ତାମ୍ବ୍ରା ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୫. କଂସାରୁ ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୬. ଅଷ୍ଟଲୌହ ମହାରଣା ସେବକ ସେବା; ୫୭. ପାଟରା ବଳାଣି ସେବକ ସେବା; ୫୮. ସୁଗନ୍ଧ ଘଟୁଆର ସେବକ ସେବା; ୫୯. ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଛତିଶା ନିଯୋଗ ସେବା; ୬୦. ପିଠା ସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୧. ବଗଡ଼ା ପିଠା ସେବକ ସେବା; ୬୨. ମହାସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୩. ଗିରସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୪. ଭୋଗ ସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୫. ପଣାସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୬; ପାଚେଲି ସୁଆର ସେବକ ସେବା; ୬୭. ତୋଳାବଡ଼ୁ ସେବକ ସେବା; ୬୮. ପନ୍ତି ବଢ଼ସେବକ ୬୯. ଉତର ବଡ଼ା ସେବକ; ୭୦. ଭୋଗ ମୁଣୋହି ଘରେ ମୁରୁଜ ଦେବା ସେବକ ସେବା; ୭୧. ଘିଅ ପରସା ସେବକ ସେବା; ୭୨. ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମରଥା ସେବକ ସେବା; ୭୩. ଶୂଦ୍ର ସମର୍ଥା ସେବକ ସେବା; ୭୪. ଶ୍ରେଷ୍ଠସରଘର ମେକାପ ସେବା; ୭୫. କୁଆଉଡ଼ା ସେବକ; ୭୬. ଭୁଲାବନ୍ତି ସେବା;୭୭. ଶ୍ରେଷ୍ଠଦ୍ୱାର ଜଗଥା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇକ ସେବା; ୭୮. ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସରଘର ଜଗିଆ ଶୂଦ୍ର ସେବକ ସେବା; ୭୯. ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧୋପଖାଳଆ ସେବକ ସେବା; ୮୦. ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗାରଆ ସେବକ; ୮୧. ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭଣ୍ଡାର ମେକାପ ସେବା; ୮୨. ପାହାଡ଼ା ଘର ମେକାପ ସେବା; ୮୩. ଦୁଆର ନାୟକ ସେବା; ୮୪. ଛତା ସେବକ ସେବା; ୮୫. ସୁଆଁସିଆ ସେବକ; ୮୬. ସୁଆଁସ ସରଘର ମେକାପ ସେବା; ୮୭. ବେଣ୍ଟ ବଳାସିଭଡ ସେବା; ୮୮. ଅସ୍ଥା ମହାଜନ ସେବକ ସେବା; ୮୯. ଭଣ୍ଡାରଦ୍ୱାର ଜଗିଆ ସେବକ; ୯୦. ସିଂହଦ୍ୱାର ପ୍ରତିହାରି ନିଯୋଗ ସେବା; ୯୧. ପରବଯାତ୍ରା ପ୍ରତିହାରୀ ସେବକ ସେବା; ୯୨. ଅସ୍ଥାନ ପ୍ରତିହାରୀ ସେବକ ସେବା; ୯୩. ବୃନ୍ଦାବନ ନାୟକ ସେବା; ୯୪. ମଣ୍ଡଣି ଖୁଣ୍ଟିଆ ସେବକ ସେବା, ୯୫. ଗୃହଦଳାଇ ସେବକ ସେବା; ୯୬. ଆରତିଆ ସେବକ ସେବା; ୯୭. ହାଟ ସେବକ ସେବା; ୯୮. ପଦ୍ମକଦଳୀ ତୋଟାସେବକ ସେବା; ୯୯. ତୋଟାମାନର ମାଳ ଗୁଡ଼ିସେବକ ସେବା; ୧୦୦. ଷଣ୍ଡବୈଦ୍ୟ ସେବକ ସେବା; ୧୦୧. ଶଷ୍ଠ ବୈଦ୍ୟ ସେବକ ସେବା; ୧୦୨. ଦୁଧ ଘର ସେବକ ସେବା; ୧୦୩. ଦୁଧ ଘର ଜଗିଆ ପାଇକ ସେବା; ୧୦୪. ଉଆଣ ନିଯୋଗ ବଶୋଇ ସେବା; ୧୦୫. ଗଉଡ଼ ନିଯୋଗ ବଶୋଇ ସେବା; ୧୦୬. ଲୁମ୍ବାର ନିଯୋଗ ବଶୋଇ ସେବା; ୧୦୭. ଅମୃତ ମଣୋହି ଖଟିବା ବଶୋଇ ସେବକ ସେବା; ୧୦୮. ଗୁଆଟିଆ ବଶୋଇ ସେବକ ସେବା; ୧୦୯. ପାଟ ହାଣ୍ଡି ମାଦୁଳି ସେବକ ସେବା; ୧୧୦. ଧାନ ଘର ସେବକ ସେବା; ୧୧୧. କୋଠାଇତ ସେବକ ସେବା; ୧୧୨. ଭୁଞ୍ଜଣଆ ମୁଦୁଲି ସେବକ ସେବା; ୧୧୩. ଧାନ ଘର ଜଗିଆ ସେବା; ୧୧୪. ଦେଉଳ ଆପୂଜନ ଉତର ବାହାର ବେଢେରା ସେବକ ସେବା; ୧୧୫. ଗୁହାରିଆ ପ୍ରଧାନୀ ସେବକ ସେବା; ୧୧୬. ଚଉରିଆ ଲେଙ୍କା ସେବା; ୧୧୭. ତୀର୍ଥ ମାଟିଆ ସେବକ; ୧୧୮. କ୍ଷେତ୍ର ଜଗିଆ ମାଝି ସେବା; ୧୧୯. ବାଦ୍ୟକାର ସେବା; ୧୨୦. ଭୋଗ ପରୀକ୍ଷା ପଣ ସେବା ।

ଦ୍ର—ମଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ଯେଉଁ ଭାଷାରେ ଏହି ସେବା ଓ ସେବକମାନଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଏଠାରେ ସେହି ଭାଷାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଗଲା ।]

ଛତିଶା ପବନ - ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ପବନ ସବୁଆଡ଼ୁ ବହୁଥାଏ; Chhatisā pabana ଚଇତ୍ରମାସ ବତାସ—A wind which blows from all quarters (in the month of Chaitra.)

ଛତିଶି (ଇତ୍ୟାଦି) — ଦେ. ବି. — ଛତିଶ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Chhatisi (etc) Chhatisa etc. See)

ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛତ୍ର; ଛତ୍ରାକ; ଛତ୍ରିକା;)—୧ । ଶିଲୀନ୍ଧ୍ର; କାଠଛତୁ, Chhatu ଭୂମିରୁ ବା ବୃକ୍ଷାଦିରୁ ବାହାରିବା ଛତାକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଛାତି, ଛାତୁ ଅପୁଷ୍ପକ ଉଦ୍ଭିଦ—1. Toadstool; mushroom; **फोड़क, खुमी, छतरी**. fungus; Agaricus.

[ଦ୍ର—ଏହା ପଚା କାଠରୁ, ସଢ଼ା ଛଣରୁ, ଭୂଇଁ ଗାଡରୁ ବୁଙ୍କାରୁ ଓ ଗୋବରରୁ ବର୍ଷାଦିନେ ବାହାରେ । ଛତୁ ଅନେକ ରଙ୍ଗର ଓ ଆକାରର ହୁଏ । କେତେକ ଖାଦ୍ୟ, କେତେକ ଅଖାଦ୍ୟ ଓ କେତେକ ବିଷାକ୍ତ । ଛତୁ ବହୁତ ପ୍ରକାର ଯଥା—ବାଲି ଛତୁ, ପାଳ ଛତୁ, କାଠ ଛତୁ, ଭୂଇଁ ଛତୁ, ଗୋବର ଛତୁ, ମଣ୍ଡା ଛତୁ, ଖୁଦ ଛତୁ ବା ବୁଙ୍କା ଛତୁ, ରୁଗୁଡ଼ା ଛତୁ । ଛତୁର ଗୋଟିଏ ଡେଙ୍ଗ ଓ ଗୋଟିଏ ଛତାକାର ଭୁମ୍ପି ଥାଏ । ଏହାର ଚେର, ଫଳ,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୂଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଫୁଲ ବା ପତ୍ର ନ ଥାଏ । ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ଯେଉଁଠାରେ ହୁଙ୍କାଭିତରେ ବା ଭୂଇଁତଳେ ଉଇ ବସା ଥାଏ, ସେଠାରେ ଉଇଠାକୁରୁ ଛତୁ ଉପରକୁ ଉଠେ ।]

୨ । ଛତୁଆ (ଦେଖ)—2. Chhatuā (See)

୩ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୂନା—3. Powder.

ଦେ. ବଣ—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Reduced to powder.

୨ । ଟୁକଟୁକ ବହୁ ଖଣ୍ଡରେ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—2. Reduced or broken into many small bits.

ଛତୁଆ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଶକ୍ତୁ)—୧ । ଭୃଷ୍ଟ, ଯବ, ଗହମ ଆଦି ଭଜା ହୋଇ କରି ଯାଇଥିବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Corn-powder: flour of fried corn.
Chhatuā
ଛାତୁ

ଚଣାଶାକ, ପିଣ୍ଡାକ ଫଳ ସେ ଯବ'ର
ଛତୁଆ ଖାଇ ଯୋଗୀ ରହିବନ୍ତ ଜାଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

[ଦ୍ର—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ବିହାରରେ ଖାଦ୍ୟ-ସାମଗ୍ରୀରୂପେ ଏହାର ଭୂରି ଆଦର । ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଚକଟି ଓ ମିଠା ମିଶାଇ ଖିଆ ଯାଏ । ବୈଶାଖ ମାସର ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଲୋକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଛତା, କଞ୍ଚଣା, ଛତୁଆ ଓ ପଣା ଦାନ କରନ୍ତି । କଞ୍ଚା ଶସ୍ୟର ଚୂନାକୁ ଅଟା ବା ଚୂନା କହନ୍ତି, ଭଜା ଶସ୍ୟର ଛତୁ ବା ଛତୁଆ କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଯବର ଛତୁ ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ବଳକାରକ, ଲଘୁ, କଫପିତ୍ତନାଶକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ଶରୀରର ଉପଚୟକାରକ, ଭେଦକ, ତୃପ୍ତିକାରକ, ଶ୍ରାନ୍ତି, ବ୍ରଣ ଓ ନେତ୍ରରୋଗ ନାଶକ ।]

୨ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ସତ୍ୟବାଦୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆଯିବା ଚୋଭଜା ଖଇର ଚୂର୍ଣ୍ଣ (ଲୁହାର ଗୋଲ ଛାଞ୍ଚରେ ପୂରାଇ ଏହାକୁ ଗୋଲାକାର ଚକ କରାଯାଏ)—2. Powdered fried paddy offered to the Deity at Sākhigopal in the Puri district.

ଛତୁଆରି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଶତାବରୀ)—ଶତାବରୀ (ଦେଖ)
Chhatuāri Satābari (See)

ଛତୋରି }
ଛତୌରି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛତୁଆ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ମୂଳ. ବ. ଛତୁସଂକ୍ରାନ୍ତି; ଏହିଦିନ ଛତୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦିଆଯିବାରୁ)—ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)
Chhatuā saṁkrānti
Panā-saṁkrānti (See)

ଛତୁ ଉଠାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସର୍ବନାଶ କରିବା—
Chhatu uṭhāi debā To ruin totally.
ଛାତୁତୁଲେଦେଓୟା

ଛତୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଧ୍ୱଂସ କରିବା—
Chhatu karibā 1. To reduce into powder; to annihilate.
ଛାତୁକରା

ଛତୁକରାଇବା }
ଛତୁକରେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ବହୁ ଟୁକଟୁକ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା—2. To turn into hundreds of tiny bits.

ଛତୁ ନିକାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛତୁ କରିବା (ଦେଖ)
Chhatu nikālibā Chhatu karibā (See)

ଛତୁ ଫଟାଇବା }
ଛତୁ ଫଟେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏହି ବାକ୍ୟ ଧମକାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ମୁଁ ତୋର ଛତୁ ନିକାଳିବି =ମୁଁ ତୋତେ ଏପରି ପ୍ରହାର ଦେବି ଯେ ତୁ ଛତୁ ପରି ଟୁକ ଟୁକ ହୋଇ ଯିବୁ ।]

ଛତୁ ନିକଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା; ବିନଷ୍ଟ ବା ଉଧ୍ୱସ୍ତ ହେବା; ଛତରଖତର ହେବା—
Chhatu nikilibā To be annihilated; to be completely ruined; to be spoiled.
ଛାତୁହୟେଯାଓୟା

ଛତୁ ଫାଟିଯିବା }
ଛତୁ ବନିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

(ଯଥା—କୋଠା ଉପରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ତୋର ଛତୁ ନିକଳି ଯିବ ।)

ଛତୁ ପରି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବର୍ଷା ଦିନେ ହୁଙ୍କାରୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଛତୁ ବାହାରିବା ପରି (କୌଣସି ପଦାର୍ଥ) ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ରୂପେ ଜାତ ହେବା—
Chhatu pari uṭhibā
ଛାତୁରମତଉଠା
(ଛତୁ ପରି ମାତିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (a thing) To copiously spring up (like mushrooms in the rains.)

ଛତୁ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବ—ଛତୁ ଭୂମିରୁ ବାହାରକୁ ଗଜା ମାରିବା—
Chhatu phuṭibā The shooting or coming out of the mushroom from the ground.
ଛାତୁଫୁଟା

ଛତୁ ମାତିବା—ଦେ. ବ—ବର୍ଷା ଦିନେ ହୁଙ୍କାରୁ ବା ଭୂମିରୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଛତୁ ଜାତ ହେବା—
Chhatu mātibā Mushrooms springing up copiously from the ground or ant hills.

ଛ ଲୋ ଛତୁ ! ପାଣି ବରଷିଲେ କେତେ ତୁ ମାତୁଛି—ଗୀତ ।

ଛତୁ ରସ—ଦେ. ବ—ଶସ୍ୟ ଚୂନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—
Chhatu rasa A sweetmeat prepared from the flour of grains.

ଛତୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—
Chhatu saṁkrānti ଛତୁଆ ସଂକ୍ରାନ୍ତି (ଦେଖ)
Chhatuā saṁkrānti (See).

ଛତୋରି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଶତାବରୀ)—ଶତାବରୀ (ଦେଖ)
Chhatori Satābari (See)
(ଛତୌରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତ୍ୱର—ସ, ବ. (ଛଦ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ବର)—
Chhatwara ୧ । କୁଞ୍ଜ; ଲତାକୁଞ୍ଜ—
1. A grove; a bower.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଋଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଓ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୨ । ଆଶ୍ରମ—2. Hermitage.
୩ । ଗୃହ—3. House (M W.).

ଛତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଛଦ ଧାତୁ, ଣିଚ୍—ଛାଦ ଧାତୁ + କରଣ. ତ୍ର)—
Chhatra ୧ । ଛତା; ଛତି; ଆତପତ୍ର—
(ଛତ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Umbrella.
୨ । ରାଜଛତ୍ର—2. One of the insignia of royalty; an umbrella held over the head of a king.
୩ । ଛତୁ; ଛତ୍ରାକ—3. Mushroom; fungus
୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ଛତୁ; ଅହିଛତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. A kind of poisonous mushroom.
୫ । (+ଭାବ. ତ୍ର) ଆବରଣ; ଆଚ୍ଛାଦନ—
5. Covering.

ଦେ. ବି—୧ । (ବଶିଷ ଶବ୍ଦ) ରାଜା ବା ଠାକୁରଙ୍କ ଉପରେ ଅଳଙ୍କାର ରୂପେ ଟଙ୍ଗା ଯିବା ସୁନା ବା ରୂପାର ଛତ୍ର—
ছত্র ଛତର 1. Gold or silver umbrella set over a king or Deity as a decoration
୨ । (ସଂ. ସତ୍ର) ଅନ୍ନସତ୍ର—2. A public kitchen where cooked rice is distributed free to the needy during a famine.
୩ । ଜଳସତ୍ର—3. A place where water is distributed free to thirsty wayfarers during summer.
୪ । ମେଳା—4. A fair.
(ଯଥା—ହରିହର ଛତ୍ର ।)
୫ । ପଂକ୍ତି; ଅକ୍ଷରପଙ୍କ୍ତି—
5. Line; a line of letters.
୬ । ଖଏରାତ—6. Charitable distribution.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଦ୍ରାବି. ତେଲୁଗୁ. ଛତ୍ରମୁ)—
•ଧର୍ମଶାଳା—Choultry.
[ଦ୍ର—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଧର୍ମଶାଳାମାନ ଅଛି ସେ ସବୁକୁ ଚୌଲ୍‌ଟ୍ରି ବା ଛତ୍ରମ୍‌. କହନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଛତ୍ରରେ ଅଭ୍ୟାଗତ ବ୍ୟକ୍ତି ୧ ବା ୨ ଦିନ ଭଡ଼ା ନ ଦେଇ ରହି ପାରିବାର ସୁବିଧା ଥାଏ ।]

ଦେ. ବି. (ସଂ. ସତ୍ର) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ବା ଗଛରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରବେଶାଧିକାର ବା ଭୋଗାଧିକାର ଅଛି—
A place or tree to which the public have free access.

ଛତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ଛତ୍ର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଛତା—
Chhatraka 1. Umbrella.
୨ । ମାଛରଙ୍କା ପକ୍ଷୀ—
2. The kingfisher; Alcedo Ispida.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଛତା ପରି ପକ୍ଷସ୍ତବକ ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]
୩ । ଛତୁ—3. Mushroom; toadstool.
୪ । ଛତା ଆକାରର ମହୁଫେଣା—
4. A parasol-shaped beehive.
୫ । ଛତାପରି ଛାତ ଥିବା ଗମ୍ବୁଜଯୁକ୍ତ ଶିବମନ୍ଦିରବିଶେଷ—
6. A parasol-shaped temple in honour of the Deity Śiba (M. W.)

ଛତ୍ରକଦେହୀ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା) — ଏକ ପ୍ରକାର
Chhatraka-dehī ଛତାକୃତି ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ —Medusa; a
(ଛତ୍ରାକାଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) jellyfish; Discophora.

ଛତ୍ରଖାଇ—ଦେ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛତରଖାଇ (ଦେଖ)
Chhatrakhāī Chhatarakhāī (See)
(ଛତ୍ରଖିଆ—ପୁଂ.)

ଛତ୍ରଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଛତରଖିଆ (ଦେଖ)
Chhatrakhiā Chhatarakhiā (See)

ଛତ୍ରଚକ୍ର—ସଂ. ବି.—ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷର
Chhatra chakra ଚକ୍ରବିଶେଷ—A kind of astrological figure drawn to calculate a person's future.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୩ ପଙ୍କ୍ତିରେ ନଅଟି ଲେଖାଏଁ ଘରରେ ୨୭ ନକ୍ଷତ୍ର ଲେଖା ଯାଇ ଶୁଭାଶୁଭ ଗଣନା କରାଯାଏ ।]

ଛତ୍ରଛାଉଳ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ.—ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ; ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଚୂର୍ଣ୍ଣ—
Chhatra-chhāuḷa Shattered to pieces; routed.
(ଛତ୍ରଭୃଙ୍ଗଳ, ଛତ୍ରଛାଉଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତ୍ରଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—୧ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ-ପ୍ରକୃତିବାଦ)
Chhatradaṇḍa ରାଜଚିହ୍ନସୂଚକ ଛତା ଓ ଠେଙ୍ଗା; ରାଜଛତ୍ର ଓ ରାଜଦଣ୍ଡ; ଦଣ୍ଡଛତ୍ର—1. The umbrella and the sceptre; the two insignia or emblems of royalty.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଛତାର ଦେଣ୍ଡ—2. The handle or supporting rod of an umbrella.

ଛତ୍ରଧର—ସଂ. ବିଣ.—(ଛତ୍ର + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ଛତା
Chhatra-dhara ଧରି ଥାଏ—
ଛତ୍ରଧାରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Holding an umbrella.
ଛତ୍ରଧାରୀ }
୨ । ଯେ ରାଜାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛତା ଧରେ—2. Holding an umbrella over the head of a king.
ସଂ. ବି.—୧ । ରାଜା; ସମ୍ରାଟ—
1. An emperor; a sovereign.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

୨ । ରାଜାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛତା ଟେକିବା ଭୃତ୍ୟ—
2. A retainer whose duty is to hold the umbrella over the head of a king.

ଛତ୍ର ଧରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଛତା ଧରାଇବା—
Chhatra dharāibā 1. To have an umbrella held
ছাতা ধরান over one's head by another.
୨ । ନିଜକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ କରାଇବା—
2. To cause one's self to be highly reckoned.
ତାହା ଦେଖିଲେ ଯେଉଁ ଲୋକ ଭାବେ ମନେ ମୁଁ ଛତ୍ର ଧରାଇବି ।
ଭକ୍ତ: ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୩ । ରାଜ୍ୟାଭିଷିକ୍ତ ହେବା—3. To be installed in throne.
ଚଳ ଧରାଇବ ଛତ୍ର କେଉଁ ଦିନ ଜାଣ । ଗ୍ରାମ୍ୟ. ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତ ।
(ଛତ୍ର ଧରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତ୍ରପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛତ୍ର+ପତି)—୧ । ରାଜା; ସମ୍ରାଟ—
Chhatrapati An emperor; a sovereign.
ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପ ତାକର ଶେଷରେ
ଭୂଷଣ ଛତ୍ରପତି । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।
ଦେ. ବି—ମହାରଟ୍ଟା ରାଜା ଶିବାଜୀଙ୍କ ଉପାଧି—
A title assumed by Sibaji the Marhatta king.

ଛତ୍ରପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେ ଛତ୍ର ପରି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ)—
Chhatra-patra ୧ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମ—1. Hibiscus Mutabilis.
୨ । ଭୂର୍ଜପତ୍ର ଗଛ—2. A variety of Birch tree (having leaves like umbrella); Betula Bhoorja.
୩ । ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)
3. Māṇa-sāru (See)

ଛତ୍ରବତୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ମହାଭାରତ, ହରିବଂଶ ଓ ବହୁ ପୁରାଣାଦିରେ
Chhatra-bati ବର୍ଣ୍ଣିତ ପାଞ୍ଚାଳର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ (ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅହିଚ୍ଛତ୍ର ବା ଅହିକ୍ଷେତ୍ର— (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of an ancient kingdom mentioned in the Hindu mythologies.

ଛତ୍ରବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି—ନୀଚବଂଶୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ; କ୍ଷତ୍ରିୟାଧମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhatra-bandhu A Kshatriya of low grade.

ଛତ୍ର ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଛତ୍ରାକୃତି ବୃକ୍ଷ)—
Chhatra bṛuksha ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଗଛ (ଦେଖ)
Muchukunda tree (See)

ଛତ୍ରଭଛତ୍ର—ଦେ. ବିଣ—ଶୃଙ୍ଖଳାଭଙ୍ଗ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗି ପଳାଇବା; ଛନ୍ନଛତ୍ର—
Chhatra-bichhatra Routed; disorganised.
ছিনছত্র
ছিন্নবিতর

ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛତ୍ରର ଭଙ୍ଗ; ଛତ୍ର=ରାଜଚିହ୍ନ)—
Chhatra-bhaṅga ୧ । ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟନାଶ—
1. Loss of one's kingdom.
୨ । ରାଜାଙ୍କ ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତି—2. Deposition of a king.
୩ । ଅରାଜକତା—3. Anarchy.
୪ । ଗୋଳମାଳ—4. Disorder.
୫ । ରଣଭଙ୍ଗ; ଯୁଦ୍ଧରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ଓ ଆପଣାର ଦଳ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବା—
5. A rout.
୬ । ବୈଧବ୍ୟ—6. Widowhood.
୭ । ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—7. Individuality.

ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସୈନ୍ୟମାନେ ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ହୋଇ)
Chhatra-bhaṅga debā ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ଛାଡ଼ି ଏଣେତେଣେ ପଳାଇବା—
ছত্রভঙ্গদেওয়া To be put to rout; to flee from the battle-field (said of a defeated army).

ଛତ୍ରମହାରାଜ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଆକାଶରେ କଳ୍ପିତ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର
Chhatra-mahāraja ଚାରି ଦିକ୍‌ପାଳ—The four protectors of the quarters of the earth according to the Buddhists.
(ଯଥା—୧. ପୂର୍ବଦିଗର ଅଧିପତି ଗାଣାହସ୍ତ—ଗାଣାରାଜ; ୨. ପଶ୍ଚିମଦିଗର ଅଧିପତି ଖଡ୍ଗହସ୍ତ—ଖଡ୍ଗରାଜ; ୩. ଉତ୍ତରଦିଗର ଅଧିପତି ଧ୍ୱଜହସ୍ତ—ଧ୍ୱଜରାଜ; ୪. ଦକ୍ଷିଣଦିଗର ଅଧିପତି ଚୈତ୍ୟହସ୍ତ. ଚୈତ୍ୟରାଜ; ବୌଦ୍ଧମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ଏମାନଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ରଖାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।)

ଛତ୍ରସାହି—ଦେ. ବି—ଛତ୍ରାକୃତି ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ ବା ପାଗ—
Chhktra-sāhi A wide bushy turban set like an umbrella over the head.
(ଛତ୍ରସାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଛତ୍ରସାହି କରଣ ପାଗ ବାନ୍ଧନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଛତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଛତ୍ର+ଆ)—୧ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠାଗଛ; ମଞ୍ଜୁଆଣ୍ଡି ଗଛ—
Chhatrā 1. The Indian madder-plant; Rubia Manjistha.
୨ । ଝାଙ୍କୁଳା ଗଛ—2. A spreading or bushy tree.
୩ । ପାନମହୁରି ଗୁଳ୍ମ—3. Anethum Panmorium; the aniseed plant.
୪ । ସରୁପ ଗଛ—4. Anethum Sowa plant.
୫ । ଟିଣା (ଦେଖ) (ବୈଦ୍ୟକୋକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
5. Tiṇā (See)
୬ । ଧନିଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Coriander.
୭ । ଛତୁ; ଛତ୍ରାକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Mushroom.

ଛତ୍ରାକ—ସଂ. ବି. (ଛତ୍ର + ଅକ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା, ଭୁଲ୍ଲ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶିଲୀନ୍ଧ୍ର; ଛତୁ—
Chhatrāka 1. Mushroom.

୨ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; ଜଳବବୁରି ଗୁଳ୍ମ—
2. A plant akin to Acacia Acracia (M. W.).

ଛତ୍ରାକାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛତ୍ର + ଆକାର)—
Chhatrākāra ଛତାପରି ବ୍ୟାପ୍ତ—Spreading (like
(ଛତ୍ରାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) an umbrella); umbrella-shaped; umbellate.

ଛତ୍ରାକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଛତ୍ରାକ + ଈ)—୧ । ରାସ୍ନା—
Chhatrākī 1. A parasitic plant growing on trees; Vanda Roxburghii; the Ichneumon plant (M. W.).

[ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର ପରଗାଛି ଗୁଳ୍ମ । ଆସାମ ଓ ଖାସୀଆ-ପାହାଡ଼ରେ ପ୍ରାୟ ଆମ୍ବଗଛରେ ଏହା ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ଫୁଲ ବଡ଼ବଡ଼, ସୁଗନ୍ଧ ଓ ବହୁଦିନସ୍ଥାୟୀ । ଏହାର ଫଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]

୨ । ସର୍ପାକ୍ଷୀ (ଦେଖ)
2. Sarpākshī (See)

ଛତ୍ରାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ଗୋଦନ୍ତୀ ହରିତାଳ—
Chhatrāṅga A kind of yellow orpiment.

ଛତ୍ରାଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଧନିଆଁ; ଧାନ୍ୟାକ—
Chhatrā-dhānya The coriander seed.

ଛତ୍ରି—ଗ୍ରା. ବି॰ (ସଂ. ଛତ୍ର)—୧ । ଦେବତା ଓ ରାଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ
Chhatri ଧରାଯିବା ବଡ଼ ଛତା—1. A big umbrella held
ছত্ৰী over kings and Deities.
छतरी

୨ । ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା—2. A sovereign; emperor.

୩ । ବୀର ପୁରୁଷ—3. A warrior.

ଏତ ଛତ୍ରିଙ୍କ ଉପରେ ରେଖ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟସଙ୍କଟ ।

୪ । (ଗ୍ରା. କ୍ଷତ୍ରିୟ)—କ୍ଷତ୍ରିୟ—4. A Kshatriya or man of the warrior class amongst the Hindus.

ପୁଣି ପରଶୁରାମ ରୂପେ
ଛତ୍ରି ନାଶିଲୁ ମହାକୋପେ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
ଛତ୍ରି ଉତ୍ତମ ଶିରୋମଣି । କମଳଲୋଚନ. ଚଉତିଶା ।

୫ । ରାଜପୁତ ଜାତି—5. The Rajput caste.

ଛତ୍ରିଂଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଷଟ୍‌ତ୍ରିଂଶ)—
Chhatriṁśa ଛତିଶ (ଦେଖ)
Chhatiśa (See)

ଛତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଛତ୍ରିନ୍ + ସ୍ୱାର୍ଥେକ. କ)—ଛତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Chhatrika Chhatrī (See)

ଛତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଛତ୍ର + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chhatrikā ୧ । ଶିଲୀନ୍ଧ୍ର; ଛତୁ—1. Mushroom.

୨ । ଛୋଟ ଛତା—2. Small parasol.

୩ । ଛତା—3. Parasol; umbrella.

୪ । ଚିନି—4. Candied sugar. (M. W).

ଛତିଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଷଟ୍‌ତ୍ରିଂଶ)—ଛତିଶ (ଦେଖ)
Chhatriśa Chhatiśa (See)

ଛତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଛତ୍ର + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chhatrī ୧ । ଯାହା ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଛତା ଧରା ହୋଇଅଛି—
(ଛତ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) Having an umbrella held over the head.

୨ । ଛତ୍ରଧାରୀ—2. Bearing an umbrella.

ସଂ. ବି—୧ । ରାଜା—1. A king (M. W).

୨ । ଭଣ୍ଡାରି (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A barber (M.W).

ଛଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—To cover.
Chhad (root)

ଛଦ—ସଂ. ବି (ଛଦ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ = ଛାଦ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ)—
Chhada ୧ । ତମାଳବୃକ୍ଷ—1. Diospyros Tomentosa (tree).

୨ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର—2. Leaf of a tree.

୩ । ପକ୍ଷ; ଡେଣା—3. Wing.

୪ । ଆବରଣ; ଢାଙ୍କୁଣୀ—4. A cover; lid.

୫ । ଆଚ୍ଛାଦନ-ବସ୍ତ୍ର; ଚାଦର—5. A sheet.

୬ । ଘାସର ପତ୍ର—6. A blade of grass.

୭ । ଗଛର ଛାଲ; ଛେଲି—7. Bark of a tree.

୮ । (+ ଭାବ. ଅ) ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
Act of covering.

ଛଦନ—ସଂ. ବି—(ଛଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ—
Chhadana Covering.

୨ । (+ କରଣ ଅନ)—ପତ୍ର—Leaf.

ଛଦନ ଯୁବଳେ ସଦନ କରି ଅଛନ୍ତି ସତ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । ତେଜପତ୍ର—3. The Cassia Cinnamon (fragrant leaves).

୪ । ପକ୍ଷ—Wing.

ଛଦର୍ମ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଛଦ୍ମ)—ଛଳ; ଛଦ୍ମ; ଛଳ—Deceit; trick.
Chhadarma

ଛଦା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୋଠାଘରର ପ୍ରାନ୍ତରେ
Chhadā କାନ୍ଥର ଅଗ୍ରରେ ପଦାକୁ ଟିପି ବସା ଯିବା ଇଟା କାନ୍ଥ—
1. A parapet at the extremes of a roof at the top of the walls of building.

୨ । ତାଲିଶ ପତ୍ର (ଦେଖ)
2. Tālīśa patra (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚଠ ୧ ଚଛ୍ଛିଚ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଛ୍ଛିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨' ଚଛ୍ଛିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଛ୍ଛିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା:— 'ଗାଚ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଛ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଗ୍ନି ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛଦାମ—ଦେ. ବି—ଏକ ପଇସାର ଚାରିଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
Chhadāma One fourth of a pice.
छदाम
छदाम
ତେ. ଦାମୁଡ଼ି

ଛଦି—ସଂ. ବି (ଛଦ୍ ଧାତୁ + କରଣ ଇ)—୧ । ଘରର ଛାତ; ଚାଳ;—
Chhadi The roof of a house; thatch.
(ଛଦିଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛଦି ଉପରେ ଅଶଙ୍କେ ବର୍ଷିବ ବୃନ୍ଦେ ଶୋଭିତ ।
ରାଧାନାଥ. ଋଷି ।
୨ । (+ ଭାବ. ଇ) ଆଚ୍ଛାଦନ—Covering.

ଛ-ଦୁଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଆଠ—Eight.
Chha-dui ଛଦୁଇ ଦୁର୍ଗେଶ ଲୁଣେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଇ ଚମ୍ପୂ. ଛ ଗୀତ ।

ଛଦ୍ମ—ସଂ. ବି (ଛଦ୍ ଧାତୁ + କରଣେ ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Chhadma ୧ । ଛଳ—1. Trick.
୨ । କପଟ—2. Pretence.
୩ । ବ୍ୟାଜ—3. Hypocricy; disguise; sham.
୪ । ଗୋପନ—4. Concealment.

ଛଦ୍ମତପସ୍ୱୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—କପଟଧର୍ମୀ ବୈରାଗୀ—
Chhadma-tapaswi A hypocritical ascetic.
(ଛଦ୍ମତାପସ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଛଦ୍ମତପସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛଦ୍ମବେଶ—ସଂ. ବି—୧ । କପଟ ବେଶ; ପରକୁ ପ୍ରତାରଣା କରିବାପାଇଁ
Chhadma-beśa ଧାରଣ କରାଯିବା ଅନ୍ୟ ବେଶ—
A mask; a disguise.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୨ । ନିଜେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେପରି ତାହା ଗୋପନ କରି ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ପରିଚିତ ହେବା ନିମିତ୍ତ ଯେଉଁ ଆଚରଣ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ କରାଯାଏ—2. (figurative) Hypocricy; hypocritical conduct or act.

ଛଦ୍ମବେଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛଦ୍ମବେଶ + ଅଛି ଯାହାର ଏହି ଅର୍ଥରେ
Chhadma-beśi ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରତାରଣା
(ଛଦ୍ମବେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିବା ପାଇଁ କପଟବେଶ ଧାରଣ କରିଥାଏ; କାପଟିକ—Masked; incognito; appearing in disguise.

ଛଦ୍ରମ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ମ)—ଛନ୍ଦ; ଛଳ; ବ୍ୟାଜ; କପଟ; ବାହାନା—
Chhadrama Disguise; trick; hypocricy; feigning.
छन्द ମାୟାମନୁଷ୍ୟରୂପେ ହରି, ଛଦ୍ରମେ ଗୃହବାସ କରି—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଶଣ)—ଝୋଟ—
Chhan Jute; flax.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ବହୁବଚନ 'ଛନ୍ତି' ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ (ଯଥା—କରଛନ୍, ଖାଛନ୍, ଛନ୍=ସଂ. ସନ୍ତି)—An inflection suffixed to verbs in the present tense plural.

ଛନ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ସଂ.ଛନ୍ନ=ଲୁପ୍ତ)—୧ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—
Chhana 1. Fear; fright.
୨ । ଡରାଣ—2. Frightening.

ଛନକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚମତ୍କାର)—୧ । ଭୟ—
Chhanaka 1. Fear.
चमक ଅବଶେ ଅଣି ମୁଁ ବୁଝଇ ଛନକେ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।
चौंक, छनक ୨ । ହଠାତ୍ ଜାତ ଭୟ; ଉଦ୍‌ବେଗ—
2. Sudden fright; terror.

ଛନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡରାଇବା; କପଟଭୟ ଦେଖାଇବା—
Chhana karibā To frighten in jest.
ଦମ୍ଭ ଦେଖିବାକୁ ମିଳା କଲ ଛନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଇଚମ୍ପୂ. ଦ ଗୀତ ।

ଛନକା—ଦେ. ବି—ଛନକ (*ଦେଖ)
Chhanakā Chhanaka (See)
चमक ଛନକାରେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲେ ଛନ୍ନମତି
चौंक, छनक ସବୁ ପ୍ରାଣୀ କ ଜଳେ, କ ସ୍ଥଳେ ବହାସୁରେ—
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।
ଛନକା ପଶିଲା ଯଉରେ, ଜାତ କୁଳ ଉପେକ୍ଷି—
କଳାକଳେବର ଚଇତଣା. ଛ-ଗୀତ ।

(ଛନକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଚମତ୍କୃତ)—
୧ । ହଠାତ୍ ଭୟଗ୍ରସ୍ତ—1. Frightened; terrified.
୨ । ଚେହେଙ୍କିବା—2. Shying.

ଛନକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛନକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ହଠାତ୍
Chhanakāibā କପଟରେ ଭୟ ଦେଖାଇବା—
चमकाना To frighten in jest.
चमकाना
(ଛନକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛନକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡରିବା—
Chhanakibā 1. To fear.
चमका ୨ । ଚମକିବା—
छनकना 3. To be startled; to shy.

ଛନକୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅତି ଅସ୍ଥିର; ଚଞ୍ଚଳ (ଗାଈ); ହୁରୁଡ଼ା—Very restless, (cow).
Chhanaki

ଛନଛତ୍ର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନଛତ୍ର)—
Chhana-chhatra ୧ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ; ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ଦେଇ
छत्रछत्र ପଳାୟିତ—1. Routed; completely
छितरबितर disorganised.
(ଛନଛତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉତ୍ସନ୍ନ; ବିନଷ୍ଟ; ବିଧ୍ୱସ୍ତ—
2. Ruined.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍ଟ	ହ୍ଅ	ଇ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଢ଼	ହ୍ର

ଛନଛନ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଚମକ୍ତିତ)—୧ । ଭୀତ—
Chhana-chhana 1. Frightened.
অস্থির; চংবং ୨ । ଭୟରେ ଅସ୍ଥିର—
बेचैन 2. Restless through fear, agitated.
ଶଲ୍ୟ କାଣ୍ଡରେ ପୀଡ଼ା ପାଇ ପାଣ୍ଡୁ ସୈନ୍ୟ
ପଳାଇବାକୁ ମନ କର ଛନଛନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।
୩ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—3. Restless.
ଛନଛନ ମନ ବାଗୁଳ ବଚନ ନରେଶ ଗୃହେ ଦଶରଥ—
ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଭଷାଉଲାସ ।
୪ । ଏଣେ ତେଣେ ଅସ୍ଥିରଭାବରେ ଚାହିଁବା—
4. Glancing restlessly; casting momentary glances.
ଛନଛନ ହୋଇ ଚୁଅଇ ଏଣେ ତେଣେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛନଛନ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଳନ ସ୍ଥାନରେ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୟ ମନରେ
Chhanachhana lāgibā ଉଦ୍ରେକ ହେବା—An undefined fear arising in the mind in solitude or wilderness.

ଛନ୍ତି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) (କ୍ରିୟାବାଚକର ଚଳ ହେବା କ୍ରିୟାର ତୃତୀୟ
Chhanti ପୁରୁଷ ମାନ୍ୟାର୍ଥ ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ, ବର୍ତ୍ତମାନ
ছেন କାଳ, ସେ ଓ ସେମାନେ କର୍ତ୍ତାସହିତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ୍ୟ)—
तँहि ଅଛନ୍ତି—Are.
କୋଳରେ ଛନ୍ତି ଗଣନାଥେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ପଦ୍ୟରେ ଓ କଥିତ ଭାଷାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅକାରରେ 'ଅଛନ୍ତି' ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟତ୍ର କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗରେ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥ ଦିଏ । ଯଥା—କରୁଛନ୍ତି=କରୁଅଛନ୍ତି ।]

ଛନ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—1. To cover.
Chhand (root) ୨ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—2. To shine.
୩ । ଗୋପନ କରିବା—
3. To conceal; to hide.
୪ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—
4. To envelop; to surround.
୫ । ରକ୍ଷା କରିବା—5. To profect.

ଛନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ଛନ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ—
Chhanda 1. Intention; pleasure.
୨ । ବଶତା—2. Control; subjection; mastery.
୩ । ଅଭିଳାଷ—3. Wish; will; inclination.
୪ । ପ୍ରବୃତ୍ତି—4. Inclination
୫ । ବିଷ—5. Poison.
୬ । ବନ୍ଧନ—6. Binding; bond.
୭ । କପଟ; ଛଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Fraud; deceit; trick.
କାହିଁ ପାଇଁ କଲ ମୋଠାରେ ଛନ୍ଦ । ଯଦୁକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୮ । ଆକାର; ଚେଷ୍ଟା, ରଙ୍ଗଢଙ୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Deportment; mode of conduct.
୯ । ଅଭିପ୍ରାୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Intention.
୧୦ । ଏକାନ୍ତ; ନିର୍ଜନତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. Solitude.
୧୧ । ଆବରଣ; ଢାଙ୍କୁଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. Lid; cover.
ସଂ. ବିଣ—ଗୋପନୀୟ—Secret.
छन्द ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଛନ୍ଦଃ) ରାଗିଣୀ; ଗୀତ—
छँद 1. Metre; musical air.
୨ । ଛନ୍ଦଃ; ବେଦର ରାଗିଣୀ—
2. The air of a vedic hymn.
ছাঁদনদড়ি ୩ । ଗୋରୁଦୁହିଁବା ସମୟରେ ବାଛୁରୀକୁ ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—
3. A string to tie the calf during milching the cow.
୪ । (ସଂ. ସନ୍ଦେହ) ସନ୍ଦେହ ସ୍ଥଳ—4. Dilemma.
୫ । (ସଂ. ସନ୍ଧି) ସନ୍ଧି; ସନ୍ନିପାତ—
5. Collapse (during fever).

ଛନ୍ଦଃ—ସଂ. ବି—ଛନ୍ଦସ୍ (ଦେଖ)
Chhandaḥ Chhandas (See)

ଛନ୍ଦଃ ପତନ—ସଂ. ବି—ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Chhandaḥ patana Chhandobhaṅga (See)

ଛନ୍ଦକ—ସଂ. ବି. (ଛନ୍ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chhandaka ୧ । ରକ୍ଷକ—1. Protector.
୨ । ବାସୁଦେବ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
2. A name of Srikrushṇa.
୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ସାରଥି—
3. Name of the charioteer of Buddha.
ସଂ ବିଣ—ଛଳୀ; କପଟୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Deceitful.

ଛନ୍ଦଣା—ଦେ. ବି—ବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Chhandanā Bandhana (See)

ଛନ୍ଦଣି—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଈ ବାଛୁରୀଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—
Chhandaṇi 1. A string to tie the legs of cows
ছাঁদনি and calves to a peg or to each
तौंन other.
(ଛନ୍ଦ ଦଉଡ଼ା, ଛନ୍ଦ ଦଉଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)
କେଉଁ ଧେନୁ ଚରଣେ ଛନ୍ଦନ୍ତି ଛନ୍ଦଣି । ଯଦୁକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ବନ୍ଧନ; ବନ୍ଧାହେବା—2. Being tied.
କଟୀ ବାନ୍ଧୁଛ ହେମ ସୂତେ ଛନ୍ଦଣି
କଟୀ ତଟେ ପୀତାମ୍ବର ସୁମଣି ଶ୍ରେଣୀ । ବଇଦ୍ୟନାଥ. ଚଉତି ସମାଧାନ ।

ଛନ୍ଦଣି ଦଉଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସୂତାରେ ବଳା ଯାଇଥିବା ନୂଆ
Chhandaṇi dauṛdi ଦଉଡ଼ି (ଏଥିରେ ଅର୍ଦ୍ଧା ଅମାବସ୍ୟା ଦିନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ, ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଘରର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ପିଲାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ତାଙ୍କ ପିଠିରେ ବଳମୂଲୀ ଓ ଅପାମାର୍ଗ ଡାଳ ବାଡ଼େଇ କହନ୍ତି 'ବନ୍ଦ ହୋ')— A new rope made of thread

ଛନ୍ଦଣିମନ୍ଦଣି—ଦେ. ବି—ଗଣ୍ଠିଗାଣ୍ଠି; ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ସୂତାରେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଯିବା; ଅଡ଼ୁଆ ହେବା; ଗୁଡ଼ିଆଗୁଡ଼ି
Chhandaṇi mandaṇi — Intricacy; beingknotted; confusion; chaos.
छन्दबन्द
छँाद़ो, छँदा

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଶେଷ ଅଡ଼ୁଆ ହୋଇଥିବା—
1. Intricately knotted together; knotty; chaotic; tangled.

୨ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଛନ୍ଦା ହୋଇଥିବା—
2. Intertwined with each other; crossed.

କୋଇଲି ଲୋ ଛନ୍ଦଣି ମନ୍ଦଣି ଭୃଙ୍ଗ ବଣ । କେଶବ କୋଇଲି ଛ ଗୀତ ।

ଛନ୍ଦନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛନ୍ଦ=ବନ୍ଧନ)—ଛନ୍ଦି ହୋଇଥିବା—
Chhandana — Confused; entwined.
छांदन
छँदना

ଲମ୍ବି ଛି ସୁମନ ମାଳ ଛନ୍ଦନ ଅଛି ତମାଳ
ଦଳେ କାନ୍ତ-ଛଇଭା ଶୋଭନ ହେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

ଛନ୍ଦମନ୍ଦ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଛନ୍ଦ)—୧ । ଛଳ; କପଟ—
Chhanda-manda — 1. Deceit; hypocricy.
छन्दकपट
୨ । କୁଟୁଣି—2. Cunning.
छन्दबन्द, छलछन्द

ଛନ୍ଦବନ୍ଦ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛନ୍ଦବନ୍ଧ }

ଛନ୍ଦପାତନ—ସଂ. ବି—କପଟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ; ସାଧୁବେଶଧାରୀ ଠକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A masked mendicant; a cheat in the mask of a saint.
Chhanda-pātana

ଛନ୍ଦସ୍—ସଂ. ବି. (ଛନ୍ଦ୍ ଧାତୁ =ପ୍ରୀତି ପାଇବା + ଭାବ. ଅସ୍)—
Chhandas — ୧ । ପଦ୍ୟବନ୍ଧ—1. Prosody; poetic composition; rhyme.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରଚନାରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାର ଗଣନା ଅନୁସାରେ ବିରାମ ଆଦିର ନିୟମ ଅଛି ତାକୁ ଛନ୍ଦଃ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ବାର୍ଣ୍ଣିକ ଓ ମାତ୍ରିକ । ଯହିଁର ପ୍ରତିପାଦରେ ଅକ୍ଷର ସଂଖ୍ୟାର ଓ ଲଘୁଗୁରୁକ୍ରମର ନିୟମ ଥାଏ ତାକୁ ବାର୍ଣ୍ଣିକ ବା ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ, ଓ ଯହିଁରେ ଅକ୍ଷରଗଣନାର ତଥା ଲଘୁଗୁରୁକ୍ରମର ବିଚାର ନ ହୋଇ କେବଳ ମାତ୍ରାର ସଂଖ୍ୟା ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ତାକୁ ମାତ୍ରିକ ଛନ୍ଦଃ ବୋଲାଯାଏ । ପାଦର ବିଚାରରେ ବୃତ୍ତ ବା ଛନ୍ଦଃର ୩ ଭେଦ, ଯଥା—ସମବୃତ୍ତ, ଅର୍ଦ୍ଧସମବୃତ୍ତ ଓ ବିଷମବୃତ୍ତ । ଯେଉଁ ରଚନାରେ ୪ ପାଦ ସମାନ ତାକୁ ସମବୃତ୍ତ, ଯହିଁରେ ୧ମ ପାଦ ୩ୟ ପାଦ ସଙ୍ଗେ ଓ ୨ୟ ପାଦ ୪ର୍ଥ ପାଦ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ତାକୁ ଅର୍ଦ୍ଧସମବୃତ୍ତ ଓ ଯହିଁରେ ପାଦମାନ ଅସମାନ ତାକୁ ବିଷମବୃତ୍ତ ବୋଲାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦଃ ବାର୍ଣ୍ଣିକ ଓ ଭାଷାର ଛନ୍ଦମାନ ମାତ୍ରିକ ଅଟେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

୨ । ପଦ୍ୟ ବା ଗଦ୍ୟ ରଚନାର ରୀତି—
2. Style of prose or poetry.

୩ । ପଦ୍ୟର ରାଗ ବା ରାଗିଣୀ—
3. Poetical air or measure; metre; cadence.

୪ । ଇଚ୍ଛା; ଅଭିଳାଷ—4. Wish; desire.

୫ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର; ମନମୁଖୀ ବ୍ୟବହାର—
5 Voluntary action; arbitrary conduct.

୬ । ବେଦର ମନ୍ତ୍ରର ରାଗ—
6. Metre of vedic texts.

[ଦ୍ର—ଅକ୍ଷରର ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ରଚିତ ବେଦମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଛନ୍ଦଃ ଅଛି । ଛନ୍ଦଃ ମୁଖ୍ୟତଃ ୭ଟି ଯଥା—ଗାୟତ୍ରୀ, ଉଷ୍ଣିକ୍, ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ବୃହତୀ, ପଂକ୍ତି, ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ ଓ ଜଗତୀ । ଏ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଆର୍ଷୀ, ଦୈବୀ, ଆସୁରୀ, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟା, ଯାଜୁଷୀ, ସାମ୍ନୀ, ଆର୍ଚ୍ଚୀ ଓ ବ୍ରାହ୍ମୀ ଏହିପରି ଆଠଗୋଟି ଭେଦ ଅଛି ଓ ଏମାନଙ୍କ ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ଅନେକ ସଙ୍କର ଛନ୍ଦଃମାନଙ୍କର କଳ୍ପନା କରାଯାଇଅଛି । ଏହା ଛଡ଼ା ଯଜୁର୍ବେଦର ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଅତିଜଗତୀ, ଶକ୍ୱରୀ, ଅତିଶକ୍ୱରୀ, ଅଷ୍ଟି, ଅତ୍ୟଷ୍ଟି, ଧୃତି, ଅତିଧୃତି, କୃତି, ପ୍ରକୃତି, ଆକୃତି, ବିକୃତି, ସଂସ୍କୃତି, ଅଭିକୃତି ଓ ଉତ୍କୃତି ନାମରେ ଗୁଡ଼ିଏ ଛନ୍ଦଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ଛନ୍ଦଃମାନଙ୍କରେ ମାତ୍ରା ବା ଲଘୁଗୁରୁର ବିଚାର ନାହିଁ; କେବଳ ଅକ୍ଷରସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ଛନ୍ଦଃମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ କରାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୭ । ବେଦ—7. The Bedas.

୮ । ଛନ୍ଦଃମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷଣାଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ବେଦାଙ୍ଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. That part of the Bedas which treat of metres.

ଛନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛନ୍ଦ=ବନ୍ଧନ)—୧ । ବନ୍ଧନ—
Chhandā — 1. Tie; bond.

୨ । ବାନ୍ଧିବା—2. Tying; binding.

୩ । ଚଉମୁହାଣ; ଛକ—3. A cross-road; a meeting place of cross-roads.

୪ । ଦୁଇ ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—
4. A place where two streams meet.

୫ । (ଏଠାରେ ସ୍ଥଳପଥ ନଦୀକୁ ପାର ହୋଇଥିବାରୁ) ନଦୀଘାଟ—
5. River ferry-ghat.

୬ । ଗ୍ରନ୍ଥି; ଗଣ୍ଠି—6. Knot.

छान्दा — ୭ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ବିବାହାଦି କୌଣସି ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯେଉଁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନିମନ୍ତ୍ରଣକାରୀଙ୍କ ଘରେ ଭୋଜନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନେ ସେଠାରୁ ସଙ୍ଗରେ ବୁଜୁଳିବାନ୍ଧି ଘରକୁ ଆଣିବା ଜଳଖିଆ ସମଗ୍ରୀ—

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ଧ

7. Sweets and tiffen carried home by those of the invited Brāhmaṇas who do not take their meals at the house of the inviter.

ଦେ. ବଣ — ୧ । ଯାହା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଛନ୍ଦେ ବା ବାନ୍ଧେ— 1. Binding.

୩ । ରଚିତ (କବିତା)—3. Composed (poem).

୪ । ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା—4. Tied up.

୫ । ପରସ୍ପରକୁ ଛକ ପରି କାଟିଥିବା— 5. Crossing each other.

ଛନ୍ଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି —ଛନ୍ଦିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhandāibā Causative form of Chhandibā.
छँदाना
छँदवाना
(ଛନ୍ଦେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛନ୍ଦା ଚରଣ—ଦେ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଛନ୍ଦି ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ-
Chhandā charaṇa ଠାଣିରେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶେଷଣ—An epithet of Śrīkṛushṇa.

ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି—ଦେ. ବି —୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ବନ୍ଧନ—
Chhandā-chhandi 1. Mutual tie or bond.
छान्दाछान्दि — ଭକ୍ତ ଭଗବାନ ପ୍ରେମେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି
छाँदाछाँदि — ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ଯେକାଯେକ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତିକେଶରୀ ।

୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ—2. Mutual connection.

୩ । ବହୁପଦ୍ୟରଚନା— 3. Composing of many poems.

୪ । ଗୁଡ଼େଇ ଗୁଡ଼େଇ ବାନ୍ଧିବା— 4. Binding together.

୫ । କୁଣ୍ଢାକୁଣ୍ଢି—5. Mutual embrace.

ଦେ. ବଣ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି— 1. Mutually tied up or bound; tied to each other.

ବାଳକ ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ଛାନ୍ଦି
ଏକ ଅରକେ ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ— 2. Tied together by the tie of marriage.

ଛନ୍ଦାନୁଗମନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛନ୍ଦ=ଇଚ୍ଛା+ଅନୁଗମନ)—
Chhandānugamana ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଚଳିବା— Acting according to one's own inclination.

ଛନ୍ଦାନୁଗାମୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଛନ୍ଦ=ଇଚ୍ଛା; ପ୍ରବୃତ୍ତି+ଅନୁଗାମୀ)—
Chhandānugāmī ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ; ମନମୁଖୀ—
(ଛନ୍ଦାନୁଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Following one's free will.

ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; (ଛନ୍ଦ + ଅନୁବର୍ତ୍ତନ)—୧ । ପରର
Chhandānubarttana ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଚଳିବା—1. Acting according to another's will.
ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତୀ—ପୁଂ
ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

୨ । ପରର ଅନୁସରଣ; ପର ମନକୁ ଜଗି ଚଳିବା—2. Slavishly following or obeying the dictates of another person.

ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ପରର ମନ ଜଗି ଚଳେ—
Chhandānubarttī Following another's wish or dictates.
(ଛନ୍ଦାନୁବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛନ୍ଦାନୁସାରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ - ଛନ୍ଦାନୁଗାମୀ (ଦେଖ)
Chhandānusārī Chhandānugāmī (See).
(ଛନ୍ଦାନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛନ୍ଦାବନ୍ଧା—ଦେ. ବି.—୧ । ବନ୍ଧାଛନ୍ଦା; ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ଦେବା—
Chhandābandhā Pledge or mortagage or pawn of property.
बाँधा छँदा
छाँदाबाँधा
(ବନ୍ଧା ଛନ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତ୍ରଣକାରୀଙ୍କ ଘରେ ଭୋଜନ ନ କରି ନିଜ ଘରକୁ ଭୋଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଆଣିବାକୁ କାନିରେ ବାନ୍ଧିବା—3. Tying of sweets etc in one's cloth for bringing them home instead of eating them at the house of the inviter.

ଦେ. ବଣ.—ବନ୍ଧକ ଦିଆଯାଇଥିବା — Piedged; mortgaged; pawned.

ଛନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ, ଛନ୍ଦ=ବନ୍ଧନ)—୧ । ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥକୁ ସଂଯୁକ୍ତ
Chhandibā କରିବା—1. To join together two things.
छाँदा — କାହିଁ ଦଇବ ମୋତେ ଛନ୍ଦି ଗଲା,
छाँदना — କାହିଁ ଆଣି ରେ କାହିଁ ବନ୍ଦୀ କଲା । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଘଟାଇବା—2. To bring two persons or things together.
(ଛନ୍ଦାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)

ସଚେ କି ଏ ଶୋଭା ସ୍ୱପ୍ନଚରମାକୁ ହାୟ !
ଛନ୍ଦିବେ ଗନ୍ଧ ଉପଦେ ଆମ୍ଭ ନରବର । ଚିନ୍ତାମଣି. ବନ୍ଧମାଦନ୍ୟ ।

୩ । ଗଣ୍ଠି ପକାଇବା—3. To tie into a knot.

୪ । ଗୁଡ଼ାଇ କରି ବାନ୍ଧିବା—4. To twine round.

ରତଶେଷେ ହସ୍ତ ଛନ୍ଦିଲେ ତୋ କଣ୍ଠ ଯାହା ପୀତ ପେଟା ପେଟରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍କଳଲକ୍ଷ୍ମୀ ର ଗୀତ ।

୫ । ବାନ୍ଧିବା—5. To tie; to bind.

ଗାଈକି ଦେବେ ଛନ୍ଦି ଦୁହନ୍ତି ଗଉଡ଼େ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୬ । ପଦ୍ୟାଦି ରଚନା କରିବା— 6 To compose (poems).

ବୀରବର ବାଷଠି ପଦରେ ଗନ୍ଧ ଛନ୍ଦେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୭ । (ଦୁଧ ଦୋହିଁବା ସମୟରେ ଗାଈଙ୍କର) ଗୋଡ଼କୁ ଛନ୍ଦ-ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା—7. To tie the legs a cow with one another during milking.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ.

ଛନ୍ଦି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୁଡ଼େଇ ଭୁଡ଼େଇ ହେବା; ଛନ୍ଦଣି ମନ୍ଦଣି ହେବା—1. To be intricately bound up; to be intertwined.
Chhandi hebā

ସେ କାଳେ ପୁଣି ନକେ ହେବେ ଛନ୍ଦି,
ସେ ଜଟିଳ କର୍ମକାଣ୍ଡେ ହୋଇ ବନ୍ଦୀ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । (ସଂ. ସନ୍ଦେହ) ସନ୍ଦେହାନ୍ୱିତ ହେବା—
2. To be in doubt or dilemma.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବନ୍ଧାହୁତ ହେବା; ବରକନ୍ୟା ପରସ୍ପରଙ୍କ ଲୁଗା ଓ ହାତ ଗଣ୍ଠିଆଗଣ୍ଠି ହେବା—
3. To be tied in the bond of marriage.

୪ । ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା—4. To be connected.

ଛନ୍ଦି ହେଲେ ଲକ୍ଷମାନ ବସନ୍ତ ଆକୃତ ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୫ । (ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ, ଦୁଇ ଗୋଡ଼) ଚାଲିବାବେଳେ ପରସ୍ପର ବାଜିବା—5. (the legs) To strike each other (owing to weakness), while walking.

ଛନ୍ଦି ହେଲା ଚରଣ କରନ୍ତେ ଗମନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଛନ୍ଦେ—ଦେ. ଅ.—ଅଭିପ୍ରାୟ ଅନୁସାରେ—
Chhande According to the intention or purport of.

ବିସ୍ତୃ ଲୋକ ଅଥ ଭାବେ,
ସର୍ବଥା ବେଦବାକ୍ୟ ଛନ୍ଦେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛନ୍ଦୋଗ—ସଂ. ବି. (ଛନ୍ଦଃ + ଗୈ ଧାତୁ = ଗାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chhandoga ୧ । ସାମବେଦଗାନକର୍ତ୍ତା—1. A reciter or chanter of the hymns of the Sāma Beda.

୨ । ସାମବେଦଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person versed in the Sāma Beda.

ଛନ୍ଦୋଗ ପରିଶିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି.—କାତ୍ୟାୟନ କୃତ ସାମବେଦର ଗୋଭିଲ ସୂତ୍ରର ପରିଶିଷ୍ଟ—The title of the appendix to the Gobhila aphorisms of the Sāma Beda.
Chhandoga parisishta

ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍, ଛନ୍ଦଃ + ବଦ୍ଧ)—ପଦ୍ୟ ବା ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ—Composed in rhymes or metre.
Chhando-baddha

ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଛନ୍ଦଃ + ଭଙ୍ଗ)—ଯତିଭଙ୍ଗ ଦୋଷ; ମାତ୍ରା ବା ଅକ୍ଷରର ନ୍ୟୂନତା ବା ଆଧିକ୍ୟ ଦୋଷରୁ ଗୀତର ଅଶୁଦ୍ଧି—Breach of cadence or measure in poetry.
Chhando-bhanga

ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ଛଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = ଛାଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗୁପ୍ତ—
Chhanna 1. Concealed; secret

ନିଜ ଶରୀର ଛନ୍ନ କଲା, କଟକରୂପ ପ୍ରକାଶିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—2. Covered.

୩ । ଲୁପ୍ତ—3. Disappeared.

ସଂ. ବି—୧ । ଲୁଚିବାର ସ୍ଥାନ—1. Cover; hiding place.

୨ । ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ—2. Solitary place; solitude; retreat.

୩ । ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Secret place.

ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଉଚ୍ଛନ୍ନ)—ଉଚ୍ଛନ୍ନ; ଉଦ୍ବିଗ୍ନ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ—
Anxious; eager; very uneasy.

ଛନ୍ନ କରିବ ତା ବଳ—ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଦେ. ବି—କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—Bewilderment.

ବେଢ଼ିଲେ ଅତି ଅନାସୃଷ୍ଟ. ଛନ୍ନେ ନ ଦିଶେ ଦିବ୍ୟ ରଥ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛନ୍ନଛନ୍ନ—ଦେ. ବିଣ—ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—
Chhanna-chhanna Anxious.

ନୀଳକଣ୍ଠ ଘନଘନ ନାଦେ କଲା ଛନ୍ନଛନ୍ନ, ପୁଣି ଉଠେ କଲି ମନ ମନ—
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଛନ୍ନଛିଦ୍ର—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଶୋଭାହୀନ; ଅସୁନ୍ଦର—
Chhanna-chhidra Not beautiful; uncouth.

ଅତେ ଶୋଭା ପାଉ ଥାଇ ଅତେ ଛନ୍ନଛିଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଛନ୍ନମତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛନ୍ନ + ମତି)—୧ । ମତିଚ୍ଛନ୍ନ; ଲୁପ୍ତବୁଦ୍ଧି; ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ଅବସନ୍ନ ହୋଇଅଛି; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—1. Dumbfounded; bewildered.
Chhannamati

ଛନକାରେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ହେଲେ ଛନ୍ନମତି,
ସର୍ବପ୍ରାଣୀ ନ ଜଳେ, ନ ସ୍ଥଳେ କହାସୃଷେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ଜଡ଼; ମୂର୍ଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Stupid; dunce.

ଛପ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଆଘାତ କରିବା—
Chhap (root) To hurt (M. W.)

ଛପଛପକା—ଦେ. ବିଣ—ଛାପଛାପିକିଆ; ଚିତ୍ରିତ; ଛିଟିକା—
Chhapa-chhapakā Variegated with spots of different colours; speckled; motley.
ছাপছাপ; ছাবকা
रङ्गबिरङ्ग

(ଛପଛପକିଆ; ଛପଛିପିକା; ଛପଛିପିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛପଛପ ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଘଟଘଟ ହେବା (ଦେଖ)
Chhapa-chhapa hebā Ghata-ghata hebā (See)

ଛପଟିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝାମ୍ପ ମାରିବା—
Chhapatiā maribā 1. To pounce upon.
ছোমারা ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠକିବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା—
पंजामारना 2 (figurative) To cheat; to deceive.

ଛପନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଷଟ୍‌ପଞ୍ଚାଶତ୍—ପ୍ରା. ଛପ୍ପଣ)—ପଞ୍ଚାଶ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—Fifty-six.
Chhapana

९	ଇ	ଉ	ऋ,ॠ	ऌ	ए	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ख	ज	श,ष	ज्ञ	ऎ	ऊ	ঙ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	·ନ୍ଦ୍ର

ଛପାନ୍ନ; ଛପ୍ପାନ୍ନ ବଣ—ପଞ୍ଚାଶ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ—Numbering fifty-six.
छप्पन

ଛପନ କୋଟି ଜୀବ—ଦେ. ବି—୧ । ୫୬୦୦୦୦୦୦୦ ସଂଖ୍ୟକ ଜନ୍ତୁ—
Chhapana koṭi jība 1. 560 millions of animals.
୨ । ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ଜନ୍ତୁ—
2. All the animals in the creation.

ଛପନ ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିକଟରେ ଭୋଗ ହେବା ନାନା-
Chhapana bhoga ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପିଠା ଭୋଗ—
(ଛପନା ଭୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Many kinds of sweetmeats and cakes offered to Lord Jagannātha at Puri.

ଛପନାକୋଟି ଜୀବ—ଦେ. ବି—ଛପନକୋଟି ଜୀବ (ଦେଖ)—
Chhapanā-koṭi jība Chhapanakoṭi jība (See)

ଛପନାଶହେ—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—୧୫୬; ଏକଶତ ଛପନ—
Chapanāsahe The number 156.
(ଦ୍ର—ଛପନାଦୁଇଶ=୨୫୬)

ଛପର—ଦେ. ବି (ସଂ ଛଦ ଧାତୁ; ସଂ. ଛୁପ)—୧ । ଘରର ଚାଳ—
Chhapara 1. The thatch of a house; the roof of a thatched house.
ଛପ୍ପର
छप्पर ୨ । ତୃଣର ଆଚ୍ଛାଦନ—2. A covering of grass.
୩ । ଛପର ହୋଇଥିବା ଘର—3. Thatched house.
୪ । ଶଗଡ଼ ଉପରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଛାଟି —
4. Thatch of a cart.
ଦେ. ବଣ—ଛପର ହୋଇଥିବା—Thatched.
(ଯଥା—ଛପରଘର; ଛପର ଗାଡ଼ି)

ଛପର କରିବା—ଦେ. କି—ଘର ଛୁଆଣି କରିବା—
Chhapara karibā To thatch a house.
ଛପ୍ପର ଛାଓୟା (ଛପର ଛାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
छप्पर छाना

ଛପର ଫାଡ଼ିକରି ଦେବା—ଦେ. କି—(ଯେଉଁପରି ଘରମଧ୍ୟରେ
Chhapara phāṛdi-kari debā ବସିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ କେହି
ছপ্পর ফুড়ে দেওয়া ଚାଳକଣା କରି ଚାଳବାଟେ ଗଳାଇ କୌଣସି
छप्पर फाड़कर देना ବସ୍ତୁ ପକାଏ ବା ଢାଳିଦିଏ, ସେହିପରି ଅନାୟାସରେ ବା ପରିଶ୍ରମ କରି ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବାଞ୍ଛିତ ବସ୍ତୁ ଦେବା—To give a person profusely what he wants without his having to strive for it
(ଯଥା—ମହାପ୍ରଭୁ ଯାହାକୁ ଦିଅନ୍ତି ତାକୁ ଛପର ଫାଡ଼ିକରି ଦିଅନ୍ତି—ହିନ୍ଦି ପ୍ରବଚନର ଅନୁବାଦ ପ୍ରବଚନ)—

ଛପରବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । ଗୃହର ଛାତକୁ ତୃଣାଦି ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ—
Chhapara-bandi 1. Thatching of a house
ছপ্পরবন্দি ୨ । ଘରଛୁଆଣି କରିବା ମୂଲିଆ—
छप्परबन्द 2. Thatcher; a person who thatches a house.
(ଛପରବନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ବଣ—ଛୁଆଣି କରାଯାଇଥିବା (ଗୃହ)—Thatched (house).

ଛପର ବେଠି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିନା ମଜୁରିରେ ଅର୍ଥାତ୍
Chhapara beṭhi ବେଠିରେ ରାଜାଙ୍କ ଘର ଅଦିର ପ୍ରତି ବର୍ଷ ବେଠିଆ ପ୍ରଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଛୁଆଣି—Impressed labour consisting of the tenants thatching the houses of a Rājā annually.

[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତର ପ୍ରଜାମାନେ ସାଧାରଣତଃ ମୋଗଲବନ୍ଦିର ପ୍ରଜାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ରହିତ ଅଦି ଜମିପାଇଁ ଅଳ୍ପ ଖଜଣା ଦିଅନ୍ତି ଓ ଖଜଣା ପରିବର୍ତ୍ତେ ରାଜାଙ୍କର ନାନାଦି ବେଠି କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ, ଓ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ବିନା ଖୋରାକରେ ମଧ୍ୟ, ରାଜାଙ୍କର ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ରାଜାଙ୍କର ବା ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଘରମାନ ବାର୍ଷିକ ଛୁଆଣି କରିବା ଏକତମ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଜାର ଜମିର ପରିମାଣ, ଜାତି ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଅନୁସାରେ ବେଠିର ପରିମାଣ ଓ ପ୍ରକାର ନିରୂପିତ ହୁଏ । ରାଜାଙ୍କ ନିଜଚାଷ ଜମି ହଳକରିବା (ହଳ ବେଠି), ରାଜାଙ୍କ ବଗିଚା ବାଡ଼ ବୁଜିବା (ଖଗ ବେଠି), ଶିକାରବେଳେ ବଣରେ ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ହୁରୁଡ଼ାଇ ଅଣିବା (ଆଡ଼ି ବେଠି), ସଡ଼କମାନ ତିଆର କରିବା (ସଡ଼କ ବା ରାସ୍ତା ବେଠି); ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାରର ବେଠି ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚଳିତ । କେତେକ ସହୃଦୟ ରାଜା ଏ ପ୍ରଥା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛନ୍ତି]

ଛପରା—ଦେ. ବି—୧ । ଘରର ଚାଳ—
Chhaparā 1. Thatch of a house.
ছপ্পর ୨ । ଶଗଡ଼ ଉପରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଛାଟି—
छपरा 2. Thatch of a cart.
ଦେ. ବଣ—ପେଜୁଆ (ଭାତ)—(boiled rice) Having gruel still sticking to it.
(ଯଥା—ଆଜି ଭାତ ଛପରା ଲାଗୁଛି ।)

ଛପା—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ—ହା. ଛପା)
Chhapā ୧ । ନଡ଼ିଆପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆର ଲମ୍ବା ଅସନ—
চটাই,চেটাই 1. A long mat made of bamboo-scantlings or cocoanut-leaves.
साथरी, चटाइ
ছিপা, চাপা ୨ । (ସଂ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ, ସଂ. କ୍ଷପଣ=ନାଶ) ଲୁଚିବା,
छिपना ଗୋପନ—2. Concealment; hiding.
ছাপা ୩ । (ସଂ. ଛପନ=ଛେଚିବା) ଛାପିବା; ମୁଦ୍ରଣ—
छपाइ 3. Printing.
ছাপ ୪ । ମୋହର; ମୁଦ୍ରା—
छाप 4. Seal.

୫ । ମୁଦ୍ରାକାର ମୁଦ୍ରିତ ଧାତୁଖଣ୍ଡ—5. A piece of metal stamped with letters like a coin.

୬ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ମୁଦ୍ରିତ ଚିହ୍ନ—
6. A mark sealed on a thing.

୭ । ମୁଦ୍ରିତ ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ କାଗଜ; ଟିକଟ—7. A bit of paper stamped with a distinctive mark; ticket; stamp.

୮ । ମୁଦ୍ରିତ ଛବି—8. Printed picture.

୯ । ଫଟୋ; ଛାୟାଚିତ୍ର, ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ଛବି—
9. Photo.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ମୁଦ୍ରିତ—1 Printed.
छापान (ଯଥା—ଛପା ବହି, ଛପା କାଗଜ ।)
छापा ୨ । ଗୁପ୍ତ; ଲୁକ୍କାୟିତ—
2. Concealed; hidden.
चापा (ଯଥା—ଜନାକାଣ୍ଡ, ମଣିଷମାରୁ ବନ୍ଧୁକାଳ ଯାଏ ଛପା ରହେ
छिपा ନାହିଁ ।)

ଯେତେକ ଯାତ୍ରା କର ଯେତେ ଗୋଡ଼ାଇ,
ନ ରହେ କଥା ଛପା କଥା ଠାଇଁ । ଭିକାରିଚରଣ. ଗୀତଲହରୀ ।

୩ । ଅଜ୍ଞାତ—3. Unknown.

ମୋତେ କଥା ନାହିଁ ଛପା ସାରା ଜଗତରେ—ଭିକାରି ଚରଣ, କଣ୍ଠକଳ୍ପ ।

୪ । ସାଧାରଣରେ ଅପ୍ରକାଶିତ—4. Unpublished.

ଛପାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷିପ)—୧ । ମୁଦ୍ରଣ—
Chhapāi 1. Printing.
छापाई ୨ । ମୁଦ୍ରଣର ପ୍ରକାର—2. Mode of printing.
छपाई (ଯଥା—ଏ ପୁସ୍ତକଟିର ଛପାଇ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଅଛି ।]
(ଛପେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ମୁଦ୍ରଣବ୍ୟୟ—3. Printing-charges.

ଛପା(ପେ)ଇ ଖର୍ଚ୍ଚ—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାଙ୍କନର ବ୍ୟୟ—
Chhapā(e)i kharchcha Printing-charges.
छापाईखरच (ଛପାଇ ଖରଚ—(ଅନ୍ୟରୂପ)
छापाखर्च

ଛପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଚପନ) ମୋହୋର ମାରିବା;
Chhapāibā ଛାପିବା—1. To stamp; to set a seal
छापा upon some thing.
छपाना ୨ । (ଛାପିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା (ପୁସ୍ତକାଦି) ଛାପିବା—2. To get (a book or paper)
छापान printed.
छपवाना ୩ । ଚପାଇ ଦେବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଟିକଟ ବା କାଗଜ ମାରିଦେବା—3. To stick a paper or ticket on a thing.
छापान ୪ । (ଛପିବାର ସକର୍ମକ ରୂପ) ଲୁଚାଇବା—
छिपाना 4. To conceal a thing.

ଏଣୁ ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କୁ ଛପାଇଛ ଦେଲ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୫ । ଘୋଡ଼ାଇଦେବା—5 To cover up.
(ଛପେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତେଜରେ ସେହି ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଛପାଇ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛପା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାପିବା; ପୁସ୍ତକାଦି ମୁଦ୍ରଣ କରିବା—
Chhapā karibā To print.
छापा
छापना

ଛପା କାଗଜ—ଦେ. ବି—୧ । ଚପା କାଗଜ; ବ୍ଲଟିଙ୍ଗ୍; ଲେଖା କାଗଜରୁ
Chhapā kāgaja କାଳି ଶୋଷିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
छापा कागज କାଗଜ—1. Blotting paper.
शोखता
छापा कागज ୨ । ମୁଦ୍ରିତ କାଗଜ—2. Printed paper.
छापा कागज ୩ । ସମ୍ବାଦପତ୍ର—3. Newspaper; gazette.

ଛପାଖାନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପନ+ପା. ଖାନା)—ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର; ପ୍ରେସ୍;
Chhapā-khānā ଛାପାଖାନା—Printing press.
छापाखाना
छापाखाना

ଛପାଚୋରା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—୧ । ଗୁପ୍ତକର୍ମ—
Chhapā-chorā 1. Secret act.
लुकाचुरी ୨ । ଗୋପନ—2. Conceament
चुराछिपा ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗୁପ୍ତ—1. Secret.
(ଛପାଲୁଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ—2. Concealed; hidden.

ଛପାଛପି—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଦ୍ରଣ—
Chhapā-chhapi 1. Printing.
छापाछापि ୨ । ଲୁଚାଇବା—2. Concealment; hiding.
छपाछपि ଦେ. ବିଣ—ମୁଦ୍ରିତ—1. Printed.
୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ—2. Concealed.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଗୁପ୍ତଭାବରେ; ଲୁଚାଇକରି; ଗୁପ୍‌ଚୁପ୍; ଚୁପ୍‌ଚୁପ୍—
Secretly.

ଛପାମୁଦି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପନ+ମୁଦ୍ରିକା)—୧ । ନାମାଙ୍କିତ
Chhapāmudi ମୁଦ୍ରିକା; ଯେଉଁ ମୁଦି ଉପରେ ମାଲିକର ନାମ
सील आंगटी ଲେଖା ହୋଇଥାଏ—
छपहा; छाप 1. Sealed ring; signet ring.
୨ । ଯେଉଁ ମୁଦିରେ ପଥର ବସା ନ ଯାଇ ଧାତୁଖଣ୍ଡ ବା ମୁଦ୍ରା ଥାଏ—2. A finger-ring having a metal plate or coin set on its top.

ଛପା ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୁଚି କରି ଅବସ୍ଥାନ କରିବା; ଗୁପ୍ତ
Chhapā rahibā ହୋଇ ରହିବା; ଲୋକମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ ହୋଇ
छापा थाका ରହିବା—To lie hid; to remain
छिपा रहना unknown; to lurk.

ପାପ ଛପା ରହେ ନାହିଁ—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଛପାରେ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ ମୁଦ୍ରିତ ହେବାଦ୍ୱାରା
Chhapāre uthibā ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—1. To be publi-
ଛାପାୟ ঊঠা shed by bing printed; to get
छापमे उठाना into print.

୨ । ଆପଣାର ନାମ ବା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଆଦିରେ ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇ ବିଖ୍ୟାତ ହେବା—
2. To become famous by one's name being printed in newspaper.
(ଯଥା—ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ହେବାଦ୍ୱାରା ମୋ ନାଆଁଟା ଛପାରେ ଉଠିଗଲା ।)

୩ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଦ୍ରିତ ହେବା—
3. To be photographed.

ଛପାଳି—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାକର; ଛାପାଖାନାରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁସ୍ତକାଦିର
Chhapāli ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—Printer.
छपवैया

ଛପା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଛାପିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ) ଛାପାହେବା;
Chhapā hebā ମୁଦ୍ରିତ ହେବା—1. (passive voice of
ছাপাহওয়া Chhāpibā) To be printed.
छपना; छापा जाना

ছাপা হওয়া ୨ । (ଛପିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ) ଲୁଚି ହେବା; ଗୋପିତ
छिपा होना ହେବା—2. (passive voice of
(ଛପା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Chhapibā) To be concealed.

ଛପାଛପି—ଦେ. କ୍ରି; ବିଣ. (ଛପିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ, କ୍ରି. ବିଣ.
Chhapāchhapi ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଲୁକାୟିତ ଭାବରେ;
লুকিয়ে লুকিয়ে ଲୁଚାଲୁଚିକା; ଲୁଚକରି; ଗୁପ୍‌ଚୁପ୍; ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ
छिपकर; छिपाछिपी ଅଜ୍ଞାତରେ—Stealthily; without the
(ଛିଛିପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) knowledge of others.
(ଯଥା—ମୁଁ ଛପିଛପି ତାଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ଆସିଲି ।)

ଛପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ) (ସଂ. କ୍ଷିପ ଧାତୁ)—
Chhapibā ୧ । ଲୁଚକରି ରହିବା—1. To lie concealed.
ছিপা; লুকা ୨ । ଲୁଚିବା—2. To hide; to lurk;
छिपना to conceal one's self.
(ଛପାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) ୩ । ସାଧାରଣ ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ଆସିବା; ଦେଖା ନ ପଡ଼ିବା—
3. Not to come to the view of the public; not to be apparent.

ଛପିବ ର ଅନ୍ତ ନ ସେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳୋରାମ, ଛ-ଗୀତ ।

୪ । (ଆଲୋକ) ଲିଭିଯିବା; ନିର୍ବାପିତ—
4, (light) To be extinguished.

୫ । (ଶବ୍ଦ) ଉଚ୍ଚତର ଶବ୍ଦରେ ଲୀନ ହେବା; ବୁଡ଼ିଯିବା—5, (a sound) To sink in a louder sound.

ଅର୍ଜୁନ ସଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟାପି ରଥପୁରେ
ଛପିଗଲା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶଙ୍ଖ ଶବଦରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୬ । ଲୋପ ପାଇବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—6. To disappear; to become extinct; to be effaced.

୭ । ଆବୃତ ହେବା; ଘୋଡ଼ାଇ ହୋଇଯିବା—
7. To be overshadowed or covered.
(ଯଥା—ବାଦଲରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଛପିଛନ୍ତି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଲାଗେ ।]

ଛପୋଇ—ଦେ. ବି—ଛଅପୋଇ (ଦେଖ)
Chha-poi Chhaapoi (See)

ଛଫୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ— ଧଡ଼ିରେ ଛଅଧାଡ଼ି ଫୁଲ ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ଶାଢ଼ୀ
Chha-phuliā ବା ଲୁଗା)—(a cloth) Having six lines of floral work wrought on its border.

ମୁଣ୍ଡରେ ମଇସି ଅଁ ଛଫୁଲିଆ ପଣତ ଲୁଗା ଦେଇ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

(ଛଅଫୁଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛବି—ସଂ. ବି. (ଛେ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ. ଇ; ଯାହା
Chhabi ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ଧକାରକୁ ଛେଦନ କରାଯାଏ)—
୧ । ଆଲୋକରଶ୍ମି—
1. A ray of light (M. W.)
୨ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଶୋଭା—
2. Beauty; grace (M. W.)
୩ । ଦୀପ୍ତି—3. Splendour (M. W.)
୪ । ଚମଡ଼ା; ଦେହର ଚମ—
4. Skin; cuticle (M. W.)
୫ । ଚମର ବର୍ଣ୍ଣ—
5 Colour of the skin (M. W.)
୬ । ରଙ୍ଗ; ବର୍ଣ୍ଣ—6 Colour (M. W.)

ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଶବୀହ୍; ଭୁଲ. ଅ. ତସ୍‌ୱୀର୍)—
୧ । ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି—1. Figure; image.
୨ । ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର—
2. Picture; drawn figure.
୩ । ପ୍ରତିକୃତି; ଫଟୋ; ପ୍ରତିରୂପ—
3. Likeness; photo.
୪ । ଚେହେରା; ରୂପ—4. Mien; appearance.

ଛବିତ ଅବଳ ବଗେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳୋରାମ ଛ ଗୀତ ।

୫ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ—5 Reflection.

ଦେ. ବି—ଛଇ (ଦେଖ)
Chhai (See)
[ଦ୍ର—ଛବି ଶବ୍ଦର ଅଧୁନାତନ ଅର୍ଥ (ଚିତ୍ର)=ଆରବୀ, ଶବୀହ୍ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସବୁଠ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛବ ଅଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ଶବାହ୍+ଅଙ୍କନ)—
Chhabi ānkibā — ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରିବା ବା ଲେଖିବା—
ছবি আঁকা, ছবি আঁকনা — To draw a picture; to sketch a picture.
(ଛବ କାଢ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛବ ଉଠାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିରୂପ ଉଠାଇବା—
Chhabi uṭhāibā — 1. To take a photo; to photograph.
ছবিতোলা, ছবিউতারনা — ୨ । କୌଣସି ଚିତ୍ର ଦେଖି ତାହାର ଅଦର୍ଶରେ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରିବା—
ଛବ ଉତାରିବା; ଛବ ଉତେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ — 2. To draw or sketch a picture from a model.

ଛବ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଛାୟାଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ହେବା—
Chhabi uṭhibā
ছবি উঠা, ছবি উতরনা — 1. Photographing; the production of a picture by photography.
ଛବ ଉଠା, ଛବ ଉଭୁରୁ, ଛବ ଉଭୁରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ଚିତ୍ରାଙ୍କନ—2. Drawing; sketching of a picture.

ଛବିଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛବି)—୧ । ଚିତ୍ରିତ—
Chhabila — 1. Dyed; painted.
(ଛବିଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) — ୨ । ଦୀପ୍ତିମୟ—2. Bright; radiant.
চটকদার, ছবীলা — ୩ । ମନୋହର—3. Charming; enchanting; handsome.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful; graceful; gay.
୫ । ଶୋଭାମୟ; ନାନା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ—5. Picturesque.
'ଛବିଲ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେ ଛବ ଅତୁଳ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।
୬ । ଛଇଲ (ଦେଖ)—6. Chhaiḷa (See)
୭ । ଛଇଲା (ଦେଖ)—7. Chhaiḷā (See)

ଛବିଲ୍ଲ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛବି)—
Chhabillā — ୧ । ଚିତ୍ରିତ—1. Spotted.
ছাবকা, ছবীলা — ୨ । ଛିତରା—2. Multicoloured.
(ଯଥା—ଛବିଲ୍ଲ ଘୋଡ଼ା ।)

ଛବିଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଷଡ୍‌ବିଂଶତି; ପ୍ରା. ଛବୀଶା)—
Chhabiśa — ୨୬ ସଂଖ୍ୟା; କୋଡ଼ିଏ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
ছবিবশ, ছাব্বিস, ছব্বিস — The number 26; twentysix.
ବିଣ—ଷଡ୍‌ବିଂଶ ସଂଖ୍ୟକ—
(ଛବିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) — Numbering twentysix.

ଛବିଶାଶହେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଷଡ୍‌ବିଂଶତ୍ୟୋତ୍ତରଶତ)—
Chhabiśā-śahe — ୧୨୬; ଏକ ଶତ ଛବିଶ—
One hundred and twentysix.
[ଦ୍ର—ଛବିଶା ଦୁଇଶ=ଦୁଇଶ ଛବିଶ ।]

ଛବିଶି—ଦେ. ବି—ଛବିଶ (ଦେଖ)
Chhabiśi — Chhabiśa (See)

ଛମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Chham (root) — To eat.

ଛମଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛମ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଅଣ୍ଡ)—
Chhamaṇḍa — ଅନାଥ; ପିତୃମାତୃହୀନ; ଛେଉଣ୍ଡ—
(ଛମଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — Orphan (infant); one who has lost either or both of the parents.

ଛମାଖ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଛକା; କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଛଅ କଉଡ଼ି ଯାକ କଉଡ଼ି ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—
Chhamākha — The six kauries falling with the ventral side down in a game of kauries (sea-shells).

ଛମାସିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହାର ବୟସ ଛଅ ମାସ; ଷଣ୍ମାସ ବୟସ୍କ—
Chha-māsiā — 1. Six months old; aged six months.
ছমাসিয়া, ছমাসী — ୨ । ଛଅ ମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଷାଣ୍ମାସିକ—2. Pertaining to six months.
୩ । ଛଅ ମାସ ଅନ୍ତରରେ ଘଟୁଥିବା—3. Sixmonthly; half yearly.

ଛୟ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—
Chha-y — ୬; ଛଅ—6; Six.

ଛୟଲାତ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛଇଲ୍ (ଦେଖ)
Chhayalāt — Chhail (See)

ଛୟାଅଶି—ଦେ. ବି. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ, ସଂ. ଷଡ଼ଶୀତି; ପା. ଛଳସୀତି, ପ୍ରା. ଛାସୀ)—ଅଶି ଅପେକ୍ଷା ସାତ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
Chhayā-aśi
ছয়াসী, ছিয়াসী — Eightysix.
ବିଣ—ଅଶି ଅପେକ୍ଷା ସାତ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—
(ଛୟାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) — Numbering 86.

ଛୟାନବେ—ଦେ. ବି.—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଷଣ୍ଣବତି, ପ୍ରା. ଛଣ୍ଣବଇ)—
Chhayā-nabe — ନବେ ବା ନବ୍ଭ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
ছিয়ানব্বই, ছানবে, ছিয়ানবে — Ninetysix.
ଦେ. ବିଣ.—ନବେ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ—
Numbering ninetysix.
(ଛୟାଣେଇ; ଛୟାଣୋଇ; ଛୟାଲବେ; ଛୟାଁଲବେ; ଛୟାନବେ; (ଛୟାଲୋଇ, ଛୟାଁଲୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୟାଳିଶ—ଦେ. ବି.—(ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ଷଟ୍‌ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ଛଚତ୍ତାଲୀସ)—ଚାଳିଶ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
Chhayāḷiśa
ছচল্লিশ — Fortysix.

୧	ଇ	ଉ	ର,ରି	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଓଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ନ

छियालिस ଦେ. ଣ.—ଷୁଳିଶ ଅପେକ୍ଷା ଛଅ ଅଧିକ—
(ଛୟାଳିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ) Numbering fortysix.

ଛୟାଳିଶାଶହେ—ଦେ. ବ.—ଏକଶହ ଛୟାଳିଶ—
Chhayālisā-sahe One hundred and fortysix.
(ଦ୍ର—ଛୟାଳିଶାଦୁଇଶ=ଦୁଇ ଶହ ଛୟାଳିଶ ।)

ଛୟାଶୀ—ଦେ. ବ. ଓ ଣ—ଛୟାଅଶି (ଦେଖ)
Chhayāsi Chhayā-asi (See)

ଛରସ୍ରା—ଦେ. ବ.—(ସଂ. କ୍ଷର ଧାତୁ=ଇତସ୍ତତଃ କ୍ଷିପ୍ତ ହେବା)—
Chhar-rā ବନ୍ଧୁକରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯିବା ଗୋଲ୍ଲ ସର ଅଳ ଛୁଦ୍
छर्रा, छिटा, छिटे ଗୁଳି—Small shot; pellet.
छररा, छुरा
ଛରସ୍ରା; }
ଛର୍ରି }

ଛର (ଇତ୍ୟାଦି)— ଗ୍ରା. (ଇତର) ବ.—(ସଂ. **କ୍ଷୌର**)—
Chhara (etc.) ଛଅର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Cha-ara etc. (See)

ଛରା—ଦେ ବ. (ସଂ. କ୍ଷର ଧାତୁ; କମ୍ପା ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ. ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ)—
Chharā ୧ । ଦୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦନାଦିର ଛିଟା—
छर्रा, छिटा, छड़ा 1. Particles of sprinkled sandal-
छीटा paste.
୨ । ଛିଟାଛିଟି ଜଳ ସିଞ୍ଚିବା; ଛେରା; ଛଡ଼ା—
2. Sprinkling of water.
(ଯଥା—ସକାଳୁ ମାଇପେ ଦୁଆରମୁହଁରେ ଓ ଅଗଣାରେ ଗୋବର-
ପାଣିର ଛରା ଦିଅନ୍ତି ।)
ବଳେଷରେ ପୁଣ ବାଲୁ ବରେ ମିଛ ମୋ ମାର୍ଗକୁ ସୁଧା ଛରରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଛୁର)—୧ । ଖଟଖୁରା—
1. Posts of a bedstead.
୨ । (ସଂ. କ୍ଷୁର)—ଖୁର—2. Razor.

ଛରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସକାଳୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଗଣା ଓଲାଇ)
Chharā debā ଗୋବରପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା—To sprinkle water
छड़ादेओया mixed with cowdung (on the courtyard).
छिड़कना

ଛରାପଥ ରା—ଦେ. ବ.—ଛେରା ପହଁରା (ଦେଖ)
Chharā paanrā Chherā pahanrā (See)
(ଛରାପଅରା, ଛରାପହଁରା, ଛରାପଦରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ କ୍ଷର ଧାତୁ)—ଋଂସୃତ ହେବା, ଝରିବା—
Chharibā To flow down; to ooze.
झरा
झरना ମୋ ଚକ୍ଷୁଁ ଛରିବ ହେଲୁ । ପୁ.ତୀ ସଙ୍ଗୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଉର୍କ୍କ ବୁନ୍ଦୁଗୀତ ।

ଛର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସ.—ବମନ କରିବା—
Chhardd (root) To vomit.
(ଛର୍ଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛର୍ଦ୍ଦନ—ସ. ବ. (ଛର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବମନ; ବାନ୍ତି;
Chharddana ଉଲ୍ଟାର—1. Vomiting.
(ଛର୍ଦ୍ଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବମନୋପକ୍ରମ—2. Nausea.
୩ । ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. The Neem tree.
୪ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ (ଋକେନ୍ଦ୍ର) (ଦେଖ)
4. Madana tree (See)

ଛର୍ଦ୍ଦି—ସ. ବ. (ଛର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—୧ । ଛର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)
Chharddi 1. Chharddana (See).
(ଛର୍ଦ୍ଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବାରମ୍ବାର ବମନ ହେବା ରୋଗବିଶେଷ—
2. A disease resulting in constant
vomiting.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀ ମୁହଁରୁ ସବୁଦା ଲାଳ ବୁହେ ଓ ଅଇ
ଉଠାଇ ବମନ ହୁଏ । ଘିଅ, ଲୁଣିଆ ଓ ତେଲିଆ ପଦାର୍ଥ ଅଧିକ
ଖାଇଲେ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ । ଅତ୍ୟଧିକ ଶ୍ରମ, ଉଦ୍‌ବେଗ ଓ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣରୁ
ମଧ୍ୟ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ । ଏ ରୋଗରେ ଜ୍ୱର, କାଶ, ଶ୍ୱାସ ଆଦି ମଧ୍ୟ
ହୁଏ ।]

ଛର୍ଦ୍ଦିଘ୍ନ—ସ. ଣ.—(ଛର୍ଦ୍ଦି+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ଔଷଧ
Chharddighna ବମନ ବନ୍ଦ କରାଏ—
(medicine) Preventive of vomiting.
ସ. ବ.—୧ । ନିମ୍ବ (ଦେଖ)
1. Nimba (See)
୨ । ମହାନିମ୍ବ (ଦେଖ)—2 Mahānimba (See).

ଛର୍ଦ୍ଦୀ—ସ. ବ. (ଛର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+ଭାବ ଇସ୍. ୧ମା.୧ବ.)—ଛର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)
Chharddi Chharddana (See)

ଛଲ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ତୁଳ. ହି. ଛଲକ୍‌ନା)—
Chhalkibā ୧ । ଛିଡ଼କିବା—1. To be splutterd.
୨ । ଉଛୁଳିବା—2. To overflow.
୩ । ଚହଲିବା—3. To move to and fro.
୪ । ଗୋଡ଼ ଆଦି ଭୂଇଁରେ ଖସିଯିବା—
4. To slip (said of the legs).

ଛଳ—ସ. ବ. (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Chhala ୧ । କପଟତା—1. Hypocrisy; dissimulation.
୨ । ବଞ୍ଚନ; ଶଠତା; ପ୍ରତାରଣା—2. Deceit; fraud;
stratagem; deception; wile.
୩ । ଚାତୁରୀ—3. Trick; cunning
୪ । କୌଶଳ—4. Skill; cleverness; artifice.
୫ । ଆପତ୍ତି—5. Objection.
୬ । ଅଭିସନ୍ଧି—6. Hidden intention.
୭ । ମନୋଭିଳାଷ; ଅଭିପ୍ରାୟ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
7. Intention; aim.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀକାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୮ । ମନକୁ ବାଧିଲା ଭଳି କଥା କହିବା; ବାକ୍ୟଦୂଷଣ-ବିଶେଷ; ଛୁଗୁଲାଇବା—8. Satire; sarcastic remarks.

୯ । ଉପଲକ୍ଷ; ପ୍ରସଙ୍ଗ; ସମ୍ପର୍କ—
9. Argument; connection; course.

ମନ୍ ଅଗ୍ରଜ ବଶ ଏହି
ପ୍ରସ୍ତାବ ଛଳେ କହିଲଇଁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୦ । ପ୍ରଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥାନ୍ତର କଳ୍ପନା; ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧ--
10. Giving the opposite meaning to a word by playing upon the words used by the speaker.

୧୧ । ବ୍ୟଙ୍ଗ ଭାବ; ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—11. Satire.

୧୨ । ଶ୍ଳେଷବଚନ—12. Mockery; equivoke; pun.

୧୩ । ସ୍ଖଳନ—13. Slipping.

୧୪ । ବାହାନା; ବ୍ୟାଜ—14. Pretence; pretext.

ଧବଳ ଫେନ ଛଳେ ଲାଜକୀ ହସେ । ରଧାନାଥ ।

୧୫ । ମାନ; ଅଭିମାନ—15. Silent displeasure; sullenness; taking offence.

୧୬ । ଅପମାନ—16. Insult.

ତିପୀର ଯଜ୍ଞଶାଳେ ଯାଇଁ
ସ୍ୱାମୀର ଛଳେ କୋପ ବହି
ଦେବଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଯଜ୍ଞଶାଳେ
ଜୀବନ ଛଡ଼େ ଯୋଗ ବଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୭ । ପ୍ରତିହିଂସା—17. Vengeance.

ତା' ଛଳେ ସର୍କିତର ଗଣ
ଭଗ୍ନର କଲେ ଘୋର ରଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୮ । ପରଦୁଃଖରେ ବେଦନାନୁଭବ—
18. Sympathy; commiseration.

କପି ବୋଲନ୍ତି ଶୋକବନ୍ତଙ୍କ
କହ ଯେନନ୍ତ କାହିଁ ମନେ ଛଳ । ସାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୧୯ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ବକ୍ତାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥକୁ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ବକ୍ତାର କଥିତ ବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ କଳ୍ପନାପୂର୍ବକ ବକ୍ତାର କଥନର ଖଣ୍ଡନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. (Logic) A refutation of the intended meaning of a speaker by playing upon the very words used by him.

[ଦ୍ର—ଏହା ତିନିପ୍ରକାର—ବାକ୍‌ଛଳ, ସାମାନ୍ୟଛଳ ଓ ଉପଚାରଛଳ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛଳଛଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛଳନ)—୧ । ଲୋତକଜଳରେ ଭାସିବା; ଅଶ୍ରୁରୁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଲୁହ ବୋହିବା—
Chhaḻa-chhaḻa 1. Profuse discharge of tear.
ছলছল

୨ । ଲୋତକ ଜଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
ଜଲାপ্লুত; ডবডবা (eyes) Brimming with tears; brimful.

ଦେଖି ମୋ ନୟନ ଜଳ ନୀଳ ନେତ୍ର ଛଳଛଳ ।
ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।

ଛଳ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଥାର ଦୋଷ ଧରିବା—
Chhaḻa dhariba 1. To find fault (with).
ছল ধরা
୨ । ଛଳ ବହିବା (ଦେଖ)
छल करना 2. Chhaḻa bahiba (See)
(ଛଳ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଏ ଅପ୍ରିୟ ସନ୍ଦେଶ ଛଳକୁ ନ ଧର । ରଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଛଳଧର୍ମ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣଧର୍ମ)—କପଟ ଧର୍ମ; ଧର୍ମଧ୍ୱଜତା--
Chhaḻa-dharma False piety.

ଶାସ୍ତ୍ରର ତତ୍ତ୍ୱ ନ ବୁଝିଲ, ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରବାକ୍ୟ ଭେଦ କରି
ବାହ୍ୟେ ଧର୍ମର ଧ୍ୱଜ ଧରି । ଛଳଧର୍ମ ଯେ ତାକୁ ବୋଲି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛଳନ—ସଂ. ବି. (ଛଳ ନାମ ଧାତୁ=ଛଳନା କରିବା+ଭାବ. ଅନ —
Chhaḻana ଛଳନା (ଦେଖ)
Chhaḻanā (See)

ଛଳନା—ସଂ. ବି. (ଛଳ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chhaḻanā ୧ । ପ୍ରତାରଣା; ଶଠତା—1. Deceit; fraud.
୨ । ବାହାନା—2. Pretext.

ଛଳ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଳବାକ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନରେ ଦୁଃଖ-
Chhaḻa pasibā ପ୍ରଦ ହେବା—The taking effect of a sarcastic remark; taking to heart a sarcastic remark.
(ଯଥା—ମୋ କଥା ଶୁଣି ତା ହୃଦରେ ଛଳ ପଶିଗଲା ।)

ଛଳ ପୂରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଳ ବହିବା (ଦେଖ)
Chhaḻa pūraibā Chhaḻa bahiba (See)
(ଯଥା—ସେ ମୋ କଥାରେ ଛଳ ପୂରାଇ ବସିଛି ।)
(ଛଳ ପୂରେଇବା--ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଳ ବଚନ—ଦେ. ବି—ଛୁଗୁଲା କଥା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ
Chhaḻa bachana ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—Sarcastic remarks; innendo.
(ଛଳବାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଳ ବଚନକୁ ସତ ମଣି କରେ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଛଳ ବଳ କୌଶଳ—ଦେ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟପ୍ରତି
Chhaḻa baḻa kausaḻa ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରକାର ଉପାୟ;
ছলবল কৌশল କପଟତା, ଶାରୀରିକ ବଳ ଓ ଫନ୍ଦି—
छलबल All available or conceivable means to be employed to gain one's object, viz. deceit, force and artifice.

ଛଳେ ବଳେ କୌଶଳେ, ଶତ୍ରୁକୁ ସାଧିବ ହେଲେ—
ଫକୀରମୋହନ. ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଅଠଗୁଣ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ର୍	ଡ଼	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲ୍ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଛଲ ବହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିକୁ ଆପଣା ଉପରକୁ ନେବା;
Chhaḷa bahibā ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିଦ୍ୱାରା ମର୍ମାହତ ହେବା—To take
छल वहा offence; to be offended by or to
छल लेना take to heart a sarcastic remark.

ଛଲବାହିନୀଶ—ସଂ. ବଣ. (ଛଲର ବାହିନୀ=ଛଲବାହିନୀ; ଛଲବାହିନୀର
Chhaḷa-bāhinīsa ଈଶ) – ଛଳସାଗର; କପଟରେ ପରଦୃଷ୍ଟି—
Full of wiles; adept at wiles.
ଛଲବାହିନୀଶ ହେ ଶଠ ଏ ସାହସ ହେ—କବି ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପୂ, ଛ. ଗୀତ ।

ଛଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥଟ୍ଟା କରିବା; ଉପହାସ କରିବା—
Chhaḷāibā 1. To deride; to sneer.
छलाना ଏବେ ବହୁତ ପବନ ବନସ୍ପତି ଭ୍ରମର ବୋଲି ଛଳାଇବ—
छलाना ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
(ଛଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମନକୁ ବାଧିଲା ଭଳି କଥା କହିବା—
2. To make sarcastic remarks.
୩ । ଶ୍ଳେଷରେ କହିବା—3. To satirise.
୪ । ପ୍ରତାରିତ କରିବା—4. To cheat.

ଛଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି +
Chhalāibā ୧ । (ଗଛରୁ) ଛେଲି ଛଡ଼ାଇବା—
(ଛଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To take out or scrape off the bark.
୨ । ଚାଞ୍ଛିବା; ଛେଲିବା—2. To scrape off.

ଛଲ (ନାମଧାତୁ)—ସଂ. (ଛୋ ଧାତୁ+ଣିଚ୍)—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
Chhaḷi (root) To cover.

ଛଲିତ—ସଂ. ବି. (ଛଲ ନାମଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—ଛଲନା (ଦେଖ)
Chhaḷita Chhaḷanā (See)
ସଂ. ବଣ (ଛଲ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ପ୍ରତାରିତ—Cheated.

ଛଲିତକ—ସଂ. ବି—ନାଟକର ଏକ ଭେଦ—
Chhaḷitaka A class of drama.

ଛଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଲ)—
Chhaḷibā ୧ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଭଣ୍ଡାଇବା; ଠକିବା—
छला 1. To deceive; to cheat.
छलना ଦେବ ବାମନ ରୂପ ଧରି, ଛଳିଲୁ ବଳୀ ଦଣ୍ଡଧାରୀ—
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଶ୍ଳେଷରେ କହିବା— 2. To speak sarcastically.
ଭଲ କଲେ ବୋଲି ଛଳେ ଯୁବତୀ—ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୩ । ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା—3. To cover; to envelep.
ଛଳ ମନ ଭୃଙ୍ଗ ଗୁଣେ, ଛ ଦୁଇ ଦୁର୍ଗେଶ ଭଣେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋଇକମ୍ପ, ଛ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ପ୍ରକାଶକ ପଣ୍ଡିତ ଭୁବନମଣି ଦାଶ ଭାଷାକୋଷର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବା ସମୟରେ 'ଛଲ' ଶବ୍ଦଟି 'ଛନ୍ଦ' ସ୍ଥାନରେ ମୁଦ୍ରାକର ପ୍ରମାଦରୁ ଛାପା ଭୁଲ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ମୋତେ ଜଣାଇଅଛନ୍ତି । ଅତଏବ ଛଳିବାର ଏହି ୩ୟ ଅର୍ଥ 'ଛନ୍ଦିବାର' ଅର୍ଥ ଅଟେ ।]
୪ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—4. To rival.
ଚନ୍ଦ୍ରକୁ କି ଏବେ ଛଳି ଆପଣା ପାଟପ
ଦେଖାଇ ନୃତ୍ୟ କରି କରେ ଅମୃ ଲେପ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଛଳୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଛଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । କପଟୀ—
Chhaḷī 1. Hypocritical.
(ଛଳିନୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରତାରକ—2. Deceitful.

ଛଳୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଛଳୀ)—
Chhaḷuā ୧ । ଅଳ୍ପମାନେ, ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଛଳ ବହେ—
छलिया 1. Prone to take offence at little things.
(ଛଳେଇ - ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କପଟୀ—Hypocritical.
୩ । ପ୍ରତାରକ—3. Deceitful.

ଛଳେ—କ୍ରି. ବଣ—ପ୍ରତିହିଂସା ନେବା ପାଇଁ—
Chhaḷe In order to take revenge.
ଏଠାରେ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହେଲ ମିତ
ତାଙ୍କ ଛଳେ କଲ ବାଳିଙ୍କି କାଣ୍ଡେ ହତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଛଳେଇ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି; (କୌଣସି
Chhaḷei kari ବିଷୟକୁ) କେବଳ ଇଙ୍ଗିତଦ୍ୱାରା (କହିବା)—
(to mention) Indirectly; by insinuation or innuendos.

ଛଲ୍ଲି—ସଂ. ବି. (ଛଦ=ଆବରଣ+ଲା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଯାହା ବୃକ୍ଷର ଶରୀରକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରେ)—
Chhalli
୧ । ଛାଲ; ଛେଲି; ବଲ୍କଲ—
1. Bark of a tree.
୨ । ଲତା—2. A creeper.
୩ । ସନ୍ତାନ—3. Offspring.
୪ । ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
4 Name of a wild flower.
୫ । (ଛଲ+ଇ) ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A cheat.

ଛଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ଛଦ+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଈ)—ଛଲ୍ଲି (ଦେଖ)
Chhallī Chhalli (See)

ଛଷଠାଶହେ—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ, ସଂ. ଷଟ୍‌ଷଷ୍ଟ୍ୟୁତ୍ତର-
Chhashathā-sahe ଶତ)—ଏକ ଶହ ଛଅଷଠି—166.
ଛଅଷଠାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଷଠି—ବଣ—ଛଅଷଠି (ଦେଖ)
Chhashaṭhi Chhaashaṭhi (See)
(ଛଷଠି – ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛସ୍ତରାଶହେ—ଦେ. ବି—ଛଅସ୍ତରାଶହେ (ଦେଖ)
Chhastarāsahe Chhaastarāsahe (See)
(ଛସ୍ତୁରାଶହେ; ଛସ୍ତୋରାଶହେ; ଛଅସ୍ତରାଶହେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛସ୍ତରି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛଅସ୍ତରି (ଦେଖ)
Chhastari — Chhaastari (See)
(ଛସ୍ତୁରି; ଛସ୍ତୋରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛା—ସଂ ବି—ଶାବକ, ପ୍ରାଣୀର ଛୁଆ—
Chhā — Young one's of animals (M. W.).

ଛାଅ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଛା, ଛାଁ, ଛାଁଅଲ) - ଛା (ଦେଖ)—Chhā (See)
Chhaā

ଛାଆଣ—ଗ୍ରା. ବି—ଛାଆଣି (ଦେଖ)
Chhā-āṇa — Chhaāṇi (See)

ଛାଆଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ ; ସଂ. ଛାଦନ)—
Chhā-āṇi — ୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ—1. Covering.
ছাওয়া, ছাওনি — ୨ । ଘରର ଛପରବନ୍ଧ— 2. Thatching of a house.
छान, छावनि
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ପତଳା ସ୍ତରର ଲେପନ--3. Overlaying of a layer of metal on some article.
୪ । (ସଂ. ଗାଳନ; ଛାରଣ) ଛାଣିବା; ଛାଣିବା—
4. Distilling; sifting.
(ଯଥା—କପଡ଼ାଛାଆଣି ।)

ଛାଆଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ ଛଦ ଧାତୁ)—ଯେଉଁମାନେ ଘର ଛପର କରନ୍ତି; ଛାଉଁଆଁ—Thatcher.
Chhā-āṇiāñ
छानेवाला, छप्परबन्द

ଛାଆଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଇବା (ଦେଖ)
Chhā-āṇi karibā — Chhāibā (See)

ଛାଆଳି—ଦେ. ବି—ଛାଆଣିଆଁ (ଦେଖ)
Chhā-āḷi — Chhā-āṇiāñ (See)

ଛାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛାୟା)—
Chhāi — ୧ । ଅନାତପ; ଖରାର ଅଭାବ—
ছাওয়া. ছাই — 1. Shade; want of sun's rays.
छाँ, चाँह, छाँहो — ୨ । ଛାୟା; ଆଲୋକ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତ ଦଶରେ ପଡ଼ିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିରୂପ—
2 Shadow.

ଦମୟନ୍ତୀ ଛୋଟିଲେ ନଳଙ୍କର ରୂପ
ଶରୀରକୁ ଛାଇ ହୋଇଛ ଅନୁରୂପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଶ୍ରୟ; ବାହୁଛାୟା; ଶରଣ—
3. Shelter.
(ଯଥା—ତା ଛାଇରେ ମୋ ଦିନ ଯାଉ ।)
୪ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ, ଜଳ ବା ଦର୍ପଣରେ ଦେଖାଯିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିରୂପ—4. Reflection of a thing on water or mirror.
୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ି ନ ଥିବା ସ୍ଥାନ—
5. A place where the sun's rays do not fall.
୬ । ଛାଆଣି; ଛାଉଣୀ—
6. Thatching; overlaying.

ଛାଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—ଛାଇବା (ଦେଖ)
Chhāiñbā — Chhāibā (See)

ଛାଇକି ଛଅ ଘା ମାରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଅବାସ୍ତବ କଥାରେ ବୃଥା ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା—
Chhāiki chhaa-ghā māribā
1. To be excited for nothing.
୨ । ପ୍ରକୃତ କାରଣ ବା ଉତ୍ତେଜନା ନ ଥାଇ କଳି କରିବା—
2. To quarrel without sufficient provocation.
[ଦ୍ର—ଛାଇକି ଗୋଇଠା ମାରିବା, ଛାଇକି ନାଡ଼ ମାରିବା, ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଛାଇ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛାଇ ନେଉଟା (ଦେଖ)
Chhāi gaṛibā — Chhāi neuṭā (See)

ଛାଇ ଘୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. ବି—୧ । ମେଘାବୃତ ଅବସ୍ଥା—
Chhāi ghoṛā(ṛe)ibā — 1. Cloudy state.
୨ । ମେଘାବୃତ ଋତୁ—2. Cloudy weather.
(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳୁ ୧୨ଟାବେଳଯାଏ ଛାଇ ଘୋଡ଼େଇଛି ।)

ଛାଇ ଛାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଛାୟାବାହୁଲ୍ୟ; ବହୁଛାୟାର ଚିହ୍ନ—
Chhāi chhāi — 1. A number of shadows.
(ଛାଇଛାଇଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବହୁ ସମୟ ଛାୟାଯୁକ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of being shadowy for a long time.
(ଯଥା—ମେଘ ଛାଇ ଛାଇ କରିଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛାୟାବହୁଳ—1. Full of shadows.
୨ । ଛାୟାମୟ—2. Shadowy.

ଛାଇଛାଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛତରଛାତ୍ର ହେବା—
Chhāi-chhāi hebā — 1. To be scattered about.
୨ । (ଭୁଲ. ବ. ଛାଇ=ଭସ୍ମ)—
ଛାରଖାର ହେବା; ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ ହେବା—
2. To be reduced to ashes; to be ruined.
୩ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଘୂରିବା; ଚକ୍ରାକାରରେ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—
3. To reel; to whirl.

ଛାଇତଳିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେ ସର୍ବଦା ଛାଇ ତଳେ ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଠାରେ ଖରା ଲାଗେ ନାହିଁ—
Chhāi-taḷiā
ছাওরা — 1. Living in the shade.
(ଯଥା—ଛାଇତଳିଆ ବେଉଷା, ଛାଇତଳିଆ ବଡ଼ଲୋକ ।)
୨ । ଛାୟାଯୁକ୍ତ; ଛାୟାମୟ—2. Shady; shadowy.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଳ	ନ୍ତ

ଛାଇଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସକର୍ମକ) (ସଂ.ଛଦ ଧାତୁ—ବେଷ୍ଟନ କରିବା)—
Chhāidebā ୧ । ବିସ୍ତାର କରିବା—
छाओना 1. To diffuse; to spread.
छितराना
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନୃପେ ଦମ୍ଭ ନାଶ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ
ଚନ୍ଦ୍ର ପରି କୀର୍ତ୍ତିକି ଭବେ ଦିଅ ଛାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୨ । ଘୁରିଅଡ଼େ ଘେରିବା ବା ବେଢ଼ିବା—
2. To envelop; to encompass.

ଛାଇ ନ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
Chhāi na paṛdibā ସାମାନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟ ନ ରହିବା—
छाँह न गीरना The absence of the slightest connection between two persons.

ଛାଇ ନ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସଙ୍ଗେ
Chhāi na māṛdibā ଲେଶ ମାତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ନ ରଖିବା; କୌଣସି
छाई न माड़ान ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହସ୍ପର୍ଶ ତ ଦୂରର କଥା,
छाँह बचाना ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହଚ୍ଛାୟାକୁ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ପର୍ଶ ନ କରିବା—(figurative) Not having even a little connection (with a person).
ସପକ୍ଷ ବା ଅହଙ୍କାରୀ ଯେ ତାଙ୍କର
ନ ମାଡ଼ିବ ତାଙ୍କ ଛାଇଟି ନରବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛାଇନିଦ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଈଷତ୍+ନିଦ୍ରା)—ସଚେତ ନିଦ୍ରା; ସାମାନ୍ୟ
Chhāi-nida ନିଦ୍ରା; ତନ୍ଦ୍ରା; ନିଦ୍ରାର ପ୍ରଥମ ଆକର୍ଷଣରେ ଚେତନା-
सजाग घुम— ଚେତନ ଅବସ୍ଥା—Slight sleep; nap.
झपकी ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଛାଇନିଦ ଲାଗିଲେ ଦେଖନ୍ତି, ଆକାଶରେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଛାଇନିଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ଛାଇନିଦ (ଦେଖ)
Chhāi-nidrā Chhāi-nida (See)
ଘୋର ବରଷାରେ ସେ ଛାଇନିଦାରେ
ମୋ ପ୍ରାଣ-ଜନନୀ ଯେବେ .
ପିଠେ ଅଉଂସିଣ ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ
ମନେ ପଡ଼େ ତାହା ଏବେ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

ଛାଇନେଉଟା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛାୟା+ନିବର୍ତ୍ତନ; ଯେଉଁ ସମୟରେ
Chhāi-neuṭā କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଛାୟା ପୂର୍ବାହ୍ଣ ପରି ପଶ୍ଚିମଦିଗରେ
ढल दुपहर ନ ପଡ଼ି ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଲେଉଟେ)—ଯେଉଁ ସମୟରେ
ଛାଇନେଉଟିବା / ଛାଇଲେଉଟା / ଛାଇଲେଉଟିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅପରାହ୍ଣ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ଦ୍ୱିପହରର ପରବର୍ତ୍ତୀ (ସମୟ)—
(time) Past midday; P.M.
(ଯଥା—ଛାଇନେଉଟା ବେଳ ହେଲାଣି, ତଥାପି ସେ ଖାଇବାକୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ ।)
ଦେ, ବି—ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଛପିଯିବା ଅବସ୍ଥା ବା ସମୟ—
The state of the passing by of the noon: the time when the sun has passed the meridian; P. M.

ଛାଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଛାୟାର ପତନ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା
Chhāi paṛdibā ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ପଦାର୍ଥର
(ଛାଇ ବାଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛାୟା ପତିତ ହେବା—
1. The shadow of a person or thing touching or falling on another person or thing.
ଗାମ୍ଭରେ ଛାଇ ନ ପଡ଼ୁ ବୋଲି ଛଡ଼ା ହୋଇ ମୁଁ ଛଡ଼ା ହେଲି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଛାୟାଯୁକ୍ତ ହେବା—2. Being shady.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମ୍ପର୍କଶୀଳ ହେବା; ଅନ୍ୟର ସଙ୍ଗେ ସାମାନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିବା—3. The state of there being any connection between two persons.
(ଯଥା—ମୋ ଛାଇ ପଡ଼ିଲେ ତା ଲହୁ ଛେଇଁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛୁଇଁବାର ଦୂରେ ଥାଉ, ଯେବେ ଶେଷୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତପଜନିତ ଛାୟା ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରେ, ତାହାହେଲେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବାର ବିବେଚିତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଭାବରୁ ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ଏ କୁସଂସ୍କାର କ୍ରମଶଃ ଶିଥିଳ ହେଉଅଛି ।]

ଛାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା)—
Chhāibā ୧ । ଛୁଆଣି କରିବା; ଛପରବନ୍ଧ କରିବା—
छाओना 1 To thatch.
छाना ୨ । ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—2. To cover.
ଛାଇଦେଲା ଶରେ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ଅପଘନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । ବିସ୍ତୃତ କରିବା—3. To spread.
ସ୍ୱହସ୍ତେ କୁଶ କାଶ ଛାଇ
ସେ ନଗାଗାରେ ସୁଖେ ରହି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । ଘେରିବା—4. To surround.
୫ । ବ୍ୟାପିବା—5. To be diffused; to pervade.

ଛାଇବାଇ ଲେଦେରା—ଗ୍ରା. ବି. (ଛାଇ=ଦେହର ଛାୟା, ବାଇ=ବାଆ,
Chhāibāi lenderā ପବନ, ବାୟୁ; ଲେଦେରା=ଆବର୍ଜନା)—
(ଛାଇବାଇ ଲେନ୍ଦେରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ବା କୁଟା ଲାଗିଥିବା ଅବସ୍ଥା—
(ଯଥା—ସେ ପିଲାଟା ଏକୁଟିଆବାଗ୍ରାଟାଏ, ତାଠେଇଁ କାହାର ଛାଇବାଇ ଲେଦେରା ଲାଗିବ ନାହିଁ ।)
୨ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଅଡ଼ୁଆ ବା ସମ୍ପର୍କ—2. Any connection whatsoever (distant or near).

ଛାଇ ବାଜିବା—ଦେ. ବି—ଛାଇ ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chhāi bājibā Chhāi paṛdibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଚଳନ୍ତି' ନ ପାଇଲେ 'ଚଳନ୍ତି' ଦେଖିବେ

ଛାଇ ମଠୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଇନେଉଟା (ଦେଖ)
Chhāi maṭuḷibā Chhāi-neuṭā (See)
(ଛାଇ ମଉଳିବା; ଛାଇ ମଉଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ) (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—
Chhāi-jibā ବ୍ୟାପିବା; ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—
ছেয়ে যাওয়া To spread round; to be diffused.
छा जाना

ଛାଇରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କେତେ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା—
Chhāirahibā To cover for long time.
ছেয়েথাকা ଛାଇରହନ୍ତି ଯିବ ଅପସରି ପୁଣି ଦିଶିବ ନବ ଭାତରେ ।
छा रहना ରାଧାନାଥ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଛାଇଲେଉଟା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛାଇନେଉଟା (ଦେଖ)
Chhāi-leuṭā Chhāi-neuṭā (See)
(ଛାଇଲେଉଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଇହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାଇଯିବା (ଦେଖ)
Chhāi-hebā 1. Chhāi-jibā (See)
୨ । ଆଚ୍ଛାଦିତ ହେବା—2. To be covered.
କଳେବର ରେଣୁରେ ହୋଇଛି ଛାଇ । ଗୋବିନ୍ଦ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଛାଉଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ; ସଂ. ଛାଦନୀ=ଛାଉଣି, ଆବରଣ)—
Chhāuṇi ୧ । ଶିବିର; ତମ୍ବୁ; ଡେରା—
ছাউনী; ছাওনী 1. Camp; tent.
छावनी ୨ । ସାମୟିକ ବା ଅସ୍ଥାୟୀ ସେନାନିବାସ—
ଛାଆଣି } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Military camp.
ଛୁଆଣି
ରଥ ଏକ୍ଷଣ ଉଠାଇ ଛାଉଣୀ ଯିବ ଭଦ୍ରପୁର ଗଡ଼ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering.
(ଯଥା—ରୂପା ଉପରେ ସୁନା ଛାଉଣି ହୋଇଛି ।)
୪ । ଘରଛପରବନ୍ଧ; ଛାଆଣି; ଛୁଆଣି—4. Thatching.
୫ । ଧାତୁର ପତଳା ପାତିଆ ବା ସୁନ ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ—
5. Covering with a thin layer of metal; overlaying with a thin coating of metal.
(ଯଥା—ଏ ପଲଙ୍କ ବହୁଯାକ ରୂପା ଛାଉଣି ହୋଇଛି ।)
୬ । ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ (ଯଥା—ଢୋଲ, ମୃଦଙ୍ଗ)ର ମୁହଁ ଚମଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ—6. Binding of leather or hide on the mouth of a drum.
ବିଣ.—୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—1. Covered.
ଅଛି ଏଥିର ଘରପାଶେ, ଛାଉଣି ନାହିଁ ମେଘ କେଶେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ଛପରବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା—2. Thatched.
୩ । ଉପରେ ପତଳା ହୋଇ ମଡ଼ାଯାଇଥିବା—
3. Overlaid with a thin layer.
୪ । ଚମଡ଼ା ଆଦିଦ୍ୱାରା ଆନଦ୍ଧ (ଢୋଲ, ମୃଦଙ୍ଗାଦି)—
4. (drum) Having the opening covered with hide or leather.

ଛାଉଣିଆଁ—ଦେ. ବି.—ଯେ ଘର ଛପରବନ୍ଧ କରେ—
Chhāuṇiāṅ One who thatches; thatcher.
(ଛାଆଣିଆଁ; ଛୁଆଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଉଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଳ)—୧ । କପଟ ବ୍ୟବହାର—
Chhāuli 1. Hypocricy.
छाल ଛଇଳା ! ମୋରେ ଛାଉଳି ଛାଡ଼ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ଚ୍ଚ ଗୀତ ।
୨ । ପରିହାସ—2 Jest; joking.
୩ । ଛଇ; ରସିକତା—3. Witticism; gallantry.

ଛାଉଲେଇ ବିଗୁଲେଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ନରସିଂହପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ)
Chhāulei bigulei hebā କ୍ରି.—ଖତେଇ ହେବା—
To make faces.

ଛାଏଁ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ସ୍ୱୟଂ ବା ସ୍ୱେଚ୍ଛୟା)—୧ । ନିଜେ—
Chhāeṅ 1. One's self.
আপনি, আপনাআপনি ୨ । ସ୍ୱତଃ; ମନକୁ; ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ—
खुद्, आपसेआप 2. Of one's own accord; voluntarily.
ପ୍ରଜାଏ ଅନ୍ୟୋଅନ୍ୟେ ହୋଇ,
ଆପଣା ଛାଏଁ ନାଶ ଯାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । ଅନ୍ୟ କାହାର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା—
3. Without any other's help.
(ଛାଏଁ ଛାଏଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । କାର୍ଯ୍ୟତଃ; ଫଳତଃ—
4. Spontaneously; automatically.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଛାୟା)—ଛାୟା; ଛାଇ—
Shade; shadow.

ଛାଏଁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଛାଡ଼ (ଦେଖ)
Chhāeṅṛd 1. Chhāṛda (See)
୨ । ଅନାବୃଷ୍ଟି; ମେଘ ଛାଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—
2. Want of rain, drought.

ଛାଏଁଣି—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । (ସଂ. ଛାଦନ)—ଛାଉଣି (ଦେଖ)
Chhāeṅṇi 1. Chhāuṇi (See)
କାହା ଯେତେ କର୍ମ କରେ ଛାଏଁଣି । ଦ୍ୱାରକା ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଛାଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଛଗ୍ ଧାତୁ; ଛେଦନ କରିବା + କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ
Chhāga ଖାଦ୍ୟ ବା ବଳି ପାଇଁ ଛେଦନ କରାଯାଏ)—୧ । ଅଜ;
(ଛାଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଛେଳି—1. Goat; Capra.
ସଂ. ବିଣ. (ଛେଳିଙ୍କର ଅଗମ୍ୟାଗମ୍ୟବିଚାରହୀନ ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ)
ଅଗମ୍ୟାଗମନକାରୀ—Incestuous.

ଛାଗଗୋତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଛାଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗମ୍ୟାଗମନ ପରିଦୃଷ୍ଟ
Chhāga-gotrika ହେଉଥିବାରୁ)—ଅଗମ୍ୟାଗମନବିଚାରହୀନ;
(ଛାଗପ୍ରକୃତିକ - ଅନ୍ୟରୂପ) ছেলেগোছ্ঁআ—
Incenstuous; goatish.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଛାଗଣ—ସ. ଡ. (ଛଗଣ=ଘସି+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଅ)—ଘସିନିଆଁ—
Chhāgaṇa Fire of cowdung cakes; burning cakes of cowdung.
(ଛାଗନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଗପାଳକ—ସ. ବଣ.—୧ । ଛେଳି ରଖୁଆଳ; ଛେଳି ଜଗୁଆଳ—
Chhāga-pā̱laka 1. Goat-herd.
(ଛାଗରକ୍ଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛେଳି ପୋଷିବା ଯାହାର ଜୀବିକା—
2. One who brings up goats for a living.

ଛାଗବାହନ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଛାଗ+ବାହନ; ଅଗ୍ନିଙ୍କର ବାହନ ଛାଗ
Chhāga-bāhana ଥିବାରୁ)—ଅଗ୍ନି; ଅଗ୍ନିଦେବ—
The God of Fire.

ଛାଗମୁଖ—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଛାଗମୁହଁ ପରି ମୁହଁ ଯାହାର—
Chhāga mukha Having a face like the goat.
ସ. ବି.—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ—1. God Kārttikeya.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଷଷ୍ଠ ମୁଖ ଛେଳିର ମୁଖ ପରି ।]
୨ । ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତି—2. Daksha Prajāpati, the father-in-law of Mahādeba.
୩ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ — 3. The goat-faced attendant of Kārttikeya.
୪ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, କର୍ମ୍ମ ମ. ପ: ଲୋ. ଛାଗବତ୍ ମୁଖ)—
କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଛାଗବତ୍ ୬ଷ୍ଠ ମୁଖ—
4. The 6th goatlike face of Kārttikeya.

ଛାଗରଥ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛାଗ+ରଥ)—ଛାଗବାହନ; ଅଗ୍ନି
Chhāgaratha ଦେବ—The God of fire.

ଛାଗଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ. ବି. ପୁଂ (ଛାଗ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଲ)—
Chhāga̱la (etc) ୧ । ଛାଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଛାଗଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Chhāga etc (See)
୨ । କୁଆମଇତା (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଖ)
2. Kuāmaitā (See)
୩ । ଛେଳି ଚମଡ଼ାରେ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Any thing made of goatskin.

ଛାଗଲକ—ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଛାଗଲ (ଦେଖ)
Chhāga̱laka 1. Chhāga̱la (See)
(ଛାଗଲିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; ଭେକଟାମାଛ—
2. A kind of saltwater fish allied to the sheep headed fish.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରରେ ରହନ୍ତି । ବର୍ଷା ସମୟରେ ନଦୀ-ମୁହାଣବାଟେ ମଧୁର ପାଣିକୁ ଉଠି ଆସନ୍ତି ।]

ଛାଗଲାଚ୍ଛରୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଛାଗଗୋତ୍ରିକ (ଦେଖ)
Chhāga̱lāchāri Chhāgagotrika (See)
(ଛାଗାଚ୍ଛରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଗଲାଦି ଘୃତ—ସ. ବି—ମେଧାବୃଦ୍ଧିକର; ବାତୁଳତା ରୋଗନାଶକ;
Chhāga̱lādi ghṛuta ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଘୃତବିଶେଷ (ନପୁଂସକ
(ଛାଗଲାଦ୍ୟଘୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛେଳି ବା ଅଣ୍ଡିରା ପକ୍ଷରେ ଖାସୀର ମାଂସ ଏ ଘୃତର ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ)—A medicinal ghee prepared under Ayurbedic precepts the chief ingredient of which in the flesh of a hermaphrodite or neutor goat.

ଛାଗଲାନ୍ତ୍ରିକା—ସ. ବି. (ଛାଗଲ+ଅନ୍ତ୍ର+ଇକ+ଆ)—ବୃଦ୍ଧଦାରକ
Chhāga̱lāntrikā ଗଛ—A kind of medicinal tree.

ଛାଗଲାସ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ଛାଗଲ+ଅସ୍ତ୍ର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ହେଟା;
Chhāga̱lāstri ଗଧିଆ—A wolf; a hyena.

ଛାଙ୍କ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରଚୁର ଘିଅ ବା ତେଲରେ ସନ୍ତୁଳା; ସିନ୍ତୁଳିବା;
Chhāṅka ଭାଜିବା; ପୁଆଇବା, ନିଆଁ ଉପରେ ବସିଥିବା ପ୍ରଚୁର
छाँक ଘିଅ ବା ତେଲରେ ପିଠା ଆଦି ଛାଣିବା—1. Frying
तलना; छानना any thing in sufficient ghee or oil.
୨ । ପ୍ରଚୁର ଘିଅରେ ବା ତେଲରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ଭଲ ତରକାରି—2. A first class curry prepared by frying the vegetable with ghee or oil.

ଛାଙ୍କପିଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଘିଅପିଠା—
Chhāṅkāpiṭhā Pastry cake fried in ghee.

ଛାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଚ୍ଛଲ ଧାତୁ)—
Chhāṅkibā ୧ । ପରିବା ଆଦିକୁ ପ୍ରଚୁର ଘିଅରେ ଭାଜିବା—
छँका 1. To fry vegetables in boiling ghee.
तलना: छनना ୨ । ବସ୍ତ୍ରାଦିର ଛିଦ୍ରମଧ୍ୟଦ୍ୱାରା ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ
ଛଙ୍କାଇବା } ଣିଜନ୍ତ ଛାଣିବା—2. To strain a liquid
ଛଙ୍କେଇବା through a porous substance; to filter.
୩ । ଚାଲୁଣୀରେ ଚାଳିବା—3. To sift or refine through a sieve.
ଛାଙ୍କି ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ରରକୁ ନ୍ୟାୟ ଛାଙ୍କୁଣୀରେ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବନମାଳଦାସ ।

ଛାଙ୍କୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଚାଲନୀ)—ଚାଲୁଣୀ—
Chhāṅkuṇi A strainer; a sieve.
छाकनी ଛାଙ୍କି ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ରରକୁ ନ୍ୟାୟ ଛାଙ୍କୁଣୀରେ—
चलनी, छलनी ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବନମାଳିଦାସ ।

ଛାଚ୍—ଗ୍ରା. ବଣ—ଛଚ୍ (ଦେଖ)
Chhāchā Chhachā (See)

ଛାଚି—ଦେ. ବି. (ସ. ଶ୍ୱେତ ଶର୍କରା; ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱେତ ଥିବାରୁ)—
Chhāchi ୧ । ସାକ୍ରି; ନବାତ; ଚିନି—
छाँचि 1. White sugar.
साखा, शक्कर, खाँड़ ୨ । (ସ. ଛଦ ଧାତୁ) ଘର ଚାଳର ଓଳି;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କତ' ଦେଖିବେ

ছাঁচ, ছাএঁচ ଘରର ଚଳଧାର—2. The eaves of a thatch.
বলতী ଗ୍ରା. ବି—ଛାତି—Breast.
ছাঁচি, হা, সাচী ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଶ୍ୱେତ)—ଧଳା; ଶ୍ୱେତ—White.

ଛାଚକୋରା—ଦେ. ବି—କୋରା ନଡ଼ିଆ ଓ ନବାତରେ ତିଆରି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ;
Chhāchikorā ସାଚ କୋରା—A sweatmeat prepared from minced cocoanut and white sugar.

ଛାଚଖଇ—ଦେ. ବି—ଚିନି ପାଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଉଖୁଡ଼ା—
Chhāchikhai. Fried paddy seasoned with white sugar syrup.

ଛାଚତଳ—ଦେ. ବି—ଓଳି ତଳ; ଘରର ପ୍ରାନ୍ତ ଭାଗର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭୂମି—
Chhāchitala The ground below the eaves of a thatch.
ছাঁচতলা
বলতী

ଛାଚ ଧଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଶୁକ୍ଳ ପାଟ ଧଡ଼ିବିଶିଷ୍ଟ ଲୁଗା—
Chhāchi dhardiā (cloth) Having a white silken border.

ଛାଚଧଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଧଳା ଲୁଗାରେ ଥିବା ଧଳା ରେଶମ ଧଡ଼ି—
Chhāchidhardi White silken border of a white cloth.

ଛାଚପାନ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ପାନ; ସାଚପାନ—
Chhāchipāna 1. A kind of sweet scented betel leaf.
ছাঁচিপান
साँचीपान ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପାନ, ଯେଉଁ ପୁରୁଣା ପାନ ପାଚି କରି ଶେତାଭ ହୋଇ ଥାଏ—2. Matured betel-leaf which nas become bleached.

ଛାଚୁଣି— ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଛାଞ୍ଚୁଣୀ; ଝାଡ଼ୁ—
Chhāchuni Broom-stick.

** **ଛାଞ୍ଚ**—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସଞ୍ଚ, ଏକତ୍ରୀକରଣ କିମ୍ବା ସଂ. ଚ୍ୟ=ଆଦର୍ଶ;
Chhāncha ଯୋ. ନାମ. ସଂ. ଜ୍ଞାନ ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—
ছাঁইচ,ছাঁচ ୧ । ପ୍ରତିମା ଆଦି ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଉଟା
साँचा ଧାତୁକୁ ଢାଳିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାରର ପାତ୍ର—
1. A casting mould; mould; cast.

ଦଶ୍‌କାନ୍ତ ସାର ବୋଲି ଅବା ମାରି ଢାଳିଅଛି ପ୍ରେମ ଛାଞ୍ଚେ ।

ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

୨ । କାଠ, ମାଟି ଓ ମହଣ ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ଆଦର୍ଶ—
2. Type; model.
୩ । (ସଂ. ସଞ୍ଚ) ଅଲେଖା ତାଳ ପତ୍ର ପୋଥି; ପୋଥି ଲେଖା ହେବା ପାଇଁ କଟା ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା ତାଳପତ୍ରସମୂ-
3. Blank palm-leaves strung together and intended to be written upon unwritten palm-leaves made into one size and attached together (in which books are to be written).
୪ । ତଳେ ନାନାବିଧ ଚିତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଛିଦ୍ର ଥିବା ମୁରୁଜର ଛାପା ବସାଇବାର ପାତ୍ର (ଏହା ତାଳ ପତ୍ରରେ ବା ମାଟିରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ)—4. A frame with its buttom perforated to represent various figures, through which white powders fall on the ground and describe various figures, when the frame is stamped or drawn on the ground.
୫ । ଇଟା ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାକ୍ସ ବା ଫର୍ମା—
5. Brick-mould.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଘରର ଓଳି—
The eaves of a thatch
ଗ୍ରା. ବି—ଟାପରା, ଥଟ୍ଟା—Jesting.

ଛାଞ୍ଚି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—
Chhānchi (etc) ୧ । ଛାଚି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
1. Chhāchi etc (See)
୨ । ଛାଞ୍ଚ ୩ (ଦେଖ)
2. Chhāncha 3 (See)
ବିଣ—ଛାଚି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chhāchi etc (See)

ଛାଞ୍ଚିକଖାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ଭୁଲ ବ. ଛାଁଚିକୁମଡ଼ା; ହି. ସାଁଚିକୁମଡ଼ା)—ପାଣିକଖାରୁ (ଦେଖ)
Chhānchi kakhāru Pānikakhāru (See)

ଛାଞ୍ଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ତକ୍ଷଣ)—ଚାଞ୍ଛିବା; ତାଞ୍ଛିବା—
Chhānchibā To scrape off.

ଛାଞ୍ଚୁଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁମାନେ ଛାଞ୍ଚ ବା ଫର୍ମାରେ କାଦୁଅ ପକାଇ ଇଟା ତିଆରି କରନ୍ତି—Brick-layers.
Chhānchuā
ছাঁচুয়া
साचिया

ଛାଞ୍ଚୁଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମାର୍ଜନୀ)—କୋମଳ ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ବା ଝାଡ଼ୁ—
Chhānchuni A soft mop or broom.
ঝাঁটা; খেঙ্গরা
सोँहनी

ସେ ରୂପେ ଛାଞ୍ଚୁଣି ପହିର ଭୂଇଁ ଯେତେ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଛାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ; ସଂ. ଛଟା)—
Chhāta ୧ । ପବନ ଯୋଗୁଁ ବର୍ଷା ଜଳ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭାବରେ ପଡ଼ିବା; ବାୟୁତାଡ଼ିତ ବୃଷ୍ଟିଧାର—1. Slanting rain (due to wind).
ছাট; ছাইট
झिटा
ছাট
झाड़; झिटकुनी

ଘରବାହ୍ମ ପାଣି ଛାଟରେ ଓଦା ପଡ଼ୁଅଛି ।

ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଈ	ଙ୍ଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

୨ । ଛୋଟ ସରୁ ଯଷ୍ଟି—
2. Slender stick; switch rod.

ମୋ ଦୁଃଖେ ଚିନ୍ତା ଥିଲେ ମାତ୍ର
ଦେବେ ତ ମୋହେ ଛାଟ ପିଟ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୩ । ଚାବୁକ—3. Whip.

୪ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅବଧାନମାନେ ଯେଉଁ ସରୁଯଷ୍ଟିରେ ତାଡ଼ନ କରନ୍ତି—4. A staff used by teachers for caning pupils.

ଛାଟକୁରେ ବାବୁ ଭୟ ନ କର
ଛତ୍ରକୁ ହୋଇ ବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିବାର—ବଳରାମଦାସ ।

୫ । ଚାବୁକ ବା ଛାଟଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
5. Whipping; a stroke with the whip.

ସେ ରଥେ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ଯାହିଁ ଛାଟ
ବାଜନ୍ତେ ଧାଇଁଲେ ସେ ହେଜ ଯୁଦ୍ଧବାଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୬ । ପଶୁତାଡ଼ନ ଯଷ୍ଟି—
6. A staff for driving cattle.

ছাঁটা ୭ । (ସ. ଛେଦନ) ଛାଣ୍ଡ; ଛଟା; ଭଙ୍ଗି; ପ୍ରକାର—
छाँटा 7. Mode.

୮ । ବାତରୋଗ ପ୍ରଭାବରୁ ଛାଟ ହୋଇ ମନଷ୍ୟ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା; ଅଡ଼ାର ଛାଟ—8. A sudden fall on the ground on account of a fit.

ଛାଟ ଛୁଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଛାଟଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
Chhāṭa chhuṭāibā 1. To thrash with a cane.
(ଛାଟ ଛଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାଧାଦେବା; ବନ୍ଦ କରିବା—2. To put a stop to.

ଯେ ତୁମ୍ଭ ଦରଶନ ଉତ୍ପାତ
ତା ସୁଖ ମୁଖେ ଛୁଟାଇଲ ଛାଟ । ଭକ୍ତସର୍ବ—ବଳରାମ ।

ଛାଟଣା—ଦେ. ବି.—୧ । ହଠାତ୍ ଝିଙ୍କି ଦେବାର ଆଘାତ—
Chhāṭaṇā 1. Jerk.
ছিটকান ୨ । ଛାଟଣି (ଦେଖ)
छिटकना 2. Chhāṭaṇi (See)

୩ । ଗୋରୁଙ୍କର ଜଠୁଆ ଫୁଲା ରୋଗ—
3. Black quarter (of cattle).

ଛାଟଣି—ଦେ. ବି.—୧ । ଛାଟ (ଦେଖ)
Chhāṭaṇi 1. Chhāṭa (See)

ছাট, সাট ୨ । 'ଝ' ଓ 'ଞ' ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ମାତ୍ରାଗ୍ରନ୍ଥକ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ
छिटकनी ବର୍ଣ୍ଣର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଅଂଶ 'ଟି' 'ଗି' ଏହି ଚିହ୍ନ—
(ଛାଟଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The whiplike portion of the 'ଝ' and 'ଞ'.

୩ । ଛାଟ ୩ (ଦେଖ)
3. Chhāṭa 3 (See)

ଅଶ୍ୱକୁ ସାରଥି କଲେ ଛାଟଣି ପ୍ରହାର । ରଘୁନାଥ ।

ଛାଟଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସରୁ ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
Chhāṭa debā To whip with a slender twig or
ছাটমারা cane.
(ଛାଟ ପକାଇବା; ଛାଟ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସରୁ ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
Chhāṭa māribā 1. To whip with a slender twig or cane.

୨ । ପବନ ପ୍ରଭାବରୁ ବର୍ଷାଜଳ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ଭାବରେ ଘର ବା ପିଣ୍ଡା ମଧ୍ୟକୁ ବରଷିବା—2. To rain slantingly or obliquely (due to wind).

ଦେ. ଭା.—ଅଡ଼ାର ଛାଟ ମାରିବା; ଅପସ୍ମାର ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—Being attacked with a fit of epipepsy.

ଛାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ବଡ଼ ଦଉଡ଼ି—
Chhāṭi 1. Big or thick rope.
୨ । କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବା ଦଉଡ଼ି—2. A rope used in drawing water from wells.

ଛାଟିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ବେତୁଆ; ପାଇକ (ଏମାନେ ପହରା ଦେବା
Chhāṭiā ପାଇଁ ହାତରେ ବେତ ଧରି ଥିବାରୁ)—1. A watchman (who holds a stick.

କେ ବୋଲଇଲେ ବାମ ବା ଛାଟିଆ ହୋଇଛ ।
ବୋଲୁଲେ ପ୍ରେମାଳୀ ମର୍ଦ୍ଦନ ଛାଟ ଅଛୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଗ୍ରାମ ଚଉକିଦାର—2. Village-watchman.

ଗାଁ ଛାଟିଆ ସବୁଅ କେବା ପାଣ୍ଡିକୁ ଏତର ଦେବାକୁ ଧାଇଁଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ବେତ୍ରଧାରୀ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ—3. A peon who maintains peace in a crowd by holding a stick.

୪ । ଅତି ଛୋଟ ଯଷ୍ଟି (ଛାଟ ଠାରୁ ସାନ)—
4. A very small whip.

ଦେ. ବିଣ.—ଯେ ଛାଟ ଧରି ଥାଏ—
One who holds a whip.

ଛାଟିପିଟି—ଦେ. ବିଣ.—ଛନ୍ନଛତ୍ର; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—
Chhāṭipiṭi Scattered; confused; pellmell.

ହଂସମାନେ ଚାରି ଦେଶେ ଭ୍ରମେ ତେଣେ ତେଣେ,
ପଳାଇଲେ ଘର ଆଡ଼କୁ ଛାଟିପିଟି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଉଦ୍ବେଗରେ—
Pell-mell; in a confused manner.

ଛାଟିପିଟି ପଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୟରେ ଛନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇ
Chhāṭipiṭi palāibā ବାହାର ଯିବା—1. To run away
(ଛାଟ ପିଟ ହୋଇ ପଳାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) pell-mell in fright.

ଅଗ୍ନ ଛାଡ଼ି ଛାଟ ପିଟ ପଳାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଅତି ଶୀଘ୍ର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
2. To leave a place in hot haste.

ଛାଟିପିଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କଷ୍ଟର ଆଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଭୂମିରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଇତସ୍ତତଃ କଚାଡ଼ିବା—
Chhāṭipiṭi hebā
1. To struggle violently on the ground with the arms and legs.

୨ । ଛନ୍ନ ଛତ୍ର ହେବା; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହେବା—
2. To be routed, to become confused.
(ଯଥା—ସେମାନେ ଛାଟପିଟ ହୋଇ ପଳାଇଲେ ।)

ଛାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ, ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ)—୧ । ଅଙ୍ଗାଦି ବିକ୍ଷେପ କରିବା—1. To throw about one's limbs.
Chhāṭibā
ছিটকা ୨ । ଛାଟିଆଡ଼ି ଦେବା; ନିକ୍ଷେପ କରିବା—
छिड़कना 2. To throw with a jerk.
(ଛଟାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)

୩ । କାଦୁଅ ଭୂମିରେ ଶସ୍ୟ-ବୀଜ (ବିହନ) ଆଦି ବଳପୂର୍ବକ ବୁଣିବା—3. To jerk out seeds into a muddy field.

୪ । ବଳପୂର୍ବକ ଝିଙ୍କିବା—
4. To snatch away with a jerk.

ଖଣ୍ଡେ କାଷ୍ଠ ନେଇ ମାତଙ୍ଗଙ୍କ ଗ୍ରୀବ୍ୟ
ଖଣ୍ଡେ ଛାଟିନେଲେ ଦନ୍ତ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଗୀତାଭିଧାନ ।

୫ । ବନଶୀ ବା ଦଉଡ଼ି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ମାଛ ଆଦିଙ୍କୁ ଉପରକୁ ଝିଙ୍କି ଆଣିବା—5. To bring up with a jerk.

ଧୀବରଙ୍କର ମନ ମୀନକୁ ଏ ବଚନ-ମିଷ ବଡ଼ିଶ ଛାଟି ଆଣୁଛି ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (କାନ୍ଥରେ ମାଟି) ଲେସିବା; ତୀର୍ଯ୍ୟକ୍ ଭାବରେ କୌଣସି
छोंपना ବସ୍ତୁକୁ (ଯଥା—କାଦୁଅ ବା ଗୋବର) ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର (ଯଥା—କାନ୍ଥର) ଦେହକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା—
6. To throw mud etc obliquely.

ছাঁটা ୭ । (ସଂ. ଛେଦନ; ଖଣ୍ଡନ) (ଗଛର ଡାଳକୁ) ଅଗ ଅଡ଼ା
छाँटना ସମାନ କରି କାଟିବା—
7. To prune (the branches of a tree).

୮ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ କାଟିବା; ଛାଣ୍ଟିବା—
8. To crop (the hair).

ଛାଟି ହୋଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋର ସହ ଛିଟିକି ଯାଇ ତଳେ ପଡ଼ିବା—To be thrown down or hurled to the ground with a jerk.
Chhāṭi hoi paṛḍibā
ছিটকেপড়েযাওয়া
छिटककरगिरना

ଛାଟେ—ଦେ. ବି—୧ । ଖଣ୍ଡିଏ ଛାଟ ବା ବେତ—
Chhāṭe 1. A piece of whip.
(ଛାଟେକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛାଟରେ ଏକ ଥର ମାତ୍ର ପ୍ରହାର—
2. A cut with a whip.

ଗୃହ ଓଡ଼ାଙ୍କ ଧରିବାର ବେଳେ
ଓଷ୍ଠାଏ ଛାଟେ ପିଟି ଦେଲେ ଚଳେ । ଲୀଳାବତୀ. ସ୍ୱପ୍ନ ।

ଛାଟେଇ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଚଷା (ଶୂଦ୍ର) ମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି-ବିଶେଷ—A family-title amongst Oriya cultivator.
Chhāṭei
(ଛାଟୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଟେଣି—ଦେ. ବି—୧ । ହାତ ମୋଜା; ଦସ୍ତାନା; ହସ୍ତାବରଣ—
Chhāṭeṇi 1. Gloves.

ଛାଟେଣିକି ବେନି କରରେ ବାନ୍ଧିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ।

୨ । ଛୋଟ ଛାଟ ବା ଚାବୁକ—
2. Whip or small stick.

୩ । ଦୂରକୁ ଢେଲା ବା ବାଟୁଳି ଫୋପାଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି; ଛାଟକଣି—3. Slings; a string with which pellets are hurled to a long distance.

୪ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ କଳା ସାପ; ପାଣିଛାଟ—
4. A species of slender and long serpent.

[ଦ୍ର—ଏଜାତୀୟ ସାପମାନେ ଜୟପୁରର ନବରଙ୍ଗପୁର ନିକଟ ଇନ୍ଦ୍ରାବତୀ ନଦୀ ଓ କଳାହାଣ୍ଡିର ତେଲନଦୀ କୂଳରେ ଗାଡ଼ କରି ରହନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୩୦।୪୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଓ ଅଙ୍ଗୁଠିପରି ସରୁ ହୁଅନ୍ତି । ୧୦।୧୨ ହାତ ଦୂରରୁ ଗୋରୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଛାଟି, ଝିଙ୍କିଆଣି ସେମାନଙ୍କ ନାକ ଭିତରେ ୨ଟି ଶିଙ୍ଘ ପୂରାଇ ପଶି ମସ୍ତିଷ୍କରୁ ଦହି ଖାଇଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ କାଣିକଉଡ଼ି ପରି । ଏମାନେ ଜୀବଙ୍କୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ମାରନ୍ତି ।]

ଛାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସୃ ଧାତୁ, ଣିଚ୍=ସାରି ଧାତୁରୁ ସାରଣ=ଦୂରୀକରଣ, ଫା. ଯୋରଣ=ପରିତ୍ୟାଗ, ହି. ଶବ୍ଦସାଗର*)—
Chhāṛḍa
ছাড়, ছড়া, ছাড়ন ୧ । ବିଚ୍ଛେଦ—1. Separation.
छोड़ना ୨ । ବର୍ଜନ; ତ୍ୟାଗ—
2. Giving up; relinquishment.
୩ । ଦୂରୀକରଣ—3. Abandonment.
୪ । ଖଲାସ; ମୁକ୍ତି—4. Release.
୫ । ଦେୟ ଆଦି ଦେବା ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି; ରିହାଇ, ମାଫ—
5. Remission.
୬ । ଆଦେଶପତ୍ର—6. Letter of authority; license.
୭ । ଜ୍ୱର ଆଦି ଦେହରୁ ଛାଡ଼ିଯିବା—
7. Remisson of a fever.
୮ । ମୁକ୍ତି ଦେବାର ପତ୍ର; ପାଉଣା ଆଦି ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମୁକ୍ତିପତ୍ର; ଫାରଖତ—8. Letter of remission or release; deed of full satisfaction.
୯ । ଛାଡ଼ ଚିଠି—9. A pass for the free passage of an article.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଙ୍ଗ	ଓଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ସୀମା ଟପିବା ବା ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା ଅନୁମତିପତ୍ର—10. Pass port.

୧୧ । ଭଟା; ପଡ଼ିଆ ଜୁଆର—11. Ebb-tide

୧୨ । ବିରତି; ବିରାମ—12. Cessation; stoppage.

୧୩ । ବିଶ୍ରାମ; ଫୁରୁସତ୍—13. Rest; respite.

୧୪ । ଅଙ୍ଗଳଗ୍ନତା; ବ୍ୟବଧାନ—
14. Interval; space between two things.

୧୫ । କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ—15. Cessation of work.

୧୬ । ତାଲିକା ଆଦିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ ହେବା—
16. Omission from a list.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ନାମ ତାଲିକାରୁ ଛାଡ଼ ହେଲା ।)

ଛାଡ଼ଖାଇ—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପର ଦିବସ—The day after the full-moon of Kārttika.
Chhārdakhāi
[ଦ୍ର—ହବିଷ୍ୟାଳିମାନେ କାର୍ତ୍ତିକମାସଯାକ ବ୍ରତ କରଥିବା ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଛାଡ଼ିଥାଆନ୍ତି, ତାହା 'ଛାଡ଼ଖାଇ' ଦିନ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଛାଡ଼ଖାଇ ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ଶେଷରେ ହେବା ହଇଜା; ଅସମୟରେ ହେବା ହଇଜା—
Chhārdakhāi bārdi
Cholera breaking out untimely.

ଛାଡ଼ଚିଠି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ରାଜକୀୟ ଆଦେଶପତ୍ର ଦେଖାଇଲେ ପ୍ରହରୀମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାର ବାହାରକୁ ମନୁଷ୍ୟ ବା କୌଣସି ନିଷିଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥକୁ (ଯଥା—ଲୁଣ, ଅବକାରୀ ଜିନିଷ ଇତ୍ୟାଦି) ଯିବାକୁ ବାଧା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ—
Chhārdāchiṭhi
ছাড়চিঠি
छाडचिट्ठी
1 A pass; pass-port.

୨ । ରାଜାଙ୍କ ଅଟକ ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଆଦି ଅବାଧରେ ଆଣିବା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଆଦେଶପତ୍ର—2. A pass or license given to a person to bring wood from reserved forests; a permit.

ଛାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ ସରକାରୀ ବା ରାଜକୀୟ ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଆଦି ଆଣିବାକୁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଅନୁମତି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ—
Chhārda jangala
(ଅଟକ ଜଙ୍ଗଲ – ବିପରୀତ)
The Government or state forest from which the subjects are free to bring wood.

ଛାଡ଼ିଟକ—ବିଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ାର ଏକାବେଳକେ ଚାରି ଗୋଡ଼ରେ ଦଉଡ଼ିବା—Running of a horse on all fours; gallop.
Chhārdataka
सरपट

ଛାଡ଼ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାଦ୍ ଯିବା—
Chhārda pardibā
To be remitted.

ଛାଡ଼ପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିସର୍ଜନ+ପତ୍ର)—
Chhārdapatra ୧ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବିବାହ ବନ୍ଧନକୁ ଛେଦନ କରିବାର ସମ୍ବନ୍ଧସୂଚକ ପତ୍ର—
ছাড়পত্র
तलाकनामा; छाडचिट्ठि 1. A husband's deed of divorce given to a discarded wife.
(ଛାଡ଼ପତର—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ବାଟରେ ପ୍ରହରୀ ଅଟକାଇ ନ ରଖି ଛାଡ଼ି ଦେବାର ରାଜକୀୟ ଆଦେଶପତ୍ର—
2. A pass; pass-port.

୩ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଦାବୀ ଓ ସ୍ୱତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗସୂଚକ ଦଲିଲ—3. Deed of relinquishment or release.

୪ । ସମସ୍ତ ଦେୟ ପରିଶୋଧ ହୋଇଥିବାର ନିଦର୍ଶନପତ୍ର ବା ରସିଦ—4. A receipt of full satisfaction; a receipt in full.

ଛାଡ଼ବାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—୧ । ଖଜଣା ଆଦିର ମାଫ୍—
Chhārdabarda
1. Remission.
୨ । ବିସର୍ଜନ—2. Relinquishment (Howells).

ଛାଡ଼ବାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସହଚର, ଶବ୍ଦ, ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ କରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦ)—୧ । ଛଡ଼ାଛଡ଼ି; ପରସ୍ପରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଚ୍ଛେଦ—1. Mutual separation.
Chhārdabārda
(ଛାଡ଼ମାଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ନିମିଷେ ଛଡ଼ାବାଡ଼ ଆଏ ନାହିଁ ।
ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କରାହିତ୍ୟ—
2. Cessation of mutual connection or intercourse.
(ଯଥା—ତାର ଆମର ଆଜକୁ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ହେଲା ଖିଆ-ପିଆ, ଚିଠିପତ୍ର, ଡାକରାହକରାରେ ଛାଡ଼ବାଡ଼ ହୋଇ ଗଲାଣି ।)

ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ୍ ବା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ—
Separated from each other.

ଛାଡ଼ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅକର୍ମକ) ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବା—
Chhārdajibā To be given up.
(ଛାଡ଼ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏବେ ସେ ଦୁଃଖ ପାଇ ଗଲେଣି କିନ୍ତୁ ବାପାଙ୍କ ଅମଳର ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ ଯାଇ ନାହିଁ ।)

ଛାଡ଼ି—ଦେ. ଅ. (ଛାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)
Chhārdi ଛଡ଼ା; ବ୍ୟତୀତ—Except.
ছেড়ে
छोड़कर

ଛାଡ଼ି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଭୁଲ କ୍ରମେ ପକାଇ ଦେଇ ଚାଲି ଆସିବା—1. To come away by leaving a person or thing some where by oversight.
Chhārdi āsibā
ছেড়েআসা
छोड़आना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍ଗତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଆସୁଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ଆସିବା—2. To accompany a person coming to some place.

(ଯଥା—ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଶଶୁରଘରକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିଲା ।)

୩ । ବାଟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲି ଆସିବା—3. To come by leaving some place on the road.

(ଯଥା—ଆମେ ୩ କୋଶ ହେଲା ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର ଛାଡ଼ି ଆସିଲେଣି ।)

ଛାଡ଼କରି—ଦେ. ଅ—୧ । ଅନର୍ଗଳ ଭାବରେ; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ—
Chhārdikari 1. Abandontly.

ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘନ ଘୋର ହୋଇ ମେଘ ଉପର ଉପର ଲାଗିଲାଣି କିନ୍ତୁ ବର୍ଷା ଛାଡ଼ି କରି ହେଉ ନାହିଁ । ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ ୨୨।୭।୨୧ ।

୨ । କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ନ ହୋଇ ତରଳ ଭାବରେ (ଝାଡ଼ା ହେବା)—
2. (passing of stools) Copiously.

(ଯଥା—କୋଷ୍ଠ କାଠିନ୍ୟ ମୋର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ରୋଗ, ଜୁଲାପ ନ ଖାଇଲେ ମୋର ଛାଡ଼ି କରି ପୋଖରୀ ହୁଏ ନାହିଁ ।)

୩ । ଛାଡ଼ି (ଦେଖ)
3. Chhārdi (See)

ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମଝିରେ କିଛି କିଛି ସମୟ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଇ—1. With intermission; at short intervals.
Chhārdichhārdi
ছেড়ে ছেড়ে
छोड़छोड़कर

(ଯଥା—ଆଜି ଦିନଯାକ ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ବର୍ଷା ହେଉଛି ।)

୨ । ଛାଡ଼କରି ୨ (ଦେଖ)
2. Chhārdikari 2 (See)

(ଯଥା—ଆଜି ଦିନକଯାକ ଛାଡ଼ ଛାଡ଼ ବର୍ଷା ହେଉଛି ।)

ଛାଡ଼ିଛାଡ଼ି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ରମଶଃ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—
Chhārdichhārdi jibā 1. To begin to disapper.
ছেড়ে ছেড়ে যাওয়া

(ଯଥା—ଗ୍ରହଣ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଛାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଯାଉଛି ।)

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ ରଙ୍ଗ ବା ଆଚ୍ଛାଦନ ବା ଛାଲି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଉଠିଯିବା—
2. To scale of; to fade gradually.

ଛାଡ଼ିଛୁଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଛୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଯୋଜନା)—୧ । ଅବ୍ୟାହତି ଦେବ—
Chhārdichhurdi debā
ছেড়েছুড়ে দেওয়া
छोड़छाड़देना 1. To remit; to grant a receipt.

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
2. To give up or abandon completely.

ଛାଡ଼ିଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଛଡ଼ା; ବ୍ୟତୀତ—
Chhārdiṇa Except; without.
ছেড়ে
छोड़कर

ଯୁଦ୍ଧ ଛାଡ଼ିଣ ଯାହା ମାଗିବ ରାଜନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଛାଡ଼ିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାଡ଼ିବା ୧. ୨ (ଦେଖ)
Chhārdidebā 1. Chhārdibā 1. 2 (See)
ছেড়ে দেওয়া
छोड़ देना

ନ ବଶି ଛାଡ଼ି ଦେଲ ତାର ନିଜ ଘର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରଖିଦେଇ ଚାଲିଆସିବା—
2. To leave a person at some place or with some person.

୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗମନୋଦ୍ୟତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଟ ବଳାଇ ଦେବା—3. To see a person off.

(ଯଥା—ଛୁଟି ନେଇ ବିଲାତକୁ ଯାଉଥିବା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଷ୍ଟେସନରେ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲୁଁ ।)

୪ । ଗୋରୁ ଛେଳିଆଦିଙ୍କୁ ରକ୍ଷକରୂପେ ଚରାଇବା—
4. To let cattle etc graze.

(ଯଥା—ଗୋରୁ ରଖୁଆଳ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଗଛ ଛାଇରେ ବସିଛି ।)

ଛାଡ଼ିପଳାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଡ଼ିଯିବା ୧. ୨ (ଦେଖ)
Chhārdipalaibā Chhārdijibā 1. 2 (See)

ତୁମ୍ଭ ପରାକ୍ରମ ଦେଖିଣ କୁରୁମାନେ
ଅଜ ଛାଡ଼ି ପଳାନ୍ତି ଯୁଦ୍ଧ ଭୟ ମନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରା. ଛଡ୍ଡ ଧାତୁ; ତୁଳ—ପାଲି, ଛଡ୍ଡେତି; ସଂ. ଧାରଣ; ପ୍ରା. ସର୍ଜନ; ପ୍ରା. ଛୋରଣ = ପରିତ୍ୟାଗ)—
Chhārdibā
ছাড়া
छोड़ना

୧ । (ସକର୍ମକ) ତ୍ୟାଗ କରିବା; ବର୍ଜନ କରିବା—
1. To abandon; to give up.

(ଛଡ଼ାଇବା—ଣିଜନ୍ତ)

(ଯଥା—ଭଗବାନ କଷ୍ଟ ପାଇଁ ସେ କାଲି ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲା ।)

୨ । (ସକର୍ମକ) (ଅମୁକ ସଙ୍ଗେ) ସମ୍ପର୍କ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ସମ୍ବନ୍ଧ ତୁଟାଇବା—2. To cut off connection with; to cease to have to do with; to leave.

(ଯଥା—ମୁଁ ସଂସାର ଛାଡ଼ିଲିଣି ।)

୩ । (ସକର୍ମକ) (ଅମୁକର) ସଙ୍ଗରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବା; ସଙ୍ଗଚ୍ୟୁତ ହେବା—3. To be separated from.

(ଯଥା—ମୁଁ ଚାରିମାସ ହେଲା ବାପ ମାଆଙ୍କୁ ଘରେ ଛାଡ଼ି ବିଦେଶ ଅଛି ।)

୪ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହେବା—
4. To cease to do a thing; to discontinue.

(ଯଥା—ମୁଁ ତୁମ ଡାକ ଶୁଣି ଭାତଖିଆ ଛାଡ଼ି ଉଠି ଆସିଲି ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ୍	ତ୍ରୁଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

୫ । (ସକର୍ମକ) ପାଖରୁ ଅନ୍ତର ହେବା—
5. To go away from.
(ଯଥା—ଛଅମାସ ହେଲା ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ମୋ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଅଛି ।)

୬ । (ଅକର୍ମକ) ଫଳତଃ (ଅନ୍ୟଠାରୁ) ଭିନ୍ନ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼ିବା—6. To be found to differ from.
(ଯଥା—ଏ ସୁନା ମୁଦିରୁ ସେ ସୁନାମୁଦି ଗୁଣପଣରେ ଛାଡ଼ୁଛି ।)

୭ । (ସକର୍ମକ) (କୌଣସି ଅଭ୍ୟାସ) ତ୍ୟାଗ କରିବା; ନିବୃତ୍ତ ହେବା—7. To give up (a habit).

୮ । (ସକର୍ମକ) (ଜୀବନର ବା ଅନ୍ୟ ଆଶା) ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା—8. To give up (every hope of life or of any other matter).
(ଯଥା—ସବୁ ବଇଦମାନେ ସେ ମଣିଷକୁ ଛାଡ଼ି ବସିଲେଣି ।)

୯ । (ସକର୍ମକ) ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରଖିବା, ଚଳିବା; କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ଦେବା—9. To let (some thing) to proceed in a certain direction.

ଚରିବ ଚଉଚ୍ଚ ମଣିଷ ଗାଈ
ଯେଣିକି ଛାଡ଼ଇ ତେଣିକି ଯାଇ । ତଗ ।

୧୦ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ଶିଶୁ ବା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ରଖିଦେଇ ସେ ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା; ରଖିଯିବା—
10. To leave a place after leaving ones relatives or things.
(ଯଥା—ସେ ତିନିଗୋଟି ଶିଶୁସନ୍ତାନ ଛାଡ଼ି ଇହଜଗତ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ।)

୧୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା—
11. To go away from a place.
(ଯଥା—ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ସାହେବ ୬ ମାସ ପାଇଁ କଟକ ଛାଡ଼ିଲେ ।)

୧୨ । (ଦେହରୁ ଜ୍ୱରଆଦି ରୋଗ) ଓହ୍ଲାଇବା—
12. To leave (said of a disease).
(ଯଥା—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ତାଙ୍କ ଜର ଛାଡ଼ିଗଲା)

୧୩ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ କରିବା; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିବା—
13. To start or depart from a place.
(ଯଥା—ଜାହାଜ ଘଣ୍ଟାଏ ପୂର୍ବରେ ବନ୍ଦର ଛାଡ଼ିଲା)

୧୪ । ନ ରୋକିବା; ଅସଂଯମ; ଶିଥିଳ କରିବା—
14. To slacken control; not to restrain.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ସବାର ଘୋଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବାରୁ ଘୋଡ଼ା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ିଲା)

୧୫ । ଯୋଡ଼ ଖୋଲିଯିବା; ଫିଟିଯିବା; ବନ୍ଧନ ଶିଥିଳ ହେବା—
15. To give way.
(ଯଥା—ପୁରୁଣା ଭଣ୍ଡାର ତଳପଟା ଗୁଡ଼ିକ ଛାଡ଼ି ଗଲାଣି)

୧୬ । କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ନ ଖାଇବା—16. To give up taking any food; to discontinue taking (food).
(ଯଥା—ପିଲା ୭ ମାସ ହେଲା ମାଆ ଦୁଧ ଛାଡ଼ିଲାଣି; ମଣୁ ଦୁଇ ମାସ ହେଲା ଆହାର ଛାଡ଼ିଲାଣି ।)

୧୭ । ଯିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେବା—
17. To let go; to permit to go out.
(ଯଥା—ପଣ୍ଡିତେ ପିଲାମାନେ ଖାଇବାପାଇଁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।)

୧୮ । (ସକର୍ମକ) ବ୍ରତଧାରଣପୂର୍ବକ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ ବର୍ଜନ କରିବା ବା ନ ଖାଇବା—18. To abstain from taking a particular food by observing a religious vow.

୧୯ । (ସକର୍ମକ) ବନ୍ଧନରୁ ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା; ମୁକୁଳାଇ ଦେବା; ମୁକ୍ତି ଦେବା—19. To release from restraint.

ଅରଜୁନ ବୋଇଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନୃପ ବୋଲେ,
ଛାଡ଼ିଦିଅ ଏବେ ଏହାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭେ ଭଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨୦ । (ସକର୍ମକ) କ୍ଷମା ଦେବା; ମାର୍ଜନା କରିବା—
20. To pardon; to excuse.
(ଯଥା—ଏଥର ଥରକ ଚୋର ପ୍ରଥମ ଦୋଷ ମୁଁ ଛାଡ଼ି ଦେଲି; ଏଣିକି ଆଉ ଛାଡ଼ିବି ନାହିଁ ।)

୨୧ । (ସକର୍ମକ) (ପଥ) ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା; ମେଲା କରିବା;—
21. To open.
(ଯଥା—ମତେ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ମୁଁ ଯିବି ।)

୨୨ । (ସକର୍ମକ) ରିହାତି ଦେବା; ଛାଡ଼ ଦେବା—
22. To remit.
(ଯଥା—ମହାଜନ ଖାତକଙ୍କୁ ଅଧେ ସୁଧ ଛାଡ଼ ଦେଲେ ।)

୨୩ । (ସକର୍ମକ) ହାତରେ ବା କୋଳରେ ନ ଧରିବା—
23. Not to take in one's arms.
(ଯଥା—ଶିଶୁକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ସେ ଆପଣା ମନକୁ ଚାଲୁ ।)

୨୪ । (ସକର୍ମକ) ଆସାମୀକୁ ମକଦମାରୁ ଖଲାସ ଦେବା, ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା—2. To acquit (an accused).
(ଯଥା—ହାକିମ ମୁଦାଲାକୁ ଛାଡ଼ିବାର ରାୟ ଦେଲେ ।)

୨୫ । (ସକର୍ମକ) ବିଞ୍ଚି ଦେବା; ଖେଳାଇବା—
25. To let loose; to strew.
(ଯଥା—ଚଉଳମାଛ କୋରଡ଼ରେ ବହଳ ଛାଡ଼ିଛି ।)

୨୬ । (ସକର୍ମକ) ଭ୍ରମକ୍ରମେ ବାଦ୍ ଦେବା ବା ତାଲିକାଭୁକ୍ତ ନ କରିବା—26. To omit from a list by oversight.
(ଯଥା—ନିମନ୍ତ୍ରଣ-ତାଲିକାରୁ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ମୁଁ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିଲି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ତୃତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

୨୭ । (ସକର୍ମକ) ଗୋରୁ ଆଦି ନ ଜଗିବା—
27. Not to tend or watch cattle.
(ଯଥା—ଗଉଡ଼ ଗାଈଗୁଡ଼ାକ ଛାଡ଼ିଦେଇ ମୋ ବଗିଚା ଚରାଇ ଦେଲା ।)

୨୮ । (ସକର୍ମକ) (ଉପଦେଶ ଆଦି) ଗ୍ରହଣ ନ କରିବା; ଖାତିରରେ ନ ଆଣିବା—28. Not to take into account; to leave out of consideration.
ପୂର୍ବରୁ ଯେ ହିତକଥାକୁ ଦେଲ ଛାଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨୯ । (ସକର୍ମକ) ମନେ ନ ପକାଇବା; ଭୁଲିଯିବା—
29. To forget.
(ଯଥା—ପୁତ୍ରଶୋକ ଛାଡ଼ି ନ ଦେଲେ ବୃଦ୍ଧ ଅଳ୍ପଦିନେ ମରିଯିବ ।)

୩୦ । (ସକର୍ମକ) ତଳକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେବା—
3. To unfurl; to let down.
ବାଳ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ୁ, ଲକ୍ଷେ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଝଡ଼ୁ—ଗୀତ ।

୩୧ । (ଅକର୍ମକ) ଗତି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା, ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହେବା—
31. To cease to beat.
ପ୍ରକୃତ ଦେହରୁ ଜୀବନନାଡ଼ୀକା ସହସା ଗଲାକି ଛାଡ଼ି । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୩୨ । (ସକର୍ମକ) ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବୋହିଯିବାର ଉପାୟ କରିବା; ତରଳ ବସ୍ତୁକୁ ଗତିବିଶିଷ୍ଟ କରାଇବା—
32. To let a liquid flow.
(ଯଥା—ଖଳାସୀ ଲକ୍ ଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲି ପାଣି ଛାଡ଼ିଲା ।)

୩୩ । (ସକର୍ମକ) ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ରେ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା; ଦଉଡ଼ାଇବା—
33. To start a horse in a race.
(ଯଥା—ଆଜି ଘୋଡ଼ଦଉଡ଼ରେ ତିନି ଜଣ ଘୋଡ଼ା ଛାଡ଼ି ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅଧବାଟରେ ଜଣେ ହଟି ରହିଗଲା ।)

୩୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସେଠାରେ ତାକୁ ରଖି ସେଠାରୁ ଏକାକୀ ଫେରି ଆସିବା; ସ୍ଥାନାନ୍ତରରେ ରଖି ଚାଲି ଆସିବା—34. To take a person to some place and come back alone after leaving him there.
(ଯଥା—ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାଙ୍କୁ ବନରେ ଛାଡ଼ି ଆସିଲେ ।)

୩୫ । (ଅଙ୍ଗର ଗ୍ରନ୍ଥି ଆଦି) ଶିଥିଳ ହେବା—
35. To become slack.
(ଯଥା—ଅଫିମ ଖାଇବା ବେଳ ଗଡ଼ିଯିବାରୁ ତା ହାତ ଗୋଡ଼ ଛାଡ଼ି ଯାଉଛି ।)

୩୬ । ଲିଭିଯିବା; ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—
36. To fade; to disapaper.
(ଯଥା—ଏ ଲୁଗାରୁ ଏ ପକ୍କା ରଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ।)

୩୭ । ନିକ୍ଷେପ କରିବା—
37. To throw some thing down.
(ଯଥା—ସେ ଦୁଷ୍ଟ ବାଉଳ ମୋ ଉପରକୁ କୁଳୁକୁଳିଆ ପାଣି ଛାଡ଼ି ଦେଲା ।)

୩୮ । ବ୍ରତାଦି ଧାରଣପୂର୍ବକ ନଖବାଳ ଦାଢ଼ି ଆଦି ନ କାଟି ରଖିବା; ବଢ଼ାଇବା—38. To let the hair and nails etc grow (on account of the observance of some vow.)

୩୯ । କୌଣସି ବିଷୟର ଆଲୋଚନାରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହେବା—
39. To cease from discussing a matter.
(ଯଥା—ଧର୍ମକଥା ଛାଡ଼, ଘରକଥା ପକାଅ ।)

୪୦ । (ସକର୍ମକ) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୂରତାର ବ୍ୟବଧାନ ରଖିବା—
40. To leave out some space.
ଗୃହଖଣ୍ଡେ ଛାଡ଼ି ଭାର୍ଗବ ଭଣ୍ଡା,
ତେବେ ଯେ ଦେଖିବ କଦଳୀପେଣ୍ଡା ।। କୃଷିବଚନ ।

୪୧ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ (ଯଥା ପୋଖରୀରେ) କୌଣସି ଜୀବକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରରୁ ଆଣି ରଖିବା—
41. To let fry of fishes in a pond to breed.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏବର୍ଷ ଆମ ପୋଖରୀରେ ହଜାରେ ଜାଆଁଳା ଛାଡ଼ିଛି ।)

୪୨ । (ସକର୍ମକ) (ସଂ. ଛର୍ଦ୍ଦନ) ଉଦ୍ଗାରିବା (ତୁଳ. ହି. ଛୋଡ଼ନା =ବାନ୍ତି କରିବା)—42. To vomit.
ସର୍ପ ଗୋଡ଼ାଇ ନ ପାରିଲା
ଫଣୁଣ ଗରଳ ଛାଡ଼ିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪୩ । (ସକର୍ମକ) ନିଜ ମନରୁ ସନ୍ଦେହ ଆଦି ଦୂର କରିବା—
43. To remove (doubt) from one's mind.
(ଯଥା—ମନରୁ ପୁତ୍ରବିୟୋଗ ଦୁଃଖ ଛାଡ଼ ।)

୪୪ । (ସକର୍ମକ) ଅମୁକ ସ୍ଥାନରେ ବା ଅମୁକଙ୍କ ନିକଟରେ ବା ଅମୁକଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ରଖିବା—
44. To leave with; to leave in the custody of.
(ଯଥା—ପିଲାଟି ଇଂରେଜି ପଢ଼ିବ ବୋଲି ତାକୁ ମୁଁ ମାସେ ହେଲା ହେଡ଼ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ପାଖରେ ଛାଡ଼ିଛି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା, ଦେବା, ଯିବା, ପଳାଇବା କ୍ରିୟାମାନଙ୍କ ସମାପିକା ରୂପ ଲାଗେ ।]

୪୫ । (ସକର୍ମକ) (ବାଣ ଆଦି) ନିଜ ଦେହରୁ ଫୁଲିଙ୍ଗ ଆଦି ବାହାରିବା—45. To let off sparks from ones' body.
(ଯଥା—ହାଉଇଟା ଆକାଶକୁ ଉଠିଯାଇ ନାଗ ନକ୍ଷତ୍ର ଛାଡ଼ୁଛି ।)

୪୬ । (ସକର୍ମକ) ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବା—
46. To let a fixed time expire
(ଯଥା—ଆଜିକୁ ତିନି ମାସ ଛାଡ଼ି ତୁମେ ମୋତେ ଦେଖା କଲେ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କରିବି ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୪୭ । (ସକର୍ମକ) ଅମୁକଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହେବା; ଅମୁକ ସଙ୍ଗେ ମେଳ ନ ହେବା—47. To differ from.

(ଯଥା—ମୋ ଘଣ୍ଟା ରେଲ ଷ୍ଟେସନ ଘଣ୍ଟାରୁ ୫ ମିନିଟ ଛାଡ଼ୁଛି ।)

୪୮ । (ସକର୍ମକ) ବସ୍ତ୍ରାନ୍ତର ପରିଧାନ କରିବା ପାଇଁ ପିନ୍ଧିଥିବା ବସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ପାଲଟିବା; ବଦଳିବା—48. To change one's cloth.

୪୯ । (ସକର୍ମକ) ଆପଣା ନିକଟରେ ଥିବା କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବିକି ଦେବା—49. To sell away something in hand; to part with.

(ଯଥା—ଏ ଅଭାବ ସମୟରେ ଧାନତକ ନ ଛାଡ଼ିଲେ ପଛେ ପସ୍ତାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।)

୫୦ । (ସକର୍ମକ) ଗଣନା ନ କରିବା—50. Not to count; to leave out from calculation.

୫୧ । (ଅକର୍ମକ) ସ୍ଖଳିତ ହେବା; ଚ୍ୟୁତ ହେବା—51. To drop down; to fall down.

(ଯଥା—ତା ଦେହରୁ ହଳଦୀମଳଖୁଣ୍ଟି ଭଲ ହୋଇ ଛାଡ଼ ନାହିଁ; ଗଛରୁ ବକଲା ଛାଡ଼ିଲାଣି ।)

ଛାଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଯିବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ ସଙ୍ଗରେ ନ ନେବା—1. To leave a thing.
Chhārdi jibā
ছেড়েযাওয়া
छोड़जाना

୨ । (ସକର୍ମକ) ସଙ୍ଗ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବା—2. To go elsewhere leaving the company of some one.

କେମ୍ପଥେ ପଲ୍ଲଗଲେ କି ସେ ଛାଡ଼ି—କବିସମ୍ରାଟ୍ ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ଚ ଗୀତ ।

୩ । (ଅକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଦେହରେ ବୋଳା ହୋଇଥିବା ବା ସଲଗ୍ନ ଥିବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚ୍ୟୁତ ହେବା; ଖସି ପଡ଼ିବା—3. To come off (said of a thing attached to the body of another.

(ଯଥା—ପୁରୁଣା କବାଟରୁ ରଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଗଲା; ମୋ କପାଳରୁ ଚନ୍ଦନ ଛାଡ଼ିଗଲାଣି; ସାପଦେହରୁ କାଞ୍ଚ ଛାଡ଼ିଗଲା; ଗଛରୁ ବକଲା ଛାଡ଼ିଗଲା ।)

୪ । (ଅକର୍ମକ) (ଅଭ୍ୟାସାଦି) ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବା—4. (habits) To be given up.

(ଯଥା—କଟକର ଡାକ୍ତର ରଜନୀ ବାବୁଙ୍କର ଚିକିତ୍ସାରେ କେତେ ଲୋକଙ୍କ ଅଫିମ ଅଭ୍ୟାସ ଛାଡ଼ିଗଲାଣି ।

୫ । (ଅକର୍ମକ) ଲୁପ୍ତ ହେବା; ଲୋପ ପାଇବା—5. To cease; to be made to disappear.

(ଯଥା—ମୋ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଛୁ, ତୋ ଗରବ ଛାଡ଼ିଯିବ ।)

[ଦ୍ର—ଛାଡ଼ିବାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ସଂ. ଛୋରଣ=ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା—to leave; to give up. ସେଥିରୁ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ସମ୍ପର୍କ ତ୍ୟାଗ କରିବା । ଭାଷାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗଗୁଡ଼ିକ ଏହି ମୂଳ ଭାବକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ନାନା ବଣିଷ୍ଟ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଛାଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଅଭ୍ୟାସ) ସାଧ୍ୟମତେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବା—To be capable of being given up.
Chhārdi hebā
ছেড়েহওয়া

(ଯଥା—୨୦ ବର୍ଷ ଅଭ୍ୟାସ ପରେ ଅଫିମ ଛାଡ଼ ହେଲା ନାହିଁ ।)

ଛାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଛଣା ହେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—Filter.
Chhāni

ଛାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଳନ; ସଂ. ଶାତନ. କ୍ଷାଳନେନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଛାଙ୍କିବା; ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବା ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ଛାଙ୍କିବା—1. To strain a liquid or powder to filter.
Chhānibā
ছাঁকা
छाना

ଛଣାଇବା
ଛଣେଇବା } ଣିଜନ୍ତ

ମିଶିଗଲେଣି କ୍ଷୀରଜଳରେ ଯେବେ କ୍ଷୀର ଛାଣି କେ ଖାଇ ବାଦ ପାଇବ ଗୋ—କବିସମ୍ରାଟ୍. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ ମିଶିଥିବା କଠିନ ପଦାର୍ଥକୁ ବସ୍ତ୍ର ବା ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ମିଶିଥିବା ଗୋଡ଼ଗୋଡ଼ିଆ ଅଂଶକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଛାଙ୍କିବା—2. To sift the solid part from a liquid or the hard particles from a powder.

୩ । ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମାଛ ଆଦିକୁ ଲୁଗା ବା ଜାଲଦ୍ୱାରା ଛାଙ୍କି କରି ଆଣିବା—3. To bring out fishes etc from water by netting.

(ଯଥା—ପୋଖରୀରୁ ଜାଲରେ ବା ଖିଅରେ ମାଛ ଛାଣିବା ।)

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଃଶେଷ କରିବା—4. (figurative) To exhaust.

ମାର ରଖିଛି ଶର ଶାଣି, ତାର କି କରିତ ଅଛୁ ଜାଣି,
ସାରକୁ ଦେଲେକିବ ଛାଣି—କବିସମ୍ରାଟ୍. ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାରାଂଶ ବାଛି ନେବା—5. (figurative) To draw out the essential thing from a mass; to extract the essence.

ରସକଲ୍ପରେ ଅବଗାହି ଧୀରେ ଘେନ୍ତି ତ ସାର ନ ଛାଣି—
କବିସମ୍ରାଟ୍. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନ ଆଦି ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅର୍ଜନ କରିବା—6. (figurative) To earn or get copiously.

(ଯଥା—ଓକିଲାତି କରି ଅମୁକ ବାବୁ ଖୁବ୍ ଟଙ୍କା ଛାଣୁଛନ୍ତି ।)

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଛାଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛେଦନ; ତୁଲ. ଇଂ. କଟ୍=ଢଙ୍ଗ)—
Chhāṇṭ ୧। ଛାଦ; ଛଇ; ଢଙ୍ଗ—1. Fashion.
ছাঁট
ଚତୁଃ ପକ୍ୱଣ ଗଣ୍ଡ ଛାଣ୍ଟ ସବୁରେ—ଦ୍ୱାରକା. ଗୀତାଲହରୀ।
छाँट ୨। (ଲୁଗାଂ ଜାମା ନିମନ୍ତେ ଲୁଗା) ଛେଦନ କରିବା—
2. Cutting (a stuff in a fashion for a dress).
୩। ପୋଷାକର ଢଙ୍ଗ—3. The cut of a dress.
୪। ବାଳ କଟୁରିବା ଢଙ୍ଗ—
4. Fashion of cropping the hair.

ଛାଣ୍ଟକାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛେଦନ ଓ କର୍ତ୍ତନ)—ପୋଷାକ ଆଦିର
Chhāṇṭakāṭa ଢଙ୍ଗ—Fashion and cut of a dress.
ছাঁটকাট
छाँटकाट

ଛାଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ଏବଂ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି—
Chhāṇṭi Thick and long rope.

ଛାଣ୍ଟିଛୁଣ୍ଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଛାଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ
Chhāṇṭichhuṇṭi ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଛୁଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର
ছেঁটেছুঁটে ଅସମାପିକାରୂପ କ୍ରି. ବିଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
छाँटछुँटकर ୧। ବାରଂବାର କଟାକଟି କରି—
1. After repeated cuttings or prunings.
(ଯଥା—ଅମ ମାଳୀ ଗଛଟିକୁ ଛାଣ୍ଟିଛୁଣ୍ଟି ଗୋଲ କରିଛି।)
୨। ନାନାପ୍ରକାରରେ ବ୍ୟୟ ସଙ୍କୋଚ ପୂର୍ବକ—
2. After repeated retrenchments.
(ଯଥା—ମୁଁ ବର୍ଷଘର ଖରଚରୁ ଛାଣ୍ଟିଛୁଣ୍ଟି ଟ ୨୫୮ ରଖିଲି)
୩। ନାନାଦିଗରୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଗ୍ରହଣ କରି—
3. By taking bits from many sources.

ଛାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛେଦନ; ସଂ. ଖଣ୍ଡନ)—
Chhāṇṭibā ୧। କଇଁଚିରେ କାଟିବା; କଟୁରିବା—
ছাঁটা 1. To clip with scissors.
छाँटना ୨। ଅଗ କାଟିବା—2. To clip the tops.
୩। ପଦାର୍ଥସ୍ୱାମୀଠାରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର କେତେକ ଅଂଶ ଲୁଚାଇ କରି ରଖି ନେବା—3. To take away a part of some thing stealthily without the owner's knowledge.
୪। ବ୍ୟୟସଙ୍କୋଚ କରିବା—
4. To retrench the expenditure.
୫। କାଣ୍ଡିବା; ଚାଉଳ ଡାଲି ଆଦି କୁଟି କରି ଭୁଷ ବାହାର କରିବା—5. To husk.
୬। ପାଛୁଡ଼ିବା—6. To winnow.
୭। କେତେକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ବସ୍ତୁରୁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ବାଛିବା—7. To separate the necessary portions from a large quantity of any thing.

ଛାତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ)—ଚାଳ; ଘରଉପରସ୍ଥ ଆଚ୍ଛାଦନ; କୋଠା-
Chhāta ଉପରର ଆଚ୍ଛାଦନ—Roof; thatch.
ছাদ; ছাত [ଦ୍ର—କଡ଼ିଆଦିଦ୍ୱାରା ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ଘରର ଚୂନ
छत ଗୋଡ଼ି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ କୋଠାର ଆଚ୍ଛାଦନକୁ ଛାତ ବୋଲାଯାଏ। ଆଜିକାଲି କଡ଼ି, ବରଗା, ଟାଇଲ ଓ ଗୋଡ଼ିଆଦି ନ ଦେଇ ଏକପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପଶକାମରେ ସିମେଣ୍ଟର ଛାତ ପଡ଼ୁଅଛି।]
(ଛତା ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—୧। ଛିନ୍ନ—1. Cut off.
୨। ଦୁର୍ବଳ—2. Weak.
୩। କ୍ଷୀଣ—3. Emaciated; lean.

ଛାତପିଟା—ଦେ. ବି—କୋଠାର ଛାତକୁ ଗୋଡ଼ି ଚୂନ ଦେଇ କୋବାରେ
Chhātapiṭā ବାଡ଼େଇ ଟାଣ କରିବା—Solidifying of the
ছাদপিটা roof with concrete and lime.
छतपीटना [ଦ୍ର—କୋଠାର କାନ୍ଥ ଉପରେ ପ୍ରଥମେ କଡ଼ି ପଡ଼େ,
(ଛାତବାଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଡ଼ି ଉପରେ ବରଗା ପଡ଼େ; ବରଗାରେ ଟାଇଲ ବସାଯାଏ; ଟାଇଲ ଉପରେ ଚୂନମିଶା ଗୋଡ଼ି ୩ ଠାରୁ ୬ ଇଞ୍ଚ ମୋଟରେ ବିଛାଯାଏ; ଏହି ଗୋଡ଼ିର ଆସ୍ତରଣକୁ ଖୁବ୍ ଟାଣୁଆ ଓ ଜଳଦ୍ୱାରା ଅଭେଦ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଗୋଡ଼ିକୁ କୋବାଦ୍ୱାରା ଏକାଧିକ ଦିନ ପିଟାଯାଏ।]

ଛାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ) (ଛାଦିନ, ଛାଦୀ=ଆଚ୍ଛାଦନକାରୀ।
Chhāti ଏହା ହୃଦୟକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରେ)—୧। କଣ୍ଠଦେଶ ଓ ପେଟ
ছাতি; বুক ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶରୀରର ସାମନା ପାଖ; ବକ୍ଷଦେଶ; ବକ୍ଷସ୍ଥଳ—
छाती 1. Breast; chest.
ଚମକିତ ନାହିଁ ମୋ ଛାତି। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋଗୋପାଳ. ଗୀତ।
୨। ବୁକୁ; ହୃଦୟ—2. Bosom; heart.
୩। ମନଃ; ଅନ୍ତଃକରଣ—3. Mind.
୪। ସାହସ—4. Courage.
୫। ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ସ୍ତନ—5. Woman's breast.
ଫଳାଥ କୁମ୍ଭରକୁମ୍ଭପଲାଲ ଛାତରେ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।
୬। ଧୈର୍ଯ୍ୟ—6. Patience; forbearance.
୭। କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁତା—7. Endurance.
୮। ଏକ ଛାତି ପରିମିତ ଉଚ୍ଚତା ବା ଗଭୀରତା—
8. Depth up to a man's breast; height upto a man's breast.

ଛାତି ଉପରେ ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. —୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଛାତିକୁ
Chhāti upare ṭhiā hebā ଚଢ଼ି ତାକୁ ମାରି ପକାଇବା—
বুকে বাঁশ দেওয়া 1. To kill a person by standing on
छातिपर खड़ा होना, छातिपर चढ़ना his breast.
(ଛାତିରେ ଚଢ଼ିବା / ଛାତିରେ ଠିଆ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନାକେଦମ କରିବା ବା ଦୁଃଖ ଦେବା—2. (fig) To harass a person.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଢ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଦ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତୁ

ଛାତିଉପରେ ପାଣିହାଣ୍ଡି ବସିବା—ଛାତିରେ ପଥର ଲଦା ହେବା (ଦେଖ)
Chhāti upare pānihāndi basibā Chhātire pathara
বুকে ভাতের হাণ্ডি নামা ladā hebā (See)

ଛାତିଉପରେ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ
Chhāti upare basibā ବେଜାସ୍ତୁ ଅଧିକାର ପରିଚାଳନ କରିବା-
छातिपर बैठना 1. To exercise too much power over
(ଛାତିରେ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) another person.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟରେ ଥାଇ ତାକୁ ଦୁଃଖ ଦେବା -
2. To harass a person by being near him.

ଛାତିଏ—ବି. ବିଣ.—୧ । ଛାତି ଯେତିକି ଉଚ୍ଚ ସେତିକି ଉଚ୍ଚତାଦ୍ୱାରା
Chhāti ପରିମିତ—1 Measured by the height of
একছাতি one's breast.
୨ । ଏକ ଛାତି ଗଭୀର—2. Breast-deep.
(ଯଥା—ଛାତିଏ ପାଣି ।)
୩ । ଏକଛାତି ଉଚ୍ଚ—3. Breast high.
(ଯଥା—ଛାତିଏ କାନ୍ଥ ।)
ଦେ. ବି.—୧ । ଛାତିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଡ଼ିଯିବା ଭଳି ଗଭୀରତା—
1. Depth upto one's breast.
୨ । ଛାତିପରିମିତ ଉଚ୍ଚତା—
2. Height equal to one's breast.

ଛାତିକି ଛାତି ଦେଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଆଲିଙ୍ଗନ କଲାବେଳେ
Chhātikichhāti dei ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ଛାତି ପରସ୍ପର ସଂଲଗ୍ନ
ଛାତିକି ଛାତି ଯୋଡ଼ି } ଅନ୍ୟରୂପ ହେବାରୁ) — ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଛାତିକି ଛାତି ଲଗାଇ(ଲେଇ) ସହାନୁଭୂତି ବା ସହଯୋଗ ପୂର୍ବକ
(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା)—(to do something)
With the fullest co-operation.

ଛାତିକି ପଥର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସହିବା; ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା;
Chhātikpathara karibā ଦୁଃଖ ଆଦି ସହିବାପାଇଁ
ছাতী পাথর করা ହୃଦୟକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା—To be ready
छाति पथरा करना to bear patiently; to screw up
one's courage or patience to suffer.
ଦେଖି ଗୁହ୍ୟ ଛାତିକି ମୁଁ କଲି ପଥର ।
ଉ.ବ.ସା. ଗୀତାଭିଧାନ ।
୨ । ନିଷ୍ଠୁର କର୍ମ କରିବାପାଇଁ ବା ଦେଖିବାପାଇଁ ହୃଦୟକୁ
କଠୋର ବା ନିଷ୍ଠୁର କରିବା; ନିଷ୍ଠୁରତା ଅଭ୍ୟାସ
କରିବା—2. To make one's heart cruel
(to do or see some cruel act); to be
inured to do or see cruel acts unmoved

ଛାତିକି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାତିରେ ମାରି ହେବା (ଦେଖ)
Chhātiki māriba Chhātire māri hebā (See)
ଦେ. ବି—ଛାତିରେ ବେଦନା ହେବା —
Feeling pangs in the breast.

ଛାତିକୁ କୁଣ୍ଢ ନ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମନ ମୋଟ ହେବା;
Chhātiku kundha na pāibā ଗର୍ବିତ ହେବା—
(fig) Arrogance; pride.
(ଛାତିକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ି(ଡ଼ା) ନ ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ତା ଛାତିକୁ ଏବେ କୁଣ୍ଢ ପାଉ ନାହିଁ ।)

ଛାତି କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଆନନ୍ଦ ବା
Chhāti kundhemoṭahebā. ସାହସ ବା ଗର୍ବରେ ଛାତି ଫୁଲି
বুক দশ হাত হওয়া ଉଠିବା; ଗର୍ବ ବା ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ଫୀତ ହେବା—
छातीउमड़आना The swelling of the heart with
ଛାତି ବେଙ୍କାଏ ମୋଟ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ joy, pride or
ଛାତି ମୋଟ ହେବା courage.

ଛାତି ଖାଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ଉଚ୍ଚରେ (ଏକ ଅନ୍ୟର) ଛାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବା;
Chhāti khāibā To approach one's breast in
tallness.

ଛାତି ଠୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାତିରେ କରତଳ ଆଘାତପୂର୍ବକ
Chhāti ṭhukiba ପ୍ରକାଶ୍ୟ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା—
ছাতি ঠোকা 1. To publicly make a declaration
छातीठोकना; छातिठुकना by repeatedly striking the
breast with the palm.
୨ । ନିଜର ଛାତିରେ କରତଳ ସ୍ଥାପନପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଅଭୟ ବା ଦମ୍ଭ ବା ହେମତ୍ ଦେବା—
2. To give assurance of safety or protection
or encouragement to a person.
୩ । ଛାତିରେ ମାରି ହେବା (ଦେଖ)
3. Chhātire māri hebā (See)
୪ । କୌଣସି କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା
ବା ହେମତ୍ ବାନ୍ଧିବା—
4. To take a resolve to do a difficult task;
to make up one's mind to do some thing.

ଛାତି ଜଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଈର୍ଷା କ୍ରୋଧ
Chhāti jalā(le)ibā ବା ଶୋକରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହେବାର କାରଣ
বুকজলান ହେବା —1. To cause a person
छातीजलाना to be afflicted by envy, anger
or grief.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚଢ଼ାଇବା—
2. To tease a person.

ଛାତି ଜଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଦାହର
Chhāti jalibā ଅନୁଭୂତି—1. A burning sensation in
বুকজ্বলা the heart on account of indigestion.
छातीजलना [ଦ୍ର—ଏହା ବସ୍ତୁତଃ ହୃଦୟର ଜ୍ୱାଳା
(ଛାତି ପୋଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନୁହେ ଅନ୍ନନାଳୀର ଜ୍ୱାଳା ଅଟେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଈର୍ଷା ବା କ୍ରୋଧରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହେବା —
2. (figurative) Being greatly affected by anger or envy.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶୋକଦ୍ୱାରା ବ୍ୟଥିତ ହେବା—
3. (figurative .) To be greatly affected by grief.

ଛାତି ଥଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉଦ୍‌ବେଗ ବା ଭୟର ଆଶଙ୍କା ଦୂର ହେବାରୁ ମନରେ ଶାନ୍ତ ହେବା—
Chhāti thaṇḍā hebā
বুকু জুড়ে যাওয়া
छाति ठंडी होना;
छातिजुड़ना
1. Peace of mind due to the removal of any anxiety or apprehension.
(ଛାତି ଥଣ୍ଡ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମନର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ବା ପ୍ରସନ୍ନତା—
2. Being elated or delighted or pleased.

ଛାତିଥରା—ଦେ. ବି—୧ । ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡର ସ୍ପନ୍ଦନ—
Chhātitharā 1. Heart throbbings.
(ଛାତି ଥରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଭୟ ବା ରୋଗାଦି ହେତୁରୁ ଛାତିରେ ଅନୁଭୂତ ହେବା କମ୍ପନ; ହୃତ୍‌କମ୍ପ—
2. Trembling or palpitation of the heart (due to excessive fear or some disease).

ଛାତିଦକ—ଦେ. ବି—୧ । ହୃଦୟରେ ଜନ୍ମିବା ଭୟ—
Chhātidaka 1. Mental fear.
(ଛାତିଦକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉଦ୍‌ବେଗ—2. Anxiety.

ଛାତି ଦକଦକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିକ୍ଷଣରେ ସ୍ପନ୍ଦନ-
Chhāti dakadaka hebā 1. Ordinary throbbing of the heart; heart-throbbing.
বুক গুরগুর করা,
বুক টিপটিপ করা
छाति धकधक करना
ଛାତି ଦୁକ୍‌ଦୁକ୍ ହେବା }
ଛାତି ଦୁକୁଦୁକୁ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଭୟରେ ବା ସନ୍ଦେହରେ ମନ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ କରିବା; ହୃତ୍‌କମ୍ପ—1. Anxiety resulting from fear, suspence or apprehension.

ଛାତି ଦମଦମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ ବା ଚିନ୍ତା ବା ଖୁବ୍ ଦଉଡ଼ିବା ଯୋଗୁଁ ଛାତିର ଦୁକ୍‌ଦୁକ୍ ବା ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ନାଚିବା—Violent throbbing or palpitation of the heart (due to sudden fear or anxiety or brisk runing.
Chhāti damadama hebā
বুক ধড়পড় করা;
বুকে ঢেকিরপাড়পড়া
छाति धडकना
(ଛାତିଦମକ, ଛାତିଦମକା, ଛାତି ଦାଉଁଦାଉଁ, ଛାତି ଦୁରୁଦୁରୁ, ଛାତି ଦୁରୁଦୁରୁ, ଛାତି ଦୁଲଦୁଲ, ଛାତି ଦୁଲୁକିବା, ଛାତି ଦୁଲୁଦୁଲୁ, ଛାତି ଧଡ଼କ, ଛାତି ଧଡ଼କା, ଛାତି ଧଡ଼କିବା, ଛାତି ଧଡ଼ଧଡ଼, ଛାତି ଧଡ଼ପଡ଼, ଛାତି ଧଡ଼ଫଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଛାତି ଦକଦକ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ଛାତି ଦମଦମ ହେବା ସ୍ପନ୍ଦନ ।]

ଛାତିଦମ୍ଭ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସାହସୀ—1. Brave.
Chhātidambha ୨ । ନିର୍ଭୀକ—2. Fearless.
বুকবাঁধা ୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—3. Patience.
୪ । ସହନଶୀଳ—4. Forbearing.
ବି—୧ । ସାହସ—1. Courage.
୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience; forbearance.
୩ । ନିର୍ଭୀକତା—3. Fearlessness.
୪ । କଷ୍ଟସହନଶୀଳତା—4. Endurance.

ଛାତିଦରଜ—ଦେ. ବି. (ଓ. ଛାତି + ଫା. ଦର୍ଦ୍ଦ) —
Chhātidaraja
বুকের ব্যথা
छातोकी दर्द
୧ । ନିମୋନିଆ; କାଶ; ଯକ୍ଷ୍ମା ଆଦି ଯୋଗୁଁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳର ଭିତରେ ଅନୁଭୂତ ବେଦନା—
1. Pain inside the breast due to pneumonia cough, pthisis.
୨ । ଆଘାତ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳର ବାହାରେ ଜଣାଯିବା ଦରଜ ବା ବ୍ୟଥା—2. Pain on the breast due to some hurt to that part.

ଛାତିଧରା—ଦେ. ବି.—ଶରଦି ବା ରୋଗଯୋଗୁଁ ଛାତିରେ ଦରଜ ବା ବେଦନା ଅନୁଭବ—
Chhāti dharā
छातिका दर्द
Pain in the chest.

ଛାତି ଧରିବା—ଦେ. ବି.—ଛାତିଧରା (ଦେଖ)
Chhāti dharibā Chhātidharā (See)
ছাতিধরা ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବା—
1. To maintain one's patience.
(ଯଥା—ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ମଲେ କିଏ ଛାତି ଧରି ରହି ପାରେ ।)
୨ । କୌଣସି ବିପଦ ବା ଦୁଃଖକୁ ସମ୍ଭାଳି ବଞ୍ଚି ରହିବା—
2. To live on by bearing the brunt of a danger or grief.

ଛାତିପଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପ୍ରହାର ବା ଗୁଳି ଆଦି ବାଜିବାପାଇଁ ନିଜର ବକ୍ଷସ୍ଥଳକୁ ଦେଖାଇଦେବା—
Chhāti paṭāibā
ছাতিপাতা 1. To lay one's breast bare for a stroke. or bullet
छाति पसारना
(ଛାତିପଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବିପଦ ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବା—
2. (figurative) To keep one's self ready to meet the brunt of a danger.
সাহস কুলান ଦେ. କ୍ରି.—(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ) ସାହସୀ ହେବା—
हियाव बाँधना Having courage or daring enough to do something.
ढढस बाँधना
(ଯଥା—ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଶ୍ମଶାନ ବାଟେ ଯିବାକୁ ମୋ ଛାତି ପଟାଉ ନାହିଁ ।)
୨ । ସାହସ ବାନ୍ଧିବା—
1. To have courage; to dare.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନୃ

ଛାତି ପଥର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାତିକି ପଥର କରିବା (ଦେଖ)
Chhāti pathara karibā Chhātiki pathara karibā (See)

ଛାତି ପଥର କରିଣ ସହୁ ସହୁ, ଅଗୋ ପ୍ରିୟସହୁ। ସଙ୍ଗୀତ।

ଛାତି ପଥର ପରି ହେବା—ଦେ. ବ—ବହୁତ କ୍ଲେଶ ବା କଷ୍ଟ ସହୁ ସହୁ
Chhāti pathara pari hebā ସହନଶୀଳ ହେବା—Being inured to great suffering.

ଏହା ଦେଖି ପଥର ପରି ହେଲ ଛାତି
ଫାଟି ନ ଗଲା କହେ ଜଡ ମହାମତି। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ-ବନ୍‌ଅ।

ଛାତିଫଟା—ଦେ. ବଣ—୧। ହୃଦୟବିଦାରକ; ମର୍ମଭେଦୀ (ଦୁଃଖ)—
Chhātiphaṭā 1. Heart-rending.
ছাতিফাটা ୨। ଦୁର୍ବହ (ବୋଝ)—
2. Unbearable (load or burden).

ଛାତି ଫାଟିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତ ହେବା—
Chhāti phāṭijibā 1. To lose one's patience.
ছাতিফাটা ୨। ଦୁଃଖ ବା କଲିଜା ଫାଟି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—
छातीफटना; छातीदरकना 2. To die by the bursting of one's heart.
୩। ହୃଦୟ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
3 Bursting of one's heart.
୪। ଅତି ତୃଷ୍ଣାରେ ହୃଦୟରେ ବେଦନା ଅନୁଭୂତ ହେବା—
4. A painful feeling inside the breast due to a keen thrist.

ଛାତି ଫୁଲାଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗର୍ବରେ ଚାଲିବା—To strut or pace with pride.
Chhāti phulāi chālibā
বুকফুলিয়ে চলা (ଯଥା—ଏବେ ସେ ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ ହେବାରୁ ଛାତି
छातिफुलाकर चलना ଫୁଲାଇ ଚାଲୁଛି।)

ଛାତି ଫୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆନନ୍ଦ ବା ଗର୍ବରେ ସ୍ଫୀତ ହେବା—
Chhāti phulāibā To swell with delight or pride.
বুকফুলানা ସଭାରେ ବସିଥାନ୍ତି ଛାତିକି ଫୁଲାଇ।
छातिफुलाना; छातिनिकालना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା।
বুকফুলা ଦେ. ବ—ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ଛାତି ଫୁଲିଯିବା—
छातिफुलना; छातिनिकलना Swelling up of the breast through disease.

ଛାତିରୁ ଅତଡ଼ା ଖସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଭୟ ବା ବିପଦଜନକ
Chhātiru atarḍā khasibā ଘଟଣା ହଠାତ୍ ଅବଗତ ହୋଇ
ଛାତିରୁ କଅଁ ଖସିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ମନରେ ବିଶେଷ ଉଦ୍‌ବେଗ ଜାତ
ଛାତିରେ ବାଡ଼ି ପଡ଼ିବା } ହେବା; ଛାତି ଧଡ଼କିବା—
Palpetation of the heart due to sudden fear or danger.

ଛାତିରୁ ବୋଝ ଖସିବା—ଦେ. ବ—କୌଣସି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍‌ବେଗ ବା
Chhātiru bojha khasibā ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଆଶଙ୍କାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା—
छातीसे पत्थर टलना To be freed from a great
ଛାତିରୁ ପଥର ଖସିବା } ଅନ୍ୟରୂପ anxiety or apprehention or respon-
ଛାତିରୁ ପାଣି ବାଣ୍ଡି ଓହ୍ଲାଇବା } sibility.

ଛାତିରେ ଦକ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ହୃଦୟରେ ଭୟ ବା ଆଶଙ୍କା
Chhātire daka pasibā ଜାତ ହେବା—The mind being
(ଛାତିରେ ଦକାପଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) over come with fear or apprehension.

ଛାତିରେ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଶିଶୁକୁ ଛାତି ଉପରେ ଧରିବା—
Chhātire pakāibā 1. To carry or hold an
বুকে নেওয়া infant on one's breast.
. छातीपर डालना; ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶିଶୁକୁ ଅତି ସ୍ନେହ ବା
छातीतले रखना; ଆଦରରେ ପାଳନ କରିବା—
छातियाना 2. (figurative) To bring up a child
(ଛାତିରେ ପକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) with love and affection.
୩। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତି ପ୍ରିୟ କରିବା—
3. To treat a person as one's dear and beloved.
୪। ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଦର କରି ସବୁବେଳେ ପାଖରେ ଥିବା ଓ ପାଖରୁ ଅନ୍ତର ନ କରିବା—4. Not to let a person leave ones company (on account of excessive fondness).

ଛାତିରେ ପଥର ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଃଖ
Chhātire pathara pakā(ke)ibā ସହିବା; ଦୁଃଖ ବରଦାସ୍ତ
বুকে পাথর চাপা করିବା—1. (figurative)
छातिपर पत्थरलादना To endure pain patiently.
(ଛାତିରେ ପଥର ଲଦିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି
ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ ହେବାର କାରଣ ହେବା—
2. (figurative) To cause great anxiety to a person.

ଛାତିରେ ପଥର ଲଦା ହେବା—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବିଶେଷ ଚିନ୍ତା ବା
Chhātire pathara ladāhebā ଉଦ୍‌ବେଗ ବା ଦାୟିତ୍ୱ ଆସି
বুকে পাথর চাপা হওয়া ମନୁଷ୍ୟକୁ ଘୋଟିବା—The devolving
छातीमे पत्थर रहना of a great responsibility or
ଛାତିରେ ବୋଝ ଲଦା ହେବା apprehension or anxiety.
(ଛାତିରେ ପାଣିବାଣ୍ଡି (ପାହାଡ଼) ଲଦା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ).

ଛାତିରେ ପଥର ଲଦି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସବୁଦା ଭୟ ଓ ଆଶଙ୍କା-
Chhātire pathara ladi basibā ଯୁକ୍ତ ଅଥଚ ଦମ୍ଭ ଧରି
ବସିବା—To wait patiently with a great anxiety or calamity impending over you.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏପରି ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ତକ' ଦେଖିବେ।

ଛାତିରେ ପଥର ଲଦିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ଅସହ୍ୟ ଦୁଃଖ ବା ବିପଦ ଯୋଗୁଁ ଅତି ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ ହେବା—
Chhātire pathara ladibā
ବୁକେ পাথর চাপা To be very anxious in expectation
छातिपर पत्थर लदना of an empending calamity.
୨। ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଶେଷ ଅପଦ କରିବା—
2. To endanger a person.
୩। ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଶେଷ ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ କରିବା—
3. To cause great anxiety to a person.

ଛାତିରେ ପାଣିହାଣ୍ଡି ବସିବା—ଦେ. ବି.—ଛାତିରେ ପଥର ଲଦିବା (ଦେଖ)
Chhātire pāṇihāṇḍi basibā
Chhātire pathara ladibā (See)

ଛାତିରେ ବାଉଁଶ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ବା ମାରି ପକାଇବା ପାଇଁ ତା ଛାତି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ ପକାଇ ଅନେକ ଲୋକ ଉଭୟ ବାଉଁଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ମାଡ଼ି ବସିବା—
Chhātire bāunsa pakāibā
বুকে বাঁশ চাপা
छातीपर बाँस देना
To press a bamboo at the ends after pressing it on a person's breast (to turture or kill him.)

ଛାତିରେ ବାଳ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାତି ଉପରେ ରୋମ ଉଠିବା—
Chhātire bāḷa uṭhibā 1. To have hair on one's
বুকে চুল উঠা breast.
छातीपर बाल उठना [ଦ୍ର—ବାଲ୍ୟକାଳ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯୁବାବସ୍ଥାରେ ପଦାର୍ପଣ କଲେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଛାତିରେ ବାଳ ଉଠେ।]
୨। ଯୁବାବସ୍ଥାରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା—
2. To attain one's youth.
୩। ନିଜର ସାଂସାରିକ କର୍ମ ବୁଝିବାପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା—
3. To become fit for looking after one's own affairs.
୪। ବିଶ୍ୱାସୀପଣ ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To show signs of one's trustworthiness.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୁବାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ପରେ ତା ଛାତିରେ ବାଳ ଉଠେ ନାହିଁ ସେ ଅତି ଅବିଶ୍ୱାସୀ ବୋଲି ଲୌକିକ ଧାରଣା ଓ ରୀତି ଅଛି।]

ଛାତିରେ ମୁଣ୍ଡରେ ହେବା—ଦେ. ବି.—(ସ୍ତ୍ରୀ ଭାଷା)—କନ୍ୟା ଉଚ୍ଛୁଳିଲା ହେବାରୁ ତାର ସ୍ତନଦ୍ୱୟ ଶୀଘ୍ର ଓ ପୃଥୁଳ ହେବା—Swelling of the breast of a grown up girl.
Chhātire muṇḍare hebā
ছাতিউঁভরনা

ଛାତିରେ ମାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗଭୀର ଶୋକାବେଗରେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ କରତାଡ଼ନା କରିବା—To strike one's palms on the breast in aparoxysm of grief; to wring one's breast in the agoney of grief
Chhātire māri hebā
বুক চাপড়না
छाती पीटना, छाती कूटना
ଛାତିରେ ପିଟି ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛାତିରେ ବାଡ଼େଇ ହେବା }

ଛାତିଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
Chhāti lagāibā 1. To embrace.
বুকলাগনা ୨। ଛାତିଦ୍ୱାରା ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ବା ଠେଲିବା—
छातीसे लगाना 2 To push by the breast.
ଛାତି ଲଗେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୩। ପରସ୍ପର ଛାତି
ଛାତିକି ଛାତି ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଲଗାଇ ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—
3. To mutually help one another by putting the chest into a work.
୩। ଅତି ସ୍ନେହ ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସବୁବେଳେ ଆପଣା ପାଖରୁ ଅନ୍ତର ହେବାକୁ ନ ଦେବା—
3. Not to let a person part your company (as a result of excessive fondness); always to keep a person on one's side.

ଛାତିରେ ହାତ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ଶପଥ କରିବାବେଳେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ କରତଳ ଲଗାଇବା—
Chhātire hāta debā
বুকে হাত দেওয়া 1. To touch one's breast with
छातीपर हात रखना the palm while taking oath.
(ଛାତିରେ ହାତ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ସ୍ତନକୁ କରଦ୍ୱାରା ଧାରଣ କରିବା—
2. To handle the breast of a woman.

ଛାତି ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାତି ଧରିବା ୨ (ଦେଖ)
Chhāti sambhāḷibā Chhāti dharibā 2 (See)

ଛାତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଛତ୍ର=ଆବରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁଙ୍କ ଦୋଷାବରଣ +ଶୀଳାର୍ଥେ. ଅ; ଯେ ଗୁରୁଙ୍କ ଦୋଷାବରଣ କରେ)—
Chhātra
ଛାତ୍ରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୧। ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ; ଶିଷ୍ୟ; ପଢ଼ୁଆ—
ଛାତ୍ରୀ } 1. Disciple; pupil; scholar; student.
୨। ମଧୁବିଶେଷ—2. A kind of hony.
୩। ମଦ୍ୟବିଶେଷ—3. A kind of wine.

ଛାତ୍ରଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ଛାତ୍ର+କୁତ୍ସାର୍ଥେ. ଗଣ୍ଡ)—ମୂର୍ଖ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ଅମନୋଯୋଗୀ ପଢ଼ୁଆ ପିଲା—A pupil who is indifferent to his studies.
Chhātragaṇḍa

ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାତ୍ର+ବୃତ୍ତି)—ଛାତ୍ରର ଜୀବିକା—
Chhātrabṛutti Studentship; students life.
ଦେ. ବି.—(ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) ପଠନେଚ୍ଛୁ ପରିଶ୍ରମୀ ଓ ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ଛାତ୍ରକୁ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରିବାନିମନ୍ତେ ଦିଆଯିବା ନିମିତ୍ତ ଧନ ସାହାଯ୍ୟ; ବୃତ୍ତି—Scholarship; stipend; regular allowance given to a student for continuing his studies.

ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବୃତ୍ତିପରୀକ୍ଷା; ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଛାତ୍ରକୁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ମାସିକ ଧନ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ବା ବୃତ୍ତି ଦିଅନ୍ତି; ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା—Scholarship examination; final examination of a school or class.
Chhātra brutti parikshā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଦ୍ଭ

ଛାତ୍ରାବାସ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାତ୍ର+ଆବାସ)—ଯେଉଁଠାରେ
Chhatrābāsa ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନେ ଏକତ୍ର ବାସ କରନ୍ତି; ବୋର୍ଡିଙ୍ଗ୍; ହଷ୍ଟେଲ୍—Hostel; a students boarding house

ଛାଦ—ସ. ବି. (ଛଦ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—
Chhāda ୧ । ବସ୍ତ୍ରାବରଣ; ଆଚ୍ଛାଦନ—1. Covering.
୨ । ଘରର ଛାତ—2. Roof or thatch of a house.
୩ । ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର—3. Leaf of a tree.
୪ । ଛାଲି; ବକଲା—4. Bark.
୫ । ଚମଡ଼ା—5. Skin; hide.

ଛାଦକ—ସ. ବଣ. (ଛଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଛାଦି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chhādaka ଆଚ୍ଛାଦନକାରୀ—
Covering; one who covers a thing.
ସ. ବି—ଘର ଛାଉଣିଆ; ଯେ ଘର ଛପର କରେ—
A thatcher.

ଛାଦନ—ସ. ବି. (ଛାଦି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Chhādana ୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ; ଆବରଣ—
1. Covering enveloping.
୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା—2. Concealing.
୩ । ଘର ଛାଉଣି କରିବା—
3. Thatching of the roof of a house.
୪ । (+କରଣ. ଅନ) ଛାତ—4. Roof or thatch.
୫ । ପତ୍ର—5. Leaf.
୬ । ଛାଲି—6. Bark.
୭ । ଚମଡ଼ା—7. Skin.
୮ । ଦେହାବରଣ ବସ୍ତ୍ର—
8. Dress; cloth; raiment; clothing.
୯ । ଓଢ଼ଣା—9. A veil.
୧୦ । ଘୋଡ଼ଣୀ; ଘଣ୍ଟାଟପ—13. A cover.

ଛାଦିତ—ସ. ବଣ. (ଛାଦି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Chhādita ୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ; ଆବୃତ—1. Covered.
୨ । ଲୁଚି ଯାଇଥିବା—2. Concealed.
୩ । ଓଢ଼ଣାରେ ଆବୃତ—3. Veiled.

ଛାନି—ଦେ. ବଣ. (ସ. ଛାଦ୍ ଧାତୁ)—ଚକ୍ଷୁର ଡୋଳା ଉପରେ ମାଡ଼ି
Chhāni ଯିବା ପତଳା ଚମଡ଼ା; ପରଳ; ଆଖି ଡୋଳାର ମାଛି-
छानि କାଢ଼ିଆ ରୋଗ; ମୋତିଆବିନ୍ଦୁ—1. Cataract
मोतियाबिन्द in the eye; a pearl in the eye.

ଛାନିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସ. ଛନ୍ନ)—
Chhāniāñ ୧ । ଛନକା; ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ; ଶଙ୍କା—
चमक 1. Sudden fear; fright; terror;
झमक alarm.
୨ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟଯୋଗୁଁ ହୃଦୟରେ ହେବା ଆବେଗ; ଚମକ—
2. Shying produced by fright.
ଦେ. ବଣ—୧ । ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—1. Frightened;
चमके alarmed; terror striken; struck dumb with terror.
୨ । ଡରୁଆ; ଭୀରୁ; ଭୟାଳୁ—2. Timid.

ଛାନିଆଁ କରିବା—ଦେ. କି—ହଠାତ୍ ଭୟ ଜାତ କରିବା—
Chhāniāñ kariba To frightened; to terrify.
चमकाना
झमकाना
(ଛାନିଆଁ ଲଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାନିଆଁ ପଶିବା—ଦେ ବି—(ମନରେ) ହଠାତ୍ ଭୟଜନିତ ଶୃଙ୍ଖଲ୍ୟ
Chhāniāñ pasibā ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; ଚମକ—
Sudden fright.

ଛାନିଆଁ ପୂରାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଛାନିଆଁ କରିବା (ଦେଖ)
Chhāniāñ purāibā 1. Chhāniāñ karibā (See)
୨ । ଭୟରେ ଭୟଭୀତ ହେବା—
2. To be alarmed.

ଛାନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସ. ଛନ୍ଦଃ)—୧ । ପଦ୍ୟର ରାଗିଣୀ—
Chhānda 1. Metre of a poem.
छन्द; छँद् ୨ । ଗୀତର ରାଗ—2. Musical air.
छँद ୩ । ଏକ ରାଗିଣୀରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ପଦ୍ୟ ବା ଗୀତ—
3. Poem composed in a particular metre.

ଛାନ୍ଦବନ୍ଦି—ଦେ. ବଣ (ସ. ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ)—ରାଗିଣୀରେ ରଚିତ—
Chhāndabandi Composed metrically;
(ଛାନ୍ଦବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) metrically.

ଛାନ୍ଦମାଳା—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଭକ୍ତ କବି ମଧୁସୂଦନଙ୍କ ରଚିତ
Chhāndamālā ଲୋକପ୍ରିୟ ଶିଶୁପାଠ୍ୟ ପଦ୍ୟପୁସ୍ତକ—
Title of a book of small poems for young pupils by poet Madhusūdana.

ଛାନ୍ଦସ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଛନ୍ଦସ୍=ବେଦ+ଅଧ୍ୟୟନାର୍ଥେ. ଅ)—
Chhāndasa ୧ । ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ ଛାତ୍ର—1. A student learning the Bedas.
୨ । ବେଦାଧ୍ୟାପକ—2. A teacher of the Bedas.
୩ । ବେଦବ୍ୟାଖ୍ୟାନଯୁକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ—
3. A commentary on the Bedas.
ସ. ବଣ—୨ । ବୈଦିକ; ବେଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Bedas; Vedic.
ଛାନ୍ଦସ ବଧିର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁରୁ—ରଘୁନାଥ. ଦରବାର ।
୨ । ମୂର୍ଖ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Illiterate.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଯ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ବେଦଜ୍ଞ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Versed in the Vedas.

୪ । ଛନ୍ଦଃ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Relating to metre; metrical.

୫ । ବେଦୋକ୍ତ; ବେଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ—
5. Described the Bedas.

ଛାନ୍ଦସ ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି (ଛାନ୍ଦସ=ବେଦୋକ୍ତ+ଜ୍ୟୋତି=ତେଜଃ)
Chhāndasa Jyotiḥ ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ରହିବ ଯାବତ ଭବେ ତୁମ୍ଭ ଯଶ
ଦୀପିବେ ଯାବତ ଏ ଜ୍ୟୋତି ଛାନ୍ଦସ । ରାଧାନାଥ.

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କୌଣସି ଅଭିଧାନରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, ସମ୍ଭବତଃ କବିବର ରାଧାନାଥ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ବେଦରେ ଅନ୍ତିମ ଜ୍ୟୋତିରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ 'ଛାନ୍ଦସଜ୍ୟୋତି' ନାମରେ ଅଭିହିତ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଛନ୍ଦସ୍=ବେଦସମ୍ବନ୍ଧୀୟ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chhāndogya ବେଦ ମଧ୍ୟରେ ଗାନଯୋଗ୍ୟ ଅଂଶ; ସାମବେଦର ଅଂଶବିଶେଷ—A part of the Sāma Beda which can be sung.

ଛାପ୍—ଦେ. ବି (ମୁସଲମାନ ବ୍ୟବହୃତ)—ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷରେ କନ୍ୟା
Chhāp ପକ୍ଷରୁ ବରକୁ ଉପହାର ଦିଆଯିବା ରୁମାଲର ଚାରି କୋଣରେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ି ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ସୁନା ବା ରୂପାର ଚାରିଗୋଟି ମୁଦି—Four rings tied to the four corners of a handkerchief present to the bride-groom by the brides party on the occasion of a marriage before the marriage ceremony is formally solemnised amongst the Mahomedans.

ଛାପ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ହାତରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ
Chhāpkibā ଚପିକରି ଧରିବା—To press a thing with ones palm.

ଛାପ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—ବୋଳିବା;
Chhāpbā ମଡ଼ାଇବା; ଲେପିବା—To smear over; to daub.
(ଯଥା—କଣ୍ଠା ଘାରେ ବେଶର ଛାପ୍‌ବା—ସମ୍ବଲପୁରୀ ଢଗ=କଣ୍ଟା ଘାରେ ବେଶର ମଡ଼ାଇବା)

ଛାପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚପ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ସଂ. ଛପ୍
Chhāpa ଧାତୁ=ସ୍ପର୍ଶକରିବା—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—୧ । ମୁଦ୍ରା; ଚିହ୍ନ—
ছাপা 1. Print; mark; impression.
छाप

ଛାପତିଳକ ମାଳା ଶୋହେ
ନବନ୍ତି କାମ କ୍ରୋଧ ଲୋଭେ—ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ହରିନାମାଙ୍କିତମୁଦ୍ରିତ ଧାତୁଫଳକ; ଯହିଁରେ ଚନ୍ଦନ ବୋଳି ଦେହରେ ବସାଇଦେଲେ ହରିନାମ ଶରୀରରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଯାଏ; ଛାପା; ଛପା; ହରିନାମମୁଦ୍ରା—
2. An engraved block with words containing the name of God which is impressed on the body.

ଅଙ୍ଗେ ବହନ୍ତି ଅନେକ ଛାପ,
କେହି ନ ଜାଣେ ଭିତର ପାପ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । ମୁଦ୍ରଣ—3 Stamping; printing.

୪ । ଛାପା ମାରିବା ମୋହର—
4. Seal; stamp; a dye.

୫ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ମୁସଲମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ମୁଦି A kind of ring

୬ । (ସଂ. ଷ୍ଠୀବନ) ଛେପ; ଥୁକ—6. Spittle.

୭ । ଅକ୍ଷର ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଧାତୁଫଳକ—7. An engraved block for printing on paper; calico.

ଛାପଚିକଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛବି ଓ ଚିକ୍କଣ)—୧ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ
Chhāpachikaṇa ଚର୍ଚ୍ଚିତ; ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର; ସବଳ ଓ ପରିଷ୍କୃତ
রংগঢ়ংগে ପରିଚ୍ଛନ୍ନ; ଛାପଛାପିକା; ଛଇଳା—
रंगबिरंग 1. Variegated; mottled.

ଛାପଚିକଣା
ଛାପଚିକଣିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛାପଚିକିଣିଆଁ

୨ । ମନୋହର; ଛବିଳ—
2. Beautifully; coloured.

୩ । ଛଇଳା—3. Dandy; fophish.

୪ । ଧୋବଧାଉଳିଆ; ଭଦ୍ର ପରିଚ୍ଛଦଧାରୀ—
4. Wearing gentleman's dress.

ଛାପଛାପକା—ଦେ. ବିଣ.—ବହୁବର୍ଣ୍ଣଚିତ୍ରିତ; ନାନା ବର୍ଣ୍ଣରେ ରଞ୍ଜିତ;
Chhāpachhāpakā ଛାପଛାପିକା—
ছিপছিপে Mottled; variegated; spotted.
रंग बिरंग

ଛାପଛାପିକା
ଛାପଛାପିକିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛାପଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାପା ମାରିବା (ଦେଖ)
Chhāpa debā Chhāpā māribā (See)
(ଛାପା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାପ ଦେଇ ଲଘୁ ନ କର ହେଲେ,
ଛାଡ ହେବାର ଦେ ତରୁଣୀକୁଳେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ।

ଛାପମୁଦି—ଦେ. ବି.—ଛାପା ମୁଦି (ଦେଖ)
Chhāpa mudi Chhāpā mudi (See)

ଛାପର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମଇଁଷିଗାଧୁଆ ଛୋଟ ଜଳାଶୟ ବା
Chhāpar ଚୁବ—A water reservoir for buffaloes to bathe.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	କ୍ତ

ଛାପରା—ଦେ. ବିଣ.—ଛୋପରା (ଦେଖ)
Chhāparā   Chhopārā (See

ଛାପଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଛାପର (ଦେଖ)
Chhāpal   Chhāpar (See)

ଛାପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ମ); ସଂ. ଚପନ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ମାର୍କା;
Chhāpā   ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ; ମୁଦ୍ରିତ ଚିହ୍ନ—
ଛାପ   1. Painted mark or spot.
छापा   ୨ । ମୁଦ୍ରାବିନ୍ୟାସ; ମୁଦ୍ରଣ—
2. Printing; stamping.
୩ । ମୁଦ୍ରା; ମୋହର—3. Seal; stamp; dye.
୪ । ମୁଦ୍ରା; ଚିହ୍ନ—4. Print-mark; impression.
୫ । ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା ବା ଫଳକ—5. Engraved block for printing on body, paper or cloth.
୬ । ଜଳ ମୋହର—6. A coin.
୭ । ହରିନାମାଙ୍କିତ ତିଳକ—7. Figures made with sandal paste on the body representing the name of God.

ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଛାପା ଲଗାଇ ହରିନାମ ଶୁଣାଇବା
ସକାଶେ ଗ୍ରାମକୁ ବାହାରିଲେ । ଫକୀରମୋହନ—ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୁଦ୍ରିତ—1. Printed.
୨ । ଚିହ୍ନିତ—2. Stamped; impressed.
୩ । ମୋହରଦିଆ; ମୁଦ୍ରାଙ୍କିତ—3. Sealed.

ଛାପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଛାପିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ମୁଦ୍ରିତ କରାଇବା—
Chhāpāibā   To get printed or published.
ছাপান
छपाना
(ଛପେଇବା)

ଛାପା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—
Chhāpā karibā   To print.

ଛାପାକଲ—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର—
Chhāpākala   Printing machine.
ছাপাকল
छापेका कल

ଛାପା କାଗଜ—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଦ୍ରିତ କାଗଜ—
Chhāpā kāgaja   1. Printed paper.
ছাপা কাগজ   ୨ । କାଳିଶୋଷିବା କାଗଜ—2. Blotting paper.
छापाहुआ कागज

ଛାପା ଖରଚ—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ—
Chhāpā kharacha   Printing charges.
ছাপাই খরচ
छपाइका खर्च

ଛାପାଖାନା—ଦେ. ବି—ପ୍ରେସ୍; ମୁଦ୍ରାଳୟ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
Chhāpākhānā   ପୁସ୍ତକାଦି ମୁଦ୍ରିତ ହୁଏ—
ছাপাখানা   Printing house; press.
छापाखाना

ଛାପା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୋହରଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରିତ କରିବା; ଛାପିବା—
Chhāpā māribā   1. To set a stamp or dye on.
ছাপা মারা   ୨ । ଦାଗ ଦେବା—2. To mark.
छापा मारना   ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୋଷାରୋପ କରିବା; କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ
(ଛାପାଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)   କରିବା—3. (figurative) To stain one's character.

ଛାପାମୁଦି—ଦେ. ବି—ଛପାମୁଦି (ଦେଖ)
Chhāpāmudi   Chhapāmudi (See)

ଛାପି—ଦେ. ବି—ଦେହରୁ ଝାଳ ଆଦି ପୋଛିବା ଛୋଟ ଗାମୁଛା—
Chhāpi   A small napkin to cleanse.

ଛାପିଛାପିକିଆ—ଦେ. ବି—ଛାପଛାପକା (ଦେଖ)
Chhāpichhāpikiā   Chhāpachhāpakā (See)
(ଛାପିଛାପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)   ଝିଙ୍କି ସଙ୍ଗେ କଣ ଛାପିଛାପିକିଆ
ପ୍ରଦୋଷର ମହାତ୍ମ୍ୟ । ରାଧାନାଥ—ଯଯାତି ।

ଛାପିଛାପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କନା ବା ଛାପା କାଗଜରେ ବାରମ୍ବାର
Chhāpichhāpi debā   ଛାପିବା—To blot repeatedly with blotting or rag

ଛାପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁସ୍ତକାଦିକୁ ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—
Chhāpi debā   To print a book.
ছাপে দেওয়া
छाप देना

ଛାପି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁସ୍ତକାଦିକୁ କୌଣସି ମୁଦ୍ରାଳୟ ବା ପ୍ରେସରେ
Chhāpi nebā   ଛପାଇବା—To get a book printed at some press.
ছেপে লওয়া
छाप लेना

ଛାପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚପନ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhāpibā   ୧ । ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ କରିବା—1. To print.
ছাপা; ছাপান   ୨ । ମୋହର ମାରିବା; ମୁଦ୍ରଣ କରିବା—
छापना   2. To cast a dye; to stamp; to impress.
୩ । ସଦ୍ୟ ଲେଖା କାଗଜରୁ କାଳିକୁ ଶୋଷିବା ନିମନ୍ତେ ଛାପା କାଗଜ ମାରିବା—3. To blot or to apply bloting paper on a newly written paper.
୪ । ଢଳି ଯାଇଥିବା ପାଣି, କାଳି, ତେଲ ଆଦିକୁ କନାଦ୍ୱାରା ଶୋଷାଇବା—4. To apply a rag to spilt liquid for soaking.

[ଦ୍ର—ତେଲି ତେଲ ପେଡ଼ୁଥିବାବେଳେ ଘଣାରୁ ଏହିପରି ତେଲ ଛାପିଥାଏ ଛାପା କନାକୁ 'ତେଲଘଡ଼ରେ ଚପୁଡ଼ି ତେଲ ସଂଗ୍ରହ କରେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଂା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଲୁଚିବା; ଲୁଚିବା—
5. To be hidden; to hide one s self.

୬ । ମାର୍କା ଦେବା; ଚିହ୍ନ ଦେବା—
6. To impress; to imprint.

୭ । ଗାଧୋଇବା ପରେ ଦେହରୁ ଗାମୁଛାଦ୍ୱାରା ପାଣି ପୋଛିବା ।
7. To scour the wet body with a napkin after bath.

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭେ ପାଣି ଅଣି ଅଙ୍ଗେ ଢାଳିଲେ
ତଦନ୍ତେ ଦେହ ବସନେ ଛପି ଦେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୮ । ଗୃହ ଇତ୍ୟାଦି ଛୋଇଁବା ବା ମରାମତି କରିବା—
8. To thatch.

ପଞ୍ଚା କୁଡ଼ିଆକୁ ଛପୁଛନ୍ତି ଭଙ୍ଗା ବାଡ଼—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନଭୂଷଣଗୀତା ।

ଛାବଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
Chhābaḷa A kind of game or sports.

ଛାମୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ)—୧ । ସମ୍ମୁଖ—
Chhāmu 1. Front side.
ହୁଜୁର ୨ । ନୈକଟ୍ୟ—2. Nearness; proximity.
हजूर ୩ । (ଅସ୍ମ ପୁରୁଷ) ରାଜା ବା ସମ୍ମାନାର୍ହ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମୀପ, ସାନ୍ନିଧ୍ୟ; ହଜୁର—
3. Royal presence or majesty.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜ ରଜାଙ୍କ ଛାମୁକୁ ଯାଇଥିଲି ।)

୪ । ଦେବତାଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ବା ସାମ୍ମୁଖ୍ୟ—
4. The vicinity of a deity.
(ଯଥା—କୋଠ ଭୋଗ ଦେବତାଙ୍କ ଛାମୁରେ ବଢ଼ା ହୁଏ ।)

ଦେ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା—
1. Situate in front.
(ଯଥା—ଛାମୁଦାନ୍ତ ।)

୨ । ଯେଉଁ ସେବକ ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସେବା କରେ—2. (a servant) Who renders service in the presence of a king or deity.
(ଯଥା—ଛାମୁ ଖୁଣ୍ଟିଆ; ଛାମୁ ମସାଲଚୀ ।)

ଦେ. ଅ—୧ । ଶ୍ରୀ ମହାରାଜ !; ଭୋଦେବ !; ମଣିମା !; ଶ୍ରୀହଜୁର—
1. An address to Royl Highness meaning Your Highness; Your Majesty !.

[ଦ୍ର—ରାଜାଙ୍କୁ ଆପଣ ବୋଲି ନ କହି ଛାମୁ ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି । ଯଥା—ଛାମୁ ! କଣ ଆଜ୍ଞା କରୁଅଛନ୍ତି ?]

୨ । (ଶିଷ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କୁ କମ୍ବା ପ୍ରଜା ରାଜାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର କରିବାରେ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ଅବ୍ୟୟ) ଆଜ୍ଞା; ଅବଧାନ; ହିଁ—
2. (interjection used in response to a king or preceptor) Yes ! Your Highness.

ଛାମୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ—
Chhāmuāñ 1. Frontal.

୨ । ସମ୍ମୁଖ ବା ସନ୍ନିଧିରେ ଥିବା; ଛାମୁରେ ସର୍ବଦା ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା; ସର୍ବଦା ଛାମୁଙ୍କ ଗହଣରେ ଥିବା—2 Living or always present near His Majesty.

ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର ଭୃତ୍ୟ; ଛାମୁଙ୍କ ଖାସ୍ ସେବାକାରୀ ଚାକର—
1. Personal servant of a Rājā.

ଅସଙ୍ଖ୍ୟ ପୂଜକଦଳ ଜଳନ୍ତି ନାନାମତେ
ପ୍ରବୀଣ ଛାମୁଆ ପଣେ ··· ··· । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବା ମୋସାହେବ—
2. A hanger-on on a king.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗଲଗା ଦାସୀ; ରାଜାଙ୍କ ଅବିବାହିତା ରକ୍ଷିତା ଦାସୀ; ଯେ ସର୍ବଦା ରାଜାଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ସେବା କରେ—1. Personal maid servant or concubine of a Rājā.

ଛାମୁଆଁ ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ + ଦନ୍ତ)—
Chhāmuāñ dānta ଛାମୁଦାନ୍ତ (ଦେଖ)
Chhāmudānta (See)

ଛାମୁକରଣ—ଦେ. ବି—ରାଜା ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ସର୍ବଦା
Chhāmukaraṇa ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ଘରୋଇ ହିସାବପତ୍ର ରଖିବା କର୍ମଚାରୀ; ହଜୁର ତହସୋଇ—
1. A personal accounts clerk.

୨ । ରାଜା ବା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ଯେ କାଗଜ ପେଶ୍ କରନ୍ତି; ପେସ୍କାର—2. A peskar; a clerk who puts up paper befor a Rājā or rich-man.

ଛାମୁକରଣି—ଦେ. ବି—ଛାମୁକରଣପଣିଆ; ଛାମୁକରଣର କାମ—
Chhāmukaraṇi The duty of a Chhāmukaraṇa.

ଛାମୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅତି ମାନ୍ୟାର୍ଥେ ରାଜା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ)
Chhāmu karibā ନମସ୍କାର କରିବା—To bow down (to great man or king).

ଛାମୁଖୁଣ୍ଟିଆ ସେବକ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବକ-
Chhāmukhuṇṭiā sebaka ବିଶେଷ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଫୁଲ, କରପଲ୍ଲବ ଇତ୍ୟାଦି ଆଣି ସରଘରେ ସାଇତି ରଖନ୍ତି; ଅବକାଶବେଳକୁ ପ୍ରତିହାରମାନଙ୍କୁ ହକାରି ଆଣନ୍ତି ଏବଂ ଅଣସରଦ୍ୱାର ଜଗନ୍ତି । ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଛାମୁଗହଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ + ଗଣ)—ରାଜାଙ୍କ ସମଭିବ୍ୟାହାର—
Chhāmugahaṇa Company of or attendance on a king.
(ଛାମୁଙ୍କ ଗହଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଛାମୁ ଗହଣରେ ୧୦୦ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି ।)

ଛାମୁଚିଠାଉ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶପତ୍ର; ଯେଉଁ ଆଦେଶପତ୍ର
Chhāmuchiṭāu ସ୍ୱୟଂ ରାଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀହସ୍ତାଙ୍କିତ ହୋଇ ପଠାଯାଏ—
1. A letter emanating from the kings royal presence.

୧	ଇ	ଢ	ଋ,ଝ	୪	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	୭	ନ୍ତ

୨ । ସନନ୍ଦ—2. Charter.

ଛାମୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛାୟାମଣ୍ଡପ)—
Chhāmurdiā ୧ । ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବ ନିମନ୍ତେ କରାଯାଇଥିବା ଡାଳପତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଛାୟାଯୁକ୍ତ ଅସ୍ଥାୟୀ ମଣ୍ଡପ—
छँदला । मंडप; बारहदरी
1. A temporary awning or shade made of branches and twigs put on a frame-work of bamboos; built on ceremonial occasions.
ଛାମୁଣ୍ଡା, ଛାମୁଣ୍ଡି, ଛାମୁଣ୍ଡିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏହା ତଳେ ବିବାହ ବେଦୀ ହୁଏ ଏବଂ ଜାତିଭାଇମାନେ ବସି ଭୋଜନ କରନ୍ତି ।]
ବଦନ ବାଲ ବେଢ ନୁଅ, ମାଧବୀକୁଞ୍ଜ ଛାମୁଡ଼ିଆ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ ବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତୀ ହାଟୁଆ ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତି ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଛାୟାମଣ୍ଡପ ତଳେ ଖୁଆଏ—
2. A temporary shed raised by a person for feeding his caste men on occasion of expiation.

ଛାମୁଣ୍ଡିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାୟାମଣ୍ଡପ ନିର୍ମାଣ କରାଇବା—
Chhāmundiā karibā 1. To raise a temporary shed for ceremonial occasions.
(ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ବାନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ହାଟୁଆସମାଜର ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାତିରେ ପୁନର୍ଗୃହୀତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଖିଆଇବା—
2. To perform expiation and feed the cast-men in order to be admitted into the folds of one's society; (said of a person of the Hātuā society excomunicated from society).
[ଦ୍ର—ହାଟୁଆ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ କେହି ଜାତିଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ସେ ଜାତିରେ ପୁନର୍ବାର ଗୃହୀତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ନିମନ୍ତେ ଛାମୁଣ୍ଡିଆ କରେ ।]

ଛାମୁଦାନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ+ଦନ୍ତ)—ପାଟିର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ଦାନ୍ତ; ଅଗଦାନ୍ତ—
Chhāmudānta
सामनादाँत
Front tooth; incisor (teeth).
ତମ୍ଭାର ଛାମୁଦାନ୍ତ ଦୁଇଗୋଟି ବାହାରି ହୋଇ × × ×
ପଙ୍କଜଟିଙ୍କ ପରି ଦେଖି ରହିଥିବାରୁ ସେ ଶିଖରିଦଶନା—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଛାମୁଦାନ୍ତୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଛାମୁଦାନ୍ତମାନ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଇ ଅଗକୁ ଫୁଟି ଦିଶୁଥାଏ—(a person)
Chhāmudānturā
(ଛାମୁଦାନ୍ତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having the front teeth projecting beyond the lips.

ଛାମୁଦିହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଧରାଯିବା ମଶାଲ—Torch held before a Raja or Diety.
Chhāmudihurdi
(ଛାମୁମଶାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାମୁଦିହୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ ମଶାଲ ଧରେ—One who bears the torch before a Rājā or Deity.
Chhāmudihurdiā
(ଛାମୁମଶାଲ୍ଚୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାମୁଦୁଆର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ+ଦ୍ୱାର)—ସଦର ଦରଜା—
Chhāmuduāra Sadar door; front door.

ଛାମୁର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଆଗରେ—
Chhāmura In front.
ଅପରେ ଯେତେ ଉପରିର,ଶ୍ରାପିତ କଷ୍ଟ ର ଛାମୁର—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛାମୁରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ଶ୍ରୀହଜୁରରୁ—
Chhāmuru 1. From his royal highness.
୨ । ଆପଣଙ୍କଠାରୁ—2. From you.
୩ । ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରୁ—3. From your side.
(ଯଥା—ଛାମୁରୁ ବିଦାୟ ହେଉଅଛୁ ।)
ଧର୍ମିଙ୍କ ଛାମୁରୁ ପାର୍ଥ ରେଗଣ ମେଲାଣି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଇନ୍ଦ୍ରାବନ ।

ଛାମୁରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଶ୍ରୀ ହଜୁରରେ; ହଜୁରଙ୍କ ନିକଟରେ—
Chhāmure 1 At or near his Royal Highness; to His Royal Highness.
୨ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ; ନିକଟରେ (ରଖାଯିବା ଭୋଗ ଆଦି)—2. In front or near the Diety.
(ଯଥା—ସକାଳ ଧୂପରେ ଏ ଭୋଗତକ ଛାମୁରେ ବସାଇ ଦେବ ।)
୩ । ଆପଣଙ୍କ ନିକଟରେ—
3. To or at your Royal Highness.
(ଯଥା—ଛାମୁରେ ମୋର ନିବେଦନ ଏହି କି ।)
୪ । ସମ୍ମୁଖରେ—4. In front
ସ୍ୱେଚ୍ଛୁପେ ସନମାନ କରି
ଛାମୁରେ ଭଲି ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୫ । ନିକଟରେ—5. Before; near.
ଅବଶ୍ୟ ତା ଛାମୁରେ ମୁଁ ନିବେଦନ କଲିଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗୋଷ୍ଠିଚନ୍ଦ୍ର ।

ଛାମୁରେ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିକଟରେ ବା ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା-
Chhāmure hebā To reach the presence of
ଅକାଶରେ ନ ଦେଖିଲେ, ଶରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇଲେ
ଲେଉଟି ଚନ୍ଦ୍ର ଅଇଲେ, ଛାମୁରେ ହେଲେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଛାମୁଲାଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ରାଜାଙ୍କ ନିଜର ବ୍ୟବହୃତ ବା ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—Intended for the use of or used by a Raja.
Chhāmulāgi

ଛାମୁହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ନମସ୍କାର କରିବା; ପ୍ରଣାମ କରିବା—
Chhāmu hebā To bow down.

ଛାୟା—ସଂ. ବି. (ଛୋ ଧାତୁ—ଛେଦନ ଅର୍ଥାତ୍ ଖଣ୍ଡନ ଛେଦନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଯ+ଅ; ତୁଳ. ଫା. ସାୟା; ଗ୍ରୀକ୍—ସ୍କା)—
Chhāyā

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୧ । ଛାଇ; ଅନାତପ; ଖରାର ଅଭାବ—
1. Shade; absence of sun's rays.

୨ । ଅନ୍ଧକାର—2. Darkness.

୩ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ; ପାଣି ଓ ଦର୍ପଣର ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ବସ୍ତୁର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଲକ୍ଷିତ ପ୍ରତିରୂପ—
3. Reflected image; reflection.

ଦର୍ପଣ ଯେଣେ ଯେଉଁ ହସ୍ତ
ଚାହିଁଲେ ଛାୟା ହୋଏ ତାତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବା ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ବା ଆଲୋକ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଅନ୍ଧକାର ମୟ ବିମ୍ବ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ—
4. Shadow.

୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିରୂପ—5. Image of a thing.

୬ । ରୂପ; ସାଦୃଶ୍ୟ—7. Likeness; image.

୭ । କାନ୍ତି; ପ୍ରଭା; ଛଟା—
7. Brightness; lustre; gloss.

୮ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—8. Beauty.

୯ । ଅବସ୍ତୁ; ଅଶରୀରୀ ରୂପ—
9. Spectre; apparition.

୧୦ । ଆଶ୍ରୟ—10. Refuge; shelter.

୧୧ । ପାଳନ; ଶରଣ; ରକ୍ଷା—
11. Patronage; supporting; protection.

୧୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଦୁଇ ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
12. One of the two wives of the Hindu Sun-God.

[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଅନ୍ୟ ପତ୍ନୀର ନାମ ସଂଜ୍ଞା; ସଂଜ୍ଞା ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ କନ୍ୟା । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ, ଶ୍ରାଦ୍ଧଦେବ, ଯମ ଓ ଯମୁନା ଜନ୍ମିଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ତେଜୋରାଶିକୁ ସଂଜ୍ଞା ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ନିଜ ଦେହରୁ ନିଜର ପ୍ରତିରୂପ ଭଳି ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଜାତ କଲେ । ସେ କନ୍ୟାର ନାମ ଛାୟା । ସଂଜ୍ଞା ସେହି କନ୍ୟାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପାଖେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ଏ କଥା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବାକୁ ଛାୟାଙ୍କୁ କହିଗଲେ ଓ ସ୍ୱୟଂ ଅଶ୍ୱିନୀ (ଘୋଡ଼ୀ) ରୂପଧାରଣ କରି ବନରେ ତପସ୍ୟା କଲେ । ସଂଜ୍ଞା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ପାଳିବା ପାଇଁ ଛାୟାଙ୍କ ନିକଟରେ ଛାଡ଼ିଗଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଛାୟାଙ୍କୁ ସଂଜ୍ଞା ବୋଲି ଜାଣି ପୂର୍ବପରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିହାର କଲେ ଓ ଛାୟାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶନୈଶ୍ଚର, ସାବର୍ଣ୍ଣିମନୁ ନାମରେ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଓ ତପତୀ ନାମରେ କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଲେ । ଛାୟା ଆପଣା ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ସ୍ନେହ କଲେ । ଏଥିରେ ଯମ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଗୋଇଠା ମାରିବାରୁ ସେ ଯମଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ ତୁମ ଗୋଡ଼ ଛିଡ଼ିପଡ଼ୁ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଛାୟାଙ୍କୁ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ଭେଦ ଭାବର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ଛାୟା ପ୍ରଥମେ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମାଧିଦ୍ୱାରା ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ରୂପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଷୟ ଜାଣିପାରି ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ଯାଇ ପଚାରିବାରୁ ବିଶ୍ୱକର୍ମା କହିଲେ ଯେ ସଂଜ୍ଞା ତୁମ ତେଜ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଅଶ୍ୱିନୀରୂପ ଧାରଣ କରି ତପସ୍ୟା କରୁଅଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହା ଅବଗତ ହୋଇ ନିଜର ତେଜରୁ କେତେକ ଅଂଶ କମାଇ ଦେଇ ସହନୀୟ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଘୋଟକୀରୂପଧାରିଣୀ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ନିକଟ ପହଞ୍ଚି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଔରସରେ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କଠାରୁ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟ ଜନ୍ମ ହେଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧୩ । ମହାମାୟା; ଦୁର୍ଗା; କାତ୍ୟାୟନୀ—
13. Goddess Durgā.

୧୪ । ମାୟା—14. Illusion; delusion.

୧୫ । ଉତ୍କୋଚ; ଲାଞ୍ଚ—15. Bribe.

୧୬ । ବିଷାଦ—16. Mental despondency or sorrow.

୧୭ । ପଂକ୍ତି; ଶ୍ରେଣୀ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
17. Class; row.

୧୮ । ଅନୁକରଣ; ନକଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
18 Imitation copy.

୧୯ । ୧୭ ଗୁରୁ ଓ ୨୩ ଲଘୁବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ଭେଦ-ବିଶେଷ—19. Name of a sanscirt metre.

୨୦ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ—2. Name of a musical air.

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତସାର ମତରେ ଏହା ହମ୍ମୀର ଓ ଶୁଦ୍ଧନଟ ରାଗଦ୍ୱୟର ଯୋଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ, ଏଥିର ପଞ୍ଚମ ବାଦୀ, ଋଷଭ ସମ୍ବାଦୀ ଓ ଅବରୋହଣରେ ତୀବ୍ର ମଧ୍ୟମ ଲାଗେ । ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର ମତରେ ଏହା ଓଡ଼ବ ଓ ଏଥିର ସାରଗାମା—ନିଧମଗସା ଅଟେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨୧ । ଭୂତ ପ୍ରେତାଦିଙ୍କ ପ୍ରଭାବ—21. The influence of a spirit on person.

(ଯଥା—ନୂଆବୋହୂ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ଏହା ଉପରେ କାହା ଛାୟା ପଡ଼ିଯିବାରୁ ଏ ଏପରି ବିକୁଛି ।)

ଦେ. ବି—ତଳେ ବସିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ କାକର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ନ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ରଚିତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଛାୟାମଣ୍ଡପ; ଛାମୁଣ୍ଡିଆ—A temporary shade or cover raised to protect the sitters from sun and dew.

(ଯଥା—ଅଗଣାରେ ଛାୟା ନ କରିଦେଲେ ଲୋକେ ଖରାବେଳେ ଏଠାରେ ବସି ପାରିବେ ନାହିଁ ।)

ଛାୟାଉପଚ୍ଛାୟା—ସଂ. ବି—୧ । (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା) ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର Chhāyāupachchhāyā ଆଲୋକ କୌଣସି ବଡ଼ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରଯୁକ୍ତ ଛାୟା ଓ ଲଘୁ ଅନ୍ଧକାରଯୁକ୍ତ ଛାୟା—
1. Umbra and penumbra.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଋଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଽ

୨ । (କଚିତ୍‌ଥ ଲୁପ୍ତା) କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଛାଇ ଓ „ ତାହାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ—2. Shadow and reflection of a thing.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି କବାଲା କରି ଦେବାବେଳେ ବକେୟା ସମ୍ପାଦନ କରୁଥିବା କବାଲାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଏ "ଅମ୍ଭେ ଏ ବୃତ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ଥିବା ପୋଖରୀ ନୋଳା କାଷ୍ଠକାଷ୍ଠ ଛାୟା ଉପଛାୟା ଆଦି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସତ୍ତ୍ୱ ଉପସତ୍ତ୍ୱକୁ ମୁଦ୍ରାଙ୍କ ହସ୍ତେ ଦତ୍ତସ୍ତ କଲୁଁ ।]

ଛାୟାକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବ. (ଅଧୁନାତନପ୍ରୟୋଗ)—୧ । କୁହୁକ—
Chhāyākrirdā 1. Magical show.
୨ । ବସ୍ତ୍ର ଉପରେ ଛାୟା ପକାଇ ଦେଖାଇବା ନାନାପ୍ରକାର ଅଦ୍ଭୁତ ଚିତ୍ର; ବାୟୋସ୍କୋପ୍—2. Magic lantern; cinamatograph; Bioscope.

ଛାୟାଗଣିତ—ସଂ. ବ—ଗୋଟିଏ ଶଙ୍କୁ ପୋତି ତହିଁର ଛାୟାଦ୍ୱାରା ଜ୍ୟୋତିଷ
Chhāyāganita ମଣ୍ଡଳର ଅବସ୍ଥିତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣପୂର୍ବକ ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ଗତିଆଦି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବା ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର—A branch of mathematics in which the monuments of the planets is ascertained by the shade cast on a dial.

ଛାୟାଗ୍ରହ—ସଂ. ବ. (ଛାୟା = ପ୍ରତିବିମ୍ବ + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Chhāyāgraha ବସ୍ତୁର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରେ)—ଦର୍ପଣ; ଆଇନା—Mirror.

ଛାୟାଗ୍ରାହିଣୀ—ସଂ. ବ. (ନାମ)—ହନୁମାନ ସୀତାଙ୍କୁ ଠାବ କରିବାକୁ
Chhāyāgrāhini ଯିବାବେଳେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଡେଇଁ ଯିବାବେଳେ ସମୁଦ୍ର ଜଳରେ ପଡ଼ିବା ହନୁମାନଙ୍କର ଛାୟାକୁ ଧରି ହନୁମାନଙ୍କୁ ତଳକୁ ଟାଣି ଆଣିଥିବା ରାକ୍ଷସୀ—
Name of a demoness who by her supernatural powers was able to drag down Hanuman from the sky by catching his reflection on the sea when he was leaping over it on his mission to search Sitā.

ଛାୟାଙ୍କ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛାୟା = ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରତିବିମ୍ବ (ଦ୍ୟୁତି) ଅଙ୍କ
Chhāyānka = ପ୍ରକାଶ ଯାହାର)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଛାୟାଚିତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ) (ସାମନାରେ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟଆଦିରଁ
Chhāyāchitra ଛାୟା, କାଚର କାଚଫଳକ ଉପରେ ପଡ଼ି ଚିତ୍ର ରହୁଥିବାରୁ) ଅଲୋକଚିତ୍ରିତ ଛବି ଉଠାଇବା; ଫଟୋଗ୍ରାଫି—Photography.

ଛାୟାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଛାୟା + ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—୧ । ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ—
Chhāyāchchhanna 1. Dark.
୨ । ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ; ବିଷାଦମଗ୍ନ—
2. Despondent; sorrowful.

ଛାୟାତନୟ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାୟା + ତନୟ)—ଶନି ଗ୍ରହ—
Chhāyātanaya The planet saturn.
(ଛାୟାସୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାୟାତରୁ—ସଂ. ବ.—(ଛାୟା (ପ୍ରଧାନ) ତରୁ; ମଃ ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା)—
Chhāyātaru ୧ । ଯେଉଁ ଗଛର ଛାୟା ବହୁଦୂରବ୍ୟାପୀ—
1. A shady tree.
୨ । ବରଗଛ—
2. The banyan tree (Ficus Indica.)
୩ । ନମେରୁ ବୃକ୍ଷ; ସୁରପୁନ୍ନାଗ—
3. Elæocarpus Ganitrus (tree).
୪ । ଛତିଆନା ଗଛ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)
4. Chhatiānā (See)

ଛାୟାଦାନ—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାୟା + ଦାନ)—୧ । ଗ୍ରହାରିଷ୍ଟ ଶାନ୍ତି
Chhāyādāna ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ଘିଅ ବା ତେଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତହିଁରେ ତାହାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପ୍ରତିଫଳିତ କରାଇବା ପରେ ଦକ୍ଷିଣା ସହିତ ଉକ୍ତ ଘୃତ ବା ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରର ଦାନ—1. A gift consisting of giving away a pot filled in with ghee or oil to a Brāhmana after having the doner's image reflected on it.
୨ । (ବୃକ୍ଷାଦି) ନିଜର ଛାୟାକୁ ପଥିକାଦିଙ୍କ ଉପକାରାର୍ଥ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପକାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଖରା ଆଦିରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—2. (a tree) Affording its shade to protect a warfarer from the rags of the sun.
(ଯଥା—ମାର୍ଗରେ ଥିବା ପତ୍ରବହୁଳ ବୃକ୍ଷ ଛାୟା ଦାନପୂର୍ବକ ପଥିକମାନଙ୍କୁ ଉପକୃତ କରୁ ଅଛନ୍ତି ।)

ଛାୟାଦେହ—ସଂ. ବ.—ଭୂତାଦିର ଛାୟାମୟ ଅବସ୍ତୁ ଶରୀର—
Chhāyādeha Unsubstantial body or shadow of ghosts.
ଏବେ ସ୍ୱର୍ଗ ଯେତେ ସୁଖ ଜନ୍ମାଉଛି ଏ ଛାୟା-ଦେହେ ପ୍ରବେଶ ।
ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ଛାୟାନଟ—ସଂ. ବ.—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Chhāyānata Name of a musical air.
(ଛାୟାନଟ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହା କେଦାରନଟ, କଲ୍ୟାଣ ନଟ ଆଦି ୧୨ ରାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ଏହା ଛାୟା ଓ ନଟ ରାଗର ଯୋଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ; ଏଥିର ଅବରୋହଣରେ ତୀବ୍ର ମଧ୍ୟମ ଲାଗେ । ଏଥିରେ ବାଦୀ ସ୍ୱର ସା ଓ ସମ୍ବାଦୀ ସ୍ୱର ଗା । ସଙ୍ଗୀତସାର ମତରେ ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗ ଓ ଏଥିର ଗ୍ରହ, ନ୍ୟାସ ଓ ଅଂଶ ଆଦି ଧୈବତ ଅଟେ । ଏହା ଦିବସର ୧ ଦଣ୍ଡ ଠାରୁ ୫ ଦଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଗେୟ । ଏଥିର ସ୍ୱର-

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଡ଼ଡ଼ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଦୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଲିପି — ଧାସ ସାରେ ଗାମା ପାଧାସା ନିଧା ପାମା ମା ମା ରେ ଧା ଧା ପାମା ସାମା ମା ମା ମାରେ ଧାପା ସାମା ମାରେ ସାରେ ସା ସା ସା" (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଛାୟାପଟ — ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ଆଖିର କଳା ଡୋଳା ପଛରେ Chhāyāpaṭa ଥିବା ଯେଉଁ ପଟ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁର ଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ—Retina.

ଛାୟାପଥ — ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧାରୟ ସମାସ; ଛାୟାଯୁକ୍ତ ପଥ= Chhāyāpatha ଛାୟା=ଦୀପ୍ତି+ପଥ)—୧ । ଶୋଭାଯୁକ୍ତ ପଥ; ରାତିରେ ଦେଖାଯିବା ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜପୂର୍ଣ୍ଣ ପଥ ପରି ପ୍ରତୀୟମାନ ନଭୋମଣ୍ଡଳସ୍ଥ ଉତ୍ତରଦକ୍ଷିଣ ଅଂଶବିଶେଷ; ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା— The milkyway; a bright belt seen accross the sky in clear nights.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍କଚକ୍ର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅର୍ଦ୍ଧମଣ୍ଡଳାକାର ପ୍ରଦେଶବିଶେଷ— 2. A semicircular region in the zodical sphere.

୩ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍କଚକ୍ର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ମଣ୍ଡଳାକାର ନକ୍ଷତ୍ରଶ୍ରେଣୀ— 3. A galary of stars in the zodiacal circle.

୪ । ଆକାଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. The sky.

ଛାୟାପଦ — ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛାୟା+ପଦ; ଛାୟା ଯାହାର ପଦ ସ୍ୱରୂପ Chhayāpada ଅଟେ)—ଖରା ପଡୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚ ଏକ ଶଙ୍କୁ ପୋତି ତହିଁର ଛାୟାଦ୍ୱାରା ଦିନର ସମୟ ନିରୂପଣ କରାଯିବା ପ୍ରାଚୀନକାଳର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A sundial used in ancient India consisting of a pin as pan high.

ଛାୟାପାଦ — ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଛାୟାଦ୍ୱାରା ଦିବସର ସମୟ ନିରୂପଣ— Chhāyāpāda Measurement of time by sun's shadow; measuring the time of the day by the sun-dial.

ଛାୟା ପୁରୁଷ — ସଂ. ବି—୧ । ନିଜ ଛାୟାର ଅନୁରୂପ ପ୍ରତିବିମ୍ବାତ୍ମକ Chhāyā purusha ପୁରୁଷ—1. An image consisting of the shadow of one's self reflected on the sky.

[ଦ୍ର—ଛାୟା ପୁରୁଷ ଦର୍ଶନ କରିବା ହଠଯୋଗର ଗୋଟିଏ ସାଧନ ଅଟେ । ସାଧକ କୌଣସି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ଠିଆ ହୋଇ ଉପରିଭାଗରେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିବା ନିଜର ଛାୟାକୁ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏକ ଧ୍ୟାନରେ କେତେକ ସମୟ ଚାହିଁ ରହିବା ପରେ ନିଜର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଶୂନ୍ୟ (ଆକାଶ) ଆଡ଼କୁ ଏକ-ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ ଆକାଶରେ ନିଜର ଛାୟାର ପ୍ରତିରୂପ ଗୋଟିଏ ଛାୟାର ଆଭାସ ଦେଖାଯିବ—ଏହା କେତେକାଳ ସାଧନ ପରେ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏହି ଛାୟାରୂପର ଆଭାସକୁ ଛାୟାପୁରୁଷ ବୋଲାଯାଏ । ଛାୟାପୁରୁଷ ଦେଖିପାରିବା ଲୋକର ୬ମାସ ମଧ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଏ ସାଧକ ଆଗାମୀ ୬ ମାସର ଘଟଣା ଆଗରୁ ଜାଣିପାରେ । ଯେବେ ଛାୟାପୁରୁଷର ମୁଣ୍ଡ ନ ଦେଖାଯାଏ ତେବେ ଜାଣିବ ଯେ ୬ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରଷ୍ଟାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ; ଯେବେ ଗୋଡ଼ ଦେଖା ନ ଯିବ ତେବେ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ଓ ହାତ ଦେଖା ନ ଗଲେ ଭାଇର ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗର ଅଦର୍ଶନରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଫଳ ତନ୍ତ୍ରରେ କଥିତ ଅଛି । ଯେବେ ଛାୟାପୁରୁଷର ବର୍ଣ୍ଣ ରକ୍ତାଭ ପ୍ରତିଭାତ ହୁଏ ତେବେ ଶୀଘ୍ର ଧନପ୍ରାପ୍ତି ହେବାର ସୂଚିତ ହୁଏ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଅଶରୀରୀମୂର୍ତ୍ତି—1. A sceptre.

ଛାୟାବାଜି — ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ)—୧ । କୁହୁକ; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ— Chhāyābāji 1. Magic.

ଛାୟାବାଜୀ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ହେଲି ଛାୟାବାଜି ବତ

ସାୟାବାଜୀ ଗଭୀର ବିଦର ହୃଦେ ପଶିଣତ । ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

୨ । ବାୟୋସ୍କୋପ୍—2. Bioscope.

ଛାୟା ବିପ୍ରତିପତ୍ତି — ସଂ. ବି—ଆୟୁର୍ବେଦର ପ୍ରକରଣବିଶେଷ— Chhāyā bipratipatti The title of a section of the Hindu Medical Science.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର କାନ୍ତି, ଆଭା ଓ ଚେଷ୍ଟାଆଦିର ପରିବର୍ତ୍ତନରୁ ରୋଗୀର ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବା ରୋଗୀ ବଞ୍ଚିବ ଏ ବିଷୟମାନ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛାୟାବେଦୀ — ସଂ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଛାୟାପ୍ରଦ ବେଦୀ)—ଛାମୁଣ୍ଡିଆ; ଛାୟା Chhāyābedi ମଣ୍ଡପ—An awning made of branches put on a frame-work to protect a place from the rages of the sun.

ଦେଖିଲେ ଛାୟାବେଦୀ ମଧ୍ୟେ,
ବରହିଁ ଅଛି କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛାୟାମଣ୍ଡପ — ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ. କର୍ମଧା; ଛାୟାପ୍ରଦ ମଣ୍ଡପ)— Chhāyāmaṇḍapa ଛାମୁଣ୍ଡିଆ—A temporary awning or shade raised over a place.

ଛାୟାମାନ — ସଂ. ବି (ଛାୟା+ମା ଧାତୁ=ମାପିବା+କର୍ମ. ଅନ; ପ୍ରତି-Chhāyāmāna ବିମ୍ବାନୁସାରେ ଯାହାକୁ ମପା ଯାଏ)— ଚନ୍ଦ୍ର— The moon.

ଛାୟାମିତ୍ର — ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାୟା+ମିତ୍ର)—ଛତା; ଆତପତ୍ର Chhāyāmitra (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Umbrella.

ଛାୟାମୃଗ — ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ଛାୟାକଳ୍ପିତ ମୃଗ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ-Chhāyāmṛuga ଠାରେ ଦେଖାଯିବା ମୃଗ ତୁଲ୍ୟ ଛାୟା— 1. The shady portion in the surface of the moon looking like a deer.

୨ । ଅଶରୀରୀ ମୃଗ; ମାୟାମୃଗ— 2. The ghost or sceptre of a deer.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଓଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଯ଼େ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

[ଦ୍ର—ମାରୀଚ ଛାୟାମୃଗ ରୂପ ଧରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ ନେଇ-ଯିବା ଅବସରରେ ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ହରଣ କଲା ।]

ଛାୟାମୃଗଧର—ସଂ. ବି (ଛାୟାମୃଗ + ଧୃ ଧାତୁ = ଧରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Chhāyāmrugadhara ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଛାୟାଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ଶରୀର ଛାଇଦ୍ୱାରା ସମୟ ନିରୂପଣ କରାଯିବା
Chhāyājantra ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ସୂର୍ଯ୍ୟଘଣ୍ଟା — The sundial of ancient India.
[ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଶଙ୍କୁ, ଧନୁ, ଚକ୍ର ଆଦି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉପକରଣ ଏଥିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଉପଦେଶ ଦିଆ ଯାଇଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛାୟାରମଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛାୟା + ରମଣ = ସ୍ୱାମୀ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ—
Chhāyāramaṇa The sun-god.

ଛାୟାରୂପ—ସଂ. ବି—ଛାୟାପୁରୁଷ (ଦେଖ)—
Chhāyārūpa Chhāyāpurusha (See)
ପଚଶ ବରଷ ଠାରେଁ ଛାୟା ରୂପ ଧାଉଁ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଛାୟାସାଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛାୟା + ସ୍ୱାମୀ) ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Chhāyāsāin The sun.
ଅସିଲେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଘେନି ଛାୟାସାଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛାୟେଁ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସ୍ୱୟଂ)—୧ । ସ୍ୱୟଂ; ନିଜେ; ଅପେ—
Chhāyen 1. One's self.
স্বয়ং; আপনাআপনি ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ; ବିନା କାହାରି ପ୍ରେରଣାରେ;
খুদ্ ଅପେ ଅପେ—2. Of one's own accord; voluntairly

ଛାୟେଁ ଛାୟେଁ—ଦେ. ଅ (ସ୍ୱୟଂ)—ଛାୟେଁ (ଦେଖ)—
Chhāyen chhāyen Chhāyen (See)
(ଯଥା—ତାକୁ କେହି ଡାକିବା ଦରକାର ନାହିଁ, ସେ ଛାୟେଁ ଛାୟେଁ ଏଠାକୁ ଆସିବ ।)

ଛାୟେଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଛାୟା; କିମ୍ବା ସ୍ୱୟଂ)—ଆତ୍ମା—
Chhāyeṇi The soul.
କାୟା ଯେତେ କର୍ମ କରେ ଛାୟେଣି ଜାଣଇ—ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଛାର୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଅସାର; କ୍ଷାର; ତୁଲ. ପାଲି ଛାର)—୧ । ଅଧମ;
Chhār ହୀନ; ନୀଚ—1. Vile; mean; ignoble.
হেয় ମୋ ଛାର ପାମର ମୂଢ଼ ମତି—ପ୍ରାଚୀନ ହସ୍ତଲିଖିତ ।
नाचीज, पोच ୨ । ଘୃଣ୍ୟ; ହେୟ—2. Abominable; dispicable; contemptible.
୩ । ମନ୍ଦ—3. Bad; low.
୪ । ଜ୍ଞାନହୀନ—4. Ignorant.
୫ । ମୂଲ୍ୟହୀନ—5. Of no value.
୬ । ତୁଚ୍ଛ; ନଗଣ୍ୟ; ଅଗଣନୀୟ—
6. Insignificant; inconsiderable.
ଅଳ ଖା କେଉଁ କଥା ଛାରକୁ ଗଣିବ—କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୭ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—7. Petty.
୮ । ଅତି ଅଳ୍ପ—8. Very little.
୯ । ଅଯୋଗ୍ୟ—9. Worthless.
[ଦ୍ର—ଛାର ପୂର୍ବରେ ମୁଁ, ସେ, ତୁ, କେଉଁ, କି ଆଦି ପଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଏବଂ ବିକଳ୍ପେ ମୋଛାର, ତାଛାର, ତୋଛାର, କାହା ଛାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ; ଏଥିର ଅର୍ଥ ଛାର ମୁଁ, ଛାର ସେ, ଛାର ତୁ, ଛାର କିଏ । ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଲଙ୍ଘିବାକୁ ମୁଁ ଛାର (ମୋ ଛାର) ସକ୍ଷମ ନୁହେଁ ।].

ଛାର୍ଛିକରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ; ହୀନ; ନଗଣ୍ୟ—
Chhār chhikarā Insignificant.

ଛାର୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଛୋରଣ = ପରିତ୍ୟାଗ)—
Chhār-ri ୧ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ପରିତ୍ୟାଗ; ବିବାହବନ୍ଧନର ଛେଦନ ଲେଖ—1. Divorce.
୨ । ଅନଭ୍ୟାସ—2. Want of practice.
ବିଣ—୧ । ଅଭ୍ୟାସ ନ କରିବା ଯୋଗୁଁ ପରିତ୍ୟକ୍ତ (କର୍ମ)—
1. (a thing) Of which the habit has been given up.
୨ । ଅନଭ୍ୟସ୍ତ—2. Unpracticed; not habituated; not used to.
୩ । ଅନଭ୍ୟାସ ଯୋଗୁଁ ବିସ୍ମୃତ କର୍ମ—
3. (any act) Forgotten for want of exercise.

ଛାର୍ରିକାଗଜ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛାଡ଼ପତ୍ର; ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ
Chhārrikāgaja ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନ ପରିଚାୟକ ଦଲିଲ; ତଲାକ୍‌ନାମା—A deed of divorce.

ଛାରଖାର—ଦେ. ବି (ଫ. କ୍ଷାରରୁ ଛାର ଓ କ୍ଷାରରୁ ଖାର)—
Chhārakhāra ୧ । ସର୍ବନାଶ; ଧ୍ୱଂସ—
ছারখার Ruin; rack and ruin; devastation.
छारखार
ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଛନ୍ନ; ଉତ୍ସନ୍ନ; ଉଚ୍ଛିନ୍ନ; ବିନଷ୍ଟ, ଧ୍ୱଂସପ୍ରାପ୍ତ; ନାରଖାର—1. Ruined; laid waste; devastated.
୨ । ଇତସ୍ତତ; ବିକ୍ଷିପ୍ତ—2. Scattered about.
୩ । ଭସ୍ମୀଭୂତ; ଭସ୍ମସାତ୍—
3. Reduced to ashes.

ଛାରପୋକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଉଦ୍‌ଦଂଶ; ସଂ. କ୍ଷାର ଓ କୀଟରୁ)—ଓଡ଼ଶ;
Chhārapoka ଗନ୍ଧକୀଟ; ମତକୁଣ; ଶଯ୍ୟାକୀଟ—
ছারপোকা Bed-bug; vermin.
खटमल, उड़िश
(ପାବନା—ଛାଇପୋକା)
(ସମ୍ବଲପୁର—ଓଡ଼ୁଶୋ; ଓଡ଼ଶ)

ଛାଲ୍‌କିଟ୍‌କିଟ୍‌—ଦେ. ଅ—ଡୁଡୁଖେଳରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବାଳକ ଅନ୍ୟ
Chhālkitkit ପକ୍ଷର ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ଅପର ପକ୍ଷର କୌଣସି
(ଛାଲ କିଟକିଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଳକ ଦେହକୁ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକାନିଶ୍ୱାସରେ ବାରଂବାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଶବ୍ଦ—The exclamation uttered by an aggressive boy in one breath while attacking the other side.

ଛାଲ୍‌କିଟି—ଦେ. ବି—ଡୁଡୁଖେଳରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବାଳକ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର
Chhālkiti ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ 'ଛାଲ୍‌କିଟକିଟ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ କରୁ ଅପର ପକ୍ଷର କୌଣସି ବାଳକକୁ ମାରିବା ଗୋଇଠା—A kick given by the aggressor-boy to a boy of the opposite party while going to the latter's limits.

ଛାଲ୍‌ଟି—ଦେ. ବି. (ପୂର୍ବେ ଏହା ଛଣପଟର ଛାଲରୁ ତିଆରି)—
Chhālti ୧ । ଛଣପଟର ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତାରେ ବୁଣା ଏକପ୍ରକାର ସରୁ
ଛାଲଟି ଲୁଗା—1. Linen.
ଛାଲଟୀ ୨ । ଖଜୁରୀ ଛାଲ; ଖଜୁରୀ ଗଛର ମୂଳରେ ଥିବା ଟାଣୁଆ କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ ପତ୍ର—2. The hard pointed leaves of datepalm found just over its roots.

ଛାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ)—
Chhāla ୧ । ଚର୍ମ; ଚମଡ଼ା—1. Skin; hide.
ଛାଲ ଚେଲି ଖାଲେ ଚେଲି ଛାଲ ପାଇଁ ଡାଇଁ କାନ୍ଦଇ । ଶିଶୁବେଦ ।
ଛାଲଖାଲ ୨ । ଚର୍ମ ଉପରର ପତଳା ଆଚ୍ଛାଦନ; ମଳଚର୍ମ—
2. Epidermis.
୩ । ଖୋଳପା; ଫଳର ଚୋପା—
3. Rind or peel of a fruit.
୪ । ଗଛର ବଲ୍କଲ; ବକଳା—
4. Bark of a tree.
୫ । ମୃଗ ଚର୍ମ—
5. Deer skin; hide of a deer.
୬ । ବ୍ୟାଘ୍ର ଚର୍ମ—6. Hide of a tiger.
୭ । ଯେ କୌଣସି ପଶୁ ବା ଜୀବର ଚର୍ମ—
7. The hide of any beast or animal.
୮ । ଛାଲି ୨ (ଦେଖ)
8. Chhāli 2 (See)

ଛାଲ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରୁ ଚୋପା ବା ବକଳ
Chhāla uṭhibā ଛାଡ଼ିଯିବା—Peeling off of the skin.
(ଛାଲ ଛାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଲ ଉତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୀବର ଦେହରୁ ଚମଡ଼ା କାଢ଼ିବା—
Chhāla utāribā 1. To flay an animal; to skin.
ଛାଲତୋଲା ୨ । ଗଛରୁ ବକଳ ଛଡ଼ାଇବା—
ଖାଲଉଘେଡ଼ନା 2. To bark a tree; to peel of the bark off a tree.
୩ । ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା—
3. To scrape or peel.
୪ । ବହୁତ ପ୍ରହାର କରିବା—
4. To thrash a person very severely.

ଛାଲକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—ଛାଲି ୨ (ଦେଖ)
Chhāla kaṇṭā Chhāli 2 (See)

ଛାଲକରଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଛେଲାକେରଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Chhāla karaṇḍi Chhelākeraṇḍi (See)

ଛାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ)—୧ । ଛେଲି; ବଲ୍କଲ—
Chhāli 1. Bark of a tree.
ଛାଲଟ ୨ । ଖଜୁରୀ ଗଛର ମୂଳ ପାଖେ ଥିବା ଡାଳର ମୂଳରେ ଥିବା
ଛାଲା ପତ୍ରର ଟାଣୁଆ କଣ୍ଟା—2. Pointed hard thorns or spikes of date-leaves.
[ଦ୍ର—ଏ ଲମ୍ବ ଓ ମୁନିଆ କଣ୍ଟାକୁ ଲୋକେ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା ଧାନ କିଆରି ଓ ପୋଖରୀରେ ଓ ବାଟରେ ଲୋକଙ୍କ ଯିବା ଆସିବା ଓ ସେ ବାଟେ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷେତ ସ୍ୱାମୀ ପୋତି ଦଅନ୍ତି ।]

ଛାଲିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀରୁ)—ପତ୍ର ସହିତ ଖଜୁରି ଡାଳ ଗୁଡ଼ାଏ
Chhāliā ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ଯାଇ କରା ଯାଇଥିବା ପିଛା ବା ଝାଡ଼ୁଣି—A broom made of date-palm branches tied together.

ଛାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛାଲ ଉତାରିବା (ଦେଖ)
Chhālibā Chhāla utāribā (See)
(ଛାଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛାଲେରା—ଦେ. ବି—ସଲରା (କୋଳି; କଣ୍ଟା) (ଦେଖ)
Chhālerā Salarā (plum and spike) (See)

ଛି—ସଂ. ଅ. (ସଂ. ଧିକ୍)—ଘୃଣା; ନିନ୍ଦା; ବାରଣ ଏବଂ ଲଜ୍ଜାସୂଚକ
Chhi ଅବ୍ୟୟ; ଧିକ୍—Foe ! tut, tut ! shame.
ଛି ଛି ଲୋ ଛିଛୁ, ମେଘ ବରଷିଲେ କେତେ ଛୁ ମାଛୁ—ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବଚନ ।
ଛୀଛୀ
(ଛିଃ; ଛିଃ ଛିଃ; ଛିଆ; ଛିଇ; ଛି ଛି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଆ—ଦେ. ଅ—ଛି (ଦେଖ)
Chhiā Chhi (See)

ଛିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଖୁର୍ଦ୍ଦିବା; ଧାରିକର
Chhiāṅ (ନଡ଼ିଆରୁ) ଚୋପା ଛଡ଼ାଇବା; ଚୋପା ଛେଲିବା—
ଚାଁଛା 1. Scraping or shoving off the rind (of
ଛୋଲନା a cocoanut) by cutting with a sharp instrument.
ଛାଓ୍ୱା ୨ । (ସଂ. ଛାଦନ) ଘର ଛପର; ଘର ଛପର କରିବା;
ଛାଜନ; ଛାନ ଛିଆଣି—2. Thatching of a house; to thatch a house.

୧	ଇ	ଓ	ର,ଋ	ଽ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଋଅ	ଘ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	[illegible]	ନ୍ନ

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା; ଛେଲା ହୋଇଥିବା— 1. With the rind scraped off with a sharp instrument.

୨ । ଯେ ଛପର କରେ; ଘର ଛପରକାରୀ—2. Thatching.

ଛୁଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସ. ଛଦ୍ ଧାତୁ) ଫଳ ଅଦ (ଯଥା—ନଡ଼ିଆ)ର ଚୋପା କଟୁରିଦ୍ୱାରା ଛେଲିବା; ଛେଇଁବା—

Chhiāniba

ଛାଓ୍ୱା

ଛଜନା; ଛାନା

1. To scrape off the rind of a fruit by a sharp instrument.

ଛୁଆଇବା, ଛୁଂଇବା, ଛେଇଁବା } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । (ସ. ଛଦ୍ ଧାତୁ) (ଘର) ଛପର କରିବା—2. To thatch (a (house).

୩ । ଚଉକିର ତଳାରେ ବେତ ବୁଣିବା— 3. To bottom a chair

୪ । ଡୋଲ ଆଦିରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି କରିବା— 4. To tie or bind the ends of a drum with leather

ଛୁଆଣି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସ. ଛାଦନ)—୧ । ଛପରବନ୍ଧ—

Chhiāni — 1. Thatching.

ଛାଓ୍ୱା

ଛାନା

୨ । ଛାଆଣି (ଦେଖ) 2. Chhā-āni (See)

ବିଣ—୧ । ଆବୃତ—1 Covered.

ଃ ମଳକାନ୍ତମଣିର ଖଃ, ସୁନା ଛୁଆଣି ହାଟଦାନ୍ତ ଖଃଖୁଣ୍ଡ—
ମାଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୨ । ଛପରବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା—2. Thatched.

ଛୁଆ ଲୋ—ଦେ. ଅ—(ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଅବ୍ୟୟ)ଛି— Chhiā lo (Interjection indicating shame, used by females). Fie !

ଛିଇ ଛି—ଦେ. ବି—ଛି ଛା (ଦେଖ)

Chhi-i chhā — Chhi chhā (See)

(ଛିଇଛାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଁଚିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ସ. ସିଚ୍ ଧାତୁ)—

Chhiṅtibā — ଛିଞ୍ଚିବା (ଦେଖ)—Chhiñchibā (See)

ଛିକର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛାରଛିକର (ଦେଖ)

Chhikarā — Chhār-chhikarā (See)

ଛି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୃଣାରେ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଉପେକ୍ଷା କରିବା—

Chhi karibā — To give up with disgust.

ଛିଃକରା (ଯଥା—ବାପା ଗାଳି ଦେବା ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ପାନକୁ ଛି

ଛିଃ କରନା କରିଛି ।)

ଛିକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଶଙ୍କା)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ (ଚିତ୍ତର

Chhikāibā — ମତ) ଦ୍ୱିଧା କରିବା; ମନ ଛକପକ ହେବା; କୁନ୍ଥକୁନ୍ଥ

ହିଚକିଚାନା — ହେବା—To hesitate.

(ଛିକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୋ ମନଟା ଛିକଇ ଥାଏ
କଟକ ଯିବାକୁ ମନ ବଳୁ ନ ଥାଏ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଛିକାର—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ଶୀତ୍କାର) ମୁଖରେ (ଜିହ୍ୱା ଓ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା

Chhi-kāra — ଉଚ୍ଚାରିତ) ଅବ୍ୟକ୍ତ ଇସ୍‌ଇସ୍ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ; ଇସ୍-ଇସ୍ ଶବ୍ଦ—1 Hissing sound.

୨ । (ସ. ଧିକ୍କାର)—ଧିକ୍କାର ବଚନ— 2. Contemptuous words.

ଦେ. ବିଣ—ତୁଚ୍ଛ; ଘୃଣାକର; ଧିକ୍କାରଯୁକ୍ତ— Scornful; contemning; contemptuous.

(ଯଥା—ମୁଁ ତୋର ଏତେ ଛିକାର ବଚନ ସହି ପାରିବ ନାହିଁ)

ଛିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଙ୍କିବା (ଦେଖ)

Chhikibā — Chhiṅkibā (See)

ଛିକିଲେ ସେ ଗର୍ଭ ପଡ଼ନ୍ତା ଝଳେ ଯାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଛିକ୍କ—ଦେ. ବି. (ସ. ଛିକ୍କା)—ଛିଙ୍କ (ଦେଖ)

Chhikka — Chhiṅka (See)

ଛିକ୍କା—ସ. ବି—୧ । (ଛିକ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୈଧାତୁ +ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ

Chhikkā — ଆ)—ଛିଙ୍କ; ଛୁତ—1. Sneeze.

୨ । ଶିକ୍ୟ; ସିକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 2. A hanging rope-basket.

ଛିକ୍କଣୀ—ସ.ବି.(ଛିକ+କୈ ଧାତୁ+ଅନ+ଈ)—ସୋମରାଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର

Chhikkaṇi — ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକବିଶେଷ; ଜଳରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର

ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ— ଲଟାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ; ବଲନାସ—A kind of

ଛିକ୍କିକା; ଘବକ; creeping plant; Artemisa Sternutatoria; Centepeda Orbicularis.

ଛିକ୍କ୍କା; ଷବକୃତ;

ତୀକ୍ଷ୍ଣା; ଘ୍ରାଣଦୁଃଖଦା; [ଦ୍ର—ଏହା ଶୀତଦିନେ ଜଳ ଓ ପଙ୍କଅରେ

କଟନାଶା, ଉଗ୍ରା, ମାଡ଼େ । ଯେଉଁଠାରେ ଛଅ ଦିନ ପାଣି ଜମା

ଉଗ୍ରଗନ୍ଧା ହୋଇ ଶୁଖି ଯାଇଥାଏ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଏହା

ଓ. ଛିକ୍କିଣି, ଛିକ୍କୁଣି, ଉଠେ । ପତ୍ର ଦନ୍ତୁର ଓ ଅଗ ଚଉଡ଼ା ।

ବଲନାସ ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ଭୁଣ୍ଡି ପରି ଓ

ହାଁଚୁଟି; ହେଁଚୋ; ଆକାରରେ ଗୋଲ ପରି; ଏ ଫୁଲକୁ ଦଳ କରି

ମିଁଚୋ; ନାକ୍ଛିକନି ଶୁଙ୍ଘିଲେ ଭାରି ଛିଙ୍କ ହୁଏ ।

ନାକଛିକନି; ଏହା କଟୁରସ, ରୁଚକର, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ,

ଉକାଶ, ଛିକନି ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ପିତ୍ତଜନକ ଏବଂ ବାତରକ୍ତ, କୁଷ୍ଠ, କୃମି, ବାୟୁ ଓ କଫନାଶକ । ଏହା ଅଭାବରେ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଔଷଧରେ ମରିଚ ବା ମଦଣ ଫଳ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଛିକ୍କଣୀ—ସ. ବି—ଛିକ୍କଣୀ (ଦେଖ)

Chhikkani — Chhikkaṇi (See)

ଛିକ୍କର—ସ. ବି. (ଛିକ୍=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;

Chhikkara — ଏହା ଛିକ୍ ଛିକ୍ ଧ୍ୱନି କରୁ ଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—A species of deer.

[ଦ୍ର—ଏହା ହରିଣ ଅପେକ୍ଷା ଦ୍ରୁତଗାମୀ, ବୃହତ୍‌ସଂହିତା ମତରେ ମନୁଷ୍ୟ କୌଣସି ଶୁଭକର୍ମାର୍ଥ ଅନୁକୂଳ କରିବା ବେଳେ ଏ ମୃଗର ଡାହାଣ ପାଖେ ଗଲେ ଶୁଭ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଢ଼ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ତେ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛିକ୍କା—ସଂ. ବି—୧ । (ଛିକ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୈ ଧାତୁ+ଭାବ
Chhikkā ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଛିଙ୍କ; କ୍ଷୁତ—1. Sneeze.
୨ । ସିକ୍ୟ; ସିକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A hanging rope-basket.

ଛିକ୍କିକା—ସଂ. ବି. (ଛିକ୍କା+ଇକ+ଆ)—ଛିକ୍କଣୀ (ଦେଖ)
Chhikkikā Chhikkaṇi (See)

ଛିଗୁଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ଳେଷ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ତିରସ୍କାର—
Chhigulā 1. Ironical rebuke; gibe; jeer.
୨ । ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଦୁର୍ନାମ—
2. Contemptuous imputation; innuendo.
ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ଳେଷ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗଯୁକ୍ତ (ବଚନ)—
1. Ironical (words).
୨ । ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ—2. Indicating contempt.

ଛିଗୁଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପହାସ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ତିରସ୍କାର
Chhigulāibā କରିବା—1. To administer ironical
ଛିଡ଼ିମାନା rebuke; to jeer.
(ଛିଗୁଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛିଣ୍ଣ କରି କହିବା—
2. To address in contemptuous language.

ଛିଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିକ୍କା)—କ୍ଷୁତ; ନାସିକାରୁ ହଠାତ୍ ଜୋରରେ ସହିତ
Chhiṅka ବାହାରିବା ଶବ୍ଦ—Sneeze.
ହାଁଚି ଛିଙ୍କରୁ ଜାତ ହେବା ଯୋଗୁଁ କ୍ଷୁପ ନାମ
छींक ବହୁ ହୋଇଲେ ପ୍ରଜାପତ ନଶେତ୍ତମ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ଛିଙ୍କଇ ପଡ଼ିଲା—ଦେ. ଅ—ଛିଙ୍କିବା ଲୋକର ମଙ୍ଗଳ ହେଉ—
Chhiṅka-i paṛdilā A sentence used on sneezing,
ହୈଁଚଛି ଅ indicating :—Let weal happen to
शत जीव the sneezer.
ଛିଙ୍କ ପଡ଼ିଲା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛିଙ୍କେଇ ପଡ଼ିଲା }

[ଦ୍ର—ନାକ ମଧ୍ୟର ଝିଲ୍ଲୀ କୌଣସି କାରଣରୁ ଉତ୍ତେଜିତ ହେଲେ, ଶର୍ଦ୍ଦି ହେଲେ ବା ନାସ ଶୁଙ୍ଘିଲେ ନାକ ଓ ପାଟିବାଟେ ଗୁଡ଼ାଏ ପବନ ହଠାତ୍ ଠେଲି ହୋଇଯାଇ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର ଓ ବେଗ ସହିତ ତାହା ନାକ ଓ ପାଟିବାଟେ ବାହାରେ; ଏହାକୁ ଛିଙ୍କ କହନ୍ତି । ଛିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବେଳେବେଳେ ଛେପ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ମଧ୍ୟ ବାହାରି ପଡ଼େ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ଛିଙ୍କିବା ଅଶୁଭସୂଚକ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଓ ସେତେବେଳେ 'ଶତଂଜୀବ' 'ଚିରଂଜୀବ' ବୋଲି କହି ସେ ଅଶୁଭ ନିବାରଣ କରନ୍ତି । ଏ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍, ରୋମାନ୍ ଓ ଇହୁଦିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଅଦ୍ୟାପି ଏ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେହି ଛିଙ୍କିଲେ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ଲୋକେ କହନ୍ତି "ଈଶ୍ୱର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ"— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛିଙ୍କଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛିକ୍କଣୀ)—ବିଲନାସ; ଛିକ୍କଣୀ (ଦେଖ)
Chhiṅkaṇi Chhikkaṇi (See)
ଛିଙ୍କିଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛିଙ୍କୁଣି }

ଛିଙ୍କ ଦେଖାଇବା—ଦେ. ବି—ଛିଙ୍କିବାର ଉପକ୍ରମ ହେବା—
Chhiṅka dekhāibā Having a tendency to sneeze.
হাঁচি আসা
छींक आना
(ଛିଙ୍କମାଡ଼ିବା; ଛିଙ୍କ ଦେଖେଇବା, ଛିଙ୍କ ଆସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଙ୍କ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଛିଙ୍କିବା—
Chhiṅka paṛdibā Sneezing.

ଛିଙ୍କା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଛିକ୍କା)—ଛିଙ୍କ (ଦେଖ)
Chhiṅkā 1. Chhiṅka (See)
छींकना ୨ । ଛିଙ୍କିବା କର୍ମ—2. Act of sneezing.

ଛିଙ୍କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛିଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Chhiṅkāibā ନାସ ଶୁଙ୍ଘାଇ ବା ତା ନାକରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାଠି ଆଦି
छींकाना ଭରତ୍ତି କରିବା ଦ୍ୱାରା ସେ ଛିଙ୍କିବାର ଉପାୟ କରିବା—
(ଛିଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (causative of Chhiṅkibā) To cause a person to sneeze.

ଛିଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଛିକ୍କା)—ନାସିକା ମଧ୍ୟରୁ ବେଗ ଓ ଶବ୍ଦ ସହିତ
Chhiṅkibā ହଠାତ୍ ପବନ ବାହାର କରିବା—To sneeze.
হাঁচি মরা [ଦ୍ର—ବିରାଡ଼ି ଛିଙ୍କିଲେ ଗୃହସ୍ୱାମୀ ଅମଙ୍ଗଳ ସୂଚନା କରେ;
छींकना ମନୁଷ୍ୟ ଛିଙ୍କିବା ମଧ୍ୟ ଅମଙ୍ଗଳକର; ଏଥିପାଇଁ କେହି ଛିଙ୍କିଲେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ବୟୋବୃଦ୍ଧ ମନୁଷ୍ୟ ଉକ୍ତ ଅମଙ୍ଗଳ ଦୂର ହେବା ଆଶାରେ କହି ଥାଆନ୍ତି 'ଚିରଂଜୀବୀ ହୋ' ।]

ଛିଙ୍ଗ୍‌ଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—୧ । ଚାଲିବା; ଗତିକରିବା—
Chhiṅglibā 1. To move; to walk.
୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଗତି କରିବା—2. To move about.
(ଯଥା—ଏତେ ଘଡ଼ରେ ଛିଙ୍ଗ୍‌ଲିବା ମୁସ୍କିଲ୍ ।)
୩ । ବିସ୍ତୃତ ହେବା; ଖେଦି ଯିବା; ବ୍ୟାପିବା—3. To spread about; to be diffused throughout.
(ଛିଙ୍ଗ୍‌ଲି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା ପାଣି କାହିଁ ଛିଙ୍ଗ୍‌ଲିଗଲାଣି)

ଛିଚୁକୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଗାଳିମନ୍ଦ; ଫଜିତ୍—
Chhichu-kuṭā Rebukes; abuses.
(ଯଥା—ତାକୁ ମୋ ଧାର ଟଙ୍କା ମାଗି ଯିବାରୁ ସେ ମୋତେ ଅନେକ ଛିଚୁକୁଟା କରି କହିଲା ।)

ଛିଚୁକୁନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ପରର ଦୋଷ ଦେଖାଇ ଖୁସି
Chhichukundā ହେବା—Feeling pleased or satisfied by pointing out another's fault.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଇଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅଲ୍ପାକ୍ଷରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଛିଛି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଧିକ୍କାର;)—୧ । ଧିକ୍କାର; ଘୃଣାବଚନ—
Chhi chhā   1. Condemnation; crying shame; hurling defiance.
(ଛିଇଛିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଦେ: ବଣ.—୧ । ଧିକ୍କାରଯୁକ୍ତ (ବାକ୍ୟ)—
1. Condemnatory.
୨ । ଘୃଣ୍ୟ—2. Contemptible; abominable.

ଛିଛିକର—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ.—ଛିଛି (ଦେଖ)
Chhi chhākara   Chhichhā (See)
(ଛିଛିକର; ଛିଇଛିକର; ଛିଛିକର; ଛି ଛିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଛି—ଦେ. ଅ.—ଛି (ଦେଖ)
Chhi chhi   Chhi (See)
(ଛି ଛିଃ; ଛି ଇଛିଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଛି କରିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଧିକ୍କାର କରିବା—1. To decry;
Chhichi karibā   to cry down; to condemn; to cry shame; to hurl defiance at.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତୁଳନାରେ ବଳି ପଡ଼ିବା—
2 (figurative) To exceed in comparision.

ଲଳାଟର ମୁଁ ଦ ଲଳର ଅଧର ଉପମାକୁ କରେ ଛି ଛି। ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ।

ଛିଛିରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି.—ଛିଟକିବା; ଦୂରକୁ କ୍ଷିପ୍ତ ହେବା;
Chhichhiribā   ଛିଟକିବା—To shoot out to a distance.

ଛିଜ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସୂଚୀ)—ଛୁଞ୍ଚି—
Chhij   Needle.

ଛିଜ୍‌ପତର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଛୁଞ୍ଚିପତର; ଖୁବ୍ ସରୁ ଚକୁଳି
Chhij-patara   ପିଠା—A kind of thin pastry cake.
(ଛିଜ୍ ପତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଞ୍ଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସେଚନ)—ଜଳ ଆଦି ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ଛାଟିବା; ଜଳ-
Chhiñcha.   ସେଚନ—Sprinkling of water.
छिड़काव

ଛିଞ୍ଚକନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସେଚକ; ଏତଦ୍ୱାରା ଗୃହାଦିରେ ଜଳ ସେଚନ
Chhiñchakanā   କରାଯାଏ)-ଘର ଲିପିବାର କନା; ଲୁଗାକନା—
A rag to wash or besmear the floor and walls of a house with cowdung and water.

ଛିଞ୍ଚଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସିଚ ଧାତୁ)—୧ । (ବର୍ଷାଜଳ) ଛାଟିବା; ଛାଟ;
Chhiñchardā   ବର୍ଷାବିନ୍ଦୁର ତିର୍ଯ୍ୟକ ପତନ—
छिटा   1. Raining in a slanting manner.
छींटा   ୨ । ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—
2. Sprinkling or splashing with water.
୩ । ମୃତ ଛେଳିମେଣ୍ଢାଙ୍କ ପେଟର ଅନ୍ତାଦି (ଯାହା ପୋଷା କୁକୁରଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ)—3. The entrails of a sheep or goat killed (which is used to feed domestic dogs).
ବଣ.—୧ । ସିକ୍ତ—1. Sprinkled; splashed.
୨ । ଇତସ୍ତତଃ କ୍ଷିପ୍ତ—2. Scattered; strewn.

ଛିଞ୍ଚ ଦେବା—ଦେ. କି.—ମାଟିଘରର ତଳରେ ମାଟିଗୋବରପାଣି ଅଳ୍ପ
Chhiñcha-debā   ଅଳ୍ପ ଛିଞ୍ଚି କନାରେ ଲିପିବା—To besmear
चुपड़ना   the earthen floor of a house with cowdung and water with a rag.

ଛିଞ୍ଚ ପତର—ଦେ. ବି.—ଛିଞ୍ଚି ପତ୍ର (ଦେଖ)
Chhiñcha-patara   Chhiñchi-patra (See)
(ଛିଞ୍ଚପତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଞ୍ଚା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସେଚନ)—୧ । ଜଳସେଚନ—
Chhiñchā   1. Sprinkling with water.
छिटा   ୨ । କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁକୁ ପତଳା କରି ବିଛାଇବା—
छींटना   2. To lay small articles in thin layers one over the other.
୩ । (ପାନବରଜାଙ୍କ ଭାଷା) ପାନବରଜର ଚାଟିର ତଳେ ଓ ଉପରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା କାଣ୍ଡଗର—
3 Reeds put over reed-screens.
ଦେ. ବଣ—୧ । ସିକ୍ତ—1. Sprinkled.
୨ । ବୁଣା ନ ହୋଇଥିବା (ବନାତ); ଲୋମସୂକ୍ଷ୍ମି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଛିଞ୍ଚାହୋଇ ଘଷି ଦିଆଯିବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ (ବନାତ)—
2. (broad-cloth) Not woven but prepared by pressing thin layers of wool together into a compact mass.

ଛିଞ୍ଚା ଅଉଁସା—ଦେ.ବ (ସଂ. ସେଚନ+ଆମର୍ଷଣ; ସହଚର)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତବା
Chhiñchā auñsā   ସଂଜ୍ଞାରହିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚେତା କରାଇବା
(ଛିଞ୍ଚା ଘଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)   ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ଜଳସେଚନ ଓ ଅଙ୍ଗ-ମର୍ଦ୍ଦନ—Sprinkling of water on and rubbing of the limbs of a senseless person to restore him to senses.

ଛିଞ୍ଚାଇବା—ଦେ.କି (ସଂ. ସିଚ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—(ଛିଞ୍ଚିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Chhiñchāibā   (Causative of Chhiñchibā)
छिटाना   ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜଳ ସେଚନ କରାଇବା—
छींटाना   To cause water etc to be sprinkled.
(ଛିଞ୍ଚେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଞ୍ଚାଛିଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ବହୁବାର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା କାମ—
Chhiñchā-chhiñchi   Repeated sprinklings.

ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । (ସଂ. ସଞ୍ଚାଳନ)—ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ
Chhiñchārdibā   କରିବା; ଜୋରରେ ହଲାଇବା; ବଳପୂର୍ବକ
छिटाना   ଛାଟିବା (ଯଥା—ହାତଗୋଡ଼)—
छितराना   1. To throw or move on all sides (e. g. one's arms and legs).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତି' ଦେଖିବେ।

୨ । (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ କରଣ. ପ୍ରା. ଛିତ୍ତକରଣ)
ଫିଙ୍ଗିବା; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରିବା—
2. To scatter about..

କୋଳରୁ ସୀତାଙ୍କୁ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ି ପକାଇଲା
ଦୂଳ ଧରି ରାମଙ୍କ ଉପରେ ଧାଇଁଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଛିଞ୍ଚା ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବର୍ଷାର ଛାଟ ବା ଛିଞ୍ଚଡ଼ା ପାଣି—
Chhiñchā pāṇi   Water falling from a slanting shower.

ଛିଞ୍ଚାବିଞ୍ଚା—ଦେ. ବି—ମୁମୂର୍ଷୁ ବା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଚେତ କରିବା
Chhiñchā-biñchā   ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତା ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା ଓ ତାକୁ ବିଞ୍ଚଣାରେ ବିଞ୍ଚିବା—
Sprinkling water on and fanning a dying or senseless person.

ଛିଞ୍ଚା ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଛିଞ୍ଚିବା—
Chhiñchā māribā   To sprinkle (water etc).

ଛିଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ଚାଳର ଶେଷରେ ଚାଳକୁ ବଳାଇ କରି କୁଅଣି କରାଯିବା ଛଣର ଅଗ୍ରଭାଗ—
Chhiñchi   The tops of straw protruding from the ends of a thatch.

ଛିଞ୍ଚିପତ୍ର—ଦେ. ବି—କରେଇରେ ପିଠଉକୁ କେବଳ ଦୁଇ ଘାସ ଦ୍ୱାରା
Chhiñchi-patra   ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଛିଞ୍ଚି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପତଳା ଚକୁଳି; ଛିଞ୍ଚିପତର—A kind of very fine pan-cake done over the frying pan by sprinkling layers of rice and paste other
(ଛିଞ୍ଚିପତର—ଅନ୍ୟରୂପ)   on a pan set over the fire.

ଛିଞ୍ଚିବଟା—ଦେ. ବି—ଛୁଞ୍ଚିଅବଟା (ଦେଖ)
Chhiñchi-batā   Chhuñchiā-batā (See)

ଛିଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ ; ସେଚନ)—
Chhiñchibā   ୧ । ଜଳାଦି ସେଚନ କରିବା—
ছিটান   1. To sprinkle water etc.
छिंटाना, छिड़कना   ୨ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ବର୍ଷା ହେବା—
2. To rain in driblets.
୩ । କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁକୁ ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ କରି ସ୍ତରକ୍ରମେ ବିଛାଇବା—3. To put thin layers of small articles one over another.

ଛିଟ୍‌କା—ଦେ. ବି—୧ । ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା; ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ—
Chhiṭ-kā   1. Waving; moving to and fro.
ছিটকান   ୨ । ଛିଟା; ଛିଞ୍ଚା—2. Sprinkling about;
छिटकना   scattering of small particles
୩ । ଛିଡ଼କା; ଛିଞ୍ଚଡ଼ା; ଛାଟ—
3. Slanting rainfall; splashing.
୪ । ବଥା; ବିନ୍ଧା—4. Aching.
୫ । ଆଖିର ଛଟକ—
5. Sidelong glance or look.

ছিঁচকা, ছিঁচকো   ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର—Small; petty.
अद्‌ना   (ଯଥା—ଛିଟ୍‌କା ଚୋର ।)

ଛିଟକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଖଳନ)—
Chhiṭ-kāibā   ୧ । ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର କଣାରେ ଛାଟିବା ବା
ছিটকান, ছিটন   ତିର୍ଯ୍ୟକ ଭାବରେ ବିଞ୍ଚିବା; ଛିଡ଼କାଇବା—
छिटकाना   1. To sprinkle slantingly.
(ଛିଟକାଇବା; ଛିଟ୍‌କେଇବା, ଛିଟକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ସିଟ୍‌କାଇବା (ଦେଖ)
2. Siṭ-kāibā (See)

ଛିଟ୍‌କାଣିଆଁ—ଦେ. ବି—ଖୁଚୁରା; ବଳି ପଡ଼ିଥିବା ସାମାନ୍ୟ ଅଂଶ—
Chhiṭ-kāṇiāñ   Odds and ends; small remainders.
ছিটছাট
फुटकर
(ଛିଟକାଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟ୍‌କିଣି—ଦେ. ବି—ଛିଟିକିଣି (ଦେଖ)
Chhiṭ-kiṇi   Chhiṭikiṇi (See)

ଛିଟ୍‌କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତକରଣ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତକରଣ)—
Chhiṭ-kibā   ୧ । (ଅଗ୍ନି କଣା ବା ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ) କ୍ଷୁଦ୍ର କଣାରେ
ছিটকা   ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା (ଯଥା—ନିଆଁ ଛିଡ଼କିବା ।)—
छटकना   1. To splash up; to be sprinkled in
(ଛିଟକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)   small drops; to shoot off in sparks (said of fire).
(ଯଥା—ଚଳନ୍ତା ଗାଡ଼ିର ଚକରୁ କାଦୁଅପାଣି ଛିଟ୍‌କୁଛି ।)
୨ । ମୁଣ୍ଡ ଆଦି ବିନ୍ଧିବା; ବଥାଇବା—2 To ache.

ଛିଟ୍‌ଛାଟ୍—ଦେ. ବି—ଛିଟ୍‌କାଣିଆ (ଦେଖ)
Chhiṭ-chhāṭ   Chhiṭ-kāṇiā (See)

ଛିଟ୍‌ଛିଟ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚର୍ଚ୍ଚିତ)—ଚିତ୍ରିତ; ଶବଳ; କର୍ବୁର—
Chhiṭ-chhiṭ   Spotted; variegated; multicoloured
रङ्गबिरङ्ग   marked with small spots; motley.
(ଛିଟଛିଟିଆ; ଛିଟ୍‌ଛିଟିକା; ଛିଟ୍‌ଛିଟିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଛିଟ୍‌ନି)—
Chhiṭnā   ବାଉଁଶର ସରୁ କାଠିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଛୋଟ ଟୋକେଇ—A small basket woven with slender bamboo-sticks.

ଛିଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚିତ୍ର)—
Chhiṭa   ୧ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ଛିଟା ବା ଚିତ୍ରଯୁକ୍ତ ବସ୍ତ୍ର; ଚିତ୍ରିତ ବସ୍ତ୍ର—
ছিট   Spotted cloth; chintz.
छींट   ଦେ. ବିଣ—ଚର୍ଚ୍ଚିତ; ଶବଳିତ—
Multicoloured; spotted.

ଚନ୍ଦ୍ରବେ ସଖା ସଙ୍ଗେ ହେଲ ଛିଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳଭାକଲ୍ଲୋଳ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଁୟ	ହ୍ୟ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ବ୍ବ

ଛିଟଛିଟା—ଦେ. ବଣ—ଛିଟ୍‌ଛିଟ୍ (ଦେଖ)
Chhiṭa-chhiṭā Chhiṭ-chhiṭ (See)
(ଛିଟପକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟା—ଦେ. ବ. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ)—
Chhiṭā ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ; କଣା; ଶୀକର—
ছিটা, ছিটে 1. Small drops; sparks.
छींटा
ଛିଟା ଉଠି ପଡୁଥିଲା କି ଅସି ଘା ଚୁମ୍ବନ୍ତେ ଧରଣୀରେ ।
ରାଧାନାଥ, ଯଯାତି ।

୨ । ଛୋଟ ଦାଗ—2. Stain; spot.
୩ । ପରିମାଣବିଶେଷ—3. A specific measure.
୪ । ଛୋଟ ଗୁଳି; ବଟିକା; ଗୁଳା—
4. Small ball; bullet; pill; globule.
୫ । ମଦକ; ଗୁଲି—
5. Opium bullets for smoking.
୬ । (ପାନବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା) ନୂଆ ବରଜରେ ପ୍ରଥମରେ ଗୋଡ଼ା ଯିବା (ରୋପା ହେବା) ଲମ୍ବ ପାନ ଲଟା—
6. A long betel-creeper planted in a betel-plantation.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ଦୋଷ—1. Fault.
୨ । ନିନ୍ଦା—2. Blame.
ବଣ—ମଳଯୁକ୍ତ; ମଳିନ—Dirty.
(ଯଥା—ଯେତେ ଛିଟା କନା ଅଛି ସବୁ ସଫା କରି ଆଣ ।)

ଛିଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ; ପ୍ରା. ଛିତ୍ତ)—
Chhiṭāibā ଜଳ ବିନ୍ଦୁ ପ୍ରକ୍ଷେପ କରିବା; ଛାଟି କରି ପକାଇବା; କ୍ଷୁଦ୍ର
ছীটান କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ ଛାଟିବା; ଝୋଟି ଦେବା--To sprinkle
छींटाना with the fingers; to spatter.
(ଛିଟାଦେବା; ଛିଟା ପକାଇବା; ଛିଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟାଣ—ଦେ. ବ—ପ୍ରୋକ୍ଷଣ; ଜଳ ବିନ୍ଦୁ ନିକ୍ଷେପ—
Chhiṭāṇa Sprinkling; splashing.
ছিটান
छिंटा

ଛିଟା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଟାଇବା (ଦେଖ)
Chhiṭā debā Chhiṭāibā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି ୧ । ଦୋଷ ଦେବା—
1. To lay blame on; to find fault with.
୨ । ନିନ୍ଦା କରିବା—2. To speak ill of

ଛିଟା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାଗଯୁକ୍ତ ହେବା; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଚିତ୍ରିତ ହେବା—
Chhiṭā lāgibā To be spotted or stained with drops.
ছিটা পড়া
छींटा गीरना
(ଛିଟାପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଟିକା—ଦେ. ବ—ଛିଟ୍‌କା (ଦେଖ)
Chhiṭikā Chhiṭ-kā (See)

ଛିଟିକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଟ୍‌କାଇବା (ଦେଖ)
Chhiṭikāibā Chhiṭ-kāibā (See)
(ଛିଟକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ।

ଛିଟିକା କନା—ଦେ. ବ—ନୂଆ ହାଣ୍ଡି ଗଢ଼ିବା ବେଳେ କୁମ୍ଭାରମାନେ
Chhiṭikā kanā ଯେଉଁ ଓଦା କନା ଦ୍ୱାରା କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡିରେ ପାଣି ଛାଟନ୍ତି—A piece of wet rag with which potters sprinkle water on wet earthen pots while preparing them.

ଛିଟିକା ଚୋର—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଚୋର ଛୋଟଛୋଟ ଜିନିଷ ଚୋରି
Chhiṭikā chora କରେ—A petty thief; a pilferer.
ছিচকা চোর
अदना चोर

ଛିଟିକାଣିଆଁ—ଦେ. ବ—ଛିଟ୍‌କାଣିଆ (ଦେଖ)
Chhiṭikāṇiān̄ Chhiṭ-kāṇiā (See)

ଛିଟିକା ପିଲା—ଦେ. ବ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଶୁ—
Chhiṭikā pilā An infant; a very young child; a baby; a tiny child; a suckling.

ଛିଟିକି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଟୋକେଇ; ପାଛିଆ—
Chhiṭiki A basket.

ଛିଟିକଣି—ଦେ. ବ—୧ । ମୂଷାଯନ୍ତ୍ର; ମୂଷା ମାରିବା ବା ଧରିବା କଳ—
Chhiṭikiṇi 1. A mouse-trap; a trap-like contrivance for catching rats.
ছিটকিনি
सिटकनी; छटकना [ବି—ଏଥିରେ ଚିଟ୍‌କିଣି ଲାଗିଥାଏ; ଚିଟ୍‌କିଣି
ଛିଟକୁଣି } ଅନ୍ୟରୂପ ତଳେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଝୁଲା ହୋଇଥାଏ; ମୂଷା ସେ
ଛିଟ୍‌କୁଣି } ତଳରେ ପଶି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଝିଙ୍କି ଦେବା
ମାତ୍ରେ ଚିଟ୍‌କିଣି ଖସି ଯିବାରୁ କଳମୁହଁର କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ଓ ମୂଷା ଭିତ୍ତି କଳମଧ୍ୟରେ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହେ ।]
୨ । ଦୁର୍ଗପ୍ରାଚୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଗଡ଼—
2. A fort constructed in a leaning position in the wall of a castle.

ଛିଟକଣୀମାନ ପାଚେରି ବେଢ଼ିଣ ଶୋଭ
ଯେଉଁ ଦୁର୍ଗ ଦେଖିଲେ ସେ ସୁରଦେବ ଲୋଭ ।
ବଣ୍ଟନାଥ, ଦଶକଣ୍ଠବଧ ।

୩ । କାନ୍ଥରେ ତେରଛ ହୋଇ ପୋତା ହୋଇଥିବା କଣା—
3. A long-necked pot put in a slanting position in the wall to serve as a niche.
୪ । ଭୁମ୍ବ ବାଣର ମୁହଁ ବା ପେଟ ଭିତରେ ଅଗରୁ ଭରି ଯାଇଥିବା ବଳା ଦଉଡ଼ା—4. A copra-rope put inside a firework and used as a fuse to ignite it.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର— ବାଣରେ କାଠି ଲଗାଇବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହି ଛିଟିକିଣିରେ ଗୁଣ୍ଡରସ ଦେଇ ସେହି ଗୁଣ୍ଡରସରେ କାଠି ଧରାଇ ଦେଲେ, ସେ କାଠି ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ବାଣ ଦେହରେ ଲାଗିଯାଏ ।]

୫ । ଢେଲା ଫୋପାଡ଼ିବା ଦଉଡ଼ି; ଛଟ—5. A sling.

୬ । ଛିଟିକିଣିଦ୍ୱାରା ଦୂରକୁ ଫୋପଡ଼ା ଯିବା ଢେଲା— 6. Clods thrown to a distance by means of a sling.

୭ । ଛିଟ୍‌କିଣି; କବାଟ ବା ଝରକାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବଧାଯାଇ ଥିବା ଝିଲିକି ବା ଯୋଡ଼ା ବା ହୁକ— 7. A cleat; a trigger-like contrivance or hook used to fasten the shutters of doors and windows.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଶୋଟ ହୁଡ଼ୁକା— A small bolt used in a door.

ଛିଟିକି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଡ଼ିକିବା; ଦୂରଗତିରେ ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—To be spluttered about; to be thrown to a distance with force.
Chhiṭiki parḍibā
ଛିଟକେପଡ଼ା
ছিড়্কনা

ନାହିଁ କ ମୀନ ଛିଟିକି ଢେଉଁ ଅସି ପଡ଼ିଗଲା ନଦୀ ଜଳରେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଛିଟିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଟ୍‌କିବା (ଦେଖ)
Chhiṭikibā Chhiṭ-kibā (See)

ଛିଟିରି ପିଟିରି—ଦେ. ବିଣ—ଅତି ଛୋଟ ଓ ସାମାନ୍ୟ (ଅନେକ)—
Chhiṭiri piṭiri Small and insignificant (many).
ছোটখাট
ছুটকর

ଛିଡ଼୍‌କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ+କୃ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଛିଡ୍ଡ)—୧ । ଛିଟା—
Chhirḍ-kā 1. Spurting; splashing.
ছিটা
छींटा

୨ । ଛିଟା ହୋଇଥିବା ବିନ୍ଦୁ— 2. Splashed spots.

(ଛିଡ଼କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଡ଼୍‌କାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତକରଣ; ପ୍ରା. ଛଡ୍ଡଣ)—
Chhirḍ-kāibā ଛିଟା ପକାଇବା; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଛିଞ୍ଚିବା—
ছিটান To spurt or splash; to sprinkle obliquely in drops.
छिटकना; छिड़काना

(ଛିଡ଼୍‌କେଇବା; ଛିଡ଼କାଇବା; ଛିଡ଼କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଡ଼୍‌କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବହୁଦୂରକୁ ବେଗ ସହିତ ଚମକିବା—
Chhirḍ-kibā 1. To shoot forth to a distance.
ছিটকা

୨ । ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭାବରେ ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ କ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—
छिटकना; छिड़कना 2. To be splashed or spluttered.

(ଛିଡ଼କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଛିଡ଼କାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) [ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛିଡ଼ପୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଛିଦ୍ର)—
Chhirḍpurḍa ନାନା ଛିଦ୍ର କଥା ବା ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ— Numerous petty defects.

ଛିଡ଼ା—ଦେ. (ଶୁଦ୍ଧଭାଷା) ବି. (ସଂ. ଖଡ଼୍‌ଗ=ସ୍ତମ୍ଭ)—
Chhirḍā ୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା—
খাড়া 1. Standing upright; being erect.
खड़; खड़ा

୨ । ସିଧାଭାବରେ ଠିଆ ହେବା— 2. Rising up perpendicularly.

୩ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅବସ୍ଥା—3. Standing position.

ଛିଡ଼ାରେ ଆଚମନ କଲନ୍ତି ବାହୁକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ছেঁড়া ୪ । (ସଂ. ଛେଦନ) ଛିଣ୍ଡିବା; ଛିନ୍ନ ହେବା; ଛିଡ଼ିବା—
टूटना 4. Tearing; being torne.

ଦେ. (ଶୁଦ୍ଧଭାଷା) ବିଣ—୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ; ଠିଆ— 1. Standing upright; erect.

ଉହିଲେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ନମସ୍କାର କରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଲମ୍ବଭାବରେ ଉଚ୍ଚ ଉଠିଥିବା— 2. Rising up perpendicularly.

ছেঁড়া ୩ । (ସଂ. ଛିନ୍ନ)—ଛିଣ୍ଡା; ଛିନ୍ନ—3. Torne into pieces.
टुटा

ତପସ୍ୟା ନ ଥିଲେ ଛୁଟିରୁ ଛିଡ଼ା ବାସ
ଛଡ଼ି ନ ଯାଇ ପୂର୍ବେ ଜାଣ ନରଇଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୪ । ଭଗ୍ନ—4. Broken.

ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ପକାଇ ଛିଡ଼ା ଧନୁଶର
ପୁଣି କରରେ ଧରି ମହତ କୋଦଣ୍ଡ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଭୀଷ୍ମ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଛିଣ୍ଡାକନା—1. Rag.

୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମାରିବା କୌପୁନି—2. A long narrow strip of rag tugged down the privities.

ଛିଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଛିଦ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍ ଛେଦ ଧାତୁ)—
Chhirḍāibā ୧ । ଛିଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ছঁড়ান 1. Causative of Chhirḍibā.
छीना

୨ । ଛିନ୍ନ କରିବା; ଛିଣ୍ଡାଇବା—2. To cut asunder; to split up.

ଛିଡ଼େଇବା
ଛିଣ୍ଡାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛିଣ୍ଡେଇବା

୩ । ପୃଥକ କରିବା— 3. To part asunder.

୪ । ଚିରିବା—4. To tear.

୫ । (ବିବାଦ) ତୁଟାଇବା; କଷ୍ଟିତ କରିବା; ମୀମାଂସା କରିବା; ସମାଧାନ କରିବା—5. To settle; to solve. (a dispute).

୬ । ଖଟା ଦେଇ ଦୁଧକୁ ପାଣି ଫଟାଇବା— 6. To curdle (milk).

୭ । ଭାଙ୍ଗିଦେବା—7. To break off.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

୮ । (ଫିଟ୍‌କିରି ବା ନିର୍ମଳୀଫଳ ପକେଇ)— ଗୋଳିଆ ପାଣିରୁ ମଇଳା ଅଂଶ ତଳକୁ ବସାଇବା— 8. To sublimate; to refine dirty water.

୯ । ଗଣିତ ସମସ୍ୟାକୁ ସମାଧାନ କରିବା—9. To work out or solve a mathematical problem.

୧୦ । କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା —10 To break off or reject a proposal.

୧୧ । ବୃକ୍ଷରୁ ପତ୍ର, ଡାଳ, ଫଳ, ଫୁଲ ପୃଥକ କରିବା— 11. To pluck (fruits, flowers, leaves or branches from a tree).

୧୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ଘୋଷାରି ବା ଘୋଷାରି କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିବା; ଛିଣ୍ଡାଇବା—13. To abrade; to cause abrasion of the skin by dragging a person on the ground or by scratching.

ଛିଡ଼ା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା)— ୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବାର ବା Chhirdā karibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ହୋଇ ରହିବାର ଖଡ଼ା କରନା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—1. To cause to a person **खड़ा करना** stand up.
(ଯଥା—ଗୁରୁ ଦୁଷ୍ଟ ଛାତ୍ରକୁ ୩ ଘଣ୍ଟା କାଳ ଖରାରେ ଛିଡ଼ା କଲେ ।)

୨ । (ଗୃହଆଦି) ନିର୍ମାଣ କରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା— 2. To build up; to fabricate; to erect.
(ଯଥା—ମାସକ ମଧ୍ୟରେ ରାଜମାନେ ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ ଛିଡ଼ା କଲେ ।)

୩ । (ବିବାଦ, ମକଦ୍ଦମା) ଘଟାଇବା; ସୃଷ୍ଟି କରିବା— 3. To cause to happen; to bring about; to create (a dispute).
(ଯଥା— ସେ ଭାଇ ଭାଇ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମକଦ୍ଦମା ଛିଡ଼ା କରି ଦେଲେ ।

୪ । ଟେକିବା; ଉଦ୍‌ଗ୍ରୁ କରିବା— 4. To cause to stand erect; to prick up.
(ଯଥା—ସଞ୍ଚାର ଧ୍ୱନି ଶୁଣି ଘୋଡ଼ା ତା କାନକୁ ଛିଡ଼ା କରୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଲାଗେ ।]

ଛିଡ଼ାଛିଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ.— ୧ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା— Chhirdā-chhirdā 1. Standing here and standing खड़ाखड़ा there; protruding perpendicularly at several places.

୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ— 2. Unwilling to work.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଠିଆ ହୋଇ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ— While standing.
(ଯଥା—ସେ ଛିଡ଼ାଛିଡ଼ା ପାଣି ପିଇ ଦେଲା ।)

ଛିଡ଼ାଛିଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡି; ବନ୍ଧନବାର ଛିଡ଼ିବା କର୍ମ— Chhirdā-chhirdi Acts of breaking.

ଛିଡ଼ା ହେବା—ଦେ. (ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା) କ୍ରି.—୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା; Chhirdā hebā ଠିଆ ହେବା— ଖାଡ଼ା ଲାଓଆ 2 To stand up.
ठाड़ होना, खड़ा होना ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଗଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ,
ଝୀଡ଼ା କଲେ କ ରଙ୍ଗନ ଜୋଡ଼—ଗୋଲକ, ଉଦ୍ଧରେଖା ।

୨ । ଲମ୍ବଭାବରେ ଭୂଇଁରୁ ଉଠିବା—2. To rise up perpendicularly from the ground.

୩ । ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—4. To stay; to abide.
ଅଧର୍ମ ତା ଠାରୁ ପଳାଏ ପାଇ ତ୍ରାସ;
ଧର୍ମ ଯାହା ଦେହରେ ହୋଇଥାଏ ଛିଡ଼ା ।କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଘଟିବା—4. To happen.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବିବାଦ ଛିଡ଼ା ହେଲାଣି ।)

୫ । ନିର୍ମିତ ହେବା—To be built up.
(ଯଥା —୭ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ଦେଉଳ ଛିଡ଼ା ହେଲା ।)

୬ । (ଲିଙ୍ଗ) ଟଙ୍କାଇବା; ଉଦ୍‌ଗ୍ରୁ ହେବା— 6. To stand erect.
(ଯଥା—ଏ ପିଲାଟିକୁ ମୁଣ୍ଡ ମାଡ଼ିଲାଣି ବୋଲି ତା ଶୁଣ୍ଢି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ।)

ଛିଡ଼ିକିତ—ଦେ. ବିଣ. (ଅସାଧୁ ଭାଦୋଷଦୁଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ)—ଦୂରକୁ ନିକ୍ଷିପ୍ତ— Chhirdikita Thrown to a distance; shooting out.

ଦଶଦିଗ ଯେତିକ ଧାଇଁ ପାରେ, ଛିଡ଼ିକିତ ଜଳକଣା ବ୍ୟାପେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବନମାଳତ୍ୟ ।

ଛିଡ଼ିକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛିଡ଼ିକିବା (ଦେଖ)
Chhirdikibā Chhirdikibā (See)
(ଛିଡ଼ିକ ପଡ଼ିବା; ଛିଡ଼ିକ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଡ଼ିଛଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ ଓ ବିଣ—ଛିଣ୍ଡାଳୀ— Chhirdi-chhardi Adulteress.

ଛିଡ଼ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ; ଛିନ୍ନ)—୧ । ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ Chhirdipardibā ହୋଇ ଉପରୁ ତଳକୁ ଖସିବା— 1. To drop down.

ଗର୍ଭଶିଶିର ଫୁଲକଡ଼ି
ଗୋବନ୍ଦ ବୃନ୍ଦମାଳ ଯୋଡ଼ି
ସେଠାରେ ଛିଡ଼ ପଡ଼ୁଥିବ
ସଲିଳ ସେଚନା ପାଇବ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସୂକ୍ଷ୍ମତର ହେବା— 2. To become more slender.
(ଯଥା—ଖରାଦିନରେ ନଦୀଧାର ଛିଡ଼ ପଡ଼ିଲାଣି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗର୍ବ ବା ଅହଂକାରର ଆତିଶଯ୍ୟ ଦେଖାଇ ହେବା—3. (figurative) To exhibit too much pride.

(ଛିଣ୍ଡିପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ଯଥା—ପୁଅ ବଡ଼ ଚାକିରି ପାଇବାରୁ ମାଆ ଗର୍ବରେ ଛିଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି ।)

ଛିଡ଼ିବା— ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଛିନ୍ନ ହେବା—1. To be cut off; to be cut asunder; to be split.

Chhirdiba

ହେଁଡ଼ା

ତୁଟିବା

(ଛିଣ୍ଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଡ଼ାଇବା } ଣିଜନ୍ତ
ଛିଡ଼େଇବା }

କରି ହୃଦୟ ଶିର ଛିଡ଼ି,
ପଡ଼ିଲେ ମସ୍ତକେ ମାଡ଼ି ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ଚିରି ଯିବା—2. To be torne.

ପଥ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଟାବନ, ପଣନ୍ତେ ଛିଡ଼ଇ ବସନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବା ପୃଥକ୍ ହେବା; ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା; ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେବା—3 To be separated from the proper place.

ଛିଡ଼ି ମୋତିମାଳ ଖସେ କି ତଖଳ କି ସେ ବକପନ୍ତି ପରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । (ବିବାଦ, ମକଦ୍ଦମା, ହିସାବ) ମୀମାଂସା ହେବା; ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା; ତୁଟିଯିବା—4. To be settled.

(ଯଥା—ବର୍ଷେହେଲା ଚାଲୁଥିବା ମକଦମାଟି ଆଜି ଛିଡ଼ିଗଲା ।)

୫ । ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବା— 5. To drop down.

(ଯଥା—ଆଜି ଦିପହର ଗରମରେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ନିଆଁ ଛିଡ଼ୁଛି ।)

୬ । ଦୁଧ ଫାଟି ଯାଇ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ଓ ଛେନା ପୃଥକ୍ ହେବା—6. To curdle (said of milk separated into water and cheese.

(ଯଥା—ଖଟା ପଡ଼ିବାରୁ ଦୁଧ ଛିଡ଼ିଗଲା ।)

୭ । କମି ଯିବା—7. To become less; to abate; to decrease; to subside.

ସେମାନେ ପିଲାକାଳରୁ ଦେଖି ଆସୁଅଛନ୍ତି,
ଏହି ଗଛ ବଢ଼ିବାକୁ କି ଛିଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୮ । ତୁଟିଯିବା; ଭାଙ୍ଗି ଯିବା—8. To be broken off.

(ଯଥା—ତାଙ୍କର ଆମର ସମ୍ପର୍କ ଛିଡ଼ିଲା ।)

୯ । ଗୋଳିଆ ପାଣିରୁ ମଇଳା ଅଂଶ ତଳକୁ ବସିଯିବା—9. To be sublimated; (water) to become refined by the dirt being collected at the bottom.

(ଯଥା—ନିର୍ମଳା ଘୋରି ପାଣିରେ ପକାଇବାରୁ ପାଣି ଛିଡ଼ିଗଲା ।)

୧୦ । ଲୁପ୍ତ ହେବା—10. To disappear.

ଘଷିତ ଅଙ୍ଗାରେ ଚିତ୍ରିତ,
ନିର୍ଗୁଣ ଛିଡ଼ିଲା ମୋହର । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

୧୧ । (ଗଣିତ) କୌଣସି ରାଶିକୁ କୌଣସି ରାଶିରେ ହରିଲେ ଭାଗଶେଷ କିଛି ନ ରହିବା—11. (mathematics) (any number) Not to leave any remainder after division.

(ଯଥା—୧୨କୁ ୩ରେ ହରିଲେ ଛିଡ଼ିଯାଏ ।)

୧୨ । ନଖଦ୍ୱାରା ରାମ୍ପୁଡ଼ା ହୋଇ କିମ୍ବା ପଥରଆଦି ଉପରେ ଘୋଷାରି ହୋଇ ଶରୀର କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହେବା; ରକ୍ତାକ୍ତ ହେବା—12. To bleed by scratching or abrasion; to be abraded.

(ଯଥା—ପଥରରେ ଘୋଷାରି ହୋଇ ମୋ ହାତପାଦ ଛିଡ଼ି ଯାଇଛି ।)

୧୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମତର ହେବା—13. To become more slender; to become leaner.

୧୪ । (ନଈରୁ ପାଣି) କମିଯିବା—14. To become less; to diminish.

(ଯଥା—ନଈର ଧାର ଖରାଦିନେ ଛିଡ଼ି ଗଲା ।)

୧୫ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ମରିଯିବା; ଧ୍ୱଂସ ହେବା—15. (used in abuse) To die.

୧୬ । ଶେଷ ହେବା; ସରିବା—16. To end; to terminate.

(ଯଥା—କେତେଦୂର ଯାଇ ଏ ରାସ୍ତାଟି ଛିଡ଼ିଛି ।)

୧୭ । ବିନଷ୍ଟ ହେବା—17. To be destroyed.

ଏ ଭବେ ଭକ୍ତି ଯୋଗ ବଢ଼େ
କର୍ମ ବନ୍ଧନ ବେଗେ ଛିଡ଼େ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୮ । ଘର୍ଷିତ ହେବା; ଘୋରି ହେବା—18. To wear away by constant use.

(ଯଥା—ସବୁବେଳେ ଚନ୍ଦନ ଘୋରି ହେବାରୁ ଚନ୍ଦନପେଡ଼ି ଛିଡ଼ିଲାଣି ।)

୧୯ । ଘମାଘୋଟ ହୋଇ ଲାଗିବା—19. To be carried on with vigour.

(ଯଥା—ଭାଇ ମୋର ଆଜି ସକାଳେ ତାଙ୍କେ କଳି ଛିଡ଼ିଲା ।)

୨୦ । ମୀମାଂସିତ ହେବା—20. To be decided.

(ଯଥା—ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ଏ କଥାପ ଛିଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ ।)

୨୧ । ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—21. To be settled.

(ଯଥା—୩ ଘଣ୍ଟା ଧସ୍ତାଧସ୍ତି ହେବା ପରେ ଏ ଜିନିଷର ଭାଉ ଛିଡ଼ିଲା ।)

୨୨ । ବିବାଦୀ ହେବା—22. To be at loggerheads with.

(ଯଥା—ରଜାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଛିଡ଼ି ପ୍ରଜା ଦଣ୍ଡେ ତିଷ୍ଠି ପାରିବ ନାହିଁ ।)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ୟ	ତ୍ୟ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଲଅ	ଢ଼	ନ୍

ଛିଣ୍ଡଣ—ଦେ. ବ—ଛିଣ୍ଡାଣ ୨ (ଦେଖ)
Chhindana   Chhindāṇa 2 (See)

ଛିଣ୍ଡା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଛିଦ ଧାତୁ)—
Chhindā   ୧ । ଛିଡ଼ିବା—1. Tearing.
ଛେନା, ଛିନା   ୨ । ଛିଣ୍ଡାଇବା—2. Plucking.
ତୁଟ   ୩ । ନଖାଦିଜନିତ କ୍ଷତଚିହ୍ନ—
3. Scratching marks.
୪ । ନଈବଢ଼ି ଛାଡ଼ି ଗଲେ ନଦୀଗର୍ଭରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କର ପାଣି ଜମି ରହି ଯାଏ—
4. Pools of water left in the river bed after the subsidence of flood.
୫ । ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀର ଅଗଭୀର ଅଂଶ—
5. Shallow portion of a flowing river.
ବିଣ—୧ । ଛିନ୍ନ; ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ; ଫଟା—1 Torne.
ଛେଁାଡ଼ା, ଛିନା   (ଯଥା—ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା; ଛିଣ୍ଡା ଭଳା ।)
ଛିଥଡ଼ିଆ   ୨ । କ୍ଷୀଣ; ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Thin; slender.
୩ । (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ, ଯଥା—ମରମଛିଣ୍ଡା କଥା)
ବିଦାରଣକାରୀ; ଭେଦକ—3. Piercing.

ଛିଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ ଧାତୁ ଣିଚ)—
Chhindāibā   ୧ । ଛିଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
ଛେଁଡ଼ାନ, ଛିନାନ   1. Chhirdaibā (See)
ଛିନବାନା, ଛିନାନା   ୨ । (ବିଚାର) ସ୍ଥିର କରିବା; ମୀମାଂସା କରିବା-
(ଛିଣ୍ଡେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)   2. To decide.
ଏହି ରୂପେ ସର୍ବ ବିଚାର ଛିଣ୍ଡାଇଲେ
ସମୁଦ୍ରରେ ଘର ଯେ କରିଣ ରହିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା; ଶେଷ କରିବା—
3. To finish; to accomplish.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟଟା ଆଜି ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେଲି ।)
୪ । ଜବରଦସ୍ତି ଛଡ଼ାଇ ନେବା; ଜବରଦସ୍ତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବେଦଖଲ କରିବା—
4. To snatch away; to forcibly dispossess.
ଖଣ୍ଡା ବଳେ କେତେ ଖଣ୍ଡାଇତଙ୍କର ଛିଣ୍ଡାଇ ନେଲେ ମୁଲକ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୫ । (ଗଣିତ) ବଡ଼ ରାଶିକୁ ସାନ ରାଶି ଦ୍ୱାରା ହରଣ କରି କୌଣସି ଭାଗଶେଷ ନ ରଖିବା—
5. (mathematics) To leave no remainder after dividing a big number with a smaller one.

ଛିଣ୍ଡା କନା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଛିନ୍ନ + କନ୍ଥା)—ଛିନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର; କନ୍ଥା—
Chhindā kanā   Rag; torn piece of cloth.
ଛେଁାଡ଼ା କାନୀ
ଚିଥଡ଼ା

ଛିଣ୍ଡାଗଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରହେଳିକା; ବ୍ୟାସକୂଟ—
Chhindā-ganda   1. Riddle; enigma.
ହଜୀ   ୨ । ମର୍ମଭେଦୀ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି—
2. Satirical remarks; lampoon.
୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶ୍ଳେଷାର୍ଥକ ପ୍ରହେଳିକା (ଯେଉଁ ପ୍ରହେଳିକାକୁ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଅଶ୍ଳୀଳ ପରି ବୋଧ ହୁଏ କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ଅଶ୍ଳୀଳ ନୁହେ ବୋଲି ପରେ ଜଣାଯାଏ)—
3. Double entendre; a class of riddles which sound obscene at first sight but which have no obscene purport.
[ଦ୍ର—ଉଦାହରଣ ଯଥା—
"ଯାରୁ ମଣୁଣି ପିଠା କଷ୍ଟ
ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଯେତକ ଇଚ୍ଛା ।"
ଏହାର ଅର୍ଥ—ଅସନ ପକାଅ ଓ ପୋଥିର ଡୋର ଫିଟାଇ ମନଇଚ୍ଛା ମୁତାବକ ପୋଥିକୁ ପଢ଼ ।]

ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଘଷା ଘଷି—
Chhindā-chhindi   Mutual scratching.
ଛିନାଛିନି   ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ହୋଇଣ କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି
ଛିନାଛିନି   ନଖମାନଙ୍କରେ ଯେ ହୋଇ ଛିଣ୍ଡାଛିଣ୍ଡି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବରାଟ ।

ଛିଣ୍ଡାଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଛେଦନ)—
Chhindāṇa   ୧ । ଛେଦକରଣ; ଛେଦନ—
1. Cutting; splitting.
୨ । ମୃଦଙ୍ଗ, ଘୁମୁରା ବା ପଖଉଜକୁ ତାଳ ଧରି ବଜାଇବା ବେଳେ ଭକୁଟକୁ ଛିଣ୍ଡାଇବାର ସର୍ବଶେଷରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ ବା ପଦ ବା ବାକ୍ୟ—2. The last syllable of a musical formula for playing on a drum.
୩ । (ଗଣିତ) ବଡ଼ ରାଶିକୁ ଛୋଟ ରାଶିରେ ଏପରି ହରଣ କରିବା ଯେଉଁ ପରି କିଛି ଭାଗଶେଷ ନ ରହିବ—
3 (mathematics) Division of a large number by a smaller one so as to leave no remainder.
ଦେ. ବିଣ. (ଗଣିତ)—ସମବିଭାଜକ (ସଂଖ୍ୟା)—
(mathematics) Equally divisible (number).
(ଯଥା—ଛିଣ୍ଡାଣ ଅଙ୍କ ।)

ଛିଣ୍ଡାଲ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛିନ୍ନା; ଭୂଲ; ପ୍ରା. ଛିନ୍ନାଲସ୍ପା = ବେଶ୍ୟା)—ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ପୁଂଶ୍ଚଳୀ;
Chhindāla
ଛିନାଲ, ଛିନାର, ଛେନାଲ   ଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ; ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀ—
ଛିନାଲ; ଛିନାର   Adulteress; harlot; coquette.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଂଯୁକ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କେ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର୍' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବିତ' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବିଣ. (ସ୍ତ୍ରୀ)—ପରପୁରୁଷଗାମିନୀ; ନଷ୍ଟା—
Dissolute (woman); coquettish.

ଛିଣ୍ଡାଳ—ଦେ. ବି—୧ । ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି—
Chhindāli 1. Prostitution; harlotry.
ছিনালি ୨ । ସ୍ତ୍ରୀର ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରତା; ପରପୁରୁଷଗମନ—
छिनाला 2. Adultery of a woman.
(ଛିଣ୍ଡାଳପଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ପରପୁରୁଷ ପ୍ରତି ହାବଭାବ ପ୍ରକାଶ—
3. Coquetry.

ଛିଣ୍ଡାଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
Chhindāli Chhindāla (See)

ଛିଣ୍ଡାଳିଛଟକ—ଦେ. ବି—ଛିଣ୍ଡାଳୀର ଢଙ୍ଗ, ବ୍ୟବହାର ବା ଭଙ୍ଗୀ—
Chhindāli-chhataka The ways of a coquette (e.g.
ছিনালিছটক shamelessness, solicitations, refusal
छिनाला after encouragement given.
(ଛିଣ୍ଡାଳୀଛଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଣ୍ଡାଳିପଣ—ଦେ. ବି—ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
Chhindāli-pana Chhindāli (See)
ছিনালপনা
छिनालपन
(ଛିଣ୍ଡାଳିପଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଛିଦ ଧାତୁ)—ଛିଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chhindibā Chhirdibā (See)

ଛିତ୍—ଦେ. ଅ—ଛି—
Chhit (Intercjection) Fie !.

ଛିତକିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସ. ସୂତକ)—ଛୁତିକିଆ;
Chhit-kiā ସୂତକାଶୌଚ—Impurity caused by a birth in the family or amongst one's agnates.

ଛିତ—ସ. ବିଣ. (ଛୋ ଧାତୁ—ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—ଛିଣ୍ଡା;
Chhita ଛିନ୍ନ—Cut; broken.

ଛିତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. କ୍ଷିତି; କ୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ଛ ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟରେ
Chhiti ଓ ଛନ୍ଦରେ ବହୁଳ)—କ୍ଷିତି; ପୃଥ୍ୱୀ—The earth
ছিতি ଜମ୍ବୁ ଛିତ ବଡ଼ ବସ୍ତାର ଅପାର
ତାହା ପିଠିରେ ଧରନ୍ତୁ ଚକ୍ରଧର—ପ୍ରାଚୀ. ରଣବାରଧ ।

ଛିତିବିତି—କି. ବିଣ. (ସ. ଛିନ୍ନ ଓ ଭିନ୍ନ, କମ୍ବା କ୍ଷିପ୍ତ ଓ ବ୍ୟାପ୍ତ)—
Chhiti-biti ୧ । ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ—1. Confused
୨ । ଛନ୍ନଛିନ୍ନ; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—
2. Scattered here and there; routed.
୩ । କାଲୁବାଲୁ—3. Bothered.
ବି—୧ । ଏଣେତେଣେ ବୁଣାଯିବା—
1. Being scattered or strewn.
୨ । ବିକ୍ଷେପ—2. Throwing.
୩ । କାଲୁବାଲୁ କରିବା—3. Botheration.

ଛିତ୍ତ—ସ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ—ଛିନ୍ନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—ଛିନ୍ନ—
Chhitta Cut; broken.

ଛିତ୍ତି—ସ. ବି—୧ । (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ଛେଦନ—
Chhitti 1. Cutting.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତି)—କରଞ୍ଜ ବୃକ୍ଷ—
2. Pongamia Glabra (tree)

ଛିତ୍ୱର—ସ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବର; ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ)—୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ—
Chhitwara 1. Cunning; roguish.
(ଛିଦ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—2. Inimical.
୩ । ଛେଦନକାରୀ—3. Cutting.
ସ. ବି—ଶତ୍ରୁ—Enemy; adversary.

ଛିଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଛେଦନ କରିବା—
Chhid (root) To cut.
୨ । ଭେଦ କରିବା—2. To pierce.
୩ । ଚିରିବା—3. To tear; to split.
୪ । ଭାଙ୍ଗିବା—4. To break.

ଛିଦ୍‌କେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଳାବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ଈଷତ୍ ନାଲି
Chhid-kel କପୋତବିଶେଷ-The black spotted reddish dove; the Indian spotted dove; Streptolia Chinesis Suratensis.

ଛିଦକ—ସ. ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ)—ବଜ୍ର—
Chhidaka Thunder.

ଛିଦର—ଗ୍ରା. ବି—ଛିଦ୍ର (ଦେଖ)
Chhidara Chhidra (See)

ଛିଦି—ସ. ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇ)—୧ । କୁରାଢ଼ୀ—
Chhidi 1. Axe; hatchet.
୨ । ବଜ୍ର—2. Thunder.
ସ. ବିଣ—ଛେଦନକାରୀ—Cutting.

ଛିଦିର—ସ. ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—୧ । ଅଗ୍ନି—
Chhidira 1. Fire.
୨ । ରଜ୍ଜୁ—2. Rope.
୩ । ଖଡ୍ଗ—3. Sword.
୪ । କୁଠାର—4 Axe; hatchet.

ଛିଦୁର—ସ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଉର)—
Chhidura ୧ । ଛିନ୍ନ—1. Torne; cut down; cut off.
(ଛିଦୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର) ଛେଦକ—2. Tearing.
୩ । ପ୍ରତାରକ—3. Cheating; deceiving.
୪ । ଶତ୍ରୁଭାବାପନ୍ନ—4. Inimical.

୧	ଐ	ଈ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତୁ	ଉଅ	ଯ୍ଯ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	୭	ନ୍ତୁ

ଛିଦ୍ୱର—ସ. ବି ଓ ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ସଜ୍ଞାର୍ଥେ ବର)—
Chhidwara ଛିତ୍ୱର (ଦେଖ)
Chhitwara (See)

ଛିଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଭେଦ କରିବା—
Chhidr (root) To pierce.

ଛିଦ୍ର—ସ ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ର)—
Chhidra ୧ । କଣା; ଗାତ—
1. Hole; aperture; gap; opening.
୨ । ଗହ୍ୱର; ବିବର—2. Pit; den; cave.
୩ । ଛୁଞ୍ଚର କଣା—
3. The eye of a needle.
୪ । ଦୋଷ—4. Fault; weak point.
ଏ ଛିଦ୍ର ତାହାର ଜାଣି ଶତ୍ରୁମାନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।
୫ । ଦୂଷଣ—5. Defect; flaw.
ଛିଦ୍ର କର ପୂର୍ବରେ ସେ ସାତ କୋଟି ପାପ । ପ୍ରାଚୀ, ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।
୬ । ଅପକର୍ଷ; ନ୍ୟୂନତା—
6. Inferiority; shortcoming.
୭ । ଅବକାଶ; ଅବସର—
7. Leisure; opportunity; fit occasion.
୮ । ବିପକ୍ଷର ତ୍ରୁଟି ବା ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁଁ ଘଟିବା ସୁଯୋଗ—
8. Opportunity arising from the slackness or negligence of one's opponent.
ଅର୍ଜୁନ ମାନେ ଛିଦ୍ର ପାଇଲେ ଦ୍ରୋଣ ଗୁରୁ
କେବେ ବାନ୍ଧି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ନୋହି ସ୍ଥିରୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।
୯ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ଅଷ୍ଟମ ସ୍ଥାନ—
9. (astrology) The eighth place from one's natal sign.

ଦେ. ବି. (ସ. ଛିଦ୍ର ବା କ୍ଷୁଦ୍ର)—
୧ । ପରନିନ୍ଦା—1. Slander.
୨ । ଗୃହଛିଦ୍ର—2. Family-secrets.
୩ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ—3. Minute fault or blemish; petty defect.
୪ । ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ—4. Secret fault.
୫ । ଘରଭଙ୍ଗା କଥା—
5. Petty matters which cause rapture or dissension among friends or relatives.

ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ—1. Having holes.
ଏ ଛିଦ୍ର କଳସଃ ପ୍ରାପ୍ତ
ନାହିଁ ପଡିବ ଏହି କାପ୍ତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । (ସ. କ୍ଷୁଦ୍ର) କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—
2. Small; petty.

ଛିଦ୍ର ଉଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରର ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
Chhidra undiba To be on the look-out for another's flaws.
(ଛିଦ୍ର ଖୋଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଛିଦ୍ର ଉଣ୍ଡିଣ ସେ ବେଳରେ
ପୁଣେ ମିଳିଲେ ଅନ୍ଧକାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛିଦ୍ର କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରର ଗୁପ୍ତ ଦୋଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Chhidra kahiba To publish another's secrets or private blemishes.

ଛିଦ୍ର ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତ୍ରୁଟି ବା ଦୋଷ
Chhidra paiba ଦେଖିବାର ସୁବିଧା ପାଇବା—
To get an opportunity of finding out a person's draw-back or defect.
(ଯଥା—ସେ କିଛି ଛିଦ୍ର ପାଇଲେତ କଳଙ୍କ ଅଣ୍ଡା ଉଡ଼ିବ. ଖାଲିଠାରେ କମିତି କଳ ଲଗେଇବ ?)

ଛିଦ୍ରଭେଦ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛିଦ୍ର + ଭେଦ)—
Chhidra-bheda ଦୋଷର ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ—
Defect due to some fault.
ଛିଦ୍ରଭେଦ ଯେଣେବାକୁ ମୋହର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍ତାକରଚନ୍ଦ୍ର ।

ଛିଦ୍ର ଲୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛିଦ୍ର ଉଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)
Chhidra lordiba Chhidra undiba (See)
ବଶ୍ୟାସସାଉକ ଏନ୍ତୁ, ଛିଦ୍ର ଲୋଡ଼ିବାର
ନାହିଁ ବୃତ୍ତି ଏହାଙ୍କର କଳଙ୍କକପଣେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଛିଦ୍ରାନ୍ୱେଷଣ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଛିଦ୍ର + ଅନ୍ୱେଷଣ)—
Chhidranweshana ପରର ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
Fault-finding; being on the look-out for another's fault or defects; picking up holes in another's pocket.

ଛିଦ୍ରାନ୍ୱେଷୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛିଦ୍ର + ଅନୁ + ଇଷ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.
Chhidranweshi ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ପରଦୋଷଦର୍ଶୀ—
(ଛିଦ୍ରାନ୍ୱେଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Fault-finding.

ଛିଦ୍ରାଫଳ—ସ. ବି—ମାଜୁଫଳ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Chhidra-phala Majuphala (See)

ଛିଦ୍ରିତ—ସ. ବି. (ଛିଦ୍ର ଧାତୁ = ଭେଦ କରିବା + କର୍ମ. ତ)—
Chhidrita ୧ । କଣା କରି ଯାଇଥିବା—
1. Perforated; pierced.
୨ । ଦୂଷିତ—
2 Corrupted; contaminated.

ଛିଦ୍ରୋଦର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛିଦ୍ର + ଉଦର)—
Chhidrodara ରକ୍ତୋଦର ନାମକ ରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The bloody flux.

ଛିନ୍‌କାନିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ. (ସ. ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ)—
Chhin-kanian ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ—At bay; cornered.
(ଯଥା—ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କୁ ସପ୍ତରଥୀ ଘେରି ଯାଇ ଛିନ୍‌କାନିଆଁ କରି ପକାଇଲେ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୀ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଛିନ୍‌ଛତର୍—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନ ଓ ଛତ୍ର)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—
Chhin-chhatar 1. Scattered about; disorganised.
ছিনভিন ୨ । ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ ହୋଇଥିବା; ଇତସ୍ତତଃ ପଳାୟିତ—
चलबिचल; छितरछतर 2. Routed; confused; fleeing away in confusion.
(ଛିନ୍‌ଛତ୍ର; ଛିନ୍‌ଛତ୍ର; ଛିନଛତର; ଛିନଛତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିନ୍‌ଛୋଟ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୀଣ ବା ଶୀର୍ଣ୍ଣ+କ୍ଷୁଦ୍ର)—
Chhin-chhoṭ ୧ । (ଆକାରରେ ବା ପରିମାଣରେ) କ୍ଷୁଦ୍ର—
ছোটখাট 1. Very small; miunte.
छोटा, अदना ୨ । ନଅଣ୍ଟିଆ; ନ୍ୟୂନ—
2. Insufficient; deficient.
ଛିନ୍‌ଛୋଟିଆ / ଛିନଛୋଟ / ଛିନଛୋଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ତହୁଁ ଅଉ ବଉଷବଣରୁ ପାଣି ହେଲା ଛିନ୍‌ଛୋଟ୍ —ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ବଳ୍ପ ।
୩ । ସ୍ୱଳ୍ପ—3. Defective
୪ । ତୁଚ୍ଛ; ନଗଣ୍ୟ—4. Trivial; petty; trifling.
ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ରତା—1. Smallness; pettiness.
୨ । ନଅଣ୍ଟ; ନ୍ୟୂନତା—2. Deficiency.
୩ । ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ—
3 Insufficient quantity; driblet.

ଛିନ୍‌ବିଛିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ)—
Chhin-bichhin ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ (ଦେଖ)
Chhinna-bichchhinna (See)

ଛିନ୍‌ଭିନ୍—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ)—୧ । ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ (ଦେଖ)
Chhin-bhin 1. Chhinna-bhinna (See)
ছিন্নভিন্ন ୨ । ଛିନ୍‌ଛତର; ଖିନଭିନ—
छिनबिन; छिन्नभिन्न 2. Scattered about; routed
(ଛିନଭିନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ—
3. Completely disorganised.
୪ । ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ବା ଅନ୍ବେଷଣ କରାଯାଇ ଥିବା—
4. Thoroughly investigated.
୫ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ବୁଝାଇ ଦିଆଯିବା—
5. Thoroughly explained.

ଛିନ୍‌ଭିନ୍ କରି ବୁଝା(ଏ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ)—କୌଣସି
Chhin-bhin kari bujhā(e)ibā ବାକ୍ୟ ବା ପଦକୁ ବିଶଦଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଅର୍ଥ ଓ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ୟକୁ ବୁଝାଇଦେବା; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ବୁଝାଇବା—To annotate a passage; to explain a passage very exhaustively and clearly(by expounding its derivation, meaning and purport)

ଛିନା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ନିର୍ଜନ—
Chhinā Solitary.

ଛିନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁଜ ଛିନ୍ନ)—
Chhināibā ଛିଣ୍ଡାଇବା; ଛିନ୍ନ କରିବା—
ছিনা To tear away; to tear off; to break.
छिनाना ବଜ୍ରଦଂଷ୍ଟ୍ରର ଗ୍ରୀବ ଛିନାଇଲା ସୁଗ୍ରୀବ ଫିଙ୍ଗିଲା । —ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
(ଛିନେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିନାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ମେଦିନୀପୁର) ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛିନ୍ନା,
Chhināḻa ଭୁଲ. ହି. ଛିନାଲ୍)—ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
Chhinḍāḻa (See)

ଛିନାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.(ସଂ. ଛିନ୍ନା;
Chhināl ତୁଲ. ହି. ଛିନାଲ)—ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
Chhinḍāḻa (See)

ଛିନାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଛିଣ୍ଡାଳପଣିଆ—
Chhināḻi 1. Coquettishness; jilting; coquetry.
ছিনালী ୨ । ବେଶ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀର ବ୍ୟଭିଚାର—
छिनाला 2. Adultery (in the case of a woman).
(ଛିନାଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
3. Chhinḍāḻa (See)

ଛିନି ଆନ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଲ. ହି. ଛିନ୍ ଲେନା)—
Chhini ānbā ୧ । ଉପରୁ ପିଙ୍ଗାଯିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ ଧରିନେବା—
(ଛିନିନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
1 To catch up a thing in the air.
୨ । ଜଣେ ଗାଉଥିବା ସଙ୍ଗୀତକୁ ଶୁଣିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଅବିକଳ ଗାଇବା—2. To sing a song at once after hearing it once sung.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍‌ଭଙ୍ଗୀ ବା ବଚନଭଙ୍ଗୀକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅନୁକରଣ କରିବା—3. To successfully imitate a person's mode of talking.

ଛିନ୍ଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଖଜୁରି (କୋଳ ଓ ଗଛ)—
Chhind Date-palm (plum and tree).

ଛିନ୍ଦାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖୁବ୍ ଲାଲରଙ୍ଗ; ଖୁନ୍‌ରଙ୍ଗ—
Chhindāli 1. Deep red colour.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଛିଣ୍ଡାଳ (ଦେଖ)
2. (a term of abuse) Chhinḍāḻa (See)

ଛିନ୍ଦିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—ଛିଣ୍ଡାଇବା—
Chhindibā To cut off.
ছিনা ସୁଶର୍ମ୍ମଙ୍କୁ ଅର୍ଜୁନ ଅଠବାଣ ବିନ୍ଧି
छीनना ଶତ୍ରୁଞ୍ଜୟ ଭଳାର ଶିର ଦେଲେ ଛିନ୍ଦି । —କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କର୍ତ୍ତିତ—
Chhinna 1. Cut asunder; broken.
(ଛିନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—2. Pierced through; rent.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୩ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ; ବିଭକ୍ତ, ପୃଥକ୍‌କୃତ—
3. Cut off; separated; severed.
୪ । ଚିର; ଛିଣ୍ଡା; ଯାହା ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଅଛି—4. Torn.
୫ । ଉତ୍ପାଟିତ - 5. Uprooted.

ଛିନ୍ନଗୋମୂତ୍ର ଛନ୍ଦ—ଦେ. ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—
Chhinna-go-mūtra chhanda A kind of artistic poetic composition.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋମୂତ୍ରଛନ୍ଦର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ରଚନା କରି ଯାଇ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଅକ୍ଷର ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷରର ମେଳ ରଖା ଯାଇ ଥାଏ । ଗୋମୂତ୍ରଛନ୍ଦରେ ୨ ଧାଡ଼ିରେ ଅକ୍ଷରରେ ଗୋମୂତ୍ର ନିୟମ ରକ୍ଷା କରି ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଛିନ୍ନଗୋମୂତ୍ରଛନ୍ଦରେ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିକୁ ଧରି ଗୋମୂତ୍ରଛନ୍ଦର ନିୟମ ପାଳିତ ହୋଇ ଥାଏ ଯଥା—

"ରବି ତୋଷଦ ନଳିନ ରଷି ଶ୍ରୀତକ ସ୍ୱଜନ (କ)
ଯଥ ଶଶୀ ସଙ୍ଗେ ତଥା ନବ ପ୍ରେମେ (ଖ)
ଆଦରେ ବାଳ ଚଉକ; (ଗ)
ଛବି କଷଦ ହୃଲିନ ରସି ଗୃତକ ହସକ (କ)
ବୃଥା ସଖୀ ସଙ୍ଗେ କିଂଥା ଭବ କାମେ (ଖ)
ବଦରେ ଆଳ ଯତନ ।" (ଗ)
ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦ୍ରଦେଖା]

ଛିନ୍ନଛତ୍ର—ଦେ. ବଣ.—ଛିନ୍‌ଛତର (ଦେଖ)
Chhinna-chhatra Chhin-chhatar (See)
ମାଳବରେ ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହେବେ, ବେଗ ହୋଇ ସେ ଯେ ପଳାଇବେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଛିନ୍ନଦ୍ୱୈଧ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଅଛି ଦ୍ୱୈଧ=ସଂଶୟ ଯାହାର —ବହୁବ୍ରୀହି)—ଛିନ୍ନସଂଶୟ; ନିଃସଂଶୟ—
Chhinna-dwaidha Whose doubts have been cleared up; freed from doubt.

ଛିନ୍ନନାସ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଛିନ୍ନ+ନାସା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ନାକ ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ି ଅଛି; ବିଗତନାସିକ; ଗ୍ରହଣଖଣ୍ଡିଆ; ଗତ ନାସିକ; ଛିଣ୍ଡାନାକା—Having one's nose split off or cut; split-nosed.
Chhinna-nāsa
ଛିନ୍ନନାସା } ସ୍ତ୍ରୀ
ଛିନ୍ନନାସୀ }

ଛିନ୍ନପତ୍ରୀ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛିନ୍ନ+ପତ୍ର+ଈ; ଯାହାର ପତ୍ର ଛିଣ୍ଡା)-ପାଠା; ଅକାନବିନ୍ଧୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhinna-patrī A creeper; Stephania Hernandifolia.

ଛିନ୍ନପଦ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଛିନ୍ନ+ପଦ—ଯାହାର ଗୋଡ଼ କଟି ଯାଇଛି—Maimed in the legs; deprived of the legs.
Chhinna-pada
ଛିନ୍ନପଦା } ସ୍ତ୍ରୀ.
ଛିନ୍ନପଦୀ }

ଛିନ୍ନପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ.—ତିଳକ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Chhinna-pushpa Tiḻaka tree (See)

ଛିନ୍ନବିଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ (ଦେଖ)
Chhinna-bichchhinna Chhinna-bhinna (See)

ଛିନ୍ନବେଶିକା—ସଂ. ବ.—ପାଠା; ଅକାନବିନ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Chhinna-beśikā Akānabindhi creeper (See)

ଛିନ୍ନବ୍ରଣ—ସଂ. ବ.—୧ । କଟାଘାଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhinna-braṇa 1. Cut-wound.
୨ । ଶସ୍ତ୍ରଘାତ ଉପରେ ହେବା ବ୍ରଣ—
2. A boil on a cut-wound.

ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ); (ଛିନ୍ନ ଓ ଭିନ୍ନ)—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ; ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ; ଛତ୍ରଛଡ଼—1. Promiscuously scattered about; routed; dispersed.
Chhinna-bhinna
ନ ପାଇ ସ୍ଥାନ କାହିଁ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହେଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଉତ୍ସନ୍ନ; ବିନଷ୍ଟ—2. Ruined; completely broken into parts.
୩ । ଟିକଟିକ ବା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା—
3. Torne to pieces.
୪ । ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ—4. Confused.
୫ । ଯାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ବିଶ୍ଳେଷିତ ହୋଇଅଛି—
5. Well analysed.

ଛିନ୍ନମସ୍ତକ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା, ଛିନ୍ନ+ମସ୍ତକ)—କଟା ହୋଇ ଗଣ୍ଡିରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଥିବା ମୁଣ୍ଡ—
Chhinna-mastaka A head separated from the body.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକହୀନ—
(ଛିନ୍ନମସ୍ତକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Decapitated.

ଛିନ୍ନମସ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି, ଛିନ୍ନ + ମସ୍ତ=ମସ୍ତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Chhinna-mastā ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ମୁଣ୍ଡ କଟା ହୋଇ ଅଛି; ମସ୍ତକହୀନା-
Decapitated; having her head cut off.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟା ଅନ୍ତର୍ଗତ ୬ଷ୍ଠ ମହାବିଦ୍ୟା; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ରୁଦ୍ରଚଣ୍ଡିକା ବା ମସ୍ତକହୀନା ମୂର୍ତ୍ତି ।
[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହାଙ୍କ ରୂପ—ଆପଣା ହାତରେ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡ କାଟି ତାହାକୁ ବାମ ହସ୍ତରେ ଧରିଛନ୍ତି; କଟା ହୋଇଥିବା ବେକରୁ ଉଠୁଥିବା ରକ୍ତର ଝର ସେହି କଟା ମୁଣ୍ଡର ପାଟିରେ ପଡ଼ୁଅଛି ଓ ସେ କଟା ମୁଣ୍ଡଟି ଉକ୍ତ ରକ୍ତଧାର ପାନ କରୁଅଛି । (ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟା ଦେଖ)—
An incarnation (out of 10) of Goddess Durgā in her most wrathful or ferocious form, represented by a headless trunk held with the left hand, the blood issuing out of the neck of the trunk falling into the mouth of the decapitated head held in the hand of the Deity.

ଛିନ୍ନରୁହ—ସଂ. ବି.—୧ । ତିଳକ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Chhinna-ruha 1. Tiḻaka tree (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରେ ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପଯୁକ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲୁକ୍ତ' ଦେଖିବେ

୨ । ପୁନ୍ନାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Punnāga tree (See)

ଛିନ୍ନରୁହା—ସଂ. ବି.—ଗୁଳଞ୍ଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Chhinna-ruhā — Gulañcha creeper (See)

ଛିନ୍ନଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବି—(ଏଥିରେ ସମୟେ ସମୟେ ଶ୍ୱାସଗତି ବନ୍ଦ ହେବା ପରି ଜଣା ଯାଉଥିବାରୁ)—ଶ୍ୱାସରୋଗ-ବିଶେଷ; ଧଇଁରୋଗ—Asthma.
Chhinna-śwāsa
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ପେଟ ଫୁଲେ, ଝାଳ ବହେ, ଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ ହୁଏ, ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ବଦଳିଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଛିନ୍ନହସ୍ତ—ସଂ. ପୁଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଛିନ୍ନ+ହସ୍ତ)—
Chhinna-hasta — Maimed in the hands; deprived of the arms.
(ଛିନ୍ନହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଦେହରୁ କଟା ଯାଇଥିବା ହାତ—
Hand chopped off from the body.

ଛିନ୍ନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଛିନ୍ନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଛିନ୍ନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Chhinnā — Feminine of Chhinna.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବେଶ୍ୟା—1. Harlot; prostitute.
୨ । ନଷ୍ଟା ବା ଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ; ଛିଣ୍ଡାଳ—
2. Strumpet; coquette; adulteress.
୩ । ଗୁଡୁଚୀ; ଗୁଳୁଚ ଲତା; ଗୁଳୁଚ (ଦେଖ)
3. A medicinal creeper; Guluchi (See)

ଛିନ୍ନାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଛିଦ ଧାତୁ)—ଛିଣ୍ଡାଇବା; କାଟିଦେବା—
Chhinnāiba — To cut off.
ছিনান
छिनाना
ସେହି ଭ୍ରମର ଭ୍ରମର ଛିନ୍ନାଇବ, ଭଣିଭ ଭଭସେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଛିନ୍ନାଳୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଛିନ୍ନା+ଆଳୀ)—ସ୍ୱାମିନୀଙ୍କ ସେବାରୁ ଅନ୍ତରିତ ହେବା ସଖୀ—A maidservant who has been removed from the service of her mistress.
Chhinnaḷi
କହିବ ଛିନ୍ନାଳୀ କାଳୀକାନ୍ତି ନବୋଳୀ,
ବାଳିଶ ମୁଁ ହଅ ସେବା ପାଇ ପଦ ହେ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଛିପଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ହି. ଚପ୍ପଲ୍)—ଚପଲ ଜୋତା; ପିଛାଲଗା ଚଟିଜୋତା—Slippers; leathern sandals.
Chhip li

ଛିପ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବ (ସଂ. ଷ୍ଠୀବ)—ଖଙ୍କାର; ଛେପ—
Chhipa — Spittle with phlegm.

ଛିରିକା—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାଦୃଶ୍ୟ)—୧ । ସାଦୃଶ୍ୟ—
Chhirikā — 1. Similarity in appearance.
(ଯଥା—ଏ ପିଲାଟିଠେଇଁ ମାଆର ଛିରିକା ଅଛି ।)
(ଛିର୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜୋରପୂର୍ବକ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ ଛୋଟ ଛିଦ୍ରଦ୍ୱାରା ନିକ୍ଷେପ କରିବା; ଚିରିକା—2. Emission of a small quantity of any liquid with force through a small hole
(ଯଥା— ବୃକ୍ଷ ଡାଳରେ ବସିଥିବା ପକ୍ଷୀର ଚିରିକା ଗଛ ତଳେ ଶୋଇଥିବା ପଥିକ ମୁହଁ ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲା ।)
୩ । ଛିଡ଼କା; ଛିଡ଼୍କା (ଦେଖ)—
3. Spurting; splashing; Chhirḍ-kā (See)

ଛିରିକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଅନ୍ୟକୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା—1. To frighten another person in rage.
Chhirikāibā
ଛିରିକେଇବା, ଛିର୍କାଇବା, ଛିର୍କେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଛିଡ଼୍କାଇବା—2. To cause a thing to splash or spurt.

ଛିରିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛିଡ଼ିକିବା (ଦେଖ)
Chhirikibā — 1. To shoot out in sparks; to be spouted out; Chhirḍikibā (See)
ছিরকা
चिरकना
୨ । ବଳପୂର୍ବକ କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ଦୂରରେ ପଡ଼ିବା—
2. To drop at a distance by being thrown with force.
ଛିରିକାଇବା, ଛିରିକେଇବା } ଣିଜନ୍ତ
(ଛିର୍କିବା - ଅନ୍ୟରୂପ)
୩ । ଚିରିକିବା (ଦେଖ)
3. Chirikibā (See)

ଛିଲ୍କା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଛଲି; ଛଲ୍ଲିକା)—
Chhil-kā
ছিলকা, ছিল্লা
छिलका
୧ । ପତଳା ଚୋପା—1. Thin rind.
୨ । ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ—
2. Scrapings.
୩ । ଛେଲ; ବଲ୍କଲ—3. Bark of a tree.
୪ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ପତଳା ଅଂଶ—
4. Small thin fragment.
୫ । ଛେଲ; ବେତ ବାଉଁଶର ପତଳା ଚୋପା; ପତଳି ବତା—
5. Scantlings of bamboo or cane.
(ଛିଲକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଲ୍ପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ)—ଚେଲି କାଠ—
Chhil-pā — Scrapings of wood.
(ଛିଲପା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛିଲା—ଦେ ବ. (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ)—ଧନୁର୍ଗୁଣ; ମୌର୍ବୀ—
Chhilā — Bowstring.
ছিলা
चिल्ला

ଛିଲିକା—ଦେ. ବ—ଛିଲ୍କା (ଦେଖ)
Chhilikā — Chhil-kā (See)

ଛୁ—ଦେ. ବ. (ହି) (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ର; ପ୍ରା. ଛୁଟ)—ପଳାୟନ; ଚମ୍ପଟ—
Chhu — Fleeing away; running away; flight.
চম্পট
छू

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଷ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲପ୍ତ	ଙ୍ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ଁୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଛୁଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଳ; ସୁନ୍ଦ)—
Chhùa ୧ । ଛଳନା; ବାହାନା; ଛଳ—
ছুতা, ছুত 1. Pretext; excuse; feint; dodge.
ଛଳ ହେବ ବୋଲି ଘଟା, ଦୁଷ୍ଟ ବାଛନ୍ତି ଦୁର୍ଘଟା,
ଛୁଅ ମିଳା ଭଗ, ନୃପ, ଏ ଶବ ସାଧନା । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ଭକ୍ତମାଧବ୍ୟ ।
୨ । କୌଶଳ; ଗୁପ୍ତଭୁଷ୍ଟ—2. Secret; art.
କର୍ଣ୍ଣ ର ଯୁଦ୍ଧ ଛୁଅ ରଣକ ଜାଣନ୍ତି
ପଳାଇଲେ ହେଲେ ବଞ୍ଚିଲେ ଶର ଅଛି । କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୩ । ଉପାୟ—
3. Expedient; means; device.
କ୍ରୋଧରେ ହସାଇ ଅରମ୍ଭି ଛୁଅ । ଯାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଛୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ.ଶାବକ, ଶାବ; ପ୍ରା. ଛାପୋ; ସଂ. ଛା-ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—
Chhuā ୧ । ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ପିଲା—
ছা, ছাওয়াল 1. The young of an animal.
ছাওয়া, ছাবা, ছৌনা ୨ । ମନୁଷ୍ୟଶିଶୁ—2. Infant; child.
ବିଣ—୧ । ଅଲ୍ପବୟସ୍କ—1. Very young.
୨ । ସାନ; କ୍ଷୁଦ୍ର—2. Small; tiny.

ଛୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—ଛୁଆଁଇବା ୧ (ଦେଖ)
Chhuāibā Chhuñāibā 1 (See)
ମନସିଜ ବେନ କୁଟୀ ଛୁଆଇ
ପତ୍ରାବଳିରେ ଯତନେ ଛୁଆଇ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଛୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ପୃଶ ଧାତୁରୁ ସ୍ପୃଶ୍ୟ; ବିପରୀତ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ)—
Chhuāñ ୧ । ପାକାସ୍ପୃଶ୍ୟା; ଆର୍ତ୍ତବଯୁକ୍ତା; ଋତୁମତୀ ହୋଇଥିବା
ছোয়াঁচ (ସ୍ତ୍ରୀ)—1. Menstruated (woman) in her menses
ছুতিহা
(ଅଛୁଆଁ—ବିପରୀତ) ୨ । ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବା—
2. Touching; coming in contact with.
୩ । ସ୍ପୃଷ୍ଟ—3. Touched (by so and so).
ଶୁଆଦଣ୍ଡଛୁଆଁ ହେବ ଷୀରରେ
ସ୍ୱାଦ କି ଆଏ ଆଉ ? କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । ଦୂଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଅଶୁଚି ବା ଦୂଷିତ—4. Made unclean or contaminated by the touch of an untouchable thing or person.
୫ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ଅଶୁଚି—5. Untouchable; unclean.
(ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—୬ । ଛପରବନ୍ଧ ହୋଇଥିବା—
6. Thatched.
ଦେ. ବି—୧ । ଋତୁମତୀ ହେବା; ପାକାସ୍ପର୍ଶା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
1. Menstruation; appearance of menses in a female.
୨ । ଛପରବନ୍ଧ; ଛୁଆଁଇବା; ଛୁଆଣି—
2. Thatching of a house.
୩ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—3. Touching.

ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ପୃଶ୍ୟ+ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ବିପରୀତାର୍ଥ
Chhuāñ-achhuāñ ସହଚର)—ସ୍ପୃଶ୍ୟ ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ; ଯାହାକୁ ଛୁଇଁଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଛୁଆଁ ହେବ ଓ ଯାହାକୁ ଛୁଇଁଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଛୁଆଁ ହେବ ନାହିଁ—
Touchable and untouchable (person or thing)

ଛୁଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—ଛୁଆଣି କରିବା;
Chhuāñibā ଘାଇବା; ଛପରବନ୍ଧ କରିବା—To thach; to lay a cover over.
ছাওয়ান ୨ । (ସଂ. ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ) ସ୍ପର୍ଶ କରାଇବା
ছাওয়া (ଛୁଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—2. To cause another
ছুয়াঁন person to touch some thing.
ছুলানা ମର୍ମ ପରଶ ରସ ଥାଉ
କେ ଦେହ ଛୁଆଁଇବ ଆଉ । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୩ । (ସଂ. ଛଦ ଧାତୁ)—ସ୍ତର ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା—3. To put a layer upon; to overspread
କଂଶୁକ କୁସୁମ ପାଟ କରିବାକି ରଙ୍ଗକୋଷରେ ଛୁଆଇ ।

ଛୁଆଁଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଛୋୟାଁଚ=ଅପବିତ୍ର
Chhuāñcha ସ୍ପର୍ଶଦୋଷ)—ଅଶୁଚିତା—Uncleanliness.
ବିଣ—ଛୁଆଁ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Menstruated (woman).

ଛୁଆଁଚି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଅଶୁଚି)—
Chhuāñchi ୧ । ଦୂଷିତ; ଅଶୁଚି—
1. Contaminated; impure; unclean.
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ—2. Untouchable.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୁଆଁଚୀ (ଦେଖ) Chhuāñchī (See.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର; ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅବସ୍ଥା—
1. Untouchable condition.
୨ । ଅଶୁଚିତା—2. Untouchableness.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀର ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3 Menstruation of a woman.

ଛୁଆଁଚୀ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଅଶୁଚି;
Chhuāñchī ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ଭୁଲ. ବ. ଛୋୟାଁଚେ)—୧ । ଅଶୁଚି—
(ଛୁଆଁଛୀ—ଅନ୍ୟ ରୂପ) 1 Impure; untouchable; unclean.
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟା; ଋତୁମତୀ—2. Menstruated.
ଦେ. ବି—ଋତୁମତୀ ହେବା—
Menstruation; appearance of menses.

ଛୁଆଁଛୁଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ପର୍ଶନ)—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଗାତ୍ରସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Chhuāñchhuiñ 1. Mutual contact or touch,
ছোয়াঁছুয়িঁ ୨ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—2 Touching; contact.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' କୁ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛୋଆଁଛୁଇଁ
ଛୋଆଁଛୋଇଁ } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ସ୍ପୃଶ୍ୟାସ୍ପୃଶ୍ୟ ବସ୍ତୁର ପ୍ରଭେଦ—
3. Distinction between the touchable and untouchable.

ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସ୍ପୃଷ୍ଟ—Mutually connected; touching one another.

ଛୁଆଁଛୁତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ + ସ୍ପର୍ଶନ)—
Chhuāñ-chut ୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ସ୍ପର୍ଶନ—
ছুআঁছুত 1. Touching an untouchable person or thing.
छुआछुत
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟସ୍ପର୍ଶନଜନିତ ଅଶୁଚିତା—2 Impurity resulting from touching an untouchable.
୩ । ସ୍ପୃଶ୍ୟାସ୍ପୃଶ୍ୟ ବିଚାର ବା ପ୍ରଭେଦ—
3. Distinction between the touchable and untouchable.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟସ୍ପର୍ଶନଜନିତ—
1. Resulting from touching an untouchable.
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଓ ସ୍ପୃଶ୍ୟ 2. Untouchable and touchable (person or thing.)

ଛୁଆଁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୁଷ୍କ+ଖାରକ; ଅ. ଓ ପା. ନାମ—ଖୁର୍ମା)—
Chhuāñrā ଆରବଦେଶୀୟ ଶୁଷ୍କ ଖଜୁରୀ ଫଳ; ଖୁର୍ମା; ଶୁଷ୍କ ଖର୍ଜୁର; ପିଣ୍ଡଖଜୁର—Dried Arabian dates; (Phoenix Dactylifera).
ছুআরা, ছোয়ারা
छुआरा, छुहारा
(ଛୁଆରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଆଁରୋଗ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ରୋଗ କେବଳ ସ୍ପର୍ଶଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ରମିତ
Chhuāñ roga ହୁଏ—Contagious disease.
ছোয়াঁচে রোগ [ଦ୍ର—ରୋଗୀକୁ ଛୁଇଁଲେ ବା ରୋଗୀର ବ୍ୟବ-
छुतही रोग ହୃତ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଛୁଇଁଲେ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେଉଁ ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କରେ ତାକୁ ଛୁଆଁ ରୋଗ ବୋଲାଯାଏ; ଯଥା—କୁଷ୍ଠ । ରୋଗୀକୁ ନ ଛୁଇଁଲେ ମଧ୍ୟ ଜଳ ଓ ବାୟୁଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇ ଯେଉଁ ରୋଗ ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ତାକୁ ଉଆଁ ରୋଗ (infectious disease) ବୋଲାଯାଏ ।]

ଛୁଆଁହେବା—ଦେ: କ୍ରି.—(ସଂ. ଅସ୍ପୃଶ୍ୟା)—(ସ୍ତ୍ରୀ) ଋତୁମତୀ ହେବା;
Chhuāñ hebā ରଜସ୍ୱଳା ହେବା—
ছোয়াঁচ হওয়া; নোঁওরা হওয়া To be menstruated; to be in her menses.
छुलेका होना छुनेसे होना

ଛୁଆଁଳି—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ମୂଲିଆ ଘର ଛପରବନ୍ଧ କରେ—
Chhuāñḷi One who thatches a house
ছঅনীওয়ালা
छानेवाला
(ଛୁଆଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଆଚି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ଓ ବି. (ସଂ. ଅଶୁଚି)—
Chhuāchi ଛୁଆଁଚି (ଦେଖ)
(ଛୁଅଚ୍ଛି—ଅନ୍ୟରୂପ) Chhuāñchi (See)

ଛୁଆଣି—ଦେ. ବି.—ଛାଆଣି (ଦେଖ)
Chhuāṇi Chhā-āṇi (See)

ଛୁଆଣିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଛୁଆଁଳି (ଦେଖ)
Chhuāṇiā Chhuāñḷi (See)

ଛୁଆଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଘର ଛପରବନ୍ଧ
Chhuāṇi karibā କରିବା—
ছাওয়া 1. To thatch a house.
छाना ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସ୍ତର ପକାଇବା—2. To overlay a thing with a thin layer of some other thing.
(ଯଥା—ବାଙ୍ଗବାଲିରେ ସୁନା ଛୁଆଣି କରିବା; ତମ୍ବାଖଡ଼ୁରେ ସୁନା ଛୁଆଣି କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ।)
୩ । ଢୋଲ ଆଦିର ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ମଡ଼ାଇବା—
3. To lay hide or leather over a drum.
୫ । ଚଉକି ଆଦିର ପାଙ୍କ ଜାଗାରେ ବେତ ଆଦି ବୁଣିବା—
5. To bottom (a chair.)

ଛୁଆତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଛୁଆଁ; ଅପବିତ୍ର; ଅଶୁଚି—
Chhuāṭi Menstruated; unclean; impure

ଛୁଆଧରା ବାୟା—ଦେ. (ଶିଶୁଭାଷା) ବି—ଯେ ଛୁଆଙ୍କୁ ଧରି ନିଏ—
Chhuādharā bāyā (used to scare infants) One who takes away the infants

ଛୁଆରା—ବୈଦେ. ବି—ଛୁଆଁରା (ଦେଖ)
Chhuārā Chhuāñrā (See)

ଛୁଆଳସିଂହ—ଦେ. ବି.—ଉତ୍କଳର ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Chhuāḷa-simha A title conferred by the Chiefs of Orissa

ଛୁଆଳି—ଦେ. ବିଣ.—ଛୁଆଁଳି (ଦେଖ)
Chhuāḷi Chhuāñḷi (See)

ଛୁଆଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଶିଶୁ; ଶାବକ; ଛା)—ଶିଶୁ; ପିଲା—
Chhuāli Infant; child.

ଛୁଆଲିଦୁଖାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ପ୍ରସବ ବେଦନା; ଶୂଳ—
Chhuāli-dukhān Labour-pain; labour of child birth; travail.

ଛୁଆଳୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ପ୍ରସୂତି; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା
Chhuāḷi ପିଲା ଜନ୍ମ କରିଛି; ପୋଖରୀ; ପିଲେଇଗା—
(a woman) Recentlay delevered of a chlid.

୧	ଇ	ଊ	ରି,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଭୂ୦	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଥ	ଝ	ନ୍

ଛୁଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଛୁହୀ; ସଂ. ଶ୍ୱେତ)—ଉଜ୍ଜଳ ଏକପ୍ରକାର ଧଳା ମାଟି, ଛୁହି; ଖାର ମାଟି—White earth
Chhui
(ଛୁଇମାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଏହି ମାଟିରେ ଗୃହଆଦି ଲିପନ୍ତି; ଘର ଚୂନ ଲିପିଲା ପରି ଦିଶେ; ଛୁଇ ଦୁଇପ୍ରକାର, ୧ । ଈଷତ୍ ମାଟିଆ; ୨ । ଖୁବ୍ ଧଳା; ଇଟା ପଥରଆଦି ଗାନ୍ଥିବା କରିବାରେ ଚୂନ ଯେପରି ଅଠାଭଳି ଧରେ ଏ ମାଟି ସେପରି ଧରେ ନାହିଁ ।]
(ବସ୍ତର) ବି—ଦୁଧଖଡ଼ି, ଚକ୍ ଖଡ଼ି —Chalk.

ଛୁଇଁ—ଦେ. ବି (ସ ଶିମ୍ବ)—ଶଜନାଆଦି ବୃକ୍ଷର ସରୁ ଲମ୍ବ ଫଳ; ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ବୀଜକୋଷ—Long slender stalk-like fruit of certain plants; a legume; pod.
Chhuin
ଡାଠା, খাড়া
फली; छीमी; ढूंडी; शिम्बि

ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସ. ଛୁପ୍ ଧାତୁ; ତୁଳ—ପାଲି. ଛୁପ୍ପ) ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—1. To touch; to come in contact with.
Chhuinba
ছোঁয়া, ছুঁআ
छुना
ବରାହ ନବାହେ କେ ଚରଣ ଛୁଇଁ ଛନ୍ତିର କଲେ ଗରବ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । (ସ. ଛଦ ଧାତୁ) ଛପର କରିବା—
2. To thatch.

ଛୁଇମାଟି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର, ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସ. ଶ୍ୱେତ ମୃତ୍ତିକା)
Chhui-mati
ଛୁଇ (ଦେଖ)—
Chhui (See)

ଛୁକ୍ଲା—ପ୍ରା: ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଛଲ୍ଲୀ)—ଛାଲ; ତ୍ୱକ୍—
Chhuk-la
Bark of tree.

ଛୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୋପନରେ ପଳାଇବା—
Chhu kariba To flee away; to give the slip; to slip away unnoticed
চম্পট মারা
छू होना, छू बनना
(ଛୁ ଦେବା; ଛୁ ବତାଇବା; ଛୁ ବଢେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଭଅଣ ଆଦି ବଘାରିବା; ବଘାର—1. Frying or seasoning the already boiled curry with a little oil or ghee and spices.
Chhunka
ছোঁক, ফোড়ন
छौंक
୨ । ଭଅଣ ଆଦି ଘିଅ ଓ ମସଲାଦ୍ୱାରା ବଘାରିବାର ବାସନା—
2. The smell issuing during the operation of frying boiled curry with oil or ghee.

ଛୁଙ୍କ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛୁଙ୍କିବା (ଦେଖ)
Chhunka deba Chhunkiba (See)

ଛୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଶବ୍ଦ)—ଅଳ୍ପ ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଲଙ୍କାମରିଚ ଓ ସୋରିଷ ଆଦି ବାଗ୍ରଫୁଟାକୁ ଫୁଟାଇ ତହିଁରେ ସିଦ୍ଧ ଭଅଣ ବା ପରିବାକୁ ବଘାରିବା—To season the already boiled curry with a little oil or ghee and spices singed in oil.
Chhunkiba
ছোঁকা
छौंकना

ଛୁଚି—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସ. ଶୁଚି)—ଶୁଚି—
Chhuchi Pure; cleanly.
ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଶୌଚ)—ଶୌଚ—Cleanliness.

ଛୁଚିବାଇ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଶୁଚି ବାୟୁ)—ଅତ୍ତିରକ୍ତରୂପେ ସର୍ବଦା ଶୁଚି ରହିବାର ଖିଆଲ ବା ଅଭ୍ୟାସ; ଅତ୍ୟଧିକ ଶୁଚିତା-ରକ୍ଷା—Excessive sentimentality in keeping away from untouchable things.
Chhuchi-bai
ছুচিবাই
ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଛୁଚିବାଇଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Chhuchibaia.

ଛୁଚିବାଇଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ଶୁଚି+ବାତୁଲ)—ସର୍ବଦା ଶୁଚି ରହିବା ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ନ ଛୁଇଁବା ଯାହାର ଅଭ୍ୟାସ—Excessively sentimental in keeping away from untouchable or unclean things and persons.
Chhuchi-baia
ছুচিবেয়ে
(ଛୁଚିବାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଛୁଚିବାୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଚୁନ୍ଦରା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛୁଛୁନ୍ଦରୀ (ଦେଖ)
Chhuchundara Chhuchhundari (See)
(ଛୁଚୁନ୍ଦୁରା, ଛୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସ. ତୁଚ୍ଛ; ପ୍ରା. ଛୁଚ୍ଛ, ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ছুঁছা)—୧ । ତୁଚ୍ଛା; ଖାଲି; ରିକ୍ତ—
Chhuchha
1. Empty.
খালি
୨ । କେବଳ—2. Sole; single.
खाली
୩ । ଏକାକୀ—3. Alone; solitary.
କ୍ରି. ବିଣ.—କେବଳ—Only.

ଛୁ ଛା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋପନରେ ପଳାୟନ କରିବା—
Chhu chha kariba To flee or slip away.
[ଛୁ ଛା ଦେବା, ଛୁ ଛା ବତା (ଡୋ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଛୁଛାକେ—ପ୍ରା. ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ବୃଥା; ଅକାରଣରେ; ତୁଚ୍ଛାଟାରେ—In vain
Chhuchhake
(ଛୁ ଛା ଲାଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଛୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଛୁଚ୍ଛୁନ୍ଦରୀ; ତୁଳ. ହି. ছুঁছু)—ଚୂଚୁନ୍ଦ୍ରା—Mole.
Chhuchhu

ଛୁଛୁନ୍ଦରା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛୁଛୁନ୍ଦରୀ (ଦେଖ)
Chhuchhundara Chhuchhundari (See)
ছুঁচো
छुँछा
(ଛୁଚୁନ୍ଦରୀ; ଛୁଚୁନ୍ଦୁରା; ଛୁଚୁନ୍ଦୁରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଛୁନ୍ଦରୀ—ସ. ବି. (ଛୁଚ୍ଛୁ=ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ+ଦ ଧାତୁ=ବିଦାରଣ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚୂଚୁନ୍ଦ୍ରା; ଗନ୍ଧମୂଷିକ—1. Musk-shrew; mole; musk-rat; Crocudura Caerula
Chhuchhundari
ଦେ. ବିଣ—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—1. Shameless.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ-ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୨ । ନିକୃଷ୍ଟ (ଲୋକ); ନୀଚପ୍ରକୃତିକ (ଲୋକ)— 2. Low; mean (person).

୩ । ଲୋଭୀ; ପେଟୁ—3. Ravenous; always hankering after food from others' tables.

ଛୁଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—୧ । (ପାନବରଜୀ ଭାଷା)—ପାନବରଜର ମୁଠାଉ ଉଣ୍ଡି ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଶେଣୀର ଉପରେ ପକାଯିବା ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ—1. A big bomboo put on the wall-plate of a betel-plantation.
Chhuñcha
ଛୁତା; ଛେଁଚ

୨ । (ସଂ. ସେଚନ) ସକାଳୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଘର ଓ ଅଗଣା ଲିପିବା କର୍ମ—2. The act of washing of the mud-floor of the house and the courtyard every morning by females of the house.

ଛୁଞ୍ଚକନା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ କନାରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଘରତଳ ଓ ଅଗଣା ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଲିପନ୍ତି—The piece of rag used by females for besmearing the mud-floor and courtyard.
Chhuñcha-kanā

ଛୁଞ୍ଚ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ: ସେଚନ) ସକାଳୁ ଗୋବରପାଣିରେ ଅଗଣା ଆଦି ଲିପିବା—1. To wash the courtyard and floor of the house with cowdung-water every morning.
Chhuñcha debā
ଛୁତା ଦେଓ୍ୱା

୨ । (ସଂ. ସୂଚନା) ଇଙ୍ଗିତ ଦେବା; ଘଟିଥିବା କୌଣସି ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ଦରକାର ବେଳେ ପୁନଃପୁନଃ କହିବା—2. To allude to a past thing repeatedly.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—୧ । ଖୁଞ୍ଚା ମାରିବା; ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଘରଚାଳରୁ ଛଣ ଉଠିଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନରେ କୁଟା ଗୁଞ୍ଜିବା—1. To put straw at places in the thatch where it has come out.

ଛୁଞ୍ଚପତ୍ର—ଦେ. ବି—୧ । ଛିଞ୍ଚିପତ୍ର (ଦେଖ)
Chhuñcha-patra 1. Chhiñchi-patra (See)

୨ । ଭାତଥାଳି ପାଖେ ଲୁଣଆଦି ବାଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ନାନା କୌଶଳରେ କଟାଯାଇଥିବା ଗୋଲ କଦଳୀପତ୍ରଖଣ୍ଡ—2. A circular piece of plantain leaf cut into various artistic designs for serving salt near a plate of rice.
(ଛୁଞ୍ଚପତର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଞ୍ଚପାଣି—ଦେ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟହ ସକାଳେ ଘର ଓ ଅଗଣାଆଦି ଲିପିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଗୋବରପାଣି—Water mixed with cowdung used in washing the courtyard and mud-floor every morning.
Chhuñcha-pāṇi
ଛୁତାଜଳ; ଛେଁଚଜଳ

ଛୁଞ୍ଚପାଣି ହାଡ଼ି ଧୋଇବାକୁ ବେଳି ନାହିଁ ।

ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଛୁଞ୍ଚହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.(ସଂ ସେଚନ + ହାଣ୍ଡିକା)—ନିତ୍ୟ ସକାଳେ ଘରଦ୍ୱାର ଲିପିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ମାଟିଗୋବର-ମିଶା ପାଣି ଥାଏ—An earthen pot containing water mixed with cowdung for smearing the mud-floor and courtyard every morning.
Chhcuñha-hāndi
ছুতহাঁড়ি; ছেঁাচহাঁড়ি
ছড়াহাঁড়ি

ଛୁଞ୍ଚି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂଚୀ)—ଲୁଗା ସିଇଁବାର ସରୁ ମୁନିଆଁ ଦଣ୍ଡା—Needle.
Chhuñchi
ছুঁচ
सुई

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅଗପାଖ ମୁନିଆଁ ଓ ମୂଳପାଖରେ ସୂତା ଗଳାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କଣା ଥାଏ ।]

ଛୁଞ୍ଚିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୂଚ)—ଛୁଞ୍ଚିପରି ମୁନିଆଁ—
Chhuñchiā Sharp-pointed; needle-pointed.

ଦେ. ବି—୧ । ଅନେକଟିର ବା ଏକାଧିକ ନଳା ଥିବା ପୋଲର ଫୁକାରମାନଙ୍କର ମଝିରେ ଥିବା ଅଗଚୋଳିଆ ସ୍ତମ୍ଭର ମୁନିଆଁ ପ୍ରାନ୍ତ—1. The pointed ends of a pier or masonry-pillar of an anicut or bridge having more than one span.

୨ । ଛୁଞ୍ଚିଆ ବତା (ଦେଖ)
2 Chhuñchiā bata (See)

ଛୁଞ୍ଚିଆ ବତା—ଦେ. ବି—ଘରଚାଳରୁ ଛଣ ଉଡ଼ି ନ ଯିବା ପାଇଁ ଚାଳ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ବତା—Small scantlings of split bamboo attached to the thatch to keep the straw in position.
Chhuñchiā batā

ଛୁଞ୍ଚିଆ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛପର ଉପରେ ଛୁଞ୍ଚିଆବତା ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—To tie small pieces of split bamboo over a thatch.
Chhuñchiā bāndhibā
ଛୁଞ୍ଚିଆ ଦେବା, ଛୁଞ୍ଚିଆ ଉଡ଼ିବା, ଛୁଞ୍ଚିଆ ମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଛୁଞ୍ଚିକନା—ଦେ. ବି.(ସଂ.ସେଚନ+କର୍ଣ୍ଣ)--ପ୍ରତିଦିନ ଘର ଓ ଅଗଣା ଲିପିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଣ୍ଡା କନା; ମାଟିଗୋବର-ନେତା କନା—A rag used in smearing the mud floor of a house and courtyard with mud and cowdung mixed with water.
Chhuñchi-kanā

ଘର ଘରଣୀ ଏ ଘର ଛୁଞ୍ଚିକନା ରହାବଗାରୁ ଉଦାସୀ ।

ଉକାସ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଛୁଞ୍ଚିଗଳା—ଦେ. ବି.—(ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଫମ୍ପା ଛୁଞ୍ଚି ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରବ ଔଷଧ ଚଳାଇ ରୋଗୀର ଶରୀରକୁ ଫୋଡ଼ି ଛୁଞ୍ଚି ଔଷଧକୁ ଶିରଦ୍ୱାରା ରୋଗୀର ରକ୍ତରେ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବା କ୍ରିୟା—Injection; hypodermic injection.
Chhuñchi-gaḷā
সূচ বিঁধা
सुई भिंघना
(ଛୁଞ୍ଚି ଫୋଡ଼ା; ଛୁଞ୍ଚିମରା— ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ଳ

ଛୁଞ୍ଚିପତ୍ର—ଦେ. ବି—୧ । ଛିଞ୍ଚିପତ୍ର (ଦେଖ)
Chhuñchi-patra 1. Chhiñchi-patra (See)
(ଛୁଞ୍ଚିପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛୁଞ୍ଚପତ୍ର (ଦେଖ)
2. Chhuñcha-patra (See)

ଛୁଞ୍ଚିବାଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛୁଚିବାଇ (ଦେଖ)
Chhuñchi-bāi Chhuchi-bāi (See)

ଛୁଞ୍ଚିବାଇଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଛୁଚିବାଇଆ (ଦେଖ)
Chhuñchibā-iā Chhuchi-bāiā (See)
(ଛୁଞ୍ଚିବାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଛୁଞ୍ଚିବାୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଞ୍ଚିମାଛି ପରଖ—ଦେ. ବି—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରୀକ୍ଷା; ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ପରିଦର୍ଶନ—
Chhuñchi-māchhi parakha Very close scrutiny; minute examination.
(ଛୁଞ୍ଚିମାଛି ପରୀକ୍ଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଞ୍ଚି ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଦେହରେ ସୂଚିବେଧ ପରି ବେଦନା ଅନୁଭୂତି—
Chhuñchi māribā Pinpricks; sensation resembling that due to piercing the body with an eedle.
छूँच मारा
सुइ मारना
(ଯଥା—ମୋ କଙ୍କାଳକୁ ଘଣ୍ଟାଏ ହେଲା ଛୁଞ୍ଚି ମାରି ଦଉଛି ।)

ଛୁଞ୍ଚିମୁନିଆଁ (ପକ୍ଷୀ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟୁଣ୍ଟୁକ; ଭୃଙ୍ଗବାସୁ; ସୌଚିକ)—
Chhuñchi-muniāñ (bird) ଶାଖାଶ୍ରୟୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
टुनटुनी The Indian Tailor-bird; Orthomus Sutorius.
[ଦ୍ର—ଏ ୬।୭ ଅଙ୍ଗୁଳି ଲମ୍ବା; ଏହାର ଡାକ 'ଟୁଇଇ, ଟୁଇଇ'; ଏହାର ଚଞ୍ଚୁ ଓ ମସ୍ତକ ସମାନ ଦୀର୍ଘ; ଚଞ୍ଚୁ ସରୁ ଓ ଦୀର୍ଘ—ଏମାନେ ଥଣ୍ଟରେ ଏକାଧିକ ପତ୍ରର ଦାଣ୍ଡିକୁ ସିଲେଇ କରି ବସା ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି ।]

ଛୁଞ୍ଚିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସୂଚି + ମୁଖ)—(ପୁରୁଷକୁ ଦିଆଯିବା
Chhuñchi-muhāñ ଗାଳି) (a term of abuse applied
(ଛୁଞ୍ଚିମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) to males)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ବା ଓଠ ଶୋଞ୍ଚିଆ ହୋଇ ବାହାରି ଥାଏ—(a person) Having the lips protruding to a point.
[ଦ୍ର—ଏପରି ଲୋକ କୁତ୍ସିତଭାବ ଓ କୋଧୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଛୁଟ୍‌କୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟ; ଛୋଟ—
Chhut-kuriā Petty; small.
छोटिखाटि
फुटकर
× × × ଅଉ ଶିବରପୁର ବଜାରର ଛୁଟକୁରିଆ ବଡ଼ିଆ ସମସ୍ତ ଦୋକାନ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଗଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ• ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ; ଅନୁକ୍ଷଣ—
Chhut-chhut 1. Every moment; at very short intervals.
(ଯଥା—ସେ ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍ ପୋଶସି ଦଉଛି ।)
୨ । ଛଟପଟ (ଦେଖ)
2. Chhaṭa-paṭa (See)
(ଯଥା—ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇଁ ପିଲା ଗୁଡ଼ିକ ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍ ହୋଇ ମଲେ ।) (ଛୁଟ୍‌ପୁଟ୍, ଛୁଟୁଛୁଟୁ, ଛୁଟୁପୁଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—'ଛଟଛଟ' ଅପେକ୍ଷା 'ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍' କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବ୍ୟଞ୍ଜକ, ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟୁରୁଛୁଟୁ ରୁ ଆହୁରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବ୍ୟଞ୍ଜକ ।]

ଛୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବନ୍ଧନ କାଟିବା—
Chhut (root) 1. To cut a bond.
୨ । କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—2. To cut off.

ଛୁଟଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କାଟିବା, ହି . ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhuṭaṇa ୧ । ବିରାମ; ବିରତି—
छूट 1. Cessation; remission.
छूट, छुटना ୨ । ମୁକ୍ତି—2. Liberation.
୩ । ଅବସର; ବିଶ୍ରାମ; ଫୁରୁସେତ୍—
3. Rest; leisure.
(ଯଥା—ମତେ କାମରେ ଦଣ୍ଡେ ଛୁଟଣ ନାହିଁ ।)

ଛୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ (ଛୋ ସ୍ଥାନରେ ଛୁ
Chhuṭā ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଛୋଟା—Lame.

ଛୁଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କାଟିବା)—
Chhuṭāibā (ଛୁଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
छूटान (causative of Chhuṭibā).
छुटाना, छुटवाना ୧ । ମୁକ୍ତ କରିବା; ମୁକୁଳାଇବା—
(ଛୁଟେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To liberate; to set free.
୨ । ଢିଗୁଲାଇବା; ଢିଗାଳିବା—
2. To loosen; to slacken
୩ । (ଶସ୍ତ୍ରାଦି ଅନ୍ୟର ଦେହରେ) ପ୍ରହାର କରିବା; ଅନ୍ୟକୁ ପ୍ରହାର କରିବା ପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଚଳାଇବା—
3. To strike with (a weapon).
ଅଶ୍ୱାରୁ ଖଣ୍ଡା କାଢ଼ି ଦେହେ ଛୁଟାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ• ମହାଭାରତ• ଶଲ୍ୟ ।
୫ । ଦଉଡ଼ାଇବା—
5, To cause to run; to send one running.
(ଯଥା—ଶିକାରୀ ମୃଗ ପଛରେ କୁକୁରକୁ ଛୁଟାଇଛି ।)
୬ । ସ୍ରୋତ ବୁହାଇବା; ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ବହାଇବା—
6. To cause (a liquid) to flow; to discharge (a liquid).

ଛୁଟାଛୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଇତସ୍ତତଃ ଦଉଡ଼ାଦଉଡ଼ି; ଦଉଡ଼ାଧାପଡ଼—
Chhuṭā-chhuṭi 1. Running to and fro.
छूटाछूटि ୨ । ତ୍ୱରା; ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ—2. Hot-haste; bustle, hurry-scurry.
छुटाछुटि, हड़बड़ि
୩ । ଏକର ପଶ୍ଚାତ୍ ଅନ୍ୟର ଧାବନ—
3. Chasing one another.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଉଦ୍ଧୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଳା ନ ପାଇଲେ 'ଆଁଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଛୁଟି— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କାଟିବା; କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhuṭi
ছুটী
छुटकारा, छुट्टी

୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ପୂର୍ବସେବ ବା ଅବକାଶ ମିଳିବା ସମୟ— 2. Holiday; vacation.
(ଯଥା—ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟି, ବଡ଼ଦିନ ଛୁଟି, ପୂଜା ଛୁଟି ।)

୨ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସାମୟିକ ବିଦାୟ— 2. Temporary leave from duty.

୩ । ଅବସର—3. Leisure.

୪ । ଖଲାସ; ମୁକ୍ତି—4. Release; discharge.

୫ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତି— 5. Cessation of work; stoppage of work.

୬ । ସ୍କୁଲ, କଚେରି, କାରଖାନା ଆଦିର ସାମୟିକ କାର୍ଯ୍ୟବନ୍ଦ— 6. Temporary closing or dismissal of a school, court or workshop.
(ଯଥା—୪ଟା ବାଜିଲେ ଇସ୍କୁଲର ଛୁଟି ହୁଏ ।)

୭ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ମିଳିବା ଅନୁମତି—7. Permission given by an authority.

୮ । କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି—8. Release or discharge from a responsibility.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୁକ୍ତ; ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ; ଖଲାସ ହୋଇଥିବା— 1. Released; liberated.
(ଯଥା—୫ ଘଣ୍ଟା ନୌକରୀ କରାଇ ଦେଲେ ତେଣିକି ମୁଁ ଛୁଟି ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୁଇ (ଦେଖ) Chhui (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର; ଚ୍ଛେ ସ୍ଥାନରେ ଛୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)
ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୋଟି—Lame (woman)
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖଞ୍ଜ ସ୍ତ୍ରୀ—A lame woman.

ଛୁଟିଦରମା—ଦେ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବସର-କାଳର ବେତନ—The salary of a person for the period of his leave.
Chhuṭi-daramā
ছুটির মাইনা
छुट्टीका तनख्वाह

ଛୁଟିଦିନ—ଦେ. ବି—ଅବସରବାସର; ଯେଉଁ ଦିନ ସ୍କୁଲ, କଚେରି ବା କାରଖାନା ଆଦିର କାମ କୌଣସି ବିଶେଷ ଉପଲକ୍ଷରେ ବନ୍ଦ ଥାଏ—Holiday; vacation-time; recess.
Chhuṭi-dina
ছুটির দিন
छुट्टीका रोज

ଛୁଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସାମୟିକ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳପାଇଁ ଅବସର ଦେବା— 1. To grant leave
Chhuṭi debā
ছুটি দেওয়া
छुट्टी देना

୨ । (ବନ୍ଧନରୁ, ସ୍କୁଲରୁ, ମକଦମାରୁ, ଦାୟିତ୍ୱରୁ) (ଛୁଟି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଖଲାସ ଦେବା; ମୁକ୍ତି ଦେବା—2. To release; to discharge; to acquit.

୩ । ସ୍କୁଲ ବା କଚେରି ଆଦିର କାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଥଗିତ କରିବା ବା ଭାଙ୍ଗିବା—3. To dismiss a court or school.

ଛୁଟି ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା— 1. To get leave.
Chhuṭi pāibā
ছুটি পাওয়া
छुट्टी पाना

୨ । ଖଲାସ ହେବା—2. To be released, acquitted or discharged.

ଛୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ ଆଦି କାଟିବା ହି. ଶବ୍ଦସାଗର; ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରା. ଛୁଟ—ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର)—
Chhuṭibā
ছুটা; ছোটা
छूटना
[ଛୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

୧ । ଜୋରରେ ଚାଲିବା; ଦଉଡ଼ିବା— 1. To run; to move with force.

୨ । ପଳାଇଯିବା— 2. To flee away; to escape.

୩ । (ତରଳପଦାର୍ଥ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ବାହାରି ବେଗରେ ବହିବା—3. To flow out; to gush forth (said of a liquid).
(ଯଥା—ଭଙ୍ଗା ହାତ ବାଜିଯିବାରୁ ଘା ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଛୁଟୁଛି ।)

୪ । (ସମୟ) ଅତିବାହିତ ହେବା— 4. (the time) To run.

୫ । ଧ୍ୱଂସ ହେବା— 5. To be ruined or destroyed.

ଛୁଟିଲେ ଘଟ ତୋତେ ବୋଲିବେ ମଡ଼ା
ଛୁଆଣି କାଠି ତୋର ହୋଇବ ଲୋଡ଼ା । ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।

୬ । ଲୋପ ପାଇବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା— 6. To be lost; to disappear.

ଛୁଟି ଯାଉ ବଚେଇନା, ଛଟପଟ ହେବ ସିନା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋସ୍ୱାବଣ୍ଣ, ଛ ଗୀତ ।

୭ । ଫିଟିଯିବା; (ଗଣ୍ଠି ଆଦି) ଖୋଲିଯିବା— 7. (a knot) To get loose; to become slack.

୮ । (ଗୁଳି, ଶର, ଉଲ୍କା) ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଗତିକରିବା— 8. (bullet, arrow, shooting star) To shoot forth.

୯ । ମୁକ୍ତଦ୍ୱାର ହେବା; ବାଧା ବା ବନ୍ଧନରହିତ ହେବାରୁ ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପଦାର୍ଥ ବେଗ ସହିତ ବାହାରିବା— 9. To become loose or open.
(ଯଥା—ଆଜି ଢ଼ ତିନଦିନ ହେଲା ସେ ଶିଶୁର ଗାଣ୍ଡି ଛୁଟିଛି; କାଲି ରାତିରୁ ସେ ବଥଟା ଛୁଟିଛି ।)

ଛୁଟିମାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୁଇ (ଦେଖ) Chhui (See)
Chhuṭi-māṭi

ଛୁଟି ମିଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସାମୟିକ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତି— 1. Getting of leave.
Chhuṭi milibā
ছুটি মিলা
छुट्टी मिलना
(ଯଥା—ପୁଅ ବିଭାପାଇଁ ମୋତେ ୪ଦିନ ମାତ୍ର ଛୁଟି ମିଳିଲା ।)

୧	ଇ	ଓ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନୃ

୨। ଦାୟିତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ—3. Being released or discharged from a responsibility.
୩। କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହେବା ପାଇଁ ଆଦେଶପ୍ରାପ୍ତି— 3. Getting of permission to stop work.
୪। ଫୁରସତ୍ ବା ଅବକାଶ ପ୍ରାପ୍ତି— 4. Getting of leisure.
୫। ବନ୍ଧନ ବା କାରାବାସରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ— 5. Release from confinement; being set free; liberation.
(ଛୁଟି ମିଳି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଟିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛୁଟିବା (ଦେଖ)
Chhuṭi-jibā Chhuṭibā (See)
ছুটে যাওয়া
छूट जाना

ଛୁଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଲାଭ କରିବା—1. (a person) To get leave.
Chhuṭi hebā
ছুটি হওয়া
छुट्टि होना
୨। (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ବନ୍ଧନ ବା ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା— 2. To be set free or released from confinement.
୩। (କୌଣସି ସ୍କୁଲ, କଚେରି, କାରଖାନାର କର୍ମ) ସ୍ଥଗିତ ହେବା—3. (a school, office or workshop) To be closed or stopped.
୪। (ଚାକିରି, ଅବଲମ୍ବନ) ରହିତ ହେବା— 4. (any post or service or support) To cease; to stop.
(ଯଥା—୩ ମାସ ହେଲା ମୋର ସର୍ଦ୍ଦାରୀ ଛୁଟି ଯିବାରୁ ମୁଁ ବେକାର ହୋଇ ବସିଛି ।)

ଛୁଟୁକା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—୧। କ୍ଷୁଦ୍ର; ଖୁଚୁରା; ଟିକି; ଟିକିଟିକି, ଲଘୁ; ଅତି ଛୋଟ— 1. Minute; petty; very small.
Chhuṭukā
ছুটলা, ছোটখাঁট
अदना, छोटा
୨। ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2 Uncertain.
(ଛୁଟୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)—୩। ତୁଚ୍ଛ—3. Insignificant.

ଛୁଟୁକୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଛୁଟ୍‌କୁରିଆ (ଦେଖ)
Chhuṭukuriā Chhuṭ-kuriā (See)

ଛୁଟୁଛୁଟୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ)—ଛୁଟ୍‌ଛୁଟ୍ (ଦେଖ)
Chhuṭu-chhuṭu Chhuṭ-chhuṭ (See)
(ଛୁଟୁରୁଛୁଟୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଛଟଛଟ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟୁଛୁଟୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ; ଯଥା;—ଘୋଡ଼ାଟା ଛଟଛଟ ହୋଇ ମରିଗଲା, ଶିଶୁ ଗୁଡ଼ିକ ଛୁଟୁଛୁଟୁ ହୋଇ ମରିଗଲେ ।]

ଛୁଟୁପୁଟୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛଟପଟ (ଦେଖ)
Chhuṭu-puṭu Chhaṭapaṭa (See)
(ଛୁଟୁରୁପୁଟୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଛଟପଟ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟୁପୁଟୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ, ଛୁଟୁପୁଟୁ ଅପେକ୍ଷା ଛୁଟୁରୁପୁଟୁରୁ ଅଧିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ]

ଛୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ବାଲେଶ୍ୱର, ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଛୁଟ୍ ଧାତୁ)—ଛୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Chhurḍibā Chhorḍibā (See)
କେଉଁ ପାଇକର ବାହାରୁ ଅସ୍ତ୍ର ଅନ୍ତ୍ର, କବ ପଡ଼ଇ ମର ଛୁଡ଼ି ଦେଇ ଦାନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଛୁତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ୟନ୍ଦନ=ସ୍ରବିବା)—ପ୍ରସ୍ରାବ—Urine.
Chhuta
କେମିତି ସାବୁପନ୍ତାରେ ପାଣି (ଛୁତ) ଏହି ଖାଇବାକୁ ନ ଦଉ ବେ'ଦ୍ୟନ୍ତିଅଛନ୍ତି ଧାଉଁଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଛୁତକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂତକ)—୧। ଛୁଡ଼ିକିଆ (ଦେଖ) 1. Chhutikiā (See)
Chhutaka
ছুতক
୨। ଛୁତ (ଦେଖ) 2. Chhuta (See)
(ସୂତକ—ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ପୃଷ୍ଟ)—ଅଶୁଚବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସ୍ପୃଷ୍ଟ ହେବାରୁ ଅଶୁଚି—Contaminated by the touch of an unclean person.
ଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ନ ନ ଭକ୍ଷି ଛୁତଙ୍କ ଅନ୍ନମାନ, ଉପାସନା ନଇବେଦ୍ୟ ନ କରିବ ଦାନ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଛୁତ ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି.—ଗାଈ ବା ବଳଦ ବିକ୍ରି କରିବା ବେଳେ, ବିକେତା କ୍ରେତାକୁ ଟିକିଏ ମାଟି-ଗୋବର ଓ କେତେକ ଦୁବ ଘାସ ଦେବା—To hand over a bit of earth mixed with cowdung and a bunch of grass to the purchaser at the time of delivery of the head of cattle sold.
Chhuta debā

ଛୁତ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—୧। ପ୍ରସ୍ରାବ ସଙ୍ଗେ ସୂତା ପରି ଶୁକ୍ରପଡ଼ିବା; ଲାଲ ପଡ଼ିବା; ପ୍ରମେହ ରୋଗ—
Chhuta parḍibā
1. Gonorrhoea in which threadlike mucus (pus) passes with the urine.
୨। ଛୁତପୋଡ଼ା (ଦେଖ) 2. Chhuta-porḍā (See)

ଛୁତପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ପ୍ରସ୍ରାବପୋଡ଼ା; ପ୍ରସ୍ରାବଦ୍ୱାରରେ ଯନ୍ତ୍ରଣା-ବୋଧ—A burning sensation in the urinary organs
Chhuta-porḍā
পেছাব জ্বালা
पासाब जलना
(ଛୁତ ପୋଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂତ୍ର)—ଛଳ; ବାହାନା— Pretence; excuse.
Chhutā
ছুতা
छल

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଏହାର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଣ୍ଟୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବଡ' ଦେଖିବେ ।

ଛୁତାର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ସୂତ୍ରଧର; ଭୁଲ. ବ. ଛୁତାର)
Chhutāra ବଢ଼େଇ—Carpenter.

ଛୁତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ପୃଶ ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ପର୍ଶଜନିତ ଅପବିତ୍ରତା; ସ୍ପର୍ଶ-
Chhuti ସଂକ୍ରାମକତା—1. Contamination or impurity
ছুত, ছুতুক caused by touch.
छूत (ଯଥା—ସେ କୁଅଁ ଛୁତି ନେଇ ଘରେ ପୂରିଛନ୍ତି ।)
୨ । କଳଙ୍କ; ଅପବାଦ—2. Stain; scandal.
୩ । ଅଳଆ; ଆବର୍ଜନା—3. Refuse matter.
୪ । ଦାୟିତ୍ୱ—4. Responsibility.
୫ । ସଂପର୍କ—5. Connection.
(ଯଥା—ସେ କାଳମୁ ଶ୍ରୁଚୁ ସବୁ ଛୁତି ଛଡ଼େଇ ଦେଇ ବସିଛନ୍ତି)
୬ । ଛୁଇଁବା ଯୋଗୁଁ ରୋଗୀର ଦେହରୁ ଦେହାନ୍ତରକୁ ରୋଗବୀଜର ସଂକ୍ରମଣ—6. Communication of the virus of a disease by contagion; contagion.

ଛୁତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ ହି. ଛୁତହା=ଅଶୁଚ ବ୍ୟକ୍ତିର
Chhutiā ସ୍ପର୍ଶଜନିତ ଅଶୁଦ୍ଧ ପାତ୍ର; ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ)—ଛୁଆଁ; ସ୍ପର୍ଶଜନିତ ଅଶୁଦ୍ଧି—Impurity due to touch; contamination by touch.
ବିଣ—୧ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛୁଇଁ ପକାଇବା ବା ଖାଇବା ଯୋଗୁଁ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା (ପାତ୍ର)—1. (utensil) Contaminated by the touch of or by being used by an untouchable person.
୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ—2. Untouchable.

ଛୁତିଆର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ ହି. ଛୁତିହର=ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ-
Chhutiār ସ୍ପୃଷ୍ଟ ପାତ୍ର)—ଛୁତିଆ (ଦେଖ)
Chhutiā (See)

ଛୁତିକା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସୂତକ)—ଛୁତିକିଆ (ଦେଖ)
Chhutikā 1. Chhutikiā (See)
୨ । (ସଂ. ସୂତିକା)—ସୂତିକା (ଦେଖ)
2. Sūtikā (See)

ଛୁତିକା ଜର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସୂତିକାଜ୍ୱର)—ପ୍ରସବ ପରେ ପ୍ରସୂତିକୁ
Chhutikā jara ଆକ୍ରମଣ କରିବା ମାରାତ୍ମକ ଜ୍ୱର—
সূতিকা জর Puerperal fever; a very dangerous
ज़च्चा ज़्वर kind of fever attacking women just after confinement.

ଛୁତିକା ଝାଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂତକ+ସରଣ)—ସୂତିକା ଗ୍ରହଣୀ;
Chhutikā jhārḍā ପ୍ରସବର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ବା ପୂର୍ବେ
সূতিকা বায়ী ପ୍ରସୂତିକୁ ଧରିବା ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ଗ୍ରହଣୀ ରୋଗ—
ज़च्चा झाड़ा Dysentery attacking women before or after confinement

ଛୁତିକିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୂତକ)—୧ । ସନ୍ତାନଜନ୍ମଯୋଗୁଁ ଜ୍ଞାତି-
Chhutikiā ମାନଙ୍କୁ ଲାଗିବା ଅଶୌଚ; ସୂତକାଶୌଚ; ଜନନାଶୌଚ—1. Uncleanness observed by the kinsmen on the birth of a child.
[ଦ୍ର—ଶିଶୁଜନ୍ମର ୧୦ ଦିନ ପରେ ସୂତକଜନିତ ଅଶୌଚ ଦୂର ହୁଏ ।]
୨ । ପରିବାରରେ ସନ୍ତାନଜନ୍ମ—
2. Birth of a child in the family.

ଛୁତି ଛଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଂପର୍କ ବା ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଟାଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ
Chhuti chhārḍāibā ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଅଲଗା ହେବା—
(ଛୁତି ଛଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To cut off all connection; to disown responsibility.

ଛୁତିରିକା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଛୁତିକିଆ (ଦେଖ)
Chhutirikā Chhutikiā (See)
(ଛୁଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁତୁକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସୂତକ)—୧ । ଜନ୍ମ—
Chhutuka 1. Birth of a child.
ନାହିଁ ଆଜର ଛୁତୁକ ମୃତୁକ । ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶୀଗୀତ ।
୨ । ଜନନାଶୌଚ; ଛୁତିକିଆ (ଦେଖ)
2. Chhutikiā (See)
ଦେ. ବିଣ—ଶିଶୁଜନ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Pertaining to childbirth.

ଛୁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୁ କରିବା (ଦେଖ)
Chhu debā Chhu karibā (See)
[ଛୁ ବଢା(ଢେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଛୁନା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୁଣ୍ଣ)—ଦୁଃଖିତ; ଚିନ୍ତିତ—
Chhunā Anxious; sorry; distracted.

ଛୁନୁଛୁନିଆଁ—ଦେ. ବି—ସୁଣୁସୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
Chhunu-chhuniāṅ Suṇu-suṇiāṅ (See)

ଛୁନ୍ଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ+ଦ୍ୱାର)—
Chhundār ଛାମୁ ଦୁଆର (ଦେଖ)
Chhāmu-duāra (See)

ଛୁପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—
Chhup (root) To touch.

ଛୁପ—ସଂ. ବି. (ଛୁପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସ୍ପର୍ଶ—1. Touch.
Chhupa ୨ । ଯୁଦ୍ଧ—2. Fight.
୩ । ଚପଳତା—3. Haste.
ছুপ ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. କ୍ଷୁପ)—ବୁଦା—1. Bush.
क्षुप ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ—2. Plant.
ଗ୍ରା. ବି—ଛେପ—Spittle

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଘ	ଞଅ	ଣ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଛୁ ବଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୁ କରିବା (ଦେଖ)
Chhu bata(e)iba Chhu kariba (See)

ଛୁୟା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି.—ଛୁଆଁ (ଦେଖ)
Chhuya Chhuañ (See)

ଛୁର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଛେଦନ କରିବା; କାଟିବା—
Chhur (root) 1. To cut.
୨ । ରଞ୍ଜିତ କରିବା; ଲଗାଇବା—
2. To paint; to besmear.

ଛୁର୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କ୍ଷୁର)—ନୀଚଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ-
Chhur-ki ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ କଟକଟା ଦାଗ ଥିବା ପିତଳର ହାତଖଡ଼ୁ—A kind of brass bracelet worn by low-class females.
[ଦ୍ର—ହାତର ମଣିବନ୍ଧ ପାଖରେ ପ୍ରଥମେ ମାଠି, ତା ଉପରକୁ ଛୁର୍‌କି, ତା ଉପରକୁ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ପିନ୍ଧା ଯାଏ ।]

ଛୁର୍‌ଛୁର୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚୁରୁଚୁରୁ; ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ
Chhur-chhur ପରିମାଣରେ (ବହିବା)—In small quantities (said of liquids flowing down.)

ଛୁରା—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଛୁର ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ
Chhura କ୍ଲୀବେନ୍ଦ୍ର)—୧ । ବଡ଼ ଛୁରି—
ଛୋରା 1. A large knife.
ଛୁପ ୨ । (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ଚୂନା—2. Powder.
ଦେ. ବି.—୧ । ମୁନିଆଁ ଛୁରି; ଖଣ୍ଡା—1. Dagger.
୨ । (ଏହା ଛୁରି ପରି ଦେଖାଯିବାରୁ) ମଞ୍ଜି ନଢ଼ିଥିବା ଯାହାର ଏକ ଚାରିଅଣ୍ଡ ଲମ୍ବରେ ବାହାରି ଥିବା ଗଜା—
2. Cocoanut seedlings of which the sprouts are not more than 6 inches in length.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. କ୍ଷୁର; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଛୁରା)—କ୍ଷୁର—Razor.
ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଛୁରା=ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଚୂନା; ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା—
Powdered; pulverised (Howells).

ଛୁରା ମହୁରା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ପ୍ରାଣହାରକ ୨ଟି ବସ୍ତୁ)—
Chhura mahura ଖଣ୍ଡା ବା ମୁନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ର ଏବଂ ବିଷ—
1. Two means used for taking life, viz. dagger and poison.

ଛୁରି—ସଂ. ବି. (ଛୁର ଧାତୁ+କରଣ. ଇ)—୧ । କାଟିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅସ୍ତ୍ର;
Chhuri ଅସିପୁତ୍ରୀ—1. Knife.
୨ । (+କର୍ମ. ଇ) ବନ୍ଧ୍ୟା ଗୋରୁ—2. A barren cow.
ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ)—ଦାଉଆ ଛୁରି ପରି ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ—
A thing as painful as a sharp knife.
ତହିଁ ବାହାରି ବଣାଗରେ ଛୁରି ହେଲ କ ବକ୍ଷରେ ।
ବଳଭଦ୍ର, କୁଶୋଦ୍ଭବଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

ଛୁରିଅନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସୁରପୁନ୍ନାଗ)—ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Chhuriana A tree bearing fragrant, white and
ସୁଲତାନି ଚାଁପା long-stemmed flowers; Ochrocarpus
सुलताना चंपा Longifolius.
ଛୁରିଅନା କଦମ୍ବ ନାଗେଶ୍ୱର,
ଚମ୍ପା ବକୁଳ କେତକୀ ମନ୍ଦାର । ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।
[ଦ୍ର—ଏହା ପୁନ୍ନାଗ ପରି ବଡ଼ ଉଚ୍ଚ ଥିବା ସୁଗନ୍ଧ ଧଳା ଫୁଲ ଧାରଣ କରେ; ଏ ଗଛର ପତ୍ର ମୋଟା ଓ ଶାଖାର ପ୍ରତି ଗଣ୍ଠିରେ ଦୁଇଟା ପତ୍ର ଥାଏ; ଏହାର ଫୁଲ ଡାଳରେ ଫୁଟେ ଏବଂ ପ୍ରଥମେ ଦୁଇଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏ ଗଛ ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିକଟସ୍ଥ ବକୁଳବନରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଅଛି । ସାଧାରଣତଃ ଏ ଗଛ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ, ଓଡ଼ିଶା ଓ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ମଞ୍ଜକାଠ ରକ୍ତାଭ ଓ ଖୁବ ଟାଣୁଆ ।]

ଛୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଂସାରୀଙ୍କ ପରି ପିତ୍ତଳର
Chhuria କାମ କରିବା ଜାତିବିଶେଷ—
A caste of brass-makers; braziers.

ଛୁରିକ—ଦେ. ବି—ଛୁରିଅନା (ଦେଖ)
Chhurika Chhuriana (See)

ଛୁରିକା—ସଂ. ବି. (ଛୁର ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଛୁରି (ଦେଖ)
Chhurika Chhuri (See)

ଛୁରିକାନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଛୁରିର ଫଳକ ପରି ଲମ୍ବ ଓ ପତଳା—
Chhuri-kaniañ Long and thin like the blade of a knife.

ଛୁରି ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛୁରିରେ କାଟିବା—
Chhuri chala(le)iba 1 To cut with a knife.
छुरि देओया ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନିଷ୍ଟ କରିବା —
छुरि मारना 2. Figurative to injure.
(ଛୁରି ଦେବା; ଛୁରି ମାରିବା; ଛୁରି ଚଳାଇବା —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁରିତ—ସଂ. ବଣ. (ଛୁର୍ ଧାତୁ=ରଞ୍ଜିତ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Chhurita ୧ । ଲିପ୍ତ—1. Anointed; besmeared.
୨ । ଖଚିତ; ଜଡ଼ିତ—2. Inlaid.
୩ । ବ୍ୟାପ୍ତ—3. Pervaded; filled; occupied; spread over.
୪ । ଶୋଭିତ; ଝଲସିତ—4. Adorned; shining.
୫ । ଅଲଂକୃତ—5. Decorated.
୬ । ରଞ୍ଜିତ—6. Painted; coloured.
୭ । ଖୋଦାଇ କରା ଯାଇଥିବା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Engraven.
ସଂ. ବି—୧ । ଲାସ୍ୟ ନାମକ ନୃତ୍ୟର ଏକ ଭେଦ—
1. A kind of amorous ball-dance.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୂରତ୍ୱ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୈଁା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏ ନୃତ୍ୟ କଲାବେଳେ ନାୟକନାୟିକା ପରସ୍ପର ପ୍ରେମ-ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ପରସ୍ପରକୁ ଚୁମ୍ବନ କରୁଥାଆନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ବିଜୁଳିର ଚମକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Flash of lightening.

ଛୁରିତକ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସ୍ୱରସୂଚାଗ) ଛୁରିଅନା ଗଛ;
Chhuritaka ଛୁରିଅନା (ଦେଖ)—Chhuriană (See)
ଛୁରିତକ ତରୁଣୀ ପୁଷ୍ପାଙ୍କୁର ସହାଗେ—ଉଷ୍ଟ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୨ । (ସଂ. ଛୁରିତ=ହକାଶିତ) ଉଚ୍ଚ ହାସ୍ୟ—
2. Loud laughter.
ଅପୂର୍ବ ଛୁରିତକହିଁ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ—ଉଷ୍ଟ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଛୁରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୁରି ଚଳାଇବା (ଦେଖ)
Chhuri debă Chhuri chalăibă (See)
(ଛୁରି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁରୀ—ସଂ. ବି. (ଛୁର୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କରଣ. ଈ)—
Chhurī ଛୁରି (ଦେଖ)—Chhuri (See)

ଛୁରିକ—ସଂ ବି—ଛୁରିଅନା (ଫୁଲ) (ଦେଖ)
Chhurika (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Chhuriană (flower) (See)

ଛୁଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ=ବକଲ)—
Chhulibă ୧ । ଛାଲ ଛଡ଼ାଇବା—
1. To take out the bark.
୨ । ଖୁର୍ଚ୍ଚିବା—2. To scrape off.

ଛୁଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସଂ. ଛଲ୍ଲୀ; ଲୁ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Chhulī ବ. ଛୁଲା)—ଛଉ (ଦେଖ)
Chhau (See)

ଛୁହି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛୁଇ (ଦେଖ)
Chhuhi Chhui (See)
(ଛୁହିମାଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୁଟ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବନ୍ଧନ କାଟି ଦେବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Chhūṭa (root) 1. To cut a bond.
୨ । କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—
2. To cut asunder; to cut out.

ଛେ—ଦେ. ଅ—(ଅସୂୟାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ) ଛି !—
Chhe (interjection) Fie !.
ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂଷା) ବି—ଛଅ; ୬—The number 6.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନର କ୍ରିୟାରେ ଲାଗେ—An affix or inflection to verbs in the present tense 3rd person singular.
(ଯଥା—ଯାଉଛେ=ଯାଉଛି, ଅଛେ=ଅଛି ।)

ଛେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ) ଛେଦନ କରିବା;
Chheibă ହାଣିବା—1. To cut.
ଛେଆନ; ଛୁଲା; ଛୋଲା ୨ । ନଡ଼ିଆଆଦି ଫଳର ଉପରିସ୍ଥ ଚୋପାକୁ
छेदना କଟୁରିଦ୍ୱାରା ଛେଲିବା—2. To scrape or chop off the rind of a fruit (e. g. cocoanut) with a bill-hook.
(ଛେଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ମୁଣ୍ଡ କାଟିବା—3. To behead.
ଛାଓଣ୍ଣା ୪ । (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ) ଛୁଆଣି କରିବା—
छवाना 4. To thatch.

ଛେଉଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଛେମଣ୍ଡ)—
Chheunda ୧ । କୁଟୁମ୍ବହୀନ ଏକାକୀ ପୁରୁଷ—1. A single
ছেঁওড় person who has no kinsman (M.W).
यतीम ୨ । ପିତୃହୀନ ବା ମାତୃହୀନ ବା ଉଭୟହୀନ (ବାଳକ)--
2. Orphaned.
(ଛେଉଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଣାଅଛି, ୭ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ ଛେଉଣ୍ଡ ହୋଇ
(ଛେଉଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଲୁଥିଲା—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
ଦେ. ବି. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ପିତୃମାତୃହୀନ ବାଳକ ବା ବାଳିକା—
Orphan.

ଛେଉଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଛେମଣ୍ଡ)—ପିତୃମାତୃହୀନା (ବାଳିକା)—
Chheundi Orphaned (girl).
ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତୃମାତୃହୀନା ବାଳିକା—An orphan girl.

ଛେଃ—ଦେ. ଅ—ଛେ (ଦେଖ)
Chheh Chhe (See)

ଛେଁଚ୍‌କି—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ସନ୍ତୁଳା; ପାଣିରେ ସିଝାଯାଇ
Chheñch-ki ଅଳ୍ପ ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଭଜାଯାଇଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ--
ছেঁচকী Vegetable fried with a little ghee or oil after being boiled. (a curry).

ଛେଁଚଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ତରକାରୀ ପାଇଁ କଟା ହେବା ପରବାର
Chheñch-rdă ଚୋପା ଓ ଅନ୍ୟ ଏବଂ ମାଛର ଅନ୍ତ ଓ କାଲୁସି
ছেঁচড়া ଆଦିକୁ ବେଶି ତେଲରେ ସନ୍ତୁଳି ସେଇଁ ତରକାରୀ କରାଯାଏ—1. A curry made from the leavings of kitchen-vegetables and refuse of fish, fried in a large quantity of oil.
छिछड़ा ୨ । (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—ଛେଳିଆଦିଙ୍କ ଅନ୍ତ ଓ ପୁଚ୍ଛ ଆଦି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ଅବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଅଂଶ—2 Entrails and refuse-parts of the meat of an animal.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଚାଉଳ ସଙ୍ଗେ ସିଝାଇ ପୋଷା କୁକୁରମାନଙ୍କ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ ।]
ଦେ. ବିଶ—ଛେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Chhechardă (See)

ଛେଁଚଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବିଶ—ଛେଚଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chheñcharda (etc) Chhecharda etc (See)
(ଛେଁଚେଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	୦,ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇଁ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଛେକ—ସଂ. ବଣ. (ଛେ ଧାତୁ—ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ;
Chheka ନପାତନ)—ପଣ୍ଡିତ; ବିଦଗ୍ଧ; ଚତୁର—
Clever; shrewd; learned.
ସଂ. ବି. (+କର୍ମ. ଇକ)—୧ । ପାଳିତ ପଶୁପକ୍ଷୀ—
1. Domesticated birds and beasts.
୨ । ଅନୁପ୍ରାସବିଶେଷ—2. A kind of alliteration.
୩ । ମହୁମାଛି—3. Bee.
ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଛକ; ଦାଗ; ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ—1. Cross-mark.
ଦେ. ବି—୨ । ଥର—2. Time of occurence.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—ଖାଦ୍ୟାଦି ରନ୍ଧନର ଏକଥର ବା ଏକପାଗ—
The aggregate of food cooked at one stretch or for one meal.

ଛେକ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—ଥରେ ଖାଦ୍ୟରନ୍ଧନ କ୍ରିୟାର ସମାପ୍ତି—
Chheka uṭhibā Completion of cooking for one
(ଛେକ ଉତୁରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) meal.

ଛେକକୁ ଛେକ—ଦେ. ଅ—ଥରକୁଥର; ବାରଂବାର; ବହୁବାର—
Chhekaku chheka From time to time; several
(ଛେକଛେକ—ଅନ୍ୟରୂପ) times; over and over; again and again.

ଛେକାନୁପ୍ରାସ—ସଂ. ବି. (ଛେକ+ଅନୁପ୍ରାସ)—
Chhekānuprāsa ଅନୁପ୍ରାସ ବା ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
A kind of rhetorical figure.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅନୁପ୍ରାସରେ ଏକଚରଣରେ କେତେକ ବ୍ୟବଧାନ ପରେ ଦୁଇ ବା ତଦଧିକ ବର୍ଣ୍ଣର ବାରମ୍ବାର ଆବୃତ୍ତି ହୋଇଥାଏ; ଉଦାହରଣ, ଯଥା—(କ) ନବ ପ୍ରମଦା ମଦାଳସୀ ଯୋଷାକୁ । ଜଳକେଳିରେ ମନାଇବ । ମୁଖ ଅଧିକ ଧିକ ଏ ସରସିଜ ଦେଖାଇ ତାକୁ ଚହଟାଇବ । ଚନ୍ଦ୍ରମା । ରହସ୍ୟେ ମନ ଯେନାଇବ । ଲୀଳା-ଅନ୍ତର ସଲିଳେ ଜରଜର ହେବା ଘୋଷାକୁ ଅନାଇବ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ—ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ଛେକାପହ୍ନୁ—ସଂ. ବି. (ଛେକ+ଅପହ୍ନୁ)—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Chhekāpahnu Name of rhetorical figure.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁମାନକୁ ଅଯଥାର୍ଥ ଉକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡନ କରାଯାଏ । ଯଥା—ନାୟିକାର ଓଠରେ କ୍ଷତଚିହ୍ନ ଦେଖି ଜଣେ ସଖୀ ଅନୁମାନ କରି କହିଲେ ଯେ ନାୟକ ଆସିଥିଲେ ପରା । କିନ୍ତୁ ଆଉ ଜଣେ ସଖୀ ଉତ୍ତର କଲେ ଶିଶିର ପବନ ବହିବାରୁ ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ଓଠ ଫାଟିଛି ।]

ଛେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଉଡ଼ି ବା ପଶାଖେଳାଳୀର ହାତମୁଠାରେ
Chhekibā ଥିବା କଉଡ଼ି ବା ପଶାକାଠିକୁ ତଳେ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସଙ୍କଳ୍ପିତ ଦାନ ପଡ଼ିବ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଠାମଧ୍ୟରେ ପଶାକାଠି ବା କଉଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—1. To manipulate the cawries (conch-shells) and dice while holding them inside the fist, in such a way that they will bring out the desired turn when thrown (considered as unfair in the game of cawries or dice).
[ଦ୍ର—ଏ ସ୍ୱଭାବ ପଶା ବା କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଅସଦୁପାୟ ରୂପେ ବିବେଚିତ ହୁଏ ।]
୨ । ଅଗାଳିବା—2. To obstruct a person from the front.
୩ । ଛକିବା; ଶତ୍ରୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଗୋପନଭାବରେ ଜଗି ରହିବା—3. To be on the look-out for; the Enemy; to lie in ambush.
(ଯଥା—ଦେଖ, ସେ ତଟେ ଛେକିଛି, ତାହିଁ ଦେଖିଲେ ମସ୍ତ ଏକ ଲୁଠାଣ ଦେବ ।)
୪ । ସୁବିଧା ଉଣ୍ଡିବା; ଓର ଉଣ୍ଡିବା—4. To seek an opportunity for accomplishing one's object.
(ଯଥା—ଯେତେ ଛେକିଲେ ହେଲେ କଅଣ ମୋତେ ଧରି ପାରିବୁ ?)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବିପକ୍ଷପକ୍ଷର ସାକ୍ଷୀକୁ କୂଟପ୍ରଶ୍ନ କରିବା; ଜେରା କରିବା—To cross-examine a witness.

ଛେକେ—ଦେ. ଅ—ଥରେ—Once.
Chheke ଦେ. ବିଣ—ସାରେ; ଏକସାର—One set of.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଦଳେ; ଏକଦଳ—
One company or batch of.
(ଯଥା—ଛେକେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆସିଥିଲେ ।)

ଛେକୋକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଛେକ+ଉକ୍ତି)—ବକ୍ରୋକ୍ତି; ଛଳବଚନ—
Chhekokti A pun; sinuous speaking.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅର୍ଥାନ୍ତରଗର୍ଭିତ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ପ୍ରକାଶିତ ଅର୍ଥ ଛଡ଼ା ବାକ୍ୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥ ମଧ୍ୟ ସୂଚିତ ହୁଏ ।]

ଛେଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ସାନ ଗାତ—
Chhengā A small hole.

ଛେଚ୍‌କି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ଛେଁଚ୍‌କି (ଦେଖ)
Chhech-ki Cheñch-ki (See)

ଛେଚ୍‌ଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଛେଁଚ୍‌ଡ଼ା (ଦେଖ)
Chhech-ṛdā Chheñch-ṛdā (See)
ବିଣ.—ଛେଚଡ଼ (ଦେଖ)
Chhechaṛda (See)

ଛେଚଡ଼—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଛିଦ୍ର=ଦୂଷଣୀୟ; ହିଁ; ସଂ.
Chhechaṛda ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ନଷ୍ଟଚରିତ୍ର; ଲମ୍ପଟ—
ଛେଁଚଡ଼ 1. Lascivious; lecherous.
ହିନ୍ଦୀ ୨ । ଖେଚେଡ଼ା; ଦୁଷ୍ଟ; ଖଳ—2. Wicked.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଉପରିଉକ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

(ଛେଚଡ଼ୀ, ଛେଚେଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ବଗୁଲିଆ—
(ଛେଚେଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Profligate; wanton.
୪ । ପ୍ରତାରକ; ବଞ୍ଚକ—4. Cheating; fraudulent.
୫ । ଯେ ପରର ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳରେ ବାରଂବାର ତାଗିଦରେ ସୁଦ୍ଧା ଦିଏ ନାହିଁ—5. A person who is very loth to pay other's dues even after repeated demands,
୬ । ନୀଚପ୍ରକୃତିକ—6. Low; mean.
୭ । ବେହାୟା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—7. Shameless.

ଛେଚଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଛେଚଡ଼ (ଦେଖ)
Chhechardā 1. Chhecharda See)
ଛେଚେଡ଼ା, ଛେଚେଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ମାଡ଼ ଖାଇଖାଇ ଗଣ୍ଡା; ଛେଚା ବା କୁଟା ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
2. Impervious or insensible or habituated to sound or thrashings
୩ । ବାରଂବାର ଛେଚା ହେବା ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇ ଥାଏ (ଯଥା; ଦାନ୍ତକାଠି, ଯଷ୍ଟି)—
3. With the head smashed into fibres as a result of constant pounding.

ଛେଚଡ଼ାମି—ଦେ. ବି.—୧ । ଖଳତା—
Chhechardāmgi 1. Wickedness.
छेँचड़ाम
२ । ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରତା—
छिछोरपन
2. Dissoluteness of character.
ଛେଚଡ଼ାପଣ, ଛେଚଡ଼ାପଣିଆ, ଛେଚେଡ଼ାମି, ଛେଚେଡ଼ାମି—ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ବଗୁଲିଆପଣ—
3. Profligacy; wantonness.
୪ । ପ୍ରତାରଣା—
4. Fraud; deceit.
୫ । ନୀଚ ବୃତ୍ତି; ନୀଚତା—5. Meanness; lowness.
୬ । ବନ୍ଧୁର (ଶସ୍ତ୍ରାଦି)—5. Blunted (weapon).

ଛେଚଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଛେଚଡ଼ (ଦେଖ)
Chhechardiā Chhecharda (See)
ଛେଚଡ଼ୀ, ଛେଚଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ
(ଛେଚେଡ଼ିଆ, ଛେଚେଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେଚରା—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବିଣ—ଛେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Chhecharā Chhechardā (See)

ଛେଚା—ଦେ. ବି., (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଛେଚିବା; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଆଘାତ ପୂର୍ବକ ପେଷଣ ବା କୁଟ୍ଟନ—
Chhechā
छेँचा
1. Crushing; bruising; pounding; smashing.
कुचलना, मसलना
୨ । (ଯଥା—ଆମ୍ବଛେଚା) ପେଷା ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥ—
2. A pounded thing.
୩ । ମାଡ଼; ବିଶେଷ ପ୍ରହାର—3. A sound beating.
ଦେ. ବିଣ.—୧ । (ଯଥା, ଛେଚା କଖା) କୁଟା ଯାଇଥିବା; ପିଷ୍ଟ ଯାଇଥିବା—1. Pounded; bruised.
୨ । (ଯଥା; ଛେଚା ବରଷା) ପ୍ରଚୁର; ଧୁମ୍‌ଧାମ୍—
2. Incessant or heavy (shower).

ଛେଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛେଚିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhechāibā Causative of Chhechibā.
छेँचाना
कुचलाना
(ଛେଚେଇବା, ଛେଚା ହଅଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେଚାକୁଟା—ଦେ. ବି.—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଛେଚିବା
Chhechā-kutā କର୍ମ—Act repeated beating or bruising.

ଛେଚାଛେଚି—ଦେ. ବି.—୧ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଛେଚିବା ବା ପ୍ରହାର କରିବା—1. Mutual beating; beating or pounding each other.
Chhechā-chhechi
छेँचाछेँचि
कुचलाकुचलि
କଣ୍ଠକ କଣ୍ଠ ଦୁହେଁ ଛେଚାଛେଚି କଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୨ । ବହୁ ପଦାର୍ଥକୁ ମିଳି ଆଦରେ ଛେଚିବା କର୍ମ—
2. Act of pounding many things.
ଦେ. ବିଣ.—ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାରିତ—
Beat mutually.

ଛେଚା ଦାଗ—ଦେ. ବି.—ଛେଚିବା ବା ଆଘାତଜନିତ ଚିହ୍ନ—
Chhechā dāga A bruise.
छेँचादाग
चोट

ଛେଚା ବରଷା—ଦେ. ବି—ଛେଚିବା ପରି ମୁଷଳଧାରରେ ବର୍ଷା; ଦୁମୁକାଣି—
Chhechā barashā An outpour of rain; raining cats and dogs.

ଛେଚି କୁଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶରୀରର ଅଙ୍ଗମାନ ବିଶେଷ ବଥାଇବା—Aching in the limbs.
Chhechi kuti hebā
(ଯଥା—ଆଜି ସକାଳଠାରୁ ମୋ ଗୋଡ଼ହାତ ଛେଚି କୁଟି ହଉଛି, ବୋଧହୁଏ ସଞ୍ଜକୁ ଜର ହେବ ।)
ଦେ. କ୍ରି—ବିଶେଷ ଅପ୍ରାସ ସହକାରେ ପରିଶ୍ରମ କରିବା—
To strive with one's utmost efforts; to make much physical exertion.
(ଯଥା—ମୁଁ ତା ପାଇଁ ଏତେ ଛେଚି କୁଟି ହଉଛି, କିନ୍ତୁ ତାର ତିଳେ ମୋ ପ୍ରତି ଦୟା ନାହିଁ ।)

ଛେଚି କୋଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଃଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ଓ ଛଟପଟ ହେବା—
Chhechi kordi hebā
To be restless with pangs or grief.
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ବସି ଛେଚି କୋଡ଼ି ହୋଇ ଶୋକ
କରିଲେ କେବେ ଗଲ ନାହିଁ ଏ ବାଳକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଙ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଋ

ଛେଚିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ; କମ୍ପା ଛଦ୍ ଧାତୁ)—
Chhechibā ୧ । କୁଟିବା; ମାଡ଼କରି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଆଘାତ କରିବା; ଦଳିବା—1. To bruise; to smash.
ହେଁଚା
कुचलना; मसलना
ଭୂମେ ପଡ଼ପାଡ଼େ ଛେଚିଲେ ପିଠି ଧାଡ଼—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବିଶେଷ ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To repeatedly deal a sound beating.

୩ । ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ବୃଷ୍ଟି କରିବା—
3. To rain cats and dogs.

୪ । ଭୂମିରେ ବାଡ଼େଇବା—
4. To strike on the ground.

କୁକୁରଙ୍କର ଗ୍ରିଗ୍ରୀଏ ଧାଇଁର ବାହୁଟି
ଛେଚି କରି କାଢ଼ିବେ ଥୁଳକ ସାଇଁଟି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଚୂନା କରିବା; ଟିକିଟିକି କରିବା—
5 To powder; to reduce to small bits.

ରଥ କରିବା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ, ଛେଚିବା ଅକ୍ରୂରର ମୁଣ୍ଡ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛେଚି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରୁ ପଡ଼ି ଯାଇ ଚଳେ ଶରୀର କଚି ହୋଇଯିବା—
Chhechi hebā
1. To be bruised or smashed by a fall.

ଛେଚି ହୋଇବାକୁ କାଟ ହୁଏ ବୃକ୍ଷ
ଛେଲ ମାରିହେବ ରହିଥାଇ ସିକ୍ଷି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାକଳ୍ଲୋଳ ।

୨ । ଛେଚି କୁଟି ହେବା (ଦେଖ)
2. Chhechi kuti hebā (See)

ଛେଚେଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ - ୧ । ଛେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Chhecherḍā 1. Chhecharḍā (See)
ଛେଚେଡ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଛେଚଡ଼ା (ଦେଖ)
ଛେଚେରି 2. Chhecharḍā (See)

ଛେଚ୍ଛରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚିରା; ଫଟା—
Chhechhari Torn; rent.

ଛେଛରି ଛତା, ହାଟ୍‌କେ ନେଲେ ପଇସା ହେତା—ପ୍ରବାଦ ।

(ଅର୍ଥ—ଚିରା ଛତା ହାଟକୁ ନେଲେ ତାହା ବିକିଲେ ପଇସା ମିଳନ୍ତା ।)

ଛେ ଛେ—ଦେ. ଅ—ଛି (ଦେଖ)
Chhe chhe Chhi (See)

ଛେଡ଼ା ଘାସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Chherḍā ghāsa A kind of grass.

[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ପ୍ରାୟ ୧ ହାତ ହୁଏ, ଏହାର କାଣ୍ଡ ବାଉଁଶ କଣି ପରି ମୋଟ, ଏହା ପାଣିରେ ଓ ପାଣିକୂଳେ ଜନ୍ମେ । ଭୁଲ. ହି. ଛେଡ଼ାର ଅର୍ଥ ଦଉଡ଼ି, ବୋଧହୁଏ ଏ ଘାସରୁ ଦଉଡ଼ି ବଳା ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ଛେଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) ବି—ଛେଳି—
Chherḍi Goat.

ଛେଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—
Chheṇā ୧ । ବାଉସିଦ୍ୱାରା ପିଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି ଘଷିବା—
1. Scraping a log of wood with the adze.
୨ । ଖଣତି ପରି ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. An iron pick.

ଛେଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପଥର ବା ଲୁହା କାଟିବା ଉପଯୋଗୀ ଲୌହ ଅସ୍ତ୍ର; ଟାଙ୍କି—1. A small stout iron instrument for cutting stone or iron; a drill.
Chheṇi
छेनी
छेनी

୨ । ଷ୍ଟାମ୍ପ, କୋର୍ଟଫିସ୍ ବା ଟିକଟ ଆଦିରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଅସ୍ତ୍ର—
2. An instrument to perforate stamps or courtfees; a punching instrument.

ଛେଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଷ୍ଟାମ୍ପ ଆଦିକୁ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଛିଦ୍ର କରିବା; ପଞ୍ଚ କରିବା—1. To perforate stamps or courtfees.
Chheṇi karibā
छेनि करना
छेनी करना
୨ । ଛେଣିରେ କାଟିବା—
2. To cut with a punch or drill.

ଛେଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ଛନ୍‌ନା=ଜବରଦସ୍ତ ଛଡ଼ାଇ ନେବା)—ହାତ ପକାଇ ଉପରୁ ପଡ଼ିବା ଜିନିଷକୁ ଧରି ପକାଇବା—To catch hold of a thing (e. g. a ball) by holding out the palm to catch it..
Chheṇibā
(ଛେଣି ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଦୂରରୁ ଫିଙ୍ଗା ଯିବା ବଲ୍‌କୁ ଛେଣିବା ।)

ଛେତ୍—ଦେ. ଅ—ଛେ (ଦେଖ)
Chhet Chhe (See)

ଛେତ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଶୀତଳଖାନା—ଋଲେନ୍ଦ୍ର)—
Chhet-khānā ପାଇଖାନା; ସହର ଆଦିରେ ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—Latrine; privy.
সেৎখানা
सीतलखाना; पाखाना

ଛେତ୍ ପାକ୍ ଡୁ ଡୁ ଡୁ ଡୁ—ଦେ. ଅ—ବାଳକମାନଙ୍କ 'ଡୁ ଡୁ' ଖେଳରେ ଏକଦଳର ଗୋଟିଏ ବାଳକ କ୍ରୀଡ଼ାଭୂମିମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗାରକୁ ଡେଇଁ ଯାଇ ଏକନିଶ୍ୱାସରେ ଅନ୍ୟ ଦଳର ପିଲାଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ସମୟରେ ଏକନିଶ୍ୱାସରେ ବୋଲୁଥିବା ବ ପୁନର୍ବାର ନିଶ୍ୱାସ ନେଇ ଏବଂ ଅପରପକ୍ଷ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ବାଳକ ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର—
Chhet pāk ḍu ḍu ḍu ḍu
(ଛେତ୍‌ପାକ୍ ଡୁ ଡୁ ଡୁ ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
The acclamation of the boy who crosses the middle line of the play-field and

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କତ' ଦେଖିବେ ।

tries to touch any boy of the opposite s[illegible]e in one breath in the 'Ḍu Ḍu' game.

ଛେତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଶ୍ୱେତ)—ଶ୍ୱେତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Chheta (etc) Śweta etc (See)

ଛେତରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଛତ୍ରାକ)—ଛତ୍ରଯୁକ୍ତ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—
Chhetarā Bushy; with head like mushroom; spreading.
ছাতরা
छितराहुआ
(ଛେତେରା; ଛେତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେତା—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଶେତା (ଦେଖ)
Chhetā Śetā (See)

ଛେତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ = ଛେତ୍ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଛେଦକ; ଯେ ଛେଦନ କରେ—
Chhettā Cutting.
(ଛେତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛେତ୍ରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷତ୍ରିୟ)—ରାଜପୁତ ଜାତି =
Chhetri The Rajput caste.
ছত্রী
छत्री

ଛେଦ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅବସାନ—
Chhed The end.

ଛେଦ୍‌କା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚଟକା; ଅଗଭୀର—
Chhed-kā Flat; shallow.

ଛେଦ୍‌ଲି ପିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଆବାପଙ୍କର କୋଡ଼ପୋଛା ପିଲା—
Chhedli pilā The last or youngest offspring of the parents.

ଛେଦ—ସଂ. ବି (ଛିଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଛେଦନ; କାଟିବା—
Chheda 1. Cutting.
୨ । ଫାଟ—2. Fissure.
୩ । ଖଣ୍ଡନ; ବିରାମ—3. Remission.
୪ । କଟାଚିହ୍ନ—4. A cut.
୫ । ପରିଚ୍ଛେଦ; ଅଧ୍ୟାୟ—5. Chapter.
୬ । ବନ୍ଦ କରିବା; ବିରତି—
6. Stoppage; discontinuance; cessation.
୭ । ରଚନାରେ ଏକାଧିକ ବାକ୍ୟ ବା ପଦ ମଧ୍ୟରେ ବିରାମ—
7. A pause or a stop in a sentence; a period in a composition.
୮ । ଛିଦ୍ର; କଣା—8. A hole; perforation.
୯ । ଦୋଷ; ଦୂଷଣ; ଅବେକ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Defect.
୧୦ । ନାଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
10. Ruin; destruction.
୧୧ । (+କର୍ମ. ଅ) କର୍ତ୍ତିତ ଅଂଶ; ଖଣ୍ଡ—
11. Piece; slice.
୧୨ । ଭାଗ—12. A part; section.
୧୩ । ପଥର କାଟିବା—13. Cutting of stone.
୧୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଗଣିତରେ ଭାଜକ—
15. Divider in arithmetic
୧୫ । ଯେ ଛେଦନ କରେ; ଛେଦନକାରକ—16. Cutter.
୧୬ । ବିରାମ ଚିହ୍ନ; ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ—16. Fullstop.
ଦେ. ବି.—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ପଶୁବଳି ଦେବା—
1. Decapitating a victim; animal sacrifice before a Deity.
୨ । ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବଳି ଦିଆ ଯିବା ପଶୁ—
2. An animal victim; a victim or animal sacrificed before a Deity.

ଛେଦକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଛିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Chhedaka ୧ । ଯେ ଛେଦନ କରେ; ଛେଦନକାରକ—
(ଛେଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. One who cuts; cutter.
୨ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଯେଉଁ ରେଖା ଅନ୍ୟ ରେଖା ବା କ୍ଷେତ୍ରକୁ କାଟେ—2. (geometry) A line cutting another line or a figure,
୩ । (ଗଣିତ) ଭାଜକ—(mathematics) Divider.
ବିଣ—୧ । ବିନାଶକାରୀ—1. Destroying; destructive.
୨ । କର୍ତ୍ତନକାରୀ—2. Cutting.

ଛେଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛେଦିବା (ଦେଖ)
Chheda karibā Chhedibā (See)

ଛେଦକାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି (ଧୋବା ଆଦି) ଖଣ୍ଡା ବା କଟୁରିରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ବୋଦା ହାଣେ—
Chheda-kāra 1. A person who beheads a victim at an animal-sacrifice.
୨ । ପଥର କାଟିବା କାରିଗର—2. Stone-cutter.

ଛେଦନ—ସଂ. ବି. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । କର୍ତ୍ତନ—
Chhedana 1. Cutting.
୨ । ଖଣ୍ଡ—2. Piece.
୩ । କାଟିବା ଅସ୍ତ୍ର—3. Cutting instrument.
୪ । ବିଭକ୍ତ କରଣ—4. Division.
୫ । ନାଶ; ଉଚ୍ଛେଦ—5. Cessation; destruction.
୬ । ଯେଉଁ ଔଷଧ କଫ ଆଦିକୁ ଗଳାରୁ ବାହାର କରିଦିଏ—
6. An expectorant medicine.

ଛେଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଛେଦ୍ୟ (ଦେଖ)
Chhedaniya Chhedya (See)

ଛେଦ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ପଶୁବଳି ଦେବା—To kill a victim before a Deity.
Chheda pakā(ke)ibā

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ୟ	ଓ୍ୱ	ସ୍ଥ
୨୦	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍

ଛେଦ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୌଣସି ପଶୁ)
Chheda pa<u>rd</u>ibā ବଳିରୂପେ ହଣା ଯିବା; ବୋଦା ପଡ଼ିବା—
(a victim) To be sacrificed before a Deity,

ଛେଦଭେଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛେଦ ଓ ଭେଦ; କମ୍ବା ଛନ୍ଦ ଓ ଭେଦ)
Chheda-bheda ୧ । କପଟ ବା ଛଳ ବ୍ୟବହାର—
1. Knavery; deciet.
୨ । କୂଟନୀତି—2. Diplomacy.
୩ । ପରଚ୍ଛିଦ୍ର; ଗୁପ୍ତଦୋଷ—3. Secret blemishes.
୪ । ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ—4. Secret.
୫ । ସମଗ୍ର ତତ୍ତ୍ୱ—5. All the secrets.
କହ ଶ୍ୱେ ସୂତ ଛେଦଭେଦ
ପୁଛନ୍ତି ସେବଣ ସମ୍ବାଦ । ପ୍ରାଚୀ. କରୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଛେଦରା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଛିଦ୍ରର)-ଏକପ୍ରକାର ସୂତା; ଗଣ୍ଠି ଅସୂତା;
Chhedarā ବଣୀସୂତା—1. Knotty thread; coarse twist.
୨ । (ସଂ. ଛିନ୍ନ) ଇତସ୍ତତଃ ହେବା; ଛନ୍ନଛତ୍ରଳ ହେବା—
2. Being scattered here and there.
୩ । (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର) କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—3. Small bits.
ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ ମିଶ୍ରିତ—
1. Mixed with small bits; coarse.
(ଯଥା—ଛେଦରା ଗୁଡ଼ ।)
୨ । ଗ୍ରନ୍ଥିଯୁକ୍ତ; ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ—3. Knotty (thread).
(ଛେଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ କଳହ ଜାତ କରାଏ—1. One who foments family-quarrels.
୨ । ହିଂସ୍ର—2. Revengeful; spiteful.
୩ । ଅତି କୃପଣ—3. Penurious.
୪ । ଯେ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କଥାରେ ଛଳ କରେ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭିମାନୀ—4. Prone to take offence at small matters; unduly sentive.
୫ । ଅତି କୃପଣ—5 Very miserly.

ଛେଦରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିନ୍ନ)—ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—
Chhedaribā To be scattered here and there; to be diffused.
छातरा
छितराना

ଛେଦା—ଦେ. ବି—୧ । ଧଡ଼ି ନ ଥିବା ପିନ୍ଧାଲୁଗା—1. A wearing
Chhedā cloth without coloured borders.
[ଦ୍ର—ଏ ଲୁଗାକୁ ପିନ୍ଧୁଥିଲେ, ବୃଦ୍ଧ ଓ ବିଧବାମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]
୨ । ଗୁଡ଼ରେ ରହିଯିବା ସାନସାନ ଅଖୁଚୋପା—
2. Small bits of sugarcane left in the molasses.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—3 Clots; small bits.
୪ । ଏକପ୍ରକାର ଦହି (ଏହା ଉତ୍ତମରୂପେ ବସି ନ ଥାଏ ଓ ଏଥିରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡିଆ ଅଂଶମାନ ଭାସୁ ଥାଏ)—
4. A kind of clotted curd (not well curdled).
୫ । ହାଣିବା; କାଟିବା; ହାଣ; କାଟ—5. Cutting.
ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାଠିଆ— An earthen pitcher.
ଦେ. ବିଣ—କର୍ତ୍ତିତ; କଟା ହୋଇଥିବା—Cut into pieces.
ଚରଣ ପାଶେ ଥିଲା ଛେଦା ଶିବ ଗ୍ରନ୍ଥି ଯେ
ଏ ଛଳେ ପ୍ରଭୁ ଯୋଡ଼ି । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଛେଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ ଧାତୁ ଣିଚ ଛେଦ ଧାତୁ—
Chhhedāibā ଛେଦିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
छोदान Causative of Chhedibā.
छेदाना ସହସ୍ର ଶର ଘୋଡ଼ା ଶକୁନ ଛେଦାଇ
ଭଜିଲେ ଚ ସହସ୍ର ସେନ ନରସାଇଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।
(ଛେଦାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେଦିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ଛେଦ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—
Chhedita ୧ । ଯାହା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଛେଦନ କରାଯାଇ ଅଛି—
1. Cut.
୨ । ଏକାଧିକ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—
2. Divided into parts.
୩ । କାଟି କରି ବା ଛିଣ୍ଡାଇ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇଥିବା—
3. Severed; separated.

ଛେଦିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛିଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଛେଦନ କରିବା;
Chhedibā କର୍ତ୍ତନ କରିବା; ହାଣିବା; କାଟିବା—
छेदा 1. To cut through.
छेदना ୨ । କାଟି କରି ଅଲଗା କରିବା—2. To cut off.
୩ । କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ି କରି ଶସ୍ୟରୁ କ୍ଷୁଦ ବା କଣିଗୁଡ଼ିକ ଅଲଗା କରିବା—3. To separate small particles from bigger grains by winnowing.
୪ । ଗଛର ଡାଳକୁ ସମାନସମାନ କରି କାଟିବା—
4. To prune.
୫ । ଦୂର କରିବା; ନାଶ କରିବା—
5. To remove; to do away with,
ମାୟାରେ ହୋଇଣ ପ୍ରଭେଦ
ଜ୍ଞାନ ବିବେକ ତାହା ଛେଦ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଛେଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Chhedya ୧ । ଯାହା ଛେଦନ କରାଯାଇ ପାରେ—
1. Capable of being cut.
୨ । ଯାହା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରାଯାଇ ପାରେ—2. Separable.

ଛେଦ୍ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛେଦରିବା (ଦେଖ)
Chhedribā Chhedaribā (See)

ଛେନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସନ୍ତାନିକା=ଦୁଧସର, ସଂ. ଛିନ୍ନ; ସଂ. ନାମ Chhenā ଅମିକ୍ଷା)—୧ । ଦଧି ଓ ଦୁଗ୍ଧରୁ ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗରେ ବା ଛାନା; ছেনা ଅମ୍ଳରସଯୋଗେ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପିଣ୍ଡ ବାହାରେ; ଅମିକ୍ଷା; **छेना** ପନୀର—1. Posset; cheese; curd.

[ଦ୍ର—ଦୁଧ ଛିଣ୍ଡିଗଲେ ଛେନା ହୁଏ, ଦହି ନିଅାଁରେ ବସିଲେ ଛେନା ହୁଏ; ୧ମ କୁ ଦୁଧଛେନା ଓ ୨ୟକୁ ଦହିଛେନା କହନ୍ତି ।]

୨ । (ବିରକ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—କିଛି ନାହିଁ—
2. (a term used in displeasure) Nothing.
(ଯଥା—ମୁଁ ପୁଅ ପିଇଁ ଶହଶହ ଖରଚ କଲି, ସେ ଛେନାଟା ପଢ଼ିଲା ।)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁରି) ବି. (ଝୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଛେନା)—
୧ । ଘସି—1. Dry cowdung-cakes (used as fuel).
୨ । ପାଉଁଶ—2 Ashes.

ଛେନାଗୁଡ଼—ଦେ. ବି. (ଛେନା+ଗୁଡ଼)—୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ Chhenā-gurda ଛେନା ଓ ଗୁଡ଼—1. Cheese and sugar mixed together.

୨ । (କାନଫୋଡ଼ା ହେବା ବେଳେ ପିଲାର ହାତରେ ଛେନା ଗୁଡ଼ ଦେଇ ପିଲାକୁ କହନ୍ତି "ଛେନାଗୁଡ଼ ଖା", ପିଲା ଛେନା ଗୁଡ଼ ଖାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା ବେଳେ ଭଣ୍ଡାରି ତା କାନକୁ ଛୁଞ୍ଚରେ ଟୁକ୍ କରି ଫୋଡ଼ି ଦିଏ; ଏଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପିଲାକୁ ଭଣ୍ଡାଇଲା ପରି ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ଲୋଭନୀୟ ବସ୍ତୁ—
2. Any trifling bait.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ବସ୍ତୁ—
3. (figurative) Any trifle.

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟ 'ଛେନା' ପରି 'କିଛି ନାହିଁ' ଅର୍ଥରେ ବିରକ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଛେନା ଛିଣ୍ଡାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗରମ ଦୁଧରେ ଖଟା ବା ଫିଟକିରି Chhenā chhindāibā ମିଶାଇ କିମ୍ବା ଦହିକୁ ନିଅାଁରେ ବସାଇ छेना बनाना ସେଥିରୁ ଛେନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—To prepare cheese or curd or milk.

ଛେନା ଛିଣ୍ଡେଇବା / ଛେନା ବସା (ସେ) ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଦୁଧକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଛେନା କରାଯାଏ; ଲୋକେ ଦୁଧକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଛେନାରେ ପରିଣତ କରନ୍ତି, ଅଥଚ ଛେନା ଛିଣ୍ଡାଇବା କହନ୍ତି ।]

ଛେନାପଣା—ଦେ. ବି.—ଛେନା ଓ ନବାତଯୁକ୍ତ ପାନୀୟ—A drink Chhenā-panā made by dissolving sugar or molasses in water and putting bits of cheese in it.

ଛେନାପଣା ସିନା ଖାଇଲେ ପାକ ହୋଏ,
ବଷପଣା ଖାଇଲେ ନକ ନୈକ ଜୀବ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।

ଛେନାପାଣି—ଦେ. ବି.—ଛେନା ଛିଣ୍ଡି ଯିବା ପରେ ଦୁଧ ବା ଦହିରେ Chhenā-pāni ରହିଯିବା ଜଳୀୟ ଅଂଶ— छेनाकापानी; छाछ Whey.

ଛେନାବଡ଼ା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଛିନ୍ନ + ବଟକ)—ଗୁଡ଼ରେ ପକ୍ୱ ଛେନାର Chhenābardā ପିଠା; ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ— ছেনাবড়া Cheese-cake.

ଛେନାମଣ୍ଡା / ଛେନାମାଣ୍ଡିଅ } ଅନ୍ୟରୂପ

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଘସି; ଶୁଷ୍କ ଗୋମୟ—
Dried cowdung-cakes.

ଛେନାରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବୃଥା ବା ନିଷ୍ଫଳ Chhenāru chopā chhardā(e)ibā କଥାରେ ମାତିବା—
1. (ironical) To be engaged in a wild-goose chase.

୨ । ଅତିରିକ୍ତ ରୂପେ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଆଲୋଚନା ବା ତର୍କ କରିବା—2. To use hair-splitting arguments.

ଛେପ୍‌ଲା ନାକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ଚେପ୍ଟାନାକା— Chhep lānākā Flat-nosed; having a flat-nose. (ଛେପ୍‌ଲନାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛେପ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ଘୋର ହୋଇ ଯାଇଥିବା Chhep-li (ଜୋତା ବା ଚୋଟି)—Worne out (sandals or slippers).

ଛେପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷ୍ଠୀବ)—ଥୁକ; ନିଷ୍ଠୀବନ; ପାଟିରୁ ବାହାରିବା Chhepa ଲାଳମୟ ବସ୍ତୁ—Saliva; spittle. ছেপ, থুথু थूक

ଛେପ ଖଙ୍କାର—ଦେ. ବି.—(ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ) (ଛେପ+ଖଙ୍କାର)— Chhepa khankāra (ଛେପ) ମୁଖରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିଷ୍ଠୀବନ ଓ থুথু কফ (ଖଙ୍କାର) ଗଳାରୁ ନିଃସୃତ ଶ୍ଳେଷ୍ମା— थूक बलगम Spittle and phlegm.

ଛେପ ଢୋକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମୁଖନିଃସୃତ ଛେପକୁ ଗଳାଧଃକରଣ Chhepa dhokibā କରିବା—1. To swallow the थूकार चाटना spittle.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କହିଥିବା ସତ୍ୟ ପାଳନ ନ କରିବା—
2. (figurative) Not to carry out one's promise.
(ଯଥା—ସେ ନାମବଡ଼ା ରଜାଟାଏ ହୋଇ ସ୍ୱବା ପକାଇଲା ଛେପ ଢୋକିଲା)

ଛେପ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମୁହଁରୁ ଥୁକ ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗିବା— Chhepa pakā(e)ibā To spit. ছেপ ফেলা थूकना

[ଦ୍ର—କେହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି ବା ଶୂଦ୍ର ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପରେ ଛେପ ପକାଇଲେ ଯାହା ଉପରେ ଛେପ ପଡ଼େ ସେ ଅଜାତିଅ ବା ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଘ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ତ୍ନ

ଛେପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—କ୍ରି.—ଛେପ ପକାଇବା—
Chhepibā To spit.

ଛେବଲ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚପଲ)—୧ । ଚପଳ ସ୍ୱଭାବ—
Chhebaḷa 1. Fickle-minded.
ছাবলা; ছেবলা ୨ । ବାଲସ୍ୱଭାବ—
चुलबुला 2. Chlidish; puerile.
୩ । ଚଗଲା (ଦେଖ)
3. Chagalā (See)

ଛେମ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. କ୍ଷମ)—୧ । ଅଧିକାର; କ୍ଷମତା—
Chhema 1. Power; authority,
୨ । ଯୋଗ୍ୟତା —2. Ability.

ଛେମଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ.— ପିତୃମାତୃହୀନ; ଅନାଥ—
Chhemaṇḍa Orphaned.

ଛେର୍‌ଛେରା ମଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପୌଷପୂର୍ଣ୍ଣମୀରେ ଗଣ୍ଡ, Chher-chherā magā ପାଣ, ଭୂୟାଁ ଆଦି ନୀଚ ଜାତୀୟ ଲୋକ ବଡ଼ ଘରମାନଙ୍କୁ ଜଳର ପଙ୍କ ଖରଚପାଇଁ ଧାନ ମାଗିଯିବା- The act of approaching the rich people for doles of paddy on the Paush full-moon day by the low caste people.

ଛେର୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଛରରା (ଦେଖ)
Chher-rā Chhararā (See)

ଛେରଅଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—ଗୋରୁଙ୍କର ରୋଗବିଶେଷ—
Chhera-aṇṭā Impaction of rumex of cattle.

ଛେରକୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଛେରୁଆ (ଦେଖ)
Chherakurā Chheruā (See)
(ଛେରକୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛେରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛର୍ ଧାତୁ; କିମ୍ବା ସଂ. ସୃଜ୍ ଧାତୁ)—
Chherā ୧ । ତରଳ ମଳ—
ছেরানি 1. Loose stools; watery evacuation.
छेरना ୨ । ଭୂମିରେ ଯେଉଁ ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ଛିଞ୍ଚାଯାଏ—
ছড়া 2. Scented water sprinkled on the
छिड़कना; छींटा ground.

ସୋଣା ଲମ୍ବାଇ ସୁନ୍ଦ ମଣ୍ଡେ
ଚନ୍ଦନ ଛେରା ସଜଡାଣ୍ଡେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ছর্‌রা ୩ । ଛରରା (ଦେଖ)
छरटा 3. Chhararā (See)
୪ । ତରଳ ପୁରୀଷ ତ୍ୟାଗ—
4 Passing of loose stools.
୫ । (ଗୋରୁ ଓ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର) ତରଳ ପୁରୀଷତ୍ୟାଗ କରିବା ରୋଗ—5. Diarrhoea; looseness of bowels.
ପାଚିଲା ବଢ଼ରେ ଛେରା ରୋଗ । ଚଗ ।

୬ । ଗୋରୁଙ୍କର ଛେରା ରୋଗ; ଠାକୁରାଣୀ ରୋଗ; ଗୋବସନ୍ତ—
6. Rinderpest.
ছেরা ଦେ. ବିଣ—୧ । ତରଳ ପୁରୀଷ ତ୍ୟାଗକାରୀ—
1. One who habitually passes loose stools.
୨ । ଛେରୁଆ (ଦେଖ)
2. Chheruā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଭୂମିରେ ଛିଞ୍ଚାଯିବା ଗୋବରପାଣି—
Cowdung and water sprinkled on the ground

ଛେରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛେରିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Chherāibā 1. Causative of Chheribā.
ছেরানা ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟଭୀତ କରାଇବା—
छेराना 2. To frighten a person.
(ଛେରେଇବା – ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛେରାଛେରି—ଦେ. ବି—ବହୁ ପରିମାଣରେ ଛେରିବା—
Chherāchheri Profuse passing of watery stools.

ଛେରା ଦେବା--ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି--ଭୂମିରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା--
Chherā debā To sprinkle water mixed with cowdung on the ground.

ଛେରା ପହଁରା—ଦେ. ବି. (ଅନୁଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ.ଛର ଧାତୁ ଓ ପରିମାର୍ଜନ)-
Chherā pahañrā ପଥ ବା ଭୂମିରେ ଜଳ ସେଚନକରି ଓଳାଇବା-
ছড়াঝাঁটা Sprinkling water on and sweeping the grouñd.
छींटना झाड़ना
ଛେରାପହଁରା
ଛେରାପହୁରା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛେରାପହରା
[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ଗୁଣ୍ଡିଚ୍ଚା ସମୟରେ ରଥରୁ ପହଣ୍ଡିବାବେଳେ କରିବା ସମୟରେ ପୁରୀରାଜା ଶ୍ରୀଜୀଉଙ୍କ ଆଗେଆଗେ ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିଛିଞ୍ଚି ଓ ସୁନା ଝାଡ଼ୁରେ ଓଳାଇ ଓଳାଇ ଅର୍ଥାତ୍ 'ଛେରା ପହଁରା' କରି କରି ଯାଉଥାଆନ୍ତି । ଏଥିଯୋଗୁଁ କାଞ୍ଚିର ରାଜା ପୁରୀର ମହାରାଜ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କୁ ଚଣ୍ଡାଳ ବୋଲି କହି ତାଙ୍କୁ ନିଜ କନ୍ୟା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥିଲାଗି ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଅପମାନ ହେବାରୁ ନିଜେ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ର ମନୁଷ୍ୟରୂପ ଧରି କଳା ଘୋଡ଼ା, ଧଳାଘୋଡ଼ାରେ ବସି ରାଜା ଓ ରଜାଙ୍କ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯାଇଥିଲେ ଓ.ପୁରୀ ରାଜା କାଞ୍ଚି ନଗରକୁ ଜୟ କରି କାଞ୍ଚି ଯେମାଙ୍କୁ ଆଣି ଶେଷରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।]

ଛେରା ହଗା—ଦେ. ବି— ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗୁଁ ପତଳା ଜଳୀୟ ଝାଡ଼ା—
Chherā hagā Liquid stools; diarrhoea.
ছেরাহাগা
छेराझाड़ा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଟାରେ ସତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଥରକେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଛେରି—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. ଛେଳକା)—ଛେଳି; ଛାଗଳ—
Chheri Goat.
ଛେଲୀ [ଦ୍ର—ବାଲ୍ୟର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଇତରଜନ-
ଛେଁଏ ବ୍ୟବହୃତ; 'ଲ' ସ୍ଥାନରେ 'ର' ଉଚ୍ଚାରଣ ଯୋଗୁଁ, ଛେଳି= ଛେରି ।]

ଛେରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. କ୍ଷର ଧାତୁ) ତରଳ ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Chheribā 1. To pass watery stools.
ଝେଡ଼ାନ, ଛେରା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରୋଗ ବା ଭୟ ହେତୁ ତରଳ ପୁରୀଷ
ଛେଳା ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To pass stools through disease or fear.
[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଛେରୁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଛେରୁଆ (ଦେଖ)
Chheru Chheruā (See)

ଛେରୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀରୁ—
Chheruā 1. Coward.
ଛେରେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛେରେଇ }
୨ । ଯେ ଭୟରେ ଛେର ପକାଏ—
2. One who passes loose stools through fear.
୩ । ଛେର ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—
3. Suffering from loose stools.

ଛେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛେଳି; ଅଜ—
Chhel Goat.

ଛେଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଲ୍ୟ)—
Chhela ୧ । ଶର; ବାଣ; ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
1. Arrow; a weapon of offence.

ଗାବ-ବନ୍ଧ ଛେଲ ଭୂ ମଧ୍ୟେ ପୋତାଇଲା
ଅସିଲେ ବାଲ୍ୟ ରଜା ମାଦବ ଭବନ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ବରଛା—2. Spear.

ଛେଲ ପୋତି ଫସ ଉପରେ ହସ୍ତ ଦେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୩ । (ସଂ. ଛଲ୍ଲି) ବାଉଁଶ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କର ପତଳା ଛୋଟ
ଛିଲକା ପାତିଆ—3. Thin small slices or strips of
ଛିଲକା bamboo.

ଛେଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଲ୍ୟ)—୧ । ଛେଲ (ଦେଖ)
Chhelā 1. Chhela (See)
ଛିଲକା, ଛୋଲ ୨ । (ସଂ. ଛଲ୍ଲି) କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଉପରୁ
କତରନ, ଛିଲକା ପତଳା କରି କଟୁରି ବା ବାଉଁଶରେ ଚାଞ୍ଛି ନେଲେ ଯେଉଁ ପତଳା ପାତିଆ ବାହାରେ—
2. Scraped thin slice of bamboo or wood.
୩ । ଚାଞ୍ଛିବା—3. Scraping.
୪ । ଗୁଡ଼ର ପରିମାଣବିଶେଷ; ୧୦ ବିଶା—
4. A measure of molasses; 10 bisās.
୫ । କପାର ପରିମାଣବିଶେଷ; ୪୦ ବିଶା—
5. A measure of cotton; 40 bisās.
୬ । ଧାନର ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ୪୦ ଗୌଣୀ—
6. A measure of paddy; 40 gaunis.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—୧ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ନଡ଼ିଆ ଗଣିବାରେ ସଂଖ୍ୟାବିଶେଷ; ୯ ପଣ ବା ୭୨୦ କଡ଼ା ନଡ଼ିଆ—
1. (Puri district) An aggregate of 720 cocoanuts.
୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଛଅସେରିଆ ଗଉଣୀରେ ୪୦ ଗଉଣୀ (ଧାନ)=୨୪୦ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ସେର= ବାଲେଶ୍ୱରୀ ୬ ମହଣ=କଟକୀ ୪୨ ମହଣ—
2. Six maunds of paddy.
୩ । ଥୋଡ଼ବଳଦଙ୍କ ଉପରେ ଉପରେ ବୁହାଯିବା ପଲାଣ—
3. Pack-saddle
୪ । ବିଲରୁ କଟା ହୋଇ ଖଳାକୁ ଅଣାଯିବା କଲେଇର ଗୋଛା, ଯାହା ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ବୁହାଯାଏ —
4. A pack of paddy sheaves carried on the back of bullocks from the fields.

ଛେଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛେଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Chhelāibā 1. Causative form of Chhelibā.
(ଛେଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛେଲିବା (ଦେଖ)
2. Chhelibā (See)

ଛେଲା କେରାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମହାସଫର)—
Chhelā kerāṇḍi ବଡ଼ ବଡ଼ କେରାଣ୍ଡି ମାଛ—A kind of
ଫୁଟନୀ, ପୁଁଠୀ, ସରନାପୁଁଠୀ sweet-water fish; Barlens
ସୌରୀ Phutunes or Barlens Sarana.
(ଛେଲାକ୍ରାଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛେଲାଛେଲି—ଦେ. ବି—ଛେଲିବା ବା ଚାଞ୍ଛିବା କର୍ମ—
Chhelāchheli Act of scraping or mowing.
ଚାଁଛାଚାଁଛି

ଛେଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛାଗଳ; ପ୍ରାକୃତ ଛଗ୍‌ଲୀ; ସଂ. ଛେଳକା=ଛାଗୀ; Chheḷi ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଛାଗ—1. Goat.
ଛାଗଲ [ଦ୍ର—ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ
ବକରା; ବକରୀ ମାଈ ଛେଳି ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୟାଳୁ ଲୋକ—
2 (figurative) A coward.
(ଯଥା—ସେ ଏ କାମ କରିବାକୁ ଛେଳି=ସେ ଏ କାମ କରିବାକୁ ଡରୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଛେଳିମାନେ ପାଣିରେ ପଶିବାକୁ ଡରନ୍ତି; ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି "ପାଣିକି ଛେଳି" ଭଳି ହେବା ।]

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଓଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅର୍ଦ୍ଧାଗ୍ରନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଞ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ତ

ଛେଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି; ଛଲ୍ଲ)—୧ । ବୃକ୍ଷାଦିର ବକଳ—
Chheli 1 Bark of trees.
ଛାଲ ଛାଲାଟ ୨ । କାଠର ଉପରୁ ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା ପତଳା ଅଂଶ—
छिलका; छाल 2. A slice scraped from a piece of wood.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଛେଳି)—
ଛେଳି—Goat.

ଛେଲଗୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଛେଲକା ଓ ଗୋତ୍ର)—
Chheligotria ଛେଲମାନଙ୍କ ପରି ଗମ୍ୟାଗମ୍ୟ ବିଚାରହୀନ—
Cohabiting with persons of prohibited degree of relationship; incestuous.

ଛେଲପାଗୁଲିଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଔଷଧି ଗୁଳ୍ମ—
Chhelipāgulia A kind of medicinal plant.

ଛେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି—ଚ୍ଛେଦ୍; ଛଲ)—୧ । ଚାଞ୍ଛିବା—
Chhelibā 1. To scrape off.
ଛୁଲା; ଛୋଲା ୨ । ଉପରର ପତଳା ସ୍ତର ବା ବକ୍କଳ କୌଣସି
छिलना; छीलना ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଉଠାଇବା—2. To scrape off the bark or outer layer.
୩ । ଭୂମି ଉପରୁ ଘାସକୁ ଚାଞ୍ଛିବା—
3. To mow the grass.

ଛେଲ ମାହାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛେଳି ଜଗୁଆଳ; ଛେଳି
Chheli māhāriā ରଖୁଆଳ—Goat-herd.

ଛେଲୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଛଲ୍ଲି)—୧ । ପାତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟି
Chheluā ହାଣ୍ଡିର ବଡ଼ ଭଙ୍ଗାଖଣ୍ଡ; ଖାଣ୍ଡି—1. A large
खापरी; খোলাম broken bit of earthern ware used as
ठिकड़ा a pot.
୨ । ବଡ଼ ଖପରା—2. Big potsherd.
[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡିକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ଅଂଶ ପାତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ ତାକୁ ଛେଲୁଆ କହନ୍ତି, ଛୋଟଛୋଟ ଅଂଶଗୁଡ଼ିକୁ ଖପରା କହନ୍ତି ।]

ଛେଲୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡେ ଛେଲୁଆ ବା ଖପରାକୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍
Chheluā māribā ଭାବରେ ଏପରି ପାଣି ଉପରକୁ ପକାଯାଏ
ছিনিমিনি খেলা; ଯେ, ତାହା ପାଣି ଉପରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଡେଇଁ
খোলামকুচিমারা ଡେଇଁକା ଖଣ୍ଡିଦୂର ଚାଲିଯାଏ—
छिछलीखेलना To play at ducks and drakes with a potshard.

ଛୈ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଛଦ) ଛଇ; ନୌକା ପ୍ରଭୃତିର ଉପରର
Chhai ଆବରଣ; ଶାଗଡ଼, ଗାଡ଼ିଆଦିର ଉପରର ଛାଟ—
ছৈ 1. The thatch or covering for a boat or cart.
୨ । (ସଂ. ଛଟା) ଗୃହଅଙ୍ଗେ ଖେଳେଇ ହୋଇଯିବା—
2. Diffusion.
୩ । (ସଂ. ଛବି) ଛବି; ଛଟକ; ବିଳାସ-ଭଙ୍ଗୀ—
3. Spotiveness; foppishness.
୪ । ଥଟ୍ଟା—4. Jest; frolic.
୫ । ଛଳନା; ଢଙ୍ଗପଣ—5. Pretence; trick.
୬ । ବାଲୁଙ୍ଗି; ଗୁରୁର; ଗର୍ବ—6. Arrogance.
୭ । ରସିକତା—7. Gallantry; coquetry.
୮ । (ଇଟାଆଦିର) ସୁସଜ୍ଜିତ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ଗଦା—
8. Well-set stack (e. g. of brick).
[ଦ୍ର—'ଛଇ' ଆଦ୍ୟରେ ଥିବା ଦେଶଜ ଶବ୍ଦମାନ 'ଛୈ' ଆଦ୍ୟଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରିତ ତଥା ଓ ଲେଖାଯାଏ ।]

ଛୈଛାଡ଼୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବୃକ୍ଷାଦି ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ, ସୁନ୍ଦର,
Chhaichhārd ସତେଜ ଓ ଡେଙ୍ଗା ହୋଇ ବଢ଼େ—
1. Vigorously grown up; robust; vigorous.
ଛୈଛାଟ, ଛୈଛଟିଆ, ଛୈଛାଡ଼ିଆ, ଛୈଛାଲ, ଛୈଛାଲିଆ — ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ବଳିଷ୍ଠ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—
2. Muscular and strong.

ଛୈଲ୍—ଦେ. ବିଣ—ଛଇଲ୍ (ଦେଖ)
Chhail Chhail (See)
(ଛୈଲାଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୈଲ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଛଇଲ (ଦେଖ)
Chhaila Chhaila (See)

ଛୈଲା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛଇଲା (ଦେଖ)
Chhailā Chhailā (See)

ଛୈଲୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛଇଲା (ଦେଖ)
Chhaili Chhailā (See)

ଛୋଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶିମ୍ବୀ)—ଶିମ୍ବ, ମୁଗ, ହରଡ଼, ସଜନା, ବରଗଡ଼
Chhoin ଆଦି ବୃକ୍ଷର ଲମ୍ବ, ଖୋଷାଯୁକ୍ତ ଫଳ, ଛୁଇଁ—
शूँटी Long slender stalk like beans of
छीमी certain trees and plants; a pot or legume.
(ଛୁଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୋଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ଛୁପ୍ ଧାତୁ ; ସଂ. ଛୁପ ଧାତୁ)—
Chhoinbā ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—1. To touch.
ছোঁয়া; ছুঁয়া ୨ । (ସଂ ଛଦ ଧାତୁ)—ଛାଆଣ କରିବା; ଘର ଉପର
छूना ଛପ୍ପରିବା—2. To thatch.
ଛୁଇଁବା, ଛୁଆଁଇବା, ଛୁଇଁବା — ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ଛୁଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
3. Causative form of Chhuinbā.

ଛୋଁକ—ଦେ. ବି—ଛୁଙ୍କ (ଦେଖ)
Chhonka Chhunka See)

ଛୋଁଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ + ଦ୍ୱାର)—
Chhondāra ଛାମୁଦୁଆର (ଦେଖ)
Chhāmuduāra (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଛୋକରା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ହିନ୍ଦୀ ଓ ବ. ରୁ ଅନୁକୃତ) (ସଂ. ଶୋକ= Chhokarā ଶିଶୁ)—୧ । ବାଳକ; ଟୋକା— (ଛୋକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Boy; lad.

୨ । ଅପରୂଣତବୟସ୍କ ଯୁବା—2. A youth.

୩ । ଚାକର ଟୋକା—3. Servant boy.

ଛୋକାର—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଶକାର=ନାଟକରେ ରାଜାଙ୍କର ନୀଚ Chhokāra ଜାତୀୟ ଶାଳକ)—୧ । ବେଶ୍ୟାପୁତ୍ର; ଭଡୁଆ ଜାତି— (ଛୋକାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A caste consisting of persons born of whores.

ଭାଡ଼

भड़ुआ, भँड़ुवा

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜାତି ଅଛି । ଏମାନେ ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ଘର ବଜାବାଦ କରନ୍ତି, ଏମାନେ ନୃତ୍ୟକାରିଣୀ ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାଦ୍ୟ ଆଦି ବଜାନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥଳେ ଏମାନେ ଢୋଲଙ୍ଗି ବାଜା ବଜାନ୍ତି ।]

୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତି; ଭଣ୍ଡ ଲୋକ— 2. A shameless person.

୩ । ପରପୁରୁଷ ନିକଟରେ ପର ସ୍ତ୍ରୀ ଜୁଟାଇବା ଲୋକ— 3. A pander; procurer; pimp a go-between.

୪ । ଅଶ୍ଳୀଳତାପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି— 4. A person who is fond of using obscene language

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ପରପୁରୁଷମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପରସ୍ତ୍ରୀ ବା ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅସଦ୍ ସଂସର୍ଗ ନିମନ୍ତେ ଜୁଟାଏ— 1. Pandering; procurer.

୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରାୟଣ— 2. Lascivious; lewd; licentious; sensual.

୩ । ଭଣ୍ଡ; ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ବେହାୟା — 3. Shameless; indecent.

୪ । ଅତି ନୀଚ (ଲୋକ)—4. Low; vile; mean.

୫ । ଅଶ୍ଳୀଳ—5. Obscene. (ଯଥା—ଛୋକାର କଥା ।)

୬ । ଅଶ୍ଳୀଳତା ପ୍ରିୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 6. Fond of obscene language.

୭ । ଅସଚ୍ଚରିତ୍ରା—7. Immoral; debanched.

୮ । ଲମ୍ପଟ—8. Addicted to adultery.

[ଦ୍ର—ଦନାଇ ଦାସଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରବଚନ (ଢଗ) ଅଛି; ଯଥା—"ଛୋକାରୁଣୀ ମାଇପଙ୍କ ଓଷା ସଖୀ ଗୋ ମନ ଏ" ଅର୍ଥାତ ଅସଚ୍ଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଧର୍ମଭୟ ନାହିଁ; ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ଉପବାସ ବ୍ରତାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ତା ପକ୍ଷରେ କେବଳ ଲୋକଦେଖାଣିଆ ଭଣ୍ଡତା ମାତ୍ର ।]

ଛୋକାରକଥା—ଦେ. ବି.—ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା— Chhokāra kathā Obscene language.

ଛୋକାରିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଛୋକାର (ଦେଖ) Chhokāriā Chhokāra (See) (ଛୋକାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛୋଟ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ର)—୧ । ବାଙ୍ଗର; ଆକାରରେ କ୍ଷୁଦ୍ର; ସାନ; Chhoṭa ହୃସ୍ୱ—1. Small; dwarfish. (ବଡ଼—ବିପରୀତ) ୨ । କନିଷ୍ଠ (ଯଥା ଛୋଟ ଭାଇ)—

ছোট 2. Younger.

छोटा ୩ । ବୟସରେ ସାନ; ଅଳ୍ପବୟସ୍କ—3. Young.

୪ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ— 4 Younger; junior.

୫ । ଅଧମ; ହୀନପ୍ରକୃତି; ନୀଚ—5. Low; mean.

୬ । ନୀଚଜାତୀୟ—6. Of low caste.

ଛୋଟ ଅଦାଲତ—ଦେ. ବି.— କାଜ୍‌କୋଟ ଅଳ୍ପ ଦାବୀ ଥିବା ସବୁ Chhoṭa adālata ଦେଓ୍ୱାନୀ ମକଦମାମାନ ସରସରି ଅର୍ଥାତ୍ ছোট আদালত ସଂକ୍ଷେପରେ ବିଚାର କରିବା ନିମିତ୍ତ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ **छोटा अदालत काजकोट** ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଚାରାଳୟ—Court of small causes in India.

ଛୋଟ ଅଳାଇଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ନାମ କ୍ଷୁଦ୍ରୈଲା)—ଗୁଜରାଟୀ (ଦେଖ) Chhoṭa alāicha Gujarāti (See)

ছোট এলাচী

छोटि इलायची

ଛୋଟ ଓଷା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ— Chhoṭa osā A kind of paddy.

ଛୋଟକଇଁ—ଦେ. ବି.—ସାନ ସାନ ଧଳା କଇଁ ଫୁଲ— Chhoṭa kain̐ Small white Indian water-lily; ছোট সুন্দি Nymphla Lotus.

ଛୋଟ କଥା—ଦେ ବି.—୧ । ତୁଚ୍ଛ କଥା— Chhoṭa kathā 1. Insignificant words.

୨ । ଅତି ନଗଣ୍ୟ ବା ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟ— 2. A very small matter.

ଛୋଟଘର—ଦେ. ବି.—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଳ୍ପପରିସର ଗୃହ — Chhoṭa ghara 1. A small or snug house.

୨ । ନିକୃଷ୍ଟ ବଂଶ; ନୀଚକୁଳ— 2. Low caste; low family.

ଛୋଟଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ— Chhoṭa champā A species of fine paddy.

ଛୋଟ ଠାକୁର—ଦେ.ବି—୧ । ପୁରୀରେ ବିରାଜିତ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ— Chhoṭa ṭhākura 1. The Deity Jagannath at Puri.

୧	ଇ	ଡ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅବତାରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
2. A name of Srikrushna.

[ଦ୍ର—ବଳଭଦ୍ର ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବୟସ ତୁଳନାରେ ବଳଭଦ୍ର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ପୁରୀରେ ସାଧାରଣ ଲୋକେ 'ବଡ଼ ଠାକୁର' ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଛୋଟ ଠାକୁର ବା ସାନ ଠାକୁର ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।]

ଛୋଟଣ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି.—୧ । ଛୁଟଣ; ବିଶ୍ରାମ; ଅବସର—
Chhoṭaṇa — 1. Remission, pause.
ছুট — ୨ । ବିରାମ; ବିରତି—
ছুটনা — 2. Cessation.

ଛୋଟଦିନ—ଦେ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣାୟନ ଗତି ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଦିନମାନର ପରିମାଣ ଅଳ୍ପ ହୁଏ, ଶୀତକାଳର ଦିବସ—1. The smallest day in the year in December 22nd or 23rd.
Chhoṭadina; ছোটদিন; (ବଡ଼ଦିନ—ବିପରୀତ)

[ଦ୍ର—ଡିସେମ୍ବର ମାସ ୨୨ ବା ୨୩ ତାରିଖ ଦିନଟି ବର୍ଷକଯାକରେ ସାନ ଓ ରାତିଟି ବଡ଼ ହୁଏ ।]

୨ । ଅପ୍ରେଲ ମାସର ଗୁଡ୍‌ଫ୍ରାଇଡେ ଓ ଇଷ୍ଟରଡେ ଯାହା କି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କର ପର୍ବଦିନ—2. Good Friday and Easter day.

[ଦ୍ର— ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍‌କୁ ବଡ଼ଦିନ ଓ ଗୁଡ୍‌ଫ୍ରାଇଡେକୁ ଛୋଟଦିନ କହିଥାନ୍ତି ।]

ଛୋଟନଜର—ଦେ. ବି (ହି. ଛୋଟ୍+ଫା. ନଜର)—ହୀନଦୃଷ୍ଟି; ଉଦାରତାହୀନ ଦୃଷ୍ଟି; କୃପଣତାମିଶ୍ରିତ ଦୃଷ୍ଟି— Illiberal views.
Chhoṭanajara; ছোটনজর; छोटानजर
ଦେ. ବିଣ—୧ । ହୀନଚେତା (ବ୍ୟକ୍ତି)— 1. Mean minded.
ଛୋଟ ନଜରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଛୋଟା ନଜରି } ୨ । କୃପଣ—2. Miserly.

ଛୋଟ ବଡ଼—ଦେ. ବିଣ (ବିପରୀତାର୍ଥ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—୧ । ସାନ ଓ ବଡ଼—
Chhoṭa barḍa — 1. Big and small.
ছোট বড় — ୨ । ଉଚ୍ଚ ଓ ନୀଚ—2. High and low.
छोटा बड़ा — ୩ । କିବା ବଡ଼ କିବା ସାନ—
3. Whether big or small.
ଦେ. ବି (ବହୁବଚନ)—ସମସ୍ତେ; ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି—Every one big or small; every one high or low; all (persons).
(ଯଥା—ଛୋଟ ବଡ଼ଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମୁଁ ଏହା ଶୁଣିଲି ।)

ଛୋଟ ଭାଇ—ଦେ. ବି—କନିଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା—
Chhoṭa bhāi — Younger brother.
ছোট ভাই
छोटा भाई

ଛୋଟ ମହୀପାଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Chhoṭa mahipāla — A kind of fine paddy.

ଛୋଟ ମୁଖ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଲୋକ ବା ନୀଚ ଲୋକର ମୁହଁ—
Chhoṭa mukha — The mouth of a low or insignificant person.
ছোট মুখ
छोटा मुहँ — (ଯଥା—'ଛୋଟ ମୁହଁରେ ବଡ଼ କଥା, ଶୁଣିଲେ ଲୋକର ମନ ବ୍ୟଥା'—ଢଗ ।)
(ଛୋଟ ମୁହଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛୋଟ ମୋଟ—ଦେ. ବିଣ—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଛୋଟ ବଡ଼ (ଦେଖ)
Chhoṭa moṭa — 1. Chhoṭa barḍa.
ছোট মোট — ଦେ. ବିଣ—୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—
छोटा मोटा — 2. Tiny; very small.
୩ । ଚଳନୀୟ; ଚଳନ୍ତି—3. Tolerable.
(ଯଥା—ସେ ଛୋଟ ମୋଟରେ ଜଣେ ରାଜା ।)

ଛୋଟ ଲଙ୍କାକାଲି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଇଗବା—
Chhoṭa lankākāla — A kind of Bāigabā (See)

ଛୋଟଲାଟ—ଦେ. ବି (ହି. ଛୋଟା ଓ ଇଂ. ଲର୍ଡ଼)—ଇଂରେଜ ଅଧିକୃତ ଭାରତର ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—
Chhoṭalāṭa; ছোটলাট; छोटालाट — Provincial Governor; Governor of a Province.
(ବଡ଼ଲାଟ – ବିପରୀତ)

ଛୋଟଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ନୀଚାଶୟ ଲୋକ—
Chhoṭaloka — 1. Low or mean person.
ছোটলোক — ୨ । ଇତର ଲୋକ—
छोटाआदमी — 2. One low class person.
୩ । କୃପଣ—3. Miser.

ଛୋଟହାଜିରି—ଦେ. ବି—ଭାରତରେ ରହୁଥିବା ସାହେବ ଓ ସାହେବଙ୍କ ରୀତି ଅନୁକରଣକାରୀ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ପ୍ରାତର୍ଭୋଜନ—Break-fast.
Chhoṭahājiri; ছোটহাজরী; छोटीहाजिरी
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୁଟି, ଟୋଷ୍ଟ୍ ବା ବିସ୍କୁଟ ଓ ଡିମ୍ ଆଦି ଖିଆଯାଏ ।]

ଛୋଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଲେଙ୍ଗଡ଼ା; ଖଞ୍ଜ; ପାଦବିକଳ ହୋଇଥିବା
Chhoṭā — (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Lame; cripple legged.
নেঙ্‌ড়া — ଦେ. ବି—ଲେଙ୍ଗଡ଼ା ଲୋକ—A lame man.
लंगड़ा — ଛୋଟା ଆଜ କୁଢ଼ ପାହାରେ—ଢଗ ।
(ଛୋଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଛୋଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ)—
Chhoṭāibā — ୧ । ଲେଙ୍ଗଡ଼ା ହୋଇ ଚାଲିବା—
নেঙ্গচান — 1. To limp (with a defetcive leg).
लंगड़ाना — ୨ । (ସକର୍ମକ) କ୍ଷୁଦ୍ର କରିଦେବା; ଛୋଟ କରିଦେବା—2. To shorten; to lessen.
୩ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲେଙ୍ଗଡ଼ା କରିବା—
3. To maim an animal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଜାଣି ନ ପାରନ୍ତି । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଛୋଟା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜୀବକୁ ଲେଙ୍ଗଡ଼ା କରିବା—
Chhoṭā karibā — To maim an animal.

ଛୋଟିଆ—ଦେ. ଣ—୧ । ଛୋଟ; ସାନ; କ୍ଷୁଦ୍ର—
Chhoṭiā — 1. Small; petty.
ଛୋଟା ପଦ୍ମରଣ ସମ୍ମୁଖର ଏକ, **ଛୋଟିଆ** ମଇଳା ପିନ୍ଧିଛି—ତଣ
ଛୋଟା ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ—
2. Brief or short (in duration).

ଛୋଟିଆ ମୋଟିଆ—ଦେ. ଣ—ଛୋଟ ମୋଟ (ଦେଖ)
Chhoṭiā moṭiā — Chhoṭa moṭa (See)

ଛୋଟିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଛୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ହାତର ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଧ୍ୱନି; ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଫୁଟିକା—A snapping sound made by the fingers.
Chhoṭikā

ଛୋଟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଛୋ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+ଡ଼ଟ ନିପାତନ କିମ୍ବା ଛୁଟ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍)—ଧୀବର; କେଉଟ—
Chhoṭī — Fisherman.

ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଲେଙ୍ଗଡ଼ୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—Lame (woman).
(ଛୋଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଲେଙ୍ଗଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
A lame woman.

ଛୋଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛୋଟାଇବା (ଦେଖ)
Chhoṭeibā — Chhoṭāibā (See)

ଛୋଡ଼୍ କଶି—ଦେ. ବିଣ—ସୁନ୍ନତ କରାଯାଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର (ଜନ୍ମତଃ କିମ୍ବା ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା) ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ରକୁ ଚର୍ମ ଆଚ୍ଛାଦନ କରି ନ ଥାଏ—
Chhorḏ kaśi
(ଛୋଡ଼୍କଶିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(a person) Having no foreskin on the male organ (either since one's birth or by undergoing the ceremony of removal by operation).

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବେଦବିହିତ ସଂସ୍କାର (ଯଥା—କାନଫୋଡ଼ା, ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ, ଚୂଡ଼ାକର୍ମ, ବ୍ରତ, ବିବାହ) ପରି ସୁନ୍ନତ୍ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ସଂସ୍କାର ଓ ଏହା ବାଲ୍ୟକାଳରେ କରାଯାଇଥାଏ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ଜଣେ ଏପରି ସୁଦକ୍ଷ ସୁନ୍ନତ୍-କାରୀ ଅଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ନ ଜାଣି ଓ ବାଳକର ସଂଜ୍ଞାଲୋପ ନ କରି ସୁଦ୍ଧା ନିମେଷକମଧ୍ୟରେ ବାଳକ ବା ଯୁବକର ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ରାଚ୍ଛାଦକ ଚର୍ମକୁ ଛୁରିଦ୍ୱାରା ଗୋଲ କରି କାଟି ଦିଅନ୍ତି ଓ ଏକ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ସେ କ୍ଷତଟି ତତ୍କାଳ ଶୁଖିଯାଏ । ଏହା ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ କର୍ମ । ଏ ପ୍ରଥା ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚୁଟୁନ୍ ରୋଗ୍ ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଛୋଡ଼ଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳଭାବବ୍ୟଞ୍ଜକ) (ସୂଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୃତ)—କିଛିମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ ବା ଉପକାର ବା ଦାନ ବା ଇଷ୍ଟ—
Chhorḏaṅga
Any little of either injury or benefit, gift or prosperity (to be rendered by the person referred to by the addressee)
(ଯଥା—ତୁ ତାକୁ ବରଷେ ହେଲା ଅନୁସରଣ କରୁଛୁ, ସେ ତୋତେ ଛୋଡ଼ଙ୍ଗ ଦେବ ।)

ଛୋଡ଼ା ଦେ. ବି. (ଅଶ୍ଳୀଳ) (ତୁଳ=ସଂ. ଚୂଡ଼ା)—୧ । ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଭଳି ଅଣ୍ଡିରା ଜୀବର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ; ହସ୍ତୀ ଓ ଅଶ୍ୱାଦି ପୁଂଜୀବର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—
Chhorḏā
1. Male organ specially big ones.
୨ । ଯେଉଁ ଲିଙ୍ଗର ଗୁଆ ଉପର ଚମଡ଼ା ନ ଥାଏ—
2. A penis having no foreskin.
ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଲିଙ୍ଗର ଉପର ଚମଡ଼ାକୁ ଭିତର ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନିଆଯାଇ ଗୁଆକୁ ବାହାର କରାଯାଇଥାଏ—
(a penis) Having the foreskin drawn in
(ଛୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ନିର୍ଲଜ୍ଜ; ଭଣ୍ଡ; ଯେ ସବୁବେଳେ ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ହସୁଥାଏ; ଲେବେଡ଼ା—
Shameless; addicted to laughing loudly by grinning and loud laughter.

ଛୋଡ଼ାକଶିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଛୋଡ଼୍କଶି (ଦେଖ)
Chhorḏākaśiā — Chhorḏkaśi (See)

ଛୋଡ଼ାଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦାନ୍ତ ଉପର ଓଷ୍ଠଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ନ ଥାଇ ସର୍ବଦା ବାହାରକୁ ଦେଖାଯାଉଥାଏ—
Chhorḏādantiā
(ଛୋଡ଼ୀଦାନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(a person) Having a prominent row of teeth.

ଛୋଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ ଇତର)—୧ । କୌଣସି ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ଉପରସ୍ଥ ଆବରଣକୁ ଖୋଲି ଦେବା; ଛୋଲିବା; ନିକୁଟିବା; ଲେଫେଡ଼ିବା—
Chhorḏibā
1. To lay bare; to exhibit.
(ଯଥା—ଦାନ୍ତ ଛୋଡ଼ିବା=ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜରୂପେ ଦାନ୍ତକୁ ଦେଖାଇ ହସିବା ।)
୨ । (ଲିଙ୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଶ୍ଳୀଳାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟର ଗୁଆର ଆଚ୍ଛାଦକ ଚର୍ମକୁ ଲିଙ୍ଗର ମୂଳଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେବା—2. To draw in the foreskin of the penis.
୩ । (ଯୋନି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଶ୍ଳୀଳାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) ଯୋନିର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଚର୍ମକୁ ଅଡ଼େଇ ଦେଇ ଯୋନିମୁଖକୁ ମେଲି କରିବା—3. To open the mouth of the vulva by separating the skin on both sides.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

୪ । (ଗାଳି ଓ ଅବଜ୍ଞାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସାମାନ୍ୟ ବା ବିଶେଷ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରିବା—4. To succeed in inflicting any injury on the person (who uses the expression contemptuously in respect of another person with whom the former is in terms of enmity).

[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେଷ୍ଟାକଲାବେଳେ ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ଚେଷ୍ଟାକରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏହିରୂପ କରି କହୁଥାଏ; ଯଥା—ତୁ ମୋର ଛୋପଡ଼ା ପକାଇବୁ ପରା ? ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋର କିଛିମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।]

ଛୋପଡ଼ା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଛୋପରା (ଦେଖ)
Chhoparḍā Chhoparā (See)

ଛୋପରା—ଦେ. ବି—୧ । ଖେଳ; କୌତୁକ—
Chhoparā 1. Tricks; practical joke.
୨ । ବାହାନା କରିବା; ଛଳ—
2. Trickery; feigning; pretence.
୩ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ—
3. Jesting; jokes; buffonry.

ଛୋପରା } ସ୍ତ୍ରୀ ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଖେଳ କାଢ଼େ—
ଛୋପରେଇ } 1. Given to cutting jokes or making jests.
୨ । ଯେ ବାହାନା କରେ—2. Pretending; feigning sickness on inability.

ଛୋପରା କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖେଳ କରିବା—
Chhoparā kārḍhibā 1. To exhibit tricks to cut practical jokes.
ଛୋପରା ଦେଖାଇବା }
ଛୋପରା ବାହାର କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଛଳ ବା ବାହାନା କରିବା—2. To feign.
ଛୋପରା ଦେବା }

ଛୋବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୋଭ)—ମୂର୍ଚ୍ଛା—
Chhoba Swoon; fainting; fit.

ଛୋବ ଯିବା—ଦେ. (ହି. ଛୋଭ) କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯିବା; ଚେତା ହରା-
Chhoba jibā ଇବା; ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—To swoon; to faint.

ଛୋରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷୁରିକା)—୧ । ବଡ଼ ଛୁରୀ—
Chhorā 1. A large knife; a dagger; a stilleto.
ଛୋରା ୨ । ଅଗ୍ର ମୁନ ଥିବା ଭୁଷିବାର ଯନ୍ତ୍ର—2, A pointed
छुरा instrument for dealing thrusting wound.
୩ । ଗୋରୁଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—3. Authrax.

ଛୋଲଦାରି—ବୈଦେ. (ଇଂ. ସୋଲ୍‌ଜର=ସୈନିକ; ସୈନିକମାନେ
Chholdāri ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାରୁ)—ଖୁଣ୍ଟର ତମ୍ବା
छोलदारी ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ବ୍ୟବହାରୋପଯୋଗୀ ଖାଡ଼ ନଥିବା
छोलदारी କ୍ଷୁଦ୍ର ତ୍ରିକୋଣ ତମ୍ବୁ ବା ରାଉଟି—A small tent sufficient to shelter one person.

ଛୋଲଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୁଲଙ୍ଗ)—ଟଭା; ମାତୁଲଙ୍ଗ; ବାତାପି
Chholaṅga ଲେମ୍ବୁ; ଚୋପାବହଳଥିବା ବଡ଼ଲେମ୍ବୁ—A kind of
छोलङ्ग lemon with a tough and thick rind.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଚୋପାତଳେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନା ଦାନା ନାଲିଆ ଶୋସା ଥାଏ, ପାଚିଲେ ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୁଏ ।]

ଛୋଲା—ଦେ. ବି—୧ । ବୁଟ—1. Gram (a grain; given to
Chholā horses); vetch; oats.
छोला ୨ । ଚଣା—2. The chickpea; Cicer Arietirum.
ଛୋଲା ବିଣ—ଛାଲ ବା ଚୋପା କଢ଼ାଯାଇଥିବା—From which
छोलाहुआ the rind has been removed or scraped; pared.

ଛ୍ୟା—ଦେ. ଅ. (ହେୟ, ଅସୂୟା ଘୃଣାର୍ଥକ)—୧ । ଧିକ୍ !; ଛିଛି !—
Chhyā 1. (interjection) Fie !.
छ्या ୨ । ଛି (ଦେଖ)
छि 2. Chhi (See)
(ଛ୍ୟା ଛ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ—ଅସ୍ପର୍ଶ୍ୟଲୋକ ଛୁଇଁବାଦ୍ୱାରା ଅପବିତ୍ରୀକୃତ—
Chhyūta Contaminated by the touch of an untouchable person.

ଛ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି—ଅସ୍ପର୍ଶ ଲୋକେ ଛୁଇଁ ଦେବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଅପବିତ୍ରତା—
Chhyūti Contamination by the touch of an untouchable person.

ଜ

ଜ—ବର୍ଗ୍ୟ ଜ; ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଳାର ଅଷ୍ଟମ ଓ ଚ ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।
Ja ଏହା ଅଳ୍ପପ୍ରାଣ ଓ ଘୋଷବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ତାଳୁ ଏଥିପାଇଁ ଏହା ତାଲବ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ । ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ କଥିତ ଭାଷାରେ ଅନ୍ତସ୍ଥ ଯ ଓ ବର୍ଗ୍ୟ ଜ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ନାହିଁ—The eighth consonant of the sanscrit and the oria alphabet corresponding to the sound of soft 'G' in 'Germ'.

ସଂ. ବି. (ଜ ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ; ଶିବ—1. God Siba.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.
୩ । ପିତା ଓ ମାତା—3. Parents.
୪ । ଉତ୍ପତ୍ତି—4. Birth; origin.
୫ । ତେଜଃ—5. Energy.
୬ । ବିଷ—6. Poison.
୭ । ଭୋଗ—7. Fnjoyment.
୮ । ବେଗ—8. Force; velocity.
୯ । ଭୋଜନ—9 Eating; meal.
୧୦ । ପିଶାଚ—10. A malignant spirit.
୧୧ । ଛନ୍ଦଃଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୩ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଗଣବିଶେଷ—
11. An unit of 3 letters in prosody.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ଆଦି ଓ ଅନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଲଘୁ ଓ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଗୁରୁ; ଯଥା— ରମେଶ, ମହେଶ, ସୁରେଶ ।]

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଜନ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—କର୍ମଜ, ଜଳଜ; ଅଣ୍ଡଜ)—ଅମୁକରୁ ଜାତ—(used in composition) Born from; produced in.

ଯ — ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବ; ପ୍ରା. ଜଅ)— ୧ । ଯବଧାନ୍ୟ—
जौ — 1. Barley.
୨ । ଏକ ଇଞ୍ଚର ଚତୁର୍ଥାଂଶ—2. A lineal measure; quarter of an inch.
୩ । (ସାଙ୍କେତିକ) ଜମିଦାର ବା ଜନାବ—
3. An abbreviation for Jamidar or Janob.

• ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ଯିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା—ଯାଅ)—(ତୁମ୍ଭେ) ଯାଅ—
(you) Go.

ଜଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବ)—ଯବଧାନ—
Ja-a — Barley.
ଯ
जौ

ଜଇ—ଦେ. ବି—ଜୟକୃଷ୍ଣର ଡାକନାମ—
Jai — A name for calling Jaikrushna.

ଜଇଁ—ଗ୍ରା. ବି. (ଉତ୍ତର ବ୍ୟବହୃତ) (ସଂ. ଜାମାତା)—ଜଇଁ; ଜାମାତା—
Jain — Son-in-law.
जामाई
जमाइ

ଜଇକୃଷ୍ଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ)—ଜୟକୃଷ୍ଣର ଡାକନାମ—
Jaikushtan — A name for calling Jayakrushna.
(ଜଇକୃଷ୍ଣ; ଜଇକୃଷ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଇଜ ବାବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି. ପୁଂ—ଜେଜେ ବାପା; ପିତାମହ—
Jaija bābā — Paternal grand father.
(ଜଇଜ ମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଇତ୍ର—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଜୈତ୍ର (ଦେଖ)
Jaitra — Jaitra (See)

ଜଇତ୍ର ନାମ ରଥେ ବସି
ସ୍ତୁତିବେ ଶୋଭେ ରୂପରାଶି । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

ଜଇନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୈନ)—ଜୈନ (ଦେଖ)
Jaina — Jaina (See)

ଜଇନ୍ତ୍ରା—ଦେ.ବି. (ନାମ)—ଯାଜପୁର ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନରେ ଥିବା ଏକ ଗ୍ରାମ—
Jaintrā — Name of a village in Jajpur subdivision of the Cuttack district.
[ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରାମର ପାଣମାନେ ବିଶେଷ ଗୁଣ୍ଡାମି ଓ ଉତ୍ପାତ କରିବାରୁ ଜଇନ୍ତ୍ରାବାଲା କହିଲେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଉତ୍ପାତ ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ ।]

ଜଇପୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜୟପୁର (ଦେଖ)
Jaipura — Jayapura (See)

ଜଇବାତୃକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୈବାତୃକ)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Jaibātruka — The moon.

ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରମା ନକର ଜଇବାତୃକର
ଅଶାସ୍ତ୍ରୀ ଯେମନ୍ତ ଜୀବନ୍ତୀବ । ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଜଇଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ
Jaila — ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଜେଲ୍‌ଖାନା; କାରାଗାର—
Jail; prison.

ଜଇସଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଅରଣ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତରୁବିଶେଷ—A wild tree
Jaisandā — Litsala Sebifera (Haines).

ଜଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ)—୧ । ଲାଖ; ଲାକ୍ଷା—
Jau — 1. Shell lac; sealing lac.
ସଂ. ଅଲକ୍ତକ; ଯାବକ — ୨ । ଶିମ୍ବ ଲତା ଉପରେ ମାଡ଼ିବା ଏକପ୍ରକାର
जो; जउ — କଳାପୋକ—2 A kind of black
लाह; चपरा — insect attacking the bean creeper.
ତେ. ଲକ୍କ

ଜଉଆ—ଦେ. ବି—ଧାନଗଛର ଡେମ୍ଫରେ ଜଉଭଳି ସ୍ତର ବସିଯିବା
Jauā — ରୋଗ-ବିଶେଷ—A disease affecting the stems of Paddy plants.
(ଜଉଅମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଉକଣ୍ଠି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ+କଣ୍ଠଭୂଷଣ)—୧ । କଣ୍ଠରେ ମାଳା-
Jaukanthi — ରୂପେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଜଉରେ ତିଆରି ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଠି—
1. Coloured lac-beads used as a string of necklace.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୋହଳା ପରି ଲାଲ ଦେଖାଯାଏ ଓ କମ୍ ଦାମ ହେବାରୁ ଗରିବ ଲୋକେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]
୨ । ଜଉକଣ୍ଠିର ମାଳା—
2. A string of shell-lac beads.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ହ

ଜଉଗଡ଼—ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଦୁର୍ଗ—
Jaugarda Name of an ancient fort in Ganjam district.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଡ଼ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲା ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୁରଠାରୁ ୩ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଅଶୋକଙ୍କର ଶିଳାଲିପି ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି ।

"କେବଳ ଜଉରେ ଏ ଗଡ଼ର ପାଚେରି ତିଆରି ହୋଇଥିବାରୁ ନାମ ଜଉଗଡ଼ ହୋଇଥିଲା । ଏହା କଳିଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।]

ଜଉଘର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁଗୃହ)—ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ପୋଡ଼ି ପକାଇବାକୁ
Jaughara କଳ୍ପନା କରି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିବା ଜତୁଗୃହ·
A house made of inflammable materials smeared with lac by setting which on fire Durjyodhana intended to kill the Pāndabas.

ଜଉଘରା—ଦେ. ବି—ଜଉପୋକ ବା ଭ୍ରମର କରିଥିବା ବସା—
Jaugharā A nest of a kind of wasp, the materials of which resemble shell-lac.

ଜଉ ଟିଙ୍କ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଟିଙ୍କ—
Jau ṭnika A kind of lice.

ଜଉତିଷ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ)—
Jautisha ୧ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର—
জোতিষ ·· 1. Astrology.
୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ଜାତି-ବିଶେଷ—2. A cast whose profession is astrology.

ଦେ. ଗୁଣ—ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—Astrologer.

ଜଉତିଷ ନାୟକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ନାୟକରୁ)—
Jautisha nāyaka ଜଉତିଷ ନାୟକ ଜାତି, ଏମାନେ ଜ୍ୟୋତିଷ
(ଜଉତିଷ ନାହାକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗଣନାଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି—A sect of astrologers by caste.

ଜଉତୁକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୌତୁକ)—ଯୌତୁକ (ଦେଖ)
Jautuka Jautuka (See)

ଜଉପୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ)—
Jaupoka ୧ । ଲାକ୍ଷାକୀଟ—1. Shell lac insects;
জউপোকা Tachardia Lacca.
लाक्षा कीड़ा [ଦ୍ର—ଏହି ପତଙ୍ଗ ପଳାଶ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ, କୁସୁମ, ଶାଳ, ବରକୋଳି ପ୍ରଭୃତି ଗଛର ଡାଳରେ ରହି ସେଥିର ରସ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ପେଟରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଲାଳ ବାହାରନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ଗଛର ଡାଳରେ ସେ ପୋକମାନେ ଲାଗି ହୋଇଯାନ୍ତି ଓ ପୋକ ମରି ଗଲାରୁ ସେହି ଡାଳମାନ ଅଣି ତାକୁ ସିଝାଇଲେ ତହିଁରୁ ଲାଖ ବା ଜଉ ବାହାରେ ।]

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଭ୍ରମର, ସେମାନେ ଜଉ ପରି ପଦାର୍ଥରେ ବସା ନିର୍ମାଣ କରନ୍ତି—2. A kind of insect building there nests with materials looking like lac.

ଜଉବିଦମାଳ—ଦେ. ବି—ଜତୁନିର୍ମିତ ଗୋଳିକମାନଙ୍କରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ
Jaubidamāla ଥିବା ହାର—A string of coloured lac-beads.

ଜଉମୁଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ ଓ ମୁଦ୍ରା)—ପତ୍ରାଦି ବନ୍ଦ କରି ତାହା
Jaumuda ଉପରେ ଲାଖ ଦିଆଯାଇ ତହିଁ ଉପରେ ବସାଯିବା
লাখের মোহর ମୋହର—Sealing letters etc with lac; wax seal.
लाक्षामुहर
(ଜଉମୋହର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଉଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁଶାଳା)—
Jausāla ୧ । ଜଉଘର (ଦେଖ)
1. Jaughara (See)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ଘରେ ବିଶେଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ
2. (figurative) A house in which much heat is felt.
(ଯଥା—ସେ ଘରଟା ଜଉଶାଳ ହୋଇଛି ।)
୩ । ଚିତ୍ର ଉପରେ ଜଉର ପତଳା ସ୍ତର ବୋଳି ବୋଳି ତହିଁ ଉପରେ ଉଷ୍ମ ଚଟୁର ବାସ ଦେଖାଇ ତରଳ ଜଉ ସବୁଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଲା ପରେ ଜଉକୁ ପୋଛି ଚିତ୍ରର ଝଲ ବାହାର କରିବା—3. Annointing a painting with a layer of lac and bringing out its sheen by applying in direct heat to it by holding a hot laddle near it.

ଜଏ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜୟ)—ଜୟ (ଦେଖ)
Jae Jaya (See)

ଜଏଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଜଏଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ)—ଇଂରାଜ
Jaent mājishṭret ଶାସିତ ଜିଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ସହକାରୀ
জএন্ট ম্যাজিষ্ট্রেট ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—
ज्वाइंट मैजेस्टर Joint Magistrate.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀ ଜଏଣ୍ଟ (ସହଯୋଗୀ) ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଲାଗିଥିବା ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ସମୟେ ସମୟେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ, ଯଥା—ଜଏଣ୍ଟ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର, ଜଏଣ୍ଟ ଫାମିଲି, ଜଏଣ୍ଟ ଷ୍ଟକ୍ କମ୍ପାନୀ ।]

ଜଏଣ୍ଟଷ୍ଟକକମ୍ପାନୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟବସାୟ ସଙ୍ଗେ ବହୁ
Jaent stak kampāni ସଂଖ୍ୟକ ମେମ୍ବରମାନଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଧନ
জএন্ট ষ্টক কম্পানী (ସେଆର)ମୂଳ ଧନରେ ଗଠିତ ଓ ଯହିଁର ଲାଭରୁ
ज्वाइंट स्टाक कम्पनी (ଅଂଶ)ମାନ ସମସ୍ତ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟା ହୋଇଥାଏ ବା ବାଣ୍ଟି ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—A species of

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁ ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

partnership causing generally of a large member of members having a capital divided or agreed to be divided into shares, the shares owned by any member being usually transferable without the consent of therest; Joint stock company.

ଜଏନ୍ କରିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି.—(ଇଂ. Join)—୧ । କୌଣସି ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବା—1. To join in a post.
Jaen kariba
जएनकरा
जाइन करना
୨ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ସଲଗ୍ନ ବା ସଯୁକ୍ତ କରିବା—2. To join two things

ଜଏନିଙ୍ଗ୍ ରିପୋର୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କୌଣସି କର୍ମଗ୍ରହଣ ନିଜ କର୍ମରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଉପରସ୍ଥ ହାକିମଙ୍କୁ ଯୋଗଦେବା ବିଷୟରେ କରିବା ରିପୋର୍ଟ୍—Joining report.
Jaening ripot
जएनिंग रिपोर्ट
जाइनिङ्ग रिपोट

ଜଏଲ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ଇଂ. ଜେଲ)—ଜେଲଖାନା—Jail.
Jael

ଜଏସନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଜୋଶନ)—(ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ) ବାଜୁବନ୍ଧ—Armlet.
Jaesan
জোসন
जोषन

ଜଂକ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ଜଳୌକା)—ଜୋକ—Leech.
Jamka

ଜଂଖ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଯକ୍ଷ)—ଯଖ (ଦେଖ) Jakha (See)
Jamkha

ଜଂଜରଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଇକ୍ଷୁଜାତୀୟ ଦୀର୍ଘ ପତ୍ର ଓ ଉଚ୍ଚ କାଣ୍ଡ ଫଳବାନ୍ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind of reed like fruit bearing plant.
Jamjarla

ଜକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଜଳୌକା)—ଜୋକ—Leech.
Jak

ଜକ୍‌ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—୧ । ଠାବ ରହିବା—1. To wait eagerly.
Jakriba
୨ । ଜଗର କରିବା—2. To insist.
୩ । ଲାଗି ପଡ଼ି ଋଣ ବା ଅପଣା ପ୍ରାପ୍ୟ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଅସୁଲ କରିବା—3. To realise one's dues from debtors with persevearance.

ଜକ୍‌ଜକ୍—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଚକ ଚକ)—୧ । ଚକଚକିଆ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Dazzling; bright; shining brilliant; glittering.
Jakjak
জক্‌জক্, জিক্‌জিক্
झकाझक, झल्झल.
ଚରଣ କୋଟରେ ସେ ହେଉଛି ଜକ ଜକ । —କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।
୨ । ଚିକ୍କଣ; ତେଲିଆକୁ—2. Oily; smooth; glossy.

ଜକ—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ବା ଭୂମିରେ ଆର୍ଦ୍ରଭାବ; ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଅବସ୍ଥା—1. Presence of water in a thing or in the soil; moisture; humidity.
Jaka
জিক্
सील
ନୈମ୍ୟ ଜଳ ବରଷୁଛି ନାହିଁ ଜକ ଓଦ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନରୂପଣଗୀତା ।
୨ । (ସଂ. ଗ୍ଲକରକ୍ୟ) ଦୀପ୍ତି; ତେଜ; ଆଭା—2. Brilliance; gloss.
ସୂର୍ଯ୍ୟ ପତ୍ର ଏ ଯୋଗରୁ ଛଡ଼ ଛନ୍ତି ଜକ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନରୂପଣଗୀତା ।
୩ । (ସଂ. ଯକ୍ଷ) ରାତିରେ ଏଣେ ତେଣେ ଜକ ଜକ ହୋଇ ବୁଲ ବୁଲ କରୁଥିବା ସଜୀବ ପୋତା ଧନ—3. A luminious moving body said to be evolved from long hoarded or hidden gold or treasure and roving at the site at dead of night.
জঁক
जक
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ସୁନା ଅବା ଧନ ବହୁକାଳ ପୋତା ହୋଇ ରହିଲେ ତାହା ଜୀବ ପାଲଟିଯାଇ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲେ ଓ ତାକୁ ଓର ଦେଖି କେହି ତା ଉପରେ ହଳଦୀ ପାଣି ଢାଳବାଦ୍ୱାରା ତାକୁ ମାରି ପକାଇଲେ, ସେ ଜୀବଟି ପୁଣି ସୁନା ପାଲଟି ଯାଏ ଏବଂ ଏ ସମସ୍ତ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଅଗ୍ନିଥିବା ଚୁଲରେ ପଶିଯାଇ ସୁନା ପାଲଟିଯାଏ । ଏହି ପରି ସୁନା ସଗ୍ରହ କରି ଯେ ଲୋକ ତାକୁ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ସାଧନରେ ଲଗାଏ ତାହାର କୁଳ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯାଏ ।]
୪ । ଗୁପ୍ତ ସୁନା—4. Hidden gold or treasure.
ଦେ. ବ—୧ । କୃପଣ—1. Miserly; close fisted.
୨ । କୁବେରଙ୍କ ପରି ଧନୀ—1. Immensely rich like Kubera the God of Wealth.
জঁক
जक

ଜକଜକିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1. Shining; brillient.
Jakajakia
জিকজিকে, জকজকে
झकाझक, जगमग, जगजगा
୨ । ଚିକ୍କଣ; ତେଲିଆକୁ—2. Oily.
୨ । ଚକଲିଆ (ଦେଖ) 2 Jakalia (See)

ଜକଡ଼ିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ କରଣ; ଶୃଙ୍ଖଳ)—
Jakardiba
জকড়না
୧ । ଲଗା ହୋଇଥିବା ପଦାର୍ଥ ସାନ୍ଦ୍ର ହେବା; କଠିନ ହେବା—1. To be tight.
୨ । ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା—2. To hold tightly.

ଜକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାହାରେ ବୁଲୁଥିବା 'ଜକ' ଉପରେ ହଳଦୀ ପାଣି ଅବା ଅଲାଡ଼ି ଦେଇ ତାକୁ ପୁଣି ସୁନାରେ ପରିଣତ କରିବା—1. To turn a living or moving rib of gold into actual gold by pouring turmeric water over it.
Jaka mariba
জঁকমারা
जकमारना

୧	ଇ	ଡ	ଋ,ର	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ତ୍ଥ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ଥ

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୁପ୍ତ ବା ପୋତା ଧନ ପାଇଯିବା—
2. (figurative). To get a buried hoard of wealth.

ବଡ଼େଇ ଖାଇର ଗରବ ଦେଖ
ବାଡ଼ ପୋଡ଼ଇଲେ ମାରନ୍ତ ଜଗ—ଢଗ ।

ଜକର୍‌ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଝର—
Jakarā A spring.

ଜକଲ୍ ମାଡିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) —ଜଆର୍ଦ୍ର କରିବା; ଓଦା ହେବା—
Jakalā mātibā Becoming wet.

ଭୂମିରୁ ପାଣି ବହି ମାଡଇ ଜକଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜକଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ସନ୍ତସନ୍ତିଆ (ଭୂମି)—
Jakaliā Damp (land); moist.
(ଜକଲ୍ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜକା—ଦେ. ବି—ଜାକିବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ
Jakā ଘୋଡ଼ାଇ କରି ରଖିବା—Putting of a thing concealed inside another thing.
(ଯଥା—ବନ୍ଧୁ ସମସ୍ତ ଯାଏ ବଳରେ ପାନ ଜକା ହେଲେ ଦାନ୍ତ ପକ୍ଷରେ ଅନିଷ୍ଟକର ।)
ବିଣ—୧ । ଯେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଜାକି କରି ରଖେ—
1. (a person) Who put a thing concealed within another thing.
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ. ଯକ୍ଷ) କୃପଣ—
2. Miserly; close-fisted.
୩ । ଯେ ଧନ ଅଦ ସଞ୍ଚୟ କରି ରଖେ—3, Hoarding.
୪ । ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଲୁକ୍କାୟିତ—4. Concealed.
(ଯଥା—କୋଡ଼ଜକା ପିଲାଟାକୁ କାହିଁକି ଧରି ଅଣିଲୁ ଭଲ ?)
୫ । ଗୋପନରେ ସଞ୍ଚିତ (ଧନ)—
5. Secretly hoarded (wealth).

ଜକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jakāibā 1. Causative form of Jākibā.
(ଜକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଭୂମି) ଜଳାର୍ଦ୍ର ହେବା; ସନ୍ତାଇବା—
2. To become wet or sloppy.

ଜକାଜକି—ଦେ. ବି—୧ । ଅଳ୍ପସ୍ଥାନରେ ବହୁଲୋକ ବା ଦ୍ରବ୍ୟ
Jakājaki ଉଡ଼ାଉଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା—1. Getting too close owing to inadequate space; being huddled up.
୨ । ପରସ୍ପର ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—2. Mutual embrace; hugging; pressing each other to the bosom.

ଜମ୍ଭୂଜଦ ଧର୍ଯ୍ୟର ପୟୋଧର
ଜକାଜକି କରନ୍ତି ଧୁରନ୍ଧର । ଲକ୍ଷ୍ମୀସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଭାଜଛେ ଲ ।

ବିଣ—୧ । ଠେଲାଠେଲି; ପେଲାପେଲି—1. Pressing upon one another; pushing each other into a small place, contracted into a small place.
୨ । ଖୁବ୍ ଭିଡ଼ ବା ଗହଳ ହୋଇଥିବା—2 Crowded.
୩ । ଘନ—3. Dense.

ଜକାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ଆୟରୁ
Jakāt ହଜାରକେ ୨୫୧ ଟଙ୍କା. ହିସାବରେ ଈଶ୍ୱରୋପାସନା ଓ
জকাৎ ଦାନ ପାଇଁ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ଧନ—1. An amount of
जकात Rs 25/- per Rs 1000/-, set apart out of a Mahomedan's annual income for the worship of God and for charity.
୨ । ଖଇରାତ୍; ଦାନ—2. Charity.

ଜକି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜକ୍କୀ)—ଘୋଡ଼ା ଦଉଡ଼ କରିବା ସବାର;
Jaki ଗୁରୁକ୍‌ସବାର୍—Jockey.
জকী
जकी

ଜକୁଟ—ସ. ବି—୧ । ମଳୟ ପର୍ବତ—
Jakuta 1. The Malaya mountains.
୨ । କୁକୁର—2. Dog.
୩ । ବାଇଗଣ ଫୁଲ—3. The flower of brinjal plant.

ଜକ୍କୀ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ପକ୍ଷୀ—
Jakki A kind of small Bulbul bird.
जक्की [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍ ଅପେକ୍ଷା ଆକାରରେ ଛୋଟ । ଶୀତଦିନେ ଏମାନେ ଭାରତବର୍ଷର ସମତଳ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ହିମାଳୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Jaksha (root) 1. To eat; to devour.
୨ । ହସିବା (ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—2. To laugh.

ଜକ୍ଷଣ—ସ. ବି. (ଜକ୍ଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—ଭୋଜନ—
Jakshana Act of eating.

ଜକ୍ଷ୍ମ—ସ. ବି. (ଜକ୍ଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—ଯକ୍ଷ୍ମା; କ୍ଷୟକାଶ ରୋଗ—
Jakshma Consumption; phthisis.

ଜକ୍ଷ୍ମା—ସ. ବି. (ଜକ୍ଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Jakshmā ଜକ୍ଷ୍ମ (ଦେଖ)
Jakshma (See)

ଜଖ—ଦେ. ବି. (ସ. ଯକ୍ଷ)—ଜକା ୩, ୪ (ଦେଖ)
Jakha Jaka 3, 4 (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣ୍ଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଠା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜଖମ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଖ୍‌ମ୍)—୧ । ଚୋଟ; ଆଘାତ—
Jakhama 1. Hurt.
ଜখম ୨ । କ୍ଷତ—2. Wound.
ज़ख्म ୩ । ଘାଅ—3. Ulcer; Trauma.
୪ । ଶରୀରର ବେଦନା—4. Aching in the body.
୫ । ଆଘାତଜନିତ ଶରୀରର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗର ଦୋଷ—
5. Defect of a limb due to hurt.
୬ । ଆଘାତଚିହ୍ନ; ଦାଗ—
6. Mark of wound or hurt; scar.
୭ । ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଥିବା ଦୋଷ—7. A defect in a thing
ବିଣ—୧ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ—1. Hurt; injured.

ଅଭି ଘୋଡ଼ାଏ କାହାର ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ ବୁଝି କାହାର ଜଖମ ହୋଇଯାଏ ।
ଫକୀରମୋହନ- ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଆହତ; କ୍ଷତ—2. Wounded.
୩ । ଭଗ୍ନ—3. Broken.
୪ । ଦୋଷଯୁକ୍ତ—4. Defective.

ଜଖମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯକ୍ଷ୍ମା)—୧ । ଯକ୍ଷ୍ମା (ଦେଖ)
Jakhamā 1. Jakshmā (See)
୨ । ଜଖମ ୫ (ଦେଖ)
2. Jakhama 5 (See)

ବୈଦେ. ବିଣ—ଜଖମି (ଦେଖ)
Jakhami (See)

ଜଖମି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜଖ୍ମୀ) (କଟେଇଅକ୍ଷରା)—
Jakhami ୧ । ଆହତ; ଘାଇଲା—1. Wounded; hurt.
୨ । ଭଗ୍ନ; ଭଙ୍ଗା (ପଦାର୍ଥ)—2. Broken (article).
ବି—ଆହତ ବ୍ୟକ୍ତି—Wounded person.

ଜଖା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଅଡ଼ବାଯ୍ୟା—
Jakhā 1. Cracked; half-deranged
୨ । (ସଂ. ଯକ୍ଷ) କୃପଣ; କଞ୍ଜୁସ—
2. Miserly; close-fisted.

ଜଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍; ଭୁଲ ହି. ଜଗ୍)—
Jag ୧ । ଜଗତ୍; ପୃଥିବୀ—1. The world.
ଜগ্ ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୨ । ଜଳପାତ୍ର; ଜଳସିଞ୍ଚ—
जग 2. Water jug.

ଜଗଜଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୁକ୍ତିକ୍ୟ)—ପିତଳଆଦିର ଅତି ସରୁ ଓ
Jagjagā ସାନ ପାତଅ; ପତ୍ର—Spangle; bits of very thin
জকজকা metal.
जगजगा [ଦ୍ର—ଏଥିରି ଲମ୍ବ ଓ ଗୋଲ ଟୁକୁରାମାନ କାଟି ତାକଥ
ଓ ବେଶ ମେଢ଼ ଉପରେ ମଡ଼ାଯାଏ ।]

ଜଗ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍; ପ୍ରା. ଜଗ୍ଗ; ଜଗ)—
Jaga ୧ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ସଂସାର; ବିଶ୍ୱ—
জগ 1. The world; the universe.
जग

କି ଜଗ ମୋହନ ଯେ ଅଛନ୍ତି ସବୁ ବାକୀ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୨ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଜଗବନ୍ଧୁଆଦି ନାମର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଡାକନାମ—
2. The name by which people named Jagabandhu, Jagannātha etc are called.
[ଏହା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ଯଥା—ଜଗବନ୍ଧୁ, ଜଗମୋହନ ଜଗପତି;]

ଜଗଚ୍ଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+ଚକ୍ଷୁଃ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Jagachchakshuḥ 1. The sun.
୨ । ଈଶ୍ୱର—2. God.

ଜଗଜନ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି. (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜନ)—ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଲୋକ—
Jagajana The inhabitants of the world.
জগজন
जगजन

ଜଗଜିଣା—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବିଣ. (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜେତା)—ଯେ ଜଗତକୁ ଜୟ
Jagajiṇā କରି ପାରେ—One who can vanquish the whole world; victorious over the world.
ବି.—ଜଗତକୁ ଜୟ କରିବା—Vanquishing the whole world; victory over the whole world.

ଜଗଜିତା—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବିଣ (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜେତା)—
Jagajitā ଜଗଜିଣା (ଦେଖ)
Jagajiṇā (See)

ସାଥିରଙ୍କ ଛିଅ ଜଗଜିତା,
ହୁଲେଇ ବଅନ୍ତି ଦୀପ ମଳିକିଛି, ଦେଖେଇ ବଅନ୍ତି ବାହାତତା—ତଗ ।

ବି.—ଯେଉଁ ଲୋକ ଜଗତକୁ ଜିଣି ପାରେ—The man who can vanquish the whole creation.

ଜଗଜୀବନ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି. (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜୀବନ)—(ପୃଥିବୀର ପ୍ରାଣ
Jagajībana ସ୍ୱରୂପ) ଈଶ୍ୱର—(The life or pervading spirit of the universe.)

ଜଗଜେଠି—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ)—(ସଂ. ଜଗଜ୍ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—୧ । ଜଗତର ସର୍ବ-
Jagajeṭhi ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—1. The chief being in the world.
୨ । ବୀର—2. Hero.

ଜଗଜ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+ଜନ)—ଜଗତର ଲୋକେ—
Jagajjana The inhabitants of the whole world.

ଜଗଜ୍ଜନନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଗତ୍+ଜନନୀ—୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—ଜଗଦମ୍ବା;
Jagajjananī ପୃଥିବୀର ମାତାରୂପା ଦୁର୍ଗା; କାଳୀ—Goddess Kālī, the Mother of the Universe.

୧	ଇ	ଢ଼	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଓଅ	ଛ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଳୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଁୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ୍ର

ଜଗଜ୍ଜୟୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ଜୟୀ—ତ୍ରିଭୁବନ ଜୟକାରୀ; ତତ୍-
Jagajjayī ପୁରୁଷ)—Conquering the whole world.

ଜଗଜ୍ଜିତା—ଦେ. ବଣ. ଓ ବ—ଜଗଜ୍ଜିତା (ଦେଖ)
Jagajjitā Jagajitā (See)

ଜଗଜ୍ଜୀବନ—ସ. ବ (ଜଗତ୍+ଜୀବନ) (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ଜଗତ୍+ଜୀବନ)
Jagajjībana ଜଗଜ୍ଜୀବନ (ଦେଖ)
Jagajībana (See)

ଜଗଜ୍ଜେଠି—ଦେ. ବିଣ—ଜଗଜେଠି (ଦେଖ)
Jagajjeṭhi Jagajeṭhi (See)

ଜଗଜ୍ଜେତା—ସ. ବି. ପୁଂ—(ଜଗତ୍+ଜେତା)—ଜଗଜ୍ଜିତା (ଦେଖ)
Jagajjetā Jagajitā (See)

ଜଗଜ୍ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସ. ବିଣ (ଜଗତ୍+ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)——ଜଗଜେଠି (ଦେଖ)
Jagajjyeshṭha Jagajeṭhi (See)

ଜଗଝମ୍ପ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜଗଝମ୍ପ=ତାଳବିଶେଷ) ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର;
Jagajhampa ସ. ଜଗଝମ୍ପ=ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ. ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
জগঝম্প ମାଟିର ଏକମୁହାଁ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ; ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଢୋଲ;
जगझम्प ପ୍ରାଚୀନ ରଣବାଦ୍ୟ—A large kettle-drum.

ଜଗଝମ୍ପା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଜଗଝାମ୍ପ }

ଜଗଝମ୍ପ, ଝରଝର, ଦାମାମା ତୁରତୁରି।
ଜଗନ୍ନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା।

ଜଗଡ଼ଝାମ୍ପ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଜଗଝମ୍ପ (ଦେଖ)
Jagarḍajhāmpa Jagajhampa (See)

ଜଗଡ଼ମ୍ବୁର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ସ. ଯଜ୍ଞୋଡୁମ୍ବର)—ଉଡ଼ୁମ୍ବର
Jagarḍambur A species of fig tree.
(ଜଗଡ଼େମ୍ବୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ଜଞ୍ଜାଳ)—ମଇଳା; ଆବର୍ଜନା—
Jagarḍā Sweepings; rubbish; refuse.

ପ୍ରକୃତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଅସ୍ଥାନ ଜଗଡ଼ା—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା।

ଜଗଡ଼ା କଚରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Jagarḍā kachara Jagarḍā (See)

ଜଗଣ—ସ. ବି.—ପିଙ୍ଗଳ (ସଙ୍ଗୀତ) ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ୩ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ
Ja-gaṇa ଗଣବିଶେଷ—Name of an aggregate of 3
letters in Hindu musical composition.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଆଦ୍ୟ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ଓ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ
ଯଥା, ମହେଶ, ଧନେଶ, ରମେଶ, ଗଣେଶ।]

ଜଗଣା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଜି ଧାତୁରୁ)—ଜୟଶାଳୀ; ଜୟୀ—
Jagaṇā Victorious.

ଜଗତ୍—ସ. ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ନିପାତନ; ଯେ ନିୟତ ଗତି
Jagat କରୁଛି—୧। ବିଶ୍ୱ; ସଂସାର; ପୃଥିବୀ—
1. The world.
୨। ବିଶ୍ୱ; ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—2. The universe.
୩। ସୃଷ୍ଟି—3. The creation.
୪। ବାୟୁ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର—4. The air.
୫। ମହାଦେବ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. God Śiba.
୬। ଗୋପୀଚନ୍ଦନ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A species of sandal.
ପ୍ରାଦେ. (ଭୁଜଙ୍ଗ) ବି.—ଜାଲିଆ ବା କେଉଟଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି-
ବିଶେଷ—A title of family fishermen.
ସ. ବିଣ.—୧। ଜଙ୍ଗମ; ଗତିଶୀଳ—1. Moving.
୨। ଅସ୍ଥାୟୀ – 2. Temporary.

ଜଗତ୍କର୍ତ୍ତା—ସ. ବି.—(ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+
Jagatkarttā କର୍ତ୍ତା)—ଜଗତର ପ୍ରଭୁ—
Creator or Lord of the Universe

ଜଗତ୍ପତି—ସ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ଉପପଦ ତତ୍ ପୁରୁଷ) ଜଗତ+
Jagatpati ପତି; ତୁଳ. ହ୍ର. ଜଗପତି)—ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଜଗତ୍ପାତା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଗତ୍+
Jagatpātā ପାତା)—ପରମେଶ୍ୱର—God.

ଜଗତ୍ପିତା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+ପିତା)—ପରମେଶ୍ୱର—
Jagatpitā God.

ଜଗତ୍ପ୍ରାଣ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଗତ୍+
Jagatprāṇa ପ୍ରାଣ)—୧। ପବନ—1. The air.
୨। ପରମେଶ୍ୱର—2. God

ଜଗତ୍ସାକ୍ଷୀ—ସ. ବଣ (ଜଗତ୍+ସାକ୍ଷୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତରେ ଯାହା
Jagatsākshī ହେଉଛି ତାହା ଯେ ଦେଖୁଛନ୍ତି)—ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା—
Omniscient.
ସ. ବି—୧। ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨। ପରମେଶ୍ୱର—2. God (Apte).

ଜଗତ୍ସଂସାର—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ
Jagatsamsāra ଜଗତ୍ ଓ ସଂସାର)—
জগৎসংসার ୧। ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ; ସୃଷ୍ଟଜଗତ୍—
दुनिया 1. The universe; the creation.
୨। ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତ ଲୋକ—
2. All the world; people of the whole world.

ଜଗତ୍ସେତୁ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଉପପଦସମାସ, ଜଗତ୍+ସେତୁ)—
Jagatsetu ପରମେଶ୍ୱର—The Supreme Being (Apte).

ଜଗତ୍ସ୍ରଷ୍ଟା—ସ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+
Jagatsrashṭā ସ୍ରଷ୍ଟା)—ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା—
Creator of the universe.

ଜଗତ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜଗତ୍)—୧। ଜଗତ୍ (ଦେଖ)
Jagata 1. Jagat (See)
জগত ୨। ଜଗଦ୍ବାସୀଲୋକ—2. People of the whole
जगत world; all the world.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟି' ଦେଖିବେ ।

ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ପାପୁଁ ସେ ମୁକତ
ହୁଅଇ ଏହି କଥା ଜାଣନ୍ତି ଜଗତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଜଗତପାର—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଜଗତ୍+ପାର)—
Jagatapāra ୧ । ସଂସାର ବହିର୍ଭୂତ—
1. Outside the world.

ଜଗତପାର ସେ ଚରିତ
ଭୁବନେ କା ବର୍ଣ୍ଣିବେ ସମର୍ଥ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । ଅସାଧାରଣ—2. Uncommon; extra ordinary.

ଜଗତବେଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବଣହାତୀମାନଙ୍କୁ ଖେଦା-
Jagataberdha ଭିତରେ ଧରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବଡ଼
ଜଗତ୍‌ବେଢ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ ସୀମାବିଶିଷ୍ଟ ଜଙ୍ଗଲର ଚାରିଆଡ଼େ
ଜଗତୀବେଢ଼ } ଜଗୁଆଳଙ୍କୁ ବେଢ଼ାଇ ଜଗୁଆଳମାନେ
କ୍ରମଶଃ ଖେଦାଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାର ରୀତି—
The practice af surrounding a big area of jungle with beaters and gradually tightening the circuit so as to bring the elephants into the Khedda (enclosure).

ଜଗମୋହନ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—'ପ୍ରହଲାଦ ଚରିତ' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର
Jagamohana ପ୍ରଣେତା—Name of the author of an Oria book Prahalāda Charita.

ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଜଗନ୍ମୋହନ)—ଜଗନ୍ମୋହନ (ଦେଖ)
Jaganmohana (See)

ଜଗତସେଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍+ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Jagatasetha ୧ । ଖୁବ ବଡ଼ ଧନୀ ମହାଜନ; ଧନୀସେଠ—
1. A very big merchant.

୨ । ମୁର୍ଶିଦାବାଦବାସୀ ବିଖ୍ୟାତ ଧନୀ ମହାଜନବଂଶର ରାଜ-
ଦତ୍ତ ବଂଶୋପାଧି—2. Family-title of a family of big Indian merchants of Murshidābād.

[ଦ୍ର—ଏହି ବଂଶର ଜଗତସେଠ ମହତାପ୍ ରାୟ ଲର୍ଡ କ୍ଲାଇବଙ୍କୁ ବହୁଧନ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଭାରତରେ ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହେବା ବିଷୟରେ ଇଂରାଜଙ୍କୁ ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।]

ଜଗତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତୀ)—୧ । ଜଗତୀ (ଦେଖ)
Jagati 1. Jagatī (See)

୨ । ପୋଖରୀ ମଝିରେ ଥିବା କ୍ରୀଡ଼ାମନ୍ଦିର (କୋଠାଘର, ଅଟ୍ଟାଳିକା)—2. A playhouse built in the middle of a pond.

ନାବ ସେନ ନାବକେ ଜଗତି ଉଠ । ଶାଳକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୩ । ଉଚ୍ଚପୀଠ—3. A raised platform.

୪ । ପାଟରା ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—4. A family-title of the Pātarā (cloth-dealer) caste.

ଜଗତି ମେଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଗୋରୁଙ୍କୁ
Jagati merdha ଶ୍ୱାପଦଙ୍କଠାରୁ ରାତିରେ ରକ୍ଷିବା ପାଇଁ ବଡ଼
ଖୁଣ୍ଟମାନ ବେଢ଼ା ହୋଇ ଥିବା ସ୍ଥାନ, ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ ମେଲାଘର ମଧ୍ୟ ଥାଏ—A place enclosed by big posts and having a shed in the middle to keep cattle safe in the night inside a jungly area.

ଜଗତୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଗତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jagatī ୧ । ସଂସାର; ପୃଥିବୀ; ଭୁବନ—
1. The earth; the world,

ହତକ୍ଷଣାରେ ! ବନା ତୋ ପ୍ରୀତି କେ ଗତ ଅଛି ଜଗତୀରେ !
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପୂ. ଗୀତ ।

୨ । ଜଗତର ଲୋକେ; ସଂସାରର ଲୋକେ; ମାନବଗଣ—
2. The whole world; mankind; the people (Apte)

୩ । ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
3. A vedic metre of 12 letters.

ଅଷ୍ଟାବକ୍ର ବୋଇଲେ ବର୍ଷ ବାରମାସ
ଜଗତୀ ଛନ୍ଦେ ଅଛି ଅକ୍ଷର ଦ୍ୱାଦଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ସଂ. ବ—୪ । ଗୋ; ଗାଈ—4. A cow (Apte).

୫ । ଘରର ଜମି—
5. The site of a house (Apte).

୬ । ଜମ୍ବୁବୃକ୍ଷରୋପିତ କ୍ଷେତ୍ର—
6. A field planted with Jambu (Apte).

ଦେ. ବ—୧ । ବେଦୀ—1. Elevated platform.

ଜଗତୀ ଉପରେ ଜଗତ ମୋହିନୀ
ବସି ହେଉଥିଲେ ବେଶ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

୨ । ଜଳ—2. Water.

ବର୍ଣ୍ଣି ଭୁଜଙ୍ଗଟି । ବ୍ୟାପିଗଲା ଜଗତୀରେ ଝଟି ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ବଡ଼ ଅଟ୍ଟାଳିକା—3. Palatial building.

ହୀରକ-ରଦ-ଗବାକ୍ଷ-ଶୋଭିତ
ସ୍ଫଟିକ-ଜଗତୀ ସୌଧେ ମନୋହର ଅତି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଜଗତୀତଳ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତୀ + ତଳ)—
Jagatī-taḷa ୧ । ଭୂତଳ; ଭୂପୃଷ୍ଠ—
1. The surface of the earth.

୨ । ଭୂମି—2. Earth (Apte).

୩ । ପୃଥିବୀ—3. The world (Apte).

ଜଗତୀ ବେଢ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—୧ । ଜଗତ ବେଢ଼ (ଦେଖ)
Jagatrī berdha 1. Jagata berdha (See)

୨ । ଖେଦାରେ ହାତୀମାନେ ପଶି ଗଲାପରେ ଖେଦାର ଚାରି-
ପାଖେ ଜଗୁଆଳମାନେ ଘେରିଯିବା—
2. The encompassing of the beaters round the Khedda (enclosure) after the elephants are driven into it.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଁ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ଫେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	●	ଳ

ଜଗଦ—ସଂ. ବ—୧ । ପରିଚାରକ—1. An attendant (Apte).
Jagada ୨ । ଅଭିଭାବକ; ସୁରକ୍ଷା—
2 Guardian (Apte).
୩ । ପାଳକ; ରକ୍ଷକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Protector.

ଜଗଦନ୍ତକ—ସଂ. ବ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଗତ୍ + ଅନ୍ତକ) —ମୃତ୍ୟୁ—
Jagadantaka Death.

ଜଗଦମ୍ବା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଗତ୍ + ଅମ୍ବା: ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jagadambā ଜଗଜ୍ଜନନୀ; ଦୁର୍ଗା; କାଳୀ—
(ଜଗଦମ୍ବିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Goddess Durgā, the mother of the universe.

ଜଗଦଳ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜଗଦଳନ)—୧ । ଅତିଶୟ ଭାରି ପଥର
Jagada]a (ଯାହା ନିଜର ଭାରରେ ଜଗତକୁ ଦଳନ କରିପାରେ)-
জগদল 1. A heavy stone.
(ଜଗଦଲ; ଜଗଦଳା - ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ପଥରକୁ ଲୋକଙ୍କ ଛାତିରେ ମଡ଼ାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଉଥିଲା ।]
୨ । ବାହୁର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ —
2 A massive ornament for the arm.

ଜଗଦାଧାର—ସଂ. ବ. (ଜଗତ୍ + ଆଧାର = ଆଶ୍ରୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jagadādhāra ୧ । ପରମେଶ୍ୱର--1. God.
୨ । କାଳ—2. Time (personified).
୩ । ବାୟୁ—3 Air.

ଜଗଦାନନ୍ଦ—ସଂ. ବ. (ଜଗତ୍ + ଆନନ୍ଦ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ରୂପକ)—
Jagadānanda ଭଗବାନଙ୍କର ନାମ —A name of God.
ଦେ. ବ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.

ଜଗଦାନନ୍ଦକ ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଜଗତ୍ + ଆନନ୍ଦ + କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Jagadānandaka ଯେ ଜଗତର ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦିତ କରେ-
(ଜଗଦାନନ୍ଦକର—ଅନ୍ୟରୂପ) Giving joy to the universe.

ଜଗଦାୟୁଃ—ସଂ. ବ. (ଜଗତ୍ + ଆୟୁଃ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବାୟୁ; ପବନ-
Jagadāyuḥ Air.

ଜଗଦାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବ. (ଜଗତ୍ + ଆଶ୍ରୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପରମେଶ୍ୱର--
Jagadāśraya God.

ଜଗଦୀଶ—ସଂ. ବ. (ଜଗତ୍ + ଈଶ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jagadiśa ୧ । ଭଗବାନ; ପରମେଶ୍ୱର—1. God,
জগদীশ ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
ଜଗଦୀଶ ଦେ. ବ—୧ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ—
1. The idol Jagannatha of Puri.
୨ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—2. A name given to males.

ଜଗଦୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ଜଗତ୍ + ଈଶ୍ୱର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଭଗବାନ୍--
Jagadiśwara God.

ଜଗଦୀଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍ + ଈଶ୍ୱରୀ)—
Jagadiśwarī ୧ । ଭଗବତୀ; ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
୨ । ପୃଥିବୀର ଦେବତା—
2. The Goddess who is the mistress of the universe.

ଜଗଦେବ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜଗଦେବ)—କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ରାଜାମାନଙ୍କର
Jagadeba ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family title of Rājās and Kshatriyas.

ଜଗଦ୍ଗୁରୁ—ସଂ. ବ.—(ଜଗତ୍ + ଗୁରୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jagadguru ୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ—2. Śiba.
୩ । ପରମାତ୍ମା—3. The universal soul.
୪ । ନାରଦ ଋଷି—4. Sage Nārada.
୫ । ସମସ୍ତଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୂଜିତ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. A person who is universally respected and adored.
୬ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଭାରତର ୪ ଗୋଟି କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ଚାରିଗୋଟି ମଠର ମହାନ୍ତମାନଙ୍କର ଉପାଧି—
6. The title of the mohantas of the four maṭhas in 4 places of India started by Śankarāchārjya.

ଜଗଦ୍ଗୌରୀ—ସଂ. ବ—(ଜଗତ୍ + ଗୌରୀ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—
Jagadgaurī 1. Goddess Durgā.
୨ । ନାଗମାନଙ୍କ ଭଗିନୀ ଓ ଜରତ୍କାରୁ ଋଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ମନସା ଦେବୀଙ୍କର ନାମାନ୍ତର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A name of the Deity Manasā.

ଜଗଦ୍ଦଳନ—ସଂ. ବି (ଜଗତ୍ + ଦଳନ; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—ଯେ
Jagadda]ana ଜଗତକୁ ଦଳନ ବା ଶାସନ କରେ—
The ruler or oppressor of the universe.

ଜଗଦ୍ଦୀପ—ସଂ. ବ. (ଜଗତ୍ + ଦୀପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—
Jagaddīpa (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1 God.
୨ । ଶିବ—2. God Śiba.

ଜଗଦ୍ଦେବ—ଦେ. ବ. (ଜଗତ୍ + ଦେବ)—ଜଗଦେବ (ଦେଖ)
Jaggaddeba Jagadeba (See)
ନରେଶ ମଣ୍ଡଳ ଶ୍ରୀହରି ଚନ୍ଦନ ଜଗଦ୍ଦେବ ସୁତ ଯେହୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗଚମ୍ପୂ ।

ଜଗଦ୍ଧାତା—ସଂ. ବ ପୁଂ. (ଜଗତ୍ + ଧାତୃ ୧ମା. ୧ବ. ଉପପଦ ସମାସ)—
Jagaddhātā ୧ । ଶିବ—1. God Śiba.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. God Brahmā.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. God Bishṇu.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଗତ୍+ଧାତ୍ରୀ, ଉପପଦ ସମାସ)—
Jagaddhātri ୧ । ଦୁର୍ଗା; ଗୌରୀ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଅବତାରବିଶେଷ--
1. Goddess Durgā.
୨ । ସରସ୍ୱତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Goddess of Learning.

ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ ପୂଜା—ସଂ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ନବମୀ ଦିନ କରାଯିବା
Jagaddhātri pūjā ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ପୂଜା—Worship of the Goddess Durgā on the 9th day of the bright fortnight of the month Kārtika.

ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍+ବନ୍ଧୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ
Jagadbandhu ମହାପ୍ରଭୁ—1. The Deity Jagannātha at Purī.
୨ । ପରମେଶ୍ୱର; ନାରାୟଣ—2 God.
୩ । ଲୋକଙ୍କର ନାମ—
3. A name given to persons (males).

ଜଗଦ୍ବାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ବାସୀ; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—
Jagadbāsi ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା—
(ଜଗଦ୍ବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Inhabiting the earth.
ଦେ. ବି.—ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକ—
The people of the world; mankind.

ଜଗଦ୍ବିଖ୍ୟାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ବିଖ୍ୟାତ; ୭ମୀ ତତ୍)—ବିଶ୍ୱ
Jagadbikhyāta ବିଶ୍ରୁତ; ଯାହାର ଯଶ ଜଗତ ଯାକ ବିସ୍ତୃତ
(ଜଗଦ୍ବିଖ୍ୟାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି—World-famed.

ଜଗଦ୍ବ୍ୟାପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ବ୍ୟାପକ; ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)
Jagadbyāpaka ଯାହା ପୃଥିବୀଯାକ ଘୋଟି ଅଛି—
(ଜଗଦ୍ବ୍ୟାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) World-pervading.

ଜଗଦ୍ବ୍ୟାପୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ବ୍ୟାପୀ; ଉପପଦତତ୍)—
Jagadbyāpi ଜଗଦ୍ବ୍ୟାପକ (ଦେଖ)
(ଜଗଦ୍ବ୍ୟାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jagadbyāpaka (See)

ଜଗଦଯୋନି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜଗତ୍+ଯୋନି; ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ, ୬ଷ୍ଠୀତତ୍)-
Jagadjoni ୧ । ଈଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ—2. The Hindu trinity.
ସ୍ତ୍ରୀ.—ପୃଥିବୀ—The earth.

ଜଗଧାତ୍ରୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ)—ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jagadhātri Jagaddhātri (See)

ଜଗନାଥ—ଗ୍ରା. (ସଂ. ଜଗନ୍ନାଥ)—ଜଗନ୍ନାଥ (ଦେଖ)
Jaganātha Jagannātha (See)

ଜଗନାହା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗନ୍ନାଥ)—ଜଗନ୍ନାହା (ଦେଖ)
Jaganāhā Jagannāhā (See)

ଜଗନ୍ନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଗତ୍+ନାଥ)—
Jagannātha ୧ । ନାରାୟଣ; ଭଗବାନ; ପରମେଶ୍ୱର; ବିଷ୍ଣୁ—
1. God Bishnu.
୨ । ଭାରତର ଏକତମ କ୍ଷେତ୍ର ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମରେ ବିରାଜିତ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମା—Name of world famed Hindu Deity of Purī; Jagannātha

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତରେ ଚାରିଗୋଟି ପୁଣ୍ୟଧାମ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । (ଯଥା—ଦକ୍ଷିଣରେ ରାମନାଥ, ପୂର୍ବରେ ଜଗନ୍ନାଥ, ପଶ୍ଚିମରେ ଦ୍ୱାରକାନାଥ ଓ ଉତ୍ତରରେ ବଦ୍ରୀନାଥ ।) ଜଗନ୍ନାଥ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ପୁରୀ ବା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ସହରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୁରାଣ ମତରେ ଜଗନ୍ନାଥ ବିଷ୍ଣୁ ବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ ରୂପ । ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ବିଶ୍ୱାବସୁ ନାମକ ଜଣେ ଶବର ନୀଳାଚଳର ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଥିଲା । ମାଳବର ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ହେବାରୁ ସେ ତାଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣମନ୍ତ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାପତିଙ୍କୁ ପଠାଇ ଶବରର ସ୍ଥିତି ଠିକଣା କଲେ ଓ ଶବର ତାଙ୍କୁ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ନ ଦେଖାଇବାରୁ ବିଦ୍ୟାପତି ଶବରର ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀ କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଣୟ କରି ଦାରୁବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ଦେଖି ସେଠାରୁ ଯାଇ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ ଘେନି ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମ ଦେଖା ଦେଲେ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାପତି ଉକ୍ତ ଶବର କନ୍ୟାକୁ ବିଭା ହେଲେ । ପରେ ବହୁ ପ୍ରଯତ୍ନରେ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶରେ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଦାରୁବ୍ରହ୍ମଙ୍କୁ ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଆଣି ସେଥିରୁ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ାଇ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମନ୍ଦିର ତୋଳାଇଲେ ଏବଂ ସେ ମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଡାକିବାକୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ । ସେ ଫେରୁ ଫେରୁ ବହୁଦିନ ଗତ ହେବାରୁ ଉଡ଼ା ବାଲିରେ ଦେଉଳଟି ପୋତି ହୋଇଗଲା ଓ ଗାଲମାଧବ ରାଜାଙ୍କ ଘୋଡ଼ାଟାପୁରେ ଦେଉଳର ନୀଳଚକ୍ରର ଅଗ୍ରଭାଗ ବାଜିବାରୁ ସେ ତାକୁ ଖୋଳାଇ ଦେଉଳ ବାହାର କଲେ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଘେନି ଫେରନ୍ତାବେଳକୁ ଗାଲମାଧବ ସେ ଦେଉଳକୁ ତିଆରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଦାବି କଲେ । ପରେ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରମାଣ ନେଇ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ସାକ୍ଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କଲେ । ବିଶ୍ୱାବସୁ ଶବରର ବଂଶଧରମାନେ 'ଦଇତା' ଓ ବିଦ୍ୟାପତି ବଂଶଧରମାନେ 'ପତି' ନାମରେ ଅଦ୍ୟାପି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବକରୂପେ ଗଣ୍ୟ ।

ମତାନ୍ତରରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ 'ବୌଦ୍ଧାବତାର' ବୋଲାଯାଏ ଓ ତାଙ୍କର ଗଠନ ପୁରାଣୋକ୍ତ କୌଣସି ଦେବଦେବୀଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ଧ୍ୟାନର ଅନୁରୂପ ନ ହେବାରୁ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ରୂପ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ତ୍ରିପିଟକ ବୌଦ୍ଧ, ଧର୍ମ ଓ ସଙ୍ଘର ପ୍ରତୀକ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ବୌଦ୍ଧ ଅବତାରରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରି ଉତ୍କଳୀୟ ପ୍ରଚଳିତ ବୌଦ୍ଧ ଓ ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ମତରେ ସମନ୍ୱୟ କରି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମକୁ ସାର୍ବଜନୀନ ଧର୍ମରେ ପରିଣତ କରିଅଛି ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭୋଗମହାପ୍ରସାଦ ସେବନରେ ଜାତିଭେଦ ରଖି ନାହିଁ । ଫଳତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୧ମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ୨୦୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ମହାଯାନ ଶାଖା ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମଭାବ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଯାଇଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ँ	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ୟ	ଉଂ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଳୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

ନିମ୍ବକାଠ କଟିତ ଓ ଏ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରତି ୧୨ ବର୍ଷରେ ଥରେ ବଦଳାଯାନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଦାରୁମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମପଦାର୍ଥ ସପ୍ତପ୍ରସ୍ତ ପାଟକନାରେ ଗୁଡ଼ାଅ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି ତାହା ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଦନ୍ତ ବୋଲି କେତେ ପଣ୍ଡିତ ମନେ କରନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଏଥିଯୋଗୁଁ ପୁରୀର ନାମ ଦନ୍ତପୁର ଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ରଥଯାତ୍ରା ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଯାତ୍ରାର ଅନୁକରଣ ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି । ପୁରୀରୁ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଦନ୍ତ ସିଂହଳକୁ ପଠାଯାଇଥିବା କଥା ମଧ୍ୟ କେହି କେହି କହନ୍ତି । ପରେ ଅନଙ୍ଗଭୀମଦେବ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଉଳକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂଆ ଦେଉଳ କଲେ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜାମାନେ ତାହା ସଂସ୍କାର କଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରଥମ ରଚୟିତା—ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ, ୨ୟ ରଚୟିତା—ରାଜା ଯଯାତିକେଶରୀ ଓ ୩ୟ ରଚୟିତା—ରାଜା ଅନଙ୍ଗଭୀମଦେବ ।]

ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
1. A name given to person (males).

୨ । (ନାମ) ରାଜା ଜୟସିଂହଙ୍କର ସଭାପଣ୍ଡିତ ଓ ଜ୍ୟୋତିଷୀ—
2. Name of a court Pandit of Rajā Jayasimha and an astronomer.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୭ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ । ଏ ଜଣେ ତୈଲଙ୍ଗୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ରାଜା ଜୟସିଂହଙ୍କର ଆଦେଶକ୍ରମେ ଏ ଆରବୀ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂସ୍କୃତ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସମ୍ରାଟ । ଏ ମଧ୍ୟ ଇଉକ୍ଲିଡଙ୍କ ରେଖା ଗଣିତ (ଜ୍ୟାମିତି)ର ଆରବୀ ଅନୁବାଦକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ।]

ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଏ 'ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତ'ର
Jagannātha dāsa ରଚୟିତା ଓ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ—
1. Name of the author of 'Ordiā Bhāgabata and a great devotee of Bishnu.

[ଦ୍ର—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା କପିଳେଶ୍ୱରପୁର ଗ୍ରାମରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଏବଂ ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କର ସମସାମୟିକ । ଚୈତନ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ (ପ୍ରାୟ ୧୫୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ) ପ୍ରଥମେ ପୁରୀକୁ ଆସିଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଜଗନ୍ନାଥ ୧୯ ବର୍ଷର ଯୁବକ ମାତ୍ର । ଚୈତନ୍ୟ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସିଲାବେଳେ, ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ମନ୍ଦିରବେଢ଼ାମଧ୍ୟସ୍ଥ କଳ୍ପବଟମୂଳେ ୧୦ମସ୍କନ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଭାଗବତର ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁତି ଅଂଶ ପାଠ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଚୈତନ୍ୟ ଏଥିରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପ୍ରତିଦିନ କିଛିକ୍ଷଣ ସେଠାରେ ବସି ଭାଗବତ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପୁରୀ ଓଡ଼ିଆ ମଠ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । 'ପାଷଣ୍ଡଦଳନ' 'ଭାଗବତ' 'ମନଶିକ୍ଷା' ଓ 'ଜଗନ୍ନାଥଚାରିକା' ଓଡ଼ିଆଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଏହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ରଚିତ— ଜଗବନ୍ଧୁ, ପ୍ରାଚୀନଉତ୍କଳ ।]

୨ । (ନାମ) ପୁରୀ ପାପୁଡ଼ିଆ ମଠର ଭୂତପୂର୍ବ ମହନ୍ତ—
2. Late Mahanta of the Pāpurdiāmatha of Puri.

[ଦ୍ର—ଏ ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ କୋରଙ୍ଗା (ଅନ୍ୟନାମ—ବଳେରାମପୁର) ଗ୍ରାମର ଜନୈକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ ଥିଲେ । ଏ ଜମାଉତମାନଙ୍କର ନେତା ହୋଇ ଭାରତରେ ସର୍ବତ୍ର ସୁପରିଚିତ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଭାରତର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ଏ ୧୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ ।]

ଜଗନ୍ନାଥବଲ୍ଲଭ—ଦେ. ବି—୧ । ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ
Jagannāthaballabha ଭୋଗ ଲାଗୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—
1. A kind of sweetmeat offered to Lord Jagannātha at Puri.

୨ । (ନାମ) ପୁରୀର ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମଠ—
2. A religious institution (Matha) at Puri.

[ଦ୍ର—ଏ ମଠ ସଂଲଗ୍ନ ବଗିଚାକୁ ଚନ୍ଦନଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବିଜେ ପ୍ରତିମା ମଦନମୋହନ ବିଜେ କରନ୍ତି । ଏହି ମଠର ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସେବା ଆଦି କଟକର ଜଜ ସାହେବଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ ଦେବତ୍ର କମିଟି ବୁଝାସୁଝା କରନ୍ତି ।]

ଜଗନ୍ନାଥୀ—ଦେ. ବି. (ବମ୍ବେ ସେନ୍ସସ ରିପୋର୍ଟ ୧୮୯୧ରେ ଲିଖିତ)—
Jagannāthi ବମ୍ବେ ପ୍ରେସିଡେନ୍‌ସିରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ନାମ—A name of the Oriya (Ordiā) language spoken in the Bombay Presidency.

ଜଗନ୍ନାହା—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଜଗନ୍ନାଥ)—
Jagannāhā ଜଗନ୍ନାଥ; ନାରାୟଣ; ପରମେଶ୍ୱର; ବିଷ୍ଣୁ—
God; Bishnu.

ଜଗନ୍ନିବାସ—ସଂ. ବି. (ଜଗତ୍ + ନିବାସ)—ପରମେଶ୍ୱର—
Jagannibāsa God.

ଦେ. ବି—ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ—
The Deity Jagannātha of Puri.

ଜଗନ୍ନିବାସୀ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଗତ୍ + ନିବାସ + ଇନ୍)—
Jagannibāsi ଜଗଜ୍ଜନ; ଜଗଜନ (ଦେଖ)
Jagajana (See)

ଜଗନ୍ନୁ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଗ୍ନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jagannu 1. Fire.

୨ । ଜନ୍ତୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Animal.

ଜଗନ୍ମୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜଗତ୍ + ମୟ)—
Jaganmaya ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Bishnu.

ଜଗନ୍ମୟୀ—ସଂ. ବି. (ଜଗନ୍ମୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jaganmayi ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Goddess Lakshmi.

୨ । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପିନୀ ଶକ୍ତି—2. The Divine essence pervading the universe.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନଟିରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୁଦ୍ର' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁଦ୍ର' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଜଗନ୍ମାତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଶ୍ୱର ମାତୃ ସ୍ୱରୂପ—
Jaganmātā Occupying the portion of the mother of the universe.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—2. Goddess Lakshmī.

ଜଗନ୍ମୋହନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜଗତ୍ + ମୋହନ)—
Jaganmohana ଯେ ଜଗତକୁ ମୋହିତ କରେ—
(ଜଗନ୍ମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Enchanting the universe.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)
Jagadbandhu (See)

ଜଗନ୍ମୋହନଲାଲ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—'ଓଡ଼ିଶା ବିଜୟ' ଓ
Jaganmohanalāl 'ଭ୍ରମଭଞ୍ଜନ' ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—
(ଭାରଣୀ—ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ)—
The author of the books 'Ordisā bijaya' and 'Bhramabhañjana' etc.
[ଦ୍ର—ଏ ବିହାରୀ ଲାଲ୍ କାୟସ୍ଥ ବଂଶଧର । ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଉପନିବେଶ କରି ରହିଥିଲେ ।]

ଜଗପତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍ପତି)—ଜଗତ୍ପତି (ଦେଖ)
Jagapati Jagatpati (See)

ଜଗବନ୍ଧୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ)—ଜଗବନ୍ଧୁ (ଦେଖ)
Jagabandhu Jagabandhu (See)

ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜାଙ୍କ ଜନୈକ
Jagabandhu bidyādhara ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବକ୍ସି ବା ମନ୍ତ୍ରୀ, ତଥା ରୋଡ଼ଙ୍ଗ ଜିଲ୍ଲାର ପୁରୁଣା ଜମିଦାର (ଜାଗିରଦାର)—
[ଦ୍ର—ସେହି ସମୟର ପୁରୀ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ସିରସ୍ତାଦାର କୃଷ୍ଣସିଂହ (ଅଧୁନିକ ଲାଲା ବାବୁ କ୍ଷେତ୍ରୀବର ମାଲିକଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ) ଏହାଙ୍କ ଜିଲ୍ଲାକୁ କପଟରେ ନିଜସ୍ୱ ନିଲାମରେ ଉଠାଇ ନେଲେ ଧରିବାରୁ ଜଗବନ୍ଧୁ ଏଥିରେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ କମିଶନରସାହେବଙ୍କ ନିକଟ ଅପିଲ କଲେ । ଅପିଲରେ କମିଶନର ସାହେବ ଏ ନିଲାମ ରଦ କରିବାକୁ ଅଦାଲତର ଆଶ୍ରୟ ନେବା ପାଇଁ ଜଗବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେବାରୁ ନିଃସମ୍ବଳ ଜଗବନ୍ଧୁ ଦେବାନି ମକଦମା ଦାଏର ନ କରି ଘୁମୁସର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଗୁପ୍ତରେ ଚାଲି ଯାଇ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ବିଦ୍ରୋହୀ ପାଇକମାନଙ୍କର ନେତା ହେଲେ ଓ ୧୮୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରି ପ୍ରଥମେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ଲେମ୍ବେଇ, ରୋଡ଼ଙ୍ଗଆଦି ଦଖଲ କରି ଲୁଟପାଟ କଲେ; କିନ୍ତୁ ପରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଇଂରାଜଙ୍କଠାରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କଲେ (ପାଇକ ବିଦ୍ରୋହ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ) ।]

ଜଗମୋହନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗନ୍ମୋହନ)—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—
Jagamohana 1. Śrikrushna.
କାହ୍ନୁ ରୂ ଏମନ୍ତ ଶଶିଲୁ
ଜଗମୋହନଙ୍କୁ ମୋହିଲୁ । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଭଗବାନ—2. God.
୩ । ଦେବ ପ୍ରତିମା ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରରେ ବିଜେ କରନ୍ତି ତାହାର ସଂଲଗ୍ନ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମନ୍ଦିର—
3. The smaller temple adjoining the main temple where the devotees congregate and dancing (during the worship of the Deity) takes place.
[ଦ୍ର—ଭକ୍ତ ଓ ଦର୍ଶକମାନେ ସେଠାରେ ସମବେତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରୀତିଉତ୍ପାଦନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେଠାରେ ବେଳେ ବେଳେ ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି ହୁଏ ।]
୪ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ—
4. A name given to male persons.

ଜଗମୋହନିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗନ୍ମୋହନ)—ଜଗମୋହନ (ଦେଖ)
Jagamohaniā Jagamohana (See)
ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ଜଗମୋହନିଆ
ଦେଖ ଦେଇଅଛି ତାହାରେ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଜଣାଣ ପଦ ।

ଜଗର—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ. ନିପାତନ)—
Jagara ୧ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—1. Coat of mail.
୨ । ପୃଷ୍ଟୀ ନାମକ ସୁରା; ମଦବିଶେଷ—
2. A kind of wine; a sort of liquor.
୩ । ଗୋମୟ—3. Cowdung.
୪ । ମଦର କଲ୍କ—4. The dregs of wine.
୫ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ—5. Madana (tree).
(ଜଗରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଧୂର୍ତ୍ତ; ଚାଲାକ—
Cunning; clever.

ଜଗର୍ନାଥ—ଗ୍ରା. ବି. (ଜଗନ୍ନାଥ ଶବ୍ଦର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Jagarnātha ଜଗନ୍ନାଥ (ଦେଖ)
ଜଗରନାଥ Jagannātha (See)
[ଦ୍ର—ଜଗନ୍ନାଥ ଶବ୍ଦକୁ ଅଜ୍ଞ ଲୋକେ 'ଜଗର୍ନାଥ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ଏହି ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରଭାବରେ ଇଂରାଜୀରେ 'Juggernaut' (ଜଗ୍ଗର୍ନାଟ) ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଚଳିଅଛି ।]

ଜଗଲ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ଗଲ୍ ଧାତୁ ଯଙ୍ଲୁଗନ୍ତ ଜଗଲ ଧାତୁ=ପୁନଃ
Jagala ପୁନଃ ଗଳିତ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଗର (ଦେଖ)
(ଜଗଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) Jagara (See)

ଜଗଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ିଆ ଦଳ (ଦେଖ)
Jagala Chuṅgurdiā dala (See)

ଜଗହୁତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଗତ୍ + ହୂତ=ଜଗତର ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
Jagahuta ପୂଜିତ ?)—ଜଗନ୍ନାଥ—God.

ଜଗହୁଳା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମଶାଲ—
Jagahulā A big torch

୧	ଇ	ଓ	ର୍,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଂ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଜଗା—ଦେ. ବି.—୧ । ଜଗିବା (ଦେଖ)
Jagā 1. Jagibā (See)

୨ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ—2. The Deity Jagannātha.

ଶିବା ପଥର ଜଗା କାଠ, ଆଉ ସବୁ ଦେଖି କାହିଁ ଛିଁଛ—ଉଗ ।

୩ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଜଗବନ୍ଧୁ ନାମଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବଜ୍ଞାବୋଧକ ଡାକ ନାମ—3. A name for calling persons named Jagannātha etc.

ଦେ. ବିଣ.—(ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ) ଯେ ଜଗେ; ଜଗିଆ (ଦେଖ)
Jagiā (See)

(ଯଥା—ଗୋରୁଜଗା, ସାଉଜଗା ଇତ୍ୟାଦି)

ଜଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜଗିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jagāibā Causative form of Jagibā.
(ଜଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଗାଇମାଧାଇ—ଦେ. ବି—ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ ନବଦ୍ୱୀପବାସୀ ମହାପାପୀ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ଦୁଇଭାଇ, ଯେଉଁମାନେ ପରେ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ଦୟାରୁ ମହାପ୍ରେମିକ ଭକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ—Names of two brothers of Nabadwipa who were very cruel and sinful but were changed into very loving and pious devotees.
Jagāi mādhāi
जगाईमाधाई

ଜଗାଜଗ—ଦେ. ବି.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ସାବଧାନତା ବା ସତର୍କତା ବା ହୁସିଆର—Utmost carefulness or caution; being on the guard; watchfulness.
Jagājag
ছকাছক

ଦେ. ବିଣ.—୧ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ବିଶେଷ ସତର୍କ ହୋଇ ଜଗିଥିବା ବା ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିବା; ଛକାଛକ—1. Using great care or caution; very watchful; being on one's guard.

୨ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ସତର୍କ ରହିଥିବା—2. Being on one's guard against each other

ଜଗାଜଗି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଜଗାଜଗ (ଦେଖ)
Jagājagi Jagājag (See)

ଜଗାବଳିଆ—ଦେ. ବି.—ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ର—
Jagābaḻiā Lord Jagannātha and Baḻabhadra.

ଯାହାକୁ ରଖିବେ ଜଗାବଳିଆ,
ତାକୁ କି କରିବେ ବଡ଼ବଡ଼ିଆ—ଉଗ ।

ଜଗାରଖା—ଦେ. ବି. (ସହରର)—୧ । ସତର୍କତା ସହିତ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ରକ୍ଷଣ ବା ତତ୍ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା—
Jagārakhā 1. Keeping watch over a thing.
देखाशुना
बचाव रखवारी

୨ । ସମ୍ପତ୍ତିର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ—
2. Preservation or management or supervision of a property.

ଜଗାଳ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (କଟକ)—ଜଗୁଆଳ (ଦେଖ)
Jagāḻa Jaguāḻa (See)

ଜଗାଳି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଜଗିଆ (ଦେଖ)
Jagāḻi 1. Jagiā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—୨ । ଦଣ୍ଡାସି; ଗ୍ରାମ ଚଉକିଦାର—
2. Village watchman caste.

ଜଗିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଧନ ଅଦିକୁ କେବଳ ଜଗି ରଖେ—
Jagiā 1. One who simply guards a property.

(ଜଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି.—ଜଗିବା—
রাখাল Watching.
रखवाली

ସୁଗ୍ରୀବ ମାନ୍ଦ ଦଧିମୁଖ ସେ ବରଣ ଜଗିଥିରେ ଏସ ।
ଗୋଳକଣ୍ଡ ଦାସ ପିଙ୍ଗଳ ରାମାୟଣ

୨ । ଜଗୁଆଳ; ପହରୀବାଲା—
2. Guards-man; watch-man.

ମନ୍ତ୍ରମାନ ସଙ୍ଗେ ନାମ ଜଗିଆ ସମ୍ଭବ । ଗ୍ରାତୀ; ବ୍ରହ୍ମକବାସୁଧନ ଗୀତା ।

ଜଗିବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅତି ସାବଧାନତାପୂର୍ବକ ଜଗିବା—
Jagibasibā 1. To keep a vigilant watch.

୨ । ଅହରହଃ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—
2. To keep waiting day and night.

ଜଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜାଗୃ ଧାତୁ = ଜାଗରଣ କରିବା)—
Jagibā ୧ । ପହରା ଦେବା—
রাখা 1. To watch; to guard; to keep watch over.
जागना, रखवारीकरना

ଯହିଁ ଜଗି ଥିଲି ଯୋଗେ ଶାଳଗ୍ରାମେ ।
ସ୍ୱଧାନାଥ ମହାପାତ୍ର ।

୨ । ଗୋ ମେଷାଦି ଚରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା; ଚରାଇବା—2. To tend (cattle).

୩ । ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—3. To be in waiting; to keep waiting.

ତ ମାସ ଜଗିଲ ସମ୍ଭାଳାଇ,
ଧନେ ନ ପାଇଲ ଭେଟ—ଉଗ ।

୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସାବଧାନତା ସହିତ ରକ୍ଷା କରିବା; ସମ୍ଭାଳିବା—4. To look to the safety or preservation of a thing with carefullness.

ମାନ କର ସେବକର ଚଦ୍ୟା ନ ଶ ଯାଏ
ଏଣୁ ତା ସଦବା ଜଗିବ ହି କଉସ୍ୟେ । କୃଷ୍ଣ ହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୫ । ସତର୍କ ହେବା; ସାବଧାନ ହେବା; ହୁସିଆର ହେବା—
5. To be on the alert; to be caution; to be careful.

୬ । ରାତି ଅନିଦା ହୋଇ ବସିବା ବା ରହିବା; ଜାଗିବା—
6. To watch through the night; to keep up the whole night.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଡ଼ତ ୧ ଚକ୍ଷେଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷେଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ଷୁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜଗିରଖି—ଦେ. କି. ବଣ. (ଜଗିବା ଓ ରଖିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପଦ୍ୱୟ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—
Jagirakhi
ଖୁବ ସାବଧାନତା ଓ ସଂଯମ ଅବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ—
With utmost care or caution.
(ଯଥା—ଜଗି ରଖି ଖରଚ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ କଙ୍ଗାଳ ହୁଏ ନାହିଁ ।)

ଜଗି ରହିବା—ଦେ. କି—ଜଗି ବସିବା (ଦେଖ)
Jagi rahibā — Jagi basibā (See)

ଜଗୁ—ଦେ. ବ—ଜଗା (ଦେଖ)
Jagu — Jaga (See)

ଜଗୁଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଯେ ଜଗେ—
Jaguā — 1. (a person) Keeping on watch.
রাখাল (ଯଥା—ଅଳ୍ପ ଗାଈ ଜଗୁଆ ପିଲେ ଅସି ନାହାନ୍ତି କି ?)
रखवाला
୨ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—
2. A name by which Jagannath or Jagabandhu is called.

ଜଗୁଆଲ—ଦେ. ବ—ଜଗୁଆଳି (ଦେଖ)
Jaguāla — Jaguāli (See)

ଜଗୁଆଳି—ଦେ. ବ—୧ । ପହରାବାଲା—
Jaguāli — 1. Guard; watchman.
রাখাল
रखवाला
ଗୋଡ଼ ମୂଡ଼ ଅଗୁଆଳ, କଥାଏ ବ କଥା ବହୁବଅନ୍ତୁ,
ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଗୁଆଳ—ଚଗ ।
୨ । ଗୋରୁ ରଖୁଆଳ—
2. Herdsman; a keeper of cattle etc.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଗଞ୍ଜାମର ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—
A caste of Sūdras in the district of Ganjam.

ଜଗୁଜୀବନ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜଗଜ୍ଜୀବନ; ଜଗତର ପ୍ରାଣସ୍ୱରୂପ)—
Jagujibana — ପରମେଶ୍ୱର—God.
ଜଗୁଜୀବନ ଦାଶରଥି
ଜାନକୀ ଦେଖି ପ୍ରାଣପତି । କମଳଲୋଚନ· ଚଉତିଶା ।

ଜଗୁସାଇଁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜଗତ୍ + ସ୍ୱାମୀ)—ଜଗନ୍ନାଥ—
Jagusāiṅ — The Deity Jagannātha.
ଗରୁଡ଼ ପଛରେ ଥାଇ, ଦେଖି ନରେ ଜଗୁସାଇଁ
କାଣ କର ମନଭାବ, କହେ ପ୍ରତାପ ସେ । ପ୍ରତାପ· ଶଶିରେଣା ।

ଜଗେଇ ମାଧେଇ—ଦେ. ବ—ଜଗାଇ ମାଧାଇ (ଦେଖ)
Jagei mādhei — Jagāi mādhāi (See).

ଜଗ୍ଧ—ସଂ. ବଣ. (ଅଦ୍ ଧାତୁ ଖାଇବା + କର୍ମ. ତ; ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
Jagdha — ଭକ୍ଷିତ; ଭୁକ୍ତ—Eaten; devoured.
ସଂ. ବ. (+ ଭାବ. ତ)—ଭକ୍ଷଣ—Eating.

ଜଗ୍ଧି—ସଂ. ବ. (ଅଦ୍ ଧାତୁ ଖାଇବା + ଭାବ. ତି; ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
Jagdhi — ୧ । ଭୋଜନ; ଭକ୍ଷଣ—1. Eating; meal.
୨ । କେତେ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ଖାଇବା; ସହଭୋଜନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Dining together; feast.

ଜଗ୍ମି—ସଂ. ବ—ବାୟୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jagmi — Air.
ସଂ. ବଣ—ଗତିଶୀଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Moving.

ଜଘନ—ସଂ. ବ. (ହନ୍ ଧାତୁ ଯଙ୍‌ଲୁଗନ୍ତ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Jaghana — ୧ । ନିତମ୍ବ; ଫଣ୍ଡିଆ; ଅଣ୍ଟୁ ଉପରୁ କଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଡ଼ର ପଛ ଭାଗ—1. The hinder part; buttocks; hip and loins.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀକଟି; ପିଚ୍ଛ—
2. Pudenda; mous Veneris (M. W.).
୩ । ସେନାର ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଭାଗ—
3. Rear guard; the reserve of an army.
୪ । କଟିର ତଳ ଦେହର ସାମନା ଅଂଶ; ତଳପେଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Abdomen.

ଜଘନକୂପ—ସଂ. ବ. (ଜଘନ + କୂପ)—ସୁନ୍ଦରସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କଟିଦେଶର
Jaghanakūpa — ପଶ୍ଚାତ୍ ଭାଗରେ ଥିବା ଅବଟୁ ବା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗହ୍ୱର—
(ଜଘନକୂପକ—ଅନ୍ୟରୂପ) The small cavities seen in the back of the loins of comely women.

ଜଘନଚପଳା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଘନ + ଚପଳ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—
Jaghanachapalā — ୧ । ଅସତୀ; ନଷ୍ଟଚରିତ୍ରା; ଭ୍ରଷ୍ଟା—
1. An unchaste woman; adulteress.
୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—2. A dancing girl.
୩ । କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ. (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Lustful woman.
୪ । ସଂସ୍କୃତ ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ୧୬ ଭେଦ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4 One of the 16 varieties of the Sanscrit metre Ārjyā.
[ଦ୍ର—ଏ ଛନ୍ଦର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ପରି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧ ଚପଳା ଛନ୍ଦର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧ ପରି ରଚିତ ।]

ଜଘନଫଳା—ସଂ. ବ. (ଜଘନରେ ବା ଗଛର କାଣ୍ଡରେ ଫଳ ଧରିବାରୁ)—
Jaghanaphalā — ୧ । ଡିମିରି (ଦେଖ)
1. Dimiri (See)
୨ । କାକମାଚି (ଦେଖ)
2. Kākamāchi (See)

ଜଘନ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ଜଘନ = କଟି + ସ୍ୱାର୍ଥେ· ଯ)—
Jaghanya — ୧ । ନୀଚ; ଅଧମ—1. Low; mean.
୨ । ଘୃଣ୍ୟ; ଦ୍ୱେଷ୍ୟ—2. Hateful; despicable

୧	ଇ	ଊ	ରୃ, ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	କ୍ଷ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଡଅ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନୃ

୩ । ଅନୁଚିତ—3. Improper.

୪ । ଗର୍ହିତ; ନିନ୍ଦନୀୟ—4. Blameworthy.

୫ । ଚରମ; ଅନ୍ତିମ—5. Ultimate; last; final.

ବି—୧ । ଶୂଦ୍ର 1. The Śūdra caste.

୨ । ମେଢ୍ର; ପୁଂଲିଙ୍ଗ—2. Penis.

୩ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—3. Ram; sheep.

୪ । ନୀଚ ଜାତି; ହୀନବର୍ଣ୍ଣ—4. Low caste.

୫ । ପିଠିର ଯେଉଁ ଅଂଶ ପିଚ୍ଛ ଉପରେ ଥାଏ—
5. The part of the back over the hips.

୬ । ରାଜାମାନଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—
6. A class of kings' attendants.

[ଦ୍ର—ବୃହତ୍ ସଂହିତା ଅନୁସାରେ ଏ ଅନୁଚର ଧନୀ, ମୋଟା-ବୁଦ୍ଧିଆ, ହସୁରା, କ୍ରୂର, କଳହପ୍ରିୟ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର କର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର, ଶରୀରର ଗଣ୍ଠି ଦୃଢ଼, ଅଙ୍ଗୁଳି ମୋଟ । ଏହାର ଛାତି, ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ରେ ଖଣ୍ଡା ଆଦିର ଚିହ୍ନ ଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

୭ । ଜଘନ୍ୟଭ (ଦେଖ)
7. Jaghanyabha (See)

ଜଘନ୍ୟଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜଘନ୍ୟ+ଜନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jaghanyaja ୧ । ଶୂଦ୍ର—2. Śūdra.

୨ । ଅନ୍ତ୍ୟଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A person of low caste.

ବିଣ. ପୁଂ—କନିଷ୍ଠ—Younger in age; junior.

ଜଘନ୍ୟଭ—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱିଜା ଆର୍ଦ୍ରା, ଅଶ୍ଳେଷା, ସ୍ୱାତି, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଓ
Jaghanyabha ଶତଭିଷା ଏହି ଛଅ ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The 2nd, 6th, 9th, 15th, 18th and 24th asterisms.

ଜଘ୍ନି—ସଂ. ବି. (ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Jaghni ୧ । ବଧକାରୀ; ଘାତକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. An assassin.

୨ । (+କରଣ. ଇ)—ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବଧ କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The instrument with which killing is done.

ଜଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଙ୍ଗ୍)—
Jank ୧ । କଲଙ୍କି; ଜଙ୍ଗ—1. Rust.

୨ । (ଇଂ) ଏକ ପ୍ରକାର ଚଉଡ଼ା ଡଙ୍ଗା—
2. Junk; a kind of wide boat.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜୋକ—Leech

ଜଙ୍କସନ୍—ବୈ. ବି. (ଇଂ)—ରେଲର ଏକାଧିକ ଲାଇନ୍ ଯେଉଁ
Janksan ଷ୍ଟେସନରେ ଯୋଗ ହୋଇଥାଏ—
ଜଙ୍କସନ Junction (Railway).
जंक्शन

ଜଙ୍ଖ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଯକ୍ଷ)—କୃପଣ—
Jankha Miserly; close fisted.

ଦେ. ବି—ଜଖ (ଦେଖ)
Jakha (See)

ଜଙ୍ଖଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସାରୁ—
Jankhali A kind of taro.

ଜଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନେପାଳୀ ଭାଷା; ଫା. ଜଙ୍ଗ୍+ଯୁଦ୍ଧ)—
Jang ୧ । ଯୁଦ୍ଧ—1. Fight; war; battle.
জঙ্গ ୨ । (ଫା. ଜଙ୍ଗ୍) କଲଙ୍କି—2. Rust.
जङ्ग
(ଜଂଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗ୍ ବାହାଦୁର—ପ୍ରାଦେ. (ନେପାଳୀ) ବି—
Jang bāhādura ନେପାଳର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପାଧି—
জঙ্গ বাহাদুর Title of the chief-minister of
जङ्ग बाहादुर Nepāla.

ଜଙ୍ଗ୍ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟରେ କଲଙ୍କି ଧରିବା—
Jang lāgibā To rust.
जङ्गलागा
(ଜଙ୍ଗ୍ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗମ—ସଂ. ବିଣ. (ଯ ଓ ଲୁଗନ୍ତ ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ପୁନଃପୁନଃ
Jangama ବା ଅନବରତ ଗମନ କରେ)—
(ବିପରୀତ—ସ୍ଥାବର) ୧ । ଚଳନ୍ତି; ଗତି କରୁଥିବା—
जङ्गम 1. Moving.
(ଜଂଗମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଙ୍ଗମ ହେବାର ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହେବାର ଛଅ ପ୍ରକାର—କନ୍ଦର୍ପ. କଣୋଶତମ୍. ଜ-ଗୀତ ।

୨ । ଯାହାକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନିଆଯାଇ ପାରେ; ଅସ୍ଥାବର—2. Movable.

୩ । ଅସ୍ଥାୟୀ; ଅଚିର—
3. Not permanent; non-abiding.

୪ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ—4. Changeable.

୫ । ବଦଳୁଥିବା—5. Changing

୬ । କିଛିକାଳସ୍ଥାୟୀ; ସାମୟିକ—6. Temporary.

ଦେ. ବି—ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଲିଙ୍ଗାଏତ୍ ନାମକ ଶୈବସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଗୁରୁ—Spiritual preceptor of the Lingāet sect of Śiba worshipper in south India.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର—ବିରକ୍ତ ଓ ଗୃହସ୍ଥ । 'ବିରକ୍ତ'-ମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଟା ରଖନ୍ତି ଓ କୌପୀନ ମାରନ୍ତି ଓ ଲିଙ୍ଗାଏତ୍-ମାନେ ବିରକ୍ତମାନଙ୍କୁ ବେଶି ମାନ୍ୟ କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶିବପୂଜକ ତେଲିଙ୍ଗା ଜାତିବିଶେଷ—
A cast among the Telugus who worship Śiba.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥରେ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜଙ୍ଗମକୁଟୀ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗମ=ଗମନଶୀଳ + କୁଟୀ=ଗୃହ)—ଛତା—
Jaṅgamakuṭī An umbrella.
(ଜଂଗମକୁଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗମବିଷ—ସଂ. ବି— ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଦନ୍ତାଦି ଅଘାତଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ବିଷ —
Jaṅgamabisha Poison proceeding from animals.
(ସ୍ଥାବରବିଷ—ବିପରୀତ) [ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତରେ ୧୬ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗମ ବିଷର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି; ଦୃଷ୍ଟିଜନିତ, ନିଶ୍ୱାସଜନିତ, ଦନ୍ତଜନିତ, ନଖଜନିତ, ମୂତ୍ରଜନିତ, ପୁରୀଷଜନିତ; ଶୁକ୍ରଜନିତ, ଲାଳାଜନିତ, ଆର୍ତ୍ତବଜନିତ, ନାସୁଡ଼ାଜନିତ, ମୃଣସନ୍ଦେଶଜନିତ, ଅସ୍ଥି, ପିତ୍ତ, ବିଶର୍ଦ୍ଧିତ, ଶୂକ ଓ ଶବ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଷଧର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗର ସଂସ୍ରବରେ ଅର୍ପିତ ଜୀବ ଦେହରୁ ବିଷ ସଞ୍ଚରିତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଙ୍ଗମଭୂତ—ସଂ. ବି—ଜୈବ ପଦାର୍ଥ—Animal matter or animal
Jaṅgamabhūta substance.
(ଜଂଗମଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗମୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜଙ୍ଗମ (ଦେଖ)
Jaṅgamu Jaṅgama (See)
(ଜଂଗମୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗମ+ଲା ଧାତୁ; ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jaṅgala ୧ । ବଣ; ଅରଣ୍ୟ; ବନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
1. Forest; jungle.
୨ । ମରୁଦେଶ; ଜଳଶୂନ୍ୟ ଭୂମି—
2. Desert; waterless country (M. W).
୩ । (ଯଙ୍ଗ୍ ଲୁଗନ୍ତ ଗଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମାଂସ—
3. Flesh.

[ଦ୍ର—ଏହି ସଂସ୍କୃତ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦଟି ଇଂରେଜି ଭାଷାକୁ ନିଆଯାଇଅଛି ।]

ବିଣ—୧ । ନିର୍ଜନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—1. Solitary; lonely.
୨ । ଶୁଷ୍କ—2. Arid; dry (M. W).
୩ । ଅନୁର୍ବର; ମରୁମୟ; ଯେଉଁଠାରେ ବୃକ୍ଷଲତାଦି ଜନ୍ମେ ନାହିଁ—3. Sterile (M. W)

ଜଙ୍ଗଲ ଦେ. ବି—୧ । ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ –
Jaṅgala 1. Dense forest.
ଜଙ୍ଗଲ ୨ । ଅରମା; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଲତା ଗୁଳ୍ମାଦି ବଢ଼ିଥାଏ—
ଜଙ୍ଗଲ 2. A place overgrown with wild plants and creepers.
(ଜଂଗଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଜଙ୍ଗଲ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥର 'ବନ' ବା 'ଅରଣ୍ୟ' ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ନିବିଡ଼ବନ' ଅର୍ଥରେ ଓ 'ଅରମା ସ୍ଥାନ' ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଜଙ୍ଗଲବାଡ଼ି—ଦେ. ବି – ଜଙ୍ଗଲ ସଫା କରି ଚାଷ କରାଯିବା ନୂଆବାଡ଼ି ଭୂମି—Land recently reclaimed from
Jaṅgalabāṛdi the jungala.
ଜଙ୍ଗଲବାଡ଼ି
ଜଙ୍ଗଲବୁଡ଼ି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜଙ୍ଗଲବୁଡ଼ି

ଜଙ୍ଗଲାଟ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅରଣ୍ୟମୟ—
Jaṅgalāṭ 1. Overgrown with jungle.
ଜଙ୍ଗଲାଟ ୨ । କୃଷିର ଅନୁପଯୁକ୍ତ (ଭୂମି)—
जङ्गलात 2. Not fit for cultivation; not arable (land).
(ଜଙ୍ଗଲାଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗଲି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସଭ୍ୟ—
Jaṅgali 1. Uncivilised; untamed.
जङ्गली ୨ । ବନ୍ୟ—2. Wild; sylvan.
जाङ्गल्, जङ्गली ୩ । ଓଲୁ; ନିର୍ବୋଧ —
(ଜଙ୍ଗଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Stupid; foolish; dunce.
୪ । ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ବା ପ୍ରାପ୍ତ—4. Available or growing on the forest; jungly.

[ଦ୍ର—୧ । ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜିରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ ବୃକ୍ଷ ଭାରତବର୍ଷର ପଶ୍ଚିମଘାଟର ପାହାଡ଼, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ମାର୍ଟାବନ୍, ଟେନାଇସେରମ ଓ ସିଂହଳର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ । ଏ ଗଛରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଠା (ଗୋନ୍ଦ) ବାହାରେ । ଏ ଗଛ ଫଗୁଣ ମାସରେ ଫୁଲ ଧରେ । ଫୁଲରୁ କଡ଼ା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ବାହାରେ । ଏ ଗଛର ଫଳକୁ ସିଝାଇ ଏକ ପ୍ରକାର ତୈଳ ବାହାର କରାଯାଏ । ଗରିବ ଲୋକେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ଏ ଫଳକୁ ଭାଜି କରି ଖାଆନ୍ତି । ପତ୍ର ଓ ଫଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହାକୁ ପୁନ୍ ବା ପିନାରି କହନ୍ତି ।

୨ । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ହରଡ଼ା ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗଛକୁ ଜଙ୍ଗଲି ବାଦାମ କହନ୍ତି । ଏହା ଆଣ୍ଡାମାନ୍ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଜନ୍ମେ—ଏ ଗଛରୁ ଅଠା (ଗୋନ୍ଦ) ଓ ଫଳରୁ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହାର ପତ୍ର କଷାଳିଆ ଓ ଚମଡ଼ା କଷିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ ମଞ୍ଜିର ଶସ ବାଦାମ ମଞ୍ଜି ପରି ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି ଓ ପିଲାଆଙ୍କୁ ଧୁସୁରିଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି । ଏଥିର ଛାଲି, ପତ୍ର, ବୀଜ ଓ ତେଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ରେସମ ପୋକ ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜଙ୍ଗଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜଙ୍ଗଲି (ଦେଖ)
Jaṅgalia Jaṅgali (See)
(ଜଂଗଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗଲି ବାଦାମ - ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jaṅgali bādāma L. (1) Sterculia faetida.
जङ्गली बादाम (2) Canarium commune
जङ्गलीबादाम; नटबादाम Eng. Java almond tree (Kirtikar).
ତେ. ଗୁରୁପୁବାଦାମ
ତା. ପିନାରୁ, କୁଦୁପ୍ପୁଲୁ [ଦ୍ର—ପଶ୍ଚିମ ଭାରତ, ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ଓ ସିଂହଳରେ ଏ ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମେ । ଏ ଗଛ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ପତ୍ର ଝଡ଼ା ଦିଏ । ଏହାର ପତ୍ର ଓ ମଞ୍ଜି ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ୟ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଟ୍ଟ

ଜଙ୍ଗାଲ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଙ୍ଗୁଲ; ଫା. ଜଂଗାର୍)—
Jangāl ୧। କବାଟ ଆଦି ରଙ୍ଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତୈଳ
जङ्गाल ମିଶ୍ରିତ ରଙ୍ଗ; ତାମ୍ରସଂଯୁକ୍ତ ଘାସବର୍ଣ୍ଣ ରଙ୍ଗ—
जङ्गार 1. A paint mixed with oil; verdigris;
(ଜଂଗାଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) a variety of blue vitriol used for painting.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ବିଷ, ଏଥିରେ ତମ୍ବା, ଗନ୍ଧକ, ଗନ୍ଧକ ମିଶିଥାଏ । ତମ୍ବାଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ସିର୍କାରେ ୨୪ ଘଣ୍ଟା ରଖିଲେ ଏ ରଙ୍ଗ ହୁଏ ।]

୨। ତୁତିଆ—2. Blue vitriol.

ଜଙ୍ଗି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜଙ୍ଗ୍=ଯୁଦ୍ଧ)—
Jangi ୧। ଯୁଦ୍ଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to war.
जंगि ୨। ସମରବିଭାଗୀୟ—2. Military.
जङ्गी (ଯଥା—ଜଙ୍ଗି ଲାଟ୍)
(ଜଂଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩। ପରାକ୍ରମୀ; ମହାବଳ—
3. Very strong; indomitable.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ସୁଦୀର୍ଘ; ବୃହତ୍—
Big; large.
(ଯଥା—ଜଙ୍ଗି ଖପୋର୍ତ୍ତି ।)

ଜଙ୍ଗିପଲ୍ଟଣ୍—ଦେ. ବି—ଭାରତୀୟ ଇଂରାଜସେନା—
Jangipaltaṇ A battallian of English soldiers;
जंगी पलटन Indian army consisting of Europeans.
जंगी पलटन
(ଜଙ୍ଗୀ ପଲ୍ଟନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗିଭାଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗାଡ଼ଭାଲୁ (ଦେଖ)
Jangibhālu Gārdabhālu (See)
(ଜଙ୍ଗୀ ଭାଲୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗିଲାଟ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜଙ୍ଗ୍=ଯୁଦ୍ଧ)—
Jangilāṭa ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି—
जंगीलाट Honourable, the commander-in-chief of the Indian army.
जंगीलाट
(ଜଙ୍ଗୀଲାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗି ହରିଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଙ୍ଗଲ ହରୀତକୀ)—
Jangi harirdā ଜଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା (ଦେଖ)
जांगी हरीतकी Janghi harirdā (See
जंगी हड़
(ଜଙ୍ଗୀ ହରିଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଗୁଳ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗ୍, ଗମନଶୀଳ+ଲୁ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+
Jangula କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷ—Poison.
(ଜଂଗୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଘ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଙ୍ଘା)—ଜଙ୍ଘା (ଦେଖ)
Jangha Janghā (See)
जांघ; जांग
जाँघ
(ଜଂଘ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଙ୍ଘ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଙ୍ଘରେ ବେଦନା ହେବା—
Jangha dharibā Aching in the thigh.

ଜଙ୍ଘା—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ+ଆ; ନିପାତନ)—୧। ଆଣ୍ଠୁ
Janghā ଉପରଠାରୁ ଅଣ୍ଟାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଡ଼ର ସମ୍ମୁଖ ଅଂଶ—
1. Thigh; the part about the loins (Apte).
ଗୁଳ୍ଫସିବା ରଙ୍ଗରେ ଜଙ୍ଘ ଲୁଚା ଫେଣ୍ଟ
ମୁଣ୍ଡପୋଡ଼ ରହେ ଘଟରେ କିଏକେ ବୁଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨। ଗୋଡ଼ନଳା; ଗୋଇଠି ଓ ଆଣ୍ଠୁର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ—
2. Shank; part of the leg from the ankle to the knee.
୩। କଇଁଚିର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ଗଳାଯାଇ କଇଁଚିକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The eyes of a pair of scissors.
ଜଂଘାର ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘରେ ଉଠିବା ଦୁଷ୍ଟବ୍ରଣ; ଜଙ୍ଘକୁ ଚଲୁ ଗଡ଼ିବା ରୋଗ—A painful boil on the thigh.

ଜଙ୍ଘାକରିକ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଘା+କର=ଶୁଳ୍କ+ଗ୍ରହଣାର୍ଥେ ଇକ)—
Janghākarika ୧। ଧାବକ; ଯେ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଗମନ କରେ; ଧାଉଡ଼ିଆ ପାଇକ—1. A courier; a swift runner.
୨। ମୃଗବିଶେଷ—2. A stag.

ଜଙ୍ଘାତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ଜଂଘା+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Janghātrāṇa ଅନ)—ଜଙ୍ଘକୁ ରକ୍ଷା କରିବାର କବଚ—
1. Cuish; an armour for the thighs.
୨। ପେଣ୍ଟଲୁନ୍—2. Pantaloons; trousers.
୩। ଜଙ୍ଘିଆ—3. Half-pant; shorts.

ଜଙ୍ଘାବଳ—ସଂ. ବି—ବେଗଗାମୀ ଦୂତ—
Janghābala A fleet messanger.
ଲଙ୍ଘାଏ ଦୁର୍ଗ କୋହେ ଜଙ୍ଘାବଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ

ଜଙ୍ଘାବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି—୧। ଚାଲି କରି ଯିବା ଆସିବାର ବ୍ୟବସାୟ—
Janghābrutti 1. Pedestrianism.
୨। ଦୌଡ଼ି କରି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାର ବୃତ୍ତି—
2. The office of a courier or runner.

ଜଙ୍ଘାଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଙ୍ଘା+ଅଲ)—୧। ଦ୍ରୁତଗାମୀ—
Janghāla 1. Fleet of foot; quick marching.
୨। ଧାବକ—2. Running.
ବି—୧। ହରିଣ—1. Antilope; deer; stag.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଧାଉଡ଼ିଆ ପାଇକ—
2. A runner; courier.

ଜଙ୍ଘାଲା—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ
Jaṅghāḻā ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ—A kind of ship used in ancient India.
[ଦ୍ର—ଭୋଜରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ଯୁକ୍ତିକଳ୍ପତରୁ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏଥିର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଜଙ୍ଘାଶୂଳ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଘା + ଶୂଳ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜଙ୍ଘବଥା—
Jaṅghāsūḻa Pain or aching in the thigh.

ଜଙ୍ଘି—ଦେ. ବି—୧ । ପାଜାମା—1. Trousers; drawyers
Jaṅghi ୨ । ଜଙ୍ଘ—2. Thigh.
जांगीया ଜଙ୍ଘିତ ସେହିଠାରେ ଅଛି କେବଳ
जांघिया କଂଘିତ ଜଙ୍ଗିତ୍ୟକ୍ତ ବଇଗକୁଳ । ବ୍ରଜନାଥ ସମରତରଙ୍ଗ ।
ବିଣ—ଦ୍ରୁତଗାମୀ—Fleet of foot; quick marching.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ସୁଦୀର୍ଘ; ବୃହତ୍—Big; large.

ଜଙ୍ଘି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ—ଜଙ୍ଗି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jaṅghi (etc) Jaṅgi etc (See)

ଜଙ୍ଘିଆ—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘଯାଏ ପିନ୍ଧାଯିବା ପାଇଜାମା—
Jaṅghiā Half pant; shorts.
जांगीया
जांघिया

ଜଙ୍ଘିଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଘା + ଇଲ)—ଜଙ୍ଘାଳ (ଦେଖ)
Jaṅghiḻa Jaṅghāḻa (See)

ଜଚ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯାଚ୍ ଧାତୁ)—ଯାଚିବା କର୍ମ—
Jachā The act of offering or promising to give some thing.
ବିଣ—ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେବାକୁ ଯାଚିଥାଏ—(any thing) Offered or promised to be given by one person to another.

ଜଚାଇ—ଦେ. ବି—ଜାଚାଇ (ଦେଖ)
Jachāi Jāchāi (See)
(ଜଚେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଚାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯାଚିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jachāibā 1. Causative form of Jāchibā.
(ଜଚେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଜାରରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଭାଉ ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନରେ ବୁଝିବା—2. To know the market rate of anything in different places.

ଜଚାଜଚି—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନେକବାର ଯାଚିବା କର୍ମ—
Jachājachi 1. Offering of an article several times.
୨ । ପରସ୍ପରକୁ ଯାଚିବା—2. Mutual offering.

ଜଚ୍ଛ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଯଶଃ)—ଯଶ (ଦେଖ)
Jachha Jaśa (See)
(ଦଚ୍ଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ବିଚାରପତି—1. Judge.
Jaj ୨ । ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି—
জজ্ 2. District judge; Sessions Judge.
जज ୩ । ହାଇକୋର୍ଟର ବିଚାରପତି—
3. High Court Judge.
[ଦ୍ର—ଜଜ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳେ । ଯଥା—ସବ୍ ଜଜ୍, ସବଅର୍ଡିନେଟ୍ ଜଜ୍, ଚିଫ୍‌ଜଜ୍, ସେସନ୍ ଜଜ୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜ୍ ।]

ଜଜ୍ କମିଶନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ) (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜଜ୍ ଓ କମିଶନର—
Jaj kamiśan Judge and Commissioner.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ 'ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜକର୍ମଚାରୀ' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ।]

ଜଜ୍ କଲଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜଜ୍ ଓ କଲେକ୍ଟର—
Jaj kilatar Judge and collector.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ "ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜକର୍ମଚାରୀ" ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ତୁ କଅଣ 'ଜଜ୍ କଲଟର' କି ?]

ଜଜ୍‌କୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜଜ୍‌କୋର୍ଟ)—ଜିଲ୍ଲା ବା ବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ
Jajcot ବିଚାରାଳୟ—Court of District and Sessions
জজকোর্ট Judge; Judge Court.
जजकोरट

ଜଜ୍ କୋଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁମାନେ ଜଜ୍‌କୋଟରେ ବ୍ୟବସାୟ
Jaj koṭiā କରନ୍ତି—Practising in the court of
জজকোর্টের District Judge; (e. g. pleaders; as
जजकोरटका distinguished from High Court Vakils).

ଜଜ୍‌ଗିରି—ଦେ. ବି—ଜଜ୍ ବା ବିଚାରପତିଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ, ପଦ ବା ଚାକିରି—
Jajgiri Judgeship; the office or duty of a judge.
জজগিরি
जजगिरि

ଜଜ୍‌ପଣ୍ଡିତ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜଜ୍ + ସଂ. ପଣ୍ଡିତ)—ଇଂରାଜମାନେ
Jaj paṇḍita ପ୍ରଥମେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ
জজপণ্ডিত ଇଂରାଜ ବିଚାରପତି ବା ଜଜମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର
जजपण्डित ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର ମୀମାଂସା ନିମନ୍ତେ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ପରାମର୍ଶ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ସଂସ୍କୃତ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ—Paṇḍits formerly attached to the courts of Civil Judges to help the Judges with opinions and advice on questions of Hindu Law; Judge Pandit.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଃ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

ଜଜ୍‌ମେଣ୍ଟ୍‌—ବୈଦେ.ବ.(ଇଂ)—ବିଚାରପତିଙ୍କ ଶେଷ ବିଚାରଫଳ; ରାଏ—
Jajment Judgement; final decission of a Judge.
জজমেণ্ট
जजमेंट

ଜଜ୍‌ମୌଲବୀ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜଜ୍‌ + ଫା. ମୌଲବୀ)—
Jajmaulabi ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ଭାରତରେ ରାଜ୍ୟସ୍ଥାପନ
জজমোলবী କରିବା ସମୟରେ ଜଜ୍‌ମାନଙ୍କୁ ମୁସଲ ମାନ ଶାସ୍ତ୍ର
जजमउलवी ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନର ମୀମାଂସା କମକ୍ରେ ପରାମର୍ଶ ଦେବା କାରଣ ନିଯୁକ୍ତ ମୁସଲମାନଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ମୌଲବୀ—Judge-moulvy; a person versed in Mahomedan law attached formerly to the courts of civil judges to help them with advice on questions of Mahomedan Law.

ଜଜବଜ—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—
Jajabaja Abundance (Howells).
জজবজ ବିଣ—ପ୍ରଚୁର; ଯଥେଷ୍ଟ—
Enough; sufficient.

ଜଜମାନ— ଦେ. ବି— ଯଜମାନ (ଦେଖ)
Jajamāna Jajamāna (See)
যজমান
जिजमान

ଜଜାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଙ୍ଗିମା)—ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗଛ—
Jajānga A kind of small wild tree with
জিজঅল fragible boughs.
जिगिन [ଦ୍ର— ଏହା ଅମ୍ବାଡବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ; ଅମ୍ବଡ଼ା ଗଛ ପରି କାଣ୍ଡ ଦୀର୍ଘତରୁ । ଏଥିର ଡାଳ ନରମ, ଏହାର ପତ୍ରକୁ ବାଟି ବଥ ଉପରେ ଲେପ ଦେଲେ ତାହା ଶୀଘ୍ର ପାଚି ଫାଟିଯାଏ । ପତ୍ର ପକ୍ଷାଘାତ, ପ୍ରଭୃତି ବାତରୋଗରେ ଉପକାରୀ, ଏହାକୁ 'ଦାନ୍ତକାଠି' କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ପୁରାତନ ପ୍ରବଚନ ଆମ ଦେଶରେ ଅଛି । ଯଥା—
'କାମ୍‌ ଜଜାଙ୍ଗ କପାଟାଟ ଘାଲୁ ନ କର ଦାନ୍ତକାଠି,
ଯେବେ କରିବ ବଳେ ଲେବେ ପକାଇବ କଳେ'—ପ୍ରବଚନ
ଏ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ସର୍ବଦା ଅଠା ବହୁଥାଏ । ପାଚିଲା ଜଜାଙ୍ଗ ଫଳରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ନାଲ ରସ ବାହାରେ ।]

ଜଜାଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜଜାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jajāngi Jajānga (See)

ଜଜାଲ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଯୁଧ ଧାତୁରୁ; ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ; ଯୁଦ୍ଧଶୀଳ)—
Jajāla ୧ । କଳହପ୍ରିୟ—1. Quarrelsome.
(ଜଜାଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବଳିଷ୍ଠ—2. Strong.
୩ । ମହାକାୟ—3. Gigantic.
୪ । ବୃହତ୍‌—4. Big.
[ଦ୍ର – ଲୋକେ ଦୃଷ୍ଟା ଓ ମହାକାୟ ଶ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ବିଶେଷଣ ଦେଇଥାଆନ୍ତି ।]
ଦେ. ବି—୧ । ବନ୍ଧୁକବିଶେଷ—
1. A kind of matchlock gun.
ତୋପ କମାଣ ବଜିଶକଟ ଗୁଣ
ଜଜାଲ ଜମ୍ବୁର ନଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ତୋଡ଼ାଦାର ଓ ଏଥିର ନଳୀ ଲମ୍ବା, ଏହା ଭାରି ଓ ଏଥିର ଗୁଳି ବହୁ ଦୂରକୁ ଯାଏ ।]
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ତୋପ—
2. A kind of cannon.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋଡ଼ି ଓ ପଥର ଭରି କରାଯାଇ ମରା ଯାଉଥିଲା ।]

ଜଜି-ବାବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି— ଜଇଜି-ବାବା (ଦେଖ)
Jaji-bābā Jaija-bābā (See)

ଜଝାଲ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ— ଜଜାଲ (ଦେଖ)
Jajhāla Jajāla (See)
(ଜଝାଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଞ୍ଜକା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jañjakā Webera Corymbosa.

ଜଞ୍ଜପୂକ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜପ୍‌ ଧାତୁ—ଯଙ୍‌ ଲୁଗନ୍ତ + କର୍ତ୍ତୃ. ଊକ)—
Jañjapūka ୧ । ଯେ ସର୍ବଦା ଜପ କରେ—
(ଜଞ୍ଜପୂକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1, Always engaged in counting beads.
୨ । ଗର୍ହିତ ଜପକାରୀ—2. Always counting beads for evil purposes.

ଜଞ୍ଜାଲ୍‌— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ
Jañjāl ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣ ହଲନ୍ତ)—ଜଞ୍ଜାଳ (ଦେଖ)
Jañjāla (See)

ଜଞ୍ଜାଳ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍‌ ଧାତୁ ; ଯଙ୍‌ ଲୁଗନ୍ତ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ=ଜଞ୍ଜ + ଜଞ୍ଜାଳ
Jañjāla ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅଲ; ଯେ ବାରମ୍ବାର ବା ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଜନ୍ମ
জংজাল ହୁଏ)—୧ । ଅଳିଆ; ଆବର୍ଜନା—1. Rubbish;
जंजाल sweepings; refuse matters.
(ଜଂଜାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୋଳମାଳ; ଜଟିଳତା; ଗଣ୍ଡଗୋଳ—
2 Disorder; confusion; complication.
୩ । ଝଞ୍ଜଟ—3. Trouble; botheration.
ତୋତେ ନ ଲାଗେ ତା ଜଞ୍ଜାଳ । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୪ । କଳିକଜିଆ—4. Quarrels.
୫ । ସଙ୍କଟ; ବିପଦ; ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—5. Misfortune.
୬ । ସଂସାରର ମାୟା; ବିଷୟମାୟା—
6. Worldly tie or complications.
ଦେହ ଜଞ୍ଜାଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ
ପଦାର୍ଥ ମାଗିବ ମୁଁ କେବେ । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଂକୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

୭ । ଅଳି; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଜିଗର କରି ପ୍ରାର୍ଥନା—
7. Importunity; repeated pressing request.
୮ । ଜଜାଲ୍ (ଦେଖ)
8. Jajāla (See)

ଜଞ୍ଜାଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଜିଗର କରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା; ଅଳି କରିବା; ଧିକ୍‌ମିକ କରିବା—
Jan̄jāḻa karibā
1. To importune.
୨ । ବିରକ୍ତ କରିବା—2. To bother; to worry.

ଜଞ୍ଜାଳ ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଞ୍ଜାଳ କରିବା (ଦେଖ)
Jan̄jāḻa lagāibā — Jan̄jāḻa karibā (See)
(ଜଞ୍ଜାଳ ଲଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଞ୍ଜାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ବିଶେଷ ଜିଗର ଧରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ; ଧୀଠ—1. Importunate; troublesome; unreasonably solicitous.
Jan̄jāḻiā
ଜଞ୍ଜାଲିଆ; ଜଞ୍ଜାଲେ
जंजालिया
ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ସବୁବେଳେ ଜଞ୍ଜାଳିଆ
ସେମାନଙ୍କ କଥା କିଏ ଧରିବେ । ଫକୀରମୋହନ । ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଝଞ୍ଜଟିଆ; ଗୋଳମାଳରେ ଜଡ଼ିତ —
2. Complicated; confused.
୩ । ସାଂସାରିକ ବିଷୟରେ ଜଡ଼ିତ—
3. Beset with worldly complications.
୪ । ଯେ ଜଞ୍ଜାଳ ଜନ୍ମାଏ—
4. Creating botherations.
୫ । କଳିହୁଡ଼ା—5. Quarrelsome.
୬ । ଯେ ଗୋଳମାଳ ଲଗାଏ—
6. Creating complications.

ଜଞ୍ଜାଳିଅା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜଞ୍ଜାଳିଆ (ଦେଖ)
Jan̄jāliā — Jan̄jāḻiā (See)

ଜଞ୍ଜାଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଶେଷ ଅଳି କରେ—
Jan̄jāḻī — 1. Importunate (woman)
(ଜଞ୍ଜାଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କଳିହୁଡ଼ୀ—
2. Quarrelsome (woman).
୩ । ଯେ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ କରେ—
3. Troublesome (woman).

ଜଞ୍ଜିର—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜଞ୍ଜୀର୍; ଜଂଜୀର୍)—
Jan̄jira ୧ । ଶିକୁଳି; ଜଞ୍ଜିର; ଝଞ୍ଜିର—1. Chain.
জিঞ্জির ୨ । କବାଟରେ ଲାଗିବା ଶିକୁଳି—2. Door-chain.
जंजीर ୩ । ଅଧୁନିକ ଜମି ମାପିବାର ଚେନ୍—
3. Surveying chain.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାର ଚଉଁରିଭୁଣ୍ଡିରୁ ଓହଳିଥିବା ଶିକୁଳି; ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—4. Chain hanging from the hairpin of a woman's coiffure
୫ । (ଲାକ୍ଷଣିକ; ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦଲିଲ ପ୍ରଭୃତିରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି କାରବାରର ଉଲ୍ଲେଖ—
5. Mention or reference to a previous transaction in a subsequent document.
[ଦ୍ର—ଜଣେ ଖାତକ ୧୯୦୦ ସାଲରେ ମହାଜନଠାରୁ ତମସୁକଦ୍ୱାରା ଟ ୧୦୦ଙ୍କା ନେଇଥିଲା । ତାହା ପରିଶୋଧ ନ କରି ପୁଣି ୧୯୦୩ ସାଲରେ ହାଣ୍ଡ୍‌ନୋଟ୍‌ଦ୍ୱାରା ଟ ୨୫ଙ୍କା ନେଲା । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ହାଣ୍ଡ୍‌ନୋଟ୍ ଲେଖା ହେବାବେଳେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅପରିଶୋଧିତ ଦେଣାର ଜଞ୍ଜିର ହାଣ୍ଡ୍‌ନୋଟରେ ଲେଖା ହେଲା ।]

ଜଞ୍ଜିରକାଠି—ଦେ. ବି—ଗୋଜିକାଠି; ମୁଣ୍ଡ ଖୋସାରେ ଗୁଞ୍ଜା ହେବା ନିମନ୍ତେ ଶିକୁଳି ଲାଗିଥିବା କାଠି—
Jan̄jirakāṭhi
A hairpin attached with jingling chains for being thrust into the chignon.

ଜଞ୍ଜିର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କବାଟରେ ଶିକୁଳି ଦେବା; ଶିକୁଳିଲଗାଇ କବାଟ ବନ୍ଦ କରିବା—To enchain (a door); to chain up; to secure a door to the door post by fastening the door chain.
Jan̄jira debā
জিঞ্জির দেওয়া
ज़ंजीर लगाना

ଜଞ୍ଜିରପୋଲ—ଦେ. ବି.—ଶିକୁଳିରେ ଝୁଲା ହୋଇ ଯେଉଁ ପୋଲ ବା ସେତୁ ନଦୀ ଆଦି ପାରି ହେବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ; ଝୁଲା ପୋଲ—Hanging bridge; suspended bridge; chain-bridge.
Jan̄jirapola
জংজীরপুল
ज़ंजीरपुल

ଜଞ୍ଜିରମାପ—ଦେ. ବି.—ଚେନ୍‌ଦ୍ୱାରା ଭୂମିମାପ—
Janjira māpa — Chain survey.
জঞ্জীরমাপ
ज़ंजीरसे नाप
(ଜଞ୍ଜିର୍ ମାପ; ଜଞ୍ଜିର ମାପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଞ୍ଜିର ଲଗାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜଞ୍ଜିର ଦେବା (ଦେଖ)
Jan̄jira lagāibā — Jan̄jira debā (See)
(ଜଞ୍ଜିର ଲଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଞ୍ଜିରା—ଦେ. ବି.—୧ । ଜଞ୍ଜିର (ଦେଖ)
Jan̄jirā — 1. Jan̄jira (See)
জিঞ্জিরা (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ୨ । ସୁନା ବା ରୂପା ତାରକୁ ଗୋଲକାର କାଠି ଉପରେ ଥରକୁଥର ଗୁଡ଼ାଇ କାଠିରୁ କାଢ଼ାଯାଇ କରି ଶିଳ ଉପରେ ଶିଳପୁଅ ଗଡ଼ାଇ ଯେପରି ଚେପି ଦିଆଯାଏ ସେହିପରି ଚାପଦେଲେ ଯେଉଁ ଜାଲି ତିଆରି ହୁଏ ତାହା—2. A kind of flagree work woven like a rope and then pressed flat.
ज़ंजीरा
୩ । ଶିକୁଳି ପରି ଛିଦା ହୋଇଥିବା ସିଲେଇ—
3. A kind of stitch resembling a chain.

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ସ	ଇଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଁୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ଋ

ଜଞ୍ଜିର— (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jañjiri (etc) Jañjira etc (See)

ଜଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—ଏକତ୍ର ହେବା—To come together; to be gathered together.
Jaṭ (root)

ଜଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜଟା)—୧ । ସହତ କେଶଗୁଚ୍ଛ—
Jaṭa 1. A tuft of hair tied together.
जट, जँट ୨ । ଜଟା; ବାବାଜୀମାନଙ୍କର ସହତ କେଶ—
जटा 2. Matted locks of ascetics.
ଋଷି ତ ହେଲେ ଛଣାଇବେ ଜଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।
୩ । କୁକୁଡ଼ାର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କୋମଳ ଶ୍ଳେଷ୍ମାବୃତ ପତଳା ମାଂସ—3. Cock's comb.
୪ । ଉନ୍ନ୍ୟସ୍ତ କେଶର ଗଣ୍ଠି; ଜୁଡ଼ା—4. Chignon or knot of hair made up on the head,
୫ । ସହତ ପୁଷ୍ପ ବା କଢ଼—5 Matted tuft of flowers or blossoms.
(ଯଥା—ଗଞ୍ଜେଇଜଟ; ତୁଳସୀଜଟ)
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—୬ । ଧାନମେଣ୍ଢା—
6. Ears of paddy woren into a braid.

ଜଟଜଟିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ; ଯାହାର ଜଟା ପରି ହୋଇଥିବା ମଞ୍ଜସବୁକୁ ଏକତ୍ର କଲେ ତାହା ଲାଗି ଯାଏ—1. A kind of grass with tufted twigs; Lyme grass.
Jaṭajaṭiā
ସ. ନାମ—
ଉଲୁଚା;
୨ । ବନ୍ୟ ଛଣପଟ (ଯବାଦ୍ଧିବର୍ଗର ବନ୍ୟକ୍ଷୁପ)—
ଉଲ୍ଲଟ
वनओकड़ा 2. Urena Lobata (wild plant); Triumfetta Rhomboidea.
बनओकरा
[ବି—ଏହାର ପତ୍ରର ଧାର କଟା କଟା, ପତ୍ରରେ କୋଣ ଅଛି, ତେଙ୍କ ଲୋମଶ; ଫୁଲ ଛୋଟ ଓ ନାଲି, ଫଳ ଶିଙ୍ଘଯୁକ୍ତ ଓ ଗୋଲ, ଏବଂ ଲୁଗାରେ ଲାଗି ଯାଏ ।]

ଜଟପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ କେଶସବୁ ଏକତ୍ର କରି ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା–To make up the hairs of the head into a chignon.
Jaṭapakāibā
(ଜଟପକେଇବା, ଜଟପାଡ଼ିବା, ଜଟପାରିବା, ଜଟବାନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଟା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଟ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବାବାଜୀଙ୍କର ସହତ କେଶ—
Jaṭā
1. The matted lock of hair of an ascetic or devotee.
୨ । ଅଯତ୍ନବର୍ଦ୍ଧିତ ଗୁଚ୍ଛାକାର କେଶଦାମ—2. Clotted hair (due to the hair being neglected.
୩ । ଅରଣା ମଇଁଷି, ଘୋଡ଼ା ଓ ସିଂହର ବେକ ଓ ମୁଣ୍ଡ ଉପରର ବାଳ—
3. The manes of a lion, horse or bison.
୪ । ଜଟ ପରି ହୋଇଥିବା ଫଲ ଓ କଢ଼—
4. Matted or tufted flower.
(ଯଥା—ଗଞ୍ଜେଇଜଟା, ତୁଳସୀଜଟା ।)
୫ । ବରଗଛର ଅବରୋହ ବା ଓହଳ—
5. Aerial root of a banyan tree.
ବଟ ବୋଲି ଜଟା ଭୂଷେ ମୁଁ ବକ୍ଷର ସତ—ଲକ୍ଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୬ । ଅଣ୍ଡିରୀ ତାଳଗଛରୁ ବାହାରିବା ଜଟାର ଫଳ—
6. Long stalks of flowers coming out from male palm trees.
୭ । ଈଶ୍ୱରଜଟା ଫୁଲ—
7. A kind of red tufted flower; cock's comb; the catkin of celosia crestata.
୮ । ଶଠୀ; ହଳଦୀଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
8. Zingiber zedoaria.
୯ । ବେଦପାଠବିଶେଷ —
9. A kind of chanting of the Vedic hymns.
୧୦ । କପିକଚ୍ଛୁ; ବାଇଡଙ୍କ—10. Cowhage.
୧୧ । ଶତମୂଳୀ; ଛତୁଆରୀ—
11. Asparagus Recemosus.

ଜଟାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭଣ୍ଡିବି; ଅସଲ ବା ପ୍ରାର୍ଥିତ ବସ୍ତୁ ନ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦେଇ ଭୁଲାଇବା—
Jaṭāibā
ଜଟେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜଟାଜଟ କରିବା
1. To deceive by giving some thing in lieu of the genine or wished for thing.
୨ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଠକାଇବା—
2. To cheat; to impose upon.
ସୁତ୍ରଧମାନେ ଧୂର୍ତ୍ତସଙ୍କେ ମିଶି କହି
କେଉଁ ନାହାନ୍ତି ତ ଧନକୁ ସେ ଜଟାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଜଟାଜଟି—ଦେ. ବି—ଭଣ୍ଡାଇବା କର୍ମ; ପ୍ରତାରଣା—
Jaṭājaṭi Cheating; deception.

ଜଟାଜାଲ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଟା+ଜାଲ=ସମୂହ)—
Jaṭājāla ଜଟାସମୂହ—The matted hair collectively.

ଜଟାଜୂଟ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଟା+ଜୂଟ=ସମୂହ)—ଜଟାସମୂହ—
Jaṭājūṭa The matted hair collectively
(ଜଟାପଟଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଟାଜ୍ୱାଳ—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଟା+ଜ୍ୱାଳା=ଅଗ୍ନିଶିଖା; ଯାହାର ଶିଖା ଜଟା ପରି)—
Jaṭājwāḷa
୧ । ପ୍ରଦୀପ—1. Lamp.
୨ । ମଶାଲ—2. Torch.

ଜଟାଧର—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜଟା+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଟା ଧାରଣ କରିଥାଏ—
Jaṭādhara Having matted locks on the head.
ବି—୧ । ମହାଦେବ—1. Siba.
୨ । ବୁଦ୍ଧବିଶେଷ—2. One of the Budha.

୩ । କୋଷକାରବିଶେଷ—
3. Name of a sanskrit lexicographer.
୪ । ଦେଶବିଶେଷ—2. Name of a country.

ଜଟାଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜଟା + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Jaṭādhāri ଯେ ମୁଣ୍ଡରେ ଜଟା ଧାରଣ କରିଥାଏ—
(ଜଟାଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having matted hairs on the head.

ଜଟାବାଇଁଶୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜଟାମାଂସୀ)—ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
Jaṭābaiṅsi Jaṭāmāṁsi (See)

ଜଟାଭାର—ସଂ. ବି. (ଜଟା + ଭାର=ସମୂହ)—ଜଟସମୂହ—
Jaṭābhāra The matted hair collectively.

ଜଟାମାଇଁସୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜଟାମାଂସୀ)—ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
Jaṭāmāiṅsi Jaṭāmāṁsi (See)

ଜଟାମାଂସୀ—ସଂ. ବି.—(ଏହି ବୃକ୍ଷ ସହିତ କେଶ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବାରୁ)
Jaṭāmāṁsi —ସୁଗନ୍ଧି ଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—The many-spiked Amaranth; spikenard; an aromatic root used in scenting oils; Nardstachys jatamansi; valeriana jatamansi.

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଜଟାମାଂସୀ ନଲଦ; ବହ୍ନିନୀ; ପେଶୀ; ମାଂସୀ; କୃଷ୍ଣଜଟା, ଜଟୀ; ଜଟିଲା; ଲୋମଶା; ତପସ୍ୱିନୀ; ମିଷିକା; ଭୂତଜଟା; ଜଟାବତୀ; ମିଶିତା; ହିଂସ୍ରା; ମାଂସିନୀ, ଜଟାଲା; ନଲଦା, ମେଷୀ; ତାମସୀ; ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ; ମାତା; ଅମୃତଜଟା; ଜନନୀ; ଜଟାବର୍ତ୍ତୀ; ମୃଗଭକ୍ଷା; ଜଟାମାଂସୀ; ମିସି ।
जटामांसी
कनुचर, जटमलङ्क,
जटामासी

[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଗାଛଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷର ଜଟାକାର ସୁଗନ୍ଧି ମୂଳ; ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ତୈଳକୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ସୁଗନ୍ଧିତ କରାଯାଏ—(ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର) । ଏହି ବନସ୍ପତି ହିମାଳୟର ୧୭୦୦୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତାରେ ଜନ୍ମେ, ଏହାର ଡାଳ ଏକ ବା ଦେଢ଼ ହାତ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପରି ଓ ଏଥିରେ ସାମନାସାମନି ଦେଢ଼ଠାରୁ ଦୁଇଅଙ୍ଗୁଳି ଲମ୍ବ ଓ ଅଧଠାରୁ ଏକଅଙ୍ଗୁଳି ଚଉଡ଼ା ପତ୍ର ଧରେ । ଏ ଗଛ ଲାଗି ଜଳବହୁଳ ପଥୁରିଆ ଜମି ଉପଯୁକ୍ତ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଜଟାମାଂସୀ ବଳକାରକ ଉତ୍ତେଜକ, ବିଷଘ୍ନ । ଏହା ଉନ୍ମାଦ, କାଶ, ଶ୍ୱାସ, ହାରକ । ଏହା କେଶବୃଦ୍ଧିକର । ଏହି ଚେରରୁ ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧି ତୈଳ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଟାୟୁ—ସଂ. ବି. (ଜଟା; କେଶରାଶି ତଦ୍ବତ୍ ଅପରମିତ ଆୟୁ ଯାହାର;
Jaṭāyu ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଗରୁଡ଼ବଂଶୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୌରାଣିକ ଗୃଧ୍ର ପକ୍ଷୀ (ଏ ଅରୁଣଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦଶରଥ ରାଜାଙ୍କ ମିତ୍ର ଥିଲେ । ସୀତାଙ୍କୁ ରାବଣ ନେଇଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଏ ରାବଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଓ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ସେହିଠାରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ ଏବଂ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସୀତା ହରଣ ସମ୍ବାଦ ଦେବା ପରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ)—Name of a mythological bird who fought with Rābaṇa while he was stealing away Sitā and was mortally wounded. He breathed his last after communicating the news of abduction to Rāmachandra.
୨ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Bdellium.

ଜଟାଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଟା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଲ)—ଜଟାଯୁକ୍ତ; ଜଟାଧାରୀ—
Jaṭāla Having matted hair.
ବି—୧ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—1. An ascetic.
୨ । ବରଗଛ—2 Banyan tree.
୩ । ସିଂହ—3. Lion.
୪ । କଚୂର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ଶଟୀ—4. Zeodaria.
୫ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ—5. Indian bdellium (used as incense).

ଜଟାଳା—ସଂ. ବି—ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
Jaṭālā Jaṭāmāṁsi (See)

ଜଟାସୁର—ସଂ. ବି. (ଜଟା + ଅସୁର)—ଭୀମଙ୍କଦ୍ୱାରା ହତ ଅସୁରବିଶେଷ-
Jaṭāsura A demon killed by Bhima.
ଏରୂପେ ଭୀମ ନେଲେ ଜଟାସୁର ପ୍ରାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
[ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ରୂପରେ ମୋହିତ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶ-ଧାରଣ କରି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିଥିଲା—ଦିନେ ଭୀମଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଏ ଦ୍ରୌପଦୀ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ନକୁଳ ଓ ସହଦେବଙ୍କୁ ହରଣ କରି ପଳାଉଥିଲା । ବାଟରେ ଭୀମ ଦେଖି ତାକୁ ହତ କଲେ ।]

ଜଟି—ସଂ. ବି. (ଜଟ୍ ଧାତୁ + ଇ)—୧ । ଜଟା—
Jaṭi 1. Clotted hair; matted hair
(ଜଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ—
2. The religious fig tree.
୩ । ସମୂହ—3. Mass; multitude.
୪ । ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
4. Jaṭāmaṁsi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଚୁଟି; ଶିଖା; ଚୂଳିକ—
Tuft of hair.

ଜଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସଂ. ଜଟିଳ)—୧ । ଜଟାଧାରୀ—
Jaṭiā 1. Having matted locks; wearing matted hair.
ଜଟୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ
ଜଟେଇ }
୨ । ଗୋଳମାଳିଆ; ଜଟିଳ—2. Knotty.
जटिया, जटै ୩ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଚିଲିକାକୂଳସ୍ଥ ପର୍ବତବିଶେଷ—
जटावाला 3. A hill near the chilkā lake in Puri district.
ସୁରମ୍ୟ ମଳ ଗୁରୁକଟିଳ ଜଟିଆ
ଗିରୁ କରେ ଯାଇ ହୋଇଥିଲି ଠିଆ—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।
୪ । ମହାଦେବ—4. God Śiba.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଘ	ଞ୍ଜ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍

ଜଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭଣ୍ଡିବା—
Jaṭibā 1. To deceive; to impose upon.
(ଜଟ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠକିବା—2. To cheat.

ସାକ୍ଷାତ ଦେଖିଲେ ହେଲେ ଲୋକଙ୍କେ; ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଟ ଦୁଏ ବଚନେ
କଥସ୍ ର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଟିଲ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜଟା+ଅସ୍ତ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଇଲ)—୧ । ଜଟାଧାରୀ—
Jaṭila 1 Having matted locks.
(ଜଟିଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜଟାଯୁକ୍ତ—2. Matted; entangled.
୩ । ଦୁର୍ବୋଧ; ଗୋଲମାଳିଆ—3. Complex; complicated; hard to understand; intricate.

ଜୋଇଲା ଘବଣ କାଳିଲ ଜଟିଳ ହୋଇଛ ପ୍ରକାଶେ ଡହିଁ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ—4. Knotty.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ; ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ—1. An ascetic.
୨ । ମହାଦେବ—2 Siba.
୩ । ସିଂହ—3 Lion.
୪ । ବଟବୃକ୍ଷ—4. Baniyan tree.
୫ । ଏକଜାତୀୟ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ; ପ୍ଲକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ—
5. The woved-leafed; fig tree.
୬ । ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
6. Jaṭāmaṁsī (See)

ଜଟିଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାଧିକାଙ୍କ ଶାଶୁ; ରାଧିକାଙ୍କ ନଣନ୍ଦ କୁଟିଳାଙ୍କ
Jaṭilā ମାତା—1. Mother-in-law of Rādhikā; the mother of Kuṭilā who was the sister-in-law of Rādhikā.
୨ । ଜଟାମାଂସୀ - 2. Nadostachys Jatamansi; valerian Jatamausi.
୩ । ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୀ—3. A famale recluse.
୪ । ପିପ୍ପଳୀ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Black peper.
୫ । ବଚ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Liquorice.
୬ । ଦମନକ; ଦଅଣା ଗୁଳ୍ମ—
6. A kind of sweet scented shrub.
୭ । ଗୌତମବଂଶୀୟା, ଋଷିକନ୍ୟାବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)
7. Name of a girl born in the family of sage Gautama.

ଜଟି—ସଂ. ବି.—ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)
Jaṭi 1. Jaṭāmaṁsī (See)
୨ । ଜଟିଲ (ଦେଖ)
2. Jaṭila (See)
୩ । ଜଟ (ଦେଖ)
3. Jaṭi (See)

ଜଟୁଲ—ସଂ. ବି. (ଜଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉଲ)—ଜନ୍ମରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ
Jaṭula ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଦେଖାଯିବା (ପ୍ରାୟ ଲୋମଯୁକ୍ତ) ଧଳା, ନାଲି ବା କଳା ଚିହ୍ନ; କଳାଜାଇ ଦାଗ—A freckle; mole in the body (generally hairy).

ଜଠ—ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜଠର)—୧ । ଉଦର—
Jaṭha 1. Belly.
୨ । ଜଠର; ଗର୍ଭ—2. Womb.

ବୋଇଲେ ଅମ୍ଭେମାନେ କେବା ସ୍ତ୍ରୀ ଅଟୁଁ,
କରୁପେ କହ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିବେ ଆମ୍ଭ ଜଠୁଁ—ପୀତାମ୍ବର. କୃଷ୍ଣହରିବଂଶ ।

ଜଠର—ସଂ. ବି (ଜନ୍ ଧାତୁ, ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କରଣ ଅର, ନ ସ୍ଥାନରେ
Jaṭhara ଠ ଆଦେଶ; ଅଥବା ଜନ୍ ଧାତୁ, ଜନ୍ମକରିବା + ଅଧିକରଣ ଅର)—୧ । ପେଟ; ଉଦର—1. Belly.
୨ । ଜରାୟୁ; ଗର୍ଭ—2. Womb.
୩ । ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ—3. Interior.
୪ । ଗର୍ତ୍ତ—4. Cavity; den.
୫ । ଶରୀର; ଦେହ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Body.
୬ । ମରକତମଣିର ଦୋଷବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A defect in emerald.
୭ । ଯେଉଁଥିରେ ଉଦର ଫୁଲିବା ରୋଗବିଶେଷ—
7 A disease consisting of a swollen belly.
୮ । ଭାଗବତୋକ୍ତ ପର୍ବତବିଶେଷ—
8. Name of a mythological mountain.
[ଦ୍ର—ଏହା ମେରୁର ପୂର୍ବରେ; ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୧୮ ହଜାର ଯୋଜନ; ଚୌଡ଼ା ୨ ହଜାର ଯୋଜନ ଓ ଉଚ୍ଚତା ୨ ହଜାର ଯୋଜନ; ଏହା ନୀଳ ପର୍ବତଠାରୁ ନିଷଧ ଗିରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୯ । ବୃହତ୍ସଂହିତା ଓ ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଦେଶବିଶେଷ—
9. Name of a mythological country.
[ଦ୍ର—ଏହା କୂର୍ମର ଦେଶର କଟିରେ; ଏହା ଅଶ୍ଳେଷା, ମଘା ଓ ପୂର୍ବଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୧୦ । ଉତ୍ସଙ୍ଗ; କୋଡ଼—10. Bosom (Apte).
ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । କଠିନ—1. Hard.
୨ । କର୍କଶ—2. Rough.
୩ । ବୃଦ୍ଧ—3. Old; decrepit.

ଜଠରଜ୍ୱାଳା—ସଂ. ବି (ଜଠର+ଜ୍ୱାଳା, ୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—
Jaṭharajwālā ବିଶେଷ କ୍ଷୁଧାର ଉଦ୍ରେକ, କ୍ଷୁଧାଜନିତ ଯନ୍ତ୍ରଣା; ପେଟ ପୋଡ଼ିବା—A burning pain in the stomach due to hunger.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜଠରତା—ସଂ. ବି. (ଜଠର=କର୍କଶ+ଭାବ. ତା)—
Jaṭharatā ୧ । କର୍କଶତା; କାର୍କଶ୍ୟ—1. Roughness.
୨ । କାଠିନ୍ୟ; କଠିନତା—2. Hardness.

ଜଠରଯନ୍ତ୍ରଣା—ସଂ. ବି. (ଜଠର+ଯନ୍ତ୍ରଣା, ୭ମୀ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jaṭharajantraṇā ୧ । ଭ୍ରୂଣ ଜନନୀଗର୍ଭରେ ଥିବା ସମୟରେ (ଜଠରଯାତନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ୱୟଂ ଯେଉଁ କଷ୍ଟଭୋଗ କରୁଥିବାର କଳ୍ପନା କରାଯାଏ—1. The pain said to be endured by a child while confined in the womb.
୨ । ମାତାଙ୍କର ଗର୍ଭଧାରଣ କ୍ଳେଶ ଓ ପ୍ରସବ ବେଦନା—
2. The mother's pangs during pregnancy and child-birth
୩ । କ୍ଷୁଧା—3. Hunger.
୪ । ଜଠରଜ୍ୱାଳା (ଦେଖ)
4. Jaṭharajwālā (See).

ଜଠରାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ଜଠର+ଅଗ୍ନି, ୭ମୀ ତତ୍)—
Jaṭharāgni ୧ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପରିପାକ କରିବାର ଶକ୍ତି; ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉଦରରେ ଜାତ ରସ—
1. The digestive fire of the belly; the gastric juice; the gastric heat.
୨ । କ୍ଷୁଧା—2. Hunger.

ଜଠରାନଳ—ସଂ. ବି. (ଜଠର+ଅନଳ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Jaṭharānaḷa ଜଠରାଗ୍ନି (ଦେଖ)
Jaṭharāgni (See)

ଜଠରାମୟ—ସଂ. ବି. (ଜଠର+ଆମୟ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Jaṭharāmaya ୧ । ଜଳୋଦର ରୋଗ—1. Dropsy.
୨ । ଅତିସାର ରୋଗ (ହି· ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Dysentery.

ଜଠ୍ର—ଗ୍ରା ବି. (ସଂ. ଜଠର)—ଜଠର (ଦେଖ)
Jaṭhra Jaṭhara (See)

ଜଠଳ—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଅର; ର ସ୍ଥାନରେ ଳ)—
Jaṭhaḷa ମନୁଷ୍ୟର ଉଦରାକୃତି ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳପାତ୍ରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of water vessel shaped like the humen belly used in the vedic age.

ଜଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଜଡ଼୍)—
Jaṛḍ ୧ । ମୂଳ—1. Root.
୨ । ମୂଳକାରଣ—2. Root cause; origin.

ଜଡଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଗଞ୍ଜାମବାସୀମାନେ ଇଂ gudge ଶବ୍ଦର ଲୁପ୍ତ ଡ (ḍ) ଅକ୍ଷରକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଏହିପରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି; ତୁଳ=ବଜେଟ୍ budget ର ଗଞ୍ଜାମୀ ଉଚ୍ଚାରଣ ବଡ୍‌ଜେଟ୍)—ଜଜ୍; ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ବିଚାରପତି—Judge; District Judge.
Jaḍaji

ଜଡ଼—ସଂ. ବିଣ. (ଜଲ୍ ଧାତୁ=ଜମା କରିବା ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଲ ସ୍ଥାନରେ ଡ଼)—
Jaṛḍa
୧ । ଶୀତଳ—1. Frigid; cold.
୨ । ଜମାଟ—2. Frozen.
୩ । ବୁଦ୍ଧିହୀନ; ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧି; ମୂର୍ଖ—
3. Stupid, idiotic.
୪ । ଅଚେତନ; ନିର୍ଜୀବ—
4. Lifeless; inanimate.
୫ । ନିଷ୍ପନ୍ଦ—5. Motionless.
୬ । ଅଳସୁଆ; ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ; ନିରୁଦ୍ୟମ—6. Inert, idle.
୭ । ଅଜ୍ଞ—7. Ignorant.
୮ । ଏକୀଭୂତ; ଗଦା କରାଯାଇଥିବା—
8 Heaped together; collected.
୯ । ମୂକ—9. Dumb.
୧୦ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିହୀନ—10 Inactive.
୧୧ । ଆଚ୍ଛନ୍ନ—11. Covered.
୧୨ । ମୋହିତ—12. Fascinated; infatuated.
୧୩ । ଅନ୍ଧ—13. Blind.
୧୪ । ବଧିର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Deaf.
୧୫ । ବେଦପାଠରେ ଅସମର୍ଥ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. Unable or incompetent to study the Bedas.
୧୬ । ସ୍ତବ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. Still.

ଦେ. ବିଣ—ଅସଲ—Genuine; original.
ଅଲୋ ମଇସା, ଜଡ଼ ପଇସା—ପ୍ରବଚନ ।

ସଂ. ବି—୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । ସୀମା—2. Boundary.
୩ । ସୀସା—3. Lead (metal).
୪ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧି ବା ପାଗଳ ଲୋକ—4. An idiot.
୫ । ନିର୍ଜୀବ ପଦାର୍ଥ—5. Inanimate substance.

ଦେ. ବି—୧ । ଜାଡ଼; ଶୀତ—1. Cold.
ଅଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗେ ଜଡ଼ ପୁଣି ଗଲ୍ଲ ସେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୨ । ଶୀତଋତୁ—2. The winter season.
ବସନ୍ତେ ସେ ଜଡ଼ ଶଙ୍କ ଘାତ ଭୁଷ୍ଟ ବକାଶକ୍ତ ସମ
ଜନନ ମଜନ ଅସ୍ୟ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ଅସଲ ବା ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ—
3. Chief or most valuable thing.
(ଯଥା—ଅଲୋ ମଇସା; ଜଡ଼ ପଇସା—ପ୍ରବଚନ ।)

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	କୃ

जड़ ; जर् ; बुनिआद ୪ । (ସ. ଜଟା)—ଚେର; ମୂଳ—
4. Root.
୫ । ଭିତ୍ତି—5 Foundation.
୬ । ପ୍ରଧାନ କାରଣ; ମୌଳିକ କାରଣ—6. Root cause.

ଜଡ଼ଉ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଜଟ ଧାତୁ)—ଜଡ଼ଉତ (ଦେଖ)
Jardau Jardauta (See)

ଜଡ଼ଉତ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଜଟ ଧାତୁ)—ରତ୍ନଖଚିତ—
Jardauta Set or overlaid with precious
जड़ाऊ; जड़ोया stones (said of ornaments and
जड़ाउ apparel).
ଦେ. ବି.—ମଣିରତ୍ନାଦି ଖଚିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଲଙ୍କାର; କୁନ୍ଦନ କାମ—
Gold ornament set with gems.

ଜଡ଼କ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଭାଷା) ବିଣ.—ଯେତେ—
Jardak As much; as large.

ଜଡ଼କଦାଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ି ଭାଷା)—ଅବ୍ୟୟ; ଯେଉଁକ୍ଷଣି—
Jardak dāiṅ As soon as.

ଜଡ଼କର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଡ଼=ଶୀତଳ ଅଟେ କର=କିରଣ
Jardakara ଯାହାର)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
ବଦନରେ ଜଡ଼କର ପ୍ରଶଂସା । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜଡ଼କ୍ରିୟ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଡ଼+କ୍ରିୟା)—ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ; କାର୍ଯ୍ୟ
Jardakriya କରିବାରେ ଅଳସୁଆ—Dilatory; idle.
(ଜଡ଼କ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଡ଼ଜଗତ୍—ସ. ବି. (ଜଡ଼+ଜଗତ୍)—ପ୍ରାକୃତିକ ଜଗତ; ଚୈତନ୍ୟ
Jardajagat ହୀନ ସ୍ଥାବର ଜଗତ—The Nature; the inanimate world; the material world.

ଜଡ଼ତା—ସ. ବି. (ଜଡ଼+ଭାବାର୍ଥେ. ତ)—୧ । ଶୈଥିଲ୍ୟ—
Jardatā 1. Numbness; rigidness.
(ଜଡ଼ତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦେହ କାଲ ମାରିଯିବା—
2. Insensibility
୩ । ଶୈତ୍ୟ—3. Frigidity; coldness.
୪ । ମୂର୍ଖତା—4 Stupidity; idiocy.
୫ । ଅସ୍ପଷ୍ଟତା—5. Indistinctness.
୭ । ଆଳସ୍ୟ—7. Idleness.
୮ । ଅକର୍ମଣ୍ୟତା; ଅପଟୁତା—8. Decrepitude.
୯ । ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥର ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରହିବାର ଗୁଣ; ଯେଉଁ ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଜଡ଼ ପଦାର୍ଥ ଅପଣାମନକୁ ଚଳ ପାରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ରହି ପାରେ ନାହିଁ—9. Inertia.
୧୦ । ଅଚେତନତା—10. Lifelessness.
୧୧ । ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ ମତରେ ସଂଗ୍ରସ୍ତଙ୍କର ବିଶେଷ—
11. One of the conditions of a person affected with sentiments.

[ଦ୍ର—ଦୁଃଖ, ଭୟ, ମୋହ ଆଦି ଜନିତ ଗୁଣଅଭିରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା ହୁଏ ତାକୁ ଜଡ଼ତା ବୋଲାଯାଏ ।]
୧୨ । ସ୍ତବ୍ଧତା; ଅଚଳତା—12. Stillness; inertness.
୧୩ । (ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନ) ପରମାଣୁମାନଙ୍କର ଗୁଣବିଶେଷ; ସ୍ଥିତି ଓ ଗତିର ଇଚ୍ଛାର ଅଭାବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. (Baiseshika philosophy) An attribute of molecules; want of any will to move and stay.

ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜଡ଼+ପଦାର୍ଥ)—ଅଚେତନ ବା ନିର୍ଜୀବ
Jardapadārtha ବସ୍ତୁ—Inanimate thing.

ଜଡ଼ପିଣ୍ଡ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜଡ଼+ପିଣ୍ଡ)—ସ୍ଥୂଳ ଜଡ଼ବସ୍ତୁ—
Jardapinda A solid and inactive object.

ଜଡ଼ପ୍ରକୃତି—ସ. ବି.—୧ । ଜଡ଼ ଜଗତ; ନିର୍ଜୀବ ଜଗତ୍—
Jardaprakruti Nature; the material world.
୨ । ଅଳସ ପ୍ରକୃତି—2. Idle nature.

ଜଡ଼ବର—ଦେ. ବି.—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Jardabara A kind of tree (Howells).

ଜଡ଼ବାଦ—ସ. ବି. (ଆଧୁନିକ ଦର୍ଶନପରିଭାଷା)—ପ୍ରାକୃତ ଦର୍ଶନ;
Jardabāda ଯେଉଁ ମତବାଦରେ ଆତ୍ମାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ ନାହିଁ; ଦେହାତ୍ମବାଦ—
(modern philosophy) Materialism.

ଜଡ଼ବାଦୀ—ସ. ବିଣ.—(ଜଡ଼+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Jardabādi ଯେ ଜଡ଼ବାଦମତ ପୋଷଣ କରେ—One who holds the theory of materialism.
ଦେ. ବି.—ଜଡ଼ବାଦମତ ପୋଷଣ କରୁଥିବା ଲୋକ—
A person holding the theory of materialism.

ଜଡ଼ଭରତ—ଦେ. ବି.—ଅନଭିଜ୍ଞ ବା ମୂର୍ଖ ଲୋକ—
Jardabharata 1. An idiot.
जड़भरत ୨ । ଜଡ଼ଭାବାପନ୍ନ ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—
जड़भरत 2. A stupid and idle person.
(ଜଡ଼ଭରଥ—ଅନ୍ୟ ନାମ) ୩ । ନିର୍ବାକ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A dumb person.
୪ । ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜନୈକ ମହାପୁରୁଷ—
4. Name of a Brāhmana mentioned in the Purānas.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଙ୍ଗିରସଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ସର୍ବଦା ଜଡ଼ବତ୍ ରହୁଥିଲେ । ଭାଗବତରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ରାଜା ଭରତ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ହରିଣ ପୋଷିଥିଲେ । ସେ ହରିଣ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଏପରି ମାୟା ଜନ୍ମିଥିଲା ଯେ, ରାଜାଙ୍କ ଦେହରୁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ବାହାରିଲାବେଳେ ସେ ଭଗବଚ୍ଚିନ୍ତା ନ କରି ସେହି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଙ୍କେତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ହରିଣର ଚିନ୍ତାରେ ମଗ୍ନ ଥିଲେ । ଅତଏବ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପରେ ସେ ହରିଣଯୋନିରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଭାବରୁ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବଜନ୍ମର ଜ୍ଞାନ ରହିଲା ଓ ସେ ସେହି ପୁଣ୍ୟ ହରିଣ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ପୂର୍ବଜନ୍ମର ଅନୁଭବରୁ ସେ ସଂସାରବାସନାରୁ ମୁକ୍ତ ରହିବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଜଡ଼ବତ୍ ରହୁଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଜଡ଼ଭରତ ନାମରେ ଡାକିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଡ଼ଭରତଙ୍କ ଗାଦି—ଦେ. ବି.—କେଦାରେଶ୍ୱର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ
Jarḍa bharatānka gādi ତୀର୍ଥ—Name of a sacred place said to be the hermitage of Jarḍabharata.

[ଦ୍ର—ହିମାଳୟର ସାନୁଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ କେଦାରନାଥ ତୀର୍ଥର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ରହ୍ମକୁଣ୍ଡ ନାମକ ପୁଷ୍କରିଣୀର କୂଳରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ କୁଟୀର ଜଡ଼ଭରତଙ୍କ ଗାଦି ନାମରେ ପରିଚିତ—
ଦୁର୍ଗାନାଥ ଘୋଷ—ସ୍ୱାମୀ ରାମାନନ୍ଦ ।]

ଜଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା;
Jarḍa māribā ସମୂଳେ ବିନାଶ କରିବା—To uproot a
(ଜଡ଼ରୁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) thing; to strike at the root
जड़से मारना of a thing; to eradicate a thing.

ଜଡ଼ରୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଆରମ୍ଭରୁ—
Jarḍaru 1. From the beginning.
जड़से (ଯଥା—ଏ କଥା ତ ଜଡ଼ରୁ ବିଗିଡ଼ିଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଧାରିଲେ କଅଣ ହେବ ?)

୨ । ଆଦୌ; ଜମାରୁ—2. At all.
(ଯଥା—ମୁଁ ଏକଥା ଜଡ଼ରୁ ଜାଣେ ନାହିଁ ।)

୩ । ମୂଳରୁ; ଚେରରୁ—3. From the roct.
(ଯଥା—ଏ ଗଛକୁ ଜଡ଼ରୁ ନ ମାରିଲେ ପୁଣି କୁଆଁ ହେବ ।)

ଜଡ଼ସଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଡ଼; ବଂ.ରୁ ଅନୁକୃତ)—
Jarḍasarḍa ୧ । ଲଜ୍ଜା ବା ଭୟରେ ମ୍ରିୟମାଣ; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ
जड़सड़ ବିମୂଢ଼—1. Dumbfoundered through fear
हक्काबक्का or shame

(ଯଥା—ସେ ଲଜ୍ଜାରେ ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇଗଲା ।)

୨ । ଲଜ୍ଜା ବା ଭୟରେ ସଙ୍କୁଚିତ—2. Shrink into a small compass as through fear (Ganguly. Students' Dictionary).

ଜଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଏରଣ୍ଡ; ଋମ୍ବକ)—ଏରଣ୍ଡ; ଗବ—
Jarḍā 1. Castor seed plant; Ricinus Communis.
रेड़ी ଜଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ହୋଇଯାଇ ଅଗର ଚନ୍ଦନ ।
रेंड़ी ଗ୍ରାଚୀ—ବ୍ରହ୍ମନରୁପଣଗୀତା ।
जड़ा ୨ । (ସଂ. ଜଟିତ) ସଂଲଗ୍ନ ହେବା; ଆସକ୍ତ ହେବା; ଜଡ଼ିବା;
जड़ना ସଂଯୋଗ—2. Attachment; clinging to.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜଡ଼ାତେଲ—Castor oil.
ବାଇଡ଼ଙ୍କ ପତ୍ରରେ ଜଡ଼ା ଲଗାଇ ଉଦ୍ଧ୍ୱାଗ୍ର ଆଚ୍ଛାଦନ କଲେ ବ୍ରଣ ଶୁଷ୍କ ହୁଏ ।
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣକଲ୍ପଦ୍ରୁମ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପପୟା (ଦେଖ)
Papayā (See)

ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଜଡ଼ିତ) ରତ୍ନାଦିରେ ଜଡ଼ିତ—
1. Set or inlaid with gems.

୨ । (ସଂ. ଜଡ଼) ମୂକ—2. Dumb.

ଜଡ଼ାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜଟ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Jarḍāibā ୧ । ଜଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ; ସଂଲଗ୍ନ କରାଇବା—
जड़ान 1. Causative form of Jarḍibā; to
जड़ाना; जड़वाना cause to cling to.
(ଜଡ଼େଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବସ୍ତୁଙ୍କୁ ରଚନ ପଲଙ୍କ ଛଡ଼ାଇ ଜଡ଼ାଇ ସର୍ପ ଶୟନେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ- ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଖଚିତ କରିବା—
2. To set or inlay with gems.

୩ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୂପେ ବେଷ୍ଟନ କରିବା; ଗୁଡ଼ିପାଖେ ଗୁଡ଼େଇବା-
3. To wrap or wind round.
ପୀଡ଼ା ଓଷ୍ଠକୁ ଉଡ଼ାଇ ଅଙ୍ଗକୁ ଜଡ଼ାଇ ନ ଥିବ ଦିନରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ସଙ୍ଗୀତକଲ୍ଲୋଳିନୀ ।

୪ । ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା—4. To cling to.

୫ । କୌଣସି ଦୋଷରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜଡ଼ିତ ବା ଲିପ୍ତ କରିବା—5. To implicate.

ଜଡ଼ାଉ—ଦେ. ବିଣ—ଜଡ଼ାଉତ (ଦେଖ)
Jarḍāu Jarḍauta (See)

ଜଡ଼ାଜଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୋଗ—
Jarḍājarḍi 1 Attachment.
जड़ाजड़ि ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଆଲିଙ୍ଗନ—
घालमेल 2. Mutual embrace.

ବିଣ—୧ । ସଂଯୁକ୍ତ—1. Attached; clinging.

୨ । ପରସ୍ପର ଆଲିଙ୍ଗିତ—2. Inter locked.

ଜଡ଼ାତେଲ—ଦେ. ବି—ଏରଣ୍ଡତୈଳ; ଗବମଞ୍ଜିରୁ ବାହାର କରାଯିବା
Jarḍātela ତେଲ—Caster oil.
रेड़ीतेल [ଦ୍ର—ଜଡ଼ା ଅର୍ଥାତ୍ ଗବମଞ୍ଜିକୁ ପେଡ଼ି ଜର ବା
रेंड़ीतेल ସିଝାଇ କରି ତେଲ ମରାଯାଏ, ସିଝାଇ କରି ବାହାର କରାଯିବା ତେଲକୁ ରଙ୍କା ଜଡ଼ାତେଲ କହନ୍ତି ।]

ଜଡ଼ାତେଲ ମେଣ୍ଢାବାଳ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଅଭେଦ୍ୟ ବା ଘନିଷ୍ଠ
Jarḍātela menḍhābāla ପ୍ରଣୟରେ ଆବଦ୍ଧ—Very closely or intimately associated.

[ଦ୍ର—ଘନିଷ୍ଠ ଅଭେଦ୍ୟ ପ୍ରୀତି ସ୍ଥଳେ ଏହା ଲୁହାଯାଏ । ଯଥା—ସେ ଦୁହେଁ 'ଜଡ଼ାତେଲ ମେଣ୍ଢାବାଳ' ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଯେହେତୁ ମେଣ୍ଢାବାଳରେ ଜଡ଼ାତେଲ ମିଶାଇଲେ ତାହା ସହଜରେ ପରସ୍ପର ବଶି ଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

୧	ଋ	ଡ	ଢ଼,ଢ଼	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଜ	ଇଁ	ଊଁ	ଞ
୨	ଋ	ଡ଼	ଢ଼	ଳ୍	ସ୍ପୃ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ନ

ଜଡ଼ାମୁରୁଖ—ଗ୍ରା. ବଣ—ଜଡ଼ାମୂର୍ଖ (ଦେଖ)
Jardāmurukha — Jardāmūrkha (See)

ଭୁହ ଯାଉ ସୁବସ୍ଥା ସେ କରୁଥାନ୍ତି ମାତ
ଜଡ଼ାମୁରୁଖ ହେଲେ କୁଅଇ ପଣ୍ଡିତ ସେ—ଗାଉବାଉଙ୍କ ବଜନା ଗୀତ ।

ଜଡ଼ାମୂର୍ଖ—ଦେ. ବଣ—ଘୋରମୂର୍ଖ; ଗଣ୍ଡମୂର୍ଖ; ନିରାମୂର୍ଖ; ନିରକ୍ଷର—
Jardāmūrkha — Totally illiterate.
गजमूर्ख
अनपढ़

ଜଡ଼ି ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଟା)—୧ । ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଚେରମୂଳ—
Jardi — 1. Medicinal roots.
जड़ी ୨ । ବଟବୃକ୍ଷ—2. Banyan tree.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—
The pipal tree; the holy fig tree.

ଜଡ଼ିତ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ· ଜଡ୍ ଧାତୁଜ.)—୧ । ଖଚିତ —
Jardita 1. Set; studded; inlaid or overlaid with gems.
জড়িত
जड़ित ୨ । ବେଷ୍ଟିତ—2. Covered; surrounded.
୩ । ଆସକ୍ତ; ସଂଲଗ୍ନ; ସଂଯୁକ୍ତ—
3. Attached; clinging; intimately connected.
୪ । ମିଶ୍ରିତ—4. Implicated; mixed.
ବହୁଲେ କ ସରସ୍ୱତୀ କାଳଙ୍କୀ ଜଡ଼ିତ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୫ । ଲିପ୍ତ—5. Besmeared.

ଜଡ଼ିପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—
Jardipardibā — To cling.
ମଧ୍ୟଲୋରେ ମାଛ ଯେସନେ ଜଡ଼ି ପଡ଼ନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଜଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜଡ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା)—
Jardibā — ୧ । ମିଶିବା; ସଂଲଗ୍ନ ହେବା; ଲାଗିରହିବା—
জড়া — 1. To be attached to; to mix with; to stick to.
जड़ना
ଗଡ଼ୁଗିରେ ଅଶ୍ୱାସେ କରଗା ବହୁଦର୍ଶୀମାନଙ୍କ ଅଙ୍କସ୍ଥଳେ ଜଡ଼ିଲ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
ଜଡ଼ାଇବା } ଣିଜନ୍ତ
ଜଡ଼େଇବା }
୨ । ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା—
2. To cling to.
ସମସ୍ତେ ବେଢ଼ି ଧରି ଜଡ଼ି
ଗୁଡ଼ଙ୍କୁ ଯେସନେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୩ । ଲିପ୍ତ ହେବା; ଆସକ୍ତ ହେବା—
3. To be addicted to.
ସେ ହରଷବେ ଥାନ୍ତି ଜଡ଼ି
ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଦୂରେ ଏଡ଼ି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ମଣ୍ଡିତ କରିବା; ଖଚିତ କରିବା—
4. To inlay or set with gems etc.
୫ । ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା —5. To embrace.
ରାଧା ସଖୀ ଦେହେ ସ୍ନେହେ ଜଡ଼ିଲା ରେ । —କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।
୬ । ଏକତ୍ରିତ ହେବା; ଗୋଟା ହେବା, ଘନୀଭୂତ ହେବା—
6. To cohere; to stick together.
ବସ୍ତ୍ର ସେଦନ ଲୁହ ପଙ୍କ
ଭୂମିରେ ଯେସନେ ରେଣୁ ଜଡ଼ି । —ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଟାଙ୍କଣାଦ୍ୱାରା ସୁନା ବା ଧାତୁର ଏକ ଖଣ୍ଡ ଅନ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହେବା; ଝାଳ ହେବା—
(one bit of metal) To be soldered to (another bit).

ଜଡ଼ିବୁଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଟ+ବଟିକା) (ସହଚର)—
Jardibuti — ଗୁଣ୍ଡିକା ଔଷଧ; ମୂଳମୂଳିକା; ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଚେର
জড়িবুটি — ମୂଳାଦି—Medicinal herbs; drugs.
जड़ीबुटी

ଜଡ଼ିମା—ସଂ. ବି. (ଜଡ଼+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jardimā — ୧ । ଜଡ଼ତା (ଦେଖ)
1. Jardatā (See)
୨ । କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ବ୍ୟତୀତ ବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟଥାଭାବ—
2. The change of a word without cause.

ଜଡ଼ିମଣି—ଦେ. ·ବି—କେଳାମାନେ ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ସର୍ପବିଷର
Jardimuni — ପ୍ରତିଷେଧକ ଗଦ ଓ ଚେରମୂଳ ରଖିଥାନ୍ତି—
Wallet of snake-charmers containing medicinal drugs against snake bite.

ଜଡ଼ିମୂଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଟା+ମୂଳ)—ଜଡ଼ିବୁଟି (ଦେଖ)
Jardimūli — Jardibuti (See)

ଜଡ଼ୀକୃତ—ସଂ. ବଣ. (ଜଡ଼+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି (ଈ)+କୃତ;
Jardīkruta — ଯେଉଁ ଅଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଡ଼ କରାଯାଇ (ଜଡ଼ୀକରଣ—ବି) ଅଛି)—୧ । ନିଷ୍ପନ୍ଦୀକୃତ; ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟୀକୃତ—
1. Rendered unsensible; benumbed; stupefied.
୨ । ଯାହାକୁ ଘନ କରାଯାଇଅଛି—
2. Condensed; solidified.
୩ । ଏକତ୍ରୀକୃତ; ପୁଞ୍ଜୀକୃତ—3. Heaped up; gathered together into a compact mass.

ଜଡ଼ୀଭୂତ—ସଂ. ବଣ. (ଜଡ଼+ଅଭୂତତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି (ଈ)+ଭୂତ;
Jardibhūta — ଯେଉଁ ଅଜଡ଼ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଡ଼ ହୋଇଅଛି)—
୧ । ନିଷ୍ପନ୍ଦୀଭୂତ; ଯାହା ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହୋଇଅଛି—
1. Become rigid; parlysed; benumbed; stunned; stupefied.
୨ । ଯେ ହତବୁଦ୍ଧି ହୋଇଅଛି; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
2. Bewildered; dumbfounded.
୩ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ—3. Inert; become inactive.
୪ । ନିରୁତ୍ସାହ—4. Discouraged; disheartened.
୫ । ଅଭିଭୂତ; ଆକ୍ରାନ୍ତ—5. Overpowered.
୬ । ମଗ୍ନ; ଜଡ଼ିତ—6. Immersed; implicated.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୭ । ବେଷ୍ଟିତ; ସମାଚ୍ଛନ୍ନ—
7. Encompassed; covered.
୮ । ଘନୀଭୂତ; ଜମାଟ ହୋଇଥିବା—8. Frozen.
[ଦ୍ର—'ଜଡ଼ୀଭୂତ' ଶବ୍ଦ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ତେଣୁ ତାହାର ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ ଜଡ଼ ହୋଇ ନ ଥିବା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଡ଼ କରାଯାଇଥିବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମାତ୍ର 'ଜଡ଼ୀଭୂତ' ଶବ୍ଦ କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ, ଏହାର ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ ଜଡ଼ ହୋଇ ନ ଥିବା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱୟଂ ଜଡ଼ ହୋଇଯିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ଅଭୂତ ତଦ୍‌ଭାବ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଶେଷରେ 'କୃତ' ଓ 'ଭୂତ' ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥାଏ, ସର୍ବତ୍ର ଏହି ଭଳି ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।]

ଜର୍ଦ୍ଦୁର—ସଂ. ବି—ଜଟୁଳ (ଦେଖ)
Jardura Jatula (See)
(ଜଡ଼ୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଡ଼ୋପାସକ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ. (ଜଡ଼ + ଉପାସକ; ଉପପଦ ତତ୍‌ପୁରୁଷ)—
Jardopāsaka ଜଡ଼ ପ୍ରକୃତିକୁ ଯେ ପୂଜା କରେ—
(ଜଡ଼ୋପାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Worshipper of Nature.

ଜଡ଼ୋପାସନା—ସଂ. ବି. (ଜଡ଼+ଉପାସନା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jardopāsanā ପ୍ରକୃତିପୂଜା—Nature worship.

ଜଡ଼ୌ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜଡ଼ଉତ (ଦେଖ)
Jardau Jardauta (See)
(ଜଡ଼ୌତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜନ)—ବ୍ୟକ୍ତି; ମନୁଷ୍ୟ—
Jana Person; individual.
जना (ଯଥା— ସେ ଜଣକୁ ଭିକଥଣ ଦେଲେ ।)
आदमी

ଜଣକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜନୈକ)—ଏକଜଣ ମାତ୍ର—
Janaka Only one person.
जनेक
आदमीठा

ଜଣକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜଣିକିଆ (ଦେଖ)
Janakiā Janikiā (See)
(ଯଥା— ଜଣକିଆ ମଶାରି ।)

ଜଣକେ—ଦେ. ଅ—୧ । ଜଣେ ଜଣେ; ପ୍ରତ୍ୟେକେ—
Janake 1. Each.
फि जनांके ୨ । ଜଣପିଚ୍ଛା ଜଣପ୍ରତି—
फि आदमीको 2. To each; for each.

ଜଣକେ କର ଦେଲେ ଯୋଡ଼ାଏ ଯୋଡ଼ାଏ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ ବନ ।

ଜଣକେତେ—ଦେ. (ସର୍ବନାମ)—୧ । କେତେକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Janakete 1. Some (persons).
जनकतेक ଜଣ କେତେ ସନ୍ତୋଷ, ସମର୍ଥ, ସହାୟ ସତ୍ୟ କାମ ସଖା ।
केतना आदम. ମଧୁସୂଦନ—ବସନ୍ତଗାଥା ।

୨ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A few persons.
(ଯଥା—ମୁଁ ବେଶୀ କିଛି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ନାହିଁ; ଯାହା କରିଛି ତହିଁରେ ଜଣକେତେକଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚଳି ପାରେ ।)

ଜଣଜଣ—ଦେ. (ସର୍ବନାମ)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Janajana 1. Every person; every individual. each.
एकएकजना (ଯଥା—୫ ଜଣକୁ ୧୦ ଟଙ୍କା ଦିଆଗଲେ ଜଣଜଣକୁ
फिआदमी କେତେ ଦିଆଯିବ ?)
୨ । ଜଣକ ପରେ ଜଣେ—2. One after another.
(ଯଥା—ପରୀକ୍ଷାର ଫଳ ଅନୁସାରେ ଜଣ ଜଣ ହୋଇ କ୍ଲାସ ଉଠିଲେ ।)
୩ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପୃଥକ୍‌ଭାବରେ—3. Individually.
(ଯଥା—ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ଗୃହଆଡ଼ୁ ବନ୍ଧୁ ଲୋକେ ଅସି ଜମା ହୋଇଗଲେ ।)
୪ । ଥରକେ ଜଣେ—4. One at a time.
(ଯଥା—ଦେଖ, ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ତା ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼ାଇ କର ଏକାବେଳକେ ଜଣକୁ ୫ ଜଣ ଆକ୍ରମଣ କଲେ କିପରି ଚଳିବ ?),

ଜଣଜଣକେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ—
Janajanake 1. Each (himself or herself).
एकएक (ଯଥା—ସେ ଜଣଜଣକେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଜା, ତାଙ୍କୁ
फिआदमी କିଏ ଲଙ୍ଘିତ ସିମିତ ପଚାରୁଛ କି ?
୨ । ଜଣ ଜଣ (ଦେଖ)
2. Janajana (See).
ଦେ. ଅ—୧ । ଜଣ ଜଣ କରି; ଥରକେ ଜଣେ ହୋଇ—
1. One person at a time.
(ଜଣଜଣ କରି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ଜଣଜଣକେ ମହା ଧୂମ ଲଗାଇଲେ—ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ଥକିଗଲି—କେତେ କାହାକୁ ବୁଝାଇବ ?)
୨ । ଜଣପିଚ୍ଛା; ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ—
2. For each; to each.
(ଯଥା— ଜଣଜଣକେ ଅଧ ସେର ଲେଖାଏ ଚାଉଳ ଦେଇଛି; ଅଣ୍ଟିବ ନାହିଁ ?)
୩ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ—3 Mutually.
(ଯଥା —ଜଣଜଣକେ ପେଲାପେଲି ହୋଇ ଏବେ ସମସ୍ତେ ନଈରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ିଲେଣି—ମୁଁ ବା କାହାକୁ ସମ୍ଭାଳିବ ?)

ଜଣପଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ)—୧ । ଯୋଗ୍ୟତା—
Janapana 1. Ability.
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ—2. Individuality.

ଜଣପିଚ୍ଛା—ଦେ. ଅ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅଂଶରେ—
Janapichhā In the share of each person.
(ଯଥା—୭ ଜଣଙ୍କୁ ଟ ୭୦୧ ଦେଲେ ଜଣପିଚ୍ଛା କେତେ ପଡ଼ିଲା ?)

୧	ଇ	ଙ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉ୍ୟ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଜଣା—ଦେ. ବଣ (ସଂସ୍କୃତ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ପ୍ରାକୃତ ଜାଣ ଧାତୁ)—
Jaṇā ୧। ବିଦିତ; ଜ୍ଞାତ—1. Known.
जाना ଜାନ୍ଦ୍ର ବ,ଜଣା ଜଣ୍, ସୁଗ୍ରୀବେ ରଣାଙ୍ଗଣାସ୍ଥ ତ ହୋଇ ଅଗଣା।
मालूम ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।
୨। ସୁବିଦିତ—2. Well known.
୩। ପରିଚିତ—3. Acquainted with.
जानान ଦେ. ବି—୧। ଜ୍ଞାନ—1 Knowledge.
जान् ୨। ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ବୋଧ—2 Perception.
୩। ପରିଚୟ—3. Acquaintance.
୪। ବିଜ୍ଞାପନ; ଏତଲା—4. Information.

ଜଣାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ ଣିଚ୍, ଜ୍ଞାପି ଧାତୁ; ଜାଣିବାର
Jaṇāibā ଣିଜନ୍ତରୂପ)—୧। ଜ୍ଞାପନକରିବା—
जानान 1. To notify; to inform.
आगा करना; जनाना ୨। ଦେବତା ବା ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ନିକଟରେ
(ଜଣେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିବେଦନ କରିବା—
2. To represent to a superior or Deity.
୩। ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—3. To pray; to solicit.
[ଦ୍ର ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ।]

ଜଣା କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ; ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଜଣାଇବା (ଦେଖ)
Jaṇā karibā Jaṇāibā (See)
ପ୍ରଣମି ବିନୟେ ଜଣାକଲେ ଏ ଚିରିକୁ—ତୁଳସୀ. ବନମ ରାମାୟଣ. ଆଦି।

ଜଣାଜଣି—ଦେ. ବଣ—୧। ସାଧାରଣରେ ଜ୍ଞାତ—
Jaṇājaṇi 1. Known commonly.
जानाजानि ୨। ପରସ୍ପର ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି—
2. Mutually recognising.
ଏହି କାଳରେ ବାବୁ ପୁଅ ସଖା ମିତ୍ର
ଜଣାଜଣି କୋହି କହାଇ ଛୋଟେ ଗାତ୍ର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି।
ଦେ. ବି—୧। ପରସ୍ପର ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ହେବା—
1. Mutual recognition.
୨। ରାଜାଆଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ବିଷୟର ଜ୍ଞାପନ—
2. Information given to an authority.

ଜଣାଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାପନ)—୧। ଦେବତା ବା ରାଜାଆଦିଙ୍କ
Jaṇāṇa ନିକଟରେ ସ୍ତୁତି—1. Prayer.
अर्जि ବାରି ଯା ଲେଖିଛି ଅଜ୍ଞାପତ୍ର କୋଟେ
अरज, जनाव ଜଣାଣ ସେ ଦେଇଥିବ। ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।
୨। ପ୍ରାର୍ଥନା, ନିବେଦନ—2. Supplication.

ଜଣାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେବତା ବା ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ କୌଣସି ବିଷୟ
Jaṇāṇa karibā ଜଣାଇବା—To represent a matter
आर्जि करा to a king or Deity.
अरज करना ଜଣାଣ କର ମା ନିକଟରେ। ମଧୁସୂଦନ

ଜଣାନନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ) (ସଂ. ଜ୍ଞାନାନନ୍ଦ)—୧। ପରମାତ୍ମା—
Jaṇānanda 1. The Divine Essence.
୨। ଜୀବାତ୍ମା—2. The animal soul.
୩। ଜ୍ଞାନଲାଭଦ୍ୱାରା ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବା ପୁରୁଷ—
3. A person who attains pleasure in securing knowledge.
ଠୁଳରୂପୀ ବସ୍ତୁ କ ପାଇବ ଜଣାନନ୍ଦ। ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା।

ଜଣାବଇ—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ) [ଜଣାଇବା କ୍ରିୟାର
Jaṇābai ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ନାମ ପୁରୁଷ ଅମାନ୍ୟାର୍ଥକ ଏକବଚନ (ସେ) କର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ]—ବିକଳ୍ପରୂପ (ସେ) ଜଣାଏ; (ସେ) ଜ୍ଞାପନ କରେ—
(he or she) Intimates
ସଖିକୀ ସଖୀ ଜଣାବଇ ତା ନିବେଦନେ। ପ୍ରାଚୀ. ଉଷାଭିଳାଷ।

ଜଣାବନ୍ତି—ଦେ. କ୍ରି. (ପ୍ରାଚୀନ)—[ଜଣାଇବା କ୍ରିୟାର ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ
Jaṇābanti ତୃତୀୟପୁରୁଷ ବହୁବଚନ (ସେମାନେ) କର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୱିତ)]-(ବିକଳ୍ପରୂପ)-(ସେମାନେ) ଜଣାନ୍ତି; ଜ୍ଞାପନ କରନ୍ତି—(they) Intimate.
କର ଯୋଡ଼ି ଜଣାବନ୍ତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ। ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା।

ଜଣାମଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାପନ+ମନନ)—ଜଣାଣ (ଦେଖ)
Jaṇā-maṇā Jaṇāṇa (See)

ଜଣାଶୁଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ ଓ ଶ୍ରୁ ଧାତୁ)—୧। ଘନିଷ୍ଠତା—
Jaṇāśuṇā 1. Intimacy.
जानाशुना ୨। ଘନିଷ୍ଠ ପରିଚୟ—
जानपहचान 2. Intimate acquaintance.
ଦେ. ବଣ—୧। ସୁପରିଚିତ—1. Well acquainted.
୨। ସୁପରିଜ୍ଞାତ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ—2. Well known; famous.
ଦୁନିଆ ହାଟରେ ପଡ଼ି ହେଲ ମୁଁ ତଣା
ଜଣାଶୁଣା ବାଟଘାଟ ସବୁ ଅଜଣା। ଭକ୍ତକବି. ଗୀତଲହରୀ।

ଜଣିଆଁ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଜନ) (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ
Jaṇiāṅ ଯଥା—ତିନିଜଣିଆଁ ମଶାରି; ଦଶ ଜଣିଆଁ ଖଟ)—
जनेर ପୂର୍ବନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବ୍ୟବହାରୋପଯୋଗୀ ବା
आदमीको ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ—(in compound) Intended or sufficient for so many persons.

ଜଣିକିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଜନୈକ)—ଏକଜଣର ଯୋଗ୍ୟ; ଏକଜଣର
Jaṇikiā ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ—Fit for one person; sufficient for the needs of one person; single.
(ଯଥା—ଜଣିକିଆ ଖଟ; ଜଣିକିଆ ମଶାରି।)

ଜଣେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଜନୈକ)—୧। ଜନୈକ; ଏକଜଣ ମାତ୍ର
Jaṇe 1. Only one person
जनेक ୨। ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
एक 2. Chief person; a person of importance.
(ଯଥା—ସେ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜଣେଜଣ—ଦେ. ଅ.—ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ; ଜଣଜଣ କରି—
Jaṇe-jaṇa — To each.

ହିଁକେ ଦେଲେ ବହୁଦାନ ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ଧନ
ସନ୍ତୋଷ କରଇ ଜଣେ ଜଣ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଜଣେଜଣେ—ଦେ. ଅ—୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି; ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ; ଜଣ ଜଣ କରି—1. Individually.
Jaṇe-jaṇe
(ଯଥା—ଜଣେ ଜଣେ ହୋଇ ପାଞ୍ଚ କଥା କହିଲେ ମୁଁ ଶୁଣିବି ନାହିଁ ।)
୨ । ଜଣକ ପରେ ଜଣେ—
2. One after the other.
(ଯଥା—ଜଣେ ଜଣେ ହୋଇ ହାତ ପକାଅ, ନୋହିଲେ କାହାରିକୁ କୋଉ ଦେବ ନାହିଁ ।)

ଜତ୍‌କତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଯତ୍ର ଓ କୁତ୍ର)—
Jat-kat — ଏଣେ ତେଣେ; ଯହିଁ ତହିଁ; ଯାହିଁ ତାହିଁ—
Here and there; anywhere.
(ଯଥା—ସେ ଜତ୍‌କତ୍ ବୁଲୁଛି କାହିଁ ଯେ ।)

ଜତ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଳି (ଦେଖ)
Jat-ni — Khaḷi (See)

ଜତୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ନ ସ୍ଥାନରେ ତ ଆଦେଶ)—
Jatu — ୧ । ଲାଖ; ଜଉ—1. Lac; shell-lac.
୨ । ଅଲକ୍ତ; ଅଳତା; ଯାବକ—2. Red dye or pigment for painting the feet of females.

ଜତୁକ—ସଂ. ବି. (ଜତୁ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Jatuka — ୧ । ହେଙ୍ଗୁ—1. Asafoetida.
୨ । ଲାକ୍ଷା—2. Lac.
୩ । କୌଣସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଶରୀରରେ ଜନ୍ମକାଳରୁ ଦେଖାଯିବା ଜାଇଫଳା; ଜଡୁଲ—
3. A mole on the body; nævus.

ଜତୁକା—ସଂ. ବି—ଗୃହଚଟକା; ଚମ୍ପିଣି ଚଢ଼େଇ—
Jatukā — House-bat; the smaller bat.

ଜତୁନୀ—ସଂ. ବି—ଜତୁକା (ଦେଖ)
Jatunī — Jatukā (See)

ଜତୁମଣି—ସଂ. ବି—ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା କଳା ବା ନାଲି ଜାଇଫଳା—
Jatumaṇi — A mole on the body; nævus.

ଜତୁରସ—ସଂ. ବି—ଅଳତା— Red dye for painting the feet of females.
Jaturasa

ଜତ୍ରୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ସ୍ୱାର୍ଥେ. ତ୍ରୁ)—
Jatru — ହଂସୁଲି ହାଡ଼; କଣ୍ଠାସ୍ଥି—
The clavicle; collar-bone,

ଜଥା—ବୈଦେ. ବି. (ତେଲୁଗୁ. ଜଥା)—୧ । ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା—
Jathā — 1. A single cloth for wearing.
୨ । ପିନ୍ଧା ଓ ପାଛୁଡ଼ା ଏକତ୍ର ଲାଗି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗା; ଜୋଡ଼; ଏକତ୍ର ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାପଟର ଜୋଡ଼ି—
2. A pair of wearing cloths (lower and upper) woven in one length.

ଜଦା—ଦେ. ବି—ଜଦିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ତୁଳନା କରିବା—
Jadā — The act of comparing two things with each other.

ଜଦାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଦିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ—
Jadāibā — Causative of Jadibā.
(ଜଦେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଦାଜଦି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ତୁଳନା କରିବା କର୍ମ—
Jadājadi — Mutual comparison.
ବିଣ.—ପରସ୍ପର ତୁଳନା କରୁଥିବା—
Comparing with each other.

ଜଦିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୁଳନା କରିବା—
Jadibā — 1. To compare; to countercheck.
ତୁଳା — ୨ । ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁକୁ ଜଖିବା—2 To compare
तुलना — the dimeusions of two things.

ଜନ୍ (ଧାତୁ) - ସଂ—ଜନ୍ମିବା; ଜାତ ହେବା—
Jan (root) — To be born or produced.
(ଜନ ଧାତୁ—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)

ଜନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚନ୍ଦ୍ର; ଜହ୍ନ
Jan — The moon.

ଜନ୍‌ନା—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜନାନା (ଦେଖ)
Jan-nā — Janānā (See)

ଜନ୍ ବିମ୍ସ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଇଂ)—ଏକାଧିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ ସୁପଣ୍ଡିତ ଓ ହିନ୍ଦୀ, ପଞ୍ଜାବୀ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ, ଗୁଜରାଟୀ, ସିନ୍ଧୀ ଓ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାମାନଙ୍କ ତୁଳନାମୂଳକ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଭାରତୀୟ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ୟାର ରୂପରେଖ ଗ୍ରନ୍ଥର ଲେଖକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଇଂରାଜ ମନୀଷୀ—Name of the late author of modern outlines of Indian philology and Comparative grammar of modern Indian languages (viz. Hindi, Panjabi, Sindhi, Gujarati, Marhattee, Bengalee and Oria).
Jan bims
[ଦ୍ର—ଏ ତେବେ ବାଲେଶ୍ୱରର କଲେକ୍ଟର ଓ ଓଡ଼ିଶାର କମିସନର କର୍ମ କରିଥିଲେ ।]

ଜନ୍ହ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା. ପ୍ରାକୃତ. ଜୋନାଇ)—
Jan-ha — ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ଦେଖ କୁସୁମିତ କାନନ, ଶରଦ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀର ଜହ୍ନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଜନ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jana — ୧ । ମନୁଷ୍ୟ; ଲୋକ; ବ୍ୟକ୍ତି—1. Person; man.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଖ	ଞ୍ଚ	ଣ୍ଡ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

୨ । ଯେ ଦୈନିକ ମଜୁରି ନେଇ ଅନ୍ୟର କର୍ମ କରେ—
2. Day-labourer.

୩ । ଭୁବନ—
3. The world; the terrestrial globe.

୪ । ଜନଲୋକ—4. One of the terrestrial worlds according to Hindu mythologies.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ମହଃଲୋକର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ତପଃଲୋକର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଭୁବନ ଅଟେ । ଏଥିରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସ ପୁତ୍ର ଓ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତା ଋଷିମାନେ ବାସ କରନ୍ତି—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର]

୫ । ଅସୁର (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—4. Demon.

୬ । ଇତର ଲୋକ—6. One of the people.

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା) ଜହ୍ନ; ଜନମାମୁଁ (ଦେଖ)
The moon; Janamāmu (See)

ଜନକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟ)—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟ—
Janak Moon-lit.

ଜନକ୍‌ରାଏତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜହ୍ନରାତି; ଚନ୍ଦ୍ରିମା ରାତି—
Janak-rāet n-lit night.

ଜନକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ୍ ଧାତୁ ଣିଚ ଜନି ଧାତୁ=ଜନ୍ମ କରିବା+
Janaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ପିତା—1. Father.

(ଜନକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ନାମ) ବିଦେହ ବା ମିଥିଳାର ରାଜା; ସୀତାଙ୍କ ପାଳକ ପିତା—2. King Janaka, the foster-father of Sitā.

[ଦ୍ର—ନିମିରାଜାଙ୍କର ମୃତ ଶରୀରକୁ ଦେବଜ୍ଞ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କୁଶରେ ମନ୍ଥନ କଲେ; ତହିଁରୁ ଜନକ ଜାତ ହେଲେ ।
ଭାଗବତ—୧୦ମ ସ୍କନ୍ଧ ।]

୩ । (ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ପିତାତୁଲ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ରାଜା—
3. King (the father of his subjects).

ସଂ ବିଣ. ତ୍ରି. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ଦୁଃଖ-ଜନକ, ଆନନ୍ଦଜନକ)—୧ । ଜନ୍ମଦାତା—
1. Begetting; producing.

୨ । ଉତ୍ପାଦକ; ଯାହା ଘଟାଏ—2. Causing.

ଜନକଜନନୀ—ସଂ. ବି. (ଜନକ+ଜନନୀ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ)—ପିତାମାତା—
Janaka-janani Parents; father and mother.

ଜନକତନୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନକ+ତନୟା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Janaka-tanayā ବୈଦେହୀ; ସୀତା—Sitā, the foster-daughter of Janaka.

(ଜନକକନ୍ୟା; ଜନକନନ୍ଦିନୀ; ଜନକସୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନକତ୍ୱ—ସଂ ବି. (ଜନକ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ତ୍ୱ)—
Janakatwa ୧ । ଉତ୍ପାଦକତା; କାରଣତା—
1. The state of being the producer or cause.

୨ । ପିତୃତ୍ୱ; ସନ୍ତାନର ମାତାଙ୍କ ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—
2. Father-hood of a child.

୩ । ଉତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି—3. Productiveness.

ଜନକ ଦେଈ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜନକ ଓ ଦେବୀ)—
Janaka dei ଜାନକୀ; ସୀତା - Sitā.

ଜନକପୁର—ସଂ. ବି—ମିଥିଳାର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଧାନୀ; ଜନକରାଜାଙ୍କ
Janaka-pura ରାଜଧାନୀ—The capital of king Janaka.

[ଦ୍ର—ଏହା ନେପାଳର ତରାଇ ପ୍ରଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।]

ଦେ. ବି—ପୁରୀ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମନ୍ଦିରର ଅନ୍ୟନାମ—
A name of the Gundichā-temple of Puri.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପ୍ରଥମେ ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରା ଏହି ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ ।
ଜଗବନ୍ଧୁ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଜନକାରୀ—ସଂ. ବି. (ଜନ+କୃ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ କରିବା+କର୍ମ
Janakāri . ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅଳତା ବା ଅଳତାରଞ୍ଜିତ ତୁଳା—
Thin pads of cotton impregnated with lac or red dye.

ଜନକାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନକ+ଆତ୍ମଜା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Janakātmajā ଜନକତନୟା (ଦେଖ)
Janaka-tanayā (See)

ଜନଗଣନା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ରାଜ୍ୟର ଲୋକଗଣତି;
Jana-gaṇanā ସେନ୍‌ସସ୍—Census.

ଜନଙ୍ଗମ—ସଂ. ବି. (ଜନ=ଇତର ଲୋକ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Janangama ଚଣ୍ଡାଳ—A man of the lowest caste amongst the Hindus.

ଜନଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଚକ୍ଷୁଃ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଏ ସଂସାରର ଲୋକ
Jana-chakshuh ମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁଃସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶକ ଥିବାରୁ)—
ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ଜନଚର୍ଚ୍ଚା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ
Jana-charchhā ଚର୍ଚ୍ଚା)—୧ । ଜନପ୍ରବାଦ (ଦେଖ)
1. Jana-prabāda (See)

ଜନତା—ସଂ. ବି. (ଜନ+ସମୂହାର୍ଥେ ତା)—୧ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମାଗମ;
Janatā ଭିଡ଼—Crowd; a multitude or gathering of people.

୨ । ମନୁଷ୍ୟତା—2. Manliness.

୩ । ଉତ୍ପାଦନ—3. Production.

୪ । ପୃଥିବୀର ମାନବସକଳ—4. Mankind.

ଜନତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଜନ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍;
Janatrā ଯାହା ଲୋକଙ୍କୁ ରୌଦ୍ରାଦିରୁ ରକ୍ଷା କରେ)—
ଛତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Umbrella.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ; ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ ।

ଜନଦେବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ଦେବ)—
Jana-deba ୧ । ରାଜା; ନରପତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. King.
୨ । (ନାମ) ମହାଭାରତୋକ୍ତ ମିଥିଳାର ଜଣେ ଜନକବଂଶୀୟ ରାଜା—
2. Name of a king of Mithilā.
[ଦ୍ର—ଏ ରାଜା ମହର୍ଷି ପଞ୍ଚଶିଖଙ୍କ ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରି ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜନଧା—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଧା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Janadhā ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Fire.

ଜନନ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ଜନ ଧାତୁ=ଜନ୍ମାଇବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—
Janana
(ବିପରୀତ—ମରଣ) 1. Birth; production.
ଭଗ୍ୟ ଏ ଜନ ଅଛି, ଜନନରହ ସଙ୍ଗି, କ୍ଷଣରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋଳଚନ୍ଦ୍ର ଭ ଗୀତ ।
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ପିତା; ଜନକ—2. Father.
୩ । ଦ୍ୱିଜାତିଙ୍କର ଜାତକର୍ମରୂପ ସଂସ୍କାର—
3. A rite observed by the twice-born castes amongst the Hindus at a child's birth.
୪ । ଉତ୍ପାଦକ—4. Producer.
୫ । (+ଅଧିକରଣ ଅନ) ଗୋତ୍ର; ବଂଶ—
5. Family; race; lineage.
୬ । ସର୍ବପିତା ପରମେଶ୍ୱର—6. God.
୭ । ଜନ୍ମ କରିବା—7. Giving birth.

ଜନନବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ; ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Janana-biparjyaya ୧ । ପୁରୁଷପରମ୍ପରା—
1. Successive generations.
୨ । ଉତ୍ପତ୍ତିକ୍ରମର ବୈପରୀତ୍ୟ—2. Inversion of the order of generation or production.

ଜନନା—ବୈଦେ. ବି—ଜନାନା (ଦେଖ)
Jananā Janānā (See)

ଜନନାଶୌଚ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. ଜନନ+ଅଶୌଚ ଜନନଜନିତ ଅଶୌଚ)—ଛୁତିକଅ; ସୂତକାଶୌଚ—
Jananāśaucha
(ବିପରୀତ—ମରଣାଶୌଚ) The uncleanness (for the first 10 days) observed by the kinsmen of a new-born infant.

ଜନନି—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନି) ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—
Janani 1. Birth.
୨ । (+ଅଧିକରଣ. ଅନି) ବଂଶ—2. Race; family.
୩ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—3. A kind of scent.

ଜନନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Janani ୧ । ଗର୍ଭଧାରଣୀ; ମାତା—1. Mother.
୨ । ଦୟା—2. Mercy; kindness.
୩ । ଯୂଥିକା; ଯୂଇଫୁଲ—3. Jasmine.
୪ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—4. Indian madder.
୫ । ଚେମେଣୀ—5. House-bat.
ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉତ୍ପାଦିକା—Producing.

ଜନନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ଜନ୍ମ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be born or produced.
Jananiya
୨ । (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ) ଜନ୍ମ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
2 Fit to be given birth to.

ଜନପଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ପଦ=ସ୍ଥାନ)—୧ । ଦେଶ; ଲୋକାଳୟ—1. An inhabited country; a district; a country; region.
Jana-pada
୨ । ଲୋକ; ଜାତି; କୌଣସି ଦେଶର ଅଧିବାସୀଗଣ—
2. Nation; people.
୩ । ଲୋକସମାଜ—3. A community.

ଜନପାଦ—ସଂ. ବି. (ଜନପଦ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ଜନପଦ (ଦେଖ)
Jana pāda Janapada (See)

ଜନପ୍ରଜା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଜନ+ପ୍ରଜା)—ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଜାବର୍ଗ—
Jana-prajā The subjects of a king.
ଅନନ୍ତ ମନ ଜନପ୍ରଜା
ଧ୍ରୁବ ସପତ ଦ୍ୱୀପେ ରଜା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜନପ୍ରବାଦ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରବାଦ)—୧ । ଲୋକପ୍ରବାଦ; ଗୁଜବ; ଜନଶ୍ରୁତି—1. Rumour; a popular report.
Jana prabāda
(ଜନବାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ—2. Tradition.
୩ । ଲୋକନିନ୍ଦା; ଲୋକାପବାଦ—
3. Public scandal.

ଜନପ୍ରବାହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ପ୍ରବାହ)—୧ । ବହୁଲୋକ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ଭିଡ଼—
Jana-prabāha
1. A crowded rush of people.

ଜନପ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଜନ+ପ୍ରାଣୀ)—ମନୁଷ୍ୟ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଜୀବ—Any living being; man or animal.
Jana-prāṇi
ଜନପ୍ରାଣୀ ପାଖରେ ନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଜନପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ+ପ୍ରିୟ)—୧ । ଲୋକବତ୍ସଳ—
Jana-priya 1. Philanthropic; loving the people.
୨ । ଲୋକପ୍ରିୟ; ସାଧାରଣଙ୍କର ପ୍ରୀତିଭାଜନ—
(ଜନବଲ୍ଲଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Popular; beloved by the people.
ସଂ. ବି.—୧ । ଧନ୍ୟାକ; ଧନିଆଁ—
1, Coriander seed (Apte).

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ରୂ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର.	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟୂ	ଉଅ	ଙ୍କ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
2. An epithet of God Śiba (Apte).

ଜନବରୀ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଜାନୁଆରୀ)—ଜନୋବରୀ; ଜାନୁଏରୀ
Janabari
ମାସ—The month of January.
জানুয়ারী
जनवरी

ଜନବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ+ବଲ୍ଲଭ)—
Jana-ballabha
ଜନପ୍ରିୟ (ଦେଖ)
Janapriya (See)
୨.—ଶ୍ୱେତ ରୋହିତକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The white variety of Rohitaka tree.

ଜନବହୁଳ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ+ବହୁଳ)—ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ; ବହୁ-
Jana-bahuḷa
ଲୋକପୂର୍ଣ୍ଣ—Populous.

ଜନବାଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ବାଦ)—ଜନପ୍ରବାଦ (ଦେଖ)
Jana-bāda
Jana-prabāda (See)
(ଜନେବାଦ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନବାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ବାସ)—୧ । ଲୋକବସତି—
Janabāsa
1. A place of human residence.
୨ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ—2. A place of public resort; a public rest-house.
୩ । ସଭା; ସମାଜ—3. An assembly; a meeting.

ଜନଭା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଦେଶର ଲୋକଗଣନା; ସେନ୍‌ସସ୍—
Janabhā.
Census.

ଜନଭୂୟିଷ୍ଠ - ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ+ଭୂୟିଷ୍ଠ=ପ୍ରଚୁର; ଯେଉଁ-
Jana-bhūyishṭha
ଠାରେ)—ଜନବହୁଳ (ଦେଖ)
Jana-bahuḷa (See)

ଜନମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ଓ ପଦ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଜନ୍ମ)—
Janama (etc)
ଜନ୍ମ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
জনম
Janma etc (See)
जनम

ଜନମଅନ୍ଧ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଜନ୍ମାନ୍ଧ (ଦେଖ)
Janama-andha
Janmāndha (See)
(ଜନମରୁ ଅନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନମକାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ୍ମକାଳ)—ମନୁଷ୍ୟ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା ସମୟ—
Janama-kāḷa
Time of one's birth.
'ମୋ କାର୍ଯ୍ୟ ତ ନାହିଁ ଦେଇଥିଲେ ଜନମକାଳେ, ଅନ୍ନପ୍ରାଶନେ, କାଇଁ ଲଗନ, ଖୋପିଚଢ଼ନ, ମହଦାପାନ—ଗ୍ରାମ୍ୟଗୀତ ।

ଜନମଥାନ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଜନ୍ମସ୍ଥାନ)—ଜନ୍ମଭୂମି (ଦେଖ)
Janama-thāna
Janma-bhūmi (See).

ଜନମଦୁଧ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଜନ୍ମ+ଦୁଗ୍ଧ)—ନବଜାତ ଶିଶୁର ସ୍ତନରୁ
Janama-dudha
ବାହାରୁଥିବା ଲସା—A milky secretion pinched out of the teats of a new-born baby.
[ଦ୍ର—ଜାଣିଲାଶୁଣିଲା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ନବଜାତ ଶିଶୁର ଦୁଧକୁ ଚିପିଦିଅନ୍ତି ଓ ସେଥିରୁ ଟିକିଏ ଲସା ବାହାରିପଡ଼େ । ଯେଉଁ ଶିଶୁର ଏପରି କରି ଯାଇ ନ ଥାଏ ତା ଦୁଧ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଫୁଲୁକା ଦେଖାଯାଏ ।]

ଜନମନୁଷ୍ୟ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଜନ+ମନୁଷ୍ୟ)—
Jana-manushya
୧ । କୌଣସି ଲୋକ; ଜଣେ ହେବା ଲୋକ—
জনমানুষ
1. Even one person; a single individual,
(ଯଥା—ଏ ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ ମନୁଷ୍ୟ ନାହାନ୍ତି ।)
୨ । ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତି; ସମସ୍ତ ଲୋକ—
2 Mankind; all people.

ଜନମନୋହର—ସଂ. ବିଣ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜନ+ମନୋହର)—
Jana-manohara
ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ)—
Attractive to men.

ଜନମପାଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ୍ମ+ପାନୀୟ)—ନବଜାତ ଶିଶୁର ପ୍ରଥମ
Janama-pāṇi
ସ୍ନାନ—The first bath of an infant.

ଜନମବାଉଳା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜନ୍ମ+ବାତୁଳ)—ଜନ୍ମରୁ ନିର୍ବୋଧ;
Janamabāuḷā
ଯେଉଁ ଲୋକର ବୁଦ୍ଧିଶକ୍ତି ନ ଥାଏ—
जनमबाउला
A born idiot.

ଜନମଭରି—ଦେ. ଅ—୧ । ଆଜନ୍ମ—
Janama-bhari
1. Since birth.
জনমভর
୨ । ଜୀବିତକାଳ ମଧ୍ୟରେ—
जनमभर
2. Throughout life.
୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚିଥିବ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
3. For one's life.

ଜନମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନ+ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଜନାଚରିତ
Jana-marjyadā
ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—ଲୌକିକ ଆଚାର—
Popular custom; established usage.

ଜନମଭୁଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ୍ମଭୂମି)—ଜନ୍ମଭୂମି (ଦେଖ)
Janama-bhuiñ
Janma-bhūmi (See).
जनमधरती

ଜନମରକ—ସଂ. ବି (ଜନ+ମରକ)—ମହାମାରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jana-maraka
The plague.

ଜନମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜନ୍ମ; ଜନମିବାର ଣିଜନ୍ତ-
Janamāibā
ରୂପ)—ଜନ୍ମାଇବା (ଦେଖ)
জনমান
Janmāibā (See).
जनमाना ରେମ କରିବାକ୍ଷଣେ ଜନମାଇ ମୋର ମନେ ଘୋର ବ୍ୟଥା +
(ଜନମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ

ଜନମାନବ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ+ମାନବ)—ଜନମନୁଷ୍ୟ (ଦେଖ)
Jana-mānaba
Jana-manushya (See).

ଜନମାମୁ—ଦେ. ବି—ଜହ୍ନମାମୁ (ଦେଖ)
Jana-māmu
Jahna-māmu (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସରଳ ୧ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରାଙ୍କ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, ଲୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'ଲୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଗ୍ନି ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବନ୍ତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ବନ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଜନମିବା—ଗ୍ରା. ଓ ପଦ୍ୟ (ସଂ. ଜନ୍ମ)—୧ । ଜାତହେବା; ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା—1. To be born
Janamiba

ଜନମା ଦେବକୀ ତାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନମିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ଜନମନା ୨ । (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଜନ୍ମ କରିବା—2. To give birth to.

ଗାନ୍ଧାରୀ ତ ମାଂସପିଣ୍ଡ ଜନମିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଆଦି ।

୩ । ଦେଖାଯିବା—3. To appear; to be seen.

୪ । ଘଟିବା—4. To happen.

୫ । ଆରମ୍ଭ ହେବା—5. To begin.

ଜନମେଜୟ—ସଂ. ବି. (ନାମ) (ଜନମ୍+ଏଜ ଧାତୁ=କମ୍ପିତ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଅସୁରଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ)—
Janamejaya
୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu.

୨ । ପରୀକ୍ଷିତ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—2. The son of Parikhita, king of Hastina.

[ଦ୍ର—ଏ ଅର୍ଜ୍ଜୁନପୁତ୍ର ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କ ନାତି ଥିଲେ । ଏ ବୈଶମ୍ପାୟନଙ୍କ ଠାରୁ ମହାଭାରତ ଶ୍ରବଣ କରିଥିଲେ । ପରୀକ୍ଷିତ ତକ୍ଷକ ନାଗର ଦଂଶନରେ ମୃତ ଥିବାରୁ ସର୍ପମାନଙ୍କର ବିନାଶ ପାଇଁ ଏ ସର୍ପଯଜ୍ଞ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ । ସେହି ସର୍ପଯଜ୍ଞରେ ସବୁଆଡ଼ୁ ସର୍ପମାନେ ଆସି ହୋମାଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ି ମଲେ, କିନ୍ତୁ ତକ୍ଷକ ଆସ୍ତିକ ଋଷିଙ୍କର ଶରଣାପନ୍ନ ହେବାରୁ ଆସ୍ତିକ ଜନମେଜୟଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ସର୍ପଯଜ୍ଞ ବନ୍ଦ କରାଇ ଥିଲେ ଓ ତକ୍ଷକ ରକ୍ଷା ପାଇଲେ ।]

ଦେ. ବି.—ଓଡ଼ିଶାର କେଶରୀ ବଂଶର ପ୍ରଥମ ରାଜା—Janmejaya, a king of the Kesari dynasty of Orissa.

[ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୫୨୦ରୁ ୫୫୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍କଳରେ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । କୌଣସି କୌଣସି ଐତିହାସିକଙ୍କ ମତରେ ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୪୪୨ରୁ ୪୭୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । କଟକ ନିକଟରେ ମହାନଦୀ ଓ ବିରୂପା ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଚଉଦୁଆର ନଗର ସ୍ଥାପନ କରି ସେହିଠାରେ ରାଜଧାନୀ କରିଥିଲେ । ଲୁପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।]

ଜନୟିତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Janayita
ଜନକ; ପିତା—Father.

(ଜନୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ—ଉତ୍ପାଦକ; ଉତ୍ପାଦନକାରୀ—Producing.

ଜନରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜନ+ରଞ୍ଜନ)—
Jana-ranjana
ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନକାରୀ—Courting popularity; applauded by the people.

ତରଞ୍ଜକ ସେ ଜନରଞ୍ଜନ ରଥ ପୃଷ୍ଠ ରାଜନ ସୁତ ଭଲ ମନ୍ଦ ସେ ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ ଚିତ୍ତହରଣ—Pleasing the populace.

ଜନରବ—ସଂ. ବି.—୧ । ଜନପ୍ରବାଦ (ଦେଖ)
Jana-raba
Jana-prabada (See)

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ କୋଳାହଳ; ଗୋଳମାଳ; ଗୋଳିଆ—2. Noise arising out of a crowd; hubbub.

ଜନରଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—ଜେନରଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Janaral (etc)
Jenaral etc (See)

জেনেরল
ଜନରଲ

ଜନଲୋକ—ସଂ. ବି.—ହିନ୍ଦୁପୁରାଣ ମତରେ ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ପଞ୍ଚମ ଭୁବନ—One of the 7 worlds according to the Hindu mythologies.
Jana-loka

(ଦ୍ର—ସପ୍ତଲୋକ ଯଥା; ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ୱଃ, ମହଃ, ଜନଃ, ତପଃ, ଓ ସତ୍ୟଂ)

ଜନଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜନ+ଶୂନ୍ୟ)—ନିର୍ଜନ—
Jana-sunya
Lonely; solitary

ଜନଶ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ବା ୭ମୀ ତତ୍; ଜନ+ଶ୍ରୁତ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ବିଖ୍ୟାତ—Famous; famed; well-known.
Janasruta

ଜନଶ୍ରୁତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ଶ୍ରୁତି)—
Jana-sruti
ଜନପ୍ରବାଦ (ଦେଖ)
Jana-prabada (See)

ଜନସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି.—ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟର ଅଂଶବିଶେଷ—
Jana-sthana
Name of a part of the forest Dandaka.

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରଥମେ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ଓ ବିଗ୍ରହ ହୋଇଥିଲା ।]

ଜନସଂଘ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସଂଘ)—ଲୋକଗହଳ; ଭିଡ଼—
Jana-samgha
Crowd of people.

ଜନସଂବାଧ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସଂବାଧ)—
Jana-sambadha
ଲୋକଙ୍କ ଭିଡ଼ ହୋଇଥିବା (ସ୍ଥାନ)—Densely crowded with people (Apte).

ଜନସମାଜ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସମାଜ)—୧ । ଲୋକସମାଜ—
Jana-samaja
1. The human society.

୨ । ସମସ୍ତ ଲୋକ; ସମଗ୍ର ମନୁଷ୍ୟଜାତି—2. All men; mankind.

୩ । ସର୍ବସାଧାରଣ—3. The public.

ଜନସାଧାରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସାଧାରଣ)—
Jana-sadharana
୧ । ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Ordinary man.

୨ । ସର୍ବସାଧାରଣ; ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ସମସ୍ତେ—2. The public.

ଂ	ଇ	ଉ	ରି,ରୀ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଞ
ଂ	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଜନସୁମାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜନ ଓ ଫା. ସୁମାର୍ = ଗଣନା)—
Jana-sumāra ଲୋକସୁମାର; ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟର ଲୋକ-
जनसुमार ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣାର୍ଥ ଲୋକଗଣନା—Census.
(ଜନସୁମାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ
Jana-sthāna ବିଶେଷ—1. A region in the middle of the Dandaka forest.

ଦୂଷଣ କି ଶିର ଶର ଅଧୀଶିତ
ଜନସ୍ଥାନ ଯାର ଥିଲା ସନ୍ନିହିତ । —ରଘୁନାଥ. ଚଉତିଶା ।

୨ । ଲୋକାଳୟ; ଜନପଦ—2. Inhabited country.
୩ । ଉପନିବେଶ—3. A settlement; colony.

ଜନସ୍ରୋତ—ଦେ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ + ସ୍ରୋତଃ)—
Jana-srota ଜନପ୍ରବାହ (ଦେଖ)
जनस्रोत् Jana-prabāha (See)
जनस्रोत

ଜନସ୍ରୋତଃ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ସ୍ରୋତଃ)—
Jana-srotah ଜନପ୍ରବାହ (ଦେଖ)
Jana-prabāha (See)

ଜନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜନା)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଇଚ୍ଛାବିରୋଧରେ ବଳ-
Janā ପୂର୍ବକ ପୁରୁଷର ରମଣ—1. Rape.
जना ୨ । ପରସ୍ତ୍ରୀରମଣ—2. Adultery.
ସଂ. ବି—୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Birth; production.
୨ । (ନାମ) ମାହିଷ୍ମତୀର ରାଜା ନୀଳଧ୍ୱଜଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Name of the queen of king Nīladhwaja.
[ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱମେଧ ଯାଗ ପୂର୍ବରୁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଛାଡ଼ିଲା ଯଜ୍ଞାଶ୍ୱକୁ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ କୁମାର ପ୍ରବୀର ଧରିରଖିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରବୀର ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ଏ ପ୍ରବୀରଙ୍କୁ ବିଶେଷ ସହାୟତା ଓ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଥିଲେ । ଶେଷରେ ପ୍ରବୀର ଯୁଦ୍ଧରେ ହତ ହେବାରୁ ଏ ସ୍ୱୟଂ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କୁ ଏହାଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବିବ୍ରତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ଜନାକାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜନାକାର୍)—ପରସ୍ତ୍ରୀଗମନକାରୀ—
Janākār An adulterer.
जिनाकार

ଜନାକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜନାକାରୀ)—ବ୍ୟଭିଚାର; ପରସ୍ତ୍ରୀଗମନ;
Janākāri ପରସ୍ତ୍ରୀହରଣ; ଅବୈଧ ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ଭୋଗ—
जिनाकारी Adultery; illegitimate sexual conjunction; conjunction with another's wife.

ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜନ+ଆକୀର୍ଣ୍ଣ)—ଜନବହୁଳ—
Janākirnna Crowded; populous.

ଜନାଚାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ + ଆଚାର)—
Janāchāra ଲୋକାଚାର; ସମାଜପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବହାର—
Popular usage.

ଜନାଜା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—କୋକେଇ; ଯେଉଁ ଖଟ ବା ସିନ୍ଦୁକରେ
Janājā ମୃତ୍ୟୁକୁ ପୋତିବା ବା ପୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ବୋହି ନଅନ୍ତି;
जनाज़ा କଫନ୍—A bedstead or coffin to carry the dead body for its ultimate disposal.

ଜନାଜାତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜନ + ଜାତ = ସମୂହ)—
Janājāta ୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟକୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ କରି
जनाजात ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିବା—1. Specifying each person;
जनाजात dealing with different persons, subjects or items, seriatim or individually.
କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରତି ଜଣକୁ ଏକ ହିସାବରେ—
Individually; to each man a piece.
(ଜନାଜାତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ; ପ୍ରତିଜଣ ବା ବିଷୟର ପୃଥକ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଥିବା ହିସାବ—
Detailed or classified account dealing with each person.

ଜନାଜାତି—ଦେ. ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବି—ଜନାଜାତ (ଦେଖ)
Janājāti Janājāta (See)

ଜନାଜାତି ଭଉଁରିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଭଉଁରିଆରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଟା
Janājāti bhaunriā ଜମିର ମାପ ଲେଖାଥାଏ—
A field-book containing the measurement of each plot of land.

ଜନାଜାତି ହିସାବ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ହିସାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର
Janājāti hisāba ବିବରଣ ଲେଖାଥାଏ—An account
जनाजात हेसाब showing the detail of
जनाजात हिसाब each person.

ଜନାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ—1. A female.
Janānā ୨ । ଅନ୍ତଃପୁର—2. Seraglio; the zenana; harem.
ज़ेनाना
जनाना ୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅବରୋଧ ପ୍ରଥା—
3. The zenana-system.
୪ । ନାମର୍ଦ୍ଦ; ନପୁଂସକ; ହେଙ୍ଗେଡ଼ା—4. An eunuch.
୫ । ମାଇଚିଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଚଳଚାଳି ଓ ଗୁଣଚଳଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରି—5. A male having the characteristics of or behaving like a woman.
ବିଣ.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to women.
ଗୋଟିଏ ବାଳକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଜନାନା ସ୍କୁଲ ବସିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେଲା ।
—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ପାରସୀରୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ଭିରୁଅ — 2. Cowardly.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀସୁଲଭ — 3. Feminine.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ— 4. Intended for women.

ଜନାନାମହଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜନାନା+ମହଲ୍)—୧ । ଅନ୍ତଃପୁର— 1. Harem.
Janānā-mahala
জেনানা মহল
जनानामहल; जनानखाना
୨ । ଗୃହର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଉଠନ୍ତି ବସନ୍ତି— 2. The part of the house used exclusively by the women of the family.

ଜନାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ=ଜନପଦ+ଅନ୍ତ)—
Janānta
୧ । ଜନପଦ ବା ଲୋକବସତିରୁ ବହୁଦୂରସ୍ଥ ସ୍ଥାନ— 1 An out-of-the-way place; a country remote from the haunts of men.
୨ । ଦେଶ; ପ୍ରଦେଶ; ବିଭାଗ; ଜିଲ୍ଲା— 2. Country; province; division; district.
୩ । ଯମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3. The Hindu God of death.
୪ । ସୀମାନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପ୍ରଦେଶ ବା ଅଞ୍ଚଳ 4. A tract of country with fixed boundaries.
୫ । ନିର୍ଜନ ପ୍ରଦେଶ; ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକେ ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ—5. An uninhabited tract.
୬ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୈକଟ୍ୟ— 6. Personal proximity (Apte).
ସଂ. ବିଣ.— ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ନାଶକର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Destructive of human beings; destroying men.

ଜନାନ୍ତିକ— ସଂ. ବି. (ଜନ+ଅନ୍ତିକ=ସମୀପ)—୧ । ଅନ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ଲୋକଙ୍କ ସାକ୍ଷାତରେ ଅଥଚ ଅନୁଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ପରସ୍ପର କାନରେ କଥା କହିବା ବା ଅଭିପ୍ରାୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Janāntika
1. A whispering aside; a speaking aside to another in the presence of others
୨ । ଉପସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଅବୋଧ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ଭାବବିନିମୟ— 2. A secret communication in the presence of others by means of signs.

ଜନାନ୍ତିକେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—(ନାଟକୀୟ ଭାଷା)—(ନାଟକ ଅଭିନୟ ସମୟରେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ) ଅନ୍ୟ ଅଭିନେତୃଗଣଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଅଥଚ ସେମାନେ ଯେପରି ଶୁଣି ନ ପାରିବେ ସେହିପରି (ବାକ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା)—
Janāntike
(a term used in dramas for the direction of the actors Aside (on the stage).
[ଦ୍ର—ଅଭିନେତୃଗଣଙ୍କୁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ 'ଜନାନ୍ତିକ' କରିବାପାଇଁ ନାଟକରେ ଜନାନ୍ତିକ ବାକ୍ୟମାନଙ୍କ ପୂର୍ବେ ବନ୍ଧନୀମଧ୍ୟରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଲେଖନ୍ତି ।]

ଜନାପବାଦ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନ+ଅପବାଦ; ଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅପବାଦ)—ଲୋକନିନ୍ଦା; କଳଙ୍କ; ଲୋକଲଜ୍ଜା—Ill repute; evil name; public scandal.
Janāpabāda

ଜନାବ—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଅବ୍ ଧାତୁ ରକ୍ଷା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)— ଲୋକପାଳକ—Protecting men.
Janāb
জনাব
जनाब
ବୈଦେ. ଅ. (ଆ) ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ମାନ୍ୟାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ; ତୁଳ. ସଂ. ଜନାବ୍=ଲୋକପାଳକ) – ହଜୁର ! ଶ୍ରୀହଜୁର !; ମାନନୀୟ ମହାଶୟ !—(a term of address to a high personage) Your honour ! your worship !
ବିଣ.— ମହାଶୟ; ମାନନୀୟ—Respectable; honourable.
(ଯଥା—ଜନାବ୍ ମୌଲଭୀ ସାହେବ୍)

ଜନାବଅଲ୍ଲୀ—ବୈଦେ. ଅ, (ଆ)—ଜନାବ୍ (ଦେଖ)
Janāb-allī Janāb (See)
জনাবআলী
जनाबआली

ଜନାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବନାଳ; ଯାବନାଳ)—ଜୁଆର; ଭୁଟ୍ଟା; ବାଜରା ମକ୍କା—A species of Indian corn; Zea Meys; maize; Indian corn.
Janār
জনার
जुन्हरी, ज्वार
[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ଅଖୁଗଛ ପରି । ଏହାର ଆଦିବାସ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା । ଏହି ଶସ୍ୟର ଛତୁଅ ବିହାରୀମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଆହାର; ଭୋଜନ—Eating; meal.

ଜନାର କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଆହାର କରିବା; ଖାଇବା— To eat; to take one's meals.
Janār karibā

ଜନାର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (ଜନ=ଅସୁର+ଅର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ ଣିଚ; ଅର୍ଦ୍ଦି ଧାତୁ ପୀଡ଼ନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଅସୁରନିସୂଦନ; ବିଷ୍ଣୁ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—1. Bishnu.
Janārddana
[ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ 'ଭୋଜନେଚ ଜନାର୍ଦ୍ଦନଂ' ଅର୍ଥାତ୍ ଭୋଜନ କାଳରେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାର ଉପଦେଶ ଅଛି ।]
୨ । ଶାଳଗ୍ରାମ ଶିଳାବିଶେଷ— 2. Name of a class of Sālagrāma-pebble.
ବିଣ.—ଲୋକପୀଡ଼କ—Oppressive.

୧	ଇ	ଙ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉ୍ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଭ୍ର	ନ୍

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
A name given to males.
[ଦ୍ର—ଜନାର୍ଦ୍ଦନର ଡାକନାମ ଦନେଇ ବା ଦନାଇ ।]

ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଦାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜଣେକ ଉତ୍କଳୀୟ ପ୍ରାଚୀନ କବି·
Janārddana dāsa   Name of an Oria poet.
[ଦ୍ର—ଏ ସାଧାରଣତଃ ଦନେଇ ଦାସ ବୋଲି ପରିଚିତ । ଶ୍ଲେଷଶାଳୀ-ପାଠର 'ଗୋପୀଭାଷା' ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ; ଭାରତୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଭଜନମାନ ଦନେଇ ଦାସଙ୍କ ଭଜନ ନାମରେ ଉତ୍କଳରେ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ଜନାଶନ—ସଂ. ବି. (ଜନ+ଅଶନ)—
Janāśana ୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମେଣ୍ଢା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. The ram.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଭୋଜନ କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The act of eating by men; dining.
୩ । ନରମାଂସଭକ୍ଷକ—3. A cannibal.
ସଂ. ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟଭୋଜୀ—
Eating human beings; cannibal.

ଜନାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ+ଆଶ୍ରୟ)—
Janāśraya ୧ । ନାରାୟଣ; ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
୨ । ଲୋକାଳୟ—2. Human habitation.
୩ । ପଥିକମାନଙ୍କ ବିଶ୍ରାମଗୃହ; ପାନ୍ଥଶାଳା; ଧର୍ମଶାଳା;—
3. Caravanserai; a public rest-house.
୪ । ଅସ୍ଥାୟୀ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ ବା ମଣ୍ଡପ; ଛାମୁଣ୍ଡିଆ—
4. A temporary shed or awning; a pavillion erected for a special occasion.
୫ । ବାସ ସ୍ଥାନ—5. Residence; dwelling place.

ଜନି (ଧାତୁ)—ସଂ—ଜନ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ—
Jani (root)
୧ । ଜନ୍ମାଇବା; ଜାତ କରିବା—
1. To give birth to.
୨ । ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—2. To produce.
୩ । ସୃଷ୍ଟି କରିବା—3. To create.

ଜନି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—
Jani ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—1. Birth; creation.
(ଜନୀ, ଜନିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶଶ୍ୱ ଏ କୃପା ସେନ, ସାର୍ଥ ତୁଅଲ୍ଲା ଜନ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପାଖ୍ୟାନ, ଭ ଗୀତ ।
୨ । (+ଅଧିକରଣ. ଇ) ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—
2. Woman; a female.
୩ । ମାତା—3. Mother.
୪ । ପୁତ୍ରବଧୂ; ସ୍ନୁଷା—5. Daughter-in-law.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣପ୍ରଚଳିତ 'ସଜନୀ' ଶବ୍ଦ ସ୍ୱଜନିର ଅପଭ୍ରଂଶ । 'ସ୍ୱଜନୀ' 'ସ୍ୱଜନର' ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଆତ୍ମୀୟା ।]

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନୀ)—ଜହ୍ନି ନାମକ ଲତାଫଳ—
A kind of kitchen-vegetable; Luffa Acutangula.
ଦେ. ବିଣ—ଜାତ—Born; produced.
ବଧି ପ୍ରଭୁ ଅଧିକ ଉଜ୍ଜଳ ହେଲେ ଜନି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Janikā ୧ । ମାତା—1. Mother.
(ଜନକ—ପୁଂ) ୨ । ସ୍ନୁଷା; ପୁତ୍ରବଧୂ—2. Daughter-in-law.
ବିଣ· ସ୍ତ୍ରୀ—ଉତ୍ପାଦିକା—Producing.

ଜନିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନ ଧାତୁ ଣିଚ ଜନି ଧାତୁ=ଜନ୍ମାଇବା+କର୍ମ.ତ; ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତପଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା —ଦୁଃଖଜନିତ)—
Janita
(ଜନିତା— ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । (ଅମୁକଠାରୁ) ଜାତ—1. Born of.
(ଯଥା—ବିମାତୃଜନିତ ସନ୍ତାନ ।)
୨ । (ଅମୁକରୁ) ଉତ୍ପନ୍ନ—2. Produced from.
(ଯଥା—ରୌଦ୍ରଜନିତ ଉତ୍ତାପ ।)
୩ । (ଅମୁକ) ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ—3 Created by.
(ଯଥା—ଈଶ୍ୱରଜନିତ ଜୀବ ।)
୪ । (ଅମୁକ କାରଣରୁ) ଘଟିଥିବା—
4. Due to; happened on account of.
(ଯଥା—ପ୍ରହାରଜନିତ ଅପମାନ ।)
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ଜନ୍ମାଦାନକାରୀ—
5 Giving birth to (Apte)

ଜନିତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ.)—
Janitā ଜନକ; ପିତା—Father.
(ଜନିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନିତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଜନିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ-
Feminine of Janita.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜନିତ)—ଜାତି—Born; produced.
ଦେବ ଉପବନେ ହୋଇ ଜନିତା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜନିତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରକାଶ କରିବା; କହିବା—
Janitā karibā To give out; to speak out.
ବନଚାରଣ ଜନିତା କରେ ପୁଣ ପୁଣ ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜନିତ୍ୱ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତ୍ୱ)—ପିତା—
Janitwa Father (Apte).
(ଜନିତ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜନିତ୍ରୀ—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ ଧାତୁ ଣିଚ ଜନି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)
Janitrī ୧ । ମାତା—1. Mother.
୨ । ଜନି (ଦେଖ)—2. Jani (See)

ଜନିମା—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Janimā ୧ । ଜନ୍ମ; ଉତ୍ପାଦନ—
1. Birth; production (Apte).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଟୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଟୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଖିଁ' କି ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । (କର୍ତ୍ତୃ. ଉମନ୍) ସନ୍ତାନ—2. Offspring (Apte).
୩ । ବଂଶଧର—3. Descendant (Apte).
୪ । ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ—4. Creature; being (Apte).
୫ । ଲିଙ୍ଗ; ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷର ପ୍ରଭେଦଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ—
5. Gender; sex (Apte).
୬ । ଶ୍ରେଣୀ—6. Genus; kind (Apte).

ଜନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଇ)—ଜନି (ଦେଖ)
Jani — Jani (See)

ଜନୀନ—ସଂ. ବଣ. (ଜନ+ହିତାର୍ଥେ. ଈନ; ଯଥା—ବିଶ୍ୱଜନୀନ=ଜଗତର
Janina — ମଙ୍ଗଳକର)—୧ । ଲୋକହିତକର; ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ହିତକର—1. Tending to public benefit; beneficial to the people.
୨ । ପ୍ରୟୋଜନାନୁଯାୟୀ—
2. Sufficient for one's needs or necessity.

ଜନୁ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ ଧାତୁ+ଭାବ. ଉ)—
Janu — ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—1. Birth; nativity.
(ଜନୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୃଷ୍ଟି; ସର୍ଜନ—
2. Creation; production (Apte).
୩ । ଜୀବନ; ସ୍ଥିତି—3. Life; existence (Apte).
୪ । ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—4. Birth-place (Apte).
୫ । ସୃଷ୍ଟ ଜୀବ—5. Creature; being (Apte).
୬ । ଶ୍ରେଣୀ; ଜାତି—6. Genus; kind (Apte .

ଜନୁଆରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାନୁଆରୀ)—ଇଂରାଜୀ ପ୍ରଥମ ମାସ—
Januāri — The month of January.
জানুয়ারী
जनवरी

ଜନେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—(ସଂ. ଜନୈକ)—ଏକଜଣ; ଜଣେ—
Jane — An individual; a certain.
জন — ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ବିଜ ଜନେ
जन — ତପସ୍ୟା କଲେ ଯାଇଁ ହିମାଳୟ ବନେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ;
ବି. (ବହୁବଚନ)—ଲୋକମାନେ; ଜନମାନେ—
Men; people; persons.

ଜନୋରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇ. ଜାନୁଆରୀ)—ଇଂରାଜି ପ୍ରଥମ ମାସ—
Janorī — The month of January.
জানুয়ারী
जनवरि

ଜନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯମ ଧାତୁ; ଯନ୍ତ୍ର)—୧ । କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଜଳ ଯୋଗାଇବା
Janta — ପାଇଁ ତାଳ ବା ନଡ଼ିଆ ଗଛର ଭିତର ପାଖ କୋରି
(ଯନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକପାଖଦ୍ୱାରା ଗାଡ଼ରୁ ଉପରକୁ ପାଣି ଉଠାଇବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—1. A contrivance made of a hollowed trunk of palm or cocoanut and turning it up and down on a pivot for lifting water for irrigating fields.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳଗଛର ମୂଳଗଡ଼ୁକୁ ଫାଳ କରି ତହିଁ ଭିତରୁ ଅନ୍ତଃସାର କାଢ଼ି ତହିଁର ମୂଳପାଖର ମେଲା ମୁଣ୍ଡକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପଟାଦ୍ୱାରା ମୁଦି ଦିଆଯାଏ; ଏହି ଭାବରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ର ତିଆରି ହୁଏ ।]

୨ । କାକରା ପିଠାଆଦି ତିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଖଳ—2. Dough (boiled flour) for cakes.
୩ । କାକରା, ଆରିଶା ଆଦି ପିଠା ତିଆରି ହେବା ପାଇଁ ଦଳା ହୋଇଥିବା ଖଳ—3. Kneaded dough for cakes.
୪ । ଜନ୍ତା (ଦେଖ)
4. Jantā (See)

ଜନ୍ତର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର)—ଦେବପୂଜାର୍ଥ ଭୂମିରେ
Jantar — କଟାଯିବା ମଣ୍ଡଳ (ଏହା ଉପରେ ନୈବେଦ୍ୟାଦି
(ଯନ୍ତର—ଅନ୍ୟରୂପ) ରଖାଯାଏ)—Figures drawn on the ground for placing offerings before a Deity during worship.

ଜନ୍ତର କାଟିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଦେବପୂଜା ଉପଲକ୍ଷରେ
Jantar kāṭibā — ମୁରୁଜଆଦିଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ମଣ୍ଡଳାକାର ରେଖମାନ ଅଙ୍କିବା—To draw figures on the ground for placing offerings on them.

ଜନ୍ତର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର)—ଯନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jantara (etc) — Jantra etc (See)

ଜନ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର; ଯମ ଧାତୁ=ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା, ଦମନ
Jantā — କରିବା; ଯନ୍ତ୍ର=ନିୟାମକ, ଚାଳକ)—୧ । କମାରର ଭାତି;
জাঁতা — ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବାର ମୁଣା—
जंतो, जंता — 1. Smith's bellows.
(ଯନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁନାରୁପାର ସରୁ ତାର ଟାଣିବା ନିମନ୍ତେ ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଚଉଡ଼ା ଇସ୍ପାତଖଣ୍ଡ—
2. A plate of steel with holes to draw out fine wires of gold and silver.
୩ । ବାଘ ଓ ମୂଷାଆଦିଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ କାଠର ପେଡ଼ା ବା ଯନ୍ତ୍ର—3. Trapan; a trap-house (furnished with a trap door) for catching tigers, mice etc.

ବାସନାର ଜନ୍ତାରେ, ପିନ୍ଧି ପିନ୍ଧି ଶବଦ କଲ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ।
ଚଉରକେନ, ଶିଶୁଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଣ୍ଠ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଥ

୪ । କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡକୁ ଡେର ରଖି ତାହା କରତିବା ନିମନ୍ତେ ବଢ଼େଇ ବା କରତିମାନେ ଯେଉଁ ତ୍ରିକୋଣାକାର କାଠର ଘର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—
4. A triangular frame to support a log of of wood for sawing it.

୫ । ଜନ୍ତିବା;ପିଠାର ଖଳ ନିମନ୍ତେ ନିଆଁ ଉପରେ ଜଳମିଶ୍ରିତ ଶସ୍ୟଚୂନା ବସାଇ ତାହାକୁ ଚଟୁ ଦ୍ୱାରା ଦଳିବା—
5. Kneading of dough over the fire by stirring it with a ladle.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ମେଦନୀପୁର) ବି—
ପେଷଣ ଯନ୍ତ୍ର; ଚକି—Mill-stone.

ଜନ୍ତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜନ୍ତିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jantāibā The causative of Jantibā.
(ଜନ୍ତେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନ୍ତାଜନ୍ତ—ଦେ. ବି—ବହୁଲୋକଙ୍କ ଘନ ସମାବେଶ; ଗହଳି—
Jantājanta Dense crowd; huddling together.
जाँताजाँति ଦେ. ବିଣ—ଘନ ଭାବରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ
भीड़ ହୋଇଥିବା ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ—
Huddled together; compressed together thronging; crowded.
(ଯଥା—ରଥଯାତ୍ରାରେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଯାତ୍ରୀ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଜନ୍ତାଜନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।)

ଜନ୍ତାଜନ୍ତି—ଦେ. ବି—୧ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦେହ ପରସ୍ପର ଲଗାଲଗି;
Jantājanti ଠେଲାଠେଲି—1. Huddling together, mutual pressing; pushing each other in a narrow space.
ଜଳଜନ୍ତୁ ସାଧି ତଇଜ୍ୟ ଜନ୍ତାଜନ୍ତି
ବେଢ଼ିଣ ଧାଇଁଛନ୍ତି ସଙ୍ଗେ ପନ୍ତି ପନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦଳାଦଳି ବା ଗହଳି—
2. A huddling crowd; a pressing crowd.

୩ । ଜନ୍ତିବାର ଦଳିବା କର୍ମ; ଚକଟାଚକଟି—
3. Thorough kneading.

ବିଣ—ଲୋକ ଗହଳି ଦ୍ୱାରା ପେଷି ହୋଇଥିବା; ପରସ୍ପର ନିବିଡ଼-ସଂଲଗ୍ନ—Huddled together; pressing each other.
ଏହି କାଳେ ହାତୀ ପରାଏ ମେଘ ପନ୍ତି
ଆକାଶରେ ଉହ୍ଲେ ହୋଇ ଜନ୍ତାଜନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜନ୍ତାଳ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଧନ ଓ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ
Jantāla ଚେନ୍ଦା କରି ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅନ୍ନ-ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ରାନ୍ଧି ଯେଉଁ ଭୋଜି କରାଯାଏ—
A feast or picnic of villagers, consisting of food cooked and offered to the village-Deity, done by raising subscription from the villagers in money and kind.

ଜନ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ର—୧ । ଚାକଣ୍ଡି ଆଦି ପିଠାର ଖଳ ତିଆରି କରିବା
Jantibā ପାଇଁ ଚାଉଳଚୂନା ଆଦିକୁ ପାଣିରେ ସିଝା କରି
दला ନିଆଁ ଉପରେ ସିଝା ହେଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ
गुँधना, सौंदना, ଚଟୁ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପିଣ୍ଡକୁ ଗୋଳିବା; ଘାଣ୍ଟିବା—
जंताना 1. To knead flour and water over fire to make dough for cakes.

୨ । ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ ଘନ ଭାବରେ ଲଗାଲଗି କରି ଗୋଟିକ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କରି ବହୁ ବସ୍ତୁକୁ ରଖିବା—
2. To huddle many things together within a small space.

୩ । ପେଷିବା—3. To pound.

୪ । ଦଳିବା—4. To compress.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା ଓ ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଜନ୍ତି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ଵିନଷ୍ଟ ହେବା—
Janti hebā 1. To be destroyed or powdered.

୨ । ଅଳ୍ପ ସ୍ଥାନରେ ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା; ଖାଦ୍ଦାଖାଦ୍ଦି ହେବା; ଗାଢ଼ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହେବା—2. To be huddled up in a small space; to be crowded together; to contract into a small compass.
ବହୁତ ଜଳଜନ୍ତୁ ଜନ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୩ । ଦଳିତ ହେବା—3 To be compressed.

୪ । ଦହଗଞ୍ଜ ହେବା—
4. To be extremely troubled.

୫ । ଅତ୍ୟାଚାରିତ ହେବା—5. To be oppressed.

୬ । ଚକଟା ହେବା—6. To be kneaded.

ଜନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—
Jantu ୧ । ଜନ୍ମଶୀଳ ଜୀବ; ପ୍ରାଣୀ—1. Living being;
जन्तु animal; creature; (literally that
जानवर which is born).

୨ । କୃମି—2. Worm; maggot.

ଦେ. ବି—୧ । ଜାନୋଆର; ପଶୁ—1. Beast; brute.
(ଯଥା—'ସେ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ ଜନ୍ତୁଟିଏ' ଅର୍ଥାତ୍ ପଶୁ ପରି ନିର୍ବୋଧ ।)

୨ । (ଶୁଭବାଚକ) ଖରଜନ୍ତୁ; ଲମ୍ବ ଜନ୍ତୁ; ସର୍ପ—
2. (euphemism) Serpent.

୩ । ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ; ଶ୍ୱାପଦ ଜନ୍ତୁ—
3. Beast of prey; wild beast.

୪ । ମନୁଷ୍ୟ; ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Person; individual; fellow.
(ଯଥା—'ଅମୁକ ଲୋକ କଅଣ ସାମାନ୍ୟ ଜନ୍ତୁଟିଏ ?')

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ଳ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

୫। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ବୃହଦାକାର ପଦାର୍ଥ—
5. (figurative) A big thing.
[ଦ୍ର—ବୃହଦାକାର ପଦାର୍ଥକୁ 'ଜନ୍ତୁ' ବୋଲି କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବୋଲାଯାଏ, ଯେପରି କ ଛୋଟ ଘର ମଧ୍ୟରେ ଅତି ବଡ଼ ସିନ୍ଦୁକଟାଏ ରଖିବାକୁ ଗଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି ଏ ଘର ଏଡ଼େ ଜନ୍ତୁକୁ କାହିଁ ସମ୍ଭାଳିବ ?]
୬। ମହାଭାରତୋକ୍ତ ସୋମକ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—
6 The son of king Somaka.
[ଦ୍ର—ଏ ପୁତ୍ର ପରବର୍ତ୍ତିରେ ଚରବୀ ଆହୁତି ଦେଇ ହୋମ କରିବାରୁ ଶତ ପୁତ୍ର ଲାଭ କରିଥିଲେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର।]
ସେ ପୁତ୍ରର ନାମ ଜନ୍ତୁ ବୋଲି ଦେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ।

ଜନ୍ତୁକମ୍ବୁ—ସଂ. ବି—ଜୀବନ୍ତ ଶଙ୍ଖ—
Jantukambu — A living conch

ଜନ୍ତୁକା—ସଂ. ବି (ଜନ୍ତୁ+ଜାତାର୍ଥେ. କ+ଆ)—ଲାଖ; ଲାକ୍ଷା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Shell lac
Jantukā

ଜନ୍ତୁ କିଲାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିକାର ସମୟରେ ହାତୀ ଆଦି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଖେଦା ମଧ୍ୟକୁ ଘଉଡ଼ାଇବା—
Jantu kiḻāibā
(ଜନ୍ତୁ କଲେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To drive wild beasts (e. g. elephants) to an enclosure.

ଜନ୍ତୁଘ୍ନ—ସଂ. ବଣ (ଜନ୍ତୁ + ହନ୍ ଧାତୁ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ଜୀବନାଶକ—
Jantughna — 1. Destructive of life; fatal.
(ଜନ୍ତୁଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ଯାହା କୀଟାଦି ଜୀବ ନାଶ କରେ—
2. Insecticide; germicide; vermifuge.
ବି—୧। ବିଡ଼ଙ୍ଗ; କାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—1. Embellia.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଗୋଲମରିଚ ପରି।]
୨। ହେଙ୍ଗୁ—2. Asafœtida.
୩। ଏକପ୍ରକାର ଲେମ୍ବୁ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. A kind of lemon.

ଜନ୍ତୁଜୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ଜନ୍ତୁ+ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦର)—
Jantujuntā — ୧। ନାନାବିଧ ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ—
ଜନ୍ତୁଟଣ୍ଟ — 1. Many wild beasts (generally).
(ଜନ୍ତୁଜନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ସରୀସୃପ; ସାପ, ବିଛା ଆଦି—
2. Reptiles.

ଜନ୍ତୁଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖଳି (ଦେଖ)
Jantuṇi — Khaḻi (See)

ଜନ୍ତୁନାଥ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ତୁ+ନାଥ)—ଯମ—
Jantunātha — Jama; the Hindu God of death.
କାମକୁ ଅନୁସରି ଯେଉ ଲୋକ ଅର୍ଥ
ଭଜଇ ତାକୁ ଘେନିଯାନ୍ତି ଜନ୍ତୁନାଥ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ।

ଜନ୍ତୁନାଶକ—ସଂ. ବଣ (ଉପପଦ ତତ୍; ଜନ୍ତୁ+ନାଶକ)—
Jantunāśaka — ଜନ୍ତୁଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jantughna (See).

ସଂ. ବି—ହେଙ୍ଗୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Asafœtida.

ଜନ୍ତୁପତି—ସଂ. ବି—୧। ଯମ—
Jantupati — 1. The God of death.
୨। ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ; ଯମଙ୍କ ପାଞ୍ଜିଆ—
2. The record-keeper of the God of death.
ଏ କଥା ଆଜି ଜନ୍ତୁପତି
ପାଞ୍ଜିରେ ଲେଖିବେ ଘଡ଼ିତ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

ଜନ୍ତୁଫଳ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ୍ତୁ+ଫଳ; ଯେଉଁ ଫଳ ମଧ୍ୟରେ କୀଟ ଜନ୍ମନ୍ତି)—ଉଡ଼ୁମ୍ବର; ଯଜ୍ଞଡମ୍ବିର; ଡିମ୍ବିରି ଗଛ ଓ ଫଳ—The fig; Ficus Carica; the glomerous fig tree and its fruit.
Jantuphaḻa

ଜନ୍ତୁମାରି—ସଂ. ବି (ଜନ୍ତୁ+ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମାରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଈ.
Jantumāri — (ହି—କାଗେଜିଲେମ୍ବୁ—Lime fruit.

ଜନ୍ତୁରାଜ—ସଂ. ବି (ଜନ୍ତୁ+ରାଜା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜନ୍ତୁରାଣ (ଦେଖ)
Janturāja — Janturāṇa (See).

ଜନ୍ତୁରାଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ୍ତୁରାଜ)—ଯମ—
Janturāṇa — The God of death.
ଦଣ୍ଡେ କମିଷେ ଥିଲେ ପ୍ରାଣ
କ ନେଇ ପାରେ ଜନ୍ତୁରାଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।

ଜନ୍ତୁରାୟ—ଦେ ବି (ସଂ. ଜନ୍ତୁରାଜ)—ଯମ—
Janturāya — The God of death
ସୋମକ ବୋଇଲେ ମୁଁ ଯିବି ମୋ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ,
ନ ଯିବ ଜନ୍ତୁରାୟେ କାଣ ହେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ। କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ।

ଜନ୍ତୁସାଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜନ୍ତୁ+ସ୍ୱାମୀ)—ଯମ—
Jantusāiṅ — The God of death.
ସେ ଧର୍ମରାଜ ଜନ୍ତୁସାଇଁ, ସେ ସଙ୍ଗ୍ରାମନ ପୁରେ ଥାଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।

ଜଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଜାତୀୟ ବଡ଼ କଳା ପୋକ—
Jaṇḍā — A kind of big black ant; the
କାନଜିଁଆ, ଜିଆଁ ପିମ୍ପଡ଼ା — black pismire or emmet.
चेंटा, चूँटा, चुंटी [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଠାରୁଁ ବଡ଼ ଓ ଅଧଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି। ଏମାନେ ଗୁଡ଼ ଓ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରଭୃତିରେ ଲାଗନ୍ତି। ସଣ୍ଡୁଆସି ପରି ଦୁଇଟି ବଡ଼ ଦାନ୍ତ ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଥାଏ। ଏମାନଙ୍କ କାମୁଡ଼ା ପିମ୍ପୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ା ଠାରୁ ବେଶି ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ। ଏମାନେ ଗଛର ବକଳ ତଳେ ଓ ଭୂମିରେ ଗର୍ତ୍ତ କରି ରହନ୍ତି। ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଜଣ୍ଡା ଅଛନ୍ତି ଯଥା—ଧୂଳିଆ ଜଣ୍ଡା, କାଠ ଜଣ୍ଡା, ଗୁଡ଼ିଆ ଜଣ୍ଡା, ଡେଙ୍ଗା ଜଣ୍ଡା, ବୁଢ଼ା ଜଣ୍ଡା ଓ ଉଡ଼ସ୍ତ ଜଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି। ଉଇ ପିମ୍ପୁଡ଼ିଙ୍କ ପରି ବର୍ଷାଦିନରେ ଏମାନଙ୍କର ପକ୍ଷୀ ଉଠେ ଓ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି। ଏମାନେ ଗୋଟିକ ପଛେ ଗୋଟିଏ ଏକ ଧାଡ଼ିରେ ଧାଇଁ ଲାଗିବାର ଦେଖାଯାଏ। ଧୂଳିଆ ଜଣ୍ଡାଙ୍କ କାମୁଡ଼ାରେ ସବୁ ଜଣ୍ଡାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇପ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତଦ୍‌ବର୍ଗୀୟଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ

ଜଡ଼ାଖାଇ—ଦେ. ବି (ସ. ପିଣ୍ଡାର, ଦିଣ୍ଡାଲ)—ଏରଣ୍ଡାଦି ବର୍ଗର ଏକ-
Jandā-khāi ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ତରୁ—A kind of wild tree;
পিটলী, পাঙ্গোলী Trewia Nudiflora; Premnum
तुरि, नरफल् Tomentosa (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହା ଜଳ ନିକଟରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ବକ୍କଳ ତଳେ ଜଡ଼ାମାନେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ରହନ୍ତି; ଏହାର ଫଳ ଛୋଟ ଛୋଟ ମାର୍ବଲ୍ ଭଳି ଓ ଅଖାଦ୍ୟ । ବସନ୍ତ କାଳରେ ଏ ଗଛ ପତ୍ର-ଶୂନ୍ୟ ହୁଏ । ପତ୍ର ନ ଉଠୁଣୁ ଗଛ ଫୁଲ ଧରେ । ପତ୍ର ପାନପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ; ଏ ଗଛର କାଠ ନରମ । ଅଣ୍ଡିରିଗଛ ମାଇଗଛ ଠାରୁ ପୃଥକ । ଏହା ଫଳର ରସକୁ ବାଲିଜଡ଼ାଖିଆ ଘାଆରେ ଲଗାଇଲେ କ୍ଷତ ଶୁଖିଯାଏ ।]

ଜଡ଼ାପିମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜଡ଼ା ଓ ପିମ୍ପୁଡ଼ି—
Jandā-pimpurdi Ants and big black ants.

ଜଡ଼ାମାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଡ଼ାଖାଇ (ଦେଖ)
Jandāmāri Jandākhāi (See)

ଜନ୍ନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଜହ୍ନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Janna (etc) Jahna etc (See)

ଜନ୍ମ—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ମନ୍ = ଜନ୍ମନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—
Janma ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଆବିର୍ଭାବ—
1. Production; first appearance; origin.
୨ । ମାତୃଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି—2 Birth.
୩ । ଜୀବନ—3. Life.
୪ । (+ ଅଧିକରଣ ମନ୍) ସଂସାର; ଜୀବଲୋକ—
4. The created beings; the animal world.

ଜନ୍ମଅଷ୍ଟମୀ—ଗ୍ରା. ବି—ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ (ଦେଖ)
Janma-ashtami Janmāshtami (See)
ଭାଦ୍ରବ ମାସରେ ଜନ୍ମଅଷ୍ଟମୀ ସେ ଦିନ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଜନ୍ମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା; ପ୍ରସବ କରିବା—
Janma kariba The produce; to bring forth; to
জন্ম দেওয়া beget; to bear (a child).
पैदा करना

ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠୀ)—ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠୀ (ଦେଖ)
Janma-koshthā Janma-koshthi (See)

ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍ + କୋଷ୍ଠୀ)—
Janma-koshthi ଜନ୍ମପତ୍ରିକା; ଜାତକ—
Horoscope.

ଜନ୍ମଗତ—ସଂ. ବିଣ. (୨ୟା ତତ୍; ଜନ୍ମ + ଗତ)—୧ । ଯାହା ଜନ୍ମ
Janma-gata ସମୟରୁ କୌଣସି ଜୀବ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଥାଏ—
1. Inherited from birth.
୨ । ବଂଶାନୁଗତ—2. Hereditary.

ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାର—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଅଧିକାର ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମିବା ମାତ୍ରେ
Janma-gata adhikāra ଲାଭକରେ—Birth-right.

ଜନ୍ମଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ + ଗ୍ରହ)—ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
Janma-graha Janmagrahana (See)

ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ + ଗ୍ରହଣ)—
Janma-grahana ଅଭ୍ୟୁଦୟ; ଆବିର୍ଭାବ; ଉତ୍ପତ୍ତି—
Being born.

ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା; ମାତୃଗର୍ଭରୁ ପୃଥିବୀକୁ
Janma-grahana kariba ଆସିବା—To be born.
জন্মগ্রহণ করা
जनम लेना

ଜନ୍ମଜନ୍ମ—ସଂ. ବି—ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର (ଦେଖ)
Janma-janma Janmajanmāntara (See)

ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଜନ୍ମ + ଜନ୍ମାନ୍ତର)—୧ । କୌଣସି ଜୀବର
Janmajanmāntara ଏକ ଜନ୍ମ ଓ ତାହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅନ୍ୟ
ଜନ୍ମମାନ; ପ୍ରତିଜନ୍ମ—1. Successive births of the same individual.
୨ । ଅନନ୍ତକାଳ—2. Eternity.

ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତରୀଣ—ସଂ. ବିଣ—(ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର + ଈନ୍)—ପ୍ରତି ଜନ୍ମରେ
Janma-janmāntarina ଘଟୁଥିବା—Happening in successive births.

ଜନ୍ମତିଥି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍ + ତିଥି)—ଯେଉଁ ତିଥିରେ
Janma-tithi କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ—
The lunar day of one's birth; birth-day.

ଜନ୍ମତଃ—ଦେ. ଅ. (ଜନ୍ମ + ୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ ତସ୍)—
Janmatah ୧ । ଜନ୍ମସମୟରୁ; ଆଜନ୍ମ—
1. From one's birth; since one's birth.
(ଯଥା—ସେ ଜନ୍ମତଃ ଅନ୍ଧ ।)
୨ । ଜନ୍ମଦ୍ୱାରା; ଜାତିରେ—2. By birth; by caste.
(ଯଥା—ସେ ଜନ୍ମତଃ ଶୂଦ୍ର ।)

ଜନ୍ମଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ୍ମନ୍ + ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପିତା—
Janmada Father.
(ଜନ୍ମଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଉତ୍ପାଦନକାରୀ—Producing.

ଜନ୍ମଦାତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଜନ୍ମଦ (ଦେଖ)
Janma-dātā Janmada (See)
(ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜନ୍ମଦିନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍ + ଦିନ)—୧ । ଯେଉଁ ଦିବସରେ
Janma-dina ଜୀବ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ—1. The solar day on which a man was born.
ଜନ୍ମ ହେଇ ଜନ୍ମଦିନେ ମାତା ମୋତେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ଲୋକାନ୍ତର ।
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୨ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବିତକାଳ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ପଡ଼ିବା ଜନ୍ମଦିନ; ସ୍ମୃତିଦିନ; ବାର୍ଷିକ ଜନ୍ମଦିନ—
2. One's annual birth-day.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ୧ ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ୧ ବା ୨ ପଙ୍‌କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ଜନ୍ମଦୁଃଖୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଜନ୍ମକାଳରୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି); ଆଜନ୍ମ ଦୁଃଖଭୋଗକାରୀ—
Janma-duḥkhī
(ଜନ୍ମଦୁଃଖିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (a person) Doomed to life-long suffering; miserable since birth.

ଜନ୍ମ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜନ୍ମ କରିବା (ଦେଖ)
Janma-debā Janma karibā (See)
जन्म देओया
पैदा करना

ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ମନ୍+ନକ୍ଷତ୍ର)—ଯେଉଁ ନକ୍ଷତ୍ରରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ—
Janma-nakshatra
The asterism or astrological constellation which was in the ascendant when an individual was born; one's natal star.

ଜନ୍ମନିୟନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭବତୀ ନ ହେବାର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ—
Janma-niyantraṇa
Birth-control.

ଜନ୍ମପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ମନ୍+ପତ୍ର)—୧ । ଜନ୍ମପତ୍ରିକା (ଦେଖ)
Janma-patra 1. Janma-patrikā (See)
୨ । ଜୀବନଚରିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Biography.
୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଆଦ୍ୟରୁ ଅନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସ୍ତୁତ ବିବରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A detailed description of a thing from the beginning to the end.

ଜନ୍ମପତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ପତ୍ରିକା)—
Janma-patrikā ଜାତକ; କୋଷ୍ଠୀ—Horoscope.
(ଜନ୍ମପତ୍ର; ଜନ୍ମପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନ୍ମପରିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ପରିଗ୍ରହ)—
Janma-parigraha ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
Janma-grahaṇa (See)

ଜନ୍ମପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି.—(ଜନ୍ମନ୍+ପ୍ରତି+ସ୍ଥା ଧାତୁ+ଅ+ଆ)—ମାତା;
Janma-pratishṭhā ମାଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Mother.
୨ । ଜନ୍ମସ୍ଥାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Birth-place.

ଜନ୍ମଫଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜନ୍ମ+ଫଳ; ଏହାର ଫୁଲ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ବୋଲି)—ଡିମ୍ବିରି ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ;
Janma-phaḷa
ଉଡ଼ୁମ୍ବର ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ—
The fig tree and its fruit.

ଜନ୍ମବିଧବା—ସଂ. ବି.—ବାଲବିଧବା; ଅକ୍ଷତଯୋନି ବିଧବା (ହି. ଶବ୍ଦ ସାଗର)—A child-widow.
Janma-bidhabā

ଜନ୍ମବୃତ୍ତାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ବୃତ୍ତାନ୍ତ)—ଉତ୍ପତ୍ତିର ବିବରଣ—
Janma-bruttānta Particulars of one's origin or birth.

ଜନ୍ମଭ—ସଂ. ବି.—(ଜନ୍ମ+ଭା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜନ୍ମ ସମୟର ଲଗ୍ନ—1. The lagna or ascendant zodiacal sign at the time of one's birth.
Janmabha
୨ । ଜନ୍ମ ରାଶି (ଦେଖ)
2. Janma-rāsi (See)
୩ । ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ରର ସଜାତୀୟ ନକ୍ଷତ୍ର—3. An asterism of the same class as one's natal asterism.

ଜନ୍ମଭରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜନ୍ମକାଳ ମଧ୍ୟରେ—
Janma-bhari For life; through one's lifetime.
जन्मभर
जनमभर

ଜନ୍ମଭୂମି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମନ୍+ଭୂମି) ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଥାଏ—
Janma-bhūmi
One's birth-place.
୨ । ସ୍ୱଦେଶ; ମାତୃଭୂମି; ଯେଉଁ ଦେଶରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଥାଏ—One's native country; mother-land.

ଜନ୍ମମରଣ—ସଂ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଜନ୍ମ+ମରଣ)—
Janma-maraṇa ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ (ଦେଖ)
Janma-mrutyu (See)
ଜନ୍ମ ମରଣବେଳା, ସ୍ତ୍ରୀ ନ ଜାଣେ ପୁରୁଷ । ତଗ ।

ଜନ୍ମମାଟି—ଦେ. ବି.—ଜନ୍ମଭୂମି (ଦେଖ)
Janma-māṭi Janmabhūmi (See)
जनमधरती

ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି.—(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ—
Janma-mrutyu Birth and death.

ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ବହି—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ସରକାରୀ ପୁସ୍ତକ ବା ରେଜିଷ୍ଟରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗ୍ରାମବାସୀ ଇଲାକା ମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମ ହେବା ଓ ମରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିବରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହେ—Birth and death register.
Janma-mrutyubahi
जन्ममृत्यु बई
जनममृत्युका रेजिष्टरी
(ଜନ୍ମମୃତ୍ୟୁ ରେଜିଷ୍ଟର—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏ ବହିକୁ ଗ୍ରାମର ଚୌକିଦାର ପୂରଣ କରି ପ୍ରତି ସାପ୍ତାହିକ ପାଳିରେ ଥାନାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ବିବରଣମାନ ଜଣାଏ ।]

ଜନ୍ମରାଶି—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମକାଳରେ ଯେଉଁ ରାଶିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଉଦୟ ହୋଇ ଥାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Janma-rāśi
(Astrology) The sign of the zodiac in which the moon rises at the time of a person's birth.

ଜନ୍ମଲଗ୍ନ—ସଂ. ବି.—(ଜ୍ୟୋତିଷ)—ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ରାଶିର ଉଦୟ ହୋଇଥାଏ—
Janma-lagna
(Astrology) The zodiacal sign which is in the ascendant at the moment when a person is born.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋଁ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଂଯ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନ୍‌

ଜନ୍ମ ଲଭିବା—ଦେ. କି—ଜନମିବା (ଦେଖ)
Janma labhibā Janamibā (See)

ଜନ୍ମଲାଭ—ସଂ. ବି· (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଲାଭ)—
Janma-lābha ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ (ଦେଖ)
Janma-grahaṇa (See)

ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—୧ । ଜନ୍ମଭୂମି (ଦେଖ)
Janma-sthāna 1. Janmabhūmi (See)
୨ । ମାତୃଗର୍ଭ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The mother's womb.
୩ । କୁଣ୍ଡଳୀର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜନ୍ମସମୟର ଗ୍ରହ-ଅବସ୍ଥାନ କରେ—3. The position occupied by a person's natal planet in the horoscope.

ଜନ୍ମ ହେବା—ଦେ. କି—ଜନମିବା (ଦେଖ)
Janma hebā Janamibā (See)

ଜନ୍ମାଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଜନ୍ମିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Janmāibā 1. The causative form of Janmibā.
जन्मान ୨ । ଜାତ କରିବା—2. To produce.
जन्माना ୩ । ଘଟାଇବା—3. To cause to happen.
(ଜନ୍ମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ଉଦିତ କରାଇବା—
4. To cause to rise.

ଜନ୍ମାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍: ଜନ୍ମନ୍+ଅଧିପ)—
Janmādhipa । ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. God Śiba.
୨ । ଜନ୍ମ ରାଶିର ଅଧିଷ୍ଠାତୃଦେବ—
2. The presiding Deity of one's natal sign.
୩ । ଜନ୍ମଲଗ୍ନର ସ୍ୱାମୀ—3 The presiding Deity of one's natal Lagna.

ଜନ୍ମାନ୍ତର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଅନ୍ୟ+ଜନ୍ମ)—
Janmāntara ୧ । ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମ; ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜନ୍ମ—
1. One's next birth or previous birth.
୨ । ପରଲୋକ—2. The next world; existence after one's death.

ଜନ୍ମାନ୍ତରବାଦ—ସଂ. ବି—ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଜୀବର ଏ ସଂସାରରେ ପୁନର୍ବାର
Janmāntara-bāda ଜନ୍ମ ହେବା ବିଷୟକ ବିଶ୍ୱାସ ବା ମତ—
The doctrine or theory of transmigration.

ଜନ୍ମାନ୍ତରୀଣ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନ୍ମାନ୍ତର+ଭବାର୍ଥେ. ଈନ)—
Janmāntarīṇa ୧ । ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମରେ ଘଟିବା—
(ଜନ୍ମାନ୍ତରୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Happening in another birth.
୨ । ଜନ୍ମାନ୍ତର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ପରଲୋକ ବା ପୂର୍ବଜନ୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to one's past or future birth.

ଜନ୍ମାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଅନ୍ଧ)—
Janmāndha ଅଜନ୍ମ ଅନ୍ଧ; ଯେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ ଜନ୍ମି ଥାଏ—
(ଜନ୍ମାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) One born-blind.

ଜନ୍ମାବଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ)—
Janmābachchhinna ଜନ୍ମ ହେବାଠାରୁ ବରାବର ଘଟୁଥିବା; ଜୀବନବ୍ୟାପୀ— Lifelong.
ସଂ. ବି— ଯାବଜ୍ଜୀବନ ସମୟ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଯେତେ ଦିନ ବଞ୍ଚିଥାଏ ସେହି କାଳ—One's life-time; the period of one's existence.

ଜନ୍ମାବଧି——ଦେ. କି. ବିଣ. (ଜନ୍ମ+ଅବଧି)—
Janmābadhi ଜଣକର ଜନ୍ମ ହେବା ଦିନରୁ; ଅଜନ୍ମ—
Since birth; from a person's birth.

ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜନ୍ମ+ଅଷ୍ଟମୀ)—
Janmāshṭamī ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମତିଥି—
The birth-day of Śrikṛushṇa; the 8th day of the dark fort night of the lunar month of Bhādra.
[ଦ୍ର—ଭାଦ୍ର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ସମୟରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ହିନ୍ଦୁଜଗତରେ ପାଳିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ ଶ୍ରାବଣ ମାସ କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀରେ ହୋଇଥିବା ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ ଓ ଗୌଣ ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ ଗଣନା ଏ ପ୍ରଭେଦର କାରଣ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜନ୍ମିତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜାତ)—
Janmita ଔରସ; ଯାହାକୁ ଜନ୍ମ କରାଯାଇ ଅଛି—Begotten;
जन्मित which has been given birth to.
जन्मित (ଯଥା—ଜନ୍ମିତ ପୁତ୍ରଠାରୁ ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ହୀନ ଅଟେ ।)

ଜନ୍ମିବା—ଦେ. କି—୧ । ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା—
Janmibā 1. To be born.
जन्मा ଶ୍ରୀକଂସହି ଶିଷ୍ୟାଗ୍ରଣୀ ନୃପ ଶିରୋମଣି
जन्मना ଜନ୍ମିବେ ଅଶୋକ ନାମେ ନୃପ ମହାତେଜା ।
(ଜନ୍ମାଇବା—ଣିଜନ୍ତ) ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୨ । ଜାତ ହେବା; ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା—
2. To be produced; to come to being.
୩ । (ବୃକ୍ଷ ଆଦି) ଉଠିବା—3. (a planet) To grow.
୪ । ଉଦୟ ହେବା—4. To rise.
୫ । ଦେଖାଯିବା; ଆବିର୍ଭୂତ ହେବା—4. To appear.

ଜନ୍ମୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ(ଜନ୍ମ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Janmī ଜୀବ; ଜନ୍ତୁ; ପ୍ରାଣୀ—Animal.

ଜନ୍ମେଜୟ—ସଂ ବି—୧ । ଜନମେଜୟ (ଦେଖ)
Janmejaya 1. Janamejaya (See)
୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Bishṇu.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ୧ ଉଚ୍ଚାରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଉଚ୍ଚାରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଉଚ୍ଚାରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ରୂପାନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

୩ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଗବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of a mythological serpent.

ଜନ୍ମୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜନ୍ମ + ଉତ୍ସବ)—
Janmotsaba ୧ । କୌଣସି ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମହେବା ଉପଲକ୍ଷେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—1. Festivities observed on the occasion of the birth of a child.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମଦିନର ସ୍ମରଣାର୍ଥ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—2. Festival observed to commemorate the birth-day of a person.
୩ । ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ ଉତ୍ସବ—3. The festival observed on Śrikṛushṇa's birth-day.

ଜନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ୧ । (ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—
Janya ଜାୟମାନ; ଯେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରେ—1. Born.
(ଜନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଜନି ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) ଯାହାକୁ ଜନ୍ମ କରାଯାଏ; ଉତ୍ପାଦିତ—2. Created; begotten.
୩ । (ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଯ) ଯେ ଜନ୍ମ କରେ; ଉତ୍ପାଦକ—
3. Begetter.
୪ । (ଜନ + ଯ) ଜନହିତକର—
4. Tending to the public good.
୫ । (ଜନ + ଯ) ଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ବ୍ୟକ୍ତିଗତ—
5. Human; personal; individual.
୬ । ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—6. Relating to a country.
୭ । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ—7. Relating to the state.
୮ । ଜାତୀୟ—8. National.
ବି—୧ । ହଟ୍ଟ; ହାଟ—1. Market.
୨ । ନିନ୍ଦା; ପରିବାଦ—2. Censure; blame.
୩ । ବିବାଦ—3. Quarrel.
୪ । ଜନ୍ମକାଳୀନ କୁଲକ୍ଷଣ—
4. Bad omen observed at the time of one's birth.
୫ । ଯୁଦ୍ଧ—5. Fight.
୬ । ପ୍ରୀତି—6. Love.
୭ । ବରର ବୟସ୍ୟ ବା ସଖା; ମାର୍ଜ୍ଜିତ୍ରୀ—
7. The friend or companion of a bride-groom.
୮ । ପିତା—8. Father.
୯ । (ଜନୀ + ଯ) ନବୋଢ଼ାର ଜ୍ଞାତି ବା ଭୃତ୍ୟ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
1. Kinsman or servant of a newly married bride.
୧୦ । ଜନସାଧାରଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. The general public.
୧୧ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ—11. Rumour; report.
୧୨ । ବର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Bridegroom.
୧୩ । ବରଯାତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. The marriage-party accompanying a bridegroom.
୧୪ । ଜାମାତା; ଜୁଆଁଇଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
14. Son-in-law.
୧୫ । ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. Son.
୧୬ । ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. God Śiba.
୧୭ । ଦେହ; ଶରୀର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Body.

ଜନ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ୟ + ଆ)—ଜନ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Janyā Feminine of Janya.
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ + ଯ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
୧ । ଆନନ୍ଦ—1. Gladness; joy.
୨ । ମାତା; ଜନନୀ—2 Mother.
୩ । ବଧୂର ସହଚରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A friend or companion of a daughter-in-law or bride.
୪ । ମାତୃସଖୀ—4. The female attendant or friend of one's mother.
୫ । ପ୍ରୀତି; ସ୍ନେହ—5. Love; affection.
୬ । ବଧୂ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Daughter-in-law.

ଜନ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଯୁ)—
Janyu ୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
୨ । ପ୍ରାଣୀ; ଜୀବ—2. Animal.
୩ । (+ ଭାବ. ଯୁ) ଜନ୍ମ; ଉତ୍ପତ୍ତି—
3. Birth; production.
୪ । (ଜନ ଧାତୁ ଣିଚ ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଯୁ)—
ବିଧାତା; ବ୍ରହ୍ମା—4. Brahmā, the Creator.

ଜହ୍ନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Janha 1. The moon.
जोन्ह ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—2. Moonlight.

ଜହ୍ନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାବନାଲ)—୧ । ମକା—
Janhā 1. Indian corn.
जनार ୨ । ବାଜରା; ଭୁଟ୍ଟା—2. Maize.
जोन्हार

ଜପ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ମାନସ ପାଠ କରିବା; ମନେ ମନେ ପଢ଼ିବା—
Jap (root) To read something in one's mind.

ଜପ—ସଂ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ମନେ ମନେ ପୁନଃପୁନଃ
Japa ପାଠ—1. Muttering.
ଜପକୁ କଲେ ପଲ୍ଲବରେ ହାତ ଦେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ି	ଇ	ଓ	ର୍,ର୍ଦ୍ଧ	ଈ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଲ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଢ
ୀ	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଷ୍ପ	ନୃ

୨ । ମନ୍ତ୍ରାଦିର ବିଧିପୂର୍ବକ ପୁନଃପୁନଃ ଉଚ୍ଚାରଣ ବା ଆବୃତ୍ତି—
2. Repetition of prayers or incantations.

୩ । ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବୃତ୍ତିପୂର୍ବକ ବେଦାଧ୍ୟୟନ; ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟ—
3. Recitation of the Bedas.

୪ । ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କରି କହିବା—4. Whispering.

୫ । ଜପମାଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ରକୁ ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବୃତ୍ତି କରିବା—5 Telling of beads by reciting particular formulas silently.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ଜପ ୩ ପ୍ରକାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ମାନସ, ଉପାଂଶୁ ଓ ବାଚକ; କେହି କେହି ଜିହ୍ୱାଜପ ନାମରେ ୪ର୍ଥ ପ୍ରକାର ଜପ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି । ମନେମନେ ମନ୍ତ୍ରର ଅର୍ଥ ମନନ କରି ଧୀରେଧୀରେ ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରକୁ ସ୍ମରଣ କରିବା ମାନସଜପ; ଓଠ ଓ ଜିଭ ହଲାଇ କ୍ଷୀଣସ୍ୱରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଉପାଂଶୁଜପ, ଓଠ ନ ହଲି କେବଳ ଜିଭ ହଲିଲେ ଜିହ୍ୱାଜପ ଓ ମନ୍ତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ବାଚକ ଜପ ବୋଲିଯାଏ । ଜପ କରିବା ସମୟରେ ମନ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ, ଏଥିପାଇଁ ମାଳାର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜପ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମନେ ମନେ ମନ୍ତ୍ରାଦି ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବୃତ୍ତି କରିବା; ଜପିବା—
Japa kariba
ज़पना; जपकरना
जपना, जप करना
1. To repeatedly mutter esoteric formulas silently.

୨ । ଜପମାଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା କରି ମନ୍ତ୍ରାଦି ପୁନଃ ପୁନଃ ଜପିବା; ମାଳ ଗଡ଼ାଇବା—2. To tell the beads by muttering certain formulas

କେହି ଅବା ଜପମାଳା ଜପେ ଅବଇଠେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୩ । କୌଣସି କଥାକୁ ମନେ ମନେ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣ କରିବା—
3. To constantly remember a thing.

୪ । ଘୋଷିହେବା—4. To go on recapitulating or repeatedly uttering a thing.

ଜପଜୀ—ଦେ. ବି—ଶିଖମାନଙ୍କର ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Japaji
जपजी
A religious book of the Sikhs.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ନିତ୍ୟପାଠ କରିବା ଶିଖମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମକୃତ୍ୟ ବିବେଚିତ ।]

ଜପଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଲୁପ)—ଜାପି ଧରିବା; ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା; ଖୁବ୍‌ଜୋରରେ ଜାକି ଧରିବା; ଚପି ଚେପି ଧରିବା—To hold tightly or with pressure; to press.
Japaṭi dhariba
चेप...
चिपटना

ଜପଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଲୁପ)—ଜପଟି ଧରିବା (ଦେଖ)
Japaṭiba — Japaṭi dhariba (See)

ଜପତ୍—ବୈଦେ. (ପ୍ରା... ...ର) ବି—ଜପ୍ତ (ଦେଖ)
Japat — Japt (See)

ଜପତପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜପ ଓ ତପଃ; ସଦ୍ଧର)—ମନ୍ତ୍ରଜପ ଓ ତପସ୍ୟା—Telling of beads and practising of religious austerities.
Japa tapa
जपतप
जपतप

ଜପନ—ସଂ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଜପିବା—
Japana
Muttering of mantras with beads.

୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଜପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Mutterer of mantras.

ଜପମାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜପମାଲ୍ୟ)—୧ । ଜପମାଳା—
Japa-māḷa
जपामाला
जपमाला
1. A string of beads for muttering esoteric formulas.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜପମାଳା ପରି ସବୁବେଳେ ସ୍ମରଣୀୟ ବିଷୟ ବା ପ୍ରିୟତମ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A dearly cherished matter, thing or person.

ଜପମାଳ, ଜପାମାଳ, ଜପାମାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜପମାଳା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜପ+ମାଳା)—ଯେଉଁ ମାଳର ଗୁଟିକା ଗଣନା କରି ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ରାଦି ଜପ କରାଯାଏ—
Japa māḷā
A rosary for counting the number of repetitions while repeatedly muttering a sacred formula.

କେହି ଅବା ଜପମାଳା ଜପେ ଅବଇଠେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଜପଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା ଜପ+ଯଜ୍ଞ)—୧ । ଜପରୂପ ଯଜ୍ଞ; ଜପ—1. Telling of beads considered equivalent to Vedic sacrifice.
Japa jajña

୨ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ଜପ ଓ ଯଜ୍ଞ—2. Counting of beads and performance of Vedic sacrifices.

ଜପହୋମ—ସଂ. ବି. (ଜପ+ହୋମ, ରୂପକ କର୍ମଧା ଓ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—
Japa-homa
ଜପଯଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Japa-jajña (See)

ଜପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Japā
ମନ୍ଦାର ଗଛ ଓ ଫୁଲ; ଜବା—
The red Chinarose and its tree.

जपा ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜପ କରିବା—1. To muttering of mantras by counting the beads.
जपना

୨ । ସବୁବେଳେ ଭାବିବା—
2. Constantly thinking over a mattter.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଜପ କରା ଯାଇଥିବା (ମନ୍ତ୍ର)—
1. (holy formula) Counted on the beads.

୨ । ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଜପ କରା ଯାଏ (ଯଥା; ଜପା ମାଳା)
2. (rosary) With the help of which a holy formula is recited.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଜପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଜପିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Japāibā (The causative form of Japibā).
जपाना ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଜପ କରାଇବା—
जपाना To cause another person to tell the beads.
(ଜପେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲୋକେ ପ୍ରଣ୍ଣକାଳ ହେବାକୁ ମୋ ଶିବ ଶିବମନ୍ତ୍ରର ଜପାଇବ । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି.

ଜପାଜପି—ଦେ. ବି.—ନାନା ପ୍ରକାରର ମନ୍ତ୍ର ଜପ—
Japā japi Muttering of various incantations.
जपाजपि
जपाजपी

ଜପାମାଳ—ଦେ. ବି.—ଜପମାଳା (ଦେଖ)
Japā-māla Japamālā (See)

ଜପାମାଳା—ଦେ. ବି—ଜପମାଳା (ଦେଖ)
Japā-mālā Japamālā (See)
ଜପାମାଳା ରୁ ମୋ ସ୍ୱନବାସ୍ୱ,
ଯେତେବେଳେ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ଅସ୍ତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜପାମାଳି—ଦେ ବି—ଜପମାଳା (ଦେଖ)
Japāmāli Japamālā (See)

ଜପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ୍ମ କ୍ତ)—ଯାହା ଜପ କରାଯାଇ ଅଛି—
Japita That which has been muttered.

ଜପ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଜବ୍‌ତ, ଜପ୍‌ତ)—୧ । ଅଟକ ରଖାଯିବା;
Japt କ୍ରୋକ କରାଯାଇଥିବା (କୌଣସି ପଦାର୍ଥ)—
जब्त I. Kept under attachment or seizure;
जपत restrained; attached
୨ । ରାଜା ବା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ—
2. Taken possession of; seized by the king or Government.
୩ । ବାଜ୍ୟାପ୍ତ—3. Resumed.
୪ । ନିୟମକୁ ଅଣାଡ—4. Regulated.
୫ । ଶାସିତ—5. Ruled; controlled; checked.
୬ । ଅପମାନିତ—6. Humbled; dishonoured; crestfallen.
୭ । ପରାଜିତ—7. Vanquished.
୮ । ଦଣ୍ଡିତ—8. Punished; taught a lesson.
୯ । ତାଗିଦ୍ କରାଯାଇଥିବା—9. Warned.
୧୦ । କ୍ରୋକ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
10. Relating to attachment.

ବି. (ଅ. ଜପ୍ତ)—୧ । କ୍ରୋକ୍—1. Attachment.
୨ । ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା—
2. Taking a property under custody.
୩ । ରାଜା ବା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପରାଧୀର ସମ୍ପତ୍ତି ଅଟକ—
3. Attachment of the property of an offending person by the king or by Government.

ଜପ୍ତମାଫି—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଫା)—ଲାଖରାଜବାଜ୍ୟାପ୍ତ
Japta-māphi ଜମି—Resumed revenue-free land.

ଜପ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜବ୍‌ତି)—ଜପ୍ତ (ଦେଖ)
Japti Japt (See)
जवद
जप्ती

ଜପ୍ତି ଅଫିସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜପ୍‌ତି+ଇଂ. ଅଫିସର୍)—
Japti aphisar ବାଜ୍ୟାପ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତିର ହିସାବ ରଖିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ
जवती अफिसर କର୍ମ୍ମଚାରୀ—An officer deputed to
जप्ती अफिसर keep the account of attached properties.

ଜପ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଯ)—ଜପଯୋଗ୍ୟ; ଧ୍ୟେୟ—
Japya Fit to be recited or muttered with the help of a rosary.
ସଂ. ବି—ଜପ କରାଯାଇଥିବା ମନ୍ତ୍ର—
Muttered formula (Apte).

ଜବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବେଗରେ ଚଳିବା—
Jab (root) To move swiftly.

ଜବ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ସଂ. ଯାବତ୍; ପ୍ରା. ଯାବିଁ, ଜାବ;
Jab ଭୁଲ. ସଂ. ଯଦା; ଯଦି; ଯଦ୍ୟପି)—୧ । ଯେବେ; ଯେଉଁ ସମୟରେ—1. When.
୨ । ଯଦି—2. If.

[ଦ୍ର—ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦେ ଲାବଣ୍ୟବତୀରୁ 'ଜାନ ଜବାପେଖି ପରଦର୍ପଣରେ' ଉଦାହରଣ ଦେଇ ଜବ୍ ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆରେ "ଯେବେ" ଅର୍ଥର ବ୍ୟବହାରକୁ ସମର୍ଥନ କରି ଅଛନ୍ତି ଓ ଲାବଣ୍ୟବତୀର ଲୋକନାଥ ଦାସଙ୍କ କୃତ ଟୀକାରେ ଏହି ଅର୍ଥ ସମର୍ଥିତ ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ହିନ୍ଦୀ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର 'ଜବ୍‌ତକ୍' ଶବ୍ଦ ଛଡ଼ା ପ୍ରଚଳିତ ଥିବାର ବୁଝା ଯାଉନାହିଁ । କେବଳ ସମ୍ବଲପୁରରେ ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରଭାବରୁ କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମୁହଁରେ ଶୁଣାଯାଏ] ।

ଦେ. ବି—ଲୁଣରନ୍ଧା ଘାସ କାଟିବା ଅସ୍ତ୍ର (ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ)—
An instrument for cutting the grass used as fuel in the manufacture of salt.

ଜବ୍‌ତକ୍—ଦେ. (ସଂ. ଯାବତ୍+ଫା. ତକ୍)—
Jab-tak ଯେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
यतक्षण Till which time; till when.
जबतक
(ଜବ୍‌ତଲକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜବ୍‌ଦ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜାଣିଶୁଣି ଚୁପ୍ ରହିବା—
Jab-da māribā To keep silent about a matter
(ଜବ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) which one knows.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଈୟ	ଉଅ	ଘ
୧	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ଜବ—ସଂ. ବି. (ଜୁ ଧାତୁ=ବେଗରେ ଚାଲିବା+ଭାବ. ଅ; କିମ୍ବା ଜବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Jaba
ବେଗ—Velocity; speed.
ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବେଗବାନ୍—Speedy; swift.

ଜବଖାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବକ୍ଷାର)—ଯବକ୍ଷାର (ଦେଖ)
Jaba-khāra Jabakshāra (See)

ଜବତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜପ୍ତ୍, ଜବ୍ତ୍=ଅଧିକାର କରଣ; କ୍ରୋକ୍ କରିବା)—
Jabat
जवद, जब्द
जप्त, जब्त
୧ । ସ୍ୱାଧିକୃତ; ସ୍ୱାଧିକାରରେ ଆନୀତ; କବ୍‌ଜାଭୁକ୍ତ—1. Brought under one's control or power.
୨ । ଅଧିକୃତ—2. Occupied
୩ । ପଦଦଳିତ; ପରାଜିତ—3. Defeated; crushed; subdued.
୪ । ଜପ୍ତ (ଦେଖ) 4. Japt (See)
ବି—୧ । ଆୟତ୍ତକୁ ବା ଅଧିକାରକୁ ଆଣିବା—1. Taking possession of a thing.
୨ । ଜପ୍ତ (ଦେଖ) 2. Japt (See)

ଜବତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ କ୍ରୋକ୍ କରିବା—
Jabat karibā
जब्द करा
जब्त करना
1. To confiscate or attach a property.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ସାଧୁ କରିବା—2. To teach a person a lesson; to crush a person.

କଲୁ ସେ ତାହା ଖାତର ନ କରି ସବଣକୁ ଅଙ୍ଗେ ଜବତ୍ କଲେ ।
ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଙ୍ଗଳ ରାମାୟଣ ।

ଜବତି—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜପ୍ତି; ଜବ୍ତୀ)—
Jabati
जवती
जप्ती, जब्ती
୧ । ଜବତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to attachment.
(ଯଥା—ଜବତି ପରଓ୍ୱାନା ।)—
୨ । ଜବତ କରାଯାଇଥିବା; ଅଧିକୃତ—2. Taken possession of.
(ଯଥା—ଜବତି ମାଲ ।)

ଜବନ—ସଂ.ବି. (ଜୁ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ; ବା. ଜବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—
Jabana ୧ । ବେଗ—1. Velocity; speed; swiftness.
ଘୁମନ୍ତି ଖଣ୍ଡ ବହିଲେ ମନ୍ଦ ବଳରୁ
ଜବନରେ ନେଇ ଯାଇ କେତେ ବନକୁ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୨ । ଗତି—2. Motion.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ବେଗବାନ୍ ଅଶ୍ୱ—3. Fleet horse.
୪ । ମୃଗବିଶେଷ—4. A species of deer.
୫ । ଯବନ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) (ଦେଖ) 5 Jabana (See)
ସଂ. ବିଣ—ବେଗଗାମୀ—Swift; fleet.

ଜବନିକା—ସଂ. ବି. (ଜୁ ଧାତୁ=ଯାଇବା+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ+ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ+ଆ)—୧ । ରଙ୍ଗାଳୟର ପରଦା; ତିରସ୍କରିଣୀ; କନାଟି ବାଡ଼—1. Screen; curtain; drop-scene.
Jabanikā
(ଯବନିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଯବନ-ସ୍ତ୍ରୀ; ପଠାଣୁଣୀ—2. A Pathan female; a Mahomedan woman.

ଜବନିକାପତନ—ସଂ. ବି—୧ । ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୟ ଶେଷରେ ପରଦା ପଡ଼ିବା—1. The fall of the curtain or dropscene on the stage.
Jabanikā-patana
୨ । (ଅଭିନୟାଦିର) ସମାପ୍ତି—2. Conclusion or finish (as of a play).

ଜବନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବେଗରେ—
Jabane Swiftly.
ପବନେ ଚଳେକ ଜବନେ ଜବନେ ଉଡବର ଭୃଙ୍ଗମେଳା ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜବର—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜବ୍ର)—୧ । ବଳିଷ୍ଠ; ଦୃଢ଼—
Jabar 1. Strong.
जबर ୨ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ—2. Powerful.
जबर ୩ । ପ୍ରକାଣ୍ଡ—3. Large; stupenduous.
୪ । ଅଧିକ—4. Excessive.
୫ । ଖୁବ୍; ଅତ୍ୟନ୍ତ—5. Much, very.
୬ । ଭାରି; ଗୁରୁ—6. Heavy.
୭ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—7. Superior.
୮ । ଚକଚକିଆ; ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—8. Splendid; grand.

ଜବର ଗୁଜବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଭାରି ଶୁଣାଯାଉଥିବା ଜନରବ—
Jabar gujab Strong rumour.
(ଯଥା—ବଜାରରେ ଜବର ଗୁଜବ୍ ଉଠିଛି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ କମିଶନରଙ୍କ ତଦନ୍ତର ଫଳ ଅମୁକଙ୍କ ଅପ୍ରୀତିକର ହୋଇଅଛି ।)

ଜବରଜଂଘ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଫା)—୧ । ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଲୁଗାପଟା ଦେହରେ ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Slovenly dressed.
Jabar-jamgha
जवड़जङ्ग
जबरजंग
(ଜବରଜଂଘୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଜବରଜଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ବଳିଷ୍ଠ ପଦ ଓ ଜଙ୍ଘବିଶିଷ୍ଟ—2. Strong-legged; having sinewy legs and thighs.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ।

ଜବର୍ଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ଜବ୍‌ର୍‌ଦସ୍ତ୍)—
Jabar-dast ୧ । ବଳବାନ୍; ବଳୁଆ; କ୍ଷମତାଶାଳୀ—
जबरदस्त 1. Powerful; strong.
जबरदस्त ୨ । ଅଟଳ; ଦୃଢ଼—2. Firm.
୩ । ଜୁଲମ୍‌ବାଜ୍—3. Oppressive.
୪ । ବଳପ୍ରୟୋଗକାରୀ—4. Using force
୫ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ—5. Invincible.

ଜବର୍ଦସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଜୁଲୁମ; ପୀଡ଼ନ; ଅତ୍ୟାଚାର—
Jabar-dasti 1. Oppression.
जबरदस्ती ୨ । ଜୋର ବା ବଳପ୍ରୟୋଗ—2. Use of force.
जबरदस्ती ୩ । ବାଧ୍ୟ କରିବା—3. Compulsion.
୪ । ଅନ୍ୟାୟ—4. Injustice.

ଜବର୍ଦାର୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଜବର୍ଦସ୍ତ୍ (ଦେଖ)
Jabar-dār Jabar-dast (See)

ଜବର୍ଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜବର୍ଦସ୍ତି (ଦେଖ)
Jabar-dāri Jabardasti (See)

ଜବର୍ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବଣ. (ଫା ଓ ସଂ)—ଜବର୍ଦସ୍ତ୍ (ଦେଖ)
Jabar durddānta Jabardast (See)

ଜବରଥଠା ସିଆ—ଦେ. ବି—(ଜମିଦାରୀ ଓ ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତାରେ)
Jabara-thā siā ଯେଉଁ ହିସାବ ବହି ବା ସିଆରେ ଦୈନିକ ସମସ୍ତ ଆୟ ଲେଖାଥାଏ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିସାବର ବିବରଣ ଲେଖାଯାଇ ଥାଏ—A consolidated account-book of daily receipts in zamindari and mohājani business.

ଜବରଜାଇ—ଦେ. ଅ—ଜବରଦାରି (ଦେଖ)
Jabara-jāi Jabaradāri (See)

ଜବରଦାରି—ଦେ. ଅ—ସବାରି ବେହେରାଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଡାକ—
Jabaradāri A halloo of Palki-bearers.

ଜବରବୁକୁ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଖୁବ୍ ହିମ୍ମତ୍ ଦେଖାଇବା—
Jabara-buku 1. Daring.
୨ । ସାହସୀ—2. Courageous.

ଜବରାନ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ଫା. ଜବ୍‌ରନ୍)—ବଳପୂର୍ବକ—
Jabarān Forcibly; by using force.
जब्रान् ବଣ—୧ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ—1. Oppressive.
जब्रन ୨ । ଅବୈଧ ବଳପ୍ରୟୋଗକାରୀ—
2. Using unlawful force.

ଜବରାନ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳପ୍ରୟୋଗ କରିବା —
Jabarān kariba 1. To use force.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା —
2. To force one to do a thing,
୩ । ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା —3. To oppress.

ଜବରାଣି (ଇତ୍ୟାଦି)— ବୈଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ଫା. ଜବ୍‌ରନ୍)—
Jabarāni (etc) ଜବରାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jabarān etc. (See)
ବି—ଜବର୍ଦସ୍ତି (ଦେଖ)
Jabar-dasti (See)

ଜବରାଣି ଚୋରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା ଓ ସଂ) (କଥିତ ଭାଷା)—
Jabarāni chori ୧ । ବଳପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ କରାଯିବା ଚୋରି—
1. Robbery.
୨ । (ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା) ଡକାଏତି—
2. Dacoity.

ଜବସ—ସଂ. ବି. (ଜୁ ଧାତୁ=ଶୀଘ୍ର ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ)
Jabasa ଘାସ; ତୃଣ—Grass.

ଜବା—ସଂ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jabā ନାଲି ଓ ଧଳା ମନ୍ଦାର ଫୁଲ—
The (red and white) China rose; Hibicus Rosa Sinensis.
ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ଜୁବ୍‌ବା; ଅ. ଜବହ୍=ଗଳା କାଟିବା)—
ଜୁବା ୧ । ଜନ୍ତୁର କଣ୍ଠ କାଟିବା ସମୟରେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର
जबह ପଢ଼ିବା ମନ୍ତ୍ର—1. The Quaoranic text
(ଜବା—ଅନ୍ୟରୂପ) muttered while cutting the throat of animals by the Mahomedans.
୨ । କୌଣସି ଜନ୍ତୁର ଗଳା କାଟି ପ୍ରାଣ ନେବା—
2. Killing an animal by cutting the throat.

ଜବାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜବହ୍; ଜବାହା)—
Jabāi ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୋରାନର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ-
जबाई ପୂର୍ବକ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁ କରୁ ପଶୁପକ୍ଷୀ
जबह ଆଦିଙ୍କର କଣ୍ଠଚ୍ଛେଦନ; କୋରାନ୍ ମତେ ପଶୁଚ୍ଛେଦନ; ହଲାଲ୍; ହଲାଲ୍—Cutting the throat of animals by Mahomedans while uttering a certain Quoranic text.

ଜବାଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ଜବହ୍)—
Jabāi kariba ୧ । ହଲାଲ୍ କରିବା—1. To cut the
जबाईकरना throat of an animal as an offer-
जबह करना ing to God (by Mahomedans).
୨ । ହତ୍ୟା କରିବା—2. To kill.

ଜବାଧିକ—ସଂ. ବି. (ଅସ୍ୟା ତତ୍; ଜବ+ଅଧିକ)—
Jabādhika ବେଗବାନ୍ ଘୋଡ଼ା—A steed; a swift horse.
ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅତିଶୀଘ୍ର; ବେଗବାନ୍—
Swift; fleet.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ଙ

ଜବାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । ଜିହ୍ୱା; ଜିଭ—
Jabān 1. The tongue.
जबान् ୨ । ଭାଷା; ବୋଲି—2. Language.
जबान ୩ । ବାକ୍ୟ; ଉକ୍ତି—3. Word; speech.
୪ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା; ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି—4. Promise.
୫ । ବୀର ପୁରୁଷ—5. Hero.
୬ । ମନୁଷ୍ୟ; ପୁରୁଷ—6. Man, male.
ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା; ତୁଲ. ସଂ. ଯୌବନ; ପ୍ରା. ଜୋବ୍ୱାଣ)—
୧ । ଯୁବକ—1. Young.
୨ । ବଳିଷ୍ଠ—2. Strong.
୩ । ବୀର—3. Heroic; valiant.

ଜବାନ୍ ଦରାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଯେ ଧୃଷ୍ଟତାପୂର୍ବକ
Jabān darāj ଅନୁଚିତ କଥା କହେ; ମୁହଁବାଲଗି କରିବା
जवान्‌दराज ଲୋକ—1. Bragging; boastful.
जबानदराज ୨ । ଧୃଷ୍ଟ; ଅବିନୀତ—2. Impudent.
(ଜବାନଦରାଜ—ଜି)

ଜବାନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ଜବାନ୍)—
Jabān debā ନିଶ୍ଚିତ କଥା କହିବା; ସ୍ଥିର ଜବାବ ଦେବା;
জবান দেওয়া ମୌଖିକ ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—To give one's
जबान देना word; to make an oral promise.

ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦୀ)—୧ । କୌଣସି
Jabān-bandi ଅଦାଲତ ବା ହାକିମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିପିବଦ୍ଧ ପକ୍ଷର ବା ସାକ୍ଷୀର ଇଜହାର; ଲିପିବଦ୍ଧ ସାକ୍ଷ୍ୟ; ଲିପିବଦ୍ଧ ସାକ୍ଷୀର ଉକ୍ତି—1. Deposition or oral evidence given before a court or officer and recorded by him; written deposition.
୨ । ସାକ୍ଷୀ ବା ପକ୍ଷର କଥିତ ପ୍ରମାଣ—
2. Oral evidence.

ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା—
Jabān-bandi karibā To give one's evidence; to depose.
জবানবন্দী করা
इजहार देना
(ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜବାନ୍‌ବନ୍ଦି ଗ୍ରହଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାକ୍ଷୀ ବା ପକ୍ଷର ଇଜହାର
Jabān-bandi grahaṇa karibā ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା—
জবানবন্দী গ্রহণকরা To take down the deposition of a witness.
जबानबन्दी लेना
(ଜବାନ୍ ବନ୍ଦି ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜବାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାନ୍)—୧ । ଉକ୍ତି; କଥା—
Jabāni 1. Word of mouth; speech.
জবান ୨ । କଥିତ ଭାଷା—2. Language.
जबानी ୩ । ମୌଖିକ ସାକ୍ଷ୍ୟ—3. Oral evidence.
୪ । ମୌଖିକ ବର୍ଣ୍ଣନା—4. Oral description.
୫ । ଯୁବାକାଳ—5. Youth; time of youth.
জবানি ବିଣ. (ଫା. ଜବାନୀ)—୧ । ମୌଖିକ—1. Oral.
जबानी ୨ । କଥିତ—2. Spoken; uttered.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମୌଖିକରୂପେ—
1. Orally; in words of mouth.
୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରୁ ଶୁଣି—
2. From word of mouth.

ଜବାବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ବାକ୍ୟ—1. Word; speech.
Jabāb ୨ । ଉତ୍ତର—2. Reply; response; answer.
জবাব ୩ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—3. Rejoinder.
जवाब ୪ । ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କର ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଅବିନୟ-ସୂଚକ ଉତ୍ତର—
4. Insubordinate reply given to a master or superior.
୫ । ପତ୍ରର ଉତ୍ତର—5. Reply to a letter.
୬ । ମକଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀ ବା ମୁଦାଲ୍ଲା ଦାଖଲ କରିବା ଉତ୍ତର ବା ବର୍ଣ୍ଣନାପତ୍ର—6. Written statement filed by a defendant or accused in a court.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଆମ ଦେଶରେ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଯେଉଁ ମକଦମାମାନ କଚେରୀରେ ହେଉଥିଲା ସେଥିରେ ବାଦୀ ଓ ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଏକାଧିକ ଜବାବ୍ ଦାଖଲ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରତିବାଦୀର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣନାପତ୍ର=ଜବାବ୍—Reply to the plaint; ଦ୍ୱିତୀୟ ଜବାବ୍=ରଦ୍‌ଜବାବ୍—Counter-reply, ତୃତୀୟ ଜବାବ୍=ଜଦ୍‌ଜବାବ—Rejoinder. ଶେଷ ଜବାବ୍=ହଦ୍‌ଜବାବ୍—Final rejoinder, last word of the defendent]
୭ । ଶେଷ ଉତ୍ତର—7. Final reply.
୮ । କୈଫିୟତ୍—
8. Explanation called for officially.
୯ । ଅଙ୍ଗୀକାର—9. Promise.
୧୦ । ଚାକରକୁ ଚାକିରିରୁ ଶେଷ ବିଦାୟ ଦେବା—
10. Discharge or dismissal of a servant from service.
ସଞ୍ଜବେଳେ ଭେଟ ପାଇବାରୁ ତାକୁ ଚାକିରିରୁ ଜବାବ୍ ଦେଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ.-ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୧୧ । ଚାକିରିରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା—
11. Resignation from service.
୧୨ । ମେଳ; ଏକବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ ଖାଇବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—12. Counterfoil; counterpart; a thing made in order to tally with or fit into another thing.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରିତ କୌଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ରୂପାନ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଭାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗିଦା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ'

ଜବାବ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପ୍ରତିବଚନ କହିବା—
Jabāb karibā — 1. To respond.
ଜবাব করা — ୨ । ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—2. To promise.
जवाब करना — ୩ । ସମୟର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା—3. To fix a time-limit.
୪ । ଚୁକ୍ତି କରିବା—4. To contract; to undertake to do a thing.

ଜବାବ୍‌ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. ବୈଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଦାୟୀ—Responsible.
Jabāb-dār — ବି—ଦାୟିତ୍ୱ—Responsibility.

ଜବାବ୍‌ଦେଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାବ୍ ଦେହ୍)—
Jabāb-dei — ଜବାବ୍‌ଦେହି (ଦେଖ) Jabāb-dehi (See)

ଜବାବ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଶବ୍ଦ କରିବା—
Jabāb debā — 1. To make or produce a sound.
জবাব দেওয়া — ୨ । ଉତ୍ତର ଦେବା—
जवाब देना — 2. To respond; to give a reply.
୩ । ଭୃତ୍ୟକୁ ବରଖାସ୍ତ କରିବା—3. To dismiss a servant.
୪ । ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ ଅବନମ୍ରସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେବା; ଚେଁଶିବା—4. To give insubordinate answers to a superior.
୫ । ଚାକିରିରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେବା—5. To resign a post or service.
୬ । ମକଦ୍ଦମାରେ (ପ୍ରତିବାଦୀ ବା ମୁଦାଲା) ନିଜର ବକ୍ତବ୍ୟ ବା ଉତ୍ତର ଦାଖଲ କରିବା—6. To file a written statement in a case.

ଜବାବ୍‌ଦେହି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାବଦେହ୍ = ଉତ୍ତରଦାୟକ;
Jabāb-dehi — ଜବାବ୍‌ଦେହି = ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ)—୧ । ଦାୟିତ୍ୱ—
জবাবদিহি — 1. Responsibility; liability.
जवाबदेही — ୨ । କୈଫିୟତ୍—2 Explanation.
জবাবদিহ — ବିଣ.—୧ । ଗୁରୁତର; ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ—
जवाबदेह — 1. Full of responsibility; grave.
୨ । ଯାହା ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ଥାଏ—2. Responsible.
୩ । କୈଫିୟତ୍ ଦେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—3. Requiring explanation; fit to be explained.

ଜବାବ୍‌ଭ୍ରଷ୍ଟ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜବାବ୍ ଓ ସ. ଭ୍ରଷ୍ଟ)—ଯେ ଆପଣାର
Jabāb-bhrashta — ଜବାବ ବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରକ୍ଷା ନ କରେ—
(ଜବାବଭ୍ରଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) — False to one's promise or words.

ଜବାବ୍ ସୁଆଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜବାବ୍ ଓ ସୱାଲ୍)—୧ । ସୱାଲ୍
Jabāb suāl — ଜବାବ; ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର; ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର—
জবাবসবাল — 1. Question and answer.
जवाब सवाल — ୨ । ମକଦ୍ଦମାର ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ ହେବା ପରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଓକିଲଙ୍କର କୋର୍ଟ ଆଗରେ ବାଦାନୁବାଦ; ବାଦଜ୍ଞା—2. Argument by pleaders after close of the evidence of both parties in a case.
୩ । ବାଦପ୍ରତିବାଦ—3. Argument and counter-argument.

ଜବାବି କାରଡ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି
Jabābi kārard — ଅର୍ଥରେ)—ଯେଉଁ ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ ସଙ୍ଗେ ପଠାଯାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କାର୍ଡ ଲାଗି ଥାଏ—Reply-card.

ଜବାବି ତାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି
Jabābi tār — ଅର୍ଥରେ)—ଯେଉଁ ଟେଲିଗ୍ରାମ୍‌ରେ ଉତ୍ତର ପାଇଁ ପ୍ରେରକ ଖରଚ୍ ଦାଖଲ କରିଥାଏ—Reply-paid telegram.

ଜବାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଅ. ଜବାର୍ = ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଦେଶ)—
Jabār — ସିତାର ଯନ୍ତ୍ରର ଲାଉର ପେଟପାଖ ଉପରେ ଥିବା ପୀଢ଼ା ବା
জবারী — ଚଉକି ଉପରେ ତାରକୁ କୌଶଳରେ ବସାଇବା—
जवारी — Mode of regulating the contact of the string of a guitar with the central support.
[ଦ୍ର—ଏପରି ବସାଇବା ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ତାର ସେ ଚଉକିର ଦେହରେ ନାମ ମାତ୍ର ଲାଗିଥାଏ । ସିତାରରେ ଜବାର୍ ନ ହେଲେ ସେ ତାରରୁ ମଧୁର ସ୍ୱର ଶୁଣା ଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଜବାହାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜହର୍; ଜଓହର୍; ଫା. ଗଓହର୍; ଭୁଲ.
Jabāhāri — ସ. ଗହ୍ୱର)—ଜହରାତ୍ (ଦେଖ) Jaharāt (See)

ଜବାହିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜହର୍; ଜଓହର୍; ଫା. ଗଓହର୍; ଭୁଲ.
Jabāhir — ସ. ଗହ୍ୱର)—ଜହରାତ୍ (ଦେଖ) Jaharāt (See)

ଜବୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜବ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବେଗବାନ୍;
Jabī — ଦ୍ରୁତଗାମୀ—Swift.
(ଜବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି.—୧ । ଘୋଡ଼ା—1. Horse.
୨ । ଓଟ—2 Camel.

ଜବେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସ. ଜବ = ବେଗ)—ବେଗରେ; ଶୀଘ୍ର—
Jabe — Quickly.
ଏଥୁ ଅନ୍ତେ ଦେବେ ପବନ ପର ଜବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—ଜବାଇ (ଦେଖ)
(ଜବ୍ବେ—ଅନ୍ୟରୂପ) Jabāi (See)

ଜବେଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜବହ୍; ଜୀବାହା)—ଜବାଇ (ଦେଖ)
Jabei — Jabāi (See)

ଜବେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜବାଇ କରିବା (ଦେଖ)
Jabe karibā — Jabāi karibā (See)
(ଜବ୍ବେ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ, ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ, ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଙ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଜବ୍ତ — ବୈଦେ. ବଣ. ଓ ବି. (ଫା) — ଜବତ (ଦେଖ)
Jabt — Jabat (See)

ଜବ୍ତି — ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା) — ଜବତି (ଦେଖ)
Jabti — Jabati (See)

ଜବ୍ଦ (ଇତ୍ୟାଦି) — ବୈଦେ. ବଣ. ଓ ବି (ଫା) — ଜବତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jabda (etc) — Jabat etc (See)

ଜବ୍ଦ ହେବା — ଦେ. କ୍ରି. — ୧ । ପରାଜିତ ହେବା —
Jabda hebā — 1. To be vanquished.
জব্দ হওয়া
जब्त होना
୨ । ଦଣ୍ଡ ପାଇ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା — 2. To be taught a lesson.
୩ । (ସମ୍ପତ୍ତି) କ୍ରୋକ ହେବା — 3. (property) To be attached.
୪ । ଶାସିତ ହେବା; ଆୟତ୍ତ ହେବା — 4. To be restrained or checked; to be brought under control.
୫ । ଗିରଫ୍ଦାର କରାଯିବା — 5. To be arrested.
୬ । ପୁଲିସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଟକ ରଖାଯିବା — 6. To be detained by the police.

ଜମ୍ (ଧାତୁ) — ସଂ. — ୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା —
Jam (root) — 1. To eat; to devour.
୨ । ମୈଥୁନ କରିବା — 2. To cohabit.

ଜମ୍କିବା — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. — ୧ । ବଞ୍ଚିବା —
Jamkibā — 1. To live.
୨ । ଜମିବା — 2. To be gathered up; to conglomerate.
୩ । ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଧନୀ ବା ବିଭବଶାଳୀ ହେବା — 3. To become richer or more affluent than before.

ଜମ୍ ଧରିବା — ଦେ. କ୍ରି. (ଇଂ. ଜାମ୍ = ଦୁଇ ପଦାର୍ଥ ଚାପି ହୋଇ ଲାଗିଯିବା) — ଲୁଣ ବା କଳଙ୍କି ଲାଗି ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇଯିବା —
Jam dharibā
জাম খাওয়া
जाम खाना
(ଜମ୍ ଖାଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ)
(two things) To be jammed together on account of rust.

ଜମ୍ରୁଖ୍ — ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ମୂଳ. ହି. ଜମରୁଦ୍) —
Jamrukh — ପିଜୁଳି — Guava.

ଜମଉତ (ଇତ୍ୟାଦି) — ଦେ. ବି — ଜମାଉତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jamauta (etc) — Jamāuta etc. (See)

ଜମକ — ଦେ. ବି (ସଂ. ଯମକ) —
Jamaka
জমক
जमक
୧ । ପଦ୍ୟରେ ଆଦ୍ୟ ବା ପ୍ରାନ୍ତ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ମେଳ — 1. Alliteration in poetry
୨ । (ସଂ. ଚମତ୍କାର) ଜାକଜମକ; ଘନଘଟା; ଆଡ଼ମ୍ବର — 2. Pomp; show; parade;
୩ । ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ; ଗୁଳଚାକ୍ୟ — 3. Splendour; brightness; sheen.
୪ । ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି — 4. Prosperity; affluence.
୫ । ଯାତ୍ରାଦିରେ ବହୁ ଦର୍ଶକ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ସମବେତ ହେବା ବା ଜୁଣ୍ଟ ହେବା; ଭିଡ଼ — 5. Many people collecting to see a dance or show; crowd.
୬ । ଯାତ୍ରାଦିର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ବହୁ ଲୋକ ଯାତ୍ରା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଜୁଣ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି — 6. That stage of a show or dance when it is at its height and when people crowd in large numbers being attracted by it; height of a show or display.
୭ । ଦଳ; ଗୋଷ୍ଠୀ — 7. Crowd; party.
୮ । ଏକତା — 8. Unity.
୯ । ସମବେତ ହେବା ଅବସ୍ଥା — 9. State of being gathered together.
ବଣ — ୧ । ଗହଳିଆ — 1. Crowded.
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ — 2. Full of splendour or show.
୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ଥାନକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ — 3. Fit for attracting a big crowd to see it.

ଜମକ ଉଠାଇବା — ଦେ. କ୍ରି — ଜମକ ଜମାଇବା (ଦେଖ)
Jamaka uṭhāibā — Jamaka jamāibā (See)
(ଜମକ ଉଠେଇବା - ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମକ ଉଠିବା — ଦେ. ବି — ଯାତ୍ରାଦିରେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ଜୁଣ୍ଟ କରାଇବାର ଅବସ୍ଥା —
Jamaka uṭhibā
জমক উঠা
जमक उठना
Being at its height (said of a show, performance or parade when the biggest possible crowd is gathered to see it).
(ଯଥା — ଆଜି ରାତିରେ ରାମନବମୀ ଯାତ୍ରାରେ ବାଲିସୁଗ୍ରୀବ ବାହାରିଲେ ଖୁବ ଜମକ ଉଠିବ ।)

ଜମକ ଜମାଇବା — ଦେ. କ୍ରି — କୌଣସି ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବସ୍ତୁ ଦେଖାଇ ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବା —
Jamaka jamāibā
জমক জমান
जमक जमाना
(ଜମକ ଜମେଇବା — ଅନ୍ୟରୂପ)
To attract a big crowd to a place by a pompous show display or parade; to parade a showy thing

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଧନଅଁ ଜମକ ଜମେଇଛ
କାଇଁ ନାକରେ ସାଉଁଳ ଗୁଣା, ମାନ୍ଦ୍ର ପଦେଇଛ—ଚଇ ।

ଜମକ ଜମିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜମକ ଉଠିବା (ଦେଖ)
Jamaka jamibā — Jamaka uṭhibā (See)

ଜମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଇବା—
Jamakā(e)ibā — To make a show; to parade.

ଜମକ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଡ଼ମ୍ବର ବା କୋଳାହଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Jamaki uṭhibā — To become full of grandeur and crowded.

ବପଦ ପଡ଼ିଲେ ତାକୁର ଅଁଭି ଓଳିଇଙ୍କ ଦୁଆର ପର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅସ୍ଥାନ
ଜମକ ଉଠେ । — ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜମଜ—ସଂ. ବି—ଯମଜ (ଦେଖ)
Jamaja — Jamaja (See)

ଜମଜମାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (କଉଡ଼ି ହାତରେ ଧରି ପକାଇବା
Jama-jamāṇi — ସମୟରେ ଜମ୍ ଜମ୍ ଶବ୍ଦ ହେବାରୁ)—
୧ । ଏକ ପ୍ରକାର କଉଡ଼ିଖେଳ—
1. A kind of indoor game with small sea-shells.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଦେଶୀ ଖେଳ—
2. A kind of outdoor country-game.

ଜମଝାଳ—ଦେ.ବି—ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ ବା ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ ଯୋଗୁଁ
Jama-jhāḷa — **ସମସ୍ତ ଶରୀରରୁ ବହୁବା ଝାଳ; ଆପାଦମସ୍ତକ ବୋହି ଯିବା ଝାଳ—Profuse sweating over the whole body due to excessive exertion or fear.**

ଜମଦଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—(ଜମ ଧାତୁ + ଶତୃ = ଜମତ୍ = ଭକ୍ଷଣକାରୀ
Jamadagni — + ଅଗ୍ନି; ଯେ ଅଗ୍ନି ପରି ତ୍ୟାଗୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିଭକ୍ଷୀ ଥିଲେ)—ପରଶୁରାମଙ୍କ ପିତା; ଋଷିବିଶେଷ—
Name of a sage, father of Paraśurāma.

ଜମଦଗ୍ନି ବୋଇଲେ ଅଗ୍ନି ପରି ମୁହିଁ
ହେବାରୁ ଜମଦଗ୍ନି ନାମ ଅଛି ବହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଭୃଗୁଋଷିଙ୍କ ବଂଶଧର । ଏହାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ନାମ ଋଚିକ ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ସତ୍ୟବତୀ । ଏହାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ନାମ ରେଣୁକା । ରେଣୁକାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଏହାଙ୍କର ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରଶୁରାମ କନିଷ୍ଠ । ଜମଦଗ୍ନି ସମସ୍ତ ବେଦରେ ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ । ଥରେ ରେଣୁକା ସ୍ନାନକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗନ୍ଧର୍ବଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଦେଖିବାରୁ ତାଙ୍କ ମନ କାମାସକ୍ତ ହେଲା ଓ ସେଥିଯୋଗୁଁ ରେଣୁକାଙ୍କର ପ୍ରଭା ମଳିନ ଦଶିବାରୁ ଜମଦଗ୍ନି ତପୋବଳରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଏହି ପାପଚିନ୍ତା ଜାଣି ପାରି ତାଙ୍କୁ ହାଣି ପକାଇବାକୁ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଅନ୍ୟ ଚାରିପୁତ୍ର ଏହା କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହନ୍ତୁ ପରଶୁରାମ ପିତାଜ୍ଞା ପାଳନ କଲେ । ଏଥିରେ ଜମଦଗ୍ନି ପରଶୁରାମଙ୍କ ପ୍ରତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବର ମାଗିବାକୁ କହିବାରୁ ପରଶୁରାମ ସ୍ୱୀୟ ଜନନୀଙ୍କ ପୁନର୍ଜୀବନ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ଓ ତଦନୁସାରେ ରେଣୁକା ପୁନର୍ଜୀବିତା ହେଲେ । ହୈହୟ ରାଜା କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ ଏହାଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ଏହାଙ୍କ କାମଧେନୁକୁ ହରଣ କରିବାରୁ ଜମଦଗ୍ନି କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ସହସ୍ର ହସ୍ତ ଛେଦନ କଲେ । କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇଁ ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଯାଇ ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ ।]

ଜମଦାଢ଼—ଦେ. ବି—ଯମଦାଢ଼ (ଦେଖ)
Jamadārḍha — Jamadārḍha (See)

ଜମନ—ସଂ. ବି. (ଜମ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଭକ୍ଷଣ—
Jamana — 1. Eating
୨ । ମୈଥୁନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2 Coition; sexual intercourse.

ଜମରିଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜମଝାଳ (ଦେଖ)
Jamariḷa — Jamajhāḷa (See)

ଜମା—ବୈଦେ ବି. (ଆ. ଜମା = ସଂହତ; ଏକତ୍ରୀକୃତ)—
Jamā — ୧ । ସଂହତି; ସମଷ୍ଟି—1, Collection.
जमा — ୨ । ଏକତ୍ରୀକୃତ ବସ୍ତୁ; ସ୍ତୂପ—
जमा — 2. Heap; accumulation.
(ଜମ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୩ । ପୁଞ୍ଜି; ସ୍ତୂପୀକୃତ ବା ସଞ୍ଚିତ ଧନ—
3. Hoard of riches.
୪ । ପାଣ୍ଠି; ମୂଳଧନ—4. Capital of a business.
୫ । ମୋଟ ପ୍ରାପ୍ତି; ଆୟ—5. Total income; gross raceipt.

ଜମା ଅନୁସାରେ ବ୍ୟୟ ଲାଗି ଦାୟୀ
ହେବ, ଏହା ଥରେ ମନେ କଲ ନାହିଁ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

୬ । ଅନ୍ୟ ଲୋକ ନିକଟରେ ଧନାଦିର ନ୍ୟାସ ବା ଉପାର୍ଜ୍ଜନ—
6. Deposit of money.
୭ । ଜମିର ବାର୍ଷିକ ଖଜଣା ବା ରାଜସ୍ୱ—
7. Annual rent or revenue of a property.
୮ । ଆୟ; ପ୍ରାପ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବା ଧାନ—
8. Income; receipt.
୯ । ଜମିବା; ଏକତ୍ର ଠୁଳ ହେବା—
9. Being collecting together; being heaped up accumulating; gathering together.
୧୦ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବସିଯିବା; ଘନୀଭାବ—
10. Coagulating; freezing.

ବିଣ—୧ । ସ୍ତୂପୀକୃତ; ପୁଞ୍ଜୀକୃତ—1. Heaped; collected; gathered together; accumulated.
୨ । ନ୍ୟସ୍ତ; ସଞ୍ଚିତ—2. Deposited.
୩ । ସଞ୍ଚିତ—3. Hoarded.
୪ । ହିସାବର ଜମାଘରେ ଲେଖାଥିବା—
4. Entered on the credit side of an account.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଅ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

-ଅ—ଅଦୌ; ହୁଦ୍ଧା ହେଲେ; ଅତି ଅଳ୍ପ ମଧ୍ୟ—
At all; at the least.

ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ପ୍ରେମା, ପ୍ରେମାରେ ନୁହେ କମା, ନନ୍ଦନ୍ଦିଙ୍କ ଯେବେ ଗତ ସ୍ୱ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପୀଭାଷା, ଜ-ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ମାନେ;(ଏହା ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବରେ ଓ ପରେ ସମୂହ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—A suffix indicating the plural number.

(ଯଥା—ବାବୁଜମା, ଲୋକଜମା, ଜମାଗାଈ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ଜମାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ଜମା = ସଞ୍ଚିତ; ଆ. ଜମାନା; ଜମିବାର ପ୍ରଯୋଜକରୂପ)—
Jamāibā
ଜମানা
ଜমানা
(ଜମେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧ । ଜମା କରିବା; ଏକତ୍ର କରିବା—1. To collect or heap together; to accumulate.

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଠୁଳ କରିବା—2. To cause to gather in a crowd; to bring together many people.

୩ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—3. To hoard; to store up.
(ଯଥା—ଧନ ଜମାଇବା ।)

୪ । ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଘନ ବା ଗାଢ଼ କରିବା; ଜମାଟ କରାଇବା—4. To congeal; to cause a liquid to coagulate or freeze.

୫ । ଦୃଢ଼ସଲଗ୍ନ କରିବା; ଦୃଢ଼ରୂପେ ସ୍ଥାପନ କରିବା—
5. To settle firmly; to cause to be steadily or firmly rooted or established; to establish a thing firmly; to secure tightly; to attach firmly.
(ଯଥା—ଆସନ ଜମାଇ କରି ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ବସିବା ।)

୬ । ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ କରିବା—6. To embrace.
ବାହୁକାଣ୍ଡି ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତେ ଅଙ୍କେ ଜମାରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୭ । କାଠ ପଟା ଆଦିର ସବୁଆଡ଼ରେ ଭାର ଚାପି ତାକୁ ସମତୁଲ କରିବା; କୁଆ ଭଲା ପୂରି ଯାଇଥିବା ଶେଯ ବା ଗଦି ଉପରେ ପଥର ଆଦି ରଖି ତାକୁ ବସାଇବା —
7. To cause wooden plank etc to set firmly or uniformly by applying pressure at every point.

୮ । ଯାତ୍ରାନାଟ ଆଦିକୁ ବହୁଲୋକ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବା ପ୍ରକାରେ ଲୋକଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ସ୍ୱଅଙ୍ଗ ଆଦି କାଢ଼ିବା; ଜୁମାଇବା—
8. To take proper means to attract a big crowd to a show or performance, (by exhibiting popular performances).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜମାନା)—ଦହି ଜଷାଇବା; ଦୁଧରେ ମହି ପକାଇ ବସାଦହି କରିବା —
To make curd by mixing sour whey with milk; to curdle milk.

ଜମା ଉଅସିଲ୍ ବାକି—ବୈଦେ ବି. (ଫା)—ଜମିଦାରର କେଉଁ ପ୍ରଜା ଠାରୁ କେତେ ଖଜଣା ପ୍ରାପ୍ୟ ଓ ତାହାଠାରୁ ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଖଜଣା ଅଦାୟ ହୋଇଅଛି ଓ ତାହାଠାରେ କେତେ ଖଜଣା ବାକି ଅଛି ଏହା ଯେଉଁ ତାଲିକା ବା କାଗଜରୁ ଦେଖାଯାଏ—A statement or paper showing the annual rent, realisation and outstanding balance due from each royat to the Zamindar.
Jamā uāsil bāki
জমা ওয়াসিল বাকি
जमा वासिल बाकी

ଜମାଉତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜମାଅତ୍ = ମିଳନ ସଙ୍ଘ)—
Jamāut
জমায়েত
जमात

୧ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମିଳନ—
1. Assembly; a gathering.

୨ । ତୀର୍ଥପର୍ଯ୍ୟଟକ ହିନ୍ଦୁ ବୈରାଗୀ ଦଳବିଶେଷ—
2. A company of Hindu ascetics travelling through India to different centres of pilgrimage.

ଜମାତ୍, ଜମାଏତ୍, ଜମାଓତ୍, ଜମାୟତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜମାଉତ୍ ଦଳରେ ୧୦ ଠାରୁ ୧୦୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାବାଜୀ ଥାଆନ୍ତି । ଜମାଉତମାନେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗମନକୁ ଜମାଉତଙ୍କ ଚଢ଼ାଉ ବା ଆକ୍ରମଣ ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରତି ଦଳରେ ଜଣେ ଜଣେ ମହନ୍ତ ବା ଦଳପତି ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଗାଈ, ଘୋଡ଼ା, ଓଟ, ହାତୀ, ଠାକୁର, ଛତି, କାହାଳୀ ଆଦି ସବୁ ସାଜସଜ୍ଜା ଥାଏ । ଏମାନେ ଏକ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ବେଳେ ବାଟରେ ଯେଉଁଠାରେ ଡେରା କରନ୍ତି ସେଠାର ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ଭକ୍ତିରେ ବା ଭୟରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ (ଅନ୍ନ, ରୁଟି, ଡାଲି, ଘିଅ, ଦୁଧ, ଗଞ୍ଜେଇ ଆଦି) ଯୋଗାନ୍ତି ।]

ଜମାଉତ୍‌ବସ୍ତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜମାଅତ୍‌ବସ୍ତ୍)—
Jamāut-bast
অবৈধ জমায়েত
जमात, जमातबस्त

୧ । ଅବୈଧ ଜନତା; ବେ-ଆଇନ ଜନତା—
1. Unlawful assembly.

ଜମାତ୍‌ବସ୍ତ୍, ଜମାଏତ୍‌ବସ୍ତ୍, ଜମାୟତ୍‌ବସ୍ତ୍, ଜମାଓତ୍‌ବସ୍ତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଆଇନ ଅନୁସାରେ ୫ ଜଣରୁ ବେଶି ଲୋକ କୌଣସି ବେଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅପରାଧ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକତ୍ର ସମବେତ ହେଲେ ତାହାକୁ ଜମାଉତ୍‌ବସ୍ତ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୧୪୧ ଦଫାରେ ଏଥିର ସଂଜ୍ଞା ଓ ତହିଁର ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ ୧୪୩ ଦଫାରେ ଅଛି ।]

ବିଣ—ଅବୈଧ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକତ୍ର ସମବେତ (ପାଞ୍ଚ ବା ତତୋଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି)—(five or more persons) Assembled together for some unlawful purpose.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଡତ ୧ ଚଜ୍ଞିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଜ୍ଞିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବ. ୨ ଚଜ୍ଞିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଜ୍ଞିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜମାଏ—ପ୍ରାଦେ. (ବମ୍ବର) ସର୍ବନାମ—ସକଳ; ସମସ୍ତେ—
Jamāe All.

ଜମା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ଜମା = ଏକତ୍ରୀକୃତ)—
Jamā kariba ୧ । ଏକତ୍ର କରିବା; ଠୁଳ କରିବା—
জমা করা 1. To collect together; to heap up.
ज़मा करना ଏଣିକିଚା ନବ ଚମାଲ ରମା, ଝିଣି ଅଣି ଅଙ୍ଗେ କରିଣ ଜମା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- କଣୋଟାଚମ୍ପୂ- ୯ ଗୀତ ।

୨ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—1. To hoard up.

୩ । ଗଚ୍ଛିତ ରଖିବା—
3. To deposit or put in trust.

୪ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ଠୁଳ କରାଇବା—
4. To cause a multitude to assemble.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଦହି ମୋହିଁବା—
To churn curd.

ଜମା ଖର୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜମା + ଖର୍ଚ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ୱସିଦ୍ଧ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Jamā kharcha ୧ । ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟ—
জমাখরচ 1. Income and expense.
जमाखर्च ୨ । ଆୟବ୍ୟୟର ହିସାବ—2 Statement or account of receipts and disbursements.

୩ । ହିସାବକହିର ଯେଉଁ ଦୁଇ (ବାମ ଓ ଡାହାଣ) ପାଖରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟର ବିବରଣମାନ ଲେଖାଯାଏ—
3. The debit and credit sides of an account-book.

୪ । ଦୈନିକ ଜମାର ଓ ଖରଚର ହିସାବ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ପୁସ୍ତକ; ରୋକଡ଼—4. Daily cash-book or ledger.

୫ । (ଗଣିତ) ବ୍ୟବକଳନ; ବିୟୋଗ—
5. (Arithmetic) Subtraction; arithmetical rules of subtraction.

(ଜମା ଖର୍ଚ୍ଚ, ଜମା ଖରଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମାଘର—ଦେ. ବି. (ଅ. ଜମା + ସଂ. ଗୃହ)—
Jamāghara ହିସାବଖାତାର ବାମ ପାଖ; ଖାତାର ଯେଉଁ
জমাঘর ପାଖରେ ଜମା ବା ଆୟର ବିବରଣ ଲେଖାଯାଏ—
जमाक़ाघर The credit side of an account.

ଜମାଜମି—ଦେ. ବି—୧ । ଠୁଳ କରିବା କର୍ମ—
Jamājami 1. Act of accumulating or hoarding.
জমাজমি ୨ । (ସହଚର ଶବ୍ଦ) ଜମିର ଖଜଣା ଓ ଜମି—
जमाजमी 4. Rent and land.

ଜମାଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଜମାଅତ୍)—
Jamāṭ ୧ । ସଂହତ; ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ—1. Collected;
জমাট gathered together.
जमाव, जमावट ୨ । ସ୍ତୂପୀକୃତ—2. Heaped up.

୩ । ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ବସି ଯାଇଥିବା (ତରଳ ବସ୍ତୁ); ପିଣ୍ଡୀକୃତ—
3. Frozen; congealed; condensed.

୪ । ଚାରି ଆଡ଼େ ବ୍ୟାପ୍ତ—
4. Spread on all sides; diffused.

୫ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Showy.

୬ । ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ; ଅନାହତ—6. Continuous.

ବି—୧ । ଭିଡ଼—1. Dense crowd.

୨ । ବ୍ରଣାଦି ଉପରେ ଔଷଧର ପ୍ରଲେପ; ପୁଲ୍‌ଟିସ୍—
2. Ointment or poultice applied over boils or affected parts.

୩ । ଘନୀଭାବ—3. Coagulation.

ଜମାଟ୍ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜଳାଦି ଦ୍ରବ ଦ୍ରବ୍ୟ) ବରଫ ରୂପେ
Jamāṭ bāndhibā ଘନ ହୋଇ ବସିଯିବା—To coagulate.
জমাট বান্ধা
जमावट बाँधना

ଜମାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜମାଉତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jamāt (etc) Jamāut etc. (See)

ଜମାଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଭୁଲ. ଅ. ଜମା = ଲୋକସମୂହ + ଫା. ଦାର = ଅଧିକାରୀ)—୧ । ୩୦ ଜଣ ଭାରତୀୟ ସିପାହିଙ୍କ
Jamādāra
জমাদার ଉପରସ୍ଥ ସୀପାହୀ; ସୁବେଦାରଙ୍କ ନିମ୍ନସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ—
जमादार 1. Captain of 30 Indian sepoys; a jemadar.

୨ । ହେଡ୍ କନ୍‌ଷ୍ଟେବଲ୍—2. Head constable.

୩ । ପିଅନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ଦ୍ଦାର—
3 The chief peon; head-peon.
କେତେ ଜମାଦାର ସେବାରେ ତାଙ୍କର ଠାବେ ଠାବେ ବସା କଲେ ।
ବ୍ରଜନାଥ- ସମରତରଙ୍ଗ ।

୪ । କୁଲିମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—
4. Headman amongst a batch of coolies.

୫ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବା ମକଦ୍ଦମ—
5. The holder of a tenure of rented land.

[ଦ୍ର—ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ]

ଜମାଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ
Jamādāri ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଜମାଦାରର କାର୍ଯ୍ୟ—
জমাদারী 1. The duties of a Jamādāra.
जमादारी ୨ । ଜମାଦାରର ପଦ—
2. The post of a Jamādāra.

ଜମାଧାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ. (ଅ.ଜମା + ସଂ. ଧାର୍ଯ୍ୟ + ଯୋଗ୍ୟ;
Jamādhārjya jogya ସେଟଲମେଣ୍ଟ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ)—ଯେଉଁ ଜମି
জমাধার্য্য যোগ্য ପାଇଁ ପ୍ରଜା ଜମିଦାରଙ୍କୁ କିଛି ଖଜଣା ଦେଉ ନ
जमाधारज योगय ଥାଏ ଅଥଚ ଯାହା ଖଜଣାର ଯୋଗ୍ୟ—(rayati land) Liable or fit to be assessed to rent, but not paying any rent.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଂ	ଉଃ	ଥ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନ୍ତ

ଜମାନ୍‌ଗୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଆ. ଜମା—ସଂଚିତ+ସଂ.ଗୁଡ଼)
Jamān-gur ପାଣିଆ ଗୁଡ଼—Watery molasses.

ଜମାନତ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, କଟକଅ ଭାଷା) ବ. (ଫା.
Jamanat ଜମାନତ୍)—ଜାମିନ୍ (ଦେଖ)
জমানত্ Jāmin (See)
जमानत

ଜମାନତ୍‌ନାମା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବ. (ଫା
Jamānat-nāmā ଜମାନତ୍‌ନାମେହ୍)—ଜାମିନ୍‌ନାମା (ଦେଖ)
Jāmin-nāmā (See)

ଜମାନବିସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଜମିଦାର ସିରସ୍ତାରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ
Jamā-nabis ଜମିଜମାର ହିସାବ ଲେଖିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
জমানবিস্ A Zamindari clerk who keeps accounts
जमानबिस of the royats' holdings and rents.

ଜମାନାହିଁ—ଦେ. ଅ.—ଜମାରୁ ନାହିଁ (ଦେଖ)
Jamā-nāhiñ Jamāru nāhiñ (See)

ଜମାନା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—୧ । ସମୟ; କାଳ—
Jamāna 1. Time; period.
জমানা ୨ । ଅମଳ; ରାଜତ୍ୱ ବା ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କାଳ—
जमाना 2. Regime; time of predominance.

ଜମାନାସ୍ତି—ଦେ. ଅ (ଫା. ଜମା ଓ ସଂ. ନାସ୍ତି ; ଜମାଖରଚ ଲେଖାରେ
Jamā-nāsti ବ୍ୟବହୃତ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ)-ଯେଉଁଠାରେ 'ଜମା' ବା
জমানাস্তি ଆୟ ଘରେ କିଛି ନାହିଁ—There is nothing on
जमा नदारद the credit or income side of the accounts

ଜମାପୁଞ୍ଜି—ଦେ. ବ. (ଆ. ଜମା+ସଂ. ପୁଞ୍ଜ; ସଂଚୟ)—
Jamāpuñji ୧ । ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି—1. Riches.
জমাপুঞ্জি ୨ । ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ତ ସଞ୍ଚିତ ଧନ—
जमाजथा 2. All the savings or hoard of a person.

ଜମାବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା.)—୧ । ପ୍ରଜାର ଜମିଜମାର ହିସାବ—
Jamābandī 1. Rent-roll.
জমাবন্দি ୨ । ଜମି ଉପରେ ଖଜଣା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯିବା—
जमाबंदी 2. The fixing or assessment of rent on a holding.

ଜମାବୃଦ୍ଧି—ଦେ. ବ. (ଆ. ଜମା+ସଂ. ବୃଦ୍ଧି)—କୌଣସି ଜମି ଜମାରେ
Jamā bruddhi ପ୍ରଜା ଦେଉଥିବା ଖଜଣାର ବୃଦ୍ଧି—
জমাবৃদ্ধি Enhancement of rent.
जमावृद्धि

ଜମାୟତ୍—(ଇତ୍ୟାଦି)—ଜମାଉତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Jamāyat etc. Jamāut etc. (See)

ଜମାରୁ—ଦେ. ଅ.—ଆଦୌ; ମୂଳରୁ; ମୁଣ୍ଡରୁ; ଅତି ଅଳ୍ପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ—
Jamāru At all; at the least; from the beginning.
আদতে, আদৌ
बिलकुल

[ଦ୍ର—ଏହା 'ନାହିଁ' ଅର୍ଥକ କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାୟ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—'ମୁଁ ଜମାରୁ ଏ କଥା ଜାଣେ ନାହିଁ ।' 'ମୁଁ ଆଜି ଜମାରୁ ଖାଇ ନାହିଁ ।' 'ମୁଁ ଜମାରୁ କଟକ ଯାଇ ନାହିଁ' 'ମୋଠାରେ ଜମାରୁ ଅଧଲାଟିଏ ନାହିଁ ।']

ଜମାରୁ ନାହିଁ—ଦେ. ଅ.—ଆଦୌ ନାହିଁ; କେବେ ନୁହେଁ; କଦାପି
Jamāru nāhiñ ନୁହେଁ—Not at all; never.
আদতে নাই
बिलकुल नेहि
(ଜମାରୁ ନୁହେଁ, ଜମାରୁ ନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମାଶୂନ୍ୟ—ଦେ. ଅ. (ଫା. ଜମା ଓ ସଂ. ଶୂନ୍ୟ)—ଜମାନାସ୍ତି (ଦେଖ)
Jamāśūnya Jamā-nāsti (See)
জমাশূন্য (ଜମାଶୂନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
जमानदारद

ଜମା ହେବା—ଦେ., କ୍ରି.—(ଆ. ଜମା)—ଏକତ୍ର ହେବା—
Jamā hebā To be gathered; to be assembled.
জমা হওয়া କେତେ ମୁନି, ଋଷି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ରଜା ଆସି ଜମା ହେଲେ ।
जमा होना ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ. 'ପିଙ୍ଗଳ ସମାସ୍ତଣ

ଜମି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଜମୀନ୍)—୧ । ଭୂମି; ଭୂଭାଗ—
Jami 1. Land; earth.
୨ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—2. Landed property.

[ଦ୍ର—ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ଜମି ସ୍ୱତ୍ୱ ଓ ଉତ୍ପତ୍ତିଭେଦରେ ନାନା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱରେ ଏହି ସବୁ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗର ସୃଷ୍ଟି; ତେଣୁ ଭୂମିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଯାବତୀୟ ଶବ୍ଦ ଆରବୀଭାଷା-ମୂଳକ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ଜମିର ଏହି କେତେଗୋଟି ସାଧାରଣ ବିଭାଗ ପ୍ରାୟଶଃ ଦେଖାଯାଏ—ଜରିଏଦ ବା ଆବାଦ ଜମି; ପଡ଼ିଡ ବା ଅନାବାଦ ଜମି । ଅଭଲ୍, ଦୋୟମ୍, ସୋୟମ୍, ଚହାରମ୍ । ଖମାର, ନିଜଚାଷ, ନିଜଯୋତ୍ । ଖଣ୍ଡାବାଡ଼ି, ଖଣ୍ଡାକାଟ, ଗ୍ରାମଗଳ୍, ଜାଗିର, ସେବାଏଦ ଯାଗିର, ଦେବୋତ୍ତର, ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର, ପିରୋତ୍ତର, ଫକୀରାନ୍, ମହତ୍ରାଣ । ଖରିଦା ଜମାବନ୍ଦ, ଲାଖରାଜ-ବାହେଲ, ଲାଖରାଜ ବାଯାପ୍ତି, କାମିଲ ବାଯାପ୍ତି, ଠିକି, ଅଧାଜମା । ରଇତି, ଶୁକନା ବା ସବବାଡ଼ି । ଭଉଁରି, ନୟାବାଦ, ଛଠିବାଟୀ । ମାହାଲ ବା ମାଲ୍ । ଗୋଚର, ସର୍ବସାଧାରଣ । ପାହି, ଥାନି । ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱ, ବଗଦସ୍ତ । ଜଳାଜମି, ଦୋରସା, ମଟାଳ, ବାଲିଆ, ଖାର, ଛିପ, ଠେଙ୍ଗ, ଖାଲ, ପାଟ, ଜଳପାଟ, ଝିଲ । ଖାରଦ, ମାଣ୍ଡିକୋଲିଆ, ହରମହଶଲ, ଦୋଫସଲ, ବଗାଏତ୍, ବଲୁଚର, ପଟ୍ଟି ।]

୩ । କ୍ଷେତ; କ୍ଷେତ୍ର—3. Cultivated land; field; plot of land.
୪ । ପ୍ରଜା ବା ରଇତର ଅଧିକୃତ ଯୋତ—
4. Tenant's holding.
୫ । ଧରା; ପୃଥିବୀ—5. The earth.
୬ । ସ୍ଥାନ—6. Place; a space of land.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୭ । ମାଟି; ମୃତ୍ତିକା—7. Soil.

ଜମିଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜମିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପସଙ୍ଗେ ଆସିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ)—ଜମିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା; ଘନୀଭୂତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
Jami-āsibā
जमेआसा
जमआना
To begin to congeal or freeze.

ଜମାଏତ୍ ଉଲେମା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ସଙ୍ଘ; ସମ୍ମିଳନୀ—
Jamiet-ulemā
Association.

ଜମିଜମା—ବୈଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଆ. ଜମି + ଜମା)—
Jami-jamā ୧ । ରଏତ ଅଧିକୃତ ଜମି ଓ ତହିଁପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେୟ ଖଜଣା—1. Royat's holding and its rent
जमिजमा
जमीन् जमा
୨ । ରଏତି ବୃତ୍ତି—2. Rent-paying or rayati land.

ଜମିଦାର—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜମିନ୍‌ଦାର୍)—ଭୂସ୍ୱାମୀ; କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ; ଭୂମିର ମାଲିକ; ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରି ଆପଣା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାରିଶ୍ରମିକ ବା ମାଲିକାନା କାଟି ନେଇ ବାକି ରାଜସ୍ୱ ବା ସଦରଜମା ସରକାରରେ ଦାଖଲ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Jamidāra
जमिदार
जमींदार
ଦେ. ଦାମିନ୍ଦାର୍
Zamindar; land-lord; proprietor of land recognised by the Government.
ଜମିଦାରୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜମିଦାରଆଣୀ }
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ, ବିହାର, ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାରମାନେ ପୂର୍ବେ ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଦେୟ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ କରି ରାଜକୋଷରେ ଦାଖଲ କରୁଥିଲେ ଓ ସେମାନେ ରାଜାଙ୍କର ଭୃତ୍ୟ ମାତ୍ର ଥିଲେ । କ୍ରମଶଃ ଏ ବୃତ୍ତିର ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବଂଶାନୁଗତ ହେଲା । ଇଂରେଜମାନେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିକାର କରିବା ପରେ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କୁ ଜମିର ମାଲିକ ବା ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବୋଲି ପ୍ରଥମେ ଘୋଷଣା କଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ 'ମାଲିକାନା' ହିସାବ କରି ରାଜସ୍ୱ-ଜମାରୁ ତାହା କାଟି ଦେଇ ବାକି ଯାହା ସରକାରଙ୍କୁ ଦେୟ ହେଲା ତାହା ସଦରଜମା ବା ମାଲଗୁଜାରି ନାମରେ ଉକ୍ତ ଜମିଦାର ଉପରେ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ । ଇଂରେଜ ସରକାର ପରେ ବଙ୍ଗ ଓ ବିହାରରେ ଏହି ଜମାକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କଲେ, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ସଦରଜମା ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ବନ୍ଦୋବସ୍ତ' ମାନଙ୍କରେ କ୍ରମେ ବଢ଼ୁଅଛି ।] (ଜମିଦାରାନ୍—ବହୁବଚନ)

ଜମିଦାର ଦିଆକ—ଦେ. ବିଣ—ଜମିଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଷ୍କର ବା ଯାଗିରି ରୂପେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା—
Jamidāra diāka
(ଜମିଦାର ଦିଅକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (land) given by the Zamindar to rent-free holders or servants.

ଜମିଦାରପୁଅ—ଦେ. ବି—ଜମିଦାର ବଂଶ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Jamidāra-pua A person born of a Zamindar family.

ଛକିରେ କୁଟଇ ଗୋଲ ମରିଚ, ପୁଅରେ ମାପଇ ଘିଅ
ମଦେ କହୁଥାଇ ମୂଲିଆ ଝିଅ, ତୁ କୋଉ ଜମିଦାରପୁଅ ? ଢଗ ।

ଜମିଦାରବଚ୍ଚା—ବୈଦେ. ବି—ଜମିଦାରପୁଅ (ଦେଖ)
Jamidāra-bachchā Jamidāra-pua (See)
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଲୋକେ କ୍ରୋଧ, ଦମ୍ଭ, ଅଭିମାନ, ଅହଙ୍କାର ପ୍ରକାଶ ଓ ତିରସ୍କାର ଅର୍ଥ କଲାବେଳେ ବିଦେଶୀ ଶବ୍ଦ ଓ ବାକ୍ୟମାନ ପ୍ରାୟଶଃ ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼େ, ଏତଦ୍ୱାରା କଥିତ ବିଷୟ ଉପରେ emphasis (ଜୋର୍) ଦିଆଯାଏ ।]

ଜମିଦାରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମିନ୍‌ଦାରୀ)—
Jamidārī ୧ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧିକୃତ ସମ୍ପତ୍ତି—
जमिदारी
जमिनदारी
1. Zamindary; estate; landed property paying revenue o Government.
୨ । ଜମିଦାରଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱ ବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of being a Zamindar.
ବି. ଣ—ଜମିଦାରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Pertaining to a Zamindary.

ଜମିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମିନ୍)—ପୃଥିବୀ—
Jamin The earth.
जमिन ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜମି—
जमिन Land; landed property.

ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମିନ୍ + ଅସ୍‌ମାନ୍)—
Jamin asmān ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ସ୍ୱର୍ଗ; ପୃଥିବୀ ଓ ଆକାଶ—
जमिन आस्मान् The earth and the sky; earth and heaven.
जमिन आस्मान (ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍ ଫରକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ପ୍ରଭେଦ—
Jamin asmān pharak
जमिन् आस्मान् प्रभेद A very great difference between two things.
जमीन आस्मान फर्क
(ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍ ତଫାତ୍; ଜମିନ ଅସ୍ମାନ ପ୍ରଭେଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମିନ୍ ଆସ୍ମାନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜମିନ୍ ଅସ୍ମାନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jamin āsmān (etc) Jamin asmān etc. (See)

ଜମିନ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା.—ଜମିନ୍ (ଦେଖ)
Jamini Jamin (See)

ଜମିନ୍ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ହି. ଜମୀନ୍‌ଦାର୍)—
Jamindār ଜମିଦାର (ଦେଖ)
(ଜମିନ୍ଦାରେନ୍—ସ୍ତ୍ରୀ) Jamidāra (See)

ଜମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଜମା)—
Jamibā ୧ । ଠୁଳ ହେବା; ଏକତ୍ର ହେବା—
जमा 1. To be collected together.
जमना ଜଦାଦେ ଲୁଳାଇ ନବୀନ ମଞ୍ଜରୀ ପରି ଜମି ମୋର ଭରିରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉ୍ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ଡ଼

୨। (ଧନ) ଗଚ୍ଛିତ ହେବା; ଜମା ହେବା—
2. (riches) To be hoarded up.
୩। ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—3. To be increased.
୪। (ତରଳ ବସ୍ତୁ) ଘନ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ ହେବା; ଘନୀଭୂତ ହେବା—4. To solidify; to become thick; to congeal (said of liquids).
(ଯଥା—ପାଣି ଜମି ବରଫ ହୁଏ ।)
୫। ସ୍ତର ବାନ୍ଧିବା ବା ସ୍ତର ଭାବରେ ବସିଯିବା—
5. To be deposited in layers.
(ଯଥା—ନଈର ପଙ୍କ ଜମିଲା ।)
୬। ସ୍ଥିର ବା ନିଶ୍ଚଳ ହେବା—6. To be still.
ରହନ୍ତୁ ବ ଘନ କୋଷେ ଜମି ଅଛ, ଢୁକେ ଉତ୍ତ ଦେବା ମାନେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୭। ମଜ୍ଜିଯିବା; ଲଗ୍ନ ହୋଇ ଯିବା—
7. To be engrosed.
ମନ ଜମି ଥା, ସିନ୍ଧୁପ୍ରେମା ପ୍ରାଣ ଥକେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୮। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜମାଟ ଧରିବା; ଘମାଘୋଟ ହେବା—
8. (figurative) To thicken.
'ଅତ ଅଭ୍ର ଘ ଭାବେ ଜମେ ସମର । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।
୯। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବୈଷୟିକ ଅବସ୍ଥା ଉନ୍ନତିଶାଳୀ ହେବା—9. (figurative) To become affluent in circumstances.
(ଯଥା—ପୁଅ ବଡ଼ ଚାକିରି କରିବାରୁ ତାଙ୍କ ଘରଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ୍ ଜମିଲାଣି ।)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୋଗ ହେଲେ ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଜମିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ।]

ଜମିବାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଆ. ଜମନ୍ + ସ. ବାଟିକା)—
Jamibārdi ୧। ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—
जमिबाड़ि 1. Landed property (generally).
जमीनबाड़ि ୨। ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—
ଜମିଭୂମି } ଅନ୍ୟରୂପ 3. Immoveable property of all descriptions.
ଜମିଜୋତ

ଜମି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଆ. ଜମନା=ଠୁଲ ହେବା)—
Jami rahibā ୧। ଲାଗି ରହିବା; ଦୃଢ଼ ରୂପେ ଆସକ୍ତ ହେବା—
जमेयाओआ 1. To be engrossed with; to be bent on; to dote upon.
जमरहना
(ଜମିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

'ଜମି ରହେ ମନ ତା ଉଙ୍ଗରେ କାହିଁ ନ ମିଳଇ ପରୀକ୍ଷଣ ଗୋ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜମିଳ—ଦେ. ବି.—ବଡ଼ ଓ ଛୋଟଥିବା ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Jamila Homonia Riparia.
[ଦ୍ର—ଏହା ନଦୀଗର୍ଭର କଙ୍କରମୟ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ ଜାତ ହୁଏ ।]

ଜମିଲା ଦହି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘୋଳ ଦହି—
Jamilā dahi Butter-milk; whey; churned curd.

ଜମୁରା—ବୈଦେ. ବି—ଜମ୍ବୁରା (ଦେଖ).
Jamurā Jamburā (See)

ଜମେଟ୍ରୀ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିଓମେଟ୍ରି)—
Jametri କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ; ଜ୍ୟାମିତି—Geometry.
जमेट्री
जमेट्री

ଜମ୍ପତି—ସ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ; ଜାୟା+ପତି; ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
Jampati ଦମ୍ପତି; ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ; ପତିପତ୍ନୀ—
(ଜାୟାପତି, ଦମ୍ପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) A married couple; husband and wife.

ଜମ୍ବ—ସ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ବ)—
Jamba ପଙ୍କ; କାଦୁଅ—Mud; mire.

ଜମ୍ବାଳ—ସ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ ବାଲ;
Jambāla ଯେ ଲୋକଙ୍କ ଗୋଡ଼କୁ ବା ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଗେଲ ପକାଏ)—
୧। କାଦୁଅ; ପଙ୍କ—1. Clay; mud; mire.
ଜମ୍ବାଳ ଲାଗିଲା ବୋଲି ବରଜିଲ ଦଧିଧର ମରକତ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨। ଶୈବାଳ—2. Moss.
୩। କେତକୀ ବୃକ୍ଷ—
3. Screw-pine; Pandanus Odoratissimus.
୪। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜଞ୍ଜାଳ—
4. (figurative) Complications.

ଜମ୍ବାଳିନୀ—ସ. ବି. (ଜମ୍ବାଳ=ପଙ୍କ ବା ଶୈବାଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍+ଈ)—ନଦୀ—River.
Jambālini

ଜମ୍ବିର—ସ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଇର)—
Jambira ଏକ ପ୍ରକାର ଲେମ୍ବୁ; ଟାଭ—
ସ. ଦନ୍ତହର୍ଷଣ, ମୁଖଶୋଧୀ Citron; a kind of lemon;
गोँड़ा लेम्बु Citrus Medica.
जामिर
ତେ. ଜମ୍ବ

ଜମ୍ବିଲ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜମ୍ବିର)—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambila Jambira (See)
(ଜମ୍ବିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜମ୍ବୀର—ସ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଈର)—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambira Jambira (See)

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାନ ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବେଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବେଟ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜମ୍ବୁ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jambu ୧ । ଜାମୁ ଗଛ ଓ ଫଳ—
(ଜମ୍ବୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Blackberry and its tree.
[ଦ୍ର—ଏହା ତିନ ପ୍ରକାର, ଯଥା—୧. ରାଜଜମ୍ବୁ, ୨. କାକଜମ୍ବୁ ଓ ୩. ଭୂମିଜମ୍ବୁ—ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
୨ । ଗୋଲାପଜାମୁ—1. Rose-apple.
୩ । (ପୁରାଣ ମତରେ) ମେରୁପର୍ବତକୁ ବେଷ୍ଟନ କରିଥିବା ପୃଥିବୀ; ସପ୍ତଦ୍ୱୀପରୁ ଏକତମ; ଭାରତବର୍ଷ—
3. India (considered and described as one of the 7 mythological islands composing the earth.
୪ । ବରୁଣ—4. The sea-God.
୫ । ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରସୂ ପୌରାଣିକ ନଦୀବିଶେଷ—
5. Name of a mythological river producing gold.
୬ । ସୁମେରୁ ପର୍ବତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନଦୀବିଶେଷ—
6. The name of a river of ancient India.
ଦେ. ବି—୧ । କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟର ଦେଶବିଶେଷ—
1. A part of the state of Kāsmira in N. W. India.
୨ । (ସଂ. ଜାମ୍ବବ) ଭାଲୁ—2. The bear.
୩ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାରେ ମହାନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଅଛି—3. The delta of the Mahānadi river near the False-point harbour.
୪ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଜାମ୍ବବତୀର ଡାକ ନାମ—
4. Name for calling Jāmbabati.

ଜମ୍ବୁକ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—
Jambuka ୧ । ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ—1. Jackal.
(ଜମ୍ବୂକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A cunning and deceitful person.
୩ । ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A mean or low person.
୪ । ବରୁଣ—4. The Deity of water.
୫ । (ଜମ୍ବୁ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) ଗୋଲାପଜାମୁ ଗଛ ଓ ଫଳ—
5. The rose-berry and its tree.
୬ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—
6. Name of an attendant of Kārttikeya.

ଜମ୍ବୁଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ (ଦେଖ)
Jambu-khanda Jambu-dwipa (See)

ଜମ୍ବୁଜମ୍ବାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଜମ୍ବୁ = ନଦୀବିଶେଷ + ଜମ୍ବାଳ = ପଙ୍କ)—ସୁନା—Gold.
Jambu-jambāla

ଜମ୍ବୁଜମ୍ବାଳ-ପିଣ୍ଡୁଳା ପରେ ଚାଳ ଉଡ଼ୁ ଯଉକମଣି ବାଡ—
ଉପ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ

[ଦ୍ର—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜମ୍ବୁନଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ବୋଲି ତାହାକୁ ଜାମ୍ବୁନଦ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜମ୍ବୁଜଳ—ଦେ. ବି—ଜାମୁ ଗଛରୁ ଖସି ପଡ଼ୁଥିବା ବର୍ଷାଜଳ—
Jambu-jala Rain-water dropping down from a black-berry tree

ସରୋବର ଚଳେ ଭମାଳି ବନ
ପାବୁଶେ ଜମ୍ବୁଜଳ ପଡ଼େ ଘନ—ପ୍ରାଚୀ. ଚିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଭିଳାଷ ।

ଜମ୍ବୁଦୀପା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Jambu-dipā A species of fine paddy.

ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁପୁରାଣମତରେ ପୃଥିବୀର ୭ ଦ୍ୱୀପରୁ ଏକତମ ଦ୍ୱୀପ—India of the ancient Hindus considered and described as one of the seven islands of the earth.
Jambu-dwipa

[ଦ୍ର—କାହାରି କାହାରି ମତରେ ସମଗ୍ର ଏସିଆ ମହାଦେଶ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ନୈମିତ୍ତିକ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନର ସଙ୍କଳ୍ପରେ 'ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ' ଶବ୍ଦ ଚଳୁଅଛି ଓ ପ୍ରଚଳିତ କଥାରେ 'ମଧ୍ୟ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପରେ ଏପରି ପିଲା ନାହିଁ' ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମତରେ ପୃଥିବୀ ଚକ୍ରକୋଣିଆ, ତହିଁରେ ୭ ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପ, ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ । ନୀଳପର୍ବତର ଦକ୍ଷିଣ ଓ ନିଷଧ ପର୍ବତର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ସୁଦର୍ଶନ ନାମକ ଜମ୍ବୁ ବୃକ୍ଷରୁ ଏ ଦ୍ୱୀପର ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷ ଏହି ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପର ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ବା ଖଣ୍ଡ ଥିବାର କଥିତ ଅଛି । ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ପରି ୭ ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପ ମେରୁ ପର୍ବତର ଚାରି ପାଖରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଜମ୍ବୁନଦ—ସଂ. ବି—ପୁରାଣମତେ ସ୍ୱର୍ଗର ୭ ଗୋଟି ନଦୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
Jambu-nada One of the 7 heavenly rivers.
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ସୁନା ଜାତ ହୋଇଥିବାରୁ ସୁନାକୁ ଜାମ୍ବୁନଦ ବୋଲାଯାଏ ।]
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମ୍ବୁନଦ)—ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold.

ଜମ୍ବୁନଦ ଗୋରୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାମ୍ବୁନଦ ଗୌରୀ)—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି କାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Having a golden complexion.
Jambunada gori

କମ୍ବୁକଣ୍ଠୀ ଜମ୍ବୁନଦଗୋରୀ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜମ୍ବୁନଦସାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜମ୍ବୁନଦ + ସାର)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold.
Jambunada-sāra

ଜଙ୍ଗମ ହେବାର, ଜମ୍ବୁନଦସାର ଶିରୀ ହୁଉଚ ସେ କ ପ୍ରକାର—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋପଗଣଶ୍ରୀ. ଜ ଗୀତ ।

ଜମ୍ବୁ ନଦୀ—ସଂ. ବି—ଜମ୍ବୁନଦ (ଦେଖ)
Jambu nadi Jambu-nada (See)

ଜମ୍ବୁବତୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାମ୍ବବତୀ)—
Jambu-bati ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to females.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅଂନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯୃ	ଡଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ବ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

ଜମ୍ବୁମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—ପୁଷ୍କରସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Jambu-mārga Name of a sacred place in Pushkara.

ପୁଷ୍କରରେ ଅଛି ଯେ ଜମ୍ବୁମାର୍ଗ ତୀର୍ଥ
ସେବା କରେ ତାର ସୁକୃତ ହୋଏ ସାର୍ଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜମ୍ବୁମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜମ୍ବୁ+ମୁଖ)—
Jambu-muhāṅ ଭାଲୁ ପରି ଯାହାର ମୁହଁ ବା ଓଠ ବେଙ୍ଗଳିଆ—
(ଜମ୍ବୁମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a pointed mouth (like a bear).

ଜମ୍ବୁରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜମ୍ବୁରକ୍)—
Jamburā ୧ । ଘୋଡ଼ା ଓ ଓଟ ଉପରେ ବାହିତ ଛୋଟ ତୋପ—
जमुरा 1. A kind of small cannon carried on a horse or camel.

କର୍ଣ୍ଣତଳକୁ ଥାଏଁ ଜଳା ପଣି, ଏମନ୍ତ ପଦ ଶୁଣିଲେ ବେଳେ ମଣି
ଅବେଡ ଘୋଟୁଛି ଜମ୍ବୁରା ନଳୀ, ଯୁବା ଯୌବନ ମୃଗ ନେବାକୁ ଛାଡ଼ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ଜମ୍ଭୁରା (ଦେଖ)
2 Jambhurā (See)

ଜମ୍ବୁଳ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ବୁ+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jambuḷa ୧ । ଜମ୍ବିର ଲେମ୍ବୁ—1. Citron.
(ଜମ୍ବୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିବାହ କାଳରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ପରିହାସବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି—
2. Jest or jesting compliments addressed to the bride and bride-groom by their friends and female relatives (Apte).

ଜମ୍ବୂ—ସଂ. ବି—ଜମ୍ବୁ (ଦେଖ)
Jambū Jambu (See)

ଜମ୍ବୂକ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ବ୍ ଧାତୁ+ଉକ)—ଜମ୍ବୁକ (ଦେଖ)
Jambūka Jambuka (See)

ଜମ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ନଷ୍ଟ କରିବା—
Jambh (root) 1. To destroy.
୨ । ଖାଇବା—2. To eat.
୩ । ରମଣ କରିବା—3. To cohabit.
୪ । ମେଲା ହେବା—4. To expand.
୫ । ହାଇ ମାରିବା—5. To yawn.

ଜମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ=ନଷ୍ଟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jambha ୧ । ମହାପରାକ୍ରମୀ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ—
1. Name of a demon.
[ଦ୍ର—ଏ ମହିଷାସୁରର ପିତା । ଏହାକୁ ଇନ୍ଦ୍ର ବଧ କରିଥିଲେ, ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜମ୍ଭାରି କୁହାଯାଏ ।]
୨ । ଜମ୍ବିର ଫଳ; ଲେମ୍ବୁ—2. Lemon; citron.
୩ । ତୂଣ—3. Quiver for arrows.
୪ । ଦାନ୍ତପାଟି—4. The jaws.
୫ । (+କର୍ମ. ଅ) ଭକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ—5. Food; eatables.
୬ । ଅଂଶ; ଭାଗ—6. Part; portion.
୭ । ଦମ୍ଭ—7. Pride.
୮ । ଟୀକା; ବ୍ୟାଖ୍ୟା—
8. Interpretation; explanation.
୯ । (+ଭାବ. ଅ) ଭକ୍ଷଣ—9. Eating.
୧୦ । (+କରଣ. ଅ) ଦନ୍ତ—10. Tooth.
୧୧ । (+କରଣ. ଅ) ହନୁ; ଗଣ୍ଡ ଦେଶର ଉପରି ଭାଗ—
11. The upper part of the cheeks.

ଜମ୍ଭକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jambhaka ୧ । ଭୋକ୍ତା; ଖାଦକ—1. Eater; eating.
(ଜମ୍ଭିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାରୀ—
2. Explaining; interpreting.
୩ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହୋଇଥିବା; ମେଲା ଯାଇଥିବା—
3. Expanded; opened up.
୪ । ରମଣକାରୀ—4. One who copulates or cohabits; cohabiting.
୫ । ଯେ ହାଇ ମାରେ—
5. One who yawns; yawning.
ବି. (ଜମ୍ଭ+ସ୍ବାର୍ଥେ. କ) ଜମ୍ବିର ଲେମ୍ବୁ—Citron.

ଜମ୍ଭକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jambhakā ହାଇ; ଜୃମ୍ଭା—A yawn; gaping.

ଜମ୍ଭନ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ=ସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Jambhana ରମଣ—Coition; sexual intercourse; copulation.

ଜମ୍ଭଭେଦନ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ଭ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଜମ୍ଭଭେଦୀ (ଦେଖ)
Jambha-bhedana Jambha-bhedī (See)

ଜମ୍ଭଭେଦୀ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ଭ+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ;
Jambha-bhedī ଜମ୍ଭାସୁରକୁ ବଜ୍ରଦ୍ବାରା ନାଶ କରିଥିବାରୁ)—
୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. God Indra.
୨ । ବଜ୍ର—2. Thunderbolt.

ଜମ୍ଭରିପୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜମ୍ଭ+ରିପୁ)—
Jambha-ripu ଜମ୍ଭଭେଦୀ (ଦେଖ)—Jambha-bhedī (See)

ଜମ୍ଭଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜମ୍ଭ+ସ୍ବାର୍ଥେ. ଲ)—୧ । ଜମ୍ବୀର ଲେମ୍ବୁ—
Jambhaḷa 1. Citron.

ଜମ୍ଭଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜମ୍ଭଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jambhaḷā ଗୋଦାବରୀତୀରବାସିନୀ ପୁତ୍ରଶୋକୀ ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ—
Name of a demoness supposed to reside on the banks of the Godaveri river (in South India).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ;

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷତତ୍ତ୍ୱ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ସମୁଦ୍ରର ଉତ୍ତର ଭାଗରେ ବାସ କରୁଥିବା ଜମ୍ଭଲା ନାମକ ରାକ୍ଷସୀଙ୍କୁ ଉକ୍ତୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ସ୍ମରଣ କଲେ ଗର୍ଭିଣୀ ପ୍ରସବବେଦନାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସୁପ୍ରସବ କରେ। ଯଥା—

ଅସ୍ତି ଗୋଦାବରୀତୀରେ ଜମ୍ଭଲା ନାମ ରାକ୍ଷସୀ
ତସ୍ୟା ସ୍ମରଣମାତ୍ରେଣ ବିଶଲ୍ୟା ଗର୍ଭିଣୀ ଭବେତ୍।]

ଜମ୍ଭୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜମ୍ଭ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଜମ୍ଭକା (ଦେଖ)
Jambhī — Jambhakā (See)

ଜମ୍ଭାଏଲ୍ ଦାଁତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଳଦାନ୍ତ—
Jambhāel dānt — The grinders (teeth).

ଜମ୍ଭାରାତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜମ୍ଭ+ଅରାତି)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—
Jambhārāti — 1. God Indra.

୨ । ବଜ୍ର—2. Thunderbolt.

୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.

ଜମ୍ଭାରାତି ମଣି—ସଂ. ବି.—ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମଣି—
Jambhārāti maṇi — An excellent sort of sapphire.

ଜମ୍ଭାରାତିମଣି ଚିତ୍ରିତକୁ ଜଣବାରୁ ପୂରେ ହେଲା ମୋ ନଜର।
ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତା. ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲ. ଗୀତ।

ଜମ୍ଭାରି—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜମ୍ଭ+ଅରି)—ଜମ୍ଭାରାତି (ଦେଖ)
Jambhāri — Jambhārāti (See)

ଜମ୍ଭାସୁର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଜମ୍ଭ ୧ (ଦେଖ)
Jambhāsura — Jambha (See)

ଜମ୍ଭିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambhila — Jambira (See)

ଜମ୍ଭୀ—ସଂ. ବି.—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambhī — Jambira (See)

ଜମ୍ଭୀର—ସଂ. ବି.—ଜମ୍ବିର (ଦେଖ)
Jambhīra — Jambira (See)

ଜମ୍ଭୁରା—ବୈଦେ. (ଫା. ଜଂବୁର୍)—୧ । ଦୃଢ଼ ସଣ୍ଡାଶୀ ବା ଚିମ୍ଟା—
Jambhurā — 1. Strong pincers; pliers (instrument
ଜংবুরা — for catching a thing tightly).
जंबुरा — ୨ । ପ୍ରତିମା ଉପରେ ମଡ଼ାଯିବା ଏକପିଠି ତମ୍ବାଳିଆ ଓ ଅନ୍ୟ ପିଠି ଧଳା ପିତଳର ପତଳା ପାତିଆ—

2. Very thin foils of brass (with one side copper-coloured and the other tinned, used to adorn painted images).

୩ । ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁକ—3. A kind of gun.

ଜୟ—ସଂ. ବି.—(ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Jaya — ୧ । ଶତ୍ରୁଦମନ—1. Victory; conquest; triumph.
(ପରାଜୟ—ବିପରୀତ) — ୨ । ଦେଶ ବା ମନୁଷ୍ୟର ବଶୀକରଣ—

2. Bringing a person or country to subjection; subjugation.

୩ । କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା; ସଫଳତା—3. Success.

୪ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାର୍ଶ୍ୱଚର ବା ଦ୍ୱାରୀ—4. Name of an attendant or door-keeper of Bishṇu.

[ଦ୍ର—ଜୟ ବିଜୟ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଗ୍ରହଦ୍ୱାରର ଦୁଇ ପାଖର ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ, ସେଥିପାଇଁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରଅରକୁ ଜୟବିଜୟ ଦ୍ୱାର ବୋଲି ଯାଏ।]

୫ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର; ଜୟନ୍ତ—5. Jayanta, son of Indra.

୬ । ବିରାଟ ରାଜସଭାରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଛଦ୍ମନାମ—
6 The name assumed by Judhisṭhira while living incognito in the court of Birāṭa.

୭ । ପୁରାଣ ଇତିହାସାଦି ଶାସ୍ତ୍ର -
7. Mythology and history.

୮ । ବିଷ୍ଣୁ—8. Bishṇu.

ଦେ. ଅ.—ଜୟ ଜୟ (ଦେଖ)
Jaya jaya (See)

ଜୟକାଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ନାମ ନଖବ୍ରଣ)—ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିରେ
Jayakāṇḍa — ବାହାରିବା ଦୁଷ୍ଟବ୍ରଣବିଶେଷ; ନାରଗୁଣି—
ଆଁଗୁଲହାଡ଼ା — A very painful boil on the joint of one
ছিলকা, ছিকৌরী, ঘিন — of the fingers of the hand; whitlow; Paronychia Felon

ଜୟଜୟ—ଦେ. ବି.—ଅମୁକଙ୍କର ଜୟ ହେଉ; ଇତ୍ୟାକାର ଘୋଷଣା—
Jayajaya — Rejoicing in the name of a person;
ଜয় জয় — huzza; glorification in the name of a
जय जय — certain person or Deity; exclamation of gratitude and adoration.

ଦେ. ଅ.—(ଆନନ୍ଦ ଓ ସ୍ୱାଗତସୂଚକ ଧ୍ୱନି)—ଅମୁକଙ୍କର ଜୟ ହେଉ—Hail! Victory to thee!

ଜୟଜୟକାର—ଦେ. ବି.—ଜୟ ଜୟ (ଦେଖ)
Jaya-jaya-kāra — Jaya jaya (See)

ଜୟଜୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jaya-jayanti — Name of a musical air.

ଜୟଡିଣ୍ଡିମ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. ଜୟ ଘୋଷଣାକାରୀ ଡିଣ୍ଡିମ; ଜୟ+
Jaya-diṇḍima — ଡିଣ୍ଡିମ)—ଯେଉଁ ବାଦ୍ୟ ବା ଢୋଲ ବଜାଇ ଜୟ-ଘୋଷଣା କରାଯାଏ; ବଡ଼ବାଡ଼; ଢକ୍କଘୋଷ—

A large drum beaten to announce victory.

ଜୟଢକ୍କା—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ. ଜୟ+ଢକ୍କା)—ଜୟଡିଣ୍ଡିମ (ଦେଖ)
Jaya-ḍhakkā — Jayadiṇḍima (See)
(ଜୟଢକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଣ୍ଟ	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଙ୍କ	ନ୍ତ

ଜୟତ୍ସେନ—ସ. ବ.—ବିରାଟଭବନରେ ନକୁଳଙ୍କର ଛଦ୍ମ ନାମ—
Jayatsena : The name assumed by Nakula in Birāṭa's court.

ଜୟତାଳ—ସ. ବ.—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳର ୬୦ ମୁଖ୍ୟ ଭେଦରୁ ଏକ—
Jayatāla One of 60 modes or beats in Hindu music.

ଜୟତଶ୍ରୀ—ସ. ବ.—ଗାୟକ ରାଗର ଭାର୍ଯ୍ୟା ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jayati-śri One of the secondary tunes in Hindu music.

ଜୟତୀ—ସ. ବ.—ଶ୍ରୀରାଗର ଏକ ରାଗିଣୀ—
Jayati One of the secondary tunes in Hindu music.
[ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗିଣୀ ଓ ଏଥିରେ ସବୁ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର ଲାଗେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୟଦୁନ୍ଦୁଭି—ସ. ବ. (ଜୟ+ଦୁନ୍ଦୁଭି)—ଜୟଡିଣ୍ଡିମ (ଦେଖ)
Jaya-dundubhi Jaya-dindima (See)

ଜୟଦୁର୍ଗା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମଙ୍ଗଳଚଣ୍ଡୀ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିଭେଦ—
Jaya-durgā Goddess Durgā.

ଜୟଦେବ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—'ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ' ନାମକ ସଂସ୍କୃତ
Jaya-deba ଗୀତିକାବ୍ୟ ରଚୟିତା—The famous poet of the Sanskrit lyrical ballad Gitagobinda.
[ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର କେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ ଗ୍ରାମବାସୀ କବି । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ନାମ ଭୋଜଦେବ, ମାତାଙ୍କ ନାମ ବାମାଦେବୀ । ଏ ବଙ୍ଗର ରାଜା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେନଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ମାତ୍ର କେହି କେହି କହନ୍ତି—"ଏ ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର କବି ଓ ଉତ୍କଳରାଜାଙ୍କ ସଭାକବି ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ 'ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ'ର ନିତ୍ୟପାଠ ପୁରୀ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ନୀତି । ଜୟଦେବ ପୁରୀବାସୀ ଥିଲେ" (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)
ଅଦ୍ୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗୀୟମାନେ ଜୟଦେବଙ୍କୁ ବୀରଭୂମ ଜିଲ୍ଲାର କେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ ଗ୍ରାମବାସୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜୟଦେବ ଯେ ଉତ୍କଳର କେନ୍ଦୁଲୀ ଶାସନରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଭକ୍ତମାଳା ଗ୍ରନ୍ଥର ନିମ୍ନୋଦ୍ଧୃତ ଶ୍ଲୋକରୁ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ।

ଜଗନ୍ନାଥପୁରୀପ୍ରାନ୍ତେ ଦେଶେ ଚୈବୋତ୍କଳାଭିଧେ
କେନ୍ଦୁବିଲ୍ୱ ଇତିଖ୍ୟାତଃ ଗ୍ରାମୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସଙ୍କୁଳଃ ।
ତତ୍ରୋତ୍କଳୋ ଦ୍ୱିଜୋ ଜାତୋ ଜୟଦେବ ଇତିଶ୍ରୁତଃ
ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସରତିଃ ଶାନ୍ତଃ ପୁରୁଷୋତ୍ତମପୂଜକଃ । ଭକ୍ତମାଳା ଗ୍ରନ୍ଥ ।]

ଜୟଦ୍ବଳ—ସ. ବ—ବିରାଟଭବନରେ ସହଦେବଙ୍କ ଛଦ୍ମ ନାମ—
Jayadbala The assumed name of Sahadeba in the court of Birāṭa.

ଜୟଦ୍ରଥ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜି ଧାତୁ+ଶତୃ ଜୟତ୍;—ଜୟଶୀଳ+
Jayadratha ରଥ)—ମହାଭାରତବର୍ଣ୍ଣିତ ସିନ୍ଧୁ ବା ସୌରାଷ୍ଟ୍ରଦେଶର ରାଜା ଓ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଭଉଣୀ; ଦୁଃଶଳାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—
A warrior of the Mahābhārata, brother-in-law of Durjyodhana who was killed in the Great War.
[ଦ୍ର—ପାଣ୍ଡବମାନେ ଅଜ୍ଞାତବନବାସ କରୁଥିବା ବେଳେ ଏ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ଅତିଥି ହୋଇ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ସାରି ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ହରଣ କରି ଘେନି ପଳାଇଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନେ ଫେରି ଆସି ଏହାଙ୍କ ଅନୁଧାବନ କରି ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ ଓ ଏହାଙ୍କୁ ଅପମାନ ଦେଇ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ବିଷୟରେ ଏ ବିଶେଷ ଉଦ୍ଯୋଗ କରିଥିବାରୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ହାତରେ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ ।]

ଜୟଧ୍ୱଜ—ସ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟ+ଧ୍ୱଜ)—ଜୟପତାକା (ଦେଖ)
Jaya-dhwaja Jaya-patākā (See)

ଜୟ-ଧ୍ୱନି—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୟ+ଧ୍ୱନି)—
Jaya-dhwani ୧ । ଜୟ ଜୟ ଶବ୍ଦ; ଜେଜେକାର—
1. Exclamations of rejoicing.
୨ । ବିଜୟୋଲ୍ଲାସସୂଚକ ରବ—
2. Shout or cry of victory.
୩ । ଯୁଦ୍ଧକୁ ଯିବା ସମୟରେ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହସୂଚକ ଜୟଶବ୍ଦ—3. War-cry.

ଜୟନ୍ତ—ସ. ବ. (ନାମ) (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର—
Jayanta 1. Son of Indra.
୨ । ବିରାଟଭବନରେ ଭୀମଙ୍କ ଛଦ୍ମ ନାମ—
2. The name assumed by Bhima in the court of Birāṭa.
୩ । ଦଶରଥଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ—
3. A minister of Daśaratha.
୪ । ଚନ୍ଦ୍ର—4. The moon.
୫ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
5. Name of a musical air.
୬ । ଶିବ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—6. Siba.

ଜୟନ୍ତିକା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୟନ୍ତୀ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ହଳଦୀ—
Jayantikā Turmeric.

ଜୟନ୍ତୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କନ୍ୟା—
Jayanti 1. Daughter of Indra.
୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Goddess Durgā.
୩ । ଅଷ୍ଟନାୟିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ନାୟିକା—
3. One of 8 classes of heroines mentioned in the Hindu Śāstras.
ସ. ଜୟା; କେଶରୂଢ଼ା ବିଷମୋଦ୍ଧପ୍ରଶମନୀ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତର ୧ ଚକ୍ଟର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଟର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଟର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ଟର ଉପରର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଟର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବର୍ଗ' ଦେଖିବେ ।

ଜୈନ୍ତୀ ୪ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—4. Name of a tree; Abutilon
ଜହି Avicennal; Seda Abutilon; Indian Mallow;
ତେ. ସୋମନ୍ତୀ American Jute (Kirtikar).

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶ, ସିନ୍ଧୁ, କାଶ୍ମୀର, ବଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତିରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ହଳଦିଆ; ମଞ୍ଜି, ପତ୍ର ଓ ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଜୟନ୍ତୀଗଛର ପତ୍ରରୁ ରସ ବାହାର କରି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପିତ୍ତ ଶାନ୍ତ ହୁଏ ଓ ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା ଭଲ ହୁଏ ।]

୫ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶ୍ରାବଣ କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରର କଳାମାତ୍ର ଅଧଃ ବା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲେ ସେହି ଶୁଭଯୋଗ ହୁଏ—5. (astrology) An auspicious combination of stars happening in the dark fortnight of Srābana.

୬ । ପତାକା—6. A flag.

୭ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ୬ଦିନ କରାଯିବା ବ୍ରତ (ଉପବାସ)—7. The vow observed by the Hindus on 6 days in the year.

[ଦ୍ର—ଶିବରାତ୍ରି, ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀ, ନୃସିଂହଜନ୍ମ, ବାମନଜନ୍ମ, ରାମନବମୀ ଓ ମହାଷ୍ଟମୀ ଏମାନଙ୍କୁ ଷଡ଼ଜୟନ୍ତୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜୟନ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆଧୁନିକ ମୁଖଲିଙ୍ଗର ପୂର୍ବତନ
Jayanti-kshetra ନାମ—The ancient name of (mordern) Mukhalinga.

ଜୟନ୍ତୀତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି.—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Jayanti-tirtha Name of a sacred place of the Hindus.

ଜୟନ୍ତୀପୁର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଏକ ଖ୍ୟାତ ନଗର-
Jayanti-pura A famous town of ancient Kalinga.

ଜୟପତକା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜୟପତାକା)—
Jaya-patakā ଜୟପତାକା (ଦେଖ)
Jaya-patākā (See)

ଜୟପତାକା—ସଂ. ବି, (ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟ ସୂଚକ ପତାକା)—
Jaya-patākā ବିଜୟ ସୂଚକ ନିଶାଣ—Flag notifying or announcing victory.

ଜୟପତ୍ର—ସଂ. ବି— ୧ । ନିଜର ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ପରାଜିତ ବ୍ୟକ୍ତି
Jaya patra ବିଜେତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ନିଦର୍ଶନପତ୍ର ଲେଖି
(ଜୟଲେଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦିଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A document executed by the defeated party in favour of the victor admitting his defeat.

୨ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ମକଦ୍ଦମାର ରାୟ; ଫଇସଲା—
2. (Hindu law) A decree.

ଜୟପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ଜାଇତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jaya-patri Mace (spice).

ଜୟପାଳ—ସଂ. ବି—୧ । କନକା; ସିଝୁ ଗଛ ଶ୍ରେଣୀର କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ
Jayapāla (ଏହା ମଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରେଚକ ତେଲ ବାହାରେ)—
ସଂସ୍କୃତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ— 1. Name of a tree: Croton;
ଜୟପାଳ, ନୈପାଳ, ଜାରକ, Figlium (from which
ରେଚକ, ତିନ୍ତିଡ଼ୀଫଳ, croton oil, a strong
ଦନ୍ତୀବୀଜ, ମଲଦ୍ରାବୀ, purgative is extracted).
ବୀଜରେଚନ, କୁମ୍ଭୀବୀଜ, [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ସମୁଦ୍ରର ସମତଳଠାରୁ
କୁମ୍ଭିନୀବୀଜ, ଘଣ୍ଟାବୀଜ, ୩୦୦୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ
ଘଣ୍ଟିନୀବୀଜ, ଜୟପାଳାଖ୍ୟବୀଜ, ପତିତ ଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ । ଏଗଛ ଜନ୍ମିବାର
ଶୋଧନୀବୀଜ, ଚକ୍ରଦନ୍ତୀବୀଜ, ୨ୟ ବର୍ଷରେ ଫଳ ଧରେ । ଏଥିର ଫଳ
ଦନ୍ତୀଫଳ ଶ୍ୱେତ ଅଳାଇଚ ଆକାରର, ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ
ଜୟପାଳ ଧଳା ଶସ ଥାଏ । ଏହି ଫଳରେ
ଜମାଲଗୋଟା ତୈଲାଂଶ ବେଶି; ଏ ଫଳ (Croton seed) ଖାଇଲେ ଖୁବ ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ଏହି ଫଳରୁ ନିଷ୍କାସିତ ତେଲ (Croton oil) ଦେହରେ ଲଗାଇଲେ ଫୋଟକା ହୁଏ । ଏ ତେଲ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏଥିର ପିଡ଼ିଆକୁ ଗୁହାଳଘରର ମାଟିରେ ସାର ଦେଲେ ଗଛରେ ଉଇ ଓ ଅନ୍ୟ ପୋକ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ । ଛାୟା ପାଇଁ କାଫୀ (Coffee) ଗୁଳ୍ମ ନିକଟରେ ଲୋକେ ଏ ଗଛକୁ ଲଗାନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏ ବୀଜ କଟୁରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଗ୍ର ବିରେଚନ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ବମନବେଗକାରକ ଏବଂ କୃମି, କଫ, ବାୟୁ ଓ ଉଦରରୋଗର ଉପଶମକାରକ ।]

୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā.

୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishnu.

୪ । ରାଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. King.

ଜୟପୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ-
Jaya-pura 1. A state in Rājputānā (N. W. India).

[ଦ୍ର—ଏହି ରାଜ୍ୟ ଅମ୍ବରରାଜ ଜୟସିଂହଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଏହା ଶଙ୍ଖମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର ନିମିତ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

୨ । ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜମିଦାରୀ-ରାଜ୍ୟବିଶେଷ (ସାଧାରଣତଃ ଏହାକୁ ଝାଡ଼ ଜୟପୁର ବୋଲାଯାଏ)—
2. An estate in the Vizagapatam district of the Madras Presidency.

[ଦ୍ର—ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଜୟପୁର । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଜୟପୁର ଗଡ଼ଠାରୁ ୬୦।୭୨ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ନନ୍ଦପୁର

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ବ	ଉଅ	ଙ୍ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୃ	ଌୢ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଜୟପୁର ମହାରାଜଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉପାଧି 'ନନ୍ଦପୁର ଭୂପତି' ଓ ଅପରଟି 'ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ବାଦସା' । ଜୟପୁରରେ ପୂର୍ବେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୬ଷ୍ଠ ଓ ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଶବର ରାଜା ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୟପୁରର କୋଠପାଡ ନାମକ ସ୍ଥାନର ଭୂଗର୍ଭରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର ରୋମ ସମ୍ରାଟ Augustus Cæser (ଅଗଷ୍ଟସ କାଇଜର) ଓ ପୋପ୍ Maximus Pims ଙ୍କ ଅମଳର ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ମିଳିଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୟପୁର ରାଜବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ବିନାୟକ ଦେବ ନନ୍ଦପୁରର ଶେଷ ରାଜାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରି ୧୪୪୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ନନ୍ଦପୁର ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ; ତହିଁ ପୂର୍ବେ ଶିଳାବଂଶର ବିଶ୍ୱରାଜ ନନ୍ଦପୁରର ରାଜା ଥିଲେ । ଶିଳାବଂଶୋଦ୍ଭବ ମତ୍ସ୍ୟବଂଶ ସଙ୍ଗେ କଳିଙ୍ଗର ଗଙ୍ଗବଂଶର ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲା । ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟରେ ଅନେକ ଜୈନ କୀର୍ତ୍ତି ଅଛି । ଜୟପୁରର ଅଧିବାସୀ ପ୍ରଧାନ ଜାତି 'ପୋରଜା' (ସଂ. ପ୍ରଜା) ଓ 'ଗାଦବା' ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ । ଜୟପୁର ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଥିଲା ।]

ଜୟବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜୟବତ୍)— ଜୟଶୀଳ (ଦେଖ)
Jaya-banta Jayaśiḻa (See)

ଜୟବିଜୟ—ସଂ. ବି—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକଦ୍ୱୟ—
Jaya-bijaya Name of the two attendants or doorkeepers of Bishṇu.

ପ୍ରତିହାରୀ ଜୟ ବିଜୟ ଛଡ଼ି ଦେଲେ ସରଣୀ ।—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

[ଦ୍ର— ଜୟ ଓ ବିଜୟ ସନକାଦି ଋଷିମାନଙ୍କୁ ହରିଦର୍ଶନରେ ବାଧା ଦେଇଥିଲେ, ଋଷିଙ୍କ ଶାପରେ ଏମାନେ ସତ୍ୟଯୁଗରେ ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ଓ ହିରଣ୍ୟ କଶିପୁ (ମତାନ୍ତରରେ ମୁର ଓ ଦାରୁଣ), ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ରାବଣ ଓ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଦ୍ୱାପରଯୁଗରେ ଶିଶୁପାଳ ଓ ଦନ୍ତବକ୍ର (ମତାନ୍ତରରେ ଶିଶୁପାଳ ଓ ଶଲ୍ୟ) ରୂପେ ଜାତ ହୋଇ ନାରାୟଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଧନପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ]

ଜୟବିଜୟଦ୍ୱାର—ଦେ. ବି—ବିଷ୍ଣୁମନ୍ଦିର ଓ ବିଶେଷତଃ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ
Jaya-bijaya-dwāra ମନ୍ଦିରର ଭିତରଦୁଆର (ଏଠାରେ ଜୟ ଓ ବିଜୟ ଦ୍ୱାରୀ ଦୁହିଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଥିବାରୁ)—The name of the door to the inner temple of Bishṇu.

ଜୟମଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ହାତୀ; ପାଟହାତୀ—
Jaya-mangaḻa 1. The elephant ridden by a king.
୨ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୱରନାଶକ ରସ ବା ବଟିକା—
2. A well-known febrifuge-pill prescribed in the Hindu medical science.
୩ । ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତର ୬୦ ଟି ତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—
3. One of the 60 musical measures in Hindu music.

ଜୟମଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୟମାଳା)—ଜୟମାଳା (ଦେଖ)
Jaya-māḻa Jayamāḻā (See)

ଜୟମାଳା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ଜୟ + ମାଳା)—
Jaya-māḻā ୧ । ବିଜୟ ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ବିଜୟୀଙ୍କର ପିନ୍ଧିବାମାଳା—
1. A garland worn by the victor after victory.
୨ । କନ୍ୟା ସ୍ୱୟଂବର ବେଳେ ବରର ବେକରେ ଯେଉଁ ମାଳା ପକାଇଦିଏ; ବରଣମାଳା—2. A garland which is put on the neck of the husband selected by the bridegroom at a gathering of suiters.

ଜୟଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି—ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jaya-jajña The vedic horse-sacrifice.

ଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ ବା ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୟ + ଲକ୍ଷ୍ମୀ)—
Jaya-lakshmī ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ; ଜୟର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ—
The Goddess of victory and glory.

ଜୟଶଙ୍ଖ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟ ସୂଚକ ଶଙ୍ଖ)—ଯେଉଁ ଶଙ୍ଖ
Jaya-śankha ବଜାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଜୟ ଘୋଷଣା କରାଯାଏ—
The conch blown to announce victory.

ଜୟଶିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୟଶୃଙ୍ଗ)—ଜୟଶୃଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jaya-śingā Jaya-śṛunga (See)
(ଜୟଶିଂଘା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୟଶିରୀ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସଂ. ଜୟଶ୍ରୀ)—ଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
Jaya-śirī Jaya-lakshmī (See)

ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ କମ୍ପିତ କାଣ୍ଡେ ହିଁ,
ଅରଜୁନ ଯୁଦ୍ଧରେ ପାଇଲେ ଜୟଶିରୀ ।—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଜୟଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ—(ଜୟ + ଶୀଳ)— ଜୟଯୁକ୍ତ; ଜୟୀ; ଯେ ସର୍ବଦା ଜୟ
Jayaśiḻa ଲଭକରେ—Victorious.

ଜୟଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟ + ଶୃଙ୍ଗ)—ଯେଉଁ ଶିଂଘା
Jaya-śṛunga ବଜାଇ ଲୋକଙ୍କର ଜୟଲାଭ ବିଷୟ ଘୋଷଣା କରାଯାଏ—A trumpet or horn blown to announce the victory of a victor.

ଜୟଶ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ରୂପକ କର୍ମଧା. ବା ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୟ + ଶ୍ରୀ)—
Jaya-śrī ୧ । ଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
1. Jaya-lakshmī (See)
୨ । ସଙ୍ଗୀତର ତାଳବିଶେଷ—
2. Name of musical measure.
୩ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ଗେୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗବିଶେଷ—
3. Name of a musical air.

ଜୟସିଂହ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଧରାକୋଟ ରାଜ୍ୟର
Jaya-simha ଜଣେକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ରାଜା—Name of a learned king of Dharākoṭa in Ganjam district.

[ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ଓ କବି ଥିଲେ । 'ମହାଭାରତ', 'କ୍ଷେତ୍ରମାହାତ୍ମ୍ୟ' ଓ 'ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା' ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ । ଏ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ବିଖ୍ୟାତ କବି କୃଷ୍ଣସିଂହଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ଥିଲେ—ଡାଇଣୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ।]

ଜୟସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜୟସୂଚକ ସ୍ତମ୍ଭ: ଜୟ+ସ୍ତମ୍ଭ)—
Jaya-stambha କୌଣସି ବିଜୟଲାଭର ସ୍ମାରକରୂପେ ନିର୍ମିତ କରାଯିବା ସ୍ତମ୍ଭ— Monumental pillar; a pillar set up to commemorate a victory.

ଜୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jayā ୧ । ପାର୍ବତୀ; ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
୨ । ପାର୍ବତୀଙ୍କ ସଖୀ—
2. A companion of Pārbatī.
୩ । ହରିଡ଼ା—3. Myrobalan.
୪ । ଜୟନ୍ତୀ ୪ (ଦେଖ)
4. Jayantī 4 (See)
୫ । ସିଦ୍ଧି; ଭାଙ୍ଗ; ବିଜୟା; ଗଞ୍ଜେଇ—
5. Indian hemp; ganja.
୬ । ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି—
6. The 3rd, 8th and 13th day of the lunar fortnignt.
୭ । ପତାକା ବିଶେଷ—7. A kind of flag.
୮ । ନୀଳ ଦୁବ—
8. A species of grass (blue in colour).
୯ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଏକ ସହଚରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. Name of a companion of Durgā.
୧୦ । ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10 The 11th day of the light fortnight of the month of Māgha.
୧୧ । ତନ୍ତ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. A kind of stringed musical instrument used in ancient India.
୧୨ । ମନ୍ଦାର ଫୁଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. The China-rose.
୧୩ । ଶମୀବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. The Śamī tree.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଜୟକୃଷ୍ଣର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—
A name for calling Jayakṛushṇa.

ଜୟାପୀଡ଼—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୮ମ ଶତାବ୍ଦୀର କାଶ୍ମୀରର ଏକ
Jayāpirḍa ରାଜା—Name of a king of Kashmere of the 8th century A. D.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିଗ୍ୱିଜୟ କରିବାକୁ ରାଜଧାନୀରୁ ବାହାରି ଥିଲେ; ବାଟରେ ସୈନ୍ୟମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଗଲେ । ଏ ଆଉ ରାଜ୍ୟକୁ ନ ଫେରି ପ୍ରୟାଗକୁ ଆସିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଏଗାର ହଜାର ଏକ ଶହ ଏଗାର ଘୋଡ଼ା ଦାନ କଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜୟିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ୍ଣୁ)—ଜୟଶୀଳ—
Jayishṇu Always victorious.

ଜୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jayī ଜୟଶୀଳ; ଯେ ଜୟଲାଭ କରିଅଛି; ବିଜୟୀ—
(ଜୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Victorious; triumphant.
ବି. ପୁଂ—ଜେତା—Conqueror; victor.

ଜଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Jajya ଯାହାକୁ ଜୟ କରାଯାଇ ପାରେ—Conquerable;
(ଜଯ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) which can be subjugated.

ଜରକସି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜରକାମ; ଜରି ବୁଣା ହୋଇଥିବା
Jar kasi କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—Lace-work.
जरकसी ବିଣ.—ଯେଉଁ ଲୁଗା ଆଦି ଉପରେ ଜରିର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରା
जरकस, जरकसो ଯାଇ ଥାଏ—(cloth) Wrought with lace.

ଜରକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜଲକା; ଯାହାରଅଖି ଥାଏ ମାତ୍ର
Jar-kā ସେ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଦେଖି ନ ପାରେ—
(ଜରକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Blear-eyed; dim-sighted.

ଜରକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଜଲକା ହେବା—
Jar-kibā To become dim-sighted.

ଜରଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜରଡ଼ା (ଦେଖ)
Jar-ḍā Jararḍā (See)

ଜରଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜର+ଇଂ. ଡିକ୍ରୀ)—(କଚେରୀ ଶବ୍ଦ)—
Jar-ḍigrī ଦାବି ଓ ଖର୍ଚ୍ଚା ସହିତ ଡିଗ୍ରୀ ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା—
जरड़िग्री Decretal amount
जरडिगरी
(ଜରଡିକ୍ରୀ; ଜରଡିଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜରଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । (ମୁସଲମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ) ସୁବାସିତ
Jar-dā ହଳଦିଆ ଭାତ—1. A kind of rice boiled with turmeric.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଚାଉଳରେ ହଳଦି ମିଶାଇ ତାକୁ ସିଝାଇ ପେଜ ଗାଳି ସେଥିରେ ଘିଅ, ମିଠା ଓ ମସଲା ଗୋଳାଇ ଏହା ତିଆରି କରା ଯାଏ ।]
୨ । ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା ପାଇଁ ସୁଗନ୍ଧିତ ତମାଖୁ ଗୁଣ୍ଡ;
जरदा ସୁରତି—2. A kind of sweet-scented tobacco-
जरदा preparation chewed with betel.
୩ । ହଳଦିଆ ଘୋଡ଼ା—3. Yellow-skinned horse.
୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ହଳଦିଆ ଛିଟ—
4. A kind of yellow chintz.

ଜରଦାବୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମକଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀ ଉପରେ ବାଦୀ
Jar-dābī ଦାବି କରିଥିବା ଧନର ପରିମାଣ—
जरदावी The amount of claim in a suit.
जरदावी

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ଋ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଙ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଜର୍‌ଦାଲୁ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଜରଦାଲୁ (ଦେଖ)
Jar-dālu Jaradālu (See)

ଜର୍‌ଦୀ – ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ —
Jar-dī 1. Yellow colour.
जरदी ୨ । ଅଣ୍ଡା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହଳଦିଆ ଅଂଶ—
जरदी 2. The yellow portion inside an egg.
ବିଣ.—ହଳଦିଆ —Yellow.

ଜର୍‌ବାର୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଜେର୍‌ବାର୍)—କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—
Jar-bār Sustaining loss; put to loss.

ଜର୍‌ସମନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) (କଚେରିଆଭାଷା —ବିକ୍ରୀତ ସମ୍ପତ୍ତିର
Jar-saman ମୂଲ୍ୟ—Sale-price; the consideration or
जरसमन value of a property sold.
जरसमन

ଜର—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବୃଦ୍ଧ—1. Old.
Jara ୨ । ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Decrepit; infirm.
ବି—୧ । (+ଭାବ. ଅ)—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
1. Wearing out; wasting.
୨ । ବିନାଶ—2. Destruction.

ଜ୍ୱର ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱର) —ଜ୍ୱରରୋଗ— Fever.
बुखार [ଦ୍ର—ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଜରମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ନାମ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—ବାତଜର, କମ୍ପଜର, ଠେଙ୍ଗାଜର, କଲାଜର, ପାଳିଜର, ମେ(ମା)ଲେରିଆଜର ବା ପିଲେହିଜର, ଅଳ୍ପିକଜର, ଏକୁଅ ବା ଏକୋଇ ଜର, ସାନ୍ନିପାତିକ ଜର ବା ବିକାର; ଟାଇଫଏଡ୍ ବା ବାଇସିଦିନିଆଁ ଜର, ଶରଦଜର ବା କଫଜର, ଗରମଜର ବା ପିତ୍ତଜର, ଭୂମ୍ପି ଜର; ବିଷମ ବା ସବିରାମ ଜର, ଦ୍ୱ୍ୟାହିକ, ତ୍ର୍ୟାହିକ, ଚାତୁର୍ଥିକଜର, ଜୀର୍ଣ୍ଣଜର ବା ପୁରାତନଜର, ସନ୍ତତ ବା ଏକଜର, ଅଭିଘାତଜର, ଅଭିନ୍ୟାସଜର, ବଲେଶୀଜର, ଉଆଁ ବା ସ୍ୱକାମିକଜର, ଶୂଳଜର, ଭୂତଜର ଓ କାମଜର । ଜରର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ଦେହରେ ତାପ ବା.ବୃଦ୍ଧତା ଓ ଶୈତ୍ୟାନୁଭୂତି ।]

ଜରଅଶିଆ– ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ୱର ଓ ଅଂଶ)—ସାମାନ୍ୟରେ ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ—
Jara-āsiā Slightly feverish.
जर जर
(ଜରଆଁଶିଆ; ଜରଅଶୁଆ; ଜରଆଁଶୁଆ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର ଆସିବା—ଦେ ବି.—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ଜ୍ୱର ଆକ୍ରମଣ କରିବା—
Jara āsibā Having an attack of fever.
जर आना
बुखार आना

ଜରଉ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମର ବଡ଼ଗଡ଼ ଅଞ୍ଚଳର ନଦୀ (ଏଥିରେ
Jarau ଗାଧୋଇଲେ ବିଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଜର ହୁଏ)—
Name of river in Ganjam the water of which is reputed to be full of malarial germs.

ଜରଉହା—ଦେ.ବି—କମ୍ପଜର ଓ ପାଳିଜରରେ ସମ୍ପୃକ୍ତିସମୟରେ ନାକପୁଡ଼ା
Jara-uhā ଭିତରେ ବାହାରୁଥିବା ଫୋଟକା—A blister-like eruption found inside the nostrils in the case of certain kinds of tertian fever and ague.

ଜର ଓହ୍ଲାଇବା—ଦେ. ବି—ଜର ଛାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Jara ohlāibā Jara chhārdibā (See)
जर नावा
बुखार उतरना

ଜର କରିବା—ଦେ.ବି.—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି) ଜ୍ୱରରେ ପୀଡ଼ିତ ହେବା—
Jara karibā Suffering from fever; being down
जर करा with fever.
बुखार होना ୨ । ଜର ଆସିବା (ଦେଖ)- 2. Jara āsibā (See)

ଜର ଖାଇ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବି. (ଅଭି.କ୍ତି)—ରୋଗୀର ଶରୀରରେ ଜ୍ୱରର
Jara khai phutibā ତାପ ଅତ୍ୟଧିକ ହେବା—Having a high temperature during fever.
(ଜରରେ ଖାଇଫୁଟିବା; ଦେହରେ ଖାଇଫୁଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଜରର ପ୍ରକୋପ ବା ତାପ କମିଯିବା—
Jara chhārdibā 1. The abatement of high
जर छाड़ा temperature in a person
बुखार उतरना suffering from fever
(ଜର ଛାଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜର ଅଛଇ ଧାଇକୁଆ ବେଳକୁ
ଜର ଛାଡ଼ଇ ଦଶ ଘଣ୍ଟା ବେଳକୁ । ତଗ ।

ଜରଜର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ଜର୍ଜର)—୧ । ଅଭିଭୂତ; ଆକ୍ରାନ୍ତ;
Jara-jara ଜର୍ଜରିତ; ସନ୍ତପ୍ତ—1.Attacked; overwhelmed
जरजर (with grief, anger, cold etc).
जरजर ଜରଜର କଦାଚିଣ ଶୀତେ । ସ୍ୱଧାକାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
୨ । ଲିପ୍ତ; ସରସର (ତେଲଆଦି ଦେହରୁ ବୋହି ପଡ଼ୁଥିବା ପ୍ରକାରରେ ବୋଳି ହୋଇ ଥିବା)—1. Suffused; anointed with too much oil etc; with too much oil or water over the body; smeared with.
ଅତି କୋମଳ ଦେହ ମୋର
ତେଲ ଏ ଶାଳେ ଜରଜର । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୩ । ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—3. Very old; decrepit.
ଏ ଅତି ବୃଦ୍ଧ ଜରଜର
ବାଟେ କମ୍ପଇ ତା ଶରୀର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଗୁଣ୍ଡିଚ ।
ବି—ଜ୍ୱର ହେଲାପରି ବୋଧ ହେବା—Feverishness.

ଜରଜାତକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାତକୋଟକ)—ଜରଜାତକା (ଦେଖ)
Jarajātaka Jarajātakā (See)

ଜରଜାତକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାରଜାତକ)—୧ । ଜାରଜ; ବେଧପିଲା;
Jara-jātakā ବେଜନ୍ମା; ବିବାହବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ନ ଥିବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମେ; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—1. Illegitimate; bastard; born of illegal connection.

ଜରଠ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଠ)—
Jaratha ୧ । କଠିନ—1. Hard.
(ଜରଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କର୍କଶ—2. Rough.
୩ । କଠୋର; ନିଷ୍ଠୁର— 3. Hard-hearted; cruel; harsh.
୪ । ବୃଦ୍ଧ—4. Old; decrepit
୫ । ସୁପରିପକ୍ୱ—5. Full grown; well-ripened.
୬ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—6. Wasted; debilitated.
୭ । ପାଚିଲା—7. Ripe
୮ । ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ; ପାଣ୍ଡୁ—8. Grey-coloured.
ବି—୧ । ଜରା; ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—1. Old age.
୨ । ପାଣ୍ଡୁ ରାଜା—2. The king Pāṇḍu.

ଜରଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଜରାଡ଼ ବା ଜଲାମାଛ—
Jararḍā A kind of fresh-water-fish.

ଜରଣ—ସଂ. ବିଣ (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ବୃଦ୍ଧ—
Jaraṇa 1. Old.
୨ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Decayed.
୩ । ଜୀର୍ଣ୍ଣଶକ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ—3. Promoting digestion.
ବି.—୧ । ପ୍ରଶଂସା—1. Praise.
୨ । ଜୀରା—2. Cumin seed.
୩ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—3. Old age.
୪ । ହେଙ୍ଗୁ—4. Asafætida.
୫ । ସୌବର୍ଚ୍ଚଲ; ସଚଳ ଲବଣ—5. A kind of salt.
୬ । କାସମର୍ଦ୍ଦ; କାସିନ୍ଦ ଗୁଳ୍ମ—6. Cassia Tora (tree).
୭ । ୧୦ ପ୍ରକାର ଗ୍ରହଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ଯହିଁରେ ପଶ୍ଚିମଦିଗରୁ ମୋକ୍ଷ ହେବା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 7. An eclipse which begins to clear up from the western side of the orb.

ଜରଣଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି.—୧ । ସାହାଡ଼ାଗଛ (ଦେଖ)
Jaraṇa-druma 1. Sāhārḍā tree (See)
୨ । ସାଗୁଆନ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Teak (tree).

ଜରଣା—ସଂ. ବି. (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ + ଆ)—୧ । କଳାଜୀରା—
Jaraṇā 1. Black cumin seed.
୨ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—2. Old age.
୩ । ସ୍ତୁତି; ପ୍ରଶଂସା—3. Praise; encomium.
୪ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି—4. Final deliverance; redemption.

ଜରତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [(ଜୃ ଧାତୁ+ଶତୃ (ଅତ୍)]—୧ । ଜରାଗ୍ରସ୍ତ; ଅତି
Jarat ବୃଦ୍ଧ; ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ (ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—(ଏ ଶବ୍ଦ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ
(ଜରତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭାଷାରେ ଚଳେ ମାତ୍ର ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଜରତୀ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ମଧ୍ୟ ଚଳେ)—1. Very old; decrepit; worne out; decayed; disabled; infirm (said of male or female)
୨ । ପୁରୁଣା; ପୁରାତନ—2. Ancient; old.
୩ । ପକ୍ୱ—3. Ripe.

ଜରତ୍କାରୁ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—(ଜରତ୍=ଜରାଗ୍ରସ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ + କାରୁ=
Jarat-kāru ଦାରୁଣ; ଯେ ଦାରୁଣ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଶରୀରକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ)—୧ । ସ୍ୱନାମଖ୍ୟାତ ଋଷିବିଶେଷ— 1. Name of a famous saint.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ବାସୁକିଙ୍କ ଭଗିନୀ ମନସା ଦେବୀ । ଏହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ଏ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ଅବସ୍ଥାରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଗଲେ । ଆସ୍ତିକ ମୁନି ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଏହି ଆସ୍ତିକ ତକ୍ଷକ ନାଗକୁ ଜନମେଜୟଙ୍କ ସର୍ପଯଜ୍ଞରୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।]

୨ । ଜରତ୍କାରୁ ଋଷିଙ୍କ ପତ୍ନୀ; ମନସା ଦେବୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 2. The wife of Sage Jaratkāru.

ଜରତ୍କାରୁପତ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମନସାଦେବୀ; ବାସୁକିଙ୍କ ଭଗିନୀ (ସିଜୁ
Jarat-kāru-patnī ବା ନାଗଫେଣିଅକୁ ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଲୋକେ ପୂଜା କରନ୍ତି)—The snake-Goddess Manasā (represented by a cactus plant planted in the precincts of a Hindu's house.)

ଜରତ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଜରତ୍)—ପକ୍ୱ; ପାଚିଲା—
Jarata Ripe.

ଦରକୁଶୀନ ତନୁ ଜରଜର ଜରତ ବୟ ଅବୃତ ବହେ ଦେହେ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜରତା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜରତୀ)—ଓଡ଼ିଆ ଭକ୍ତିଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣିତ
Jaratā ଗୋଟିଏ ବୃଦ୍ଧା ବେଶ୍ୟାର ନାମ—Name of an old prostitute found in Oria mythologies.
[ଦ୍ର—ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି କରୁଥିଲେହେଁ ଏ ବୃଦ୍ଧକାଳରେ ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତି ଓ ଭଜନାଦ୍ୱାରା ମୋକ୍ଷଲାଭ କରିଥିଲା ।]

ଜରତୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜରତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବୁଢ଼ୀ; ଅତି ବୃଦ୍ଧା;
Jaratī ଜରାଗ୍ରସ୍ତା—Very old (woman).
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୁଢ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ବୁଢ଼ୀ ମାଙ୍କୁଡ଼ୀ (ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା କୁତ୍ସାର୍ଥକ)— An old woman; a hag.

କୃଷ୍ଣା କରେଁ ମୁଁ ଧାତାକୁ, କାହିଁକି ସରଳ ଭାବ,
ଚମ୍ପୁ ରଖିଲ ଜରତୀରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚମ୍ପୂ. କ. ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ୱ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଜରଦ୍‌ଗବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (କର୍ମଧାରୟ; ଜରତ୍=ବୃଦ୍ଧ+ଗୋ)—
Jarad-gaba ୧ । ବୁଢ଼ା ବା ବୁଢ଼ା ଷଣ୍ଢ—1. An old bull.
(ଜରଦ୍‌ଗବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତି ବୁଢ଼ା ଓ କକମା ମନୁଷ୍ୟ—
(ଜରଦ୍ଗବ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. (figurative) An old and decrepit man.
୩ । (ନାମ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜରତ୍=ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଗୋ=ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯାହାର) —ହିତୋପଦେଶବର୍ଣ୍ଣିତ ବୃଦ୍ଧ ଗୃଧ୍ର—3. Name of an old vulture whose story is told in the Hitopadeśa.
୪ । (ବୃହତ୍ ସଂହିତା) ବିଶାଖା, ଅନୁରାଧା ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର-ଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମାଙ୍କ ବୀଥୀ—4. The moons path through the 16th, 17th and 18th asterisms.

ଜରଦା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ଜର୍‌ଦା)—ପୀତ; ହଳଦିଆ—
Jaradā Yellow-coloured.
(ଜର୍‌ଦା, ଜର୍ଦ୍ଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର ମିଶିଥିବା ହେତୁ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ମିଠା ପଲାଉ ବା ଖେଚୁଡ଼ି—1. Rice and meat cooked together and seasoned with saffron.
୨ । (ଫା. ଜର୍‌ଦା) ପାନ ସଙ୍ଗେ ଖିଆଯିବା ସୁଗନ୍ଧ ମସଲାଯୁକ୍ତ ତମାଖୁ ପତ୍ରର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—2. Scented tobacco-powder chewed with betel.
୩ । ହଳଦିଆ ପାଟ—3. Yellow silk-cloth.

ଜରଦ୍ୱିଷ—ସଂ. ବି—ଜଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jaradwisha Water.

ଜରଦାଲୁ—ବୈଦେ.ବି (ଆ. ଜର୍‌ଦାଲୁ)—ଏକପ୍ରକାର କାବୁଲି ଖାଦ୍ୟ
Jaradālu ଫଳ; ଖୁବାନି; ଖୋବାନି—A sort of Kabuli
খোবানী fruit; the apricot; Prunus Armeniaca.
खोबानी, जरदालु

ଜରନାଶନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱର+ନାଶନ)—ଗଛ ବିଶେଷ—
Jara-nāśana Eucalyptus; Acacia Auriculae Formis (Haines).
জরনাশন
इउकेलिपटस [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଲେମ୍ବୁପତ୍ର ପରି ବାସେ । ଏହା ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିୟା ଓ ଗ୍ରୀନଲାଣ୍ଡରୁ ଆସି ଭାରତର କ୍ଷେତ,କିଆର ଓ ବଗିଚାରେ ଲଗା ହୋଇଅଛି । ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ଶ୍ୱେତ ଏବଂ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଧଳା ଓ ଝାଉଁଆ । ଏ ପତ୍ରରୁ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ଜ୍ୱର ଓ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗର ବିନାଶକାରକ । ଏ ଗଛରୁ ଝୁଣା ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବହେ ।]

ଜରପାଁପଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଘରପୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jara-pānparḍā Gharapordiā (See)

ଜରବାଉଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱର+ବାତୁଳ)—୧ । ପ୍ରବଳ ଜ୍ୱରଜନିତ
Jra-bāulā ପ୍ରଳାପ ବା ବାଉଳାଗୁଣ୍ଡିଳ ଅବସ୍ଥା—1. Delirium
(ଜରବାଉଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) appearing during high fever.
୨ । ଜ୍ୱରଜନିତ ବାଭୁଲତା ବା ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିର ହ୍ରାସ—
2. Forgetfulness or loss of memory during a fit of high fever.
(ଯଥା—ଜରବାଉଳାରେ ତାଟିଆ କାମୁଡ଼ିବା ନ୍ୟାୟ ।)
ବିଣ. ପୁଂ—ଜ୍ୱର ହେତୁ ଯେ ବାଉଳାଗୁଣ୍ଡିଳ ହୁଏ—Delirious owing to an attack of high fever.

ଜରଶଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଜ୍ୱର ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଓଠ ଉପରେ ଫୁଟିଯିବା
Jaraśaṇḍā କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବ୍ରଣ—Small eruptions coming
জরটোটো, জরঠুটা out around the mouth and lips
(ଜରଷଣ୍ଢା—ଅନ୍ୟରୂପ) after an attack of fever; cold sore; miliarca; miliary eruptions.

ଜରଶଶା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଜରଶଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Jaraśaśā Jaraśaṇḍā (See)

ଜରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jarā ୧ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ; ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—1. Old age.
୨ । ଅତି ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—
2. Extreme old age; decrepitude.
୩ । ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ—
3. The name of a demoness.

[ଦ୍ର—ଜନ୍ମରୁ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇଥିବା ଶିଶୁ ଜରାସନ୍ଧକୁ ଏ ଯୋଡ଼ିଥିଲା । ଜରା ରାକ୍ଷସୀଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବାରୁ ଜରାସନ୍ଧର ନାମକରଣ ହେଲା । ଏ ମଗଧ ଦେଶର ଗୃହଦେବୀ ଥିଲା—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୪ । ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀ; ଷଠୀ ବୁଢ଼ୀ—4. The Goddess presiding over the well-being of infants.
୫ । ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ କାଳର ଏକ କନ୍ୟାର ନାମ; ବିଖସା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Name of a mythological daughter of Kāḷa.
୬ । କ୍ଷୀରକୋଳି ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
6. Kshīrakoḷi tree (See)

ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ଭାଗବତୋକ୍ତ ବ୍ୟାଧ; ଜରାଶବର (ଦେଖ)
Jarā śabara (See)

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ)—୧ । ଜରିବା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ପରି-ପାକ ହେବା—1. Digestion of food.
୨ । ତୈଳାଦିରୁ ମିଶ୍ରିତ ଜଳୀୟାଂଶ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ଦୂର ହେବା—2. Disappearance of the water from oil or ghee by heat.
୩ । ମିଶା ଯିବା ଲୁଣ ଆଦି କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ମିଶିଯିବା—3. Absorption of salt by a substance

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

जारिआ ଦେ. ବି—୧ । ନିଆଁ ଉପରେ ଫୁଟାଯାଇ ପାଣି ମରି ଥିବା (ତୈଳାଦି)—1. (oil) From which water has been dried out by heating.

୨ । ଜାରିତ—2. Purified.

(ଯଥା—ଜରା ଘୋରି, ଜରା ଲୁଣ ।)

ଜରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ)—
Jarāibā ୧ । ଲୁଣକୁ ପରିବା କିମ୍ବା ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦାଇବା—
जरान 1. To cause salt to be absorbed into
जराना any fruit or substance.
(ଜରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉତ୍ତାପପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ତେଲ ଓ ଘିଅ ଆଦିରୁ ମିଶ୍ରିତ ଜଳକୁ ଲୋପ କରାଇବା—
2. To cause oil or ghee to give up the water adulterated in it by applying heat.

ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଜରା+ଗ୍ରସ୍ତ)—ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ-
Jarā-grasta ପ୍ରପୀଡ଼ିତ—Stricken by years; seized with old age or infirmity.

ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଜରା+ଜୀର୍ଣ୍ଣ)—ଅତି
Jarā-jirṇṇa ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ହେତୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ—
Debilitated through old age; decrepit.

ଜରାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)
Jarārdi Jahlā (See)

ଜରାତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ଜରା+ଆତୁର)—ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା
Jarātura ଯୋଗୁଁ ଅତି ଦୁର୍ବଳ—Decrepit; infirm
(ଜରାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) on account of old age.

ଜରାଦ—ସଂ. ବି—ଝିଣ୍ଟିକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jarāda Grasshopper.

ଜରାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି (ଜରା+ଅବସ୍ଥା)—ଅତି ବୃଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥା—
Jarābasthā Extreme old age.

ଜରାଭୀରୁ—ସଂ. ବି(୫ମୀ ତତ୍; ଜରା+ଭୀରୁ)—କାମ—
Jarā-bhiru Cupid.

ଦଇଜ ଜରାଭୀରୁ ଭୀରୁ ସମା ରମ୍ଭାଉରୁ ଉରୁ
ଧରି ବକେ ଦୃଷ୍ଟି କରୁ କରୁ—ଭଞ୍ଜ। ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ସଂ. ବିଣ—ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ହେତୁ ଭୀତ; ଯେ ବୁଢ଼ାହେବାକୁ ଡରେ—
Afraid of old age,

ଜରାୟୁ—ସଂ. ବି. (ଜରା+ଇ ଧାତୁ=ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଉ)—
Jarāyu ୧ । ଗର୍ଭାଶୟ – 1. Womb; uterus.

୨ । ଜଟାୟୁ ପକ୍ଷୀ—2. Name of a mythological vulture of great prowess.

୩ । ଭ୍ରୂଣ; ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ—3. Embreyo.

୪ । ଅଗ୍ନିଜାର ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
4. Agnijāra tree (See)

୫ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଅନୁଚରବିଶେଷ—5. Name of an attendant of Kārttikeya.

୬ । ଯୋନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Female organ.

ଜରାୟୁଜ—ସଂ. ବିଣ. (ଜରାୟୁ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jarāyuja ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ମାତୃଗର୍ଭସ୍ଥ ଜରାୟୁ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି—Born from the womb; viviparous.

[ଦ୍ର— ଜନ୍ମ ପ୍ରଣାଳୀଭେଦରେ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଜରାୟୁଜ, ସ୍ୱେଦଜ ଓ ଅଣ୍ଡଜ ବୋଲି ଯାଆନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁ ଆଦି ଜରାୟୁଜ, କୀଟ ଆଦି ସ୍ୱେଦଜ ଓ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ଅଣ୍ଡଜ, ମାତ୍ର ବାଦୁଡ଼ି ଜରାୟୁଜ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ଜରାଳି—ଦେ. ବି—ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)
Jarāli Jahlā (See)

ଜରାସନ୍ଧ—ସଂ.ବି.(ନାମ)(ଜରା ନାମକ ରାକ୍ଷସୀ ଦ୍ୱାରା ସନ୍ଧ=ଯୋଜିତ; ଏ
Jarāsandha ଜନ୍ମ ହେଲା ବେଳେ ଦୁଇ ମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୁଇଫାଳ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ, ଜରା ନାମକ ରାକ୍ଷସୀ ଏହାଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ି ଦେବାରୁ ଏ ବକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣପୃଷ୍ଠା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ)—ମଗଧ ଦେଶର ରାଜା; ଚନ୍ଦ୍ର ବଂଶୀୟ ରାଜା ବୃହଦ୍ରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର -
A king of Magadha; the son of Bruhadratha, killed by Bhima.

ଜରାକୁମାର, ଜରାପୁଷ୍ଟ, ଜରାପୂର୍ଣ୍ଣ, ଜରାସୁତ — ଅନ୍ୟରୂପ

ଦନ୍ତ ବକ୍ରଟ ମହାମଦ
କାଳଦମନ ଜରାସନ୍ଧ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—କଂସ ଏହାଙ୍କ ଜାମାତା ଥିଲେ । କୃଷ୍ଣ କଂସକୁ ବଧ କରି ଅଛନ୍ତି, ଏହା ଶୁଣି ଏ ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ସହ ୧୮ ଥର ମଥୁରା ଆକ୍ରମଣ କରି ପରାସ୍ତ ହୋଇ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ଏ ବହୁ ସହସ୍ର ରାଜାଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଥିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ କଲାବେଳେ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ମୁକୁଳାଇ ଦେବାକୁ ଏହାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ଏ ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଏଥିଉତ୍ତାରେ ଭୀମ ତାହାଙ୍କୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାରୁ ଏ ଭୟରେ ଯାଇ ଆପଣା ରାଜଧାନୀ ଗିରିବ୍ରଜସ୍ଥ ଆପଣାର ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ରହିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାରରେ ଗୋଟିଏ ଗଧ ବନ୍ଧା ଥାଏ । କୌଣସି ଶତ୍ରୁ ଆସିଲେ ସେ ଗଧ ବୋବାଳି ଛାଡ଼ି ଜରାସନ୍ଧଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁର ଆଗମନ ଜଣାଇ ଦିଏ ଓ ଶତ୍ରୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ମାରି ନ ପାରି ଫେରି ଯାଆନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏହା ଜାଣି ଅର୍ଜୁନ ଓ ଭୀମଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ଯାଇ ସେ ଗଧକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ତା ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ଶଙ୍ଖ ପୂରାଇ ଦେଲେ (ଏଣୁ କଥିତ ଅଛି ଯେ କାମ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ପ୍ରଭୁ ଗଧ ପାଦ ଧରିଥିଲେ) । ଭୀମଙ୍କ ଆଗମନ ସମୟରେ ଗଧ ରଡ଼ି କରିବାରୁ ତାହା ଗଧ ରଡ଼ି ପରି ନ ଶୁଭି ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ପରି ଶୁଭିଲା ଓ ଜରାସନ୍ଧ ସତର୍କ ହୋଇ ନ ପାରି ଅନ୍ତଃପୁରରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ ଓ ଭୀମ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଯୁଦ୍ଧରେ ତାହାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ ।]

୧	ଇ	ଓ	ର,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୬.	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଂ	ଇଅ	●	ନ୍

ଜରା ଶବର—ସଂ. ବ—**ଭାଗବତୋକ୍ତ** ବ୍ୟାଧର ନାମ—
Jarā śabara Name of a hunter mentioned in the Bhāgabata.
[ଦ୍ର—ଏହାର ବାଣ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଦରେ ବାଜିବାରୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମର ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅରଣ୍ୟରେ ଏକ ଅଶ୍ୱ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଡ଼ର ପାଦକୁ ରଖି ନିଦ୍ରା ଯାଇ ଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଚିହ୍ନିକା ହୋଇଥିବା ପାଦାଗ୍ରକୁ ଜରା ମୃଗର କର୍ଣ୍ଣ ଭ୍ରମକରି ଶର ମାରିଥିଲା ।]

ଜରି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜରୁ=ସୁନା)—ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ରୁପାଲି ସୂତା;
Jari ବସ୍ତ୍ରାଦିରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁନା
ଜରି ଓ ରୂପାର ବା ପିତ୍ତଳର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତୁ—
ड़ोरी; ज़री; गोटा Gold and silver lace.
ଦେ. ବ—୧ । ଜରି ଗଛ (ଦେଖ)
1. Jari gachha (See)
୨ । (ସଂ. ଦରୀ)—ଗିରିଗହ୍ୱର; ଗୁମ୍ଫା—
2. Mountain-cave.
୩ । (ସଂ. ଜଲୀ)—ନଦୀବନ୍ୟା ଛାଡ଼ିଗଲେ ନଦୀ କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଗଭୀର ସ୍ଥାନରେ ନଈପାଣି ରହିଯାଇ ଥାଏ—3. Deep channels or pools full of standing water left on the banks of a river after the subsidence of flood.

ଜରିଆ—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ଜରିଏ)—ଦ୍ୱାରା; ବାଟେ –
Jariā Through; by; by way of.
ଜରିଆ (ଯଥା—ଲାଟସାହେବଙ୍କ ନିକଟକୁ କୌଣସି ଅବେଦନ
जरिया ପତ୍ର ପଠାଇବାକୁ ହେଲେ ତାହା ସ୍ଥାନୀୟ ହାକିମମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ପଠାଇବାକୁ ହୁଏ ।)
ଜରିଦାର ଦେ. ବଣ—ଜରିଦାର; ଜରିଯୁକ୍ତ—Furnished with
ज़रदार golden lace; interwoven with lace.

ଜରିଆରେ—ବୈଦେ. ଅ - ଜରିଆ (ଦେଖ)
Jariāre Jariā (See)

ଜରିକସି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଜରିକସି; ଭୁଲ ଫା. ଜାରିକସି)—
Jarikasi ଲୁଗାଆଦିରେ ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ଜରିକାମ—
ଜରିକସି Gold and silver embroidery; gold and
ज़रकशि silver lace-work; stuff or cloth interwoven with golden and silver lace.

ଜରି ଗଛ – ଦେ. ବ – ବରଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ; ଏହା ପୁରୁଣା
Jari gachha ଭଙ୍ଗାକୋଠା ଓ ଦେଉଳମାନଙ୍କ ପଥର ଓ ଇଟା
ସଂ. ପ୍ଲକ୍ଷ; ପର୍କଟୀ ସନ୍ଧିସ୍ଥାନଙ୍କରେ ଉଠି ଚେରଦ୍ୱାରା କୋଠା ପ୍ରଭୃତିକୁ
ଶୁଙ୍ଗଦର୍ଶନ; ଫଟାଇ ଦିଏ । ଏହାର ଚେର ବହୁଦୂରକୁ ଭେଦିବାରୁ
ଗର୍ଦ୍ଦଭାଣ୍ଡ ଏହା ସହଜରେ କୋଠା ପ୍ରଭୃତିକୁ ନିର୍ମୂଳ କରାଯାଇ
ପାକୁଡ଼ ପାରେ ନାହିଁ—A banyan-like wild tree
पाकर found growing on the crevices of
ତେ. ଜୁବ୍ବି stones and bricks of old dilapidated buildings and sending its roots deep down into the crevices and widening them and causing the structure to totter; Fecus Retusa.
[ଦ୍ର—ପକ୍ଷୀ ଓ କୃଆମାନେ ଏହାର ଫଳକୁ ଖାଇ କୋଠା ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ବସି ମଳତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ମଳରୁ ମଞ୍ଜ ଉଜୁଡ଼ିଯାଇ ଗଛ ଉଠେ ।]

ଜରି ଗୁଳ୍ମ—ଦେ. ବ.—ସାନ ଜରି ଗଛ (ଦେଖ)
Jari gulma Small jari gachha (See)
ଜରିଗୁଳ୍ମାଙ୍କ ଗାଈ ସୌଧ ଶୃଙ୍ଗ । ସ୍ୱଧାନାଥ. ଜୟାଡ ।

ଜରିତ—ଗ୍ରା. ବଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଜର୍ଜରିତ—
Jarita Overwhelmed.
ଏମନ୍ତ ମଦନେ ଖେଦଭରେ ତନୁ ଜରିତ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବ ହିଧ ।

ଜରିଦାର—ଦେ. ବଣ.—ଜରିଯୁକ୍ତ (ବସ୍ତ୍ରାଦି)—
Jari-dār (cloth etc) Having lace;
ଜରିଦାର embroidered with lace.
ज़रिदार

ଜରିଧଡ଼ି—ଦେ. ବ.—ଜରିରେ ନିର୍ମିତ ବା ବୁଣା ଲୁଗାର ଧଡ଼ି—
Jari-dhardi Lace-border of cloth.
ଜରିପାଡ଼ ବଣ.—ଯାହାର ଧଡ଼ିରେ ଜରି ଲାଗିଥାଏ—
जरीकोनारी Having lace-work in its border.

ଜରିପ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜରିବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jarip (etc) Jarib etc (See)

ଜରିପଞ୍ଜର—ଦେ. ବ. ଫା. (ଜରି+ସଂ. ପଞ୍ଜର)—ସୁନାଲି ବା ରୂପାଲି କାମ
Jari-pañjara ହୋଇଥିବା ସ୍ୱଚ୍ଛ କାଚର ପ୍ରଦୀପ ବା ଦୀପାଧାର—
ଜରିପଞ୍ଜରୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ Lantern; crystal-glass-
ଜରିପଞ୍ଜୁରୀ } lamp; glazed lampstand with gilt work.

ଜରିପାଗ—ଦେ. ବ.—ଯେଉଁ ପାଗ ବା ପଗଡ଼ିରେ ଜରି କାମ ହୋଇ
Jari-pāga ଥାଏ—A turban wrought with
जरीपागड़ी lace.
ज़र्सका पगोया

ଜରିବ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜରୀବ୍=ଜମି ମାପିବା)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Jarib ପରିମାଣବିଶିଷ୍ଟ ଦଣ୍ଡ ବା ଶିକୁଳିଦ୍ୱାରା ଜମିର ମାପ—
ଜରୀବ 1. Cadastral survey.
जरीब ୨ । ଶିକୁଳିଦ୍ୱାରା ଜମି ମାପ—2 Chain-survey.
୩ । ଚେନ୍; ଜମି ମାପିବାର ଶିକୁଳି—
3. Measuring or surveying chain.
୪ । ୧୦୦ ଲିଙ୍କ୍ ବା ୬୬ ଫୁଟ୍ ପରିମିତ ଭୂମି ମାପିବାର ଚେନ୍—Gunter's chain.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ;

୫ । ଏକ ଚେନ୍ ପରିମିତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ—5. A length of one chain (66 feet or 100 links).

[ଦ୍ର—ଜରିବ ବା ଚେନରେ ୧୦୦ ଖଣ୍ଡି ଲୁହାକାଢ଼ି ଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ କାଢ଼ିମାନ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ମୁଦଅ ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥାଏ । ଏ ଲୁହା କାଢ଼ିମାନଙ୍କୁ ଲିଙ୍କ୍ ବା କଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜରିବ୍ ଅମୀନ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଯେଉଁ ଅମୀନ ଭୂମି ମାପ କରେ—
Jarib amīna Surveyor.
জরিব আমীন
जरिब अमीन

ଜରିବ୍ ଜମାବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜରିବ୍ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ (ଦେଖ)
Jarib jamābandi Jarib bandobasta (See)
জরীব জমাবন্দি
जरीब जमाबन्दि

ଜରିବ୍‌କସ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଆ)—ଜମି ମାପ ବେଳେ ଯେଉଁ ଲୋକ
Jarib-kas ଶିକୁଳିକୁ ଟାଣେ; ଚେନ୍‌ମାନ୍—
জরীবকস A chainman.
जरीबकस

ଜରିବ୍ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଭୂମିକୁ ମାପ କରି ଭୂମି
Jarib bandobasta ଉପରେ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ସ୍ଥିର କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—Cadastral survey and settlement of rent.

ଜରିବ୍ ଭଉଁରିଆ—ଦେ. ବି—ଚେନ୍ ଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ
Jarib bhauṅriā କ୍ଷେତ୍ରର ବିବରଣ (ଯଥା—ଦୀର୍ଘ, ପ୍ରସ୍ଥ, ହଗ, ଅବସ୍ଥିତି ଓ କ୍ଷେତ୍ରଫଳ) ଯେଉଁ କାଗଜରେ ଲେଖାଥାଏ; ମଡ଼ାଣ ଭଉଁରିଆ—Field-book of cadastral survey.

ଜରିବ୍ କଡ଼ିମାପ—ଦେ. ବି—ଚେନ୍‌ର କଡ଼ି ଅନୁସାରେ ଜମିର ମାପ—
Jarib kar̤dimāpa Measurement of land according
জরিবমাপ to the system of chain
जरीबमाप and links.

[ଦ୍ର—ବାବୁ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ବସୁ କଡ଼ିମାପରେ ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ମାଣ ଓ ଗୁଣ୍ଠରେ ସ୍ଥିର କରିବାର ଏକ ନୂତନ ସୂତ୍ର ପଦ୍ୟରେ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି; ଯଥା —

ଜରିବକୁ କଡ଼ି ମାଗ ଅଠ ଗଣ୍ଡା, କଡ଼ି କଡ଼ି ଚଉ ଅଠ
ଜରିବେ ଜରିବେ ଅଢ଼ାଇ ଗୁଣ୍ଠକୁ, ମନେ ହେଉ କର ଗୁଣ୍ଠ,
ଏଟେଇଁ କଡ଼ିରେ ଜରିବ କୁଅଇ, ପଚଶ ଚଉରେ କଡ଼ା
ବସୁ ରାଧାକୃଷ୍ଣ, ସୂତ୍ରରେ ଭଣିଲେ, ଗୃଣୀଙ୍କୁ ଏକାଳେ ଲୋଡ଼ା ।]

ଜରିବସ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି—ମୁହଁରେ ଓ ଧଡ଼ିରେ ଜରି ଲାଗିଥିବା ଲୁଗା—
Jari-bastra A cloth wrought with lace.
जरीकापड़ ତାହାସୁ ପ୍ରେମିକ ଜରିବସ୍ତ୍ର ଲଇବସ୍ତ୍ର । ରାଧାନାଥ ।
जरीकपड़ा

ଜରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ)—୧ । (କୌଣସି ପଦାର୍ଥର
Jaribā ମଧ୍ୟରେ ଜଳ ଲବଣ ଆଦି) ଉତ୍ତମରୂପେ ଭେଦ
জরা ଯିବା; ଜଡ଼ିତ ହେବା; ମିଳି ମିଶି ଯିବା—1. To be
जरना absorbed (said of water, oil salt etc).

୨ । ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ (ଘୃତ ତୈଳାଦି) ନିର୍ଜଳ ହେବା—
2. (oil or ghee) To become freed from water by application of heat.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
3. (figurative) To be worne out.

ଜେଁ ଭଜି ଅସ୍ତ୍ର ଜରା ଘୋର ବ୍ୟାଧି ପର
ତା କୂର ନଶରପାତେ ଯାଉ ଦେହ ଜରି—ମଧୁସୂଦନ. କଷ୍ଟରୁଗାଥା ।

୪ । (ଖାଦ୍ୟ) ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
4. (food) To be digested.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଗୋମେଷାଦି) ଚରିବା—
(cattle) To graze.

ଜରିବାନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି.—ଜରିମାନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jaribānā (etc) Jarimānā etc (See)

ଜରିବୁଟା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଲୁଗା ଆଦିରେ ଜରିଦ୍ୱାରା ବୁଣା ଯାଇଥିବା
Jari-buṭā ନକ୍ଷତ୍ରାକାର ବିନ୍ଦୁ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଚିହ୍ନମାନ—Starlike
জরিবুটা points of lace woven on cloth; spangles.
जरीबुटा ଜରିବୁଟା କଞ୍ଚ କସିବା ପଡ଼ି
ଲୁସ୍ୱା ଦୃବେ ଯାଇଅଛ ଜଡ଼ି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ଜରିବୁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝଡ଼ିବୁଟି (ଦେଖ)
Jari-buṭi Jar̤di-buṭi (See)

ଜରିମା—ସଂ. ବି. (ଜର+ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା—
Jarimā Old age.

ଜରିମାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଦରମାନ୍; ଦରିମିଅନ୍)—ହଲପ—
Jarimān Taking oath by touching some sacred thing.

ଜରିମାନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସତ୍ୟ କହିବା ନିମନ୍ତେ
Jarimān debā ହଲପ ଛୁଆଁଇବା—To administer special oath to a person.

ଜରିମାନା—ବୈଦେ. (ଆ. ଜୁରିମାନା)—ଗୁଣାଗାରି; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ଦଣ୍ଡ—
Jarimānā Fine.
জরিমানা ମାଧବ ମରନ୍ତୁ ଜରିମାନା ଦେଇ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।
जरिमाना; जुरमाना

ଜରିମାନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅର୍ଥ ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ କରିବା; ଦଣ୍ଡିବା—
Jarimānā karibā To mulct; to impose a fine; to
জরিমানা করা pass a sentence of fine.
जुरमाना करना ରହିଥାଅ ଥାଇ, କରି ଜରିମାନା
ଧନେ ପୁରଇବା ଲାଗି ମାଲଖାନା—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର

୧	ଇ	ଊ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଓଅ	ଣ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ନ

ଜରିମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଜରି ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଲୁଗାର ମୁହଁ ବା ପ୍ରାନ୍ତ—
Jari-muhan̄ The end of a cloth having lace in it.
जरीमुहुँडा

ଜରିମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ଲୁଗାର ମୁହଁ ବା ପ୍ରାନ୍ତରେ ଜରି ବୁଣା
Jari-muhān̄ ହୋଇ ଥାଏ—(cloth) Having the ends embroidered with gold or silver thread.

ଜରିମୁହୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ—ଜରିମୁହାଁ (ଦେଖ)
Jari-muhundā Jarimuhān̄ (See)
ଦେ. ବ—ଜରିମୁହଁ (ଦେଖ)
Jarimuhan̄ (See)

ଜରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଜର୍+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jarī ୧ । ଜରାଯୁକ୍ତ—1. Old.
(ଜରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—2. Decrepit.
ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଜର୍=ସୁନା)—ସୁନା ରୂପାର ସରୁ ସୂତା—
Golden or silver lace; very fine threads of gold and silver.

ଜରୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜ୍ୱର)—୧ । ଜ୍ୱର ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
Jaruā 1. Suffering from fever; fevered.
जरुआ ୨ । ଯେ ବହୁକାଳ ଜ୍ୱର ଭୋଗୁ ଥାଏ—
ଜରେଇ, ଜରେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ. 2. Suffering from chronic fever.

ଜରୁଥ—ସଂ. ବ—ମାଂସ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jarutha Flesh.
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ.—କଟୁଭାଷୀ (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
(ଜରୁଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) Harsh-speaking.

ଜରୁର—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା)—୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର; ଶୀଘ୍ର; ଅନତି ବିଳମ୍ବେ-
Jarur 1. Very soon; shortly; at once.
जरूर ୨ । ନିଶ୍ଚୟ—2. Certainly; without fail.
जरूर ବଣ—ଜରୁରି (ଦେଖ)
Jaruri (See)

ଜରୁରତ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ହେବା; ଅଶୁ
Jarurat ପ୍ରୟୋଜନ—Urgency; dire necessity.
जरूरत
ज़रूरत
(ଜରୁରତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜରୁରି—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—୧ । ଅନତିବିଳମ୍ବେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—
Jarury 1. Very urgent.
जरूरी ୨ । ଯାହା ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ;
ज़रूरी ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—2. Absolutely necessary; indispensable; very important.
୩ । ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ—3. Unavoidable.

ବ—ଜରୁରତ୍ (ଦେଖ)
Jarurat (See)

ଜରୋର୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ ଜରୁର୍)—ଜରୁର୍ (ଦେଖ)
Jaror Jarur (See)
ବଡ ଗୁମାସ୍ତା ମତେ ଜରୋର୍ ପଠାଇ ଦେଲେ ।
ଭିକାରି. ସାଂସାରିକ ଚିତ୍ର ।
ବଣ—ଜରୁରି (ଦେଖ)
Jaruri (See)

ଜରୋରତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ—ଜରୁରତ୍ (ଦେଖ)
Jarorat Jaruri (See)

ଜରୋରି—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ)—ଜରୁରି (ଦେଖ)
Jarori Jarurat (See)

ଜରୋଲ୍—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି ଗଛ—
Jarol Jarrole tree (a wild tree).
ଜରୋଲ [ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଖୁବ ମଜବୁତ୍ । ଏ କାଠରେ
जरोल କଡ଼, ଖୁଣ୍ଟ, ଗାଡ଼ିର ଚକ ଆଦି ହୁଏ । ଏ ଗଛ ସିଲ୍‌ହଟ୍, କଛାଡ଼, ଚଟଗ୍ରାମ ଓ ଉତ୍ତର ଶାଲଗିରିରେ ହୁଏ ।]

ଜର୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବ. (ନାମ) ପୁଂ. (ଇଂ)—ଇଂରାଜ ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Jarj ନାମବିଶେଷ—An English personal name.
(ଜର୍ଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର୍ଜ୍ ଦି ଫିଫ୍‌ଥ୍—ବୈଦେ. ବ. (ନାମ) ଇଂ.—ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା
Jarj di phiphth ଓ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ; ପଞ୍ଚମଜର୍ଜ; ଜର୍ଜ ନାମଧାରୀ ଇଂଲଣ୍ଡର ୫ମ ରାଜା—George V; King of England and the Emperor of India.
[ଦ୍ର—ଇଂଲଣ୍ଡର ସିଂହାସନକୁ ଅଧିକାର କରିଥିବା ଜର୍ଜ୍ ନାମଧାରୀ ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ପଞ୍ଚମ ଅଟନ୍ତି ।]

ଜର୍ଜର—ସଂ. ବଣ. (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ, ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
Jarjara ୧ । ଅଭିଭୂତ; ଆକ୍ରାନ୍ତ—
(ଜର୍ଝର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Attacked; overwhelmed.
୨ । ଜରଜର; ସର୍ବାଂଶରେ ବ୍ୟାପ୍ତ—
2. Suffused; spread over the whole.
୩ । ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ—3. Debilitated.
୪ । ଭଗ୍ନ; କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ; ଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଫଟା; ଖଣ୍ଡିତ—
4. Decayed; cracked; worne out; tattered; torne.
୫ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—5. Shattered; powdered.
୬ । ଶିଥିଳ; ଶ୍ଳଥ—6. Relaxed; slackened.
୭ । ବୁଢ଼ା; ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—7. Decrepit; very old.
୮ । ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପକ୍ୱ (ପତ୍ର)—8. Very ripe (leaf).
ଜର୍ଜର ତମାଳ ତଳ ପତ୍ର ଛଡ ପତ୍ର ଚୋ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍କଳର ଚନ୍ଦ୍ର. ଜ. ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଘୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲିବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ବି.—୧ । ଶୈଳଜ; ଶିଳାଜତୁ —
1. Bitumen; benzoin.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧ୍ୱଜ—2. A flag consecrated to Indra.
୩ । ଗୈରିକ; ଗେରୁ—3. Red ochre.

ଜର୍ଜରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜର୍ଜର+ଇକ)=୧ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ; ଶୀର୍ଣ୍ଣ—
Jarjarika 1. Worne out; decayed.
(ଜର୍ଜ୍ଜରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜରାଗ୍ରସ୍ତ—2. Struck or debilitated with old age.
୩ । ପୁରାତନ ଓ ବହୁ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ—3. Perforated with holes and worne out (through age).

ଜର୍ଜରିତ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ; ନିପାତନ, ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
Jarjarita ଜର୍ଜର (ଦେଖ)—Jarjara (See)
(ଜର୍ଜ୍ଜରିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର୍ଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)
Jarṛdā - Jahlā (See)

ଜର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Moon.
Jarṇṇa ୨ । ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Tree.

ଜର୍ଣ୍ଣଲ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ. ଜେନେରଲ୍)—ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—
Jarṇṇal 1. A general or commander of an army.
जर्नेल
जनरल; जरनल ୨ । (ଇଂ. ଜର୍ଣ୍ଣାଲ୍) ସାମୟିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର—
(ଜର୍ନଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Journal.

ଜର୍ଣ୍ଣଲ୍ କର୍ଣ୍ଣଲ୍—ବୈଦେ. (ସହଚର)—ବି. (ଇଂ. ଜେନେରଲ୍ ଓ
Jarṇṇal karṇṇal କଲୋନେଲ୍)— ପଲ୍ଟଣଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—
जर्नल कर्नल The general and colonel of an
जनरल करनल army.
(ଜର୍ନଲ୍ କର୍ନଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜର୍ଣ୍ଣଲି ଅର୍ଡ଼ର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେନେରଲ୍+ଅର୍ଡର୍)—
Jarṇṇali arḍar ଜର୍ଣ୍ଣଲି ହୁକୁମ (ଦେଖ)
जर्नल आड़र Jarṇṇali hukuma (See)
जरनली आर्डर

ଜର୍ଣ୍ଣଲି ହୁକୁମ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେନରଲ୍ ଓ ଫା. ହୁକ୍ମ୍)—
Jarṇṇali hukuma ଯେଉଁ ହୁକୁମର ଅପିଲ ଶୁଣିବାକୁ ଉପରେ
जर्नलि हुकुम କେହି ନ ଥାଏ, ନାଦର୍ ହୁକୁମ; ଯେଉଁ
जनरली हुक्म ଆଦେଶକୁ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ; ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଆଦେଶ—An order under the martial law; an order which must be obeyed at any cost (like an order issued to the soldiers by the commander.
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ରେଲ ଆଦିର ସୁବିଧା ନ ଥିଲା, ତେଣୁ ପଲ୍ଟଣମାନେ ଚାଲି କରି ସ୍ଥଳପଥ ବାଟେ ଦେଶର ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିଲେ । ପଲ୍ଟଣମାନେ ଜର୍ଣ୍ଣଲ କର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କ ହୁକୁମରେ ଚାଳିତ ହେଉଥିବାର ଦେଖି ସେହି କାଳରୁ ଏହି ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ଜର୍ଣ୍ଣଲ ଓ କର୍ଣ୍ଣଲ ସାହେବଙ୍କ ହୁକୁମ ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ ଓ ଅବଶ୍ୟ ପାଳନୀୟ ଓ ପ୍ରତିକାରର ଅସାଧ୍ୟ ଥିବାର ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ଦେଖୁଥିଲେ ।]

ଜର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି—୧ । ହାତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jartta 1 Elephant.
୨ । ଯୋନି (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The female organ of generation.

ଜର୍ଦ୍ଦା—ବୈଦେ. ବି—ଜରଦା (ଦେଖ)
Jardā Jaradā (See)

ଜର୍ଦ୍ଦାଲୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଏକପ୍ରକାର କାବୁଲୀ ମିଷ୍ଟ ଓ ଶୁଷ୍କଫଳ—
Jardālu A kind of sweet dry fruit brought from Kabul.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉପର ଚୋପା ସୁସ୍ୱାଦୁ ଓ ମିଷ୍ଟ । ଏହା ଭିତରର ଶାଗୁଆ ମଞ୍ଜିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ବାଦାମ ପରି ସୁଖାଦ୍ୟ ଶସ ବାହାରେ ।]

ଜର୍କଶି କାମ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ଫା. ଜର୍କଶି+ସଂ. କର୍ମ)—
Jar-kaśi kāma ଜରି ପରି ପତଳା ସୁନା ବା ରୂପାର ତାରକଶି-କାମ—Very thin filagree work of gold and silver.

ଜର୍ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ରୋଗ ବୀଜ; କୀଟାଣୁ—
Jar-m Germ.

ଜର୍ମନ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ— ଜର୍ମାନ୍ (ଦେଖ)
Jarman (etc) Jarmān (See)

ଜର୍ମାନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଜରମାନ୍)—
Jarmān ଜର୍ମାନ୍ ଦେଶୀୟ ବା ଜାତୀୟ—German.

ଜର୍ମାନୀ—ବୈଦେ. ବି. ନାମ (ଇଂ)—ଇଉରୋପର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Jarmānī Germany.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ରାଜ୍ୟ ଏସିଆ, ଆଫ୍ରିକା ଓ ଆମେରିକାରେ ଅନେକ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲା ଓ ଏ ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କାଇଜର୍ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା । ବିଗତ ମହାସମର (୧୯୧୪—୧୯୧୮) ଜର୍ମାନୀ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଓ ଶେଷରେ ଜର୍ମାନୀ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ଧି କଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ସାଧାରଣ ତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀରେ ଶାସିତ ।]

ଜଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
Jal (root) To cover.

ଜଲ୍କା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜଲକା; ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—Blear-eyed; dim-sighted.
Jal-kā
(ଜଲ୍କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨·	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଜଲ୍‌କା କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଗୁଣି ବା ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା
Jal-kā kariba̱ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଶ କରିବା—To bring a person under control by employing magical charms.

ଜଲ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜର୍‌କିବା (ଦେଖ)
Jal-kiba̱ Jar-kibā (See)

ଜଲ୍‌ଜଲୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯିବା;
Jal-jalua̱ ଝାଲ୍‌ଝାଲୁଆ—Dimly or indistinctly seen.

ଜଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ) — ୧ । ଜଳିବା—
Jal-ba̱ 1. To burn.

୨ । ପୋଡ଼ାଜଳା କରିବା; (ହସ୍ତ ପଦାଦି) ଦାହଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରିବା—2. To have a burning sensation.

ଜଲ୍‌ବି—ଦେ. ବି—ଜିଲବି (ଦେଖ)—
Jal-bi Jilibi (See)

ଜଳ—ସଂ. ବି (ଜଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ja̱la ୧ । ପାଣି; ବାରି; ଉଦକ—1. Water.

୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ—2. Liquid.

[ଦ୍ର—ସାଧୁଭାଷା ବ୍ୟବହାରପ୍ରିୟ ଲୋକେ ପାଣି ନ କହି ଜଳ, ଚାଳ ନ କହି ଜଳପାନ କହନ୍ତି । ତୀର୍ଥଜଳକୁ ସାଧାରଣତଃ ପାଣି ବୋଲି ନ କହି ଲୋକେ "ଗଙ୍ଗାଜଳ" "ଗୋଦାବରୀ ଜଳ" ବୋଲି କହନ୍ତି । ତୀର୍ଥଜଳ ପରସ୍ପର ମୁହଁକୁ ଦିଆଦେଇ ହୋଇ ଦୁଇ ଜଣ 'ଜଳ' ବସନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ଧୁତା ବାନ୍ଧନ୍ତି, ଓ ପରସ୍ପର 'ଜଳ' ବୋଲି ଡକାଡକି ହୁଅନ୍ତି ।]

୩ । ଉଶୀର; ବେଣାଚେର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The fragrant root of Bena̱ grass.

୪ । ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. The 20th asterism.

୫ । (ଫଳଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ଥାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. (astrology) The 4th compartment in a person's horoscope.

୬ । ସୁଗନ୍ଧ ବାଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Name of a herb.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଜଡ଼—1 Inext.

୨ । ଶୀତଳ—2. Cold.

ଜଳଉଦରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ଜଳୋଦରୀ ରୋଗ—
Ja̱la-udari Dropsy.
जलउदरी
जलंदर
(ଜଳନ୍ଦର, ଜଳନ୍ଧ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳକଣା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କଣା)—ପାଣିର ଅତି ଛୋଟ
Ja̱la-kana̱ ଛୋଟ ବିନ୍ଦୁ—Small or minute particles of water.

ଜଳକଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କଣ୍ଟକ)—
Ja̱la-kaṉtaka ୧ । ସିଙ୍ଘାଡ଼ା—1. The water-chestnut.

୨ । କୁମ୍ଭୀର—2 Crocodile; alligator.

୩ । କୁମ୍ଭୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. An aquatic plant.

ଜଳକପି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କପି)—
Ja̱la-kapi ଶିଶୁମାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Porpoise.

ଜଳକର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+କର=ଶୁଳ୍କ; ସଂ. ଶବ୍ଦ କିନ୍ତୁ
Ja̱la-kara ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳ ମଡ଼ାଇବା
जलकर ପାଇଁ ଜଳସ୍ୱାମୀକୁ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ୱାମୀ ଯେଉଁ ଖଜଣା ଦିଏ—
जलकर 1. Rent paid by the owner of a field to the owner of water with which the field is irrigated; water-rate.

୨ । ଜମିଦାରଙ୍କ ନଦୀ, ପୋଖରୀ, ଜୋଡ଼ ଇତ୍ୟାଦିର ଜଳକୁ ପ୍ରଜାମାନେ କ୍ଷେତରେ ମଡ଼ାଇବାପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେବା କର; ଜଳସେଚନ ଦ୍ୱାରା ଜମିଦାରଙ୍କର ହେବା ଆୟ—
2. Income derived from rivers, tanks etc. by the Zamindar.

୩ । ସରକାରୀ ନାଳରୁ ପାଣି ମାଡ଼ିବା ଜମିର ମାଲିକଙ୍କଠାରୁ ସରକାର ଅଦାୟକରିବା କର —3. Canal-revenue.

ସଂ. ବିଣ (ଜଳ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯହିଁରୁ ଜଳ ବାହାରେ—Producing water.

ଜଳକରଙ୍କ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କରଙ୍କ)—୧ । ପଦ୍ମ—
Ja̱la-karan̄ka 1. Lotus.

୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conch.

୩ । ମେଘ—3. Cloud.

୪ । ନଡ଼ିଆ—4. Cocoanut.

ଜଳକଷ୍ଟ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+କଷ୍ଟ)—ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଜଳ ନ
Ja̱la-kasht̤a ମିଳିବାରୁ ଲୋକମାନେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରନ୍ତି—
Water-famine; scarcity of water.

ଜଳକା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଝଲ. ଧାତୁ)—୧ । ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି କମିଯିବା
Ja̱lakā ରୋଗ—1. Short-sightedness; dim-sightedness.
(ଜଳକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ये बापसा देखे ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ
चुंधा 1. Blear-eyed; blear-sighted; dim-sighted.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କ' ଦେଖିବେ

ଚମକେ ଜଳକା ପ୍ରାପ୍ତ ରକାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ, ଉଲ୍‌କା ବେଗେ ଅସି ।

ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୨ । ଯେଉଁ ଦର୍ପଣରୁ ପ୍ରତିଫଳନ୍-ଶକ୍ତି କମି ଯାଇଅଛି—
2 A looking glass which has lost its reflecting power.

ଜଳକା କରିବା—ଦେ. କି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଖି ଆଗରେ କୌଣସି
Ja<u>l</u>akā karibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠକାଇବା—(figurative) To
[ଜଳକା ବାନା(ନେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]. cheat a person
चुंधा बनाना before his very eyes.

ଜଳକାକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + କାକ)—୧ । ପାଣିକୁଆ—
Ja<u>l</u>a-kāka 1. A web-footed black aquatic bird; Pelecanus Fusicolis.

୨ । ଦାତୁହ; ଡାହୁକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Moorhen (bird).

ଜଳକିରାଟ—ସଂ. ବି.—ଗ୍ରାହ; କୁମ୍ଭୀର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ja<u>l</u>a-kirāṭa Alligator.

ଜଳକୁନ୍ତଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+କୁନ୍ତଳ)—ଶୈବାଳ; ଶିଉଳି—
Ja<u>l</u>a-kunta<u>l</u>a Moss.

ଜଳକେଳି—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ + କେଳି)—
Ja<u>l</u>a-ke<u>l</u>i ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a-kri<u>rd</u>ā (See)

ଜଳକେତୁ—ସଂ. ବି.—ପଶ୍ଚିମାକାଶରେ ଦେଖା ଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପୁଚ୍ଛ-
Ja<u>l</u>a-ketu ଯୁକ୍ତ ତାରକା—A comet rising in the western sky.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଶିଖା ପଶ୍ଚିମ ଆଡ଼କୁ ଥାଏ ଓ ମୂଳ ମୋଟ; ଏହା ଦେଖିବାକୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ; ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଏହା ଉଦୟ ହେଲେ ଦେଶରେ ୯ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁଭିକ୍ଷ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳକେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + କେଶ)—
Ja<u>l</u>a-keśa ଜଳକୁନ୍ତଳ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a-kunta<u>l</u>a (See)

ଜଳକୋଷ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କୋଷ)—ଅଣ୍ଡକୋଷର
Ja<u>l</u>a-kosha ଜଳବୃଦ୍ଧି ରୋଗ; କୁରୁଣ୍ଡ—Hydrocele.

ଜଳକ୍ରିୟା—ସଂ.ବି.(ମ.ପ.ଲୋ; ଜଳସାଧ୍ୟ କ୍ରିୟା)—ପିତୃଗଣଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Ja<u>l</u>a-kriyā ଜଳସାଧ୍ୟ ତର୍ପଣ ରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ; ଜଳତର୍ପଣ—
Oblation of water to the manes.

ତାହାଙ୍କ ଜଳକ୍ରିୟା କରିବାକୁ ନୃପ,
ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ରାଜ୍ୟ ଦେଇ କରିଗଲେ ତପ ।

କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+କ୍ରୀଡ଼ା)—ଜଳବିହାର; ପାଣିରେ
Ja<u>l</u>akri<u>rd</u>ā ସନ୍ତରଣ, ନୌକାଚାଳନ ଆଦି ନାନାପ୍ରକାର କୌତୁକ—Water-sports; sporting in water.

ଜଳ ଖାଇବା—ଦେ.କି.—୧ । ପାଣି ପିଇବା—
Ja<u>l</u>a khāibā 1. To drink water.
জল খাওয়া [ଦ୍ର—ଜଳକୁ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ, ପିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଭଳି
जल खाना ପ୍ରୟୋଗ କଟକ ଓ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । ସାମାନ୍ୟ ଲଘୁଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ପାଣି ପିଇବା—
2. To lunch.

ଜଳଖିଆ—ଦେ. ବି.—(ଶୋଷ କଲେ ସାମାନ୍ୟ ଟିକିଏ ଲଘୁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ
Ja<u>l</u>a-khiā ତା ଉପରେ ଜଳପାନ କରିବାର ବିଧି ଥିବାରୁ)—
জলখাবার ଶୁଷ୍କ ଲଘୁ ଖାଦ୍ୟ ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—Tiffen; lunch;
जलखावा light refreshment.

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖିଲେ ରାକ୍ଷସ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ବାଘ, ହରିଣ, ଛାଗ, ଆଗରେ ରଖି ଗୋଟା ଗୋଟା କରି ଜଳଖିଆ କରୁଛି । ନୀଳକଣ୍ଠ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ଜଳଗଣ୍ଡୂଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଗଣ୍ଡୂଷ)—
Ja<u>l</u>a-gaṇḍusha ଗଣ୍ଡୂଷ ବା ଚୋପାପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳ—
A handful of water.

ଜଳଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ଗର୍ଭ)—ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ—
Ja<u>l</u>a-garbha Full of water; having water in it.
(ଜଳଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ଆନନ୍ଦଙ୍କର ପୂର୍ବଜନ୍ମର ନାମ—The name of the Buddha's chief disciple Ānanda in his previous existence.

ଜଳଘଟ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ + ଘଟ)—
Ja<u>l</u>a-ghaṭa ୧ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆ—
(ଜଳକୁମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A pitcher filled with water.

୨ । ଯେଉଁ ମାଠିଆରେ ପାଣି ଅଣାଯାଏ—
2. A water-pitcher.

ଜଳଘଟିକା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ + ଘଟିକା)—
Ja<u>l</u>a-ghaṭikā ଜଳଦ୍ୱାରା କଳ୍ପିତ ସମୟଜ୍ଞାପକ ଯନ୍ତ୍ର—
(ଜଳଘଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Water-clock.

[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ପୂର୍ବେ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ର ଥିବା ପାତ୍ରକୁ ଜଳରେ ଭସାଇ ଦେଉଥିଲେ, ଛିଦ୍ରବାଟେ ପାଣି ପଶିପଶି କେତେକ କାଳ ପରେ ଉକ୍ତ ପାତ୍ର ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିଲା । ଉକ୍ତ ସମୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାତ୍ରରେ ଚିହ୍ନ ଦେଇ ଉକ୍ତ ଚିହ୍ନରୁ ଲୋକେ ସମୟ ଜାଣୁଥିଲେ । ନିଉଟନ୍ ଯେଉଁ ଜଳଘଟିକା ପ୍ରଥମେ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ତହିଁର ଶଙ୍କୁଦଣ୍ଡ ଉଦୁପରିସ୍ଥ ଜଳପାତ୍ରରୁ ପଡ଼ୁଥିବା ଜଳବିନ୍ଦୁର ଆଘାତରେ ଚାଳିତ ହେଉଥିଲା ।]

ଜଳଘଡ଼ି—ଦେ ବି (ସଂ. ଜଳଘଟୀ)—ଜଳଘଟିକା (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a-gha<u>rd</u>i Ja<u>l</u>a-ghaṭikā (See)
জলঘড়ী
जलघड़ी
(ଜଳଘଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ଯ	ଉଅ	ଢ
୨.	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ବ

ଜଳଘାଟ—ଦେ. ବି. (ଜଳ + ଘାଟ)—୧ । ଜଳାଶୟାଦିର ଯେଉଁଠାକୁ
Jala-ghāṭa ଲୋକେ ଗାଧୋଇବାକୁ ବା ପାଣି ଆଣିବାକୁ ଯାଆନ୍ତି—
जलघाट 1. The place frequented by people
पानीकाघाट who go to bathe in or fetch water from a river or tank.

ଜଳଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କାତି ନ ଥିବା ସୁଖାଦ୍ୟ ବଡ଼ ମାଛ—
Jalanga A kind of big fish without scale.
[ଦ୍ର—ଏ ମାଛର ଆକାର ବାଳିଆମାଛ ପରି ଓ ଏହା ମଧୁର ପାଣିରେ ରହେ; ଲମ୍ବରେ ଏହା ୧୨ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]
ସଂ. ବି—ମହାକାଳ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Name of a creeper.

ଜଳଚର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗାଡ଼ିଆ, ପୋଖରୀ, କୂପାଦି ଥିବା ଜମି—
Jalachar Lands consisting of wells, tanks and reserviors of water.

ଜଳଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଳ + ଚର୍ ଧାତୁ +
Jala-chara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ଜଳରେ ବିଚରଣ କରେ-
Aquatic (animal); living in water.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁମାନେ ସ୍ଥଳରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ସ୍ଥଳଚର; ଯେଉଁମାନେ ଜଳ ଓ ସ୍ଥଳ ଉଭୟରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଉଭୟଚର ।]
ବି—ଜଳଜନ୍ତୁ—Aquatic animals(birds and fishes).

ଜଳଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଳ + ଚର ଧାତୁ +
Jala-chāri କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—ଜଳଚର (ଦେଖ)
Jala-chara (See)

ଜଳଚିକିତ୍ସା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ +
Jala-chikitsā ଚିକିତ୍ସା)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ରୋଗୀଙ୍କୁ ଜଳର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାରଦ୍ୱାରା ନୀରୋଗ କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—
Hydropathic treatment of diseases.
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ପଞ୍ଚମହାଭୂତ (ଅର୍ଥାତ୍, କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜଃ, ମରୁତ୍, ବ୍ୟୋମ) ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ରୋଗୀ ପ୍ରତି ମାଟି, ପାଣି, ଖରା, ବାୟୁ ଓ ମେଲାରେ ବିଚରଣ କରିବା ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଜଳର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଜଳଚିକିତ୍ସା ନାମ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]

ଜଳଛତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳ ସତ୍ର)—
Jala-chhatra ତୃଷାର୍ତ୍ତ ପଥିକମାନଙ୍କୁ ଜଳ ବା ଅନ୍ୟ ପାନୀୟ
जलसत्र ଯୋଗାଇବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାପିତ ଛତ୍ର; ଜଳସତ୍ର—
जलछत्र A temporary shed where water (with or without refreshments) is gratuitously given to thirsty passers by.

ଜଳଛବି—ଦେ. ବି—ଜଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରକୁ ଗୋଟିଏ କାଗଜରୁ
Jala-chhabi ଅନ୍ୟ କାଗଜ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନିଆଯାଏ—
जलछवि Transfer-pictures; pictures which can be
जलछवि transferred by applying water.
(ଜଳଛପା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳଜ—ସଂ. ବି. (ଜଳ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jalaja ୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.
୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conch-shell.
୩ । ଶୈବାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Moss,
୪ । ଅମ୍ଳବେତସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of pot-herb.
୫ । ମୋତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Pearl.
୬ । କୋଚିଲା ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6 Nux Vomica tree.
ସଂ. ବିଣ—ଜଳରୁ ଜାତ—
Sprung from water; aqatic.

ଜଳଜନ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ + ଜନ୍ତୁ)—
Jala-jantu ୧ । ଜଳଚର ଜୀବ; ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିବା
(ଜଳଜୀବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜନ୍ତୁ—1. Aquatic animal.
୨ । ମାଛ—2. Fish.

ଜଳଜପା—ଦେ. ବି. ୧ । (ସଂ. ଜଳ + ଜପ)—
Jalajapā ପାଣି ଭିତରେ ରହି ମନ୍ତ୍ର ଜପିବା—
1. Recitation of a mystic formula while sitting in water.
୨ । (ସଂ. ଜଳଜ = ପଦ୍ମ + ପାଦ) ପଦ୍ମପାଦ—
2. Lotus-foot; gracefull foot compared to lotus.
କେବେ କେବେ କବ୍ରେ ଧନ ମୁଁ ଜଳଜପାରେ
ଲେଖିଛୁ ଅଳତା ଯନ୍ତ ରେ। ଜଳଜପାରେ । ବଳଦେବ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଳଜମି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଜମିରେ ବର୍ଷା ଦିନରେ ଜଳ ଜମି ରହିବାରୁ
Jala-jami ଭଲ ଧାନ ଫସଲ ହୁଏ—
Good paddy-growing land.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ଧାନ-ଜମି (ଏଥିରେ ଖଡ଼ିମୋଟ ଧାନ ହୁଏ)—An inferior quality of paddy-growing land.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜଳଚର (ଦେଖ)
Jalachar (See)

ଜଳଜଳ—ସଂ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଳ)—୧ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ; ପାଣିସରସର—
Jala-jala 1. Watery; overflowing with water; from which water is dropping.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସରଳ ୧ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୨ । (ସଂ. ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟ) ଉପରେ ଜଳ ବୋଲା ହେଲା ଭଳି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖାଯିବା; ଝଟଝଟିଆ—
2. Glittering; sparkling; shinning; lustrous; glaring; glowing.

୩ । ଅନିମେଷ (ଦୃଷ୍ଟି)—3. Without closing the eyelids; staring (look).

୪ । ଜଳବହୁଳ (ଯଥା— ଅଖୁ)—4 Filled or brimming with water (e. g. sugarcane).

୫ । (ସଂ. ଜର୍ଜର) ତେଲିଆ; ମସୃଣ—
5. Oily; smooth.

୬ । ବହୁ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ (ଯଥା— ହାଣ୍ଡି)—
6. Having many pores; porous.

କ୍ରି. ବିଣ—ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ; ଅନିମେଷ ନୟନରେ (ଚାହିଁ ରହିବା); ଭକ ଭକ ହୋଇ—Staringly.

ଦୁଇ ଅକ୍ଷିଦେଶରେ ଲଗାଇ କଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ଚାହିଁଛି ସବୁରି ମୁଖକୁ ଜଳଜଳ । କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ଦେ. ବି (ସଂ. ଜଳବହୁଳ)—ମାଛ ଅବା ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା (ଫଳଫଳ—ବ୍ୟସସ୍ତ) ତରକାରୀର ଜଳୀୟ ଅଂଶ—The watery portion or soup of a curry.

ଭୁ ଖାଉଥା ଫଳ ଫଳ, ମତେ ଦଉଥା ଜଳ ଜଳ—ଢଗ ।

ଜଳଜଳ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିବା; ଭକ ଭକ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିବା—To stare; to look on with a vacant stare.
Jalajala chāhiṅbā
ताकान
ताकना

ଅଟଣ ତା ଖାଇ ମୁଁହକୁ ଜଳଜଳ,
ଚାହିଁଲେ ଭୂପଙ୍କ ଛାତିକୁ ଦୁଇ ଦଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱମେଧ ।

ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳଜଳ ଚାହିଁବା (ଦେଖ)
Jalajala-kari chāhiṅbā Jalajala chāhiṅbā (See)

ଜଳଜଳି ମାଣିକା ! ଜଳଜଳ କରି ଚାହେଁଥାଏ
ନନ୍ଦବୁଢ଼ି ପାଣକ—ଢଗ ।

ଜଳଜଳା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବହୁ ଜଳା ବା ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ (ଯଥା ହାଣ୍ଡି)—
Jalajalā 1. Perforated; having many holes or pores.

ଜଳଜଳି } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜଳଜଳେଇ }
୨ । (ପୁଂ) ଅଲଜ୍ଜକ; ବେହୟା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
2. Shameless; bare-faced.

୩ । ଯେ ଭକଭକ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହେ—
3. Staring vacantly.

ଜଳଜଳା ମାଣିକା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳି)—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜା ସ୍ତ୍ରୀ—
Jalajalā māṇiki 1. Shameless woman.
(ଜଳଜଳି ମାଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଓଲମି ସ୍ତ୍ରୀ—
2. An idiotic woman.

ଜଳଜଳା ମାଣିକା ! ଜଳଜଳ କରି ଅନେଇଥାଏ ନନ୍ଦବୁଢ଼ି ପାଣକ—ଢଗ ।

ଜଳଜଳାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗାଳି) ଅତି ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
Jalajalā-muhāṅ (a term of abuse) Very shameless.
ଜଳଜଳାମୁହାଁ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜଳଜଳିମୁହୀ }

ଜଳଜଳା ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବର୍ଜିତ ଓ ହାଣ୍ଡିକା)—
Jalajalā hāṇḍi ୧ । ଅଶୌଚ ପରେ ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିକୁ ପାକଶାଳାରୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇଥାଏ; ବାଇଜ ହାଣ୍ଡି; ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହାଣ୍ଡି—1. Earthen cooking pots thrown away from the cook-room (on the occasion of purificatory ceremonies); discarded cooking pots.
बाइजीहाँड़ि

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଓ ଅତି ଘୃଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A shameless and mean person.

୩ । ବହୁ ଛିଦ୍ର ଯୁକ୍ତ ହାଣ୍ଡି—
3 A porous earthen pot.

ଜଳଜଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଜଳକା (ଦେଖ)
Jalajaliā 1. Jalakā (See)
(ଜଳଜଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ହାଣ୍ଡିରେ ଛିଦ୍ର ଥାଏ—
(ଜଳଜଳୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Having holes (said of an earthen pot).

୩ । ପାଣ୍ଡୁ, ଶୋଥ, ଜ୍ୱର ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଫୁଲୁକା ଦିଶୁଥିବା (ଆଖି, ମୁହଁ, ଗାଲ)—3. (eyes, face, cheeks) Swollen through fever or dropsy.

ଜଳଜାନ—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Jala-jāna ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍—Hydrogen
जलदान
जलजनक
(ଜଳଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳଟୁଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ତଡ଼ାଗମଧ୍ୟସ୍ଥ କ୍ରୀଡ଼ାଗୃହ—
Jala-ṭungi A pleasure-house built in the middle of a tank.

ଜଳଡିମ୍ବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଡିମ୍ବ=କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀ)—
Jala ḍimba ୧ । ଶାମୁକା; ଶମ୍ବୁକ—1. Oyster.
୨ । ଗେଣ୍ଡା—2. Snail.

ଜଳଡୁଗି—ପ୍ରାଦେ. ବି. (କଟକ)—ଜଳଡୁବି (ଦେଖ)
Jala-ḍugi Jala-ḍubi (See)

ଜଳଡୁବି—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଜଳରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ମରିବା—Death by a drowing; a watery death.
Jala-ḍubi
जलडुबि
जलडुबी

× × ଅଜ ଗୋଟିଏ ଉଠିଲା ଦିନ, ମାଛ ଧରିବାକୁ ଯାଇ ଜଳଡୁବିରେ ଏଘରର ସର୍ବ ଯିବ । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ର୍	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲ୍	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଜଳତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + ତରଙ୍ଗ)—
Jaḻa-taraṅga ପାଣିର ଢେଉ—Wave of water.

ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ [୭ ଗୋଟି ଧାତୁ ବା କାଚ ବା ଚିନାବାସନ ଗିନାରେ ଊଣା ଊଣା ପରିମାଣରେ ଜଳ ରଖି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି କାଠି ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଗିନାମାନଙ୍କ ଧାରକୁ କୌଶଳ କ୍ରମେ ବଜାଇବା ଦ୍ୱାରା ସଙ୍ଗୀତର ସାରେଗାମା ପାଧାନି (ସପ୍ତକ) ସ୍ୱର ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ]—
A musical instrument consisting of a set of chinaware, glass or metal cups filled with water and tuned to produce the different notes of the musical scale by sriking the rims with two thin sticks; Zylophone.

ଜଲତରଙ୍ଗ
जलतरङ्ग

ଜଳତରଙ୍ଗ ମୋତଙ୍ଗ ଧ୍ୱନି । ଅଧମନ୍ତ୍ରଃ ବଦସୁରତ୍ନମଣି ।

[ଦ୍ର—କାଠର ଊଣା ଊଣା ଖଣ୍ଡମାନ କାଷ୍ଠ ତାକୁ ସାରେଗାମାପାଧାନି ସ୍ୱରଗ୍ରାମ ଅନୁସାରେ ଖଞ୍ଜି ତାହାକୁ ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ଯନ୍ତ୍ରକୁ କାଷ୍ଠତରଙ୍ଗ (Zylophone) ବୋଲାଯାଏ, ଏହିପରି ଲୌହତରଙ୍ଗ ବାଜା ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]

୨ । ପାଣିର ଢେଉ ଆକାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହାତର ଚୁଡ଼ି ବା ଗୋଡ଼ର ମଲ—2. Bangles or anklets apshed like undulating waves.

ଜଳତର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ଜଳ + ତର୍ପଣ)—
Jaḻa-tarpaṇa ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଞ୍ଜଳି ଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଜଳଦାନ—Libation of water offered to the manes of one's ancestors.

ଜଳତ୍ରାସ—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍; ଜଳ + ତ୍ରାସ)—
Jaḻa-trāsa ୧ । ପାଣି ଦେଖିଲେ ଡରିବା—
1. Terror at the sight of water.

୨ । ଜଳାତଙ୍କ ରୋଗ—2. Hydrophobia.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ପାଣି ଦେଖିଲେ ଡରେ ।]

ଜଳଦ—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ଦା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ସଂସାରକୁ ଜଳ
Jaḻada ଦିଏ)—୧ । ମେଘ—1. Cloud.

୨ । ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା (ଏହାର ରସ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅନୁପାନ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ବୋଲି)—2. A fragrant bulbuous root of grass (often used as a vehicle in Indian medicines).

୩ । କର୍ପୂର (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Camphor.

ବିଣ.—ଜଳଦାନକାରୀ—Giving water.

ଜଳଦକାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳଦ + କାଳ)—ବର୍ଷାଋତୁ
Jaḻada-kāḻa (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—The rainy season.

ଜଳଦଗମ୍ଭୀର—ସଂ. ବି. (ଉପମିତ କର୍ମଧା; ଜଳଦ + ଗମ୍ଭୀର)—ମେଘ
Jaḻada-gambhīra ଗର୍ଜନ ପରି ଗମ୍ଭୀର (ଯଥା; ସ୍ୱର, ଶବ୍ଦ)—
Deep and grave (rumbling); like the rumbling of clouds (voice, sound.)

ଜଳଦାଗମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳଦ + ଆଗମ)—୧ । ଆକାଶରେ
Jaḻadāgama ମେଘୋଦୟ—1. The appearance of rain-clouds in the sky.

୨ । ବର୍ଷା ଋତୁ—1. The rains; the rainy season.

୩ । ବର୍ଷାଋତୁର ଆରମ୍ଭ—
3. The advent of the rainy season.

ଜଳଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + ଦାନ)—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Jaḻa-dāna ପିଇବାକୁ ଜଳ ଦେବା—1. Giving of water to another to drink.

୨ । ଜଳତର୍ପଣ—
2. Libation of water to one's deceased ancestors.

ପିତୃଦେବତାଙ୍କ ଯେ ଜଳଦାନ ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଦାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତକୁ ଟିକିଏ ଜଳ ଦେବା—3. The ceremony of giving a little water to the hands of a Brāhmaṇa before handing over a gift.

ଜଳଦି—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଫା. ଜଲ୍‌ଦୀ)—ଅତି ଶୀଘ୍ର—
Jaḻadi Very quickly or swiftly; very soon.
शीघ्र ଚଳ୍ହି ଦୂର ପଥ ଜଳଦି ଜଳଦି ଅଶ୍ରମକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।
जल्दी ଗଳ୍ପକଳ୍ପ, ଡେଙ୍ଗ ରାମାୟଣ ।

ଜଳଦୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ବାଇବଲ୍)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଧର୍ମରେ
Jaḻa-dīkshā ଦୀକ୍ଷିତ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା ରୂପ କର୍ମ; ଡୁବନ—Baptism.

ଜଳଦୀକ୍ଷା ଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବାଇବଲ୍)—ଜଳରେ
Jaḻadīkshā guru 'ଡୁବନ' ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇବା ପୁରୋହିତ—Baptist; baptiser.

ଜଳଦୀକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବାଇବଲ୍)—ଡୁବନ କର୍ମଦ୍ୱାରା
Jaḻa-dīkshita ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ—Baptised.

ଜଳଦେବ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+ଦେବ)—୧ । ବରୁଣ—
Jaḻa-deba 1. Baruṇa; the Deity presiding over water.
(ଜଳଦେବତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଜଳର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—
2. A water-nymph; a naiad.

ଜଳଦୋଷ—ସଂ. ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ + ଦୋଷ)—୧ । ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ
Jaḻa-dosha ଦୂଷିତ ଜଳର ବୃଦ୍ଧି; ଜଳୋଦର ରୋଗ—
1. Dropsy.

୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ ପାନୀୟ ଜଳର ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେବା ସ୍ଥାନର ଦୋଷ—1. Defect of a locality consisting of want of pure drinking water.

୩ । ଅଣ୍ଡକୋଷରେ ଦୂଷିତ ଜଳରବୃଦ୍ଧି; କୁରୁଣ୍ଡ— 3. Accummulation of water or serum in the testicles; hydrocele.

[ଦ୍ର,—ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡକୋଷରେ ଜଳବୃଦ୍ଧି ହେଲେ ଏକଶିରା ଓ ଦୁଇଟି ଯାକ କୋଷରେ ହେଲେ କୁରୁଣ୍ଡ କୁହାଯାଏ ।]

ଜଳଦ୍ରୋଣୀ— ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଦ୍ରୋଣୀ)—କ୍ଷେତ୍ରାଦି
Ja<u>l</u>a-droṇi ସେଚନାର୍ଥ ପାଣି ଉଠାଇ ଫୋପାଡ଼ିବାର ଯନ୍ତ୍ର; ଜଳସେଚନୀ; ଟେଣା; ସେଉଁଅ—A contrivance or bucket for lifting and throwing water for irrigation purposes.

ଜଳଧର— ସଂ. ବିଣ. (ଜଳ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳଧାରଣକାରୀ
Ja<u>l</u>adhara Holding or containing water.

ସଂ. ବି.—୧ । ମେଘ—1. Cloud.

୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.

୩ । ମୁଥା—3. Bulbuous grass-root.

୪ । ତିନିଶ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)— 4. Tiniśa (tree) (See)

ଦେ. ବି. ପୁଂ.—୧ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ— 1. A name given to males.

୨ । ପାଣି ବୁହାଳ—2. A water-carrier.

ଜଳଧର କହେ ହଳଧରକୁ ଚକ୍ରଧର କପା ମଲେ ?
ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପଡ଼ିଲେ ପଞ୍ଚପାଣ୍ଡବ ମାର ବନବାସ ଗଲେ । ପ୍ରହେଳିକା ।

ଜଳଧାରୀ—ସଂ. ବି.—ପଥର ବା ଧାତୁର ପାତ୍ରୀ ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ
Ja<u>l</u>a-dhāri ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A plate or slab of stone or metal on which an image of Śiba is placed for worship.

ଜଳଧାମା—ଦେ. ବିଣ.—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଜଳଜାତ—
Ja<u>l</u>a-dhāmā Growing in the water.

ବୃକ୍ଷର ନାମରେ ରମା, ନେଳ ଫୁଲ ଜଳଧାମା
ବାମା କେଶସ୍ଥିତ ଲତା ମୃଗ ଜାତ, ଠିକ ମଣ୍ଡପର ନାମା ।
ଉକ୍ତ: ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜଳଧାରା— ସଂ. ବି — (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଧାରା)—୧ । ଜଳର
Ja<u>l</u>a-dhārā ପ୍ରବାହ—1. Current or stream of water.

୨ । ଅବିଶ୍ରାମ ଭାବରେ ତଳକୁ ପଡ଼ୁଥିବା ପାଣିର ଧାର— 2. Continuous dropping of water.

୩ । ବୃଷ୍ଟିଧାରା; ଅସାର—3. A shower of rain.

୪ । ଏକପ୍ରକାର ତପସ୍ୟା, ଯହିଁରେ ତପସ୍ୟା କରିବା ଲୋକ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଅବିରତ ପାଣିର ଧାରା ଢାଳୁ ଥାଆନ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) –4. A kind of penance in which water is constantly poured over the practiser.

ଜଳଧି —ସଂ. ବି.—(ଜଳ+ଧା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଇ)—୧ । ବାରିଧି;
Ja<u>l</u>adhi ସାଗର; ସମୁଦ୍ର—1. The sea; the ocean.

୨ । ଶତଲକ୍ଷ କୋଟି ସଂଖ୍ୟା— 2. One hundred of trillion (number).

ଜଳଧିଗା—ସଂ. ବି. (ଜଳଧି+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Ja<u>l</u>adhigā ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. The Goddess of wealth.

୨ । ନଦୀ—2. River.

ଜଳଧିଜ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଳଧି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ja<u>l</u>adhija ସମୁଦ୍ରୋଦ୍ଭବ—Born of the ocean

ବି—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

[ଦ୍ର—କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନରୁ ଏ ବାହାରିଥିଲେ ।]

ଜଳଧିଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଳଧି+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Ja<u>l</u>adhijā ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ (କ୍ଷୀରସମୁଦ୍ରମନ୍ଥନରୁ ଏ ବାହାରିଥିବାରୁ ଓ ଜଳଦେବ ବରୁଣଙ୍କ ପାଳିତା କନ୍ୟା ଥିବାରୁ)—The Goddess of wealth.
ଜଳଧିତନୟା, ଜଳଧିସୁତା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜଳନକୁଳ— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ନକୁଳ)—ଓଧ—
Ja<u>l</u>a-naku<u>l</u>a Otter.

ଜଳନାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳନାଳୀ)—ଜଳନାଳୀ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a nā<u>l</u>a Ja<u>l</u>anā<u>l</u>i (See)
नाला
नहर

ଜଳନାଳୀ— ସଂ. ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ନାଳୀ)—୧ । ପାଣିନାଳ; କୁଲ୍ୟା-
Ja<u>l</u>a-nā<u>l</u>i 1. Water-course; canal.

୨ । ନର୍ଦ୍ଦମା; ପାଣିମାହାରା— 2. Water-channel; drain.

ଜଳନିଧି— ସଂ. ବି. (ଜଳ+ନି+ଧା ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଇ)—
Ja<u>l</u>a-nidhi ୧ । ଜଳଧି (ଦେଖ) 1. Ja<u>l</u>adhi (See)

୨ । ଚାରିସଂଖ୍ୟା—2. The number four.

ଜଳନିର୍ଗମ —ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ନିର୍ଗମ)—
Ja<u>l</u>a-nirgama ୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଜଳ ବୋହିଯିବା—
(ଜଳନିର୍ଗମନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The flowing out of water from a place.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପାଣିମାହାରା—2. Drain for water.

ଜଳନୀଳିକା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+ନୀଳିକା)—
Ja<u>l</u>a-nī<u>l</u>ikā ପାଣି ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଶିଉଳ; ନେଳି—
(ଜଳନୀଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Green moss formed on the surface of water.

୧	ଇ	ଓ	ର୍‌, ର୍ଯ୍ୟ	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ, ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାରଂ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଂ	ଇଅ	ଊ	ମ୍

ଜଳନ୍ତ— ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ୱଳତ୍)—ଜ୍ୱଳନ୍ତ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>anta — Jwa<u>l</u>anta (See)

ଜଳନ୍ତର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ—
Ja<u>l</u>antara Name of an ancient estate in Ganjam.
[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜା କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଥିଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦଚମ୍ପୂ ର ଗୀତମାନ ରାଜା ଚାଳୁକେଶଦେବଙ୍କ ନାମରେ ଭଣିତା କରିଥିଲେ ।]

ଜଳନ୍ତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱଳତ୍)—୧ । ଜଳୁଥିବା—
Ja<u>l</u>antā 1. Burning.
জলন্ত — ଜଳନ୍ତା ଅଗ୍ନି ପରି ତେଜରେ ପ୍ରଦୀପିତ ।
जलाउ,जलती — କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।
୨ । ଯହିଁରେ ଜଳନ୍ତି ନିଆଁ ଥାଏ—2. Having fire burning in it; containing blazing fire.
(ଯଥା—ଜଳନ୍ତା ଚୁଲି ।)

ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ କୁଟା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରିୟା (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Ja<u>l</u>antā niāñre kuṭā pakā(ke)ibā କ୍ରୋଧ, ବିପତ୍ତି ବା ବିରକ୍ତିବେଳେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା ବା ସେସବୁ ବଢ଼ାଇବା ଭଳି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ତୁଳନା କର—"କଟା ଘାଆରେ ଚୂନ ମାରିବା")—
To add fuel to the fire.

ଜଳନ୍ଧର—ସଂ. ବି. (ଜଳଂ=ଜଳଲ୍‌+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Ja<u>l</u>andhara ୧ । ଅସୁରବିଶେଷ—1. Name of a Demon.
[ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କ କୋପାଗ୍ନିରୁ ସମୁଦ୍ରରେ ଜନ୍ମିଥିଲା । ଏ ଜନ୍ମ ହେଲାକ୍ଷଣି ଏପରି କାନ୍ଦିଲା ଯେ ତହିଁରେ ଦେବତାମାନେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ସମୁଦ୍ରକୁ ପଚାରିବାରୁ ଏ ମୋ ପୁତ୍ର ବୋଲି ସମୁଦ୍ର କହି ଏହାକୁ ପାଳିବାକୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା ଏହାକୁ କୋଳରେ ନେଲେ; ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦାଢ଼ୀକୁ ଜୋରରେ ଟାଣିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆଖିରୁ ପାଣି ଗଡ଼ିଲା । ଏଥି ପାଇଁ ଏହାର ନାମ ଜଳନ୍ଧର ହେଲା । ଏ ବଡ଼ ହୋଇ ଅମରାବତୀ ଅଧିକାର କରିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଶିବ ଏହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । ସ୍ୱାମୀକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀ ବୃନ୍ଦା (କାଳନେମିର କନ୍ୟା) ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୂଜା କଲା ଓ ଏଥିଯୋଗୁଁ ଶିବ ତାକୁ ପରାସ୍ତ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ବିଷ୍ଣୁ କପଟ କରି ବୃନ୍ଦା ନିକଟକୁ ଯିବାରୁ ବୃନ୍ଦା ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପୂଜା ବନ୍ଦ କଲା ଓ ଇତ୍ୟବସରରେ ଜଳନ୍ଧର ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲା । ବୃନ୍ଦା ଏହା ସଙ୍ଗେ ସହମରଣ ଗଲା ଓ ପରଜନ୍ମରେ ତୁଳସୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି ସର୍ବତ୍ର ପୂଜା ପାଉଅଛି । ବୃ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.
୩ । ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଭାରତର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
3. Name of a holy place of pilgrimage in N. W. India.
୪ । ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ନଗରବିଶେଷ—
4. Jalandar; a town in the Panjab.

ଜଳପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଜଳ୍ପ ଧାତୁ)—ଜଳପନ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>apa Ja<u>l</u>apana (See)
ମୋହର ବୃଦ୍ଧ ଅଛଇ ହେ ଅଳପ
କି ରୂପରେ ଭାରତ କହିବି ଜଳପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଜଳପଞ୍ଜରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ+ପଞ୍ଜର)—ଝରକା; ଜାଲିକବାଟ—
Ja<u>l</u>a-pañjarī Window; latticed window.

ଜଳପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ. ତତ୍, ଜଳ+ପତି)—୧ । ବରୁଣ—
Ja<u>l</u>a-pati 1. Sea-god
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The ocean.

ଜଳପଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପଥ)—
Ja<u>l</u>a-patha ୧ । ପାଣି ବୋହିଯିବା ବାଟ—
1. An outlet for water
୨ । (୭ମୀ ତତ୍;) ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ଆଦି; ଯେଉଁ ବାଟେ ନୌକା ଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି—
2. Water used as passage.

ଜଳପନ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଜଳ୍ପନ)—କଥନ; ଜଳ୍ପନ—
Ja<u>l</u>apana Speaking; talking.

ଜଳପା—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ଜଳ୍ପନ)—କଥା; ବଚନ—
Ja<u>l</u>apā Words
ହଳନ୍ତର ପୁରନ୍ଦର ଗୁରୁ ଜଳପାରେ
ରସିକ ରସିକା ରସ କୁତୂହଳ ପାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଳପାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ବଉପୋଲ ନାମକ ଗଛ ଓ ତହିଁର ଅମ୍ଳମଧୁର ସ୍ୱାଦ ଛୋଟ ଅମ୍ଳ ଫଳ—1. The wild
Ja<u>l</u>a-pāi
जलपाई olive tree and its fruit; Elæocarpus
जलपाइ Serratus.
[ଦ୍ର—ଏହା ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ଜାତୀୟ ଗଛ । ହିମାଳୟରେ ଓ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର କଞ୍ଚା ଫଳ ଆଚାର ଓ ଚଟଣୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ପାଚିଲା ଫଳ ଖିଆଯାଏ ।]
୨ । ଜୁଆର ପାଣି ପଶୁଥିବା ସମୁଦ୍ରୋପକୂଳସ୍ଥ ନିମ୍ନଭୂମି—
2. Low water-logged land along the sea-coast.
[ଦ୍ର—ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏପରି ଭୂମି ଦେଖାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଏହା ଜଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ।]
୩ । ଜଳାଭୂମି; ଜୋଡ଼ୀ ଭୂମି—3. Marshy land.

ଜଳପାତିଆ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ୱରକାରୀ ପକ୍ଷୀ—
Ja<u>l</u>a-pātiā A kind of singing bird.

ଜଳପାତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପାତ୍ର)—
Ja<u>l</u>a-pātra ୧ । ପାଣି ରଖିବା ପାତ୍ର—
1. Water-vessel.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ଯେଉଁ ପାତ୍ରରୁ ପାଣି ପିଆଯାଏ—
2. Drinking vessel.

ଜଳପାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପାନ)—ପାଣି ପିଇବା—
Ja**l**a-pāna — Drinking of water.
ଦେ. ବି—୧ । ପାଣି ପିଇବା ପୂର୍ବରୁ ଖିଆଯିବା ଲଘୁ ଖାଦ୍ୟ;
ଜଳଖିଆ—1. Light refreshment; luncheon; breakfast; tiffen.
जलपान জলখাবার
୨ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—2. Sweetmeat.

ଲୌକିକ ସେଠାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଳପାନ ମାଗି ବସିଲେ
ସାଥିରେ ଚଳଅଙ୍ଗ ଲଅ ପାଣି ସାଇ ପୂଜା ଚୂଡ଼ା ଧର
ପତ୍ରରୁ ଯୋଗାଇ ଦଅନ୍ତୁ — ଫକୀରମୋହନ. ରାମାଣ ଅଠଗୁଣ ।

ଜଳପାଣି—ପ୍ରାଦେ. ବି (ବାଲେଶ୍ୱର) (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଜଳପାନି)
Ja**l**a-pāni — ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ମିଳୁଥିବା ମାସିକ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ; ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି—
Stipend; scholarship.

ଜଳପାହି—ଦେ. ବି—ଜଳପାଇ (ଦେଖ)
Ja**l**a-pāhi — Ja**l**apāi (See)

ଜଳପିଚକା—ଦେ. ବି—ସୁଗନ୍ଧ ଜଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଉତ୍ସବାଦିରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଲୋକଙ୍କ ଉପରକୁ ମାରିବା ପିଚକାରି—
Ja**l**a-pichikā — **पानीकि पिचकारी** — Syringe used for spraying scented water over guests.

ଜଳପିପ୍ପଳୀ—ସଂ. ବି—କଚରଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Ja**l**a-pippa**l**ī — Kacharaṅgā (See)
(ଜଳପିପ୍ପଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳପିବା—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଜଳ୍ପ)—୧ । ଗପିବା—
Ja**l**apibā — 1. To talk.
জলপা — ୨ । ପ୍ରଳାପ କରିବା; ବୃଥାରେ ଗପିବା—
ज़लपना — 2. To talk in vain; to rave.

ଜଳପୁଚ୍ଛ ଦଳପୁଚ୍ଛ ଏକେ ଭରେ କର ଭାବରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଳପିମ୍ପି—ଦେ. ବି—ଜଳଫିମ୍ପି (ଦେଖ)
Ja**l**a-pimpi — Ja**l**a-phimpi (See)

ଜଳପ୍ରଣାଳୀ—ସଂ. ବି—ଜଳନାଳୀ (ଦେଖ)
Ja**l**a-praṇā**l**ī — Ja**l**a-nā**l**ī (See)

ଜଳପ୍ରଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ରଦାନ)—
Ja**l**a-pradāna — ଜଳଦାନ (ଦେଖ)
Ja**l**adāna (See)

ଜଳପ୍ରପା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ରପା=ଶାଳା)—
Ja**l**a-prapā — ଜଳଦାନଗୃହ; ଜଳଛତ୍ର—A place where water is freely distributed to the thirsty.

ଜଳପ୍ରପାତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ରପାତ)—
Ja**l**a-prapāta — ୧ । ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ଜଳର ପତନ—
1. Falling down of water from a high place.
୨ । ପର୍ବତ ଉପରୁ ଗଡ଼ୁଥିବା ଝରଣା—
2. Waterfall; a cascade.

ଜଳପ୍ରବାହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ରବାହ)—ଜଳର ସ୍ରୋତ—
Ja**l**a-prabāha — Current of water.

ଜଳପ୍ରାୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ପ୍ରାୟ=ପ୍ରଚୁର)—
Ja**l**a-prāya — ଜଳମୟସ୍ଥାନ; ଜଳାଭୂମି—
Marshy place; swamp.
ବିଣ—ଜଳବହୁଳ; ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ—Water logged; overflowing with water.

ଜଳପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ପ୍ରିୟ)—ଯେ ଜଳକୁ ସୁଖପାଏ—
Ja**l**a-priya — Fond of water.
ବି—୧ । ଚାତକ ପକ୍ଷୀ—1. A species of swallow.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟ—2. Fish.

ଜଳପ୍ଲାବନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ପ୍ଲାବନ)—୧ । ବନ୍ୟା; ବଢ଼ି—
Ja**l**a-p**l**ābana — 1. Inundation; flood.
୨ । ଜଳ ମାଡ଼ି ଦେଶ ବୁଡ଼ିଯିବା—2. Deluge.

ଜଳପ୍ଲାବିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍, ଜଳ+ପ୍ଲାବିତ)—
Ja**l**a-p**l**ābita — ଜଳରେ ମଗ୍ନ; ଜଳରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ (ଦେଶ)—
(a place) Inundated or overspread with flood; deluged.

ଜଳଫିମ୍ପି—ଦେ. ବି—ଦଳଫିମ୍ପି; ଜାତୁକଜାତୀୟ କୁଳେତର ବର୍ଗର ୧୫।୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ ଓ ଠେଙ୍ଗା ଗୋଡ଼ ଥିବା ପକ୍ଷିବିଶେଷ; ଜଳକୁକ୍କୁଟ—
Ja**l**a-phimpi — জলপিঁপি; **मुरगाबी** — A small bird living near water; The Jacana or Sora; Mitopidus Indicus (with long spreading toes); the Pheasant Jacana; Hydrophasianus Chirurgus; the Surgeon bird.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୋଖରୀର ପାଣିକୂଳରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ଦଳ ଉପରେ ଠେଙ୍ଗା ଗୋଡ଼ରେ ଖୁବ୍ ଦଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି । ଗୋଡ଼ର ଚାରିଗୋଟି ପାଦରେ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ୪ ଗୋଟି ନଖ । ଏମାନେ ପିଁ ପିଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି; ମୁଣ୍ଡ ଓ ପିଠି କଳା ଓ ଗଳା ଓ ପେଟ ଧଳା; ଥଣ୍ଟ ଲମ୍ବ ଓ ଥଣ୍ଟର ଅଗ ବଙ୍କା; ଡେଣା ଶ୍ୱେତ, ଲାଞ୍ଜ ଶ୍ୱେତ ଓ ଖଇରି]

ଜଳବଜା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜଳସ୍ପୃଷ୍ଟ—
Ja**l**a-bajā — 1. Touched with water.

ଜଳବଜା ପବନେ ଦେଲେ ଦେହ ତୋଷି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଜଳସିକ୍ତ—2. Sprinkled with water.

ଜଳବରଣ୍ଟ—ସଂ. ବି—ଦାଡ଼ଫୁଟ; ପାଣିବସନ୍ତ—
Ja**l**a-baraṇṭa — Chicken-pox.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନୃ

ଜଳବଲ୍କଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜଳ+ବଲ୍କଳ)—
Jala-balkala ଦଳ; ବୋରହାଣ୍ଡି—Aquatic weeds floating over the surface of water; Salvinia Cucullata.

ଜଳବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବଲ୍ଲୀ)—
Jala-balli ଶୃଙ୍ଗାଟକ ବା ସିଙ୍ଘଡ଼ା ଲତା—
The Water-chestnut creeper.

ଜଳବସ୍ତି—ସଂ. ବି—ନାଭି ବୁଡ଼ିବା ଭଳି ପାଣିରେ ବସି ଗୋଡ଼ର ଦୁଇ
Jala-basti ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଶୂନ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଦୁଇ ଗୁଲଫ ଉପରେ ଗୁହ୍ୟକୁ ଆକୁଞ୍ଚନ ପ୍ରସାରଣ କରିବା (ଏହାକୁ ଉତ୍କଟାସନ ମଧ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ)—
An exercise consisting of sitting in water while expanding and contracting the anus.

ଜଳବାୟସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବାୟସ)—
Jala-bāyasa ପାଣିକୁଆ ପକ୍ଷୀ—A black webfooted
कौड़िल्ला aquatic bird; the Cormorant.

ଜଳବାୟୁ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ଜଳ+ବାୟୁ)—
Jala-bāyu କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଜଳ ଓ ବାୟୁର ବିଶେଷତ୍ୱ; (ଏହା
জলবায়ু, জলহাওয়া ଉପରେ ଅଧିବାସୀଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନିର୍ଭର କରେ)-
आबहावया Climate; the special incidents of the water and air of a locality.

ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Jalabāyu paribarttana ଏକ ସ୍ଥାନର ଜଳବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବାସପରିବର୍ତ୍ତନ—
Change of climate; change of residence for the improvement of one's health.

ଜଳବାହ—ସଂ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଳ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ-
Jala-bāha ଅ)—ପାଣିବୁହାଳି; ଯେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ
(ଜଳବାହକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ଥାନକୁ ପାଣି ନିଏ—
Water-carrier.
ବି—ମେଘ—Cloud.

ଜଳବି—ଦେ. ବି—ଜିଲବି (ଦେଖ)
Jalabi Jilibi (See)

ଜଳବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବିନ୍ଦୁ)—
Jala-bindu ୧ । ପାଣିର ଟୋପା—1. Drop of water.
୨ । ପାଣିର ଶୀକର—2. Fine drops of water; sprays of water.

ଜଳବିପ୍ରୁଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳ+ବିପ୍ରୁଷ୍=ଜଳବିନ୍ଦୁ)—
Jala-biprusha ଜଳବିନ୍ଦୁ—Drop of water.

ବିମଳିନ ମାଳୋପୁରେ ଜଳ
ବିପ୍ରୁଷ କି ପଡ଼ିବାରେ ଟଳଟଳ । ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜଳବିମ୍ବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବିମ୍ବ)—ପାଣିଫୋଟକା—
Jala-bimba A bubble of water.

ଜଳବିଷୁବ—ସଂ. ବି—ତୁଳା ସଂକ୍ରାନ୍ତି—
Jala-bishuba The crossing of the sun over the boundary line between the Virgo and the Libra

ଜଳବୁଦ୍ବୁଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବୁଦ୍ବୁଦ)—
Jala-budbuda ଜଳବିମ୍ବ (ଦେଖ)
Jala-bimba (See)

ଜଳବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବୃଦ୍ଧି)—
Jala-bruddhi ଜଳଦୋଷ ୧।୩ (ଦେଖ)
Jala-dosha 1, 3 (See)

ଜଳବୃଶ୍ଚିକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବୃଶ୍ଚିକ)—
Jala-bruschika ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ; ବଗ୍ଲମାଳିଆ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି—
Prawn.

ଜଳବେଣୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ବେଣୀ)
Jala-beni ଜଳର ଧାର; ଜଳସ୍ରୋତଃ—A current or continuous flow of water.

ଜଳବେତସ—ସଂ. ବି—ନଈପାଳଙ୍ଗ ଗୁଳ୍ମ; ପାଣିପାଳଙ୍ଗ; ପାଣି-
Jala-betasa ବେଙ୍ଗୁଳିଆ—A wild variety of Rumex
ସଂ. ନଦୀକୂଳପ୍ରିୟ, Vesircarius (growing on river-
ପରିବ୍ୟାଧ, ନିକୁଞ୍ଜକ banks).
(ଜଳକ୍ଷୀରାର—ଅନ୍ୟନାମ)
[ଦ୍ର—ଏହା ପାଳଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ଶାକଗୁଳ୍ମ; ନଈ କୂଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହା ଶୁଖିଲା କାଠ ରୂପେ ପାଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଜଳବ୍ୟଥ—ସଂ. ବି—କଉ ମାଛ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jala-byatha The Anabis fish.
(ଜଳବ୍ୟଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜଳବ୍ୟାଳ—ସଂ. ବି—ପାଣିଧଣ୍ଡ ସାପ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jala-byāla Water-serpent.

ଜଳବ୍ରାହ୍ମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ହିଡ଼ିମିଚ ଶାଗ (ଏହା ପାଣି କୂଳରେ ଜନ୍ମେ)-
Jala-brahmi An aquatic plant used as kichen-vegetable and medicine.

ଜଳଭୃତ୍—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Jalabhrut ୧ । ମେଘ—1. Cloud.
୨ । କର୍ପୂରବିଶେଷ—2. A kind of camphor.
୩ । ଜଳପାତ୍ର—4. A water-vessel.
ସଂ. ବିଣ.—ଯେ ଜଳକୁ ଧାରଣ କରେ—
Holding or containing water.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧ'କୁ ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜଳମଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ମଗ୍ନ)—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଇଥିବା—1. Immersed or sunk in water
Jala-magna
୨ । ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିବା—
2. Lying below the surface of water.

ଜଳମଧୂକ—ସଂ. ବି.—ଜଳାଶୟ ନିକଟରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର ମହୁଆ ଗଛ—A kind of Mahuā tree growing near water.
Jala-madhūka
ସଂ. ନାମ—ଦୀର୍ଘପତ୍ରକ, ହ୍ରସ୍ୱପୁଷ୍ପକ, ସ୍ୱାଦୁ, ଗୌଳିକା, ମଧୂଲିକା, କ୍ଷୌଦ୍ରପ୍ରିୟ, ପତଙ୍ଗ, କୀରେଷ୍ଟ, ଗୌରିକାକ୍ଷ, ମାଂଗଲ୍ୟ, ମଧୁପୁଷ୍ପ
ଜଲମହୁଆ
ଜଲମହୁଆ
[ଦ୍ର—ଏ ବୃକ୍ଷ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର କୋଙ୍କଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ମହୁଆ ପତ୍ର ଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଫୁଲ ସାନ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଶୀତଳ, ବ୍ରଣନାଶକ, ବଳବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ରସାୟନ ଓ ବମନ ନିବାରକ,—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ମନ୍ଦିର)—ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ଶାନ୍ତି ଓ ଶୀତଳତା ଲାଭ ନିମନ୍ତେ ନିର୍ମିତ ହୋଇ ଥିବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଜଳବେଷ୍ଟିତ ଗୃହ ବା ମଣ୍ଡପ—
Jala-mandira
A summer-house surrounded by water.

ଜଳମୟ—ସଂ. ବିଣ.—(ଜଳ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ. ମୟ)—ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ; ଜଳପ୍ଲାବିତ—Overflowing with or full of water; watery.
Jalamaya

ଜଳମଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ମଳ)—ଫେଣ—
Jala-mala Foam.

ଜଳମସି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ମସି)—୧ । ମେଘ—
Jala-masi 1. Cloud.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର କର୍ପୂର—2. A kind of camphor.

ଜଳମାତୃକା—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+ମାତୃକା)—ଜଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ୭ଟି ଦେବୀ—A class of female Deities supposed to live in water.
Jala-mātṛukā
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ ମତ୍ସୀ, କୂର୍ମୀ, ବାରାହୀ, ଦର୍ଦ୍ଦୁରୀ, ମକରୀ, ଜଳୁକା ଓ ଜନ୍ତୁକା—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳମାନୁଷ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜଳ+ମାନୁଷ)—ଏକ କଳ୍ପିତ ଜଳଜନ୍ତୁ, ଯାହା ଦେହର ନାଭି ଠାରୁ ଉପରଭାଗ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଓ ତଳ ଅଂଶ ମାଛ ପରି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—A nymph said to have the upper half of the body resembling human limbs and the lower half resembling a fish; water-nymph.
Jala-manusha
(ଜଳମାନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଳମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳମାର୍ଗ)—ଜଳ ବୋହିଯିବା ବାଟ; ପାଣିବାହାରିଯିବାର ନଳା—1. Water-course; water-channel or drain.
Jala-mārga
୨ । (୭ମୀ ତତ୍) ଜଳପଥ; ସମୁଦ୍ର ଓ ନଦୀଆଦିଦ୍ୱାରା ଯିବା ଆସିବା ପଥ—2. Passage by water; voyage.

ଜଳମାର୍ଜାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ମାର୍ଜାର)—ଓଧ—
Jala-mārjāra Otter.

ଜଳମୁକ୍—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ମୁଚ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍, ଜଳମୁଚ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ.)—ମେଘ—Cloud.
Jalamuk
ସଂ. ବିଣ—ଜଳମୋଚନକାରୀ—Emitting water.

ଜଳମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ମୂର୍ତ୍ତି; ମହାଦେବଙ୍କର ଆଠ ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଜଳମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଥିବାରୁ)—ମହାଦେବ; ଶିବ—Siba.
Jala-mūrtti

ଜଳମୂର୍ତ୍ତିକା—ସଂ. ବି—କରକା; କୁଆପଥର—
Jala-mūrttikā Hail-stone.

ଜଳଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଯନ୍ତ୍ର)—
Jalajuntra ୧ । ପାଣି ଉଠାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—
1. A machine for lifting water.
୨ । ପାଣିଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ଯନ୍ତ୍ର—
2. Water-engine; water-mill.
୩ । ଜଳଘଡ଼ି; ଜଳଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଘଡ଼ି—
3. Water-clock; a clepsydra.
୪ । ଜଳ ଛାଣିବାର ଯନ୍ତ୍ର—4. A filter.
୫ । ପିଚକାରୀ—5. Syringe.
ବହିଲ ଦକ୍ଷିଣ ପବନ
ଗଡ଼ିଲେ ଜଳଯନ୍ତ୍ରମାନ—ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୬ । ଜଳଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ପାଣିର ଫୁଆରା—6. Mechanically contrived jets or springs of water.
ଦେ. ବି—ଖଟ ବା ସିନ୍ଦୁକ ଇତ୍ୟାଦି ଉପରକୁ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଓ ଜନ୍ତା ଉଠି ନ ପାରିବେ ଏଥିପାଇଁ ଯାହା ଗୋଡ଼ ତଳେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପଥରକୁଣ୍ଡୀ—Stone saucers full of water on which the posts of bedsteads and safes etc are put to prevent ants from infesting them.
जलयंत्र
जलयन्त्र

ଜଳଯନ୍ତ୍ର ଗୃହ—ସଂ. ବି—୧ । ଜଳଟୁଙ୍ଗୀ—1. A pleasure-house in the midst of water.
Jala-jantra gruha
୨ । ଜଳର ଫୁଆରାଯୁକ୍ତ ଗୃହ—
2. A house with dancing jets of water in it for summer use.
୩ । ଚାରିପାଖେ ଜଳ ବେଢ଼ିଥିବା ଅଗ୍ରମ ଗୃହ—
3. A house surrounded with water.
[ଦ୍ର—ଗରମଦିନେ ଏ ଘରେ ରହିଲେ ଥଣ୍ଡା ଲାଗେ ।]

ଜଳଯନ୍ତ୍ରପୁର—ସଂ. ବି—ଜଳଯନ୍ତ୍ର ଗୃହ (ଦେଖ)
Jala-jantra-pura Jala-jantra gruha (See)
(ଜଳଯନ୍ତ୍ରମନ୍ଦିର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଜଳଯନ୍ତ୍ରପୁରେ ରମା ସଙ୍ଗତରେ ବସି
ହରିଥାନ୍ତି ବନ—ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଡ଼	ଢ଼	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଡ଼	ଢ଼	ନ

ଜଳଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (ଜଳ + ଯାତ୍ରା)—
Jala-jātrā ୧ । (୭ମୀ ତତ୍;) ଜଳପଥରେ ଗମନ—1. A voyage.

୨ । (୪ର୍ଥୀ ତତ୍) ଜଳ ଅଣିବା ପାଇଁ ଯିବା—
2. Going to fetch water.

୩ । ଅଭିଷେକ ଆଦି ପାଇଁ ତୀର୍ଥରୁ ପବିତ୍ର ଜଳ ଆଣିବା ପାଇଁ ଗମନ—3. Starting for bringing water from certain sacred centres for the purpose of installation-bath.

୪ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବ—4. A festival observed amongst the Baishnabas on the full-moon of Jyaistha.

[ଦ୍ର—ଏହିଦିନ ବିଷ୍ଣୁ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଶୀତଳ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରାଯାଏ ।]

୫ । ଦେବୋତ୍ଥାପନ (କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ) ଏକାଦଶୀର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଦିନ ରାଜପୁତାନାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍ସବବିଶେଷ—
5 A festival observed in Rājaputānā on the 14th day of Kārtika (light half).

[ଦ୍ର—ଏହିଦିନ ଉଦୟପୁରର ରାଣା ସରଦାରମାନଙ୍କ ସହିତ ଖୁବ୍ ସମାରୋହରେ କୌଣସି ହ୍ରଦ ନିକଟକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଜଳଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା କରନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜଳଯାତ୍ରୀ—ସଂ. ତ. (ଜଳଯାତ୍ରା + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଜଳପଥରେ
Jala-jātri ଗମନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A voyager.

ଜଳଯାନ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍ ; ଜଳ + ଯାନ)—ଜଳପଥରେ ଯିବା
Jala-jāna ଅସିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ନୌକା ଆଦି—
Boat; vessel; a ship

ଜଳଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଜଳଖିଆ—
Jala-joga Light refreshment; luncheon; tiffen.

ଜଳରଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ରଙ୍କ)—ବଗ—
Jala-ranka The Ardea Nivea, an aquatic bird

ଜଳରଙ୍କୁ—ସଂ. ବି. (ଜଳ + ରଙ୍କୁ)—ଦାତ୍ୟୂହ ବା ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—
Jala-ranku An aquatic bird; Tringa Geonsis; the water-hen.

ଜଳରଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । ପାଣିଭଉଁରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Jala-randa 1. Eddy; whirlpool.

୨ । ଜଳକଣା—2. Particles of water.

୩ । ସାପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Serpent.

ଜଳରଥ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍ ; ଜଳ + ରଥ) —ନୌକା—
Jala-ratha Boat.

.ମରକତ ଜଳରଥ ଯେଉଁ
.ସ୍ୱଚ୍ଛ ସନ୍ତତ ଭଞ୍ଜକ କୂଳକ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜଳରସ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ ଅଟେ ରସ=ସାର ଭାଗ
Jala-rasa ଯାହାଁରେ)—ଲବଣ—Salt.

ଜଳରୁଦ୍ର—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜଳୋଦର)—ଉଦରୀ ରୋଗ—
Jala-rudri Dropsy.

ଜଳରୁଦର
ଜଳରୁଦୁର } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜଳରୁହ—ସଂ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ଜଳ+ରୁହ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ.
Jala-ruha ଅ)—ଜଳଜ; ପଦ୍ମ—Lotus.

ବିଣ—ଜଳଜାତ—Produced from water; growing on water.

ଜଳରୋଦରି—ଗ୍ରା. ବି – ଜଳରୁଦ୍ର (ଦେଖ)
Jala-rodari Jalarudri (See)

ଜଳରୋଦର
ଜଳରୋଦୁର } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜଳଲତା—ସଂ. ବି. (ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ; ଜଳ + ଲତା)—
Jala-latā ଢେଉ—Wave; billow.

ଜଳଲାଗି —ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳ+ଲଗ୍ ଧାତୁ)—
Jala-lāgi ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କ ଉପରେ ପାଣି ଢାଳିବା—
Pouring out of water on the image of a Deity.

ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବିଗ୍ରହ ଉପରେ ପାଣି ଢଳା ଯାଉଥାଏ—
(image) On which water in being poured out.

ଜଳଶାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଳ+ଶୀ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ. ଯେ ଜଳ
Jala-śāyi ଉପରେ ଶୁଏ)—ଜଳ ଉପରେ ଶୟନ କରିଥିବା—
(ଜଳଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Lying on water.

ବି—ପ୍ରଳୟଜଳ ଉପରେ ଶାୟିତ ବିଷ୍ଣୁ—
Bishnu floating on the surface of the Universal Deluge.

ଦେ. ବି—ଶିବଲିଙ୍ଗ ବା ଅନ୍ୟ ଦେବବିଗ୍ରହଙ୍କୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା—Keeping the image of a Deity immersed in water; dipping of an image in water.

ଦେ. ବିଣ—ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖାଯାଇ ଥିବା (ଦେବବିଗ୍ରହ)—
(an image) Kept immersed or dipped in water.

ଜଳଶୀକର—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ଶୀକର)—
jala-śikara ପାଣିର କ୍ଷୁଦ୍ର କଣା—
Particles or sprays of water.

ଜଳଶୁକ୍ତି—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ଜଳ+ଶୁକ୍ତି)—ଶାମୁକା—
Jala-śukti Oyster.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳକା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକା' ଦେଖିବେ।

ଜଳଶୂକ—ସଂ. ବି—ଶୈବାଳ—
Ja<u>l</u>a-śūka Moss.

ଜଳଶୂକର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଶୂକର)—କୁମ୍ଭୀର—
Ja<u>l</u>a-śūkara Alligator.

ଜଳସତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ସତ୍ର)—ପାଣିଛତ୍ର;
Ja<u>l</u>a-satra ଯେଉଁଠାରେ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଜଳ ବିତରଣ କରାଯାଏ—A place for distributing water free to the thirsty.

ଜଳସର୍ପିଣୀ—ସଂ. ବି. (ଜଳ+ସୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Ja<u>l</u>a-sarpiṇi ଜୋକ—Leech.

ଜଲସା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜଲ୍‌ସା)—
Jalasā ୧ । ମହୋତ୍ସବ—1. A big festival; festivity.
জলসা
जलसा ୨ । ମହାଭୋଜ; ମହୋତ୍ସବ—2. A big feast.
୩ । ସମ୍ମିଳନୀ—3. A big gathering.
୪ । ମଜଲିସ୍—4. A show.

ଜଳସାଇ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଜଳଶାୟୀ)—
Ja<u>l</u>a-sāi ଜଳଶାୟୀ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>aśāyī (See)

ଜଳସାତ୍—ଦେ. ବିଣ. (ଜଳ+ପରିଣତ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍)—
Ja<u>l</u>a-sāt ୧ । ଜଳରେ ନିକ୍ଷିପ୍ତ—
1. Thrown into water.
୨ । ଜଳରେ ପରିଣତ—
2. Turned into water; liquified.

ଜଳସାତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଳସାତ୍)—ଜଳସାତ୍ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a-sāta Ja<u>l</u>asāt (See)

ଗୋପିକା-ହସ୍ତ ବା-ରୌପ୍ୟ ରସନା-ଜାଲକା—
କଲେ ପଞ୍ଚନଦ ଚୁହିଁ କଲେ ଜଳସାତ । ରଥନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଜଳସିଂହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Ja<u>l</u>a-simha ସୀଲ୍ ଜାତୀୟ ଜଳଜୀବବିଶେଷ—
(ଜଳସିଂହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sea-lion.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଆକାରରେ ୧୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହସାରା ହଳଦିଆ ମିଶା କଳା ଲୋମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ବେକ ଉପରେ ସିଂହର କେଶର ପରି ଲମ୍ବ ବାଳ ଥାଏ; ଏମାନେ ଶାନ୍ତ-ପ୍ରକୃତିକ, କିନ୍ତୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ବଳ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଅମେରିକା ଓ ଏସିଆ ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳସିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଜଳ+ସିକ୍ତ)—
Ja<u>l</u>a-sikta ୧ । ପାଣି ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା; ଯାହା ଉପରେ ପାଣି ଛିଞ୍ଚା ହୋଇଅଛି—1. Sprinkled with water.
୨ । ଆର୍ଦ୍ର—2. Moistened; wet.

ଜଳସେଇ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ଜଳଶାୟୀ)—
Ja<u>l</u>a-sei ଜଳଶାୟୀ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a-śāyī (See)

ଜଳସେକ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ଜଳ+ସେକ)—
Ja<u>l</u>a-seka ୧ । ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା—1. Sprinkling of water.
୨ । କନାକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଚିପୁଡ଼ି ତହିଁରୁ ବାମ୍ଫ ବାହାରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତଦ୍ୱାରା ଶରୀରକୁ ସେକିବା—
2. Fomentation with hot water; wet fomentation.

ଜଳସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ସ୍ତମ୍ଭ)—
Ja<u>l</u>a-stambha ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଭରୁ ଉତ୍ଥିତ କମ୍ପା ତହିଁରେ ମେଘରୁ ପତିତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ସ୍ତମ୍ଭାକାର ଜଳରାଶି (ଏହା ଗୋଟିଏ ବିଚିତ୍ର ନୈସର୍ଗିକ ଘଟଣା)—
A water-spout; a moving column of water (a natural phenomenon).

ଜଳସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ସ୍ପର୍ଶ)—୧ । ପାଣିକୁ ସ୍ପର୍ଶକରିବା
Ja<u>l</u>asparśa ବା ଛୁଇଁବା—1. Touching of water.
୨ । ପାଣି ପିଇବା—2. Drinking of water.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଖାଇବା କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ସେ ଗ୍ରାମରେ ଜଳସ୍ପର୍ଶ ବି କରିବି ନାହିଁ ।)

জলস্পর্শ ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଳ+ସ୍ପୃଶ୍ୟ) ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀର
जलस्पर्श ଶୂଦ୍ରଜାତିର ସ୍ପୃଷ୍ଟ ଜଳ ବ୍ରାହ୍ମଣଆଦି ଉଚ୍ଚଜାତି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ପାଣିଛୁଆଁ (ଉଚ୍ଚ ଶୂଦ୍ରଜାତି)—
(a Śūdra of high caste) The water touched by whom can be used by Brahmans and other high caste people.

ଜଳସ୍ରୋତଃ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ସ୍ରୋତସ୍)—
Ja<u>l</u>a-srotaḥ ଜଳପ୍ରବାହ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>a-prabāha (See)

ଜଳହସ୍ତୀ—ସଂ. ବି—ହସ୍ତୀସଦୃଶ ଶୁଣ୍ଢାଯୁକ୍ତ ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ ଜଳଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
Ja<u>l</u>a hasti A sea elephant; the hippopotamus.
(ଜଳହସ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସୀଲ୍ ଜାତୀୟ ଓ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୧୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଉଚ୍ଚରେ ୩ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଚମଡ଼ା କଳା, ମୋଟ, ମସୃଣ ଓ ଲୋମହୀନ; ମୁହଁ ଉପର ପାଖେ ୧୨ ଓ ତଳପାଖେ ୧୪ ଦାନ୍ତ ଥାଏ । ଏମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ମହାସାଗର, ଭୂମଧ୍ୟସାଗର ଓ ନୀଳନଦରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ୧୫/୨୦ ମାଈଙ୍କ ଦଳରେ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡିରା ଜଳହସ୍ତୀ ଥାଏ । ଅଣ୍ଡିରା ଜଳହସ୍ତୀର ଉପର ଓଠ ହାତିଶୁଣ୍ଢ ପରି ଅଧଫୁଟେ ଆଗକୁ ବାହାରି ଥାଏ । ଏମାନେ ସମୁଦ୍ରର ତୃଣିଳତାଆଦି ଖାଆନ୍ତି । ଏହାର ମାଂସ କଳା ଓ କନ୍ଦଳ ଚର୍ବିମିଶା ଥିବାରୁ ଅଖାଦ୍ୟ ।

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍

ଏହାର ଚର୍ବିରେ ମହମବତୀ ତିଆରି ହୁଏ । ପାଳଲେ ଏ ପୋଷ-ମାନିବାର ଦେଖା ଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜଳହାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ହାସ)—ଫେଣ—
Ja<u>l</u>a-hāsa Foam.

ଜଳା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜଳାଶୟ)—ଜଳମୟ—Watery; water-
Ja<u>l</u>ā logged; swampy; marshy (land).
ଜଲା (ଯଥା—ଜଳା ଭୂଇଁ).
ଦଲଦଲ ,ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଛିଦ୍ର; ରନ୍ଧ୍ର—
1. Hole; loop-hole.

ଜଳାକବାଟର ସେ ଜଳାରେ ପଶିଣ
ବୋଇଲେ ବହୁବାକୁ ଶୀତଳ ସମୀର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜ୍ୱାଲା ୨ । (ସଂ. ଜ୍ୱାଳା) ଦେହ ଜଳାପୋଡ଼ା କରିବା —
ଜଲନ 2. Burning sensation; inflammation.

ଜଲ୍ଲା—ଦେ. ବି—**ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)**
Jalā Jahlā (See)

ଜଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ)—
Ja<u>l</u>ā(e)ibā ୧ । ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ କରିବା; ନିଆଁ ଲଗାଇବା—
ଜ୍ୱାଲାନ; ଜାଲାନ 1. To light up; to set fire to; to
जालना; जहाना kindle up.
(ଯଥା—ଦୀପ ଜଳାଇବା, ଚୂଲି ଜଳାଇବା ।)
୨ । ଅଗ୍ନିକୁ ତେଜିବା—2. To blaze a fire.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜ୍ୱାଳା ଦେବା; ବିରକ୍ତ କରିବା—
3. (figurative) To torment; to vex; to cause pain.
୪ । ପୋଡ଼ି ଦେବା—4. To burn up; to cremate.
(ଯଥା—ଶବ ଜଳାଇବା ।)

ଜଳାକବାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲକବାଟକ)—ଝରକା; ଗବାକ୍ଷ —
Ja<u>l</u>ā-kabāṭa Window; latticed window.
ঝরকা; ঝরোকা
जाली; झरोखा

ଜଳାକବାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲକବାଟକ)—ଜଳାକବାଟ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>ā-kabāṭi Ja<u>l</u>ā-kabāṭa (See)

ତା ଦେଖି ବାତୁଳଲ ମୁହଁ
ଜଳାକବାଟ ବାଟେ ଗୁହଁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜଳାକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଳ+ଅକ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଂ+
Ja<u>l</u>ākā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଜଳୌକା; ଜୋକ—Leech.

ଜଳାଖୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଆଖୁ=ମୂଷିକ)—
Ja<u>l</u>ākhu ଜଳମାର୍ଜାର; ଓଧ—Otter.

ଜଳାଗବାକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ+ଗବାକ୍ଷ)—ଜଳାକବାଟ (ଦେଖ)
Ja<u>l</u>ā-gabāksha Ja<u>l</u>ā-kabāṭa (See)

କୁଳବଧୂମାନେ ଜଳାଗବାକ୍ଷରେ ଗୁହଁ । ଶିଶୁଶଙ୍କର ଭିଷାଅଭିଳାଷ ।

ଜଳାଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା)—
Ja<u>l</u>āṅka ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ବର୍ଷାପାଣି ଗଡ଼ି ଆସି କୌଣସି ନଦୀରେ ପଡ଼େ—Water-shed.

ଜଳାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଅଞ୍ଜଳି)—
Ja<u>l</u>āñjali ୧ । ପାଣିର ଅଞ୍ଜୁଳା; ଅଞ୍ଜଳିପରିମିତ ଜଳ—
1. A foldful of water; as much water as can be contained in the cupped palms of both the hands.
୨ । ଜଳତର୍ପଣ ସମୟରେ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ଜଳ—2. Libations of handfuls of water offered to the manes.
୩ । ଶବଦାହ ପରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା ପାଣିର ଅଞ୍ଜୁଳା—3. Handful of water offered to the departed soul of a person during his obsequal rites.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଯେଉଁ ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଆଯାଏ ତା ସଙ୍ଗେ ଜଳାଞ୍ଜଳିଦାତା ସଂବନ୍ଧ ତ୍ୟାଗ କରି ଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରେ) କୌଣସି ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ତ୍ୟାଗ—
4. Cutting off all connection with any thing.
(ଯଥା—ସେ ଟୋକାଟା ପଢ଼ାପଢ଼ିକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲାଣି ।)

ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପାଣିର ଅଞ୍ଜୁଳା ଦେଇ ତର୍ପଣ
Ja<u>l</u>āñja<u>l</u>i debā କରିବା—1. To cut off libations of
জলাংজলি দেওয়া water to the manes by handfuls.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ସମ୍ବନ୍ଧ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା—
2. (figurative) To give up all connection with; to wash one's hands free of a
जलांजलि देना matter; to abandon any work.
(ଯଥା:—ନନ୍-କୋ-ଅପରେସନରେ ମାତିବା ଦିନରୁ ମୁଁ ପଢ଼ାରେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲିଣି ।)
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା—3. (figurative) To bid goodbye or farewell to.

ଜଳାତଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳରେ ଆତଙ୍କ, ଯହିଁରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ
Ja<u>l</u>ātaṅka ରୋଗରେ ଜଳ ଦେଖିଲେ ଆତଙ୍କ ହୁଏ)—ରୋଗ-ବିଶେଷ—Hydrophobia.
[ଦ୍ର—ପାଗଳା ବିଲୁଆ ବା କୁକୁର କାମୁଡ଼ିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଏ ରୋଗ ହୁଏ । ରୋଗୀ ପାଣି ଦେଖିଲ୍କଷଣି ଡରେ ।]

ଜଳାତନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ୱାଳା; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ଅତିଶୟ
Ja<u>l</u>ātana ବିରକ୍ତ—1. Much worried; bothered.
জ্বলাতন ୨ । ଅତିଶୟ କଷ୍ଟପ୍ରାପ୍ତ—2. Distressed.
तङ्ग

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଜତ ୧ ଚକ୍ଷ୍ଠିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷ୍ଠିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷ୍ଠିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷ୍ଠିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗିଁ। ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜଳାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳାତ୍ୟୟ)—ଶରତ୍‌କାଳ—
Jal̲āti Autumn; end of the rains.

ବାଳା ଜଳାହଳଗିଲା ନୂଆଭରଣ କୋମଳା ଜଳାତନମିଳାତବନ୍ଧଳା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜଳାତ୍ୟୟ— ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଳ+ଅତ୍ୟୟ)—୧ । ଶରତ୍‌କାଳ—
Jal̲ātyaya 1. Autumn.
୨ । ଜଳନିଃସରଣ—
2. The flowing or coming out of water.

ଜଳାଧାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଆଧାର)—୧ । ଜଳପାତ୍ର—
Jal̲ādhāra 1. A vessel or receptacle of water.
୨ । ଜଳାଶୟ; ପୋଖରୀ—
2. Tank; reservoir of water; pond.
୩ । ସମୁଦ୍ର—3. The sea.
ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜଳସ୍ଥିତ—
Situated in water.

ଜଳାଧିପ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଅଧିପ)—୧ । ବରୁଣ—
Jal̲ādhipa 1. The water-god; Baruṇa.
(ଜଳାଧିପତି; ଜଳାଧୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସମୁଦ୍ର—
2. The ocean.

ଜଳାର୍ନବ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ.—(ସଂ. ଜଳ ଓ ଅର୍ଣ୍ଣବ)—
Jal̲ānnaba ଜଳାର୍ଣ୍ଣବ (ଦେଖ)
Jal̲ārṇṇaba (See)

ଜଳାପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି.— (ସଂ ଜ୍ୱଳା ଓ ପ୍ରଦାହ)—ଶରୀରର ପ୍ରଦାହ—
Jal̲ā-porḍā Burning sensation in the body; in-
ज्वलापुड़ा flammation; smarting pain.
जलन, दाह

ଜଳାବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଆବର୍ତ୍ତ)—ଜଳର ଭଉଁରୀ—
Jal̲ābartta Whirlpool; eddy.

ଜଳାର୍ଣ୍ଣବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଅର୍ଣ୍ଣବ)—୧ । ସମୁଦ୍ର—
Jal̲ārṇṇaba 1. The sea.
୨ । ବର୍ଷାକାଳ—2. The rainy season.
ଦେ. ବି.—(ବର୍ଷା ବା ବଢ଼ି ଯୋଗୁଁ ସମୁଦ୍ର ପରି) ସବୁ ଆଡ଼େ ପାଣି ଘୋଟିଯିବା ଅବସ୍ଥା—2. Water pervading the whole country; the state of a country being flooded with water.
ବିଣ.—ପାଣିରେ ଛନ୍ନଛନ; ଜଳମୟ—(a country) With water spreading through the length and breadth (of it).

ଜଳାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍; ଜଳ+ଅର୍ଥିନ; ୧ମା. ୧ବ.)
Jal̲ārthī ଜଳ ପାଇଁ ଅଭିଳାଷ—
(ଜଳାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Waiting for water.

ଜଳାର୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜଳ+ଆର୍ଦ୍ର)—ଜଳସିକ୍ତ; ଓଦା—
Jal̲ārdra Wet; moistened.

ଜଳାଶୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଳ+ଆଶୟ)—୧ । ହ୍ରଦ; ତଡ଼ାଗ;
Jal̲āśaya ପୋଖରୀ—1. A reservoir of water; lake; pond.
୨ । ବରୁଣ ଦେବ—2. An epithet of Baruṇa.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3 An epithet of Bishṇu.

ଜଳିଆ—ଦେ ବିଣ.—(ସଂ. ଜଳୀୟ)—୧ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ—
Jal̲iā 1. Full of water; watery.
୨ । ପାଣିଆଁ; ଜଳ ପରି ପତଳା—2. Fluid; liquid.
ବି. ପୁଂ—ଜଳଧରର ଅନାଦରାର୍ଥ ଡାକ ନାମ—A name by which a person named Jal̲adhara is vulgarly called.

ଜଳିଉଠିବା—ଦେ. ବି.—୧ । (ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନିର) ଶିଖା ଉପରକୁ ଉଠିବା—
Jal̲i-uṭhibā 1. The blazing of a fire.
जलउठा ଦେ. କ୍ରି.—ଅଗ୍ନିମୟ ହେବା—
जलउठना To break out into fire.
(ଯଥା—ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତାପ ପାଇଲେ ଫସ୍‌ଫରସ୍ ଜଳି ଉଠେ ।)

ଜଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ୱଳ ଧାତୁ)—୧ । ପ୍ରଦୀପ୍ତ ହେବା; ଅଗ୍ନି-
Jal̲ibā ଯୁକ୍ତ ହେବା; ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହେବା—
जला To be kindled; to burn.
जलना ଜଳନ୍ତ ପଡ଼୍ଭଳ ଯାପେ
(ଲିଭିବା—ବିପରୀତ) ତତନ୍ତ ତନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରାତପେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ଦୀପ୍ୟମାନ ହେବା; ଦାଉଦାଉ ହେବା—
2. To glitter; to shine; to be dazzling.
କୋଧାନଳେ ଜଳେ ଚକ୍ଷୁ ଭୀଷଣ ଆକାର । ମଧୁସୂଦନ. ବାଲ୍ମୀକିରାମାୟଣ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର, ନକ୍ଷତ୍ର ରଜନୀ ଦିବାରେ
ଜଳୁଥିବ ସକଳ ଲୋକଙ୍କ ନାଶରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସ୍ୱର୍ଗ ।
जला ୩ । ଜଳାପୋଡ଼ା କରିବା; (ଶରୀର) ପ୍ରଦାହ କରିବା—
जलना, दीपना 3. To feel burning sensation in the body; to feel inflammation or burning pain.
ଜଳାଇବା } ଣିଜନ୍ତରୂପ
ଜଳେଇବା }
କର୍କୋଟକ ନାଗ ପୁଣିତ ସେବାଇଛି
ଏଣୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯାକ ମୋର ଜଳୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
(ଲିଭିବା—ବିପରୀତ) ୪ । ଶିଖାଯୁକ୍ତ ହେବା—
4. To blaze; to burn with a flame.
୫ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହେବା—5. To become furious.
ଏଣୁ ଅତି କୋଧରେ ଜଳିଲେ ସେ ଯତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୬ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ଦଗ୍ଧ ହେବା—6. To be burnt.
୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଈର୍ଷାରେ ଦଗ୍ଧ ହେବା ବା କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା—
7. (figurative) To be afflicted with envy.
[ଦ୍ର—ଜଳିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଓ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍ର	ଉ୍ଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତୁ

ଜଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜଳିବା (ଦେଖ)
Jalibā Ja̲libā (See)

ଜଲିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ଜଳକରି ଭସ୍ମ ହୋଇଯିବା—
Ja̲li-jibā 1. To be burnt to ashes.
जलेयाओया କବଚ ସବୁ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କର ଗଲା ଜଳି
जलजाना ଦେଖି ସହଦେବ କହିଲେ ମନେ ଜଳ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା—
2. (figurative) To be afflicted.

ଜଲିଲା—ଦେ. ବିଣ—ଜ୍ୱଳନ୍ତ; ଜଳୁଥିବା; ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିବା—
Ja̲lilā Burning; burnt.
जलन्त ଯେହ୍ନେ ଜୀବଦାଢା ଜଳନ୍ତ ପୁରୁଷେ ଏକଥା ନୋହେତ ।
जलता हुआ ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜଲୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଲ)—୧ । ପରିଖା; ଗଡ଼ଖାଇ—
Ja̲lī 1. Moat.
खाई ଚୁରଣବଗ ଜଣ ବେଳା ଜଳ ଶୋଷ
खाँह ସେନାର ଗୁରୁପଣ ଯାକ ଜଳେ ଜଲୀ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୨ । ଜଳପାଟ; ଜଳାଭୂମି; ଜୋଡ଼—2. Fen; bog.
ଏ ଅବ ଗହନ ପାଦପେ ଗହଳ ଥିଲ ସେ ସ୍ଥଳୀ
ସରୋଜାଳଂକୃତ ଠାବେ ଠାବେ ଥିଲ ସଜଳ ଜଲୀ । ସ୍ୱଧାକାର ।

ଜଲୁଆ—ଦେ ବିଣ. (ସଂ. ଜଲୀୟ)—୧ । ପାଣିଚିଆ; ପାଣିପରି—
Ja̲luā 1. Watery.
୨ । ଜଲାର୍ଦ୍ର—2. Wet; moistened with water.
୩ । (ସଂ. ଜ୍ୱାଳା) ଯାହାଦ୍ୱାରା ପୋଡ଼ାଜଳା ହୁଏ—
3. Producing inflammation or burning pain.

ଜଲୁକ—ସଂ. ବି. (ଜସ୍ ଧାତୁ=ରକ୍ତମୋଚନ କରିବା + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉକ;
Ja̲luka ସ ସ୍ଥାନରେ ଲ)—ଜୋକ—Leech.

ଜଲୁଖୋଗା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟର ଗୋଟିଏ ଗିରି ସଙ୍କଟ—
Ja̲lukhogā Name of a pass of the Himalayas.
[ଦ୍ର—ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରମାନନ୍ଦ ନାମକ ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥ ୨୨୨ପୃଷ୍ଠା ।]

ଜଲୂକା—ସଂ. ବି. (ଜସ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ଉକ)—
Ja̲lūkā ଜୋକ—Leech.

ଜଲେଇ ପୋଡ଼େଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଳି ପୋଡ଼ି ମାରିବା (ଦେଖ)
Ja̲lei por̲dei māribā Jā̲li por̲di māribā (See)

ଜଲେଚର—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଜଲେ+ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ja̲le-chara ଜଳଚର (ଦେଖ)
Ja̲la-chara (See)

ଜଲେନ୍ଧନ—ସଂ. ବି. (ଜଲ + ଇନ୍ଧନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଡ଼ବାନଳ—
Ja̲lendhana Submarine fire.

ଜଲେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଲ+ଈଶ)—୧ । ବରୁଣ—
Ja̲leśa 2. The sea-god.
୨ । ସମୁଦ୍ର—2. Ocean.

ଜଲେଶୟ—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ଜଲେ + ଶୀ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ja̲le-śaya ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟ—2. Fish.
୩ । ସମୁଦ୍ର—3. The ocean.
ସଂ. ବିଣ—ଜଲସ୍ଥିତ—Situated in water.

ଜଲେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ଜଲେଶ (ଦେଖ)
Ja̲leswara Ja̲leśa (See)
ଦେ. ବି—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ଥାନା ଓ ଗ୍ରାମ—
Name of a police station and village in Balasore district.

ଜଲୋଚ୍ଛ୍ୱାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜଲ + ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ)—୧ । ଜୁଆର—
Ja̲lochchhwāsa 1. Flow-tide.
୨ । ତେଉ—2. Wave.

ଜଲୋଦର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଲ + ଉଦର)—ଜଲୋଦରୀ (ଦେଖ)
Ja̲lodara Ja̲lodarī (See)

ଜଲୋଦରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଲୋଦର)—ଉଦରୀ ରୋଗ; ଉଦରର
Ja̲lodarī ଜଳବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—Dropsy.
जलोदरी
जलन्दर, जिलन्दर

ଜଲୌକା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜଲ + ଓକସ୍ = ବାସସ୍ଥାନ)—ଜୋକ—
Ja̲la̲ṅkā Leech.

ଜଲ୍ପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗପିବା—
Ja̲lp (root) To talk.

ଜଲ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଜଲ୍ପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଗପିବା; କଥନ—
Ja̲lpa 1. Talking.
୨ । ପରମତ ଖଣ୍ଡନପୂର୍ବକ ସ୍ୱମତ ସ୍ଥାପନ—2. Assertion of one's view-point by meeting that of another person.
୨ । ଗପ; ଉକ୍ତି—2. Talk; speech.
କେବେହେଁ ଅଯାଥିକୁ ନ କରିବ ଜଳ୍ପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ବହୁଭାଷଣ; ବାଗ୍ମିତା; ଅନେକ ବକିବା ବା ଗପିବା—
3. Chattering; partling.
୪ । ବୃଥା ଭାଷଣ—4. Gossiping; idle talk.
୫ । ପ୍ରଗଲ୍ଭତା—5. Talkativeness; wrangling.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର ଜଲପ, ଜଲଂପନ ଓ ଜଲପନା ।]

ଜଲ୍ପକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ.(ଜଲ୍ପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବାଚାଳ;ବହୁଭାଷୀ—
Ja̲lpaka Chattering; prattling; garrulous.
(ଜଲ୍ପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଲ୍ପନ—ସଂ. ବି. (ଜଲ୍ପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—ଜଲ୍ପ (ଦେଖ)
Ja̲lpana Ja̲lpa (See)

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜଳ୍ପନା—ସଂ. ବି. (ଜଳ୍ପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ. + ଆ)—ଜଳ୍ପ (ଦେଖ)
Jalpanā Jalpa (See)

ଜଳ୍ପନା କଳ୍ପନା—ସଂ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
Jalpanā kalpanā ନିମନ୍ତେ ମୁହଁରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଓ ମନରେ କଳ୍ପନା ବା ଚିନ୍ତା କରିବା—Talking and contemplation of a matter.

[ଦ୍ର—ଅଭିହିତ ଓ ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ କୌଣସି ବିଷୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ କଲେ 'ଉକ୍ତ ବିଷୟଟି କେବଳ ଜଳ୍ପନା କଳ୍ପନାରେ ଶେଷ ହେଲା' ବୋଲି ଯାଇ ଥାଏ ।

ଏ ଶବ୍ଦର ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହାର କଳ୍ପନା-ଜଳ୍ପନା । କାରଣ, ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଥମେ ମନ ମଧ୍ୟରେ କଳ୍ପନା କରାଯାଏ ଓ ପରେ ତାହା ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରା ଯାଇ ଥାଏ ଓ ସବୁ ଶେଷରେ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରା ଯାଇ ଥାଏ ।]

ଜଳ୍ପାକ—ସଂ. ବି. (ଜଳ୍ପ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆକ)—ଜଳ୍ପକ (ଦେଖ)
Jalpāka Jalpaka (See)
(ଜଳ୍ପାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜଳ୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଳ୍ପ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଗପ କରା ଯାଇ
Jalpita ଥିବା (ବିଷୟ)—1. Talked of (matter).
୨ । କଥିତ; ପ୍ରସ୍ତାବିତ—3. Spoken of; proposed.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ଜଳ୍ପ (ଦେଖ)
Jalpa (See)

ଜଳ୍ପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—(ସଂ. ଜଳ୍ପ ଧାତୁ)—ବୃଥା ଗଳ୍ପ କରିବା—
Jalpibā To be engaged in idle talk.
जल्पना ଅସନ୍ତ ପୂଜକ ଦଳ ଜଳ୍ପି ନାନା ମତେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।
जलपना

ଜଲ୍ଲା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ)—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
Jallā Bright.
जिल्ला ଜଲ୍ଲା ଦରପଣ ବସି ବଣୁଛ ପ୍ରକଟ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।
जिल्ला ଜହ୍ଲା (ଦେଖ)
Jahlā (See)

ଜଲ୍ଲାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଯେଉଁ ରାଜଭୃତ୍ୟ ରାଜାଦେଶରେ ମୃତ୍ୟୁ-
Jallād ଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ଅପରାଧୀର ମୁଣ୍ଡ କାଟେ—
जल्लाद A public executioner.
जल्लाद्
(ଜଲ୍ଲାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜହ୍ଲା—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସାନ ରୂପାପାଢ଼ିଆ ପରି ପତଳା ମାଛ;
Jahlā ଶଙ୍କାରଖାଇ ମାଛ—A kind of small fresh-water-fish.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଶ୍ୱେତ କାତି ଅଛି, ଦେହ ଚେପ୍ଟା, ପିଠି ନେଳିଆ । ଏମାନେ ପାଣି ଉପରେ ବିଚରଣ କରି ବଡ଼ ଲେଉଟାଇବା ବେଳେ ରୂପା ପାତିଆ ପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୮।୧୦ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ।]

ଜଶମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୈସନ୍=ପୋଖରାଜ୍ ପଥର; ବୋଧ ହୁଏ
Jaśam ପୂର୍ବେ ଅଳଙ୍କାରରେ ପୋଖରାଜ ପଥର ବସୁଥିଲା)—
जशम ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବାହୁରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ;
जशेम ଅନନ୍ତକଡ଼ା—An ornament for the arm; armlet.

ଜସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—
Jas (root) 1. To kill.
୨ । ଅଘାତ କରିବା—2. To strike.
୩ । ଅପମାନ କରିବା—3. To insult.

ଜସୁରି—ସଂ. ବି. (ଜସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉରି)—ବଜ୍ର; ଚଡ଼ଚଡ଼ି—
Jasuri Thunderbolt.

ଜସ୍ତା—ଦେ. ବି. (ଫା. ଯଶଦ୍)—
Jastā ଦସ୍ତା; ରୂପା ପରି ଧଳା ଧାତୁବିଶେଷ—
दस्ता Zinc; pewter.
जस्ता [ଦ୍ର—୫ ଭାଗ ରଙ୍ଗା ଓ ଏକ ଭାଗ ସୀସା ମିଶ୍ରିତ କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ତମ୍ବା ସଙ୍ଗେ ଦସ୍ତା ମିଶାଇଲେ କଂସା ଓ ପିତଳ ହୁଏ ।]

ଜହ—ପ୍ରାଦେ. ବିଣ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ସଂ. ଯଥେଷ୍ଟ)—
Jaha ପ୍ରଚୁର; ଯଥେଷ୍ଟ—Sufficient.

ଜହକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jahaka ପରିତ୍ୟାଗକାରୀ—Forsaking; deserting.
ବିଣ—୧ । ସମୟ; କାଳ—1. Time.
୨ । ବାଳକ—2. A boy.
୩ । (+କର୍ମ. ଅକ) ସାପକାତି—
3. The slough of a snake.

ଜହନ—ଗ୍ରା. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜଘନ)—ଅଣ୍ଟା; କଟି—
Jahana Waist.
ଜହନେ ଘଟନ କଲେ କାଞ୍ଚିଦାମ ମାନେ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପବାଉଧ ।

ଜହର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜହର୍; ତୁଳ. ସଂ. ଗରଳ)—
Jahara ୧ । ବିଷ; ଗରଳ—1. Poison.
जहर ୨ । ପ୍ରାଣନାଶକ ବିଷ—1. Fatal poison.
जहर ଘଞ୍ଚିତା କରହରେ ଅବଶ୍ୟତ ଜହରେ ତୋ ଖେଳ ଅନୁରାଗ ହୋଇଲୁରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । (ଫା. ଜହର୍) ବହୁ ମୂଲ୍ୟ ଚକଚକିଆ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ; ରତ୍ନ; ମଣି—3. Gem; precious stone.
ଦେ. ବି—ରାଜପୁତାନାର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ପଶି ନିଜର ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ—Self-immolation by Rajput women by throwing themselves into

୧	ଇ	ଡ	ଋ,ଋ	ଔ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ତ୍ଥ	ଝ
୨୦	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ଡ଼

blazing fire to save themselves from outrage by Mahomedan conquerers.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ସମ୍ବଲପୁର) ଢଣ—ଯଥେଷ୍ଟ; ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—Sufficient; enough.

ଜହର ଅନଳ—ଦେ. ବ—(ପ୍ରାଣନାଶାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇ ବସ୍ତୁ) ବିଷ ଓ ଅଗ୍ନି—Poison and fire (used for committing suicide).
Jahara anala

ଜହର ଖାଇଲା ପରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳିତ ହେବା—To writhe in agony.
Jahara khāilā pari hebā

ଜହର ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜହର ଦେବା (ଦେଖ) Jahara debā (See)
Jhara chaṛhā(e)ibā
জহর চঢ়ান
जहर चढ़ाना

ଜହରଜାଳା—ଦେ. ବ. (ଫା. ଜହର + ସଂ.ଜ୍ୱାଳା)—ବିଷପାନ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁଭୂତ କଷ୍ଟ—The pangs felt by a poisoned person.
Jahara-jālā

ଜହରତି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜଓହର୍)—ମଣିମୁକ୍ତାଦି ନାନାଜାତୀୟ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର—Jewellery.
Jaharati
জহরাৎ
ଢଣ—ମଣିମୁକ୍ତାଦିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to jewellery.
जहुआर; जवाहिर

ଜହର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି ଔଷଧ ବା ଖାଦ୍ୟାଦି ସହିତ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To administer poison to another person (with food or medicine)
Jahara debā
জহর দেওয়া
जहर देना

ଜହରପଟି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ବିଷ ମଡ଼ା ହୋଇଥିବା କାଗଜ ବା କନାଖଣ୍ଡ—A poultice besmeared with poison.
Jahara-pati
জহরপটী
जहरपट्टी

ଜହରବ୍ରତ—ଦେ. ବ—ରାଜପୁତ ରମଣୀମାନଙ୍କର ସତୀତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ବା ବିଷପାନଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ହରାଇବାରୂପ ବ୍ରତ—The vow of Rājaput females for keeping their chastity unsullied from forcible attacks by throwing themselves into fire or taking poison.
Jahara-brata
জহরব্রত
जहरव्रत

ଜହରମହୁରା—ଦେ. ବ—ଜାରମହୁରା (ଦେଖ) Jāra-mahurā (See)
Jahara-mahurā

ଜହରାତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜହର; ଜଓହର୍; ଜଓହାର (ଫା) ଗଓହର; ଭୁଲ. ସ. ଗହର)—
Jaharāt
জহরাৎ
୧ । ଖଣିଜ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତର; ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣିମୁକ୍ତାଦି—1. Jewels; gems.
जवाहीर; जवाहीरात
୨ । ମଣିମୁକ୍ତାଖଚିତ ଅଳଙ୍କାର—2. Jewellery; ornaments set with gems.

ଜହରି—ବୈଦେ. ଢଣ. (ଫା. ଜଓହରୀ)—
Jahari
জহরী
जउहरी
(ଜହରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୧ । ଜହର ପରି କଟୁ ବା ଅସହ୍ୟ—1. Very irritating like poison. (ଯଥା—ଜହରି ଲଙ୍କାମରିଚ ।)
୨ । ବିଷବ୍ୟବସାୟୀ—2. A dealer in poison.
୩ । ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଷ ପ୍ରୟୋଗ କରେ—3. Administering poison to another person.
୪ । ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣିରତ୍ନାଦିର ବ୍ୟବସାୟୀ—4. Dealing in jewellery.
୫ । ଜବରଦସ୍ତିଆ; ଜବରଦସ୍ତ—5. Using force.
ବୈଦେ. ବ—ମଣିରତ୍ନ ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A jeweller.

ଜହରି ଚମ୍ପା—ଦେ. ବ. (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଚମ୍ପକାଦି ବର୍ଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ—Magnolia.
Jahari champā
জহরীচাঁপা
जहरीचंपा
[ଦ୍ର—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପତ୍ର ଗହଳରେ ଲୁଚି ଫୁଟିଥିବା ଏ ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ବହୁଦୂର ଛଡ଼େ । ଫୁଲ ଧଳା ଓ ପାଖୁଡ଼ା ମୋଟା ।]

ଜହରି ଲଙ୍କାମରିଚ—ଦେ. ବ—ଅତି ରାଗୁଆ ଧାନୁଆଁ ଲଙ୍କାମରିଚ—A kind of very pungent and fiery tiny long pepper.
Jahari laṅkāmaricha

ଜହଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ଭୁଲ. ଇଂ. ଜେଲ୍)—ପୁଲିସ୍ ଦ୍ୱାରା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟକୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଅସାମୀର ଚାଲାଣ—Being sent up by the police (said of an accused) to the magistrate.
Jahal

ଜହାଁପନା—ବୈଦେ. ଅ. (ଅ. ଜହାଁପନା = ପୃଥିବୀପତି)—(ରାଜା ଓ ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ) ପ୍ରଭୁ ! ମହିମା ! ହଜୁର !—Oh Lord ! your honor !
Jahāṅpanā
জাহাঁপনা
जहाँपना

ଜହୁରତି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜହରତ)—ଜହରତି (ଦେଖ) Jaharati (See)
Jahurati

ଜହୁରା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଜହରାତ୍ (ଦେଖ) Jaharāt (See)
Jahurā

ଜହୁରାତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଜହରାତ୍ (ଦେଖ) Jaharāt (See)
Jahurāt

ଜହୁରାତି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଜହରତି (ଦେଖ) Jaharati (See)
Jahurāti

ଜହୁରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଓହରୀ)—
Jahuri
জহুরী
जौहरी
୧ । ଯେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣିରତ୍ନାଦିର ବ୍ୟବସାୟ କରେ—1. Jeweller; a dealer in precious stones.
୨ । ଯେ ମଣିମୁକ୍ତାଦିପରୀକ୍ଷା କରି ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଂକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଂକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

କରି ପାରେ—2. One who can test jewellery and gems and assign their proper value.

ଜହ୍ନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରମା; ଚନ୍ଦ୍ର—
Jahna 1. The moon.
चान्द ହେ ଜହ୍ନ ! ତତେ ଭୁହି ମୋ ମିନତି ଘେନ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।
जुन्हैया [ଦ୍ର—ଜହ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ଲକ୍ଷିତ 'କଳଙ୍କ'କୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମୃଗ ବା ଶଶକ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ । ଏ ଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଏହି କଳଙ୍କ ଦେଖାଇ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଯେ ରାଣ୍ଡୀ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ-ବୁଢ଼ୀଟିଏ ବସି ଅରଟରେ ସୂତା କାଟୁଛି ।]
୨ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—2. Moonlight.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—
3. A name given to females.

ଜହ୍ନଆଲୁଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ଆଲୋକ)—ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ;
Jahna-ālua ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—Moonlight.
[ଦ୍ର—ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାକୁ ଲୋକେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶୁଭ୍ର ବା ଧୋଫା ବା ଦୁଲଦୁଆ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି; ଯଥା—ଋଣ ବା ରଣୀ ଫୁଲ ପରି, ଜହ୍ନିଫୁଲ ଭଳି, ପିଠଉ ଭଳି ଜହ୍ନ ପଡ଼ିଛି । କବିମାନେ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣକୁ ଅମୃତବତ୍, ଦଧିବତ୍ କଳ୍ପନା କରିଅଛନ୍ତି । ଶରତ୍କାଳରେ ଆକାଶ ନିର୍ମେଘ ଓ ନିର୍ମଳ ଥିବାରୁ ସେ ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ବିଶେଷ ଶୁଭ୍ର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଜହ୍ନ ଉଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ—
Jahna uinbā The rising of the moon.
चान्द उठा
चाँद उठना, चांद निकलना
(ଜହ୍ନ ଉଠିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜହ୍ନ କାନ୍ଥି ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦ୍ର ଅସ୍ତାଚଳୋନ୍ମୁଖ ହୋଇ ମଳିନ
Jahna kānthi lāgibā ପଡ଼ିବା (କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅସ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା)—The moon about to set.

ଜହ୍ନପକ୍ଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଓ ପକ୍ଷ)—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ; ଅମାବାସ୍ୟା
Jahna-paksha ପରଦିନଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧୫ ଦିନ—
चान्दपक्ष The bright fortnight of the lunar
चाँदनीपक्ष month.

ଜହ୍ନପଖ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଓ ପକ୍ଷ)—
Jahna-pakha ଜହ୍ନପକ୍ଷ (ଦେଖ)
Jahna-paksha (See)

ଜହ୍ନ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର ଆକାଶରେ ଦେଖାଯିବା—
Jahna pardibā 1. The appearance of the moon
চাংদ পড়া in the sky.
चाँदनी खिलना ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ପୃଥିବୀରେ ପଡ଼ିବା—
2. The shinning of the moon on the face of the earth.

ଜହ୍ନ ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦ୍ରାସ୍ତ ହେବା—
Jahna burdibā The setting of the moon.
চাঁদ ডুবা
चाँद डूबना

ଜହ୍ନ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯିବା (ଦେଖ)
Jahna burdhā hoi jibā Chānda burdhā hoi jibā (See)

ଜହ୍ନମାମୁ—ଦେ. ବି (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ଭାଷା) ଚନ୍ଦ୍ର—
Jahna-māmu The moon (personified as the
চাঁদমামা maternal uncle of infants).
चंदामामा [ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ମାତାମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଖାଇବା ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ 'ଜହ୍ନମାମୁ' ବୋଲି କହି ଥାଆନ୍ତି; ଅତଏବ ଜହ୍ନ ସବୁ ଶିଶୁଙ୍କର ମାମୁ ଅଟନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ 'ଲକ୍ଷ୍ମୀ' ସମସ୍ତଙ୍କର 'ମାଆ' । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ସମୁଦ୍ରରୁ ଜାତ । ଚନ୍ଦ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଭାଇ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କର ମାମୁ । ଶିଶୁଗୀତମାନଙ୍କରେ 'ଜହ୍ନମାମୁ'କୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅନେକ ପଦ୍ୟ ରଚିତ ହୋଇଅଛି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପିତା, ପୁତ୍ରାଦି ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା ଦେଖାଇବାକୁ ଗଲେ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ଅମୁକ ଲୋକ ସେ ଘରେ ଜହ୍ନମାମୁ ହୋଇଛି' ।]

ଜହ୍ନରାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ରାତ୍ରି) ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାତ୍ରି; ଯେଉଁ
Jahna-rāti ରାତିରେ ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ପଡ଼ି ଥାଏ—
চান্দনীরাত Moon litnight.
चान्दनीरात

ଜହ୍ନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯବନାଳ; ଯାବନାଳ)—
Jahnā ୧ । ଶସ୍ୟବିଶେଷ—1. A kind of corn.
জনার ୨ । ଭୁଟ୍ଟା; ଜନାର; ବାଜରା—2 Maize.
जोन्हार ୩ । ଫୁଟଫୁଟିକା ବା ଅମରପୋଇ ଗୁଳ୍ମ—
(ଜହ୍ନାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. A kind of wild plant.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମକା—Indian corn.

ଜହ୍ନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନୀ)—
Jahni ତରକାରି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଲତା ଫଳ—
ସଂ. ଝିଙ୍ଗି, ଝିଙ୍ଗାକ, କୃତବେଧନ—A cucurbitacious creeper
ঝিঙ্গা, তরুই, ধুন্দুল and its fruit used as a kitchen-
झिङ्गा, झिङ्गलि, तुरई vegetable; Luffa Acutangula.
ତେ. ବୀରକାୟ
[ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ଷାଦିନରେ ଫଳେ । ଏ ଫଳର ପିଠିରେ ୧୦ ଗୋଟି ଶିରା । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଏହାର ଫୁଲ ଫୁଟେ, ଫୁଲ ଶୁଭ୍ର ହଳଦିଆ । ଫଳଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାୟ ଏକ ବିଗିଣ୍ଡ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏକ ପ୍ରକାର ଜହ୍ନି ଗୋଟଗୋଟକିଆ ହୋଇ ଫଳ ଧରେ । ଏହାକୁ ବଡ଼ ଜହ୍ନି କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ଜହ୍ନି ପେଣ୍ଡି ପେଣ୍ଡି ହୋଇ ଫଳ ଧରେ । ଏହାକୁ ପେଣ୍ଡି ଜହ୍ନି କହନ୍ତି । ଜହ୍ନିକୁ ଗଞ୍ଜାମରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ 'ଭୋରଡ଼ା' ବୋଲି କହନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଓଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଜହ୍ନିଓଷା—ଦେ. ବି—ଅବିବାହିତା ବାଳିକାମାନେ କରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଉପବାସ—A vow observed by unmarried girls.
Jahni-oshā

[ଦ୍ର—ଏହି ଓଷା ଭାଦ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା (କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା) ଯାଏ ପାଳିବାକୁ ହୁଏ । ଏଥିରେ ବାଳିକାମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଗୁଡ଼ିଏ ଜହ୍ନି ଫୁଲ ତୋଳି ଆଣି ତିନି ଗୋଟି ମଣ୍ଡଳ କାଟି ୩ ଗୋଟି ଜହ୍ନି ପତ୍ରରେ ଫୁଲଗୁଡ଼ିକ ରଖି ତିନିଜଣଙ୍କର ଭାଇ ବାପଙ୍କ ମଙ୍ଗଳକାମନାରେ ତାଙ୍କୁ ଚାଳ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ନ୍ତି ।]

ଜହ୍ନିଖାଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗାଳିବିଶେଷ—
Jahni-khāi A term of abuse.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଦେଶୀପର୍ବରେ ସାଇଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିବା ଏକ ଦେବୀପ୍ରତିମା (ଏ ଦଶହରା ଦିନ ପାଣିରେ ପଡ଼ନ୍ତି)—Name of the image of a Goddess which is constructed and brought out in a procession in the town of Puri during the Durgā-Pujā.

ଜହ୍ନିପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି. (ଏମାନଙ୍କ ଦେହରୁ ବାହାରିବା
Jahni-poka ଜ୍ୟୋତିଃ ଜହ୍ନି ଫୁଲ ପରି ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ଶୁଭ୍ର ଥିବାରୁ ତୁଳ. ବଂ. ଜୋନାକି ପୋକା)—
୧ । ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—1. Glow-worm.
୨ । ଜହ୍ନି ଗଛରେ ଲାଗି ନଷ୍ଟ କରିବା ଏକପ୍ରକାର ପୋକ—2. A kind of insect attacking the 'Jahni' creeper.

ଜହ୍ନିଫୁଲ—ଦେ. ବି—ଜହ୍ନି ଲତାର ଶୁଭ୍ର ହରିଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଫୁଲ—
Jahni-phula The bright yellow flower of the
ତୁରଈ୍କା ଫୁଲ 'Jahni' creeper.

[ଦ୍ର—ପିଲାମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଗୁଡ଼ିଏ ଜହ୍ନିଫୁଲ ତୋଳି ସେ ଫୁଲତକ ଧରି ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାର ଦ୍ୱାର ବୁଲି 'ଜହ୍ନିଫୁଲ ଠୋଠୋ । ଚୁଟିଆ ମୂଷା ବହି ଯାଉଛି ଚାଉଳ ମୁଠିଏ ରଖିଥା' ଏହି ଗୀତ ବୋଲି ମୁଠିଏ ମୁଠିଏ ଚାଉଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ସେଗୁଡ଼ିକର ବିନିମୟରେ ଭଜା କଣନ୍ତି ଓ 'ଜହ୍ନି ଜହ୍ନି ଅଞ୍ଜୁଳି, ଜାଇ ପଡ଼େ ତିନି ଅଞ୍ଜୁଳି' ଇତ୍ୟାଦି ଗୀତ ବୋଲି ଅଞ୍ଜଳିରେ ସଂଗୃହୀତ ଜହ୍ନି ଫୁଲକୁ ଚାଳକୁ ପକାନ୍ତି ।

ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣକୁ ମଧ୍ୟ ଜହ୍ନି ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ । ଯଥା—ଜହ୍ନିଫୁଲ ପରି ଜହ୍ନ ପଡ଼ିଛି ।]

ଜହ୍ନିଫୁଲ ଗୀତ—ଦେ. ବି—ଜହ୍ନିଫୁଲ ଓଷା କରୁଥିବା ବାଳିକାମାନଙ୍କର ଗୀତ—The songs sung by girls observing the jahni-oshā vow.
Jahni-phula gita

ଖେଳୁଥିବାସବୁ ଜହ୍ନିଫୁଲ ଗୀତ ଗୁରୁ-କୁଣି-ଓଷା-ମେଳ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

[ଦ୍ର—ବାଳିକାମାନେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୀତ ଗାଇ ଜହ୍ନିଫୁଲ ଚାଳକୁ ପକାନ୍ତି, ଯଥା—ଜହ୍ନି ଜହ୍ନି ଅଞ୍ଜୁଳି, ଜାଇ ପଡ଼େ ତିନି ଅଞ୍ଜୁଳି,
ଦୋଳରେ ଯାଏ, ଦୋଳରେ ଆସେ,
ଠେକା ପିଢ଼ା ଖଣ୍ଡେ ମାଡ଼ି ବସେ,
ମୋ ବୋହୂ ମୋ କୋଡ଼ରେ ବସେ,
ନାଉଣୀବୋହୂ ଭାତ ପରଷେ—ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଜହ୍ନିଫୁଲ ପରି ଆୟୁଷ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି) (ଅଳୀକ ବଚନ)—ଅଳ୍ପାୟୁ ହେବା—To be short-lived.
Jahniphula-pari āyusha pāibā

ଜହ୍ନି ଫୁଲ ପରି ଆୟୁଷ ପା
ସନ୍ଧ୍ୟେ ଫୁଟି ସକାଳେ ଯା—ଚଗ ।

[ଦ୍ର—ଜହ୍ନିଫୁଲ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବଡ଼ ଶୋଭା ହୋଇ ଫୁଟେ ଓ ସକାଳୁ ମଉଳି ପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ଅଳ୍ପୀରେ ଏହି ଢଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜହ୍ନିମଞ୍ଜି ପରି ଗୋରା—ଦେ. ବିଣ. (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ଜହ୍ନିଫଳର ମଞ୍ଜିପରି ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଚର୍ମବିଶିଷ୍ଟ—(ironical) Having a very dark complexion of the body.
Jahni-mañji pari gorā

ଜହ୍ନୁ—ସଂ. ବି. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ ; ଯେ ଧର୍ମପାଇଁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ)—୧ । ସୁହୋତ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜର୍ଷିବିଶେଷ—1. The name of a sage-king.
Jahnu

[ଦ୍ର—ତପସ୍ୟାବଳରେ ଭଗୀରଥ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପୃଥିବୀକୁ ଆଣିବା ବେଳେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ଜହ୍ନୁ ରାଜାଙ୍କ ଯଜ୍ଞଭୂମିକୁ ପ୍ଲାବିତ କରିବାରୁ ଜହ୍ନୁ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପିଇଦେଲେ । ପରେ ଭଗୀରଥ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଏହାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାରୁ ଏ ଏହାଙ୍କ ଜାନୁ (ମତାନ୍ତରରେ କାନ) ବାଟେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବାହାର କଲେ; ଗଙ୍ଗା ବହିଯାଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଲେ ଓ ସଗର ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ଜହ୍ନୁଙ୍କଠାରୁ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ବାହାରିଥିବାରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ ଜାହ୍ନବୀ ।]

ଜହ୍ନୁଆଶ୍ରମ—ଦେ. ବି—ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥ; ଗଙ୍ଗାଯମୁନାର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—
Jahnu-āśrama Prayāga or Allahabad.

ଜହ୍ନୁକନ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜହ୍ନୁ + କନ୍ୟା)—ଗଙ୍ଗାନଦୀ—
Jahnu-kanyā The Ganges.

(ଜହ୍ନୁତନୟା, ଜହ୍ନୁସୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ ଭଗୀରଥ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଆଣୁଥିବା ସମୟରେ ଗଙ୍ଗାପ୍ରବାହରେ ତପୋବନ ପ୍ଲାବିତ ହେବାର ଦେଖି ରାଜର୍ଷି ଜହ୍ନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପିଇ ଦେଲେ । ପରେ ଭଗୀରଥ ଜହ୍ନୁ ଋଷିଙ୍କୁ ସ୍ତବରେ ତୁଷ୍ଟ କରିବାରୁ ମୁନି ଆପଣାର ଜାନୁଦେଶ ବିଦାରଣ କରି ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବାହାର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ସେହି କାରଣରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଜହ୍ନୁ ମୁନିଙ୍କ କନ୍ୟା (ଜାହ୍ନବୀ) ବୋଲି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜହ୍ନୁ ସପ୍ତମୀ—ସଂ. ବି—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ—The 7th day of the bright fortnight of the month of Baiśākha.
Jahnu saptami

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃତ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ଷିର ଦପରସ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଶିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଶି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏ ବନ ଜହ୍ନୁମୁନି ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପାନ କରିଥିଲେ ।]

ଜହ୍ଲା—ଦେ. ବି—ଜଗୁଳ ବା ଜଗଡ଼ା ମାଛ; ଖଙ୍ଗାରଖାଇ ମାଛ; ରୂପା-
Jahlā ପାଢଆ ମାଛ—A kind of small fresh-water-fish.

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାଢ ଥାଏ । ଦେହ ଚେପ୍ଟା, ପିଠି ନେଳଆ । ଏମାନେ ପାଣିଭିତରେ ଖେଳ କରି ଲେଉଟାଇବା ବେଳେ ରୂପା ପାଢଆ ପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଡ଼ିକୁ ଜଗଡ଼ ଓ ବଡ଼ ଗୁଡ଼ିକୁ ଜହ୍ଲା କୁହାଯାଏ ।]

ଜହ୍ଲାଦ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଲ୍ଲାଦ୍)—ଜଲ୍ଲାଦ (ଦେଖ)
Jahlāda Jallāda (See)

ଜା—ସ୍ତ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାତା; ମାଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jā 1. Mother.

୨ । ସାନଜାଆ; ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସାନଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. The wife of one's husband's younger brother.

ଜା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଯା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jā (etc) J̄ā etc (See)

ଜାଆ—ଦେ. ବି—ଯାଆ (ଦେଖ)
Jā-a J̄ā-a (See)

ଜାଆଳ—ଦେ. ବି—ଜାଳ (ଦେଖ)
Jā-āla Jāla (See)
(ଜାଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଆଁଳ(ଳା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଯାଆଁଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jā-āṅla(ā) etc J̄ā-āṅla etc (See)

ଜାଆଁବାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯାମଳ)—ଯାଆଁବାଳ (ଦେଖ)
Jā-āṅbāḷa J̄ā-āṅbāḷa (See)

ଜାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାତି)—୧ । ଧଳା ବାସନାଯୁକ୍ତ ଏକପାଖୁଡ଼ିଆ
Jāi ଫୁଲବିଶେଷ; ଜାଇଫୁଲ—1. One-pettalled jasmine;
ଜାତି; ଚାମେଲି Jasminum Grandiflorum.
चाम्बेलि; चम्बेलि ଜାଇ ଫିଙ୍ଗେ ରେଣୁ ଭୋଳ ଭଇଁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । କଣ୍ଟାମୁଗ ରଗଡ଼ା ହୋଇ ଚୋପା କଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଡାଲି—2. Split moong-pulse cleared of its chaff

[ଦ୍ର—ବିବାହ ଆଦି ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମନ୍ତ୍ରିତ ଶତଶତ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଗ ଭଜା ଡାଲିକୁ ଡାଲି ଭୁଆର ନ କରି କଣ୍ଟାମୁଗ ଯାକ ରଗଡ଼ି ପକାଇ ସେଥିରେ ହଳଦି ପାଣି ଓ ସାମାନ୍ୟରେ ଘିଅ ଗୋଳାଇ କାଣ୍ଡି ଦେଲେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ମୁଗଡାଲି ହୁଏ । ଏହାକୁ ଜାଇ କହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଶୁଭଦିନ ଦେଖି ଜାଇ ରଗଡ଼ାଆରମ୍ଭ କରାଯାଏ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଜାଇବାଇରଗଡ଼ା ବା ଜାଇରଗଡ଼ା କହନ୍ତି ।]

ଆଚିଁନ ୩ । ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା କଳା ଦାଗ; କଳାଜାଇ ମଦା—
तिल 3. A mole in the body.

୪ । ଜାଇକାଠି (ଦେଖ)
4. Jāi-kāṭhi (See)

ଜାଇଁଲ—ଗ୍ରା. (ଇତର) କ୍ରି.—ଜାଣିଲ କ୍ରିୟାର ଇତରବ୍ୟବହୃତ ରୂପ—
Jāiṅla Slang form of the verb (you) have known.

ଜାଇକାଠି—ଦେ. ବି.—ଗଞ୍ଜାମରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ । [ଏହାର
Jāi-kāṭhi ପଟ ଦ୍ୱାରା ପାରଲାଖେମଣ୍ଡି ଅଞ୍ଚଳରେ ପଟ, ବୁଟଣା, ବାଗ୍ ଆଦି ବୁଣା ଯାଏ]—A kind of reed with the strips of which various wicker-works are woven in Parlakhemidi in Madras.

ଜାଇଗି(ରି)ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଗିର (ଦେଖ)
Jāigi(r)ri Jāgiri (See)

ଜାଇଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—(କଚିରଥ; ଇଂ. ଜଏଣ୍ଟ)—
Jāiṇṭ ଯୁକ୍ତମାନ—Joint.

ଜାଇଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଇଂ)—(କଚିରଥ
Jāiṇṭ mājishṭreṭ ଭାଷା; ଇଂ. ଜଏଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)—
ଜଏଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ (ଦେଖ)
Jaeṇṭ mājishṭreṭ (See)

ଜାଇତ୍ରୀ—ଦେ. ବି.—(ସ୍ତ. ଜାତିପତ୍ରୀ)—ଜାତିଫଳ ବା ଜାଇଫଳର
Jaitrī ଚୋପା ଉପରେ ଜାଲପରି ମାଡ଼ିଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର
ଅନ୍ୟ ସ୍ତ. ନାମ; ମଲନାଶିନୀ ପତଳା ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ମସଲା—
ଚେ. ଜାତିଏଚେ; ଯାପତ୍ରୀ Myristica Fragrans; mace
जैत्री (a kind of spice); Kino;
जवित्री, जाविती Muristica Malabarica (Kirtikar).

[ଦ୍ର—ମଲକ୍କା ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ଓ ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଶୀତଳ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଏ ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମେ ।]

ଜାଇଦା(ଦ)ଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟ୍‌ଦାଦ୍ = ସମ୍ପତ୍ତି)—
Jāidā(t)d ଜାଏଦାଦ୍ (ଦେଖ)
Jāedād (See)

ଜାଇପତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ. ଜାତିପତ୍ରୀ)—ଜାଇତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jāi-patrī Jāitrī (See)

ଜାଇଫଳ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ.ଜାତିଫଳ)—ମଲକ୍କା ଦ୍ୱୀପ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର
Jāi-phala ବୃକ୍ଷବିଶେଷର ମସଲା ଫଳବିଶେଷ—Nutmeg;
ସ୍ତ. ସୁରଭିପ୍ରିୟ, ମାଲତୀଫଳ Muristica Fragrans; Muristica
ଚେ. ଜାତି Moschata.
जायफल [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ମାଦକ
जायफल ଓ ଧାରକ ଗୁଣ ଅଛି । ଏହାକୁ ଘୋରି ଚକା ଯାଗାରେ ଲଗାଇଲେ ସେଠାରେ କେଶ ଜନ୍ମେ । ଏହାକୁ ଘୋରି ପାଣିରେ ମିଶାଇ ଲୋକେ ବାସପାଣି ତିଆରି କରନ୍ତି । ପାନ ଓ ରାନ୍ଧଣରେ ଏହା ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଜାଇଫଳର ଏକ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

ଚତୁର୍ଥାଂଶ (ଲବଙ୍ଗ ସଙ୍ଗେ ବାଟି) ଏହାକୁ ଏକ ପାନ କର ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏହିମାତ୍ରାରେ ୩ ପାନ ଖାଇଲେ ୩ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଉଦ୍ରାମୟ ରକ୍ତାମାଶୟ (ଜାଲରକ୍ତ ଝାଡ଼ା) ଭଲ ହୁଏ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଏ ମାତ୍ରାର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଦଆଯାଏ ।]

ଜାଇଫୁଲ—ଦେ. ବି.—ଜାଇ (୧) (ଦେଖ)
Jāi-phula Jāi (1) (See)

ଜାଇବଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଭୋଜିଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା
Jāi-bar̤di ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜାଇ ଓ ବଡ଼ି—Split moong and balls of moong or brihi paste prepared for feeding guests in social festivals.
ଯାହା ସେ ସାହାର କଲେ ଅୟୋଜନ,
ଶୁଖାଇଲେ ଜାଇବଡ଼ି ଉକାସ. ସାଅରୁଅ ବାହା ।

ଜାଇ ବାଇରଗଡ଼ା--ଦେ. ବି.—ବିଚାହବାହାଦି ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟିଏ
Jāi-bāi-ragar̤dā ଶୁଭଦିନ ଦେଖି ଭୋଜି ଉତ୍ସବ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ 'ଜାଇ' ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ମୁଗକୁ ଜାନ୍ତରେ ରଗଡ଼ିବା କର୍ମ—The first ceremonial grinding of moong (pulse) on an auspicious day to prepare dal for some familyfeast e. g. (marriage, investiture).

ଜାଇମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଦେହର ଜନ୍ମ-
Jāi-mandā କାଳରୁ ଦେଖା ଯିବା ଭଳି ଚିହ୍ନ; କଳାଜାଇ ମଣ୍ଡା—
ਅँचौल A mole on the body (of some persons).
तिल

ଜାଇରଗଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଜାଇବାଇରଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāi-ragar̤dā Jāi-bāi-ragar̤dā (See)

ଜାଉ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଯବାଗୁ)—୧ । ମାଣ୍ଡିଅ, ଯବ, ଖୁଦ ଓ ଗୁଣ୍ଡିକୁ
Jāu ଅଧିକ ଚୂନାରେ ପାଣି ଦେଇ ସିଦ୍ଧ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଣି-
माँड़ ପାଣିଆ ଓ ବହଳିଆ ଖାଦ୍ୟ; ଖିରସା—1. Gruel; pap;
लपसी, माँड़ . gruel prepared from powderd rice and other grains boiled in water.
୨ । ଅନ୍ନ ମଣ୍ଡ—2. Paste prepared from boiled rice.
୩ । ଛଅଗୁଣ ଜଳରେ ଉତ୍ତମରୂପେ ସିଦ୍ଧ କରାଯିବା ଗୁଣ୍ଡି—
3. Rice well boiled with 6 times its quantity of water.
ଜାଉ ଖାଇବ ବ ମାଛ ଚୁରୁଡ଼େଇବ—ଚଇ ।
[ଦ୍ର—ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏ ଢଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜାଉଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଜାଉ ପରି ତରଳ ଓ ବହଳ; ଲଦେଇ—
Jāuā Gruel-like.
ଜାଉ ଜାଉ } -- ଅନ୍ୟରୂପ
ଜାଉ ଜାଉଅ }
[ଦ୍ର—ଭାତ ଅଧିକ ବହଳ ହୋଇ ଗଲେ ଜାଉଆ ହୋଇ ଯାଏ]

ଜାଉଁଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଯାଉଁଳି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāuñli (etc) Jāuñli etc (See)

ଜାଉପାଣି—ଦେ. ବି.—ଅଧିକ ପାଣିଆ ଜାଉ—
Jāu-pāni Watery gruel.

ଜାଉଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜାଉଁଳି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāuli (etc) Jāuñli etc (See)

ଜାଏତ୍—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ନଏଦ୍=ନଦୀ; ସ୍ୱଏତ୍
Jāet =ସ୍ୱେତ, ପାଏନ୍=ପାଣି) —ଜାତି—Caste.

ଜାଏଦାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟିଦଦ୍=ସମ୍ପତ୍ତି)—୧ । ଜମିବାଡ଼ି;
Jāedād ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—1. Immovable property.
जाएदाद ୨ । ବିଷୟସମ୍ପତ୍ତି; ସ୍ଥାବର ଓ ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି—
जायदाद 2. Property (movable and immovable).

ଜାଂଘିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଂଘା + ଜୀବିକା ଅର୍ଥରେ. ଇକ)—ଜଂଘାଜୀବୀ;
Jāmghika ଦ୍ରୁତଗାମୀ—Swift-going; fleet.
ବି.—୧ । ପଦ ବା ଜଙ୍ଘାବାହକ—
1. A courier; messenger.
୨ । ଉଷ୍ଟ୍ର—2. A camel.

ଜାଁକ୍—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା; ମୁହଁବାଇଙ୍ଗି—
Jāñk 1. Vaunting; vain boast.
जाँक ୨ । ଗର୍ବ—2. Pride.
झोंग ପିନ୍ଧି ଜୁଆ ଚକଚକିଆ ପୋଷାକ,
ଥୋକାଏ କହନ୍ତି ମନେ ବଡ଼ ଜାଁକ । ସ୍ୱାମୀନାଥ. ତରବାର ।

ଜାଁକ୍‌ଜମକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକଚକ୍ୟ)—୧ । ଚକଚକ୍ୟ—
Jāñk-jamaka 1. Glitter.
जाँकजमक, जाँकाल, जमकाल ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର; ସମାରୋହ—
चमकदमक, आबताब 2. Pomp; pride; splendour.
ବିଣ.—୧ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Showy; grand.
୨ । ଚକଚକିଆ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—Bright; glittering.

ଜାଁକଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜାକଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāñkar̤d (etc) Jākar̤d etc (See)

ଜାକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଯନ୍ତ୍ରିତ)—୧ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ—
Jāka 1. Narrow.
तंग ସଙ୍କୁ—2. Tight.
୩ । ଭିଡ଼; ଜନସମାକୀର୍ଣ୍ଣ—3. Crowded.
୪ । ସଙ୍କୁଚିତ—4. Contracted; straitened.
ବି.—ଭିଡ଼; ଗହଳ—Crowd.

ଜାକଜମକ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.-ଜାଁକ୍‌ଜମକ (ଦେଖ)
Jāka-jamaka Jāñk-jamaka (See)

ଜାକଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାକେଟ୍)—ଜାକେଟ (ଦେଖ)
Jākat̤ Jāket̤ (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିତ ଉପରତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଖୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

ବୈଦେ. ବ. (ହି)—ଜାକଡ଼୍ (ଦେଖ)
Jākard (See)

ଜାକଟ୍ ବହି—ଦେ. ବ.—ଜାକଡ଼୍ ବହି (ଦେଖ)
Jākat bahi — Jākard bahi (See)

ଜାକଡ଼୍—ବୈଦେ. ବ. (ହି.)—୧ । କେତା ବିକେତା ଠାରୁ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ବିକେତା ନିକଟରେ ଜମା ରଖିବା ଓ ପସନ୍ଦ ନ ହେଲେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଫେରାଇ ଦେଇ ମୂଲ୍ୟ ଫେରି ପାଇବାର ଅଙ୍ଗୀକାର ନାମା ଚୁକ୍ତି—1. An agreement to take a commodity on inspection from a shopkeeper on depositing its price, the price to be returned if the thing is not approved; a conditional sale; a purchase on trust.
Jākard
जाँकड़
जाँकड़
୨ । ପରୀକ୍ଷାର୍ଥ ବା ଦେଖିବା ପାଇଁ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଲୁଗା, ଅଳଙ୍କାର) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ସକାଶେ ନେବାର ରୀତି—
2. The system of taking things on inspection.

ଜାକଡ଼୍ ଖାତା—ଦେ. ବ.—ଜାକଡ଼୍ ବହି (ଦେଖ)
Jākard khātā — Jākard bahi (See)

ଜାକଡ଼୍ ବହି—ଦେ. ବ.—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥ ଦିଆଯିବା ପଦାର୍ଥର ତାଲିକା ଓ ବିବରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୁଏ—An account-book containing particulars of things sent to purchasers on inspection.
Jākard bahi
जाँकड़बई
जाँकड़ बहि

ଜାକସାର—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ—
Jākasāra — 1. Very narrow.
(ପରବର୍ତ୍ତୀ—ଉପସର୍ଗ) (ଯଥା—ଜାକସାର ଘର)
तंग ୨ । (ପୋଷାକ ଆଦି) ଯାହା ଦେହକୁ ଖବ୍ କସି ହୁଏ; କସା- (ଦୃଢ଼ଲା; ଗଲଗଲଆ —ଉପସର୍ଗ) କସ୍—2. Tight.
(ଜାକସାରିଆ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାକସିରି—ଦେ. ବ.—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଅତିସାର ରୋଗ—
Jākasiri — Infantile dysentery.

ଜାକିଜାକି ହେବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ହେବା ବା କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—To srink from doing a thing.
Jāki-jāki hebā
छिटकना

ଜାକିଜୁକି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଦେହକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—
Jāki-juki hebā — 1. To contract one's limbs.
सकोड़ना ୨ । ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
2. To be close-fisted; to shrink from spending money.

ଜାକିଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜାକେଟ୍)—ଜାକେଟ୍ (ଦେଖ)
Jākit — Jāket (See)

ଜାକିଧରିବା—ଦେ. କି.—ଦୃଢ଼ଭାବରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିବା—
Jāki-dharibā To embrace closely; to hold tightly.

ଚକିତ ଶିଶୁକୁ ହସ୍ତେ ଧରିଣ ଜାକି, ଅକଟେ ତା ମାତା ଛୋଡ଼େ ସୁନୟନେ ରଖି
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ଜାକିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଯନ୍ତ୍ର; ଯନ୍ତ୍ରୀକୃତ)—
Jākibā ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଲୁଚାଇ କରି ରଖିବା—
(ଜକାଇବା —ଣିଜନ୍ତ) 1. To keep a thing concealed
जाँका (e. g. in the mouth, in the armpit or waist-cloth).
जकड़ना
୨ । କଲରେ ଗୁଆଆଦି ପୂରାଇବା —2. To keep a thing inside the mouth below the cheeks.
୩ । ଟାଇଟ୍ କରିବା—3. To tighten.
୪ । ଧରି ରଖିବା; ଛାଡ଼ି ନ ଦେବା; ଋଢ଼ ଧରିବା—
4. To tenaciously hold a thing; not to give up a thing.
୫ । ଦୁଇଆଡ଼ୁ ଚାପିବା—
5. To press from both sides.
୬ । ଛୋଟ କରିବା; ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—6. To contract.
୭ । ଧନକୁ ସଞ୍ଚୟକରି ରଖିବା—7. To store riches.
୮ । ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—8. To be close-fisted or miserly; to be niggardly.
୯ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କାଖରେ ରଖି ବହିବା—
9. To carry a thing in the armpit.

ନାଁ ମାହାନ୍ତି, ଗାଁ ମାହାନ୍ତି, ମାହାନ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ମାହାନ୍ତି,
ପାଞ୍ଚ ପତର ଜାକି ମାହାନ୍ତି—ଢଗ ।

୧୦ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବା—
10. To embrac closely.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ନେବା, ଆଣିବା, ଧରିବା, ରଖିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]
୧୧ । ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—11. To contract.

ଜାକି ରଖିବା—ଦେ. କି—୧ । ଦୃଢ଼ରୂପେ ଧରି ରଖିବା; ଛାଡ଼ି ନ ଦେବା—1. To hold on a thing very tightly.
Jāki rakhibā

ହଜାର ହଜାର ଯାର ପ୍ରଣୟବତୀ ବଜାର ଉଚ୍ଚ କେହି
ରଖିଥିବ ଜାକି—ଉପେନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଲୋଭପରବଶ ହୋଇ ଧନ ପ୍ରଭୃତି ସଞ୍ଚୟ କରିବା—
2. To avariciously save money and other things.

ଲୁବ୍ଧଲୋକ ଧନକୁ ଜାକି ରଖିଥାନ୍ତି
ଅନାୟାସେ ଅପାତ୍ର ଲୋକରେ ଦିଅନ୍ତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

ଜାକି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । (ଲୁଗା ଆଦି) ଦେହକୁ କସାକସ ହେବା; କସ୍ ହେବା—1. To sit tight on the body (said of a dress.)
Jāki hebā
कस हओना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

चुस्त हाना ୨ । ବହୁ ଲୋକ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଠେସାଠେସି ହୋଇ ରହିବା—2. To press against one another painfully; to huddle; to be huddled together.

ଜାକୁଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଜାକସାର (ଦେଖ)
Jākuā 1. Jākasāra (See)
ଜାକିକୋଇ } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । (ପୁଂ) ଯେ ଜାକେ—One who contracts; one who conceals a thing.
ଜାକୋଇ
୩ । କୃପଣ—3. Miserly.

ଜାକେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଅଧା କୁର୍ତ୍ତା—
Jāket 1. Jacket; lady's waist-coat.
जाकेट ୨ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଅଧା କୁର୍ତ୍ତା—
जाकेट 2. Waist-coat of males.

ଜାଗତିଆର—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଜାଗରିତ)—
Jāgatiār ୧ । ସାବଧାନ ବା ସତର୍କ; ହୁସିଆର—
जागन्त 1. Cautious; careful; watchful.
चौकस ୨ । ଉନ୍ନିଦ୍ର; ଅନିଦ୍ରିତ—3. Wakeful.
(ଜାଗତିଆର—ବି)

ଜାଗର—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ=ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବା; ଚେଇଁବା; ନିଦରୁ ଉଠିବା+ଭାବ. ଅ)—
Jāgara
୧ । ଚେଇଁବା; ଅନିଦ୍ରା; ଜାଗରଣ—1. Wakefulness.
ସବୁ ସିନ୍ଧୁ ରଜନୀ ଜାଗରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ନିଦରୁ ଉଠିବା; ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ—
2. Waking from sleep.
୩ । ସତର୍କତା—3. Watchfulness; vigilance.
୪ । ମନର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ମନୋବୃତ୍ତିମାନ ଜାଗ୍ରତ ଥାଏ—4. The state of mind in which one is vigilant.
୫ । ପାଗୁଳ—5. The cud.
୬ । କବଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Coat of mail.
जागन्त ବୈଂ-ବଣ—ଉନ୍ନିଦ୍ର—
चौकस Vigilant; watchful.
जागरणी ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଗରଣ)—୧ । ଶିବରାତ୍ରୀ ଉତ୍ସବ ବା ଯାତ୍ରା; ଫାଲ୍‌ଗୁନ କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ—
1. The festival of Śibarātri.
୨ । ଯେଉଁ ପ୍ରଦୀପ ଦେବତାଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ଦିବାନିଶି ଜଳୁଥାଏ—2. Lamp kept burning day and night before a Deity.
ଦେଉଳ ଭିତରେ ଯଉଁ ଜାଗର ଦେଇ ସେ—ଉକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । ଯେଉଁ ଦୀପ ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରରେ ଶିବମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାକୁ ଉଠାଯାଏ—3. The lamp or light which is lifted to the top of the temple of God Śiba on the Śibarātri night.

ଜାଗରକ—ସଂ. ବଣ. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ନିଦ୍ରାରହିତ—
Jāgaraka Wakeful.

ଜାଗରଜାତ—ଗ୍ରା. ବି—ଜାଗରଯାତ୍ରା (ଦେଖ)
Jāgara-jāta Jāgarajātrā (See)
(ଜାଗର ଜାତର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଗରଯାତ୍ରା—ଦେ. ବି—ଶିବରାତ୍ରି ବ୍ରତ; ଜାଗର ଅମାବାସ୍ୟା ରାତିରେ
Jāgara-jātrā ଦୀପଜଳା ଉତ୍ସବ —The festival of lighting lamps on the night of Jāgara amābāsyā.
[ଦ୍ର—ଏ ରାତିଯାକ ଜାଗରଣ କରିବାକୁ; ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରରେ ଜଣେ ଲୋକ ମହାଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ଚୂଡ଼ାକୁ 'ମହାଦୀପ' ନେଇ ଉଠି ସେଠାରେ ଉକ୍ତ ଦୀପକୁ ସ୍ଥାପନ କରେ ।]

ଜାଗର ଜାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାତିଯାକ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବମ୍ବା
Jāgara jāḷibā ଶିବରାତ୍ରିର ରାତ୍ରରେ ମହାଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ଦୀପ ଜାଳି ନିଜେ ଉଜାଗର ହୋଇ ଜଗି ବସିବା—
To keep a vigil throughout the night by setting up a lighted lamp before a Deity.
[ଦ୍ର—କେହି କେହି ଅପୁତ୍ରକ ପିତାମାତା ପୂର୍ବରୁ ମନାସି ଥାଆନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ପୁଅ ହେଲେ ସେମାନେ ପୁଅର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଶିବରାତ୍ରି ଦିନ ଜାଗର ଜାଳିବେ । ତଦନୁସାରେ ପୁତ୍ରବତ ହୋଇ ବଢ଼ିଗଲେ ଉକ୍ତ ପୁଅକୁ ଶିବମନ୍ଦିରକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ଶିବରାତ୍ରିର ରାତିରେ ତା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଠେକା ବାନ୍ଧି ମାଟିପିଣ୍ଡୁଳା ରଖି ତା ଉପରେ ଘୃତପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୀପ ରାତିଯାକ ଜାଳନ୍ତି ।]

ଜାଗରଣ—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଅନିଦ୍ରା; ଚେଇଁବା—1. Watchfulness; sleeplessness; vigil.
Jāgaraṇa
୨ । ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ—2. Awaking from sleep.
୩ । ସତର୍କତା—3. Vigilance.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଭ୍ୟୁଦୟାକାଙ୍କ୍ଷା; ନିଜର ଉନ୍ନତିର ଚେଷ୍ଟା—
4. (figurative) Awakening; a desire or exertion for one's improvement.

ଜାଗରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାତିଯାକ ଚେଇଁବା—To keep up
Jāgaraṇa karibā at night; to sit up late at night.

ଜାଗରତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବଣ. (ସଂ. ଜାଗ୍ରତ)—ସତର୍କ—
Jāgarata Cautious.
ଅହେ ପୃଥ୍ୱୀର ଈଶ୍ୱରେ ହେଲେ ଅତି
ସାବଧାନେ ହୋଇଥିବ ଜାଗରତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।

ଜାଗର ଦୀପ—ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରାତିଯାକ ଜଳାଯିବା ଦୀପ-
Jāgara dipa A lamp kept lighted throughout the night before a Deity.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ପଷ୍ଟରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'କୁ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଜାଗରିଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜାଗୃ ଧାତୁ+ଇନ)—
Jāgarina ଜାଗରିତ (ଦେଖ) Jāgarita (See)

ଜାଗରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Jāgarita ୧ । ଅନିଦ୍ର; ଯେ ଶୋଇ ନାହିଁ—
1. Sleepless; wakeful.
୨ । ଉନ୍ନିଦ୍ର; ଯାହାର ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗ ହୋଇଅଛି—
2. Awakened from sleep.
୩ । ସାବଧାନ—3. Vigilant; watchful.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ)—
୧ । ଜାଗରଣ—1. Sleeplessness.
୨ । ସାଂଖ୍ୟ ଓ ବେଦାନ୍ତ ମତରେ ମନର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ସବୁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଓ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଭବ ହୁଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. (Sāmkhya and Bedānta philosophy) The state of mind in which one is conscious of all matters through the senses.

ଜାଗରିତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠିବା—
Jāgarita hebā To awake; to rise from sleep.
জাগরিত হওয়া
जागरित होना

ଜାଗରିତା—ସଂ. ବିଣ. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ, ୧ମା, ୧ବ)—
Jāgaritā ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଦରୁ ଉଠାଏ—
One who awakens another from sleep.

ଜାଗରୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉକ)—
Jāgaruka ୧ । ଜାଗରଣଶୀଳ—1. Wakeful.
(ଜାଗରୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସତର୍କ; ସାବଧାନ—
2. Watchful; vigilant.
୩ । ହୁସିଆର—3. Careful.
୪ । ଅନିଦ୍ର—4. Awake.
ସଂ. ବି—ଚୈତନ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Consciousness.

ଜାଗରୂକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+ଊକ)—
Jāgarūka ୧ । ଜାଗରଣଶୀଳ—1. Wakeful.
୨ । ସତର୍କ; ସାବଧାନ—8. Watchful.
ଥରକେ ଯେବେ ଲୋକ ନ ହେଲ ଜାଗରୂକ (୨)
କହିବା କେତେ ବୁଝା ବୁଝାକୁ ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଜାଗର୍ତ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜାଗ୍ରତ୍)—ଜାଗ୍ରତ (ଦେଖ)
Jāgarta Jāgrata (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—୧ । ହୁସିଆର; ସାବଧାନ—
1. Vigilant; watchful.
୨ । କୌଣସି ଘଟଣାର ଅପେକ୍ଷାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିବା—
2. Prepared; in order.
୩ । ସୁବିନ୍ୟସ୍ତ—3. Shipshape; well arranged.

ଜାଗର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—
Jāgartti ୧ । ଜାଗରଣ—1. Awaking; wakefulness.
୨ । ଅପ୍ରମାଦ—2. Freedom from defect or blunder.

ଜାଗର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଯ+ଆ)—
Jāgarjyā ୧ । ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠିବା; ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ—
1. Waking up from sleep.
୨ । ଅନିଦ୍ରତା—2. Wakefulness.
୩ । ସାବଧାନତା—3. Watchfulness; vigilance.

ଜାଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟଗାହ୍)—
Jāgā ୧ । ସ୍ଥାନ—1. Space; place.
জায়গা ୨ । ବସ୍ତୁ ରଖିବାର ପାତ୍ର—
जगह, जागा 2. Receptacle; vessel.
୩ । ଜାଗାଘର (ଦେଖ)
3. Jāgā-ghara (See)

ଜାଗାଘର—ଦେ. ବି—୧ । ଆଖଡ଼ା ଘର; ସଙ୍ଗୀତ ବା ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟା ଅଭ୍ୟାସ
Jāgā-ghara କରିବାର ସ୍ଥାନ—1. Gymnasium; a place where rehearsales in music and athletic exercises take place.
୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ବଇଠକ ଓ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ କରନ୍ତି—
2. Village club-house; an evening club.
[ଦ୍ର—ଜାଗାଘରମାନଙ୍କରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଜାଗାସାଙ୍ଗମାନେ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ବାଦ୍ୟାଦିର ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି, ଭାଙ୍ଗ ଓ ଚୁଡ଼ାଘସା ଆଦି କରନ୍ତି ଓ ସମୟେ ସମୟେ ଭୋଜି ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ।]

ଜାଗାଜାଗା—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଗେଜାଗେ (ଦେଖ)
Jāgā-jāgā Jāge-jāge (See)

ଜାଗାପିଲା—ଦେ. ବି—ଆଖଡ଼ା ଘରେ ନାଟ, ଗୀତ, କୁସ୍ତି ଆଦି
Jāgā-pilā ଶିଖୁଥିବା ଦଳର ଯୁବକଗଣ—Young men belonging to a party practising music and athletic feats at the gymnasium.

ଜାଗା ବର୍ ଜାଗା—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଫା. ଜାୟଗାହ୍ ବର ଜାୟଗାହ୍)—
Jāgā bar jāgā
জায়গা বর জায়গা ୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ—
जागह बर जगह 1. In every place.
୨ । ସବୁ ଠାରେ—2 At all places.
୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—
2. At different places.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ର୍‌	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈପ୍ସ	ଡ଼ୃଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଈଅ	ଢ଼	ନ୍‌

ଜାଗାସାଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ଏକ ଜାଗାଘରେ ଯେଉଁମାନେ ଏକତ୍ର
Jāgā-sāṅga ଆମୋଦାଦ କରନ୍ତି—Members of a
(ଜାଗାସାଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) village-club.

ଜାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜାଗୃ ଧାତୁ)—
Jāgibā ୧ । ଚେଇଁବା; ନିଦ୍ରାରହିତ ହେବା—
(ଜିଗେଇବା—ଶିକନ୍ତ) 1. To keep awake; to watch up.
जागा ୨ । ନିଦରୁ ଉଠିବା—
जागना 2. To rise from up sleep; to wake up.

ଜାଗି ଜାଗିଲୁ ବେଳେ ଜାଗର ସ୍ୱରେ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

୩ । ସତର୍କ ରହିବା—3. To be on the alert.
୪ । ନିଜର ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
4. To exert for self-improvement.

ସେ ଜାତି ଜାଗିଲେ ଜଗତେ ତାହାଙ୍କୁ କାହିଁ ଭୟ କେତେ ମାନ ।
ଢକାସ. ଗୀତଲହରୀ ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଳସ୍ୟ ବା ଜଡ଼ତା ବା ନିରୁତ୍ସାହ ପରିତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଉଦ୍ୟମ କରିବା ବା ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—
5. To throw off idleness and be active.
୬ । (ଅଗ୍ନି) ଜଳି ଉଠିବା—
6. (fire) To burn; to blaze up.
୭ । (ସକର୍ମକ) ନିଆଁ ଯେପରି ଲିଭି ନ ଯାଏ ସେପରି କରି ନିଆଁକୁ ଜଳାଇ ରଖିବା—7. To keep a fire burning.
୮ । ସତେଜ ହେବା—8. To brighten up.
୯ । ସମୃଦ୍ଧ ହେବା—9. To prosper.

ଜାଗିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ଜାଗିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāgir etc Jāgiri etc (See)

ଜାଗିର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଜାଗୀର୍; ଜା=ଜମି; ଗୀର=ଗ୍ରହଣ)—
Jāgiri ୧ । ଉର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ ବା
जायगीर ଭୂପତିଙ୍କଠାରୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଥିବା ନିଷ୍କର
जागीर ଭୂମି ବା ଗ୍ରାମ; ପେନ୍‌ସନ୍ ବା ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—Land or village granted rent-free by the land-lord or king for services rendered; grant of land as pension or reward.
୨ । ବେତନ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଭୂମି—
2. Service-tenure; land granted rent-free to a servant in lieu of service; Jaighir.
(ଯଥା—ବଡ଼େଇ ଜାଗିର, କମାର ଜାଗିର, ମାଳି ଜାଗିର, ମସାଲଚୀ ଜାଗିର, ସରବରାକାରୀ ଜାଗିର, ସେବକ ଜାଗିର ଇତ୍ୟାଦି ଦାରୀ ଜାଗିର ।)
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳୁଅଛି ।]

ଜାଗିରିଖିଆ—ଦେ. ବଣ. (ଫା. ଜାଗୀର୍ + ସଂ. ଖାଦ ଧାତୁ)—
Jāgiri-khiā ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ଜାଗିର୍ ଭୋଗ କରେ—
Holding or enjoying service-tenure.

ଜାଗିର୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଜାଗୀର୍‌ଦାର୍)—ଜାଗିର ଭୋଗ
Jāgiri-dār କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Holder of Jaighir or
जायगीरदार service-tenure.
जागीरदार

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜଅଞ୍ଚଳୁ ପ୍ରଥମେ ଆସି ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ୱାର ସ୍ୱରୂପ ଚିଲିକା ହ୍ରଦର ମୁହାଣ ବାଟେ ସେମାନଙ୍କ ଫଉଜ ଆସିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସହାୟତା କରିଥିବାରୁ ଫତେ ମହମ୍ମଦ୍ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଇଂରାଜ ସରକାର ପାରିକୁଦ, ମାଲୁଦ, ଅଜାରି, ବଜ୍ରକୋଟ ପ୍ରଗଣ୍ଣାମାନ ଜାଗିରସ୍ୱରୂପ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନିଷ୍କରରୂପେ ଦେଲେ । ଫତେ ମହମ୍ମଦ ଓ ତାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନ ଅଦ୍ୟାପି ଜାଗିରଦାର ବୋଲି ପରିଚିତ ।]

ଜାଗୁଡ଼ି—ସଂ. ବ. (ଯଚ୍ଚ ଲୁପ୍ତଲୁପ୍ତ ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା, ପେଷଣ
Jāgurda କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୁଙ୍କୁମ (ଦେଖ)
1. Kuṅkuma (See)
୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of an ancient country.

ଜାଗୁଳାଈ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାଗ୍ରତ୍ ଗୌରୀ)—
Jāgulāi ୧ । ଗ୍ରାମଦେବୀ ବା ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—
(ଜାଗୁଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Name of a village-Goddess.
୨ । ଶ୍ରାବଣମାସ କୃଷ୍ଣପଞ୍ଚମୀ ରାତ୍ରିରେ ଗ୍ରାମର ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ପିଠାଭୋଗ ପାଇବା ଦେବୀବିଶେଷ—2. A village-Goddess worshipped by the offering of cakes at every door of the village on the night of the 5th day of the bright fortnight of Srābaṇa.

ଜାଗୁଳାଈ ! ମାଁ ପାଗୁଳାଈ ! ସବୁବର୍ଷ କର ମାଆ
ବରତ ଭତ ଖାଇବୁ ଯେବେ ମୋ ପୁଅରକୁ ଥା ।
ଜାଗୁଳାଈ ପଞ୍ଚମୀ. ଶିଶୁଗୀତ ।

ଜାଗୁଳାଈ ପଞ୍ଚମୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜାଗ୍ରଦ୍‌ଗୌରୀ ପଞ୍ଚମୀ)—
Jāgulāi pañchami ଜାଗ୍ରଦ୍‌ଗୌରୀ ପଞ୍ଚମୀ; ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳ-
(ଜାଗୁଳେଇପଞ୍ଚମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଞ୍ଚମୀ—The 5th day of the bright fortnight of Srābaṇa.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ରାତିରେ ଗ୍ରାମର ଝିଅମାନେ ଗୋଟିଏ ମାଟିର ଜାଗୁଳାଈ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରି ଗ୍ରାମର ଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱାରେ ନେଇ ବୁଲନ୍ତି ଓ ଗୃହସ୍ଥମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରରେ ଉକ୍ତ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପିଠାଭୋଗ ପୂଜା ଦିଆଯିବା ପରେ ଉକ୍ତ ପ୍ରତିମାକୁ ନେଇ ପାଣିରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜାଗୁଲି—ଦେ. ବି—ବସାଦହି ବସାଇବା ନିମିତ୍ତ ନିର୍ମିତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ
Jāguli କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଟିପାତ୍ର; ପତୁଲି—A small pan for coagulating milk into curd.

ଜାଗୁଲେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜାଗୁଲାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāgulei (etc) Jāgulāi etc (See)

ଜାଗୃ (ଧାତୁ)—ସଂ—ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠିବା—
Jāgṛu (root) To wake up from sleep.

ଜାଗେ ଜାଗେ—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
Jāge jāge ସ୍ଥାନରେ—At different places.
ଜାୟଗାୟ ଜାୟଗାୟ
ଜଗହ ଗହ

ଜାଗ୍ରତ୍—ସଂ. ବିଣ. [ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍ (ଶତୃ)]—
Jāgrat ୧ । ଜାଗରଣଶୀଳ—1. Wakeful.
୨ । ନିଦ୍ରାହୀନ—2. Sleepless.
ବି—ଜାଗରଣ ଅବସ୍ଥା—Wakefulness.

ଜାଗ୍ରତ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଜାଗୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) —
Jāgrata ୧ । ଜାଗରଣଶୀଳ—1. Wakeful; watchful.
(ନିଦ୍ରିତ—ବିପରୀତ) ୨ । ସାବଧାନ; ସତର୍କ—
(ଜାଗ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Vigilant; careful.
୩ । ଜାଗରୁକ; ଯେ ଚେଇଁଛି—
3. Awake; not asleep.
୪ । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଜୀବ ସବୁ ବିଷୟ ଜାଣିପାରେ—
4. Conscious; sentient.
ବି—ଚେଇଁବା; ନିଦ୍ରାହୀନତା—Sleeplessness.

ଜାଗ୍ରତ ଘଡ଼ି ସ୍ୱପନ,-ବେଳ ଯେ କଲେ ଶୟନ
କହ ଭବବେଗେ ପ୍ରଜା ନିଦ ଭଙ୍ଗିଲା—ପ୍ରୀତି. ନଳଚରିତ ।

ଜାଗ୍ରତି—ସଂ. ବି. (ଜାଗୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—ଜାଗରଣ—
Jāgrati Wakefulness.

ଜାଗ୍ରଦବସ୍ଥା—ସଂ ବି. (ଜାଗ୍ରତ୍+ଅବସ୍ଥା)—ଚେଇଁବା ଅବସ୍ଥା—
Jāgradabasthā The state of being watchful or wakeful.

ଜାଘନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜଘନ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jāghani ୧ । ଊରୁଦେଶ; ଜଙ୍ଘ—1. The front thigh; lap.
୨ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼; ପୁଚ୍ଛ—2. Tail.

ଜାଙ୍ଗଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗଲ+ଅ)—୧ । ହରିଣାଦି ବନ୍ୟପଶୁ—
Jāngala 1. Wild beasts.
୨ । ଜଳଶୂନ୍ୟ ଦେଶ—2. Waterless country.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବର୍ଷାର ପରିମାଣ ଅତି କମ୍, ଶସ୍ୟ ଓ ଗରମ ଅତି ବେଶି, ବଡ଼ବଡ଼ ଗଛ ଓ ଘାସ ଆଦି ନ ଥାଏ ଏବଂ କଣ୍ଟା ଗୁଳ୍ମ ଆଦି ଥାଏ ଓ ହରିଣ ଆଦି ପଶୁ ଚରନ୍ତି ତାକୁ ଜାଙ୍ଗଲ ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ଲାଙ୍ଗଲୀଆ ନାମକ ବିଷବୃକ୍ଷ—
3. Gloriosa Superba; Methonica Superba (M. W.); Hyodrolea Zeylancia (Kirtikar).

ଘୋର ଘୋର ଜାଙ୍ଗଳ, ତରଳ ଭୁଲେ ତାହା ପଇଲୁ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋପଚନ୍ଦ୍ରିକା, ସଂଗୀତ ।

୪ । ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Partridge (bird).
୫ । ମାଂସ—5. Flesh; meat.
୬ । ଜାଙ୍ଗଲ ଦେଶରେ ମିଳୁଥିବା ହରିଣ ଆଦି ଜନ୍ତୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Animals found in waterless tracts.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ମଧୁର, ରୁକ୍ଷ, ଲଘୁ, ପାଚକ, ରୁଚିକାରକ ଓ ଶୀତଳ । ଏହା ଶ୍ଲୀପଦ, ପ୍ରମେହ, ଗଣ୍ଡମାଳା ଆଦି ରୋଗୀର ଖାଦ୍ୟ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
ବିଣ—୧ । ବନ୍ୟ; ବନଚର—1. Wild.
୨ । ବନଜାତ—2. Growing wild.
୩ । ଅସଭ୍ୟ—3. Uncivilised.
୪ । ଅରଣ୍ୟମୟ—4. Full of forests.
୫ । ଜଙ୍ଗଲସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—5 Relating to forests.

ଜାଙ୍ଗଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦେହ—
Jāngala Body.
ଦେ. ବିଣ.—ଜଙ୍ଗଲ; ବନ୍ୟ—Wild; jungly.

ଚଉଦ୍ଦ ବଚ୍ଛର, ହୋଇ ସୁବାଦାର, ଗମିଲେ ଜାଙ୍ଗଲ ବାଟେ—
ନନ୍ଦକିଶୋର, ରାମଲୀଳା ।

ଜାଙ୍ଗଲି—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି—ଜାଙ୍ଗଲିକ (ଦେଖ)
Jāngali Jāngalika (See)

ଜାଙ୍ଗଲିକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜଙ୍ଗଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—ଜଙ୍ଗଲବାସୀ—
Jāngalika Inhabiting the forest; wild.
ବି—୧ । ସାପୁଆ; ଯେ ସାପ ଧରେ—
1. Snake-catcher; snake-charmer.
୨ । ବିଷବୈଦ୍ୟ—2. A doctor of snake-poisoning; a person who cures snake-bites.

ଜାଙ୍ଗଲୀ—ସଂ. ବି. (ଜାଙ୍ଗଲ+ଈ)—ବାଇଡଙ୍କ; କପିକଚ୍ଛୁ; (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Cowhage.
Jāngali

ଜାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāngi Janghi harirdā (See)

ଜାଙ୍ଗି ହରିଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāngi harirdā Janghi harirdā (See)

ଜାଙ୍ଗୁଲ—ସଂ. ବି. (ଜଙ୍ଗୁଲ+ଅ)—୧ । ବିଷ—
Jāngula 1. Poison.
(ଜାଙ୍ଗୂଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
2. Tarardā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଈ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

ଜାଙ୍ଗୁଲା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାଗ୍ରଦ୍‌ଗୌରୀ)—
Jāngulā ଜାଗୁଳାଈ (ଦେଖ)
Jāgulāī (See)

ଜାଙ୍ଗୁଳିକ—ସଂ. ବି. (ଜାଙ୍ଗୁଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଇକ)—
Jāngulika ୧ । ବିଷବୈଦ୍ୟ—
ଜାଙ୍ଗୁଳିକ, ଜାଙ୍ଗୁଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
1. One who cures poisoning.
୨ । ସାପୁଆ—2. Snake-charmer; snake-catcher.
୩ । ବିଷ ବ୍ୟବସାୟୀ—
3. A dealer in poison.

ଜାଙ୍ଗୁଳିକା—ଦେ. ବି—ଜାଗୁଳାଈ (ଦେଖ)
Jāngulikā Jāgulei (See)

ଜାଙ୍ଗୁଳୀ—ସଂ. ବି—ସାପ ବିଷ ଝାଡ଼ିବା ବିଦ୍ୟା—
Jānguli The art of curing snake-bite.

ଜାଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଘି ହରିଡ଼ା (ଦେଖ)
Jānghi harirdā Janghi harirdā (See)

ଜାଞ୍ଚଇ—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଯାଚନ)—
Jāchāi ୧ । କୌଣସି ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ତାହାର
জাচাই ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ସ୍ଥିର କରିବା—
जाँच 1. Appraisment; examination; testing the purity and value of a thing.
୨ । ପରଖ; ପରୀକ୍ଷା—2. Test.

ଜାଜୁଲମାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ)—
Jājul-mān ୧ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ (ଦେଖ)
1. Jājjwalyamāna (See)
୨ । ଅଗ୍ନିଶର୍ମା; କ୍ରୋଧରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ—
2. Burning with rage.

ଜାଜୁଲ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ)—
Jājulya ୧ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ (ଦେଖ)
1. Jājjwalyamāna (See)
ଜାଜୁଲ୍ୟ ତେଜ ତାହାଙ୍କର
ତେଣୁ ବୋଲଇ ଜ୍ୟୋତିପୁର । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ମଦା ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜାଜୁଲ୍ୟତା—ଗ୍ରା. ବି. (ଅପପ୍ରୟୋଗ)—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—
Jājulýatā Brightness.
ଯେ ତନ୍ତ୍ର ପାରିବ ତେଜ ଜାଜୁଲ୍ୟତାନବ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରୂପଗୀତା ।

ଜାଜୁଲ୍ୟମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ)—
Jājulyamāna ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ (ଦେଖ)
Jājjwalyamāna (See)

ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ଯଙନ୍ତ ଜ୍ୱଳ—ଜାଜ୍ୱଳ ଧାତୁ=ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—
Jājwatyamāna
୧ । ଦେଦୀପ୍ୟମାନ; ବିଶେଷ ଭାବରେ ଦୀପ୍ତି ପାଉଥିବା; ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—1 Dazzling; shining.
୨ । ଅତି ଜ୍ୱଳନ୍ତ—
2. Blazing; refulgent; splendid.

ଜାଞ୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଯାଚନ; ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ୍‌ରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Jānch ୧ । ଭୂମିମାପ କାର୍ଯ୍ୟ ଠିକ୍ ରୂପେ ହୋଇ ଅଛି କି ନାଁ
জাঁচ ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରିବା; ପ୍ରତାଲ—
जाँच 1. Check whether a land or plot has been properly measured.
୨ । ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦୋଷଗୁଣ ନିରୂପଣ କରିବା—
2. Minute examination of the defects and bright points of a matter.

ଜାଞ୍ଜିବାର୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଇଂରାଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧୀନ ଜଣେ ଆରବୀ
Janjibār ରାଜାଙ୍କ ଶାସିତ ପୂର୍ବଆଫ୍ରିକାର ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
জাংজিবার An Arab State in East Africa under
जंजीबर the protection and suzerainity of
(ଜାଞ୍ଜିବର—ଅନ୍ୟରୂପ) Great Britain

[ଦ୍ର—ଏ ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କୁ ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାର ରାଜଧାନୀକୁ କେନିଆ ବୋଲାଯାଏ । କେନିଆରେ ଇଂରେଜମାନେ ଉପନିବେଶ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ଓ କେନିଆରେ ବହୁ ବର୍ଷରୁ ଓ ବହୁ ପୁରୁଷରୁ ବହୁ ସହସ୍ର ଭାରତବାସୀ ବାସ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଜାଠ—ଦେ. ବିଣ—କୃପଣ—
Jāṭha Miserly; close-fisted.
जाठ ବି—୧ । କାନ୍ଧ—1. Shoulder.
जाठ ୨ । ପଞ୍ଜାବ, ରାଜପୁତାନା ଓ ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନର କ୍ଷତ୍ରିୟଜାତିବିଶେଷ—The Jaths, a caste of Kshatriyas of the Punjāb, Rājaputānā and Sindh.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଯଦୁବଂଶୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ଏମାନେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟବିଭାଗରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଅଛନ୍ତି । ସଂଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶରେ ଓ ଉତ୍ତରଭାରତରେ ଏହି ଜାତି କୃଷକ ବା କିଷାନ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ ।]
୩ । ଦଳ—3. Batch.
୪ । ବିଲାତର ରକ୍ଷଣଶୀଳ ନାମକ ରାଜନୈତିକ ଦଳ—
4. The Conservative party in English politics.

ଜାଠର—ସଂ. ବିଣ. (ଜଠର+ଅ)—ଜଠର ବା ଗର୍ଭ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Jāṭhara Pertaining to the belly.
(ଜାଠରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—ଜଠରାଗ୍ନି; କ୍ଷୁଧା—Digestive fire or energy; hunger.

> ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଜାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଡ଼୍ୟ)—
Jārḍa ୧ । ହିମ; ଶୈତ୍ୟ; ଥଣ୍ଡା—1. Cold.
शीत
जाड़ा
ଘୋର ଜାଡ଼ ମାଡ଼ ପଡ଼ିଲା କହୁଁ କହୁଁ ମସ୍ତରେ ।
ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
୨ । ଶୀତକାଳ—2. Winter.
୩ । ଦେହକୁ ଶୀତ ଲାଗିବା—3. Feeling of cold.
ବିଣ—୧ । ଜଡ଼ (ଦେଖ)
1. Jarḍa (See)
୨ । ମୂକ—2. Dumb.
ଜାଡ଼ କାଲି ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ବସିଅଛ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଜାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୀତ କରିବା—
Jārḍa karibā Feeling of cold.
शीत लागा
जाड़ा लगना

ଜାଡ଼ଦିନ—ଦେ. ବି—ଶୀତ ଋତୁ—
Jārḍa-dina Winter.
शीतकाल
जाड़ाकादिन

ଜାଡ଼ଲୁଗା—ଦେ. ବି—ଶୀତ ଲୁଗା, ଶୀତବସ୍ତ୍ର—
Jārḍa-lugā Winter-cloth.
गरमकापड़
जाड़ाका कपड़ा

ଜାଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜଡ଼)—ଜଡ଼; ମୂକ—
Jārḍā Dumb.
(ଜାଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଜଡ଼ା; ଗବ—
Castor-oil-seed.

ଜାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଡ଼୍ୟ)—ଶୀତ; ଥଣ୍ଡା—
Jārḍi Cold.

ଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଜଡ଼; ଜାଡ଼୍ୟ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଥଣ୍ଡା ହେତୁ
Jārḍibā (ପାଟି) ଶବ୍ଦ ମାରିଯିବା—1. (the mouth) To lose
ठिठुरना the power of articulate speech owing to extreme cold.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତ ହେତୁ ଶରୀର ଅବଶ ହୋଇ ଯିବା; କୋଲ ମାରିବା—2. (the body) To become benumbed with extreme cold.
୩ । ଜମି ଯିବା; ଜମାଟ ବାନ୍ଧିବା—
3. To become frozen.
୪ । ଜଡ଼ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
5 To become inert or dull.
୫ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତଳ ହେବା—
5. To become very cold.
କୁହୁଡ଼ ପଡ଼ିଲା ଗୋ ଜାଡ଼ିଲା ବପୁକାୟ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଜାଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଜଡ଼)—୧ । ମୂକା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Jārḍi 1. Dumb (female).
କହିଲା ବୋଲୁଛି ଜନମରୁ ଜାଡ଼ୀ, ଦୃଶି ସେ ଚେପଟାନାକୀ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ସାଥୁଭିଥ ବାହା ।
ବି.—(ସଂ. ଜାଡ଼୍ୟ) ଜଡ଼ତା—Numbness
ବାହୁଛ ଜାଡ଼ୀ ଶୁକ କଣ୍ଠେ ରହୁଛ ନାହିଁ କହିବାର ଅରହିଛ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜଡ଼)—ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣଶକ୍ତି ରହିତ;
Jārḍuā ଜଡ଼; ମୂକ—Dumb; incapable of making articulate speech.
ଜାଡ଼େଣି
ଜାଡ଼ୋଣି } —ସ୍ତ୍ରୀ

ଜାଡ଼ୁଆ ଗୋସାଇଁ—ଦେ. ବି.—(ବ୍ୟକ୍ତିରୂପେ କଳ୍ପିତ) ଶୀତ—
Jārḍuā gosāin̐ Cold (personified).
(ଜାଡ଼ୁଆ ଗୋସେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକେଇ ଖନ୍ । ଡହିଁ ଜାଡ଼ୁଆ ଗୋଖାଇଁ ପରସନ୍ । ଚଗ ।

ଜାଡ଼ୁଆଲି—ଦେ. ବି.—ଶୀତବସ୍ତ୍ର—
Jārḍuāli Winter-clothes.
ବିଣ.—ଶୀତକାଲୀନ—Pertaining to winter; wintry

ଜାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Jārḍeibā Jārḍibā (See)

ଜାଡ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଜଡ଼+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଜଡ଼ତା; ନିର୍ଜୀବଭାବ—
Jāḍya 1. Inertness; dullness.
୨ । ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି; ମୂର୍ଖତା—2. Stupidity.
୩ । ଥଣ୍ଡା; ଶୀତ—3. Cold.
୪ । ଶୀତବୋଧ—4. Feeling of cold.
୫ । ଶୈଥିଲ୍ୟ; ଆଲସ୍ୟ—5. Idleness; laxity.
୬ । ସ୍ତମ୍ଭୀଭାବ—6. Stupefaction.

ଜାଡ୍ୟାପହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜାଡ୍ୟ+ଅପ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Jāḍyāpaha ଯେ ବା ଯାହା ଜଡ଼ତା ନାଶ କରେ—That
(ଜାଡ୍ୟାପହା—ସ୍ତ୍ରୀ) which or he who cures a man's dullness.

ଜାଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜାଲ)—ଚିଲ୍କା ବା ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ଜଳରେ
Jāṇa ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ନିରୂପିତ ସ୍ଥାନ—Fishery-grounds in the Chilka lake or the sea-shore.

ଜାଣକାର—ଦେ.ବି.—(ସଂ. ଜ୍ଞାନୀ)—୧ । ବିଜ୍ଞ—
Jāṇakāra 1 Wise.
जानकार ୨ । ଚତୁର—2. Clever.
୩ । ବହୁଦର୍ଶୀ—3. Experienced.

ଜାଣତ—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ଞାନତ୍)—୧ । ଜ୍ଞାନର ବିଷୟୀଭୂତ—
Jāṇata 1. Within one's knowledge or cognizance.
जानत ୨ । ଯେ ଜାଣି ଥାଏ ବା ଅନୁଭବ କରି ଥାଏ; ଯେ ଜାଣଇ;
जान ବିଜ୍ଞ—2. Experienced; knowing;
(ଜାଣନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) cognizant.

୧	ଇ	ଡ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଷ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଢ଼ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ବି.—ଜ୍ଞାନ—Knowledge.

ଜାଣତ ପକ୍ଷେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଣତରେ (ଦେଖ)
Jāṇata pakshe Jāṇatare (See)
(ଯଥା—ମୁଁ ଜାଣତ ପକ୍ଷେ ଦୋଷୀ ନୁହେଁ ।)

ଜାଣତରେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ଞାନତଃ)—ଜ୍ଞାତସାରରେ; ଜାଣୁଜାଣୁ;
Jāṇatare ଜ୍ଞାନତଃ—Knowingly; consciously; to
জানতপক্ষে, জানতে জানতে one's knowledge.
जानते जानते, जानमे (ଯଥା—ମୁଁ ତେବୁ ପାଇଲି ଧନ ଠାରୁ ମୋ ଜାଣତରେ କିଛୁ ଅପରାଧ କରି ନାହିଁ ।)

ଜାଣନ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଜାଣତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāṇanta (etc) Jāṇata etc (See)

ଜାଣନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । (ସଂ. ଜ୍ଞାତ) ଜ୍ଞାତ—
Jāṇantā 1. Known.
୨ । (ସଂ. ଜ୍ଞାତା) ଯେ ଜାଣେ—
1. One who knows; knowing.

ଜାଣନ୍ତା ପ୍ରମାଣେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଣତରେ (ଦେଖ)
Jāṇantā pramāṇe Jāṇatare (See)
ଜାଣନ୍ତା ପ୍ରମାଣେ, ଜଗତେ କାହାର,
ଦୋଷ କେବେ ମୁହିଁ କରି ନାହିଁତ । ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାର ।

ଜାଣବାହାଣ—ଦେ. ବି.—ଜାଣମାନଙ୍କରେ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଜାଲ
Jāṇa-bāhāṇa ପକାଇବା—Casting nets in the fishery-grounds.

ଜାଣି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ.—୧ । ତୁଲ୍ୟ; ପରି—
Jāṇi 1. Like.
জেনে କଇତ କୋମଳ ବାହୁଲତାର ତା ଠାଣି,
जानो ଶିରୀଷ ମାଳାରେ କୋକନଦ ଯୁଗ୍ମ ଜାଣି । ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।
୨ । ଫଳତଃ; ଫଳରେ—2. As a matter of fact.
ଏହି ଲୋକଙ୍କ ଜାଣି ତା ଦୁଃଖ ହୁଅନ୍ତି । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ଉତ୍କଳଲକ୍ଷ୍ମୀ ।

ଜାଣିଘେନିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି.—ଜାଣିବା—
Jāṇi-ghenibā To know.

ଜାଣିଚତୁର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜାଣିସିଆଣ (ଦେଖ)
Jāṇi-chatura Jāṇi-siāṇā (See)
(ଜାଣିଚତୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଜାଣିଚତୁରୀ; ଜାଣିଚତୁରେଣି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ)—୧ । ଚିହ୍ନିବା—
Jāṇibā 1. To recognise; to be acquainted with.
জানা ଏକା ହୋଇ ବାହୁକୁ ନ ଜାଣି ସେ ବନେ ।
जानना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
ଜଣାଇବା } ଣିଜନ୍ତ ୨ । ଜ୍ଞାତ ହେବା; ଅବଗତ ହେବା—
ଜଣେଇବା } 1. To know.
୩ । ସଂସାର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଭିଜ୍ଞ ହେବା—3. To have worldly wisdom or experience.
୪ । ଅନୁଭବ କରିବା—
4. To experience; to perceive.
୫ । ବୁଝିବା; ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—5. To understand.
ଶୋଣିତ ନଗରୀ ଜାଣ ଦର୍ପକ ପ୍ରସ୍ତରେ । ଉଦ୍ଧ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
୬ । ବାରିବା; ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ପ୍ରଭେଦ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—
6 To distinguish.
ଦିନ ରାତ୍ରି ନ ଜାଣିଲି ।
ତା ରୂପ ଧ୍ୟାନେ ବନଗଲି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
[ଦ୍ର—ଶୁଣିବା ଶବ୍ଦ ଏହାର ସହିତର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଜାଣିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ-ସଙ୍ଗେ ନେବା, ପକାଇବା, ଯିବା, ଅସିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେସବୁ ବିଷୟ ଜାଣିଥାଏ; ଅଭିଜ୍ଞ—
1. Knowing; experienced.
(ଯଥା—ସେ ଜଣେ ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ ହୋଇ ଅଧର୍ମ କଲେ ।)
জানবার ୨ । ଚତୁର—2. Clever.
जानकार ୩ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—3. Intelligent.
୪ । ବିଜ୍ଞ; ଜ୍ଞାନୀ—4. Wise.
ଜାଣିମା ମନ୍ତ୍ରୀ ଯେବେ ନୃପ ପାଶେ ଥାଏ
ମହତ ସମ୍ପତ୍ତି ସେ ପ୍ରାପତ ହୁଅଏ ।

ଜାଣିବାପଣ—ଦେ. ବି—ବୁଝିବା ଶକ୍ତି; ଅଭିଜ୍ଞତା; ଜ୍ଞାନୀପଣ; ବିଜ୍ଞତା—
Jāṇibā-paṇa Wisdom; prudence.
ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ଜାଣିବାପଣ ଯେତେ
ଜଣାପଡ଼ିଗଲା ପରି ମଣୁଛ ମୁହିଁ ଚିତ୍ତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଜାଣିବାବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ପଦ୍ୟ)—ବିଜ୍ଞ; ଅଭିଜ୍ଞ—
Jāṇibā-banta Wise; experienced.
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଧନ ଅଣିବାକୁ ମନ
ନ କରିବ ଜାଣିବାବନ୍ତ ହୋଇଲେ ଜନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଜାଣିବାର—ଦେ. ବିଣ—ଜାଣିବା (ଦେଖ)
Jāṇibāra Jāṇibā (See)
জানবার (ଯଥା—ତୁ ଜାଣିବାର ପିଲା ହୋଇ ଏପରି ଅବୁଝା
जानता ହେଉଛୁ ।)

ଜାଣିବାର ଶୁଣିବାର—ଦେ. ବିଣ—ଜାଣିବା (ଦେଖ)
Jāṇibāra śuṇibāra Jāṇibā (See)

ଜାଣିବା ଶୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝି ଜାଣିବା—
Jāṇibā śuṇibā 1. To know very well.
জানাশুনা ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିଚିତ ହେବା—2. To be
जानना सुनना intimately or well acquainted with.

ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ—ଦେ. ବି—୧ । ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—
Jāṇibā śuṇibā loka 1. A wise man.
জানবার শুনবার লোক ୨ । ବିଦ୍ୱାନ୍—2. Learned man.
୩ । ଅନୁଭବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A man of experience.
ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକମାନେ କହିଲେ,
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜାଣିମା—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ) କ୍ରି ଓ ବିଣ—ଜାଣିବା (ଦେଖ)
Jāṇimā — Jāṇibā (See)

ଯାଗ ବଦ୍ଧା ଜାଣିମା ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ଜାଣିମାର—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଜାଣିବା (ଦେଖ)
Jāṇimāra — Jāṇibā (See)

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ରଜା ଅଟନ୍ତି ଜାଣିମାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଜାଣିସିଆଣା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅତି ଚତୁର; ଧୂର୍ତ୍ତ—
Jāṇi-siāṇā — Very cunning; shrewd.
সেয়ানপাগল

(ଜାଣିସିଆଣୀ — ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାଣିଶୁଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଉତ୍ତମରୂପେ ଅବଗତ ହୋଇ; ବୁଝିସୁଝି—
Jāṇi-śuṇi — Knowing full well; with eyes wide open; intimately.
জেনেশুনে
जानसुनकर

ଧିକ ଧିକ ! ଅହା ଜାଣିଶୁଣି ନରେ;
ଶାଶ୍ୱତର ଉଚ୍ଚ ଅସତ୍ୟ କହୁରେ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ଜାଣୁଜାଣୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଣିଶୁଣି (ଦେଖ)
Jāṇu-jāṇu — Jāṇi-śuṇi (See)

(ଯଥା—ଜାଣୁ ଜାଣୁ କଥାରେ ହାତ ଦେଲ ।)

ଜାଣୁମଣି—ଦେ. ବି—ବିବେକିତା—Conscientiousness.
Jāṇu-maṇi — ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁଂ—୧ । ଚତୁର—1. Clever.
जानमणि

ତଙ୍ଗ ଜାଣୁମଣି ସୁବଙ୍ଗ ରଚନ ପଦ୍ମକୁ ଦେଇ ମୋକର ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ବିବେକୀ; ବିଜ୍ଞଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Very wise.

ଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନ୍. ଧାତୁ=ଜନ୍ମ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Jāta — ୧ । ଭୂମିଷ୍ଠ, ଉତ୍ପନ୍ନ; ଯାହା ଜନ୍ମିଅଛି—
1. Born; produced; grown.
୨ । ପ୍ରସୂତ—2. Begotten.
୩ । ସ୍ଫୁଟ; ବ୍ୟକ୍ତ; ପ୍ରକଟିତ—
3. Published; manifest.
୪ । ପ୍ରଶସ୍ତ—4. Broad.
୫ । କାରଣଦ୍ୱାରା କାର୍ଯ୍ୟରୂପେ ଘଟିଥିବା—
5. Caused as a result; resulting from.
୭ । ଘଟିଥିବା—7. Occasioned; happened.
୮ । ନ୍ୟସ୍ତ; ଭୁକ୍ତ—8. Included; diposited.
୯ । ନବଜାତ; ଶିଶୁ—9. Newly born.

ବି. (+ଭାବ. ତ)—୧ । ଶ୍ରେଣୀ; ଜାତି—
1. Kind; variety; class; species; caste.
୨ । ସମୂହ—2. Collection; multitide.

କାମ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଜାତ ପାଳିବା ରହିତ ଅର୍ଥେ ଲଗିଲେ ପ୍ରଭୃତି ।
ସନାତନ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରକଟନ—
3. Publication; manifestation.
୪ । ଜନ୍ମ; ଉତ୍ପତ୍ତି—4. Production; growth; birth.

ଦେ. ବି (ସଂ. ଯାତ୍ରା)—ଯାତ (ଦେଖ)—
Jāta (See)

ଜାତକ—ସଂ. ବି (ଜାତ=ଜନ୍ମ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଜନ୍ମକୋଷ୍ଠୀ;
Jātaka — ଜନ୍ମପତ୍ରିକା—1. Horoscope.
୨ । ଜାତ ଶିଶୁର ଶୁଭାଶୁଭନିର୍ଣ୍ଣୟସୂଚକ ଗ୍ରନ୍ଥ—2. A book dealing with astrological calculations of a child's nativity.
୩ । ବୁଦ୍ଧାବତାର ପୂର୍ବେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ୫୫୦ ଥର ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସନ୍ନିବେଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ; ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
3. The title of a book of the Buddhists describing the 550 previous births of the Buddha.
୪ । ଜାତକର୍ମ; (ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର) ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେବା ସମୟରେ ପିତାଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠେୟ ସଂସ୍କାର କର୍ମ—4. Purificatory rites and ceremonials performed by the Hindu father on the birth of a child.
୫ । ନବଜାତ ସନ୍ତାନ—5. A new-born child.
୬ । ଭିକ୍ଷୁ—6. A man of the twice-born caste in the last stage of his existence.

ବିଣ—ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced; born.
ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ଜାତକାରୀ—One who gives birth.

ଅପେ ଜନମି ଜାତକ ଅପଣେ ମରଣ—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ଜାତକ କର୍ମ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜାତ କର୍ମ)—ଜାତ କର୍ମ (ଦେଖ)
Jātaka karma — Jāta karma (See)

ଶୁଭଲ ଶଙ୍ଖନାଦ ଭେରୀ,
ଶୁରେ ଜାତକ କର୍ମ କରୁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜାତକ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ଗଣନା
Jātaka dekhibā — କରି ମନୁଷ୍ୟଜୀବନର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରଣାର୍ଥେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମ-କୋଷ୍ଠୀ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
To examine a person's horoscope.

ଜାତକପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂସ୍କୃତର ଶବ୍ଦ)—ଜାତକ ଅଦି—
Jātaka-patra — Horoscope etc.
ঠিকুজিপত্র

ଭୁ ମୁଁ ପଢ଼େଁ କର କହଅଁ, ଜାତକ ପତ୍ରରେ ଅଛି—ତକ ।

(ଜାତକପତର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତକ ବୁଝିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତକ ଦେଖିବା (ଦେଖ)
Jātaka bujhibā — Jātaka dekhibā (See)
ঠিকুজি বুঝা
जन्मकुण्डली बूझना

ଜାତକ ମିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତକ ମେଳ ହେବା (ଦେଖ)
Jātaka miḷibā — Jātaka meḷa hebā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଓଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

ଜାତକ ମେଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ର—ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକରେ ଥିବା ଗ୍ରହଲଗ୍ନାଦି ପରସ୍ପରଙ୍କ ମିଳନ ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ଥିବା ଦେଖାଯିବା—The tallying of the horoscopes of the bride and bridegroom elect which is favourable to their union.
Jātaka mela hebā
ଠିକୁଜିମିଳା
जन्मपत्री मिलना
(ଜାତକ ଅମେଳ ହେବା—ବିପରୀତ)

ଜାତକରେ ନାହିଁ—ଦେ. (ବାକ୍ୟ)—(ଅମୁକ ବିଷୟ) (ଅମୁକର) ପ୍ରକୃତିବିରୁଦ୍ଧ ଅଟେ—(such and such a thing) Is against the nature (of a person).
Jātakare nāhiṅ
কোষ্ঠীতেনাই
(ଯଥା—ଖୋସାମତ କରିବା ମୋ ଜାତକରେ ନାହିଁ ।)

ଜାତକର୍ମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତ=ଜନ୍ମ+କର୍ମ)—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଦଶକର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କାର; ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେବା ସମୟରେ ହିନ୍ଦୁ ପିତାଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ସଂସ୍କାରବିଶେଷ—Purificatory rite performed by the Hindu father at the birth of a child.
Jāta-karma

ଜାତକ ସୁଝିବା—ଦେ. କ୍ର—ଜାତକ ମେଳ ହେବା (ଦେଖ) Jātaka mela hebā (See)
Jātaka sujhibā
(ଜାତକ ନ ସୁଝିବା—ବିପରୀତ)
(ଜାତକ ସୁଝେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତକସ୍ଥାଣୀ—ଦେ. ବିଣ—ନିଜର ଜନ୍ମସ୍ଥାନନିବାସୀ—One who does not leave his birth-place.
Jātaka-sthāṇi

ଜାତକସ୍ଥାଣୀ ହେବ ଅଛି ଉଠିଯା—ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜାତକୋପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+କୋପ)—ଜାତକ୍ରୋଧ (ଦେଖ) Jāta-krodha (See)
Jāta-kopa
(ଜାତକୋପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତକ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (ଜାତ+କ୍ରିୟା)—ଜାତକର୍ମ (ଦେଖ) Jāta-karma (See)
Jāta-kriyā

ଜାତକ୍ରୋଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜାତ+କ୍ରୋଧ)—ମହାକୁପିତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୁଷ୍ଟ; କ୍ରୋଧାନ୍ଧ—Blinded whith anger; angry.
Jāta-krodha
(ଜାତକ୍ରୋଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତକ୍ଲମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+କ୍ଲମ)—ଯାହାର କ୍ଳାନ୍ତି ଜନ୍ମିଅଛି; ପରିଶ୍ରାନ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ—Fatigued; tired.
Jāta-klama
(ଜାତକ୍ଲମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତଚକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଚକ୍ଷୁ)—ଯାହାର ଆଖି ଫିଟିଅଛି; (ଯଥା—ବିରାଡ଼ିଛୁଆ; କୁକୁରଛୁଆ)—(a puppy or kitten) Having its eye-lids opened.
Jāta-chakshu

ଜାତଦନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଦନ୍ତ)—(ଶିଶୁ) ଯାହାର ଦାନ୍ତ ଉଠିଅଛି—(an infant) Whose teeth have come out; teething.
Jāta-danta

ଜାତପକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ପକ୍ଷ)—(ପକ୍ଷିଶାବକ) ଯାହାର ପକ୍ଷ ଗଜୁରିଅଛି—(a young bird) Whose wings have grown up; fledged.
Jāta-paksha
(ଅଜାତପକ୍ଷ—ବିପରୀତ)

ଜାତପୁତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ପୁତ୍ର)—ଯାହାର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଅଛି; ପୁତ୍ରବାନ୍—One who has a son born unto him.
Jāta-putra
(ଜାତପୁତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତବେଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାତବେଦାଃ)—
Jāta-beda
୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire; the fire-god.

ବକ୍ଷୋଜେ ଯା ଜଣ ଶତ ଜାତବେଦ ଜଣଜାତ
ଜ୍ୱଳା ମଣି ଥାଡ଼େ ଅଞ୍ଚଳରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଜଠରାଗ୍ନି—
2. The digestive fire inside the body.

ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrīkṛushṇa.

ଜାତବେଦ ଜାତବେଦ ଗର୍ଭେ ସହର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଜାତବେଦାଃ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ=ଉତ୍ପନ୍ନ+ବେଦ; ଜାତବେଦସ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ଜାତବେଦ (ଦେଖ) Jāta-beda (See)
Jāta-bedāḥ

ଜାତବ୍ୟବହାର—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ=ପ୍ରାପ୍ତ+ବ୍ୟବହାର)—(ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ; ସାବାଳକ; ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ—(Hindu law) One who has attained his majority.
Jāta-byabahāra
(ଜାତବ୍ୟବହାରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତମାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ଜାତ+କ୍ରିୟାକାଳାର୍ଥେ. ମାତ୍ର)—ଯେ ଏହିକ୍ଷଣି ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛି—Born just now.
Jāta-mātra

କ୍ରି. ବିଣ—ଜନ୍ମିବା ମାତ୍ରକେ; ଜନ୍ମ ଲଭିବାକ୍ଷଣି—Immediately on being born; just after birth.

ଜାତରୂପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ=ଉତ୍ପନ୍ନ+ରୂପ=ଅଳଙ୍କାର ଯାହାର)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—Gold.
Jāta-rūpa

ବିରୂପାକ୍ଷ ଅରି ଜାତରୂପ ଘର କଳଙ୍କି ଅସି ଲି ପକ୍ଷ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବିଣ—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନିର୍ମିତ—1. Golden.
୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful.
୩ । ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତରୂପ; ଯେ ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରିଅଛି—3. Embodied; corporeal.

ଜାତଶ୍ରମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଶ୍ରମ)—ପରିଶ୍ରାନ୍ତ; ଜାତକ୍ଲମ—Fatigued.
Jāta-śrama
(ଜାତଶ୍ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜାତସ୍ପୃହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ସ୍ପୃହା)—
Jāta-spṛuha ଯାହାର ସ୍ପୃହା ଜନ୍ମିଅଛି—Interested.
(ଜାତସ୍ପୃହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତାଙ୍କୁର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଅଙ୍କୁର)—
Jātāṅkura ଯାହାର ଗଜା ହୋଇଅଛି—Sprouted.

ଜାତାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତ+ଅନ୍ଧ)—
Jātāndha ଜନ୍ମାନ୍ଧ—Born blind.
(ଜାତାନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତାପତ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନ
Jātāpatyā ଜନ୍ମିଅଛି—(a woman) Who has given birth to a child.

ଜାତାଶୌଚ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜାତ=ଜନ୍ମ+ଅଶୌଚ)—
Jātāśaucha ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେଲେ ଜ୍ଞାତିମାନଙ୍କୁ ଲାଗିବା ଅଶୌଚ;
(ମୃତାଶୌଚ—ବିପରୀତ) ଜାତକଅ; ସୂତକାଶୌଚ—
Uncleanness affecting the kinsmen on the birth of a child (extending over a period of 10 days).

ଜାତି—ସଂ. ବି. (ଜନ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା+ଭାବ. ତି)—
Jāti ୧ । ଗୁଣ; ଧର୍ମ; ଆକୃତି ଆଦିର ସମାନତା ଯୋଗୁଁ କରାଯିବା ବିଭାଗ; କୋଟି; ପ୍ରକାରଭେଦ—
1. Species; genus.
[ଦ୍ର—ଏକ ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁର ସମଷ୍ଟି ବା ସମାଜକୁ ଜାତି ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ଶାଖା; ସୃଷ୍ଟି ବିଭାଗ; ଶ୍ରେଣୀ—2. Class.
୩ । (ଅଧିକରଣ. ତି) ଗୋତ୍ର; ବଂଶ—3. Family; clan).
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତି) (ଗୁଣକର୍ମ ବିଭାଗଜ) ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ—
4. One of the four original castes of the Hindus.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଗୁଣକର୍ମବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର, ଏହି ଚାରିଜାତି ବା ବର୍ଣ୍ଣର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଅଛି । କିନ୍ତୁ କାଳକ୍ରମେ ଏ ଜାତିବିଭାଗ ଜନ୍ମଗତ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ଏହି ୪ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତିର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ସମାଜର ସୃଷ୍ଟିପାତ ହେଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ, (ହିନ୍ଦୁ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ, ମୁସଲମାନ), ଏକ ଦେଶବାସୀ (ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗାଳୀ), ଏକ ସମାଜଭୁକ୍ତ (ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଉଡ଼, କମାର, ତେଲି; ମୁସଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସିଆ, ସୁନ୍ନୀ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ, ରୋମାନ୍‌କାଥଲିକ୍)ମାନଙ୍କୁ ସେହି ସେହି ଜାତିର ଲୋକ ବୋଲି କହିଥାଉଁ । ଫଳତଃ ଏକ ଧର୍ମରେ, ଏକ ଗୁଣରେ, ଏକ ଦେଶରେ, ଏକ ବ୍ୟବସାୟରେ, ଏକ ବ୍ୟବହାରରେ, ଏକ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସରେ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଦେଖା ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକ ଜାତିର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁଁ ।]
୫ । କୁଳ; ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ଲଭିଥାଏ—
5. Class to which a person belongs by birth.
(ଯଥା—ସେ ଜାତିରେ ହିନ୍ଦୁଥିଲେ, ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ହେଲେ ।)
୬ । ଜୀବାଦିଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ; ବର୍ଗ—
6. Class or species of animals.
(ଯଥା—ଗୋଜାତି; ଅଶ୍ୱଜାତି ।)
୭ । ଜାତିଗତ ବା ସାମାଜିକ ଶାଖା; ଥାକ—
7. Society; social sub-caste; caste-guild.
ବାର ଜାତି ତେର ଗୋଲ୍ଲା, ବାଇଶ ହେଲେ ସବୁ ଗୋଲ୍ଲ । ଢଗ ।
୮ । ଏକ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—8. Nation; nationality; persons who belong to one country.
(ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ ଜାତି; ବଙ୍ଗାଳି ଜାତି ।)
୯ । ଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମଷ୍ଟି—9. Group of persons professing a particular religion.
(ଯଥା—ହିନ୍ଦୁ ଜାତି; ମୁସଲମାନ ଜାତି ।)
୧୦ । ନାରୀଧର୍ମ; ସତୀତ୍ୱ—10. Chastity.
୧୧ । ମାଳତୀଫୁଲ—11. Mālati flower.
୧୨ । ଜାଇ ଫୁଲ—12. Jāi flower.
୧୩ । ଲୌକିକ ଛନ୍ଦର ଦୁଇ ବିଭାଗରୁ ଏକତର (ଯଥା—ଆର୍ଯ୍ୟା)—13. One of the 2 classes of popular Sanskrit metres.
୧୪ । ଏକଜାତୀୟ ଯାବତୀୟ ପଦାର୍ଥର ଅସାଧାରଣ ଧର୍ମ (ଯେଉଁ ଧର୍ମ ସେହି ଜାତୀୟ ପଦାର୍ଥରେ ଥାଏ, ଭିନ୍ନ ଜାତିରେ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ)—
(ଯଥା—ପଠାଣ ଘରେ ଖାଇବାରୁ ମଧୁମିଶ୍ରଙ୍କ ଜାତି ଗଲା ।)
୧୫ । (+ଅଧିକରଣ ତି)—ଚୁଲ୍ଲୀ—15. Oven.
୧୬ । ଆମଲକୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
16. Embellic myrobalan.
୧୭ । ଜାଇଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Nutmeg.
୧୮ । ଜାଇତ୍ରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Mace (spice).

जाति दे. वि—ପ୍ରକାର—Kind; sort.
जाति दେ. ବିଣ—ଜାତିଆ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—Excellent.
ଜାତି କୁସୁମର ବାରୀରୁ ବୃନ୍ଦ ଅନାଇ ମୁଁ ଗୁଲ୍ଲୁଥିଲି ମନ୍ଦମନ୍ଦ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲ୍ଲାଚମ୍ପୂ କ ଗୀତ ।

ଜାତି ଅଟକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଜିସ୍ତ୍ରୀ ଆଦି କରିବାହେତୁ ସମାଜଚ୍ୟୁତ
Jāti aṭaka hebā ହେବା—To be excommunicated.
जातसे बाहर होना
जातसे बाहर होना
(ଜାତିରୁ ଅଟକହେବା; ଜାତିରୁ ବାସନ୍ଦ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈଂ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଜାତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାତୀୟ)—୧। ଜାତୀୟ—
Jātiā 1 Belonging to a class or nation.
জাতের ୨। କୁଳୀନ; ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ—
জাতকা 2. Of noble birth; noble; of high family;
(ଅଜାତିଆ—ବିପରୀତ) well-born.
୩। ରାଜାମାନଙ୍କ ବଂଶରେ କ୍ଷତ୍ରିୟକୁଳର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ (ସନ୍ତାନ)—3. Born of a married wife of Kshatriya caste.
୪। ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଉତ୍ତମଜାତୀୟ—4. Excellent.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ.—ଯେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଛୁଇଁ ନ ଥିବାରୁ ପବିତ୍ର ଅଛି—One who has remained pure for not having touched an untouchable person.

ଜାତିଆ ଅନ୍ତର—ଦେ. ବି.—ରାଜା ଆଦିଙ୍କର ରକ୍ଷିତା କ୍ଷତ୍ରିୟକନ୍ୟା-
Jātiā antara ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ—A son born of a Kshatriya girl (with whom marriage has not been performed.)

ଜାତିଆଣ—ଦେ. ବିଣ.—ଜାତି ବା ସମାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଜାତୀୟ—
Jātiāṇa Pertaining to a particular society.
ଚଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଜାତିଆଣ ଟଙ୍କାରେ ମନ୍ଦିରଟି ତିଆର ହୋଇଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜାତିଆଣ କାମ—ଦେ. ବି.—ଜାତିକାମ; ଜାତିର କାର୍ଯ୍ୟ; ହାଣ୍ଡିଆମାନଙ୍କର
Jātiāṇa kāma ସାମାଜିକ ବୈଠକ ବା ଭୋଜି—Social function; caste-feast or meeting.

ଜାତିଆଣ ଭାତ—ଦେ. ବି.—ଜାତିଭାତ (ଦେଖ)
Jātiāṇa bhāta Jāti-bhāta (See)

ଜାତିଆଣ ସଭା—ଦେ. ବି.—ଏକ ଜାତି ବା ଥାଟକର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ
Jātiāṇa sabhā ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସମାଜଗତ ବିଷୟର ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ଜାତିର ନେତାମାନଙ୍କ ବଇଠକ—
A gathering of representative castemen for considering questions arising inside a particular caste-guild or society.

ଜାତିକର—ଦେ. ବିଣ.—ଜାତିଆ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟଜାତୀୟ—
Jātikara Of excellent class.
ଜାତିକରଜା ସୁକେଶୀ, ଜାତିକର ଦିବ୍ୟ ସାରକ ସୁଦନ୍ତୀ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପୂଗୀତ ।

ଜାତିକର୍ମ—ଦେ. ବି.—ଜାତିଗତ ବ୍ୟବସାୟ; ଜାତି ବା ଥାଟକବିଶେଷର
Jāti-karma ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମ—Acts proper for the people of a particular caste.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଜାତି ନିମନ୍ତେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଭଣ୍ଡାରିଙ୍କର କ୍ଷୌର କର୍ମ, ଚଷାଙ୍କର କୃଷିକର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଜାତିକା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ଜାତୀୟ)—୧। ଜାତୀୟ; ଶ୍ରେଣୀୟ—
Jātikā 1. Belonging to a class or sort.
রকমের ୨। ପ୍ରକାରର—
জাতকা, রকমকা 2. Of a kind.
(ଯଥା—ଏକଜାତିକା ଲୋକ ।)

ଜାତିକାମ—ଦେ. ବି.—ହାଣ୍ଡିଆମାନଙ୍କର ଆପଣାଆପଣା ଥାଟକର
Jāti-kāma ସାମାଜିକ ବଇଠକ ବା ଭୋଜି—Caste-feast or meeting.

ଜାତିକିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ଜାତିକା (ଦେଖ)
Jātikiā Jātikā (See)

ଜାତିକିଜାତି—ଦେ. ବିଣ.—୧। ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଜାତିର ବା ପ୍ରକାରର—
Jāti-ki-jāti Of different so
୨। ନାନାଜାତୀୟ – 2 Of various castes.
ଦେ. ବି.—୧। ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଜାତିମାନେ—2. Various castes.
୨। ଅନେକ ପ୍ରକାର—2. Various sorts.

ଜାତିକୁଳ—ଦେ. ବି. (ସହଚର; ସଂ. ଜାତି + କୁଳ)—
Jāti-kula ୧। ବଂଶ—1. Family.
জাতিকুল ୨। ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦା—
জাতিকুল 2. Glory of a family.

ଜାତିକୋଷ—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ—
Jāti-kosha Nutmeg.
(ଜାତିକୋଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତିକୋଷୀ—ସଂ. ବି—ଜାଇତ୍ରୀ—
Jāti-koshi Mace (spice).
(ଜାତିକୋଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତି ଖୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜାତି + ଖାଦ୍ ଧାତୁ)—
Jāti khoibā ୧। ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କୁ ପଂକ୍ତିଭୋଜନ ଦେବା—
(ଜାତି ଖୁଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To give a caste-dinner.
୨। (ସଂ. ଜାତି + କ୍ଷେପଣ; ପ୍ରା. ଖେବଣ; ତୁଳ. ହି. ଖୋନା=ହରାଇବା)—ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
2. Jāti harāibā (See)

ଜାତିଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ଜାତି + ଚ୍ୟୁତ)—
Jāti-chyuta ଜାତି ହରାଇଥିବା; ଅଖାଦ୍ୟ ଆଦି ହାରା ସମାଜରୁ
(ଜାତିଚ୍ୟୁତି—ବିଶେଷ୍ୟ) ପତିତ; ସମାଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ; ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—
Deprived of the privileges of one's caste or society; having fallen from or lost one's caste; excommunicated.

ଜାତିଚ୍ୟୁତି—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍; ଜାତି + ଚ୍ୟୁତି)—
Jāti-chyuti ଜାତିନାଶ; ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି ହାରା ନିଜର ଜାତି ହରାଇବା; ଜାତିଧ୍ୱଂସ—Loss of one's caste; excommunication.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ଜାତଜାତ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତିର ବା ପ୍ରକାରର—
Jāti-jāti — 1. Of different sorts
ନାନାଜାତେର — ୨ । ନାନାଜାତୀୟ 2. Of various sorts.
(ଜାତିକିଜାତି, ଜାତିଜାତିଆ, ଜାତିଜାତିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତଜ୍ଞାପକ—ସଂ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍; ଜାତି + ଜ୍ଞାପକ)—
Jāti-jnāpaka — ଜାତିବାଚକ (ଦେଖ)
Jāti-bāchaka (See)

ଜାତତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି + ତତ୍ତ୍ୱ)—
Jāti-tattwa . ମାନବ ଜାତିର ମୂଳ ବିଭାଗ ଓ ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ
(ଜାତିବିଜ୍ଞାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଷୟକ ବିଜ୍ଞାନ; ମାନବବିଜ୍ଞାନ—
Ethnology.

ଜାତ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
Jāti debā — Jāti harāibā (See)

ଜାତଧର୍ମ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ: ଜାତି+ଧର୍ମ)—
Jāti-dharma ୧ । ଜାତିଗତ ଧର୍ମ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତିର ଆଚରଣୀୟ ବ୍ୟବସାୟ; ଜାତିଗତ ପେଶା—1. The duties of a member of a particularl caste or society.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବିଶେଷ ଶ୍ରେଣୀର ଜୀବର କ୍ରିୟା ବା ଗୁଣ— 2. The generic property or attribute of a particular class of beings.
୩ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ଜାତି ଓ ଧର୍ମ— 3. One's caste and religion

ଜାତଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାତି ବା ଧର୍ମ ବିଷୟରେ
Jāti-dharma nirbiseshare ପ୍ରଭେଦ ବିଚାର ନ କରି—
जाति धर्म्म निर्विशेषे — Without distinction of caste or creed.
(ଯଥା—ମହାପୁରୁଷମାନେ ଜାତିଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ପରର ଉପକାର କରି ଥାଆନ୍ତି ।)

ଜାତଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ଧ୍ୱଂସ)—
Jāti-dhwamsa — ଜାତିଚ୍ୟୁତି (ଦେଖ)
Jāti-chyuti (See)

ଜାତନାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ନାଶ)—
Jāti-nāsa — ଜାତିଚ୍ୟୁତି (ଦେଖ)
Jāti-chyuti (See)

ଜାତ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଲୋକର ସାମାଜିକ ବିଶିଷ୍ଟତା
Jāti nebā — ନଷ୍ଟ କରାଇବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବିତ୍ର କରାଇ
জাত লওয়া — ବା ଅଖାଦ୍ୟ ଖୁଆଇ ତାହାକୁ ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ କରାଇବା—
जात लेना — 1. To make a person unclean by making him do or eat prohibited things.
୨ । କୁଳସ୍ତ୍ରୀର ସତୀତ୍ୱ ନାଶ କରିବା—
2. To commit adultery with a woman of family.
ପଦ୍ମଥିଲ ପାଞ୍ଚ ସାତ୍ରୀ, ଜାତ ନବ ବୋଲି ପଠାଣଙ୍କୋକା ଦୁଆର ବସିଲୁ ମାତ୍ର—ଡଗ ।

ଜାତପତ—ଗ୍ରା. ବି. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିରାବୃତ୍ତି ସହିତର)—
Jāti-pati — ୧ । ଜାତିକୁଳ (ଦେଖ)
जातिपांति — 1 Jāti-kula (See)
୨ । ଜାତି ଓ ସମାଜ—2 Caste and society.

ଜାତପତ ହରା(ଏ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
Jāti-pati harā(e)ibā — Jāti harāibā (See)

ଜାତପତ୍ର—ସଂ. ବି—ଜାଇତ୍ରୀ—Mace; the thin peel surround-
Jāti-patra — ing the nutmeg (a spice).
ଜାତିପତ୍ରୀ, ଜାତିପର୍ଣ୍ଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜାତପଦ୍ମିନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପଦ୍ମିନୀଜାତୀୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Jāti-padmini — (woman) Belonging to the Padmini class.
ଝକେ ବୋଲୁଁ ଜାତ ଜାତପଦ୍ମିନୀ ସୁନ୍ଦରୀବିନ୍ଦୁ ଗତ ମୁଁ ହୁରୁକେ ମାତ ମାତ ।
ଭକ୍ତ- ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜାତପନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିରାବୃତ୍ତି ସହିତର)—ଜାତିପତି (ଦେଖ)
Jāti-panti — Jāti-pati (See)

ଜାତପାଟକ—ଦେ. ବି:—୧ । ହିନ୍ଦୁଆ ଜାତିର ସମସ୍ତ ଲୋକ—
Jāti-pātaka — 1. All the members of a Hindu caste-guild.
୨ । ଶୂଦ୍ର ଜାତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାଖା (ସଂଖ୍ୟାରେ ୩୬ ଗୋଷ୍ଠୀ)
2. The 36 sub-sects or sub-castes or caste-guilds amongst the Sūdras.

ଜାତପାତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜାତି + ପାତ)—ଅକାର୍ଯ୍ୟ ଆଦିଦ୍ୱାରା
Jāti-pāta — ନିଜର ଜାତି ହରାଇବା—Loss of one's caste.

ଜାତପୁଅ—ଦେ. ବି.—ଜାତିଭାଇ (ଦେଖ)
Jati-pua — Jāti-bhāi (See)

ଜାତଫଳ—ସଂ. ବି.—ଜାଇଫଳ—
Jāti-phala — Nutmeg.
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—କୋଶକ, ସୁମନଫଳ, କୋଶ, ଜାତିକୋଷ, ଶାଲୂକ, ମାଳତୀଫଳ, ପଦ୍ମସାର, ମଜ୍ଜସାର, ଜାତିସାର, ପୁଷ୍ପ ।)

ଜାତବାଚକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାତି+ବାଚକ)—ଯାହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି
Jāti-bāchaka — ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥର ଶ୍ରେଣୀ ବା ଜାତି ବୁଝାଯାଏ; ଗଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Indicating the species or class to which a certain person or thing belongs; generic; expressing a class.

ଜାତବାସନ୍ଦ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜାତିରୁ ଅଟକ ହେବା (ଦେଖ)
Jāti-bāsanda hebā — To be excommunicated
(ଜାତିବାଛନ୍ଦ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) from one's society.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଓଁ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	୬	ନ୍

ଜାତିବିଟାଳ—ଦେ. ବି.—ଜାତିଚ୍ୟୁତି; ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—
Jāti-bitāḻa Excommunication from a society or caste.
ଦେ. ବିଣ.—ଜାତିବିଟାଳିଆ (ଦେଖ)
Jāti-biṭāḻia (See)

ଜାତିବିଟାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଜାତିଚ୍ୟୁତ; ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—
Jāti-bitāḻiā Excommunicated from a society.
(ଜାତିବିଟାଳି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାତିବୈର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି + ବୈର)—ସ୍ୱାଭାବିକ ଶତ୍ରୁତା
Jāti-baira (ଯଥା—ଅହିନକୁଳ ମଧ୍ୟରେ)—Natural hostility; racial animosity or antagonism.

ଜାତିବୋଧକ—ସଂ. ବି. (ଉପପଦ ତତ୍; ଜାତି + ବୋଧକ)—
Jāti-bodhaka ଜାତିବାଚକ (ଦେଖ)
Jāti-bāchaka (See)

ଜାତିବ୍ରାହ୍ମଣ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ) (ତୃତୀୟା ତତ୍; ଜାତି—ଜନ୍ମ+
Jāti-brāhmaṇa ବ୍ରାହ୍ମଣ)—ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ ଆଚାର ପାଳେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଳରେ ଜାତ ବୋଲି ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପେ ପରିଚିତ ହୁଏ—A Brāhmaṇa by birth only but not observing the rules and duties of his caste; a Brahman in name only.

ଜାତିଭାଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଲୋକ; ସ୍ୱଜାତିଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Jāti-bhāi 1. People belonging to the same caste or society.
জাতভাই
जाति बिरादर ୨ । ସ୍ୱାନ୍ତ୍ୟମାନଙ୍କର ଏକକୁଳ ବା ପାଟକର ବ୍ୟକ୍ତି-
2. A member of the same social caste guild.

ଜାତିଭାତ—ଦେ. ବି.—ଏକଜାତି, ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର
Jāti-bhāta ଏକତ୍ର ଭୋଜନ ବା ଭୋଜି—Caste-feast.
କେହି ଗରିବ ଜାତିଭାତ ଦେଇ ନ ପାରିଲେ ପଞ୍ଚଗୋସାଇଁ କିଛି ମାନ୍ୟ ନେଇ ତାହାକୁ ଉଠାଇ ନଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜାତିଭୁକ୍ତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ନବାଗତ ବା ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତି) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Jātibhukta hebā ସମାଜରେ ଗୃହୀତ ହେବା—To be
জাতিভুক্তহওয়া admitted into the folds of a particular society or caste-guild.

ଜାତିଭୋଜି—ଦେ. ବି.—ଜାତିଭାତ (ଦେଖ)
Jāti-bhoji Jāti-bhāta (See)

ଜାତିଭ୍ରଂଶ—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍, ଜାତି + ଭ୍ରଂଶ)—ଜାତିଚ୍ୟୁତି;
Jāti-bhraṁśa ଜାତିନାଶ—Loss of one's social status

ଜାତିଭ୍ରଂଶକର—ସଂ. ବିଣ.—ଯାହା ଲୋକକୁ ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ କରେ—
Jāti-bhraṁśa-kara Causing a person to lose his caste.
[ଦ—ମନୁସଂହିତା ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣପୀଡ଼ନ, ମଦ୍ୟପାନ, ଅଖାଦ୍ୟଭୋଜନ, କପଟ ବ୍ୟବହାର, ପୁରୁଷମୈଥୁନ ଆଦି ପାପ ଜାତିଭ୍ରଂଶକର ପାପ ଅଟେ । ଅଜ୍ଞାନକୃତ ପାପ ପାଇଁ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ ଓ ଜ୍ଞାନକୃତ ପାପପାଇଁ ସାନ୍ତପନ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ।]

ଜାତିଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ଜାତି + ଭ୍ରଷ୍ଟ)—
Jāti-bhrashṭa ଜାତିଚ୍ୟୁତ (ଦେଖ)
Jātichyuta (See)

ଜାତି ମରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଜାତି ମାରିବାର ଣିଜନ୍ତ)—
Jāti marā(e)ibā ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
জাতখোয়ান Jāti harāibā (See)
जातखोना

ଜାତିମହତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଜାତିର ମହତ୍ତ୍ୱ)—ଜାତୀୟ ଗୌରବ—
Jāti-mahatwa National honour.
ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଜାତି ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—
Caste and respect.

ଜାତିମହନ୍ତ—ଦେ. ବି—ସାମାଜିକ ଉପଜାତି ବା ପାଟକର ନେତା—
Jāti–mahanta Headman of a caste-guild.

ଜାତି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତି ନେବା (ଦେଖ)
Jāti māribā Jāti nebā (See)
জাত মারা
जात मारना

ଜାତି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକ୍ରିୟା ବା ଅଖାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Jāti jibā ଜାତି ଧ୍ୱଂସ ହେବା—Loss of one's caste.
জাত যাওয়া
जात जाना

ଜାତିରୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତିଚ୍ୟୁତ ହେବା—
Jātiru jibā To be excommunicated.
জাতথেকে যাওয়া
जातसे जाना

ଜାତିରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବି°—ଜାତି ହିସାବରେ; ଜାତି ଗଣନାରେ; ଜାତି
Jātire ବିଷୟରେ; ଜନ୍ମତଃ—By caste; by birth.
(ଯଥା—ସେ ଜାତିରେ ତନ୍ତୀ ।)

ଜାତିରେ ଚଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତିରେ ମିଶିବା; (ନବାଗତ ବା ପତିତ
Jātire chaḻibā ବ୍ୟକ୍ତି) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜରେ ଗୃହୀତ ହେବା—
জাতে চলা To be admitted into the folds of a
जातमे चलना particular society or caste.
(ଜାତିରେ ମିଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତିରେ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାତିରେ ଚଳିବା (ଦେଖ)
Jātire jibā 1. Jātire chaḻibā (See)
୨ । ଜାତି ହେବା (ଦେଖ)
2. Jāti hebā (See)

ଜାତିଷ୍ଠ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାତି ଓ ଇଷ୍ଟ)—୧ । ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ—
Jātishṭa 1. Of a high caste; respectable.

୨ । ଏକଜାତି ବା ସମାଜଭୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 2. Of the same caste or society.

ଦେ. ବି—ଜାତି ବା ସମାଜର ନେତା—Head of a caste; headman of a caste-guild.

ଜାତିଶସ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ—
Jāti-śasya Nutmeg.

ଜାତିସଙ୍କର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ସଙ୍କର)—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର;
Jāti-saṅkara ଭିନ୍ନଭିନ୍ନଜାତିର ପିତା ଓ ମାତାଙ୍କ ଔରସ ଜାତ— A hybrid; admixture of bloods of different castes.

ଜାତିସର୍ଦ୍ଦାର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜାତି+ଫା. ସର୍‌ଦାର୍)—ସାମାଜିକ
Jāti–sarddāra କୃଷକଜାତିର ନେତା; ଜାତିମହନ୍ତ—
(ଜାତିସରଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) Headman of a caste-guild.

ଜାତିସାର—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ (ଦେଖ)
Jāti-sāra Jāi–phaḷa (See)
(ଜାତିସ୍ୱତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତି ସାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାତିନେବା (ଦେଖ)
Jāti sāribā 1. Jātinebā (See)
୨ । ଜାତିହରାଇବା (ଦେଖ)
2. Jāti harāibā (See)

ଜାତିସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ସ୍ୱଭାବ)—
Jātiswabhāba ୧ । ଜାତିଧର୍ମ; ଏକଜାତୀୟ ଜୀବମାନଙ୍କ ପ୍ରକୃତିର ବଶିଷ୍ଟତା—1. Racial character; the characteristic of a species.
୨ । ଅଳଙ୍କାର ଓ ଗୁଣବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A figure of speech in Rhetoric.

ଜାତିସ୍ମର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜାତି=ପୂର୍ବଜନ୍ମ+ସ୍ମୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jāti-smara ଯାହାର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ସ୍ମରଣ ଥାଏ; ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ କେଉଁଠାରେ କେଉଁ ଜାତିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ଏହା ଯେ ସ୍ମରଣ ରଖିଥାଏ—Remembering the particulars of one's previous birth.

ପୂର୍ବ କଳ୍ପର ଏ ବଟୁର, କରୁପେ ହେଲା ଜାତିସ୍ମର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ସଂ. ବି—ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Name of a place of pilgrimage.

ଜାତି ହରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅକ୍ରିୟାଅବାଧ୍ୟ ଅପଣାର
Jāti harā(re)ibā ଜାତି ନଷ୍ଟ କରିବା—1. To break the
ଜାତ ଖାଓୟାନ rules of one's caste; to lose
जात खोआना one's caste by doing prohibited
(ଜାତି ହାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) acts.

୨ । ଜାତ୍ୟନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରିବା; ଆପଣା ଜାତିରୁ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ଜାତିରେ ବା ଧର୍ମରେ ପଶିବା—2. To give up one's original caste, society or religion and take to another.

ଜାତି ହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାତି ହରାଇବା (ଦେଖ)
Jāti hāribā Jāti harāibā (See)

ଜାତିହୀନ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ହୀନ)—
Jāti-hīna ୧ । ଜାତିଚ୍ୟୁତ; ସମାଜଭ୍ରଷ୍ଟ—
1. Excommunicated.
୨ । ଛୋଟ ଜାତିର—2. Of low caste.

ଜାତି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବା ଦଣ୍ଡଭୋଗ ପରେ (ପତିତବ୍ୟକ୍ତି)
Jāti hebā ପୁନର୍ବାର ଆପଣା ସମାଜରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
জাতে উঠা To be admitted to one's caste or society
जात होना after performing prescribed expiation or undergoing the prescribed punishment.

ଜାତୀ—ସଂ. ବି. (ଜାତି+ଈ)—୧ । ଜାଇଫୁଲ—
Jātī 1 Jasminum Grandiflorum.
୨ । ଜାଇଫଳ ଗଛ—2. Nutmeg tree.
୩ । ମାଳତୀ ଫୁଲ—3. Mālatī flower.
୪ । ଅଁଳା—4. Embellic myrobalan.

ଜାତୀପତ୍ର—ସଂ. ବି—ଜାତିପତ୍ର (ଦେଖ)
Jātī-patra Jāti-patra (See)
(ଜାତୀପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତୀଫଳ—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ—
Jātī-phaḷa Nutmeg.
(ଜାତୀପୂଗ, ଜାତୀକୋଶ, ଜାତୀକୋଷ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାତି+ଭବାର୍ଥେ ଈୟ)—୧ । ଜାତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Jātīya 1. National.
୨ । ଶ୍ରେଣୀର; ପ୍ରକାରର—2. Of a certain kind; belonging to a particular class.
୩ । ବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Tribal.
୪ । କୌଣସି ବଶିଷ୍ଟ ଜାତିର ସାଧାରଣ— 4. Common to or pertaining to a particular nation.

ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଏକଜାତୀୟ ସମସ୍ତ
Jātīya anusthāna ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମଙ୍ଗଳକର ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ— A natioanl institution; institution beneficial to all the members of a society.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ର	୦ଂ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	

ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଦେଖ)
Jātīya kārjya Jātīya anusthāna (See)

ଜାତୀୟ ପାଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ଜାତିବିଶେଷର ସାଧାରଣ ହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ
Jātīya pānthi ବ୍ୟୟିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ସେହି ଜାତିର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସମବେତ ହିତ୍ୟମରେ ସଂଗୃହୀତ ଧନରାଶି—A national fund; the coffers of a nation.

ଜାତୀୟ ଫଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ଜାତୀୟ ପାଣ୍ଠି (ଦେଖ)
Jātīya phand Jātīya pānthi (See)

ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ—ଦେ. ବି—ଆଧୁନିକ ଭାରତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରାଚ୍ୟ
Jātīya bidyālaya ସ୍ୱଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ; ଜାତିବିଶେଷର ଆକାଂକ୍ଷାପୂରଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ—National school.

ଜାତୀୟ ବିଧାନ—ସଂ. ବି—ଜାତୀୟ ବିଧି (ଦେଖ)
Jātīya bidhāna Jātīya bidhi (See)

ଜାତୀୟ ବିଧି—ସଂ. ବି—୧ । ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ନିୟମ—
Jātīya bidhi 1. International Law.
୨ । ଜାତିବିଶେଷର ବିଶିଷ୍ଟ ବିଧି—2. The rules for the guidance of all the members of a particular community or nation.

ଜାତୀୟ ସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ
Jātīya swabhāba ପ୍ରକୃତି—National traits or characteristics; caste-ways.

ଜାତୀଲତା—ସଂ. ବି. (ଜାତୀ+ଲତା)—ଜାଇଫଳ ଗଛ—
Jāti-latā The nutmeg tree.

ଜାତୀଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଜାତି+ଈଶ୍ୱର)—
Jātiswara ୧ । ଜାତି-ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A man of high caste.
୨ । ଜାତିର ପ୍ରଭୁ ବା ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି—2. The headman of a particular caste.
୩ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. A Brāhmana.

ଜାତୁ—ସଂ. ଅ. (ଜୈ ଧାତୁ=କ୍ଷୀଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—
Jātu ୧ । (ସମ୍ଭାବନାସୂଚକ) କଦାଚିତ୍—
1. Ever; at any time.
୨ । (ନିଷେଧାର୍ଥକ) ନାଁ—2. No.
୩ । (ନିନ୍ଦାସୂଚକ) ଛି—3. (interjection indicating blame) Fie !

ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ମୁନିବିଶେଷ—
Jatu-karnna Name of a sage.
(ଜାତୂକର୍ଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଗୋଟିଏ ଉପସ୍ମୃତି ରଚନା କରିଥିଲେ । ହରିବଂଶ ଅନୁସାରେ ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ଦ୍ୱାପରଯୁଗରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କବି ଭବଭୂତିଙ୍କ ମାତା—
Jātu-karnni Name of the mother of the Sanskrit poet Bhababhūti.
୨ । କବି ଭବଭୂତିଙ୍କ ପିତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of the father of Bhababhūti.

ଜାତୁଜ—ସଂ. ବି. (ଜାତୁ=କଦାଚିତ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ)—
Jātuja ଗର୍ଭବତୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଇଚ୍ଛା; ଦୋହଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
The longing of a pregnant woman.

ଜାତୁଧାନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାତୁ=କଦାଚିତ୍+ଧାନ=ସଦ୍-
Jātu-dhāna ବିଧାନ, ଯେ କଦାଚିତ୍ ସଦ୍‌ବିଧାନ ଅନୁସରଣ କରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ସଦ୍‌ବିଧାନ ଅନୁସରଣ କରେ ନାହିଁ)—ରାକ୍ଷସ; ଅସୁର—Demon; evil spirit; a goblin; Rākshasa.

ଜାତୁମାତୁ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ) ବି—ଜାତିକୁଳ (ଦେଖ)
Jātu mātu Jāti-kula (See)
କସ ଜାତୁମାତୁ ତାର କସ ଅଛଇ । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣଗୀତା ।

ଜାତୁଷ—ସଂ. ବିଣ. (ଜତୁ+ବିକାର ଅର୍ଥରେ. ଅ; 'ଷ' ଆଗମ)—
Jātusha ଜତୁନିର୍ମିତ—Made of lac.

ଜାତ୍ରୁ—ସଂ. ବି—ବଜ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jātū Thunder.

ଜାତେଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତ+ଇଷ୍ଟି=ଯାଗ)—ଜାତ-
Jāteshti କର୍ମ ସଂସ୍କାର; ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେଲେ ପିତାଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଯାଗାଦି କର୍ମ—Rites and ceremonies performed by the father on the birth of a son.

ଜାତୋକ୍ଷ—ସଂ. ବି—ବାଛୁରି ଅବସ୍ଥାରୁ ଧର୍ଷ ଯାଇଥିବା ବଳଦ (ହି.
Jātoksha ଶବ୍ଦସାଗର)—Bullock which was castrated while it was a calf.

ଜାତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜାତି+ସାଧୁ ଅର୍ଥରେ. ଯ)—
Jātya ୧ । ସୁଜାତ; କୁଳୀନ—
1. Of noble birth; well-born.
୨ । ଆନନ୍ଦଜନକ—2. Pleasing.
୩ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Chief; principal.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful.
୫ । ସମକୋଣୀ (କ୍ଷେତ୍ର)—
5. Rectangular; right-angled (figure).
(ଯଥା—ଜାତ୍ୟବିଭୁଜ, ଜାତ୍ୟଚତୁର୍ଭୁଜ ।)

ଜାତ୍ୟଂଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାତି+ଅଂଶ)—୧ । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷରେ
Jātyamsa କୁଳ ବା ଜାତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅବସ୍ଥିତି—
1. Position according to a person's caste.
(ଯଥା—ସେ ଅଷଣଙ୍କଠାରୁ ଜାତ୍ୟଂଶରେ ସ୍ଥାନ ନୁହେଁ ମାତ୍ର ଜନ୍ମ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବ୍ୟତ୍ୟୟ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, ଭୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବର୍ଷ' କ ପାଇଲେ 'ବର୍ଷ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ବଂଶ; କୁଳ; ଗୋତ୍ର—2. Family.
୩ । ଉପଜାତି; ଜାତିମଧ୍ୟସ୍ଥ ବିଭାଗ—3. Sub-caste.

ଜାତ୍ୟ ଚତୁର୍ଭୁଜ—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଚତୁର୍ଭୁଜର କୋଣମାନ **ସମକୋଣ**—
Jātya chaturbhuja Rectangle; square.

ଜାତ୍ୟ ତ୍ରିଭୁଜ—ସଂ. ବି.—ସମକୋଣୀ ତ୍ରିଭୁଜ—
Jātya tribhuja Right-angled triangle.

ଜାତ୍ୟନ୍ତର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ଅନ୍ୟ+ଜାତି; 'ଅନ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନରେ
Jātyantara 'ଅନ୍ତର' ଆଦେଶ ହୁଏ ।)—ଅନ୍ୟ ଜାତି—
A different caste.

ଜାତ୍ୟନ୍ତରଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (ଅଧୁନିକ)—ନିଜର ଜାତି, ସମାଜ ବା ଧର୍ମ
Jātyantara-grahaṇa ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଜାତି ବା ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ
କରିବା—Assuming a religion or caste other than one's own.

ଜାତ୍ୟନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ଜାତି=ଜନ୍ମ+ଅନ୍ଧ)—
Jātyandha ଜନ୍ମାନ୍ଧ; ଜନ୍ମ ସମୟରୁ ଅନ୍ଧ—
(ଜାତ୍ୟନ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) Born blind.

ଜାତ୍ୟଭିମାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାତି+ଅଭିମାନ)—
Jātyabhimāna ୧ । ଉଚ୍ଚ ଜାତିରେ ଜନ୍ମ ହେବା ହେତୁ **ଅହଙ୍କାର**; କୌଳୀନ୍ୟଗର୍ବ—1. Pride of high birth; pride of caste.
୨ । ନିଜର ଜାତି ପ୍ରତି ସ୍ନେହ—2. Attachment to one's own nation.

ଜାତ୍ୟାସନ—ସଂ. ବି.—ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କର ଆସନବିଶେଷ—
Jātyāsana A posture practised in tantric exercise.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଧକ ହାତ ଓ ଗୋଡ଼କୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଗତି କରେ । ଏ ଆସନରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପୂର୍ବଜନ୍ମର ବିଷୟମାନ ଜାଣି ପାରେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜାଦା—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ଫା —ପୁତ୍ର—
Jādā Son.
(ଜାଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ;
ଜାଦା ଯଥା—ହାରାମଜାଦା, ହାରାମଜାଦୀ, ସାହାଜାଦା, ସାହାଜାଦୀ,
जादा ନବାବ୍‌ଜାଦା, ସାହେବଜାଦା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଜାଦୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଦ୍ରୁ)—ଦାଦୁ (ଦେଖ)
Jādu. Dādu (See)
دادُ ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ମୂଳ. ପ୍ରାଚୀନ ସଂ. ଜାଦୁ, ଜାତୁ ବିଦ୍ୟା—
دادو ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । କୁହୁକ; ଭେଲ୍କି; ମାୟା, ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ;
ଜାଦୁ ଭୌତିକ ବିଦ୍ୟା—1. Magic; sorcery.
जादू ୨ । ବଶୀକରଣ ଆଦି ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଦ୍ୟା—2. Mystic charm or enchantment.

ଜାଦୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଦାଦୁଆ (ଦେଖ)
Jāduā Dāduā (See)
(ଜାଦେଇ, ଜାଦୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାଦୁକର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଦୁଗର)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; କୁହୁକୀ—
Jādukara Magician; sorcerer; a diviner.
ଜାଦୁକର କବା ଏହା ଜାଦୁକର ଜାଦୁକ୍ରିୟା । ଋକାଶ ରତ୍ନମାଳୀ ।
जादुगर

ଜାଦୁକରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଦୁଗରୀ)—ଭେଳକବାଜି; କୁହୁକ—
Jādukari Magic; sorcery.
ଜାଦୁକରି
जादुगरि

ଜାଦୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୁହୁକ କରିବା—
Jādu karibā 1. To employ charm.
जादू करा ୨ । ମନ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରୟୋଗ କରି ବଶ କରିବା—
जादु करना 2. To enchant.

ଜାଦୁଖାଇ—ଦେ. ବି.—ଦାଦୁଖାଇ (ଦେଖ)
Jādu-khāi Dādu-khāi (See)

ଜାଦୁଗର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଦୁକର (ଦେଖ)
Jādugara Jādukara (See)

ଜାଦୁଗରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଦୁକରି (ଦେଖ)
Jādugari Jādukari (See)
(ଜାଦୁଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଦୁଘର—ଦେ. ବି. (ଫ. ଜାଦୁ+ସଂ. ଗୃହ; ଯେଉଁ ଘରର ଅଦ୍ଭୁତ
Jādu-ghara ପଦାର୍ଥସମୂହ ଦର୍ଶକର ମନକୁ ମୁଗ୍ଧ କରେ)—
ଜାଦୁଘର ପ୍ରାକୃତିକ ଓ ଶିଳ୍ପବିଜ୍ଞାନ ଜାତ ପଦାର୍ଥସମୂହ ସଂଗୃହୀତ
अजायबघर; जादुघर ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ; କୌତୁକାଗାର—Museum.
[ଦ୍ର—ଅନେକ ବଡ଼ବଡ଼ ନଗରମାନଙ୍କରେ ଅଦ୍ଭୁତ ବସ୍ତୁବହୁଳ ଜାଦୁଘରମାନ ଅଛି । ଭାରତବର୍ଷରେ କଲିକତାର ଜାଦୁଘର ପ୍ରଧାନ ।]

ଜାଦୁବିଦ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଦୁ+ସଂ. ବିଦ୍ୟା)—୧ । ଭେଳକବାଜି—
Jādu-bidyā 1. Magic; sorcery.
ଜାଦୁବିଦ୍ୟା ୨ । ବଶୀକରଣ ବିଦ୍ୟା—
जादुविद्या 2. Charm; enchantment.

ଜାଦୁମଲମ—ଦେ. ବି—ଦାଦୁମଲମ (ଦେଖ)
Jādu-malama Dādu-malama (See)

ଜାଦୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଦାଦୁରା (ଦେଖ)
Jādurā Dādurā (See)
(ଜାଦୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ମୂଳ. ସଂ. ଜୀବନ) ୧ । ଜୀବନ—
Jān 1. Life.
जान ୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ; ଦମ୍—2. Breath of life.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ଼୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଦ୍ବ

জান ୩ । ଆତ୍ମା—3. Soul.

୪ । କୌଣସି ରାଗର ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱର—
4. The chief tune of a musical air.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଦହି କରିବା ପାଇଁ ଦୁଧରେ ପକାଇବା ମଞ୍ଜି—The small quantity of curd put into milk in order to turn it into curd.

ଜାନ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତି ବିରକ୍ତ ବା ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
Jān khāibā 1. To tease or bother much.
জান খাওয়া ୨ । ବାରଂବାର ଯିଦ କରିବା—
जान खाना 2. To importune.

ଜାନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୀବନ ସମର୍ପଣ
Jān debā କରିବା—1. To dedicate or offer one's life
জান দেওয়া to a work.
जान देना ୨ । ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—
2. To die; to give up one's life.

ଜାନ୍ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରାଣରେ ମାରିବା—
Jān nebā 1. To kill.
জান লওয়া ୨ । ଜାନ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
जान लेना 2. Jān khāibā (See)

ଜାନ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ଞା ଧାତୁ)—ଜାଣିବା—
Jān-bā To know.
ବିଣ—୧ । ଜାଣିବାର; ବିଜ୍ଞ; ଜ୍ଞାନୀ—
Wise; intelligent.

ଜାନ୍‌ବାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜାନ୍‌ବା (ଦେଖ)
Jān-bār Jānbā (See)

ଜାନ୍ ବିତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ଜାନ୍+ସଂ. ବ୍ୟତୀତ୍ୟ)—ଜୀବନ
Jān bitā(te)ibā କଟାଇବା—To pass or spend one's
জান বিতান life.
जान बिताना..

ଜାନ୍‌ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଜାନେଲା; ତୁଳ. ସଂ. ଜାଲାନ୍ତର)—
Jānlā ଝରକା; ଗବାକ୍ଷ—Window.
জানলা
झरोका

ଜାନକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନକ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jānaki ସୀତା; ଜନକନନ୍ଦିନୀ—Sītā, the foster daughter of Janaka.

ଜାନକୀନାଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାନକୀ+ନାଥ)—ରାମଚନ୍ଦ୍ର—
Jānakī-nāthā A name of Rāmachandra.
(ଜାନକୀଜୀବନ; ଜାନକୀରମଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାନତ୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜ୍ଞାତ)—ଜ୍ଞାତ; ସୁପରିଚିତ—
Jānat Well-known.
জানৎ

ଜାନପଦ—ସଂ. ବିଣ. (ଜନପଦ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥରେ ବା ଭବାର୍ଥରେ ଅ)—
Jānapada ୧ । ଜନପଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Rural.
୨ । ଜନପଦଜାତ; ଗ୍ରାମ୍ୟ—2. Rustic.
୩ । ନଗର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—3. Pertaining to a city.

ସଂ. ବି. (+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ଜନପଦ; ଗ୍ରାମ; ଦେଶ—
1. Country; inhabited tract of country.
୨ । ନାଗରିକ—2. Citizen.
୩ । ଦେଶୁଆଲୋକ; ମଫସ୍ୱଲବାସିନ୍ଦା—
3. Country-people; a rustic.
୪ । କର; ମାଲଗୁଜାରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Revenue; rent.
୫ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ପ୍ରଜାବର୍ଗଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲେଖାଯିବା ଦଲିଲର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. (Hindu Law) A class of documents written in respect of the mutual dealings between the subjects.

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯାହା ପକ୍ଷମାନେ ନିଜ ହାତରେ ଲେଖନ୍ତି ସେଥିରେ ସାକ୍ଷୀ ପଡ଼ିବା ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ, ଯାହା କହିସିନ୍ଦା ଲେଖିଥାଏ ସେଥିରେ ସାକ୍ଷୀ ପଡ଼ନ୍ତି ।]

ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଗ୍ରାମଶାସନ ପାଇଁ ଗଠିତ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚ ବା ସଭା—
Village-panchayet fomed during the rule of the independent kings of Orissa.

ଜାନପଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନପଦ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jānapadī ୧ । ବୃତ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Occupation.
୨ । ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—
2. Name of a heavenly nymph.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଶରଦ୍ୱାନ୍ ଋଷିଙ୍କ ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ ପଠାଇଥିଲେ; ମହର୍ଷି ମୋହିତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଶୁକ୍ରପାତ ହେଲା । ସେହି ଶୁକ୍ରରୁ କୃପ ଓ କୃପୀ ଜନ୍ମିଲେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଜାନବେ—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ଜାନିବ୍) (କଚେରିଆ ଭାଷା) (କୌଣସି
Jānabe ବ୍ୟକ୍ତି) ତରଫରୁ (ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବା);
তরফ ପକ୍ଷରୁ; ଅନ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ—On behalf of (a
जानीब, तरफ person); as a representative of.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ 'ଜା' କିମ୍ବା 'ଜ୍ନା' । କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟଲୋକ ପକ୍ଷରୁ ଦଲିଲଆଦିରେ ଦସ୍ତଖତ କଲେ ସ୍ୱାକ୍ଷରକାରୀ ପ୍ରତିନିଧି ଅସଲବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ପୂର୍ବରେ ଏହି ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଏ; ଯଥା—ଲୋକନାଥ ମିଶ୍ର (ସ୍ୱାକ୍ଷରକାରୀ) 'ଜା' ହରିହରମିଶ୍ର (ଅସଲବ୍ୟକ୍ତି) ।]

> ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ପାଠକମାନେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଦଳବଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଦଳ୍‌ବଳ' ଦେଖିବେ ।

ଜାନା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଓଡ଼ିଆ. ଜେନା)—
Jānā ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Family-title of a class of Sudras.

ଜାନାନା—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଫା.)—ଜନାନା (ଦେଖ)
Jānānā Janānā (See)

ଜାନାଲା—ବୈଦେ. (ଗଣ୍ଡି)—ଜାନ୍‌ଲା (ଦେଖ)
Jānālā Jān-lā (See)

ଜାନି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ 'ଜାୟା' ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନରେ 'ଜାନି'
Jāni ଆଦେଶ ହୁଏ)—ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Wife.
(ଯଥା—ଯୁବଜାନି, ସୀତାଜାନି, ରୁକ୍ମିଣୀଜାନି ।)
[ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସ ହୁଏ ।]

ଜାନୁ—ସଂ. ବି. (ଜନ ଧାତୁ=(ଗତି) ଜନ୍ମାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jānu ଊରୁସନ୍ଧି; ଆଣ୍ଠୁ—The knee.
ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ଫା. ଜାନୂ=ଜଙ୍ଘ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
ଜଙ୍ଘ—Thigh.

ଆଣ୍ଠୁରୁ ଲଙ୍ଘପଦ୍ ଯାଏ
ଜାନୁ ଏ ବେନି ଭାଳ ହୁଏ । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଜାନୁଅର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାନୁଆର (ଦେଖ)
Jānuar Jānuār (See)

ଜାନୁଆର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାନ୍‌ବର୍=ଜୀବନ)—
Jānuār ୧ । ଜୀବ; ଜନ୍ତୁ; ପ୍ରାଣୀ—1. Animal.
जानोयार ୨ । ପଶୁ—2. Beast; brute.
जानवर ୩ । ପଶୁବତ୍ ମୂର୍ଖ ଓ ବଳହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A poor thing; a stupid person.

ଜଣା ଗଲେସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଜାନୁଆର୍ ହୋ ଯାତା ହେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜାନୁଆରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇଂରାଜି ବର୍ଷର ପ୍ରଥମ ମାସ—
Jānuāri January.
जानुयारी
जनवरी
(ଜାନୁଏରି, ଜାନୁୟାରି, ଜନୋରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାନୁଗତି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାନୁ+ଗତି)—
Jānu-gati ଆଣ୍ଠେଇବା; ଆଣ୍ଠୁରେ ଭର ଦେଇ ଚାଲିବା; ହାମୁଡ଼େଇବା; ଘେଉଡ଼ମେଇବା—Crawling; moving by the knees.

ଜାନୁଘଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ସତ୍ୟଯୁଗର ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତିବିଶେଷ—
Jānu-ghanṭa Name of an ancient king of the golden age of Hindu mythology.
[ଦ୍ର—ସତ୍ୟଯୁଗରେ ୭ ଜଣ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, ଯଥା—ବଳି, ବେଣ, ମାନ୍ଧାତା, ପୁରୁରବାଃ, ଜାନୁଘଣ୍ଟ ଓ ପରଶୁରାମ । ଉକ୍ତ ଜାନୁଘଣ୍ଟ ଜାନୁରେ ଘଣ୍ଟା ବାନ୍ଧିଥିଲେ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରେ ଏହାଙ୍କର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଜାନୁଘଣ୍ଟ ପରବର୍ତ୍ତିରେ ଧୁନ୍ଧୁମାର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଓ ପରଶୁରାମଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତିରେ କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ନାମ ଲେଖାଅଛି ।]

ଜାନୁଜଂଘ—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଗୋଡ଼ର ଆଣ୍ଠୁଠାରୁ ପିଚ୍ଛ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Jānu-jaṁgha ଅଂଶ—The part of the leg between the knee and the buttock.

ଜାନୁପାଣି—ସଂ. ବି.—ଘୋଡ଼ମେଇ ଚାଲିବା; ଆଣ୍ଠେଇ ଚାଲିବା
Jānu-pāṇi (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Crawling.

ଜାନୁ-ଯଉବନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାନୁ ଯୌବନ)—(ଯୁବତୀର) ଜାନୁ ଓ
Jānu-jaubana ଅନ୍ୟ ଅବୟବମାନଙ୍କରେ ଯୌବନ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରକଟିତ ଲକ୍ଷଣାଦି—Robust thigh and other indications of youth of a woman.

ଭୁଣ୍ଡୁଣ୍ଡୁ ହୋଇ ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ କରିରୁ ଅପୂର୍ବ ଗୋରି
ଜାନୁ ଯଉବନ ସବୁ ଦିଶୁଅଛି ସରୁ ଲୁଗା ପୁତ୍ରି କରି—ଉପ ।

ଜାନେଲା—ବୈଦେ. ବି (ପର୍ତ୍ତୁ)—ଜାନ୍‌ଲା (ଦେଖ)
Jānelā Jān-lā (See)

ଜାପ—ସଂ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Jāpa ୧ । ଜପ; ମନ୍ତ୍ର ଜପିବା—1. Muttering of prayer or esoteric formulas with the help of a bead.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମନ୍ତ୍ରଜପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A mutterer of mantras.
ଦେ. ବି. (ସ. ଯୂପ)—୧ । ବାହୁ, ହାତ ବା ଦାନ୍ତ ଦ୍ୱାରା
जापटा କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଧରିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଜ୍ଞାନ
दाब, जकड़ ହୋଇଗଲେ ହାତର ମୁଠା ବା ଦାନ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ନ ଫିଟିବା; ଖାଙ୍କୁଳ; ଜାବ—1. The jamming of the hand or arms or fist round a thing held or clenched tightly, due to the holder becoming unconscious; tightened grip of the arms or fingers.
୨ । ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତର ଖାଙ୍କୁଳ ପଡ଼ିଯିବା—
2. Lock-jaw.

ଜାପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jāpaka ଯେ ଜପ କରେ—Counting on the beads;
(ଜାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) given to incessant muttering of prayers.

ଜାପଟ—ପ୍ରାଦେ. ବି. (କଟକ)—ଗଦା ହୋଇଥିବା ଧାନ ଉପରେ ଦିଆ-
Jāpaṭa ଯିବା ମୁଦ୍ରା ବା ମୁଦ—Seal or mark affixed to a heap of paddy-grains.

୧	ଇ	ଉ	ର,ର	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ଦ୍

ଜାପଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—
Jāpaṭi dharibā To grasp or embrace tightly; to hold fast.
চেপে ধরা
जकड़ना

ଜାପଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାବୁଡ଼ିବା; ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—
Jāpaṭibā To hold tightly.
চাপা
जकड़ना

ଜାପନ—ସଂ. ବି. (ଜପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ=ଜାପି ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Jāpana ୧ । ମନା କରିବା; ନାମଞ୍ଜୁର କରିବା—
1. Rejection; declining.
୨ । ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ—2. Disavowal.
୩ । ନିବର୍ତ୍ତନ—3. Turning back; cessation.
୪ । ନିଷ୍ପାଦନ—4. Finishing; accomplishment; completion.

ଜାପାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଇଂ)—ଚୀନ ଓ ରୁଷିଆର ପୂର୍ବରେ
Jāpan **ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଥିବା ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ସମ୍ବଳିତ ରାଜ୍ୟ**—
জাপান Japan.
जापान [ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ୱୀପର ଅଧିବାସୀମାନେ ଗତ ୨୦୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ଗୋଟିଏ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ସଭ୍ୟ ଜାତି ବୋଲି ଗଣ୍ୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । କ୍ୟୁସ୍ୟୁ, ସିକୋକୁ, ହୋଣ୍ଡୋ ଓ ୟେଜୋ ଏହି ଚାରି ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପ ଯଥାକ୍ରମେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ଜାପାନ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି । ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଟୋକିଓ । ଜାପାନୀ ଭାଷାରେ ଏ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜର ନାମ ନିପନ୍ । ଏହାର ଅଧିବାସୀମାନେ ବୌଦ୍ଧ ।]

ଜାପାନ୍ ପାଲିଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାପାନ୍ + ପଲିସ୍)—
Jāpān pāliś ଏକ ପ୍ରକାର କଳା ରଙ୍ଗର ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—
জাপান পালিস Japan varnish.
जापान पालिश
(ଜାପାନ୍ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାପାନୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜପାନ ଦେଶୀୟ—
Jāpānī 1. Produced in or belonging to Japan; Japanese.
জাপানী
जापानी ୨ । ଜାପାନରେ ବାସ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Inhabiting Japan.
ଦେ. ବି—ଜାପାନର ଅଧିବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A Jap or Japanese.

ଜାପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଚୃପ)—ଚୃପିବା; ଚପିବା—
Jāpibā To press; to squeeze.
চাপা
चिपटना

ଜାଫ୍ରାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜାଫରାନ୍ (ଦେଖ)
Jāf-rān Jāfarān (See)
(ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଫ୍ରାନୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ଜାଫ୍ରାନ୍‌ର ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ—Saffron-coloured.
Jāf-rānī

ଜାଫ୍ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ଜାଫ୍ରୀ)—
Jāph-ri କାଠ, ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା
জাফরী ଚତୁଷ୍କୋଣିଆ ସଛିଦ୍ର ଜାଲି—Lattice-work of
झंझरी, जाली wood cane or bamboo.

ଜାଫ୍ରି ବାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜାଫ୍ରି ନିର୍ମିତ ବାଡ଼—
Jāf-ri bārḍa Latticed fencing.
জাফরীবেড়া
जाफरी

ଜାଫରିଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—
Jāfar li (etc) **ଜାଫ୍ରି** ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāfri etc. (See)

ଜାଫରାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜାଫ୍ରାନ୍; ଲାଟି. ଇଟାଲୀୟ
Jāfarān ଜାଫ୍ଫେରାନୋ)—କୁଙ୍କୁମ; ପାରସ୍ୟ ଓ କାଶ୍ମୀର
জাফ্রান ଦେଶୀୟ ଶାକବିଶେଷରେ ପୁଷ୍ପ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗର୍ଭକେଶର—
केशर, जाफ्रान Saffron; Crocus Sativus.
[ଦ୍ର—ଏହା କାନ୍ଦିରଜାତ ବାର୍ଷିକ ଶାକ ଗୁଳ୍ମ । ଏହା ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣ ଇଉରୋପରୁ ଆନୀତ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିର ପୁଷ୍ପକେଶର ଖାଦ୍ୟରେ ମସଲା ରୂପେ ଓ ଔଷଧରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିର ବର୍ଣ୍ଣ ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ ।]

ଜାଫରାନ୍ କେଶର—ଦେ. ବି—ଜାଫରାନ୍ (ଦେଖ)
Jāfarān keśara Jāfrān (See)

ଜାଫ୍ରେଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—
Jāphreli (etc.) ଜାଫ୍ରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāph-ri etc. (See)

ଜାବ—ଦେ. ବି.—ଜାପ (ଦେଖ)
Jāba Jāpa (See)

ଜାବଟ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବୃନ୍ଦାବନ ନିକଟସ୍ଥ ଗ୍ରାମବିଶେଷ—
Jābaṭa Name of a village near Bṛundābana in the district of Muttra.
ଅବନ୍ତୀ, ଗୋକୁଳ ଜାବଟରେ,
ଭାଇ କନ୍ୟାଗ୍ରହେ ଗୋକୁଳ ସମ୍ପଦେ ବୃତ୍ତ କଲ୍ପତରୁ ତଳରେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ରାଧିକାଙ୍କର ପିତା ରାଜା ବୃଷଭାନୁଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା ।]

ଜାବଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜବର୍)—୧ । ଦୃଢ଼—
Jābarḍa 1. Tight.
୨ । ଘନ—2. Dense.
ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜବ) ଦ୍ରୁତବେଗ—
Swift motion or velocity.

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବ୍ରତ' ଦେଖିବେ ।

ଜାବଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚପେଟ)—୧ । ଚାପୁଡ଼ା—
Jābarḍā — 1. Slap.
जाबड़ा ୨ । ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—
चपत — 2. Holding tightly.

ଜାବଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଖୁବ୍ ଚାପି କରି ଧରିବା—
Jābarḍi dharibā — To hold with a firm grip.
चेपेधरा
जकड़ना

ଜାବତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାବ୍ତା, ଜାପ୍ତା=ଆଇନ୍, ନିୟମ)—
Jābatā ୧ । ରାଜବିଧି; ଆଇନ୍; ନିୟମ—
जाबेता — 1. Law; rule.
आबता ୨ । କାଇଦା; ଦୃଢ଼ ନିୟମ—
2. Strict rule.
୩ । ନିୟମାଧୀନତା—3. Discipline.
୪ । ଆୟତ୍ତ; ଅଧିକାର—
4. Control; mastery; restraint.
ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆଇନସଙ୍ଗତ; ଆଇନର ରୀତି ଅନୁଯାୟୀ—
1. Legal; according to legal formalities.
୨ । ରୀତିମତ—2. Regular.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (କଚେରୀ)—ତାଲିକା—
List; schedule.

ଜାବତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କାଇଦା କରିବା—
Jābatā karibā — 1. To lay down hard and fast rules.
୨ । ଶାସନ କରିବା; ଗାଳି ଦେବା—
2. To censure; to pass strictures.

ଜାବତା ନକଲ—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ,) (ଅଦାଲତଙ୍କ ନିୟମାନୁସାରେ
Jābatā nakala ପ୍ରସ୍ତୁତ ନକଲ)—ଅଦାଲତଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ବା
जाबेता नकल ମୋହରମରା ପ୍ରତିଲିପି; ସହିମୋହର ନକଲ—
जाबता नकल Certified copy of a document.

ଜାବଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—(ପାଣି) ଯାହା ପିଇଲେ ଖାଦ୍ୟ
Jābaḍā ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ନାହିଁ; ଯାହା ଖାଦ୍ୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ—(water) Which is not favourable to digestion.

ଜାବ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—କ୍ରୋଧ ବା ବାତାଦି ବେଗ ଯୋଗୁଁ ମୁଠାଇ
Jāba·parḍibā ଧରିଥିବା ବସ୍ତୁରୁ ଧରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଠା ନ ଫିଟିବା ଅବସ୍ଥା—Lock-jaw.

ଜାବା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଜାଭା (ଦେଖ)
Jābā — Jāvā (See)

ଜାବାଲ—ସଂ. ବି. (ଅଜ+ପାଲ; ନିପାତନ)—୧ । ଛେଳି ରଖୁଆଳ—
Jābāla — 1. A goat-herd.
୨ । ଜାବାଲି (ଦେଖ)
2. Jābāli (See)
୩ । (ଜବାଲା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥ. ଅ)—ଋଷିବିଶେଷ—
3. Name of a sage.
[ଦ୍ର—ଏ ଜବାଲାନାମ୍ନୀ ଋଷିପତ୍ନୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଉପନିଷଦରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଏ ଋଷିମାନଙ୍କଠାରୁ ବେଦଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ ଋଷିମାନେ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ପଚାରିଲେ; ଏ ତାହା ଜାଣି ନ ଥିବାରୁ ଯାଇ ମାତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । ମାତା କହିଲେ ମୁଁ ଯୌବନରେ ବହୁପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ କରିଥିଲି; ତୁମ୍ଭେ କାହା ଔରସ ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ଏ ଫେରିଯାଇ ଋଷିଙ୍କୁ ସେହି କଥା କହିଲେ । ଋଷି ଏହାଙ୍କ ସତ୍ୟବାଦିତାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଏହାଙ୍କ ଉପନୟନ କର୍ମ କଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟନାମ ସତ୍ୟକାମ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଜାବାଲି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ନାମ)—୧ । ଋଷିବିଶେଷ—
Jābāli — 1. Name of a sage.
[ଦ୍ର—ଜାବାଲି କଶ୍ୟପବଂଶୀୟ ଥିଲେ । ଏ ଦଶରଥଙ୍କ ଗୁରୁ ଓ ଜଣେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବନବାସ ସମୟରେ ଏ ଚିତ୍ରକୂଟକୁ ଯାଇ ବନରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ କରିବାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲେ, କିନ୍ତୁ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ଉପଦେଶରେ ଚାର୍ବାକ ମତର ଆଭାସ ଦେଖାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ସଂହିତାକାର ଋଷିବିଶେଷ—2. Name of the author of a treatise on Hindu law.
୩ । ଛାଗୋପଜୀବୀ; ଛାଗବ୍ୟବସାୟୀ; ଜାବାଲ—
3 A person who rears goats for a living.

ଜାବିତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାବ୍ତା)—
Jābitā (etc) — ଜାବତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jābatā etc. (See)

ଜାବିତା ମାଫିକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠିକଣା ମୁତାବକ; ଉଚିତମତେ—
Jābitā māphike — Duly; properly.

ଜାବୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଜାବଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāburḍā — Jābarḍā (See)

ଜାବୁଡ଼ା ଜାବୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଦୃଢ଼ଭାବରେ ପରସ୍ପର ଧରାଧରି ହେବା—
Jāburḍā jāburḍi — Mutual tight embracing.
जापटा जापटि

ଜାବୁଡ଼ି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାବୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Jāburḍi dharibā — Jāburḍibā (See)

ଜାବୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—To grasp or embrace tightly; to hold fast.
Jāburḍibā
जापटाना
जकड़ना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଜାବେତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଜାବତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jābetā (etc) Jābatā etc, (See)
(ଜାବେଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାବୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଜାବଡ଼ା (ଦେଖ)
Jāborḍā Jābarḍā (See)

ଜାବୌଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାବୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Jāborḍibā Jāburḍibā (See)

ଜାମ୍—ବୈଦେ. ବ. (କାଠିଅବାଡ଼)—ପଶ୍ଚିମଭାରତ ଓ କାଠିଅବାଡ଼ Jām ଅଞ୍ଚଳର ରାଜାମାନଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ; ନବନଗରର ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି; ଜାମ୍ ସାହେବ୍—1. The title of some Ruling chiefs in W. India.

जाम ୨ । (ଇଂ) (କଳଙ୍କି ଖାଇ) ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ପରସ୍ପର
জাম ସହିତ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଲାଗିଯିବା—2. Jamming or tightly fitting to each other.
୩ । ଗୁଡ଼ମିଶ୍ରିତ ଚଟଣୀ; ମୁରବା—3. Jam.
(ଯଥା—ଅମୃତଭଣ୍ଡା ଫଳକୁ ଚକୁଡ଼ା ଚକୁଡ଼ା କରି ଚିନି ପାଗ କରି ଚିନିପାଗରେ ଏହାକୁ ସିଝାଇ ଜାମ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]
୪ । (ରେଲବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—ସ୍ଲିପର ଉପରେ ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଲୁହା କଡ଼ି ଅବଦ୍ଧ ଥାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ ରେଲଗାଡ଼ିର ଚକ ଚଳେ—
4. Iron railway-plates.

ଜାମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ପରସ୍ପର ସହିତ ଦୃଢ଼ଭାବରେ Jām-khāibā ଲାଗିଯିବା—To become jammed together.
जाम खाना
জাম খাওয়া

ଜାମ୍ଚି—ଦେ. ବ—ଜାମୋଚ୍ (ଦେଖ)
Jām-chi Jāmoch [Haines] (See)

ଜାମ୍ଦାନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଜାମ୍ଦାନୀ (ଦେଖ)
Jām-dān Jām-dānī (See)

ଜାମ୍ଦାନୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଜାମହ୍‌ଦାନୀ)—୧ । ବୁଣାହେବା ବେଳେ Jām-dānī ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂକ୍ଷ୍ମ ରଙ୍ଗ ଓ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଥିବା ସୂତା ଲୁଗା—
জামদানী 1. Figured net-cloth.
जामदानी ୨ । ଜାଲରେ ବୁଣା ହେବା ବେଳେ ଫୁଲ ପକାଥିବା ଲୁଗା—2. A stuff of exquisite flower-work on netting; figured cloth.

ଜାମରୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜାମ୍ବୋଲାନା; ମୂଳ. ସଂ. ଜମ୍ବୁ)—
Jām-rul ଜମ୍ବୁଜାତି ବର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନଜାତ ଫଳତରୁବିଶେଷ—
জামরুল Eugeniā Alba.
जमरूद [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ପ୍ରଥମେ ମାଲଦ୍ୱୀପରୁ ଭାରତକୁ ଆଣିତ
(ଜାମ୍ରୋଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଥିଲା । ଏହା ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଫଳ ଧରେ; ଫଳ ଧଳା ଓ ମସୃଣ । ଏହାକୁ ଗ୍ରୋଇଲେ ଏଥିରୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ ରସ ବାହାରେ ।]

ଜାମ୍ସେଦ୍‌ଜୀ ଟାଟା—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ବମ୍ବେ ଅଞ୍ଚଳର ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ Jāmsed-jī ṭāṭā ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପାର୍ସୀ ବଣିକ—Sir Jāmsedjee
জামসেদজী তাতা Tata; the late Parsi capitalist of
जमसेठजी टाटा Bombay.
[ଦ୍ର—ଏ ସିଂହଭୂମ ଅନ୍ତର୍ଗତ କାଲମାଟୀନାମକ ନଗରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲୌହକାରଖାନାର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ତାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏହି ନଗରର ନାମ ଜାମସେଦ୍‌ପୁର ବା ଟାଟା-ନଗର ହୋଇଅଛି ।]

ଜାମ—ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ଘୁମୁସର ଅଞ୍ଚଳ) ବ.—ପିଜୁଳି ଗଛ ଓ ଫଳ—
Jāma 1. Guava.
୨ । (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସିଂହଭୂମ ମୂଳ. ବ. ଜାମ; ହି. ଜାମୁନ୍)—
ବ.—ଜାମୁ (ଦେଖ)
2. Jāmu (See)

ଜାମଦଗ୍ନେୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ଜମଦଗ୍ନି + ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଏୟ)—
Jāmadagneya (ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କ ପୁତ୍ର) ପରଶୁରାମ-Paraśurāma, the son of Jamadagni.

ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜମଦଗ୍ନି + ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଯ)—
Jāmadagnya ଜାମଦଗ୍ନେୟ (ଦେଖ)
Jāmadagneya (See)

ଜାମଳ—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A class of Tantra or
Jāmaḷa esoteric treatise.
(ଯଥା—ରୁଦ୍ରଜାମଳ ।)

ଜାମା—ସଂ. ବ. (ଜମ୍ ଧାତୁ = ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jāmā ୧ । କନ୍ୟା; ଝିଅ—1. Daughter.
୨ । ପୁତ୍ରବଧୂ; ବୋହୂ—
2. A daughter in-law.

জামা ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଜାମା = ବସ୍ତ୍ର; ଆଣ୍ଠୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବା କୁର୍ତ୍ତା ବା
जामा ଚପ୍‌କନ)—କୁର୍ତ୍ତା ବା ଅଙ୍ଗା—Coat; frock.
ସାତ ଦିନ ଜାମା ଦେହରେ ନ ଥିଲେ ପାଞ୍ଚରେ ନ ଦୁଏ କହି ।
ଭକ୍ତଚ— ସାଅଜଥା ବାହା ।

ଜାମାତା—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ଜାୟା = ସ୍ତ୍ରୀ + ମା ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ
Jāmātā ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଜ୍ୱାଇଁ; କନ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀ—
1. Son-in-law.
୨ । ସ୍ୱାମୀ—2. Husband.
୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ଫୁଲ—3. Sunflower. (Apte).
୪ । ପ୍ରଭୁ; ଖାମିନ୍—4. Lord; master (Apte).
୫ । (ଜ = ସୂର୍ଯ୍ୟ + ଆ + ମା ଧାତୁ = ମାପିବା + କରଣେ. ତୃ)
ସୂର୍ଯ୍ୟର ପରିଧି—5. The orb or circumference of the sun.

ଜାମାତୃକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ଜାମାତୃ + କ)—ଜାମାତା (ଦେଖ)
Jāmātṛuka Jāmātā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଜାମାଜମା—ଦେ. ବି. (ସହଚର, ଫା. ଜାମା+ଅନର୍ଥକ ୨ୟ ସହଚର
Jāmā-nimā ଜମା)—କୁରୁତା ଓ ପାଇଜାମା; କୋଟ୍ ପାଣ୍ଟ—
Coat and pant.

ଚଳଥିବା ଜାମାଜମାଗୁଡ଼ିକ, ଗୁପତ ଅଙ୍ଗ ଢଙ୍କିଲେ ଚଳଇ ।
— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ।

ଜାମାଜୋଡ଼—ଦେ. ବି.—(ଫା. ଜାମା ଓ ସଂ. ଯୁଗ୍)—୧ । କୁର୍ତ୍ତା ଓ
Jāmā-jorda ଜୋତା—1. Coat and shoes.
ଜାମାଜୋଡ଼ା ୨ । ମନୁଷ୍ୟ ପିନ୍ଧିଲା କୁରୁତା (ଜାମା) ଓ ଲୁଗା ଯୁଗଳ
जामाजोड़ा (ଯୋଡ଼)—2. Coat and pair of cloths
(ଜାମାଜୋଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) put on by a person.
୩ । ପୋଷାକ—3. Dress.
୪ । ପୋଷାକଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜା—4. Equipment.
ହୋମରାଚୋମରା ଦେ. ବିଣ.—କୁର୍ତ୍ତା ଓ ଜୋତାଦ୍ୱାରା ସୁସଜ୍ଜିତ;
ଲମ୍ବଶାଟପଟ୍ଟାବୃତ—Dressed from top to
toe; dressed from head to foot.

ଜାମାରୁ—ବୈଦେ. ବି.(ଦେ.?)—ସାଧା କିମ୍ବା ସରୁଧଡ଼ିଆ ପିନ୍ଧା ଲୁଗା—
Jāmāru Wearing cloth with small or no border.

ଜାମାରୁ ଜୋଡ଼—ଦେ. ବି.—ସାଧା କିମ୍ବା ସରୁଧଡ଼ିଆ ଲୁଗା ଓ ଯୁଗଳ—
Jāmāru jorda A pair of cloths with small or no border.

ଜାମି—ସଂ· ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମି)—
Jāmi ୧ । ଭଗିନୀ; ଭଉଣୀ—1. Sister.
(ଜାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୁହିତା; ଝିଅ; କନ୍ୟା—
2. Daughter.
୩ । ପୁତ୍ରବଧୂ; ବୋହୂ— 3. Daughter-in-law.
୪ । କୁଳବଧୂ; କୁଳକାମିନୀ—4. A respectable and virtuous lady; house-wife.
୫ । ପତିବ୍ରତା ସ୍ତ୍ରୀ—5. A chaste woman.
୬ । ଆପଣାର ଗୋତ୍ରୀୟା ବା ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ—
6. A woman related to one's self.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜପରିବାରମାନଙ୍କରେ କନ୍ୟାବାଚକ 'ଜେମା' ଶବ୍ଦ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି.— ପିଜୁଳି; ଗୁଆଜଳି—Guava.

ଜାମିତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜାମି=ସ୍ତ୍ରୀ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Jāmitra ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭୁଲ. ଗ୍ରୀକ୍. ଡାଇଆମେଟ୍ରନ)—(ଫଳିତ
(ଯାମିତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ସପ୍ତମ ସ୍ଥାନ—
(astrology) The 7th. house from one's natal sign.

[ଦ୍ର—ମତାନ୍ତରରେ ଏହି ଶବ୍ଦ 'ଜାୟାମିତ୍ର' ଶବ୍ଦରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ, କାରଣ ଲଗ୍ନର ୭ମ ସ୍ଥାନ ସ୍ତ୍ରୀର ଭାଗ୍ୟସୂଚନା କରେ ।]

ଜାମିତ୍ରବେଧ—ସଂ. ବି.—(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ପାପଗ୍ରହର ୭ମ ସ୍ଥାନରେ
Jāmitra-bedha ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅବସ୍ଥିତି ରୂପ ଅଶୁଭ ଯୋଗ—
(ଯାମିତ୍ରବେଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) (astrology) The conjuction of the planet moon with the 7th. house of an inauspicious planet.

[ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗରେ ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ; ଯେଉଁ ସମୟରେ ନକ୍ଷତ୍ରର ରାଶିଠାରୁ ୭ମ ରାଶିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଶନି ବା ମଙ୍ଗଳ ଥାଆନ୍ତି ସେହି ସମୟରେ ଜାମିତ୍ରବେଧ ହୁଏ । କେତେକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତରେ ଚନ୍ଦ୍ରର ୭ମ ସ୍ଥାନରେ ପାପ ଗ୍ରହ ଥିଲେ ଜାମିତ୍ରବେଧ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯେବେ ଚନ୍ଦ୍ର ଆପଣା ମୂଳତ୍ରିକୋଣରେ ବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଶୁଭଗ୍ରହର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥାଆନ୍ତି କିମ୍ବା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆପଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଶୁଭଗ୍ରହର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥାଆନ୍ତି ତେବେ ଜାମିତ୍ରବେଧରେ ଦୋଷ ରହେ ନାହିଁ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜାମିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ପର ପାଇଁ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା
Jāmin ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରତିଭୂ—1. A surety; bail.
ଜାମିନ ୨ । ପ୍ରତିଭୂତ୍ୱ; ପରର ଋଣ ଆଦି ନିମନ୍ତେ ଦାୟିତ୍ୱ—
जामिन 2. Surety-ship.
୩ । ମୁଚୁଲିକା; ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ସକାଶେ ଦାୟୀ ହେବାର ଅଙ୍ଗୀକାର ପତ୍ର ବା ନିଦର୍ଶନ ପତ୍ର—
3. Surety-bond.
୪ । ପରର କର୍ମ ପାଇଁ ଦାୟୀ ରହିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆବଦ୍ଧ ରଖେ ବା ଯେଉଁ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ଅଙ୍ଗୀକାର କରେ—
4. Security in cash or property.

[ଦ୍ର—ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ତାରିଖରେ ଅଦାଲତରେ ହାଜର ହେବ (ହାଜର ଜାମିନ୍); କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭବିଷ୍ୟତରେ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ନ କରିବ (ଫାଇଲ୍ ଜାମିନ୍) ଏଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଲୋକ (ଜାମିନ୍‌ଦାର) କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗୀକାରପତ୍ର (ଜାମିନ୍‌ନାମା) ଲେଖି ଦିଏ ଓ ଯେବେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ କରା ନ ଯିବ ତେବେ ତହିଁର କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଜାମିନ୍‌ଦାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବରେ ଦାୟୀ ହୁଏ (ଖାତିର ଜାମିନ୍) କିମ୍ବା ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆବଦ୍ଧ ରଖେ (ସମ୍ପତ୍ତି ଜାମିନ୍), କିମ୍ବା ନଗଦ ଟଙ୍କା ଉପାଜିତ୍ କରେ (ନଗଦ ଜାମିନ୍) ।]

୫ । ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଅଲଗାଣିଆ ବା ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁକୁ ଟାଣ କରିବା ପାଇଁ ତହିଁ ତଳେ ଯୋଡ଼ାଯିବା କାଠ ବା ଧାତୁର ଖଣ୍ଡ—
5. A bit of wood or metal put under two separate or weak bits.
୬ । ଆଶ୍ରୟ; ଠେସ— 6. Prop; support.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଜାମିନ୍ ଜବତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜାମିନ୍ ଓ ଫା. ଜପ୍ତ)—(ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜାମିନ୍‌ଦାର୍ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଆବଦ୍ଧ ରଖିଥାଏ ତାକୁ) କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ନ ହେଲେ ଜାମିନ୍ ଦଣ୍ଡ ଯାଇଥିବା ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତିର କ୍ରୋକ୍—Forfeiture of surety bond.
Jāmin jabat
জামিনজব্‌ৎ
जमिनजफत

ଜାମିନ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜାମିନ୍ ଓ ଫା. ଦାର୍)—ପ୍ରତିଭୂ; ଯେ ଅନ୍ୟର ଋଣ ଆଦି ଦାୟିତ୍ୱ ସକାଶେ ନିଜେ ଦାୟୀ ରହେ—Surety.
Jāmin-dār
জামিনদার
जमिनदार

ଜାମିନ୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ପ୍ରତିଭୂତ୍ୱ—Suretyship.
Jāmin-dāri
জামিনদারী
जामिनदारी

ଜାମିନ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦାୟୀ ହୋଇ ଜାମିନ୍‌ନାମା (ଅଙ୍ଗୀକାରପତ୍ର) ଲେଖି ଦେବା ଅଥବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇବା—1. To furnish a security or surety.
Jāmin debā
জামিন দেওয়া
जामिन देना

୨ । ଜାମିନ୍ ହେବା (ଦେଖ)
2 Jāmin hebā (See)

ଜାମିନ୍‌ନାମା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ମୁଚୁଲିକା; ପ୍ରତିଭୂର ସମ୍ପାଦିତ ଅଙ୍ଗୀକାରପତ୍ର—Surety bond.
Jāmin-nāmā
জামিননামা
जामिननामा

ଜାମିନ୍ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପସ୍ଥିତ ଆସାମୀର ଭବିଷ୍ୟତ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଦାୟିତ୍ୱ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଓ ଯଥେଷ୍ଟ ଜାମିନ୍ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To accept surety or bail for a person or accused.
Jāmin nebā
জামীন লওয়া
जामिन लेना

ଜାମିନ୍ ଭତା—ଦେ. ବ—ଜାମିନ୍‌ଦାର୍ ପର ପାଇଁ ଆପଣା ଉପରେ ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ସେଥିପାଇଁ ପରଠାରୁ ପାଇବା ପୁରସ୍କାର—Allowance to a surety.
Jāmin bhatā
জামিনভত্তা
जामिनभत्ता
(ଜାମିନ୍‌ଭତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାମିନ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦାୟୀ ରହିବାର ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—To stand surety for another person.
Jāmin hebā
জামিন হওয়া
जामिन होना

ଗଡ଼ରେ ଚଢ଼ିଛ ମରିବା ପାଇଁ
ଜାମିନ ହୋଇଛ ଦେବା ପାଇଁ—ଭଗ ।

ଜାମିନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଜାମିନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Jāmin etc. (See)
Jāmini (etc)
জামিনি
जामिनि
ବୈଦେ. ବିଣ—ଜାମିନ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to security.

ଜାମୁ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜମ୍ବୁ)—୧ । ଫଳତରୁବିଶେଷ—1. Eugenia Jambolina; Blackberry.
Jāmu
ସଂ. ଜମ୍ବା, ମୋଦମୋଦିନୀ, ଜମ୍ବୁଲ, ଜମ୍ବୁ, ରାଜଫଳା, ମହାସ୍କନ୍ଧା, ଶୁକାର୍ଦ୍ଦା, ରାଜଫଳା, ରାଜଜମ୍ବୁ, ସୁରଭିପତ୍ରା, ନୀଳଫଳା, ଶୁକପ୍ରିୟା, ଶ୍ୟାମଳା
জাম;কালাজাম
जामन;जाम;जामुन
ତେ. ନେରୁଡ
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଦ୍ୟାନଜାତ ନାତିଦୀର୍ଘ ତରୁ । ଏହା ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଜନ୍ମେ, ଓ ପତ୍ରଝଡ଼ା ହଏ ନାହିଁ—ଏଥିର ଫଳ ପାଚିଲେ ଘୋର ବାଇଁଗଣୀ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ପାଚିଲା କୋଳିର ଶସ ନାଲି । ପାଚିଲା ଫଳ ଖାଇବାକୁ ଖଟା, ମିଠା ଓ କଷାଟିଆ ଲାଗେ ଓ ଜୀର୍ଣ୍ଣକର । ଏ ଗଛର କାଠ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ଓ ପାଣିରେ ରହିଲେ ଶୀଘ୍ର ସଢ଼ିଯାଏ ନାହିଁ । ଜାମୁକାଠର ମଞ୍ଜ ପାଣ୍ଡୁର । ପାଚିଲା ଜାମୁକୋଳିର ରସରୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ ସିର୍‌କା ତିଆରି ହୁଏ । ଗୋଆରେ ଏ ରସରୁ ମଦ ତିଆରି ହୁଏ । କୋଳିର ମଞ୍ଜି ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ବୌଦ୍ଧମାନେ ଜାମୁ ଗଛକୁ ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏ ଫଳ ସଂଗ୍ରାହୀ, ରୁକ୍ଷ ଓ ପିତ୍ତ ଏବଂ ଦାହ ଦୂର କରେ । ବଣ ଜାମୁ ଅପେକ୍ଷା ଉଦ୍ୟାନଜାତ ଜାମୁ କୋଳି ବେଶି ରୁଚିକର ଓ ବଡ଼ ।]

୨ । (ସଂ. ନାଦେୟୀ, କାକବଲ୍ଲଭା, ଭୃଙ୍ଗେଷ୍ଟା) ବଣଜାମୁ; କାକଜମ୍ବୁ—2. Ardisa Humilis.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ଜାମୁଗଛ ପରି ଡେଙ୍ଗା କିନ୍ତୁ ଫଳ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଛୋଟ ।]

ସଂ. ହ୍ରସ୍ୱଫଳା, ଭୃଙ୍ଗବଲ୍ଲଭା, ପିକଭକ୍ଷା
୩ । ଭୁଇଁଜାମୁ—3. A small-fruited variety of Blackberry.
[ଦ୍ର—ଏହା ଜାମୁଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ; କିନ୍ତୁ ଫଳ ଅତି ଛୋଟ, କଣ୍ଟେଇକୋଳି ପରି ।]

୪ । ଗୋଲାପଜାମୁ—4. Rose-apple; roseberry.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ବଡ଼ ବଡ଼, ଗୋଲ ଓ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ । ପାଚିଲା ଫଳ ଈଷତ୍ ମିଠା ଲାଗେ ।]

ଜାମୁକ—ଦେ. ବ—୧ । ବାଣୁଆମାନେ ବନ୍ଧୁକର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଛିଦ୍ରରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ିରେ ନିଆଁ ରଖିଥାଆନ୍ତି; ଶଳିତା; ପଳିତା—1. A cord lighted with fire to ignite a match-lock; match of a gun.
Jāmuki
জামগী

ବାରଡ଼ ଗୁଳି ଗୁଳା ଝର ଝର
ଭନ୍ଧକ ଜାମୁକ ନିଆଁ ପଥର—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଝାଆଁଡ଼ା (ଦେଖ)
2. Jhā-āṅrā (See)

ଜାମୁକ ନଳି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକର ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଛିଦ୍ରରେ ଶଳିତା (ଅଗ୍ନିଶଳାକା) ଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ—Match-lock (gun).
Jāmuki nali
जामगीबंदुक
(ଜାମୁକବନ୍ଧୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜାମୁଡାଳ—ଦେ. ବି—ଜାମୁଗଛର ନାଲି କଅଁଳ ପତ୍ର ଓ ଶିଖାଯୁକ୍ତ ସାନ ଡାଳ—A small branch of Jāmu tree with red tender shoots and leaves attached to it.
Jāmu-ḍāḻi
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପିଲାମାନେ ଓ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ୟ ପୁରୁଷମାନେ ମୁଣ୍ଡର ପାଗ ଉପରେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସନ୍ତି ।]

ଜାମୁଡାଳ ନାଚ—ଦେ. ବି—ଆଦିମ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ନୃତ୍ୟବିଶେଷ—A kind of dancing performed by aborigines.
Jāmu-ḍāḻi nācha

ଖଅଡୁଣୀଙ୍କର ଜାମୁଡାଳ ନାଚ, କେଳାର ହାବୁଡ଼ା ଖେଳ—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନର୍ତ୍ତକୀ ।

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନାଚୁଣୀମାନେ ଜାମୁଡାଳ ହାତରେ ଧରି ବା ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସି ନାଚ କରନ୍ତି ।]

ଜାମୁରଧି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ— Caseoria Graveolens.
Jāmur-dhi
ଚିଲ୍ଲା

ଜାମୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଅନୁଗୁଳ) ବି—କାଠମର୍ଦ୍ଦମର୍ଦ୍ଦି (ଦେଖ) Kāṭha-mardmardi (See) (Haines)
Jāmula

ଜାମେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜାମି=ଭଗ୍ନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଏୟ)— ଭଣଜା—Sister's son.
Jāmeya
(ଜାମେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାମେୱାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଫୁଲକାମ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଶାଲ୍—A shawl with flowers woven over it.
Jāmewār
ଜାମେୱାର
जमेवार

ଜାମୋଚ୍—ଦେ. ବି—ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ— Rhabeda Lycioides.
Jāmoch
[ଦ୍ର—ଏହା ୬ ଫୁଟଠାରୁ ୮ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏହାର ଡାଳ ଭାରି ଚେମଡ଼ା; ଫୁଲ ନାଲିଆ ଓ କୋଳ ନାରଙ୍ଗିବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ବକଳାର ତନ୍ତୁରେ ଦଉଡ଼ି ହୁଏ । ଏହା ନଦୀର କଙ୍କରମୟ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଜାମ୍ବ—ଗ୍ରା. ବି—ଜାମୁ (ଦେଖ) Jāmu (See)
Jāmba
जाम
जाम्ब

ଜାମ୍ବବ—ସଂ. ବି. (ଜମ୍ବୁ+ଫଳାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଜାମୁକୋଳି— 1. Black-berry.
Jāmbaba
୨ । ଜାମ୍ବୁନଦ; ସୁନା—2. Gold.
୩ । ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଭାଲୁମାନଙ୍କ ରାଜା; ଜାମ୍ବବାନ୍—
3. Jāmbabān, the king of bears (mentioned in the Rāmāyaṇa).
୪ । ଜାମୁକୋଳିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—
4. Spirit distilled from backberries.

ଜାମ୍ବବତୀ—ସଂ. ବି—୧ । (ନାମ) (ଜାମ୍ବବତ୍+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ରାଣୀବିଶେଷ—
Jāmba-batī
1. Name of a queen of Śrīkṛushṇa.
[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସ୍ୟମନ୍ତକ ମଣି ପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ପିତା ଜାମ୍ବବାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ତାହାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିବାରୁ ଜାମ୍ବବାନ୍ ସ୍ୟମନ୍ତକ ମଣି ସହିତ ଆପଣା କନ୍ୟା ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ 'ଶାମ୍ବ' ଜନ୍ମିଥିଲେ ।]
୨ । ନାଗଦମନୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
2. Nāga-damanī (See)

ଜାମ୍ବବନ୍ତ—ଦେ. ବି—ଜାମ୍ବବାନ୍ (ଦେଖ) Jāmbabān (See)
Jāmba-banta

ଯୁବରାଜ ଅଙ୍ଗଦ ଭୁଲେ ହନୁମନ୍ତ
ନଳ ନୀଳ ସୁଷେଣ ତାର ଜାମ୍ବବନ୍ତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜାମ୍ବବାନ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜମ୍ବା+ବତ୍; ଜାମ୍ବବତ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଯାହାର ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ଜାମୁ ପରି କଳା; ଜମ୍ବା ଜମ୍ବୁ=ଜାତୁଅ+ବତ୍; M. W.)—
Jāmba-bān
୧ । ଋକ୍ଷରାଜ; ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭଲ୍ଲୁକରାଜ—1. The king of bears (mentioned in the Rāmāyaṇa).
[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଏ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଚକ୍ଷଣ ଥିଲେ । ହନୁମାନ୍ ଗନ୍ଧମାଦନ ପର୍ବତକୁ ଲଙ୍କାକୁ ବୋହି ଆଣିବାରୁ ଏ ସେଥିରୁ ଅମରମଉଷଧ ବାଛି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଇ ତାହାଙ୍କୁ ଶକ୍ତିଶେଲରୁ ବଞ୍ଚାଇଥିଲେ ।] .
୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶଶୁର; ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କ ପିତା—
2. Father-in-law of Śrīkṛushṇa.
[ଦ୍ର—ତ୍ରେତା ଯୁଗର ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଜାମ୍ବବାନ୍ ଓ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶଶୁର ଜାମ୍ବବାନ୍ ଏକ ଥିବାର ପୁରାଣାଦିରେ ଅଛି । ଏ ସତ୍ୟ ଯୁଗରେ ବାମନାବତାର ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପରିକ୍ରମା କରି ଥିବାର ମଧ୍ୟ ଲେଖାଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର].

ଜାମ୍ବବି—ସଂ. ବି—ବଜ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Thunder.
Jāmbabi

ଜାମ୍ବବୌଷ୍ଠ—ସଂ. ବି—ବ୍ରଣାଦିର ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— (ଜାମ୍ବୋଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of small surgical instrument used to operate boils in ancient India.
Jāmbabaushtha

ଜାମ୍ବୁ—ପ୍ରାଦେ. (ରାଏପୁର) ବି—ଗୁଆଚକୋଳି; ପିଚୁଳି— Guava.
Jāmbu

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଜାମ୍ବିଲ—ସଂ. ବି—ଆଣ୍ଠୁଗଣ୍ଠିର ଚକି ହାଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jāmbila The round bone capping the knee-joint.

ଜାମ୍ବୁନଦ—ସଂ. ବିଣ. (ଜମ୍ବୁନଦୀ=ସୁମେରୁ ପର୍ବତୋଦ୍ଭୂତ ନଦୀବିଶେଷ +ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—ଜମ୍ବୁ ନଦୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Jāmbu-nada Got from the river Jambu.
ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା—1. Gold.
୨ । ଦୁଦୁରା ଗଛ ଓ ଫୁଲ—2. The thorn-apple plant and its flower.

ଜାମ୍ବୁବାନ୍—ସ. ବି. (ଜମ୍ବୁ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jāmbu-bān ଜାମ୍ବବାନ୍ (ଦେଖ)
(ଜାମ୍ବୁବାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Jāmbabān (See)

ଜାମ୍ବୁମାଳୀ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହନୁମାନ୍ ରାବଣର ଅଶୋକ ବନକୁ ଉଜାଡ଼ିବା ସମୟରେ ହନୁମାନ୍ ଦ୍ୱାରା ହତ ପ୍ରହସ୍ତ ନାମକ ଅସୁରର ପୁତ୍ର—
Jāmbu-māli Name of the son of demon Prahasta killed by Hanumān.

ଜାମ୍ବେବ—ଗ୍ରା ବି—ଜାମ୍ବବାନ୍; ଋକ୍ଷରାଜ—
Jāmbeba Jambubān, the mythological king of bears.

ଜାୟ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟ୍=ସ୍ଥାନ; ଆ. ଜାୟଜ୍=ଉଚିତ; ଜାଇଜ୍)—୧ । ବିବରଣ; ହିସାବ—1. Account.
Jāy
जाय़ ୨ । ହିସାବର ବିବରଣ ବା ତାଲିକା; ତପସିଲ୍—
जाय 2. List
୩ ହିସାବ କରାଯିବା କୌଣସି ବିଷୟରେ ସ୍ମାରକ ଚିହ୍ନ; ✓—
3. Tick mark.
୪. ଲିଖିତ ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣ—4. Detailed account.
(ବିପରୀତ—ବେଜାୟ) ବିଣ· (ଆ. ଜାୟଜ୍=ଉଚିତ)—
जाय़ ୧। ଉତ୍ତମ—1. Good.
जायज ୨ ନ୍ୟାୟାନୁଗତ—2. Legal; lawful.
୩ ଉଚିତ—3. Proper.

ଜାୟକ—ସଂ. —ପୀତ ଚନ୍ଦନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jāyaka Yellow Sandal-wood.

ଜାୟଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟଗାହ୍; ଜାୟ୍=ସ୍ଥାନ; ଗାହ୍=ସ୍ଥାନ; ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—
Jāyagā
जाय़गा ୧ । ସ୍ଥାନ—1. Place.
जगह ୨ । ଜମି; ଭୂମି—2. Land.
୩ ପରିସର; ଫାଙ୍କ—3. Space; room.
୪ ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—4. Opportunity.
୫ ପାତ୍ର; ଆଧାର—5. Reservoir; container.
୬ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ—6. Place of refuge.
୭ ଖାଇ ବସିବା ନିମନ୍ତେ ପରିଷ୍କୃତ ସ୍ଥାନ—
7. A place made clean and ready for taking meal on it.
୮ । ଆବାସ ସ୍ଥଳ; ବସା—
8. Residence; lodgings.

ଜାୟଗିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଗିର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāyagir (etc) Jāgiri etc. (See)

ଜାୟଜାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟଦାଦ୍)—
Jāyajāt ୧ । ସମ୍ପତ୍ତି—1. Property.
জায়দাদ ୨ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—2. Landed property.
जायदाद
ଜାୟଦାତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜାୟଦାଦ୍ }

ଜାୟତ୍ରୀ—ଦେ ବି—ଜାୟିତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jāyatri Jāyitri (See)

ଜାୟଦା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ଜିଆଦା (ଦେଖ)
Jāyadā Jiādā (See)

ଜାୟଦାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାୟଜାତ୍ (ଦେଖ)
Jāyadād Jāyajāt (See)

ଜାୟନମାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାୟ୍=ସ୍ଥାନ+ନମାଜ୍=ମୁସଲମାନଙ୍କ ସ୍ତବ)—ଯେଉଁ ଛୋଟ ଆସନରେ ବସି ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ନମାଜ ପଢ଼ନ୍ତି—
Jāya-namāj
জায়নমাজ
जायनमाज Prayer-mat of Mahomedans.

ଜାୟବେଜାୟ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ. ଜାୟଜ୍ ଓ ବେଜାୟଜ୍; ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର)—୧ । ନ୍ୟାୟ ଓ ଅନ୍ୟାୟ—
Jāya-bejāya
জায়বেজায় 1. Right and wrong.
जाबेजा ୨ । ଉତ୍ତମ ଓ ମଧ୍ୟମ—2. Good and bad.
୩ । ବକ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ ଅବକ୍ତବ୍ୟ—
3. Speakable and unspeakable.
୪ । ଉଚିତ ଓ ଅନୁଚିତ—
4. Proper and improper.
ବି—ଉଚିତ ଓ ଅନୁଚିତ କର୍ମ—
Proper and improper acts.

ଜାୟମାନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ଉତ୍ପଦ୍ୟମାନ; ଯାହା ଜାତ ହେଉଅଛି—In the act of being produced.
Jāyamāna
(ଜାୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଯାହା-ଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅପତ୍ୟରୂପେ ଜନ୍ମେ)—
Jāyā
୧ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା; ପତ୍ନୀ—1. Wife.
[ଦ୍ର—ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ 'ଜାୟା' ଶବ୍ଦ 'ଜାନି' ଆକାର ଧାରଣ କରେ; ଯଥା—ଯୁବଜାନି, ବାମାର୍ଦ୍ଧଜାନି ।]
[ଦ୍ର—ଆର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ପତି ସ୍ୱୟଂ ଭାର୍ଯ୍ୟାଗର୍ଭରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପୁତ୍ରରୂପେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ । ତେଣୁ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଜାୟା କୁହାଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼ି' ଦେଖିବେ

୨ । ଜନ୍ମଲଗ୍ନର ୭ମ ସ୍ଥାନ—2. The 7th place from the Lagna of one's birth.

ଜାୟାଘ୍ନ—ସଂ. ବି—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଜନ୍ମକୁଣ୍ଡଳୀର ଯୋଗବିଶେଷ—
Jāyāghna Name of an astrological conjuction in the horoscope of a person.

[ଦ୍ର—ଜାତକରେ ଲଗ୍ନର ୭ମ ସ୍ଥାନରେ ମଙ୍ଗଳ ବା ରାହୁ ଥିଲେ ଏ ଯୋଗ ହୁଏ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଏପରି ଘଟେ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ବଞ୍ଚିରହିନ ବଞ୍ଚେ ନାହିଁ ।]

ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାତକରେ ଉପରୋକ୍ତ ଯୋଗ ଥାଏ—
(a person) Who has got the above conjunction in his horoscope.

ଜାୟାଜୀବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାୟା + ଆଜୀବ; ଯେଉଁ ଲୋକ
Jāyājība ସ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱାରା ଜୀବିକାନିର୍ବାହ କରେ)—୧ । ବେଶ୍ୟାପତି;
ଜାୟାନୁଜୀବୀ, ଜାୟାଜୀବୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଭଡ଼ୁଆ—1. A man who hires out his wife; a cuckold.

୨ । ନଟ—2. An actor; a dancer.

ବତୋ ସାହସ ଜାୟାଜୀବ ପ୍ରାୟେ
କିବା ଏହାଠାରେ ଏବେ ନର୍ତ୍ତଯେ । ଯାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୩ । ବକପକ୍ଷୀ—3. The heron.

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ବଗୁଲୀ ଡିମ୍ବ ପ୍ରସବ କଲାପରେ ବଗ ତାକୁ ଡିମ୍ବକୁ ଉଷୁମାଏ; ବଗୁଲୀ ପଦାକୁ ଚରିବାକୁ ଯାଏ ଓ ବଗକୁ ଆଣି ଆହାର ଯୋଗାଏ ।]

ଜାୟାତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଜାୟା + ଭାବ. ତ୍ୱ)—ଭାର୍ଯ୍ୟାତ୍ୱ—
Jāyātwa Wifehood.

ଜାୟାପତି—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଜାୟା + ପତି)—
Jāyā-pati ପତି ଓ ପତ୍ନୀ; ସ୍ୱାମୀସ୍ତ୍ରୀ; ଦମ୍ପତି—
Married couple; man and wife; husband and wife.

ବଲ୍ଲିକା ପାଦପ କଳ୍ପିତ ସ୍ୱରୂପ ଉଡ଼ାଉଛ୍ନ ଜାୟାପତି ଯେ ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

[ଦ୍ର— ସମାସରେ ଜାୟା ଓ ପତି ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ନିପାତନରେ 'ଦମ୍ପତି' ଓ 'ଜମ୍ପତି' ଏହି ଦୁଇ ଆକାର ମଧ୍ୟ ଧାରଣ କରେ ।]

ଜାୟିଗିରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜାଗିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jāyigiri (etc) Jāgiri etc (See)
(ଜାୟିଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଇତିରି—ଗ୍ରା. ବି—ଜାୟିତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jāyitiri Jāyitri (See)

ଜାୟିତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାତିପତ୍ରୀ)—ସୁଗନ୍ଧ ମସଲାବିଶେଷ—
Jāyitri Mace (a spice).
जायत्री
जावित्री

[ଦ୍ର— ଜାୟିତ୍ରୀ ଜାଇଫଳର ଖୋଳଉପରେ ଥିବା ଛାଲି । ଜାଇଫଳ ଗଛ ଉଚ୍ଚରେ ୩୦।୩୫ ହାତ ବଢ଼େ; ଏହା ମଲକା, ଜାବା, ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଆଦିଦ୍ୱୀପରେ ଜନ୍ମେ । ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ନୀଳଗିରି ପାହାଡ଼ର କେତେକ ଅଂଶରେ ଏ ଗଛର କୃଷି କରାଯାଉଅଛି । ଚଟକା ମଞ୍ଜିରୁ ଏ ଗଛ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ । ଛୋଟ ଚାରାମାନଙ୍କୁ ଖରାତେଜରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼େ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ଏହାର ମୂଳରେ ପାଣି ଦେଇ ଚାରାଗଛକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ହୁଏ । ମଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରଥମେ ତଳୀ କରି ତାହାର ଚାରା ୧½ ବା ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ଚାରାକୁ ୧୫।୨୦ ହାତ ଛଡ଼ାଛଡ଼ା କରି ପୋତିବାକୁ ହୁଏ । ସାନ ଗଛ ମୂଳରେ ପାଣି ରହିଲେ ବା ଘାସଆଦି ଉଠିଲେ ଗଛ ମରିଯାଏ । ଅଣ୍ଡିରା ଓ ମାଈ ଗଛ ପୃଥକ୍ । ୮।୧୦ଟି ମାଈଗଛ ପରେ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡିରା ଗଛ ରୋଇବାକୁ ହୁଏ, ଯେପରିକି ଅଣ୍ଡିରାଗଛରେ ପବନ ଲାଗି ମାଈଗଛରେ ବାଜିବ । ଅଣ୍ଡିରାଗଛର ଫୁଲରୁ ପରାଗ ଉଡ଼ି ମାଈଗଛର ଫୁଲରେ ପଡ଼ିଲେ ଫଳ ଧରେ । ଗଛ ଲଗାଇବାର ୭ ବର୍ଷରେ ଫଳ ଫଳେ । ଲଗେଇଲାଗେ ୧୫ ବର୍ଷ ଏ ଗଛ ଫଳେ ଓ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଫଳର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼େ । ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗଛରେ ବର୍ଷକେ ୨ ହଜାର ଫଳ ଫଳେ । ପାଚିଲା ଫଳ ରାତିରେ ଗଛରୁ ମାଟିକୁ ଝଡ଼ିପଡ଼େ । ଫଳ ଉପରେ ନାଲିମିଶା ହଳଦିଆ ପତଳା ଛାଲିକା ଥାଏ । ତାକୁ ଫଳରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଶୁଖାଇଲେ ତାହା ଜାୟିତ୍ରୀ ହୁଏ । ଏହି ପତଳା ଛାଲିକା କାଢ଼ି ନେଲା ପରେ ଫଳ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଟାଣୁଆ ଚୋପା ବା ଖୋଳ ରହେ, ସେ ଖୋଳକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟର ଶସ୍ୟ ଜାଇଫଳ । ଏହାକୁ ଖରାରେ ଶୁଖା ଯାଏ ଓ ଏହା ବଜାରରେ ଜାଇଫଳରୂପେ ବିକା ଯାଏ । ଜାଇଫଳରୁ ଏକପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ ତେଲ ଓ ଅର୍କ ବାହାରେ । ଜାୟିତ୍ରୀ ଓ ଜାୟିଫଳ ମସଲାରୂପେ ଓ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ସଂଗ୍ରାହକ, କେଶବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୀତଳ ଓ ରୁଚକ ।]

ଜାୟିଫଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜାତିଫଳ)—ଜାଇଫଳ (ଦେଖ)
Jayi-phaḻa Jaiphaḻa (See)
জাএফল
जायफर, जायफल

ଜାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜି ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଜୟୀ; ଜୟଯୁକ୍ତ—
Jāyi Victorious.
(ଜାୟିନୀ— ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଂ. ବି.—ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷା—
The burden of a sog.

ଜାୟୁ—ସଂ ବି. (ଜି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ବୈଦ୍ୟ—
Jāyu 1. Phsician.

୨ । ଔଷଧ—2, Medicine.

ସଂ. ବିଣ.—ଜେତା—Victorious.

ଜାର୍—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଇଂ. ଜାର୍, ଲାଟିନ୍ କାଇଜାର୍)—ରୁଷିଆ
Jār ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ରାଜତନ୍ତ୍ରାଧୀନ ଥିବା ସମୟରେ ତହିଁର ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଉପାଧି;
জার The late Czar of the Russn empire.
जार
(ଜାରିନା —ସ୍ତ୍ରୀ)

୧	ଇ	ଉ	ର,ରି	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

ଜାରକରେଇ ପାରକରେଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଭାଷା)—
Jār-karei pār-karei ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ବିପଦରେ ପକାଇ ପୁଣି ତାକୁ ବିପଦରୁ ପାର କରାଇ ନିଜର ବାହାଦୁରି ଦେଖାଇ ହୁଏ; ଯେ ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗେ ଓ ଗୁଣିଆଁ ହୋଇ ଛାଡ଼େ—(a woman) Who can cause some one to be accused and at the same time can save her out of the difficulty.

ଜାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ
Jāra ପ୍ରଣୟକୁ କୀଟ ପରି ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରେ)—ପରପୁରୁଷ; ଉପପତି; ଗୁପ୍ତ ପତି; ବ୍ୟଭିଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An illicit lover; a gallant; a secret lover of a married
(ଜାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) woman; a paramour; adulterer.

ଜାରକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯାହା ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରେ;
Jāraka ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ; ପରିପାଚକ; ହଜମୀ—Promoting digestion; digestive.

ସଂ. ବି.—ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ ଔଷଧ; ହଜମୀ ଗୁଳି—Digestive preparation.

ଜାରକ କାଗଜି—ଦେ. ବି.—ଜୁଆଣୀ ମିଶାଇ ଲେମ୍ବୁର ରସଦ୍ୱାରା ଜାରଣ
Jāraka kāgaji କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ଥିବା ଲେମ୍ବୁ ବା କାଗଜିର
(ଜାରକ ଲେମ୍ବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଚାର—Pickled lime and aniseed used as a digestive preparation.

ଜାରକର୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାର+କର୍ମନ୍)—ବ୍ୟଭିଚାର; ପରସ୍ତ୍ରୀ-
Jāra-karma ଗମନ—Adultery.

ଜାରଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜାର=ଉପପତି+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Jāraja ଯେ ପରପୁରୁଷ ଔରସରେ ଜନ୍ମେ)—ବେଜନ୍ମା; ବେଧପଲ—
(ଜାରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) Illegitimate son.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—କ୍ଷେତ୍ରଜ (ସନ୍ତାନ)—Illegitimate; adulterine; bastard.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଜାରଜଙ୍କୁ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି । ବିବାହିତ ପତିଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ ପରପୁରୁଷ ଔରସ ସନ୍ତାନକୁ କୁଣ୍ଡ ଓ ବିଧବା ଗର୍ଭରେ ପରପୁରୁଷ ଔରସ ସନ୍ତାନକୁ ଗୋଳକ ବୋଲାଯାଏ । ଜାରଜପୁତ୍ର କୌଣସି ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ବା ପିଣ୍ଡଦାନରେ ଅଧିକାରୀ ନୁହେ ।]

ଜାରଜଯୋଗ—ସଂ. ବି.—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଜାତକରେ ଘଟିବା
Jāraja-joga ଗ୍ରହସ୍ଥିତିଯୁକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—Name of a kind of astrological conjunction of planets in a person's horoscope.

[ଦ୍ର—ଜାତକରେ ଯଦି ଲଗ୍ନ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ି ନ ଥାଏ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ର ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାଏ କିମ୍ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ପାପଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥାଏ, ତେବେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାରଜ ଯୋଗ ହେବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ ତିଥିରେ ଓ ରବିବାର, ଶନିବାର ବା ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଯଦି କୃତ୍ତିକା, ମୃଗଶିରା, ପୁନର୍ବସୁ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, ଧନିଷ୍ଠା ବା ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼େ ତେବେ ଏହାକୁ ଜାରଜ ଯୋଗ ବୋଲି ଯାଏ ଏ ଯୋଗରେ ଜନ୍ମିବା ବାଳକ ମାତାଙ୍କ ବିବାହିତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଔରସ ନ ଥିବାର ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜାରଜାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୫ମୀ ତତ୍; ଜାର+ଜାତ)—ଜାରଜ—
Jāra-jāta Bastard
(ଜାରଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଜାରଜ ସନ୍ତାନ; ବେଧପଲ—A bastard.

ଜାରଜାତକ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ—ଜାରଜାତ (ଦେଖ)
Jāra-jātaka Jārajāta (See)
(ଜାରଜାତକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜାରଜାତକା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—(ସଂ. ଜାରଜାତକ)—
Jāra-jātakā ଜାରଜ (ଦେଖ)
(ଜାରଜାତକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jāraja (See)

ଜାରଣ—ସଂ. ବି. (ଜୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ଜାରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Jāraṇa ୧ । କ୍ଷୟକରଣ—1. Causing decay.
୨ । ଘନ ପଦାର୍ଥ ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ ମିଳାଇ ଯିବା—2. Being dissolved.
୩ । ପରିପାକ କରଣ; ପାଣିରେ ମିଳାଇଦେବା—3. Act of dissolving a thing in a liquid.
୪ । ଜୀର୍ଣ୍ଣକରଣ—4. Digesting.
୫ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ମାରଣ ବା ଶୋଧନ—5. The process of oxidising metals for medicinal purposes.
୬ । ଔଷଧାର୍ଥ ପାରା ଧାତୁର ଏକାଦଶ ସଂସ୍କାର—6. The eleventh process of refining quicksilver.
୭ । ଭସ୍ମକରଣ—7. Oxidation; reduction to ashes.

ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ—Digestive.

ଜାରଣ ମାରଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାରଣ+ସଂ. ମାରଣ; ଏକାର୍ଥକ
Jāraṇa māraṇa ସହଚର)—୧ । ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଶୋଧନ—
জারণ মারণ 1. Process of oxidising or refining
जारण मारण metals for medicinal purposes.

[ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ରୌପ୍ୟ, ପାରା ଆଦି ଧାତୁକୁ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଜାରଣ ବା ଶୋଧନ କଲେ ତାହା ଔଷଧ-ରୂପେ ମନୁଷ୍ୟର ନାନାଭାବରେ ଉପକାର କରେ; କିନ୍ତୁ ଶୋଧିତ ନ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟଶରୀରରେ ନାନା ଅପକାର

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କେ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଘଟାଏ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଜାରିତ ଧାତୁକୁ ଭସ୍ମ ବୋଲି ଯାଏ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଧୀନ କରିବା ସକାଶେ ନରମ ଗରମ, ସତ୍ ଅସତ୍ ସବୁ ପ୍ରକାର ଉପାୟ—
2. All conceivable means (fair or foul) of bringing a person under control.

ଜାରମହୁରା—ଦେ. ବି. (ପା. ଜହର୍ ଓ ସଂ. ମଧୁର୍)—ଜାଲମହୁରା;
Jāra-mahurā
जहर मोहरा
ବୁ. ସାପମହୁରା
ପା. ପାଦଜହର
ସର୍ପଖାଦକ ତରଡ଼ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପେଟରୁ ବାହାରୁଥିବା କୌଚଳମଞ୍ଜି ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର କଳା ଓ ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣର ପଥୁରିଆ ଜିନିଷ — A calcinous formation and pebble-like substance got from the intestines of flamingo and some ruminant birds and supposed to be an antidote against snake-poison.

[ଦ୍ର—ଏହା କଳା ଓ ଚକଚକ ଦେଖାଯାଏ । ସାପକାମୁଡ଼ା କ୍ଷତ ଜାଗାରେ ଏହାକୁ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଏ ଦଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରୁ ସାପ ବିଷ ଶୋଷି ନିଏ ଓ ବିଷ ଦେହରୁ ନ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ଲାଗିରହେ । କେଳାମାନେ ଏହା ସଂଗ୍ରହ କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି । ପାଗୁଳି କରିବା କେତେକ ଜୀବ (ଯଥା— ଛେଳି, ମୃଗ ଓ ଅମେରିକାର ଲାମା)ଙ୍କର ଅନ୍ତବୁଜୁଳାରୁ ମଧ୍ୟ ଜାରମହୁରା ବାହାରେ ।]

ଜାରା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଜାର)—ଜାର; ଉପପତ୍ନୀ—
Jārā A gallant; paramour.

ଜାରାପୁରୁଷ ପ୍ରେମଚିତ୍ତେ, ନଣ ଦିବସ ଅବରତେ—
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. 'ଜାର'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—ଉପପନୀ; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Concubine.

କୁଅଇଁ ଜାରାପତି ଭଳି ଭଣ୍ଡା ଅପଣା କରି କେ ଜାଣେ—
ଭୂପତି. ଚଉତିଶା ।

ଜେରା ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—୧ । (ପା. ଜରହ୍) ଜେରା; ସାକ୍ଷୀକୁ
जिरह ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷ ଓକିଲଙ୍କର ପଚାରିବା କୂଟ ପ୍ରଶ୍ନ—
1. Cross examination.

ଜାରା ୨ । (ଇଂ. ଜାରାଉଡ୍) ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଦ୍ୱୀପର ବୃକ୍ଷବିଶେଷର
जारा ଖୁବ୍ ଟାଣ କାଠ—
2. Jārā wood; the hard wood of an Australian tree; Eucalyptus Rostrata.

[ଦ୍ର—ଏ କାଠ କଲିକତାରେ ବିକି ହୁଏ, ଏଥିରେ ଗାଡ଼ି ଓ ଘରର ଉପକରଣମାନ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ଜାରା କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଜେରା କରିବା; ଅପର ପକ୍ଷର ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ କୂଟ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବା—To cross-examine or cross-question a witness in court.
Jārā karibā
জেরা করা
जिरह करना

ଜାରାଶବର—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଜରା)—ଯେଉଁ ଶବରର ବାଣ
Jārā-śabara ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଦରେ ବାଜିବାରୁ ତାହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା—Name of a fowler who unwittingly caused the death of Śrikṛushṇa by aiming an arrow and hitting his toe, mistaking it for a deer.

ଜାରାସନ୍ଧ—ଗ୍ରା. ବି—ଜରାସନ୍ଧ (ଦେଖ)
Jārāsandha Jarāsandha (See)

ଜାରି— ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାରୀ=ପ୍ରଚଳିତ)
Jāri ୧ । ଆରମ୍ଭ; ସୂତ୍ରପାତ; ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—
জারি 1. Setting a thing on foot.
जारि ୨ । ପ୍ରଚାର—2. Circulation; promulgation.
୩ । ଅଧିକାର—3. Authority; control.
୪ । ପ୍ରୟୋଗ—4. Issuing; application.
୫ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତି—5. Carrying into action.
୬ । ଶାସନ—6. Rule; regime.
୭ । ବ୍ୟବହାର; ପ୍ରଚଳନ—7. Use; currency.
(ଯଥା—ଏ ହୁକୁମର ଜାରି ୩ ବର୍ଷ ହେଲା ହୋଇଅଛି ।)
୮ । ପ୍ରଭାବ—8. Influence.
(ଯଥା—ଆଜି କାଲି ଋଷିଙ୍କର ଅଠଗଡ଼ରେ ଭାରି ଜାରି ।)
୯ । କାର୍ଯ୍ୟ—9. Action.
୧୦ । ବଳାତ୍କାର—10. Employing force.
୧୧ । ଜାହିର; ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—
11. Self-aggrandisement.
୧୨ । ତେଜ—12. Power; vigour; activity.

ଆଜି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ତକାଏତ ଖଣ୍ଡରେ ଭାରି ଜାରି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧୩ । କଡ଼ାକଡ଼ି ନିୟମର ପ୍ରଚାର—
13. Promulgation of strict rules.
୧୪ । ପ୍ରବାହ—14. Current; flow.
୧୫ । ମହରମ ପର୍ବରେ ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ତାଜିଆ ଆଗରେ ଗାଇବା ଏକ ପ୍ରକାର ଗୀତ—
15. A kind of song sung by Mahomedan females during the Mohorrum.
୧୬ । ଆଡ଼ମ୍ବର—16. Pomp; disp la y
୧୭ । କଠୋର ନିୟମାଧୀନତା—17. Discipline.

ବିଣ—୧ । ପ୍ରଚଳିତ—1. Current; in vogue.
୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—2. Established.
୩ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ—
3. Put in force; inaugurated.
୪ । ଜାହିର; ପ୍ରଚାରିତ—4. Promulgated; published.

ତାଙ୍କ ମହିମା କଥା ପୃଥିବୀ ଯାକ ଜାରି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଙ୍ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	କ୍ର

୫ । (ଅ. ଜାହ ର) ଶାସିତ—5. Controlled; ruled.
୬ । ପ୍ରବାହିତ—
6. Flowing; running (in current).
(ଯଥା—ଜଣମାି ଲୋକର ବହୁତ ଶୁନ୍ ଜାର୍ ଅଛି ।)

ଜାର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା—
Jāri karibā 1. To put into a force; to carry a thing into action.
জারি করা
जारि करना (ଯଥା—ପିଅଦା ଆସି ଡିଗ୍ରିକୁ ଜାରି କରିଦେଇଗଲା ।)
୨ । ପ୍ରଚାର କରିବା—2. To serve.
(ଯଥା—ପିଅଦା ନୋଟିସ ଜାରି କରିବାକୁ ଯାଇଅଛି ।)
୩ । ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବା—3. To inaguraute.
୪ । କଡ଼ାକଡ଼ ନିୟମ ପ୍ରଚାର କରିବା—
4. To promulgate hard and fast rules.
୫ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିବା—5. To establish.
ବୃଷ ପରେ କରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଜାରି । ଅଧର୍ମ କରିବାର ।
୬ । ଜବର୍ କରିବା; ଦଣ୍ଡ ଆଦି ଦେଇ ଅସୁବି କରିବା—
6. To teach a lesson by punishing.

ଜାର୍ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପଣାର ପରାକ୍ରମ ସାଧାରଣଙ୍କ ଆଗେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—To show one's might or power in public.
Jāri kārḍhibā

ଜାରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜାର+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୁଳଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Jārini An adulteress.

ଜାରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—
Jārita ଶୋଧିତ; ମାରିତ; ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବଧରେ ଭସ୍ମୀକୃତ (ଧାତ୍ୱାଦି)—Refined; oxidised.

ଜାର୍ ଦେଖା (ଖୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାରକାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Jāri dekhā(khe)ibā Jāri kārḍhibā (See)

ଜାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ)—
Jāribā ୧ । ଜାରଣ କରିବା; ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଶୋଧନ କରିବା—
জারা 1. To reduce or purify metals for medicinal purposes.
जारना
୨ । ଧାତୁ ଆଦି ଭସ୍ମ କରିବା—2. To reduce to ashes; to oxidise; to calcine.
୩ । ତେଲ ଆଦିକୁ ଉତ୍ତାପରେ ଜଳଶୂନ୍ୟ କରିବା—
3. To heat oil etc. over fire so as to cause the water dissolved in it to evaporate.
୪ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା—4. To digest.
୫ । ଘନ ପଦାର୍ଥକୁ ପାଣିରେ ମିଳାଇବା—
5. To dissolve.
୬ । କଷ୍ଟେଇ କରିବା—6. To make powerless.
ମାର ସୁକୁମାର କୁସୁମ କଣ୍ଠାର ଜାରି ଭେଦର ଏହା ସୁମର ମର ।
ଉତ୍କ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସ୍ତି ଦେବା; ଜବତ୍ କରିବା—
7. To teach a lesson by punishing.
ହରିଲେ ସକଳ ମନ; ଜାରିଲେ ଗାରିମା ଜନ ।
ଦ୍ରାଠୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଜାର୍ ବାହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାର୍ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Jāri bāhāra karibā Jāri kārḍhibā (See)

ଜାରୁଲ୍—ଦେ. ବି—ଆସାମ, ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶରେ ଜାତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କାଠଗଛ—A kind of timber tree; Toon wood; Larger Stroemina Flosreginae.
Jārul
জারুল
जेरु [ଦ୍ର—ଏହା ଧାତକ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ପୁଷ୍ପବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଏହାର ଫୁଲ ବଡ଼ବଡ଼ ଓ ପ୍ରାୟ ୩ ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା । ଏ କାଠ କଲିକତାରେ ମିଳେ । ଏହା ବଡ଼ ଟାଣ । ଏଥିରେ ଚଉକି, ଅଲମାରି, ମେଜ ଇତ୍ୟାଦି ଗୃହୋପକରଣ, କଡ଼ିକାଠ ଓ ବରଗା ହୁଏ ।]

ଜାଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜଅଲ୍; ଜାଲ୍)—୧ । କପଟଲେଖନ କୃତ୍ରିମଲେଖା—1. Forged writing; forgery.
Jāl
জাল ୨ । କପଟତା—2. Deception.
जाल ବିଣ—୧ । କୃତ୍ରିମ—1. Forged; counterfeit.
୨ । କପଟୀ—2. Deceptive.

ଜାଲ୍ ଅପରାଧ—ଦେ. ବି—ଜାଲ୍ କରିବା ଯୋଗୁଁ ହେବା ଅପରାଧ—
Jāl aparādha The offence of forgery.

ଜାଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୃତ୍ରିମ ଲେଖା ଲେଖିବା—
Jāl karibā 1. To forge; to forge a writing or document.
জাল করা
जाल करना (ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ଦସ୍ତଖତ ଜାଲ୍ କରିବ କି ?)
୨ । ଅସଦୁଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅସଲ ପଦାର୍ଥର ଅବିକଳ ନକଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—2. To counterfeit a genuine thing; to imitate culpably.
[ଦ୍ର—ଜାଲ୍ କରିବା ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ଅଟେ ।]

ଜାଲ୍‌କାରିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଯେ କପଟଲେଖା ଲେଖେ; ଜାଲିଆ—
Jālkāriā Forging.
जालिया

ଜାଲଜାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜାଲ—ଜାଲ)—
Jāl jāliā ୧ । ଜାଲପରି ଦିଶୁଥିବା; ଝଲରି—
জালীদার 1. Looking like a net; netlike; netted.
जालीदार ୨ । ଜାଲୁଜାଲୁଆ; ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯିବା—
(ଜାଲଜାଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2 Seen indistinctly.
୩ । ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଦେଖିପାରୁ ନ ଥିବା (ଚକ୍ଷୁ)—
3. Dim-sighted (eye).
୪ । ଉପରେ ଜାଲପରି ସରୁ ଆବରଣ ଥିବା—
4. Filmy; reticulated.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଗ୍ନି ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ଜାଲମୟ; ଛନ୍ଦଣିମନ୍ଦଣି—
5. Knotty, complicated; twisted with one another; overtangled

ଜାଲ୍ ଜାଲିଆତି—ଦେ. ବି—୧ । ଜାଲ୍; ଜାଲ୍‌କର୍ମ—
Jāl jāliāti 1. Forgery.
୨ । ଠକାମି; ପ୍ରତାରଣା—1. Cheating; fraud.

ଜାଲ୍‌ଜାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜାଲ୍‌ଜାଲିଆ (ଦେଖ)
Jāl-jāluā Jāl-jāliā (See)

ଜାଲ୍ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—ମେଙ୍କାଟଙ୍କା; କୃତ୍ରିମ ଧାତୁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଦ୍ରା—
Jāl ṭankā Counterfeit coin.
जाल टाका
जाल रुपया

ଜାଲ୍ ଦଲିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜଅଲ୍ ଓ ଫା. ଦଲିଲ୍)—
Jāl dalil ଅସଲ କାଗଜର ନକଲ ପ୍ରତିଲିପି—
जाल दलील Forged document.
जाल दलील
(ଜାଲ୍‌ଦସ୍ତାବିଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଲ୍ ଦସ୍ତଖତ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଜଅଲ୍ ଓ ଫା. ଦସ୍ତ୍‌ଖତ୍)—
Jāl dastakhata କୃତ୍ରିମ ସ୍ୱାକ୍ଷର; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କପଟ-
जाल दस्तखत ଭାବରେ ଲିଖିତ ବା ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ଅନ୍ୟର ନାମ
जाल दस्तखत Forged signature.

ଜାଲ୍ ଦସ୍ତାବିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାଲ୍ ଓ ଫା. ଦସ୍ତଆବେଜ୍)—
Jāl dastābija ଜାଲ୍‌ଦଲିଲ—Forged document.

ଜାଲ୍ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଲିଲ୍ ଆଦିର କୃତ୍ରିମତା ଅବଧାରଣ କରିବା—
Jāl dharibā To detect a forgery.
जाल धरा
जाल पकड़ना

ଜାଲ୍ ନୋଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜଅଲ୍ ଓ ଇଂ. ନୋଟ୍)—
Jāl-noṭ କୃତ୍ରିମ କାଗଜ-ମୁଦ୍ରା—Forged note.
जाल नोट
जाल नोट

ଜାଲ୍‌ଫିସାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜଅଲ୍+ଫସାଦ) (ସଦ୍‌ଭବ)—
Jāl-phisād କପଟ ଲେଖା ଓ ପ୍ରତାରଣା—
जाल फसाद Forgery and deception.
जालफसाद

ଜାଲ୍‌ଫିସାଦି—ଦେ. ବି—ଜାଲ୍‌ଫିସାଦ୍ (ଦେଖ)
Jāl-phisādi Jālphisād (See)
जालफेसादी ବୈଦେ. ବିଣ—ଯେ କୃତ୍ରିମ ଲେଖା ଲେଖେ ଓ
जालफसादी ପ୍ରତାରଣା କରେ—Forging and deceptive.

ଜାଲ୍‌ଫିସାଦିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ—ଜାଲ୍ ଫିସାଦି (ଦେଖ)
Jal-phisādiā Jāl-phisādi (See)

ଜାଲ୍ ମନୁଷ୍ୟ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁଲୋକ ଆପଣାକୁ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି
Jāl manushya ଚଳାଇ ଦିଏ—An imposter.
जाल मानुष
जाल आदमी

ଜାଲ୍ ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ମେଙ୍କାଟଙ୍କା; କୃତ୍ରିମ ଧାତୁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଦ୍ରା—
Jāl mudrā Countrefeit coin; base coin.

ଜାଲ୍‌ସାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଜଅଲ୍+ଫା. ସାଜ୍)—ଜାଲିଆ;
Jāl-sāj ପ୍ରତାରକ—Forging; imposting; cheating.
जालसाज
जालसाज

ଜାଲ୍‌ସାଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାଲ୍+ଫା. ସାଜୀ)—
Jāl-sāji ୧ । ଜାଲ୍‌କର୍ମ—1. Forgery.
जालसाजि ୨ । ଠକାମି; ପ୍ରତାରଣା—2. Deception.
जालसाजी

ଜାଲ୍ ସାଜିଆ—ବୈଦେ. ବିଣ.—(ଫା. ଜାଲ୍ ସାଜ୍)—ଜାଲିଆ—
Jāl sājiā Forging.

ଜାଲ୍‌ସାଦ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜାଲ୍‌ସାଜ୍)—ଜାଲ୍ ସାଜ୍ (ଦେଖ)
Jāl-sād Jālsāj (See)

ଜାଲ୍ ସାଦି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଲ୍ ସାଜୀ)—ଜାଲ୍ ସାଜି (ଦେଖ)
Jāl-sādi Jāl-sāji (See)

ଜାଲ—ସଂ. ବି. (ଜଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jāla ୧ । ଜୀବଜନ୍ତୁ (ଯଥା—ମାଛ, ପକ୍ଷୀ ଆଦି) ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତନ୍ତୁ, ସୂତ୍ର ବା ଲୌହର ତାର ନିର୍ମିତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଫାନ୍ଦ; ଜାଲ—1. Net; snare.
୨ । ଅକ୍ଷିର ତାରା ଉପରେ ପଡ଼ିଲ ମାଡ଼ିବା ରୋଗ—
2. A disease of the eye in which the pupils are overspread with a net-like overgrowth.
୩ । ଲୂତାତନ୍ତୁ; ବୁଢ଼ିଆଣୀ ସୂତାର ଗୋଲ୍ଲୁଡ଼ାର ଫାନ୍ଦ—
3. Spider's web.
୪ । ରଥାଦିର ଆବରଣ ବା ଜାଲି ପଡ଼ିଥିବା ଘଣ୍ଟାଟପ—
4. Netted covering or hood for cars etc.
୫ । ଗବାକ୍ଷ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜାଲିଥିବା ଝରକା—
5. Latticed window.
୬ । କଳିକା; କୋରକ; କଢ଼ି—6. Bud; blossom.
୭ । ସରୁ ଜାଲିକାମ—7. Lattice work.
୮ । ସମୂହ—8. Multitude; collection; assemblage.
୯ । ଭେଲକିବାଜି; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; ଭେଲ୍କି—
9. Magic; jugglery.
୧୦ । ମିଥ୍ୟା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣା; ଛଳ; କପଟ—
10. Deception; falsehood.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ମ

୧୧ । ଦମ୍ଭ; ଗର୍ବ—11. Pride; arrogance.

୧୨ । ଅନ୍ୟକୁ ବିପଦରେ ପକାଇବା ପାଇଁ କରାଯିବା କପଟ ଉପାୟ ବା କୌଶଳ—12. Stratagem or artifice to involve a person in trouble.

୧୩ । ଅଭିମାନ; (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. Sullen displeasure.

୧୪ । କ୍ଷାର; ଗଛ ଆଦିକୁ ଜଳାଇ ସେଥିରୁ ବାହାର କରିବା ପାଉଁଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Ashes of vegetables.

୧୫ । କଦମ୍ବଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. Nuclea Kadamba (tree)

୧୬ । ଏକପ୍ରକାର ତୋପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. A kind of cannon.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—୧ । ଜାଳଣୀ କାଠ; ଇନ୍ଧନ—1. Fuel; fire-wood.

୨ । ଅଗ୍ନିର ତାପ ବା ତେଜ—2. Heat of fire.

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ତତାଇବା ପାଇଁ ଜାଳ ଜାଳିବା—3. Lighting of fuel to heat something.

ଅଗ୍ନି ଜାଳନ୍ତେ ଅର୍ଦ୍ଧିଲ ସୁରେଣୀ,
ଅନେକ ଜାଳେ ନ ତାତଇ ପାଣି । ପ୍ରଦୀପ. ଶଶିସେଣା ।

୪ । ପୋଡ଼; ପୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—4. Act of burning.

ବଣୁବ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପିଉଳ ମିଶନ୍ତି ଦେବେ ତା ଜାଳ ପ୍ରତଜରେ କଲେ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୫ । ତାପ—5. Heat.

ଯେନ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ଜାଳ ମଣି ବଢ଼ୁ ଜ୍ୱାଳ ଜାଳ ।
ଉଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜାଲ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଜୀବଜନ୍ତୁ ଆଦି ଧରିବା ନିମନ୍ତେ
Jāla ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୂତ୍ରାଦି ନିର୍ମିତ ଯନ୍ତ୍ର; ଫାନ୍ଦ—
जाल 1. Snare.
জাল ୨ । ଫାସ—2. Noose.

୩ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ ସୂତା—3. Cobweb; spider's web.

୪ । ମାଛ ଧରିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର—4. Net.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାରର; ଯଥା—ଖୁଅଜାଲ, ଖେପା ଜାଲ, ପେଲଣା ଜାଲ, କାଠି ବା ଖାଉ ଜାଲ, ଗଣ୍ଡି ଜାଲ ବା ଚୂନା ଜାଲ, ଉଡ଼ ବା ବଡ଼ ଜାଲ ଓ ଜାଲ ପୋଳୁହ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଂ. (ଆ. ଜଅଲ)—ଜାଲ୍ (ଦେଖ) Jāl (See)

ଜାଲକ—ସଂ. ବି. (ଜାଲ+ସଙ୍କ୍ଷାର୍ଥରେ କ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜାଲ—
Jālaka 1. Small net.

୨ । ଫୁଲର କଢ଼ି; କୋରକ; କଳିକା—2. Bud; blossom.

୩ । କୁଲାୟ; ପକ୍ଷୀର ବସା—3. Bird's nest.

୪ । ଫୁଲ ବା କଢ଼ିର ପେନ୍ଥା—4. A bunch of flowers or blossoms.

୫ । ତାରକସି କାମ—5. Filigree.

୬ । ଗବାକ୍ଷ—6. Latticed window.

୭ । କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ଭୂଷଣ—7. An ornament with filigree work.

୮ । କାକୁଡ଼ି, ବୋଇତାଳୁକଖାରୁ, ପାଣିକଖାରୁ, ଭେଣ୍ଡୀ, କଲି ଇତ୍ୟାଦି ଫଳମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥା ବା କଷି—8. Young edible fruit (e. g. cucumber, pumpkin etc).

୯ । ଗର୍ବ; ଦମ୍ଭ—9. Pride, arrogance.

୧୦ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥର ସମୂହ ବା ସମଷ୍ଟି—10. A collection or multitude of small things.

୧୧ । କଦଳୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Plantain.

ଜାଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାଳଣୀ କାଠ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Jāla karibā 1. To gather twigs etc. for fuel.

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ କାଠକୁ ଜାଳିବା କାଠରେ ପରିଣତ କରିବା—2. To turn wood intended for other use to fuel.

ଜାଲକାରକ—ସଂ. ବି (ଜାଲ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବୁଢ଼ିଆଣୀ;
Jāla-kāraka ମାକଡ଼ସା—Spider.

ଜାଲକିନୀ—ସଂ. ବି (ଜାଲକ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଈ ମେଣ୍ଢା; ମେଣ୍ଢୀ
Jālakinī (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A she-ram; ewe.

ଜାଲକୀ—ସଂ. ବି (ଜାଲକ+ଜୀବିକାର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଶସ୍ତ୍ର
Jālakī ବ୍ୟବସାୟଦ୍ୱାରା ଜୀବିକାନିର୍ବାହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A person who earns his livelihood by dealing with weapons.

ଜାଲକୀଟ—ସଂ. ବି (୬. ପ. ସ୍ଥୋ.; ଜାଲ+କୀଟ)—୧ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ,
Jāla-kīṭa ମାକଡ଼ସା; ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ—1. Spider.

୨ । ବୁଢିଆଣୀର ଜାଲରେ ପଡ଼ିବା କୀଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. An insect which becomes entangled in a spider's web.

ଜାଲଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—୧ । ବର୍ଷାୟୁ ତୃଣବିଶେଷ—
Jāla ganṭhi 1. A long creeping grass,
जालगँठिठ Panicum Javanicum.
জালকাঁটি [ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଅଁପର ଏକପ୍ରକାର ଘାସ; ଲଟେଇ ଲଟେଇ ମାଡ଼େ ଓ ଦେଢ଼ ବା ଦୁଇ ହାତ ଲମ୍ବ ହୁଏ ।]

୨ । ଜାଲର ଘରମାନଙ୍କ କୋଣରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗଣ୍ଠି—2. Knots at the corners of the squares of a net.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଖା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଖା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବଣ—ଜାଲ୍‌ଜାଲିଆ (ଦେଖ)
Jāl-jāliā (See)

ଜାଲଗର୍ଦ୍ଦଭ—ସଂ. ବି—ଚର୍ମରୋଗବିଶେଷ; ବିସର୍ପ ରୋଗ—
Jāla-gardabha — Cutaneous erysipelas.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହର ସ୍ଥାନବିଶେଷ ଫୁଲିଯାଏ ଓ ପୀଡ଼ା କରେ ଓ ଜର ହୁଏ ।]

ଜାଲଘର—ଦେ. ବି—ଜାଲର ଫାଙ୍କମାନ—
Jāla-gharā — The spaces made in a net.

ଜାଲଜୀବୀ—ସଂ. ବି (ଜାଲ + ଜୀବ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.; ଯେ
Jāla-jībi — ଜାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ)—କେଉଟ; ଜାଲୁଆ—Fisherman.

ଜାଲଟିବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡରେ ସୂତା ଛନ୍ଦା ହୋଇ ଛନ୍ଦା
Jālati-bārdi — ହୋଇଥିବା ସୂତାର ଫାଶରୁ ଜାଲ ବୁଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଏ—The staff which forms the base for knitting nets.

ଜାଲଣୀକାଠ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱଳନ) ଇନ୍ଧନ; ଜାଳିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ
Jālanikātha — କାଷ୍ଠ—Fuel.
জালনী কাঠ
जलावनी

ଜାଲତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଛୋଟ ଜାଲ—
Jālati — 1. Small net.
জালী
जाली
୨ । ବାଦୁଡ଼ିଆଦିଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରୁ ଗଛର ଫଳକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗଛ ବା ଫଳ ଉପରେ ଘେରା ହେବା ଜାଲ—2. Net-work put over trees or fruits to protect them from depredations of bats.
୩ । ଆମ୍ବ ଆଦି ଫଳ ତୋଳିବା ନିମନ୍ତେ ଅଙ୍କୁଡ଼ ଅଗରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜାଲର ପାଚିଆ; ଝୁଣ୍ଟୁଣୀ ଜାଲ—3. A net-work basket or pouch attached to the top of a pole to pluck fruits (which fall into it instead of falling on the ground from high).
୪ । କୁକୁର, ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କ ମୁହଁରେ ବନ୍ଧା ହେବା ଜାଲ-କାମର ପାଚିଆ; ଚାଆଁଳ; ଗୋମେଷାଦି ପଶୁଙ୍କ ଭୁଣ୍ଡୀ; ପଶୁମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଓ ନାକ ଢାଙ୍କିବା ଜାଲି—4. Netted muzzle tied to the mouth of dogs or cattle to prevent them from using their mouth.

ଜାଲ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଲିରେ ନିଆଁ ଜାଳିବା ନିମନ୍ତେ ଜାଳଣୀକାଠ
Jāla debā — ପୁରାଇବା—To supply fuel to a fire in the oven.

ଜାଲ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ପୋଖରୀ
Jāla pakā(ke)ibā — ଆଦି ଜଳାଶୟରେ ଜାଲ ବିସ୍ତାର କରିବା—
জাল ফেলা — 1. To cast nets for fishing.
जाल डालना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନିଶ୍ଚିତ ବସ୍ତୁ ମିଳିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଦ୍ୟମ କରିବା—2. (figurative) To try to secure an uncertain thing.

ଜାଲପାଦ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାଲ + ପାଦ)—୧ । ହଂସ—
Jāla-pāda — 1. Swan;
୨ । ହଂସପାଦର ଅଙ୍ଗୁଳି ପରି ଯୁକ୍ତାଙ୍ଗୁଳ ଜୀବ; ଲିପ୍ତପଦ ଜୀବ—2. Web-footed birds and animals.
୩ । ଶବଳ ପକ୍ଷୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. A kind of gander.
୪ । (ନାମ) ଜାବାଲ ଋଷିଙ୍କର ଏକ ଶିଷ୍ୟ—
4. The name of a disciple of sage Jābāli.
ସଂ. ବଣ—ଯାହାର ପାଦର ଅଙ୍ଗୁଳିଯାକ ପରସ୍ପର ସହିତ ଲାଗି ରହିଥାଏ (ଯିକ୍ ଚୋଟକ, ସିଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ଜୀବ); ହଂସପାଦିଆ—Web-footed.

ଜାଲପାହି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଜଳ; ଭୁଲ
Jāla-pāhi — ବ. ଜଲପାଇ)—ସମୁଦ୍ରନିକଟସ୍ଥ ଜଳମୟ ନୀଚ ଭୂମି—Low marshy land on the sea-coast

ଜାଲପୋରୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ + ପ୍ଳବ)—
Jāla-pordhuā — ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପୋରୁଅ ଆକୃତିରେ
জালপোলো — ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିବା ୫ ଖଣ୍ଡ ଡାଙ୍ଗରେ ଆବୃତ ଜାଲ—
ଜାଲପୋଡ଼ୁହ, ଜାଲପୋରୁହ, ଜାଲପୋଲୁହ, ଜାଲପୋଲୁହ } ଅନ୍ୟରୂପ — A contrivance consisting of a circular net controlled by five sticks converging at the top.

ଜାଲପ୍ରାୟା—ସଂ. ବି. (ଜାଲ + ପ୍ରାୟ + ଆ)—କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—
Jāla-prāyā — Coat of mail.

ଜାଲଫାନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ଜାଲର ଘର—
Jāla-phānda — The circular or square spaces in a net.
(ଜାଲଫାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଲଫାଶ - ଦେ. ବି—୧ । ଜାଲଫାନ୍ଦ (ଦେଖ)
Jāla-phāsa — 1. Jāla-phānda (See)
জালফাঁশ
जालफाँश
୨ । ଯେଉଁ ଜାଲରେ ଫାଶ ଲାଗିଥାଏ, ଅର୍ଥାତ ଯାହାର ଦଉଡ଼ିକୁ ଭିଡ଼ ଦେଲେ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଥାଏ—2. Noosed net.

ଜାଲବ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ବଲବଲ ଦୈତ୍ୟର ପୁତ୍ର ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ
Jālaba — (ଏହାକୁ ବଳଦେବ ବଧ କରିଥିଲେ; ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—Name of ad emon killed by Baladeba.

୧	ଭ	ଦ୍ଧ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଊ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ.	ନୁ

ଜାଲବର୍ବୁରକ—ସଂ. ବ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ବବୁର ଗଛ—
Jāla-barbburaka A kind of Acacia tree with small branches.

ଜାଲ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଫାନ୍ଦ ପକାଇବା—To lay a snare for catching animals.
Jāla basā(se)ibā
जाल पाता
जाल फैलाना
[ଜାଲ ପାତିବା, ଜାଲ ମେଲା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଜାଲବାଡ଼—ଦେ. ବ—୧ । ଜାଲିବାଡ଼ (ଦେଖ)
Jāla-bārda 1. Jāli-bārda (See)
୨ । ମାଛ ଯେଉଁ ପଳାଇ ଯିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଦୁଇ ଜଳାଶୟର ସୀମାରେ ଦିଆଯିବା ଜାଲର ବାଡ଼—1. A wall of nets set up at a boundary to prevent fishes from escaping.

ଜାଲ ବାହାଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜାଲ ଓ ବାହନ)—
Jāla bāhāṇa ମାଛ ଧରିବାପାଇଁ ଜାଲକୁ ମେଲି ମେଲି ଅଗ୍ରସର ହେବା—Spreading, laying, or letting off nets for fishing.

ଜାଲ ବାହାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଲ ବୋହିବା; ଜାଲକୁ ପାଣିରେ ମେଲି ମେଲି ଅଗ୍ରସର ହେବା—
Jāla bāhāṇa karibā To go on spreading out nets for fishing.

ଜାଲ ବୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଜାଲ+ବୟନ)—
Jāla buṇibā ସୂତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଜାଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
জাল বোনা To weave or knit a net.
जाल बुनना

ଜାଲ ବୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଲ ବାହାଣ କରିବା—
Jāla buhāibā To go on spreading out or laying nets for fishing.
(ଜାଲ ବୋହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଲମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜାଲମ୍)—
Jālama (etc) ଜାଲିମ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jālim etc. (See)

ଜାଲମହୁରା—ଦେ. ବ—ଜାରମହୁରା (ଦେଖ)
Jāla-mahurā Jāra-mahurā (See)

ଜାଲମୁଣା—ଦେ. ବ—ଜାଲ ନିର୍ମିତ ଥଳି; ଗାଞ୍ଜିଆ—
Jāla-muṇā Net-purse; net pouch; a wallet made of net-work.
জালথলে
जालका थैला

ଜାଲ ମେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏକତ୍ର ସଂଗୁଣ୍ଠିତ ଜାଲକୁ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ପାଣିରେ ଖେଳେଇବା—
Jāla melā(le)ibā
1. To spread out nets for fishing.
୨ । ଜାଲ ପକାଇବା—2. Jāla pakāibā (See)

ଜାଳା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜ୍ୱାଳା)—୧ । ଜୁଲମ୍; ନିର୍ଯାତନ—
Jāḷā 1. Oppression.
জালা
ज्वाला
ଜର ଶରୀର ଜରା ବ୍ୟାଧିର ଘର
ଯାହା ଜାଳାରେ ସଦା ଜଳେ ଅନ୍ତର । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନଷ୍ଟରଣୀ ।
୨ । ତାପ—2. Heat.
୩ । ଜଳା ପୋଡ଼ା—
3. Burning sensation; inflammation.
ବିଷ ଜାଳାରେ ହେଲେ ହର
ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଗଙ୍ଗାଧର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୪ । ଦାହ; ବାଧା—
4. Painful sensation; pang.
ବନ ଦେଖି ପୀଡ଼ଇ ମଦନ ଶର ଜାଳା । ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।

ଜାଲା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଅଳଞ୍ଜର; ମୂଳ. ଫା. ଜାର୍ଗ୍ଗା, ଇଂ. ଜାର୍)—
Jālā ୧ । ବଡ଼ ଗରା ବା ମାଠିଆ; ପାଣି ରଖିବାର ବଡ଼ କଳସୀ—
জালা 1. Large jar.
जाला ୨ । ଦୀର୍ଘାକାର ସ୍ଥୂଳୋଦର ମୃତ୍ପାତ୍ର—
2. A big earthen vessel.
୩ । ମାଟିର କୁଣ୍ଡ; ବଡ଼ ନନ୍ଦିଆ—3. Large crator.
୪ । (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ) ଅଗ୍ନି—4. Fire.
ଜାଲା ପ୍ରାୟେ ବିଶୁଅଛ କୋହେ ଜାଲା ତେଜେ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା।

ଜାଲାକ୍ଷ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜାଲ+ଅକ୍ଷି)—
Jālāksha ଗବାକ୍ଷ; ଝରକା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Latticed window.

ଜାଲାତନ୍—ଦେ. ବିଣ. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁଦିତ; ସଂ. ଜ୍ୱାଳା. ମୂଳ. ଆଁ. ଜାଲ୍ଲତନ୍=ଦେଶରୁ ନିର୍ବାସିତ)—
Jālātan ଜ୍ୱାଳାରେ ଅସ୍ଥିର; ପୀଡ଼ିତ; ସନ୍ତାପପ୍ରପୀଡ଼ିତ—
জালাতন্ Oppressed.
(ଜାଲ୍ଲତନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଲି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଜାଲ ପରି ପତଳା ଆବରଣ—
Jāli 1. Film.
জালী ୨ । ଜାଲ ପରି ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ ବା ଭୂଷଣ—
जाली 2. A thing or ornament of network; lattice-work.
୩ । ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଜାଲ—
3. A net with small holes.
୪ । ସୁନା ରୁପା ଆଦି ଧାତୁର ତାରକସି କାମ—
4. Filigree work.
୫ । ଦୋଷ—5. Fault; blemish.
୬ । ଦୁଃଖ; ବାଧା—6. Pang; bothoraton.
୭ । ଝରକା; ଜାଳକବାଟ—7. Latticed window.
ଜାଲିଟି ନିକଟେ ଅଛାଇ ଦେଇଛି ଜାଲି ଟିକିଏ ସେ ଖୋଲିଛି—
ବିଦଗ୍ଧ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଅପରସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଣା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଘରର ଛଣକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଉପରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ତାଟି—A latticed mat spread over the straw-thatch of a house.

ଜାଲିଅତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜାଲିଯ୍ୟତ୍)—ଜାଲିଆ ୨ । (ଦେଖ)
Jāliat Jālia 2. (See)

ଜାଲିଅତି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଲିଯ୍ୟତ୍)—ଜାଲିଆତି (ଦେଖ)
Jāliati Jāliāti (See)

ଜାଲିଆ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଜାଳକ) ଜାଲୁଆ; କେଉଟ; ଯେ
Jālia ଜାଲଦ୍ୱାରା ମାଛ ଧରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରେ—
जल्ने; जालिया 1. Fisherman (using nets).
जालिया ୨ । (ଅ. ଜାଲ୍) ଜାଲ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Forger.
जालिय़ात ଦେ' ବିଣ—୧ । ଯେ ଜାଲ୍ କରେ; ଜାଲ୍ କାରି—
जालिया 1. Forging.
୨ । ଶଠ; ଠକ—2. Cheating; deceptive.
୩ । କପଟୀ—3. Hypocritical.

ଜାଲିଆତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜାଲିଯ୍ୟତ୍)—ଜାଲିଆ ୨ । (ଦେଖ)
Jāliāt Jālia 2. (See)

ଜାଲିଆତି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜାଲିଯ୍ୟତି)—୧ । ଜାଲ୍ କର୍ମ—
Jāliāti 1. Forgery.
୨ । ଠକାମି; ଶଠତା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା—2 Cheating; deception.
୩ । କପଟତା; ପ୍ରବଞ୍ଚନା—3. Hypocrisy.

ଜାଲିକ—ସଂ. ବି. (ଜାଲ+ଜୀବିକା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—
Jālika ୧ । ଜାଲଜୀବୀ—1. One who ekes out his livelihood with a net or a snare.
୨ । କେଉଟ; ଧୀବର—2. Fisherman.
୩ । ବ୍ୟାଧ; ଜାଲ ବା ଫାଶଦ୍ୱାରା ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଯେ ଧରେ—
3. A fowler; a person who catches animals with snares; a huntsman.
୪ । ଯେ ଜାଲ ବୁଣେ—4. Weaver of nets.
୫ । ମାକଡ଼ସା—5. Spider.
୬ । ଜୋକ—6. Leech.
୭ । ମାକଡ଼—7. Monkey.
୮ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—8. A cheat; a rogue.
୯ । ଯେ କୁହୁକ ଦେଖାଏ; ବାଜିଗର; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
9. A juggler; conjurer.
୧୦ । ଝରକା; ଜଳାକବାଟ—10. Latticed window.
୧୧ । ପ୍ରଦେଶରି ଶାସନକର୍ତ୍ତା—
11. A provincial governor.
୧୨ । କଦଳୀ—12. Plantain.
(ଜାଲିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧୩ । ଶିକୁଳିରେ ନିର୍ମିତ ସାଞ୍ଜୁ—
13. A chain-armour.
୧୪ । ପଶମରେ ତିଆରି ଜାଲିବାଲା ଓଢ଼ଣା—
14. A woollen net used as veil.
ଦେ. ବି—ଉଦ୍ଦୀପନ— Inciting.

ଯେନ ଭୂଲକେ ତାପ ଜାଳକେ (କାମତାପ ଉଦ୍ଦୀପନାଥ) ଭବେ ଅଙ୍ଗେ ଲଗ୍ନ
—ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜାଲି କବାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ ଓ କପାଟ)—
Jāli kabāta ଜାଲିକାମ ହୋଇଥିବା କବାଟ—A door of
जाली कपाट network; a latticed door.
जाली दरवाजा

ଜାଲିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜାଲକ=ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇବାର
Jālikā ଜାଲ୍ ଜାଲୁଆ ଚାଦୁଣୀ; କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ମୁଖାବରଣ ବା
(ଜାଲିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓଢ଼ଣୀ—1. A veil or mask of net-work for the face.
୨ । ବିଧବା - 2. Widow.
୩ । ଜୋକ—3. A leech.
୪ । ତାରର ବର୍ମ; ତାରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସାଞ୍ଜୁ—
4. An armour of network.
୫ । ପାଶ; ଫାନ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Snare.
୬ । ମାକଡ଼ସା; ବୁଢ଼ିଆଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Spider.
୭ । ଲୁହା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 7. Iron.

ଜାଲିକାମ—ଦେ. ବି.—(ଧାତୁ ଆଦିର) ତାରକସି କାମ—
Jāli-kāma Filigree work.
जालीकाज
जालीकाम

ଜାଲିଚଟୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ ବା ଜର୍ଜରିକ ଓ ଚଟୁ)—
Jāli-chatu ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କରଚୁଲି; ଯାହା ଉପରେ ବସିଥିବା ଘିଅଆଦି
झाँझरी; साँचा ତରଳ ବସ୍ତୁ ପ୍ରଭୃତିରୁ ପିଠା ଇତ୍ୟାଦି ଛାଣିଆଣିବା
पौना, झरना ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଚଟୁ ବା ଅଣକ—A ladle with numerous small holes to lift cakes etc from the frying pan; a perforated iron ladle for straining cakes from boiling ghee.

ବସନ୍ତମୁର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଉପମା ଗଟୁ
କାମ କାକର ଛଙ୍କା ଜାଲିଚଟୁ । ଯଦୁମଣି. ରହସ୍ୟବତନ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଛିଦ୍ର ବାଟେ ପିଠା ଆଦିରୁ ଘିଅ ବୋହି ପଡ଼େ; ଏହା ଉପରେ ପିଠଉ ବା ବେସନ ରଖି ଏହାକୁ ଘିଅ କଡ଼େଇ ଉପରେ ଝାଡ଼ିଲେ ଲଡ଼ୁଦାନା, ବୁନ୍ଦିଆ ଆଦି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ରୂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ସ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଜାଲିଜାଲିଆ—ଦେ. ବଣ.—ଜାଲ୍‌ଜାଲିଆ (ଦେଖ)
Jāli-jālia Jāl-jālia (See)
(ଜାଲୁଜାଲୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଳିଣି—ଦେ: ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ;ଜ୍ୱଳନ)—୧ । ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାଇଁ
Jāḻiṇi ବ୍ୟବହୃତ କାଠ; ଚୂଲିରେ ଜଳା ହେବା କାଠ; ଇନ୍ଧନ—
जालनीकाठ 1. Fuel.
जलावन ନିତ୍ୟନିତ୍ୟ ଅଗ୍ନି ନିଅବୋହୁତ୍ୱେ ସଜାଡ଼ି ଥିଲ ଜାଳିଣି ।
ନନ୍ଦକିଶୋର, ନଳ ଝିଣୀ ।
୨ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥରେ ସହଜରେ ନିଆଁ ଲାଗେ ଓ ଯାହା ଚୂଲ୍ଲୀରେ ପ୍ରଥମେ ନିଆଁ ଧରାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—2. An inflammable substance with
(ଜାଳନ,ଜାଳେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) which a fire is first lighted.

ଜାଳିଣି କାଠ—ଦେ. ବି.—ଜାଳିଣି ୧ (ଦେଖ)
Jāḻiṇi kāṭha Jāḻiṇi 1. (See)

ଜାଲିନଥ—ଦେ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ନାସିକାର ବାମ ପୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧା
Jāli-natha ଯିବା ଜାଲିକାମବିଶିଷ୍ଟ ଚକାକାର ମୁଦ୍ରାକାର ଭୂଷଣ
जालीनथ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଦଣ୍ଡିଣୀ ନୋଥ—A nose-ring
जालीनथ of filigree work
(ଜାଲିନୋଥ, ଜାଲିନୋଥ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାଳନ କାଠ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜ୍ୱଳନ+କାଷ୍ଠ)—ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାଇଁ
Jāḻini kāṭha ବ୍ୟବହୃତ କାଠ—Fuel.
जालनीकाठ
जलावनी

ଜାଲିନୀ—ସଂ. ବି. (ଜାଲ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚିତ୍ରଦ୍ୱାରା
Jālini ସଜ୍ଜିତ କୋଠରି—1. A room furnished with pictures.
୨ । କୋଷାତକୀ ଫଳ; ତରଡ଼ା—
2. A kind of wild melon.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ସଢ଼ାଇ ଦେଲେ ଏହାର ଚୋପା ସଢ଼ି ଯାଇ ଚୋପାର ତଳେ ଥିବା ଜାଲିଜାଲିଆ ଆବରଣ ରହିଯାଏ ଓ ତାକୁ ଗାଧୋଇଲା ବେଳେ ଦେହରେ ଘଷିଲେ ଦେହରୁ ମଇଳା ଛାଡ଼ି ଯାଏ ।]
୩ । ପ୍ରମେହପୀଡ଼ିକା; ପ୍ରମେହ ରୋଗରେ ଦେହରେ ବାହାରିବା ବ୍ରଣ—3. Postules or boils or eruptions on the body of gonorrhoeal patients.
୪ । ଚିତ୍ରଶାଳା; ଚିତ୍ରକରଙ୍କ ଚିତ୍ରଶାଳା—
4. A painter's studio.

ଜାଲିପଟିଆମ—ଦେ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କାନର ଡାଉକିଆ କାମର
Jālipaṭiāma ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ସଚ୍ଛିଦ୍ର କାପ—A kind of filigree-work earring worn by females.
ସୁନା ନଲି ବିଡ଼ୀ ଫୁଲ କାଳି ପଟିଆମ,
ବାଳାର କର୍ଣ୍ଣର ଭୂଷଣକୁ ମନୋରମ ସେ । ଭକ୍ତ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।

ଜାଳିପୋଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବହୁ ନିର୍ଯାତନ ଦେଇ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ
Jāḻi-porḍi māribā କରି ପକାଇବା; ବହୁ ଦୁଃଖ ଦେବା—
जेलेपुड़े मारा To torture (a person) by causing
जला जला कर मारना pains and troubles to him.
[ଜଳା(ଳେ)ଇ ପୋଡ଼ା(ଢ଼େ)ଇ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଜାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—(ଜଳିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Jāḻibā ୧ । ଜଳାଇବା; ଅଗ୍ନି ଲଗାଇବା—
जालान 1. To light fire; to ignite.
जराना, जलाना
ଜଳାଇବା } ଣିଜନ୍ତରୂପ
ଜଳେଇବା }
ସେ ନଳିନୀ ହଳେ ଅଗ୍ନିକି ଜାଳିବାକୁ
ଗଲେ ଏକା ଛୋଟ ହୋମର ଘରକୁ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୨ । ଦହନ କରିବା; ପୋଡ଼ିବା—2. To burn.
୩ । ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବା—3. To heat.

ଜାଲିବାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜାଲି ପରି ଛନ୍ଦା ହୋଇ ଯେଉଁ ହୋଇଥିବା
Jāli-bārḍa ବାଡ଼; ଜାଲିବାଡ଼—Network fencing; a
जालीबाड़ा fence of wire-netting; fretted fencing
जालीका आड़ or partition.

ଜାଲିବୋଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜଲିବୋଟ୍)—ଛୋଟ ସଉଖୀନ୍
Jāli-boṭa ଡଙ୍ଗା—Jolly boat;
जलिबोट a small pleasure-boat.
जालिबोट

ଜାଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାଲିମ୍=ଅତ୍ୟାଚାରୀ; ତୁଳ. ସଂ. ଜାଲ
Jālim =ଖଳଲୋକ)—
जालिमी ୧ । ରାଗ; କୋପ—1. Anger.
जालिमी ୨ । ଜୁଲମ୍; ଅତ୍ୟାଚାର—2. Oppression.
୩ । ହାକିମି; ହୁକୁମତ—
3. Show of authority.
୪ । ଗର୍ବ; ଦମ୍ଭ—4. Arrogance.
୫ । (ମଧ୍ୟାର୍ଥ) ସ୍ୱଭାବ; ଚାଲିଚଳନ; ଢଙ୍ଗ—
5. Manners; conduct.
(ଯଥା—ସହରୀ ଜାଲିମ୍ ।)
୬ । ପରାକ୍ରମ—6. Might.

जालिम ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—୧ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ; ଜୁଲମ୍‌ବାଜ୍—
जालिम 1. Oppressive.
୨ । ଅନ୍ୟାୟ କର୍ମକାରୀ—2. Unjust.
୩ । ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ; ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—
3. Mighty; powerful.

ଜାଲିମ୍ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହାକିମି ଦେଖାଇବା—
Jālim kārḍhibā 1. To show off one's authority.
जालिमि देखान ୨ । ଗର୍ବ ଦେଖାଇବା—
जालिमी दिखाना 2. To show arrogance.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ରୂପଗତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଜାଲିମ୍ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଲିମ୍ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Jālim dekhā(khe)ibā Jālim kārdhibā (See)

ଜାଲିମ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ଢଣ. (ଫା. ଜାଲିମ୍)—
Jālim-bāj ୧ । ଅତ୍ୟାଚାରୀ; ଜୁଲମ୍‌ବାଜ୍—1. Oppressive.
ଜାଲିମ ୨ । ଭାରି କଡ଼ାମିଜାଜିଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
जालिम 2. Of high temper.
୩ । ଗର୍ବୀ—3. Arrogant.
୪ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ପ୍ରିୟ; ହୁକୁମଦିଆ—
4. Fond of showing off one's authority.

ଜାଲିମି (ଇତ୍ୟାଦ)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବୈଦେ. ବି. ଓ ଢଣ (ଫା)—
Jālimi (etc) ଜାଲିମ୍ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)—Jālim etc (See)

ଜାଳୁଆ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜାଳଣୀକାଠ ଆଣି ଯୋଗାଏ—
Jāluā One who supplies or brings fuel (to a family).

ଜାଳୁଜାଳୁଆ—ଦେ. ବଣ —ଜାଳ୍‌ଜାଳିଆ (ଦେଖ)
Jālu-jāluā Jāl-jāilā (See)

ଜାଳେଣି—ଦେ. ବ—ଜାଳଣି (ଦେଖ)
Jāleṇi Jālaṇi (See)

ଜାଲ୍ମ—ସଂ. ବ. (ଜଲ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—
Jālma ୧ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A wicked person; miscreant.
୨ । ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A mean-minded person.
୩ । ପତିତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A degraded person.
୪ । ଇତର ଲୋକ—4. A low-born person.
(ଜାଲ୍ମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଅବିବେଚକ—
1. Inconsiderate.
୨ । ହିଂସ୍ର—2. Revengeful.
୩ । ମୂର୍ଖ—3. Illiterate; boorish.
୪ । କଡ଼ା; କଠୋର—4. Severe; harsh.
୫ । କୁଡ଼ି; ଆଳସ୍ୟପରାୟଣ—5. Idle; lazy.
୬ । ନିଷ୍ଠୁର; କ୍ରୂର; ନିର୍ଦ୍ଦୟ—6. Cruel.
୭ । ପାମର; ନୀଚ; ଦୁରାତ୍ମା—
7. Lowly; wicked; mean-minded.
(ଯଥା— ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପିତୃ, ଗୁରୁ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦ୍ୱେଷ କରେ ତାକୁ ଜାଲ୍ମ ବୋଲାଯାଏ ।]
୮ । ଘୃଣିତ—8. Despised.
୯ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉତ୍ତମରୂପେ ପଢ଼ି ବା ବୋଲି ନ ପାରେ—
9. Reading or reciting badly (Apte).
୧୦ । ନୀଚଜାତ—10. Low-born.
୧୧ । ସମାଜରୁ ପତିତ—
11. Degraded from society.

ଜାଲ୍ମକ—ସଂ. ବ. ଓ ବଣ. (ଜାଲ୍ମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଜାଲ୍ମ (ଦେଖ)
Jālmaka Jālma (See)

ଜାଲ୍ୟ—ସଂ. ବ. (ଜଲ+ଯ, ଏହାଙ୍କର ଜଳମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଥିବାରୁ)—
Jālya ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Lord Siba.

ଜାସାମ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ମନ୍ଦାର—
Jāsāma China rose.

ଜାସୁସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଗୁପ୍ତଭାବରେ ଅପରାଧୀର ପତା
Jāsus ଲଗାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଗୁପ୍ତଚର; ଭେଦୁଆ—
जासू A spy; an informer.
जासूस, जासूस

ଜାସ୍ତ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଯାସ୍ତ)—ହେପାଜତ; ଯତ୍ନ—
Jāst Care.
जास्त
जास्ति

ଜାସ୍ତି—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଯାସ୍‌ଦ୍ଦ୍ୱୀ=ଆଧିକ୍ୟ)—ଅଧିକ୍ୟ—
Jāsti Excess; increase; addition
यास्ति ଢଣ –୧ । ଅତ୍ୟଧିକ—1. Too much; excessive.
यास्ति ୨ । ଅଧିକତର—2. More than.

ଜାସ୍ପତି—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜାସ୍ପା+ପତି; ନିପାତନ)—
Jāspati ଜାମାତା; ଜ୍ୱାଇଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Son-in-law.

ଜାହକ—ସଂ. ବ. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ; ନିପାତନ)-
Jāhaka ୧ । ଓଧ—1. Polecat; otter.
୨ । ଜୋକ—2. Leech.
୩ । ଖଟ—3. A bed-stead.
୪ । ଶଯ୍ୟା; ବିଛଣା—4. Bed; bedding.
୫ । ବିରାଡ଼ି (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5. Cat.
୬ । ଗର୍ତ୍ତଶାୟୀ ଜୀବ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
6. An animal which lives by burrowing den.
୭ । ଏଣ୍ଡୁଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Chameleon; lizard.
୮ । ଗେଣ୍ଡା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. Snail.

ଜାହାଁଜାହାଁ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଯତ୍ର; ପ୍ରା. ଜତ୍ଥ; ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ)—
Jāhāñ-jāhāñ ୧ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ—
जाहँजाहँ 1. To which places.
जहाँजहाँ ୨ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—
2. At which places.
୩ । ସବୁ ସ୍ଥାନରେ—
3. At all places whatever.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଚ୍ଛ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଜାହାଁତାହାଁ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଯତ୍ର+ ତତ୍ର; ପ୍ରା. ଜତ୍ତ+ତତ୍ତ)—
Jahañ-tahañ ୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଇଚ୍ଛା ସେଠାରେ; ସବୁଠାରେ-
জাহাঁতাহাঁ 1. At all places.
जहाँतहाँ ୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ—
2. At every place.

ଜାହାଁପନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜହାଁପନାହ୍ =ଜଗଦାଶ୍ରୟ; ଜହାଁ=
Jahañ-pana ପୃଥିବୀ+ପନାହ୍ =ରକ୍ଷକ)—
জাহাঁপনা ପୃଥିବୀପତି, ଜଗଦାଶ୍ରୟ; ପ୍ରଭୁ—Lord of the world.
जहाँपना ଅ. (ବାଦସାହା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ନିମ୍ନତର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର
(ଜାହାଁପାନା—ଅପଭ୍ରଂଶରୂପ) ସମ୍ବୋଧନ)—ପ୍ରଭୁ ! ହଜୁର !—
My Lord ! Your Highness.

ଜାହାଁବାଜ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜହାନ୍ =ପୃଥିବୀ+ଦର୍ଶକ ଅର୍ଥରେ
Jahañ-baj ଫାରସୀ ବାଜ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ, କିମ୍ବା ଅ. ଜେହନ୍ =
জাহাঁবাজ ବୁଦ୍ଧି+ଅଧିକାରୀ ଅର୍ଥରେ ବାଜ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ;
जहाँबाद ଭୁଲ. ଫା. ଜହାଁଦାଦ୍ =ଅନୁଭବୀ)—
୧ । ବହୁଦର୍ଶୀ; ଅନୁଭବୀ—1. Experienced.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣବୁଦ୍ଧି—2. Sharp-witted.
୩ । କୂଟବୁଦ୍ଧି—
3. Crafty; of crooked policy.
୪ । ଖେଚେଡ଼ା; ଦୁଷ୍ଟ—4. Wicked; wanton.
୫ । ଦୁର୍ଦ୍ଦମନୀୟ—
5. Difficult to control; unmanageable.

ଜାହାଁଲ—ଦେ. ବି—ଜାଲ (ଦେଖ)
Jahañla Jala (See)

ଜାହାଙ୍ଗୀର—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ; ଅକବର
Jahangir ବାଦସାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର—
জাহাঙ্গীর Jehangir; the Moghal Emperor; son
जहाँगीर of Akbar.
[ଦ୍ର—ଏ ଅକବରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ୧୬୦୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସମ୍ରାଟ ହେଲେ ଓ ୧୬୨୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଏ ଅକବରଙ୍କ ଅମଳରେ ଜୟପୁରର ହିନ୍ଦୁ ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା ଯୋଧବାଈଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ପରେ ସେର୍ ଅଫ୍‌ଗାନ୍ ନାମକ ସେନାପତିଙ୍କୁ ମାରିଇ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ନୂରଜାହାନ୍‌ଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା ୧ମ ଜେମ୍ସ୍‌ଙ୍କଠାରୁ ରାଜଦୂତ ଆସିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ନିକଟରୁ ବୃନ୍ଦାବନର ଗୋବିନ୍ଦଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜାହାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜହାଜ)—
Jahaja ବୋଇତ; ପୋତ; ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ବଡ଼ ନୌକା—
জাহাজ Ship; a sea-going vessel.
जहाज [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳରେ ଚିଲିକା ମୁହାଣ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଓ ତମଲୁକ୍ ଏବଂ ଅର୍ବାଚୀନ ପୂର୍ବେ ବାଲେଶ୍ୱର ନଗର ବହୁବାଣିଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ କେନ୍ଦ୍ରମାନ ଥିଲା ଓ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଜାହାଜ ଚଲାଇ ଯାବା, ବାଲିଆଦି ଦ୍ୱୀପ ଓ ଆଫ୍ରିକାର ଉପକୂଳକୁ ବାଣିଜ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାଉଥିଲେ । ଇଂରେଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ଭାରତକୁ ଆସିବା ସମୟରେ ବାଲେଶ୍ୱର ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର ଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ବାଲେଶ୍ୱର ନିକଟସ୍ଥ ପିପିଲିରେ ବାଣିଜ୍ୟ କୋଠି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଫରାସୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଫରାସିଡାଙ୍ଗାରେ ବାଣିଜ୍ୟକୋଠି କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ବଲଙ୍ଗ ନଦୀର ମୁହାଣ ପୋତି ହୋଇ ଯିବାରୁ ବାଲେଶ୍ୱର ବନ୍ଦର ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ଉତ୍କଳର କାହାଣୀମାନଙ୍କରେ ସାଧବ ଓ ମହାଜନମାନେ ଜାହାଜ ବା ବୋଇତରେ ଚଢ଼ି ସମୁଦ୍ରପାରସ୍ଥ ଦୂର ଦେଶକୁ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ସକାଶେ ଯାଉଥିବା କଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଗ୍ରାମର ପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିବା କପାଳିନୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ଦେଉଳକୁ ଲୋକେ ବୋଇତାଳ ଦେଉଳ ବୋଲି କହନ୍ତି, କାରଣ ଏହା ତିନି ଗୋଟି ମାସ୍ତୁଲ ଥିବା ଜାହାଜର ଆକୃତିରେ ନିର୍ମିତ । ବୋଇତକଥାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ବେ ନ ଥିଲା । ଏହା ବିଦେଶରୁ ବୋଇତରେ ଏଦେଶକୁ ଆମଦାନି ହୋଇ ଆସିଥିବାରୁ ଏହାକୁ ବୋଇତକଖାରୁ ବା କୋଇତାକୁ ବୋଲାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକମାସର ଦୀପାବଳୀ (ଦେବାଳି) ଅମାବାସ୍ୟାର ସ୍ୱିତ ନ ପାହୁଣୁ ଓଡ଼ିଶାର ହିନ୍ଦୁ ଗୃହିଣୀମାନେ ଅଗଣାରେ ବୋଇତର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି ତହିଁ ଉପରେ ଘରର ବାକ୍ସ, ସିନ୍ଦୁକ, ପେଡ଼ି, ପେଟରା ଆଦି ରଖି ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା କରନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ପୂର୍ବେ ଏହି ସମୟରେ ଉତ୍କଳର ସାଧବ (ମହାଜନ) ମାନେ ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ ବୋଇତରେ ବିଦେଶଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ରଜସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଗଣାରେ ବୋଇତର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି ପୂଜା କରନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ସେ ସମୟରେ ବୋଇତ ବିଦେଶରୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସୁଥିଲା । କାହାଣୀରେ ଅଛି ଯେ ବୋଇତ ଅନୁକୂଳ କରି ଗଲା ବେଳେ ଏବଂ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସାଧବଘରର ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଯାଇ ତାହାକୁ ବନ୍ଦାଉଥିଲେ ।

ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଯେଉଁ ବୋଇତ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ ତାହା ବାଷ୍ପୀୟ ପୋତ ନୁହେ । ତାହା ପାଲ ଓ କାତକେରୁଆଳ ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଦରିଆ ମଝିରେ ଜାହାଜ ନ ଚଳିଲେ ସେ ଜାହାଜରେ କୌଣସି ନୀତିବିଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଦେବତା କୁପିତ ହୋଇଥିବା ଆଶଙ୍କା କରି ଜାହାଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଯାଚୁଥିଲେ ଏବଂ ଅପରାଧୀକୁ ସମୁଦ୍ରକୁ ନିକ୍ଷେପ କରୁଥିଲେ ବା ବଳି ଦେଉଥିଲେ ।

ଜାହାଜିଆମାନେ ଦିଗନିରୂପଣ କରିବାକୁ କମ୍ପାସ୍ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଜାହାଜିଆ ଭାଷାରେ ଦିଗ ବିଦିଗମାନଙ୍କର ନାମ ଯଥା— ଗାହୁ=ଉତ୍ତର, ସୋଇଲ=ଦକ୍ଷିଣ, ଉଦର=ପୂର୍ବ, ପିଚ୍ଛୁ=ପଶ୍ଚିମ, ଗାହୁମଉଲେଇ=ଉ. ପୂ., ବେଗର୍ଦ୍ଦିୟା ପିଚ୍ଛଡ=ଉ. ପ., ଦକ୍ଷିଣ ପିଚ୍ଛୁ=ଦ. ପ., ଦକ୍ଷିଣଉଦର=ଦ. ପୂ., ଯୋଷ=ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ଦମନ୍=ତଳ, ଉଜା=ଡାହାଣ ଓ ଡାବୁ=ବାମ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଜାହାଜକୁ ପବନରେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଲମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଥିଲା, ଯଥା—ଗାଭ=ମାସ୍ତୁଲରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପ୍ରଧାନ ପାଲ, ଝବର=ମାସ୍ତୁଲ ଆଗପାଖରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପାଲ, ଓ ଜାଉ=ମାସ୍ତୁଲରେ ସଂଲଗ୍ନ ଲଗିରେ ଲଟକା ହେବା ପାଲ ।

ଜାହାଜର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗର ନାମ ଯଥା—ଶୁକାନ, ମାସ୍ତୁଲ ବା ଦଉଡ଼ାବାରଣ ଖୁଣ୍ଟି, ପାଲ ବା ସେଡ଼, ପାଗଡ଼, ବାବୁଟିଆ, କାତ, କେରୁଆଲ, ମଙ୍ଗ ଓ ଲଙ୍ଗର ।

ଜାହାଜର କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଉପାଧି ଯଥା—ଚଣ୍ଡେଲ, ଶୁକାନୀ, ଖଲାସୀ ଓ ବୋଇତଆଳ ।

ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଜାହାଜର ନାମ—ପାଲଟଣା ଜାହାଜ, କଳ ଜାହାଜ ବା ଧୂଆଁ କଳ ଜାହାଜ, ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ ବା ମନୁଆର୍ ଜାହାଜ, ସଉଦାଗରୀ ଜାହାଜ ଓ ଟର୍ପିଡୋ ବା ବୁଡ଼ା ଜାହାଜ ।]

ଜାହାଜପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଚିଲିକାର ମାଲୁଦ ନିକଟରେ ଥିବା
Jāhāja-pardiā ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପଡ଼ିଆ—Name of a high land including a vast field near by near Malud on the Chilka lake in Puri district.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଜାହାଜ ସମୁଦ୍ରରୁ ଆସି ଏହିଠାରେ ଲାଗୁଥିଲା ।]

ଜାହାଜାତି—ଦେ. ବିଣ.—ଜାହାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Jāhājāti Relating to a ship; nautical.
जाहाजाति
जहाजी

ଶୁଣାଗୁଣିରେ ଜାହାଜାତି କାରବାର ବାଲେଶ୍ୱରରୁ ଉଠି ଯିବ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଜାହାଜି—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଜାହାଜିଆ (ଦେଖ)
Jāhāji Jāhājiā (See)

ଜାହାଜିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ପୋତାଧ୍ୟକ୍ଷ; କାପ୍ତାନ—
Jāhājiā 1. Captain of a ship.
जाहाजी ୨ । ନାବିକ; ନୌକର୍ମଚାରୀ—
जहाजी 2. A sailor; a mariner.
୩ । ବୋଇତଆଳ; ଜାହାଜଦ୍ୱାରା ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A person who trades with the help of a ship; an export merchant.

ବାଲେଶ୍ୱରରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଜାହାଜିଆ ମହାଜନ ଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଜାହାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to a ship.
୨ । ନୌସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Nautical.
୩ । ଜାହାଜରେ ସମୁଦ୍ରପାରସ୍ଥ ବିଦେଶରୁ ଆଗତ; ବିଦେଶୀ (ଯଥା ଜାହାଜୀ ଗୁଆ)—3. Imported from a foreign transmarine country.

ଜାହାଜୀ ଗୁଆ—ଦେ. ବି. (ଅ. ଜହାଜୀ+ଫ. ସୁପାରୀ)—ଏକପ୍ରକାର
Jāhāji guā ବଡ଼ ଗୁଆ—A species of big areca nut.
जाहाजीसुपारी
जहाजीसुपारी

ଜାହାନମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜହନ୍ନମ=କୋରାନବର୍ଣ୍ଣିତ ନରକ)—
Jāhānam ନରକ—The hell of the Mahomedan Scripture.
जाहान्नम
जहन्नम
(ଜାହାନ୍ନମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜାହାନମ୍‌କୁ ଯିବା—ଦେ. କି.—ବୁଢରଗାଡ ହେବୁ ବିନାଶର ପଥରେ
Jāhānamku jibā ଅଗ୍ରସର ହେବା—To go to the dogs; to go hell.
जाहान्नमे जाओआ
जहन्नममे जाना

ଜାହାନିଆଁ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ) (ନାମ)—ଜନୈକ ମୁସଲମାନ ପର-
Jāhāniān ବ୍ରାଜକ ମହାପୁରୁଷ—Name of a Mahomedan traveller-saint.

[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା କାକଟପୁର ନିକଟସ୍ଥ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଏହାଙ୍କର ଗାଦି ଅଛି । ସହକାର—୧୨ଶ ସଂଖ୍ୟା—ସୁଧାଚରଣପଣ୍ଡା ।]

ଜାହାର—ଗ୍ରା. ବି.—ଯାଆଁଳ (ଦେଖ)
Jāhāra Jāānla (See)

ଜାହାଲ—ଦେ. ବି.—ଜାଲ (ଦେଖ)
Jāhāla Jāla (See)

ଜାହିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାହିର=ବ୍ୟକ୍ତ; ପ୍ରକାଶିତ)—
Jāhir ୧ । ପ୍ରକାଶ—1. Display; manifestation.
जाहेर, याहिर ୨ । ପ୍ରଚାର—2. Publication.
जाहिर ବିଣ.—୧ । ବାହ୍ୟ—1. External.
୨ । ବ୍ୟକ୍ତ—2. Apparent.
୩ । କଳେ କଳେ ପ୍ରକଟିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ—
3. Manifest; evident.
୪ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ—4. Public.
୫ । ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ; ପ୍ରକଟିତ—
5. Made public; published.
୬ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ; ଫିଟ—6. Open.
୭ । ବିଦିତ—7. Known.
୮ । ଦଣ୍ଡପାଇବା ଦ୍ୱାରା ଉପଶାନ୍ତ; ଶାସିତ; ବଶୀଭୂତ—
8. Brought under control by means of punishment.

ଜାହିର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା; ରଟନା
Jāhir karibā କରିବା—1. To publish or proclaim openly; to disclose.
जाहेरकरा
जाहीर करना (ଯଥା—ବିଦ୍ୟା ଜାହିର କରିବା ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ୟ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

୨ । ଦେଖାଇବା—2. To show; to display.
(ଯଥା—କସମତ ଜାହିର କରିବା) ।

୩ । ଦଣ୍ଡ ଦେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜନ୍ତୁକୁ କବ୍‌ଜାରେ କରିବା ବା ଶାସନ କରିବା—3. To bring a person or animal under control by punishment; to teach a person a lesson.

ଜାହିରା—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ଅ. ଜାହିରା=ପ୍ରକାଶ୍ୟରୂପେ)—
Jāhirā ଜାହିର (ଦେଖ)
Jāhir (See)

ପ୍ରାଦେ. (ବିହୂମ) ବ—ଦେବସ୍ଥଳୀର ବୃକ୍ଷାବଳୀ—
Trees growing in the precincts of a temple

ଜାହିରାତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଦିଆଯିବା
Jāhirāt ବିଜ୍ଞାପନ; ଜାହିରାତ୍ ନାମା—Public notice.

ବଣ. (ଅ. ଜାହିର)—ପ୍ରକାଶିତ—Published.

ଜାହିରାତ୍‌ନାମା—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—ଜାହିରାତ୍ (ଦେଖ)
Jāhirāt-nāmā Jāhirāt (See).

ଜାହିରି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ଅ)—ଜାହିର (ଦେଖ)
Jāhiri Jāhir (See)

ଜାହେର୍—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ. (ଅ. ଜାହିର)—ଜାହିର (ଦେଖ)
Jāher Jāhir (See)

ହଜୁରଙ୍କ କସମତ ନେକନାମି ଦୁନିଆରେ ଜାହେର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜାହ୍ନବୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜହ୍ନୁ=ମୁନିବିଶେଷ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Jāhnabī ଈ)—ଗଙ୍ଗା; ଭାଗୀରଥୀ—The river Ganges.
[ଦ୍ର—ଜହ୍ନୁମୁନିଙ୍କ ଜଂଘରୁ ଗଙ୍ଗା ବାହାରି ଥିବା କଥା ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । 'ଜହ୍ନୁ' ଭଲେ ନୋହି ଦେଖ ।]

ଜି (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଜିଣିବା; ଜୟ କରିବା—
Ji (root) ... 1. To overcome; to win; to conquer.
(ଜାପି—ଜିଜାନ୍ତରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟକୁ ଯୁଦ୍ଧାଦିରେ ପରାଜିତ କରିବା—
2. To defeat; to vanquish; to subdue.

୩ । ବଶ କରିବା; ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—3. To curb; to restrain; to bring under control.

୪ । ଅପରାଧୀକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରି ଦଣ୍ଡାଦେଶ ଦେବା—
4. To convict an accused.

୫ । ଅନ୍ୟକୁ ବଳିଯିବା—
5. To surpass; to excel.

ଜି—ସଂ. ବ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ପିଶାଚ—
Ji Demon (Apte).

ଦେ. ବ—୧ । (ଚଳିତ) 'ଜିଲ୍ଲା'ର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ 'ଜି'—
1. The conventional sign of 'Jillā'.

୨ । ଜୀ (ଦେଖ)
2. Jī (See)

ଜିଅଗ୍ରାଫି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିଓଗ୍ରାଫୀ)—ଭୂଗୋଳବିଦ୍ୟା—
Jiagrāphi Geography.

ଜିଅମେଟ୍ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିଓମେଟ୍ରୀ)—ଜ୍ୟାମିତି—
Jiametri Geometry.

ଜିଅରବାର୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜେରବାର୍=କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ)—
Jiar-bār ୧ । (ଧନର) ଅପବ୍ୟୟ; ବୃଥାବ୍ୟୟ—
জেরবার 1. Waste of money.
जेरबार ୨ । କ୍ଷତି—2. Loss.

ବିଣ—୧ । ଅପବ୍ୟୟିତ—1. Waste.

୨ । ଧନର ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି), ବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ—2. (a person) Put to wasteful expense.

୩ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—
3. Sustaining loss; put to loss.

ଜିଅରବାରି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜେରବାରି)—୧ । କ୍ଷତି—
Jiar-bāri 1. Loss.
୨ । ଅପବ୍ୟୟ—2. Waste.

୩ । ଅପବ୍ୟୟ ବା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା—
3. State of being put to loss or waste.

ଜିଅଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜିଙ୍ଗିଣୀ; ଜିଙ୍ଗଣୀ)—୧ । କାଶିମୁଳା ଗଛ—
Jiaḷa 1. A kind of tree exuding gum; Odina Wodier.
ସଂ. ନାମ—ଜିଂଗଣୀ;
ଜିଂଗିନୀ; ଝିଂଗିନୀ; [ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ପାହାଡ଼ ଓ ହିମାଳୟ ତଳଭାଗର
ଝିଂଗୀ; ସୁନିର୍ଯ୍ୟାସା ଜଙ୍ଗଲରେ ହୁଏ । ଏ ଗଛ ଆମ୍ବାଦି ବର୍ଗର ।
ପ୍ରମୋଦିନୀ; ପାର୍ବତୀ; ଏହାର ପତ୍ର ମହୁଲଗଛର ପତ୍ରପରି ଓ ଡାଳର
କୃଷ୍ଣଶାଲ୍ମଳୀ ୨ ପାଖରେ ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ା ପତ୍ର ଧରେ ।
ଜିଙ୍ଗନ୍ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏ ଗଛ ପତ୍ରହୀନହୁଏ, ଏହାର ଫୁଲ
जिंगन ଧଳା ଓ ଫଳ ବରକୋଳ ପରି । ବୈଦ୍ୟକ-
(ଜିଓଲ—ଅନ୍ୟନାମ) ମତରେ ଏହା କଷା, ସ୍ୱାଦିଷ୍ଟ ଓ ଗରମ ଅଟେ, ଏହା ବ୍ରଣ, ଅତିସାର, ବାତ ଓ ହୃଦ୍‌ରୋଗରେ ଉପକାରୀ ଓ ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଦୂର କରେ । ଏ ଗଛରୁ ଅଜସ୍ର ଅଠା ବୁହେ ।]

୨ । ମାଗୁରଆଦି ମାଛ—
2. Fish of the Māgura species.

୩ । ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାର ମଝି ଉପରେ ମରାଯାଇଥିବା ଲୋହଅଣି ବା କୁନ୍ଦୁଣ୍ଡା (ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଲଙ୍ଗଳଲୁହା ପଶେ)-
3. Iron staple through which the plough-share is thrust into the plough

୪ । ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବି—ବଳସିଦ୍ଧାରେ ଗୁହ୍ଣା ଦେବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଷ୍ଟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜୀଅନ୍ତା ମାଛଅଦି—4. Living ait stuck to the angler's hook.

ଜିଅଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍)—
Jiala (etc) ଜେଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jel etc (See)

ଜିଅଲଜି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିଓଲଜୀ)—ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ବିଦ୍ୟା—
Jialaji Geology.

ଜିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ନାମ କଞ୍ଚୁକ, ମହୀଲତା, ଗଣ୍ଡୂପଦ; ଭୁଲ. ସଂ. ଜ୍ୟା = ଧନୁର ଦଉଡ଼ି)—
Jiā
କେଁଚୁଆ, କେଁଚୋ ୧ । କେଂଚୁଆ; ମହୀଲତା ନାମକ କୀଟ—
केचवा, केचुआ Earth-worm.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅସ୍ଥିହୀନ କ୍ଷୁଦ୍ର ସର୍ପାକୃତି; ବର୍ଷାଦିନେ ଭୂମିରେ ବହୁତ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଏମାନେ ଭୂମିତଳେ ମାଟି ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ପୋଡ଼ି ବା ଭାଜି ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଖାଇଲେ ସାନ୍ନିପାତିକ ତୃଷା ବନ୍ଦ ହୁଏ ।]
୨ । ମନୁଷ୍ୟ ପେଟରୁ ମଳ ସଙ୍ଗେ ବାହାରିବା ବଡ଼ କୃମି—
2. Tape-worm.
ପ୍ରାଦେ—୧ । (ବାଣପୁର) ବି—ଗଡ଼ିଶା (ମାଛ) (ଦେଖ)
1. Gardisā (fish) (See)
୨ । (ମେଦିନୀପୁର) ବି — ରଟା (ମାଛ) (ଦେଖ)
2. Ratā (fish) (See)
୩ । ଶିଶୁ—3. Infant.

ଜିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୀବ)—
Jiān ୧ । ସନ୍ତାନ; ପିଲା—1. Child.
୨ । ବାଳକ—2. Boy.

ଜିଆଁଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଜଳର କ୍ରମବୃଦ୍ଧି ଦେଖି ଯେଉଁ ନଦୀରେ
Jiānniān ବନ୍ୟା ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା କରାଯାଏ—(river) Showing prievious indications of a forthcoming flood.
(ଯଥା—ନଈ ଜିଆଁଣିଆଁ ହେଲାଣି ।)

ଜିଆଗଲା—ଦେ. ବିଣ — ଜିଆ ଭୂମିତଳ ଭେଦ କରି ଗାଡଥିବା
Jiā-galā (ମାଟି)—(earth) Ploughed up by
କେଁଚୁଆଖୋଁଡ଼ା earth worms.
(ଜିଆତଡ଼ା—ଅନ୍ୟତମ)

ଜିଆତଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଜିଆଗଲା (ଦେଖ)
Jiā-tardā Jiā-galā (See)

ଜିଆଦ—ଦେ. ବି —କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃଗବିଶେଷ—
Jiāda A species of small deer.

ଜିଆଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜ୍ୟାଦଗୀ = ଆଧିକ୍ୟ; ଅଧିକ; ବହୁତ)—
Jiādā ୧ । ଆଧିକ୍ୟ; ଅଧିକତା—1. Excess.
जियादा ୨ । ବଳି ପଡ଼ିବା ଅଂଶ ବା ପଦାର୍ଥ—2. Surplus.
जयादती
जयादा; जियादा ବିଣ. (ଫ. ଜ୍ୟାଦା = ଅଧିକ; ବହୁତ)—
୧ । ପ୍ରଚୁର—1. More than enough.
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ; ଅଧିକା—2. Excessive.
୩ । ଅଧିକ; ବହୁତ—3. Much; many; great.

ଜିଆନାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜିଆ (ଦେଖ)
Jiā-nārda Jiā (See)

ଜିଆପୁତା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ପୁତ୍ରଂଜୀବ (ଦେଖ)
Jiā-putā Putramjiba (See)

ଜିଆ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ଆଖିରୁ ପାଣି ବୋହିବା ରୋଗ—
Jiā māribā A cattle-disease causing watery discharge from the eyes.
[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ଲୁଣି ପାଣି କୁକୁଡ଼ୁଆ କରି ଗୋରୁ ଆଖିକୁ ଛଡ଼ିଲେ ଏ ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ ।]

ଜିଆଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଉପରୁ ସହଜରେ ପାଣି ଶୁଖି
Jiāl ନ ଯିବା (କ୍ଷେତ ବା କିଆର)—(a field) From which water is not soaked up easily.

ଜିଉ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୁତ)—ବିବାହ ସମୟରେ
Jiu ବରକନ୍ୟାଙ୍କର କଉଡ଼ି ଖେଳ; ଜୁଆ ଖେଳ—
The game of cowries (sea-shells) played by the bride and the bridegroom during marriage.
ବୈଦେ. ବି. (ହିବ୍ରୁ)—ଯୀହୁଦି (ଦେଖ)
Jihudi (See)
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବ)—ଜୀ (ଦେଖ)—Jī (See)

ଜିଉଁତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜିଉନ୍ତିଆ (ଦେଖ)
Jiuntiā Jiuntiā (See)

ଜିଉଦି—ବୈଦେ. ବି. (ହିବ୍ରୁ)—ଯୀହୁଦି (ଦେଖ)
Jiudi Jihudi (See)

ଜିଉନା—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୀବନ)—ଧନ; ଅର୍ଥ—
Jiunā Money.

ଜିଉନ୍ତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୀତାଷ୍ଟମୀ ବା ଜୀମୂତାଷ୍ଟମୀ;
Jiuntiā ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହିନ୍ଦି ଏହି ଶବ୍ଦ)—
ଜୀତାଷ୍ଟମୀ; ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀ ବ୍ରତ—
A religious vow observed on the 8th of the dark fortnight of Āswina.
୨ । ଆଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ ଦିନ (ଭାଇଜିଉନ୍ତିଆ) ଓ ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠୀ ଦିନ (ପୁଅଜିଉନ୍ତିଆ) ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କରିବା ବ୍ରତ—2. A religious vow observed by women having brothers on the 7th day of the light fortnight of Āswina and by those having sons on the 6th day of the light fortnight of Bhādra.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

[ଦ୍—ପୁଅଜିଉନ୍ତିଆ ପାଳିବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହି ବ୍ରତରେ ବେକରେ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠିଦିଆ ସୂତା (ରକ୍ଷା କବଚ) ପିନ୍ଧନ୍ତି, ଭାଦ୍ର ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଓଷା କରନ୍ତି ।]

୩ । ଉକ୍ତ ବ୍ରତ ପାଳନ କରି ବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବେକରେ ଯେଉଁ ରକ୍ଷାକବଚ ପିନ୍ଧନ୍ତି—2. The sacred string worn round the neck by matrous observing the above vow.

ଜିଉଳ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଗୁର ଆଦି ମାଛ—
Jiula — 1. Species of fish comprising the Māgura kind; fishes of the miscellaneous species.
जिऔली, जिअल
୨ । ଜିଅଳ ଗଛ; ଦାଣ୍ଡି ମୂଳାଗଛ—2. Odina Wodier (tree).

ଜିଉଳୀ—ଦେ. ବି—ଜିଉଳ (ଦେଖ)
Jiuli — Jiula (See)

ଜିଓଗ୍ରାଫୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭୂଗୋଳ ବିଦ୍ୟା—
Jiography — Geography.
जिओग्राफी
जिऑग्राफो

ଜିଓମେଟ୍ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜ୍ୟାମିତି—
Jiometri — Geometry.
जिओमेटी
जिऑमेट्री

ଜିଓଳ—ଦେ. ବି—ଜିଉଳ (ଦେଖ)
Jiola — Jiula (See)

ଜିଓଲଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭୂତତ୍ତ୍ୱ ବିଦ୍ୟା—
Jiolaji — Geology.
जिओलजी
जिऑलजी

ଜିକଜିକ୍—ଦେ. ବି. (ସ. ଶୁକ୍ଳତତ୍ୱ)—
Jik-jik — ଶୁକ୍ଳତତ୍ୱ—Brilliance.
चिकचिक — ଦେ. ବିଣ—ଚକଚକ; ଚକ୍‌ଚକ୍—
जगमग — Shining; brilliance.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଚକଚକ ହୋଇ—Brilliantly.

ଜିକ—ଦେ. ବି—ଜବ; ଶୁକ୍ଳତତ୍ୱ—
Jika — Brilliance.
चिकचिकानि
जगमगाहट

ଜିକର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିକ୍ର—ଚର୍ଚ୍ଚା)—
Jikar — ୧ । ସୂଚନା—1. Indication.
जिकर — ୨ । ପ୍ରସଙ୍ଗ—2. Reference.
जिक्र — (ଯଥା—ଅଭ ପୃଷ୍ଠାର ଆରମ୍ଭରେ ଏ ପୃଷ୍ଠାର ଜିକର ଲେଖାଯିବ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜିଗର (ଦେଖ)
Jigara (See)

ଜିକିଜିକି—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଜିକ୍‌ଜିକ୍ (ଦେଖ)
Jiki-jiki — Jikjik (See)

ଜିଗମିଷା—ସଂ. ବି. (ଗମ୍ ଧାତୁ=ଯିବା+ଇଚ୍ଛା ଅର୍ଥରେ ସନ୍—ଜିଗମିଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—ଗମନେଚ୍ଛା; ଗମନ
Jigamishā — କରିବାର ଇଚ୍ଛା—Intention of going.

ଜିଗମିଷିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜିଗମିଷ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା+କର୍ତ୍ତୃ ତ କର୍ମ୍ମ। ଜିଗମିଷା+ସଂଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—
Jigamishita — ଜିଗମିଷୁ (ଦେଖ)
Jigamishu (See)

ଜିଗମିଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଗମ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛା ଅର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)
Jigamishu — ଗମନେଚ୍ଛୁ; ଯିବାପାଇଁ ଉତ୍ସୁକ—Intent or bent upon going.

ଜିଗର—ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଫା. ଜିଗର=କଲିଜା; ମନ)—
Jigara — ନିର୍ବନ୍ଧାତିଶଯ୍ୟ—1. Importunity.
जिगर, जिगिर — ୨ । ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ—2. Repeated request or insistence.
जिगर
୩ । ଯିଦ୍; ଜିଦ—3. Zid.
ନବାଗି ଚମତ୍କୃତା ସବାଗେ ଏବେ ଜିଗର କାହିଁକି ?
ଉଦାହରଣ. ସଦାରଙ୍ଗ ।
୪ । ବିଶେଷଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ—4. Specific mention; mentioning a thing by giving stress on it.
୫ । ଜିକର୍ (ଦେଖ)
5. Jikar (See)

ଜିଗର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବାରମ୍ବାର ପ୍ରାର୍ଥନା, ଅନୁରୋଧ ବା
Jigara kariba — ଅଳ କରିବା; କୌଣସି କଥା ପାଇଁ ଯିଦ୍
जिगर.करा, जिगरलगान — କରିବା—1. To insist on a thing, to importune.
जिगर करना
୨ । ବାରମ୍ବାର କଥା କହି ବିରକ୍ତ କରିବା—
2. To tease by incessant taking.

ଜିଗରଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଜିଗରଦାର୍ (ଦେଖ)—
Jigara-dast — Jigara-dār (See)

ଜିଗରଦସ୍ତି—ଦେ. ବି.—ଜିଗରଦାରି (ଦେଖ)
Jigara-dasti — Jigara-dāri (See)

ଜିଗରଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା.: ଜିଗରଦାର୍)—୧ । ଯିଦ୍‌ଖୋର୍;
Jigara-dār — ଏକ ଗୁଆଁ, ଏକଜିଦିଆ—
जिगरदार; जिगरबाज — 1. Headstrong; perverse; importunate; pertinacious.
जगरदार

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମଧ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମଧ୍ୟ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କ' ଦେଖିବେ

୨ । ଝରକ୍ତକାରୀ—2. Teasing.

ଜଗରଦାର—ଦେ. ବି. (ଫା ଜିଗରଦାରି)—ଏକଜିଦିଆ ଖୋଇ—
Jigara-dāri Headstrong nature.
जिगरदारी
जिगरदारी

ଜଗରବାଜ—ବିଦେ. ବଣ. (ଫା. ଜିଗର୍‌ବାଜ୍)—ଜଗର୍‌ଦାର (ଦେଖ)
Jigara-bāj Jigar-dār (See)
जिगरबाज
जिगरबाज

ଜଗରବାଜି—ଦେ. ବି.—ଜଗରଦାର (ଦେଖ)
Jigarabāji Jigaradāri (See)
जिगरबाजि
जिगरबाजी

ଜଗର ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଗର କରିବା (ଦେଖ)
Jigara lagā(e)ibā Jigara karibā (See)

ଜଗରିଆ—ଦେ. ବଣ—ଜଗରଦାର (ଦେଖ)
Jigariā Jigara-dār (See)

ଜିଗିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବିଦେ. ବି. (ଫା.)—ଜଗର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jigir (etc) Jigara etc (See)

ଜିଗୀଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜି ଧାତୁ=ଜିଣିବା+ଇଚ୍ଛା ଅର୍ଥରେ ସନ୍ ଜିଗୀଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jigishā
୧ । ଜୟ କରିବାର ଇଚ୍ଛା; ଜୟାଭିଳାଷ—
1. Wish to conqner; desire for conquering or excelling.
୨ । ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟତା—2. Martial spirit; military ardour
୩ । ଉଦ୍ୟମ—3. Special effort; emulation.
୪ । ଉତ୍କର୍ଷ; ପ୍ରକର୍ଷ—4. Excellence.
୫ । ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷ—5. Ambition.
୬ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା—6. Rivalry.

ଜିଗୀଷିତ—ସଂ. ବଣ. (ଜିଗୀଷା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—
Jigishita ଜିଗୀଷୁ (ଦେଖ)
Jigishu (See)

ଜିଗୀଷୁ—ସଂ. ବଣ. (ଜି ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jigishu ୧ । ଜୟୋତ୍ସୁକ; ଜୟ କରିବାର ଇଚ୍ଛାଯୁକ୍ତ—
1. Striving [to] conquer; desirous of conquering.
୨ । ଉଦ୍ୟମୀ; ଉଦ୍ୟମଶୀଳ—
2. Energetic; resourceful.
୩ । ଉନ୍ନତ ବା ଉତ୍କର୍ଷଲାଭପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ—
3. Having desire to excel; emulating.
୪ । ଉଚ୍ଚାଭିଳାଷୀ—4. Ambitious.
୫ । ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ—5. Martial.

ଜିଘତ୍ସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଅଦ୍ ଧାତୁ+ଖାଇବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍= ଜିଘତ୍ସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭୋଜନେଚ୍ଛା—
Jighatsā
1. Wish or desire for eating.
୨ । କ୍ଷୁଧା 2. Hunger; appetite.
୩ । ଚେଷ୍ଟା—3. Striving for.

ଜିଘତ୍ସିତ—ସଂ. ବଣ. (ଜିଘତ୍ସା+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—
Jighatsita ୧ । ବୁଭୁକ୍ଷୁ; ଭୋଜନେଚ୍ଛୁ—
1. Desirous of eating.
୨ । କ୍ଷୁଧିତ—2. Hungry.

ଜିଘତ୍ସୁ—ସଂ. ବଣ. (ଅଦ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jighatsu ଜିଘତ୍ସିତ (ଦେଖ)
Jighatsita (See)

ଜିଘାଂସ—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜିଘାଂସା)—ଜିଘାଂସା (ଦେଖ)
Jighāmsa Jighāmsā (See)
ନର୍ଲୋଭୀ ସେ ପରମହଂସ
ତାହାଙ୍କୁ ନ କର ଜିଘାଂସ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜିଘାଂସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ହନ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଇଚ୍ଛାଅର୍ଥରେ ସନ୍
Jighāmsā =ଜିଘାଂସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
୧ । ହନନେଚ୍ଛା; ବଧ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
1. A desire to kill or injure.
୨ । ବଧ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା—2. Endeavour to kill.
୩ । ଶତ୍ରୁତା—3. Enmity.
୪ । ପ୍ରତିହିଂସା—4. Malice; revenge; rancour.

ଜିଘାଂସାବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି (ଜିଘାଂସା+ବୃତ୍ତି)—ଜୀବହତ୍ୟା କାର୍ଯ୍ୟ; ଜୀବହିଂସା—
Jighāmsā-brutti Killing animals; habitual desire to take life or kill animals.

ଜିଘାଂସିତ—ସଂ. ବଣ. (ଜିଘାଂସା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—
Jighāmsita ଜିଘାଂସୁ (ଦେଖ)
(ଜିଘାଂସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Jighāmsu (See)
୨ । (ଜିଘାଂସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଯାହାକୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଚେଷ୍ଟା ବା ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ—
2. Sought to be killed or injured.

ଜିଘାଂସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜିଘାଂସା=ଶତ୍ରୁତା; ପ୍ରତିହିଂସା)—
Jighāmsibā ୧ । ଝିଙ୍ଗାସିବା; ତାଚ୍ଛଲ୍ୟପୂର୍ବକ ଗାଳିଦେବା—
তুচ্ছতাচ্ছিল্য করা 1. To rebuke; to taunt.
নক বাকানা
୨ । ଘୃଣାପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ଗାଳିଦେବା—
2. To rebuke with contempt.
୩ । ବାରମ୍ବାର ଗାଳିଦେବା—
3. To rebuke repeatedly.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୪ । ଉପହାସ କରିବା—
4. To sneer at; to deride.

ଜିଘାଂସୁ—ସଂ. ବିଣ (ହନ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jighāmsu ୧ । ହନନେଚ୍ଛୁ—1. Desirous of killing.
୨ । ହିଂସାପରାୟଣ—2. Malicious; revengeful.

ଜିଘୃକ୍ଷା—ସଂ. ବିଣ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=
Jighṛukshā ଜିଘୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
୧ । ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
1. A desire for taking.
୨ । ଲୋଭ—2 Greediness; avarice.

ଜିଘୃକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=ଜିଘୃକ୍ଷ ଧାତୁ+
Jighṛukshita କର୍ତ୍ତୃ. ତ; କିମ୍ବା ଜିଘୃକ୍ଷା+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—
ଗ୍ରହଣେଚ୍ଛୁ—Desirous of taking (something); avaricious.

ଜିଘୃକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ (ଗ୍ରହ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jighṛukshu ଜିଘୃକ୍ଷିତ (ଦେଖ)
Jighṛukshita (See).

ଜିଘ୍ନସେଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଯାଜ୍ଞସେନୀ)—ଦ୍ରୌପଦୀ—
Jighna-seni Draupadi; the wife of the 5 Pāndaba-brothers.

ଜିଘ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଘ୍ରା ଧାତୁ=ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jighra ୧ । ଘ୍ରାଣକାରୀ—1. Smelling.
(ଜିଘ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସନ୍ଦେହକାରୀ—2. Suspecting.
୩ । ଅନୁମାନକାରୀ—3. Guessing; conjecturing.

ଜିଘ୍ରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜିଘ୍ର)—ବାସିବା—To smell.
Jighribā
ଦେଖା ମୁଖ ଜିଘ୍ରଇ ଅଧର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଜିଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଜିଙ୍କ୍, Zinc.)—
Jink ଦସ୍ତା ଧାତୁ—Zinc.
.ଯିଙ୍କ [ଦ୍ର ଇଂରାଜିର 'Z' ଜେଡ୍ ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣର ସମାନ
ଜିଙ୍କ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ ଯୁକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ବା ସଂସ୍କୃତରେ ନ ଥିବାରୁ Z
ଅକ୍ଷରକୁ ଓଡ଼ିଆରେ 'ଜ' ଅକ୍ଷର ଲେଖି ଚଳାଇବାକୁ ହେବ ।]

ଜିଙ୍ଗଣୀ—ସଂ. ବି.—ଜିଅଲ ୧ (ଦେଖ)
Jingani Jiala (See)
(ଜିଙ୍ଗିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜିଙ୍ଗ=ଗମନ; ଜି ଧାତୁ=ଜୟକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ;
Jingi ଯେ ସମସ୍ତ ତରୁଲତାଙ୍କ ଜୟ କରେ)—
ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Mañjishthā (See)

ଜିଜିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଜିଜ୍ୟା)—ମୁସଲମାନ୍ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅମଳରେ
Jijiā ଭାରତବର୍ଷରେ ଅମୁସଲମାନ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ କରାଯିବା
जिजिया କର ବା ଟିକସ—A poll-tax or capitation-tax
जिजिया levied from non-Mahomedans or infidels by the Mahomedan emperors of India.
[ଦ୍ର—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବର ଏହି ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦେଇଥିଲେ, ମାତ୍ର ଔରଙ୍ଗଜେବ ପୁଣି ଏହା ଚଳାଇ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅପ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ ।]

ଜିଜୀବିଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍
Jijibishā =ଜିଜୀବିଷ୍ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—
୧ । ଜୀଇଁ ରହିବାର ଇଚ୍ଛା—
1. A desire for living.
୨ । ଜୀବନ ପ୍ରତି ମାୟା—2. Love of life.

ଜିଜୀବିଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Jijibishu ୧ । ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—1. Desirous of living.
୨ । ଦୀର୍ଘଜୀବନକାମୀ—2. Desiring a long life.

ଜିଜ୍ଞାସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍)—
Jijñās (root) ୧ । ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା—
1. To wish to know.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା—
2. To wish to enquire.

ଜିଜ୍ଞାସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ.
Jijñāsaka ଅକ)—୧ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ
(ଜିଜ୍ଞାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଇଚ୍ଛୁକ ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ—
1. Desirous of knowing anything; inquisitive.
୨ । ପ୍ରଶ୍ନକାରୀ—
2. One who questions; interrogating.

ଜିଜ୍ଞାସନ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+ଭାବ. ଅନ)—
Jijñāsana ୧ । ପ୍ରଶ୍ନକରଣ—1. Questioning.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Enquiry; investigation.

ଜିଜ୍ଞାସନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜିଜ୍ଞାସ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Jijñāsaniya ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ (ଦେଖ)—Jijñāsya (See)

ଜିଜ୍ଞାସମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. [ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ.
Jijñāsamāna ଅନ (ଶାନଚ)]—
(ଜିଜ୍ଞାସମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଜିଜ୍ଞାସୁ; ଯେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଅଛି—
1. Questioning or enquiring about.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—2. Inquisitive.

ଜିଜ୍ଞାସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍
Jijñāsā +ଭାବ. ଅ+ଆ)—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପଗତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଶାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଶାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଜିଜ୍ଞାସିତ / ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ / ଜିଜ୍ଞାସମାନ } ବିଣ — ୧ । ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା— 1. A desire for knowledge.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ — 2. Search; investigation.
୩ । ପ୍ରଶ୍ନ—3. Question; query.
୪ । ପରୀକ୍ଷା; ପରୀକ୍ଷା— 4. Test; examination.
୫ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା— 5. Inquisitiveness.
୬ । କୌତୂହଳ—6. Curiosity.

ଜିଜ୍ଞାସା କରିବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା; ପଚାରିବା— 1. To ask; to question.
Jijnāsā kariba
জিজ্ঞাসা করা
जिज्ञासा करना
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା— 2. To investigate; to enquire.

ଜିଜ୍ଞାସାବାଦ— ସ. ବି. (ଜିଜ୍ଞାସା + ବଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)— ଜିଜ୍ଞାସା ଓ ବାର୍ତ୍ତା; ସମ୍ବାଦ ଦାନ ଓ ଗ୍ରହଣ; ଆଳାପ— Exchange of news; question and answer; series of interrogatories and replies.
Jijnāsa-bāda

ଜିଜ୍ଞାସାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. (ଉପପଦ ତତ୍, ଜିଜ୍ଞାସା + ଅର୍ହ)—
Jijnāsarha ୧ । ଜିଜ୍ଞାସାର ଯୋଗ୍ୟ (ବିଷୟ)—1. (matter) Worth asking about or enquiring after.
୨ । ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 2. (person) Fit to be questioned or asked.

ଜିଜ୍ଞାସିତ— ସ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍ = ଜିଜ୍ଞାସ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Jijnāsita
୧ । ଯାହାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଏ— 1. (a person) Questioned; asked.
୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଏ—2. (a matter) Enquired after; sought after.

ଜିଜ୍ଞାସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସ. ଜିଜ୍ଞାସ୍ ଧାତୁ)—ଜିଜ୍ଞାସା କରିବା; ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—To enquire.
Jijnāsiba
জিজ্ঞাসা
जिज्ञासना
ପଳ ଜିଜ୍ଞାସିଲେ ନୃପ ସ୍ୱପ୍ନବନ୍ତ ମୁଖେ ତତ୍‌କାଳ—
ରଘୁନାଥ, ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

ଜିଜ୍ଞାସୁ – ସ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)
Jijnāsu ୧ । ଜିଜ୍ଞାସାକାରୀ; ପ୍ରଶ୍ନକାରୀ — 1. Inquisitive; enquiring.
୨ । ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ବା ଅଭିଳାଷୀ— 2. Desirous of knowing; wishing to know.
୩ । ମୁମୁକ୍ଷୁ; ଆତ୍ମମୁକ୍ତି କାମନାରେ ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସୁ— 3. Desirous of getting absolution; inquisitive after the truth of salvation.

ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ—ସ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍ = ଜିଜ୍ଞାସ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Jijnāsya
୧ । ଜିଜ୍ଞାସାର ବିଷୟୀଭୂତ— 1. Subject of question.
୨ । ପ୍ରଶ୍ନର ଯୋଗ୍ୟ; ଅନୁସନ୍ଧେୟ— 2. Fit to be questioned or enquired into; worthy of investigation.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଚାରିବା ଉଚିତ— 3. (person) Fit who asked questions.

ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟମାନ— ସ.ବିଣ.ପୁଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍ + କର୍ମ.ଅନ)-
Jijnāsyamāna ୧ । ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶ୍ନ ବା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରା ଯାଉଅଛି —1. Subject of enquiry.
(ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟମାନା —ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚାଲୁଅଛି— 2. The subject-matter under enquiry; which is being enquired about.

ଜିଞ୍ଜର ବିଅର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଦାରସ ମିଶିଥିବା ପାନୀୟବିଶେଷ- Ginger beer.
Jinjar biar
জিংজর বিয়ার
जिंजर बियार

ଜିଞ୍ଜରେଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଦାରସ ମିଶା ପାନୀୟବିଶେଷ— Gingerade.
Jinjared
জিংজরেড়
जिंजरेड
(ଜିଞ୍ଜରେଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଞ୍ଜିର (ଇତ୍ୟାଦି)— ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Janjira etc. (See)
Jinjira (etc)

ଜିଞ୍ଜିରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Janjira etc. (See)
Jinjirā (etc)

ଜିଞ୍ଜିରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Janjira etc. (See)
Jinjiri (etc)

ଜିଡ଼—ଦେ. ବି. (ସ. ଜଟୀ)—ପ୍ଳକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ; ବଟ ଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ— The waved leafed fig tree.
Jirda
পাকুড়
पाकर

ଜିଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ—ଛିଡ଼ା; ଦଣ୍ଡାୟମାନ— Standing.
Jirdā

ଜିଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ଜି ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଜିଣ ଧାତୁ =ଜୟ କରିବା; ସ.ଜିତ)—ଜୟଲାଭ—Victory.
Jina
জিত
जीत
(ଯଥା—ବୀର ପୁରୁଷର ଜୀବନରେ ହାର ଜିଣ ସଦା-ସର୍ବଦା ଲାଗି ରହିଛି ।)
(ହାର — ବିପରୀତ)

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ଦ୍ର

ଜିଣନ୍ତା—ଗ୍ରା. ବଣ. (ସଂ. ଜେତା)—
Jinantā ଜେତା; ଯେ ଜୟଲାଭ କରେ—
জেতা Winning; victorious.
जीतनेवाला

ତୃଷ୍ଣା କହୁଥିଲେ ମୋତେ ଜିଣନ୍ତା ନୋହିବେ ତୋତେ
ସୁବଟା ସକାଶୁଁ ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ତୋହର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଜିଣା—ଦେ. ବି. (ଜି ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଜିଣ ଧାତୁ)—
Jiṇā ୧ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟ—1. Victory.
জিতা, জেতা ୨ । ଖେଳରେ ଜୟଲାଭ—
जीतना, जीत 2. Winning in a game.
(ଉପସର୍ଗ—ହାର) ୩ । ଜୟଲାଭର ଫଳରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରାପ୍ତି-
3. Aquisition of a thing by conquest.

ଦେ. ବଣ—୧ । ଜୟକାରୀ; ଜୟୀ—
1. Victorious; winning.
ଅହାସବ ଗୁଣରେ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ସେ ଜିଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଜୟଲବ୍ଧ; ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଜୟ କରି ଅଣାଯାଇ ଥାଏ—2. Got as a result of conquest.
୩ । ଜିତ; ଯାହାକୁ ଜୟ କରାଯାଇ ଥାଏ—
3 Won; conquered.
୪ । ପରାଜିତ—4. Vanquished.
୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—5. Chief; prominent.
ବ୍ରହ୍ମା ସୁତ ନାରଦ ଋଷିଙ୍କରେ ଜିଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜିଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜି ଧାତୁ; ଜିଣିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Jiṇā(ṇe)ibā ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜୟୀ କରାଇବା—
জিতান, জেতান 1. To cause a person to gain victory.
जीतवाना
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜୟୀ ହେବାର ଉପାୟ ବା ସୁବିଧା କରିଦେବା—2. To put a person in the way of conquering.

ଜିଣା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)—ଜିଣିବା (ଦେଖ)
Jiṇā karibā Jiṇibā (See)
ଯେଉଁମାନେ କରେ ଅଛନ୍ତି ଧରି ବୀଣା
ଗାଉଛନ୍ତି କୋକିଳର ସ୍ୱର କରି ଜିଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜିଣାଜିଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜି ଧାତୁ)—
Jiṇājiṇi ୧ । ବହୁବାର ଜିତିବା ବା ଜୟଲାଭ—
জিতাজিতি 1. Repeated victories.
୨ । ଦୁଇ ପକ୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ କଲା ବେଳେ କେବେ ଥର ଏକ ପକ୍ଷ ଜିତିବା ଓ କେତେ ଥର ଅପର ପକ୍ଷ ଜିତିବା—
2. Alternate victories and defeats.
୩ । ଜୟଲାଭ; ଜିତିବା—3 Victory.

ଜିଣାଣ—ଗ୍ରା· ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ଜି ଧାତୁ)—ଜୟ; ଜୟଲାଭ—
Jiṇāṇa Victory.

ଜିଣା ପଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୟ ଓ ପକ୍ଷ)—
Jiṇā paṭa ୧ । ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ବା ଖେଳୁଥିବା ଦୁଇ ବିପକ୍ଷ ଦଳ
জেতা পক্ষ ମଧ୍ୟରୁ ଜେତା ପକ୍ଷର ଜୟ କରିବାର ସୁଯୋଗ;
जितना पक्ष ଜିତାପଟ—1. Good luck of the party which wins in a game or a fight.
୨ । ଯୁଦ୍ଧ ବା ଖେଳରେ ଜୟ ଲାଭ କରିବା ପକ୍ଷ—
2. Winning party in a game or a fight.

ଜିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜି ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଜିଣ ଧାତୁ)—
Jiṇibā ୧ । (ଶତ୍ରୁକୁ) ଜୟ କରିବା—1. To conquer;
জিতা to vanquish an enemy.
जीतना ୨ । (ବିପକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦଳକୁ) ପରାସ୍ତ କରିବା—
2. To beat one's adversary.
୩ । ଜିତିବା; ଜୟ ଲାଭ ଦ୍ୱାରା ପାଇବା—3. To win something as a result of victory or conquest.
୪ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ଲଙ୍ଘନ କରିବା; ପାର ହେବା—
4. To overcome; to cross; to pass over (e.g. a sea, a danger.)
୫ । ବଳିବା; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହେବା; ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ହେବା—
5. To exceed; to excel.
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କମଳ ଜିଣି ସୁନ୍ଦର ବଦନ । ମଧୁସୂଦନ. ବାଲରାମାୟଣ ।

ଜିତ୍—ସଂ. ବଣ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ଜୟ କରି ଥାଏ—
Jit Victorious; one who has vanquished another.
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ; ଯଥା—ଶତ୍ରୁଜିତ୍, ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍, ବିଶ୍ୱଜିତ୍;
জিত ଦେ. ବି.—ଜୟ; ଜୟଲାଭ—Victory; winning.
जीत [ଯଥା—ହାରିଜିତ୍ କାହାରିକୁ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ ।]
(ହାରି—ବିପରୀତ)

ଜିତ—ସଂ. ବଣ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରାଜିତ; ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ
Jita ବ୍ୟକ୍ତି ଜିତିଛି—1. Vanquished; conquered; subdued.
୨ । ଜୟଲବ୍ଧ—2. Won; acquired by conquest.
ଦ୍ରୁପଦ ଝିଅ ଜିତ ହୋଇବେ କେସନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୩ । ସ୍ୱାୟତ୍ତୀକୃତ—3. Brought under full control.

ଜିତକାଶି—ସଂ. ବି.—ମୁଠା କରି ଯାଇଥିବା କରତଳ—
Jitakāsi The doubled fist (M. W.)

ଜିତକାଶୀ—ସଂ. ବଣ.—(ଜିତ+କାଶ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+ଇନ୍; Jita-kāsi ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଜୟଶୀଳ; ବିଜୟୀ—
1. Victorious.
ଜିତକାଶୀ ହେବାରୁ ଭୀମ ମହାବଳି,
ଗରଜନ କରୁଅଛନ୍ତି ଗୁଣ ଭାଳି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୨ । ଗର୍ବିତ—2. Proud.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' କୁ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' କୁ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' କୁ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' କୁ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜିତକ୍ରୋଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+କ୍ରୋଧ)—ଯେ କ୍ରୋଧ ବା
Jitakrodha ରାଗକୁ ସଂଯତ କରିଅଛି; ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ; ସହିଷ୍ଣୁ;
(ଜିତକ୍ରୋଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ଷମାଶୀଳ—One who has subdued one's anger; one who succeeds in checking an outburst of passionate anger; patient; forbearing; of a forgiving disposition.

ଜିତମନ୍ୟୁ—ସଂ. ବିଣ.—ଜିତକ୍ରୋଧ (ଦେଖ)
Jita-manyu Jita-krodha (See)

ଜିତଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+ଶତ୍ରୁ)—ଶତ୍ରୁଜୟକାରୀ—
Jita-satru One who has vanquished one's foes.

ଜିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ
Jitā ପରାଜୟ କରି ଯାଇ ଅଛି; ପରାଜିତା—
ଜେନା Vanquished (female).
जीतार ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜେତା)—ଜୟୀ; ଜୟଯୁକ୍ତ—
Victorious; winning.

ଗୋବିନ୍ଦ ରଥର ସେ ଜିତା, ଶତ୍ରୁବେ ଗୋପପୁର ଚିନ୍ତା ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

जित ଦେ. ବି—ଜୟ; ଜିଣା—
जीत Victory.

ଜିତାଇ—ଗ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି.—ଜୟ; ଜିଣା—
Jitāi Victory.
जित ଓଲଟ ପାଦ ଅସନ ଯାହାର,
जीत ନନ୍ଦା ମୈଥୁନ ଜିତାଇ ତାହାର । ପ୍ରାଚୀ. ପଦରେ ଗୀତା ।

ଜିତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କି.—'ଜିଣିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jitā(te)ibā ଜିଣାଇବା (ଦେଖ)
Jiṇāibā (See)

ଜିତାକ୍ଷର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ + ଅକ୍ଷର)—ପଠନରେ ସୁପଟୁ—
Jitākshara Skilled or expert in reading.
(ଜିତାକ୍ଷରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜିତାତ୍ମତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଜିତାତ୍ମନ୍+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟତା—
Jitātmatwa Self-control.

ଜିତାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜିତ+ଆତ୍ମନ୍)—ଯେ ମନକୁ ଜୟ
Jitātmā କରି ଅଛି; ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ; ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ—
Of subdued passions; self-controlling; stoical.

ଜିତା ପଟ—ଦେ. ବି.—ଜିଣା ପଟ (ଦେଖ) ।
Jitā pata Jiṇā pata (See)

ଜିତାପଣ—ଦେ. ବି.—ଜୟଶୀଳତା—
Jitā-pana Victoriousness.

କନ୍ଦର୍ପ ଦର୍ପହର ଦର୍ପଣ ଝଡ ସାର ସୁନ୍ଦର ଜିତାପଣ ଚନ୍ଦ୍ର ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଜିତାମିତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ + ଅମିତ୍ର)—
Jitāmitra ୧ । ଜିତଶତ୍ରୁ; ଯେ ଶତ୍ରୁକୁ ପରାଜୟ କରିଅଛି—
(ଜିତାମିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) One who has subdued his enemies.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. The God Bishṇu.

ଜିତାରି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜିତାମିତ୍ର (ଦେଖ)
Jitāri Jitāmitra (See)
ସଂ. ବି.—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
A name of the Buddha

ଜିତାଷ୍ଟମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଶ୍ୱିନମାସର କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଅଷ୍ଟମୀ; ଜୀମୂତାଷ୍ଟମୀ;
Jitāshṭami ଦୁତିବାହନ ପୂଜା—The 8th day of the dark fortnight of the month of Āświna.
[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଶରତ୍‌କାଳୀନ ଦୁର୍ଗୋତ୍ସବ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ଦୁତିବାହନ ବା ଜୀମୂତବାହନ ପୂଜା ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ମୂଳାଷ୍ଟମୀ । ଏଦିନ ପୁତ୍ରବତୀ କାମିନୀମାନେ ସନ୍ତାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ କାମନାରେ ଗଳାରେ ରାକ୍ଷୀ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ଜିତାହବ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ + ଆହବ)—ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟୀ—
Jitāhaba Victorious in war.

ଜିତାହାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ + ଆହାର)—
Jitāhāra ୧ । ଖାଦ୍ୟବିଷୟରେ ମିତାଚାରୀ; ସଂଯତାହାରୀ—
(ଜିତାହାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Abstinent; abstemious.
୨ । ଯେ କ୍ଷୁଧାକୁ ଜୟ କରିଅଛି—
2. Of subdued appetite.

ଜିତି—ସଂ. ବି. (ଜି ଧାତୁ + ଭାବ. ତି)—ବିଜୟ; ଜୟଲାଭ—
Jiti Victory.

ଜିତିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଜି ଧାତୁ)—
Jitibā ୧ । ଜିଣିବା; ଜୟଲାଭ କରିବା—
जिता 1. To win; to gain victory.
जितना
ଭୁଲ ଯେ ଅଜିତ ହୁଅବେ
ଭକତ ତୋତେ ଜିତେ ଭବେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । ପରାସ୍ତ କରିବା—
2. To conquer; to overcome.
୩ । ଟପିବା; ବଳିଯିବା; ଅତିକ୍ରମ କରିବା—
3 To surpass; to exceed.
(ଯଥା—ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ବାଳିକା ୧୨ ବର୍ଷରୁ ଜିତିଲେ ସହବାସ ପାଇଁ ସମ୍ମତି ଦେଇ ପାରେ—ଉତ୍କଳଦୀପିକା ।)
୪ । ଅନ୍ୟଠାରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହେବା—4. To excel.

ଜିତୁମ—ସଂ. ବି. (ଗ୍ରୀକ୍ ଭାଷା; ତୁଲ. ସଂ. ଯୁଗ୍ମ) (ଜ୍ୟୋତିଷ)—
Jituma ମିଥୁନରାଶି—The Gemini (a sign of the zodiac) (Apte).
[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷର ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଡ଼ଅ	ଷ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ମ

ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିତ+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Jitendriya ଯେ କାମକ୍ରୋଧାଦିରିପୁମାନଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରିଅଛି—
(ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Continent; self-controlling; of
ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟତା } ବି subdued passions; one who has his
ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟତ୍ୱ } passions under control; stoical.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ବିଷୟ ଦେଖିଲେ, ଶୁଣିଲେ, ଖାଇଲେ, ଛୁଇଁଲେ ବା ଶୁଙ୍ଘିଲେ ହର୍ଷ ବା ବିଷାଦ ହୁଏ ନାହିଁ, ମନୁସଂହିତା ଅନୁସାରେ ତାଙ୍କୁ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ବୋଲାଯାଏ ।]
ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ; ତପସ୍ୱୀ—An ascetic.

ଜିତ୍ତମ—ସଂ. ବି—୧ । ଜିତୁମ (ଦେଖ)
Jittama 1. Jituma (See)
୨ । ଜୟଶୀଳ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Victorious.

ଜିତ୍ୱର—ସଂ. ବି. (ଜି ଧାତୁ+ଶୀଳାର୍ଥରେ ବର; ତ ଆଗମ)—
Jitwara ଜୟଶୀଳ; ବିଜୟୀ—Victorious.
(ଜିତ୍ୱରୀ; ଜିତ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜିତ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜିତ୍ୱର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ବାରାଣସୀ; କାଶୀ—
Jitwari Benares.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜିତ୍ୱରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Jitwara.

ଜିତ୍ମ—ସଂ. ବି—ଜିତୁମ (ଦେଖ)
Jitma Jituma (See)

ଜିତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଜେୟ; ଜୟଯୋଗ୍ୟ—
Jitya Conquerable; fit to be subdued.
ସଂ. ବି—ବଡ଼ ଲଙ୍ଗଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A big plough.

ଜିତ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜିତ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jityā ୧ । ଲଙ୍ଗଳର ଫାଳ; ଲଙ୍ଗଳଲୁହା—
1. Plough-share.
୨ ।ହେଙ୍ଗୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Asafœtida.

ଜିଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ଜୋର୍; ଜିଗର୍—
Jid 1. Zid; obstinacy.
ଜେଦ୍ ୨ । ଜବର; ହଠ—2 Importunity; pertinacity.
जिद्; हठ ୩ । ଆଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟ—3. Insistence.
୪ । ଖେଳରେ ରଖାଯିବା ବାଜି; ଜିଦ—
4. Wager in a game of hazards.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜିଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳୁଅଛି ।]

ଜିଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟ ପାଇଁ ଜିଗର କରିବା; ହଠ
Jid karibā କରିବା—To importune; to insist on a
ଜେଦକରା thing,
जिद् पकड़ना; जिदियाना
(ଜିଦ୍ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଦ୍‌ଖୋର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଏକଗୁଁୟା; ଜିଗରିଆ; ଯେ ଆପଣ
Jid-khor କଥା ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟର ଉପଦେଶ ବା
ଜେଦଖୋର; ଜେଦ୍‌ବାଜ ଯୁକ୍ତିକୁ ମାନେ ନାହିଁ—Headstrong;
जिद्दखोर; जिद्‌बाज perverse; importunate; pertinacious.
(ଜିଦେଇ, ଜିଦ୍‌ଖୋରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଜିଦ୍‌ଖୋରୀ—ବି)

ଜିଦ୍‌ଖୋରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜିଦ୍‌ଖୋର)—
Jid-khoriā ଜିଦ୍‌ଖୋର୍ (ଦେଖ)
Jid-khor (See).

ଜିଦ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଜିଦ୍‌ଖୋର୍ (ଦେଖ)
Jid-dār Jid-khor (See)
(ଜିଦ୍‌ଦାରୀ—ବି)

ଜିଦ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଜିଦ୍‌ଖୋର୍ (ଦେଖ)
Jid-bāj Jid-khor (See)

ଜିଦ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଦ ମାରିବା (ଦେଖ)
Jid māribā Jidi māribā (See)

ଜିଦାଜିଦ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜିଦାଜିଦି (ଦେଖ)
Jidājid Jidājidi (See)

ଜିଦାଜିଦି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପରସ୍ପର କଥା ରକ୍ଷା
Jidājidi କରିବା ପାଇଁ ଜିଦ ମରାମରି ହେବା—
ଜେଦାଜେଦି 1. Betting; hazarding for each other's
हाड़ाहाड़ी proposition (e. g. in gambling); mutual staking.
୨ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା—
2. Rivalry; emulation.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରତିଯୋଗୀ—1. Emulating.
୨ । ଜିଦ ମରାମରି ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Betting; staking mutually.

ଜିଦି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଜିଦ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jidi (etc) Jid etc. (See)

ଜିଦିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜିଦୀ)—ଜିଦ୍‌ଖୋର (ଦେଖ)
Jidiā Jid-khor (See)
ଜେଦ୍ଦୀ
जिद्दि

ଜିଦି ମରାମରି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜିଦାଜିଦି (ଦେଖ)
Jidi marāmari Jidājidi (See)
୨ । ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—2. Emulating.

ଜିଦସ—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜୀନ୍‌ପୋଶ୍)—
Jidisa ଘୋଡ଼ାର ସାଜବିଶେଷ; ଜିନ୍ ଉପରେ ପକାଯିବା
जीनपोश ଆସ୍ତରଣ—A kind of saddle; a covering for the saddle.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବ ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁକା' କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ସାଜିଲେ ସବଂ ସମ୍ଭାର ଜିନ ଜଦସ ଘଲ ମେଘ ତଭଡ଼ ଗୃହଦମା କରୁଥିଲ ।
ବ୍ରଜନାଥ- ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଜନ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୀନ୍)—
Jin ୧ । ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ବସିବା ପାଇଁ ପକାଇବା ଚମଡ଼ାସନ;
ଜିନ ଅଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠର ଚର୍ମାସନ—1. Saddle.
जीन
୨ । (ଆ. ଜାନ୍) ଭୂତ—2. Spirit; ghost.
୩ । ପ୍ରେତ; ଦୈତ୍ୟ—3. Demon; goblin
୪ । (ଇଂ. Jean, ଜ୍ଜୀନ) ମୋଟା ଓ ଘନବୁଣା ସୂତା ଲୁଗା-
4. A thick woven cotton cloth; twilled cotton cloth.
[ଦ୍ର—ଏହି ଲୁଗା ବୁଣିବା ପାଇଁ ୪୮ ଟା ବଅସୂତା ଓ ଝାଁପ ଆବଶ୍ୟକ ।]

ଜନ୍ ଉଦ୍ଧାରଣ— ଦେ. ବି—ମୁସଲମାନ ରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ପ୍ରଦତ୍ତ
Jin uddhāraṇa ଲାଖରାଜ ବୃତ୍ତିବିଶେଷ—
A class of revenue-free tenure created during the Mahomedan rule.
[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ରାଜପରିବାରରେ କାହାକୁ ଲାଗିଥିବା ଜିନ ବା ଭୂତକୁ ଛଡ଼ାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଗୁଣିଆକୁ ପୁରସ୍କାର ସ୍ୱରୂପ ଏ ଜମି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ।]

ଜନ୍‌କର୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ଜୀନ୍‌ଗର୍)—ଜନ୍‌ଗର୍ (ଦେଖ)
Jin-kar Jin-gar (See)

ଜନ୍‌ଗର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୀନ୍‌ଗର୍)—
Jin-gar ଘୋଡ଼ାର ଜିନ୍ ତିଆରି କରିବା ଜାତିବିଶେଷ—
A caste which manufactures saddlery from leather.

ଜନ୍‌ଦଗ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଜିନ୍ଦଗୀ)—
Jin-dig (etc) ଜିନ୍ଦଗୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jind-gi etc. (See)
ହଜୁରଙ୍କ ଖାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ହବେ ଖାଇଛ
ଜିନ୍ଦଗ୍ ଭରି ସେ ଇଆଦ କରୁଥିବ । ଫକୀରମୋହନ. ଛ ମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜନ୍‌ପୋଷ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଘୋଡ଼ାର ଜିନ ଉପରେ ପକାଯିବା
Jin-posh ଅସ୍ତରଣ—Saddle-cloth; a covering for
জিনপোষ the saddle.
जीनपोश

ଜନ୍‌ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କାଠରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଭଅଁରକୁ
Jin-bārḍi ବୁଲାଇବା ସକାଶେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗିଥିବା ଯଷ୍ଟି; କମାଣି—
জিনবাড়ি A bow attached with a string to bore holes into wood with the gimlet.

ଜନ୍‌ସବାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜୀନ୍ + ସୱାର୍ = ଅଶ୍ୱାରୋହୀ)—
Jin-sabār ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଜିନ୍ ପକାଇ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବା
জিনসবার (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Riding on a
जिनसवार saddled horse.
ଜିନସୱାର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜିନ୍‌ସଉଆର }

ଜନ୍‌ସବାରୀ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜୀନ୍ + ସୱାର୍ = ଯାନାରୋହଣ)—
Jin-sabāri ଚଢ଼ିବାର ଯୋଗ୍ୟ (ଘୋଡ଼ା); (ଅର୍ଥାତ୍
জিনসবারী ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚଢ଼ନ୍ତି
जीनसवारी ଏବଂ ଯେ ବଗିରେ ଲାଗେ ନାହିଁ)—
ଜିନ୍‌ସୱାରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ (a horse) Used for riding
ଜିନ୍‌ସଉଆରୀ } only; going in the saddle only.
ବି—ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଜିନ୍ ପକାଇ ଚଢ଼ିବା—.
Riding on a saddled horse.

ଜନ— ସଂ. ବି. (ଜି ଧାତୁ = ଜୟ କରିବା; ତପଃ ପ୍ରଭାବରେ ଜଗତ ଜୟ
Jina କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ନ)—
୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—1. Buddha.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
୩ । ବୌଦ୍ଧମତ ପ୍ରଚାରକ ମୁନି –
3. A Buddhist missionary.
୪ । ଅର୍ହତ; ବୌଦ୍ଧ ବା ଜୈନ ଋଷି—
4. A Buddhist or Jaina saint.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ଜୟଶୀଳ—
1. Victorious; triumphant.
୨ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ—2. Very old.

ଜନତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଶୋଭା; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—
Jinat Beauty; grace.
শোভা
जनत

ଜନା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ଅ. (ଫା. ଜିନ୍ଦା = ଜୀବନ୍ତ; ତୁଲ. ହି.
Jinā ଜିନ୍ଦା)—
୧ । ଜୀଇଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ—1. While living.
୨ । ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ—
2. During one's lifetime.

ଜନାକାରୀ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ. (ଫା. ଜୀନା = ବ୍ୟଭିଚାର)—ପରସ୍ତ୍ରୀ-
Jinākāri ଗମନ; ବ୍ୟଭିଚାର—Adultery.
জিনাকারী
जीनाकारी
(ଜିନାଗାରୀ; ଜିନାକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜନଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜିନିଆ; Jinnia)—ବିଦେଶୀ ପୁଷ୍ପ-
Jiniā ଗାଛବିଶେଷ – Zinnia Elegans.
জিনিয়া [ଦ୍ର—ଏଗଛ ବର୍ଷେ ମାତ୍ର ବଞ୍ଚି ରହେ । ଏହାର ଫୁଲ
जिनिया ଭୁମ୍ମ ବା ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ ପରି । ଆଧୁନିକ ସଉଖୀନ୍‌ମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନରେ ଏହା ଦେଖାଯାଏ ।]

ଜନକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନ୍ଦଗୀ)—
Jiniki (etc) ଜିନ୍ଦ୍‌କି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଜିନ୍ଦଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) Jind-ki etc (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ଜିନିପୋକି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ. ଜୋନାକି)—
Jini-poka ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—Fire-fly.

ଜିନିସ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନ୍‌ସ୍; ଜିଂସ୍)—ବସ୍ତୁ; ଦ୍ରବ୍ୟ, ପଦାର୍ଥ;
Jinisa ଚିଜ—Thing; article.
জিনিস
जिनिस, जिंस

ଜିନିସପତ୍ର—ଦେ. ବି. (ବହୁବଚନ; ଫା. ଜିନ୍‌ସ୍ + ଅନର୍ଥକ ସହଚର
Jinisa-patra ପତ୍ର; ତୁଳନୀୟ; କାଗଜପତ୍ର)—
জিনিসপত্র ୧ । ଦ୍ରବ୍ୟନିଚୟ—1. Goods; things.
माल; चीजवस्त ୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟସମୂହ—
(ଜିନିସ ପତର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Merchandise.
୩ । ପର୍ଯ୍ୟଟକ ବା ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଥିବା ପଦାର୍ଥସମୂହ—
3. Articles and luggages; traveller's baggage.
୪ । ଘରର ଉପକରଣସମୂହ; ଘରକରଣା ବସ୍ତୁନିଚୟ—
4. Furniture of a house; house-hold articles.

ଜିନିସପାତି—ଦେ. ବି—ଜିନିସପତ୍ର (ଦେଖ)
Jinisa-pāti Jinisapatra (See)

ଜିନିସାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ବହୁବଚନ) (ଫା. ଜିନ୍‌ସାତ୍)—
Jinisāt ଜିନିସପତ୍ର (ଦେଖ)—
Jinisapatra (See)

ବିଲାତି ଜିନିସାତ୍ ସହିତ ଭୂତ ନାମଧେୟ ପଦାର୍ଥବିଶେଷ
ଏ ଦେଶକୁ ନୂଆ ଆମଦାନି ହୋଇଅଛି—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ

ଜିନ୍ଦ୍‌କି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଜିନ୍ଦ୍‌ଗି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jind-ki (etc) Jind-gi etc (See).

ଜିନ୍ଦ୍‌ଗି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନ୍ଦ୍‌ଗୀ)—୧ । ଜୀବନ—
Jind-gi 1. Life.
জীবন; জীন্দগি ୨ । ଜୀବନକାଳ—
जींदगी 1. Lifetime.
(ଜିନ୍ଦ୍‌କି, ଜିନ୍ଦିକି, ଜିନ୍ଦିଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିନ୍ଦ୍‌ଗିଭର୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା. ଜିନ୍ଦ୍‌ଗୀଭର୍)—୧ । ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ—
Jindgi-bhar 1. During the lifetime.
জিন্দগিভর ୨ । ଜୀବଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. As long as one lives;
ज़िन्दगीभर throughout one's life; for life.

ଜିନ୍ଦ୍‌ଗିଭରି—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା)—ଜିନ୍ଦ୍‌କିଭର (ଦେଖ)
Jindgi-bhari Jindki-bhar (See)

ଜିନ୍ଦିକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିନ୍ଦ୍‌ଗୀ)—
Jindik (etc) ଜିନ୍ଦ୍‌ଗି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଜିନ୍ଦିକ, ଜିନ୍ଦିଗ୍, ଜିନ୍ଦିଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) Jind-gi etc (See)

ଜିବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ୱା)—ଜିଭ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jiba (etc) Jibha etc (See)

ଜିବାଜିବ—ସଂ. ବି—ଚକୋର ପକ୍ଷୀ (ତୁ. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Jibājiba Chakora bird (See)

ଜିବି—ଦେ. ବି—ଜିଭି (ଦେଖ)
Jibi Jibhi (See)

ଜିବିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ୱା)—ଜିହ୍ୱା ଆକୃତିର ଗଜା ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ
Jibiā ବିଶେଷ—A kind of sweetmeat (consisting of
জিবাগজা thin strips) fried in ghee.
जीभा

ଜିବେଇ—ଦେ. ବି—ଜିବିଆ (ଦେଖ)
Jibei Jibiā (See)

ଜିବ୍ରା—ବୈଦେ. ବି. (ଅଫ୍ରିକା ଦେଶଭାଷାରୁ ଆନୀତ ଶବ୍ଦ; ଇଂ. ଜେବ୍ରା)—
Jibrā ଘୋଟକ ଓ ଗର୍ଦ୍ଦଭଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
জেব্রা The Zebra.
जीब्रा [ଦ୍ର—ଏହା ଅଫ୍ରିକାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ହଳଦିଆ ଦେହରେ କଳା ଡୋର ବା ପଟା ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ପଶୁ ।]

ଜିଭ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ୱା)—ଜିଭ—
Jibh The tongue.

ଜିଭ୍‌କୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜିଭଛେଲା (ଦେଖ)
Jibh-kurā Jibha-chhelā (See)

ଜିଭ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ୱା)—୧ । ଜିହ୍ୱା—1. The tongue.
Jibha ୨ । କଲମ ଓ ନିବ୍ ଆଦିର ଜିହ୍ୱାଆକାରର ଅଗ୍ରଭାଗ—
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— 2. Tongue-like tip of a nib or pen.
ଜିହ୍ୱା; ରସଜ୍ଞା; ରସନା; ରସାଳ; ରସିକା;
ସ୍ୱାଦୁସ୍ରବା; ରସଲା; ରସାକା; ଲଲନା
জিব; জিভ
जीभ

ଜିଭଅଗରେ ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି. ୧ । (କୌଣସି ବିଷୟ ବା ଗ୍ରନ୍ଥ)—
Jibha-agare thibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ତମରୂପେ କଣ୍ଠସ୍ଥ
जिह्वाग्रहीना ହୋଇଥିବା—1. (a matter) To have been fully mastered or committed to memory (so as to be recited whenever required); to be at the tip of one's tongue.
(ଯଥା—ସେ ବହିଟାଯାକ ମୋ ଜିଭ ଅଗରେ ଅଛି ।)
୨ । (କୌଣସି ବିଷୟ ବା ନାମ)—ଖୁବ୍ ଜଣା ଥାଇ ଯୁକ୍ତା କଥା ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ସ୍ମୃତିପଥରେ ନ ପଡ଼ିବା ବା ନ ପଶିବା—2. (a matter or a name) To be very familiar to a person but which he is unable to recall when it is required to be mentioned.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ରୂପସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଖୋଜିବେ ।

(ଯଥା—ଅମୁକ ଲୋକର ନାମ ମୋ ଜିଭ ଅଗରେ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଡ଼ୁନାହିଁ ।)

ଜିଭ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖଗହ୍ୱରରୁ ଜିହ୍ୱାକୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରିବା—1. To draw out one's tongue.
Jibha kārdhibā
ଜିଭ କାଢ଼ା
जीभ निकालना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଚେତା ହେବା—2. (figurative) To become senseless.

ଜିଭ କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଜାଣତରେ ଜିଭର ଅଗକୁ ଦାନ୍ତରେ ଘାତ କରିବା—1. To bite the tip of the tongue unintentionally with the teeth.
Jibha kāmurdibā
দাঁতে; জিবকাটা
दाँतसे जीभकाटना
୨ । ଲଜ୍ଜା ବା ବିସ୍ମୟରେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ବା ମ୍ରିୟମାଣ ହେବା—2. To bite one's tongue as a sign of shame or astonishment.

ଜିଭ ଚିରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାନ୍ତକାଠିର ଫାଳ ବା ବାଉଁସର ବା ଧାତୁର ପତଳା ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜିଭରୁ ଛାଉଅ ଚାଞ୍ଛି ସଫା କରିବା—To scrape off dirt from the tongue while brushing the teeth.
Jibha chiribā
জিব ছোলা
जीभछीलना

ଜିଭଚେଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ସରୁ ଧାତୁର ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦାନ୍ତ ଘଷିବା ସମୟରେ ଜିଭରୁ ଛାଉଅ ଚାଞ୍ଛି ବାହାର କରାଯାଏ—1. Tongue-scraper.
Jibha-chhelā
জিবছোলা
जीभ छीला; जीभी
୨ । ଦାନ୍ତକାଠିର ଫାଳ ବା ସରୁପାତ୍ରଅ ବା ଜିଭଚେଲାଦ୍ୱାରା ଜିଭରୁ ଛାଉଅ ସଫା କରିବା କର୍ମ—2. Scraping off of the dirt from the tongue.
(ଜିଭଚିରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଭ ଛେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଭ ଚିରିବା (ଦେଖ)
Jibha chhelibā Jibha chiribā (See)

ଜିଭନାଲଚ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ୱାଲାଲସା)—ଖାଦ୍ୟପ୍ରତି ଲାଲସା; ସ୍ୱାଦଲୋଲୁପତା—Hankering after dainties.
Jibha-nālachā
জিভলালচ
जीबलालच; चटोरपन
ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଜିହ୍ୱଲ)—ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଅତିରିକ୍ତ ଲାଲସାଯୁକ୍ତ; ସ୍ୱାଦଲୋଲୁପ—Hankering after dainties or particular articles of food.
জিভলালচে
चटोरा; जमला
(ଜିଭନାଳଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିଭନାଲଚିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜିଭନାଲଚ (ଦେଖ)
Jibha-nālachiā Jibha-nālachā (See)
(ଜିଭନାଳଚିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଜିଭନାଲଚେଇ; ଜିଭନାଳଚେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜିଭରେ ଘା—ଦେ. ବି.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ୧ । କଥା କହି ନ ପାରିବା—1. Inability to speak or use the tongue.
Jibhare ghā
জিভে ঘা
ତୁଳସୀର ବେଳକୁ ଜିଭରେ ଘା, ଔଷଧ ବେଳକୁ ପୁଅର ମା—ଚଗ ।

୨ । ଜିହ୍ୱାରେ ହୋଇଥିବା ଘାଆ; ଭୁଣ୍ଡସା—2. Sores on the tongue.

ଜିଭରେ ହାଡ଼ ହେବା—ଦେ. ବି.—ମିଥ୍ୟା କଥା କହିବା ପାଇଁ ସାହସ ହେବା—Having the courage to tell a lie.
Jibhare hārda hebā
(ଯଥା—ମତେ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବୋଲି କହିବାକୁ କାହା ଜିଭରେ ହାଡ଼ ହେଲାଣି ?)

ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼—ଦେ. ବି.—ପେଟୁପଣ—
Jibha lardabarda Gluttony.
লালচা
चटोरपन

ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଗୋପନୀୟ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଧୀର ହେବା—1. Being impatient to divulge or speak out a secret or a forbidden thing.
Jibha lardabarda hebā
জিব চোকান
जिभ हीलना
୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଲୁପ ବା ଲାଳାୟିତ ହେବା—2. Hankering after a dainty food.

ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ପେଟୁପଣ—
Jibha lardabardiā Gluttony.
चटोरपन
(ଜିଭ ଲୁଡ଼ବୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ.—ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ବା ଲାଳାୟିତ—Hankering after dainty food; gluttonous.
লালচে
चटोरा
(ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ୀ, ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ିଆ ଖୋଇ—ଦେ. ବି.—ଅତିରିକ୍ତ ଭୋଜନଲାଲସା; ଆହାରଲୋଲୁପତା—Gluttony.
Jibha lardabardiā khoi
লালচা
चटोरपन

ଜିଭ ଲହକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଲୋଲଜିହ୍ୱ)—ଯାହାର ଜିଭ ସବଦା ପଦାରେ ଝୁଲୁଥାଏ—Having the tongue thrust forward beyond the mouth.
Jibha lahakā

ଜିଭ ଲହଲହ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପଦାକୁ କାଢ଼ି ଜିଭକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳନ କରିବା—1. To wag the tongue.
Jibha lahalaha karibā
জিভ দোলান
जीभ बढ़ाना

ଜିଭଲାଲଚ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଜିଭନାଲଚ (ଦେଖ)
Jibha-lālachā Jibha-nālachā (See)
(ଜିଭଲାଲସା; ଜିଭଲାଳଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ହ

ଜିଭଲାଳଚିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜିଭନାଳଚିଆ (ଦେଖ)
Jibha-lā̱lachiā   Jibha-nā̱lachiā (See)
(ଜିଭ ଲାଳଚିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଜିଭ ଲାଳଚେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜିଭ ଲାଳଚେଇ }

ଜିଭ ଲୁଡ଼ୁବୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Jibha lurduburdiā   ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jibha lardabardiā (See)
ଜିଭ ଲୁଡ଼ବୁଡ଼ୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼େଇ }

ଜିଭ ଲୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବ—ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି; ପେଟୁପଣ—
Jibha lurduburdu   Gluttony.

ଜିଭ ଲେଉଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପାରିବା—
Jibha leuṭibā   1. To be able to pronounce a word.
जीभ खुला   (ଯଥା—ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦମାନ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ
जीभ खोलना   ସେ ପିଲାର ଜିଭ ଲେଉଟୁ ନାହିଁ ।)
୨ । କହି ପାରିବା—
2. To be able to speak out.
ନାହିଁ କହିବାକୁ କି ଜିଭ ଲେଉଟିବ ?—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜିଭ ସିଲା(ଲେ)ଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ ନ
Jibha silā (le) i karibā   କରି ଚୁପ୍ ରହିବା—1. To keep
জিভ সেলাই করা   silent over a thing.
जीभ बंद करना   ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି କଥା ପ୍ରକାଶ
କରିବାକୁ ଅନୁମତି ନ ଦେବା—2. Not to allow a
person to speak out a thing.

ଜିଭ ହୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକଥ୍ୟ କଥା କହିବା—To speak or
Jibha hurdibā   utter a thing which should not
জিভ করনা   be uttered.

ଜିଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥିବା ଅଠ
Jibhā   ଖାଦ୍ୱା (ଫଳ)—The cross-bar at the front or
pointed end of a bullock-cart

ଜିଭି—ଦେ. ବ—ଜିଭଛେଲା—
Jibhi   1. Tongue-scraper.
জীভী   ୨ । ଜିଭ ଆକାରର ଗଜା—2. A kind of sweet-
जीभी   meat shaped like the tongue.

ଜିମ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଖାଇବା; ଭୋଜନ କରିବା—
Jim (root)   To eat.

ଜିମ୍‌ଖାଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଜମିଖାଡ଼ି (ଦେଖ)
Jim-khārdi   Jimikhārdi (See)

ଜିମ୍‌ଖାନା—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜିମ୍ ଓ ଫା. ଖାନା)—ସାଧାରଣଙ୍କର
Jim-khānā   କୁସ୍ତି କସରତ ଓ ଖେଳ କରିବାର ସୁବିଧାଜନକ
জীমখানা   ସ୍ଥାନ; ଯାଗାଘର—Gymkhana.
जामखाना

ଜିମ୍‌ନାଷ୍ଟିକ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜାମନାଷ୍ଟିକ୍ସ)—
Jim-nāshṭik   ୧ । ବଳିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗ ବଳିଷ୍ଠ କାଷ୍ଠାଦି ନିର୍ମିତ ଯନ୍ତ୍ରାଦି
জিমনাষ্টিক   ସାହାଯ୍ୟରେ କରାଯିବା ବ୍ୟାୟାମ—
जिमनाष्टिक   1. Physical exercise.
୨ । କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟା—2. Gymnastics.

ଜିମା—ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଜିମ୍ମା=ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା)—
Jimā   ୧ । ନ୍ୟାସ; ସଂରକ୍ଷା—
জিম্মা   1. Custody; charge; care; trust.
जिम्मा   ୨ । ଆୟତ୍ତ; ଅଧିକାର—2. Control.
(ଜିମ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ)   ୩ । ଦାୟିତ୍ୱ; ଜବାବ୍‌ଦେହୀ—
3. Responsibility.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର—4. Charge of some matter.
ଅ—ମାରଫତେ—Through; per (as in 'per bearer').

ଜିମା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ
Jimā karibā   ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—To commit a thing to
জিম্মা করা; জিম্মা দেওয়া   the custody of a person.
जिम्मा करना

ଜିମାଣି—ଦେ. ବ—ଜିମିଖାଡ଼ି (ଦେଖ)
Jimāṇi   Jimikhārdi (See)

ଜିମାଦାର—ବୈଦେ. ବଣ. ଓ ବ (ଫା. ଜିମ୍ମାଦାର; ଜିମ୍ମାବାର)—
Jimā-dāra   ୧ । ସଂରକ୍ଷଣକର୍ତ୍ତା; ଯାହା ନିକଟରେ କୌଣସି
জিম্মাদার   ବସ୍ତୁ ଗଚ୍ଛିତ ଥାଏ—1. Trustee; custodian.
जिम्मेदार, जिम्मादार   ୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ପାଇଁ ଦାୟୀ—
2. Responsible for any matter.

ଜିମା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିମା କରିବା (ଦେଖ)
Jimā debā   Jimā karibā (See)

ଜିମାନାମା—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ଜିମ୍ମାନାମେହ୍)—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Jimā-nāmā   କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିବାର
জিম্মানামা   ନିଦର୍ଶନପତ୍ର—Trust. deed; a deed indi-
जिम्मानामा   cating receipt of a thing entrusted to
a person.

ଜିମା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣା ଅଧିକାର ବା
Jimā nebā   ଦାୟିତ୍ୱରେ ରଖିବାକୁ ନେବା—
জিম্মা লওয়া   1. To take a thing into one's custody
जिम्मा लेना   or charge.
୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
2 To take upon one's self the responsibility for a matter.

ଜିମା ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ
Jimā rakhibā   କିଛିକାଳ ପାଇଁ ନ୍ୟସ୍ତ ରଖିବା—
জিম্মা রাখা; জিম্মায় রাখা   To keep a thing in the custody
जिमा देना   or charge of a person.

ଜମିଆଁ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ମୁସଲମାନ ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ
Jimiāṅ ଅମୁସଲମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଦାୟ ହେବା ଜିଜିଆ ପରି ଏକ-
ପ୍ରକାର ଶୁଳ୍କ —A poll-tax levied from non-mahomedans.

ଜିମିଖାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ତୋଡ଼ି ଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; ଜିମେଇ—
Jimikhārdi A kind of small fresh-water-fish.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ରହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ୪।୫ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ଦେହରେ ଛୋଟ ଛୋଟ କାଢ଼ ଥାଏ ଓ ଦୁଇ କଡ଼ ପାଖେ ଦୁଇଟି ଲମ୍ବ ନୀଳ ବା କଳା ଡୋର (ରେଖା) ଥାଏ ।]

ଜିମେଇ—ଦେ. ବି—ଜିମିଖାଡ଼ି (ଦେଖ)
Jimei Jimikhārdi (See)
(ଜମେଇଖାଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିର୍‌ଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜାରଗାହ୍)—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଜାତୀୟ ବା
Jir-gā ରାଜନୈତିକ ସମ୍ମିଳନୀ—A social or political
ଜିରଗା conference of the Mahomedans inhabi-
जिरगा ting the N. W. Frontier provinces of India.
[ଦ୍ର—କାବୁଲ ଓ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତବାସୀ ଅଫ୍ରିଦି ଆଦି ଜାତିମାନେ ଜିରଗା ବସାଇ ରାଜନୈତିକ ସମସ୍ୟାମାନ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ।]

ଜିରନ୍ଦାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜିରନ୍ଦାଜ୍)—ହୁକା ବସାଯିବା
Jirandāj ବୈଠକର ମୁହଁରେ ଯେଉଁ ଚିତ୍ରିତ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ାଇ
ଜିରନ୍ଦାଜ ଦିଆଯାଏ—An ornamental cover for the
जिरनदाज hooka-stand.

ଜିରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀରକ)—ଜୀରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jirā (etc) Jirā etc (See)

ଜିରାଇତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଜରାତ୍
Jirā-it =କୃଷିକର୍ମ; ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଜରାୟତ୍)—
୧ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଚାଷ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରଇତକୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଜମିଦାରଙ୍କ ନିଜଚାଷ ଜମି—
1. Zirayet land; zamindar's private land leased out temporarily to a royat.
୨ । ଚାଷଜମି; ଆବାଦ ହୋଇଥିବା ଜମି—
2. Arable land.

ଜରାଇତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜିରାଇତ୍ (ଦେଖ)
Jirā-iti Jirā-it (See)

ଜିରାଫ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜରାଫରୁ ୟୁରୋପଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବ-
Jirāph ହୃତ ଶବ୍ଦ ଜାରାଫାରୁ ଇଂ. ଜିରାଫ୍; Giraffe)—ଦୀର୍ଘାକାର
ଜିରାଫ ଚତୁଷ୍ପଦବିଶେଷ—The Giraffe.
जिराफा [ଦ୍ର—ଏହା ଆଫ୍ରିକାଦେଶୀୟ ଚତୁଷ୍ପଦ । ଓଟର ବେକ ଓ ଗୋଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଏହାର ବେକ ଓ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ । ଏହାର ପଛ ଗୋଡ଼ ଆଗ ଗୋଡ଼ର ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଗୁଣ ଲମ୍ବ । ଏହାର ଦୁଇଟି ଶିଙ୍ଘ ଅଛି; ଏହାର ପଦ, ପୁଚ୍ଛ, ଗଳା, କର୍ଣ୍ଣ ଓ ଜିହ୍ୱା ଦୀର୍ଘ । ଏହାର ଆଖି ମୁହଁ ଉପରକୁ ପଦାକୁ ବାହାରି ଥାଏ । ଏ ମୁହଁକୁ ନ ବୁଲାଇ କେବଳ ଆଖିକୁ ପଛଆଡ଼କୁ ଫେରାଇ ଚାହିଁ ପାରେ । ଏ ପାଟିରୁ ଜିଭକୁ ୧୭ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହାରକୁ କାଢ଼ି ପାରେ । ଏ ମରୁପ୍ରଦେଶରେ ବିଚରଣ କରେ ଓ ଏହାର ଲମ୍ବ ବେକ ଯୋଗୁଁ ଏ ସେହି ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମିବା ଡେଙ୍ଗା ତାଳ, ଖଜୁରି ଓ କଣ୍ଟା ଗଛରୁ ପତ୍ର ଆଦି ମୁହଁ ଦ୍ୱାରା ଛିଣ୍ଡାଇ ଆଣି ଖାଏ । ଏହାର ଦେହ ଚନ୍ଦ୍ର-ମୃଗ ପରି ଈଷତ ହଳଦିଆ ଲୋମରେ ଆବୃତ ଓ ତହିଁରେ ଛିପିଛିପି ଧଳା ଦାଗମାନ ଥାଏ । ଏମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି । ଏହା ଗୋଡ଼ରେ ଖୁରା ଅଛି ।]

ଜରାୟତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Jirā-yat ଜିରାଇତ୍ (ଦେଖ)
Jirā-it (See)

ଜିରାୟତି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Jirā-yati ଜିରାଇତ୍ (ଦେଖ)
Jirā-it (See)

ଜିରାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମହୁରାଳି (ମାଛ) (ଦେଖ)
Jirāli Mahurāli (fish) (See)

ଜିରେଇତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Jire-iti ଜିରାଇତ୍ (ଦେଖ)
Jirā-it (See)

ଜିରେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ବଂ. ଜିରାନ)—
Jireibā ଖାଇ ସାରି ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେବା—
To rest a while after meals.

ଜିରେଇ ଶିଆଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀରକ+ଶାଳି; ଏହା ଜୀରା ପରି
Jirei siāli ଛୋଟ ଥିବାରୁ)—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଶାରଦ ଧାନ—
जिरिया A kind of fine winter-paddy.

ଜିରେଫ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିରାଫ୍ (ଦେଖ)
Jiref Jirāf (See)

ଜିଲ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝିଲ୍ଲୀ; ତୁଳ. ଫା. ଜିର୍)—
Jil ୧ । ବେହେଲାରୁ ନିଃସୃତ ୪ ଗୋଟି ସ୍ୱର ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ;
ଜିଲ ତୀକ୍ଷ୍ଣତମ ସ୍ୱର—1. Shrill note of the
जील violin.
୨ । ବେହେଲାର ତୀବ୍ର ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ତାର ବା ତନ୍ତ୍ରୀ—
2. The treble string of a violin.
[ଦ୍ର—ବେହେଲାର ୪ଗୋଟି ତାରରୁ ୪ଗୋଟି ସ୍ୱର ବାହାରେ, ଯଥା— ଜିଲ୍ ବା ପଞ୍ଚମ, ସୁର, ମଧ୍ୟମ ଓ ଖାଦ; ଖାଦ ସବୁଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଓ ଜିଲ୍ ସବୁଠାରୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ବ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଧ

୩ । ତବଲା ବା ପଖୋଜର ବାମ ପାଖରୁ ଉଠିବା ସ୍ୱର—
3. The sound produced by the left hand side of a drum.
ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଲା)—ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—Brightness.

ଜିଲ୍‌କଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ମୁସଲମାନ ମାସବିଶେଷ—
Jil-kaj Name of a Mahomedan month.
জিলকজ [ଦ୍ର—ଏହା ସଫାଲର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଜିଲ୍‌ହେଜ୍‌ର
जिलकज पूର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ମାସ ।]

ଜିଲ୍‌ପି—ଦେ. ବ—ଜିଲବି (ଦେଖ)
Jil-pi Jilibi (See)

ଜିଲ୍‌ଫା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jil-phā Name of a musical air.

ଜିଲ୍‌ବି—ଦେ. ବ—ଜିଲବି (ଦେଖ)
Jil-bi Jilibi (See)

ଜିଲ୍‌ହେଜ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ମୁସଲମାନ ମାସବିଶେଷ; ମହରମର
Jil-hej ପୂର୍ବ ମାସ—Name of a Mahomedan month.
জিলহেজ
जीलहेज

ଜିଲତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଲତ୍)—
Jilat ୧ । ଲଜ୍ଜା—1. Shame.
জিলত ୨ । ଅପମାନ; ବେଇଜ୍ଜତି—2. Insult.
जिल्लत ୩ । ଅନାଦର—3. Disrespect; disregard.
୪ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା; ଦୁର୍ଗତି—4. Misery.
(ଯଥା—ଜିଲତ୍ ଦେବା, ଜିଲତ୍ ପାଇବା, ଜିଲତ୍‌ରେ ପଡ଼ିବା ।)

ଜିଲତ୍ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ଜିଲ୍ଲତ୍)—
Jilat uṭhā(ṭhe)ibā ୧ । ଅପମାନିତ ହେବା—
জিলত উঠান 1. To be insulted.
जिल्लत उठाना ୨ । ଲଜ୍ଜିତ ହେବା—
2. To be put to shame.

ଜିଲଦ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଦ୍=ଚମଡ଼ା)—
Jilad ୧ । ବହିର ମଲାଟ ଉପରେ ବନ୍ଧା ହେବା ଚମଡ଼ା—
জিলদ 1. Parchment or leather put on the
जिल्द stiff cover of a book.
୨ । ପୁସ୍ତକର ଖଣ୍ଡ—
2. Volume of a book; copy of a book.
୩ । ଚମଡ଼ା—3. Leather.

ଜିଲଦ୍‌ବନ୍ଦ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଦ୍‌ବନ୍ଦ୍)—
Jilad-band ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବହି ବାନ୍ଧେ—Book-binder.
জিলদবন্দ
जिल्दबन्द

ଜିଲଦ୍‌ବନ୍ଦୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଦ୍‌ବନ୍ଦୀ)—ବହିଙ୍କୁ ସିଲାଇ କରି
Jiladbandī ଚମଡ଼ା ଆଦି ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧିବା କର୍ମ—
জিলদবন্দী Book-binding.
जिल्दबन्दी

ଜିଲଦ୍ ବାନ୍ଧିବା—ପୁସ୍ତକ ସିଲାଇ କରି ଉପରେ ମୋଟା କାଗଜ ଓ
Jilad bāndhibā ଚମଡ଼ା ଦେଇ ବାନ୍ଧିବା—
জিলদ বান্ধা To bind a book.
जिल्द बांधना

ଜିଲା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲ୍ଲା, ଭୁଲ. ଫ. ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ)—
Jilā ୧ । ଆଭା; ଜ୍ୟୋତିଷ; ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ—
জিলা 1. Brightness; blaze.
जिल्ला ୨ । ସ୍ନିଗ୍ଧତା; ଚିକ୍କଣତା—2. Smoothness.
জেলা ୩ । (ଅ. ଜିଲା) ପ୍ରଦେଶର ଶାସନବିଭାଗ—
जिल्ला 3. An administrative district.
(ଜିଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଇଂରେଜ ଶାସିତ ଭାରତବର୍ଷ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶ (Province) ରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଦେଶ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଭାଗ (Division) ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗ କେତେକ ଜିଲା (District) ର ସମଷ୍ଟି । ପ୍ରତି ଜିଲା ଜଣେ ଜଣେ ଶାସକଙ୍କର ଅଧୀନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲା ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ଉପଜିଲା ବା ମହକୁମା (Sub-division) ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହକୁମା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଥାନାର ସମଷ୍ଟି ।

ଜିଲାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ 'ଜି' ।]

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଖୋରଧା ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—କିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱ ବିଭାଗବିଶେଷ—Subdivision of a Killā.
[ଯଥା—ଖୋରଧା କିଲ୍ଲାର ବାଣପୁର, ଖୁର୍ଦ୍ଦା, ରାମେଶ୍ୱର, ବଳଭଦ୍ରପୁର, ଡାପଙ୍ଗ, ମାଣିକଗୋଡ଼ା, ଖୁଣ୍ଟପଲ୍ଲୀ, ପାଞ୍ଚଗଡ଼ ଓ ଦାଣ୍ଡିମାଳ, ଏବଂ ନୟାଗଡ଼ କିଲ୍ଲାର କାନ୍ଥମାଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଜିଲା ।]

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ଜିଲା=ପ୍ରାପ୍ତି)—୧ । ଚିକ୍କଣ—
1. Smooth.
୨ । ପାଲିସ୍ କରା ଯାଇଥିବା—2. Polished.
୩ । ଚକଚକିଆ—3. Shining; brilliant.

ଜିଲାଉଆରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜିଲାୱାରି)—୧ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ
Jilā-uāri ଜିଲାର ଧାରାବାହିକରୂପେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରା ଯାଇଥିବାରୂପେ—
জেলাওয়ারি 1. Dealing with each the district in detail.
୨ । ପ୍ରତି ଜିଲା; ଏକ ଜିଲା ପରେ ଅନ୍ୟ ଜିଲା—
(ଜିଲାୱାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. District by district.

ଜିଲା କଲେକ୍ଟର—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜିଲା ଓ ଇଂ. କଲେକ୍ଟର)—ଜିଲ୍ଲାର
Jilā kalekṭar ରାଜସ୍ୱ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ବିଷୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ

ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜେଲା କଲେକ୍ଟର ରାଜକର୍ମଚାରୀ—
जिला कलिक्टर District Collector.
ଜିଲ୍ଲା କଲଟର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର୍

ଜିଲ୍ଲା ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିଲା ଓ ଇଂ. ଜଜ୍)—ଜିଲ୍ଲାର ଦେବାନି
Jilā jaj ବିଭାଗର ବିଚାରର ଉଚ୍ଚତମ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—
ଜେଲାଜଜ District Judge.
जिलाजज

ଜିଲ୍ଲାଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । କେନାଲ୍ ରେଭେନ୍ୟୁ ବା ସରକାରୀ
Jilā-dār ଜଳକର ଅସୁଲ କର୍ମଚାରୀ; ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ
ଜିଲାଦାର କର୍ମଚାରୀ—1. Ziladar; the superior officer
जिलादार; जिलेदार above the Tahasildar or collecting officer of canal
(ଜିଲ୍ଲାଦାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) revenue.
(ଜିଲ୍ଲାଦାରୀ—ଜିଲ୍ଲାଦାରର କର୍ମ ବା ଚାକିରି)
୨ । ସରବରାକାର; ଜମିଦାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମଫସଲର ଖଜଣା ଅସୁଲ କରିବାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ତହସିଲଦାରମାନଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ—2. The superior officer above a Zamindar's rent-collector.
ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍; ଚକଚକିଆ—1. Shining.
୨ । ମସୃଣ ଓ ଚିକ୍କଣ—2. Smooth; oily.

ଜିଲପି (ବି)—ଦେ. ବି—ଜିଲିବି (ଦେଖ)
Jilāpi (bi) Jilibi (See)

ଜିଲ୍ଲାବୋର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିଲ୍ଲା ଓ ଇଂ. ବୋର୍ଡ)—ଜିଲ୍ଲାର
Jilā-bord ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା, ରାସ୍ତା ଆଦି କେତେକ ବିଷୟ ବୁଝିବା
ଜେଲାବୋଡ଼ ସକାଶେ ସରକାରଙ୍କ ମନୋନୀତ ଓ ବେ ସରକାରୀ ଲୋକ
जिलाबोर्ट ପ୍ରତିନିଧି ମେମ୍ବରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ କମିଟୀ—
(ଜିଲାବୋର୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) District Board

ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିଲା ଓ ଇ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)—
Jilā mājishtret ଜିଲାର ଫଉଜଦାରୀ ମକଦମା ଓ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷା
ଜେଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଆଦିର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଉଚ୍ଚତମ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—
जिला मेजेष्टर District Magistrate.
ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଜିଲ୍ଲା ମେଜେଷ୍ଟର

ଜିଲ୍ଲା ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. (ଆ. ଜିଲ୍ଲା ଓ ଇଂ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ)
Jilā suparintendent ପୁଲିସବିଭାଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—
ଜେଲା ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ District Superintendent
जिला सुपरिंटंट of Police.

ଜିଲ୍ଲା ହାକମ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜିଲ୍ଲା ହାକାମ)—ଜିଲ୍ଲାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
Jilā hākima ବିଭାଗର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—The
ଜେଲା ହାକିମ highest officer in a district in
जिला हाकीम a particular department.

ଜିଲି—ଦେ. ବି.—ଜିଲିବି (ଦେଖ)
Jili Jilibi (See)

ଜିଲିକି—ଦେ. ବି.—ଜୁଲୁକି (ଦେଖ)
Jiliki Juluki (See)

ଜିଲିପି—ଦେ. ବି.—ଜିଲିବି (ଦେଖ)
Jilipi Jilibi (See)

ଜିଲିବି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଲ୍ଲି = ଶୁକ୍; କମ୍ପା ଝିଲ୍ଲୀ = ପତଳା ପାଉଁଅ;
Jilibi ଭୂଲ. ହି. ଜିଲ୍ଲବ୍ = ପିଠଉକୁ ଫେଣାଇବା)—କୁଣ୍ଡଳାକୃତି
ଜିଲେବୀ ଦ୍ରବପକ୍ୱ ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
जिलेबि; जिलाबी A kind of spiral sweetmeat.
(ସଂ. ନାମ—କୁଣ୍ଡଳୀ) [ଦ୍ର—ବିରି ବଟା ହୋଇ ଫେଣିଆ ହେବା ପରେ ପିଠଉକୁ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଖପରେଇ ବା କନାଦ୍ୱାରା କୁଣ୍ଡଳାକାର କରି ଫୁଟିଲା ତେଲ ବା ଘିଅରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଏ । ତାହା ଘିଅ ବା ତେଲରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ କୁଣ୍ଡଳାକାର ଫମ୍ପା ଖଣ୍ଡରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଉକ୍ତ ଫମ୍ପା ଜିନିଷକୁ ଚିନି ବା ଗୁଡ଼ର ଶିରା ମଧ୍ୟରେ ପକାଇ ଦେଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଶିରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଏ; ତାକୁ ଜିଲିବି କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ପିଷ୍ଟକ ଶିରାରେ ବୁଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ ତାକୁ ଝିଲି କହନ୍ତି ।]

ଜିଲ୍ଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ଜିଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jillā (etc) Jilā etc (See)

ଜିଲ୍ଲେ—ଦେ. ବିଣ—ଅମୁକ ଜିଲ୍ଲା ମଧ୍ୟସ୍ଥ—
Jille Situated in such and such a district.
(ଯଥା—ମୌଜେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର, ଜିଲ୍ଲେ କଟକ ।)

ଜିଶୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି. (ହେବ୍ରୁ ଓ ଇଂ)—ଯୀଶୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jiśu (etc) Jiśu etc (See)

ଜିଷ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଛିଞ୍ଚିବା—
Jish (root) To sprinkle.

ଜିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ + ଶୀଳାର୍ଥରେ କର୍ତ୍ତୃ. ଷ୍ଣୁ)—
Jishṇu ଜୟଶୀଳ; ବିଜୟୀ—Victorious; triumphant.
ସଂ. ବି. (ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜୟ କରଅଛନ୍ତି)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—
1. Viṣnu.
୨ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—2. Srikṛushṇa.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. God Indra.
୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—4. The sun.
୫ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ—5. Arjuna; one of the Pāṇḍab-brothers.
୬ । ବସୁ (ଦେବତା)—6. The Basu class of Deities.
୭ । ବସ୍ତୁ (ହୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Thing; article.

୧	ଇ	ଈ	ର୍,ର୍ଦ୍ଧ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଜି ହଜୁର୍ !—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଜିତ୍+ଅ. ହୁଜୁର) (ସମ୍ମାନସୂଚକ
Ji hajur ! ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜବାବ ଦେବାରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
जीहजूर ! ହିଁ,ମହାଶୟ !—Yes, Your Honor ! yes, Your
জীহুজুর ! Highness (a term used in responding to one's superior).

[ଦ୍ର—ରାଜା ଓ ହାକିମମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଦେବାବେଳେ, କୌଣସି ବିଷୟରେ ସମ୍ମତି ଜ୍ଞାପନ କରିବା ବେଳେ ଏ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଜିଁ ଶବ୍ଦ ସଂ. ଜିତ୍ =ଜୟୀ କିମ୍ବା ସଂ. ଜୀବର ଅପଭ୍ରଂଶ ଓ ଅ. ହୁଜୁର ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ 'ଛାମୁ' ଶବ୍ଦ ପରି ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ସାମୀପ୍ୟ ବା ସାନ୍ନିଧ୍ୟବାଚକ; ଜି ହୁଜୁର ଏହି ପଦର ଅର୍ଥ ହିଁ, ମହାଶୟ !]

ଜିହଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Jihal (etc) ଜେଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jel etc (See)

ଜିହଳ—ଦେ. ବି—ଜିଅଳ (ଦେଖ)
Jiha**l**a Jia**l**a (See)

ଜିହାଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜିହାଦ୍)—୧ । ଧର୍ମବିଷ୍ଣା ବା ଧର୍ମପ୍ରଚାର
Jihād ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କ ସହିତ ମୁସଲମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ—
জিহাদ 1. A religious crusade against the infidel
जिहाद by the Mahomedans.
୨ । ନିଜର ଧର୍ମରକ୍ଷାର୍ଥ ଯୁଦ୍ଧ—2. A war for the preservation of one's religion.

ଜିହାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ହା ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Jihāna ୧ । ଯାଉଥିବା—1. Going.
(ଜିହାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିବା—2. Obtaining.

ଜିହାନକ—ସଂ. ବି. (ଜିହାନ+କ)—ସୃଷ୍ଟିର ବିନାଶ; ପ୍ରଳୟ—
Jihānaka Destruction or dissolution of the world.

ଜିହାସା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍=ଜିହାସ
Jihāsā ଧାତୁ+ଭାବ ଅ+ଆ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
1. Desire to give up or avoid something.
୨ । ଘୃଣା—2. Aversion; repugnance.

ଜିହାସୁ—ସଂ. ବି. (ହା ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍=
Jihāsu ଜିହାସ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ
ଇଚ୍ଛୁକ—2. Desirous of giving up or avoiding something.

ଜିହୀର୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ହୃ ଧାତୁ=ହରଣ କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍
Jihīrshā =ଜିହୀର୍ଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ହରଣ
କରିବାର ବା ଚୋରି କରିବାର ଇଚ୍ଛା ବା ଅଭିଳାଷ—
1. A desire to steal or commit theft; stealing propensity.
୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଚୋରାଇ ନେବାର ଇଚ୍ଛା—
2. An intention to kidnap or abduct.
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ କାଢ଼ିନେବାର ଇଚ୍ଛା—
3. Desire for seizing or snatching a thing.

ଜିହୀର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ହୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍=ଜିହୀର୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Jihīrshu ଉ)—ହରଣେଚ୍ଛୁ, ହରଣ କରିବାକୁ ଅଭିଳାଷୀ—
Desirous of stealing; wishing to seize or take.

ଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଲିହ୍ ଧାତୁ=ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା+କରଣେ ବ;
Jihwa ନିପାତନ)—୧ । ଜିଭ; ରସନା; ରସନେନ୍ଦ୍ରିୟ;
(ଜିହ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଆସ୍ୱାଦନେନ୍ଦ୍ରିୟ—1. The tongue; the organ of taste.

[ଦ୍ର—'ହ୍ୱ'ର ଉଚ୍ଚାରଣ କ୍ରମେ କ୍ରମେ 'ଭ'ରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପ୍ରାକୃତରେ 'ଜିଭ' ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ଅଗ୍ନିର ଶିଖା—
2. The tongue or flame of fire.
୩ । ବାକ୍ୟ—3. Sentence.
୪ । ତଗରମୂଳ—4. The root of Tagara plant.

ଜିହ୍ୱକ—ସଂ. ବି. (ଜିହ୍ୱ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ କ)—ଏକପ୍ରକାର ସନ୍ନିପାତରୋଗ—
Jihwaka A kind of collapse or typhus.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀର ଜିଭ କଣ୍ଟକମୟ ହୁଏ, ରୋଗୀ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହି ପାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ରୋଗୀର ଜିଭ ଥରେ । ଏଥିରେ ରୋଗୀକୁ ଶ୍ୱାସକାଶ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଧରେ । ଏ ରୋଗର ଅବଧି ୧୬ଦିନ; ଏ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ରୋଗୀ କାଲ କିମ୍ବା ଘୁଙ୍ଗା ହୋଇଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜିହ୍ୱଲ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜିହ୍ୱ+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jihwa**l**a ୧ । ପେଟୁ; ଉଦରମ୍ଭରି—
(ଜିହ୍ୱଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Voracious (M. W.).
୨ । ଜିଭ ଲାଳଚିଆ; ଜିଭ ଲଡ଼ବଡ଼ିଆ—
2. Having excessive hankering after dainty dishes.

ଜିହ୍ୱା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜିହ୍ୱ+ଆ)—ଜିହ୍ୱ (ଦେଖ)
Jihwā Jihwa (See)

[ଦ୍ର—ଏହା ଜିହ୍ୱ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ଆକାର ।]

ଜିହ୍ୱୋଲ୍କା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜିହ୍ୱା+ଉଲ୍କା)—ଅଗ୍ନି ତୁଲ୍ୟ ଜିହ୍ୱା; ଉଲ୍କା
Jihwā-ulkā ସଦୃଶ ଜିହ୍ୱା—Tongue resembling a shooting star.

ବୁଲଇ ଜିହ୍ୱୋଲ୍କା ଦେଖାଇ ରତ୍ନ ଶଙ୍କା କଲ୍ପାଇ ଗଲେ ବ୍ୟାପି ସେ ।
[ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ]

ଜିହ୍ୱାଗ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ଅଗ୍ର)—ଜିଭର ଅଗ—
Jihwāgra The tip of the tongue.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଜିହ୍ୱାଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବଣ (୭ମୀ ତତ୍ ଓ ଉପପଦ; ଜିହ୍ୱା+ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ)—
Jihwāgra-bartti ୧ । ଯାହା (କଥା ପ୍ରଭୃତି) ମନୁଷ୍ୟର ଜିଭ ଅଗରେ ଥାଏ—1. Well mastered (subject); committed to memory.
୨ । ଯେଉଁ କଥାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ବଢ଼ୁରବାମାତ୍ରେ କହିପାରେ—2. Ready to be uttered or expressed in words.

ଜିହ୍ୱାନିର୍ଲେଖନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ନିର୍ଲେଖନ)—
Jihwā-nirlekhana ୧ । ଜିଭ ଛେଲିବା; ଜିଭରୁ ଛଉଅ କାଢ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ପାତଅ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଜିଭକୁ ଘଷିବା—1. Scraping of the tongue for cleansing it.
୨ । ଜିଭଛେଲା ପାତଅ—2. Tongue-scraper.

ଜିହ୍ୱାପ—ସଂ. ବଣ (ଜିହ୍ୱା+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jihwāpa ଯେ ଜିଭ ଦ୍ୱାରା ପାଣି ପିଏ—Drinking water by the tongue only.
ସଂ. ବି—୧ । କୁକୁର—1. Dog.
୨ । ବାଘ—2. Tiger.
୩ । ବିରାଡ଼ି—3. Cat.
୪ । ଭାଲୁ—4. Bear.
[ଦ୍ର—ବିରାଡ଼ି କୁକୁର ଆଦି ଜନ୍ତୁମାନେ ପାଣିରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ କରି ପାଣି ପିଅନ୍ତି ନାହିଁ; ଏମାନେ ଚୁକୁ ଚୁକୁ କରି ଜିଭଦ୍ୱାରା ପାଣି ପିଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଜିଭ ଓଷ୍ଠମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ।]

ଜିହ୍ୱାମଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ମଳ)—ଜିଭର ଛଉଅ—
Jihwā-mala The fur of the tongue.

ଜିହ୍ୱାମୂଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ମୂଳ)—କଣ୍ଠର ଯେଉଁ
Jihwā-mūla ଅଂଶରୁ ଜିହ୍ୱା ବାହାରି ଥାଏ—The root of the tongue.

ଜିହ୍ୱାମୂଳୀୟ—ସଂ. ବଣ (ଜିହ୍ୱାମୂଳ+ଭବାର୍ଥେ. ଈୟ)—ଜିହ୍ୱାମୂଳରୁ
Jihwā-mūliya ଉଚ୍ଚାରିତ—Guttural.
ସଂ. ବି (ବ୍ୟାକରଣ)—ଜିହ୍ୱାମୂଳରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ—(grammar) Letters or alphabets uttered from the root of the tongue; the gutturals.
[ଦ୍ର—କ, ଖ, ଗ, ଘ, ଙ, ହ ଏବଂ ଃ ଏମାନେ ଜିହ୍ୱାମୂଳୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ।]

ଜିହ୍ୱାରଦ—ସଂ.ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିହ୍ୱା+ରଦ; ଯାହାର ଜିହ୍ୱା ରଦ ବା ଦନ୍ତର
Jihwā-rada କାର୍ଯ୍ୟ କରେ)—ପକ୍ଷୀ—Bird.

°**ଜିହ୍ୱାଳ**—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଜିହ୍ୱଳ=ପେଟ୍ଟ) ଜିହ୍ୱା ବା ଜିଭ ଥିବା; ଜିହ୍ୱା-
Jihwāla ଯୁକ୍ତ—Having tongues; tongued.
ଅନଳ-ଜିହ୍ୱାଳ-କୁଳା ବାହାରଇ କରିପ୍ର ମେଘସ୍ଥ ଅଙ୍ଗେ—
ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

ଜିହ୍ୱାଲାଲସା—ସଂ.ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ଲାଲସା)—ଜିଭଲାଳସା;
Jihwā-lālasā ରୁଚିକର ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାସନା—Hankering after dainties.

ଜିହ୍ୱାଲିହ୍—ସଂ. ବି (ଜିହ୍ୱା+ଲିହ୍ ଧାତୁ=ଚାଟିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Jihwālih ୧ । କୁକୁର—1. Dog.
୨ । ବିରାଡ଼ି—2. Cat

ଜିହ୍ୱାସୁଖ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ସୁଖ) ରୁଚିକର ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା
Jihwā-sukha ଯୋଗୁଁ ଲାଭ ସୁଖ—Pleasure of the palate; pleasure derived from taking dainty food.

ଜିହ୍ୱାଶଲ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଖଦିର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jihwā-śalya Catechu.

ଜିହ୍ୱାସ୍ତମ୍ଭ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ସ୍ତମ୍ଭ)—ଜିଭର ପକ୍ଷାଘାତ
Jihwā-stambha ରୋଗ—Paralysis of the tongue.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜିଭ ଅବଶ ଓ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହେବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ କଥା କହିପାରେ ନାହିଁ ।]

ଜିହ୍ୱାସ୍ୱାଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ଆସ୍ୱାଦ)—ଚାଟିବା; ଲେହନ—
Jihwāswāda Licking (with the tongue).
(ଜିହ୍ୱାସ୍ୱାଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜିହ୍ୱିକା—ସଂ. ବି (ଜିହ୍ୱ+ଇକ+ଆ)—୧ । ଜିଭରୁ ଛଉଅ କାଢ଼ିବା-
Jihwikā କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The act of scraping off the furs from the tongue.
୨ । ଜିଭ ଛେଲା; ଜିଭ ଛେଲିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁର ପତଳା ପାତଅ—2 Tongue-scraper.

ଜିହ୍ୱୋଲ୍ଲେଖନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜିହ୍ୱା+ଉଲ୍ଲେଖନ)—
Jihwollekhana ଜିହ୍ୱାନିର୍ଲେଖନ (ଦେଖ) Jihwā-nirlekhana (See).

ଜିହ୍ମ—ସଂ. ବଣ (ହା ଧାତୁ=ଗତିକରିବା; ତ୍ୟାଗକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମ;
Jihma ନିପାତନ; ଯାହା ଋଜୁତା ବା ସରଳତା ତ୍ୟାଗ କରିଅଛି)
୧ । ଗାଲୁ—1. Sloping.
୨ । ବଙ୍କା; ବକ୍ର—2. Tortuous; curved; awry.
୩ । କୁଟିଳ—3. Crooked; oblique.
୪ । ଖଳ—4. Wicked; morally crooked.
୫ । କପଟୀ; ଛଳପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Deceitful.
୬ । ଜଡ଼—6. Lazy; slothful; inert.
୭ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—7. False; lying.
୮ । କୃପଣ—8. Miserly.
୯ । ଅପ୍ରସନ୍ନ—9. Dissatisfied; discontented.
୧୦ । ଅଧାର୍ମିକ—10. Irreligious
୧୧ । ଘନ—11. Poorly.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ୍ଘ	ଜ୍ଞ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ହ୍ନ

୧୨ । ମନ୍ଦଗତିବିଶିଷ୍ଟ—12. Slowly moving.

ସଂ. ବି—୧ । ମିଥ୍ୟା; ମିଛ—1. Falsehood.

୨ । ଖଳତା—2. Wickedness.

୩ । ଅସତ୍‌ପଣ—3. Dishonesty.

୪ । (ବଙ୍କ ହୋଇ ବଢ଼ିବାରୁ) ତଗର (ଗଛ) (ଦେଖ)
4. Tagara (tree) (See).

ଜିହ୍ମଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜିହ୍ମ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ବକ୍ର
Jihmaga — ଗତି କରେ; ବକ୍ରଗାମୀ—1. Moving tortuously or obliquely; having a tortuous movement.
(ଜିହ୍ମଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ମନ୍ଦ ଗତିକାରୀ—2. Moving slowly.

ସଂ. ବି.—୧ । ସର୍ପ—1. Snake.

୨ । ଶର—2. Arrow.

ଜିହ୍ମଗତି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ—(କର୍ମଧା ଓ ବହୁବ୍ରୀହି; ଜିହ୍ମ+ଗତି)—
Jihma-gati — ଜିହ୍ମଗ (ଦେଖ)
Jihmaga (See)

ଜିହ୍ମଗାମୀ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ଜିହ୍ମ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Jihma-gāmi — ୧ମା. ୧ବ.)—ଜିହ୍ମଗ (ଦେଖ)
(ଜିହ୍ମଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — Jihmaga (See)

ଜୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବ)—୧ । ଜୀବନ; ପ୍ରାଣ—
Ji — 1. Life.
जी, जीउ — ୨ । ମନ; ହୃଦୟ—
जी. जीउ — 2. Mind; heart.

୩ । ଆକାଂକ୍ଷା—3. Desire; wish.

୪ । (ସ୍ନେହ; ଭକ୍ତି ଓ ବାତ୍ସଲ୍ୟସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ) ଭକ୍ତି, ସ୍ନେହ ବା ବାତ୍ସଲ୍ୟର ପାତ୍ର; ଶ୍ରୀମାନ୍; ମହାଶୟ—4. A person worthy of love, affection or respect.

[ଦ୍ର—ଭକ୍ତି ବା ସମାଦରାର୍ଥରେ—ବାବାଜୀ, ଠାକୁରଜୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଜୀ; ପୁତ୍ର ବା ଶିଷ୍ୟ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ଅର୍ଥରେ—ବାବୁଜୀ, ବାଳକଦାସ ଜୀ; ସ୍ନେହାର୍ଥରେ—ଭାଇଜୀ, ସାନୁଜୀ ।]

[ଦ୍ର—ନାମ ପରେ ସମ୍ମାନର ନିଦର୍ଶନରୂପେ 'ଜୀ' ଯୁକ୍ତ ହେବା ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନକାର ୱିଲ୍‌ସନ ସାହେବ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।]

ଦେ. ଅ.—(ସମ୍ବୋଧନାର୍ଥ)—ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭକ୍ତିସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—ହଁ, ମହାଶୟ !—(Interjection) Yes sir ! here sir !

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅବ୍ୟୟସୂଚକ ବ୍ୟବହାରର ବିଶେଷ ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ ।]

ଜୀଅନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ.—ଜୀଅନ୍ତା (ଦେଖ)
Jianta — Jiantā (See)

ଜୀଅନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜୀବତ୍)—ଜୀଇଁ ଥିବା—
Jiantā — Living.
ज्यान्त (ଯଥା—ଜୀଅନ୍ତା ଗଛଟି କାଟିବାକୁ କାହା ହାତ ଯିବ ?)
जीन्दा; जीताजागता
(ମଲା—ବିପରୀତ)

ଜୀଆଇବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଜୀବ୍ ଧାତୁ; ଜୀଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Jiaibā — ୧ । ବଞ୍ଚାଇବା; ଜୀବିତ କରିବା—
जीयान — 1. To give life; to cause to live.
जिलाना — ୨ । ମୃତ ପ୍ରାଣୀକୁ ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ କରିବା—
2. To revive; to bring to life a dead animal.

୩ । ନିର୍ଜୀବ ବସ୍ତୁକୁ ଜୀବଦାନ କରିବା—
3. To animate a dead thing.

୪ । ଶୁଖି ଯାଇଥିବା ବୃକ୍ଷାଦିକୁ ଜଳଦାନ ଓ ଯତ୍ନଦ୍ୱାରା ସଜୀବ ବା ସତେଜ କରିବା—4. To bring a withered plant to life.

୫ । ଜୀବନରେ ରଖିବା; ଜୀବିତ ପ୍ରାଣୀର ପ୍ରାଣ ନାଶ ନ କରି ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ବା ରକ୍ଷା କରିବା—
5. To preserve the life of a living being; to prevent the death of a living being.

୬ । କୌଣସି ଜୀବକୁ ପୋଷିବା; ରଖିବା; ପାଳିବା—
6. To maintain or domesticate an animal.

୭ । ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ରୋଗୀକୁ ଜୀବିତ ରଖିବା—
7. To keep a patient alive by medical appliances.

ଜୀଅଁ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜୀବିତ)—ସଜୀବ; ଜୀବିତ—
Jiañ — Living; animate.
ज्यान्त
जीताजागता
जीआँ — ଦେ. କ୍ରି—ଜୀଇଁବା; ବଞ୍ଚିବା—
जीना — Living.

ଜୀଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀଆଇବା (ଦେଖ)
Jiañibā — Jiā-ibā (See)
(ଜିଆଁଇଁବା; ଜିଏଁଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୀଆଁଇ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଛ ଆଦି ଧାଇ ଜୀଅନ୍ତା ରଖିବା—
Jiañi rakhibā — To keep an animal alive.
(ଯଥା—ଦରକାରବେଳେ ମାଛ ଧରି ଯିବା ପାଇଁ ଲୋକେ ବଡ଼ ଚହ୍ୱଚ୍ଚାରେ କେତେ ମାଛ ଜିଆଁଇ ରଖନ୍ତି ।)

ଜୀଇ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ) ସଜୀବ ହେବା—
Ji-i uṭhibā — To revive; to be restored to life.
जीएँ उठा — ମୃତ୍ୟୁସଞ୍ଜୀବନୀ କର୍ଣ୍ଣରେ କହିଲେ
जी उठना — ଜୀଇ ଉଠିଲା କୁମରମଣି, ସେ କୁମର—ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜୀଇଁ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀଇ ଉଠିବା (ଦେଖ)
Jī-iñ uṭhibā — Jīi uṭhibā (See)

ଜୀଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀଇବା (ଦେଖ)
Jī-iñbā — Jī-ibā (See)

ଜୀଇଁ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଞ୍ଚି ରହିବା; ଜୀବିତ ଥିବା—
Jī-iñ rahibā To live; to go on living; to be alive.
বেঁচে থাকা
जीते रहना

ଜୀଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୀବ୍ ଧାତୁ)—
Jī-ibā ୧ । ବଞ୍ଚି ରହିବା; ନ ମରିବା; ସଜୀବ ରହିବା—
জীআ 1. To keep one's self alive; not to die; to live.
जीना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖାଦ୍ୟ ପରିପାକ ନ ହୋଇ ରହିବା—
2. (figurative) To remain undigested.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ଯିବା ଓ ରହିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଜୀଉ—ଦେ. ବି—ଜୀ (ଦେଖ)
Jīu — Jī (See)

ଜୀଉ ଆଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୀବନ)—
Jīu ānibā ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମା ପରଲୋକରେ କିପରି ରହୁଅଛି ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଅବଲମ୍ବିତ ପ୍ରଥାବିଶେଷ—
A custom to ascertain, by the use of charms, the condition of the spirit of a dead person after death.

[ଦ୍ର—ଏହି ପ୍ରଥା ଅନାର୍ଯ୍ୟ 'ଗଣ୍ଡ' ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ବା ସ୍ୱଜନମାନେ ଦଶାହ ଶୁଦ୍ଧିରେ ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ରୀକୃତ ନିର୍ଜନ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମାକୁ ପୂଜା କରିବା ପରେ ଗୋଟିଏ କଦଳୀ ପତ୍ରରେ ମଇଦା ବା ଅଟା ବିଛାଇ ତହିଁ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡି ଢାଙ୍କି ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି, "ହେ ସ୍ୱର୍ଗତ ପିତଃ ! ତୁମେ କିପରି ଅଛ ଦୟା କରି ଜଣାଅ ।" ଏପରି କହି ସମସ୍ତେ ସେ ଘର ବନ୍ଦ କରି ଦେଇ ଚାଲି ଆସନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କଂସାଟିଏ ଧରି ଘରୁ ବାହାର କଂସା ବଜାଇ ବଜାଇ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି, "ହେ ଜୀବନ ପୁରୁଷ ! କାହିଁ ଅଛ କହେ କର ।" ଏହା ବୋଲି ବୋଲି ସେମାନେ ଶ୍ମଶାନ ଆଡ଼କୁ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ଗଣ୍ଡଦୁର ଯାଇ ଫେରି ଆସି ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଘରକୁ ଫିଟାଇ ସେ ହାଣ୍ଡିଟିକୁ ଉଠାଇ ମଇଦାରେ କି ଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଛି ତାହା ଦେଖନ୍ତି । ସେ ଚିହ୍ନରୁ ସ୍ୱର୍ଗତ ଆତ୍ମାର ଅବସ୍ଥାର ସଙ୍କେତ ବୁଝାଯାଏ । ତହିଁରେ ଗୋରୁ, ହାତୀ ଆଦି ଜନ୍ତୁଙ୍କ ପାଦଚିହ୍ନର ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିଲେ ଆତ୍ମା କୁଶଳରେ ଅଛି ଏବଂ ବାଘ ଭାଲୁ ଆଦିଙ୍କ ପାଦଚିହ୍ନର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହେଲେ ଆତ୍ମା କଷ୍ଟ ପାଉଛି ବୋଲି ବୁଝାଯାଏ । ଏହା ଦେଖାଯାଇ ଅଛି ଯେ ଅପମୃତ୍ୟୁରେ ମରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ସଞ୍ଚିତ ମଇଦାରେ ଚଢ଼େଇର ପାଦଚିହ୍ନ (ଖୋଜ) ପଡ଼ିଥାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ହାଣ୍ଡି ତଳେ ଚାଉଳରେ ଏହିପରି ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ଖୋଜିବା ପ୍ରଥା ଚଳେ ।]

ଜୀଉଛି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବିତାବସ୍ଥା)—
Jīuchhi ଗ୍ରାମ ଦେବତା ବା ଯୋଗିନୀ ବିଶେଷ—
Name of a village-Goddess.

ଜୀଉଣି ପନ୍ଥା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଜୀବନ + ପନ୍ଥା)—
Jīuṇi panthā ଜୀବିକା; ଜୀବନୋପାୟ—
Livelihood.

ଜୀତ—ସଂ. ବିଣ—ଜୀନ (ଦେଖ)
Jīta — Jīna (See)

ଜୀତକାମୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜିତକାମୀ)—ଜୟାଭିଳାଷୀ—
Jītakāmī Desirous of gaining victory.
ପାଣ୍ଡବେ ଅର୍ଥେଁ ଜୀତକାମୀ ହୋଇଥିଲେ
ଶଲ୍ୟଙ୍କର ଦେହକୁ ଜୀବନ କରିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।

ଜୀତ ଗଛ—ଦେ. ବି—ବାଦାମ ଗଛ—
Jīta gachha Olive tree.
जैतुनका भाड़ [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ବାଇବଲ୍ ଓଲ୍ଡଟେଷ୍ଟାମେଣ୍ଟର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ; ତୁଳ. ହି. ଜୈତୁନ୍ ।]

ଜୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୟା ଧାତୁ = ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ)—
Jīna ୧ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ—1. Worne out; delapidated.
୨ । ବୃଦ୍ଧ; ସ୍ଥବିର; ପ୍ରାଚୀନ—2. Old; ancient.

ଜୀବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବଞ୍ଚିବା—
Jīb (root) To live.

ଜୀବ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ଦକ୍ଷିଣ ଭାଷା) କ୍ରି—ଜୀଇବା; ବଞ୍ଚିବା—
Jīb-bā To live; to be alive.

ଜୀବ—ସଂ. ବି (ଜୀବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜନ୍ତୁ; ପ୍ରାଣୀ; ଚେତନ ପଦାର୍ଥ; ଦେହୀ—1. Living being; animal; a being; creature; sentient being.
୨ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—2. The breath of life.
୩ । (+ଜୀବ. ଅ) ଜୀବନ; ପ୍ରାଣ—
3. Life; existence.
୪ । ବୈଦିକ ମରୁତ୍ ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
4. One of the vedic wind-Deities.
୫ । ଜୀବାତ୍ମା—5. Animal soul; the soul.
ଜୀବ ପରମ ବ୍ରହ୍ମ ଅଂଶ,
ଏ ଭବ ମୁକ୍ତିରେ ପ୍ରବେଶ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୬ । ଜୀବନୀଶକ୍ତି—6. Vitality.
୭ । ଚୈତନ୍ୟ—7. Sense; sensation.
୮ । ପ୍ରବୃତ୍ତି; ଇଚ୍ଛା—8. Desire; inclination.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୯ । ପେଶା; ଜୀବନୋପାୟ; ଜୀବିକା; ବୃତ୍ତି—
9. Livelihood; profession.

୧୦ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ପୁଷ୍ୟାନକ୍ଷତ୍ର—
10. The 8th lunar mansion (constellation).

୧୧ । ଜୀବଦଶା; ଜୀବନକାଳ; ଆୟୁ—
11. Lifetime; term of life.

୧୨ । ବିଷ୍ଣୁ—12. A name of Bishnu.

୧୩ । ବୃହସ୍ପତି (ଗ୍ରହ)—13. Jupiter (planet).

୧୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଦଶାରେ ତୃତୀୟ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦଶା—
14. (astrology) The 3rd lustrum in the cycle of Jupiter (Apte).

୧୫ । (ନ୍ୟାୟ) କାର୍ଯ୍ୟକାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧ—
15. (logic) The association of cause and effect (Apte).

ସଂ. ବିଣ—ଜୀବିତ—Alive.
(ଯଥା—ଜୀବପୁତ୍ର = ଜୀବିତପୁତ୍ର ।)

ସଂ. କ୍ରି (ସଂ ଜୀବ୍ ଧାତୁର ଲୋଟ୍ ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ)—
ବଞ୍ଚିରହ; ଜୀଅ; ଜୀଇଁଥାଅ—
Live; may you live long.
(ଯଥା—ଚିରଂଜୀବ; ସତ୍ୟଂଜୀବ ।)
[ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷତଃ ବାଳକ ବା ବାଳିକା ଛିଙ୍କିଲେ-ପାଖରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛିଙ୍କିବା ଲୋକର ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ସେହି ଭାବୀ ଅମଙ୍ଗଳ ନିବାରଣାର୍ଥ ଆଶୀର୍ବାଦସୂଚକ 'ଜୀବ', 'ସତ୍ୟଂଜୀବ' ଓ 'ଚିରଂଜୀବ' ଆଦି ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ଜୀବଂଜୀବ—ସଂ. ବି (ଜୀବ = ଜୀବନକାଳ + ଜୀବ୍ ଧାତୁ = ବଞ୍ଚିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଦୀର୍ଘକାଳ ବଞ୍ଚେ, ଚକୋରପକ୍ଷୀ—
Jibamjiba
The Himalayan patridge; Francoline patridge.

ଜୀବକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜୀବ ଧାତୁ = ବଞ୍ଚାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jibaka
୧ । ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଔଷଧିବିଶେଷ—
1. Name of a very rare medicinal root.

ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଜୀବକ, ବଲଦ, ଚିରଜୀବ, କୂର୍ଚ୍ଚଶୀର୍ଷ, ମଧୁରକ, ଶୃଙ୍ଗ, ହ୍ରସ୍ୱାଙ୍ଗ, ଜୀବନ, ଦୀର୍ଘାୟୁ, ପ୍ରାଣଦ, ଭୃଙ୍ଗାହ୍ୱ, ଚିରଂଜୀବୀ, ମଙ୍ଗଳା, ଆୟୁଷ୍ମାନ୍ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଅଷ୍ଟବର୍ଗ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଔଷଧ; ଏହି ଗୁଳ୍ମ ହିମାଦ୍ରି ଶିଖରରେ ଜନ୍ମେ ବୋଲି ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି । ଏହାର କନ୍ଦ ରସୁଣ ପରି ଓ ସାରହୀନ; ପତ୍ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗ କୂର୍ଚ୍ଚକ ବା ତୂଳିକା ପରି । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ଏହାର ଅଭାବରେ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଗୁଳୁଚି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଏହା ମଧୁର, ବଳକାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, କଫ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ଏହା ପିତ୍ତ, ଦାହ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି, କୃଶତା ଓ କ୍ଷୟ ରୋଗରେ ପ୍ରଧାନ ଔଷଧ; ଋଷଭକ ନାମକ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ ଔଷଧ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ । କିନ୍ତୁ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି କି ଋଷଭକର କନ୍ଦ ଗୋରୁ ଶିଙ୍ଗ ଆକୃତିର ଓ ଜୀବକ କନ୍ଦର ଆକୃତି ଝାଡ଼ୁ ପରି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ('ଜୀବ' ଅର୍ଥାତ୍ 'ବଞ୍ଚି ରହ' ବୋଲି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତି) ଆଶୀର୍ବାଦକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. One who utters benediction on another.

୩ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଚିକିତ୍ସକ ଓ ଆତ୍ରେୟ ମୁନିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ—
3. Name of the physician of the Buddha and disciple of sage Ātreya.

୪ । ଭିକ୍ଷୁକ—4. A beggar; mendicant.

୫ । ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
5. A long-lived person.

୬ । ବୃଦ୍ଧିଜୀବୀ; ସୁଧଖୋର—6. A usurer.

୭ । ସାପୁଆ—7. A snake charmer; snake-catcher.

୮ । (· + କର୍ମ. ଅକ) ସେବକ; ଚାକର; ଭୃତ୍ୟ; ଦାସ—
8. Slave; servant; attendant.

୯ । ପ୍ରାଣୀ—9. Animal

୧୦ । ପୀତ ଶାଲବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. A kind of timber-tree.

ସଂ. ବିଣ—ଦୀର୍ଘଜୀବୀ—Long-lived

ଜୀବକଣା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା)—ରକ୍ତରେ ଥିବା କୀଟାଣୁ—Blood corpuscles.
Jiba-kaṇā

ଜୀବକୁଳ—ସଂ. ବି—ଜୀବଲୋକ (ଦେଖ)
Jiba-kuḷa — Jiba-loka (See)

ଜୀବଗୃହ—ସଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଗୃହ; ଜୀବର ବାସସ୍ଥାନ)—ଦେହ; ଶରୀର—(the abode of the soul) The body.
Jiba-gṛuha

ଜୀବଘନ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମା—
Jiba-ghana — Brahmā (Apte).

ଜୀବ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମରିବା; ଜୀବନୀଶକ୍ତି ଲୋପ ହେବା—
Jiba chhāṛḍibā — To die.
जीवछाड़ा — ଦେ. ବି.—ମରଣ ଘଟିବା—
जी छोड़ना — Dying.

ଜୀବଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jibaja
ଜୀଅନ୍ତା ଜନ୍ମିଥିବା (ଶିଶୁ)—
(ଜୀବଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) — (a child) Born alive.

ଜୀବଜଗତ୍—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଜଗତ୍)—
Jiba-jagat — ଜୀବଲୋକ (ଦେଖ)—Jibaloka (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୃତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜୀବଜନ୍ତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବ+ଜନ୍ତୁ; ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Jība-jantu ୧ । ବିବିଧ ଜୀବ; ପ୍ରାଣିସମୂହ; ନାନାଜନ୍ତୁ—
জীবজন্ত 1. Animals; various creatures.
जीवजन्तु ୨ । ସାଧାରଣ ପ୍ରାଣୀ—
2. A general term for animals.

ଜୀବଜୀବ—ସଂ. ବି—ଜୀବଂଜୀବ (ଦେଖ)
Jība-jība Jībaṁjība (See

ଜୀବଜୀବକ—ସଂ. ବି. (ଜୀବଜୀବ=ଚକୋର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ)—
Jība-jībaka ଜୀବଂଜୀବ (ଦେଖ)—Jībaṁjība (See)

ଜୀବଞ୍ଜୀବ—ସଂ. ବି—ଜୀବଂଜୀବ (ଦେଖ)
Jībañjība Jībaṁjība (See)

ଜୀବତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—ବଞ୍ଚିଥିବା; ଜୀଅନ୍ତା—
Jībat Living; alive.
[ଦ୍ର—ଏହାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ, ଜୀବନ୍ମାତୃକ, ଜୀବତ୍‌ସ୍ୱାମିକା ।]

ଜୀବତ୍‌ପତି—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବତ୍+ପତି)—ସଧବା;
Jībat-pati ଅବିଧବା—Having one's husband living.

ଜୀବତ୍‌ପତିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବତ୍+ପତି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) —
Jībat-patikā ଜୀବତ୍‌ପତି (ଦେଖ)
Jībat-pati (See)

ଜୀବତ୍‌ପତ୍ନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବତ୍+ପତି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)
Jībat patnī ଜୀବତ୍‌ପତି (ଦେଖ)
Jībat-pati (See)

ଜୀବତ୍‌ପତ୍ନୀକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବତ୍+ପତ୍ନୀ; କ ଆଗମ)—ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବିତା—
Jībat-patnīka
Having the wife still living.

ଜୀବତ୍‌ପିତୃକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବତ୍+ପିତୃ; କ ଆଗମ)—
Jībat-pitṛuka ଯାହାଙ୍କର ପିତା ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି—Having
(ଜୀବତ୍‌ପିତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ) one's father still living.
[ଦ୍ର—ଜୀବତ୍ପିତୃକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅମାସ୍ନାନ, ଗୟାଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଦକ୍ଷିଣମୁଖ ଭୋଜନ, ଶ୍ମଶ୍ରୁ ମୁଣ୍ଡନ ନିଷିଦ୍ଧ । ନିରଗ୍ନି ଜୀବତ୍ପିତୃକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଦ୍ଧ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାର ଅଧିକାରୀ ନୁହନ୍ତି । ସାଗ୍ନିକ ଜୀବତ୍ପିତୃକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସବୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ପାରିବେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୀବତ୍‌ମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା)—ଜୀବିତ; ବିଦ୍ୟମାନ—
Jībat-māna Living
(ଜୀବତମାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୀବତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ତତ୍ତ୍ୱ)—
Jība-tattwa ପ୍ରାଣିବିଜ୍ଞାନ; ପ୍ରାଣିତତ୍ତ୍ୱ ବିଦ୍ୟା—
Zoology; biology.

ଜୀବତି—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ଜୀବିତ)—ଜୀବନ—
Jībati Life.
ଝୁରି ଝୁରି ତନୁ ଝଡ଼ି ଯାଇଅଛି କେବଳ ରହିଛି ଜୀବତି—
ପ୍ରାଚୀ ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
ସଂ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୀବ୍ ଧାତୁ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ ପଂ. ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ)—(ସେ) ବଞ୍ଚେ; ଜୀବିତ ରହେ—
(he) Lives.
ତୋ ମୁଖ ଇନ୍ଦୁ ସୁମରି ଜୀବତି ସଖୀପ୍ରେ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ଜୀବତୋକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜୀବ=ଜୀବିତ+ତୋକ= ଅପତ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jība-tokā
ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନମାନେ ଜୀବିତ ଅଛନ୍ତି—
A woman whose children are living.

ଜୀବତ୍ତୋକା—ସଂ, ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବତ୍+ତୋକ+ଆ) —
Jībattokā ଜୀବତୋକା (ଦେଖ)
Jība-tokā (See)

ଜୀବତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ତ୍ୟାଗ)—ମୃତ୍ୟୁ—
Jība-tyāga Death.

ଜୀବଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଥ)—
Jībatha ୧ । ବହୁକାଳଜୀବୀ; ଦୀର୍ଘଜୀବୀ—
(ଜୀବଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Long-lived.
୨ । ଧାର୍ମିକ—2. Pious; virtuous.
ସଂ. ବି—୧ । ଜୀବନ—1. Life.
୨ । କଚ୍ଛପ—2. Tortoise.
୩ । ମୟୂର—3. Peacock.
୪ । ମେଘ—4. Cloud.
୫ । ଧର୍ମ; ପୁଣ୍ୟ—Piety.

ଜୀବଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jībada ଯେ ପ୍ରାଣ ଦାନ କରେ ବା ଜୀବ ବଞ୍ଚାଏ; ଜୀବ-
(ଜୀବଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦାତା; ପ୍ରାଣଦାତା—One who breathes life into another; one who saves another; life-giver; preserver of life; vivifier.
ସଂ. ବି—୧ । ବୈଦ୍ୟ; ଚିକିତ୍ସକ—1. A physician.
୨ । ଜୀବକ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A rare medicinal plant.
୩ । ଜୀବନ୍ତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. Jībantī (See)
୪ । (ଜୀବ+ଦୋ ଧାତୁ ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଶତ୍ରୁ—4. Enemy.

ଜୀବଦାତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜୀବ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା.୧ବ)—
Jībadātā ଜୀବଦ (ଦେଖ)
(ଜୀବଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jībada (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍

ଜୀବଦାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଦାନ)—
Jība-dāna ୧ । ଜୀବନ୍ୟାସ (ଦେଖ)
1. Jība-nyāsa (See)
୨ । ପ୍ରାଣୀକୁ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—
2. Saving a being from death.

ଜୀବଦ୍ଦଶା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବତ୍ + ଦଶା)—
Jībaddaśā ୧ । ପୃଥିବୀରେ ଜୀଇଁ ରହିବା ଅବସ୍ଥା; ଜୀବନ—
1. Life; mortal existence.
୨ । ଅମଳ; ଜୀବତକାଳ—2. Life-time.
୩ । ଜୀବତାବସ୍ଥା—3. State of existence.

ଜୀବଧନ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା; ଜୀବ = ଜୀବିତ ପ୍ରାଣୀ + ଧନ)—
Jība-dhana ୧ । ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତିରୂପେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଥିବା ଗୋମେଷାଦି ପ୍ରାଣୀ—1. Livestock; wealth consisting of living animals.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ପ୍ରାଣଧନ; ଅପଣା ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗାଳ; ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—2. One's dearest person.
ଜୀବନେ ଅଛୁ ବାଳା ତୋ ଜୀବଧନ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ଜୀବଧବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ; ଜୀବ + ଧବ)—
Jībadhaba ୧ । ସ୍ୱାମୀ—1. Husband.
୨ । ଜନ୍ତୁରାଜ; ଯମ—
2. The God of death.
କେ ପୁଣି ବେଗେ ଯିବ ଜୀବଧବେ (୧) କହିବ
ଜୀବଧବ (୨) ନେଉଛି ଜୀବ । ଭଞ୍ଜ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।

ଜୀବଧବପୁର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀବଧବ + ପୁର)—
Jība-dhaba-pura ୧ । ଯମପୁର—1. The abode of death.
୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ଜୀବଧାନୀ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ + ଧା ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯାହା ଜୀବଗଣଙ୍କୁ ଧାରଣ କରେ)—
Jība-dhānī ପୃଥିବୀ—The earth.

ଜୀବଧାରୀ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jība-dhārī ପ୍ରାଣୀ—Animal; living being.

ଜୀବନ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Jībana ୧ । ପ୍ରାଣ—1. Life.
୨ । ଜୀବିତ ରହିବା ଅବସ୍ଥା; ପ୍ରାଣଧାରଣ—
2. Existence.
୩ । ପେଶା; ବୃତ୍ତି; ଜୀବିକା; ଜୀବନୋପାୟ—
3. Livelihood; means of subsistence.
୪ । ପ୍ରାଣୀ—4. Animal.
୫ । (+ କରଣ. ଅନ) ଜଳ—5. Water.
୬ । ପ୍ରାଣବାୟୁ—
6. The vital airs; life's breath.
୭ । ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗାଳ; ଜୀବଧନ; ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
7. One's dearest person; beloved person; one 'dearest dear'.
ମୋ ଜୀବନ କାହିଁ ହଜାଇଲି
କାହିଁ ଆଣି ଦିଅ ଅନ ବୋଲି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୮ । ସଦ୍ୟଜାତ ଲହୁଣୀ ବା ଘିଅ—
8. Fresh butter or ghee.
୯ । ଜୀବାତ୍ମା—
9. The vital energy; the living soul.
୧୦ । ବାୟୁ; ସମୀରଣ—10. The air; wind.
୧୧ । (ଜୀବ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ପୁତ୍ର—11. Son.
୧୨ । ପରମେଶ୍ୱର—
12. God; the Supreme Being.
୧୩ । ଜୀବକ (ଦେଖ)
13. Jībaka (See)
୧୪ । ମଜ୍ଜା—14. Marrow of the bones; pith; sap.
୧୫ । ହୈୟଙ୍ଗବୀନ; ଗତ କାଲିର ଦୁଧରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲହୁଣୀ—
15. Butter made from yesterday's milk.
୧୬ । (+ ଅଧିକରଣ ଅନ)—ଜୀବତକାଳ; ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. Life-time.
ଶିବଙ୍କୁ ଜୀବନ ଅର୍ପେ ଦେଇ ଶିବା କାନ୍ତ କଳେବର ବର୍ତ୍ତିତ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
୧୭ । (+ କରଣ ଅନ)—ଜୀବିତ ରଖିବା ବସ୍ତୁ; ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗୁଁ ଜଣକର ପ୍ରାଣ ରହୁଛି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. A thing essential for one's existence.
(ଯଥା—ମାଆ ଦୁଧହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଶିଶୁଟିର ଏକମାତ୍ର ଜୀବନ ହୋଇଛି ।)
୧୮ । ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Son.
୧୯ । ଗଙ୍ଗା ନଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. The river Ganges.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ପୋଷଣକାରୀ; ପୋଷଣକର୍ତ୍ତା—
1. One who maintains another.
୨ । ଜୀବଦାତା; ଉଜ୍ଜୀବକ—2. Preserver of one's life; life-giving; enlivening.
୩ । ଜୀବାଧିଷ୍ଠାତା—3. Pervading the life.
[ଦ୍ର—ବାତ୍ସଲ୍ୟରେ ପୁତ୍ର ବା ଶିଷ୍ୟାଦିଙ୍କୁ 'ବାବାଜୀ, ବାବାଜୀଉ ବାବାଜୀବନ' ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ।]

ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଅପଣାର ପ୍ରାଣକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇବା—
Jībana utsarga karibā
জীবন উৎসর্গ করা
जीवन उत्सर्ग करना
To sacrifice one's life for some object or person, to dedicate one's life.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

ଜୀବନ ଉପରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ହେବା
Jībana upare par̤ibā ଅବସ୍ଥା—1. The state of a
প্রাণেরদায় হওয়া person being in danger of
जीको पड़ना his life.
୨ । ଅତି ଗୁରୁତର ମନୋଦୁଃଖ ବା କଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା—
2. The state of extreme anguish or pain.

ଜୀବନକ—ସଂ. ବି. (ଜୀବନ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ; ଯାହା ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରେ)—
Jībanaka ଖାଦ୍ୟ; ଅନ୍ନ—Food.

ଜୀବନ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହତ୍ୟା କରିବା; ପ୍ରାଣ ନେବା—
Jībana ghenibā To kill; to take one's life.
জীবন লওয়া ବୋଇଲେ ତୋ ଜୀବନ ଘେନିବି ମୁଁ ଆଜ ।
जीव लेना କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଜୀବନଚରିତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଚରିତ)—
Jībana-charita ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବିତକାଳରେ ଘଟିବା ବିଷୟମାନଙ୍କ ବିବରଣ ବା ବର୍ଣ୍ଣନା—2. Description of the events of the life of a person.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବିତ କାଳର ଘଟନାର ବିବରଣ-ସମ୍ବଳିତ ଗ୍ରନ୍ଥ—2. Biography; a book describing the life and acts of a person.

ଜୀବନ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି ଓ ବି—ଜୀବ ଛାଡ଼ିବା (ଦେଖ)—
Jībana chhār̤ibā Jība chhār̤ibā (See)
জীব ছাড়া
जीव छोड़ना

ଜୀବନଜ—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jībanaja ପଦ୍ମ; ଜଳଜ—Lotus.
ଜୀବନଜବଦନାକୁ ଜୀବନ ସଙ୍ଗେ ବଳି ଦେଇଅଛୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ଚମ୍ପୂଗୀତ ।

ଜୀବନତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ତରଙ୍ଗ)—
Jībana-taraṅga ୧ । ଜଳତରଙ୍ଗ—1. Wave of water.
୨ । (ରୂପକ କର୍ମଧା) ତରଙ୍ଗପରି ଦୋଳାୟମାନ ପ୍ରାଣ—
2. The wave of life.

ଜୀବନଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବନ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jībanada ୧ । ଜୀବନ ଦାତା; ଯେ ପ୍ରାଣ ଦିଏ—
(ଜୀବନଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Life-giving.
୨ । ଜଳଦାତା—2. Giving water.
୩ । ବର୍ଷା କରୁଥିବା; ବର୍ଷୁଥିବା—3. Raining.
ଜୀବନଦ ଘନ ଜନକ ଯୁବତୀ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପକଣ୍ଠ, ଚ. ଗୀତ ।

ଜୀବନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମରିବା; ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରାଣ ହାରିବା—
Jībana debā To die (for another).
প্রাণ দেওয়া
जीव देना

ଜୀବନଧନ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ. କର୍ମଧା, ଜୀବନ+ଧନ)—
Jībana-dhana ଜୀବଧନ (ଦେଖ)
Jība-dhana (See)

ଜୀବନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଞ୍ଚିବା—To live.
Jībana dharibā ଚକ୍ଷୁବକ୍ଷୁଙ୍କେ ଘୋରବନେ
জীবন ধরা ଜୀବନ ଧରିବେ କେସନେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
जीवधारण करना

ଜୀବନଧର୍ମ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଧର୍ମ)—
Jībana-dharma ଜୀବଜନ୍ତୁ ପ୍ରାଣୀର ସ୍ୱାଭାବିକ କର୍ମ—
The natural acts of a living being.

ଜୀବନଧାରଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଧାରଣ)—
Jībana-dhāraṇa ପ୍ରାଣଧାରଣ; ବଞ୍ଚିରହିବା—
Living; existence; being alive.

ଜୀବନ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାରି ପକାଇବା; ବଧ କରିବା—
Jībana nebā 1. To kill.
প্রাণ লওয়া ୨ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକ କଷ୍ଟ ଦେବା—
जीव लेना 2. To give extreme pain.

ଜୀବନ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ସଞ୍ଚରିବା—
Jībana paśibā The dawning of the vital spark in the body.
প্রাণ ঢুকা
जी पड़ना

ଜୀବନ ବାହାରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀବନ ଯିବା (ଦେଖ)
Jībana bāhāri-jibā Jībana jibā (See)

ଜୀବନ ବିକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜର ପ୍ରାଣକୁ (ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରେ)
Jībana bikibā ସମର୍ପଣ କରିବା; ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
জীব বেঁচা To dedicate one's life to another.
जी बेंचना
ଜୀବନବଦନାକୁ ଜୀବନ ସଙ୍ଗେ ବଳି ଦେଇଅଛୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

ଜୀବନବୃତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବନ+ବୃତ୍ତି)—୧ । ଜୀବିକା—
Jībana-bṛuta 1. Livelihood.
୨ । ପେଶା—2. Profession.

ଜୀବନବୃତ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ବୃତ୍ତ)—ଜୀବନଚରିତ;
Jībana-bṛutta ଜୀବନୀ—Biography.
(ଜୀବନବୃତ୍ତାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୀବନବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ବୃତ୍ତି)—୧ । ଜୀବିକା—
Jībana-bṛutti 1. Livelihood.
୨ । ପେଶା—2. Profession.

ଜୀବନମରଣ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସ; ବିପରୀତାର୍ଥ ପଦ)—ଜୀଇଁବା ଓ ମରିବା—
Jībana-maraṇa Life and death; living and dying.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ବ୍ଳ

ଜୀବନମରଣ ସମସ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; Jibana-marana samasyā ଜୀବନ+ମରଣ+ସମସ୍ୟା)— ଜୀବନ ରହିବ ବା ଯିବ ଏହିପରି ସଙ୍କଟ—The question of life and death.

ଜୀବନମୁକ୍ତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ (ଦେଖ) Jibana-mukta Jibanmukta (See)

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ଜୀବନମୁକ୍ତ ଅଛି କେ ଏବେ?
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜୀବନମୂର୍ଚ୍ଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବନ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା)—ଜୀବନତ୍ୟାଗ; ପ୍ରାଣ Jibana-mūrchchhā ଛାଡ଼ିବା—Giving up one's life.
जीवनमूर्च्छा ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୀବନସଙ୍କଟ ଥାଏ; ଯହିଁରେ ପ୍ରାଣ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ହୁଏ—(work) Endangering life; causing danger to one's life.

ଜୀବନମୃତ—ଦେ. ବିଣ.—ଜୀବନ୍ମୃତ (ଦେଖ) Jibana-mruta Jibanmruta (See)

ଗଲେ ଏହାର ଲେଖ ତହିଁ,
ଜୀବନମୃତ ପ୍ରାୟ କର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଗୁଣ୍ଡିଚା ।

ଜୀବନ ଯିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ମରିବା—
Jibana jibā 1. Dying.
जीव जाना ୨ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକ କଲବଲ ହେବା—
जी छूटना 2. Being extremely tormented.
୩ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା—
3. Dying condition; ebbing of life.

ଜୀବନଯୋନି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଯୋନି=ଉତ୍ପତ୍ତି)— Jibana-joni ଦେହରେ ପ୍ରାଣସଞ୍ଚାରର କାରଣ; ସଜୀବନ ଯତ୍ନ—The cause of existence.

ଜୀବନଶଙ୍ଖାଳି—ଦେ. ବି.—ଜୀବଧନ; ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି— Jibana-sankhāli One's dearest person.

ଜୀବନଷ୍ଟି—ଦେ. ବି.—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—
Jiba-nashti 1. Death; extinction.
୨ । ପ୍ରାଣିକ୍ଷୟ—2. Death of animals.

ଜୀବନସଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ସଙ୍ଗୀ)— Jibana-sangi ୧ । ସ୍ୱାମୀ—1. Husband.
(ଜୀବନ ସଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. One's dearest person.

ଜୀବନ ହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମରିବା; ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜ୍ଜନ କରିବା— Jibana hāribā To die.
प्राण हारा
जी छोड़ना

ଜୀବନା—ସଂ. ବି.—(ଜୀବ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ଆ)— Jibanā ୧ । ମହୌଷଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Medicine.
୨ । ଜୀବନ୍ତୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jibanti creeper (See)

ଜୀବନାନ୍ତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍: ଜୀବନ+ଅନ୍ତ)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ— Jibanānta 1. Death; the end of life.
୨ । ଜୀବିତକାଳର ଶେଷ—
2. End of one's lifetime.

ଜୀବନାବଧି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ଜୀବନ+ଅବଧି)—୧ । ଜନ୍ମ Jibanābadhi ସମ୍ପର୍କରୁ; ଜନ୍ମାବଧି—
जन्मावधि 1. From birth.
୩ । ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. Till death.

ଜୀବନାବାସ—ସଂ. ବି.—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବନ=ଜଳ+ଆବାସ)— Jibanābāsa ବରୁଣ ଦେବତା—1. Baruna; the God of water.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ=ପ୍ରାଣ+ଆବାସ)—ଦେହ; ଶରୀର—2. The body.
ସଂ. ବିଶ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜଳରେ ବାସକାରୀ—
Living in water.

ଜୀବନାଶ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୀବନ+ନଶ୍ ଧାତୁ=ଉକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Jibanāsa ଅ)—ସାଂଘାତିକ; ପ୍ରାଣନାଶକ; ପ୍ରାଣଘାତୀ—
Destructive of life; fatal; mortal.
ସଂ. ବି. (ଜୀବ+ନାଶ) ମୃତ୍ୟୁ; ପ୍ରାଣନାଶ—Death.

ଜୀବନାଶା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଆଶା)—ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା— Jibanāsā Hope of life.

ଜୀବନାଶା ଚଳି ଯାଉଅଛି ବଳି ପାରୁ ନାହିଁ ମୁଁ ମୋ ଉଦରରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳେୋବଙ୍ଗ୍, ନ ଗୀତ ।

ଜୀବନିକା—ସଂ. ବି.—(ଜୀବନ+କ+ଆ)—ହରିଡ଼ା; ହରିତକୀ Jibanikā (ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନବାଦ)--Myrobalan.

ଜୀବନିକାୟ—ସଂ. ବି.—(ଜୀବ=ଜୀବନ+ନିକାୟ=ବାସସ୍ଥାନ— Jiba-nikāya ଜୀବିତ ପ୍ରାଣୀ—Living being.

ଜୀବନୀ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୀବ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଯାହାଦ୍ୱାରା Jibani ଆୟୁ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—୧ । ଆୟୁର୍ବିବର୍ଦ୍ଧକ—
1. Producing longevity.
୨ । ପ୍ରାଣଦା—2. Life-giving; vital.
୩ । ଯାହା ଜୀବନ ଦାନ କରେ—3. Reviving life.
(ଯଥା—ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ।)
ସଂ. ବି—୧ । ଜୀବନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)—1. Jibanti (See)
୨ । ମହାମେଦା (ଦେଖ)—
2. Mahāmedā (See)
୩ । ମେଦା (ଦେଖ)—
3. Medā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗଳ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ।

୪। କାଙ୍କୋଲ୍ଲ (ଦେଖ)— 4. Kāṅkolā (See)

ଜୀବନୀ ଦେ. ବି—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଜୀବନଚରିତ— 1. Biography.
जीवनी
୨। ଜୀବିକା—2. Livelihood; that by which one lives.

ଜୀବନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ଜୀବନ+ପ୍ରୟୋଜନାର୍ଥେ. ଈୟ)—୧। ଯାହା ପ୍ରାଣଧାରଣ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—1. Necessary for life.
Jībanīya
୨। ଆୟୁର୍ବୃଦ୍ଧିକର—2. Conducive to longevity.
ସଂ. ବି—୧। ଆୟୁଷ୍କର ଉପାୟ—1. A thing conducing longevity.
୨। ପ୍ରାଣଧାରଣାର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦାର୍ଥଚୟ— 2. Necessaries of life.
(ଯଥା—ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ।)

ଜୀବନୀୟଗଣ—ସଂ. ବି—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ କେତେଗୋଟି ବଳକାରକ ମହୌଷଧ—A group of strength-giving herbs.
Jībanīya-gaṇa
(ଜୀବନୀୟବର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ଜୀବନ୍ତୀ, କାକୋଳୀ, ମେଦା, ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ, ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ, ଜୀବକ, ଋଷଭକ ଓ ମଧୁକ; ମତାନ୍ତରରେ ଜୀବକ, ଋଷଭକ, ମେଦା, ମହାମେଦା, କାକୋଳୀ, କ୍ଷୀରକାକୋଳୀ, ଋଦ୍ଧି ଓ ବୃଦ୍ଧି। ଜୀବନୀୟଗଣକୁ ଅଷ୍ଟବର୍ଗ ମଧ୍ୟ କୋହନ୍ତି।)

ଜୀବନୀୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜୀବନ+ଈୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଜୀବନ୍ତୀ (ଦେଖ) Jībantī (See)
Jībanīyā

ଜୀବନୀଶକ୍ତି—ସଂ. ବି—୧। ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଜୀବମାନେ ବଞ୍ଚି ରହନ୍ତି— 1. Vitality.
Jībanīśakti
୨। ପ୍ରାଣ—2. Spark of life.

ଜୀବନୋପାୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଉପାୟ)—ଜୀବିକା— Livelihood; subsistence; means of support.
Jībanopāya

ଜୀବନୌଷଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବନ+ଔଷଧ)—ଯେଉଁ ଔଷଧଦ୍ୱାରା ମୃତ ପ୍ରାଣୀ ଜୀଏଁ—A medicine which revives the dead.
Jībanaushadha

ଜୀବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜୀବତ୍)—୧। ଜୀଇଁଥିବା; ଜୀଅନ୍ତା— 1. Living; existing.
Jībanta
जिवन्त, जिआंत, ज्यान्त
୨। ବଞ୍ଚିଥିବା; ସଜୀବ—2. Alive.
जीताजागता କ୍ରି. ବିଂ—ସଜୀବ ଅବସ୍ଥାରେ—While still alive.

ଶିଶୁ ସଙ୍ଗେ, ମା ଗୋ! ଏହି ରୂପେ ମୋର ଜୀବନ୍ତେ ହେଉ ସମାଧ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ।

ଜୀବନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ—ଜୀବନ୍ତ (ଦେଖ) Jībanta (See)
Jībantā

ଜୀବନ୍ତି—ସଂ. କ୍ରି (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ; ସଂ. ଜୀବ୍ ଧାତୁ ଲଟ୍‌ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ ୧ମ ପୁରୁଷର ବହୁବଚନ କ୍ରିୟା)—(ସେମାନେ) ଜୀବନ ଧାରଣ କରନ୍ତି, ବା ଜୀଅନ୍ତି—(they) Do live or exist.
Jībanti

ଦେବଙ୍କ ଅମୃତ ପ୍ରମାଣେ ଜୀବନ୍ତି ଚଉଦ ପ୍ରାଣୀମାନେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।

ଜୀବନ୍ତିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଜୀବନ୍ତୀ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧। ଜର୍ମ୍ଭୀ; ମଲ୍ଲଙ୍ଗ—1. Orchid; a parasitic plant; mistletoe.
Jībantikā
୨। ହରିତକୀ; ହରିଡ଼ା—2. Myrobalan.
୩। ଗୁଳୁଚ—3. Menispermum Glabrum; a climbing plant (much esteemed for its medicinal properties).

ଜୀବନ୍ତୀ—ସଂ. ବି—୧। ଶାକଲତାବିଶେଷ— 1. A kind of creeping herb; Celtis Orientalis.
Jībantī
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଜୀବନ୍ତୀ, ଜୀବବର୍ଦ୍ଧିନୀ, ସ୍ୱାଦୁ, ଜୀବନୀ, ଜୀବା, ଜୀବନୀୟା, ଶଶଶିମ୍ବିକା, ଶାକଶ୍ରେଷ୍ଠା, ମଧୁସ୍ରବା, ପାକଶ୍ରେଷ୍ଠା, ପୟସ୍ୱିନୀ
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଏଥିର ଡାଙ୍ଗରୁ ଦୁଧପରି ରସ ବାହାରେ। ଫଳ ଫେଣ୍ଡା ଫେଣ୍ଡା ହୁଏ। ଏହା ୩ ପ୍ରକାର, ବୃହଜ୍ଜୀବନ୍ତୀ, ପୀତଜୀବନ୍ତୀ ଓ ଲଘୁଜୀବନ୍ତୀ। ଏହା ରକ୍ତପିତ୍ତ, ବାତ, କ୍ଷୟ, ଦାହ, ଜ୍ୱର ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶ କରେ, ବୀର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରେ, ଚକ୍ଷୁର ହିତ କରେ, ଭୂତ ବିଦ୍ରାବଣ କରେ, ରସ ବର୍ଦ୍ଧନ କରେ, ସ୍ୱରଶୁଦ୍ଧି ଓ ବଳବୃଦ୍ଧି କରେ, ପ୍ରମେହ, ଚକ୍ଷୁ ଓ ପାଦର ଜ୍ୱାଳା, କ୍ରିମି ଓ କୁଷ୍ଠ ନିବାରଣ କରେ; ଏଥିର ମୂଳ ଓ ପତ୍ରର ବିଧିମତ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ବହୁମୂତ୍ର, ମେହ, କାସ, ଶ୍ୱାସ, ଶୁକ୍ରଦୌର୍ବଲ୍ୟ, ରକ୍ତାଳ୍ପତା, ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ମୂଷରୋଗ ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ।]
୨। ଏକପ୍ରକାର ଲତା (ଏଥିର ଫୁଲରେ ମକରନ୍ଦ ଥାଏ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of creeper with flowers containing honey.
୩। ଗୁଜରାଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜାତ ଏକପ୍ରକାର ହଳଦିଆ ହରିଡ଼ା— 3. A kind of yellow myrobalan found in Gujerat.
୪। ଜୀବନ୍ତିକା (ଦେଖ)— 4. Jībantikā (See)

ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବତ୍+ମୁକ୍ତ; କର୍ମଧା)—ଜୀବଦଶାରେ ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ; ଅଦ୍ଭୁତକର୍ମା; ସଂସାରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ନିର୍ବିକାର ଓ ନିର୍ଲିପ୍ତ—Liberated while still living; (a person) who has been assured of salvation while yet alive.
Jībanmukta
(ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତି—ବି)
[ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତସାର ମତରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଖଣ୍ଡ ଚୈତନ୍ୟସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ଅଜ୍ଞାନ ନାଶ କରି ଆତ୍ମାରୂପ ଅଖଣ୍ଡ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଡ଼ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ସେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ନ୍ମ

ସାକ୍ଷାତ୍କାର କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଯେ ଅଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନର କାର୍ଯ୍ୟ ପାପ, ପୁଣ୍ୟ ଏବଂ ସଂଶୟ, ଭ୍ରମଆଦିର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ସେ ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଜୀବତ୍+ମୁକ୍ତି; ୭ମୀ ତତ୍)—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ହେତୁରୁ Jibanmukti ଜୀବଦଶାରେ ସଂସାରର ମାୟାବନ୍ଧନରୁ ପରିତ୍ରାଣ-ଲାଭ; ସଂସାରରେ ଥାଇ ନିର୍ବିକାର ଓ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବ; ସଂସାରର ମାୟାପାଶ ଛେଦନ—1. Freedom from the bonds of the world or wordly ties.

୨ । ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସଂସାରରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭରୁ ବଞ୍ଚିତ ରହିବା ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ଲବ୍ଧ ମୁକ୍ତି—2. Freedom from future birth earned by austerities while yet living.

ଜୀବନ୍ମୃତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜୀବତ୍+ମୃତ; ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ମୃତ)— Jibanmruta ଜୀବଦଶାରେ ମୃତତୁଲ୍ୟ; ଯେ ପ୍ରାଣ ଥାଉ ଥାଉଁ (ଜୀବନ୍ମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମରିବା ପରି ଥାଏ; କଷ୍ଟ କରି ମରିବା ପ୍ରାୟ; ଜୀଇଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମରିବା ପରି; ମଲା ପରି; ମୃତ-ପ୍ରାୟ—Dead in spite of life; dead while living; dead as its were; half-dead.

ଜଗ୍ମି ହୋଇ ଅଛେ ରହିଁ ହେଲୁଁ ଜୀବନ୍ମୃତ ।
ରାଧାନାଥ- ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁଖ ଓ ଅକର୍ମଣ୍ୟ, ଯେ ଅତି ଦୁଃଖରେ ନିଜର ଭରଣପୋଷଣ ଓ ଜୀବନଯାପନ କରେ ଓ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅତିଥିସତ୍କାର ନ କରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସେ ଜୀବନ୍ମୃତ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୀବନ୍ମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି.—୧ । ଜୀବଦଶାରେ ମୃତ୍ୟୁତୁଲ୍ୟ ଅବସ୍ଥା— Jibanmrutyu 1. Living death

୨ । ଅତି ଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ ଜୀବନ— 2. A life full of misery.

ଜୀବନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଜୀବ+ନ୍ୟାସ)—୧ । ଦେହରେ Jiba-nyāsa ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—1. Revival of life.

୨ । ମୃତ ବା ନିର୍ଜୀବ ଦେହରେ ପ୍ରାଣ ଦେବା— 2. Breathing of life into the dead or inanimate.

ନିର୍ଜୀବ କାଷ୍ଠ ପିତୁଳୀ ଜୀବନ୍ୟାସ ହେବ,
ନାଗର ଶର ଭେଦିଲେ ବଚନ କହିବ । ପ୍ରାଚୀ; ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

୩ । ମଲାଜୀବକୁ ବଞ୍ଚାଇବା— 3. Restoration to life.

୪ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରତିମାରେ ମନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା କାଳ୍ପନିକ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଇବା—4. Giving of life to an idol; animating an image by means of mantras.

୫ । ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠାର ମନ୍ତ୍ର—5. The esoteric formulas used in consecrating an image.

ଜୀବ ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଗ୍ରାମ) କ୍ରି.—ଜୀଇଁବା— Jiba pardba To live.

ଜୀବପତି—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବ=ଜୀବିତ ଅଛି ପତି Jiba-pati ଯାହାର)—ଅଧ୍ୟ; ଜୀବିତଭର୍ତ୍ତୃକା; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ବଞ୍ଚି ଅଛି—(a woman) Whose husband is still living.

ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ପତି)—ଧର୍ମରାଜ; ଯମ— The God of death.

ଜୀବପତ୍ନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବ+ପତ୍ନୀ)—ଜୀବପତି (ଦେଖ) Jiba-patni Jibapati (See)

ଜୀବପ୍ରିୟା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ପ୍ରିୟ+ଆ)—ହରିଡ଼ା Jiba-priyā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Myrobalan.

ଜୀବବଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ବଧ)—୧ । ପ୍ରାଣିହତ୍ୟା; Jiba-badha ପ୍ରାଣୀକୁ ମାରି ପକାଇବା—1. Taking of life; killing of animals.

୨ । ପ୍ରାଣିହତ୍ୟାଜନିତ ପାପ ବା ଅପରାଧ— 2. The sin or offence of killing an animal.

ଜୀବବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ବନ୍ଧୁ)—୧ । ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ; Jiba-bandhu ଜୀବନସଙ୍ଗୀ—1. Life-mate; one's dearest person.

ଜୀବବନ୍ଧୁ ବୋଲୁ ବୋଲୁ ଜୀବ
ଜୀବଧବ ପୁରରୁ କି ଯିବ—ଭକ୍ତ- ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ବନ୍ଧୁକ; ବଧୁଲି ଫୁଲ (ଦେଖ) 2. Badhuli (See)

ଜୀବବଳି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ବଳି)—ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ବା ଦେବତା Jiba-bali ଆଦିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋମେଷାଦି ଜୀବଙ୍କର ହତ୍ୟା— Animal-sacrifice.

ଜୀବବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—କ୍ଷୀରକକ୍କୋଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ) Jiba-balli Kshira-kakkola (See)

ଜୀବବସ୍ତୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ବସ୍ତୁ; ଅଧୁନାତନ ବ୍ୟବହାର)— Jiba-bastu ଜୀବର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅବସ୍ଥାର ରୂପ—Protoplasm.

ଜୀବବାଣୀବିଦ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜୀବବାଣୀବିଦ୍)—ଯେ ସକଳ Jiba-bāni-bida ପ୍ରକାର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଭାଷା ଜାଣନ୍ତି— (a person) Able to understand the meaning of the language of all animals.

ସପ୍ତମେ ସକଳ ଜୀବ ପ୍ରାଣୀ—ବଚ ଅଟନ୍ତି ବେଣୁପାଣି—
ପ୍ରାଚୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣତମଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଚରାଚର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ହଳନ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାନ୍ଧ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ

ଜୀବବାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jiba-bān ସଜୀବ—Living; alive.
(ଜୀବବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜୀବବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. ୧ । (ଜୀବର ବୃତ୍ତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jiba-brutti ଜୀବ ଦେହରେ ଥିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣମାନ—
1. The natural attributes of living being
୨ । (ଜୀବ ପାଳନରୂପ ବୃତ୍ତି; କର୍ମଧା) ଗୋମେଷାଦି ପଶୁ ଓ ପକ୍ଷିପାଳନ ବ୍ୟବସାୟ—2. Profession of rearing and selling animals (e. g. beasts, birds); animal breeding.

ଜୀବମନ୍ଦିର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ମନ୍ଦିର; ଯେଉଁ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରାଣ ଅବସ୍ଥାନ କରେ);ଦେହ—The body;
Jiba-mandira (the receptacle of the soul).

ଜୀବମାତୃକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ମାତୃକା)—
Jiba-mātrukā ଜୀବର ମଙ୍ଗଳସାଧିକା ସପ୍ତମାତୃକାବିଶେଷ—
A class of seven female Deities protecting the lives of living beings.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ କୁମାରୀ, ଧନଦା, ନନ୍ଦା, ବିମଳା, ମଙ୍ଗଳା, ବଳା ଓ ପଦ୍ମା; ଏମାନେ ସପ୍ତମାତୃକା ।]

ଜୀବ ଯିବା—ଦେ. [illegible]—
Jiba jibā 1. Death.
ପ୍ରାଣ ଯାଓଯା ୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା; ପ୍ରାଣବାୟୁ ବହିର୍ଗତ ହେବା
जी छुटना ଅବସ୍ଥା—2. Dying condition.

ଜୀବର କାରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଜୀବ ବା ପ୍ରାଣୀର ମୋକ୍ଷ ବା ମୁକ୍ତି—
Jibara kārana 1. Salvation of a living being;
(ଜୀବର କାରେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) liberation of soul.
୨ । ଜୀବର ମୋକ୍ଷଦାତା—
2. Saviour of life; redeemer.

ଜୀବରକ୍ତ—ସଂ. ବି—ଗର୍ଭଧାରଣର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ରଜଃ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jiba-rakta Menstrual blood which is capable of fecundation.

ଜୀବର ଧନ—ଗ୍ରା. ବି—ଜୀବଧନ (ଦେଖ)
Jibara dhana Jibadhana (See)

ଜୀବଲୋକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଲୋକ)—
Jiba-loka ୧ । ପୃଥିବୀର ସୃଷ୍ଟ ପ୍ରାଣିସମୂହ—1. All the created beings; the animal world.
୨ । ସଂସାର; ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ—2. The created world (consisting of living beings); the animated nature.
୩ । ଜୀବଯୋନି; ସଂସାରରେ ଜୀବ ରୂପେ ଜନ୍ମ—
3. Animal existence in the world.
୪ । ସମୁଦାୟ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି—4. Mankind.

ଜୀବଶାକ—ସଂ. ବି—ସୁନସୁନିଆ ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jiba-śāka A kind of aqatic pot-herb.

ଜୀବଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜୀବ+ଶୂନ୍ୟ)—
Jiba-śūnya ୧ । ପ୍ରାଣହୀନ; ମୃତ—1. Dead; lifeless.
୨ । ଜଡ଼; ନିର୍ଜୀବ—2. Inanimate.
୩ । ଜୀବଜନ୍ତୁଶୂନ୍ୟ; ପ୍ରାଣିହୀନ—
3. Devoid of living beings; having no living creature on or in it.

ଜୀବସଂକ୍ରମଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ସଂକ୍ରମଣ)—ଜୀବର ଏକ
Jiba-samkramana ଶରୀରରୁ ଶରୀରାନ୍ତରକୁ ଗମନ; ଜନ୍ମାନ୍ତରପରିଗ୍ରହ—Metemphsychosis; transmigration.

ଜୀବସଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀବ+ସଙ୍ଗୀ)—
Jiba-sangi ୧ । ଆଜୀବନ ସଙ୍ଗୀ; ଜୀବନସଙ୍ଗୀ—
1. Lifelong companion.
୨ । ପ୍ରାଣପ୍ରତିମ ସଙ୍ଗୀ; ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ—
2. Dearest companion.
ରଙ୍ଗୀ ରଙ୍ଗୀ, ଭୃଙ୍ଗଜାଲ ଭଙ୍ଗୀ ଭ୍ରମର, ଜୀବସଙ୍ଗୀ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବଙ୍କ ଗୀତ ।

ଜୀବସାଧନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ସାଧନ)—
Jiba-sādhana ଧାନ୍ୟ; ଧାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Paddy.

ଜୀବସୁତା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀବ+ସୁତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—
Jiba-sutā ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ପୁତ୍ର ବଞ୍ଚିଅଛି; ଜୀବତ୍ତୋକା—
(ଜୀବସୂ—ଅନ୍ୟରୂପ) (a woman) Having her son or sons still living.

ଜୀବସୋଦର—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଣସଖା—
Jiba-sodara Lifelong companion.
ନିଷ୍ପ୍ରଭ ପୁରୁଷ ଦରହାସିନୀ କୃଶର ଦରଶୋଭା ସେ ଜୀବସୋଦର ପ୍ରେମପ୍ରବର ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜୀବସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ସ୍ଥାନ)—
Jiba-sthāna ୧ । ଶରୀରର ମର୍ମସ୍ଥାନ—
1. A vital part of the body.
୨ । ହୃଦୟ—2. The heart.

ଜୀବହତ୍ୟା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀବ+ହତ୍ୟା)—
Jiba-hatyā ଜୀବବଧ (ଦେଖ)
Jiba-badha (See)

ଜୀବହିଂସା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀବ+ହିଂସା)—
Jibahimsā ୧ । ଜୀବ ବଧ (ଦେଖ)
1. Jiba badha (See)
୨ । ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁର ବ୍ୟବହାର—
2. Cruelty to animals.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଜୀବହୀନ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜୀବ+ହୀନ)—
Jiba-hina ୧ । ପ୍ରାଣହୀନ—1. Lifeless; inanimate.
୨ । ମୃତ—2. Dead.
୩ । ପ୍ରାଣିହୀନ—
3. Destitute of animated beings.
ସଂ. ବି—ଷଡ଼କ୍ଷର ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
Name of on esoteric formula of six syllables.

ଜୀବା—ସଂ. ବି—୧ । ଧନୁର ଜ୍ୟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jiba 1. Bow-string.
୨ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଶୃପର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଗ କରିବା ରେଖା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. (geometry) Chord.
୩ । ଜୀବନ୍ତୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. Jibanti (See)
୪ । ବଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Liquorice root.
୫ । ଜୀବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Life.
୬ । ଜୀବନୋପାୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Livelihood.

ଜୀବାଣୁ—ସଂ. ବି. (ବିଜ୍ଞାନପରିଭାଷା; ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଅଣୁ)—ରୋଗ-ବୀଜ; କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଜୀବର ସାରାଂଶ—Germ.
Jibanu

ଜୀବାତୁ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଆତୁ)—୧ । ଜୀବନ—
Jibatu 1. Life.
ଜଙ୍ଗମ ହେବାର ଜମ୍ବୁତଦସାର ଜଗତେ ଜୀବାତୁ ପର ହସୁ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳଭଦ୍ର।
୨ । ଜୀବିକା—3. Livelihood.
୩ । (+କରଣ. ଆତୁ) ଜୀବନୌଷଧ—
3. Medicine which restores or revives life.
୪ । ଅନ୍ନ—4. Food.

ଜୀବାତ୍ମା—ସଂ. ବି. (ଜୀବ+ଆତ୍ମନ୍)—
Jibatma ୧ । ପ୍ରାଣୀର ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଆତ୍ମା—
(ପରମାତ୍ମା—ବିପରୀତ) 1. Individual soul; animal soul (as distingwished from Supreme Soul).
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମା—2. Human soul.
୩ । ପ୍ରାଣପୁରୁଷ—
3. The inner soul; the sentient soul.
୪ । ଦେହୀ—4. Animal; living being.
୫ । ଶରୀରସ୍ଥ ଚୈତନ୍ୟ; ଦେହର ଅଭ୍ୟନ୍ତରିକ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପଦାର୍ଥ ଯହିଁରେ ପରମାତ୍ମା ବା ଈଶ୍ୱର ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୁଅନ୍ତି—
5. The inner conciousness; the vital principle in the body.
୬ । ପ୍ରାଣ—6. Life.
[ଦ୍ର—ଜୀବାତ୍ମା ଦେହସ୍ଥ ଚୈତନ୍ୟ ଅଟେ; ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀର ଦେହରେ ଆବଦ୍ଧ । ପରମାତ୍ମା ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସର୍ବ ତତ୍ତ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଚୈତନ୍ୟ ଅଟେ । ଈଶ୍ୱର ପରମାତ୍ମା ଅଟନ୍ତି ।
ପ୍ରାଣୀର ଶରୀରରେ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ପଦାର୍ଥ ଜୀବାତ୍ମା ଅଟେ । ଜୀବାତ୍ମା ପରମାତ୍ମାରୁ ବାହାରି ପ୍ରତିଦେହରେ ଥାଏ । ପ୍ରାଣୀ ମୃତ ହେଲେ ସେହି ପ୍ରାଣମଧ୍ୟସ୍ଥ ଜୀବାତ୍ମା ପରମାତ୍ମାରେ ଲୀନ ହୁଏ ।]

ଜୀବାଧାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଆଧାନ)—
Jibadhana ୧ । ପ୍ରାଣରକ୍ଷା—
1. Preservation or saving of life.
୨ । ପ୍ରାଣଧାରଣ—
2. Living; animated existence.

ଜୀବାଧାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଆଧାର)—
Jibadhara ୧ । ଜଗତ୍; ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ (ଯେଉଁଠାରେ ଜୀବମାନେ ରହନ୍ତି; ଯାହା ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ); ଜୀବଜଗତ୍—
1. The universe; the animal world; the world.
୨ । ଶରୀର; ଦେହ—2. The body.
୩ । ହୃତ୍ପିଣ୍ଡ—3. The heart.

ଜୀବାନ୍ତକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଅନ୍ତକ)—
Jibantaka ୧ । ବ୍ୟାଧ—1. Fowler; hunter.
୨ । ପ୍ରାଣଘାତୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Murderer; killer; slayer.
୩ । ପ୍ରାଣଘାତୀ ଅସ୍ତ୍ର—3. Fatal weapon.
ସଂ. ବିଣ—ପ୍ରାଣଘାତୀ; ପ୍ରାଣାନ୍ତକର—Mortal; fatal; causing death; slaying.

ଜୀବାବଶେଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ+ଅବଶେଷ; ପ୍ରାଣିବିଜ୍ଞାନ-ପରିଭାଷା; ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Jibabasesha
୧ । ଭୂଗର୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ବହୁକାଳ ପୂର୍ବେ ମୃତ ପ୍ରାଣୀର ଦେହାବଶେଷ; ପ୍ରସ୍ତରୀଭୂତ ବହୁକାଳ ପୂର୍ବର ଜୀବଦେହ—
1. Fossil; fossilized remains of animals.
୨ । ଜୀବନ ମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବା ଅବସ୍ଥା—
2. Remnant of life only in a body.
୩ । ପ୍ରାଣୀର ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ ଓ ଶେଷ ଅବସ୍ଥା (ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରାଣୀର କେବଳ ମାତ୍ର ନିଶ୍ୱାସ ବାୟୁ ବହୁଥାଏ)—3. Last stage of life (when life only remains in the body.

ଜୀବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀବ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ. ଯେଉଁ ଉପାୟଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରେ ବା ବଞ୍ଚେ)—
Jibika

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୧ । ବୃତ୍ତି; ଜୀବନୋପାୟ; ପେଶା (ଯଥା—କୃଷିବାଣିଜ୍ୟାଦି)—
1. Livelihood; profession; living.

୨ । ଜୀବନ—2. Life.

୩ । ଜୀବନ୍ତୀ (ଦେଖ)—
3. Jībantī (See)

ଜୀବିକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କର୍ମକୁ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ବ୍ରତ
Jībikā karibā ବା କର୍ମ ପରି ଆଚରଣ କରିବା; ପେଶା
जीविका करा କରିବା—To be habituated to a
जीविका करना thing as if it was one's profession.

ବୟସ୍ୟଙ୍କୁ ଏ ଦୂଷିଦେଲ ଗଲ, ପରିହାସ କି ଜୀବିକା କଲ—
ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜୀବିକାନିର୍ବାହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବିକା + ନିର୍ବାହ)—
Jībikā-nirbāha କୌଣସି ଉପାୟଦ୍ୱାରା ପେଟ ପୋଷିବା—
Earning one's livelihood; maintenance.

ଜୀବିତ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ ଧାତୁ + ଭାବେ. କ୍ତ)—୧ । ଜୀବନ—
Jībita 1. Life.

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବୋଇଲେ ଏ ଅଃଇ ବାବୁ ସତ
ଭଲ୍ ନ ପାରନ୍ତି ନେଇ ମୋହୋର ଜୀବିତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୨ । ଆୟୁ; ଜୀବଦ୍ଦଶା; ଜୀବନକାଳ—
2. Lifetime; age.

(ଜୀବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ବଞ୍ଚିଅଛି; ଯେ ପ୍ରାଣଧାରଣ କରିଅଛି—1. Living; existent; having life.

୨ । ଜୀବନ୍ତ; ସଜୀବ; ଜୀଅନ୍ତା—
2. Animate; alive.

ଜୀବିତକାଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବିତ = କାଳ)—
Jībita-kāla ଜୀବଦ୍ଦଶା; ବଞ୍ଚିଥିବା ସମୟ; ଅମଳ—
Life-time; period or duration of one's life.

ଜୀବିତପ୍ରୟୋଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବିତ + ପ୍ରୟୋଜନ)—
Jībita-prayojana ୧ । ଜୀବିକା—
1. Living; livelihood.

୨ । ଜୀବ ବଞ୍ଚିବାର ଅତି ଆବଶ୍ୟକ ବସ୍ତୁନିଚୟ—
2. The necessaries of life.

ଜୀବିତବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବିତ + ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jībita-bān ବଞ୍ଚିଥିବା—Living; alive.
(ଜୀବିତବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜୀବିତେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବିତ + ଈଶ)—
Jībiteśa ୧ । ଜୀବର ପ୍ରଭୁ; ପ୍ରାଣର ଈଶ୍ୱର ବା ମାଲିକ—
(ଜୀବିତେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The lord of one's life.

୨ । ଜଗଦୀଶ୍ୱର; ଈଶ୍ୱର; ପରମେଶ୍ୱର—
2. God; the Lord of the universe.

୩ । ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର; ସ୍ୱାମୀ—3. Husband.

୪ । ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. One's dearest person.

ଜୀବିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)—ଜୀଇଁବା; ବଞ୍ଚିବା—
Jībibā To live.

ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସେ ଯୋଗିଜନେ
ଜୀଏ ଜୀବନ୍ତ ଯୋଗ ଧ୍ୟାନେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୀବ ଧାତୁ + ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
Jībī ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ଦୀର୍ଘଜୀବୀ, ଚିରଂଜୀବୀ)—
(ଜୀବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଯେ ଜୀଏଁ; ଜୀବନଧାରୀ—
1. One who lives; living.

୨ । ଯେ କୌଣସି ଜୀବିକା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣ ଧାରଣ କରେ—
2. Living on; depending upon something for one's livelihood.

(ଯଥା—ମୃଗୟାଜୀବୀ, ପଣ୍ୟଜୀବୀ ।)

ଜୀବେଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଈଶ)—
Jībeśa ୧ । ସ୍ୱାମୀ—1. Husband.

୨ । ଯମ—2. The God of death.

ଯାର ନାହିଁ ଜୀବେଶ ତାର ଜୀବ ଜୀବେଶ ଦେଶରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ।
ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଜୀବେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ଜୀବେଶ (ଦେଖ)
Jībeśwara Jībeśa (See)
(ଜୀବେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଈଶ୍ୱରୀ)—
ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ—One's beloved or dearest woman.

ଋଣୀ ହୋଇଥିଲି ମୁଁ ଜୀବେଶ୍ୱରୀଠାରେ କରିଥିଲି ନିୟମ ।
ଭିକ୍ଷୁ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜୀବୋପାଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀବ + ଉପାଧି)—
Jībopādhi ପ୍ରାଣୀର ଅବଶ୍ୟଂଭାବୀ ଅବସ୍ଥାତ୍ରୟ; ସ୍ୱପ୍ନ, ସୁଷୁପ୍ତି ଓ ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥା—The necessary conditions of animal life; e.g. dream, sleep and waking.

ଜୀବ୍ରଅଲ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ବାଇବଲ୍)—
Jībrial ବାଇବଲ୍‌ରେ ଲିଖିତ ଦେବଦୂତ—
Gibrial; the name of an angel mentioned in the Bible.

ଜୀଭମଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସଂ. ଜିହ୍ୱା + ମଳ)—
Jībha-mal ଜିହ୍ୱା ଉପରେ ଜମିଥିବା ଛିଡ଼ଅ—
The dirts over (one's) tongue; furs on the tongue.

ଜୀମୂତ—ସଂ. ବି. (ଜୀ = ଜୀବନ, ଜଳ + ମୂ ଧାତୁ ବନ୍ଧନ କରିବା,
Jīmūta ଧାରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ତ, ଯେ ଜଳ ଧାରଣ କରେ)—
୧ । ମେଘ—1. Cloud.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ର—3. God Indra.

ଜୀମୂତକୂଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜୀମୂତ+କୂଟ)—
Jimūta-kūṭa କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତ; ପାହାଡ଼—A hill.

ଜୀମୂତକେତୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀମୂତ, ମେଘ ହୋଇଅଛି କେତୁ=
Jimūta-ketu ଧ୍ୱଜ ଯାହାର)—
(ନାମ) ହିମାଳୟସ୍ଥ ବିଦ୍ୟାଧରଗଣଙ୍କ ରାଜା—
The king of the Bidyādharas (aerial beings said to inhabit the Himalayas).

ଜୀମୂତବାହନ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜୀମୂତ ଅଟେ ବାହନ ଯାହାର)—
Jimūta-bāhana ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra; the God of clouds.
୨ । (ନାମ) ବଙ୍ଗଦେଶପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାଶାସ୍ତ୍ର ବା ସ୍ମୃତି ଦାୟଭାଗର ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ନାମ—
2. Name of the author of the Dāyabhāga, a digest of Hindu Law governing the Bengal school.
୩ । ଜୀମୂତକେତୁ (ଦେଖ)
3. Jimūta-ketu (See)

ଜୀର—ସଂ. ବି. (ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, କିମ୍ବା ଜୁ ଧାତୁ=
Jira ବେଗେ ଯିବା+ର; ଉ ସ୍ଥାନରେ ଈ)—ଜୀରକ (ଦେଖ)
Jiraka (See)

ଜୀରକ—ସଂ. ବି. (ଜୃ, ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ; କିମ୍ବା ଜୀର
Jiraka +ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ; ଯାହା ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା ପରିପାକ
ସଂ. ନାମ—ଜୀରକ, ଅଜାଜୀ, କରିଏ)—୧ । ଜୀରା—Cuminseed;
କଣା, ଜୀର୍ଣ୍ଣ, ଜୀରି, ଦୀପ୍ୟ, Cuminum Cyminum.
ଜୀରଣ, ଅଜାଜିକା, ବହ୍ନିଶିଖ, [ବି—ଜୀରା ଧନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଶାକ
ମାଗଧ, ଦୀପକ ଗୁଳ୍ମ । ଏହା ଆକାରରେ ପାନମହୁରି
ଫା. ଜୀରହ୍ ପରି କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏ ଗୁଳ୍ମର ପତ୍ର ଦୁବ
ତା. ଜୀରମ୍ ପରି ସରୁ । ବଙ୍ଗଦେଶ ଓ ଆସାମ ଛଡ଼ା
ତେ. ଜିଲ୍ଲକରା ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ଏହାର କୃଷି ହୁଏ ।
जीरा, जीरे ମିଶରଦେଶ ଓ ଭୂମଧ୍ୟସାଗର ଉପକୂଳସ୍ଥ
जीरा ମାଲ୍ଟା ଆଦି ଦ୍ୱୀପରେ ଏ ଗୁଳ୍ମ ମନକୁ
ଉଠେ । ମାଲ୍ଟାର ଜୀରା (European caraway) ଖୁବ୍ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଜୀରା ୨ ପ୍ରକାରର; ଧଳା ବା ସାଧାରଣ ଜୀରା ଓ କୃଷ୍ଣଜୀରକ; ସାଧାରଣ ଜୀରା ମରିଚ ସଙ୍ଗେ ବଟା ହୋଇ ତିଅଣରେ ମିଶାଯାଏ, ଏବଂ ଘିଅରେ ଫୁଟା ଯାଇ ଏଥିରେ ତିଅଣ ବଘରା ଯାଏ । ଜୀରା ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଭାବପ୍ରକାଶରେ ଏହାର ନାମ ଜୀରକ, ଦୀର୍ଘଜୀରକ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଟୁ, ଉଷ୍ଣ ଓ ଦୀପକ ଏବଂ ଅତିସାର, ଗ୍ରହଣୀ, କୃମି, କଫ ଓ ବାତପ୍ରଶମକ । ଯାହାକୁ ସାଧାରଣତଃ କଳାଜୀରା ବୋଲୁଯାଏ ତାହା ତ୍ରିକୋଣ ଉଷ୍ଣ ସୁଗନ୍ଧ ବୀଜବିଶେଷ (Nigella Sativa; black cumin) । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ (Carum Bulbacastanum) ପାନମହୁରି ପରି କଳାଜୀରା, ସାଧାରଣ ଜୀରା ଜାତୀୟ (Black Caraway) ଏହା ଆଫଗାନସ୍ଥାନ, କାଶ୍ମୀର ଆଦିରେ ଜନ୍ମେ ଓ ସେଠାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସେ ।]
୨ । ଖଡ୍ଗ—2. Sword.
୩ । ଅଣୁ ଧାନ୍ୟ—3. Tiny grains.
୪ । ଫୁଲର କେଶର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. The filaments of flower

ଜୀରକାଦି ମୋଦକ—ସଂ. ବି.—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରକଥିତ ଜୀରା ଆଦି
Jirakādi modaka ଉପାଦାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୋଦକବିଶେଷ—
A medicinal preparation of which the chief ingredient is cumin seed.

ଜୀରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୀରକ)—ଜୀରକ (ଦେଖ)
Jirā Jiraka (See)
जीरे, जीरा
जीरा

ଜୀରାମରିଚ—ଦେ. ବି. (ସହଚର). (ସଂ. ଜୀର+ମରିଚ)—ଏକତ୍ର ବଟା
Jirā-maricha ହୋଇ କିମ୍ବା ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇ ତିଅଣକୁ ସୁଗନ୍ଧ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁବିଶିଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜୀରା ଓ ମରିଚ—Cumin seed and black pepper (used together as sauce for curry).
[ବି—ଜୀରାମରିଚ ୩ ପ୍ରକାରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଯଥା—(୧) ବଟା, (୨) ଗୁଣ୍ଡ, (୩) ପାଣି ବା ବଟା ହୋଇ ପାଣି ସଙ୍ଗେ ଗୋଳିଆ ।]

ଜୀରାରୁ ଶିରା କାଢ଼ିବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି କଥାରୁ ଅତି ସାମାନ୍ୟ
Jiraru śirā kāṛhibā କଥା ବାହାର କରି ତାକୁ ବଡ଼ କଥା
जीरह काढ़ना ବୋଲି ଗଣନା କରିବା—
To make a mountain of a molehill.

ଜୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ଜୃ ଧାତୁ=ପରିପାକ ବା ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)
Jirṇṇa ୧ । କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—1. Worn out; decayed;
(ଜୀର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) wasted; dilapidated.
୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Reduced; emaciated.
୩ । କ୍ଷୀଣ—3. Weakened; debilitated.
୪ । ଜାରିତ—4. Refined; oxidised.
୫ । ଜର୍ଜରିତ—5. Overcome; overpowered.
୬ । ଗଳିତ—6. Shrivelled; torn,
୭ । ଅତି ପୁରାତନ—7. Very old.
୮ । ଯାହା ହଜମ ବା ପରିପାକ ହୋଇଅଛି—
8. Digested.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ନିମ୍ନସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୯ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ଅକାମିକା—
9. Worthless; useless; decrepit.

୧୦ । (+କର୍ମ. ତ)—ପରିପକ୍ୱ —10. Ripened.

୧୧ । ପୁରୁଣା ହେବାରୁ ଚିରି; ଘୋରିହା—
11. Tattered; old and torn.

ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ)—୧ । ହଜମ କରିବା—
Jirnna kariba 1. To digest (food).
ज़ीर्ण कार ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖରଚ କରିବା—
जीरण करना 2. (figurative) To spend.
(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆତ୍ମସାତ କରିବା—
3. (figurative) To appropriate to one's use.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଘର—ଦେ. ବି—ରୋମନ୍ଥକାରୀ ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମପେଟ (ଯହିଁରେ
Jirnna-ghara ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ପ୍ରଥମେ ରହେ ଓ ରୋମନ୍ଥ ପରେ ଯହିଁରୁ ବାହାରି ଉଦରକୁ ଯାଏ)—The first stomach or pouch of ruminating animals.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଜୀରକାଦିମୋଦକ—ସଂ. ବି—ଜୀରାଆଦି ଉପାଦାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Jirnna-jirakadi-modaka ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ-
A medicine prepared with cumin seed and other ingredients and used for curing indigestion.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଜ୍ୱର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଜ୍ୱର)—ପୁରାତନ ଜ୍ୱର; ଯେଉଁ ଜ୍ୱର
Jirnna-jwara ବହୁଦିନ ଶରୀରରେ ରହେ—
Chronic fever

ଜୀର୍ଣ୍ଣତା—ସଂ. ବି. (ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—୧ । ପରିପାକ—
Jirnnata 1. Digestion.
(ଜୀର୍ଣ୍ଣତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପୁରାତନ ହେବା ଯୋଗୁଁ ବସ୍ତୁର କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ଅବସ୍ଥା—2. The state of being torn up or worn out.
୩ । ଜରା; ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Old age.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଦାରୁ—ସଂ. ବି—ବୃଦ୍ଧଦାରକ (ଦେଖ)
Jirnna-daru Bruddha-daraka (See)

ଜୀର୍ଣ୍ଣଦେହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଦେହ)—
Jirnna-deha ୧ । ଯାହାର ଶରୀର ଜରା ବା ରୋଗାଦିଦ୍ୱାରା
(ଜୀର୍ଣ୍ଣଦେହା—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି; ଜରାଗ୍ରସ୍ତଦେହ; ଶୀର୍ଣ୍ଣଶରୀର—1. Worn out; dibilitated.
୨ । କ୍ଷୀଣକଳେବର—2. Of weakened constitution or impaired health; emaciated.
ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—୧ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର—
1. Emaciated body and limbs.
୨ । ଭଗ୍ନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—2. Impaired health.

ଜୀର୍ଣ୍ଣପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ପତ୍ର)—ପଟ୍ଟିକା ଲୋଧ୍ର (ଦେଖ)
Jirnna-patra Pattika-lodhra (See)

ଜୀର୍ଣ୍ଣପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଗଛର ପତ୍ର ପୁରୁଣା ହୋଇ-
Jirnna-parnna ଅଛି ବା ଯହିଁରୁ ପତ୍ର ସବୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଅଛି—
(a tree) With leaves ripened and dropped down.
ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା)—ପାଚିଲା ବା ଶୁଖିଲା ପତ୍ର—
1. Dry leaves.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—କଦମ୍ବ ଗଛ—
2. The Kadamba tree; Nauclea Cadamba.

ଜୀର୍ଣ୍ଣବଜ୍ର—ସଂ. ବି—ବୈକ୍ରାନ୍ତମଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jirnna-bajra A kind of gem.

ଜୀର୍ଣ୍ଣବଟିକା—ସଂ. ବି. (ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରୀ ବଟିକା; ମ. ପ. ଲୋ)—
Jirnna-batika ଖାଦ୍ୟର ଜୀର୍ଣ୍ଣକାରକ ବଟି—
Digestive pill.

ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା;ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ବସ୍ତ୍ର)—ପୁରୁଣା ଚିରାଲୁଗା; ଦରବା;
Jirnna-bastra କନ୍ଥଡ଼ା— Tattered raiment; threadbare clothes.
(ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଲୁଗା ଚିରା ଓ ପୁରୁଣା—Having threadbare or tattered clothes.

ଜୀର୍ଣ୍ଣବାଟିକା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ବାଟିକା)—
Jirnna-batika ପୁରୁଣା ଓ ଭଙ୍ଗାଘର; ପୁରୁଣା ଓ ଖଣ୍ଡିଆଘର—
Ruined mansion.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ସମାର୍ଥ ବାଚକ ଅନ୍ତରଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ, ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ)—
Jirnna-sirnna ପୁରୁଣା; ପୁରୁଣା ଓ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—
Worn out and emaciated.

ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୂଳ—ସଂ. ବି—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିପାକ ହେବା ସମୟରେ ପେଟକୁ
Jirnna-sula ମାରିବା ରୋଗ; ପରିଣାମ ଶୂଳ—A kind of colic which appears when the food is being digested in the stomach.

ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ସଂସ୍କାର)—ପୁରୁଣା ଓ ଭଙ୍ଗା
Jirnna-samskara ବସ୍ତୁର ମରାମତି; ପୁନର୍ନବୀକରଣ—
Repair of old things; renovation.

ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ—ପୁନର୍ନବୀକୃତ—
Jirnna-samskruta Repaired; renovated.

ଜୀର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପୁରାତନୀ—
Jirnna 1. Old (female)
୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣା—2. Worn out.
୩ । ବୃଦ୍ଧା (ସ୍ତ୍ରୀ)—3. Old (woman).
ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ଥୂଳଜୀରକ; ମୋଟା ଜୀରା—
1. A kind of thick cumin seed.

୧	ଇ	ଉ	ୠ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଉସ୍	ତ୍ଥ	ଢ଼
୬ ୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । କଳାଜୀରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Black cumin seed.

ଜୀର୍ଣ୍ଣାସ୍ଥି ମୃତ୍ତିକା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ମାଟିରେ ହାଡ଼ଗୁଣ୍ଡା ମିଶି ସଢ଼ିଅଛି—
Jirnnāsthi-mruttikā Soil in which bone has been made to putrefy.

[ଦ୍ର—ଶବ୍ଦାର୍ଥଚନ୍ତାମଣି ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ମୃତ୍ତିକା ତିଆର କରିବାର ବିଧି ଲେଖାଅଛି । ଯେଉଁ ମାଟିରୁ ଶିଳାଜତୁ ବାହାରେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଗହ୍ୱର ଗାତ ଖୋଳି ସେ ଗାତରେ ଗୁଡ଼ିଏ ହାଡ଼ ପୂରାଇ ତହିଁ ଉପରେ ସାଜିକ୍ଷାର, ଲୁଣ ଓ ଗନ୍ଧକ ୬ମାସ ଯାକେ ଢାଳିବ । ୩ବର୍ଷରେ ସେ ହାଡ଼ଆଦି ମିଳାଇଯାଇ ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯିବ । ସେହି ମାଟିରେ ବାସନ ତିଆରି କରି ସେ ବାସନରେ ଖାଇଲେ ଉପକାର ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୀର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. (ଜୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ—
Jirnni 1. Old age.
୨ । ଜୀର୍ଣ୍ଣାବସ୍ଥା—
2. Infirmity; worn out condition.
୩ । କ୍ଷୟ—3. Decay.
୪ । ପରିପାକ—4. Digestion.

ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର—ସଂ. ବି. (ଜୀର୍ଣ୍ଣ+ଉଦ୍ଧାର, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜୀର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କାର; ପୁରୁଣା ଜିନିଷର ମରାମତି—
Jirnnoddhāra Repair of old things.

ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧୃତ—ସଂ. ବି.—ମରାମତି କରା ଯାଇଥିବା—
Jirnnoddhruta Repaired.

ଜୁ—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.ଜୁ; ଭୁଲ ସଂ. ଯୋଗ)—ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—
Ju 1. Power.
ଜୁ
୨ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—
ज़ु 2. Ability

ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ)—ସଗଡ଼ଆବଳଦଙ୍କୁ ଯୁଆଳିରେ ଠିକ ଦେବାପାଇଁ ଗାଡ଼ିଆନର ଉଚାରିତ ଶବ୍ଦ—
An interjection used to bullocks to put their shoulders to the yoke.

ଜୁଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ, ପ୍ରା. ଜୂଅ)—୧ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା; ପଣରଖି
Jua ଖେଳିବା; ବାଜି ରଖି ଖେଳିବା ଖେଳ; ଜୁଆ ଖେଳ—
जुआ 1. Gambling.
जुआ ଯେଉଁ ରୂପେ ପାଣ୍ଡବେ ଜୁଅରେ ହାରିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

[ଦ୍ର—ଧନ ବାଜୀ ରଖି କଉଡ଼ି, ପଶା, ତାସ, ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଖେଳ ହୁଏ ତାହାକୁ ଜୁଅ ବା ଜୁଆ ଖେଳ ବୋଲାଯାଏ । ହାରିବା ଲୋକ ଜିଣିବା ଲୋକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣ ଅର୍ଥ ଦେବ ଏହି ପଣ ରଖି ଜୁଆ ଖେଳାଯାଏ । ଫଳତଃ ଯେଉଁ ଅନିଶ୍ଚିତ ଫଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଣ ରଖାଯାଏ ତାହାହିଁ ଜୁଆ । ଆଜିକାଲି ପଣ ରଖି କରା ଯାଉଥିବା ଘୋଡ଼ଦୌଡ଼ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଜୁଆ ଖେଳ ।]

୨ । ନବବିବାହିତ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ସାତମଙ୍ଗଳା ମଧ୍ୟରେ ଖେଳିବା କଉଡ଼ିଖେଳ—
2. A ceremonial game of cowries played by the bride and bridegroom during the first seven days of marriage.

ଜୁଅ କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ+କପର୍ଦ୍ଦକ)—ବିବାହରେ ୭ଦିନ
Jua kaurdi ଯାଏ ବର କନ୍ୟା ଯେଉଁ କଉଡ଼ିରେ ଖେଳନ୍ତି—
The sea-shells with which the bride and bridegroom play during marriage.

ଜୁଅ ଶକଟା—ଦେ. ବି — ଜୁଆ ଶକଟା (ଦେଖ)
Jua śakatā Juā śakatā (See)

ଜୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଅମ୍ବ ଆଦି କଞ୍ଚା ଫଳକୁ ଲୁଣ, ମସଲା ଓ ତେଲ
Juā ଆଦି ଦେଇ ଅଚାର କରିବା—
1. Seasoning of mango and other raw fruits with salt, spices and oil; pickling.
୨ । (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ; ପ୍ରା. ଜୂଅ) ଜୁଅ (ଦେଖ)
2. Jua (See)

ଦେ. ବିଣ—ଲୁଣ, ମସଲା ଓ ତେଲ ଆଦିଦ୍ୱାରା ପାଗ କରାଯାଇଥିବା (ଅମ୍ବ ଆଦି)—Seasoned or prepared (pickle). pickled (fruit).

ପ୍ରାଦେ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର; ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ଯୁଗ) (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୂଆ) ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଯୁଆଳି— Yoke.

୨ । (ଯାଜପୁର) ବି—ଦୁଧକୁ ଦହି କରିବା ପାଇଁ ଦେଲେ ତହିଁରେ ମିଶା ଯିବା ଖଟା ବସ୍ତୁ; ମହି—2. Sour thing added to milk to turn it into curd.

ଜୁଆଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତୃ)—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର)
Juāin̐ କନ୍ୟାର ସ୍ୱାମୀ—1. Husband of (one's)
ଜାମାଇ daughter; son-in-law.
दामाद; जमाइ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବୋଇଲେ ତୁମ ଜୁଆଇଁ ବ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୨ । ନବବିବାହିତ ବର—2. Bridegroom.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜାମାତା ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ପାଇବା ଆଦର ପରି ଆଦର ପାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. (figurative) A person who gets a son-in-law's treatment and hospitality at some place.

ଜୁଆଇଁ ଡା(ଡ)କରା—ଦେ. ବି—ଜୁଆଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ (ଦେଖ)
Juāin̐ dā(da)karā Juāin̐ nimantrana (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥାନରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଜୁଆଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଶଶୁରଙ୍କ ଗୃହକୁ ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଜାମାତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବା—
Juāiñ nimantraṇa
जामाई निमन्त्रण 1. Formal invitation of a son-in-law
जामाइका दावत to the house of the bride's father.
[ଦ୍ର—ବିବାହର ଏକବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିବା ଗୁରୁଗୋଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଯଥା—ପୁଷ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓ ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ମତାନ୍ତରେ କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା) କୁ ଶଶୁରଘରକୁ ଜୋଇଁ ଡାକରା ହୋଇଯିବାର ପ୍ରଥା ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଳେ ।]

୨ । ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଶଶୁରଙ୍କ ଘରଠାକୁ ସବାହକ ଯିବା ସକାଶେ ବିବାହ ପୂର୍ବେ ଶଶୁରଙ୍କ ନିକଟରୁ ଭାବୀ ଜାମାତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ବସ୍ତ୍ର, ମହାପ୍ରସାଦ, ନାରିକେଳ ଓ ସବିଧି ଲେଖ ସହ ପଠାଯିବା ନିମନ୍ତ୍ରଣ—
2. Formal invitation sent to the bridegroom (accompanied with new cloth and formal letter) to attend his marriage ceremony at the father-in-law's house.

ଜୁଆଇଁ ବିଦାକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତା + ବିଦାୟ)—୧ । ଉତ୍ସବାଦିରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଜାମାତାଙ୍କୁ ବିଦାୟକାଳୀନ ଦିଆ ଯିବା ଉପହାର, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅର୍ଥାଦି—
Juāiñ bidāki
1. Money and cloths presented to a son-in-law when he takes leave after attending the father-in-law's house on invitation.

୨ । ବିବାହ ପରେ ଜାମାତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କନ୍ୟା ଜାମାତାଙ୍କ ଘରକୁ 'ବାହୁଡ଼ା ବରକନ୍ୟା' ହୋଇ ଯିବାବେଳେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦିଆଯିବା ଯୌତୁକ ବା ଉପହାର-ସମ୍ଭାର—
2. Presents accompanying a newly married couple while starting for the bridegroom's home.

ଜୁଆଇଁ ବେଭାର— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତା + ବ୍ୟବହାର)—ଜାମାତାଙ୍କ ଗୃହକୁ ଶଶୁରଗୃହରୁ ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ପ୍ରେରିତ ଉପଢୌକନ—Presents sent to a son-in-law on special occasions.
Juāiñ bebhāra

ଜୁଆଇଁ ଭୋଜନ—ଦେ. ବି. (ଜାମାତା + ଭୋଜନ)—
Juāiñ bhojana ୧ । ଜାମାତାଙ୍କୁ ଶଶୁରାଳୟରେ ଦିଆଯିବା
जामाई भोजन ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ—1. Entertainment like
जमाइ भोजन that given to a son-in-law in the house of his father-in-law.

୨ । କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି (ଶଶୁର ଘରେ ଜୋଇଁ ଭୋଜନ ମାରିବା ପରି) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗୃହରେ ମିଳିବା ଭୋଜନ—2. Getting food at another's house without doing any work (like a son-in-law at the house of his father-in-law).

ଜୁଆଇଁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତା + ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—
Juāiñ marjyādā ୧ । ଜୁଆଇଁଙ୍କୁ ଶଶୁରଘରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ମାନ—
1. Honour shown to a son-in-law at the father-in-law's house.

୨ । ଶଶୁରଗୃହର ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ କିମ୍ବା ପର୍ବୋପଲକ୍ଷରେ କିମ୍ବା ଶଶୁର ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଜାମାତାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦିଆଯିବା ଲୁଗା—
2. Cloth presented to a son-in-law on occasions of special festivals when he attends the father-in-law's house on special invitation.

ଜୁଆଇବା—ଦେ. କି—୧ । ତେଲ ବା ଘିଅ ଆଦି ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ହାଣ୍ଡି ଗଡ଼ୁ ଆଦି ମୃତ୍ପାତ୍ରକୁ ସଜ କରିବା—
Juāibā
1. To season earthen pots by keeping oil, ghee etc. in them.

୨ । ଅମ୍ବୁଲ, ଅଞ୍ଚାର ଓ ତେନ୍ତୁଳି ଆଦିରେ ମସଲା ଓ ତେଲ ଆଦି ଦେଇ ମୁଖରୋଚକ କରିବା—2. To season pickles with spice, oil etc.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କି—ଛୁରି ବେଣ୍ଟ ଆଦିର ମୂଳରେ କଣା କରି ସେ କଣାରେ ଲୁହା ଦେଇ ଅସ୍ତ୍ରର ମୂଳକୁ ବସାଇ ଦେବା—To set the butt-end of the blade of a knife or bill-hook into the wooden handle.

ଜୁଆଁଇଁ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଜୁଆଇଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Juāñiñ (etc) Juāiñ etc (See)

ଜୁଆଁଣିଆ ଘାସ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—
Juāñniā ghāsa ଏକ ପ୍ରକାର ମୋଟ ଓ କରଡ଼ା ଘାସ—
A kind of coarse and tough grass

ବୁଢ଼ା ବଳଦକୁ ଜୁଆଁଣିଆ ଘାସ
ଖାଇ ବି ନ ଖାଇ ମେଲି ଦେଇ ଆସ । ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପାଣି ପାଖରେ ଓ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଜାଗାରେ ଉଠେ । ଏଥିରେ ଜୁଆଁଣି ପରି ଫଳ ଫୁଟେ ।]

ଜୁଆଁଳା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଯାମଲ; ଯମଜ)—
Juāñlā ଜାଆଁଳା; ଯମଜ—
Twin; born together.

ଜୁଆଁଳା ଜିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Juāñlā jiāñ ଯମଜ ସନ୍ତାନ; ଯାଆଁଳା ପିଲା—Twins.

ଜୁଆଖିଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ଯୁଗକୀଲକ)—
Juā-khila ଶଗଡ଼ର ବାଲୁଳି—The pins attached to the ends of a yoke.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଖ
୨	ହ୍ରି	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ଜୁଆଖେଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ ଓ ଖେଳ)—ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା—
Juā-khelā Play at gambling; gambling.
(ଜୁଆଖେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭ୍ରମର ଶୁଣି କହ ଜୁଆ ଖେଳା ସାର।
ଜୁଆଖেলা — କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ।
जुआखेल

ଜୁଆଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧। ପତ୍ରଶବରସ୍ତ; ପାଉଁଆ; ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିମ
Juāṅga ଅଧିବାସୀବିଶେଷ; ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର
জুয়াঙ্গ ପାହାଡ଼ୀ ଜାତିବିଶେଷ—1. A wild
जुयाङ्ग tribe inhabiting the forests of the Orissa States.

[ଦ୍ର—ପିଅରମୋହନଙ୍କ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି।

୧—ଯେଉଁମାନେ ଭାରତର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ କୋଣ ବାଟେ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ, ଯଥା—କୋଲ ବା କୋଲ୍ହ, ମୁଣ୍ଡା କୋଲ, ଖାଡ଼ିଆ, ଦୂଗ୍ଣ, ଭୂମିଜ ବା ଭୂୟାଁ ଓ ସାନ୍ତାଳ ପ୍ରଭୃତି।

୨। ଯେଉଁମାନେ ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ କୋଣ ବାଟେ ଆସିଥିଲେ, ଯଥା—କନ୍ଧ, ଗଣ୍ଡ, ଝୋରାଗଣ୍ଡ, ଆରୁଆଗଣ୍ଡ, ଚାସିୟା, ଜୁଆଙ୍ଗ, ତାଲ୍ଲ ବା ତଅଁଲା, ପାଉଁଆ, ପତରଶବର, ମାଲଶବର, ଯଉସ୍ତ ଓ ଧାଂଡ ପ୍ରଭୃତି।

୩—ଯେଉଁମାନେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଓ ସେବକ ରୂପେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ଧରି ରହିଲେ। କଣ୍ଡରା, କନ୍ଦଲ, ଖଇରା, ଘୁସୁରିଆ, ଚମାର, ଡମ, ପାଣ, ବାଉରି, ବାଗୁଡ଼ି, ଶିଆଲ, ଭୂୟାଁ ଓ ହାଡ଼ି ବା ମେହେନ୍ତର।

ଜୁଆଙ୍ଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବଧି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କେବଳ ପତ୍ର ପିନ୍ଧି ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ କରିବା ପ୍ରଥା ଢେଙ୍କାନାଳ, କେନ୍ଦୁଝର ଓ ହିନ୍ଦୋଳରେ ଦେଖାଯାଏ।]

୨। ମୁଣ୍ଡା ଜାତି ବା ଜୁଆଙ୍ଗ ଜାତିର ଭାଷା—
2. Languages of the Juāṅgas or Muṇḍās.

ଜୁଆଚୋର—ଦେ. ବି. (ଗାଳି) (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ+ଚୌର)—
Juā-chora ୧। ଜୁଆ ଖେଳାଳି—1. Gambler.
জুয়াচোর, জুচ্চোর ୨। ଜୁଆ ଖେଳରେ ଯେ ଠକାଏ—
जुआचोर 2. A person who swindles by gambling.
ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରତାରକ; ଧପାବାଜ; ଠକ—
Cheating; fraudulent; deceitful.

ଜୁଆଚୋରି—ଦେ. ବି—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା; ପ୍ରତାରଣା—
Juā-chori Swindling; cheating.
জুয়াচুরি,জুচ্চুরি
जुआचोरि

ଜୁଆଣ—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି—ଜୁଆନ୍ (ଦେଖ)
Juāṇa Juān (See)

ଜୁଆଣ ପାଣି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଜଳ; ଫଳପାଣି—
Juāṇa pāṇi Consecrated water sprinkled over fruit-trees with a view to make them very fruitful.

ଜୁଆଣିଆ—ଦେ. ବି—୧। ବଲ ଜୁଆଣୀ; ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ହେବା ତୃଣବିଶେଷ·
Juāṇiā 1. A kind of weed growing in cornfields.
୨। ଜୁଆଁଣିଆ ଘାସ (ଦେଖ)
2. Juāṅṇiā ghāsa (See)

ଜୁଆଣୀ—ଦେ· ବି. (ସଂ. ଯବାନୀ; ଯମାନୀ)—
Juāṇi ସୁଗନ୍ଧ ମସଲାବିଶେଷ; ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର କ୍ଷୁଦ୍ର
ସଂ. ଦୀପନୀ, ବାତାରି, ଜାତି ଶାକବିଶେଷର ଫଳ—A kind
ଶୂଳହନ୍ତ୍ରୀ, ଯବାନୀ, ଯମାନୀ of seed used as condiment;
জোয়ান caraway seed; Carum Copticum
अजवान, अजवाइन, Ajowan.
अजोआन [ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ତୈଳ ଓ ଅର୍କ ତିଆରି ହୁଏ, ଏହା
ବୈ. ଔଷଧ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଏହା ଖୁବ୍ ଗ୍ରାହୀକର।]

ଜୁଆଣୀ ଅରକ—ଦେ. ବି—ଜୁଆଣୀରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Juāṇi araka ନିର୍ଯ୍ୟାସ—Essence destilled from
জোয়ান আরক caraway seeds.
अजवाइन का अरक

ଜୁଆଦ—ଦେ. ବି—ମୃଗବିଶେଷ—
Juāda A kind of deer.

ଜୁଆନ୍—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଯୁବା; ଯୌବନ; ଫା. ଜବାନ୍)—
Juān ୧। ଯୁବା; ଯୁବକ—1. Young.
জোয়ান ୨। ପରିଣତବୟସ୍କ—
जवान 2. Adult.
ବି—୧। ଯୁବକ—1. Young person.
୨। ଯୁବକ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Young and strong person.

ଜୁଆନ୍ ବୟସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁବା ଓ ବୟସ)—ଯୌବନ—
Juān bayasa Youth.
জোয়ান বয়স
जवानि

ଜୁଆନ୍ ମର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବି.—ବଳିଷ୍ଠ ଯୁବା ପୁରୁଷ; ସୁନ୍ଦର ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ
Juān mardda ଯୁବକ—A strong and stout youth.
জোয়ান মর্দ
जवान मरद
(ଜୁଆନ୍ ମରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଆନ୍‌ଜବର୍—ଦେ. ବିଣ. (ଜାହାଜିଆ ଭାଷା)—ଯୁବା ଓ ବଳିଷ୍ଠ—
Juān-jabar Young and strong.
জোয়ান জবর ଚପ୍ରେଲ—ଜୁଆନଜବର; ଖଲାସି—ଏଁ, ଯାଁ।
जवानजबर ଫକୀରମୋହନ· ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ଜୁଆଣି—ପ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି.—ଜୁଆନ୍ (ଦେଖ)
Juāni Juān (See)

ଜୁଆଣିଆ—ଦେ. ବି.—ଜୁଆଣିଆ (ଦେଖ)
Juāniā Juāṇiā (See)
(ଜୁଆଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଆର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳବାର)—୧ । ସମୁଦ୍ରର ଜଳବୃଦ୍ଧି ବା ଜଳ-
Juāra ସ୍ଫୀତି; ସମୁଦ୍ରର ଜଳୋଚ୍ଛ୍ୱାସ—
জোয়ার, জুয়ার 1. Flowtide; floodtide.
ज्वार ୨ । ସମୁଦ୍ରର ଜଳସ୍ଫୀତି ଯୋଗୁଁ ନଦୀର ଉଜାଣି ପ୍ରବାହ-
(ଭଟ୍ଟା—ବିପରୀତ) ବୃଦ୍ଧି—2. Flowtide entering a river.
୩ । ପାଣି ବଢ଼ି—3. Flood or flow of water.

[ଦ୍ର—ସମୁଦ୍ରର ଜଳ ତିଥି ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଫୁଲି ଉଠେ ଓ ଖସି ପଡ଼େ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓ ଅମାବାସ୍ୟାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୁଆରକୁ ଉଚିଆ ଜୁଆର (Flowtide) ଓ ପକ୍ଷର ମଝିର (ସପ୍ତମୀ ଓ ଅଷ୍ଟମୀର) ସାମାନ୍ୟ ଜୁଆରକୁ ପଡ଼ଅଜୁଆର (Ebbtide) କୁହାଯାଏ । ପଣ୍ଡିତମାନେ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସମୁଦ୍ରର ଜୁଆରର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ଏମନ୍ତ କି, ଜଳରାଶିର ମଧ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଥିବା ଜଳ ବା ରସ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ ଓ ଅମାବାସ୍ୟା, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଆଦିରେ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ରସାଧିକ୍ୟ ହୋଇ ବାତଜ୍ୱର ଓ ଜଣ୍ଡଶୁଳା ଆଦି ହୁଏ; ଏଥିପାଇଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଉପାସନାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଅଛନ୍ତି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

୪ । (ସଂ. ଯାବାନଳ) ବାଜରା ଶସ୍ୟ; ଭୁଟ୍ଟା; ଧାନ୍ୟାଦି ବର୍ଗର
জোয়ার, জুয়ার କୃଷିଜାତ ଶସ୍ୟବିଶେଷ—4. Indian or great
ज्वार millet; Sorghum Vulgare.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଆଖୁ ଗଛ ପରି ବଢ଼େ, ଏଥିର ନଡ଼ା ଶକ୍ତ ଓ ସିଧା; ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଅଗରେ କେଣ୍ଡାମାନ ଧରେ । ଭାରତର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ, ପଞ୍ଜାବ, ବୋମ୍ବାଇ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ଚାଷ ହୁଏ । ଏହା ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଖାଦ୍ୟ । ଏହା ବର୍ଷା ଓ ଶୀତ ଋତୁରେ ଫଳେ ।]

୫ । (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ) ଜୁଆରି; ଜୁଆ ଖେଳାଳି—
5. Gamester; gambler.

ଜୁଆରଭଟ୍ଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତ ସହଚର)—ସମୁଦ୍ରର ସ୍ଫୀତି ଓ
Juāra-bhaṭā (ṭṭā) ସ୍ଫୀତିର ହ୍ରାସ—
জোয়ারভাটা Flow and ebb of the sea.
ज्वारभटा

> ଖେଳାଇ ଜୀବନ ଜଳଧିରେ ସୁଖ ଦୁଃଖର ଜୁଆରଭଟ୍ଟା ।
>
> ରାଧାନାଥ: ଯଯାତି ।

ଜୁଆରା—ଦେ. ବି.—ଜୁଆର ୪ (ଦେଖ)
Juārā Juāra 4. (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ମକ୍କା; ମକା—Maize; Indian corn; Tea Mays. (Haines)

ଜୁଆରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଜୁଆରୀ (ଦେଖ)
Juāriā Juārī (See)

ଜୁଆରିବା—ଦେ. କି.—(ମାଛସାହାଣ) ମଧ୍ୟ ଧରି ନଈ ମୁହାଣକୁ ଅସିବା—
Juāribā (shoals of fish) To proceed to the mouth of a river.

ଜୁଆରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତରତ)—ଜୁଆଖେଳାଳି; ଦ୍ୟୂତକାର—
Juārī Gambler; gamester.
জুয়ারী
जुआरी

> ପୁଂଶ୍ଚଳୀ ନାସ୍ତି ନଗର ରକ୍ଷକ ଜନ,
> ପରଦେଶ ଭାଷ ଯେ ଜୁଆରୀର ଅନ୍ନ ।
>
> କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ାରତ—
1. Addicted to gambling.
୨ । ଯେଉଁ ନଦୀ ଭିତରକୁ ଜୁଆର ପାଣି ମାଡ଼େ—
2. Tidal; (river) visited by flowtide.

ଜୁଆଳକଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଯେଉଁ ବଳଦ ଜୁଆଳରୁ ଫିଟିଲେ ଅଉ
Juāḷakaṇṭiā ଧରା ଦିଏ ନାହିଁ—(a bullock) Which runs away after it is unyoked.

ଜୁଆଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁଗ)—୧ । ରଥ, ଲଙ୍ଗଳ ଓ ଶଗଡ଼ର
Juāḷi ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ବଳଦ ବା ଘୋଡ଼ାଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ରହେ—
জুআল, জুয়াল, জোয়াল 1. Yoke of a cart or
जुआ; जूहड़ plough.

> ଉତ୍ତର ଦିଗ ସେହି ଶଙ୍କରଙ୍କ ଠାଣେ,
> ଧରି ଘୋଡ଼ା ଜୁଆଳି ଝୁମି ଗଲେ କ୍ଷଣେ ।
>
> କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

[ଦ୍ର—ଶଗଡ଼ର ଜୁଆଳର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ କଣା ହୋଇ ଯେଉଁ ଦୁଇଗୋଟି କାଠ ଖିଲ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ସେ କଣାରେ ଗଳା ଯାଇ ବଳଦଙ୍କ କାନ୍ଧକୁ ଅଟକା ଯାଏ ତାକୁ ବାଲୁନ କହନ୍ତି ।

ଲଙ୍ଗଳର ଜୁଆଳର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ତଳଆଡ଼ୁ ଯେଉଁ ଖିଲ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଯହିଁରେ ଖାଡ଼ଯୋଡ଼ ଗଳାଯାଇ ବଳଦଙ୍କ ବେକ ବନ୍ଧା ହୁଏ ତାକୁ 'ଖୋର୍ଦ୍ଧା' 'ଖଅଳ' ଓ ଯାଜପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ଖଇଳ' (ସଂ. ଶଲ୍ୟ) ଏବଂ ଗଞ୍ଜାମରେ 'ଜୁଆଳକିଳା' ବୋଲାଯାଏ ।

ଜୁଆଳ ମଝିରେ ଲଙ୍ଗଳର ଈଷକୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ଥିବା ଫାଶଦିଆ ଛୋଟ ଦଉଡ଼ିକୁ 'ଅନ୍ଧ' ବା 'ଅନ୍ଧ ଜୋତି' ବୋଲା ଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ବଡ଼ ଦଉଡ଼ିରେ ଈଷ ଜୁଆଳ ସଙ୍ଗେ ଭିଡ଼ା ହୋଇ ବନ୍ଧା ଯାଏ ତାକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ା କହନ୍ତି ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟର କୌଣସି ବନ୍ଧନ—
2. (figurative) Any tie with which a person is bound down.

ଜୁଆଳି କିଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ସଂ. ଯୁଗ ଓ କୀଳକରୁ)—
Juāḷi-kiḷā ଜୁଆଳର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ବଳଦଙ୍କୁ ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ମରା ଯାଇଥିବା ଖିଲ—The pins put to the ends of a yoke.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଡ଼

ଜୁଆଳି ପଡ଼ିବା (ବେକରେ)—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ
Juā̲li par̲d̲ibā କୌଣସି ବନ୍ଧନରେ ବା ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟରେ
(ଜୁଆଳି ବନ୍ଧା ହେବା — ଅନ୍ୟରୂପ) ନିଯୋଜିତ ହେବା—
1. (figuraive) Being yoked to some difficult task or duty.

(ଯଥା—ବେଶ୍, ବର୍ତ୍ତମାନ ତା ବେକରେ ଜୁଆଳି ପଡ଼ିଲା; ଏଣିକି ଏହାକୁ ନ କର ସେ ଯାଉଛି କେଣେ ?)

୨ । ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା—
2. Being bound with marriage bond.

୩ । କୌଣସି ସାଂସାରିକ ବା ପାରିବାରିକ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା—3. Being yoked to worldly ties or family–responsibilities.

(ଯଥା—ବାପା ମରିବାରୁ ଏଥର ତା ବେକରେ ଜୁଆଳି ପଡ଼ିଲାଣି, ସେ ଘରଦ୍ୱାର କଥା ନ ବୁଝି ଆଉ ଯାଉଛି କେଉଁଠିକି ?)

ଜୁଆ ଶକଟା—ଦେ. ବି. (ସନ୍ଧିଜ)—ଜୁଆ ଖେଳ ଓ ଶକଟା ବା
Juā śakaṭā ଗଞ୍ଜପା—Gambling and another hazard-play at cards.

ଜୁଆ ଶକଟା ପାଶ ରଙ୍ଗ
ପଣା ନ୍ୟାସ୍ଵକଳ ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗ
ଏ ଛଅରସରେ ମାତେ ଯିଏ
ହେଳେ ମର ଠାକର ଖାଏ—ତଗ ।

ଜୁଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୂଥି; ଯୂଥିକ)—୧ । ଯଇ (ଦେଖ)
Ju-i 1. Jūi (See)
জুই; জুইঁ ୨ । (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି) ନିଆଁ—2. Fire.
जुई ୩ । ଶବଦାହ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଗ୍ନି; ଚିତାଗ୍ନି—
3. Fire for burning a dead body; cremation-fire.

୪ । ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତରେ ଶବଦାହ ନିମିତ୍ତ ଚିତା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—
4. The pit over which funeral pile is set up.

୫ । ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ—5. A kind of small bird.

୬ । (ସଂ. ଜୀବକ) କ୍ଷୁଦ୍ର ଔଷଧବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
6. A medicinal plant.

ଜୁଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଜାମାତା) (ଜୋ ସ୍ଥାନରେ
Juiñ ଜୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଜୋଇଁ; ଜାମାତା—Son-in-law.

ଜୁଇଗାଡ଼—ଗ୍ରା. ବି—ଯେଉଁ ଗାତରେ ଚିତାଗ୍ନି ଜଳେ—The hole
Jui–gā̲r̲d̲a dug in the ground over which fire is lighted to burn dead bodies.

ଜୁଇଗାତ—ଦେ. ବି—ଜୁଇଗାଡ଼ (ଦେଖ)
Jui-gāta Jui-gār̲d̲a (See)

ଜୁଇନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି)—ନିଆଁ; ଅଗ୍ନି—
Juin Fire.

ଜୁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଆଇବା (ଦେଖ)
Juibā Juā-ibā (See)

ଜୁଉଳି—ଦେ. ବି—ଜୋଆଳ; ଜୁଆଳ; ଜୋଡ଼ଲ; ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡାରେ
Ju-u̲li ଲଙ୍ଗଳ-ଲୁହା ଭର୍ତ୍ତିବା ପାଇଁ ଖୋଳା ହୋଇଥିବା ଘର ଉପରେ ମରା ଯାଇଥିବା '⌐¬' ଏହି ଆକାରର ଲୁହାର କିଲ—Nail hooked at both ends and thrust into the blade of the plough over the grooye into which the plough-iron in thrust.

ଜୁଏଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଆଇବା (ଦେଖ)
Jue-ibā Juā-ibā (See)

ଜୁଏଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜ୍ୟୁଏଲ୍)—୧ । ମଣିମୁକ୍ତାଦି ପଥର—
Juel 1. Jewel.
জুয়েল ୨ । ପକେଟ ଘଣ୍ଟା ବା ୱାଚ୍‌ର ଚକମାନଙ୍କ ଅକ୍ଷ ଘରିବା
ज्युयेल ପାଇଁ ଅକ୍ଷର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ—
2. Jewel of a watch.

ଜୁଏଲର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜ୍ୟୁଏଲର୍)—ଜହୁରୀ; ମଣିମୁକ୍ତା ଓ
Juelar ଅଳଙ୍କାର ବ୍ୟବସାୟୀ—A jeweller.
জুয়েলার
ज्युयेलार

ଜୁକ୍‌ଜୁକ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ସାମାନ୍ୟ ଆଲୋକ ସହିତ ଜକ୍‌ଜକ୍ ଦେଖା
Juk juk ଯିବା—1. Twinkling of small bright things.
ঝিকঝিক
झिलमिल; जुगजुग ୨ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ହୋଇ ଅଗ୍ନି ଜଳିବା—
(ଜୁକୁଜୁକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Flickering of fire.

ଜୁକ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ଜୋ ସ୍ଥାନରେ ଜୁ ଉଚ୍ଚାରଣ)
Juka ଜୋକ—Leech.

ଜୁକୁଜୁକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ପାଣି ଥିବା (ମାଟି ବା ଭୂଅଣ)—
Juku-jukiā Slightly watery; mcist.
ভিগা
गीला
(ଜୁକ୍‌ଜୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଖ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଯୁଜ୍ ଧାତୁ = ଯୁକ୍ତ ହେବା; କିମ୍ବା
Jukh ସଂ. ଜୁଷ୍ ଧାତୁ = ପରିତର୍କଣ, ଆଶ୍ରୟ; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଜୁଖ୍; ଜୁଁଖ୍; ହି. ଜୋଖ୍)—
୧ । ଓଜନ୍ଧ—1. Weighment.
୨ । ଓଜନ—2. Weight.

ଜୁଖ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ; କିମ୍ବା ଜୁଷ ଧାତୁ
Jukh-bā ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଜୁଖା; ଜୁଁଖା ଓ ହି.
(ଜଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜୋଖ୍‌ନା)—ତଉଲିବା; ତୁଳିବା; ଓଜନ କରିବା—To weigh.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥଳବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜୁଖା—ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ଜାଉ—
Jukhā Gruel.

ଜୁଗ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜଗିବା (ଦେଖ)
Jug-bā Jugibā (See)

ଜୁଗାଜୋଗ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଯୋଗ+ଅଯୋଗ)—
Jugājoga ଯୋଗାଯୋଗ (ଦେଖ)
Jogājoga (See)

ଜୁଗାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜଗୁଆଳ; ଜଗିଆ—
Jugāli Watchman; guard.

ଜୁଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜଗିବା (ଦେଖ)
Jugibā Jāgibā (See)

ଜୁଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜୁଗାଲି (ଦେଖ)
Juguā Jugāli (See)

ଜୁଗୁପ୍ସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗୁପ୍ ଧାତୁ ନିନ୍ଦାକରିବା + ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍ + ଅକ)—
Jugupsaka ୧ । ନିନ୍ଦାକାରୀ; କୁତ୍ସାକାରୀ—
(ଜୁଗୁପ୍ସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Speaking evil of another; blaspheming.
୨ । ଘୃଣାକାରୀ—2. Detesting.

ଜୁଗୁପ୍ସନ—ସଂ. ବି. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ ନିନ୍ଦା କରିବା + ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । କୁତ୍ସା; ନିନ୍ଦା—1. Blaming;
Jugupsana speaking evil of another; blaspheming.
୨ । ଘୃଣାକରିବା—2. Hating.
୩ । ଅପବାଦ—3. Defamation.

ଜୁଗୁପ୍ସା—ସଂ. ବି. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ ନିନ୍ଦା କରିବା + ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍ + ଭାବେ ଅ + ଆ)—ଜୁଗୁପ୍ସନ (ଦେଖ)
Jugupsā Jugupsana (See)

ଜୁଗୁପ୍ସିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ ନିନ୍ଦା କରିବା + ସ୍ୱାର୍ଥେ ସନ୍ + କର୍ମ. ତ)-
Jugupsita ୧ । ନିନ୍ଦିତ—1. Slandered.
୨ । ଯାହାକୁ ଅପବାଦ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—
2. Defamed.
୩ । ଘୃଣିତ—3. Hated.

ଜୁଗୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଙ୍ଗ) ବି—ଜୁଉଲି (ଦେଖ)
Juguli Ju-uli (See)

ଜୁଗୋପିଷା—ସଂ. ବି. (ଗୁପ୍ ଧାତୁ=ଗୋପନ କରିବା + ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍ + ଭାବ. ଅ + ଆ)—
Jugophishā
(ଜୁଗୋପିଷୁ—ବିଣ) ଗୋପନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
A desire to conceal.

ଜୁଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୁଜ୍) (ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Juj ଫରମା; ୪, ୮, ୧୨ ବା ୧୬ ପୃଷ୍ଠାରେ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ—(a term used by prin-
जुज ters) Form; one sheet of paper folded
জুজ into 4, 8, 12 or 16 pages.

ଜୁଜ୍‌ବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Juj-bandi ଏକ ଫରଦ କାଗଜ ୪, ୮, ୧୨ ବା ୧୬ ପୃଷ୍ଠାରେ
जुजबन्दि ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ଏହିପରି ଅନେକଖଣ୍ଡ ଏ ଫରମାର
জুজবন্দী ଏକତ୍ର ସିଲାଇ—(a term used by printers) Bound in forms of 4, 8, 12 or 16 pages.

ଜୁଜେଷ୍ଟି—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ଯୁଧିଷ୍ଠିର)—ଯୁଧିଷ୍ଠିର (ଦେଖ)
Jujeshti Judhishthira (See)
जुजेष्टी
জুজোষ্ঠল
(ଯୁଜେଷ୍ଟି, ଯୁଢ଼େଷ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଜୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଃ=ପିଶାଚୀ)—
Juju ୧ । (ଶିଶୁଭାଷା) କଳ୍ପିତ ଭୟସଞ୍ଚାରକ ମୂର୍ତ୍ତି; ବୋକମିନା—
जूजू 1. Imaginary scarecrow; bugbear.
୨ । ଭୂତପ୍ରେତାଦି—2. Ghosts.
୩ । ଭୀତି ସଞ୍ଚାରକ ରୂପ—
3. A frightful figure.

ଜୁଜ୍ଝ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଯୁଦ୍ଧ; ପ୍ରା ଯୁଜ୍ଝ)—ଯୁଦ୍ଧ—
Jujjha War; fight.
जुझ
জুজ্ঝ
(ଜୁଝ, ଜୁଝ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଜ୍ଝା(ଝେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁଦ୍ଧ)—
Jujjhā(jhe)ibā ୧ । ଅନ୍ୟକୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—
जुझान 1. To instigate a person to fight.
জুজ্ঝানা, জুজ্ঝবানা ୨ । ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲଗାଇ ଦେବା—
2. To cause a fight between two persons.

ଜୁଜ୍ଝିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁଦ୍ଧ)—ଯୁଦ୍ଧ କରିବା—
Jujjhibā To fight.
जुझा
জুজ্ঝনা
(ଜୁଝିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଏକତ୍ର ହେବା; ମିଳିତ ହେବା; ଯୁକ୍ତ ହେବା—
Juṭ (root) To be united or gathered up; to be combined.

ଜୁଟ୍—ସଂ. ବି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ; ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ)—
Juṭ ୧ । ଏକତ୍ର ହେବା ଅବସ୍ଥା—The state of being
जूट, जोट united.
জুট ୨ । ସଂହତି—2. Union; collection.
୩ । ସମ୍ମିଳନ—3. Meeting together.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ଦନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଓଅ	ଯ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ

୪ । ସଙ୍ଗମ—4. Copulation.
୫ । ଜୋଡ଼ା; ଯୁଗ—5. Couple; pair.
୬ । ଦଳ; ମଣ୍ଡଳୀ—6. Company; batch; herd.

জুট — ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଝୋଟ—Jute; flax.
जूट

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ସମ୍ମିଳିତ—1. Gathered together; united; combined.
জুট, জোট
जुट ୨ । ଦଳବଦ୍ଧ—2. Herded; formed into a party.

ଜୁଟ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପରସ୍ପର ମିଳିତ ହେବା—1. To meet together; to be united together.
Juṭ khāibā
জুট খাওয়া; জুট লাগা
जुट खाना
୨ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗମ କରିବା; ଜୋଡ଼ ପଡ଼ିବା—2. To copulate; to couple.
ଜୁଟ୍ ଲାଗିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜୁଟ୍ ହେବା }
୩ । ପରସ୍ପର ସର୍ବତୋଭାବରେ ମେଳ ହେବା; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ସର୍ବତୋଭାବେ ମେଳ ଖାଇବା—3. To coincide with each other; to tally exactly with each other.

ଜୁଟ୍ ଖୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଜୁଟ୍ ଖାଇବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Juṭ khuāibā Causative form of 'Juṭ khāibā'.
জুট খাওআন
जुट खिलाना
(ଜୁଟ୍ ଖୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଟ୍ ଫ୍ଲାନେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜୁଟ୍ ଫ୍ଲାନେଲ୍)—
Juṭ phlānel ଝୋଟରେ ବୁଣା ଅଥଚ ପଶମ ପରି ଦେଖାଯାଉ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ର—Jute flannel.
জুট ফ্লানেল
जुट फुलानयन
(ଜୁଟଫୁଲାନସୂନ୍; ଜୁଟ୍ଫୁଲାଲେନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଟ୍ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ; ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା)—୧ । ମେଳ ହେବା—1. To form an union.
Juṭ bāndhibā
জুট বাঁধা
जुट बाँधना
୨ । (ବହୁବ୍ୟକ୍ତି) କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦଳ ବାନ୍ଧିବା—2. (many persons) To combine together for any particular purpose.
୩ । ଗୋଟିଏ ଘନସନ୍ନିବେଶରେ ମିଳିତ ହେବା (ଯେପରି କଙ୍କି ଓ ସିମେଣ୍ଟକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳେଇ ଏକାଠେଇ ଜମେଇ ଦେଲେ କଠିନ ପ୍ରସ୍ତର ପରି ଗୋଟିଏ ଅଭଙ୍ଗା ଜିନିଷ ହୋଇଯାଏ)—3. To form into a compact mass.

ଜୁଟ୍ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଜୁଟ୍ ଲାଗିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Juṭ lagā(ge)ibā Causative form of 'Juṭ lāgibā'.

ଜୁଟ୍ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଟ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Juṭ lāgibā Juṭ khāibā (See).

ଜୁଟ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ; ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ)—
Juṭ hebā ୧ । ଏକତ୍ର ହେବା—1. To come together.
জুট হওআ ୨ । ଦଳବଦ୍ଧ ହେବା—2. To flock together; to form into a union.
जुट होना
୩ । ପରସ୍ପର ମିଳିତ ହେବା; ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—3. To meet each other.
୪ । ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା—4 To be joined together.

ଜୁଟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜୁଟ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Juṭaka ୧ । ମସ୍ତକର କେଶର ଶିଖା; ଚୂଟି—
(ଜୁଟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A tuft of hair on the head.
୨ । ଗୋଛ—2 Cluster.
୩ । ଏକପ୍ରକାର କର୍ପୂର—3. A kind of camphor.
ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଜାର ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ଉପପତ୍ନୀ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଏ; ଭାଡ଼ୁଆ—A pander; procurer; a bawd; a go-between.

ଜୁଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଜୁଟାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Juṭā 1. The act of bringing about a meeting or gathering.
জুটা ୨ । ଭାଡ଼ୁଆକାମ; ଜାର ପୁରୁଷ ପାଖେ ପରସ୍ତ୍ରୀ ଭେଟାଇବା କାମ—2. The act of pandering.
जुटाना
(ଜୁଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଜାର ପୁରୁଷ ନିକଟରେ ବିଟପୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଭେଟାଏ—1. Pandering.
জোটা
जुटानेवाला ୨ । ଯେ ବରକନ୍ୟା ଜୁଟାଏ—2. Acting as a negotiator in a marriage.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ସଂ. ଜୁଷ୍ଟ ପ୍ରା. ଜୁଠ; ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୁଠା)—ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ଅଇଁଠା—Orts; remains of one's partaken food; what is left after meals in the plate; leavings of the table.
ବିଣ—ଅଇଁଠା ହୋଇଥିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୁକ୍ତାବଶିଷ୍ଟ; ଅଂଶତଃ ଭୁକ୍ତ—Left after meals; partly eaten.

ଜୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—
Juṭā(ṭe)ibā ୧ । ଏକତ୍ର କରିବା; ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
জুটানা; জোটান 1. To collect; to gather.
जुटाना, जुटवाना (ଯଥା—ପୁସ୍ତକାଗାରରେ ସେ ବହୁତ ବାଛି ପୁସ୍ତକ ଆଣି ଜୁଟାଇଛି ।)
୨ । ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଏକସ୍ଥାନରେ ଏକତ୍ର କରାଇବା—2. To cause many persons to gather.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଯା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

(ଯଥା— ଅଳ୍ପ ସଭାରେ ସେ ୨୦୦ ଲୋକ ଆଣି ଜୁଟାଇଛି ।)

୩ । ପ୍ରଣୟାର୍ଥୀ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମିଳନ ଘଟାଇବା— 2. To bring about love-interview between lovers.

(ଯଥା— ଦୂତୀ ରାଧିକାଙ୍କ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପାଖେ ଜୁଟାଇଲେ ।)

୪ । ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମିଳନ ଘଟାଇବା—1. To bring about a meeting between two persons.

(ଯଥା—ଶତ୍ରୁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ସେ ଆଣି ଜୁଟାଇ ଦେଲେ ।)

୫ । କୌଶଳ ବା ଯୋଗାଡ଼ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅଭିପ୍ରେତ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚାଇବା—5. To succeed in bringing any thing to a place by skill or stratagem; to procure.

(ଯଥା—ଏ ଲୋକପାଇଁ ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧା କର ୫୦ ଟଙ୍କା ଜୁଟାଇଛି ।)

୬ । ବିବାହସମ୍ପର୍କରେ ବରକନ୍ୟା ଯୋଗାଡ଼ କରିଦେବା— 6. To negotiate for and bring about a marriage; to act as a match-maker.

(ଯଥା—ଏ କନ୍ୟାଟି ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବରପାତ୍ର ଜୁଟେଇ ପାରିବ କି ?)

୭ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗମ କରାଇବା— 7. To cause a male and a female to couple or copulate.

(ଯଥା—ଏ କାଠିଆବାଡ଼ ଘୋଡ଼ୀସହିତ ଗୋଟିଏ ଆରବୀ ଘୋଡ଼ା ଜୁଟାଇବାକୁ ହେବ ।)

ଜୁଟାଜୁଟି—ଦେ. ବି. (ସହଚର)— 'ଜୁଟାଇବା' ସକର୍ମ କର୍ମମାନ (ଦେଖ)
Jutājuti — Many acts of jutaibā (See)
ଜୁଟାଜୁଟି, ଜୋଟପାଟ
ଜୁଟାଜୁଟି

ଜୁଟିକା—ସଂ. ବି. (ଜୁଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jutikā ୧ । ଚୂଡ଼; ଶିଖା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 1. Tuft of hair.
୨ । ଗୋଛା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Bunch.
୩ । ଏକପ୍ରକାର କର୍ପୂର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 3. A kind of camphor.

ଜୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଳିତ ହେବା—
Jutibā — 1. To meet.
ଜୁଟା, ଜୋଟା ୨ । ଏକତ୍ର ହେବା—2. To be gathered or collected together.
ଜୁଟନା ଜୁଟନା
୩ । ପ୍ରାପ୍ତହେବା; ମିଳିବା; ହାତକୁ ଆସିବା—3. To be got or had or attained; to come to hand.

(ଯଥା— ମୋତେ ଅଳ୍ପ ମୁଠିଏ ଅନ୍ନ ଜୁଟୁନାହିଁ ।)

୪ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; ଭେଟିବା—4. To arrive at a place or reach near a person.

(ଯଥା—ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯାଉଥାଅ, ମୁଁ ପଛରୁ ଯାଇ ବାଟରେ ଠାରେ ଜୁଟି ଯିବି ଯେ ।)

ଜୁଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—(ସଂ. ଜୁଷ୍ଟ, ପ୍ରା. ଜୁଠ୍‌ଠ)—
Juthā ଜୁଠା (ଦେଖ) Jutā (See)

ଜୁଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବନ୍ଧନ କରିବା—
Jurd (root) To bind up.

ଜୁଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ସମ୍ବଲପୁର)—(ଭୁଲ. ହି. ଜୂଡ଼୍ = ଥଣ୍ଡା, ଶୀତଳ;
Jurd ସଂ. ଜଡ଼; ଭୁଲ. ଓ ଜାଡ଼)—ସର୍ଦ୍ଦି—Cold.
ପ୍ରାଦେ. ବିଣ.—୧ । ନରମ—1. Soft.
୨ । ଶରଦଧ—2. Suffering from cold.
୩ । ଥଣ୍ଡା; ଶୀତଳ—3. Cold.

ଜୁଡ଼୍‌ଖର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ସଂ. ଜଡ଼
Jurd-khar + ଖର)—ଶରଦ ଗରମି ରୋଗ—Apoplexy.
ବିଣ.— ୧ । ଶରଦ ଓ ଗରମ—1. Cool and warm.
୨ । ନରମ ଓ ଶକ୍ତ—2. Soft and hard.

ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼୍—ଦେ. ଅ.—ତେଲ ବା ଜଳାଦିଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆର୍ଦ୍ର;
Jurd-burd (ଯେପରକି ଦେହରୁ ତେଲ ବା ପାଣି ବୋହି ପଡୁଥାଏ); (ତେଲ ବା ପାଣି) ସରସର—With water or oil dripping from the body.

(ଯଥା—ତା ଦେହଯାକ ପାଣିରେ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼୍ ହୋଇଛି; ସେ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼୍ କରି ତେଲ ଲଗେଇଛି ।)

ଜୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଜଡ଼, ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Jurda ହି. ଜୂଡ଼)—ଶରଦ—Cold.

(ଯଥା—ମୋତେ ଜଡ଼ ଧରିଛି ।)

ଜୁଡ଼ ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଶରଦ ଧରିବା—
Jurda dharibā Catching of cold

ଜୁଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା; ସଂ. ଜୁଟ=
Jurdā ଜଟାର ଗ୍ରନ୍ଥି)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇ
ଖୋଁପା ଥିବା ମୁଣ୍ଡର କେଶ; ଖୋପା; ଖୋସା—Chignon;
ଜୁଡ଼ା artistically tied knot of hair on the head; braided and made up hair.

[ଦ୍ର—ନାନା ଦେଶରେ ଓ ନାନା ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ନାନା ପ୍ରକାରରେ ଓ ନାନା କୌଶଳରେ ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧନ୍ତି । କେହି କପାଳ ଉପରେ, କେହି ମୁଣ୍ଡ ପଛରେ, କେହି ବେଣୀ ପକାଇ, କେହି ଲମ୍ବ କରି, କେହି ଗୋଲ କରି, କେହି ଚଉଡ଼ା ଫାଳ ପରି, କେହି ବେଲ ଅଧ ଭଳି ପଞ୍ଚପରି, କେହି ସିଧା କରି ବା ବଙ୍କା କରି, କେହି କେବଳ ବା ମୁଣ୍ଡକୁ ଏକ ପାଖରେ

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ର୍‌	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଦୃ	ଉଥ	ଥ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଥ

ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଜୁଡ଼ାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଯଥା— ଲୋଟଣୀ ଜୁଡ଼ା, ଦକ୍ଷିଣୀ ବା ଖୋସା ଜୁଡ଼ା, ଢେଙ୍ଗା ଜୁଡ଼ା, ବଙ୍ଗାଳିଆ ଜୁଡ଼ା, ମକା ଜୁଡ଼ା, ଗଣ୍ଠି ଜୁଡ଼ା, ଫାଶ ଗଣ୍ଠି, ଟେଙ୍ଗା, ଟୋପସରଗଣ୍ଠି ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଜୁଡ଼ା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମୁଣ୍ଡ କେଶକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ଗଣ୍ଠି ବାନ୍ଧିବା—To dress up the hair of the head into a chignon.
Jurḏā pakā(ke)ibā
খোঁপা বাঁধা
जूड़ा बाँधना

ଜୁଡ଼ାପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୁଡ଼ା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Jurḏā parḏibā — Jurḏā pakāibā (See)
(ଜୁଡ଼ା ପାରିବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଡ଼ା ପକାଇବା (ଦେଖ)
Jurḏā bāndhibā — Jurḏā pakāibā (See)

ଜୁଡ଼ା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜୁଡ଼ାର ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ କରିବା—To loosen a chignon.
Jurḏā bhāṅgibā
খোঁপা ভাঁগা
जूड़ा तोड़ना

ଅଇଲେ ଶଗଡ଼ିଆ ପଇଲେ ଭେଣ୍ଡାକୁଲେ, ବାନ୍ଧନ୍ତି ଜୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗିବୁ ନାହିଁ—ଶଗଡ଼ିଆ ଗୀତ ।

ଜୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର) (ସଂ. ଯୁଗ୍ମ; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳା ଏହି ଶବ୍ଦ)—
Jurḏi

୧ । ସମଧର୍ମୀ ସହଚର— 1. Companion.

୨ । ଏକ ସଙ୍ଗେ ବଗିରେ ଲାଗିବା ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା— 2. A pair of horses yoked to a coach.

୩ । ଯୁଗ—3. A pair; a couple.

୪ । ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଟାଣିବା ଗାଡ଼ି— 4. A coach drawn by two horses.

୫ । ଯୁଗ୍ମବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—5. One of a pair or couple of things or animals.

জুরী ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜୁରୀ) —ଜୁରି (ଦେଖ)
जुरी — Juri (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—୧ । ଜୁଡ଼୍ (ଦେଖ) 1. Jurḏ (See)

୨ । (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) କମ୍ପଜ୍ୱର— 2. Ague.

ଜୁଡ଼ିଖର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—ଜୁଡ଼୍‌ଖର୍ (ଦେଖ)
Jurḏi khar — Jurḏ-khar (See)

ଜୁଡ଼ିଗାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ବାଲେଶ୍ୱର; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳା ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଯୋଡ଼ାଏ ଘୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ଗାଡ଼ି— A carriage dawn by a pair of horses.
Jurḏi gārḏi

ଜୁଡ଼ି ଡାକରା—ଦେ. ବି—ଜଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବସି ଦଉରା ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ଜୁରୀଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—Summons to a person to attend the court of sessions as a juror.
Jurḏi ḏākarā
জুরী সমন
जुरीसमन

ଜୁଡ଼ିଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗାଡ଼ିରେ ଏକ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିବା ଯୋଡ଼ାଏ ଘୋଡ଼ାରୁ ଗୋଟିଏ—One of a pair (of horses for a carriage).
Jurḏidār
জুড়ীদার
जुड़ीदार ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଘୋଡ଼ା ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି—(a carriage) Drawn by a pair of horses.

ଜୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର, ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ; ଭୁ. ବଂ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)— ଯୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)—Jordibā (See)
Jurḏibā

ଜୁଡ଼ିରେ ବସିବା— ଦେ. କ୍ରି—ଦଉରା ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର ସମୟରେ ଜଜଙ୍କ ନିକଟ ଜୁରୀରୂପେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଯାଇ ବସିବା — To sit on a jury.
Jurḏire basibā
জুড়িতে বসা
जुरीमें बैठना [ଦ୍ର—ମଫସଲରେ ଏହା ସମ୍ମାନସୂଚକ ।]

ଜୁଡ଼ି ସମନ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜୁରି+ସମନ୍ସ)—
Jurḏi samana — ଜୁଡ଼ି ଡାକରା (ଦେଖ) Jurḏi ḏākarā (See)

ଜୁଡ଼ିସିଅଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—ବିଚାରବିଭାଗୀୟ; ନ୍ୟାୟ- ବିଚାର ସମ୍ପର୍କୀୟ—Judicial.
Judisial
জুডিসিআল (ଯଥା—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ବା ଅଯୋଧ୍ୟା ବା ସିନ୍ଧ ପ୍ରଦେଶର
जुडिशल ଜୁଡ଼ିସିଅଲ୍ କମିସନର୍—Judicial Commisioner.)

ଜୁଡ଼ି ହଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା— ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି— ୧ । ବଗିରେ ଯୋଖା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ାଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା— 1. To drive a pair of horses attached to a carriage; to drive a coach and a pair.
Jurḏi haṅkā(ṅke)ibā
জুড়ি হাঁকন
जुड़ी हाँकना
(ଜୁଡ଼ି ହାଙ୍କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଯୋଡ଼ିଏ ଘୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ଗାଡ଼ିରେ ଚଢ଼ି ବୁଲିବା— 2. To use a coach driven by a pair of horses.

[ଦ୍ର—ସେ ଜୋଡ଼ି ହଙ୍କାଇଲେଣି=ସେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ଲୋକ ହେଲେଣି ।]

ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ଅ—ଜୁଡ଼୍‌ବୁଡ଼୍ (ଦେଖ)
Jurḏuburḏiā — Jurḏ-burḏ (See)

ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ—ଜୁଡ଼୍‌ବୁଡ଼୍ (ଦେଖ)
Jurḏuburḏu — Jurḏ-burḏ (See)

ଜୁଡ଼େନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବା ଲାଗି ହୋଇଥିବା (ଦୁଇ ବସ୍ତୁ)—(two things) Joinede togther, joined to each other.
Jurḏen

ଜୁଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—୧ । ଚୁଆକୋଶ; ଯୋଜନ— 1. Distance of 4 kros or 8 miles.
Juṇa
योजन

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମଚଡ଼ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିତ ଉପରୋକ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷୋଣି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷୌ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଅନ୍ୟ ସଂ.ନାମ—ଉଲୂକ; ଉଲପ ୨ । (ସଂ. କୂର୍ଣ୍ଣି)—ଘର ଛୁଆଣି
खड़ि କରିବ ଓ ମନ୍ଦୁର ବୁଣିବା ନିମନ୍ତେ
ज्रुन ବ୍ୟବହୃତ ତୃଣବିଶେଷ; ଶର—
A kind of rush; a reed used for thatching and matting; Saccharum Fuscum.

ଜୁଣ ମସିଣା—ଦେ. ବି—ଜୁଣ ତୃଣରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଚଟେଇ—
Juṇa masiṇā A small mat made of Juṇa reeds.
খড়ির মাঁদুর
उल्की चटाइ

ଜୁଣ ମୁନ୍ଦୁରା—ଦେ. ବି—ଜୁଣ ତୃଣରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର
Juṇa mundurā ମୋଟା ଓ ବଡ଼ ମସିଣା—A thick and big mat made of Juṇa reeds.

ଜୁତ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁତ=ମିଶ୍ରଣ; ସଂ. ଯୁକ୍ତି)—
Jut ୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ସହିତ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁର ମିଶ୍ରଣ—1. Alloy.
জুৎ ୨ । (ସଂ. ଦ୍ୟୁତି) ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
खोट 2. Health.
জুৎ; জুতি ୩ । ଶରୀରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—3. Beauty; elegance.
जोति ୪ । ଶୋଭା; ଗଠଣ—4. Symmetry; grace.
୫ । (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଃ) ତେଜ—5. Brightness.
୬ । ସୁବିଧା—6. Convenience.
(ଜୁତ୍‌ଜାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. (ସଂ. ଦ୍ୟୁତି)—ସୁନ୍ଦର; ବରେଣ୍ୟ—
Beautiful; worthy of appreciation.

ଜୁତ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୁତ୍‌ନା)—ଚଷିବା—
Jutbā To plough up (a land).

ଜୁତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ; ପ୍ରା. ଜୂଅ)—୧ । ଜୁଆ ଖେଳ—
Juta 1. Gambling.
জুয়া ୨ । (ସଂ. ଯୁଜ ବା ଯୋକ୍ତ୍ର ପ୍ରା. ଜୋତ୍ତ)—
जुआ ଶଗଡ଼ ବା ଲଙ୍ଗଳକୁ ଯୁଆଳି ମଝିରେ ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ରଜ୍ଜୁ; ଜୋତ; ଯୁଗବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—
জোত 2. Rope for tying the shaft of the cart or
जोत plough to the middle of the yoke.

ଜୋତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ; ତୁଳ. ସଂ. ପାଦତ୍ର; ସଂ.
Jutā ଯୋକ୍ତ୍ର=ଚର୍ମ ଦଉଡ଼ି)—
ସଂ. ନାମ—ଉପାନହ, ପାଦତ୍ର ୧ । ଚର୍ମ ପାଦୁକା; ଜୋତା—
ପାଦତ୍ରାଣ 1. Shoes; slippers.
জুতা, জুতো ୨ । ଜୋତା ଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—
जूता, जूती, जोड़ा 2. Shoe-beating.
ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ—ପାଣ୍ଡୋଇ [ଦ୍ର—ସଂ. ଯୋକ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ବାନ୍ଧିବା
ପ୍ରାଚୀନ ବଂ—ପାନଇ. ଚମଦଉଡ଼ା, ଏଥିରୁ ଜୋତା ବା
ମି. ଜୋତା ଜୋତା ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବ ।
ଆଗେ ଜୋତାକୁ ଚମ ଦଉଡ଼ିରେ ଗୋଡ଼ରେ ବାନ୍ଧୁଥିଲେ ।
ଜୋତା ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଅଛି । ଯଥା—ଚଢ଼ଉ, ବୁଟ୍, ଚଟି, ମରହଟ୍ଟୀ, ପମ୍ପ୍, ଡର୍ବୀ ଇତ୍ୟାଦି; ଜୋତାର ଉପକରଣ ଅନୁସାରେ ନାମ, ଯଥା—ରବର ଜୋତା, କନା ଜୋତା, କାନ୍‌ଭସ୍ ଜୋତା, ଶମ୍ବର, ଉଲ୍, କାର୍ପେଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି । ରଙ୍ଗ ଓ ଚମଡ଼ା ଅନୁସାରେ ନାମ ଯଥା—ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍, ବାଦାମି, କଳା ଇତ୍ୟାଦି । ଜୋତାର ତଳ ଅଂଶକୁ 'ତଳା', ଗୋଇଠି ଉପରେ ପଛ ଆଡ଼କୁ ଥିବା ଅଂଶକୁ 'ଏଡ଼ୀ ବା ଏଣ୍ଡୀ' ଓ ଜୋତାର ଅଗକୁ 'ଠୋକର' ଏବଂ ଗୋଡ଼ ଉପରେ ଜୋତାର ଯେଉଁ ଚମଡ଼ା ଥାଏ ତାକୁ ଉପର-ଚମଡ଼ା ବା ଉପରପଟ୍ଟୀ କହନ୍ତି; ଭାରତରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଜୋତାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି ; ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ପର୍ବରେ ଗୋଟିଏ ଉପାଖ୍ୟାନ ଅଛି ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଜମଦଗ୍ନି ଋଷିଙ୍କୁ ଖରାରୁ ଶରୀରକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଜୋଡ଼ାଏ ଜୋତା ଓ ଖଣ୍ଡିଏ ଛତା ଦେଇଥିଲେ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) । ଓଡ଼ିଶାର ମନ୍ଦିରର ଖୋଦିତ ପ୍ରସ୍ତର ମାନଙ୍କରେ ଜୋତା ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଚିତ୍ର ଦେଖାଯାଏ; ଉତ୍କଳର ବ୍ରାହ୍ମଣବାଳକ ଉପନୟନ ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବେଶରେ ଭିକ୍ଷାଅଣି କରିଯିବା ବେଳେ ମରହଟ୍ଟୀ ଜୋତା ମାଡ଼ନ୍ତି ଓ ତାଳପତ୍ର ଛତା ଧରନ୍ତି ।]
୩ । ଶଗଡ଼ ବା ଲଙ୍ଗଳ ଦଉଡ଼ା—
3. Rope for tying the shaft of the cart or plough to the yoke.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜୋତ ଦଉଡ଼; ଯୁଆଳି ସଙ୍ଗେ ବଳଦ ବେକକୁ ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧାଯାଏ—
Rope for tying the bullock's neck to the yoke.

ଜୋତା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତା ଉଠାଇବା (ଦେଖ)
Jutā uṭhā(ṭhe)ibā Jotā uṭhāibā (See)

ଜୋତାଏଡ଼ି(ଣ୍ଡୀ)—ଦେ. ବି—ଜୋତାର ତଳଭାଗର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଗୋଇଠି ତଳେ ଥାଏ—The heel of a shoe.
Jutā-eṛḍi(ṇḍi)
জুতোর এড়ী
जुताका एड़ी

ଜୋତା କସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତାରେ ପ୍ରହାର କରିବା—
Jutā kasibā To strike or beat with the shoes;
জুতান to drub with the shoes.
जुतिआना

ଜୋତା ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତାରେ ପ୍ରହାର ଖାଇବା—
Jutā khāibā To be beaten with the shoes; to get
জুতা খাওয়া a sound shoe-beating.
जुता खाना

ଜୋତାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଗାଳି ବିଶେଷ) ନିର୍ଲ୍ଲଜ୍ଜ—
Jutā-khiā 1. (a term of abuse) Shameless.
জুতাখোর ୨ । ଜୋତା ମାଡ଼ ଖାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ—
जुताखोर 2. Fit to be punished by drubbing with shoes.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ନ

ଜୁତା ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୁତା ଦେବା (ଦେଖ)
Jutā char**dh**ā(**rdh**e)ibā 1. Jutā debā (See)
ଜୁତା ଚଢ଼ାନ ୨ । ଜୋତା ପିନ୍ଧିବା—2. To put on shoes.
जुति चढाना

ଜୁତା ଚଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର ହେବା—
Jutā char**dh**ibā Being beaten with shoes.
জুতা চড়া
जुता बैठना

ଜୁତା ଚାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପାଦଲେହନ କରିବା; ଖୋସାମଦ୍ କରିବା—
Jutā chātibā (figurative) To flatter.
জুতো চাটা
जुता चाटना

ଜୁତା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୋତାରେ ପ୍ରହାର କରିବା—
Jutā debā 1. To strike or beat with the shoes.
জুতা দেওয়া
जुता देना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୁହଁତୋଡ଼ ଜବାବ ଦେଇ ଅପମାନିତ କରିବା—3. (figurative) To insult a person by speaking to his face.

ଜୁତାପାହାର—ଦେ. ବି—ଜୋତାଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
Jutā-pāhāra Shoe-beating.
জুতোর মার
जुतौंकी मार, जुतोकारी

ଜୁତାଫିତା—ଦେ. ବି—ଜୋତାରେ ବନ୍ଧା ହେବା ଫିତା—
Jutā-phitā Shoe-tape.

ଜୁତାବରଦାର—ଦେ. ବିଣ—ଜୋତାବୁହା (ଦେଖ)
Jutā-bar-dār Jutā-buhā (See)

ଜୁତା ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତା ଚଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Jutā basibā Jutā char**dh**ibā (See)

ଜୁତାବୁହା—ଦେ. ବିଣ—ପାଦୁକା-ବାହକ; ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଜୋତାକୁ ବହନ କରିବା (ଭୃତ୍ୟ)—Shoe-bearer; (a servant) carrying the shoes of the master.
Jutā-buhā
জুতাবরদার
जुतिबरदार

ଜୁତାମାଡ଼—ଦେ. ବି—ଜୁତାପାହାର (ଦେଖ)
Jutā-mā**rd**a Jutā-pāhāra (See)

ଜୁତାମାଡ଼ଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜୋତାଖିଆ (ଦେଖ)
Jutā mā**rd**a-khiā Jutā-khiā (See)

ଜୁତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁତା ଦେବା (ଦେଖ)
Jutā māribā Jutā debā (See)

ଜୁତା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁତା ଦେବା (ଦେଖ)
Jutā lagā(ge)ibā Jutā debā (See)

ଜୁତାମିଶା ଗୋଇଠା—ଦେ. ବି—ଜୋତାପିନ୍ଧା ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଗୋଇଠା—
Jutā-miśā goithā A kick with shoes on.

ଜୁତି—ସଂ. ବି—ବେଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Speed; velocity.
Juti ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଃ; ଦ୍ୟୁତି)—
ଜ୍ୟୋତିଃ; ଦୀପ୍ତି; ତେଜଃ—Brightness, splendour; brilliance.

ଜୁତିଅ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଦ୍ୱିତୀୟ)—ଦୁତିଅ; ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଧବା-ବିବାହ ପ୍ରଥା—The custom of widow-marriage amongst the Śūdras.
Jutia

ଜୁତ୍ର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଦ୍ୟୁତି)—୧ । ସୁନ୍ଦର—
Jutra Fine.

ଦେଖ ଦେଖ ସଖି ପକ୍ୱଚୂତ ପତ୍ର
ଧରଣୀର ପରେ କେଉଁ ଜୁତ୍ର । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

୨ । ରୁଚିକର—2. Tasteful.
୩ । ସୁବିଧାଜନକ—3. Convenient.
ଦେ. ବି—ଜୋତ୍ର (ଦେଖ)
Jotra (See)

ଜୁତ୍ରହୀନ—ଦେ. ବିଣ—ଜୋତ୍ରହୀନ (ଦେଖ)
Jutra-hīna. Jotra-hīna (See)

ଜୁଦା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜୁଦାହ୍)—୧ । ପୃଥକ୍; ଭିନ୍ନ; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର—
Judā 1. Separate; different.
জুদা ୨ । ପୃଥକାନ୍ନବାସ—
जुदा 2. Separated in mess and lodging.

ଜୁନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇଂରାଜି ଗଣନାରେ ଷଷ୍ଠ ମାସ—
Jun Month of June.
জুন [ଦ୍ର—ଏହି ମାସ ପ୍ରାୟଶଃ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସର ଶେଷ ୧୫ ଦିନ ଓ
जून ଆଷାଢ଼ମାସର ପ୍ରଥମ ୧୫ ଦିନରେ ପଡ଼େ ।]

ଜୁନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ କଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ. (ସଂ. ଜୀର୍ଣ୍ଣ)—
Junā ୧ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ପୁରୁଣା—1. Old and worn out.

ରଥ ଯାଉଥିଲେ ରଥ ଦେଖି ଯିମି
ଜୁନା ଦୁଖ ହଲିବଅ । ସମ୍ବଲପୁରୀ ଗୀତ ।

୨ । ଅତି ପୁରୁଣା—2. Very old.
ବି—ରାଜପୁତ ରାଜାମାନଙ୍କର ଭୁକ୍ତାବଶେଷ—
The remains of the partaken food of Rajput kings; the leavings of the table of kings.
[ଦ୍ର—ରାଜାମାନେ ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଏହି ଜୁନା ଦେଇ ସମ୍ମାନିତ କରନ୍ତି ।]

ଜୁନାଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗୁଜରାଟର ରାଜ୍ୟ ଓ ନଗରବିଶେଷ—
Junā-gar**d**a Name of a State and city in Gujerat.
জুনাগড় [ଦ୍ର—ଏହା କାଠିଆବାଡ଼ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଜୁନାଗଡ଼
जुनागढ़ ନାମକ କରଦ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ । ଗିର୍ଣ୍ଣାର ଓ ଦାତ୍ତାର ନାମକ ଦୁଇ ପର୍ବତର ଅଧିତ୍ୟକାରେ ଉକ୍ତ ନଗର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ଓ ନୂତନ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରାଚୀନ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ।

ଦୁର୍ଗ ନଗରର ଅଳ୍ପଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ। ଏଠାରେ ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଯୁଗରେ ଖୋଦିତ ଅନେକ ଗୁମ୍ଫା ଅଛି ଓ ଗୋଟିଏ ମସଜିଦ୍ ମଧ୍ୟ ଅଛି। ନୂତନ ନଗର ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁସ୍ତଫାବାଦ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ—ମଦନମୋହନ—ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ।]

ଜୁନାମାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଫୁଲବାଣୀ) ବି—ଚୁନାମାଛ—
Junā-mān — Very small fish.

ଜୁନିଅର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଜୁନିଅର୍)—
Juniar — ୧। ବୟସ ବା କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
ଜୁନିଅର — 1. Junior in age or service.
जूनियर
(ସିନିଅର୍—ବିପରୀତ)

ଜୁବନ୍ଧ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜମିର ପରିମାଣ ବା କ୍ଷେତ୍ରଫଳ—
Jubandha — The area of a field.

ଜୁବା—ଦେ. ବି—ଜୁବ୍ବା (ଦେଖ)
Jubā — Jubbā (See)

ଜୁବାନ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଜୁଆନ୍ (ଦେଖ)
Jubān — Juān (See)

ଜୁବିଲି—ବୈଦେ. ବି. (ହେବ୍ରୁଭାଷାରୁ ଆଗତ; ଇଂ. ଜୁବିଲି)—
Jubili — ସ୍ମରଣୀୟ ଘଟଣାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଠାରୁ ୫୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ
ଜୁବିଲି — ଯେଉଁ ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ—Jubilee.
जुबलि

ଜୁବ୍ବା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜୁବ୍ବା)—କାନ୍ଧରୁ ଆଣ୍ଠୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିବା ଲମ୍ବା
Jubbā — ମେର୍ଜାଇ କୁର୍ତ୍ତା—A long vest or jacket.
ଜୁବ୍ବା
जुब्बा

ଜୁଭେନାଇଲ୍ ଅଫେଣ୍ଡର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଦାଲତରେ ଦଣ୍ଡ-
Jubhenāil aphendar — ପ୍ରାପ୍ତ ଅପରାଧୀ ଯୁବକ ବା ବାଳକ—
Juvenile offender.

ଜୁମ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯମକ; ଭୁଲ=ଆ. ଜମା)—
Jum — ୧। ଯାହାଆଦିରେ ବହୁ ଜନସମାଗମ—
ଜୁମ — 1. The gathering of a large crowd attracted
जुमना — by a show or performance.
୨। ନିଶାର ଗାଢ଼ତା; ନିଶାର ମାଦକ ଜମିବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of intoxication reaching its pitch or climax.
୩। ଆହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ; ମଉଜ—
3. Amusement; glee.

ଜୁମକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଯମକ)—ଜୁମ୍ (ଦେଖ)—
Jumak — Jum (See)

ଜୁମକ୍ ନିଶା—ଦେ. ବି—୧। ଗାଢ଼ତା ନିଶା—1. The climax
Jumak nisā — or pitch of intoxication.
୨। ମଉଜିଆ ନିଶା—2. A state of delightful stupor while intoxicated.

ଜୁମର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Jumara — Name of a grammatical work in Sanskrit read as a primer.

ଅମର ଜୁମର ନଡେଇ ଖୋଷ, ଅଇ ସବୁ ପାଠ ଗଲାରେ ଖୋସ—ପ୍ରବଚନ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର'; ଜୁମରନନ୍ଦୀ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ବୃତ୍ତି ରଚନା କରିଥିଲେ ବୋଲି, ଏହାକୁ ଜୁମର ବ୍ୟାକରଣ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି।]

ଜୁମଲା—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁମ୍‌ଲା)—ମୋଟ; ସମଷ୍ଟି—
Jumalā — Total.
ଜୁମଲା
जुमला

ଜୁମା—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁମାହ୍)—(ମୁସଲମାନଙ୍କ) ଶୁକ୍ରବାର—
Jumā — Friday (according to the Mahomedans).
ଜୁମା
जुमा
(ଜୁମ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆ. ଜମା)—ଜମା କରିବା (ଦେଖ)
Jumā(me)ibā — Jamā karibā (See)
ଜୁମାନ
जुमान

ଜୁମାନମାଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁମାହ୍+ନମାଜ୍)—ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ
Jumā-nimāj — ମୁସଲମାନଙ୍କର ପାଠ କରିବା ସ୍ତବ—Friday-
ଜୁମାନମାଜ — prayer of the Mahomedans.
जुमानमाज
(ଜୁମାନମାଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁମାମସଜିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଯେଉଁ ଭଜନାଳୟରେ ମୁସଲମାନ-
Jumā-masajid — ମାନେ ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ସମବେତ ହୋଇ ନମାଜ୍ ପଢ଼ନ୍ତି ବା ଭଜନ କରନ୍ତି—The mosque where Mahomedans assemble for Friday-prayer.

(ଜୁମ୍ମାମସଜିଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ମସଜିଦ। କଟକ ନଗରର ବାଲୁବଜାରରେ ମୁସଲମାନ ବାଦଶାହା ଆରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ଅମଳରେ ନିର୍ମିତ ମସଜିଦ୍‌କୁ ମଧ୍ୟ ଜୁମାମସଜିଦ୍ ବୋଲାଯାଏ। ଶୁକ୍ରବାର ମୁସଲମାନଙ୍କ ଭଜନର ପ୍ରଶସ୍ତ ଦିନ।]

ଜୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆ. ଜମା)—୧। କୌଣସି ଘଟଣାକ୍ରମେ ବହୁଲୋକ
Jumibā — ଏକତ୍ର ହେବା—1. Gathering of a crowd
ଜୁମା — on a certain occasion.
जुमना; जुमकना (ଯଥା—ଯାତ୍ରା ଜୁମିଛି=ଭଲ ଯାତ୍ରା ହେବାରୁ ବହୁଲୋକେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଏକତ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି। ସେହିପରି ନାଚ ଜୁମିଛି ଏବଂ ଗାୟଣା ବାଜଣା ଜୁମିଛି ଇତ୍ୟାଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଡ଼ଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । (ନିଶା) ଜମକ୍ ହେବା; ଗାଢ଼ ହେବା—
2. (intoxication) To reach its pitch.

ଜୁମି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆ. ଜମା)—ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ଜମି ରହିବା—To accumulate firmly at a place; to be heaped up at a place.
Jumi rahibā
জমে যাওয়া
जम जाना

ଜୁମିଲା—ବୈଦେ. ଅ (ଆ. ଜୁମ୍ଲା=ମୋଟ)—ବାବଦକୁ—
Jumilā Towards the account of; in part payment of.
জুমিলা
जुमला [ଦ୍ର—ମୋର ଟ ୧୦ଙ୍କା ପାଉଣା ବାବଦକୁ ଯେବେ ଟ ୧ଙ୍କା ପାଏଁ ତେବେ ଉକ୍ତ ୧୦ଙ୍କା ଜୁମିଲାକୁ ମୁଁ ଟ ୧ଙ୍କା ପାଇଲି ବୋଲାଯିବ; ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ଜୁ । ବା । ଯୁ ।]

ଜୁମେରତ୍—ବୈଦେ ବି. (ଆ)—(ମୁସଲମାନଙ୍କର) ଗୁରୁବାର—
Jumerāt Thursday (according to Mahomedans.)
জুমেরাৎ
जुमेरात

ଜୁର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜୋଡ଼; ଜଳମୟ ସ୍ଥାନ—
Jur Marsh; marshy land.

ଜୁର—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜୁଲ୍ମ=ଅତ୍ୟାଚାର; ଜୁର୍ମ=ଅପରାଧ କିମ୍ବା ସଂ. ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା)—୧ । ବଳାତ୍କାର ହରଣ—
Jura
1. Snatching; forcible taking away.
୨ । ଲୁଟ—2. Looting; plundering.

ଅସୁର ସୁରଙ୍କ ରମ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରଙ୍କ ପଣ ଶୁଣି ସିନ୍ଧୁର ଜୁରରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଅପବ୍ୟୟ—3. Waste; squandering.
୪ । ବିନାଶ; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତତା—
4. Depredation; destruction; devastation.
୫ । ଇତସ୍ତତଃ କରିବା; ଓଲଟପାଲଟ କରିବା—
5. Topsyturvification.
ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବଳାତ୍କାର ଅପହୃତ—
1. Snatched away; forcibly taken.
୨ । ଲୁଣ୍ଠିତ—2. Looted; plundered.

ବହୁତ ଫଟାଇ ଧନ କରି କେଉ ଜୁର.
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଅପବ୍ୟୟିତ—3. Wasted; squandered.
୪ । ବିନଷ୍ଟ; ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ; ଖିନଖରାପ—
4. Destroyed; devastated.
ଅଥଯ କରନ୍ତ କୃଷକେ ଶସ୍ୟ କରିଣ ଜୁର ।
ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
୫ । ଓଲଟ ପାଲଟ—
5. Topsyturvy; turned upside down.

ଜୁର କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୁର କରିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jura karā(re)ibā Causative form of Jura karibā.

ତୁ ରଥକୁ ମଡାଇଣ ଜର କରାଇବା । ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।

ଜୁର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ବଳାତ୍କାର ହରଣ କରିବା—
Jura karibā 1. To snatch away forcibly.
୨ । ଲୁଟିବା; ଲୁଟି କରିବା—
2. To loot; to plunder.

ରଚ ରତ୍ନଭଣ୍ଡାରକୁ ଜୁରୁ ନାହିଁ ତାଳା ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । ବିନାଶ କରିବା; ଖିନଖରାପ କରିବା—
3. To commit depredation; to devastate.
୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜିଣିବା—1. (figurative) To win.
୨ । ବଳି ପଡ଼ିବା—2. To exceed.

ଜୁରମାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଲୁଟଖାର; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷେପ—
Jura-māra 1. Depredation; devastation.
୨ । ଲୁଟପାଟ—2. Plundering.
୩ । ବିନାଶ; ଭୁରମାର—3. Destruction
ବିଣ.—୧ । ବିନଷ୍ଟ—1. Devastated; destroyed.
୨ । ଲୁଣ୍ଠିତ—2. Looted.

ଜୁରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅଦାଲତରେ ଜଜଙ୍କ ସହିତ ଦଉରା ମକଦମା ବିଚାର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟତା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବସିବା ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—
Juri
জুরি
जुरी Jury.
[ଦ୍ର—ସେସନ୍ ଜଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ତୁଇ ଜଣରୁ ବାର ଜଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୁରି ବସନ୍ତି ।]

ଜୁରିଆ—ଦେ. ବି.—ଯେ ଜୁର କରେ; ଲୁଟିଅଣ୍ଡ—
Juriā Dacoit; looter.
লুটিয়ারা
लुटेरा

ଜୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୁର କରିବା (ଦେଖ)
Juribā Jura karibā (See)

ଜୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଜୋକ—
Juru Leech.

ଜୁର୍ମ—ବୈଦେ. ବି.— (ଫା)—ଅପରାଧ—
Jurm Offence.
জর্ম
जुर्म

ଜୁର୍ମାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜୋରିମାନା; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—
Jurmānā Fine
জরিমানা
जुरमाना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

ଜୁର୍ଲା—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି.—ଅସରପା—
Jurlā Cockroach.

ଜୁଳ୍‌ଜୁଳ୍—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ଜ୍ୱଳ୍ଜ୍ୱଳ କିମ୍ବା ଜ୍ୱଳଜ୍ୱଳ)—
Ju̲l-ju̲l ୧ । ମିଟ୍ ମିଟ୍ କରି—
জল্‌জল্, জ্বলজ্বল 2. In a peeping manner.
୨ । ମୃଦୁ ଦୃଷ୍ଟି କରି—2. With a sweet glance.
୩ । ସ୍ନିଗ୍ଧଭାବରେ ଅକ୍ଷି ପିଛୁଳା (ଦୃଷ୍ଟି କରିବା)—
3. With repeated sweet glances.
୪ । ସ୍ନିଗ୍ଧଭାବରେ (ଆଲୋକ ଦେବା); ଜୁକ୍ ଜୁକ୍—
4. In a twinkling manner.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁର ଦୀପ୍ତିପ୍ରକାଶ ସୂଚନା କରେ । ଯଥା— କଅଁଳା ପିଲାଟି ବାପ ଆଡ଼କୁ ଜୁଳ୍‌ଜୁଳ୍ କରି ଚାହିଁଛି । ପୂସୀ ବିରାଡ଼ିଟି ରାତିରେ ଜୁଳ୍‌ଜୁଳ୍ କରି ଚାହିଁଛି । ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁବାରେ ସ୍ନିଗ୍ଧତା ଭାବ ନାହିଁ ।
ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁବା=ମଟମଟ କରି ଚାହିଁବା
ଜୁଳୁଜୁଳୁ କରି ଚାହିଁବା=ମିଟିମିଟି କରି ଚାହିଁବା ।]

ଜୁଳ୍‌ଜୁଳା ପୋକ—ଦେ. ବି.—ଜୁଳୁଜୁଳା ପୋକ (ଦେଖ)
Ju̲l-ju̲lā poka Ju̲luju̲lā poka (See)

ଜୁଲ୍‌ଫି—ଦେ. ବି. (ଫା. ଜୁଲ୍‌ଫି; ସଂ. ନାମ କାକପକ୍ଷ)—
Jul-pi ୧ । କପାଳ ପାଶ୍ୱରୁ ଲତସ୍ତତଃ କର୍ଣ୍ଣମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥିବା
জুল্‌ফি କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଞ୍ଚିତ ବା ବକ୍ରାଗ୍ର କେଶଗୁଚ୍ଛ—1. Curling lock
ज़ुल्फ़ of hair hanging down the sides of the temples of the head.
୨ । ଅକ୍ଷିକୋଣ ଓ କାନ ମଧ୍ୟରେ ଲମ୍ବିଥିବା ସଯତ୍ନରକ୍ଷିତ କେଶଗୁଚ୍ଛ ବା କଲି—2. Curled rings of hair hanging between the ends of the eyes and the ears.
୩ । ଗାଲମୁଞ୍ଛ—3. Whiskers.
୪ । ବବୁର ବାଳ—4. Bobbed hair.

ଜୁଲ୍‌ଫିକଟା—ଦେ. ବି.—୧ । କେଶ ବିନ୍ୟାସ କରିବା ସମୟରେ କାନ
Jul-pi-kaṭā ଓ ଚକ୍ଷୁ କୋଣ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଲେଖାଏଁ ବାଳ
জুলফি কাটা ବା କଲି ଛାଡ଼ିବା—1. To have a curl or
ज़ुल्फ़ काटना ringlet of hair hanging down the sides between the eye and the ear.
୨ । ଗାଲମୁଞ୍ଛ—2. Whiskers.
জুলফিকাটা ବିଣ.—କଲି ଲମ୍ବାଇ ବିନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା
ज़ुल्फ़वाला କେଶଯୁକ୍ତ—With a curl or ringlet of hair descending in front of the ear.

ଜୁଳ—ଦେ. ବି.—ଜୁଳୁକି (ଦେଖ)
Ju̲la Ju̲luki (See)

ଜୁଳକି—ଦେ. ବି—ଜୁଳୁକି (ଦେଖ)
Ju̲laki Ju̲luki (See).

ଜୁଲମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ଜୁଲ୍‌ମ୍)—
Julam ୧ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ; ଅତ୍ୟାଚାର—
জুলম 1. Oppression; high-handedness.
ज़ुलम ମଙ୍ଗରାଜ କାହାରି ଉପରେ ଜୁଲମ କଲେ ସେ ଯଦି ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ କାନରେ ଦୁଃଖ କଥାଟା ଶୁଣାଇ ପାରନ୍ତା—ତେବେ ତ କିଏ । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ବଳାତ୍କାର; ବଳପ୍ରୟୋଗ—
2. Use of criminal force.
୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନଜନିତ କଷ୍ଟ—
3. Hardship due to oppression.
୪ । ନିଷ୍ଠୁରତା—4. Cruelty.
୫ । ଅନ୍ୟାୟ—5. Injustice.
ଦେ. ବିଣ—ଅତିରିକ୍ତ; ବେଜାୟ—Excessive.
(ଯଥା—ଆମ ଉପରେ ଏ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ବହୁତ ଜୁଲମ୍ ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟହେଲା ।)

ଜୁଲମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା—
Julam karibā To oppress; to take violent measures.

ଜୁଲମ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ଉତ୍ପୀଡ଼କ; ଅତ୍ୟାଚାରୀ—
Julam-dār Oppressive; tyrannous; high-handed.

ଜୁଲମ୍‌ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଜୁଲମ୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Julam-bāj Julam-dār (See).

ଜୁଲମାନା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଅ. ଜୁର୍‌ମାନା)—ଜୋରିମାନା; ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—
Julamānā Fine.

ଜୁଳା—ଦେ. ବି (ପ୍ରାଚୀନ)—(ସଂ. ଜ୍ୱାଳା)—୧ । ଜ୍ୱାଳା—
Ju̲lā 1. Distress; pangs.
୨ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା—2. The pupil of the eye.
୩ । ତେଜ; ଦୀପ୍ତି—3. Brightness.
ବେଦ ଲେଖରେ କଜ୍ଜଳ ଜୁଳା ଝଟକିତା—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରୂପଣଗୀତା ।

ଜୁଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଜୌଲହ୍)—ମୁସଲମାନ ତନ୍ତୀ—
Julā Mahomedan weaver.
ଜୋଲଥାଣି } ସ୍ତ୍ରୀ
ଜୁଲଥାଣି }
[ଦ୍ର—କଟକ ସହରରେ ଜୁଲାସାହି ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଗଳି ଅଛି ।]
জোলা
जुलाहा
(ଜୁଲ୍ହା, ଜୋଲା, ଜୋଲ୍ହା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଲାଇ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଇଂରାଜୀ ଗଣନାରେ ୭ମ ମାସ—
Julāi Month of July.
জুলাই (ଦ୍ର—ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଆଷାଢ଼-ଶ୍ରାବଣ)
जुलाई

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଜୁଲାପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ଜୁଲ୍ଲାବ୍; ଫା. ଜୁଲାବ୍; ପର୍ତ୍ତୁ. ଜଲାପା)—
Julāp ୧ । ଜେଦା; ମଳଭେଦକ ଔଷଧ; ବରେଚକ ଔଷଧ; ଯେଉଁ
জোলাপ; জোলাপ ଔଷଧ ଖାଇଲେ ଝାଡ଼ା ହୁଏ—
जुलाब 1. Purgative; a purge; a cathartic.
(ଜୁଲ୍ଲାପ୍, ଜୁଲାବ୍, ଜୁଲ୍ଲାବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଫା. ଜୁଲାବ୍ = ଗୋଲାପପାଣି; ଏହା ସାରକ ବା ମଳଭେଦକ ବୋଲି ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶରେ ଆରବୀ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ଜୁଲାବ୍ ଓ ଜୁଲ୍ଲାବ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତୁଲ. ପର୍ତ୍ତୁଗିଜ୍. ଜଲାପା (Jalapa = ଅମେରିକାର ଜଲାପା ନାମକ ଗଛର ମୂଳଜାତ ମଳଭେଦକ ଔଷଧ ।]
୨ । କଲମୀ ଆଦି ବର୍ଗର ଲତାବିଶେଷ—
2. Ipomoea Purga; Jalap.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଆଦ୍ୟ ବାସ ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାର ମେକ୍ସିକୋ ଦେଶ; ଏହା ଏ ଦେଶକୁ ଅଣା ହୋଇ ଲାଗିଯାଇ ଓ ମହୁରୀ ପାହାଡ଼ରେ ଲୁଷ ହେଉଅଛି । ଏହାର ମୂଳ ଜଲାପ (Jalap) ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଓ ବରେଚକ । ଅମେରିକାରେ ଜୁଲାପ ଗଛକୁ ଝଙ୍କଡ଼ୀ କହନ୍ତି ।]

ଜୁଲାପ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା କରାଇବା ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Julāp debā ବରେଚକଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To administer purgative to a person.
জোলাপ দেওয়া
जुलाब देना

ଜୁଲାପ୍ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ାଔଷଧର ଗୁଣ ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ଝାଡ଼ା
Julāp dharibā ହେବା—Purging due to a dose of
জোলাপ ধরা purgative; the taking effect of a purgative dose.

ଜୁଲାପ୍ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା କରାଇବା ପାଇଁ ଔଷଧ ଖାଇବା—
Julāp nebā To take a purgative.
জোলাপ লওয়া
जुलाब लेना

ଜୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୁଲ୍ଲୀ; ନୟନଜୁଲି ବା ନୟନଜୋଡ଼ ଶବ୍ଦରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Juli
জুলী ୧ । ପାଣି ଯିବାର ସରୁ ନାଳ ବା ମାହାଳ—
1. A narrow trench or shallow channel for flow of water.

ଜୁଲିକି—ଦେ. ବି—ଜୁଲୁକି (ଦେଖ)
Juliki Juluki (See)

ଜୁଲିପି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜୁଲ୍‌ପି (ଦେଖ)
Julipi Jul-pi (See)
(ଜୁଲ୍‌ଫି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଲୁ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆଫ୍ରିକାର ଦକ୍ଷିଣାଂଶବାସୀ ବଳିଷ୍ଠ
Julu କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗ ଜାତିବିଶେଷ—The Zulus.
জুলু [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଦେଶକୁ ଜୁଲୁଲାଣ୍ଡ (Zululand)
जुलु ବୋଲାଯାଏ ।]

ଜୁଲୁକି—ଦେ. ବି—୧ । କବାଟରେ କିଳଣୀକୁ ଅଟକାଇବାର ଲୁହା ବା
Juluki କାଠର ଅଙ୍କୁଡ଼ି; ଛୁଟକଣୀ; ଗିଲିଅ; ହୁଡ଼୍‌କା—
হাঁসকল 1. A wooden or iron hook to hold
कुलाबा; जमुरका the shutter-bar of a door; bolt of a door.
୨ । ଗାଈକୁ ଦୁହିଁବାବେଳେ ତାହାର ଆଗ ବା ପଛ ଗୋଡ଼କୁ ଛନ୍ଦିବା ଦଉଡ଼ି; ଛନ୍ଦଣୀ—2. A string used to tie up the two fore or hind legs of a cow while she is milked.

ଜୁଲୁକି କବାଟ—ଦେ. ବି—ଜଲାକବାଟ (ଦେଖ)—
Juluki-kabāṭa Jalā-kabāṭa (See)
ନବଗ୍ରହ ହୋଇଛନ୍ତି ଜୁଲୁକି କବାଟ—ପ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମନତ୍ତ୍ୱପ୍ରଶଂଗୀତା ।

ଜୁଲୁଜୁଲା ପୋକ—ଦେ. ବି (ଦ୍ର. ଜ୍ୱଳ ଧାତୁ; ସଂ. ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣ)
Julujulā poka ଯେଉଁ ପୋକ ରାତିରେ ଜୁଳୁଜୁଳୁ କରେ;
জুলীপোকা; জুনীপোক ଖଦ୍ୟୋତ; ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣ—Firefly
जुगनू [ଦ୍ର—ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ଜୁଳୁଜୁଳାପୋକ
(ଜୁଳୁଜୁଳିଆପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଇତ୍ୟାଦିପ୍ରକାର; ଯଥା—ଧଳା ହଳଦିଆ ଓ ପାଣ୍ଡୁ ବର୍ଣ୍ଣ ।]

ଜୁଲୁଜୁଲୁ—ଦେ. ଅ—ଜୁଲ୍‌ଜୁଲ୍ (ଦେଖ)—
Julujulu Juljul (See)

ଜୁଲୁପି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଜୁଲ୍‌ପି (ଦେଖ)
Julupi Jul-pi (See)
(ଜୁଲୁଫି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁଲୁମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ଜୁଲମ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Julum (etc) Julam etc (See)

ଜୁଲୁସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ.)—୧ । ସିଂହାସନାରୋହଣ—
Julus 1. Installation.
জুলুস ୨ । ଶୁଭସମ୍ବାଦ ଉପଲକ୍ଷେ ସମାରୋହ—
जलूस 2. Grand display on the occasion of a rejoicing.
୩ । ଜାକଜମକ—3. Grandeur, show.
୪ । ଶୋଭାଯାତ୍ରା—4. Procession.

ଜୁଲ୍ଲା—ଦେ. ବି—ଜୁଲା (ଦେଖ)—
Jullā Julā (See)

ଜୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସେବା କରିବା—
Jush (root) To serve; to attend.

ଜୁଷ୍—ସଂ. ବି. (ଜୁଷ ଧାତୁ = ସେବା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Jush ୧ । ସେବକ—1. Attendant, servant.
୨ । ସହାୟ—2. Helper.
୩ । ପ୍ରଣୟୀ—3. Lover.
୪ । ପୂଜକ—4. Worshipper

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଂକାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୂଷ)—ସୁରୁଆ; ଡାଲି, ମାଂସ ଆଦି ସିଝା ହୋଇ ଥିବା ପାଣି; ଝୋଳ—Broth; soup.
ଜୁସ୍
जुस

ଜୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ କ୍ତ)—୧ । ପୂଜିତ—
Jushṭa 1. Worshipped.
୨ । ସେବିତ—2. Followed; served; attended to.
୩ । ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ—3. Dedicated.
୪ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—4. Gratified; pleased.
୫ । ଉପକୃତ—5. Benefitted.
୬ । ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—6. Left in the plate after meals.

ଜୁଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ ସେବ୍ୟ—
Jushya 1. Fit to be served.
୨ । ପୂଜ୍ୟ; ଉପାସ୍ୟ—2. Fit to be worshipped.

ଜୁହା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଜୁଆ (ଦେଖ)
Juhā Juā (See)

ଜୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଲଇଆ) ବି. (ସଂ. ଯୁକା; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୂଁ)
Juhān ଉକୁଣି—Louse.

ଜୁହାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଜୁଆଡ଼ି; ଦ୍ୟୂତାସକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
Juhārḍi Gambler.

ଜୁହାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଅବହାର = ଯୁଦ୍ଧାଦିର ସାମୟିକ ବିରାମ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ଦଣ୍ଡବତ; ନମସ୍କାର; ଅଭିବାଦନ—
Juhāra 1. Salutation; a bow.
ଜୁହାର; জোহার
जुहार
୨ । ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ହାତରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ନମସ୍କାର—2. Obeisance to a high personage with folded palms.
୩ । ଭୟରେ କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନମସ୍କାରପୂର୍ବକ ତାହାଠାରୁ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥାନ—3. Keeping away from a wicked person, with folded hands, at a safe distance, through fear.

ଓଷ୍ଠେ ସୁଧା ସ୍ୱଦେହାର ଆଉ ଅମରେ କହାରକର କରନ୍ତି ଅହାର; ତାଙ୍କୁ ଜୁହାର ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଅ—(ନମସ୍କାର କଲାବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ)—ମହାଶୟ, ନମସ୍କାର ! (Interj) Good morning ! Good day !

ଜୁହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନମସ୍କାର କରିବା—
Juhāra karibā 1. To bow down; to salute.
জুহার করা
जुहार करना
୨ । ମାନ୍ୟ କରିବା—2. To show respect.
(ଜୁହାର ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୩ । ହାତ ଯୋଡ଼ି ମିନତି କରିବା—3. To pray or beseech with folded hands.
୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଠାରୁ ଡର ନମସ୍କାରପୂର୍ବକ ଦୂରେଇଯାଇ ରହିବା—4. To keep oneself at a safe distance from a person or thing with folded hands, through fear.
୫ । ହାର ମାନିବା; ଶକ୍ତି ଦହିବା—5. To submit; to yield; to admit defeat.
(ଯଥା—ଜୁହାର କରୁଛି ଭାଇ ! ମୁଁ କି ଏଥିକି ଲାଗିନ ? ମତେ ଆଉ ଏଥେ ଝନ୍ଝଟରେ ପକାନା ।)

ଜୁହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୁହାର କରିବା (ଦେଖ)—
Juhāribā 1. Juhāra karibā (See).

ଧରଣୀ ନର୍କର କର ରବ ଶର ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ନ ଜୁହାରିବାର
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଉତ୍କଳର ବନ୍ଧୁ ।

୨ । ଭୟରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି(ଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ତା)ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବା—2. To keep away from a person or thing through fear.

ମୁଁ ହାରିଲି ଦେଖ ଏଣିକି ଗୋ
ଜୁହାରିଲି ଶ୍ୟାମ ପ୍ରୀତିକି ଗୋ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ

ଜୁହାଳ—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି.—ଶଗଡ଼ର ଜୁଆଳି—
Juhāla The yoke of a cart.

ଜୁହୁ—ସଂ. ବି (ହୁ ଧାତୁ = ହୋମ କରିବା + କରଣ କ୍ୱିପ୍)—
Juhu ଯଜ୍ଞୀୟ କାଷ୍ଠପାତ୍ରବିଶେଷ—A kind of wooden vessel used in vedic sacrifice.
(ଜୁହୂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୁହ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର). ବିଣ – ଜୁନା (ଦେଖ)—
Juhnā Junā (See).

ଜୂ—ବୈ. ବି (ଫା. ଜୂ)—ଜୁ (ଦେଖ)—Ju (See).
Jū ସଂ. ବି (ଜୁ ଧାତୁ = ବେଗରେ ଗମନ କରିବା)—
୧ । (+ ଅଧିକରଣ. କ୍ୱିପ୍)—ଆକାଶ—1. The sky.
୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ସରସ୍ୱତୀ—2. The Goddess of learning.
୩ । ପିଶାଚୀ—3. Demoness.
୪ । (+ ଭାବ. କ୍ୱିପ୍) ଶୀଘ୍ର ଗମନ—4. Swift movement.

ଜୂଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଏକତ୍ର ହେବା; ଜମା ହେବା—To be massed
Jūṭ (root) together; to be heaped

ଜୂଟ—ସଂ. ବି (ଜୂଟ୍ ଧାତୁ ଏକତ୍ର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଜଟା—
Jūṭa 1. Matted locks o[f] hair gro[wn] by ascetics.
୨ । ସମୂହ—2. Cluster; collection.
(ଯଥା—ଜଟାଜୂଟ ।)
୩ । ରାଶି; ଗଦା—3. Mass; heap.
୪ । ବନ୍ଧନ—4. Tying up.

ଜୂଟକ—ସଂ. ବି (ଜୂଟ୍ ଧାତୁ ଏକତ୍ର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jūṭaka ଜୂଟ (ଦେଖ)
Jūṭa (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ୍ର	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଡ଼	ଦୃ

ଜୂତ—ଦ୍ୟୁତ.ବ (ସଂ. ଦ୍ୟୂତ) —୧ । ଜୁଆଖେଳ—
Jūta . 1. Gambling.
ଜୁତ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ମନ କନ୍ୟା ପ୍ରବୃତ୍ତ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୨ । ପଶାଖେଳ—2. Play at dice.
ଜୁତରେ ଅଜ୍ଞାନ ସଭା ହୋଇଲେ ଜାଣ—ପ୍ରାଚୀ, ନଳଚରିତ ।

ଜୂତି—ସଂ. ବ. (ଜୁ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ଗତି—
Jūti 1. Motion.
୨ । ବେଗ—2. Velocity; swiftness.

ଜୂର—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଜୁର (ଦେଖ)
Jūra Jura (See)
ଜୀବନ ହରବ ତାହାର, ସବୁ ସମ୍ପଦ କର ଜୁର—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁର କରିବା (ଦେଖ)
Jūribā Jura karibā (See)
କଳ୍କିଙ୍କା । ଲଗ୍ନ ଜୁର ମୁନିଙ୍କର—ଭଣ, କୋଣାର୍କମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ—ଜୁଣ (ଦେଖ)
Jūrnna Juṇa (See)

ଜୂଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ବଧ କରିବା—
Jūsh (root) To kill.

ଜୂଷ—ସଂ. ବ. (ଜୂଷ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ସଜ୍ଞାର୍ଥ. ଅ)—କ୍ୱାଥ;
Jūsha ଅଣ; ଝୋଳ; ଡାଲି ଆଦିର ଅଣ—Broth; soup.

ଜୃନ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ହାଇ ମାରିବା—
Jṛun-bh (root) To yawn.

ଜୃମ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଜୃନ୍ଭ୍ (ଦେଖ)
Jṛumbh (root) Jṛun-bh (See)

ଜୃମ୍ଭ—ସଂ. ବ. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ହାଇ—
Jṛumbha 1. A yawn.
(ଜୃଂଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ହାଇ ମାରିବା—
2. Yawning; gaping.
୩ । ଆଁ କରିବା; ମୁଖ ବ୍ୟାଦନ—
3. Gaping of the mouth.
୪ । ବ୍ୟାଦାନ; ବିକାଶ—
4. Opening; being widened; expansion.
୫ । ସ୍ଫୁରଣ; ପ୍ରକାଶ—5. Manifestation.
୬ । ଆଳସ୍ୟ—6. Idleness.
୭ । ଆଳସ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜଡ଼ତା—
7. Inertness due to idleness.

ଜୃମ୍ଭକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jṛumbhaka ୧ । ଯେ ସର୍ବଦା ହାଇ ମାରେ—
(ଜୃଂଭକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Gaping; yawning.
(ଜୃମ୍ଭିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିଦ୍ରାକାରକ—
2. Soporific; producing or causing sleep.
୩ । ଆଳସ୍ୟକର—
3. Conducing to idleness.
ବି—ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କ କନ୍ୟାଦ୍ୱୟଙ୍କ ଗର୍ଭରେ କୃଶାଶ୍ୱ ମହର୍ଷିଙ୍କ ଔରସଜାତ ଶତପୁତ୍ର (ଏମାନେ ଅସ୍ତ୍ରରୂପରେ ରାମାୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ)—The hundred sons of sage Kṛuśāśwa born of the two daughters of Daksha, personifying weapons (mentioned in the Rāmāyaṇa).
[ଦ୍ର—ଏ ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିକ୍ଷେପ କଲେ ଶତ୍ରୁମାନେ ନିଦ୍ରାରେ ଅଚେତନ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଜୃମ୍ଭକାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଜୃମ୍ଭକ+ଅସ୍ତ୍ର)—୧ । କୃଶାଶ୍ୱ ମୁନିଙ୍କ ଶତ ପୁତ୍ର
Jṛumbhakāstra ଅଧିଷ୍ଠିତ ଅସ୍ତ୍ର—
1. The weapons presided over by the hundred sons of Kṛuśāśwa.
[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାଡ଼କା ଆଦି ରାକ୍ଷସଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ସମୟରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ପ୍ରୟୋଗମନ୍ତ୍ର ସହିତ ଏ ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଘୋର ତପସ୍ୟା ବଳରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଏ ଅସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ନିଙ୍କଠାରୁ ପାଇଥିଲେ—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ର ଜୃମ୍ଭଣ କରାଏ; ଯେଉଁ ଅସ୍ତ୍ରରେ ଆହତ ଯୋଦ୍ଧୃଗଣ ନିଦ୍ରାରେ ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ହାଇ ମାରନ୍ତି—2. The weapon which induces sleep on persons whom it strikes.

ଜୃମ୍ଭଣ—ସଂ. ବ. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ହାଇ ମାରିବା—
Jṛumbhaṇa 1. Act of gaping or yawning.
(ଜୃଂଭଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ହାଇ—2. A yawn.
୩ । ପ୍ରକାଶ—3. Expansion; manifestation.
୪ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟନ—4. Opening.
୫ । ଜଡ଼ତା; ଆଳସ୍ୟ—5. Idleness.
୬ । ଅବସାଦ; ନିଦ୍ରା—6. Sleep.
୭ । ମୁଖବ୍ୟାଦାନ—
7. Opening the mouth wide; gaping.

ଜୃମ୍ଭତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—
Jṛumbat ୧ । ବିକାଶପ୍ରାପ୍ତ; ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ପ୍ରକାଶମାନ—
(ଜୃଂଭତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Opened; manifest.
(ଜୃମ୍ଭତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହାଇ ମାରୁଥିବା—2. Yawning.

ଜୃମ୍ଭମାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜୃନ୍ଭ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Jṛumbha-māṇa ୧ । ଯେ ହାଇ ମାରୁଅଛି—1. Yawning.
(ଜୃଂଭମାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରକାଶମାନ—2. Manifest.
(ଜୃମ୍ଭମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯେ ପାଟି ମେଲା କରିଅଛି; ଆଁ କରିଥିବା—
3. Gaping.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ;

ଜୃମ୍ଭା— ସ ବି. (ଜୃମ୍ଭ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ଆ)—ଜୃମ୍ଭ (ଦେଖ)
Jṛumbhā — Jṛumbha (See)

ଜୃମ୍ଭିକା— ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୃମ୍ଭ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ହାଇ—
Jṛumbhikā — 1. A yawn.
୨ । ଆଳସ୍ୟ—2. Idleness.
୩ । ରୋଗବିଶେଷ—3. Name of a disease.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ରୋଗୀ ଅଳସ ହୁଏ ଓ ଘନଘନ ହାଇ ମାରେ; କଦ୍ୱାରା ଅବରୋଧ କରିବାରୁ ଏ ରୋଗ ଜନ୍ମେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୃମ୍ଭିତ—ସ. ବଣ. (ଜୃମ୍ଭ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତି. ତ)—
Jṛumbhita — ୧ । ବିସ୍ତାରିତ; ବିକାଶପ୍ରାପ୍ତ— 1. Expanded; opened.
(ଜୃମ୍ଭିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଜୃମ୍ଭିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହାଇ ମାରୁଥିବା— 2. Gaping; yawning.
୩ । ମୁହଁ ଆଁ କରିବା— 3. With mouth wide agape.
୪ । ଚେଷ୍ଟିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4, Exerting.
ସ. ବି. (+ ଭାବ. ତ)—୧ । ରମ୍ଭା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) — 1. Plantain.
୨ । ସ୍ଫୋଟନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Cracking.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବା ଇଚ୍ଛା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) — 3. The desire or longing of females.

ଜେ—ଦେ. ଅ. (ସ. ଜୟ)—(ଧନ୍ୟବାଦ, ଅଭିବାଦନ, ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ, କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ—(Interjection used in thanksgiving, making obeisance, showing respect and gratitude)
Je
ଜୟ
जय; जै
୧ । ଆପଣଙ୍କର (ବା ଅମୁକଙ୍କର) ଜୟ ହେଉ— 1. Glory to Thee in the highest !.
୨ । ନମସ୍କାର ମହାଶୟ !— 2. Obeisance to Thee !.
୩ । ଆପଣଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ—3. Thanks to Thee !.

ଜେଇଁ ଜାଇଁ ରଖିବା— ଦେ· କ୍ରି. (ସ. ଜୀବନ)—ନାନା ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ବା ବୃକ୍ଷ ଅନ୍ତତଃ ସଜୀବ ରଖିବା—
Jeiṅ jaiṅ rakhibā
বাঁচিয়ে রাখা
जीलाकर रखना — To keep a plant or animal alive anyhow.

ଜେଇଁବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସ. ଜୀବ ଧାତୁ)—୧ । ଜୀଇଁବା—
Jeiṅbā — 1. To live.
জিওঁা
जिलाँना — ୨ । ଜୀଆଁଇବା— 1. To cause to live.

ଜେଉଟ—ଦେ. ବି (ସ. ଜନ୍ତୁ)—ଅଳ୍ପ ଅମ୍ଳ ସ୍ୱାଦୁଯୁକ୍ତ ଫଳ ଓ ତାହାର ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—A tree bearing sourish edible fruits like mangosteen; the monkey jack; Artocarpus Lacooch Anthochynus Pictorius; Stalagmites Pictoria (Fallon).
Jeuṭa
ସ. ଲକୁଚ; କ୍ଷୁଦ୍ରପନସ; ଲିକୁଚ; ଲକୁଚ୍; ଡହ; ଡହୁ; ଶୈତ୍ୟବୀଜ; ଅମ୍ଳକ; ଲକୁଚ; କଷାୟୀ; ଦୃଢ଼ବଲ୍କଳ; କଷାୟୀ; ଶାଳ; ଶୂକ; ସ୍ଥୂଳସ୍କନ୍ଧ
ମ. ବଟାରଫଳ, କ୍ଷୁଦ୍ରଫଣସ
ଗୁ. ଲକୂଚ
(ଜେଉଠ—ଅନ୍ୟରୂପ)
মাঁদার; ডেঁফল, ডেলো-মান্দার, মাদার; ডহুয়া
डाहो, बढ़ाल ,धाबा, बड़हर

ଆମ୍ର ପନସ ପୂଗାଗ କେଉଟ,
ବେଲ ବରୁଣ କପିଥ ପ୍ରକଟ ।
ବଣମାଳୀ. ବନକସମାଗଣ

[ଦ୍ର—ଏହା ଉଦ୍ୟାନଜାତବୃକ୍ଷବିଶେଷ, ପତ୍ରମାନ ଡମ୍ବୁରପତ୍ର ଭଳି, କିନ୍ତୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ଗୋଲାକାର; ଫଳମାନ ଅତି ଆକାରର ଓ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଲୁଞ୍ଚ ଓ ଲୁମ୍ବିତ; ପାଚିଲେ ହଳଦିଆ ହୁଏ; ବର୍ଷା ସମୟରେ ଫଳେ । ଫଳ ଈଷତ୍ ଅମ୍ଳ ସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଅପକ୍ୱ ଫଳ ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ, ବିଷ୍ଟମ୍ଭକାରକ, ତ୍ରିଦୋଷଜନକ, ରକ୍ତକାରକ, ଶୁକ୍ରଘ୍ନ, ଅଗ୍ନିନାଶକ ଓ ଚକ୍ଷୁର ହିତକର । ପାଚିଲା ଫଳ ବାୟୁ, ପିତ୍ତ, କଫ, ଅଗ୍ନି ଓ ବିଷ୍ଟମ୍ଭକର, ରୁଚିକର ଓ ଶୁକ୍ରଜନକ ।]

ଜେଏର୍‌ବାଅର୍—ବିଦେ. ବଣ (ଫା. ଜେର୍‌ବାର୍)—ଜେର୍‌ବାର୍ (ଦେଖ)
Je-er-bā-ar — Jer-bār (See).
(ଜେଏର୍‌ବାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଗା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଜାଗା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jegā (etc) — Jāgā etc (See).
ଯେବେ ସେ ଜେଗାରୁ ଫିଟିଲି ଗାଈ—ପ୍ରାଚୀ. ପଦ୍ମବେଗୀତ ।

ଜେଜି—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—୧ । ପିତାମହ—
Jeji — 1. Grandfather.
୨ । ପିତାମହୀ—2. Grandmother.

ଜେଜି ବାପା—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସ.ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—ପିତାମହ; ଗୋସାଇଁ ବାପା—
Jeji bāpā — Grandfather.
বড় দাদা; ঠাকুর দাদা
दादा

ଜେଜି ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତାମହୀ; ବୁଢ଼ୀମାଆ—
Jeji mā — Grandmother.
দীদীমা
दादी
(ଜେଜିମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଜୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିତାମହୀ; ବୁଢ଼ୀମାଆ—
Jej — Grandmother.
দীদীমা
दादी
× × × ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ମାକୁ ଆଉ ଜେଜୀକୁ × × × ଖବର ଦେଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଓ
୧	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ଜେଜେ—ବୈଦେ. ଅ—ଜେ (ଦେଖ)
Jeje — Je (See)
ଦେ. ବି—୧ । ପିତାମହ—1. Grandfather.
୨ । ଦେବତା—2. Deity.
୩ । ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Honoured, respected or revered person.
ଦେ. ବିଣ—ମାନାର୍ହ; ପୂଜାର୍ହ—Honourable; respectable.

ଜେଜେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନମସ୍କାର ବା ପ୍ରଣାମ କରିବା—
Jeje kariba — To bow down; to salute.

ଜେଜେକାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୟଜୟକାର)—
Jeje-kāra — ଧନ୍ୟବାଦାର୍ଥକ ସ୍ତୁତିଗାନ; ଜୟ ଜୟ ଧ୍ୱନି—
जयजयकार — Songs of praise; hallelujahs.
जैजैकार

ଜେଜେ ନାନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଭଗିନୀ—
Jeje nānī — 1. Elder sister.
दीदी — ୨ । ପିଉସୀ; ପିତାଙ୍କର ଭଉଣୀ—
जीजी — 2. Aunt; sister of one's father.

ଜେଜେ ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଜେଜେ ବାପା—
Jeje bā — Grandfather.

ଜେଜେ ବାପା—ଦେ. ବି—ଜେଜି ବାପା (ଦେଖ)—
Jeje bāpā — Jeji bāpā (See)

ଜେଜେ ଭାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା)—
Jeje bhāi — ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ—
बड़दादा — The eldest brother.
बड्दाद्दा

ଜେଜେ ଭାଇନା—ଦେ. ବି. (ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Jeje bhāinā — ଜେଜେ ଭାଇ (ଦେଖ)
ଜେଜେ ଭାଇନନା, ଜେଜେ ଭାଇନ୍ନା } ଅନ୍ୟରୂପ — Jejebhāi (See)

ଜେଜେ ମା—ଦେ ବି—ଜେଜି ମା (ଦେଖ)
Jeje mā — Jeji mā (See)
(ଜେଜେ ମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଟି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଟ୍ଟୀ)—ଜାହାଜ ବା ବୋଇତରୁ ଜିନିଷ ମାଲ
Jeṭi — ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉତାରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧାଯିବା ମଞ୍ଚ—Jetty.
जेटि
जेटी
(ଜେଟ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଠପା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି. (ସଂ.ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ, ଶୂଦ୍ର ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)-
Jeṭhapā — ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ—Father's elder brother.
जेठा

ଜେଠ ଶଶୁର—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ + ଶ୍ୱଶୁର)—
Jeṭha śaśura — ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ—
जेठशशुर — Father-in-law's elder brother.

ଜେଠ ଶାଶୁ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ + ଶ୍ୱଶ୍ରୂ)—
Jeṭha śāśu — ଜେଠେଇ ଶାଶୁ; ଶାଶୁଙ୍କର ବଡ଼ଜାଆ—
जेठशाशु — Elder sister-in-law of mother-in-law; the wife of the elder brother of one's father-in-law.

ଜେଠା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ)—ପିତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ; ଜ୍ୟେଷ୍ଠ
Jeṭhā — ତାତ; ବଡ଼ବାପ; ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ—Father's
जेठतुता, जेठा — elder brother; elder paternal uncle.
ଦେ. ବିଣ. (ବି)—୧ । ଫାଜିଲ୍—1. Braggart.
୨ । ପ୍ରଗଲ୍ଭ—2. Talkative.

ଜେଠାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ + ଅମ୍ବିକା)—
Jeṭhāi — ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପିତୃବ୍ୟ ପତ୍ନୀ—Elder aunt; wife
जेठाइ — of one's elder paternal uncle.
(ଜେଠେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଠାଇ ମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠା+ମାତା)—
Jeṭhāi mā — ୧ । ଜେଠାଇ (ଦେଖ)
ଜେଠାଇ ମାଆ, ଜେଠେଇ ମା } ଅନ୍ୟରୂପ — 1. Jeṭhāi (See)
୨ । ପିତାଙ୍କର ଜେଠାଇ—
2. Wife of the elder paternal uncle of one's father.

ଜେଠା ପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି—ପିତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ପୁତ୍ର; ବଡ଼ବାପଙ୍କ ପୁଅ—
Jeṭhā pua — One's elder cousin-brother; elder
जेठतुतो भाई — paternal uncle's son.

ଜେଠୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—
Jeṭhī — ୧ । ବଣିଆମାନଙ୍କ ବଂଶଗତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
1. A family-title of goldsmiths.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ; ଦେଢ଼ଶାଶୁ—
2. Wife's elder sister.

ଜେଠେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେଠାଇ (ଦେଖ)
Jeṭhei — Jeṭhāi (See)

ଜେଠେଇ ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେଠାଇ ମା (ଦେଖ)—
Jeṭhei mā — Jeṭhāi mā (See)
(ଜେଠେଇ ମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଢ଼ ଶାଶୁ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେଠୀ ୨ (ଦେଖ)
Jerḍa śāśu — Jeṭhi 2 (See)

ଜେଢ଼ଶୁର—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଶ୍ୱଶୁର)—
Jerḍaśura — ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ—The elder brother of
भासुर, जेठ — one's husband.

ଜେଡୁଟା— ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ)—ଜେଠା (ଦେଖ)
Jerduta — Jetha (See)

ଜେଡୁଟା ପୁଅ— ଗ୍ରା. ବି—ଜେଠା ପୁଅ (ଦେଖ)
Jerduta pua — Jetha pua (See)

ଜେଡୁଟାଶ୍ୱଶୁର—ଗ୍ରା. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ ଶ୍ୱଶୁର)—
Jerdutaśura — ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ—
Elder brother of one's father-in-law.

ଜେଡୁଶ୍ୱଶୁର—ଗ୍ରା. ବି—ଜେଡ଼ଶୁର (ଦେଖ)
Jerduśura — Jerdaśura (See)

ଜେଣ୍ଡ୍ ଆଭେସ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଇରାନ୍ ଦେଶୀୟ ଭାଷା)—
Jend abhesta — ପାରସୀମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ—The Scripture
জেন্দাভেস্তা — of the Parsees written in the
जेन्दावेस्ता — ancient Eranian language.
(ଜେଣ୍ଡାଭେଷ୍ଟା. ଜେଣ୍ଡାଭେସ୍ତା, ଜେନ୍ଦାଭେସ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Jetabya — ଜେୟ; ଜୟଯୋଗ୍ୟ—To be conquered; conquerable; vincible.

ଜେତା— ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ. (ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା.୧ବ)—
Jeta — ୧ । ଯେ ଜୟ କରିଥାଏ—1. Conquering.
୨ । ଜୟ ଯୁକ୍ତ; ଜୟଶୀଳ—2. Victorious.
ସଂ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A name of Bishnu.
୨ । ଜୟଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Conqueror; victor.

ଜେନରଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେନେରାଲ)—ପଲ୍‌ଟଣଙ୍କ ସେନାପତି—
Jenaral — Commander; general of an army.
জেনেরাল — ବିଣ—ସାଧାରଣ—General.
जनरल

ଜେନରଲ୍ ନମ୍ବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେନେରାଲ୍=ସାଧାରଣ+ ନମ୍ବର୍=ସଂଖ୍ୟା)—
Jeneral nambar
ଲାଖରାଜ ବାହେଲ ସମ୍ପତ୍ତିର ସାଧାରଣ ନମ୍ବର—
The general number given to every revenue-free estate in Orissa.
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରି ପ୍ରଥମ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତାଙ୍କ ଦଖଲ ଜମିକୁ ରାଜସ୍ୱ ନ ଦେଇ ଦଖଲ କରିବାର ଦାବି କଲେ ଉକ୍ତ ଜମିମାନଙ୍କର ୧୮୪୨-୪୭ ସାଲରେ ଗୋଟିଏ ତାଲିକା କରି ଉକ୍ତ ଦାବିଦାର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସନନ୍ଦ ତଲବ କଲେ ଓ ଏପରି ଜମିର ତାଲିକା କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜମିର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ କ୍ରମସଂଖ୍ୟା ଦେଇ ତହିଁ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର କଲେ । ସେହି ମକଦ୍ଦମାର କ୍ରମସଂଖ୍ୟା (ଜେନେରାଲ୍ ନମ୍ବର୍) ଅନୁସାରେ ସନନ୍ଦମାନ ପରୀକ୍ଷା କରି ଓ ଦାବିଦାରମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରମାଣ ନେଇ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ତୋଷଜନକ ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଲାଖ୍‌ରାଜ ବାହେଲ (Confirmed Lakheraj) କଲେ ଓ ଉକ୍ତ ମକଦ୍ଦମାର ନମ୍ବର ଅନୁସାରେ ତଦବଧି ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିମାନ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ଯେଉଁ ଜମିମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ତୋଷଜନକ ପ୍ରମାଣ ନ ପାଇଲେ ସେମାନ ବାଜ୍ୟାପ୍ତ (Resumed lakheraj) କଲେ ଓ ତହିଁରେ ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବଶିଷ୍ଟ ନମ୍ବର (Special number) ଇସ୍ପିସଲ ନମ୍ବର ଦେଲେ ।]

ଜେନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜି ଧାତୁରୁ)—୧ । ରାଜପୁତ୍ର—
Jena — 1. Prince.
ଏହିରୂପେ ଭୁଞ୍ଜର ଦୁଃଶାସନ ଜେନା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଉପାଧି—2. The title of illegitimate sons of Kshatriyas.
୩ । ଶୂଦ୍ର ଓ ଖଣ୍ଡାଏତମାନଙ୍କର ଉପାଧି—
3. A family-title of Khandaetas and Śūdras.
[ଦ୍ର—ମେଦନୀପୁରରେ ଏହି ଉପାଧିଧାରୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏ ଉପାଧିକୁ 'ଜାନା' ଆକାରରେ ପରିଣତ କରିଅଛନ୍ତି ।]
୪ । ପାଣମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି—
4. Family-title of Pāṇas (an untouchable caste).

ଜେନାବଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବୀବିଶେଷ—
Jenābaḻi — Name of a village-Goddess.

ଜେନାମଣି—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜପୁତ୍ର—
Jenāmaṇi — 1. A prince.
୨ । ଯୁବରାଜ—2. The heir-apparent to the throne
ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦୁଃଶାସନ ଜେନାମଣି
ଭୁଞ୍ଜର ଅର୍ଜୁନ ବନ୍ଧିଲେ ଶରଶ୍ରେଣୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଭୀଷ୍ମ ।

ଜେପ୍ଲିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଜର୍ମାନ୍ ନାମ ଜେପ୍ପେଲିନ୍)—ବାୟୁ ଅପେକ୍ଷା
Jep-līn — ହାଲୁକା ଗ୍ୟାସଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ବସ୍ତାରେ
জেপেলীন — ଝୁଲି ଯାଇ ପରିଚାଳିତ ଏକପ୍ରକାର ଉଡ଼ାଜାହାଜ—
ज़ेप्लीन — Zeppelin; air-ship
(ଜେପେଲୀନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଜର୍ମାନଦେଶବାସୀ କାଉଣ୍ଟ ଜେପ୍ପେଲିନ୍ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାର ଆବିଷ୍କାରକ ଥିଲେ । ପିକା ଆକାରର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବସ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ଅପେକ୍ଷା ହାଲୁକା ବାଷ୍ପ (ଯଥା, ହାଇଡ୍ରୋଜେନ୍) ପୂରାଇ ତହିଁ ତଳେ ଆରୋହୀଙ୍କୁ ବହନ କରିବା ଯାନ ବନ୍ଧା ଯାଏ ଓ ବାୟୁ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ହାଲୁକା ଥିବାରୁ ଶୂନ୍ୟକୁ ଉଠେ ଏବଂ ମଟର ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏ । ସବୁ ପ୍ରକାର ଆକାଶଯାନ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ବଡ଼ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଞ୍ଜ	ଈପ୍ସ	ଛ୍ଥ	ଓ
୧	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	.ପ୍ସ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍ତ୍ର

ଜେବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଜେବ୍) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ)—
Jeb
କୁର୍ତ୍ତାର ପକେଟ୍—Pocket of a coat.
 জেব
जेब

ଜେବ୍‌ଘଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି—ପକେଟରେ ରଖିବା ଛୋଟ ଘଡ଼ି—
Jeb-ghardi
Watch; pocket-watch.
জেবঘড়ি
जेबघड़ी

ଜେ'ବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ପୁଂ.—ଜେଜେବାପା—
Je'bā
Grandfather.

ଜେବ୍ରା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଜିବ୍ରା (ଦେଖ)
Jebrā
Jibrā (See)

ଜେମନ—ସଂ. ବି. (ଜିମ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Jemana
ଭୋଜନ; ଖାଇବା—Eating.

ଜେମନାଳୟ—ସଂ. ବି. (ଜେମନ+ଆଳୟ;୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଖାଦ୍ୟାଗାର;
Jemanālaya
ହୋଟେଲ୍—Hotel; restaurant; dining room.

ଜେମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜାମା=କନ୍ୟା)—୧ । ରାଜପୁତ୍ରୀ—
Jemā 1. Princess; a king's daughter.
କନ୍ୟ କାଞ୍ଚନଜେମା ବଶ୍ୟମନୋରମା—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭା ।
୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ—
2. A name given to females.

ଜେ'ମା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେଜେ ମାଆ—
Je'mā
Grandmother.

ଜେମା ଦେଈ——ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜେମା (ଦେଖ)
Jemā dei
Jemā (See
ବୋଲଇ ଶୁଣିମା ଶଶିସେଣା ଜେମାଦେଇ—ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ, ଶଶିଶେଣା ।

ଜେମାମଣି—ଦେ. ବି—ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—
Jemā-mani Name by which a princess is fondly addressed.

ଜେମି—ଦେ. ବି—'ଜେମା'ର ଗେହ୍ଲା ଡାକ ନାମ—A name by
Jemi
which 'Jemā' is fondly called.

ଜେମିଖାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜିମିଖାଡ଼ି (ଦେଖ)
Jemi-khārdi
Jimi-khārdi (See)

ଜେୟ—ସଂ. ବଣ. (ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—ଜୟ
Jeyā
କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Conquerable; fit to be conquered.

ଜେର—ବୈଦେ.ବି. (ଫା. ଜେର=ନିମ୍ନ; ଏହି ଅର୍ଥରୁ, ନିମ୍ନରେ ଲେଖା
Jer
ଥିବା ହିସାବ)—ଏହି ପୃଷ୍ଠା ବା ସ୍ତମ୍ଭର ଶେଷରେ ସମଷ୍ଟି
জের
କରାଯାଇ ଲେଖା ଥିବା ହିସାବ—Account totalled
जेर
and written at the foot of a page or column.

ଜେରକଡ଼ି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମର ଓଠ ତଳ
Jer-kardi
ଅଂଶରୁ ପେଟ ତଳକୁ ଯାଇଥିବା ଚର୍ମଖଣ୍ଡ (ଜେରବନ୍ଦ)
জেরকড়ি
ରେ ସଂଲଗ୍ନ ମୁଦି—A ring in a strip of
जेरकड़ी
leather joining the horse's face with the breast-plate.

ଜେର୍ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ହିସାବ ଖାତାର ପୂର୍ବପୃଷ୍ଠାର
Jer gardā(rde)ibā
ସର୍ବନିମ୍ନରେ ମୋଟ ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାକୁ
জের গড়ান
ଅପର ପୃଷ୍ଠାର ଅଗ୍ରକୁ ଆଣି ଲେଖିବା—To carry
जेर गड़ाना
over an account or figure from the foot of the last page to the top of the next page.

ଜେର୍ ଟାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜେର୍ ଗଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jer tānibā
Jer gardāibā (See)
জের টানা

ଜେର୍‌ବନ୍ଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରୁ ପେଟ ତଳକୁ ଯାଇ
Jer-band
ଥିବା ଚର୍ମଖଣ୍ଡ—A strip of leather joining
জেরবন্দ
the horses face to the breast-plate.
जेरबन्द

ଜେର୍‌ବାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ଜେର୍‌ବାର୍)—୧ । ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ—
Jer-bār
1. Loaded; burdened.
জেরবার
୨ । କ୍ଲାନ୍ତ; ନିଃଶେଷିତ—2. Exhausted.
जेरबार
୩ । ଋଣଭାରଗ୍ରସ୍ତ—3. Indebted.
(ଜେର୍‌ବାରୀ—ବି) ୪ । ବୃଥା ବ୍ୟୟ ବା ଅପବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ—
4. Obliged to waste money; put to waste or squandering.
୫ । ଜର୍ଜରିତ; ଅଭିଭୂତ; ବିପନ୍ନ—5. Overwhelmed.
୬ । ହଇରାଣ—6. Troubled; afflicted.
୭ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—7. Put to loss or damage.
୮ । ବିପନ୍ନ; ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ—8. Endangered.
[ଦ୍ର—ବାଧ ହୋଇ ଅପବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବି (ଫା. ଜେର୍‌ବାରୀ)—୧ । ଅପବ୍ୟୟ—1. Waste.
୨ । ବୃଥା ବ୍ୟୟ—2. Useless expense.
୩ । କ୍ଷତି—3. Loss.

ଜେର୍‌ବାର୍ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଅପବ୍ୟୟରେ
Jer-bār karā(re)ibā
ପକାଇବା—To cause waste of
জেরবার করান
a person's money.
जेरबार करना

ଜେର୍‌ବାର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅପବ୍ୟୟରେ ପକାଇବା—
Jer-bār karibā To cause waste of a person's money; to put a person to improper expense.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଜେର୍‌ବାର୍‌ରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବ୍ୟୟରେ ପକାଇବା—To cause waste of a person's money.
Jer-bār-re pakā(ke)ibā
জেরবারে ফেলা
ज़ेरबारमें फँकना

ଜେର୍‌ବାର୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅପବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—To be obliged to waste money.
Jer-bār hebā
জেরবার হওয়া
ज़ेरबार होना

ଜେର୍‌ବାରି—ବୈଦେ. ବଣ—ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପବ୍ୟୟଗ୍ରସ୍ତ କରାଏ—Causing another person to waste money.
Jer-bāri
জেরবারী
ज़ेरबारी ବୈଦେ. ବ—ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ଅବସ୍ଥା—The state of being obliged to incur loss and expense.

ଜେର୍‌ବାରିଆ—ବୈଦେ. ବଣ—ଜେର୍‌ବାରି (ଦେଖ) Jer-bāri (See)
Jer-bāriā

ଜେରା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜରହ୍)—
Jerā ବିଚାରାଳୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ସାକ୍ଷୀକୁ ଅପର ପକ୍ଷର କୂଟପ୍ରଶ୍ନ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ପରୀକ୍ଷା—Cross-examination.
জেরা
जिरह, जिरा

ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ କଥା ଲୁଚାଇବାକୁ ...
ହେଲେ, ବୁଢ଼ୀ ଜେରାରେ ପଡ଼ିଗଲା । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଜେରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପର ପକ୍ଷରେ ସାକ୍ଷୀକୁ କୂଟପ୍ରଶ୍ନ କରିବା—To cross-examine or cross-question a witness in court.
Jerā karibā
জেরা করা
जिरह करना

ଜେରାରେ ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର କୂଟପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ଘାବରେଇ ଯିବା—To be cornered in cross-examination.
Jerāre pardi-jibā
জেরায় পড়েযাওয়া
जिरहमें घबराना

ଜେରୁଜାଲମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ହେବ୍ରୁ. ନାମ. ଜେରୁସାଲେମ୍)—
Jerujālam ଯିଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଯେଉଁ ନଗରରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ; ଆସିଆ ମହାଦେଶସ୍ଥ ଭୂଖଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ନଗର; ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—Jerusalem; the birth-place of Jesus Christ.
জেরুসালম
जेरुसालम
ଜେରଜାଲେମ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜେରୁସାଲେମ୍ }

ଜେଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । କାରାଗାର—1. Prison.
Jel
জেল ୨ । କଏଦ ଦଣ୍ଡ—2. Imprisonment.
जेल ୩ । କଏଦ ଦଣ୍ଡର ଆଜ୍ଞା—3. Order of imprisonment.

ଜେଲ୍ ଉଆର୍ଡର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜେଲ୍ + ୱାର୍ଡର୍)—
Jel uārdar ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ କଇଦଙ୍କୁ ଜଗିବା ସିପାହି—Jail-warder.
জেল ওয়ার্ডর
जेल उआर्डर
ଜେଲ୍‌ଉଅର୍ଡର୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜେଲ୍‌ୱାଡ଼ର୍ }

ଜେଲ୍ ଖଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା—To undergo a sentence of imprisonment.
Jel khaṭibā
জেল খাটা
जेल काटना
ଜେଲ୍ ଖାଟିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜେଲ୍ ଭୋଗିବା }

ଜେଲ୍ ଖଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜେଲ୍; ହି. ଖଲାସ୍ = ମୁକ୍ତ)—
Jel khalās କାରାମୁକ୍ତି—Release from imprisonment.
জেল খলাস ବୈଦେ. ବଣ—କାରାମୁକ୍ତ—Released from imprisonment.
जेल खलासि

ଜେଲ ଖଲାସି—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଜେଲ୍ ଖଲାସ୍ (ଦେଖ) Jel khalās (See)
Jel khalāsi

ଜେଲଖାନା—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜେଲ୍ + ଫା. ଖାନା)
Jel-khānā ଜେଲ୍ (ଦେଖ) Jel (See)
জেলখানা
जेलखाना

ଜେଲ୍ ଦଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—କାରାଦଣ୍ଡ; କଏଦଦଣ୍ଡ; କାରାବାସ ଦଣ୍ଡ—The punishment of imprisonment.
Jel daṇḍa
জেলদণ্ড
जेल

ଜେଲ୍ ଦାରୋଗା—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଜେଲ + ଫା. ଦରୋଗା)—
Jel dārogā ଜେଲ୍‌ଖାନାରେ କଏଦୀମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ କର୍ମଚାରୀ—Jail-superintendent.
জেল দারোগা
जल दरोगा
(ଜେଲ୍‌ଦାରୁଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେଲ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅସାମୀକୁ କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଠାଇବା—1 To send a person to jail.
Jel debā
জেল দেওয়া ୨ । କାରାଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ଦେବା—2. To pass a sentence of imprisonment.
जेल देना

ଜେଲ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାରାଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେବା—1. To be sentenced to imprisonment.
Jel pāibā
জেল পাওয়া ୨ । କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା—
जेल पाना 2. To undergo a sentence of imprisonment.
(ଜେଲଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯୁ	ଉଅ	ଘ
୪	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଂ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତୁ

ଜେଲ ବାବୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍ + ବଂ. ବାବୁ)—
Jel bābu ଜେଲ୍‌ଖାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ ବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—
জেল বাবু Jailer.
जेलका अफसर

ଜେଲ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜେଲ୍‌ଖାନାର ପ୍ରଧାନ
Jel suparintendent ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—Jail superintendent.
জেল সুপরিন্টেণ্ডেণ্ট
जेल सुपरिंटेंडेंट

ଜେଲ୍ ହୁକୁମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍ + ଫା. ହୁକ୍‌ମ୍)—
Jel hukum କଏଦ ଦଣ୍ଡ ପାଇବାର ଆଦେଶ ବା ସଜା—
জেল হুকুম A sentence or conviction of imprisonment.
जेल हुक्म

ଜେଲର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜେଲଖାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ ବା
Jelar ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—Jailer
জেলর
जेलर

ଜେଲାଟିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଜେଲାଟିନ୍)—ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ବିଶେଷତଃ
Jelātin ମାଛଙ୍କ ହାଡ଼, କାତି ଓ ଚମଡ଼ାକୁ ସିଝାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା
জেলাটিন একପ୍ରକାର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ଚକଚକିଆ ଅଠା—
जेलाटिन Gelatin.
(ଜେଲେଟିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ବଢୁଗାଇ ଉତ୍ତପ୍ତ କଲେ ଏହା କାତୁଆ ଓ ଅଠାଳିଆ ହୁଏ, ଏବଂ ଶୁଖି ଗଲେ ଟାଣୁଆ ହୁଏ । ଏଥିରେ ନାନା ଖେଳନା ଓ ଛଡା ଆହର ଜେଲି ତିଆରି ହୁଏ ଓ ଏହା ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଜେଷ୍ଠ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଇତ୍ୟାଦି
Jeshta (etc) (ଦେଖ) Jyeshṭha etc (See)
জেষ্ঠ ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜୈ୍ୟଷ୍ଠ)—ଜୈ୍ୟଷ୍ଠ (ଦେଖ)
जेष्ठ Jyaishṭha (See)
(ଜେଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜେ ହୁକୁମ୍—ଦେ. ଅବ୍ୟୟ ଓ ବିଣ.—ଜୋ ହୁକୁମ୍ (ଦେଖ)
Je hukum Jo hukum (See)

ଜୈଗିଷବ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ନାମ) ମହାଭାରତୋକ୍ତ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା
Jaigishabya ଅଭୂତକର୍ମୀ ଋଷିବିଶେଷ—
Name of a sage

[ଦ୍ର—ଅସିତ ଦେବଳ ନାମକ ଜଣେ ଋଷି ଆଦିତ୍ୟ ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ଏ ଋଷି ଆସି ପହଞ୍ଚି କେତେ ଦିନ ଯୋଗସାଧନ କରିବାପରେ ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ଯୋଗସିଦ୍ଧିର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦ୍ୱାରା ଦେଖି ଅସିତ ଦେବଳ ଏହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ଯୋଗସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ । (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୈତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁ. (ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା + ଶୀଳାର୍ଥେ ତ୍ର)—
Jaitra ୧ । ଜୟଶୀଳ—1. Victorious; triumphant.
(ଜୈତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜୟକାରକ—Securing or bringing about victory.
ସଂ. ବି.—୧ । ପାରଦ—1. Mercury.
୨ । ଔଷଧ—2. Medicine; drug.
୩ । ରଥବିଶେଷ—3. A kind of car.

ଜୈତ୍ରମଣି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜୈତ୍ର+ମଣି)—ଜୟକ୍ଷମ ମଣି;
Jaitra-maṇi ଜୟକାରକ ମଣି; ଯେଉଁ ମଣିକୁ ପିନ୍ଧିବା ଲୋକ ଯୁଦ୍ଧରେ ଶତ୍ରୁକୁ ଜୟ କରେ—A gem said to possess the quality of securing victory to the wearer.

ଶକ୍ର ଦର୍ପହାରୀ ଏହି ଜୈତ୍ରମଣି,
ଶିରୋମଣିରୂପେ ପିନ୍ଧିବୁ କୃମଣି । ରାଧାନାଥ- ନନ୍ଦୀକେଶ୍ୱରୀ ।

ଜୈତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୈତ୍ର + ସ୍ତ୍ରୀ)—ଜୟନ୍ତୀ (ବୃକ୍ଷ) (ଦେଖ)
Jaitri Jayantī (tree) (See)

ଜୈନ—ସଂ. ବି. (ଜିନ + ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ଜିନ ମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି
Jaina 1. A Jaina; a person professing the
जैन Jaina faith (a faith akin to
जैन Buddhism.)
୨ । ଜିନଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ—2. A religion or faith promulgated by saint Jina.
ସଂ. ବିଣ—ଜିନ ମୁନିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to sage Jina.

ଜୈନ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି.—ଜିନ ବା ଋଷଭଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଧର୍ମ—
Jaina dharma The Jaina religion (akin to Buddhism.)

[ଦ୍ର—ଏହା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ରୂପାନ୍ତର ବା ସଂପ୍ରଦାୟବିଶେଷ ବୋଲି କେହି କେହି ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ଜୈନମାନେ ୩ ଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—ଦିଗମ୍ବର, ଶ୍ୱେତାମ୍ବର ଓ ସ୍ଥାନକବାସୀ । ଜୈନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ କଳ୍ପସୂତ୍ର ଓ ଆଗମ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରଧାନ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କର ପୂଜିତ ଦେବତା ଠିଆ ଉଲଗ୍ନ ମୂର୍ତ୍ତି । ଅହିଂସା ଓ ଜୀବରେ ଦୟା ଏ ଧର୍ମର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷା; ଜୈନଧର୍ମ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମ ଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ପର ୨୪ ଟି ବୁଦ୍ଧାବତାର ହୋଇଥିଲେ ସେହି ଜୈନମାନଙ୍କ ଅନ୍ତିମ ତୀର୍ଥଙ୍କର ମହାବୀରଙ୍କ (ଯେ ଖ୍ରୀ. ପୂ. ୫୨୭ରେ ନିର୍ବାଣପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ, ତାଙ୍କ) ପୂର୍ବରୁ ୨୩ଜଣ ତୀର୍ଥଙ୍କର ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଜୈନମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଆଗମ ଓ ପୁରାଣ ଆଦିରେ ବିଭକ୍ତ କରିଅଛନ୍ତି । ଉଦୟଗିରି ଓ ଜୁନାଗଡ଼ର ଶିଳାଲିପିମାନଙ୍କରୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ଯେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପୂର୍ବରୁ ଜୈନଧର୍ମ ଭାରତବର୍ଷରେ ଚଳୁଥିଲା । ଜୈନମାନେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ବୋଲି ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନେ ଜିନ ବା ଅର୍ହତଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ମାନନ୍ତି,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ।

ତାଙ୍କ ଉପାସନା କରନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କପାଇଁ ମନ୍ଦିର ତିଆରି କରନ୍ତି। ଋଷଭ ଜୈନମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ତୀର୍ଥଙ୍କର। ଏହାଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ୨୪ ଅବତାରରୁ ଏକ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି। ମହାବୀର ତୀର୍ଥଙ୍କରମାନଙ୍କ ଉପଦେଶମାନ ସଙ୍କଳନ କରି ଜୈନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ। ଦିଗମ୍ବରମାନେ ଉଲଗ୍ନ ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା କରନ୍ତି, ଶ୍ୱେତାମ୍ବରମାନେ କୌପୀନ ପରିହିତ ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା କରନ୍ତି। ଜୀବ ଆପଣା କର୍ମ ଅନୁସାରେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରେ ବୋଲି ଜୈନମାନଙ୍କ ମତ। ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଜୈନୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୈନ)—ଜୈନ ମତାବଲମ୍ବୀ—
Jaini — A follower of the Jaina faith.
জৈন
जैनी

ଜୈପାଳ—ସଂ. ବି.—କନକା (ଦେଖ)
Jaipāla — Kanakā (See)

ଜୈବାତୃକ—ସଂ. ବି. (ଜୀବ୍ ଧାତୁ = ବଞ୍ଚିବା + କରଣ ଅତୃକ)—
Jaibātṛuka — ୧। ଚନ୍ଦ୍ର—1. Moon.
୨। ପୁତ୍ର—2. Son.
୩। କର୍ପୂର—3. Camphor.
୪। ଔଷଧ—4 Medicine.
ସଂ. ବି.—୧। (କର୍ତ୍ତୃ ଅତୃକ) ଦୀର୍ଘାୟୁ—1. Long-lived.
୨। କୃଶ—2 Thin; lean.

ଜୈମିନି—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ପୂର୍ବମୀମାଂସା ନାମକ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଣେତା
Jaimini ଋଷି—The name of a sage, the founder of the Pūrba-mimāṁsā school of Hindu philosophy.
[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କର ୪ ମୁଖ୍ୟ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ। ଏ ଭାରତସଂହିତା ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିବାର କଥିତ ଅଛି। ତହିଁର କେବଳ ଅଶ୍ୱମେଧ ପର୍ବ ମିଳିଅଛି। ବଜ୍ରପାତ କାଳରେ ଏହାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବଜ୍ର ପଡ଼େ ନାହିଁ। ବଜ୍ରବାରକ ଋଷି ୫ ଜଣ—ଜୈମିନି, ସୁମନ୍ତ, ବୈଶମ୍ପାୟନ, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ।]

ଜୈମିନି ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବି—ଜୈମିନି ଋଷିକୃତ ବେଦର ପୂର୍ବମୀମାଂସା
Jaimini darśana ନାମକ ଦର୍ଶନ; ଶ୍ରୁତିସ୍ମୃତିର ବିରୋଧଭଞ୍ଜକ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—The Pūrba-mimāṁsā philosophy of sage Jaimini.

ଜୈମିନି ଭାରତ—ସଂ. ବି. (ଜୈମିନି + ଭାରତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jaimini bhārata ଜୈମିନି ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ମହାଭାରତ ଗ୍ରନ୍ଥ—The Mahābhārata written by sage Jaimini.
ଜୈମିନିଭାରତସଂହିତା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜୈମିନିମହାଭାରତ }
[ଦ୍ର—ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଶ୍ୱମେଧ ପର୍ବମାତ୍ର ମିଳିଅଛି।]

ଜୈଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜେଲ୍)—
Jaila (etc) ଜେଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jel etc (See)

ଜୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୁ)—୧। ଜୁ (ଦେଖ)
Jo 1. Ju (See)
ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଗ) ବୀଜବପନାଦିର ପ୍ରକୃତ ସୁଯୋଗ—
1 Fit time for sowing seed and doing other agricultural operations.
୨। ଜୋଓକାଠି; ତନ୍ତୁବାୟକର୍ତ୍ତୃକ ବ୍ୟବହୃତ ଯଷ୍ଟିଦଣ୍ଡବିଶେଷ, ଯଦ୍ୱାରା ଟାଣି ଓ ଭରଣୀ ସୂତାକୁ ଟାଣି ରଖାଯାଏ—3. The rods which a weaver uses for holding the warp and the woof during weaving.
୩। ଅବସର; ସୁବିଧା—4. Opportunity.

ଜୋଅଳ—ଦେ. ବି—ଜୁଉଳି (ଦେଖ)
Joaḷa Juuḷi (See)
(ଜୋଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଆଳି—ଦେ. ବି—ଜୁଆଳି (ଦେଖ)
Joāḷi Juāḷi (See)

ଜୋଇ—ପ୍ରାଦେ—୧। (ଯାଜପୁର) ବି—ଜୁଇଗାଡ଼; ଚିତାଗର୍ତ୍ତ—
Joi The pit on which the cremation-pile is put.
୨। (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି)—ଜୋଏ (ଦେଖ)
2 Joe (See)

ଜୋଇଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାମାତା)—
Joiṅ (etc) ଜୁଆଇଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
জামাই Juāiṅ etc (See)
जमाई

ଜୋଇଡେବି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି + ଫା. ଡବା)—
Joi-ḍebi ଦିଆସିଲି—Match-box.

ଜୋଇବା—ଦେ. ବି—ଜୁଆଇବା (ଦେଖ)
Joibā Juāibā (See)

ଜୋଏ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତି)—
Joe ୧। ଅଗ୍ନି; ନିଆଁ—1. Fire.
୨। ଆଲୋକ—2. Light.

ଜୋଏଡେବି—ଦେ. ବି—ଦିଆସିଲି—
Joe ḍebi Match-box.

ଜୋଏବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ନିଆଁ ଲଗାଇବା; ଚୂଲି ଲଗାଇବା—
Joebā To kindle the fire.

ଜୋଏଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଯୋଗ)—ଇତର ଜନ୍ତୁ-
Joel ମିଥୁନଙ୍କ ସଙ୍ଗମ; ଜୋଡ଼ି—Crossing of 2 animals.

ଅ	ଇ	ଜ	ର,ହ	ଡ଼	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଋଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଜୋଏଲ୍ ଯିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଇତର ଜନ୍ତୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ)
Joel jibā ସଙ୍ଗମ କରିବା; ଜୋଡ଼ ପଡ଼ିବା—
To breed or cross (said of animals).

ଜୋଏଲୁଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଲ୍ପଚକ୍ର; କୁମ୍ଭାରଚକ—
Joe-luthā Potter's wheel.

ଜୋଓକାଠି—ଦେ. ବି.—ଜୋକାଠି (ଦେଖ)
Jo-okāṭhi Jo-kāṭhi (See)

ଜୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଳୌକା)—ରକ୍ତଶୋଷକ ଜଳଚର ପଦହୀନ
Joka କୀଟବିଶେଷ—Leech.
ଜোক
जोंक
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଜୋକ ଲମ୍ବରେ ୨ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ଶୋଷଣଯନ୍ତ୍ର ଅଛି । ଏମାନେ ପ୍ରାଣିଦେହରେ ଲାଗିଗଲେ ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଶରୀରସ୍ଥ ରକ୍ତକୁ ଶୋଷି ଗଡ଼ ପରି ଫୁଲି ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଦେହରେ ଥରେ ଲାଗିଲେ ରକ୍ତ ଶୋଷି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହରୁ ଛାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଶୋଷୁଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଚୂଆ ଏ ଲୁଣ ଲଗାଇଦେଲେ ଏମାନେ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଖସିପଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ଜୋଡ଼, ବନ୍ଧୁଆ ପୋଖରୀ, ଧାନ ବିଲ ପ୍ରଭୃତିରେ ଥାଆନ୍ତି । ସେଠାରେ କୌଣସି ଲୋକ ପାଣିରେ ପଶିଲେ ତା ଦେହରେ ଲାଗିଯାଇ ରକ୍ତ ଶୋଷନ୍ତି । ଜାତିଗତ ଓ ସବଣ ଭେଦରେ ଜୋକ ୧୨ ପ୍ରକାର । ସାଧାରଣତଃ ସାନ ଜୋକଙ୍କୁ ଗାଇଆ ଓ ବଡ଼ ଜୋକଙ୍କୁ ମଇଁଷିଆ ଜୋକ ବୋଲାଯାଏ । ଯେବେ କୌଣସି ଲୋକ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅର୍ଥ ଶୋଷଣ କରେ ଓ ତାହାର ସର୍ବନାଶ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଛାଡ଼ି କରି ଯାଏ ନାହିଁ ସେସ୍ଥଳରେ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ୨ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରେ ଜୋକପରି ଲାଗିଛି' । ସମୁଦ୍ରରେ ଏକପ୍ରକାର ଜୋକ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ୨୍ୟ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବରେ ବଢ଼ନ୍ତି; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜୋକା—ଦେ. ବି.—୧ । ଶର୍ଦ୍ଦିହେତୁ ଦାନ୍ତମୂଳରେ ହେବା ଫୁଲା; ଜୋକିଆ—1. Swelling of the gums.
Jokā
जोंको
୨ । ଦୁଇଅଡ଼େ ବଙ୍କାଗ୍ର ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟା—
2. A nail hooked at both ends (to hold two planks or slabs tightly when both ends are driven into them.)

ଜୋ କାଠି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ+କାଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ କାଠିଦ୍ୱାରା ଲୁଗା ବୁଣା ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଭରଣୀ ସୂତାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡକୁ ଟାଣୀ ସହିତ ଟାଣିକରି ରଖା ଯାଏ—
Jo kāṭhi
Rod used in holding the warp-threads with the ends of the woof during weaving.

ଜୋକିଆ—ଦେ. ବି.—୧ । ଜୋକା (ଦେଖ)
Jokiā 1. Jokā (See)

୨ । ଓଲୁଆ (ଦେଖ)
2. Oluā (See)

ଜୋଖ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଜୁଷ ଧାତୁ=ତର୍କଣା କରିବା)—ତୁଳନା; ଉପମା—1. Comparison.
Jokha
জুখ, জুঁখ; জোখ
जोख
୨ । ଓଜନ; ତଉଲ—
2. Weighment.
[ଦ୍ର—ଏହା ମାପ ଓ ଲେଖ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଲେଖଜୋଖ, ମାପଜୋଖ ।]
জোড়
जोड़
(ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ) ସନ୍ଧି ସ୍ଥଳ; ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ଯୋଗ ହୋଇ ଥିବା ସ୍ଥାନ—Joint; a place where two things are joined together.
୪ । (ସଂ. ଯକ୍ଷ) ଜକ ୩।୪ (ଦେଖ)
4. Jaka 3 and 4 (See)
ଦେ. ବିଣ.—୧ । (ସଂ. ଯୋଗ୍ୟ) ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ—
1. Similar.
୨ । (ସଂ. ଯୁକ୍ତ; ପ୍ରା. ଜୁତ୍ତ)—ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଜୋଖା ହୋଇଥିବା —2. Joined to another thing.

ଜୋଖମ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଗ; ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ=କ୍ଳେଶନ, ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍)—୧ । ଦାୟିତ୍ୱ—
Jokham
জোখম
जोखम, जोखिम
1. Responsibility.
୨ । ଅନିଷ୍ଟ—2. Injury.
୩ । କ୍ଳେଶ; କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—3. Hardship.

ଜୋଖମ୍‌ଦାର—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯାହା ଉପରେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ଥାଏ; ଦାୟୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Jokham-dār
জোখমদার
जोखमदार
1. Responsible (person).
୨ । ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ (କାର୍ଯ୍ୟ)—
2. (work) Entailing a grave responsibility.
୩ । ଯେ ବହୁ କଷ୍ଟ ସହେ—3. Undergoing much trouble or hardship.

ଜୋଖମୁହଁ—ଦେ. ବି.—ଜୋଡ଼ ମୁହଁ—The place or joint where a thing is joined with another.
Jokha-muhañ
জোড়
जोड़

ଜୋଖା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଷ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷ; ଉପଯୋଗ; ପରିତର୍କଣ)
Jokhā ୧ । ମୋଟାମୋଟି ପରିମାଣ; ମୋଟାମୋଟି ମାପ—
জোকা, জোখা, জোঁখা, জুখা 1. Rough measurement; estimate.
जोखाई
୨ । ହିସାବ ମିଳାଇବା—
2. Squaring up of an account.
୩ । (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ) ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗ କରିବା—3. Adding or joining a thing to or with another.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଲୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ତୁଳନ; ତୁଳନାକରଣ—4. Comparison.

୫ । ଜୋଡ଼; ମେଳ—5. Coincidence; tallying.

୬ । ଜୋକା (ଦେଖ)
6. Jokā (See).

୭ । (ସଂ. ଯକ୍ଷ)—ଜକ ୩,୪ (ଦେଖ)
7. Jaka 3,4 (See).

ଦେ. ବଣ—୧ । ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ—1. Similar; equal.

୨ । (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ)—ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା—
2. Added to another thing.

୩ । ସଂଯୁକ୍ତ—3. United; joined together.

୪ । ଦୂରସମ୍ପର୍କୀୟ—4. Distantly related.

(ଯଥା—ସେ ମୋର ଲେଖା ଜୋଖା ବନ୍ଧୁ ଅଟନ୍ତି ।)

ଜୋଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଖିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jokhā(khe)ibā — Causative form of the verb Jokhibā.
জুখান; জোকান
जोखाना
ଜୋଡ଼ାଇବା—To cause to join.

ଜୋଖାଜୋଖି—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଜୋଡ଼ିବା କାର୍ଯ୍ୟାଦି—
Jokhā-jokhi — Acts of joining.
জোকাজোকি
जोखाजोखी

ଜୋଖାମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଜୋଖମୁହଁ (ଦେଖ)
Jokhā-muhan̐ — Jokha-muhan̐ (See).

ଜୋଖିଆ—ଦେ. ବି—ଜୋକା (ଦେଖ)
Jokhiā — Jokā (See).

ଜୋଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜୁଷ ଧାତୁ=ତର୍କଣା କରିବା; ଅନୁମାନ କରିବା)—୧ । ଗଣନା କରିବା; ହିସାବ ମିଳାଇବା—
Jokhibā — 1. To square up an account.
জুখা; জোকা
जोखना

୨ । ମୋଟାମୋଟି ପରିମାଣ କରିବା—
2. To make a rough or tentative estimate or account.

୩ । ଉପମା ଦେବା; ସ୍ଥୂଳତଃ ତୁଳନା କରିବା—
3. To compare roughly.

୪ । (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ; ଯୋଜନ) ଜୋଡ଼ିବା—
4. To unite.

୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଯୋଗ କରିବା—
5. To join a thing to another.

ଜୋଗଣ—ଦେ. ବି, (ସଂ. ଯୋଜନ; ତୁଳ; ସଂ. ଜେମନ=ଭୋଜନ)—
Jogana — ରାଜାଙ୍କର ଭୋଜନ; ମଣୋହି—
Name given to the meal of a Rājā.

ବଣ—ରାଜାଙ୍କ ଭୋଜନର ସାମଗ୍ରୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ—
Used as a material for a king's food.

(ଯଥା—ଜୋଗଣ ଓଷର=ରାଜାଙ୍କ ପିଇବା ଦୁଧ ।)

[ଦ୍ର—ରାଜାମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପଦାର୍ଥ, ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦିକୁ ସାଧାରଣ ନାମରେ ନ ଡାକି ଲୋକେ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି । ଯଥା—ଶ୍ରୀଗଣ୍ଡ (=ମୁଣ୍ଡ); ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ (=ଦେହ); ଛାମୁ (=ଆପଣ); କାଠିଲାଗି (=ଦାନ୍ତଘଷା) ମୁଣୋହି; ଜୋଗଣ (=ଭୋଜନ); ପଦଡ଼ି (=ନିଦ୍ରା); ଶୁଳେଇ (=ଝାଡ଼ା ଫେରିବା); ବିଡ଼ିଆ (=ପାନ); ଓଷର (=ଦୁଧ); ପଡ଼ିଅର (=ଷୌର); ଶ୍ରୀହସ୍ତ (=ହାତ); ଶ୍ରୀମୁଖ (=ମୁହଁ); ଶୀତଳ ମଣୋହି (ଜଳଖିଆ)]

ଜୋଗଣ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କର ଭୋଜନକ୍ରିୟାର ସମାପ୍ତି—
Jogana bardhibā — 1. The finish of a Rājā's meal.

୨ । ରାଜାଙ୍କର ଭୋଜନକ୍ରିୟା—
2. A Rājā's dinner.

ଜୋଗଣଲାଗି—ଦେ. ବଣ (ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Jogana-lāgi — ଭୋଜନରେ ବ୍ୟାପୃତ—
Engaged in taking food.

(ଯଥା—ଛାମୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୋଗଣଲାଗି ହୋଇଛନ୍ତି ।)

ଜୋଗଣାହାରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜାଙ୍କ ପାଚକ—
Joganāhāri — 1. Rājā's cook.

୨ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ସେବକବିଶେଷ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁଆର ବା ପାଚକମାନଙ୍କୁ କାଠ ପରିବା, ବଟା ମସଲା ଆଦି ଯୋଗାଏ—2. A class of sebakas of the Deity Jagannath of Puri who supply cooking materials to the cooks.

ଜୋଗଣିଆ—ଦେ. ବି—ଜୋଗଣାହାରୀ (ଦେଖ)
Joganiā — Joganāhāri (See)

ଜୋଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଯୋଜନ) ୧ । ରାଜାଙ୍କର ଜୋଗଣ ସାମଗ୍ରୀ ସଂଗ୍ରହ ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—1. To gather together or keep ready the victuals of a Rājā.
Joganibā

୨ । ପାଚକ ନିକଟରେ କାଠ ପରିବା ଓ ବଟା ମସଲା, ଚାଉଳ ଓ ଡାଲି ଯୋଗାଇବା—To supply articles to the cook in the kitchen.

ଜୋଗସାଜସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଗ+ଫା. ସାଜସ୍=ମେଳ; କପଟରେ ଥିବା ଶବ୍ଦ)—ଏକମେଳ; ଶଙ୍କା (ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ)—
Joga-sājasa
যোগসাজস — Collusion.
सठोपट्टा, जोगसाजिस
ବଣ—ମେଳ ବାନ୍ଧି କରାଯିବା (କର୍ମ)—
Collusive (etc).

ଜୋଗସାଜସୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜୋଗସାଜସ୍ }

ଜୋଗା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଯୋଗ୍ୟ)—
Jogā — ୧ । ପାରଙ୍ଗମ; ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

জোগ 1. Able; fit (person)
जोग्य ୨ । ଗୁଣବାନ୍; ଗୁଣୀ—2. Qualified; talented.
୩ । ବିଦ୍ୱାନ୍—3. Learned.

ଯୋଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯୋଗାଇବା (ଦେଖ)
Jogā(ge)ibā Jogāibā (See)

ଯୋଗାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଗ; ଯୋଜନ)—
Jogārda ୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଆୟୋଜନ; ଉପାଦାନସଂଗ୍ରହ;
জোগাড় ତଦବିର୍—1. Preparation; arrangement.
प्रबंध ୨ । କର୍ମ ନିର୍ବାହର ଉପାୟ ଓ ଉପକରଣ ସଂଗ୍ରହ—
2. Collection of means and materials for a work.
୩ । କନ୍ୟା ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା ସମୟରେ ବାପଘରୁ ତା ସଙ୍ଗେ ପଠାଯିବା ସାମଗ୍ରୀଚୟ—3. Various articles despatched with a daughter when she is sent to her husband's family for the first time after attaining puberty.
୪ । ଉଚିତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—4. Fit or proper management or arrangement.
୫ । ଚେଷ୍ଟା—5. Effort; endeavour.
୬ । ଦେବତା ଓ ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବିବିଧ ଉପକରଣ ବା ସଜ୍ଜା—6. A collection of eatables for Rājās or Deities.
୭ । ଉପାୟ—7. Device; means.
୮ । ରାଜାଙ୍କୁ ଉପହାର ଦିଆଯିବା ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ମହାପ୍ରସାଦର ସଜ୍ଜା—8. A collection of dainty foods presented to a Rājā.

ଯୋଗାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପକରଣ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Jogārda karibā 1. To collect materials.
জোগাড়করা ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟସାଧନର ଉପାୟମାନ କରିବା—
प्रबन्धकरना 2. To pursue the means to attain an object.
୩ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—3. To arrange.
୪ । ଉଦ୍ୟମ ବା ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
4. To endeavour.

ଯୋଗାଡ଼ ଜନ୍ତର—ଗ୍ରା. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଯୋଜନ+ଯନ୍ତ୍ର)—
Jogārda jantara ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ
জোগাড়যন্ত্র ସମସ୍ତ ଉପାୟ ଓ ଉପକରଣ—1. All conceivable
प्रबंध means and materials necessary for the attainment of some aim.
୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ବ୍ୟବସ୍ଥା—2. Arrangement.
୩ । ଉଦ୍ୟମ; ଚେଷ୍ଟା—3. Effort; endeavour.

ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଯୋଗାଡ଼ ଜନ୍ତର (ଦେଖ)
Jogārda jantra Jogārda jantara (See)

ଯୋଗାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଦ୍ୟମୀ; ଅଧ୍ୟବସାୟୀ—
Jogārdia 1. Persevering.
যোগাড়ে ୨ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ଉପାୟ
यागाड़िया ଅବଲମ୍ବନ କରେ; ଉଦ୍ୟୋଗୀ—
2. One who takes proper steps for some object to be attained.
୩ । କୌଶଳୀ—3. Skilful.
ବି—ଯେଉଁ ମୂଲିଆ କାରିଗରର ହାତପାଖକୁ ମାଲମସଲା ଯୋଗାଇ ଦିଏ; ଯୁଆଁଳିଆ—A labourer who supplies materials to the mason.

ଯୋଗାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଉପକରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବା—
Jogārdibā
যোগাড়করা 1. To keep every material ready.
୨ । ଯୋଗାଡ଼ କରିବା; ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—
2. To make arrangements.
୩ । ରନ୍ଧନ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଯାବତୀୟ ରନ୍ଧନସାମଗ୍ରୀ କଟା ବଟା ଇତ୍ୟାଦି କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିବା—3. To dress for cooking; to keep all the materials ready for cooking.
୪ । ତରକାରି ଆଦି ନିମନ୍ତେ ଯଥାଯଥ ଉପକରଣ ପାକଭାଣ୍ଡରେ ଏକତ୍ର ଅଜାଡ଼ିବା—4. To pour the different necessary ingredients into the cooking pot.

ଯୋଗାଯୋଗ—ଦେ. ବି. (କଥିତ ଭାଷା; ସଂ. ଯୋଗ+ବିପରୀତାର୍ଥକ ବା ଏକାର୍ଥକ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଯୋଗ)—
Jogājoga
জোগাজোগ ୧ । ଏକଯୋଗ—1. Conjunction.
मेलमाल ୨ । ଏକମେଳ; ଯୋଗସାଜସ—2. Collusion
୩ । ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—3 Opportunity.

ଯୋଛନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା; ପ୍ରା. ଜୋନ୍ହା) (ପଦ୍ୟ)—
Jochhanā ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ—Moon-light.
জোচ্ছনা [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦସ୍ଥ ସ୍ତ ର ଦେଶଜ ଭାଷାରେ ଛ ଉଚ୍ଚାରଣ
जुन्हैया ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ; ଯଥା—ବସ୍ତା=ବଛା, ମତ୍ସ୍ୟ=ମାଛ; ଚକସ୍ତା=ଚକଛ ।]

ଯୋଟ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ; ସଂ. ଯୋଟକ)—ଜୁଟ୍ (ଦେଖ)
Jot Jut (See).
জোট
जोट

ଯୋଟ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଯୋଟକ; ସଂ. ଜୁଟ ଧାତୁ)—
Jot khāibā ୧ । ବହୁ ପଦାର୍ଥ ଏକତ୍ର ଘନଭାବରେ ମିଳିଯିବା;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' କି ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

জোট খাওয়া — ଅଚଳଭାବରେ ମିଳିତ ହେବା—
जोट खाना 1. To be intimately mixed together; to exactly tally with each other.

ଜୋଟ ପଡ଼ିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜୋଟ ଲାଗିବା }

୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—2. To be joined together in the act of copulation; to cohabit.

(ଜୋଟ ଖୁଆଇବା; ଜୋଟ୍ ଖୋଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)

୩ । ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଆସି ପରସ୍ପର ହାବୁଡ଼ିଯିବା—
3. To meet each other, by coming from opposite directions.

୪ । (ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମତ) ଏକ ହେବା—4. (the opinions of two persons) To agree with each other.

ଜୋଟ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଟ୍ ହେବା (ଦେଖ)—
Joṭ hebā — Juṭ hebā (See)

ଜୋଟ—ସ. ବି (ସ. ଜୁଟ୍ ଧାତୁ=ଏକତ୍ର ହେବା+ଅ)—୧ । ଏକତ୍ର
Joṭa — ସଂଯୋଗ; ସମ୍ମିଳନ—1. Union; combination; conjunction.
জোট
जोट ୨ । ସଂହତି—2. Cohesion.
୩ । ସଙ୍ଗମ—3. General union.
୪ । ଦଳ—4. Flock.

ଜୋଟ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି (ସ. ଜୁଟ ଧାତୁ=ମିଳିତ ହେବା)—
Joṭa karā(re)ibā ୧ । ଗବାଦି ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇ
যোটান, জুটান — ସଙ୍ଗମ କରାଇବା—1. To bring about the
जुटाना, जुटवाना pairing or matching between a male and a female animal.

ଜୋଟ ଖୁଆଇବା }
ଜୋଟ ଖୋଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଜୋଟ ପକାଇବା }
ଜୋଟ ଲଗାଇବା }

୨ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁକୁ ମିଳେଇବା—2. To match two things.

ଜୋଟ ଖୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଟ କରାଇବା (ଦେଖ)—
Joṭa khoibā — Joṭa karāibā (See)
জোট খাওয়ান
जोट खिलाना
(ଜୋଟ ଖୁଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଟଜାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଯୋଗାଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
Joṭa-jāṭa — 1. Bringing together of different materials.
জোটজাট
जोटजाट
୨ । ମିଳାମିଶା; ପରସ୍ପର ସମ୍ମିଳନ—
2. Conglomeration.
୩ । ବହୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରଣ—
3. Bringing together of many things; collection.

୪ । ଜୁଟାଜୁଟି; ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମିଳନ ଘଟାଇବା—
4. The causing of lovers to meet; bringing about a meeting between lovers.
୫ । ଜାର ନିକଟରେ ପରସ୍ତ୍ରୀ ଜୁଟାଇବା—
5. Pandering.
(ଜୋଟାଜୋଟି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଟଣ—ଦେ. ବି (ସ. ଜୁଟଧାତୁ; କିମ୍ବା, ସ. ଯୋଜନ)—୧ । ମିଳନ;
Joṭaṇa — ଜୁଟିବା—1. Union; coming together.
জোটন — ୨ । ଯୋଚିବା; ସଂଯୋଜନା—2 Yoking.
जुटना ୩ । ଜୁଟାଇବା କର୍ମ—3. Bringing about a union.

ଜୋଟଣା—ଦେ. ବି—ଜୋଟଣ (ଦେଖ)—Joṭaṇa (See)
Joṭaṇā

ଜୋଟ-ପାଟ—ଦେ. ବି—ଜୋଟଜାଟ (ଦେଖ)—Joṭajāṭa (See).
Joṭa-pāṭa

ଜୋଟ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । (ବହୁ ପଦାର୍ଥ ବା ଜୀବ) ଏକଜ ହେବା—
Joṭa bāndhibā 1. To collect into a crowd or mass.
জোটবাঁধা — ୨ । (ଦୁଇ ଜୀବ) ସଙ୍ଗମାର୍ଥ ଏକତ୍ର ହେବା—
जोड़बाँधना 2. To form into a couple; to pair.
୩ । ଘନୀଭୂତ ହେବା—3. To conglomerate.

ଜୋଟା—ଦେ. ବି (ସ. ଜୁଟଧାତୁ)—ମିଳନ; ସଂଯୋଗ; ଜୁଟିବା—
Joṭā — Union; meeting.
জুটা, জোট — ବିଣ—ସଂଯୁକ୍ତ; ମିଳିତ; ସଂଘଟିତ—United.
ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଜୁଟା (ଦେଖ)
Juṭā (See)
(ଜୋଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜୋଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଟାଇବା (ଦେଖ)—
Joṭā(ṭe)ibā — Juṭāibā (See)

ଜୋଟାଜୋଟି—ଦେ. ବି. (ସ. ଯୋଜନ)—ଜୁଟାଜୁଟି (ଦେଖ)
Joṭā-joṭi — Juṭā-juṭi (See)
জোটাজোটি
जोटाजोटि

ଜୋଟି—ଦେ ବି—ଝୋଟି (ଦେଖ)—Jhoṭi (See)
Joṭi

ଜୋଟିଙ୍ଗ—ସ. ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (°ଭୁଲ. ସ.
Joṭinga — ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ)—Lord Siba.

ଜୋଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୁଟିବା (ଦେଖ)
Joṭibā — Juṭibā (See)

ଜୋଠାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ଭୁଲ.ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଜେଠାଣୀ)—
Joṭhāni — ବଡ଼ ଯାଆ—Elder sister-in-law; the wife of the elder brother of one's husband.

ଜୋଡ଼୍ଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ପରସ୍ପର ଜୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା—
Joṛd-ṇi — Joined together.
(ଜୋଡ଼୍ନି ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ପରସ୍ପର ଜୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍ଗୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ	ଲଅ	ଝ	ନ୍ତ

ଅବସ୍ଥା—The state of two things being joined together.

ଜୋଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା)—୧ । ମିଳନ;
Jorda ସମ୍ମିଳନ—1. Mixing together; union.
জোড় ୨ । ଯୋଡ଼ା; ଯୁଗ୍ମ; ଯୁଗଳ—
जोड़ 2. A pair.

୩ । ଏକତ୍ରାବସ୍ଥିତ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ; ଦମ୍ପତି—3. Couple.
[ଦ୍ର—ବିଶେଷତଃ ମନୁଷ୍ୟେତରପ୍ରାଣିଦମ୍ପତି ପ୍ରତି ଏହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ]

୪ । ଇତର ଜନ୍ତୁମିଥୁନଙ୍କ ସଙ୍ଗମ—4. Cohabitation. or crossing of animals.

୫ । ଏକତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ଧୋତି ଗୁଦରି; ଅଧୋବାସ ଓ ଉତ୍ତରୀୟ—5. A pair of cloths (upper and lower).

ଜୋଡ଼ାଟିଏ ବୁଣାଇସ୍ତ ବାଡ଼୍ ପାଇଥ ଭାଇ ଓଳିଏ ଯାଏ ତଉତଣ ।
ଫକୀରମୋହନ• ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୬ । (ଗଣିତ) ଯୋଗ; ବହୁ ସଂଖ୍ୟାର ମିଶ୍ରଣ—6. (mathematics) Addition

୭ । ଦୁଇଟି ପୃଥକ୍ ପଦାର୍ଥ ବା ଅଂଶକୁ ଏକତ୍ର ଯୋଗକରିବା —7. Uniting or joining together of two separate things or parts.

୮ । ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ବା ଅଂଶଯୁକ୍ତ ହେବା ସ୍ଥାନ—8. A joint; the place where two things are joined together; juncture.

୯ । (ଶାବରୀ ଭାଷା—ଜୋର) ; ବହୁଦୂରବିସ୍ତୃତ ଜଳାଶୟ—
জোল Ditch; a long narrow stretch of water.
दलदल

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—୧ । ପାଣିଚ ନଡ଼ିଆ ଓ ଟୁରୁଡ଼ ନଡ଼ିଆର ପରିମାଣ ବିଶେଷ—1. An aggregate or unit of 720 or 864 cocoanuts.

[ଦ୍ର—ପାଣିଚ ନଡ଼ିଆ ୧ ଜୋଡ଼=କା • ୩/ (ନଅପଣ ୭୨୦ କଡ଼ା); ଖୁରୁଡ଼ନଡ଼ିଆ ୧ ଜୋଡ଼=କା ०୩୷ ୧୬ ଗଣ୍ଡା (ଏଗାର ପଣ ୧୬ ଗଣ୍ଡା=୯୪୪ କଡ଼ା) ।]

୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ—
2. Streamlet.

(ବିଜୋଡ଼—ବିପରୀତ) ଦେ. ବିଣ—ସମସଂଖ୍ୟକ (ସଂଖ୍ୟା)—Even (number).

ଜୋଡ଼ ଖାଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । (ଦୁଇ ବସ୍ତୁ) ଏକତ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ ବା ସମ୍ମିଳିତ
Jorda khāibā ହେବା—1. To unite closely; to mix together.
জোড় খাওআ
जोड़ा खाना ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ) ସଙ୍ଗମ କରିବା—
(ଜୋଡ଼ା ଖୁଆଇବା—ଣିଜନ୍ତ) 2. To copulate; to couple.

୩ । (ଇତର ପ୍ରାଣିମିଥୁନ) ହଳୁଆ ପଡ଼ିବା—
3. To pair.

ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଟି ସଂଯୁକ୍ତ ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବଙ୍କୁ
Jorda chhardā(rde)ibā ପୃଥକ୍ କରାଇବା—
জোড় ভাঁগা To separate two closely united things
जोड़ा छुड़ाना or a couple.

ଜୋଡ଼ତୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—
Jorda-torda ୧ । ଯୋଡ଼ିବା ଓ ଭାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟା—
জোড়তাড় 1. Act of joining together and
जोड़तोड़ breaking up.

୨ । ଭାଙ୍ଗିବା ଓ ଯୋଡ଼ିବା ଆଦି କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାଧାନ—2. Accomplishing a thing by all sorts of means (e. g. breaking and joining).

୩ । ଆୟୋଜନ—3. Arrangement.
(ଯଥା—ମୁଁ ଜୋଡ଼ତୋଡ଼ କରି ୧୦ ଟଙ୍କା ସଜାଳ କଲିଣି)

୪ । ଛଳ; କପଟ—4. Deceit.

ଜୋଡ଼ନାଶି—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ଲଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Jorda-nāsi. Jorda-lāñji (See)

ଜୋଡ଼ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Jorda pardibā Jorda khāibā (See)

ଜୋଡ଼ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jorda phitā(te)ibā Jorda chhardāibā (See)

ଜୋଡ଼ ଫିଟିବା—ଦେ. ବି—ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ ଛଡ଼ାଛଡ଼ି ହୋଇ
Jorda phitibā ଯିବା—The dissolution or separation of a couple or a pair of things or animals.

ଜୋଡ଼ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁଙ୍କୁ ଜୋଡ଼ାଜୋଡ଼ା
Jorda bāndhibā କରିବା—1. To arrange things or
জোড় বাঁধা animals in pairs.
जोड़ा बाँधना ୨ । (ଦୁଇଜଣ) ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—
2. (two persons) To unite; to join together; to combine.
(ଯଥା—ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଶ ଜୋଡ଼ ବାନ୍ଧିଲେଣି, ଆଉ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖଟଖଟ କିଛି ଲାଗୁ ନାହିଁ ।)

ଜୋଡ଼ ବିଜୋଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟ)—
Jorda bijorda ୧ । ଜୋଡ଼ାଜୋଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥିବା; ଏକ
জোড় বিজোড় ଜୋଡ଼ାର ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜୋଡ଼ାର ବସ୍ତୁ
जोड़बेजोड़ ସଙ୍ଗେ ରଖା ଯାଇଥିବା—1. Not arranged in pairs; not symmetrically arranged.

୨ । ସମ ଓ ଅସମ (ବସ୍ତୁ)—
2. Odd and even (things).

୩ । ଅସମ—3. Incongruous; dissimilar; unsymmetrical.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧରତ, ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ-ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଉପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଲଙ୍କ' ଦେଖିବେ

ଜୋଡ଼ ବେଳ—ଦେ. ବି—୧ । (ପଶୁ ଆଦିଙ୍କର) ସଙ୍ଗମ ଋତୁ—
Jorda bela 1. Pairing time; season for pairing (of animalas).
(ଜୋଡ଼ ବେଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ମୈଥୁନସମୟ—
2. The time of copulation.

ଜୋଡ଼ ଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jorda bhangā(nge)ibā Jorda chhardāibā (See)

ଜୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଫିଟିବା (ଦେଖ)
Jorda bhāngibā Jorda phitibā (See)
ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jorda chhardāibā (See)

ଜୋଡ଼ ମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁର ସମ୍ମିଳନ ସ୍ଥାନ—The joining point of two things; juncture.
Jorda muhañ
জোড়মুখ
जोड़ा

ଜୋଡ଼ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Jorda lāgibā Jorda khāibā (See)
[ଜୋଡ଼ ଲାଗା(ଗେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ଜୋଡ଼ ଲଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁର ବଣ୍ଡର ଜଳାଶୟର ଏକପ୍ରାନ୍ତ—
Jorda lānji One end of a ditch or fen.
(ଜୋଡ଼ ଲଞ୍ଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଡ଼ହସ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁକ୍ତହସ୍ତ)—ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଦୁଇ ହାତର ଅଞ୍ଜଳିବନ୍ଧନ; ହାତ ଯୋଡ଼ିବା; ଅଞ୍ଜଳିବନ୍ଧନ—Folding together of the palms of both hands (in supplication).
Jordahasta
জোড়হস্ত
जोड़हाथ
(ଜୋଡ଼ହାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—ଦୁଇ ହାତ ଯୋଡ଼ିଥିବା; କୃତାଞ୍ଜଳି—With palms folded.

ଜୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ = ବନ୍ଧନ କରିବା)—
Jordā ୧ । ଯୁଗ୍ମ; ଯୁଗଳ; ଦୁଇଟି ସମଶ୍ରେଣୀର ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ—
1. A couple; a pair.
जोड़ा
୨ । ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ; ଦମ୍ପତି—
2. A couple of animals; husband and wife; man and woman.
୩ । ଦୁଇଟି ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁ ବା ଅଂଶକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା; ଯୋଡ଼ିବା—3. Joining together of two things or parts.
୪ । ଏକ ହଳ; ଯାନାଦିରେ ବାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ଲାଗିବା ପଶୁ—4. A pair of animals for vehichles.
୫ । ଡାହାଣ ଓ ବାମ ଅଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟ (ଜୋତା ଓ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତି)—
5. A pair (of shoes, ornaments etc) to suit the right and left limbs.
୬ । ଏକ ବସ୍ତୁ ସଦୃଶ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
6. One of a pair; a complement; a thing which will suit another.
୭ । ଅଧୋବାସ ଓ ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର—
7. A pair of cloths (upper and lower garments) put or arranged together.
୮ । ଯମଜ—8. Twins.
ବିଣ—୧ । ଏକତ୍ର ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା—
1. United; joined.
୨ । ଜାଡ଼ିଳ—2. Arranged in a pair.
୩ । ଯମଜ—3. Born twins.
୪ । ଝଲା ହୋଇ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା—
4. Soldered together.
୫ । ଦୁଇ ସଂଖ୍ୟକ—
5. A couple; numbering two.
କେତେବେଳେ ଜୋଡ଼ା ଭାରକାରେ ଘର
କେତେବେଳେ ଚାଲ ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ମର—ଢଗ ।

ଜୋଡ଼ାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—
Jordāi ଗାନ୍ଥିବା; ମାଟି ବା ଚୂନ ଦ୍ୱାରା ଇଟା ବା ପଥର ବସାଇବା—Masonry-work.
জোড়াই
जोड़वाइ
ବିଣ—ଗାନ୍ଥିଣ କରି ଯାଇଥିବା—
Consisting of masonry work.

ଜୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁ; ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ)—
Jordā(rde)ibā ୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—
1. To cause to join.
জোড়ান
जोड़वाना
୨ । ଦୁଇ ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ସଙ୍ଗମ କରାଇବା—
2. To cause two animals to pair.
୩ । ଜୋଡ଼ାଜୋଡ଼ା କରି ସଜ୍ଜିତ କରିବା—
3. To arrange in pairs.
୪ । ଯୋଡ଼ିବା—4. To join together.

ଜୋଡ଼ାଏ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—୧ । ଦୁଇଟା—
Jordāe 1. Two; a pair.
এক জোড়া
एक जाड
୨ । ଦୁଇଟା ମାତ୍ର—2. Two only.

ଜୋଡ଼ାକ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଜୋଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
Jordāka Jordāe (See)
হুটো
दोनो

ଜୋଡ଼ାକମ—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ି ନାଗରା (ଦେଖ)
Jordā-kama Jordi nāgarā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଢ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଜୋଡ଼ାକୁ ଜୋଡ଼ା—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ା (ଦେଖ)
Jor̤dāku jor̤dā Jor̤dā jor̤dā (See)

ଜୋଡ଼ା ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—
Jor̤dā chhar̤dā(r̤de)ibā (etc) ଜୋଡ଼ ଛଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Jor̤da chhar̤dāibā (See)

ଜୋଡ଼ା-ଜୋଡ଼ା—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ହୋଇ ସଙ୍ଗ
Jor̤dā-jor̤dā ହୋଇଥିବା—In couples; arranged into
জোড়াজোড়া or formed into pairs.
जोड़ाजोड़ा

ଜୋଡ଼ା ଜୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇଟି ଭଗ୍ନ ଅଂଶ ବା ପଦାର୍ଥକୁ ଏକତ୍ର
Jor̤dā jor̤di କରିବା—1. Joining together of two
জোড়াজুড়ি things or parts.
जोड़जाड़ ୨ । ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ଉପକରଣର ଏକତ୍ରୀ-
କରଣ—2. Bringing together or collecting of different materials or ingredients.
୩ । ଭଗ୍ନ ବା ଛିଣ୍ଡା ବା ଫଟା ପଦାର୍ଥକୁ ମରାମତି କରିବା—
3. Repairing or patching up of broken or torn things.
ଦେ. ବଣ—ମରାମତି କରାଯାଇ ଥିବା; ନାନାଖଣ୍ଡ ଏକତ୍ର କରାଯାଇ
ଥିବା—Joined together (many bits); repaired.

ଜୋଡ଼ା ଦିହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ା ମଶାଲ (ଦେଖ)
Jor̤dā dihur̤di Jor̤dā masāla (See)

ଜୋଡ଼ା ଫିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋଡ଼ ଫିଟିବା (ଦେଖ)
Jor̤dā phiṭibā Jor̤da phiṭibā (See)

ଜୋଡ଼ା ବେତ—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ି ବେତ (ଦେଖ)
Jer̤dā beta Jor̤di beta (See)

ଜୋଡ଼ା ଭାରିଯା—ଦେ. ବି—ଏକ ପୁରୁଷର ଥିବା ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ—
Jor̤dā bhārijā Two wives possessed by a man at a time.
ତାକେ ନାହିଁ କି, ହାକେ ନାହିଁ, କତ ର ନାହିଁ କାହାକୁ
ଜୋଡ଼ାଭାରିଯାରେ କି କଷ୍ଟ ଅଛି, ପଚାର ଯା ତୋ ମାଆକୁ—ଡଗ ।

ଜୋଡ଼ା ମଶାଲ—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜା ଅବା ଦେବଙ୍କ ଗମନରେ ବାମ ଓ
Jor̤dā masāla ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଜଳା ଯାଉଥିବା ମଶାଲ ବା
জোড়া মসাল ଦିହୁଡ଼ି—1. Two torches lighted on both (right and left) sides of a Raja or a Deity in procession.
୨ । ଦୁଇ ଶାଖା ଥିବା ମଶାଲ—
2. Two torches attached to one handle.

ଜୋଡ଼ା ମହୁରି—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ି ମହୁରି (ଦେଖ)
Jor̤dā mahuri Jor̤di mahuri (See)

ଜୋଡ଼ା ମୁହିଁ—ଦେ. ବି—ଜୋଡ଼ ମୁହଁ (ଦେଖ)
Jor̤dā muhan̄ Jor̤da muhan̄ (See)

ଜୋଡ଼ା ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି—ଜଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକତ୍ର ନିନାଦିତ ଶଙ୍ଖଯୁଗ୍ମ—
Jor̤dā śaṅkha A pair of conches simultaneously sounded by one person.

ଜୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁଗ୍ମ; ଯୁଗଳ, ସଂ. ଜୁଡ଼ ଧାତୁ)—
Jor̤di ୧ । ଯୁଗ୍ମ—1. A couple.
জুড়ি, জোড়ি ୨ । ଦ୍ୱୟ—2. A pair; two.
जोड़ि ୩ । (ଅଦରାର୍ଥକ) ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ—4. Two things.
୪ । ଗାଡ଼ିଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିବା ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା—
4. A pair of horses for a carriage.
୫ । ଘୋଡ଼ା ଆଦି ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇ ପଛଗୋଡ଼ରେ
ମାରିବା ଚାଟ—5. Kick with two hind legs of a beast; double kick of a beast.
জোলি; জুলি ୬ । (ଶାବରାଭାଷା ଜୋର)—ଲମ୍ବ ଅଥଚ କମ ଚଉଡ଼ା
दलदल ଜଳାଶୟ—6. A long and narrow expanse of water.
[ଦ୍ର—ଜୋଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା ଜୋଡ଼ି ଅକାରରେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ।]
ଜୁରୀ ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଜୁରୀ)—ଜୁରୀ; ଜଡ଼—7. Jury.
जोड़ी ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଚଷମା—
1. Spectacles.
୨ । ଜୋତା—2. A pair of shoes.
ଦେ. ବଣ—ଯୁଗ୍ମଭାବରେ ସ୍ଥିତ ବା ସଜ୍ଜିତ; ଡାଉଁଳ; ଯୁଗ୍ମ—
Double; arranged in pairs.

ଜୋଡ଼ିଏ—ଦେ. ବଣ ଓ ବି. (ଆଦର ବା ସ୍ନେହାର୍ଥକ)—
Jor̤die ଜୋଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
একজোড়া Jor̤dāe (See)
एकजोड़ा

ଜୋଡ଼ିକ—ଦେ. ବଣ ଓ ବି. (ଆଦର ବା ସ୍ନେହାର୍ଥକ)—
Jor̤dika ଜୋଡ଼ାଏ (ଦେଖ)
দুটি Jor̤dāe (See)
दोठो ଖୋବା ମଳକ ! ଶଙ୍ଖାଳି କରନ୍ତୁ ଥୁଅ ଜୋଡ଼ିକ—ଡଗ ।

ଜୋଡ଼ିକବାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଯୁଗଳ+କପାଟ)—
Jor̤di-kabāṭa ଦୁଇଟି ପାଲଥିବା କବାଟ—
জোড়াকপাট A door with two folds or flaps.

ଜୋଡ଼ିକି(କୁ)ଜୋଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଯୁଗ୍ମ ଯୁଗ୍ମ ହୋଇ—
Jor̤diki(ku)-jor̤di 1. In pairs; arranged in couples,
জোড়াজোড়া ୨ । ଏକ ଜୋଡ଼ା ପରେ ଅନ୍ୟ ଜୋଡ଼ାଏ—
जोड़ाजोड़ा 2. One pair after another.

ଜୋଡ଼ିଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିରେ ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଲାଗନ୍ତି—
Jor̤di-gār̤di A carriage drawn by a pair of horses.
জুড়ি গাড়ি
जोड़ि गाड़ि

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜୋଡ଼ଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ଯୁଗଳ+ଘୋଟକ)—
Jordi-ghordā ଜୋଡ଼ଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିବା ଅଶ୍ୱଯୁଗଳ—
জুড়িঘোড়া A pair of horses for a carriage.
जोड़िघोड़ा

ଜୋଡ଼ ଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୋଡ଼ଗାଡ଼ିରେ ଭ୍ରମଣ
Jordi chalā(le)ibā କରିବା—1. To take a drive in
জুড়ি চালান a carriage and pair.
जोड़ि हाँकना ୨ । ଜୋଡ଼ ଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିଥିବା ଅଶ୍ୱଯୁଗଳଙ୍କ ବାଗ
[ଜୋଡ଼ଚଲା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବା ଲଗାମକୁ ଧରି ଗାଡ଼ି
ଚଳାଇବା—2. To drive a coach and pair (one's self).

ଜୋଡ଼ଜାଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭାଙ୍ଗିଯାଇଥିବା ଅନେକ ସ୍ଥାନ ବା
Jordi-jārdi debā ପଦାର୍ଥକୁ ଜୋଡ଼ିବା—
জোড়েজুড়ে দেওয়া To unite many broken parts or things.
जोड़जाड़ देना

ଜୋଡ଼ ଜୋଡ଼—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜୋଡ଼ିକ ଜୋଡ଼ (ଦେଖ)
Jordi jordi Jordiki jorrdi (See)

ଜୋଡ଼(ଡ଼େ)ଡ଼ଉଁରିଆ—ଦେ. ବ. (ବର୍ଣ୍ଣିଆଶବ୍ଦ)—ପାଖକୁ ପାଖ ଝାଳି
Jordi-(de)da-unriā ଯାଇଥିବା ରୁପାର ଯୋଡ଼ା ଡଉଁରିଆ—
A pair of amulets soldered together.

ଜୋଡ଼ ଥୋଇଲି—ଦେ. ବ—ଜୋଡ଼ ପୋଇଲି (ଦେଖ)
Jordi thoili Jordi poili (See)

ଜୋଡ଼ ନାଗରା—ଦେ. ବ—ଏକ ସମୟରେ ଜଣେ ବାଦକର ଦୁଇହାତ
Jordi nāgarā ଦ୍ୱାରା ବାଜିତ ହାଣ୍ଡି ଆକୃତିର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଦ୍ୱୟ—
A musical instrument consisting of two cup-shaped drums sounded simultaneously by both the hands of the drummer.

ଜୋଡ଼ ପୋଇଲି—ଦେ. ବ—ପ୍ରଭୁ ବା ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ସେବାରେ ଖଟିବା
Jordi poili ଦାସୀଦ୍ୱୟ—A couple of maid servants serving a master or mistress.

ଜୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା)—୧ । ଦୁଇଟି
Jordibā ପଦାର୍ଥ ବା ଅଂଶକୁ ଏକତ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—
জোড়া 1. To unite; to join together two things or parts.
जोड़ना
୨ । ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ମିଶାଇବା—
1. To add up numbers.
୩ । ହିସାବ ମିଳାଇବା—
3. To square up an account.
୪ । ଗୀତ ବା ପଦ୍ୟାଦି ରଚନା କରିବା—
4. To compose a song or poem.
୫ । ପୃଥକବସ୍ଥିତ ଉପାଦାନମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
5. To bring together various materials.
୬ । ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା ପଦାର୍ଥର ଅଂଶକୁ ଅଠା ଆଦି ଦ୍ୱାରା
ସଂଯୋଜିତ କରିବା ବା ଝାଳିବା—6. To join or solder together two broken parts.

ଜୋଡ଼ ବିଚାର—ଦେ. ବ.—ଜୁରିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦଉରା ମକଦମାର ବିଚାର—
Jordi bichāra A trial by jury.
জুরি বিচার
जुड़ि बिचार

ଜୋଡ଼ ବେତ—ଦେ. ବ.—ଜାଓଁଳ ବେତ; ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରହାର
Jordi beta କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି
জোড়া বেত ବେତ—Two canes tied together for the
जोड़िबेत purpose of caning convicted persons.

ଜୋଡ଼ ମହୁରି—ଦେ. ବ.—ଜୋଡ଼ା ମହୁରି; ଜଣେ ଲୋକ ଏକ
Jordi mahuri ସମୟରେ ଏକତ୍ର ବଜାଇବା ଦୁଇଟି ମହୁରି ବା
କାହାଳୀ—A double-trumpet blown by one person simultaneously.

ଜୋଡ଼ ମଶାଲ—ଦେ. ବ.—ଜୋଡ଼ା ମଶାଲ (ଦେଖ)
Jordi maśāla Jordā masāla (See)

ଜୋଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପଶୁ) ଦୁଇ ପଛଗୋଡ଼ରେ
Jordi māribā ଏକ ସମୟରେ ଲାତ ମାରିବା—To kick
दुलात्ति मारना with the two hind legs simultaneously.

ଜୋଡ଼ରେ ବସିବା—ଦେ. ବ.—୧ । ମକଦମା ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ
Jordire basibā ଜଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜୁରିରୂପେ ବିଚାରାସନରେ ବସିବା—
জুরিতে বসা To sit on the jury; to sit as a juror.
जुड़िमे बैठना ୨ । ଦୁଇଟି ଘୋଡ଼ା ଯୋଗ ହୋଇଥିବା ଗାଡ଼ିରେ ବସିବା—
To take a drive in a coach and pair.

ଜୋଡ଼ ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବ.—ଜୋଡ଼ା ଶଙ୍ଖ (ଦେଖ)
Jordi śankha Jordā sankha (See)

ଜୋଡ଼ ଶାଲ—ଦେ. ବ.—ଏକତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ଦୁଇଟି ଶାଲ, ଦୋଶାଲ—
Jordi śāla A pair of shawls used together.
দোশালা
दुसाला

ଜୋଡ଼ ହଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୋଡ଼ ଚଲାଇବା (ଦେଖ)
Jordi hankā(nke)ibā Jordi chalāibā (See)

ଜୋଡ଼ ହାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୋଡ଼ ଚଲାଇବା (ଦେଖ)
Jordi hānkibā Jordi chalāibā (See)

ଜୋତ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଯୋକ୍ତ୍ର; ଯୋତ୍ର)—୧ । ଯୁଗକନ୍ଧକୁ ହଳ
Jota ବା ଶଗଡ଼ର ଜୁଆଳକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଈଶ ବା ଦଣ୍ଡା ସଙ୍ଗେ
जोत ବାନ୍ଧିବା ଦଉଡ଼ି—1. Rope for tying the yoke to the shaft of a plough or cart.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଝ	ନୃ

୨ । ଧାନ କଳେଇ ଆଦି ବାନ୍ଧି ବିଲରୁ ବୋହି ଆଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ା—2. Rope used to tie up and carry the sheaves of corn harvested from the field.

ଜୋତ ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋତ୍)—୧ । କର୍ଷଣଯୋଗ୍ୟ ଭୂମି—
জোত 1. Arable land; a land fit for tillage.
जोत ୨ । ଜମିଦାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ପ୍ରଜା ଦଖଲ କରୁଥିବା ଜମି; ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱ ବିଶିଷ୍ଟ ଜମି; ରଇତି ଜମି—2. A tenure or holding of a tenant.

ଜୋତ ଆବାଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୂମି ଚାଷ କରିବା—
Jota ābāda karibā 1. To cultivate arable land.
জোত আবাদ করা ୨ । ରଇତି ସ୍ୱତ୍ୱରେ (ପ୍ରଜା) କର୍ଷଣ କରିବା;
जोतना ରଇତରୂପେ ଜମି ଚାଷ କରିବା—2. To cultivate a holding as a tenant.

ଜୋତ ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଜୋତ (ଦେଖ)
Jota daurḍi Jota (See)
(ଜୋତଦଉଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋତଦାର—ବୈଦେ. (ଫା. ଜୋତ୍‌ଦାର)—
Jotadār ପ୍ରଜାସ୍ୱତ୍ୱଯୁକ୍ତ ଜମିର ଅଧିକାରୀ—
জোতদার A tenure-holder; tenant; raiyat.
जोतदार

ଜୋତର—ଗ୍ରା. ବି—ଜୋତ୍ର (ଦେଖ)
Jotara Jotra (See)

ଜୋତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.ବି—୧ । ଜୋତା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Jotā (etc) 1. Jutā (etc) (See)
জুতা ୨ । ଯୋଚା (ଦେଖ)
जूता 2. Jochā (See)

ଜୋତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—
Jotā(te)ibā ୧ । ଜୋତିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଜକ ରୂପ—
জুতান্ 1. Causative form of Jotibā.
जोतवाना ୨ । ଜୋତାରେ ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To beat with shoes.

ଜୋତା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜୋତାରେ ମାଡ଼ ଦେବାକୁ
Jotā uṭhā(the)ibā ତିଆରି ହେବା; ଜୋତା ଦ୍ୱାରା ଅପରକୁ
জুতা উঠানো ଆଘାତ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା—1. To be
जूती उठाना ready to give a shoe-beating.
୨ । ଅପରର ପିନ୍ଧିବା ଜୋତାକୁ ଉଠାଇବା ରୂପ ନୀଚ ଭୃତ୍ୟକର୍ମ କରିବା—2. To do another's menial works, such as removing his shoes.

ଜୋତା ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଛୁରି ବା କଟୁରୀ ଆଦିର ଦାଢ଼)
Jotā parḍi-jibā କାଠ, ପଥର ବା ଲୁହାରେ ବାଜି ଦନ୍ତୁରି ବା ଛେଚଡ଼ା ହୋଇଯିବା-(the blade of a weapon) To become blunted by coming in contact with wood, stone, iron or such other hard things.

ଜୋତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତାରେ ପିଟିବା—
Jotā māribā To give a shoe-beating.
জুতা মারা, জুতান
जुता मारना, जुतियाना

ଜୋତି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଃ)—ଜ୍ୟୋତି (ଦେଖ)
Joti Jyoti (See)
জোতি
जोति

ଜୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଯୋଜନ)—ଯୋଚିବା (ଦେଖ)
Jotibā Jochibā (See)
জোতা ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଅଠମଲ୍ଲିକ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ଏହି
जोतना ଅର୍ଥରେ ହି. ଜୋତ୍‌ନା)—ଚାଷ କରିବା—
To cultivate the land; to till the land.

ଜୋତିଷ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷ (ଦେଖ)
Jotisha 1. Jyotisha (See)
জোতিষ ୨ । (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷୀ) ଜ୍ୟୋତିଷୀ (ଦେଖ)
जोतिष 2. Jyotishī (See)

ଜୋତିଷ ନାୟ(ହା)କ—ଦେ. ବି—ଜଉତିଷ ନାୟକ (ଦେଖ)
Jotisha nāya(hā)ka Jautisha nāyaka (See)

ଜୋତ୍ର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋତ୍)—
Jotra ୧ । ରଇତି ସ୍ୱତ୍ୱ—
জোত 1. Tenure; tenant's holding.
जोत ୨ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—2. Landed property.
୩ । ସମ୍ପତ୍ତି—3. Property.
୪ । ସଙ୍ଗତି; ସଂସ୍ଥାନ—4. Well-to-do condition.
୫ । ବ୍ୟବସାୟର ପୁଞ୍ଜି; ପାଣ୍ଠି—5. Capital; stock.
୬ । ଉପାୟ—6. Means.
୭ । ସୁବିଧା; ସୁଯୋଗ—
7. Favourable opportunity.

ଜୋତ୍ରସମ୍ପନ୍ନ—ଦେ. ବିଣ—ସଙ୍ଗତିସମ୍ପନ୍ନ; ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ—
Jotra-sampanna Well-to-do; affluent.

ଜୋତ୍ରବିହୀନ—ଦେ.ବିଣ—୧ । ସମ୍ପତ୍ତିହୀନ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗରିବ; ସଙ୍ଗତିହୀନ-
Jotra-bihīna 1. Very poor; indigent; having no property or assets.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେଣା ପରିଶୋଧ କରିବା ସକାଶେ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଣ୍ଟେ ନାହିଁ; ଦେବାଳିଆ—2. Insolvent.

ଜୋବରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମଇଳା; ମଳଯୁକ୍ତ; ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ—
Jobarā 1. Dirty.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁଆ' ଦେଖିବେ; 'ବଠୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଙ୍କୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

(ଜୋବସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅଳଅ ଯୁକ୍ତ— 2. Full of filth or rubbish.
୩ । ଅପରିଷ୍କୃତ—3. Uncleansed.
୪ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—4. Pale.
ଦେ. ବି—ମହାନଦୀର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ କଟକର ଉପକଣ୍ଠସ୍ଥ ଗ୍ରାମ ବା ନଗରାଂଶ—A part on the outskirts of the town of Cuttack on the bank of Mahanadi.
[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଗୋଟିଏ ପଥର ବନ୍ଧ (Anicut) ଦ୍ୱାରା ମହାନଦୀର ପାଣିକୁ ଅଟକାଇ ରଖି ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ କେନାଲ୍ ବାହାର କରାଇ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଜଳସେଚନ ଓ ନୌଯାତ୍ରାଦିର ସୁବିଧା କରାଇ ଅଛନ୍ତି ।]

ଜୋଯଖ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ନରକ (ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର)—
Jojakh Hell (of Mahomedans).
জাহানম
जहन्नम

ଜୋର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋର୍)—
Jor ୧ । ବଳ; ବେଗ—1. Force; velocity.
জোর ୨ । ଜବରଦସ୍ତି; ବଳପ୍ରୟୋଗ—2. Use of force.
ज़ोर ୩ । ପରାକ୍ରମ; ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା— 3. Strength; power; might.
୪ । ଅଧିକାର—4. Authority.
୫ । ଜିଗର—5. Obstinacy; insistence.
୬ । କଥା ଉପରେ ଦେବା ଗୁରୁତ୍ୱ—6. Emphasis.
୭ । ଉଚ୍ଚାରଣର ଗୁରୁତ୍ୱ—7. Stress.
ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର ଯୁକ୍ତ—1. Loud.
୨ । (ମୂଲ୍ୟରେ) ଅତ୍ୟଧିକ— 2. Excessive; dear (in price).
୩ । କଡ଼ା (ହୁକୁମ)—3. Strict (order).

ଜୋର୍ ଜବର୍‌ଦସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି. ((ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Jor jabar-dasti ଜୋର୍‌ଜୁଲମ୍ (ଦେଖ)
জোর জবরদস্তি Jor-julam (See)

ଜୋର୍‌ଜାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଜୋର୍‌ଜୁଲମ୍ (ଦେଖ)
Jor-jāri Jorjulam (See)
জোরজারী
ज़ोरजारी

ଜୋର୍‌ଜୁଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ସହଚରଶବ୍ଦ)—
Jor-julam ୧ । ବଳ୍‌ଜୋର; ବଳ୍‌ଜୋର୍; ବଳପ୍ରକାଶ—
জোরজুলুম 1. Show of force; compulsion;coercion.
ज़ोरजुलम ୨ । ଜିଗର—2. Insistence.
(ଜୋର୍‌ଜୁଲୁମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ବଳପ୍ରୟୋଗ— 3. Use of force.
୪ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—4. Oppression; tyranny.

ଜୋର୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ; ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—
Jor-dār 1. Powerful; mighty.
জোরদার; জোরাল ୨ । ବଳବାନ୍—2. Strong.
ज़ोरदार; ज़ोरावर

ଜୋରଦାରି—ବୈଦେ. ବି—ବଳୁଆ ପଣିଆ—
Jordāri The condition of being strong.
জোরদারী
ज़ोरदारी

ଜୋରଦାରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଫା.ଜୋର୍‌ଦାର୍+ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇଆ)—
Jordāriā ଜୋର୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Jor-dār (See)

ଜୋର୍‌ସୋର୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଫା. ଜୋର୍‌ଶୋର୍=ଅତ୍ୟଧିକ
Jor-sor ଜୋର୍)—ଅତି କ୍ଷିପ୍ରଭାବରେ—Rapidly.
জোরসোর
ज़ोरसोरसे

ଜୋର—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ଇତର) ବି—ଜୋଡ଼; ବିସ୍ତୃତ ଜଳାଶୟ; ନୟନଜୋଡ଼—
Jora A long expanse of water; ditch.
জোল ବି—୧ । ଛୋଟ ପାଣିନାଳ—
दलदल 1. A small water-channel.
୨ । ଛୋଟ ନଦୀ—2. Streamlet.
ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଫା. ଜୋର୍)—ଜୋର୍ (ଦେଖ)
Jor (See)

ଜୋର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
Jora kariba 1. To use force.
জোর করা ୨ । ବଳପୂର୍ବକ ବାଧ୍ୟ କରିବା—
ज़ोर करना 2. To compel by use of force.
୩ । ବଳପ୍ରୟୋଗ ଲୋଡ଼ିବା— 3. To require use of force.
୪ । ବିଶେଷ ପ୍ରୟତ୍ନ କରିବା—4. To strive hard.

ଜୋର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ)—
Jora debā ଆପଣାର ଭାରକୁ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—1. To rest
জোরদেওয়া one's weight on (a thing or a limb).
ज़ोरदेना (ଯଥା—ଦେଖ, କାବୁଆ ଭୁଇଁରେ ଗଛ କାଟିଲବେଳେ ବାଡ଼ି ଉପରେ ଖୁବ୍ ଜୋର ଦେଇ ଚାଲୁଥିଲୁ ।)
୨ । (କହିଲାବେଳେ କୌଣସି କଥା ବା ବିଷୟ ଉପରେ)— ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା—2. To put emphasis (on a particular word or subject .
(ଯଥା—କହିଲାବେଳେ ଅମୁକ ବିଷୟ ଉପରେ ଟିକିଏ ଜୋର ଦେଇ ନ କହିଲେ ତାର ଗୁରୁତ୍ୱ କ ବୁଝା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।)

ଜୋର ପାଇବା—ଦେ. ବି—୧ । ସମଧିକ ବଳଲାଭ କରିବା—
Jora pāibā 1. Gaining of sufficient strength.

୧	ଋ	ଌ	ର୍‌,ର୍‌	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଉଚ୍ଚ	ଉଅ	ଋ
୨	ଋ	ଌ	ରୁ	ଲୁ	ଏ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

জোর পাওআ (ଯଥା— ୬ ମାସ ଜରରେ ପଡ଼ି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲିବାକୁ
जोर पाना ମୋର ଜୋର ପାଉ ନାହିଁ ।)

୨ । କାହାର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ-ସାଧନୋପଯୋଗୀ ବଳ ବା ଦାବି ଥିବାର ଅନୁମାନ ହେବା—2. Having a claim of right in respect of a certain person or matter; considering oneself able to do a thing.

(ଯଥା—ତାକୁ ଏଠାକୁ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ମୋର ଜୋର ପାଉଛି; ତାକୁ ଏ ଗୃହର ଖଣ୍ଡକପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ମୋର ଜୋର ପାଉଛି ।)

ଜୋରବର୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଜୋର୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Jorābar Jor-dār (See)

ଜୋରବରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଜୋର୍‌ଦାରି (ଦେଖ)
Jorābari Jor-dāri (See)

ଜୋରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଶବର ଜାତିର ଗୋଟିଏ
Joriā ଶାଖା—A branch of the Sabara caste.
[ଦ୍ର—ଶବର ଜାତିର ଅପର ଶାଖା 'ଖୁଣ୍ଟିଆ' ।]

ଜୋରିଜାରି—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ଜୋର୍‌ଜୁଲମ୍ (ଦେଖ)
Jorijāri Jor-julam (See)

ଜୋରିବାନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଜୋରିମାନା (ଦେଖ)
Joribānā Jorimānā (See)

ଜୋରିମାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଜୁରମାନା)—ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—
Jorimānā Fine; penalty.
জুরিমানা
जुरमाना

ଜୋରୁ—ଦେ. ବି. (ହି. ଜୋଡ଼ା=ଯୁଗ୍ମରୁ ଉର୍ଦ୍ଦୁ; ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—
Joru ଭାର୍ଯ୍ୟା—Wife.
জোরু
जोरु

ଜୋରୁବେଟି—ଦେ. ବି. (ଉର୍ଦ୍ଦୁ; ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟା—
Joru-beṭi Wife and daughter.

ଜୋରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଳୁଆ ହେବା—
Joreibā 1. To become strong.
୨ । କ୍ଷମତାବାନ୍ ହେବା—2. To become powerful.

ଜୋଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋଲ୍‌ହା, ଜୁଲାହ୍)—ମୁସଲମାନ ତନ୍ତବାୟୁ
Jolā ଜାତି—A Mahomedan weaver.
জোলা [ଦ୍ର—କଟକ ସହରରେ 'ଜୋଲାସାହି' ନାମରେ ଗୋଟିଏ
जोलहा ବସ୍ତି ଅଛି ।]
(ଜୋଲ୍‌ହା, ଜୋଲ୍ହା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜଲ)—(କୌଣସି ସ୍ଥାନ) ଜଳାର୍ଦ୍ର
Jolā(le)ibā ହୋଇ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ହେବା; ଜଳଯୁକ୍ତ ହେବା—
জোলান (a place) To be saturated with water; to
(ଜୋଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) be impregnated with water.

ଜୋଲାପ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ଜୁଲାବ୍; ପ୍ରଭୃତି ଜଲାପା)—
Julāp (etc)
(ଜୋଲାବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜୁଲାପ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Julāp etc. (See)

ଜୋଳି—ଦେ. ବ.—୧ । ଲଙ୍ଗଳର ଫାଳଗାଳା ବା ଠିକଗାଳା—
Joḷi 1. The wooden pin which sets the ploughblade tight to the beam of the plough.
୨ । ଜୁଉଳି (ଦେଖ)
2. Ju-uḷi (See)

ଜୋଳିକି—ଦେ. ବ.—ଜୁଳୁକି (ଦେଖ)
Joḷiki Juḷuki (See)

ଜୋଷ—ସଂ. ବ.—(ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ କରିବା; ତୃପ୍ତ ହେବା + ଭାବ. ଅ)
Josha ୧ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା; ସୁଖ—1. Happiness; ease; enjoyment.
୨ । ସନ୍ତୋଷ—2. Contentment.
୩ । ସ୍ତୁତି; ପ୍ରଶଂସା—3. Praise.
୪ । ମୌନ—4. Silence.
୫ । ଲଂଘନ; ଉପବାସ—5. Fasting.

ଜୋଷଣ—ସଂ. ବ. (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା; ତୃପ୍ତ କରିବା+ଭାବ.
Joshaṇa ଅନ)—ଜୋଷ (ଦେଖ)
Josha (See)

ଜୋଷମ୍—ସଂ.ଅ. (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅମ୍)—ତୁଷ୍ଣୀଭାବରେ;ନୀରବରେ,
Josham ଚୁପ୍ ହୋଇ—1. Silently.
୨ । ସୁଖ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ—2. With ease.
୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—3. Completely.

ଜୋଷା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Joshā ଆ.)—ନାରୀ;ସ୍ତ୍ରୀ—Woman; a female.

ଜୋଷିତ୍—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍)—
Joshita ଜୋଷା (ଦେଖ)
Joshā (See)

ଜୋଷିତା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ;
Joshitā ଆ)—ଜୋଷା (ଦେଖ)
Joshā (See)

ଜୋହଳି—ଦେ. ବ.—ଜୋଳି (ଦେଖ)
Johaḷi Joḷi (See)

ଜୋହାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ.—ଜୁହାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Johāra (etc) Juhāra etc (See)

ଜୋହାରିବା—ଦେ. ବ.—ଜୁହାର କରିବା (ଦେଖ)
Johāribā Juhāra karibā (See)

ଜୋହୁକୁମ୍—ବୈଦେ. ଅ.—ଆପଣ ଯାହା କହିଲେ ତାହା ମୋର
Jo hukum ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ; ଆଜ୍ଞା ହଁ !
ଜୋ ହକୁମ A phrase meaning 'As you please'.
जो हुकम
ବୈଦେ. ବଣ.—ଯେ ଉପରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ କଥାରେ ହାଁ ଜୀ ହାଁ ଜୀ କରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାଯ୍ୟ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସମର୍ଥନ କରେ—A toad-eater; a fawning sycophant.

ଜୋହ୍ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜୋଲ୍‌ହା, ଜୁଲ୍‌ହା)—ଜୋଲା (ଦେଖ)
Johlā Jolā (See)

ଜୋହ୍ଲା(ହ୍ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୋଲାଇବା (ଦେଖ)
Johlā (hle)ibā Jolāibā (See)

ଜୌ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜତୁ)—ଜଉ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Jau (etc) Jau (etc) (See)

ଜୌଜୁତ୍ସୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଯାପାନୀ)—ଜ୍ୟୁଜୁତ୍ସୁ (ଦେଖ)
Jaujutsu Jyujutsu (See)

ଜୌତିଷ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଜଉତିଷ (ଦେଖ)
Jautisha Jautisha (See)

ଜ୍ଞ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଜ୍ଞାନୀ—
Jña 1. Having extensive knowledge; wise.
(ଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମନୀଷୀ; ପଣ୍ଡିତ—2. Learned.
[ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରାୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ; ଉପସର୍ଗ ବା ଉପପଦ ପରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ; ଯଥା—ବିଜ୍ଞ, ସୁଜ୍ଞ, ମାତଜ୍ଞ, ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ଇତ୍ୟାଦି ।]
୩ । ଦେଶକାଳଜ୍ଞ—
3. Conversant with the country and time.
୪ । ଅଭିଜ୍ଞ; ଅନୁଭବୀ—4. Experienced.
ସଂ. ବି.—୧ । ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ପଣ୍ଡିତ—
1. Philosopher; wise man.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon.
୪ । ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ—4. The planet Mars.
୫ । ବୁଧ ଗ୍ରହ—5. The planet Mercury.

ଜ୍ଞପିତ—ସଂ. ବଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ=ଜାଣିବା; ଣିଚ (ଇ)=ଜ୍ଞପ୍ ଧାତୁ+
Jñapita କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିଜ୍ଞପିତ; ଜଣାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା (ବିଷୟ)—1. Notified; intimated.
୨ । ପ୍ରକାଶିତ—2. Revealed; published.
୩ । ଶାଣିତ—3. Sharpened; whetted.
୪ । ପ୍ରକଟିତ; ଦୃଷ୍ଟ; ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଗତ—4. Discovered; brought into view; seen.
୫ । ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଇଥିବା—
5. Taught; expounded.
୬ । ଯାହାଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଆ ଯାଇ ଥାଏ—
6. (a person) who has been informed.

ଜ୍ଞପ୍ତ—ସଂ. ବଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ ଣିଚ=ଜଣାଇବା+କର୍ମ. ତ)—
Jñapta ଜ୍ଞପିତ (ଦେଖ)—Jñapita (See)

ଜ୍ଞପ୍ତି—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞା ଧାତୁ, ଣିଚ୍+ଭାବ. ତି)—୧ । ଜ୍ଞାନ—
Jñapti 1. Knowledge.
୨ । ବୋଧ; ବୁଦ୍ଧି—
2. Perception; sense; understanding.
୩ । ଜାଣିବା—3. Knowing.
୪ । ବିଜ୍ଞାପନ—4. Notification; notice.

ଜ୍ଞା (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଜାଣିବା—
Jñā 1. To know.
୨ । ବୋଧକରିବା; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭବ କରିବା—
2. To perceive by the senses.
୩ । ବୁଝିବା—3. To understand; to realise.

ଜ୍ଞାତ—ସଂ. ବଣ (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିଦିତ—
Jñāta 1. Known; learnt.
୨ । ପରିଚିତ—2. Acquainted with; aware of.
୩ । ଅବଗତ; ଜଣାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବା—
3. Informed.
୪ । କୌଣସି ବିଷୟ ଉତ୍ତମରୂପେ ଜାଣିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
4. Skilled; one who knows a matter well; well versed in any matter.

ଜ୍ଞାତବ—ଦେ. ବି (କଟେଉଅ)—ଖବର; ସନ୍ଦେଶ—
Jñātaba Information.
ବଣ. (ସଂ.ଜ୍ଞାତ) ୧ । ଜ୍ଞାତ (ବିଷୟ)—1. Known (thing).
୨ । ଅବଗତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Informed (person); knowing.

ଜ୍ଞାତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—
Jñātabya ୧ । ଜ୍ଞେୟ; ଜାଣିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Knowable; capable of being known; fit to be known.
ଦେ. ବି—ଯାହା ଜାଣିବାର ବିଷୟ ବା ଯୋଗ୍ୟ—
A thing worth knowing.

ଜ୍ଞାତଯୌବନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜ୍ଞାତ+ଯୌବନ+ଆ)—
Jñāta jaubana ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନାୟିକାଭେଦ; ଯେଉଁ ନାୟିକା ଆପଣାର ଯୌବନ ବିଷୟ ଜାଣିଅଛି—
A class of heroines in the Hindu love-plots; a lady who is conscious of having attained youth.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋମ୍ପ	ଡ୍ରଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଋଅ	ଞ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏ ନାୟିକା ୨ ଶ୍ରେଣୀର; ନବୋଢ଼ା ଓ ବିଶ୍ରବ୍ଧନବୋଢ଼ା—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଜ୍ଞାତସାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ଞାତ+ସାର)—ଜ୍ଞାନର ସୀମା—
Jnāta-sārā Range of knowledge; ken.

ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିବେକୀ; ଜ୍ଞାନୀ—
Learned; considerate.

ଛନ୍ଦବଶ ମୃଷା ତୁମ୍ଭେ ତ ଜ୍ଞାତସାର
ମୃଷା ବୋଇଲ ହେ ତୁମ୍ଭେ ତ ବଳଆର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଜ୍ଞାତସାରକୁ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଣାଯିବା—
Jnāta-sāraku āsibā To come to one's knowledge or notice.
জ্ঞাতসারে আসা
जानकारी में आना
(ଜ୍ଞାତସାରରେ ଆସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜ୍ଞାତସାରରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଜାଣିକରି; ଜାଣିଶୁଣି; ଜ୍ଞାନଗୋଚରରେ
Jnāta-sāra-re Knowingly; wittingly.
জ্ঞাতসারে
जानकारी में

ଜ୍ଞାତସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜ୍ଞାତ ହୋଇଅଛି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଯାହାଦ୍ୱାରା—
Jnāta-siddhānta ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ—
1. Versed in the scriptures.
୨ । ବୈଜ୍ଞାନିକ; ବିଜ୍ଞାନବେତ୍ତା; ତାତ୍ତ୍ୱିକ—
2. Acquainted with any science.

ଜ୍ଞାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—
Jnātā ୧ । ଜ୍ଞାନବାନ୍; ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଜାଣିଥାଏ ବା
(ଜ୍ଞାତ୍ରୀ— ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଝିଥାଏ—1. Knowing or understanding a thing.
୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2. Learned; wise; sagacious.

ଜ୍ଞାତାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜ୍ଞାତ ହୋଇଅଛି ଅର୍ଥ ଯାହାଦ୍ୱାରା ବା ଯାହାର;
Jnātārtha ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେ କୌଣସି ବିଷୟର ଅର୍ଥ ବା
(ଜ୍ଞାତାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମର୍ମ ବୁଝିଅଛି—1. Knowing or understanding the meaning or purport of a thing.
୨ । ଯାହାର ଅର୍ଥ ଜଣାଯାଇଅଛି—2. Of which the meaning or purport is known.

ଜ୍ଞାତି— ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବା କର୍ମ ତି)—୧ । ଦାୟାଦ;
Jnāti ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ— 1. Heir.
୨ । ସ୍ୱଜନ; ସପିଣ୍ଡ; ସଗୋତ୍ର—2. Relative; kinsman; a collateral relation; agnate.

ବାହାବୁଟନ୍ତି ଏବେ ଜ୍ଞାତିଙ୍କି ସହାର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ—ଦେ. ବି.—(ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟ; ସଂ. ଜ୍ଞାତି
Jnāti kutumba +କୁଟୁମ୍ବ)—୧ । ଭାଇଅ; ସଗୋତ୍ର—
জ্ঞাতি কুটুম্ব 1. Collateral relations.
୨ । ଆପଣା ପରିବାରଭୁକ୍ତ ଓ ବହିର୍ଭୂତ ସ୍ୱଜନବର୍ଗ—
2. Relations and kinsmen; kins of all descriptions; kith and kin.

ଜ୍ଞାତି ଗୋଷ୍ଠୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାତି+ଗୋଷ୍ଠୀ)—
Jnāti goshṭhi ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Jnāti kuṭumba (See)

ଜ୍ଞାତିତା—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାତି+ଭାବେ. ତା)—୧ । ଜ୍ଞାତିର ଧର୍ମ ବା
Jnātitā ବ୍ୟବହାର; ସ୍ୱଜନତା; ସଗୋତ୍ରତା—
(ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) Kinship; relationship.
୨ । ଜ୍ଞାତିର ଅନିଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟା; ଜ୍ଞାତି ପ୍ରତି ଅନିଷ୍ଟ ପ୍ରଦର୍ଶନ—
2. Thinking or doing injury to a kinsman.

ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଭଗାରିଙ୍କ ପରି ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରିବା—
Jnātitwa sādhibā To do or hatch mischief as a jealous kinsman.

ଜ୍ଞାତିବନ୍ଧୁ— ସଂ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ
Jnāti-bandhu ଭାଇଅ ଓ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବାନ୍ଧବ; ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ଆତ୍ମୀୟ; ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ସପିଣ୍ଡ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—Kinsmen (by birth) and relations (by marriage.)

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ବ୍ୟବସ୍ଥାଶାସ୍ତ୍ର (ସ୍ମୃତି) ଅନୁସାରେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେଉଁମାନେ ପିଣ୍ଡ ଦେଇ ତାହାର ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବେ ସେମାନେ ସପିଣ୍ଡ ଓ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ଯଥା—
୧ । ସଗୋତ୍ର—ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ଆପଣା ଗୋତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି; ଯଥା—ପୁଅ, ନାତି, ପୁତୁରା, କକେଇ ଇତ୍ୟାଦି ଏମାନେ ଜ୍ଞାତି ।
୨ । ଅସଗୋତ୍ର—ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣାର ଆତ୍ମୀୟ, ଯଥା—ଝିଅର ପୁଅ, ଝିଅର ନାତି ଇତ୍ୟାଦି, ଏମାନେ ବନ୍ଧୁ ।]

ଜ୍ଞାତିବିରୋଧ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାତି+ବିରୋଧ, ୭ମୀ ତତ୍)—ଭାଇଅଳି କଳି,
Jnāti-birodha ଜ୍ଞାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବା ବିବାଦ—
Quarrel amongst kinsmen.

ଜ୍ଞାତିଭାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ଞାତି+ଭ୍ରାତୃ)—୧ । ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବ—
Jnāti-bhāi 1. Kinsmen.
জ্ঞাতি ভাই ୨ । ବହୁ ପୁରୁଷ ଛଡ଼ା ଭାଇଲେଖା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. An agnatic cousin; a cousin many degrees removed; a distant cousin.

ଜ୍ଞାତିଭେଦ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାତି+ଭେଦ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Jnāti-bheda ଜ୍ଞାତିବିରୋଧ (ଦେଖ)—
Jnāti birodha (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ଦୀର୍ଘ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ହ୍ରସ୍ୱ ବା ଦୀର୍ଘ ଚିହ୍ନର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ଦୀର୍ଘ ବା ହ୍ରସ୍ୱ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଜ୍ଞାତିଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଜ୍ଞାତି+ଶତ୍ରୁ)—ଯେଉଁ ଲୋକ ଆପଣାର ଜ୍ଞାତି
Jnāti-śatru ଅଥଚ ଶତ୍ରୁ; ଭଗାରି—
Jealous kinsman.

ଜ୍ଞାତେୟ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାତି+ଭାବେ ଏୟ)—ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ—
Jnāteya Kinship; relationship.

ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞା. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଜାଣିବା—
Jnāna 1. Knowing.
୨ । ବୋଧ; ବୁଦ୍ଧି—
2. Knowledge; an idea; understanding.
୩ । ପ୍ରତୀତି; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତି—3. Perception.
୪ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ; ପରମାର୍ଥଜ୍ଞାନ—
4. Wisdom; true knowledge; religious or philosophical or scientific knowledge.
୫ । ଚୈତନ୍ୟ; ସଂଜ୍ଞା; ଚେତା— 5. Consciousness.
୬ । ହିତାହିତ ବସ୍ତୁର ବୁଦ୍ଧି—6. Perception of what is right and what is wrong.
୭ । ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଛିବାର ବୋଧ ଶକ୍ତି; ହୋସ୍; ବୋଧଶକ୍ତି—
7. Discretion.
ଦେ. ବି—୧ । ବାଳିକାର ଯୌବନପ୍ରାପ୍ତି—
1. Physical maturity of a girl.
(ଯଥା—ସେ ... ଜ୍ଞାନ ପାଇଲେଣି ।)
୨ । ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ଅବସ୍ଥା; ସାବାଳଗୀ—2. Majority.
୩ । ଖିଆଲ; ସ୍ମରଣ—3. Remembrance.
(ଯଥା—ମୋର ଏ କଥାରେ ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା ।)
[ଦ୍ର—'ଜ୍ଞାନ'କୁ କବି ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଚକ୍ଷୁର ଅଞ୍ଜନ, ଭସ୍ମ, ଅଗ୍ନି, ସମୁଦ୍ର ଆଦି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଅଛନ୍ତି । ଏଥିଯୋଗୁଁ ଜ୍ଞାନାଗ୍ନି, ଜ୍ଞାନାର୍ଣ୍ଣବ, ଜ୍ଞାନୋଦୟ, ଜ୍ଞାନୋଷ୍ମ, ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ, ଜ୍ଞାନେନ୍ଦୁ ଇତ୍ୟାଦି ପଦ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଥାଏ ।
'ଜ୍ଞାନ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ସମୟେ 'ଜ୍ଞ'ର ଅନୁନାସିକ ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରକଟିତ ନ ହୋଇ ସାଧାରଣତଃ 'ଗ୍ୟାନ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]

ଜ୍ଞାନ କରିବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । ବିଚାର କରିବା—
Jnāna karibā 1. To consider.
জ্ঞান করা ୨ । ଖାତିର କରିବା; ସମ୍ମାନ କରିବା; ଗଉର କରିବା—
2. To regard; to look up with respect.
୩ । ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ କରିବା—3. To care; to have regard for.
୪ । ଚେତିବା; ସାବଧାନ ହେବା—
4. To take care; to beware.
୫ । ସ୍ମରଣ କରିବା—5. To remember.

ଜ୍ଞାନକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+କାଣ୍ଡ=ଅଧ୍ୟାୟ, ପ୍ରକରଣ)—
Jnāna-kānda ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଅଂଶ—
(କର୍ମକାଣ୍ଡ—ବିପରୀତ) The philosophical portion of each of the Bedas.

ଜ୍ଞାନକୃତ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+କୃତ)—
Jnāna-kruta ଜାଣି ଶୁଣି କରା ଯାଇଥିବା—
(ଅଜ୍ଞାନକୃତ—ବିପରୀତ) Done or committed wilfully.

ଜ୍ଞାନକୃତ ନରହତ୍ୟା—ସଂ. ବି—ଜାଣି ଶୁଣି ମନୁଷ୍ୟ ମାରିବାର (ହତ୍ୟା
Jnāna-kruta narahatyā କରିବାର) ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାରିବା—
Culpable homicide.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅପରାଧର ବର୍ଣ୍ଣନା ଓ ଦଣ୍ଡ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୨୯୯ ଓ ୩୦୦ ଦଫାରେ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]

ଜ୍ଞାନକୃତ ପାପ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ଜ୍ଞାନକୃତ+ପାପ)—
Jnāna-kruta pāpa ଯେଉଁ ପାପକୁ ପୂର୍ବରୁ ପାପ ବୋଲି ଜାଣି ଶୁଣି ମନୁଷ୍ୟ ଆଚରଣ କରିଥାଏ—
Sinful acts of commission.

ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+ଗମ୍ୟ)—
Jnāna-gamya ୧ । ବୋଧଗମ୍ୟ; ଜ୍ଞେୟ—
1. Knowable; capable of being known or understood.
୨ । ଯାହା ବୁଝାଯାଇ ପାରେ—2. Comprehensible.

ଜ୍ଞାନଗୋଚର—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍; ଜ୍ଞାନ+ଗୋଚର)—
Jnāna-gochara ଜ୍ଞାନଗମ୍ୟ (ଦେଖ)
Jnāna-gamya (see)

ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ଞାନ+ଚକ୍ଷୁଃ; ଜ୍ଞାନ ରୂପକ ଚକ୍ଷୁ=ରୂପକ
Jnāna-chakshuh କର୍ମଧା)—ବୋଧଶକ୍ତି (ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ଚକ୍ଷୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଇ ଥାଏ)—
Mind's eye; inner perception; the eye of intelligence.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବେଦଜ୍ଞାନରୂପ ନେତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
A person who is versed in the Bedas.

ଜ୍ଞାନତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ଜ୍ଞାନ+ତସ୍)—ଜାଣି ଶୁଣି—
Jnānatah Knowingly; wittingly; wilfully; with eyes wide open.

ଜ୍ଞାନତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ତତ୍ତ୍ୱ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜ୍ଞାନ—
Jnāna-tattwa True knowledge; philosophical or higher knowledge

ଜ୍ଞାନଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞାନ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jnānada ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜ୍ଞାନ ବା ବୋଧଶକ୍ତି ଦିଏ—
(ଜ୍ଞାନଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Imparting knowledge; communicating ideas.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ହ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଜ୍ଞାନଦର୍ପଣ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ଦର୍ପଣ; ରୂପକ କର୍ମଧା)—
Jnāna-darpana ଜ୍ଞାନରୂପ ଆରସୀ—Wisdom (compared to a mirror).

ଜ୍ଞାନଦାସ—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ବେତ୍ରାଦି; (ଯାହାର ପ୍ରହାର ଦ୍ୱାରା
Jnāna-dāsa ବାଳକ ବା ଶିଷ୍ୟ ବା ଅପରାଧୀର ଚୈତନ୍ୟ ଉଦୟ
ଜ୍ଞାନଦাস ହୁଏ); ଚଇତନ ଦାସ—Thrashing cane (ironically).

(ଯଥା—ପିଲମାନେ ପାଠରେ ମନ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି, ଜ୍ଞାନଦାସେ ବାହାରିଲେ ସମସ୍ତେ ପାଠରେ ଲାଗିଯିବେ—ଅର୍ଥାତ୍ ବେତ ବାହାରିଲେ ସମସ୍ତେ ଡରରେ ପଢ଼ିବସିବେ ।)

ଜ୍ଞାନଦୂଷଣ—ଦେ. ବିଣ—ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି—
Jnāna-dūshana Wicked.

ଜ୍ଞାନ-ଦୂଷଣ କାମ ଘୋଷଣ ହେବା କିପଣ ସରୁ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଜ୍ଞାନ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବାଳିକା) ପ୍ରଥମେ ଋତୁମତୀ ହେବା—
Jnāna pāibā 1. (a girl) To have the menses for
ଜ୍ଞান পাওআ the first time; to attain maturity.

୨ । ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବା—
2. To learn a thing by experience.

୩ । (ବାଳକ ବାଳିକା) ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ବା ସାବାଳକ ହେବା—
3. To attain majority.

୪ । (ବାଳକ ବାଳିକା) ହିତାହିତ ବୁଝିବାଭଳି ହେବା; ହୋସ୍ ପାଇବା—4. To attain the age discretion.

୫ । ଶିକ୍ଷାକରିବା; ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା—
5. To acquire knowledge.

ଜ୍ଞାନପୂର୍ବକ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜ୍ଞାନ+ପୂର୍ବ+କ)—
Jnāna-pūrbaka ଜ୍ଞାନତଃ (ଦେଖ)
Jnānatah (See).

ଜ୍ଞାନବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜ୍ଞାନବତ୍)—ଜ୍ଞାନବାନ୍ (ଦେଖ)
Jnāna-banta Jnānabān (See).

ଜ୍ଞାନବନ୍ତା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ଜ୍ଞାନବତ୍)—ଜ୍ଞାନବାନ୍ (ଦେଖ)
Jnānabantā Jnānabān (See).

ଏହି ସକାଶରୁଁ କୁମାରଙ୍କ ପିତା
ବୋଲୁଛନ୍ତି ସ୍ନେହେ ଯେ ଅତି ଜ୍ଞାନବନ୍ତା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଜ୍ଞାନବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଜ୍ଞାନ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jnānabān ୧ । ଜ୍ଞାନୀ—1. Wise.

୨ । ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ; ପଣ୍ଡିତ—2. Learned.

୩ । ଚତୁରବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ—
(ଜ୍ଞାନବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Intelligent; knowing.

ଜ୍ଞାନିଁବିଛୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଜ୍ଞାବିଛୁ (ଦେଖ)
Jnāna-bichhu Ājnā-bichhu (See).

ଜ୍ଞାନବିପର୍ଯ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ବିପର୍ଯ୍ୟୟ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୁଦ୍ଧିଭ୍ରଂଶ—
Jnāna-biparjyaya Subversion of knowledge; overthrow of understanding.

ଜ୍ଞାନବିରୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ଜ୍ଞାନ=ବୁଦ୍ଧି+ବିରୁଦ୍ଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jnāna-biruddha ନିଜର ବିଶ୍ୱାସ ବା ଜାଣିବା କଥାର ବିପରୀତ—
Opposed to one's knowledge or belief.

ଜ୍ଞାନବୀଜ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ ରୂପକ ବୀଜ, ରୂପକ କର୍ମଧା)—
Jnāna-bija ଜ୍ଞାନରୂପ ମଞ୍ଜି; ଶିଷ୍ୟ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁରୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦିଆଯିବା ପ୍ରଥମ ଶିକ୍ଷା—
The seeds of knowledge; rudiments of knowledge.

ଜ୍ଞାନବୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଜ୍ଞାନ ବା ବିବେକ ଲୁପ୍ତ କରେ—
Jnāna-burdā 1. Causing one to lose balance of mind.

୨ । ଯେ ବିମୁଗ୍ଧ କରେ—2. Captivating.

ସେ ଗୋରୀ ଯୁବାଜିତ ଜ୍ଞାନବୁଡ଼ା—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିବେକ ବା ଧୈର୍ଯ୍ୟକୁ ଲୋପ
Jnāna-burdā(rde)ibā କରିବା—1. To cause one to lose patience or balance of mind.

୨ । ବିମୁଗ୍ଧ କରିବା—2. To captivate.

ତୋଳା ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ାଇବ, ଚିଳିମୂଳ ଚଳିବା ଶୋଭାକୁ ଛଡ଼ାଇବ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଜ୍ଞାନ ହେବା; ଚେତା ବୁଡ଼ିବା—
Jnāna-burdibā 1. Becoming sensless.
(ଜ୍ଞାନ ବୁଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବୁଦ୍ଧି ହଜି ଯିବା—
2. Losing balance of mind or mental equilibrium.

ଜ୍ଞାନଭ୍ରଂଶ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ+ଭ୍ରଂଶ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ଞାନଲୋପ—
Jnāna-bhramsa Cessation of balance of mind.

ଦେ. ବିଣ—ଜ୍ଞାନଭ୍ରଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Jnāna-bhrashta (See)

ବୋଲେ ମୁଁ ନୋହେ ଜ୍ଞାନଭ୍ରଂଶ,
କେମନ୍ତେ ଦେଲ ନର ମାଂସ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଜ୍ଞାନ ଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର ଜ୍ଞାନଭ୍ରଂଶ ଘଟିଅଛି—
Jnāna-bhrashta 1. One who has lost balance of mind.
(ଜ୍ଞାନଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ପାଗଳ; ବାତୁଳ—2. Mad.

୩ । ହିତାହିତ ବିବେଚନାଶୂନ୍ୟ—
3. Devoid of discrimination.

ଜ୍ଞାନମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗ; ଯାହା ପେଟରେ ପଡ଼ିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଚେତନା
Jnāna-manji ଲାଭ ହୁଏ)—ଚାଉଳ, ଚୁଡ଼ୁଲ, ଧାନ
ଜ্ঞানবীচ ଇତ୍ୟାଦି ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ—
Food-grains, such as rice, paddy etc.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଜ୍ଞାନମିଶ୍ରା ଭକ୍ତି—ସଂ. ଦେ. ବି—(ଭକ୍ତି ତଳେ ନୋଟ (ଦେଖ)
Jnāna-misrā bhakti See notes under Bhakti.)
ଯେଉଁ ଭକ୍ତି ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନର ସାଧନ କରା ଯାଏ—
Devotion to be attained by the pursuit of pure knowledge.

ଜ୍ଞାନଯୋଗ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ + ଯୋଗ; ରୂପକ କର୍ମଧା)—୧ । ଅଧ୍ୟାତ୍ମ-
Jnāna-joga ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାର ଶାସ୍ତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଣାଳୀ ବା ମାର୍ଗ—1. Contemplative devotion; the way to salvation through the attainment of higher knowledge.
୨ । (୭ମୀ ତତ୍) ଜ୍ଞାନ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ—
2. Connection with wisdom.

ଜ୍ଞାନରାଜ— ସଂ. ବି (ନାମ)—'ସିଦ୍ଧାନ୍ତସୁନ୍ଦର' ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର
Jnāna-rāja ପ୍ରଣେତା—The name of the author of the Sanscrit astrological book 'Siddhānta Sundara.'
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ବଂଶ ଦୈବଜ୍ଞ; ଗୋଦାବରୀ ଓ ବିଦର୍ଭନଦୀ ଦ୍ୱୟର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଏହାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଥିଲା ।]

ଜ୍ଞାନସାଧନ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ + ସାଧନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଜ୍ଞାନଲାଭ—
Jnāna-sādhana 1. Attainment of knowledge.
୨ । ଜ୍ଞାନ-ଲାଭରେ ସହାୟ—
2. A help for the attainment of knowledge.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—3. The senses.
ସଂ. ବଣ —ଯେ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବାରେ ସହାୟକ—Helpful towards the acquisition of knowledge.

ଜ୍ଞାନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜଣାଯିବା—
Jnāna hebā 1. Seeming; appearing.
ଜ୍ଞାନ হওয়া ୨ । ଚୈତନ୍ୟ ଉଦୟ ହେବା—
ग्यान होना 2. Becoming conscious.
୩ । (ବାଳକ ବାଳିକାଙ୍କ) ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ପ୍ରଥମ ଯୌବନରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା—
3. Attainment of the age of discretion or maturity; stepping into adolescence.

ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (ଜ୍ଞାନ + ଅଞ୍ଜନ, ରୂପକ କର୍ମଧା)—ଅଞ୍ଜନ ପରି
Jnānānjana ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳକାରୀ ଜ୍ଞାନ—
The salve of knowledge.
[ଦ୍ର—ଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ଚକ୍ଷୁରେ ଅଞ୍ଜନ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସେହିପରି ଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟର ମନରୂପ ଚକ୍ଷୁ ବା ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରେ ବୋଲି ଜ୍ଞାନକୁ ଅଞ୍ଜନ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ।]

ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନଶଲାକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜ୍ଞାନ + ଅଞ୍ଜନ + ଶଲାକା, ରୂପକ ଓ
Jnānānjana-śalākā ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶିଷ୍ୟକୁ ଗୁରୁ ଦେଇଥିବା ଶିକ୍ଷା—A preceptor's spiritual teaching imparted to the pupil; a pencil used by the preceptor for applying the salve of knowledge to the mind's eye of the pupil (allegorical sense).
[ଦ୍ର—ଜ୍ଞାନରୂପ ଅଞ୍ଜନକୁ ଶିଷ୍ୟର ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁରେ ଦେଇ ଶିଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ତାହାକୁ ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ଆଖିରେ କଜ୍ଜଳ ଲଗାଇବା କାଠି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ ଅଜ୍ଞାନତିମିରାନ୍ଧ ଶିଷ୍ୟର ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁକୁ ଗୁରୁ ଜ୍ଞାନାଞ୍ଜନ-ଶଲାକାଦ୍ୱାରା ଉନ୍ମୀଳିତ କରନ୍ତି ।]

ଜ୍ଞାନାପନ୍ନ—ସଂ. ବଣ (ଜ୍ଞାନ + ଆପନ୍ନ, ୨ୟା ତତ୍)—୧ । ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତ;
Jnānāpanna ଜ୍ଞାନୀ—1. Learned; wise.
(ଜ୍ଞାନାପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେ ଜାଣେ —2 Knowing

ଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ଞାନିନ୍ ଶବ୍ଦ; ଜ୍ଞାନ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ. ଇନ୍; ୧ମା.
Jnāni ୧ବ.) —୧ । ବିଜ୍ଞ—1. Wise.
(ଜ୍ଞାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପଣ୍ଡିତ; ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—2. Learned.
୩ । ନିପୁଣ—3. Skilful.
୪ । ବୋଧ ସମ୍ପନ୍ନ; ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—4. Intelligent.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A sage.
୨ । ଦୈବଜ୍ଞ—
2. A fore-teller; a fortune-teller.

ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ଞାନ + ଇନ୍ଦ୍ରିୟ)—
Jnānendriya (ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ) ବାହ୍ୟବସ୍ତୁକୁ ଜାଣି ପାରିବା
(କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ—ବିପରୀତ) ନିମନ୍ତେ ଶରୀରର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସକଳ; ଶରୀରସ୍ଥ ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିୟ (ଯଥା— ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସିକା ଜିହ୍ୱା ଓ ତ୍ୱକ୍)—The organs or perception or sensation, (numbering 5 according to Hindu philosophy, viz. 1, The Eye or the organ of sight; 2. The Ear or the organ of hearing; 3. The Nose or the organ of smelling; 4. The Tongue or the organ or taste; 5. The Skin or the organ of touch.)

ଜ୍ଞାନୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ଞାନ + ଉଦୟ)—
Jnānodaya ୧ । ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଜ୍ଞାନ ବା ବୋଧରୂପ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ—1. The rise or dawn of knowledge in the human mind.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ବ

୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ନିଜର ଜଗତରେ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟର ଉପଲବ୍ଧି—2. One's first consciousness of one's existence in the world as a responsible being.

ଜ୍ଞାନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ଜ୍ଞାତି)—ଜ୍ଞାତି (ଦେଖ)
Jnanti — Jnati See)

ଜ୍ଞାପକ—ସ. ବିଣ. ପୁ°. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jnāpaka ୧ । ସୂଚକ; ଯେ (ପଦାର୍ଥ ବା ମନୁଷ୍ୟ) କୌଣସି ବିଷୟ ଜଣାଇ ଦିଏ—1. Indicating; notifying; informing; making known.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ସମୟଜ୍ଞାପକ, ଅବସ୍ଥାଜ୍ଞାପକ ।]
୨ । ଯେ ଅଜ୍ଞାନକୁ ଜ୍ଞାନ ଦିଏ—
2. Imparting knowledge.
ସ. ବି—୧ । ଏତଲା ଦେଲାବାଲା ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Informant; reporter.
୨ । ଶିକ୍ଷକ—2. Teacher; instructor.

ଜ୍ଞାପନ—ସ. ବି. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ+ଭାବ. ଅନ)—
Jnāpana ୧ । ଜଣାଇବା; ବିଦିତ କରାଇବା—
1. Act of announcing; notifying; making a thing known.
୨ । ଆବେଦନ—2. Application.
୩ । ଏତଲା ଦେବା—
3. Giving information; reporting.
୪ । ଶିକ୍ଷା ଦେବା—
4. Instructing; teaching.

ଜ୍ଞାପନୀୟ—ସ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Jnāpaniya ଜଣାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ—Worth notifying or announcing; fit to be announced.

ଜ୍ଞାପୟିତା—ସ. ବିଣ. ପୁ°. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ. ୧ମା.୧ବ.)—
Jnāpayitā ଯେ ଜଣାଇ ଦିଏ—Informant; one who (ଜ୍ଞାପୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) brings a thing to the notice of another.

ଜ୍ଞାପି (ଧାତୁ)—ସ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+ଣିଚ)—୧ । ଜଣାଇବା—
Jnāpi (root) 1. To cause to know.
୨ । ଏତଲା ଦେବା—
2. To inform; to bring to the notice of.

ଜ୍ଞାପିତ—ସ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ଣିଚ+କର୍ମ ତ)—
Jnāpita ଜଣାଇ ଦିଆଯାଇଥିବା—
Made known; published; announced.

ଜ୍ଞେୟ—ସ. ବିଣ. (ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ଜ୍ଞାତବ୍ୟ (ଦେଖ)
Jneya — Jnātabya (See)

ଜ୍ୱର୍ (ଧାତୁ)—ସ—ସନ୍ତପ୍ତ ହେବା—
Jwar (root) To be heated.

ଜ୍ୱର—ସ. ବି. (ଜ୍ୱର୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—୧ । ଗାତ୍ରଦାହ; ଗାତ୍ରତାପଯୁକ୍ତରୋଗ—1. Fever; burning sensation in the body.
Jwara
୨ । ମନୋଦୁଃଖ—2. Grief.
୩ । ପୀଡ଼ା—3. Pain; trouble.
ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟାଚାରୀ—Oppressive; tyrannous.
ହିରଣ୍ୟ କଶିପୁ ଅସୁର, ଯେ ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡେ ଥିଲା ଜ୍ୱର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜ୍ୱରଘ୍ନ—ସ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ଜ୍ୱରକୁ
Jwara-ghna ଆରୋଗ୍ୟ କରେ; ଜ୍ୱରନାଶକ (ଔଷଧ)—
Febrifuge; dispelling or curing fever; antifebrile.

ଜ୍ୱରନାଶନ—ସ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ନାଶନ)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwara-nāśana — Jwaraghna (See)
ଦେ. ବି—ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରୁ ଆନୀତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
The Eucalyptus tree.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ତେଜପତ୍ର ପରି ଓ ଏହା ଲେମ୍ବୁଗ୍ରାସରୁ ବାହାରିବା ରସ ପରି ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ । ଏହି ପତ୍ରରୁ ତେଲ ଓ ଅର୍କ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏ ବୃକ୍ଷ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲଗାଯାଏ, ସେଠାରେ ମାଲେରିଆ ଜ୍ୱର କମିଯାଏ । ଏହା ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ଅଛି । ଏ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ଏକପ୍ରକାର ଝୁଣା ପରି ଅଠା ବାହାରେ, ସେ ଅଠାକୁ ଶୁଖାଇ ଧୂପ ଓ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍ କରାଯାଏ । ଏ ଗଛରୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମନକୁ ଛାଲ ଛଡ଼େ ।]

ଜ୍ୱରପ୍ରକୋପ—ସ. ବି. (ଜ୍ୱର+ପ୍ରକୋପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jwara-prakopa ଜ୍ୱରର ତେଜ ବା ଦାହ—
The rage or paroxysm of fever.

ଜ୍ୱରବୋଧ—ସ. ବି. (ଜ୍ୱର+ବୋଧ)—୧ । ଜ୍ୱର ଅନୁଭବ—
Jwara-bodha 1. Feeling of fever.
୨ । ଜ୍ୱର ଦେଖାଇବା ଅବସ୍ଥା—2. Feverishness.

ଜ୍ୱରଭାବ—ସ. ବି. (ଜ୍ୱର+ଭାବ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ୱର ଦେଖାଇବା
Jwara-bhāba ଅବସ୍ଥା—Feverishness.

ଜ୍ୱରହନ୍ତା—ସ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Jwara-hantā ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
(ଜ୍ୱରହନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରହନ୍ତ୍ରୀ—ସ. ବି. (ଜ୍ୱର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ; ୬ଷ୍ଠୀ
Jwara-hantri ତତ୍)—ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—
The Indian madder; Rubia Manjistha.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ-ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଅପରିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୱର+ଆକ୍ରାନ୍ତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Jwarākrānta ଜ୍ୱରପୀଡ଼ିତ—Attacked with fever; suffering from fever.
(ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜ୍ୱରାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱର+ଅଗ୍ନି; ରୂପକ)—ଜ୍ୱରଜନିତ ତାପ—
Jwarāgni Feverish heat.

ଜ୍ୱରାଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ଜ୍ୱର+ଅଙ୍କୁଶ)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwarānkusa Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରାତିସାର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱର+ଅତିସାର ମ. ପ. ଲୋ)—
Jwarātisāra ଜ୍ୱରସଙ୍ଗେ ହେବା ପତଳା ଝାଡ଼ା ବା ଗ୍ରହଣୀ— Dysentery with fever.
[ଦ୍ର—ଜୀର୍ଣ୍ଣଜ୍ୱରରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଉପଦ୍ରବ ।]

ଜ୍ୱରାନ୍ତକ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ଅନ୍ତକ,୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwarāntaka Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରାପହା—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ଅପହା=ନାଶକ)—
Jwarāpahā ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରାରି—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ଅରି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwarāri Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରାଶନି—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱର+ଅଶନି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜ୍ୱରଘ୍ନ (ଦେଖ)
Jwarāsani Jwaraghna (See)

ଜ୍ୱରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୱର+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ; ଜ୍ୱରଯୁକ୍ତ—Feverish; attacked with or suffering from fever.
Jwarita
(ଜ୍ୱରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜ୍ୱରୀ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ.(ଜ୍ୱର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ) -ଜ୍ୱରାକ୍ରାନ୍ତ—
Jwari Attacked with or suffering from fever.
(ଜ୍ୱରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଜ୍ୱଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଦୀପ୍ତ ହେବା—
Jwal (root) To illumine; to blaze up.

ଜ୍ୱଲଜ୍ଜ୍ୱଳ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱଲତ୍+ଜ୍ୱଳ)—ପ୍ରଦୀପ୍ତ—
Jwalajjwala Blazing.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତେଜରେ—Blazingly.

ଜ୍ୱଳତ୍—ସଂ. ବିଣ. [ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍ (ଶତୃ)]—ଜଳୁଥିବା—
Jwalat Blazing; burning.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଜ୍ୱଳଦଗ୍ନି, ଜ୍ୱଳଦଙ୍ଗାର ।]

ଜ୍ୱଳନ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Jwalana ୧ । ଦୀପନ; ନିଆଁ ଲଗାଇବା—1. Burning.
୨ । ଜ୍ୱାଳା—2. Blaze.
୩ । ଜଳିବା—3. Flaming.
୪ । ଦାଉଦାଉ ହେବା—4. Shining; glittering.
୫ । ଦୀପ୍ତି—5. Lustre; glitter.
୬ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—6. A flame of fire.
୭ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)=ଅଗ୍ନି—Fire.
୮ । (+ଭାବ.ଅନ) ପୋଡ଼ାଜଳା; ଦାହ—8. Burning sensation; inflammation.
୯ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଧଳାଚିତା ଗଛ—
9. Leadwort (plant).
ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଜଳୁଥିବା—
Blazing; burning.

ଜ୍ୱଳନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଜ୍ୱଳତ୍)—୧ । ଜଳୁଥିବା; ପ୍ରଦୀପ୍ତ—
Jwalanta 1. Burning; blazing.
জ্বলন্ত ୨ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—
जलता हुआ 2. Shining; dazzling; bright; brilliant.

ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଅଙ୍ଗାର—ଦେ.ବି.(ସଂ. ଜ୍ୱଳତ୍+ଅଙ୍ଗାର)—ଜଳୁଥିବା ଅଙ୍ଗାର-
Jwalanta angāra Live coal; burning coal or charcoal.
জ্বলন্ত অঙ্গার

ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନିଦର୍ଶନ—ଦେ. ବି.—୧ । ନିଃସନ୍ଦେହ ପ୍ରମାଣ—
Jwalanta nidarsana 1. Clear evidence.
জ্বলন্ত নিদর্শন ୨ । ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ଉଦାହରଣ—2. A bright or brilliant or dazzling example.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଜ୍ୱଳନ୍ତ ପ୍ରତିଭା, ଜ୍ୱଳନ୍ତ ତେଜ ଆଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଜ୍ୱଳନ୍ତ ପ୍ରମାଣ—ଦେ. ବି.—ଜ୍ୱଳନ୍ତ ନିଦର୍ଶନ (ଦେଖ)
Jwalanta pramāna Jwalanta nidarsana (See)
জ্বলন্ত প্রমাণ

ଜ୍ୱଳନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ.(ସଂ. ଜ୍ୱଳତ୍)—ପ୍ରଦୀପ୍ତ; ଜଳୁଥିବା—
Jwalantā Burning; blazing.
জ্বলন্ত ଜ୍ୱଳନ୍ତା ଅଗ୍ନି ଯା ବଦନ, ନୟନ ଗୋଲକ ଗଗନ ।
जलता हुआ ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଜ୍ୱଳିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଯାହା ଜଳୁଅଛି ବା ଜଳି ଉଠି ଅଛି—1. Burning.
Jwalita
୨ । ଦଗ୍ଧ—2. Burnt.
୩ । ଦୀପ୍ତ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
3. Bright; dazzling; kindled.
୪ । ଆଲୋକିତ—4. Illuminated.
ସଂ. ବି. (+ଭାବ. ତ) ଜ୍ୱଳନ; ଜଳିବା—Burning.

ଜ୍ୱଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—ଜଳିବା; ଦୀପ୍ତ ହେବା—
Jwalibā To burn; to blaze.
জ্বলা ଜ୍ୱଳ ବଦବ ତାକୁ ଜାରେ କାଳିର ।
जरना, जलना ସ୍ୱଧାନାଥ ମେଘଦୂତ ।

ଜ୍ୱାଳ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜ୍ୱାଳା (ଦେଖ)
Jwāla Jwālā (See)

୧	ଇଁ	ଉ	ର୍‌, ରୂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଔ	ଋ

ଜ୍ୱାଳା—ସଂ. ବି.—(ଜ୍ୱଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jwāḻā ୧ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—1. A flame.
ଶୁକ୍ର ଜ୍ୱାଳାଙ୍କରେ ଭସ୍ମର ସୈନ୍ୟ ତୃଣ—
ବନକୁ ପୋଡ଼ି ଦେଲେ ଅର୍ଜୁନ ବାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ
୨ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ—
2. Illumination; bright light.
୩ । ଶରୀରର ପ୍ରଦାହ ବା ଜଳାପୋଡ଼ା—
3. Inflammation; burning sensation.
୪ । ଦେହରେ ନିଆଁ ଛୁଆଁ ମାଡ଼ିବାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ କଷ୍ଟ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ; ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ହେବା ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ କଷ୍ଟ—4. Burning pain.
୫ । ଦୁଃଖ—5. Misery.
୬ । କଷ୍ଟ; କ୍ଲେଶ—6. Trouble; pain; pangs.
୭ । ପ୍ରାବଲ୍ୟ—7. Virulence.
୮ । ଦାହ; ନିର୍ଯାତନ; ଅତ୍ୟାଚାର—
8. Oppression; torment; torture.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କଷ୍ଟାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରେ; ଯଥା—ପେଟର ଜ୍ୱାଳା; ସଂସାରର ଜ୍ୱାଳା; ପିଲାଙ୍କ ଜ୍ୱାଳା, ମୁରବୀଙ୍କ ଜ୍ୱାଳା ।]
୯ । ପୋଡ଼ା ଭାତ; ଦଗ୍ଧାନ୍ନ—9. Burnt rice.
ଦେ. ବି.—(ଯୋଗୀ ବା ବାୟୁସାଧକମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
ମୁଖ—Mouth.

ଜ୍ୱାଳଣ କାଠ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଜାଳେଣି କାଠ—
Jwāḻāṇa kāṭha Fuel.
(ଜ୍ୱାଳନ କାଠ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଜ୍ୱାଳାତନ—ଦେ. ବିଣ. (ବଂ ରୁ ଅନୁକୃତ)—ଜାଳାତନ (ଦେଖ)
Jwāḻātana Jāḻātana (See)

ଜ୍ୱାଳାବକ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱଳା+ବକ୍ତ୍ର; ବହୁବ୍ରୀହି; ହଳାହଳ ବିଷପାନ
Jwāḻābaktrā ହେତୁରୁ ଏହାଙ୍କ କଣ୍ଠ ସର୍ବଦା ଜଳୁଥିବାରୁ)—
୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. An epithet of Śiba.
୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā.

ଜ୍ୱାଳାମୁଖୀ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୱଳା+ମୁଖ+ଇନ୍)—୧ । ଚୀନଦେଶ ଭୂଭାଗର ହିନ୍ଦୁ
Jwāḻā-mukhī ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ (ଯେଉଁଠାରେ ଭଗବତୀଙ୍କ ଜିହ୍ୱା ପତିତ ହୋଇଥିବାର ବିଷୟ ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି)—
1. The name of a famous holy place in Chinese Tartary whither the Hindus go on pilgrimage.
୨ । ଆଗ୍ନେୟଗିରି—2. A volcano; a place where subterranean fire breaks out.
୩ । ପଞ୍ଜାବର ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତର ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଗ୍ନି ଉଦ୍ଗୀରଣ କରୁଥିବା ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—
3. Name of a holy place of Hindu pilgrimage at the foot of the Himalayas.

ଜ୍ୱାଳାଯନ୍ତ୍ରଣା—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୱାଳା ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା; ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର)—
Jwāḻa-jantraṇā ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା—Pangs; torture.

ଜ୍ୱାଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ଜ୍ୱାଳଧାତୁ+କର୍ମ ତ)—
Jwāḻita ୧ । ଜଳାଯାଇଥିବା; ଦାହିତ—1. Burnt.
୨ । ଦୀପିତ—2. Kindled; lighted.
୩ । ସନ୍ତାପିତ; କ୍ଳେଶିତ—3. Afflicted; troubled.

ଜ୍ୱାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜ୍ୱାଳିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଦୁର୍ଗା, ପାର୍ବତୀ—
Jwāḻinī The Goddess Durgā

ଜ୍ୱାଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଜ୍ୱାଳା+ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)—ଜ୍ୱାଳାବକ୍ତ୍ର; ଶିବ—
Jwāḻī Śiba.

ଜ୍ୟା (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—To be worn out;
Jyā (root) to wear away.

ଜ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଜ୍ୟା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍; ଯାହା କ୍ରମଶଃ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା
Jyā କ୍ଷୟ ହୁଏ)—୧ । ଧନୁର ଗୁଣ—1. Bow-string.
୨ । ପୃଥିବୀ—2. The earth.
କହନ୍ତି ଜ୍ୟା ଜାମାତା ମୁଁ ବୈଦେହୀର ବୋଲାଇ
କଥ କବନ୍ଧ କରୁଛ ସିରୁ ଆଜ କାହିଁ ? ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।
୩ । ମାତା—3. Mother.
୪ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଚାପର ପ୍ରାନ୍ତଦ୍ୱୟକୁ ଯୋଗ କରୁଥିବା ସରଳରେଖା—
4. (geometry) The chord of an arc.
ଦେ. ବି—ଜିଆ; ଜିଆନାଡ଼ି; ମହୀଲତା—Earth-worm.

ଜ୍ୟାବାଳୀ—ଦେ. ବି. (ଜ୍ୟାରୂପ ବାଳୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ; ରୂପକ)—
Jyābaḻi ୧ । ଭୂଦେବୀ—1. The earth personified.
୨ । (ସଂ. ଜାବାଳ) ଜାବାଳି (ଦେଖ)
2. Jābāḻi (See)
(୧,୨) ବନବାସୀବର ସଭ ଲୋକନ
ବଶହ ମୂର୍ତ୍ତିକ ଜ୍ୟାବଳୀ ଯୁକ୍ତ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଜ୍ୟାମିତି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟା=ପୃଥିବୀ, ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡର ଗୁଣରେଖା+ମା
Jyāmiti ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ ବା ରେଖାଗଣିତ—
Geometry.
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଧାତୁପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନୁସାରେ ଜ୍ୟାମିତି ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କ୍ଷେତ୍ରତତ୍ତ୍ୱ (Geometry) ନ ହୋଇ କ୍ଷେତ୍ରପରିମାଣ (Mensuration) ବା ତ୍ରିକୋଣମିତି (Trigonometry) ହେବ । ଅତଏବ ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଜିଓମେଟ୍ରୀରୁ (Geometry) ଉତ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।]

ଜ୍ୟାୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ପ୍ରଶଂସ୍ୟ ବା ବୃଦ୍ଧ+ଅତି ଅର୍ଥରେ. ଈୟସ୍;
Jyāyān ନିପାତନ; ୧ମା. ୧ବ)—
(ଜ୍ୟାୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼; ବୟସରେ ବଡ଼—
(କନୀୟାନ—ବିପରୀତ) 1. Elder; older.

୨ । ବର୍ଷୀୟାନ୍; ଅତି ବୃଦ୍ଧ; ପୁରାତନ—
2. Very old or aged; ancient.

୩ । ପ୍ରଶଂସାର୍ହ; ପ୍ରଶଂସନୀୟ—
3. Commendable; praiseworthy.

୪ । ସର୍ବପ୍ରଥମ—4. First.

୫ । ଅଗ୍ରଜ—5. Eldest.

୬ । ପୋଡ଼ୁଆଁ; ପ୍ରଥମ ଜାତ—6. First-born.

୭ । ଯେ ବୟସରେ ବଡ଼—7. Elderly.

୮ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—8. Best.

୯ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର—9. Higher; superior.

୧୦ । ଗୁରୁତର—10. Greater.

ଜ୍ୟାରୋପ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟା+ଆରୋପ; ୭ମୀ ତତ୍)—ଧନୁରେ ଗୁଣ
Jyāropa ଚଢ଼ାଇବା—Stringing of a bow.

ଜ୍ୟାରୋପଣ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟା+ଆରୋପଣ; ୭ମୀ ତତ୍)—ଧନୁରେ
Jyāropaṇa ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇବା—Stringing of a bow.

ଜ୍ୟୁଜୁତ୍ସୁ—ବୈଦେ. (ଯାପାନୀ) ବି. (ମୂଳ. ସଂ. ଯୁଯୁତ୍ସୁ=ଯୁଦ୍ଧ
Jyujutsu କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ)—ଯାପାନ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଆକ୍ରମଣାର୍ଥ ଓ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର୍ଥ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗଚାଳନ—
Japaneese gymnastics used for attack and defence.

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ପ୍ରଶସ୍ୟ ବା ବୃଦ୍ଧ+ଅତି ଅର୍ଥରେ ଇଷ୍ଠ;
Jyeshṭha ନିପାତନ)—ବୃଦ୍ଧତମ; ଅତି ବୃଦ୍ଧ—Oldest.
(ଜ୍ୟେଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(କନିଷ୍ଠ—ବିପରୀତ)

ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ତାତ; କର୍ମଧା)—ବଡ଼ବାପ;
Jyeshṭha-tāta ଦେଠା; ଦେଢ଼ୁବା—Father's elder brother; elder paternal uncle.

ଜ୍ୟେଷ୍ଠବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ବର୍ଣ୍ଣ; କର୍ମଧା)—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର
Jyeshṭha-barṇṇa ଚତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଜାତି; ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତି—The Brāhmaṇa caste amongst the Hindus.

ଜ୍ୟେଷ୍ଠଶ୍ୱଶ୍ରୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠା+ଶ୍ୱଶ୍ରୂ; କର୍ମଧା)—ଦେଢ଼ଶାଶୁ;
Jyeshṭā-śwaśrū ପତ୍ନୀର ବଡ଼ ଭଉଣୀ—Wife's elder sister.

ଜ୍ୟେଷ୍ଠା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଆ)—
Jyeshṭhā ୧ । ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୨୭ ଗୋଟି ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଅଷ୍ଟାଦଶ ନକ୍ଷତ୍ର (ନକ୍ଷତ୍ର ଶବ୍ଦ ଦେଖ)—
1. Scorpion's body or back; the name of the 18th star of Hindu astronomy; the 18th lunar mansion (Hindu astronomy).

୨ । ଗୃହଗୋଧିକା; ଝିଟିପିଟି—
2. The common house-lizard.

୩ । ହାତର ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠି—
3. The middle fingurr of the hand.

୪ । ଗଙ୍ଗାନଦୀ—4. The river Gaṅgā.

୫ । ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ; ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବଡ଼ ଭଉଣୀ—5 The Goddess of misfortune; the elder sister of Lakṣmī.

୬ । ପ୍ରଥମବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ (ମନୁ. ୯।୧୨୨)—
6. The eldest wife (M. W).

୭ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱାମୀ ବେଶି ଦେଖି ପାରନ୍ତି; ସୁଭଗା ସ୍ତ୍ରୀ—7. A preferred wife (M. W); the most favourite wife.

୮ । ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଷମାନଙ୍କର ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷ—
8. The 18th year in the Jupiter's cycle of years (M. W).

୯ । ତନ୍ତ୍ରୀବିଶେଷ; ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
9. A kind of stringed musical instrument (M. W).

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Jyeshṭha.

ଜ୍ୟୋଷ୍ଠାଂଶ ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ)—୧ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ; ହିନ୍ଦୁ-
ଜେଠାଂଶ ସ୍ମୃତି ଅନୁସାରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଅନ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ପାଇବା ଅଧିକା ଭାଗ—
1. A largest share in the paternal property which devolves on the eldest brother during partition; the property in excess claimed by the eldest brother according to the Hindu law out of the paternal property during partition.

୨ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ସମସ୍ତ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାରୀ ହେବା ପ୍ରଥା, ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନେ କେବଳ ଖୋରକ-ପୋଷାକ ପାଆନ୍ତି—2. Primogeniture.

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଂଶ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଅଂଶ; କର୍ମଧା; ଅଥବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jyeshṭhāmśa ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଡ଼ ଭାଇ ସାନଭାଇମାନଙ୍କଠାରୁ ପାଇବା ଅଧିକା ଅଂଶ—
The extra share of the paternal property which devolves on the eldest brother in excess of the regular shares of other brothers in partition (Hindu law).

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାମ୍ବୁ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଅମ୍ବୁ)—ଚାଉଳଧୁଆ ପାଣି—Water
Jyeshṭhāmbu obtained after washing rice (before cooking).

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଆଶ୍ରମ; କର୍ମଧା)—ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ—
Jyeshṭhāśrama The status of a householder.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଡ଼	ଽ

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶ୍ରମୀ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଆଶ୍ରମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ଗୃହସ୍ଥ; ଗୃହୀ—A house-holder.
Jyeshthāśrami

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଶ୍ରମସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପୋଷିବାରୁ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଆଶ୍ରମ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଅଛି ।]

ଜ୍ୟେଷ୍ଠିମଧୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଯଷ୍ଟିମଧୁ) ଜାଠିମଧୁ (ଦେଖ)
Jyeshthi-madhu Jāthimadhu (See)

ଜ୍ୟେଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଝିଟିପିଟି; ଗୃହଗୋଧିକା—
Jyeshthi The common house-lizard.

ଜୈ୍ୟଷ୍ଠ—ସଂ.ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠା + ତଦ୍‌ଯୁକ୍ତ ମାସାର୍ଥେ.ଅ)—ଜ୍ୟେଷ୍ଠାନକ୍ଷତ୍ର-
Jyaishtha ଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାବିଶିଷ୍ଟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ ମାସ; ବୈଶାଖର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାସ—The lunar month folowing the month of Baiśākha (May-June).

ଜୈ୍ୟଷ୍ଠୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ.)—
Jyaishthi ଜ୍ୟେଷ୍ଠାନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଜୈ୍ୟଷ୍ଠପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଦେବସ୍ନାନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The full-moon day of the month Jyaishtha.

ଜୈ୍ୟଷ୍ଠ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟେଷ୍ଠ+ଭାବେ. ଯ)—ଜ୍ୟେଷ୍ଠତ୍ୱ; ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ—
Jyaishthya State of being eldest or best.

ଜ୍ୟୋତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିସ୍)—୧ । ଜ୍ୟୋତିଃ (ଦେଖ)
Jyoti 1. Jyotih (See)

୨ । (ଯୋଗସାଧକଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପରିଭାଷା)—
ଚକ୍ଷୁ—2. Eye.

[ଦ୍ର—ଊର୍ମି, ଧୂର୍ମି, ଜ୍ୱାଳା (ଦେଖ) ।]

ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିସ୍ ଶବ୍ଦ) (ଦ୍ୟୁତ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା
Jyotih + କର୍ତ୍ତୃ. ଇସ୍; ନିପାତନ)—

୧ । ଆଲୋକ—1. Light.

୨ । ତେଜଃ—2. Lustre; glare.

୩ । ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦି—
3. Luminous bodies; luminaries

୪ । ନକ୍ଷତ୍ର—4. Star.

୫ । ଆଖିର ପିତୁଳି—
5. The pupil of the eye.

୬ । ଚୈତନ୍ୟ—6. Consciousness.

୭ । ଆତ୍ମା—7. Soul.

୮ । ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର—8. Astronomy; astrology.

୯ । ଅଗ୍ନି – 9. Fire.

୧୦ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—10. The sun.

୧୧ । ପୁତ୍ର—11. Son.

୧୨ । ଶିଖା—12. Flame.

୧୩ । ଦୀପ୍ତି; ଜ୍ୱାଳା—
13 Splendour; brilliance.

୧୪ । ମେଥି—14. Fenugreek;Trigonella Foenum Graekum.

ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ଶାସ୍ତ୍ର)—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର;
Jyotih-śāstra ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦିବିଷୟକ ବିଜ୍ଞାନ—
1. The science of stars and planets.

୨ । ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ; ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତି,ଗତି, ସଞ୍ଚାର,ଗ୍ରହଣ,କକ୍ଷ ଇତ୍ୟାଦି ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୁଏ—
2. Astronomy.

୩ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ; ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଗତିବିଧି ଆଦି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଉପରେ ଫଳାଇବା ପ୍ରଭାବ ଜଣା ଯାଏ—3. Astrology.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରର ୩ ଗୋଟି ଶାଖା ଅଛି, ଯଥା—

୧ । ଗଣିତ ବା ତନ୍ତ୍ର—(ଏଥିରେ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଗତି, ସ୍ଥିତି ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥାଏ ।

୨ । ହୋରା ବା ଜାତକାଦିଶାସ୍ତ୍ର—(ଏଥିରେ ଜନ୍ମ, ଯାତ୍ରା ଓ ବିବାହାଦି ବିବେଚିତ ହୁଏ ।)

୩ । ସଂହିତା ।]

ଜ୍ୟୋତିପୁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟପୁର)—ପରଂବ୍ରହ୍ମର ବାସସ୍ଥାନ—
Jyoti-pura The imaginary abode of the Brahma.

ଏତେ ପୃଥିବୀ ଚଳେ ହିତ, ଜ୍ୟୋତିପୁରକୁ ଲିଭା ମାତ୍ର—
ପ୍ରାଚୀ, ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜ୍ୟୋତିମଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିର୍ମଣ୍ଡଳ)—ଜ୍ୟୋତିର୍ମଣ୍ଡଳ; ବ୍ରହ୍ମର
Jyoti-mandala କଳ୍ପିତ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପୁର—
The maginary abode of the Brahma.

ସେ ଜ୍ୟୋତିମଣ୍ଡଳ ବାରତା, କହିଲେ ନ ସରେ ବେବସ୍ଥା—
ପ୍ରାଚୀ, ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜ୍ୟୋତିମୟ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ)—ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ (ଦେଖ)
Jyoti-maya Jyotirmaya (See)

ବ୍ରହ୍ମା ନିକଟେ ହୋଇ ଭିଡ, ବସନ୍ତି ଜ୍ୟୋତିମୟ ପ୍ରଭ—
ପ୍ରାଚୀ, ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Jyotirbijñana Jyotih-śāstra (See)

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଃ+ବିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍
Jyotirbid ୧ମା. ୧ବ.)—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ; ଦୈବଜ୍ଞ—
Astronomer; astrologer.

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ବିଦ୍ୟା)—ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Jyotirbidyā Jyotih-śāstra (See)

ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଃ+ବିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ;
Jyotirbettā ୧ମା. ୧ବ.)—ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ (ଦେଖ)
Jyotirbid (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତିର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଣି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ଇନଗ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—
Jyotiriṅga
Glow-worm; fire-fly.

ଜ୍ୟୋତିରିଙ୍ଗଣ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ଇନଗ୍ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—
Jyotiriṅgaṇa
Fire-fly; glow-worm.

ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ମଣ୍ଡଳ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jyotirmmaṇḍaḷa ୧ । ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ସଞ୍ଚାରସ୍ଥଳ; ଆକାଶମଣ୍ଡଳ—1. The stellar regions; the celestial sphere.
(ଜ୍ୟୋତିର୍ମଣ୍ଡଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଯାବତୀୟ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପଦାର୍ଥର ସମଷ୍ଟି—
2. The aggregate of all luminous things.

ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ ମୟ)—
Jyotirmmaya ୧ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—
(ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lustrous; very bright.
(ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜ୍ୟୋତିଃପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of light.

ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଶିବଲିଙ୍ଗ ବିଶେଷ—
Jyotirliṅga Name of a Siba-linga.
[ଦ୍ର—ଶିବପୁରାଣମତେ ରାମେଶ୍ୱର, କେଦାରନାଥ ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାଦଶ ଜ୍ୟୋତିର୍ଲିଙ୍ଗ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏ ସ୍ଥାନମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ । ମଦନମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ୧ମ ଭାଗ ।]

ଜ୍ୟୋତିଶ୍ଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ଚକ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jyotiśchakra ୧ । ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ସହ ନକ୍ଷତ୍ରସମୂହ—
1. The heavenly bodies.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ରାଶି ଚକ୍ର—2. (Astrology) The zodiac; the circle bearing the 12 zodiacal signs; the sidereal heavens.

ଜ୍ୟୋତିଷ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—
Jyotisha ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Jyotiḥśāstra (See)
ଦେ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିଷ ନାୟକ (ଦେଖ)
Jyotisha-nāyaka (See)

ଜ୍ୟୋତିଷଚକ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ + ଚକ୍ର, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Jyotisha-chakra ରବିମାର୍ଗ ଯେଉଁ ତାରାରାଶି ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯାଇ ଅଛି; ରାଶିଚକ୍ର—The zodiac.

ଜ୍ୟୋତିଷ ନାୟକ—ଦେ. ବି. — ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରବ୍ୟବସାୟୀ ଓଡ଼ିଆ ନାୟକ ଜାତି—A caste of astrologers in Orissa.
Jyotisha nāyaka

ଜ୍ୟୋତିଷ ବେଧଶାଳା—ସଂ. ବି.—(ଜ୍ୟୋତିଷ + ବେଧ + ଶାଳା)—
Jyotisha bedhaśāḷā ଜ୍ୟୋତିଷଣ୍ଡଳ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନ ମନ୍ଦିର; ମାନମନ୍ଦିର—Observatory.

ଜ୍ୟୋତିଷିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ + ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ, ଇକ)—
Jyotishika ୧ । ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—Versed in the science of stars and planets.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to astronomy or astrology.

ଜ୍ୟୋତିଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଷ + ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Jyotishī ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—Versed in the science of stars and planets; astronomer; astrologer.
[ଦ୍ର—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଜାତି (ଜ୍ୟୋତିଷ ନାୟକ) ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାକୁ ବଂଶପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ।]

ଜ୍ୟୋତିଷ୍କର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଃ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jyotishkara ୧ । ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ପଦାର୍ଥ—
A planet; a star; a luminary.
୨ । ଚିତ୍ରକ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
3. Chitraka (See)
୩ । ଗଣିକାରିକା ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)
3. Gaṇikārikā (See)
୪ । ମେଥିକା ବୀଜ—
4. The seed of fenugreek.
୫ । ମେରୁ ଶୃଙ୍ଗ ବିଶେଷ—
5. Name of a peak of the Meru mountain.

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟୋମ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜ୍ୟୋତିଃ + ସ୍ତୋମ = ସ୍ତୁତି; ଯେଉଁ ଯାଗରେ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ସ୍ତବ କରାଯାଏ)—
Jyotishṭoma
ଯଜ୍ଞ ବିଶେଷ—Name of a vedic sacrifice
[ଦ୍ର—ଏଥିର ୧୬ ଜଣ ଋତ୍ୱିକ ଆବଶ୍ୟକ ଓ ୧୧୨ଟି ଗାଈ ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଏ ।]

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ପଥ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ୟୋତିଃ + ପଥ)—ଆକାଶ—
Jyotishpatha The sky; the stellar heavens.

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମନ୍ତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ୍)—
Jyotishmanta ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍ (ଦେଖ)
Jyotishmān (See)

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jyotishmatī ୧ । ରାତିରେ ଆଲୋକ ବିକୀରଣକାରୀ ବନ୍ୟ ଲତା ବିଶେଷ; ଫୁଟଫୁଟିକା ଗୁଳ୍ମ—A luminous wild plant; Cardiospermum Helicacabum. Ballon vine; winter cherry (Kirtikar) Staff tree.
ଲତାଫଟକୀ
ମାଲକାଙ୍ଗୁନୀ, କାଙ୍ଗୁନୀ
ମ. କାଙ୍ଗୋଣୀ, ତୋଗେ,
ତେ. କାଙ୍ଗୋଣୀ, ଉଛୁଲୁ
ବଂ. ମାଲକାଙ୍ଗଣ

୧	ଋ	ଌ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍ଗ	ଙଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଘା କାଲ
ସଂ ନାମ—କଟଭୀ, ଜ୍ୟୋତିଷ୍କା
କଙ୍ଗୁନୀ, ପାରାବତ ପଦୀ, ପଣ୍ୟା,
ଲତା, ଜ୍ୱଲନୀ
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଟୁ, ତିକ୍ତ ରସ, ବାୟୁ ଓ କଫନାଶକ, ଉଷ୍ଣ, ବମନକାରକ, ଦାହପ୍ରଦ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ମେଧାପ୍ରଦ ।]

୨ । ରାତ୍ରି—2. Night.
୩ । ଚିତ୍ରବୃତ୍ତ ବିଶେଷ—
3. Name of a pictorial composition.
ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of jyotishmān.

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତ୍ ଶବ୍ଦ; ଜ୍ୟୋତିଷ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ମତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Jyotishmān
(ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଶିଷ୍ଟ—
1. Bright; luminous; shining.
୨ । ରାତ୍ରିରେ ଆଲୋକ ବିକୀରଣକାରୀ—
2. Phosphorescent; glowing.
ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । କୁଶଦ୍ୱୀପର ଜଣେକ ରାଜା—2. Name of a king of the mythological Kuśa island.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jyotsnā ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ; ଚନ୍ଦ୍ରିକା; ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ—
1. Moonbeam.
୨ । କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି—2. Lustre.
୩ । ଶୋଭା—3. Grace.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ପକ୍ଷ)—
Jyotsnā-paksha ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ; ଆଲୁଅ ପକ୍ଷ—
The bright fortnight of the month ending with the full moon.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ପ୍ରିୟ)—
Jyotsnā-priya ଚକୋର ପକ୍ଷୀ—The Himalayan Partridge; Pedrix Rufa.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ବୃକ୍ଷ)—
Jyotsnā-bruksha ଦୀପରୁଖା; ପିଲସଜ—
A standing lamp; lamp-stand.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟ—ସଂ. ବଣ. (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ, ମୟ)—
Jyotsnā-maya ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣ ଦ୍ୱାରା ଆଲୋକିତ—
(ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Moonlit.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରଜନୀ—ଦେ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଯୁକ୍ତ ରଜନୀ)—
Jyotsnā rajani ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ରାତି—Moonlit night.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ରାତ୍ରି—ଦେ. ବି. (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଯୁକ୍ତ ରାତ୍ରି; ମ. ପ. ଲୋ)—
Jyot-snā rātri ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର ରାତି—Moonlit night.

ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Jyot-snī ୧ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାମୟୀ ରାତ୍ରୀ—1. Moonlit night.
୨ । ଶଢ଼ି—2. A cocurbitacious plant and its fruit; Luffa Acutangula.
୩ । ରେଣୁକା ନାମକ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—
3. A sort of perfumed drug.

ଜ୍ୟୌତ୍ସ୍ନ—ସଂ. ବଣ. (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ଅ)—୧ । ଦୀପ୍ତ—
Jyaut-sna 1. Illuminated.
୨ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଯୁକ୍ତ—
2. Moonlit; bright with moon-light.

ଜ୍ୟୌତ୍ସ୍ନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା + ଇକ + ଆ)—ଶୁକ୍ଳରାତି—
Jyaut-snikā Moonlit night.

ଜ୍ୟୌତିଷ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—
Jyautisha ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Jyotiḥ-śāstra (See)

ଜ୍ୟୌତିଷିକ—ସଂ. ବଣ. (ଜ୍ୟୋତିଷ + ତଦ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ, ଇକ)—
Jyautishika ୧ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Pertaining to astronomy or astrology
୨ । ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—
2. Versed in astronomy or astrology.
ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତି—
Astronomer or Astrologer.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତି' ଦେଖିବେ

ଝ

ଝ—ନବମ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ; ଚ ବର୍ଗର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ; ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ
Jha ତାଳୁ—The 9th consonant represented by the sound Jh (palatal).

ଝ—ସଂ. ବି. (ଝଟ୍ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Jha ୧ । ଝଞ୍ଜାବାତ—1. Hurricane; tornado.
୨ । ଜଳବର୍ଷଣ—2. Heavy rain; outpour.
୩ । ଧ୍ୱନି—3. A sound.
୪ । ବୃହସ୍ପତି; ସୁରଗୁରୁ—
4. Bṛuhaspati, the preceptor of the Gods.
୫ । ଇନ୍ଦ୍ର—5. Indra.
୬ । ଦୈତ୍ୟରାଜ—6. A king of demons.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ନିଦ୍ରିତ—1. Asleep; sleeping.
୨ । ନଷ୍ଟ—2. Spoiled.

ଝଅଁଝଅଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଇଁଝାଇଁ (ଦେଖ)
Jha-añ-jha-añ Jhāiñ-jhāñ (See)

ଝଅକମାରି—ଦେ. ବି—ଝକମାରି (ଦେଖ)
Jha-aka-māri Jhaka-māri (See)

ଝଅକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Jha-aka māribā Jhaka māribā (See)

ଝଁଝଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଇଁଝାଇଁ (ଦେଖ)
Jhañ-jhañ Jhāiñ-jhāiñ (See)

ଝକ୍‌ଝକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକଧାତୁ = ଦୀପ୍ତି)—୧ । ଦୀପ୍ତି; କାନ୍ତି; ଝଟକ—
Jhak-jhak 1. Glitter; glare.
ঝকঝক ୨ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଝକମାକ; ସର୍ବଦା କଳହ—
झकझक 2. Constant loud quarrelling; bickering.
୩ । ଦରଦାମ ବିଷୟରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଓଜର ଆପତ୍ତି—
3. Higgling and haggling.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ଝଟକୁଥିବା; ଝକଝକ—
1. Sparkling; glittering; shining; glaring.
୨ । କଳିହୁଡ଼ା; ସର୍ବଦା କଳହ କରୁଥିବା—
2. Quarrelsome; wrangling.
୩ । ବାରମ୍ବାର କଥା କହୁଥିବା; ବାଚାଳ—
3. Garrulous; talkative.
୪ । ଯେ ପଣ୍ୟାଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଅଧିରେ ବହୁତ ଓଜର ଆପତ୍ତି କରେ—4. Higgling and haggling.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝକଝକ ହୋଇ—
In a glittering manner; brightly.
ଦୋଳେ ଝକଝକ ପୃଷ୍ଠେ ଫଳକ ବର୍ତ୍ତୁଳ—ରାଧାନାଥ, ବେଣୀସଂହାର ।

ଝକ୍‌ଝକିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । କଳିହୁଡ଼ା—
Jhaka-jhakiā 4. Wrangling; quarrelsome.
ঝগড়াটে ୨ । ଯେ ଦରଦାମରେ ବହୁତ ଓଜର ଆପତ୍ତି କରେ;
झकझकिया 2. Higgling and haggling.
ଝକଝକୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଚକଧାତୁ)—ଝଟକୁଥିବା—
ଝକଝକେଇ } Glittering.

ଝକଝକିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ଚକଧାତୁ)—
Jhaka-jhakibā ଝଟକିବା; ଝକଝକ ଦିଶିବା—
To glitter; to shine.
ଝକଝକେ ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରଦୋଷ କିରଣେ । ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଝକ—ଦେ. ବି—କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି; ଚମକ; ଝଟକ—
Jhaka Glitter; gl re.
ঝক ହେବାରୁ ବ୍ୟାପିଲା ଝକ ପ୍ରସ୍ତରରେ ଲୁଟିବା ଭଳିଲା ମନ ।
झकझकाहट ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।

ଝକଦେହା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେହକାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—
Jhaka-dehā Having a bright body.
ବାଟକୁ ଲୁଚ ଜଣିବାକୁ ଯାହା
ହୁଟ କରୁଅଛ ସେ ଝକଦେହା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ଝକମକ—ଦେ. ବି—ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—
Jhaka-maka Glittering; glaring; shining.
ঝকমক କଉସ୍ତୁଭ ସମ କରେ ଝକମକ
झकाझक ପ୍ରତି ବଦନେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ପଦକ । ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଝକମକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚକ ଧାତୁ = ଦୀପ୍ତି + ମକ୍ ର ଧାତୁ = ଦୀପ୍ତି)—
Jhakamaki ୧ । ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଉତ୍ପାଦକ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ; ଚକମକି-
চকমকী (ଯହିଁରେ ଲୁହା ବା ଦାଉଅ ପଥର ଆଘାତ କଲେ
चकमक ନିଆଁ ଝଡ଼େ)—
1. Flint-stone; fire-stone.
[ଦ୍ର—ଦିଆସିଲିର ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିବା ସମୟରେ ଲୋକେ ଝକମକି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଝାଡ଼ି, ତାକୁ ଶୋଲ ଉପରେ ରଖାଇ ନିଆଁକୁ ଧରୁଥିଲେ ।]
୨ । ଝକମକି ପଥର ଓ ତହିଁରୁ ନିଆଁ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅନ୍ୟ ପଥର ବା ଲୁହା—
2. Flint and steel.
চকমকী বংধুক ୩ । ଚକମକି ବନ୍ଧୁକ; ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକ ମଧ୍ୟସ୍ଥ
चकमाकी बंदुक ବାରୁଦରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଟୋପି ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ, ଘୋଡ଼ାକୁ ଚିପିଲେ ନିଆଁ ବାହାରି ବାରୁଦରେ ଲାଗେ—
3. Flint-lock; a gun or pistol having a flint fixed on the hammer which, on striking the steel, ignites the priming.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ତ

୪ । ଦୀପ୍ତି—4. Glare; glitter; lustre.

ଝକମକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ; କାନ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—
Jhakamakiā Shining; glittering; burnished.
ঝকমকে
झकाझक

ଝକମକି ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝକମକି ମାରିବା (ଦେଖ)
Jhakamaki jhārdibā Jhakamaki māribā (See)

ଝକମକି ନଳୀ—ଦେ. ବି—ଝକମକି (୩) (ଦେଖ)
Jhakamaki naḻi Jhakamaki (3) (See)
(ଝକମକି ବକ୍ସ ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝକମକି ପଥର—ଦେ. ବି—ଝକମକି (୧) (ଦେଖ)
Jhakamaki pathara Jhakamaki (1) (See)

ଝକମକି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝକମକି ପଥରରେ ଲୁହା ଆଘାତ କରି
Jhakamaki māribā ତହିଁରୁ ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ନିର୍ଗତ କରାଇବା—
चकमकी ঝাড়া To strike out fire from flint.
चकमक मारना

ଝକମକି ମୁଣି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ଝକମକି ପଥର ଓ ତହିଁରୁ
Jhakamaki muṇi ନିଆଁ ଝାଡ଼ିବାପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁହା ବା ଦାଉଥିବା ପଥର ଓ ଝଟିବା ନିଆଁକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ଶୋଲ ଥାଏ—A small bag containing flints, steel and tinder; tinder-bag.
[ବ୍ର—ପୂର୍ବେ ପିକାଖିଆ ଲୋକେ ସବୁବେଳେ ଝକମକି ମୁଣି ସାଙ୍ଗରେ ବାନ୍ଧୁଥିଲେ ।]

ଝକମାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଭୁଲ; ଦୋଷ; ନିଜକୃତ ଅପରାଧ—
Jhaka-māri 1. Mistake; fault; shortcoming.
ঝকমারী ୨ । ଅବିବେଚନାର କାର୍ଯ୍ୟ—
नादानी, लाचारी 2. A thoughtless act; levity of conduct.
୩ । ନିର୍ବୋଧତା; ବେକୁବି—3. Foolishness; folly.
୪ । ଅନୁତାପ—4. Regret; repentance.
୫ । ନାଚାରି; ଉପାୟାନ୍ତର ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—
5. Utter helplessness.
୬ । ନିଜକୃତ ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟିର ସ୍ୱୀକାର—
6. Admission of one's fault or mistake.
ଦେ. ବିଣ—ତ୍ରୁଟିଯୁକ୍ତ; ଅବିବେଚକ; ବିଷୟଶୂନ୍ୟ (କର୍ମ)—
Faulty; foolish (act); thoughtless; nonsensical.

ଝକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେକୁବି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Jhaka māribā 1. To do a foolish thing; to commit a folly.
ঝক মারা
झख मारना; माख मारना ୨ । ସମୟ ବୃଥା ନଷ୍ଟ କରିବା—
2. To waste time.
୩ । ନିଜର ବେକୁବି ବା ତ୍ରୁଟି ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
3. To admit one's folly or fault.
ଝକମାର ଏ ସକଳ କରିବେ ନାହିଁ । ଚ୍ଚକାସି. ଗୀତଲହରୀ ।
୪ । ନିଜକୃତ ଦୋଷ ବା ଅପରାଧ ନିମନ୍ତେ ଅନୁତାପ କରିବା—
4. To repent for one's folly or fault.
୫ । ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ ବା କଥାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା—
5. To retract one's acts or words.
୬ । ନିଜର କର୍ମ ଯୋଗୁଁ କଷ୍ଟ ବା ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା—
6. To suffer for one's own action; to get into trouble; to get into an awkward predicament.
ଝକମାରିଲି, କହୁଥ ଗହରେ ମୁଣ୍ଡମାରିଲି,
ଗୁଡ଼ାକର ପାଣି ପେଟେ ପିଇଲି । ଶିଶୁବଚନ ।

ଝକାଝକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ=ନାଶନ; ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର)—
Jhakājhak ୧ । ଟଣାଟଣି; ଟଣାଓଟରା—
ঝাকাঝাকি 1. Mutual pulling; tugging.
झकझोर ୨ । ଟଣାଟଣି ପୂର୍ବକ ବିବାଦ; ଫଉଜଦାରୀ—
2. Affray; brawl.
୩ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ କଳିକଜିଆ ବା ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ବିବାଦ—
3. Wrangling; mutual quarrelling; loud recrimination between two persons.
୪ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ଭାଉ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବାଦ ପ୍ରତିବାଦ—
4. Higgling and haggling.
୫ । ବିବାଦ—5. Dispute; altercation.
ଦେ. ବିଣ.—ଝଙ୍କାଝଙ୍କ (ଦେଖ)
Jhaṅkājhank (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଭୁଲ.ଏହି ଅର୍ଥରେ ହ୍ର.ଏହି ଶବ୍ଦ)—
ଚକ୍‌ଚକ୍—Glittering.

ଝକାଝକ କଳି—ଦେ. ବି—ଝଙ୍କାଝଙ୍କ ଟକରାଳ (ଦେଖ)
Jhakājhak kaḻi Jhaṅkājhaṅk takarāḻa (See)

ଝକାଝକି—ଦେ. ବି—ଝକାଝକ (ଦେଖ)
Jhakājhaki Jhakājhak (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଜାକଜମକ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—
Very grand.
(ଯଥା—ଏବର୍ଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ସ୍କୁଲର ଫଳ ଖୁବ୍ ଝକାଝକ ।)

ଝକି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଝକ୍କି (ଦେଖ)
Jhaki Jhakki (See)

ଝକ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ=ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ, ସନ୍ଦୀପନ)—
Jhakki ୧ । ଝୁଙ୍କି; ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ—
ঝুঁকি 1. Grave responsibility.
झोंकि ୨ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ; କ୍ଲେଶ—
2. Botheration; trouble.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଝୁଙ୍କ; ଜିଗର; ଜିଦ—
3. Pertinacity; waywardness.
୪ । ଖିଆଲ—4. Whim; caprice.

ବିଣ—୧ । ଜିଗରବାଜ୍; ଏକଜିଦିଆ—
1. Wayward; pertinacious.
୫ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—
5. Whimsical; capricious.

ଝଗଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାଜାଙ୍କର ସ୍ନାନଗାର—
Jhagarda — Bath of kings.
ଦେ. ବି—୧ । କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛ—
1. The Gold-mohur tree.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ତୋଫା ନାଲି ଓ ପେନ୍ଥିପେନ୍ଥି ।]
୨ । ଝଗଡ଼ା (ଦେଖ)
2. Jhagarda (See)
୩ । ଜଞ୍ଜାଳ—3. Complications.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜଞ୍ଜାଳଗ୍ରସ୍ତ—1. Complicated.
ଏଣୁ କରି ଭଦେ ସନ୍ଧ୍ୟା ବୈଷ୍ଣବର ଦୃଢ଼
ନ ପାରନ୍ତି ବୁଝିବାକୁ ବଡ଼ଯୁ ଝଗଡ଼ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।
୨ । ଭ୍ରାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of mistakes or errors.
ଝଗଡ଼ ବାଟେ ପଡ଼ିଲେ ମୂର୍ଖେ ହେବେ ଭ୍ରମି । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝଗଡ଼ଝାଟି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଝଗଡ଼ାଝାଟିଆ (ଦେଖ)
Jhagarda-jhati — Jhagarda-jhatia (See)
(ଝଗଡ଼ଝାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଗଡ଼ଦାର—ଦେ. ବି—ଝଗଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jhagardadar — Jhagardia (See)

ଝଗଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ଭା. ଜଗଡ଼ମ୍; ଭୁଲ. ସଂ. ଝଟିକା)—୧ । କଳହ—
Jhagarda — 1. Quarrel.
ঝগড়া
झगड़ा
ଝଗଡ଼ା ସାରଣ କୃଷ୍ଣ ମଥୁରା ରହିଲେ ।
ବଳରାମ ଦାସ. କୋଇଲି ।
୨ । ଝକାଝକ୍ (ଦେଖ)
2. Jhakajhak (See)
୩ । ଜଞ୍ଜାଳ—3. Complications; entanglements.
ଦେ. ବି—ଝଗଡ଼ (ଦେଖ)
Jhagarda (See)

ଝଗଡ଼ାଝାଁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝଗଡ଼ାଝାଟି (ଦେଖ)
Jhagarda-jhanrdi — Jhagarda-jhati (See)

ଝଗଡ଼ାଝାଟି—ଦେ. ବି. (ଭା. ଜଗଡ଼ମ୍, ଭୁଲ. ସଂ. ଝଟିକା)—
Jhagarda-jhati — ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ; କଳିକଜିଆ—
ঝগড়াঝাটি — Altercation; wrangling.

ଝଗଡ଼ାଝାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—କଳିହୁଡ଼ା—
Jhagarda-jhatia — Quarrelsome.
(ଝଗଡ଼ାଝାଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ଝଗଡ଼ା; କଳିକଜିଆ—
Altercation; wrangling.

ଝଗଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—କଳିହୁଡ଼ା; କଳହପ୍ରିୟ—
Jhagardia — Quarrelsome; wrangling.
ঝগড়াটিয়া; ঝগড়াটে
झगड़ालू

ଝଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଳି କରିବା—1. To quarrel.
Jhagardiba — ୨ । ବକିବା—2 To talk too much.
ঝগড়া করা — ୩ । ଅଳି କରିବା—3. To importune.
झगड़ना — ୪ । ଲଢ଼ିବା—4. To fight.

ଝଗଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କଳିକଜିଆ ବା ବହୁ ବାଦବିବାଦ
Jhagardi heba — କରିବା; ବାଗ୍‌ଯୁଦ୍ଧ କରିବା—
1. To wrangle.
୨ । ଅକାରଣ ବକି ହେବା; ବକବାଦ କରିବା—2. To go on talking uselessly; to be garrulous.
୩ । ବୃଥା ଧନ୍ଦାଳି ହେବା; ବୃଥାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ସଂସାରବନ୍ଧନରେ ଆସକ୍ତ ହୋଇ ଘାଣ୍ଟି ହେବା—
3. To bother one's self unnecessarily; to impose botheration on one's self by being immersed in wordly affairs or in any matter for nothing.
ଝଗଡ଼ି ମାଷ ହେଲ ହେ ଶ୍ୟାମ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଇଚନ୍ଦ୍ର, ୯. ଗୀତ ।

ଝଗର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଝଗଡ଼ା; କଳି—
Jhagar — 1. Quarrel.
୨ । ଗାଳି—2. Abuse.

ଝଗର୍‌ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଝଗଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jhagar-dar — Jhagardia (See)

ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ୍—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବତାସ ବା ପବନ ବହିବାର
Jhank-jhank — ଶବ୍ଦ—The sound of blowing wind.

ଝଙ୍କ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝଙ୍କାର; ଝଣତ୍କାର)—କଙ୍କଣ
Jhanka — ଆଦି ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ; ଝମ ଝମ; ଝଣ ଝଣ—
ঝনঝন — The jingling sound of ornaments to which
झनकार — small bells are attached.
କଟି କିଙ୍କିଣୀ, ଘଣ୍ଟି ଠଣ ରଣ, କଙ୍କଣ ଝଙ୍କ ବାଜେ—ପ୍ରାଚୀ. କଳତରଙ୍ଗ ।

ଝଙ୍କା—ଦେ. ବି.—୧ । ବଡ଼ ଅଗଭୀର ଟୋକେଇ—
Jhanka — 1. A big and shallow basket.
ঝাঁকা — ୨ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—
झांका — 2. Excess; exuberance.
୩ । ବଡ଼ ବଡ଼ ପେନ୍ଥା (ଫଳ ଆଦିର)—
3. Large bunches.
ଦେ. ବିଣ.—ଝଙ୍କାଳିଆ (ଦେଖ)
Jhankalia (See)

ଝଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଧକ୍ ଧାତୁ=ନାଶନ)—
Jhanka(nke)iba — ୧ । ଝାଙ୍କିବା; ଦୋହଲାଇବା—

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉଯ୍	ଡ଼ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ঝাঙ্করান্; ঝাঁকা 1. To shake down or jerk.
झटकाना ୨ । ଶସ୍ୟାଦି କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥ ଥିବା ପାତ୍ର ବା ଅଖାକୁ ଦୋହଲାଇବା—2. To shake a bag or basket (as of grains), so as to cause the contents to lie closer or occupy less space inside it.

୩ । (ଗଛ ଲତା) ପତ୍ର ଓ ଶାଖାବହୁଳତା ଦ୍ୱାରା ବିସ୍ତୃତି ଲାଭ କରିବା—3. (a tree or creeper) To spread out its leaves and branches.

ଝଙ୍କାଝଙ୍କ—ଦେ. ବି.—ଝକାଝକ୍ (ଦେଖ)
Jhaṅkājhaṅk Jhakājhak (See)
হরাভরা; ঝংখাড় ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବହୁଳ; ପ୍ରଚୁର—
1. Extensive; exuberant.

୨ । ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଫଳ ଅବଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବୃକ୍ଷାଦି)—
2. (trees) Laden with bunches of fruits and flowers.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋକାଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି—
1. In large basketfuls.

୨ । ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ—2. In sufficient quantities; exuberently.

୩ । ଟଣା ଓଟରା ହୋଇ—
3. Accompanied with pulling and pushing.

୪ । ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ ଖୁବ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ—
4. Very vigorously on both sides.

(ଯଥା—ଦୁହେଁ ଦୁହେଁ ଝଙ୍କାଝଙ୍କ ଲଢ଼ିଲେ ।)

ଝଙ୍କାଝଙ୍କ ତକରାଳ—ଦେ. ବି.—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ବାଦ ବିବାଦ ସହିତ କଳ କଜିଆ—Quarrel accompanied with much wrangling or recrimination.
Jhaṅkājhaṅk takarāla
ঝাকাঝাক তকরার
झको, झकझक

ଝଙ୍କାଝଙ୍କ କଜିଆ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଙ୍କାଝଙ୍କ କଳି }

ଝଙ୍କାଝଙ୍କା—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଝଙ୍କାଝଙ୍କ (ଦେଖ)
Jhaṅkā-jhaṅkā 1. Jhaṅkājhaṅk (See)
ঝাঙ্কাঝাঙ্কা ୨ । ଝଙ୍କାଳିଆ (ଦେଖ)
झाँका झाँका 2. Jhaṅkālia (See)

ଦେ. ବି.—୧ । ଅନେକ ପେନ୍ଥା—1. Many bunches.

୨ । ଅନେକ ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
2. Many big baskets.

ଝଙ୍କାଝଙ୍କି—ଦେ. ବି—ଝକାଝକ୍ (ଦେଖ)
Jhaṅkā-jhaṅki Jhakājhak (See)

ଝଙ୍କାଝୋର—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ନିଶାରେ ବେହୋସ୍—
Jhaṅkājhor 1, Dead drunk; senseless through intoxication.
চুর
चूर ୨ । ଝଙ୍କାଝଙ୍କ (ଦେଖ)
2. Jhaṅkājhaṅk (See)

ଦେ. କ୍ରି: ବିଣ—ଝଙ୍କାଝଙ୍କ (ଦେଖ)
Jhaṅkājhaṅk (See)

ଝଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗଛ ଆଦି) ଝାମ୍ପୁଲ ହୋଇ ବଢ଼ିବା—
Jhaṅkā māribā (trees) To grow bushy or with spreading top.
ঝাঁপুড়ান
झँखाड़ना

ଝଙ୍କାର—ସଂ. ବି. (ଝମ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୃ ଧାତୁ + ଭାବ ଅ)—
Jhaṅkāra ୧ । ଝମ୍ଝମ୍ ଶବ୍ଦ; ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ—
1. Jingling sound; clanging.

ଦମ୍ଭଧରଙ୍କର ଚଞ୍ଚଳ ଅଙ୍ଗୁଳି କଙ୍କଣେ ମଧୁ ଝଙ୍କାର—
—ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୨ । ଗୁଞ୍ଜନ; ଭ୍ରମରମାନଙ୍କ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ—
2. Humming sound; buzzing of bees.

ମଧୁପ ଝଙ୍କାର କରେ ଯେ କାଳେ,
ମଲ୍ଲିକାଳିକା ମୋହ ସେହି କାଳେ—ଗୋଲୋକ, ଛନ୍ଦରେଖା ।

୩ । ପବନର ବେଗଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷାଦିର ପତ୍ର ଓ ଶାଖା ସଞ୍ଚାଳିତ ହେବାର ଶବ୍ଦ; ସାଇଁ ସାଇଁ—3. Rustling sound produced by wind blowing on the leaves and branches of trees.

୪ । ବୀଣାଦି ଯନ୍ତ୍ରର ନିକ୍ୱଣ—4. The twanging sound of a harp or other stringed instrument.

୫ । ଶିଞ୍ଜନ; ଧନୁର ଟଙ୍କାର—
5. Twanging of a bow.

୬ । କ୍ରୋଧ, ବିରକ୍ତି, ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟଞ୍ଜକ ତର୍ଜ୍ଜନଗର୍ଜ୍ଜନ—
6. Chafing and roaring through anger or displeasure.

୭ । କୋଳାହଳ; ଘୋଟସାଥ—
7. Bustle; hubbub.

ঝাঙ্করানি ଦେ. ବି—ପବନର ବେଗ ବା ଝାପ୍ଟା—
झकोर Gust or blast of wind.

ଝଙ୍କାରିଣୀ—ସଂ. ବି. (ଝଙ୍କାର+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ଗଙ୍ଗାନଦୀ—
Jhaṅkāriṇi The river Ganges.

ଝଙ୍କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶବ୍ଦାୟିତ କରିବା—
Jhaṅkāribā 1. To cause to echo; to cause to resound.
ঝঙ্কারা
झङ्कारना

ଅକାଶ ଝଙ୍କାରି ଏଣୁ ତା ଗୀତ ।
ରାଧାନାଥ, ମେଘଦୂତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲକ୍ତକ' ଦେଖିବେ।

୨ । ଝଣ ଝଣ ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To hum; to buzz; to produce a buzzing sound.

ଝଙ୍କାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝାମ୍ପୁଲା; ଛତା ପରି ବିସ୍ତୃତ—
Jhankālia 1. Spreading umbrella.
ଝାଁକଡ଼ା
ଝଙ୍କାଳିଆ ଛାୟା ତରୁ-ମଣ୍ଡଳ ତଳେ । ରାଧାନାଥ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ।
ଝଂଖାଡ଼ ୨ । ବିସ୍ତୃତାଗ୍ର—2. Spreading at the top.
୩ । ବୁଦାଳିଆ—3. Bushy.

ଝଙ୍କି—ଦେ ବି. (ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ=ଉଦ୍ଧତ)—ଏକଜିଦ୍; ଜିଗର;
Jhanki ଝୁଙ୍କି—Pertinacity; obstinacy.
ଝୋଁକ
ହଠ

ଏକଗୁଏଁ ଦେ. ବିଣ—ଏକଗୁଆଁ; ଏକଜିଦିଆ; ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି
ହଠୀ ଆପଣାର କଥାକୁ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ କୌଣସି ଯୁକ୍ତିତର୍କ ମାନେ ନାହିଁ—Headstrong; pertinacious; obstinate.

ଝଙ୍କିବା—ଦେ, କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝଙ୍କାର)—ଝାଇଁ ଝାଇଁ
Jhankibā ଶବ୍ଦ କରିବା—To make a jingling sound.
ଝେଁ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କାଳ ଝାଙ୍କେ—ଗ୍ରାମୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝଙ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଝମ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Jhankṛuta ୧ । ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ନିନାଦିତ—
1. Resounding with jingling sound; reverberating.
୨ । ଗୁଞ୍ଜିତ—2. Buzzing.
୩ । ଶିଞ୍ଜିତ—3. Jingling.
୪ । କ୍ୱଣିତ—4. Twanging.

ଝଙ୍କୃତି—ସଂ. ବି—ଝଙ୍କାର (ଦେଖ)
Jhankṛuti Jhankāra (See)

ଝଜକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭୟତ୍ରସ୍ତ; ତୁଳ. ସଂ. ଦ୍ୱିଧା; ଜଂଜାଳ)—
Jhajakā ୧ । ଭୟଜନିତ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା; ଛନକା; ଛନିଆ;
ଘାବରା ହଠାତ୍ ଭୟ ଯୋଗୁଁ ଅବାକାକା ହେବା—
ଘବରା, ଝଂଝଟ 1. The state of being dumbfounded; alarm; sudden fright.
୨ । ଧନ୍ଦାଳ ହେବା ଅବସ୍ଥା, ଧନ୍ଦକା—
2. Perplexity due to being in a dilemma.
୩ । ଆନକ ବାଦ୍ୟାଦିର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
3. Low muffling sound of drums.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଛନିଆ; ଭୟତ୍ରସ୍ତ—1. Alarmed.
୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
2. Bewilder ; perplexed
୩ । କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟସ୍ତ—3. Verybusy.

ଝଜକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝଜକି ହେବା (ଦେଖ)
Jhajakibā Jhajaki hebā (See)

ଝଜକି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦ୍ୱିଧା)—
Jhajaki hebā ୧ । ଭୟରେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା; ଛନିଆ
ଘାବରାନ ହେବା—1. To be dumbfounded with fear;
ଘବରାନା to be frightened or alarmed.
୨ । ଧନ୍ଦ ହେବା; ଧନ୍ଦକି ହେବା—2. To be perplexed; to be between the horns of a dilemma.
୩ । (ଆନକ ବାଦ୍ୟାଦି) ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ କରିବା—
3. To produce a low muffling sound.

ଝଜା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଧ୍ୱଜା)—
Jhajā ରଥ ବା ମନ୍ଦିର ଉପରେ ଉଡୁଥିବା ପତାକା—
ଧ୍ୱଜା Pennon; flag (flying over a temple or car).
ଝଂଡୀ

ଝଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସାନ ଗାମୁଛା; ତଉଲିଆ; ଝାଡ଼ଣ—
Jhaji A small towel; a duster.

ଝଞ୍ଜ(ଝ)କା—ଦେ. ବି—ଝଜକା (ଦେଖ)
Jhañja(jha)kā Jhajkā (See)

ଝଞ୍ଜକା ଧରିବା—ଦେ. ବି—ଧନ୍ଦକାରେ ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-
Jhañjakā dharibā ବିମୂଢ଼ତା—Being in perplexity; being between the horns of a dilemma.

ଝଞ୍ଜ(ଝ)କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝଜକି ହେବା (ଦେଖ)
Jhañja(jha)kibā Jhajaki hebā (See)

ଝଞ୍ଜ(ଝ)ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଞ୍ଝା; ଜଞ୍ଜାଳ)—
Jhañja(jha)ata ୧ । ଗୋଳମାଳ; ଅଡୁଆ—1. Disturbance; odo; complication.
ଝଞ୍ଜାଟ (ଝଞ୍ଝଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଝଂଝଟ ୨ । ଆନ୍ଦୋଳନ—2. Commotion; agitation.
୩ । କଷ୍ଟ—4. Difficulty; trouble,
୪ । ବିରକ୍ତି, ମାନସିକ ବ୍ୟସ୍ତତା—4. Perplexity; mental trouble; vexation.
୫ । ଲେନଦେନ; ଜଞ୍ଜାଳ—
5 Complicated state of affairs.
୬ । କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା; କାର୍ଯ୍ୟାତିଶଯ୍ୟ—
6. Pressure of work.
୭ । କ୍ଳେଶ—7. Trouble.
– । ଧନ୍ଦକା; ଦ୍ୱିଧାଗ୍ରସ୍ତଜନିତ ଅବସ୍ଥା; ଉଭୟ ସଙ୍କଟ—
8. Dilemma.
୯ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—9. Perplexity.

ଝଞ୍ଜ(ଞ୍ଝ)ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଝଞ୍ଝା; ଜଞ୍ଜାଳ)—
Jhañja(ñjha)ṭia ୧ । ଧନ୍ଦାମୟ—1. Perplexing.
ଝଞ୍ଝଟ ୨ । ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ—
ଝଂଝଟିୟା 2. Disturbed; troubled.
୩ । ଅଡୁଆ; ଗୋଳମାଳିଆ—3. Complicated

୧	ଇ	ଔ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଏ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	୬	ନ୍ତ

୪ । ଉପଦ୍ରବଜନକ—4. Troublesome.

୫ । ଦୁସ୍ତର—5 Beset with difficulties.

୬ । କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ (କର୍ମ)—
6. Hard (task or work).

ଝଞ୍ଜ(ଝ)ନା—ସଂ. ବି. (ଝମ + ଝନ୍. ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଧ୍ୱନି + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Jhañj(jha ana ୧ । ବିଜୁଳି, ବିଦ୍ୟୁତ୍—1. Lightning.
୨ । ବଜ୍ର—Thunder.
୩ । ବଜ୍ରପାତ ଧ୍ୱନି—3. Sound of thunder.

ଝଞ୍ଜ(ଝ)ନି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ସଂ. ଝଣତ୍କାର)—
Jhañja(jha)ni ୧ । ଧାତବ ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ପରସ୍ପର ସଂଘର୍ଷଜନିତ ଶବ୍ଦ,
ঝঞ্জটে ଝଣତ୍କାର—1. Clanging metallic sound
झनझन (e. g. of metallic weapons striking each other; of a sword being suddenly and swiftly taken out from the scabbard.
(ଝଞ୍ଝନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଅସ୍ତ୍ର ଝଞ୍ଜନି । ମନ୍ମନ୍ଥନ ।

୨ । ବଜ୍ରଧ୍ୱନି—2. Thundering sound.

ଝଞ୍ଜା(ଝା)—ସଂ.ବି. (ଝମ୍, ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + ଜନ୍ ଧାତୁ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—
Jhañj(jhā)ā ୧ । ବତାସ; ଝଡ଼; ଝଡ଼ି; ତୋଫାନ—
1. Storm; tempest; tornado.
ଝଂଝା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଂଝା }

ପରସ୍ପରେ ଦୁଇ ସେନାଏ ପୀଡ଼ା ପାଇ
ଝଞ୍ଜାବନା ଲଡ଼ବା ପ୍ରୟୋଗ ଗଲେ ହୋଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଶଲ୍ୟ ।

୨ । ଝଡ଼ ବରଷା; ଝଡ଼ ସହିତ ବର୍ଷା—
2. Rain accompanied by tempest; stormy rain.
୩ । ଘୋର ବୃଷ୍ଟି—3. Heavy rain.
୪ । ବାତ୍ୟାର ଗର୍ଜନ—
4. Roaring sound of wind.
୫ । ଟଙ୍କାର ଧ୍ୱନି—5. Clanging sound; sharp clanking sound.
୬ । ତୃପ୍ତି—6. Contentment.
୭ । ଝାଞ୍ଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Cymbals.
୮ । ଛୋଟ ଛୋଟ ବିନ୍ଦୁପାତ ସହ ବର୍ଷା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8 Dripping shower.

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ନିଳ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଶ୍ଳୋ; ଝଞ୍ଜା + ଅନିଳ)—
Jhañjā(jhā nila ଝଞ୍ଜାପବନ (ଦେଖ)
Jhañjā-pabana (See)

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ପବନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଶ୍ଳୋ; ଝଞ୍ଜାଯୁକ୍ତ ପବନ)—
Jhañja(jhā)-pabana ୧ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ—
1. Tempest; storm; hurricane
ଝଞ୍ଜାବାତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଞ୍ଜାବାୟୁ }
୨ । ବର୍ଷା ସହିତ ବତାସ—
2. Tempest accompanied with rain.

୩ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିଆବୁଲ; ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—
3. A tornado; typhoon.
୪ । ଗର୍ଜନଯୁକ୍ତ ପବନ—4. Roaring wind.

ବହୁଳ ଝଞ୍ଜାପବନ କୃଷ୍ଣାନୁବନ୍ଧାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ରଘୁବଂଶମଞ୍ଜୁଷ ।

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଶ୍ଳୋ; ଝଞ୍ଜା + ଅବର୍ତ୍ତ)—
Jhañja(jhā bartta ଘୂର୍ଣ୍ଣିଆବୁଲ; ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ—
Whirlwind; tornado.

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଦେଖାଇବା ନିମିତ୍ତ
Jhañja(jhā)ribā ଅସ୍ଫାଳନ ପୂର୍ବକ ଅସ୍ତ୍ରାଦି ସଂଚାଳନ କରିବା—
1. To clang a weapon (e.g. a sword) for display; to brandish a weapon.

ଅଣ୍ଟରେ ମାତ କଲେ ଝଞ୍ଜାରଣ ଫଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

୨ । ନିଜର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To display one's valour or excellence or might.
୩ । (ସଂ. ଜର୍ଜର) ଛିଣ୍ଡାଇବା; (ପୋକମାନେ) ଲୁଗା ଆଦିକୁ ଟୁକିଟୁକି କରି ଖାଇବା; କୁଟିକୁଟା କରିବା—
3. To reduce into shreds (as worms eating into fabrics).

ଝଞ୍ଜା(ଝା)ଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଞ୍ଜା)—ଧାତବ ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ; ଝାଞ୍ଜ—
Jhañjā(jhā)ḷa Metallic cymbals.

ସଜାଇ ବାଦ୍ୟ ଘଣ୍ଟାଟେକ
ତାଳ ଝଞ୍ଜାଳ ସେ ତାଲେକ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ଝଞ୍ଜିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଜଞ୍ଜୀର)—
Jhanjira (etc) ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଝଞ୍ଜିର୍; ଝଞ୍ଜିରି—ଅନ୍ୟରୂପ) Jañjira etc (See)

ଝଞ୍ଝା (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ—ଝଞ୍ଜା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhañjhā (etc) Jhañjā etc (See)

ଝଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଓଳାଇବା—1. To sweep, to cleanse.
Jhaṭ (root) ୨ । ଗଦା କରିବା; ଜମା କରିବା—
2. To heap up.
୩ । ଅଡୁଆଛଡ଼ୁଆ ହେବା—
3. To become complicated (Apte).
୪ । ଜଟାଯୁକ୍ତ ହେବା—4. To become matted or clotted together (as hair) (Apte).

ଝଟ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଝଟିତି)—୧ । ଅତିଶୀଘ୍ର; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—
Jhaṭ 1. Very soon; quickly; immediately; at once.
ঝট্
झट ୨ । ସତ୍ୱର—2. Hastily; speedily
୩ । ଅତି ଦ୍ରୁତଗତିରେ—
3. With speed; with lightning speed.
ଦେ. ବି—୧ । ବେଗଗତି—1. Quick-motion.
୨ । ତ୍ୱରା—2. Haste.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ-ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଅବସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଝଟ୍‌କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭ-kari Jhaṭ (See)

ଝଟକରି ଥିବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଚଞ୍ଚଳ ଅଟନ୍ତି ରହୁଣ୍ଡ ପାଣିରେ ।
ଜଦୁମଣି, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝଟ୍‌କିନା, ଝଟ୍‌କିନି, ଝଟ୍‌ଦେଇ, ଝଟ୍‌ଧରି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଝଟ୍ ଝଟ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଦୀପ୍ତି; ଝଟକ—
Jhaṭ-jhaṭ 1. Splendour; glitter.
ঝকঝক ୨ । ଉଷା; ଭୋର; ଅନ୍ଧାରୁଆ ସକାଳ; ପାହାନ୍ତା ବେଳ—2. Early morning; dawn.
झकझक
ভোরবেলা ଦେ. ବିଣ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଦୀପ୍ତିମାନ୍; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—
ঝুটপুটা, झुलमुल Shining; bright; burnished; glittering.

ହେଉଥାଏ ରତ୍ନଜ୍ୟୋତିରେ ଝଟ ଝଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ঝটপট ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୀଘ୍ର; ତୁରନ୍ତ; ଝଟପଟ—
झटपट Quickly; immediately; at once; in no time; in a trice.

ଝଟ୍‌ଝଟି—ଦେ. ବି—ଉଷା; ଭୋର; ଅନ୍ଧାରୁଆ ସକାଳ—
Jhaṭ-jhaṭi Early morning.
ভোরবেলা
झुलमुल
(ଝଟପଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଟ୍‌ଝଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ; ତରବରିଆ—
Jhaṭ-jhaṭiā 1. Hasty; speedy.
(ଝଟ୍‌ପଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତ୍ୱରିତ—2. Quick.
୩ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍—3. Shining; bright.
ଦେ. ବି—ବଡ଼ଭୋର—Early morning.

ଝଟ୍‌ପଟ୍—ଦେ. ବି—ଝଟ୍‌ଝଟ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭ-paṭ Jhaṭ-jhaṭ (See)
ঝটপট ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟ୍‌ଝଟ୍ (ଦେଖ)
झटपट Jhaṭ-jhaṭ (See)

ଯାତ୍ରା ବୋଲିବାର ପରସ୍ତାର କରି
ଝଟ୍‌ପଟ୍ କରୁ ପବାଇଁ । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଝଟ୍‌ପଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝଟ୍‌ଝଟିଆ (ଦେଖ)
Jhaṭ-paṭiā 1. Jhaṭ-jhaṭiā (See)
୨ । ତ୍ୱରିତ—2. Quick.
(ଯଥା—ଝଟ୍‌ପଟିଆ କାମ ।)

ଝଟ୍‌ପରା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Jhaṭ-parā At once; immediately.

ଝଟ୍‌ପୋଷି—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବିଣ—ଝଟ୍‌ଝଟିଆ (ଦେଖ)
Jhaṭ-posi Jhaṭ-jhaṭiā (See)

ଝଟକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଚକଚକ୍ୟ)—ଦୀପ୍ତି; କାନ୍ତି; ତେଜ—
Jhaṭaka Glitter.
চটক ବର୍ଣ୍ଣ ଝଟକ ବକୁଳରେ ନାହିଁ—ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
झकझक ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷଣିକ ଆଭାଯୁକ୍ତ—Glittering.

ବଦନ ମୋ ଚନ୍ଦ୍ର ପର ଭାଟକ;
ବୃହସ୍ପତି ଶୁକ୍ର ପର ଝଟକ—ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତିଶୀଘ୍ର—Quickly.

ଯା କହୁଛି ଝଟକେ ନେତ୍ରଗୋଚର
ହେବ ଭବନେ ମୋର ହେ କାମଦର—ରାଧାନାଥ, ମେଘଦୂତ ।

ଝଟକା—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ପବନ ବା ବାୟୁର ଗୋଟିଏ ଦମ୍କା ବା ଝୋଡ଼—1. A puff of wind; a squall.
Jhaṭakā
ঝটকা
झकोरा; झोंका ୨ । ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଅଦ୍ୱାରା କ୍ଷିପ୍ର ଆଘାତ—
2. A sudden blow as of a tail or a whip
୩ । ଦମ୍ଭାଯୁକ୍ତ ଆଘାତ—
3. A smart sweep; a whisk; a quib.
୪ । ଝିଙ୍କା—4. Jerk.
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ଘୋଡ଼ାଯୁକ୍ତ ଦୁଇଚକିଆ ଶଗଡ଼; ଏକ୍କା ଗାଡ଼ି—A gig; one-horse-rickshaw.
[ଦ୍ରୁ—ଏହିପ୍ରକାର ଗାଡ଼ିକୁ ହିନ୍ଦୀରେ ଇକ୍କା ବା ଏକ୍କା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଝଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଝଟିତ)—୧ । ଝଟକାମାରିବା; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ଅଦ୍ୱାରା ଜୋରରେ ହଠାତ୍ ଆଘାତ କରିବା—1. To flap or whisk (as the tail or wing.
Jhaṭakā(ke)ibā
ঝটকান
झटकाना
୨ । (ଝଟକିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଆଭାଯୁକ୍ତ ବା ଚକ୍‌ଚକ୍ କରାଇବା—2. To burnish; to impart glow to a thing.

ଝଟକିନା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭa-kinā Jhaṭ (See).
(ଝଟକିନି, ଝଟକରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଟକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୋଭା ପାଇବା; ଚକ୍‌ଚକ୍ ହେବା; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ ହେବା—
Jhaṭakibā 1. To shine; to glitter.
চমকা
झटकना ଝଳ ପାଞ୍ଚାଳ ଝଟକେ ନାହିଁ କ—ଜଦୁମଣି, ଜଗୋସନ୍ଦିର୍ଷ୍ଟ ଗୀତ ।
୨ । ସାଧାରଣରେ ଭଲରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ଖ୍ୟାତ ହେବା; ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେବା—2. To be well-known in public.
(ଯଥା—ଦେଶଜମାନ୍ ତାଙ୍କ ଗାତ୍ତି ଭାବ ଝଟକୁଛି ।)

ଝଟଝଟ—ଦେ. ବିଣ—ଚକଚକିଆ—
Jhaṭa-jhaṭa Glittering; shining;
ঝকমক ଝଟଝଟ ହେଉଥାଏ ଭୂଷା ଶିରେ—ଜଦୁମଣି, ଜଗତୀ ।
झकझक

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଡ୍ଥ	ଣ୍ଡ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଡ	ନ୍ତ

ଝଟତି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ଝଟିତି)—୧ । ହଠାତ୍—
Jhaṭati 1. Suddenly.
ঝটপট ୨ । ଅତିଶୀଘ୍ର—
झटपट 2. Immediately; quickly,
ପୁଣି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଯୋଏ ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି
କର୍ଣ୍ଣ ହାତେ କ ହୋଇ ନ ପାରେ ଝଟତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

ଝଟତିରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଝଟତି (ଦେଖ)
Jhaṭatire Jhaṭati (See)
ପ୍ରେମ ଲକ୍ଷଣ କପଟୀ ପଦ୍ମପାନ୍ତ ରଖି ଝଟତିରେ ପୁଣି ଗତ କଲେ ସୁରଙ୍କୁ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝଟନେତ୍ରୀ—ଦେ. ବ—ଝଟନେତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Jhaṭatrī Jhaṭa-netrī (See)

ଝଟନେତ୍ରୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
Jhaṭanetrī Name of one of the village Goddesses.
(ଝଟନ୍ତ୍ରୀ, ଝଟବସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଟବସା—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—
Jhaṭabarī Name of one of the popular village goddesses.

ଝଟମଟ—ଦେ. ବଣ.—ଖାପ୍ରିମନ୍ତ; ଝକମକ; ଜକଜକ—
Jhaṭa-maṭa Glittering.
ঝকমক ଅର୍କ୍କ ନକ୍ଷ କସାଟ ମଣି ଝଟମଟ ହୋଇ ବହନ୍ତି ଅଛ ଯୁଦ୍ଧ ଭୂମି ବାଟ ।
झकमक କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

ଝଟା—ଦେ. ବ.—୧ । ବୃକ୍ଷ ଗୁଳ୍ମାଦିର ସଂଗୃହୀତ ସରୁସରୁ ଶାଖାଗୁଚ୍ଛ;
Jhaṭā ଝାଟ—1. Twigs and small branches of
झाडी creepers and trees; brushwood; wattle.
୨ । ଝୋଟି; ମୁରୁଜ ଆଦିରେ ଲେଖିବା ଚିତ୍ରା—
2. Drawing on floor or wall with white powder or lime-water.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ଶିମ୍ବ—Bean.
ଅରେ ବିହୁଣା ! ଝଟାଲଣା ଚଳେ ନ କର ହୁଣ ।
ଯଦୁମଣି, ରହସ୍ୟବଚନ ।
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ବ. ଝାଁଟା)—ଝାଡ଼ୁ; ପଥିଁଗ୍ରି—Broom-stick.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ)—ବ.—ଝାଟମାଟ କାନ୍ଥରେ ଦିଆ ଯିବା ଝାଟ ବା ଭାଳଅ-Twigs put as the inner frame in a mud-and-wattle wall

ଝଟାଝଟ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଝଟଝଟ (ଦେଖ)
Jhaṭā-jhaṭ Jhaṭ-jhaṭ (See)

ଝଟାଝଟି—ଦେ. ବ.—(ବହୁବଚନ) ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଝଟା—
Jhaṭā-jhaṭi A collection of twigs.

ଝଟାପଟ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଝଟଝଟ (ଦେଖ)
Jhaṭā-paṭ Jhaṭ-jhaṭ (See)

ଝଟାତ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—(ସଂ. ଝଟିତି ବା ହଠାତ୍)—ଝଟ୍; ହଠାତ୍—
Jhaṭāt Suddenly.

ଝଟାତକିନା—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଝଟାତ୍ (ଦେଖ)
Jhaṭāt-kinā Jhaṭāt (See)
ଝଟାତ୍‌କିନା }
ଝଟାତ୍ କରି }
ଝଟାତ୍ ଦିନ୍ }

ଝଟାପଟା—ଦେ. ବ.—୧ । ମାଡ଼ ମରାମରି ବା ଧରାପରା; ଦୁଇ
Jhaṭā-paṭā ଜଣଙ୍କର ଧରାଧରି ହୋଇ କଳି; ଧଡ଼ାପଡ଼ା—
ঝগড়াঝাটী 1. Quarrel accompanied with mutual
झगड़ा tangling together; falling upon each other; affray.
୨ । କଳିକଜିଆ—2. Quarrelling; strife.
ଦେ. ବଣ.—୧ । ପରସ୍ପରରେ ଧରାଧରି ବା ମରାମରି—
1. Grappling or struggling with each other.
୨ । ପରସ୍ପର ଲାଗିଥିବା (କଳି)—2. Wrangling.
୩ । ଯାହା କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଲାଗିଲେ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ—
3. Clinging; adhesive.
୪ । ଗୁଡ଼େଇ ଭୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଲାଗି ରହିଥିବା—
4. Entangled in a confused manner; complicatedly entwined.
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—ଗୁଡ଼େଇ ଭୁଡ଼େଇ ହୋଇ ସଂଲଗ୍ନ ହେବା ପ୍ରକାରେ—Intricately; entwining each other; in an entangled manner.
କାନକୋଠ କଣ୍ଟା, ସହିଁରେ ଲାଗିବ ଝଟାପଟା । କାହାଣୀର ଲଥା ।

ଝଟାପଟି—ଦେ. ବ.—ଝଟାପଟା (ଦେଖ)
Jhaṭāpaṭi Jhaṭāpaṭā (See)

ଝଟାଳ—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ. ଜଟିଲ; ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ)—୧ । ଅଡ଼ୁଆ-
Jhaṭāḷa ଚଡ଼ୁଆ—1. Complicated; entangled.
୨ । ଝାଟପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Entwined with twigs.
୩ । ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—
3. Having branching horns.
(ଯଥା—ଝଟାଳ ମିରଗ ।)
୪ । ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ—4. Having many branches.

ଝଟାଳିଆ—ଦେ. ବଣ.—ଝଟାଳ (ଦେଖ)
Jhaṭāḷiā Jhaṭāḷa (See)
ବଚରନ୍ତି ମୃଗଯୂଥ, ଶୋଭେ କାହା ଶିରେ ଲମ୍ବ ଝଟାଳିଆ ଶୃଙ୍ଗ ।
ଚିନ୍ତାମଣି, ଚଉମାଚଉ ।

ଝଟିକା—ଦେ. ବ. (ଝଟ ଧାତୁ=ଗ୍ରାସ କରିବା)—ଝଡ଼; ତୋଫାନ;
Jhaṭikā ବାତ୍ୟାର—Tempest; high wind; storm;
ঝড় hurricane; cyclone.
झकड़

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝଟିତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ.—(ସଂ. 'ଝଟିତି)—ଅତିଶୀଘ୍ର—
Jhaṭita At once; in no time; immediately.
ବଲ୍ଲି ଜଗତର ଗର୍ହି ପୁଚ୍ଛିଲେ ଝଟିତ ।
ଭଞ୍ଜ: ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ଝଟିତର—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ.—ଝଟିତ (ଦେଖ)
Jhaṭitara Jhatiat (See)
ତାହା ଶୁଣିବ ମନରୁ ଝଟତର—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଝଟିତି—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଝଟ ଧାତୁ=ଗଦା ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତି)—
Jhaṭiti ୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—
1. Immediately; in no time; sharp.
୨ । ଦ୍ରୁତବେଗରେ—2. Quickly.
ଝଟିତି ଆକାଶରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଟି ଗଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

ଝଟୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ତୁଳ. ଗଞ୍ଜାମ. ଝଟା)—ଶିମ୍ବ—
Jhaṭuā Bean.

ଝଡ଼ଝଡ଼—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝର)—କାନ୍ଥରୁ
Jhaṛḍ-jhaṛḍ ଶୁଖିଲା ମାଟି ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ; ଖଲଖଲ ଧ୍ୱନି,
झरझर ଗଛରୁ ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
झड़झड़ Rustling sound of falling leaves or crumbling earth falling down from a wall.

ଝଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ=ଗଦା ହେବା)—
Jhaṛḍa ୧ । ବାତ୍ୟା; ତୋଫାନ; ଝଞ୍ଜାବାତ—
ঝড় 1. Highwind; storm; tempest.
झड़ी ୨ । ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ବୃଷ୍ଟି ସହ ପ୍ରବଳ ବାତ୍ୟା—
2. Continuous wind and rain.

ଝଡ଼ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—A kind of
Jhaṛḍaṅga salt-water-fish found in the lake Chilkā.

ଝଡ଼ଝାଟି—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ ତୋଫାନ (ଦେଖ)
Jhaṛḍa-jhāṭi Jhaṛḍa tophāna (See)

ଝଡ଼ ତୋଫାନ—ଦେ. ବି—ବାତ୍ୟା ଓ ବୃଷ୍ଟି—
Jhaṛḍa tophāna Wind and rain; rain and storm.
ঝড়ঝাটি
झड़बतास, झक्कड़

ଝଡ଼ତି ପଡ଼ତି—ଦେ. ବି—ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଶସ୍ୟାଦି ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯିବା
Jhaṛḍati paṛḍati ଯୋଗୁଁ ସେଥିରୁ ଯାହା ତଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ି
ঝড়তি পড়তি ଲୋକସାନ୍ ହୋଇଯାଏ—Wastage of loose articles (e. g. grain) in transit.

ଝଡ଼ ବତାସ—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ ତୋଫାନ (ଦେଖ)
Jhaṛḍa batāsa Jhaṛḍa tophāna (See)

ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟି—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ ତୋଫାନ (ଦେଖ)
Jhaṛḍa bṛushṭi Jhaṛḍa tophāna (See)

ଝଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ=ଗଦା କରିବା, ଓଳାଇବା; ଝାଟ
Jhaṛḍā =ସମ୍ମାର୍ଜନ)—
ঝাড়া ୧ । ଦେହ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହେବା—1. Shaking off lethargy
झटका from the limbs by whisking.
୨ । ଝଡ଼ିବା—
2. Shedding; falling (e. g. off leaves).
୩ । ଲୁଗା ଆଦିରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିବା—
3. To beat or shake off the dust from clothes etc.
୪ । ଝାଡ଼ିବା, ଝାଡ଼ୁଣୀ ଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା; ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନ କରିବା—
4. Sweeping; cleansing with broomstick.
୫ । ମନୁଷ୍ୟର ଦେହର ସଞ୍ଚାଳନ—
5. Shaking of one's limbs.
୬ । ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଭୂତପ୍ରେତାଦି ବା ରୋଗ ଛଡ଼ାଇବା; ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜ୍ଜନ—
6. Exorcism; dispelling of evil spirits or sickness from a person by conjuration.
୭ । ଏକ ପ୍ରକାର ପିଠା ବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—
7. A kind of cake or sweetmeat.
୮ । ଝରି; ଫୁଲତୋଡ଼ା—8. Nosegay; bouquet.
ନିର୍ମଳ କପୋଳେ ଚଣ୍ଡିଲେ ଅଳକା
କଦଳୀକରି ଝଡ଼ା ଗୋ । ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୯ । ଖର୍ବ ଗାଳି; ଗାଳିମନ୍ଦ; ଶୋଧା; ଶୋଧନ—
9. A shower of rebuke.
୧୦ । ସମାର୍ଜ୍ଜିତ ଅଳିଆ—10. Refuse; sweepings.
୧୧ । ପରିଷ୍କାରକରଣ; ଆବର୍ଜ୍ଜନାର ଦୂରୀକରଣ—
11. Clearance.
୧୨ । ଗଛରୁ ଝଡ଼ିବା ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଆଦି—
12. Fruits etc. fallen down from trees.
୧୩ । ଝଣ୍ଡା; ପତାକା—
13. Flagstaff (Howells).
୧୪ । ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ବର୍ଷକେ ଥରେ ବାହୁଙ୍ଗା ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ—
14. Act of clearing dry branches etc. from cocoanut trees.
୧୫ । (କଟକିଆ ଭାଷା) କୌଣସି ଘର ତଲାସି କରିବାକୁ ଯିବା ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଓ ସାକ୍ଷୀମାନେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କ ଲୁଗାପଟା ଭିତରେ କୌଣସି ଜିନିସ ଲୁଚାଇ ରଖି ନାହାନ୍ତି, ଏହା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ନିଜନିଜର ଲୁଗାପଟାକୁ ଲେଉଟପାଲଟ କରି ଦେଖାଇବା କର୍ମ—
15. Submitting one's self to a careful search before beginning a house-search.
୧୬ । ବାଳୁଙ୍ଗା ଧାନ, ଯାହାର ଗଛ ଧାନକ୍ଷେତରେ ଧାନ ଗଛ ସଙ୍ଗେ ଉଠିଥାଏ—16. Paddy of self-grown plants which come out in a paddy field.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଡ଼,ଢ଼	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଂ	ଇଅ	ଢ଼	ଋ

ବି. ବିଣ—ଯାହା ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥାଏ—That which has dropped to the ground.

୧୬ । (କଚେରିଆ ଭାଷା)—ସନ୍ଦେହଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜେଲଖାନାକୁ ନିଆଯାଉଥିବା ବନ୍ଦୀ ଆପଣା ଲୁଗାପଟା ମଧ୍ୟରେ କିଛି ଜିନିଷ ଲୁଚାଇ ରଖି ନାହିଁ, ଏହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲୁଗାପଟା ଝଡ଼ାଝଡ଼ି କରି ଦେଖିବା; ଦେହ ତଲ୍ଲାସୀ—16. Search a convict's clothes and person before he is admitted into jail to see if he has not secreted any thing.

୧୭ । ଡାଳରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ପଦାର୍ଥ ବା ଅଂଶ—17. Droppings; things which have dropped down.

ବି. ବିଣ.—୧ । ସମାର୍ଜ୍ଜିତ—1. Well swept.

୨ । ଗଛରୁ ଝଡ଼ିଥିବା—2. Shed or dropped from trees.

(ଯଥା—ଅକାଳ ଝଡ଼ା ଫଳ ।)

୩ । ଯହିଁରୁ ମାଛ କଣ୍ଟା ଆଦି କଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—3. (curry) From which coarse matters and bones have been taken out.

(ଯଥା, ଝଡ଼ା ମହୁର ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଝର; ଆଦିମ ଜାତିବିଶେଷ—A race of aborigines.

ଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଝାଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhar̤dā (r̤de)ibā 1. Causative of Jhār̤dibā.
ଝରାନ୍, ଝଡ଼ାନ ଝଡ଼ାଇଲା ଲକ୍ଷଣ ପଡ଼ିଥିବା ଧୂଳି ।
झटकारना, झड़वाना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଝଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—2. Causative of Jhar̤dibā.

ପୂର୍ଣ୍ଣା ପୁରୋଡ଼ାଶ ଭକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ,
ମୁଠି ମାଡ଼େ ତାଙ୍କ ଦାନ୍ତକୁ ଝଡ଼ାଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମନ୍ଦ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Jhar̤dā(r̤de)i hebā ୧ । ଭୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟାଦିର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟାୟାମାଦି କରିବା—1. To engage in brisk exercise with a view to digest one's food.

[ଦ୍ର—କୌଣସି ନିଷ୍କର୍ମା ପରାନ୍ନଭୋଗୀ ଲୋକକୁ କୌଣସି ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ କରିବାର ଦେଖିଲେ ଲୋକେ ଥଟ୍ଟାରେ କହି ଥାଆନ୍ତି 'ତାର ତ କିଛି କାମ ନାହିଁ; ସେ ଭାତ ଝଡ଼େଇ ହଉଛି' ।]

୨ । ମତ୍ତ ହେବା; ମସ୍ତ ହେବା—2. To be excited; to be maddened.

ଝଡ଼ାଝଡ଼—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଝଟିତି)—୧ । ଝଟିତି; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—
Jhar̤dā-jhar̤d 1. At once; immediately.
ঝড়াঝড়় ୨ । ଲଗେଲଗେ—
झड़ाझड़ 2. Continuously.
୩ । ଏକର ପରେ ଅନ୍ୟ—3. One after the other.

ଝଡ଼ାଝଡ଼ି—ଦେ. ବି.—୧ । ଅନେକ ଥର ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ—
Jhar̤dā-jhar̤di 1. Repeated jerkings.
ঝাড়াঝাড়ি ୨ । ପରସ୍ପର ଦେହରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ—
झाड़बुहार 2. Cleaning each other's body of dust.

୩ । ବନ୍ଧୁବାର ଘରର ତଳ, କାନ୍ଥ ଓ ଚାଳ ଓ ଘରେ ଥିବା ଜିନିଷପତ୍ରକୁ ଝାଡ଼ିବା ବା ଝାଡ଼ୁ ଦ୍ୱାରା ସାଫ କରିବା—3. Repeated cleansing of the floor, walls and articles of a house.

୪ । ଜିନିଷପତ୍ର ପାତ୍ର ବା ଅଖାରୁ ନେଇ ଯିବା ପରେ ତହିଁରେ ବାକି ରହିଯିବା ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ ଓ ଚୂନ—4. Refuse matter left in a bag or pot after it is emptied.

୫ । ଝାଡ଼ଫୁଙ୍କ (ଦେଖ) 5. Jhār̤da-phuṅka (See)

ଝଡ଼ାଝପଟ—ଦେ. ବି—ଝପଟ (ଦେଖ)—
Jhar̤dā-jhapaṭa Jhapaṭa (See)

ଝଡ଼ା ତଦାରଖି—ଦେ. ବି (କଚେରିଆ)(ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ+ଫା. ତଦାରକ୍)
Jhar̤dā tadārakhi କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବାଙ୍ଗ ତଲ୍ଲାସୀ କରିବା;
ঝাড়া କୌଣସି ଲୋକର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଓ
झाड़ा ଲୁଗାପଟାକୁ ଝାଡ଼ି ସେ କିଛି କଥା ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ
ଝଡ଼ା ତଲ୍ଲାସୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଡ଼ା ତଦାରଖ }
ପ୍ରଦର୍ଶନ—Thorough search of the body and clothes of a person.

ଝଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କଚେରିଆ) (ଖାନତଲ୍ଲାସୀ ପାଇଁ ଘରେ
Jhar̤dā debā ପଶିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ଘରେ ପଶିବା ପୂର୍ବରୁ ସର୍ବସମକ୍ଷରେ
ঝাড়া দেওয়া ଆପଣା ଦେହ ଓ ପୋଷାକକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଝାଡ଼ିବା—
झाड़ा देना 1. To clearly show to the people present that the officer about to enter a house for house-search has secreted nothing in his body or clothes.

୨ । (କୁକୁର ବା ବାଘଆଦି ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ) କୌଣସି ଶିକାର (ଯଥା ଛେଳି, ପକ୍ଷୀ)କୁ ବେକ ପାଖରୁ ପାଟିରେ ଧରି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଏକାଧିକ ଥର ଶୂନ୍ୟରେ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବା—2. (a beast of prey) To give repeated jerkings to its victim by holding it between the jaws.

[ଦ୍ର—ଏପରି ଝଡ଼ା ଦେବା ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ଜୀବ ମୃତ କିମ୍ବା ଅଧାପ୍ରାଣ ହୋଇଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗାଁ'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଝଡ଼ା ପୋଛା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଝାଡ଼ି ଓ ପୋଛି ସଫା କରିବା କର୍ମ—Cleansing a place by sweeping.
Jhar̤dā pochhā
ঝাড়াপুছা
झाड़पोंछ

ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ ଫୁଙ୍କ (ଦେଖ)
Jhar̤dā phuṅkā Jhār̤da phuṅka (See)

ଝଡ଼ା ବେଶର—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛରୁ କଣ୍ଟା ସବୁ ବାହାର କରାଯାଇ ତହିଁରେ ବଟା ସୋରିଷ ଦିଆଯାଇ ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟଞ୍ଜନ—A curry prepared from fish after the bones are taken out and it is mixed with rye-paste.
Jhar̤dā beśara
(ଝଡ଼ା ବେଶର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଡ଼ା ମହୁର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମହୁର ତିଅଣରୁ ମାଛକଣ୍ଟା କଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—A stew or hotchpotch (curry) from which the bones of the fish have been carefully removed before it is served to guests.
Jhar̤dā mahura
(ଝଡ଼ା ମୋହର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝଡ଼ା ମହୁରେ କଲି ଖଡ଼ା ରନ୍ଧନ
କାମୁଡ଼ା ଘୋଡ଼ା ମୁଖେ ଦେଲି ଚୁମ୍ବନ—ଯଦୁମଣି. ରହସ୍ୟବଚନ ।

[ଦ୍ର—ମାଛ ଓ ପରିବା ଏକତ୍ର ସିଝା ହୋଇ ମହୁର ତିଆରି ହୁଏ ଓ କେବଳ ମାଛରେ ବଟା ସୋରିଷ ମିଶାଯାଇ ବେଶର ତିଆରି ହୁଏ । ଖାଇବା ସମୟରେ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ମହୁର ବା ବେଶରରୁ ମାଛ କଣ୍ଟାକୁ କାଢ଼ି ଖାଇବା କଷ୍ଟ ଓ ଅସୁବିଧାଜନକ ହୁଏ, ଏଥିପାଇଁ ଆଗରୁ ରନ୍ଧା ହେବା ମାଛରୁ କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକ ଝାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ଖାଇବା ଲୋକ ଉକ୍ତ ଝଡ଼ା ମହୁର ବା ବେଶରକୁ ଆନନ୍ଦସହକାରେ ଖାଏ ।]

ଝଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ (ଦେଖ)
Jhar̤di Jhar̤da (See)

ନମାନେ ନବ ମାସ ନଶା ଝଡ଼ି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢୋଲ—A drum.

ଧସା ଡାଗରା ନଉବତ ଝଡ଼ି
ଢେଲଙ୍ଗି ବାଜା ଗୁଙ୍ଗୁ ଗୁଡ଼ୁଗୁଡ଼ି—ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଝଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝଡ଼ଯୁକ୍ତ (ପାଗ)—
Jhar̤diā 1. Tempestuous; windy (weather).
ঝড়ো ୨ । ଝଡ଼ ଯୋଗୁଁ ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା (ଫଳ)—
2. Wind-fallen (fruits).

ଝଡ଼ିଆ ପାଗ—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ଯୁକ୍ତ ଋତୁ—
Jhar̤diā pāga Cloudy weather.

ଝଡ଼ିଆ ପୋକ—ଦେ· ବି—ପକ୍ଷ ଲାଗିଥିବା ହୁଙ୍କା ବା ପିମ୍ପୁଡ଼ି—
Jhar̤diā poka Winged ants.
বাদলা পোকা [ଦ୍ର—ପିମ୍ପୁଡ଼ି, ଜନ୍ତା ଓ ହୁଙ୍କା ଇତ୍ୟାଦି ବୁଢ଼ା ହେଲେ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ପକ୍ଷ ଲାଗେ ଓ ସେମାନେ ହୁଙ୍କା ବା ଗାତରୁ ବାହାରି ଉଡ଼ନ୍ତି । କିଛିକ୍ଷଣ ଉଡ଼ିବା ପରେ ପକ୍ଷ ଛିଡ଼ିଯିବାରୁ ସେମାନେ ତଳେ ଖସି ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ବେଙ୍ଗ, କୁଆଁ ଓ ବଣି ଆଦି ତାଙ୍କୁ ଖୁଣ୍ଟି କରି ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି 'ପିମ୍ପୁଡ଼ିଠେଇଁ ପକ୍ଷି ଲାଗେ ମରିବା ପାଇଁ ।' ଶୁଣା ଅଛି ଯେ, ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ ଓ ଚୀନ ଦେଶବାସୀ କେତେକ ଲୋକ ମୁଢ଼ି ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଝଡ଼ିଆ ପୋକ ଖାଇବାକୁ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ଝଡ଼ିଆ ପୋକ ଉଡ଼ିବାର ଦେଖା ଗଲେ ଶୀଘ୍ର ବିଶେଷ ଝଡ଼ ବା ବୃଷ୍ଟି ହେବ ବୋଲି ଲୋକେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।]

ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ, କ୍ରି—ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବା—To fall down; to drop down.
Jhar̤di par̤dibā
ঝরে পড়া
गिर पड़ना

ସେ ବୃକ୍ଷଙ୍କ ଦେହ ଘର୍ଷଣୁ ଅନଳ
ଜାତ ହୋଇ ଝଡ଼ି ପଡ଼ଇ ମଞ୍ଜିତଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଝଡ଼ିପୋକ—ଦେ. ବି—ଝଡ଼ିଆ ପୋକ (ଦେଖ)
Jhar̤di-poka Jhar̤diā poka (See)

ଝଡ଼ିବରଷା—ଦେ. ବି. (ସହରର)—ତୋଫାନ ଓ ମେଘବର୍ଷା—
Jhar̤di-barashā Tempest accompanied with rain.
ঝড়বৃষ্টি
झड़ी

ଝଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝଟଧାତୁ)—୧ । ବୃକ୍ଷାଦିରୁ (ପତ୍ରାଦି ବା ଫଳ) ସ୍ୱସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଭୂତଳରେ ପଡ଼ିବା; ଖସି ପଡ଼ିବା—
Jhar̤dibā
ঝরা 1. To drop down from its proper place
झड़ना (e.g. leaves and fruits from the tree.)
ଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ

କିଛିକ୍ଷଣ ଝଡ଼ିଲା ପତ୍ରମାନ ଖାଇ
ତପରେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଲି ନିଜ ଦେହ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ସ୍ଖଳିତ ହେବା—2. To be dislocated; to be discharged.

୩ । କୃଶ ହେବା; କ୍ଷୀଣ ହେବା—
3. To become weak, emaciated or lean.
(ଯଥା—ଗୁରୁତର ଜ୍ୱରରେ ସେ ଖୁବ୍ ଝଡ଼ି ଗଲାଣି ।)

୪ । (ଅନ୍ନ ଆଦି) ପେଟରେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
4. To be digested.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁଧା ପ୍ରକାଶିତ ହେବା; ଝରିବା—
5. To appear profusely; to be emitted profusely.

ନିତ ସୁଧାବଦନୁ ଝଡ଼ୁ ଥାଉ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ତଳେ ପଡ଼ିବା—
6. To break and fall down.

ବୃକ୍ଷମାନେ କରୁଣ ମଡ଼ମଡ଼ ରଡ଼ି
ସେ ଗିରି ଶୃଙ୍ଗରୁ ପଡ଼ିଲେ ତଳେ ଝଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୭ । ଲୁପ୍ତ ହେବା—7. To disappear.

ଦେଖିଲି ଦିବ୍ୟ ବାସ, ଝଡ଼ିଲା ସେ ତ୍ରାସ, ମୁଦ ହେଲା ଭୂତଳଳୀ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

୧	ଡ଼	ଢ଼	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଡଅ	ଷ
୨	ଡ	ଢ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଥ

୮ । (ଆକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରୁ ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ବିଷ ଓ ରୋଗାଦି) ଛାଡ଼ିବା—8. (Evil spirit disease or poison) To be expelled from the body by the application of charms.

ଉନ୍ମେଁ ମିଶି ପ୍ରୀତ ବିଷ ନ ଝଡ଼ଇ
ସ୍ଥିତ ବୈରାଗ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରରେ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୟ ହେବା; କମିବା—
9. (figurative) To lessen; to diminish.

ଝଡ଼ିବ ବଳ କୋମଳ ଗାତ୍ରରୁ । କନ୍ଦର୍ପ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୦ । (ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ) ମୈଥୁନ ପରେ ବୀର୍ଯ୍ୟପାତ କରିବା—
10. To have one's semen discharged after copulation (said of males).

୧୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ମୈଥୁନ କାଳରେ ଅନ୍ତରକୁ ରୂପେ ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା—11. To have orgasm during copulation (said of females).

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା ଓ ଯିବା କ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଝଡ଼ି ଲଗାଣ—ଦେ. ବି—ତୋଫାନ ସହିତ ବହୁଦିନବ୍ୟାପୀ ଅନବରତ Jhardi lagana ବର୍ଷା—Continuous rain and storm lasting for days.
ଝାଡ଼ ବୃଷ୍ଟି
ଝଡ଼ୀ ଲଗାନା

ଝଣ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝନତ୍, ଝଣତ୍)—
Jhan ଝଣ ଝଣ (ଦେଖ)
Jhana jhana (See)

ଝଣଝଣ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଝନତ୍, ଝଣତ୍)—
Jhana-jhana ୧ । ଶିମ୍ଭ ଜାତୀୟ ଛୁଇଁ ଶୁଖି ଗଲେ ତା ଭିତରେ
ଝନ, ଝାଁ ଥିବା ମଞ୍ଜିର ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—
ଝନଝନ, ଝନକ 1. Rattling sound (heard in dry pods of flax or bean).

୨ । ଧାତୁଖଣ୍ଡାଦିର ପରସ୍ପର ଅଘାତପ୍ରତିଘାତର ଶବ୍ଦ; ଟାଣ ଭୂମିରେ ବା ପଥରରେ ଟଙ୍କା ବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ; ଝଣତ୍କାର—
2. Metallic clang; bang; ringing sound.

ଝଣଝଣ,
ଝଣଝଣା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଣଝଣି

[ଦ୍ର—ଝୁଣ ଝୁଣ=ଅଳଙ୍କାରାଦିର ମୃଦୁ-ମଧୁର ଶବ୍ଦ, ଝଣ ଝଣ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ ।]

୩ । ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା (ନଗଦ ବନ୍ଧ ଟଙ୍କା ଗଣିବା)—
3. (to count cash) With clanging sound.
(ଯଥା—ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୁବ ବଡ଼ଲୋକ ହେଲାଣି, ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା ଝଣଝଣ ଗଣି ଦେବ ।)

ଝଣଝଣାୟମାନ—ସଂ. ବିଣ—ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦକାରୀ (କ୍ଷୀଣେନ୍ଦ୍ର)
Jhana-jhanayamana Tinkling.

ଝଣଝଣି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝଣଝଣ (ଦେଖ)
Jhana-jhani Jhana-jhana (See)

ଝଣଝଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଧନ୍ ବା ଧଣ୍ ଧାତୁ, ଶବ୍ଦ କରିବା)—
Jhana-jhanian ୧ । ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦକାରୀ—1. Making or producing a clanking sound.
୨ । ଶୁଷ୍କ; ଶୁଖିଲା—2. Dried.
[ଦ୍ର—ଉପେଟ ଛୁଇଁ ଭିତରେ ମଞ୍ଜି ଶୁଖି ଝଣଝଣ ହୋଇ ବାଜିବାରୁ ଛୁଇଁ ଝଣଝଣିଆ ହୋଇଯିବାର ବୁଝାଯାଏ ।]

ଝଣ ଝାଣ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝଣ ଝଣ (ଦେଖ)—
Jhana-jhana Jhana-jhana (See)

ଝଣତ୍କାର—ସଂ. ବି (ଝନତ୍=ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ+କାର)—ଝଙ୍କାଣାଦିର
Jhanatkara ଝଣଝଣ ଶବ୍ଦ—Clanking sound; tinkling or rattling sound.

ଝଣତା—ଦେ. ବିଣ—ଅଣଲୁଣା; ଅସ୍ୱାଦ—
Jhanata Unsavoury; unseasoned.
[ଦ୍ର—ତରକାରି ଗାତ ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତହିଁରେ ପାଣି ମିଶାଇ ଦେଲେ ଯେଉଁ ପଖାଳ ହୁଏ, ତାହାକୁ ଝଣତା ପଖାଳ କହନ୍ତି; ତାହା ବସ୍ୱାଦ ଲାଗେ ।]

ଝଣାଝଣ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝଣଝଣ (ଦେଖ)—
Jhana-jhan Jhana-jhana (See)

ଝଣାତ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଝଣଝଣ (ଦେଖ)
Jhanat 1. Jhana-jhana (See)
୨ । ଝଣାତ୍କିନା (ଦେଖ)—
2. Jhanat-kina (See)

ଝଣାତ୍ କିନା—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ଶବ୍ଦ; କଂସା ବା
Jhanat kina ବାସନ ଆଦି ଭୂମିରେ ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ— 1. The
ଝନାତ୍ clank of metallic things falling or striking a hard substance.
ଝନକରକେ

ଝଣାତ୍କିର
ଝଣାତ୍କିନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଣାତ୍କର

[ଦ୍ର—ଦୁଇଟି ଧାତୁ ଖଣ୍ଡ ଥରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଥରେ ମାତ୍ର ଶୁଣାଯାଏ, ତାକୁ ଝଣାତ୍ କହନ୍ତି ।]

୨ । ଝଟ୍‌କିନ; ହଠାତ୍—2. Suddenly.

ଝଣେ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ ଓ ବି.—ଜଣେ—
Jhane One (person).

ଝଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶିମ୍ବ—
Jhanta Bean.

ଝଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଝାଣ୍ଟେଇବା (ଦେଖ)—
Jhant(te)iba Jhanteiba (See)

ଝଣ୍ଟି—ଦେ· ବି (ସଂ. ଜଟା)—ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଛୋଟ କେଶଗୁଚ୍ଛ ବା ଚୁଟି—
Jhanti Little tuft of hair on the head.

ଝଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧିବା ରୂପା
Jhantia ମୁଦି ବିଶେଷ—A tinkling silver ring for the toes.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝଣ୍ଟିକା—ଦେ. ବି—ବୃହତ୍ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Jhanṭikā Causjera Pheedii (Haines).

ଝଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଜୟନ୍ତ; ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—୧ । ମାଳା; ଧଣ୍ଡା—
Jhaṇḍā 1. Garland.
୨ । ପତାକାଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ—2. Flagstaff.
ଝାଣ୍ଡା
झंडा
ଗୋରଚାରିଙ୍କର ଦ୍ୱାରେ ବାଇକ ମଙ୍ଗଳ ଝଣ୍ଡା ରୂପେ
ଚମକଇ ଯହିଁ ଉତ୍ତରଣ୍ଡା ଖେଳାଇ ଖଣ୍ଡା । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।
୩ । ପତାକା—3. Flag.

ଝଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦଣ୍ଡ; ଜୟନ୍ତ)—୧ । ପତାକା—
Jhaṇḍi 1. Flag.
ଝାଣ୍ଡି
झंडी
୨ । ପତାକାଯୁକ୍ତ ଦଣ୍ଡ—
2. Flagstaff.
୩ । ଚେନ୍ ସର୍ଭେ ବା ଲେଭେଲିଙ୍ଗ୍ ଯନ୍ତ୍ର ବା କମ୍ପାସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଭୂମି ମାପିବା ସମୟରେ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଖୁଣ୍ଟ ବା ଷ୍ଟେସନ ଉପରେ ଠିଆ ଭାବରେ ଧରାଯିବା ପତାକାଦଣ୍ଡ—3. A flagstaff held on the next station during surveying with the chain or compass or level.

ଝନ୍କାର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—୧ । ଘୋଟୋ; ଘୋଟ ଘାଟ—
Jhan-kārā 1. Ado; bustle; hubbub; uproar.
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର—2. Grand display.

ଝନ୍ଝଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜଂଜାଲ)—ଅସୁବିଧା; ହଇରାଣ—
Jhanjhaṭa Trouble.
ଝାଂଝାଟ (ଯଥା. ମୁଁ ବଡ଼ ଝନ୍ଝଟରେ ପଡ଼ିଛି ।
झंझट

ଝନ୍ଝନ୍—ଦେ. ଅ ଓ ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଝଣ୍ ଝଣ୍ ଶବ୍ଦ—
Jhan-jhan (ଯଥା ଲୁହା ଶିକୁଳିର ଖୁଲକ ଝନତ ଶବ୍ଦ)—
ଝନଝନ 1. A bang; a clap; metallic clank.
नक
ପଡ଼ନ୍ତେ କବଚ ଗାଙ୍କେ ବଜାଇ ଝନ୍ ଝନ । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।
୨ । ଶୁଷ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପରସ୍ପର ଘାତପ୍ରତିଘାତ ଶବ୍ଦ— (ଯଥା—ବାଉଁଶ ନଳ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଶୁଖିଲା ମଞ୍ଜି ପୂରାଇ ହଲାଇବାର ଶବ୍ଦ)—2. The sound of many hard and dry things striking each other (as seeds in a dry pod).

ଝନ୍ଝନା—ଦେ. ଅ.—ଝନ୍ ଝନ (ଦେଖ)
Jhan-jhanā Jhan-jhan (See)

ଝନ୍ଝନି—ଦେ. ଅ ଓ ବି.—ଝନ୍ଝନ୍ (ଦେଖ)
Jhan-jhani Jhan-jhan (See)
ତୂର୍ଯ୍ୟର ସମର ବାଦ୍ୟ, ଅସ୍ତ୍ରର ଝନ୍ ଝନି । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।

ଝନକା—ଦେ. ବି—ଘୋଡ଼ା ଓ ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—
Jhanakā A disease attacking cattle and horses; rheumatism of the legs.
ଝନକା
झनक बात [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଗୋରୁ ଓ ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଛଟିଛଟି ହୋଇଯାଏ] ।

ଝନତ୍କାର—ସଂ. ବି.—ଝଣତ୍କାର (ଦେଖ)
Jhanat-kāra Jhaṇat-kāra (See)

ଝନନ—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଝନ୍ ଝନ୍ (ଦେଖ)
Jhanana Jhan-jhan (See)

ଝପ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଝଟିତି; ଜବ; କ୍ଷିପ୍ର; ଭୁଲ ସଂ. ଝଂପ)—
Jhap ୧ । ଅତିଶୀଘ୍ର; ତୁରନ୍ତ; ଝଟ୍; ହଠାତ୍; କ୍ଷଣମାତ୍ର ବିଳମ୍ବ ନ କରି; ଝଟିତି—1. Speedily; hastily; immediately; quickly; briskly; at once; in a whit.
ଝାପ୍, ଝାପ୍‌କରେ, ଝପାଝପ
झप
୨ । ଝପ୍ ଝପ୍ (ଦେଖ)
2. Jhap-jhap (See)
୩ । ପାଣିରେ କାଠ ଆଦି ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ—
3. Splashing sound; swish.

ଝପ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhap-kari Jhap (See)
[ଝପ୍‌କିନା, ଝପ୍‌କିନ, ଝପ୍‌କରି, ଝପ୍‌ଦିନ୍, ଝପ୍‌ଧିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଝପ୍ ଝପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ମେଘ ବର୍ଷିବାର ଶବ୍ଦ—
Jhap-jhap 1. Pattering sound; splashing sound; (as of rain).
ଝାପଝାପ
झपझप
୨ । ପାଣିରେ ଡୁବ ପକାଇବାର ପଦଶବ୍ଦ—
(ଝପର ଝପର-ଅନ୍ୟରୂପ) 2. splashing sound of person springing into water.
୩ । ଝପର ଝପର (ଦେଖ)
3. Jhapara jhapara (See)

ଝପଝାପ୍—ଦେ. ଅ.—ଝପ୍ ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhap-jhāp Jhap-jhap (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhap (See)

ଝପକ୍—ଦେ. ବି.(ସଂ. ପଲକ)—ପଲକମାତ୍ର ସମୟ; ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ର ସମୟ—
Jhapak Twinkling; a moment.
ପଲକ
झपक

ଝପଟସିଂହ—ଦେ. ବି.—(କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର) ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
Jhapaṭ-simha A title conferred (on Kshatriyas) by kings.

ଝପଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝମ୍ପ; ଭୁଲ ଇଂ. ଜମ୍ପ)—୧ । ଦଉଡ଼; ଧାଇଁବା—
Jhapaṭ 1. Race; running.
ଦୌଡ, ଝାପ୍
झपट
୨ । ଲୁଦା ମାରି ଦୌଡ଼ିବା—
2. Scampering; running on all fours.
ବାଘ ଝପଟକୁ ଗଜ ଚହଟକୁ ସ୍ଥାନ ନୋହି ସନ୍ଧି ଘର । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଥ୍	ଉଥ	ଙ୍କ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ଝପଟା—ଦେ. ବ—ଝପଟ (ଦେଖ)—
Jhapaṭā — Jhapaṭa (See).

ଝପଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଝପଟିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ; Causative
Jhapaṭā(te)ibā — of Jhapaṭiba)—ଦଉଡ଼େଇବା—
দৌড়ান — To cause to run.
ঝপটানা — ପରନ୍ତପ ପୁଥି ଦେଲେ ଝପଟାଇ ଅଶ୍ୱବର—ରଘୁନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା

ଝପଟାଝପଟି—ଦେ. ବ—୧ । ବହୁଲୋକ ବା ଜନ୍ତୁ ଦଉଡ଼ିବା—
Jhapaṭā-jhapaṭi — 1. General running of many persons or animals.
দৌড়াদৌড়ি — ୨ । ଗୋଡ଼ାଗୋଡ଼ି; ପରସ୍ପରକୁ ଗୋଡ଼ାଇବା—
ঝপটাঝপটি — 2. Running after one another.

ଝପଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝମ୍ପ)—୧ । ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଦଉଡ଼ିବା; ଧାବିତ
Jhapaṭibā — ହେବା—1. To run swiftly.
ঝপটা, দৌড়া, ঝাপা — ଜାଣି ସେ ସିଂହର ସମ୍ମୁଖ ଘାଟ .
ঝপটনা, ডপটনা — ଦେଖିବାକୁ ଭାଇ ଅଗେ ଝପଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେ ।
୨ । ଲମ୍ଫସହ ଦଉଡ଼ିବା—
2. To run with big leaps; to scamper.

ଝପରଝପର—ଦେ. ଅ(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)--ସାନ ଟୋପାରେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ବର୍ଷିବା--
Jhapara-jhapara — Raining in small continuous drops.
ঝপরঝপর
টপরটপর [ଦ୍ର—ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷାକୁ ଟପରଟପର ବା ଟପ ଟପ କହନ୍ତି ।]

ଝପାଝପ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝପ୍ (ଦେଖ)—
Jhapājhap — Jhap (See)
ঝপাঝপ — ଦେ. ଅ—ଝପ୍‌ଝପ୍ (ଦେଖ)—
ঝপাঝপ — Jhap-jhap (See)

ଝବା—ଦେ. ବ—୧ । ଛୋଟ ମାଠିଆ ବା କଳସୀ—
Jhabā — 1. Small pitcher or jar.
ঘড়া — ୨ । କ୍ଷେତ୍ରରେ ଧାନ ବା ଅନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଗଛମାନ ଏକ
ঝাবড়ো; ঝাকড়ী — ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବହଳ ହୋଇ ଓ ଏକ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପତଳା ହୋଇ ଉଠିଥିବା ଅବସ୍ଥା—2. The state of paddy or other corn plants growing thickly at one place and thinly at other places in a field.
ଦେ. ବିଣ—ଏକ ଅଂଶରେ ବହଳିଆ ଓ ଏକ ଅଂଶରେ ପତଳା ହୋଇ ଧାନ ବା ଅନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ଗଛ ଉଠିଥିବା ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ (କ୍ଷେତ୍ର)—(corn field) With plants growing up very irregularly.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ମୋ ମୁଗକ୍ଷେତରେ ପୋକ ଲାଗି ଝବା ହୋଇଗଲା ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଅଳକା ପରି କପାଳରେ କେଶ ଉପରେ ପିନ୍ଧିବା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A silver ornament worn by females on the head over the hair.

ଝମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Jham (root) — To eat.

ଝମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ବର୍ଷାର ଝଙ୍କାର ଶବ୍ଦ—
Jham — 1. Pattering sound of rain.
ঝম রম — ୨ । ଧାତୁମୟ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱୟ ପରସ୍ପର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
ঝমঝম — 2. Metallic clank.
ଝମଝମ ଝମଝମ ଝୁଣ୍ଟିଆ ବାଜେ
ସୀ ଯବା ଗଳିର ଗୋଡ଼ର ଦାଣ୍ଡେ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । କୂଅର ପାଣିରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ଖସି ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
3. Rustling sound of water striking a thing falling into a well.
(ଯଥା—ରାତିଅଧରେ କୂଅରେ ଶୁଭିଲା ଝମ୍)
୪ । ଅଳଙ୍କାରର ଶବ୍ଦ—
4. Tinkling sound of ornaments.
ଦେ. ବିଣ—ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ (ବୃଷ୍ଟି)—
(raining) Cats and dogs; copious (shower).

ଝମକ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ)—୧ । ଧମକ—
Jhamaka — 1. Threatening.
ধমক — ୨ । କ୍ଷମତା—2. Might.
ধমক; ঝমক — ୩ । ଚକଚକ୍ୟ; ଝଟକ—3. Splendour; glitter.
୪ । ଆଭା; ତେଜ—4. Brightness.
୫ । କ୍ରୋଧଜନିତ ଆବେଗ—
5. Agitation through anger.
୬ । ଝମଝମ ଶବ୍ଦ—
6. Clanking sound; tinkling sound.
ତାଙ୍କର ପାଦୁକ ନୂପୁର ଝମକରେ
ପିଟେ କି କାମଦେବ ଡମରୁ ବୁକରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।

ଝମକ ଝମକ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଞ୍ଜ ମୃଦଙ୍ଗାଦି ବାଦ୍ୟ
Jhamaka jhamaka — ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
Clank of cymbals and drums.
ଝମକ ଝମକ ତାଳ ଝମକେ—ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝମକ ଝୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବ—ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ରୂପାର
Jhamaka jhuṇṭiā — ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—Tinkling rings for the toes.

ଝମକା—ଦେ. ବ—ଝମକ (ଦେଖ)
Jhamakā — Jhamaka (See)

ଝମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଝମକିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Jhamakā(ke)ibā — ୧ । ଧମକାଇବା—1. To threaten.
ঝমকান — ୨ । ଝମଝମ ଶବ୍ଦ କରିବା—
ঝমকানা — 2. To make a jingling or clanking sound.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଉପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଧାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧାର' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପାଦ ଥିଲେ ଝାଡ଼ିବା ଛଳେ
ନୂପୁର ଝମକାଇ ଭଲେ—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । କୌଣସି ତେଜୋମୟ ପଦାର୍ଥ (ଅସ୍ତ୍ରାଦି)କୁ ଦେଖାଇବା—
3. To display a glittering thing.
ଖାପୁଁ କାଢ଼ି ଝମକାଇଲେ କରେ ଖଣ୍ଡା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳିତ କରିବା—
To wave; to move to and fro.
ଇନ୍ଦ୍ର ତାହା ଦେଖି ବଜ୍ରକୁ ଝମକାଇ
ଫିଙ୍ଗିଲେ କୁମାରଙ୍କ ଦେହକୁ ଦେଖାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଝମକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ)—୧ । ଦାଉଦାଉ ହେବା; ଦୀପ୍ତି
Jhamakibā ପାଇବା—1. To shine; to glitter.
ঝমকা ବଜୁଳି ଝମକେ ଗୋ ଚମକ ଉଠେ ହୃଦ୍ୟା ।
झमकना ପ୍ରାଚୀ, ଋତୁସଂହାର ।

୨ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଝମ ଝମ ଶବ୍ଦ କରିବା—
2 To make a clanking sound.
କଷାୟ ଅସହ୍ୟ କଲେ ହସ୍ତ ଭରଣ ଶବ୍ଦାଦି ଝମକ କୃପାଣ ସେ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । (ଅନ୍ଧ ବା କଣା) ସାବଧାନ ହୋଇ ଯାତାଯାତ କରିବା—
3. To feel one's way (in the dark as a blind man).
ଅନ୍ଧାର ଘରେ କଣା (କାଣୀ) ଝମକେ
ଯାହା ପାଇଲା ଅନ୍ଧାରେ ଥାକେ—ଢଗ ।

ଝମଝମ—ଦେ. ଅ—୧ । ଝମ୍ (ଦେଖ)
Jhama-jhama 1. Jham (See)
୨ । ଝିମି ଝିମି (ଦେଖ)
2. Jhimi jhimi (See)
ଶରୀର ଝମ ଝମ ହୃଦୟ ଦମ ଦମ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝମର ଝମର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Jhamara jhamara ଘୁଙ୍ଗୁର ଆଦି ଅଳଙ୍କାର ଚାଳନଜନିତ ଉଚ୍ଚ
ঝমরঝমর ଶବ୍ଦ—High tinkling sound of
झमझम ornaments.
[ଦ୍ର—ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁର ବା ଝୁମ୍ଝୁମ୍ ଅଳଙ୍କାରର ଅନୁଚ୍ଚ ମଧୁର ଧ୍ୱନି ଓ ଝମର ଝମର ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷୀଣତର ।]

ଝମା—ଦେ. ବି—ଝାମା (ଦେଖ)
Jhamā Jhāmā (See)

ଝମାଝମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଧମାଧମ (ଦେଖ)
Jhamā-jham Dhamā-dham (See)

ଝମ୍ପ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ + ପା ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ; ତୁଳ, ଇଂ. ଜମ୍ପ୍)—ଲମ୍ଫ; ଡିଆଁ; ଡିଅଁ—
Jhampa A jump; a spring; a plunge; a leap.

ଝମ୍ପ (ଧାତୁ)—(ଝମ୍ପ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଯୌଗିକ ଧାତୁ)—
Jhampa (root) ୧ । କୁଦିବା—
1. To jump; to leap.
୨ । ଶିକାରକୁ ଝାମ୍ପିବା; ଶିକାର ଉପରେ କୁଦି ପଡ଼ିବା—
2. To pounce up on a prey.

ଝମ୍ପନ୍—ଦେ. ବି—ଝାମ୍ପାନ୍ (ଦେଖ)
Jhampan Jhāmpān (See)

ଝମ୍ପନ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍ପ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Jhampana ୧ । କୁଦିବା—1 Jumping; leaping.
୨ । ଶିକାରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ମାଡ଼ିବସିବା—
2. Pouncing on a prey.

ଝମ୍ପଲମ୍ଫ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝମ୍ପ, ଲମ୍ଫ)—
Jhampa-lampha karibā ୧ । ଲମ୍ଫଝମ୍ପ କରିବା; ଡେଇଁବା
লম্ফঝম্পকরা କୁଦିବା—1 To leap and jump.
झँपना ୨ । ମୁହଁ ହାତ ହଲାଇ ଆସ୍ଫାଳନ କରିବା—
2. To brag and bluster with motions.

ଝମ୍ପା—ସଂ. ବି—୧ । ଝମ୍ପ (ଦେଖ)
Jhampā 1. Jhampa (See)
୨ । ଝାମ୍ପିବା; ଜବରଦସ୍ତି ଛଡ଼ାଇ ନେବା; ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ—2. Kidnapping; snatching away; forcible taking away.
ଶୋଭଗ୍ନ ସାପ ସିଂହ ମଠାଲଙ୍ଗନ ଜ୍ଞାନ ଝମ୍ପା କୁପକହି ।
ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।
ଦେ. ବି. ଝୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Jhumpā (See)

ଝମ୍ପାକ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍ପ + ଅକ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ କୁଦେ)—ବାନର; କପି; ମାଙ୍କଡ଼—
Jhampāka Monkey; baboon.

ଝମ୍ପା ଝାଲର—ଦେ. ବି. (ସଦୃଶ; ସଂ. ଝମ୍ପ + ଝଲ୍ଲରୀ)—ପାଟଫୁଲ ପରି
Jhampā jhālara ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଓ କେରାକେରା ହୋଇ ତଳକୁ
ঝাঁপাঝালর ଓହୋଳ ଥିବା ବସ୍ତ୍ରାଦିର ଅଳଙ୍କାର—Tassels and
झब्बाझालर strings (used as ornament).

ଝମ୍ପା ଝାଲରିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯହିଁରେ ଫୁଲ ଓ ଝାଲର ଲାଗି
Jhampā jhālariā ଥାଏ—1. Furnished with tassels
ঝাম্পা ঝালরিআ and strings.
झब्बा झालरवाला ୨ । ଯାହା ପେନ୍ଥାପେନ୍ଥା ଓ କେରାକେରା ହୋଇ ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଥାଏ—2. Hanging down in tassels and strings.
ଝମ୍ପାଝାଲରିଆ ଅଳକ ତଳକ ଶୋଭଗାର କେଶବୃନ୍ଦେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝମ୍ପାଣ—ଗ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି.—ଗର୍ଭଣୀ ସଙ୍କାନ୍ତି ଦିନ ଗୁଣିଆଁ ବା ସର୍ପ-
Jhampāṇa ବୈଦ୍ୟମାନେ ବିଷଧର ସାପମାନଙ୍କୁ ଧରି ମନ୍ତ୍ରବଳରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବେକରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଓ ଖେଳାଇ ନିଜର ମନ୍ତ୍ରଶକ୍ତି ଦେଖାଇବା କ୍ରିୟା—The act of snake-charmers exhibiting their power by

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

catching snakes and making them play on the Garbhaṇā saṅkrānti day.

ଝମ୍ପାନ୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝମ୍ପ)—ପାହାଡ଼ିଆ ଉଚ୍ଚାବଚ ସ୍ଥାନରେ
Jhampan ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଖଟୁଲି—Jhampan;
ঝাঁপান sedan chair borne on bamboo poles
झाम्पान by 4 bearers.

[ବି.—ଗୋଟିଏ ଖଟୁଲି ବା ଖଟିଆର ୨ ମୁଣ୍ଡରେ ୨ଟି ବଡ଼ ବାଉଁଶ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଥାଏ । ଉକ୍ତ ୨ଟି ବଡ଼ ବାଉଁଶର ୨ ମୁଣ୍ଡରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗି ଥାଇ ୨ ଖଣ୍ଡ ସାନ ବାଉଁଶରେ ତାହା ଝୁଲେ, ଏବଂ ଉକ୍ତ ଦୁଇ ସାନ ବାଉଁଶକୁ ଦୁଇ ଆଡ଼ୁ ୨ ଜଣ ଲେଖାଏଁ ୪ ଜଣ ବାହକ କାନ୍ଧରେ ବୁହନ୍ତି । ଏହା ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ସ୍ଥାନରେ ଯିବା ଆସିବା କରିବା ପାଇଁ ବଡ଼ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଝମ୍ପାରୁ—ସଂ. ବି.—(ଝମ୍ପ + ଋ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଉ; Jhampāru ଯେ ଝମ୍ପ ସହିତ ଗମନ କରେ)—
ଝମ୍ପାକ (ଦେଖ)
Jhampāka (See)

ଝମ୍ପାଶୀ—ସଂ. ବି. (ଝମ୍ପ + ଅଶ ଧାତୁ ଭକ୍ଷଣ କରିବା + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.
Jhampāśī ଯେ ମାଛକୁ ଝାମ୍ପି କରି ଖାଏ)—ମାଛରଙ୍କା ପକ୍ଷୀ—
The king-fisher (bird)

ଝମ୍ପୀ— ସଂ. ବି. (ଝମ୍ପ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବାନର; ମାଙ୍କଡ଼—
Jhampī Monkey; ape.

ଝର୍ଝମ୍ପା —ଦେ ବି.—ଜଙ୍ଗଲ ମାଝଦାର୍ଘ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A moderate-
Jhar-jhampā sized wild tree; Actinodaphne Augustifolia (Haines).

ଝର—ସଂ. ବି. (ଝୃ ଧାତୁ=ତଳକୁ ପଡ଼ିବା + କରଣ. ଅ)—
Jhara ୧ । ନିର୍ଝର; ଝରଣା—
1. Natural spring; water-fall.
୨ । ପର୍ବତ ଉପରୁ ତଳକୁ ବହୁଥିବା ଜଳପ୍ରବାହ—
2. Hill-spring; cascade.
୩ । ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଜଳପ୍ରବାହ ଯାହା ମାଟି ଭେଦ କରି ଉଠେ;
ଫୁଆରା—3. Fountain; spring of under-ground water.
୪ । ଭୂଗର୍ଭୋତ୍ଥିତ ଅବିରଳ ଜଳପ୍ରବାହ—
4. Inexhaustible spring of under-ground water.
୫ । ସମୂହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Multitude; collection.
୬ ବେଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Velocity.
୭ । ଲଗାଣ; ଅବିରତ ଧାରରେ ବୃଷ୍ଟି (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Continuous shower of rain.
୮ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅବିରତ ପତନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
8. Continuous shower of any thing.
୯ । ଆଞ୍ଚ; ତାପ; ଜ୍ୱାଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Heat.
୧୦ । ତାଲପ ଘରର କଳ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
10. The inner mechanism of a padlock.

ଝରକଲମ—ଦେ. ବି. (ଇଂ.ରୁ ଅନୁବାଦ; ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—
Jhara-kalama ଯେଉଁ କଲମରେ ଆଗରୁ ସ୍ୟାହି ପଶି ଥାଏ
ঝরকলম ଓ ସେହି ସ୍ୟାହି ଲେଖିଲାବେଳେ କଲମର ମୁହଁକୁ
ଝରି ଆସେ—Fountain pen.

ଝରକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲକ)— ୧ । ଝିଙ୍କିକ; ଜାଲକବାଟି; ଗବାକ୍ଷ—
Jharakā 1. Latticed window.
ঝরকা ୨ । ଜାନାଲା; ପଞ୍ଜର—2. Window; shutter.
झरोखा ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଳି ୨ (ଦେଖ)
Bāuḷi 2 (See)

ଝରଝର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ପାଣିଧାର ତଳକୁ ବହିବାର
Jhara-jhara ଶବ୍ଦ; ଝରଣାର ଜଳପତନ ଶବ୍ଦ—Sound of
ঝরঝর water flowing down (e.g. a spring).
झरझर ସର୍ବଦା ଶବଦ ଶୁଭଇ ଝରଝର
ତାହା ଶୁଣି ବରଷା ହୋଇଲେ କାତର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଦେ. ବିଣ—ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ପଡ଼ୁଥିବା (ତରଳପଦାର୍ଥ)—
Falling in copious torrents (liquid).
ଦିନେ କୃତୁକରେ କରକାବୃଅଶେ ବରବରଷ ମୋ ଉନ୍ତ ବୃଷ୍ଟି ଝରଝର ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝରିବା ପ୍ରକାରେ; ଅବିରତ ପ୍ରବାହରେ—
In copious torrents (said of liquid flowing down); copiously.
ଝରଝର ଲୋତକଧାରା ନୟନୁ
ଝରି ତତ୍ତ୍ୱକୁ ବକ୍ଷ ଉକ୍ତ ଧନୁ । ମଧୁସୂଦନ. ସୀତାବନବାସ ।

ଝରଝରା – ଦେ. ବି—ଝର୍ଝରା (ଦେଖ)
Jharajharā Jharjharā (See)
ଜଗଝମ୍ପ, ଝରଝରା, ଦାମାମା, ଦୁନ୍ଦୁଭି । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଝରଣ—ଦେ. ବି—ଝରଣା (ଦେଖ)
Jharaṇa Jharaṇā (See)
ସେ ଶୃଙ୍ଗମାନଙ୍କରୁ ବାହାରି ଝରଣ
ଶବଦରେ ପୂରୁଅଛନ୍ତି ସେ ଶ୍ରବଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଝରଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝର)—୧ । ନିର୍ଝର—
Jharaṇā 1. Spring; cascade.
ঝরণ ୨ । (କେଣ୍ଡାରୁ ଧାନ; ଗଛରୁ ପତ୍ର) ଝଡ଼ିବା; ଭୂମିରେ
झरन ଖସି ପଡ଼ିବା—2. Dropping down; falling down.
୩ । ପାଣିଆଦି ଝରିବା କର୍ମ—
3. Oozing; trickling down (of liquid).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଝରନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଝରନ୍)—
Jharan ଝରଣା ୧ (ଦେଖ)
Jharaṇā 1 (See)

ଝରନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝରଣା ୧ (ଦେଖ)
Jharanā Jharaṇā 1 (See)

ଝରପୂଯା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଝର+ପୂଯ)—ଯେଉଁ ବ୍ରଣ ବା ଘାଆରୁ
Jhara-pūjā ପୂଯ ବହୁବା ବନ୍ଦ ହୁଏ ନାହିଁ; ନାଡ଼ୀବ୍ରଣଯୁକ୍ତ
নালীঘা (କ୍ଷତ)—(a sore) Having sinus.
नासूर ଦେ. ବି.—ନାଡ଼ୀବ୍ରଣ—Sinus.

ଝରା—ଦେ. ବି. (ଅ. ଝବ୍ବା; ଭୁଲ ସଂ. ଧାରା)—
Jharā ୧ । ପୁଷ୍ପର ଲମ୍ବମାନ ଗୁଚ୍ଛ ବା ଫେନ୍ଦା—
ঝাঝর 1. A hanging bunch of flowers.
झब्बा ୨ । ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଫୁଲ ଗଭା; ଫୁଲଗୁନ୍ଥା ଚୋଡ଼ା—
2. A hanging nosegay worn on the hair.

ଝମ୍ପାଝାଲରିଆ ଅଳକ ଚଳକ ଗୋଡ଼କାର ବେଣବେଣେ
ଝରା ଖଞ୍ଜି ବନ୍ଧ ଓଷ୍ଠେ ଶତ ଚୁମ୍ବ ରଚନ୍ତ କେବେ ହରଷେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଟୋପିଅବରୁ ଏକପାଖରେ ଓହୋଳିଥିବା ଜରି ବା ରେଶମ ଢୋରର ଝୁମ୍ପା ବା ଗୁଚ୍ଛ—3. Tassels hanging down from a cap.

୪ । ଜୁଡ଼ାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ; ଝରା କାଠିରୁ ଓହୋଳ ଥିବା ଘୁଙ୍ଗୁରୁଲଗା ଝଞ୍ଜିରମାଳ—4. Chain-tassels hanging from a lady's hairpin.

ମସ୍ତକ ମଣ୍ଡନ ଝରାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । ଝରାଗୁଡ଼ (ଦେଖ)
5. Jharā-gurda (See)

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ)—ଭୂଷଣ ସ୍ୱରୂପ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—6. (figurative) Ornament.

ଧରାଧରାଧିପତ୍ନୀ ରତି ତରଙ୍ଗେ ତୋ କଳା
ପରାଭବ କାହିଁ ହେବ ନନ୍ଦାରେ ଧର ଝରା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ

୭ । (ଗ୍ରାମ୍ୟ ଓ ଇତର; ଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଝଡ଼ା; ଗଛରୁ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା ଧାନ ବା ଫଳ ଆଦି—
7. Grains or fruits which have dropped from plants and trees.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଝରି ଥିବା—
1. Which has dripped or oozed.
୨ । (ଇତର ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ)—ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା—
2. Which has fallen down or dropped.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି.—ରାଜାଙ୍କ ଅବିବାହିତା ବା ରକ୍ଷିତା ଦାସୀ; ରାଜାଙ୍କ ବିଶେଷ ସ୍ନେହ ଓ ଅନୁଗ୍ରହ ପାତ୍ରୀ ଦାସୀ—
A favourite concubine of a Rājā.

[ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତରେ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପାଟ-ମହାଦେଈ ବା ପାଟରାଣୀ, ଅନ୍ୟ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ମହାଦେଈ ବା ରାଣୀ, ନାମମାତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଗାନ୍ଧର୍ବ ମତରେ ବିବାହିତା ଦାସୀଙ୍କୁ ଫୁଲଦେଈ ବା ଫୁଲବିବାହୀ ବା ଫୁଲବେଈ ଆଦି କହନ୍ତି । ରାଜା ଯେଉଁ ଦାସୀକୁ ଫୁଲଝରାଟିଏ ଉପହାର ଦେଇ ଅନୁଗୃହୀତା ରକ୍ଷିତା ରୂପେ ବରଣ କରିଥାଆନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଝରା କହନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନ—
1 Paddy growing without culture.
୨ । ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ (ଏମାନେ ନଈବାଲିରୁ ଚାଲିଲି ସେଥିରୁ ସୁନାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କଣାମାନ ଝାରନ୍ତି—
2. A caste of Sudras (whose occupation is to get gold-dust from the river-bed by sifting and washing the sands.)

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଜଣାଳ ମାଛ—
A kind of fish.

ଝରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ କ୍ଷରଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—ଝରିବାର ଣିଜନ୍ତ
Jharā(re)ibā ରୂପ—Causative of Jharibā.
ঝরান ୧ । କ୍ଷରିତ କରାଇବା—
झरवाना 1. To distill; to cause to ooze.
୨ । ବୁହାଇବା; (ଅଶ୍ରୁ) ଗଡ଼ାଇବା—
2. To let fall; to drop down (tears).

ଝରଝର ନୟନ୍ ଅଶ୍ରୁ ଝରାନ୍ତି । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୩ । (ଦୃଷ୍ଟି) ନିକ୍ଷେପ କରିବା—2. To cast (glance).

ଅପାଙ୍ଗ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗ ଝରା ସୁଦତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝରାକାଠି—ଦେ. ବି—ଝୁମ୍ପା ଓହୋଳ ଥିବା ଖୋଷକାଠି; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ
Jharā-kāṭhi ଜୁଡ଼ାର ଅଳଙ୍କାର କାଠି ବିଶେଷ—
A hairpin with a bunch of pendant chains (worn on the chignon).

[ଦ୍ର—ଏହା ସୁନା, ରୁପା ବା ହାତୀଦାନ୍ତର ସରୁ କାଠି; ଏଥିର ଅଗରେ ଗୁଡିଏ ଝୁମ୍ପାଲଗା ଶିକୁଳି ଓହୋଳ ଥାଏ ଓ ଏହା ଜୁଡାରେ ଗୁଞ୍ଜାଯାଏ । ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲେ ବେଳେ ଏ ଝରାଗୁଡ଼ିକ ରୁଣୁଝୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରେ ।]

ଝରାଗୁଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. କ୍ଷରିତ+ଗୁଡ଼)—
Jharā-gurda ପାଣିଆ ଗୁଡ଼; କନ୍ଦ ଭିଆଉ କଲା ବେଳେ ଗୁଡ଼ରୁ
ঝরাগুড় ଝରିଥିବା ପାଣିଆ ଗୁଡ଼—Treacle; molasses,
राब

ଝରାଝର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଝରଝର (ଦେଖ)
Jharājhar Jharajhara (See)

ଝରାଝୋର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ସଂ. ଝର୍ଝର; ଭୁଲ. ହି. ଝରାଝର)—
Jharājhor ଅନର୍ଗଳ; ସର୍ବଦା—
Always; unintermittently.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ୱ	ବ୍ର

ଝରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝର୍ଝ; ସଂ. ଧାର)—
Jhari ୧ । ସରୁ ମୁହଁ ଓ ଲମ୍ବ ବେକ ଥିବା ଜଳପାତ୍ର; ସୋରେଇ—1. A narrow-necked water-jug.
ঝারী
झारी

ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ସ୍ନାନ ଝରି ମଧ୍ୟେ ଜଳ ଭରି
ଭାର୍ଯ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଗୋଡ଼ ଧୋଇଲେ ପ୍ରୀତି କରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

୨ । ନଳ ଲାଗିଥିବା ଗାଲ; ଗଡ଼ୁ—
2. A spouted jug.
ରଙ୍ଗ ପାଉଛି ଝରି, ପାଣି ପିଇପିଇ ମଲ—ଢଗ ।

୩ । ପନ୍ନୀର ବା ଗୋଲାପଜଳ ଛିଞ୍ଚିବାର ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର; ଗୋଲାପପାସ୍—3. A pot with perforated mouth for sprinkling scents on guests.

୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରୁ ଝରିବା ତରଳ ପଦାର୍ଥ—
4. Any watery substance which drops from anything.
ଚନ୍ଦ୍ରରୁ ତପୁଛ ସୁଧା ଝରି, ତର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁକ୍ତା ଭରି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋସବଂଶ ତ ଗୀତ ।

୫ । ଯନ୍ତ୍ର ବା ରନ୍ଦା ସାହାଯ୍ୟରେ କାଠ ଅଙ୍ଗରେ କରାଯିବା
ঝুরো ଲମ୍ବ ସରୁ ନାଳୀ—5. Narrow grooves made in wood-work.

୬ । ଏକ ପ୍ରକାର ଟାଣୁଆ ଘାସ—6. Eihinoitoa
ঝরুআ Colona (A kind of stiff grass).
[ଦ୍ର—ଏହା ସରୁ ଓ ସିଧା, ଜଳସିକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ବଢ଼େ ।]

୭ । କୋଲପ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କଲ ବା ଘୋଡ଼ା (ଯାହାକୁ କୁଞ୍ଚି ଦ୍ୱାରା ଆଗକୁ ବା ପଛକୁ ଘସାଇ ଦେଲେ କୋଲପ ବନ୍ଦ ହୁଏ ବା ଖୋଲି ଯାଏ)—7. The lever of a padlock.
ঝড়ো

୮ । (ଗ୍ରା. ଉତ୍ତର ବ୍ୟବହୃତ; ଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—
ଝଡ଼ (ଦେଖ)
8. Jharda (See)

ଝରିଆ—ଦେ. ବି—ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ କଥିତ ଏକପ୍ରକାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା—
Jhariā A form of the Oriya language spoken in the Central Provinces.

ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବିଣ—ଝଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Jhardiā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଝଡ଼; ତୋଫାନ—
1. Tempest.
୨ । ତୋଫାନମିଶା ବର୍ଷା—2. Rain with wind.

ଝରିଆ ପାଗ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଝଡ଼ିଆ ପାଗ (ଦେଖ)
Jhariā pāga Jhardiā pāga (See)

ଝରିଆ ପୋକ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଝଡ଼ିଆ ପୋକ (ଦେଖ)
Jhariā poka Jhardiā poka (See)

ଝରିଆର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲଗାଣ; ଅନବରତ ୩।୪ ଦିନ
Jhariāra ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବା ଝଡ଼ି ଓ ବରଷା—Continuous rain and wind for 3 or 4 days.

ଝରିଝମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଘର ଛାତତଳେ କେଉ କେଉ ହୋଇ ଝୁଲୁଥିବା
Jhari-jhampā ଚକଚକିଆ ଝୁମ୍ପା—Bunches of dazzling tassels hanging under the roof of a house as decoration.
ଶୋଭକ ସୁମୁଦ୍ର ହୋଇଛନ୍ତି ଝରିଝମ୍ପା । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣଗୀତା ।

ଝରି ପୋକ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଝଡ଼ିଆ ପୋକ (ଦେଖ)
Jhari-poka Jhardiā-poka (See)

ଝରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଝର; ସଂ. କ୍ଷର ଧାତୁ)—
Jharibā ୧ । (ତରଳ ପଦାର୍ଥ) କ୍ଷରିବା; ଧାରରେ ବହିବା;
ঝরা ଗଳିବା—1. To flow down continuously; to
झरना fall down by drops; to drip.
କି ଅବା ପଶିଲେ ହୃଦରେ
ନୟନୁ ଅଶ୍ରୁ ଲୋ ନ ଝରେ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

୨ । ସ୍ରବିବା; ସୂକ୍ଷ୍ମଧାରରେ ବହିବା—2. To ooze.
ବନ୍ଧୁ ଚନ୍ଦୁ ଝାଳ ଝରିବ ଉନ୍ନମୁଖରୁ ଶ୍ରମେ ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩ । (ପାତ୍ର) ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲେ ତହିଁରୁ ପାଣି ବହିବା—
3. To leak.
(ଯଥା—ଏ ଗରାଟା ଝରିଲାଣି ।)

୪ । (ଗ୍ରାମ୍ୟ; ଉତ୍ତର; ପଦ୍ୟ) ଝଡ଼ିବା ୧ (ଦେଖ)
4. Jhardibā 1 (See)
ଗଗନେ ପଡ଼ଇ ଝରି । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

ଝରି ରନ୍ଦା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ରନ୍ଦା ସାହାଯ୍ୟରେ କାଠରେ ଲମ୍ବ ଓ
Jhari randā ସରୁ ନାଳୀ ଖୋଳାଯାଏ—
Ploughplane of carpenters.

ଝରୋଖା(ଗା)—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଝରୋଖା)—
Jharokhā(gā) ଝରକା—Window.

ଝର୍କା—ଦେ. ବି—ଝରକା (ଦେଖ)
Jharkā Jharakā (See)

ଝର୍ଝ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଶବ୍ଦ କରିବା—
Jharjha (root) To make a sound.

ଝର୍ଝର—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—
Jharjhara ୧ । କଳିଯୁଗ—1. The Kali or Iron age.
୨ । ନଦୀବିଶେଷ—2. Name of a river.
୩ । ଝରଣାରୁ ପାଣି ତଳେ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ; ଉଚ୍ଚରୁ ତଳକୁ ଜଳ ବେଗରେ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—3. Sound of falling water; pattering sound.
ଗିରି ଗହନରେ ଝରଇ ନିର୍ଝର
ଝର୍ଝର ଶୁଭଇ ଧନ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।

୪ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ତାସା—4. A kind of kettle-drum (which is struck with small twigs and makes a pattering sound.

୫ । ଝାଞ୍ଜ—5. Thin and wide cymbals.

ହସ୍ତ ବଳୟ ପଦ କିଙ୍କିଣୀ
ସ୍ୱନ ପ୍ରସର ମଲ୍ଲି ଝର୍ଝର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୬ । ବେତ୍ରନିର୍ମିତ ଦଣ୍ଡବିଶେଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
6. A kind of stick or staff of cane.

୭ । ଜାଲିଚଟୁ—7. A sieve-like ladle.

୮ । ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷ ଅସୁରର ଏକ ପୁତ୍ରର ନାମ—
8. Name of a son of demon Hiraṇyāksha.

୯ । ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଗହଣାବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
9. A kind of ornament for the leg.

ଝର୍ଝରକ—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ) —କଳିଯୁଗ—
Jharjharaka The Kali age; the Iron age.

ଝର୍ଝରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଝର୍ଝର + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ବେଶ୍ୟା—
Jharjharā A prostitute.

ଝର୍ଝରାବତୀ—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝର+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ . ଗଙ୍ଗାନଦୀ
Jharjharā-batī (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. The river, Ganges.

୨ । କୁରୁବକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Kurubaka (See)

ସଂ. ବିଣ.—ଝଙ୍କାରିଣୀ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—
Making a pattering sound.

ଝର୍ଝରିକା—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝରୀ+କ+ଆ)—ତାରାଦେବୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jharjharikā The Goddess Tārā.

ଝର୍ଝରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଝର୍ଝର + ଇନ୍; ମା. ୧ବ.)—ଶିବ
Jharjharī (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—God Śiba.

ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଝର୍ଝର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଚଟକା ନାଗରା; ତାସା—1. A kind of flat shallow kettle-drum.

[ଦ୍ର—ଏହା ପଲମ ପରି ଓ ବଜାଇଲା ବେଳେ ଏହାକୁ ଦୁଇଟି କାଠିରେ ଅଘାତ କରା ଯାଏ ।]

୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ମନ୍ଦିରା; ଛୋଟ ଝାଞ୍ଜ—
2 A kind of small cymbals.

୩ । ବେଶ୍ୟା (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)—3. Prostitute.

ଝର୍ଝରୀକ—ସଂ. ବି. (ଝର୍ଝରୀ + କ)—୧ । ଦେଶ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Jharjharīka 1. Country.

୨ । ଶରୀର—2. Body.

୩ । ଚିତ୍ର—3. A painting; picture.

ଝଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବା; ଦୀପ୍ତି ପାଇବା; (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)
Jhal (root). To dazzle; to glitter.

ଝଲକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୱଳକ; ସଂ. ଝଲ୍ଲିକା=ଦୀପ୍ତି; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର).
Jhalaka ୧ । ଅଲୋକର ଚମକ ବା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ସତ୍ତା—
ঝলক 1. Flash of light.
झलक, चिलक ୨ । ତେଜଃ; ଦୀପ୍ତି—
2. Lustre; glamour; radiance.

୩ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; କାନ୍ତି—3. Grace; beauty.

ତହିଁ ପାଶରେ ସୁନା ଦୁବର ଝଲକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୪ । ଅଗ୍ନିଶିଖା—4 Flame of fire.

୫ । (ସଂ. ଝଲ୍ଲକ) କଂସାଲ ବାଦ୍ୟ—5. A musical instrument of bellmetal.

୬ । ନୋଲକ; ଫାସିଆରେ ଝୁଲୁଥିବା ଗୋଲ ରତ୍ନ ବା ଧାତୁ ଗୋଲକ—6. A pendant gem.

୭ । କର୍ଣ୍ଣାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—7. A earring.

ଶ୍ରବଣେ ଭିଦ ମୋ ଝଲକ ତହି ଫେରନ୍ତା ମୁକୁତା ବନ୍ଧ ।
ଗ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୮ । ଅନ୍ଦୋଳନ—8- Agitation.

୯ । ଅନ୍ଧକାରତରଙ୍ଗ—9. A wave of light.

୧୦ । ପ୍ରତିବିମ୍ବ—10. Reflected image.

୧୧ । ତରଙ୍ଗ; ଢେଉ—11. Wave.

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ—1. Reflected.

୨ । ଦୀପ୍ତ—2. Lighted; illuminated.

୩ । ଝଟକୁଥିବା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
3. Bright; dazzling.

ପାଟପଟନୀ ମଣି ଫେଣ, କର୍ଣ୍ଣେ ଝଲକ ଚନ୍ଦ୍ରଭାସ ।
ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

ଝଲକ ଦଣ୍ଡି—ଦେ. ବି.—ନାକଦଣ୍ଡି ଫୋଡ଼ା ହୋଇ ତହିଁରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା
Jhalaka daṇḍi ଏକ ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡି; ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡିରେ ନୋଲକ ଝୁଲୁ ଥାଏ—A kind of nose-ring with a pendant.

ଝଲକ ମାଳୀ—ଦେ. ବି. (ଛୋଟ ଛୋଟ ସୁନାର ପତ୍ରମାନ ଏଥିରେ ଝୁଲୁ
Jhalaka-mā̤lī ଥିବାରୁ)—ଅଳକା—An ornament with pendants worn over the fore-head.

କପୋଳେ ଝଲକମାଳୀ ଝଲକେ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ଝଲକ ଲଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—(ଶିଶୁଗୀତ) ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Jhalaka laṛdu (Nursery song) A kind of sweetmeat.

ଝଲକଲଡ଼ୁ ପାଅବେ ପାଣ୍, ପୁଅ ବୋଇଲା କଇଡ଼ି ଅଣ୍
ମାଅ ବୋଇଲା କଇଡ଼ି ନାହିଁ, ଝଲକଲଡ଼ୁ ପାଇବ କାହିଁ । ଶିଶୁଗୀତ ।

ଝଲକହୀନ—ଦେ. ବିଣ—ତେଜୋହୀନ; ଦୀପ୍ତିଶୂନ୍ୟ—
Jhalaka-hīna Lustreless.

କହିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେତେ ଘନୁ ଭଦରେ ଶବ୍ଦୋଦେ ଝଲକହୀନ ସେ ସେହମତ—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧	ଇ	ଊ	ୠ,ୡ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଓ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍‌	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

ଝଲକା—ଓଦ. ବି (ସଂ. ଝଲ୍ଲିକା=ଦୀପ୍ତି)—୧। ତରଙ୍ଗ; ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିବା ଉର୍ମିପ୍ରବାହ; ତରଙ୍ଗାକାର ପ୍ରବାହ—1. A gush; a violent flowing up or rising of water or liquid; flapping or rushing of a wave of liquid.
Jhalakā
ঝলকা
झलका
(ଯଥା—ଝଲକାଏ ପାଣି, ରକ୍ତ, ବାନ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ।)

୨। କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ—2. A kind of earring.
କର୍ଣ୍ଣ ଅଗ୍ର ପତ୍ର ଝଲକା ଝଲକ ଚାରିକାବନ ଝଳ ଦଳ—
ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୩। (ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଇତର) ଝରକା; ବାତାୟନ—
3. Window.

୪। ଝଲକ ଦଣ୍ଡି (ଦେଖ)—
4. Jhalaka daṇḍi (See)

ଝଲକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଝଲ୍ଲିକା=ଦୀପ୍ତି; ଝଲକିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Causative of Jhalakibā).
Jhalakā (ke)ibā
ঝলকান
झलकाना

୧। ଦୀପ୍ତିମୟ କରାଇବା—1. To cause to shine.

୨। ଜଳପାତ୍ରକୁ ଦୋହୋଲାଇ ତହିଁରେ ଥିବା ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା—3. To shake a pot containing liquid so as to produce waves in it.

ଝଲକାଏ—ଦେ. ବିଣ—ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥର ଏକ ଉର୍ମି ବା ବେଗ ପରିମିତ; ମହାଏ—A splash; gushing wave or shower; one gush of (flowing liquid).
Jhalakāe
একঝলকা
(ଯଥା—ଝଲକାଏ ବାନ୍ତି; ଭଙ୍ଗାରେ ଝଲକାଏ ପାଣି ପଶିଗଲା ।)

ଝଲକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ)—୧। ଦୋହୋଲିବା; ହଲିବା; ଝୁଲିବା—1. To dangle; to hang to and fro.
Jhalakibā
ঝলকা
झलकना, छिलकना

୨। ଜଳଆଦି ପାତ୍ରରେ ଚହଲିବା; ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେବା—2. To shake; to be agitated (said of liquid in a pot).

୩। (ସଂ. ଝଲ୍ଲକ) ଝଟକିବା; ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
3. To glow; to dazzle.
ଚହିଁ ଥିଲି ଯାହା ଝଲକୁଥିଲା ଗଣ୍ଡ,
କଳୁଥିଲା ସୁବାଳକଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ବଣ୍ଡ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦିପର୍ବ ।

୪। ପାତ୍ରରେ ଜଳଆଦି ଚହଲିକରି ଉଛୁଳିବା; ଉଛୁଳି ପଡ଼ିବା; ଚହଲିବା—4. To be spilt (said of a liquid running out of a pot by shaking or horizontal agitation).
ଝଲକଇ ଝାଳ ବ୍ୟାଜେ ସୁଆଇର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳଡା ।

୫। ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହେବା; (ମନରେ) ଅସ୍ଥିର ବା ଚଞ୍ଚଳ ହେବା—
5. To be mentally agitated or perturbed.
ଝଲକିଲେ କୃଷ୍ଣ ଅକାରଣେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋରଚନ୍ଦ୍ରା. ୫ ଗୀତ ।

୬। ଇତସ୍ତତଃ ହେବା—6. To waver.

୭। ବିକସିତ ହେବା; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
7. To be clearly manifest.
ପିନ୍ଧିଥିବା ଜାମା ନମାସୁକ୍ତକ,
ସୁପରି ଅଙ୍ଗ ବଟିଲେ ଝଲକ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝଲକ୍କା—ସଂ. ବି (ଝଲ୍ ଧାତୁ +ଅକ୍କ +ଆ)—୧। ଶିଖା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Jhalakkā 1. Flame.

୨। ଜ୍ୱାଲା; ଅର୍ଚ୍ଚିଃ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Blaze.

ଝଲଜ୍ଝଲ—ସଂ. ବି—୧। ପାଣି ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
Jhaḻajjhaḻa 1. The sound of falling drops (Apte).

୨। ହାତୀ କାନ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—2. The sound of flapping of an elephant's ears (Apte).

ଝଲଝଲ—ଦେ. ଅ—୧। (ସଂ. ଜ୍ୱଲ; ସଂ. ଝଲ୍ଲିକା) ଦୀପ୍ତିଯୁକ୍ତ—
Jhalajhala 1. Radiant; dazzling.
ঝলঝল
झलझल
ସବୁ ଦାଗମାନଙ୍କେ ଭିଡ଼ କୁଲୁକୁଲା,
ଝଲଝଲ ହୋଇ ବଟିଲେ ଭେଲା ଭେଲା ।
(ଝଲଝଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

୨। (ସଂ. ଜାଲ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ପତଳା ହେତୁ ଯାହାର ଏପାଖ ସେପାଖ ଫୁଟି ଦେଖାଯାଉଥାଏ; ଜାଲଜାଲୁଆ (ଲୁଗା)—
2. Thin and transparent (cloth); net-like.

୩। (ସଂ. ଚଞ୍ଚଳ) ଦୋହୋଲୁଥିବା—3. Dangling.

ଝଲଝଲିଆ—ଦେ. ବି—୧। ହସ୍ତୀର କର୍ଣ୍ଣ (ନକେ)—
Jhaḻajhaḻiā 1. The ear of the elephant.

୨। ଆସ୍ଫାଳନ (ନକେ)—2. Blustering.

ଦେ. ବିଣ—୧। ପତଳା; ସରୁ—1. Of delicate texture.

୨। ଜାଲଜାଲୁଆ—2. Net-like.

ଝଲଝଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧। ଦୀପ୍ତିଯୁକ୍ତ—
Jhalajhaliā 1. Radiant; glowing.
ঝলঝলা, ঝলঝলিআ
झलझला

୨। ଝୁଲୁଥିବା—2. Dangling; loosely hanging.

୩। ଖୁବ୍ ପତଳା ଜାଲଜାଲୁଆ ଲୁଗା—
3 Very thin cloth, net-like in texture.

ଝଲମ—ଦେ. ବି—ଦେଉଳର ପୀଢ଼ ବା ଗୁଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ କାନ୍ଥ ଉପରୁ ବାହାରକୁ ବଙ୍କ ପଡ଼ିଥାଏ—A cornice or projection of the outer roof beyond the walls of a temple.
Jhalama
কানুস
कन्नस

ଝଲମଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଝଲ୍ଲକ=ଅଗ୍ନି+ମଳନ)—୧। ଚିକ୍କଣ—
Jhalamala 1. Smooth.
ঝলমল
झलमला

୨। ଦୀପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ତରଙ୍ଗାୟିତ—2. Glistening; shining with waves of light.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୩ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ଝକଝକ—3. Shining; radiant.

୪ । ଅସ୍ଥିର ଦ୍ୟୁତିଯୁକ୍ତ ଝଟକୁଥିବା—
4. Glittering; twinkling.

୫ । ସୁନ୍ଦର—
5. Graceful.

ଅତୁଲ୍ୟ ଅମୂଲ୍ୟ ଝଳ ଝଲମଲ ଗଣ୍ଡକୁ ମୋ ଗଣ୍ଡେ ଘଷି ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । ନିହାତି ପତଳା—6. Very thin in texture.

୭ । ଜାଲିଜାଲିଆ—
7. Net-like in texture.

ଦେ. ବି—ସୂତାର ଏକପ୍ରକାର ପତଳା କନା—
A very thin fabric of cotton.

ଝଲମଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଝଲମଲ (ଦେଖ)
Jhalamaliā Jhalamala (See).

ଝଲରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଜାଲ)—ଜାଲିଜାଲିଆ; ଯେଉଁ ଲୁଗା ଜାଲି
Jhalarā ପରି ବହୁ ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଓ ପତଳା—
झलमल Thin and netlike in texture
झिलमिला; झिल्लड (fabric).

ଝଲସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଝଲସିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Jhalasā(se)ibā ୧ । ଈଷତ୍ ଦଗ୍ଧ କରିବା—
झलसाना 1. To scorch; to singe.
झुलसाना ୨ । (ଅଖିକୁ) ଅଲୋକାଧିକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ କରିବା—
2. To dazzle (the eyes) with excessive light.

ଝଲସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଝଲ ଧାତୁ; ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ; ସଂ. ଝଲା=ଅଲୋକ-
Jhalasibā ତରଙ୍ଗ)—୧ । (ଅଖି) ଉତ୍ତାପ ବା ଅଲୋକର
झलसा आଧିକ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ ହେବା ଓ ବୁଜି ହୋଇଯିବା—
झुलसना 1. (the eyes) To be dazed.

୨ । ଝକଝକ ହେବା; ଝଟକିବା—
2. To shine; to glitter.

ଶତ ଚନ୍ଦ୍ରମା, ଝଲସି ଉଠେ, ତଳ ଦର୍ପଣର ବକ୍ଷେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା. ନନ୍ଦିନୀ ।

୩ । ଥରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ଥରେ ପ୍ରକାଶହୀନ ହୋଇ ଝଟକିବା—
3. To twinkle; to sparkle.

୪ । ତାପର ଆଧିକ୍ୟରେ ଅର୍ଦ୍ଧଦଗ୍ଧ ହେବା—
4. To be scorched; to be singed.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଉଠିବା, ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଝଲା—ସଂ. ବି (ଝଲ ଧାତୁ + ଅ)—୧ । ଅତପର ଊର୍ମି; ସୂର୍ଯ୍ୟର
Jhalā ତରଙ୍ଗ (ମେଦିନୀ)—1. A wave of sun's rays.

୨ । କନ୍ୟା; ଝିଅ—2. Daughter (Apte).

୩ । ବାଳିକା—3. A girl (Apte).

୪ । ଝିଙ୍କାରୀ—4. A cricket (Apte).

୫ । ଖରା—5. Sunshine (Apte).

୬ । ଝଟକୁଥିବା ଅଲୋକ—
6. Glittering light (Apte).

୭ । ଆଭା; ଶୁକତାରା—
7. Splendour (Apte).

ଝଲା ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱଳନ, ତୁଳନୀୟ ଓ. ଉହ୍ଳାଇବା, ଉଝଲା)—
झाला ଝାଳିବାକର୍ମ; ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଧାତୁକୁ ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ଦ୍ରବ ଦ୍ୱାରା
झालना ସଂଯୁକ୍ତ କରି ମିଶାଇବା—Soldering of two pieces of metal.

ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମିଶା ଯାଇଥିବା
(ଧାତୁଖଣ୍ଡ ଦ୍ରବ୍ୟ)—Soldered.

ଝଲାଇ—ଦେ. ବି—ଝଲେଇ (ଦେଖ)
Jhalāi Jhalei (See).

ଝଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝଳିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhalā(le)ibā 1. Causative of Jhalibā.
झालान ୨ । ଝାଳିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
झलाना; झलवाना 2. Causative of Jhālibā.

୩ । ପୂର୍ବ ସ୍ମୃତିକୁ ଜ୍ୱଳନ୍ତଭାବରେ ପ୍ରତିଭାତ କରାଇବା—
3. To bring something vividly to one's recollection.

ସେ ସବୁ ଛବି ପ୍ରାନ୍ତରର ଅତୀତ ଗୌରବକୁ ଝଳାଉଛି ।
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ୩୨୪ ।

୪ । ସଂଲଗ୍ନ କରାଇବା; ମିଶାଇବା—
4. To cause to stick or adhere.

ଝଳାଅ ବୃକ୍ଷରଦ୍ଭୂକ୍ଷଲାଭୃତ ଗରରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝଲାଳି—ଦେ. ବିଣ—ଝଲାଇବା ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ଲୋକ; ଯେ
Jhalāli ଅଳଙ୍କାରାଦି ଝାଳେ—One who solders.
झलहावा ସଂ. ବି—ଗୁଆ—The areca nut (Apte).

ଝଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ; ସଂ. ଝଲା)—୧ । ଦୀପ୍ତି—
Jhali 1. Glamour.
झलक ବନ୍ଧୁଅଙ୍ଗ ପଦ୍ମ ଝଲକା ଝଲକ ତାରକାବଳୀର ଝଳ ।
झलकनि ଉତ୍କ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୨ । ଚକ୍‌ଚକ୍‌ତା—2. Gloss; smoothness.

୩ । ଶୋଭା; କାନ୍ତି—3. Beauty; grace.

ଲପନର ଝଳ; କଳ କଳକ ପ୍ରସାର ଅର୍ଦ୍ଧେ ।
ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

୪ । ଅଲୋକତରଙ୍ଗ—4. Wave of light.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୀପ୍ତ; ଦୀପ୍ତିମାନ; ଚୋପା; ଝକଝକ କରୁଥିବା—
1. Radiant; glittering; bright; shining dazzling.

ଝଳ ପାଶଳୀ ଝଟକେ ନାହିଁ କି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋଦେବଙ୍କ ଝ. ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

୨ । ଚକ୍କଣ—2. Glossy; smooth.

ଚମ୍ପାଇ ଚୁମ୍ବି ମୋ ଅଧର ବଦନେ ପାଣ୍ଡୁ ନେତ୍ରକଞ୍ଜ ଶୋଷି
ଅତୁଳ୍ୟ ଅମୂଲ୍ୟ ଝଳ ଝଲମଲ ଗଣ୍ଡକୁ ମୋ ସଙ୍ଗେ ସଖି ।
ଜଦସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. ଝଳର ଝଳ —ଚୋପା—Dazzlingly.

ଅରେ ଝଳ ଗୋପ, ଝୁଲ କାଣୁ ଭଲ ହେଲେ ମୋହ ପଡ଼ ।
ଜଦସୂର୍ଯ୍ୟ, ଜଦଭା ।

ଝଲବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଚଲ୍ ଧାତୁ, ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ)—
Jhaḷibā ୧ । ଚକ୍କଣ ହେବା—1. To be glossy.
ঝলকা. ঝলা ୨ । ଶୋଭା ପାଇବା—2. To be beautiful.
झलकना ଗୁରୁ ପ୍ରେମାଳ ଝଳ କର ସଡ । ଭକ୍ତ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୩ । ଝକଝକ ହେବା; ଚକ୍‌ଚକ୍ କରିବା; କାନ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଝଟକିବା—3 To glitter; to glisten.

କାହିଁ ଚଲବାର ଖେଳବାଡ଼ କରେ
ଚକୁଳ ପଗସ୍ତେ ଝଲେ ସୌରକରେ । ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

୪ । ପ୍ରବେଶ କରିବା—4. To enter into.

ଗଞ୍ଜାଇଲ ଛଣି ଲଗି ଭାର ପୁଣି ଉଷ୍ଣାଇଲା ମନ୍ଦ୍ର ଝଳ ।
ଜଦସୂର୍ଯ୍ୟ, ଜଗୋପାବଳ୍ଲୀ ଗ. ଗୀତ ।

୫ । (ଦୁଇ ପଦାର୍ଥ) ଏକତ୍ର ଅବିଭକ୍ତ ଭାବରେ ମିଶିବା; ସଂଲଗ୍ନ ହେବା; ଜଡ଼ିଯିବା—5. To be inextricably mixed together; to stick to.

କାହା କୁଚୁର କୁରୁଳୀ, କପୋଳେ ଯାଇଛ ଝଳ ।
ସାଳକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୬ । ଧାତୁଖଣ୍ଡଦ୍ୱୟ ଏକତ୍ର ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା; ଝାଲାହେବା—6. To be soldered to each other.

୭ । ଖସିବା; ବୋହିବା; ଝରିବା—7. To drop down; to fall down by drops; to drip.

କନପ୍ରସ୍ତ-ପର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୟୋସ୍ନା ପଡ଼େ ଝଳ । ରାଧାନାଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

୮ । ଉଦ୍ଭାସିତ ହେବା—9. To become manifest.

ଝଳି ଉଠୁ ଛଡେ ଛଡେ ଦଶ୍ରୀବ ଅଧାର । ଉପାସ. ଗୀତଲହରୀ ।

ଝଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଏକ ସଙ୍ଗେ ୩ରୁ ଅଧିକ ହାଣ୍ଡି ବସିବା
Jhalu ପାଇଁ ଥଣା ଥିବା ଚୂଲି—An oven on which more than 3 pots can be set at a time.

ଝଲେଇ—ଦେ. ବ—ଭଙ୍ଗା ଅଲଙ୍କାର ବା ବାସନକୁ ଝାଳିବା ମଜୁରି—
Jhaḷei Wages or cost for soldering an ornament or utensil.
ঝালাই
झलाई

ଝଲ୍ଲ—ଦେ. ବ—୧ । ବ୍ରାତ୍ୟ (ସଂସ୍କାରହୀନ) କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ସବର୍ଣ୍ଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଔରସ
Jhalla ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A degraded caste amongst the Hindus.

୨ । ଭଣ୍ଡ; ବିଦୂଷକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A jester, buffoon.

୩ । ପଟହ ବାଦ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of drum.

୪ । ଜ୍ୱାଳା; ତେଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Blaze; inflammation; glare.

୫ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାଜି ରଖି ଲଢ଼େଇ କରେ—
5. A prize-fighter (Apte).

ଝଲ୍ଲକ—ସ. ବ. (ଝଲ୍ଲ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+
Jhallaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କଂସାର କରତାଳ, ଗିନି—
(ଝଲ୍ଲକ୍କ, ଝଲ୍ଲକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Bell-metal cymbals.

ଝଲ୍ଲକଣ୍ଠ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଝଲ୍ଲ=ଦୀପ୍ତି ଅଛି କଣ୍ଠରେ ଯାହାର)—
Jhalla-kanṭha ପାରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Pigeon.

ଝଲ୍ଲରୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଝଲ୍ଲ=ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି+ର ଧାତୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା
Jhallarī +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
ଝଲରୀ, ଝଲ୍ଲରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୧ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ନାଗରା—1. A kind of drum.

୨ । ହୁଡୁକା—2. Bolt of a door.

୩ । କ୍ଲେଦ—3. Liquid filth; moisture (Apte).

୪ । ଶୁଦ୍ଧତା—4. Purity.

୫ । ଝାଞ୍ଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Bellmetal cymbals.

୬ । ସ୍ୱେଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Sweat; perspiration.

୭ । ମୁଦ୍ରାକାର କେଶଗୁଚ୍ଛ—
7. A lock of hair; a curl.

ଝଲ୍ଲିକା—ସ. ବ. (ଝଲ୍ଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ଆ)—
Jhallikā ୧ । ଜ୍ୱାଳା; ଦୀପ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Blaze; glare.

୨ । ଗାତ୍ରମାର୍ଜନୀ; ଗାମୁଛା—2. Towel; napkin.

୩ । ଗାମୁଛାରେ ଦେହ ପୋଛିଲେ ଦେହରୁ ବାହାରିବା ମଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Dirt coming out of the body when rubbed with a towel.

୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣର ତେଜ—
4. The blaze of sun's rays.

ଝଷ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବଧ କରିବା—
Jhash (root) 1. To kill

୨ । ନେବା—2. To take (Apte).

୩ । ପିନ୍ଧିବା—3. To put on; to wear (Apte).

ଝଷ—ସ. ବ. (ଝଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—
Jhasha ୧ । ମାଛ; ମତ୍ସ୍ୟ—1. Fish.

ଝଷମାନେ ତହିଁରେ ହୋଇଣ ଅକୁଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅଦ ।

୨ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ; ତାପ—2. Heat; warmth.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ବନ—3. Forest.
୪ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ମୀନ ରାଶି—4. The zodiacal sign of Piscus.
୫ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ମକର ରାଶି—5. The zodiacal sign of Capricornus (Apte).
୬ । ମରୁଭୂମି—6. A desert (Apte).
୭ । ଭୟଙ୍କର ଅରଣ୍ୟ—7. A dreary forest (Apte).
୮ । ମକର, ମଗର, (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. The seal; a marine animal.

ଝଷକେତନ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି; ଝଷ + କେତନ; ଏହାଙ୍କର ପତାକାରେ ମାଛର ରୂପ ଅଙ୍କିତ ଥିବାରୁ)—
Jhasha-ketana
କନ୍ଦର୍ପ; ମଦନ; କାମଦେବ—The God Cupid (of the Hindus).
ଝଷକେତୁ, ଝଷଧ୍ୱଜ, ଝଷାଙ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝଷକେତନର ଏ କସ ଦାଉ—ଗୋପୀଙ୍କ, ଉଦ୍ଭବ୍ରେଷା ।

ଝଷଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି—ଝଷକେତନ (ଦେଖ)
Jhasha-dhwaja Jhasha-ketana (See)
ଝଷଧ୍ୱଜ ପୀଡ଼ା ଝାଞ୍ଜି ଭାବରୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋର ଚମ୍ପୂ, ଝ. ଗୀତ ।

ଝଷନିକେତ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଝଷ + ନିକେତ)—୧ । ଜଳାଶୟ—
Jhashaniketa 1. Tank; pond.

ଝଷଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ଝଷ + ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—ରୋହି ମାଛ—
Jhasha-śreshṭha The Labio Robita fish.
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ରକ୍ତୋଦର, ରକ୍ତମୁଖ, ରକ୍ତବକ୍ଷ, ରକ୍ତପକ୍ଷତି, କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ, ରୋହିତ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)

ଝଷା—ସଂ. ବି. (ଝଷ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅ + ଆ)—
Jhashā ନାଗବଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Nāgabaḻā (See)

ଝଷୋଦରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—ମତ୍ସ୍ୟଗନ୍ଧା, ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ମାତା—
Jhashodarī An epithet or name of sage Byāsa's mother.

ଝସା(ସେ)ଇ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଧର୍ଷଣ + ପ୍ରବେଶ)—
Jhasā(se)i paśibā ୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବଳପୂର୍ବକ ପ୍ରବେଶ କରିବା—1. To enter a place forcibly.
ଘୁସେ ଢୁକ୍‌ନା
ଘଁସନା, ଫିଲନା
(ଝସି ପଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମୁଦ୍ର ବଳେ ଯାଇ ପ୍ରଶିଲେ ଝସାଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଠେଲି ପେଲି କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
2. To force one's way to a place.
ଶାଲ୍ୱ ସୈନ୍ୟ ଭିତରେ ଝସାଇ ପଶିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୩ । ଦ୍ରୁତଗତିରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା—
3. To go to a place swiftly.
ସେ ଜଳ ଭିତରେ ପଶିଲ ଝସାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଆଦି ।
୪ । ଝାସିବା (ଦେଖ)
4. Jhāsibā (See)

ଝସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧର୍ଷଣ; ଧ୍ୱଂସ)—ବଳପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
Jhasā(se)ibā To use force.
[ଦ୍ର—କେବଳ ଝସାଇ ପଶିବା ଓ ଝସାଇ ଆସିବା ଶବ୍ଦରେ ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଝାଆଁ ଝାଆଁ—ଦେ. ଅ—ଝାଇଁ ଝାଇଁ (ଦେଖ)
Jhā-āñ jhā-āñ Jhāiñ jhāiñ (See)

ଝାଆଁରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାବୁକ)—ନଦୀଗର୍ଭସ୍ଥ ବାଲି ଓ ପଥରସନ୍ଧିରେ ଉଠିବା ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁପ ବା ବୁଦାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ—
Jhā-āñrā A kind of bushy plant growing in riverbeds and the crevices of stones.
[ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ୧୨ ହାତ ବଢ଼େ ଓ ଏହାର ଡାଙ୍ଗକୁ ତର ଲୋକେ ଲଇ କରନ୍ତି । କଟକ ନିକଟ ନଦୀର ପଥରବନ୍ଧ ତଳେ ଓ ମହାନଦୀର ପ୍ରସ୍ତରଶଯ୍ୟା ଓ ବିଷମମାନଙ୍କ ପଥର ସନ୍ଧିରେ ଏ ଗଛ ଅନେକ ଉଠେ ।]

ଝାଇ—ଦେ. ବି— ଗୁଡ଼ରେ ପାଗ କରିବା—
Jhāi To prepare syrup by over-heating molasses.

ଝାଇଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ = ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା)—
Jhāiñ ୧ । ଅତି ଗ୍ରୀଷ୍ମ; ଗରମି—1. Excessive heat.
୨ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—2. Summer.
ଦେ. ଅ—୧ । ଝାଇଁଝାଇଁ; ଝୋଲିମାରିବା—
ଝାଁ 1. Fainting; faint; swoon.
ଝାଁୟଁ ୨ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଧାତୁ ଆଦିର ଅଘାତ ଜନିତ ଶବ୍ଦ (ଯଥା; ଦୁଇ ଧାତୁପାତ୍ର ବାଜିବା, ଘଣ୍ଟା ବାଜିବା, ହାଣ୍ଡିରେ ଗୁଡ଼ିଲ ଭାଜିବା)—
2. Tinkling; clanking sound.
ଗୁଡ଼ିଲ ଭାଜିଲ ଝାଇଁ—କେଳା ଗୀତ ।
୩ । ଉତ୍ତପ୍ତ—3. Heated; warm.
୪ । ଅତିରିକ୍ତରୂପେ ଭାଜି ହୋଇଥିବା—
4. Roasted over much.
୫ । ଭଜାଭଜିରେ ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିବା—
5. Burnt; calcined.
୬ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନ (ଯଥା—ଝାଇଁମୁଗ)—
6. Produced or harvested in summer.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ଝାଏଁ (ଦେଖ)
Jhāeñ (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଝାଇଁମୀନ (ଦେଖ)
Jhāiñ-mīna (See)

ଝାଇଁକରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଝଟିତି; କମ୍ପା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Jhāiñ kari ଝଟ୍—Very soon; immediately; at once.
ଝାଁକରେ
ଝଟପଟ

୧	ଇଁ	ଊ	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଦ୍ଧ
/	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲ୍	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଜ୍ଞ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ଦ୍ଧ

ଝାଇଁକିଳା
ଝାଇଁକିଳ
ଝାଇଁକର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝାଇଁଦସ୍
ଝାଇଁଧଡ଼୍

ଝାଇଁକ ଝାଇଁ—ଦେ. ଅ—ଘଣ୍ଟାକୁ ପିଟିବାର ତାଳ ବା ଉକ୍ତି—
Jhāiñki jhāiñ   Part of the rhythmic formula pronounced while beating a gong.
[ଦ୍ର—ଝାଇଁକ ଝାଇଁ, ଝାଇଁକ କଝାଇଁ ଝାଇଁକ ଝାଇଁ; ଝାଇଁ-ଝାଇଁକର ଝାଇଁ ଝ ଝାଇଁ—ଏହା ଘଣ୍ଟା ପିଟିବାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉକ୍ତି ଅଟେ ।]

ଝାଇଁଝାଇଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ବା ସଂ. ଝଙ୍କାର)—
Jhāiñ-jhāiñ   ୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଝାଣ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱୟର ଆଘାତଜନିତ
झाईंझाईं   ଶବ୍ଦ—1 Sound of repeated tinkling or
झायँझायँ   clanking; repeated clanging sound.
(ଯଥା—ଘଣ୍ଟା ବାଜିବାର, ଶୃଙ୍ଖଳ ଭାଙ୍ଗିବାର, ଝାଞ୍ଜବାଜିବାର ଶବ୍ଦ ।)

୨ । ଝିଙ୍କାରିମାନଙ୍କର ରାବିବା ଶବ୍ଦ—
2. The chirping of crickets.

ଝାଇଁ ଝାଇଁ ସ୍ୱନେ ଡାକେ ଝିଙ୍କାରି ।
ସୀମାନ୍ତରେ ଦାବାନଳ ସଞ୍ଚରି । ଗୋପାଳକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

୩ । ନିଶା ଗର୍ଜିବାର ଶବ୍ଦ—3. The deep distant sound observed at dead of night.

ସୁଗଭୀର ନିଶିଥିନୀ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ରବେ ।
ରାଧାନାଥ. ଶ୍ମଶାନ ଦୃଶ୍ୟ ।

୪ । ଝିମି ଝିମି; ଝୋଲା ମାରିବାର ଅନୁଭୂତି—
4. Tingling sensation; a sensation of fainting.
(ଯଥା—ମୋ ଦେହ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ହେଉଛି ।)

୫ । ଭାଁ ଭାଁ; କାନରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗର୍ଜନାଦ ବାଜିବା ଅନୁଭୂତି—5. A feeling of tinkling inside the ear.
(ଯଥା—କାନ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ହେଲା ।)

ଝାଇଁ ଝାଇଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ବା ଝଙ୍କାର)—
Jhāiñ jhāiñ hebā   ୧ । ଶରୀରର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ବହୁକାଳ
झाई झाईं करा   ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ଅବଶ ହୋଇ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାହାକୁ ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା ସମୟରେ ଝିମି-
झनझन होना   ଝିମି ଅନୁରୂପ ଅନୁଭୂତି; ଝିମିଝିମି ହେବା—
1. Tingling sensation due to moving a limb already benumbed by being kept in one fixed position for a long time.

୨ । କାନମୁଣ୍ଡାରେ ଜୋରରେ ଗୋଇଠା ବାଜିଲେ କିମ୍ବା ଦେହର କୌଣସି ଗଣ୍ଠିରେ ହଠାତ୍ ଚୋଟ ଲାଗିଲେ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଯେଉଁ ଝିମି ଝିମି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—
2. A tingling or twanging sensation felt in the brain when the root of the ear or any other limb-joint is suddenly struck with force.

୩ । କାନର ଛିଦ୍ରରେ ବହୁକାଳ ତେଲ ନ ପକାଇଲେ କାନ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଝିମି ଝିମି ଅନୁଭୂତି ହୁଏ—3. A sensation of reverberating felt inside the ear when oil is not put into the ear-hole for a long time.

୪ । ଘଣ୍ଟା ବା ଝାଞ୍ଜର ଘୋରତର ଶବ୍ଦ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣିଲେ କାନ ଭିତରେ ଜଣାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଅପ୍ରୀତିକର ଭାଁ ଭାଁ ଅନୁଭୂତି—4. Unpleasant sensation felt in the ear produced by hearing a continuous shrill sound for long time.

୫ । ହାଣ୍ଡିରେ ଚାଉଳ ବା ମୁଗ ଆଦି ଭାଜିବା ସମୟର ଉତାଭଜା ଖଡ଼ିକାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ଲେଉଟ ପାଉଟ କରିବା ବା ଖରଡ଼ିବା ସମୟରେ ହେବା ଶବ୍ଦ—
5. Metallic sound produced while stirring rice etc with the frying stick in a pot over the fire.

୬ । ଫଟା ଘଣ୍ଟା ବା ଝାଞ୍ଜ ବାଜିବାର ବହୁକାଳସ୍ଥାୟୀ ଶବ୍ଦ ବା ଧ୍ୱନି—6. A long lingering tingling sound produced with the cymbals or by striking a broken gong; long din of metallic instruments.

୭ । ଖରା ଦ୍ୱାରା ଶସ୍ୟ ଆଦି (ଯଥା—ମୁଗ) ଉତ୍ତମରୂପେ ଶୁଖି ଯିବା—7. Grains completely drying through heat.
(ଯଥା—ଗମରା ମୁଗ ଡାଲି ବୈଶାଖ ମାସ ଖରାରେ ଝାଇଁଝାଇଁ ହୋଇ ଶୁଖି ଗଲାଣି ।)
[ଦ୍ର—ଝିମଝିମ ଶବ୍ଦ—ଅଳ୍ପକାଳସ୍ଥାୟୀ,
ଝାଇଁଝାଇଁ ଶବ୍ଦ—ଅଧିକକାଳ ସ୍ଥାୟୀ ଓ ଉଚ୍ଚତର ।]

ଝାଇଁପଖାଳ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ; + ପ୍ରକ୍ଷାଳନାନ୍ନ)—ଗରମ
Jhāiñ pakhāḷa   ପଖାଳ; ତତଲା ଭାତ ତାତି ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତହିଁରେ ପାଣି ଦେଲେ ଯେଉଁ ପଖାଳ ହୁଏ; ଗୁଇଁପଖାଳ; ତଟକା ସଜ ପଖାଳ—Boiled rice soaked with water while still warm.

ଝାଇଁପାଣି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ + ପାନୀୟ)—ଯେଉଁ ପାଣିକୁ
Jhāiñ-pāṇi   ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ଗରମ ନ କରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ତାତିଲା ଲୁହା ଖଣ୍ଡିକା ଆଦି ମାଡ଼ି ଗରମ କରାଯାଏ—
Water made warm by immersing a red-hot iron in it.
[ଦ୍ର—ଏହା ରୋଗୀର ପାନୀୟ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରଣଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଲୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଳୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଝାଇଁ ମାରିବା—ଦେ. ବି.—୧ । ବହୁକାଳ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ଅବସ୍ଥାନ
Jhāiñ māribā କରିବା ଯୋଗୁଁ ଅବଶ ହୋଇ ଥିବା ଶରୀରର କୌଣସି ଅଙ୍ଗକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କଲେ ବା ଘୁଞ୍ଚାଇଲେ ଯେଉଁ ଝିମି ଝିମି ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—1. Tingling sensation felt while moving a benumbed limb.
୨ । ଝୋଲା ମାରିବା—2. Swooning; feeling of physical drooping; fainting.

ଝାଇଁ ମୀନ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) —ବି.—ଅତି ଛୋଟ ମାଛ—
Jhāiñ mīna Very small fish; fry

ଝାଇଁ ମୁଗ—ଦେ. ବି.—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଅମଳ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ମୁଗ;
Jhāiñ muga ଧଳା ମୁଗ—A greenish white variety
হালিমুগ of moong (cereal) harvested in
हरी मुग summer; Phaseolus Typica.
(ଯଥା—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ହରିତ୍ ବା ଧାବଳା ।)

ଝାଉ—ଦେ. ବି.—ଝାଉଁ (ଦେଖ)
Jhāu Jhāuñ (See)

ଝାଉଁ—ଦେ. ବି [ସଂ. ଝାବକ (Kirtikar); ତୁଳ. ଝାବୁକ=ଅନ୍ୟ
Jhāuñ ପ୍ରକାର ଗଛ]—୧ । ସରୁ ତାର ଭଳି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଗଛ;
ସଂ. ନାମ—ଝାବକ, ପିଚୁକ, ବିଲାତି ଝାଉଁ—1. Casuarina
ଅଫଳ, ବହୁଗ୍ରନ୍ଥି Muricata; Casuarina
বিলাতি ঝাম; ঝাম; ঝাউ Equisetifolia; tamarisk
झाउ; जङ्गलि झाउँ (Kirtikar).
ତେ. ଇରୁସାରୁମାନୁ [ଦ୍ର—ଏହା ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରୁ ଆନୀତ ଗଛ, ଉଚ୍ଚରେ ୪୦।୫୦ ହାତ ବଢ଼େ । ଏହାର ଡାଳଗୁଡ଼ିକ ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ତାରପରି; ଫଳ ଛୋଟ ଓ କଣ୍ଟାଳିଆ; ଏହା ସମୁଦ୍ରତୀରରେ ଓ ବାଲିରେ ବେଶି ଜନ୍ମେ; ପବନରେ ଏହାର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଝାଇଁ-ଝାଇଁ ବା ସାଇଁ ସାଇଁ ଶବ୍ଦ କରେ । ୧୦ ବର୍ଷରେ ଏଥିର ଗଣ୍ଡିରୁ ଭଲ ଠାଣୁଆ କଡ଼ୀ ଓ ଖୁଣ୍ଟର ଉପଯୋଗୀ ଶକ୍ତ କାଠ ମିଳେ; ଏହାର ଫଳ ଗୋଖୁରା ଫଳପରି ଓ ଫୁଲ ଗୋଲାପୀ ରଙ୍ଗର; ଏହାର କାଠ ଗଣ୍ଠିଗଣ୍ଠିଆ; ଏହାର ଡାଳ ଖୁବ୍ ଟେମଡ଼ା ।
୨ । (ସଂ. ଝାବୁକ) ଧଳା ଘୋଡ଼ାଲଞ୍ଜିଆ; ଏକଜାତୀୟ ବନ୍ୟ
বনঝাউ କ୍ଷୁପ ବା ଗୁଳ୍ମ—Tamarix Gallica.
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୪।୫ ହାତ ବଢ଼େ, ନଦୀକୂଳରେ ଓ ବାଲିଚରରେ ଏକତ୍ର ବହୁତ ଗଛ ଜନ୍ମେ; ଡାଳ ବା ଦଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଝାଉଁଗଛର ଡାଳପରି ଡାଳମାନ ପବନରେ ଝାଇଁ ଝାଇଁ ବା ସାଇଁ ସାଇଁ ଶବ୍ଦ କରେ । ଫଳ ତିନିକୋଣିଆ ଓ ଛୋଟ । ଏହାର ଗଣ୍ଡି ବା ଦଣ୍ଡ ଗାଢ଼ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଘୋଡ଼ାଲଞ୍ଜପରି ସରୁ ଟେମଡ଼ା ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ 'ଘୋଡ଼ାଲଞ୍ଜିଆ' ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]
୩ । ନାଲି ଘୋଡ଼ାଲଞ୍ଜିଆ; ନାଲିଝାଉଁ—
লালঝাউ 3. Tamaria Dioica.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରର ଖୋଲ ଅଛି । ମାଈ ଓ ଅଣ୍ଡିରା ଗଛ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ।]

ଝାଉଁ କରି—ଦେ. ଅ—ଝାଉଁକିନି (ଦେଖ)—
Jhāuñ kari Jhāuñkini (See)
ଝାଉଁ କରି, ଝାଉଁ କନା, ଝାଉଁ କିନି, ଝାଉଁଦିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଉଁ-ଝାଉଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଞ୍ଜ ଓ ଘଣ୍ଟାଆଦିର ଝଣଝଣ
Jhāuñ-jhāuñ ଶବ୍ଦ—High sound of repeated tink-
ঝাইঁঝাইঁ ling of cymbals and gongs.

ଝାଉଁ ନଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଶୁଖୁଆ—
Jhāuñ nar̤diā Dry cocoanut.

ଝାଉଁଳା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଶ୍ୟାମଲ)—୧ । ନେତ୍ରରୋଗବିଶେଷ—
Jhāuñl̤ā 1. A disease of the eye.
ঝান [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଆଖି ଉପରେ ଆଖିପତା ଘୋଡ଼ାଇ
झाँवर ହୋଇ ପଡ଼େ ।]
୨ । ଝାଉଁଳିଯିବା; ମଉଳିଯିବା—2. Withering.
ଦେ. ବିଣ.—ମଉଳି ଯାଇଥିବା—Withered.

ଝାଉଁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଉଁଳିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Jhāuñl̤ā(l̤e)ibā Causative of Jhāuñl̤ibā.
ঝান খাওআন ମଉଳାଇବା; ଶୁଖାଇବା—To cause to wither.
झवराना ଝାଉଁଳାଇ ତା ମୁଖସାରସ କ୍ଷଣେ—ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

ଝାଉଁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶ୍ୟାମଲ, କମ୍ବା ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ=ଅଗ୍ନି-
Jhāuñl̤ibā ସଂଯୋଜନ)—୧ । ବୃକ୍ଷଆଦି ଖରାରେ ବା ଶୁଖିକରି
ঝান খাওআ ନିସ୍ତେଜ ହେବା ବା ମଉଳିବା—1. To droop;
झवरना to wither (said of plants).
ଝାଉଁଳିବା ନବ ତମାଳରମ୍ୟା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣ୍ଠୋଦ୍ଧାର ଚମ୍ପୂ ୪ ଗୀତ ।
୨ । ନିସ୍ତେଜ ହେବା—
2. To wane; to fade; to languish.
ବାସି ଫୁଲ ଯାଇଛି ମଉଳି,
ବସାରେ କି ପଡ଼ିଛି ଝାଉଁଳି । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।
୩ । (ମୁହଁ) ଲଜ୍ଜା ବା ଭୟରେ ଶୁଖି ଯିବା—
3. (the face) To become pale or wan through fear or shame.
ମୃଦୁ ଶ୍ୟାମଳ ଗୋରୀ, ଝାଉଁଳି ଗଲେ ପରା, ହରପରଶରକ୍ସୁର ଦୃଷ୍ଟାରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । ଲଜ୍ଜାରେ (ମୁଣ୍ଡ) ତଳକୁ ପୋତି ଦେବା—
4. To droop; to be crestfallen.
ଦେ. ବିଣ.—ମଉଳି ଥିବା; ନିସ୍ତେଜ ହୋଇଥିବା—
Turned pale; withered.
ଖରା ଗୁରୁ ଝାଉଁଳିବା ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ପାଇଲୁ ରେ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଣ୍ଠୋଦ୍ଧାରଚମ୍ପୂ ଖ. ଗୀତ ।

ଝାଏଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଝୋଲା ମାରିବା—
Jhāeñ Feeling of drooping; swooning.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଝଟିତି)—ଝଟିତି; ଝଟ୍—
Soon; very soon.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଉଅ	ଣ୍ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍ନ

ଝାଏଁ କରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ.—ଝଟିତି; ତତ୍ସଣେ—
Jhāeñ kari Very soon; immediately; at once.
(ଝାଏଁ କରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଏଁଜ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଝର୍ଝରୀ)—୧ । ଝାଞ୍ଜ—
Jhāeñj 1. Cymbals.
୨ । (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ=ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଜକ) ଝାଞ୍ଜି; ଖରା—
2. The blaze of sun's rays.
୩ । ତାତି—3. Warmth; heat.
୪ । ଅଂଶୁ; କିରଣ—4. Ray.
୫ । ଅଗ୍ନି ବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ତେଜ—
5. Warmth or glare of sun's rays or fire.
[ଦ୍ର—ତୁଳନା କର ସମ୍ବଲପୁରୀ—ନଏଦ୍=ନଦୀ; ସ୍ୱଏତ=ସ୍ୱତ, ଖଏନ୍=ଖଣି, ପାଏନ୍=ପାଣି ।]

ଝାଏଁନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଝଟିତି)—ଝଟ୍; ଶୀଘ୍ର;
Jhāeñ ne ଅତି ଚଞ୍ଚଳ—Very soon; swiftly; at once.
(ଝାଏ ନେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଏଁ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଝୋଲ୍ମାରିବା—
Jhāeñ māribā Swooning; physical drooping down.

ଝାଁ ଝାଁ—ଦେ. ଅ.—ଝାଇଁ ଝାଇଁ (ଦେଖ)
Jhāñ-jhāiñ Jhāiñ jhāiñ (See)

ଡାଳ ପବନଟା ଦେହରେ ଝାଁ ଝାଁ ବାଜୁ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଝାଁଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଛୋଟ ଛୋଟ ଡାଳ; ଗଛର ଶୁଖିଲା
Jhāñṭi ଛୋଟ ଡାଳ ଆଦି; ଝାଟ—A collection of twigs and small branches.

ଝାଙ୍କ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଝଙ୍କାର)—୧ । ମତ୍ତତା; କଳି ବା
Jhāṅka କ୍ରୋଧର ବେଗ—1. A fit of madness or rage
ঝোঙ্ক or quarrelling; paroxysm.
झोंक (ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଝାଙ୍କେ କଳି କଲି ।)
ঝাঁকা ୨ । (ସଂ. ଜାଲକ) ଝଙ୍କା ବା ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
झाका 2. A large basket.
ঝাঁক ୩ । (ସଂ. ଯୂଥ) କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବମାନଙ୍କର ପଞ୍ଝା ବା ଦଳ ବା
झुंड ସମୂହ—3. A multitude or swarm of
ঝাকী small animals; a crowd.
झाँका ୪ । ଢାଲ—4. Shield.
୫ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ—5. Whirling.
୬ । ଝିଙ୍କା—6. Jerk; vigorous pull; tug.

ଝାଙ୍କ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅତିରିକ୍ତ
Jhāṅka chhaṛā(ṛe)ibā ପରିଶ୍ରମ କରାଇ ଆକ୍ରାନ୍ତ
[ଝାଙ୍କ ଛଣ୍ଡା (ଣ୍ଡେଇବା)—ଅନ୍ୟରୂପ] କରାଇବା—1. To pester; to bother; to overpower a person with labour.
୨ । କଳି ଆଦିର ବେଗ ଉଠାଇବା—
2. To have a paroxysm (of quarrel etc.)

ଝାଙ୍କ ଛିଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳି ବା ବାଗ୍-
Jhāṅka chhiṛi jibā ଯୁଦ୍ଧର ବେଗ ଉଠି ନିବର୍ତ୍ତିବା ବା
ଝାଙ୍କ ଛଡ଼ିବା
ଝାଙ୍କ ଛଡ଼ି ଯିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଝାଙ୍କ ଛିଡ଼ିବା
ଉଭୟେ କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—
Being tired after a fit of quarreling.
(ଯଥା—ତାର ମୋର କଳରେ ଝାଙ୍କ ଛିଡ଼ି ଗଲା ।)

ଝାଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଝାଟ)—ଛତର; ଅଗ୍ରଭାଗ ବିସ୍ତୃତ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—
Jhāṅkaṛā Bushy; shaggy; spreading.
ঝাঁকড়া
झंखाड़; झाँकर

ଝାଙ୍କ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଳଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବା, ପଞ୍ଝା ବାନ୍ଧିବା—
Jhāṅka bāndhibā To swarm into a crowd; to flock together.
ঝাঙ্ক বাধা
झुंडमें रहना

ଝାଙ୍କର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Jhāṅkar 1. A non-Ariyan caste in Sambalpur.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବଣଦେବତାଙ୍କ ପୂଜାଦାରୀ କାମ କରନ୍ତି ଓ ଗ୍ରାମ ଚଉକିଦାର କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।]
୨ । ଗ୍ରାମର ଚଉକିଦାର—2. Village-watchman.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଜାଗିରକୁ ଝାଙ୍କର ଜାଗିର ବୋଲାଯାଏ ।]

ଝାଙ୍କରା—ଦେ. ବିଣ—ଝାଙ୍କଡ଼ା (ଦେଖ)
Jhāṅkarā Jhāṅkaṛā (See).

ଝାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ପ୍ରା. ଅଜ୍ଝକ୍ଖ=ଆଖିର ସମ୍ମୁଖରେ)—
Jhāṅkibā ୧ । ଲୁଚିକରି ଚାହିଁବା ଓ
ঝাঁকা ଚାହିଁକରି ଲୁଚିବା—1. To look from a
झाँकना covert.

ଝାଙ୍କି ନୟନକୁ ଦେଇ ଅୟନକୁ ଗଢିବନ୍ତି ପୁଣପୁଣି ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ଝାଙ୍କି ମାରିବା; ଉହୁଙ୍କି କରି କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନର ଅନ୍ତରାଳରୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାହିଁବା—
2. To peep across a high barrier.

ଠାବେ ଠାବେ ଅଭ୍ରଖଣ୍ଡ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିକାନ୍ତି
-ଶିର ଟେକି ଶୈଳଶିଙ୍ଗୁ ଝାଙ୍କୁଥାନ୍ତି—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

୩ । (ସଂ. ଝମ୍ପ) ଘନିଷ୍ଟତଃ ବା ବଳକୁ ଟାଣିବା; ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ଜୋରରେ ଝିଙ୍କିବା; ବେଗରେ କମ୍ପିତ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟାଣିବା—3. To pull down; to tug; to draw with force; to jerk.

ଝାଙ୍କିନେଇ ମନ-ମଣିକି ଯା ସୁନ-ସମ୍ପୁଟରେ ରଖାଇଲୁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । (ନିଦ୍ରା ଓ ନିଶା ଆଦି) ଆକ୍ରମଣ କରି ଅବନତ କରିବା; ଢୁଲାଇବା; ଅଚେତନ କରିବା—
4. To cause one to totter; to overpower one (said of sleep or intoxication).

୬ । ଘୁରାଇବା—6. To whirl.

୭ । ଝାମ୍ପିବା—7. To swoop (Howells).

୮ । ଦୋହୋଲାଇବା; ଜୋରରେ ହଲାଇବା—
8. To give a violent shaking.

ଝାଙ୍କି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୁଚିକରି ବାରଂବାର ଚାହିଁବା—
Jhāṅki māribā 1. To peep stealthily.
উঁকি মারা ୨ । ଉଚ୍ଚ ପଦାର୍ଥର ଅନ୍ତରାଳରୁ ଚାହିଁବା—
झाँक मारना To peep over a high barrier.

ଝାଙ୍କି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟାଣିହେବା; ତଳକୁ ଖସି ଆସିବା—
Jhāṅki hebā 1. To be pulled or drawn downwards.

ତେଣୁ ଝାଙ୍କି ହୋଇ ସେ ବରଷିଲା ଘନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା; (ମୁଣ୍ଡ) ବୁଲାଇ ହେବା—
2. To reel.
(ଯଥା—ମୋ ମୁଣ୍ଡଟା ଝାଙ୍କି ହେଉଛି ।)

ଝାଙ୍କୁଲା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଝାମ୍ପୁଲା—
Jhāṅkulā Bushy; spreading.

ଝାଙ୍କେ—ଦେ. ଅ—ଏକ ଝାଙ୍କ; ଏକ ବର୍ଷା; ବୁହେ; ଝୁଙ୍କେ—
Jhāṅke One shower or paroxysm (e.g. of rebuke, or thrashing); a fit.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଝାଙ୍କେ କଳି କଲି ।)

ଝାଙ୍କେ ଝାଙ୍କେ—ଦେ. ଅ—ଦଳଦଳ ହୋଇ—
Jhāṅke jhāṅke In numbers; in crowds.
ঝাঙ্কঝাঙ্ক ଗଜ ତୁରଗ ଶାଳା ପାଶେ,
ବସିଛ ମୃଗ ଝାଙ୍କେ ଝାଙ୍କେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଝାଙ୍ଗଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଜାଙ୍ଗଳିକ)—ଧାଙ୍ଗଡ଼;
Jhāṅgarḍa ଟୋକା—Young chap.
(ଝାଙ୍ଗଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଝାଙ୍ଗଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝାଞ୍ଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝର୍ଝର)—କଂସାମିଶା ପିତଳର ବୃହଦାକାର ଓ
Jhāñja ପତଳା କରତାଳ—Thin and wide cymbals of
ঝাংঝর brass mixed with bell-metal.
झाँझ [ଦ୍ର—ଏହା ଦେବାଳୟାଦିରେ ମୃଦଙ୍ଗ ବାଦ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଓ ସଂକୀର୍ତ୍ତନରେ ବଜାଯାଏ ।]

ଝାଞ୍ଜ ପେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଞ୍ଜ ବଜାଇବା—
Jhāñja pelibā To strike or sound cymbals.
(ଝାଞ୍ଜ ପିଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅରୁଣ ପଥରେ ଚଳି ପେଲୁଅଛି ଝାଞ୍ଜ—
ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନନ୍ଦରୂପଣଗୀତା ।

ଝାଞ୍ଜରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝର୍ଝର)—ଲୁହାର ବା ପିତଳର ବହୁ ଛିଦ୍ର ବା
Jhāñjari ଜାଲିବିଶିଷ୍ଟ ଚାଲୁଣୀ—A metal strainer.
ঝাঁঝরি
झाँझरी

ଝାଞ୍ଜରି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଞ୍ଜରିବା (ଦେଖ)
Jhāñjari pakā(ke)ibā Jhāñjaribā (See)

ଝାଞ୍ଜରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଜର୍ଜର)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ (ପୋକଆଦି
Jhāñjaribā ଖାଇ) ବହୁ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କରିବା—To bore innumberable holes into a thing (e. g. insects eating into a book or wood),

ଝାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି [ସଂ. ଦ୍ରୁ ଧାତୁ (ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ) କିମ୍ବା ଜର୍ଜର]—
Jhāñji ୧ । ଗରମ; ଉତ୍ତାପ; ତାତି; ସନ୍ତାପ—1. Heat;
ঝাঁঝ excessive heat.
झाँझ ଝଷଧ୍ୱଜ ପୀଡ଼ା ଝାଞ୍ଜି ତାତିରୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚଣ୍ଡୀତାଶ୍ରମ୍ଭ, ୪. ଗୀତ ।
୨ । (ସଂ. ଜର୍ଜର=ଶୈବାଳ) ବୋଉଝାଞ୍ଜି ନାମକ ଭାସମାନ
ঝাঁজী ଦଳଦଳେଷ—2. A kind of aquatic broad-and-thick-leaved plant floating on water.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ଗୋଲ, ଗୋଲାପଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାପରି; ଡେର ସବୁସବୁ, ଫୁଲ ନାହିଁ; ଏହା ପବନଦ୍ୱାରା ଜଳାଶୟର ଏପାଖ ସେପାଖକୁ ଉଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇ ଭାସୁଥାଏ ।]
୩ । ଅତାପତାପିତ ବାୟୁ; ତପ୍ତ ବାୟୁ; ଲୁ; ତବଡି—
3. Hot waves of air; heat-waves.
(ଯଥା—ବୈଶାଖମାସ ଦୁଇପହରବେଳେ ଖୁବ୍ ଝାଞ୍ଜି ପିଟୁଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅସହ୍ୟ ତାପଯୁକ୍ତ—1. Unbearably hot.
୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ—2. Heated.

ଝାଞ୍ଜି ତାତି—ଦେ. ବି—ଅସହ୍ୟ ଉତ୍ତାପ—
Jhāñji tāti Intolerable heat.

ଝାଞ୍ଜି ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉତ୍ତପ୍ତ ବାୟୁ ବେଗରେ ବହିବା—
Jhāñji piṭibā Blowing of hot blasts of air.
ଝାଞ୍ଜି ବୋହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସମୟରେ ଝାଞ୍ଜି ପିଟେ ।]
ଝାଞ୍ଜି ମାରିବା }

ଝାଞ୍ଜି ମୁଗ—ଦେ. ବି—ଝାଇଁ ମୁଗ (ଦେଖ)
Jhāñji muga Jhāiñ-muga (See)

ଝାଞ୍ଜିରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝର୍ଝର)—ପାଣିନଳା ମୁହଁରେ ଦିଆଯିବା ଲୁହାର
Jhāñjiri ଜାଲି—A latticed frame given at the mouth of water-pipes.
ঝাঁঝরী
री

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଝାଞ୍ଜିର ମଙ୍ଗଳା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତା ବା ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—
Jhañjiri mangalā Name of a village-Goddess.

ଝାଟ—ସ୍. ବି—(ସଂ. ଝଟଧାତୁ=ସଂହତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ୧ । ନିକୁଞ୍ଜ—
Jhāṭa 1. Grove.
୨ । ଗୁଳ୍ମ; କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ—2. Small tree; plant.
୩ । ବୁଦା—3. Bush.
୪ । ମାର୍ଜନା; ଓଳାଇବା—4. Sweeping with a broom.
ଦେ. ବି—ପ୍ରହାରାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ପତ୍ର ଓ ଶାଖାହୀନ କ୍ଷୁଦ୍ର ଡାଳ; ଛାଟ; ଛାଟିଆ—1. A small leafless and branchless twig used for thrashing.

ଝାଟପାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାଟ+ନିରର୍ଥକ ଶବ୍ଦ)—ଝାଡ଼ୁରେ
Jhāṭa-pāṭa ଓଳାଇବା; ଝାଡ଼ିବା—Sweeping with a
ঝাঁট, ঝাঁটি mop or brush.
झाड़पोंछ

ଝାଟା—ସ. ବି. (ଝଟଧାତୁ=ଗଦା ହେବା, ଣିଜନ୍ତ ଝାଟଧାତୁ=ଗଦା କରିବା
Jhāṭā +କରଣ ଅ)—୧ । ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନୀ (ଝାଡ଼ୁ)—
1. Broom; sweeping mop.
୨ । ଯୂଇ (ଦେଖ)
2. Jūi (See)
୩ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା (ଦେଖ)
3. Bhuiñ-a-añlā (See)

ଝାଟି—ଦେ. ବି. (ସ.ଝାଟ)—୧ । ବୃକ୍ଷର ସରୁ ସରୁ ଶାଖାମାନଙ୍କ ଗୁଚ୍ଛ—
Jhāṭi 1. A custer of twigs of a tree or plant;
ফাকড়া, কঞ্চি wattle.
टहनी ୨ । ଅଡ଼ୁଆ ଛଡ଼ୁଆ ଲତା ଓ ଗୁଳ୍ମ—
2. Tangled twigs and creepers.
୩ । ଝଟା—3. Twigs; brush-wood.
୪ । ବାଉଁଶ କଣି—4. The twigs of bamboo.
୫ । ହରଡ଼ ଆଦି ଗଛର ସରୁଦଣ୍ଡ—
5. Thin stems of plants.

ଝାଟିଆ—ଦେ. ବି.—ଝାଟି (ଦେଖ)
Jhāṭiā Jhāṭi (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଝାଟିପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of twigs.
୨ । ଅଡ଼ୁଆ ଛଡ଼ୁଆ—2. Complicated; tangled.

ଝାଟିକା—ସ. ବି.—ଯୂଇ (ଦେଖ) (Apte)
Jhāṭikā Jūi (See)
ଝାଟୀ
ଝଟୀକା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଝାଟି ଚମ୍ପା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ—
Jhāṭi champā A kind of big wild tree.

[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୩୧୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ପତ୍ର ଆମ୍ବ ପତ୍ର ପରି । ପତ୍ରକୁ ୨୪ ମରିଚ ସଙ୍ଗେ ବାଟିଲେ ନାଳନାଳୁଆ ହୁଏ । ତାକୁ ଘାଅରେ ଲଗେଇଲେ ଘାଅ ଶୁଖିଯାଏ ।]

ଝାଟିମାଟି—ଦେ. ବି.—ଝାଟିଦ୍ୱାରା ବାଡ଼ ଦେଇ ତା ଉପରେ ମାଟି ଲେପି
Jhāṭi-māṭi କାନ୍ଥ ଉଠାଇ ଗଢ଼ିବା ପ୍ରଣାଳୀ—
ঝিটাবেড়া; ছিটাবেড়া Mud-and-wattie; clay besmeared over twigs twined together for raising a wall.

ଝାଟିମାଟି କାନ୍ଥ—ଦେ. ବି—ଝାଟିମାଟି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କରାଯାଇଥିବା
Jhāṭi-māṭi kāntha ଘରର କାନ୍ଥ—Wall raised by
ঝিটাবেড়ারদেবাল putting clay over twigs, mud-and-wattle wall.

ଝାଟିମାଟି ସଡ଼କ—ଦେ. ବି—ବାଲି ବା କାଦୁଅ ଉପରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଝାଟି
Jhāṭimāṭi sarḍaka ଦେଇ ତା ଉପରେ ମାଟି ବିଛାଇ କରାଯିବା
ঝিটাবেড়ারাস্তা ସଡ଼କ—A fair-weather road made by spreading earth on twigs laid over sand or mud.

[ଦ୍ର—ଏ ସଡ଼କରେ ଘୋଡ଼ା ବଳଦଆଦିଙ୍କ ଗୋଡ଼ ବା ଗାଡ଼ିର ଚକ ବାଲିରେ ବା କାଦୁଅରେ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଏ ନାହିଁ, ଏଥି ପାଇଁ ଗମନାଗମନର ସୁବିଧା ହୁଏ ।]

ଝାଟୁଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଝାଟ=ମାର୍ଜନା)—
Jhāṭuā ୧ । ଝାଡ଼ୁଣୀ—1. Sweeping mop.
ঝাটা ୨ । ଝାଡ଼ୁଣୀ ଦ୍ୱାରା ଓଳଥ ହୋଇଥିବା ଅଳିଆ ବା
झाड़न ଆବର୍ଜ୍ଜନା—2. Sweepings.
(ଝାଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ. ଦୁଷ୍ଟ—
୧ । ଧଠ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Pertinacious.
୨ । ଯେ ଅଡ଼ୁଆ ଲଗାଏ—
2. Creating complications.

ଝାଟୁଆ(ଏ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଝାଟ)—ଆବର୍ଜ୍ଜନା ସବୁ ଓଳାଇବା—
Jhāṭuā(e)ibā To sweep; to brush.
ঝাড়া ଘରଯାକ ସବୁ ଯେ ଝାଟୁଅଇ ରହୁ ।
झाड़ना କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଝାଟୁଆ ଗଦା—ଦେ. ବି—ଅଳିଆ ଗଦା; ଯେଉଁ ଗଦାରେ ଅଳିଆମାନ
Jhāṭuā gadā ଜମାକରା ଯାଏ—Refuse-heap; a heap of sweepings and refuse matter.

ଝାଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଝାଟ)—ଝାଟୁଆଇବା (ଦେଖ)
Jhāṭeibā Jhāṭuāibā (See)
(ଝାଟୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ କୁନ୍ଦୁରି—ଦେ. ବି—ମଟକା (୧) (ଦେଖ)
Jhārḍa kunduri Maṭakā (1) (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଝାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାଟ=ଝୁଦ୍ର, ବୃକ୍ଷ; ଝଟ ଧାତୁ=ସଂଗ୍ରାହୀକରଣ)—
Jhā**r**da ୧ । ଅରଣ୍ୟ; ବଣ; ଜଙ୍ଗଲ—1. Forest.
ঝাড়
झाड़
ଝାଡ଼ ସଙ୍ଗରେ ମନ ଝସାଇ ପଶୁ ।
ମନବୋଧ. ଚଉତିଶା ।
୨ । ବୁଦା—2. Shrub; bush.
୩ । କାନ୍ଧ; ଗୁଚ୍ଛ—3. Tuft; cluster; bunch.
୪ । (ଏହା ବୁଦାର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଦେଖାଯିବାରୁ) ବହୁସଂଖ୍ୟକ ପ୍ରଦୀପମଣ୍ଡିତ କାଚର ଆଲୋକାଧାର; ବହୁଶାଖାଯୁକ୍ତ କାଚର ଦୀପବୃକ୍ଷ—
4. A cluster of glass lamps; chandeliers candelebra.
ଝୁଲୁଛି ମାଣିକ୍ୟ ହାଣ୍ଡି, ମାଣିକ୍ୟର ଝାଡ଼
ଥୋପା ଥୋପା ଗଜମୁକ୍ତା ଗୁମ୍ଫିତ ଭୂତରେ । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ବଷ୍ଟମାଢ଼ଭ୍ୟ ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି— ସୁନା ତାର ବା ରୂପା ତାରରେ ନିର୍ମିତ ଶାଖାପତ୍ରଯୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଅତରଦାନ୍—
Attardan of gold or silver filagree work in the shape of a tree.

ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝାଟ+ଖଣ୍ଡ)—
Jhā**r**da-khanda ୧ । ଜଙ୍ଗଲ ମୁଲକ; ବଣୁଆ ରାଜ୍ୟ ବା ଦେଶ; ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଆରଣ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ; ଗଡ଼ଜାତ—1. Wild tract of country; hill-state; a country full of forests.
ঝাড়খণ্ড
झाड़खण्ड
ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ରସା ବାଦସା ଭଣେ । କୃଷ୍ଣସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଣୋଷ ଚମ୍ପୂ ଝ. ଗୀତ ।
୨ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଛତିଶଗଡ଼ ଆଦି ଅରଣ୍ୟମୟ ଅଞ୍ଚଳ—
2. The wild tract of the Central Province.
୩ । ବୈଦ୍ୟନାଥ ଧାମ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର) (ଦେଖ)
3. Baidyanātha dhāma (See)
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟନାଥ ଧାମଠାରୁ ଗଞ୍ଜାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଶ୍ରେଣୀ ଲାଗିଛି ତହିଁର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେବାର ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ରଚିତ ଭାରତ ଇତିହାସମାନଙ୍କରେ ଛତିଶଗଡ଼ ଓ ଗଣ୍ଡୱାନା ଅଞ୍ଚଳର ଉତ୍ତରାଂଶ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ନାମରେ ଅଭିହିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) । ବଙ୍ଗୀୟ ବୈଷ୍ଣବ ସାହିତ୍ୟରେ ବୈଦ୍ୟନାଥଧାମ ଓ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଅରଣ୍ୟମୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଅଛି]

ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ବାଦସା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଝାଟ+ଖଣ୍ଡ+ପା. ପାଦ୍‌ଶାହ୍)
Jhā**r**da-khanda bādasā ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ବା ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ରାଜା—The king of the wild tracts of Central India.
ঝাড়খণ্ড বাদসাহ
झाड़खंड बादसाहा
(ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ପାଇଷା; ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ପାଇସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Jhā**r**da-khandi Jhā**r**da-khanda (See)

ଝାଡ଼ ଗିଲାସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝାଟ+ଇଂ. ଗ୍ଲାସ୍)—ଝାଡ଼ ୪ (ଦେଖ)
Jhā**r**da gilāsa Jhā**r**da 4 (See)
ঝাড়গেলাস
झाड़गिलास

ଝାଡ଼ ଗୁରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଜଙ୍ଗଲରେ ମନକୁ ଉଠିଥିବା ଆମ୍ବଗଛମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଗୁରୁଡ଼ି ବା ଛୋଟଛୋଟ ଆମ୍ବ ଫଳେ; ବନ୍ୟ ଆମ୍ରବୃକ୍ଷଜାତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳ—Small mangoes from trees growing wild in forest.
Jhā**r**da-guru**r**di
ଝାଡ଼ଗୁରୁଡ଼ି, ଝାଡ଼ଗିରଡ଼ି, ଝାଡ଼ଗେରଡ଼ି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଝାଡ଼ ଜୟପୁର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜଙ୍ଗଲୀୟ ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟ—The Jeypur estate in the disrict of Vizagapatam.
Jhā**r**da jayapura
(ଝାଡ଼ ଜୟପୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ରାଜପୁତନା ଅଞ୍ଚଳର ଗଡ଼ଜାତ 'ଜୟପୁର' ଠାରୁ ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ ଏ ରାଜ୍ୟକୁ ଝାଡ଼ିଜୟପୁର ନାମରେ ଡକାଯାଏ । ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଅଧୀନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏଥିର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଏଥିର ରାଜା ଓଡ଼ିଆ । ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ସୀମାନିରୂପକ କମିସନ୍ ଏହାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରୂପେ ଗଣ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ଝାଡ଼ଝୁଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ପାତ୍ରରୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥା—
Jhā**r**da jhu**r**da 1. The condition of a pot being emptied of all the contents.
ঝাড়াঝুড়ি
झाड़झुहार
୨ । ଝାଡ଼ ଫୁଙ୍କ (ଦେଖ)
2. Jhā**r**da phunka (See)
୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଉତ୍ତମରୂପେ ସମ୍ମାର୍ଜନ ବା ପରିଷ୍କୃତ କରିବା; ଝଡ଼ାଝଡ଼ି—
3. Sweeping a place clean.
ଦେ. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃଶେଷିତ (ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଆଧାର)—
(a pot) Emptied completely.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃଶେଷିତ କରି—
1. Emptying completely.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଧୂଳି ଓ ଅଳଆ ଆଦି ପରିଷ୍କାର କରି—
2. By cleansing and dusting thoroughly.

ଝାଡ଼ଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ=ଗଦା ହେବା)—
Jhā**r**dana ୧ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଘର ବା ଘରର ଉପକରଣମାନଙ୍କରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ନ୍ତି; ପୋଛା; ସମ୍ମାର୍ଜନୀ—1. A duster.
ঝাড়ন
झाड़न ୨ । ଝାଡ଼ିବା କର୍ମ; ଝଡ଼ା—
2. Act of shaking off; dusting or cleansing.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଏ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ରୃ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନୃ

ঝালঝাড়া ୩ । ଗାଳି ବୃଷ୍ଟି; ଯୋଧନ—
3. A shower of rebukes or abuses.

ଝାଡ଼ଣି—ଦେ. ବ—ଝାଡ଼ଣ ୧ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Jhārdạni Jhārdaṇa 1 & 3 (See)
(ଝାଡ଼ଣି, ଝାଡ଼େଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ନ—ଦେ. ବ—ଝାଡ଼ଣ (ଦେଖ)
Jhārdana Jhārdaṇa (See)

ଝାଡ଼ ପା(ଫା)ନ(ନୁ)ସ—ଦେ. ବ. (ହି. ଝାଡ଼+ଫା. ଫାନୁସ୍)—
Jhārda pā(phā)na(nu)sa ୧ । ରେଶମୀ ଓ ମଜଲିସରେ
ঝাড়ফানস ସଜା ଯିବା କାଚର ଅନେକ ସ୍ତମ୍ଭମାନ—
झाड़फानूस 1. Chandeliars and chinese lanterns.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ ବା ଆତସବାଜି ଯାହା ଜଳା ଗଲେ ଝାଡ଼ ପରି ଦେଖାଯାଏ—
2 A kind of firework which exhibits chandeliar-figures when set on fire.

ଝାଡ଼ପୁଡ଼—ଗ୍ରା. ବ—ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ (ଦେଖ)
Jhārda-purda Jhārda-jhurda (See)

ଝାଡ଼ ଫୁଙ୍କ—ଦେ. ବ. (ସଦୃଚର; ଝାଡ଼=ସମ୍ମାର୍ଜନ+ଫୁତ୍କାର)—
Jhārda phuṅka ରୋଗ ବା ଭୂତାଦି ଅପସାରଣାର୍ଥ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ
ঝাড়ফুঙ্ক କରି ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବା ଭୂତାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗରେ
झाड़फुङ्क ଅଙ୍ଗୁଠି ଚଳାଇବା (ଝାଡ଼ିବା) ଓ ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କରେ ଫୁତ୍କାର ଦେବା (ଫୁଙ୍କିବା)—Moving the fingers and blowing whiffs on the body of a person attacked with fever or evil spirits; exorcising, making passes over the body of a person possessed of evil spirit or suffering from some disease.

ଝାଡ଼ବାଈ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—
Jhārda-bāi Name of a village-Goddess.

ଝାଡ଼ବାସିନୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—
Jhārda-bāsini Name of a village-Goddess.

ଝାଡ଼ ମାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଡାଆଣୀ ଓ ଭୂତ ଆଦି ଛଡ଼ାଇବା
Jhārda-māli ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରସମ୍ବଳିତ ଗୁଣିବିଦ୍ୟା—
Charms and esoteric formulae used by exorcists.

ଝାଡ଼ା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ=ସଂଶୀ କରଣ; ଏ ଶବ୍ଦ ହିନ୍ଦୀରେ
Jhārdā ବ୍ୟବହୃତ)—
বাহ্যে; বাহ্যি ୧ । ମଳ; ଗୁହ; ବିଷ୍ଠା—1. Ordure.
झाड़ा ୨ । ଅଧିକ ମଳ ନିଃସରଣ; ଅତିସାର ବା ଓଲିଉଠା ରୋଗ—2. Diarrhoea; dysentery; cholera.
୩ । ମଳତ୍ୟାଗ; ହଗଣା; ହଗିବା—3. Act of easing oneself; discharge from the bowels.

୪ । ସିତାରର ସବୁ ତାରମାନ ଏକସଙ୍ଗେ ବାଜିବା—
4. The simultaneous vibration of all the strings of a guitar.
୫ । ଝଡ଼ା (ଦେଖ)
5. Jhardā (See)

ଝାଡ଼ାକଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଟ ଧାତୁ+ଅ. କେଁ)—ଓଲିଉଠା ରୋଗ;
Jhārdā-kai ବିସୂଚିକା—Cholera.
ওলাওঠা; ভেদবমি [ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗରେ ବିଶେଷ ଝାଡ଼ା ଓ କଇ
हैजा (ବାନ୍ତି) ହୁଏ; ଶେଷରେ ଶିଘ୍ର ଉଠେ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମରିଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ସଂକ୍ରାମକ ଓ ମାରାତ୍ମକ ରୋଗ । ଜୀବାଣୁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା (Bacilli) ଏହି ରୋଗ ଜାତ ହୁଏ ବୋଲି ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ପାରଦର୍ଶୀ ଚିକିତ୍ସକମାନେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଭାରତରେ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଏ ରୋଗ ନ ଥିଲା । ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଏହା ପ୍ରଥମେ ପଞ୍ଜାବରେ ଇଂରାଜଙ୍କ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଗଲା ।]

ଝାଡ଼ାକଇଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଓଲିଉଠା ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—
Jhārdā-kaiā 1. Attacked with cholera.
(ଯଥା—ଝାଡ଼ାକଇଆ ମଣ୍ଡ ।)
୨ । (ଗାଳି ବା ଅଭିଶାପରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଯେ ଓଲାଉଠାରେ ମରିବ—2. (a curse) Beest thou attacked with cholera.

ଝାଡ଼ା କବଜ—ଦେ. ବ. (ହି. ଝାଡ଼ା+ଅ. କବ୍ଜିୟତ୍)—
Jhārdā kabaja କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହେବା —
বাহ্যিকবজ Constipation; costiveness.
कबजियत
(ଝାଡ଼ା କବଜା; ଝାଡ଼ା କବଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ା କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି
Jhārdā karā(re)ibā କରାଇବା—To cause looseness
বাহ্যিকরান of bowels by a dose of purgative
झाड़ा करवाना medicine or appliance.

ଝାଡ଼ା ତଲବ—ଦେ. ବ. (ହି. ଝାଡ଼ା+ଅ. ତଲବ)—
Jhārdā talaba ପୋଖରୀ ମାଡିବା; ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ
বাহ্যেপাওয়া ବେଗ ଦେଖାଇବା; ମଳୋତ୍ସର୍ଗର ବେଗ; ଗୁରୁ-
झाड़ा तलब ଶଙ୍କା—A tendency of easing one's self.
[ଝାଡ଼ା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା, ଝାଡ଼ା ମାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଝାଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଟେରଆ)—ଝଡ଼ା ଦେବା (ଦେଖ)
Jhārdā debā Jhardā debā (See)
ঝাড়া দেওয়া
झाड़ा देना

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝାଡ଼ା ପରିଷ୍କାର—ଦେ. ବି—କୋଷ୍ଠ ପରିଷ୍କାର; କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି—
Jhārdā parishkāra — Easy evacuation of the bowels.
बाहियसाफ
झाड़ासाफ

ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଳତ୍ୟାଗ କରିବା; ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ପୋଖରୀପାଣି ବସିବା—
Jhārdā pheribā — To ease oneself; to defecate.
बाहि फेरा
झाड़ा फिरना
[ଝାଡ଼ା ଫେରି(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ଝାଡ଼ା ବନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼ା + ସଂ. ବନ୍ଧନ)—
Jhārdā banda — ୧ । ଝାଡ଼ା କବଜ (ଦେଖ)
1. Jhārdā kabaja (See)
बाहियबन्द
झाड़ाबन्द — ୨ । ଆଦୌ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ ନ ହେବା—
2. Stoppage of the action of bowels.

ଝାଡ଼ାବାଛ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
Jhārdābachha — A species of paddy.

ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ାକଇ (ଦେଖ)
Jhārdā-bānti — Jhārdā-kai (See)

ଝାଡ଼ାବାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଝାଡ଼ାକଇଆ (ଦେଖ)
Jhārdā-bāntiā — Jhārdā-kaiā (See)

ଝାଡ଼ା ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାଡ଼ା ଟଳିବ (ଦେଖ)
Jhārdā mārdibā — Jhārdā talaba (See)

ଝାଡ଼ା ସଫା—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼ା + ଫା. ସାଫ୍)—
Jhārdā saphā — ଝାଡ଼ା ପରିଷ୍କାର (ଦେଖ)
Jhārdā parishkāra (See)
(ଝାଡ଼ାସାଫ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମଳୋତ୍ସର୍ଗ—
Jhārdā hebā — 1. Motion of bowels.
बाह्ये हओया
झाड़ा होना — ୨ । ଅତିରିକ୍ତ ମଳନିଃସରଣ ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
2. Excessive passing of stools; dysentery or diarrhoea; looseness of bowels.

ଝାଡ଼ି—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ; କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଙ୍ଗଲ; ଯେଉଁ ବନରେ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମମାନ ଥାଏ—Bushy or small forest; the woods; a forest full of bushes and small trees.
Jhārdi
झाड़ी

ଝାଡ଼ିଗୁରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ଗୁରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Jhārdi-gururdi — Jhārda-gururdi (See)

ଝାଡ଼ିଚମ୍ପା—ଦେ. ବି—ଝାଟିଚମ୍ପା (ଦେଖ)
Jhārdi-champā — Jhāti-champā (See)

ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଝାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଝୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ କ୍ରି. ବିଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Jhārdijhurdi
झाड़ेझूड़े
झाड़झूड़कर — ୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିଷ୍କାରପୂର୍ବକ; ଉତ୍ତମରୂପେ ଓଳଅପୋଛଅ କରି—
(ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ିକରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. After cleansing thoroughly; after a thorough sweeping.
(ଯଥା—ଘରଟିକୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ସଫା କରିଦିଅ ।)
୨ । ନିଃଶେଷ କରି; କିଛି ମାତ୍ର ବାକି ନ ରଖି—
2. Exhaustively; without leaving out any thing in it.
(ଯଥା—ବାକ୍ସକୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଦେଖିଲି ଯେ ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଅଣା ପଇସା ପଡ଼ିଛି ।)
୩ । ଦେହରେ ବା ଗୃହାଦିରେ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ମଳ ବା ଧୂଳି ନ ରଖି—
3. Without leaving a speck of dust or dirt (in the body or house or place).
୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ କପର୍ଦ୍ଦକ ମାତ୍ର ବା ସମ୍ବଳ ମାତ୍ର ନ ଛାଡ଼ି—4. Without leaving a single penny or article with a person.
(ଯଥା—ଡକାଇତମାନେ ତା ଘରୁ ସବୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଲୁଟି କରି ନେଲେ ।)
୫ । ଦେହରେ ରୋଗର ସାମାନ୍ୟ ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର ନ ଛାଡ଼ି—
5. Without leaving an atom of disease in the body of a person.
(ଯଥା—ବୈଦ୍ୟ ରୋଗୀ ଦେହରୁ ଜ୍ୱରକୁ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ନେଇ ଗଲେ ।)

ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହର ସବୁ ଅଙ୍ଗରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ି ବା ମଇଳା ଅଦି ଗାମୁଛା ବା ଝାଡ଼ଣ ଦ୍ୱାରା ସଫା କରିବା—
Jhārdijhurdi debā
झाड़ेझूड़े देओया
झाड़झूड़ करदेना — 1. To cleanse the body of a person of all dust and dirt with a cloth or duster.
୨ । କୌଣସି ଗୃହ ବା ସ୍ଥାନର ସବୁ ଅଂଶକୁ ଓଳାଇ କରି ସୁପରିଷ୍କୃତ କରିବା—2. To thoroughly sweep a place or house clean.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଃସମ୍ବଳ କରିଦେବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ସମସ୍ତ ଧନ ନିଃଶେଷିତ କରିବା—
3. To make a person pennyless.
୪ । ଶୂନ୍ୟ କରିଦେବା; ଖାଲି କରିଦେବା—
4. To empty; to exhaust.
୫ । ରୋଗୀ ବା ଭୂତାବିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବାଙ୍ଗକୁ ମନ୍ତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବକ ଏକାଧିକଥର ଝାଡ଼ିବା—10. To repeatedly make passes and blow air through the mouth on the body of a patient during exorcism.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣା ଦେହ ଓ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗଙ୍କୁ ହଲାଇ ଦେହରୁ ଧୂଳିଆଦି ଖସାଇ ଦେବା—
Jhārdijhurdi hebā
ঝাড়া
1. To shake off the dust from one's body.

झाड़ना ୨ । ଆପଣା ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାପଟାକୁ ଜୋରରେ ହଲାଇ ତହିଁରେ ଲାଗିଥିବା ଅଳଅ ଓ ଧୂଳିଆଦି ଦୂର କରିବା—
2. To shake off the dust or dirt off one's cloth.

୩ । ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ଧୂଳି ଓ ମଇଳାକୁ ହାତ କମ୍ବା ଗାମୁଛାଦ୍ୱାରା ଶରୀରରେ ଆଘାତ କରି ପୋଛିବା—
3. To shake off dust from one's body with the hand or a duster.

ଏ ଅନ୍ତରେ ସାତ୍ୟକି ହୋଇ ଝାଡ଼ଝୁଡ଼
ଉଠି ଅଶ୍ୱ କରି ଯଥଲେ ଖଣ୍ଡା ଉଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

ଝାଡ଼ଣି—ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ଣ (ଦେଖ)
Jhārdini Jhārdana (See)

ଝାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝଟ୍ ଧାତୁ=ସଂଘାତକରଣ; ଝଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତ-
Jhārdibā ରୂପ)—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ବା ବସ୍ତୁକୁ ସମ୍ମାର୍ଜନୀ-
ঝাড়া ଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର କରିବା; ଓଳାଇବା—
झाड़ना 1. To cleanse a place or thing of dirt; to sweep a place clean.

୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ (ଯଥା—ଗଛଡ଼ାଳକୁ) ତହିଁର କୌଣସି ଅଂଶ (ଯଥା—ଫଳ)କୁ ପୃଥକ୍ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ କମ୍ପାଇବା—
2. To lustily shake a thing (e. g. a branch) to separate a part (e. g. the fruits) from it.

୩ । କୁଲାରେ ଶସ୍ୟାଦି ପାଛୁଡ଼ିବା—
3. To winnow corn etc.

ଉଣ୍ଟକ ଅଶେ ତୁଷ କୁଟ
ଝାଡ଼ ଯେସନେ ପ୍ରାଣୀ ଫୁଟ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । କରତଳଦ୍ୱାରା, ଲୁଗାଦ୍ୱାରା ବା ଝାଡ଼ଣଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଲାଗିଥିବା ଧୂଳିକୁ ଦୂର କରିବା—4. To free the body of a person or thing of dust by using a duster or cloth or the palm.

୫ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଲାଗିଥିବା ଧୂଳି ବା ମଇଳା ବା ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ଯେଉଁପରି ଝଡ଼ିପଡ଼ିବ ବା ଉଡ଼ିଯିବ ସେହିପରି ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ ଜୋରରେ ହଲାଇବା—5. To shake a thing lustily and with jerks so as the dirt or dust clinging to it will fall down or fly away.

ଏହା ଦେଖି କୃଷ୍ଣ ବାହୁକୁ ଦେଲେ ଝାଡ଼
ପଡ଼ଲେ ଯଣପ୍ରକମାନେ ତଳେ ଝଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

୬ । ଭୂତପ୍ରେତାଦି ବା ରୋଗ ବା ସର୍ପବିଷ ନିରାକରଣାର୍ଥ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗରେ ହାତ ବୁଲାଇବା—
6 To exorcise; to expel spirits or disease or venom from the body by moving the fingers or making passes on it while chanting charms.

ବଦେହ ପ୍ରେତ ଝାଡ଼ିବାକୁ ଅନ୍ତର-ଗତ୍ୟ ତୋ ବାଣୀ ମନ୍ତ୍ର ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୭ । ନଡ଼ିଆଗଛରୁ ବର୍ଷକେ ଥରେ ଶୁଖିଲା ବାହୁଙ୍ଗା, ଚଅଁର, ଖୋସାଆଦିକୁ ହାଣି ସଫା କରିବା—6. To cleanse cocoanut trees of dry branches and sheaths etc (once in a year).

[ଝାଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

୮ । (ବାଘ, ବିରାଡ଼ି ଓ କୁକୁରଆଦି ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ) ଶିକାରକୁ ମୁହଁରେ ଧରି ଜୋରୁ ପୂର୍ବକ ଇତସ୍ତତଃ ଛାଟିଆଡ଼ିବା—
8. To give a rude shaking to a prey (said of tigers, cats and dogs).

ହରିଣ ଶିଶୁକୁ ପଥେ ହିଂସ୍ର ଯେପରି
ଛାବୋଡ଼, କାମୋଡ଼ ଦନ୍ତେ କ୍ଷୀଣ ପ୍ରାଣ ତାର କରି ଝାଡ଼ ।
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

୯ । କୁବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗାଳି ଦେବା—
9. To abuse or give vent to one's rage.
(ଯଥା—ତାକୁ ଭଲେ ଝାଡ଼ି ଦେଲି ।)

୧୦ । ବଳ ଝଡ଼ାଇବା; ଶରୀରର ବଳ ବା ମାଂସ ହରଣ କରିବା; ବଳହାନ ବା ଶକ୍ତିହୀନ କରିବା—
10. To take away strength or flesh from the body; to emaciate.
(ଯଥା—୮ଦିନ ଜ୍ୱର ତାକୁ ଏକଦମ୍ ଝାଡ଼ିଦେଲା ।)

୧୧ । (ଗଛରୁ ଫଳପୁଷ୍ପାଦି) ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଇବା—
11. To pluck (flowers or fruits from a tree).
ବୃକ୍ଷ ଉପାଡ଼ୁ ସେ ଫଳ ଝାଡ଼ଇ ମୁଗରି । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୨ । ଜୋର୍ କରି ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା—
12. To wave with force; to shake lustily to and fro.

ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ହାଣିବା ବୋଲନ୍ତେ ପାଇକ
ଯାକ ଖଣ୍ଡା ଝାଡ଼ିଲେ ଲୁହଁ ଖଣ୍ଡ ଦକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।

୧୩ । ଘରକୁଆଁଣି ବେଳେ ଘରରୁ ନଡ଼ା ଉଲାରି ଘରକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—13. To clear away the old thatch of a thatched house when it is annually dismantled for rethaching.

୧୪ । (ଲୋତକ) ଗଡ଼ାଇବା; ବୁହାଇବା; ଝଡ଼ାଇବା—
14. To let fall; to let flow (e.g. tear).
ଏହା କହି ନୟନ ଯୁଗୁଁ ଅଶ୍ରୁ ଝାଡ଼,
ପଡ଼ିଲେ ଭୂମି ତଳେ ହୋଇଣ ଅଜାଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

୧୫ । ଖସାଇବା; ସ୍ଥାନ ଚ୍ୟୁତ କରିବା—
15. To dislodge; to dislocate.

ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହାର ବାମ କରେ,
ଦନ୍ତ ଝାଡ଼ିଲେ ବେଗଭରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧୬ । ନିଜର ସର୍ବାଙ୍ଗକୁ ଜୋରରେ କମ୍ପାଇବା; ନିଜର ଦେହକୁ ଇତସ୍ତତଃ ହଲାଇବା—16. To shake one's body lustily.

(ଯଥା—ଘୋଡ଼ା ଦୁଷ୍ଟାମି କରି ଦେହକୁ ଝାଡ଼ିଦେଲାରୁ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ତା ପିଠିରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ ।) .

୧୭ । କମ୍ପାଇବା—17. To shake.

ଶ୍ରବଣ ଏହା ଶୁଣି ଝାଡ଼ି କୁଣ୍ଡମାଳୀ,
ବୋଇଲା ଭୋର ଶ୍ରମ ଅଟେ ବଳୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧୮ । ନିଜର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ (ଯଥା—ହାତ, ଗୋଡ଼, କାନ୍ଧ, ଡେଣା)କୁ ଜୋରରେ କମ୍ପାଇବା—18. To shake a particular limb of one's body.

କେବେ ଅବା ସ୍ୱପ୍ନେ ଝାଡ଼ୁଅଛି ଡେଣା ବିହଙ୍ଗ ସ୍ୱନୀଡ଼ଶାୟୀ—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୧୯ । ନଡ଼ାକେଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥିବା ଶସ୍ୟ ଖସି ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଶସ୍ୟର କେଣ୍ଡାକୁ ବା ବିଡ଼ାକୁ ତଳେ ବା ପଟାଉପରେ ବାଡ଼େଇବା ବା ଛୁଞ୍ଚାଡ଼ିବା—19. To thresh out corn from the blade or sheaf.

୨୦ । ନିର୍ଧନ ବା ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ କରିବା; ସମସ୍ତ ଧନ ନିଃଶେଷିତ କରିବା—20. To make a man pennyless; to exhaust a person of all his money.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ପୁଅ ବାହାଘର ମୋତେ ଝାଡ଼ିଦେଲା ।)

୨୧ । ଖାଲି କରିବା; ଖାଙ୍କା କରିବା—
21. To make empty; to exhaust.

(ଯଥା—ଲୋକଙ୍କୁ ଦାନ କରି କରି ସେ ତା ଭଣ୍ଡାର ଝାଡ଼ିଦେଲା ।)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଝାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି [ସଂ. ଝୃଟ ଧାତୁ=ଓଲାଇବା; ତୁଳ. ଫା. ଜାରୁ=ଛୁଞ୍ଚୁଣୀ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର)]—ସମ୍ମାର୍ଜନୀ; ଛୁଞ୍ଚୁଣୀ; ବଢ଼ିଣା; ପର୍ଦ୍ଦୁରମୁଠା—Broom; sweeping mop; broomstick.
Jhārḍu
ঝাড়ু, ঝাঁটা
झाड़ू

ଝାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଣୁଆ, ଜଙ୍ଗଲବାସୀ—
Jhārḍuā 1. Living in the jungle; wild.
ঝাড়ুয়া
झाड़दार

କେ ବୋଲେ ସେ ଅସୁରଙ୍କି, କଲେ ଝାଡ଼ୁଆଙ୍କ ବଧ—
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଆରଣ୍ୟକ—2. Belonging or relating to forests; jungly.

ଦେ. ବି—ଝାଡ଼ୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଦେଖ)—
Jhārḍuā brāhmaṇa (See)

ଝାଡ଼ୁଆ ନାଆ(ହା)—ଦେ. ବି—ସରୁଆ ନୌକାବିଶେଷ—
Jhārḍuā nā-ā(hā) A kind of narrow country-boat.

ଝାଡ଼ୁଆ ନାଆ ଆଗ ମଙ୍ଗ ଗଡ଼ା ହୋଇଅଛି—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଝାଡ଼ୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ଦେ. ବି.—୧ । ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ ଆରଣ୍ୟକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Jhārḍuā brāhmaṇa 1. A class of Brāhmans of Sambalpur (orginal inhabitants of the place).

[ଦ୍ର—ଝାଡ଼ୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସମ୍ବଲପୁରର ଆଦିମ ନିବାସୀ; ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏମାନେ ଆସି ସମ୍ବଲପୁରରେ ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ ହୋଇଥିଲେ ; କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯଯାତିକେଶରୀ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜରୁ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଅଣାଇ ଥିଲେ ଏମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଆସି ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବସତି କରିଥିଲେ, ପରେ ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଆସିଲେ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ପୂର୍ବାଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଝାଡ଼ୁଆ ନାମ ଦେଲେ ।

ମତାନ୍ତରରେ ଝାଡ଼ୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ରାଜପୁତ ରାଜାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର-ଭାରତରୁ ସମ୍ବଲପୁରକୁ ଆସିଥିଲେ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳ ପୂର୍ବେ ଜଙ୍ଗଲ ଥିବାରୁ ଏହି ଜଙ୍ଗଲ ବା ଝାଡ଼ ଶବ୍ଦ ଅନୁସାରେ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ 'ଝାଡ଼ୁଆ' ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ବା ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସାମାଜିକ ଭାବରେ ମିଶନ୍ତି ନାହିଁ ।]

୨ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଧିବାସୀ ଗଉଡ଼ ଓ କରଣମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-ବିଶେଷ—2. Sub-castes of cowherds and Karaṇas of Sambalpur.

ଝାଡ଼ୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସମ୍ମାର୍ଜନୀଦ୍ୱାରା ଗୃହାଦି ଓଲାଇବା—
Jhārḍu karibā To sweep a place clean with a broomstick.
ঝাড়ু দেওয়া
झाड़ू देना

ଝାଡ଼ୁକସ୍—ଦେ. ବି. (ହି. ଝାଡ଼ୁ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ କଶ୍)—
Jhārḍu-kas ଝାଡ଼ୁବରଦାର (ଦେଖ)
Jhārḍu bar-dār (See)

ଝାଡ଼ୁ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାରିତ ହେବା—
Jhārḍu khāibā To get a thrashing with broom-stick.
ঝাড়ু খাওয়া
झाड़ू खाना

ଝାଡ଼ୁଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଯେ ଝାଡ଼ୁରେ ମାଡ଼ ଖାଏ—
Jhārḍu-khiā 1. Getting a thrashing with broom-stick.
ঝাঁটা খেগো
झाड़ू खोर

୨ । (ଗାଳି) ଯାହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଝାଡ଼ୁ ମାରେ—
(ଝାଡ଼ୁଖାଈ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. (a term of abuse) One who is
(ଝାଡ଼ୁଖୋର—ଅନ୍ୟରୂପ) beaten with a broomstick by a woman.

ା	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ତ୍ଥ	ଞ
୵	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୁ	ଯ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଙ୍

ଝାଡ଼ୁଝୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବି. ଚଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ—ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ (ଦେଖ)
Jhārdu-jhurdu Jharda-jhurda (See)

ଝାଡ଼ୁ ଟୋକେଇ—ଦେ. ବି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—
Jhārdu ṭokei ମେହେନ୍ତର ଓ ମେହେନ୍ତରାଣୀମାନଙ୍କର ରାସ୍ତାଘାଟ ଓ ପାଇଖାନା ସଫା କରିବାର ଦୁଇଟି ଅବଶ୍ୟକ ଉପକରଣ, ବଢ଼ିଣା ଓ ଟୋକେଇ—Broom and basket used by sweepers (in cleansing roads and latrines).

ଝାଡ଼ୁଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଝାଡ଼ୁ; ବଢ଼ିଣା; ପଇଁରା—
Jhārduṇi Broom-stick.
(ଝାଡ଼ୁନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ୁଦୁମା—ଦେ. ବଣ. (ହି. ଝାଡ଼ୁ+ଫା. ଦୁମ୍=ଲାଙ୍ଗୁଡ଼)—ଯେଉଁ
Jhārdu-dumā ହାତୀର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଝାଡ଼ୁ ପରି ଅଗ୍ରବିସ୍ତୃତ (ଏପରି
ঝাড়ুদুমা ହାତୀ ଅବଶ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ)—(elephant)
झाड़ु दुमा Having the end of the tail spreading out like a broom-stick.

ଝାଡ଼ୁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ଓଳାଇବା-
Jhārdu debā 1. To sweep a place clean with a
ঝাঁটা দেওআ झाड़ु देना broom.
(ଝାଡ଼ୁ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)— ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—2. To beat with a broom-stick.

ଝାଡ଼ୁପୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବଣ.—ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ (ଦେଖ)
Jhārdu-purdu Jharda-jhurda (See)

ଝାଡ଼ୁବରଦାର—ଦେ. ବି.—(ହି. ଝାଡ଼ୁ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ବରଦାର=
Jhārdu-bardār ବାହକ)—ରାସ୍ତା ଘାଟ ଆଦି ପରିଷ୍କାର କରିବା
ঝাড়ু বরদার ଯେଉଁ ଲୋକର ବୃତ୍ତି ଅଟେ; ମେହେନ୍ତର—
झाड़ु बरदार A sweeper by profession.
(ଝାଡ଼ୁଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଡ଼ୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ଝାଡ଼ୁ ଦେବା (ଦେଖ)
Jhārdu māribā Jhārdu debā (See)
ঝাড়ুমারা ୨। ଅତି ଅପମାନ କରିବା—
झाड़ु मारना 2. To grossly insult a person.

ଝାଡ଼ୁମାଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଝାଡ଼ୁ ବରଦାର (ଦେଖ)
Jhārdu-māli Jhārdu-bardār (See)

ଝାଡ଼ୁମୁଠା—ଦେ. ବି.—(ହି. ଝାଡ଼ୁ+ସଂ. ମୁଷ୍ଟି)—ସମ୍ମାର୍ଜ୍ଜନା ପାଇଁ
Jhārdu mutha ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଖଡ଼କା ବା ଖଜୁରି-
(ଝାଡ଼ୁମୁଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ପତ୍ରାଦିର ଗୁଚ୍ଛ; ଛଞ୍ଚୁଣୀ ମୁଠା—
Broom-stick.

ଝାଡ଼େଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି.—ଦେବୀବିଶେଷ—
Jhārdeswari Name of a village-Goddess.

ଝାଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ବ. ଝାଁଟା)—ଝାଡ଼ୁ—
Jhānṭā Broom-stick.

ଝାଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଘରି ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଝାଡ଼ୁଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କାର
Jhānṭibā କରିବା—To sweep a place or house
ঝাঁটা clean.
झड़वाना

ଝାଣ୍ଟେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି.—୧। ଝାଣ୍ଟିବା (ଦେଖ)
Jhānṭeibā 1. Jhānṭibā (See)
ঝাঁটান ୨। ଝାଣ୍ଟିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
झड़वाना 2. Causative of Jhānṭibā.

ଝାଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—(ସଂ. ଝଟିତି)—ଝଟ୍‌କରି; ଝଟିତି; ଅତିଶୀଘ୍ର-
Jhāti At once; sharp; very soon; quickly,
ঝাট speedily.
झट

ଭାଗ୍ୟ ଏତେକ ଜନ୍ମ ଲୋଚନ ଭାବ ଯେତେକ ଚନ୍ଦ୍ର,
ବାସେ ଗୋଡ଼ିବ ସେକ ମୂର୍ଚ୍ଛିବ ଏକ ପୂଚ୍ଛିବ ଝାଟି।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି।

ଝାଟିକା—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ଝଟିତି)—ଝାଟି (ଦେଖ)
Jhātikā Jhāti (See)
(ଝାଟିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଟିକାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଝାଟିକା (ଦେଖ)
Jhātikāre Jhātikā (See)

ଝୁଣ୍ଟି କାମେ ଭ୍ରମ ହେଲେ ଯେ, ଝାଟିକାରେ ଗୃହ କଲେ ଯେ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି।

ଝାନ୍‌ସି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼
Jhān-si ସହର—Jhansi; a town in Rājaputanā.
ঝাংসী [ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ରାଜା ବୀରସିଂହଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏଠାରେ
झांसी ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା। ଝାନ୍‌ସି ରାଣୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀବାଈ ଉକ୍ତ ଦୁର୍ଗ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଇଂରେଜଙ୍କ ସହିତ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିବା ବିଷୟ ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶକ, ୪ର୍ଥ।]

ଝାପଟା—ଦେ. ବି.—୧। (ସଂ. ଝମ୍ପ) ବେଗରେ କୌଣସି ତରଳ
Jhāpṭā ପଦାର୍ଥ (ଯଥା; ଜଳ) ଅନ୍ୟ କଠିନ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ
ঝাপটা ଜୋରରେ କରିବା ଅଘାତ ବା ଛାଟିଡ଼ା—
झपाटा 1. Forceful throwing of a liquid (e. g. a handful of water) over a solid thing (e. g. on the face of a fainting person).
(ଯଥା—ବର୍ଷାର ଝାପଟା।)
୨। (ସଂ. ଚପେଟ୍) ଝଡ଼ ବା ପବନର ଏକ ପ୍ରବଳ ଧକ୍କା—
2. A gush of blowing wind or tempest.
ঝাপটা ୩। (ସଂ. ଯୁଟ; ପ୍ରା. ଜୁମ୍ପ) ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇବା ସୁନାର
झूमर ଝିଞ୍ଜିରି ଓ ଝୁମ୍ପାଲଗା ଅଲଙ୍କାରବିଶେଷ—
3. A kind of pendant for the hair.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ସୁନା ବା ରୂପାର ଗୁଡ଼ିଏ ଝୁମ୍ପା ଲଗା ଜଞ୍ଜିରି ଲଟକି ଥିବା ଚଟକା ଅଳଙ୍କାର । କପାଳର ଏକପାଖରେ ବାଳ ଉପରେ ଏହାକୁ ଅଙ୍କୁଶିଦ୍ୱାରା ଲଗା ଯାଏ ଓ ଝୁମ୍ପା ଲଗା ଜଞ୍ଜିରିମାନ କପାଳଆଡ଼ୁ କାନ ଉପରକୁ ଝୁଲୁଥାଏ । ସଂଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଏହାକୁ ପିନ୍ଧନ୍ତି, ପଞ୍ଜାବର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡର ଦୁଇ ପାଖରେ ଦୁଇଟି ଝାପ୍ଟା ପିନ୍ଧନ୍ତି ।]

ଝାପ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବର୍ଷା ଜଳ ଅଦ) ତୋଡ଼ରେ ତେର୍ଚ୍ଛା ମାଡ଼ିବା; ଛାଟିବା—1. (rain water) To strike slantingly against something; to dash.
Jhāp-ṭā māribā
झापटा मारा
झपाटा मारना

୨ । (ଝଡ଼ ବା ପବନର ଦମ୍ଭା) ଥରେ ଆଘାତ କରିବା—
2. (wind) To strike violently with a gush.

୩ । (ପାଣି) ଛାଟି ଦେବା—
3. To dash (water) against a thing to splash.

ଝାପ୍‌ସା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଅସ୍ପଷ୍ଟ; ଧୂମସାର)—
Jhāp-sā
झापसा
धुँधला

୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖାଯିବା (ବସ୍ତୁ)—
1. Seen indistinctly; dimly seen.

୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖି ପାରିବା; ଜାଲଜାଲୁଆ (ଦୃଷ୍ଟି)—
2. Filmy; blurred (eye–sight).

ଦେ. ବି—୧ । ଚାଳିଶା; ୪୦ ବର୍ଷ ଟପିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅକ୍ଷର ଆଦି ସଫା ପଢ଼ି ନ ପାରିବା ଅବସ୍ଥା—1. Dimness of eye-sight after the age of 40 years.

୨ । ଚକ୍ଷୁର ରୋଗବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରୋଗରେ ଆଖି ଉପରେ ପତଳା ଆବରଣ ମାଡ଼ି ଯିବାରୁ ରୋଗୀକୁ ପଦାର୍ଥ ସବୁ କୁହୁଡ଼ି ମାଡ଼ିଥିବା ଭଳି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଏ; ଛାଲିକା ଧରିବା ରୋଗ—2. Glaucoma; an eyedisease causing dimness of vision.

ଝାପ୍‌ସା ଝାପ୍‌ସା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖିବା ପ୍ରକାରେ- (to see) Dimly; indistinctly.
Jhāp–sā jhāp-sā
झापसा झापसा
धुँधला धुँधला

ଝାପଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁଙ୍କୁମ ଗଛ—
Jhāpaṛā — Garcina Purpurea (tree).

[ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ହାତ ଉଚ୍ଚର ଗଛ, ପତ୍ର ପାନ ପରି । ଏହି ଗଛର ଫଳକୁ ଛେଚି ପାଣିରେ ଗୋଳି ଲୁଗାକୁ ଗୋଲ୍ପି (ହଳଦିଆ ମିଶା ନାଲି) ରଙ୍ଗ କରନ୍ତି; କୁଙ୍କୁମ '୨' ଦେଖ) ।]

ଝାପି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଶୁ. ଝାଂପି)—
Jhāpi — ପେଟରା (ଦେଖ)
Peṭarā (See)

ଝାବକ—ସ. ବି—ଝାଉଁ (ଦେଖ)
Jhābaka — Jhāuṅ (See)

ଝାବରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଗାଡ଼ି—
Jhābarā — Chaff or empty paddy.

ଝାବୁ—ସ. ବି. (ଝା=ଅନୁକାର ଧ୍ୱନି + ବା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯାହାର ଶାଖା ପବନରେ ଦୋହୋଲି ଝାଁ ଝାଁ ଶବ୍ଦ କରେ)—ଝାଉଁ (ଦେଖ)
Jhābu
(ଝାବୂ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Jhāuṅ (See)

ଝାବୁକ—ସ. ବି. (ଝାବୁ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ଝାଉଁ (ଦେଖ)
Jhābuka — Jhāuṅ (See)

ଝାମ—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ=ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରିବା)—୧ । ମଥାଭ୍ରମ—1. Feeling of giddiness.
Jhāma

୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛା; ଝୋଲ୍ମାରିବା—2. Fainting; swoon.

ବଇକୁଣ୍ଠୀ ବେଶମେ ବଗତହିକଭୂମେ ଦେଖି ପଡ଼ିବେ ପର ଝାମେ ସେ ।
ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଅଗ୍ନିର ତାତି—3. Heat or blaze of fire.

୪ । ଅଗ୍ନି ମାଣ୍ଡୁ; ଅପରାଧୀର ଜଳନ୍ତା ନିଆଁଉପରେ ଚାଲିବା ରୂପ ପରୀକ୍ଷା—4. The test through which accused persons were made to pass, in ancient times viz. of walking over burning charcoal to free themselves from false accusations.

ବକଳ୍କ ଥିଲେ ଲେଖ ଅକଲେ ଅସ
ବହନ୍ତି ଜଳେ ଝାମ ଗଳନ୍ତେ ଦୋଷ ସେ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୫ । ଗାଡ଼ିର ଚକର ପରିଧିରେ ବେଢ଼ିଥିବା ଲୌହବଳୟ—
5. The outer ring of iron round the rim of a wheel.

୬ । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଯେଉଁ ଦହକ ନିଆଁରେ ପାଟୁଆମାନେ ଚାଲନ୍ତି; ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ଯେଉଁ ନିଆଁଗଦାରେ ଚାଲନ୍ତି—6. The blazing fire over which devotees walk bare-footed on the Chaitra saṁkrānti; heap of fire lit up on Paṇāsaṁkrānti for walking upon it.

୭ । (ସ. କ୍ଷାମ)—କ୍ଷୀଣ; ଦୁର୍ବଳ—7. Lean; weak.

ଭେଟନ୍ତି ସୁନ୍ଦରୀ ହୁଅ କହି ହୁଏ ଝାମ । ଦିନୁକୃଷ୍ଣ. ଉଷାଭିଳାଷ ।

ଦେ. ବିଣ—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—Fainted; swooned.

ଝାମକ—ସ. ବି. (ଝମ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Jhāmaka — ଝାମା; ଅତିଦଗ୍ଧ ଇଷ୍ଟକ—
Overburnt brick; vitrified brick.

ଝାମ ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଚୈତ୍ର ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ପାଟୁଆମାନଙ୍କର ନିଆଁଉପରେ ଚାଲିବା ଉତ୍ସବ—The festival or feat of devotees walking over live coal on Chaitra saṁkrānti day.
Jhāma khela

ଜେ ବୋଇଲେ ଭଲ ଏହାର ନାହା ଗୁଣ
କାମ ଝାମଖେଳ ନିଆଁକୁ କରେ ଊଣା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୧	ଇ	ଡ଼	ଋ,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
′	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

ଝାମ ମାରିବା—ଦେ. ବ—୧ । ମଥାଭ୍ରମ—
Jhāma māribā 1. Giddiness of the brain.
୨ । ଝୋଲ୍ଲ ମାରିବା—2. Fainting; swooning; a fit of fainting.

ଝାମ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—
Jhāma jibā To have a fit; to swoon.
ମନୋରମ ତରମ ଦେଶ ଭେଟିଛ ଝାମ ଯିବେ ଦାମ୍ଭିକେ ଦେଖିକରି ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ଝାମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାମ ଯିବା (ଦେଖ)
Jhāma hebā Jhāma jibā (See)
ହନୁ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ବମ ଜ୍ଞାନ ହାର ହେଲେ ଝାମ
ଧନୁଶର ପକାଇ ଭୂମିର । ରଘୁନାଥ. ବଡରାମାୟଣ ।

ଝାମା—ଦେ ବ. (ସଂ. ଝାମକ)—୧ । ଅତିରକ୍ତ ତାପରେ ପିଣ୍ଡୀକୃତ ଇଷ୍ଟକ
Jhāmā ଖଣ୍ଡ; ପୋଡ଼ିଯାଇ ଝିଙ୍କୁର ପଡ଼ିଥିବା ଇଟା—
झामा 1. Vitrified brick; over-burnt brick.
झाँवा ୨ । ଝାମ (ଦେଖ)
2. Jhāma (See)

ଝାମି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଗୁଆଳଥ; ପିଜୁଳି—
Jhāmi Guava.

ଝାମୁ—ଦେ. ବ—୧ । ଝାମ (ଦେଖ)
Jhāmu 1. Jhāma (See)
୨ । ଝାଉଁ (ଦେଖ)—2. Jhāuṅ (See)
୩ । ଝାମୁଯାତ (ଦେଖ)—3. Jhāmujata (See)

ଝାମୁଅ(ଆଁ)—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଜଳନ୍ତାଅଙ୍ଗାର
Jhāmuā(āṅ) ଗାତରେ ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଚାଲନ୍ତି—The devotees who walk over blazing charcoal on the Chaitra saṁkrānti day.

ଝାମୁ ଓଷା—ଦେ. ବ—ଝାମୁଯାତ ସମୟରେ କୌଣସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Jhāmu oshā ମହାଦେବଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପାଳନ କରିବା ବ୍ରତ—The religious vow observed on the Chaitria Saṁkrānt.

ଝାମୁ ଗୀତ—ଦେ. ବ—ଝାମୁ ଯାତ ସମୟରେ ପାଟୁଆମାନେ ନାଚନାଚ
Jhāmu gita ଯେଉଁ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି—Songs sung by the persons who observe the Jhāmu-oshā vow.

ଝାମୁ ନାଟ—ଦେ. ବ—ଝାମୁ ଯାତ ସମୟରେ ପାଟୁଆମାନେ ଗୀତ ବୋଲି
Jhāmu nāṭa ଯେଉଁ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି—Dancing done by the persons who observe the Jhāmu-oshā vow.

ଝାମୁ ପରବ—ଗ୍ରା. ବ—ଝାମୁ ଯାତ (ଦେଖ)
Jhāmu paraba Jhāmu jata (See)
(ଝାମୁପର୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାମୁ ଯାତ—ଦେ. ବ—ପାଟୁଆଯାତ; ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ବ୍ରତଧାରୀ ପାଟୁଆ-
Jhāmu jāta ମାନଙ୍କର ନିଆଁରେ ଚାଲିବା ଓ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ଗୀତ ବୋଲି ନାଚିବା ପର୍ବ—The festival of fire-walking, dancing accompanied with music performed by some devotees on Chaitra saṁkrānti.

[ଦ୍ର—ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ସାତଟି ଗାତ ଭୂଇଁରେ ଖୋଳା ହୋଇ ସେଥିରେ ନିଆଁ ଦହଳୁ ଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗାତରେ ଦୁଧ ଓ ପାଣି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଧପାଣି ଥିବା ଗାତରେ ଗୋଡ଼ ବୁଡ଼ାଇ ସାରି ତାପରେ ନିଆଁ ଜଳୁଥିବା ୭ଟି ଗାତରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଏ ଓ ତାହା ଗୋଡ଼ରେ ଫୋଟକା ହୁଏ ନାହିଁ । କଟକଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କି ଓ କେତେକ ଗଡ଼ଜାତରେ ଏ ଯାତ ହୁଏ । ସେ ଦିନ ଓ ତା ପରେ କେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ବେଶ ପିନ୍ଧି ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ବୁଲି ବାଦ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ନାଚନ୍ତି ଓ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ।]

ଝାମ୍ପ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଝମ୍ପ)—୧ । କୁଦା; ଲମ୍ଫ—
Jhāmpa 1. Spring; jump; leap.
झाँप ୨ । ପୋଲୁହ (ଦେଖ)
फलांग 2. Poluha (See)
झापटी ୩ । ପକ୍ଷୀମାନେ ଗୋଡ଼ର ନଖଦ୍ୱାରା ଶିକାର ଉପରେ
झपट କରିବା ଆକ୍ରମଣ; ଝମ୍ପ—3. Pounce; swoop.
झँखाड़ ୪ । ଡାଳର ଗଛ; ଝଙ୍କା ଗଛ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ାଗଛ—
झाँकड़ा 4. A tree with spreading or bushy top.
टोका ୫ । (ସଂ. ସମ୍ପୁଟ) ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିବା ତାଳପତ୍ରର ବେଣ୍ଟ ନ ଥିବା
टोप ଛତାବିଶେଷ; ଟୋପର—5. A wide-brimmed
झाँपी hat of palm-leaf for the head.
झाँपो ୬ । ଘୋଡ଼ଣୀଯୁକ୍ତ ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
6. A big baskets with a lid.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—ବ—ଯେଉଁ ତାଟର ପିଠିପାଖରେ ବଡ଼ି ପାଇଁ ବଟା ହୋଇଥିବା ବିରି ପିଣ୍ଡୀକୃତ ହୋଇ ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ—A wicker-work tray on the back of which balls of Phaseolus paste are put for being dred up into Bardi.

ଝାମ୍ପଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ପିଧାନ = ଆଚ୍ଛାଦନ)—୧ । ଛତର; ଛତାକାର
Jhāmparḍā ଅଗ୍ରଭାଗଯୁକ୍ତ—1. Overspreading; with
झँपुड़ा; झँपुड़ा a spreading top; bushy.
झँपोला, झोंकड़ा, झाकड़ा ୨ । ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
झबरा, झबरीला 2. Jhāmpurḍā-munḍā (See)
୩ । ଇତସ୍ତତଃ ମୁକୁଳା ହୋଇଥିବା (ଅଳ୍ପ ଲମ୍ବ ବାଳ)
3. Tangled; shaggy (short hair).
୪ । ଯେ (ହିଂସ୍ର ପଶୁ ପକ୍ଷୀ) ଶିକାରକୁ ଝମ୍ପ ମାରେ; ଶିକାରୀ—
4. Preying, pouncing (bird or beast).
(ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'କୁ ପ ଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଝାମ୍ପଡ଼ାମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.—ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Jhāmpar**d**ā-mun**d**ā — Jhāmpur**d**ā-mun**d**ā (See)
(ଝାମ୍ପଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝାମ୍ପଡ଼ି—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଝାମ୍ପୁଡ଼ି ମୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Jhāmpar**d**i — Jhāmpur**d**i mun**d**i (See)
(ଝାମ୍ପୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାମ୍ପ ମାରିବା—ଦେ.କ୍ରି.—୧ । (ହିଂସ୍ର ପଶୁପକ୍ଷୀମାନେ) ନଖଦ୍ୱାରା ଆକର୍ଷଣ କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇଯିବା—
Jhāmpa māribā
ঝাপটা মারা 1. To snatch away a thing by pouncing
झपटना (said of birds and beasts of prey.)
୨ । ଶିକାର ଉପରେ ବଳପୂର୍ବକ ଆକ୍ରମଣ କରି ପଡ଼ିବା—
2. To swoop upon a prey.

ଝାମ୍ପରା(ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବଣ.—ଝାମ୍ପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhāmparā (etc) — Jhāmpar**d**ā etc (See)
(ଝାମ୍ପୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଛୋଟ ଜଳାଶୟ—
A small tank.

ଝାମ୍ପରି—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Jhāmpari — Jhāmpur**d**i-mun**d**i (See)
(ଝାମ୍ପୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାମ୍ପଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଝାମ୍ପୁଲା (ଦେଖ)
Jhāmpalā — 1. Jhāmpulā (See)
୨ । ଝାମ୍ପୁଲାଶିଂଘା (ଦେଖ)
2. Jhāmpulā-śimghā (See)

ଝାମ୍ପଲାଶିଂଘା—ଦେ. ବଣ—ଝାମ୍ପୁଲା ଶିଂଘା (ଦେଖ)
Jhāmpalā-śimghā — Jhāmpulā-śimghā (See).

ଝାମ୍ପାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝମ୍ପ+ଯାନ)—ଝମ୍ପାନ (ଦେଖ)
Jhāmpān — Jhampan (See).
[ଦ୍ର—ଏହା ଖଇ ଚଲାଇବା ଢଙ୍ଗ ଆକାରରେ ବାଉଁଶ ଓ ରଜ୍ଜୁରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ଲମ୍ବା ଓ ଚୌଡ଼ା ଅଢ଼େଇ ଫୁଟ ଏବଂ ଉଚ୍ଚତା ଅର୍ଦ୍ଧ ଫୁଟ; ହରଦ୍ୱାର ହୃଷୀକେଶ ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହା ମନୁଷ୍ୟବାହ୍ୟ ଯାନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ— ମଦନମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ୪ର୍ଥ ।]

ଝାମ୍ପି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସମ୍ପୁଟ)—୧ । ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ତାଳପତ୍ରର
Jhāmpi — ଟୋପି; ଝାମ୍ପ—1. A wide-brimmed-hat
টোকা made of palm-leaf.
टोप
କେହି ଝାମ୍ପି ଧାଇଁ ମୁଣ୍ଡେ ହାତରେ ତଉତ ଖଣ୍ଡେ ଧରି × × ×
ବାବୁଙ୍କ ଠାବ କାଛରେ ପକାଇ ଘାସ କାଟିବାକୁ ବାହାରନ୍ତି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ସାହେବଙ୍କ ଟୋପି ବା ପଲମ ପରି ଓ ଖୁବ୍ ଚଉଡ଼ା ବଡ଼ ଫନ୍ଦଯୁକ୍ତ ଓ ଏହାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ପିନ୍ଧିଲେ ମୁଣ୍ଡ ଖରା ଓ ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ପାଏ; ଅଥଚ ଦୁଇ ହାତ ସ୍ୱାଧୀନ ରହିବାରୁ ହାତରେ ଆବଶ୍ୟକ କର୍ମ କରାଯାଇ ପାରେ ।]
ঝাঁপী ୨ । ଆବରଣଯୁକ୍ତ ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
झाँपी 2. A big basket with a lid.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ଭୁଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ହ୍ର.ଏହି ଶବ୍ଦ)—
୧ । ପେଡ଼ି—1. A covered basket; work-basket.
୨ । ପେଟରା—2. A cane-box with a lid.

ଝାମ୍ପି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାମ୍ପମାରିବା ୨ (ଦେଖ)
Jhāmpi par**d**ibā — Jhāmp māribā 2. (See).

ଝାମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଝମ୍ପ)—୧ । ଝାମ୍ପ ମାରିବା (ଦେଖ)
Jhāmpibā — Jhāmpa māribā (See)
ছো মারা; ঝাপটা মারা ଉଚ୍ଚ ତରଙ୍ଗକୁ ଝାମ୍ପଇ ତା ଗୋଡ଼ ଦଶ ଚପଳ ସଞ୍ଚାଣ ।
झपटना, पंझामारना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝାମ୍ପୁଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—ଝାମ୍ପଡ଼ା (ଦେଖ)
Jhāmpur**d**ā — Jhāmpar**d**ā (See).

ଝାମ୍ପୁଡ଼ାଚିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଝମ୍ପ+ଚିଲ୍ଲ)—ଯେଉଁ ଚିଲ ଝାମ୍ପମାରି
Jhāmpur**d**ā chila କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା ମାଛ)କୁ ନେଇଯାଏ—
A pouncing kite.

ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡା—ଦେ.ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଛୋଟ ଛୋଟ କେଶ
Jhāmpur**d**ā-mun**d**ā ଅଲୁଲାୟିତ ଓ ଅଡ଼ୁଆ ହୋଇଥାଏ—
(ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having dishevelled
ঝাকড়াচুলো or tangled short hair.
୨ । ଯାହାର ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଝାମ୍ପୁଡ଼ା ହୋଇଥାଏ—
2. Having a bushy head of hair.

ଝାମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ— ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Jhāmpur**d**i — Jhāmpur**d**i-mun**d**i (See).

ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Jhāmpur**d**i-mun**d**i — Feminne of Jhāmpur**d**ā-mun**d**ā.

ଝାମ୍ପୁରା—ଗ୍ରା (ଉତ୍ତର) ବଣ ପୁଂ—ଝାମ୍ପଡ଼ା (ଦେଖ)
Jhāmpurā — Jhāmpar**d**ā (See).
(ଝାମ୍ପୁରି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝାମ୍ପୁରା ଚିଲ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—ଝାମ୍ପୁଡ଼ା ଚିଲ (ଦେଖ) .
Jhāmpurā chila — Jhāmpur**d**ā chila (See).

ଝାମ୍ପୁରା ମୁଣ୍ଡା—ଗ୍ରା (ଉତ୍ତର) ବଣ. ପୁଂ—ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Jhāmpurā-mun**d**ā — Jhāmpur**d**ā-mun**d**ā (See).
(ଝାମ୍ପୁରିମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଝାମ୍ପୁରି—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଝାମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Jhāmpuri — Jhāmpur**d**imun**d**i (See)

ଝାମ୍ପୁଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ଝାମ୍ପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhāmpulā (etc) — Jhampar**d**a etc (See)
ঝাঁকড়া କାଣ ନ ଜାଣ୍ ଝାମ୍ପୁଲ ଅଣ୍, ଖାଉଥିଂଗା ସବୁଠୁ ଠାଣ୍—କୃଷିବଚନ ।

୧	ଲ	ଓ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଲ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଲଅ	ଭ୍ର	ନ୍

ଝାମ୍ପୁଲାଶିଂଘା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈ ବା ବଳଦର
Jhāmpulā-śimghā ଶୃଙ୍ଗଦ୍ୱୟ ଦୁଇଆଡ଼େ ବିପରୀତ ଦିଗରେ ବାହାରକୁ ବାହାରିଥାଏ—(cow or bullock) Having horns growing away from each other; with horns diverging away from each other.

ଝାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଝାଟ=କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ; ତୁଳ. ଏହି
Jhār ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଝାଡ଼; ଜଙ୍ଗଲ—Forest.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ଝାରସୁଗୁଡ଼ା, ଝାରବନ୍ଧା ଆଦି ସ୍ଥାନର ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ଝାରଖଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Jhār-khand Jhārda-khanda (See)

ଝାରବିଲେଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଣବୁଆ; ବନ୍ଧାସ—
Jhār-bilei Wild cat.

ଝାର—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ଘାସ—
Jhāra Grass.

ଝାରା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଜାଲଚଟୁ—
Jhārā A perforated ladle.

ଝାରି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଓ ହି. ଏହି
Jhāri ଶବ୍ଦ)—ଝରି; ଗଡ଼ୁ; ଡାଲ— Water-pot.

ଝାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଝାରନା)—
Jhāribā ୧ । ଝାଡ଼ିବା (ଦେଖ)—
1. Jhārdibā (See)
୨ । ଝରାଇବା; ଗଡ଼ାଇବା—2. To let fall; to drop.
ମୁକ୍ତାନନ୍ଦୀ ଅଶ୍ରୁଜଳ ଝାରି ନେତ୍ର ଅନ୍ତେ—ନନ୍ଦକିଶୋର, ସୀତାବନବାସ ।
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବାଲିରେ ମିଶିଥିବା ସୁନାରେଣୁକୁ ପାଛୁଡ଼ି ବାହାର କରିବା—To cause the gold dusts to separate from sand by winnowing or seiving.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ଜାତି ବାଲିରୁ ସୁନା ଝାରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଝରା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଝାଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—(ସଂ. ଜ୍ୱାଳା, ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Jhāl ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ) ରାଗ—Pungent taste.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ—ରାଗୁଆ—Pungent.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଳ (ଦେଖ)—
Jhāla (See)

ଝାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜଳ; ଝର;ଧାରା)—୧ । ସ୍ୱେଦ; ଘର୍ମ—
Jhāla 1. Sweat; perspiration.
घाम ତାଟକାଝାଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲେ ସେ ଦେହକୁ—
पसीना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

[ଦ୍ର—ଝାଳ କେବଳ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବଙ୍କଠାରୁ ବହେ । ରାସାୟନିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ଝାଳର ଉପାଦାନ ପ୍ରାୟ ପ୍ରସ୍ରାବର ଉପାଦାନ ପରି । ଝାଳରେ କ୍ଷାର, ଚର୍ବୀ ଓ ପ୍ରୋଟୀନ (ଶରୀର ଧାତୁ) ଥାଏ । ଏହା ଲୋମକୂପରୁ ନିର୍ଗତ ହୁଏ । ଗ୍ରୀଷ୍ମାଧିକ୍ୟରେ, ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମରେ ବା ବ୍ୟାୟାମରେ, ଲଜ୍ଜା, କ୍ରୋଧ ଓ ଭୟଆଦି ଗଭୀର ଆବେଗରେ କିମ୍ବା ଅତ୍ୟଧିକ ଜଳପାନ କଲେ ଅଧିକ ଝାଳ ବୁହେ । ଏହା ଛଡ଼ା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସ୍ରାବର ପରିମାଣ କମ ହୋଇଗଲେ ଝାଳର ପରିମାଣ କମ ହୁଏ । ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରରୁ ବହିବା ଝାଳରେ ଗନ୍ଧ ନ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ରୋଗୀର ଦେହର ଝାଳ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
ঝাল, ঝাইল, ঝালি ୨ । (ସଂ. ଉଜ୍ଜ୍ୱାଳ; ପ୍ରା. ଉଜ୍ଝାଳ) ଦୁଇଟି
झालना ଭିନ୍ନ ଧାତୁଖଣ୍ଡକୁ ଗଳିତ ଧାତୁ ଦ୍ୱାରା ଯୋଡ଼ିବା; ଝାଳିବା—2. Soldering.
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ତୁଳ. ବ. ଝାଲ୍=ରାଗ; କଟୁ ସ୍ୱାଦ)—ଲଙ୍କାମରିଚ—Chillies.

ଝାଳ ଗମ୍‌ଗମ୍—ଦେ. ବିଣ—ଝାଳରେ ବୁଡ଼ି ଯାଇଥିବା; ଘର୍ମାକ୍ତ—
Jhāla gam-gam Profusely perspiring.
ঘামদরদর; पसीनेसे तर
(ଝାଳ ସରସର, ଝାଳ ଜରଜର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଳ ପାତିଆ—ଦେ. ବି—ଧାତୁଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ତରଳ
Jhāla pātiā ଧାତୁଦ୍ୱାରା ସଂଯୋଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
ঝাল ଧାତୁର ପତ୍ର—Thin bits of metal used
टाँक for soldering.

ଝାଳପୋଛା ଧନ—ଦେ. ବି—ଝାଳବୁହା କଉଡ଼ି (ଦେଖ)
Jhāla-pochhā dhana Jhāla-buhā kaurdi (See)

ଝାଳ ବ(ବୋ)ହିବା—ଦେ. ବି—ସ୍ୱେଦ ନିର୍ଗମନ— Perspiration.
Jhāla ba(bo)hibā
ঘাম দেওয়া पसीना आना
(ଝାଳଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝାଳବୁହା—ଦେ. ବିଣ—୧ । କଠୋର ପରିଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଉପାର୍ଜିତ—
Jhāla-buhā 1. Hard-earned; earned by the sweat
पसीनासे कमाइहुइ of the brow.
(ଯଥା—ଝାଳବୁହା କଉଡ଼ି ।)
୨ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପରିଶ୍ରମ କଲେ ଶରୀରରୁ ଶ୍ରମଝାଳ ବହେ—2. (work or labour) Which causes
(ଯଥା—ଝାଳବୁହା ମିହନ୍ତ) one to perspire.

ଝାଳବୁହା କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—କଠୋର ପରିଶ୍ରମଦ୍ୱାରା ଉପାର୍ଜିତ ଧନ—
Jhāla-buhā kaurdi. Money earned by hard labour.
রক্তউঠা পয়সা
गाढे पसीनेकि कमाइ
(ଝାଳବୁହା ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝାଲର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ; ଭୁଲ. ସଂ. ଝଲ୍ଲା=ଝୋଲେଇ; ସଂ. ଜଳ ବା ଝୁଲ ଧାତୁ Beams; ସଂ. ଝଲ୍ଲରୀ : ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ତରଙ୍ଗ ବା ଜାଲ ଆକାରର ଯେଉଁ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ବା ସୂତୁଲିମାନ ମଶାରି ଓ ଗୃହ ଆଦିର ଧଡ଼ିରୁ ଲମ୍ବି ଥାଏ—
Jhālara
ঝালর
झालर

1. Ornamental or network fringe of cloth; hanging fringe; frilled edging.

ଚନ୍ଦ୍ରାତପ ତଳେ ଝୁଲଇ ମଣ୍ଡଳ
ଝାଲର ପଲ୍ଲବ ଦଳ ସଙ୍ଗେ ଫୁଲ—ରାଧାନାଥ, ଚଲିକା ।

୨ । ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରିକା—
2. Tail-feather of a peacock.

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
A species of paddy.

ଝାଲରଦାର୍—ଦେ. ବି. (ଦେ. ଝଲ୍ଲରୀ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ.ଦାର୍)—ଯେଉଁଥିରେ ଝାଲର ଓହୋଳ ଥାଏ—
Jhālara-dār
ঝালরদার
झालरदार
Having hanging fringes or frills.

ଝାଲରି—ଦେ. ବି—୧ । ଝାଲର (ଦେଖ)
Jhālari
1. Jhālara (See)
୨ । କବାଟ, ସବାର ପ୍ରଭୃତିରେ ଏକତ୍ର ସଂଯୋଜିତ ଝରକା ପରି ପଲଣ୍ଡର ଅସଲଗ୍ନ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡମାନ; ଝିଲ୍‌ମିଲ୍—
2. Venetian blind.

ଝାଲରିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଜାଲ)—୧ । ଜାଲଜାଲିଆ—
Jhālariā
1. Reticulated; netty.
୨ । ଝାଲରଯୁକ୍ତ; ଝାଲରଦାର—
2. Having hanging fringes; frilled.
୩ । ମୟୂରଚନ୍ଦ୍ରିକାଯୁକ୍ତ—3. Decorated with the tail-feathers of the peacock.

କମନୀୟ କେକୀ ଝାଲରିଆ ସେ କ ଜଗତୀସ୍ଵୟଂଜନ ସେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝାଲା—ଦେ. ବି—ଗୁଜରାଟ ଓ ମାଲବାଞ୍ଚଳ ଅଧିବାସୀ ରାଜପୁତ ଜାତିବିଶେଷ—A sect of Rājaputas inhabiting Gujerat and Mālwa
Jhālā

ଝାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜାଲ)—
Jhāli ୧ । ପୁଚ୍ଛ; ଲାଞ୍ଜ; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—
1. The tail of an animal.
୨ । ଅଗୁର—2. Pickle; fruit-preserve.
୩ । ଝାଲର—3. Ornamental network or fringe of cloth or strings.
୪ । କାନ ଭିତରର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚର୍ମ—
4. Membrane inside the ear.

ଝାଳି—ସଂ. ବି—କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ଚକୁଡ଼ା ଚକୁଡ଼ା କଟା ହୋଇ ଯେଉଁଥିରେ ବେଶର, ଲୁଣ ଓ ହେଙ୍ଗୁ ମିଶା ଯାଇ ତେଲରେ ଭଜା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଅଗୁର (ଭାବପ୍ରକାଶ)—A kind of raw-mango-pickle fried with mustard, salt and asafoetida.
Jhāli

ଝାଳିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ଝଲ ବା ଜ୍ୱଲ ଧାତୁ; ସଂ. ଉଦ୍ଧାର)—
Jhālibā ୧ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ପାତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାରାଦିର ଅଂଶମାନଙ୍କୁ ଗଳିତ ଧାତୁଦ୍ୱାରା ସଂଯୋଜନ କରିବା ବା ଯୋଡ଼ିବା—
ঝালা
झालना
1. To solder the different parts of a metal-pot or ornament.
୨ । ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—2. To attach.

ଝାଳ ଦେଲୁ ନାହିଁ ଝଳି ଗୃହମଣ୍ଡି ଗଣ୍ଡିରୁ ମୋ ଗଣ୍ଡେ ଅରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଅଲଙ୍କାରାଦି ଧାତୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଘଷି ମାଜି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା—
3. To brighten or burnish ornaments or other metalic things.
୪ । ଉଝାଳିବା; କୂଅ ପୋଖରୀ ଆଦିର ପଙ୍କୋଦ୍ଧାର କରିବା—
4. To clear out silt from the bottom of an old well or tank.
୫ । ଭଙ୍ଗା ବାସନ ବା ଅଲଙ୍କାର ଉପରେ ଧାତୁର ପାତିଆ ଦେଇ ମରାମତ କରିବା—To mend a broken or damaged utensil or ornament.

ଝାଳୁଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସ୍ୱେଦଯୁକ୍ତ; ଘର୍ମାକ୍ତ—
Jhāluā
1. Perspiring.
ঘামুয়া; ঘেমো
पसीनेदार
୨ । ଯହିଁରୁ ସର୍ବଦା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳକଣାମାନ ବହେ—
2. Giving out moisture.
ଝାଳେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ—
ଝାଳୋଇ }
୩ । ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରୁ ସର୍ବଦା ଝାଳ ବହୁଥାଏ—
3. (a person) Who perspires profusely.
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବଣ (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଝାଲୁୟା)—ରାଗୁଆ; ଝାଗା—Pungent.

ଝାଳେଇବା—ଦେ.କି—୧ । (ଅଙ୍ଗରୁ) ସ୍ୱେଦସ୍ରାବହେବା; ସ୍ୱେଦ ମୋଚନ କରିବା; (ଅଙ୍ଗ) ଘର୍ମାକ୍ତ ହେବା—
Jhāleibā
ঘামা
पसीजना
1. To perspire; to sweat.
(ଝାଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦେହଯାକ) କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳକଣାରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା—2. To be covered over with minute particles of water; to give out moisture.
୩ । ବାଷ୍ପଅଣିଦ୍ୱାରା ବା କୃତ୍ରିମ ଉପାୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ଦେହରୁ ସ୍ୱେଦୋଦ୍‌ଗମ କରାଇବା—3. To bring about perspiration by means of vapour-bath or medicine.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଦ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଝାଲେ(ଲି)ରି—ଦେ. ବ—ଝାଲର (ଦେଖ)
Jhāle(li)rī Jhālara (See)
(ଝାଲେରିଆ-ବଣ)

ଝାସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଷ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା, ପ୍ରା. ଝମ୍ପ; ହି. ଝମ୍ପ)-
Jhāsa ୧ । କୌଣସି ସତ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା ବା ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ନିମନ୍ତେ
ଝାଁପ ଜଳ ବା ଅଗ୍ନିକୁ ଡେଇଁବା—
झँप 1. Jumping into fire or water for ordeal or suicide.

ବିକଳ୍ପି ଥିଲେ ଦେବ ଅନଳେ ଝାସ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । (ସଂ. ଧର୍ଷଣ) ଅଗ୍ନି ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ତେଜ; ତାତ;
ତାପ; ଧାସ—2. Glare; blaze of the sun or fire.

ଲପବନ ପବନ ନର୍କୁମଣିଙ୍କ ଅନଙ୍ଗପ୍ରୁ ଝାସରୁ କରେ କନ୍ଦୁ କେଳି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଇ ଚମ୍ପୂ.ନ ଗୀତ ।

ଝାସ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝଷ ଧାତୁ)—ଝାସିବା (ଦେଖ)
Jhāsa debā Jhāsibā (See)
ଝାଁପ ଦେଓଆ ଜାଣୁ ଜାଣୁ କଳନ୍ତା ଅନଳରେ ଝାସ
झँप देना ଦେବାକୁ କରିଅଛ ବିଷମ ସାହସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ଯୋଗ ।

ଝାସି ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝସାଇ ପଶିବା; ବଳାତ୍କାରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା-
Jhāsi pasibā To forcibly enter a place.
ঘুষে ঢুকা ବସ୍ତ୍ର ପାଲଟି ହ୍ରଦ କୂଳେ
धँसना, झिलना ଝାସି ପଶିଲେ ଶୀତ ଜଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଝାସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝଷ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା; ପ୍ରା. ଝମ୍ପ; ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ=ପ୍ରଗଳ୍ଭ କରିବା)—
Jhāsibā
ঘুষা. ঢুক ୧ । ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ବା ଆତ୍ମହତ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ଅଗ୍ନିକୁ ବା
झिलना, धँसना ଜଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା—1. To plunge into fire or water to commit suicide.

୨ । ପରଜନ୍ମରେ ଅଭୀପ୍ସିତ ଫଳଲାଭର ସଂକଳ୍ପ କରି ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା ନିମିତ୍ତ କୌଣସି ମହାତୀର୍ଥରେ ଜଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା—
2. To jump into the water of a sacred tank with the belief or resolve to attain one's aim in the next bitrh.

ବରତ କି କରି କାହିଁ ଝାସିଥିଲି ଅଜଣାରେ ପୂର୍ବରୁ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । କୌଣସି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମହତ୍ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ୍ୟର୍ଥ ନିଜର ପ୍ରାଣକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—
3. To sacrifice one's life for same noble aim.

ରଣେ ଝାସନ୍ତି ଯେଉଁ ବୀର
ସମରେ ତ୍ୟଜନ୍ତି ଶରୀର । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । ହଠାତ୍ ଆକ୍ରମଣ କରିବା—
4. To attack suddenly.

୫ । ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା; ଲମ୍ଫ ଦେବା—
5. To jump into.

ଜଳରେ ପଡ଼ିନ୍ତେ ଝାସି, ଧରିଲେ ଦାସୀ ଯେ । ପ୍ରତାପ, ଶଶିସେଣା ।

୬ । ଦ୍ରୁତଗତିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
6. To enter swiftly.

ସଙ୍କେତେଣ ଗିକ ଝାଡ଼େ ଝାସ୍ତ । ପ୍ରାଚୀ., ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୭ । କୌଣସି ଜୀବ ବା ଶିକାର ଉପରକୁ କୁଦିବା—
7. To swoop upon a prey.

ଝି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଦୁହିତା; ପ୍ରା. ଧୀଆ; ପା. ଧୀତା; ଫ. ଜାମି=
Jhi କନ୍ୟା; ଇଣ୍ଡୋୟୁରୋପୀୟ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା ଦ୍ଵୀ, Zi)—
ঝি କନ୍ୟା; ଝିଅ—Daughter.
झी ବେଳସୁଁ) କୁଟୁଣୀ ଘର ଝି ! ତିକିଣ୍ଡାମାନ
ଦେଖିଲଣି (ବୋଲନ୍ତି) ଏଇ ଝାମାନଙ୍କ ?—ଚଗ ।

ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଦାସୀ—1. Maid servant.

୨ । (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପିଉସୀ—
2. Father's sister.

୩ । (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ. (ପୋଖରୀ ଓ ନଦୀକୁ ମଇଁଷିମାନଙ୍କୁ ଗାଧୋଇବାକୁ ନେଇଥିବା ଜଗୁଆଳର ଡାକ) ପାଣିରେ ସମୁଦାୟ ଶରୀର ବୁଡ଼ାଇ ଭଳି ଶୋଇ ପଡ଼୍—
3. A word used by the driver buffaloes requiring them to lie down in the water while having a bath.

ଝିଅ—ଦେ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ.(ସଂ.ଦୁହିତା; ପ୍ରା.ଧୀଆ; ଧୀଦା; ଫ.ଜାମି; ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା
Jhia ଝିୟୁ; ପାଲି ଧୀ, ଧୁ, ଧୀତା)—
ঝী ୧ । କନ୍ୟା—1. Daughter.
धीया ଝିଅକୁ ମାରି ବୋହୂକୁ ଶିଖାଇବା ନ୍ୟାୟ. ଚଗ ।
(ପୁଅ—ବିପରୀତ) ୨ । ବାଳିକା—2. Girl.

ଶରଣ ବତ୍ସଳ ଦୁଃଖୀ ଝିଅକୁ ମା
ରକ୍ଷ ଶ୍ରୀଚରଣ ତଳେ ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୩ । କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ବାଳିକା—3. A girl whom a person treats as his daughter.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ଖୁବ୍ ସାନ ଅପରିଚିତା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବା ବାଳିକାକୁ ବାଟରେ ଭେଟିଲେ ତାକୁ କିଛି କଥା କହିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ତାକୁ ଆଲୋ ଝିଅ ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ; ଆପଣାର ସମାନବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଭଉଣୀ ! ଓ ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ମାଉସୀ ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସଙ୍ଗେ ଖୁବ୍ ଆଳାପ-ପରିଚୟ ଥିଲେ ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକକୁ ମାଆ ବାଇ ! ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ଓ ବୟସରେ ବଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ମାଆ ବା ମାଉସୀ ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ । ଏହିପରି ଆପଣାଠାରୁ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଅପରିଚିତ ପୁରୁଷ ଲୋକକୁ ଆରେ ପୁଅ !, ସମ-ବୟସ୍କକୁ ଭାଇ ! ଓ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବୟସ୍କକୁ ମଉସା ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ଏବଂ ପରିଚିତ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ପୁରୁଷକୁ ବାପ ! ବାପା ! ବାବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ଓ କେଶି ବୟସର ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବାବା ! ମଉଷା ! ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ ।]

୩ । ଅମୁକ ବଂଶ ଜାତା ବା ଅମୁକ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—

3. A woman born of a particular caste or family.

(ଯଥା—ସେ ଗଉଡ଼ ଘର ଝିଅ ।)

ଝିଅ ଝିଅଣି —ଦେ. ବି (ବହୁବଚନ)—୧ । କୌଣସି ପରିବାରର କନ୍ୟା
Jhia jhiāṇi ଓ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ବାଳିକାଗଣ;ଝିଅ ଓ ଝିଅସ୍ଥାନୀୟା—
ଝିଉଡ଼ୀ, ଝିଅଡ଼ୀ 1. Daughters and girls of the status of a daughter in a family.
धियानी

ଝିଅ ଝିଅଣିଆ, ଝିଅ ଝିଅଣିଆଁ, ଝିଅ ଝିଉଣିଆଁ, ଝିଅ ଝିଆଣି, ଝିଅ ଝିଆଣିଆ — ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ପିତୃଗୃହରେ ସ୍ଥିତା ବା ପିତୃଗୃହକୁ ଆଗତା ବିବାହିତା କନ୍ୟାଗଣ—

2. Daughters while staying in their fathers' houses.

ଝିଅ ପୁଅ—ଦେ. ବି (ଉଭୟ ଲିଙ୍ଗ ସହିତର; ସଂ. ଦୁହିତା+ପୁତ୍ର)—
Jhia pua କନ୍ୟା ଓ ପୁତ୍ର; ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—
ଝୀପୁତ Children (both female and male).
बेटाबेटी

ଝିଅ ବିଆଣ—ଦେ. ବି—କନ୍ୟା ପ୍ରସବ କରିବା—
Jhia biāṇa Giving birth to daughters.

ଝିଅ ବିଆଣୀ—ଦେ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
Jhia biāṇi ଗାଳି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କେବଳ
(ଝିଅବେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) କନ୍ୟା ପ୍ରସବ କରେ—
ଝୀରମା (a term of abuse) (A woman)—Bearing female children only.

ଝିଅ ବୋହୂ—ଦେ. ବି (ସହିତର; ସଂ. ଦୁହିତା+ବଧୂ)—
Jhia bohu ୧ । କନ୍ୟା ଓ ପୁତ୍ରବଧୂ—
ଝୀବଉ 1. Daughter and daughter-in-law.
बेटीबौ

୨ । ପରିବାରରେ ଜାତା ଓ ବିବାହ ଦ୍ୱାରା ପରିବାରକୁ ଆଗତା ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀଗଣ—

Young female members in a family.

(ଯଥା—ଦୁର୍ବୃତ୍ତମାନଙ୍କ ଜୁଲମରେ ଏ ଗ୍ରାମରେ ଝିଅବୋହୂ ଯୋଗ ଚଳିବା କଷ୍ଟକର ହେଲଣି ।)

ଝିଅ ମା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ସଂ. ଦୁହିତା+ମାତା)—ରାଣୀଙ୍କ
Jhia mā . ଝିଅକୁ ପାଳୁଥିବା ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥ ଧାଈ—
The nurse of a female child of a Rāṇi.

ଝିଅର ମା—ଦେ. ବି.·ସ୍ତ୍ରୀ—କେବଳ ଦୁହିତା ପ୍ରସବକାରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Jhiara mā A woman giving birth to daughters only.
(ଝିଅର ମାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଅଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି—ପରିବାରସ୍ଥ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଗଣ
Jhiāṇia (āṅ) (ଯଥା—ଝିଅସ୍ୱ,ଭଣଜୀ)—Women of the
ଝିଉଡ଼ୀ status or position of the daughter in the family.
धियानी

ଦେ. ବିଣ—୧ । କନ୍ୟାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—

1. Relating to a daughter.

(ଝିଅଣୀ, ଝିଅଣୀଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କନ୍ୟାର ବ୍ୟବହାର-ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be used by the daughters; fit to be given to a daughter.

୩ । କନ୍ୟା ଘରକୁ ପଠାଯିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର (ବେଭାର)ଅର୍ଥ—3. (present) Economical or appropriate to be sent to the married daughter's house.

(ଯଥା—ଝିଅଣିଆ ବେଭାର ପାଇଁ ଅଳ୍ପଦାମର ଲୁଗା କିଣାଯିବ ।)

ଝିଅସ୍ୱ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଦୁହିତୃ)—ଭାତୃସ୍ପୁତ୍ରୀ; ବଡ଼ ବା ସାନ
Jhiāri ଭାଇର କନ୍ୟା—Niece; brother's daughter.
ଭାଇଝୀ [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳାରେ ଝିଆରି ଶବ୍ଦ ଝିଅ
भतीजी ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଝିଅସ୍ୱ ଜୋଇଁ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଭ୍ରାତୃ ଜାମାତା)—
Jhiāri join ଝିଅସ୍ୱର ସ୍ୱାମୀ—Niece's husband;
ଭାଇଜାମାଇ nephew-in-law

ଝିଇ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର; ସିଂହଭୂମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ)—
Jhi i ଝି (ଦେଖ) Jhi (See).

ଝିଇ ପକା(କେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପୋଢ଼ୁଆ
Jhi-i pakā(ke)ibā ବା ଅଣ୍ଡିରା ମଇଁଷିଙ୍କ ଜଗୁଆଳ ପିଲାମାନେ ପୋଢ଼ୁଆର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ହାତ ମାରି "ଝି!ଝି! ତରର ଝି!" ଡାକ ଡାକିବା ଦ୍ୱାରା ପୋଢ଼ୁଆମାନଙ୍କୁ ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ ପାଣିରେ ଶୁଆଇବା—(the buffalo-herds) To get the buffaloes to lie down in water during a bath by uttering a call.

ଝିଁ ଝିଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝିଙ୍କାରି ରବ—
Jhin̐ Jhin̐ The chirping of crickets.
ঝিঁ ঝিঁ କାହିଁ ଝରେ ଝର, ଝର୍ଝରେ ଝିଙ୍କାରି, କାହିଁ ରବେ ଝିଁ ଝିଁ ସ୍ୱରେ ।
चिंचिं झींझीं ସୁଧାକାନ୍ତ. ଛନ୍ଦଶୀ ।

ଝିକର—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଝିଙ୍କର (ଦେଖ)
Jhikara Jhinkara (See).

ଝିକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସବଳରେ ଆକର୍ଷଣ; ଝିଙ୍କା—
Jhikā A tight pull; a jerk; tug.

ଝିକା ଝିକି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଝିଙ୍କା ଝିଙ୍କି (ଦେଖ)
Jhikā jhiki Jhinkā jhinki (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ଯ	ଉ଼ଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ଢ଼

ଝିକିବା—କ୍ରିୟା. (ଗଞ୍ଜାମ) [ଝିକ୍—ଆକର୍ଷଣ, ଉତ୍କ୍ଷେପଣ]—
Jhikiba ଝିକିବା; ସବଳରେ ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ଝାଙ୍କିବା—
[ଝିକ୍(କେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] To draw tightly; to pull with a jerk; to tug.

ଝିଙ୍କ—ଦେ. ବି (ସାନ୍ତାଳୀ ଭାଷା)—୧ । ମୂଷାଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ଚତୁଷ୍ପଦ ଜନ୍ତୁବିଶେଷ—
Jhinka
ସଂ. ଛେଦାର, ଶଲ୍ୟ, ଶଲ୍ଲକୀ, ଶଲ୍ୟମୃଗ
ବଂ. শজারু; সেজারু
ହି. से, साही, खार पुश्त
ମ. ସାଲ, ସାଲିଦର
1. Hedgehog; the Porcupine; Hystrix Cristata; Hystrix Bengalensis.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ବନରେ ଭୂଇଁରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ବାହାରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ୧ ଫୁଟ ଲମ୍ବ ଗୁଡ଼ାଏ ମୁନିଆଁ କାଠି ଥାଏ ଓ ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଏମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଦେହ ଝାଡ଼ି ଦେଲେ ଏ ମୁନିଆଁ କାଠିଗୁଡ଼ିକ ଚାରିଆଡ଼କୁ ବୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଯାଏ ଓ ଶତ୍ରୁ ଦେହରେ ବିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏମାନେ ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଫଳ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଗୁରୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଉଷ୍ଣ ଓ ଅଗ୍ନିଦୀପକ । ଏହା ଆମରୋଗ, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ସନ୍ନିପାତ ହରଣ କରେ । ଏହାରି ଅନ୍ତପୂଟୀ ଶୁଖାଇ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପୁରୁଣା ବାତରେ ଓ ଶୂଳରୋଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଏହାର ପିତ୍ତ ସେବନ, ଲେପନ ଓ ଅଞ୍ଜନ ରୂପରେ ବ୍ୟବହାର କଲେ ବୃଶ୍ଚିକ ବିଷ, ମୂଷିକ ବିଷ ଓ ସର୍ପ ବିଷ ଖଣ୍ଡିତ ହୁଏ—ବ୍ରଜବନ୍ଧୁ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।

ପ୍ରକୃତରେ ଝିଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଚତୁଷ୍ପଦ ଜୀବ । କେହି କେହି ଭ୍ରମରେ ଝିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ ବୋଲି କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହା ପକ୍ଷୀ ନୁହେଁ, କିମ୍ବା କୌଣସି ପକ୍ଷୀର ଝିଙ୍କ କାଠି ପରି କାଠି ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଯଥା—

ସେନା ଉପରେ କାଣ୍ଡମାନ ବସେ
ଝିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ ପ୍ରାୟେ ଶରୀର ଦିଶେ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଦେହରେ ଝିଙ୍କ କାଠି ଭଳି ଗୁଡ଼ାଏ କାଠି ଥିବା ଓ ପକ୍ଷହୀନ ପକ୍ଷୀ (Apterrx) ନିଉଜିଲଣ୍ଡରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏ ପକ୍ଷୀ କୁକୁଡ଼ାଜାତୀୟ; କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଝିଙ୍କ ପରି କାଠିକୁ ବାହାରକୁ ଫିଙ୍ଗି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଝିଙ୍କକାଠି—ଦେ. ବି—ଝିଙ୍କ ଜୀବଙ୍କ ଦେହର କାଠି—The erectile
Jhinka-kāṭhi spine or quill of a porcupine.

ଝିଙ୍କ କାଠି ଗଞ୍ଜି ବାନ୍ଧି କେଶପାଶ
କଣ୍ଠେ ଶୋଭନ୍ତି ଘୋରେ ଶରପାଶ—ଭାରତୀ, ଋଷିକୁଲ୍ୟା ।

[ଦ୍ର—ଏ କାଠିମାନ ଲମ୍ବରେ ଏକ ମୁଠୁଣି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଏଥିରେ କଳା ଓ ଧଳା ପଟି ଥାଏ । ଏ କାଠିମାନ ପୋଥିର ଡୋରକୁ ଅଟକାଇବା ନିମନ୍ତେ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜୁଡ଼ାରେ ଗୋଞ୍ଜ-କାଠି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଝିଙ୍କର—ଦେ. ବି. (ସଂ. କର୍କର)—୧ । ଭଙ୍ଗା ହାଣ୍ଡିର ଖପରା—
Jhinkara 1. Bits of broken earthen pots; potsherd.
ହି. ठिकरा
ବଂ. ঝিঁকুর
୨ । ହାଣ୍ଡିର ଭଙ୍ଗା ଧାର—
2. Broken bits of the edge of earthen pots.
୩ । ଖପରଲି ବା ଘର ଛୁଆଣି କରିବାର ଖପରା—
3. Earthen tiles for thatching houses with.
୪ । ଝିଙ୍କ ଜନ୍ତୁ—4. Porcupine.

ଝିଙ୍କର ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଖପରାଡିଆଁ (ଦେଖ)
Jhinkara khela Khaparā-ḍiāñ (See)

ଝିଙ୍କର ଘର—ଦେ. ବି—ଖପରଲି ଘର—
Jhinkara ghara A house thatched with earthen tiles.
ବଂ. খপরলি ହି. खपरैल

ଝିଙ୍କର ଛି(ଛୁ)ଆଣି ଘର—ଦେ. ବି—ଝିଙ୍କର ଘର (ଦେଖ)
Jhinkara-chhi(chhu)āṇi ghara Jhinkara ghara (See)

ଝିଙ୍କର ଜାଲ—ଦେ. ବି—ମଝିରେ ମଝିରେ ଝିଙ୍କର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଜାଲ ବା ଦଉଡ଼ି—A rope in
Jhinkara jāla
(ଝିଙ୍କ ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଅନ୍ୟରୂପ) which potsherds are tied at intervals and which is dragged along the bottom of shallow muddy pools to dislodge the fishes from the bottom.

[ଦ୍ର—ଏ ଜାଲକୁ ପଙ୍କପାଣିରେ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରୁ ଧରି ଟାଣନ୍ତି ଓ ସେ ଜାଲ ପଛେ ପଛେ ପୋଲୁହ ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମାଛଙ୍କୁ ଅନେଷା କରି କରି ଚାଲନ୍ତି ଓ ଝିଙ୍କରଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ମାଛ ଜଳାଶୟର ତଳକୁ ଛାଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠିବାର ଦେଖା ଗଲେ ପୋଲୁହାମାନେ ମାଛଙ୍କୁ ପୋଲୁହରେ ମାଡ଼ି ବସନ୍ତି ।]

ଝିଙ୍କରଡିଆଁ—ଦେ. ବି—ଖପରାଡିଆଁ (ଦେଖ)
Jhinkara-ḍiāñ Khaparāḍiāñ (See)
ଦେ. ବିଣ—୧ । (କାଳେ ଅଇଁଠା ହାଣ୍ଡିର ଖପରାକୁ ଗୋଡ଼ରେ ମାଡ଼ିଲେ ଅଶୁଚି ହେବ ଏହି ଭୟରେ ବାଟ ଚାଲିଲା ବେଳେ ବାଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖପରାମାନଙ୍କୁ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଯିବା ଲୋକ) ଅତିରିକ୍ତ ନିଷ୍ଠାପର—
1. Over-rigid in observing rules of outward purity.
୨ । ଅତି ଚିଡ଼ିଲ—2. Very peevish.

ଝିଙ୍କର ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଝିଙ୍କର ଜାଲ (ଦେଖ)
Jhinkara daurḍā (rḍi) Jhinkara jāla (See)

ଝିଙ୍କରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. କର୍କରମୟ)—ଖପରାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Jhinkariā Full of small potsherds.

ଝିଙ୍କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝଷ ଧାତୁ—ସଂଘାପନ କରିବା କିମ୍ବା ଧ୍ମା ଧାତୁ)—
Jhinkā ୧ । ଚୁଲିର ଉପର ପରିଧିରେ ଥିବା ଗୋଲ ବା ଶଙ୍କୁ ବା ମୃତ୍ପିଣ୍ଡ; ଚୁଲିର ଶିଂଘ—
ବଂ. ঝিঁক
1. Knobs or clods of earth placed on the upper circumference of an oven.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥଳ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଚୂଳରେ ସାଧାରଣତଃ ତିନି ଗୋଟି ଝିଙ୍କା ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଚୂଳରେ ଦାଣ୍ଡି ବସେ; ଚୂଳରେ ଝିଙ୍କା ଉପରେ ଦାଣ୍ଡି ବସିଥିବାବେଳେ ଚୂଳର ଉପର ମୁହଁର ପରିଧି ଓ ଦାଣ୍ଡିର ତଳ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟବଧାନ ରହେ ସେହି ବାଟେ ଚୂଲିରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରି ଯାଏ ।]

୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଗୋଞ୍ଜକାଠି—
2. A kind of hairpin.

ঝিঁকা; ঝিকা; झटका; झोंका — ୩ । (ସଂ. ଝ୍ଷ ଧାତୁ=ଆକର୍ଷଣ କରିବା; କ୍ଲେଶ ଦେବା) ଓଟାରା ବା ସବଳେ ଆକର୍ଷଣ; ହଠାତ୍ ସବେଗରେ ଆକର୍ଷଣ—
3. Tug; pulling with jerks.

ଏମନ୍ତେ ହେଲେ ସଭା ମଧ୍ୟେ ବାଳ ଝିଙ୍କା—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଓଟରା ହେବା—
1. Pulled with a jerk.
୨ । ଊଣା—2. Lighter; less.

ଝିଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝିଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhiṅkā(ṅke)iba — Causative of Jhiṅkibā.
ঝিংকান; झोंकवाना

ଝିଙ୍କା ଓଟରା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Jaiṅkā otarā — ୧ । ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି (ଦେଖ)
টানাঝিকা; झोंकाझटका; झकझोर — 1. Jhiṅkā-jhiṅki (See)
୨ । ବହୁବାର ଝିଙ୍କିବା କର୍ମ—
2. Act of pulling and drawing with jerks; tugging.

ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଓଟାରିବା କର୍ମ—
Jhiṅkājhiṅki — 1. Mutual pulling.
ঝিকাঝিকি; खींचाखींचि — ୨ । ଠେଲା ଓଟରା—
2. Pushing and tugging.

ସେ କଠିନ ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କିରୁ ନିସ୍ତାର
ଲଭି ଲଗି ଅର୍ଦ୍ଧ କୁଅ ହୁଦିଅର । ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।

ଦେ. ବିଣ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଓଟରା ଓଟରି ହେଉଥିବା; ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ଆକର୍ଷିତ—Mutually pulled; pulled by each other.

ଝିଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ରଜ୍ଜୁ ବା ଲଙ୍ଗାର ଅଞ୍ଚଳ) କୁ ବଳପୂର୍ବକ ଆକର୍ଷଣ କରିବା—
Jhiṅkā māribā — To pull with a jerk; to tug.
ঝিকা মারা; झटका मारना

ଝିଙ୍କାରୀ—(ସଂ. ଝିଲ୍ଲୀ; ଝିଲ୍ଲୀ; ଝିଁ ଝିଁ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣରୁ)—ଝିଲ୍ଲୀ—
Jhiṅkārī — Grasshopper; the cricket.
ঝিঝি; झिंगुर — [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ଝିଣ୍ଟିକା ବା ପତଙ୍ଗ । ଏମାନେ ବଣରେ ଓ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ରହିଲେ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଦ୍ୱିପ୍ରହରର ସମୟରେ ତୀବ୍ର ଝିଁ ଝିଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି; ଓ ଶତ ଶତ ଝିଙ୍କାରୀଙ୍କ ଶବ୍ଦ ମିଶି ଏକ ଗମ୍ଭୀର ଓ ତୀବ୍ର ଧ୍ୱନି ଜାତ କରେ ।]

ଝାଇଁ ଝାଇଁ ସ୍ୱନେ ଡାକେ ଝିଙ୍କାରୀ । ଗୋଲୋକ, ଉଦ୍‌ରେଖା ।

ଝିଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଝ୍ଷ ଧାତୁ=କ୍ଲେଶନ, ସମ୍ପାଦନ)—
Jhiṅkibā — ୧ । ବଳପୂର୍ବକ ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ଓଟାରିବା;
ঝিকা; झकझोरना, झोंकना — ଝାଙ୍କିବା—1. To drag; to pull with a jerk; to haul.

ସଭା ମଧ୍ୟେ ଝିଙ୍କିଲା ମୋ ବସନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

୨ । ରଜ୍ଜୁ ଆଦିକୁ ଟାଣିବା—
2. To pull a rope; to tug.
୩ । ବଳପୂର୍ବକ ଆକର୍ଷଣ କରିବା—
3. To attract with force.

କେଉଁ ଯୁବତୀର କେଉଁ ଚାହିଁ ଝିଙ୍କିଲା ନୟନ ପାଦ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଊଣା କରିବା—
4. To lessen; to diminish.
୫ । ପ୍ରହାର କରିବାପାଇଁ ଅସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଟାଣି ଆଣିବା-
5. To draw out a weapon.

କାଢ଼ି ଝିଙ୍କି ପଡ଼େ ଛଟରେ ପ୍ରହାର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବାପାଇଁ ବଳପୂର୍ବକ ଓଟାରିବା—6. (figurative) To pull down with force in order to gather.

ଝିଙ୍କି ଆଣି ଅଙ୍ଗେ କଲଣି ଜମା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲିଚଉତିଶା ଝ, ଗୀତ ।

ଝିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ଝିଙ୍ଗାକ; ତୁଳ. ବଂ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଓ ହି. ଝିଂଗ୍)—ଜହ୍ନି (ଦେଖ)
Jhiṅgā — Jahni (See)

ଝିଙ୍ଗାସ—ଦେ ବି. (ସଂ. ଧୃଷ ଧାତୁ ; ବା ଧିକ୍କାର)—
Jhiṅgāsa — କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ବାଧେଇ କରି କହିବା କଥା;
झिड़की — ଭର୍ତ୍ସନା; କଟୂବଚନ; କୁବଚନ; ଧିକ୍କାର ବଚନ—
Admonition; reproof.

ଝିଙ୍ଗାସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଟୂବାକ୍ୟ କହିବା; ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—
Jhiṅgāsibā — To admonish; to call names.
झिड़कना, फिड़फिड़ाना

ଝିଙ୍ଗିଡ଼ି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Jhiṅgiṛdi — ଦୁନ୍ଦୁଭି ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣବିଶେଷ—
The sound of small drums.

ଧେଁକ୍ ଧେଁକ୍ ଥେଇ ଥେଇ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବାଜେ
ଝିଙ୍ଗିଡ଼ି ଡିଡ଼ି ଡିଡ଼ି ଥେଇ ଥେଇ ସାଜେ । ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝିଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର କାକୁଡ଼ି—
Jhiṅginī — 1. A sort of cucumber (Apte).
୨ । ମଶାଲ—
2. A torch; a firebrand (Apte).
୩ । ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ—3. A wild tree.

୧	ଲ	ଭ	ର୍‌,ର୍ଵ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଓଅ	ଓ
?	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଝିଙ୍ଗୀ, ପ୍ରମୋଦକା, ସ୍ବଭର୍ଯ୍ୟାସା; ଏ ଗଛ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହୁଏ; ଫୁଲ ଧଳା, ଫଳ ବରକୋଳ ପରି । ଏହାର ପତ୍ର ମହୁଲ ଗଛର ପତ୍ର ପରି ଶାଖାର ଦୁଇପାଖରେ ଲାଗିଥାଏ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଝିଜରି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନିପୁର) ବ—
Jhijari ସୁନା ବା ରୂପାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଅଣ୍ଟା ଶିକୁଳି—
(ଝିଜରି—ଅନ୍ୟରୂପ) A gold or silver chain worn on the waist.

ଝିଞ୍ଜ(ଞ୍ଝ)ଟ—ଦେ. ବ—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jhiñja(ñjha)ṭa 1. Name of a musical air.
ঝিঁঝিট [ଦ୍ର—ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗିଣୀ । ଏଥିରେ ସବୁ
झिंझोटी ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱର ଲାଗେ, ଏହା ଦିନର ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରହରରେ
(ଝିଞ୍ଝଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗେୟ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । (ସଂ. ଝଞ୍ଝା ବାତ; ଜଞ୍ଜାଳ)—ଝଞ୍ଜଟ (ଦେଖ)
3. Jhañjaṭa (See)

ଝିଞ୍ଜଟ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଡୁଆ ଲଗାଇବା; ନାନା
Jhiñjaṭa lagā(ge)ibā ଗୋଳମାଳିଆ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
ঝংঝট লাগান 1. To complicate matters.
झंझट लगाना ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ କରି ବାରଂବାର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—2. To importune; to solicit or press repeatedly and unreasonably.
୩ । ବିରକ୍ତ କରିବା—3. To tease; to vex.

ଝିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଜଞ୍ଜାଳ)—
Jhiñja(ñji)ṭiā ୧ । ଜଞ୍ଜାଳିଆ; ଗୋଳମାଳିଆ; ଅଡୁଆ ଓଡୁଆ—
ঝংঝটে 1. Complicated; entangled.
झंझटिया ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ଗୋଳମାଳ
ଝିଞ୍ଜଟେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ ବା ଅଡୁଆ ଲଗାଏ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି
ଝିଞ୍ଜଟୀ } ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାର୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମନରେ ବିରକ୍ତି ଜାତ କରାଏ—2. Teasing; importunate; vexatious; troublesome.
(ଝିଞ୍ଝଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ର (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବ—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Jhiñja(ñji)ra (etc) Jañjira etc. (See)

ଝିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)ରା ପୋଲ—ଦେ. ବ—ଜଞ୍ଜିର ପୋଲ (ଦେଖ)
Jhiñja(ñji)rā pola Jañjira pola (See)

ଝିଞ୍ଜା(ଞ୍ଜି)ଟ—ଦେ. ବ—ଝଞ୍ଜଟ (ଦେଖ)
Jhiñjā(ñji)ṭa Jhañjaṭa (See)
(ଝିଞ୍ଝାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଞ୍ଜା(ଞ୍ଜି)ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଝିଞ୍ଜଟିଆ (ଦେଖ)
Jhiñjā(ñji)ṭiā Jhiñjaṭiā (See)
(ଝିଞ୍ଝାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଞ୍ଜାରି—ଦେ. ବ—ବସ୍ତ୍ର ଓ ପୁସ୍ତକାଦିକୁ ଚକଟିକ କରି କାଟିବା ପୋକ—
Jhiñjāri Canker; the silver-moth.
ঘুণ घुन

ଝିଞ୍ଜାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଜର୍ଜର; ଜୃ ଧାତୁ=ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବା) —
Jhiñjāribā ଉଦାଇବା; ବହୁ ଛିଦ୍ର କରିବା; ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା ସାରହୀନ
ঝাঁঝরান କରିବା; ଘିଟି ନଷ୍ଟ କରିବା—To canker;
झंझोड़ना, घुनना to bore holes into a thing; to perforate.
[ଦ୍ର—ଜୀର୍ଣ୍ଣ କାଠ ବା ଲୁଗା ବା ପୁସ୍ତକକୁ ପୋକ ଝିଞ୍ଜାରି ପକାନ୍ତି ।]

ଝିଞ୍ଜିର(ରା) (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବ—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Jhiñjira(rā) (etc) Jañjira etc (See)

ଝିଞ୍ଜିରି (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବ—ଜଞ୍ଜିର ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Jhiñjiri (etc) Jañjira etc (See)

ଝିଞ୍ଜି(ଞ୍ଝି)ମ—ସଂ. ବ—ଦାବାନଳଦଗ୍ଧ ବନ—
Jhiñji(ñjhi)ma A forest on fire (Apte).

ଝିଞ୍ଜୀ(ଞ୍ଝୀ)—ସଂ. ବ—ଝିଙ୍କାରୀ—
Jhiñjī(ñjhī) A cricket (Apte).

ଝିଟ୍‌କା—ଦେ. ବ—ହଠାତ୍ କ୍ଷଣକାଳ ଝିଙ୍କିବା—
Jhiṭ-kā Sudden jerk.
ঝাংকা ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଆହାର ଦେଇ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ
झटका ମାରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ପ୍ରିଂ ବା କମାଣୀ ଯୁକ୍ତ କାଠର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A contrivance with a spring used as a trap to kill birds by decoying them with baits.

ଝିଟ୍‌କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ (ଯଥା—ଘୋଡ଼ାର
Jhiṭ-kā māribā ବାଗ, ନାହାଟାଣିବା ଦଉଡ଼ି) ହଠାତ୍ କ୍ଷଣକାଳ
ঝাঁকিমারা ପାଇଁ ବଳପୂର୍ବକ ଝିଙ୍କି ଦେଇ ପୁନର୍ବାର
झटकारना ଶିଥିଳ କରିଦେବା—To jerk; to give a quickly and suddenly arrested push or pull.

ଝିଟ୍‌ପିଟ୍—ଦେ. ବ—ଝିଟିପିଟି (ଦେଖ)
Jhiṭ-piṭ Jhiṭipiṭi (See)

ଝିଟ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟ)—୧ । ଚେମରଚଟୁ; ଧିଟ;
Jhiṭa ଧୃଷ୍ଟ; ଜିଗରିଆ—1. Importunate; pertinacious.
ধীট ୨ । ବେହିୟା; ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
ढीठ 2. Shameless; immodest.
ଝିଟେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ ମାଇକିନିଅଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସବୁବେଳେ ରଜସପ ହେବାକୁ ସେ ଭାରି
ଝିଟୋଇ } ଝିଟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୩ । ଅଶ୍ଳୀଳ—3. Indecent.

ଝିଟପଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟତା)—୧ । ନିର୍ଲଜ୍ଜତା—
Jhiṭa-paṇa 1. Shameless-ness.
ধীটামী ୨ । ଅଶ୍ଳୀଳତା—2. Indecency.
ढीठाई ୩ । ଧୃଷ୍ଟତା—3. Impertinence.
୪ । ଚେମରଚଟୁପଣ—4. Pertinacity; importunity.
(ଝିଟପଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରାଂଶ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରାଂଶ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରାଂଶ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରାଂଶ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରାଂଶ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଝିଟ ହୋଇ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ବର୍ଷିଳି ଜ୍ଞାବରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—
Jhiṭa hoi lāgibā
To solicit unreasonably; to importune; to tease; to worry with requests.

ଝିଟିକା—ଦେ.ବି. (ସଂ. ଉଚ୍ଚିଙ୍ଗଟ; ଉଚ୍ଚିଙ୍ଗ; ସଂ. ଝିରିକା)—ଲମ୍ବପଦ ବିଶିଷ୍ଟ ପତଙ୍ଗବିଶେଷ; ଫଲିଙ୍ଗ; ଝିଣ୍ଟିକା—
Jhiṭikā
ସଂ. ନାମ—ଝିଲ୍ଲି, ଝିରିକା, ଝିଲ୍ଲୀ, ଉଚ୍ଚିଙ୍ଗଟ, ଉଚ୍ଚିଙ୍ଗଂ.
ଝିରିକା; ଝିରି; ଉଇଚିଙ୍ଗଡ଼େ
ଟିଡ୍ଡା; ଟିଡ୍ଡୀ; ଝୀଁଗୁର
[ଦ୍ର—ଏହି ଉଚ୍ଚପ୍ଲାବୀ ଷଟ୍‌ପଦ ପତଙ୍ଗ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ରଆଦି ଖାଇ ବୃକ୍ଷକୁ ପତ୍ରହୀନ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ସମୟେ ସମୟେ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ କୌଣସି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ସମସ୍ତ ଫସଲ ଓ ଗଛର ପତ୍ରକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦିଅନ୍ତି; ଏମାନେହିଁ ଝିଂକାରି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଝିଟକା (ଦେଖ)
1. Jhiṭ-kā (See)
୨ । ବର୍ଷା ପାଣିର ଛାଟ—
2. The splash of diogonal shower of rain.

ଝିଟିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝାଟି (ଦେଖ)
Jhiṭingā
Jhāṭi (See)

ଝିଟିପିଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଜ୍ୟେଷ୍ଠୀ; ଚଟକା)—୧ । ପଲ୍ଲୀ ବା ଗୃହଗୋଧିକା; ଗୃହରେ ଥିବା ସରୀସୃପବିଶେଷ—1. The common house-lizard; the house gecko; Hemidactylus.
Jhiṭi-piṭi
ସଂ. ନାମ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠୀ, ମାଣିକ୍ୟା, ଚଟକା, ପଲ୍ଲୀ, ଭିତ୍ତିକା, ଗୃହଗୋଧା, ଗୃହଗୋଧିକା, ପଲ୍ଲିକା, ମୁଷଲୀ, ଗୃହୋଳିକା, ଗୃହଗୋଳିକା, କୁଡ୍ୟମତ୍ସ୍ୟ, ବର୍ଣ୍ଣଂବସା
ଟିକଟିକୀ
ଛିପକଲୀ; ଟିକଟିକୀ
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ମସ୍ତକ ମଣ୍ଡଳାକାର, ଅଙ୍ଗୁଳି ନଖବିଶିଷ୍ଟ; ଏମାନେ ଟକ୍ ଟକ୍ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ଶରୀରର ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ଏମାନେ ପଡ଼ିଲେ ଭବିଷ୍ୟତ ମଙ୍ଗଳକର ବା ଅମଙ୍ଗଳକର ଫଳ ଘଟେ ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ କାନ୍ଥ ଉପରେ ସହଜରେ ଗତି କରନ୍ତି ଓ କାନ୍ଥରେ ବସିବା ପୋକ ଆଦି ଖାଆନ୍ତି; ଏମାନେ କାନ୍ଥଦେହରେ ପେଟ ଲଗାଇ ୪ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଚାଲନ୍ତି; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କଲେ କୁଷ୍ଠ, ଉପଦଂଶ ଓ ଗଣ୍ଡମାଳା ରୋଗ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ବୃହତ୍ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]
୨ । ଘର ଚାଳର ଓଳତରେ ଥିବା ଭୁଣ୍ଡାଟି ପଟାକୁ ଓ ଇଶୋଇକୁ ସଂଯୋଗ କରିବା କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ—
2. A small piece of wood joining the eaves-plate with the end-piece of a thatched roof; a bracket-like piece of wood attached to the eaves-plate to support the end-plate of a thatch to prevent it from falling down.

ଝିଟଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଝିଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhiṭaā (etc) Jhiṭa etc (See)

ଝିଣ୍‌ଝିଣ୍—ଦେ. ବି—ଝିଣିଝିଣି (ଦେଖ)
Jhiṇ-jhiṇ Jhiṇi-jhiṇi (See)

ଝିଣ୍‌ଝିଣିଆ—ପ୍ରଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି—କଙ୍କି (ଦେଖ)
Jhiṇ-jhiṇiā Kaṅki (See)

ଝିଣିଝିଣି—ଦେ. ବି.—(ଅନୁଭୂତିର କାଳ୍ପନିକ ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ)—ଅଙ୍ଗସୁପ୍ତି; ବହୁକାଳ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ଗଲେ ରକ୍ତସଞ୍ଚାଳନର ରୋଧ ହେବାରୁ ଅଙ୍ଗବିଶେଷର ଯେଉଁ ଅବଶ ଅବସ୍ଥା ବୋଧ ହୁଏ; ଅଙ୍ଗାଦିର ଅବଶତା; ଝମି ଝମି—
Jhiṇi-jhiṇi
ଝିନଝିନି
ସୁନସୁନୀ
Numbness of limbs; sensation of the limb being asleep; 'limbs going to sleep'; 'pins and needles' (due to limbs temporarily losing sensation after being kept unmoved for a long period); tingling sensation.
ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝୁଣୁ ଝୁଣୁ (ଦେଖ)
Jhuṇu jhuṇu (See)

ଝିଣିଝିଣିଆ(ଆଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଅମ୍ବ, ଯାହାକୁ ଖାଇଲେ ତଣ୍ଟି ଓ ପାଟି ଝିମି ଝିମି ହୋଇଯାଏ; ଭୁକ୍ତିଶୀଳ ଅମ୍ବ—A kind of mango which causes irritation in the throat and mouth.
Jhiṇi-jhiṇiā (āṅ)

ଝିଣିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—କ୍ରି.—ଝୁଣିବା (ଦେଖ)
Jhiṇibā Jhuṇibā (See)

ଝିଣ୍ଟିକା—ଦେ. ବି.—ଝିଟକା (ଦେଖ)—Jhiṭikā (See)
Jhiṇṭikā 'ଝିଣ୍ଟିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିବା କ୍ୟାଯ୍ୟ'? ପ୍ରବଚନ ।
ସଂ. ବି.—ଝିଣ୍ଟୀ (ଦେଖ)
Jhiṇṭi (See)

ଝିଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝୁଣିବା (ଦେଖ)
Jhiṇṭibā 1. Jhuṇibā (See).
୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—ଖାଇଦେବା; ଚିଲିପକାଇବା—
2. (ironical) To devour; to eat up.

ଝିଣ୍ଟୀ—ସଂ. (ଝିଟ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଇଟ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନିପାତନ)—ବାସକାଦି ବର୍ଗୀୟ ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପକ୍ଷୁପବିଶେଷ—A kind of shrub growing wild; Barlaria.
Jhiṇṭi
ସଂ. ନାମ—ଝିଣ୍ଟି, ଝିଣ୍ଟିକା, କଟୁସାରିକା, ଝିଣ୍ଟୀ, ଭୁରୁଣ୍ଟକ, ବର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପ, ମହାସହ, ଅମ୍ଳାନ, ଅମ୍ଲାନକ
ଝିଣ୍ଟୀ, ଝିଣ୍ଟୀ ଝାଁଟୀ
କଟସରୈଯା, ପିଯାବାସା
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନେକ ପ୍ରକାରର ।]
୧ । ହଳଦିଆ ଝିଣ୍ଟି ବା ବାସନ୍ତକରଣ୍ଟା; ଏ ଗଛର କାଣ୍ଡରେ କଣ୍ଟା ଥାଏ; ଫୁଲ ହଳଦିଆ
ସଂ. କୁରୁଣ୍ଟକ, ଚକ୍ରିଶକ—
1. Barlaria Prionites.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈୁ	ଊଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଥ

୨। ସାଦାଝିଣ୍ଟି; ଗଛରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ, ଫଳ ସାର୍ଘ ଓ ଫୁଲ ଧଳା; ସଂ. ସୈରେୟ୍ୟା, ସୈରେୟକ, କଣ୍ଟସାରକା ସହଚର, ସହାଚର, ଝିଣ୍ଟି—

୩। ନେଳ ଝିଣ୍ଟି; ଫୁଲ ନେଳଅ ସଂ. ବାଣା ଦାସୀ; ଆର୍ତ୍ତଗଳ—

୪। ନାଲ ଝିଣ୍ଟି ଅର୍ଥ ଲେଲ ଫୁଲ; ଫୁଲ ଆରକ୍ତ ସଂ. କୁରୁବକ—

2. 3 & 4. Barlaria Cristata of different varieties; Dichotoma.

[ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଝିଣ୍ଟୀ କୁଷ୍ଠ, ବାୟୁ, ରକ୍ତ-ଦୋଷ, କଫ, କଣ୍ଡୁ ଓ ବିଷ ହରଣ କରେ; ଏହା ତିକ୍ତ ମଧୁର ରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଈଷତ୍ ଅମ୍ଳ ଓ କେଶରଞ୍ଜକ; ଏହା ସେବନ କଲେ କୁଷ୍ଠ, ବାତ, ବ୍ରଣ, ଚର୍ମବିକାର, ଶ୍ୱାସ, କାସ, ଜ୍ୱର, ଶୋଥ, ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ, ବାତରକ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ, କଫ, କଣ୍ଡୁ, ଶୂଳ ଓ ଦାରୁଣ ବିଷ-ବିକାର ନଷ୍ଟ ହୁଏ, କାନ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ବଳପଳିତ ନିବାରିତ ହୁଏ, ଦନ୍ତ ଓ କେଶର ଉପକାର ହୁଏ—ବୃନ୍ଦବନ୍ଧୁ, ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ଝିନ୍‌ଝଟ୍—ଦେ. ବି.—ଝିଞ୍ଜଟ (ଦେଖ)
Jhin-jhaṭ   Jhiñjaṭa (See)
(ଝିନ୍‌ଝିଟ୍; ଝିନ୍‌ଝୁଟ୍, ଝିନ୍‌ଝୋଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିନ୍‌ଝଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଝିଞ୍ଜଟିଆ (ଦେଖ)
Jhin-jhaṭiā   Jhiñjaṭiā (See)
(ଝିନ୍‌ଝିଟିଆ, ଝିନ୍‌ଝିଟିଆ;
(ଝିନ୍‌ଝୁଟିଆ, ଝନ୍‌ଝୁଟିଆ, ଝିନ୍‌ଝୋଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଝିନ୍‌ଝିଟ୍—ଦେ. ବି—ଝିଞ୍ଜଟ୍ (ଦେଖ)
Jhin-jhiṭ   Jhiñjaṭ (See)

ଝିନ୍‌ଝିନ୍—ଦେ. ବି—ଝିଣିଝିଣି (ଦେଖ)
Jhin-jhin   Jhiṇi-jhiṇi (See)

ଝିନ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଚୀନ=ଚୀନଦେଶ; ଏ ଦେଶରେ ପୂର୍ବେ ଖୁବ୍ ପତଳା ଲୁଗା ତିଆର ହେଉଥିବାରୁ; ସଂ ଚୀନାଂଶୁକ ଜନ୍ମା ସଂ. କ୍ଷୀଣ; ପ୍ରାକୃତ. ଝୀଣ)—ସୂକ୍ଷ୍ମ; ବାରିକ୍; ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାତଳ—Very thin and delicate (cloth).
Jhina
ঝিন
ঝীন, ঝীনা

ବକଳ ପିନ୍ଧନ୍ତି ଯାହାର କଷ୍ଟଦେଶ
ଆର ଜନ୍ମେ ପିନ୍ଧେ ସେ ସରୁ ଝିନବାସ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

ଦେ. ବି—ଅତି ସରୁ ଲୁଗା—Very thin cloth.

ଝିନପଟଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚୀନ+ପଟ୍ଟ)—୧। ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର—
Jhina-paṭaṇī   1. Very delicate fabric.
ঝিলিমিলি   ୨। ଅତ୍ୟନ୍ତ ପତଳା ପାଟ ଲୁଗା; ହାଉଆ ଶାଢ଼ୀ—
2. Thin silk cloth; a thin kind of silk gauze.
ଝିନବସନ }
ଝିନବାସ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଝିନପଟଣୀ ଅଙ୍ଗେ ଶୋଭା, ଝଟକ ବଦ୍ଧ ପ୍ରାୟ ଅଙ୍ଗ—
କଳସମ ଦାସ. କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

ଝିନିଝଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଝଞ୍ଜଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Jhinijhaṭ (etc)   Jhañjaṭa etc (See)

ଝିପ୍‌ଝିପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝିପିଝିପି (ଦେଖ)
Jhip-jhip   Jhipi-jhipi (See)

ଝି-ପକା(କେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗ୍ରାମ୍ୟ) କ୍ରି—ଝିଇ ପକାଇବା (ଦେଖ)
Jhi-pakā(ke)ibā   Jhi-i pakāibā (See)

ଝିପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଦୁବାଘାସ—
Jhipā   A kind of creeping grass.

ଝିପିଝିପି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛୋଟ ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେବା—Raining in small drops; drizzling; light shower of rain; gentle shower.
Jhipi jhipi
টিপিটিপি
ঝিরঝির
(ଝିପିରି ଝିପିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିପିଝିପି ମେଘ ବରଷି ଅଛିର
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦୁମୁଦୁମୁ—ଜଗନ୍ନାଥ ଜଗମୋହନ. ନଈ ଭଣା ।

ଦେ. ବି—ସାମାନ୍ୟ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ଟୋପାରେ ବର୍ଷା—
A drizzle; dribble; gentle shower.

[ଦ୍ର—ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍, ଦୁମ୍‌କାଣି=ଖୁବ୍ ବଡ଼ବଡ଼ ଟୋପାରେ ପ୍ରଚୁର ବର୍ଷା । ଟପଟପ, ଟପର ଟପର=ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବରଷା । ଝପ୍‌ଝପ୍, ଝପଝପ, ଝପର ଝପର=ଏହାଠାରୁ ସାନ ଟୋପାରେ ବରଷା । ଝିପ୍‌ଝିପ୍, ଝିପିଝିପି, ଝିପିରି ଝିପିରି=ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା । ଝୁପ୍‌ଝୁପ୍, ଝୁପୁଝୁପୁ, ଝୁପୁରୁ ଝୁପୁରୁ=ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା । ଲିପ୍‌ଲିପ୍, ଲିପିଲିପି=ଏହା ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ଷା । କୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା (ଗ୍ରା)—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ଷା ।]

ଝିମ୍‌ଝିମ୍—ଦେ. ବି—ଝିମିଝିମି (ଦେଖ)
Jhim-jhim   Jhimi-jhimi (See)

ଝିମ୍ ଝିମ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝିମ୍ ଝିମ୍ ହେବା (ଦେଖ)
Jhim jhim māribā   Jhim jhim hebā (See)

ଝିମ୍‌ଝିମ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅନୁଭୂତିର କାଳ୍ପନିକ ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ)—
Jhim-jhim hebā   ୧। ଝାଇଁ ଝାଇଁ (ଦେଖ)
ঝিমঝিম করা   1. Jhāiṅ jhāiṅ (See)
झुनझुनाना   ୨। ଅନଶନାଦିଜନିତ ଦୁର୍ବଳତା ବୋଧ—
2. A tingling or creeping sensation due to sheer weakness and fasting.

ଝିମା—ଦେ. ବି—୧। ଏକପ୍ରକାର ବାତରୋଗ—
Jhimā   1. A fit or disease accompanied with a tingling sensation and stupor.
ঝিনা রোগ
सुन्न, सनसनी

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହ ହାତ ଝିମ୍‌ଝିମ୍ ମାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଙ୍ଗ ଅବଶ ଓ ସ୍ପନ୍ଦହୀନ ହୋଇଯାଏ ।]

୨। ମୂର୍ଚ୍ଛାବାତ—2. Swoon.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗା ନ ପାଇଲେ 'ଆଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଦେ. ବଣ. (ସଂ. କ୍ଷୀଣ)—୧ । ଅବଶ; କାଲୁଆ—
1. Paralysed; benumbed.
୨ । ଯେଉଁ ଅମ୍ବ ଖାଇଲେ ପାଟି ଓ ତୋଟିରେ ଝିମ୍ ଝିମ୍ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ; ରସୁଣିଆ (ଅମ୍ବ)—
2. (mango) Producing irritation in the throat and mouth.
ধীমা ୩ । ଯେ ଝିମେଇ ଝିମେଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ; ଅଲସୁଆ—
धीमा 3. Slothful; slow coach; laggard.
୪ । ଚେମ୍ପଟା (ଫଳ)—
4. Withered and shrunk (fruit).

ଝିମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦେହ) ଝିମିଝିମି ବୋଧ କରିବା—
Jhimā(me)ibā 1. To feel a tingling sensation in the body.
ঝিমা
सनसनाना ୨ । ଅଙ୍ଗାଦି ଅବଶ ହୋଇ ଚଳତ୍ ଶକ୍ତିହୀନ ହେବା—
2. (limbs) To be benumbed or overpowered.
୩ । (ଅଙ୍ଗାଦି ଅବଶ ହେବା ପରି) ଧୀରେ ଧୀରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଝିମେଇବା—
3. To do some work very slowly (as if the doer is suffering from numbness).
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ନିଦ୍ରାତୁର ହୋଇ ଢୁଳାଇବା ବା ଝିମି ହେବା—To nod with drowsiness.

ଝିମାଣି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇ ଦଳ ବାଳକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରକାର
Jhimāṇi ଖେଳ; ଡୁ ଡୁ ଖେଳ—1. A kind of out-door game amongst boys.
୨ । ଜୁଆ ଖେଳ—2. A game at hazards.
ଝିମାଣି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ ଉପୁଜିବା ନ୍ୟାୟ—ପ୍ରବଚନ ।
୩ । (ସଂ. ଧ୍ମା ଧାତୁ) ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା କାରଖାନାର ଅଗ୍ନି—2. The fire of an arms-factory.

ଝିମା ବାତ—ଦେ. ବି—ଝିମା (ଦେଖ)
Jhimā bāta Jhimā (See)
(ଝିମା ରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିମିଝିମା—ଦେ. ବଣ—ରସୁଣିଆ (ଅମ୍ବ); ଯାହାକୁ ଖାଇଲେ ପାଟି ଝିମିଝିମି
Jhimi-jhimā ହୋଇଯାଏ (ଯଥା—ଝିମିଝିମା ଅମ୍ବ, ଝିମିଝିମା ବାଇଁ ଅମ୍ବ)—(mango) Which produces iritation in the throat and mouth.
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ମାଇପେ ପିନ୍ଧିବା ଉପରକାନର ଫିରଫିରୁ—A kind of earring worn on the upper part of the ear.

ଝିମିଝିମି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଝିଣ୍ଟିମ)—୧ । ବହୁକାଳ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ
Jhimi-jhimi ଅବସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ରକ୍ତସଞ୍ଚାଳନରେ ବ୍ୟାଘାତ ହେବାରୁ ଅଙ୍ଗବିଶେଷରେ ଅବଶତା ଅନୁଭୂତ ବା ଯନ୍ତ୍ରଣାବୋଧ—1. Tingling sensation due to numbness of a limb if kept in one position for a long period.
୨ । ଘୁଙ୍ଗୁରଅଦି ପିନ୍ଧି ପାଦକ୍ଷେପ ବା ନୃତ୍ୟାଦି କରିବା ଯୋଗୁଁ ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍ ବା ଝୁମୁ ଝୁମୁ ଶବ୍ଦ; ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁରୁ—
2. Tinkling sound caused by dancing while wearing small bells.

ଝିମିଟ(ଣ୍ଟ)—ଦେ. ବି—ମୁହୂର୍ତ୍ତ; ନିମିଷ ମାତ୍ର—
Jhimiṭa(ṇṭa) One moment only; instant; a very short time; 'no time'.
ଝିମିଟେ ମିଳାଇ ଗଲା ସେ ହୁଙ୍କାର କ୍ରୋଧ । ଚିନ୍ତାମଣି, ଜଗମୋହନ ।

ଝିମିଟକ—ଦେ. ବି—ଝିମିଟ (ଦେଖ)
Jhimiṭaka Jhimiṭa (See)
ଝିମିଟକ କଷ୍ଟ ଶରରୁ ଅନଳ୍ପ ହୋଇଲାଣି ଝୁରିଝୁରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଝିମିଟକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ—
Jhimiṭa-ke In no time; in a moment; in a trice.

ଝିମିଟି—ଦେ. ବି—ଝିମାଣି (୧) (ଦେଖ)
Jhimiṭi Jhimāṇi (1) (See)

ଝିମିଣି—ଦେ. ବି—ଝିମାଣି (୧) (ଦେଖ)
Jhimiṇi Jhimāṇi (1) (See)

ଝିମିଣ୍ଟେ—ବି—ନିମେଷ ମାତ୍ର—
Jhiminṭe A very short time; a moment.
ଝିମିଣ୍ଟେ ଗଲେ କାଳ ପୁଣ ଆପଣା ବାଳକଙ୍କୁ ଚିତ୍ତାଇ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝିମିରି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ତିଆରି କରନ୍ତି; ହତିଆର-
Jhimiri କାରିଗର—Manufacturer of arms.

ଝିମିରି ଖେଳ—ଦେ. ବି—ଝିମାଣି (୧) (ଦେଖ)
Jhimiri kheḷa Jhimāṇi (1) (See)

ଝିମିଶାଳ—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର କାରଖାନା—
Jhimi-śāḷa Arms-factory.

ଝିମୁଟ—ଦେ. ବି—ମୁହୂର୍ତ୍ତ—
Jhimuṭa A moment.
ଝିମୁଟ ହେବାକୁ ସହସ୍ର ଯାମ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗ ଚମ୍ପୂ ଝ. ଗୀତ ।

ଝିମେଇ ଝିମେଇ—ଦେ. କ୍ରି. (ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା; କ୍ରିୟାବିଶେଷଣ
Jhimei jhimei ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
୧ । ଅତି କ୍ଷୀଣ ଭାବରେ—
1. Very slightly.
୨ । ଧୀରେ ଧୀରେ—2. Slowly.
(ଯଥା—ପାଣି ପୋଖରୀରୁ ଝିମେଇ ଝିମେଇ ବହି ଯାଉଛି ।)
୩ । ଅଳସୀ ସହକାରେ—Idly; slothfully.
୪ । ନିଦ୍ରାତୁର ହୋଇ ଇତସ୍ତତଃ ଢୁଳାଇବା ପ୍ରକାରେ—
4. Drowsily; nodding.
(ଯଥା—ସେ ଝିମେଇ ଝିମେଇ ଚାଲୁଛି ।)

୧	ଲ	ଢ଼	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଣ୍ଟ	ଉଃ	ଉ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ସ୍ତୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ୱ	ନ

ଝିମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
Jhimpurdi Jhumpurdi (See)
ଝିମ୍ପୁଡ଼ି ବାଂଶ ସଂଶ ଅଂକୁଲ ବଦର—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଝିରିକା—ସଂ. ବି—ଝିଙ୍କାରୀ—
Jhirikā A cricket (**Apte**).
(ଝିରୀ, ଝିରୀକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିରିଝିରି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଧୀର)—
Jhiri-jhiri ପାଣି ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଝରିବା ପ୍ରକାରେ—Water oozing or flowing very thinly or slightly.
ଝିରି ଝିରି ହୋଇ ବହଇ ସଲିଳ । ରାଧାନାଥ, ମହେନ୍ଦ୍ରଗିରି ।

ଝିଲ୍‌ଝିଲ୍—ଦେ. ଅ—ଚକ୍‌ଚକ୍; ଜକ ଜକ—
Jhil-jhil In a twinkling manner; flashing.
झिलमिल କଜ୍ଜଳ ଝିଲ୍ ଝିଲ୍ ମାରୁଛ । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭୁଣୀ ।

ଝିଲ୍‌ମିଲ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଖଡ଼ଖଡ଼ି; କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା
Jhilmil ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଘର ଭିତରକୁ ବାୟୁ ଓ ଆଲୋକ
ঝিলিমিলি ପଶିବା ଭଳି ଅନେକ ଖଣ୍ଡ ପଟାରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର
झिलमिली କବାଟ—1. Venetian blind (for doors and windows); a shutter.
ଝିଲ୍‌ମିଲି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଝିଲିମିଲି }
[ଦ୍ର—ଝିଲ୍‌ମିଲ୍ କବାଟ ଏପରି ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେ, ତାହାର ପଛ ଆଡ଼େ ଥିବା ଛଡ଼କୁ ଝିଙ୍କି ଟାଣି ଦେଲେ କବାଟ ବନ୍ଦଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କବାଟ ଉପରେ ଥିବା ସରୁ ପଟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଫାଙ୍କମାନ ମେଲା ହୋଇଯାଏ । ଓ ଉକ୍ତ ଛଡ଼କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଉକ୍ତ ଫାଙ୍କମାନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ସେ ଫାଙ୍କମାନ ମେଲା ହେଲେ ଉକ୍ତ ଫାଙ୍କ ବାଟେ ବାୟୁ ଓ ଆଲୋକ ଗୃହ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଏ । ଗାଡ଼ି ଓ ପାଲିଙ୍କିର କବାଟମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରକାର ସୁଖ ଥାଏ ।]
୨ । ଖୁବ୍ ପତଳା; ଜାଲିଜାଲିଆ—2. Gauze-like.
(ଝିଲ୍‌ମିଲ୍‌କାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଖିର ପିଲକକୁ ସବୁବେଳେ ଉଠାଉ ଥାଏ ଓ ପକାଉଥାଏ ଓ ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଉତ୍ତମ ନୁହେଁ—3. A dim-sighted person; one who always quickly moves his eyelids up and down.
ଦେ. ବଣ.—ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—
Very bright; dazzling.

ଝିଲ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଜଳ; ସଂ. ବିଲ୍ଲ; ଭଲ=ଗର୍ତ୍ତ)—୧ । ଜଳପାଟ;
Jhila ଦହ; ବର୍ଷାପାଣିରେ ଯେଉଁ ବହୁବିସ୍ତୃତ ନିମ୍ନଭୂମି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ
বিল ହୋଇଯାଏ—1. Marsh; swamp; morass;
झिल bog.
୨ । ଅଗଭୀର ଜଳାଶୟ—2. Shallow lake.

ଝିଲ(ଲି)କିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଧୀର)—(ପବନ) ଧୀରେ ବହିବା
Jhila(li)kibā (wind) To blow slowly.
ପଛପଟରୁ ପବନ ଝିଲିକ ଦେଇ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଝିଲ(ଲି)କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ପବନ) ଧୀରେ ଧୀରେ ବହିବା—
Jhila(ke)ibā (wind) To blow slowly.
ଝିଲିଝିଲି ପବନ ଝିଲକେଇଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଝିଲ(ଲି)ପି—ଦେ. ବି.—୧ । (ଫା. ଜୁଲ୍‌ଫ୍; ସଂ. ନାମ କାକପକ୍ଷ)—
Jhila(li)pi କର୍ଣ୍ଣମୂଳ ପାଖେ ଯେଉଁ କୁଞ୍ଚିତ ବଙ୍କ କେଶ ଥାଏ—
জুলফি 1. Curling lock hanging down and
जुलफी dressed so as to descend and curve round the lobe of the ear.
କ ମଧୁର ବଦନେ ଗୌର ଗଣ୍ଡେ କଳା-କାନ ଝିଲପି ।
ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।
ঝিলাপী ୨ । ଜିଲବି (ଦେଖ)
जिलेबी 2. Jilibi (See)

ଝିଲ(ଲି)ପି କାଟିବା—ଦେ.କ୍ରି.—ମସ୍ତକର କେଶଗୁଚ୍ଛ କାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ [illegible]
Jhila(li)pi kātibā ପ୍ରକାରେ କେଶକୁ କାଟି ବିନ୍ୟାସ କରିବା—
জুলফি কাটা. To wear hair cut and curled round
जुलफ काटना the lobe of the ear.
(ଝିଲପି ଛାଡ଼ିବା, ଝିଲପି ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝିଲି—ଦେ. ବି.—ଝିଲ୍ଲି (ଦେଖ)
Jhili Jhilli (See)

ଝିଲିକନା---ଦେ. ବି.—ମଝିରେ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କନା,ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ବଟା ବିରିକୁ
Jhili-kanā ପୂରାଇ ତାଆଁ କରେଇରେ ଅଜାଡ଼ିଲେ ଝିଲି ଓ ଜଳପି ତିଆରି ହୁଏ—A piece of rag with a hole in the centre through which liquid-paste is poured into the frying pan to prepare spiral jhili.

ଝିଲପି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.ବି—ଝିଲପି (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Jhilipi (etc) Jhilapi (etc) (See)

ଝିଲପିର ପେଞ୍ଚ—ଦେ. ବି.—କୁଟବୁଦ୍ଧି (ଯାହା ଝିଲପିର କୁଣ୍ଡଳ ପରି
Jhilipira pencha ବକ୍ର)—Crooked policy
ঝিলপির পেচ (like the tortuous folds of jilapi).

ଝିଲିମିଲି—ଦେ. ବି. ଓ ବଣ—୧ । ଝିଲ୍‌ମିଲ୍ (ଦେଖ)
Jhili-mili 1. Jhil-mil (See)
(ଝିଲିମିଲିକାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଝିଲିମିଲିକା (୧ ଓ ୩) (ଦେଖ)
2. Jhili-milikā (1 and 3) (See)

ଝିଲିମିଲିକରି ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆଖି ମିଟିମିଟି କରିବା; ଅନବରତ
Jhili-mili kari chāhinbā ଆଖିର ପଲକକୁ ଉଠାଇବା—To blink; to quickly move one's eye-lids; to repeatedly open and shut one's eye-lids while looking

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରୁ ପୃଷ୍ଠାରେ ମତରେ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଝିଲିମିଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝିଲିମିଲି କରି ଚାହିଁବା (ଦେଖ)
Jhili-mili karibā   Jhili-mili kari chāhiṅbā (See)

ଝିଲିମିଲିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝୁଲ ବା ଧୂଳ ଧାତୁ)—୧ । ଜୁଳୁଜୁଳିଆ
Jhili-milikā   ପୋକ—1. Fire-fly.
झिलमिल   ୨ । ଯେଉଁ କବାଟ ବନ୍ଦ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ତହିଁର ଫାଙ୍କ ଖୋଲି ଯିବା ଓ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ କଳ ଲାଗି ଥାଏ—
2. Venetian door.
୩ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସୀମନ୍ତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଜାଲିଦାର ଭୂଷଣବିଶେଷ—
3. An ornament for the head.
ବନ୍ଧୁଁ ଚନ୍ଦ୍ର, ଝୁମ୍ପ ଝିଲିମିଲିକା ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଝିଲୁପି—ଗ୍ରା. ବି.—ଝିଲପି (ଦେଖ)
Jhilupi   Jhilapi (See)

ଝିଲ୍ଲି—ସଂ. ବି.—୧ । ଝିଙ୍କାରି—
Jhilli   1. A cricket (Apte)
କେବେ ଉଲ୍ଲୁକ ଅବା ଝିଲ୍ଲି,
କର୍କଶ ରବ ଠାରୁ ବଳି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
2. A kind of musical instrument (Apte).
୩ । ଚମଡ଼ାର ତନ୍ତୁରେ ନିର୍ମିତ କାଗଜ—
3. Parchment (Apte).
ଦେ. ବି. (ସଂ. [illegible]—୧ । (କାନ ଭିତରର) ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚର୍ମ; (କାତର) ଜାଲି—1. Membrane; diaphram; thin skin inside the ear.
୨ । (ସଂ. ଜାଲ)—କୁଣ୍ଡଳାକାର ରଚିତ ଓ ଘୃତପକ୍ୱ ସରୁ ସରୁ ନାଡ଼ ଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ; ଜାଲ୍ଲୀ—
2. A kind of spiral cake.
ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ଝିଲ୍ଲି ନାଡ଼ିକା ସୁଶୋଭନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
[ଦ୍ର—ବିରି ଓ ଚାଉଳ ବଟାକୁ ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଖପୁରି ବା କନାରେ ପୂରାଇ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ଖଣ୍ଡିତ ନାଡ଼ୀ ଭଳି ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଫୁଟନ୍ତା ଘିଅରେ ପୂଆଇଲେ ଏହି ପିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ଓ ଏହା ଉପରେ କନ୍ଦଚୂନା ଛିଞ୍ଚି ଏହାକୁ ମିଠା କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ଶିରାରେ ବୁଡ଼ାଇଲେ ଏହା ଝିଲପି ହୁଏ; ଶିରାରେ ନ ବୁଡ଼ାଇଲେ ଝିଲ୍ଲି ହୁଏ ।]
୩ । (ସଂ. ଝିଲ୍ଲି)—ଝିଙ୍କାରିରବ—
Chirping of crickets.
ଝିଲ୍ଲି ସଙ୍ଗେ ଖଦ୍ୟୋତ   ଛପିଶପିକଅ
ପ୍ରଦୋଷର ମହାତ୍ମାଯ୍ୟ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

ଝିଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି. (ଝିଲ୍ଲ=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଇକ+ଆ)—
Jhillikā   ଝିଲ୍ଲି (ଦେଖ)—Jhilli (See)

ଝିଲ୍ଲି ଶଙ୍ଖା—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଶଙ୍ଖା ଉପରେ ଟିକଟିକି ଦର୍ପଣଖଣ୍ଡମାନ
Jhilli śaṅkhā   ବସାଯାଇ ଥାଏ—Lac-bracelets set with bits of mirror-glass.

ଝିଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି.—ଝିଲ୍ଲି (ଦେଖ)
Jhillī   Jhilli (See)

ଝୀଝୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ଝି (ଦେଖ)
Jhī-jhī   Jhi (See)

ଝୁଅ—ଗ୍ରା. (କୃଦ୍‌ଭାଷା) ବି. (ସଂ. ଦୁହିତା)—ଝିଅ (ଦେଖ)
Jhua   Jhia (See)
ମାଆ ଝୁଅଙ୍କର ଗୋଡ଼ରେ ଉଠିଲାର ଝୁଣ୍ଟିଆ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ନର୍ଇରଣୀ ।

ଝୁଅ ଝୁଆଣି—ଗ୍ରା. ବି—ଝିଅ ଝିଆଣି (ଦେଖ)
Jhua jhuāṇi   Jhia jhiāṇi (See)

ଝୁଅ ଝୁଆଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଝିଅ ଝିଆଣିଆ (ଦେଖ)
Jhua jhuāṇiā(āṅ)   Jhia jhiāṇiā (See)

ଝୁଆଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଝିଆଣିଆ (ଦେଖ)
Jhuāṇiā(āṅ)   Jhiāṇiā (See)

ଝୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଫଳଆଦିର ପେନ୍ଥା ବା ଥୋପା—
Jhukā   1. Bunch of fruits.
ଅମ୍ବ ଫଳେ ଝୁକାଝୁକା
ତେନ୍ତୁଲି ଫଳେ ବଙ୍କା । ପ୍ରବଚନ ।
୨ । ଜନ୍ତୁ ଶିକାର କରିବା ପାଇଁ ଲୁଚି କରି ଜଗିବା—
2. Lying in ambush to shoot the prey.

ଝୁକା ବସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଜନ୍ତୁ ଶିକାର କରିବାକୁ ଲୁଚି
Jhukā basibā   କରି ଜଗିବା—To lie in ambush to shoot the prey.
(ଯଥା— ଅଜି ରାଜାସାହେବ୍ ନଇଖଣ୍ଡିରେ ଝୁକା ବସିଛନ୍ତି ।)

ଝୁକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହେବା—
Jhukibā   1. To miss the aim.
(ଯଥା—ମୋର କାଁଡ଼ ଝୁକିଗଲା ।)
୨ । (କ୍ଷେତରେ କୃଷିଆଦି କରିବା ପାଇଁ ପାଗ) ବିଳମ୍ବ ହେବା; ଅପାଗ ହେବା—2. (the proper season for ploughing) To pass away without the accomplishment of the requisite operations.

ଝୁଙ୍କ୍‌ତି—ଦେ. ବି—୧ । ନଇଁପଡ଼ିବା; ଅବନତି—
Jhuṅk-ti   1. Stooping; bending down; a
ঝুকতি   pitching forward.

ଝୁଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୁକ୍ଷ; ଧୁକ୍ଷ ଧାତୁ—ସନ୍ଦୀପନ; କ୍ଲେଶନ)—
Jhuṅka   ୧ । ନତି; ନତହେବା—1. Stooping.
ঝুঁক, ঝোঁক   ୨ । ନିଶାର ଆକ୍ରମଣ ଯୋଗୁ ଟଳିବା—
झोंक   2. Tottering due to intoxication.
୩ । ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରଭାବ; ନିଶା—
3. Intoxication.
୪ । କ୍ରୋଧାବେଗ; ରାଗର ବେଗ—4. Fit of anger.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଡ଼	ନ

ঝুকাব ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଓଜନ ହେତୁ ତରାଜୁର ଏକପାଖ ତଳକୁ ଝୁଙ୍କିବା—
2. The coming down of one of the scale-pans of a balance due to the relative heaviness of an article put on it.
୩ । ବେଶି ଓଜନ—3. Comparative heaviness of a thing put on the scalepan

ଝୁଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ଝୁଙ୍କିବା; ନଇଁବା—
Jhunkā 1. Stooping.
ঝুঁকা झुका ୨ । ଝିଙ୍କା (ଦେଖ)—2. Jhinkā (See).

ଝୁଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝୁଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhunkā(ṅke)ibā Causative of Jhunkibā.
ঝোঁকান झुकाना

ଝୁଙ୍କାଝୁଙ୍କି—ଦେ. ବ—ନୁଆଁଇବା କର୍ମ—
Jhunkā-jhunki Act of bending; causing to stoop
ঝোঁকাঝুঁকি, झुकाझुकि

ଝୁଙ୍କି—ଦେ. ବ—୧ । ଦାୟିତ୍ୱ—1. Responsibility.
Jhunki ପିଲା ପ୍ରସବ ଝୁଙ୍କି ଯାକ ସବୁ ଆସର । ଉଦ୍ଧାର. ଗୌରୁବ ।
ঝক্কী ୨ । ଉତ୍ସାହ—2. Zeal.
झोकी ୩ । ଖିଆଲ—3. Whim.
(ଯଥା—ତାର ଗୋଟାଏ ଝୁଙ୍କି ଉଠିଛି ।)
୪ । କେଶଜନକ ଭାର—4. Hard task.
୫ । ଝୁଙ୍କ (ଦେଖ)—5. Jhunka (See)

ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଗକୁ ନଇଁ ପଡ଼ିବା—
Jhunki paṛibā To bend forward.
ঝুকেপড়া झुकजाना

ଝୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧୂକ୍ଷ; ଧ୍ୱକ୍ଷ ଧାତୁ=ସନ୍ଦୀପନ; କ୍ଳେଶନ)—
Jhunkibā ୧ । ନିଶାରେ ଟଳିବା—1. To reel with intoxication; to totter; to stagger.
ঝুংকা
झुकना ୨ । ଟଳିବା—2 To reel.
୩ । ଆଗକୁ ନଇଁ ପଡ଼ିବା—3. To stoop forward.
୪ । ଦୋଦୋଲିବା—4. To shake.
୫ । କଷ୍ଟ ସହକାରେ ଲାଗିବା ବା ଶ୍ରମ କରିବା—
5. To labour at a thing with effort.

ବଙ୍ଗଳା ଏପିଡେମିକ୍ ଫିଭର୍ ଓ ବୋମ୍ବେ ପ୍ଲେଗ୍‌ରେ
କେତେ କେତେ ଡାକ୍ତର ଝୁଙ୍କିଥିଲେ, କଣ କଲେ ?
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ

୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଅଭିଯୋଗ ଲଦା ହେବା—6. (any grave responsibility or charge) To lie on the head of a person.

ଅଦେ ଗୋଟାଏ ଖେର ମାମଲା ତାହା ଉପରେ ଝୁଙ୍କିଥିଲା—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୭ । ନଇଁବା; ନତହେବା—7. To bend.
୮ । ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ଢଳିବା—
8. To lean to one side; to incline.

ଝୁଙ୍କୁଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବ—ଝୁଙ୍କ୍‌ଡ଼ି (ଦେଖ)
Jhunkuṭi Jhunk-ṭi (See)

ଝୁଞ୍ଜଲ—ଦେ. ବ—ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଝାଞ୍ଜ—
Jhunjala A musical instrument;
ঝাঁজ cymbals.

ଝୁଟ୍—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଅଯୁକ୍ତ, ପ୍ରା. ଅଜୁତ୍ତ)—୧ । ସତ୍ୟଲଂଘନକାରୀ—
Jhuṭ 1. Transgressing one's promise.
ঝুট ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—2. Lying.
झूट, झूठ ୩ । ମିଥ୍ୟା—3. False; untrue.
୪ । କୃତ୍ରିମ—4. Forged; not genuine.
ବ—ମିଥ୍ୟା କଥା—False-hood.

ଝୁଟ୍‌ମୁଟ୍—ଦେ. ଭଣ. (ନିରର୍ଥକଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—ମିଥ୍ୟା—
Jhuṭ-muṭ False.
ঝুটমুট, झूठमूठ

ଝୁଟା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଜୁଷ୍ଟ)—୧ । ଅଇଁଠା; ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—
Jhuṭā 1. Leavings of one's meal;
এঁঠো refuse; offal; orts.
जुठा ୨ । ଝୁଟ୍ (ଦେଖ)—2. Jhuṭ (See)
ଭଣ.—ଝୁଟ୍ (ଦେଖ)—
Jhuṭ (See)

ଝୁଟା ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରର ଅଇଁଠାକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. To cleanse the leavings or refuse of another's meal.
Jhuṭā uṭhā(ṭhe)ibā
এঁঠো তোলা
जुटा उठाना
୨ । ଅତି ହୀନ କର୍ମ କରିବା—
2. To do the most humiliating work.

ଝୁଟାଖିଆ—ଦେ. ବ—ପରର ଅଇଁଠା ଖାଇବା—
Jhuṭā-khiā Partaking of the leavings of another.
এঁঠোখেকো ଦେ. ଭଣ. ପୁଂ—(ଗାଳି) ଅଇଁଠାଖିଆ—
जुठिहारा (a term of abuse) Partaking of the
(ଜୁଠାଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) leavings of another.

ଝୁଟି—ଦେ. ବ—କାନ୍ଥରେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣରେ ଲେଖିବା ଚିତ୍ର; ଚିତା; ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର; ଝୋଟି—Drawings or paintings on the wall.
Jhuṭi
আলপনা

ଝୁଟୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଶିମ୍—
Jhuṭuā Bean.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଝୁଡ୍ଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝୁଡୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jhurḍṅgā Jhurḍuṅgā (See)
(ଝୁଡୁଙ୍ଗା, ଝୁନ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁଡଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଝୁଡୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)—
Jhurḍaṅga Jhurḍuṅga (See)

ଝୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଟୋକେଇ —
Jhurḍi Basket; scuttle.
ଝୁଡ଼ୀ, ଝୌଆ

ଝୁଡୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବଦ୍ଧକ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଛୁଇଁ—
Jhurḍuṅga 1. A kind of pod-bearing creeper; Vigna Typisa.
ବରବଟୀ
ବୋଡ଼ା
(ସଂ. ରାଜମାଷ, ମରୁଦ୍ଭବ, ବଦ୍ଧକ)
(ଝୁଡୁଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ଝୁଡୁଙ୍ଗ ଡାଳ ଦେଲେ
ସବୁ ଭକ୍ଷ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ମିଳଇ ଜାଣ ଭଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଲମ୍ବା ଶିମ୍ବ ପରି । ଛୁଇଁ ଧଳା, କଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ୩ ପ୍ରକାର । ଏହା ବରଗଡ଼ା ଛୁଇଁ ପରି ଭୋଜନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ବରଗଡ଼ା ଛୁଇଁ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଆକାରରେ ସରୁ । ଝୁଡୁଙ୍ଗ ଆକାରଭେଦରେ ୩ ପ୍ରକାର;—୧ । ବଡ଼—ଲମ୍ବରେ ୧½ ଫୁଟ ବଢ଼େ । ୨ । ମାଙ୍କଡ଼ଦାନ୍ତିଆ—ଯେଉଁ ଖୁବ୍ ଚେମଡ଼ା; ଯେପା ଖାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ୩ । କାଠିଝୁଡୁଙ୍ଗ—ସରୁଆ ଓ ଛୁଇଁ ସାନ ।]

୨ । ଏକପ୍ରକାର ସମୁଦ୍ର ମାଛ—
2. A kind of sea-fish.

ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଝୁଡ଼ୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jhurḍuṅgā Jhurḍuṅga (See).

ଝୁଣ୍ ଝୁଣ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝୁଣୁ ଝୁଣୁ (ଦେଖ)
Jhuṇ-jhuṇ Jhuṇu jhuṇu (See)

ଝୁଣ୍‌ଝୁଣିଆଁ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ; ଝୁଣ୍‌ଝୁଣ୍ କା—
Jhuṇ-jhuṇiāṅ A kind of herb.

ଝୁଣ୍‌ଝୁଣିଆ ଦେ. ବଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଜଳଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ଅଲ୍ପ ଅଲ୍ପ ଖଣ୍ଡରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିବା; (ବଟଗାଛ ସ୍ୱରସ୍ୱରଅ)
1. Reduced to separate bits after water is dried up from it.
(ଯଥା—ଶଜନା ଶାଗକୁ ଝୁଣ୍‌ଝୁଣିଆଁ କରି ଭାଜିଦଅ ।)

୨ । ଯାହା ଝୁଣୁ ଝୁଣୁ ଶବ୍ଦ କରେ—.
2. Producing a metallic clank.

ଝୁଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଧୂନକ)—୧ । ସାଲବୃକ୍ଷର ସୁଗନ୍ଧ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—
Jhuṇā 1. Resin.
ଧୁନା
ଧୁନା, ରାଳ
ସଂ. ସାଲ, ସାଲନିର୍ଯ୍ୟାସ, ଦେବେଷ୍ଟ

ଝୁଣା ସଙ୍ଗି ହୁତ ହୋଇ ପୁଲକ କୁଠାରେ ।
ରଥାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ବଡ଼ କାଁରେ ପକାଇଲେ ସୁଗନ୍ଧ ଧୂଆଁ ଉଠେ ।]

ଦେ. ସର୍ଜ୍ଜରସମ୍ ୨ । ଚନ୍ଦନରସ (ଦେଖ)
2. Chandarasa (See)

୩ । ଦନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଜୋରରେ ଆଘାତ କରି ଓଟାରିବା;
ଝୁଣିବା—3. Pulling a thing by pressing with the teeth.

୪ । ଜୋରପୂର୍ବକ ଦୋହିବା—
4. To milk with much pressure.

ଝୁନା ୪ । (ସଂ. ଝୁଣୀ)—ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ; ଖୁରୁଡ଼ି ନଡ଼ିଆ—
4. Dried cocoanut.

ଝୁଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଝୁଣିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhuṇā(ṇe)ibā Causative of Jhuṇibā.

ଝୁଣା ଗୁଗୁଳ—ଦେ. ବ (ସଦ୍ଧର) (ସଂ. ଧୂନକ ଓ ଗୁଗ୍ଗୁଲ)—.
Jhuṇā guguḷa ଧୂପ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଝୁଣା ଓ ଗୁଗ୍ଗୁଳ—
Resin and gum myrrh used as incense.
ଧ ନାଗୁଗୁଳ
ଧୂପଧୁନା
(ଝୁଣାଗୁଗ୍ଗୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁଣା ଗୋକଳ—ଗ୍ରା. ବ.—(ସଂ. ଧୂନା + ଗୁଗ୍ଗୁଲ)—
Jhuṇā gokaḷa ଝୁଣା ଗୁଗୁଳ (ଦେଖ)

ଝୁଣାଗୋଗୁଳ,
ଝୁଣାଗୋଗଲ, } —ଅନ୍ୟରୂପ Jhuṇā guguḷa (See)
ଝୁଣା ଗୋଗୁଳ

ଝୁଣି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଝୁଣିବା (ଦେଖ)
Jhuṇi pakā(ke)ibā 1 Jhuṇibā (See)

୨ । ଅଳି କରି କରି ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
2. To bother by repeated requests.

ଝୁଣିବା—ଦେ. କି.—(ସଂ. ଧୂର୍ବ ଧାତୁ ହନନେ; ଏହି ଧାତୁରୁ ସଂ. ଧୂର୍ଣ୍ଣି
Jhuṇibā ଧୂର୍ଣ୍ଣି; ଧୂର୍ଣ୍ଣିରୁ ସଂ. ଝୁଣୀ=ଖୁରୁଡ଼ି ହୋଇଅଛି; ଭୁଲ ସଂ.
ଝୁନା ଚୂର୍ଣ୍ଣନ)—୧ । ଟିକି ଟିକି କରି ଛିଣ୍ଡାଇବା—
ମ ଲାନା 1. To tear to pieces or shreds.

ଶର୍ଙ୍ଗୀ ନଳା ତାହାର ଧରି ଝୁଣି ଦେବ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅବ ।

୨ । ଭେକଟିବା; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ିବା—
2. To bite repeatedly; to gnaw.

୩ । କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିବା—3. To wound.

ଝୁମ୍ପି କାମ ସଙ୍ଗେ ଝୁଣି ଦେବ ଦିନା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚ ମ୍ପୁଗୀତ ।

୪ । ଦାନ୍ତରେ କାମୁଡ଼ି ଚୁଚୁମିବା ବା ଶୋଷିବା; ଦାନ୍ତରେ ଟାଣି ରସ ଶୁଷ୍କ କରିବା—4. To suck hard with pressed teeth.
(ଯଥା—ସବୁଲ ବରଷର ବୁଢ଼ୀ ଅଣ୍ଡଳ ଖୀର ନ ଥିବା ଥନକୁ ମାଆଛେଉଣ୍ଡ ଅରୂଆ ଛଗବାକୁ ସବୁବେଳେ ଝୁଣୁଛି ।)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୫ । ଝିଙ୍କିବା—
5. To pull with sudden jerks.
୬ । କମ୍ପାଇବା—6. To shake.
(ଯଥା ଶିର ଝୁଣିବା)
୭ । ଅତି ବିରକ୍ତ କରିବା—7. To tease; to pester.

ଝୁଣୀ(ଣି)—ସଂ. ବି—୧ । ଶୁଖୁଲା ନଡ଼ିଆ—
Jhuṇī(ṇi) 1. Dried cocoanuts from which water has a dried up.
୨ । ଶୁଖିଲା ଗୁଆ—2. Dry areca nut.

ଝୁଣୁଝୁଣିଆଁ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଝୁଣଝୁଣିଆଁ (ଦେଖ)
Jhuṇujhuṇiāṅ Jhuṇ-jhuṇiāṅ (See)

ଝୁଣୁଝୁଣୁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ରୁଣୁଝୁଣୁ; ଘଙ୍ଗୁର ଆଦିର
Jhuṇujhuṇu ମଧୁର ଧ୍ୱନି—The sweet tinkling sound of ornaments.
রুনঝুন
रुनझुना [ଦ୍ର—ଝଣଝଣ ଅପେକ୍ଷା ଝୁଣୁଝୁଣୁ ମଧୁରତର ଓ କ୍ଷୀଣତର ଧ୍ୱନି ।]

ଝୁଣୁଝୁଣୁକା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—A wild plant
Jhuṇujhuṇukā Crotolaria Striata (Haines)

ଝୁଣ୍ଟ—ସଂ. ବି—(ଝୁଟ୍ ଧାତୁ = ସଙ୍ଘତହେବା ସ୍ଥାନରେ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନ
Jhuṇṭa ଆଗମ ଅ = ଉ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ ବା ବୁଦା—1. Bush; shrub.
୨ । ଅକାଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ—2. Plant.
୩ । ବୃକ୍ଷ; ଗଛ—3. A tree. (Apte).

ଝୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଝୁଣ୍ଟ)—୧ । ଅକାଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ; ବୁଦା—
Jhuṇṭā 1. Shrub; bush.
ঝোপ ୨ । ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ଧରି ବା ଆଣ ପକାଇ
झाड़ी କୌଣସି ବସ୍ତୁ (ଯଥା ଫସଲ)କୁ ଅଟକ କରିବା ନିମନ୍ତେ
झंड़ी ଭୂମିରେ ପୋତାଯିବା ପତାକା ବା ଡାଙ୍ଗ—2. A flag or pole put on the ground in the name of the king or a Deity to restrain a thing being removed therefrom.
হুচট, হোঁচোট, উছোট ୩ । ଗୁଳୁ ଗୁଳୁ ଗୋଡ଼ର ଅଗ୍ରଭାଗ
ठोकर କୌଣସି କଠିନ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—3. Stumbling.

ଝୁଣ୍ଟାଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଝୁଣ୍ଟିବା (ଦେଖ)
Jhuṇṭāi hebā Jhuṇṭibā (See)

ଝୁଣ୍ଟା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝୁଣ୍ଟା ମାରିବା (ଦେଖ)
Jhuṇṭā debā Jhuṇṭā māribā (See)

ଝୁଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ଆଣ ପକାଇ କୌଣସି
Jhuṇṭā māribā ପଦାର୍ଥ ବା ଫସଲକୁ ଅଟକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ପତାକା ପୋତିବା—To set up a flag on the ground in the name of the king or a Deity, restraining a thing thereon being removed by any person; formal injunction by way of fixing a pole on the ground.

ଝୁଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—ଉତ୍ସବ ଓ ପର୍ବାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ପିଢ଼ୋଉରେ ଘରେ
Jhuṇṭi ଓ ଘର ବାହାରେ କାନ୍ଥରେ କରାଯିବା ଚିତ୍ରମାନ; ଚୌକ—
আলপনা Figures drawn on the walls and floors of the house on festive occasions.
ଧର୍ଜନା କଲ୍ୟାଣ ଝୁଣ୍ଟି ଅଙ୍କଣା ହୋଇଛି—ପ୍ରାଚୀ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୂପଣଗୀତା ।
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ସଂ. ଜୁଟ; ଜୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଂ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—୧ । ମସ୍ତକର ଚୂଡ଼ା; ଚୁଟି; ମୁଣ୍ଡର ଗଣ୍ଠି—
1. A knot of hair on the head; chignon.
୨ । ଷଣ୍ଢ, ଓଟ ଆଦିଙ୍କ ଚୂଳ ବା ଚୂଡ଼ା—
2. Tuft or protuberance on the shoulder of the bull or camel.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସକାଳୁ ଦୁଆରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା—Sprinkling of water mixed with cowdung in the courtyard every morning.

ଝୁଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗୋଡ଼ର ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧିବା
Jhuṇṭiā ମୁଦ୍ରିକାଯୁକ୍ତ ଝୁଣ ଝୁଣ ଶବ୍ଦକାରୀ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
আঙ্গঠা Tinkling ring for the 2nd fingers of the
अंगुटा leg; a ring (making a sound) worn by females on the small fingers of the leg.
ଝୁମୁ ଝୁମୁ ବଜାଉ ଝୁଣ୍ଟିଆ ଥୀଲ—ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋଡ଼ର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି; ଚୁଟୁକି—A ring worn by females on the thumb.

ଝୁଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠି କୌଣସି
Jhuṇṭibā କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ ପାଇବା—
পায়ে ঠোকর লাগা, হোচাট খাওয়া 1. To trip in walking.
ठोकर खाना to stumble; to tumble; to strike one's fingers of the leg against something rising out of the ground while walking.
ଝୁଣ୍ଟିଛ କୁଣ୍ଡଳୀ ଗମନ କାଳେ
ଝୁରୁଛ କୁରଙ୍ଗ ପରି କପୋଳେ—ଗୋଲୋକ ଇନ୍ଦୁରେଖା ।
୨ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକରେ ପାଦାଘାତ ବାଜିବା ଯୋଗୁଁ ଗତିରୁଦ୍ଧ ହେବା; ପ୍ରତିହତଗତି ହେବା—
2. To have one's motion retarded by tripping or striking one's foot against something rising from the ground.

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୩ । କୌଣସି କଥା କହୁ କହୁ ବା ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଅଟକିଯିବା—
3. To stutter or stumble while speaking or reading.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନ ଜାଣି ଭ୍ରମରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଭ୍ରାନ୍ତିରେ ପଡ଼ିବା; ଭୁଲକରିବା—
4. (figurative) To commit mistake or wrong; to transgress any rule unintentionally.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନାଦର କରିବା; ଖାତିର ନ କରିବା—
5. (figurative) To disregard; not to care.

ଝୁଲି ଝୁଲି ଗଲୁ ମୋଦେ ମଦେ, ଝୁମୁଝୁମୁ ଚୋ ଝୁଣ୍ଟିଣ ନାଦେ
ଝୁଣ୍ଟଇ ନଳିନ-ପ୍ରଭୁ-ଶୀର-ଶିର-ଝୁଣ୍ଟିରୁ ମୁଁ ଝୁଣ୍ଟିଯାଏ ପାଦେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ସକାଳୁ ଅଗଣାରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା; ଛଡ଼ା ଦେବା—To sprinkle water mixed with cowdung in the courtyard on the morning.

ଝୁଣ୍ଟେଇବା— ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଆଠମଲ୍ଲିକ) କ୍ରି—ଝାଡ଼େଇବା; ଖରିକିବା—To sweep a place or house clean.
Jhunṭeibā

ଝୁନ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝୁର୍ଡୁଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Jhun-gā — Jhurḍunga (See).

ଝୁନା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଝୁଣା (ଦେଖ)
Jhunā — Jhuṇā (See)

ଝୁପ୍—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhup — Jhap (See)

ଝୁପ୍‌ଝାପ୍—ଦେ. ଅ—ଝପ୍‌ଝପ୍ (ଦେଖ)
Jhup-jhāp — Jhap-jhap (See)

ନାଆ ଉପରୁ ମଙ୍ଗଧର, ନାହାଣିଆ, ବାଇଡ଼ା,
ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଝୁପ୍‌ଝାପ୍ କରି ନଦୀରେ ପଡ଼ିଗଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଝୁପ୍‌ଝୁପ୍—ଦେ. ଅ— ଝିପ୍‌ଝିପ୍ (ଦେଖ)
Jhup-jhup — Jhip-jhip (See)
(ଝୁପୁରୁଝୁପୁରୁ, ଝୁପୁରୁଝୁପୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁବା—ଦେ. ବି—ଝବା ୧ (ଦେଖ)
Jhubā — Jhabā 1 (See)

ଝୁମ୍‌କା—ଦେ. ବି—ଝୁମୁକା (ଦେଖ)
Jhum-kā — Jhumukā (See)

ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅଳଙ୍କାରାଦିର ମଧୁର କ୍ୱଣନ ବା ଝଣିଝଣି ଧ୍ୱନି—Sweet rattling noise of ornaments while moving.
Jhum-jhum
(ଝୁମୁଝୁମୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁମ୍‌ଝୁମ୍‌କା—ଦେ. ବି—ଝୁମୁଝୁମୁକା (ଦେଖ)
Jhum-jhumkā — Jhumu-jhumukā (See)
(ଝୁମୁଝୁମୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁମ୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ହି)—୧ । ତନ୍ଦ୍ରା—
Jhum-rā — 1. Nap.
(ଝୁମୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଢୁଲାଇବା; ଘୁମାଇବା—
2. Dozing.

ଝୁମ୍‌ରା(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଘୁମାଇବା; ଢୋଲାଇବା—To doze.
Jhumrā(re)ibā
(ଝୁମୁରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁମରି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Jhumari — A metre.

ଝୁମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି; ସଂ. ଝମ୍ପ)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା; ଭ୍ରମ—
Jhumā — 1. Fainting; swoon; stupor.
୨ । ନିଶା ଘୋଳରେ ଟଳିବା—
2. Reeling with intoxication.
୩ । ନିଦ ଘୋଳରେ ଟଳିବା—
3. Reeling with drowsiness.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଝୁମ୍‌ରା (ଦେଖ)
Jhumrā (See).

ଝୁମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଘୂର୍ଣ୍ଣ)—
Jhumibā ୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା ବା ଭ୍ରମରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବା—
ଝିମା — 1. To reel; to feel giddy.
ଝୁମନା — ଝଞ୍ଜାସୂତ୍ର ଗଲେ ଦେହରୁ ଛାଇ ଗଲା
ଝୁମାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ — ଘଡ଼ିକେ ଉଠେ ଝୁମି ରହିଲେ ବନମାଳୀ—
ଝୁମେଇବା — କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
୨ । ଢୁମାଇବା; ଢୁଲାଇବା—2. To doze.
ଝୁମି ଝୁମି ଲୁଠି ଭଲେ ରଥାର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଲୋସୋନେକ୍ଷ୍ମ ଚ. ଗୀତ ।
୩ । ଯୁଦ୍ଧ କରିବା—3. To fight.
ଝୁମି କାମବାଣେ ଝୁଣି ଦେବ ଶିନା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚମ୍ପୂ ଗୀତ ।

ଝୁମୁକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଘୂର୍ଣ୍ଣି)—
Jhumukā ୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଖେଳନାବିଶେଷ—
ଝୁମଝୁମି — 1. Children's rattle.
ଝୁନଝୁନା — [ଦ୍ର—ଏହା କାଠ ବା ଟିଣରେ
(ଝୁମ୍‌କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଏହା ଫମ୍ପା ଓ ଏଥି ଭିତରେ ଗୋଡ଼ି ପୂରା ଯାଇଥାଏ । ଏହାର ବେଣ୍ଟ ଧରି ହଲାଇଲେ ଏହା ଝୁମୁଝୁମୁ ବାଜେ ।]
୨ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଛୁଗୁଲା ଲୁହା ମୁଦି ଲାଗିଥିବା ଗୁଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ବୃତ୍ତାକାର ବଳା—
2. A circular ring with smaller loose ones attached to it used by confectioners while going out to hawk sweetmeats.
[ଦ୍ର—ଗୁଡ଼ିଆମାନେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବୋଝ ଧରି ବିକ୍ରି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବୁଲିବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଗମନ ବିଷୟ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ଝୁମୁକାକୁ ହାତରେ ଧରି ହଲାଉ ଥାଆନ୍ତି ।]

୧	ଛ	ଉ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଛ୍ୟ	ଘ
୨	ଛ	ଭ୍ର	ଲ୍ଲି	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଭ	ନ୍ନ

୩ । କାନର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଘୂନାର୍ କାପ—
3. An earring with a round bob which revolves in the hole of the lobe of the ear.

ଝୁମକା ୪ । ଏକଜାତୀୟ ଲତା ଓ ତାହାର ଫୁଲ—
ଝୁମକା 4. Passiflora; passion flower; Crotoleria Siricea (Haines).

[ବୃ—ଏହି ଲତା ପ୍ରଥମେ ଆମେରିକାରୁ ଆଗତ ହୋଇ ଅଳ୍ପକାଳ ଏ ଦେଶରେ ବଗିଚାମାନଙ୍କରେ ଏହା କୃଷିଜାତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିର ଫୁଲ ବାଇଗଣି ରଙ୍ଗର, ଚକ୍ରାକାର, ସୁଗନ୍ଧ ଓ ପଞ୍ଚଦଳ । ଫୁଲର ବାହାରେ ସୁନ୍ଦର କେଶରମାନ ଥାଏ । ଫୁଲ ବର୍ଷା ଦିନେ ଫୁଟେ । ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ମୃଦୁମଧୁର । ଏ ଲତାର ପତ୍ର ତିନକୋଣିଆ । ଏହାକୁ ବାଡ଼, ଜାଲି ବା ରଙ୍ଗାରେ ମଡ଼ାଇଲେ ଏହା ଭଲ ମାଡ଼େ । ଏହାର ମୂଳରୁ ୧୬।୨୦ ହାତ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁଠାରେ ଖୁଣ୍ଟିଦେଲେ ଚେର ମାଡ଼ଥାଏ ସେଠାରେ ଚେରରୁ ନୂଆ ଲତା ଗଜୁରେ ଏବଂ ଉକ୍ତ ଗଜୁରିଥିବା ଲତାକୁ ଚେର ଅଂଶ ସହିତ କାଟି ଅନ୍ୟତ୍ର ରୋପଣ କଲେ ଏହା ପୁଣି ନୂଆ ଲତା ହୋଇ ମାଡ଼େ । ଏ ଦେଶରେ ଏହାର ମଞ୍ଜି ହୁଏ ନାହିଁ । ଲତାରୁ କଲମ କରିବାଦ୍ୱାରା ବା ଗଜୁରିଥିବା ଲତାରୁ ନୂଆ ଗଛ ହୁଏ । ଏହା ତ୍ରିବିଧ । ଯଥା— ୧. ଝୁମୁକା (ଲତା) -(ଉପରେ ଦେଖ) । ୨. ଶୁକ୍ଳଝୁମୁକା— ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ମୃଦୁ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—White passiflora. ୩. ବଣଝୁମୁକା—ଫୁଲ ଧଳା ଈଷତ୍ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—Passiflora Foetida.]

ଝୁମୁକି—ଦେ. ବି—ନାଚିବା ସମୟରେ ଗୋଡ଼ରେ ବନ୍ଧା ଯିବା ଘୁଙ୍ଗୁର ବା ଘାଗୁଡ଼ି—Tinkling bells strung together and worn round the ankle of dancers.
Jhumuki

ଝୁମୁକି କଠ(ଠା)ଉ—ଦେ. ବି—ଘୁଙ୍ଗୁର ଲାଗିଥିବା କାଷ୍ଠ ପାଦୁକା—
Jhumuki katha(thā)u Wooden sandals with tinkling bells attached to them.

ମୁଁ ମାଡ଼ୁଥିବ ଝୁମୁକି କଠଉ ଶବଦ ଶୁଣାଉଥିବ—ଭଗ ।

ଝୁମୁକି ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଘୁଙ୍ଗୁର ଲାଗିଥିବା ଯଷ୍ଟି—
Jhumuki bardi A stick with tinkling bells.

ଝୁମୁଝୁମ୍କା—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଛଣପଟ ଗୁଳ୍ମ (ଛଣପଟ ଦେଖ)—
Jhumu-jhum-kā Wild flax hemp (See Chhana-pata).
(ଝୁମୁଝୁମୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁମୁଝୁମୁ—ଦେ. ଅ.—ଝୁମ୍ଝୁମ୍ (ଦେଖ)
Jhumu-jhumu Jhum-jhum (See)

ଝୁମ୍ ହୋ ଝୁମ୍ରିଆ ନାଦେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବହରା ।

ଝୁମୁର ଝୁମୁର—ଦେ. ଅ—ଝୁମ୍ଝୁମ୍ (ଦେଖ)
Jhumur jhumur Jhum-jhum (See)
(ଝୁମୁରୁଝୁମୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବୃ—ଏହା 'ଝୁମ୍ଝୁମ୍' ଅପେକ୍ଷା ମଧୁରତର କୂଜନ ଧ୍ୱନିବ୍ୟଞ୍ଜକ ।]

ଝୁମୁରିବା—ଦେ. କି—ଝୁମୁରୁ ଝୁମୁରୁ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
Jhumuribā To produce a tinkling sound.
ঝুমু ঝুমু করা झमझमाना

ଝୁମ୍ପଇ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଝୁମ୍ପି (ଦେଖ)
Jhumpai Jhumpi (See)

ଝୁମ୍ପଇ ଚଳାଇ ମଦନେ ଲହାଇ ବଢ଼ାଇ ବ ବନାଇଲେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝୁମ୍ପା—ଦେ. ବି—୧ । ଫିତା ବା ପାଟଫୁଲ ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ଫୁଲ—
Jhumpā 1. Tassel; flower-like design attached to the ends of dressing tapes.
ঝাপা, থোপা
झब्बा ୨ । ଗୁଚ୍ଛ ବା ଥୋପା; ପେନ୍ଥା—2. Cluster.

ଗଜ ମୁକୁତା ଝୁମ୍ପା ଫଳ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ମୁଣ୍ଡର ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ପାଟଫୁଲ ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା ପେନ୍ଥା ବା ଗ୍ରନ୍ଥିଚୟ—3. Tassels or cluster of knots tied to the end of a tape for the chignon.

୪ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ଝୁଲୁଥିବା ଅଳଙ୍କାରର ଗୁଚ୍ଛଯୁକ୍ତ ଅଂଶ ବିଶେଷ—4. Tassellated pendants.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Dhumpā (See)

ଝୁମ୍ପା ଗୀତ—ଦେ. ବି—ଢୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ବୋଲିବା ଗୀତ—
Jhumpā-gita Songs sung in accompaniment of Dhumpā drum.

ଝୁମ୍ପାଲଗା—ଦେ. ବି—(ଅଳଙ୍କାରାଦି) ଯହିଁରେ ଝୁମ୍ପା ବା ପେନ୍ଥା ଲାଗିଥାଏ—(ornament etc) Having pendants; tassellated.
Jhumpā-lagā
झब्बेदार

ଝୁମ୍ପି—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଫିରିଫିରି—
Jhumpi 1 Earring with pendants hanging from the bores in the upper helix of the ear.
ঝুপী
झब्बा

୨ । କପାଳ ଉପରକୁ ଲମ୍ବିଥିବା ବାଳ; ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳ—
2. Ringlets of hair hanging down the forehead.

୩ । ଝୁମ୍ପା (ଦେଖ)—3. Jhumpā (See)

ଝୁମ୍ପି ବରଡ଼ାଳୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଝୁଲୁଥିବା ମଲକଡ଼ି—
Jhumpi barardalu A kind of hanging ornament worn on the upper part of the ear.

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Jhumpurdi 1. A kind of wild plant.
(ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବୃ—ଏହାର ଫୁଲ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳ ଏବଂ ପତ୍ର ପରି ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ବର୍ଷା ଦିନେ ଫୁଟେ । ଫୁଲ ଉପରେ ବାଇଗଣି ଆକାରର ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏ ଗଛ ୩।୪ ହାତ ଉଚ୍ଚ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରୁ ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ହୁଏ । ଏହା କଣ୍ଟକମୟ; ଏହାର ଦରମୁହୁଳିତ ଫୁଲକୁ ଲୋକେ ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

୨ । ଝାମ୍ପୁଡ଼ା ବା ବିସ୍ତାରିତ ଗୁଳ୍ମ— 2. Small bushy plant.

ଝୋପ ୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବୁଦା—3. Bush; shrub.

ঝুপরীঘর ୪ । ଋଷିମାନଙ୍କ ଅଶ୍ରୟ ନିମନ୍ତେ ତିଆରିବା ଛାମୁ; झोंपाड़, झुपरी ପର୍ଣ୍ଣଶାଳା—4. Shed made of leaves and branches.

୫ । କୁଡ଼ିଆ—5. Cottage; cabin; hut.

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଘର—ଦେ. ବି.—ଛୋଟ ଓ ନୀଚ ଘର; ମେଣ୍ଢାକୁଡ଼ିଆ ପରି ଘର; Jhumpurdi ghara କୁଡ଼ିଆ—A low hut; a cottage as ঝুপরীঘর high as a bush. झोपड़ी

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ବଣ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବଣ ବୁଦ-ବୁଦିଆ ଗୁଳ୍ମରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ— Jhumpurdi bana A wood full of shrubs. ঝুপীবন

ଝୁମ୍ପୁଡ଼ିମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଝାମ୍ପୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Jhumpurdi-mundi Feminine of jhāmpurdāmundā

ଝୁମ୍ପୁରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି.—ଝୁମ୍ପୁଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Jhumpuri (etc) Jhumpurdi etc. (See)

ଝୁରଝୁର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୌଣସି ଚୂନା ଶୁଷ୍କୁଳ ପଦାର୍ଥ Jhurjhur ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବାର ଅନୁକୃତ ଶବ୍ଦ; ଝୁଡ଼୍ ଝୁଡ଼୍— Low rumbling sound of crumbling particless of small bits or grains.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ(ସ୍ତ୍ରୀ.ଝିରା)—୧ । ଅତି ବୁଢ଼ା (ବ୍ୟକ୍ତି)— 1. Very old (person).

(ଝୁରୁଝୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ—2. Dying; about to die.

ଝୁରବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତାପ)ଦେହକୁ ବାଧିବା— Jhur-bā To affect with heat (said of fire).

(ଯଥା—ନିଆଁ ବହୁତ ଝୁରଲା ।)

ଝୁରମାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ.ହି. ଝୁମ୍ନା) କ୍ରି—ଘୁମାଇବା— Jhur-māibā To doze.

ଝୁରଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପତଙ୍ଗବିଶେଷ; ଅସର୍ପା— Jhur-lā Cockroach.

ଝୁରା—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ୍ରୀ. ଧୁର, ଯୁଗନ୍ଧର)—

Jhurā ୧ । ଶଗଡ଼ଯୁଆଳିର ମଧ୍ୟଭାଗ (ଯେଉଁଠାରେ ଶଗଡ଼-ଦଣ୍ଡାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଯୁଆଳି ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଜିତ ହୁଏ)— 1. The middle of the yoke to which the shaft of a cart is attached; the front end of the beam of a cart which is attached to the middle of the yoke.

চুর, চুরী ୩ । (ସଂ. ଚୂର୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା)—ଚୂର୍ଣ୍ଣ, ଚୂନା- चूरचूरी 3. Powder.

୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—2. Small particles of any thing; crumbs.

ঝুরা ୪ । ବିରହର ସନ୍ତାପ; ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚ୍ଛେଦଜନିତ झुरना ଶୋକ; ଝୁରିବା—4. Pining after one's absent beloved.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ କୋରାପୁଟ) ବି—ଶଗଡ଼ ଯୁଆଳିକୁ ଦଣ୍ଡାର ଅଗ ସଙ୍ଗେ ବାନ୍ଧିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚମ ଦଉଡ଼ି— The thong joining the shaft of a cart to the middle of the yoke.

[ଦ୍ର—ବିଭାଦଉଡ଼ିକୁ ଶଗା କହନ୍ତି ।]

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅଗ ପାଖରେ ବୋଝେଇ ବେଶୀ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଅଗ ପାଖ ଭାରି ହୋଇଥିବା (ଶଗଡ଼)— 1. Front-heavy; (cart) which has become heavier in the front.

(ଭୁଆର, ଝପାଳିଆ—ବିପରୀତ)

୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ— 2. Powdered.

୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ— 3. Consisting of tiny bits.

(ଯଥା—ମାଛର ଝୁରା ଭଜା ।)

ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ପୁରୀ) ବିଣ.—ଅତି ମାତ୍ରାରେ; ଅତ୍ୟଧିକ, ଅଜସ୍ର (ଭୋଜନ)—1. (Eating) To one's fill.

୨ । (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ.—ଛୋଟ ଛୋଟ; ଚୂନା ଚୂନା— 2. Small bits of; tiny grains of.

(ଯଥା—ଝୁରା ଧାନ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—ବି.—ଅତି ଭୋଜନ ଯୋଗୁଁ ଅନୁଭୂତ ଅସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—Uneasiness felt after over-eating.

ଝୁରା କାଠି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳି— Jhurā kāthi The yoke of a cart.

ଝୁରା ଡିହ—ଦେ. ବି.—ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାର ଅଗ ଓ ଯୁଆଳି ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ ସଂଯୁକ୍ତ Jhurā diha ହେବା ସ୍ଥାନ—The centre of the yoke tied to the front end of the beam of a cart.

ଝୁରା ଭଜା—ଦେ. ବି.—ଭଜାଯାଇ ଗୁଣ୍ଡାର କରାଯାଇ ଚୂନା ଚୂନା Jhurā bhajā ହୋଇ ଭଜା ହୋଇଥିବା ମାଛ— ঝুরিভাজা Fish fried to powder.

ଝୁରା ଭାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଶଗଡ଼ର ଅଗ ପାଖରେ ବେଶୀ ବୋଝେଇ Jhurā bhāri ହେବା ଅବସ୍ଥା—1. The state of being over-loaded at the front (said of a cart).

୧	ଐ	ଋ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯୁ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଇଁ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଢ

୨ । ଅତିଭୋଜନ ଯୋଗୁଁ ଅନୁଭୂତ ଅସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—
2. Uneasiness felt after overeating.

ଝୁରା ମାଟି—ଦେ. ବି.—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ମୃତ୍ତିକାଖଣ୍ଡମାନ—
Jhurā māṭi Loose bits of earth.

ଝୁରି—ଦେ. ବି.—ଛୋଟ ଛୋଟ ଡାଳ କାଠ—
Jhuri Twigs for fuel.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ—1. Plant.

୨ । ଚୂନା—2. Powder.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଛୋଟ ମାଛ; ଚୂନାମାଛ—
Small fish (e. g. fry).

ଚଗଡ ଝୁରିର ଝୋଲ୍ । ଢଗ ।

ପ୍ରାଦେ.—(ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେ.) ବି.—ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ଭୁଲୁଙ୍ଗା ଅବା ବଳି ଦେବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମରେ ତାଙ୍କ ଆଗେ ଟିକିଏ ମଦ ତଳେ ଢାଳି ଦେବା—An oblation of wine made to a village-Goddess on the occasion of killing a victim.

ଝୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଝୁ ଧାତୁ=ତଳକୁ ପଡ଼ିବା)—୧ । ପ୍ରିୟ
Jhuribā ବ୍ୟକ୍ତିର ବିଚ୍ଛେଦରେ ଅଶ୍ରୁମୋଚନ କରିବା—
ঝুরা 1. To shed tears after an absent dear
झुरना person.

ଝୁରୁଥିବ ପ୍ରେୟସୀ ନାହିଁ ବଳନେ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

୨ । ଅନୁପସ୍ଥିତ ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ସ୍ମରଣ କରି ଅହରହଃ ଶୋଚନା କରିବା—2. To pine after or bemoan an absent dear person or thing.

ଝୁରିବାର ଏକା ହୋଇବ ସାର ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ. ଝୁ. ଗୀତ ।

୩ । ପ୍ରତିବେଶୀ ବା ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀର ସୁଖରେ ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଆପଣାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ବା ଶୋଚନା କରିବା; ପରଶ୍ରୀକାତର ହେବା—3. To bemoan one's lot by envying the good fate of one's neighbour or rival.

[ଯଥା—ତାର ସୁଖ ଦେଖି ସାଇପଡ଼ିଶା ଝୁରି ମରୁଛନ୍ତି ।]

ଝୁରି ଭଜା—ଦେ. ବି.—ଝୁରା ଭଜା (ଦେଖ)
Jhuri bhajā Jhurā bhajā (See)

ଝୁରୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଅସରପା
Jhurulā Cockroach.

ଝୁର୍ମାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଘୁମାଇବା—
Jhurmāibā To doze.

ଝୁଲ୍‌ପି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜୁଲ୍‌ପି (ଦେଖ)
Jhul-pi Jul-pi (See)
(ଝୁଲପ୍, ଝୁଲୁପ୍, ଝୁଲୁପି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୁଲ୍‌ପିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୁଲ୍‌ପି ବାଳି
Jhul-piā ରଖେ—Having the hair cropped up to
(ଝୁଲୁପିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) hang down to the neck.

ଝୁଲ୍‌ପୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ସକାଳ; ଉଷା;
Jhul-pul ବଡ଼ଭୋର—Early morning.

ଝୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝୁଲ ବା ଧୂଲ ଧାତୁ (Beams); ତମ୍ମା ସଂ. ଝୂଲ;
Jhula ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ଘରର ଅଳନ୍ଧୁ; ଧନୁମାର; ଅଳନ୍ଧୁମାନ;
ঝুল 1. Soot hanging from the roof.
झूल ୨ । (ଭୁଲ. ସଂ. ଅଳଙ୍ଗଲ=ଜ୍ୱଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର) ଅଗ୍ନିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ; ଅଗ୍ନିକଣା—2. Sparks of fire.

ନଅଁ ଝୁଲ ସବୁ ଲୁଗାପଟାସାକ ଭୂଇଁ ପଡ଼ିଲା ।

ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । ମୟୂରର ପୁଚ୍ଛ—3. Peacock-tail.

୪ । (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ) ହାତୀପିଠିରେ ଚଢ଼ିତ ଅସ୍ତରଣ—
4. The ornamental cover or cloth laid on the back of an elephant.

୫ । ଯାହା ଝୁଲୁଥାଏ ବା ଝୁଲି ପଡ଼ିଥାଏ; ଲମ୍ବମାନ—
5. A hanging or dangling thing.

୬ । ପାଦରେ ଗୋଡ଼ ପଶିଥିବାରୁ ବାଜୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଝୁଣ୍ଟିଆ—6. A kind of tinkling ring for the 2nd finger of the leg.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଝୁଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତିଅଣର ଅଣ; ଝୋଳ—Soup of curry; broth.

ଝୁଲଙ୍ଗୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ(ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—ଶ୍ଳଥ;ଢ଼ିଲା—
Jhulaṅgo Loose; slack.

(ଯଥା—ଖଟର ଅଡନ୍ ଭଲ ଗଡ଼ା ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ଖଟଟି ଝୁଲଙ୍ଗୋ ହୋଇଗଲା ।)

ଝୁଲଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋଳନ)—୧ । ଦୋଳନ; ଦୋଳଖେଳିବା—
Jhulaṇa 1. Swinging.
ঝুলন; দোলন ୨ । ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳଦଶମୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
झूलन ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଯୁଗଳ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର ଦୋଳରେ ଝୁଲିବା ଉତ୍ସବ—2. The ceremony or festival of swinging of the Deities Rādhā and Krushṇa in a swing from the 10th of the bright fort-night of Srābaṇa upto the fullmoon day.

[ବ୍ରଜ—ପୁରୀ ଓ ବୃନ୍ଦାବନରେ ଏହି ଯାତ୍ରା ଉପଲକ୍ଷରେ ବଶେଷ ଉତ୍ସବ ହୁଏ ।]

ଝୁଲଣ ହାତୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଯେଉଁ ହାତୀ ଠିଆ ହୋଇଲା
Jhulaṇa hāti ବେଳେ ଝୁଲୁଥାଏ—An elephant that rocks to and fro while standing.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଝୁଲଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋଳନ)—୧ । ଝୁମ୍ପା; ଫୁଲ—
Jhulaṇā 1. Tassel.

୨ । ଦୋଳି—2. Cradle; a swing.

ଝୁଲ ବଉଳା ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗେ
ଝୁଲଣା ସଧାଇନ୍ତର ଯେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଝୁଲପି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଝିଲପି (ଦେଖ)
Jhulapi Jhilapi (See)

ଝୁଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ଝୁଲିବା—
Jhulā 1. Swinging; rocking.
ঝুলা; ঝোলা
झूला; झोला

ପଦ ପଦକରେ ଯାଉ ଦେଉଥାଏ ଶବ୍ଦପଦ ମଣି ନଅଝୁଲ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଦେହର ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳନ—
2. Bodily movement to and fro.

ଝୁଲ ମଞ୍ଜୁଳ ତୋ ଲକ୍ଷ୍ମ ଛନ୍ଦକ ସମ ସହସ୍ର ଥରକେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଦଣ୍ଡି; ନାସିକାର ଅଲଙ୍କାରବିଶେଷ—
3. A nose-ring with a pendant.

ନାସା ତଳ ଫୁଲ ତଳେ ଝଲମଲ ଦୁଲାବ ଝୁଲ କ ମାନୁଥିଲ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ଦୋଳା; ଦୋଳି—
4. Cradle; swinging basket.

୫ । ସଙ୍ଗୀତର ଏକପ୍ରକାର ସହଜ ତାଳ—
5. Name of a light air in music.

୬ । ଝୋଲା (ଦେଖ)—6. Jholā (See)

୭ । ହାଦୋଳା; ଯାନବିଶେଷ—
7. A swinging sedan chair.

[ଦ୍ର—ଏହା ମୁଣି ପରି ବାଉଁଶ ମଝିରେ ଝୁଲୁଥାଏ । ଏଥିରେ ମନୁଷ୍ୟ ବସିଲେ ବାହକମାନେ ବାଉଁଶର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ କାନ୍ଧେଇ ଏକ-ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଯାଆନ୍ତି ।]

୮ । ଝୁଲାପୋଲ; ଯେଉଁ ପୋଲ ଉପରେ ଥିବା ଦଉଡ଼ିକୁ ହାତରେ ଧରି ତହିଁରେ ଝୁଲିଲା ପରି ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପାର ହୁଅନ୍ତି—8. A swinging bridge which men pass by swinging on a rope.
(ଯଥା—ହରଦ୍ୱାରର ଉତ୍ତରରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଝୁଲା ।)

ଝୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଝୁଲିବା'ର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Jhulā(le)ibā Causative form of Jhulibā.
ঝুলান
झुलाना

ଝୁଲଇ ନ ଦେଇ ରସକଲ୍ପବଲ୍ଲୀ ଝଲୁମନ୍ତ୍ରକ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ।

ଝୁଲାଝୁଲି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରକୁ ଝୁଲାଇବା—
Jhulā-jhuli Rocking each other by turns.

ଝୁଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ; ବେକରେ ଏହା ଝୁଲୁଥିବା ହେତୁ)—
Jhuli ୧ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ମାଳ ଜପିବାର ମୁଣି; ଜୋଥଲି—
ঝুলী 1. Satchel; a wallet containing rosary.
झोरा

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜପମାଳି ଓ ତିଳକଆଦି ଥାଏ ।]

୨ । ମୁଣା; ମୁଣି— 2. A pouch; a wallet.

୩ । ଭିକ୍ଷୁକର ମୁଣି—3. Beggar's wallet.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ତବଲ ଅହ୍ୟା; ଦୁଇଧାଡ଼ି ହାଣ୍ଡି ବସିବା ଅହ୍ୟା ବା ଲମ୍ବଚୁଲି—1. A long oven on which 2 rows of pots can be set at a time.

[ଦ୍ର—ଖନ୍ଦାରେ ଧାଡ଼ିଏ ମାତ୍ର ହାଣ୍ଡି ବସେ ।]

୨ । ଝିପା (ଦେଖ)—2. Jhipā (See)

ଝୁଲିପି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଝିଲପି (ଦେଖ)
Jhulipi Jhilapi (See)

ଝୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଦୋହଲିବା-
Jhulibā 1. To swing down.
ঝুলা ୨ । ଲଟକିବା—
झूलना 2. To be suspended.

ତାଙ୍କର ଦାୟାଦ ହୋଇ କହେ ବାରେ
ଝୁଲୁଥିବ କାଲୁ ପଞ୍ଚର ଭାଳରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଚରବାର ।

୩ । ଓହୋଳପଡ଼ିବା—3. To dangle loosely.

୪ । ଫାସି ଲଟକାଇ ହେବା; ଫାସି ଖେଳିବା—
4. To hang oneself.

୫ । ଚଳିବା; ଇତସ୍ତତଃ ଦୋଳାୟମାନ ହେବା—
5. To oscillate; to rock to and fro; to swing.

ଝୁଲି ଝୁଲି ଗଲୁ ମୋହେ ମତେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଚଟା ।

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଝୁଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ, ଚୁଲ୍ଲୀ)—ଅହୁଆ; ଦୁଇରୁ
Jhulu ବେଶୀ ହାଣ୍ଡି ବସିବା ଚୁଲି—An oven on which more then 2 pots can be set at a time.

ଝୂଣି(ଳି)—ସଂ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଗୁବାକ—
Jhūṇi(ḷi) 1. A kind of betel-nut (Apte)

୨ । ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଶୂନ୍ୟ ଶବ୍ଦ—2. A voice from heaven boding ill luck (Apte).

୩ । ଅଶୁଭ ଶକୁନ—
3. An evil omen (Apte).

୪ । ଝାଡ଼ ଜଙ୍ଗଲ; ବୁଦାଳିଆ ବଣ—
4. Thicket (Apte).

ଝୃ (ଧାତୁ)—ଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା; ପୁରୁଣା ହୋଇଯିବା—
Jhṛṛu (root) To grow old.

୯	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଃ	ଂ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଢ଼ଅ	ଢ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

ଝେଗୁଣା ତ୍ରିଣା ରଣା—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଞ୍ଜରି ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ—A catch-word of striking cymbals.
Jheguṇā triṇā riṇā

ଝେ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଞ୍ଜାଳ ଝଙ୍କେ
ଝେଗୁଣା ତ୍ରିଣାରଣା ଗୁଣିତ ଗୁଣାଙ୍କେ—ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝେ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଝାଞ୍ଜର ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ—A catch-word of striking cymbals.
Jhe jhaṅka jhaṅka jhaṅka

ଝେ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଙ୍କ ଝଞ୍ଜାଳ ଝଙ୍କେ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଝେଞ୍ଜ(ଞ୍ଜେ)କା—ଦେ. ବି—ଝଞ୍ଜକା (ଦେଖ) Jhañjakā (See)
Jheñja(ñje)kā

ଝେବ—ଦେ. ବି—ଝବା ୧ (ଦେଖ) Jhabā 1. (See)
Jheba
(ଝେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଝୋଆ—ଦେ. ବି—ଝବା (୧) (ଦେଖ) Jhabā (1) (See).
Jhoā

ଝୋଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜୁଟ=କେଶ ଜଟା)—ନଳିତା ବା କାଉଁରିଆ ନାମକ ଗୁଳ୍ମର ଛାଲ ବା ବକଳାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶୁକ୍ଳ ଓ ଦୀର୍ଘ ତନ୍ତୁବିଶେଷ—Jute; the coarse strong fibre of the East Indian Corchorus Olitorius; Corchorus Capsularis.
Jhoṭa
ପାଟ
ଜୁଟ, ପଟୁଆ

ଝୋଟି—ଦେ. ବି—ଝୁଟି (ଦେଖ) Jhuṭi (See).
Jhoṭi

କଟିତଟେ ମାତ୍ର ଶୋଭେ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ
ଶ୍ୟାମିପାଟେ ଝୋଟି ଦେଇଛନ୍ତି ମଣ୍ଡି—ଚାରଣୀଚରଣ, ଋଷିକୁଲ୍ୟା ।

ଝୋଟି ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକ୍ଳାନ୍ତ କରିବା—To reduce to exhaustion.
Jhoṭi uṭhā(ṭhe)ibā

ଝୋଟି ଉଠି(ଯିବା)ବା—ଦେ. ବି—ପରିଶ୍ରମରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ବା ଅଧୀର ହୋଇଯିବା—Being utterly exhausted with labour or pestsred to death.
Jhoṭi uṭhi (jibā)bā

ଝୋଟି କୁଟା—ଦେ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A kind of wild tree.
Jhoṭi kuṭā

[ଗୁ—ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର କଲ୍କ ଛେଳିଲି ରସ ସହିତ ସେବନକଲେ ଜ୍ୱର ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ରସ ଗର୍ଭସ୍ରାବକ, ମେହନିବାରକ, ସଦ୍ୟୋକ୍ତଶନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ଝୋଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର କାନ୍ଥରେ ପିଠଉଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରକରିବା—To paint the walls of a house with rice-paste or lime water.
Jhoṭi debā
(ଝୋଟି ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଆଲପନା ଦେଓଯା

ଝୋଟି ମୁରୁଜ—ଦେ. ବି (ସମାହାର)—ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷେ ଘରର କାନ୍ଥ ଓ ପିଣ୍ଡାରେ ପିଠଉ ଓ ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା ଅଙ୍କିତ ଚିତ୍ର ମାଳ—Figures drawn on the walls and varanda with paste and powder.
Jhoṭi muruja
ଆଲପନା

ଝୋଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଗୁଆ ଗଛ—The betel-nut tree (Apte).
Jhoṇḍa

ଝୋପ—ଦେ. ବି (ସଂ. କ୍ଷୁପ)—୧ । ବୁଦା—1. Bush; shrub.
Jhopa
(ଝୋଁପ—ଅନ୍ୟରୂପ)। ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ—2. Plant.
ଝୋପ ୩ । ବହୁଶାଖ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷ; ଝାମ୍ପୁଡ଼ା ଗଛ—3. Bushy plant.
ଝାଡ଼ୀ

ଝୋପଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କ୍ଷୁପ)—୧ । ବୁଦିବୁଦିକିଆ; କ୍ଷୁପ ବହୁଳ (ବଣ)—1. Bushy; shrubby; full of bushes.
Jhopaṛdi
(ଝୋଁପଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଝୋଁପଡ଼ୀ ୨ । ବୁଦା ପରି ଛୋଟ ଓ ଗୃହଅଭ୍ୟନ୍ତର ଘରର ତଳ ଓ ହୀନ
ଝୋଁପଡ଼ୀ, ଝୋଁପଡ଼ା ପଡ଼ିଥିବା (ଘର)—2. Low and bushy; mean (hut).

ଝୋବା—ଦେ. ବି—ଝବା ୧ (ଦେଖ) Jhabā 1 (See).
Jhobā
(ଝୋବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଉଳ ତେଲ ଝୋବା ପୁଞ୍ଜ ଚଳ କି ଗୃହ ।
ଝାଁଡ଼ ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଝୋର୍‌କା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଝରକା Window.
Jhor-kā

ଝୋରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ମାନ୍ଦ୍ରାଜ) ବି—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶବାସୀ ମିଶ୍ର ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—1. A class of the Sūdras of Madras.
Jhoriā
୨ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଅଧିବାସୀ ଝୋରିଆ ଜାତିର କଥିତ ଭାଷା—2. The language spoken by the Jhoriās of Madras

ଝୋଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଜଳ)—ଅଣ, ଡାଲି, ମାଛ, ଡାଲି, ଛଅଣ ଆଦିରେ ଥିବା ଜଳୀୟ ଅଂଶ; ଛଅଣର ପାଣି—Soup; broth; gravy.
Jhoḷa
ଝୋଲ୍
ଝୋଲ, ରସ

ଝୋଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ନିଆଁ ଝୁଲ—Sparks of fire.
Jhola
ଦେ. ବି—ଝୁଲ (ଦେଖ)— Jhula (See)

ଝୋଳ ଝୋଳ—ଦେ. ବିଣ—ପାଣିପାଣିଆଁ (ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି); ଯେଉଁ ଛଅଣରେ ଜଳର ଭାଗ ଅଧିକ ଥାଏ—Soupy.
Jhoḷa jhoḷa
(ଝୋଳ ଝୋଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଝୋଲ ଝୋଲ

ଝୋଲା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଯାନ; ଝୁଲା—1. A swinging sedan chair
Jholā

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଝୋଲା   ୨ । ବଡ଼ ଥଳିଆ—2. A big bag.
ଝୋଲା   ୩ । ପତଳା ଚାଦର—3. A thin sheet.

କୁସୁମ ପାଖୁଡ଼ା ବସ୍ତ୍ର ଝୋଲ ପକାଇ—ଗୋକୁଳ. ରସକଲ୍ଲୋଳ।

୪ । ଲୁଗାର ମୁଣି ବା ଥଳି; ଝୁଲି—
4. Wallet; pouch; bag of cloth.

[ଦ୍ର— ଏହା ଦେହରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ଏହାକୁ କାନ୍ଧରୁ କଡ଼ପଟେ ଝୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ । ଭିକ୍ଷୁକ ଓ ପଣ୍ଡାମାନେ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

୫ । ଜପମାଳ ରହିବାର ମୁଣି—
5. A pouch containing rosaries.

୬ । ଭିକ୍ଷୁକର ମୁଣି; ଭିକ୍ଷାଝୁଲି—
6. Beggar's wallet.

ଝୋଲାମର—ଦେ. ବି—ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥା; ମୂର୍ଚ୍ଛା; ମଥା ଭ୍ରମ—
Jholā-marā   Swooning; giddiness.
ଝୋଲାମାରା   ଦେ. ବିଣ—ମୂର୍ଚ୍ଛାପ୍ରାପ୍ତ; ଅଚେତନ—
Swooning; fainted.

ଝୋଲାମର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ କେତେକ୍ଷଣ ପରେ । ଚନ୍ଦ୍ରାନନ, ଚନ୍ଦ୍ରମାବତୀ।

ଝୋଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଚେତନ ହେବା; ମଥା ଭ୍ରମଜାତ ହେବା;
Jholā māribā   ଦୁର୍ବଳତା, କ୍ଷୁଧା ବା ରୋଗଯୋଗୁଁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—
ଝୋଲା ମାରା   Fainting; swooning.
ଝୋଲା ମାରନା   ...କେ ନାହିଁ କି

ଝୋଲା ମାରଇ ... କି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚଉପଦୀ, ୫ ଗୀତ।

ଝୋଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଝୁଲ ଧାତୁ)—
Jholi   ୧ । ଛୋଟ ମୁଣା; ମୁଣି; ଛୋଟ ଝୋଲା—
ଝୋଲୀ, ଝୁଲୀ   1. Small bag or sack; pouch; satchel.
ଝୋଲୀ   ୨ । ଝୁଲି ମୁଣି; ଭକ୍ତମାନେ ଯେଉଁ ମୁଣିରେ ଜପମାଳାଦି ରଖି ତାକୁ ହାତରେ ଝୁଲାଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ହାତ ପୂରାଇ ମାଳ ଜପନ୍ତି—2. A bead-teller's wallet.

କଙ୍ଗାଳୀ ବଇଭ ଅଟୀ ସେ ମୋର ତ ନାମ ଜପାଇବ ଦୁଃଖ-ଝୋଲ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି।

ଝୋଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ତିଅଣରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଝୋଳ
Jholiā   ଥାଏ—Soupy (curry).
ଦେ. ବି—ରସ ଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ—
Juicy or savoury food (Grundy).

ଝ୍ୟୁ (ଧାତୁ)—ସ—ଯିବା; ଗତି କରିବା—
Jhyu (root)   To move; to go (Apte).

ଞ

ଞ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ୧୦ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚ ବର୍ଗର ୫ମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା
Ña   ଗୋଟିଏ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ । ତାଳୁ ଓ ନାସିକା ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ । ଏ ଅକ୍ଷର ଭାଷାରେ 'ଇଁଅ' ବା 'ୟଁ' ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଚ ଛ ଜ ଝ' ଉଚ୍ଚାରଣ ଜନିତ 'ନ୍ୟ'—
The 10th consonant with a nasal sound; the nasal of the palatine consonants pronounced as 'an'.

(ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆରେ ଞ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ।)

ଞ—ସ. ବି—୧ । ଷଣ୍ଢ—1. Bull.
Ña   ୨ । ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ; ବଳଦ—2. Bullock.
୩ । ଗାନ—3. Singing.
୪ । ଗାୟକ—4. Singer; songster.
୫ । ଘର୍ଘର ଧ୍ୱନି—5. Rattling sound.
୬ । ଯୋଗୀ—6. A sage.
୭ । ଶବ୍ଦ—7. A sound.
ବିଣ—୧ । କ୍ରୂର—1. Cruel; hard-hearted.
୨ । ସ୍ୱଧର୍ମଭ୍ରଷ୍ଟ—2. Renegade.

ଟ

ଟ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ୧୧ଶ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଟ ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ ।
Ta   ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା—The 11th consonant sound produced from the head; pronounced as ṭ in the tea.

ଟ—ସ. ବି. (ଟଲ୍ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ta   ୧ । ଶବ୍ଦ—1. Sound.
୨ । ପାଦ; ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ—4. Fourth part.
୩ । ଶିବ—3. God Śiba.
୪ । ବାମନ—4. A dwarf.
୫ । ଟଙ୍କାର—5. The twang of a bow.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଙ୍କ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ଵାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

୬ । କରଙ୍କ; ଗୋଲ ଡବା—
6. A head-like pot; a round box.
୭ । ମୁଣ୍ଡର ଖପୁର—7. Skull.
୮ । ନଡ଼ିଆର ଖପ୍ପର (ଦ୍ର. ଖଡସାର)—
8. Skull-shaped cocoanut-shell.
ବିଣ—ଜଗତ୍ ବିଖ୍ୟାତ; ତ୍ରିଭୁବନ ବିଖ୍ୟାତ—
World-famed.
[ଦ୍ର—ଟର କଇଣୀ ଆକାର ଟ ବା ଟ । ଟଙ୍କାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ସ୍ଵରୂପ ଏହି ଚିହ୍ନ ସଂଖ୍ୟାର ପୂର୍ବରେ ଲେଖାଯାଏ । ଯଥା ଟ ୧୷ = ଏକ ଟଙ୍କା ଚାରି ଅଣା । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ଠ' ସ୍ଥାନରେ 'ଟ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।
ଯଥା—ଓଡ଼ିଆ ଠାଟ = ସମ୍ବଲପୁର ଟାଟ, ଠାଡ଼ = ଟାଡ଼, ଠକ୍କୁ = ଟକ୍କୁ, ଠଣ୍ଟି = ଟଣ୍ଟି, ଠେଲିବା = ଟେଲିବା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଟଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଦସ୍ତା ଧାତୁ—
Tau 1. Zinc.
ଦସ୍ତା ୨ । ରାଙ୍ଗା ମିଶ୍ରିତ ଧାତୁ—2. Pewter.
ଜସଦ [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହାରୋପଯୋଗୀ ପାନପାତ୍ରାଦି ଓ ଅଳଙ୍କାର ନିର୍ମିତ ହୁଏ; ଏଥିରେ ୪ ଭାଗ ଟଣ ବା ରାଙ୍ଗା ଓ ଏକ ଭାଗ ସୀସା ମିଶିଥାଏ; ସମୟସମୟରେ ଟଣ ସଙ୍ଗେ ତମ୍ବା ଓ ଆଣ୍ଟିମନି ନାମକ ଧାତୁ ମିଶାଯାଏ ।]

ଟଂ—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ; ସଂ. ଟଙ୍କାର)—ଟଙ୍କାର ଶବ୍ଦ; ଘଣ୍ଟା
Tam ଆଦି ବାଜିବାର ବିଶିଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ; ଧନୁର୍ଗୁଣ ଟାଣି ଛାଡ଼ିବାର
ଠନ୍, ଟଂ ଶବ୍ଦ—Twang; the sound of a gong or
ଠନ୍ bell; chiming sound.
ଟଂ ଟଂ—ଦେ. ଅ—ଏକାଧିକ ଥର ଟଂଶବ୍ଦ—ଟଂ (ଦେଖ)—
Tam-tam Repeatedsound of a gong;
ଠନ୍‌ଠନ୍, ଠନ୍‌ଠନ୍ Tam (See)
ଟଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣ—ଟଁ ଟଁ (ଦେଖ)
Tañ Tañ-tañ (See)
ଟଁଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ତଣ୍ଟି; ଗୋଡ଼; କଣ୍ଠ—
Tañti 1. Throat.
୨ । ବେକ—2. Neck.
ଟଁଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଣ୍ଟିଆ—
Tañtia A push on the throat.
ଟଁ ଟଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
Tañ-tañ 1. Fully; completly.
ଟଇଁଟମ୍ବୁର (ଯଥା—ସେ ଟଁ ଟଁ କରି ପାଠ ପଢ଼ି ପକାଇବ ।)
ଟୁଁଟୁ ୨ । ଟଁ ଟଁ ଶବ୍ଦକର (ଯଥା—ଅଧୋବାୟୁ ନିଃସରଣ ଶବ୍ଦ)—
2. Making a long 'tañ' sound.
(ଯଥା—ଟଁ ଟଁ ଶବ୍ଦଠାରୁ ଟୁଁ ଟାଁ ଅନୁରୂପସ୍ଵର ।)

ବିଣ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full.
୨ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ—2. Abundant.
(ଯଥା—ମୋ ଠେଇଁ ଟଙ୍କା ଟଁ ଟଁ ହେଉଛି ।)
୩ । ଚରିତାର୍ଥ; କୃତାର୍ଥ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
3. Fully satisfied or satiated.
(ଯଥା—ମୁଁ ଖାଇକରି ଟଁ ଟଁ ହୋଇଗଲି ।)

ଟକ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତ୍ଵରା; ହଠାତ୍; ଏକାବେଳକେ; ଅତିଶୀଘ୍ର—
Tak kari At once; at one gulp.
टक् करे (ଯଥା—ବଗ ମାଛଟାକୁ ଟକ୍‌କରି ଗିଳିଦେଲା ।)
तड़ाक्, खटसे
(ଟକ୍‌କନା, ଟକ୍‌କନି, ଟକ୍‌କରି, ଟକ୍‌ଦସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟକ୍‌ଟକ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ଵନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଭାତ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
Tak-tak 1. Bubbling sound; sound of boiling rice.
टक् टक्, टग् बग् ୨ । ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ—2. Rapping
खदबद sound; tapping sound.
ठक् ठक् ୩ । ହାତ ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
खटखट 3. Cracking sound of the finger-
मटमट joints when twisted.
चटचट [ଦ୍ର—ହାତଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ିବା ସମୟରେ ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କୁ ମୋଡ଼ିଦେଲେ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠିମାନ ଟକ୍ ଟକ୍ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ । ଚାଲିବା ସମୟରେ କାହାର କାହାର ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠିମାନ ଟକ୍ ଟକ୍ ଶବ୍ଦ କରେ ।
टक् टक् ୪ । କଳ ଘଡ଼ି ବା କାନ୍ଥ ଘଣ୍ଟାର ପେଣ୍ଡୁଲମ୍ ହଲିବା
चटचट ସମୟରେ ଶୁଣାଯିବା ଶବ୍ଦ—Ticking sound of a clock or time-piece.
टनटन ୫ । ଧକ ଧକ; ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ ଵଥ ଓ ଘାଆ ଆଦିର ବ୍ୟଥା—
टहक 5. Throbbing or smarting pain of a boil or wound when filled with pus.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି—
In quick succession.

ଟକ୍‌ଟକ୍ ନାଲ୍(ଲି)—ଦେ. ବିଣ. (ଭୁଲ. ସଂ. ଟଙ୍କୁକ = ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ)—
Tak-tak nāl (li) ରଙ୍ଗ ଟହଟହ; ନାଲି ଟୁହୁ ଟୁହୁ—
टक टक लाल, टक टके लाल Bright red; carmine or
लालगुलाल; वाफा लाल crimson-coloured.
(ଯଥା—କଇଁଚକୋଳିଗଛ ପାଚ ଫଳ ଟକ୍‌ଟକ୍ ନାଲ୍ ହୋଇଅଛି ।)
[ଦ୍ର—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ ବସ୍ତୁ (ମହାକାଳ ଫଳ ଇତ୍ୟାଦି) ନାଲ୍ ଟକ୍‌ଟକ୍ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁ (କାଇଁଚଫଳ) ନାଲ ଟୁଭୁଟୁଭୁ ବୋଲ୍ଯାଏ; ସାଧାରଣତଃ ଏ ଶବ୍ଦ ନାଲ୍(ଲ)ଟକଟକ ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର୍ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବେ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଦ୍ବୃତସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍ଘ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂଘି' ଦେଖିବେ

ଟକ୍‌ଟକ୍ ସଡ଼୍ ସଡ଼୍—ଦେ. ଅ.—ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରଣ ବା ଘାଅ ଯୋଗୁଁ ଅନୁଭୂତ
Tak-ṭak sar̲d̲-sar̲d̲ ତୀବ୍ର ବେଦନା—Smarting pain
टन्‌टन् due to a boil or wound when filled up
टहक with undischarged pus; twitching pain.

ଟକ୍‌ଟକ୍ ହେବା—ଦେ. କି.—୧ । (ବ୍ରଣ ଓ ବାଳୁ ଅବ) ଫାଟ ଯାଇ
Tak-ṭak hebā ଫାଟିବା ପୂର୍ବରୁ ବେଦନାଯୁକ୍ତ ହେବା; (ଘାଅ)
टनटन करा ବ୍ୟଥାଯୁକ୍ତ ହେବା—(a tumour or boil) To
टहकना become very painful owing to accumulation of pus before bursting.

୨ । କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଧୀର ବା ବ୍ୟଗ୍ର ହେବା—To be impatient to speak or babble out a secret.

୩ । କୌଣସି ଲୋଭନୀୟ ବସ୍ତୁ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଳାୟିତ ହେବା; ଲାଳେଇବା—
3. To be eager or impatient to eat some particular articles; to hanker after or have a vehement hankering for some dainty food.

୪ । ଖାଇବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟଗ୍ର ବା ଚଞ୍ଚଳହେବା—
4. To be impatient for eating.

टकटक हओया ୫ । ଘଡ଼ି ଅବ ଠକ ଠକ ହୋଇ ବାଜିବା—
खटखट होना 5. To tick like a watch or clock.

ଟକ—ଦେ. ବି. (ସ. ତକ୍ର)—୧ । ଖଟା ପଦାର୍ଥ—
Ṭaka 1. Sour or acid article.
टक ୨ । କୌଣସି ବିଶେଷ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଅଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟ
खट्टा ବା ଲାଳସା; ଟକର—2. Vehement or inordinate
टकर desire for a particular food.
टकर (ଯଥା—ତାର ମାଛରେ ଭାରି ଟକ ।)
टक ଦେ. ବିଣ.—ଖଟା—
खट्टा Acidish; sour.

ଟକଟକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଖାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର; ଲାଳାୟିତ;
Ṭaka-ṭakā ନାଳଚଅ—1. Gourmandising; having
উতালা an inordinate hankering after food.
उतावला ୨ । ଲୋଭନୀୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଲାଳସାଯୁକ୍ତ—
(ଟକଟକୀ; ଟକଟକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Epicurean in diet; hankering after dainties.

୩ । ଭୁରୁଭୁରୁଆ; ତରତରିଆ—3. Hasty; impatient

୪ । ଯେ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ଆପଣା ପେଟ ଭିତରେ ବହୁକାଳ ଲୁଚାଇ ନ ପାରି ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୁଏ—4. Impatient or eager to babble out or divulge a secret.

୫ । ବାବଦୁକ; ପ୍ରଗଲ୍‌ଭ; ବାଚାଳ—
5. Babbling; talkative.

ଟକଟକିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଟକ ଟକା (ଦେଖ)
Ṭaka-ṭakiā Ṭaka-ṭakā (See)
୨ । ଲୋଭନୀୟ; ପ୍ରଲୋଭନଜନକ (ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—
2. Dainty; appetising (food).
(ଯଥା—ଟକଟକିଆ ମାଲ ।)

ଟକଟାକ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭaka-ṭāk Ṭak-ṭak (See)

ଟକ ମକ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭaka-maka Ṭak-ṭak (See)

ଟକର ଟକର—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭakara-ṭakara Ṭak-ṭak (See)

ଟକର ମକର—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭakara-makara Ṭak-ṭak (See)

ଟକରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଟକଳା (ଦେଖ)
Ṭakarā Ṭakaḻā (See)
(ଟକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟକଳା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଖାଇବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ
Ṭakaḻā ଲାଳାୟିତ ବା କୌଣସି ବିଶେଷ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି
(ଟକଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋଭୀ—1. Having inordinate hankering after food; impatient for food.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପେଟ ଭିତରେ କୌଣସି କଥା ବହୁକାଳ ଗୋପନ କରି ରଖିପାରେ ନାହିଁ—
2. One who can not keep secrets; babbler;
लुतरा tattler.

ଟକ ଲାଗିବା—ଦେ. କ—ଥରେ ଚାଖିବା ପରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
Ṭaka lāgibā କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ବଳବତୀ ଲାଳସା ଜାତ ହେବା—Inordinate desire or hankering after a particular article of food after once tasting it.
(ଯଥା—ମୋର ଅମ୍ବରେ ଭାରି ଟକ ଲାଗିଛି ।)

ଟକଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଟକଳା (ଦେଖ)
Ṭakaḻiā Ṭakaḻā
(ଟକଲେଇ-ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟକସର—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତସ୍କର)—ତସ୍କର; ଚୋର—
Ṭakasara Thief; robber.

ଟକାଟକ୍—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ପରସ୍ପର
Ṭakāṭak ପ୍ରତିଯୋଗିତା; ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା; ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା—
टकर 1. Emulation; rivalry.
होड़ाहोड़ी ୨ । ଜିଦାଜିଦି; ଜିଦମସାମରି—
1. Envious contention; staking for competition; betting.
(ଯଥା—ସେ ଦୁହିଙ୍କର ଖେଳରେ ଭାରି ଟକାଟକ୍ ଲାଗିଛି ।)
ଦେ. କି. ବିଣ—ଟକ୍ ଟକ୍ (ଦେଖ)—Ṭak-ṭak (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଙ୍ଥ	ଞ୍ଛ	ନ୍ଦ

ଟକାଟକି—ଦେ. ବି—ଟକାଟକ୍ (ଦେଖ)
Takāṭaki   Takāṭak (See)
টক্করাটক্করী   ବିଣ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ
होड़ाहोड़ी   (ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି); ସ୍ପର୍ଦ୍ଧାନ୍ୱିତ—
1. Emulating; rival.

ଦୁଇ ମଲ୍ଲଙ୍କୁ ଦୁହେଁ ଟକାଟକି
ଭଲନ୍ତି ପ୍ରୀତ ତୁଷ୍ଟ ଥାଇ ନିକି । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୨ । ଜିଦାଜିଦି (ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱୟ); ଜିଦ ବା ବାଜି ମଧ୍ୟରେ (ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Staking for competition; betting:

ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଯେ ଧ୍ୱଜଦ୍ୱୟ ସୁଚଳିକ
ବନ୍ଧାବନ୍ଧି ହେଲେ ହୋଇଣ ଟକାଟକି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

ଟକ୍କର—ଦେଶୀଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Takkar   ୧ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ପରସ୍ପରର ଧକ୍କା ଲାଗିବା ଦ୍ୱାରା
টক্কর   ଆଘାତ; ଠୋକର—1. Sudden impact;
ठोकर, टक्कर   clash; knock; rap; push.
(ଟକର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)   ୨ । ଟକାଟକ୍ ବା ଜିଦାଜିଦି—
2. Competition.
୩ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା—3. Rivalry; emulation.

ଟକ୍କର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଖାଇବା; ଝୁଣ୍ଟିବା—
Takkar khāibā   To stumble; to trip.
(ଟକ୍କର ନେବା, ଟକର ଖାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
টক্কর খাওয়া   टक्कर खाना

ଟକ୍କର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମକକ୍ଷ ହେବା; କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ
Takkar debā   ରୂପେ ଠିଆ ହେବା—To compete;
টক্কর দেওয়া   to rival; to stand in competi-
टक्कर देना   tion with another.
(ଟକର୍ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟକ୍କର ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟକ୍କର ଦେବା (ଦେଖ)
Takkar pakā(ke)ibā   Takkar debā (See)
(ଟକର୍ ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟକ୍କର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରତିଯୋଗୀ ରୂପେ ପରୀକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ
Takkar māribā   ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
টক্কর মারা   1. To compete.
टक्कर मारना   ୨ । ବାଜି ମାରିବା—2. To stake.
(ଟକର୍ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)   ୩ । ଠୋକର ବା ଧକ୍କା ମାରିବା—
3. To give a rap or violent push.

ଟକ୍ରୁ—ସଂ. ବି—ତାକୁଡ଼ି—
Takru   Spindle.

ଟଗର—ସଂ. ବି—୧ । ଟାଙ୍କଣା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tagara   1. Borax.

୨ । ବିଳାସ; କ୍ରୀଡ଼ା (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Sport.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଗର)—ତଗରଟ ଫୁଲ; ତଗର—
Tabornamontana Coronoria; Ticoma;
ଅନ୍ୟ ସମ୍ପୃକ୍ତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ—   a plant with white flowers
ନନ୍ଦୀବୃକ୍ଷ   [ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱିବିଧ—୧—Valeriana Hardwicki;
তগর   ୨—Taborna Montana (କାର୍ତ୍ତିକାର) ।
टगर, टगर   ଏ ଫୁଲର କ୍ଷୁପ ୩ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ପତ୍ର ମାଛର ଆକାର ପରି । ଗଛର ଡାଳ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ କ୍ଷୀର ବହେ । ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ଧଳା । ଫୁଲର ଭେଣ୍ଟ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ । ଫୁଲ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଗୋଟିଏ ଏକ ସ୍ତର ପାଖୁଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଫୁଲ ଈଷତ୍ ସୁଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ, ଅନ୍ୟଟି ବହୁ ପାଖୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ ଓ ଫୁଲ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ।]

ଟଗର ପାଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଗର ପାଦ)—
Tagara pāda   ତଗର ଫୁଲ ପରି ଫୁଲବିଶିଷ୍ଟ ଜଳଜ ଲତା-
(ଟଗରପାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)   ବିଶେଷ—An aquatic plant
whith white flowers.

ଟଙ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Taṅk (root)   1. To make a twanging sound.
(ଟନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)   ୨ । ବାନ୍ଧିବା; ଅବଦ୍ଧ କରିବା—
2. To confine; to bind.

ଟଙ୍କ—ସଂ. ବି (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା+କରଣ. ଅ)—
Taṅka   ୧ । ପାହାଡ଼; କ୍ଷୁଦ୍ର ଶୈଳ—1. Hill.
୨ । ଗଣ୍ଡ ଶୈଳ; ପର୍ବତ ଦେହରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ବଡ଼ ପଥରଖଣ୍ଡ—2. A block of stone separated from the main hill.
୩ । ଖଡ୍ଗ—3. Sword; scimitar.
୪ । ଟାଙ୍ଗର ଭୂମି—4. Hilly ground; rocky ground.
୫ । (+ଅସ୍ତ୍ର.ଅ) ଖଡ୍ଗକୋଷ; ଖଣ୍ଡାର ଖାପ—
Scabbard; sheath.
୬ । ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ କୋଡ଼; ଖଣତି— A spud or digging iron; a narrow-bladed spade; hoe.
୭ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—7. Anger; wrath.
୮ । (+କର୍ମ. ଅ) ଗର୍ବ—8. Arrogance.
୯ । ପରିମାଣବିଶେଷ; ଚାରି ମାସା ପରିମାଣ; ଏକଟଙ୍କାର ଦ୍ୱିପଞ୍ଚମାଂଶ—9 A weight of 4 'masas' or 68 grains; $\frac{2}{5}$ of a tola.

[ଦ୍ର—ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଏହା ୩ ମାସା ବା ୨୪ ରତି ପରିମାଣ ବୋଲି ଧରା ଯାଏ ।]

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗୀ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧୦ । ଗୋଡ଼—10. The leg.
୧୧ । ମୁଦ୍ରା—11. Coin.
୧୨ । ପଥର କାଟିବାର ଅସ୍ତ୍ର; ଟାଙ୍ଗିଆ—12. Mattock; an axe used in chipping stone.
୧୩ । ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା—13. A silver coin.
୧୪ । ଟଙ୍କା—14. A rupee.
୧୫ । ଜଙ୍ଘ—15. Thigh.
୧୬ । ଟାଙ୍ଗଣା; ସୁହାଗା—16. Borax.
୧୭ । କୁରାଢ଼ି; ପରଶୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Axe; hatchet.
୧୮ । କୋଷ; ଧନାଗାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Treasury.
୧୯ । ଶ୍ରୀ, ଭୈରବ ଓ କାନଡ଼ା ରାଗ ଯୋଗ ହୋଇ ଉତ୍ପନ୍ନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗିଣୀ—19. A kind of mixed musical strain.

[ଦ୍ର—ଏହା ଗାଇବାର ସମୟ ରାତ୍ରି ୧୬ ଦଣ୍ଡ ଠାରୁ ୨୦ ଦଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏଥିରେ କୋମଳ ଓ ଋଷଭ ସ୍ୱର ଲାଗେ । ହନୁମାନ୍‌ଙ୍କ ମତରେ ଏହାର ସ୍ୱରଗ୍ରାମ ସଗ ମପ ଧନି ସାସା' (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]

୨୦ । ନୀଳ କପିତ୍ଥ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—20. The blue wood-apple.
୨୧ । ଏକ ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ ଯହିଁରେ ବେଲ ବା କଇଥ ପରି ଫଳ ଧରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—21. A kind of wild tree producing fruits like marmalus.

ଟକ ଦେ. ବି. (ସଂ. ତକ୍ର=ଅମ୍ଳ)—ଅମ୍ଳସ୍ୱାଦ; ଅମ୍ଳରସ; ଅମ୍ଳତା—
खटाई, तुर्ष 1. Sour or acid taste; sourness.
ଟଙ୍କ ନ ଥାଇ ଟଙ୍କ, ଖାଇବ ମୁଣ୍ଡରେ ଗଛ । ଢଗ ।

ଟକ, ଟକୋ ଦେ. ବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଟା ଲାଗୁଥିବା; ଅତି ଅମ୍ଳ—
तुर्श, खट्टा Very sour.

ଟଙ୍କ ଅମ୍ବିଳା—ଦେ. ବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଟା—
Tanka ambila Very sour.

ଟଙ୍କକ—ସଂ. ବି.—(ଟଙ୍କ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ଟଙ୍କା—
Tankaka 1. Rupee; silver coin.
୨ । ମୁଦ୍ରା—2. Coin.

ଟଙ୍କକଶାଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଟଙ୍କଶାଳା (ଦେଖ)
Tankaka-śala Tanka-śala (See)

ଟଙ୍କଟୀକ—ସଂ. ବି.—ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tankatika Śiba.

ଟଙ୍କଣ—ସଂ. ବି.—(ଟଙ୍କ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରାବତ୍ୟ ଅଶ୍ୱ—
Tankana 1. A horse of a hilly country.
୨ । ଟାଙ୍ଗଣା; ସୋହାଗା—2. Borax.
୩ । ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଜୋଡ଼ ବା ଛିଦ୍ର ପକାଇ ଝାଳିବା କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Soldering.
୫ । (+ଭାବ. ଅନ) ବନ୍ଧନ—5. Binding.

ଟଙ୍କଧର—ସଂ. ବି. (ଟଙ୍କ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧରିବା+ଅ; ଟଙ୍କ ବା ପରଶୁ
Tanka-dhara ଏହାଙ୍କ ଧୃତ ଅସ୍ତ୍ର ଥିବାରୁ; ଏହା ସ୍ୱଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ମାତ୍ର ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କେବଳ ଭାଷାରେ ଦେଖାଯାଏ)—ମହାଦେବ—Lord Śiba.
ଟଙ୍କଧର ପାଦେ କଙ୍କର ସାର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଟଙ୍କନ—ସଂ. ବି (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଟାଙ୍ଗଣା—
Tankana 1. Borax.
୨ । ଉଲ୍ଲେଖ—2. Mention.
୩ । ଟଙ୍କା—3. Rupee.
୪ । ବନ୍ଧନ—4. Binding.

ଟଙ୍କପତି—ସଂ. ବି—ଟଙ୍କଶାଳାର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tanka-pati Master of a mint.

ଟଙ୍କ ପାଣି—ଦେ. ବି—ଖଟା ପାଣି; ଅମ୍ବିଳ ତୋରାଣୀ—
Tanka-pani Rice-water turned sour; sour liquid; fermented liquid.

ଟଙ୍କ ବଥୁଆ—ଦେ° ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ+ବାସ୍ତୁକ)—ଏକପ୍ରକାର ଖଟା ବଥୁଆ
Tanka bathua ଶାଗ—A sour variety of Cheno-
টক বেথো podium Album (a kind of pot-herb).

ଟଙ୍କ ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଅମ୍ବିଳା ଖାଦ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ
Tanka mariba ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଅମ୍ଳସ୍ୱାଦ କମିବା—
1. Disappearance or decrease of sour taste from a sour food.
(ଯଥା—ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣରେ ଲୁଣ ଦିଆ ନ ଯିବାରୁ କାଞ୍ଜି-ପାଣିରୁ ଟଙ୍କ ମରି ନାହିଁ ।)
टकोर याना ୨ । ଅତି ଅମ୍ବିଳା ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା ଯୋଗୁଁ ମୁଖରେ (ଟଙ୍କ ମରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜନ୍ମିଥିବା ବିକାର ଲୋପ ପାଇବା—
2. Disappearance of the disagreeable sensation from the mouth due to taking very sour food.
(ଯଥା—ବହୁତ ଦିନର ଦସାଦହି ଖାଇଲେ ୪ ଘଣ୍ଟା ପରେ ସୁଦ୍ଧା ମୁହଁରୁ ଟଙ୍କ ମରେ ନାହିଁ ।)

ଟଙ୍କ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ବାସି ରହି
Tanka mariba ଅମ୍ବିଳା ହୋଇଯିବା (ଯଥା—ତୋରାଣୀ; କାଞ୍ଜି)—1. To turn sour (said of some liquids e. g. stale rice-water).
ଟକା ଦେ. କ୍ରି—୨ । ଅମ୍ଳରସ ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତରେ ଦୁଃଖ ବା ବିକାର
टकोरना, दाँत उठना ବୋଧ ହେବା (ଯଥା—ପାଟି)—
2. A feeling of sourness (in the mouth) by tasting stale and sour food.
(ଯଥା—ବାସି ପଖାଳ ଖାଇ ମୋ ପାଟି ଟଙ୍କ ମାରି ଗଲାଣି ।)

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଗ୍ୟ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ	ନ୍ତ

ଟଙ୍କଶାଳା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟାଙ୍କଶାଳା; ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା କାରଖାନାରେ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—Mint.
Tanka-śālā

ଟଙ୍କା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଜଙ୍ଘ—1. Thigh.
Tanka

୨ । ଏକ ତୋଳା ଓଜନର ପ୍ରାଚୀନଭାରତର ରୌପ୍ୟମୁଦ୍ରା—2. A silver coin current in ancient India

୩ । ପ୍ରାଚୀନକାଳର ତାମ୍ରମୁଦ୍ରାବିଶେଷ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)—3, A copper coin current in ancient India.

ଦେ. ବି—୧ । ଷୋଳ ଅଣା ବା ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରା ପରିମାଣ—1. Sixteen annas; full measure.

୨ । ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକ ତୋଳା ପରିମିତ ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା—2. Rupee.

ଅବୁଝ ଘଇଳରେ ବେବୁଝ ରଜା
ଟଙ୍କା ସେର ଭଜା, ଟଙ୍କା ସେର ଖଜା—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଭାରତରେ ଟଙ୍କା ନାମରେ ଯେଉଁ ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ଚଳୁଥିଲା ତାହାର ଏକ ତୋଳା ଓଜନ ଥିଲା । ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅମଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଏକ ତୋଳା ବା ୧୮୦ ଗ୍ରେନ୍ ଓଜନ ଅଟେ । ଏଥିରେ ୧୧ ଭାଗ ରୁପା ଓ ୧ ଭାଗ ତମ୍ବା ଥାଏ; ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ୧ ଟଙ୍କା=୧୬ ଅଣା ବା ୧୬ଟି ଅଣି=୮ ଦୋଅଣି=୪ ସୁକି=୨ ଅଧୁଲି=୩୨ ଦୋପଇସା=୬୪ ପଇସା=୧୨୮ ଅଧଲା=୧୯୨ ପାହୁ ବା ପାହୁଲା; ଏଥିମଧ୍ୟରୁ ପାହୁଲା, ଅଧଲା, ପଇସା ଓ ଦୋପଇସା ତାମ୍ରନିର୍ମିତ । ଅଣି, ଦୋଅଣି, ସୁକି ଓ ଅଧୁଲି ନିକେଲ୍ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ । ଦୋଅଣି, ସୁକି ଓ ଅଧୁଲି ମଧ୍ୟ ରୌପ୍ୟନିର୍ମିତ । କାଲେକ୍ଟରୀସେର=୮୦ ଟଙ୍କା; କଟକୀ ସେର=୧୦୫ ଟଙ୍କା ।]

ଟାକା ୩ । ଧନ; ଅର୍ଥ—1. Riches; money.
टका; रुपैया ୪ । ନଗଦ ମୁଦ୍ରା—4. Hard cash; cash.
টাঁকা ୫ । ଲୁଗାକୁ ସିଲାଇ କରିବା; ଟାଙ୍କା ମାରିବା—
टाँका 5. Stiching; stich.

ଟଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—The causative form of 'ṭaṅkibā'.
Taṅkā ṅke)ibā
টাঁকান; **टाँकवाना**

ଟଙ୍କାଏ କାନ୍ତର—ଦେ. ବି—ପ୍ରାୟ ଏକ ଟଙ୍କା; ଏକ ଟଙ୍କା ବା ତହିଁରୁ କିଛି କମ ବା ବେଶି ଧନ—About a rupee; a rupee or so.
Taṅkāe kāntara
টাকাখানিক

(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ଟଙ୍କାଏ କାନ୍ତର ହେଲେ ମୋ କାମ ଚଳିଯିବ ।)

(ଟଙ୍କାଏ ଖଣ୍ଡେ; ଟଙ୍କାଏ ମଣାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ଟଙ୍କା + କପର୍ଦ୍ଦକ)—ଟଙ୍କା ଟୋକର (ଦେଖ)
Taṅkā kaurḍi — Taṅkā ṭokara (See).

ଟଙ୍କାକିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର—1. Of the value of one rupee.
Taṅkākiā
টাকাকিয়া ୨ । ଯାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକର ମୂଲ୍ୟ ଏକ ଟଙ୍କା—2. Worth one rupee each.
(ଟଙ୍କିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଙ୍କା ଗଛ—ଦେ. ବି (ଯେଉଁ ଗଛରେ ଟଙ୍କା ଫଳେ)—
Taṅkā gachha (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ୧ । ଧନୋପାର୍ଜ୍ଜକ ବ୍ୟକ୍ତି—
টাকার গাছ (figurative) 1. Earner; one who earns
रुपैयाका झाड़ money (of. Pagoda-tree).

(ଯଥା—ଅର୍ଜ୍ଜନକାରିଆ ପୁଅ ମୋର ଟଙ୍କା ଗଛ ।)

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଧନ ପାଏ—2. A person from whom another gets much money.

ଟଙ୍କା ଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଦ୍ରାକୁ ସୁମାରି କରିବା—1. To count money.
Taṅkā gaṇibā
টাকা গুনা ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନଗଦ ଅର୍ଥ ବା ମୁଦ୍ରା ଦେବା—
रुपैया गीनना 2. (figurative) To pay cash.

(ଯଥା—ଆମ ଗ୍ରାମର ରାମ ସାହୁ ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ଗଣିଦେବ ।)

୩ । ଧନ ବ୍ୟୟ କରିବା—3. To spend money.

(ଯଥା—ବୃଥା ପୁଳାଏ ଟଙ୍କା ଗଣି ମୁଁ ପୁଅକୁ ପଢ଼ାଇଲି ।)

ଟଙ୍କା ଟଙ୍କି—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶବ୍ଦ)—ଟଙ୍କା ଫଙ୍କା (ଦେଖ)
Taṅkā ṭaṅki — 1. Taṅkā phaṅkā (See).
টাকাটুকি

(ଯଥା—ମୁଁ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ଅଛି, ମୋ ହାତକୁ ଟଙ୍କାଟଙ୍କି କାହିଁ ଆସିବ ।)

(ଟଙ୍କାଟଙ୍କି—ଅନ୍ୟରୂପ)

টাঁকাটুঁকী ୨ । ବହୁବାର ଟାଙ୍କିବା କର୍ମ—
टँकाइ 2. Several acts of stitching.

ଟଙ୍କା ଟୋକର—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଧନ; ଅର୍ଥ—Riches; money (generally.)
Taṅkā ṭokara
টাকাকড়ি × ଟଙ୍କାଟୋକର ଗଣିନେଇ × ଲଙ୍ଗର ଉଠେଇଦେଲୁ ।
रुपैआपैसा ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଟଙ୍କା ପଇସା—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଟଙ୍କା ଟୋକର (ଦେଖ)
Taṅkā paisā — Taṅkā ṭokara (See).

ଟଙ୍କା ଫଙ୍କା—ଦେ. ବି (ଟଙ୍କା ଶବ୍ଦ ଓ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଫଙ୍କା ଶବ୍ଦ)—
Taṅkā phaṅkā
টাকা ফাকা, টাকা মাকা ୧ । ଅର୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି; ଧନ—
रुपौया उपौया 1. Riches; money etc.

୨ । ମୁଦ୍ରା—2. Coins (generally).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପ୍ରାନ୍ତରେ ସ୍ଥିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ଅପରସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଟଙ୍କା ବନ୍ଧା(ନ୍ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣା ପାଖରେ ଥିବା ପଇସା ଓ ରେଜକିମାନଙ୍କୁ ବଦଳାଇ ସେହି ମୂଲ୍ୟର ଟଙ୍କା ଆଣିବା—1. To get pice and other small coins changed into rupees.
Taṅkā bandhā(ndhe)ibā
টাকা বাঁধান
रुपैया बंधाना

୨ । ଅପଣା ପାଖରେ ଥିବା ଟଙ୍କାମାନଙ୍କୁ ବଦଳାଇ ତଦ୍‌ବଦଳରେ ମୋହର ବା କରେନ୍ସି ନୋଟ୍ ଆଣିବା—2. To get rupees changed into gold coins or currency notes.

ଟଙ୍କା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ଦେୟ ଧନ (ଯଥା—ଜମିଦାରଙ୍କ ଦେୟ ଖଜଣା) ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—1. To collect sufficient money to pay one's dues.
Taṅkā bāndhibā
টাকা বাঁধা
रुपैया बांधना

୨ । ଅପଣାର ଦେୟ ଧନ ଅଭିପ୍ରେତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଦାଖଲ କରିବା—2. To pay or deposit one's dues at its destination.

୩ । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଧନ ସଙ୍ଗରେ ନେବା—3. To have with one's self money sufficient for the intended purpose.

ଟଙ୍କାବାଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଧନୀ; ଧନବାନ୍—Rich.
Taṅka-bālā
টাকাবালা, **टकेवाला**
(ଟଙ୍କାବାଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟଙ୍କା ଭଙ୍ଗା (ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ପାଖରେ ଥିବା ଟଙ୍କାକୁ ବଦଳାଇ ତଦ୍‌ବଦଳରେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମୁଦ୍ରା ଆଣିବା—To get the rupee changed into small coins.
Taṅkā bhaṅgā(ṅge)ibā
টাকা ভাঁগান
रुपैया तुड़वाना

ଟଙ୍କା ଭଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଟଙ୍କାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମୁଦ୍ରାରେ ବଦଳ କରାଇବା କର୍ମ—1 Change of a rupee into small coins.
Taṅkā bhaṅgei
টাকা ভাঙ্গাই

୨ । ଟଙ୍କା ପରିବର୍ତ୍ତେ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ମୁଦ୍ରା ବଦଳାଇ ଦେବାବାଲା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେଉଁ କମିସନ୍ ବା ବଟ୍ଟ ଦିଆଯାଏ—2. Commission paid for getting a rupee exchanged into small coins.

ଟଙ୍କାର—ସଂ. ବି (ଟନ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Taṅkāra
୧ । ଧନୁ ଓଟାରି ଛାଡ଼ିବାର ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ; ଧନୁକର ଜ୍ୟା ଶବ୍ଦ—1. The twang of a bow-string.

୨ । ତାରରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ମାରିବା ଶବ୍ଦ—2. The sound produced by striking a string.

୩ । ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ; ଠଣ ଠଣ ଶବ୍ଦ; ଧାତୁଖଣ୍ଡରେ ଆଘାତ କରିବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—3. Metallic clang.

୪ । ଯଶଃ; ଖ୍ୟାତି—4. Fame; reputation.

୫ । ବିସ୍ମୟ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—5. Surprise; wonder.

ବିଣ—ଟଙ୍କାରଯୁକ୍ତ; ଟଙ୍କାର ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ—Twanging.

ଟଙ୍କା ରକ୍ମି ଜମା—ଦେ. ବି—ଜମିଉପରେ ଧାର୍ଯ୍ୟହେବା କାଳ୍ପନିକ ଖଜଣା—An imagmary assessment of rent on holdings.
Taṅkā rakmi jamā

[ଦ୍ର—ମୋଗଲ୍‌ମାନଙ୍କ କାଗଜପତ୍ରରେ ତୋଡ଼ରମଲଙ୍କ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସମ୍ପର୍କରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ଜମାର ଉଲ୍ଲେଖ ଥିଲା । 'ଟଙ୍କାରକ୍ମୀ' ଟଙ୍କାରେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି 'ତକ୍‌ସିମ୍' ଦାମ୍‌ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରଥମଟି କାଳ୍ପନିକ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ସଂଶୋଧିତ ଜମା । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ଟଙ୍କାରିତ—ସଂ. ବିଣ (ଟଙ୍କାର+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—ଟଙ୍କାର ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ (ଧନୁ)—Twanged (bow); emitting a twanging sound.
Taṅkārita

ଟଙ୍କାରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ଟଙ୍କାର)—ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ କରି ଧନୁକୁ ଓଟାରିବା—To draw the bow with a twang.
Taṅkāribā
টঙ্কারা, **टंकारना**

ଟଙ୍କାରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତାରାଦେବୀ; ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦଶମହାବିଦ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—1. One of the 10 'Mahābidyās' or Goddesses mentioned in the 'Tantras'.
Taṅkārī

୨ । ଡଙ୍କାର (ଦେଖ)—2. Ḍaṅkāri (See).

ଟଙ୍କାଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କଶାଳା)—ଟଙ୍କଶାଳା (ଦେଖ)
Taṅkā-śāḷa — Taṅka-śāḷā (See)

ଟଙ୍କାଶାଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କଶାଳା)—ଟଙ୍କଶାଳା (ଦେଖ)
Taṅkā-śāḷā — Taṅka-śāḷā (See)
টাকশালা **टकशाल**

ଟଙ୍କା ସୁନା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଟଙ୍କା ଟୋକର (ଦେଖ)
Taṅkā sunā — Taṅkā ṭokara (See)

ଟଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କା)—୧ । ଲାଖରାଜ ଭୂମି ନିମନ୍ତେ ଲାଖରାଜଦାରମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେବା ନିରୂପିତ ସାମାନ୍ୟ ରାଜକର—1. Nominal or quit-rent paid by holders of revenue-free grants.
Taṅki

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଶାସନମାନ ବସାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଭୂ-ବୃତ୍ତି ଦାନ କରୁଥିଲେ ତାହା ଉପରେ ନାମମାତ୍ର କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ (ଯଥା—ଏକ ବାଟିକୁ ଟଙ୍କାଏ ଲେଖାଏଁ) ଓ ଉକ୍ତ ଜମିମାନଙ୍କର ଟଙ୍କି ଖଜଣା ଚିରକାଳ ସକାଶେ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଗ୍ରହୀତାମାନଙ୍କୁ ସନନ୍ଦ ମିଳିଥିଲା । ଇଂରାଜ ସରକାର ଓଡ଼ିଶା ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତବେଳେ ସନନ୍ଦମାନ ପରୀକ୍ଷା କରି ଉକ୍ତ ସନନ୍ଦମାନ ଅନୁମୋଦନ କରିଅଛନ୍ତି ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

୨ । ଯେଉଁ ଲାଖରାଜ ବୃତ୍ତି ଉପରେ ଟଙ୍କି କର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଛି—2. Revenue-free holding held on quit-rent.

ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଜମି କମକେ ଟଙ୍କି ଖଜଣା ଦେଯ଼ ଅଟେ 1. (land) Held on payment of a nominal rent.

୨ । ଯେଉଁ ରାଜସ୍ୱ ନାମମାତ୍ର ବା ଟଙ୍କିରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ (ଯଥା—ଟଙ୍କି ଖଜଣା)—2. (sum) Paid in the shape of quit-rent; nominal (rent).

[ଦ୍ର—ଟଙ୍କି ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅଛି; ଯଥା—ବାଟୀଟଙ୍କି, ବାହେଲ ଟଙ୍କି, ଟଙ୍କି ବାଯ଼୍ୟାପ୍ତି, ଦେବୋତ୍ତର ଟଙ୍କି, ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଟଙ୍କି ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଟଙ୍କିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
Ṭaṅkiā ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ବା ପରିମାଣ ଏତେ ଟଙ୍କା ଅଟେ—
টাকার Worth so many rupees.
रुपैयाका (ଯଥା—ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ, ପାଞ୍ଚଟଙ୍କିଆ ଜୋଡ଼ି, ଆଠ ଟଙ୍କିଆ ଚାକର ।)

ପ୍ରାଦେ. ବିଣ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ଖରାପ ଗନ୍ଧ ବା ବାସନାଯୁକ୍ତ (ବାସି ଛୋଡ଼ାଣି ବା ଭାତ)—
Stale and bad-smelling (food).
(ଯଥା—ଏ ଭାତ ଭାରି ଟଙ୍କିଆ ବାସୁଛି ।)

ଟଙ୍କିଆଣ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଜମି ପାଇଁ ଟଙ୍କି ଖଜଣା ଦିଆଯାଏ—
Ṭaṅkiāṇa (land) Paying Ṭaṅki or quitrent.

ଟଙ୍କିକା—ସଂ. ବି. (ଟଙ୍କ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପଥର କାଟିବାର
Ṭaṅkikā ଟାଙ୍ଗିଆ—Hatchet for chipping stones.

ଟଙ୍କିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଟଙ୍କାକିଆ (ଦେଖ)
Ṭaṅkikiā Ṭaṅkākiā (See)

ଟଙ୍କିଛାଡ଼ ପରୁଆନା—ଦେ. ବି—ଟଙ୍କି ବା ଖଜଣା ଛାଡ଼ ଦେବାର
Ṭaṅki-chhāṛda paruānā ଆଦେଶପତ୍ର—An order
ଟଙ୍କି ଛାଡ଼ ପରୱାନା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟଙ୍କି ଛାଡ଼ ପରବାନା }
issued by a proper authority sanctioning the exemption of a land from payment of quit-rent.

ଟଙ୍କିଜମା—ଦେ. ବି—ଟଙ୍କି ବୃତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ନାମମାତ୍ର
Ṭaṅki-jamā ଖଜଣା—Quit-rent fixed in perpetuity on Ṭaṅki lands.

ଟଙ୍କିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଧ୍ୱନିତ—
Ṭaṅkita 1. Twanging; sounding; resounding.
୨ । ଉଲ୍ଲିଖିତ—2. Written; enunciated; defined; mentioned.
୩ । ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା; ବଦ୍ଧ—3. Bound.
୪ । ସିଲେଇ କରି ଯାଇଥିବା—4. Stitched.

ଟଙ୍କିଦାର(ର)—ଦେ. ବି—ଟଙ୍କି ଖଜଣା ଦିଅଯିବା ବୃତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ—
Ṭaṅkidār(ra) Holder of a tenure paying quit-rent.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଲାଖରାଜଦାରମାନେ ପ୍ରଥମରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନାମମାତ୍ର ରାଜସ୍ୱ (ଟଙ୍କି) ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଇ ଆସୁଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବାହେଲ ଟଙ୍କିଦାର Confirmed Ṭaṅkidārs ଓ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସନନ୍ଦ ଆଦି ସନ୍ଦେହଜନକ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଟଙ୍କି ଜମା ପରେ ସରକାର ବୃଦ୍ଧି କରିଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବାଯ଼୍ୟାପ୍ତି ଟଙ୍କିଦାର Resumed Ṭaṅkidārs ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟଙ୍କି ବାଯ଼୍ୟାପ୍ତି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଟଙ୍କି ଜମିର ସନନ୍ଦ ଦେଖି ଇଂରାଜ
Ṭaṅki bājyāpti ସରକାର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ସେ ଜମି ଉପରେ
(ଟଙ୍କି ବାଜଆପ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଧିକା ଖଜଣା ବସାଇ ଅଛନ୍ତି—
Resumed Ṭaṅki lands.

ଟଙ୍କି ବାହେଲ୍—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଟଙ୍କି ଜମିମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦ ପରୀକ୍ଷା
Ṭaṅki bāhel କରି ସରକାର ବାହାଲର ତାହା ଅନୁମୋଦନ
ଟଙ୍କି ବାହାଲ(ଲ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟଙ୍କି ବାହେଲ }
କରିଅଛନ୍ତି—Confirmed Ṭaṅki tenures.
(ଯଥା—ଏହା ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର—ଦେବୋତ୍ତର ଟଙ୍କି ବାହେଲ ଓ ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତର ଟଙ୍କି ବାହେଲ ।)

ଟଙ୍କିବାହେଲ ଫଏସଲା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଆଦେଶଦ୍ୱାରା ଟଙ୍କି ବୃତ୍ତି ସବୁ
Ṭaṅki-bāhel phaesalā ଇଂରାଜ ଗରଣ୍ମେଣ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଅଛି—Judgment confirming Ṭaṅki tenures.

ଟଙ୍କିଲ—ସଂ. ବିଣ.(ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ+ଇଲ)—ପାହାଡ଼ିଆ; ଟାଙ୍ଗର (ପ୍ରଦେଶ)—
Ṭaṅkila Hilly; stony; rocky; mountainous (tract).
ଦେ. ବିଣ—ଖଟାଳିଆ—Sour.

ଟଙ୍କୀ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀରାଗର ରାଗିଣୀବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭaṅki Name of a secondary musical air.

ଟଙ୍କୁରିତ—ଦେ. ବି — ୧ । ରୋମାଞ୍ଚିତ —
Ṭaṅkurita With hairs standing on end.
୨ । ଟାଙ୍କୁର ଥିବା (ଲୋମ)—2. Bristling (hairs).

ଟଙ୍କୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଙ୍କୁରିବା (ଦେଖ)
Ṭaṅkuribā Ṭāṅkuribā (See)

ଟଙ୍କେ—ଗ୍ରା. ବି—ଟଙ୍କାଏ; ଏକଟଙ୍କା ମାତ୍ର—
Ṭaṅke One rupee only.

ଟଙ୍କେଇତ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଧନଶାଳୀ—
Ṭaṅkeita Rich; owning a large cash.
টাকাওয়ালা **टकैत**
(ଟଙ୍କେଇତୀ – ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—
Ṭaṅga ୧ । ଟାଙ୍ଗିଆ—1. Hatchet.
୨ । ସୋହାଗା—2. Borax.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ସ୍ଥାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ମିଳିଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଖଣତା—3. Hoe; spud.

୪ । ଜଙ୍ଘ; ଫଉଡ଼ା—4. Thigh; part of the leg between the knee and buttock.

୫ । ୪ ମସା ପରିମାଣ—
5. A standard of weight; 68 grains troy.

୬ । ଗୋଡ଼ର ପେଣ୍ଡା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. The calf of the leg.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ ଓ.ଫା. ତଙ୍ଗ୍ = ଟାଣୁଆ, ସିଧା)—
ଟଙ୍କ ୧ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ—1. Heighest.
ଟଙ୍କ (ଯଥା—ଟଙ୍ଗ ଡାଳରେ ଅମ୍ବ ଅଛି ।)

୨ । ଦୁଇ ପାଖ ଭୂମିରେ ଠିକ୍ ମଲେ ନ ଲାଗି ମଝିଟା ଲାଗି ଥିବାରୁ ଦୋହଲୁଥିବା (ପଥର ଆଦି)—
2. Not securely set; bobbing (as an uneven stone when set on the ground); touching the ground in the middle but not at both ends.

୩ । ଟଙ୍ଗ; କ୍ରୋଧ ଦ୍ୱାରା ଯାହାର ଦେହ ଉନ୍ନତ ବା ସିଧା ହୋଇଅଛି—3. With the body stiffened with anger.

୪ । ଉଦ୍ଧତ (ଲିଙ୍ଗ)—
4. Stiffened and erect (male organ).

୫ । ଦୃଢ଼—5. Stiff.

ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତଙ୍ଗ ଧାତୁ = କମ୍ପନ ବା ପଦସ୍ଖଳନ; Tanga-tanga ଯୋଗେଷ୍ଟନ୍)—୧ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଗୋଡ଼
ଟଙ୍ଗସ୍ ଟଙ୍ଗସ୍ ଉଠାଇ ଦେହକୁ ସିଧା କରି ପଦ କ୍ଷେପ କରି
ଡଗ ଚାଲିବା ପ୍ରକାରରେ (ଅନାସ୍ଥା ବା ଗର୍ବ ପ୍ରକାଶ କରି (ଟଙ୍ଗର ଟଙ୍ଗର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ଖାତିର ନକରି ଚାଲିଯିବା ପ୍ରକାରରେ ।
1. In a striding or stalking manner; (indicating pride or unconcern).
(ଯଥା—ସେ ମୋ କଥା ନ ଶୁଣି ସେଠାରୁ ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ ଚାଲିଗଲା ।)

୨ । ଜମିକୁ ଗଭୀରଭାବ ଚାଷ ନ କରି ଉପରଠାଉରିଆ କରି ହଳ ବୁଲାଇବା ପ୍ରକାରରେ—2. Superficially; not deeply (as in ploughing).

ବାଡ଼୍ଣ ଚାଷ। ହଳଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ ଉପରେ ଚାଷ । ଚଗ ।

୩ । ପଥର ଓ କାଠ ଗଡ଼ ଇତ୍ୟାଦିର ଦୁଇ ପାଖ ଓ ମଧ୍ୟଭାଗ ଭୂମିରେ ସମାନ ହୋଇ ନ ବସିବାରୁ ମଝିଟା ଭୂମିରେ ଲାଗିଥାଇ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ନ ଲାଗିବା ପ୍ରକାରରେ—
3. Unevenly (set) (said of a stone or log).

୪ । ଟଂ ଟଂ (ଦେଖ)—4 Tam tam (See)

ଟଙ୍ଗଟାଙ୍ଗ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଟଂ ଟଂ ଶବ୍ଦ କରିବା Tang-tang ପ୍ରକାରରେ (ଯଥା—ଘଣ୍ଟ ବାଜିବା; ବେହେଲା ତାର ବାଜିବା)—1. Making a twang or chiming sound.

୨ । ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ (ଦେଖ)—2. Tanga-tanga (See)

ଟଙ୍ଗଣ—ସଂ. ବି. (ଟଙ୍କ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Tangana ୧ । ଟାଙ୍ଗଣା; ସୋହାଗା—1. Borax.

୨ । ଜଡ଼ା ହେବା; ସଂଲଗ୍ନ କରାଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. To be stuck to.

ଟଙ୍ଗଣ ମଙ୍ଗଣ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏପାଖ ସେପାଖ ଯିବା ଆସିବା Tangana mangana hebā କରିବା—1. To come and
টোটো করে বেড়ান go; to walk about.
टकरोते फिरना, ୨ । କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ ନ ଥାଇ ଏ ପାଖରୁ ସେପାଖ
टक्कर खाना, डग मारना ବୁଲିବା ଚାଲିବା; ଚାଲିଯିବା ଓ ଚାଲି ଆସିବା-2. To take a walk up and down without having any particular object or aim; to loaf about; to wander aimlessly.

ଟଙ୍ଗ ମଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟଙ୍ଗଣ ମଙ୍ଗଣ ହେବା (ଦେଖ)
Tanga manga hebā Tangana mangana hebā(See)

ଟଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ୍ ଧାତୁ = ବାନ୍ଧିବା; ଭୂଲ. ସଂ. ତୁଙ୍ଗ = ଉଚ୍ଚ;
Tangā ସଂ. ଟଙ୍କଣ; ଟଙ୍ଗଣ = ଜଡ଼ା ହେବା; (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
টাঙ্গা ୧ । ବାନ୍ଧି କରି ଝୁଲାଇବା; ଲଟକାଇବା—
टाँगना 1. Hanging; suspending a thing.

୨ । ଲିଆରୁ ଧାନ ବାହାର କରିବା ସକାଶେ ବାଉଁଶ କାଟିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଟୋକେଇ; ଖଇଝଡ଼ା-
খইচালা 2. A kind of wicker-work seive for
झरना sifting chaff from fried paddy.

ବିଣ—ଝୁଲା ହୋଇଥିବା; ଝୁଲୁଥିବା—
Hung; suspended; hanging.
ଟଙ୍ଗା ରହି କେତେ ତନ ପ୍ରାକୃତର ଦ୍ରବ୍ୟ ସାମଗ୍ରିକ ରୂପ
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି • ଦଣ୍ଡମାଦଣ୍ଡ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୂଲ. ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଟାଙ୍ଗା)—ଦୁଇ ଚକିଆ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି (ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ା ଲାଗେ)—Dog-cart; two-wheeled horse-cart with a hood.

ପ୍ରାଦେ. (କୁଜଙ୍ଗ) ବି—ଧରା ଯାଉଥିବା ମାଛ ରଖିବାର ଖାଳୋଇ-
A basket used by fisherman for keeping fish while fishing.

ଟଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Tangā(nge)ibā The causative form of tāngibā.
টাঙ্গান ୧ । ଲଟକାଇବା, ଟାଙ୍ଗିବା; ଝୁଲାଇବା—
टंगवाना 1. To hang or suspend a thing.

୧	ଭ	ଉ	ଋ,ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଞ୍ଚ	ଉଅ	ଘ
୨	ଭ.	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ	କ୍ଟ

୨ । ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧି ଓହୋଳାଇବା—
2. To have a thing suspended by means of a string.
୩ । ଟଙ୍ଗାଇବା; (ଲିଙ୍ଗ) ଉଦ୍ଧୃତ ହେବା—
3. (the penis) To become stiff and erect.

ଟଙ୍ଗାଟଙ୍ଗି—ଦେ. ବ.—ନାନା ପଦାର୍ଥ ଟାଙ୍ଗିବା କର୍ମ—
Ṭangāṭangi Act of hanging many articles.
टांगा टांगी टाँगा टागी

ଟଙ୍ଗା ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି.—ଘଣ୍ଟା ମାରିବା; ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା—
Ṭangā māribā To ring the bell.

ଟଙ୍ଗା ଯିବା—ଦେ. କି.—ଟାଙ୍ଗିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
Ṭangā jibā Passive voice of Ṭāngibā.
টাঁগাহওয়া टँगना
(ଟଙ୍ଗା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଙ୍ଗାରି—ସ. ବ. (ଟଙ୍କ+ଅରି)—ସାନ କୁରାଢ଼ି; ଟାଙ୍ଗିଆ—
Ṭangāri Small axe.
ଦେ. ବ.—ଅନୁଗୁଳର ପର୍ବତବିଶେଷ—
Name of a mountain of Angul in Orissa.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୧୯୫୨ ଫୁଟ ।]

ଟଙ୍ଗିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଭୁଗ୍ନ ବା ପା. ଭଗ୍ନ; ସ. ଟଙ୍ଗଣ)—
Ṭangibā ୧ । ପଥରର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତ ଓ ମଧ୍ୟଭାଗ ଭୂମିରେ ସମତଳ
हिलना ଭାବରେ ନ ଲାଗିବାରୁ ତାହାର ମଝିଟା ଭୂଇଁରେ ଲାଗିଥିବା ବେଳେ ଦୁଇପାଖ ଭୂମିରେ ଠିକ୍ ହୋଇ ନ ଜମିବା; ଛିପିଛିପେଇବା; ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ ହେବା—1. To bob; not to sit stiff or firm on the ground (said of a stone not properly set on the ground and becoming unsteady like a sea-saw when pressure is put on one end of it).
উঠা ୨ । (ଲିଙ୍ଗ) ଉଦ୍ଧୃତ ହେବା; ଟଙ୍ଗେଇବା—
खड़ाहोना 2. To become rigid and erect (said of a male organ when excited).

ଟତ୍ଟତ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅବ୍ୟକ୍ତ 'ଟତ୍' (ଜିଭ ଓ ତାଳୁଦ୍ୱାରା
Ṭat-ṭat ଉଦ୍ଭୂତ) ଶବ୍ଦ; ପଶୁଅଦିଙ୍କୁ ଗୋଳନା କରିବା ନିମନ୍ତେ ପାଟିରେ
টটটট্ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା ଡାକସ୍ୱ—The sound 'Ṭat' made
तत तत् by the tongue taken back to the palate while driving cattle.

ଟଟଣୀ—ଦେ. ବ. (ଟତ୍ ଟତ୍ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବାରୁ, ଭୁଲ. ବ. ଟିକ୍-
Ṭattanī ଟିକୀ)—ଝିଟିପିଟି—House-lizard.

ଟଟ୍ଟରୀ—ସ. ବ.—୧ । ଢାଉଁ ଢାଉଁ; ଢୋଲର ଶବ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭattari 1. The sound of drum-beating.
୨ । ବାଲଙ୍ଗି; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Boast; bombast.
୩ । ଥଟ୍ଟା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Joke.

ଟଟ୍ଟି—ଦେ. ବ. (ସ. ତଟୀ=ନଦୀ ଆଦିର କୂଳ; ହି.ରୁ ଅନୁକୃତ)—
Ṭaṭṭi ମଳ ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାଟି ବନ୍ଧା ବା ଘେରା
পায়খানা, টাট্টি ସ୍ଥାନ, ପାଇଖାନା—
टट्टी (ଟଟ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Latrine.

ଟଟ୍ଟି ଫେରିବା—ଦେ. କି.—ଟଟ୍ଟି ଯିବା ୨ (ଦେଖ)
Ṭaṭṭi pheribā Ṭaṭṭi jibā 2 (See)
(ଟଟ୍ଟ ଫେରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଟ୍ଟି ଯିବା—ଦେ. କି.—୧ । ମଳ ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ପାଇଖାନାକୁ
Ṭaṭṭi jibā ଯିବା—1. To go to the privy to ease
ঘাটে যাওয়া oneself.
टट्टी जाना ୨ । ଝାଡ଼ା ଫେରିବା—
(ଟଟ୍ଟ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To ease one's self.

ଟଟ୍ଟୁ—ଦେ. ବ. (ହି.ରୁ ଅନୁକୃତ) ଦୃଢ଼କାୟ, ସହିଷ୍ଣୁ, ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଘୋଡ଼ା;
Ṭaṭṭu ତଟ୍ଟୁ; ଅନାଦରପାଳିତ ଶ୍ରେଣୀର ଘୋଡ଼ା; ଦଲକିଆ ଘୋଡ଼ା
টাট্টু A tat; a pony; a nag.
टट्टु (ଟଟ୍ଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଟ୍ଟର—ସ. ବ.—ଭେରୀର ଶବ୍ଦ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭaṭṭara The sound of a bugle.

ଟଣ୍କନି—ଦେ. କି. ବଣ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଟଣ୍ ଟଣ୍ ଶବ୍ଦ
Ṭan-kini କରି—1. Making a tinkling sound.
টন্ করে (ଯଥା—ଘଣ୍ଟା ଟଣ୍କନି ବାଜିଲା ।)
टनटन ୨ । ତୀବ୍ର ବେଦନା ବା ବଥା କରି—
2. Giving acute pain.
ଟଣ୍ କରି, ଟଣ୍କନା, ଟଣ୍ କରି, ଟଣ୍‌ଦିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ହଠାତ୍—3. Suddenly.
(ଯଥା—ସୂତା ଖଣ୍ଡ ଟଣ୍କନି ଛିଣ୍ଡିଗଲା ।)

ଟଣ୍ ଟଣ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଘଣ୍ଟି ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
Ṭan-ṭan 1. Chiming sound of a bell or gong or clock.
টন্টন্
टनटन [ଦ୍ର—ଟଣୁ ଟଣୁ ଠାରୁ ଟଣ୍ ଟଣ୍ ଉଚ୍ଚତର ଶବ୍ଦ ।]
୨ । ଶରୀରରେ ଧମ୍ ଧମ୍ ବା ଧକ୍ ଧକ୍ ବେଦନା ଅନୁଭୂତି—
2. Throbbing bodily pain.
୩ । ବଥ ପାଚି ଫାଟି ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ପୂଜ ଜମାହେବା ହେତୁ ଅନୁଭୂତ ତୀବ୍ର ବେଦନା; ଠକ ଠକ—3. Acute pain felt before a boil bursts; twitching or aching sensation; acute throbbing sensation.
୪ । କାନବିନ୍ଧିବାର ତୀବ୍ର ବେଦନା—
4. Acute pang of the ear-ache.
୫ । ଠିକ୍ ଠିକ୍; ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତ୍ରାରେ—5. Fully; to the fill.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଅଙ୍କିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ରୂପାନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ରେ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଳା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ଟଣକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ; ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ)—୧। ବ୍ୟଥାପ୍ରଦ ବଥ; ବ୍ରଣ—1. Painful boil.
Ṭaṇaka
ଟନ୍‌କ ଚମ୍ଭ ଉପରେ ଟଣକ ଘା। ପ୍ରବଚନ।
टनक ୨। ହାତ ଅଗଣ୍ଠିର ଗଣ୍ଠିଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ହାଡୁଆ ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା; ଆଘାତ; ଠଣା—2. A rap with the knuckles on a bony part of the body.
ଦେ. ବିଣ—ଟାଣ—Hard.

ଟଣକପଣ—ଦେ. ବି—ଟାଣପଣ; ମନର ଦମ୍; ସହିଷ୍ଣୁତା—
Ṭaṇaka-paṇa Strength of mind; fortitude.

ଟଣକା—ଦେ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ତାନ ଧାତୁ=ଆକର୍ଷଣ କରିବା; ବିସ୍ତାରିତ କରିବା)—୧। ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ଦୁଇ ଗୋଟି ପଦାର୍ଥକୁ ବା ଏକ ପଦାର୍ଥର (ଯଥା—ଶଗଡ଼ର ଚାଳିର) ଦୁଇ ବିପରୀତ ଅଂଶକୁ ପରସ୍ପର ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ଧରି ରଖେ—1. A string which is tied to the two ends of a thing or to two things to bring them towards each other.
Ṭaṇakā
টনকা
डोरी
টনটানানি ୨। ଶରୀରରେ ଅନୁଭୂତ ଯନ୍ତ୍ରଣା—
टहक 2. Aching pain.
(ଯଥା—କାନ ଟଣକା।)

ଟଣକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—(କାନ) ବିନ୍ଧିବା—
Ṭaṇakibā To ache (said of the ear.)
টনটন করা टनटन करना

ଟଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—୧। ଟାଣିବା—
Ṭaṇā 1. Drawing out; extending; pulling.
টানা ୨। ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିବା ପାଇଁ ଲମ୍ବ ବାଗର ସୂତା
टाब ଦେବା; ଟାଣି—2. Laying the warp in the loom.
[ଦ୍ର—ତନ୍ତରେ ଚଉଡ଼ାବାଗର ସୂତା ଦେବାକୁ ବୁଣା ବା ଭରଣି ବୋଲାଯାଏ।]
୩। (ଶରୀରର) ବେଦନା—3. Aching pain; throbbing pain; pang.
(ଯଥା—କାନଟଣା, ପେଟଟଣା।)
ବିଣ—ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଥିବା—Drawn; extended; pulled.

ଟଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାନ ଧାତୁ)—
Ṭaṇā(ṇe)ibā ଟାଣିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
টানান The causative form of 'ṭāṇibā'; to cause to draw.
तनाना; टनाना

ଟଣାଓଟରା—ଦେ. ବି—୧। ପରସ୍ପର ଓଟରା ଓଟରି ବା ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି—
Ṭaṇā-oṭarā 1. Mutual pulling or straining.
টানাটানি ୨। ବିଶେଷ ଭାବରେ ଟାଣିବା ବା ଝିଙ୍କିବା—
खींचतान 2. Pushing or shoving; straining.

ଟଣାଝିଙ୍କା } ଅନ୍ୟରୂପ ୩। ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଏକ ସମୟରେ ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଝିଙ୍କିବା—
ଟଣାଟଣି
3. Pulling a thing simultaneously from opposite directions.
୪। (ସମୟ ବା ଧନର) ଅଭାବ; ନଅଣ୍ଟ—
4. Want; deficiency; falling short.

ଟଣା ପଙ୍ଖା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପଙ୍ଖା ଛାତରୁ ଝୁଲ୍ଲ ହୋଇ ରହିଁରେ ଦଉଡ଼ି ଲାଗି ହାତଦ୍ୱାରା ଟଣା ଯାଇ ପବନ କରାଯାଏ—Ceiling-fan.
Ṭaṇā pankhā
টানাপাখা

ଟଣା ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଣିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Ṭaṇā jibā The passive voice of Ṭāṇibā.
টানা যাওয়া ସୂତାରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତୁ ଦଉଡ଼ିପରି ଟଣାଯିବ।
तानाजाना ବନବୃତ୍ତଂ ସଙ୍ଗୀତ।
(ଟଣା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Ṭanṭā Tanṭā (See)

ଟଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଣ୍ଟି (ଦେଖ)
Ṭanṭi Tanṭi (See)

ଟଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତଣ୍ଟିଆ (ଦେଖ)
Ṭanṭiā Tanṭiā (See)

ଟଣ୍ଡେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡାହାଣୀ—
Ṭandai Witch.

ଟନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟନ୍)—ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଓଜନରେ ୨୭ଓ୍ମ ମହଣ; ୨୦ ହନ୍ଦର—Ton (weight); 20 hundred-weight; about 27½ standard maunds.
Ṭan
টন
टन

ଟନିକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅରୋଗ୍ୟୋନ୍ମୁଖ ରୋଗୀ ବା ଦୁର୍ବଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବଳକାରକ ଔଷଧବିଶେଷ—
Ṭanik
টনিক Tonic (medicine).
टनिक

ଟନେଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟନ୍ନେଲ୍)—ପର୍ବତାଦିର ଗର୍ଭରେ ବା ଭୂଗର୍ଭରେ ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳାଯାଇ କରାଯିବା ବାଟ—Tunnel.
Ṭanel

ଟପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧। ଗାଡ଼ି ଓ ଡାମ୍‌ଯାନ୍ ଆଦି ଉପରେ ଥିବା ଛତାକାର ଆବରଣ—1. Hood of a carriage or sedan-chair.
Ṭap
টপ
टप ୨। (ଇଂ. ଟାପ୍) ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ଦେହର ଅଂଶ ବିଶେଷ (ଯଥା, କୋଷ, ପେଟ)କୁ ଫୋଡ଼ିବା—
টাপ टेप
टेप 2. Tapping.

ଟପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକଶିରା ବା ଜଳକୋଷ ବା ଜଳୋଦରୀ ରୋଗୀର ପେଟକୁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ନିଃସାରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ଅଂଶ ଫୋଡ଼ିବା—
Ṭap karibā
টাপ করা
टेप करना To tap a hydrocele or a dropsy.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଙ୍ଗ	ଞ୍ଚ	ଞ୍ଜ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଙ୍ଅ	ଞ୍ଚ	ନ

ଟପ୍‌ଟପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟପଟପ (ଦେଖ)
Ṭap-ṭap Ṭapaṭapa (See)

ଟପ୍‌ଟାପ୍—ଦେ. ଅ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଟପଟପ (ଦେଖ)
Ṭap-ṭāp Ṭapaṭapa (See)

ଟପକ ନବିସ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଚୁଗୁଲିଆ; ଯେଉଁ ଲୋକ ଜଣକର ଗୁପ୍ତ କଥାକୁ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିର କାନରେ ଗୋପନରେ କହିଦିଏ ବା ପ୍ରକାଶ କରେ—
Ṭapaka nabis
ଟପକନବିସି } ବିଣ
ଟପକନବିସିଆ }
(ଟପକନବସି—ଅନ୍ୟରୂପ)
টপক নবিস
1. One who reports secretly; a secret reporter; a backbiter; informer.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ସାମାନ୍ୟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସାରିଦିଏ ଓ ମଝିରେ ଅନେକ ବିଷୟ ବା ଅଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଯାଏ—
2. A person who does any work in a slipshod manner.

ଟପକ ନବିସି—ଦେ. ବି—ଟପକ ନବିସ୍ (ଦେଖ)
Ṭapaka nabisi Ṭapaka nabis (See)
টপকনবীসী ଦେ. ବି—ଟପକନବିସ୍‌ର କର୍ମ—
The act of a backbiter.
ଦେ. ବିଣ—ଟପକନବିସିର କୃତ (କର୍ମ)—Slipshod (act).

ଟପକ ବିସିନି—ଦେ. ବି—ବଦରସିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Ṭapaka bisini An ill-mannered gallant.

ଟପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟପକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭapakā(ke)ibā 1. The causative of Ṭapakibā.
টপকান ୨ । ଟପାଇବା (ଦେଖ)
टपकाना 2. Ṭapāibā (See)

ଟପକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଛପ ଧାତୁ=କ୍ଷରଣ; ଅଥବା ଟପଟପ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କୌଣସି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରରୁ ବା କୋଠାର ଛାତରୁ ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ଜଳ ପଡ଼ିବା—To drip; to ooze or fall drop by drop (said of water from a leaking vessel or roof).
Ṭapakibā
টপকা
टपकना
୨ । କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ ଡେଇଁ କରି ଯିବା—
2. To leap or jump over a high place.

ଟପଟପ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ସଂ. ଛପ ଧାତୁ=କ୍ଷରଣ; ସଂ. ଅଟୋପ)—
Ṭapaṭapa
টপটপ ୧ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେବା—
टपाटप; टिपटिप 1. Pattering of rain.
୨ । ଆଖିରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବହୁତ ଲୁହ ବୋହିବା—
2. Weeping profusely; shedding profuse tears.

ଟପଟପ ନୀର ବରଷୁ ଅଛି ଯେ ଭୋ କମ୍ବୁକ କଣ୍ଠକଣ୍ଠ—
ବଳଦେବ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ମୁନିଆଁ ପଦାର୍ଥରେ ଫୁଟାଇବା—
3. Thursting a pointed thing into a soft thing.

ହୁଡ଼ା ବେଦନା କୁଆଁ ନ ଜାଣେ
ଟପଟପ କରି ଠେଙ୍ଗାରେ ହାଣେ—ଚଗ ।

୪ । ପରର ମନକୁ ବାଧିଲା ପରି କଷ୍ଟର ବଚନ କହିବା—
4. Speaking out harshly or sharply; in a pain spoken manner.

ଟପଟପ କଥା କେତେ ସହିବ—ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବଦଗ୍ଧଚନ୍ତାମଣି ।

(ଟପର ଟପର—ଅନ୍ୟରୂପ) କ୍ରି. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣଭାବରେ (ମୁନିଆଁ ଜିନିଷର ମୁନ କୋମଳ ପଦାର୍ଥରେ ଭୁଷିବା)—Sharply.
(ଯଥା—ଛୁଞ୍ଚଟାକୁ ବହିରେ ଟପଟପ ପୋଡ଼ି ଦେଉଛି ।)

ଟପନବିସ୍—ଦେ. ବିଣ—ଟପକ ନବିସ୍ (ଦେଖ)
Ṭapanabis Ṭapaka nabis (See)
(ଟପନବସି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟପ ଯନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି· (ଇଂ. ଟାପ୍ ଓ ସଂ. ଯନ୍ତ୍ର)—ଅଣ୍ଡକୋଷ ଅଦରୁ ଜଳ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମୁନିଆଁ ଶଳାକାବିଶେଷ—Tapping instrument.
Ṭapa jantra
টপযন্ত্র
टपजन्तर

ଟପର ଟପର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭapara ṭapara ୧ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ମେଘ ବରଷିବା
টপটপ ଶବ୍ଦ—1. Pattering sound of rain.
टपाटप ମେଘ ବରଷିଲ ଟପର ଟପର ମୋ ହୃଦୟରେ କିଏ ରେ ?—ବୈଷ୍ଣବଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏହାଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର୍ଷାକୁ ଝୁପୁରୁ ଝୁପୁରୁ, ତାଠାରୁ କ୍ଷୀଣତର ବର୍ଷାକୁ ଝିପିଝିପି, ତହୁଁ କ୍ଷୀଣରେ ବର୍ଷାକୁ ଲଫିଲଫି ଓ ତହୁଁ କ୍ଷୀଣରେ ବର୍ଷାକୁ ଲୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା କହନ୍ତି ।]

ଟପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଲମ୍ଫ)—୧ । ସକଳ ତାଳଯୁକ୍ତ ଗୀତବିଶେଷ—
Ṭapā 1. A solo; a short light air in music; a short merry song.
টপ্পা
टप्पा (ଟପ୍ପା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ডাক ୨ । (ତୁଳ. ଦ୍ରାବିଡ଼—ଟପାଲ) ଚିଠି ନେବାର ଡାକ; ପୋଷ୍ଟ—2. Post.
डाक

ଟପା ଥିବା ଗ୍ରାମ କଟକ ଗୋଟିଏ ଯେତେ ସମାଚାର ଗୋପେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋସ୍ୱଚମ୍ପୂ, ୪-ଗୀତ ।

୩ । ଟପିବା; ଡେଇଁବା—3. Leaping; jumping.
୪ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଡାକଥଳି ବହେ—
4. Post-man; postal runner.

ବାଟୋଇର ଭାବ ଦେଖି ଜାଉସ ମଧ୍ୟ ଚୋଠ ଅଡ଼କୁ ଗୁହିଁ କହିଲା
ଓହୋ ଟପାଟା ହାବୁଡ଼ରେ ଯେ—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ঢাগা ୫ । ଛାଗା ସିଲାଇ ବସ୍ତ୍ରହିର ବ୍ୟବଧାନରେ ଗୋଟାଏ
टप्पा ଲେଖାଏ ଟାଙ୍କା ଦେଇ କରାଯିବା ସିଲେଇ; ଛାଗା—
5. Long stitch.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୟୋତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଉପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ. ୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଯାନାଦିର ଡାକ—1. Relay of horses for travelling a long distance.

୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ରାଜାଦେଶରେ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଏକ ଗ୍ରାମରୁ ଗ୍ରାମାନ୍ତର- ବାଟେ ଦୂର ଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ନିଆ ଯିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—2. An arrangement of taking letters from village to villege.

୩ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚିଡ଼ାଇବା—3. Teasing a person by innuendoes.

ଟେପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭapā(pe)ibā 1. The causative form of Ṭapibā.
टपान ୨ । ଟପି ଯିବାର ଉପାୟ କରିବା; ଡିଆଁଇବା—
टपवाना; टपकाना 2. To cause to leap or jump over.

୩ । ଅତିକ୍ରମ କରାଇବା—
3. To cause to exceed or to outrun.
(ଯଥା—ପଛର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଆଗରେ ଯାଉଥିବା ଘୋଡ଼ାକୁ ଟେପାଇ ଆପଣା ଘୋଡ଼ାକୁ ଝପଟେଇ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ।)

ଟେପାଟେପ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅବିଶ୍ରାମ; ଗୋଟା ଗୋଟା କରି ଏକା
Ṭapā-ṭap ଥରକେ—1. In quick succession; without
टपाठप stopping.
टपाटप ମନ ରୁଷି ପାଇଲେ ଟେପାଟେପ ପାଦରେ ପୁରାଇ ଦ୍ୟନ—
ସରଳବର୍ଣ୍ଣ ଦାସ. ପିଙ୍ଗଳ ଶମାସ୍ତର ।

୨ । ଟପଟପ ଭାବରେ—2. With a continuous pattering sound (as of rain).

(ଯଥା—ବର୍ଷା ଟେପାଟେପ୍ ଚାଲିଛି ।)

ଟେପାନବିସ୍—ଦେ. ବିଣ—ଟପକ ନବିସ୍ (ଦେଖ)
Ṭapānabis Ṭapaka nabis (See)
(ଟପାନବିସି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେପାନବିସିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଟପକ ନବିସି (ଦେଖ)
Ṭapānabisiā Ṭapaka nabisi (See)

ଟେପାବାଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଡାକବାଲା; ଡାକପିଅନ—
Ṭapā-bālā Postman.

ଟେପାଳ—ଦେ. ବ—ଟେପାଳିଆ (ଦେଖ)
Ṭapāḷa Ṭapāḷiā (See)

ଟେପାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ପଛଗରୁଆ (ଶଗଡ଼); ହାଲୁକ—
Ṭapāḷiā (a cart) Which is lightly loaded on
(ଝୁଲ, ନଦଉ—ବିପରୀତ) the front side and heavier on the back side.

ଟେପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପତ୍ ଧାତୁ = ଗତି କରିବା; ପତ୍ ଧାତୁ ବ୍ୟବ-
Ṭapibā ହାରରେ ଟପ୍ ହୋଇଅଛି; କିମ୍ବା ସଂ. ଲମ୍ଫ ଧାତୁ)—
टपकाना ୧ । ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରି ଡେଇଁ ଯିବା—
टपना 1. To jump or leap over.

୨ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା—2. To exceed; to pass over.
ଅସ୍ୱବସ୍ଥୀ ଶୃଙ୍ଗ ଟପି ଭେଟିଥିଲ ଯାଇଁ ଯାହା ହିମଗିରି ଶିଖର ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାର ।

୨ । ବଳି ପଡ଼ିବା—2. To excel.
(ଯଥା—ପାଠରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଟପି ଯାଏ ।)

ଟେପୁଡିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଏଠୁଁ ସେଠୁଁ କରିବା;
Ṭapu-diāñ ଉଅଠଅ କରି କରାଯିବା (କର୍ମ)—
1. Done in a slovenly manner.
(ଯଥା—ତାର ଯେତେକ କାମ ସବୁ ଟପୁଡିଆଁ ।)

୨ । ଆବଡ଼ା ଖାବଡ଼ା—2. Rough; uneven.

୩ । ଚପୁଡିଆଁ (ଦେଖ)—Tapu-diāñ (See)

ଟେବ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କାଠଅ; କୁଣ୍ଡ—
Ṭab Tub.
टब् ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
टब् କୌଣସି ଭାରି ବସ୍ତୁର ପାଣିରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ିଯିବାର ଶବ୍ଦ-
टुब **छप** The thumping sound of a heavy thing falling and sinking in water.
ଟବ୍ ପରି ରସେ ବୁଡ଼ିବ ଯେନ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଟେବ୍ କରି—ଦେ. ଅ—(ପାଣିରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭାସି ପଡ଼ି) ହଠାତ୍
Ṭab kari (ବୁଡ଼ିଯିବା ଶବ୍ଦ)—At once; with a splash
टुबबारे (said of a heavy thing falling and
छपकरे sinking in water.)
(ଟେବ୍‌କିନା, ଟେବ୍‌କାଇ, ଟେବ୍‌କିରି, ଟେବ୍‌ଦିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେବ୍‌ଟେବ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର
Ṭab-ṭab ଡହଲିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
टुब् टुब् Sound caused by shaking a vessel
छपछप more than half full of water.
(ଟେବର ଟେବର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ପଇଡ଼ ଟାରେ ପାଣି ଟେବ୍‌ଟେବ୍ କରୁଛି ।)

[ଦ୍ର—ଟେବ୍‌ଟେବ୍ ଠାରୁ ଟୁବ୍ ଟୁବ୍ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଶବ୍ଦ ।]

ଟେବ୍‌ଟାବ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭabṭāb ଜଳରେ କଇ ଆଦି ମାଛ ଉପରକୁ କ୍ଷଣେ ଉଠି
टुब टाब् ପୁଣି ବୁଡ଼ିଯିବାର ଶବ୍ଦ—Sound of small fishes
छपछप (as anabas) while coming up to the surface of water and immediately dipping into it.

ଟେଭର—ଦେ. ବ. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ; ଇଂ ଟପ୍‌ସେଲ୍)—
Ṭabhara ଜାହାଜର ମାସ୍ତୁଲର ଅଗ ପାଖରେ ବନ୍ଧାହେବା ପାଲ—
Top sail.
ଡୋଲ ଉପରେ ସବର, ଗଭର, ଟେଭର—ପଛକୁ କଲମି ଡୋଲି ଅଲ ବରଗାମାନ ଟେକି ଦେଇ ଶେଷ ଗୁଡ଼ାଇ ଠିକ୍ କରି ରଖି ଦେଇଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଟଭା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୁଲଙ୍ଗ; ବୀଜପୂର)—
Ṭabhā ଈଷତ୍ ଅମ୍ଳ ଅତି ସୁଗନ୍ଧ ଏକ ଜାତୀୟ ବଡ଼ ଲେମ୍ବୁ—
टाबानेबु Citron.
बिजीरा

ଟଭାରି—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ṭabhāri Mallotus Pettata; a wild tree.
[ଦ୍ର—ଏହି ବୃକ୍ଷ ସିଂହଭୂମ, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ପୁରୀ ଓ ଅନୁଗୁଳରେ ଜନ୍ମେ । Haines.]

ଟମ୍‌ଟମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାନ୍‌ଡେମ୍=ଆଗ ପଛ ହୋଇ ଦୁଇଟା ଘୋଡ଼ା ଲାଗିଥିବା ଗାଡ଼ି)—
Ṭam-ṭam
टमटम ଏକ ଘୋଡ଼ା ଯୋଚି ଚଲାଇବା ବଗି ଗାଡ଼ି; ଦୁଇ-
टमटम ଚକିଆ ବଗି ଗାଡ଼ି—A dog cart.

ଟମକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁନ୍ଦୁଭି)—୧ । ନାଗରା; ଢେଣ୍ଡୁରା—
Ṭamaka 1. Drum; tom tom.
टमटम ଟମକ ଯେ ବାଜେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବଜାରେ ।
टमकी କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ନାଗରା ଦ୍ୱାରା ଘୋଷଣା—2. Proclamation; publication by beat of drum.

ଟମକ ନିଶାଣ—ଦେ ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଟମକ ଓ ନିଶାଣ; ସାନ ଓ
Ṭamaka nisāṇa ବଡ଼ ନାଗରା—Drums big and small.
ବନା ମାଡ଼େ ବାଜି ଯିବ ଟମକ ନିଶାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣ ଗୀତା ।

ଟମକ ବାଜିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟ ସର୍ବତ୍ର ବିଘୋଷିତ ହେବା—
Ṭamaka bājibā Wide publication of a matter
ଟମକଇ ବାଜଇ ଜଗତ ଯାକେ ତୁ କି ନ ଜାଣୁ କପଟ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟମକିଆ—ଦେ. ବି—ଢେଣ୍ଡୁରା ଦେବା ଲୋକ; ନାଗରଚୀ—
Ṭamakiā Drummer.
ସେ ଭଗବା ନାୟକ ଶୁଣି ବାହାରଲ
ଟମକିଆମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହିଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଟମଟମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ. ଇଂ. ଟମ୍‌ଟମ୍; ଟମଟମ ଶବ୍ଦ
Ṭamaṭamā କରୁଥିବାରୁ)—ଢେଣ୍ଡୁରା; ନାଗରା—
टमटम Tomtom; drum.
टमकी

ଟମରସ—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ପିଜୁଳି; ଗୁଆଚିଆ—
Ṭamarasa Guava.

ଟମାଟମ୍—ଦେ. ବିଣ—ଟୁମାଟୁମ୍ (ଦେଖ)
Ṭamāṭam Ṭumāṭum (See)

ଟର ଆମ୍ବିଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖୁବ୍ ଆମ୍ବିଲା; ଭାରି ଖଟା—
Ṭar āmbil Very sour.

ଟରଟର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—
Ṭar ṭar ୧ । ବକ୍ଷା ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିବା ପ୍ରକାରେ; ବକବକ—
1. Staringly; looking on foolishly.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—2. Fully; deeply (black).
(ଯଥା—କଳିଆ ଟରଟର=ଚିପିଣ୍ଡି କଳା; ଘୋରକୃଷ୍ଣ ।)
ହଣୁ ଆଇସି କଲିଆ ଟର୍‌ଟର୍
ପିଦ୍ଧି ଆଇସି ହଲ୍‌ଦିଆ ଚର୍‌ଚର୍ । ସମ୍ବଲପୁରୀ. ଗୀତ ।

ଟରର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଟଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ନିଶାରେ ଅଜ୍ଞାନ ବା
Ṭar-r ଅସ୍ଥିର; ଟଳଟଳଯୁମାନ; ଚୂର—
टर्र 1. Reeling with intoxication.
टर्रा ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ରାଗାନ୍ଧ; କ୍ରୋଧାନ୍ଧ—
2. Maddened or blinded with rage.

ଟରକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟରକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭaraka(ke)ibā Causative of Ṭarakibā.
भागान ଆସନ୍ନ ବିପଦ ବିଷୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବକୁ ପୂର୍ବରୁ
टरकाना ସାବଧାନ କରି ଦେଇ ତାକୁ ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ସୁବିଧା କରିଦେବା—To scare away a person or animal from a place by giving a hint of impending danger.

ଟରକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଟଲ ଧାତୁ; ସଂ. ସତର୍କ)—
Ṭarakibā ତରକିବା; ଆସନ୍ନ ବିପଦ ବିଷୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସତର୍କ-
भागा ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଖସି ପଳାଇଯିବା—
टरकना To steal or flee away from a place after scenting danger betimes.

ଟରଣୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅଟର୍ଣ୍ଣୀ)—ଟର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Ṭaraṇi Ṭarṇṇi (See)
(ଟରନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟର୍କ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ଲୋକ—
Ṭark Turk.
तुर्क **तुर्क**

ଟର୍କି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ତୁରସ୍କ—
Ṭarki 1. Turkey (country).
तुर्की **तुरकी** ୨ । ମୟୂର ଜାତୀୟ ବିଦେଶୀ କୁକୁଡ଼ା—
2. Turkey (bird).

ଟର୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟର୍ଚ୍=ମଶାଲ)—ଟର୍ଚ୍‌ଲାଇଟ୍ (ଦେଖ)
Ṭarch Ṭarch lāiṭ (See)

ଟର୍ଚ୍‌ଲାଇଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମଶାଲ ଆକାରର ବେଷ୍ଟଲାଗିଥିବା
Ṭarch-lāiṭ ବିଜୁଳିବତି—Electric torch-light.
टॉर्चलाइट **टर्चलाइट**

ଟର୍ଣ୍ଣୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଅଟର୍ଣ୍ଣୀ=ମୁକ୍ତାର)—
Ṭarṇṇi ଅର୍ଥଲୋଭରେ ମୁକ୍ତାର ଓକିଲଙ୍କ ନିକଟରେ ମକଦ୍ଦମା
टाउटर କୁଟାଇବା ଲୋକ—A tout; a procurer of
मकद्दमाका दालाल legal business for legal
(ଟର୍ନୀ; ଟରନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) practitioners.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ରୂପାନ୍ତର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଟର୍ମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । କଲେଜ, ସ୍କୁଲ ଓ କଚେରିମାନଙ୍କ
Tarm ବଡ଼ବଡ଼ ଛୁଟିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ଥିବା ସମୟ
टर्म (ଯହିଁରେ କି ପିଲାମାନେ କଲେଜରେ ରହି ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି)—
टर्म 1. Term in a college, school or court.
[ଦ୍ର—ଭାରତବର୍ଷରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମଛୁଟିଠାରୁ ପୂଜା ଛୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଟର୍ମ୍; ପୂଜାଛୁଟିଠାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟମସ୍ ଛୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଟର୍ମ୍ ।]
୨ । ଚୁକ୍ତିର ଶର୍ତ୍ତ—2. Term of an agreement.

ଟର୍ମିନାଲ୍ ଟାକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କଲିକତା ପୁରୀ ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼
Tarminal tāks ବଡ଼ ସହର ଓ ତୀର୍ଥକୁ ଯାଉଥିବା ଯାତ୍ରୀଙ୍କ
টর্মীনাল্ টেকস ଠାରୁ ରେଲ ଟିକଟ୍ ଉପରେ ରେଲ ମାସୁଲ
टर्मिनल टीकस ଛଡ଼ା ଆଦାୟ କରାଯିବା ଅଧିକା ଟାକ୍ସ—
Terminal tax.
[ଦ୍ର—ଏହି ଟାକ୍ସ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଟିକଟ୍ କିଣିବା ଲୋକଠାରୁ ଦୁଇପଇସା ବା ଚାରିପଇସା ଲେଖାଏଁ ଆଦାୟ ହୁଏ ଓ ତାହା ଟିକଟର ମାସୁଲ ସଙ୍ଗେ ସାମିଲ ହୋଇ ଆଦାୟ କରାଯାଏ । ରେଲ କୋମ୍ପାନୀ ତାହା ଏକାଠିରେଁ କରି ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି । ଏତଦ୍ଵାରା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟୋନ୍ନତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟର ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।]

ଟଳ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଟଳମଳ ବା ବିକଳ ହେବା—
Tal (root) To totter; to reel.

ଟଳଟଳ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଟଳ୍ ଧାତୁ—ଦ୍ଵିତ୍ଵ)—୧ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ;
Talatala ଅସ୍ଥିର—1. Anxious; restless.
টলটল ବୋଇଲ ସେ ନାଥ ତୁମ୍ଭେ କି ପ୍ରତଜ୍ଞା କଲ,
डगमग କୃପା କରି କହ ମୋତେ ମନ ଟଳଟଳ । ତୁଳସୀକୃତ ରାମାୟଣ ।
୨ । ଦୋହଲୁ ଥିବା—2. Waving.
୩ । ଟଳୁଥିବା; ଟଳମଳ ହେଉଥିବା—
3. Tottering; staggering.
ସେ ଜଳେ ନ ପାରସି ରହି ଉମରେ ଟଳ ଟଳ ହୋଇ ।
ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।
୪ । ଯାହାର ମୂଳ ଭୂମିରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ନ ଥାଏ—
4. Unstable.
ଟଳଟଳ ହେବ ମେରୁ ଭୂଧର ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।
କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ଦୋହଲୁ ଥିବା ପ୍ରକାରେ; ଟଳମଳ ହେଉଥିବା ପ୍ରକାରେ—1. Staggeringty; totteringty; reeling.
୨ । ଅସ୍ଥିର ଭାବରେ—
2. Unsteadily; unstably.
୩ । ଆସନ୍ନ ପତନର ଭୟ ଜନ୍ମାଉ ଥିବା ପ୍ରକାରେ—
3. Threatening to fall down.
ଟଳିଲ ହସ୍ତିନା-ହର୍ମ୍ମ୍ୟମାନ ଟଳଟଳେ ।
ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।

ଟଳଟଳାୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଟଳୁଥିବା—
Talatalāyamāna 1. Tottering; reeling.
(ଟଳଟଳାୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କମ୍ପମାନ—
2 Shaking; wavering.
୩ । ଅସ୍ଥିର—3. Restless.

ଟଳଟଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ.—ଟଳଟଳ (ଦେଖ)
Talatalia Talatala (See)
টলটলিআ ଟଳଟଳିଆ ଏ ବନ୍ଧ ଅଟଇ । ଗ୍ରାମୀ. ପରବେ ଗୀତା ।

ଟଳମଟଳ—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ.—ଟଳଟଳ (ଦେଖ)
Talamatala Talatala (See)
ଟଳମ୍ଟଳ, ଟଳମଟଳା, ଟଳମ୍ଟଳା —ଅନ୍ୟରୂପ
ବାହାର ହେଲେ ବାନର ବଳ,
କୂର୍ମ ହେଲା ଟଳମଟଳ
ବିଶ୍ଵନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଟଳମଳ—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ.—ଟଳ ଟଳ (ଦେଖ)
Talamala Talatala (See)
ଅ.—୧ । ଟହ ଟହ (ଦେଖ)—1. Taha taha (See)
୨ । ଆଗ ପାଖ ଉପରକୁ ଉଠିଲା ବେଳେ ପଛ ପାଖ ତଳକୁ ଯାଉଥିବା ଓ ତଳ ପାଖ ଉପରକୁ ଉଠିଲା ବେଳେ ଆଗ ପାଖ ତଳକୁ ଯାଉଥିବା; ଢିପିଢିପା—2. Bobbing.

ଟଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ)—୧ । (ଟଳିବା କ୍ରିୟାର
Tala(le)ibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଟାଳିବା (ଦେଖ)
টালান 1. The causative form of taliba;
टलाना Tāliba (See)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟଳାଟଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟାଳଟୁଳ ବା ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି କରିବା;
Talātali karibā ଦମ୍‌ଦିଲାସା ଦେଇ ସମୟକୁ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ କରିବା
টালটুল করা, টালটোল করা To cause a fixed time-
टलाटलि करना limit to expire by various excuses.

ଟଳି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ)—୧ । ଟଳି ଟଳି ତଳେ
Tali pardibā ପଡ଼ିଯିବା—1. To fall to the ground
টলেপড়া reeling; to topple down.
टलयाना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମରିବା—
(ଟଳିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. (figurative) To die.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଲୁପ୍ତ ହେବା—
3. (figurative) To disappear.
ଟଳି ପଡ଼ୁଥାଏ ମୋର ବିବେଚନା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଟଳ ଧାତୁ)—୧ । (ମନ) ବିଚଳିତ ହେବା—
Talibā 1. (the mind) To be moved; to be
টলা टलना agitated.
ନେନକାର ନମେଷ ମାତ୍ର ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତା ମନ ଟଳି ଗଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଖସିପଡ଼ିବା; ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବା—
2. To fall down; to come down.
ମଥାରୁ କୁମ୍ଭ ବନ୍ଧ ଟଳିଲାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇସ୍ପ	ଜ୍ଞ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଙ୍କ

୩ । (ପବନରେ) ଦୋହଲିବା—
3. To rock; to wave to and fro.

୪ । ଠିଆ ହୋଇ ନ ପାରି ଇତସ୍ତତଃ ଟଳିବା—
4. To stagger; to totter.

ପାତଳେ ଅସ୍ଥି ପଣସ ଛାଡ଼ଲେ ସଳକ•
କଳଲ ଶରୀର ମୋ ଟଳଇ କଳେବର । ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୫ । (ପ୍ରତିଜ୍ଞା; କଥା) ଅନ୍ୟଥା ହେବା—
5. To be nullified; to be rendered

୬ । (ଉପାୟ) ନିଷ୍ଫଳ ହେବା—
6. To be frustrated.

୭ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବେଳା) ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
7. To expire; to pass by.

୮ । (ବଳ) କମିବା—8. To become less; to diminish.

୯ । (ଧୈର୍ଯ୍ୟ) ନାଶ ହେବା—9. To decline or vanish.

୧୦ । (ମନୁଷ୍ୟ ନିଦ୍ରାରେ) ଘାରି ହେବା; ଢଳିବା—
10. To reel; to dose.

୧୧ । (ମନ) ସନ୍ଦେହରେ ଦୋଳାୟମାନ ହେବା—
11. (mind) To waver, to hesitate.

୧୨ । (ମନରୁ ବିବେକ; ଅନୁରାଗ) ଲୁପ୍ତ ହେବା—
12. To disappear.

ପ୍ରତାପ ସେ ଜଳୁଥିବ, ବିବେକ ତ ଟଳୁଥିବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ• ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୩ । (ମନ) ତରଳି ଯିବା; (କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି) ଆକୃଷ୍ଟ ହେବା—13. (mind) To be enamoured of.

୧୪ । (ଆଦେଶ) ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା; ଅତିକ୍ରମ କରିବା—
14. To violate; to transgress; to go beyond.

ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ କଥାରୁ ସେ ପଦେ ଟଳେ ନାହିଁ—
ଭୁବନମୋହିନୀ- ଜଗଭୂଷା ।

୧୫ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—
15. To be captivated or charmed.

୧୬ । ବିଚଳିତ ହେବା; ମନର ସ୍ଥିରତା ହରାଇବା—
15. To lose one's balance of mind or mental equilibrium.

୧୭ । ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେବା; ସ୍ଖଳିତ ହେବା—
17. To be displaced; to budge.

୧୮ । (ଆଦେଶ) ଲଙ୍ଘିତ ହେବା; ଖଣ୍ଡିତ ହେବା; ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିତ ହେବା—18. (order) To be violated or disobeyed.

ତୋ ଆଜ୍ଞା ଟଳିଲା କଦାଚ । ଭୂପତି• ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହାରିବା; ପରାଜିତ ହେବା—
19. (figurative) To be defeated.

୨୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
20. (figurative) To fail; not to succeed.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟଲେମି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଆଲେକଜାଣ୍ଡ୍ରିୟାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରୀକ୍ ଜ୍ୟୋତିଷୀ—Ptolemy.
Ṭalemi
टलेमी [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ମୂଳ କରି ସଂସ୍କୃତ ଜ୍ୟୋତିଷ
टलेमी ରୋମକସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରଚିତ । ଅଶୋକଙ୍କ ଲିପିରେ ଏହାଙ୍କ ନାମ ତୁରମୟ• ବୋଲି ଲେଖାଅଛି ।]

ଟସକର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତସ୍କର)—ତସ୍କର ୧ (ଦେଖ)
Ṭasakara Taskara 1 (See)

କଟୁଅଛ ତେ ବହିଲ, ଯେଉ ଟସକର ବାଟେ ବୁଢ଼ା ପଡ଼ିଲ—
ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରଭାତ, ଶନିସେଣା ।

ଟସର (ଇତ୍ୟାଦି)—ତସର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭasara (etc) Tasara etc (See)

ଟସର ମିଶାଇ ଦେଲେ ନିଜ ଅଭ ପସର ବଜାର ପାଃ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ• ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟସ୍କର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତସ୍କର)—ତସ୍କର ୧ (ଦେଖ)
Ṭaskara Taskara 1 (See)

ଟହକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଟଙ୍କ = ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ)—
Ṭahaka ୧ । ସୁନ୍ଦର; ରମଣୀୟ; ମନୋହର—
1. Beautiful; graceful.

ଟହକହାସୀ କଶୋରୀ ମନ, ଟକ ଘଉ ରସେ ବୁଡ଼ିବ ଦେଳ—
ଅଭିମନ୍ୟୁ• ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—2. Red.

ଟହକ ଗଛର ମହୁକ ଫଳ, ଉପରେ କାହିଁକି ପଡ଼ିଲୁ ?—ଭଗ ।
(ଆମ୍ବଗଛର ଫଳକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ।)

ଟହଟ—ଦେ. ଅ—ଟହଟହ (ଦେଖ)
Ṭahaṭa Ṭahaṭaha (See)

ଟହଟହ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ ଧ୍ୱନି—
Ṭahaṭaha Loud laugh.

ହାସ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଟହଟହ ହୋଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ• ମହାଭାରତ• ଆଦି ।

टुकटुक ଦେ. ବିଶେ ବିଣ—୧ । (ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ରଙ୍ଗ ଟହଟହ'
टहटह ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗାଢ଼ (ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ)—
Deep (red).

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ (ପକ୍ୱ)—2. Fully (ripe).

ଟହବର—ଦେ. ବି—ଶିବିକା; ପାଲିଙ୍କି; ଡାମଯାନ୍—
Ṭahabara Palki; sedan chair.

ବକେ ହେଲେ ଟହବରେ ମହାରଣ୍ଡ ଦେଶେ—ଚନ୍ଦ୍ରାନ୍ତଣି• ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।

ଟହଲ—ଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦିରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ)—
Ṭahala ୧ । ପରିକ୍ରମା; ବୁଲାବୁଲି—
टहल 1. Wandering; walking up and down;
टहल roving; rambling, perambulation.

୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷାର୍ଥେ ଭ୍ରମଣ—
2. Constitutional walk.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥାନବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଘୋଡ଼ାକୁ ସକାଳେ ସଇସର ଟହଲାଇବା—
3. The taking out of a horse for a morning walk or stroll.

୪ । ଚାକରି—4. Service.

୫ । ଘରର ବା ଦେବ ମନ୍ଦିରର ବା ମଠର ନୀଚ କାର୍ଯ୍ୟ—
5. Menial household duties.

୬ । ସେବା; ଶୁଶ୍ରୂଷା—
6. Service of or attendance on a master.

ଟହଲ ଟାକର୍—ଦେ. ବି—୧ । ଘରର ଛୋଟ ବା ନୀଚ କର୍ମମାନ—
Ṭahala ṭākara 1. Petty or menial works of the household.
ଟହଲ ଟାକର, **टहलटकोर**
ଟହଲ ଠାକର୍, ଟହଲ ଟୁକ୍ର୍, ଟହଲ ଟୁକ୍ରା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଡାକହାକ ଶୁଣିବା କର୍ମ—
2. Personal service and carrying out orders of the master; acts of an orderly.

୩ । ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା—4. Acts of service of or attendance on a person.

ଟହଲଦାର୍—ଦେ. ବି—ଟହଲିଆ (ଦେଖ)
Ṭahaladār Ṭahaliā (See)

ଟହଲ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଚାକରିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ ନିର୍ବାହ କରିବା—
Ṭahala baja(je)ibā To render one's fixed service.
ଟହଲ ବାଜାନ
टहल बजाना

ଟହଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଏକ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବୁଲିବା—
Ṭahala māribā To walk up and down aimlessly.

ଟହଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟହଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭahalā(le)ibā 1. The causative form of 'ṭahalibā'
ଟହଲାନ
टहलवाना
୨ । ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳୁ ବୁଲାଇନେବା; ଶ୍ରମ ଅପନୋଦନାର୍ଥ ଚଲାଇବା—
2. To take out for a walk; to walk up and down (a horse).

ଘୋଡ଼ା ଗୃହେଶ୍ୱର ଯେଉଁ ଠାରେଣ ଦେଲେ
ଟହଲର ସାରଣ ଧରି ଛଡ଼ା ହେଲେ – କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ବୁଲାଇବା; ଚଳାଇବା—
3. To cause to move.

ଟହଲିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ହିନ୍ଦୀ. ଟହଲୁଆ)—
Ṭahaliā ୧ । ସେବାକାରୀ; ଯେଉଁ ଚାକର ପ୍ରଭୁଙ୍କର ସେବା କରେ ବା ଆଦେଶ ବହନ କରେ—
ଟହଲିୟା
टहलुआ 1. Orderly servant; personal attendant.
(ଟହଲିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ପାଇକଥାଳ—2. Menial servant.

୩ । ଦେବାଳୟ ବା ମଠର ନୀଚଭୃତ୍ୟସେବାକାରୀ ବୈଷ୍ଣବ—
3. A mendicant who does the menial duties of a temple or math.

ଟହଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଚଲ ଧାତୁ)—୧ । ପରିକ୍ରମା କରିବା; ଆଗକୁ ପଛକୁ ବୁଲବୁଲ କରିବା; ଭ୍ରମଣ କରିବା—
Ṭahalibā 1. To walk up and down; to go backward and forward.
ଟହଲା
टहलना

୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ବୁଲିବା—
2. To take a constitutional walk.

୩ । ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଲିବା—
3. To move or walk slowly.

ଟହୁ—ଦେ. ବି—ଟଉ (ଦେଖ)
Ṭahu Ṭau (See).

ଟା—ଦେ (ଅବ୍ୟୟ)—୧ । (ଅନାଦରାର୍ଥ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ହେଲେ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରେ)—
Ṭā (ଏତେ) ଗୋଟା—
ଟା
टा 1. (Particle affixed to a word to denote number) So many.
(ଟି—ଆଦରାର୍ଥକ)

(ଯଥା—ଦଶଟା ଲୋକ ଆସିଥିଲେ ।)

୨ । (ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ; ବକ୍ତାର ଦୃଢ଼ତାଦ୍ୟୋତକ ବ୍ୟବହାର)—ସେ; ତାହା; ଏହା—
2. (used in emphasis) That; this; it.
(ଯଥା—ଗୋରୁଟା ଫସଲ ଖାଇଗଲା ।)
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଆଦରାର୍ଥରେ ଟି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ।]

୩ । (ଏତେ) ଘଣ୍ଟା ବାଜିବା ସମୟ—
3. O'clock.
(ଯଥା—୫ଟା ବେଳ ହେଲାଣି ।)

ଟାଅଁଶ—ଦେ. ବଣ (ଭୁଲ. ସଂ. କର୍କଶ)—
Ṭā-ãnsa ଟାଅଁଶା (ଦେଖ)—
Ṭā-ãnsā (See).

ଟାଅଁଶା—ଦେ. ବଣ (ଭୁଲ. ସଂ. କର୍କଶ)—
Ṭā-ãnsā ୧ । କର୍କଶ; କରଡ଼ା (ଲୋମ ବା କେଶ)—
କଡ଼ା
कड़ा 1. Rough; tough; bristling; wiry (said of hair).

୨ । ଟାଣୁଆ; ନିଷ୍ଠୁର (କଥା)—
2. Rough; harsh or cruel (words).

୩ । ଦୃଢ଼—3. Firm

୪ । କଠିନ—4. Hard.

୫ । ଅବାଧତାପୂର୍ଣ୍ଣ (କଥା)—
5. Impudent (words); impertinent.

୬ । କରଡ଼ା; ଚେମଡ଼ା—6. Tenacious.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ସ୍ୱରାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍	ଓଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ଟାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଇ=ବନ୍ଧନୀ)—
Ṭāi ୧ । ଦୁଇ ଜଣ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କର ପରୀକ୍ଷାରେ ସମାନ ନମ୍ବର
ଟାଈ ରହିବା ଅବସ୍ଥା—
टाइ 1. A tie between two examinees.
୨ । ଦୁଇ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଖେଳାଳଙ୍କର ଖେଳରେ ସମାନ ଫଳ ପାଇବା ଅବସ୍ଥା—
2. A tie between two players in a game.
[ଦ୍ର—ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚତର ଓ ନିମ୍ନତର ନ କରି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ନାମ ଲେଖି ଗୋଟିଏ ବ୍ରାକେଟ୍ ବା ବନ୍ଧନୀ ଦିଆଯାଏ ।]

ଟାଇଆ—ଦେ. ବି—ଟାହିଆ (ଦେଖ)
Ṭāiā Ṭāhiā (See)

ଟାଇଁ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସ୍ୱ. ଟଙ୍କାର)—
Ṭāiṅ kari ୧ । ଟାଇଁ ଟାଇଁ ଶବ୍ଦ କରି—
ठन् करे 1. With a hard sound like that of a
ठनाक metal striking a metal.
ଟାଇଁ କରି; ଟାଇଁକରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟାଇଁ ଦିନ୍; ଟାଇଁ ଧନ୍ }
୨ । ହଠାତ୍ କରି; ହଠାତ—
2. All on a sudden.

ଟାଇଁଟାଇଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭāiṅ-ṭāiṅ ୧ । କଠିନ ବା ଧାତୁମୟ ପଦାର୍ଥରେ କୌଣସି
ठनठन କଠିନ ବସ୍ତୁ ବାଡ଼େଇବାର ଧ୍ୱନି—
ठनठन 1. Metallic hard sound; sound of striking a metal with another hard substance.
[ଦ୍ର—ଘଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇବାର; କମାର ହାତୁଡ଼ିରେ ଲୁହା ବାଡ଼େଇବାର; ଗୁଳି ଚାଳିବା ଓ ଟେଙ୍ଗାଟାଏ ପଥର ବାଜିଲେ ଜୋରରେ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦକୁ ଟାଇଁ ଟାଇଁ ଶବ୍ଦ କୁହାଯାଏ ।]
୨ । ତୀବ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ; କଠୋରଭାବରେ—
2. Afflicting; giving pain; sharply.
(ଯଥା—ଖରାଟା ଟାଇଁ ଟାଇଁ ମାରୁଛି ।)
୩ । ଟାଇଁ ଟାଇଁ; ବକବକ ଅ; ଚଢ଼ଚଢ଼—3. Fretting.
ଅଇ ସବୁବେଳେ ଟାଇଁ ଟାଇଁ, ଗଛା ପୁରଅଁ ବନ ମାଇଁ—ଚଗ ।

ଟାଇଁଟାଇଁଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବା ତୀବ୍ର (ରୌଦ୍ର)—
Ṭāiṅ-ṭāiṅā 1. Blasting; very hot (rays of the sun).
(ଯଥା—ଆଜି ଭାରି ଟାଇଁଟାଇଁଆ ଖରା ହୋଇଛି ।)
୨ । ନିଛାଟିଆ (ପଡ଼ିଆ)—
2. Lonely (field).
୩ । ବୃକ୍ଷଲତାଶୂନ୍ୟ ବା ଛାୟାଶୂନ୍ୟ (ସ୍ଥାନ)—
3. Open (tract of country); devoid of a shade to protect a wayfarer from the heat of the sun.
(ଯଥା—ଟାଇଁଟାଇଁଆ ଗହିର ବିଲ ।)

୪ । ଯାହା ଦୃଢ଼ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଆହତ ହେଲେ ଟାଇଁ ଟାଇଁ ଶବ୍ଦ କରେ—
4 Producing a metallic clang when struck with a hard substance.

ଟାଇଟ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ)—ଦୃଢ଼; କଷି ହୋଇଥିବା—
Ṭāiṭ Tight.

ଟାଇଟଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଇଟଲ୍)—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା
Ṭāiṭal ଉପାଧି—Title given to a person.
টাইটল टाइटल
(ଟାଇଟ୍ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଇଟଲ୍ ପରୀକ୍ଷା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା
Ṭāiṭal pariksha ଦ୍ୱାରା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ଉପାଧି ପାଏ—
টাইটল পরীক্ষা Title-examination,
टाइटल परीक्षा ୨ । ସଂସ୍କୃତ ଟୋଲରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ କାବ୍ୟତୀର୍ଥ, ସାଂଖ୍ୟତୀର୍ଥ, ବେଦାନ୍ତତୀର୍ଥ ଆଦି ଉପାଧି ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ମିଳେ—
2. Title-examination of Sanscit schools.

ଟାଇଟଲ୍ ପେଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପୁସ୍ତକର ନାମ ଲେଖା ଥିବା
Ṭāiṭal pej ପୃଷ୍ଠା; ଉପର ପୃଷ୍ଠା—
টাইটেল পেজ Title-page of a book.
टाइटल पेज

ଟାଇନ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଇମ୍)—୧ । ଟାଇମ୍ (ଦେଖ)
Ṭāin 1. Ṭāim (See)
টাইন टाइन ୨ । ସମୟର ନିୟମ ରକ୍ଷା—
(ଟାଇନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Punctuality.
୩ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା—3. Good arrangement; method.

ଟାଇଟେଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Ṭāiṭel (etc) ଟାଇଟଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Ṭāiṭal etc (See)

ଟାଇପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ହୋଇ ଥିବା
Ṭāip ସୀସାରେ ଛପିବାର ଅକ୍ଷର—
টাইপ 1. Type cast in mould for printing.
टाइप
୨ । ଛପା ଅକ୍ଷରର ପ୍ରକାର—
2. Type; kind or class of printed letter.
[ଦ୍ର—ଛପା ଅକ୍ଷରର ଆକାରପ୍ରକାରଭେଦରେ ଟାଇପର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି—
ଯଥା—ଗ୍ରେଟ୍ ପ୍ରାଇମର୍, ଇଙ୍ଗ୍ଲିଶ୍ ବଡ଼ୀ, ପାଇକା, ସ୍ମଲ୍ ପାଇକା, ଲଙ୍ଗ୍ ପ୍ରାଇମର୍ ।]

ଟାଇପ୍ କପି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଇପ୍‌ଡ୍ କପୀ)—ହାତଲେଖାର
Ṭāip kapi ଟାଇପ୍ କରାଯାଇଥିବା ନକଲ—
টাইপকাপী Typed copy.
टाइपकपि

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଂଶ ଶବ୍ଦରେ ସୂଚକ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟାନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଟାଇପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଇଂ ଟାଇପ୍)— ଟାଇପ୍ ରାଇଟର୍ ଯନ୍ତ୍ରରେ
Ṭāip karibā — ଅକ୍ଷର ଛାପିବା—To type by the type-writer.
টাইপ করা **टाईप करना**

ଟାଇପ୍ କଲ—ଦେ. ବି.—ଟାଇପ୍-ରାଇଟର୍ (ଦେଖ)
Ṭāip kala — Ṭāip rāiṭar (See)
টাইপ কল

ଟାଇପ ଫାଉଣ୍ଡ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଛାପାଖାନାପାଇଁ ଶୀଷାର ଅକ୍ଷର
Ṭāip phāunḍrī — ଢଳା ହେବା କାରଖାନା—
টাইপফাউণ্ড্রী; **टाइप फाउण्ड्री** — Type-foundry.

ଟାଇପ୍‌ରାଇଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଟାଇପ୍ କରିବାର କଲ—
Ṭāip-rāiṭar — Type-writer.
টাইপরাইটর **टाईपराईटर**

ଟାଇ ପିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ପୁରୁଷମାନଙ୍କର କାମିଜରେ ଲାଗିଥିବା
Ṭāi pin — ଏକପ୍ରକାର କଣ୍ଟା—Tie-pin.
টাইপীন **टाईपीन**

ଟାଇପିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଟାଇପ୍ କରି ଜାଣିଥିବା ଲୋକ—
Ṭāipishṭ — Typist.
টাইপিষ্ট **टाईपीष्ट**

ଟାଇଫଏଡ ଜର—ଦେ. ବି. (ଇଂ ଟାଇଫଏଡ୍ + ଜ୍ୱର)—ବାତକଫ-
Ṭāiphaeḍ jara — ପ୍ରକୋପଜନିତ ଏକପ୍ରକାର ସାଂଘାତିକ ଜ୍ୱର—
টাইফএড় — Typhoid or enteric fever.
टाईफएड्

ଟାଇମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ସମୟ—
Ṭāim — 1. Time.
টাইম — ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—
टाईम — 2. Proper time.
୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—3. Fixed time.

ଟାଇମ୍‌ଟେବଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଟାଇମ୍‌ଟେବ୍‌ଲ୍)— ରେଲ ଗାଡ଼ିର
Ṭāim ṭebal — ଯିବା ଆସିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟଜ୍ଞାପକ ପୁସ୍ତକ—
টাইমটেবল — Railway time-table.
टाईमटेबल
(ଟାଇମ୍‌ଟେବ୍‌ଲ୍, ଟାଇମଟେବୁଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଇମ୍‌ପୀସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)— ଟେବଲ ଉପରେ ବା କାନ୍ଥକୁଣ୍ଡରେ
Ṭāim-pīs — ରଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଘଣ୍ଟା—Time-piece.
টাইমপীস **टाइम पीस**
[ଦ୍ର—ଏହା ପକେଟ୍‌ଘଡ଼ି ବା ୱାଚ୍ ଠାରୁ ବଡ଼; ଏଥିରେ ସମୟଜ୍ଞାପକ ଘଣ୍ଟି ବାଜେ ନାହିଁ ।]

ଟାଇମସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)— ବିଲାତର ପ୍ରଧାନ ରାଜନୀତିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର—
Ṭāimas — The Times newspaper of London.
টাইমস **टाइमस**
(ଟାଇମ୍ସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଇଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)— କୋଠାର ଛାତ ବା ମେଜିଆରେ ଲଗାହେବାକୁ
Ṭāil — ଚତୁଷ୍କୋଣ ବା ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ରାକାର ପତଳା ଇଷ୍ଟକ—
টালি; টাইল্ **खपड़ा** — Tile.
(ଟାଇଲ୍-ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଉଁ ଟାଉଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କର୍କଶ ଭାବରେ (କଥା କହିବା)—
Ṭāuñ ṭāñu — Rudely (speaking).
ଦେ. ବିଣ—ଟାଉଁଟାଉଁଆ (ଦେଖ)
Ṭāuñ-ṭāuñā (See)

ଟାଉଁ ଟାଉଁଆ—୧ । ବିରକ୍ତିସୂଚକ ବା ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶକ ବା କର୍କଶ
Ṭāuñ-ṭāuñā — (କଥା)—1. Harsh (words)
୨ । ରୁକ୍ଷପ୍ରକୃତିକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Harsh-natured (person); surly; rude.

ଟାଉଁ ଟାଉଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧ ବା ଘୃଣାରେ
Ṭāuñ-ṭāuñ karibā — (ନାସିକା) କୁଞ୍ଚିତ କରିବା; (ନାକ) ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା; ଚିଡ଼ ଚିଡ଼ ହେବା—To fret with anger or contempt.

ଟାଉଁ ଟାଉଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିରକ୍ତି-
Ṭāuñṭāuñ hebā — ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
खीजना — To fret at a person.

ଟାଉଁଶା—ଦେ. ବିଣ—ଟାଆଁଶା (ଦେଖ)
Ṭāuñśā — Ṭā-āñśā (Seee)

ଟାଉକା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚୋର ସାମାନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଚୋରିକରେ—
Ṭāukā — Pilferer; petty thief.
ছিচকাচোর **अंटीबाज**

ଟାଉକା ଚୋର—ଦେ. ବି—ଟାଉକା (ଦେଖ)
Ṭāukā chora — Ṭāukā (See)

ଟାଉଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଟର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Ṭāuṭ — Ṭarṇṇī (See)

ଟାଉଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ଟାଉଟ୍)—ଟର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)।
Ṭāuṭar — Ṭarṇṇī (See)

ଟାଉଟାଉ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ତ୍ୱରିତ)-ଅତିଶୀଘ୍ର; ତ୍ୱରିତଭାବରେ—
Ṭāu-ṭāu — sharp; very quickly, hastily.
চটপট **जल्द** (ଯଥା—ପିଲାମାନେ ୧୦ଟା ବେଳେ ଗାଧୋଇ ଟାଉଟାଉ କରି ଭାତ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇ ଦେଇ ସ୍କୁଲକୁ ଦଉଡ଼ନ୍ତି)
ବିଣ—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଅସ୍ଥିର—1. Restless.
୨ । ଉଦ୍ବିଗ୍ନ—2. Anxious.
ରସିଣ ଚଟାଉ ଫିଟାଉ ଫିଟାଉ
ଟାଉ ଟାଉ ହେଲା ମନ ।—ଅଭିମନ୍ୟୁ .ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।
୩ । ଅସ୍ଥିରପ୍ରକୃତିକ; ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଚିତ୍ତ } 3. Of restless desposi-tion; fickle-minded.

ଟାଉଟାଉଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରିତ)—୧ । ତୁରୁତୁରିଆ—
Ṭāu-ṭāuā — 1. Hasty by nature.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ବାସ୍ତବାଗ୍ମୀଶ **ଉତାବଲା** ୨। ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—
2. Fickle-minded.

ଟାଉନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସହର; ନଗର—Town.
Tāun
টাউন্ , **टाउन्** .
[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଆହୁରି ଅନେକ ଇଂରାଜି ଓ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନ ଲାଗିଥିବା ଇଂରାଜି ଓ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦମାନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଚଳନ୍ତି। ଯଥା—ଟାଉନ୍ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର୍, ଟାଉନ୍ ଜମାଦାର, ଟାଉନ୍ ସବ୍‌ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର, ଟାଉନ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ।]

ଟାଉନ୍ କ୍ଲବ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ନଗରବାସୀମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବସାଉଠା, ଖେଳ କୌତୁକ ଓ ଗପ କରିବାର ଘର—Town club.
Tāun klab
টাউনক্লব **टाउन क्लब**

ଟାଉନ୍ ଡିଉଟି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ସହରକୁ ପଣ୍ୟ ନେବାଆଣିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ମିଉନିସିପାଲିଟିକୁ ଦିଆଯିବା ମାସୁଲ—Town-duty levied on merchandise by a municipality; octroi.
Tāun diuti
টাউন ড্যুটী **टाउन ड्यूटी**

ଟାଉନ୍ ଥାନା—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସହରମଧ୍ୟସ୍ଥ ପୁଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଆଡ୍ଡା—Town police-station.
Tāun thānā
টাউনথানা
कुतवाली

ଟାଉନ୍ ପୁଲିସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ନଗରର ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ ପୋଲିସ—Town-police.
Tāun pulis
টাউন পুলিস; **टाउन पुलिस**

ଟାଉନ୍ ପ୍ଲାନିଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟାଉନ୍ ପ୍ଲାନିଙ୍ଗ୍)—ନଗରବାସୀଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖାଯାଇ ଘରମାନ ଠିଆରି କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—Town-planning.
Tāun plening

ଟାଉନ୍ ଲାଇବ୍ରେରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କୌଣସି ସହରର ଲୋକମାନଙ୍କର ବ୍ୟବହାରାର୍ଥୀ ସାଧାରଣ ପୁସ୍ତକାଗାର—Town-library.
Tāun laibreri
টাউন লাইব্রেরী; **टाउन लाइब्रेरी**
[ଦ୍ର—ଟାଉନ୍ ଲାଇବ୍ରେରି ସଂଲଗ୍ନ ଯେଉଁ ବଡ଼ ଲମ୍ବ କାମରାରେ ସାଧାରଣ ସଭାମାନ ବସେ, ତାକୁ ଟାଉନ୍ ଲାଇବ୍ରେରି ହଲ ବୋଲାଯାଏ।]

ଟାଉନ୍ ସ୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟାଉନ୍+ସ୍କୁଲ୍)—୧। ସହରରେ ଥିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ—A school in a town.
Tāun skul
୨। (ନାମ) କଟକ ସହରରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାୟବାହାଦୁର ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କ ସ୍ଥାପିତ 'ଟାଉନ ଭିକ୍ଟୋରିଆ ହାଇ ଇଂଲିସ୍ ସ୍କୁଲ'ର ଡାକନାମ—
2. The name by which the Town Victoria Rai High English school started by the late Bahadoor Madhusudan Rao at Cuttack is popularly known.
(ଟାଉନ୍ ଇସ୍କୁଲ—ଅନ୍ୟନାମ)

ଟାଉନ୍ ହଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ନଗର ବା ସହରର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ସଭା ସମିତି ବସିବାର ବଡ଼ ଓ ଲମ୍ବ କାମରା—Town hall.
Tāun hal
টাউন হল; **टाउनहाल**

ଟାଉଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ.—ଟାହୁଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tāuli (etc) Tahuli etc (See)

ଟାଉଲି ମାଉଲି—ଦେ. ବ— ଟାହୁଲି (ଦେଖ)
Tāuli māuli Tāhuli (See)
ଚମ୍ପା ଟାଉଲି ମାଉଲି କେତେ କଥା କହେ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ, ଆଠଗୁଣ୍ଠ।

ଟାଏଟ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ, (ତୁଳ. ହି. ଟଟ୍ଟର୍)—ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ତଲେଇ; ଛାଟ—Mat made of bamboo-laths.
Tāet

ଟାଁସମାଲପା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ—
Tānsamālapā A kind of musical instrument.

ଟାକ୍—ଦେ: ବ— (ସଂ. ଟଙ୍କନ) ଚଳରେ ସିଲାଇ କରାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଛୁଞ୍ଚରେ କରାଯାଇଥିବା ଠାଙ୍କା ସିଲାଇ—Hand-stiching.
Tāk
টাঁক, **टाँका**
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଟିକି ଓ କି ଟିକି—ଟିକିଏ—A little; a bit.

ଟାକର—ଦେ. ବ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଠଣା; ଆଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରୀରେ କରାଯିବା ଆଘାତ—A rap on the skull with the knuckles.
Tākara
ঠোকর, **ठोंग, खुद्का**
ପୁରନ୍ଦରମଣି ଶ୍ୟାମେ ଅଛ ମୋ ଭରସ
ପର ପରବାଦ ମୁଣ୍ଡେ ଟାକର ବରଷ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ।

ଟାକରଖାଇ—ଦେ. ବ.—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—A kind of fish of the Chilka lake.
Tākara-khāi

ଟାକର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି-୧। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରଦ୍ୱାରା ଅପମାନିତ ହେବା—1. (figurative) To be insulted by another.
Tākara khāibā
୨। ଉପହସିତ ହେବା—To be jeered at.
ଏ ଖଡ଼ରସେ ଯେ ପୁଅ ଖାଏ,
ଲୋକେ ମର ଟାକର ଖାଏ। ଉଗ।

ଟାକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଠଣା ମାରିବା; ଆଘାତ କରିବା—1. To rap with the knuckle.
Tākara māribā
ঠোকর মারা **घौल मारना, ठोंगना**
ଟାକର ମାର ମୋ ଅଣା, ମୁଣ୍ଡେ ଦଣ୍ଡସହେ ଗଣା—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ।
টিটকারি মারা **चटकारना**
୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପହାସ କରିବା—2. (figurative) To jeer at.
୩। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳିଯିବା; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ହେବା—3. (figurative) To excel.
ନାଗରମଣୀଙ୍କୁ ଟାକର ମାରୁଛ ତୋ ଘରପଇଠାର ଦାସୀ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ, ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଠାକର—ଦେ. ବି. (ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦାନୁକରଣ)—୧ । ତାଳୁ ଓ ଜିଭଦ୍ୱାରା କୃତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଠକ୍‌ଠକ୍ ଶବ୍ଦ—1. Clicking sound produced by the tongue taken back quickly to the palate.
Ṭākarā
टाकरा
चटकारा. टिटकारा
[ଦ୍ର—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇବା ସମୟରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ।]
୨ । ତାଳୁ—2. Palate.
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୁଲ. ବ. ଟାକ୍)—ମୁଣ୍ଡର ତନ୍ଦା ବା କେଶହୀନ ସ୍ଥଳ—Baldness of the head.
ବିଣ—ଠାକର୍‌ରା; ତନ୍ଦା—Bald.

ଠାକର ଆମ୍ବୁଲ—ଦେ. ବି—ଠାକୁଆ ଆମ୍ବୁଲ—Scraped mango pickled without its stone being removed.
Ṭākarā āmbula

ଠାକର ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଳୁରେ ଜିଭ ଲଗାଇ ଶବ୍ଦ କରିବା—To utter a clicking sound with the tongue and the palate.
Ṭākarā phuṭā(ṭe)ibā
टाकरा मारा
टिटकारना
(ଠାକର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପାଟିରେ ଠାକର ଫୁଟାଉଥିଲା—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠାକ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକ ରହିବା (ଦେଖ)
Ṭāki basibā — Ṭāki rahibā (See)

ଠାକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକ ରହିବା (ଦେଖ)
Ṭākibā — Ṭāki rahibā (See)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ବସିବା ଓ ରହିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଠାକ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଭୋଜ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ) ମିଳିବ ବୋଲି ଚାହିଁ ବସିବା; ଉତ୍କଣ୍ଠାସହକାରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—1. To eagerly look out for; to hankeringly wait for.
Ṭāki rahibā
टँाका
टकटकाना

ଅଯାଚିତ-ବୃତ୍ତି ଅଜଗର ତୃଣ-ଭୂମିରେ ଲଗି,
ଓଠାଇବା ଅଶେ ଶ୍ୱାସେ ମୃଗ ଯହିଁ ରହନ୍ତି ଠାକ ।
ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

୨ । ଆଶା କରିବା—2. To expect.

ଠାକିଛି ସ୍ୱାଧୀନଂ କଳାକୁ ଆକାଶୁଁ କରିବାକୁ ପାଣିଗତ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କୃଷ୍ଣୋଗ୍ରବନ୍ଧୁ, ୬. ଗୀତ ।

୩ । ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ଜଗି ରହିବା—
3. To watch impatiently for.

ପ୍ରଣୟୀ-ଅଳକେ କୋଟି କୋଟି ଯୁଗ ବସି ରହୁଥାନ୍ତା ଠାକ—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୪ । ଅନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିବା—
4. To wait with winkless eyes; to be on the look out for.

ଯେମନ୍ତେ ବ୍ୟାଧ ଯେ ମୃଗର,
ଛିଦ୍ର ଠାକଇ ନିରନ୍ତର ।   ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୫ । ନାକେଇବା (ଦେଖ)— 5. Nākeibā (See)

ଠାକୁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତର୍କୁ)—ଅରଟ ଲୌହ-ଶଳାକା, ତାକୁଡ଼ି—Spindle.
Ṭāku
टाकुया, **टाकुआ**

ଠାକୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଠଙ୍କ ?)—୧ । ପକ୍ୱ ଆମ୍ବଫଳର ମଞ୍ଜି—1. Stone of the ripe mango fruit.
Ṭākuā
गुठली

ଆମ୍ବ ଖାଇଲା ପରେ ଠାକୁଆ ଭଣ୍ଡଉଛି—ଢଗ ।

୨ । (ସଂ. ତର୍କୁ) ବାଣୀ ବା ଝୋଟର ସୂତୁଲି କାଟିବାର ତାକୁଡ଼ି—2. A spindle for spinning strings of jute or hemp.
टाकुया
दमखड़ा, टकुआ
୩ । ତାକୁଡ଼ି ମୂଳରେ ଥିବା ମାଟିର, ଖପରର ବା ପଥରର ପାତଳା ଚକତି—3. A thin round piece attached to the base of a spindle.
ବିଣ—ଠାକୁଆ ପରି ଚେପଟା—Flat like a mango-stone.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଖଜା—A kind of sweetmeat like the stone of mango.
[ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରେ ଏହି ପିଠା ଭୋଗ ହୁଏ । ଏହାର ଆକୃତି ଆମ୍ବ ଠାକୁଆ ପରି ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଠାକୁଆ ବୋଲି କହନ୍ତି ।]
(ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ବନ୍ୟ ଲତା—A kind of thick wild creeper.
[ଦ୍ର—ଏହା ଆମ୍ବ ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ଗଛରେ ମାଡ଼େ । ଏହାକୁ ଲଇ କହନ୍ତି । ଏ ଲତାକୁ ଛେଚି ଚିପୁଡ଼ିଲେ ଏଥିରୁ ମହୁପରି ବହଳ ରସ ବାହାରେ । ତେଣୁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ମହୁ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ବିକନ୍ତି ।]

ଠାକୁଆ ଆମ୍ବୁଲ—ଦେ. ବି—କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ଉପରୁ ଚୋପା ଚାଞ୍ଛି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଠାକୁଆ ଓ କୋଇଲି ନ କାଢ଼ି ଶୁଖାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଆମ୍ବୁଲ; ଠାକର ଆମ୍ବୁଲ—Unripe mango scraped of its rind and seasoned for being used as pickle.
Ṭākuā āmbula
आमशी
अमहर

ଠାକୁଆ ଗାଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗାଲ ଠାକୁଆ ପରି ସେମିତା ବା ଚେପଟା ହୋଇଥାଏ (ଏହା ଦନ୍ତହୀନତା, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ବଳତାର ଚିହ୍ନ)—Hollow cheek (due to old age and ill health).
Ṭākuā gāla

ଠାକୁଆ ଗାଲି—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗାଲ ଆମ୍ବ-ଠାକୁଆ ପରି ଚେପ୍‌ଟା ହୋଇ ପାଟିର ଭିତର ମଧ୍ୟକୁ ପଶି ଯାଇଥାଏ ଓ ଥୋଡ଼ ବାହାରିଥାଏ—(a term of abuse) Bony-cheeked; (a woman) with sunken cheeks and long snout.
Ṭākuā gāli
(ଠାକୁଆଗାଲେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ରୄ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଢ	ଡ଼

[ଦ୍ର—ଏପରି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁଖ ବଡ଼ ଅପ୍ରୀତିକର ଦେଖାଯାଏ । ଏ ବିଶେଷଣ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେବାରେ ବା ଚିଡ଼ାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଟାକୁଆ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ. (ଗାଳି)—ଯାହାର ମୁହଁ ଅମ୍ବ ଟାକୁଆ
Ṭākuā muhāñ ଭଳିଆ ଲମ୍ବା ଓ ଚେପ୍ଟା—(a term of
(ଟାକୁଆମୁହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) abuse) Having a long and narrow face; bony-faced.

ଟାକୁଆଳି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Ṭākuāḷi A wild tree; Vitis Repanda (Haines).

ଟାକୁଟାକୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭāku ṭāku karibā ଟାକୁଟାକୁ ହେବା (ଦେଖ)
Ṭāku-ṭāku hebā (See)

ଟାକୁଟାକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭāku-ṭāku hebā ୧ । ଭୋକରେ ପାଟୁ ପାଟୁ ହେବା ବା ବିକଳ ହେବା—
1 To feel the extreme pangs of hunger.
୨ । ଖାଇବା ପାଇଁ ଠାକି ରହିବା—
2. To wait impatiently for food.

ଟାକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କର; ଶୁଳ୍କ; ଟିକସ୍—
Ṭāks Tax; rate.
টেক্স **टिकस**

ଟାକ୍ସ ଦାତା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାକ୍ସ ଓ ସଂ. ଦାତା)—କରଦାତା—
Ṭāks dātā Rent-payer; tax-payer.
টেক্সদাতা **टिकसदाता**

ଟାକ୍ସ ଦାରୋଗା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାକ୍ସ ଓ ପାଂ. ଦାରୋଗା)—
Ṭāks dārogā କର ସଂଗ୍ରହକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—
টেক্স দারোগা Tax-collector; tax-darogah.
टिकस दारोगा

ଟାକ୍ସ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଉପରେ ବା ଘର-
Ṭāks basā(se)ibā ଉପରେ ଶୁଳ୍କ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
To assess tax on a person or holding.

ଟାକ୍ସ ବସିବା—ଦେ. ବି – କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସ୍ଥାନ ଉପରେ ଶୁଳ୍କ
Ṭāks basibā ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବା—Assessment of tax on a person or holding.

ଟାକ୍ସି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଭଡ଼ାରେ ଚାଲିବା ମଟର ଗାଡ଼ି—
Ṭāksi Taxi.
টেক্সী **टैक्सी**

ଟାକ୍ସି ଡ୍ରାଇଭର୍—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ)—ଭଡ଼ାବୁହା ମଟର ଗାଡ଼ିର ଚାଳକ—
Ṭāksi ḍrāibhar A taxi-driver.
টেক্সি ড্রাইভর **टैक्सी ड्राइवर**

ଟାକ୍ସି ମିଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) —ଭଡ଼ାବୁହା ମଟର ଗାଡ଼ିରେ ଥିବା
Ṭāksi miṭar ଦୂରତ୍ୱ ଯନ୍ତ୍ର (ଯହିଁରୁ ଗାଡ଼ି କେତେ ବାଟ ଚାଲିଛି
টেক্সি মিটর **टैक्सी मिटर** ଏହା ଜଣାଯାଏ)—Taxi-moter.

ଟାଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—୧ । ଜଳାଧାର; ଟାଙ୍କି—
Ṭāṅk 1. Cistern; water-reservoir.
୨ । ମୋଟ ଲୁହାପଟରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଗାଡ଼ି; ଯହିଁରେ ସୈନିକ-
টাঙ্ক ମାନେ ବସି ଶତ୍ରୁବେଷ୍ଟିତ ସ୍ଥାନକୁ ନିରାପଦରେ ଯାଇ
टांकी ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତି—
2. Tank; armoured car.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅମ୍ବ ଟାକୁଆ—
The stone inside the mango fruit.

ଟାଙ୍କ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍ଗ) ଜଙ୍ଘ —
Ṭāṅka 1. Thigh.
ঠেঙ্গ ୨ । (ସଂ. ଟଙ୍କ) ଗୋଡ଼—
टाँग 2. Leg.
টাঁকা ୩ । (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ) ଛୁଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ସିଲାଇ ବା ଛାଗା—
टाँका 3. A stitch.
ঠুঁক ୪ । ପ୍ରହାରବର ଏକ ବର୍ଷା —
ठोंक 4. One shower of cudgelling or abuse.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ଆଚ୍ଛା କରି ଟାଙ୍କେ ଦେଇଛି ।)

ଟାଙ୍କା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କନ=ବନ୍ଧନ)—
Ṭāṅkā ୧ । ଲୁଗା ସିଲାଇ କରିବାର ଥର; ଛାଗା—
টাঁকা 1. A stitch.
टंका ୨ । ମୋଟା ସିଲାଇ କରିବା—2, Rough sewing

ଟାଙ୍କି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଙ୍କ୍)—ବହୁ ପରିମିତ ଜଳ ବା ତୈଳ
Ṭāṅki ସଞ୍ଚୟ କରିବାର ବୃହତ୍ ଲୌହମୟ ଆଧାର—
টাঁকী Iron-tank for storing oil or water.
टंकी
टांकी ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ)—ପଥର କାଟିବାର ଲୁହା ନିହଣ —
Iron chisel for cutting stone.

ଟାଙ୍କିଟୁଙ୍କି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ତୁଳ. ପେଟେ ଠୁଙ୍କି ଦେବା,
Ṭāṅki-ṭuṅki debā ପେଟେ ମାରି ଦେବା; ପେଟେ ଗେଡ଼
ঠুঁকে দেওয়া ଦେବା)—ପେଟେ ଭୋଜନ କରିବା; ପେଟ ଭର୍ତ୍ତି
ठुंक देना କରି ଖାଇବା—To eat one's belly-ful.
ଘୋଡ଼ା ଅନନ୍ତରେ କଂସାକ ପଖାଳ ଟାଙ୍କିଟୁଙ୍କି ଦେଇ ସଙ୍ଗାତ
ପାଖକୁ ଚାଲିଯାଏ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଟାଙ୍କି ତେଲ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାଙ୍କ୍ + ସଂ. ତୈଳ)—ଯେଉଁ କିରୋ-
Ṭāṅki tela ସିନ ତେଲ ପ୍ରଥମେ ଆମଦାନି ହୋଇ ଟାଙ୍କି ବା ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୌହଧାରରେ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରଖାଯାଏ ଓ ପରେ ବେପାରୀମାନଙ୍କୁ ଖୁଚୁରା ବିକ୍ରୟ କରାଯାଏ—
Keroisine oil at first stored in tanks at depots in bulk and afterwards sold in retail to dealers; bulk oil.

ଟାଙ୍କି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖୁବ୍ କସି କରି ଟାଣି ଧରିବା—
Ṭāṅki dharibā 1. To hold down by pulling tightly.

୨ । ଓହଳାଇ ଧରିବା—
2. To hold a thing suspended.

ଟାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ; ତୁଳ. ଇଂ ଟାକ୍)—
Ṭāṅkibā ୧ । ଛୁଞ୍ଚିଦ୍ୱାରା ସିଲାଇ କରିବା; ତାଗା ଗଲାଇବା—
টাঁকনা 1. To stitch; to sew roughly.
टाँका ୨ । ଦୁଇଖଣ୍ଡ କନାକୁ ତାଗା ଗଲାଇ ସିଇଁବା—
2. To tack together two pieces of cloth.
୩ । (ସଂ. ତର୍କଣ) ହାତଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଟେକି ବା ଧରି ତହିଁର ଓଜନକୁ ଅଟକଳ କରିବା—
3. To estimate the approximate weight of an article by lifting or holding it on the palm.
୪ । (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ) (ଲୋମ) ଟାଙ୍କୁରିବା=
4. (the down of the body) To stand on end; to horripilate.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟାଙ୍କି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କସି ହେବା—
Ṭāṅki hebā 1. To sit tight (said of tight clothes).
(ଯଥା—ଏ କୁର୍ତ୍ତାଟା ମୋ ଦେହକୁ ଟାଙ୍କି ହଉଛି ।)
୨ । ଟାଙ୍ଗି ହେବା; ଝୁଲୁଚ ହେବା—
2. To be suspended.

ଟାଙ୍କୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟଙ୍ଗ=ଜଙ୍ଘ; ଟଙ୍କ=ଗୋଡ଼)—୧ । କଟିତଳ ଓ
Ṭāṅku ପିଚ୍ଛ ଉପରର ଅସ୍ଥିମଯ଼ ଅଂଶ; ଠେଙ୍ଗ—
ঠেঙ্গ 1. Buttock; rumpilium.
टाँक ୨ । ଜଙ୍ଘ—2. Thigh,
୩ । ଜଙ୍ଘ ତଳକୁ ଥିବା ଗୋଡ଼ର ଅଂଶ—
3. Part of the legs below the thigh.
୪ । ଟାଙ୍କୁଆ (ଦେଖ)—4. Ṭāṅkuā (See).
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ ଓ ମେଦିନୀପୁର)—ଟାଙ୍କୁଆ (ଦେଖ)
Ṭāṅkuā (See).

ଟାଙ୍କୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ=ପାହାଡ଼)—ଉଇ ହୁଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା
Ṭāṅkuā ଉଇ ବସା (ଏଥିରୁ ଛତୁ ଜନ୍ମେ)—
बमेटा Matrix or mould or soft substance found inside the deep cavities of ant-hills from which mushrooms grow out.
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ ଓ ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଆମ୍ବ ଟାକୁଆ—
The seed of a mango fruit.

ଟାଙ୍କୁ ମହୁ—ଦେ. ବି—ଆମ୍ବ ଟାକୁଆ ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଛୋଟ ଛୋଟ
Ṭāṅku mahu ମହୁଫେଣାରୁ ଜାତ ମହୁ—
Honey from small hives shaped like mango-stones

ଟାଙ୍କୁରା—ଦେ. ବି—ରୋମାଞ୍ଚ; ପୁଲକୋଦ୍ଗମ—
Ṭāṅkurā Horripilation; loose-flesh.
শিহরা पुलकाई

ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ)—
Ṭāṅkuri uṭhibā ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେବା; ପୁଲକିତ ହେବା—
শিহরেউঠা To be suddenly horripilated.
पुलकना

ଟାଙ୍କୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଟଙ୍କ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ)—
Ṭāṅkuribā ୧ । (ଦେହର ଲୋମମାନ) ଭୟ, ଶୀତ,
শিহরা ଚିନ୍ତା, ବା ପ୍ରେମାତିଶଯ୍ୟରେ ଠିଆ ହେବା; ପୁଲକିତ ହେବା—
रोंगटे खड़ा होना To stand on end; to bristle (the down of the body in an ecstasy of fear, love or intense cold).
ଟାଙ୍କୁରୁଛି ଲୋମସବୁ ତାହାର—ଗୋଲୋକ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ।
୨ । (ଶରୀର) ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେବା—
2. (the body) To be horripilated.

ଟାଙ୍କୁ ହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ଜଙ୍ଘ ନିକଟରୁ ଗୋଡ଼କୁ ହାଣି-
Ṭāṅku hāṇibā ଦେବା—1. To cut a person's the legs at the thighs.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅକର୍ମଣ୍ୟ କରିଦେବା—
2. (figurative). 2. To disable a person.
(ଯଥା—ମୁଁ ତୋ ଟାଙ୍କୁ ହାଣିଦେବି ।)

ଟାଙ୍କେ—ଦେ. ବି—ଏକ ଟାଙ୍କା ବା ତାଗା ମାତ୍ର—
Ṭāṅke One stitch only.
ঠোঁকন ଦେ. ବି—ନିର୍ଘୁମ ମାଡ଼; ବିଶେଷ ପ୍ରହାର—
ठोंक A severe beating; a shower of thrashings.

ଟାଙ୍କେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଙ୍କିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭāṅkeibā Causative form of Ṭāṅkibā.
টাঁকান टँकाना

ଟାଙ୍କେ ଛେଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଶେଷ ଆଘାତ କରିବା; ଖୁବ୍ ପ୍ରହାର
Ṭāṅke chhechibā ଦେବା; ନିର୍ଘୁମ ମାଡ଼ ଦେବା—
ঠোঁকন কসা To beat severely; to give a sound
टाँकना thrashing.
(ଟାଙ୍କେ କସିବା, ଟାଙ୍କେ ମାଡ଼ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଙ୍କେ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟାଙ୍କେ ଛେଚିବା—
Ṭāṅke debā 1. To give a sound beating.
୨ । ନିର୍ଘୁମ ଗୋଧନ ଦେବା—
2. To administer a shower of rebuke.
(ଟାଙ୍କେ ଚଢ଼ା(ଢେ଼,ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଙ୍କୋ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟାକୁଆ (ଦେଖ)
Ṭāṅko Ṭākuā (See).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ପ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଟାଙ୍କୋରବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ଟାଙ୍କୁରବା (ଦେଖ)
Tankoriba Tankuriba (See).

ଟାଙ୍ଗନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟାଙ୍ଗଣା (ଦେଖ)
Tangna Tangana (See).

ଟାଙ୍ଗଣ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଟଙ୍ଗନ୍; ଭୁଲ. ସଂ. ଭୁରଙ୍ଗମ)—
Tangana ୧ । ଟଟ୍ଟୁ ଘୋଡ଼ା; କ୍ଷୁଦ୍ରାକୃତି ଘୋଟକବିଶେଷ—
ଟାଙ୍ଗନ 1. A pony; a hill-pony; a tat.

ଗଲ୍ ଚଲଇ ଗଲୁଛ କେହ୍ନ
କାହା ଟାଙ୍ଗଣ ଯାଉଛ ବହୁ—ବ୍ରଜନାଥ: ସମରତରଙ୍ଗ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କୁ ପାହାଡ଼ିଆ ଘୋଡ଼ା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଓ କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ । ଏମାନଙ୍କର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଖୁବ୍ ମଜବୁତ୍ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୁବ୍ ଚଞ୍ଚଳ ଓ କର୍ମଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A brisk and active person.

(ଯଥା—ସେ ପକ୍କା ଟାଙ୍ଗଣ ଖଣ୍ଡେ ।)

ଦେ. ବି—୧୨ (ସଂ. ଟଙ୍କଣ)—ଟାଙ୍ଗଣା (ଦେଖ)
ଟାଂଗନା 1. Tangana (See).

ଟାଙ୍ଗନା ୨ । (ସଂ. କଙ୍ଗୁ) କୃଷିଜାତ ବାର୍ଷିକ ଶସ୍ୟବିଶେଷ; କଙ୍ଗୁ—
କଂଗୁ 2. Italian millet; Setaria Italica.
କଂକୁନୀ, କକ୍କୁନୀ [ଦ୍ର—ଏହାର କାଣ୍ଡ ସିଧା, ସରୁ ଓ ଚାଣ୍ଡୁଆ ।] (Haines).

ଟାଙ୍ଗଣା—ଦେ. ବି (ସ.ଟଙ୍ଗଣ;ଟଙ୍କଣ)—ସୋହାଗା; ଉପଧାତୁ ବିଶେଷ—
Tangana Borax, Sodas Biboras.
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଲୋହଦ୍ରାବୀ, ଚକ୍ଷୁଁ ହରତ୍ରା ଟାଙ୍ଗଣା ମିଶାଇ
କନକ, ଧାତୁବଲ୍ଲଭ, ଟଙ୍କଣ, ପୋଛି ଦେବାର ଶାଣ ଦେଲ ଚକ୍ଷୁଁ—
ଗଙ୍ଗେଶ, ସୌଭାଗ୍ୟ; କ୍ଷାର; ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
ଧାତୁଦ୍ରାବକ,ଟଙ୍କଣ, ଟଙ୍ଗଣ, ଟଙ୍କ,ଟଙ୍ଗ [ଦ୍ର—ସୁନା ରୁପାରେ
ସୋହାଗା, ଟଙ୍କଣ ଟାଙ୍ଗଣା ମିଶାଇଲେ ତାହା ଶୀଘ୍ର ଅଲଗ ହୁଏ;
ଟଙ୍କଣ, ସୁହାଗା ଏହାକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ଏହା
ଫା. ତାଗାର ଫୁରୁସି ଯାଇ ଖଇ ପରି ଫୁଲି ଉଠେ ।
ଆ. ବୁରକ୍ ଏବଂ ଉକ୍ତ ଖଇ ଚୂନାକୁ ପାଣିରେ
ତେଲି. ବେଲଗାରମୁ,ଏଲଗାରମୁ ବତୁରାଇ ସୁନା ରୁପାରେ ବୋଳି
ମ. ଟଙ୍କଣଖାର, ସ୍ୱାଗୀଖାର, ତାହା ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିଲେ ତାହାକୁ
ସହାଗୀ ବର୍ଣ୍ଣ ଖୁବ୍ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର
ଗୁ. ଟଙ୍ଗଣଖାଚସ୍ୟୋ, ଅନୁସାରେ ଏହା ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ରୁକ୍ଷ,
ଟଙ୍କଣଫୁଲସ୍ୟୋ କଫଘ୍ନ, ରଜଃପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ବଲକାରକ,
ମୂଢ଼ଗର୍ଭାକର୍ଷକ, ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ । ଟାଙ୍ଗଣାଖଇର ଚୂନା ଘାଆ ଅବିରେ ପକାଇଲେ ପୂଯ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ରୋଗବୀଜ ଶରୀର ଭିତରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ନାହିଁ ଓ ଏହା କ୍ଷତ ଅବିକୁ ନୀରୋଗ କରେ, ଏଥିପାଇଁ ଡାକ୍ତରମାନେ ଘାଆ ଧୂଆ ପାଣି, ମଲମ, ପଟ୍ଟ, ଅଞ୍ଜନ ଆଦିରେ ଏହାର ବହୁଧା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଲୁଗା ଆଦି ରଙ୍ଗାଇବାକୁ ହେଲେ ରଙ୍ଗରେ ଟାଙ୍ଗଣା ମିଶାଇଲେ ରଙ୍ଗ ବେଶି ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ । ଲୁହା, ପିତଳ, ସୁନା ରୁପା, ଓ କାଚକାମର ଝାଳିବାରେ ମଧ୍ୟ ଟାଙ୍ଗଣା ଲାଗେ । ସାଧାରଣତଃ ଅସଲ ଧାତୁକୁ ଟାଙ୍ଗଣା ଓ ପୋଡ଼ାହେବା ଟାଙ୍ଗଣାକୁ ଟାଙ୍ଗଣାଖଇ ବା ସୋହାଗା କୁହାଯାଏ ।]

ଟାଙ୍ଗଣା ଖଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍ଗଣଖାର)—ନିଆଁରେ ପକାଯିବାରୁ
Tangana khai ଫୁଲିଯିବା ଟାଙ୍ଗଣା—Fried borax.
ଟଙ୍କନଖାର [ଦ୍ର—ଟାଙ୍ଗଣାକୁ ନିଆଁରେ ପକାଇଲେ ତାହା
ଟଙ୍କଣଖାର ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହୋଇ ଫୁଲି ଯାଏ । ଉକ୍ତ ଖଇ ଫୁଲୁକା, ହାଲୁକା ଏବଂ ଏହା ସହଜରେ ଚୂନା ହୋଇଯାଏ ।]

ଟାଙ୍ଗର—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍କ) ବୃକ୍ଷଲତାହୀନ ପାହାଡ଼ିଆ
Tangara ଭୂମି; ଟାଙ୍ଗି—
ଡାଙ୍ଗା 1. Rocky land; a barren hilly tract.
ଟୁଙ୍ଗର
ଟାକ ୨ । ମସ୍ତକର କେଶହୀନତା—
ଗଂଜ, ଚଂଦ୍ଲାଇ 2. Baldness of the head.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢେଲା—
A brickbat or clod of earth for throwing.
ଦେ. ବିଣ—ଟାଙ୍ଗରା (ଦେଖ)—Tangara (See).

ଟାଙ୍ଗରା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍କ) ରୋଗବିଶେଷ; ଯେଉଁ ରୋଗ
Tangara ହେଲେ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଉପୁଡ଼ି ଯାଏ; ଖଲ୍ୱାଟ; ମସ୍ତକର
ଟାକ କେଶହୀନତା—1. Alopacia; baldness.
ଗଂଜ; ଚଂଦ୍ଲାଇ
କୋଲଂଗା ୨ । (ସଂ. ତ୍ୟଙ୍ଗଟ=ଶିକା) ତେଙ୍ଗଡ଼ା; ରନ୍ଧନଶାଳାରେ
ତଗାର, ତାଖା ହାଣ୍ଡି ଆଦି ରଖିବାର ମାଟିର ପିଣ୍ଡୀ ବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ—
2. A grooved niche in the kitchen for keeping cooking pots.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ପାହାଡ଼ିଆ ଓ ଉଦ୍ଭିଦଶୂନ୍ୟ (ଭୂମି)—Barren and hilly (tract of land).
(ଟାଙ୍ଗରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—୧ । ଟକାମୁଣ୍ଡିଆ; ଯାହା ମୁଣ୍ଡର
ଟାକ୍ଲୁଆ; ଟେକୋ ମଝିରୁ ବାଳସାକ ଉପୁଡ଼ି ଯାଇଥାଏ—
ଚଁଦ୍ଲା, ଗଂଜା 1. Bald-headed.
ଟାକପଡ଼ା ୨ । କେଶହୀନ (ମସ୍ତକ)—
ଚଂଦ୍ଲା 2. Bald (head).

ଟାଙ୍ଗରପୁଟ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tangara-puta A kind of tree.
[ଦ୍ର—ଏହା ଇଟା ବାଡ଼ ଓ ପଥର ସନ୍ଧିରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ଛୋଟ, ସରୁ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚିକ୍କଣ । ଏହାର ରସ ପିଚ୍ଛିଲ, ତିକ୍ତ ଏବଂ କଟୁ । ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର ପ୍ରଲେପ ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ବ୍ରଣ ଓ ଭଗ୍ନାଭିଘାତଜନିତ ବ୍ରଣ ଓ ଶୋଥ ପ୍ରଶମନ କରେ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୟ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

ଠାଙ୍ଗରାମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହା ମୁଣ୍ଡରୁ ବାଳ ଉପୁଡ଼ି ଯାଇଅଛି—
Ṭāṅgarā muṇḍā Bald-headed.
টেকো **गंजा**
(ଠାଙ୍ଗରାମୁଣ୍ଡୀ; ଠାଙ୍ଗରାମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଠାଙ୍ଗର ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକବଳଦିଆ ବା ଏକ-
Ṭāṅgā ଘୋଡ଼ାକିଆ ଦୁଇଚକିଆ ସ୍ପ୍ରିଙ୍ଗଲଗା ଗାଡ଼ି; ଝଟକା—
1. A springed cart drawn by a single bullock or horse.
[ଦ୍ର—ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ୍କା ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏକପ୍ରକାର ଦୁଇଚକିଆ ଛପ୍‌ବାଲା ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି—2. A kind of hooded two-wheeled carriage drawn by a horse.
[ଦ୍ର—ଏ ଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼େ ଆରୋହୀଙ୍କ ଆସନ ଥାଏ ଓ ଆରୋହୀମାନେ ପଛଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରାଇ ବସନ୍ତି ଓ ଆଗପାଖେ ଗାଡ଼ିଆନ୍ ବସେ । ଏ ଗାଡ଼ିର ତଳ ଶେଷ ଓ ଆରୋହୀଙ୍କ ଆସନ ମଧ୍ୟ ଭୂମିଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚାରେ ଥାଏ । ଗାଡ଼ି ଓଲଟି ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଆରୋହୀଙ୍କର ଗୁରୁତର ଆଘାତ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ ।]

ଠାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଟଙ୍କ; ଭୁଙ୍ଗ) କ୍ଷୁଦ୍ର ପାହାଡ଼—
Ṭāṅgi 1. Hill; hillock.
ডাঙ্গা ୨ । ଠାଙ୍ଗର; ପାହାଡ଼ିଆ ସ୍ଥାନ—2. Hilly country.
डुङ्गर ୩ । ପ୍ରସ୍ତରମୟ ପ୍ରଦେଶ—3. Stony country.
টাংগী ୪ । (ସଂ. ଟଙ୍କ) ଛୋଟ କୁରାଢ଼ୀ—
टाङ्गी 4. Small axe; hatchet; tomahawk.
ପ୍ରାଦେ—୧ । (ସିଂହଭୂମ, ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଫାରସା—
Poleaxe.

ଠାଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବି—ଠାଙ୍ଗି (୪) (ଦେଖ)
Ṭāṅgiā Ṭāṅgi (4) (See)

ଠାଙ୍ଗିଆ ପଶା—ଦେ. ବି—୧ । ଠାଙ୍ଗିଆ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ଲୌହଖଣ୍ଡ;
Ṭāṅgiā pasā ଠାଙ୍ଗିଅର ଫଳକ—
1. The blade of a hatchet.
୨ । ଠାଙ୍ଗିଅର ପଛଆଡ଼ ବା ବେଣ୍ଟ ଧରି ତାହାର ପଶା ବା ଲୌହାଂଶଦ୍ୱାରା ଦିଆଯିବା ପ୍ରହାର—2. A blow with the blunt side of a hatchet.
ତାରମହାତାକୁ ଠାଙ୍ଗିଅ ପଶା—ଚଗ ।

ଠାଙ୍ଗିବଥୁଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ଟଙ୍କବାସ୍ତୁକ) ଟଙ୍କବଥୁଆ (ଦେଖ)
Ṭāṅgi-bathuā Ṭaṅka-bathuā (See)

ଠାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କି (ସଂ. ଭୁଙ୍ଗ = ଉଚ୍ଚ ବା ଟଙ୍କ ଧାତୁ = ବାନ୍ଧିବା)—
Ṭāṅgibā ୧ । ଝୁଲାଇବା; ଲଟକାଇବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
টাঙ্গান ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ଓହଳାଇବା—1. To hang
टांगना or suspend a thing with a rope or string.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ (ଲୁଗା, ମଶାରି ଆଦିକୁ) ଦଉଡ଼ି ଉପରେ ଠାଣି ଦେବା—2. To suspend or put a thing (cloth etc.) on a string.

ଠାଙ୍ଗି ହେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଝୁଲା ହୋଇ
Ṭāṅgi hebā ରହିବା ବା କଷି ହୋଇଯିବା—To remain
টাঙ্গান হওয়া suspended.
टाङ्गा होना (ଯଥା—ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡାପାଖ ଭାରି ହୋଇଗଲେ ଯୁଆଳିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବଳଦଙ୍କ ବେକ ଠାଙ୍ଗି ହୋଇଯାଏ ।)

ଠାଙ୍ଗେରା—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ଠାଙ୍ଗରା (ଦେଖ)
Ṭāṅgerā Ṭāṅgarā (See)

ଠାଟ୍‌ଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆ—
Ṭāṭ-lu Bald headed.

ଠାଟାରିକ୍ ଏସିଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟାର୍ଟାରିକ୍ ଏସିଡ୍)—
Ṭāṭārik esid ତେନ୍ତୁଳିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରାସାୟନିକ ଦ୍ରବ—
টাটারিক এসিড্ Tartaric acid.
टाटारिक एसिड्

ଠାଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଳ. ହି. ଟଟ୍ଟୀ)—ଟାଟି; ବାଉଁଶ-
Ṭāṭi କଡା ବା ପାଉଥରେ ବୁଣାହୋଇଥିବା ଘରଦା; ଚଲେଇ—
A partition made of split bamboo woven together.

ଠାଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ) ବି—
Ṭārd ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ତାଡ଼—
An ornament for the arm; armlet.

ଠାଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଉନ ଧାତୁ = ବୃଦ୍ଧି କରିବା; ତୁଳ. ସଂ. କଠିନ;
Ṭāṇa ପ୍ରା. କଠିଣ)—୧ । କର୍କଶତା—1. Harshness;
টান rudeness; roughness.
कठिन, कडा ୨ । କାଠିନ୍ୟ—Hardness; rigidity.
୩ । ହେମତ୍; ଧୈର୍ଯ୍ୟ; ଦମ୍ଭ—
3. Patience; courage.
୪ । ଗର୍ବ; ଗୁମାନ—
4. Pride; arrogance; haughtiness.
୫ । ଅଣ୍ଟ; ଦାମ୍ଭିକତା; ଭୁରୁଡ଼ି—
5. Brazenness; impudence.
୬ । ଜୋର୍—6; Force.
୭ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ସ୍ପୃହା; ମମତା; ଆସକ୍ତି—
7. Tendency; eagerness; inclination.
(ଯଥା—ସଂସାର ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟର ଗୋଟାଏ ଠାଣ ଥାଏ ।)
୮ । ସ୍ରୋତର ବେଗ—
8. Velocity of a current of water.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଉଅ	ଙ୍ଘ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

୯ । ଟିଙ୍କା; ଆକର୍ଷଣ—9. Attraction; pull.
୧୦ । ନିଷ୍ଠୁରତା—10. Cruelty.
ଗ୍ରେଜ ପଣେ ଅସି ମୋର ପାଶେ ବସି ଘୋର ଅତରର ଟାଣ ଗୋ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୧୧ । ଶକ୍ତି—11. Power.
ଦୁଃଖେ ପାପେ ସବୁ ସାଂସାରିକ ପ୍ରୀତ ଟାଣ ପଡ଼ଯାଏ ଜଣା—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନିର୍ଝରିଣୀ ।
୧୨ । ଦୈହିକ ବଳ—12. Bodily strength.
୧୩ । ମାନସିକ ବଳ—13. Strength of mind.
୧୪ । (ବି. ରୁ ଅନୁକୂଳ) ମାନସିକ ଆକର୍ଷଣ—
14. Attachment; partiality.
ଦେ. ବିଣ—୧ । କଠିନ; କରଡ଼ା—1. Hard; rigid; strong; callous; tough.
ମନେ କଲ ଗମ ବାଣର ବଡ଼ ଟାଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । କର୍କଶ; ନିଷ୍ଠୁର—2. Harsh; cruel.
୩ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଅସହ୍ୟ—3. Unbearable.
୪ । ଦାମ୍ଭିକ—4. Brazen-faced.
୫ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—5. Loud.
୬ । ସଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ; ସଙ୍ଗତିସମ୍ପନ୍ନ—
6. Well to do; better off.
୭ । ଶ୍ରମସହିଷ୍ଣୁ, କଷ୍ଟସହିଷ୍ଣୁ—
7. Able to bear strain; hardy.
୮ । ମହର୍ଘ; ଉଚ୍ଚ (ମୂଲ୍ୟ)—8. Dear; high (price).
୯ । ସବଳ—9. Strong.

ଟାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୃକୁଟାଇବା; ଅଣ୍ଟ ଦେଖାଇବା; ଦାମ୍ଭିକତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—To speak impudently; to brazen.
Ṭāṇa kariba

ଟାଣ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଣ କରିବା (ଦେଖ)
Ṭāṇa kārḍhiba Ṭāṇa kariba (See)

ଟାଣ ଖରା—ଦେ. ବି—ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବା ଅସହ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—
Ṭāṇa khara Excessive or unbearable rays of the sun.
ପ୍ରଚଣ୍ଡରୋଦ କଡ଼ାଧୂପ

ଟାଣ ଖୁଣ୍ଟା—ଦେ. ପଦ୍ୟ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୀଡ଼ାଦାୟକ—
Ṭāṇa khunṭa 1 Very painful.
୨ । ମର୍ମଭେଦ—2. Cutting to the quick.
ଟାଣ ଖୁଣ୍ଟା ଗୁରୁଜନ ଗଞ୍ଜନାରୁ ମୋ ପ୍ରାଣ ସର୍ବ ସହିବ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋସବନ୍ତ୍ର ୪ ଗୀତ ।

ଟାଣଟାଣ କଥା—ଦେ. ବି—କର୍କଶ ବା ଅସହ୍ୟ ବାକ୍ୟ—
Ṭāṇa-ṭāṇa katha Harsh language.
ଶକ୍ତକଥା, କଡ଼ା କଡ଼ା ବାତ୍

ଟାଣଟୁଣ—ଦେ. ବି (ଅନର୍ଥକ ଟୁଣ ସହଚର)—୧ । ଗର୍ବ; ଦାମ୍ଭିକତା—
Ṭāṇa-ṭuṇa 1. Pride; arrogance.
୨ । ଟଣା; ଓଟରା—2. Pulling and pushing.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା—
3. State of dire need or want.

ଟାଣପଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଦମ୍ଭ; ଗର୍ବ—1. Arrogance.
Ṭāṇa-paṇa କରଅଛ ଟାଣପଣ ଗୁଙ୍ଗାର କୁମର—ରାଧାନାଥ. ଦାଶରଥି ।
କଡ଼ାଇ ୨ । ଦାମ୍ଭିକତା—2. Brazenness; impudence.
(ଟାଣପଣିଆ-ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳିତା—
3. Affluence; well-to-do condition.

ଟାଣମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକର ମୁହଁ ଟାଣ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଲୋକ ଅପଣାର ଦୋଷ ବା ଅପରାଧକୁ ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକାର କରେ ନାହିଁ; ଭୃକୁଡ଼ା—
Ṭāṇa-muhān̐
(ଟାଣମୁହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. One (e. g. a thief) who does not easily confess his guilt.
[ଯଥା—ଚୋରମାନେ ଟାଣମୁହାଁ ।]
୨ । ଦାମ୍ଭିକ—2. Brazen-faced; impudent.
୩ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—Shameless.

ଟାଣହଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ଅଳସୁଆ ବଳଦ ବା ଛାତ୍ର ଗୁଡ଼ାଏ ମାଡ଼ ନ ଖାଇଲେ କାମ କରେ ନାହିଁ ବା ଭଲ ତର ପଢ଼ାପଢ଼ି କରେ ନାହିଁ—
Ṭāṇa-hata.
1. One (bullock or pupil) who does not work properly unless soundly cudgelled.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅଳସୁଆ ବଳଦ ବା ଅମନଯୋଗୀ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରହାର କରି କାମରେ ଲଗିବାକୁ ବାଧ କରାଏ; ଉଦ୍ଧୀଡ଼କ, ନିଷ୍ଠୁର—2. High-handed; one who gives a sound cudgelling to unwilling bullocks or pupils and makes them work.
୩ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଅପଣା ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା କାମକୁ ତୁଲାଇ ନିଏ—
3. A person who accomplishes a work without waiting for help from others.

ଟାଣହାତ—ଦେ. ବି—କଠୋର ଶାସନ—Iron rule.
Ṭāṇa hāta ଦେ. ବିଣ—ଟାଣହଟା (ଦେଖ)
(ଟାଣହାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ṭāṇahāta (See)

ଟାଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—ଲୁଗା ବୁଣିବାବେଳେ ତନ୍ତରେ ଯେଉଁ ସୂତାକୁ ଟାଣି କରି ରଖାଯାଇ ଥାଏ; ବସ୍ତ୍ରର ଲମ୍ବ-ଟାନା ବାଗର ସୂତା—Warp.
Ṭāṇi
ତାନା; ତାନୀ
[ଦ୍ର—ତନ୍ତରେ ପ୍ରଥମେ ଲମ୍ବାବାଗର ସୂତାମାନଙ୍କୁ ଟାଣି କରି ରଖାଯାଏ ଓ ପରେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଚଉଡ଼ାବାଗର ସୂତାକୁ କାଣ୍ଡିଆ ଦ୍ୱାରା ଭରଣା କରାଯାଇ ଲୁଗା ବୁଣାଯାଏ ବୋଲି ଏ ସୂତାମାନଙ୍କର ନାମ ଯଥାକ୍ରମେ ଟାଣି ଓ ଭରଣି ହୋଇଅଛି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଟାଣିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ)—
টেনে କର୍କଶରୂପେ; ନିଷ୍ଠୁରଭାବରେ—Harshly; cruelly.
तानकर ଟାଣି ପଢ଼ି ପଢ଼େ ବୋଲନ୍ତି— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟାଣି ଓଟାରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ('ଟାଣିବା' ଓ 'ଓଟାରିବା' କ୍ରିୟାର
Ṭāṇi oṭāri ଅସମାପିକାରୂପ କ୍ରି. ବିଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ଟାଣି ଟୁଣି (ଦେଖ)
Ṭāṇi-ṭuṇi (See)

ଟାଣିଟୁଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅସମାପିକା ରୂପ)—୧ । ନିଃଶେଷ କରି;
Ṭāṇi-ṭuṇi ସମସ୍ତ ଟାଣି ନେଇ—1. Drawing out
টেনেটুনে; तानखी नकर everything completely.
ନେ ବଳଦ ଟାଣିଟୁଣି; ଅଛି ନାହିଁ ଟୋଓଡ଼ାପାଣି । ଶିଶୁଗୀତ ।
୨ । ବହୁ ପରିଶ୍ରମ ସହ; ଖୁବ୍ ଜୋରରେ—
2. Laying much stress or strain; with much straining.
୩ । ବଡ଼ ପାଟି କରି—3. Loudly.
ଦ୍ରୋଣ ଭୀଷ୍ମ କର୍ଣ୍ଣ ସେ ଶଲ୍ୟଙ୍କୁ ନ ଜାଣି
ନ କହି ସଭା ମଧ୍ୟେ ହୋଇ ଟାଣିଟୁଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୪ । ଭିଡ଼ିଓଟାରି; କ୍ଲିଷ୍ଟାର୍ଥ ବା କଳ୍ପିତାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ—
4. By much straining of language; by applying far-fetched meaning.
ଅପଣ କ ଲୁଏ ଟାଣିଟୁଣି ଏକ ପ୍ରକାର ପାଠ ଲଗାଇଯିବେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
[ଦ୍ର—କୌଣସି ବାକ୍ୟାର୍ଥ ବକ୍ତାଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟର ଅନୁକୂଳ ନ ହେଲେ କ୍ଲିଷ୍ଟାର୍ଥ ବା କଳ୍ପିତାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ କରି ତାଙ୍କ ଅଭିପ୍ରାୟର ଅନୁକୂଳ ଅର୍ଥ କରି ଗଲେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]
୫ । ଗର୍ବ ପ୍ରକାଶ ବା ଆସ୍ଫାଳନପୂର୍ବକ—
Boastfully; arrogantly.

ଟାଣିଟୁଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ
Ṭāṇi-ṭuṇi hebā ହେବା ବା ଦ୍ୱିଧା କରିବା; କୁନ୍ଥ କୁନ୍ଥ ହେବା—
1. To hesitate to do a thing.
୨ । ଅଭାବ ବା ନଅଣ୍ଟ ଯୋଗୁଁ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ସଙ୍କୁଚିତ ବା କୁଣ୍ଠିତ ହେବା; ବ୍ୟୟକୁଣ୍ଠ ହେବା—
2. To stint at spending money (due to want).
୩ । ଗର୍ବିତ ହେବା; ଆସ୍ଫାଳନ କରିବା—
3. To be arrogant; to brag.
ନ ପାରି କରି ଡର ଭୁଲରେ ଅରଣି
କହୁଥାଅ ସଭାରେ ହୋଇ ଟାଣିଟୁଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଟାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତନ୍ ଧାତୁ—ଅକର୍ଷଣ କରିବା; ସଂ. ଆକର୍ଷଣ)—
Ṭāṇibā ୧ । ଝିଙ୍କିବା; ଓଟାରିବା; ଆକର୍ଷଣ କରିବା—
টানা; खीचना,तानना 1. To draw; to attract; to pull.
[ଟଣା(ଣେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] ୨ । (ଛତା) ଉପରେ ବିସ୍ତୃତ କରିବା—
2. To spread above (umbrella etc).
୩ । (ଗାର; ଚିତ୍ର) କାଟିବା; ଅଙ୍କିବା; ଲେଖିବା—
3. To draw (a figure or line).
୪ । (ସୂତା) ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଟାଙ୍ଗିବା—
4. To lay (a line or rope).
୫ । (ରେଖା ଆଦି) ଲମ୍ବରେ ବଢ଼ାଇବା; ଲମ୍ବ କରିବା—
5. To lengthen (a straight line).
୬ । (ପାଣିକୁ) ନିଃଶେଷ କରିବା ବା ଶୁଖାଇବା—
6. To drain out (water)
୭ । (ଗଞ୍ଜେଇ ଧୂଆଁ ଆଦି) ଶୋଷିବା—
7. To suck or inhale.
୮ । (ପେଟ, କାନ) ବ୍ୟଥା କରିବା—
8. To ache (said of belly and ear.)
୯ । ଜୋର୍ କରିବା ବା ଚେଷ୍ଟା କରିବା—
9. To strain.
খটান, টাঙ্গান ୧୦ । (ମଶାରି, ଚାନ୍ଦୁଆ ଆଦିର) ମୁଣ୍ଡରେ ଦଉଡ଼ି
टांगना ବାନ୍ଧି ବିସ୍ତାର ପୂର୍ବକ ବାନ୍ଧିବା; ଟଙ୍ଗାଇବା—
10. To hang up a canopy or mosquito-net.
୧୧ । ଏକ ବସ୍ତୁର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ବା ମଝିକୁ ସ୍ଥିର ରଖି ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ବା ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ବିପରୀତ ଦିଗକୁ ଓଟାରିବା—
11. To pull a thing on one sideor in opposite directions.
(ଯଥା—ରବର ଖଣ୍ଡ ବା ସୂତାକୁ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରୁ ଟାଣିଲେ ତାହା ବଢ଼ିଯାଏ ।)
[ଦ୍ର—ଟାଣିବା, ଝିଙ୍କିବା, ଓଟାରିବା ସମାର୍ଥବୋଧକ; ଝିଙ୍କିବାରେ ଏକକାଳୀନ ଜୋର୍ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ତାହା ଶିଥିଳ ହେବାର ସୂଚିତ ହୁଏ । ଅପେ ଠିଆ ହୋଇ ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ଓଟାରିବା ଏବଂ ଅପେ ଗତି କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଆକୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁକୁ ମଧ୍ୟ ଗତି କରାଇବାକୁ ଟାଣିବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟାଣି ଭରଣି—ଦେ. ବି (ସଦୃଶ)—ଲୁଗା ବୁଣିବାରେ ତନ୍ତରେ ବ୍ୟବହୃତ
Ṭāṇi bharaṇi ଲମ୍ବାଗର ଓ ଚଉଡ଼ାବାଗର ସୂତା—
টানাবোনা, টানাপড়েন The warp and woof of a cloth.
तानाबाना

ଟାଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଷ୍ଟରେ କଥା କହିବା ବା ନିଃଶ୍ୱାସ
Ṭāṇi hebā ମାରିବା; ନିଃଶ୍ୱାସ ନେବା ବା କଥା କହିବା ନିମନ୍ତେ ସମଧିକ ଉଦ୍ୟମ କରିବା; ଓଟାରିହେବା—
1. To strain while talking or breathing.
(ଯଥା—ଅତି ଦୁର୍ବଳ ବା ରୋଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି କଥା କହିଲାବେଳେ ଏବଂ ଶ୍ୱାସରୋଗୀ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବାବେଳେ ଟାଣିହୁଏ ।)
୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କଥା କହିବା—
2. To speak loudly.
କହିଲେ ଭୀମସେନ କୋପେ ହୋଇ ଟାଣି—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ସଭା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

୩ । ଆସ୍ଫାଳନ କରିବା—3. To boast; to brag.
୪ । ଟାଣିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ—
4. Passive voice of Ṭāṇibā.

(ଅଟାଣୁଆଁ)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. କଠିନ)—୧ । କଠିନ—
Ṭāṇuāṅ(ā) 1. Hard; tough.
शक्त ୨ । ଅତି ଅଧିକ—2. Excessive.
कड़ा ୩ । ଦୃଢ଼; ସବଳ; ମଜବୁତ୍; ବଳୁଆ—
ଟାଣେଇ } —ସ୍ତ୍ରୀ 3. Strong.
ଟାଣୋଇ } ୪ । ଧନବାନ୍—
4. Rich; wealthy.
୫ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ—5. Influential; powerful.
୬ । କଡ଼ା; ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଅସହ୍ୟ—
6. Intolerable; unbearable.
୭ । ଗର୍ବିତ—7. Proud; arrogant.
୮ । ମହର୍ଘ—8. Dear (in price).
୯ । ଦାମ୍ଭିକ—9. Brazen-faced.

ଟାଣେ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି, ବଣ—୧ । ଜୋର୍ କରି; ଟାଣ କରି—
Ṭāṇe 1. With force; forcibly.
टाने ଟାଣେ ବନ୍ଧେ ଗ୍ରମ୍ଭ ସଦୃଶ କଳମ୍ବ ଭୂମିକୁ ଏକା ଅଇଲୁ—
जोरसे କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋପବଧ୍, ଚ. ଗୀତ ।

୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ—2. Excellently; well.

କହେ ଜଗଦେବ ଡ଼ିଗ୍ଗ ହେଲେ ହେଲେ ଟାଣେ
କେ କାହା ସ୍ୱଭାବ ଛଡ଼େ ପବଣ ପ୍ରଯ୍ନାଣେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟାଣେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସବଳ ହେବା—
Ṭāṇeibā 1. To become stronger.
(ଯଥା—ରୋଗୀ ଦୁଇ ମାସ ବିଶ୍ରାମ ପରେ ଟାଣେଇଲାଣି ।)
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଟାଣ ବା କଠିନ ହେବା—
2. To harden; to stiffen.
(ଟାଣୋଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏ ମାଟି ଖରାରେ ଟାଣେଇଲାଣି ।)

ଟାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟାଣ (ଦେଖ)
Ṭān Ṭāṇa (See)

ଟାପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସ୍ଥାୟୀ ଜଳସ୍ରୋତ ସଙ୍ଗେ
Ṭāpa ଯେଉଁ ପ୍ରାକୃତିକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟର ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ଥାଏ; ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ତଡ଼ାଗ କୌଣସି ନଦୀ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ନୁହେ—A small tank or expanse of water which has no connection with any permanent current.

ଟାପ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟାପୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭāpa (etc) Ṭāpu etc (See)

ଟାପରା—ଦେ. ବି. (ସ. ଟିଟ୍କାରୀ)—୧ । ଥଟ୍ଟା; ତାମସା; ରଙ୍ଗ; ପରିହାସ; ଉପହାସ—
Ṭāparā
ठट्टा 1. Jest; joke; mockery.
ठट्टा ଭୂଟାଏ କ ଜାତି ଭୁଣ୍ଡର ପୀରତି ତାମସା ଟପରା ଟାହି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ପରିହାସ ଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Relations with whom a person can cut jokes under the rules of one's society.
ठट्टोर ଦେ. ବଣ—ପରିହାସଯୋଗ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Fit to be cut jokes with.

ଟାପରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥଟ୍ଟା ଖେଳିବା; ପରିହାସ କରିବା—
Ṭāparā karibā To play or cut jokes; to jest.
ठट्टाकरा [ଦ୍ର—ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଅଜା ନାତି, ଅଜା ନାତୁଣୀ,
ठट्टा करना ଦିଅର ଭାଉଜ, ଶଳା ଭଣୋଇ, ଭଣୋଇ ଶାଳୀ, ଆଈ ନାତି ଓ ଭଣୋଇ ଶଳାଭାଉଜ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଟାପରା କରି ପାରନ୍ତି ।]

ଟାପରା ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାପରା କରିବା (ଦେଖ)
Ṭāparā kheḷibā Ṭāparā karibā (See)

ଟାପରା ଟାପରି - ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ଟାପରା ଟାପୁରି (ଦେଖ)
Ṭāparā ṭāpari Ṭāparā ṭāpuri (See)

ଟାପରା ଟାପୁରି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଥଟ୍ଟା ତାମସା—
Ṭāparā ṭāpuri
ठट्टाठुट्टि 1. Mutual joking.
ହସ କୌତୁକ କଥା ଟାପରା ଟାପୁରି କଥା ହେଉ ହେଲା—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
खोंचाखूँचि ୨ । ପରସ୍ପର ଖୁଞ୍ଚା ଖୁଞ୍ଚି ହେବା—
2. Poking at each other.
୩ । ଶାଗ ବାଡ଼ି ବା ବଗିଚାର ମାଟିକୁ କାଠରେ ଏକାଧିକବାର ଖୁସୁରାଇବା—3. Slackening the soil of a garden by means of a poker.
ଦେ. ବଣ—ପରସ୍ପର ଥଟ୍ଟା ଖେଳୁଥିବା—Joking or jesting with each other.

ଟାପରା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାପରା କରିବା (ଦେଖ)
Ṭāparā lagā(ge)ibā Ṭāparā karibā (See)

ଟାପରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟାପରା କରିବା; ଥଟ୍ଟା ଖେଳିବା—
Ṭāpareibā 1. To play jokes.
टापरान ୨ । ଖୁରସାଇବା (ଦେଖ)
ठट्टा करना 2. Khurasāibā (See)
୩ । ଖୁସୁରାଇବା; ଅନ୍ୟର ଦେହରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ଆଦି
खोंचा ଗେଞ୍ଜିବା—3. To poke at another with the fingers.

୪ । ବଳଦଙ୍କ ଦେହରେ ହାତମାରି ଓ ମୁହଁରେ ଟାକଣ୍ଡ ଫଟାଇ ଗାଡ଼ିକୁ ଚଞ୍ଚଳ ଗତିରେ ଚଳାଇବା—4. To drive (a cart) quickly by patting the bullocks.

তাপড়ান

থপকনা

(ଯଥା—ମୁଁ ଟାପରେଇ ନେଲେ ଏ ଗାଡ଼ିକୁ ୨ ଘଣ୍ଟାରେ ଅଠଗଡ଼ରୁ କଟକରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବ ।)

ଟାପୁ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ; ଯାହା ଭୂମିରେ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ)—୧ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଖୁରା—1. The hoofs of a horse.

Ṭāpu

টাপ

टाप

୨ । ଜୀବର ପାଦଚିହ୍ନ—2. Foot-steps of animals.

୩ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଗୋଡ଼—3. The legs of a horse.

୪ । ଜୀବର ପାଦ—4. The foot of an animal.

টাপু ୫ । ଦ୍ୱୀପ—5. Island.

टापु ୬ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ମନୁଷ୍ୟର ଦୁଇ ହାତ ଓ ଦୁଇ ଗୋଡ଼; ଖୁର ହାତ—6. The 2 legs and 2 hands of a man

(ଯଥା—ଲୋକେ ମିଳି ଚାରି ଖୁର ଟାପୁ ବାନ୍ଧି ଦେଲେ ।)

ଟାପୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଘୋଡ଼ା) ଖୁରା ଦ୍ୱାରା ଭୂମିକୁ ଆଘାତ କରିବା; ଖୁର ଖାଇବା—To paw; to strike a place with the hoofs (said of a horse).

Ṭāpu māribā

টাপ মারা

टापना

ଟାମ୍‌ଜାନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ତାମଜାନ (ଦେଖ) Tāmajāna (See)

Ṭām-jān

তামজান

ଟାମ୍‌ଟୁରୁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଘୁଘୁର; ଧୂସର ବର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷୁଦ୍ର କପୋତ—Small grey dove.

Ṭām-ṭur-ku

[ଦ୍ର—ଏହାର ଧ୍ୱନି କରୁଣରସୋଦ୍ଦୀପକ ।]

ଟାୟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଟାହିଆ (ଦେଖ) Ṭāhiā (See)

Ṭāyā

ଟାୟାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମଟର ବା ସାଇକଲ୍ ଆଦିର ଚକ ଚାରିପାଖେ ଘେରିଥିବା ରବର ନଳ—Tyre.

Ṭāyār

টায়ার, टायर

ଟାର—ସଂ. ବ—୧ । ଘୋଡ଼ା—1. A horse (Apte).

Ṭāra

୨ । ଗାଣ୍ଡିଆ ଲୋକ; ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପୁରୁଷର କାମପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A catamite (Apte).

୩ । ଭୁଟୁଣୀ—3. A pander.

ଟାରିଫ୍‌ବୋର୍ଡ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଶୁଳ୍କ ସମ୍ପର୍କ ନିୟମମାନ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ସମିତି—Tariff board.

Ṭārif-bord

টারিফ্ বোর্ড

टैरिफबोर्ड

ଟାଳ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଟଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଛଳ—1. Pretext.

Ṭāḷa

୨ । ବିଳମ୍ବ; କାଳକ୍ଷେପଣ—2. Delay; whiling away of time.

টাল

टाल ୩ । ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ପକାଇବା—3. Laying one's own responsibility on the shoulder of another.

୪ । ବାହାନା; ଛଳନା—4. Excuse.

ଟାଳି—ଦେ. ବ (ସଂ. ତଳ) କୌଣସି ନଦୀ ବା ଜଳାଶୟର ଗଭୀର ଅଂଶ; ଖାଲ; ଗଣ୍ଡ—Deep part of a river or tank.

Ṭāḷa

টাল

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପୋଖରୀ ବନ୍ଧ ବା ବଡ଼ ହିଡ଼ର ଘାଇ—A breach made in a big ridge of a paddy field or the embankment of a tank.

ଟାଳଟୁଳ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଟଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି; ଠକାଠକି; ଛଳନା—1 Deception.

Ṭāḷa-ṭuḷa

টাল্‌টোল্ टालटूल

୨ । ଛଳନା ଦ୍ୱାରା ବାରମ୍ବାର କାଳକ୍ଷେପଣ—

3. Repeatedly putting off or letting the time-limit expire under some pretence or another; wasting time under some excuse; procrastination; temporizing.

୩ । ମୂଳୋତ୍ପାଟନ—3. Uprooting; eradication.

୪ । ଟାଳିବା; ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ କରିବା—4. Dislocating.

ଟାଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କଥା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି ବୋଲି କହିବା—1. To evade; to refer to some matter as depending upon a 3rd person.

Ṭāḷa debā

টালদেওয়া

टालमारना

୨ । ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ପକାଇବା; ଅପଣାଠାରୁ ଛୁଟିଛଡ଼ାଇବା—2. To dodge; to shuffle; to shirk one's responsibility.

୩ । ନାନା ଛଳନାରେ କାଳକ୍ଷେପଣ କରିବା; ଦମଦିଲାସା ଦେବା—3. To put off from time to time on various pretexts; to temporize.

ଟାଳମଟାଳ—ଦେ. ବ—୧ । ଟାଳଟୁଳ—1. Procrastination; wasting time or putting off on various excuses.

Ṭāḷamaṭāḷa

টালমাটাল

टाल-मटाल

୨ । ଟଳିବା; ଦୋହଲିବା—2. Staggering; reeling.

ଟାଳମଟୁଳ, ଟାଳମଟୁଳି }—ଅନ୍ୟରୂପ

୩ । ପଡନୋନ୍ମୁଖ ଅବସ୍ଥା—3. Tottering condition; tumbling condition.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ଥ	ଓଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

୪ । ବଞ୍ଚନା—4. Deception.
୫ । ଓଲଟାଇ ଦେବା; ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
5. Turning a thing upside down.
୬ । ଛଳନାଦ୍ୱାରା ବିଳମ୍ବ କରିବା; ଦମ୍ଦିଲାସା—
6. Delaying by excuses.

ଟାଳିମଟୁଳ—ଦେ. ବି—ଟାଳମଟାଳ (ଦେଖ)
Ṭā̱lamaṭu̱la Ṭā̱lamaṭā̱la (See).
টালমাটাল **टालम-टुल**

ଟାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଳ ଦେବା (ଦେଖ)
Ṭā̱la māribā Ṭā̱la debā (See).

ଟାଲି—ଦେ. ବି—ଟାଇଲ୍ ଦେଖ)
Ṭāli Ṭāil (See).

ଟାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଟଲ୍ ଧାତୁ; ଣିଚ୍ ଟାଳ ଧାତୁ; ଟଳିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—୧ । ଟଳାଇବା; ବିଚଳିତ କରିବା; ଶିଥିଳ କରିବା; ଢିଲା କରିବା—
Ṭā̱libā
টালা
लालना
1. To dislocate; to loosen.
୨ । ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା; ଉପାଡ଼ିବା—
2. To uproot (as a tree).
୩ । ବଞ୍ଚନା କରିବା; ଭଣ୍ଡିବା; ଭଣ୍ଡାଇବା—
3. To dodge; to deceive; to brick.
୪ । ଛଳନା କରିବା—
4. To pretend; to prevaricate.
୫ । ଛଳନା ଦ୍ୱାରା କାଳକ୍ଷେପଣ କରିବା—
5. To while time or put off under various pretexts; to evade; to dilly-dally.

ମିଅଦ ଟାଳଇ ପିଆଦା ପଠାଏ ମାର ଝିଙ୍କେ ଅସୁ ଯାଇ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୬ । (ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ) ଥଟ୍ଟା ବା ପରିହାସ କରିବା—
6. To jest ones elders.
୭ । (ଅଙ୍ଗୀକାର) ଅନ୍ୟଥା କରିବା—
7. To break (one's promise).
୮ । (ଆଜ୍ଞା) ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ଲଂଘନ କରିବା—
8. To disobey (an order).

ଟଳିଥିର ପାଦେ କଳିର ଯାଉ
ଟାଳିବ କେ ଆଜ୍ଞା ଯଥାରେ ଭାଉ—ଅଭିମନ୍ୟୁ ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୯ । ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ଲଦିଦେବା ବା ପକାଇଦେବା—9 To shirk one's responsibility to another.

୧୦ । (ଆଦେଶ) ରଦ୍ଦ୍ କରିବା—
10. To set aside (an order)

୧୧ । ଆଘାତ ଆଦିକୁ ଅଟକିବା; ସମ୍ଭାଳିନେବା—
11. To ward off (a blow).

ସୁଯୋଧନ ରଜା ଅଟନ୍ତି ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ
ସେ ଗଦା ପ୍ରହାରକୁ ଦେଲେ କରେ ଟାଳି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.ଶଲ୍ୟ.

୧୨ । (ଶୁଣ୍ଠୀ ପିପ୍ପଳୀ ଆଦି) ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଈଷତ୍ ଭୃଷ୍ଟ କରିବା—12. To scorch bits of dry ginger and long pepper etc for using them as medicine.

ଟାହାଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାହିଁବା—
Ṭāhāṇgibā To look with one's head raised or lifted up.

ଜଲ୍ ଧାନକେ ମସୁର ବାଏ (ଲ)
ଖାଏ କି ନ ଖାଏ ଟାହାଙ୍ଗି ଥାଏ—ଢଗ ।

ଟାହି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ; ଟଟ୍ଟରୀ)—୧ । କୌତୁକ—1. Fun.
Ṭāhi ୨ । ଥଟ୍ଟା; ପରିହାସ; ଟାପରା—
ঠাট্টা; **ठट्ठा** 2. Jest; joke; mockery.

ଟାହିରେ ପଶୁଳ କି ପ୍ରଜାପତି
ଟଙ୍କେ ବଦାଇଛି ମଦନ ଗତି—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

মেকানি ୩ । କାମଜ ପରିହାସ—3. Flirtation.
[ଦ୍ର—ଏହା ଟାପରା ପୂର୍ବେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ]

ଟାହିଆ—ଦେ. ବି (ଭୁଲ. ଇଂ. Tiara; ଟାୟାରା)—ଠାକୁରଙ୍କ ପ୍ରଭା ପଛ ଆଡ଼େ ବନ୍ଧାଯିବା ବା ମୁଣ୍ଡ ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସାଯିବା (ଟାହ୍ୟା-ଅନ୍ୟରୂପ) ଫୁଲଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ ମୟୂରପୁଚ୍ଛାକାର ଆଭରଣ-ବିଶେଷ—A fan-shaped nosegay or bouquet arranged for show in the back-ground of an image or a chignon.
Ṭāhiā
ঠাট্টাবাজ, **ठठोल**
ଦେ. ବିଣ.—ଥଟ୍ଟିଲ; ପରିହାସପ୍ରିୟ—Jestive; jocular.

ଟାହି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥଟ୍ଟା କରିବା—To jest.
Ṭāhi karibā ଟାହି କରି ହସି ଉଠନ୍ତି ପୁଣି—ଗ୍ରାମ୍ୟ. ପରଚେଗୀତ ।
মেকা; **ठट्ठा उड़ाना**

ଟାହି ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁରେ ଥଟ୍ଟା କରିବା—
Ṭāhi khe̱libā 1. To crack jokes; to banter.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟତଃ ପରିହାସ କରିବା—
2. To cut practical jokes.

ଟାହି ଟାପରା—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥ ସହଚର)—୧ । କୌତୁକ—
Ṭāhi tāparā 1. Fun.
ঠাট্টাবাটখারা; **हाँसीठट्टा** ୨ । ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ—
2. Jest; joking.

ଟାହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାହି କରିବା—To jest
Ṭāhibā

ଟାହିଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟାହି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭāhili (etc.) Ṭāhi etc (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଟାହୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଥଟ୍ଟାଳିଆ; ପରିହାସପ୍ରିୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Ṭāhiliā 1. Fond of fun; jocular; given to joking.
ଠାଟ୍ଟାବାଜ ठठोरा (ଟାହୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ପରିହାସଯୁକ୍ତ (କଥା)—
2. Humorous; funny (words).

ଟାହୁଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟାହି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭāhuli etc. Tāhi (etc) (See)
ନଇଶୁଅ ସବୁବେଳେ ମୋ କଥାକୁ ଟାହୁଳି କରିବ—
ଭକ୍ତଚରଣ, ରତ୍ନମାଳୀ ।

ଟାହୁଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟାହି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭāhuli etc. Ṭāhi etc (See)
ଶ୍ୟାମଦାସ ଗୁମାସ୍ତା ଜ୍ୟୋତିଷଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଟାହୁଲି କରି କହିଲେ—
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଟାହୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଟାହିଲିଆ (ଦେଖ)
Ṭāhuliā Ṭāhiliā (See)
(ଟାହୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟାହ୍ୟା—ଦେ. ବି—ଟାହିଆ (ଦେଖ)
Ṭāhyā Ṭāhiā (See)

ଟି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ହି; ଏହା ଶବ୍ଦପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—୧ । ବାକ୍ୟ
Ṭi ପୂରଣ ଓ ଶବ୍ଦ ଉପରେ ଜୋର୍ ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ବିଶେଷ—1. A particle used to complete a sentence and give emphasis on a word, corresponding to the English "too".
ଅଖିଳ ଜନଙ୍କ ନାସା ମୃଗମଦ କଲାଟି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ ଣ ଗୀତ ।
୨ । ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—2. Interrogative.
[ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ କାଲି ଫେରି ଆସିବଟି ?]
୩ । ନଶ୍ଚେ (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ)—3. (a particle used to denote certainty) Certainly.
ଅବଶ୍ୟ ତା ଛାମୁରେ ନିବେଦନ କଲିଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ ଣ ଗୀତ ।
୪ । ଅଭିପ୍ରାୟାର୍ଥ ପ୍ରକାଶକ—4. A particle used to indicate the speaker's intention.
ଆଶ୍ରୟ ନୋହିବ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରିଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ ଣ ଗୀତ ।
୫ । (ଅବଧାରଣାର୍ଥକ) ଏକମାତ୍ର; ଗୋଟିଏ—
5. Sole; one only.
ଉଦ୍ଧବ ଏହିଟି ବୋଲି କୃପାକଲୁ ବଳିଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂ ଣ ଗୀତ ।
[ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ଚମ୍ପୂର 'ଣ' ଗୀତରେ 'ଟି' ର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗର ଉଦାହରଣ ସୁଲଭ ଅଛି ।]
୬ । (ଅବଧାରଣାର୍ଥକ, ବହୁସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ସଂଖ୍ୟକ—
6. Numbering (so many).
[ଯଥା—ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କା ତାଙ୍କୁ ମିଳିଲା ।]
୭ । କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥକ—7. Tiny.
କ ବଚନ କଲେ କନକଦନ୍ତ ଟିକେ ପିଲାଟି—ପ୍ରାଚୀନ ଭଜନ
୮ । କାରୁଣ୍ୟବ୍ୟଞ୍ଜକ—8. A particle denoting compassion.
[ଯଥା—ବୁଢ଼ୀଟି କେତେ ଦୁଃଖ ପାଉଛି ।]

ଟିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିଟ୍ଟିଭ) ୧ । ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Ṭiā 1. Ṭittivā (See)
ଟିয়া, টেয়া ୨ । ତୋଟା ପକ୍ଷୀ; ଏକ ଜାତୀୟ ଶୁକ ପକ୍ଷୀ—
टुईआ 2. A kind of parrot; rose-ringed paraquat; Palaeornis Torquatus.
[ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣ ଶୁଆନାମକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନୀଳପକ୍ଷ ଓ ରକ୍ତଚଞ୍ଚୁ ବିଶିଷ୍ଟ ପକ୍ଷୀ ଏବଂ ଲମ୍ବରେ ମୁଠାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଅଣ୍ଡିରି ପକ୍ଷୀର କଣ୍ଠ ଚାରିପାଖେ କଳା ଓ ନାଲି କଣ୍ଠି ପରି ଗାର ରହିଥାଏ । ମାଈ ପକ୍ଷୀର କଣ୍ଠ ରୂଳି ନ ଥାଏ ।
୩ । ଟେହିବା; ଉତ୍ତେଜନା—3. Instigation.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଭରଦ୍ୱାଜ ପକ୍ଷୀ—
1. The lark.
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ବା କରାର—
2. Fixed time.

ଟିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ତପ ଧାତୁ; ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ, କମ୍ପା ସଂ
Ṭiāibā ତିଜ ଧାତୁ = ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା, ତୀବ୍ର କରିବା)—
ট্ আন, ট্য়ান ଉତ୍ତେଜିତ କରାଇବା, ମଚାଇବା, ତେଜିବା—
उसकाना To instigate; to goad.
(ଟିହାଇବା, ଟେହିବା, ଟିଏଇବା; ଟେହିବା, ଟ୍ୟାହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଆ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କରାର କରିବା—
Ṭiā karibā To make a bargain; to appoint a time.

ଟିଆମତା—ଦେ. ବି. (ସହଚର)—ଉତ୍ତେଜନା—
Ṭiā-matā Instigation.

ଟିଇକ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଟିକକ (ଦେଖ)
Ṭi-ika Tikaka (See)

ଟିଇକେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—କ୍ଷଣକେ—
Ṭi-ike In an instant.
କ୍ଷଣକେ ଅଛି ଏ ଟିଇକେ ନାଶ—ପ୍ରାଚୀ ପଦ୍ୟରେ ଗୀତ ।

ଟିଉଟର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଶିକ୍ଷକ; ଗୁରୁ—
Ṭiuṭar Teacher.
টিউটর ट्यूटर

ଟିଉବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—
Ṭiub ନଳ—Tube.
টিউব ट्यूब

ଟିଉବ୍ ଉଏଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟିଉବ୍‌ୱେଲ୍)—ନଳକୂଅ—
Ṭiub uel Tube well.
টিউবউএল ट्यूबवेल
[ଦ୍ର—କୂଅ ପାଇଁ ମାଟିରେ ଗହିରା ଗାତ ନ ଖୋଳି ଗୋଟିଏ ଲୁହା ନଳକୁ ମାଟିରେ ତଳ ଅଡ଼କୁ ଠେଲି ମାଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ଓ

୧	ଲ	ଓ	ଋ,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ତ୍ରୁଅ	ଘ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ନଳଟି ମାଟି ଭିତରକୁ କ୍ରମଶଃ ପଶୁଥାଏ । ଏହାପରେ ପଶୁ ପଶୁ ନଳ ଯେତେବେଳେ ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଜଳସ୍ରୋତକୁ ହାବୁଡ଼େ ସେତେବେଳେ ସେହି ନଳବାଟେ ଉକ୍ତ ଜଳ ପିଚକ କରି ଉପରକୁ ଉଠି ଆସେ ଓ ନଳ ମୁହଁରେ ପାଣି ବାହାରେ ।]

ଟିଉସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ୟୁଇସନ୍)—୧ । ଶିକ୍ଷକତା—
Tiusan 1. Teachership.
ଟିଉସନ ୨ । ଘରେ ସ୍କୁଲ୍ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବା—
ଟ୍ୟୁସନ 2. Private tuition.
(ଟ୍ୟୁସନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଏ—ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଏକଗୋଟି ମାତ୍ର—
Tie One only.
একটি ଚମ୍ପା ଫୁଲଟିଏ ପାଇଲି ବନ ତଳରେ ପ୍ରାଏ—ନନ୍ଦକିଶୋର. ପଲ୍ଲୀ ଚିତ୍ର ।
एकठो [ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ପଦରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ (ଟାଏ—ଅନାଦରାର୍ଥକ) ହୁଏ; ଯଥା—ମନୁଷ୍ୟଟିଏ, ପିଲାଟିଏ ।]

ଟି. ଏ—ବୈଦେ. (ସାଙ୍କେତିକ) ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରାଭ୍ଲିଂ ଆଲାଉଆନ୍ସରେ
T. A. ଥିବା ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର)—
टि ए ଟ୍ରାଭଲିଂ ଆଲାଉଆନ୍ସ; ଗମନଖର୍ଚ୍ଚ—T. A; abbrevia-
टि ए tion of the word travelling allowance.

ଟି. ଏ. ବିଲ—ବୈଦେ. ବି. ଇଂ. (ଟ୍ରାଭ୍ଲିଂ ଆଲାଉଆନ୍ସର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ
T. A. bil ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର ଓ ଇଂ. ବିଲ୍)—କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାକୁ
टि ए बिल ପଠାଯିବା ଗମନଖର୍ଚ୍ଚର ବିବରଣ ଲେଖା ଥିବା ବିଲ—
T. A. bill; a bill for travelling allowance.

ଟିଏଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଆଇବା (ଦେଖ)
Ti-eibā Tiā-ibā (See)

ଟିଁଟିଁଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିଟ୍ଟିଭ)—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Tiñ-tiñ-āñ Tittibha (See)
ଦେ. ବିଣ—ଟିଁଟିଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥିବା—
Making a trilling sound.

ଟିଁଟିଁଆଁ ବଣି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଣିଚଢ଼େଇ—
Tiñ-tiñ-āñ bani A kind of myna bird.

ଟିକ୍‌ଟିକ୍—ଦେ. ବି—୧ । (ଟିକ୍‌ଟିକ୍ ଶବ୍ଦ କରିବା ଯୋଗୁଁ ; ସଂ. ଠେଟିକା)—
Tik-tik ଝିଟିପିଟି; ପଲ୍ଲି ; ଗୃହଗୋଧିକା—
टिकटिकि 1. The house-lizard; the house gecko;
छिपकलि Hemidactylus.
टुकुरा.टुकुरा ୨ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
टुकड़ा टुकड़ा 1. Particles; tiny bits.
टिकरा ୩ । ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
3. Reed warbler (a sweet singing bird);
Acrocephalus Calamoherpe.
ମୃଦୁ ନାଦେ କାହିଁ ରଟେ ଟିକ୍‌ଟିକ ବିହଙ୍ଗ ଜାଙ୍ଗଲବାସୀ—
ରାଧାନାଥ. ଋତୁଣୀ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଏହାର ଦେହ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ । ଏହା କୀଟ ପତଙ୍ଗ ଆଦି ଖାଏ । ଏହାର ଗାନ ମଧୁର ।]
टिकटिकी ୪ । (ଇଂ. ଟ୍ରାଙ୍ଗଲ୍; ସଂ. ବିକାଷ୍ଠ) ତିନିଖଣ୍ଡ ବେତରେ
टिकटिकी; टिकठी ଦଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଠେସ ଲଗାଇ ଠିଆ କରାଯିବା ଯନ୍ତ୍ର, ଯହିଁରେ ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତଗୋଡ଼କୁ ବାନ୍ଧି ତା ପିଠିରେ ବା ପିଚ୍ଛରେ ବେତ ମାଡ଼ ଦିଆ ଯାଏ—
4. Triangle; a triangular form to which offenders are tied and caned.
टिकटिकी ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଟେକ୍ଟିଭ୍)—ଗୁପ୍ତ ପୁଲିସ; ଗୁପ୍ତ
खुफिया पुलिस ଚର—Detective; detective police.
ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ—
टुकुराटुकुरा, **टुकड़ाटुकड़ा** Divided into tiny bits.
(ଯଥା—ଟିକ୍‌ଟିକ୍ କାଗଜଗୁଡ଼ିକ ପବନରେ ଉଡ଼ିଗଲା ।]
टिकटिक ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ ଘଣ୍ଟାର ଠକଠକ
टिकटिक ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—The ticking sound of a clock or watch.

ଟିକ୍‌ଟିକି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିକ୍‌ଟିକ୍ (ଦେଖ)
Tik-tiki Tik-tik (See)

ଟିକ୍‌ଲି—ଦେ. ବି—ଟିକିଲି (ଦେଖ)
Tik-li Tikili (See)

ଟିକ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ; ସାମାନ୍ୟ, କିଛିଟେ,
Tika ଟି—Little in quantity; small; tiny.
टुकु [ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସଂଖ୍ୟା, ଆକାର
ठो ବା ପରିମାଣର କ୍ଷୁଦ୍ରତା ବା ଅଳ୍ପତା ବୁଝାଏ, ଯଥା—ପିଲାଟିକ= ଏକମାତ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପିଲା, ଦୁଧଟିକ=ଟିକିଏ ଦୁଧ ବା ଅତି ଅଳ୍ପ ମାତ୍ର ଥିବା ଦୁଧ ।]
ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିକକ (ଦେଖ)—Tikaka (See)

ଟିକକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—୧ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
Tikaka 1. Insignificant.
एतटुकु ୨ । ଅତି ଅଳ୍ପ—2. Very little.
थोड़ासा ୩ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—3. Very small; tiny.
ଦେ. ବି—୧ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—1. A little.
୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—2. A bit.
ଦେ. ଅ—ଟିକ (ଦେଖ)—Tika (See)

ଟିକକ ଠଉଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—କିଛିମାତ୍ର ଅବଶିଷ୍ଟ ନ ରଖି—
Tikaka thauñ Leaving no remnant.
अवलसे आखिरतक (ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ ସବୁ କଥା ଟିକକଠଉଁ କହିଗଲି ।)

ଟିକକ ଠଉଁ ନିଖାକ ଯାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଟିକକ ଠଉଁ (ଦେଖ).
Tikaka thauñ nikhaka jāe Tikaka thauñ (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜିବା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜିବା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଟିକଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟିକେଟ୍)—
Ṭikaṭa — ଟିକିট — **टिकट**
୧ । ରେଲ ଆଦିରେ ଚଢ଼ି ଯିବା ନିମନ୍ତେ ଯାତ୍ରୀ ଭଡ଼ା ଦେଇ ଥିବାର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ କମ୍ପାନିଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କ୍ଷୁଦ୍ର କାଗଜ ଖଣ୍ଡମାନ—1. Railway tickets.
୨ । ଡାକ ଟିକଟ—
2. Postage tickets; postal stamps.
୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ମରା ଯାଇଥିବା ଚିହ୍ନିତ କାଗଜ—
3. Label.
୪ । ଥିଏଟର, ମେଳା, ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଆଦିକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ଅନୁମତିସୂଚକ କାଗଜ—
4. Ticket or pass for admission to a show, theatre etc.
୫ । ରେଜେଷ୍ଟ୍ରୀଖାନାରୁ ଦଲିଲର ସମ୍ପାଦନକାରୀଙ୍କୁ ମିଳିବା ନିଦର୍ଶନ କାଗଜଖଣ୍ଡ—5. A slip of paper granted to the presenter of a deed for registration which he has to deliver before the registerd document is returned to him after copying.
[ଦ୍ର—ଦଲିଲସମ୍ପାଦନକାରୀ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମରେ ଉକ୍ତ ଟିକଟ ପଛରେ ବଖତ୍ ଲେଖିଦେଇ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାରିଖରେ ଉକ୍ତ ଟିକଟ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରୀଖାନାରେ ଦାଖଲ କରି ଦଲିଲ ଫେରସ ପାଏ ।]
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଟିକସ; ଟାକ୍ସ—Tax.

ଟିକଟ କଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ରେଲକର୍ମଚାରୀଆଦିଙ୍କଠାରୁ ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଟିକଟ ଆଣିବା; ଟିକଟ କରିବା; ଟିକଟ କିଣିବା—
Ṭikaṭa kaṭā(ṭe)ibā — টিকিট কাটান — **टिकट कटाना**
To purchase a ticket on payment of the fare or fee.

ଟିକଟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକଟ କଟାଇବା (ଦେଖ)
Ṭikaṭa karibā — টিকিট করা — **टिकट करना**
Ṭikaṭa kaṭāibā (See)

ଟିକଟ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୂଲ୍ୟ ନେଇ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ରେଲ-ଗାଡ଼ିର ଟିକଟ ଦେବା—
Ṭikaṭa kāṭibā — টিকিট কাটা — **टिकट काटना**
1. To issue tickets.
୨ । ଟିକଟ କରିବା; ଟିକଟ କିଣିବା—
2. To purchase tickets on payment of the fare.

ଟିକନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟିକିଙ୍ଗ୍)—ଗଦି ଓ ଖୋଳ ଆଦିର ଖୋଳ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ସୂତାର ମୋଟା ଡୋରିଆ ଲୁଗା—Ticking; a coarse striped cotton-stuff for cushions etc.
Ṭikan — টিকিং — **टीकन**

ଟିକମ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଅତି ଖର୍ବକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ବାମନ; ବାଙ୍ଗର—Dwarf.
Ṭikam — বেঁটে — **ठुमका, बौना**
ଦେ. ବିଣ—ଖର୍ବକାୟ; ବାଙ୍ଗୁରା—Dwarfish.

ଟିକମା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିକମ୍ (ଦେଖ)
Ṭikamā — Ṭikam (See).

ଟିକର—ଦେ. ବି (ସଂ. କଙ୍କର)—୧—ଗୋଡ଼ି—
Ṭikara — টিকর — **टेकर**
1. Shingles; pebbles; gravel.
୨ । ଢିପ; ଉଚ୍ଚ ଜମି—2. High land.
୩ । ବାଲିସ୍ତୂପ ବା ବନ୍ଧ—3. Sandbank.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ ବା ନଗିଡ଼ା (ଭୂମି)—
1. High and dry (land); elevated.
୨ । ପଥୁରିଆ; ଗୋଡ଼ିଆ (ଭୂମି)—
2. Shingly; stony; gravelly,
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି; ପରିହାସ—
Banter; joke.

ଟିକର କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପରିହାସ କରିବା; ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା—To banter.
Ṭikara karibā

ଟିକର ମାରି ହେବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଟିକର କରିବା (ଦେଖ)
Ṭikara māri hebā — Ṭikara karibā (See).

ଟିକରା—ଦେ. ବି—ଟିକର (ଦେଖ)
Ṭikarā — Ṭikara (See).
ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଅଳ୍ପପରିମିତ—
1. Of small dimensions; petty.
୨ । ଟିକର (ଦେଖ)—
2. Tikara (See).
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ହୁଙ୍କା—Ant hill.
(ଯଥା—ଉଇ ଟିକରା ।)

ଟିକରା ଚାଷ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଛୋଟ ଜମିର ଚାଷ କରିବା—
Ṭikarā chāsha — Cultivation of tiny plots of land.

କେବେଁ ନ କରିବୁ ଟିକରା ଚାଷ
କର ଦେଇ ନାହିଁ ଘରରେ ଆଶ—କୃଷିବଚନ

ଟିକରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିକାରୀ—
Ṭikariā — 1. Bantering; scoffing.
(ଟିକରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଥଟ୍ଟାଳିଆ—2. Jestive; jocular.

ଟିକଲ—ଦେ. ବି—ପରିହାସ; ଠାପରା—
Ṭikala — Jest; joke.

ଟିକସ—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଇଂ. ଟାକ୍ସ୍) କର; ଶୁଳ୍କ—
Ṭikasa — টেক্স, টাক্স — **टिकस**
1. Tax; toll; duty.

୧	ଲ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ

୨ । ଗ୍ରା. (ଇଂ. ଟିକେଟ୍) ଅନୁମତି ସୂଚକ କ୍ଷୁଦ୍ର କାଗଜଖଣ୍ଡ— টিকিট; **टिकट** 2. Ticket.

ଟିକସ ଦାରୋଗା—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟାକ୍‌ସ୍ + ଫା. ଦାରୋଗା)—ଟାକ୍ସ
Ṭikasa dārogā ବା କର ସଂଗ୍ରାହକ କର୍ମଚାରୀ—
টেক্স দারোগা Tax collector.
टिकस दारोगा

ଟିକସ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Ṭikasa basā(se)ibā To assess tax.
টাক্স বসান; **टिकस लगाना**

ଟିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତିଲକ; ତୁଳ. ସଂ. ବଟିକା)—୧ । କପାଳରେ
Ṭikā ଦିଆଯାଉଥିବା ଗୋଲେଇଆ ଓ ଚନ୍ଦନ ଆଦିର ଚୋପା—
টীকা; **टीका** 1. A circular-finger mark of different colours painted on the brow.

ଦେଲେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ଟିକା ରମ ଲଲାଟରେ—ମଧୁସୂଦନ. ବାଲରାମାୟଣ ।

টীকা ୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦି ନିର୍ମିତ ପଦକ; ମସ୍ତକର ଅଳଂକାର ବିଶେଷ—2. A silver or gold medal worn as an ornament.

টীকা **टीका** ୩ । ବସନ୍ତ ରୋଗସଂକ୍ରମଣର ଆଶଙ୍କା ନିବାରଣାର୍ଥ ବସନ୍ତ-ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ ବା ଗୋରୁଙ୍କଠାରୁ ପୂଜ (ରସ) ନିଆଯାଇ ମନୁଷ୍ୟର ହାତ ବା ବାହୁରେ ଛିଦ୍ର କରି ଏହି ପୂଜକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ—
3. Vaccination; inoculation.

[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟବୀଜରେ ଦିଆଯିବା ଟିକାକୁ ଦେଶୀଟିକା ଓ ଗୋବୀଜରେ ଦିଆଯିବା ଟିକାକୁ ବିଲାତି ଟିକା କୁହାଯାଏ ।]

୪ । ଅଭିଷେକ ଉପଲକ୍ଷରେ ରାଜା ଓ ଯୁବରାଜଙ୍କ କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ଚିହ୍ନ; ରାଜଟୀକା—
4. A circular finger-mark given on the brow of a Raja and heir apparent on the occasion of installation; sign of royalty.

টেক্কা **इक्का** ୫ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଏକ ସଂଖ୍ୟକ ତାସ—
5. The ace at cards.

୬ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ; ଥୋପି—
6. A tap with the tip of a finger.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱସୂଚକ ଚିହ୍ନ—
7. (fig) Sign of excellence amongst many.

ପାଉଛି ଟିକା ସୁନ୍ଦର ଯାକେ—ଉତ୍କ. କୋଷାନ୍ତର୍ଗ୍ରନ୍ଥବଳୀ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—1. Chief.

ତରଳ ତାରକାହାରମଧ୍ୟ ନାୟକାରସିଟିକା । ରାଧାନାଥ. ଭଗା ।

୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ପ୍ରଜାଙ୍କର ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଦେବା ଭେଟି—1. Present given to a king by a subject after making obeisance.

୨ । ରାଜା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଘରେ ବୈବାହିକ ମହାପ୍ରସାଦ-ବନ୍ଧନର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ; ଟିକାଲାଗି—
2. The ceremony of betrothal amongst the Kshatriyas.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କନ୍ୟାପକ୍ଷର ଅଭିଭାବକ ବର ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ନବବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାରାଦି ଦେଇ କନ୍ୟାପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ ପୂର୍ବକ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକା ବା ଚୋପାଟିଏ ମାରି ଦିଅନ୍ତି ।]

୩ । ଏକ ରାଜଧାନୀକୁ ଆଗତ ଅନ୍ୟଦେଶର ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ରାଜଧାନୀର ଅଧୀଶ୍ୱରଙ୍କ ଗୃହରେ ଭୋଜନ କରିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ସବିଧି ନିମନ୍ତ୍ରଣ—
3. A formal invitation for dinner sent by a Raja to a brother-chief during his visit to the former's capital.

[ଦ୍ର—ଅର୍ଘ୍ୟ, ପୁଷ୍ପ, ଧୂପ, ଦୀପ ଓ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ରାଦି ଦେଇ ଏ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗୋରୁଆଦିଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଧଳା ଚିହ୍ନ—
Big white patch found on the head of coloured cattle.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଚିହ୍ନଥିବା; ଯେଉଁ ଗୋରୁ ମୁଣ୍ଡରେ ଚିହ୍ନ ଥାଏ—(cattle) Having a white patch on the head.

ଟିକା(କେ)ଇତ—ଦେ. ବି. (ଏହାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଟିକା ବା ସମ୍ମାନସୂଚକ
Ṭikā(ke)ita ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଯିବାରୁ)—୧ । ଯୁବରାଜ; ରାଜାଙ୍କର
टिकैत; टिकाइ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର; ରାଜ୍ୟର ଭାବୀ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ—
1. The eldest prince; the heir-apparent to the throne.

୨ । ରାଜଦ୍ୱାରରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସମ୍ମାନର ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କପାଳରେ ଟିକା ଦିଆଯାଇ ଥାଏ—2. A person specially honoured by the king by being given a mark of sandal on the brow.

୩ । ଯୁବକ ରାଜା—3. A young king.

ଟିକାଇତ ଅଷ୍ଟବର୍ଗର କହିଲ ଶ୍ୟାମ ଏକ ଅଛନ୍ତି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଜା ଚମ୍ପୂ ଠ. ଗୀତ ।

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଶ୍ରେଷ୍ଠବ୍ୟକ୍ତି—4. Chief.

ଟିକାଇତ ତୁ ରସିକାଙ୍କରେ ସିନା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟିକାଏ—ଦେ. ଅ—ଟିକିଏ (ଦେଖ)
Ṭikāe Ṭikaka (See)
একটু

ଟିକାଏ ହେଲେ ସେ ହୃଦୟ ସରାଗେ କୋଳିଲା ନାସ ବଢାଣ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଜା ଚମ୍ପୂ ଠ ଗୀତ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ମାତ୍ର—For a short time.

ଟିକାଏତ—ଦେ. ବି—ଟିକାଇତ (ଦେଖ)
Ṭikāeta Ṭikāita (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟିକାକ—ଦେ. ଅ—ଟିକକ (ଦେଖ)
Ṭikāka — Ṭikaka (See)

ଟିକାକ ଦୋଷକୁ ସମା କେତେ ଭୁଷା ଭୁଷିଲରେ । —କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟିକା ଘେ(ଘି)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସନ୍ତବୀଜର ଟିକା ନିଜ ଅଙ୍ଗରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—1. To be vaccinated or inoculated.
Ṭikā ghe(ghi)nibā
ଟীকা লওআ **टीका लगाना**
(ଟୀକା ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । କପାଳରେ ଚିତା ଧାରଣ କରିବା—2. To paint a circular mark on the forehead.

ଟିକାଦିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଠାରେ ବସନ୍ତ ବୀଜର ଟିକା ଦିଏ—1. Vaccinator; inoculator.
Ṭikādiā
টীকাদার **टीकादार**
୨ । ଟିକାଦେବା କର୍ମ—2. Vaccinating.
টীকা দেওয়া **टीका चढ़ाना**

ଟିକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ବସନ୍ତ ରୋଗନିବାରକ ବୀଜ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—1. To vaccinate; to inoculate.
Ṭikā debā
টীকা দেওয়া **टीका चढ़ाना**
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କପାଳରେ ଚିତା ବା ଟୋପା ଦେବା—2. To paint a circular mark on the forehead of a person.

ଟିକା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକା ଘେନିବା (ଦେଖ)
Ṭikā nebā — Ṭikā ghenibā (See)

ଟିକାୟତ—ଦେ. ବି—ଟିକାଇତ (ଦେଖ)
Ṭikāyata — Tikāita (See)
(ଟିକାଏତ, ଟିକାଇତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିକାଲଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାଜାଙ୍କ ଘରେ କନ୍ୟା ପକ୍ଷର ପୁରୋହିତ ବର ଘରକୁ ଯାଇ କରିବା ସ୍ୱୀକାର ବା ନିର୍ବନ୍ଧ ବିଧି—The ceremony of betrothal amongst the Kshatriyas.
Ṭikā-lāgi

ଟିକି—ଦେ. ଅ—୧ । ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ—1. Interrogative.
Ṭiki
নাকি (ଯଥା—ତୁ ସେଠାକୁ ଯିବୁଟିକି ?)
टोक. ୨ । ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ—2. A particle used to denote certainty.

ନନ୍ଦକୂଳ ଛିଳ ଏ ବଡ଼ ଶୀତଳ ନୂତନ୍ତାଟିକି ବିହାର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଗୀତ ।

ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—Very small; tiny.

ଟିକି ନୂଆ ବୋହୂ ଜଳ ଅଣୁ ଅଣୁ ପାଦ ଛାଡ଼ ଚଲ ଖଧି—
—ନନ୍ଦକିଶୋର. ନର୍ଦ୍ଦଣୀ ।

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୨ୟା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ ଆଦର ବା ସ୍ନେହାର୍ଥ—Objective singular case-suffix.
(ଟିକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପଢ଼ିଲେ ବେଶ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ଫଳଟିକି ପାଏ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ଟିକିଆ—ଦେ. ବି—ଧୂମପାନବେଳେ ଗୁଡ଼ାଖୁରେ ବା ମଦକ ଗୋଳାରେ ନିଆଁ ଧରାଇବା ପାଇଁ ପେଜଗୋଳିଆ ଅଙ୍ଗାରଗୁଣ୍ଡାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପିଷ୍ଟକାକାର ଖଣ୍ଡ—Dried cakes of powdered charcoal used to ignite tobacco or opium preparations (bullets) for smoking.
Ṭikiā
টিকিয়া, টিকে **टिकिया**

ଟିକିଏ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—(ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର; ଚକଟେ; କଣିକ—Very small; a bit.
Ṭiki-e
একটু
ଦେ. ଅ—୧ । ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ—1. A little; in a small quantity.
टुक, टुकसा

ଟିକିଏ ହେଲେ ବିବେକ ନ କରି ସେବକ ଦେଖ କରତ ବୋଲି ଦର୍ପକ—
—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ—2 For a short time; for a moment.

ଟିକିଏ ରହି ନମସ୍କାରୁଟାଏ କରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ (ଅମୁକ କର୍ମ କର)—3. Do please; please.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥରେ 'please' ଅର୍ଥାତ୍ 'ଅନୁଗ୍ରହପୂର୍ବକ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ 'ଟିକିଏ' ସେହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ନାହୁର ଭାଇ ! ମତେ ଟିକିଏ ତମ୍ବିଲ ନଇପାରି କରି ଦେ ।]

ଟିକିଏକ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି ଓ ବିଣ—କ୍ଷଣକ; ମୁହୂର୍ତ୍ତକ; ଟିକକ—A while; a whit.
Ṭikieka

ଟିକିଏକ ଉଭାରେ ତେଣ ପା'ର ଭ୍ରମ
ଧଇଲେ କରେ ଗଦା କରି ମହାଭୀମ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଟିକିଏ ନିଖିଏ—ଦେ. ବି—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣ; ଚକଟେ—Minute quantity.
Ṭiki-e-nikhie
অল্পস্বল্প
ଦେ. ବିଣ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ବା ଅଳ୍ପ—Minute; small.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ—In minute quantity

ଟିକିଏ ମାତ୍ର—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଟିକିଏ ନିଖିଏ (ଦେଖ)
Ṭiki-e mātra — Tikie nikhie (See)
অল্পমাত্র

ଟିକିକ—ଦେ. ଅ ଓ ବିଣ ଓ ବି—ଟିକକ (ଦେଖ)
Ṭikika — Tikaka (See)

ଟିକି ଚଢ଼େଇ ଟିକିକ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମରଇ—ପ୍ରହେଳିକା ।

ଟିକିକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ—1. In a very short time.
Ṭikike
একটুতে
୨ । ସାମାନ୍ୟ କାରଣରେ—2. Slightly.

ଟିକି ଜୀବନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ+ଜୀବନ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବନ; ଯାହାର ଜୀବନ ଅଳ୍ପରେ ବାହାରିଯାଏ; ସୁକୁମାରିଆ—1. Very tender or delicate life; frail life.
Ṭiki-jībana
স্বল্পপ্রাণ
୨ । ହେୟ ଜୀବନ—2. Despicable or mean-life.

୧	ଋ	ଢ଼	ଋ,ଝ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଓଅ	ଘ
୨	ଊ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ନ

୩ । ଭୀରୁତା—3. Timidity; cowardice.

ଦେ. ବଣ—ଟିକିଜୀବନିଆଁ (ଦେଖ)
Ṭiki-jībaniān̄ (See)

ଟିକିଜୀବନିଆଁ—ଦେ. ବଣ. (ଭୁଲ. ସଂ. ଲଘୁଚେତନ୍)—
Ṭiki-jībaniān̄ ୧ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ବା ପୀଡ଼ାରେ ମରିଯାଏ; ସୁକୁମାରଅ—
स्वल्पप्राण
1. Of very frail vitality.
୨ । ଲଘୁଚେତା; ନୀଚମନା—2. Mean-minded.
୩ । ଭୀରୁ—3 Coward; timid.

ଟିକିଟିକି—ଦେ· ବି ଓ ବଣ—ଟିକ୍‌ଟିକ୍ (ଦେଖ)
Ṭiki-ṭiki Ṭik-ṭik (See)

ଟିକିଦିନୁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ପିଲା ଦିନରୁ—
Ṭiki-dinu From childhood.
ছেলেবেলাথেকে ଟିକି ଦିନୁ ହେବେ ବଣ ଭୂଷଣ—
बचपनसे (ଟିକିଟିଦିନୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

ଟିକିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଟିକନ୍ (ଦେଖ)
Ṭikin Ṭikan (See)

ଟିକି ପିଲା—ଦେ. ବି—ଅତି ଛୋଟ ପିଲା; ଶିଶୁ—
Ṭiki pilā Child; infant.
কচি ছেলে ବି ଟିକି କଲେ ନନ୍ଦନନ୍ଦନ ଟିକିପିଲାଙ୍କ—ପ୍ରାଚୀନ. ଭଜନ ।
[ବ୍ର—ଏହିପରି ଟିକି ଚଢ଼େଇ, ଟିକି ବାଛୁରୀ, ଟିକି ଛୁଆ ଆଦି ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ଟିକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଛିଡ଼ିବା; ସମ୍ଭାଳିବା—
Ṭikibā 1. To go on; to get on.
টিকা; টেকা ୨ । ସ୍ଥାୟୀ ହେବା—2. To last.
टिकना ୩ । ଉଧେଇବା—3. To thrive.
୪ । ଫଳବାନ୍ ହେବା—
4. To fructify; to be effective.

ଟିକିମା—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ଟିକମ୍ (ଦେଖ)
Ṭikimā Ṭikam (See)

ଟିକିରି—ଦେ. ବଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର; ସାମାନ୍ୟ: ଅତି ଛୋଟ—
Ṭikiri Pretty; very small; tiny.

ଟିକିଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିଲକରୁ ଟିକା; ଟିକାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ କଳ୍ପିତ)—
Ṭikili ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଭ୍ରୂଲତା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପତଳା ଓ
টীপ ଚକାକାର ଠୋପି—Wafer; small disks of thin
टिकलि; चाँदला coloured material worn by females in the middle of the eye-brows.
[ବ୍ର—ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର କାଗଜ ବା ଧାତୁର ପତଳା ଓ ଚକାକାର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡକୁ ଟିକିଲି ଏବଂ ସିନ୍ଦୂର, ଗୋରଚନା ଓ ଚନ୍ଦନକଲା ଆଦିରେ ରଞ୍ଜିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଠୋପି ଓ ବଡ଼ବିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଟୋପା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟିକେ—ଦେ. ଅ—ଟିକିଏ (ଦେଖ)
Ṭike Ṭikie (See)

ଟିକେଇତ—ଗ୍ରା. ବି—ଟିକାଇତ (ଦେଖ)
Ṭikeita Ṭikāita (See)

ଟିକେ ନିଖେ—ଗ୍ରା. ଅ—ଟିକିଏ ନିଖିଏ (ଦେଖ)
Ṭike nikhe Ṭikie nikhie (See)

ଟିଖେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଟିକିଏ (ଦେଖ
Ṭikhe Ṭikie (see)

ଟିଙ୍କ୍‌ଚର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସୁରାରେ ଦ୍ରବୀଭୂତ ଡାକ୍ତରୀ ଔଷଧ
Ṭink-char ବିଶେଷ; ଅରିଷ୍ଟ; ଅରକ—Tincture.
টিঙ্কচর [ବ୍ର—ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ସୁରାରେ ମିଶିଥାଏ ସେହି
टिंचर ପଦାର୍ଥର ବୈଦେଶିକ ନାମ ଅନୁସାରେ ଟିଙ୍କ୍‌ଚର୍‌ର ନାମ ହୁଏ, ଯଥା ଟିଙ୍କ୍‌ଚର୍ ଓପିଅମ୍=ଅଫିମ ଅରକ ।]

ଟିଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଷ୍ଟପଦୀ; ଭୁଲ. ଇଂ. ଟିକ୍)—ପଶୁଙ୍କ ଦେହରେ
Ṭinka ଲାଗି ରହି ରକ୍ତ ଶୋଷିବା ଅଷ୍ଟପଦୀ କୀଟବିଶେଷ—
এঁটেলী; আঁটালী Tick; a parasitic insect sucking
कलीट; अँठइ blood from beasts; the Persian tick; Argas Persicus.
[ବ୍ର—ଏମାନେ ପଶୁଙ୍କ ଚମକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରି ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ରକ୍ତଶୋଷକ ନଳ ଅଛି । ପଶୁଙ୍କ ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷି ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ରକ୍ତରେ ଫୁଲି ଯାଏ ଏବଂ ଗୋଡ଼ଯାକ ଅତି ସାନ ଦେଖାଯାଏ । ଟିଙ୍କ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି; ଯଥା—୧. ଘାଗୁଡ଼ିଆ=ବଡ଼ ଓ ଚେପ୍ଟା, ୨. ପଥୁରିଆ=ପଥର ପରି ଟାଣୁଆ, ଖୁବ୍ ପତଳା ଓ ଚେପ୍ଟା; ୩. କଳାଟିଙ୍କ=କଳାଚିତ୍ର ପରି ସାନ, ମେଣ୍ଢା ମେଣ୍ଢା ହୋଇ ପଶୁଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଗନ୍ତି, ୪. ମଣ୍ଡାଟିଙ୍କ=ବଡ଼ ଓ ନରମ, ୫. ଗୁଡ଼ାଟିଙ୍କ=ଏମାନେ ସବୁ ସରୁ ।]

ଟିଙ୍କ ଜର—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କର ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର—
Ṭinka jara Tick fever.

ଟିଙ୍କି—ଗ୍ରା. ବି—ଟିଙ୍କ (ଦେଖ)
Ṭinki Ṭinka (See)

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଟିଙ୍ଗା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଚିଡ଼ିଲ—Surly; of an irritable
Ṭing-ṭingā disposition; peevish.
(ଟିଙ୍ଗ୍‌ଟିଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଟିଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଡ଼ିବା—
Ṭing-ṭingā(ṅge)ibā To fret; to be irritated.

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଶୂଳା—ଦେ. ବଣ—ଟିଙ୍ଗିଶୂଳା (ଦେଖ)
Ṭing-śūḻā Ṭiṅgi-śūḻā (See)

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଶୂଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ଟିଙ୍ଗିଶୂଳା (ଦେଖ)
Ṭing-śūḻiā Ṭiṅgi-śūḻā (See)

ଟିଙ୍ଗ୍‌ଶୂଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଙ୍ଗିଶୂଳାଇବା (ଦେଖ)
Ṭing-śūḻā(ḻe)ibā Ṭiṅgi-śūḻāibā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂଶ'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଂଶ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ;

ଟିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ)—ଲିଙ୍ଗର ସ୍ଫୀତ୍ମାନ ବା ଉଦ୍ରେକ—
Ṭingā — Erection of the male organ.
ଦେ. ବିଣ—ଟିଙ୍ଗ ଶୂଳା—Surly; currish.

ଟିଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ)—
Ṭingā(nge)ibā — ୧ । (ଲିଙ୍ଗ) ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ହେବା—
ঠাটান, টাটান, ঠাড় হওয়া — 1. To become turgid or erect
खड़ाहोना, ठाढ़ होना — (said of the male organ when irritated).
୨ । ଶଗଡ଼ର ଏକମୁଣ୍ଡକୁ ମାଡ଼ି ବସି ଅନ୍ୟ ପାଖ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
2. To raise one end of a thing by holding the other end (as of a cart).
୩ । ଠଙ୍ଗ ହେବା; ଡିଗିଡିଗେଇବା—3. To bob.

ଟିଙ୍ଗାରି(ସି)ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—
Ṭingāri(si)hebā — ୧ । ଚଢ଼ିମର୍କଟି ହେବା (ଦେଖ)
1. Chadi-markaṭi hebā (See)
୨ । ଚଢ଼ିବା (ଦେଖ)—2. Chadibā (See)

ଟିଙ୍ଗିଶୂଳା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚଡ଼ିଲ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ରାଗି ଉଠେ—1. Surly; illnatured & rude; irascible by nature; peevish.
Ṭingi-śūḻā
খীটখীটে
चीडचीड़ा
୨ । ଯେଉଁ କଥାରେ ଲୋକ ହଠାତ୍ ଚଢ଼ି ଉଠେ—
2. Irritating.

ଟିଙ୍ଗିଶୂଳିଆ—ଦେ. ବିଣ— ଟିଙ୍ଗିଶୂଳା (ଦେଖ)
Ṭingisūḻiā — Ṭingi-śūḻā (See)

ଟିଙ୍ଗିଶୂଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକିଏ କଥାରେ ଚଢ଼ିବା; ସହଜରେ ରାଗିଯିବା—To be easily irritated or provoked.
Ṭingi-śūḻā(e)ibā

ଟିଟ୍‌କାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧିକ୍କାର)—ଧିକ୍କାର ବାକ୍ୟ—
Ṭiṭ-kāri — Hooting words.
টিট্‌কারী, টিটকিরী फटकार
(ଟିଟକାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଟ୍‌କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧିକ୍କାର କରିବା—
Ṭiṭ-kāribā — To hoot at.
টিটকিরী দেওয়া फटकारना
(ଟିଟକାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଟକାରି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧିକ୍କାର କରିବା; ଟିଟ୍‌କାରିବା—
Ṭiṭ-kāri māribā — To hoot at.
টিটকিরী মারা फटकारना

ଟି-ଟି-ଆଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ସାଙ୍କେତିକ ଅକ୍ଷରତ୍ରୟ)—
Ṭi-ṭi-āi — ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଟିକଟ ଚେକ୍ କରିବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Travelling ticket inspector; travelling ticket examiner.
টিটিআই
टिटिआइ
(ଟିଟିଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଟିଭ—ଦେ. ବି—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Ṭiṭiva — Ṭiṭṭiva (See)

ଟିଟିର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିତ୍ତିର)—ତିତିର (ପକ୍ଷୀ) (ଦେଖ)
Ṭiṭira — Tittira (bird) (See)

ଟିଟ୍ଟିଭ—ସଂ. ବି. (ଟିଟ୍ଟି=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ଭାଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ତୁଲ. ଲାଟିନ୍ ଟୋଟାନସ୍, ଇଂ. ଟାଟ୍ଲର)—
Ṭiṭṭiva
টিটিভ — ଟେଣ୍ଟେଣ୍ଟ୍ୟା; ଟେଁଟେଁଆ ପକ୍ଷୀ; ଟେଣ୍ଟେଇ ଚଢ଼େଇ—
टिटिह, टि हरो — The tattler bird; Totanus Flavipes
ଟିଟ୍ଟିଭୀ } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
ଟିଟ୍ଟିଭୀ }
[ଦ୍ର—ଏହା କୂଳେଚର ବର୍ଗର ପକ୍ଷୀବିଶେଷ । ଏହାର ଦେହ ପାଉଁଶିଆ ଧଳା ଓ ଚକ୍‌ଚିତ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡରେ ପସୁଆ ପରି କଳା ପରର ଟୋପି ଅଛି; ଥଣ୍ଟ ସରୁ, କଳା ଓ ଲମ୍ବ; ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ର ଅଗ କଳା । ଏହା ପ୍ରାୟ ୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଏ; ଏ ରାତିରେ ଗୋଡ଼କୁ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଟେକି ଚିତ ହୋଇ ଶୁଏ; ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, କାଳେ ସେ ଶୋଇଲାବେଳେ ଆକାଶ ତା ଉପରେ ଖସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଯିବ ଓ ଯେବେ ଖସି ପଡ଼ିବ ତେବେ ସେ ତାହାର ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଆକାଶକୁ ଟେକି ଧରି ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚାଇବ, ଏହି ଧାରଣାରେ ଟିଟ୍ଟିଭ ପକ୍ଷୀ ଗୋଡ଼ ଟେକି ଚିତ ହୋଇ ଶୁଏ । ଏ ଉଡ଼ିଲା ବେଳେ ଏହାର ପ୍ରସାରିତ ପକ୍ଷରେ ଧଳା ଓ କଳା ପଟ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ । ଗେଣ୍ଡା ଓ ପୋକଜୋକ ଏହାର ଖାଦ୍ୟ । ଏ ନଈ କୂଳରେ ଟେଁ ଟେଁ ଶବ୍ଦ କରି ଉଡ଼େ । ଏ ଚାଲିଲା ବେଳେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ସର୍ବଦା ନଚାଉ ଥାଏ ।]

ଟିଟ୍ଟିଭକ—ସଂ. ବି. (ଟିଟ୍ଟିଭ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Ṭiṭṭivaka — Ṭiṭṭiva (See)

ଟିଣ୍‌ଟିଣ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭiṇ-ṭiṇ — ଘଣ୍ଟି ଆଦି ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
টুনটুন — Tinkle of bells etc.
टनटन
[ଦ୍ର—'ଠଣ୍‌ଠଣ୍' ଠାରୁ 'ଟିଣ୍‌ଟିଣ୍' ଏବଂ ଟିଣ୍‌ଟିଣ୍ ଠାରୁ 'ଟୁଣ୍‌ଟୁଣ୍' ମୃଦୁତର ।]

ଟିଣ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟିନ୍; ସଂ. ନାମ ବଙ୍ଗ)—
Ṭiṇa — ୧ । ଟିନ୍ ବା ରଙ୍ଗ ନାମକ ଧାତୁ; ରାଙ୍ଗ—
টীন — 1. Tin (metal).
टीन — ୨ । ରାଙ୍ଗ ଢାଳାଯାଇ ଲେପା ହୋଇଥିବା ଲୁହାର ଚଦର—
2. Tin plate.
୩ । ଦସ୍ତା ଲେପା ଲୁହାର କୁଞ୍ଚୁକୁଞ୍ଚିଆ ପଟା—
(ଟିନି—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Corrugated iron.
୪ । ଟିଣ ପତ୍ରର ଡିବା—4. Tin canister.

ଟିଣ କୋଳି—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ ଓ ତହିଁର କୋଳି—
Ṭiṇa koḻi — A small tree; Ziziphus Rugosa.
ଟିଣିଆଁକୋଳି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟିଣିଅକୋଳି }
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଧଳା ଓ ଗୋଲ ହୋଇଥାଏ; ଏ କୋଳି ବରକୋଳି ଜାତୀୟ ।]

୧	ଇ	ଉ	ର୍ୟ,ରୂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ନ

ଟିଣ ବାକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟିନ୍‌ବକ୍ସ)—ଟିଣରେ ତିଆରି ପେଟରା—
Ṭiṇa bāksa Tin box; tin trunk.
টিনের্ বাক্স **टीनका बकस**
(ଟିଣବାକସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିଣା—ଦେ. ବିଣ—୧। ରାଗୀ; ଯେ ଅଳ୍ପ କଥାରେ ଚିଡ଼ିଯାଏ; ଚିଡ଼ିଲ—
Ṭiṇā 1. Surly; of an irritable temper; peevish.
বদরাগী
चोड़चोड़ा ୨। ଯେଉଁ କଥା ଶୁଣିଲେ ଲୋକ ଚିଡ଼ି ଉଠେ—
2. Irritatory (wards).

ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—A kind of grass.

ଟିଣା ଠାଙ୍ଗଣା, ଲେମ୍ବୁ ରସ, ଘାକୁ ନେଇ ବେଗେ ଯାଉରେ ଘଷ—ଚଗ।

[ଦ୍ର—ଏ ଘାସ ଶ୍ରାବଣ ମାସରୁ ମାର୍ଗଶିର ଯାଏ ବିଲ ଓ ହିଡ଼ରେ ଜନ୍ମେ।]

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଇଂ. ଟିନ୍; ଟିଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରୁ)—ଟିଣର ଡିବିରି; କିରାସିନ ଦୀପ—
Kerosine lamp made of tin.

ଟିଣା ସିଝୁ—ଦେ. ବି—ସିଝୁ (ଦେଖ)
Ṭiṇā sijhu Sijhu (See)

ଟିଣିଆ—ଦେ. ବି—୧। ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—
Ṭiṇiā 1. A kind of meadow grass.
টুনা [ଦ୍ର—ଏହା ପଡ଼ିଆରେ ଉଠେ ଓ ପ୍ରାୟ ଏକ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚରେ ବଢ଼େ। ଏହାର ପତ୍ର ବଳଦା ପରି ସରୁ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ପତ୍ରର ଅଗରେ ପିଆଜପତ୍ର ଭଳି ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଛୋଟ ନାଲ୍ ଛତାକାର ଭୁଣ୍ଡି ଥାଏ।]
टाल्हो ୨। ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. A kind of wild tree; Albezzia Odoratissima; Acacia Speciosa (Haines).

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ହୁଏ। ଏହାର ପତ୍ର ଛୋଟ; ଫଳ ଚେପ୍ଟା ଓ ଛଅ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବର ଛୁରି ପରି; ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଏବଂ ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଫୁଟେ। ଏହାର କାଠ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ ବୋଲି ଘର, ସଗଡ଼ ଓ ହଳର ଉପକରଣ ହୁଏ।]

ଟିଣିଟିଣି—ଦେ. ଅ.—ଟିଣ୍ ଟିଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭiṇi-ṭiṇi Ṭiṇ ṭiṇ (See)

ଟିଣ୍ଟିନିକା—ସଂ. ବି.—୧। ଜଳଶିରୀଷ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭiṇṭiṇikā 1. A kind of tree growing near water.
୨। ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Leech.

ଟିଣ୍ଡିଶ—ସଂ. ବି.—ଭେଣ୍ଡୀ (ଫଳ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ṭiṇḍiśa Lady's finger (fruit).

ଟିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଟିଣ (ଦେଖ)
Ṭin Ṭiṇa (See)

ଟିନ୍ ଟିନ୍—ଦେ. ଅ.—ଟିଣ୍ ଟିଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭiṇ ṭiṇ Ṭiṇ ṭiṇ (See)

ଟିପ୍‌ଟିପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—(ବର୍ଷା) ଛୋଟ ଛୋଟ ଟୋପାରେ
Ṭip-ṭip ପଡ଼ିବା—(rain) Dripping in small drops.
টিপটিপ টিগটাপ [ଦ୍ର—ଝିଣ୍ଝିଣି ବା ଫିସ୍ ଫିସ୍=ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ
टिपटिप ଟୋପାରେ ପଡ଼ିବା (ବର୍ଷା); ଝିପି ଝିପି ବା ଲଫି
(ଟିପି ଟିପି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲଫି=ଝିଣ୍ଝିଣି ଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପା।
ଟିପ୍ ଟିପ୍ ବା ଟୁପୁରୁ ଟୁପୁରୁ=ଝିପି ଝିପି ଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପା।
ଟପ ଟପ ବା ଟପର ଟପର=ଟିପ୍ ଟିପ୍ ଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପା।
ଅସରା=ସାଧାରଣ ବର୍ଷା। ଦୁମୁକାଣି=ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ କିଛି ସମୟ ଅବିରତ ବର୍ଷା।]

ଟିପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧। ଚାଳନ କରିବା—
Ṭip (root) 1 To move.
୨। ପ୍ରେରଣ କରିବା—2. To send.

ଟିପ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଟିପ୍ ଧାତୁ=ଚାଳନ କରିବା, ତୁଳ. ଇଂ. ଟିପ୍
Ṭipa =ଅଗ୍ରଭାଗ)—୧। ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରଭାଗ—
টিপ 1. Finger-tip.
नोक ୨। ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ ପବ—
2. The top phalanx of a finger.
चुटकी ୩। ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ମଧ୍ୟରେ ଧରା ଯିବା (ନାସ ଆଦିର) ପରିମାଣ—3. A quantity of powdered thing held between the phalanges of 2 fingers; a pinch (e. g. of snuff.)

(ଯଥା—ମିତ୍ରେ ଆପଣେ! ଟିପେ ନାସ ଶୁଙ୍ଘିବ କି?)

टिका टिकी ୪। ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ୍ରଭାଗ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦେହରେ ଚାପି
टीप ହୋଇ ଯାଇଥିବାର ଚିହ୍ନ—4. Mark left by the phalanx of the finger; finger-impression.

୫। କରଜପତ୍ର; ତମସୁକ—5. Bond.

୬। ଟିପଚିହ୍ନ; ପକ୍ଷ, ଆସାମୀ ବା ମୁଦାଲମାନେ ରାଜକୀୟ ଆଦେଶ ବା ବିଧି ଅନୁସାରେ (ରେଜିଷ୍ଟ୍ରିଖାନା ବା ଥାନା ବା ଜେଲଖାନାରେ) ବାମହସ୍ତର ବୁଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଠି ଅଗରେ କାଳି ବୋଳି କାଗଜରେ ଯେଉଁ ଚିହ୍ନ ଲଗାନ୍ତି—
6. Left hand thumb-impression left on a bit of paper.

[ଦ୍ର—ବହୁବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇଅଛି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ଟିପ ଉପରେ ଥିବା ରେଖାମାନ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଟିପର ରେଖା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ନୁହେଁ। ଏଥିପାଇଁ ଲକ୍ଷେ ଲୋକଙ୍କ ଟିପଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକର ଟିପଚିହ୍ନ ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ିବ। ସାଧାରଣତଃ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ବାମହସ୍ତ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଷ୍ଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଏ । ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ହାତର ଦଶଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରାଦି ଆକୃତିର ସୂକ୍ଷ୍ମରେଖାମାନ ଅଛି ବୟସବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ମନୁଷ୍ୟ ଆକାରରେ ବଢ଼ିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତହିଁର ସ୍ୱରୂପ ବଦଳେ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଅଳ୍ପ ଯାହା ହାତର ଟିପଚିହ୍ନ ନିଆଯାଇ ଥିବ ୧୦ ବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ଟିପଚିହ୍ନ ନେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ଦାଗୀ ଓ ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କର ୧୦ଟି ଯାକ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ନିଆଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଦଲିଲମାନଙ୍କରେ କେବଳ ବାଆଁହାତ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ନିଆଯାଏ କାହିଁକି ? ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇ ଅଛି ହାତର ସବୁ ଅଙ୍ଗୁଠି ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଠି ଉପରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା କମ୍ କାମ ବା ଚାପ ପଡ଼େ; ଏଥିପାଇଁ ତାହା କ୍ଷତ ବା ନଷ୍ଟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅନ୍ୟ ଅଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା କମ୍; ଏଥିପାଇଁ ଉକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ନେଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଟିପଚିହ୍ନ ଦେବା ମନୁଷ୍ୟର ଉକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ପୁଣି ନିଆଯାଇ ଉଭୟ ଟିପଚିହ୍ନକୁ ତୁଳନା କରି ଉକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନଟ କରି ହେବ, ଏହି ଆଶାରେ ଉକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନ ନିଆଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପରେ ସେ ଅଙ୍ଗୁଠି କ୍ଷତ ହେଲେ ବା କଟି ଗଲେ ପ୍ରଥମେ ନିଆଯିବା ଟିପଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଲୋକକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ।]

କୌଟା ୭ । ତାସ୍ ବା ଗଞ୍ଜପା ସାରରେ ୧ଠାରୁ ୧୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଟୀପ ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ବିନ୍ଦୁ—7. Points (from 1 to 10) marked on a playing card.

ଟିପ ଚୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟିପ ଦେବା (ଦେଖ)
Ṭipa chā̤libā 1. Ṭipa debā (See)
୨ । ଲେଖିବା—2. To write.

ଟିପ ଚିହ୍ନ—ଦେ. ବି—୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ୍ରଭାଗରେ କାଳି ଲଗାଇ
Ṭipa chihna ତଦ୍ୱାରା କାଗଜରେ ବସାଯିବା ଚିହ୍ନ ବା ଛାପ—
ଟିପସହି 1. Finger-impression put on a
टिप्पो, टिक्को piece of paper.
୨ । ଦଲିଲଆଦିରେ ଦିଆଯିବା ବାମହସ୍ତ ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳର ଅଗର ଛାପ—2. Impression of the thumb of the left hand put on a deed.
୩ । କୌଣସି ଚିହ୍ନଗ୍ରାହୀ ବସ୍ତୁରେ ବସିଯାଇଥିବା ଟିପର ଦାଗ—3. Impression of the finger-tips left on any impressionable thing.

ଟିପଚିହ୍ନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦଲିଲ ସମ୍ପାଦନ କରିବାର
Ṭipa-chihna debā ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ (ଦଲିଲର ସମ୍ପାଦନକାରୀ
ଟିପসহি করা ବ୍ୟକ୍ତି) କାଳିବୋଳା ବାମ ହାତର ବୁଢ଼ା
टिप्पो देना ଅଙ୍ଗୁଠିର ଛାପ ଲଗାଇବା—
To imprint one's finger-impression on a document.

ଟିପ୍ ଛୁଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଦଲିଲର ଲେଖକ ଅଶିକ୍ଷିତ
Ṭipa-chhuā̃ibā ଦଲିଲସମ୍ପାଦନକାରୀର ସମ୍ମତି ଲେଖିବାପୂର୍ବରୁ କଲମକୁ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଟିପଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରାଇବା—
1. (the scribe of a document) To get the pen touched by the fingers of an illiterate executant.
୨ । ଟିପ ଦେବା ୧-୪ (ଦେଖ)
2. Ṭipa debā 1-4 (See)

ଟିପ ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିପ ଛୁଆଁଇବା (ଦେଖ)
Ṭipa chhuĩbā Ṭipa chhuā̃ibā (See)
(ଟିପଛୁଆଁଇଁବା, ଟିପଛୁଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିପଟାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ
Ṭipa-ṭāṇa karibā ମଧ୍ୟରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରିବା—
To hold anything tightly between the phalanges of 2 fingers.

ଟିପଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିପ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ଟିପ୍ପନ)—୧ । ସ୍ମାରକଲିପି—
Ṭipaṇā 1. Memorandum notes.
ঠিকুজী ୨ । ଜାତକ ବା ଜନ୍ମପତ୍ରିକାରୁ ଉଦ୍ଧୃତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଲିପି;
टिप्पन; टीप କୋଷ୍ଠୀ—2. Short jottings taken from a horoscope.

ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସକଳ ଟିପଣା ଦେଖଣ କାହିଁ କାହିଁ ଚାହିଁଲେ ।
ଉପାସ୍ୟଚରଣ. ସାଅନ୍ତ୍ରଅ ବାହା ।

୩ । ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଥିବା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗାର—
3. Finger mark; a notch (Beams).

ଟିପଣା ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବରପାତ୍ର ଓ କନ୍ୟା
Ṭipaṇā dekhibā ପାତ୍ରଙ୍କ ଜାତକକୁ ତୁଳନା କରିବା—
ঠিকুজী দেখা To compare the horoscopes of
टिप्पन मिलाना the bride and the bridegroom elect to see if they tally.
ଟିପଣା ପକା(କେ)ଇବା, ଟିପଣା ବୁଝିବା, ଟିପଣା ମିଳା(ଲେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଟିପଣା ମିଳିବା—ଦେ. ବି—ଜାତକ ସୁଝିବା; ବିବାହମେଳକ ଘଟିବା;
Ṭipaṇā mi̤libā ବରକନ୍ୟା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବରପାତ୍ର ଓ
ঠিকুজী মিলা କନ୍ୟାପାତ୍ରଙ୍କର ଜାତକ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ
टिप्पन मिलना ଥିବା—Favourable tallying of 2
(ଟିପଣାସୁଝିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) horoscopes (of the bride and the bridegroom elect) with each other.

ଟିପଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିପ୍ପନୀ)—୧ । ଟିପଣା (ଦେଖ)
Ṭipaṇi 1. Tipaṇā (See)
টিপনী ୨ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟୀକା—2. Short gloss or concise
टिप्पणी commentary.

ବୃହଦର୍ଥ ବୋଇଲେ ପରବ୍ରହ୍ମ ଯେବେ,
ଟୀକା ଟିପଣୀ ତାହା କହ ଶୁଣ ଏବେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ୱ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇମ୍ପ	ଉଥ	ଞ
୬	ଈ	ଉ	ଋ	ଲ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଟିପ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଲେଖାଲେଖି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା—
Tipa debā
ଟିପ୍ ଦେଓ୍ୱା 1. To begin any work or writing.
टिपो देना (ଯଥା—ମୁଁ ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରେ ୧୫ ଦିନ ହେଲା ଟିପ ଦେଇ ନାହିଁ ।

ଟିପ ଛୁଇଁବା }
ଟିପ ଛୋଇଁବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଟିପ ଲଗା(ଗେ)ଇବା }

୨ । ଲେଖିବା—
2. To write.

ଆଉ ଅଛି ଗୁଣ କେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନ ଟିପ ଦେବ ଦଶ୍ତ ନାହିଁ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଲେଖାକୁ ସଂଶୋଧନ କରିବା ବା କାଟିଦେବା—3. To correct the writings of of a person by scoring through something already written.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—4. To touch a person or a thing slightly with the finger-tip.

୫ । ଟିପଚିହ୍ନ ଦେବା (ଦେଖ)
5. Ṭipa-chihna debā (See)

ଟିପ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଦଲିଲରେ କାଳିର ଟିପଚିହ୍ନ
Ṭipa basā(se)ibā ଦେବା—1. To imprint one's finger impression on a document.

୨ । କୌଣସି ନରମ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ଟିପକୁ ମାଡ଼ି ଚାପିରେ ଆପଣାର ଅଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଚିହ୍ନକୁ ଅଙ୍କିତ କରିଦେବା—2. To impress the marks of one's finger-tips on the body of a soft thing.

ଟିପି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଟିପ ଦେବା (୧—୪) (ଦେଖ)
Ṭipa māribā 1. Ṭipa debā (1–4) (See)
ଟିପମାରା ୨ । ତାସ୍ ବା ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ବଡ଼ ବା ହୁକୁମ ସାର
टिपना ପକାଇ ଛୋଟ ସାରକୁ ଜିତି କରି ନେବା—2. To play with a card of higher value by throwing it against a card of lower value.

୩ । ଫଳ ଆଦି କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଟିପ ବା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଚିପି ଦେବା—3. To press with the tip of one's finger a thing to see if it is soft or ripe.

ଟିପ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟିପ ଦେବା (୧—୪) (ଦେଖ)
Ṭipa lagā(ge)ibā Ṭipa debā (1-4) (See)

ଟିପା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଟିପ୍ପଣୀ)—୧ । ଲେଖି ରଖିଥିବା ସ୍ମାରକ ଟୀକା—
Ṭipā 1. Memo.
ଟିପ ୨ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନୋଟ—
टिप्पा, टिप्पणी 2. Short notes; jottings.

୩ । ଚିତା; ଚୋପା—3. A small circular mark on the brow made with the tip of the finger dipped in sandal-paste etc.

୪ । ମଇଁଷିଙ୍କ ବେକରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଫମ୍ପା ବାଉଁଶ ନଳ ଓ ତାହାର ଦୁଇ ପାଖରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ କାଠି; ଟିପେଇ—4. A hollow piece of bamboo tube suspended to the neck of a buffalo and having two small sticks suspended on both sides of it.

ମହିଷ-ଟିପାର ଶୁଭୁ ଶୁଭୁ ଧ୍ୱନି,
ଯୋଗେ ମୁଖରିତ ଅରଣ୍ୟ ସରଣି । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

[ଦ୍ର—ଦୁଷ୍ଟ ବା ଓଲଟା ଗୋରୁ ମଇଁଷିଙ୍କ ବେକରେ ଏହା ବନ୍ଧା ହୋଇ ଥାଏ । ସେମାନେ ଚାଲିଲା ବେଳେ କାଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡି ଫମ୍ପା ନଳରେ ବାଜିବାରୁ ଠଣ ଠଣ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ଏବଂ ଏଥିରୁ ସେମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି ଜଣା ଯାଏ ।]

୫ । ପାଇକମାନେ ବାଆଁ ହାତରେ ଧରିବା ଚାରିକୋଣିଆ ଢାଲ—
5. A four cornered shield used by the foot-soldiers.

ଟିପ ୬ । ମାଇପେ କପାଳରେ ଖେନିବା ଗୁଞ୍ଜର ପୋକର
टिकाली ଦୃଢ଼ ପକ୍ଷର ନାଲି ଓ ନେଳି ଟିକିଲି—6. Small circular slips of the hard green or red stiff wing of a kind of insect.

୭ । ଛୁଞ୍ଚରେ ସିଲାଇ କର୍ମ—
7. Sewing with the needle.

୮ । ତାଗା—8. Stitch.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଦ—ବସନ୍ତ ରୋଗ ନିବାରଣ ପାଇଁ ଖେନିବା ଟିକା—Vaccination; inoculation.

ଟିପାଇ—ଦେ ବି—ଟିପେଇ (ଦେଖ)
Ṭipāi Ṭipei (See)

ଟିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଟେପ ଧାତୁ = ପ୍ରେରଣ, ଗୁଳନ)—
Ṭipā(pe)ibā ୧ । ଗୋଡ଼ର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ
ଟିପେଟିପେ ଯାଓ୍ୱା ଛେଚେଇ ଛେଚେଇ ଚାଲିବା—1. To walk
टिपवाना with the fore part of the soles touching the ground.

୨ । ଛେଚେଇ ଛେଚେଇ ଚାଲିବା—
2. To limp; to walk lamely.

୩ । ଟିପିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
3. Causative form of Ṭipibā.

ଟିପା(ପେ)ଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଟିକା ଖେନିବା—
Ṭipā(pe)i hebā 1. To be vaccinated or inoculated.

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ନିଜର ଗୋଡ଼ହାତ ମୋଡ଼ାଇ ଦେବା—2. To have one's limbs massaged by another.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଆଣ୍ଠା ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟିପାଏ—ଦେ. ବି, ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଟିପେ (ଦେଖ)
Ṭipāe — Ṭipe (See)

ଟିପା କାଗଜ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର କାଗଜ ଖଣ୍ଡରେ କୌଣସି ବିଷୟ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଟିପି ନିଆଯାଏ—
Ṭipā kāgaja
টেপাকাগজ
यादद्दास्त टीपा
Memorandum slip; a slip of paper in which casual notes are jotted down; rough draft.

ଟିପା କାଠି—ଦେ. ବି—ହାଲୁକା କାଠରେ ନିର୍ମିତ ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—
Ṭipā kāṭhi . A log of light wood used by the Noḻiā fishermen of Puri for floating on the billowy sea.

ଟିପା କାଠି ପୃଷ୍ଠେ ଚଳନ୍ତେ ନୋଳିଆ
ଗାଏ 'ଜୟ ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର' । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ତିନ୍ତିପରି ଓ ୪।୫ ହାତ ଲମ୍ବା ଓ ଅତି ହାଲୁକା କାଠ । ପୁରୀର ନୋଳିଆମାନେ ଏହା ଉପରେ ବସି ତରଙ୍ଗମୟ ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ଅନାୟାସରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଏହା ପାଣିରେ ଭାସି ରହେ ।]

ଟିପା ଖାତା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଖାତା ବା ବହିରେ କୌଣସି ବିଷୟ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ଲେଖାଯାଏ; ଚିଠାଖାତା; ହାତଚିଠା—
Ṭipā khātā
টেপাখাতা
टीपाखाता
Note-book; pocket-book.

ଟିପାଟିପି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟିପ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ; କ୍ଷେପଣ)—
Ṭipā-ṭipi ୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଠାରଠାର; ଠାରିବା, ଠାରଠାର—
টেপাটেপী
टीपाटीपि
1. Mutual significant glances; mutual nods and winks.

୨ । ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖିବା—2. Taking down of stray notes.

୩ । ସ୍ମାରକ ଲିପି—3. Memorandum.

୪ । ଗୋପନରେ କଥାଭାଷା—4. Whisperings.

୫ । ଚିପାଚିପି—5. Pinching; squeezing.

୬ । କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କ ନାମ—6. Names of a brother and sister in the folktale.

ଟିପାଟିପି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରମଧ୍ୟରେ ଠାରଠାର ହେବା—
Ṭipāṭipi hebā
টেপাটেপি হওয়া
To carry on or exchange thoughts by mutual nods and signs.

ଟିପାରା—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ତ୍ରିପୁରା)—ବଙ୍ଗଦେଶସ୍ଥ ତ୍ରିପୁରା ରାଜ୍ୟ—
Ṭipāra
টিপারা
Tippara State in Bengal.

ଟିପାରି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଷ୍ଟ୍ରବେରି)—
Ṭipāri ୧ । ବିଦେଶୀ ଖାଦ୍ୟ ଫଳବିଶେଷ; ଟେପାରି—
টিপারী, টেপারী
बिलायती मकी
1. Cape goose berry; Brazil cherry; Physalis Peruvina.

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗନାଦି ବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁ ଫଳ ଶାକ । ଫଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ବାଇଗଣ ପରି ବହୁବୀଜ, ଫଳ ଅଣ୍ଡାକାର ଫଳ ପରି ଫୁଲର ବହିଚ୍ଛଦରେ ଆବୃତ ଥାଏ । ଏ ଗଛ ଆମେରିକାର ପେରୁ ଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଅଣାଯାଇ କୃଷି କରାଯାଉଅଛି (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର) । ପାଚିଲା ଫଳ ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ ।]

୨ । ଡଙ୍କାରି (ଦେଖ)—2. Ḍaṅkāri (See)

ଟିପି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଗ; ଅଗ୍ରଭାଗ—
Ṭipi — Top.

ଟିପି ଚଢ଼େଇ—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Ṭipi charḍhei — A kind of small bird.

ଟିପି ଚଢ଼େଇ ଟିକିକି ପାଣିରେ ବୁଡି ମରଇ । ପ୍ରହେଳିକା ।

[ଦ୍ର—ଏ ୩।୪ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ପୋଷନ୍ତି ।]

ଟିପିଟିପି—ଦେ. ଅ—ଟିପ୍‌ଟିପ୍ (ଦେଖ)
Ṭipi-ṭipi — Ṭip-ṭip (See)

ଇନ୍ଦ୍ର ଟିପିଟିପି କରଣ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଟିପିଣ୍(ନ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଟିଫିଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭipiṇ(n) — Ṭiphiṇ (See)

ଟିପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଟିପ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ, ପ୍ରେରଣ)—
Ṭipibā ୧ । ନଖ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ କରିବା; ଉତ୍ତେଜିବା
টিপা, টেপা
टिपना
1. To pinch softly; to titilate; to hurt softly; to tip.

ମୋତେ ଚୁଚ୍ଚା କର କର ଲୋଚୁ ମୁଁ ନଖରଖର
ଟିପୁଁ ତେଣ ଲାଜେ ଜରଜର । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ଟିପ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ବା ଚିପିବା—
2. To strike or press with the tip of the finger.

କେତେକ ଲୋକ ତହିଁ ମୃଦଙ୍ଗ ଟିପିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

୩ । ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ମୋଡ଼ିବା ବା ଘଷିବା; ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା—3. To perform massage on the body; to rub the body with the fingers; to press.

୪ । ସ୍ମରଣାର୍ଥେ କୌଣସି ବିଷୟ ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖି ରଖିବା; କୌଣସି କଥା ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖିବା; ନୋଟ୍ କରିବା—
4. To note down; to jot down anything for future reference.

୫ । ଆଖି ମାରିବା; ଠାର ବା ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା—5. To convey one's idea by signs, winks or glances.

୧	ଙ	ଞ	ଋ,ଋ	ଢ଼	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଷ୍ଟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଢ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତ

୬ । ଗୋପନରେ କହିବା; କାନରେ ଭୁଜ କରି କହିବା—
6. To report a thing privately or in whispers; to hint.

ଟିପି ଦେଲେ କଂସ ଅଗେ କେ ନୃଶଂସ ନନ୍ଦବନ୍ଧୀ ହେବେ କୋପେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋସରଜୁ ୫ ଗୀତ ।

୭ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ ଆଦିଙ୍କୁ ଚାଳିତ କରିବା—
7. To goad to action; to drive a horse or elephant.

କି ଗର୍ଜି ଦେଶ ରଜା ଶୁଣିଣ କୋପିଲେ
ମାଧବାଙ୍କୁ ତାହାଙ୍କୁ ହାତୀ ଟିପି ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । (ବନ୍ଧୁକର ଗୁଳି, ଶର, ଢେଲା ଆଦିଙ୍କୁ) ଲକ୍ଷ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଫିଙ୍ଗିବା—8. To despatch (a ball, stone etc) towards an aim; to throw at.

୯ । ସିଲେଇ କରିବା; ଟିପେ ଦୁଇଟିପ ସେଇଁ ଦେବା—
9. To sew a stitch or two.

(ଯଥା—ଏ ଚିରା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡ ଠାଏ ଦୁଇଠାଏ ଟିପି ଦେଇ ସାର ଭୁମ ସାଙ୍ଗେ ଯିବି ।)

[ଦ୍ର—'ଟିପିବା' କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଟିପୁଣା—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରକାରମାନେ କୌଣସି ରୂପକୁ ଚିତ୍ର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ପଟରେ ମୋଟାମୋଟି ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କନ କରନ୍ତି—The canvas on which a painter chalks or pencils the outlines of a picture before actually painting it.
Ṭipuṇā

ଟିପେ—ଦେ. ବି. ବିଣ—ଚିମୁଟାଏ; ଟିପରେ ଧରିବା ଭଳି—
Ṭipe A quantity of something contained between the phalanges of 2 fingers; a pinch of.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଲେଶମାତ୍ର; ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ——
A little; in a small degree; slightly.

ଢେକିବା ଷଣେ ଟିପେ ଘୁଞ୍ଚାଇ ନ ପାରିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଟିପେଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପଦୀ)—୧ । ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଷ୍ଟୁଲ୍—
Ṭipei Tripod.
ତିପାଈ

୨ । ଶଗଡ଼ର ଜୁଆମୁଣ୍ଡିକୁ ଟେକି ଧରିବାର ଠିଆ ବା ଠେଙ୍ଗା—
ତିରକାଠ 2. A forked prop to support the front-point of a standing cart (so as to make the body of the cart parallel with the ground).
ଉଟଡ଼ା; ଉଟଡ଼ପା

୩ । ଟିପା (୪) (ଦେଖ)
3. Ṭipā (4) (See)

୪ । ଟିପା କାଠି (ଦେଖ)
4. Ṭipā kāṭhi (See)

୫ । ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ସୋଲ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ି—
5. A contrivance having two bunches of pithy stems of cork attached to the both ends of a string and used as a buoy to keep a person a float in water; a float.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ସୋଲ ବିଡ଼ା ଦୁଇଟା ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ଲୋକେ ଏହା ଉପରେ ବସିଲେ ଏହା ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ନ ଯାଇ ଭାସେ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଏ ନାହିଁ ।]

୬ । (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) ତିନି ଗୋଟି ଗୋଡ଼ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଚଉକି—6. A three legged stool used by goldsmiths.

[ଦ୍ର—ଏହା ୧ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ; ବଣିଆମାନେ ଏହା ଉପରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ସୁନା ରୁପାର ବସ୍ତୁ ରଖି ଏହାକୁ ବସିବା ସ୍ଥାନର ସାମନାରେ ଡେ଼ସ୍କ୍ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଟିଫିଣ(ନ୍)(ଣି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟିଫ୍‌ଫିନ)—ଜଳଖିଆ—
Ṭiphiṇ(n)(ṇi) Light refreshments.
टिफिन टिफन

ଟିମ—ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଡିମ୍ଭ)—୧ । ଶିଶୁ—
Ṭima 1. Child; infant.
(ଟିମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ବାଙ୍ଗୁରା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A stout dwarf.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ପେଟ ଢୁମାଢୁମ୍ ହୋଇ ଫୁଲିଥାଏ—
1. Having one's belly swollen.

୨ । ବାଙ୍ଗୁରା ଓ ସ୍ଥୂଳକାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Stout and dwarfish (person).

୩ । ଛୋଟ ଏବଂ ମୋଟ(ବସ୍ତୁ)—
3. Stumpy; stout and thick (thing).

ବୈଦେ. ବି (ଇ. ଟୀମ୍)—କ୍ରିକେଟ୍ ଆଦି ଖେଳିବା ଦଳ; ଖେଳୁଆଡ଼ଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଦଳ— Team (of players).
टीम
টীম

ଟିମକ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ —ଟିମ (ଦେଖ)
Ṭimak Ṭima (See).

ଟିମା — ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଟିମ (ଦେଖ)
Ṭimā Ṭima (See).

ଟିମା(ମେ)ଇବା —ଦେ. କ୍ରି (ଭୁଲ. ଇଂ. ଟିମ୍ପାନି=ପେଟ ଫୁଲାଇବା)—
Ṭimā(me)ibā ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାନଭୋଜନ ବା ବାୟୁଦୋଷ ଯୋଗୁଁ (ପେଟ) ଢୋଲ ଭଳି ଫୁଲିବା—
টুইটুম্বুরহওয়া
ফুলনা To swell like a drum (said of the belly after a full meal or drink).

ଟିମି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଟିମ (ଦେଖ)
Ṭimi Ṭima (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ, 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଟିମ୍ପଣି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପାଚଣ (ଦେଖ)
Ṭimpaṇi — Pāchaṇa (See).

ଟିମ୍ବିରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବିରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Ṭimbiri — Birurḍi (See.

ଟିରକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଗରୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଡରୁଡ଼ାଇ ଦେବା; ଟିରକୋଇବା—ଭାଗାନ
Ṭir-kā(ke)ibā — 1. To scare away by cautioning beforehand.
[ଟିରକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଗୋପନରେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ଟିଅଇବା; ମଚାଇବା— 2. To instigate a person by giving secret advice; to secretly incite a person.

ଟିର୍‌କା ଟିର୍‌କି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିର୍‌କାଇବା (ଦେଖ)
Ṭir-kā ṭir-ki karibā — Ṭir-kāibā (See).

ଟିର୍‌କି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟିରିକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭir-ki (etc) — Ṭiri-ki etc (See).

ଟିରିକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିର୍‌କାଇବା (ଦେଖ)
Ṭirikā(ke)ibā — Ṭir-kāibā (See).

ଟିରିକି—ଦେ. ବି (ତୁଲ. ଫ. ତାର; ତାର୍ଯ୍ୟକ୍)—
Ṭiriki — ୧ । ମେରୁଦଣ୍ଡର ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନ— 1. The coccyx; fundament or lowest point of the lower end of the spine.
୨ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—2. Anus.

> ଆଖି କଜଳ ଗୁହାଯାଏ
> ଟିରିକି କଜଳ ଗୁହା ନ ଯାଏ—ଢଗ ।

ଟିରିକି କଜଳ—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି)—ଆଖିରେ କଜଳ ନ ଦେଇ ଅସ୍ଥାନ ବା ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ ଦେଇବା କଜ୍ଜଳ (ଯାହା ପ୍ରତିବେଶୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକଟୁ ହୁଏ)—
Ṭiriki kajaḷa — Black rouge painted at the wrong part of the body (which become an eyesore to the neighbours).

ଟିରିକି ନଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଷ୍କର୍ମା ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟବିହୀନ ହୋଇ ବୃଥାରେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ, ବସିବସି, ବା ବୁଲିବୁଲି ସମୟ ନଷ୍ଟ କରିବା—
Ṭiriki nachā(che)ibā — To loaf; to lounge aimlessly.
ଟୋଟୋ କରିଯା ବେଡ଼ା

ଟିରିକି ନାଚିବା—ଦେ. ବି—ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଯୋଗୁଁ ଛଟପଟ ହେବା—
Ṭiriki nāchibā — Becoming restless in agony on account of pain in the anus.
(ଟିରିକି ନାଚିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

> ବୁଢ଼ା ମାକଡ଼ ରେ ବୁଢ଼ା ମାକଡ଼ ! ମୋ ବରକୋଳି ପାଚିଲା ।
> ଖୋଳିଯାଉ ତୋ ବରକୋଳି ମୋ ଟିରିକି ନାଚିଲା ।
> ବୁଢ଼ାମାକଡ଼ କାହାଣୀ

ଟିରିକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଓଦା ଭୂଇଁ ବା ଚିକ୍କଣ) ଖରା ଯୋଗୁଁ ଫାଟିଯିବା; ଚଡ଼ିକିବା—1. To crack (said of clayey soil hardened by drought.)
Ṭirikibā
ଫାଟା
ତିଲକନା ୨ । (ଜମି) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ହଳ ହେବାର ଅଯୋଗ୍ୟ ହେବା; ଘାଗଡ଼ା ହେବା—2. (Land) To become too dry to be ploughed.

ଟିଲ୍—ଦେ. ବି—କେହି କାହାକୁ ଗୁଣ ପକାଇବା ସମୟରେ ଗୁଣର ଦୋଷ ବାଧିବ ନାହିଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତର୍ଜନୀ ଓ ମଧ୍ୟମ ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ଛନ୍ଦି ରଖିବା—A pose made by the index and the middle finger to undo the evil effects of an oath uttered.
Ṭil
ଟିକଟିକୀ

ଟିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଫ. ଟୁଲୀ=ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ଫ. ଅଷ୍ଟୀଲା=ବାଲିଗରଡ଼ା; ତୁଲ. ବଂ ଓ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଖାଲଜମିକୁ ଘେରିଥିବା ଉଚ୍ଚ ଜମି—
Ṭilā — High land surrounding a low field.

ଟିଲି—ଦେ. ବି.—ଟିଲ୍ (ଦେଖ)
Ṭili — Ṭil (See)

ଟିହା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟିଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭihā (etc) — Ṭiā etc (See)

ଟିହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଅଇବା (ଦେଖ)
Ṭihāibā — Ṭiā-ibā (See)
(ଟିହେଇବା, ଟେହ୍ୟାବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟିହାଟେହି—ଦେ. ବି—କୌଣସି କୁକାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—Instigation.
Ṭihā-ṭehi
ଟୁଆଟୁଇ ବହକାବ

ଟିହିକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟିଟ୍ଟିଭ ପକ୍ଷୀର ଟିଁ ଟିଁ ଡାକ—
Ṭihikā — Tittering or the tit-tit sound of the lapwing.

ଟିହିକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—(ଟିଟ୍ଟିଭ ବା ଛଞ୍ଚର ପକ୍ଷୀ) ଟିଁ ଟିଁ ରାବିବା—To make a tit-tit sound; to titter (said of the lapwing).
Ṭihikibā

ଟିହିଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନିକ୍ଷିପ୍ତ ହେବା—
Ṭihiṅkibā — To be thrown.

ଟିହିଙ୍ଗାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଡିଆଁ ଡିଆଁ ପଳାଇବା—
Ṭihiṅgāibā — To run away frisking; to run with leaps and bounds.

ଟିହିଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଟିହିଙ୍ଗାଇବା (ଦେଖ)
Ṭihilāibā — Ṭihiṅgāibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯୁ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ

ଟିହ୍ଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଟିଅଇବା (ଦେଖ)
Ṭihlā-ibā — Ṭiā-ibā (See)

ଟିକ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଗମନ କରିବା—
Ṭik (root) — To go; to move.

ଟୀକା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଟୀକ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Ṭikā — ଆ; ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ହୁଏ)—
ବ୍ୟାଖ୍ୟା; ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥର ବିଶଦୀକରଣ—Annotation; commentary; explanation.
टीका ଦେ. ବ—୧ । ରାଜଟୀକା; ରାଜାଙ୍କର ସିଂହାସନାରୋହଣ
टोका କାଳରେ ତାଙ୍କ କପାଳରେ ଦିଆଯିବା ଚନ୍ଦନାଦିର ଟୋପା —
1. A mark with sandal paste etc. put on the forehead of a king on the occasion of his accession.
୨ । ଟୁକା (ଦେଖ)—2. Ṭikā (See)

ଟୀକାକାର—ସ. ବ. (ଟୀକା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବ୍ୟାଖ୍ୟାର
Ṭikā-kāra — ପ୍ରଣେତା—Commentator; annotator.

ଟୀକିରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବୁଢ଼ା—
Ṭikirā — Ant hill.

ଟୁଆଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—କ୍ଷୁଦ୍ର; ଛୋଟ—
Ṭuān̄ — Tiny.

ଟୁଆଁ ଟୁଇଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁନ ଗୁନ ହୋଇ କଥାଭାଷା ହେବା—
Ṭuān̄ ṭuin̄ hebā — To talk in whispers.
टु शब्दकरा

ଟୁଆଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ (ଇଂ. ଟାଓ୍ୱେଲ୍) ବ—ମୋଟ
Ṭuāla — ଓ ଶ୍ୱେତ ଗାମୁଛା—Towel.

ଟୁଇଁ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଭୁଲ. ଇଂ. ଟାଇନି)—ଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—
Ṭuin̄ — Very small; tiny.
टुइयाँ

ଟୁଇଁ ଟାଇଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୁଆଁ ଟୁଇଁ ହେବା (ଦେଖ)
Ṭuin̄ ṭāin̄ hebā — Ṭuān̄ ṭuin̄ hebā (See)

ଟୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ଭଞ୍ଜ ଧାତୁ)—ବଥ ବା ଫୋଟକାକୁ ଫୋଡ଼ିବା—
Ṭuin̄bā — To lance a boil or blister.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଆଖିରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ଗେଞ୍ଜିବା—
To poke a person's eye with the finger.

ଟୁଇଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟ୍ୱିଲ୍)—ଏକଜାତୀୟ ମୋଟା ଓ ଚକ୍କଣ
Ṭuil — ସୂତା ଲୁଗା—Twill.
टुइल्; टेर्चाबुना [ଦ୍ର—ଏ ଲୁଗାର ବୁଣା ଏପରି ଯେ ଏଥିରେ
टुइल — ତେରଛା ରେଖାମାନ ପଡ଼ିଲା ପରି ଦେଖାଯାଏ ।]

ଟୁଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମୃଦୁ ମଧୁର ଧ୍ୱନି—
Ṭu — A low sound.
टुँ

ଟୁଙ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସାନ ସାନ ଛିଦ୍ର ବା କଣା—
Ṭuṅki — Small hole

ଟୁଁଟାଁ—ଦେ. ଅ (ବସ୍ତୁବଚନ)—ଟୁଁ (ଦେଖ)
Ṭun̄ṭān̄ — Ṭun̄ (See)
(ଟୁଇଁଟାଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁକ୍‌ଟାକ୍—ଦେ. ଅ—ଟକ୍‌ଟକ୍ (ଦେଖ)
Ṭuk-ṭāk — Ṭak-ṭak (See)
टुकटाक [ଦ୍ର—ଏହା ଟକ୍‌ଟକ୍ ଅପେକ୍ଷା କ୍ଷୀଣତର ।]
(ଟୁଲୁଟାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁକ୍‌ଟୁକ୍—ଦେ. ଅ—ଟୁକ୍‌ଟାକ୍ (ଦେଖ)
Ṭuk-ṭuk — Ṭukṭāk (See)
ଦେ. ବିଣର ବିଣ—ଟହଟହ (ଦେଖ)
Ṭahaṭaha (See)
(ଟୁଲୁଟୁଲୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁକ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡା ଓ ତୋରାଣି
Ṭuk-nā — ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କୁଣ୍ଡବିଶେଷ—
A tub for feeding cattle; manger.

ଟୁକ୍‌ରା—ଦେ. ବ—ଟୁକୁରା (ଦେଖ)
Ṭuk-rā — Ṭukurā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଟୋକେଇ—Basket.

ଟୁକ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ପୁଂ—ଟୋକା (ଦେଖ)
Ṭuk-lā — Ṭokā (See)
(ଟୁକ୍‌ଲି—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟୁକ—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ତୋକ)—ଭୋଜନକ୍ରିୟା—
Ṭuka — Eating.

ଟୁକ ଚଳିବା—ଦେ. ବ—ଭୋଜନକ୍ରିୟାର ସମାଧାନ—
Ṭuka chaḻibā — The accomplishment of one's meal.
(ଯଥା—ମୁଁ ରୋଜଗାର ନ କଲେ ପରିବାରର ସମସ୍ତଙ୍କର ଟୁକ ଚଳିବ କାହିଁ ।)

ଟୁକଣା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳପାତ୍ର—
Ṭukaṇā — Small water-pot.
ଦେ. ବି—ଟୁକୁଣା (ଦେଖ)—Ṭukuṇā (See)

ଟୁକନା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଟୋକେଇ—
Ṭukanā — Basket.

ଟୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—ଟୋକା (ଦେଖ)
Ṭukā — Ṭokā (See)
(ଟୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟୁକିନି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଭୋଗେଇ—
Ṭukini — A small wicker-work tray.

ଟୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ସ୍ତୋକ)—୧ । ଶସ୍ୟାଦି ଚଞ୍ଚୁ ଗୋଟାଇ
Ṭukibā — ବା ଖୁଣ୍ଟି ଖାଇବା; ଟୋକିବା—

ଖୁଁଟା 1. To eat small particles by picking up
खुटकना, चुगना from the ground.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୋଷ ଦେଖାଇବା—
टोकना 1. (fig) To find fault with.
ଟୋକା ୩ । ଟିପି ନେବା—
टांकना 3. To jot down notes.

ଟୁକି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—୧ । ପଥର ବାଟି ବା ଗିନା—
Ṭuki 1. Small saucer or cup of stone.
୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ସ୍ତ୍ରୀ; ଟୁକାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
2. Feminine of Ṭukā.

ଟୁକୁଜୀବନ—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଟିକିଜୀବନ (ଦେଖ)
Ṭuku-jibana Ṭiki-jibana (See)

ଟୁକୁଜୀବନିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଟିକିଜୀବନିଆଁ (ଦେଖ)
Ṭuku-jibaniāñ Ṭiki-jibaniāñ (See)

ଟୁକୁଟୁକୁ—ଦେ. ଅ ଓ ବିଣର ବିଣ—ଟୁକ୍‌ଟୁକ୍ (ଦେଖ)
Ṭuku-ṭuku Ṭuk-ṭuk (See)

ଟୁକୁଣା—ଦେ. ବ. (ସ୍ତ୍ର. ସ୍ତୋକ=କ୍ଷୁଦ୍ର) —
Ṭukuṇā ୧ । ପିତଳର ଛୋଟ ଗଡ଼ୁ ବା ଝାଲି—
ଟୁକନୀ 1. Small brass jug.
टोकना ୨ । ବଟୁଲି ବା ପିତଳର ପାକ ପାତ୍ର—
2. Brass cooking pot.

ଟୁକୁମଟାମ—ଦେ. ବ—ଘରର ସମତା ପରୀକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର
Ṭuku-maṭāma ତ୍ରିକୋଣାକାର ଫଳକଯୁକ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ;
ଓଲମ ଉଳମାମଠାମ—
साहुल Mason's triangular plumb-level.

ଟୁକୁମୂଷା— ଦେ. ବ. (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ) (ସଂ. ସ୍ତୋକ+ମୂଷିକ)—ଟୁଙ୍ଗେଇ
Ṭuku-mūshā ମୂଷାର ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—(a nursery
(ଟୁକୁମୂଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) word) An endearing term applied
नेङ्‌टी इन्दर to the common house-mouse.
(ଟୁଇକୁମୂଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଟୁକୁମୂଷୀ ଲୋ ଟୁଇକୁମୂଷୀ । ଧାନ ଭରଣକ ଖାଇଥା ବସି,
ତୁ ଥାଅ ମୁଁ ଯାଉଛି ଭୁଷି । ଶିଶୁ ଗୀତ ।

ଟୁକୁରା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—
Ṭukurā କ୍ଷୁଦ୍ର, ଅଂଶ ବା ଖଣ୍ଡ; ଟିକି ଅଂଶ ବା ଭାଗ—
ଟୁକରା Small piece; fragment; bit.
टुकड़ा

ଟୁକୁରା ଟୁକୁରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ବାଣ୍ଟିବା କରିବା;
Ṭukurā ṭukurā karibā ଟିକଟିକ କରିବା—
ଟୁକରା ଟୁକରା କରା To cut into pieces; to reduce into
टुकड़ा टुकड़ा करना bits or fragments.

ଟୁକୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି, ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ପୁଂ—
Ṭukulā ଟୋକା (ଦେଖ)
(ଟୁକୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Ṭokā (See)

ଟୁକୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଭୋଗେଇ—
Ṭukuli A small try.
ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି, ସମ୍ବଲପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର) ବ.ସ୍ତ୍ରୀ—ବାଳିକା—
Girl

ଟୁକେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଠୋକେଇ (ଦେଖ)
Ṭukei Ṭokei (See)

ଟୁକେଇମୂଷା—ଗ୍ରା. ବ. (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ)—ଟୁଙ୍ଗେଇମୂଷା (ଦେଖ)
Ṭukei-mūshā Ṭungeimūshā (See)
ଟୁକୁମୂଷା ଲୋ ଟୁକେଇମୂଷୀ
ତୁ ଥାଅ ମୁଁ ଯାଉଛି ଭୁଷି । ଶିଶୁ ଗୀତ ।
(ଟୁକେଇମୂଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟୁକେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଠୋକୀ; ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା କନ୍ୟା—
Ṭukela Girl; lass.

ଟୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୁକିବା (ଦେଖ)
Ṭuṅkibā Ṭukibā (See)

ଟୁଙ୍ଗ୍‌ଟାଙ୍ଗ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ଟଙ୍ଗ୍‌ଟାଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Ṭung-ṭāng 1. Ṭang-ṭāng (See).
ଟୁଙ୍ଗ୍‌ଟାଙ୍ଗ୍ ୨ । ଟୁଣ୍ ଟୁଣ୍ (ଦେଖ)—2. Ṭuṇ-ṭuṇ (See).

ଟୁଙ୍ଗ୍‌ଟୁଙ୍ଗ୍—ଦେ. ଅ—ଟଙ୍ଗଟଙ୍ଗ; ଧୀର ଭାବରେ (ଗଛ କରି);
Ṭung-ṭung ଗୋଷ୍ଠପ ଗୋଷ୍ଠପ ଚାଲି ଚାଲି—
ଟୁଙ୍ଗ୍ ଟୁଙ୍ଗ୍ Slowly (moving).
(ଟୁଙ୍ଗୁଟୁଙ୍ଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୃହ, ତଳ ଟୁଙ୍ଗ୍ ଟୁଙ୍ଗ୍ ବଳରେ ଯାଏ ।
ପ୍ରବଚନ ।

ଟୁଙ୍ଗ୍‌ରା—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁଆ ଗୋଲ୍ ଗୋଲ୍ ପଥର ବା କାଚ-
Ṭung-rā ଗରଡ଼ା A kind of small roundish pebbles
strung into a necklace.
[ଦ୍ର—ଏହା ସୁନାମୁଗ ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ; ପ୍ରାୟ ଗରେ ଏଥିରେ
ମାଳ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ବିକି ହୁଏ ।]

ଟୁଙ୍ଗ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଛୋଟ ପାହାଡ଼—
Ṭung-ri Hillock.
(ଟୁଙ୍ଗୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ)—
Ṭunga କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଂଶାନୁଗତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
A family-title of the Kshatriyas.

ଟୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କରିବା; ବନ୍ୟ ଅଳୁବିଶେଷ—
Ṭungā A kind of wild yam; an edible jungle-
root; Dioscora Wallichii (Haines).
[ଦ୍ର—ଏ ଅଳୁ ଶବର ଆଦି ଗରିବ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ଟୁଙ୍ଗାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୁଣ୍ଡକୁ) ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ତଳୁ ଉପରକୁ
Ṭungāribā ହଲାଇବା—To bring (the head) up and
ନାଡ଼ା down; to nod.
झुकाना [ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟା କେବଳ 'ମୁଣ୍ଡ' କର୍ମ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।
ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା ।]

୧	୯	ଉ	ଋ,ଋୄ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଉଷ୍ପ	ଡ଼ଅ	ଗ୍ଣ
୨·	ଐ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

ଟୁଙ୍ଗି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ; ତୁଳ. ଟଙ୍କ=ପକ୍ଷଶାଳା, ପାରାଗୁଡ଼) —
Ṭuṅgi (ଉଚ୍ଚ ଓ କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ) କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୃହ—
ଟଙ୍ଗୀ A block-house.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଗୃହଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଓ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ଚତୁଷ୍କୋଣ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଡାବଲପୁଅ (ଖେଳ) (ଦେଖ)
Dābalapuā (game) (See)

ଟୁଙ୍ଗିଘାଟ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ପର୍ବତବିଶେଷ—
Ṭuṅgi-ghāṭa A mountain in Singhbhum.
[ଦ୍ର—ଏହା ସିଂହଭୂମର ଏକ ପର୍ବତ । ପୂର୍ବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜଦଣ୍ଡରେ ନିର୍ବାସିତ ହେଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଏହି ପର୍ବତର ବାହାରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆ ଯାଉଥିଲା ।]

ଟୁଙ୍ଗିବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଡାବଲ (ଦେଖ)
Ṭuṅgi-bāṛi Dābala (See)

ଟୁଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବ—୧ । ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୂଷା; ଚୁଟିଆମୂଷା—
Ṭuṅgei 1. A small species of mouse; the
নেংটিইন্দুর common house-mouse; Mus Musculus.
୨ । ବାଇଆ ଚଢ଼େଇ (ଦେଖ)
2. Bāiā bird (See)

ଟୁଙ୍ଗେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ତଳୁ ଉପରକୁ
Ṭuṅgeibā ହଲାଇବା; ଢୁଙ୍ଗାଇବା—1. To bring the
নাড়া head up and down as a sign of assent.
मुड़काना ୨ । ଟୁକୁଡ଼ା କରି ହାଣିବା; କୋଚେଇବା—
2. To hack into pieces.

ଟୁଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) ବଣ—
Ṭuṭā ଭଙ୍ଗା; ଭଙ୍ଗା—Broken.

ଟୁଟା ଫଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ସହରର ତୁଳ. ହି. ଟୁଟାଫୁଟା)—
Ṭuṭā phaṭā ଭଙ୍ଗା ଭୁଟା—Broken and torn.
(ଟେଟାଫୁଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସାତଗାଡି ଖେଳ (ଦେଖ)
Ṭuṭu Sātagāti khelā (See)
(ଟୁଟୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଣ୍‌ଟୁଣ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଘଣ୍ଟି ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—
Ṭuṇ-ṭuṇ Tinkling of bells.
টুন্ টুন্ ଦେ. ବଣ—୧ । ପ୍ରସବୋନ୍ମୁଖୀ; ଆସନ୍ନପ୍ରସବା—
ठनठन 1. Ready to burst; fully pregnant;
(ଟୁଣୁଟୁଣୁ, ଟୁଣ୍‌ଟାଣ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) about to give birth.
୨ । ଯେଉଁ ଧାନ ଗଛରେ କେଣ୍ଡା ପକାଇବା ଭଳି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ—2. (paddy plant) Having the corn in the ear about to burst.
ଏବେ କୁଂ ପଡ଼ିଲେ ବୁଣ୍ ଗର୍ଭିଣୀକୁ ଟୁଣ୍ ଟୁଣ୍ । ପ୍ରବଚନ ।

ଟୁଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତନ୍ତ୍ର)—ଗାରୁଡ଼; ଗୁଣିବିଦ୍ୟା; ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର—
Ṭuṇā Magic; enchantment; sorcery.
জাদু टोना

ଟୁଣାଟୁଣି—ଦେ. ବ—ଟୁଣା (ଦେଖ)
Ṭuṇā-ṭuṇi Ṭuṇā (See)

ଟୁଣାବାଜ—ଦେ. ବଣ—ଗୁଣିଆଁ; ଗାରୁଡ଼ିଆ; ଗୁଣିବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ—
Ṭuṇā-bāj Skilled in sorcery or black art.
टोनहाया

ଟୁଣି—ଦେ. ବ—ଟୁଣା (ଦେଖ)
Ṭuṇi Ṭuṇā (See)

ଟୁଣୀ—ଦେ. ଵ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଟୁଣାବାଜ (ଦେଖ)
Ṭuṇi Ṭuṇābāj (See)
[ଟୁଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]
(ଟୁଣେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟୁଣୁକା—ଦେ. ବ—୧ । ଜଡ଼ିବୁଟି; ସାମାନ୍ୟ ଉପାଦାନବିଶିଷ୍ଟ ଔଷଧ—
Ṭuṇukā 1. Medicinal herbs; simple medicines.
টোটকা ୨ । ଟୁଣା (ଦେଖ)
टोटका 2. Ṭuṇā (See)
(ଟୁଣ୍‌କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଣୁକାଟୁଣୁକି—ଦେ. ବ—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭuṇukā-ṭuṇuki Ṭuṇukā (See)
টোটকাটুটকি टोटका
(ଟୁଣ୍‌କାଟୁଣ୍‌କି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଣୁଟୁଣୁ—ଦେ. ଅ—ଟୁଣ୍‌ଟୁଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭuṇu-ṭuṇu Ṭuṇ-ṭuṇ (See)
টুন্‌টুন্ ଧର୍ମ ଅର୍ଥ କାମ ସେ ହୋଇଲେ ତ୍ରିବେଣୀ,
ठनठन ଔଷଧ ଘଣ୍ଟ ହୋଇ ବାଜେ ଟୁଣୁଟୁଣୁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

ଟୁଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) ବ—ତୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Ṭuṇḍa Tuṇḍa (See)

ଟୁପ୍—ଦେ. ଅ—ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍ (ଦେଖ)
Ṭup Ṭup-ṭup (See)

ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ ବର୍ଷା ହେବାର
Ṭup-ṭup ଶବ୍ଦ—1. Soft pattering sound of rain.
টুপটাপ [ଦ୍ର—'ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍' 'ଟପ୍‌ଟପ' ଠାରୁ କ୍ଷୀଣତର ।]
पटपट ୨ । ଅନୁଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
ଟପ୍‌ଟାପ୍, ଟୁପୁଟୁପୁ } ଅନ୍ୟରୂପ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ଶବ୍ଦ; ଫୁସୁଫୁସୁ—
2. Talking in whispers or undertone.
ফুসফাস
फुसफुस ୩ । ଛୋଟ ମୁନିଆଁ ବସ୍ତୁ ନରମ ବସ୍ତୁରେ ଗଳିବା—
3. Pricking of of soft things by small pointed things.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟିଂ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକାର' ଦେଖିବେ ।

ଟୁପ୍‌ଟୁପିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଗୋଜିଆ; ମୁନିଆଁ—
Ṭup-ṭupiā Pointed.

ଟୁପ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହି. ଠୋପ୍‌ଲୀ) ବି—ଛୋଟ ଠୋକେଇ—
Ṭup-li Small basket.
[ଦ୍ର—ବଡ଼ ଠୋକେଇକୁ 'ଟୁପା' କହନ୍ତି ।]

ଟୁପକ ନବିସ—ଦେ. ବଣ. (ଭୁଲ. ହି. ଟୁପ୍‌କନା=ଗୋପନରେ ଚୁକ୍ତିଲା କରିବା)—ଟପକ ନବିସ (ଦେଖ)
Ṭupaka nabisa Ṭapaka nabisa (See)
(ଟୁପୁକ୍‌ନବିସି—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଟୁପକନବିସି—ହି)

ଟୁପର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଆଖିଘୋଡ଼ଣି—
Ṭupar A cover for the eye; mask drawn over the eyes.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ନାଲି; ରକ୍ତାଭ—Red.

ଟୁପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ହି. ଠୋପା) ବି—ବଡ଼ ଠୋକେଇ—
Ṭupā Big basket.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବାଉଁଶିଆ; ବାଉଁଶପାତିଆରେ ବୁଣା ଛୋଟ ପାତିଆ—A small basket made of thin lath of bamboo.
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଠୋପା—Drop.

ଟୁପି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ବ. ଟୁପୀ) ବି—
Ṭupi ଟୋପି—Cap.

ଟୁପୁକ୍ ବସିନି—ଦେ. ବଣ—ଟପକ ବସିନି (ଦେଖ)
Ṭupuk bisini Ṭapaka bisini (See)

ଟୁପୁର ଟୁପୁର—ଦେ. ଅ—ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍ (ଦେଖ)
Ṭupur ṭupur Ṭup-ṭup (See)
ଟୁପুরটাপুর
(ଟୁପୁରୁଟୁପୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁପୁରି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି.—ଟୋପର ବାଇଗଣ (ଦେଖ)
Ṭupuri bāigaṇa Ṭopara bāigaṇa (See)

ଟୁପୁରୁ ପାଣି—ଦେ. ବି.—ଝିପିଝିପି ବର୍ଷା—
Ṭupuru pāṇi Raining in small drops or driblets.
ବାଉ ନାଶ କରେ ଟୁପୁରୁ ପାଣି—ପ୍ରବଚନ ।

ଟୁବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ. (ଭୁଲ. ପ୍ରା. ବୁଡ୍ ଧାତୁର ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ଡୁବ)—ଟବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭub (etc.) Ṭab etc. (See)
টুব
চমক
[ଦ୍ର—ଏହା ଟବ୍ ଅପେକ୍ଷା ମୃଦୁତର ।]

ଟୁବ୍‌ଟାବ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅନେକ ସ୍ୱଳ୍ପ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ
Ṭub-ṭab (ଯଥା—ମାଛ) ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳର (ଜାମୁ କୋଳର)—
টুবটুব টুবটাব ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା ବା ଉଠିବା ବେଳେ ହେବା ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—Slight sound made by small fishes etc. rising to the surface of water and then sinking into it.
ଟୁବ୍ ଟୁବ୍ }
ଟୁବୁ ଟୁବୁ } —ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏହା 'ଟବ୍ ଟବ୍' ଅପେକ୍ଷା ମୃଦୁତର ।]

ଟୁବ—ଦେ. ବି.—(ଭୁଲ. ପ୍ରା. ବୁଡ୍ ଧାତୁର ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ଡୁବ)—
Ṭuba ୧ । ଛୋଟ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଗର୍ତ୍ତ—
ডোবর 1. Small pits full of water.
গড়্‌ঢা, খাতী ୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ; ଖାଡ଼—
2. Very small tank.
୩ । ଚୁଅ; ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ଶୁଖିଲା ନଦୀବାଲିରେ ପାଣି ଝରି ଜମିବା ପାଇଁ ଖୋଳାଯିବା ଛୋଟ ଗାତ—
3. A small pit dug in the dry river-bed for the oozing water to be collected during summer.
[ଦ୍ର—ଏହି ଟୁବ ବା ଚୁଅରେ ପାଣି ଝରି ଝରି ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଏ, ଲୋକେ ଏଥିରୁ ପାଣି ନିଅନ୍ତି ।]

ଟୁବା—ଦେ. ବି.—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା; ଡୁବା—
Ṭubā A dip in water
ডুবা डुबकी ୨ । ପାଣିରେ କରତଳ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
2. The sound produced by striking the surface of water with the hollowed palms.

ଟୁବା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିବା—
Ṭubā māribā 1. To dive in water for a short time; to take a dip in water.
ডুবমারা
୨ । ପାଣିରେ କରତଳ ବାଡ଼େଇ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
2. To produce a loud sound by striking the surface of water with the hollowed palms.

ଟୁବି—ଦେ. ବି.—ଟୁବ (ଦେଖ)
Ṭubi Ṭuba (See).

ଟୁବୁକୁଲି—ଦେ. ବି.—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ—
Ṭubukuḷi A spec of birds (frequenting the Chilka lake).

ଟୁବୁରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ପୂଜପୂର୍ଣ୍ଣ କୌଣସି ବ୍ରଣ ବା ବିଥ ଫାଟି ନ
Ṭubureibā ଯାଇ ଫୁଲି ଉଠିବା—To be inflated with
আউরান্ accumulation of pus (said of a ripe boil
सुजना which does not burst).
(ଟୁବୁରବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଟୁବୁରେଇବା (ଦେଖ)
Ṭumā(me)ibā 1. Ṭubureibā (See).
টেটুম্বুর হওয়া ୨ । (ଜଳାଶୟ) ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା;
फुलना ଟମାଟମ ହେବା; ଉ ମେଇବା—2. To be filled to the brim.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଗ,ସ	କ୍ଷ	ଇଫ୍	ଡ଼ଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

ଟୁମାଟୁମ୍—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଅତିଭୋଜନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଫୁଲିଥିବା
Tumāṭum (ପେଟ)—1. Distended or swollen as by
টেট্‌ম্বুম্ব, টইটুম্বুর **भरपूर** over-eating (said of belly.)
(ଟମ୍ଟାମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ (ପୋଖରୀ)—
2. (a tank) Full to the brim.

ଟୁମୁରେଇବା—ଦେ. କି.—ଟୁବୁରେଇବା (ଦେଖ)
Tumureibā Ṭubureibā (See)
ଟୁମୁରେଇବା; ଟୁମୁରାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତ; ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷେ ଭ୍ରମଣ—
Ṭur Tour.
ট্যুর **टूर गश्त**

ଟୁର ଡାଏ(ଇ)ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତର ବିବରଣପତ୍ର—
Ṭur ḍae(i)ri Tour diary.
ট্যুরডাএরি **टूरडाईरि**

ଟୁର ପ୍ରୋଗ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବି.(ଇଂ)—ଗସ୍ତର ପୂର୍ବରୁ କର୍ଦ୍ଧାରିତ ଗସ୍ତର
Ṭur progrām କର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ—Tour programme.
ট্যুরপ্রোগ্রাম **टूरप्रोग्राम**

ଟୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କର ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା
Ṭura ବଳୟ ବା ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of anklet worn by females.

ଟୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—ପିତୃମାତୃହୀନ
Ṭurā ଶିଶୁ; ଛେଉଣ୍ଡ ପିଲା—
(ଟୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Orphan.
ବଣ.—୧ । ଠୁଟା; ବାଙ୍ଗର—1. Short of stature; dwarfish.
୨ । ପିତୃମାତୃହୀନ—2. Orphaned; parentless.

ଟୁରିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତ କରିବା—
Ṭuring Touring.
ট্যুরিঙ্গ **टूरिङ्ग**

ଟୁରିଙ୍ଗ୍ ଅଫିସର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଗସ୍ତ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
Ṭuring aphisar Touring officer.
ট্যুরিঙ্গ অফিসর **टूरिङ्गअपसर**

ଟୁରିଙ୍ଗ କାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏଣେ ତେଣେ ଯିବା ଆସିବା
Ṭuring kār କରିବା ଏକପ୍ରକାର ମଜବୁତ ଓ ହାଲୁକା ମଟର ଗାଡ଼ି—
ট্যুরিঙ্গ কার Touring car.
टूरिंग कार

ଟୁର୍ଣ୍ଣାମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖେଳ,
Ṭurnāment ଯହିଁରେ ଲଢ଼ିବା ଲୋକ ପରସ୍ପର ପାଏ—
ট্যুরনামেণ্ট Tournament.

ଟୁଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଇ. ଷ୍ଟୁଲ୍)—ବାଡ଼ ନ ଥିବା ଚାରିଗୋଡ଼ିଆ
Ṭul କାଠର ଚୌକି—Stool.
টুল **चौकी**

ଟୁଲ୍ ଟୁଲ୍—ଦେ. ବଣ.—୧ । ଟଳଟଳ—
Ṭul ṭul 1 Tottering.
টুলু টুলু ୨ । ଅତି କ୍ଷୀଣ—
लड़खड़ 2. Very weak; emaciated.
(ଟୁଳୁ ଟୁଳୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଢୁଳାଉଥିବା—3. Drowsy.

ଟୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ମହୁଲ (ଦେଖ)
Ṭula Mahula (See)

ଟୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଛିଦ୍ର; କଣା—
Ṭulā 1. Hole.
୨ (ତୁଳ. ବ. ଟୋଲା ଓ ହି. ଟୋଲା) ପଡ଼ାଗାଁ; କ୍ଷୁଦ୍ର ଗାଁ; ପଡ଼ା—2. A hamlet.
୩ । କୌଣସି ଗ୍ରାମର ସାହି; ମହଲ୍ଲା; ବସ୍ତି—
3. Part or quarter of a village.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ.—ଟୋଲକା (ଦେଖ)
Ṭolakā (See.

ଟୁଲି—ଦେ. ବି.—ଟୋଲା (ଦେଖ)
Ṭuli Ṭolā (See)

ଟୁସି କଲରା—ଦେ. ବି.—ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର କଲରା ଓ ତାହାର ଗଛ—
Ṭusi kalarā Memordica Diorca; (Haines).
বনউচ্ছে **करैली**

ଟୁହୁଟୁ—ଦେ. ବଣର ବଣ.—ଟହଟହ (ଦେଖ)
Ṭuhuṭu Ṭaha-ṭaha (See)
টুক টুক ପଣସ ପତର ରଙ୍ଗ ଟୁହୁ ଟୁ, ମାରିବ ଜାଲୁହା ରଙ୍ଗିବ ବୁକୁ ।
(ଟୁହୁ ଟୁହୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶିଶୁଖେଳ ଗୀତ ।

ଟେ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଟାଏ;
Ṭe ଗୋଟାଏ; ଏକଗୋଟା—(a particle added to a
টে **टो** noun) A; one.
ଉପାଡ଼ ବୃକ୍ଷଟେ ଧରଣ କରି କର । କୃଷ୍ଣ ହି..ମହାଭାରତ ଅବ ।
ଲଙ୍କା ଦରପଣ ପଇସାଟେ, ଦୁଃଖର ସୁଖର ସରଚାଟେ । ଚଗ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ବିଶେଷଣ ପରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା
କୃଷ୍ଣ ଟେ ।]

ଟେଇବା—ଦେ କି.—(ସଂ. ତିଜ ଧାତୁ)—୧ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା;
Ṭeibā ଟେହିବା; ହୁଅଇବା—1. To incite; to instigate.
ট্যুয়ান ୨ । କୌଣସି ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଇବା ପାଇଁ
उसकाना କାହାରିକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To instigate a person to do an evil act.

ଟେଂରା—ପ୍ରାଦେ.—(ମେଦିନୀପୁର; ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଓ ହିନ୍ଦି
Ṭemrā ଏହି ଶବ୍ଦ) ବି.—କଣ୍ଟକିରା (ଦେଖ)
Kanṭakirā (See)

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ଦ୍ୱିତୀୟ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଖୋଜିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଟେଁଟେଁ—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଟିଟ୍ଟିଭ ପକ୍ଷୀର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ-
Ṭeñ ṭeñ — The sound of the lapwing bird.
ଟିଁ ଟେଁଟେ
(ଟେଏଁ ଟେଏଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଁଟେଁୟାଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. ଓ ବିଣ.—ଟିଁଟିଁଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭeñ-ṭeñ-yāñ (etc) — Ṭiñ-ṭiñ-āñ etc. (See)
(ଟେଏଁ ଟେଇଁଆଁ, ଟେଏଁ ଟେୟାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଁଭା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଟଭା (ଦେଖ)
Ṭeñbhā — Ṭabhā (See)

ଟେକ୍‌ଘଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ବ. ରୁ ଅନୁକୃତ)—ଜେବ୍ ଘଡ଼ି; ଯେଉଁ ଘଡ଼ି
Ṭek-ghaṛi — ପକେଟରେ ରଖା ଯାଇ ପାରେ; ଜୁଆଚ୍—
ଟେଁକଘଡ଼ି — Watch; pocket-watch.
जेबघड़ि

ଟେକସହି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ; ବ. ରୁ ଅନୁକୃତ)—
Ṭek-sahi — ସ୍ଥିତିଶୀଳ; ସ୍ଥାୟୀ—Lasting; durable; able to
ଟেকসই — withstand wear and tear.
टिकाउ

ଟେକ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ମହତ୍ତ୍ୱ; ସମ୍ମାନ—
Ṭeka — 1. Glory; respect.
ଟେକ
टेक; बड़ाई

> କମଣ୍ଡଳୁ ଦକ୍ଷିଣେ ଭୃଗୁ ଅଙ୍ଗ ଗଙ୍କ
> ସଙ୍ଗେ ଗଲେ ଦୁଷ୍ଟ ଦେଖାଇ ଘିପି ଟେକ ।
>
> କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା—2. Honour; prestige.
୩ । ଆଧିକ୍ୟ—3. Excess.
୪ । ପ୍ରାଧାନ୍ୟ—4. Superiority.

> ପ୍ରବୋଧୁଁ ପ୍ରବୋଧୁଁ ପ୍ରବୋଧ ହେଲେଣ ବସ୍ତ୍ରାବସ୍ତ୍ର ଜଳ ଟେକ ।
>
> ନନ୍ଦକିଶୋର, ଶମସ୍ୟା ।

୫ । ପ୍ରଶଂସା—5. Praise.
୬ । ଗର୍ବ—6. Pride; arrogance.
୭ । ଅଭିମାନ; ଅପମାନ—7. Sullenness.
୮ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—8. A sort of drum.

> ସକାଳ ବାଦ୍ୟ ଘଣ୍ଟା ଟେକ ଢୋଲ ଝଂକାର ସେ ଚାଲୁବେ ।
>
> ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୯ । ଠେକ (ଦେଖ)—9. Ṭheka (See)
୧୦ । ସୁନାମ—10. Reputation; good name.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Superior.

> ପେଟକଟା ସାଚହାଚ ବନ୍ଧୁକ
> ଗରନାଳ ବାଣ ସର୍ବିଙ୍କ ଟେକ । ନୃସିଂହନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.

ଟେକହା—ପ୍ରାଦେ. (ବିସ୍ତୁଲ) ବିଣ—ଅଶାଗୁଆ—
Ṭekahā — Fool-hardy; inconsiderate.

ଟେକା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଲୋଷ୍ଟକ; ଟଙ୍କ)—ଢେଲା; ଟେଲା; ମାଟି,
Ṭekā — ଇଟା ବା ପଥରର ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ, ଯାହା ଦୂରସ୍ଥ ବସ୍ତୁକୁ
ଟିল; ঢেলা — ଲକ୍ଷ କରି ଫିଙ୍ଗାଯାଏ—Brickbat; clod of
ढेला; चक्का — earth; a piece of stone used for pelting.

> ଟେକା ସୁନା ଦୁହିଁକି ସମାନ ଆଚରି
> ତେଲେ ସଙ୍ଗ ମୋହକୁ ଯାଇ ସେ ବହୁରି ।
>
> କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

তোলা ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଉତ୍ତୋଳକ)—୧ । ଟେକିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
उचक्का — 1. One who lifts up.
୨ । (ସଂ. ଉତ୍କୃତ) ଉତ୍ତୋଳିତ—2. Lifted.

ଟେକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଟେକିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭekā(ke)ibā — Causative form of Ṭekibā
তোলান **उठवाना, टेकाना**

ଟେକାଟେକି—ଦେ. ବ—୧ । ଧରାଧରି—
Ṭekā-ṭeki — 1. Holding a thing up.
তোলাতুলী — ୨ । ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—
उठाउठि — 2. Lifting up; raising up.
୩ । ପରସ୍ପରର ପ୍ରଶଂସା—3. Mutual admiration or aggrandisement.
୪ । ସ୍ତୁତି; ଖୋସାମୋଦ—4. Flattery.

> ଟେକାଟେକି ମୋତେ କହ ନାହାଁତେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଶ ଚମ୍ପୂ, ଝ ଗୀତ ।

୫ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସା—
5. Self-adulation; self-aggrandisement.

> ଆପଣାକୁ ସେ ଟେକାଟେକି କରଇ
> ଗୁରୁ ଭକ୍ତା ଆଗରେ ସେ ମିଛ କହଇ ।
>
> କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋ

ଟେକା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟେକା ମାରିବା (ଦେଖ)
Ṭekā pakā(ke)ibā — Ṭekā māribā (See)

ଟେକା ପାଣି—ଦେ. ବ—୧ । କୂପରୁ ଉତ୍ତୋଳିତ ଜଳ, କୂଅପାଣି—
Ṭekā pāṇi — 1. Water lifted from the well; well-water
(ଯଥା—ନଈରେ ଗାଧୋଇବା ମୋର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା; ଏଥିଯୋଗୁଁ ଟେକାପାଣି ମୋ ଦେହରେ ଚଳୁ ନାହିଁ ।)
୨ । ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଳପାତ୍ର ଟେକି ଧରି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଲୋକର ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଯେଉଁ ପାଣି ଗଡ଼ାଇଦିଏ—
2. Water given to an untouchable person to drink with his folded hands, by a person holding the water-pot on high and causing the water to flow down and fall into the former's palm, without the former's hand touching the latter's.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ମ

୩ । ମାତୃସ୍ତନ୍ୟର ଅଭାବବଶତଃ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଗାଈ ଦୁଧ—
3. Cow's milk procured for children owing to the want of mother's milk.
(ଯଥା—ଠେକା ପାଣିରେ ମାଆଛେଉଣ୍ଡ ଜଗବନ୍ଧୁର ଜୀବନ ରହିଛି ।)

ଠେକାପାଣି ଠେକାଭାତ—ଦେ. ବି—ସମାଜଚ୍ୟୁତ ବା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନ
Ṭekā-pāṇi ṭekā-bhāta ଛୁଇଁ ତାହାଙ୍କୁ ଦେବା ପାଣି ଓ ଭାତ—
Water and food given to an excommunicated or untouchable person without touching him or his plate.
[ଦ୍ର—ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ପ୍ରଥା ଅଛି ଯେ ପରିବାରର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ସେ ଆପଣା ପରିବାରସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ପାତ୍ରରେ ଭାତ ଖାଏ ନାହିଁ କି ପାଣି ପିଏ ନାହିଁ; ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ତାକୁ ବା ତାର ବାସନକୁ ନ ଛୁଇଁ ଠେକି କରି ଖାଇବାକୁ ଭାତ ଓ ପିଇବାକୁ ପାଣି ଦିଅନ୍ତି ।]

ଠେକା ଫାନ୍ଦ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଫାଶ; ଦଉଡ଼ିରେ ପକାଇବା
Ṭekā phānda ଏକ ପ୍ରକାର ଗଣ୍ଠି—A running knot
सरकफंदा of a rope; slip-knot.
୨ । ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଧରିବାର ଏକ ପ୍ରକାର ଫାନ୍ଦ—
2. A kind of snare or noose.

ଜାଲ ଗ୍ରେପକ ନଳ କାଣ୍ଡ ଅବର ଧରି ଠେକାଫାନ୍ଦ ।
ପ୍ରାଚୀ. ନଗ୍ନ. ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠେକା ବିଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କର୍ଷିତ ଭୂମିର ମାଟି ଚୂନା ନ ହୋଇ
Ṭekā bila ଲୋଷ୍ଟଖଣ୍ଡମାନ ରହି ଥାଏ—
A field which has been ploughed up but not harrowed.

ଠେକା ଭାତ—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବା ସମାଜଚ୍ୟୁତ
Ṭekā bhāta ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୋଜନ ପାତ୍ରକୁ ନ ଛୁଇଁ ଯେଉଁ ଭାତ ପରିବେଷଣ କରେ—Rice served to an untouchable or excommunicated person without touching his plate.

ଠେକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୂରସ୍ଥିତ କୌଣସି ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ
Ṭekā māribā କରି ଠେକାକୁ ଜୋରରେ ଫିଙ୍ଗିବା—
ढिल मारा To pelt at a thing or animal from
ढेला मारना some distance.
[ଠେକା ପକା(କେ)ଇବା, ଠେକା ଖଞ୍ଜିବା, ଠେକା ଫିଙ୍ଗିବା, ଠେକା ଫୋପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା, ଠେକା ଫୋପାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେକି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶାକତରୁ (ଦେଖ)
Ṭeki Śāka-taru (See)

ଠେକି କରି ପାଣି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗକୁ ନ ଛୁଇଁ
Ṭeki kari pāṇi debā ଜଳପାତ୍ରକୁ ଠେକି ଧରି ତା ହାତକୁ ପାଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେବା—To pour water into the folded palms of an untouchable drinker, without touching him.

ଠେକି କରି ଭାତ ପରଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୋଜନ
Ṭeki kari bhāta parashibā ପାତ୍ରକୁ ନ ଛୁଇଁ ଭାତକୁ ଟେକି ଏ ଉଚ୍ଚରୁ ଉକ୍ତ ପତ୍ରରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେବା—
To serve rice etc. without touching the plate of an untouchable eater.

ଠେକି ଟାକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉଠାଇବା—
Ṭeki ṭāki debā 1. To lift up a thing completely.
উঠাউঠি করা ୨ । ବିଶେଷ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
उठाउठि करना 2. To praise very much

ଠେକି ଟାକି ହୋଇ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଉତ୍କଟୋରୁ+ବସ ଧାତୁ)-
Ṭeki ṭāki hoi basibā ୧ । ଭୂମିରେ ଶରୀରର ଅନ୍ୟ କୌଣସି
উবু হইয়া বসা ଅଙ୍ଗ ଓ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର କୌଣସି ଅଂଶ ନ
उकडूँ बैठना ଲଗାଇ କେବଳ ତଳପାରେ ଭର ଦେଇ ଭୂମିରେ ବସିବା; ଡେରି ହୋଇ ବସିବା; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଜାନୁ ହୋଇ ବସିବା—To sit upright on the ground by the soles of the feet; to sit up; to sit on the heels.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଆକାଂକ୍ଷିତ ବା ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ବସିବା; ସଜବାଜ ହୋଇ ବସିବା—
2. (figurative) To sit ready in expectation of doing something.

(ଯଥା—ଆମ ସାଆନ୍ତାଣୀ ବାପଘରକୁ ଯିବାକୁ ଠେକିଟାକି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ।]

ଠେକି ଦେବା——ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ପୁତ୍ର ବା କନ୍ୟାକୁ
Ṭeki-debā ହାତରେ ଧରି ବା ଉଠେଇ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ହସ୍ତରେ
তুলেদেওয়া ଅର୍ପଣ କରିବା—1. To give away a thing;
उठाकरदेना to hand over a thing.
[ଯଥା—(୧) ପିତାମାତା ଶିଶୁକୁ ପୋଷ୍ୟ ପିତାଙ୍କୁ ଠେକିଦେଲେ (୨) କନ୍ୟାପିତା କନ୍ୟାକୁ ଜୋ଼ଇଁଙ୍କୁ ଠେକିଦେଲେ ।]
୨ । ବସ୍ତୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା; ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—
2. To lift up.
୩ । (ମୁଖ) ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା—
3. To turn (the head) upwards.

ଠେକିଦିଅ ମୁଖ ଏ ଶୀତ ମୟୂଖ ଛବି ହୋଇ ମରୁ ତଳେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୁନ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୁଲେ ଲଓ୍ୱା 1. To lift up and carry away a person
ଖୋଚ ଲେ ଜାନା or thing; to carry away a person on high.

(ଯଥା— ଡକାଇତମାନେ ଘରୁ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଟେକିନେଲେ ।)

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ତାଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା— 2. To take a thing which is handed over by another.

× × ଚଣ୍ଡୀପାଠ ନିମନ୍ତେ ବାବୁଙ୍କ ହାତରୁ ସଙ୍କଳ୍ପଗୁଆ ଟେକିନେଇ ଓଙ୍କାର ଅସିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମାଜରେ ଚଳାଇ ନେବା— 3. To accept a person as a member of a particular society.

× × ମୋ ମୂଲକାରେ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଲୋକେ ଟେକିନେଲେ ସିନା, ନୋହିଲେ ମୁଁ ଏକାବେଳକେ ହତସ୍ତ୍ରାନ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଅସତ୍ ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଅପହରଣ କରିବା—4 To abduct or kidnap a woman by force with criminal intention.

ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି) ସଂ. ଉତ୍ତୋଳନ; ସଂ. ଉଦ୍ଧରଣ)—
Ṭekibā ୧ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା; ଉଠାଇବା—
ଓଠାନ, ତୁଳା 1. To lift up; to raise up.
ଉଚକାନା, ଉଠାନା ଟେକ ଏ ସୁନ୍ଦର ଶ୍ରୀମୁଖଟି ପର ସରସୀରୁହା ଫରମାସ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ. ଗୀତ ।

[ଟେକା(କେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] ୨ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା— 2. To praise.

୩ । ଖୋସାମତ କରିବା—3. To flatter.

୪ । (ସ୍ୱରକୁ) ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଚ୍ଚ କରିବା; ବଢ଼ାଇବା; ଉଠାଇବା—4. To raise (the voice); to speak in a higher tone.

ଯେତେବେଳେ ଟେକ ଗାଅନ୍ତି ସେ ଗୀତ
ପରଭୃତ ଗରବ ହୋଇଯାଏ ଚ୍ୟୁତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୫ । (ରୋଗ) ବଢ଼ିବା; ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା; ପ୍ରବଳ ହେବା— 5. (a disease) To increase; to predominate.

(ଯଥା—ତାର ଅଙ୍ଗ ଅପସ୍ମାର ଟେକିଛି ।)

୬ । ଭୂମିରୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା— 6. To lift up (a thing) from the ground.

(ଯଥା—ଢିଙ୍କଣା ଟେକିଦିଅ ।)

୭ । ଦେବତା ଓ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅଞ୍ଜୁଳା ଦ୍ୱାରା ଜଳ ଉଠାଇ ତଳକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା; ପାଣିଅଞ୍ଜୁଳା ଦେବା— 7. To offer handfuls of water to the Deities or the manes.

(ଯଥା—ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତାଙ୍କୁ ଜଳ ପାଣି ଟେକିଲେ ।)

୮ । ଟେକି ଦେବା (୧) (ଦେଖ)
8. Ṭeki debā (1) (See).

୯ । ଛତା ଆଦିକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଉଠାଇ କରି ଧରିବା—9. To hold up (an umbrella) over the head of a person.

୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନମସ୍କାର ବା ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ହାତକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା— 10. To raise up one's palms for making obeisance to or blessing a person.

୧୧ । (ମୁଣ୍ଡ) ସିଧା କରି ରଖିବା— 11. To keep (the head) erect,

୧୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟର ମୁହଁକୁ ସାହସ ସହିତ ଚାହିଁବା— 12. (figurative) To look up to another's face with courage.

ଯେଉଁ ରାଜା ହୃଦପୁରେ ଭୟ ହୁଏ ନାହିଁ,
ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବାକୁ ତ ଥାଏ ତା ଆଗୁରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

୧୩ । ନେବା; ଚଳାଇବା—13. To cause to move.

ଚଢ଼ ସୁଖ ଯେତେ ମନୋରଥ ରଥ ଟେକିଲା ଏମନ୍ତ କହି—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୪ । ତନ୍ମୂଳର ବସ୍ତୁକୁ ଉଚ୍ଚତର କରିବା— 14. To heighten.

(ଯଥା—ଏ ନୂଆଁଣିଆଁ ଗୁଳକଟିକୁ ହାତେ ଟେକିଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

(ଟେକାହେବା, ଟେକିହେବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା, ନେବା, କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟେକି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
Ṭeki hebā 1. To praise one's self.

(ଯଥା—ଆପେ ଟେକି ହେଲେ ଲାଭ କଅଣ ? ସଂସାର ଲୋକେ ସିନା ତୁମକୁ ଟେକିଲେ ସୁନ୍ଦର ହେବ ।)

୨ । (ଟେକିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) ଉପରକୁ ଉଠାଯିବା— 2. To be raised up.

ଟେକ ହୋଇ ଗଲା ବାଳେ ନ ରହିଲା ଷ୍ଟ୍ରକମୂଳ ତେଲ ବାଜିରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଟେକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଇ. ଟାକ୍ସ)—ଟାକ୍ସ (ଦେଖ)—
Ṭeksa Ṭāks (See).
ଟେକ୍‌ସ, ଟେକସ

ଟେକ୍ସି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟାକ୍ସି)—ଟାକ୍ସି (ଦେଖ)
Ṭeksi Ṭāksi (See).
ଟେକ୍ସି ଟେକସୀ

ଟେଙ୍କର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବରଡ଼ି—
Ṭeṅkara A wasp.

ଟେଙ୍ଗ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Ṭeṅg-ṭā Chameleon.
(ଟେଙ୍ଗ୍ଟେଙ୍ଗା ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଃ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

ଟେଙ୍ଗ୍ନା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ. ଏହୁ ଶବ୍ଦ)—ବ.—
Ṭeṅg-nā କଣ୍ଟିଆ ମାଛ—A kind of fish with two sharp spikes on the sides and one on the neck.
ଟେଙ୍ଗ୍ଣା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଟେଙ୍ଗ୍ରା }

ମାଗୁରମାଛର ମୁଣ୍ଡ ଚେପଟା, ଟେଙ୍ଗ୍ନା ମାଛର କଣ୍ଟା,
ଅମୃତରୁ କୁଜା ସପୁରୁ ଅଣ୍ଟା ସେନ ଦେବ କୋଷା ମଠା । ଚଗ

ଟେଙ୍ଗ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର ଭୁଲ. ଏହୁ ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହୁ ଶବ୍ଦ)—
Ṭeṅg-rā ଟେଙ୍ଗ୍ନା (ଦେଖ)
Ṭeṅgnā (See)

ଟେଙ୍ଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ହାଡ଼ଗୋଡ଼—
Ṭeṅg-ri The bones of the body.
(ଯଥା—ତୋର ଟେଙ୍ଗ୍ରି ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ।)

ଟେଙ୍ଗରା(ଡ଼ା)—ଦେ. ବ—ତେଙ୍ଗଡ଼ା (ଦେଖ)
Ṭeṅgarā ṟḍā) Ṭeṅgaṟḍā (See)

ଟେଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିଙ୍ଗାଇବା (ଦେଖ)
Ṭeṅgā(ṅge)ibā Ṭiṅgāibā (See)
(ଟେଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଟେଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Ṭeṭeṅgā Chameleon.

ଟେଣ୍ଟୁଆ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଟିଁଟିଁଆ (ଦେଖ)
Ṭeṇṭuā Ṭiṅṭiṅā (See)

ଟେଣ୍ଟୁମେଣ୍ଟୁ—ଗ୍ରା. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ଇଂ. ଷ୍ଟେଟ୍‌ମେଣ୍ଟ୍) ବ—
Ṭeṇṭu-meṇṭu ଲିଖିତ ବର୍ଣ୍ଣନାପତ୍ର—Statement.

ଟେଣ୍ଟେଇ—ଦେ. ବ—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Ṭeṇṭei Ṭiṭṭibha (See)
(ଟେଣ୍ଟୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼—ଦେ. ବ— ନଳୀଗୋଡ଼—
Ṭeṇṭei goṟḍa Long and slender legs like the tattler bird or lapwing.

ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଡ଼
Ṭeṇṭei goṟḍi ଟେଣ୍ଟେଇ ଚଢ଼େଇର ଗୋଡ଼ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ନଳୀଗୋଡ଼ୀ; ଡେଣ୍ଟେଇଗୋଡ଼ୀ—(a woman)
Having long and thin legs.

ଦେ. ବ—ମତ୍ସ୍ୟାଶୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
A species of fish-eating bird.

ଟେଣ୍ଟେୟା(ୟାଁ)—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ଟିଁଟିଁଆ (ଦେଖ)
Ṭeṇṭeyā(yāṅ) Ṭiṅṭiṅā (See)

ଟେଣ୍ଡର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେଟ୍‌ରେ
Ṭeṇḍar ଠିକାରେ କରିବା ପାଇଁ ଉମେଦ୍‌ବାର ଲୋକମାନଙ୍କର
टेंडर ପ୍ରସ୍ତାବ—1. Tender for executing a work.
टेंडर ୨ । କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରେଟରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ପତ୍ର—2. The paper containing tenders from contractors.

ଟେଣ୍ଡର ଫାରମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଟେଣ୍ଡର ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ
Ṭeṇḍar phāram ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟର ରେଟ ପୂରଣ କରିବାପାଇ
टेंडरफर्म ଭୁଲ ପତ୍ର ଦେଉଙ୍କ ଲେଖା ଥିବା ଫାରମ—
टेंडरफारम Tender-form.
(ଟେଣ୍ଡରଫର୍ମ, ଟେଣ୍ଡରଫାର୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେଣ୍ଡିବା (ଦେଖ)
Ṭeṇḍibā Teṇḍibā (See)

ଟେନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ଭୁଲ. ଏହୁ ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହୁ ଶବ୍ଦ;
Ṭeni ଭୁଲ ଇଂ. Tiny ଟାଇନି)—ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର—Tiny.

ଟେନିବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପୋଷା ଗୋବରା ଚଢ଼େଇଙ୍କୁ
Ṭeni-bāṟḍi ବସାଇବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ ପୋତାଯିବା ଯୁକ୍ତଚିହ୍ନ ସଦୃଶ ଯଷ୍ଟିବିଶେଷ—A crossed stick used as a perch for domesticated Gobarā birds.

ଟେନିସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟେନିସ୍)—ହାଲୁକା ପେଣ୍ଡୁ ଓ ଜାଲି ଚଟୁ
Ṭenis ଆକାରର ବେଣ୍ଟଥିବା ବାଟ୍ ଦ୍ୱାରା ମଝିରେ ଥିବା
टेनिस ଜାଲବାଡ଼ର ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଦଳ ବିପକ୍ଷ ଖେଳାଳିଙ୍କ
टेनिस ମଧ୍ୟରେ ଖେଳାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
The game of tennis.

[ଦ୍ର—ଟେନିସ୍ ଖେଳରେ ଯେଉଁ ଫମ୍ପା ପେଣ୍ଡୁରେ ଖେଳ ଖେଳାଯାଏ ତାକୁ ଟେନିସ୍‌ବଲ୍ ଓ ଯେଉଁ ଜାଲିଚଟୁ ଆକାରର ଜାଲବୁଣା କାଠିଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପେଣ୍ଡୁକୁ ଆଘାତ କରାଯାଏ ତାକୁ ରାକେଟ୍ କହନ୍ତି ।]

ଟେପ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର; କ୍ଷୁଦ୍ର—
Ṭep-ri Very small.
(ଯଥା—ଟେପରି ବୁଢ଼ିଆ=କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷେତ ।)

ଟେପାରି—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ଷ୍ଟ୍ର'ବେରି)—ଟିପାରି (ଦେଖ)
Ṭepāri Ṭipāri (See)

ଟେପ୍ପାଘର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ଭୁଲ. ତେ. ତାପାଲା=ଡାକଘର)—
Ṭeppāghara ଡାକଘର—Post office.

ଟେବ(ବୁ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟେବ୍ଲ)—ମେଜ; ପାଦବିଶିଷ୍ଟ କାଷ୍ଠ
Ṭeba(bu)l ପ୍ରସ୍ତରାଦିର ପଟା—Table.
टेबिल टेबुल [ଦ୍ର—ଚଉକି ବା ଚେଅରରେ ବସିବା ଲୋକ ଟେବଲ ଉପରେ ବହି ଓ କାଗଜ ରଖି ଲେଖା ପଢ଼ା କରେ ।]

ଟେମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଭୁଲ ହି. ଟେମ୍=ଧାପଗିରୀ; ଜେୟାତ)ବ—
Ṭem ଆଡ଼ମ୍ବର—Ado.
टाइम ଗ୍ରା. ବୈଦେ ବ. (ଇଂ. ଟାଇମ୍)—୧ । ନିରୂପିତ ସମୟ—
टैम 1. Fixed time.
୨ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ—2. Proper time; time.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ଶବ୍ଦରେ ସ୍ୱର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟେମ୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଇବା—
Ṭem kariba̅ — To exhibit outward show.

ଟେମୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—କେନ୍ଦୁ (ଦେଖ)
Ṭemuru — Kendu (See)

ଟେମ୍ପ(ମ୍ପୋ)ରାରି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଟେମ୍ପୋରାରୀ)—
Ṭempa(mpo)ra̅ri̅ ଅସ୍ଥାୟୀ; ଅଳ୍ପସମୟ ସ୍ଥାୟୀ—Temporary.
টেম্পরারী **टेम्परेरी**

ଟେମ୍ପରେଚର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଉତ୍ତାପର ନ୍ୟୂନାଧିକ୍ୟ—
Ṭemparechar — Temperature.
টেম্পরেচর **टेम्परेचर**

ଟେମ୍ପ(ମ୍ପୁ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଟେମ୍ପଲ୍)—ମନ୍ଦିର—
Ṭempa(mpu)l — Temple.
টেম্পল **टेंपल**

ଟେର୍—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଭାର୍ଯ୍ୟାକ୍; ଭୁଲ. ଇଂ. ଟ୍ରେସ୍)—୧ । ତଥ୍ୟ; ସମ୍ବାଦ
Ṭer — 1. News.
টের ୨ । ସୂଚନା—
पता — 2. Indication; inkling; hint.
୩ । କନାସ୍; ପତ୍ତା; ସନ୍ଧାନ—3. Clue.
୪ । ପ୍ରମାଣ—4. Proof.
(ଯଥା—ଚୋରର କିଛି ଟେର୍ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।)
୫ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—5 Investigation.
୬ । ଇସାରା; ଇଙ୍ଗିତ—6. Glance.
୭ । ଦର୍ଶନ—7. Sight.
(ଯଥା—ବନ ଯାକ ସନ୍ଧାନରେ ବହି ବହିଲି, ମାତ୍ର ଶମ୍ଭୀର ସାଥିମାନଙ୍କର ଟେର୍ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।)
୮ । ସୀମା; ପାର; ଶେଷ—
8. End; extremity; verge.
୯ । ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର; ସତ୍ତା—9. Trace; existence.

ଟେର୍ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସନ୍ଧାନ ବା କନାସ୍ ଜଣାଇବା;
Ṭer dekha̅(khe)iba̅ ପତ୍ତା ଦେବା—To give any clue.
টের দেখানা

ଟେର୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ସନ୍ଧାନ ପାଇବା—
Ṭer paiba̅ — 1. To get any clue; to get a scent
টের পাওয়া — of something.
पता पाना ୨ । ଜାଣିବା; ଜ୍ଞାତ ହେବା—
2. To come to know.

ଟେର୍ ମିଳିବା—ଦେ. ବି.—ଥରେ ମାତ୍ର ଦର୍ଶନ ମିଳିବା— ।
Ṭer miliba̅ 1. Having a single interview; getting
টের মিলা — the sight of a thing,
पता मिलना

ଟେର—ସଂ. ବିଣ.—ବକ୍ର ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ; ଟେରା—
Ṭera — Squint-eyed; squinting; cross-eyed.

ଟେରକି—ସଂ. ବିଣ.—ଟେର (ଦେଖ)
Ṭeraka — Ṭera (See)

ଟେରା—ଦେ. ବି.—୧ । ତମ୍ବୁ; ପଟ୍ଟଘରକ—
Ṭera̅ — 1. Tent.
ডেরা ଟେରା ଭିତରେ ଯେଉଁଠି ଅପ୍ରକଟ ନାହିଁ
डेरा ଟୋପ ତଳର ଅଛ ଚୋ ଦେଇ ଦେଇ । ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।
୨ । ଲୁଗାର ପରଦା—
2. Hangings; screen of cloth.

(**ଟେରୀ**—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଟେର; ଟେରାକ୍ଷ)—
টেরা ୧ । ବକ୍ର ଦୃଷ୍ଟିବିଶିଷ୍ଟ—1. Squint-eyed.
୨ । ବକ୍ରଚକ୍ଷୁ—2. Cross-eyed.

ଟେରା ଆଖି—ଦେ. ବି.—ବକ୍ରଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ ଚକ୍ଷୁ—
Ṭera̅ a̅khi — Squint-eye.
টেরাচোখ **टेढ़ा आँख**

ଟେରାଇ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ତାର; ତଳ)—ହିମାଳୟ ପର୍ବତର
Ṭera̅i ପାଦଦେଶସ୍ଥ ନୀଚ ଭୂମି—Terai; low land at the
তরাই — foot of the Himalays.
तराई

ଟେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ଟେର)—ବକ୍ରଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବା—
Ṭera̅(re)iba̅ To squint; to look from the corner
টেরা চাওয়া of the eyes; to cast sidelong glances.
टेढ़ा नजर करना

ଟେରାକୋଟା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦି ତିଆରି କରିବା
Ṭera̅kota̅ ସକାଶେ ବ୍ୟବହୃତ ପୋଡ଼ା ମାଟି—
টেরাকোটা **टेराकोटा** — Terracota.

ଟେରାକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି ଟେର+ଅକ୍ଷି)—ଟେରା; ଯେ
Ṭera̅ksha ବଙ୍କେଇ କରି ଚାହେଁ—Squint-eyed.
(ଟେରାକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟେରା ଚାହାଣି—ଦେ. ବି.—ବକ୍ରଦୃଷ୍ଟି; ବଙ୍କେଇ କରି ଚାହିଁବା—
Ṭera̅ chaha̅ṇi — Sidelong glance.
টেরাচাউনা **तिरछी चितवन**

ଟେରା ଫିଟା—ଦେ. ବି.—୧ । ଦେବତାଙ୍କର ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଧୂପ ପରେ
Ṭera̅ phiṭa̅ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରିବାର ଅବସର—
1. The time when the pilgrims are allowed to see a Deity after the noon-day offering is over.
୨ । ଦେବତାଙ୍କର ସକାଳ ଧୂପ ଆଦି ଭିନ୍ନ ଧୂପର ପୂଜାର ସମାପ୍ତି—2. The finish of the daily rituals of or offerings before a Deity.
[ଦ୍ର—ଦେବତାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଆଦି ବଢ଼ାଯିବାବେଳେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଦର୍ଶନ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; କାରଣ ଠିକ୍ ଅର୍ଗଳଠାରେ

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଦ୍ୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଳୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଗୋଟିଏ କନାଟବାଡ଼ (ଟେରା) ପଡ଼ିଥାଏ । ଧୂପ ସରିବା ପରେ ଉକ୍ତ ଟେରାବାଡ଼ ଫିଟାଇ ଦିଆଯାଏ । ଏହାକୁ ଟେରାଫିଟା କହନ୍ତି । ଟେରାଫିଟା ହେଲେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଭଦ୍ରନଅର୍ଗଳ ପାଖେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବଢ଼ା ହୋଇଥିବା ନୈବେଦ୍ୟମାନ ଉଠାଇ ନିଆଯାଇ ମନ୍ଦିରର ଭିତର ଧୋପଖାଳ (ଧୁଆଧୋଇ) ହେଲା ପରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ଦେବଦର୍ଶନର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁବିଧା ମିଳେ । ଏହାକୁ ସାହାଣମେଲା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟେରା ବାଡ଼—ଦେ. ବି—କନାଟବାଡ଼; ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମିତ ଯବନିକା; ପରଦା—
Ṭerā bārḍa Curtain; a screen made of cloth.
পরদা ଟେରାବାଡ଼ ପକାଇଲେ ବହନ ସେଠାରେ—
परदा ପ୍ରାଚୀ- ନଳଚରିତ ।

ଟେରି—ଦେ. ବି (ସ. ଶୀର୍ଷ୍ୟକ)—ମୁଣ୍ଡବାଳର ଶୀର୍ଷ୍ୟକ ବିନ୍ୟାସ;
Teri ଭେରଛ ସୁନ୍ଥା କାଟିବା; ଫିରେଇ – A mode of
টেরী, টেড়ী, তেড়ী dressing the hair by parting it in
टेढ़ी the middle or one side of the head.

ଟେରି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡବାଳକୁ ପାଜିଆରେ କୁଣ୍ଡାଇ ରେଖା
Ṭeri kāṭibā ବାହାର କରିବା; ମୁଣ୍ଡବାଳ ଭେରଛେଇ କରି
ଟେରି ପକାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ସୁନ୍ଥା କରିବା—To dress the
ଟେରି ଭାଙ୍ଗିବା } hair by parting it in
টেরী কাটা, टेढ़ी काटना the middle or on one side.

ଟେରୁ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ଟେରକ) (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଟେରା—
Ṭeru Squint eyed.

ଟେରେଇ ଟେରେଇ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟେରାଇବା (ଦେଖ)
Ṭerei ṭerei chāhiñbā Ṭerāibā (See)

ଟେଳା—ଦେ. ବି (ସ. ଦଳ; ଦଳକ)—୧ । ବୋଳୁଅ; ବଡ଼ ଟେକା;
Ṭeḻā ଲୋଷ୍ଟ୍ର; ଢେଲା; ଢେଣୁଅ—1. Clod of earth
ঢিল ୨ । ମାଟିର ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—
ढेला 2. Large lumps of dry earth.
୩ । (ମାଛ, ମାଂସ, ଅଫିମ ଆଦିର) ବଡ଼ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ ବା ମୁଣ୍ଡା -
3. Big pieces or bits (of fish etc).
(ଯଥା— ସେ ନିତ୍ୟ ସକାଳୁ ଅଫିମ ଟେଳାଏ ଖାଏ ।)
[ଦ୍ର—'ଟେଳା' 'ଟେକା' ଠାରୁ ଆକାରରେ ବଡ଼ ।]

ଟେଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ (ଯଥା—ମାଂସ ବା
Ṭeḻā(ḻe)ibā ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛକୁ) ଟେଳା ଟେଳା ବା ବଡ଼
ବଡ଼ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ କରିବା—
To divide a thing into big lumps

ଟେଳା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ କରି
Ṭeḻā chhārḍibā ଢେଲା ପକାଇବା—
ଟେଳା ପକା(କେ)ଇବା } To pelt clods of earth
ଟେଳା ଫିଙ୍ଗିବା } ଅନ୍ୟରୂପ at a person or
ଟେଳା ମାରିବା } thing.
ঢিল ছুড়া ढेला छोड़ना

ଟେଳା ବୃଷ୍ଟି—ଦେ. ବି—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବୋଳୁଅ ପକାଇବା —
Ṭeḻā bṛushṭi Repeated throwing of missiles of
ঢিলবৃষ্টি clods of earth.

ଟେଳା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜମିରେ ଥିବା ଟେଳାଗୁଡ଼ିକୁ
Ṭeḻā bhāṅgibā ହାତୁଡ଼ିଦ୍ୱାରା ପିଟି ବା ମଇ ଦେଇ ଗୁଣ୍ଡା କରିବା-
To disintegrate the clods of a ploughed field by hammering them into powder or by drawing a ladder over them.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଶୁଖିଲା ଜମିରେ ହଳ ବୁଲାଇଲେ ମାଟି ଟେଳା-ଟେଳା ହୋଇଯାଏ । ପରେ ତାହା ଉପରେ ମଇ ଦେଲେ ସେ ଟେଳାଗୁଡ଼ିକ ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ମାଟି ଚୂନା ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ବିଲ ବିହନ ବୁଣିବାର ଉପଯୋଗୀ ହୁଏ ।]

ଟେଳା ମୁଣ୍ଡେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୁଷ୍କ ଜମିରେ ହଳ ବୁଲାହେବା ପୂର୍ବରୁ
Ṭeḻā muṇḍe ଅର୍ଥାତ୍ ଫାଲ୍ଗୁନ ବା ଚୈତ୍ର ମାସରେ—
Before a field is ploughed; before the annual ploughing season.
(ଯଥା—ଖାତକ ଦଖଲବନ୍ଧକ ହାରା କରଜ ନେଇଥିବା ଋଣ ଟଙ୍କା ଯେଉଁ ବର୍ଷ ଟେଳା ମୁଣ୍ଡେ ମୂଳେ ମୂଳେ ମହାଜନଙ୍କୁ ସୁଝିବ ମହାଜନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧକୀ ଜମିର ଦଖଲ ଖାତକକୁ ଛାଡ଼ିଦେବ ବୋଲି ତମସୁକରେ ସର୍ତ୍ତ ଲେଖା ଥାଏ ।)

ଟେଳାରେ ପୋତି ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅଭ୍ୟକ୍ତି)—
Ṭeḻāre poti pakāibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି
(ଟେଳା ଲଦିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ବୋଳୁଅ ପକାଇବା —
To overpower a person by missiles of clods.

ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ; ଟେଲେଗ୍ରାଫ୍; ଗ୍ରୀକ୍. ଟେଲି=ଦୂର+
Ṭeligrāph ଗ୍ରାଫୋ=ଲେଖିବା)—୧ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ
টেলিগ্রাফ ତାର ଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଲିଖିତ ସମ୍ବାଦ
टेलिग्राफ प्रେରଣ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—1. Telegraph
୨ । ତାର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଲିଖିତ ସମ୍ବାଦ; ତାର ଖବର—
2. Telegram; telegraphic message.
[ଦ୍ର—ଇଂରେଜୀରେ 'ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍'ର ଅର୍ଥ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଉପାୟରେ ତାର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦପ୍ରେରଣ କ୍ରିୟା ଓ 'ଟେଲିଗ୍ରାମ'ର ଅର୍ଥ ତାରଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ସମ୍ବାଦର ଲିପି, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଟେଲିଗ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେଲେଗ୍ରାମ୍)—ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ (ଦେଖ)
Ṭeligrām Ṭeligrāph (See)
টেলিগ্রাম टेलिग्राम

ଟେଲିଗ୍ରାଫିକ୍ ମନିଅର୍ଡ଼ର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତାର ଖବର ଦ୍ୱାରା
Ṭeligrāphik mani-arḍar ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଟଙ୍କା ପଠାଯିବା ରୀତି-
Telegraphic money order.

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଯତନ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ‘ଗାଈ’ ନ ମିଳିଲେ ‘ଗାଇ’ ଖୋଜିବେ; ‘କୃଷ’ ନ ମିଳିଲେ ‘କୃଷ’ ଦେଖିବେ; ‘ବଧୂ’ ନ ପାଇଲେ ‘ବଧୁ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଙ୍କ’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଙ୍କ’ ଦେଖିବେ; ‘ଅଲଙ୍କାର’ ନ ପାଇଲେ ‘ଅଲଙ୍କାର’ ଦେଖିବେ

ଟେଲିପାଥୀ—ବୈଦେ. (ଇଂ. ଟେଲେପାଥୀ)—ମାନସିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଠଉରାଇବା ବା ଜାଣିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—Telepathy.
Ṭelipāthī
টেলিপাথী
टेलिपाथी

ଟେଲିଫୋନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେଲେଫୋନ୍)—ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ତାର ସାହାଯ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Telephone.
Ṭeliphon
টেলিফোন
टेलिफोन
(ଟେଲିଫୋଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟେଲିଭିଜନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେଲେଭିଜନ୍)—ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ବା ଯୋଗସାଧନଲବ୍ଧ ମାନସିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଦୂରସ୍ଥ ପଦାର୍ଥକୁ ଦେଖିବା କ୍ରିୟା—Television.
Ṭelibhijan
টেলিভিজন
टेलिभिजन

ଟେଲିସ୍କୋପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟେଲେସ୍କୋପ୍)—ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର—Telescope.
Ṭeliskop
টেলিস্কোপ टेलिस्कोप

ଟେହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟେଇବା (ଦେଖ)
Ṭehibā — Ṭeibā (See)
(ଟେହିଁବା, ଟ୍ୟାହିବା —ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୋକ ଚଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରକାରରେ ଖାଇବା ପିଇବା ବା ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ କର୍ମ ଚଳିବା; ଠୁକ ବା ଟୋକ ଚଳିବା—The eking out of one's bare maintenance or livelihood.
Ṭoka chaḻibā
গুজরান চলা
गुजरान चलना
[ଟୋକ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]
(ଯଥା—ସେ ଖୁବର ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇବାରୁ ତାର ଟୋକ ଚଳୁଛି ।)

ଟୋକଣା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ପିତଳ ହଣ୍ଡା—
Ṭokaṇā Big brass cooking pot or jar.
টোকনা
[ଦ୍ର—ଖେଳ ପିତଳ ହାଣ୍ଡିକୁ ଟୁକୁଣା ବୋଲାଯାଏ ।]
ठुकना, टोकना ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗାଲ; ଚିତଳକର୍ମିତ ଜଳ ପାତ୍ର—Metal water-pot.

ଟୋକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୋକିବା (୨) (ଦେଖ)
Ṭoka debā — Tokibā (2) (See)

ଟୋକର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠୋକର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭokara (etc) — Ṭhokara etc. (See)

ଟୋକରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକରାଇବା (ଦେଖ)
Ṭokarā(re)ibā — Ṭhokarāibā (See)

ଟୋକଲି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଟିକିଲି (ଦେଖ)
Ṭokala — Ṭikili (See)

ଟୋକଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଭେଗେଇ—
Ṭokali — A small tray.

ଟୋକଳୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋକ=ଶିଶୁ)—ଟୋକୀ; ବାଳିକା; ଟୁକୁଲୀ;—Girl; lass; a little girl.
Ṭokaḻī
ছোকরী
छोकरी
(ଟୋକଳା—ପୁଂ)
(ଟୋକଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୋକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୋକ)—୧ । ପିଲା ବା ବାଳକ—1. Boy; lad.
Ṭokā
ছোকরা
छोकरा
(ଟୋକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଯୁବକ—2. Youth; young man.
୩ । (ଅନାଦର ଅର୍ଥରେ) ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଯୁବକ—3. The youngsters of to-day.
(ଯଥା—ଆଜକାଲର ଟୋକାଙ୍କୁ ବଳ ପାଉ ନାହିଁ ।)
୪ । ଅନୁଭବହୀନ ଯୁବକ—
4. Inexperienced youth.

ଭୁ ପଣ ଟୋକା ଗାଡ଼ିକାମର ଟୋକା,
ଭଙ୍ଗିକୁ ଧନୁ ଖଣ୍ଡେ ପୁରୁଣା ପୋକା ରେ—ବଳରାମ,ଦାଣ୍ଡିରାମାୟଣ ।

୫ । ଅପରିଣତବୟସ୍କ ଯୁବକ—
5. Raw youth.

ଟୋକାଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଟୋକେଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭokāi (etc) — Ṭokei etc (See)

ଟୋକା ଟାକରା—ଦେ. ବି (ସହଚର; ନିରର୍ଥକ ୨ୟ ଶବ୍ଦ; ବହୁବଚନ, ଅନାଦରାର୍ଥରେ)—୧ । ବାଳକମାନେ—1. Boys generally.
Ṭokā ṭākarā
टोकरा
ଟୋକାଟକରା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟୋକାଟାକଲା }
ଟୋକୀଟାକରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଟୋକୀଟାକଳୀ }
୨ । ଅପରିଣତ ଓ ଅନୁଭବହୀନ ଯୁବକଗଣ—2. Inexperienced and raw youths.

ଟୋକା ଟାକରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାଲସୁଲଭ; ବାଲୋଚିତ—1. Boyish; puerile.
Ṭokā ṭākariā
ଟୋକାଟାକଳିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟୋକାଟାକରିଆ }
୨ । ଚପଳ—2. Hasty.
(ଯଥା—ଏ ଟୋକାଟାକରିଆ ବୁଦ୍ଧିରେ ମାମଲତ ଚଳିବ ନାହିଁ ।)
ଦେ. ବି—ଟୋକା ଟାକରା (ଦେଖ)
Ṭokā ṭākarā (See).

ଟୋକା ଟୁକୁରି—ଦେ. ବି (ବସ୍ତୁତାର୍ଥ ସହଚର; ବହୁବଚନ)—ବାଳକବାଳିକାଗଣ—Boys and girls; lads and lasses.
Ṭokā ṭukurī
ଟୋକାଟୁକୁଲି }
ଟୋକାଟୋକୁରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଟୋକାଟୋକୁଲି }

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଣ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଠୋକାବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି (ଅନାଦର ଅର୍ଥରେ)—ବାଲସ୍ୱଭାବ; ଟିଲାବୁଦ୍ଧି, ଅପ୍ରାଗଲଭତା; ଅପକ୍ୱ ବୁଦ୍ଧି—
Ṭokā buddhi
ছোলেমী
(ଠୋକାବୁଦ୍ଧିଆ—ବିଣ)
Youthful rawness; anything prompted by youthful rawness; outcome of inexperience (as of youth).
(ଯଥା—୧ । ଆଜଯାଏ ତୋର ଠୋକା ବୁଦ୍ଧି ଗଲା ନାହିଁ ।
୨ । ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ପରି ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟ ଠୋକାବୁଦ୍ଧିରେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

ଠୋକାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
Ṭokāḷiā
ବାଲସୁଲଭ; ବାଲୋଚିତ—
1. Puerile.
(ଯଥା—ଠୋକାଳିଆ ଢଙ୍ଗ ।)
୨ । ଯୁବକସୁଲଭ—
2. Becoming or befitting a youth.

ଠୋକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ହି. ଠୀକ୍ ଧାତୁ=ଠୀକା ଲେଖିବା; ଭୁଲ. ତେ. ଖୁଟ୍ଟୁ, ତା. କୋଟ୍ଟୁ)—
Ṭokibā
ট ুকা
टीपना
୧ । ଟିପିବା—1. To note down; to jot down.
୨ । ଦୋଷ ଦେଖାଇବା; ବାରିବା; ଖୁଣ୍ଟୁଣା ଦେବା—
2. To point out faults; to reprove; to dissuade a person from doing a thing by pointing out defects.
ঠোকরান
खुटकना
୩ । ଭୂମି ଯାଇଥିବା କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଶସ୍ୟାଦି) ଭୂମିରୁ ଖୁଣ୍ଟି କରି ଖାଇବା; ଖୁଣ୍ଟିବା—
3. To eat by picking up small particles (e.g. of grain) scattered over the ground; to pick up.
୪ । କ୍ଷୁଦ୍ର କଠିନ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଚାଉଳ; ମୁଗ) ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଚୋବାଇ ଖାଇବା—4. To eat small particles of grains or hard things one by one by chewing.
୫ । ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଆହାର ପରି ଅଳ୍ପମାତ୍ରାରେ ଖାଇବା—
5. To eat scantily (like a bird).
୬ । ଝୁଣ୍ଟିବା—6. To stumble; to trip in walking.

ଠୋକୁଳୀ—ଦେ ବି—ଠୋକଳୀ (ଦେଖ)—
Ṭokuḷī
Ṭokaḷī (See)
(ଠୋକୁଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୋକେଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତୋକ=ଅଳ୍ପ; ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପଦାର୍ଥ ରଖିବା ଯୋଗୁଁ)—ବାଉଁଶ ବା ବେତ ପାତିଅରେ (ଠୋକାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତିଆରି ଛୋଟ ବେତା—A small basket.
Ṭokei
টোকরী, টুকরী, ঝুড়ী
टोकरा, टोकरी

ଠୋକେଇ କ(କୁ)ଣ୍ଢେଇ—ଦେ. ବି—ଗୃହର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଉପକରଣମାନ—Household articles of every day use.
Ṭokei ka(ku)ṇḍhei
ঘটীবাটী
(ଠୋକାଇକଣ୍ଢାଇ, ଠୋକାଇକୁଣ୍ଢାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୋକେଇ କ(କୁ)ଣ୍ଢେଇ ଫୁଲ—ଦେ.ବି (ସଂ. ସ୍ତୋକ ଓ କୁଣ୍ଡଜ)—ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପବିଶେଷ; କୁଣ୍ଡଜଫୁଲ—
Ṭokei ka(ku)ṇḍhei phula
A kind of wild flower.
[ଦ୍ର—ଏ ଫୁଲର ଗଛ ଲଟାଳିଆ; ପତ୍ର ତ୍ରିକୋଣାକାର; ଫୁଲ ସରୁ ଓ ଏକ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଏବଂ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫୁଟେ । ଲୋକେ ଏ ଫୁଲରେ ଲୁଣ ମସଲା ଓ ବେସର ଆଦି ଦେଇ ଏହାକୁ ପତ୍ରପୋଡ଼ା ଭଜା କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ଠୋକେଇ ଭୋଗେଇ ଫୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଠୋକେଇ କଣ୍ଢେଇ ଫୁଲ (ଦେଖ)
Ṭokei bhogei phula
Ṭokei kaṇḍhei phula (See)

ଠୋଟ(ଟା)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟୋଟାଲ୍)—୧ । ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ସମଷ୍ଟି—1. Total; sum total of more than one number
Ṭoṭa(ṭā)l
টোটল, একুন
टोटल
୨ । ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାକୁ ମିଶାଇବା; ମିଶାଣ—
2. Addition of more than one number.

ଠୋଟା—ଦେ. ବି (ଇଂ. କାରଟ୍ରିଜ୍)—ବନ୍ଧୁକରେ ପୂରାଇ ଫାୟର୍ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାରୁଦ ଓ ଗୁଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ନଳୀ; କାରତୁସ୍—Cartridge.
Ṭoṭā
টোটা
टोटा

ଠୋଡ଼ରମଲ୍ଲ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କର ଜଣେକ ପ୍ରଧାନ ହିନ୍ଦୁ ସେନାପତି—A great general of the Moghal emperor, Akbar.
Ṭoṛaramalla
[ଦ୍ର—ଏ ବଡ଼ ରାଜନୀତିକୁଶଳ ଥିଲେ; ଏ ଅକବରଙ୍କର ରାଜସ୍ୱ-ସଚିବ ଥାଇ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ କଡ଼ି ଜରିବ ଆଦି ଆଜିକାଲି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଳୁଅଛି ।]

ଠୋଡ଼ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବେକ—
Ṭoṛarā
Neck.

ଠୋପ—ଦେ. ବି—୧ । ପାଣି ଝରିବାକୁ ଜମିବାପାଇଁ ନଦୀବାଲିରେ ଖୋଳା ଦେବା ଛୋଟ ଗାତ—1. Small pits dug in the sands of a dried up river.
Ṭopa
গর্ত্ত
गढा
୨ । ଭୂମିରେ ଖୋଳା ହେବା ଗାତ; ଗାଡ଼; ଗାତ—
2. Hole; pit.

ଭୂଷ୍ଟୋଦସ ଜମ୍ନବାର କାଳ୍‌ସୋହ-ଜ୍ଞୋପ—କଦସ୍. ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂଶୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଭୂଗର୍ଭରେ ଗର୍ତ୍ତ ଆକାରରେ ନିର୍ମିତ କାରାଗୃହ; ଅନ୍ଧକୂପ—
3. Dungeon; an underground prison.
ନନ୍ଦ ବନ୍ଦୀ ହେବେ ଟୋପେ—ବଳରାମ ଦାସ, ଭଗୋଦାନ ଟୀକା ।

୪ । ବଣୁଆ ହାତୀଙ୍କୁ ଧରିବା ସକାଶେ ଖୋଳା ହେବା ଗାତ—4. Deep holes dug in the ground to decoy wild elephants there, who fall into it and cannot get up.
ଟୋପ ପ୍ରାୟ ମୋ ମନ ମତ୍ତକରୀ—ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦ୍ରେ ପକାଇବା ପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟ କୌଶଳ—5. (figurative) A snare; or plot to put a person to trouble.

ଟୁପୀ
ਟੋਪ
୬ । ଟୋପି—6. Cap; hat.
ବଜ୍ରଚର୍ମ ଯୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟପାଠ ଯନ୍ତ୍ର ସେ ହୀରାରୁ ଭୂଷିତ ଟୋପ ରେ ।
ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୭ । ଟୋପର (ଦେଖ)—7. Topara (See)

ଟୋପ ଚଉର୍—ଦେ. ବି—ବାହ୍ୟ ଆବରଣ—
Topa chaura Outer covering.
ଟେକ ଭୂମରେ ତେଜ ଅପୂର୍ବ ନାଶ
ଟୋପଚଉର ଅଙ୍ଗ ଭୋ ଦେହ ଯେଉ । ମନବୋଧ, ଚଉତିଶା ।

ଟୋପର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୂପ)—
Topara
ଟୋপর
ਟੋਪ
୧ । ବାଉଁଶପାତିଆ ବା ତାଳପତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଣ୍ଡର ଆବରଣ ବା ଛାତୁଣୀ; ଛାଳି—1. A helmet made of palm-leaves or bamboo-laths.
୨ । ଟୋପି—2. Cap; hat.
୩ । ମୁକୁଟ—3. Coronet; crown.
ଏହା କହୁଣ ସୂତନନ୍ଦନ ସୂତକୁ
ବୋଇଲେ ଅଣ ସାଞ୍ଜ ଟୋପର ସକଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଭୀଷ୍ମ ।
୪ । ଟୋପ ବା ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ ଗର୍ତ୍ତ—
4. A hole or pit dug in the ground.
୫ । ପକ୍ଷିବିଶେଷ—5. A species of bird.
ବାସର-ଗୌରିକ ଖୋଜିଲେ ସବରେ ବନେ ଟୋପର । ପ୍ରଧାନାଥ, ଭଞ୍ଜ ।
[ଦ୍ର—ଏ ଦିବସର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ବା ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବେଳେ ବୋବାଏ ।]

ଟୋପର ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଓ କଣ୍ଟାଳିଆ ବାଇଗଣ—
Topara bāigaṇa Small and thorny brinjal.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବାଇଗଣ ଟୋପର ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ଟୋପଲି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି ଅର୍ଥରେ)—ଛୋଟବୋଝଟି ବା ପୁଟୁଳା, ସାନ ପୋଟଳା—
Topali A small package or parcel.

ଟୋପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷ୍ଟୁପ୍ ଧାତୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ; ତୁଲ. ଅସାମୀ; ଟୋପା=ବଡ଼ବିନ୍ଦୁ)—୧ । ତରଳ ତରଳପଦାର୍ଥର ବିନ୍ଦୁ ବା ବୁନ୍ଦା—1. A drop of liquid.
Topā
ফোঁটা
ਬੂੰਦ
୨ । ବର୍ଷାବିନ୍ଦୁ—2. Rain-drop.
୩ । ଲୋତକବିନ୍ଦୁ—3. Tear-drop.
୪ । କପାଳରେ ଲେପାଯିବା ସିନ୍ଦୂର, ଚନ୍ଦନାଦିର ବିନ୍ଦୁ; ଚକ୍ରାକାର ଚିହ୍ନ; ତିଳକ ବିନ୍ଦୁ—4. Circular mark made with the tip of the finger on the forehead with sandal paste etc.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ବାମଣ୍ଡା ତୁଲ. ହି. ଟୋପୀ= ଟୋକେଇ) ବି—ଗୁଣ୍ଡିଲଥିଆ ବାଉଁଶିଆ—
A small basket made of thin laths of bamboo for washing rice.

ଟୋପାଟୋପା—ଦେ ଅ.—ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ—
Topā-topā Drop by drop; in drops.
ফোঁটাফোঁটা
ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ
[ଦ୍ର—ବଡ଼ ବଡ଼ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ଟୋପା-ଟୋପା ବା ଟପଟପ ଏବଂ ଛୋଟ ଛୋଟ ଟୋପାରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ଟୋପି ଟୋପି ବା ଟୁପ୍‌ଟୁପ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଟୋପି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଷ୍ଟୁପ୍ ଧାତୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ)—
Topi
টীপ
बुन्दकी
୧ । କପାଳରେ ଲେପିବା ତିଳକାଦିର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ—
1. A small circular mark or spot painted on the forehead; with sandal paste etc; tip.
କପାଳେ ଦେଇ ଫଗୁଟୋପି
ନିତ୍ୟେ ନଗରଆସୁ ଗୋପୀ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ତଳାଦି ତରଳ ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ—
2. Small drop of liquid.
ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ମୁଖରେ ଦେଖି ଫାଳ ଟୋପି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।
[ଦ୍ର—'ଟୋପି' 'ଟୋପା' ଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ।]
ଟୁପୀ
टोपी
୩ । (ସଂ. ସ୍ତୂପ)—ମସ୍ତକାବରଣ—3. Cap.
୪ । ବନ୍ଧୁକନଳୀର ମୂଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରପାଖେ ଲଗାଯିବା ବାରୁଦଯୁକ୍ତ ଧାତୁମୟ ଖୋଳ (ଯାହା ଉପରେ ଘୋଡ଼ା ଚୁପିଲେ ଜଳି ବାହାର ନଳୀଭିତରର ବାରୁଦକୁ ଧରେ)—
4. Percussion cap.
୫ । ଟିକିଲି (ଦେଖ)—5. Tikili (See)
୬ । ଛୋଟ ଡାଲା; ଗୁଣ୍ଡୁଚି—
6. Small basket; tray.

ଟୋପିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଟୋପି ପିନ୍ଧିଥାଏ—
Topiā Wearing a hat.
टुपीदार टोपीदार

ଟୋପିଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବି—ଚନ୍ଦନର ଟୋପି ବା ଚିହ୍ନ—A small circular mark of sandal paste.
Topi-chandana

ଟୋପିଟୋପି—ଦେ. ଅ.—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଟୋପାରେ—
Topi-topi In small drops.
(ଯଥା—ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଟୋପି ଟୋପି ବରଷୁଛି ।)
ଦେ. ବିଣ—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ ବିଶିଷ୍ଟ—
Consisting of small drops.

୧	ଲ	ଊ	ଋ,ଝ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଞ୍ଜ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଛ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ଟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	କ୍ଷ

ଦେହରେ ଦେଖି ଲୋକେ ଟୋପି ଟୋପି ଝାଳ
ମଣନ୍ତି ଏ କି ଅକା ମୁକୁତାର ମାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ–ସଭା ।

ଟୋପିଦାର୍—ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକର ନଳୀର ମୂଳରେ ଥିବା
Ṭopidār. ଛିଦ୍ର ଉପରେ ଟୋପି ଲଗାଯାଇ ସେ ଟୋପି ଉପରେ
टुपीदार ଘୋଡ଼ାର ଆଘାତହେଲେ ନଳୀମଧ୍ୟସ୍ଥ ବାରୁଦରେ
टोपदारी ନିଆଁ ଲାଗି ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର ହୁଏ—(a gun) Fired with percussion caps; flint-lock; hammer-gun.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକରେ ଚକ୍‌ମକିପଥର ବା ଗିଳାରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଫାଏର କରିବାକୁ ହୁଏ ତାକୁ ତୋଡ଼ାଦାର୍ ବନ୍ଧୁକ ବୋଲାଯାଏ]

ଟୋପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କପାଳରେ ଚନ୍ଦନାଦିର
Ṭopi debā ଟୋପା ଚିତ୍ରଣ କରିବା—To put a tip of
टीप देओया sandal etc on the forehead of a person.
टीका देना

ଟୋପି ପିନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନିଜର କପାଳରେ ଚନ୍ଦନାଦିର ଟୋପି
Ṭopi pindhibā ନେବା; ଚିତା ଲଗାଇବା ବା କାଟିବା—
टीप परा To put a tip of sandal etc. on the
टीका लगाना forehead.
[ଟୋପି ମାରିବା, ଟୋପି ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଟୋରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଇଂଲଣ୍ଡର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜନୀତିକ
Ṭori ଦଳର ସଭ୍ୟ; ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଦଳଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—A Tory; a
टोरी member of the conservative party in
टारी English politics.
(ହ୍ୱିଗ୍—ବିପରୀତ)

ଟୋଲ୍—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତଲ)—ସଂସ୍କୃତ ବିଦ୍ୟାଳୟ; ଚଉପାଢ଼ୀ—
Ṭol Sanskrit school.
टोल [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କେବଳ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷା
टोल ଦିଆଯାଏ ତାକୁ ଟୋଲ୍ କହନ୍ତି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ସମ୍ବଲପୁର, ବି.—ମହୁଲଫଳର ମଞ୍ଜି—
The seed of the fruit of the Mahuā tree.
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ତେଲ ବାହାରେ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଘିଅ ପରି, ମାତ୍ର ଶୀତଦିନେ ଏହା ଘିଅପରି ବସି ଯାଏ ନାହିଁ । ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଲୋକେ ଏହାକୁ ରନ୍ଧନ ଆଦିରେ ପକାଇ ଓ ଏଥିରେ ପିଠା ଛାଣିକରି ଖାଆନ୍ତି । ବେପାରୀମାନେ ଏହାକୁ ଗୁଆଘିଅ ସଙ୍ଗେ ମିଶାନ୍ତି ।]
ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟୋଲ୍)—ସାଧାରଣ ରାସ୍ତା ବା ପୋଲ ଉପରେ
टोल ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଯାନାଦିର ଗମନାଗମନ ଯୋଗୁଁ ଆଦାୟ ହେବା
टोल ଶୁଳ୍କ—Toll realised from passengers and vehicles for using a public road or bridge.

ଟୋଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଲ)—ଗୁରୁ ଆଘାତ ଯୋଗୁଁ ପିତଳ ବାସନ
Ṭola ଆଦିରେ ଯେଉଁ ଅଂଶ ବସି ଯାଏ ବା ଦବି ଯାଏ—
टोल Indentation; a dent or depression in
दबाव, बिल metallic vessel produced by its striking against a harder substance.

ଟୋଲକ—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ପିଣ୍ଡୀତକ)—ବୋଇତି କଖାରୁ—
Ṭolaka 1. The red pumpkin.
୨ । ପାନ କ୍ଷେତରେ ଅଁଧାରକୁ ପଡ଼ିଆ ଦେବା ହେତୁ ପାନରେ ଧରିବା ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—2. A kind of disease infecting betel leaves.
୩ । ଗୋରୁ-ମଇଁଷି ଆଦିଙ୍କୁ ଧରିବା ରୋଗବିଶେଷ—
3. A kind of cattle-disease.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ହେଲେ ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କ ଛାତିରେ ଘାଅ ହୁଏ, ଦାନ୍ତ ହଲେ ଓ ଦେହରେ ଉତ୍ତାପ ବଢ଼ି ଯାଏ; ସେମାନେ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିଲା ବେଳେ ପେଲ ହୁଅନ୍ତି; ଆଗ ଗୋଡ଼ରେ ଖୋଟେଇ ଖୋଟେଇ ଚାଲନ୍ତି, ଏବଂ ୨୧ ଦିନ କାଳ କିଛି ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଟୋଲକା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତଲ)—
Ṭolakā ୧ । କଠିନ ପଦାର୍ଥର ଆଘାତ ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ଅଂଶ
टोलपड़ा, झुमड़ा ନଇଁ ଯାଇଥିବା; ଆଘାତ ବାଜିବା ହେତୁ ଚେପା
चिपटा ହୋଇଥିବା (ଧାତୁପାତ୍ର)—
1. Dented or depressed (utensil).
୨ । ପାଚି ପୂଯ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଫୁଲିଥିବା (ବଥ)—
2. Swollen and suppurated (boil).

ଟୋଲକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟୋଲ୍ଲାଇବା (ଦେଖ)
Ṭolakā(ke)ibā Ṭolāibā (See)

ଟୋଲଙ୍କ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଲତା ଓ ତାହାର ଖାଦ୍ୟ ଫଳ—
Ṭolaṅka A kind of wild creeper and its edible fruit.
[ଦ୍ର—ଏ ଫଳକୁ ରନ୍ଧନ ଓ ଭଜା କରି ଖିଆଯାଏ ।]

ଟୋଲା—ପ୍ରାଦେ.—୧ । (ପୁରୀ) ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ରହ୍ମଗିରି ପ୍ରଥମ
Ṭolā ଅଧିବାସୀ ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବଂଶର ପୂର୍ବ ମର୍ଯ୍ୟାଦାସୂଚକ ଉପାଧିବିଶେଷ—A distinguishing title of some Brahman families of Puri district.
(ଯଥା—ଟୋଲା ମିଶ୍ରେ ।)
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭୁଲ. ବ. ଓ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଟୁଲା (ଦେଖ)
2. Ṭulā (See)
ଦେ. ବଣ—ଟୋଲକା (୧) (ଦେଖ)
Ṭolakā (1) (See)

ଟୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ ।(ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପାତ୍ରକୁ ଟୋଲା
Ṭolā(le)ibā କରିବା—1. To dent a pot.
झुमड़ाना ୨ । (ଅକର୍ମକ) (କୌଣସି ପାତ୍ର) ଟୋଲା ହୋଇଯିବା;
चिपटाना ଟୋଲେଇ ଯିବା—2. (a pot) To become
टोलखाओया dented.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

চিপটনা ৩ । (କଥ) ପାଚି ପୂଯ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଫୁଲିବା—
ফোলা 3. (a boil) To be ripe and
খুজনা suppurated.

ଟୋଲି—ପ୍ରାଦେ. ବି. ୧ । (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ· (ତେ) ଅଧପାହୁ—
Toli· 1. Half a pie; $\frac{1}{6}$ of a pice.
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର)—ଧାନ କିଆରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ—2. A kind of grass growing in paddy-fields.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଷୋଡ଼ଷ ପଇ ।]
୩ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଟୁଲି (ଦେଖ)—3. Tuli (See)

ଟୋଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ତୋଲ୍; ପେଟୁଆ ସ୍ଥୂଳୋଦର—
Tolua Pot-bellied.
(ଟୋଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଟ୍ରଙ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଲୁହା ବା ମୋଟ ଟିଣପାତିଅର ସାନ
Trank ସିନ୍ଦୁକ ବା ବାକସ—
ট্রঙ্ক Iron or tin trunk.
ट्रंक

ଟ୍ରଙ୍କ୍ ରୋଡ଼—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)— କଲିକତାରୁ କଟକ ଓ ପୁରୀ ବାଟେ
Trank rod · ମାନ୍ଦ୍ରାଜକୁ ପଡ଼ିଥିବା ରାଜପଥ—
ট্রঙ্ক রোড় The Grand Trunk road from Calcutta
ट्रांक रोड़ to Madras via Cuttack and Puri.

ଟ୍ରଲି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରଲୀ)—
Trali ରେଲ ଲାଇନ୍ ପରିଦର୍ଶକ ଇଞ୍ଜିନିଅରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ
ট্রলি ଠେଲା ଗାଡ଼ି—Trolly.
ट्राली

ଟ୍ରଷ୍ଟ ଫଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ଧନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ମ ପାଇଁ
Trasht-phand କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଗଚ୍ଛିତ ଥାଏ—
ট্রষ্টফণ্ড Trust fund.
ट्रष्टफंड

ଟ୍ରଷ୍ଟୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପାଇଁ ଯାହାଙ୍କ
Trashti ମାରଫତରେ କୌଣସି ଧନ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ;
ট্রষ্টি ମାରଫତ୍‌ଦାର—Trustee.
ट्रष्टि

ଟ୍ରାଙ୍ଗୁଲାର ସର୍ଭେ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ରାଏଙ୍ଗୁଲାର୍ ସର୍ଭେ)—
Trangular sarbhe ତେଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଏକ ପ୍ରକାର ଜମି ମାପ—
ট্রাঙ্গুলার সর্ভে Triangular survey.
ट्रेङ्गुलार सरभे

ଟ୍ରାଇସାଇକ(କେ)ଲ୍—ବୈଦେ ବି (ଇଂ)—ଗୋଡ଼ରେ ଚଳା ଯିବା
Traisaika (ke)l ତିନିଚକିଆ ଗାଡ଼ି—
ট্রাইসাইকেল Tricycle.
ट्रैसीकल

ଟ୍ରାନ୍ସଫର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବଦଳି; ସ୍ଥାନପରିବର୍ତ୍ତନ; ଏକ ସ୍କୁଲ
Transfar ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଗମନ—
ট্রানসফর Transfer.
ट्रैनसफर

ଟ୍ରାନସ୍‌ଫର ସାଟି(ର୍ଟି)ଫିକ(କେ)ଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.) ଟ୍ରାନ୍ସଫର ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍)—
Transfar sati(rti)phika(ke)t ଛାତ୍ର ଏକ ସ୍କୁଲରୁ ନାମ କଟାଇଲେ
ট্রন স্‌কর সাটিফিকেট ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ट्रांसफर सार्टिफिकट ପ୍ରଦତ୍ତ ଲେଖ—Transfer-certificate.

ଟ୍ରାନସ୍‌ଲେଟର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଅନୁବାଦକ—
Transletar Translator.
ট্রানসলের **ट्रानसलेटर**

ଟ୍ରାଫିକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ଟ୍ରାଫିକ୍)—୧ । ଲୋକସାଧାରଣ ବା
Traphik ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଯାନାଦିରେ ଗମନାଗମନ—
ট্রাফিক 1. Traffic.
ट्राफिक ୨ । ରେଲର ଯେଉଁ ବିଭାଗରେ ଯାତ୍ରୀ ଓ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଗମନାଗମନ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଯାଏ—
2. Traffic department of a Railway.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳେ । ଯଥା—ଟ୍ରାଫିକ୍ ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର, ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ।]

ଟ୍ରାଭର୍ସ୍ ସର୍ଭେ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ) କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ଏକ
Trabhars sarbhe ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ
ট্রাভর্স সর্ভে କରା ଯିବା ଜମି ମାପ—
Traverse survey.

ଟ୍ରାଭଲିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଟ୍ରାଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍)—ସ୍ୱେଚ୍ଛା, ସରକାରୀ କାମରେ
Trabh-ling ପରିଭ୍ରମଣ—Travelling.
ট্রাভলিঙ্গ **ट्रामलिङ्ग**

ଟ୍ରାଭଲିଙ୍ଗ୍ ଆଲାଉଆନସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ
Trabh-ling alauans ଅଫିସ୍‌କୁ ମିଳିବା ଖରଚ; ଗସ୍ତଖରଚ—
ট্রাভলিঙ্গ আলাউআন্‌স Travelling allowance.
ट्रेमलिङ्गआलौआनस

ଟ୍ରାଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍ ଆଲାଉଆନସ୍ ବିଲ୍—ବୈଦେ. ବି· (ଇଂ)—ଗସ୍ତ ଭତ୍ତା
Trabh-ling alauans bil କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଗସ୍ତ ଖରଚ ପାଇଁ
କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାକୁ ପଠାଇବା ବିଲ୍—
Travelling allowance bill.

ଟ୍ରାଭ୍‌ଲିଙ୍ଗ୍ ଏଜେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟୀର
Trabh-ling ejent ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରସାର ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ
ট্রাভিলিঙ্গ এজেন্ট ନିଯୁକ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ଭ୍ରମଣକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—
ट्रामलिङ्ग एजेण्ट Travelling agent.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଓଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଦ

ଟ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଲୌହ ଲାଇନ୍ ଉପରେ ଚଳନ୍ତ
Ṭrām — ଏକପ୍ରକାର ଗୃହଚକ୍ରଆ ଗାଡ଼ି—
ট্রাম. — Tram-car.
ट्रैम

ଟ୍ରାମୱଏ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଟ୍ରାମ୍ ଗାଡ଼ି ଯେଉଁ ଲୁହା
Ṭrām-ue — ଲାଇନ୍ ଉପରେ ଚଳେ—
ট্রামওয়ে — Tram way.
ट्रैमवे

ଟ୍ରିପ୍ଲିକେଟ୍—ବୈଦେ. ବ ଓ ବଣ (ଇଂ)—
Ṭripliket — ତ୍ରିଗୁଣ ବା ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ—
ট্রিপিকেট — Triplicate.
ट्रिप्लिकेट

ଟ୍ରିବୁଟେରି ଚୀଫ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—
Ṭributeri chif — ଯେଉଁ ରାଜା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ପେସ୍କସ ଦଅନ୍ତି—
Tributary chief

ଟ୍ରିବୁଟେରି ମାହାଲ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟ୍ରିବୁଟାରି=କରଦ+
Ṭributeri māhāla — ଫା. ମାହାଲ=ରାଜ୍ୟ)—
ট্রিবুটেরী মাহাল — ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟ୍ ବା ପେସ୍କସ୍
ଦଅନ୍ତି—Tributary Mahals.

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜମାନେ ଭାରତକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ସରକାରଙ୍କୁ ପେସ୍କସ୍ ଦେବାର ଚୁକ୍ତି କରି ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଟ୍ରିବୁଟେରି ବା କରଦ ଓ ଯେଉଁମାନେ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଇଂରାଜଙ୍କୁ ସୈନ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସନ୍ଧି କଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ଫିଉଡେଟେରି ଚୀଫ୍ ବୋଲାଗଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତମାନ ପୂର୍ବେ 'ଟ୍ରିବୁଟେରି ମାହାଲ' ନାମରେ ଡକା ଯାଉଥିଲା, ପରେ ସେମାନେ ଫିଉଡେଟେରି ଷ୍ଟେଟ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଲେ ଓ ଏବେ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶା ଷ୍ଟେଟ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ ।]

ଟ୍ରେଇନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବୈଦେ. (ଇଂ. ଟ୍ରେନ)—
Ṭrein — ଟ୍ରେନ୍; ରେଲ ଗାଡ଼ି—Railway train.

ଟ୍ରେଜର ଟ୍ରୋଭ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—
Ṭrejar ṭrobh — ଅଜ୍ଞାତ-ସ୍ୱାମିକ ପ୍ରୋଥିତ ଧନ—
Treasure trove.

ଟ୍ରେଜରର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)— ଧନାଗାରର ରକ୍ଷକ—
Ṭrejarar — Treasurer.
ট্রেজরর ट्रेजरर

ଟ୍ରେଜରି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—
Ṭrejarī — ୧ । ଖଜଣାଖାନା; ରାଜକୀୟ ଧନାଗାର—
ট্রেজরী — 1. Treasury.
ट्रेजरी — ୨ । ଲୁହା ସିନ୍ଦୁକ—2. Iron safe.

ଟ୍ରେଜରି ଅଫିସର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—
Ṭrejarī aphisar — ଯେଉଁ ହାକିମ ଜିଲ୍ଲାର ବା ମହକୁମାର ସରକାରୀ
ট্রেজরী অফিসর — ଖଜଣାଖାନାର ତତ୍ତ୍ୱ ନିଅନ୍ତି—
ट्रेजरी अफसर — Treasury officer.

ଟ୍ରେଞ୍ଚ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—
Ṭrench — ଭୂପୃଷ୍ଠରେ ଖୋଳା ଯାଇଥିବା ଲମ୍ବ ଓ ଅଗଭୀର ପହଣୀ
ট্রেঞ্চ — Trench.
ट्रेञ्च

ଟ୍ରେଞ୍ଚିଙ୍ଗ୍ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—
Ṭrenching grāuṇḍ — ମିଉନିସିପାଲିଟି ଓ ମେହେନ୍ତରମାନଙ୍କ
ট্রেঞ্চিঙ্গ্ গ্রাউণ্ড — ଦ୍ୱାରା ସହରର ପାଇଖାନାମାନଙ୍କରୁ ନିଆ-
ट्रेञ्चिङ्ग ग्राउण्ड — ଯାଉଥିବା ବିଷ୍ଠା ପୋତାଯିବା ପାଇଁ ସହରଠାରୁ
ଦୂରରେ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମି—Trenching ground.

ଟ୍ରେଡ୍ ଉଇଣ୍ଡ—ବୈଦେ.ବ. (ଇଂ)— ଉତ୍ତର ମେରୁ ଆଡ଼ୁ ବିଷୁବ ରେଖା
Ṭred uiṇḍ — ଆଡ଼କୁ ବହୁଥିବା ପବନ; ବାଣିଜ୍ୟ ବାୟୁ—
ট্রেড় উইণ্ড — Trade-wind.
ट्रेड वाइण्ड [ଦ୍ର—ଏହି ବାୟୁ ଦ୍ୱାରା ବାଣିଜ୍ୟ ପୋତମାନଙ୍କ ଗତିରେ ସୁବିଧା ହେବାରୁ ଏହି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ଟ୍ରେଡ୍ କମିସନର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କୌଣସିଦେଶର ବାଣିଜ୍ୟ
Ṭred kamisanar — ବ୍ୟବହାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ
କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—Trade Commissioner.

ଟ୍ରେଡ୍ ମାର୍କ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ
Ṭred mārk — ଅଙ୍କିତ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ନିର୍ମାତାଙ୍କ ଉଦ୍ଭାବିତ ବିଶିଷ୍ଟ
ট্রেড় মার্ক, ट्रेडमार्क — ଚିହ୍ନ—Trade mark.
[ଦ୍ର—ଏ ଚିହ୍ନ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ମାରି ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଏହା ସରକାରଙ୍କଠାରେ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରାଯାଏ ।]

ଟ୍ରେଣ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଟ୍ରେନ୍ଡ୍)—
Ṭreṇḍ — କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟର ପରିଚାଳନା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷା
(ଯଥା—ଟ୍ରେଣ୍ଡ୍ ଗୁରୁ) — ପ୍ରାପ୍ତ—Trained.

ଟ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ରେଲଗାଡ଼ି—
Ṭren — Train.

ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କୌଣସି ବିଷୟରେ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା
Ṭrening — ନିମନ୍ତେ ପାଇବା ଶିକ୍ଷା— Training.
ট্রেনিঙ্গ — [ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରେଜୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ କ୍ଲାସ, ସ୍କୁଲ,
ट्रेनिङ्ग — କଲେଜ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଓ ପୂର୍ବରେ ଗୁରୁ, ପଣ୍ଡିତ, ଏଟ୍ରିକଲ, ସରେଷ୍ଟା, କନଷ୍ଟେବଲ, ପୁଲିସ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଲାଗେ ।]

ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ କଲେଜ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—
Ṭrening kalej — ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ ସ୍କୁଲ—
ট্রেনিঙ্গ কলেজ — Training college.
ट्रेनिंग कालेज

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତନ୍ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ
Ṭrening skul କର୍ମ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ-
ট্রেনিঙ্গ স্কুল ମାନଙ୍କୁ ତାଲିମ ଦିଆଯାଏ—
ट्रेनिंग स्कूल Training school.
(ଯଥା—ଯେଉଁ କର୍ମ ପାଇଁ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ଦିଆଯାଏ ସେହି ସେହି ନାମ ଏହି ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟର ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ । ଯଥା—ଗୁରୁ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ, ପୁଲିସ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ, ଡାକ୍ତର ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ ।)

ଟ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅସଲ ନକ୍ସାରୁ ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କାଗଜ ବା
Ṭres ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଙ୍କିତ ନକ୍ସା—
ট্রেস A trace (map).
ट्रेस

ଟ୍ରେସ୍‌ପାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେସ୍‌ପାସ୍) (ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ)—
Ṭrespās ପରର ସ୍ଥାନରେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶ—
ট্রেসপাস Tresspass.
ट्रेसपास

ଟ୍ରେସ୍‌ପାସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେସ୍‌ପାସର୍) (ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ)—
Ṭrespasar ପରର ସ୍ଥାନ ବା ଗୃହରେ ଅନଧିକାର ପ୍ରବେଶକାରୀ—
ট্রেসপাসর Tresspasser.
ट्रेसपासर

ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅସଲ ନକସା ଉପରେ ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍
Ṭresiṅg ବା ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ କାଗଜ ପକାଇ ତଦ୍ରୂପ ଅଙ୍କନ କରିବା—
ট্রেসিঙ্গ Tracing.
ट्रेसिङ्ग

ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ମହମଲଗା ସ୍ୱଚ୍ଛ କନାରୁ
Ṭresiṅg klath ତଳେଥିବା ଅନ୍ୟ କାଗଜ ଉପରେ ରଖି ଚିତ୍ର
ট্রেসিঙ্গ ক্লথ ଆଦିକୁ ଅବିକଳ ଅଙ୍କିତ କରାଯାଇ ପାରେ—
ट्रेसिङ्ग कलाथ Tracing cloth.

ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ପେପର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଯେଉଁ ମହମଲଗା ସ୍ୱଚ୍ଛ କାଗଜ
Ṭresiṅg pepar ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ କାଗଜରେ ଥିବା ଚିତ୍ର ଆଦିକୁ
ট্রেসিঙ্গ পেপর ଅବିକଳ ଉତାରି ନିଆଯାଇ ପାରେ—
ट्रेसिङ्ग पेपर Tracing paper.
(ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କାଗଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏହି ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ପେପର୍ ବା ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍‌ରେ ମହମ ମଡ଼ା ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅଟେ; ଏଥିପାଇଁ ଏହା ତଳେ କୌଣସି ଚିତ୍ରାଙ୍କିତ ବା ଲେଖା ହୋଇଥିବା କାଗଜ ରଖିଲେ ତଳ କାଗଜର ଚିତ୍ର ବା ଲେଖା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଉପରକୁ ଦେଖାଯାଏ ଓ ସେହି ରେଖାମାନଙ୍କୁ ନଜର କରି ପେନ୍ସିଲ ବା କଲମରେ ଚିତ୍ର ଆଦି ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ପେପର୍ ବା ଟ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍‌ରେ ଅବିକଳ ଉଠିଯାଏ ।].

ଠ

ଠ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣର ଦ୍ୱାଦଶ ବର୍ଣ୍ଣ; ଟ ବର୍ଗର ୨ୟ ବର୍ଣ୍ଣ; ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ
Ṭha ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା—The twelfth consonant. Its sound is produced from the head (cerebral). This letter is not represented by any single letter in the English alphabet, but resembles the sound of 'ṭ' followed immediately by the sound 'h' as in 'pent–house'. Generally the oria letter 'ଠ' is rendered into English by writing 'th' with some distinguishing mark or dot to differentiate it from the English pronunciation of th, as in 'path' and of th as in 'the'. Thus the word ଠାକୁର is transliterated in English as Ṭhākura.

ସଂ. ବି—୧ । ଶିବ—1. Siba.
୨ । ମହାଧ୍ୱନି—2. A great sound.
୩ । ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ—3. Moon's disc.
୪ । ଶୂନ୍ୟ—4. The void; the space.
ଠ ପରି ଜଗତ ଦିଶେ, ଠିକେ କରିବ ଭଷେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକର ଚଉ୍ତିଶା ଠ. ଗୀତ ।

ବିଣ—ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଚର—
Perceptible by the senses.

ଦେ. ବି—ଶୂନ; ଶୂନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—Zero.
(ଯଥା—ସେ ପରୀକ୍ଷାରେ ଠ ଟିଏ ପାଇଅଛି ।)

ଠଅ—ଦେ. ବିଣ—ଶୂନ୍ୟାକାର; ପୂର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତାକୃତି—
Ṭhaa Zero–like; circular.
ଠଅ ହୋଇଣ ମଣ୍ଡଳ ଗୋଟିଏ । ଗ୍ରାତୀ. ପରିଚେ ଗୀତା ।
ବି—ଶୂନ୍ୟସଂଖ୍ୟା—Zero.

ଠଉଁ—ଦେ. ଅ. (ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
Ṭhaun̄ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ରୁ; ଠାରୁ—
থেকে 1. From.
से (ଯଥା—କଟକ ଠଉଁ ପୁରୀ ୫୬ ମାଇଲ ।)
୨ । ଅପେକ୍ଷା—2. Than.
(ଯଥା—ସେ ମୋ ଠଉଁ ୫ବର୍ଷ ବଡ଼ ।)

ଠଉର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିରତା—
Ṭhaura 1. Certainty.

୲	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ତ୍ଥ	ଉ
୲॰	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଙ୍କ	ନୃ

ठाँउँर; ठाँअर; ठाहर **२ ।** ଠାବ; ଦୃଢ଼ ଅବସ୍ଥିତି—
ठौर, ठउर 2. Firm footing; stability.
(ଯଥା—ଶିଉଳରେ ଗୋଡ଼ର ଠଉର ହେଉ ନାହିଁ ।)
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୋଚର; ଅନୁଭବ—
3. Perception; ken.
(ଯଥା—କୁହୁଡ଼ି ହେତୁ ବାଟର ଠଉର ହେଉ ନାହିଁ ।)
୪ । ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନ; ଠିକଣା—4. Knowing; ascertainment; certain knowledge; positive assurance.
୫ । ଅନୁମାନ—5. Guess.
(ଯଥା—ମୁଁ ତା କଥାରେ କିଛି ଠଉର ପାଇଲି ନାହିଁ ।)
ବିଣ—୧ । ସ୍ଥିର; ଦୃଢ଼ସ୍ଥାୟୀ—1. Stable, firm;
୨ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—2 Ascertained.
୩ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ—
3. Perceived by the senses.
୪ । ଅନୁମିତ—4 Guessed.

ଠଉର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ଠିକଣା କରିବା—
Ṭhaura karibā 1. To ascertain.
ठाओर करा **२ ।** ଅନୁମାନ କରିବା—2. To guess.
ठौर करना

ଠଉର ଠିକଣା—ଦେ. ବି—୧ । ସୁବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Ṭhaura ṭhikaṇā 1. Good arrangement.
ठाओर ठिकाना **୨ ।** କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ପତ୍ତା—
ठौर ठिकाना 2. Address or whereabouts of a person or thing.

ଠଉର ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠଉରିବା (ଦେଖ)
Ṭhaura paṛibā Ṭhauribā (See)

ଠଉର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠଉରିବା (ଦେଖ)
Ṭhaura hebā Ṭhauribā (See)

ଠଉରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ ପୂର୍ବକ
Ṭhaurā(re)ibā ସ୍ଥିର କରିବା—1. To ascertain after enquiry or search.
ठाओरान
ठौराना ଠଉରାଇ ଅବସର କଲେ ତୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଠ. ଗୀତ ।
୨ । ଅନୁମାନ କରିବା—
2. To guess; to infer; to conjecture.
ଠଣା କରି ପ୍ରେମପଥ ବଲିବଣା ଠଉରାଇଲି ଯା କାହିଁ ।
ଗୋପୀଙ୍କ. ଉଦ୍‌ବେଗ ।
୩ । ଢୁଣ୍ଢିବା; ଖୋଜିବା; ଅନ୍ଧାରରେ ଡଣ୍ଡାଳିବା—
3. To seek; to search; to feel in the dark.
୪ । କଳ୍ପନାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିବା ବା ଭାବିବା—
4. To imagine.

ଠଉରାଇବ ସେ ତୋ କରୁମ ରାଶି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।
୫ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଗୋଚରକୁ ଆଣିବା; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭବ କରିବା— 5. To perceive; to feel; to find.

ଠଉରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ, ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିର ହେବା; ସ୍ଥିର ବା ଦୃଢ଼-
Ṭhauribā ଭାବରେ ରହିବା—1. To remain fixed; to
ठाउँरा remain undisturbed; to become settled.
ठहरना କି ଗୀତ କି ନାଟଶାଳ, କି କୁଳବରତ ଫଳ
ଠଉର ପାଉଲା ମୋ ମନରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର କ. ଗୀତ ।
୨ । ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା; ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେବା—
2. To be adjudged; to be determined.
୩ । ଠାକିବା; ବଞ୍ଚିବା—3. To live; to subsist.
ଠଉରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଠଉରି ବସିଗ ପାଇଣ ମଦନ ପଳାଏ ଉଠେ ଛଇଳ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଚ୍ଛମ୍ପା ଗୀତ
୪ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—4. To wait.
ଠଉରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଠଉରି ବସିଗ ପାଇଣ ମଦନ ପଳାଏ ଉଠେ ଛଇଳ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚ୍ଛମ୍ପା ଗୀତ ।
୫ । ଅନୁମିତ ହେବା—
5. To be guessed or inferred.
୬ । ସହ୍ୟ କରିବା; ସହିବା—
6. To bear up; to endure.
୭ । ଭାର ସମ୍ଭାଳିବା—7. To sustain.
୮ । ଠଉରାଇବା (ଦେଖ)—8. Ṭhaurāibā (See)

ଠଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅ.—ଧାତୁମୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ କୌଣସି
Ṭhaṁ କଠିନ ପଦାର୍ଥ ବାଜିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଜାତ ହୁଏ; ଠଂ—
ठं Sound of a metallic vessel struck by a hard substance; clanking sound.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—ଠଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)
Ṭhaṅg (See)

ଠଂ ଠଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.(ବହୁବଚନ)—ଠଂ (ଦେଖ)
Ṭhaṁ ṭhaṁ Ṭhaṁ (See)

ଠକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—(ସଂ. ସ୍ତୁକ୍; ଷ୍ଟୁକ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ)
Ṭhak କାଠ ଅବା କୌଣସି ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁ ଥରେ
ठक ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ; ଧାତବ ପଦାର୍ଥ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କଠିନ ବସ୍ତୁ-
ठक ଦ୍ୱୟର ଥରେ ପ୍ରତିଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ—Clattering sound of two hard things (except metal) striking against each other; click.
(ଯଥା—ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠର ପରସ୍ପର ସହିତ ଥରେ ଅଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ ।)

ଠକ୍ କରି—ଦେ. ଅ.—୧ । ହଠାତ୍—
Ṭhak kari 1. Suddenly.
टक करे ପାପିଷ୍ଠାର ଧନ ପାଣି ପରି ବହି ଯାଉଛି,
झट ଏବେ ଜାଣ ଠକ୍ କରି ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
(ଠକ୍‌କିନା, ଠକ୍‌କିନି, ଠକ୍‌କରି, ଠକ୍‌ଦେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିତ ବ୍ୟତୀତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଇଁ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଠକ୍ ଠକ୍—ଦେ. ଅ. ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵବଚନ (ସଂ.ସ୍ତକ୍, ସ୍ଥକ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ)—
Ṭhak ṭhak ୧ । କାଷ୍ଠାଦି ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁର
ठक ठक ଏକାଧିକ ଥର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ; ଧାତବ ପଦାର୍ଥ ଛଡ଼ା
ठक ठक ଅନ୍ୟ କଠିନ ବସ୍ତୁଦ୍ଵୟର ଏକାଧିକ ଥର ଘାତପ୍ରତିଘାତ-
ଜନିତ ଶବ୍ଦ—1. Rattling sound; repeated tapping or rapping sound.
(ଯଥା—କାଠହଣା ଚଢ଼େଇ ଗଛରେ ଠକ୍ ଠକ୍ କରୁଛି; ଦାନ୍ତ ଶୀତରେ ଠକ୍ ଠକ୍ ବାଜୁଛି ।)
୨ । ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ଛଟ୍ ପଟ୍ ହେବା—
2. Starving.
(ଯଥା—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଯୋଗୁଁ ତା ପିଲାମାନେ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ମଲେ ।)
୩ । ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ; ଠୋପା ଠୋପା ହୋଇ; ଥପ୍‌ଥପ୍—
3. Repeatedly; in copious drops.
(ଯଥା—ତା, ଆଖିରୁ ଠକ୍ ଠକ୍ ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।)
୪ । ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ; ବାରମ୍ବାର—
4. Repeatedly; in every moment.
(ଯଥା—ମୋ ବାଆଁ ଆଖି ଠକ୍ ଠକ୍ ହେଉଛି ।)
କ୍ରି. ବିଣ.—ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ କରି—
1. Making a clicking sound.
(ଯଥା—ସେ କଠୋଉ ମାଡ଼ି ଠକ୍ ଠକ୍ ଚାଲି ଯାଉଛି ।)
୨ । ଅତି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ନୁହେଁ ବା ଅତି ଧୀର ଗତିରେ ନୁହେଁ ଏପରି ଚାଲିବା ପ୍ରକାରେ—
2. In a stalking manner (neither rapidly nor slowly).
(ଯଥା—ଦେଢ଼ ବରଷର ପିଲା ଆମ ଦାଣ୍ଡବାଟରେ ଠକ୍ ଠକ୍ ଚାଲିଲାଣି ।)
ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବିରକ୍ତ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିରକ୍ତ ଭାବ ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା—
1. Giving vent to annoyance by words
(ଯଥା—ବଡ଼ ଯାଆ ସବୁବେଳେ ସାନ ଯାଆ ଉପରେ ଠକ୍ ଠକ୍ ହେଉଛି ।)
୨ । ଶୁଷ୍କ; ନୀରସ (ସ୍ଥାନ)—2. Dried up.
(ଯଥା—ମଞ୍ଜୁଡ଼ିରେ ଧାନ ବଳି ଯାଇ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଗଲାଣି ।)
୩ । ଅଭୁକ୍ତ; ଉପବାସ ଜର୍ଜରିତ; ଛଟ ପଟ; ପାଟୁ ପାଟୁ—
3. Starving; fasting.
(ଯଥା—ଠକ୍ ଠକ୍ ମଦନ-ଗୋପାଳ ।)
୪ । ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲୁଥିବା—4. Walking briskly.
(ଯଥା—ଆମ ସାଆନ୍ତଙ୍କର ଠକ୍ ଠକ୍ ଚାଲି ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଚାଲି ପାରିବି ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବି.—୧ । ବାରଂବାର ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଚାଲିଥିବା କଳିଝଗଡ଼ା—
1. Constant quarrelling between two persons; bickerings.
୨ । ବାରଂବାର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ—
2. Giving vent to one's displeasure repeatedly.
(ଯଥା—ମୁଁ ସେ ଘରେ ଏତେ ଠକ୍ ଠକ୍ ସହି ଚଳି ପାରିବି ନାହିଁ ।)

ଠକ୍ ଠକ୍ ଠକସା—ଦେ. ବିଣ.—ଯେ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଗତି କରେ—
Ṭhak ṭhak ṭhakasā Making a rattling sound during movement.
ଠକ ଠକ ଠକସା, ୩ ମୁଣ୍ଡ ୧୦ ଗୋଡ଼ କହୁଦବୁତ୍ତ ମନୁଷା ।
ପ୍ରହେଳିକା ।
(ଏଥିର ଉତ୍ତର—ହଳ ବୁଲାଉ ଥିବା ଦୁଇଟି ବଳଦ ଓ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟ ।)

ଠକ୍ ଠକ୍ ମଦନଗୋପାଳ—ଦେ. ବି.—ଖାଇବାକୁ ପାଉ ନ ଥିବା
Ṭhak ṭhak madanagopāla ଗରିବ ଲୋକ—
A famishing poor person.

ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ପଦକ୍ଷେପ
Ṭhak-ṭhak hoi chālibā କରି ଚାଲିବା—
To stalk; to walk briskly.
(ଯଥା—ଶିଶୁଟି ଏବେ ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଚାଲିଲାଣି ।)

ଠକ୍ଠକି—ଦେ. ବି—୧ । ବିପଦ; ଉତ୍ପାତ—
Ṭhakṭhaki 1. Calamity; hardship.
୨ । ସଙ୍କଟ; କଠିନ ବ୍ୟାପାର; ବିଷମ ସମସ୍ୟା—
2 Crisis; dilemma; difficulty.
୩ । ଠକ୍ଠକି ତନ୍ତ (ଦେଖ)—
3. Ṭhak-ṭhaki tanta (See).
ବିଣ—ଯାହା ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ କରେ—
Producing a clicking or clapping sound.

ଠକ୍ଠକିଆ—ଦେ. ବିଣ— ଯେଉଁ ମାଟି ଶୁଖି ଯାଇଥିବାରୁ ହଳ ବୁଲାଇବା
Ṭhak-ṭhakiā ସମୟରେ ତହିଁ ମଧ୍ୟକୁ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ପ୍ରବେଶ ନ କରି ଉପରେ ଉପରେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ (ଠକଠକ ହୋଇ) ଚାଲିଯାଏ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଷ୍କ ଓ ଟାଣୁଆ ଭୂମି—
Dry (land).

ଠକ୍ଠକି ତନ୍ତ—ଦେ. ବି— ଯେଉଁ ତନ୍ତ ଚଳାଇବା ସମୟରେ
Ṭhak-ṭhaki tanta ଠକ୍ ଠକ୍ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
ठकठकी तान्त Fly-shuttle loom.
ठकठकि ताँत

ଠକ୍ଠାକ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ; ହଠାତ୍;—
Ṭhak-ṭhāk 1. At once; in no time.
(ଯଥା—ମୋତେ ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟ ଦେବାର ହେଲେ ଠକ୍ଠାକ୍ ଦେଇଦିଅ ।) ୨ । ନଗଦ; ରୋକ୍ ସୋକ୍—2. In cash.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ରୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଠକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥଗ=ଧୂର୍ତ୍ତ; ସ୍ଥଗ୍ ବା ଷ୍ଠଗ୍ ଧାତୁ=ଗୋପନ)—
Ṭhaka ୧ । ଠଗ; ପ୍ରତାରକ; ପ୍ରବଞ୍ଚକ—
(ଠକୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Cheating; swindling; fraudulent; roguish; deceiving.
ठक, ठग
ठग

ଠକ ମୁଁ ବୋଲେ ମାନସେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ରତ୍ନାକର ଚଉତିଶା ।

୨ । ଛଳକାରକ; କପଟୀ—
2. Hypocritical;

୩ । ଛଳମୟ; ପ୍ରତାରଣାପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Full of deceit; deceitful.

୪ । ନିଷ୍ଠୁର—4. Cruel.

୫ । ଖଳ—5. Wicked.

୬ । ଚତୁର—6. Sly: clever;

ଅରେ ଠିକଦାସୀ, ଠକପଣ ପୁଣି କହୁ ଥାଏ ମିଶି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ବି—୧ । ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A sharper; a rogue; swindler; cheat.

୨ । ରାଜପଥର ଦସ୍ୟୁ—
2. Highway robber; thug.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ଭାରତର ରାଜପଥ ମାନଙ୍କରେ ଅତିଶୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ; ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ବାଟୋଇମାନଙ୍କୁ ବିଷ ଦେଇ ବା ତଣ୍ଟି ଚିପି ମାରି ଧନ ଅପହରଣ କରୁଥିଲେ । ଇଂରାଜମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦମନ କଲେ ।]

୩ । ନରହନ୍ତା—3. A cut-throat.

ଠକର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠୋକର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhakara (etc) Ṭhokara etc (See).

ଠକର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଖାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhakara khāibā Ṭhokara khāibā (See).

ଠକର ଠକର—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଠକ୍ ଠକ୍ (ଦେଖ)
Ṭhakara ṭhakara Ṭhak ṭhāk (See).

ଠକରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭhakarā ବଣ ନିକଟସ୍ଥ ଭୂମିରେ ଫସଲ ଜଗିବା ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଘଉଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଭାଡ଼ି ଉପରେ ଠକ ଠକ ବଜାଯିବା ବାଉଁଶର ଏକପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର—
A contrivance of bamboo which is sounded with 2 sticks and produces clicking sounds to scare away wild animals from the fields in the night.

[ଦ୍ର—ଦୁଇଅଡ଼େ ଗଣ୍ଠି ଥିବା ଏକଖଣ୍ଡ ମୋଟ ବାଉଁଶରେ ଅଗ୍ନି ଲୌହ ଶଳାକାରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ଛିଦ୍ର କରି ତାହାର ବାହାରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କାଠି ବାଡ଼େଇଲେ ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ଠକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ)—ଠକେଇ; ଠକିବା କର୍ମ—
Ṭhakā Cheating; deception.
ठकान ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ଠିକ୍—
ठगाइ 1. Correct; right.

୨ । ଅସଲ; ଖାଣ୍ଟି—2. Genuine; original.

କ୍ରି. ବିଣ—ଠିକ୍‌ରୂପେ; ଅଚ୍ଛା—Well; correctly.
(ଯଥା—ତୁ ଠକା କହିଲୁ=ତୁ ଠିକ୍ କହିଲୁ ।)

ଠକା(କେ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥକ୍ ଧାତୁ)—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣା—
Ṭhakā(ke)i Deception; cheating; fraud; roguery.
ठकामि
ठगाइ

ଠକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ=ଗୋପନ)—
Ṭhakā(ke)ibā ୧ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଭଣ୍ଡିବା—
ठकान 1. To cheat; to swindle; to deceive; to delude; to practise deception.
ठगाना

୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉପରଠାଉରିଆ କରି ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା—2. To finish a work any how.

୩ । (କୋଳପ ବା ତାଲାକୁ) ବନ୍ଦ ନ କରି ବନ୍ଦ ହେବାଭଳି ଅଟକାଇ ରଖିଦେବା—3. To leave a padlock unlocked but in a position appearing to an onlooker as if it were locked.

୪ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା ପଦରେ ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ଆପାତତଃ କଟିବାପାଇଁ) ରଖାଇବା—4. To place man temporarily in a post for the present.

ଠକାଠକ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ସଂସାରରେ ଅଚଳ ଅବସ୍ଥା—
Ṭhakāṭhak 1. Very poor and destitute condition.
(ଯଥା—ତା କଥା ଠକାଠକ୍ ।).

୩ । ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ ସମୟ—
3. Time of impending death.

ଠକାଠକି—ଦେ. ବି—୧ । ଭଣ୍ଡାଭଣ୍ଡି; ଭଣ୍ଡାଇବା—
Ṭhakāṭhaki 1. Deception.
ठगाठगि ୨ । ପରସ୍ପର ପ୍ରତାରଣା—
ठगाठगि 2. Mutual deception or cheating.

ଠକାମି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଗ)—ଠକାଇ (ଦେଖ)
Ṭhakāmi Ṭhakāi (See)

ଠକାର—ଦେ. ବି—୧ । ଠାରଠୁର; ସଙ୍କେତ—
Ṭhakāra 1. Dumb significant signs; gesture.
ठार ୨ । ଠକପଣ; ଠକାମି—2. Roguery.
इसारा ଠକାର ପର ଠକାର ପରହର ନପାରୁ ନଷ୍ଟେ ।
ठकामी ଉପ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଠଗାଇ ୩। କପଟ; ଛଳ—3. Deceit; feigning.
୪। ଗୋପନୀୟ ପରାମର୍ଶ—4. Secret consultation.
ଦେ. ବଣ. (ସ. ଠ+ଅକାର)—ଠପରି ଆକାର ଯାହାର; ମୁଣ୍ଡି ଗୋଲ—Shaped like the letter ṭh; round; circular.

ଠକାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାରିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଲକ୍ଷରେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବା—
Ṭhakāra karibā — To make signs or nods.
ठारा
इसारा करना

ଠକାର କଲି—ଦେ. ବ—ଲୋକେ ଦେଖିବାକୁ ବାହାରେ କଳି କରନ୍ତି ଭିତରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—Quarrel for outward show.
Ṭhakāra kaḷi
ଶାଶୁ ବୋହୂଙ୍କର ଠକାର କଳି
ଦମ୍ପତି ଶାଅନ୍ତି କଦାଃ କଳି। ଠଗ।

ଠକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ସ୍ଥଗ; ସ୍ଥଗ ଧାତୁ=ଗୋପନେ)—
Ṭhakibā ୧। ପ୍ରତାରିତ ହେବା—
ठका 1. To be deceived.
ठगना ୨। ପ୍ରତାରଣା କରିବା—2. To cheat; to deceive.
ठकान ୩। ଭଣ୍ଡାଇବା; ଭଣ୍ଡିବା—To simulate.
ଠଣସୁନ୍ଦର ମୁଖ ଦେଖାଇ,
ଠକି ଲୁଚିଗଲ କାହିଁ ପାଇଁ। ଗୋଲୋକ. ଉଦ୍ରେଖା।
୪। ଛଳନା କ୍ରମେ କାଳକ୍ଷେପ କରିବା—
4. To put off on various excuses.

ଠକି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଠକିବା ୧ (ଦେଖ)
Ṭhaki jibā Ṭhakibā 1 (See)

ଠକ୍କର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ.—ଠୋକର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhakkar (etc) Ṭhokara etc. (See)

ଠକ୍କୁର—ସ. ବ.—୧। ଠାକୁର; ଦେବତା ପ୍ରତିମା—
Ṭhakkura 1. Image of a Deity.
୨। ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A man of rank (M. W.)
୩। ଦେବ—3. Deity. (M. W.)

ଠଗ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ.—ଠକ (ଦେଖ)
Ṭhaga Ṭhaka (See)

ଠଗାମି—ଦେ. ବ.—ଠକାଇ (ଦେଖ)
Ṭhagāmi Ṭhakāi (See)

ଠଗି—ଦେ. ବଣ.—୧। ନରହନ୍ତା ଦସ୍ୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବା ଠଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Ṭhagi 1. Pertaining to the 'Thugs'.
ठगी ୨। ଠଗ ଦମନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ठगी 2. Pertaining to the prevention of the depredations formerly committed by the Thugs of India.

ଠଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ହୁ. ଠଗ୍‌ନା)—ଠକିବା;
Ṭhagibā ଭଣ୍ଡିବା—To cheat; to deceive.

ଠଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ—
Ṭhaṅg Price.
ସରନଥି ମାଲର ଠଙ୍ଗ୍ ନାହିଁ। ଠଗ।
ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖଣ୍ଡା ଆଦିରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୋରରେ ହଠାତ୍ କାଟି ଦେବା ପ୍ରକାରେ—
Swiftly or suddenly (to cut asunder the head with a sharp weapon); swiftly and with a thud.
(ଯଥା—ମୁଣ୍ଡଟା ଠଙ୍ଗ୍ କରି କାଟି ଦେଲରେ)।

ଠ ଠା ଠି—ଦେ. ବ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଘୃଣ ବା ନିର୍ଦ୍ଧନ ଅବସ୍ଥା; ଅଭାବ; ଅର୍ଥାଭାବ—Utter want; destitution; extreme poverty.
Ṭha ṭhā ṭhi

ଠଣ୍—ଦେ. ଅ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଠଣ୍ ଠଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭhaṇ Ṭhaṇ ṭhaṇ (See)

ଠଣ୍ ଠଣ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧। ଧାତୁମୟ ପଦାର୍ଥର ପରସ୍ପର ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ; ଟଙ୍କା ଗଣିବାର ଶବ୍ଦ; ଘଣ୍ଟି ଶବ୍ଦ—
Ṭhaṇ ṭhaṇ
ठनठन 1. Clanging sound; ding; clang.
ठनाक, ठनठन ୨। ଫୋଲ୍ ପାତ୍ରର ଶବ୍ଦ—
2. Sound of a hollow vessel; hollow sound.
ବଣ—୧। ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ; ଗଡ଼ଗଡ଼ (ଧନ)—
1. Plentiful (cash).
(ଯଥା—ତା ପାଖରେ ଟଙ୍କା ଠଣ୍ଠଣ୍ ହେଉଛି।)
୨। ଅତି ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ବା ନିର୍ଦ୍ଧନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Very needy; indigent (person).
(ଯଥା—ମୁଁ ଏବେ ଠଣ୍ଠଣ୍ ମଦନ ଗୋପାଳ।)
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ନଗଦ—In cash.
(ଯଥା—ସେ ଟ ୩୦୦୦ ୯ ଠଣ୍ଠଣ୍ କରି ଗଣି ଦେଲା।)

ଠଣ୍ଠଣ୍ ମଦନଗୋପାଳ—ଦେ. ବ—କପର୍ଦ୍ଦକ ଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Ṭhaṇ-ṭhaṇ madanagopāḷa A penniless person.

ଠଣ—ଦେ. ବ. (ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧। ଅଙ୍ଗର ଶୋଭା—
Ṭhaṇa 1. Symmetry; bodily grace.
ठौल ଠଣ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଅଛି, ଠିକେ କମଳା ଯାଉ ଘଣୀ।
डौल କମଳଲୋଚନ. ଚଉତିଶା।
୨। ଠାଣି—2. Pose of the body.
୩। ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—3. Grace; beauty,
୪। ଅଙ୍ଗର ଗଠନ—4. Cut of the body.
କୋଇଲ। ଠଣ ଯେ ସୁନ୍ଦର ବେନି ପୋଏ। ବଳରାମ ଦାସ. କୋଇଲି।
ବଣ—ସୁନ୍ଦର—Graceful.
ଠଣ ଚନ୍ଦ୍ରମୁହଁରେ, ଠଉଦ ଚେହୁରେ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବରଥ. ଠ ଗୀତ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାରଂ ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଋଅ	ଞ	ନ୍ତ

ଠଣରଣ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭhanaraṇa ଝଙ୍କିଣି, ଘଣ୍ଟି ଆଦି ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
Tinkling sound.
କଟି ଝଙ୍କିଣୀ, ଘଣ୍ଟି ଠଣରଣ କଙ୍କଣ ଝଙ୍କ ବାଜେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଠଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାନ; ତୁଳ. ପ୍ରା. ଠାଣ)—
Ṭhanā ୧ । କାନ୍ଥକୁହୁରି—1. Niche.
कुलुङ्गी ଠଣାରେ ମୂର୍ତ୍ତି ରଖି ଦେଇଥିଲି ।
ताका ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ.ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—
2. Seat; appropriate place.
ঠোনা ୩ । ବକ୍ରାଙ୍ଗୁଳିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ମସ୍ତକର ଖପୁରିରେ ଆଘାତ-
ठोँग, ठुगा 3. A blow on the skull with the knuckles.
ଠଣା ଠୁଙ୍କି ଚାପହାସ, ମୁଣ୍ଡେ ମନ୍ମଥ ପାଶ
ବନ୍ଧନ କର ତୁ ମୋତେ ମୋ ଇଚ୍ଛାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗ୍ରଚମ୍ପୂ. ଠ ଗୀତ ।
ঠাঁ ୩ । ଠାବ; ସ୍ଥାନ; ଅବସ୍ଥିତି; ବାସସ୍ଥଳ—
ठहर 3. Residence; habitat.
୬ । ଶିବିର; ଛାଉଣି—6. Encampment (Beams).
୭ । ପହରା; ଜଗିବା—7. Watching; guarding.
ରାମ ଆଜ୍ଞା ପାଇଣ କପି ରାଜନ, କପି ପେଠି ଠାବେ ଠାବେ ଠଣା ଦେଲେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଠଣା ଠୁଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟର ମୁଣ୍ଡର
Ṭhanā ṭhuṅkibā ଖପୁରିରେ ଆଘାତ କରିବା—
ঠোনামারা 1. To strike on the skull with
घौलमारना the kunckles.
ଠଣାଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଠଣାମାରିବା }
ଠଣା ଠୁଙ୍କି ଚାପ ହାସ ମୁଣ୍ଡେ ମନ୍ମଥ ପାଶ
ବନ୍ଧନ କର ତୁ ମୋତେ ମୋ ଇଚ୍ଛାରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଗ୍ରଚମ୍ପୂ. ଠ ଗୀତ ।
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଘାତ କରିବା—
2. (figurative) To strike.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳପୂର୍ବକ ଦୂର କରିବା—
3. (figurative) To remove with force.

ଠଣ୍ଠଣ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ṭhanṭhaṇa ୧ । ରିକ୍ତ କାଂସ୍ୟ ପାତ୍ରାଦିରେ ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ—
ঠঁঠন 1. Clanging or ringing sound produced
ठनठन by striking an empty metal vessel.
(ଠଣ୍ଠନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠଣଠଣ (ଦେଖ)
2. Ṭhanaṭhaṇa (See)

ଠନ୍କି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପ୍ରସ୍ରାବପୋଡ଼ା ରୋଗ—
Ṭhan-ki Painful urination.

ଠନୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—୧ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନରୁ—
Ṭhanu 1. From a place.
୨ । ଠାରୁ—2. From.
(ଯଥା—ଆଜଠନୁ = ଆଜିଠାରୁ ।)

ଠବର୍ତ୍ତୁଳ—ଦେ. ବିଣ—ଠ ପରି ଗୋଲାକାର; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଲ—
Ṭhabarttuḷa Completely circular; all round.
ଠିକ ଠବର୍ତ୍ତୁଳ ଚନ୍ଦ୍ରାନନା ଲୋ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଗ୍ରଚମ୍ପୂ. ଠ ଗୀତ ।

ଠମକ—ଦେ. ବି (ସ୍ତନଭ୍ ଧାତୁ; ସଂ: ଧାମ)—
Ṭhamaka ୧ । ହାବଭାବ ସହିତ ଗତିଭଙ୍ଗି; ଛଳ—
ঠমক 1. Coquetry.
ठमक ୨ । ନୃତ୍ୟଭଙ୍ଗିରେ ଚାଲିବା—
2. Affected gait.
୩ । ଆଡ଼ମ୍ବର—3. Parade; pomp; show.

ଠର୍କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟରକାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhar-kā(ke)ibā Ṭarakāibā (See).

ଠରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠିରିକିଯିବା (ଦେଖ)
Ṭharakibā Ṭhirikijibā (See).
(ଠରକି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠରା—ଦେ. ବି (ସ୍ଥ, ସ୍ତୃ ଧାତୁ = ଆଚ୍ଛାଦନେ)—
Ṭharā ନେତ୍ରକରହସ୍ତାଦି ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ମନୋଭାବର
ঠারা ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି; ଇଙ୍ଗିତ; ଇସାରା—
सैन Ogling; making signals with the eyes, head and hands.

ଠରାଠରି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ମନୋଗତ ଭାବର
Ṭharāṭhari ଆଦାନପ୍ରଦାନ; ଠାରଠୁରି—
ঠারঠোর Mutual exchange of significant glances and signs: reciprocal nodding and gestures.
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନ କହୁଣ ଠରାଠରି ହୋଇଣ ଅଗମ୍ୟ ବନରେ ପଶିଲେ ଗୋ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।
(ଠରାଠୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଠାର ଦ୍ୱାରା
ମନୋଗତଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—
Exchanging thoughts with each other by glances and signs.

ଠସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥାସକ = ଜଳବୁଦ୍‌ବୁଦ)—
Ṭhasa ୧ । (ବଣିଅ ଶବ୍ଦ) ଲୁହା ତମ୍ବା କଂସାର ଏକପ୍ରକାର ଛାଞ୍ଚ—
ঠাসা 1. A die; a mould.
ठसा [ଦ୍ର—ଏହା ଉପରେ ସୁନା ବା ରୁପାର ପାତିଅ ରଖି ପିଟିଲେ ଛାଞ୍ଚର ଆକାର ଅନୁରୂପ ପାତିଅର ଆକାର ହୋଇଯାଏ ।]
୨ । ଠସକ (ଦେଖ)—2. Ṭhasaka (See).

ଠସକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶ୍ୱେ ଧାତୁ = ଶବ୍ଦ)—୧ । ଥଟ୍ଟା; ଠାପରା—
Ṭhasaka 1. Jesting; joke.
ঠাটা ୨ । ପରିହାସ—2. Fun; sport;
ठसक ୩ । ଉପହାସ—Taunting; gibe.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ବିଶ—୧ । ପରିହାସଯୁକ୍ତ (କଥା)— 1. Uttered in jest; jocular.
୨ । ମିଥ୍ୟା—2. False,

ଠସକା—ଦେ. ବିଶ—୧ । ମସକା; ଭଙ୍ଗୁର— Thasaka, ठेनको, खसता
1. Brittle; fragile; frangible.
୨ । ଫୁଲୁକା ଏବଂ ମସକା— 2. Swollen and fragile.

ଠସକାଇ—ଦେ. ବି—ଅଶକ୍ତତା; ଅସମର୍ଥତା— Thasakai
Inability; unfitness.

ଠସଲି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ଠସକ (ଦେଖ) Thasali Thasaka (See).

ଠସା—ଦେ. ବି—ଠସ (ଦେଖ) Thasa Thasa (See).
ବି. ଓ ବିଶ—ଠସକ (ଦେଖ) Thasaka (See)

ଠହର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଶ (ସଂ. ସ୍ଥିର; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ସ୍ଥିର— Thahara
Settled.

ଠହରାଏବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି— Thaharaeba ଠଉରାଇବା (ଦେଖ) Thauraiba (See)

ଠହରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ହିନ୍ଦୀ ଠହର୍‌ନା)— Thahariba
ଅପେକ୍ଷା କରିବା; ସମ୍ଭାଳିବା— 1. To wait.
୨ । ଠଉରିବା (ଦେଖ)—2. Thauriba (See).

ଠା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ଅ—ଠାଅ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Tha (etc) Tha-a etc (See).

ଅଠଠା ବନ୍ଧ ହୋଇ କଲ୍ଲ ଭୁ ବୋଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ଠାଅ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥାନ ପ୍ରା. ଠା, ଠାଅଁ, ଠାଣ)—୧ । ସ୍ଥାନ— Tha-a, ठा, ठाँई, ठा, ठाँव
1. Place; locality.
୨ । ଜାଗା ; ବ୍ୟବଧାନ—2. Space.
୩ । ଭୋଜନସ୍ଥଳ— 3. The place prepared for taking meals on it.
୪ । (ରାଜା ଆଦିଙ୍କ) ଭୋଜନ— 4. Meals; taking food (of Rajas).
୫ । ଭୋଜନ ସ୍ଥାନରେ ଭୋଜନ ପାତ୍ର ରଖାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଭୂମିରେ ମୁରୁଜ ଦ୍ଵାରା ଲେଖାଯିବା ଚିତ୍ର— 5. Figures drawn over tho place where plates for a meal are kept.
୬ । ଭୋଜନ ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାନ ଓ ଆସନ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା— 6. Preparation for taking meal.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗରେ (ଯଥା—ଏ, ଏହି, ସେ, ସେହି, ତା, ତାହା, ମୋ, ତୁମ୍ଭ) ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ୧—ସ୍ଥାନ, ୨—ପାଖ, ୩—ସମ୍ପର୍କ ଅର୍ଥ ବୁଝାଏ ।]

ଦେ. ଅ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—(ଅମୁକ) ସ୍ଥାନର— Of such or such place.

ଠାଅଁ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଦେ. ବି— ଠାଅ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ) Tha-an (etc) Tha-a etc. (See)

ଠାଅ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ସ୍ଥାନ, ପ୍ରା. ଠାଣ)—୧ । ଭୋଜନ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—1. To make a place ready for dining. Tha-kariba, ठाँई करा
[ଦ୍ର—ଭୋଜନ ସ୍ଥାନକୁ ଓଳାଇ, ପାଣି ଛିଞ୍ଚି, ପୀଢ଼ା ବା ଆସନ ପକାଇ, ଭୋଜନ ପତ୍ର ବା ପାତ୍ର ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନରେ ମୁରୁଜ ଦ୍ଵାରା ଚିତ୍ର କାଟିବାକୁ ବୁଝାଏ; ପୀଢ଼ା ଉପରେ ଭୋଜନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବସନ୍ତି ଓ ମୁରୁଜ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପାତ୍ର ବା ପତ୍ର ରଖାଯାଇ ତହିଁରେ ଖାଦ୍ୟାଦି ବଢ଼ାଯାଇ ଖିଆଯାଏ ।]
୨ । (ରାଜା ଆଦି) ଭୋଜନରେ ବସିବା— 2. To dine; to take one's meal.

ଠାଅକୁ ଠାଅ—ଦେ. ଅ.—ସ୍ଥାନକୁ ସ୍ଥାନ; ଏକ ସ୍ଥାନ ପରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ; ବହୁ ସ୍ଥାନରେ—In places; place after place; in many places. Tha-aku tha-a, ठाँय ठाँय, जगह जगह
(ଠାଅକୁ ଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଅ ଠାଅ—ଦେ. ଅ.—୧ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ— Tha-a tha-a, ठाँई ठाँई, जगह जगह
1. Separately.
୨ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ— 2. At many places.

ଠାଅ ଠାଅକେ—ଦେ. ଅ.—ଠାଅକୁ ଠାଅ (ଦେଖ) Tha-a tha-ake Tha-aku tha-a (See)

ଠାଅ ଠିକଣା—ଦେ. ବି—୧ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା— Tha-a thikana, ठिकठिकाना, ठिकाना
1. Good arrangement.
୨ । ସ୍ଥିରତା—2. Certainty.

ଠାଅ ପୀଢ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥାନ ଓ ପୀଠ)—୧ । ଭୋଜନ ସ୍ଥାନରେ ମୁରୁଜ ଦେଇ ଓ ପୀଢ଼ା ପକାଇ ଭୋଜନସ୍ଥାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—1. Setting the place for meal in order; making a place ready for occupation of the diner. Tha-a pirdha

ଠାଅ ପୀଢ଼ା କରି କୃଷ୍ଣକୁ ନେଇ ଗଲେ,
ଉପଅନ୍ନରେ ସବୁ ବଢ଼ାବଢ଼ି କଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।

୨ । ଭୋଜନକ୍ରିୟା—2. The act of eating.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଠାଅବଢ଼ା—ଦେ. ବ (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ଭୋଜନ ସ୍ଥାନରେ ଜଣକପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ ଭୋଜନ ଦ୍ରବ୍ୟ—Meal set for one person.
Ṭhā-a-bardhā

ଏ ଭୂପେ ଠାଅବଢ଼ା ହୋଇଛି ପାଖେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

ଠାଅ ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ରାଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—ଭୋଜନ କିମ୍ବା ପରୁସମାପ୍ତ କରିବା—To finish meal.
Ṭhā-a bardhā(rdhe)ibā

ଠାଅ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବ (ରାଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ)—ଭୋଜନର ସମାପ୍ତି—Finish of one's meal.
Ṭhā-a bardhibā

(ଯଥା—ଦିନ ୧୧ଟା ବେଳେ ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଠାଅ ବଢ଼େ ।)

ଠାଅ ସଜ—ଦେ. ବ—ଭୋଜନ ପାତ୍ରାଦି; ଏକ ସାଜ ଭୋଜନ ପାତ୍ର—Dinner-set; a full set of plates and cups etc. for dinner.
Ṭhā-a saja

ଠାଇଁ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥାନ)—୧ । ସ୍ଥାନ—1. Place.
Ṭhāin

୨ । ଦିଗ—2. Direction.

ଠାଈ / ଠାଯଁ

ଏବେ ଥାଇଁ ଅଛନ୍ତି କୋଥରେ ମୋ ଠାଇଁ କି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଶୂଦ୍ର ସମାଜରେ ବିଧବାର ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ; ଅଥଥୋଇ ଚୁଡ଼ିଧ ହେବା ପ୍ରଥା—3. The custom of widow-marriage among the Śūdras.

ସାଙ୍ଗା / ସଗାଈ

୪ । ଆଶ୍ରୟ—4. Shelter.

ଠାଈ / ଠାଯଁ

ପାଇ ଅଭାଗିନୀ ଠାଇଁ ତୋ ବକ୍ଷେ—ନନ୍ଦକିଶୋର. କୃଷ୍ଣକୁମାରୀ ।

ଅ (ସଂ. ସ୍ଥାନେ) ଠାରେ—In, it.

ଠାଈ / ସେ

ଚିନ୍ତା କହୁଲେ ସେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଠାଇଁ—ପ୍ରାଚୀ, ପରବେଗୀତା ।

ଠାଇଁଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଠାୟାଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhāinān (etc) Ṭhāyān etc (See)

(ଠାଇଁଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠାଇ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠୋ କରି; ସଶବ୍ଦ ଓ ଜୋର୍ କରି (ଚଟକଣା ମାରିବା ବା ଆଘାତ କରିବା)—Producing a clapping sound.
Ṭhāi kari

ଠାଇକରେ / ଠାଯଁକର

(ଯଥା—ସେ ମୋତେ ଠାଇ କରି ଗୋଟାଏ ଚଟକଣା ମାଇଲା ।)

(ଠାଇକନା, ଠାଇକନ, ଠାଇଦସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଇଠାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ବହୁବାର)—୧ । ଗାଲରେ ଜୋରରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବା ପ୍ରକାରେ—1. (to deal slaps) With repeated clapping sounds.
Ṭhāi-ṭhāi

ଠାଈଠାଈ / ଠାଯଁଠାଯଁ

(ଯଥା—ସେ ମତେ ଠାଇଠାଇ ପୁଣ୍ଡାଏ ଚାପୁଡ଼ା ମାଇଲା ।)

୨ । ଶୀତରେ ଦେହ ବିଶେଷ କମ୍ପିବା ପ୍ରକାରେ—2. With a shiver (through cold).

ଠାଉଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚୋର ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଠାବ କରି ବା ଚିହ୍ନି ପରେ ଚୋରି କରେ—A thief who steals after reconnoitre or preliminary survey.
Ṭhāuā

(ଠାଉଆ ଚୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଉକା—ଦେ. ବି—୧ । ଗୁଇଁ; ଯେଉଁ ଚୋର ଘର ପାଖରୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ବା ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ଜିନିଷ ଗୃହସ୍ୱାମୀର ଅସାବଧାନତା ସମୟରେ ଚୋରି କରି ନିଏ—1. Petty thief; pilferer.
Ṭhāukā

(ଠାଉକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚାଇ

୨ । ଠାଉଆ (ଦେଖ)—Ṭhāuā (See)

ଠାଉରିଆ—ଦେ. ବ—ଠାଉଆ (ଦେଖ) .
Ṭhāuriā Ṭhāuā (See)

ଠାଏ—ଦେ. ଅ—୧ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନରେ—1. At (a place); in.
Ṭhāe

ଠାୟେ / ମେଁ

ଏଣୁ ପରମ ଅସ୍ଥା ପ୍ରାୟେ, ଉଦାସୀ ମନେ ସଦା ଠାଏ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ—2. At one place, at a certain place.

ଏକଠା ହୋଇଣ ବସିଲେ ଠାଏ ଅସି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୩ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନକୁ—3. To (a place).

କେଶିଧ୍ୱଜଠାରୁ ଭୟେ, ପଳାଇ ନଲ୍ଲ ଅନ ଠାଏ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । (୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୟ) ଠାରେ—4. (a suffix donoting) In; at.

ଠାଏଁ—ଦେ. ଅ—ଠାଏ (ଦେଖ) .
Ṭhāen Ṭhāe (See)

ଠାଏଁ ଠାଏଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ—At different places.
Ṭhāen ṭhāen

ଗୁହାର ଶୁଣନ୍ତି ଯେ ଠାଏ, ପଞ୍ଚ ଚରଣ ଅଗ ନୋହେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ—2. At some places.

(ଠାଏଁ ଠାଏଁକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ—3. At many places.

ଠାଏ ଠାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠାଏଁ ଠାଏଁ (ଦେଖ)
Ṭhāe ṭhāe Ṭhāen ṭhāen (See)

ଠାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ (ସଂ. ସ୍ଥାନ)—ରାଜାଙ୍କ ଭୋଜନ ପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ ସାମଗ୍ରୀସମୂହ—Articles of food set for a Rājā.
Ṭhān

ଠାଁ ଜ(ଜା)ଗା—ଦେ. ବ—ଖାଇବାର ସ୍ଥାନ—The place where one takes his meal.
Ṭhān ja(jā)gā

ଗ୍ରାମବଙ୍କ ବାବୁ ଖବର ପାଇ ଠାଁଜାଗାରୁ ଉଠି ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇ ଧାଇଁଛନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁକି' ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁକ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଦୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଠାଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାସିବା (ଦେଖ)
Thā̃siba — Thāsibā (See)

ଠାକର—ଦେ. ବି—୧ । ବାଣବିଶେଷ; ଭୂମି ବାଣ (କାଠଗଣ୍ଡିରେ ଗର୍ତ୍ତ କରି ତହିଁରେ ବାରୁଦ ଗୁଳ ଖୁନ୍ଦା ହୋଇ ଥିବା ବାଣ)—
Thākarā — ठिकरा, ঠিকরা
1. A kind of fire-work made by ramming powder into a hole made in a trunk or log of wood.
୨ । ଦେଉଳ ବା କୋଠାର ଗମ୍ବୁଜ ଉପରେ ସବୁ ଶେଷରେ ଯେଉଁ ପଥର ବା ଠିକିଲିଖଣ୍ଡ ବସାଇ ଗମ୍ବୁଜ ମୁଦା ଯାଏ— 2. The last stone or tile set at the apex of a spire, temple, dome or building.
୩ । ଢେଲୁଅ; ଢିମା; ଢେଲା— 3. Big clod of earth; shard.
୪ । ଠାକର; ଠଣା; ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡରେ ଆଘାତ— 4. A rap on the head with the knuckle.
୫ । ଖପର—5. Potsherd.
ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଶୁଷ୍କ) ଶୁଷ୍କ— 1. Dried up; having no moisture.
ठिकरा ୨ । ନିର୍ଜ୍ଜଳ—2. Waterless.
ঠাঁঠরা, ঠাঁঠ ୩ । ନୀରସ; ରସଶୂନ୍ୟ—2. Sapless; juiceless.
ଠଉଥ ଗଲେଣି ମୋ ଗାଡ଼
ତଳୁଚ ପଡୁଛ ଠାକର ହୋଇ—ଚର ।
୪ । ଖୋଲା; ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ—4. Empty,

ଠାକର ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଚୁଲି ନ ଥାଏ ସେଇଠାରେ ରାନ୍ଧି ଖଇବା ନିମନ୍ତେ ତିନିଖଣ୍ଡ ଢେଲା ରଖି ତାହା ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ବସାଇ ରୋଷେଇ କରିବା—1. To cook by provisionally setting up an oven on three clods of earth or stone.
Thākarā basā(se)ibā
୨ । ଖାଦ୍ୟାଦି ରାନ୍ଧିବା—2. To cook one's food.
(ଠାକର ବସିବା—କ)

ଠାକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ; ତୁଳ. ଇଂ. ସ୍ଟିକ୍, ସ୍ଟେ)—
Thākibā — टिका; तिष्ठा; टिकना
୧ । ସ୍ଥିର ହେବା—1. To be satationary; to have a firm footing.
(ଯଥା—ଗିରିରେ ମୋ ଗୋଡ଼ ଠାକୁ ନାହିଁ ।)
୨ । ବଞ୍ଚିବା; ଜୀବନରେ ରହିବା— 2. To live; to be alive,
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଏପରି ଶୀତ ହେଲେ ବୁଢ଼ାର ଠାକିବା କଷ୍ଟ)
୩ । ଥାକିବା; ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—3. To stay.
୪ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିରଭାବରେ ଲଗିରହି ରହିବା— 4. To stick to a place.

ଠାକୁ—ଦେ. ଅ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
Thāku — ठाँइएँ, थाय; को
୧ । (ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସ୍ଥାନର) ନିକଟକୁ— 1. Near; to (such a person or place).
ଯାଅ ହେ ଏବେ ତୁମ୍ଭେ ଦମୟନ୍ତୀ ଠାକୁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ; ମହାଭାରତ, ବନ ।
୨ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନକୁ—2. To (such a place).
କେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ସେ କହ ମହାଋଷି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅଦି ।

ଠାକୁଠା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠାଅକୁ ଠାଅ (ଦେଖ)
Thāku-thā — Thā-āku thā-ā (See)

ଠାକୁ ଠାକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋକରେ ବା ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ ପାଟିକୁ ଠାକୁ ଠାକୁ କରିବା, ଖାକୁପାକୁ ହେବା—To repeatedly open and shut the mouth in the throes of hunger or death.
Thāku thāku hebā

ଠାକୁ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋଜନ କରିବାକୁ ଯିବା—
Thāku jibā — To go to take one's meal.
(ଠାଅକୁ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସପ୍ତମୀ ଦିନ ଏକବାର ରାଜା ବେଳବୁଡ଼େ ଠାକୁ ଯାଉଥିଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠାକୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଠକ୍କୁର)—
Thākura — ठाकुर, ঠাকুর
(ଠାକୁରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଦେବ; ମହାପ୍ରଭୁ— 1. Deity; God; the Lord.
ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପଦାମ୍ବୁଜ ଧ୍ୟାନକରି ।
ବଦସ୍ୱରୂପ; ଭଗୋଷ୍ଠ ଗୀତ ।
୨ । ଦେବ ପ୍ରତିମା—2. Idol; image of a Deity.
୩ । ପ୍ରଭୁ; ସ୍ୱାମୀ—3. Lord; master,
୪ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି— 4. Respected person; His Holiness.
(ଯଥା—ଠାକୁର ରାଜା ।)
୫ । ଗୁରୁ ବ୍ୟକ୍ତି—5. One's elder.
ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଠାକୁରଙ୍କ ଅଟେ ଏ ଅଦେଶ । ଜଗନ୍ନାଥ, ବୈଶାଖବିହାର ।
୬ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ— 6. An address used to Brāhmana
୭ । ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ— 7 A family-title of Brāhmanas in Bengal.
୮ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ— 8. A family-title amongst Kshatriyas.
୯ । ଭାରତର ପଶ୍ଚିମୋତ୍ତରରେ ଭଣ୍ଡାରୀମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—9. A family-title of barbers in N. W. India.
୧୦ । ଗୁରୁଦେବ—10. Spiritual preceptor.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ରାଜାମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି— Family-title of Rajas in Singhbhum.

୧	ଟ	ଡ଼	ର୍‌,ହ୍‌	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉପ୍	ଉଥ	ଘ
୨	ଝ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଈ	ନ

ଠାକୁର କୋଠି—ଦେ. ବି—ଠାକୁର ଘର (ଦେଖ)
Ṭhākura koṭhi — Ṭhākura ghara (See)

ଠାକୁର ଘର—ଦେ. ବି—ଦେବାଳୟ; ଦେବଙ୍କ ଘର; ଦେବମନ୍ଦିର—
Ṭhākura ghara — A temple; shrine; a house where mages of Deities are kept and worshipped.
ঠাকুরবাড়ী, ঠাকুরঘর
ठाकुरबाड़ी, ठाकुरद्वारा

ଠାକୁର ଦେବତା—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଠକ୍କୁର+ଦେବତା)—
Ṭhākura debatā
ঠাকুর দেবতা
ଦେବଦେବୀ; ସବୁ ଦେବତା—Deities (in general).
(ଯଥା—ପିଲାଏ ଏବେ ଅଙ୍ଗ୍ରେଜୀ ପାଠ ପଢ଼ି ଆଉ ଆମ ଠାକୁର ଦେବତାଙ୍କୁ ମାନଲେ ନାହିଁ ।)

ଠାକୁର ପୂଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଠକ୍କୁର+ପୂଜା)—
Ṭhākura pūjā
ঠাকুর পূজা
ठाकुरसेवा
୧ । ଦେବୋପାସନା—1. Prayer and devotional rites.
୨ । ପ୍ରତିମା ପୂଜା—2. Image-worship.

ଠାକୁର ବାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଠାକୁର ଘର (ଦେଖ)
Ṭhākura bārḍi — Ṭhākura ghara (See)

ଠାକୁର ବାପା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପିତାମହ—
Ṭhākura bāpā — Paternal grandfather.
(ଠାକୁର ମା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ঠাকুরদাদা दादा

ଠାକୁର ରଜା—ଦେ. ବି—ପୁରୀର ରାଜା—
Ṭhākura rajā — The name by which the Raja of Puri is generally styled.
[ଦ୍ର—ପୁରୀର ରାଜା ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ଉପାସ୍ୟ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କର ସେବାଏତ୍ ମାରଫତଦାର ବୋଲି ହିନ୍ଦୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଠାକୁର ରଜା କହନ୍ତି ।]

ଠାକୁର ସେବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଠକ୍କୁର+ସେବା)—
Ṭhākura sebā — ଠାକୁର ପୂଜା (ଦେଖ)
ঠাকুর সেবা — Ṭhākura pūjā (See)
ठाकुरसेवा

ଠାକୁରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଠାକୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Ṭhākurāṇi
ঠাকুরাণী, ঠাকরন
ठकुराइन,ठकुरानी
୧ । ଦେବୀ—1. Goddess.
ଠାକୁର ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପଦାମ୍ବୁଜ ଧ୍ୟାନରଙ୍ଗ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପୀଭଜନ୍ଦ୍ର ୦ ଗୀତ ।
୨ । ରାଣୀ—2. Queen.
କାନ୍ତର ବଚନ ଜାଣି, ପଚାରନ୍ତି ଠାକୁରାଣୀ, ଦଶନ୍ଧର ଶ୍ରୀମୁଖ ଦରସ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
୩ । ସ୍ୱାମିନୀ; ପ୍ରଭୁ ପତ୍ନୀ; ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
3. Lady; mistress.
୪ । ଗୃହିଣୀ; ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—4. Mistress of the house.
୫ । ଗୁରୁପତ୍ନୀ—5. Spiritual preceptor's wife.
୬ । ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ—6. The Goddess of fortune.
ବୋଲୁ ଠାକୁରାଣୀ ରକ୍ଷ ହୁଳ ଭଣି ଅଯୋଧ୍ୟାବର ସେ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୭ । ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—7. Goddess Durgā.
୮ । ବସୁମାତା; ବସୁଧା ଦେବୀ—
8. The Goddess of earth; earth personified.
୯ । ଗ୍ରାମ ଦେବତା—9. Village Goddess.
୧୦ । ଶୀତଳାଦେବୀ; ବସନ୍ତ ରୋଗ—
10. Small pox; the Goddess of small pox.
୧୧ । ଗୋବସନ୍ତ—11. Cattle-pox.
୧୨ । କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟର ପର୍ବତବିଶେଷ—11. Name of a mountain in Keonjhar State.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୩୦୦୩ ଫୁଟ ।]

ଠାକୁରାଣୀ ଉଭାହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିବା (ଦେଖ)
Ṭhākurāṇi ubhāhebā — Ṭhākurāṇi lāgibā (See).

ଠାକୁରାଣୀ ଓହ୍ଲା(ହ୍ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକୁରାଣୀ ଛାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ṭhākurāṇi ohlā(hle)ibā — Ṭhākurāṇi chhārdibā (See).

ଠାକୁରାଣୀ ଗାଧୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଠାକୁରାଣୀ ମାଜଣା (ଦେଖ)
Ṭhākurāṇi gādhuā — 1. Ṭhākurāṇi mājaṇā (See).
୨ । ରଜ ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପରବର୍ତ୍ତୀ ୩ୟ ଦିବସ ପ୍ରଭାତରେ ଦେବୀ ବସୁମତୀଙ୍କୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ପୂଜା କରିବାର ବିଧି—
2. The ceremonial bathing of the Earth-Goddess on the 3rd day of 'Raja saṁkrānti.
[ଦ୍ର—ରଜ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ସମୟରେ ବସୁମତୀ ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇଥିବାରୁ ତୃତୀୟ ଦିନ ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାନ କରି ପବିତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ।]

ଠାକୁରାଣୀ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରୁ ଦେବତାଙ୍କର ଆବେଶ ଛାଡ଼ିଯିବା—
Ṭhākurāṇi chhārdibā — The disappearance of the spirit of the Goddess from a persou possessed by a Goddess.

ଠାକୁରାଣୀ ଯାତ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଫାଲ୍ଗୁନ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟାଠାରୁ ଚୈତ୍ରମାସ ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଯିବା ଉତ୍ସବ—
Ṭhākurāṇi jātrā — A festival begun on the 2nd day of the bright fortnight of Fāl-guna.
[ଦ୍ର—ଏହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଶୁଭସ୍ତମ୍ଭ ପୋତାଯାଏ । ବିଶେଷତଃ ଚୈତ୍ର ମାସର ସବୁ ମଙ୍ଗଳବାରରେ ତାରା ତାରିଣୀ ଆଦି ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପୂଜା ଓ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ବଳି ଦିଆଯାଏ ।]

ଠାକୁରାଣୀ ମାଜଣା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କୁ ବିଧିପୂର୍ବକ ସ୍ନାନ କରାଇବା—
Ṭhākurāṇi mājaṇā — The ceremonial bathing of the village-Deity.

ସାଧାରଣ ଲେଖେବେ ଅପର ସ୍ଥଳରେ ଦୃଢ଼ ୧ ଚଳ୍ପିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଳ୍ପିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଳ୍ପିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ସେ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଳିତର ଅନୁଗତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିବା—ଦେ. କ—ଦାଳସୀ ଲାଗିବା; ଦେବତା ଭର ହେବା; ନରଦେହରେ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କର ଅବେଶ, ବା ଅବତରଣ—
Ṭhākurāṇi lāgibā
ঠাকুরের ভর হওয়া
A person being possessed with the spirit of a Goddess.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଦାଳସୀ କହନ୍ତି । ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିବା ସମୟରେ ଥରଥର ହେଉଥାଏ ଓ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଉଥାଏ, ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅବେଶ ସାଧାରଣଙ୍କଠାରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରେ ଏବଂ ଅନେକ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା କହିବାର ଓ କରିବାର ଶୁଣାଯାଏ ଓ ଦେଖାଯାଏ । କେତେକ ସମୟ ପରେ ତା ଦେହରୁ ଠାକୁରାଣୀ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲାରୁ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁନର୍ବାର ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ବ୍ୟବହାର କରେ । ଗ୍ରାମରେ କୌଣସି ବିପଦ (ବସନ୍ତ,ଓଲାଉଠା) ହେଲେ ଲୋକେ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କୁ ମାନସିକ କରି ବାଜା ଅଦ ବଜାଇଲେ ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ସେବକଙ୍କୁ ବା ଅନ୍ୟ କର୍ମିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗନ୍ତି ଓ ସେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅବେଶ (ହୁକୁମ) ଶୁଣାନ୍ତି, ଗ୍ରାମ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରନ୍ତି ଓ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଭୋଗ ଲଗାଯିବା ଛେନାପଣା ପିଅନ୍ତି । ଦାଳସୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅବେଶକୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ କହିବାକୁ 'ଅବତରବା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠାକେରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ଥାଙ୍କରା—
Ṭhākerā (etc)
টেকো
Bald-headed.
ବ—ଠାକରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhākarā etc. (See).

ଠାଟ—ଦେ. ବ (ସ୍ଥା ଧାତୁ; ସଂ. ସ୍ଥିତ, ସ୍ଥାନ)—
Ṭhāṭa
ঠাট
୧ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ; ଶରୀରର ଗଠନ; ଗଢ଼ଣ—
1. Figure; the build or make of one's body.
୨ । ଦେହ; ଶରୀର—2. Body.

ଠା ଠା—ଦେ. ଅ—ଠାଅଁକୁ ଠାଅ (ଦେଖ)
Ṭhā ṭhā
Ṭhā-āku ṭhā-ā (See)

ଠା ଠାଏ—ଦେ. କି. ବଣ—ଠାଅ ଠାଅକେ (ଦେଖ)
Ṭhā ṭhāe
Ṭhā-ā ṭhā-āke (See).
(ଠାଏଠାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଠାକେ —ଦେ. କି. ବଣ—ଠାଅକୁ ଠାଅ (ଦେଖ)
Ṭhāṭhāke
Ṭhā-āku ṭhā-ā (See)
(ଠାଅଠାଅକେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠାଠିକ—ଦେ. ବଣ—ଅତି ସୁନ୍ଦର ଅବୟବବିଶିଷ୍ଟ—
Ṭhā-ṭhika
Very graceful.
ଠାଠିକ ଭଙ୍ଗେ ଅମୁକରୁ କ ଓଠେ ଅଙ୍ଗେ କ ଦିବାତଟାରେ ।
ଉତ୍କ. ସୁଦର୍ଶନଙ୍କ ।

ଠାଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ; ତୁଳ. ହି. ଠାଢ଼)—
Ṭhāḍ
ଦଣ୍ଡାୟମାନ—Standing; erect.

ଠାଡ଼ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି (ତୁଳ. ହି. ଠାଢ଼ା ହୋନା—ଠିଆ ହେବା; ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା—
Ṭhāḍ hebā
To stand up; to stand erect.

ଠାଣା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଠାଣ)—ପ୍ରହରୀର ସ୍ଥାନ—
Ṭhāṇā
The post of a sentinal.

ଠାଣି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥାନ)—୧ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—
Ṭhāṇi
ঢঙ্; ঠমক
ठाट; ठमक
1. Pose of the body.
ଲେଖାରେ ହେଲେକ ଲେଖାମାନଙ୍କରେ ଲେଖାରେ କୋହ ସେ ଠାଣି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଆକୃତି—2. Figure; form.
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ କ ସମ୍ଭବେ କେବେ ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ସବଣ୍ୟ ଠାଣି ।
ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରିକେଶ୍ୱର ।
୩ । କଥାର ଭଙ୍ଗୀ—3. Mode of speech.
୪ । ଶୈଳି; ଢଙ୍ଗ; ଭଙ୍ଗୀ—4. Mode; manner.
ଚତୁରୀ ଯେ ବାଣୀ ମୃଦୁ ମୃଦୁ ଠାଣି ଶୁଣିଥିବ ପୁଣି ଯାହା କାନ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୫ । ସ୍ଥିରତା; ଧୈର୍ଯ୍ୟ—5. Patience.
ମାର ରଣିହ ଶର ଶାଣି, ଠାର ତ ତରଳ ଅତୁ ପଣ ଜାଣି,
ସାରଙ୍ଗ ସେହଯିବ ପ୍ରାଣି, କାର ସେ ଉଦେ ଠାଣି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଠାଣି ମାଣି—ଦେ. ବ. (ଅନର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—ଠାଣି (ଦେଖ)
Ṭhāṇi māṇi
ঢঙঢাঙ
ठमक ठुकम
Ṭhāṇi (See)

ଠାଣେଦାର—ଦେ. ବ. (ହି. ଥାନେଦାର୍‌ର ଅନୁକୃତ)—
Ṭhāṇedāra
থানাদার
थानेदार
୧ । ଥାନାଦାର୍; ଥାନାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଅଫିସର୍—
1. The officer in charge of a police-station.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A mighty or powerful person.
ଦେ. ବଣ—ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Mighty; powerful.
ଠାଣେଦାର ରଣରଣ ଠୋ କରୁ କେବ ପ୍ରାଣ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଠା ଦେବା—ଦେ. କି—ଆଶ୍ରୟ ଦେବା; ସ୍ଥାନ ଦେବା—
Ṭhā debā
To give shelter.

ଠାନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଠାଣ; ତୁଳ. ହି. ଠୌର୍)—
Ṭhān
୧ । ଠା; ସ୍ଥାନ—1. Place.
୨ । ଆଧାର—2. Receptacle.

ଠାନ୍ ଠାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. ବଣ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ—
Ṭhān ṭhān
In some places.

ଠାନ୍‌ଲେ—ପ୍ରାଦେ. (ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି) (୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଠାରୁ—
Ṭhānle
From

ଠାନୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ)ଅ—ଠାରୁ—
Ṭhānu
From.

୧	ଲ୍ଲ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯୁ	ଭୁଅ	ଷ୍ଣ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

ଠାପରା—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ—ଠାପୁଅ (ଦେଖ)
Ṭhāparā Ṭhāpuā (See)
(ଠାପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠାପୁଅ—ଦେ. ଉଣ.·ପୁଂ. (ସ୍ଥା. ଧାତୁ, ଣିଚ; ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—
Ṭhāpuā ୧ । ମଠଆ—1. Dilatory; slow; sluggish.
सुस्त ୨ । କର୍ମକୋଢ଼ି; ଅଳସୁଆ; ଶ୍ରମବିମୁଖ—
(ଠାପେଇ; ଠାପୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Idle; lazy.

କେହୁ ବା ଠାପୁଅ ପଣେ ଧର୍ମିଷ୍ଠ ଧର
ପରଠାରୁ ସଦା ଅର୍ଥଶୋଷଣ ପ୍ରୟାସୀ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୩ । ଯେଉଁ ଲୋକ ବାହାନା କରି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବା ପରିଶ୍ରମରୁ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ; ଛଠାଗଲା—
3. One who puts off work on various lame excuses (e.g. feigning inability or disease).

ଠାପୁର ଠାପୁର——ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଘୋଡ଼ାଖୁରା ମାଟିରେ
Ṭhāpur ṭhāpur ବାଜିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
Thudding sound caused by the horse's hoofs striking the earth.

ଠାପେ(ପୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାହାନା କରିବା; ଛଠା ଗାଳିବା—
Ṭhāpe(po)ibā 1. To feign; to plead excuses for being exempted from work.
୨ । ଖୋଟେଇ ଖୋଟେଇ ଚାଲିବା—2. To limp.

ଠାବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଠାଣ; ଠାଁ; ସଂ. ସ୍ଥାପନ)—
Ṭhāba ୧ । ସ୍ଥାନ; ଜାଗା—1. Place; space; room.
ठाँई; ठिकाना ତୁଙ୍କେ ମୁଁ ନହାଉପ କଲି, ବସିବା ଠାବେ ତା ଲଭିଲି ।
ठाँव ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାସସ୍ଥାନ; ଠିକଣା—
2. Dewelling place; address or whereabouts of a person.
(ଯଥା—୩ ବରଷ ଖୋଜି ଖୋଜି ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଠାବ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।)
୩ । ଠିକଣା; ନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ; ପତ୍ତା; ସନ୍ଧାନ—
3. Certain news; trace; clue.
(ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କର ତୀର୍ଥମୁଖରୁ କୌଣସି ଠାବ ପାଇଲି ନାହିଁ ।)
୪ । ଆଶ୍ରୟ—4. Shelter.
୫ । ପାତ୍ର; ଆଧାର—5. Pot; receptacle.

ଠାବ ଅଣ ବୋଲି ସମ୍ଭେ ଧାଇଲେ କହିଲେ
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଭାଜନ ମୁକୁଳି ଆଣି ଦେଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ବଳରାମ ।

ଠାବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଅଜ୍ଞାତ
Ṭhāba karibā ବିଷୟ ବା ସମ୍ବାଦ ସ୍ଥିର କରି ବୁଝିବା;
ठिकाना करना ଠିକଣା କରିବା—
टाँव करना 1. To find out the clue to something after inquiry; to ascertain an unknown matter.

ବୁଲି ଋଷ୍ୟମୁକେ ଖୋଜ ନ ପାଇ
ବବରକେ ସେ ଠାବ କଲେ ଯାଇଁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପତ୍ତା ବା ଠିକଣା ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ୱାରା ଜାଣିବା—2. To ascertain the address or whereabouts of a person.
(ଯଥା—ହନୁମାନ ସୀତାଙ୍କୁ ଠାବ କରିବାକୁ ଲଙ୍କାକୁ ଗଲେ ।)
୩ । ରହିବା; ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—3. To stay.

ମନେ କଲି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଯେନ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ
ଏ ମେଘର ମଧ୍ୟେ କି କରିଛନ୍ତି ଠାବ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ଠାବକୁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ)—
Ṭhāba-ku ଠାକୁ; ନିକଟକୁ; ପାଖକୁ—To; near.
(ଯଥା—ନାରଦ ଗଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଠାବକୁ ।)

ଠାବ ଠାବକେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ; କେତେ ସ୍ଥାନରେ—
Ṭhāba ṭhāba-ke At some places.

ଠାବ ଠାବକେ ଦେଖ ଶ୍ୟାମ ଅଟବି
ସପ୍ତଛଦ ପ୍ରସୂନେ ଶବଳ ଛବି । ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା ସ୍ତବକ ।

ଠାବ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆଶ୍ରୟ ବା ସ୍ଥାନ ଦେବା—
Ṭhāba debā To give shelter.
(ଯଥା—ମୋ କଥଟା ଏପରି ହିନ୍ଦୁ ଯେ ମତେ ପୃଥିବୀ ଠାବ ଦେଉ ନାହିଁ ।)

ଠାବର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଠାବରେ—
Ṭhāba-ra Ṭhābare (See)

ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟରେ ଶୋଭା ସାର
ବୋଲିବାର ସମ୍ଭବିଲା ଏହାଙ୍କ ଠାବର । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଠାବରୁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଠାରୁ—
Ṭhāba-ru From.

ବଧୂ ଅଧିକକ ଶାଶ୍ରୁ ଠାବରୁ
ବୋଧି ତାକୁ ବାଣୀ ଏହି ନ୍ୟାସରୁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଠାବରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—୧ । ନିକଟରେ; ପାଖରେ—
Ṭhābare 1. Near.
୨ । ଠାରେ—2. At; in; with.

ଖ୍ରିମ ଯାହା ଠାବରେ କରି ଥାଏ କ୍ରୋଧ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଠାବେ ଠାବେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ—
Ṭhābe ṭhābe At some places.
ठाँई ठाँई ଠାବେ ଠାବେ ଉଠେ ଶ୍ୱେତ-ଶିଳାସ୍ତମ୍ଭ ପ୍ରାସ୍ତେ କୁମ୍ଭୀର ।
जगह जगह ରାଧାନାଥ, ଉଷା ।

ଠାମ—ଦେ. ବି—ଗଢ଼ଣ; ଗଠନ—
Ṭhāma Formation; make; figure; build.
ठाम (ଯଥା—ସୁଠାମ ।)
ठाम

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବିଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଠାୟାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ 'ଦୁତିଅ' ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ବିବାହ କରେ—The husband of a remarried Śūdra widow.
Ṭhāyā̃
(ଠାୟାଁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

[ଦ୍ର—ଠାୟାଁ । ଠାୟାଁଣୀଙ୍କ ଔରସ ପୁତ୍ରକୁ ଗଜମନ ଠାୟାଁ ଓ କନ୍ୟାକୁ ଗଜମନ ଠାୟାଁଣୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠାୟାଁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । ୧ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହିତା ଶୂଦ୍ର ବିଧବା—1. A remarried Śūdra widow.
Ṭhāyā̃ṇi

୨ । ସ୍ୱାମୀଦ୍ୱାରା ପରିତ୍ୟକ୍ତା ବା ବିଧବା ଯେଉଁ ଶୂଦ୍ରାଣୀ ଦୁତିଅ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଏକାଧିକ ପତି ଗ୍ରହଣ କରେ—2. A Śūdra widow who takes successive husbands.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବିଧବା ଶୂଦ୍ରାଣୀ ଯଥାକ୍ରମେ ଏକାଧିକ ପତିଙ୍କୁ 'ଦୁତିଅ' କରେ ତାକୁ 'ଛିନ ଠାୟାଁଣୀ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠାୟେ—ଦେ. ଅ.—୧ । ଠାରେ; ନିକଟରେ—1. At; near.
Ṭhāye
ঠাঁই

ଆମ୍ଭ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ଦେଖି ଦାନ ଦେବ, କଣାଅ ରଜାଙ୍କ ଠାୟେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

୨ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ—2. In one place.

ଅମ୍ଭଘାଟରେ ଥିବ ଠାୟେ, କାହିଁକି ନ ଚଳିବ ପାୟେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ତର୍ପଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୩ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ—3. At a certain place.

ଠାର୍‌ଠୁର୍—ଦେ. ବି. (ସ୍ଥ. ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ)—ନେତ୍ର ଓ ହସ୍ତାଦିର ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ମନୋଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Mutual exchange of view by dumb signs and glances.
Ṭhār ṭhur
ঠারঠোর

ଠାରଠୁର କଥା ହୋଇଣ ସରସରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ଠାର୍‌ଠୁର୍ ଉଣେଇଶ୍ ବିଶ୍—ଦେ.—ଉପସ୍ଥିତ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବୋଧ ସଙ୍କେତ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Exchange of thought betweeu two persons, which is not understood by a third person present there.
Ṭhār ṭhur ūṇeiś biś
ঠার্ ঠোর উনীশ বীশ

ଠାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା; ଆଖି ପତାଦ୍ୱାରା ଆଖିକୁ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବାର ଭଙ୍ଗୀ)—୧ । ଉପସ୍ଥିତ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବୋଧ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା ଚକ୍ଷୁ ଓ ଅଙ୍ଗାଦିଦ୍ୱାରା ସଙ୍କେତ—1. Gesture; signal; dumb signs through which two persons exchange thought with each other without third persons knowing the meaning; dactylology; manual conversation.
Ṭhāra
ঠার

[ଦ୍ର—ମୁହଁରେ କଥା ନ କହି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଓ ହାତଦ୍ୱାରା ଓ ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ବଧିର ଓ ମୂକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ କଥକ ନିଜ ମନର ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଠାର ବୋଲାଯାଏ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏହି ଠାର ସାହାଯ୍ୟରେ ବଧିର ଓ ମୂକମାନଙ୍କୁ ଅଭିଜ୍ଞରୂପେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ନିମନ୍ତେ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ହାତଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଠାର ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯଥା—(୧) ଅଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାନ-ଭଙ୍ଗି ଓ ଚାଳନାଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ଅଙ୍କ ପ୍ରକାଶ କରାଯିବା (Dactylology or manual alphabet system) ଯଥା—ଏକ ଅଙ୍ଗୁଠି ଉଠାଇଲେ ୧ ସଂଖ୍ୟା, ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଠି ଉଠାଇଲେ ୨ ସଂଖ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକହାତିଆ ଠାର ଓ ଦୁଇହାତିଆ ଠାର ଏପରି ଦୁଇ ପ୍ରକାର । (୨) ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ହାତ ଆଦି ଚାଳନାଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ ବା ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରାଯିବା (Manual signs; motion; action or gesture by which the speaker conveys his meaning) । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଶାଶୁଘରକୁ ଆସିଥିବା ନବବଧୂମାନେ ଶାଶୁଘରେ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ (ଯଥା—ଶାଶୁ, ନଣନ୍ଦ, ବଡ଼ ଯାଆଙ୍କୁ) ପାଟି ଫିଟାଇ କଥା ନ କହି 'ହୁଁ ହୁଁ' ଓ 'ଠାର' ଦ୍ୱାରା ମନୋଗତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏ ରୀତି କେତେକ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ପରିବାରରେ ଚଳୁଅଛି । କନ୍ୟାମାନେ ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ପିତୃଗୃହରେ ଏହା ପ୍ରବୀଣାମାନଙ୍କଠାରୁ ରୀତିମତେ ଶିକ୍ଷାକରି ଥାଆନ୍ତି ।

ନାଟୁଆମାନେ ମୁହଁରେ ବୋଲିବା ସଙ୍ଗୀତର ମର୍ମକୁ ପାରିଜା ବା ହସ୍ତକ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ହସ୍ତଚାଳନ ଓ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଠାର ।

ଆମ ଦେଶରେ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ 'ଅହିଠାର' ଏହି ଶ୍ରେଣୀର । ତାହାର 'ବୀଜପଦ' ଏହି :—

"ଅହି, କଲସ, ଚକ୍ର, ଟଙ୍କାର, ତଲପ୍ର (ତାଳ), ପବନ; ଯବ, ଶଶି ପରିମାଣ; ଅଙ୍ଗୁଠି ଟେକି ଅକ୍ଷର ଦେଖାଇବ ଜାଣ, ଫୁଙ୍କି ମାରିଣ ମାତ୍ରା କରିବ ବଖାଣ ।"

ଅ ଆ ଇ ଉ ଋ ଌ ଏ ଐ ଓ ଔ=
୧ ୨ ୩ ୪ ୫ ୬ ୭ ୮ ୯ ୧୦

ହାତକୁ (ଅହି) ସର୍ପାକୃତି କରି ତା ପରେ ଯେତେଟି ଅଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇବ ସେହି ସଂଖ୍ୟକ ସ୍ୱର ବୁଝାଯିବ । ଯଥା—ଏକ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇଲେ ଅ, ୨ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦେଖାଇଲେ—ଆ, ଇତ୍ୟାଦି

କ ବର୍ଗ=କଲସ, ଚ ବର୍ଗ=ଚକ୍ର, ଟ ବର୍ଗ=ଧନୁଷ୍ଟଙ୍କାର, ତ ବର୍ଗ=ତାଳ, ପ ବର୍ଗ=ପବନ (ହାତ ଦ୍ୱାରା ଦେଖିବା) ଯରଲବ=ଯବଧାନ, ଶଷସହ=ଚନ୍ଦ୍ର; ଅଙ୍ଗୁଠିର ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା

୧	ଋ	ଡ଼	ଋ,ଋୃ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଌ	ଢ଼	ଋୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନ୍

ବିନ୍ଦୁର ସେହି ସଂଖ୍ୟକ ବର୍ଣ୍ଣ ବୁଝାଯିବ । ଫୁଟକି ମାରିଲେ ଅକ୍ଷରରେ ମାତ୍ରା ହୋଇଯିବାର ବୁଝାଯିବ ।]

୨ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବୋଧ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାବର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ— 2. Cipher-language.

ଶୋଭ କାମିନୀର ନୀର ବେଣୀ ପୟୋଧରଧର ଜାଣେ ପ୍ରକାଶୁଁ ସେ ଠାର ଠାର ହେ ।
ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବୋଧ କଥା ବା ଲେଖାଦ୍ୱାରା ୨ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ cipher ଠାର ବୋଲାଯାଏ । ଦୂରଦେଶସ୍ଥ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ଗୋପନୀୟ ଚିଠି ଓ ତାର ଖବର ପ୍ରେରିତ ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଠାରର ବୀଜ (key) ନ ଜାଣିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏଥିରୁ କିଛି ମାତ୍ର ବୁଝି ପାରେ ନାହିଁ ।

ଆମ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାର 'ଠାର' ଅଛି ।

ଶଶିଠାର—ଏଥିର ବୀଜ: ଅ=କ, ଖ=ଗ, ଘ=ଙ, ଚ=ଟ, ଛ=ଠ, ଜ=ଡ଼, ଝ=ଢ଼, ଞ=ଣ, ତ=ପ, ଥ=ଫ, ଦ=ବ, ଧ=ଭ, ନ=ମ; ର ଓ ଲ=ସ, ହ=ଯ ।

ଏଥିର ଉଦାହରଣ ଯଥା—'ମୁଁ ଆଜି ଘରକୁ ଯିବି' ଏହି ବାକ୍ୟ ଶଶିଠାରରେ='ନୁ କାଡ଼ି ଙ ସଉ ଉଦ' ହେବ ।

ଶେଲେଷା ବା ଶ୍ଳେଷ ଠାର—ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୂଳ ଅକ୍ଷରଟି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇ ତହିଁରେ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷରର ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ 'ଶଲସ' ଶବ୍ଦ ଲାଗେ । ଯଥା—ମୁଁ=ମ ଶୁଲୁସୁ, ଆଜି=ଅ ଶାଲାସା ଜ ଶିଲସି, ଘରକୁ=ଘ ଶଲସ ର ଶଲସ କ ଶୁଲୁସୁ, ବେଗ ହୋଇ=ବ ଶେଲେସେ ଗ ଶଲସ ହ ଶୋଲୋସୋ ଅ ଶିଲସି, ଯିବ=ଯ ଶିଲସି ବ ଶିଲସି ।

ଫୁଲ ଠାର—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ପରେ 'ଫୁଲ' ପଦ ଯୋଗ ହୁଏ । ମୁଁ ଯାଉଛି ଏହାକୁ କହିବାକୁ ହେଲେ ମୁଁ ଫୁଲ ଯା ଫୁଲ ଉ ଫୁଲ ଛି ଫୁଲ ।

ପ୍ନ ଠାର—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ପରେ ପ୍ନ ଯୋଗ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ଅକ୍ଷରରେ ପ୍ନ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଯଥା—'ମୁଁ ଖାଇବି' ଏହା କହିବାକୁ ହେଲେ ମୁଁ ପ୍ନୁ ଖା ପ୍ନା ଇ ପ୍ନି ବି ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଠାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦକୁ ଓଲଟା କରି କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ପାନ ଖଣ୍ଡେ ଦିଅ=ନପା ଣ୍ଡେଖ ଅଦି !

ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ଠାର ଅଛି, ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ସୂତ୍ର ଏପରି ଥାଏ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱୀକୃତ ୨।୩।୪ ବା ତତୋଽଧିକସଂଖ୍ୟକ 'ଶୂନ୍ୟ ଶବ୍ଦ' ନିହିତ କରାଯାଇ ଲେଖାଯାଏ । ଲେଖକର ମନୋଭାବ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମ ଶବ୍ଦକୁ ଗଣି ସେହିଠାରୁ ୩ଟି ଶବ୍ଦ ଛାଡ଼ିଦେଇ ୨ୟ ଶବ୍ଦ ଓ ସେଠାରୁ ପୁଣି ୩ଟି ଶବ୍ଦ ଛାଡ଼ିଦେଇ ୩ୟ ଶବ୍ଦ ପଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ । ମୁଁ କାଲି ରାତିରେ ପାଇକ ନେଇ ଗଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚିବି । ଏହି ବାକ୍ୟଟି ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ—

୧ ୨ ୩ ୧ ୨ ୩
ମୁଁ ଏଠାରେ ଭଲ ଅଛି । କାଲି ମତେ ଜର କଲା ।
୧ ୨ ୩ ୧ ୨ ୩
ପାଇକ ତିନି ଜଣ ପଞ୍ଚା ନେଇ ଜମି ଚାଷ କଲେ ।
୧ ୨ ୩
ଗଡ଼ରେ ବରଷକ ପରେ ମୁଁ ପହଞ୍ଚିବି ।

ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତ୍ୟଲିପି, ବହିଲିପି, ଆଦ୍ୟଲିପି, ମଧ୍ୟଲିପି ଯୁକ୍ତ ଠାର ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ି ବା ପଦର ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ବା ଶେଷ ଅକ୍ଷରକୁ ସମଷ୍ଟିକାର କରି ପଢ଼ିଲେ କଥକର ମନୋଭାବ ବୁଝାଯାଏ ।

ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଡ଼ିରେ ଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଆଦ୍ୟ, ମଧ୍ୟ ବା ଶେଷ ଅକ୍ଷରକୁ ସମଷ୍ଟିକାରରେ ପଢ଼ିଲେ ଅର୍ଥ ଜଣାଯାଏ ।

ଆଜି କାଲିର କ୍ଷିପ୍ର ଲେଖ (short hand) ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଠାର]

୩ । ଆଖିଠାର; ଆଖିର ଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଇଙ୍ଗିତ ବା ମନୋଭାବର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି—3. Signals made by various movements and glances of the eye.

ଠାର ନେତ୍ରାନ୍ତ ମନ ମୋହନ ପାଶୀ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—୧ । (୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ) ଠାରେ—1. In; at.

କରନ୍ତି ସ୍ୱଧର୍ମ ଅଗ୍ରେର
ସଙ୍ଗକୁ ତେଜି ସର୍ବଠାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୨ । (୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ) ଠାରୁ—2. From.

ଏ ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥସାର
ମୋ ଶିକ୍ଷା ପୂର୍ବେ ତାଙ୍କଠାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଦେ. ଅ.—(୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)—(ଅମୁକ) ସ୍ଥାନର— Of such or such a place.

(ଯଥା—ଏ କେଉଁଠାର ଲୋକ ।)

ଠାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତୃ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ)—୧ । ନେତ୍ର, ବକ୍ତ୍ର ଓ ହସ୍ତାଦିର ଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ସଙ୍କେତ ବା ଇଙ୍ଗିତ କରିବା— 1. To convey one's meaning to another by signs, winks or gestures; to signal.
Ṭhāribā
ठारा
इसारा करना, सैनमारना

ଠାର ଦେଲେ ନେତ୍ରାନ୍ତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲବଚମ୍ପୂ ଠ. ଗୀତ ।

୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସ୍ମାରକ-ଲେଖ କାଗଜ ଆଦିରେ ଟିପି ରଖିବା (ଏହା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ)— 2. To jot down short notes in shorthand.

ଠାରୁ—ଦେ. ଅ. (୫ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)—୧ । ରୁ— 1. From.
Ṭhāru
থেকে, হইতে
୨ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନରୁ—2. From (a place).

ସାଧାରଣ ଯେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଷ୍ଟବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

ସେ ୩ । (ଅମୁକ) ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରୁ— 3. From (some person).

୪ । (ଅମୁକ) ଅପେକ୍ଷା— 4. Than

୫ । (ଅମୁକ) ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ କରି — 5. Since; beginning from (such a time).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ— ଚନ୍ଦା; ଟାଙ୍ଗରା—Bald.

ଠାରୁମୁଁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଚନ୍ଦାମୁଣ୍ଡିଆ; ଟାଙ୍ଗରା— Ṭharu-muṅrda Bald-headed.
(ଠାରୁମୁଁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ.) ଠାରୁମୁଁଡ଼ା ଠେଙ୍କେ ଠେଲ୍ । ଶିଶୁ ପରିହାସ ।

ଠାରେ—ଦେ. ଅ. (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)— ୧ । (ଅଧିକରଣ ବା Ṭhare ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନ) ରେ; ନିକଟରେ— ତେ, ଠେଁ, ଠେଏଁ 1. At; near.

ସେ ସେ କଥା କହି ଅସ୍ତଠାରେ । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

୨ । ହେଁ; ସତ୍ତ୍ୱେ; (ଅମୁକକଥା) ଘଟିଥାଇ ସୁଦ୍ଧା— 2. In spite of.

ସାହା ହୋଇ କୃଷ୍ଣର କୁଳରେ ଭୁଞ୍ଜେ ମୋର
ଏବାଠାରେ ଦାସୀ ହୋଇଲି ମୁଁ ତାଙ୍କର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । (ଅମୁକ ବିଷୟ ଘଟିବା) ଅବସ୍ଥାରେ—3. Under the circumstances of.

ଏରୂପେ ହେଲଠାରେ ଭୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କ ସେନା
ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ସଜନ ହୋଇ ଦ୍ୱେଷମନା । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୪ । (ଅମୁକ) ସ୍ଥାନରେ—4. In a place; at a place.

ଏରୂପେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦେହରୁ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା,
ଗୁରୁଠାରେ ରଖିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଲୋକ ପିତା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୫ । (ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀର) ଆଡ଼େ; ଗର୍ଭରେ (ଜାତ)— 5. In the womb of; (born) from such or such a woman.

ପଞ୍ଚକୁମର ଭାର.ଠାରେ
ହୋଇଲେ ଅତି ମନୋହରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଠାସକୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା— Ṭhasaku mariba 1. To depend on another.

୨ । ଅନୁମାନ କରିବା; ଅନ୍ଦାଜ କରିବା; ଠଉରାଇବା— 2. To guess; to conjecture.

(ଯଥା—୧ । ବୁଢ଼ା କାଡ଼ ଧରି ଅନ୍ଧାର ବାଟରେ ଠାସକୁ ମାରି ଚାଲୁଛି —୨ । ଠାସକୁ ମାରି ମୁଁ ଏ ଛତା ଲେଖାକୁ ପଢ଼ିଗଲି ।)

୩ । ଭୁଣ୍ଡାଳିବା, ଅଣ୍ଡାଳିବା—3. To feel in the dark.

ଠାସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ଥାସ୍ନୁ=ଦୃଢ଼ ସନ୍ନିବେଶିତ;)—୧ । କୌଣସି Ṭhasiba ପଦାର୍ଥକୁ କୌଣସି ପାତ୍ର ବା ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନରେ ପୂରାଇ ଉପରୁ ଖୁନ୍ଦିବା; ଠେସିବା—1 To stuff in or press a thing into a narrow space; to ram down something into a narrow tube or space; to cram down with force.
ଠାସା, ଠାଁସା
ଠାଁସନା ଠୁସନା
ଠସା(ସେ)ଇବା } —ଣିଜନ୍ତରୂପ.
ଠାସେଇବା

(ଯଥା—ଢାଲୁଆ ବନ୍ଧ କରି ନଳରେ ବାରୁଦକୁ ଠାସୁଛି ।)

୨ । ଠେଲା ବା ଛାଞ୍ଚରେ ସୁନା ରୁପାଆଦିର ପାତିଆ ରଖି ପାତିଆ ଉପରେ ମାଡ଼ ଦେବା—2. To beat a thin metal-plate over a mould or a die.

୩ । ଜୋରରେ ପେଲିବା— 3. To push with force.

୪ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମୈଥୁନ କରିବା— 4. (indecent) To cohabit a woman.

ଠାସୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୌଣସି ବିଷୟ ନ ଜାଣି ଅନ୍ଦାଜରେ ସେ Ṭhasua ବିଷୟ କହିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—Habituated to saying things by guess or without personal knowledge.
ଠାସେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଠାସୋଇ

ଠି—ଦେ. ଅ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ; ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)— Ṭhi ଠାରେ; ଠାଇଁ; ଠେଇଁ;—In; at.
ଠାଁଇ, (ଯଥା—ସେଠି ବସିଲେ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ ।)
ମେ ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) (କ୍ରିୟା ପ୍ରତ୍ୟୟ)—(ମୁଁ) ଛି; ଅଛି— [ଯଥା—ଖାଉଠି=ମୁଁ ଖାଉଛି]
ପ୍ରାଦେ. (ଜାଗପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—କୁ—To.
(ଯଥା—ତାଠି=ତାକୁ ।)
(ଠି, ଠାଇଁ, ଠେଇଁ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠିଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିତ ବା ସ୍ଥିତି)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଠେକ— Ṭhia 1. Prestige.
ଠେକନା ୨ । ଠିଗ; ଅବଲମ୍ବନ; ଆଶ୍ରା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଟେକି ଟେକ, ଠେଘା ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତହିଁରେ ଲଗାଯିବା ଖୁଣ୍ଟି ଆଦି— 2. Prop; support.

୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଯଷ୍ଟିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାଏ—3. Walking stick.

୪ । ଯଷ୍ଟି ଆଦିର ମୂଳଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଆଘାତ; ଉଦ୍ଦ;ଗୋଦ— 4. A push by the butt-end of a stick.

ଠିଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ବା ଅଜ୍ଞାତଗଭୀରତା ଜଳରେ Ṭhia mariba ବା ଖସଡ଼ା ବାଟରେ ଚାଲିବା ନିମନ୍ତେ ଯଷ୍ଟିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—To feel one's way with the help of a stick while walking in the dark or wading in water of unknown depth or in a slippery place.

୨ । ଯଷ୍ଟି ଆଦିର ମୂଳଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା; ଉଦ୍ଦ ମାରିବା—2. To give a push with the butt-end of a stick; to ram.

ଠିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଖଡ଼=ତୃଣାଦିର ନାଡ଼ ବା ସ୍ଥା ଧାତୁରୁ ସ୍ଥା, Ṭhia ସଂ. ସ୍ଥିତ; ପ୍ରା. ଠିଅ; ସଂ. ସ୍ଥାତା—
ଠାଡ଼, ଖାଡ଼ା ୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା; ଉଭା ହେବା—
ଠାଢ଼ 1. Standing up;

୧	ଇ	ଢ଼	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଢ଼ଅ	ଞ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ଉଚ୍ଚତା; ଦେହ—2. Height; stature.
(ଯଥା—ସେ ଠିଆରେ ୫ ହାତ ।)
୩ । ଭୂପୃଷ୍ଠରୁ ସମକୋଣଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Upright position;perpendicular position.
ବିଣ—୧ । ଦଣ୍ଡାୟମାନ; ଛିଡ଼ା—1. Standing; erect.
କେହିଁ ଗୋପୀ ହୋଇ ଠିଆ ଯେ, ଚୁମ୍ବିଲ ଘଷିଲ
ବଢ଼ିଲ୍ କାନ୍ଧ, ହେଲୁ ଏତେ ଅପାଠିଆ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

ଠିଆ କରତ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କରତକୁ ୨ଜଣ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହୋଇ
Ṭhiā karata ଧରି ବଡ଼ କାଠ ଚିରନ୍ତି; ବଡ଼ କରତ; ଠେଲା
(ହାତକରତ—ବିପରୀତ) କରତ—Cross-cut saw (as
ঠেলাকরত, বড় করাত opposed to hand-saw).
आरा

ଠିଆ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ
Ṭhiā karā(re)ibā ଦଣ୍ଡାୟମାନ କରାଇବା—1. To make
ঠাড় করান a person or thing stand erect.
ठाढ़ा करना
୨ । ଠିଆ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ବାଧ୍ୟ କରାଇବା—2. To cause or oblige a person to wait standing or to dance attendance.
୩ । ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଠିଆ ହେବାପାଇଁ ବିଧାନ କରିବା—3. To make a person stand up on his legs (as a punishment).
୪ । [ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରର ନିର୍ମାଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
4. (figurative) To erect (a house).
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—5. (figurative) To start an institution.

ଠିଆ କୋରଣା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କୋରଣାର ଲୁହା ଯନ୍ତ୍ର ଗୋଟିଏ
Ṭhiā koraṇā ପୀଢ଼ାରେ ଠିଆ ବାଗରେ ମରାଥାଏ;
(ହାତ କୋରଣା—ବିପରୀତ) ଗଛ କୋରଣା—
ঠাড়াকুরনী An erect-bladed scraper (as opposed to
ठाढ़ाकुरनी hand-scraper.
(ଠିଆ କୋରଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠିଆ ଗୋଇଠା—ଦେ. ବି—ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଏକ ଗୋଡ଼ରେ
Ṭhiā goiṭhā ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାରିବା ଗୋଇଠା—
খাড়া লাথি A standing kick; a kick administered
ठाढ़ा लात by a person while standing.

ଠିଆଗୋଡ଼ିଆ ଖେତ—ଦେ. ବି—ଠିଆଲଙ୍ଗୁଳୀ ଖେତ (ଦେଖ)
Ṭhia-gorḍiā kheta Ṭhiā languḷi kheta (See).

ଠିଆଚିତା—କପାଳରେ ଲମ୍ବକରି କାଟିଥିବା ତିଳକ; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱପୁଣ୍ଡ୍ର; ଭ୍ରୂଯୁଗର
Ṭhiā chitā ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରୁ କିମ୍ବା ନାସାଗ୍ରରୁ କପାଳମଧ୍ୟସ୍ଥଳର କେଶ
লম্বাফোটা ମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବବାଗରେ ଯେଉଁ ଚିତା କଟାଯାଏ—
A long perpendicular mark of sandal-paste made on the forehead.
ଗୋମୟେ ଦେଲେ ଠିଆ ଚିତା
ସେ ପ୍ରଭୁ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣହିତା—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।
[ଦ୍ର—ଚିତା ନାନାପ୍ରକାରରେ କଟାଯାଏ । ଯଥା—ହରମନ୍ଦିର ଚିତା; ରାମାନନ୍ଦ ଚିତା, ଷଗଡ଼ଦଣ୍ଡା ଚିତା ବା ଠିଆ ଚିତା ଇତ୍ୟାଦି ।].

ଠିଆଚିରା—ଦେ. ବି—ଠିଆହୋଇ ଡିଆଁ—
Ṭhiā chirā Leap while standing;
फलांग scamper.

ଠିଆ ଠାକୁର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଠାକୁର ବା ଦେବତା ଦଣ୍ଡାୟମାନ
Ṭhiā ṭhākura ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଗଢ଼ା ହୋଇଥାଆନ୍ତି—
A standing image; an image built in a standing posture.

ଠିଆଠାଣି—ଦେ. ବି—ଠିଆହେବାର ଭଙ୍ଗି ବା ଛଟା—
Ṭhiā-ṭhāṇi Pose; standing posture; stature.
ବିଣ—ସୁଗଠିତ; ମନୋହର ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ—
Of graceful stature or build.

ଠିଆ ଠିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । କିଛିକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଣ୍ଡାୟମାନ—
Ṭhiā ṭhiā 1. Standing for some time.
খাড়া খাড়া (ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାରେ ଠିଆ ଠିଆ ହୋଇ ଘଣ୍ଟାଏ
खड़े खड़े ପରେ ତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ଫେରି ଆଇଲି ।)
୨ । ଠିଆ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା—
2. Waiting in a standing posture.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଠିଆ ହୋଇ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ନ ବସି—
1. In a standing posture
(ଯଥା—ମୋର କାଳି ରାତିସାରା ଠିଆ ଠିଆ ପାହିଗଲା ।)
খাড়াদম ୨ । ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ; ଖଡ଼େଦମ୍; ତିଳେ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଲମ୍ବ
खड़ेदम ନ କରି; କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ନ ବସି ବା ବିଶ୍ରାମ
ଠିଆରେ ଠିଆରେ } ଅନ୍ୟରୂପ ନ କରି; ଅତି ଶୀଘ୍ର—
ଠିଆ ଠିଆରେ } 2. Without delay i. e. without taking any rest or without sitting; for an instant.
(ଯଥା—ତୁ ଡାକଘରୁ ପାର୍ସେଲ୍‌ଟି ଠିଆ ଠିଆ ନେଇ ଆସିବୁ)

ଠିଆ ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନିଚ୍ଛା ବା ଆଳସ୍ୟ ବଶତଃ
Ṭhiā ṭhiā heb କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନ କରି ଠିଆ ହୋଇ
ବିଳମ୍ବ କରିବା—1. To delay in doing a work (due to unwillingness or laziness) by halting and standing at intervals.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କି ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଳା'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଚାଲିବା ବେଳେ କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ଚାଲିବା; ମଝିରେ ରହି ରହି ଗତି କରିବା—
2. To loiter during walk; to walk with frequent halts.

ଠିଆଡ଼୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଲ. ହି. ଠାଢ଼)—ଠିଆ; ଦଣ୍ଡାୟମାନ—Standing erect.
Ṭhiārḍ

ଠିଆ ପହଁରା—ଦେ. ବି—୧ । ପାଣିରେ ଠିଆ ହେବା ଭାବରେ ପହଁରିବା—
Ṭhiā pahaṅrā 1. A dexterous mode of swimming with the legs in a standing position.
ডাঁড় সাঁতার
୨ । ଠିଆ ହୋଇ ଘର ଦ୍ୱାର ଝାଡ଼ୁଣିଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବା ବା ଓଳାଇବା—
2. Sweeping a place while standing, i. e. without stooping low.
[ଦ୍ର—ନଇଁ କରି ନ ଓଳାଇଲେ ଝାଡ଼ୁଣି ଅଧ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଭୂମିରେ ଲାଗେ ନାହିଁ ।]

ଠିଆ ପହରା—ଦେ. ବି—ଖଡ଼ାପହରା; ବସିବାର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ନ ବସି) ପହରା ଦେବା ବା ଜଗିବା—
Ṭhiā paharā Keeping watch while standing (i. e. without sitting).
খাড়া পাহারা
खड़ा पहरा

ଠିଆ ପାଲା— ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସତ୍ୟନାରାୟଣ ବା ସତ୍ୟପୀର ପୂଜାରେ ଗାୟକମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ବା ନାଚି ନାଚି ପାଲା ବୋଲନ୍ତି—The chanting of Pālā songs by a band of musicians while standing or dancing.
Ṭhiā pālā
(ଠିଆପୂଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜାର ପାଲା ବା ଗୀତକୁ ବସି କରି ପୋଥିଦ୍ୱାରା ବୋଲିବାକୁ 'ପୋଥିପୂଜା' ଓ ନାଚି କରି ବୋଲିବାକୁ 'ଠିଆପାଲା' ବା 'ଠିଆପୂଜା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠିଆ ପୁଚି—ଦେ. ବି—ଯୁବତୀ ଓ ବାଳିକାମାନେ ଠିଆ ହେବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାଲି ଚାଲି ଯେଉଁ ପୁଚି ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି—
Ṭhiā puchi A frisking dance danced by girls in a standing posture.
ଠିଆ ପୁଚି ନାଚନ୍ତି, ଗୋଡ଼ ହଲେଇ ଖାଇନ୍ତି—ପୁଚିଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ବାଳିକାମାନେ ବସି ବସି ପୁଚି ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି ଓ ଠିଆ ହୋଇ ବା ଚାଲି ଚାଲି ମଧ୍ୟ ପୁଚି ଖେଳନ୍ତି ।]

ଠିଆ ଫୁଲି ଜନକ୍ ରାଏତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଯେଉଁ ନିର୍ମଳ ରାତ୍ରିରେ ଅତି ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ପଡ଼ୁଥାଏ—A very clear moonlit night.
Ṭhiā phuli janak rāet

ଠିଆ ଭାଗରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ; ଲମ୍ବ ଭାଗରେ- Perpendicularly.
Ṭhiā bāgare

ଠିଆ ବାହି ଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା କାଠ ଖୁଣ୍ଟ, ଯାହାକୁ ମଲ୍ଲମାନେ ବାହୁ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରନ୍ତି; ମାଲଖମ୍ବ—A perpendicular pillar in a gymnasium against which the athletes strike their arms.
Ṭhiā bāhi daṇḍā
मालखंभ
ରଙ୍ଗ ବେଢ଼ା ଖରଣ୍ଡିତହିଁ ଠିଆ-ବାହି-ଦଣ୍ଡା ।ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।

ଠିଆ ମରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—କେଣ୍ଡା ବାହାରି ଶୀଷ ନ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଜଳାଭାବରୁ ଧାନ ଗଛ ମରିଯିବା; ଧାନ ଗଛ ଫୁଲ ଛଡ଼େଇବା ପୂର୍ବରୁ ଜଳାଭାବରୁ ଶୁଖି ମଉଳିଯିବା—Withering of paddy plants for want of water while the ears of corn have not come out from the stalks.
Ṭhiā marurḍi
[ଦ୍ର—ଧାନଗଛ ଫୁଲ ଛଡ଼େଇବା ପରେ ଧାନ ମଧ୍ୟରେ ଚାଉଳ ଜନ୍ମେ । ଚାଉଳ ଜନ୍ମିବାରୁ ଧାନ କେଣ୍ଡାମାନ ଭାରି ହୋଇ ଯାଏ ଓ ଗଛରୁ ତଳକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼େ । ଧାନ କେଣ୍ଡାମାନ ଝୁଙ୍କିବା ପୂର୍ବରୁ ଧାନଗଛମାନ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ଥାଏ । ସେହି ସମୟରେ ବର୍ଷା ନ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ମରୁଡ଼ି ହେଲେ ତାକୁ ଠିଆ ମରୁଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଠିଆ ମୁତୁରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ଠିଆ ପ୍ରସ୍ରାବ କରେ- One who makes water standing.
Ṭhiā muturā
(ଠିଆ ମୁତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠିଆ ମେଲା—ଦେ. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ (ଦ୍ୱାର)— Wide open (door).
Ṭhiā melā
(ଅଡ଼ମେଲା; ଦରମେଲା; ଅଡ଼ମେଲା—ତୁଳନୀୟ)

ଠିଆ ଯୋଗୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଯୋଗୀ ଦିବାନିଶି ଠିଆ ହୋଇ ରହନ୍ତି- An anchorite who passes his whole time (day and night) in a standing posture.
Ṭhiā jogi
ठाड़ेश्वरी
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଠିଆରେ ଠିଆରେ ଖିଆପିଆ, ମଳୋତ୍ସର୍ଗ, ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗାଦି କରନ୍ତି ଓ ଗୋଟିଏ ଅଲଗୁଣୀ ବା ବୃକ୍ଷଶାଖା ବାହାକୁ ଅଡ଼ି ଠିଆରେ ଠିଆରେ ନିଦ୍ରା ଯାଆନ୍ତି ।]

ଠିଆରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବିଣ. (ଗାଳି)—
Ṭhiāriā ୧ । ବିଶୃଙ୍ଖଳ; ଚିନ୍ତାହୀନ; ଅବିବେଚକ—
1. Thoughtless.
୨ । ଅଭଦ୍ର—
2. Uncouth; rude (Howells).

ଠିଆରିଆ କଥା—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—୧ । ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ କଥା—
Ṭhiāriā kathā 1. Disrespectful or impertinent language.
୨ । ଉପରଠାଉରିଆ କଥା—2. Half-hearted utterance; superficial words.

ଠିଆରିଆ କାମ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଉପରଠାଉରିଆ କାମ; ଯେଉଁ କାମକୁ ମନୁଷ୍ୟ ମନ ଲଗାଇ କରେ ନାହିଁ—Work done half-heartedly; superficial work.
Ṭhiāriā kāma

୧	ଙ୍ଗ	ଞ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍ରୃ	ଉଅ	ଘ
୨	ଙ୍ଘ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଢ଼

ଠିଆରେ ଠିଆରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଠିଆ ଠିଆ (ଦେଖ)
Ṭhiāre ṭhiāre — Ṭhiā ṭhiā (See)

ଠିଆ ଲଙ୍ଗୁଳି ଖେ(କ୍ଷେ)ତ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଜଳମଗ୍ନ କ୍ଷେତରେ ସର୍ବଦା ଆଣ୍ଠୁଠାରୁ ବେଶି ଜଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ଯେଉଁ କ୍ଷେତରେ କୃଷି-ପ୍ରକ୍ରିୟା ସବୁ (ଯଥା—ଧାନରୁଆ, ବଲବଣ୍ଟା, ଖେଳୁଆ ଆଦି) କୃଷକ ଠିଆ ହୋଇ କରିବାକୁ ବାଧ ହୁଏ—
Ṭhiā languḷi khe(kshe)ta (ଠିଅଁଲଙ୍ଗୁଳିଅ କ୍ଷେତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Water-logged field where the agriculturist is obliged to perform agricultural operations in a standing posture (as there is more than knee-deep of water in it).

ଠିଆ ହଗୁରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ହୋଇ ଝାଡ଼ା ଫେରେ—A person who eases himself in a standing posture (e. g. without sitting.)
Ṭhiā hagurā (ଠିଆ ହଗୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠିଆ ହଗୁରା ମାଛି—ଦେ· ବ—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ମାଛି—
Ṭhiā hagurā māchhi — A kind of big flea.
[ଦ୍ର—ଏ ମାଛିମାନେ ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ ଷ୍ଟଳ୍ପ ଷ୍ଟଳ୍ପ ହଗି ଦଅନ୍ତି, ସେ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ କୃମିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ।]

ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥିର ଭୂଳ; ପ୍ରା. ଠିଅ ତମ୍ଭା ସ୍ଥା ଧାତୁ ସ୍ଥା=ଠିଅ)—
Ṭhiā hebā
ଖାଡ଼ାହওয়া; দাঁড়ান
खड़ा होना; ठाढ़ा होना
୧ । ଛିଡ଼ା ହେବା; ଗୋଡ଼ରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେବା—1. To stand on the legs; to stand up.
୨ । ଲମ୍ବ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା; ଭୂପୃଷ୍ଠ ସଙ୍ଗେ ସମକୋଣ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—
2. To stand erect or perpendicularly; to stand on end.
(ଯଥା—ବାଘକୁ ଦେଖି ମୋ ଦେହର ଲୋମସବୁ ଠିଆ ହୋଇଗଲା ।)
୩ । ବିଦ୍ୟମାନ ହେବା; ଅବସ୍ଥାନ କରିବା—
3. To be present.
(ଯଥା—ସେ ଗଛଟା ଛଅ ବର୍ଷ ହେଲା ମରି ସେହିପରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଅଛି ।)
୪ । ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—
5. To raise one's head.
(ଯଥା—ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଁ ବାଣ୍ଡରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ)
୫ । (ଲିଙ୍ଗ) ଉଦ୍ଧ୍ୱର୍ଦ୍ଧ ହେବା—5. To become rigid and erect (said of the male organ).
୬ । ପ୍ରତିଷତା ଅତରଣ କରିବା—
6. To stand against.
(ଯଥା—ସେ ସର୍ବଦା ମୋ ବିପକ୍ଷରେ ଠିଆ ହେଉଅଛନ୍ତି)
୭ । ସମକକ୍ଷ ହେବା; ପ୍ରତିଯୋଗୀ ହେବା—
7. To cope (with); to vie (with).
(ଯଥା—ବଳରେ ଭୀମ ଆଗରେ ଠିଆ ହେବାକୁ କୌରବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ କେହି ବୀର ନ ଥିଲେ ।)
୮ । ଅନୁସରଣ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାର ପୂରଣାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ବହୁ କାଳ ଠାକ ରହିବା—8. To dance attendance on a person for the grant of some prayer; to wait upon a person.
(ଯଥା—ସେତ ଏଥର କେତେ ଚାହାଁ ଦୁଆରେ ଠିଆ ହଉହଉ ତା ଦିନ ସରିବ ନାହିଁ ।)
୯ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପଯୁକ୍ତ ହେବା; ଯୋଗ୍ୟ ହେବା—
9. (figurative) To stand on one's own legs.
(ଯଥା—ତା ପିଲାଟମାନେ ଆଜ ସରିକ ବାଣ୍ଡରେ ଠିଆ ହେଲେ ।)
୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୃହ ଆଦି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିର୍ମିତ ହେବା; ସମାପ୍ତ ହେବା—10. (figurative) (a house) To be erected or completed.
୧୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ) ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା—
11. To be started.
୧୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବା—
12. To stand as a candidate for an Election.
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀରେ ଷ୍ଟାଣ୍ଡ (stand) ପରି ଠିଆ ହେବାର ଅନେକ ଲକ୍ଷଣସୂଚକ (figurative) ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ]
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା, ରହିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ଠିଏ ଠିଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—କେବଳ ମାତ୍ର ଠିଅ ବା ଭିତ୍ତିରୁଁ ଅଣ୍ଡା ଦେଇ—Depending upon props only (said of old delapidated houses and walls which are supported by props).
Ṭhie ṭhie
(ଯଥା—ଦଦରା ଘରଟିକୁ ମୁଁ ଠିଏ ଠିଏ କରି ରଖିଛି ସମ୍ଭାଳି ନେବ ।)

ଠିଁ—ଦେ. ଅ.—ଠି (ଦେଖ)
Ṭhiṅ — Ṭhi (See)

ଠିକ୍—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥିତ ଧାତୁ=ହବିତ, ଗୋପନ; ତମ୍ଭା ସ୍ଥିତ, ଷ୍ଠିକ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ)—୧ । ପ୍ରକୃତ, ଯଥାର୍ଥ—
Ṭhik
ঠিক
ठीक
1. Actual; exact.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଆଗେ ଘଟଣାର ଠିକ୍ ବିବରଣ କହୁଛି)
୨ । ଶୁଦ୍ଧ; ଅଭ୍ରାନ୍ତ—2. Correct; right.
(ଯଥା—ଏ ଛାତ୍ରର ଅଙ୍କ ଗଣିତ ଠିକ୍ ହୋଇଛି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୩ । ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit; fitting; proper.
(ଯଥା—ଠିକ୍ ସମୟରେ ନ ଶୋଇଲେ ମୋ ଦେହ ବିଗିଡ଼େ)
୪ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରୁ କ୍ଷଣମାତ୍ର ବେଶି ବା କମ୍ ନୁହେଁ—Precise; punctual.
(ଯଥା—ସେ ଠିକ୍ ୧୨ଟା ବେଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲା ।)
୫ । ତତ୍ତ୍ୱରୂପ; ସ୍ୱାଭାବିକ—5. Natural.
(ଯଥା—ବିଲୁଆଟା ଠିକ୍ କୁକୁରଛୁଆ ପରି ଦିଶୁଛି ।)
୬ । ସତ୍ୟ—6. True.
(ଯଥା—ସାକ୍ଷୀ ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ ହଲପ ନେଇ ଠିକ୍ କଥା କହି ଗଲା ।)
୭ । ଅବିକଳ—7. Genuine; exact.
(ଯଥା—ଏ ପିତଳ ଖଣ୍ଡିକ ଠିକ୍ ସୁନା ପରି ଦେଖାଯାଉଛି)
୮ । ନିଶ୍ଚିତ—8. Certain; accurate.
(ଯଥା—ହଜି ଥିବା ବଳଦର ଠିକ୍ ଖବର ମୁଁ ପାଇଲି ନାହିଁ ।)
୯ । ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚଳ—9 Sure; stable; fixed.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ା ପିଠିରେ ଠିକ୍ ଆସନ ଜମାଇ ବସି ନ ପାରିଲେ ତୁମେ ଖସି ପଡ଼ିବ ।)
୧୦ । ନ୍ୟାୟପର; ସତ୍—
10. Upright; just; honest; righteous.
(ଯଥା—ରାଜା ଠିକ୍ ବିଚାର କଲେ ।)
୧୧ । ସ୍ଥିରୀକୃତ; ନିଶ୍ଚିତ—11. Certain; ascertained.
(ଯଥା—ମକରମାସର ୮ ଦିନକୁ ବିବାହ ଠିକ୍ ହେଲା ।)
୧୨ । ଦୋଷଶୂନ୍ୟ—
12. Faultless; free from blemishes.
(ଯଥା— ଏ ପିଲାଟାର ଆଚରଣ ଠିକ୍ ଅଛି ।)
୧୩ । ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ; ଅଟଳ—
13. Firm; unchangeable.
(ଯଥା—ଆମ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଜବାବ୍ ଠିକ୍ ଅଛି ।)
୧୪ । ଅଚ୍ଛା; ସୁନ୍ଦର; ଉତ୍ତମ—14. Good.
(ଯଥା—ତୁମ୍ଭଙ୍କ ମିଜାଜ୍ ଠିକ୍ ଥିଲାବେଳେ ମୋ ଗୁହାରିଟା ତୁମ୍ଭରେ ପକାଇଲି ।)
୧୫ । ସୁଶାସିତ— 15. Brought under control.
(ଯଥା— ଚାବୁକସୁଆର ଦୁଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ାକୁ ଠିକ୍ କରିଦେଲା ।)
୧୬ । ସୁଧାରିବାକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ; ସୁଧୁରିଥିବା—
16. Set right.
(ଯଥା—ଘଡ଼ିବାଲା ବିଗିଡ଼ିଥିବା ଘଣ୍ଟାକୁ ଠିକ୍ କରି ଦେଲା ।)
୧୭ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ—
17. Nicely arranged; well organised.
କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ସତ୍ୟରେ; ସଂତେ ସତେ—1. Truly.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—2. Fully; completely.
୩ । ନିଶ୍ଚିତରୂପେ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରୂପେ—
3. Certainly; surely.
୪ । ନିୟମିତରୂପେ—4. Punctually.
୫ । ପ୍ରକୃତରେ—5. Actually.
୬ । ଅବିକଳ—6. Exactly.
୭ । ନ୍ୟାୟତଃ—7. Righteously; justly.
୮ । ଅବିକଳ—8. Exactly.
୯ । ଉପଯୁକ୍ତରୂପେ—9 Properly.
୧୦ । ଅଭ୍ରାନ୍ତରୂପେ—10. Correctly; unerringly.
୧୧ । କ୍ଷଣମାତ୍ର ଅଗପଛ ନ କରି—11. Punctually.
୧୨ । ସମାନଭାବରେ—12. Equally.
୧୩ । ସୁନ୍ଦରଭାବରେ—13. Nicely; well.

ଠିକ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧମକାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
Ṭhik karibā ସୁଶାସିତ କରିବା ବା ଜବତ୍ କରିବା—
ठिक करा 1. (figurative) To bring under control;
ठाक बनाना to teach a lesson.
(ଯଥା—ମୁଁ ତତେ ଠିକ୍ କରି ଦେବି)
୨ । ନିଷ୍ପନ୍ନ ବା ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା—2. To complete; to accomplish.
୩ । ନିଶ୍ଚୟ ବା ସ୍ଥିର କରିବା; ନିରୂପଣ କରିବା—
3. To ascertain; to settle; to make sure.
୪ । ବାଟକୁ ଆଣିବା; ସୁଧାରିବା—4. To set right.

ଠିକ୍ ଠାକ୍—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସୁନିଶ୍ଚିତ; ସ୍ଥିରୀକୃତ—
Ṭhik-ṭhāk 1. Settled.
ठिक्ठाक्, ठिकठाक २ । ନିୟମାଧୀନ—2. Ordered; orderly
୩ । ନିରୂପିତ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—3. Certain; ascertained.
୪ । ସୁସମାହିତ—4. Completed; well arranged.
୫ । କମ୍ ବା ବେଶି ନ ହୋଇ—5. Fitting, exact; precise.
୬ । ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ଯାଇଥିବା—
6. Decided; settled.

ଠିକ୍ ଠିକଣା—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ଥିରତା—1. Certainty.
Ṭhik ṭhikaṇā ୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ଆୟୋଜନ—
ठिकठेकाना; ठिकटिकाना 2. Arrangement.
୩ । ସ୍ଥିରୀକରଣ—3. Ascertainment.
୪ । ଉପୃଷ୍ଟି—Estimate.
୫ । ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା— 5. Good arrangement; nice order.

ଠିକ୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠିକ୍ରି; ତାସ୍ ଖେଳର ନାଲି
Ṭhik ṛḍi ଚତୁଷ୍କୋଣାକୃତି ରଙ୍ଗ—
The diamond of cards.

୧	ଇ	ଊ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଗ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଂ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ତ

ଠିକ୍ରି—ଦେ. ବ—ଠିକିରି (ଦେଖ)
Ṭhik-ri Ṭhikiri (See)

ଠିକ—ଦେ. ବ—୧ । ନିଶ୍ଚୟ—1. Surety; precision;
Ṭhika accuracy.
୨ । ସମଷ୍ଟି—2. Addition; summing up; total.
ଗରଭ ହୋଇଥିବା ଗାଈଙ୍କ ମାନଙ୍କ
ନାମ ପକାଇଲେ କରଣେ କରି ଠିକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ସ୍ଥିରତା—3. Fixity; stability.
୪ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବା ସାରକଥା—4. Summary.
ସେବେ କହିଲ ବେଦ ଠିକ—ପ୍ରାଚୀ ନର୍ମଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
ବିଣ—୧ । ସାର; ବହୁମୂଲ୍ୟବାନ୍ (କଥା)—
1. Very valuable.
(ଯଥା—ଠିକ କଥା ପଦେ ଏ ସମୟରେ ଶୁଣା ଯାଉ ନାହିଁ ।)
୨ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର—
2. Charming; graceful; nice.
ଆରେ ଠିକହାସି ! ଠିକଗୁଣ ପୁଣି କହ ଆବ ନ ଶି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଅଖଣ୍ଡ—3. Complete; full.
ଠିକଠ ବର୍ଣ୍ଣିଲି ବନ୍ଧାନନ୍ଦା ତୋ ଚରଣରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଣୋସ୍ କମ୍ପୁ ଠ ଗୀତ ।

ଠିକ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ସମଷ୍ଟି କରିବା; ଯୋଗ କରିବା—
Ṭhika karibā 1. To sum up; to add together.
ठिक देओया ୨ । ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗଫଲ ବାହାର କରିବା—
जोड़ना 2. To cast up a sum, to work out the total of more than one number.

ଠିକ ଠିକ—ଦେ. ବିଣ (ବହୁବଚନ)—୧ । କୌଣସି ସମାଜର ବା
Ṭhika ṭhika ସ୍ଥାନର ବଶିଷ୍ଟ ବା ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ (ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—
1. Very respectable and leading (persons) of a locality or society, elite;
(ଯଥା—ଏ ଗାଆଁରୁ ଠିକ ଠିକ ୫ ଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକ ଏ ବିଷୟ କରାଇବା ।)
୨ । ସାର; ମୂଲ୍ୟବାନ୍—
2. Substantial; valuable.
ଶୁଣ ବାବୁ ନବକାର ଠିକଠିକ କଥା—ପ୍ରାଚୀ ବୃହନ୍ନଳୂପଗୀତା ।
୩ । ବଛା ବଛା—3. Chosen; select.

ଠିକଣା—ଦେ. ବ [ସଂ ସ୍ଥା ଧାତୁ (Beams); ସଂ. ସ୍ଥାନ]—
Ṭhikaṇā ୧ । ସ୍ଥିରତା; ଥୟ; ନିଶ୍ଚୟତା—
ठिकाना 1. Stability; certainty; precision; fixity.
ठिकाना ୨ । କୂଳ କିନାରା; ଚିହ୍ନ; ନିଦର୍ଶନ; ଲକ୍ଷଣ—
2. Trace or vestige of any thing.
୩ । ପତ୍ତା; ବାସସ୍ଥାନ, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ରହିବା ସ୍ଥାନ—
3. Residence; address; where-abouts of a person.
୪ । ସତ୍ୟ ବା ସୁନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ—4. Accurate or exact information.
୫ । ଯୋଗାଡ଼; ଆୟୋଜନ; ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
5. Arrangement; disposition.
୬ । ଶେଷ ସୀମା; ଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—
6. The end; last aim; desired limit.
୭ । କୌଣସି ବିଷୟର ସ୍ଥିରୀକରଣ—
7. Ascertainment.

ଠିକଣା କରିବା—ଦେ. କି.—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟର
Ṭhikaṇā karibā ସୁନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
ঠিকানা করা 1. To gather exact information.
ठिकाना करना ୨ । ଠାବ କରିବା—.
2. To trace an affair; to seek.
୩ । ସୁଧାରିବା—3. To set right.
୪ । ଯୋଗାଡ଼ କରିବା; ଆୟୋଜନ କରିବା—
4 To arrange.
୫ । ସ୍ଥିର କରିବା—
5. To fit; to ascertain; to settle.
୬ । ଖୋଜି ବାହାର କରିବା—6. To find out; to seek out.

ଠିକଣା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କି.—ଠିକଣା କରିବା (ଦେଖ)
Ṭhikaṇā lagā(ge)ibā Ṭhikaṇā karibā (See)
ঠিকানা লাগান ठिकाना लगाना

ଠିକଣା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ପତ୍ତା ମିଳିବା—
Ṭhikaṇā lāgibā 1. A matter being traced.
ঠিকানা লাগা ठिकाना लगना
୨ । ସ୍ଥିରୀକରଣ—2. Settlement; ascertainment.

ଠିକ ଦେବା—ଦେ. କି.—ଠିକ କରିବା—
Ṭhika debā Ṭhika karibā (See)

ଠିକ ବନ୍ଧ—ଦେ. ବି.—ଅଟଳ ବା ଦୃଢ଼ ବନ୍ଧ—
Ṭhika bandha A firm embankment.
ମନେ ବଳ୍ଗିଲ ମାନେ ସାଧ, ଜୀବନ ହୋଏ ଠିକବନ୍ଧ ।
ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ମଣମହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠିକ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶେଷକାଳ; ମୃତ୍ୟୁକାଳ—
Ṭhika muṇḍa 1. Death.
(ଠିକମୁଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଅଭିପ୍ରେତ ଶେଷ ସ୍ଥାନ—
2. Intended limit; terminus.

ଠିକର—ଦେ. ବି.—ଠୋକର (ଦେଖ)
Ṭhikar Ṭhokara (See)

ଠିକର ଖାଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—
Ṭhikar khāibā 1. To stumble; to trip.
ঠোকর খাওয়া ୨ । ତଳେ ବାଜି ପୁଣି ଉପରକୁ ଉଠିବା—
ठोकर खाना 2. To rebound.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଠିକରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠିକରିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭhikarā(re)ibā — 1. The causative form of 'Ṭhikaribā'.
ঠিকরা, ठिठकाना
୨ । ଝଲସାଇବା—2. To dazzle.
କନ୍ୟା ନୈଶରଶ୍ମି-ବାସ୍ପ ନାବିକକୁ ଆଖି ଠିକରାଇ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।
[ଠିକରା(ରେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଠିକରିବା—ଦେ. କ୍ରି. —(ସ. ସ୍ତୁକ୍, ସ୍ତୁକ୍=ପ୍ରତିଘାତ)—(ଆଖି) ଝଲସି
Ṭhikaribā ଯିବା ବା ବୁଜି ହୋଇ ଯିବା; ବାଧା ପାଇବା—
ঠিকরান To be dazzled; to be dazed (said of the eyes.)
ठिठकना
ଠିକରି ପଡ଼ୁଛି ଠାବେ ଠାବେ କେତେ ହେଉ ଏ ଚନ୍ଦ୍ରମା ହାଃ ।
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଲାଗେ ।]

ଠିକା—ଦେ. ବି.—(ସ. ସ୍ଥିରୀକରଣ)—୧ । କୌଣସି କାମ ପାଇଁ
Ṭhikā ଆଗରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ ମୂଲ୍ୟ ବା ଦର—
ঠিকা 1. Contracted rate for a whole work;
ठीका consolidated fare for a work agreed to beforehand.
୨ । ପୂର୍ବରୁ ପାରଶ୍ରମିକ ଚୁକ୍ତି କରି ବା ସ୍ଥିର କରି କରାଯିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ଚୁକ୍ତିସ୍ଥ କାମ—2. Job-work; piece-work; work done by contract.
୩ । ଅସ୍ଥାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଚାକିରି—
3. Temporary service or arrangement.
୪ । ମଜୁରିରେ କରାଯିବା କାମ—
4. Hire; mercenary work.
୫ । ଠିକାରେ କାମ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ ବା ରୀତି—
5. Contract system.
୬ । ଇଜରା; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରରେ କିଛି କାଳ ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଭୂସମ୍ପତ୍ତିର ପଟ୍ଟା—Ijara; farming; temporary lease.
টেক্কা ୭ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଏକ ସଂଖ୍ୟା ଚିହ୍ନିତ ତାସ୍—
इक्का 7. The ace in card play.
ଦେ. ବଣ—୧ । ଅସ୍ଥାୟୀ—1. Temporary.
୨ । ଆଗରୁ ପାରଶ୍ରମିକ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିବା (କାର୍ଯ୍ୟ)—
2. Contracted (work).

ଠିକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖରେ ବାଧା
Ṭhikā(ke)ibā ହାଜୁଡ଼ିଇବା—1. To make a man
ঠেকান encounter obstacles; to put obstacles in one's way.
ठिकवाना
୨ । ମନୁଷ୍ୟକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା—
2. To teach a man a lesson.

୩ । ଠିକ୍ କରିବା; ଠିକଣା ବା ସ୍ଥିର କରି ମନୋନୀତ କରିବା—3. To settle or select a thing wanted
(ଯଥା—ଗୃହ ଓ ଶଗଡ଼ ଦୁଇକାମର ଉପଯୋଗୀ ଗୋଟିଏ ବଳଦ ମୁଁ ଠିକେଇଛି ।)

ଠିକା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଭଡ଼ାଟିଆ ଗାଡ଼ି; ଭଡ଼ା ବୁହା ବଗି—
Ṭhikā gāṛi Hackney carriage.
ঠিকাগাড়ী किरायागाड़ी

ଠିକାଠିକା—ଦେ. ବଣ(ବହୁ)—୧ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ;ଗୋଟାଗୋଟିକିଆ-
Ṭhikā-ṭhikā 1. Solitary
୨ । ବିରଳ—2. Rare.

ଠିକାଦାର—ଦେ. ବଣ—୧ । ଚୁକ୍ତିଦାର; କାମଚୁକ୍ତି; କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର-
Ṭhikā-dār 1. Contractor; one who undertakes
ঠীকাদার to do any work on contract system.
ठीकेदार
ନାନାପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ, ନାନାପ୍ରକାର ପେୟ, ଅସନ,
ଚାନ୍ଦଖୁଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧରି ଠିକାଦାର ହାଜର ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
୨ । ଇଜରାଦାର; ବାର୍ଷିକ ବା ସାମୟିକ ଜମାରେ ସାଟ ଆଦର ମାଲ୍ ଆଦାୟର ସ୍ୱତ୍ୱ ପଟ୍ଟାନେଇ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Ijaradar; a peron who takes a farming lease.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଗ୍ରାମର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଜସ୍ୱ ଜମିଦାରଙ୍କ ନିକଟ ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ନିମନ୍ତେ ଇଜାରା ନେଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Farmer of a village under a zamindar.

ଠିକାଦାରି—ଦେ. ବି—ଠିକାଦାରର କାର୍ଯ୍ୟ—The position or
Ṭhikādāri state of being a contractor.
ঠীকাদারি ठीकेदारी

ଠିକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିରୂପିତ ପାରଶ୍ରମିକ ଓ
Ṭhikā debā ସମୟରେ ଶେଷ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଚୁକ୍ତିସ୍ଥ ଉପରେ
ঠীকা দেওয়া ଅର୍ପଣ କରିବା—To let out a work on
ठीका देना contract.

ଠିକା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଠିକା ପ୍ରଣାଳୀରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ
Ṭhikā nebā କରିବା ନିମନ୍ତେ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା—
ঠিকা নওআ To undertake any work on contract.
ठीका लेना

ଠିକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ସ୍ତୁକ୍, ସ୍ତୁକ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଘାତ)—
Ṭhikibā ୧ । ଗତିରୁଦ୍ଧ ହେବା; ବାଧା ପାଇବା; ହାଜୁଡ଼ିବା—
ঠীকা; ঠেকা 1. To be obstructed; to be hindered; to
ठिकना encounter a hindrance.

୧	ଇ	ଉ	ର,ର୍	ଡ଼	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପୃ	ଭୃଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ତ୍

୨ । କୌଣସି ଦୃଢ଼ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ ପାଇବା—
2. To strike against a hard thing; to collide against a hard thing.

୩ । ଝେଙ୍କାଯିବା; ଅଟକାଯିବା—
3. To be detained or checked.

୪ । ଅତିରିକ୍ତ ହେବା; ସମଧିକ ହେବା; ବଳପଡ଼ିବା—
4. To exceed.

୫ । ନିଶ୍ଚିତ ହେବା—5. To be fixed or settled

୬ । ସଂସାରରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଧକ୍କା ପାଇବା—
6. To encounter difficulties in one's field of action or in the world.

ଠିକ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ବାଧା ପାଇବା—
Ţhiki jibā 1. To meet with difficulties.
ঠীকে যাওয়া ୨ । ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
ठीक जाना 2. To be baffled.

ଠିକରି—ଦେ. ବି—୧ । ତାସ୍‌ଖେଳରେ ନାଲିରଙ୍ଗ ଚଉକୋଣ ଆକାରର
Ţhikiri ତାସ୍; ରୁହିତନ୍—1. The diamond cards
রুইতন of card play.
ईंट ୨ । ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଇବା ଚିଲମର କଣ୍ଠଦେଶରେ ଦିଆଯିବା
ଗୋଡ଼ି—2. A bit of flint put at the neck
ঠিকরী of the mouthpiece or receiver of a
कंकड़ hubble-bubble.

ଠିକରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠିକରିବା (ଦେଖ)
Ţhikiribā Ţhikaribā (See)

ଠିକରି ବାହାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫୁଟି କରି ବାହାରିବା; ପ୍ରକଟିତ ହେବା-
Ţhikiri bāhāribā To bulge out.

ଠିକି ଶିଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଂସାରକ୍ଷେତ୍ରରେ ନାନା ବାଧା ଅନୁଭବ କରି
Ţhiki sikhibā ଶିକ୍ଷା ବା ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରିବା; ଅନୁଭବଦ୍ୱାରା
ঠীকে শিখা କର୍ତ୍ତବ୍ୟଦର୍ଶୀ ହେବା—To learn a lesson or to acquire experience by encountering difficulties in the world.

[ପ୍ର—ଠିକିଲେ ନାଗୀ ଘର କରେ—ପ୍ରବଚନ; ଏହାର ଅର୍ଥ =ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସଂସାରରେ ବହୁତ ଦୁଃଖ ପାଇଥାଏ ସେ ଖୁବ୍ ଅଭିଜ୍ଞତା ଲାଭ କରେ ।]

ଠିକେ—ଦେ. ଅ—ଠିକ୍ କଥା କହିବାକୁ ଗଲେ—To speak the
Ţhike truth; roughly speaking
କ୍ରି. ବିଣ—ସଂକ୍ଷେପରେ; ସ୍ଥୂଳତଃ—Briefly, roughly.

ଠାରେ କଣରେ ଋଣେ, ଠିକେ କହ ନହ ଭଣେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଠିକେ ଠିକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସଂକ୍ଷେପରେ—
Ţhike ţhike 1. Briefly; succinictly.
୨ । ସ୍ଥୂଳତଃ—2. Roughly; on the whole.

ଏଥିରୁ ଅମ୍ଭେମାନେ ଠିକେ ଠିକେ ସବୁ କଥା ଲେଖି ମଙ୍ଗରାଜ
ଅଟ୍ଟାଳିକାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁଁ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠିକେଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ଠିକେ ଠିକେ (ଦେଖ)
Ţhikeņa Ţhike ţhike (See)

ଠିକେଦାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ମୂଳ. ହି. ଠୀକେଦାର)—
Ţhikedār ଠିକାଦାର (ଦେଖ)—Ţhikādār (See)

ଠିକ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ତାସ୍ ଖେଳରେ ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ବା ସଂଖ୍ୟା
Ţhikkā ଥିବା ତାସ୍ ଖଣ୍ଡ; ଟିକ୍କା—
টেক্কা 1. The ace of cards; the card having
एक्का a single point on it.

[ପ୍ର—ତାସ ଖେଳରେ ୪ ରଙ୍ଗ (ନାଲି ପାନ—Heart, ଇସ୍କାପାନ ବା କଳାପାନ-Spade, ଚିଡ଼ିତନ—Club, ଏବଂ ଠିକରି ବା ରୁହିତନ୍—Diamond); ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗର ୧୩ପଟ ଲେଖାଏଁ (୧ ଠାରୁ ୧୦, ଗୋଲାମ—୧୧, ବିବି—୧୨, ସାହେବ—୧୩) ଥାଏ । ୧ ସଂଖ୍ୟା ବା ବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ତାସର ମୂଲ୍ୟ ୧୪ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ । ଏଥିପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ 'ଠିକ୍କା' ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ ।]

୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. The chief person in an assemblage.

ଠିପି—ଦେ. ବି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—
Ţhipi ଶିଶି ପ୍ରଭୃତିର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଦିଆଯାଇ
ছিপি ଥିବା ଘୋଡ଼ଣି ବା ଖିଲ—A cork; plug;
ठेपी stopper.

ଠିପିଦାର—ଦେ. ବିଣ—ଠିପି ଦିଆଯାଇଥିବା (ବୋତଲ ବା ଅନ୍ୟପାତ୍ର)-
Ţhipi dār Corked; stoppered (bottle).
ছিপিদার टेपीदार

ଠିର୍କା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ ବାଦ୍ୟ ସଦୃଶ ବିଶେଷ-.
Ţhir-kā A kind of contrivance made of bamboo
(ଠରକା—ଅନ୍ୟରୂପ) which is struck with 2 sticks and produces a hollow sound which scares away wild beasts from fields during the night.

[ପ୍ର—ଗୋଟିଏ ମୋଟା ବାଉଁଶ ନଳୀକୁ ଫାଳେ ଚିରି ତାହାର ପଛ ପାଖ ମୁହଁ ସେଥିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଦଉଡ଼ା ଲଗାଇ ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିରେ ତା ଉପରେ ଆଘାତ କଲେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ରାତିରେ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା ପଶୁମାନେ ଡରିଯାଇ ପଳାନ୍ତି ।]

ଠିର୍କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ଆଗରୁ
Ţhirkā(ke)ibā ସାବଧାନ କରି ଦେବାକୁ କୌଣସି ସ୍ଥଳରୁ ସେ ଚାଲି
[ଠିରକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଯିବାର ଉପାୟ କରିବା;
ଥରକେଇବା—To warn away a person or animal from a place.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏହି ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'କୁ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

ଠିରିକା— ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଠିର୍କା (ଦେଖ)
Ṭhirikā — Ṭhirkā (See)

ଠିରିକିବା— ଗ୍ରା. କ୍ରି—ମାଟିରୁ ପାଣି ବା ଆର୍ଦ୍ରତା ଛାଡ଼ି ଯିବା (ମାଟି ଟାଣ ହୋଇଯାଏ)—To dry up (said of a soil) and harden.
Ṭhirikibā
(ଠିରକିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠିଲ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—
Ṭhil — ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full.
ଭରପୂର (ଯଥା—ଭୋଜନରେ ମୋ ପେଟ ଠିଲ୍ ହୋଇଗଲା ।)
ठिलाठिल ୨ । ପ୍ରଚୁର—2. More than sufficient.

ଠିଲେଇବା— ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—
Ṭhileibā — ୧ । ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
ठिलना — 1. To be full to overflowing.
(ଯଥା—ନଈରେ ପାଣି ଠିଲେଇଛି ।)
୨ । ପଛଆଡ଼ୁ ଠେଲିବା—
2. To push from behind.
(ଯଥା—ଗଙ୍ଗାରେ ଜୁଆର ପାଣି ଠିଲେଇଛି ।)

ଠୁ— ଦେ. ଅ—ଠୁଁ (ଦେଖ)—
Ṭhu — Ṭhuñ (See)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଛୁ (ଛୁ)—
(thou) Art doing.

ଠୁଇଲ୍ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Ṭhuil hebā — ଠୁଳ ହେବା; ଏକତ୍ର ହେବା—
To be assembled; to be gathered.

ଠୁଂରି—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଠୁମ୍ରୀ)—ଠୁମ୍‌ରି (ଦେଖ)
Ṭhuṁri — Ṭhum-ri (See)

ଠୁଁ—ଦେ. ଅ. (ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ)—୧ । ଠାରୁ—
Ṭhuñ — 1. From.
থেকে — କୋହିଲେ ମଦନ ମୁଁ ଛାଡ଼ ମୋଠୁଁ ସ୍ନେହ ।
से — କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷା—2. Than.
୩ । ଅମୁକ କାଳରୁ; ଅବଧି—3. Since.

ଠୁଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠେଁସିବା (ଦେଖ)
Ṭhuñsibā — 1. Ṭheñsibā (See)
ठूँसा — ୨ । ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟିବା—
ठुसकाना, ठुँसना — 2. To beat with a hammer.
୩ । ବାଡ଼ିର ଅଗ ବା ମୂଳରେ ଖୋଦିବା; ଖୁନ୍ଦିବା—
3. To ram.

ଠୁକ୍‌ଠାକ୍— ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବି—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭhuk-ṭhāk — Ṭhuku-ṭhuku (See)

ଠୁକ୍‌ଠୁକ୍— ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବି—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭhuk-ṭhuk — Ṭhuku-ṭhuku (See)

ଠୁକ—ଦେ. ବି—ଟୋକ (ଦେଖ)
Ṭhuka — Ṭoka (See).

ଠୁକ ଚଳିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଠୁକି ଚଳିବା (ଦେଖ)
Ṭhuka chaḷibā — Ṭhuki chaḷibā (See)

ଠୁକର—ଦେ. ବି—ଠୋକର (ଦେଖ)
Ṭhukara — Ṭhokara (See)

ଠୁକ(କୁ)ରା(ରେ)ଇବା — ଦେ. କ୍ରି— ଠୋକରାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhuka(ku)rā(re)ibā — Ṭhokarāibā (See)

ଠୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୁକିବା (୨) (ଦେଖ)
Ṭhukā(ke)ibā — Ṭhukibā 2 (See)
(ଯଥା—ଅବଧାନେ ବାଳକର ତାଳୁରେ ବେତ ଠୁକାଉ ଅଛନ୍ତି ।)

ଠୁକା ଠିକି—ଦେ. ବି—ଠୁକାଠୁକି (ଦେଖ)
Ṭhukā ṭhiki — Ṭhukā ṭhuki (See)

ଠୁକା ଠୁକି—ଦେ. ବି—୧ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ତର-ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ବା କଳି—
Ṭhukāṭhuki
ঠোকাঠুকী — 1. A breeze; slight verbal attercation.
ठोंकठोंक
୨ । ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ ଆଘାତ ପ୍ରତିଘାତ—2. Mutual pecking at each other.
ଚଢ଼େଇ ଚଢ଼େଇ ଠୁକାଠୁକି—ଶିଶୁକ୍ରୀଡ଼ା ଗୀତ ।

ଠୁକି—ଦେ. ବି—ଟୋକ (ଦେଖ)
Ṭhuki — Ṭoka (See)

ଠୁକି ଚଳିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ସାମାନ୍ୟପ୍ରକାରରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ହେବା; ଟୋକ ବା ଛୋକ ଚଳିବା—
Ṭhuki chaḷibā
Bare living; eking out of one's livelihood; having a frugal fare.

ଠୁକି ଠୁକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥାପୁଡ଼େଇବା; ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା—To pat; to strike slowly.
Ṭhuki ṭhuki debā
ठुका — ଅର୍ଜୁନ ବାହୁ ଅଣ୍ଟା ବୁଝିବା ପାଇଁକ
ठोंकना — ଚପି ଚପି ଇନ୍ଦ୍ର ସେ ଦେଲେ ଠୁକି ଠୁକି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଠୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଷ୍ଟୁଭ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା; ଷ୍ଟୁପ ଧାତୁ= କ୍ଲେଶନ; କିମ୍ବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭhukibā
ठुकान — ୧ । ଧୀରଭାବରେ କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ କରିବା—
ठुकना — 1. To strike on a hard thing slowly.
ଠ ବର୍ତ୍ତୁଳ ସ୍ଥଳେ କଣ
ଠୁକିଲେ ହେଲେ ବମୁଖ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଠୁକୁରାଇବା—2. To peck repeatedly; to strike gently.
୩ । (ଟେକା) ଫିଙ୍ଗିବା—3. To pelt.
ଟେକ ଠୁକିଲ ଲୋକ ସବ ସୁପର୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତରୁତୁଳ ଦେଖିଲ ହାରକୁ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଠୁକୁଠାକ୍—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ ଓ ବ—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭhuku-ṭhāk Ṭhuku-ṭhuku (See).

ଠୁକୁଠୁକ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. ଓ ବ—ଠୁକୁଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭhuku-ṭhuk Ṭhuku-ṭhuku (See).

ଠୁକୁଠୁକା—ଦେ. ବ—ବ୍ୟଞ୍ଜନର ପ୍ରକାରବିଶେଷ; କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟାଦିର ଅଳ୍ପ
Ṭhuku-ṭhukā ରସଯୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ଶୁଖୁଆ ମାଛ କିମ୍ବା ଶୁଖୁଆ ଫଳ-
ଚଡ଼ଚଡ଼ୀ, ସଡ଼ସଡ଼ୀ ବଢ଼ି ବା ଛତୁକୁ ମସଲା ପାଣି ଦେଇ ପାଣି ଶୁଖି-
ଯିବା ଅବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚୁଲିରେ ବସାଇ ତିଆର କରିବା
ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ତିଅଣ ସଜଳ ବା ନିର୍ଜଳ
ହୋଇ ନାହିଁ—Curry cooked in such a manner that it is neither watery nor waterless.

ଠୁକୁଠୁକୁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ବହୁବଚନ)—ଦୃଢ଼ପଦାର୍ଥରେ
Ṭhuku-ṭhuku ଆଘାତ ଜନିତ ଧୀର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ; ମୃଦୁ ଆଘାତଜନିତ
ଠୁକ୍‌ଠାକ୍, ଠୁକୁଠୁକୁ ଶବ୍ଦ—Tapping sound; sound of gentle
ଠୁମକଠୁମକ strokes on hard substance; ticking sound.

'ବାଡ଼ି ଠୁକୁ ଠୁକୁ ବାଜି ଚଢ଼ିବା,
ବାଟେ ବିଜନର ଦେଖିବ ଏକା,
ପାଖକେ କୁମ୍ଭୀର କୋଶକେ ଜେଲ
ବାପଙ୍କୁ ହେଲେ ନ ଯିବ ପେଲ—ଭାବରୂଷି ବଚନ ।

[ବ୍ର—ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦଠାରୁ ଠୁକୁ ଠୁକୁ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ।
ବଢ଼େଇମାନେ ସାଧାରଣତଃ ହତିଆର ଦ୍ୱାରା କାଠ କାଟିଲା ବେଳେ
'ଠକଠକ' ଶବ୍ଦ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଛୋଟ ହତିଆରରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାମ କଲା
ବେଳେ ଠୁକୁଠୁକୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ ।]

ବ—ଗୃହର ଅଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କଳହ, ଯାହାକି ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟ
ହୋଇ ନ ଥାଏ—Slight bickerings in a family, which is not known to outsiders.

ଠୁକୁର ଠୁକୁର—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଠୁକୁ ଠୁକୁ (ଦେଖ)
Ṭukur ṭhukur Ṭhuku ṭhuku (See)
(ଠୁକୁରୁ ଠୁକୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁକୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ତ୍ରୋଟ=ପକ୍ଷୀର ଚଞ୍ଚୁ)—
Ṭhukurā(re)ibā ୧ । ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ କରି ବା ଦୃଢ଼ ପଦାର୍ଥରେ
ଠୋକରାନ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
ଠୁକରାନା 1. To do anything by making a gentle hard sound.
୨ । ଠୋକରାଇବା; ଥଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରା କଠିନ ବସ୍ତୁରେ ସାମାନ୍ୟ
ଆଘାତ କରିବା—2. To peck.

ଠୁକେଇ ଠୁକେଇ—ଦେ. କି. ବଣ. (ଠୁକାଇବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା
Ṭhukei ṭhukei ରୂପର ଦ୍ୱିତ୍ୱ; କି. ବଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ଠୁକଠୁକ ଭୂମିରେ ଜାଣିଧୀର ଜାଣିଶୀଘ୍ର ପାଦ ପକାଇ
ଠୁମକଠୁମକ (ଚାଲିବା)—(to walk) With slow foot steps.

ଠୁଙ୍କା—ଦେ. ବ—୧ । ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
Ṭhuṅkā 1. Beating; beating with a short
ଠୋଁକନୀ, ଠେଁକନ୍ cudgel; cudgelling.
ଠୋଁକ ୨ । ଅଟକ କରିବା; କଏଦ୍ କରିବା—
2. Confinement.
୩ । ଅକଣ୍ଠ ଭୋଜନ—3. Full meal.

ଠୁଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଠୁଙ୍କା ବା ପ୍ରହାର
Ṭhuṅkā(ṅke)ibā କରାଇବା—To cause a person to
ଠୋଁକନା be cudgelled.
ଠୋଁକବାନା (ଯଥା—ପିଲାମାନେ ଘରେ ଦୁଷ୍ଟାମୀ କରିବାରୁ
ପିତା ଗୁରୁଙ୍କୁ କହି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଚ୍ଛାକରି ଠୁଙ୍କେଇଲେ ।)

ଠୁଙ୍କା ଠୁଙ୍କି—ଦେ. ଅ—୧ । ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ
Ṭhuṅkā ṭhuṅki ମାଡ଼ ମରାମରି—1. Mutual cudgelling.
ଠୋଁକାଠୁଁକି ୨ । ଠେଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
ଠୋଁକାଠୁଁକି 2. Cudgelling

ଠୁଙ୍କିବା—ଦେ. କି. (ଠକର ଠକର ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ṭhuṅkibā ୧ । ଠେଙ୍ଗା ବା ଟୋଲ ବାଡ଼ିର ଗୋଡ ଦ୍ୱାରା
ଠୋଁକା, ଠୁଁକା ପ୍ରହାର କରିବା; ଗୁଳିବା—1. To strike
ଠୋଁକନା or give blows with the butt of short stout sticks.
୨ । ଠେଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା—
2. To cudgel.
୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଖଣ୍ଡ କରି ବା ପେଟକୁ ଠୁଁସି
କରି ଖାଇବା; ଅକଣ୍ଠ ଭୋଜନ କରିବା—
3. (ironical) To eat one's full.
(ଯଥା—ସେ ଭାତ ବେଲ ଠୁଙ୍କି ଦେଇ ସ୍ଥା ଦୁଅର ତା ଦୁଅର
ହୋଇ ବୁଲୁଛି ।)
୪ । କରାବଦ୍ଧ କରିବା; ଘର ଭିତରେ ବନ୍ଦ କରି ଦୁଆର
ପକାଇ ଅଟିବା—4. To imprison or keep a person in confinement.
(ଯଥା—ସେ ଦୁଷ୍ଟକୁ ୨ ଘଣ୍ଟା ଅନ୍ଧାର ଘରେ ଠୁଙ୍କି ଦେଲା ।)
୫ । କାରାବନ୍ଧନ ଆଦେଶ ଦେବା; ଜେଲ୍ ଦେବା—
5. To pass a sentence of imprisonment.
(ଯଥା—ମେଜେଷ୍ଟ୍ରର ଚୋରକୁ ୩ ମାସ ମିଆଦ ଠୁଙ୍କି
ଦେଲେ ।)
୬ । ଆଘାତ କରିବା—6. To strike.

ଠଣା ଠୁଙ୍କି ତାପ ତ୍ରାସ • ମୁଣ୍ଡେ ମଦମଥ ପାଁଶ
ବନ୍ଧନ କରି କୁ ମନ୍ତ୍ରେ ମୋ ଉରରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ, ଠ ଗୀତ ।

୭ । ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା କବାଟରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗୁଠି
ଆଘାତ କରିବା—7. To knock at (the door).

ଦର୍ଶିତମ ହୋଇ ଥାଏ ବକଟ
ଅସି କଷେ ଠୁଙ୍କ ସାହା କବାଟ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୮ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା—
8. To strike slowly.

ମୁଣ୍ଡ ନତକରିଣ ଜନ ଜଗତେ,
ଛିଦ୍ର ଠୁକି ଅରନ୍ଧ୍ରିଗ କରନ୍ତେ। ଛନ୍ଦ ଲାବଣ୍ୟବତୀ।

୯ । ପିଟିବା; ମାଡ଼ଦେବା—9. To beat; to thrash.

୧୦ । ଖୀଲ ଆଦିକୁ ଛୋଟ ଛିଦ୍ରରେ ବାଡ଼େଇ ପୂରାଇବା—
10 To drive a peg into a small hole.

୧୧ । (ନାଲିଷ, ଅଭିଯୋଗ, ମକଦମା) ଦାଏର କରିବା—
11. To file (a suit or complaint or case).

୧୨ । ଥାପଡ଼େଇବା; ଧୀରେ ଧୀରେ ଚପେଟାଘାତ କରିବା—
12. To pat; to tap

ଠୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶାଖାପତ୍ରାଦିରହିତ; ଥୁଣ୍ଟା (ଗଛ)—
Thuṅgā 1. Pollard (tree); lopped off.
ঠুঁটা ୨ । (ସଂ. ନଗ୍ନ) ଲଙ୍ଗଳା; ବସ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ଅନାବୃତଶରୀର—
ठूँठ 2. With naked or uncovered body.
খোলা ଘଡ଼ଙ୍ଗ

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଲୁଗା ନ ଥାଏ ତାକୁ ଲଙ୍ଗଳା (ନଗ୍ନ) ବୋଲାଯାଏ। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କଣ୍ଟିଏ ମାତ୍ର ଲୁଗା ବା କନା ଅଣ୍ଟା ଗୁହ୍ୟପାଖେ ପିନ୍ଧିଥାଏ ଓ ଅଣ୍ଟାପାଖ ଓ ଅଣ୍ଟାତଳ ଛଡ଼ା ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ଅଂଶମାନ ଅନାବୃତ ଥାଏ ତାକୁ ଠୁଙ୍ଗା ବୋଲାଯାଏ।]

একলা ୩ । (ସଂ. ଏକାକୀ) ଏକାକୀ—
अकेला 3. Alone; solitary.

ତଣ୍ଟା ଓଡ଼ା ତାଡ଼ନା ମୁହଁରେ ଲୁଚାଇଦେଇ ଠୁଙ୍ଗା ହୋଇ ରାଜପଥ ପାଖରେ ବସି
ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡାରେ ସୁଡ଼୍ ସୁଡ଼୍ ଶବ୍ଦରେ ଦଣ୍ଡକ ମଧ୍ୟରେ ପକ ଖାଇ କରି ଦେଲା।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ।

ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଉପରକୁ ଥିବା ଅନାବୃତ ଦେହ—1. The bare upper part of the body of a person (who has got only one piece of cloth round the loins).

ঠোঁগা ୨ । (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ) ଠୋଙ୍ଗା; ପତ୍ର ବା କାଗଜର ଠୋଲା—
दोना 2. A cone-shaped case made of leaves or paper (to put sweetmeats etc.).

ଠୁଙ୍ଗ୍ରି—ଦେ. ବି (ହି. ଠୁମ୍ରୀ)—ଠୁମ୍ରି (ଦେଖ)
Thuṅg-ri Ṭhumri (See)

ଠୁଠା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଥୁ ସ୍ଥାନରେ ଠୁ ଉଚ୍ଚାରଣ; ସଂ. ସ୍ଥାଣୁ;
Thuṭhā ତୁଳ. ହି..ଠୁଠ)—୧ । ଯାହାର ହାତ, ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗୁଳି ଆଦି ଛିଣ୍ଡି ଯାଇଅଛି—1. Having no limbs or fingers; fingerless.
୨ । ପଙ୍ଗୁ; କୋଢ଼ିଆ—2. Leprous.
୩ । ଥୁଣ୍ଟା; ଶାଖାବିରହିତ ବୃକ୍ଷ)—
3. Lopped up (tree); pollarded.

ବି—୧ । ପଙ୍ଗୁ—1. A fingerless leper; a cripple.
୨ । ଥୁଣ୍ଟା ଗଛ—2. Pollard.

ଠୁଠା ରୋଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୋଢ଼; କୁଷ୍ଠ ବ୍ୟାଧି—
Thuṭhā rog Leprosy.

ଠୁଠୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସାତଗାଡ଼ି ଖେଳ (ଦେଖ)
Thuṭhu Sātagāti khela (See)

ଠୁଡ଼ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) କ୍ରି—ଠୁଳ କରିବା—
Thurdaibā To gather; to amass.

ଠୁଣ୍‌କା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Thuṇ-kā Ṭuṇukā (See)
বেঁটে, খাট বିଣ.—[ସଂ. ଖଣ୍ଡନ=ଖର୍ବ(ଅପ୍ରେ)]—୧ । ବାଙ୍ଗୁରୁ;
ठुमका ଠୁଣ୍ଟୁ—2. Dwarf; diminutive.
(ଠୁଣ୍‌କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଛୋଟ ଅଥଚ ସୁନ୍ଦର—2. Pretty; small and graceful.
୩ । ଛୋଟ ଅଥଚ ମୋଟ—
(ଠୁଣକା; ଠୁଣୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Short and stout; stumpy.

ଠୁଣ୍‌କା ଠୁଣ୍‌କି—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-kā ṭhuṇ-ki Ṭuṇukā (See)

ଠୁଣ୍ ଠୁଣ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ· (ବହୁବଚନ)—ଟୁଣ୍ ଟୁଣ୍ ଶବ୍ଦ—
Thuṇ thuṇ Jingle; tinkling sounds.
ঠুন্ ঠুন্ ठुनठुन

ଠୁଣ୍‌ଠୁଣ୍‌କା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-ṭhuṇkā Ṭuṇukā (See)
(ଠୁଣ୍‌ଠୁଣ୍‌କିଆ, ଠୁଣ୍‌ଠୁଣୁକା, ଠୁଣୁଠୁଣୁକିଆ,ଠୁଣୁଠୁଣୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣା—ଦେ. ବି.—୧ । ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Thuṇā 1. Ṭuṇukā (See)
ঠোনা ୨ । ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ବଙ୍କା କରି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟର
ठोंगा ଖପୁରିରେ କରିବା ଆଘାତ ଠଣା—2. A blow by the knuckle of the fisted fingers dealt on the skull of another.
(ଠୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ.—ଠୁଣ୍‌କା (ଦେଖ)
Ṭhuṇ-kā (See)

ଠୁଣି—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Thuṇi Ṭuṇukā (See)

ଠୁଣୁକା—ଦେ. ବି.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Thuṇukā Ṭuṇu-kā (See)
(ଠୁଣୁକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଠୁଣ୍‌କା (ଦେଖ)
Ṭhuṇkā (See)

ଠୁଣୁ ଠୁଣୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଠୁଣ୍ ଠୁଣ୍ (ଦେଖ)
Ṭhuṇu ṭhuṇu Ṭhuṇ thuṇ (See)

୧	୮	ଓ	ର,ଋ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଉଅ	ଲ
୨	ଐ	ଔ	ରୁ	ଲୁ	ସେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଳ

ଠୁଣୁ ଠୁଣୁକା—ଦେ. ବ.—ଟୁଣୁକା (ଦେଖ)
Ṭhuṇu-ṭhuṇukā — Ṭuṇukā (See)
(ଠୁଣୁ ଠୁଣୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଠୁଁଠ); Ṭhunṭ — ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—Beak of a bird.
(ଠୁଁଠ, ଠୁଁଠ, ଠୁଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ଥୁଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Ṭhunṭā — Thunṭā (See)
(ଠୁଁଣ୍ଟା, ଠୁଁଠା, ଠୁଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁଣ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—୧। ଓଷ୍ଠ; ଚିବୁକ—
Ṭhunṭhi — 1. Lip; chin.
୨। ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—2. Beak.

ଠୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଠୁଣ୍ଠି ୧ (ଦେଖ)
Ṭhuṇḍi — Ṭhunṭhi 1 (See)
(ଠୁଣ୍ଡି, ଠୁଣ୍ଡି, ଠୁଁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁମ୍‌ରି—ଦେ. ବ.—ଟପ୍ପା ଗୀତର ତାଳ—
Ṭhum-ri — A light measure in music.
ठुंरी [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦୁଇ ପାଦ ଥାଏ। ପ୍ରଥମ ପାଦରେ ୧୮
ठुमरी ଅକ୍ଷର ଓ ୨ୟ ପାଦରେ ୩୨ ଅକ୍ଷର। ପ୍ରତି ପାଦରେ ଷୋଡ଼ଶ ଅକ୍ଷରରେ ଯତି ପଡ଼େ।]

ଠୁରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ଖର୍ବ)—ଖର୍ବକାୟ; ବାମନ—
Ṭhurā — Dwarfish; short; of low stature.
(ଠୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
খাট ठुमका; ठिंगना

ଠୁରି କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ବୃତ୍ତାକାର ମୁଖଯୁକ୍ତ ଶର—
Ṭhuri kāṇḍ — An arrow with a round head.
(ଠୁରିକାଣ୍ଡ; ଠୁରିକାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠୁରା ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବ.—ଛୋଟ ବେଙ୍ଗ; ଟିକି ବେଙ୍ଗ—
Ṭhurā beṅga — Small frog.
(ଠୁରୁବେଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) କିସ କଥା ? ବେଙ୍ଗ କଥା ?
କି ବେଙ୍ଗ ? ଠୁରା ବେଙ୍ଗ। କାହାଣୀର ଲଥା।

ଠୁଲ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସ୍ଥୁଳ; ସ୍ତୂପୀକୃତ; ଭୁଲ ସଂ. ଅଟ୍ଟାଳ)—
Ṭhuḷa — ୧। ଗଦା କରାଯାଇଥିବା—1. Heaped up.
জড় ୨। ଏକୀଭୂତ; ସଙ୍ଗତ; ମିଳିତ; ଜୁଟ—
इकट्ठा 2. Crowded; collected together; amassed.
ଗଗନକ ପବନ ହୋଇ ଏକ ମେଳ
ରହନ୍ତିନ୍ତ ଚହୁଁରେ ହୋଇଣ ସେ ଠୁଲ। କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା।
୩। ଦଳବଦ୍ଧ—3. Formed into a herd; herded together.
ପ୍ରାଣି ପିଇବାକୁ ଆସିବେ ହୋଇ ଠୁଲ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।

୪। ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥିବା (ବହୁସଂଖ୍ୟା)—
4. Added up; totalled (many numbers).
ବ—୧। ମୋଟ; ସମଷ୍ଟି—1. Collection; total.
জমা; থাক ୨। ଗଦା; ଥାକ—2. Heap; stack.
टाल; अटाला ୩। ପୁଞ୍ଜି—3. Mass.
ବ ଓ ବଣ—ଠୁଲ (ଦେଖ)—Ṭhūḷa (See)

ଠୁଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥୁଳ)—୧। ଗଦା କରିବା; ଜମା
Ṭhuḷa karibā କରିବା—1. To heap up; to amass.
জড় করা ୨। ସଂଗ୍ରହ କରିବା—2. To gather up.
टालकरना, बटोरना ୩। ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇବା—
3. To cause people to gather at a place.
୪। ବହୁବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା—
4. To mix up many things.
୫। (ବହୁସଂଖ୍ୟାକୁ) ଯୋଗ କରିବା; ଯୋଗ କରିବା—
5. To add up; to total.

ଠୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୁଲ କରିବା (ଦେଖ)
Ṭhuḷā(ḷe)ibā — Ṭhuḷa karibā (See)

ଠୁଲାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଠୁଲ କରିବା (ଦେଖ)
Ṭhulāibā — Ṭhuḷa karibā (See)

ଠୁଲି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥୁ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ)—ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି—
Ṭhuli — Skull.
খুলী खोपड़ी

ଠୁଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ସ୍ଥୁଳତଃ)—୧। ସ୍ଥୂଳରେ—
Ṭhuḷe — 1. Roughly.
মোটে ୨। ଆଦୌ; ମୂଳ୍ଡ; ଆଦୌ; ଜମାରୁ—
सारा, बिलकुल 2. At all.
(ଯଥା—ମୋର କଟକକୁ ଯିବାକୁ ଏବେ ଠୁଲେ ଇଚ୍ଛା ହେଉ ନାହିଁ।)
୩। ଏକତ୍ର; ସମଷ୍ଟିରେ; ମୋଟରେ—
3. In a lump; in the gross; altogether.
ଚହୁଁର ପ୍ରତାପଲ ଠୁଲେ
ଦେଖ ଗାଇଲ ଏକାବେଳେ। ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।
୪। (ସଂ. ସ୍ତୋକ) କିଞ୍ଚିନ୍ମାତ୍ର—4. A little.

ଠୁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୁଁସିବା (ଦେଖ)
Ṭhusibā — Ṭhuñsibā (See)

ଠୂଲ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥୁଳ—୧। (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନା) ମାତ୍ରା; ଚିହ୍ନ;
Ṭhūḷa ଲକ୍ଷଣ—1. (tantric exercise) Sign; symbol.
ସୋ ବର୍ଣ୍ଣ ବେଦରୁ ବାହାର
ଠୂଲ ଶୂନ୍ୟରୁ ଅଭ୍ୟନ୍ତର। ଯୋଗୀ. ଚୂନ୍ଦୁନାରୂପଣ ଗୀତା।
୨। (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନା) ଜୀବାତ୍ମା ଓ ଅକ୍ଷର ବା ପରମାତ୍ମାର ମିଳନ ସ୍ଥାନ; ଅର୍ଦ୍ଧ ମାତ୍ରା—2. (tantric exercise)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଶବ୍ଦକୁ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଟୈ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

The centre where the Individual Soul and the Divine Soul meet.

ଆକାଶ ପରେ ପୃଥ୍ୱୀ ନ ଥିଲେ
ଶୂନ୍ୟ ଉପରେ ଠୂଳ ହୋଇଲେ । ଭୂପତି· ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ବିଣ—୧ । କେବଳ—1. Only; mere.

ଅବ୍ୟୟ ଅକ୍ଷୟ ଅଥୟ
ନାମନ୍ତି ଠୂଳ ଶୂନ୍ୟମୟ । ଭୂପତି· ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସ୍ଥୂଳରୂପ ଧାରୀ—
2. Having a material shape.

ବି ଓ ବିଣ— ଠୂଳ (ଦେଖ)—Ṭhuḻa (See)

ଠୂଳରୂପ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ରୂପ; ଦେହଧାରୀ ଆକାର—
Ṭhūḻa-rūpa Material shape.

ସାଧୁଜନଙ୍କୁ ହିତ କରେ
ଶୂନ୍ୟରେ ଠୂଳ ରୂପ ଧରେ । ପ୍ରାଚୀ· ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠୂଳ ଶୂନ୍ୟ—ଦେ. ବି (ତାନ୍ତ୍ରିକ ବା ଶୂନ୍ୟ ସାଧନା)—ଜୀବାତ୍ମା
Ṭhūla śūnya ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମିଳନ-ସ୍ଥଳ-(tantric exercise)
The imaginary centre or meeting place of the Individual. Soul and the Divine Soul.

ଠୂଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଠୁଳେ (ଦେଖ)
Ṭhūḻe Ṭhuḻe (See).

ସବୁ ମିଶାଇ କର ଗାଏ
ଠୂଳେ ପାଇଛ କଡ଼ଭାଏ—ଭୂପତି·ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କିଛୁ ଅ (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—କିଞ୍ଚିତ୍—
थाड़ा A little.

ଇଚ୍ଛା ହୋଇଲେ ଗୁଲେ ଠୂଳେ
ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ରହେ ନିଶ୍ଚଳେ—ପ୍ରାଚୀ ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଠେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସ୍ଥାନେ; ଭୁଲ. ପ୍ରା. ଠେଁ; ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ;
The ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ)—
୧ । ଠାଇଁ; ଠାରେ; ସ୍ଥାନରେ—1. At; in.
୨ । ପ୍ରତି; ଅଡ଼େ—2. For; towards.
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) କ୍ରି (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—
(ସେ) ଅଛି; ଛି—(he) Is.
(a verbal inflexion in the present tense, 3rd person, singular number).
(ଯଥା—ସେ ଯାଉଛି ଯାଇଠେ ।)

ଠେଁ—ଦେ. ଅ—ଠେ (ଦେଖ)
Ṭhen̐ Ṭhe (See).

ଠେଁଇଁ—ଦେ. ଅ—ଠେ (ଦେଖ)
Ṭhen̐in̐ Ṭhe (See).
(ଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତା ମନ ସ୍ୱା ଠେଇଁ ବଢ଼ସେଇ ଗଲା ।
କୃତ୍ତିବାସ କଥଭୁଣୀ ।

ଠେଁକି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକି; ମାଟିର ଛୋଟ ଘଡ଼ି—
Ṭhen̐ki A small earthen pitcher or jug.

ଠେଁକେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଠାରେ—
Ṭhen̐ke At; in.

ଠେଁଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଥେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Ṭhen̐ṭā Ṭhenṭā (See).
(ଠେଣ୍ଟା, ଠେଁଠା, ଠେଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଁଠୁ—ପ୍ରାଦେ (ଲଡ଼ଆ) ବି—ଗଳା; ବେକ—
Ṭhen̐ṭhu Throat; neck.
(ଠେଣ୍ଠୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଁଠେଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଠୋ ଠୋ ୨ (ଦେଖ)
Ṭhen̐ ṭhen̐ Ṭho ṭho 2 (See).

ଠେଁସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଅବଲମ୍ବନ; ଠିଅ—
Ṭhen̐sa 1. Prop; support.
(ଠେସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆଉଜିବା—
ठेँस 2. Leaning against.
ठेस; टेक ୩ । ପେଲା; ଧକ୍କା—3 Push.

ଠେଁସ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—
Ṭhen̐sa debā 1. To take the help of a prop.
(ଠେସ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦୃଢ଼ ସଲଗ୍ନ ହୋଇ ଆଉଜିବା—
ठेँस देना 9. To lean against.
टेक लगाना କୁଚନ କୁମ୍ଭ କୁଚେ ଲେପି ଚନ୍ଦନ ଠେଁସ ଦିଏ ହୃଦପୁର ।
ଭଞ୍ଜ· ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।
୩ । ପେଲିବା—3. To push.

ଠେଁସା—ଦେ. ବି—୧ । ଆଧାର; ଭରା; ଆଶ୍ରୟ—
Ṭhen̐sā 1. Support; prop.
(ଠେସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଠେଲା; ପେଲା—
ठेँसाना 2. Push.
୩ । ଆଦେଶ ନ ମାନିବା; ଅବାଧ୍ୟତା—
3. Disobedience of order; insubordination; recalcitrance; refractoriness.
ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅବାଧ୍ୟ—1. Insubordinate.
ଠେଁସୀ } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ୨ । ପେଲୁଥିବା—
ଠେଁସେଇ } 2. Pushing; shoving.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପଣା ଉପରକୁ ନ ନେବା—
3. Evasive.
୪ । ଅମାନିଆ—4. Disobedient.
ठेँसा ୫ । ଯେଉଁ ବାଳକ ବା ଭୃତ୍ୟ ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ
मगरा ବାକ୍ୟକୁ ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଜବାବ ଦିଏ—
5. Refractory; recalcitrant (boy or servant).

ଠେଁସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠେଁସିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ṭhen̐sā(se)ibā Causative form of Ṭhen̐sibā.
ठेँसाना

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍‌	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ପୈ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଠେଁସାଠେଁସି—ଦେ. ବ—୧ । ପେଲାପେଲି; ଧକାଧକି; ଠେଲାଠେଲି—
Ṭheñsā-theñsi 1. Mutual pushing, jostling.
(ଠେଁସାଠେଁସି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କଥାରେ ପେଲାପେଲି—
ठेंसाठेंसि 2. Mutual recrimination.
ঠেলাঠেলি ୩ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅନିଚ୍ଛାସୂଚକ ବିରୋଧ—
3. Mutual shuffling of work to each other's shoulder.

ଠେଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପେଲିବା—
Ṭheñsibā 1. To push; to jostle.
(ଠେସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଣ ବୋଲୁ ଠେଁସି ନଣି ଭାଷି ଦ୍ୱସି ପଶିଗଲୁ
ठेंसना ঠেলনা ଅନ୍ତଃପୁରରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ଧକା ମାରିବା—2. To shove.
୩ । କଥାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବା; କଥା ନ ମାନିବା—
3. To be refractory; to resist an order.
୪ । କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଆପଣା ଉପରୁ ଘସାଇବା—
4. To shirk or shufle responsibility.
୫ । ଗୁପିବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଦୃଢ଼ରୂପେ ସଲଗ୍ନ କରିବା—5 To press.
ଠେଁସୁଥାଇ ଭରେ ଭରଜକୁ— କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୬ । ଭରାଦେବା—
6. To support oneself upon a prop.
୭ । ବଳପୂର୍ବକ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—
7. To ram down; to stuff; cram.
୮ । ଅଧିକ ହେବା; ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହେବା—8. To preponderate; to predominate; to exceed.
୯ । ଠିଲାଇବା (ଦେଖ)—9. Ṭhilāibā (See).
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା, ନେବା, ଆଣିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଠେକ—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଅବଲମ୍ବନ; ଡିଗ୍; ଠିଆ—
Ṭheka 1. Prop; support.
ठेकना ୨ । କାଠର ବା ଗଛର ଚଉଡ଼ାଭାଗ; ଅଡ଼ଭାଗ—
टेक, ठेक 2. The breadth of a timber or tree across its grains.
୩ । ଡେଙ୍ଗ; ଉଚ୍ଚତା—3. Height.
(ଯଥା—ମୋ ଠାରୁ ସେ ଠେକରେ ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଳ ବଡ଼)
୪ । ପଥର ବା କାଠକୁ ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ତଳପାଖେ ମଝିରେ ଦିଆଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପଥର ବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ, ମାଡ଼ୀ—4. Fulcrum.
୫ । ବାଧା—5. Obstacle; hindrance.
୬ । ଠେକରା ୨ । ୩ (ଦେଖ)
6. Ṭhekarā 2, 3 (See).

ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ; ଡେଙ୍ଗା—
1. High; tall.
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଡେଙ୍ଗା; ଉଚ୍ଚତର—
2. Higher; taller.

ଠେକ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚତର ହେବା; ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଡେଙ୍ଗା ହେବା—To be a little higher or taller.
Ṭheka jibā
(ଠେକ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଯଥା—ବଡ଼ ପୁଅଟି ସାନ ପୁଅଠାରୁ ଠେକ ଯିବ ।)

ଠେକର—ଦେ. ବ—ଲମ୍ବ କାଠ କିମ୍ବା ପଥର ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ତହିଁ ତଳେ ଅଡ଼ ଭାଗରେ ଦିଆଯିବା ଅଡ଼ କାଠ—
Ṭhekara Cross-pieces over which a long log or stone is supported; stays put under long heavy logs or slabs to keep them level.

ଠେକରା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଠେକ; ଉଚ୍ଚ—
Ṭhekarā 1. High.
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଡେଙ୍ଗା—2. Higher; taller.
ବ—୧ । ଢେଲୁଅ; ବୋଲୁଅ; ଢିମା—
Big clods of earth.
୨ । ଚଉକି, ମେଜ, ଖଟ ଆଦି ଛିପିଛିପି ହେଉଥିଲେ ଭୂମିରେ ଲାଗି ନ ଥିବା ଗୋଡ଼ ବା ପାଖ ତଳେ ଦିଆଯିବା ପତଳା କାଠ ବା ଖପର—2. Thin piece of wood or shard put under the short leg or side of a bobbing or unstable chair, table etc.
୩ । ଅଗ ସରୁ ଓ ମୂଳ ମୋଟ ଖିଲା—3. Wedge.

ଠେକରା ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକରା ବସାଇବା (ଦେଖ)
Ṭhekarā basā(se)ibā Ṭhākarā basāibā (See)

ଠେକ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଧା ପାଇବା—
Ṭheka lāgibā To be obstructed.
ଚାଲୁଁ ଚାଲୁଁ ଯେବେ ଅଳସ୍ୟ ବା ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁ
ଠେକ ଲାଗି କେହୁ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼େ । ରାଧାନାଥ, କବିତା ।

ଠେକା—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଥଗ୍ ବା ସ୍ତୁଗ୍ ଧାତୁ ଗୋପନ)—
Ṭhekā ୧ । ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା ପରିଧାନ; ପାଗ; ପଗଡ଼ି—
पाग, पागड़ी
पगिया, चीरा 1. Turban; head-dress.
୨ । ହାଉଇ ବାଣର ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧାଯିବା ତାରକାଳ ବା ନକ୍ଷତ୍ରନଳ—2. A tube filled with Bengal lights tied to the top of a rocket which emits star-like sparks from high.
୩ । ମାଟିର ଘଡ଼ି—
3. Small earthen pitcher or jug.
ଠେକା କହେ ବେକାରେ
ତୁ କୋଉ ମଣିଷରେ ଲେଖାରେ—ଢଗ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—୧ । ଚୋକେଇ; ପାଛିଆ—
1. Small basket.

୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୋଟ କାଠ ଆଦି ଫଟାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବଡ଼ ମୁଗୁର ବା ହାତୁଡ଼ି—
2. A big mallet used for spilling up thick logs of wood.

୩ । (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)— ଠିକା; କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ—3. Contractor's job.

ଠେକାଦାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ତୁଳ. ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) ବି—
Ṭhekā-dār ଠିକାଦାର (ଦେଖ) Ṭhikādāra (See)

ଠେକି— ଦେ. ବି—ଠେକା ୩. (ଦେଖ)
Ṭheki Ṭhekā 3. (See)

ପ୍ରାଦେ. (ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ) ବି—ଚକି—Hand-mill.

ଠେକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ତୁଗ୍ ଧାତୁ)—
Ṭhekibā ୧ । ଗୋଟିଏ ଟାଣ ବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଟାଣ ବସ୍ତୁରେ ବାଜିବା—
ঠেকা
ठेकना 1. To strike (one hard thing against another); to collide with.

୨ । ଠିକିବା; ବାଧା ପାଇବା—
2. To be obstructed.

୩ । ସଂସାରରେ ଦୁଃଖ ପାଇବା—
3. To suffer in the world.

୪ । ସଂସାରରେ ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା କଷ୍ଟ ବା ବାଧା ସଙ୍ଗେ ପରିଚିତ ହେବା—4. To become acquainted with the ups and downs of life by experience.

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମାତ୍ରାରେ ଖୁବ ବେଶି ହୋଇଯିବା; ଖୁବ ଉଚ୍ଚା ହୋଇଯିବା—5. (figurative) To rise up to; to go up to.

(ଯଥା—ମୋର ଜଡ ଅଧଲକର ଆସୁ ଅସି ଆଜକାଲ ଦଶ ପଇସାରେ ଠେକିଲାଣି ।)

ଠେକୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶଶକ)—
Ṭhekuā ଶଶକ; ଶଶା—Hare; rabbit; Lupus Ruficaudatus
ସଂ. ଶଶ, ଶଶକ
শশা, খরগোস,
खरगोस, चौगुड़ा

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୂଷା ଜାତୀୟ, କିନ୍ତୁ ମୂଷାଠାରୁ ବଡ଼ ଜୀବ; ଲମ୍ବରେ ଏକ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଏମାନଙ୍କ ପିଠି ଓ ପୁଚ୍ଛ ଖଇରି, ପେଟ ଧଳା । ଏମାନଙ୍କ କାନ ଦେହତୁଳନାରେ ଖୁବ ବଡ଼; ପ୍ରାୟ ୭ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ଘାସବଣ ଓ ବୁଦାଳିଆ ଜଙ୍ଗଲରେ ଓ ପଡ଼ିଆରେ ଗାତ ଖୋଳି ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି; ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଖୁବ୍ ଛୋଟ, ପଛ ଗୋଡ଼ ଆଗ ଗୋଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଡେଙ୍ଗା; ଏମାନେ ରାତିରେ ପଦାରେ ବେଶି ବୁଲନ୍ତି ଓ ଖୁବ ଲୁଦା ମାରନ୍ତି ଓ ଦଉଡ଼ନ୍ତି । ଏ ଭାରି ଡରକୁଳା; ଏହାଙ୍କ ଦେହର ରୋମ ଖୁବ୍ କୋମଳ । ଏ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତ ପାଇଲେ ମରିଯାଏ । ଠେକୁଆ ୭ ମାସ ବୟସରେ ଗର୍ଭ ଧାରଣ କରେ ଓ ମାସିକ ଅନ୍ତରରେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇ ଥରକେ ୭।୮ ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରେ । କୌଣସି କୌଣସି ଦେଶରେ ଠେକୁଆମାନେ ଶୀତକାଳରେ ଧଳା ପାଲଟି ଯାଆନ୍ତି । ଏହାର ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତେ ଏହା ଭକ୍ଷ୍ୟ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହାର ମାଂସ ଶୀତଳ, ଲଘୁ ଏବଂ ଶୋଥ, ଅତୀସାର, ପିତ୍ତ, ଓ ରକ୍ତନାଶକ, ମଳବଦ୍ଧକାରକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ବକାଠିଆ—
Wooden peg put on the wall.

ଠେଗ୍‌ଲା ଠେଗ୍‌ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)
Ṭheg lā ṭheg-li Ṭhelā ṭheli (See)

ଠେଙ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକ; ମାଟିର ଘଡ଼ି—
Ṭheṅki Small earthen jar or jug.

ଠେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ)—
Ṭheṅga ୧ । ଉଚ୍ଚ ଭୂମି; ଢିପା ଜମି—
টিকর, টীলা 1. High ground.
टीकुर, टीला (ଯଥା—ଯେଉଁ ଜମିରେ ଧାନ ଆଦି ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ ।)
ঠেং, ঠেঙ্
टाँग ୨ । (ସଂ. ଟଙ୍ଗ) ଗୋଡ଼—2. Leg.

୩ । ଚଟିଅ; ଜଘ—3. Buttock.

ବିଣ—ଢିପା—High (land).

ଠେଙ୍ଗଣା—ଦେ. ବି—ଢିପ ଜମି—
Ṭheṅgaṇā High land.
টিকর ବିଣ—ଢିପ—High (land).
टीकुर

ଠେଙ୍ଗଣି—ଦେ. ବି—ଠେଙ୍ଗୁଣି (ଦେଖ)
Ṭheṅgaṇi Ṭheṅguṇi (See)
(ଠେଙ୍ଗଣି, ଠେଙ୍ଗିଣି, ଠେଙ୍ଗୁଣି, ଠେଙ୍ଗେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି.— (ସଂ. ଟଙ୍କ=ଗୋଡ଼; ଏହା ଗୋଡ଼ ପରି ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ; ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—
Ṭheṅgā
ঠেংগা ୧ । ଲାଠି—1. A staff; club; bludgeon.
ठेङ्गा ୨ । ଲାଠିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—
2. A blow with a bludgeon.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଗଡ଼ଜାତର ଚଉକିଦାରବିଶେଷ—
A class of additional village-watchmen.

ଠେଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଠେଙ୍ଗା ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନାମଧାତୁର କ୍ରିୟା) ଠେଙ୍ଗାଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା; ଠେଙ୍ଗାରେ ବାଡ଼େଇବା ବା ପିଟିବା; ଠେଙ୍ଗା ମାରିବା—
Ṭheṅgā(ṅge)ibā
ঠেঙ্গান
ठेँगा बजाना To beat with a club; to cudgel.

୧	ଙ	ଡ଼	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଞ	ଢ଼	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନୃ

ଠେଙ୍ଗା ଖାସି—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—(ଭୁଲ. ହ୍ର. ଠେଙ୍ଗା+ଖାସୀ)
Thengā khāsi ବଡ଼ ଜୋରରେ ହେଉଥିବା କାଶ; ଦମା କାଶ; ଶୁଖିଲା କାଶ—Severe cough; dry coughing.

ଶୁଖି ଖାସି, ବାରମାସି, ଠେଙ୍ଗା ଖାସି, ପଗଳ୍ ନେସି। ପ୍ରବଚନ।

ଠେଙ୍ଗା ଜର—ଦେ. ବ.—(ଇଂ. ଡେଙ୍ଗ୍ୟୁ ବା ଓ. ଠେଙ୍ଗା)—ଉଦାହରଣ—
Thengā jara ସ୍ଥାୟୀ; ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର—
ठेंगाज्वर Influenza; dengue fever.
डंगुजर [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହହାତ ଗଣ୍ଠି ବନ୍ଧେ ଓ ଦରଜ (ଠେଙ୍ଗା ଜ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୁଏ। ଜ୍ୱର ଛାଡ଼ିବା ପରେ ଜ୍ୱର ମନକୁ ଲାଗି ଯାଏ। ଏହା ମାରାତ୍ମକ ନୁହେଁ। ଏହି ଜ୍ୱରରେ ଦେହରମାମ ଏପରି ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଯେ, ରୋଗୀ ମନେ କରେ ସତରେ ତାକୁ କେହି ଯେପରି ଠେଙ୍ଗାରେ ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ପିଟିଛି।]

ଠେଙ୍ଗା ଠେଙ୍ଗି—ଦେ. ବ.—୧। ଠେଙ୍ଗାରେ ମାଡ଼ ସମ୍ପନ୍ନର—
Thengā-thengi 1. Mutual striking with clubs.
ठेंगाठेंगि ୨। ଠେଙ୍ଗାରେ ବଶେଷ ମାଡ଼—
पीटापिटी 2. Belabouring with club or bludgeon.

ଠେଙ୍ଗା ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଲାଠି ଓ ବାଡ଼ି; ସବୁପ୍ରକାର
Thengā bārdi ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ ଓ ସାନ ଯଷ୍ଟି—
लाठि सोंठा Sticks, large and small.
लाठो सोंठा

ଠେଙ୍ଗି—ଦେ. ବ.—ଠେଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)
Thengi Thengu (See)

ଗାଁଅ ଧୂଆଧୋଇ ଯହିଁରେ ପଡେ,
ମାଂସ ଲାଗିଲୁଲୀ ଠେଙ୍ଗିରେ ଲାଗେ। ଭାବରତ୍ନବତନ।

ଠେଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଠଙ୍କ)—୧। ବଂଶଧରର ଜୁବଯ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ
Thengu ହାଡ଼—1. The upper part of the hip-bone
ठेंग in vertibrate animals; ilium.
टाङ्ग, पुट्ठा ୨। ଗୋରୁ ପ୍ରଭୃତି ପଶୁଙ୍କର ଜଙ୍ଘାହାଡ଼ର ଉପର ଭାଗ; ଦେହିଁ ଅଣ୍ଟା ପାଖେ ଶିର ହାଡ଼ର ଦୁଇ ପାଖକୁ ବାହାର ଥିବା ହାଡ଼ ଓ ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ ଲଗ୍ନାଂଶ—
2. The rump of cattle; buttock.

ଠେଙ୍ଗୁଣି—ଦେ. ବ.—୧। ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗା—
Thenguni 1. Cudgel; a short stout club.
सोंठा ୨। ଗୋରୁ ବାଗୁଆଳର ପାଞ୍ଚଣ—
सोंठा, लठिया 2. Cow-heard's staff.

ଅରଜିଣି ବାଇଜିଣି, ଗୋରୁମାରୁ ଠେଙ୍ଗୁଣି—ଶିଶୁଗୀତ।

(ଠେଙ୍ଗଣି, ଠେଙ୍ଗେଣି, ଠେଙ୍ଗେଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨। ଠେଙ୍ଗୁ (ଦେଖ)—2. Thengu (See)

ଠେଟର୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ.—(ଇଂ ଥିଏଟର୍)—ଥିଏଟର—
Thetar Theatre.
थेटर **ठेठर**

ଠେଠର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଥିଏଟର—
Thethar Theatre.

ଠେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ, (ଥ ସ୍ଥାନରେ ଠ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଥେଣ୍ଟ;
Thent ଡକାଇତ—Robber; dacoit.
(ଠେଣ୍ଟ, ଠେଣ୍ଠ, ଠେଂଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେପା—(ସମ୍ବଲପୁର)—ବ. (ଭୁଲ. ଠେପୀ=ବୋତଲର ଠିପି)—
Thepā ମେଖ; ଖୁଣ୍ଟି; ଖିଲା—A small post or pole; a peg.

ଠେରୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ବୁଢ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ବୁଢ଼ୀ—
Theri Old woman hag.

ପଡ଼ଶ୍ରେ ବସିଛି ଠେରୀ ବୁଢ଼ୀର ଅବୋର। ନାଗସ୍ୱଣ ଦାସ। ହରବଂଶ।

ଠେଲ କୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଠୋଲଙ୍କ; ବନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଲତା-
Thel ko ଫଳବିଶେଷ—A kind of edible wild fruit.
[ଦ୍ର—ଏ ଫଳ କଇଞ୍ଚକୋଳିଠୁ ଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ମଧୁର ମଧୁରିଆ ପରି। ଏହାକୁ ଚଇବାଇ ଦେଇ ଖୁଆ ଯାଏ।]

ଠେଲ—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଥୂଳ ଧାତୁ=ଗଢ଼; ସ. ଠଲ ଧାତୁ)—
Thela ୧। ଠେଲଠେଲ; ଲୋକ ଭିଡ଼; ଗାଢ଼ ଜନତା—
ठेलाठेलि 1. Rush; dense crowd.
रेला
ठेसान ୨। ତାକୁ ଅଡେଇ ପଛ ଅଡ଼ୁ ଠେଲ ରଖିବା ଠିଆ; ଠେସ—
ठेकी 2. A prop which keeps a thing in position by supporting it from behind.

ଠେଲଉଁ ଠେଲା—ଦେ. ବ.—ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)
Thelaun thelā Thelā-theli (See)
(ଠେଲମ୍ ଠେଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଠେଲା—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଥୂଳ ଧାତୁ ଗଢ଼; ସ. ଠଲ ଧାତୁ)—
Thelā ୧। ପଛଅଡ଼ୁ ପେଲିବା; ପେଲା—
ठेल 1. Pushing from behind.
ठेला ୨। ତଳୁ ଉପରକୁ ଚାପ—2. Upward pressure.
୩। ଲେଡ଼ା; ଧକ୍କା—3. A push; a shove.
୪। (ପାନବରଜଙ୍କ ଭାଷା)—ବରଜର ଏକ ମୁଣ୍ଡର ଟାଟିରେ ଦୁଇଅଡ଼ୁ ଲଗା ଯାଇ ଥିବା ବାଉଁଶଦ୍ୱୟ—4. A pair of bamboos which diogonally prop the wicker-frame at the end of a betel plantation.
[ଦ୍ର—ଏହା ଟାଟିକୁ ଦୃଢ଼ ଓ ସିଧା କରି ଠେଲ ରଖେ ଓ ତୋଫାନର ବାଉରୁ ପାନବରଜକୁ ରକ୍ଷା କରେ।]
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ଔଷଧବିଶେଷ—A sort of medicine used for cattle-diseases.

ଠେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଠେଲିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Thelā(le)ibā 1. The causative form of 'Thelibā'
ठेलान ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଠେଲିବା କର୍ମ କରାଇବା—
ठिलवाना To cause to be pushed.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଂଶ ସୂଚନାରେ ମଧ୍ୟ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଏପରି ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ଠିଲାଇବା (ଦେଖ)—2. Ṭhilāibā (See).

ଠେଲା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିକୁ ପଛଆଡ଼ୁ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଠେଲିକରି ଚଳାଏ—
Ṭhelā gāṛi
ଠେଲା ଗାଡ଼ି 1. A cart which is pushed from behind; a push-push.
ठेला
୨ । ଟ୍ରଲି—2. Trolley.

ଠେଲା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ପେଲଣା ଜାଲ—
Ṭhelā jāla A kind of triangular net which is pushed forward at the apex.

ଠେଲାଠେଲି—ଦେ. ବି—୧ । ପେଲାପେଲି; ପରସ୍ପରକୁ ପେଲିବା—
Ṭhelā-ṭheli 1. Jostling; mutual hustling; tussle.
ଠିଲାଠିଲି
ठेलाठेली, ठेलमठेला, रेलठेल
୨ । ଭିଡ଼—
2. A press or rush of people; in rush.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ପେଲୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—
1. Hustling each other; mutually pushing.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋକଗହଳପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ—
2. Densely crowded (place); packed up

ଠେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ୍ଥୂଳ ଧାତୁ=ଗତି କମ୍ପା ଠଲ ଧାତୁ)—
Ṭhelibā ୧ । ପଛଆଡ଼ୁ ପେଲିବା—
ଠିଲା, ଠେଲା 1. To push from behind.
ठिलना ୨ । ପେଲିବା—2. To jostle.

> କେମା ସେବାଦାସୀ ମୋତେ ଡିରସ୍କାର
> କୂପେ ଠେଲି ଗଲା ଚାଲି—ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା, ନେବା, ଆଣିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଠେସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠେଁସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhesa (etc) Ṭheeñsa etc (See).

ଠେସିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଛେଚିବା—
Ṭhesibā To bruise a thing; to pestle.
ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି—ପିଟିବା—
[ଠେସା(ସେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] To beat; to thrash.
ଦେ. ବି—ଠେଁସିବା (ଦେଖ)—Ṭheñsibā (See).

ଠୋ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ (ଏକବଚନ)—ଠୋ ଠୋ (ଦେଖ)
Ṭho Ṭho ṭho (See).
ସଂ. ବି—ମଣ୍ଡଳ—Circle.

ଠୋଓ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ). ଅ—ଠୋ ଠୋ ୧ (ଦେଖ)
Ṭho-o Ṭho ṭho 1 (See),

> ଯିବା ବାଟେ କାଣ୍ଡ ଟମାନ ଠୋଓ ରଡ଼ି
> ନନା କସ ପ୍ରଳୟକାଳ ଘଡ଼ଘଡ଼ି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ

ଠୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତବକ; ସ୍ତୋମକ; ପ୍ରା. ଥୋବକ; ସଂ.ସ୍ତୂପ)—
Ṭhoka ୧ । ସମଷ୍ଟି; ଥୋକ—1. Sum; total.
ଥୋକ ୨ । ରାଶି; ଗଦା—2. Heap; mass.
थोक

ଠୋକର—ଦେ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ କଠିନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଜୋରରେ ଲାଗିବା ଅଘାତ—
Ṭhokara
ଠୋକର, ଠେକର 1. Hard knock; a hard thing coming in forceful contact with another hard thing; impact.
ठोकर

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଜୀବ ବା ବସ୍ତୁ ବେଗରେ ଗତି କରୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଅଚଳ ବସ୍ତୁ ବା ବାଧାରେ ବାଜିଗଲେ ପ୍ରଥମ ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଘାତ ପାଏ ତାକୁ ଠୋକର ବୋଲାଯାଏ; ଦ୍ୱିତୀୟ ବସ୍ତୁ ଯେଉଁ ଅଘାତ ପାଏ ତାକୁ ଗୋଟି ବା ମାଡ଼ ବୋଲାଯାଏ । ୨ଟି ଗତିଶୀଳ କଠିନ ବସ୍ତୁ ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଆସି ଜୋରରେ ବାଜିଗଲେ ଉକ୍ତ ଦୁଇ ବସ୍ତୁର ଘାତପ୍ରତିଘାତକୁ ଲଢ଼େଇ ବା ବାଡ଼ୁଆବାଡ଼ି କହନ୍ତି ।]

୨ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—2. Stumbling; tripping.
୩ । ମନୁଷ୍ୟ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ବାଟରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଗୋଡ଼ ଅଗରେ ବାଜିଗଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼େ—
3. Stumbling-block.
୪ । ବାଧା—4. Impediment; obstacle.
୫ । ଠଣା; ବଙ୍କାକୃତ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗଣ୍ଠି ଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡଆଦି ଅସ୍ଥିମୟ ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ଅଘାତ—5. A rap with the knuckles.
୬ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ କଥାରୁ ତୀବ୍ର ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ତାଙ୍କୁ କଥା କହିବାର ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିଆଯିବା ବାଧା—6. Obstacles put on the way of a speaking person in the shape of ironical or pithy remarks or criticisms on the subject-mater of his speech.
୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପ୍ରୀତିକର ସାଂସାରିକ ଅନୁଭବଜନିତ ଶିକ୍ଷା—7. (figurative) Lesson learnt by a person from bitter worldly experience.
୮ । ଧୀରେ ଧୀରେ କରାଯିବା ଅଘାତ—
8. Slight stroke.

ଠୋକର ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—
Ṭhokara khāibā 1 To stumble; to trip.
ଠୋକର ଖାଓଆ ୨ । ବାଧା ପାଇବା—
ठोकर खाना 2. To be obstructed.
୩ । ଠେକିବା ୩ (ଦେଖ)—3. Ṭhekibā 3 (See)

ଠୋକର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠଣା ଠୁକିବା—
Ṭhokara debā 1. To strike with the knuckle.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଢଅ	ଢ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅର୍ଦ୍ଧାସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ঠোকর দেওআ ୨ । କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କଥା ଚାଲୁଥିବା
ठोकर देना ମଝିରେ ମଝିରେ ଭାବ୍ୟ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ ବାଧା
ଦେବା—2. To obstruct a person during his speech by passing unpleasant or ironical remarks at intervals.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସାବଧାନ ବା ସତର୍କ କରଦେବା; ଚେତାଇ ଦେବା—3. To warn; to give a warning.

୪ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା—
4. To give slight strokes;

ଠୋକର ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଖାଇବା ୧।୨ (ଦେଖ)
Ṭhokara nebā Ṭhokara khāibā 1-2 (See)

ଠୋକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋକର ଦେବା ୧।୨।୪ (ଦେଖ)
Ṭhokara māribā Ṭhokara debā 1.2.4 (See)
ঠোকর মারা ठोकर मारना

ଠୋକର ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଚାଲୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗୁଠି ବା
Ṭhokara lāgibā ଗୋଡ଼ାଇ ଠାପୁ ଭୂମିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିବା
ঠোকর লাগা କୌଣସି କଠିନ ବସ୍ତୁରେ ବାଜିବା—
ठोकर लगना The coming of a stumbling block on the way.

ଠୋକରା—ଦେ. ବି—ଠୋକର (ଦେଖ)
Ṭhokarā Ṭhokara (See)

ଠୋକରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ମୂଳ ସଂ. ତ୍ରୋଟ୍ର—
Ṭhokarā(re)ibā ପକ୍ଷି ଚଞ୍ଚୁ)—୧ । କଠିନ ପଦାର୍ଥକୁ ଚଞ୍ଚୁ
ঠোকরান ଦ୍ୱାରା ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଘାତ କରିବା; ଖୁମ୍ପି ବା—
चोंचमारना, ठुकराना 1. To peck at.

୨ । କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ କଠିନ ବସ୍ତୁକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଠୁକୁଠୁକୁ କରି ଆଘାତ କରିବା—
2. To rap; to knock slowly and repeatedly.

୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସାମାନ୍ୟ ଠଣାମାରିବା—
3. To repeatedly strike with the knuckle.

୪ । ଠୋକର ଦେବା (ଦେଖ)
4. Ṭhokara debā (See)

ଠୋ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ସ୍ପଷ୍ଟ) ଠୋସ୍ କରି; ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ
Ṭho kari (କହିବା)—1. (to speak) Clearly or plainly.
ঠাশ করে ୨ । (୨ଟ କଠିନ ବସ୍ତୁର ଆଘାତ ଜନିତ ଧ୍ୱନି) ଠୋ ଶବ୍ଦ
ठाँ से ଜାତ କରି; ସଶବ୍ଦରେ—2. Producing a loud cracking sound.
ଠୋକନା; ଠୋକନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଠୋକର; ଠୋଦସ }
୩ । (ସଂ. ହଠାତ୍) ହଠାତ୍; ଅଗ୍ର ପଶ୍ଚାତ୍ ବିଚାର ନ କରି—3. Suddenly; without mature consideration.

ଠୋ କରି ଛଣାଇ ଦେଲା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଣୋସଚନ୍ଦ୍ର ୦. ଗୀତ ।

ଠୋଙ୍ଗା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ)—ଡାଲି ଗୁଡ଼ ଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ
Ṭhongā କାଗଜ ବା ପତ୍ରର ତୋଲ୍ଲି ବା ପାତ୍ର; ଦନା—
ঠোঁগা A cone-shaped case or packet made
दोना of leaves or paper.

ଠୋଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବିଣ.—୧ । ଅକିଞ୍ଚନ—
Ṭhotiā 1. Insignificant.
୨ । ଅସହାୟ—2. Helpless.

ଠୋ-ଠା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁବଚନ)—ଠୋ ଠୋ (ଦେଖ)
Ṭho-ṭhā Ṭho ṭho (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି—Producing loud cracking sounds (as of splitting wood).

କାଠ ହାଣୁ ଠୋ ଠା, ବାଘ ମାମୁଁ ଭୁ ଅନ୍ଲେଇଛି ଯା—
ଗୋସ୍ତୁରୀ କାହାଣୀ ।

ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଉଚ୍ଚ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—Words spoken
(ଠୋଠଠା, ଠୋଠଠାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) loudly and distinctly.

ଠୋ-ଠା ମରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବହୁଲୋକ ବା ଜୀବ) ଜଣକ ପରେ
Ṭho ṭhā marijibā ଜଣେ ଚଞ୍ଚଳ ମରିଯିବା—
(many persons or animals) To die in quick succession.

ଠୋ ଠୋ—ଦେ. ଅ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) (ଏକାଧିକ ଠୋ ଶବ୍ଦ)—
Ṭho-ṭho ୧ । କୁରାଢ଼ିରେ ବଡ଼ କାଠ ହାଣିବାର ଶବ୍ଦମାନ;
ঠাই ঠাই ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କୁରାଢ଼ି ଚୋଟର ଶବ୍ଦ—1. Repeated
ठायँ ठायँ loud sounds produced by splitting logs with the axe.

୨ । ଏକାଧିକ ବାଣଫୋଟକା ଫୁଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
2. Loud cracking sounds of the bursting of many crackers.

୩ । ନଡ଼ିଆ ଆଦି କଠିନ ପଦାର୍ଥକୁ ପଥର ଉପରେ ଜୋରରେ ଏକାଧିକ ଥର ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—3. Sound produced by repeated striking of cocoa
(ଠୋଠଠୋ, ଠୋଠଠୋଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) nuts on a stones

[ଦ୍ର—ଠୁକ୍ ଠୁକ୍ ଠାରୁ ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚତର, ଠକ ଠକ ଠାରୁ ଠୋ ଠା ବା ଠୋ ଠୋ ଉଚ୍ଚତର, ଠୋ ଠୋ ଠାରୁ ଡୁ ଢା ଉଚ୍ଚତର ଶବ୍ଦ ।]

୪ । କଠିନ ପଦାର୍ଥ ବାଡ଼େଇ ହୋଇ ହଠାତ୍ ଫାଟିଯିବା ଶବ୍ଦ—4. The loud sound of bursting of hard things.

୫ । ବିଲରୁ ପାଣି ଶୁଖି ଯାଇ ଭୂମି ଫାଟିଯିବା—
5. Cracking of the surface of a field when it dries up.

(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ଭାଦ୍ରମାସରୁ ବର୍ଷା ନ ହେବାରୁ କାର୍ତ୍ତିକମାସକୁ ବିଲଯାକ ଠୋ ଠୋ ଫାଟଗଲାଣି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର, ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଆଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୬ । ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ଏକାଧିକ ଥର ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବାର ଶବ୍ଦ—6. Repeated clapping sounds of slapping.

(ଯଥା—ଅବଧାନେ ଆସି ମୋ ଗାଲରେ ଠୋ ଠୋ ଦୁଇପୁଞ୍ଜା ଚାପୁଡ଼ା ମାରିଲେ ।)

୭ । ବହୁବାର ଉତ୍କଟ ହାସ୍ୟର ଶବ୍ଦ; ଅଟ୍ଟହାସର ଧ୍ୱନି—7. Sound of repeated boisterous laughter or horse laugh.

[ଦ୍ର—ଠୋ ଠୋ ଶବ୍ଦ ଏକାଧିକ ଠୋ ଧ୍ୱନି ସୂଚନା କରେ । 'ଠୋ' ଶବ୍ଦ ହଠାତ୍ ଜାତ ହେବା କଠିନ ବସ୍ତୁଦ୍ୱୟର ଆଘାତଜନିତ ଧ୍ୱନି ଅଟେ । ସେହି ଧ୍ୱନି ଜାତ ହେବା ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ (ଯଥା—ନଡ଼ିଆକୁ ପଥରରେ ଜୋର୍ କରି ବାଡ଼େଇଦେଲେ ତାହା ହଠାତ୍ ଠୋ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ଫାଟିଯାଏ, ଏହି ଭାବର ସଂକ୍ରମଣ ଦ୍ୱାରା) ଏହି ଠୋ ଠା ଓ ଠୋ ଠୋ ଶବ୍ଦର ଉକ୍ତାର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗମାନ ଭାଷାରେ ଚଳେ, ଯଥା—ଖରାରେ ବଲଯାକ ଠୋଠୋ ଫାଟିଗଲା, ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଠୋ ଠୋ ମରିଗଲେ, ସେ ଠୋ ଠୋ ହସିଲା ।]

ଠୋ ଠୋ ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସିବା (ଦେଖ)
Ṭho ṭho hasibā — Ṭho ṭho hoi hasibā (See)

ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ)—ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିବା—To laugh loudly; to laugh outright.
Ṭho ṭho hoi hasibā
हो हो हासा
ठठाना, कहकहा उठाना

ଠୋ ପଟକା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଠୋ ଶବ୍ଦ କରି—
Ṭho paṭakā — 1. Making a loud report.

୨ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍; ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ—2. At once; at a trice; immediately.

ଠୋ ପଟାକ୍ / ଠୋ ଫଟକା / ଠୋ ଫଟାକ୍ / ଠୋଓ ପଟକା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଜୀବନଟା ପାଣି ଫୁଟୁକା,
ଫାଟିଯିବ ଠୋ ପଟକା । ... ଗୀତଲହରୀ ।

ଠୋ ପ(ଫ)ଟକା କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ଆକସ୍ମିକ ବିଷୟ—
Ṭho pa(pha)ṭaka kathā — 1. Accidental matter; a thing occurring suddenly.

୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ସତ୍ୟ କଥା—2. Plain spoken words; plain truth.

୩ । କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ବା ପ୍ରାର୍ଥନାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦିଆଯିବା ଉତ୍ତର—3. Instant reply given to a question or prayer.

[ଠୋଓ ପ(ଫ)ଟକା କଥା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଠୋଲକ—ଦେ. ବି—ଠୋଲକା (ଦେଖ)
Ṭholaka — Ṭholakā (See)

ଠୋଲକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—ଜାକଯା ପିଠା; ଯେଉଁ ଘିଅପିଠାର ଦୁଇପାଖ ଫୁଲିଥାଏ—Swollen cakes (boiled in ghee).
Ṭholakā
गुड़पिठा
ठोंकवा
(ଠୋଲୋକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଫୁଁପା; ଫୋଁପା ବିଣ—ଫୁଲିଥିବା; ଫୁଲୁକା—Swollen; inflated.
फुलाहुआ

ଠୋଲକା ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାଙ୍କର ମୁହଁ ଫୁଲିଯାଏ; ଶୋଥାମୁହାଁ—
Ṭholakā muhāṅ — Having one's face swollen.
(ଠୋଲକାମୁହାଁ; ଠୋଲକୀମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଠୋଲା—ଦେ. ବି—ଦନା; ପତ୍ରାଧାର; ଠୁଙ୍ଗା—
Ṭholā — A cone-shaped packet or cup made of leaves sewn with each other.
ठोंगा
दोना

ଠୋଲାରେ ଦୁଇ ତିନି ତୋଳା ଘିଅ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଠୋଲି—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ଠୋଲା; ଛୋଟ ଚଉପଦ—
Ṭholi — Small cup made of leaves sewn together.

ଠୋସ୍—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. କର୍କଶ) କର୍କଶ; ରୁକ୍ଷ (ବାକ୍ୟ, ଭାଷା)—
Ṭhos — 1. Rough (words; language); rasping.
खरखरे
कड़ा, खरा; खुरखुरा

ତା କଥାରେ ଏକା ମିଠା ନାହିଁ, ଠୋସ୍ ଠୋସ୍ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୩ । (ସଂ. ସ୍ପଷ୍ଟ) ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ—3. Uttered clearly; distinct.

୪ । ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ (ବାକ୍ୟ)—4. Plain (utterance).

୫ । ଟାଣୁଆ; କଠିନ; ଦୃଢ଼—5. Hard; firm.

୬ । ଘନ—6. Solid.

ଦେ. ବି—କଥା କହିଲା ବେଳେ କୌଣସି ବାକ୍ୟ ବା ଶବ୍ଦ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ବିଶେଷ ଜୋର୍—Emphasis put on a word or sentence during speech.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ଠୋସ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନିବିଡ଼, ଘନ, ଗାଢ଼, ଯାହା ଫୋଲା ନୁହେଁ ।]

ଠୌର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଠଉର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ṭhaura (etc) — Ṭhaura etc (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ୟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଧ

ଡ

ଡ—୧୩ ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ । ଟ ବର୍ଗର ତୃତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ
Ḍa ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା । ଏ ଅକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ଥିଲେ ଏଥିର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଡ' ଓ ମଧ୍ୟରେ ବା ଶେଷରେ ଥିଲେ 'ଡ଼' ହୁଏ—The 13th consonant and the 3rd letter of the 'Ṭa' series (cerebral), corresponding to the 'd' sound. When it occurs at the beginning of Oria words it is pronounced as in ḍay and when at the end or middle of a word it is pronounce as rd in bird.

ସଂ. ବି. (ଡପ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. Siba.
୨ । ଶବ୍ଦ—2. Sound.
୩ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—3. Alarm; fright.
୪ । ବାଡ଼ବାଗ୍ନି—4 Submarine fire.
୫ । ଡମରୁ; କ୍ଷୀଣମଧ୍ୟ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
5. A musical instrument narrow in the middle.
୬ । (ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
ଚାଷପକ୍ଷୀ; ଉଦଉଦଳିଆ ପକ୍ଷୀ—6. The blue jay; The Indian Roller bird; Coracias Indica.

ଡଅଣା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗୋରୁ ଓ ମଇଁଷିଙ୍କୁ ଚଅଁ ଦେବା
Ḍa-aṇā ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବକ୍ରାଗ୍ର ଲୌହଦଣ୍ଡ—A hooked iron rod used for searing cattle.

ଡଅଁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର=ଗର୍ତ୍ତ)—୧ । ପାଣି ଭଉଁରିର ତୋଡ଼
Ḍa-aṅra ଦ୍ୱାରା ନଦୀ ଗର୍ଭରେ ହୋଇଥିବା ଗର୍ତ୍ତ ବା ଖାଲ—
ডহর; ডওর 1. Deep pools grooved by eddies in the
(ଡଁଅର—ଅନ୍ୟରୂପ) river-bed.
୨ । ଜଳ ଭଉଁରି—2. Eddy.
୩ । ନଦୀର ଗଭୀର ଅଂଶ—
8. Deep part of a river.

ଡଅଁର କରଞ୍ଜ—ଦେ. ବି.—ପାଣିକୂଳରେ ଓ ଖାଲ ଜମିରେ ଜନ୍ମିବା
Ḍa-aṅra karaṅja ଏକପ୍ରକାର କରଞ୍ଜ ଗଛ—
ସଂ. ନାମ—କରଞ୍ଜୀ, Pongamia Indica.
ଉଦକୀର୍ଯ୍ୟ, ଷଡ଼୍‌ଗ୍ରନ୍ଥା,
ହସ୍ତିବାରୁଣୀ, ମର୍କଟୀ,
ବାୟସୀ, କରଭଞ୍ଜିକା
ডহর করঞ্জা
क़ंजा
(ଡହର କରଞ୍ଜ—ଅନ୍ୟନାମ)
[ଦ୍ର—କରଞ୍ଜ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ; ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ସ୍ତମ୍ଭନକାରକ, ତିକ୍ତକଷାୟରସ, କଟୁବିପାକ ଓ ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା ବମନ, ପିତ୍ତ, ଅର୍ଶ, କ୍ରିମି, କୁଷ୍ଠ ଓ ପ୍ରମେହ ନିବାରକ । ଏଥିର ଛୁଇଁ ଚେପଟା ଓ ପ୍ରତି ଛୁଇଁରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଚେପଟା ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏ ମଞ୍ଜିରୁ ଦୀପ ଜଳାଇବା ତେଲ ବାହାରେ । ଏ ତେଲ ଚର୍ମରୋଗରେ ମଧ୍ୟ ଉପକାରୀ ।]

ଡଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଖେଳରେ ହାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Ḍaiṅ The person who loses in a game.

ଡଇଁ ଡଇଁ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—୧ । ଉପବାସକ୍ଳିଷ୍ଟ—
Ḍaiṅ ḍaiṅ 1. Starving; famishing.
মরকুটে ୨ । ଧଡ଼ିଆ; ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ—2. Emaciated.
(ଯଥା—ପିଲାଟା ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ଡଇଁ ଡଇଁ ହୋଇ ବୁଲୁଛି)

ଡଉଁରା—ଦେ. ବି.—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍauṅrā Ḍeuṅriā (See)

ଡଉଁରିଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଡମରୁ)—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Ḍauṅriā Ḍeuṅriā (See)

ଡଉଲ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଡମ୍ବର=ଆଡ଼ମ୍ବର; ବିଳାସ)—
Ḍaula ୧ । ସୁନ୍ଦର; ସୁଠାମ—
সুডৌল 1. Pretty; handsome; nice; graceful.
डौलदार ୨ । ସୁଡୌଲ; ସୁଠାମ; ସୁଗଠିତ ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ—
(ଡୌଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Of symmetrical build; well-shaped.
[ଦ୍ର—ସୁଡୌଲ=ସୁନ୍ଦର, ବେଡୌଲ=ଅସୁନ୍ଦର ।]
ডৌল ବି.—ଢଙ୍ଗ; ଛପ; ଶୈଳୀ; ଛାଞ୍ଚ—
डौल 2. Manner; fashion; method.
୨ । ସ୍ୱଭଙ୍ଗୀ; ଆଚରଣ—2. Attitude.
୩ । ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଠବ; ସୁଗଠନ—
3. Symmetry of form; grace.
୪ । ମୂର୍ତ୍ତି—4. Shape.
୫ । ଗଠନ—5. Form; make.

ଡଉଲ ଡାଉଲ—ଦେ. ବିଣ.—ସୁଠାମ; ସୁଗଠିତ; ସୁନ୍ଦର—
Ḍaula ḍāula Pretty; handsome.
ডৌলওয়ালা डौलडाल

ଡଉଲଦାର—ଦେ. ବିଣ.—ଡଉଲ ଡାଉଲ (ଦେଖ)
Ḍauladār Ḍaula ḍāula (See)
সুডৌল डौलदार

ଡଉଲିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଡଉଲ ଡାଉଲ (ଦେଖ)
Ḍauliā Ḍaula ḍāula (See)

ଡଂବ—ପ୍ରାଦେ. (ବିଶାଖପଟଣା) ବି.—ବିଶାଖାପଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଓଡ଼ିଆ
Ḍamba ଜାତିବିଶେଷ—The name of an Oriya caste in the Vizag district.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ୍' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲୁଗା ବୁଣି ବା ମୃତ୍ତିକା ଉତ୍ତୋଳନ କରି ଖାଇବାକୁ ଜୀବିକା ଉପାର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଡଂଶିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି. (ସଂ. ଦଂଶ ଧାତୁ)—ଦଂଶିବା (ଦେଖ)
Ḍaṁśibā — Daṁśibā (See)
দংশা ডঁসনা

ଡକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜ ବନ୍ଦରରେ ଲାଗିବାର ଘାଟ—
Ḍak — Dock; dockyard.
ডক্ ডক

ଡକଡକା—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ଢକ୍କା; ଯେ ସବୁ କଥାକୁ ନାଗରା ପିଟି ଘୋଷଣା କରିବା ଭଳି ସବୁଆଡ଼େ କହି ବୁଲେ)—
Ḍakaḍakā (ଡକଡକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ডেঁফো ডিংগিযা
୧ । ଢବଢବା; ଯେଉଁ ଲୋକ ପେଟରେ କିଛି କଥା ଗୋପନ ନ ରଖି କହି ବୁଲେ—
1. Babbler; one who babbles out secrets.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅସମ୍ଭବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କଥାମାନ ଗପେ; ଅତ୍ୟୁକ୍ତିକାରକ—
2. A marvel-teller; an exaggerator.
୩ । ବାଚାଳ; ଗପଡ଼ି—3. Talkative; garrulous.

ଡକରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡ—ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଢକ୍କା; ସଂ. ହୁଙ୍କାର)—
Ḍakarā — ୧ । ଆହ୍ୱାନ; ଡାକ—1. A call.
ডাক ବୁଲାବା, ପୁକାର,
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ—2. Invitation.

ଡକରା ବିଭୀଷଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଭୁବନେଶ୍ୱର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିରର ପୂର୍ବ ପାଖରେ ଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—
Ḍakarā bibhīshaṇa — Name of an image of Śiba to the east of Bhubaneswar temple.
[ଦ୍ର—ଏହା ଭୁବନେଶ୍ୱର ଥାନାର ଠିକ ପୂର୍ବରେ ଗୋଟିଏ ଭଗ୍ନ ମନ୍ଦିରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ଡକରା ହକରା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଡାକହାକ—
Ḍakarā hakarā — Calling; hallooing.

ଡକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—
Ḍakā — ୧ । ବୋବାଳି; ଧ୍ୱନି; ରବ; ଚିତ୍କାର—
ডাকা ଡଂକାର
1. Cry; sound.
ବୃନ୍ଦାରୁ ମେଘ ପରି ଗର୍ଜନ କଲେ ଡକା,
ଶୁଣି ଭୂମୀର ଲୋକେ ହୋଇଲେ ଚମକା ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।
୨ । କ୍ରନ୍ଦନର ରୋଳ—2. Lamentation.
ଧାଇଁ ଅଇଲେ ନ ସହି ଡାକ ଡକା, ଅବଳ ଜୀବନ ସରୁ ରେ !
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ
୩ । ଗର୍ଜ୍ଜ; ଉଚ୍ଚ ଗର୍ଜନ—3. Violent roar.
୪ । ଗୋଳ—5. Noise; uproar.
ହାତୁ ପିଟିଲେ ଦ୍ୱାରରେ ପଡ଼େ ଡକା । ଦାଶରଥି, ବ୍ରଜବିହାର ।
୫ । ନିନ୍ଦା; ଅପବାଦ—
5. Scandal; bad name; evil reputation.
୬ । ଅଭୁତ ଶବ୍ଦ; ବିକଳ ଚିତ୍କାର—
6. Cry of distress.
ଡକା କରଇ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ସହିଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୭ । ଡମରୁ ୧ (ଦେଖ)—7. Ḍamaru 1 (See)
ବିଣ—୧ । ଆହୂତ—1. Called.
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ—2. Invited.

ଡକା(କେ)ଇତ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା, ସଂ. ହୁଙ୍କାର; ଓ. ଡାକ; ଯେଉଁ ଦସ୍ୟୁ ଢକ୍କା ପିଟି ବା ଡାକ ମାରି ଧନ ଲୁଣ୍ଠନ କରେ)—ଖଣ୍ଟ; ଡାକୁ; ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ଚୋରିକରିବା ନିମନ୍ତେ ଦଳବଦ୍ଧ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦସ୍ୟୁ—
Ḍakā(ke)ita
ডাকাইত্, ডাকাত্ ডকৈত, ডাকূ
Dacoit; robber; bandit; highway-man.
ଡକାଇତ ପଣ କରେ ଗାଁ ଯେତେ କାଳ । ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ୱରୋଦୟ ।
[ଦ୍ର—ଚୋର ସଂଖ୍ୟାରେ ଏକ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଚୋର ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ୱାମୀର ଅଜ୍ଞାତରେ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଲୁଚାଇ କରି ଚୋରି କରେ । କିନ୍ତୁ ଡକାଇତମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଡାକ-ହାକ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଚୋରି କରନ୍ତି ଏବଂ କେହି ବାଧା ଦେଲେ ତାକୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଦ୍ୱିଧା ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଡକାଇତ ପଣ—ଦେ. ବି—ଡକାଇତି (ଦେଖ)
Ḍakāita paṇa — Ḍakāiti (See)

ଡକା(କେ)ଇ(ଏ)ତି—ଦେ. ବି—ବଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଦଳବଦ୍ଧ ଦସ୍ୟୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲୁଣ୍ଠନକାର୍ଯ୍ୟ; ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା—Dacoity; gang robbery.
Ḍakā(ke)i(e)ti
ডাকাতি ডাকা, ডকৈতী
[ଦ୍ର—ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୩୯୧ ଦଫାରେ ଡକାଇତି ଅପରାଧର ସଂଜ୍ଞା ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ୫ ଜଣରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଚୋରି କରିବା ବା ଜବରଦସ୍ତି ଜିନିଷ ଛଡ଼ାଇନେବା ସମ୍ପର୍କରେ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ବା କାହାରିକୁ ଆଘାତ ବା ହତ୍ୟା କଲେ ବା କରିବାକୁ ଭୟ ଦେଖାଇଲେ ଉକ୍ତ ଅପରାଧକୁ ଡକାଇତି ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତର ଅପରାଧ ଓ ଏଥିର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ୩୯୫ ଦଫାରେ ଅଛି ।]

ଡକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Ḍakā(ke)ibā — 1. Causative of 'Ḍākibā'
ডাকান বুলবানা
୨ । ଡାକ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକ ପଠାଇବା—
2. To call for; to send for.
ଶକୁନି ଦୁଃଶାସନ କର୍ଣ୍ଣେ ଡକାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ତଲବ କରିବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ କରିବା—3. To summon.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଘ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

୪ । ଚିତ୍କାର କରିବାକୁ ବାଧ କରିବା—
4. To cause a person to shout.

ଡକାଏତ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଡକାଇତ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Dakāeta etc Dakāita (etc) (See)

ଡକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ପାଟିକରି କହିବା; ରଡ଼ି କରିବା—
Dakā kariba To speak in a very loud voice; to shout.
জোরে ডাকা
चीक मारना
କି କରୁଛ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କଲେ ଡକା—
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ଡକା ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā chhārdiba Dakā pardiba (See).
ପଙ୍କଜକୁ ଡକା ଛାଡ଼ିଲେ (୧) ପଙ୍କଜେ—ରଘୁନାଥ. ହରିକା ।

ଡକାଡକି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଆହ୍ୱାନ—
Daka daki Calling each other.
ଥାଇ ଥାଇ ଡକାଡକିରେ ସେ ଡକା ପକାଇ ଅନ୍ତକ୍କୁ ପିଟେ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୋଲନ୍ଦ୍ରସ୍ୱାମୀସୁଦଶ ।
ডাকাডুকি, ডাকডোক ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ବାରମ୍ବାର ଡାକିବା—
हाँकपुकार 2. Outcry; repeated shouts.
ବିଣ—ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ଆହୂତ—
Called by each other.
ସଖାମାନେ ସଙ୍ଗିକୁ ଖୁଞ୍ଚି ଘଉଡେଇ
ଡକାଡକ ହୋଇଲେ ଯୁଝିବାର ପାଇଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ସ୍ୱର୍ଗ ।

ଡକା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā deba Dakā pardiba (See).
ଡକାଦେବା ଯହେ ଅଚ୍ୟୁତ ଉତ୍ତରେ ଦେଖିଲୁ ଶବରୀ ଦଶା ।
ବଳରାମ ଦାସ. କଣୋରକ୍ଷଣ ଉ ଗୀତ ।

ଡକା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡକା ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dakā paka(ke)iba Dakā pardiba (See).

ଡକା ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Dakā pardiba 1. To utter a loud cry.
ডাক ছাড়া ସେଠାରୁ ସେହି ସ୍ଥାନ ଡକା ପାଡ଼ୁ ଗଲା ।
डफारना. କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।
(ଡକା ପାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କାନ୍ଦିବା; କାନ୍ଦବୋବାଳି କରିବା—2. To lament loudly; to wail.
ମହାମାନେ ତାହା ଦେଖିଣ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ
ପାଡ଼ିଲେ ଡକା ଭଲେ ବଦନ ଶୁଖାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଡକା ବୋବାଳି—ଦେ. କ୍ରି. (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ)—କାନ୍ଦବୋବାଳି;
Dakā bobāli ଅତି ଆର୍ତ୍ତ ସ୍ୱରରେ ରୋଦନ—
কাঁদাকাটা Wail; cry of distress.
रोना पीटना

ଡକାମଝା—ଦେ. ବିଂ ସ୍ତ୍ରୀ—ଢାକ କହି; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର କଟି ଡମରୁ ପରି
Dakā-majhā ସରୁ; ଡମରୁମଧ୍ୟା—Slender-waisted.
ଢାକ କହିଗଲ ତୋତେ, ଢାକ କହୁଅଛ ଡକାମଝା ସରୁ ନୁହଇ
ମୁଁ କହାଉଚେ । ବଳରାମ ଦାସ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୀତ ।

ଡକାର—ବୈଦେ. ବି. (ହୁଙ୍କାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ଉଦ୍ଗାର)—
Dakāra ଉଦ୍ଗାର; ବମନ; ବାନ୍ତି—
ডকার Vomiting.
डकार

ଡକାହକା—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦ)—
Dakā-hakā ୧ । ଡକାଡକି; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଆହ୍ୱାନ, ଡାକହାକ—
ডকাডাকি 1. Calling each other.
बुलौआ ୨ । ଡାକହାକ (ଦେଖ)
2. Dāka-hāka (See)

ଡାକୁଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣି (ଦେଖ)
Dākuni Dānkeni (See)
ডাইনী ଏ ଡାକୁଣୀକୁ କାହିଁକି ଛାଡ଼ ଦେଲୁରେ ପଦଅ ।
चुडैल, डायन ଲୋକାଖ. ପୌରୁଷ ।

ଡକେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବଡ଼ ଚିଠି ବା ଆଦେଶପତ୍ରର ସାରାଂଶ—
Daket Docket.
ডকেট **डाकेट**

ଡକ୍କାରି—ସଂ. ବି—ଚଣ୍ଡାଳବୀଣା; କେନ୍ଦେରା—
Dakkāri The lute of the Chāndālas (Apte).

ଡଗ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡକ୍)—ଡକ୍ (ଦେଖ)
Daga Dak (See)

ଡଗଡଗ (ଚାଲିବା)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଦଗ; ସଂ. ଡଗ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—
Dagadaga (chāliba)
ঢকঢক করে (চলা) ୧ । ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର (ଚାଲିବା)—
डग मारकर (चलना) 1. (to walk) Briskly or hastily.
ଡଗଡଗ ସେ ଶକ୍ତିକୁ ଉଠିକି ଚଳଇ । ପ୍ରୀତି. ବ୍ରହ୍ମଣରୂପଣ ଗୀତା ।
୨ । ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇ (ଚାଲିବା)—
2. (to walk) With long strides; in a stalking manner.
ମୁଁ ସେ ବଗ—ଚାଲେ ଡଗଡଗ । ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡଗଡଗା—ଦେ. ବିଣ., ପୁଂ—୧ । ଡକଡକା (ଦେଖ)
Dagadagā 1. Dakadakā (See)
(ଡଗଡଗିଆ —ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଡଗଡଗ ହୋଇ ଚାଲେ-
ଡଗଡଗୀ } ସ୍ତ୍ରୀ 2. Stalking; habituated to walking
ଡଗଡଗେଇ } with long strides.

ଡଗର କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି—ତଲ୍ଲାସ କରିବା—
Dagar karibā To search; to be on the look-out for a thing.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳା' କୁ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଳା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ' ଦେଖିବେ

ଡଗର—ଦେ. ବି—୧ । ଦୂତ—
Ḍagara 1. Messenger.
पाइक
हरकारा
ମୈତ୍ରିବରେ ମୃତ୍ୟୁ-ଡଗର ଦୂତଅଛି ନରନ୍ତର । ମଧୁସୂଦନ, ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ଝୁଲ. ହି. ଡଗର = ରାସ୍ତା)—
୧ । ପଦଚିହ୍ନ—1. Footstep.
୨ । ରାସ୍ତା; ମାର୍ଗ—2. Road; way; path.
୩ । ପଦାତି; ପିଆଦା—3. Peon.
୪ । ଗୁପ୍ତଚର—3. Spy.
୫ । ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ଚଲା ବାଟ—
डहर, डगर, पगडंडी 5. A foot-path running through a dense forest.
୬ । ଚାଲିଯିବା ପରେ ପଡ଼ିଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ବା ପଶୁର ପାଦଚିହ୍ନ— 6. Foot-print; foot-track.
ଶରଗତ ତରତରରେ ପଳାଇ ଗୁପତେ
ସେ ପଳାଶ କୁଞ୍ଜେ କୁଞ୍ଜେ ମହୁଷ ଡଗରେ । ରାଧାନାଥ, ଋଷା ।
୭ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜାଜ୍ଞାକୁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାର କରେ— 7. Proclaimer of royal order; herald.
କେଣ ଡଗରକୁ ଆଗ ସେ ବୁଲାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ଖୋଜିବା; ଅନ୍ୱେଷଣ—
1. The act of searching.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—
2. A species of paddy.

ଡଗରଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) କ୍ରି—ବାଟ ଦେଖାଇ ନେବା—
Ḍagarāibā To lead the way.

ଡଗର ଡଗର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡଗଡଗ (ଦେଖ)
Ḍagara ḍagara Ḍagaḍaga (See)

ଡଗର ଫସର—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଦଗଲ ଫସଲ)—
Ḍagara phasara ଡଗଲ ଫସର (ଦେଖ)
Ḍagala phasara (See)
(ଡଗରଫସଲ, ଡଗଲଫସଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗରା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ରାଜାଦେଶ ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହୁଏ; ଭାଟ—1. A herald; a proclaimer of royal order.
Ḍagarā
पाइक
हरावल
ଦଣ୍ଡେଃସ୍ୱରେ ଡାକ ଡଗରା ଘୋଷିଲା ପଣ୍‌ଲଖାର । ରାଧାନାଥ, ଋଷା ।
୨ । ଗୁପ୍ତଚର—2. Spy.
ଡଗରା ବୁଲୁଛି ପୁର, ବଖାଣ ବଷମ ଶର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ଖଣ୍ଡାଏତ; ପାଇକମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—
3. The headman of the peons.
୪ । ଦୂତ; ଖବର୍‌ ବହ—4. Messenger.
ତଥିର କର ସୈନ୍ୟ ଡକାଅ ଡଗରକୁ
ଚାଲି ଯିବା ସମସ୍ତେ କାମ୍ୟକ ବନକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୫ । ଖଣ୍ଡାଏତମାନଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ—
5. A class or sect of Khandayats.
ବିଣ—ଯେ ଡଗ ଡଗ ହୋଇ ଚାଲେ; ଯାହାର ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ—
Long-legged (ant etc); stalking

ଡଗରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଡଗରାର କାର୍ଯ୍ୟ—
Ḍagarā(re)i 1. The duty or post of a Ḍagarā.
୨ । ଡଗରାକୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଜାଗିରୀ—2. Service-tenure granted to a Ḍagarā.
[ଦ୍ର—ଡଗରା ବା ଖଣ୍ଡାଏତ ବା ପାଇକସର୍ଦ୍ଦାରମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାଙ୍କର ଓ ମରହଟ୍ଟାଙ୍କ ଅମଳରେ ଦିଆ ଯାଇ ଥିବା ଭୂମି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡଗରାଇ ଜାଗିରୀ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଓ ତାହା ସାବିକ ଡଗରମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରିଥିବାରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ତହିଁରେ ଜମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରି ତାହାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜମିଦାରୀରେ ପରିଣତ କରିଅଛନ୍ତି । ଏ ଜମିମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଗ୍ରାଜ ଡଗରାଇ ଜାଗିରୀ ବାଜ୍ୟାପ୍ତି (ଯହିଁର ସାଙ୍କେତିକ ଅ. ଡ. ଜା. ବା ଯଥା—ଅ. ଡ. ଜା. ବା. ମୌ ଜମାପୁର ଓଗ୍ର) ବୋଲି ସରକାରୀ ସିରସ୍ତାରେ ଲେଖା ଯାଉଅଛି ।]
୩ । ଯେ ଢେଙ୍ଗୁରା ଦିଏ—3. A drummer.
ବିଣ—ଡଗରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to a Ḍagarā.

ଡଗରା ଜଡା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୋଡ଼ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଜଡା—
Ḍagarā jaṇḍā Black big ants with long legs.
ডেহুয়া পিঁপড়ে; ডেয়েঁ পিঁপড়ে

ଡଗରା ନାୟକ—ଦେ. ବି—ପାଇକ ସର୍ଦ୍ଦାର—
Ḍagarā nāyaka The head of the Pāikas or old militia of Orissa.
পাইকদের সর্দার
ଭିତର ଭଗ୍ରସେନ ଡଗରା ନାୟକ
ଡକାଇ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ଢଥ ଭୁ ଚମକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଡଗରେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଡଗରଇବା (ଦେଖ)
Ḍagareibā Ḍagarāibā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଚୋର ଓ ପଶୁମାନଙ୍କର ପଦଚିହ୍ନ ଅନୁସରଣ କରିବା—To track a beast or thief by following their footsteps or other marks left by them.

ଡଗଲ ଫସର(ଲ)—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଦମଦିଲାସା; ଭଣ୍ଡାଇବା, ଟାଳଟୁଳ—
Ḍagala phasara(la) 1. Putting off on various excuses.
दगलफसल
୨ । ଦଗାବାଜୀ—2. Fraud.
୩ । ହେଳା—3. Procrastination.

ଡଗା—ଦେ. ବି—ମାଟିର ମଦ୍ୟଭାଣ୍ଡ; ଅଥୁଅ—
Ḍagā An earthen toddy-pot (Howells).
ভাঁড়

୧	୯	ଓ	ର,ର୍	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଋ
୬	ଐ	ଔ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁଂ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନୃ

ଡଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ=ଗତି)—୧ । ବୃକ୍ଷ ଓ ଲତାର
Daṅka କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The tendrils or sprouts
ডগ্; ডগা of a creeper or plant; tender shoots
डग; कल्ला cf plant.

ଦେଖି ପିଢ଼ାରେ ବଢ଼ି କଖାରୁ ଡଙ୍କ ସଳଖି ତେରଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । କୌଣସି ଲମ୍ବ ପଦାର୍ଥର ସରୁ ଅଗ—
2. The slender top of a long thing.
୩ । ସାପ—3. Serpent.
୪ । ପ୍ରାଣୀର ବେକ—4. Neck of animal.
୫ । ବେକମୁଣ୍ଡା—5. Nape of the neck.
୬ । (ସଂ. ଦଂଶ) ସାପର ବିଷଦାନ୍ତ—
6. The fangs of a serpent.

ମରମେ ଗଲା ଡଙ୍କ ହାଣି
କଥା ନ ଡେଇ ଗଦ ଅର୍ଣି । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

हूल ୭ । ନାହୁଡ଼—7. The sting of venomous
डङ्क animals.

ଡଙ୍କ ଛୁଇଁବା—ଦେ. ବି. (ଶୁଭବାଚକ; କମ୍ଭା ସଂ. ଦଂଶ=ନାହୁଡ଼)—
Daṅka chhuiṅbā ସର୍ପାଘାତ—(Euphemism) Snake-bite.
ଡଙ୍କମାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡଙ୍କଲାଗିବା }
[ଦ୍ର—ସାପର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅମଙ୍ଗଳକର ଭାବି ଲୋକେ ସାପ ନାମ ନ ଧରି ଡଙ୍କ, ଲଥ, ଲତ, ଲମ୍ବଜନ୍ତୁ ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଡଙ୍କ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡଙ୍କ ଛୁଇଁବା (ଦେଖ)
Daṅka māribā Daṅka chhuiṅbā (See)
हूल फूटान ଦେ. କ୍ରି—ନାହୁଡ଼ଦ୍ୱାରା ଅଘାତ କରିବା—
डङ्क मारना To sting.

ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଜଳାଭାବରୁ ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରା-
Daṅka mordidebā ଯୋଗୁଁ ବା ମୂଳକାଟି ଦେବାରୁ) ବୃକ୍ଷ-
मुरझाना ଲତାଦିର କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗ ମଉଳିଯିବା ବା
ଝାଉଁଳି ଯିବା—1. To wither at the top (said of plants and creepers).
(ଯଥା—ଖରାରେ ଲାଉ ଗଛଟି ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ି ଦେଲାଣି ।)
୨ । (ଅଘାତାଦିଜନିତ ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀର) ମୁଣ୍ଡ ଅଂଶ ବେକଠାରୁ ଏକପାଖକୁ ଢଳି ପଡ଼ିବା—
2. To bend down one's head, being overcome with weakness.
(ଯଥା—ସର୍ପାଘାତରେ ସେ ମନୁଷ୍ୟଟି ଡଙ୍କ ମୋଡ଼ି ଦେଲାଣି ।)
୩ । ଲତା ବା ବୃକ୍ଷାଦିର କୋମଳ ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ମୋଡ଼ି ପକାଇବା—3. To twist the tender shoot of a plant or creeper.
୪ । କୌଣସି ଲୋକର ବେକଠାରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ମୋଡ଼ି ମାରି ପକାଇବା—4. To wring out a person's neck.

ଡଙ୍କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—୧ । ଦୁନ୍ଦୁଭି; ଧେଣ୍ଡୁରା; ନାଗରା; ଢେଙ୍ଗୁରା—1 A drum; tomtom.
Daṅkā
ডঙ্কা ୨ । (ସଂ. ଦ୍ରୋଣକ; ଦଣ୍ଡ; ଦର୍ବିକା) —ଅଣକ—
डङ्का 2. A wooden ladle or spoon.
ডোঁকা ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଲୁହା ବା ପିତଳର କରଚୁଲ—
डौंह, डब्बु A metal ladle.

ଡଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଡଙ୍କ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Daṅkā(ṅke)ibā (ଲତା) ବୃଦ୍ଧିପାଇ ଡଙ୍କ ବା ଅଗ୍ରଭାଗ
লতান বିସ୍ତାର କରିବା; ଲଟାଇବା—
रेंगना; उगना To send out creeping tendrils or shoots (said of creepers while growing).

ଡଙ୍କା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ନାଗରା ବା ଢେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ କୌଣସି
Daṅkā piṭibā କଥା ଘୋଷଣା କରିବା; ପ୍ରଚାର କରିବା—
[ଡଙ୍କା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] To proclaim by beat
ডঙ্কা পেটা of drum; to publish anything.
डङ्का पीटना

ଡଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଡଙ୍କା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Daṅkā māribā 1. Daṅkā piṭibā (See)
ডঙ্কামারা ୨ । ହାଣ୍ଡିରେ ସିଝୁଥିବା ଛଅଣ ଆଦିକୁ ଅଣକଦ୍ୱାରା
डङ्का पीटना ଘୋଳାଇବା—2. To stir boiling curry etc
হাতা মারা with the ladle.
डोइमारना

ଡଙ୍କାରି—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଟଙ୍କାରୀ)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁପ—
Daṅkārī Wild; Goose-berry; Physalis Peruvina
ন টেপারী a plant used as medicine for some
टङ्कारी cattle diseases and as antidote against poisoning.

[ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗନାଦିବର୍ଗର ବର୍ଷାୟୁ ଫଳ ଶାକ । ଏହାର ଫଳ ଟିକ ବାଇଗଣ ପରି ବହୁବୀଜ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା ଫଳ ପରି ଫଳର ମୂଳ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ାରେ ଆବୃତ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ଗଛ; ଏ ଦେଶକୁ ଅଣା ଯାଇ ଜଙ୍ଗଲି ହୋଇ ଅଛି । ଏ ଗଛରେ କଣ୍ଟା ନାହିଁ, ପତ୍ରର ଆକୃତି ମନ୍ଦାରପତ୍ର ପରି, କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦାର ପତ୍ର ଠାରୁ ଛୋଟ । ନାଲି, ଧଳା ଓ ଗୋଲାପୀ ଫୁଲ ଭେଦରେ ଏ ଗଛ ତିନି ପ୍ରକାରର । ଫୁଲ ଗୋଛ ଗୋଛ ହୋଇ ଧରେ, ଫୁଲ ଝଡ଼ି ଗଲେ ଫଳ ମଧ୍ୟ ଥୋପା ଥୋପା ହୋଇ ଫଳେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବାତଘ୍ନ, ତିକ୍ତରସ, କଫନାଶକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଲଘୁ ଏବଂ ଶୋଥ ଓ ଉଦର ରୋଗ ନାଶକ ଏବଂ ଉଦର ଓ ବିସର୍ପ ରୋଗରେ ହିତକର ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ରୂଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁକ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ।

ଗୋମେଷାଦିଙ୍କର ବେଙ୍ଗା ଓ ଖୋସା ରୋଗରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏହା ବିଷନାଶକ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ପିତଳର ଏକ ପ୍ରକାର ଚାଟୁ— A kind of brass ladle.

ଡଙ୍କାରୁଣୀ—ଦେ. ବି.—ଗନ୍ଧଣା (ଦେଖ)
Ḍaṅkāruṇī Gandhaṇā (See)

ଡଙ୍କି—ଦେ. ବି.—(ଓଡ଼ିଆ ଡଙ୍କା=ଅଣିକ + କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ ଇ)—
Ḍaṅki ୧ । ତମ୍ବା ବା ପିତଳନିର୍ମିତ ଛୋଟ ଚାମଚ; ଚମଚୀ—
କୁଶী; কোশী 1. Metal spoon; a small ladle made of
करछि, कलछा metal.

[ଦ୍ର—ଏଥିଦ୍ୱାରା ପଞ୍ଚପାତ୍ରିରୁ ଜଳ ଆଣି ପୂଜାବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ।]

୨ । (ସଂ. ବରଣ୍ଡ) ବେକମୂଳରେ ଉଠିବା ମାରାତ୍ମକ ବ୍ରଣବିଶେଷ; ପୃଷ୍ଠ ବ୍ରଣ—2. A boil or carbuncle on the nape of the neck.

୩ । ମାଲଖମ୍ବରେ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର କସରତ୍—
3. A kind of athletic exercise with a post or pillar.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ବାନ୍ତି ରୋଗ—
1. A disease accompanied with repeated vomiting.

(ଯଥା—ଡଙ୍କି ଧରିବା, ଡଙ୍କି ଦେଖାଇବା ।)

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଲତା—
2. A kind of creeper.

ଡଙ୍କୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Ḍaṅkuṇī Ḍāṅkeṇī (See)
(ଡଙ୍କୁଣା—ପୁଂ) ଶାରଥ ବାବୁଙ୍କୁ ଡଙ୍କୁଣୀଟା ବୋଲି ଗାଳି ଦେଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡଙ୍ଗର ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. (ବ୍ୟଙ୍ଗ) କ୍ରି.—(ମୂଳ. ଅ. ଡଙ୍ଗର
Ḍaṅgar pherā(re)ibā =ଗୋମେଷାଦି ଚତୁଷ୍ପଦ ଜୀବ)—
୧ । ହଳ ବୁଲାଇବା—1. To plough a field.
୨ । ଗୋମେଷାଦିଙ୍କୁ ଚରିବା ବେଳେ ଜଗିବା—
2. To tend cattle while grazing.

ଡଙ୍ଗା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଦ୍ରୋଣ, ଦ୍ରୋଣୀ=ଅଣ୍ଡାକାର କାଷ୍ଠପାତ୍ରବିଶେଷ, ଲମ୍ବ କାଠୁଆ; ଦ୍ରୋଣୀ=ଡଙ୍ଗା)—
Ḍaṅgā
ডঙ্গা; ডোঙ্গা ୧ । ଛୋଟ ନାଉ; ନାହା; ନୌକା—
डोङ्गा, डोङ्गी 1. A small country-boat.

୨ । ନୌକାକାର ପାତ୍ର; ଦ୍ରୋଣୀ—
2. A reservoir or cup shaped like a boat; boat-shaped cup or water-vessel; an oval wooden vessel.

[ଦ୍ର—ବସ୍ତୁତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କର ବିବାହାଦି ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ପିଇବା ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଧୋଇବାପାଇଁ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ଓ ଏଥିପାଇଁ ଡଙ୍ଗା ଗୋଟିଏ ଆଣି ଭୂଇଁରେ ରଖି ସେଥିରେ ପାଣି ଭରତି କରି ରଖାଯାଏ ।]

୩ । ଡଙ୍ଗା ମଟାମ (ଦେଖ)—
3. Ḍaṅgā maṭāma (See).

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଗୋଟିଏ ଗଛର ଭିତର ଅଂଶ ଖୋଳା ଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ସାନ ନାହା; ସାପୁଆ ଡଙ୍ଗା; ହୁଲା ଡଙ୍ଗା—
A small boat made by excavating a tree; dug-out.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—କୁଣ୍ଡ—Crater; bucket.

ଡଙ୍ଗାପତନ—ଦେ. ବି—ଡଙ୍ଗା ମଟାମ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ସମତଳ କରିବା—
Ḍaṅgā-patana
Making a structure level with the help of the plumb-level.

ଡଙ୍ଗାପାଣିଦିଆ—ଦେ. ବି—ନୌକାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ତିଆରି ହେବା ପରେ ଡଙ୍ଗାର ଆଗ ମଙ୍ଗର ବେକ ପାଖେ ଯେଉଁ ଚକିତ ପଟାଖଣ୍ଡ ଲାଗିବ ତହିଁ ଉପରେ ପାଣି ଢାଳିବା ରୂପ ମାଙ୍ଗଳ୍ୟ-କର୍ମ—
Ḍaṅgā-pāṇi-diā
The ceremony of pouring water over the end-plate of a newly made boat before it is launched.

[ଦ୍ର—ଡଙ୍ଗାଟି ତିଆରି ସରିଲେ ତହିଁର ଆଗ ମଙ୍ଗର ବେକରେ ଚକିତ ପଟା ଖଣ୍ଡିକ ଲାଗି ନ ଥାଏ । ବଢ଼େଇ ସବୁ ଶେଷରେ ଡଙ୍ଗାର ଆଗ ମଙ୍ଗରେ ଉକ୍ତ ପଟାଖଣ୍ଡି ରଖି ତା ଉପରେ ଢାଳେ ପାଣି ଢାଳେ ଓ ଡଙ୍ଗାର ସ୍ୱାମୀ ଉକ୍ତ ପାଣିକୁ ଝରେ ନୂଆ ଲୁଗାରେ ଅଞ୍ଜଳି ଦେଖାଇ ଧରେ । ଡଙ୍ଗାପାଣିଦିଆ କାମ ଶେଷ ହେଲେ ବଢ଼େଇ ଉକ୍ତ କାଠ ଖଣ୍ଡକୁ କଣ୍ଟା ମାରି ଡଙ୍ଗାରେ ସଂଲଗ୍ନ କରିବା ପରେ ଡଙ୍ଗାର ନିର୍ମାଣକ୍ରିୟା ସମସ୍ତ ହୁଏ ଓ ଡଙ୍ଗା ପାଣିକୁ ଯାଏ । ଏହା ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡଙ୍ଗା ପାଣିକୁ ଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଡଙ୍ଗା ବାହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାତ ବା ଅହୁଲା ମାରି ନୌକା ଚଳାଇବା—
Ḍaṅgā bāhibā To ply a boat.
ডিঙ্গি চালান डाङ्गा चलाना

ଡଙ୍ଗା ବୁହା(ହେ)ଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଡଙ୍ଗା ବୋହିବା }

ଡଙ୍ଗା-ମଟାମ—ଦେ. ବି—ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ କୋଠାର କାନ୍ଥ ବା ଚଟାଣର ସମତଳତା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ତ୍ରିକୋଣ ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—
Ḍaṅgā maṭāma
Mason's plumb-level in the shape of a triangle; mason's angle.

୧	ଳ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଅ	ଋ
୨	ଳ୍	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

ଡଙ୍ଗି—ଦେ. ବ (ଓଡ଼ିଆ. ଡଙ୍ଗା+କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ. ଇ)—
Dāṅgi ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା—Canoe; a small boat;
ଡିଙ୍ଗୀ a dug-out.
ଡୋଙ୍ଗୀ

ଡଙ୍ଗି କିଆରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କମ୍‌ଚଉଡ଼ା ଲମ୍ବା କିଆରି—
Daṅgi kiāri A long and narrow plot.

ଡଙ୍ଗୁର ନାଚ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କୋଲ୍ହ ବା ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ
Daṅgura nācha ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏକପ୍ରକାର ନୃତ୍ୟ—
A sort of dance amongst the Kolhas and Bhuyāñs

ଡଜନ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ଡଜନ୍)—ଦର୍ଜନ; ୧୨ ଗୋଟି ବସ୍ତୁର
Dajana ସମାହାର—A dozen; an aggregate of
ଡଜନ, ଦର୍ଜନ 12 articles.
ଦ୍ରର୍ଜନ ବଣ—୧୨ ସଂଖ୍ୟକ; ୧୨ ଗୋଟି—
A dozen of.

ଡଜନ ଦର—ଦେ. ବ (ଇଂ. ଡଜନ୍+ଫା. ଦର୍)—କୌଣସି ପଣ୍ୟ
Dajana dara ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରତି ୧୨ ଗୋଟାର ମୂଲ୍ୟ ବା କ୍ରମତ—
ଡଜନ ଦର Rate per dozen of any ware.
ଦର୍ଜନଭାବ (ଯଥା—ଗେଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଡଜନ ଦରରେ
ଡଜନ ରେଟ } —ଅନ୍ୟରୂପ କଲିକତାରେ କିଣିବାରୁ ସସ୍ତାରେ
ଡଜନ ଭାଉ } ମିଳିଲା ।)
[ଦ୍ର—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବେଶି ସଂଖ୍ୟାରେ କିଣିବା ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ ବା ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଦୋକାନୀମାନେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଡଜନ ଦରକୁ ଗୋଟିକିଆ ଦର ଅନୁପାତରେ ସସ୍ତା କରିଥାଆନ୍ତି ।]

ଡଜନ ଦରିଆ—ଦେ. ବଣ.ଓ କ୍ରି. ବଣ—ଏକକ ୧୨ ଗୋଟା ଲେଖାଏ
Dajana dariā ବିକି କରି ଯିବା (ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—
ଡଜନଦରେ (articles) Sold by the dozen.
(ଡଜନଦାରିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଜଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ମହର୍ଗ; ମହଙ୍ଗା—
Dajal Of high price; dear
(ଯଥା—ଇନର ଧାନ ଗୁଣ୍ଡଲ ବଡ଼ା ଡଜଲ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ବର୍ଷ ଧାନ ଗୁଣ୍ଡଲ ଗୁଡ଼ିକ ମହର୍ଗ ହୋଇଅଛି ।)

ଡଣସେନା—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର) ବ:—ପାଇକମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—
Daṇasenā Head of pāikas

ଡଣା—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—ତୋଡ଼ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Daṇā A kind of fish
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ପଙ୍କୁଆ ପୋଖରୀ ଆଦିରେ ରହନ୍ତି, ଲମ୍ବରେ ୨।୨୨ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି ଓ କୋଡିଆ ପରି; ମୁଣ୍ଡ କଡ଼ିଆ ମୁଣ୍ଡ ପରି ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ୨ ଗୋଟା କାନ ଥାଏ । ଏମାନେ ଘାସ ଉପରେ ରହନ୍ତି ଓ ପାଣି ଉପରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ଓ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ କାମୁଡ଼ି ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଦଂଶନ ଭାରି ଜ୍ୱାଳାପ୍ରଦ ।]

ଡଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତୁଲ. ହି. ଡାଂଟ୍‌ନା=ଧମକାଇବା;
Daṇṭā(ṇṭe)ibā ଡଟାନା=ରଡ଼ିବା)—ଦଣ୍ଟାଇବା (ଦେଖ)
Danṭāibā (See)
[ଡଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡଣ୍ଡ—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ଦଣ୍ଡ; ଭୂମିରେ ପ୍ରଥମେ ଦଣ୍ଡବତ୍ ଅବସ୍ଥାନ
Daṇḍa କରି ଏହା ସାଧନ କରି ଯିବାରୁ) ଦଣ୍ଡ; ଏକପ୍ରକାର
ଡଂଡ଼, ଡଣ ବ୍ୟାୟାମ ବା କସରତ, ଯହିଁରେ ଦୁଇ କରତଳ ଓ ଦୁଇ
ଡଂଡ୍ ପଦତଳର ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୁ ଭୂମିରେ ସ୍ଥାପନ କରି ସମସ୍ତ ଦେହର ଭାର ସେହି ଚାରି ସ୍ଥାନରେ ରଖି ପ୍ରଥମେ ଦେହକୁ ଭୂମିର ସମାନ୍ତରାଳ କରି ଅବସ୍ଥାନ କରାଯାଏ, ଓ କରତଳ ଏବଂ ପଦତଳକୁ ଉକ୍ତ ଅବସ୍ଥିତିରେ ସ୍ଥିର କରି ରଖି ଦେହର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଂଶକୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ ଚାଳିତ କରାଯାଏ—A kind of athletic exercise.

ଡଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଭୂମିରେ ଦୁଇ କରତଳ ଓ ଦୁଇ ପଦତଳର
Daṇḍa karibā ଭାର ରଖି ନାନା ପ୍ରକାରରେ ଶରୀର ଚାଳନ
ଡଣ ପେଲ୍‌ନା କରିବା—To practise the Daṇḍa exercise.
ଡଂଡ୍ ପେଲନା
ଡଣ୍ଡ ପେଲିବା, ଡଣ୍ଡ ମାରିବା, } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଡଣ୍ଡ ପକା(କେ,ଇବା,ଡଣ୍ଡ ସାଧିବା }

ଡଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ.—(ତୁଲ. ହି. ଡଂଡା=ଲମ୍ବା ଓ
Daṇḍā ମୋଟା ବାଉଁଶ ବା କାଠ)—ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା—
The poles or shafts of a cart.

ଡଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ବ. —୧ । ଦଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Daṇḍi 1. Daṇḍi (See)
୨ । (ତୁଲ. ହି. ଡଣ୍ଡୀ) ଝମ୍ପାନ୍ (ଦେଖ)
2. Jhampān (See)

ଡପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗଦା କରିବା—
Ḍap (root) To amass; to heap up (Apte).

ଡଫଲ ଶଙ୍ଖ—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା) ବ.—(ତୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି.
Ḍaphala śaṅkha ଡପୋରଶଂଖ) ଯେ ଢେଳକୁ ଡାଳକରି କହି ଭୁଲେ—An exaggerator.

ଡଫା—ଦେ. ବଣ.—ଡମ୍ଫା (ଦେଖ)
Ḍaphā Ḍamphā (See)

ଡଫୋର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ. (ତୁଲ. ହି. ଡଫୋର୍‌ନା=ଚିତ୍କାର
Ḍaphora କରିବା)—ଡମ୍ଫା—Ḍamphā (See)

ଡବ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ତୁଲ· ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଢପନା)
Ḍab-nā ପାତ୍ରର ଢାଙ୍କୁଣି—Lid of a pot.

ଡବ୍‌ରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ.—ଡେବରି; ବାମ—
Ḍab-ri Left (side; hand).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରୁ ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚଣ୍ଡ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଣ୍ଡ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। 'ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଣ୍ଡ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚଣ୍ଡ଼ିର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ୨ ବା ୧ ଚଣ୍ଡ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗଘ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, ଭୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗିଆ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ।

ଡବକା—ପ୍ରାଦେ. (ହିନ୍ଦୋଳ) ବି.—(ଘରର) ଶୈଣୀ—
Ḍabakā The long beams of a thatched house over which rafters are laid.

ଡବଡବ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧। ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆର ମୁହଁ ତଳକୁ କରି ପାଣି ଅଜାଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ—
Ḍaba ḍaba
ଡବ ଡବ
डब डब
1. Sound produced by water when poured out from an upturned pot.
୨। ଅର୍ଦ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳକୁମ୍ଭ ବା ପଇଡ଼ିକୁ ହଲାଇଲେ ତହିଁରୁ ଜାତ ହେବା ଶବ୍ଦ—2. Sound produced by a pot or an unripe cocoanut more than half full of water.
୩। ଓଦା ଓଦା ହୋଇଥିବା ଢୋଲକୁ ବଜାଇଲେ ଯେପରି ଶବ୍ଦ ହୁଏ—3. Muffled sound as of a wet drum.
କ୍ରି. ବି—ଅଜସ୍ର ଭାବରେ; ଅଶେଷ ପରିମାଣରେ (ଜଳ ଅଜାଡ଼ିବା)—Profusely; in torrents (said of gushing tears or water)
ଡବ ଡବ ବାରି ନୟନରୁ ଗଳି ପଡ଼ରେ ନସୃକ ଯୁଗେ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଂଶୋଷ ଚମ୍ପୂ ଭ ଗୀତ।

ଡବଡବା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ବାବଦୂକ; ସଂ. ଦାମ୍ଭିକ)—
Ḍabaḍabā ଡକଡକା (ଦେଖ)
(ଡବଡବୀ, ଡବଡବେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) Ḍakaḍakā (See)

ଡବଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବ୍‌ଲ୍)—ଦ୍ୱିଗୁଣ ପରିମାଣ ବା ସଂଖ୍ୟା—
Ḍabal Double quantity or number.
ଡବଲ ବିଣ—୧। ଦ୍ୱିଗୁଣିତ—1. Doubled.
डबल ୨। ଦ୍ୱିଗୁଣ ପରିମିତ—2. Double.

ଡବଲ୍ ନିମୋନିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବ୍‌ଲ୍ ନ୍ୟୁମୋନିଆ)—
Ḍabal nimoniā ଯେଉଁ ମାରାତ୍ମକ ବାତକଫ ରୋଗ ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଭୟ ପାଖକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ଓ ଯହିଁରେ ଦୁଇପାଖର ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍‌ରେ ପ୍ରଦାହ ଓ ଶୋଥ ହୁଏ—Double pneumonia.
ଡବଲ ନିଉମୋନିଆ
डबल निमोनिया

ଡବଲ୍ ପଇସା—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବଲ + ଓ. ପଇସା)—ଦୋପଇସି; ଦୋହୋର ପଇସା; ଅଧଅଣା ପରିମିତ ତାମ୍ରମୁଦ୍ରା—
Ḍabal paisā A copper coin of the value of two pice or ⅛ anna; half-anna bit.
ଡବଲ୍‌ପୟସା
डबलपाइ; टका

ଡବଲ୍ ପାନ—ଦେ. ବି. (ପାନବରଜୀଅଙ୍କ ଶବ୍ଦ)—
Ḍabal pāna ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ପାନ; ମହତାପାନ—Very big betel-leaf.
ଡବଲ ପାନ
डबल पान

ଡବଲ୍ ପ୍ରମୋସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସାଧାରଣ ଛାତ୍ର ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାପରେ ବର୍ଷଶେଷରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀରୁ ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉନ୍ନୀତ ହେବା ପର ଉନ୍ନୀତ ନ ହୋଇ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଛାତ୍ର ଏକାଥରକେ ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଡେଇଁ ତାହା ଉପର କ୍ଲାସ୍‌କୁ ପାଇବା ପ୍ରମୋସନ୍—Double promotion.
Ḍabal pramosan
ଡବଲ ପ୍ରମୋସନ୍
डबल प्रमोसन

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ସ୍କୁଲରେ ଏକଶ୍ରେଣୀରେ ପଢ଼ୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାଶ୍ କଲେ ଉପର ଶ୍ରେଣୀକୁ ପ୍ରମୋସନ୍ ପାଆନ୍ତି। କିନ୍ତୁ କୌଣସି କୌଣସି ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିଶାଳୀ ଛାତ୍ରର ଅସାଧାରଣ ପାଠୋନ୍ନତି ଦେଖାଗଲେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାକୁ ଡବଲପ୍ରମୋସନ୍ ଦିଅନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଉକ୍ତ ଛାତ୍ରକୁ ଏକାବର୍ଷକେ ଉପରକ୍ଲାସକୁ ଟପାଇ ତହିଁ ଉପର କ୍ଲାସକୁ ଉଠାଇ ଦିଅନ୍ତି।]

ଡବଲ୍ ରୁ(ରୋ)ଟି—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡବ୍‌ଲ୍ + ହି. ରୋଟୀ)—
Ḍabal ru(ro)ṭi (ଏହା ସାଧାରଣ ରୁଟି ଅପେକ୍ଷା ଆକାରରେ ବଡ଼ ଓ ଫୁଲକା ଥିବାରୁ) ପାଉଁରୋଟୀ—Loaf.
ଡବଲରୁଟୀ
डबलरोटी

ଡବଲ୍ ଲକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଦୋହରା କୋଲପ; ଯୋଡ଼ା କୋଲପ—Double lock.
Ḍabal lak
ଡବଲଲକ डबललक
[ଦ୍ର—କୌଣସି ସିନ୍ଦୁକ ବା ବାକ୍ସ ବା ଘରେ ଥିବା ଧନ ବା କାଗଜପତ୍ରକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନିରାପଦ କରିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ୨ଟି କୋଲପ ପଡ଼େ ଓ ଦୁଇ କୋଲପର ୨ଟି ଚାବି ପୃଥକ୍ ୨ ଜଣଙ୍କ ଠାରେ ଥାଏ; ଜଣେ କେହି ତାକୁ ଫିଟାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ। ୨ ଜଣଙ୍କ ସଙ୍ଗ ହେଲେ ତାହା ଫିଟେ।]

ଡବଲି—ବୈଦେ. (ଅସାମ ଗୃହୀତଶବ୍ଦ) ବି (ଇଂ ଡବ୍‌ଲ୍)—ଠିକାକାମ—
Ḍabali Contract work.

ଡବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର୍ବି = ଅଣକ)—୧। ଛୋଟ ଧାତୁମୟ ଫରୁଆ—
Ḍabā 1. A small metal case.
(ଡବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଗୋଟିଏ କୋଠରି—
ଡାବା 1. Railway compartment.
डिब्बा ୩। ଗାଡ଼ିଶୀ; ରେଲ ଗାଡ଼ିର ଏକଖଣ୍ଡ—
3. Railway carriage or waggon.

ଡବା ମାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବେକର ଏକପ୍ରକାର ହାର—
Ḍabā māli A kind of necklace.

ଡବାଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ଡବଡବ)
Ḍabālibā ୧। ବହୁ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଅଜାଡ଼ି ଦେବା—
1. To pour down water profusely.
୨। ବହୁ ପରିମାଣରେ ପାଣି ଝରିବା—
2. (water) To ooze much.
(ଯଥା—ସେଠାରେ କୂଅ ଖୋଳିଲେ ପାଣି ଡବାଳିବ।)

ଡବି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ବସ୍ତର) ବି—
Ḍabi ଧାତୁର ଡବ ବା ଫରୁଆ; କରଣ୍ଡ; ଡବା—
A small metal case.

୧	ଚ୍ଛ	ଙ	ଲ୍ଲ,ଲ୍ବ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍ଂ	ଡ଼ଅ	ଝ
୬	ଉ	ଭ	ରୁ	ଲୁ	ଦ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

ଡବତ୍ଥ—ସଂ. ବ—କାଠରେ ତିଆରି ମୃଗ; ଶିଶୁ କ୍ରୀଡ଼ନକ ମୃଗାଦିର ମୂର୍ତ୍ତି—
Ḍabittha — A wooden toy representing a deer or other beast.

ଡବର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମ୍ବର)—
Ḍabhara — ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର; ଘୋରୁ—
ଫଡ଼ଂ — Pomp; grandeur.

ଭଡକ — ବିଣ—୧ । ଦେଖାସୁନ୍ଦର; ରୂପସୁନ୍ଦର; ଡହ୍ଲଡାହ୍ଲ—
ଡଗଡଗେ — 1. Showy.
ଭଡକୌଲା, ডব্ভু — ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Fat; thick.

ଡଭା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୋଟା ଓ ଫୋଲ; ଫୋଗ; ଫୋଲ, ଫମ୍ପା
Ḍabhā — (ବାଉଁଶ)—1. Big and hollow (bamboo).
ডব্ভু — ୨ । ବଡ଼—2. Large; big.
ଦ୍ର—ଡବା (ଦେଖ)—Ḍabā (See)

ଡଭା ଛଣ—ଦେ. ବ—ମୋଟ ନାଡ଼ଯୁକ୍ତ ନଳା—
Ḍabhā chhaṇa — Thick-stemmed straw.

ଡଭା ବାଉଁଶ—ଦେ. ବ—ମୋଟ ଓ ଫମ୍ପା ବାଉଁଶ—
Ḍabhā bauṅsa — Hallow and big bamboo.

ଡଭା ଡଭା—ଦେ. ବିଣ. (ବହୁବଚନ)—ଡଭା (ଦେଖ)
Ḍabhā ḍabhā — Ḍabhā (See)

ଡଭାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡଭା (ଦେଖ)
Ḍabhāḷiā — Ḍabhā (See)

ଡଭୋର—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଡବର (ଦେଖ)
Ḍabhora — Ḍabhara (See)

ଡମ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ରବ କରିବା; ଶବ୍ଦ କରିବା; ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
Ḍam (root) — To sound (Apte).

ଡମ—ସଂ. ବ ପୁଂ. (ଡମ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା, ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ḍama
ଡମଣୀ, ଡମ୍ବୁଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ. — ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ, (ଏମାନେ ଢୋଲ ବଜାନ୍ତି ଓ ବାଉଁଶପାତିଆରେ କୁଲା, ବାଉଁଶିଆ, ଇତ୍ୟାଦି
ଡোম, ডম — ବୁଣନ୍ତି)—The Dome caste; a low un-
ডোম্ব — touchable caste (who weave baskets of bamboo laths and also sound drums); a despised mixed caste (Apte).
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଏମାନେ ଲେଟ ପିତା ଓ ଚଣ୍ଡାଳୀ ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଶ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଡମଗ୍ଘୁରୁଡ଼ୁ—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଏକ ପ୍ରକାର
Ḍama ghururḍu — ଶକ୍ତ କାଠ ଗଛ—A kind of hard-wood-tree found in the Orissa States.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଭଲ ପାନଅଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଛାପା ହେବାପାଇଁ ଚନ୍ଦର ବ୍ଲକ୍ ତିଆରି କରିବାରେ ଏହା ଖୁବ୍ ଉପଯୋଗୀ ।]

ଡମଡମ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢମଢମ; ଢାଉଁଢାଉଁ, ଢୋଲ
Ḍama-ḍama — ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—Loud sound of drum-
দম্দম; ড্যাংড্যাং — beating.
ढमढम — ଡମଡମ କରି ବଜା ଢୋଲଅରେ
ନାଚଇ କୋଥା ଦଳୁଅ । ଚଉଢଘୋଡ଼ା ଗୀତ ।

ଡମଣୀ—ଦେ. ବ—୧ । କବାଟକୁ ଝୁଲାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚଉକାଠରେ
Ḍamaṇi — ଲଗିଥିବା ଶୃଙ୍ଗ ବା କୀଲକବିଶିଷ୍ଟ ଧାତୁଖଣ୍ଡ—
ডোমনী, হাঁসল — 1. Pintle.
जफुरका, चूल — [ଦ୍ର—ଏହି ଶୃଙ୍ଗରେ କବାଟରେ ଲାଗିଥିବା କବଜାର ଛିଦ୍ର ପଶିଲେ କବାଟ ଝୁଲି ରହେ । ଚୌକାଠରେ ଲଗାଯିବା ଲୌହଖଣ୍ଡକୁ ଡମଣୀ ଓ କବାଟରେ ଲଗାଯିବା ଲୌହଖଣ୍ଡକୁ କବଜା ବୋଲାଯାଏ ।]
ড্োমনী — ସ୍ତ୍ରୀ—୨ । ଡମର ସ୍ତ୍ରୀ—
डोमिन — 2. A female of the 'Dome' class.

ଡମଣୀ କବଜା—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କବାଟକୁ ଚଉକାଠ ସଙ୍ଗେ
Ḍamaṇi kabijā — ଝୁଲାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ୨ଟ ଲୌହ-
হাঁসকল — ଖଣ୍ଡ; ଡମଣୀ ଓ କବଜା—
नरमादगी — Pintle and hinge for doors.

ଡମନ—ଦେ. ଅ (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—(ପାଲଟଣା ଡଙ୍ଗା ବା ଜାହାଜର
Ḍaman — ପାଲକୁ ତଳକୁ ଟାଣିଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ନାଉରିମାନେ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଏହାର ଅର୍ଥ) ପାଲକୁ ତଳକୁ ଟାଣିଦିଅ—
(nautical term) Lower the sail.

ଡମର—ସଂ. ବ (ଡମ ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି + ଋ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—
Ḍamara — ୧ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସହିତ କଳହ, ଦଙ୍ଗା; ମାରପିଟ—
1. Affray amongst people armed with weapons; riot.
୨ । ଆକ୍ରମଣ—2. Attack; invasion; onslaught; assault.
୩ । ବିପ୍ଳବ—3. Insurrection; rebellion.
୪ । ଭୟରେ ପଳାଇବା; ଛତ୍ରଭଙ୍ଗ—
4. Fleeing out of fright; rout.
୫ । କୋଳାହଳ; ଘୋଟଗୋଳ—
5. Tumult (Apte).
୬ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ—
6. Petty warfare between villages (Apte).
୭ । ହୁଙ୍କାର ଓ ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ଶତ୍ରୁକୁ ଡରାଇବା—
7. Terrifying an enemy by shouts and gestures (Apte.)

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପରି ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଡମରୁ—ସଂ. ବି (ଡମ୍ = ଅନୁକରଣଧ୍ୱନି + ଋ ଧାତୁ = ଯିବା, ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଡମ୍ବା ଡମ ଧାତୁ = ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା + ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅରୁ)—ମଝି ସରୁ ଓ ଦୁଇପାଖ ଓସାରିଆ ଚର୍ମବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A small double-faced drum in the shape of an hour-glass.
Ḍamaru

[ଦ୍ର—ଏହାର ମଝିରେ ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ କଉଡ଼ି ବା ଶିଶା ଗୋଲା ଝୁଲୁଥାଏ । ଏହାକୁ ମଝିରୁ ଧରି ହଲାଇଲେ ସେ କଉଡ଼ିଟି ଦୁଇପାଖର ଚମଡ଼ାରେ ବାଜି ଡବ ଡବ ବା ଡମ୍ ଡମ୍ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ; ଏହା ଶିବଙ୍କର ବାଦ୍ୟ ।]

ଡମରୁଧର—ସଂ. ବି (ଡମରୁ + ଧୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମହାଦେବ—Śiba.
Ḍamaru-dhara

ଡମରୁମଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଡମରୁ + ମଧ୍ୟ)—ଡମରୁ ପରି ଯାହା ମଧ୍ୟ ବା କଟିଭାଗ ସରୁ—(ଡମରୁମଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Slender in the middle.
Ḍamaru-madhya

ବି (ଭୂଗୋଳପରିଭାଷା)—ଯୋଜକ—(Geography) Isthmus.

ଡମରୁମଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଡମରୁ + ମଧ୍ୟ + ସ୍ତ୍ରୀ ଆ; ଡମରୁର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ ପରି ସରୁ କଟିଦେଶ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର)—ସରୁଅଣ୍ଟାଳୀ—Slender-waisted (woman).
Ḍamaru-madhyā

ଡମାଡଉଲ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅମିତବ୍ୟୟୀ—1. Extravagant; spendthrift.
Ḍamādaula

୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.

୩ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ—3. Fickle-minded.

ଡମାଡୋଲ } ଅନ୍ୟରୂପ—
ଡମାଢୋଲ }

ବି—୧ । ଅଯଥା ଆଡ଼ମ୍ବର—1. Pomp; outward grandeur.
ডমাড়োল
डवाँडोल

୨ । ଗୋଳମାଳ; ଘୋଘା—2. Uproar; tumult; disorder.

୩ । ଧରପଗଡ଼; ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି—3. Hurly-burly; a violent agitation.

ଡମାଡୋଲ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ପେଟୁଆ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—Stout and pot-bellied.
Ḍamādola

ଡମୁଣି (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି.—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍamuṇi (etc) Ḍamaṇi etc (See).

ଡମ୍ଫ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଶବ୍ଦକରିବା—1. To sound (Apte).
Ḍamp (root)

୨ । ପିଙ୍ଗିବା—2. To throw (Apte).

୩ । ଆଦେଶ ଦେବା—3. To order (Apte).

୪ । ଦେଖିବା—4. To behold (Apte)

ଡମ୍ଫ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦମ୍ଭ)—୧ । କପଟ; ଛଳ—1. Deceit; hypocricy.
Ḍampha

୨ । (ସଂ. ଡମ୍ଫ ଧାତୁ)—ଡେମ୍ଫ ନାଗରା (ଦେଖ) 2. Dempha nāgarā (See).

ବାଣ ମର୍ଦଳ ଡମ୍ଫ ଢାଲ
ଧରଣ ଗୋପିକା ସକଳ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ଡମ୍ଫ ନାଗରା—ଦେ. ବି—ଡେମ୍ଫ ନାଗରା (ଦେଖ)
Ḍampha nāgarā Ḍempha nāgarā (See).

ଡମ୍ଫା—ଦେ.ବିଣ (ସଂ. ଦମ୍ଭ; ସଂ ଡମ୍ଫ ଧାତୁ)—୧ । ଉଦ୍ଧତ; ବାଚାଳ, ପ୍ରଗଲଭ; ବହୁଭାଷୀ; ବାକ୍‌ସର୍ବସ୍ୱ—1. Swaggering; talkative; swashbuckler; blustering.
Ḍamphā
ডেঁফো
डफोरशंख

୨ । ଅଗଚଲା; ଅଗବୋଲା—2. Forward in talk; presumptuous; officious.

୩ । ଉଦ୍ଧତ—3. Impertinent.

ফাঁকা
खोखला

୪ । ଫମ୍ପା; ଫୋଲା—4. Hollow.

୫ । ଯେ ଖୁବ୍ କହେ କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି କରେ ନାହିଁ—5. Promising much but doing little.

ବି—ଅନେକ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଡେମ୍ଫନାଗରା—A kind of drum.

କର୍ତ୍ତାଳ, ବାହାଳ ବଜଘୋଷ ବେଣୁ ଡମ୍ଫା
ମୁରଜ ଢଣ୍ଡିମ ଦୁନ୍ଦୁଭିରେ ମଣ୍ଡି କମ୍ପା—ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡମ୍ଫାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡମ୍ଫା (ଦେଖ)
Ḍamphālia Ḍamphā (See)

ଡମ୍ଫିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତି ରଞ୍ଜିତ କଥା କହିବା—1. To speak exaggerated stories.
Ḍamphibā
डींग मारना

୨ । ବାଲଙ୍ଗି କରିବା; ଗର୍ବିବା—2. To swagger; to brag; to boast.

ଡମ୍ବ୍‌ବେଲ୍—ବିଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡମରୁ ଆକାରର ଏକ ପ୍ରକାର ଲୌହ ମୁଦ୍ଗର—Dumb-bell.
Ḍamb-bel
ডম্বেল
डम्बेल

ଡମ୍ବ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଡମ୍ଭ)—ଡମ (ଦେଖ)
Ḍamba Ḍama (See)

ଡମ୍ବର—ସଂ. ବିଣ. (ଡମ୍ବ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରେରଣ କରିବା + ଅର)—୧ । ଉଦ୍ଧତ—1. Arrogant.
Ḍambara

୨ । ବିଖ୍ୟାତ—2. Noted; celebrated.

୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—3. Excellent.

ବି—୧ । ଉତ୍କର୍ଷ—2. Excellence.

୨ । ଔଦ୍ଧତ୍ୟ; ଗର୍ବ—2. Arrogance; pride.

ଶମ୍ବରପରି କମ୍ବଳ ସମ ଦସ୍ୟୁ ଡମ୍ବର ଦେଲେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଚଉରବଟୀ ।
—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ମ	ଡ଼,ଢ଼	ଲ୍ଳ
୨.	ଈ	ଊ	ଋଂ	ଲ୍ଳ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

୩ । ପ୍ରକାଶ—
3. Manifestation; appearance.
କନକ ଦର୍ପଣ ବଦନ ମଣ୍ଡଳ ଗଣ୍ଡ ପ୍ରସାଦ ଡମ୍ବରକୁ ।
ଯାଜକୃଷ୍ଣ. ଉତ୍ସବକ୍ଲୋଳ ।

୪ । ଆଡ଼ମ୍ବର—4. Ado; grandeur.

୫ । ସମୂହ; ରାଶି—
5. Assemblage; collection; mass (Apte).

୬ । ବିସ୍ତାର—6. Extension.

୭ । ବିଳାସ—7. Sport.

୮ । ସାଦୃଶ୍ୟ—
8. Resemblance; likeness (Apte).
କଦମ୍ବ କଳଡମ୍ବର କଳାପୀ । ସାଧାନାଥ. ଚଳକ ।

ଡମ୍ବରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମରୁ)—୧ । ଡମରୁ (ଦେଖ)
Dambaru — 1. Damaru (See)
ଡୁଗଡୁଗୀ
डमरू
ଡମ୍ବରୁମଧ୍ୟା ହିଡ଼ ଠାଣି, ରତ୍ନ ମେଖଳା ଶ୍ରୁତିକିଣୀ ।
ରୂପଠ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଗଳ କାନରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. An ornament worn on the lower part of the ear.

ଡମ୍ବରୁଧର—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଡମରୁ ଧର)—୧ । ମହାଦେବ—
Dambaru-dhasa — 1. God Siba.
ଡମ୍ବରୁ ଧର ଯାକୁ ସେବା, ତାରେ ଝାଲ୍ଲ ସବୁ ଦେବା ।
ବଳରାମ ଦାସ. କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

୨ । ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
2. A name given to males.

ଡମ୍ବରୁମଧ୍ୟା—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଡମରୁମଧ୍ୟା (ଦେଖ)
Dambaru-madhyā — Damaru-madhyā (See)

ଡମ୍ବୁର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବ. ଡୁମୁର)—
Dambura — ଡମ୍ବିରି ଗଛ ଓ ଫଳ—
Fig tree and its fruit.

ଡମ୍ଭ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
Dambha (root) — To collect (Apte).

ଡର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡର (ଦେଖ)
Dar — Dara (See)

ଡର୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି— ଡରିବା (ଦେଖ)
Dar-bā — Daribā (See)

ଡର୍‌ହା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଡରୁଆ (ଦେଖ)
Dar-hā — Daruā (See)

ଡର—ଦେ. ବି. (ସ. ଦର; ପ୍ରା. ଡର)—
Dara — ୧ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—1. Dread; terror; fear; alarm.
ডর
डर

ଗାପ, ଉପବନ ନିକଟ ପବନ ସ୍ମରଣକୁ ଯେବେ ଡର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଖରତମ୍ଭ ଓ ଗୀତ ।

୨ । ଅନିଷ୍ଟାଦିର ଆଶଙ୍କା—2. Apprehension.
ଡର ନାହିଁ କହେ ପର ତରୁଣୀ ହରଣ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଖରତମ୍ଭ ଓ ଗୀତ ।

ଡରକୁରା—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ—ଡରକୁଳା (ଦେଖ)
Darakurā — Darakulā (See)
(ଡରକୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡରକୁଳା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ସ. ଦରାକୁଳ)—
Darakulā — ୧ । ଭୀରୁ; ଭୟାକୁଳ—
(ଡରକୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — 1. Timid; timorous.
ডরাকা — डरपोक

ଡରକୋଳା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଡରକୁଳା (ଦେଖ)
Darakolā — Darakulā (See)
(ଡରକୋଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — ମୁଁ କି ଗଲେ ମତେ ବୋଲିବେ ଡରକୋଳା ।
ଗୋପୀନାଥ ଦାସ, ପିଙ୍ଗଳ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ।

ଡରଡର—ଦେ. ବଣ—ଭୟାଶଙ୍କିତ ହେବା—
Dara-dara — Apprehensive.

ଡର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡରାଇବା (ଦେଖ)
Dara dekhā(khe)ibā — Darāibā (See)
ଦେ. କ୍ରି—ଡର ମାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dara mārdibā (See)

ଡର ଭୟ—ଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥବୋଧକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Dara-bhaya — କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଭୟ; ଭୟ ମାତ୍ର ଭୟ—
ভয়ডর, ভয়টয় — The feeling of fear.
डरभय — (ଯଥା—ଏଇ କାଲିର ଟୋକାମାନେ ଡର ଭୟ ସବୁ ଛାଡ଼ିଲେଣି ।)

ଡର ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅମୁକକୁ) ଭୟ ବୋଧ ହେବା—
Dara mārdibā — Being afraid; being overpowered
ভয়লাগা — with a feeling of dread.
डर लगना — (ଯଥା—ଏ କାମ କରିବାକୁ ମୋତେ ଭାରି ଡର ମାଡୁଛି ।)

ଡରମି—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଡାଳମ୍ବ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
Darami — Pomegranate (tree and its fruit).

ଡରା—ଦେ. ବି—ଡରାଣ (ଦେଖ)
Darā — Darāna (See)

ଡରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଦର —୧ । ଡରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ-
Darā(re)ibā — ରୂପ—1. The causative form of 'daribā'
ডরান; ভয়দেখান
डराना; डरपाना — ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To frighten; to cause alarm; to terrify.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

କୃଟା ଗଡ଼କରେ ମୁଁ ଖୁଣ୍ଟାଏକ କଲି
ହୋମ କରୁଥିଲେ ସେ ଋଷିଙ୍କି ଡରାଇଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.ଅବ ।

୩ । ଧମକାଇବା—3. To threaten.

୪ । ମାରିବାକୁ ବା ଅଘାତ କରିବାକୁ ଧମକାଇବା—
4. To threaten to beat or strike.

ଇତ ସତ୍ରୀଡ଼ ତ୍ରାସ, ଶ୍ରବଣ ଅବତଂସ
ଡରାଇ ଭଙ୍ଗାଇଲେ ବନ୍ଧା ଦେହା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡରାଡରି—ଦେ. ବି—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଭୟ ଦେଖାଇବା—
Ḍarāḍari 1. Frightening each other.
ডরাডরি ୨ । ଭୟ ପାଇବା—2. The state of being frightened.
डराडरी
୩ । ଡରାଣ; ଭୟ ଦେଖାଇବା—3. Frightening.

ଡରାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—
Ḍarāṇa 1. Frightening; causing dread.
ডরান ୨ । ଧମକ—2. Threatening; threat.
डरवा; डराउ

କାହା ହାସ ବୁଝାଇବ କାମ ଡରାଣକୁ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

୩ । ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସୁସମ୍ପାଦନର ଆଶାକୁ ଦୃଢ଼ତର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ନିଆଯିବା ଜାମିନ୍‌ନାମା—
3. A formal security bond or bail bond taken from a 3rd person.

ଡରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦର)—୧ । ଭୀତ ହେବା—
Ḍaribā 1. To be afraid of; to dread; to fear.
ডরা; ডরান ୨ । ହଠାତ୍ ଭୟ ପାଇବା—
डरना; डरपना 2. To be alarmed.
[ଡରା(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ସେ ମଧ୍ୟ ଡରିଗଲେ ଦେଖି ଭୀମବଳ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

୩ । ଆଶଙ୍କା କରିବା—3. To apprehend.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ (ଡରିଯିବା, ଡରି ପକେଇବା) ଓ ମରିବା ଏବଂ ହରିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ (ଡରିମରି, ଡରିହରି) ।]

ଡରି ମରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ଡରିବା ଓ ମରିବା କ୍ରିୟାଦ୍ୱୟର ଅସମାପିକା ରୂପ କ୍ରି. ବଣ. ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇ; ମନରେ ବିଶେଷ ଭୟ ରଖି—
Ḍari mari
ডরেমরে
डरकेमारे 1. With great fear; with a great dread.

କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ବୋଲି କରି
କହନ୍ତି ଦୁଃଖେ ଡରି ମରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

୨ । ଭୟର କାରଣରୁ—2. On account of dread.

ଡରି ମରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସର୍ବଦା ଆଶଂକିତ ହେବା; ଭୟରେ ସମୟ କଟାଇବା—To lead a life of dread; to pass one's days in fear.
Ḍari maribā
য়েমরা

ଗଗନ ସଲିଳ ଗୃହୀ ହଂସକୁଳ, ବନଯାଏ ଡରି ମରି ମରି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ

ଡରି ହରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଡରି ମରି (ଦେଖ)
Ḍari hari Ḍari mari (See)

କେତେ ଡରିହରି କଲେଖେ । ରଘୁନାଥ, ବଦେକା ।

ଡରୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଭୀତ—1. Timid.
Ḍaruā ୨ । ଭୀରୁ—2. Timorous.
ডরালু
डरपुक
(ଡରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯେ ଡରାଏ—
3. Frightening; fearful.

ଯେତେକ ଯୋଦ୍ଧା ତହିଁ ଥିଲେଟି ଡରୁଆ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବ

ଡରେଇ ହରେଇ—ଦେ.କ୍ରି.ବଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ନାନାପ୍ରକାରେ ଭୟ ଦେଖାଇ—1. By holding out dread.
Ḍarei harei

ଅଳ କରି ଡରେଇ-ହରେଇ ମୋ ପାଖରୁ ଟଙ୍କା ପଇସା ନିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଧମକା ଚମକା କରି—
2. By repeated threats.

ଡଲକ—ସଂ. ବି—୧ । ଛିଟକଣି—1. A sling (Apte).
Ḍa̱laka ୨ । ଟୋକେଇ—2. Basket (Apte).

ଡଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡଲ୍ଲକ=ବଂଶାଦିନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—
Ḍalā ବାଉଁଶ ବା ବେତ ପାତିଆର ଚଙ୍ଗୁଡ଼ା—
ডালা A wicker-work tray.
डला

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ବାଉଁଶିଆ—
1. Basket.
୨ । ଗାଣ୍ଡୁଆ—2. A wide-mouthed bamboo-strip-basket.

ଡଲ୍ଲକ—ସ.ବି—୧ । ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ନିର୍ମିତ ବଡ଼ ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି; ଡଲା—
Ḍallaka 1. Wicker-work tray.
୨ । ଡଲକ (ଦେଖ)—Ḍa̱laka (See) (Apte)

ଡସ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଦର୍ଭାସନ; ଭୂଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଡାସନ୍)—ବିଛଣା—Bedding.
Ḍas-nā

ଡହକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଟୁସ ଧାତୁ=ସନ୍ତାପନ)—
Ḍahaka ୧ । ଦହକ; ତାତି; ଅଗ୍ନିର ଜ୍ୱାଳା—
ডহক; ধকধকানি 1. Heat of fire.
दहक, धधक ୨ । ଜଳୁଥିବା ଅଙ୍ଗାରର ତେଜ—
2. Glare of red-hot fire or charcoal.
୩ । ଶରୀରର ଦାହ; ପ୍ରଦାହ—
3. Inflamation; burning sensation.
୪ । ଅସହ୍ୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମ; କ୍ଳାନ୍ତି—4. Unbearable heat.

୧	ତ୍ତ	ଙ୍କ	ର୍,ର୍	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତୁ	ଡଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

ଧକଧକ ବିଣ—୧ । ତାତିଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ—
ଦହଡ଼ 1. Hot; scorched.
୨ । ନିଆଁରେ ପାଚଯାଇ ନାଲି ହୋଇଥିବା; ଜାଜ୍ୱଲ୍ୟମାନ—
2. Glaring; blazing; red-hot.
(ଯଥା—ଚୂଲିରେ ରଙ୍ଗନିଆଁ ଭାରି ଡହକ ହୋଇଛି ।)
୩ । ରଙ୍ଗନିଆଁ ଯୁକ୍ତ (ଚୂଲି)—3. (oven) Full of red-hot or live charcoal.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ବଡ଼; ବୃହତ୍—Big.
(ଯଥା—ଏ ବରଷ ଡହକ ବଢ଼ିରେ ସବୁ ଫସଲ ଧୋଇଗଲା ।)

ଡହକ ବିକଳ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଡହଳ ବିକଳ (ଦେଖ)
Ḍahaka bikaḻa Ḍahaḻa bikaḻa (See)

ଡହକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଧୃକ୍ଷ ଧାତୁ=
Ḍahakā(ke)ibā ସ୍ୱପ୍ରଯୋଜ୍ୟ—୧ । ଡହକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ
ফুঁকে জালান ରୂପ—1. The causative form of
दहकाना Ḍahakibā.
୨ । ନିଆଁକୁ ଫୁଙ୍କି ବା ବିଞ୍ଚି ରଙ୍ଗ କରିବା—
2. To fan fire into a blaze; to cause to blaze.

ଡହକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଦହ ଧାତୁ; ସଂ. ଧୃକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । ଦହଦହିବା,
Ḍahakibā ରଙ୍ଗନିଆଁ ଯୁକ୍ତ ହେବା; (ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର) ଦାଉ
জলা, ধকধক করা ଦାଉ କରିବା—1. To be full of
दहकना blazing fire or live charcoal.
(ଯଥା—ଚୂଲିଟା ଡହକୁଛି ।)
୨ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ପାଚି ଯିବା—
2. To become red-hot or blazing.
(ଯଥା—କମାରର ଭେଞ୍ଚି ଉପରେ ଲୁହା ଖଣ୍ଡ ଡହକୁଛି ।)

ଡହଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଦହ ଧାତୁ)—ଦହଡ଼ (ଦେଖ)
Ḍaharḍa Daharḍa (See)

ଡହଡହ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଦହ ଧାତୁ)—ଦହଡ଼ (ଦେଖ)
Ḍahaḍaha Daharḍa (See).
তপ্ত ଡହ ଡହ ହେବ ମୃଦୁ ଶରୀରବ ଶ୍ୟାମ ଗ୍ରୀଅଙ୍ଗ ହ ଭେଗୁଁ ।
दहड़ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପୀଚନ୍ଦ୍ର, ଓ. ଗୀତ ।

ଡହଣା—ଦେ. ବି.—ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
Ḍahaṇā A kind of childrens' game.

ଡହନିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କୋଠିଆ ଓ ମୂଲିଆଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
Ḍahaniān ଜମି, ହେତା—Land given to a labourer engaged for the agricultural year.

ଡହର (ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବି.—ଡଅଁର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍahara (etc) Da-añra etc (See)

ଡହର କରଞ୍ଜ—ଦେ. ବି.— ଡଅଁର କରଞ୍ଜ (ଦେଖ)
Ḍahara karañja Ḍa-añra karañja (See)

ଡହରା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ.—୧ । ଡମ୍ଫା; ଡବଡବା; ଯାହା ପେଟରେ
Ḍaharā କୌଣସି କଥା ରହେ ନାହିଁ—
ডেফো 1. Unable to keep a secret; babbling.
डफोर शङ्ख ୨ । ଗପଡ଼—2. Talkative; swaggering.
(ଡହରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ବାଉଳିଆ; ପରିଭ୍ରମଣଶୀଳ; ଅସ୍ଥିର—
3. Restless; wandering; loafing.
୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରର କଥା କହି ବୁଲେ—
4. Tattling; gossiping.
୫ । (ନାବାଳିଆ ଭାଷା)—ପୂର୍ବଦିଗ—
5. East quarter (according to the mariner's compass).

ଡହରା ଜଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ଡଗରା ଜଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Ḍaharā jaṇḍā Ḍagarā jaṇḍā (See)

ଡହଳ ବିକଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାହାକୁଳ; ସଂ. ଦଗ୍ଧ+ଅକୁଳ)—
Ḍahaḻa bikaḻa ୧ । ପୀଡ଼ାରେ ଅସ୍ଥିର; ପୀଡ଼ାରେ ଅଧୀର—
আকুলি ব্যাকুলি 1. Restless through pain.
बेचैन ୨ । ଶୋକାକୁଳ—2. Afflicted with grief; overcome with sorrow.
ବି.—ପୀଡ଼ାଜନିତ ଆତୁରତା ବା ଅଧୀରତା—
Affliction; restlessness due to pain.

ଡହଳା—ଦେ.ବିଣ.—(ସଂ.ଜଠରାଗ୍ନି ତ)—୧ । ବକଳା; ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ
Ḍahaḻā ଆତୁର—1. Ravenous; gluttonous.
লালচে ୨ । ଝକଲା; ଅତିରିକ୍ତରୂପେ ଖାଦ୍ୟଲୋଲୁପ—
भुक्कड़, लालचि 2. Having an inordinate yearning or longing for food.

ଡା—ଦେ. ଅ.—ଡା ଡା (ଦେଖ)
Ḍā Ḍā ḍā (See)
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଡାକିନୀ—Witch.

ଡାଆଁ—ଦେ. ବିଣ.— ଡାହାଣ (ଦେଖ)
Ḍā-āñ Ḍāhāṇa (See)
(ଡାଆଁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ—ଦେ. ବି.—(ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଂ. ଦକ୍ଷିଣ
Ḍā-āñṇa bā-āñṇa +ବାମ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ
ডাআন বাআঁ ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟ—1. Right and left sides.
दायाँ बायाँ ୨ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଗୁଳିବାରେ
(ଡାଅଣବାଅଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବଳଦ ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିଲେ ଓ ବାଆଁ ପାଖରେ ଗୁଳିବା ବଳଦ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିଲେ ଉକ୍ତ ବଳଦ ନିୟମିତ ଭାବରେ ନ ଗୁଳିବାରୁ ଯେଉଁ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରାଯାଏ—
2. The inconvenience felt in driving a cart when the right hand bullock is yoked to the left side of the yoke and vice versa.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ଦେ. ବଣ.—ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ (ପାର୍ଶ୍ୱ)—
Right and left (side).

ଡାଆଁଣବାଆଁଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଶଗଡ଼ରେ ବା ହଳରେ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଯୋଚା ହୋଇଥିବା ବଳଦକୁ ବାଆଁ ପାଖରେ ଓ ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା-ହୋଇଥିବା ବଳଦକୁ ଡାହାଣ ପାଖେ ଯୋଚିବା—
Ḍā-āñṇa bā-āñṇa karibā
To change the bullock of the right side to the left side of the yoke and vice versa.

ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏଣୁ ତେଣୁ କହିବା; କୌଣସି ନିଶ୍ଚିତ ବା ସତ୍ୟ ଉତ୍ତର ନ ଦେବା; ଗୋଳମାଳ କରି ଉତ୍ତର ଦେବା—To give prevaricating answers; to prevaricate.
Ḍā-āñṇa bā-āñṇa batā(te)ibā

ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନାନା ଛଳନାକ୍ରମେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏକ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେବା—
Ḍā-āñṇa bā-āñṇa bulā(le)ibā
1. (figurative) To lead a person from place to place under various pretexts or under false scents.
(ଯଥା—ଗିରଫଦାସ୍ତ ଅସାମୀ ଚୋରି ମାଲ ଦେଉଁଠାରେ ଅଛି ଏହା ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ୩ ଦିନ ହେଲା ପୁଲିସ ଜମାଦାରଙ୍କୁ ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ବୁଲାଉଛି ।)
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହଇରାଣ କରିବା—
2. (figurative) To harass.

ଡାଆଁ ବାଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍā-āñ bā-āñ (etc) Ḍā-āñṇa bā-āñṇa etc (See).

ଡାଆଁଶ—ଦେ. ବ—ଡାଉଁଶ (ଦେଖ)
Ḍā-āñśa Ḍāuñśa (See).

ଡାଆଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଡାହାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍā-āṇa (etc) Ḍāhāṇa etc (See).
(ଡାଁଅଣ, ଡାଆଁଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଣା—ଦେ. ବ—ଡାହାଣା (ଦେଖ)
Ḍā-āṇā Ḍāhāṇā (See).
(ଡାଁଅଣା, ଡାଆଁଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଆଣିଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାହାଣିଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍā-āṇiāñ (etc) Ḍāhāṇiāñ etc (See).
(ଡାଆଁଣିଆ, ଡାହାଣିଆ, ଡାଁଆଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଡାଆଁଣିଆ ଖଗ ପଡ଼ନ୍ତି ବେଳ ଯାଉଛି ଭୂତ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର. ନର୍ଘଣୀ ।

ଡାଆଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାହାଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍā-āṇī (etc) Ḍāhāṇī etc (See).

ଡାଇ—ଦେ. ବ—ଅସ୍ତ୍ରାଘାତ—
Ḍāi Stroke with a weapon.
ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.)—୧ । ପଶାକାଠି—
1. Die; a cube used in the game of dice.
ডাই ୨ । ଛାଞ୍ଚ; ଠସା—2. Die; mould.
डाई ୩ । ରଙ୍ଗ—3. Die; colour.

ଡାଇଆଁ ବାଇଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāiāñ bāiāñ (etc) Ḍā-āñṇa bā-āñṇa etc (See).

ଡାଇଁକିଡାଇଁ, ଡଇଁକିଡାଇଁ, ଡାଇଁକିଡିଡାଇଁ ଡାଇଁକିଡାଇଁ—
Ḍāiñki-ḍāiñ ḍaiñki-ḍāiñ ḍāiñki-ḍiḍāiñ ḍāñiki-ḍāiñ
ଘଣ୍ଟ ବଜାଇବାର ଉକ୍ତି—
The formula or catchword for striking gongs.

ଡାଇଁଡାଇଁ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଘଣ୍ଟ ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍāiñ ḍāiñ The sound of striking gongs.
ঢাইঢাই
ठनठन

ଡାଇଁ ବାଇଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāiñ-bāiñ (etc) Ḍā-āñṇa bā-āñṇa etc (See).

ଡାଇକା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦାଇକା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāikā (etc) Dāikā etc (See).

ଡାଇ ପକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—(ଗାଈ) ଗର୍ଭର ପକାଇବା
Ḍāi pakāibā To miscarry (said of a cow.)

ଡାଇ ପ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ) (ଛାପାଖାନା ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ଫଳକରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା ଅକ୍ଷର ଓ ମନୋଗ୍ରାମ ଆଦି ଛାପିବାର କଳ—Die-press.
Ḍāi pres
ডাইপ্রেস্
डाइप्रेस

ଡାଇମନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ.(ଇଂ)—ଡାଏମନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāiman (etc) Ḍāeman etc (See)

ଡାଇମନ୍ କଟା—ଦେ. ବଣ—ଡାଏମନ୍ କଟା (ଦେଖ)
Ḍāiman kaṭā Ḍāeman kaṭā (See)

ଡାଇରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ ଦୈନିକ ଘଟଣାର ସ୍ମାରକ ଲିପି ବା ବିବରଣ—Diary.
Ḍāiri
ডাইরী ୨ । ଦୁଧ, ଦହି, ଲହୁଣୀ ଆଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବିକ୍ରି କରାଯିବାର ସ୍ଥାନ—2. Dairy.
डायरी, दिनचा
(ଡାଏରି, ଡାୟରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଇରିଆ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାୟାରିଆ)—ପତଳା ଝାଡ଼ାରୋଗ—
Ḍāiriā Diarrhœa
ডাইরিআ, डायरिया

୧	୮	ଡ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଅ	ଛ
୬	ଚ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଞ	ନ

ଡାଇରି ଫାରମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାଇରି ଫାର୍ମ୍)—ଗାଈ ପ୍ରପୋଷା
Dāiri phāram ଯାଇ ଯେଉଁଠାରେ ଦୁଧ, ଦହି, ଛେନା, ଲହୁଣୀ,
ଡାଈରି ଫାର୍ମ. ଘିଅ ଆଦି ବ୍ୟବସାୟବୁଦ୍ଧିରେ ଅମଦାନି
डाईरि फ़ारम କରାଯାଏ—Dairy-farm.
(ଡାଇରି ଫାର୍ମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଇରେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଶିଳ୍ପ, କୃଷି ବା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର
Dāirektar ପ୍ରାଦେଶିକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ—1. The Provincial
ଡାଈରେକ୍ଟର Head of Education, Industries or
डाइरेक्टर Agriculture; Director of Public Instruc-
(ଡିରେକ୍ଟର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) tion; Director of Agriculture.
୨ । ଯୌଥ କୋମ୍ପାନୀ ବା ସଭାର ପରିଚାଳକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Director of a Company.

ଡାଇସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଡାଇ, ବହୁବଚନ ଡାଇସ୍)—
Dāis ୧ । ଲୁହା ଆଦି ଧାତୁର ପେଚ ତିଆରି କରିବା କଳ—
ଡାଈସ 1. A turner's die; a machine for turning out screws.
डाइस
୨ । ବଣିଆଙ୍କ ଠପା—2. Goldsmith's die.

ଡାଇରେକ୍ଟରି—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ.)—କୌଣସି ଦେଶ ବା ନଗରର
Dāirektari ନାନାଦି ଲୋକଙ୍କ ବାସସ୍ଥ ଓ ଠିକଣା ସ୍ତମ୍ଭକ୍ରମେ ଦିଆ
ଡାଈରେକ୍ଟରୀ ଯାଇଥିବା ପୁସ୍ତକ—Directory.
डाइरेक्टरी

ଡାଉଁ ବାଉଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାଆଁଣ ବାଆଁଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dāun̐ bāun̐ (etc) Dā-ān̐ṇa bā-ān̐ṇa etc (See)

ଡାଉଁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାଉଁ ବା ସୁଯୋଗକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—
Dāun̐rā(re)ibā To wait for an opportunity; to bide one's time.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଧାଉଁବାହୁଡ଼ିରୂପେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
ନ କରି ଦରପନ୍ତୁରିଆ କରି କରିବା—To do a work in a slovenly or imperfect manner.

ଡାଉଁଶ—ଦେ. ବ (ସ. ଦଂଶ)—ଭୁଲୁରମାଛି; ଜୀବଙ୍କ ଦେହରୁ ରକ୍ତ
Dāun̐śa ଶୋଷଣ କରିବା ବଡ଼ ମାଛିବିଶେଷ—
ଡାଁଶ A gadfly.
डांश ଦଧି ମାଛି ମଶା ଗ୍ରେସିଥିବା ଲୋକ
ଡାଉଁଶ ପ୍ଳବ ହେଇ ହୃଏ ପକ୍ଷୀ ବକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅନୁଶାସନ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଗୋରୁଗାଈ, ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଓ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଦେହରେ ବସି ସେମାନଙ୍କୁ ଦଂଶନ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଡାଉଁଶ ବସିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡାଉନ୍=ତଳକୁ, ତଳକୁ+
Dāun tren ଟ୍ରେନ୍=ରେଳଗାଡ଼ି)—ଯେଉଁ ରେଳଗାଡ଼ି ଦୂର-
ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ ବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ କୌଣସି କେନ୍ଦ୍ରିକ ଷ୍ଟେସନ୍ ବା
डाउनट्रेन ପ୍ରଧାନ ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନ୍ (ଶେଷମୁଣ୍ଡ ଷ୍ଟେସନ୍)
(ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍—ବିପରୀତ) ବା ପ୍ରଧାନ ରାଜଧାନୀ ଆଡ଼କୁ ଆସେ—
Down train; a railway-train proceeding towards a central or terminal station or metropolis.

[ଦ୍ର—ଭାଷାକୋଷର ୧ମ ଖଣ୍ଡ ୩୬୭ ପୃଷ୍ଠାରେ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ-ଯେଉଁ ରେଳଗାଡ଼ି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ରେଳର କେନ୍ଦ୍ରିକ ବା ମୂଳ ଷ୍ଟେସନ୍‌କୁ ଯାଏ, ବୋଲି ଲେଖାଅଛି—ଓ୍ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରକୃତ ବିଖ୍ୟାତ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୋଷରେ (Webster's English Dictionary ରେ) ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ (up-train)ର ଅର୍ଥ ଲେଖା ଅଛି—A train going in the direction of the metropolis or the main terminus. ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜଧାନୀ ବା ପ୍ରଧାନ ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନ୍‌ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ରେଳଗାଡ଼ି ଯାଏ । ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦିଆଯାଇ ଥିବା 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ ଓ୍ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ମିଳୁଅଛି—ବଲ୍ ବ. ଏନ୍. ଆର୍ (ବେଙ୍ଗଲ ନାଗପୁର ରେଲୱେ) ଇ. ଆଇ. ଆର୍ (ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆନ୍ ରେଲୱେ), ଟାଇମ୍‌ଟେବ୍‌ଲ୍ ମାନଙ୍କରେ ଥିବା ଅପ୍ ଓ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍‌ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉପରୋକ୍ତ ଅର୍ଥର ମେଳ ଦେଉନାହିଁ । ଉପରୋକ୍ତ ଟାଇମ୍‌ଟେବ୍‌ଲ୍‌ମାନଙ୍କରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବି. ଏନ୍. ଆର୍‌ର ବୋମ୍ବେ, ନାଗପୁର ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଆଦି ଆଡ଼ୁ ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେସନ୍‌ଆଡ଼କୁ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିମାନ ଆସେ ସେମାନ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ହାବଡ଼ାରୁ ବୋମ୍ବେ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ନାଗପୁରଆଦି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିମାନ ଯାଏ ତାକୁ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଇ. ଆଇ. ଆର୍‌ର ସାହାରନପୁର, ଦିଲ୍ଲୀ, ପଞ୍ଜାବ, ବମ୍ବେ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ବର୍ଦ୍ଧମାନଆଦି ଆଡ଼ୁ ହାବଡ଼ାକୁ ଆସୁଥିବା ଗାଡ଼ିମାନ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ହାବଡ଼ାରୁ ପଞ୍ଜାବଆଦି ଆଡ଼କୁ ଯିବା ଗାଡ଼ିମାନ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ନାମରେ ଅଭିହିତ, ଏବଂ ଏହି ଦିଗବାରଣ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଲାଇନ୍‌ମାନଙ୍କରେ ଚଳୁଥିବା ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ରେଳମାନଙ୍କରେ ଟ୍ରିଚିନପଲ୍ଲୀ, ଭିଜିୟାପଟ୍ଟଣାରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜକୁ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରୁ ଉଆଲଟାୟାରକୁ ଯିବା ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍ ଓ ଏତଦ୍‌ବିପରୀତଗାମୀ ଗାଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଲିହାଜରେ ଭାଷାକୋଷର ୧ମ ଖଣ୍ଡରେ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ଓ୍ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାକୋଷର ଅର୍ଥାନୁସରଣରେ ଲେଖା ହୋଇଅଛି ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ତାହା 'ଡାଉନ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଓ 'ଅପ୍ ଟ୍ରେନ୍'ର ଅର୍ଥ—ଯେଉଁ ରେଳଗାଡ଼ି କେନ୍ଦ୍ରିକ ବା ଟର୍ମିନାଲ୍ ଷ୍ଟେସନରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଯାଏ—The train which starts from a central or terminal station of a Railway for a distant destination—ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଂଶ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ୧ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା– 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷ୍ୟ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଡାଉଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଡାକିନୀ)—ଡାହାଣୀ (ଦେଖ)
Dāuni — Dahāṇi (See)

ଡାଉ ପୁଅ—ଗ୍ରା. ବି—ଡାବଲ ପୁଅ (ଦେଖ)
Dāu puā — Dābala puā (See)

ଡାଏମନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡାୟମଣ୍ଡ)—୧ । ହୀରକ; ହୀରା—
Dāeman — 1. Diamond.
ডাএমন
डायमन
୨ । ତାସର ଠିକର ରଙ୍ଗ—2. Diamond in card-play.
୩ । ହୀରା ପରି କୋଣବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇ କଟା ହୋଇଥିବା କାରୁକର୍ମ—3. Artistic cutting made in ornaments.

ଡାଏମନ୍ କଟା—ଦେ. ବିଣ. (ଇଂ. ଡାୟମଣ୍ଡ କଟ୍; Diamond = ହୀରା ଓ ରମ୍ବସ୍ ଆକୃତ ତାସର ଠିକର ରଙ୍ଗ + cut = କଟା ହୋଇଥିବା)—ଡାଇମନ୍‌କଟା; ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ବୁଦ ବା ଅଗ୍ରମାନଙ୍କୁ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କରି କାଟି ବା ଉହାରେ ଘଷି ହୀରା ଖଣ୍ଡପରି ଜକଜକ କରାଯାଏ—
Dāeman kaṭā
ডাইমনকটা
डैमनकाटाहुआ
Diamond-cut; (an ornament) with the raised points cut and polished and glittering like the facets of diamond.

ଡାଏମନ୍ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଳଙ୍କାରର ଅର୍ବୁଦାକାର ଅଂଶମାନଙ୍କୁ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ କରି କାଟି ବା ଉହାରେ ଘଷି ଜକଜକ କରାଇବା—To file and polish points raised in an ornament into facets.
Dāeman kāṭibā
ডাইমন কাটা
डैमन काटना

ଡାଏରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡାଇରି (ଦେଖ)
Dāeri — Dāiri (See)

ଡାଁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—(ହି. ଡାକୁ; ସଂ. ଦସ୍ୟୁ)—ଡକାଇତ (ଦେଖ)—Dakāita (See)
Dāṅku

ଡାଁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଦ ସ୍ଥାନରେ ଡ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଦାଣ୍ଡ—The main road of a village.
Dāṅrda
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଦଣ୍ଡା—A narrow and long field lying waste for pasture.

ଡାଁଡ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଭୁଲ. ହି. ଡାଂଡାଲ୍ = ନାଗରା; ଢାଡ଼ମାନେ ନାଗରା ବଜାନ୍ତି) ମେହେନ୍ତରାଣୀ—A female sweeper.
Dāṅrḍi

ଡାକ୍‌ଟର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଡକ୍ଟର୍)—ଡାକ୍ତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dāk-ṭar (etc) — Dāktara etc. (See)

ଡାକ୍‌ଟରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ଡାକ୍ତରି (ଦେଖ)—Dāktari (See)
Dāk-ṭari

ଡାକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ; ପିଶାଚଗଣବିଶେଷ—
Ḍāka — A class of Śiba's attendants.
(ଡାକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡ = ଶବ୍ଦ; ଡକାର = ଶବ୍ଦକରଣ)
ডাক
पुकार, हाँक
୧ । ଚିତ୍କାର—1. Halloo; shout.
୨ । ଧ୍ୱନି; ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦ; ରବ—2. Loud sound.
ডাক
डाक
ସେହି କାଳରେ କଲା ଉଡ଼ ଉଡ଼ ଡାକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ—3. Roaring sound.
୪ । ଡାକରା; ଆହ୍ୱାନ—4. Call.
୫ । ଜୀବ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ରବ—5. The sound produced by an animal.
୬ । ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ଚଲାଣ—6. Summons.
୭ । ସ୍ୱର; କଣ୍ଠ ଧ୍ୱନି—7. Voice; sound from the mouth
୮ । ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦିକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ବହି ନେବାର ରୀତି—8. Post; mail.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ବାଟରେ ବାଘ, ଭାଲୁ, ଚୋର ଆଦିଙ୍କର ଭୟ ଥିବାରୁ ପତ୍ରବାହକମାନେ ଡାକ ଡାକ ବା ଚିତ୍କାର କରି କରି ଯାଉ ଥିବାରୁ ଦୂରଦେଶକୁ ପତ୍ରାଦି ପ୍ରେରଣର ଏହି ନାମ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।]
୯ । ପୋଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ଚିଠି ପତ୍ରାଦି—9. Mail; postal articles.
୧୦ । ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଓ ବାଟରେ ନ ଥାମି ଯାନବାହନଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଦୂର ଦେଶକୁ ଯିବା ନିମନ୍ତେ ମଝିରେ ମଝିରେ ନୂଆ ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା ବଦଳାଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—10. Stage; the system of keeping ready relays of horses or bearers at intervals for continuing long journeys in conveyances without any stoppage.
୧୧ । ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଯିବା ଆସିବା ପତ୍ରାଦି—11. Letters received and sent by an official daily.
ডাক
डाँक
୧୨ । ଡାକ କାମ; ପ୍ରତିମା ଆଦି ଉପରେ ଲଗାଇବାର ଓ ଜଡ଼ାଇବାର ଚକ୍‌ମକା; ପନ୍ନ—12. Finery; tin foil.
ডাক
घाघ
୧୩ । ଡାକ ଋଷି; ଯେଉଁ ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି ପ୍ରବଚନ ଆଦି ରଚନା କରି ଥିବାର କଥିତ—13. A name by which the imaginary author of some wise sayings is known.
୧୪ । ବୋଲି; କିମ୍ବଦନ୍ତୀ; ପ୍ରବାଦ—14. Saying; tradition.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଉସ୍	ଡ଼ଥ	ଞ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତନ୍ନବନ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ

୧୫ । ପରିଶ୍ରମ କରିବା ସମୟରେ ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ ବେହେରା, ସବାର ବେହେରା ଓ କୁଲି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ବୋଲିବା ପଦ—15. Vociferations of palki-bearers, coolies and boatmen while engaged in their work.

୧୬ । ଖ୍ୟାତି; ସୁଖ୍ୟାତି—16. Reputation.

୧୭ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ ଯେତେ ଦୂରତାରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣା ଯାଏ—17. A distance from which a man's hallooing or shouts can be heard. (ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘର ମୋ ଘରଠାରୁ ଡାକେ ହେବ)

୧୮ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ନିଲାମ ହେଲା ବେଳେ ଗ୍ରହଣେଚ୍ଛୁମାନଙ୍କର ଅଭୀପ୍ସିତ ମୂଲ୍ୟର ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଉଲ୍ଲେଖ—18. Bidding of auction-purchasers at a public sale.

୧୯ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଆର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାର୍ଥନା—19. A loud prayer of a person in distress.

ବିଣ—ବିଖ୍ୟାତ—Famous; notorious.

ସାଥିରୁ ସାଇରେ ଯୋଡ଼ ଗ୍ରାମବାସୀ ମଙ୍ଗରାଜଙ୍କ ଘର
ଏଥିପାଇଁ ଖୁବ୍ ଡାକ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡାକ ଅଫିସ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ଅଫିସ୍)—
Ḍāka aphis ଡାକ ଘର (ଦେଖ)
ডাক অফিস Ḍāka ghara (See)
डाक अफिस
[ଡାକ ଅଫିସ; ଡାକ ଅପି(ଫି)ସି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାକ ଋଷି—ଦେ. ବି—କେତେକ ପ୍ରବଚନ ରଚୟିତା ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିଙ୍କ କଳ୍ପିତ ନାମ—Name of a sage reputed to be the author of certain wise saying in rhyme.
Ḍāka ṛushi
ডাক
घाघ
[ଦ୍ର—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ, କୃଷି, ଗଣିତ, ବୃଷ୍ଟି, ଶୁଭାଶୁଭ-ଶକୁନ, ବୃଷ୍ଟି, ଆସନ୍ନ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧେ କେତେକଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରବଚନ ଡାକ ଋଷିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ବୋଲି ଜନସାଧାରଣରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏହିପରି ବଚନମାନ ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଚଳିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଡାକ ଋଷି ବଚନ—ଦେ. ବି—ପଦ୍ୟାକାରରେ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ କୃଷି, ବର୍ଷା, ଜ୍ୟୋତିଷ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପ୍ରବଚନ; ପ୍ରବାଦ ବାକ୍ୟ—Some wise sayings or saws about agriculture, rain, astrology, omens and impending famine attributed to a sage who is known by the name of Ḍāka.
Ḍāka ṛushi bachana
ডাকের বচন
घाघ बचन
(ଯଥା—୧ । ଅଗରେ ମଙ୍ଗଳ ପଛରେ ରବି,
ଘୁରି ଫେରିକେ ପଡ଼ିବ ବୋବି ।
୨ । କାହିଁ ଠୁଲୁ ଠୁଲୁ କାନ ନଲୁଚିବା,
କାହିଁ ଦ୍ୱିଜବର ଦେଖିବ ଏକା ।
ସାଥିକେ କୁମ୍ଭାର କୋଷକେ ତେଲ
ଡାକ ବୋଲେ ପୂଜା ନ ଯିବୁ ପେଲି ।
୩ । ଭୁଇଁ ମୁଠି, ଅଡ଼ ବମୁଠି,
କଞ୍ଚିର ମଧ୍ୟରେ ପୋତିବୁ କାଠି ।
ପର୍ବତ ଶିଖରେ ବୁଣିବୁ ଧାନ,
ନ ହେଲେ କାଟିବୁ ଡାକର କାନ ।
୪ । ବର୍ଷି ପଛେ ଭୂଇଁ ନ ବଢେ
ଦକ୍ଷିଣ ମେଘ ଉତ୍ତରେ ଆସେ
ଗଛ ଗୋବରରେ ଅଂଶେଇ ବସେ
ଡାକ ବୋଲେ ପ୍ରଜା କଷ୍ଟେ ବରଷେ ।)

ଡାକ କାଗଜ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ରଆକାର କାଗଜରେ ଚିଠି ଲେଖାଯାଇ ଡାକରେ ପଠା ଯାଏ—Note-paper.
Ḍāka kāgaja
ডাক কাগজ
चिट्ठिका कागज
[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ଏକ ଫର୍ଦ କାଗଜ ଲଫାପାରେ ମୁଦାହୋଇ ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ପାରେ ବୋଲି ଏହି ନାମ ।]

ଡାକ କାବରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଓ. ଡାକ; ଇଂ. କଭର୍)—
Ḍāka kābarā ଡାକ ଲଫାପା (ଦେଖ)
Ḍāka laphāpā (See)

ଡାକ କାମ—ଦେ. ବି—ପ୍ରତିମାରେ ପଣା ସଜାଇବାର କାମ—Finery; tinfoil for dressing idols.
Ḍāka kāma
ডাকের কাজ डाँक

ଡାକ ଖର୍ଚ୍ଚା—ଦେ. ବି—ଡାକ ମାସୁଲ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka kharchā Ḍāka māsul (See)
(ଡାକଖର୍ଚ୍ଚ, ଡାକ ଖରଚ, ଡାକ ଖରଚୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ି, ଶଗଡ଼ ଓ ମଟର ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଡାକ ବୁହାଯାଏ—1. Mail-cart; mail-carriage; mail-van.
Ḍāka gārḍi
ডাকগাড়ি
डाकगाड़ि
୨ । ସାଧାରଣ ଯାତ୍ରୀ ନେବା ରେଲଗାଡ଼ିଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତରରେ ଯାଉଥିବା ରେଲଗାଡ଼ି, ଯହିଁରେ ସରକାରୀ ଡାକ ମଧ୍ୟ ବୁହାଯାଏ; ମେଲ୍ ଗାଡ଼ି—2. Mail train; express train.

ଡାକ ଘର—ଦେ. ବି—ଦୂରଦେଶକୁ ବା ଦେଶରୁ ପ୍ରେରିତ ଚିଠିପତ୍ର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନାର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସରକାରୀ ଗୃହ; ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ—Post office.
Ḍāka ghara
ডাকঘর
डाकखाना

ଡାକ ଚଉକା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାକ ଘର (ଦେଖ)
Ḍāka chaukā 1. Ḍāka ghara (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଷ୍ଟ ୧ ଚକ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରରେ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବ୍ୟତ୍ୟୟ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ଡ଼ାକଚୌକୀ ୨ । ଯେଉଁଠାରେ ଡାକ ଦ୍ୱାରା ଯିବା ଆସିବା କରିବା
डाकचौकी ପାଲିଙ୍କ ବା ଗାଡ଼ିର ବେହେରା ବା ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର
ଡାକ ଚଉକି / ଡାକଚୌକା / ଡାକଚୌକି — ଅନ୍ୟରୂପ — ବଦଳ ହୁଏ—
2. A place where post-horses or post-bearers are changed.
୩ । ଯେଉଁଠାରେ ଡାକ ରନର୍‌ମାନଙ୍କର ବଦଳ ହୁଏ—
3. A place where postal-runners are renewed.

ଡାକ ଚଠି(ଚିଠି)—ଦେ.ବ—ଡାକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ପତ୍ର—
Ḍāka chiṭhi (ṭi) Letter sent by post.
ড়াকচিটি
डाकचिठि

ଡାକ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍāka chhāṛdibā 1. Ḍāka māribā (See)·
ড়াক ছাড়া ୨ । ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଚିତ୍କାର କରିବା—
हाँक देना, पुकारना 2. To cry out for help in distress.

ଡାକ ଟିକଟ୍—ଦେ. ବ (ଓ. ଡାକ + ଇଂ. ଟିକେଟ୍)—
Ḍāka ṭikaṭ ଡାକରେ ପଠାଯିବା ଚଠି ଆଦି ଦୂର ଦେଶକୁ
ডাকটিকিট ନେବାର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇଁ ପଦାଦର ଓଜନ
डाकटिकट ଅନୁପାତରେ ପ୍ରେରକ ଯେଉଁ ଧନ ଦିଅନ୍ତି ତହିଁ
ଡାକଟିକେଟ୍ / ଡାକଟିକଲ / ଡାକଟିକଟ୍ / ଡାକଟିକଟ୍ —ଅନ୍ୟରୂପ ବିନିମୟରେ ଡାକଘରରୁ ମିଳିବା ସ୍ୱଳ୍ପଚିହ୍ନିତ ଟିକଟ୍—
Postage stamps.

[ଦ୍ର—ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟର ଟିକଟ୍ ଚଠି ଉପରେ ମରା ଥିଲେ ଉକ୍ତ ଚଠି ଠିକଣାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଆଉ ଅଧିକ ଖରଚ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଚଠି ଆଦିର ଉପରେ ଡାକ ଟିକଟ ମରା ଯାଇ ନ ଥାଏ ତାହା ବେଅରିଙ୍ଗ୍ (ବେରିଙ୍ଗ) ହୁଏ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଚଠି ପାଇବା ଲୋକଠାରୁ ଦୋହୋର ଅର୍ଥ ଆଦାୟ କରାଯାଏ ।]

ଡାକ ଟିକିଲି—ଦେ. ବ—୧ । ଡାକ ଟିକଟ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka ṭikili 1. Ḍāka ṭikaṭ (See).
ডাকের টিপ ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କପାଳରେ ମାରିବା
डाँकिक टिकिलि ଚକଚକିଆ ଟିଣ ପାତିଆରେ ନିର୍ମିତ ଟିକିଲି ବା ଚକଟି—
2 A small circular bit of tinfoil put on the middle of the brow of females.

ଡାକ ଡଙ୍ଗା—ଦେ.ବ—ଯେଉଁ ନାହାରେ ଡାକକୁ ନଦୀ ପାର କରାଯାଏ
Ḍāka ḍangā Mail-boat; a boat which ferries
ডাকডিংগী mail across a river.
डुकडोंगा
(ଡାକଡଙ୍ଗି, ଡାକଡୁଙ୍ଗି— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ଥଳି—ଦେ. ବ (ଓ. ଡାକ + ଫା. ଥ୍ଲାଲୀ)—
Ḍāka thaḷi ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ (ଦେଖ)
ডাকথলে Ḍāka byāg (See).
डाकथली
(ଡାକଥଳିଆ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକଡୁକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହରର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāka-ḍuka karibā ଆହ୍ୱାନ କରିବା; ଡାକିବା—
ডাকাডাকিকরা To call.

ଡାକ ତୁରୁପ—ଦେ. ବ (ଓ. ଡାକ + ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ)—
Ḍāka turup ତାସର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—
ডাকতুরুপ A kind of game at cards; a kind
डाकतुरप of whist-play.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କୌଣସି ଖେଳାଳିଙ୍କ ହାତରେ ୩ ଖଣ୍ଡ ରଙ୍ଗଚିଡ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକ ତାସ୍ ପଡ଼ିଲେ ସେ ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଡାକ ବା ଡାକମାରି ଏ ବିଷୟ ଜଣାଇ ଦିଅନ୍ତି ।]

ଡାକ ଦ(ଦେ)ହାତି—ଦେ. ବ (ଓ. ଡାକ+ଫା. ଦେହାତ୍=ଗ୍ରାମ,
Ḍāka di(de)hāti ମଫସଲ; ସହରରୁ ଗ୍ରାମକୁ ବା ମଫସଲକୁ ଓ
ডাকসেস ଗ୍ରାମରୁ ସହରକୁ ଯିବାଆସିବା କରୁଥିବା ଡାକର ବ୍ୟୟ
डाकसेस ନିର୍ବାହାର୍ଥ ଏ ଶୁଳ୍କ ଆଦାୟ ହେବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏହିନାମ)—
(ଡାକସେସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଡାକ ବା ଚଠି ନେବା ଆଣିବା ପାଇଁ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ କର ନେଉଥିଲେ—
Dak-cess; a cess realised formerly by the Government for maintaining the postal service.

ଡାକ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍāka debā 1. Ḍāka māribā (See)
ডাক দেওয়া ୨ । ନିଲାମରେ ବିକି କରା ଯାଉଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ
पुकार करना (କ୍ରେତା, ବ୍ୟକ୍ତି) ନିଜର ପ୍ରସ୍ତାବିତ ମୂଲ୍ୟ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—
2. To bid at an auction-sale.

ଡାକ ନାମ—ଦେ. ବ—୧ । ଲେଖକମାନେ ଅପଣା ଅପଣା ନାମ ପ୍ରକାଶ
Ḍāka nāma ନ କରି ଲେଖାରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଅନ୍ୟ ନାମ—
ডাক নাম 1. Nom-de-plume; a fictitious name as-
उर्फ sumed by a writer or author; pseudonym.
୨ । ଯେଉଁ ନାମରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଡାକନ୍ତି; ଉପନାମ—
2. A name by which a person is ordinarily known; alias

୧	ଇ	ଓ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଖ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

୩ । କୃପଣ, ଅଦାତା ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲୋକେ ଚିଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବା ଘୃଣା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି—3. Nick-name.

୪ । ସାଙ୍ଗ ସୁଖମାନେ ଥଟ୍ଟାରେ ବା ପ୍ରେମରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି—

4 A nickname given in sportive familiarity.

୫ । ପିତାମାତା ଆଦି ପିଲାଙ୍କୁ ଗେଲବସରରେ ଯେଉଁ ନାମରେ ଡାକନ୍ତି; ଗେହ୍ଲା ନାଆଁ—

5. A term by which fond parents or elders call their children in affection; fond name.

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ମାତୃଶୂନ୍ୟ ଦୁଗ୍ଧପୋଷ୍ୟ ପିଲାକୁ ଶ୍ରୀମତୀ ପୀତାମ୍ବରୀ ଦେବୀ ଆଣି ପାଳିଅଛନ୍ତି । ତାହାର ନାମ ଜଗବନ୍ଧୁ, କିନ୍ତୁ ତା ପାଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଫିଟି ନ ଥିବାରୁ ସେ 'ଜଗବନ୍ଧୁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନ ପାରି କେବେ ଖନେଇ ଖନେଇ ନିଜର ନାମକୁ 'ଜୁନୁ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା, ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାକୁ ପାଳୟିତ୍ରୀ ଓ ଅମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ଜୁନୁ ବୋଲି ଡାକୁ ଅଛୁଁ ।]

[ଦ୍ର—ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ସାମୟିକ ପତ୍ରର ଲେଖକମାନେ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଗୁରୁତର ଅଭିଯୋଗ ବା ସମାଲୋଚନା ଯୁକ୍ତ ବିଷୟ କୌଣସି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ସେହି କାରଣରୁ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି କାରଣରୁ ତହିଁରେ ନିଜର ପ୍ରକୃତ ନାମ ନ ଲେଖି ଗୋଟିଏ କାଳ୍ପନିକ ବା ଅକ୍ଷରକ ଅର୍ଥବିଶିଷ୍ଟ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି କେତେକ ଲେଖାରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଧୂର୍ଜଟି ରଖିଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀମଣି ଦାସ ଉଦ୍ଭଟ ଶ୍ଳୋକମାନଙ୍କ ପଦ୍ୟାନୁବାଦରେ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ଅପଣାର ନାମ ବାଚସ୍ପତି ଶର୍ମା ଓ ସମ୍ମାର୍ଜନୀଶୀର୍ଷକ ପ୍ରବନ୍ଧମାନଙ୍କରେ ବିଷ୍ଣୁଶର୍ମା ରଖିଅଛନ୍ତି । ଏ ଭାଷାକୋଷର ସଂଗ୍ରାହକ ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗି ଆଦି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଅପଣା ନାମ ଦୁର୍ମୁଖ ଶର୍ମା ରଖିଥିଲେ । ଖ୍ୟାତନାମା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଲେଖା ଦେଖି ପାଠକମାନେ ଲେଖାକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା ନ କରି ଲେଖକଙ୍କ ନାମ ଦେଖି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୋଇ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ମନ୍ତବ୍ୟ ବା ମତ ସଂଗଠନ ବା ପ୍ରକାଶ କରିବେ ନାହିଁ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ କେତେକ ଖ୍ୟାତନାମା ଲେଖକ ମଧ୍ୟ ଡାକ ନାମ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଜାତକରେ ରାଶିଗତ ନାମ ଗୋଟିଏ ଥାଏ, ପିତା ମାତା ସ୍ନେହରେ ଗୋଟିଏ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଶାଶୁ ଘରେ ବୋହୂକୁ ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହୀତାମାନେ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ବେଶି ଅକ୍ଷର ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଅସୁବିଧା ପଡ଼େ ତାକୁ ଲୋକେ ଗୋଟିଏ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଯଥା—ସତ୍ୟବାଦୀର ଡାକ ନାମ ବାଳି, ହୃଷିକେଶ=ହୃରୁଷୀ, ଚକ୍ର-ଚରଣ=ଧୋକା, ମନମୋହିନୀ=ମନା, ପଦ୍ମନାଭ=ପଦିଆ, ନରେନ୍ଦ୍ରକୁମାର=ନସୁ, ପୀତାମ୍ବରୀ=ପିତେଇ, ପଦ୍ମଚରଣ=ପଦ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନାମକରଣ ପୂର୍ବରୁ ପିତାମାତା ଗେଲବସରରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଶାଶୁଶ୍ୱଶୁର ଆଦି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନାମ ଧରିବା ନିଷିଦ୍ଧ, ଏଥିପାଇଁ ଯେବେ କୌଣସି ବଧୂର ବା ଭୃତ୍ୟର ନାମ ଶ୍ୱଶୁର ଘରର ବା ସ୍ୱାମିନଙ୍କ ପରିବାରର କୌଣସି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ନାମ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ବା ଭୃତ୍ୟସ୍ୱାମୀମାନେ ବଧୂକୁ ବା ଭୃତ୍ୟକୁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଅପରିଣିଆଣୀ-ମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମକୁ ଯମଠାରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ଆଶାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଉରିଆ, ପାଶୁଆ, କଣ୍ଡୁରିଆ, ହାଡ଼ିଆ ଆଦି ଡାକ ନାମ ଦିଆଯାଏ । ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନାମକରଣ ପରେ ପିତାମାତାଦି ଗୁରୁ-ଜନମାନେ ନୂଆ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । କୃପଣ ଓ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅଶୁଭ, ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଡାକ ନାମ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ସାଙ୍ଗସୁଖମାନେ ସ୍ନେହରେ ବା ଥଟ୍ଟାପରିହାସରେ ଅପଣା ଅପଣା ମଧ୍ୟରେ ଡାକ ନାମ ଦିଅଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏକନାମଧାରୀ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଡାକନାମ ଦିଆଯାଏ ।]

ଡାକ ନିଲାମ—ଦେ. ବି. (ଓ ଡାକ+ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଲିଲାମ୍)—
Ḍāka nilāma ଡାକ নিলাম **ডাক নিলাম** ଯେଉଁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିକ୍ରିରେ ଖରିଦ୍‌ଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୁଏ; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିବାପାଇଁ ଖରିଦ୍‌ଦାରମାନେ ନିଜ-ନିଜର ଇପ୍ସିତ ଜରସମନ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଓଯେଉଁ ନିଲାମରେ ଡାକନ୍ତି—Public auction.

[ଦ୍ର—ଡାକ ନିଲାମରେ ସମ୍ପତ୍ତି କିଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯାହାର ଡାକ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ହୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଖରିଦ୍‌ଦାର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଡାକ ଦିଏ ତାକୁ ହିଁ ନିଲାମ ହେଉଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରି କରାଯାଏ ।]

ଡାକ ନୁ(ନୋ)ଟିସ୍(ସି)—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ନୋଟିସ୍)—
Ḍāka nu(no)ṭis(si) ଡাক নোটিস **ডাক নোটিস** ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ଡାକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ବିଜ୍ଞାପନ—Notice sent by registered post.
(ଡାକ ଲୁ(ଲୋ)ଟିସ୍(ସି)— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ପକା(କେ)ଇବା— ଦେ. କ୍ରି - ଡାକ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍāka pakā(ke)ibā • Ḍāka māribā (See)
ডাকপাড়া **पुकार मारना**

ଡାକ ପାକି(କେ)ଟ୍—ଦେ. ବି. (ଓ ଡାକ+ଇଂ. ପାକେଟ୍)—
Ḍāka pāki(ke)ṭ ডাক পাকেট **डाक पाकेट** ବଡ଼ ମୁଣିରେ ଭରତି ହୋଇ ଡାକରେ ପଠାଯିବା କନ୍ଦୁରଗୁଡ଼ିଏ କାଗଜ ପତ୍ର—A packet or bundle of papers sent by post.

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଙ୍କ' ଦେଖିବେ

ଡାକ ପାଣି—ଦେ.ବି—୧ । ଯେଉଁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳର ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବିଦେଶ-
Ḍāka pāṇi ପ୍ରସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଘରକୁ ଫେରିଆସେ—
ডাকের জল 1. Enchanted water reputed to have the
फुँका हुआ पानी potency of attracting wanderers back to their homes.
୨ । ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ବିଲରୁ ଯେଉଁ ପାଣି ନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଛିଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ (ଏହା କଲେ ରୋଗ ଆଦି ହୁଏ ନାହିଁ)—2. Water brought from paddy fields on Garbhanā Saṁkrānti and sprinkled over the head.

ଡାକ ପାଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଦେଶପ୍ରସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ
Ḍāka pāṇi karibā କରାଇ ଘରକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଗୁଣିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
To employ charmed water for bringing a wanderer back to his home

ଡାକ ପାର୍ସ(ର୍ସେ)ଲ୍— ଦେ. ବି (ଓ ଡ଼ାକ + ଇଂ.ପାର୍ସେଲ) (ଡାକରେ
Ḍāka pārsa(se)l ପ୍ରେରିତ ପୁଡ଼ା—A parcel sent by
ডাক পার্সেল post.
डाक पारसल

ଡାକ ପିଅନ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ; ଇଂ. ପିଅନ୍)—
Ḍāka pian ଡାକ ଚିଠି ବାଣ୍ଟିବା ଉପସ୍ଥାସୀ—
ডাক পিঅন Post peon.
डाक पिउन
(ଡାକ ପିଉନ୍; ଡାକ ପିଆଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକପିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଲୋକ ବହୁତ ଡାକରେ ସୁଦ୍ଧା ଜବାବ ଦିଏ
Ḍākapiā ନାହିଁ—A person who does not respond inspite of repeated calls.

ଡାକ ପିଆଦା—ଦେ. ବି—ଡାକ ପିଅନ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka piādā Ḍāka pian (See).

ଡାକପୁଆ ବାଟ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯେଉଁ ଦୂରତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Ḍākapuā bāṭa ଡାକ ଦେଲେ ଶୁଭିବ; ଡାକେ ବାଟ—
The distance upto which a person's loud call can be heard.

ଡାକ ପୁଲିନ୍ଦା—ଦେ.ବି. (ଓ ଡାକ+ଫ. ପୁଲ=ଗଣ୍ଠି, ପୁଞ୍ଜ)—
Ḍāka pulindā ୧ । ଡାକ ଲଫାପା (ଦେଖ)
1. Ḍāka laphāpā (See)
୨ । ଡାକ ପାକେଟ୍ (ଦେଖ)
2. Ḍāka pākiṭ (See)

ଡାକ ବଙ୍ଗଳା(ଲା)—ବୈଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଙ୍ଗଳା ବା କୋଠି ବା
Ḍāka baṅgaḷā(lā) ବିଶ୍ରାମାଗାରରେ ଡାକ ବୋହିବା ବେହେରା-
ডাক বাঙ্গলা ମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ଓ ମଫସଲ ଗସ୍ତ କରୁଥିବା
डाकबंगला ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ଭଦ୍ରଲୋକମାନେ ସାମୟିକ ଆଶ୍ରୟ ନିଅନ୍ତି—Dak bungalow; staging bungalow.
[ଦ୍ର—ଯେତେବେଳେ ଏ ଦେଶରେ ମଟର ଓ ରେଲଆଦିର ସୁବିଧା ନ ଥିଲା ସେହି ସମୟରେ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ଦୂରସ୍ଥ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ଡାକସବାରି ବା ଡାକ ଘୋଡ଼ା ବା ଗାଡ଼ି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଡାକବଦଳି ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା-ମାନେ ଏବଂ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ପାଇଁ ୧୦।୧୨ ମାଇଲ ଛଡ଼ାରେ ସରକାରୀ ବଙ୍ଗଳାମାନ ଥିଲା; ସେହି ସମୟରୁ ଏ ଡାକବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦ ଚଳୁଛି ।]

ଡାକ ବଚନ—ଦେ. ବି—ଡାକଋଷି ବଚନ (ଦେଖ)
Ḍāka bachana Ḍākaṛushi bachana (See)

ଡାକ ବଦଳି—ଦେ. ବି—୧ । ଡାକ ବୋହିବା ଘୋଡ଼ା ବା ବେହେରା
Ḍāka badaḷi ମାନଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତନ—1. Change
ডাক বদলান of relays of horses or palky-bearers
डाक बदली at staging places.
୨ । ଜଣେ ଡାକ ରନର୍ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୂରତ୍ୱ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଦୂରତ୍ୱ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଡାକ ରନର୍ ତା ଠାରୁ ଡାକ ମୁଣିର ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. Change of the post-bag between 2 runners.

ଡାକ ବସା(ସେ)ଇବା— ଦେ. କ୍ରି—ବାଟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଡାକଗାଡ଼ିର
Ḍāka basā(se)ibā ଘୋଡ଼ା ଓ ଡାକସବାରିର ଗଡ଼ୁଡ଼ମାନଙ୍କର
ডাক বসান ବଦଳାବଦଳି ହେବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବା—
डाक बैठाना To arrange for keeping ready relays of horses and bearers at stages.

ଡାକ ବସିବା—ଦେ. ବି—ଶୀଘ୍ର ଦୂରଦେଶକୁ ଯିବା ଆସିବା କରିବା
Ḍāka basibā ପାଇଁ ଯାନାଦିର ଡାକର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
ডাক বসা Arrangement for travelling long
डाक बैठना distances swiftly by keeping ready relays of horses or bearers at convenient distances.

ଡାକ ବହି—ଦେ. ବି—ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ପାଇବାର ସ୍ୱାକ୍ଷର ବା ନିଦର୍ଶନ
Ḍāka bahi ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରାପ୍ତିକାରଠାରୁ ନିଆଯାଏ—
ডাক বুক্ Dak book.
डाक बुक
(ଡାକ ବୁକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ବାକ୍ସ—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ; ଇଂ. ବକ୍ସ)—ଯେଉଁ ବାକ୍ସରେ
Ḍāka bāksa ଡାକରେ ଯିବାପାଇଁ ଚିଠି ପକାଯାଏ—Post box.
ডাক বাক্স **डाक बकस**

ଡାକ ବାବୁ—ଦେ. ବି—ଡାକଘରର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ କର୍ମଚାରୀ; ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର—
Ḍāka bābu Post mas
ডাক মুন্সী **डाक मुंशी**

ଁ	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଢ଼ଅ	ଋ
୦୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନୃ

ଡାକ ବାଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାକ ପିଅନ—1. Post-peon.
Ḍāka bālā ୨ । ଡାକ ହରକରା; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ଡାକଘରୁ
ডাকউআলা ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଡାକଘରକୁ ପ୍ରେରିତ ଚିଠିପତ୍ର ଓ
डाकवाला ପୁଳିନ୍ଦାଆଦି ବହନ କରି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଯାଏ—
2. Postal runner.

ଡାକ ବିଭାଗ—ଦେ. ବି—ଦୂରଦେଶ ସହିତ ଚିଠିପତ୍ର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ
Ḍāka bibāga କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ডাক বিভাগ ଗଠିତ ସରକାରୀ ବିଭାଗ—
डाक महकमा Postal department.
(ଡାକ ମହକୁମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ ଇଂ. ବାଗ୍)—୧ । ଡାକ ଚିଠି
Ḍāka byāg ଆଦି ବାଣ୍ଟିବା ବେଳେ ଯେଉଁ ଥଳିରେ ଡାକବାଲା
ডাক ব্যাগ ଚିଠି ଆଦି ବହନ କରେ—
डाक बैग 1. Postman's bag.
ଡାକ ବାଗ୍ } ଡାକ ବେଗ୍ }—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଡାକ ରନର୍‌ମାନେ ଏକ ଡାକଘରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ନେବା
ଚିଠିପତ୍ର ଆଦିର ମୁଣି—2. The bag carried by postal runners.
୩ । ଏକ ଡାକଘରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ରେଲ, ବଳଦଗାଡ଼ି ବା ଜାହାଜ ଆଦିଦ୍ୱାରା ଚିଠି ପତ୍ର ଆଦି ପଠା ଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୁଣି—3. Mail-bag.
୪ । ଏକ ଡାକଘରୁ ଅନ୍ୟ ଡାକ ଘରକୁ ପ୍ରେରିତ ଟଙ୍କା ଓ ନୋଟ୍ ଆଦି ପଠାଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସୁଦୃଢ଼ ଚମଡ଼ାର ଥଳି—4. Strong leather-bags used for sending money and currency notes from one post office to another.

ଡାକ ମାରିବା—ଦେ. କି.—ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା; ଡାକିବା-
Ḍāka māribā To call out; to halloo; to shout.
ডাক মারা पुकार देना

ଡାକ ମାସୁଲ୍—ଦେ· ବି. (ଓ. ଡାକ. ଫା. ମହସୁଲ୍)—ଡାକରେ ଚିଠି
Ḍāka māsul ବହିବା ପାଇଁ ଡାକବିଭାଗ ପ୍ରେରକମାନଙ୍କ ଠାରୁ
ডাক মাসুল ଆଦାୟ କରିବା ଶୁଳ୍କ—Cash paid to the
डक महसूल post office in lieu of postage; postal
(ଡାକ ମାହାସୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) charges.

ଡାକ ମାଷ୍ଟର—ଦେ. ବି· (ଓ.ଡାକ+ଇ·ମାଷ୍ଟର)—ଡାକ ବାବୁ (ଦେଖ)
Ḍāka māstara Ḍāka-bābu (See)

ଡାକ ମୁଣା(ଣି)—ଦେ. ବି.—ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ (ଦେଖ)
Ḍāka muṇā (ṇi) Ḍāka byāg (See)

ଡାକ ମୁନ୍‌ସି—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ+ଫା. ମୁନ୍‌ଶୀ)—ଡାକ ବାବୁ (ଦେଖ)
Ḍāka-munsi Ḍāka bābu (See)
(ଡାକ ମୁନସି; ଡାକ ମୁନ୍‌ସୀ,—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଓଡ଼ିଆ ବା ବଙ୍ଗାଳି ହିନ୍ଦୁ ହୋଇଥିଲେ ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଡାକ ବାବୁ ଏବଂ ମୁସଲମାନ ବା ପଶ୍ଚିମା ହୋଇଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ଡାକମୁନ୍‌ସି ଡାକନ୍ତି ।]

ଡାକ ମୋହର—ଦେ. ବି.—(ଓ.ଡାକ+ଫ. ମୁଦ୍ରା) ଡାକ ଚିଠିମାନଙ୍କ
Ḍāka mohara ଉପରେ ଡାକ ବିଭାଗୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଯେଉଁ
ডাক মোহর ଛାପା ମୁଦ୍ରିତ କରନ୍ତି—Seal of post office
डाक मुहर affixed to postal articles.

ଡାକ ରନର୍—ଦେ·ବି.—(ଓ ଇଂ ଡାକ+ଇଂ. ରନର୍)—ଯେଉଁ କୁଲି
Ḍāka ranar ଏକ ଡାକଘରୁ ଚିଠି ଓ ପୁଳିନ୍ଦା ଆଦି ନେଇ ଅନ୍ୟ ଡାକଘରକୁ ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଯାଏ—
Postal runner.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ପତ୍ରବାହକଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ଅପେକ୍ଷା ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରାଦି ଠିକଣାରେ ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚେ ବୋଲି ଡାକ ରନର୍‌ମାନେ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲନ୍ତି, ଏବଂ ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ଯିବା-ଆସିବା କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଜଣେ ଡାକ ରନର୍ ୧୦ ମାଇଲ ବାଟ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଯାଇ ସେଠାରେ ଥିବା ନୂଆ ରନର୍‌କୁ ଡାକ ବ୍ୟାଗ୍ ଦିଏ ଓ ଉକ୍ତ ରନର୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୧୦ ମାଇଲ ବାଟ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ରନର୍‌କୁ ଦିଏ । ପୂର୍ବେ ଏହି ରନର୍‌ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭାରତର ଏକ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାକ ନିଆ ଅଣା ହେଉଥିଲା । ଆଜି କାଲି ରେଲ ଓ ମଟର ଆଦି ଚଳିବାରୁ ଡାକ ରନର୍‌ମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କମିଛି; ତଥାପି ଯେଉଁଠାରେ ରେଲ ଓ ମଟର ଆଦି ଯିବାଆସିବା କରୁ ନାହିଁ ସେଠାରେ ରନର୍‌ମାନେ ହିଁ ଡାକ ବୋହୁ ଅଛନ୍ତି । ବିଲାତକୁ ଜାହାଜରେ ଡାକ ଯିବାଆସିବା କରେ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ହେବାରୁ ଜରୁରି ଚିଠିପତ୍ରାଦି ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଭାରତ ଓ ବିଲାତ ମଧ୍ୟରେ ନିଆ ଅଣା ହେଉ ଅଛି । ଉଡ଼ାଜାହାଜରେ ଚିଠିପତ୍ରାଦି ବିଲାତକୁ ଡାକରେ ପଠାଇଲେ ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରେରକଙ୍କୁ ବେଶି ମାସୁଲ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଡାକ ରନର୍‌ମାନେ ଝୁମ୍‌କଲଗା ବାଡ଼ିକୁ ଝୁମ୍ ଝୁମ୍ କରି ବଜାଇ ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ ଗୀତ ବୋଲି ବୋଲି ଦଉଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି; ଶ୍ୱାପଦ ଓ ଦସ୍ୟୁ ସଙ୍କୁଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକସଙ୍ଗରେ ଏକାଧିକ ରନର୍ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ।]

ଡାକ ରସିଦ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ+ଇଂ. ରସିଦ୍)—ମନିଅର୍ଡ଼ର
Ḍāka rasid ବା ରେଜିଷ୍ଟରି ଚିଠି ଆଦି ଡାକ ଘରେ ଅର୍ପଣ କରିବା
ডাক রসিদ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଯେଉଁ ରସିଦ ଦିଅନ୍ତି—
डाक रसिद Postal receipt; postal acknowledgement for registered letters and money orders.

ଡାକର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଡାକ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ
Ḍākara 1. Invitation.
ডাক ୨ । ଅହ୍ୱାନ—
बुलावा, पुकार 2. Call.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । କଚେରି ଅଦାଲତ ହାଜର ହେବା ନିମନ୍ତେ ପକ୍ଷ ବା ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ତଲବ; ସମନ—Summons to a party or witness to attend a place.

ତୃତୀୟ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ଡାକରା ଆସେ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୪ । ମକଦ୍ଦମାର ତାରିଖ ଦିନ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ନାମ ଧରି କଚେରିର ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖେ ଚପରାସୀଦ୍ୱାରା 'ଅମୁକ ହାଜର ହୋ' ବୋଲି ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଆହ୍ୱାନ—4. Loud call by the court-peon to a party by name at the door of a court-house on the date of a case.

୫ । ମକ୍କେଲ୍‌ର ଚିକିତ୍ସାର୍ଥ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯିବାକୁ ଅଥବା କୌଣସି ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବାକୁ ମକ୍କେଲ ତରଫରୁ ବା ପକ୍ଷଙ୍କ ତରଫରୁ ଡାକ୍ତର ବା ଓକିଲଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—5. Professional call.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଆଶୀର୍ବାଦଘରର ପୂର୍ବଦିନ ବର ଘରୁ କନ୍ୟାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ପଠାଯିବା ସଙ୍ଗୀ ଲୋକ—Formal invitation sent to the father's house of a girl on the eve of her coming to her husband's house for consummation.

[ଦ୍ର—ଡାକରା ନେଇଯାଇଥିବା ଲୋକ ଝିଅର ଡାକଣା ଶୁଣି ଆସି ବର ଘରେ କହିଲେ ବର ଘରେ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ ।]

ଡାକରା ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଆହ୍ୱାନ—There being a call; the state of being called.
Ḍākarā pardibā
ডাক পড়া
बुलाहट होना ଦେ. କ୍ରି—ଆହୂତ ହେବା—To be called.

ଡାକରା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. ଓ ବି—ଡାକରା ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Ḍākarā hebā — Ḍākarā pardibā (See)

ଡାକ ରିସାଲି—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ + ଆ. ଇରସାଲ୍)—ଡାକଦ୍ୱାରା ଟଙ୍କା ବା ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପ୍ରେରଣ—Postal remittance.
Ḍāka risāli
ডকেরিশালি
डाकमें भेजना ଦେ. ବିଣ—ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ (ଟଙ୍କା ଓ ଦ୍ରବ୍ୟ)—(money or article) Remitted by post.

ଡାକ ରେଜି(ଜେ)ଷ୍ଟରି—ଦେ. ବି. (ଓ. ଡାକ ଓ ଇଂ. ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ)- ଚିଠି ପତ୍ରାଦି ନିରୂପିତ ସ୍ଥାନରେ ନିଃସନ୍ଦେହ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରକ ସାଧାରଣ ଡାକମାସୁଲ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମାସୁଲ ଦେଇ ଚିଠି ପଠାଇବା ବିଷୟ ଡାକଘରର ପୁସ୍ତକରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରାଇବାର ବିଧି—Postal registration.
Ḍāka reji(je)shtari
ডাক রেজিষ্ট্রি
डाक रजिष्टरी
ଡାକ ରେଜିଷ୍ଟରି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାକ ରେଜେଷ୍ଟରି }

ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପତ୍ର ବା ପାକେଟ୍ ପୋଷ୍ଟଅଫିସରେ ରେଜିଷ୍ଟରି କରାଯାଇ ଥାଏ—Registered by post (letter or packet).

ଡାକ ଲଫାପା(ଫା)—ଦେ. ବି. (ଓ.ଡାକ ଓ ଇଂ.ଲଫାଫା = ମୁଣା)—
Ḍāka laphāpā(phā) ୧ । ଯେଉଁ କାଗଜମୁଣାରେ ଚିଠି ଆଦି ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ଡାକରେ ପ୍ରେରିତ ହୁଏ—1 Postal cover or envelope.
ডাক লেফাফা
डाक लिफाफा
୨ । ଡାକ ଟିକଟ ମରାଯାଇଥିବା ଲଫାପା, ଯାହା ଡାକଘରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ—Stamped postal envelope.

ଡାକ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର; ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗର୍ଭଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି—Garbhaṇā Saṁkrānti.
Ḍāka saṁkrānti

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏ ଦିନ ଯେତିକି ପାଣି ଏଣେ ଦେହରେ ଛୁଆଁ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବର୍ଷକ ପାଇଁ ନୀରୋଗ ହୁଏ ।]

ଡାକ ସେସ୍—ଦେ. ବି.(ଓ. ଡାକ+ଇଂ.ସେସ୍)—ଡାକ ଦିହାତି (ଦେଖ)
Ḍaka ses — Ḍāka dihāti (See)

ଡାକ ସାଜ—ଦେ. ବି—ରଙ୍ଗତା; ଯେଉଁ ତକତକିଆ ପାତିଆ ଆଦି ପ୍ରତିମା ଆଦିରେ ମଡ଼ା ଯାଏ—The tinfoils or finery with which temporary images are decorated.
Ḍāka sāja
ডাকের সাজ
डाँक साज

ଡାକ ହରକରା—ଦେ.ବି (ଓ.ଡାକ + ପା.ହରକାର୍)-ଡାକବାଲା (ଦେଖ)
Ḍāka harakarā — Ḍākabālā (See)

ଡାକ ହାକ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāka hāka ୧ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଆଦେଶମାନଙ୍କର ପାଳନ—1. Carrying out of a master's orders.
ডাক হাঁক
हाँक पुकार ୨ । ଆହ୍ୱାନ; ଡାକରା—2. Summons.

ପାଇକେ ପାଇକଙ୍କୁ ଡାକହାକ କରି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସୌପ୍ତ ।

୩ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଆଦେଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଳନ ବା ସମ୍ବାଦ ନେବା ପାଇଁ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଡାକିବା—3. The call of a master to an orderly to carry out urgent orders.

ଦେ. ବିଣ—ଡକାଡକି; ପରସ୍ପରକୁ ଡାକିବା ବ୍ୟକ୍ତି (ଗଣ)—(persons) Calling each other.

ଡାକହାକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରସ୍ପରକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଡାକିବା—1. To call each other aloud.
Ḍākahāka karibā
୨ । ଡାକହାକ ଶୁଣିବା (ଦେଖ)
2. Ḍākahāka śuṇibā (See)

ଡାକହାକ ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡାକହାକ ଶୁଣିବା (ଦେଖ)
Ḍākahāka bajā(je)ibā — Ḍākahāka śuṇibā (See)

'	ଙ	ଋ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯୁ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନ୍

ଡାକହାକ ଶୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଭୁବତ୍ତ ନାନା ଜରୁରୀ ଆଦେଶକୁ ବା
Ḍākahāka śuṇibā ଆହ୍ୱାନକୁ ଶୁଣି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତଦନୁସାରେ
କାର୍ଯ୍ୟକରିବା—To carry out a master's immediate orders, to act as an orderly servant.

ଡାକହାକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରସ୍ପର ଡକାଡକି ହେବା—
Ḍākahāka hebā To call out to each other.
ডাকাডাকি হওয়া ଡାକହାକ ହୋଇ ସେ ଘରୁ ବାହାରିଲେ—
हाँकपुकार होना କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବୃ. ମହାଭାରତ. ଅବ ।

ଡାକି—ଦେ. ବି—ଡମରୁ—A double faced slender-waisted
Ḍāki drum.
ডুগডুগী ହରହରେ ଡାକି ବେଶୀ ମଧ୍ୟରେ କି କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତେ ରୂପମାନ—
डौंरू କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡାକି କଟି(ଟୀ)—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷୀଣକଟୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Ḍāki kaṭi(ṭi) slender-waisted (woman).
ଭସିଲିଟି ଡାକିକଟି ସୂଇ ଅଳପାରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡାକିଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ଡାକିନୀ)—ଡାକିନୀ (ଦେଖ)
Ḍākiṇī Ḍākinī (See)
ডাইনী डाकिन
ଡାକେଣୀ, ଡାଙ୍କିଣୀ, ଡାକୁଣୀ }
ଡାଙ୍କେଣୀ, ଡାଙ୍କୁଣୀ, ଡାହାଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ଡାକିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଡାକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କାଳୀଙ୍କଗଣ ବା
Ḍākinī ଅନୁଚରବିଶେଷ; ପିଶାଚୀବିଶେଷ—1. A class of female attendants of Goddess Kālī.
୨ । କୁହୁକିନୀ; ମାୟାବିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A sorceress.
୩ । ଡାଙ୍କିଣୀ; ଡାହାଣୀ—3. Witch.
ଡାକିନୀ ଶେଷରୁ ବୋଲି ଡରୁଥାଇଁ ମନେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଡାକି ଫୁକାରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡାକି ହାକି (ଦେଖ)
Ḍāki phukāri Ḍāki hāki (See).

ଡାକି ବଜା(ଜେ)ଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଡାକି ହାକି (ଦେଖ)
Ḍāki bajā(je)i Ḍāki hāki (See).

ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଡ=ଶବ୍ଦ କରିବା; ସଂ. ଡୁକାର)—
Ḍākibā ୧ । ଆହ୍ୱାନ କରିବା—
ডাকা 1. To call.
बुलाना, पुकारना, हाँकना ଡାକିମଧ୍ୟମକୁ ଡାକ ଶୁଣିବାରୁ ଏଠାରୁ ବାହା
ଭରସା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଷୋଅଭିଳାଷ ଓ ଗୀତ
୨ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—2. To invite.
୩ । ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ତଲବ କରିବା—
3. To summon; to send for.
୪ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା—
4. To bowl; to shout.
ଡାକିଲୁ ଡାକ ପଡ଼ିଲ ଅବଙ୍କା ନୋହୁ ଯେ—ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।

୫ । ବୋବାଇବା; ରବ କରିବା; କଣ୍ଠରେ ସ୍ୱର କରିବା—
5. To utter a sound.
ଡାକନ୍ତେ ମୟୂର ଭର ଲକ୍ଷିଣ ଚର୍ଚ୍ଚିର ତୂର ତେଣୁ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଥର ଥର ହେ ।
ଉତ୍କ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
[ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ଡାକନ୍ତି । ଯଥା—ପାରା ଘୁମୁରିବା, ଗୋରୁ ହମ୍ବାଳିବା, କୁକୁର ଓ ବିଲୁଆ ଭୁକିବା; ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳି ମେଁ ମେଁ ହେବା, ବିରାଡ଼ି ମ୍ୟାଉଁ ମ୍ୟାଉଁ ହେବା; ବାଘ ହୁଙ୍କାଳିବା ।].
୬ । ସମ୍ବୋଧନ କରିବା—6. To hail; to accost.
୭ । ଅନୁଗ୍ରହ ବା କୃପାପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇ ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ନାମ ନେବା ବା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ବା ସ୍ମରଣ କରିବା—
7. To invoke (a Deity or God) for help or favour.
୮ । ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କହିବା—8. To speak out.
୯ । (ବିଲ) ଶୁଖି କରି ଫାଟିବା—
9. To crack, being dried of all moisture (said of a field).
୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିବା—10. To call out a person's name.
୧୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଧରି ତାକୁ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କହିବା—11. To call a person to come near by uttering his name.
୧୨ । ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବା—
12 To produce a loud sound.
(ଯଥା—ବାଉଁଶ ଉପରେ ଖୁବ ବୋଝ ଲଦି ଦେବାରୁ ବାଉଁଶ କଡ଼ କଡ଼ ଡାକୁଛି ।)
୧୩ । ଗର୍ଜ୍ଜନ କରିବା—13. To roar.
(ଯଥା—କାଲଠାରୁ ମେଘ ଖୁବ ଡାକୁଛି ।)
୧୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା; ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—
13. ((figurative) (a book; the scriptures) To say; to lay down.
(ଯଥା—ମଦ ଖାଇଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ଆମ ଶାସ୍ତ୍ର ଡାକୁଛି ।)
[ଦ୍ର—ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଡାକିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ହାକିବାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଓ ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଫୁକାରିବା, ବଜାଇବା, ହାକିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡାକି ମଧ୍ୟମା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର କଟି ଡାକି ବା ଡମରୁର
Ḍāki madhyamā ମଝି ପରି ସରୁ; ଡମରୁମଧ୍ୟା—
(ଡାକିମଧ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Slender-waisted (woman).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖିବ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ସେ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ ।

ଡାକମଧ୍ୟମାନୁ ଡାକ ଅର୍ଣବାକୁ ଏଠାକୁ ବାମ୍ବା ଇତ୍ୟାଦି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବରଥ. ଭ.ଗୀତ ।

ଡାକିଲା—ଦେ. ବଣ—ଡାକ ଦେଉଥିବା; ଗର୍ଜୁଥିବା—
Ḍākilā Sounding.
ডাকা ଡାକିଲା ମେଘ ବରଷେ ନାହିଁ—ପ୍ରବଚନ ।
(ଡାକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାକିଲେ ଓ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ନାମୋଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଅହ୍ୱାନ
Ḍākile o kariba ବ୍ୟକ୍ତି) ଜବାବ ଦେବା—
ডাকলে শুনা 1. To respond to a call.
(ଡାକଲେ ଶୁଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଭିପ୍ସିତ ଫଳ ପ୍ରଦାନ କରିବା—
2. (figurative) To grant or produce the wished for result immediately.
(ଯଥା—ଆମ ବାଲୁକେଶ୍ୱର ଦେବତାଙ୍କ ଔଷଧ ଡାକିଲେ ଓ କରେ ।)

ଡାକି ହାକି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ—
Ḍāki hāki Openly.
ডেকেহেঁকে ଯାହେ ଡାକହାକ ଧର୍ମିଁ କରିବ—ଚନ୍ଦ୍ରକଳାପଣ୍ଡା ଗୀତ ।
हाँक पुकारकर

ଡାକୁ—ଦେ. ବ. (ସ. ଡ=ଶବ୍ଦ. ଫ. ହୁଂକାର; ଫ. ଦସ୍ୟୁ)—
Ḍāku ୧ । ଡକାଇତ—Dacoit; robber.
୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ ବ୍ୟକ୍ତି; ଠକ—2. A swindler.
ডাকাত ୩ । ଡକାଇତି—3. Dacoity; robbery.
डाकू ବଣ—୧ । ବିଖ୍ୟାତ—1. Famous; notorious.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ନା ଭାରି ଡାକୁ ।)
୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚକ—2. Swindling.

ଡାକୁଅ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—୧ । (ଡାକ ଦେବା ଲୋକ) ଦଣ୍ଡ ଆସୀ ବା
Ḍākuā ଚଉକିଆ—1. Watchman.
ଡାକେଣି } ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ଯେ ଚିତ୍କାର କରେ—
ଡାକୋଣି } 2. A shouter.
୩ । ଯେ ଡାକିବାକୁ ଯାଏ; ଅହ୍ୱାନକାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A caller; a messenger.
କାଲି ଯିବା ବୋଲିଛ ଟମକ ବଜାଇ
ଡାକୁଅକୁ ବୋଇଲେ ହେ ଦେଇଯାଉ କହି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।

ଦେ. ବଣ.—୧ । ବିଖ୍ୟାତ—1. Famous.
୨ । ଚିତ୍କାରକାରୀ—2. Shouting.

ଡାକୁଣୀ—ଦେ. ବ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Ḍākuṇī Ḍāṅkeṇī (See)
(ଡାକିଣୀ, ଡାକେଣୀ, ଡାଙ୍କୁଣୀ, ଡାଙ୍କେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଶ୍ରୀତ ସ୍ୱର୍ଗଦେବୀ ମାୟା ଶୁଖାକ ଡାକୁଣୀ ।
ଚିନ୍ତାମଣି. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ଡାକେଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ସ. ଡାକିନୀ)—ଡାଙ୍କେଣୀ (ଦେଖ)
Ḍākeṇī Ḍāṅkeṇī (See)

ଡାକେ ବାଟ—ଦେ. ବ.—୧ । ଏକ ଲୁହାଟ ବାଟ; ଜଣକର ଉଚ୍ଚ
Ḍāke bāṭa ଡାକ ଯେତେଦୂରକୁ ଶୁଭେ ସେହି ଦୂରତାର ପଥ—
একডাক পথ 2. A call's distance.
୨ । ପ୍ରାୟ ଏକ କ୍ୱାର୍ଟର ମାଇଲ—2. A distance of about one quarter of a mile.
୩ । ଡାକବୁହା ଘୋଡ଼ା ବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଏକ ଦଣ୍ଡା ବା ଗଡ଼ରେ ଯେତେ ବାଟ ଯିବେ; ମଞ୍ଜିଲ; ପ୍ରାୟ ୧୦ ମାଇଲ ବାଟ—3. 10 miles; the distance travelled by one relay of post-horses or dak-bearers at one stretch; stage.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ୨ ଡାକ ବାଟ, ୩ ଡାକ ବାଟ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।]

ଡାକେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—One of the
Ḍākeswarī attendants of Kālī, worshipped as a
ডাকেশ্বরী village-Deity.

ଡାକୋର—ଦେ. ବ. (ନାମ) (ସ. ଠକ୍କୁର; ଭୁଲ. ହି. ଡାକୋର ଓ
Ḍākora ଗୁଜରାଟୀ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଗୁଜରାଟର ସହର
ডাকোর ବିଶେଷ—Name of a city in Gujerat.
डाकोर [ଦ୍ର—ଏହା ବରୋଦାଠାରୁ ୪୧ ମାଇଲ ଦୂର । ଏଠାରେ ଦ୍ୱାରକା ନାଥ ଡାକୋରଜୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏକ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ ; ମଦନ ମୋହନ ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ।]

ଡାକ୍ତାର(ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ.—(ଭୁଲ. ଦେ. ଡାକ୍ତାରୁ)—
Ḍāktār (etc) ଡାକ୍ତର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Ḍāktara etc. (See)

ଡାକ୍ତର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡକ୍ଟର୍)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମତରେ
Ḍāktara ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଚିକିତ୍ସକ—
ডাক্তার 1. Doctor· allopath.
डाक्टर, डाक्तर [ଦ୍ର—ପଶୁଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କୁ ପଶୁ ଡାକ୍ତର ,ସ୍ତ୍ରୀ
ଡାକ୍ତରାଣୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ. ଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କୁ ଲେଡ଼ୀ ଡାକ୍ତର ଓ
ଡାକ୍ତରଆଣୀ } ଡାକ୍ତର ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥିବା ଦେଶିଲୋକମାନଙ୍କୁ ନେଟିଭ୍ ଡାକ୍ତର ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ (ଯଥା; ଆଇନ୍ ଚିକିତ୍ସାଶାସ୍ତ୍ର, ଦର୍ଶନ, ସାହିତ୍ୟ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରିଥିବାର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉଚ୍ଚତମ ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Doctor, a person who has got the title of Doctor in law, medicine, theology, divinity etc from a university.

୧	ଇ	ଢ	ର୍,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍	ଙଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁୟ	ଇଅ	ଞ	ଢ଼

ଡାକ୍ତର ଖାନା—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ ଡକ୍ଟର + ଫା. ଖାନା = ସ୍ଥାନ, ଗୃହ)
Ḍāktara khānā ୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚିକିତ୍ସା କରି
ডাক্তারখানা ଯିବାର ଆଳୟ; ଚିକିତ୍ସାଳୟ; ହାସପାତାଳ—
असपताल, दवाघर 1. Hospital.
୨ । ଯେଉଁ ଠାରେ ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଔଷଧ ବିତରଣ ବା ବିକ୍ରି କରାଯାଏ; ଔଷଧାଳୟ—2. Dispensary.

ଡାକ୍ତର ସାହେବ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ
Ḍāktara sāheba ଚିକିତ୍ସକ ଇଉରୋପୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
ডাক্তার সাহেব 1. A European doctor.
डाक्टर साहेब ୨ । ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ସରକାରୀ ଡାକ୍ତର; ସିଭିଲ୍ ସର୍ଜନ୍—
2. The Civil Surgeon of a district.

ଡାକ୍ତରି—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡକ୍ଟର + ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଇ)—
Ḍāktari ୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଣାଳୀ—
ডাক্তারী 1. The western system of medical
डाक्टरी treatment; allopathy.
୨ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ—
2. The western medical science.
୩ । ଡାକ୍ତର ବ୍ୟବସାୟ—
3. The profession of a doctor.
ବିଣ—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the western medical science: allopathic.

ଡାକ୍ତରି ଔଷଧ—ଦେ. ବ—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାନୁମୋଦିତ ଔଷଧ—
Ḍāktari aushadha Allopathic medicine.
ডাক্তারী ঊষুদ डाक्टरी दवा
[ଡାକ୍ତର ଓଷଦ(ଧ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାଗର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ଭୁଲ ବ. ଡାଗର;
Ḍāgara ସ. ଦୀର୍ଘ)—୧ ବଡ଼—1. Big; great.
୨ । ଡେଙ୍ଗା—2. Tall.

ଡାଗରା—ଦେ. ବ—ବଡ଼ା; ବଡ଼ ଉକୁଣୀ—
Ḍāgarā A large louse.
ডাগর উকুন

ଡାଗରାଜି—ବୈଦେ. ବ—୧ ଫଟା; ଚିରିଯାଇଥିବା ଲୁଗାର ସିଲାଇ ବା
Ḍāgarāji ମରାମତି—1. Repair of a torne cloth by
রিফু sewing; darning.
रफ़ू ୨ । କୋଠାଆଦିର ଅଂଶତଃ ଭଗ୍ନଅଂଶର ମରାମତି—
2. Petty repair works; petty repairs.

ଡାଙ୍କଣା—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ସ. ଡଙ୍ଗର = ଦୁଷ୍ଟ; ହିଠ; ହି. ଷଡ଼ସାଗର)
Ḍāṅkaṇā (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଦୁଷ୍ଟ ଓ ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—
ডেগরা Wicked person.
डूँगर
(ଡାଙ୍କେଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାଙ୍କି(ଙ୍କୁ)(ଙ୍କେ)ଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ଡାକିନୀ)—ଡାକିନୀ; କାଳୀଙ୍କ
Ḍāṅki(ṅku) (ṅke)ṇi ଗଣଭୁକ୍ତା ଅପଦେବତା; ଯୋଗିନୀ—
ডাইন 1. The female attendants of
डंकिनी, डाकिन Goddess Kālī.
ଡାକ(କୁ)(କେ)ଣୀ, ଡକୁଣୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଡାହାଣୀ—
2. Witch; sorceress.
୩ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—
3. Wicked woman.
୪ । ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି ରୋଗ—4. Cholera.
(ଯଥା—ଡାହାଣୀ ଚଳେ କୋଟ ଦେଶ ।)

ଡାଙ୍କେଣୀଖିଆ—ଦେ. ବିଣ ପୁଂ. (ଅଭିଶାପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Ḍāṅkeṇi-khiā ଯାହାକୁ ପିଶାଚୀ ଖାଇବ—
(ଡାଙ୍କେଣୀଖାଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) (term of cursing) (a person) To be devoured by a witch.

ଡାଙ୍କେଣୀ ବାଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ହଇଜା—
Ḍāṅkeṇi bāṛi Cholera.

ଡାଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) ବ—ଅଲଗୁଣି—
Ḍāṅg Clothes-horse.

ଡାଙ୍ଗ—ଦେ. ବ. (ସ. ଦଣ୍ଡ)—୧ । କାଠି—1. Twig.
Ḍāṅga ୨ । ବେତ୍ରାଦି ସରୁ ପ୍ରହରଣାସ୍ତ୍ର; ବାଡ଼ି—
ডাঙ্গ 2. Stick; staff.
डाँग ୩ । ସରୁ ଛୋଟ ବାଡ଼ି; ପାଞ୍ଚଣ—
3. A slender stick; peg.
ଚିଙ୍କିଲେ ଲଖାଇ ଡାଙ୍ଗଟିଏ ନେଇ
ଶୁଣ ଦେଲ ତହୁଁ ଝିଙ୍କି ଖଣ୍ଡିଏ ମୁହଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଅଦ ।

ଡାଁଠି ୪ । ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ ପତ୍ରଶୂନ୍ୟ ବୃକ୍ଷକାଣ୍ଡ—
डंठल 4. Leafless long slender stem of a tree.
ଦେ. ବିଣ—ଅସ୍ଥିକଙ୍କାଳସାର (ବ୍ୟକ୍ତି)—
डांगर (a person) Reduced to skeleton.

ଡାଙ୍ଗ ଡୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବ. (ସହଚର; ନିରର୍ଥକ ଶେଷ ପଦ)—
Ḍāṅga duṅgā ଛୋଟ ଛୋଟ କାଠି; କାଠିକୁଟା—
Small twigs or bits of wood.

ଡାଙ୍ଗର—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଦୀର୍ଘ)—୧ । ଡେଙ୍ଗା—
Ḍāṅgara 1. Tall (person).
ডাগর ୨ । ଡେଙ୍ଗା ଓ ସ୍ଥୂଳ ଦେହ—
लम्बा 2. Tall and stout.

ଡାଙ୍ଗରା—ଦେ. ବିଣ—ପତ୍ର ଓ ଅଗ୍ରଭାଗ କାଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
Ḍāṅgarā Consisting of leafless twigs.
ବ—ଟୋକେଇ—A tray.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଫୁଟି କାକୁଡ଼ି—
A sort of cucumber.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରି ସ୍ପଷ୍ଟାରେ ଦୃତ୍ତ ୧ ଚଣ୍ଟିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଣ୍ଟିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଣ୍ଟିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଣ୍ଟିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡାଙ୍ଗରାଜ ତୈଳ—ଦେ. ବ—ଔଷଧ ବୃକ୍ଷାଦିର ଶୁଷ୍କ ଡାଙ୍ଗ ବା କାଣ୍ଡ ଓ ମଞ୍ଜିଗଣରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ତୈଳ—
Ḍāṅgarāja taila A medicinal oil prepared from dry sticks of certain plants.
ଗ୍ରା. (ଅଶ୍ଳୀଳ) ବି.—ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—Semen.

ଡାଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Ḍāṅgā Ḍāṅga (See)

ଡାଙ୍ଗା ତୈଳ—ଦେ. ବ—ଡାଙ୍ଗରାଜ ତୈଳ (ଦେଖ)
Ḍāṅgā taila Ḍāṅgarāja taila (See)

ଡାଙ୍ଗି—ଦେ. ବ—ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Ḍāṅgi Ḍāṅga (See)

ଡାଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବ—୧ । ଘରର ରୁଅ କିମ୍ବା ଘରକାନ୍ଥର ବାଉଁଶ
Ḍāṅgiā ବାତାରେ କାମୁଡ଼ା ପକାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ କଣ୍ଟକଷ୍ଟ ବା
ଡାଙ୍ଗୀ ଦଉଡ଼ା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ସେହି ଦଉଡ଼ାକୁ ମୋଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର କ୍ଷୁଦ୍ର ଡାଙ୍ଗ—
1. A short stick used to twist the cross-bamboos to stick to the rafter of a thatch or of a bamboo wall.
୨ । ନାବା, ବୋଟ ଆଦି ଟାଣିବା ଦଉଡ଼ିର ଅଗରେ ଲାଗିଥିବା କାଠି; ଟାଣିବାବାଲା ଯାହାକୁ କାଖରେ ଧରି ଟାଣନ୍ତି—2. Short stick attached to the end of a towing rope for being handled by the coolies while pulling boats.
୩ । ଗୋବସ୍ତ ଚଢ଼େଇକୁ ବସାଇବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଡାଙ୍ଗ ବା କାଠି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—3. The upper cross-like arm of a bird-perch.
୪ । ତନ୍ତ ସଂଲଗ୍ନ କ୍ଷୁଦ୍ର କାଠ—4. Small stick attached to a fly-shuttle loom.
[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହେଉଥିବା ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ ଭୁମ୍ ବା ଛକ ବୁଣାଯାଏ ।]
୫ । ଡାଙ୍ଗ (ଦେଖ)—5. Ḍāṅga (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଯେ ଖଣ୍ଡା ବା କଟାରିରେ ବଳି (ପଶୁ) କୁ ହାଣେ—One who kills the sacrificial beast by means of a weapon.

ଡାଙ୍ଗିରି—ଦେ. ବ—ଡାହାଙ୍ଗିରି (ଦେଖ)
Ḍāṅgiri Ḍāhāṅgiri (See)

ଡାଙ୍ଗୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ପୁଂ—ଢେଙ୍ଗା—
Ḍāṅgu Tall (man).

ଡାଙ୍ଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଏକାକୀ—
Ḍāṅguā Alone.

ତରେଇ ତ ଘରକୁ ଡାଙ୍ଗୁଆ ମଣିଷ,ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବରେଇ ନେଉଛ କିଏ ?
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ, ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—୧ । ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ—
1. Bachelor.
୨ । ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯାଇ ଥାଏ—2. Widower.
ପ୍ରାଦେ. (ସୋନପୁର) ବ — ମାଳଙ୍କ ପରି ଶୂଦ୍ର ଜାତୀୟ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସେବକବିଶେଷ—A caste of Śūdra Sebaks of a village-Goddess.
[ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱିନ ପୂଜା ସମୟରେ ଦେଖା ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଉଭା ହୁଅନ୍ତି ।]

ଡାଙ୍ଗୁଆ ମାଙ୍ଗୁଆ—ଦେ. ବି. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Ḍāṅguā māṅguā ୧ । ଅବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Bachelor.

ଭୁ ବି ସବୁ ଦିନେ ଡାଙ୍ଗୁଆ ମାଙ୍ଗୁଆ ହୋଇ ରହୁଥିବୁ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

୨ । ଏକାକୀ—2. Lonely; solitary; single.

ଡାର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବ—ପୈଶାଚିକ ଭାଷା (ଦେଖ)
Ḍārda Paiśāchika bhāshā (See)

ଡା ଡା—ଦେ. ଅ—ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ସ୍ୱରବନ୍ଧ—
Ḍā ḍā Recitation of a musical air by the singer before begining to sing a song.
[ଦ୍ର—ବୋଲାଯିବା ଗୀତର ଅକ୍ଷର ଓ ଯତିକୁ ମିଳାଇ ପ୍ରଥମେ ଡା, ଡାରେ ଆଦି ବୋଲି ତା ପରେ ଗାୟକ ଗୀତ ବୋଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।]

ଡାଡିର୍ ଡାରା—ଦେ. ବ—ଡାଡିର୍ ଡାରା ଡାରା ଡାରା (ଦେଖ)
Ḍādir ḍārā Ḍādir ḍārā ḍārā ḍārā (See).

ଡାଡିର(ରି)ଡାରା ଡାରା ଡାରା—ଦେ. ବ—ସୀତାର ବଜାଇବାର ବୋଲ୍‌ବିଶେଷ
Ḍādir(ri) ḍārā ḍārā ḍārā (ବୈଦେଶିକ)—An air of guitar.

ଡାଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ଦଣ୍ଡ; ତୁଳ; ହି ଡାଁଡ଼ା—ଯଷ୍ଟି,
Ḍāṇḍā ଦଣ୍ଡ)—ଆଖୁ—Sugarcane.
(ଡାଁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଣ୍ଡା ପନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ଦଣ୍ଡ+ପ୍ରପାନକ)—
Ḍāṇḍā panā ଆଖୁ ଦୋରୁଅ—
The juice of sugarcane.

ଡାଣ୍ଡୀ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମେହେନ୍ତରାଣୀ—
Ḍāṇḍī A sweeper woman.
(ଡାଁଡ଼ୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଫଣ—ଗ୍ରା. ବ—ଡାମ୍ଫଣ (ଦେଖ)
Ḍāphaṇa Ḍāmphaṇa (See).

ଡାଫନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଡାମ୍ଫଣ (ଦେଖ)
Ḍāphan Ḍāmphaṇa (See).

ଡାଫରା—ଦେ. ବ (ଇଂ. ଡଫର)—ଅନ୍ୟ ଜାହାଜ ବା ଅନ୍ୟ କଠିନ
Ḍāpharā ଦୃଢ଼ ବସ୍ତୁ ସହିତ ଧକ୍କା ବାଜିଲେ ଧକ୍କାର ଚୋଟ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ତ୍ର୍ଥ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ଓ	ନ

କମ୍ କରିବା ପାଇଁ ଜାହାଜ ବା ବୋଟ କଡ଼ରେ ଝୁଲୁଥିବା ଦଉଡ଼ିର ମୁରୁଳା—
Buffer (attached to the side of a boat or ship to deaden the violence of a collision).

ଡାବ—ଦେ. ବି—୧ । ଡାବଲ; ଛୋଟ ବାଡ଼ି—
Ḍāba 1. Small stick.
ডাঙ্গ ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଯାଉ—
डांग 2. A kind of gruel.
୩ । ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥାପତ୍ର—
नुसखा 3. Medical prescription; recipe.
୪ । ତାଲିକା—4. List.

କେତେଜଣ ବନ୍ଧ୍ୟା ଦେବାଙ୍କ ବରରୁ ପୁତ୍ରଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି ସେଥିର ଚଳେଷ ଡାବ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ—ଫକୀରମୋହନ୍‌. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୫ । (ସ. ଡମ୍ବର) ଆଡ଼ମ୍ବର—5. Ado.
ବିଣ—ସୁନ୍ଦର—Graceful.
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ତୁଳ. ବ. ଓ ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ହି. ଶବ୍ଦ)—ପଇଡ଼; କାଳି ନଡ଼ିଆ—
A raw cocoanut (with thin kernel and full of sweet drinkable water).

ଡାବ ଖଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଦୁଇଅଡ଼େ ଦାଢ଼ ଥିବା ଖଣ୍ଡା—
Ḍāba khaṇḍā Double-edged sword.

ଡାବ ଛଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ସ. ଦାବ=ଅରଣ୍ୟ)—
Ḍāba chhaṇa ଜଙ୍ଗଲରେ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଛଣ—
A kind of thatching grass growing wild.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ କାଟି ଆଣି ଗରିବ ଲୋକେ ଏଥିରେ ଘର ଛୁଆଁନ୍ତି କରନ୍ତି ।]

ଡାବ ପୁଆ—ଦେ. ବି—ଡାବଲ ପୁଆ (ଦେଖ)
Ḍāba puā Ḍābala puā (See).

ଡାବର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାବଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍābara (etc) Ḍābala etc (See).

ଡାବର୍‌ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡାମର୍‌ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Ḍābarā (etc) Ḍāmarā (etc) (See).

ଡାବଲ—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବାଡ଼ି—
Ḍābala 1. Small stick.
(ଡାବଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଡାବଲପୁଆ ଖେଳରେ ବ୍ୟବହୃତ
ডাংগ ଛୋଟ ବାଡ଼ି—2 A small stick used in
डांग Ḍabala-puā game.

ଡାବଲ ପୁଆ—ଦେ. ବି—ଗୁତ ଡାଣ୍ଡୁ ଖେଳ; ଗୁଲି ଡାଙ୍ଗ ଖେଳ;
Ḍābala puā ଗୋରୁ ଜଗୁଆଳ ଓ ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଖଣ୍ଡେ ବାଡ଼ି
ডাংগগুলী; গুলিডাংডা (ଡାବଲ) ଓ ଖଣ୍ଡେ ଛୋଟ କାଠିଦ୍ୱାରା ଖେଳବା
गुल्लीडंडा ଖେଳ—A game played by urchins and cowherd boys with a stick and a small peg.

ଡାବଲ ହାତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା; ଯାଜପୁର) ବିଣ—
Ḍābala hātiā ଡାବଲା ହାତି (ଦେଖ)
(ଡାବଲା ହାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ḍābalā hāti (See)

ଡାବଲା ହାତି—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଓ ଯାଜପୁର) ବିଣ (ସ.
Ḍābala hāti ଦାନଶୀଳ ହସ୍ତ)—୧ । ଅତିରିକ୍ତ ଦାନଶୀଳ—
(ଡାବଲା ହାତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Unduly liberal.

ମୁଁ ତ ହେଲି ବଡ଼ ପୁରୁଷ, ତୁ ତ ହେଲୁ ଡାବଲା ହାତ
କର୍ଣ୍ଣକେ ଗୋଟାଏ ଗୁଆ ଯିବାର, ଘର କରିବା କହ କମିତ—ଚଗ ।

ଡାବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କିରାସିନ୍ ଆଦିର ବଡ଼ ଟିଣ—
Ḍābā A tin of kerosine oil; canister.
(ଡାବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାବିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଢାଙ୍କିବା—
Ḍābibā 1. To cover; to envelop.
୨ । ଢାଙ୍କୁଣିରେ ଘୋଡ଼ାଇବା—
2. To cover with a lid.

ଡାବୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ କଟକ ସଦର) ବି (ତେଲୁଗୁ ଶବ୍ଦ)—
Ḍābu ୧ । ଧନ; ଅର୍ଥ—1. Money.
(ଡାବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନଗଦ ପଇସା—2. Cash.
୩ । (ଗଞ୍ଜାମ) ପଇସା—3. Pice.
୪ । (ଗଞ୍ଜାମ) ଚାରି ପାହୁଲା—4. Four pies.

ଡାବୁ ଖଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଟଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Ḍābu khaṛd Taṇḍā (See)

ଡାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡେମ୍ ସୁଅର (ଦେଖ)
Ḍām Ḍem suar (See)

ଡାମର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି
Ḍāmar ଶବ୍ଦ)—ଅଲକାତରା; ରାଳ—Coal tar.

ଡାମର—ସ. ବି—ତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Ḍāmara One of the works on Tantra.
[ଦ୍ର—ଏହା ଶିବକଥିତ ଶାସ୍ତ୍ର । ଏଥିର ଛଅ ଭାଗ ଅଛି— ଯୋଗ ଡାମର, ଦେବ ଡାମର, ଦୁର୍ଗା ଡାମର, ସାରସ୍ୱତ ଡାମର, ବ୍ରହ୍ମ ଡାମର ଓ ଗନ୍ଧର୍ବ ଡାମର । କୁହାଯାଏ, ଡାମର ଆଦି ତନ୍ତ୍ରରେ ମୋହନ, ବଶୀକରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ମାରଣ ଆଦି ଅଭିଚାର ମନ୍ତ୍ର ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଆଦି ଲେଖା ଅଛି ।]
ଦେ. ବିଣ—ଉଦ୍ଧତ; ଅବାଧ୍ୟ—Impertinent.

ଡାମର୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶବର ଶବରୁଣୀମାନେ ଜଙ୍ଗଲରୁ
Ḍāmarā କାଟିବା ଡାଳ କାଠକୁ ଲଦିବେ ବଡ଼ା ବାଙ୍କ ସାବଳ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

(ଡାମେରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରେ ଝୁଲ ବିଡ଼ାକୁ ମଜବୁତ କରିବା ପାଇଁ ପଛଆଡ଼ୁ ତା ମଝିରେ ଗେଞ୍ଜିବା ଖଣ୍ଡିଏ ଲମ୍ବା କାଠ—A long wedge of wood thrust into a bundle of faggots after the fuel is cut and tied into a bundle (to make the bundle tight and ready for being carried on the head).

[ଦ୍ର—ଯେପରି ବଡ଼ିଣା ମୁଠା ବାନ୍ଧି ସାରି ତା ପଛଆଡ଼ୁ ଖଣ୍ଡେ ଚେଞ୍ଚଣା ବା ଖିଲ ପୂରାଇ ବାଡ଼ିଆ ଯାଏ, ସେହିପରି ଏହା କାଠ-ବିଡ଼ାରେ ଦିଆଯାଏ, ମାତ୍ର ଡାମରା ବଡ଼ିଣାର ଖିଲଠାରୁ ବଡ଼ ।]

ଦେ. ବି—ଡାମରା କୁଆ (ଦେଖ)
Ḍāmarā kuā (See)

ଡାମରା କାଉ—ଗ୍ରା ବି—ଡାମରା କୁଆ (ଦେଖ)
Ḍāmarā kāu Ḍāmarā kuā (See)

ଡାମରା କାଉ ରେ ଡାମରା କାଉ
ସତ କିଛି କହୁ କ ଯଶ ପାଉ—ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡାମରା କୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରୋଣ କାକ)—ବଡ଼ କୁଆ—
Ḍāmarā kuā A raven; a large crow; the carrion crow.
ডাঁড় কাক
डोम कौआ [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସାଧାରଣ କୁଆ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ଗାଢ଼-କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।]

ଡାମେଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—କ୍ଷତିପୂରଣ; ଖେସାରତ—
Ḍāmej Damage.

ବିଣ. (ଇଂ. ଡାମେଜଡ୍)—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—Damaged.

ଡାମ୍ଫଣ—ଦେ. ବି—ମୋଟ ଲୁଗା, ବସ୍ତା ଓ ଚମଡ଼ା ଆଦି ସିଲାଇ କରିବାର ବଡ଼ ଛୁଞ୍ଚ; ଫୋଡ଼ଣୀ—Packing needle; big needle for sewing coarse stuff (e. g. gunny); awl.
Ḍāmphaṇa
গুণছুঁচ
सुतार; सुआ
(ଡାଫଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାମ୍ଫଣିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର୍ଭ)—ଧାନ କିଆରିରେ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ଓ ମୂଳିଆଁ ଘାସ—A kind of grass growing in the paddy field.
Ḍāmphaṇiāṅ

[ଦ୍ର—ଏହା ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ବିଲରେ ଉଠେ । ଏହାର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଠାଣିଆଁ କାଣ୍ଡ; ଏହା ଏକ ଫୁଟ ବଢ଼େ, ଅଗ ମୂଳିଆଁ ।]

ଡାମ୍ଫରା—ଦେ. ବି. (ନାଉରି ଭାଷା)—ଦୁଇଟି ଡଙ୍ଗା ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କରିବା—(nautical term) The jamming or collision of two boats.
Ḍāmpharā

ଡାମ୍ବର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡମ୍ବର=ଆଡ଼ମ୍ବର; ବିଳାସ)—ଶୋଭା—
Ḍāmbara Beauty; grace.

ଛନ୍ଦାଲମ୍ବ ଜଳଦ ଡାମ୍ବର
କୋଟି କୋଟି ସଂକୁଳ ଉଦୟ ରୂପର—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ଡାର୍‌ୱିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ନାମ)—ଦାର୍‌ୱିନ୍ (ଦେଖ)
Ḍār-win Dār-win (See)
(ଡାର୍‌ୱଇନ୍; ଡାରୁଇନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାରେ ଡାରେ—ଦେ. ଅ—ଡା ଡା (ଦେଖ)
Ḍāre Ḍāre Ḍā ḍā (See)
(ଡାର ଡାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଲ୍‌ନା—ଦେ. ବି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ଶିଜୁଳା—
Ḍalnā 1. A kind of soupless-curry.
ডালনা ୨ । ଡାଲିରେ ବିଭିନ୍ନ ପରିବା ପକାଇ ଯେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ—2. A curry prepared by boiling pulse and vegetables together.
(ଡାଲ୍ନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଲ୍‌ପୁରୀ—ଦେ. ବି—ବୁଟଡାଲିର ପୂର ଦିଆଯାଇ ଥିବା ପୁରୀପିଠା—
Ḍālpurī A kind of sandwich.
দালপুরী **डालपूरी**

ଡାଲ୍‌ବୁଟ୍—ଦେ, ବି—ଚଗଡ଼ା ଓ ଚୋପା ଛଡ଼ା ହୋଇ ବଗୁରା ହୋଇ ସାମାନ୍ୟ ଭଜା ହୋଇଥିବା ବୁଟ—
Ḍālbuṭ
দালবুঁট Gram fried after being split.
डालबुँट

ଡାଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଲ; ଦଲକ; ଦାରୁ)—୧ । ବୃକ୍ଷଶାଖା—
Ḍāḷa 1. Bough; branch (of a tree).
ডাল্ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଋଣ ଦିଆଯାଇଥିବା ମୂଳଧନ ଉପରେ ହିସାବ ହେବା ସୁଧ—2. (figurative) Interest accruing on capital.
डहना; टहनी; डाल

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି—
3. (figurative) Offspring.

ଡାଲ ଖାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ନୀଚ ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ ଆଦିରସଯୁକ୍ତ ଗୀତ ବୋଲି କରିବା ଏକପ୍ରକାର ନାଚ—A kind of dance by low-caste women.
Ḍāḷa khāi
(ଡାଲଖାଇ ନାଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏଥି ସଙ୍ଗେ ଢାଡ଼ବାଜା ଓ ଯୁଦ୍ଧବାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବାଜୁଥାଏ ଓ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୀତ ବୋଲି ନାଚୁଥାଆନ୍ତି ।]

ଡାଲ ଚିନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାରୁଚିନି)—ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ; ବୃକ୍ଷବିଶେଷର ସୁମିଷ୍ଟ ସୁବାସ ବଳ୍କଳ—Cinnamon; Cinnamonum Zeylanicum; Cinnamoni Bartex.
Ḍāḷa chini
ଡାଲଚିନି
ଡାଲଚେନି } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡାଲଚେଣି

[ଦ୍ର—ଏ ବୃକ୍ଷର ପତ୍ର ମୋଟା ଓ ପତ୍ରର ପିଠି ଚିକ୍କଣ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଜନ୍ମେ । ତେଜପତ୍ରର ଗଛ ଦେଖିବାକୁ ଡାଲଚିନିର ଗଛ ପରି । କେହି କେହି ତେଜପତ୍ର ଗଛର ବକଲକୁ ଡାଲଚିନି ବୋଲି ଭ୍ରମ କରନ୍ତି ।]

ସଂ. ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର; ବା ରଙ୍ଗ;
ତ୍ୱଙ୍ଗ; ଚୋଚ;
ଉତ୍କଟହିତ; ଗୁଡ଼ତ୍ୱକ;
ଦାରୁଚିନି; ଦାରୁସିତା
ডালচিনি; গুড়ত্বক্;

୧	ଋ.	ଉ	ଋ,ଋ	ଞ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	●	ନ

ଦାରଚିନି
दारचिनि;
কলম্বী দারুচিনি
ମ. ଦାଲଚିନୀ
ଗୁ. ତଜ
ତେ. ସନଲଙ୍ଗ;
ତାଲଚିନୀ
ତା. କାରୁଆ; କରୁ
ଫା. ଦାର୍ଚିନୀ
ଅ. ସାଲଖା

ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା କଫ, ବାୟୁ, କଣ୍ଡୁ, ଆମଦୋଷ, ଅରୁଚି, ହୃଦ୍ରୋଗ, ବସ୍ତିରୋଗ, ବାତଜନିତ ଅର୍ଶ, କ୍ରିମି, ପୀନସ ଓ ଶୁକ୍ରରୋଗ ନାଶକ । ଏହା ମୁଖଶୋଷ ଓ ତୃଷ୍ଣା ନିବାରକ । ଡାଲଚିନିକୁ ଘୋରି କପାଳରେ ଲଗାଇଲେ ମୁଣ୍ଡବିନ୍ଧା ଭଲ ହୁଏ । ଡାଲଚିନି ତୈଳ ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହା ପାନ ଓ ତରକାରୀର ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଡାଲଭଙ୍ଗା କୋଶ—ଦେ. ବି—ଡାଲ ଖଣ୍ଡେ ଭାଙ୍ଗି ହାତରେ ନେଇ Ḍāla-bhangā kosa ଯେତେଦୂର ପଥ ଗଲା ପରେ ତାହା ଝାଉଁଳି ଡାଲଭାঙ্গাকোশ ପଡ଼େ ସେତିକି ଦୂରତ୍ୱ; ପ୍ରାୟ ୩ମାଇଲ — A distance of about 3 miles rougly determined by the withering of a fresh branch which a traveller carries during the journey.

ଡାଲ ଭୂତ—ଦେ. ବି—ଦୋଲଆଦି ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ବାଳକମାନେ Ḍāla bhūta ଦେହରେ ଡାଲ ଓ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ାଇ ଯେଉଁ ଭୂତ ଆକୃତି ଧରି ନାଚନ୍ତି—A mask consisting of leaves and branches tied round the body of the dancer.

ଡାଲମା—ଦେ. ବି—ମୁଗ ବା ହରଡ଼ ଡାଲି ସଙ୍ଗେ ପରିବା ପକାଇ Ḍālamā କସିଥିବା ତରକାରୀ; ଡାଲନା—A sort of curry prepared by boiling vegetables with pulse.

ଡାଲ ମାକୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଏକ ଡାଲରୁ ଅନ୍ୟ ଡାଲକୁ Ḍāla mākuṛḍi ମାକଡ଼ଙ୍କ ପରି ଡେଇଁ ଖେଳିବା ପିଲାମାନଙ୍କ ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ —1. A game played by boys by jumping from bough to bough like monkeys.
ଡାଲମାକଡ଼ୀ } ଡାଲମାଙ୍କୁଡ଼ୀ } ଅନ୍ୟରୂପ ଡାଲମାକୁଡ଼ୀ }
चिलहबाड़ा

୨ । ଏକଡାଲରୁ ଅନ୍ୟ ଡାଲକୁ ଡେଇଁବା ମାକଡ଼; ଶାଖାମୃଗ—2. Monkey.

୩ । ପିଲାମାନେ ଦେହରେ ଡାଳପତ୍ରର ଗୁଡ଼େଇ ହୋଇ ନାଚିବା ଖେଳ; ଡାଲଭୂତ—3. A dance performed by boys putting a cloak of leaves and branches round the body.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ମେଘ ବର୍ଷା ନ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ପିଲାର ସବାଙ୍ଗକୁ ଜାମୁଡାଲରେ ଗୁଡ଼ାଇ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ବେଙ୍ଗ ରଖି ବାଜା ବଜାଇ ଗାଁରେ ବୁଲାଇବା ଖାତ—A boy covered over with branches of black-berry tree and going round the village, carrying a frog on the head, to invite rain in seasons of draught.

[ଦ୍ର—ସେହି ପିଲାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଇନ୍ଦ୍ରରାଜାଙ୍କ ନାମ କରି ସମସ୍ତେ ହଳଦ ପାଣି ଢାଳନ୍ତି । ଏହିପରି କଲେ ଗଡ଼ଜାତଆ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଶୀଘ୍ର ଇନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷା କରିବେ । ସେହି ସଜ୍ଜିତ ବାଳକକୁ ଡାଲମାକୁଡ଼ୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡାଲ ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବୃକ୍ଷାଦି) ବହୁତୁରକୁ ଶାଖା ବିସ୍ତାର Ḍāla melibā କରିବା—1. To send forth or spread ডাল মেলান out branches (said of trees).
डाल फैलाना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ଜନ୍ମ କରିବା—[ଡାଲ ମେଲ୍ଲ(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. (figurative) To bring forth a bevy of offsprings.

୩ । ପୁଅ, ଝିଅ, ନାତି, ଅଣନାତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି କରିବା—3. To multiply (in progeny).
(ଯଥା—ଅଶି ବର୍ଷର ବୁଢ଼ୀ ଡାଲ ମେଲି କରି ବସିଛି ।)

୪ । ନାନାଆଡ଼େ ନାନା ସମ୍ପର୍କ ଲଗାଇବା—4 To spread out one's connection to various branches or points.

ଡାଲ ରତ୍ନ—ଦେ. ବି. (ବୃକ୍ଷ ଶାଖାର ଭୂଷଣ; literally that which Ḍāla ratna is an ornament to the branches)—କୋଇଲି—The cuckoo.

ବିଣ—ଯେ (ଯେଉଁ ପକ୍ଷୀ) ବୃକ୍ଷ ଡାଲରେ ବସି ସୁସ୍ୱରରେ ଗାନ କରିବାଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷ ଡାଲର ରତ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଡାଲକୁ ମଣ୍ଡି ଦିଏ—(a bird) Adorning the branch of a tree when he perches on it and pours forth melodious tunes.

କୋଇଲି ଲୋ ! ଡାକିଲେ କପେ ଯେତେ ଶାପ,
ଡାଲରତ୍ନ ଶୁଅ ପ୍ରାୟେ ଭଣୁଥାନ୍ତ ହରି ଲୋ କୋଇଲି !
ମାରକଣ୍ଡ ଦାଶ, କେଶବ କୋଇଲି ।

ଡାଲ ସିଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Ḍāla singa Name of a wild tree (Haines).
(ଭୁମାର ଚକଣୀ—ଅନ୍ୟନାମ)

ଡାଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡଲ୍ଲକ=ବଂଶାର୍ଦ୍ଧ ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—Ḍālā ୧ । ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡୁଡ଼ି; ଟାଟି—1. A large tray of ডালা wicker work.
डाल, डलिया ୨ । ଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ଫୁଲଆଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ବାଉଁଶ ନିର୍ମିତ ଅଗଭୀର ପାତ୍ର—2. A shallaw tray for keeping flowers and offerings.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ডালী ୩ । (ଡାଲିମାନଙ୍କରେ ଏସବୁ ପଠା ଯାଉଥିବାରୁ) ସିଧା;
डाली ସଖା; ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ହାକିମହୁକୁମା, ଅତିଥି, ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ଭୋଟଦାତାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆଦର, ସମ୍ମାନ, ଅନୁଗ୍ରହ ଓ ଇଲେକ୍ସନ୍ ଭୋଟ୍‌ରେ ଆକର୍ଷଣାର୍ଥ ବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ବଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ପଠାଯିବା ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଢୌକନ ବା ଭେଟି—3. Dalee; present of fruits etc sent to relatives, friends, officials and voters on special or festive occasions or before elections.

୪ । ବାକ୍ସ ବା ପେଡ଼ି ଆଦିର ଢାଙ୍କୁଣୀ—
4. The cover of a box or basket.

୫ । ବାକ୍ସ, ଟେବିଲ୍ ଓ ଅଲମାରି ଆଦିର ଦରଜ—
5. The drawyer of a box, table or almira.

ଡାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ; ଓ. ଡାଳଶବ୍ଦରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରାର୍ଥେ ଇ)—
Ḍaḷi ୧ । ଛୋଟ ଡାଳ—1. Small branch.
ডাঁটা, ডালাপালা ତୋରଣୀ ପ୍ରାନ୍ତେ ପଞ୍ଚ ଡାଳ ।
डाल, टहनी ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ଶାଖା ବା ଡାଳ ଆକୃତିରେ କରାଯିବା ଚିତ୍ର—
2. Painting or picture drawn in the shape of branches.

୩ । ସବାରି ଓ ଗାଡ଼ିର ଆଗ ପାଖରେ ଲଣ୍ଠନ ଟାଙ୍ଗିବା ନିମନ୍ତେ ଏବଂ କାନ୍ଥରେ ଦେବାଲ୍‌ଗିରି ଟାଙ୍ଗିବା ନିମନ୍ତେ ବୃକ୍ଷଶାଖାକୃତି ଯେଉଁ ବକ୍ର ଧାତୁମୟ ଶଲାକା ଲାଗିଥାଏ—
3. A metal bracket attached to a carriage, palki or wall to put lanterns on it; bracket-like pegs.

୪ । ତରାଜୁର ଦଣ୍ଡୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅର୍ଦ୍ଧ—4. The half portion of a weighing yard on each side of the pivot or central hole.

୫ । ନିଆଁ ଜଳୁଥିବା ହାଣ୍ଡିଇ—5. An earthen pot with fire burning in it; fire-pan.

୬ । ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ—7. Burning fire.

୭ । ଏକପ୍ରକାର ପାରିଧି ବା ଶିକାର ପ୍ରଣାଳୀ; ଡାଳି ପାରିଧି; ଡାଳି ବେଣ୍ଟ (ଏଥିରେ ଶିକାରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଜଳନ୍ତାନିଆଁର ହାଣ୍ଡିଇ ରଖି ବଣରେ ବୁଲନ୍ତି ଓ ଅଗ୍ନିଶିଖାକୁ ଦେଖି ମୃଗମାନେ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁକ ବା ଧନୁ ମାରନ୍ତି)—7. A kind of hunting (in which a burning fire-pan is carried over the head, when wild animals (deer) are attracted by the moving light and are shot down when they come near).

ଜଳେ କି ତହିଁ ଜ୍ୱଳନ କାମ ଡାଳି ବହି
ଅଗ୍ନିଶିଖା ଉପମାକୁ ସେ ବାମା ଲଭଇ । ଭକ୍ତ. ଲବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡାଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ; ଦଳିତ; ଦାଲ; ଦାଲୀ=ଶମୀଧାନ୍ୟ)—
Ḍali ୧ । ଭଗଡ଼ା ମୁଗ ଆଦି ଶସ୍ୟ—1. Split pease.
ডাল, ডাইল; [ଦ୍ର—ଭଗଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟର ନାମ ପରେ
দাইল, ডালি ଏହି ପଦ ବସେ । ଯଥା—ମୁଗଡାଲି, ବିରିଡାଲି,
डाल ହରଡ଼ଡାଲି, ଖେସାରିଡାଲି ଇତ୍ୟାଦି ।]

୨ । ଭଗଡ଼ା ଓ ଚୋପାଛଡ଼ା ମୁଗଆଦିର ତିଅଣ; ଡାଲି ତିଅଣ; ଡାଲ୍‌ମା—2. Soup made of split pease.

ডালী ୩ । ଡାଲି; ବନ୍ଧୁ ଆଦିଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରିତ ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ
डाली ସମ୍ବଳିତ ଉପଢୌକନ—3. Present of fruits and victuals sent to friends in a tray; dalee.

ଦେଇଅଛନ୍ତି ଡାଲି ଭରି ମେବା ନାନା । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶସ୍ୟାଦି ରଖିବା ପାଇଁ ବେତ ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆର ବଡ଼ ଟୋକେଇ—
Big wicker-baskets for storing grain.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶବରମାନେ ରାଜା ବା ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପରିବା ଆଦି ଭେଟି ଦିଅନ୍ତି; ଭେଟି—
Vegetables and fruits presented to the Raja or officials by Śabaras or people living in jungles.

ଡାଳିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ ବା ଦାରୁ)—୧ । ଛୋଟ ଡାଳ—
Ḍāḷiā 1. Small branch.
ডালপালা ୨ । ପତ୍ରବର୍ଜିତ ସରୁଡାଳମାନ—2. Small boughs
टहनी or branches when shorn of leaves.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମାଟିତିଆରି କ୍ଷୁଦ୍ର କଳସି; ଘଡ଼ି—
Small earthen water jug.

ଡାଲିଆ—ଦେ. ବି—ବେତ ବାଉଁଶ ଆଦିରେ ବୁଣା ଛୋଟ ଡାଲି—
Ḍāliā Small trays of wicker work.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡମା (ଦେଖ)
Ḍhamā (See)

ଡାଳି ଉ(ଓ)ରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାଞ୍ଚସେଣିଆଁ ବା
Ḍāḷi u(o)rā ସାତସେଣିଆଁ ଘରର ସର୍ବ ନିମ୍ନ ଉରାର ଉପରେ (ଡାଳିକ ଉରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେଉଁ ଉରାମାନ ଥାଏ—The lesser cross-beams in a five-plated or seven-plated thatched house.

ଡାଳି କାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ+କାଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ କାଠ ସରୁଆ ଓ
Ḍāḷi kāṭha ସଳଖ; ଯେଉଁ ଡାଳରେ ଗଣ୍ଠି ନ ଥାଏ—
टहना Long slender pieces of wood which consist of branches having no warts or joints on them.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଈଅ	ଉ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ଡାଳ କୁଆ—ଦେ. ବ—ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମ୍ୟ କାକ—
Ḍāli kuā Ordinary crow; the house-crow.
कांग **कौआ**
(ଡାଳି କାଉ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଲକ୍ଷ କୋଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ; ନୂଆଗଡ଼, ଦଶପଲ୍ଲା, ଖଣ୍ଡପଡ଼ା)
Ḍaliksha koli ବ—ପିଜୁଳି—Guava.
(ଡାଲକ୍ଷ୍ୟ କୋଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଲ ପଣସ—ଦେ. ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ପଣସ (ଏହା ସାଧାରଣତଃ
Ḍāli panasa ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ ନ ଫଳି ଡାଳରେ ଫଳେ)—
A kind of jack-fruit which is borne on the branches of the tree (instead of on the trunk).
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ପଣସ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ।]

ଡାଲ ପାରଧି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ମୃଗୟା;
Ḍāli pāridhi ଯହିଁରେ ଶିକାରୀମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଡାଲ ବା ଜଳନ୍ତା
ଡାଲ ଢୋର } ଅନ୍ୟରୂପ କାଠର ଉମ୍ବେଇ ଯେଉଁ ବନରେ ବୁଲି
ଡାଲ ବେଣ୍ଟ } ପାଖକୁ ଆସିବା ମୃଗମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରିବା
ସ୍ୱୀତି—A kind of hunting in which animals are attracted by a burning fire-pan carried by an attendant on the head and are killed by the hunter when they come near.

[ଦ୍ର—ଡାଲପାରଧିରେ ଶିକାରୀର ଅନୁଚର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଜଳନ୍ତା କାଠର ଉମ୍ବେଇ ରଖି ସେ ଉମ୍ବେଇ ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକଡ଼ିଆ ଡାଟି ବାନ୍ଧି ଆପଣା ଅଣ୍ଟାରେ ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ନାଚି ନାଚି ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲୁଥାଏ ଓ ତା ପଛରେ ଶିକାରୀ ବନ୍ଧୁକ ବା କାଣ୍ଡ ଧରି ଚାଲୁଥାଏ । ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନେ ସେହି ଗତିଶୀଳ ଆଲୋକ ଓ ଘଣ୍ଟି ଘାଗୁଡ଼ିର ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ନିକଟକୁ ଆସିଲେ ତା ପଛରେ ଥିବା ଶିକାରୀ ସେମାନଙ୍କୁ ବାଣ ବା ବନ୍ଧୁକ ମାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ମସାଲ (ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରିକ୍ ଟର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟ୍) ଦ୍ୱାରା ମୃଗମାନଙ୍କୁ ନିକଟକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଡାଲପାରଧି କରା ଯାଉଅଛି ।]

ଡାଲ ପୋହ(ହେ)(ହୋ)ଲା—ଦେ. ବ. (ସ. ଦଳ ଓ ପ୍ରବାଳ)—
Ḍāli poha(he)(ho)lā ୧ । ମାଳାରେ ଗୁନ୍ଥା ଯିବା ଲମ୍ବ-
लंबा पला ଲମ୍ବ ଗଡ଼ରେ କଟା ହୋଇଥିବା ପ୍ରବାଳଖଣ୍ଡ;
लम्बा मुंगा ବୃକ୍ଷବତ୍ ପ୍ରବାଳର ଡାଳ ବା ଶାଖାରୁ କଟା ହୋଇଥିବା ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଖଣ୍ଡମାନ—1. Long pieces of coral used for stringing into necklaces.

[ଦ୍ର—ପ୍ରବାଳ ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବଙ୍କ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗଠିତ ସ୍ତରମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ଅଟେ । ତାହା ଦେଖିବାକୁ ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ ପରି । ସେହି ଶାଖାରୁ ସରୁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଶାଖାବିସ୍ଥାନ ଖଣ୍ଡମାନ କାଟିଲେ ତାହାକୁ ଡାଲ ପୋହଲା ଓ ଗୋଲ, ମୋଟା ଏବଂ ଗଣ୍ଠିଆ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡି ପୋହଲା ବୋଲାଯାଏ । ଏ ଡାଲ ପୋହୋଲର ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ଗୁନ୍ଥି କଣ୍ଠି ବା ମାଳ କରାଯାଏ ।]

୨ । ଏକଜାତୀୟ ନାଲି ଓ ଲମ୍ବା ଧାନ—
2. A species of paddy (red and long).

ଡାଲବି—ଗ୍ରା. ବ—ଡାଲିମ୍ବ (ଦେଖ)
Ḍālibi Ḍālimba (See)

ଡାଲି ବେଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଡାଲି ପାରଧି (ଦେଖ)
Ḍāli benṭa Ḍāli pāridhi (See)

ଡାଲି ଭାତ—ଦେ. ବ. (ସ. ଦଳ + ଭକ୍ତ)—
Ḍāli bhāta ୧ । ଭୋଜନାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଡାଲି ଓ ଭାତ—
दाल भात 1. Boiled pulse and rice used for
डाल भात meal.
୨ । ଶୂଦ୍ର ଘରର ଖିଆ ପିଆ—
2. A Śūdra's caste-dinner.
[ଦ୍ର—ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜିରେ 'ଖିରି ଓ ପିଠା' ଆଦି ସାମଗ୍ରୀ ଖାଇବାକୁ ମିଳେ ଓ ଗରିବ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜି ବା ଜାତିଭାତରେ ଜାତିଭାଇଙ୍କୁ 'ଡାଲି ଓ ଭାତ' ଖାଇବାକୁ ମିଳେ । ଏଥିପାଇଁ 'ଡାଲିଭାତ'ର ଏକ ଅର୍ଥ ଦାଣ୍ଡିଆ ଓ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କର ଜାତିଭାଇମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଭୋଜି । ବଡ଼ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭୋଜିକୁ ଖିରି ପିଠା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡାଲିମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଡାଲିମ୍ବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍālima (etc) Ḍālimba etc. (See)

ଡାଲି ମହୁ—ଦେ. ବ—ଗଛର ଡାଲରେ ମହୁମାଛିମାନେ ବାନ୍ଧିଥିବା
Ḍāli mahu ଫେଣାରୁ ସଂଗୃହୀତ ମହୁ—Honey from hives
डालमधु made on branches of trees.
[ଦ୍ର—ମହୁମାଛିମାନେ ମହୁ ଫେଣା କରିବା ସ୍ଥାନବିଶେଷର ନାମ ଅନୁସାରେ ମହୁର ନାମ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଯଥା—କାନ୍ଥମହୁ, କୋରଡ଼ ମହୁ, ଡାଲ ମହୁ, ବାଉଁଶ ମହୁ । ମହୁମାଛିମାନଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ମହୁର ନାମ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଯଥା—ବାଘୁଆ, କଲୁଟି । ଫେଣାର ଆକାର ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ବଣ୍ଟଣୀ, ସାତ-ଫେଣିଆ ଇତ୍ୟାଦି ନାମକରଣ ହୋଇଥାଏ ।]

ଡାଲିମା—ଡାଲିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍālimā Ḍālimbā (See)

ଡାଲି ମାକୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବ—ଡାଲ ମାକୁଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Ḍāli mākurḍi Ḍāla mākurḍi (See)
(ଡାଲ ମାକଡ଼ୀ, ଡାଲ ମାଙ୍କଡ଼ୀ, ଡାଲ ମାଙ୍କୁଡ଼ୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡାଲି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଲଙ୍ଗଳମୁଣ୍ଡା ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଅଂଶର
Ḍāli mundā କାଠରୁ ତିଆରି ନ ହୋଇ ଗଛର ଡାଲି କାଠରୁ ତିଆରି ହୋଇ ଥାଏ—Plough made from the branch portion of a tree (and not from its trunk.)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ପେଜ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

ଡାଳମ୍ବ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାଡ଼ିମ୍ବ, ଦାଳିମ୍ବ, ଦାଡ଼ିମ)—
Ḍāl̲imba ୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅମ୍ଳମଧୁର ରୁଚିକର ବହୁବୀଜ ଫଳ ଓ ବୃକ୍ଷ—
ସଂ. କୁଚଫଳ, ରକ୍ତବୀଜ, ବୃନ୍ତଫଳ — 1. Pomegranate (fruit and tree) Punica Granatum.
ଡାଲିମ, अनार
अनार, दाड़िम
ତେ. ଦାନିମ୍ମ
ଫା. ଅନାର
[ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ସରୁ ଓ ବୁଦାଳିଆ ଓ ଫୁଲ ନାଲି । ଏ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ଦେଖାଯାଏ । ବାଲିଆ ମାଟିରେ ଏ ଗଛ ଭଲ ରୂପେ ବଢ଼େ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଡାଳମ୍ବର ମଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ ଟାଣୁଆ ଅଂଶ ବା ଦାନା ନ ଥାଏ ତାକୁ 'ବେଦାନା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଯହିଁର ମଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ ଟାଣୁଆ ଦାନା ଥାଏ ତାହାକୁ ଅନାର ବୋଲାଯାଏ । କାବୁଲ ଆଦି ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳର ଡାଳମ୍ବ ବଡ଼ ଓ ସୁମିଷ୍ଟ ଏବଂ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଏ ଫଳ ଆମ ଦେଶକୁ ଆମଦାନି ହୁଏ । ସୁପକ୍ୱ ଫଳ ନ ଫାଟି ବହୁ ଦିନ ରହେ । ଡାଳମ୍ବ ମଞ୍ଜିଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର, ସୁଗଠିତ ଓ ସୁନ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ସୁନ୍ଦର ଦାନ୍ତକୁ କବିମାନେ ଡାଳମ୍ବ ମଞ୍ଜି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଥାଆନ୍ତି ।]

୨ । (ଡାଳମ୍ବ ଉପରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇଲେ ଯେପରି ଦେଖାଯାଏ ସେହିପରି ଦେଖା ଯିବାରୁ) ଗୁଣ୍ଡିଲବଟାକୁ ଘିଅରେ ପୁଆଇ କରାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଲଡ଼ୁ— (ଏହାର ଆକାର ଆତ ଫଳ ପରି)—
2. A kind of sweatmeat prepared by frying flour paste in ghee (having the appearance of custard apple).

୩ । ଏକ ଜାତୀୟ କଦା ପଥର ଯହିଁରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ରୁଅ ବା ଠୋପାମାନ ଦେଖାଯାଏ—
3. A kind of stone having coloured spots on it; spotted lime stone.

[ଦ୍ର—ଏ ପଥର ନରମ ଓ ଟାଣ ହେବାରୁ ଏଥିରେ ଶୀଳ, ଚନ୍ଦନ-ପେଡ଼ି, କୁଣ୍ଡ, ଖଲ ଆଦି ତିଆରି କରାଯାଏ ।
ଯେଉଁ ପଥରରେ ନାଲି ଠୋପି ଦେଖାଯାଏ ତାକୁ ରଙ୍ଗ ଡାଳମ୍ବା ବୋଲାଯାଏ । ସେହିପରି କଳା ଡାଳମ୍ବା ଆଦି ନାମକରଣ ହୁଏ ।]

୪ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମର୍କଟ ସେନାପତି—
4. Name of a monkey general.
ବଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ କଞ୍ଚନ ଡାଳମ୍ବ ଉଡ଼ୁପୁଚ୍ଛ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଡାଳମ୍ବ ଦଶନା—ଦେ.ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଦାଡ଼ିମ୍ବ + ଦଶନ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର
Ḍāl̲imba daśanā ଦାନ୍ତ ଡାଳମ୍ବ ମଞ୍ଜିପରି ସୁନ୍ଦର—
A woman having teeth as graceful as the pomegranate seed.

ଡାଳମ୍ବ ମନଶିଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦାଡ଼ିମ୍ବ ମନଃଶିଳା)—
Ḍāl̲imba manaśil̲ā ଏକ ପ୍ରକାର ମନଃଶିଳା—
(ଡାଳମ୍ବା ମନଶିଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of red arsenic.

ଡାଳମ୍ବା—ଦେ. ବି—୧ । ଡାଳମ୍ବ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)
Ḍāl̲imbā 1. Ḍāl̲imbā 2 & 3 (See)
୨ । ଡାଳମ୍ବ ମନଶିଳା (ଦେଖ)
2. Ḍāl̲imba manaśil̲ā (See)

ଡାଲି ରୁ(ରୋ)ଟୀ—ଦେ. ବି— ୧ । (ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଦେଶବାସୀଙ୍କର
Ḍāli ru(ro)ṭi ଖାଦ୍ୟର ୨ଟି ପ୍ରଧାନ ସାମଗ୍ରୀ) ଡାଲି ଓ ରୁଟୀ—
दालरुटी — 1. Soup of pulses and bread; the (two chief ingredients of the food of the people of Northwestern India).
डालरुटी
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜୀବିକା—
2. (figurative) Livelihood.

ଡାଳି ହଳଦି—ଦେ. ବି (ଦାରୁହରିଦ୍ରା)—ଦାରୁହରିଦ୍ରା; ଦାରୁହଳଦି—
Ḍāl̲i hal̲adi A medicinal plant of yellowish wood; Berberis Aristala; Cascinium Fenestratum.
दारुहरिद्रा
दारुहल्दी
ତେ. ମାନପସୁପୁ
ତା. ମରମଞ୍ଜିଲ
ମ. ଦାରୁହଳଦ
ଗୁ. ଦାରୁହଲଦର
ଫା. ଦାରଚୋବ
ଆ. ଦାରୁହଲଦ୍
[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର କଣ୍ଟକୀ କ୍ଷୁପବିଶେଷ । ଏହାର କାଠ ଓ ମୂଳ ହଳଦିଆ, ପିତା ଲାଗେ; ମୂଳ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ନେତ୍ର-ରୋଗ, କର୍ଣ୍ଣରୋଗ ଓ ମୁଖରୋଗବିନାଶକ ।]

ଡାଳୁଅ—ଦେ. ବି—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଏକପ୍ରକାର ଧାନ; ଦାଳୁଅ—
Ḍāl̲ua A species of paddy grown in summer.
(ଦାଳୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଧାନର ଚାଉଳ ମୋଟା ଏବଂ ଗୁରୁପାକ । ଖରାଦିନେ ଲୋକଙ୍କୁ ପାଣି ବୁହାଇ ଏ ଧାନ ଫସଲକୁ ବଞ୍ଚାଯାଏ । ଡାଳୁଅ ଲାଗି କନାଶିରୀ ପାଣି ପିଇବା ନ୍ୟାୟ—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଲୋକେ ଡାଳୁଅ ଫସଲକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ବିଲକୁ ପାଣି ବୋହିବାରୁ ଉକ୍ତ ବିଲଆଳିରେ ଥିବା କନାଶିରୀ ଗଛ ମଧ୍ୟ ପାଣି ପାଇ ବଞ୍ଚିଯାଏ । ସେହିପରି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପକାର ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯଦି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପକୃତ ହୁଏ, ତେବେ ଏହି ପ୍ରବଚନ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ଡାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡାଶ୍)—ଲେଖିବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଶିଷ୍ଟ
Ḍās ବିରାମ-ଚିହ୍ନସୂଚକ ଏକପ୍ରକାର ଗାର (—);
ड्याश — ୨ଟି ପରସ୍ପରସମ୍ବଦ୍ଧ ଶବ୍ଦର ସଂଯୋଜକ ଚିହ୍ନ—
ड्याश — Dash.
(ଡ୍ୟାସ୍, ଡେସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦର କେତେକ ଅଂଶ ଏକ ଧାଡ଼ିରେ ଥାଇ ଜାଗା ନ ଅଣ୍ଟିଲେ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଡାସ୍ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ଧାଡ଼ିରେ ବାକି ଅଂଶତକ ଲେଖାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବାମରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଲମ୍ବ ଗାର ।]

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ଡାହ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଦାହ (ଦେଖ)
Ḍāha Dāha (See).
ଦାହ୍, ডাহ্

ଡାହକ—ଦେ. ବି—ଦାହକ (ଦେଖ)
Ḍāhaka Dāhaka (See).

ଡାହା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ଦାହ (ଦେଖ)
Ḍāhā Dāha (See).
ଡାହା ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ରସାଣ ହେମପାତ୍ରେ ଛିଦ୍ର କ ମାଣିକ୍ୟ ମଣି ରେ ।
ଉକ୍ତ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡାହାକ—ଦେ. ବି—ଦାହକ (ଦେଖ)
Ḍāhāka Dāhaka (See).

ଡାହାଙ୍ଗିରି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କାଣ୍ଟ ଥିବା ଲୁଣି ମାଛ—
Ḍāh āngiri A class of edible salt-water fish (found in the sea near Puri and in the Chilka lake).

ଡାହାଣ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଦକ୍ଷିଣ; ମୂଳ: ପ୍ରା. ଡାହିଣ; ଦକ୍ଷ= କର୍ମଠ; ଡାହାଣ ହାତ ବାମ ହାତ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ କର୍ମଠ ଥିବାରୁ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଅଙ୍ଗର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ (ଅଙ୍ଗ); ଖାଇବା (ହାତ; ଗୋଡ଼)—
Ḍāhāṇa
ডাইন, ডাহিন, ডান ডাঁনি
दाहिन
ବାଆଁ, ବାଆଣ } ବିପରୀତ
1. Right(side of the limbs).
(ଯଥା—ଡାହାଣ ହାତ, ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ ।)
୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଥିବା—
2 Belonging to the right side of a person.
(ଯଥା—ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣ ବଳଦ ।)
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବଦିଗକୁ ମୁହଁ କରି ଠିଆ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗମାନ ଦକ୍ଷିଣଦିଗକୁ ରହେ ତାକୁ ଦକ୍ଷିଣ ବା ଡାହାଣ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣ ବା ଡାହାଣ ହାତରେ ଖାଉ ଥିବାରୁ ଡାହାଣ ହାତକୁ ଖାଇବା (ଖାଇଲା, ଖାଇବା) ହାତ ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀରର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଉକ୍ତ ଡାହାଣ ହାତ ଅଛି ସେହି ପାଖକୁ ଓ ସେହି ପାଖର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଡାହାଣ ବା ଖାଇବା (ଖାଇବା, ଖାଇଲା) ବୋଲାଯାଏ ଯଥା—ଖାଇବା ଗୋଡ଼; ଖାଇବା କାନ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଡାହାଣ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣ ଚକ ଗଡ଼ିବା ବେଳେ
Ḍāhāṇa paṛiā ଖାଲରେ ପଡ଼ିଯିବା ଅବସ୍ଥା—The state of the right wheel of a cart moving on a lower plane than the left one.

ଡାହାଣ ବାଆଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦକ୍ଷିଣ + ବାମ)—
Ḍāhāṇa bā-āṇa ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମପାର୍ଶ୍ୱ—
Right and left sides.
ବିଣ—ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Situate on the right and on the left sides.

ଡାହାଣ ବାଆଣ ବୋଦା—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ଗଡଜାତ) ବି—କୌଣସି
Ḍāhāṇa bā-āṇa bodā ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଆଗରେ ଏକସମୟରେ ବଳି
(ଡାହାଣ ବାହାଣ ବୋଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦିଆଯିବା ଦୁଇଟି ବୋଦା ବା ପଶୁ—Two victims killed simultaneously before a Goddess.
[ଦ୍ର—ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବଳି ଦେଲେ ସେ ଯେଉଁ ପରି ପ୍ରସନ୍ନ ହେବେ, ଦୁଇଟି ବଳି ଦେଲେ ତଦପେକ୍ଷା ବେଶି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ବେଶି ବର ଦେବେ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସରେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଡାହାଣ ବାଆଣ ବୋଦା ଯାଚନ୍ତି ।]

ଡାହାଣହାତ ଚଳିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—
Ḍāhāṇahāta chaḷibā 1. Meals.
दक्षिणहस्त चाला
୨ । ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନ; ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ—
2. Livelihood; sustenance.

ଡାହାଣହାତ ଚଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋଜନ କରିବା—
Ḍāhāṇahāta chaḷibā To eat or take one's food.
दक्षिणहस्त चालान
[ଡାହାଣ ହାତ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡାହାଣା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସଂ. ଡାକିନୀ=ଦେ. ଡାହାଣୀର ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ
Ḍāhāṇā ଡାହାଣା)—୧ । ଖାଦ୍ୟଲୋଲୁପ; ଉତ୍ପାତ; ଯେ ଅନ୍ୟ
(ଡାହାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟକ୍ତିର ଖାଇବା ପଦାର୍ଥ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ; ଯେ ଖାଇବା ଲୋକର 'ପେଟରେ ପଶେ'—
1. Yearning after or casting wistful glances on another man's food.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଯେବେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ କେହି (ଡାହାଣା ପୁରୁଷ ବା ଡାହାଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ ତେବେ ସେ ଖାଦ୍ୟକୁ ଖାଇଲେ ପେଟ ଅସୁଖ ହୁଏ ବା ପେଟ ଫାଟେ । ଡାହାଣା ବା ଡାହାଣୀ ଅମୁକ ଲୋକର 'ପେଟରେ ପଶିଛି' ବା ଖାଦ୍ୟରେ 'ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଛି' ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି । ପୁରୁଷ ଡାହାଣାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀ ଡାହାଣୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅଧିକ ଉତ୍କଟ । ଡାହାଣୀ ଛଟକ ଜୋଗୁ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ବା ଜୀବ (ଶିଶୁ, ଯୁବତୀ) ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ ବା ତାକୁ 'ଖାଇ ଦିଏ'—2. One who casts wistful or covetuous glances at a beautiful infant or lady.

ଡାହାଣିଆଁ (ଆ)—ଦେ.ବିଣ—୧ । ବହୁଲୋକ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ
Ḍāhāṇiāñ(ā) ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାରୁ ତାହା ସୁସ୍ୱାଦୁ ଲାଗେ ନାହିଁ; ଅଧିଦୃଷ୍ଟିଆ —1. (food) Spoiled by being exposed to the public gaze.
(ଯଥା—ହାଟରେ ମାଛସବୁ ଡାହାଣିଆଁ ହୋଇଗଲାଣି ।)

୨ । କୃଶ (ଯେଉଁ ଶିଶୁକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଥାଏ ତାହା ପରି କୃଶ)—2. Weak and emaciated.

୩ । ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ—
3. Belonging to the right side.
(ଯଥା—ହଳ ବା ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣିଆଁ ବଳଦ ।)

ଡାହାଣିଆଁ ଖର—ଦେ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ପଡ଼ିବା
Ḍahāṇiāñ kharā   ଖର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—The slanting rays of the sun just before it sets down.

ଡାହାଣିଆଁ ଦିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ) ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଓ
Ḍahāṇiāñ disibā   ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯିବା—To look pale and emaciated.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଯେଉଁ ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ ବା ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଡାହାଣୀ ଖାଇଥାଏ ବା ଶୋଷିଥାଏ ତାହା ଶୁଖିଯାଏ ଓ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।]

ଡାହାଣିଆଁ ପୋକ—ଦେ. ବି—କାଠି ପୋକ (ଦେଖ)
Ḍahāṇiāñ poka   Stick insect; Diapheromera Famorata.

ଡାହାଣିଆଁ ବଳଦ—ଦେ. ବି—ବେଙ୍ଗଳାର ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ
Ḍahāṇiāñ baḷada   ଯୋଖି ହୋଇଥିବା ବଳଦ—The bullock which is tethered to the end of the tether during paddy-treading operation.

ଡାହାଣୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଡାକିନୀ)—୧ । ଡାକିନୀ; ଯୋଗିନୀ; ଅପ-
Ḍahāṇi   ଦେବତା; କାଳୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ସହଚରୀ—
ডাইন্, ডাইনী   1. An evil spirit (female); an
डाइन , चुडैल   evil Deity; one of the 64 Joginis attending on Goddess Kāḷi.

୨ । ପିଶାଚୀ—2. A female ghost.

टोनहोई   ୩ । ଗୁଣୀ ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଙ୍ଗମା ସ୍ତ୍ରୀ—
3, A woman versed in sorcery or blackart.

୪ । ଡଙ୍କୁଣୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପରର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ବା ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ ପ୍ରତି ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ; ମାୟାବିନୀ—
4. Sorceress; witch; a woman who casts longing glances on a dainty article of food or on a fine-looking infant.

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଜଣେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ଇତର ଜାତୀୟା କୁରୂପା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କେହି କେହି ଡାହାଣୀ କହନ୍ତି । ଏମାନେ ସୁନ୍ଦର ଶିଶୁ, ଗାଈ ପଶୁ କିମ୍ବା ଭଲ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଖିଲେ ତତ୍ପ୍ରତି ଏପରି ଲୋଲୁପ କୁଦୃଷ୍ଟି ପକାନ୍ତି ଯେ ତଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟ ଜୀବଟି ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମରିଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ ଯେ ଖାଏ ତାର ମଧ୍ୟ ଝାଡ଼ା ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ କହନ୍ତି ଯେ ଡାହାଣୀ ମୋ ପିଲାର ପେଟରେ ପଶି ପେଟ କୋରି ପକାଉ ଅଛି ବା ମୋ ପିଲାଟିକୁ ଡାହାଣୀ ଖାଇଗଲା ବା ମାରିପକାଇଲା, ଏ ଖାଦ୍ୟକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି କରିଛି । ଡାହାଣୀମାନେ ଆପଣା ଦେହ ସଙ୍ଗେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଶିଶୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ ନଡ଼ା (ଯାହା କି ଡାହାଣୀଙ୍କ ଦେହକୁ ଯୋଗ କରିଥାଏ) ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଶିଶୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରୁ ରକ୍ତ ଶୋଷି ନେବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସାଧାରଣତଃ ଡାହାଣୀ ବୋଲି ପରିଚିତ ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମାଆମାନେ ନିଜନିଜର ଶିଶୁକୁ ଓ ଗାଈ ପଶୁ ପୋଷିଥିବା ଲୋକେ ଗାଈ ପଶୁକୁ ଓ ଖାଦ୍ୟକୁ ଲୁଚାଇକରି ରଖନ୍ତି । ଏହି ଡାହାଣୀମାନେ ନିଶା ରାତିରେ ଛଦ୍ମ ଓ ବିକଟ ବେଶ ଧରି ଗୋପନରେ ଆପଣା ପରିବାରର ଅଜ୍ଞାତରେ ଘରୁ ବାହାରିଯାଇ ଗୁହପଦ୍ଧାରେ ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ୟ ସହଚରୀମାନଙ୍କୁ ଭେଟି ଲଙ୍ଗଳା ହୁଅନ୍ତି, ମଣ୍ଡକୁ ତଳକୁ କରି, ଗୋଡ଼କୁ ଉପରକୁ ଟେକି ହାତରେ ଜଳି ଜଳି କଣ୍ଟା ବସ୍ତା ତରି ବୁଲିବାର ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ଦେଖିଥିବାର କହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କଞ୍ଚାଖାଇ ଡାହାଣୀ କୁହାଯାଏ । ଏମାନେ ଜୀବନ୍ତ (କଞ୍ଚା) ମନୁଷ୍ୟକୁ ମଧ ଖାଇଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଶ୍ମଶାନରେ ଶବର କଞ୍ଚା ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ହାବୁଡ଼ରେ ନିଶା ରାତିରେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ କେହି ମନୁଷ୍ୟ ପଡ଼ିଗଲେ ତାକୁ ମଧ ଖାଇଯାଆନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣା ଅଛି । ଶୁଖିଲାଖାଇ ଡାହାଣୀମାନେ ଶୁଖିଲା ବସ୍ତୁ ଓ ମୃତଦେହର ଶୁଖିଲା ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି । ଡାହାଣୀମାନେ ନାରୀରୂପଧାରୀ ଡାକିନୀ ବା ଅପଦେବତା ଥିବାର ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ । ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି ଶିଶୁଠାରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲେ ସେ ଶିଶୁକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର (ଝଡ଼ା ଫୁଙ୍କା), ଜଡ଼ିବୁଟୀ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।

ଡାହାଣୀମାନେ ପାଲ ଦଉଡ଼ିକୁ ଡେଇଁ କରି କିମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ଖୁରପାଖେ ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ଟଣା ହୋଇଥିବା ଗାରକୁ ଡେଇଁ କରି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଏମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଯଥା—କଞ୍ଚାଖାଇ, ଶୁଖିଲା-ଖାଇ, ଶୋଷଣୀ, ଖୁହୁଡ଼ୀ, ହାଡ଼ବାଇ, ଦୃଷ୍ଟି, ପିଶାଚୁଣୀ ବା ପିଚାଶୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ଡାହାଣୀ' ଶବ୍ଦ ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଡାହାଣୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଓ ପ୍ରତିଷେଧକ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ରକୁ 'ଗାରୁଡ଼ି ବିଦ୍ୟା' ବୋଲାଯାଏ ଓ ଏହା ଆସାମ ଦେଶସ୍ଥ 'କାଉଁରୀ କାମାକ୍ଷ୍ୟା' ବା 'କାଉଁରୀ କାମଚଣ୍ଡୀ' ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ଶିକ୍ଷା କରି ଯାଇ ପାରେ ବୋଲି ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । କାଉଁରୀ କାମଚଣ୍ଡୀ ଅଞ୍ଚଳରେ 'ନଟେଇ ମା ଧୋବଣୀ' 'କଟେଇ ମା ପତର ଶବରୁଣୀ' ପ୍ରଧାନ ଗୁରୁ ଥିଲେ ବୋଲି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଝଡ଼ାଫୁଙ୍କାର ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଡ଼	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	କ୍ଟ

ସେମାନଙ୍କ ନାମରେ ଉକ୍ତିଭା ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସମାଜରୁ ଉତ୍ପାଟିତ ହେଉଅଛି । ଏ ବିଶ୍ୱାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ରଗ ଓ ପ୍ରବଚନ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ପଦାରେ ପୁଅ ବେଇ ଡାହାଣୀକୁ ଡରିବା ନ୍ୟାୟ । ଡାହାଣୀ ବା ପିଶାଚୁଣୀମାନେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାହାକୁ ବାଉଳା କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଗୁଣିଆଁ ଆସି ଝାଡ଼ଫୁଙ୍କ କଲେ ଡାହାଣୀମାନେ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହରୁ ଛାଡ଼ି ପଳାନ୍ତି । ନଚେତ୍ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ଏଥି ସମ୍ବନ୍ଧେ ରଗ ଅଛି; ଯଥା—ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗିବା, ଗୁଣିଆଁ ହୋଇ ଝାଡ଼ିବା ନ୍ୟାୟ ।]

ଡାହାଣୀ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁଅ ରୋଗ; ଶିଶୁକୁ ଡାହାଣୀ ଦୃଷ୍ଟି
Ḍāhāṇi khāibā କରିବା ଯୋଗୁଁ ଶିଶୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
পুয়ে পাওয়া; Possession of children by a
ডাইনী চোষা witch; rickets; infantale marasmus.

ଡାହାଣୀ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରରୁ ମନ୍ତ୍ର-
Ḍāhāṇi chharḍā(rḍe)ibā ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଡାହାଣୀକୁ
ডাইনী ছাড়ান নିଃସାରଣ କରିବା—To exorcize.
आसेब उतारना

ଡାହାଣୀ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡାହାଣୀ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Ḍāhāṇi pasibā Ḍāhāṇi khāibā (See)

ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅପଦେବତାଙ୍କର
Ḍāhāṇi lāgibā ଅବିର୍ଭାବ ହେବା—Possession by evil
ডাইন লাগা spirits or witches.

ଡାହାଣୀ ହୋଇ ଲାଗିବା; ଗୁଣିଆ ହୋଇ ଝାଡ଼ିବା—ରଗ ।

ଡାହା ମିଛ—ବିଦେ. ବି. (ବି)—ଭୁଚ୍ଛା ମିଛ; ଝଙ୍କା ମିଛ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
Ḍāhā michha ମିଥ୍ୟା କଥା—Downright falsehood.
ডাহামিথ্যা ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମିଥ୍ୟା—Totally false.
निपट झुटा

ଡାହାଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—
Ḍāhāḷa 1. An ancient country.
୨ । ଡାହାଳ କୁକୁର (ଦେଖ)
2. Ḍāhāḷa kukura (See)

ଡାହାଳ କୁକୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳକ=ଡାଳ+କୁକ୍କୁର; ଏମାନ-
Ḍāhāḷa kukura ଙ୍କର ଦେହ ଡାଳ ପରି ସରୁ ଥିବାରୁ)—
ডালকোতা ଏକପ୍ରକାର ଦୀର୍ଘକାୟ କ୍ଷୀଣକଟୀ ଲମ୍ବପାଦ
डालकुता; ताजीकुता ଗୋଞ୍ଜିଆମୁହାଁ ଶିକାରୀ କୁକୁର—
(ଡାହାଳ କୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Grey hound.
(ଡାହାଳକୁତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଲମ୍ବ ଓ କ୍ଷୀଣ-
କଟିକା; ମୁଣ୍ଡ ଛୋଟ ଓ ମୁହଁ ଗୋଞ୍ଜିଆ; ପାଦ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ଉଦର ଓ କଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃଶ; ଦେହର ଲୋମ ପାତଳା ଏବଂ ଛୋଟ ଛୋଟ । ଏମାନେ ଅତି ଦ୍ରୁତଗାମୀ । ଏମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଜନ୍ତୁକୁ ଦେଖାଇ ଦେଲେ ବା ଜନ୍ତୁଠାରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ଜନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ସହଜରେ ପରିତ୍ରାଣ ପାଏ ନାହିଁ ।]

ଡାହାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ଡାହାଳ କୁକୁର ପରି) କ୍ଷୀଣକାୟ ଓ
Ḍāhāḷiā ଢେଙ୍ଗା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Thin and tall (person).

ଡାହାଳିଆ କୁକୁର—ଦେ. ବି—ଡାହାଳ କୁକୁର (ଦେଖ)
Ḍāhāḷiā kukura Ḍāhāḷa kukura (See)
(ଡାହାଳିଆ କୁତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡାହାଳିଆ କୁତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାହି—ଦେ. ବି—୧ । ବୃକ୍ଷର ଡାଳ—
Ḍāhi 1. Branch.
ডালপালা ୨ । ଛୋଟ ଡାଳ—2. Small branch.
टहनी ବୃକ୍ଷରେ ଏବେ ଚୋର ହୋଇଛି ଡାହି—ମଧୁସୂଦନ, ଉତ୍ତର ରାମଚରିତ ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାର୍ବତ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ—
ଡାହି କାଟି ବିରଙ୍ଗା ମାରି ଫସଲ କାଢ଼ ଥିଲୁଁ—
ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ୩୬।୮, ୩୧୭ ପୃଷ୍ଠା ।

ଡାହିଆ—ଦେ. ବି—ଡାହି (ଦେଖ)
Ḍāhiā Ḍāhi (See)

ଡାହିକା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦାଇକା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍāhikā (etc) Ḍāikā etc (See)

ଡାହୁ—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ବାମ ଦିଗ—
Ḍāhu (nautical term) The left (direction).
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡାବଲ (ଦେଖ)—Ḍābala (See)

ଡାହୁକ—ସଂ. ବି. [ଦହ୍ ଧାତୁ=(ରୋଗ) ଦାହ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Ḍāhuka ଉକ]—ଜଳଚର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—The white-
ডাকপাখী; ডাহুক breasted water-hen; Amourornis
डाहुक Phœnicursis; water rail or the clapper rail; Rallus Aquaticus.

ଡାହୁକ ଡାକ ଠିକ ଶାମୁକ ଧ୍ୱନି
ଛଳେ ଚକ୍ରୀର କଳ ଭଙ୍ଗେ ଅବନୀ—ଗୋପୀଚନ୍ଦ୍ର, ଉଦ୍‌ରେଖା ।

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ୧୨।୧୩ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଗୋଡ଼ ସରୁ ଓ ଲମ୍ବ; ମୁଣ୍ଡ ଓ ଛାତି ଧଳା; ପିଠି ପାଉଁଶିଆ କଳା; ଥଣ୍ଟ ସବୁଜ; ପଳାଇବା ସମୟରେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଟେକି ପଳାନ୍ତି; ଜଳର କୂଳରେ ବସା କରନ୍ତି; ବର୍ଷା ଓ ଶରତ୍‌କାଳରେ 'କକ୍ କକ୍ କୋଅ କୋଅ' ଡାକ ଡାକନ୍ତି; ଦିନ ରାତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରହରର ଶେଷରେ ଡାକନ୍ତି; ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭରେ ଅଣ୍ଡା ଦିଅନ୍ତି ।

ଏମାନଙ୍କ ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ଚଢ଼େଇଅମାନେ ଡାହୁକ ଧରିବା ପାଇଁ ଫାଶ ମେଲାଇ ମେଲା ଫାଶର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ପିଞ୍ଜରାରେ ଗୋଟିଏ ଡାହୁକକୁ ବନ୍ଦ କରି ଥୋଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଶଣ୍ଢଦୂରରେ ଲୁଚି କରି ବସନ୍ତି । ପିଞ୍ଜରା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଡାହୁକଟି କୋବାଇ ଉଠିଲାକ୍ଷଣି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଡାହୁକମାନେ ପିଞ୍ଜରା ନିକଟକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସି ଜୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ଶବ୍ଦରେ ହ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ ଯେକୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଓ ଚଢ଼େଇମାନେ ସେହି ସମୟରେ ଘାସର ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଦେଲାରୁ ଡାହୁକମାନେ ଜାଲରେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରବାଦ ଅଛି 'ବଉଁଶମରା ଡାହୁକ ।'

ଡାହୁକମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ସରୁ ଓ ଢେଙ୍ଗା ଥିବାରୁ ନଳୀଗୋଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ 'ଡାହୁକୀ' ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ 'ଡାହୁକା' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡାହୁକା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ନଳୀଗୋଡ଼ା—
Ḍāhukā — Having long and slender legs (like a gun-barrel.)
(ଡାହୁକଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡାହୁକୀ; ଡାହୁକେଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡାହୁ ପୁଅ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଡାବଲ ପୁଅ (ଦେଖ)
Ḍāhu puā — Ḍābala puā (See)

ଡାହୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ଗାଈ ଗର୍ଭପାତ କରାଏ—
Ḍāhula — A cow which miscarries.

ଡି—ଦେ. ଅ—ଡି ଡି (ଦେଖ)
Ḍi — Ḍi ḍi (See)
(ଡିଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି. (ଇଂରେଜୀ ବ୍ୟବହାର)—
୧ । ଡିକ୍ରୀର ସାଙ୍କେତିକ—
1. Abbreviation for the word decree.
(ଯଥା—ଡିକ୍ରୀଦାର=ଡି: ଦାର; ଡିକ୍ରୀଜାରି=ଡି: ଜାରି ।)
୨ । ଏକରର ଶହେଭାଗରୁ ଏକଭାଗର ବା ଡେସିମିଲ୍‌ର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—2. Abbreviation for the word decimal of an acre.

ଡିଅ—ଗ୍ରା. ବି—ଡିହ (ଦେଖ)
Ḍia — Ḍiha (See)

ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଡିଆଁ (ଦେଖ)
Ḍiā — Ḍiāñ (See)
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଦୀପ—Lamp.

ଡି. ଆଇ. ଜି—ବୈଦେ. ବି. (ସାଙ୍କେତିକ)—ପୁଲିସ ଆଦି ବିଭାଗର
Ḍi āi ji — ପ୍ରାଦେଶିକ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ସହକାରୀ; ଡେପୁଟି ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର
ডি আই জি — ଜେନେରାଲର ୩ ଗୋଟି ବଡ଼ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟ ଇଂରାଜୀ
ডি আই জি — ଅକ୍ଷର ସମ୍ବଳିତ ସାଙ୍କେତିକ—D. I. G; abbreviation for Deputy Inspector General of Police or other department.

ଡିଆଁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୀନ)—୧ । ଲମ୍ଫ; କୁଦା—
Ḍiāñ — 1. A jump; a leap; bound.
ଡିଆଁ, ଡିଅ } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ଡେଇଁବା; କୁଦିବା— 2. Jumping.
ডিঙাঁ; ডিঙ্গা — ୩ । ଦଉଡ଼ିବା—3. Running about.
ফলাঁগ, ফাঁদ্ — (ଯଥା—ଦୁଷ୍ଟ ବାଳକ ସ୍କୁଲକୁ ନ ଯାଇ ବହି ନ ପଢ଼ି ଖାଲି ଡିଆଁ ମାରୁଛି ।)
୪ । ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡର ସ୍ପନ୍ଦନ—
4. Throbbing; palpitation.
୫ । ଗୋରୁ, ମଇଁଷି ଇତ୍ୟାଦି ପଶୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପଶି ନ ପାରିବେ ଅଥଚ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଡେଇଁ କରି ସେଠାକୁ ଯାଇ ପାରିବେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାଡ଼ରେ ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶର ଛକି—
5. A turnpike; two bamboos placed crosswise in a gate which men pass by jumping over but which cattle cannot pass.
୬ । ଯେଉଁ ବାଡ଼କୁ ମନୁଷ୍ୟ ଡେଇଁ କରି ଯାଇପାରେ; ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼—6. A low fence over which a man can leap.
୭ । ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ନଦୀ ପ୍ରଭୃତିରେ କରାଯିବା ମାଟିର ଗଡ଼ା ବା ଜାଲ ଇତ୍ୟାଦିର ଢଳୋଇ ବାଡ଼—
7. A contrivance made of sloping nets or earth on which fishes fall while jumping up from water.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଉପରକୁ ମାଛ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ ପାଣିକୁ ପଳାଇ ଯାଇ ନ ପାରି ସହଜରେ ଧରା ପଡ଼ନ୍ତି ।]
ବଣ—୧ । ଯେ କୁଦେ—1. Jumping.
(ଯଥା—ଡିଆଁ ପୋକ ।)
୨ । ସଂକ୍ରାମକ; ଯେଉଁ ରୋଗ ଏକ ଲୋକଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକଠାକୁ ଡିଏଁ ବା ସଂକ୍ରମଣ କରେ—
2. Contagious (disease); infectious.
୩ । ଯେଉଁ ବାଟରେ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଅନେକ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ବା ପ୍ରଶସ୍ତ ଗର୍ତ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ଡେଇଁ କରି ଯିବାକୁ ହୁଏ—
3. (a road) To pass which a man has to jump over many fences and pits.
୪ । ବହୁ ଅନ୍ତର ବା ବ୍ୟବଧାନରେ ଅବସ୍ଥିତ (ଗ୍ରାମଆଦି)—
4. Situated at great intervals.
(ଯଥା—ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ଡିଆଁ ଅଟେ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୂଇଁ. ହୁ. ସମକ)—ଉଈ—
White ant.

ଡିଆଁଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ବାଦ୍ ଦେବା—
Ḍiāñi debā — 1. To pass over.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅସଲକଥା ଡିଆଁଇ ଦେଇ ଅନ୍ୟ କଥା କହିଗଲି ।)
୨ । (ରୋଗ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରାଇ ଦେବା—
2. To cause one's disease to infect another person.

ଡିଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଡୀନ)—
Ḍiāñibā — ୧ । ଡେଇଁବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ডিঙ্গান — 1. The causative of Ḍeiñbā.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ	ନୃ

उछालना; फन्दाना ୨ । ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ପଦାର୍ଥ (ବାଡ଼ ବା ପାଚେରି)କୁ
ଡିଆଁଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅତିକ୍ରମ କରାଇ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ନିକ୍ଷେପ
ଡ୍ୟାଁଇବା } କରିବା—2. To throw a thing over a high fence wall.

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବ ଉଚ୍ଚ ବାଡ଼ ଆଦି ଡେଇଁଯିବାର ଉପାୟ କରିବା—
3. To cause another to jump or leap over a high fence, wall or ridge.
(ଯଥା—ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରିକୁ ଗଡ଼ା ବେଢ଼ା ଉପରେ ଡିଆଁଇବା)

ডিংগা ୪ । କୌଣସି ଉଚ୍ଚଡ଼ା ପଦାର୍ଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା; ଟପିବା;
उछलना, फाँदना ଡେଇଁବା; କୁଦିବା—
4. To overleap; to jump or leap over.

୫ । ଦଉଡ଼ିବା—
5. To run about; to frisk about.

୬ । ହସ୍ତସ୍ଥିତ ପଦାର୍ଥକୁ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ପୁନର୍ବାର ଧରିବା-
6. To toss a thing up; to throw a thing to the air and again catch it (e. g. a ball).

ନଳସରି ତା ଶୁଣି ଡିଅଇଁ ଫଳକୁ
ବୋଇଲେ କାହିଁକି ପ୍ରସ୍ତର ତୋ ମୁଣ୍ଡକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ।

୭ । ନାଚିବା—7. To dance.

୮ । ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା—2. To throb.
(ଯଥା—ମୋ ଡାହାଣ ଆଖି ଡିଆଁଉଛି ।)

୯ । (ରୋଗ) ସଂକ୍ରମଣ କରିବା—
9. To infect (said of contagious diseases).

ଡିଆଁ ଜର—ଦେ. ବି—ସଂକ୍ରାମକ ଜ୍ୱର; ଯେଉଁ ଜ୍ୱର ଜଣକୁ ହେଲା
Ḍiāñ jara ପରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ—
ছুঁয়াচে জ্বর Contagious or infectious fever.
उड़नी बुखार

ଡିଆଁ ଡେଇଁ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । କୁଦା; ଲମ୍ଫ—
Ḍiāñ ḍeiñ 1. Jump; leap
লাফালাফি ୨ । ଦଉଡ଼ିବା—2. Running; bounding
उछल कूद along; frisking.

୩ । ଏକାଧିକଥର ଡେଇଁବା କର୍ମ; କୁଦାକୁଦି; ଲମ୍ଫଝମ୍ପ—
3 Repeated leaping.

ଡିଆଁ ପୋକ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପୋକମାନେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲନ୍ତି—
Ḍiāñ pōka Jumping insects.

ଡିଆଁ ବେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମସୃଣଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ ବେଙ୍ଗ,
Ḍiāñ beṅga ଏମାନେ ବହୁତ ବ୍ୟବଧାନ ଡେଇଁ ପାରନ୍ତି—
Leaping frog (a kind of frog).
[ଦ୍ର—ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ଆଖିକୁ ଡେଇଁପଡ଼ନ୍ତି ।]

ଡିଆଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୁଦିବା; ଲମ୍ଫ ଦେବା—
Ḍiāñ māribā 1. To jump over; to leap over.
ডিঁয়া মারা × × ମିଶି ସରସାକ ଡିଆଁ ମାରି ନଥାଁ ନଭରିଥାଏ ।
फान्दना ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଦଉଡ଼ିବା—2. To run along.

୩ । ଦଉଡ଼ିକରି ପଳାଇବା—
3. To run away; to flee away.

୪ । ଶୀଘ୍ର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
4 To leave a place in hot-haste.

ଆରେ ଭାଇ ବନ୍ଧୁ ! ଡିଆଁ ମାରିଯିବାକୁ ବସନ୍ତି ହନ୍ତି.
ଡକା କରଇ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ଘରଲ୍ଲଇ—ଜଦୁସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଡିଆଁ ରୋଗ—ଦେ. ବି—ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ; ଯେଉଁ ରୋଗ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି-
Ḍiāñ roga ଠାରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଡେଇଁ ବା ସଂକ୍ରମଣ କରେ—
ছোঁয়াচে রোগ Contagious disease; infectious
उड़नो बिमारी disease.

ଡିଆସିଲି—ଗ୍ରା. ବି—ଦିଆସିଲାଇ (ଦେଖ)
Ḍiāsili Diāsilāi (See)

ଡିଉ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—(ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତା) ହୁଣ୍ଡି ବା ଟଙ୍କା ଆଦାୟ
Ḍiu କରାଯିବାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମିଆଦ—
ডিউ, डिउ Due (date of a hundi).

ଡିଉଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡ୍ୟୁଟି)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ
Ḍiuṭi ନ୍ୟସ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ—1 Particular duty
ড্যুটি assigned to a person.
ड्युटि ୨ । ଅବକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
(ଡ୍ୟୁଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଳ୍କ—2. Duty or cess assessed on exciseable articles.

୩ । ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଦିରେ ମଲ୍ଲମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ର ବା ଭୃତ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଳି—
3 Turn of a student or servant to attend the patients etc in a hospital.

ଡିଉ ଡେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ମହାଜନୀ ସିରସ୍ତା)—
Ḍiu ḍeṭ ତମସୁକ ବା ହୁଣ୍ଡି ଆଦିଦ୍ୱାରା ନିଆଯିବା ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ
ডিউডেট করিবা ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ—
डिउडेट Due date of a hundi or bond.

ଡି. ଏସ୍. ପି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ସାଙ୍କେତିକ)—ପୁଲିସ୍ ଡେପୁଟି
Ḍi. es. pi ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ; ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ
ডি এস্. পি ସହକାରୀ—D. S. P.; Deputy Superin-
डि. एस्. पि tendent of Police.

ଡିକି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡିକ୍କୀ)—୧ । ରିଚାର୍ଡ଼ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର
Ḍiki ଡାକନାମ— 1. Dicky; nick name
ডিকী of Richard.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଥିବା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉଥରେ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ'ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବର୍ଟ' ଦେଖିବେ ।

ଡ଼ିକୀ ୨ । (ଇଂ. ଡିକ୍କୀ=ଭୃତ୍ୟର ବସିବା ପାଇଁ ମଟର (ଡିକି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଆସନ) ମଟରଗାଡ଼ିର ଡ୍ରାଇଭର ସହାୟକ ଭୃତ୍ୟ; କ୍ଲିନର— 2. A servant or cleaner who accompanies a motor-car and helps the driver in any trouble.

ଡ଼ିକି ସିଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡିକ୍କୀ)—ଭୃତ୍ୟର ବା ସଇସ ବସିବା ପାଇଁ Diki sit କେତେକ ମଟରଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଆସନ— ডিকীসিট Dickey; a seat at the back of some **डिकीसीट** motor-cars for the servant or cleaner.

ଡ଼ିକ୍ଟେସନ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)—ମୁହଁରେ ବୋଲାଯିବା ପଦ ଓ ବାକ୍ୟମାନ Diktesan ଲେଖିନେବା ପାଇଁ ଲେଖକକୁ ଶୁଣାଇ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ডিক্টেসন ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉକ୍ତ ପଦମାନ କହିବା—Dictation. **डिक्टेशन**

ଡ଼ିକ୍ରୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Dikri (etc) Digri etc. (See) (ଡ଼ିକ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡ଼ିକ୍‌ସିନାରି—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ.ଡିକ୍ସ୍‌ନାରି)—ଅଭିଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ; ଭାଷାକୋଷ Dik-sinari ଶବ୍ଦକୋଷ; ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ କୌଣସି ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ডীক্‌সীনারী ମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ— **डिकसनारी** Dictionary; lexicon. (ଡିକ୍ସ୍‌ନାରି, ଡିକ୍ସ୍‌ନେରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡ଼ିଗ୍‌ବାଜି—ଦେ. ବି.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ଶୂନ୍ୟକୁ ଡେଇଁ ଲେଉଟି- Dig-bāji ପଡ଼ିବା; ମାଙ୍କଡ଼ଚିତ—Somersault. ডাগবাজী **उछलकूद** (ଡ଼ିଗିବାଜି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡ଼ିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିକ୍ରୀ)—୧ । ଫଇସଲ; ଅଦାଲତଙ୍କ ଚରମ Digri ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା—1. Judicial decision; decree ডিক্রী, ডিগ্রী or final order. **डिक्री, डिगरी** [ଦ୍ର—ମକଦ୍ଦମା ବିଚାର କରି ସାରି ଅଦାଲତ ଗୋଟିଏ (ଡିଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ରାୟ (Judgment) ଦିଅନ୍ତି; ସେଥିରେ ମକଦ୍ଦମାର ସମସ୍ତ ହାଲ ଓ ମୀମାଂସାର କାରଣମାନ ଖୋଲି ହୋଇ ଲେଖା ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଡ଼ିଗ୍ରୀରେ ଅବିକଳରେ ପ୍ରାର୍ଥିତ ଦାବୀ ଓ ହାରିଥିବା ପକ୍ଷ କି ପ୍ରତିକାର କାହାଠାରୁ କିପରି ଆକାରରେ ପାଇବ ତାହାହିଁ କେବଳ ଲେଖା ଥାଏ । ମୀମାଂସାର ହେତୁବାଦମାନ ଡ଼ିଗ୍ରୀରେ ଲେଖା ହୋଇ ନ ଥାଏ ।]

୨ । ମକଦ୍ଦମାରେ କୌଣସି ପକ୍ଷର ଜୟଲାଭ— 2. Success of one party in litigation.

୩ । ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ତାପର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରମାଣ— 3. Degree of a thermometer.

୪ । ସମକୋଣର ୧/୯୦ ଅଂଶ, କୋଣର ପରମାପକ ଭାଗ— 3. One ninetieth part ($\frac{1}{90}$) of a right angle.

୫ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ତ୍ତୃମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି; ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍‌ମାନଙ୍କ ଉପାଧି (ଯଥା; ବି. ଏ, ଏମ୍. ଏ, ବି. ଏଲ, ବି. ଇ;)—5. Decree or title of academic distinction conferred on graduates of an university.

ଡ଼ିଗ୍ରୀ କରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ମକଦ୍ଦମାରେ କୌଣସି Digri karā(re)iba ପକ୍ଷର ଜୟଲାଭ କରାଇବା— ডিগ্রী করান্ To secure a decree; to get a case **डिग्रि करना** decreed. (ଡିଗ୍ରି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ—ଦେ. ବି.—(କଚେରୀ ଭାଷା)—ବନ୍ଧକୀ ଓ ବଣ୍ଟା Digri churdānta ମକଦ୍ଦମାର ପ୍ରାଥମିକ ଡ଼ିଗ୍ରୀକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ডিগ্রীচূড়ন্ত সময় ପରେ ଶେଷ ଡ଼ିଗ୍ରୀରେ ପରିଣତ କରାଇବାର (ଡ଼ିଗ୍ରୀଚୂଡ଼ନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଣାଳୀ—A preliminary decree being made absolute or final in a mortgage or partition suit

ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଜାରି—ବୈଦେ.ବି. (କଚେରୀ ଭାଷା)—(ଇଂ ଡିକ୍ରୀ ଓ ଫା. ଜାରି) Digri jāri ଅଦାଲତଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯିବାର ডিগ্রীজারি ପଦ୍ଧତି—Execution of a judicial decree **डिगरिजारी** or order.

ମକଦ୍ଦମାର ଏଡାଗ୍ରନାମା ଡ଼ିଗ୍ରୀଜାରି ପରୁଆଡ଼ା ସବୁ ମୋ ପାଖରେ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି.—(କଚେରୀ ଭାଷା)—ଡ଼ିଗ୍ରୀଦାର ଦେଣଦାର Digri tankā ଠାରୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଅଦାଲତ ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଦେଇଥିବା ডিগ্রীটাকা ଟଙ୍କା; ଜର-ଡ଼ିଗ୍ରି—Decretal amount. **जरडिगिरी** [ଦ୍ର—ଡ଼ିଗ୍ରି ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହେବା ପାଇଁ ଦେଣଦାରର ଚଳନ୍ତି ଓ ଅଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ନିଲାମ ହୁଏ । ଏବଂ ଦେଣଦାରର ଶରୀରକୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଣଦାରକୁ ଗିରଫ କରାଇ ଦେୱାନୀ ଫାଟକରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା) ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ କରା ଯାଏ ।]

ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଡିସ୍‌ମିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସମ୍ମତ)— Digri dismis ୧ । ମକଦ୍ଦମାରେ ଜୟଲାଭ ଓ ପରାଜୟ— ডিগ্রী ডিসমিস 1. A case being decreed in one's **डिग्री डिसमिस** favour or dismissed against him.

୨ । ଅନୁକୂଳ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ଆଦେଶ— 2. Favourable and unfavourable orders.

ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଡିସିମିସି
ଡ଼ିଗ୍ରୀ ଡିସ୍(ସି)ମିସ୍(ସି) } ଅନ୍ୟରୂପ

୧	ଙ	ଜ	ଋ,ଌ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ୍ର	ଡ଼ଅ	ଷ୍ଠ
୨	ଢ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ସ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	●	ନ

ଡଗ୍ରୀଦାର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡଗ୍ରୀ ଓ ଫା. ଦାର୍) (କଟକଅଞ୍ଚଳ)
Ḍigridār ଯାହା ସପକ୍ଷରେ କୌଣସି ମକଦମା ଡଗ୍ରୀ ହୋଇ
ଡିଗ୍ରୀଦାର ଥାଏ; ମକଦମାରେ ଜିତିଥିବା ପକ୍ଷ—
ডিগরিদার Decree-holder.
(ଦେଣଦାର୍—ବିପରୀତ)

ଡଗ୍ରୀ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କର୍ତ୍ତୃକ) କୌଣସି ପକ୍ଷ ଜୟଯୁକ୍ତ ହେବାର
Ḍigri debā ଆଦେଶ ଦେବା—(a court) To pass a
ଡିଗ୍ରୀ ଦେওয়া decree in favour of a party.
डिगरी देना
(ଡଗ୍ରୀ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗ୍ରୀ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କଟକଅଞ୍ଚଳ ଭାଷା)—ଅଦାଲତରୁ ଅପଣା
Ḍigri pāibā ପକ୍ଷର ଅନୁକୂଳ ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ମକଦ୍ଦମାରେ
ডীগ্রী পাওয়া ଜୟଲାଭ କରିବା—To get a decree; to win
डिग्री पाना, डिग्री हासल करना a case.
(ଡଗ୍ରିହାସଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡଗ୍ରୀ ହେବା—ଦେ. ବ.—ମକଦମାରେ ଜୟଲାଭ କରିବା—
Ḍigri hebā Getting a decree in one's favour;
ডীগ্রী হওয়া winning a case.
डिग्री होना

ଡଙ୍ଗର—ସଂ. ବି.—(ଲଙ୍ଗ୍ ଧାତୁ=ପାଇବା+ଅର; ଲ ସ୍ଥାନରେ ଡ
Ḍingara ଆଦେଶ)—
୧। ମୋଟା ଲୋକ—1. Fat man.
୨। ବଦମାସ୍; ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ—2. Wicked person.
୩। ଠକ—3. Knave; a cheat.
୪। ଦାସ; ଚୁଗୋଲମ—4. Slave; servant.
ডিঙ্গর; ডোঙ্গর; ড়োঙর ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କ; ଭୃଙ୍ଗ)-ଡାଙ୍ଗର;
डुङ्गर ପାହାଡ଼ଥିବା ଭୂମି—Hilly country.
ବନ ଡଙ୍ଗର ଜଣିଣ ଅସଂଖ୍ୟ ରଥାଏ। ସାରଳା ମହାଭାରତ. ସଭା।
ବିଣ.—୧। ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.
୨। ଶଠ—2. Cheating, deceitful.
ଡଙ୍ଗର ଭୁଲେ ନ ଗ୍ରୁଲବ ବାଟ। କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚଉତିଶା।
୩। ଧୂର୍ତ୍ତ—3. Cunning.
ବୋଇଲ। ଡଙ୍ଗର ସବଣ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ। କାନ୍ତିବୋଇଲି।
୪। କଣା—4. One-eyed.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଅଦୃଶ୍ୟ—One who can not be defeated or over powered; indomitable.

ଡଙ୍ଗର ଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଆଖି ଫୁଟିଯାଇ ଥାଏ—
Ḍingara ākhiā Blinded.

ଡଙ୍ଗର ମାଳ—ପ୍ରାଦେ.(ଗଡ଼ଜାତ)ବି—ପର୍ବତର ଗାଲୁରେ ଥିବା ଗଡ଼ାଣିଆ
Ḍingara māla ଜାଗାରେ କରାଯିବା ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର—Field on the slope of a hill where crops are raised.

ଡିଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ଡିଙ୍ଗର)—ଦୁଷ୍ଟ—
Ḍingarā Wicked.
ବି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଧେଣ୍ଟୁରା; ଢେଙ୍ଗୁରା—Drum.

ଡିଙ୍ଗଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଛୋଟନାଗପୁର ଓ ମାନଭୂମ) ବି—ବୋଇତି କଖାରୁ—
Ḍingalā Cucurbita; red gourd.

ଡିଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—୧। କେଶକୀଟ; ବଡ଼ ଉକୁଣୀ; ଡାଗର—
Ḍingā 1. A big louse.
ডেঙ্গর [ଦ୍ର—ମୁଣ୍ଡର ବଡ଼ ବଡ଼ ଉକୁଣୀଙ୍କୁ ଡଙ୍ଗା, ସାନ ଉକୁଣୀଙ୍କୁ
ढेग ଗଞ୍ଜ ଓ ଉକୁଣୀ ଡମ୍ବରୁ ନାମ ବୋଲାଯାଏ।]
୨। (ଫରାସୀ, ଦିନାମାର ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ)—ଅମୁକ ଜାତିର ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ ବା ବସତି—2. Place occupied by such and such a nation.
(ଯଥା—ଦିନାମାର ଡଙ୍ଗା, ଫରାସି ଡଙ୍ଗା।)

ଡିଙ୍ଗାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଟାଣି ହେବା—
Ḍingāribā To strain; to stretch oneself.

ଡିଙ୍ଗାରି ହେବା—ପ୍ରାଦେ.(ବାଲେଶ୍ୱର)କ୍ରି—ଲାଠି ବା ସିଧା ହୋଇଯିବା-
Ḍingāri hebā To be stretched; to be straightened.

ଡିଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରୋଣୀ)—ଛୋଟଡଙ୍ଗା; କୁଳିଡଙ୍ଗା; ଡଙ୍ଗୀ—
Ḍingi Small boat; canoe; dug-out.
ডিঙ্গী **डोंगी**

ଡିଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଟ୍ଟୋ)—ଡିଟୋ (ଦେଖ)
Ḍita Ḍito (See)

ଡିଟୋ—ବୈଦେ. ଅ. (ଇଂ. ଡିଟ୍ଟୋ)—ଏକନ; ପୂର୍ବେ ବା ଉପରେ
Ḍito ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଏକ—
ডিটো **डिटो** Ditto.

ଡିଟୋ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିଟୋ ମାରିବା (ଦେଖ)
Ḍito karibā Ḍito māribā (See)

ଡିଟୋ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥାରେ ହଁ ମାରିବା-
Ḍito māribā To ditto what another says; to
ডটো মারা ditto slavishly.
डिटो मारना

ଡିଡାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଜମିଦାର ଓ ରାଜାମାନଙ୍କର ଜଗର
Ḍidār ଗୃହବାସ, ଗୋରୁ ଗାଈ ଆଦିଙ୍କ ଜଗୁନେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଜାଗିର—Jaghir; service-tenure given to a servant who looks after the cattle and agriculture of a Raja or Zamindar.

ଡି ! ଡି !—ଦେ. ଅ—ହଳ ଓ ଗାଡ଼ିରେ ଲାଗିଥିବା ବଳଦମାନଙ୍କୁ
Ḍi ḍi ଚାଳନ କରିବାପାଇଁ ଚାଳକର ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି—Sound
(ଡିଃ ଡିଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) uttered to incite bullocks of a cart orplough to action.
[ଦ୍ର—ବଳଦଙ୍କୁ ସୂଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ଧ୍ୱନି 'ଡିଃ'।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦେଖାଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଧା ନ ପାଇଲେ 'ଅନ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡିଡିମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡିଣ୍ଡିମ)—ଡିଣ୍ଡିମ (ଦେଖ)
Ḍiḍima Ḍiṇḍima (See)

ଡିଣା—ଦେ. ବି—୧ । ପାନ ରଖିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ; ପାନଡିବା—
Ḍiṇā 1. Betel-case.
୨ । ଶସ୍ୟଆଦି ମାପିବାର ଗଉଣୀ ବା ଡିବା; ପିତଳ ଗଉଣୀ; ପିତଳ ମାଣିକା—2. A corn-measure; a corn-measuring pot of brass.

ଡିଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯୁବତୀ—
Ḍiṇḍā A young woman.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଂ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ—
Bachelor or maid.

ଡିଣ୍ଡିମ—ସଂ. ବି. (ଡିଣ୍ଡି=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା
Ḍiṇḍima +କର୍ତ୍ତୃ ଅ, ତୁଳ. ଇଂ. ଡ୍ରମ୍)—୧ । ଅନେକ ବାଦ୍ୟପର ଏକମୁଖା ବାଦ୍ୟ; ଢେଙ୍ଗୁରା; ନାଗରା—
Drum; tomtom; tabor; kettle-drum.
ବୃନ୍ଦେ ହେଉଛି ଏହି ଡିଣ୍ଡିମ ବାଜଣାରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ବ. ଗୀତ ।
୨ । କୃଷ୍ଣପାକ ଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); କରଦା (ଦେଖ)
A kind of acidish sweet berry.

ଡିଣ୍ଡିର—ସଂ. ବି—୧ । ସମୁଦ୍ର ଫେଣ (ଏହା ରଙ୍ଗ ଦିଆଯିବା ଜିନିଷକୁ
Ḍiṇḍira ପାଲିସ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—1. Cuttle-bone; the bone of cuttle-fish (used in polishing furnitures to be dyed).
୨ । ପାଣିର ଫେଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Foam of water.

ଡିଣ୍ଡିଶ—ସଂ. ବି—ଭେଣ୍ଡି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Ḍiṇḍiṣa Lady's finger (fruit).

ଡିତ୍ଥ—ସଂ. ବି—୧ । କାଠର ତିଆରି ହାତୀ—
Ḍit-tha 1. An elephant made of wood; wooden elephant.
୨ । ବଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ ପୁରୁଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A person with characteristic traits or mark.

ଡିତ୍ଥ ଡବିତ୍ଥ—ସଂ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—କାଠରେ ତିଆରି ମୃଗ ଆଦି
Ḍittha ḍabittha ଖେଳନା—Wooden toys representing animals.

ଡିନ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—
Ḍin-b (root) 1. To send out.
୨ । ବାହାରକୁ ପିଙ୍ଗିବା; କାଢ଼ିବା—
2. To throw out; to bring out.

ଡିନ୍ଭ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଏକତ୍ର କରିବା—
Ḍin-bh (root) To amass; to gather up.

ଡିନର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିନ୍ନର୍)—ସାହେବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବା ଦିନର
Ḍinar ପ୍ରଧାନ ଭୋଜନ—Dinner.
(ଡିନାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ରାତ୍ରି ୮ଟା ବେଳେ ଖିଆ
ডিনার - ଯାଏ ।]
डिनार २ । ସାହେବୀ ଖାନା—2. European meal.

ଡିନର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାହେବୀ ଧରଣର ଭୋଜିରେ ଅନେକ
Ḍinar debā ସାହେବଙ୍କୁ ଓ ସାହେବୀ ଧରଣରେ ଖାଇବା ଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଖୁଆଇବା; ଖାନା ଦେବା—
To give dinners in European style.

ଡିନାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ପାରସ୍ୟଦେଶପ୍ରଚଳିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଦ୍ରା
Ḍinār (ଆମ ଦେଶର କଡ଼ା ଗଣ୍ଡା ପରି ହିସାବରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
দিনার A small coin of Persia used in squaring
दिनार up accounts.
(ଦିନାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଦେ. (ଇଂ)—ଡିନର୍ (ଦେଖ)
Ḍinar (See)

ଡିପ(ପା)ଜିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡିପୋଜିଟ୍ (ଦେଖ)
Ḍipa(pā)jiṭ Ḍipojiṭ (See)

ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ)—କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଳନାର
Ḍipāṭ-menṭ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଗଠିତ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ବିଭାଗ;
ডিপার্টমেন্ট ମହକୁମା—Department created for
डिपार्टमेण्ट division of work.
(ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡି. ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—(ସାଙ୍କେତିକ; ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ
Ḍi. pi. ḍablyu ଅଫ ପବ୍ଲିକ୍ ୱାର୍କ୍ସରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ ଶବ୍ଦତ୍ରୟର
(ଡି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଦ୍ୟ ୩ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର) ସରକାରଙ୍କ ପୂର୍ତ୍ତବିଭାଗ ଇଲାକା—
D. P. W; abbreviation for the Department of Public Works; P. W. D.

ଡି. ପି. ଆଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ସାଙ୍କେତିକ); (ଡାଇରେକ୍ଟର ଅଫ୍
Ḍi. pi. āi ପବ୍ଲିକ୍ ଇନ୍‌ଷ୍ଟ୍ରକ୍‌ସନ୍‌ର ପ୍ରଧାନ ଶବ୍ଦତ୍ରୟର ଆଦ୍ୟ
ডি. পি. আই ୩ ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର) ସରକାରୀ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ପ୍ରାଦେଶିକ
डि. पि. आइ କର୍ତ୍ତା ବା ହାକିମ—D. P. I; abbreviation for the Director of Public Instruction of a province.
(ଯଥା—ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଡି. ପି. ଆଇ ମହାମହିମ ଫକସ୍ ସାହେବଙ୍କର ଏ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରକାଶ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଶଂସିତ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଉତ୍ସାହଦାନ ଲାଗି ସଂଗ୍ରାହକ ତାଙ୍କଠାରେ ଚିରଋଣୀ ।)

ଡିପୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫରାସୀ)—ଡିପୋ (ଦେଖ)
Ḍipu Ḍipo (See)

ଡିପୁଟୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡେପୁଟୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍipuṭī (etc) Ḍepuṭī etc (See)
(ଡିପୋଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଚ୍ଛ	ଞ	ର୍,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୨	ଛ	ଞ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍ୱ	ଗିଂ	ଇଅ	ଙ୍ଗ	ନ୍ର

ଡିପୁଟେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡେପୁଟେସନ୍ (ଦେଖ)
Diputesan   Deputesan (See)

ଡିପୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଫାର୍ସୀ)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ମାଲମାନ
Dipo.   ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଜମା ରହେ; ଗୋଦାମ; ଭଣ୍ଡାର; ଗଞ୍ଜ—
डीपो   1. Depot for merchandise.
डिपो   (ଯଥା—କୋଇଲା ଡିପୋ ।)
୨ । ଯେଉଁଠାରେ ଦେଶାନ୍ତରକୁ ପ୍ରେରିତ କୁଲିମାନେ ବିଦେଶକୁ ପଠାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକତ୍ର ବା ଜୁଣ୍ଡ କରାଯାଆନ୍ତି—
2. Cooly-depot.

ଡିପୋଜିଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିପଜିଟ୍)—
Dipojit   ୧ । ଧନ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ଗଚ୍ଛିତ ରଖିବା;
डीपाजीट   ଅମାନତ୍—1. Deposit.
डिपाजिट   ୨ । ନ୍ୟାସ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜଣକ ମାରଫତରେ ଟଙ୍କା ଜମା କରାଯିବା—
2. A deposit in trust.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଜମା କରାଯିବା ଟଙ୍କା—
3. A sum deposited with some one for a particular purpose.

ଡିପୋଟୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ଡେପୁଟୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dipoti (etc)   Deputi etc (See)

ଡିପୋର୍ଟେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ରାଜାଦେଶରେ ଅପରାଧୀ ବା
Diportesan   ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଶାନ୍ତର ପ୍ରେରଣ—
डीपोर्टेसन   (ଡିପୋଟେସନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Deportation
डामल

ଡିପ୍ଲୋମା—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଦର୍ଶିତା
Diploma   ଲାଭ କରିଥିବା ଛାତ୍ରକୁ ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ବିଦ୍ୟାଳୟର
डीप्लोमा   ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ମିଳିବା ସନନ୍ଦ—Deploma.
डिप्लोमा [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା କଲେଜର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଡିପ୍ଲୋମା ମିଳେ; ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଡିପ୍ଲୋମା ମିଳେ ସେହି ପରୀକ୍ଷାକୁ 'ଡିପ୍ଲୋମା ଏକ୍ଜାମିନେସନ୍' ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡିଫାମେସନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ
Diphamesan   ଅପବାଦର ପ୍ରଚାର—Defamation.
डीफामेसन   [ଦ୍ର—ଯେବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
डिफामेसन   ସୁନାମରେ ବାଧା ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲେଖିଲେ ବା ମୁହଁରେ କିମ୍ବା ଇଙ୍ଗିତଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ନିନ୍ଦାଜନକ ବା ସମ୍ମାନହାନିକର ବିଷୟ ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରଚାର କରେ ତେବେ ତାହା 'ଡିଫାମେସନ୍' ହୁଏ । ଏଥିର ଫୌଜଦାରୀ ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର ୪୯୯ ଦଫାରେ ଓ ଦଣ୍ଡ ୫୦୦ ଦଫାରେ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ଡିଫେନ୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଫୌଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦାଲାର
Diphens   ପକ୍ଷ—1. The side of the accused in a criminal case.
डीफेन्स
डिफेन्स   ୨ । ଦେୱାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀର ପକ୍ଷ—
2. The side of the defendant in a civil suit.
୩ । ଫୌଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୁଦେଇର ଉପସ୍ଥାପିତ ଅଭିଯୋଗ ଓ ଦେୱାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀର ଆରଜିଲିଖିତ ଦାବୀ ବା ବିବୃତିର ଉତ୍ତରରେ ଯଥାକ୍ରମେ ମୁଦାଲାର ଓ ପ୍ରତିବାଦୀର ଉପସ୍ଥାପିତ ଜବାବ; ସଫେଇ—
3. Defence of an accused or of a defendant in a criminal or civil case.

ଡିବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦର୍ବୀ=ଅଣକ କିମ୍ବା ସଂ. ଡିମ୍ବ; କିମ୍ବା ହି. ଡିବ୍ବା)—୧ । ପାନ ବଟା; ଭଙ୍ଗା ପାନ ବା ପାନଖିଲ
Diba
डापे, डीपा;   ରଖିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁମୟ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର-
डीबा, डीबी   1 Betel-case made of metal.
डिबिआ; डिबा   ୨ । ଧାନ ମାପିବାର ଛୋଟ ଗଉଣୀ—
2. A corn-measuring pot.
୩ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ଆବରଣଯୁକ୍ତ ଛୋଟ ପାତ୍ର; ସମ୍ପୁଟ—
3. A metal casket.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କିରାସିନି ତେଲ ଜଳିବାର ଡିବି; ଡିବରି; ଚିମନି ଲାଗି ନ ଥିବା କିରାସିନ୍ ତେଲ ଜଳିବା ଟିଣର ଦୀପ—
A kerosine burner or lamp without a chimney.
(ମେଦିନୀପୁର) ବି—କଉଟ—A small metal box for putting small things and carrying it in the waist-cloth.
ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)—Dimba (See)

ଡିବାଡିବା—ଦେ. ବିଣ—ଡିମ୍ବାଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Diba-diba   Dimba-dimba (See)

ଡିବି—ଦେ. ବି—୧ । ଡିବା (ଦେଖ)
Dibi   1. Diba (See)
लम्फ   ୨ । (ସଂ. ଦୀପ; ତୁଳ. ଗୁଜରାଟୀ. ଡିଓ)—
लैंफ   କିରାସିନି ତେଲ ଜଳିବାର ଧାତୁମୟ ପ୍ରଦୀପ—
2. A kerosine burner or naked lamp.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ହାଣ୍ଡି; ଅଟକା—
Small earthen pot.

ଡିବିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଡିବା (ଦେଖ)
Dibia   1. Diba (See)
डिपे   ୨ । ଡିବି (ଦେଖ)
डिबिया   2. Dibi (See)
୩ । ଛୋଟ ଡିବା—3, Small metal case.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' କୁ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଡିବିକିରାଜି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖାତରେ ପକାଇ ଖେଳିବା ଗୋଟି ଖେଳର ଦ୍ୱିତୀୟ ଆଘାତ (ନହେ)—
Ḍibikirāji
The second stroke of a kind of a game with marbles.

ଡିବିଡିବି—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ḍibi-ḍibi — ନାଗରା ବା ଡମ୍ବରୁ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
ডিম্ডীম্, ডীবডিবি — The sound of drum-beating.
डुगडुग, डिमडिम
ଡିବିଡିବି ଡମ୍ବରୁ ବଜାଇ ବଜେ ।
ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଦେ. ବି—୨ । ଆମେରିକାରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିବା ଉଦ୍ୟାନ-ତରୁ ବିଶେଷ—2. American Sumach; Cæsalpinia Coriaria (tree).

ଡିବିଡିବି ବାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବିଷୟ) ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଘଟ ହେବା; ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ ବା ରାଷ୍ଟ୍ର ହେବା—
Ḍibiḍibi bājibā
ডিমডিম বাজা, ডিবডিব বাজা — To be published or proclaimed broad cast.
डीमडीमबजना
କଟକରେ ବାଜେ ଡିବିଡିବି
ଝିଅ ନାଚ କରୁ ଥାଏ ସିବି ସିବି—ଚଗ ।

ଡିବିରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୀପ; ଡିମ୍ବ=ଗୋଲ)—
Ḍibiri — ୧ । ପେଚର ମୂଳରେ ଲଗାଯିବା ପେଞ୍ଚ ବିଶିଷ୍ଟ
ঢিবরী — ମୁଦିଅ ବା ଚକ୍ରି—
डेबरी,डिबी, डिबरी — 1. The nut of a bolt or screw.
୨ । ଡିବି ୨ (ଦେଖ)—2. Ḍibi 2 (See)

ଡିବେଞ୍ଚର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଋଣ ପାଇଁ କୌଣସି କମ୍ପାନିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ବନ୍ଧକ ଦଲିଲ—
Ḍibeñchar
ডিবেঞ্চার — Debenture.
डिबेंचर

ଡିମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଡିମ୍ବ; ତୁଳ. ବ. ଡିମ୍)—
Ḍim — ଡିମ୍ବ—Egg.

ଡିମ୍(ମି)ଡିମ୍(ମି)—ଦେ. ଅ—ଡିବିଡିବି (ଦେଖ)
Ḍim(mi)-ḍim(mi) — Ḍibi-ḍibi (See)

ଡିମ୍(ମି)ରି—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Ḍim(mi)-ri — Ḍimbiri (See)

ଡିମ—ଗ୍ରା. ବି—ଡିମ୍ବ (ଦେଖ)
Ḍima — Ḍimba (See)

ଡିମା—ଦେ. ବଣ—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍimā — Ḍimbā ḍimbā (See)

ଡିମାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିମାଇ; ଡେମୀ=ଅର୍ଦ୍ଧେ)—
Ḍimāi — ୧ । ଡେମୀ; କାଗଜଫର୍ଦ୍ଦର ଆକାରବିଶେଷ; ୧ଫର୍ଦ୍ଦର
তিমাই — ଅର୍ଦ୍ଧେ—1. A certain size of half a sheet
डिमाइ — of paper, measuring 20 inches by 15½
(ଡିମେଇ, ଡେମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) — inches; demy paper.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ ଲମ୍ବରେ ୨୦ ଇଞ୍ଚ ଓ ଓସାର ୧୫½ ଇଞ୍ଚ ଏପରି କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦକୁ ୪ ଭାଗ କଲେ ଡିମାଇ ୪ ପେଜୀ; ଆଠ ଭାଗ କଲେ ଡିମାଇ ୮ ପେଜୀ, ୧୬ ଭାଗ କଲେ ଡିମାଇ ୧୬ ପେଜୀ ବୋଲାଯାଏ । ଛାପା ହେବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ୨୨½ ଇଞ୍ଚ × ୧୭½ ଇଞ୍ଚ ଓ ହାତ ଲେଖାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ୨୦ ଇଞ୍ଚ × ୧୫½ ଇଞ୍ଚ (ମତାନ୍ତରରେ ୨୧ ଇଞ୍ଚ × ୧୬ ଇଞ୍ଚ) ଆକାରର କାଗଜକୁ ଡିମାଇ ବୋଲାଯାଏ (ଚେମ୍ବର୍ସ ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍ସନାରୀ) । ୧୮ ଇଞ୍ଚ × ୧୨ ଇଞ୍ଚ ଆକାରର କାଗଜକୁ ଡିମାଇ ବୋଲାଯାଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ଡିମାଡିମା—ଦେ. ବଣ—ଡିମ୍ବାଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍimā-ḍimā — Ḍimbā-ḍimbā (See)

ଡିମ୍ବ—ସଂ. ବି. (ଡିନ୍ବ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଜୀବ ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ପ୍ରେରିତ ହୁଏ)—
Ḍimba
୧ । ଅଣ୍ଡା—1. Egg.
ବେନି ହଂସେ ବେନି ଡିମ୍ବ କି କଲେ ଅଛି ପ୍ରସବ—ଗୋଲୋକ-ରହସ୍ୟରେଖା ।
୨ । ମାଛ ଆଦି ଜୀବଙ୍କ ମଞ୍ଜି—
2. Spawn (of fish, crab etc).
୩ । ପତଙ୍ଗମାନଙ୍କ ଶୈଶବକାଳୀନ ଆକୃତି—
3. Chrysalis.
୪ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ଭ୍ରୂଣ—4 Embryo; fœtus.
୫ । ଶିଶୁ ଜନ୍ତୁ; ଛୁଆ—5. Infant of animals; the young of an animal.
୬ । ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁ—6. Child; infant.
୭ । (+କରଣ. ଅ) ଭୟଜନିତ ଚିତ୍କାରବିଶେଷ ଚିତ୍କାର—
7. Exclamation due to fright.
୮ । ଫଉଜଦାରି; ଦଙ୍ଗା—8. Riot; affray.
୯ । ବିବାଦ; କଳହ—9. Dispute; quarrel.
୧୦ । ବିପ୍ଳବ—10. Insurrection; mutiny.
୧୧ । ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—11. Lungs.
୧୨ । ପ୍ଲୀହା—12. Spleen.
୧୩ । କଳେବର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—13. Body.

ଡିମ୍ବ ଉଷୁମା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ଉଷ୍ମ)—ପକ୍ଷିମାତା ଡିମ୍ବ ଉପରେ ବସି ତାକୁ ଉଷ୍ମ କରିବା—Incubation brooding.
Ḍimba ushumā
ডীমে তা
अंडे सना

ଡିମ୍ବ ଉଷୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ପକ୍ଷିମାତା) ଡିମ୍ବ ପ୍ରସବ କଲା ପରେ କିଛିଦିନ କାଳ ସେହି ଡିମ୍ବ ଉପରେ ଅନବରତ ବସି ତାହାକୁ ଉଷ୍ମତାଯୁକ୍ତ କରିବା—1. (a bird) To sit on the eggs for hatching; to incubate; to brood.
Ḍimba ushumā(me)ibā.
ডীমে তা দেওয়া
अंडे सेना

୧	ଚ	ତ୍ତ	ରୁ,ରୂ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତୃ	ଉଅ	ଘ
୨	ଛ	ଦ୍ଭ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	୭	ନ୍ତୁ

[ଦ୍ର—ଡମ୍ବକୁ ନ ଉଷୁମାଇଲେ ଡିମ୍ବ କାଞ୍ଚିଆ ହୋଇଯାଏ ଓ ଡିମ୍ବରୁ ଛୁଆ ବାହାରେ ନାହିଁ । ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପକ୍ଷିଦମ୍ପତି ଦୁହେଁ ପାଳି କରି ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନବରତ ନିଯୁକ୍ତ ରହିବା—2. (figurative) To be constantly kept engaged in some work.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରୁ ବାହାର କିଛିକାଳ ପାଇଁ କେଉଁଆଡ଼େ ନ ଯିବା—3. (figurative) To always stay at home; not to stir out of one's residence.

ଡମ୍ବକେଶର—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ହଳଦିଆ ଅଂଶ—
Dimba keśara — The yellow portion found inside the egg.

ଡମ୍ବକୋଷ(ଶ)—ସଂ. ବି (ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ପୁଷ୍ପର ଗର୍ଭକେଶର କନ୍ଦସ୍ଥ ଶୂନ୍ୟଗର୍ଭ ଅଂଶ; ପୁଷ୍ପଯୋନି—The reproductive organ in a flower; the ovary of flowers.
Dimba-kosha(śa)

ଡମ୍ବଜ—ସଂ. ବିଣ (ଡିମ୍ବ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଡିମ୍ବରୁ ଜାତ; ଅଣ୍ଡଜ; ଯେଉଁ ଜୀବମାନେ ଡିମ୍ବରୁ ଜନ୍ମନ୍ତି—Oviparous (animals).
Dimbaja

[ଦ୍ର—ପକ୍ଷୀ, ସରୀସୃପ, ମତ୍ସ୍ୟ ଓ କୀଟାଦିଙ୍କୁ ଡିମ୍ବଜ ବୋଲଯାଏ ।]

ଡମ୍ବ ତିଅଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ତେମନ)—ଡିମ୍ବ ରନ୍ଧା ହୋଇ ଥିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ—
Dimba tiaṇa — Curry made with eggs.
ডীমের তরকারী
अण्डेकी तरकारी

[ଡିମ୍ବ ତିଅଣ କ ଅଇଁଷରେ ଲେଖା ?—ପ୍ରବଚନ ।
(ଡିମ୍ବି ତିଅଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଡିମ୍ବରେ ତରକାରି କରି ଖାଇଲେ ଅମିଷ ଖାଇବା ଗ୍ଲାନି ପରିତୃପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଜୀବହତ୍ୟା ପାପ ଅର୍ଜିତ ହୁଏ । ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏ ଉକ୍ତି ବିଆଯାଏ ।]

ଡମ୍ବ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିମ୍ବ ପାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Dimba debā — Dimba pārḍibā (See)

ଡମ୍ବ ପାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ପାତନ)—ଡିମ୍ବ ଜନ୍ମ କରିବା—To lay eggs.
Dimba pārḍibā
ডীম পাড়া, अंडा देना

ଡମ୍ବ ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ସ୍ଫୋଟନ)—
Dimba phuṭā(ṭe)ibā — ଡିମ୍ବକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳ ଉଷୁମାଇବା ପରେ ତାହାର ବହିରାବରଣ ଫଟାଇବା—To hatch eggs.
ডিম ফুটান
अंडा फुटाना

[ଦ୍ର—ଡିମ୍ବ କେବେକେବେ ମନକୁ ଓ କେବେକେବେ ମାତାର ଚଞ୍ଚୁ ଅଗ୍ରର ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ଫାଟି ଯାଏ । ଡିମ୍ବ ମନକୁ ଫାଟି ଛୁଆ ବାହାରିଲେ ତାକୁ ଡିମ୍ବ ଫୁଟିବା ଓ ମାଆ ଡିମ୍ବକୁ ଆଘାତ କରି ଫଟାଇଲେ ତାକୁ ଡିମ୍ବ ଫଟାଇବା କହନ୍ତି ।]

ଡମ୍ବ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବି—ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ପକ୍ଷିମାତାଦ୍ୱାରା ଉଷୁମ ହେବାପରେ ଡିମ୍ବ ଫାଟିଯାଇ ତହିଁରୁ ଛୁଆ ବାହାରିବା—The hatching of an egg.
Dimba phuṭibā
ডিম ফুটা
अंडा खटकना

ଡମ୍ବା—ଦେ. ବିଣ.—ଡିମା ଡମ୍ବା (ଦେଖ)
Dimbā — Dimbā dimbā (See)

ଡମ୍ବା ଡିମ୍ବା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ଡମ୍ବ)—୧ । ଅବୁଅବୁଆ—1. Bulbous.
Dimbā dimbā
ডিমের মত
अण्डासा, बैंजावी
ଯଥା—ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଡମ୍ବାଡିମ୍ବା ହୋଇ କଅଁଣ ଗୁଡ଼ାଏ ବାହାରି ଗଲଣି ।)

୨ । ଡମ୍ବପରି ଫୁଲି ଥିବା (ଆଖି)—2. Swollen (eye).
(ଯଥା—କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ତା ଆଖି ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା ହେଲଣି ।)

୩ । ଡିମ୍ବାକୃତି; ଡିମ୍ବ ପରି ବୃତ୍ତାଭାସ ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—3. Oval; elliptical; egg-shaped,

ଦେ. ବି.—୧ । ଡମ୍ବପରି ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥ—1. Any egg-shaped thing.

୨ । ବହୁକାଳ ହେଲା ଗୋଦରି ହୋଇଥିବା ରୋଗୀର ଗୋଦର ଗୋଡ଼ ଉପରେ ବାହାରିବା ଅଣ୍ଡାକାର ଅବୁମାନ—2. Bulbous tumours appearing on the legs swollen with elephantiasis for a very long time.

୩ । ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରେ ଆକୁବାକୁ ପରି ଫୁଲି ଥିବା ଫୁଲା ବା ଅବୁ—3. Egg-shaped protuberances appearing on the body.

ଡମ୍ବାହବ—ସଂ. ବି—ନୃପତିହୀନ ଯୁଦ୍ଧ; ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଉଭୟପକ୍ଷର ନରପତିମାନେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ଥାନ୍ତି—Warfare in which the kings of the opposing sides do not take part.
Dimbāhaba

ଡମାରେଜ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ଡିମରେଜ୍)—୧ । ବନ୍ଦରରେ ଜାହାଜ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଦିନ ରହିଲେ ତହିଁ ପାଇଁ ଜାହାଜବାଲା ବନ୍ଦରସ୍ୱାମୀକୁ ଦେବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—2. Demmurrage for a ship.
Dimārej
ডিমরেজ
डिमरेज

୨ । ଗଇର ଖରଚ୍ଚ (ଦେଖ)
2. Gair kharachā (See)

ଡିମ୍ବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଡିମ୍ବ+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Dimbikā — ୧ । କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A lascivious woman

୨ । ଜଳବୁଦ୍ବୁଦ—3. Water-bubble.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରି ଦୃଷ୍ଟାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଶ୍ୟୋନାକ ବୃକ୍ଷ (କ୍ଲାଟେକ୍); ଫଣଫଣା (ଦେଖ)
3. Phaṇaphaṇā (See)

ଡିମ୍ବିରି— ଦେ. ବି. (ସଂ. ଉଦୁମ୍ବର; ଉଡ଼ୁମ୍ବର)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିର ଡିମିରି ଗଛ
Ḍimbiri ଓ ତହିଁର ଫଳ—Ficus Oppositi-
ସଂ. ଉଡୁ(ଦୁ)ମ୍ବର, ଜଘନଫଳା, folia; Ficus Hispida; fig
ଫଲ୍‌ଗୁ, କାକୋଦୁମ୍ବରିକା (tree and fruit).
ডুমার, কাকডুমর, ডুমুর — ଭଗ୍ନ ବୋଇଲେ ତୁ ଉଦ୍ୟାନ କରି
गुलर, उमर, कागसा, — ଡିମ୍ବିରିକି ଯାଇ ଧଇଲୁ କୋଳ କରି—
गोबला, काठगुलारिया, — କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
काठूमर
ତେ. ବ୍ରହ୍ମମେଡ଼ି, କାକିବାଡ଼ୁ
ତାମ. ଖଟସେଣ
ମ. ବୋକ ଡ଼ା, କାଲଉମ୍ବର
ଗୁ. ଟୋଡ଼ଉମ୍ବରୋ
ଫା. ଅଂଜୀରେଦସ୍ତୀ
ଆ. ତନ୍‌ବସ୍ତ

[ଦ୍ର—ଏହା ବଟଜାତୀୟ ନାତିଦୀର୍ଘ ଗୁଳ୍ମିଳ ଅରଣ୍ୟ ତରୁ । ଏହି ଗଛର କାଣ୍ଡରେ ବା ଶାଖାମୂଳରେ ଫଳ ଧରେ । ଏହାର ଫୁଲ ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ପତ୍ରର ଦେହରେ ଅଂଶୁ ଥାଏ । ଗଛର ମୂଳ ହାଣି ଦେଲେ ଜଳବତ୍ ପ୍ରଚୁର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଦ୍ରବ୍ୟ ନିଃସୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ଗୋଲାକାର ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଡିମ୍ବ ପରି । ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୀଜ ଥାଏ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ବଟ ବୃକ୍ଷ ପରି ଡିମିରି ଗଛର ସୂକ୍ଷ୍ମ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ମୁଖ, ଅର୍ଥାତ୍ ଫୁଲ ଗୋଟିଏ କୋଷ ମଧ୍ୟରେ ମୁଦ ହୋଇ ରହୁଥାଏ । ପୁଂ.ପୁଷ୍ପ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ.ପୁଷ୍ପର ଅଲଗା ଅଲଗା କୋଷ ହୁଏ । କୀଟମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଏ ପୁଷ୍ପର ଗର୍ଭାଧାନ ହୁଏ । ପୁଂ.କେଶରର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର କୀଟ ଜନ୍ମନ୍ତି । ଏହି ପୋକମାନେ ପୁଂ.ପରାଗକୁ ଗର୍ଭକେଶର ମଧ୍ୟକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭକୋଷ ବଢ଼ି ଫଳ ଜନ୍ମେ । ଏ ଫଳ କୋମଳ; ଫଳର କରଡ଼ା ଖୋପା ନାହିଁ । ଫଳକୁ ଗଛରୁ ତୋଳି ଆଣି ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଫଳ ଭିତରେ ପରିପକ୍ୱ ଗର୍ଭକେଶର ଓ କଟକଟିଆ ମଞ୍ଜି ଦେଖାଯାଏ ଓ ପୋଡକ ପରି ଗୁଡ଼ିଏ କଟକଟିଆ ପୋକ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହାର ଛାୟା ଖୁବ୍ ଶୀତଳ । ଫଳ ତରକାରି ହୁଏ ଓ ଡାଳ ଦାନ୍ତ-କାଠି ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଫୁଲ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଫଳର ବାହାରେ ଫୁଲ ନ ଦେଖି ଭ୍ରମରେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ନୟନର ଅଗୋଚର ବସ୍ତୁକୁ ଲୋକେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଡିମ୍ବିରି ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରି ଥାଆନ୍ତି । କାବୁଲୀ ଡିମ୍ବିରି ଫଳକୁ ଅଞ୍ଜୀର କହନ୍ତି । ଏହା ଆମ ଦେଶର ଡିମିରି ଫଳ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ଖାଇବାକୁ ମିଠା । ଏହା ଖାଇଲେ କୋଷ୍ଠ ପରିଷ୍କାର ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଡିମ୍ବିରି ସ୍ତମ୍ଭନ-କାରକ, ତିକ୍ତ କଷାୟ ରସ ଓ ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ବ୍ରଣ, ଶ୍ୱିତ୍ର, କୁଷ୍ଠ, ପାଣ୍ଡୁ, ଅର୍ଶ ଓ କାମଳା ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ବୃହତ୍ତର ଫଳ ଓ ବୃହତ୍ତର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଉଡ଼ୁମ୍ବର ବା ଯଜ୍ଞ ଡିମ୍ବିରି (ସଂ. ଉଦୁମ୍ବର ଲା. —Ficus Glomerata: ଇଂ. Glomerous Fig or Keg-tree) କହନ୍ତି ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ସରୁଆ ଫିକା ରଙ୍ଗର ବିରୁଡ଼ି । (ଏମାନଙ୍କ ନାହୁଡ଼ା ଅତି ବିଷାକ୍ତ)-
A kind of slender brown wasp.

ଡିମ୍ବିରି ଫୁଲ—ଦେ. ବି—ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲପରି ଅସମ୍ଭବ ବିଷୟ; ଆକାଶ କୁସୁମ—An imaginary thing which has no existence (like the flower of the fig tree).
Ḍimbiri phula
ডুমুরফুল
गुलका फुल
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ କିନ୍ତୁ ଡିମ୍ବିରି ଗଛର ଫୁଲ ଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ ।]

ଡିମ୍ଭ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ଡିନ୍ଭ ଧାତୁ = ଏକତ୍ର କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Ḍimbha ୧ । ଶିଶୁ; କଅଁଳା ପିଲା—1. Child; infant; newborn child.
(ଡିମ୍ଭା — ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । (ନାମ) ଶାଲ୍ୱ ଦେଶର ଅଧିପତି—2. Name of a king of the ancient Sālwa kingdom.
୩ । (ନାମ) ଜରାସନ୍ଧର ସେନାପତି—
3. Name of the general of king Jarāsandha.
ବିଣ—୧ । ମୂର୍ଖ—1. Illiterate.
୨ । ଅଜ୍ଞ—2. Ignorant.
୩ । ନିର୍ବୋଧ—3. Foolish.
୪ । ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—4. Blockhead; stupid.

ଡିମ୍ଭକ—ସଂ. ବି. (ଡିମ୍ଭ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)— ଡିମ୍ଭ (ଦେଖ)
Ḍimbhaka Ḍimbha (See)

ଡିରୁରା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ଉଚ୍ଚଭୂମି ଖଣ୍ଡ—
Ḍir-rā A piece of high land.

ଡିର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲତାଆଦିର ଡଙ୍କ—
Ḍira The tendril or tender shoot of a creeper.

ଡିରେକ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡାଇରେକ୍ଟର)—
Ḍirektar ଡାଇରେକ୍ଟର (ଦେଖ)
Ḍāirektar (See)

ଡିଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି. (ଆ. ଦିଲ୍)—ଦିଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍil (etc) Ḍil etc (See)
(ଡିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଲ୍ ଡଉଲ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । ମନ ଓ ରୂପ—
Ḍil ḍaul 1. Mind and shape.
डीलडौल
୨ । ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ଓ ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ—
2. Mental peace and bodily comforts.
ଅମ୍ଭେମାନେ ଏ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନରେ ଡିଲଡଉଲ ସ୍ଥାନ
ହୋଇ ରାତ ଭୋଗ କରି ଅଛୁଅଛୁଁ । ଗଡ଼ଜାତ ବାସିନୀ. ୨୫।୫।୨୧ ।
୩ । ଶରୀରର ଆକୃତି—3. The shape of the body.

୧	ଢ଼	ଉ	ର,ଋ	ଷ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ର୍ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗିଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	୯

ଡିଲା – ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଷଣ୍ଢର ଚୂଳ; କକୁଦ—
Dila The hump or protuberance on the nape of the neck of a bull.

ଡିଲ୍ଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦିଲ୍ଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dilli (etc) Dilli etc (See)

ଡିଶ୍ – ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଶ୍)—ପିଆଲା; ରେକାବି; ଥାଳିଆ—
Dis Dish.
ডিস **डीस**

ଡିଶ୍‌କାଉଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିସ୍କାଉଣ୍ଟ୍)—
Dis-kaunt ୧ । ଟଙ୍କା କରଜ ଦେଲା ବେଳେ ତହିଁରୁ
ডিসকাউণ্ট ମହାଜନ କାଢ଼ି ରଖୁବା ଅଗଭୁରା ସୁଧ—
डिसकाउन्ट 1. Discount.
୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନଗଦ ଧନ ନେଇ ଖରଦ କରିବା ଲୋକକୁ ବେପାରି ଛାଡ଼ି ଦେବା ମୂଲ୍ୟର ଅଂଶ—2. Discount allowed to a purchaser for cash.

ଡିଶ୍‌ଚାର୍ଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିସ୍‌ଚାର୍ଜ)—୧ । ଚାକିରିରୁ ସ୍ଥଗିତ ବା
Dis-charj ଛଡ଼ାଇ ଦିଆଯିବା; ବରଖାସ୍ତ—
ডিসচার্জ 1. Discharge from service.
डिसचारज ୨ । ରେତଃସ୍ଖଳନ—
2. Discharge of semen
୩ । ରୋଗୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲା ପରେ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଖଲାସ ହେବା—
3. Discharge of a patient from the hospital after cure.
୪ । ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ; ଖଲାସି—
4. Release; discharge.

ଡିଶ୍‌ଟିଲରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ଡିସ୍‌ଟିଲେରି)—
Dis-tilari ମଦଭାଟି; ଡେଷ୍ଟିଲେରି; ଗୁଡ଼ ଆଦିରୁ ସଢ଼ାଇ କରି
ডেষ্টিলারী ତହିଁରୁ ଅରଖ ବାହାର କରି ମଦ ତିଆରି କରିବା ସ୍ଥାନ
भट्टी Distillary.
[ଡିଶ୍‌ଟିଲ(ଲେ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଡିଶଟ୍ରେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଖଜଣା ପାଇଁ କଲେକ୍ଟରଙ୍କ
Dis-trent ଆଦେଶରେ ପ୍ରଜାର ଫସଲ କୋରଖ—
ডিসট্রেণ্ট Distraint of a tenant's standing crop
फसलकुर्की by a public servant at the instance of the landlord.

ଡିଶ୍‌ପିଉଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଚଳିତ ଶବ୍ଦ)—
Dis-piut ବଦର ବା ଖାନାପୁରି କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେବାପରେ ଅର୍ଥାତ୍
ডিসপিউট ଅଟେଷ୍ଟେସନ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲିବା ସମୟରେ ଭୁଲ ସଂଶୋଧନ
डिसप्यूट ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଦାଏର କରିବା ଆପତ୍ତି—
(ଡିସ୍ପ୍ୟୁଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) A case or dispute filed by a person at the attestation-stage during the Settlement operations.

ଡିଶ୍‌ମଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡେସିମଲ୍ (ଦେଖ)
Dis-mal Desimal (See)
(ଡିଶିମଲ୍; ଡିଶିମିଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଶମିଶ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀର ଦାବି
Dis-mis ନାମଞ୍ଜୁର ହେବା—1. Dismissal of the plaintiff's claim.
ଡିଟିସ୍ମି } ଡିସ୍ମି } ଉପସ୍ୱର ୨ । ଚାକିରିରୁ ବରଖାସ୍ତ ହେବା—
ডিসমিস 2. Dismissal from any post or
डिसमिस service.
(ଡିଶିମିଶ୍, ଡିଶିମିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ—ବୈଦେ.ବି.(ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲା; ଶାସନବିଭାଗର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Dishtrict ଅଞ୍ଚଳ—District; an administrative
ডিষ্ট্রিক্ট unit of a Division.
डिष्ट्रिक्ट
[ଦ୍ର—ଜିଲ୍ଲା ଅର୍ଥବାଚକ ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳିଲାଣି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଏଠାରେ ଦିଆଯାଇ ଅଛି । ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳୁଥିବା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଶବ୍ଦ ବାଦ ଦେଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଖୋଜ, ଉକ୍ତ ଅର୍ଥ ପୂର୍ବେ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟର ଅର୍ଥଯୋଗ କଲେ ଉକ୍ତ ଶବ୍ଦର ମର୍ମ ବୁଝାଯିବ, ଯଥା—ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟ୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟିଅର୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଟ୍ରାଫିକ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍, ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କନ୍‌ଫରେନ୍ସ୍ ।]

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଅଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ରାଜସ୍ୱ
Dishtrikt aphis ଓ ଫଉଜଦାରୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—
ডিষ্ট্রিক্ট অফীস District Office.
डिष्ट्रिक्ट आफिस

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଅଫିସର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ରାଜସ୍ୱ-
Dishtrikt aphisar ଓ ଫଉଜଦାରୀ ବିଭାଗର କର୍ମଚାରୀ, ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ
ডিষ্ট্রিক্ট আফিসর ଓ କଲେକ୍ଟର୍—District Officer.
डिष्ट्रिक्ट अफसर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଇଞ୍ଜିନିୟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ + ଏଞ୍ଜିନିଅର୍)—
Dishtrikt injiniyar ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ ଅଧୀନ ପୂର୍ତ୍ତବିଭାଗର
ডিষ্ট্রিক্ট ইঞ্জীনীআর ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—
डिष्ट्रिक्ट इंजिनिआर District Engineer.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—
Dishtrikt in-spek-tar ଜିଲ୍ଲାର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ ପରିଦର୍ଶକ—
ডিষ্ট্রিক্ট ইনসপেক্টর District Inspecter of schools.
डिष्ट्रिक्ट इंसपेक्टर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କମ(ମେ)ଟି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ+କମିଟୀ)—
Dishtrikt kami(me)ti ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ସଭା; ଯେଉଁ
ডিষ্ট্রিক্ট কমটি ସଭାରେ ଜିଲ୍ଲାର ବିଷୟମାନ ବିବେଚିତ ହୁଏ—
ड्रिक्ट कमेटि District-committee.

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ଖଣ୍ଡରେ ବ୍ୟବହୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟାଂକି ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କାଉନ୍‌ସିଲ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଇଂ)—
Dishtrikt kāun-sil ସମ୍ବଲପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟବୋର୍ଡ—
District Council; the Disttrict Board of Sambalpur.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ କୋର୍ଟ (ର୍ଟ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ
Dishtrikt kot(rt) ବିଚାରାଳୟ—1. District Court.
ডষ্ট্রিক্টকোর্ট ୨ । ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜଙ୍କ ବିଚାରାଳୟ—
डिष्ट्रिक्टकोर्ट 2. The court of the District Judge.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଦେବାନୀ ବିଚାର
Dishtrikt jaj ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବିଚାରପତି—
ডষ্ট্রিক্ট জজ District Judge.
डिष्ट्रिक्ट जज

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ବୋର୍ଡ (ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟାଦି
Dishtrikt bord(rd) ପରିଚାଳନ କରୁଥିବା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ
ডষ্ট্রিক্ট বোর্ড ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଧିକାରପ୍ରାପ୍ତ ସଭା—
डिष्ट्रिक्ट बोर्ड District Board.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ଫଉଜଦାରୀ
Dishtrikt mājishtret ବିଚାରପତି ଓ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷକ ହାକିମ—
ডষ্ট্রিক্ট মাজীষ্ট্রেট District Magistrate.
डिष्ट्रिक्ट मेजेष्टर

ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ.)—ଜିଲ୍ଲାର ପୁଲିସ-
Dishtrikt suparintendent ବିଭାଗର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜ-
ডিষ্ট্রিক্ট সুপরিন্টেণ্ডেণ্ট କର୍ମଚାରୀ; ପୁଲିସ୍ ସାହେବ—
डिष्ट्रिक्ट सुपरिंटेंडेंट District Superintendent of Police.

ଡିଷ୍ଟ୍ରିବିଉଟ୍ କରିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି (ଇଂ)—(ଛାପାଖାନାରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Dishtribiut karibā ଛାପା ହୋଇ ସାରିବା ପରେ କମ୍ପୋଜ୍
ডিষ্ট্রিব্যুট করা ହୋଇଥିବା ଟାଇପମାନଙ୍କୁ ଫରମାରୁ କାଢ଼ିନେଇ ପୁଣି
डिसट्रिब्युट करना ସ୍ୱସ୍ଥାନରେ ସାଇତିବା—(printers word)—
To distribute the types after a form is printed.

ଡିହ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଡୀହ ବା ଦେହ୍ =ଗ୍ରାମ ସମଷ୍ଟି; ତୁଳ.
Diha ସଂ. ଦେଶ)—୧ । ମାଟିର ଗଦା ବା ଟିପ—
ডহী; ভিটা 1. Mound of earth.
डिह; मेंड़, मोटा ୨ । ବାସଯୋଗ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଜମି—
2. A high habitable ground.
୩ । ଯେଉଁ ଜମି ଉପରେ ଘର ତୋଳା ଯାଏ—
3. Site of dewelling.
খোঁচা; ঠোঁসা ୪ । ଯଷ୍ଟିର ସ୍ଥୂଳ ଅଗ୍ରଦ୍ୱାରା ଖୁସା—
रेला 4. A push or poke with the butt or thick end of a rod.
(ଡିଗ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୫ । ଏକ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ 'କେତେ
'ଗୋଟି ଗ୍ରାମର ସମଷ୍ଟି —5. An aggregate of some villages under one rent-collector.
ଦେ. ବଣ—ଡିହି (ଦେଖ)—Dihi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବଣ—ଟିପ (ଜମି)—
High land; upland.

ଡିହ ଅଣ୍ଡିରା—ଦେ. ବଣ—ଡିହ କୁଟା (ଦେଖ)
Diha andirā Diha kutā (See)

ଡିହ କୁଟା—ଦେ. ବଣ (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—କୁକୁର ଯେପରି ନିଜର ବାସ
Diha kutā ସ୍ଥାନନିକଟରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଦେଖାଏ,ସେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହିପରି
ডিগিয়া ଆପଣାର ବାସସ୍ଥାନର ସାମନାରେ ଠିଆ ହୋଇ
ପୌରୁଷ ଦେଖାଇ ହୁଏ; ଗେହେଶୂର—
A person who brags of his bravery
(ଡିହ ବଳୁଆ-ଅନ୍ୟରୂପ) at his own house; a swaggerer.

ଡିହ ଜମି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ ଘର ତିଆରି ହୋଇଥାଏ—
Diha jami Homestead land; building site.
ডীহীজমী

ଡିହ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘର କରିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ନିମ୍ନ
Diha bāndhibā ଭୂମିରେ ମାଟି ପକାଇ ଉଚ୍ଚ କରିବା—
ডীহীবাঁধা To raise a low ground by piling earth
मेड़ बाँधना on it to make it a building site.
(ଡିହମାଡ଼ିବା--ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ିର ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ବା
Diha māribā ଭୁଷିବା—To give a push with the
খোঁচা দেওয়া butt of a rod.
रेला मारना
(ଡିହପକା(କେ)ଇବା, ଡିହ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡିହରେ ପୋଖରୀ ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଧମକାଣ ବାକ୍ୟ)—
Dihare pokhari kholibā (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତାହାରିକୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ
କରିବା—(figurative) (a threat) To utterly ruin a person and deprive him of his homestead.
ভিটামাটি উচ্ছন্নকরা
[ଦ୍ର— ଜଣେ ଲୋକକୁ ମାମଲା ମୋକଦମା ଆଦିରେ ପକାଇ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରି ତାହାର ଘର ଡିହକୁ ଦଖଲ ନେଇ ତାହାର ଚିହ୍ନ ମାତ୍ର ନ ରଖିବାର ଧମକାଣ ଦେବାବେଳେ ଜନ ସାଧାରଣରେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

ଡିହରେ ବିଲୁଅ ଡେଇଁବା—ଦେ. ବି. (ଏକପ୍ରକାର ଅଭିଶାପ)—
Dihare biluā deinbā (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଂଶ ସହିତରେ ଲୋପ
ডীহীতে ঘুঘু চরা ହେବା; ବଂଶର ସମସ୍ତେ ମରି ଯାଇ
ବାସଗୃହ ଶୂନ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା—(figurative)
(a form of curse) The turning of one's

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ଥ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତନ୍ନବର୍ଗଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଶ୍ଚ	ନ୍

homestead into a cremation ground by the death of all the members of the family.

[ଦ୍ର—ଅଭିଶପ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ବଂଶ ଲୋପ ହେଲେ ତାହାର ବାସଗୃହର ଡିହ ଫଳତଃ ପଡ଼ିଆ ବା ଶ୍ମଶାନରେ ପରିଣତ ହେବ । ଏହି ଅଭିଶାପକୁ ନାନା ପ୍ରକାରେ କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ତୋ ଡିହରେ ବଳୁଆ ଡେଇଁ । ତୋ ଡିହରେ କଣ୍ଟା ଛଟା ହେଉ ! ତୋ ଡିହରେ ଦୁବୁଗ୍ର ଘାସ ଉଠୁ । ଇତ୍ୟାଦି ।]

ଡିହ ସାପ—ଦେ. ବି—ଘରର ଡିହ ଓ ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା
Ḍiha sāpa ବିଷଧର ସାପ—Poisonous snakes inhabiting homesteads or high grounds.

ଡିହା—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଗୋଖର ସାପ—
Ḍihā A species of cobra.
(ସାପ ଶବ୍ଦେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।)

ମଗରା ବିଣ—୧ । (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟ) ଧେଷ୍ଟା; ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁର
ढीट, मगरा ଆଦେଶକୁ ଅବଜ୍ଞା କରେ; ଅମାନିଆ; ଉତ୍ତରଦାୟକ (ଭୃତ୍ୟ); ଠେଁସା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Showing disrespect to authority; impertinent; refractory; recalcitrant (person); impudent (servant).
୨ । ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ (କଥା)—
2. Impertinent; disrespectful (words).
୩ । ଡିହି (ଦେଖ)—3. Ḍihi (See)

ଡିହାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଡିହା ୧ ଓ ୨ (ଦେଖ)
Ḍihāḷiā Ḍihā 1 and 2 (See)

ଡିହି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ ଉତ୍ପାଦିତ (ଫସଲ)—
Ḍihi 1. (crop) Grown on homestead or high land.
(ଯଥା—ଡିହି ବାଇଗଣ; ଡିହି କପା ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ଡିହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to high land or homestead.
୩ । ଡିହରେ ବାସ କରୁଥିବା—
3. Living on homestead.
(ଯଥା—ଡିହି ନାଗ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଉଚ୍ଚ ଜମି; ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ବଢ଼ିବାପାଇଁ ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ପଡ଼ିଆ ରଖାଯାଇଥିବା ଉଚ୍ଚ ଜମି—High land left fallow for 2 or 3 years for becoming more fertile.

ଡିହି କପା—ଦେ. ବି—ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ କରାଯିବା କପା—
Ḍihā kapā Cotton plant grown on high land.
(ବିଲ କପା—ବିପରୀତ) [ଦ୍ର—ଡିହ ଜମିରେ କପା ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ ।]

ଡିହି ଖରଚ୍ଚା—ଦେ. ବି—ଜମିଦାରମାନେ ତହସିଲଖରଚ୍ଚ ପାଇଁ
Ḍihi kharachā ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ସରକାରଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଖଜଣାର
डीही खरचा ଅତିରିକ୍ତ ଯେଉଁ ବେ-ଆଇନ୍ କର ଆଦାୟ
अबवाब, मिटौरी କରୁଥିଲେ—An illegal cess formerly levied by zamindars from tenants to meet the collection-charges.

ଡିହି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ଡିହ ବା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ କରାଯିବା ବାଇଗଣ—
Ḍihi bāigaṇa Egg-plant grown on high land.
বাড়ীবেগুন
(ବିଲ ବାଇଗଣ—ବିପରୀତ)

ଡିହି ମୁଗ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୁଗ; କଳା ମୁଗ—
Ḍihi muga A variety of moong (pulse).
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ହୁଏ ।]

ଡୀନ—ସଂ. ବି. (ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା + ଭାବ. ତ)—
Ḍīna ୧ । ପକ୍ଷୀଙ୍କର ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଗତି; ଉଡ଼ା—
1. Flying in the air.
୨ । ଆଗମ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର କ୍ରିୟାକାଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଥିବା ଶାସ୍ତ୍ର—
2. A class of religious books dealing with ceremonials and rituals of the Hindu religion.
(+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ବିଣ. ପୁଂ—ଉଡ୍ଡୀୟମାନ—Flying.
(ଡୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଡୁଡୁ ଖେଳ (ଦେଖ)
Ḍu Ḍuḍu kheḷa (See)

ଡୁଆ—ଦେ. ବି—ଡୁହା (ଦେଖ)
Ḍuā Ḍuhā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଡୋଇ ସଂ. ଦ୍ରୋଣି)—୧ । ଅଣକ; ଡଙ୍କା; କରଚୁଲି—
1. Wooden spoon for stirring boiling rice etc or for serving food from the cooking pot.
୨ । ଡଡୁ—2. A broad-bladed ladle.
ପ୍ରାଦେ. (ଆଠମଲିକ) ବି—୧ । (ତୁଳ. ହି. ଡୋରୁ) ତେଲ ଅଦର ପଳା—1. An erect spoon.
୨ । ପିଲାଙ୍କୁ ଦୁଧ ଖୁଆଇବାର ଚାମଚ; ଦୁଧପିଆ ଶାମୁକା—
2. A spoon for feeding infants with milk.

ଡୁଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖେଳରେ ହାରିବା—
Ḍuiṅ Losing in a game.
ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଦୁଃସ୍ଥିତ)—ଡୁଇଁଡାଇଁ (ଦେଖ)
Ḍuiṅ-ḍāiṅ (See)
ଡୁଇଁ ହେବୁ ବିନା ଅଙ୍କେ ବଳ ବନା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ, ଡ'ଗୀତ ।

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାର' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗ ନ ଯାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡୁଇଁଡାଇଁ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ଅନ୍ଦୋଳିତ; ଦୁଃଖିତ)—
Ḍuiñ-ḍāiñ ୧ । ବ୍ୟାକୁଳ—1. Perturbed; perplexed; agitated; distracted.
୨ । କାତର—2. Troubled, overwhelmed.
୩ । ଚକିତ—3. Anxious.
୪ । ଦୁଃଖିତ—4. Grieved.

ଡୁଗଡୁଗୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି ଅର୍ଥରେ)—
Ḍug-ḍugī
୧ । ସାପୁଆ ଓ ବାଜିଗର ଯେଉଁ ଛୋଟ ଡମରୁ ବାଦ୍ୟ ବଜାନ୍ତି—A kind of **X** shaped double-faced small drum played on by snake-charmers and magicians.
୨ । ଢୁଲ୍‌କୀ (ଦେଖ)—2. Ḍul-kī (See)

ଡୁଗି—ଦେ. ବି. (ଡୁଗ୍‌ଡୁଗ୍ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ḍugi ତବଲାର ସହଚର ବାଦ୍ୟ; ବାୟାଁ—
ডুগী A tabour struck by the left hand
डुग्गी while the right hand strikes on
(ଡୁଗ୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) another and longer drum called 'Tabalā'.

[ଦ୍ର—ଏହା ତବଲା ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଏବଂ ବାଆଁ ହାତରେ ବଜାଯାଏ । ଏହା ଗୋଟିଏ ଅଟିକା ବା ଛୋଟ ନାଗରା ପରି । ଏହା ମାଟି, පିତଳ ବା ତମ୍ବାରେ ତିଆରି ହୋଇ ଥାଏ ଏବଂ ଏହାର ମୁହଁ ଚମଡ଼ାରେ ଛୁଆଣି ହୋଇ ଥାଏ । ତବଲା ଡୁଗି ଅପେକ୍ଷା ଲମ୍ବ ଓ କାଠରେ ତିଆରି । ତବଲାଟି ପଖୋଉଜର ପରି ଆକାର ଏବଂ ଏକମୁହାଁ ଡୁଗି ଛୋଟ ନାଗରା ପରି ।]

ପ୍ରାଦେ, (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଞ୍ଜପା ଖେଳ—
A kind of indoor game at cards (played with 96 cards).

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୯୬ ପଟ ସାର ବା ତାସ୍ ଥାଏ ଓ ଏ ଖେଳ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି ଓ ଦୁଇ ଜଣ ଲେଖାଏଁ ଏକପକ୍ଷ ହୋଇ ଖେଳନ୍ତି । ଯେଉଁ ଖେଳାଳି କଟା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ସାର ପାଇଥାଏ ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେବାବେଳେ ସେହି ଲୋକ ପ୍ରଥମେ ସାର ପକାଏ ।]

ଡୁଗି ତବଲା—ଦେ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ ଡୁଗି+ଅ. ତବଲହ୍)—ବାଆଁ ହାତରେ ଟିପିବା ପାଇଁ ବାୟାଁ ଓ ଡାହାଣ ହାତରେ ଟିପିବା ପାଇଁ ତବଲା, ଏହିପରି ଦୁଇଟି ଏକ ସଙ୍ଗେ ବଜାଯିବା ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର—
Ḍugi tabalā
ডুগী তবলা
डुग्गी तबला
ଡୁଗି ତବଲ, ଡୁଗି ତାବଲା, ଡୁଙ୍ଗି ତବା } ଅନ୍ୟରୂପ.
A pair of kettle-drums sounded by striking them with the left and right hands respectively.

ଡୁଙ୍ଗବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—
Ḍung-bā. ୧ । ଝାଙ୍କିବା; ଲୁଚି କରି ଚାହିଁବା; ଉଣ୍ଡିବା—
1. To look stealthily; to peep.
୨ । ପୋଡ଼ିବା—2. To burn

ଡୁଙ୍ଗରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି (ସଂ. ଟଙ୍କ, ଡୁଙ୍ଗ, ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—କ୍ଷୁଦ୍ର ଗିରି; ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—Hillock; a hill.
Ḍung-ri
(ଡୁଙ୍ଗୁରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଯୁଜ ଧାତୁରୁ ଯୋଗ)—୧ । ଶଗଡ଼ର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶକୁ ଏକତ୍ର ସଂଯୋଜିତ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପଯୁକ୍ତ କରିବା—
Ḍungibā
1. To put the different parts of a cart together so as to make the cart ready for use.
୨ । ଝାଙ୍କିବା; ଲୁଚିକରି ଚାହିଁବା—
2. To peep; to look from a covert.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଡୁଙ୍ଗବା (ଦେଖ)
(ଡୁଙ୍ଗେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Ḍung-bā (See)

ଡୁଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରୋଣୀ; ଭୁଲ. ଇଂ ଡଗ୍‌ଅଉଟ୍)—୧ । ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା; ସ୍ୱଳ୍ପ ଡଙ୍ଗା—1. Canoe; dug-out.
Ḍungī
ডিঙ্গী ୨ । ତନ୍ତୀଙ୍କର ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା ନଳୀ;
डोंगी କଣ୍ଡା, (ଦେଖ)—2. Fly shuttle.

[ଦ୍ର—ଏ ନଳୀରେ ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣା ହେଲାବେଳେ ଏହି ନଳୀକୁ ତାଣି ସୂତା ଉପରେ ଅଡ଼ବାଗରେ ଚଳାଇବାକୁ ଏ ପାଖରୁ ସେ ପାଖକୁ ଫିଙ୍ଗାଯାଏ । ଏହା ଡଙ୍ଗା ପରି ଦୁଇମୁଣ୍ଡ ଗୋଜିଆ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏହି ନାମ ।]

ଡୁଙ୍ଗୁର ଡୁଙ୍ଗୁର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋଲ ଆଦି ବାଜିବାର କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ—
Ḍungur ḍungur
ডুগডুগ Low sound of drum-beating.
डुगडुग [ଦ୍ର—ଏହା ଡଙ୍ଗର ଡଙ୍ଗର ଠାରୁ ନୀଚତର ।]
(ଡୁଙ୍ଗୁର୍ ଡୁଙ୍ଗୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁଙ୍ଗୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Ḍungurā Ḍengurā (See)

ଡୁଙ୍ଗୁରି—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଡୁଙ୍ଗ୍‌ରି (ଦେଖ)
Ḍunguri Ḍungri (See)

ଡୁଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଟୁଙ୍ଗେଇ ମୂଷା—
Ḍungei 1. A small house-rat.
(ଡୁଙ୍ଗେଇ ମୂଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୁଣ୍ଡୁରି ୨ (ଦେଖ)
2 Gunḍuri 2 (See)

ଡୁଡୁ—ଦେ.ବି.(ଏଥିରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବାଳକ 'ଡୁ ଡୁ' ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ ବୋଲି ଏହି ନାମକରଣ)—ବାଗ୍ ଡୁଡୁ; ବାଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ ଖେଳ; ଡୁଡୁ ଖେଳ; ଯୁବକ ଓ ବାଳକମାନଙ୍କର ଉପଯୋଗୀ ଏକପ୍ରକାର ବ୍ୟାୟାମସାଧ୍ୟ କ୍ରୀଡ଼ା—
Ḍuḍu
হাডুডুডু
कबाडी,कबड्डी
(ଡୁଡୁଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of field-game requiring

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ	ନ୍

physical exercise and played by two parties of young men or boys of equal number on both sides of a line drawn on the ground.

[ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ-ରେଖା ଟଣା ଯାଏ ଓ ରେଖାର ଦୁଇପାଖରେ ସମାନ ସଂଖ୍ୟକ ଦୁଇଦଳ ଖେଳାଳି ରହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ପିଲା ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଡୁଡୁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଉକ୍ତରେଖାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ସୀମା-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ (ପାହି)କୁ ଯାଇ ବିପକ୍ଷ ଦଳର ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣଙ୍କୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ଯେବେ ଅପରପକ୍ଷଙ୍କଦ୍ୱାରା ଧରା ନ ପଡ଼ି ସେହିକ୍ଷଣି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ମଧ୍ୟରେଖାକୁ ଡେଇଁ ଆପଣାର ସୀମା (ପାହି)କୁ ପଳାଇ ଆସି ପାରେ, ତେବେ ସେ ଯେଉଁଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁଥାଏ ସେ ଖେଳାଳିଟି 'ମରେ'; ପରନ୍ତୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ନିଜ ପାହିକୁ ନ ଆସୁଣୁ ଅପରପକ୍ଷର କୌଣସି ଖେଳାଳିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧରା ପଡ଼ି ଗଲେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ନିଜେ 'ମରେ'; ତତ୍‌ପରେ ଅପର ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ପିଲା ପୁଣି ଏ ପକ୍ଷକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ । ଏକ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଟିଏ ଖେଳାଳି 'ମରି ଗଲେ' ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ମରିଥିବା ଜଣେ ଖେଳାଳି 'ଜୀଇଁ ଉଠେ' ଏହିପରି ଏ ଖେଳ ଚାଲିଥାଏ । ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଖେଳାଳି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ଅପରପକ୍ଷର ପାହିକୁ ଯାଇ ଅପର ପକ୍ଷର ଜଣେ କାହାକୁ ଛୁଇଁ ଦେଇ ନିଶ୍ୱାସ ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଆପଣା ସୀମାକୁ ଫେରି ନ ପାରିଲେ ସେ 'ମରେ' । ଆକ୍ରମଣକାରୀ ପିଲାର ଏକା ନିଶ୍ୱାସ ବାରି ହୋଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ଉକ୍ତ ପିଲା 'ଡୁ ଡୁ' 'ଚୁ ଚୁ' 'କାଗ୍ ଡୁ ଡୁ'; 'ହା ଡୁ ଡୁ' 'ଛେଡ଼ପାକ୍ ଡୁ ଡୁ' ଆଦି ଶବ୍ଦ ଓ ଗୀତରେ ପଦମାନ ମୁହଁରେ ବୋଲୁଥାଏ; ସେ ମୁଖର ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲେ ଜଣା ଯାଏ ଯେ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ନିମନ୍ତେ ପାଟି ବନ୍ଦ କଲା । ଅତଏବ ଏକାନିଶ୍ୱାସ ହେଲାନାହିଁ ଏହି ଡୁ ଡୁ ଖେଳରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ ଗୋଟି କେତେ ପଦ ନିମ୍ନରେ ଦିଆ ଗଲା । ଯଥା—୧ । ତେନ୍ତ ତେନ୍ତ ମଦରଙ୍ଗା, ଫୁଲ ଫୁଟେ ରଙ୍ଗା ରଙ୍ଗା । ୨ । କଲା କଲା ବାଇଗଣ ଧଳା ଟଲା କଉଡ଼ି, ନେଇ ଯା ତୋ ବାଇଗଣ ଦେଇ ଯା ମୋ କଉଡ଼ି । ୩ । ବାଘ ମଲା ଯନ୍ତାରେ, ଢିଙ୍ଗି ଢିଙ୍ଗି ଶବଦ କଲା ସମୁଦ୍ର ପନ୍ତାରେ । ୪ । ପଣସ ପତର ବଙ୍ଗ ଠୁନ୍ତୁ ଠୁ, ମାରିବି ଝାଡ଼ୁଡ଼ା ଭାଙ୍ଗିବ ବୁକୁ ।

ଡୁଡୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଲତାଫଳବିଶେଷ; ଏକ ପ୍ରକାର
Durduka ଜହ୍ନି—A species of Luffa (fruit)

ଡୁଡ଼ୋ ବଘା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଭୁଲ. ହି. ଲକଡ଼ବଘା)—
Durdo bagha ବାଘେଠା; ଏକ ଜାତୀୟ ହେଟା—
A kind of hyena.

ଡୁଡୁମା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଜୟପୁର
Durduma ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀଠାରୁ ତିନି ଚାରି ମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ କମନୀୟ ଜଳପ୍ରପାତ—

Name of a fine waterfall in the Jeypur Estate of the Vizag district.

[ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନକୁ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତ କାଳରେ ଆସନ୍ତି ।]

ଡୁଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବି—୧ । ଫଣାହୀନ ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ବିଷ ଜଳଚର
Dundu ସର୍ପ; ଧଣ୍ଡସାପ; ପାଣିଧଣ୍ଡ—1, A kind of venomless water-snake.

୨ । ଡେମଣା ସାପ—
2. A kind of non-venomous snake.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ଫଣାହୀନ, ନିର୍ବିଷ ଓ ୪।୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଡୁଣ୍ଡୁଭ(ମ)—ସଂ. ବି—ଡୁଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Dundubha (ma) Dundu (See)

ଡୁଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ପେଚା—
Dundula A kind of small owl; owlet.

ଡୁପ୍ଲିକେଟ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଇଂ)—ଦୋହରା; ଯୋଡ଼ାରୁ ଏକ;
Dupliket ମୂଳବସ୍ତୁର ଅବିକଳ ନକଲ ବା ସମାନ (ବସ୍ତୁ)—
ডুপ্লিকেট Duplicate.
डुप्लिकेट ବୈଦେ. ବି—ମୂଳ ଲେଖାର ଅବିକଳ ଦ୍ୱିତୀୟ ନକଲ—
Duplicate copy.
ଡୁପ୍ଲିକେଟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଡୁପ୍ଲିକେଟ }

ଡୁପ୍ଲିକେଟ୍ କପି—ବୈଦେ. (ଇଂ)—ଦୋହରା ନକଲ, ମୂଳ ଲେଖାର
Dupliket kapi ଅବିକଳ ପ୍ରତିଲିପି—Duplicate copy.
ডুপ্লিকেট কাপী डुप्लिकेटकापी

ଡୁବ୍‌ଡୁବି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି
Dub-dubi ଶବ୍ଦ)—ଡୁଗ୍‌ଡୁଗୀ (ଦେଖ)
Dug-dugi (See)

ଡୁବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଡୁବା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Duba (etc) Duba etc (See)

ଡୁବକ—ଦେ. ବି. (ବାଇବଲର ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ;
Dubaka ଓଡ଼ିଆ ଡୁବ୍ ଧାତୁ ସଙ୍ଗେ ସଂସ୍କୃତ କର୍ତ୍ତୃ ଅକ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—
ডুবক ୧ । ପାଦ୍ରୀ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ଜଳଦୀକ୍ଷା ଦେବା
बपतिस्मा देनेवाला ସମୟରେ ଯେଉଁ ପୁରୋହିତ ବା ପାଦ୍ରୀ ଦୀକ୍ଷାପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପବିତ୍ର କୁଣ୍ଡର ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାନ୍ତି—
1. A baptist; a baptiser.

[ଦ୍ର—ଡୁବକ ଶବ୍ଦ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ଡୁବରୀ; ଡୁବାରୁ ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗଭୀର ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ବହୁକ୍ଷଣ
पनडुब्बा ରହି ଅଭିପ୍ସିତ କାର୍ଯ୍ୟ (ପାଣି ତଳରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଖୋଜିବା; ମୁକ୍ତା, ଶାମୁକା ଆଦି ସଂଗ୍ରହ କରିବା) ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିବାରେ କିମ୍ବା ପାଣି-ତଳରେ ବୁଡ଼ି ବହୁଦୂର ଗତିକରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ;

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ବୁଡ଼ାଳି (ଦ୍ୱୀପରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ପଡ଼ିଗଲେ ଡୁବକ ମାନେ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ତାହା ବାହାର କରନ୍ତି)— An expert diver.

ଡୁବକ ପ୍ରଚାର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ଦେ. ବି (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା— Dubaka prachāra sampradāya ଡୁବକ ଧର୍ମଯାଜକଙ୍କ ସଂଘ

ଡୁବକପ୍ରଚାରକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ
ଡୁବକପାନ୍ଥୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ } ଅନ୍ୟରୂପ — Baptist mission society.

ଡୁବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ଦେ. ବି. (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା)— Dubaka sampradāya ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—The Baptists; Baptist Christians.

(ଡୁବନ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

ଡୁବନ—ଦେ. ବି—୧ । ନିମଜ୍ଜନ; ପାଣିରେ ଡୁବାଇବା— Dubana 1. Immersion,
ডুবন ୨ । (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା) ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ
बपतिस्मा ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପବିତ୍ର କୁଣ୍ଡରେ ସ୍ନାନ; ଜଳଦୀକ୍ଷା— 2. Baptism.

[ଦ୍ର—ବାଇବଲର ପୁରାତନ ଅନୁବାଦରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଥିଲା, ମାତ୍ର ୧୯୨୭ ସାଲରେ ରେଭରେଣ୍ଡ ପାଇକ୍‌ସାହେବଙ୍କ ଅନୁବାଦରେ ଏହା 'ଜଳଦୀକ୍ଷା' ହୋଇଅଛି । ଡୁବକ ଶବ୍ଦ ତଳେ ନୋଟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ]

ଡୁବର—ଦେ. ବି—ଡୁବନ ୨ (ଦେଖ) Dubara Dubana 2 (See).

ଡୁବା—ଦେ. ବି—୧ । ଡୁବକ; ବୁଡ଼; ଠୁବା— Dubā 1. Diving in water; a dip in the water.
ডুবা
डुबकी, डाबा ୨ । ଡୋବା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ; ଗାଡ଼ିଆ—
ডোবা 2. A small tank or pit for water.
गड्ढा ୩ । ପାଣିକୁ ହାତ ପାପୁଲି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରି 'ଡୁବ୍ ଡୁବ୍' ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା— 3. A low report caused by slapping over the surface of water with concaved pamls.

ডুবন ୪ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯିବା ଭଳି ଜଳର ଗଭୀରତା; ପୁରୁଷ—
डुबान 4. A depth of water in which a man can sink.

ଡୁବାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ପାଣି ବୁଡ଼ା ପକ୍ଷୀ— Dubāi 1. The Diver bird; the Grebe; the Dabchick; Colimbus Holboellii; Podilymbus Podicepes.
ডুবারী
डुबकी

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି; ମୁଣ୍ଡ କଳା, ପେଟ ଧଳା, ପକ୍ଷ କଳା ଓ ଈଷତ୍ ଧୂସର, ଥଣ୍ଟ ସିଧା ଓ ଥଣ୍ଟର ଅଗ ଦାନ୍ତୁଆ; ପକ୍ଷ ଛୋଟ, ଲାଞ୍ଜ ଅତି ଛୋଟ; ପାଦ ହଂସପାଦ ପରି । ଏମାନେ ପାଣିରେ ବହୁକ୍ଷଣ ବୁଡ଼ି ରହି ଗୋଡ଼ ଓ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ପହଁରି ମାଛ ଧରି ଖାଆନ୍ତି ଓ ଶୁଖିଲାରେ ବସି ପକ୍ଷକୁ ଶୁଖାନ୍ତି । ଏମାନେ ଜାଲପାଦ ।]

୨ । ଡୁବେଇ ୨ (ଦେଖ)—2. Ḍubei 2 (See).

୩ । ଦୁବେ (ଦେଖ)—3. Dube (See).

ଡୁବା(ବେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ— Ḍubā(be)ibā 1. The causative form of Dubibā.
ড়ুবান, ডোবান
डुबाना, डुबवाना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ପାଣିରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରାଇବା; ବୁଡ଼ାଇବା; ମଗ୍ନ କରିବା— 2 To immerse a thing or person in water; to drown a person.

୩ । ଜାତି ଧର୍ମ ଆଦି ତ୍ୟାଗ କରିବା ବା ଲୋପ କରିବା— 3. To give up one's caste or religious practices.

(ଯଥା—ଆଜିକାଲିର ପିଲାଏ ତଡ଼ା ପଢ଼ି ସବୁ ଡୁବାଇଲେଣି ।)

୪ । ପରର ସର୍ବନାଶ ବା ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା— 4. To cause another's ruin.

(ଯଥା—ଜଷ୍ଟୁର ମହାଜନ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ନିଲାମ କରି ନେଇ ମତେ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୫ । ଲୋପ କରିବା; ନଷ୍ଟ କରିବା— 5. To annihilate; to destroy.

୬ । ଅପବାଦ ଦେଇ ଜାତିଚ୍ୟୁତ କରାଇବା— 6 To cause a person to be out-casted by making serious aspersions against him.

୭ । କୁଳ ଲୋପ କରିବା; ବଂଶକୁ ନିର୍ବଂଶ କରାଇବା— 7. To root out a family; to cause extinction of a family.

(ଯଥା—ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ବିବାହ ନ କରି ଆପଣା କୁଳକୁ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୮ । ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନକୁ ବହୁକାଳ ଆଦାୟ ନ ହେବାରୁ ତମାଦି କରାଇବା—8. To cause another person's dues to become unrealisable by lapse of time.

(ଯଥା—ଖାତକ ୧୨ ବର୍ଷ ହେଲା ମୋ ଠାରୁ ଟଙ୍କା କରଜ ନେଇ ସୁଧ ମୂଳ ସବୁ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୯ । ଧନ ନଷ୍ଟ ବା କ୍ଷତି କରାଇବା; ଗମାଇବା— 9. To cause loss of money.

(ଯଥା—ଆମ ଗୁଣବନ୍ତ ପୁଅ ଘରୁ ଗୁଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ନେଇ ବେପାର କରି ଶେଷକୁ ମୂଳଧନକୁ ଡୁବାଇ ଦେଲା ।)

୧	ଢ଼	ଡ଼	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଉପ୍ଲ	ଙ୍ଅ	ଘ
୨	ଝ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ନ୍

୧୦ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଇଜ୍ଜତ୍ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସୁନାମକୁ କ୍ଷୟ କରାଇବା —10. To cause loss to one's prestige or honour.

(ଯଥା—ମୁଁ ଗଁାର ଲୋକ ବୋଲି ଟିକିଏ ବାଲ୍ୟକାଳ ଏକମେଳ ହୋଇ ମତେ ଡୁବାଇ ଦେବାକୁ ବସି ଅଛନ୍ତି ।)

୧୧ । (ସୁନାମ) କଳଙ୍କିତ କରିବା—
11. To bring stigma or stain upon one's good name.

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା ଓ ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡୁବା(ବେ)ଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ବଧ କରିବା—
Ḍubā(be)i māribā
ଡୁବିয়েমারা 1. To drown a person; to kill a person by causing him to sink in water or by immersing him in water.
डुबाकर मारना

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ କରିବା—
2. (figurative) To cause another's ruin.

ଡୁବା ମାରିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି କିଛିକାଳପରେ ଉଠିବା-
Ḍubā māribā 1. To dip into the water.
ডুব মারা
डुबकी देना,डुब मारना, ୨ । ହାତ ପାପୁଲି ଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ ଚାପୁଡ଼ା
डोबा देना ମାରି ଏକ ପ୍ରକାର 'ଡୁବୁ' ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରିବା—
2. To cause a loud report by giving intensive slaps on the surface of water.

ଡୁବା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Ḍubā ji(he)bā • Passive voice of Ḍubibā, to sink.

ଡୁବାରି—ଦେ. ବି—ଡୁବକ ୨ (ଦେଖ)
Ḍubāri Ḍubaka 2 (See)

ଡୁବି—ଦେ ବି—୧ । ଡୁବେଇ ୧ (ଦେଖ)
Ḍubi 1. Ḍubei 1 (See)
ডোবা, ডুবা ୨ । ଡୁବିବା ଘଟଣା; ବୁଡ଼ିଯିବା—
डुबकी 2. Sinking; drowning.
୩ । ଡୁଗି (ଦେଖ)—3 Ḍugi (See)

ଡୁବିତ—ଦେ ବଣ (ବାଇବଲ ଅନୁବାଦକଙ୍କ ଭାଷା)—୧ । ପାଣିରେ ଡୁବା, ହୋଇଥିବା—1. Immersed in water.
Ḍubita •
ডুবিত ୨ । ଡୁବନ ବା ଜଳସଂସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ-
जलदीक्षित 2. Baptised.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଓ ଡୁବକ ଓ ଡୁବନ ଶବ୍ଦକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ପାଦ୍ରୀ (Missionary) ମାନେ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଡୁବ ଧାତୁରେ ସଂସ୍କୃତ ଅକ, ଅନ ପ୍ରତ୍ୟୟ କରି ଡୁବକ, ଡୁବନ ଓ ଇତ ପ୍ରତ୍ୟୟ କରି ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି କରି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଇଂରେଜରେ Baptiser, Baptism ଓ Baptised ଅର୍ଥରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ଶିଶୁ ଜନ୍ମ ହେବାର କିଛି ଦିନ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମଯାଜକ ଗିର୍ଜାରେ ଥିବା ପବିତ୍ର ଜଳ କୁଣ୍ଡରେ ତାହାକୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରି ତାହାର ନାମକରଣ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀବ୍ୟକ୍ତି ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଜଳରେ ଡୁବାଇ ତା ପରେ ଦୀକ୍ଷା ଓ ନୂତନ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ସ୍ନାନ ଓ ଦୀକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନକୁ 'ଡୁବନ' ବୋଲାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ 'ନାମକରଣ' ବିଧି ସଙ୍ଗେ ଏ 'ଡୁବନ' ବିଧି ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ । ଶିଶୁର 'ନାମକରଣ' କରିବା ଓ ଅଧିକ ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗୁରୁ 'ନାମକରଣୀ' ଦେବା ବା 'ମନ୍ତ୍ର ଦେବା'କୁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ 'Baptism' (ବାପ୍‌ଟିଜମ୍) ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ ।

ବାଇବଲର ପୁରାତନ ଅନୁବାଦରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ଡୁବକ,ଡୁବନ ଓ ଡୁବିତ ଶବ୍ଦ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରେଭରେଣ୍ଡ୍ ଏଚ୍.ଡବ୍ଲୁ. ପାଇକ୍ ସାହେବ ତାଙ୍କର ୧୯୨୭ ରେ ଅନୁବାଦରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଜଳଦୀକ୍ଷାଦାତା ଗୁରୁ, ଜଳଦୀକ୍ଷା, ଜଳଦୀକ୍ଷିତ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରି ଅଛନ୍ତି ।]

ଡୁବିବା—ଦେ. କ୍ରି. [ସ. ବୁଡ଼ ଧାତୁ (Beams) ତୁଳ. ପ୍ରା.
Ḍubibā ବୁଡ଼ଧାତୁ=ନିମଜ୍ଜନ;ତୁଳ.ସ.ବୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ଘୋଡ଼ାଇବା, ଲୁଚାଇବା, to hide; to conceal, ଛାଡ଼ିବା, ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା, to emit, to discharge (Apte).
[ଡୁବିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ 'ଡୁବ' ହୋଇଅଛି;
[ଡୁବାଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦୀ ଓ ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାରେ
ডুবা, ডোবা ଏ ଅର୍ଥରେ ଡୁବିବା କ୍ରିୟାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି]—
डुबना ୧ । ଜଳାଦିରେ ବୁଡ଼ିବା; ନିମଜ୍ଜିତ ହେବା; ଜଳମଗ୍ନ
[ଡୁବା(ବେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ହେବା—1. To dive; to dip; to sink; to plunge in water.
[ଡୁବା ହେ(ଯି)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ]

୨ । (ସ. ବୁଡ଼ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ, ତ୍ୟାଗ; ଯୋଗେଷ୍ଟକ୍) ଆଚ୍ଛାଦିତ ହେବା—
2. To be covered over.
(ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ର ମେଘରେ ଡୁବି ଗଲେ ।)

୩ । ଅଭିଭୂତ ହେବା; ବିହ୍ୱଳ ହେବା—
3. To be overwhelmed.
(ଯଥା—ମୁଁ ଦେଣାରେ ଡୁବି ଗଲିଣି ।)

୪ । ଅସ୍ତଗାମୀ ହେବା—4. To set.
ଡୁବିଲା ବନାନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ର ହେମନ୍ତର
ଧୀରେ ଦେବୀଦ୍ୱାର ଗିରିଶୃଙ୍ଗେ ରବି । ସାଧନାର. ନନ୍ଦକିଶୋର ।

୫ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା; ଲୁଚିଯିବା—
5. To vanish; to disappear.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

(ଯଥା—ଅଜି କାଲି ଏ ଦେଶରୁ ଅତିଥିସତ୍କାର ଓ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନମାନ ଡୁବିଗଲାଣି ।)

୬ । (ମୂଳଧନ ବା ପାଣ୍ଠି) ବିନଷ୍ଟ ହେବା—
6. (capital or invested money) To be lost.
(ଯଥା—କାରବାରରେ ମୋ ମୂଳଧନ ଯାକ ଡୁବିଲା ।)

୭ । ଅଧୋଗତି ବା ଅବନତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
7. To go down; to deteriorate.

ସୁଜନ ଲୋକ ଯେବେ ଗ୍ରାମରେ ଜଣେ ଥାଇ
ତାହାଙ୍କ ଲାଗି ପୃଥ୍ୱୀ କେବେହେଁ ନ ଡୁବଇ । ପୀତାମ୍ବର, ନୃସିଂହପୁରାଣ ।

୮ । କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନ ଅଦ୍ୟ ତମାଦି ବା ଗରଜାମି ଅଦ୍ୟ କାରଣରୁ ଅଦାୟ ହୋଇ ନ ପାରିବା—
8. (any money or due) To become unrealisable; to be barred by limitation.
(ଯଥା—ବାର ବର୍ଷ ହେଲା ଖାତକଠାରେ ମହାଜନଙ୍କର ପାଉଣା ସୁଧମୂଳ ଯାକ ଡୁବିଗଲା ।)

୯ । ନଷ୍ଟ ହେବା; ଲୋପ ପାଇବା; ବିନାଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—9. To be destroyed or ruined

୧୨ । (ବଂଶ, କୁଳ) ଲୁପ୍ତ ହେବା; ନିର୍ବଂଶ ହେବା—
12. (a family) To become extinct.

୧୩ । ପାଣିରେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ାଇ ସ୍ନାନ କରିବା—
13. To have a bath by taking a dip in water.
(ଯଥା—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)

ଡୁବି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁବିବା ୧୩ (ଦେଖ)
Dubi pargiba — Dubibā 13 (See).
(ଯଥା—ମୁଁ ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ଡୁବିପଡ଼ି ଆସିବି ।)

ଡୁବି ମରିବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୁଡ଼ି ମରିବା; ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା—1. To commit suicide by throwing one's self into water; to drown oneself.
Dubi maribā
ডুবে মরা
डूब मरना
[ଡୁବା(ବେ)ଇ ମାରିବା—ଣିଜନ୍ତ] ୨ । ଗଭୀର ଜଳରେ ସନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଯାଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To meet a watery death by being unable to swim; to be drowned.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
3. (figurative) To suffer irreparable loss.

୪ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବା—
4. To be reduced to utter poverty.

୫ । ପରିଶୋଧର ଅଶାଘାନ ହୋଇ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
5. To become insolvent; to be heavily involved in debt.

ଡୁବୁ ଡୁବୁ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଆକଣ୍ଠ ନିମଜ୍ଜିତ; ମଗ୍ନ ପ୍ରାୟ—
Dubu dubu — 1. About to sink; sinking.
ডুবুডুবু
डुबडुब
୨ । ପାଣିରେ ଥରେ ବୁଡ଼ିଯାଇ ପୁଣି ଭାସି ଉଠୁଥିବା; ଉବେଇଟୁବେଇ—2. Bobbing in water; alternately sinking down and rising up.

ଡୁବୁର—ଦେ. ବି.—ଡୁବକ ୨ (ଦେଖ)
Dubura — Dubaka 2 (See)
(ଡୁବୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁବେ—ଦେ. ବି.—ଦୁବେ (ଦେଖ)
Dube — Dube (See)

ଡୁବେଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଡୁବାଇ (ଦେଖ)
Dubei — 1. Dubāi (See)
୨ । ଏକଜାତୀୟ ଗଭୀର କଂସା ବାସନ—
2. A kind of deep bell-metal utensil.
୩ । ପିଞ୍ଛା (ଦେଖ)—3. Pinchhā (See)
୪ । ଦୁବେ (ଦେଖ)—4. Dube (See)

ଡୁବ୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡୋବ (ଦେଖ)
Dubbā — Doba (See)
ଏଥିକ ଟକେ ଡୁବା, ଫୁଲ ଫୁଟେ ଯୋଡ଼ା । ଶିଶୁଗୀତ ।

ଡୁମ୍ ଡୁମ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋଲ ବାଜିବାର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ-
Dum dum
ଡୁଙ୍ଗୁର ଡୁଙ୍ଗୁର ଶବ୍ଦ—
ডুম্‌ডুম্‌, ডেং‌ডেং
डुगडुग
Low sound of drum-beating.
[ଦ୍ର—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ ଶବ୍ଦ ଡମ୍ ଡମ୍ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ; ଡମ୍ ଡମ୍ ଅପେକ୍ଷା ଢାଇଁ ଢାଇଁ ଉଚ୍ଚତର ।]

ଡୁମ୍ ଡୁମା—ଦେ. ବିଣ.—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ—
Dum dumā — Low sounding (like a low drum-beating.

ଡୁମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ.—ଜଳରେ ଓଦା ହୋଇ ଫୁଲିଥିବା
Dum — Swollen and wet.
(ଯଥା—ଡୁମ୍ବ ଚାଉଳ ।)

ଡୁମ୍ବୁର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.(ସଂ.ଉଦୁମ୍ବର; ଉଡ଼ୁମ୍ବର)—ଡମ୍ବିର—
Dum-ri — Ficus; fig.

ଡୁମ—ଗ୍ରା. ବି.—ଡମ (ଦେଖ)
Duma — Dama (See)

ଡୁମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Dumaṇi (etc). — Damaṇi etc (See)

ଡୁମର—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି.—ଡମ୍ବିର—
Dumara — Fig.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଉଅ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଈ	ଳୃ

ଡୁମରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଚିପ—
Ḍumari High-land..
ବିଣ.—ଚିପ; ଉଚ୍ଚ (ଭୂମି)—High (ground.)

ଡୁମା—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଡ଼ଜାତିଅ ଅଣ୍ଡିରା ଗୋବରା
Ḍumā ଚଢ଼େଇ—A male of a large species of Gobarā bird·
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି· (ଭୁଲ. ଇଂ. ଡମନ୍)—ଅସୁର—Devil.
ପ୍ରାଦେ· (କଳାହାଣ୍ଡି) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଡାହାଣୀ—Witch.
ଦେ. ବିଣ.—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)—
Ḍimbā ḍimbā (See)

ଡୁମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଟୁମାଇବା (ଦେଖ)
Ḍumā(me)ibā Ṭumāibā (See)

ଗୁଳ ଶୁଣ୍, ବାଡ଼ ଶୁଣ୍, ଯେତେକ ଜୁନା ସେତେକ ଲୁଣ୍
ପାଣି ଦେଇଥିବୁ ଅଢ଼େଇ ସୁଣ୍; ଜାଳ ଦେଇଥିବୁ ଡୁମେଇ କରି·
କସିଥିବୁ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବେଇ କରି । ଚଗ ।

ଡୁମା ଡୁମା—ଦେ· ବିଣ.—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍumā ḍumā Ḍimbā ḍimbā (See)

ଡୁମାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)ବି. ପୁଂ—୧ । ନୀଚ ଜାତୀୟ ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ
Ḍumāḷa 1. A low caste people.
(ଡୁମାଳୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସମ୍ବଲପୁରର ଗଉଡ଼ ଜାତିର ଶାଖା ବିଶେଷ-
2. A sub-caste of Gaurḍas in Sambalpur.

ଡୁମୁଡୁମା—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ଶାକ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
Ḍumuḍumā Monetia Tetracantha (herb).
ବିଣ.—ଡୁମ୍ ଡୁମା (ଦେଖ)—Ḍum ḍumā (See

ଡୁମୁ ଡୁମୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ·—ଡୁମ୍ ଡୁମ୍ (ଦେଖ)
Ḍumu ḍumu Ḍum ḍum (See)
(ଡୁମୁରୁ ଡୁମୁରୁ; ଡୁମୁରୁ ଡୁମୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁମୁଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍumuṇī (etc) Ḍamaṇī (See)

ଡୁମେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Ḍumer Dimbiri (See)
ବିଣ—ଧୂସର—Brown.

ଡୁମେର୍ ଗୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଧୂସରବର୍ଣ୍ଣର ଗୋରୁ—
[illegible] guriā Brown (cattle).

ଡୁମ୍ଫା—ଦେ. ବି.—ଢୁମ୍ପା (ଦେଖ)
Ḍumphā Ḍhumpā (See)

ଡୁମ୍ବାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ପୁଂ—ଢୁମାଳ (ଦେଖ
Ḍumbāḷa Ḍhumāḷa(See)
(ଡୁମ୍ବାଳୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଡୁମ୍ବେର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଡିମ୍ବିରି (ଦେଖ)
Ḍumber Ḍimbiri (See)

ଡୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଡୋରିଆ ଲୁଗା—
Ḍurā Striped cloth.
ବିଣ—ଗାର ପଡ଼ିଥିବା—Striped.

ଡୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମହୁଲ (ଦେଖ)
Ḍuri Mahula (See)

ଡୁରି ତେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ମହୁଲ ତେଲ—
Ḍuri tel Mahula oil.

ଡୁର୍କା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି.—କ୍ଷୁଦ୍ର ବାଘ; କେପାଳବାଘ—
Ḍurkā A small species of tiger; leopard.

ଡୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କ୍ଷେତରୁ ପାଣି ବୋହି ଯାଇ ଜମା
Ḍul ହେବା ଗାତ—A hole or pit where water flowing from a field accummulates.

ଡୁଲ୍କୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୋଲକ)—ଡୋଲକୀ; ପିଲାଙ୍କ ଖେଳର
Ḍul-kī ଉପଯୋଗୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ଡୋଲ—A small double-faced
(ଡୁଲ୍କୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) drum used as a toy.
ढोलकी, ঢোলকী

ଡୁଲ୍ ଡାଲ—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୀ)—ଡୋଲ୍ ଡାଲ୍ (ଦେଖ)
Ḍul ḍāl Ḍol ḍāl (See)

ଡୁଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୁଗା ଘେରା ହୋଇଥିବା ପାଲିଙ୍କି
Ḍulā ପରି ଖଟୁଆ; ଡୋଲି—A rude litter covered with cloth.

ଡୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଦୋଲକ; ଦୋଳା; ଭୁଲ. ବି.
Ḍuli ଡୁଲି)—୧ । ଡୋଲି; ଦୋଳା; କ୍ଷୁଦ୍ରସବାରି; ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ
କାନ୍ଧରେ ବୁହା ହେବା ଯାନବିଶେଷ—
1. A small closed sedan chair for carrying a person; dooly; a litter.
୨ । ଶସ୍ୟ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ବଡ଼ ପାତ୍ର; କୋଡ଼ମେରି—2. A big basket for storing grains.
ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ବଡ଼ ବେତା—A big basket.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଥର—Cornfield.

ଡୁଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ହେଲେ ସାବୁନ ପାଣି ବା
Ḍuś ଲୁଣ ପାଣିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ରବରନଳ ଲଗାଇ ନଳଦ୍ୱାରା
ডুস পେଟଭିତରକୁ ପାଣି ଦେଇ ଝାଡ଼ା କରାଇବା ଯନ୍ତ୍ର—
डूस Douche.

ଡୁଶ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧ ରୋଗୀର ପେଟରେ ଡୁଶ୍‌ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
Ḍuś debā ପାଣି ପୂରାଇବା—To thrust water into the
ডুস দেওয়া abdomen of a costive patient through
डूस देना the anus by means of a douche.

ଡୁଶ୍ ନେବା—ଦେ କ୍ରି—ନିଜର ପେଟ ଭିତରକୁ ଡୁଶ୍‌ଦ୍ୱାରା ପାଣି ଦେଇବା-
Ḍuś nebā To flush one's abdomen with water by means of a douche.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏହି ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡୁସିବା—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) କ୍ରି—ନିଆଁ ଲଗେଇବା—
Ḍusibā To set fire; to ignite.

ଡୁହା—ଦେ. ବି. (ସଂ· ଦ୍ୱିପଦା)—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷାପଦ; ଦୁଅ;
Ḍuhā ଦୁଆ—1. The refrain of a song.
ଦୋହା ୨ । ଦୁଇପାଦ ଯୁକ୍ତ ଗୀତ—
दुहराव 2. A song with two lines; doggerel.

ଡୁହା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁହା ଧରିବା (ଦେଖ)
Ḍuhā karibā Ḍuhā dharibā (See)

ଡୁହା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗୀତର ପଦମାନ
Ḍuhā dharibā ବୋଲିବା ପରେ (ତାଙ୍କର ସହଚରମାନେ)
দোআ ধরা ସଙ୍ଗୀତର ଘୋଷା ପଦକୁ ବାରମ୍ବାର ଗାଇବା;
दुहराव करना ଦୁଅ ଧରିବା—1. To catch or repeat the refrain of a song after it is sung by a singer.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୀର୍ତ୍ତି ଘୋଷଣା କରିବା; ପ୍ରଶଂସା କରିବା; ଜେଜେକାର କରିବା—2. (figurative)To repeat the praise of a person; to acclaim a person to the skies.

ଡୁହୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଧୁରୀ=ଲମ୍ବରେଖା)—
Ḍuhuri ଲଙ୍ଗଳର ଗିଅର—Furrow.

ଡେଇଁ ଡେଇଁ—କ୍ରି. ବିଣ. (ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା)—୧ । ପୁସ୍ତକାଦିର
Ḍeiṅ ḍeiṅ କେତେକ ଅଂଶ ଛାଡ଼ିଦେଇ (ପଢ଼ିଯିବା)—
ଡେଇଁ ଡାଇଁ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. (To read) by omitting
ଡେଇଁ ଡେଇଁକା } some portion of a book or
ডিঙ্গিয়ে ডিঙ্গিয়ে writing.
कूदकूद कर ୨ । ବହୁବାର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରି (ଯିବା)—
2. (To go) Leaping many times; by successive leaps and bounds.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଟି ପାଞ୍ଚଟା ବାଡ଼ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବାଜି ଜିତିଲା ।)
୩ । ପାଦକୁ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠାଇ (ଚାଲିବା)—
3. (To walk) With high steps.

ଡେଇଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡିଆଇଁବା; ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ḍeiṅ debā Causative of Ḍeiṅbā, to jump.

ଡେଇଁ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲମ୍ଫ ଦେବା—1. To leap.
Ḍeiṅ paṛḍibā ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲ ପ୍ରାୟ ଭାବ ବହିକ ।
ডিঙ্গিয়ে পড়া ଗ୍ରନ୍ଥନାଥ, ମେଘଦୂତ ।
कूद पड़ना ୨ । (ଅଗ୍ନି ଅବକୁ) ଝାସ ଦେବା—
2. To jump into (fire or water).
୩ । ଡେଇଁ ଯିବା (ଦେଖ)—3. Ḍein jibā (See)

ଡେଇଁବା—ଦେ, କ୍ରି. (ସଂ. ଡୀ ଧାତୁ=ଉଡ଼ିବା; ତୁଳ. ତା—ଡିଗୁ
Ḍeiṅbā =ଓଡ଼ାଇବା)—୧ । ଲମ୍ଫଦେବା; କୁଦିବା—
ডিঙ্গান, ডিঙ্গিয়ে যাওয়া 1. To jump; to leap; to
कूदना फांदना spring.
ଡେଁଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା; କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ବସ୍ତୁ
ଡେଁଇଁବା } ବା ଚଉଡ଼ା ପଦାର୍ଥକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା;
ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବା—2. To leap over; to jump over a height or breadth; to over-leap.
୩ । (ଶରୀରର ଅଙ୍ଗବିଶେଷ) ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେବା; ଫୁରିବା; କମ୍ପିତ ହେବା—3. To throb; to vibrate; to tremble (said of limbs).
ସବୁ ଅଙ୍ଗଯାକ ମୋହର ଡେଇଁଛନ୍ତି
ହୃଦୟେ ମହାଭୟ ହେଉଛି ଉପୁଜି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।
[ଦ୍ର—ସ୍ୱପ୍ନଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଶରୀରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ଡେଇଁଲେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଶୁ ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ଫଳ ସୂଚିତ ହୁଏ; ସାଧାରଣତଃ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ଅଙ୍ଗ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବାମ ଅଙ୍ଗ ଡେଇଁବା ଅଶୁ ଶୁଭଫଳ ସୂଚନା କରେ ।]
୪ । (ରୋଗଆଦି) ଏକବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରିବା—4 To infect (said of contagious diseases).
(ଯଥା—ତା ଦେହରୁ ମୋ ଦେହକୁ କାଛୁ କୁଣ୍ଡିଆ ଡେଇଁଲା ।)
୫ । ଦଉଡ଼ି ବୁଲିବା; ତିଆଁ ମାରି ଦଉଡ଼ିବା—
5. To run about.
୬ । ନାଚ କୁଦ ହେବା; ଖେଳ ବୁଲିବା—
6. To frisk about; to skip about.
ଡେଇଁ ଆଅ ବନ ଯାକ ତୁମ୍ଭ ମନ ଶ୍ରୀହରିଚନ୍ଦନ ବୋଲେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଳୋଗିରମ୍ବୁ, ଜ-ଗୀତ ।
୭ । ବିରକ୍ତ ହେବା; ଚିଡ଼ିବା; ଚିଡ଼ ଚିଡ଼ ହେବା—
7. To snap at a person in displeasure; to snarl.
(ଯଥା—ଗୃହସ୍ଥର ପାକରେ ମାଛ ରନ୍ଧା ହେବା ଦେଖି ଅଗନ୍ତୁକ ନିରାମିଷାଶୀ ବାବାଜୀ ଡେଇଁଛନ୍ତି ।)
୮ । (ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) ଡିଆଇଁବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ହାତରେ ଶୂନ୍ୟକୁ ପକାଇ ଧରି ନେବା—
8. To throw up a thing to the air and then catch it; to toss a thing up.
(ଯଥା—ସେ ହାତରେ ପେଣ୍ଡୁ ଦୁଇଟା ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଅଛି)
୯ । (ଡେଇଁବାର ଣିଜନ୍ତ) ଡେଇଁବାର ଉପାୟ କରିବା—
9. To cause to jump.
(ଯଥା—ମୁଁ ଅଜ ଅମ ବାଛୁରିକୁ ନେଇ ଗଛା ବେଢ ଡେଇଁ ଅଣିଲି ।)
୧୦ । କୌଣସି ସୀମାକୁ ଟପିବା—
10. To exceed any limit.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଧ୍ୱ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ନ

ଆଜ୍ଞ, ଡେଇଁ ବର୍ଷକେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପିନ୍ଧିବାର କେତେ ଜଣଙ୍କର ଅଛି ।
ଦୈନିକ ଆଶା, ୪।୧୨।୨୧ ।

(ଯଥା—ରେଳଗାଡ଼ି କାଠଜୋଡ଼ି ନଈର ପୋଲ ଡେଇଁ ଆସିବା ପରେ ଗାଡ଼ିର ଗତି ଶିଥିଳ ହେଲା ।)

ଡେଙ୍ଗିବା, ଡିଆଁଇବା, ଡେଇଁ ଦେବା } ଏକାର୍ଥରୂପ — ୧୧ । ପାଠ କରିବା ସମୟରେ ପୁସ୍ତକାଦିର ଅଂଶବିଶେଷ ତ୍ୟାଗ କରି ଆଗକୁ ପଢ଼ିଯିବା; କେତେକ ଅଂଶ ଛାଡ଼ି ପଢ଼ିଯିବା; ଗଡ଼େଇ ପକାଇବା—11. To omit portions of a writing or book while reading it through.

(ଯଥା—ସେ ସାତକାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ ପୋଥିକୁ ପଢ଼ିବାକ ମଧ୍ୟରେ ଡେଇଁ ଗଲା ।)

୧୨ । (ଅକର୍ମକ) (ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟର ସୀମା) ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା; ଟପି ଯିବା—

12. (a fixed point of time) To pass.

(ଯଥା—ଭାଷାକୋଷର ଷଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାବେଳକୁ ସମ୍ଭବତଃ ଦୋଳ ଡେଇଁ ଥିବ ।)

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆସିବା, ପଡ଼ିବା, ଦେବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଡେଇଁଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲମ୍ଫ ଦେଇ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା; କୁଦିଯିବା—
Ḍeiñ-jibā To overleap; to leap over; to overcome by jumping.
ডিঙ্গিয়ে যাওয়া
कूद जाना
(ଯଥା—ଚୋର ଏ ବାଡ଼କୁ ଡେଇଁ ଯିବା କଥା ଆଗରୁ ଜଣା ଅଛି ।)

ଡେଇରି ଫାରମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଡାଇରି ଫାରମ୍ (ଦେଖ)
Ḍeiri phāram Ḍāiri phāram (See)

ଡେଉଁ(ଉଁ)ରିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ଡମରୁ)—
Ḍeuñ(u)riā ୧ । ଡଉଁରିଆ; ତାବିଜ; ମର୍ଦ୍ଦଳାକାର ଧାତୁମୟ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଧାତୁର ମର୍ଦ୍ଦଳାକାର କବଚ—
মাদুলী, মাদলী
ढोलना, वाकना. 1. Phylactery; an amulet; talisman; a charm made of metal; a drum-shaped locket.

[ଦ୍ର—ଧାତୁଦ୍ୱାରା ଡେଉଁରିଆ ତିଆରି ହୁଏ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ରଲେଖା କାଗଜ ବା ଭୂଜପତ୍ର ଖଣ୍ଡ ବା ଜଡ଼ିବୁଟି ଭରି ଲୋକେ ଭୟ, ରୋଗ, ଗ୍ରହଦୋଷ ଓ କୁଦୃଷ୍ଟି ନିବାରଣାର୍ଥ ବେକରେ, ବାହୁରେ ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ସୁନା ରୁପାର ଡେଉଁରିଆ ତିଆରି କରି ଲୋକେ ଅଳଙ୍କାରରୂପେ ବେକରେ, ଅଣ୍ଟାରେ ବା ବାହୁରେ ମଧ୍ୟ ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଅଷ୍ଟଧାତୁର ଡେଉଁରିଆ ଏକ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ ଡେଉଁରିଆ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଉପକାରୀ ଥିବାର କଥିତ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଓ କେତେକ ପୁରୁଷ ସଉକରେ ବେକରେ ସୁନା ରୁପାର ଡେଉଁରିଆ ମାଳ କରି ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଗୁଣିଆଁ ମାନେ ତ୍ରିପକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ରସମ୍ବାଦ ଅବସ୍ଥାରୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରେ ଡେଉଁରିଆ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

୨ । ଖଟ, ପଲଙ୍କ ଓ ଡମାନ ଆଦିର ବାଡ଼ରେ ଲଗାଯିବା ମୃଦଙ୍ଗାକାର କାଠି—
2. Ornamental railings attached to the side-posts or head-plates of bedsteads, desks etc.

ଡେଉଁରିଆ ମାଳ—ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବାହା ଓ ବେକରେ ବନ୍ଧାଯିବା
Ḍeuñriā māla ଡେଉଁରିଆର ମାଳ; ବାଙ୍କ ଡେଉଁରିଆ—
A string of amulets worn by females round the arm and neck as an ornament.

ଡେକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜ ବା ବୋଟର ପଟା ବିଛା ହୋଇଥିବା ଉପର ଅଂଶ—
Ḍek Deck of a ship or boat.
ডেক
डेक

ଡେକ୍‌ଚି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଦେଗ୍‌ଚ୍; ଦେଗଚୀ=ତମ୍ବାର ଛୋଟ ପାକ ପାତ୍ର)—ତମ୍ବା ବା ଅଲୁମିନିଅମ୍ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ ହାଣ୍ଡି ବା ରନ୍ଧନ ପାତ୍ର—Degchee; copper or aluminium cooking pot.
Ḍek-chi
ডেকচী
देग, देगची

ଡେକ୍ ଚେଆର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜାହାଜର ଡେକ୍‌ରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଚଉକି; କାନ୍‌ଭାସ୍ ଚଉକି—
Ḍek cheār Deck-chair.
ডেক চেয়ার
डेकचौकी

ଡେକ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଅ) ବି—ଓଡ଼ଶ; ଛାରପୋକ—
Ḍek-nā Bed bug.

ଡେକ୍ ପାସେଞ୍ଜର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଜାହାଜର ଡେକ୍‌ରେ ଯିବା ଯାତ୍ରୀ; ଜାହାଜର ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଯାତ୍ରୀ—
Ḍek pāseñjar Deck-passenger.
ডেক পাসেঞ্জর
डेक पेसेंजर

ଡେକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି. (ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) (ଇଂ. ଡେସ୍କ)—
Ḍeksa ୧ । ମେଜ ଆଦିରେ ଲଗାଯିବା କାଠର ସୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବା ଡାଲା; ଦରାଜ—1. A drawyer under tables etc.
ডেস্ক
डेस्क
୨ । ଲେଖିବାର ଗଡ଼ାଣିଆଁ ଛୋଟ ମେଜ—
2. A writing desk.
ଡେକସ୍, ଡେସ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ
୩ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପଢ଼ିବା ବେଳେ ବେଞ୍ଚ ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ କାଷ୍ଠନିର୍ମିତ ଗଡ଼ାଣିଆଁ ମେଜ ରଖାଯାଇଥାଏ—

ଡେକ୍ସନାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡିକ୍ସନାରି)—ଡିକ୍ସନାରି (ଦେଖ)
Ḍeksanāri Ḍiksanāri (See)
ডিক্সনারী, डिक्सनरी
(ଡେକ୍ସନେରି; ଡେକ୍ସିନାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ). କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଡଗନା=ପଦବିକ୍ଷେପ କରିବା; ନଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲଂଘନ କରିବା)—୧ । ଡେଇଁବା—1. To jump
Ḍegibā

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅପରପୃଷ୍ଠାର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ବାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ବାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

୨ । ଝାମ୍ପିବା—2. To swoop.

ଡେଙ୍କା— ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଠେକା; ପଗଡ଼ି—
Denka Turban.

ଡେଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଷା) ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା—
Deng Tall.

ଡେଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ)—ଲମ୍ବରେ ଉଚ୍ଚତା; ଠିଆ ବାଗରେ
Denga କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଉଚ୍ଚତା—
लम्बाई Height (of a tall thing or person).
ऊँचाई (ଯଥା—ତା ବାପଠାରୁ ପୁଅଟି ଡେଙ୍ଗରେ ଗୁଣାଏ ଉଚ୍ଚ ।)
ঢেঙ্গা; ডেঙ্গা ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା —Tall.
ऊँचा ଡେଙ୍ଗ ନଡ଼ିଆ ବାଙ୍ଗର ଗୁଅ,
ଏହାଠାରୁ ଗୁଅ ବାଙ୍ଗରେ ଭୁଅ —କୃଷିବଚନ ।

ଡେଙ୍ଗବେଜାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବନ୍ୟ ବର୍ଷାୟୁ କଣ୍ଟକୀ କ୍ଷୁପ;
Dengabejari ଅଗରା—A thorny shrub; Argemone
(ସଂ. ନାମ—ଶୃଗାଳକଣ୍ଟକ) Mexicana; Mexican poppy;
শিয়ালকাঁটা Gamboje Thistle.

ଡେଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Dengara Dengura (See)

ଡେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଙ୍ଗ, ଦୀର୍ଘ)—
Denga ୧ । ଉଚ୍ଚତା—1. Tallness; height.
ঢেঙ্গা, ডাগর ୨ । (ପୁଂ) ଉଚ୍ଚ ଲୋକ ବା ବସ୍ତୁ—
ऊँचाई 2 Tall person or thing.
ଡେଙ୍ଗୀ, ଡେଙ୍ଗେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ. ୩ । ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—3. Highest or tallest person or thing.
ଡେଙ୍ଗା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେଙ୍ଗା ବାଜେ—ପ୍ରବଚନ ।
ঢেঙ্গা ଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୀର୍ଘ; ଠିଆ ବାଗରେ ଲମ୍ବା—
ऊँचा, लम्बा 1. Tall.
୨ । (ପୁଂ) ଉଚ୍ଚ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—
2. Tall (person or thing).
ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ, ନୁହେଁ ଡେଙ୍ଗା ଅଥବା ବାଙ୍ଗର । ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ଷଷ୍ଠମାବତ୍ୟ ।
୩ । ସରୁ ଅଥଚ ଉଚ୍ଚ—
3. Slender and high; thin and tall.

ଡେଙ୍ଗା ଭେଜି—ଦେ. ବି—ଶ୍ୱେତ ବୃହତୀ (ଦେଖ)
Denga bheji Sweta bruhati (See)

ଡେଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି (ମୂଳ. ହି. ଡୀଙ୍ଗ୍ନା=ନଇଁର
Dengiba ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଲଙ୍ଘନ କରିବା; ତୁଳନୀ. ହି. ଉଙ୍ଗନା)
ଡେଇଁବା—To jump; to leap; to spring.

ଡେଙ୍ଗୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମୂଳ. ସ୍ପେନ ଦେଶର ଭାଷା ଡେଙ୍ଗା=
Dengu ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଜ୍ୱର)—ଠେଙ୍ଗା ଜ୍ୱର—Dengu fever.
ডেঙ্গু [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ସ୍ପେନ୍ ଦେଶରେ ଦେଖାଯାଇ
डेंगु ज्वर ଥିବାରୁ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।
(ଡେଙ୍ଗୁଜ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏ ଜ୍ୱର ୩ ଦିନ ମାତ୍ର ରହେ । ରୋଗୀର ଦେହହାତ ଭାରି ଛେଚିଲା ପରି ହୁଏ ଓ ବରଜ ବୋଧ ହୁଏ । ଠେଙ୍ଗାରେ ବିଶେଷ ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ଶରୀର ଯେପରି ଅବଶ ହୁଏ ଏ ଜ୍ୱରରେ ସେହିପରି ଅନୁଭୂତି ଘଟେ, ଏହା ମାରାତ୍ମକ ନୁହେଁ ।]

ଡେଙ୍ଗୁରକ—ଦେ. ବ—ନାଗରା—
Denguraka Drum; tomtom.
ଗାନବନ୍ଧୁ ପଦ୍ମ ପଦ ଆଶେ ବାଜେ ନଗର ପାଶେ ଉଚ୍ଚହିଁ
ବ୍ରହ୍ମା ଧ୍ୱନି ଡେଙ୍ଗୁରକ, ବିଯୋଗୀ ଶୁଣି ଉଚ୍ଛୁକ ।
ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଡେଙ୍ଗୁରା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ଡିଣ୍ଡିମ)—
Dengura ଘେଣ୍ଟୁରା; ଢକ୍କା; ନାଗରା—
ঢেঁড়া, ঢেঁটরা Tomtom; drum; kettle-drum.
ঢেঁড়রা ଡେଙ୍ଗୁରା ଦେଇ ବୁଲାଇବ ଦେଶ ।
ढिंढोरा ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରଭାତ. ଶମ୍ଭୁଶ୍ରେଣୀ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକମୁହାଁ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ; ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିଦ୍ୱାରା ୨ ହାତରେ ଏହା ବଜା ଯାଏ । କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ସାଧାରଣରେ ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଘୋଷଣା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ ତାହା ପ୍ରଚାର କରାଯାଏ ।
ଆମ ଦେଶରେ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ମୃତା ହେଲେ ତାହାର ଶବ ଆଗରେ ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜାଇ ଶବକୁ ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି; ଏହାକୁ ଅହ୍ୟଡେଙ୍ଗୁରା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡେଙ୍ଗୁରା ଦିଆ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଣ—ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟା (ଦେଖ)
Dengura dia Dengura pita (See)

ଡେଙ୍ଗୁରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Dengura deba Dengura pitiba (See)
ঢেঁড়া দেওয়া ବଳା ଡେଙ୍ଗୁରା ଦେଇବ ଅପସରସା,
ढिंढोरा देना ବଳାତ୍କାରେ ଶୋଭ ଗୁଣେ ଛଡ଼ାଇ ରସା ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟା—ଦେ. ବ.— କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ପ୍ରକଟନ—
Dengura pita Wide publication of a matter.
ঢাক পিটা ବିଣ.—ସର୍ବସାଧାରଣରେ ପ୍ରକଟିତ—
(ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) Published broadcast.

ଡେଙ୍ଗୁରା ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଘେଣ୍ଟୁରା ଦେବା; ଢକ୍କା ବଜାଇବା
Dengura pitiba 1. To sound a tomtom or
[ଡେଙ୍ଗୁରା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] drum
ডাঙ্গ পিটা ୨ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଘୋଷଣା କରିବା ନିମନ୍ତେ
ঢাক পিটা ଢକ୍କା ବଜାଇବା—2. To proclaim a
ढिंढोरा पीटना matter by beat of drum; to beat a tomtom to announce any matter (e.g. an order).
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି (ଗୋପନୀୟ) ବିଷୟ ସାଧାରଣରେ ଘୋଷଣା କରିବା ବା କହି ବୁଲିବା—
3. (figurative) To publish a secret matter; to publish a scandal.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଆ	ଡ଼	ଢ଼

ଡେଙ୍ଗେଇ—ଦେ. ଵଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଲମ୍ବଶରୀରଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Dengei 1. Tall (woman).
ଢେଙ୍ଗୀ ୨ । କ୍ଷୀଣ ଅଥଚ ଲମ୍ବଶରୀରବିଶିଷ୍ଟା—
लंबी 2. Thin and tall (woman).
ଡେଙ୍ଗାଇ, ଡେଙ୍ଗୀ } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟ ଗାଳିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଡେଙ୍ଗେଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅସ୍ୱନ୍ଦଶଙ୍କ
ଡେଙ୍ଗ, ଡେଙ୍ଗା } ପୁଂଲିଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ଡେଙ୍ଗେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଵଣ—ଡେଙ୍ଗେଇ—
Dengen Tall (woman).

ଡେଣା—ଦେ. ଵ. (ସଂ. ଡୀ ଧାତୁ; ଡୀନ; ଉଡ୍ଡୟନ)—
Denā ୧ । ପକ୍ଷୀମାନେ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଡ଼ନ୍ତି—
ডানা; ডেনা 1. Wings; pinion (of bird).
डैना, पंख, पर ଏବେ ଡେଣା ଶୁଣାଇ ଅଛ ବେଶ ଭଲ ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୨ । ମାଛମାନେ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ସାହାଯ୍ୟରେ ପହଁରନ୍ତି—
2. Fins (of fishes).
বাহু ୩ । ମନୁଷ୍ୟର ବାହୁ; ବାହା; ହାତର ମୂଳଭାଗ—
बाजू, भुजा 3. Arm (of a man).
ଗୁଲଗ ବେଳେ ଦୋହଲାଇ ଦୁଇ ଡେଣା
ହୋଇଥାଏ ଧନମଦେ ବୁଦ୍ଧିହଣା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ସହାୟ—
4. (figurative) The chief source of a man's strength; chief help; the 'right hand' of a person.

ଡେଣା ଖସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ଵ—ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Denā khasi pardibā Denā chhirdi pardibā (See)

ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ଵ—(ପକ୍ଷୀର ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ସେ
Denā chhirdi pardibā ଯେପରି ଉଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ)—
(ଡେଣା ଛିଣ୍ଡିପଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଧାନ ସହାୟକ
ডেনা ছিড়ে যাওয়া ବ୍ୟକ୍ତି ମୃତ ବା ଅନ୍ତରିତ ହେବା ଯୋଗୁଁ
पुरुषंकत्त्व ମନୁଷ୍ୟ ସହାୟହୀନ ହେବା—(figurative) The state of being deprived of one's chief support or source of strength.
(ଯଥା—ବଡ଼ ପୁଅଟି ମରିଯିବାରୁ ବୁଢ଼ାର ଡେଣା ଛିଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।)

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅର୍ଥରେ 'Right hand-man' ଅର୍ଥାତ୍ 'ଡାହାଣହାତ ଭଳିଆ ବ୍ୟକ୍ତି' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—By the death of so and so, he has lost his right hand.]

ଡେଣୁଆଁ—ଦେ. ଵ (ଢେଲା ବା ବାହୁର ବଳଦ୍ୱାରା ଦୂରକୁ କ୍ଷେପ କରି
Denuān ଯାଏ ବୋଲି)—୧ । ଢେଲ; ଢେକା; ଢେଲା;
ঢিল, ডেলা, ঢেলা ବୋଲୁଅ—1. Clods of earth or stone;
ढेला brickbats; brickbats for tying to the ends of the strings while weaving a mat.

ଡେଣ୍ଡ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଵ—(ଭୁଲ. ହ. ଚୈତନ୍ୟ)—
Dend-rā ଡେଙ୍ଗୁରା (ଦେଖ)
Dengurā (See)

ଡେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଵଣ (ଖଣ୍ଡିଆ ସଙ୍ଗେ ଲରର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁ-
Dendiā କାରୀ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଖଣ୍ଡିଆ; କ୍ଷତ—
Wounded.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଖଣ୍ଡିଆ ସଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡିଆ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା, ଖଣ୍ଡିଆ ଦଣ୍ଡିଆ ।]

ଡେଣ୍ଡୁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଵ (ସଂ. ଡୁଣ୍ଡୁଭ; ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ
Dendu ହ. ଢେଣ୍ଡୁଆ, ଢେମ୍ଢା ସାପ)—ଧଣ୍ଡ ସାପ—
(ଡେଣ୍ଡୁ ସାପ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of water-snake.
କାଳର ତୋ ଡେଣ୍ଡୁ—ପ୍ରବଚନ ।

ଡେନ୍—ବୈଦେ. ଵଣ—ଡେନ୍‌ମାର୍କ ଦେଶୀୟ—
Den Dane; Danish.
(ଡାନସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଵ—ଡେନ୍‌ମାର୍କବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A Dane.

ଡେନ୍‌ମାର୍କ—ବୈଦେ.ଵ (ନାମ)—ଇଉରୋପର ଜର୍ମାନୀରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ
Den-mārk ଦ୍ୱୀପ ଓ ଉପଦ୍ୱୀପ ସମ୍ବଳିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ—
ডেনমার্ক Denmark.
डेनमार्क [ଦ୍ର—ଏହାର ରାଜଧାନୀ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍]
(ଡେନ୍ମାର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଵ (ଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ଉଚ୍ଚାରଣ) ଡେଣା—
Denā Wings.

ଡେପୁଟୀ—ବୈଦେ. ଵ (ଇଂ. ଡେପୁଟୀ)—ଦୋପଟ୍ଟୀ; ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍ଟର
Deputi ଓ ଡେପୁଟୀ ମେଜେଷ୍ଟ୍ରର; କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଅଧୀନ ଶାସନ
ডেপুটী ଓ ବିଚାର ବିଭାଗୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Deputy;
डिप्टी Deputy Collector; Deputy Magistrate.
[ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଚଳିଲାଣି; ଯଥା—ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର, ପୋଷ୍ଟ-ମାଷ୍ଟର, ପ୍ରେସିଡ଼େଣ୍ଟ, ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ, କମିଶନର, ଗଵର୍ଣ୍ଣର ।]

ଡେପୁଟୀ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍ ଜେନେରଲ୍—ବୈଦେ. ଵ (ଇଂ)—ପୁଲିସ ଓ
Deputi ins-pektar jenaral ଅନ୍ୟ କେତେକ ବିଭାଗର
ডেপুটী ইনসপেক্টর জেনেরল প୍ରାଦେଶିକ କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସହକାରୀ—
डिप्टी इंसपेक्टर जेनरल Deputy Inspector General.

ସାଧାରଣ ସଙ୍କେତ ଅ ୨ ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧ୍' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧ୍' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଙ୍ଗ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ୍' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱ ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଦାୟକଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Collector.
Deputi kalektar
ଡେପୁଟୀ କଲେକ୍ଟର, ଡେପୁଟୀ କଲଟର, ଡେପୁଟୀ କଲେଟର — ଅନ୍ୟରୂପ— [ଦ୍ର—ଜିଲ୍ଲାକଲେକ୍ଟରଙ୍କ ଅଧୀନ ଶାସନବିଭାଗୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ଗଞ୍ଜାମରେ ସବ୍ କଲେକ୍ଟର କହନ୍ତି ।]
ডেপুটি কালেক্টর
डिपटी कलक्टर

ଡେପୁଟୀ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅନୁନ୍ନତ (ନନ୍ ରେଗୁଲେସନ୍) ଜିଲ୍ଲାର ଉଚ୍ଚତମ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—Deputy Commissioner of a non-regulation District
Deputi kamisanar
ডেপুটি কমিসনার
डिपटी कमिसनर
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜଶାସିତ ଉନ୍ନତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନ ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ -ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ କହନ୍ତି ।]

ଡେପୁଟୀ ଡାଇରେକ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି ରାଜକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗର ଡାଇରେକ୍ଟରଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Director of any department.
Deputi dāirektar
ডেপুটি ডাইরেক্টর
डेपुटि डाइरेक्टर
(ଡେପୁଟୀ ଡିରେକ୍ଟର୍— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେପୁଟୀ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ପ୍ରତିନିଧି ସଭାପତି; ସ୍ଥାୟୀ ସଭାପତିଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସଭାପତିଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ-ସମ୍ପାଦକ ବ୍ୟକ୍ତି—Deputy President.
Deputi president
ডেপুটি প্রেসিডেন্ট **डिपटी प्रेसिडण्ट**

ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ଫଉଜଦାରୀ ଶାସନ ବିଭାଗର ପ୍ରଧାନ ରାଜକର୍ମଚାରୀବିଶେଷ; ଜିଲ୍ଲା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ସହକାରୀ—
Deputi mājishtret
ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟର, ଡେପୁଟୀ ମେଜେଷ୍ଟର —ଅନ୍ୟରୂପ Deputy Magistrate.
ডেপুটী মাজিস্ট্রেট **डिपटी मेजेष्टर**

ଡେପୁଟୀ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜିଲ୍ଲାର ପୁଲିସ ବିଭାଗର ଅଧିପତିଙ୍କ ସହକାରୀ—Deputy Superintendent of Police.
Deputi suparintendent
ডেপুটী সুপরিন্টেণ্ডেণ্ট
डिपटी सुप्रण्टट

ଡେପୁଟେସନ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୌଣସି କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ବା ଶାସକଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ କରି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୌଣସି ବଶିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଅଭିଯୋଗ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିବା ଲୋକପ୍ରତିନିଧିଦଳ—Deputation of selected persons who wait upon a high personage.
Deputesan
ডেপুটেশন্
डेपुटेसन्

ଡେବରା—ଦେ. ବିଣ—ବାଉଁଆ; ଯେଉଁ ଲୋକର ବାମହସ୍ତ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦକ୍ଷ ବା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—
Debarā
ଡେବରିଆ, ଡେବରା ହାତିଆ —ଅନ୍ୟରୂପ Left-handed (person).
ডেবরা, **बैंहत्था, डेबरा**

ଡେବ(ବି)ରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଦକ୍ଷିଣେତର, ସବ୍ୟେତର)—ବାମପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ; ବାଆଁ—Left; pertaining to the left side.
Deba(bi)ri
(ଡାହାଣ, ଖାଇବା—ବିପରୀତ)
বাঁ; **डेरा; बायाँ** ଚେକ ଦେଲେ ଡେବରି ପାଦକୁ ବଗରେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା

ଡେଭଲପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡେଭେଲପ୍‌ମେଣ୍ଟ୍)—୧ । ଉନ୍ନତି; ବିକର୍ଷଣ—1. Development.
Debhalap
ডেভেলপ ୨ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ର ବା କାମେରାଦ୍ୱାରା କାଚ ଉପରେ
डेवलप ଉଠିଥିବା ଛବିକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାସହ କାଗଜରେ ଉଠାଇବା—Developing a photo from a negative plate.

ଡେଭଲପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି — ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ନିଆ ଯାଇଥିବା ନେଗେଟିଭ୍ କାଚକୁ ମସଲା ପାଣିରେ ଧୋଇବା ଦ୍ୱାରା ସେଥିରେ ପଡ଼ିଥିବା ଛାୟାଚିତ୍ରର ଆକାର ଅନ୍ୟ କାଗଜରେ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ଉଠାଯିବାର ଉପାୟ କରିବା—To develop a plate in photography.
Debhalap karibā
ড়েভেলপ করা
डेबलप करना

ଡେଭିଡ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ନାମ)—ବାଇବ୍‌ଲିଖିତ ସ୍ତୁତିମାନଙ୍କ ଗାୟକ ରାଜା—King David; singer of Psalms in the Bible
Debhid
ডেভিড
डेभीड्
(ଡାଉଦ୍— ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡେମ୍ ସୁଅର୍—ବୈଦେ. ବି (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ଇଂ ଡାମ୍ନ୍= ନାରକୀ ଓ ଫା. ସୁଅର୍=ଶୂକର)—ନାରକୀ; ପାପିଷ୍ଠ-(interjection) Damn you!
Dem suar
ଡେମ୍, ଡ୍ୟାମ୍ ସୁଅର୍ —ଅନ୍ୟରୂପ
ড্যাম্ **डेम सुअर**

ଡେମରେଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡେମରରେଜ୍)—ଡିମରେଜ୍ (ଦେଖ) Dimarej (see)
Demarej
ডিমারেজ **डेमरेज**

ଡେମି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡେମୀ)—୧ । ଡିମାଇ (ଦେଖ) 1. Dimāi (See)
Demi
ডেমি ୨ । ଡେମି ଅଫିସିଅଲ୍ ଚିଠି (ଦେଖ)
डेमी, डिमाइ 2. Demi aphisial chithi (See)
୩ । ଅଭିଯୋଗ ଓ ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖିବା ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ତରଫରୁ ଷ୍ଟାମ୍ପଭେଣ୍ଡରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିକ୍ରି କରାଯାଉଥିବା ଫୁଲ୍‌ସ୍କାପ୍ କାଗଜର ଅଧ ଫର୍ଦ ଆକାରର ମୋଟ କାଗଜ; ପଇସିକିଆ କାଗଜ;—3. Demy paper; single sheets of paper sold by Government on which petitions and plaints are written.

୧	ଇ	ଊ	ର୍,ର୍ବ	ଋ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଢ଼ଅ	ଞ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ଡେମି ଅଫିସିଅଲ୍ ଚିଠି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଡେମୀ ଅଫିସିଅଲ୍—ଅର୍ଦ୍ଧ ସରକାରୀ + ଓ. ଚିଠି)—
Demi aphisial chithi
ডেমি-অফিসিয়াল চিঠি ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ସରକାରୀ
डेमी अफिसियाल चिट्ठि କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଘରୋଇ ଚିଠି—
Demi-official letter.

ଡେମି କାଗଜ—ଦେ. ବି—ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ଲେଖିବା
Demi kāgaja ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ପରିଚିତ କାଗଜଫର୍ଦ୍ଦ;
ডেমি কাগজ କାର୍ଟ୍ରିଜ୍ କାଗଜ—Demy paper; cart-
डिमाइ काँगज ridge paper sheets used for writing petitions and plaints.

[ଦ୍ର—ଏହା ଆକାରରେ ଫୁଲ୍‌ସ୍କାପ୍ ଫର୍ଦ୍ଦର ଅଧେ ଓ ସାଧାରଣ କାଗଜ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟ; ଏହାର ଲମ୍ବ ୧୭ ଇଞ୍ଚ ଏବଂ ଓସାର ୮½ ଇଞ୍ଚ । ଏ କାଗଜର ଦେହରେ ସରକାରଙ୍କ ନାମ ଧଳା ଅକ୍ଷରରେ ଛପା ହୋଇଥାଏ ଓ ଷ୍ଟାମ୍ପ ଭେଣ୍ଡରମାନେ ଏହା ବିକନ୍ତି ।]

ଡେମିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପଥରରେ ଛେଚିବା—
Demibā To pestle or bruise with stone.

ଡେମେଜ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଇଂ)—ଡାମେଜ୍ (ଦେଖ)
Demej Dāmej (See)

ଡେମ୍ଫ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—
Dempha ୧ । ପତ୍ର, ଫୁଲ ଓ ଫଳ ଆଦିର ବୃନ୍ତ ବା ନାଡ଼—
বোঁটা 1. Stalk; petiole; foot-stalk (of a
डाँठ, डंठी, ढिपुनी fruit, flower or leaf .

୨ । ପ୍ରାଦେଶ ପରିମାଣ; ବିସ୍ତାରିତ କରତଳର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରୁ ତର୍ଜ୍ଜନୀ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାରର ପରିମାଣ—2. The span of the stretched-out-palm between the tips of the thumb and the fore finger.

[ଦ୍ର—ବିସ୍ତୃତ କରତଳର ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗଠାରୁ କାଣୀ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତିକୁ ବିଘତ ବୋଲଯାଏ ।]

ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଦଫ୍; ଡଫ୍)—ଢୋଲ, ତମ୍ବା ବା ପିତଳର ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଅଗଭୀର ବାଦ୍ୟ; ଡମ୍ଫ (ଏହାର ଆକାର ଡାଲ୍ଲା ପରି; ଏହାର ଗୋଟିଏ ପାଖ ଚମଡ଼ାରେ ଆବୃତ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପାଖ ମେଲା ଥାଏ, ଏହା ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠିଦ୍ୱାରା ୨ ହାତରେ ବଜାଯାଏ)—
ডম্ফ A kind of small shallow kettle-drum
डफ covered with hide on one side; tabor.

ଡେମ୍ଫ ନାଗରା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ଦଫ୍; ଡଫ୍—ଫା. ନାଗରା)—
Dempha nāgarā ୧ । ଡେମ୍ଫ ୨—1. Dempha 2.
ডম্ফ ୨ । ଏକକ ବାଜିବା ଡେମ୍ଫ ଓ ନାଗରା ନାମକ
डफ ବାଦ୍ୟଦ୍ୱୟ—2. A pair of kettle-drums slightly differing from each other, sounded together.

[ଦ୍ର—ନାଗରା ହାଣ୍ଡି ଆକୃତି, ହାଣ୍ଡିର ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି ହୋଇଥାଏ । ଡେମ୍ଫର ଆକୃତି ଖଞ୍ଜଣି ପରି । ଏହାର ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି ହୋଇଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡଟି ଖୋଲା ଥାଏ । ଡେମ୍ଫକୁ ଜଣେ ଲୋକ ଦୁଇ ହାତରେ ୨ ଖଣ୍ଡ କାଠି ଧରି ବଜାଏ, କିନ୍ତୁ ଡେମ୍ଫ ନାଗରା ଏକତ୍ର ବଜା ହେଲାବେଳେ ବାଁ ହାତରେ ନାଗରାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠିରେ ଓ ଡାହାଣ ହାତରେ ନାଗରାକୁ ଗୋଟିଏ କାଠିରେ ଏକସମୟରେ ବଜାଯାଏ ।]

ଡେମ୍ଫେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଏକ ଡେମ୍ଫ ପରିମାଣ—
Demphe The length measured between the tips of the thumb and the fore-finger when the palm is stretched out.

କୁକୁର ଡେମ୍ଫେ ଜରାଏ କାଢ଼ି ପକାଇ ଧକାଇ ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଡେମ୍ବ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Demb-riā Deuñriā (See)

ଡେମ୍ବୁର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଡୁମୁର)—ଡିମିରି—
Dembur Fig

ଡେର୍ ଜମି—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ଜମି—
Der jami Land on a high level; high land.

ଡେର—ଦେ. ବି—୧ । ଠିଆ ଭାବ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଗ୍ରଭାଗ କାନ୍ଥ
Dera ବା ବାଡ଼ ପାଖକୁ ହେଲାଇ କରି ତାହାକୁ ଠିଆ କରି
ডের ରଖିବାର ଅବସ୍ଥା—1. Leaning position
खाड़ा of a thing.

୨ । ଠିଆ (ଦେଖ)—2. Ṭhia (See)

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା—Tall.

ଡେରା—ବୈଦେ. ବି. (ସଂ. ଦ୍ରାହ୍ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ କରିବା ଜମା ସ୍ଥା ଧାତୁ)—ତମ୍ବୁ; ବସ୍ତ୍ରଗୃହ; ଛାଉଣୀ—
Derā Tent; camp.
ডেরা
डेरा

ଯୁଗ କରି ଆଗମକେ ଯୁଗ ଡେରା ଆଗ କରି ପକାଉଛି ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଦେ. ବିଣ—କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଠିଆ ଭାବରେ ଆଉଜା ହୋଇ ଥିବା—Leaning against a wall in a standing posture.

କ ଅବା ଡେରା ନବ ନଶିବୁଝି । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ବୁଣା ତାନ୍ତ; ଏକ ତାନ୍ତିଆ ଜାତି—A class of weavers.

ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—୧ । (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ) ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବସାଘର ବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସସ୍ଥାନ—1. Lodgings of a guest.

୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ରହିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସ—2. Temporary abode taken up at a place.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଆଁଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଡେରା(ରେ)ଇବା – ଦେ. କ୍ରି. — ୧ । ଡେରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Ḍerā(re)ibā 1. The causative form of 'Ḍeribā, to set leaning.
ডেরান
ଉଦାହରଣ ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଡେରି କରି ରଖାଇବା—2. To cause a thing to be placed in a leaning position.

ଡେରା ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଅତିଥି
Ḍerā ghara ଶାଳା—The village guest-house.
୨ । ବସା ଘର—2. Lodgings.

ଡେରା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି.— ଡେରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Ḍerā ji(he)bā Passive voice of the verb
ডেরা হওয়া Ḍeribā, to set in a leaning posture.
ଉଦାହରଣ ୧ । ଲମ୍ବ ବାଗରେ କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ ଲଗାଇ କର୍ଣ୍ଣରୂପେ ରଖାଯିବା- 1. To be put in a standing position leaning against a wall.
୨ । (ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭିଶାପ ବଚନ) ଗର୍ଭବତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ମରିବା—2. To die during pregnancy.
(ଡେରା ହୋ ଗଲେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)

ଡେରା ହୋ—ଦେ. ଅ.—(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ଗାଳିବିଶେଷ)—ତୁ ଗର୍ଭବତୀ
Ḍerā ho ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କର; ତୋ ପେଟ ଚିରା ହେଉ ଓ ତୋ ଶବ ଡେରା ହେଉ—(a curse used to women) Die while pregnant.
[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଲେ ଶବକୁ ଦାହ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତା ପେଟକୁ ଚିରି ଗର୍ଭସ୍ଥ ପିଲାକୁ ବାହାର କରି ଉକ୍ତ ଶବକୁ ଡେରି କରି ରଖି ମାତୃ ଶବ ଓ ଭ୍ରୂଣ ଶବକୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ସତ୍କାର କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଡେରା ହେବାର ଏହି ଅର୍ଥ]

ଡେରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଦେର୍)—ବିଳମ୍ବ; କାଳବିଳମ୍ବ—
Ḍeri Lateness; delay.
দেরী ବିଣ.—ବିଳମ୍ବ ହୋଇଥିବା; ବିଳମ୍ବିତ—
देर, देरी Late.

ଡେରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଳମ୍ବ କରିବା—
Ḍeri karibā To be late; to defer.
দেরি করা देर करना

ଡେରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଡେରିବା (ଦେଖ)
Ḍeri debā 1. Ḍeribā (See)
(ସ ରଦେବା—ବଦଳରେ) ୨ । (କେଉଟଙ୍କ ଭାଷା) ନୌକାର ଅଗ
ডেরে রাখা ମଙ୍ଗକୁ କାତଦ୍ୱାରା ସଂଯତ କରିବା—2 (nautical term) To direct or regulate the direction or position of the front end of a boat by punting it with the punting rod.

ଡେରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦୃଢ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ)—୧ । କୌଣସି ଲମ୍ବ
Ḍeribā ବସ୍ତୁର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ କାନ୍ଥ ବା ବାଡ଼ ଆଦିକୁ ଢଳାଇ କରି
ডেরা ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଠିଆ କରାଇବା; ଆଉଜାଇବା—
ଉଦାହରଣ 1. To set a thing leaning against a wall etc.
(ଯଥା—ବାଡ଼ ଖଣ୍ଡ ଘର କଣରେ ଡେରି ଦିଅ ।)
୨ । ଠିଆ କରାଇବା; କୌଣସି ଲମ୍ବ ପଦାର୍ଥକୁ ଠିଆ ବାଗରେ ରଖାଇବା—2. To make a thing stand up; to erect; to set up.
(ଯଥା—ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖୁଣ୍ଟକୁ ଡେରିଦିଅ ।)
[ଡେରା(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ୩ । କୌଣସି କଥା ବା ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ କାନକୁ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା—
3. To prick or turn the ears (in order to hear any sound more distinctly).
୪ । ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି କଥା ଶୁଣିବା ନିମନ୍ତେ କାନସହିତ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୁଲାଇବା; କାନ ପାତିବା—4. To try to hear or catch any sound with concentration; to listen to any thing.
ଶୁଣ ମା ଶୁଣ ମା ବାରେ ଡେରିଣ ଶ୍ରବଣ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍କଳ ଗାଥା ।
[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ା ଓ ଗାଈମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇ କାନକୁ ଶବ୍ଦ ଆଡ଼କୁ ଡେରିବାର ଦେଖାଯାଏ । କାରଣ ସେମାନେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇ କାନକୁ ଏପାଖ ସେପାଖ ବୁଲାଇ ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ସେପରି ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସେ ମୁଣ୍ଡକୁ ନ ବୁଲାଇଲେ କେବଳ କାନକୁ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ବୁଲାଇ ପାରେନାହିଁ । ଅତଏବ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ 'କାନ ଡେରିବାର' ଅର୍ଥ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା କଥା ଶୁଣିବା ।]
୫ । ବିସ୍ତାର କରିବା—5. To extend; to spread out.
୬ । ସିଧା କରିବା—6 To straighten.
୭ । (ନାଉରି ଭାଷା) କାତଦ୍ୱାରା ନୌକାର ଅଗମଙ୍ଗକୁ କାଙ୍କ୍ଷିତ ଦିଗଆଡ଼କୁ ବୁଲାଇବା—7. (nautical term) To regulate the front end of a boat by using the punting rod.
୮ । (ନାଉରି ଭାଷା) ଡଙ୍ଗାର ଅଗ ମଙ୍ଗକୁ କୂଳ ପାଖରୁ ଛଡ଼ାଇବା—8. (nautical term) To keep the front end of the boat off from the shore while plying it.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଡେଇଁବା; ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରିବା—
To leap; to jump.

୧	ଙ	ଞ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

ଡେରି ହେବା—ଦେ. କ—ବିଳମ୍ବ ଘଟିବା—
Deri hebā Being late; or delared.
দেরী হওয়া ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡେରିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
देर होना 1. To be made to lean in a standing posture.
୨ । ଆପଣାର ଦେହକୁ ଭୂତଳରୁ ସମକୋଣଭାବରେ ରଖିବା—
2. To keep one's body perpendicular to the earth's surface.
(ଯଥା—ତୁମେ ଡେରି ହୋଇ ବସ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ) ନିଜର ବାହାଦୁରି ଦେଖାଇ ହେବା—To display one's excellence; to show off; to be ostentatious

ଡେରି ହୋଇ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ରେ ଭର ଦେଇ ବସିବା;
Deri hoi basibā କେବଳ ଗୋଡ଼ର ତଳପାକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ
উবু হয়ে বসা ଦେହର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଂଶ ଭୂମିରେ ନ
उठ बैठना ଲଗାଇ ବସିବା; ଉଦ୍ଧ୍ୱଜାନୁ ହୋଇ ବସିବା—
To sit upright with the soles of the feet on the ground; to sit up; to sit on the heels; to squat with the knees held up.

ଡେଲଙ୍ଗା—ଦେ. ବଣ—କୁବ୍ଜପୃଷ୍ଠ; କୁବ୍ଜ ବା ଉପରକୁ ବଙ୍କା ହୋଇଯାଇ
Delaṅgā ଥିବା (ପଟା); ଉପରକୁ ବାଙ୍କିଥିବା—
বাংকা Warped; bent; become curved.
टेढ़ा [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ପଟା ଉପରଆଡ଼କୁ ବାଙ୍କିଯାଇ ଥାଏ ତାକୁ ଡେଲଙ୍ଗା ଓ ତଳଆଡ଼କୁ ବାଙ୍କିଯାଇ ଥାଏ ତାକୁ ନୁଆଁ ବା ଲୁଆଁ କହନ୍ତି ।]

ଡେଲଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡେଲିଙ୍ଗିବା (ଦେଖ)
Delaṅgibā Deliṅgibā (See)

ଡେଲହୁସି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ନାମ, ଡେଲ୍‌ହଉସୀ)—ଲର୍ଡ଼
Delāhusi ଡେଲହୁସି; ଭାରତର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ—
Lord Dalhousie, one Governor General of India.
[ଦ୍ର—ଏ ୧୮୪୮ରୁ ୧୮୫୬ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ପଞ୍ଜାବ, ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗ, ଅଯୋଧ୍ୟା, ସାଗର, ଝାନ୍ସି, ନାଗପୁର ଓ ବେରାର ଭାରତୀୟ ଇଂରାଜ ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା ଏବଂ ୨ୟ ବ୍ରହ୍ମ ସମର ହୋଇ ରେଙ୍ଗୁନ, ମାର୍ଟାବାନ, ପେଗୁ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଭାରତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଲେଫ୍‌ଟେନାଣ୍ଟ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ କଲିକତା, ବମ୍ବେ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ରେଲ ଲାଇନ୍‌ମାନ ପଡ଼ିଲା, କେନାଲମାନ ଖୋଲା ହେଲା, ପକ୍କା ସଡ଼କ ହେଲା, ତାରଡାକ ବସିଲା, ଦୁଇପଇସିଆ ଡାକଟିକଟ ଚଳିଲା ଓ ଭାରତରେ ସରକାରଙ୍କ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।]

ଡେଲି—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ଦୈନିକ—
Deli Daily.
ডেলী (ଯଥା—ଡେଲି ଅଣା; ଡେଲି ଖବର କାଗଜ ।)
डेली ବ—ଦୈନିକ ଖବର କାଗଜ—
Daily newspaper.

ଡେଲିଗେଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସଭା, ସମିତି ଆଦିକୁ ଲୋକଙ୍କ
Deliget ତରଫରୁ ମନୋନୀତ ବା ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ପଠାଯିବା
ডেলিগেট ପ୍ରତିନିଧି ବା ସଭ୍ୟ—Delegate.
डेलिगेट

ଡେଲିଗେଟ୍ ଫି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସଭା, ସମିତି ଆଦିରେ ପ୍ରତିନିଧି
Deliget phi ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉକ୍ତ ସଭାସମିତିକୁ ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥ—Delegate fee.

ଡେଲିଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଚିଧା ପତଳା ଲମ୍ବ ପଟା)
Deliṅgibā ବଙ୍କା ବା କୁବ୍ଜ ହୋଇଯିବା—To become
(ଡେଲଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) bent or curved (said of a
বাঁকান thin plank); to bulge.
कुबड़ना [ଦ୍ର—ପଟା ଆଦିର ମଧ୍ୟ ଅଂଶ ତଳଆଡ଼କୁ ବଙ୍କେଇ ଗଲେ ତାକୁ ନଇଁବା ବା ଲଇଁବା ଏବଂ ଉପରଆଡ଼କୁ ବଙ୍କେଇ ଗଲେ ତାକୁ ଡେଲଙ୍ଗିବା କହନ୍ତି ।]

ଡେଲିଙ୍ଗି ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି—ବେଲଙ୍ଗି ବାଉଁଶ; ଏକପ୍ରକାର ସରୁ
Deliṅgi bāuṅsa ବାଉଁଶ—A kind of slender
(ଡେଲଙ୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ) bamboo; Arundinacea
ସଂ. ବଂଶ, ତ୍ୱଚକ (Kirtikar); Oxylenanthera
বেউড় বাঁশ Nigrocilliate (Haines);
डोल्‌; नलबांस Bambusa Tulda.

ଡେଲ୍ଟା—ବୈଦେ. ବ(ଇଂ)—ନଦୀ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନ ବା ମୁହାଣରେ
Deltā ପଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ତ୍ରିକୋଣାକାର ଭୂମି; ନଦୀମୁଖସ୍ଥ
ডেল্‌টা, বদ্বীপ ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମି—Delta.
डेल्टा [ଦ୍ର—ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷାର ('Δ')ଏହି ତ୍ରିକୋଣ ଅକ୍ଷରର ନାମ ଡେଲ୍ଟା । ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ନଦୀ ବହୁଧାର ହୋଇ ବହି ଯାଇ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଏହିପରି ଆକାର ଧାରଣ କରୁଥିବାରୁ ଇଂରାଜରେ ଏହାର ନାମ ଡେଲ୍ଟା; ବଙ୍ଗଳାରେ ବ ଅକ୍ଷର (ব) ତ୍ରିକୋଣ ଅଟେ, ଅତଏବ ଡେଲ୍ଟାକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ବ ଦ୍ୱୀପ, ଆଖ୍ୟା ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆରେ କେତେକ ଲେଖକ ବଙ୍ଗଳା ଅନୁକରଣରେ 'ବ ଦ୍ୱୀପ' ରୂପକ ନିରର୍ଥକ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ଡେଷ୍ଟ୍ରୟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଧ୍ୱଂସକାରୀ—
Deshtrayar 1. Destroyer.
ডেষ্ট্রয়র ୨ । ଶତ୍ରୁର ଜାହାଜ ଧ୍ୱଂସକାରୀ ରଣତରୀ—
डेस्ट्रायर 2. Destroyer; a class of battle-ships which can destroy the ships of the enemy.

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପଠ ସ୍ପଷ୍ଟରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗାଁ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବିତ୍' ଦେଖିବେ

ଡେସପାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ଗୁରୁତର ବିଷୟକ ସରକାରୀ
Des-pāch ଚିଠି—1. Official despatch.
ଡେସ୍ ପାଚ୍ ୨ । ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ଠାରୁ ଓ ଠାରୁ ଯେଉଁ
डेस् पाच ସରକାରୀ ରପୋର୍ଟ ଓ ଆଦେଶମାନ ଭାରତ ସଚିବଙ୍କ ଠାରୁ ଓ ଠାରୁ ଯିବା ଆସିବା କରେ—2 Despatch from the Viceroy to the Secretary of State for India and vice versa.

ଡେସିମଲ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)—୧ । ଦଶମିକ; ଏକସଂଖ୍ୟାର ଦଶୋତ୍ତର
Desimal ଭାଗ—Decimal.
ডেসিমল ୨ । ଏକ ଏକର ଭୂମିର ୧୦୦, ୧୦୦୦, ୧୦୦୦୦
डिसिमल ପ୍ରଭୃତି ଅଂଶ—2. One decimal of an acre.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ବେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଉଡ଼ିର ପଦକାରେ ଜମି ମାପ ହୋଇ ବାଟି, ମାଣ, ଗୁଣ୍ଠ, ବିଶ୍ୱା ଓ କାଣୀ ଦ୍ୱାରା ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଭୂରାଜସ୍ୱ ସେଟଲମେଣ୍ଟରେ ଏକର୍, ଡେସିମଲ୍ ସ୍ଥାନରେ ଜମିର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ୨୪ ଦଉଡ଼ି ପଦକାରେ ଏକମାଣ = ୧ ଏକର୍; ଏକରକୁ ଏକଶତ, ଏକହଜାର ଓ ସ୍ଥାନବିଶେଷରେ ଦଶହଜାର ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶକୁ ଡେସିମଲ୍‌ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକରକୁ ୧୦୦ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦ ଡେସିମଲ୍ = ୧ ଏକର୍; ଯେଉଁଠାରେ ଏକରକୁ ୧୦୦୦ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦୦ଡେସିମଲ୍ = ୧ଏକର୍; ଯେଉଁଠାରେ ଏକରକୁ ଦଶହଜାର ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ସେଠାରେ ୧୦୦୦୦ ଡେସିମଲ = ୧ଏକର୍ । ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ (ଯଥା କଟକରେ) ଜମିମାନ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏକରକୁ ଦଶହଜାର ଡେସିମଲ୍‌ରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଯାଇ ସେଟଲମେଣ୍ଟ କରାଯାଇଥିଲା ।]

ଡେସ୍କ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଡେକସ୍ (ଦେଖ)
Desk Dekas (See).

ଡୋଉଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ନୀଚ ତନ୍ତୁବାୟବିଶେଷ—
Douā A low class of weavers.

ଡୋଉଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି. ଓ ବିଣ—ଡଉଲ (ଦେଖ)
Doul Daula (See).

ଡୋକରା—ଦେ. ବିଣ (ମୂଳ. ସଂ. ଦୁସ୍ତର; ପ୍ରା.ଡୁକ୍କର; ମୂଳ. ସଂ. ଦକ୍କର
Dokarā = ଯୁବା)—୧ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ; ଧୋକଡ଼ା—
ডোকরা 1. Very old; decrepit.
डोकरा ୨ । ଶ୍ଳଥଚର୍ମା—2. With hanging or
(ଡୋକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ). shrivelled skin.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଅଶକ୍ତ ଓ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—
A decrepit old man.

ଡୋଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଔଷଧର ମାତ୍ରା; ପାନ—
Doj Dose (of medicine).
ড়োজ **डोज**

ଡୋବ(ଭ)ର୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଫ୍ରାନ୍ସ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା
Doba(bha)r ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳଭାଗ ବା ପ୍ରଣାଳୀ—
ড়োভর The strait of Dover.
डोवर [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଣାଳୀର ଉପକୂଳସ୍ଥ ଇଂଲଣ୍ଡର କେଣ୍ଟ୍ କାଉଣ୍ଟିର ବନ୍ଦର ଓ ସହରର ନାମ ମଧ୍ୟ ଡୋବର୍ ।]

ଡୋବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦଭ୍ର = ସମୁଦ୍ର, ଝୀଲ—ହି . ଶବ୍ଦସାଗର)—
Dobā ୧ । ଡୁବ; ଛୋଟ ବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳାଶୟ—
ଡୋବ }ଅନ୍ୟରୂପ 1. A very small tank.
ଡୋବର ୨ । ପାଣି ଝରିବା ନିମନ୍ତେ ଭୂମିରେ ବା
ড়োব, ড়োবঁর, ডুদা, ড়োদ্রা ନଈବାଲିରେ ଖୋଳାଯିବା ଗର୍ତ୍ତ—
डबरा 1. Small pits dug in the sandy bed of a river or ground for collecting water by percolation.

ଡୋଭା—ଦେ. ବି—ଅବୁ—
Dobhā Tumour.
ବିଣ—ମୋଟ ଓ ପୋଲ; ଫମ୍ପା; ଡଭା—
Large and empty; thick and hollow.
(ଯଥା—ଡୋଭା ବାଉଁଶ ।)

ଡୋମ୍‌ନା—ପ୍ରାଦେ. ବି (କନ୍ଧ ଭାଷା)—କନ୍ଧମାନଙ୍କ ପୁରୋହିତ—
Dom-nā The priest of the Khonds.
(ଡୋମ୍‌ଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୋମ୍‌ରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ)
Dom-riā Deuñriā (See).

ଡୋମ—ଗ୍ରା. ବି – ଡମ (ଦେଖ)
Doma Dama (See).

ଡୋମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଡମଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Domaṇi (etc) Damaṇi etc (See).
(ଡୋମୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୋମିନିଅନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ) (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଇଂରାଜ
Dominian ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଦି ଅଧିକାର
(ଡୋମିନିୟନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାପ୍ତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ—Dominion; a self-governing unit inside the British Empire.
(ଯଥା—ଉତ୍ତର ଆମେରିକାର କାନେଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, ମିଶର, ସୁଡାନ୍ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ରୋଡେସିଆ ।)

ଡୋମିନିଅନ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍—ବୈଦେ ବି(ଇଂ)(ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଇଂରାଜ
Dominian shṭeṭas ସାମ୍ରାଜ୍ୟର କାନେଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଆଦି

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଛ୍‌ଅ	ଝ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଙ୍

ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନାଧୀନ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଶାସନ ସାହି ଓ ରାଜନୀତିକ ଅବସ୍ଥା—Dominion status.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତବାସୀ ଭାରତବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ଡୋମିନିଅନ୍ ଷ୍ଟେଟସ୍ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଦାବି କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ୧୯୨୮ ସାଲର ନେହରୁଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରେ ଓ ଲଣ୍ଡନର ରାଉଣ୍ଡ୍ ଟେବଲ୍ କନ୍‌ଫରେନ୍‌ସରେ ଅଧିକାଂଶ ଭାରତୀୟ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଏକଥା ସମର୍ଥିତ ହୋଇଅଛି ।]

ଡୋମିସାଇଲ୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଏକ ପ୍ରଦେଶରୁ ଆସି ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ବାସ କରିଥିବା ଉପନିବେଶୀ—Domiciled.
Ḍomisāil-ḍ.

[ଦ୍ର—ବିଦେଶୀ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପ୍ରଦେଶରେ ଡୋମିସାଇଲ୍ଡ୍ ହୋଇଥିବାର ସନ୍ତୋଷଜନକ ପ୍ରମାଣ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟ ଦର୍ଶାଇଲେ ସେହି ପ୍ରଦେଶର ସରକାରୀ ଚାକିରି ଆଦିରେ ପ୍ରଦେଶବାସୀଙ୍କ ସମାନ ଦାବି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ ।]

ଡୋମୁଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡମଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍomuṇi (etc) Ḍamaṇi etc (See)

ଡୋମ୍ବ(ମ୍ବୋ)—ପ୍ରାଦେ. (ଭିଜାଗାପାଟଣା) ବି—ଭିଜାଗାପାଟଣାରେ ବାସ କରୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଡମମାନଙ୍କର ଭାଷା—
Ḍomba(mbo) The Oriya language spoken by the Ḍamas in Vizagapatam Agency.

ଡୋର—ସଂ. ବି—ପାଟ, ସୂତା ଆଦିର ସରୁ ଦଉଡ଼ି; ରସି; ତାଗା—
Ḍora String; chord; line.

ଡୋର ଲଗ୍ନ ଥୋପ ଯେସନ ଅନୁସରେ ଶଫରୀ—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ର ଭାଗା ।

[ଦ୍ର—ଜାଲ, ବନସି, ପୋଥି, କଣ୍ଠିଆ ଆଦି ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମସୃଣ ଓ ଦୃଢ଼ ସୂତାକୁ ଡୋର କୁହାଯାଏ । ଜଗନ୍ନାଥ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରତିମାମାନେ ରଥକୁ ବିଜେ କଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରେ ପାଟ ଡୋର ବନ୍ଧା ହୁଏ, ସେହି ପାଟ ଡୋରକୁ ଟାଣି ଟାଣି ସେବକମାନେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପହଣ୍ଡି ବିଜେ କରାନ୍ତି ।]

ডোর; ডোরী; ডুরী ଦେ. ବି—୧ । ଆକର୍ଷଣ— 1. Attraction.
डोर; डोरा; डोरि ୨ । ସ୍ନେହବନ୍ଧନ; ପ୍ରଣୟପାଶ—
2. Attachment or tie of love.

ହୃଦୟ ମୋହର ବନ୍ଧା ଅଛି ତାଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମେ ସ୍ନେହଡୋରେ—ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

୩ । କରଟୁଣା; କଟିସୂତ୍ର—
3. A string worn round the waist.

୪ । ଦଉଡ଼ି; ରଜ୍ଜୁ—4. Rope.

ଡୋର କାଟି ଯେଉଁ ପଡ଼ିବ ଯେ ହେବ ରେଳ ପର ଆଚରଣ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋପଚନ୍ଦ୍ର, ଚ-ଗୀତ ।

୫ । ବାବାଜୀମାନେ କଉପୁନିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲାଗି ଲଗେଇ ଓ ଅଣ୍ଟା ପଛରେ ଖୋସିବା ପାଇଁ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଥିବା ସରୁ ଦଉଡ଼ି—
5 String tied round the waist for attaching the ends of the Kaupuni.

୬ । ଗାର, ରେଖା—6. Line.

(ଯଥା—ଏ ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ କଳା ଡୋର ଅଛି ।)

ଡୋରକ—ସଂ. ବି (ଡୋର + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ.)—ଡୋର (ଦେଖ)
Ḍoraka Ḍora (See)

ଡୋର କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୋର + କଣ୍ଟକ)—ବନସିର ସୂତା ଓ ବନସି କଣ୍ଟା—
Ḍora kanṭā
ডোর কাঁটা The angler's string and hook.
डोर काँटा

ଡୋର କୌପୁନୀ—ଦେ.ବି.(ସଙ୍କର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ଡୋର+କୌପୀନ)—ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ନେଇ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧର୍ମର ଚିହ୍ନସ୍ୱରୂପ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ପାଇଥିବା ଅଣ୍ଟାରେ ବନ୍ଧା ଯିବା ଡୋର ଏବଂ କୌପୁନୀ—
Ḍora kaupuni
ডোর কপনী
डोर कफनी
(ଡୋର କଉପୁନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
A small strip of rag with a waist-band worn by ascetics which are presented to them by their spiritual preceptors at the time of the initiation ceremony.

ଡୋର କୌପୁନୀ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବା; ସନ୍ନ୍ୟାସ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେବା—To be initiated into the tenets of asceticism.
Ḍora kaupuni nebā
ডোর কপনী লওয়া
डोर कफनी लेना

[ଦ୍ର—ଏହି ଉପଲକ୍ଷରେ ଉତ୍ସବ ହୁଏ; ସାଧୁ, ବୈଷ୍ଣବ, ସନ୍ଥ, ମହନ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୋଜି (ମହୋତ୍ସବ) ଦିଆଯାଏ ଓ ନାମ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ।]

ଡୋର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୋର ବାନ୍ଧିବା (ଦେଖ)
Ḍora debā Ḍora bāndhibā (See)

ଡୋର ବନ୍ଧା ହେବା—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି ବା ନିବୃତ୍ତି—(figurative)
Ḍora bandhā hebā
পুঁথী বাঁধা হওয়া The cessation or finis of some work.

(ଯଥା—ଛୁଟିର ନବାବ ହେଲେ ପାଠପଢ଼ାରେ ଡୋର ବନ୍ଧା ଯାଏ ।)

[ଦ୍ର—ତାଳପତ୍ର ପୋଥିରେ ଡୋର ବନ୍ଧା ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥାଏ । ପଢ଼ିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ଡୋରକୁ ଫିଟାଇ କରି ପୋଥିକୁ ପଢ଼େ । ପୁଣି ପୋଥି ପଢ଼ି ସାରିଲେ ପୋଥିରେ ଡୋର ବାନ୍ଧି ରଖିଦିଏ । ଅତଏବ ପୋଥିରେ ଡୋର ବାନ୍ଧିବା ବା ଡୋର ଦେବା 'କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି ବା ନିବୃତ୍ତି' ଏହି ଅର୍ଥର ସୂଚକ ।]

ଡୋର ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Ḍora bāndhibā ୧ । କୌଣସି କର୍ମର ସମାପ୍ତି କରିବା—
1. To finish a work.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପରୁ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଅନ୍ତି ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

୨ । କୌଣସି କର୍ମ ବନ୍ଦ କରିବା— 2. To cease doing a work; to stop a work.

ଡୋର ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ସ୍ନେହର ଡୋର ଦ୍ୱାରା) ଟାଣିବା; ଆକର୍ଷଣ କରିବା—
Dora lagā(ge)ibā — (figurative) To attract.
ডুরী লাগান
डोर लगाना
(ଯଥା—ମୋଠାରେ ଜଗନ୍ନାଥେ ଡୋର ଲଗାଇଲେଣି । ଅର୍ଥାତ୍ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ ମତେ ପୁରୀ ଯିବାକୁ ଆକର୍ଷଣ କଲେଣି ।)

ଡୋରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡୋର)—
Dorā
ডোরা
डोरा
୧ । ଧୋରା; ଧାଡ଼ି; ସରୁ—1. Row; string.
୨ । ରେଖା—2. Line; stripe; streak.
(ଯଥା— ଶୁଣ୍ଢଚୂଷା ପିଠିରେ ୫ଟ ଡୋରା ଅଛି ।)
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ପଲା (ଦେଖ)— Pa<u>l</u>ā (See)

ଡୋରା ଡୋରା—ଦେ. ବିଣ—ସମାନ୍ତର ବହୁ ରେଖାବିଶିଷ୍ଟ—
Dorā dorā — Striped.
ডোরা ডোরা
डोरा डोरा
ଡୋରା ଡୋରା ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି ଚିହ୍ନେ
ଠାବେ ଠାବେ ଯାର ମାର୍ଗ ଗଲା ବୁଝି—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

ଡୋରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋର; ଡୋର; ଡୋରକ)—
Dori (etc) — ଡୋର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) — Dora etc (See)
ডুরী
डोरी

ଡୋରିଆ—ଦେ. ବି—ରେଖାରଞ୍ଜିତ ବସ୍ତ୍ର; ମୁଗେଇ ଲୁଗା—
Doriā — Striped cloth; check.
ডোরা ডোরা; ডুরিআ
डोरिया
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଟାଣିସୂତା ଏକରଙ୍ଗର ଓ ଭରଣୀ ସୂତା ବହୁତ ରଙ୍ଗର ଥାଏ, ଲମ୍ବା ଏକରଙ୍ଗୀ ଲୁଗାରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ସୂତାର ଲମ୍ବ ଡୋରାମାନ ବୁଣାଯାଇ ଥାଏ । କେଉଁ କେଉଁ ଲୁଗାରେ ଛକ ପଡ଼ ଡୋରା ବୁଣା ଯାଇଥାଏ ଓ କେଉଁ କେଉଁ ଲୁଗାରେ ସମାନ୍ତର ଡୋରାମାନ ବୁଣା ଯାଇଥାଏ ।]

ଡୋରିଆ ରେଖୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଲହରଯୁକ୍ତ ଲୁହାର ବଡ଼ ବଡ଼ ପତର—Corrugated iron sheet.
Doriā rekhu

ଡୋଲ୍—ଦେ. ବି. (ନାବିକଭାଷା) (ସଂ. ଦୋଲ=ଝୁଲିବା, ଦୋହୋଲିବା)—ମାସ୍ତୁଲ—
Dol — Mast of a ship.
মাস্তুল
डोल
ଜାହାଜକୁ ସଫା ସୁତରା କରି ଡୋଲ ଉପରେ ସବର,
ଗଭର, ଟଭର ପଟକୁ କଲମି ଡୋଲ ଆଉ, ବରଗାମାନ
ଟେକ ଟେର ଗେଡ଼ ଗୁଡ଼ାଇ ଠିକ କରି ରଖିଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଡ଼ ବାଉଁଶିଆ; ଟୋକେଇ—Big basket.

ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ହି. ଡୋଲ୍=କୂଅରୁ ପାଣି କାଢ଼ିବା ବାଲଟି)— ଭୁଲ୍‌ଡାଲ୍; ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯିବା; ମଳୋତ୍ସର୍ଗ—
Dol-dāl — Easing one's self; passing stools.
ডলুডাল, বাহ্যিটাহ্যি
डोलडाल
[ଦ୍ର—ଝାଡ଼ାଫେରି ଯିବାକୁ ଆମ ଦେଶରେ 'ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା' ଓ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ 'ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍ ଯିବା' କହନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ଗଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ ଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିସାରି ପୋଖରୀରେ ଶୌଚ କରିବାକୁ ଯାଉଥିବାରୁ ପୋଖରୀ ଯିବା, ପୋଖରୀପାଣି ଯିବା ଶବ୍ଦମାନ ଚଳିଛି । ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ବହୁତ ପୋଖରୀ ନ ଥିବାରୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ କୂଅରୁ 'ଡୋଲରେ' ପାଣି କାଢ଼ି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଶୌଚ କରୁଥିବାରୁ ଡୋଲ୍‌ଡାଲ୍ ଶବ୍ଦ ଚଳିଅଛି । ଲୋକେ ଘରୁ ବାହାର ଦୂରକୁ ଝାଡ଼ା ଫେରିଯିବାକୁ ବାହାରକୁ ଯିବା (ସଂ. ବାହ୍ୟ ଯାଉଅଛି, ସଂ. ବହିର୍ଦ୍ଦେଶ) ଓ ମଇଦାନ ଯିବା, ବାଡ଼ିକି ଯିବା ଆଦି ଶବ୍ଦମାନ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା ଅର୍ଥରେ ଚଳିଅଛି ।]

ଡୋଳ—ଦେ. ବି—ଡୋଳା (ଦେଖ)
Do<u>l</u>a — Do<u>l</u>ā (See)
କମଳରେ ରଜନୀ ହୁଅନ୍ତେ ବନ୍ଧନ,
ନଦ୍ରାକୁ ଅଶେଷ କଲ୍ପ ସବୁଙ୍କର ଡୋଳ କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

ଡୋଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୁଲ ଧାତୁ=ହଲିବା; ଚଞ୍ଚଳ ହେବା; ଆଖିର ଡୋଳା ସର୍ବଦା ଇତସ୍ତତଃ ଚଳିତ ହେଉଥିବାରୁ)—
Do<u>l</u>ā
পুতুল
ढोडर; पुतली
୧ । ଚକ୍ଷୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଣ୍ଡାକାର କୋମଳ ପିଣ୍ଡ; ଚକ୍ଷୁଗୋଲକ—1. Eye-ball.
ଚପଳତା ଶିଖିବ ବୋଲି ମୋ ଡୋଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
[ଦ୍ର—ଆଖିର ଡୋଳା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା —୧. ଧଳା, ଯାହା ସ୍ଥିର ଥାଏ—ଧଳା ଡୋଳା । ୨. କଳା, ଯାହା ଦୃଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଇତସ୍ତତଃ ଚଳିତ ହୁଏ—କଳାଡୋଳା ।]
୨ । ଆଖି—2. Eye.
୩ । ଚକ୍ଷୁର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି—3. Eye sight.
୪ । ଆଖିର ପିତୁଳା; ଚକ୍ଷୁର ତାରା— 4. The pupil of the eye.

ଡୋଳା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦୋଳା)—୧ । ଶିବିକା; ଦାଣ୍ଡୋଳା—1. Sedan chair.
Do<u>l</u>ā
ডুলি
डोलि
୨ । ଡୋଲି; ଖଟୁଆ—2. A closed litter; doolie; dhooy.

ଡୋଳା ଖୋସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ବା ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି) କଳା ଡୋଳା କପାଳ ଆଡ଼କୁ ଉଠାଇବା; ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦୃଷ୍ଟି ବା ଶିବନେତ୍ର ହେବା; ଡୋଳା ଲେଉଟାଇ ଦେବା—To have one's pupils up-turned (as a result of any fit, disease or death.
Do<u>l</u>ā khosibā
চোখ উপরে তোলা, শিবনেত্র হওয়া
पुतलि फिराना
(ଡୋଳାଖୋସିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ଡୋଳା ଖୋସିଦେବା, ଡୋଳା ଖୋସି ହୋଇଯିବା—କ)

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନ୍ତ

ଡୋଳା ପ୍ରତିମା—ଦେ. ବି.—୧ । ଆଖିର କଳାଡୋଳା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହେଉଥିବା ଚକ୍ଷୁର ଅଗ୍ରସ୍ଥିତ ପଦାର୍ଥର ପିତୁଳି ବା ରୂପ; ଆଖିର ପୁଅ; ଚକ୍ଷୁର ପିତୁଳ—
Ḍolā pratimā
1. The image of a person or object presented to the eye which is reflected in the pupil of one's eye; the pupil or apple of the eye.

ଡୋଳା ପ୍ରତିମାକୁ ସଦୟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଯଶୋଦା ଅଛନ୍ତି ଗାଇ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯଶୋଦାଚମ୍ପୂ, ୭ ଗୀତ ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ନିଜର ଆଖି ପିତୁଳା ପରି)—ଅତି ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରର ପାତ୍ର (ଯାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ସର୍ବଦା ନିଜ ପାଖେ ପାଖେ ରଖିଥାଏ)—
2. (figurative) An object of fondest attachment which a person always wants to keep near him; the apple of one's eye (like the image reflected in one's pupil of the eye.)

[ଡୋଳାପିତୁଳା(ଳି)—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଅତି ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରର ପାତ୍ରକୁ ଡୋଳାପ୍ରତିମା (the apple of the eye) ବୋଲାଯାଏ ।]

ଡୋଳା ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଆଖିର କଳା ଡୋଳାକୁ ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳନ କରି ଚାରିଆଡ଼େ ଦେଖିବା—1. To move one's eyeballs to see round.
Ḍolā bulā (le)ibā
চোখ ফিরান
आँख फिरना

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅଭିପ୍ସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ନାନା ଅଡ଼ ଖୋଜିବା—2. (figurative) To search many places for some desired object.

(ଯଥା—ମୁଁ ମୋ ଝିଅପାଇଁ ଗୋଟିଏ ବର ପାତ୍ର ଲାଗି ଚାରିଆଡ଼େ ଡୋଳା ବୁଲେଇଲିଣି ।)

ଡୋଲି—ଦେ. ବି.—୧ । ଡୋଲା ୨ (ଦେଖ)
Ḍoli
1. Ḍolā 2 (See)

[ଦ୍ର—ଧନୀ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପାଲିଙ୍କିରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି । ସବାରି ବହିବା ପାଇଁ ଚାରି କିମ୍ବା ତତୋଧିକ ବାହକ ଲୋଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଡୋଲି ସବାରି ପରି ବଡ଼ ବା ଭାରି ନୁହେଁ ବୋଲି ତାକୁ ଦୁଇ ଜଣ ବାହକ ସହଜରେ ବହି ନେଇ ପାରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ମଫସଲରେ ଓ ସହର ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ଗରିବ ଘରର ବୋହୂ ଝିଅସୁଣୀମାନେ ଡୋଲିରେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ।]

୨ । ମୁର୍ଦାରବୁହା ବା ମଳିବୁହା ଖଟିଆ—
2. A covered litter used as an ambulance.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଡୂଲି ବା ଢୂଲି (Dooly, Dhooly) ରୂପ ଧାରଣ କରି ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ଚଳିଲାଣି ।]

୩ । (ସଂ. କଣ୍ଡୋଲ=ଶସ୍ୟାଧାର) ବାଉଁଶ ବା ବେତ ଅଧର ପାତିଆରେ ବୁଣା ଗୋଲ ଗଭୀର ଟୋକେଇ; କୋଡ଼ମେଇ—
3. A large cylindrical basket for storing grains.

୪ । ଚାଳିଶ ଗୌଣୀ; ଶସ୍ୟାଦିର ମାପବିଶେଷ; ୨ ପୌଟି—
4. A measure of 40 'Gauṇis' of grains.

୫ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ; ପେଟ ଗୋଟିଏ ଡୋଲି ସଙ୍ଗେ ତୁଳାଯାଏ) ପେଟ; ଉଦର—5. (ironical) Belly.

ଡୋଲି ପୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ ଦ୍ୱାରା ଉଦର ପୂର୍ତ୍ତି—
Ḍoli pūribā Having a bellyful of meal; eating one's fill.

ଯେବେ ପୂରିଥାଏ ଡୋଲି, ତେବେ ସଂସାର ବଇଜ ବୋଲି;
ଯେବେ ନ ପୂରଇ ଡୋଲି, ତେବେ ପୋଡ଼ି ପାଅ କର ବୋଲି—ଢଗ ।

ଡୋଲିରେ ବସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—
Ḍolire basibā
ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ଯିବା; ବାଲ୍ୟବିବାହିତା କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ହେବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟକୁ ଯିବା; ପହିଲିପାଳି ଯିବା—
(said of an early-married girl) To start for the husband's house for the first time for consummation of marriage after attaining puberty.

(ଯଥା—ଝିଅଟା ଆସି ଡୋଲିରେ ବସିଲାଣି, ତେବେ ତାର ପିଲା ବୁଦ୍ଧି ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ ।)

ଡୋଲି ଲେଉଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—
Ḍoli lautā
ଝିଅ ପହିଲିପାଳି ଯାଇ ତହିଁ ଆର ଦିନ ବାପଘରକୁ ଫେରି ଆସି ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ସାମାନ୍ୟ କେତେକ ଭାର ନେଇ ସେହି ଦିନ ପୁଣି ଶାଶୁଘରକୁ ଫେରି ଯିବା—
The coming back of a matured girl to her husband's house the very day she is brought back therefrom on the next day of her first trip to the husband's house for consummation of marriage.

ଡୌକି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଳ. ହି. ଡୋକରୀ=ବୁଢ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀ)—ମାଇପୀ ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ—
Ḍauki
Woman; females (generally).

(ଯଥା—ଡୌକିକେ ପଙ୍ଗନା ଲାଗିଛେ=ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିଛି ।)

ଡୌଁରିଆ—ଦେ. ବି—ଡେଉଁରିଆ (ଦେଖ).
Ḍauṅria Ḍeuṅriā (See).
(ଡୌରି, ଡୌରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଧଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଧଳିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ; ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଧଳିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଧଳିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ରୁଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ।

ଡୌଲ (ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବଣ ଓ ବ—ଡଉଲ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Daula (etc) Daula etc (See)

ସାରେଇ ଦେଖିବାକୁ ଯେମନ୍ତ ଡୌଲ, କଥାଗୁଡ଼ିକ ବ ଖୁବ୍ ମଧୁର।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ଭାଗ) ବ—ଯୋଗ୍ୟତା—Eligibility; fitness.

ଡୌଲତ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ. (ଆ. ଦୌଲତ୍)—ଦୌଲତ୍ (ଦେଖ)
Daulat Daulat (See)

ଡ୍ର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧। ଡ୍ରାନ୍ (ଦେଖ)
Dra 1. Dran (See)
ଡ୍ର ୨। ଡ୍ରୟର୍ (ଦେଖ)
ड्रा 2. Drayar (See)

ଡ୍ରଇଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ରେଖାଚିତ୍ର—
Draing Drawing.
ଡ୍ରଇଂ [ଦ୍ର—ଆଜିକାଲି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର
ड्रइंग ଏହା ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ ବା ସବ୍‌ଜେକ୍ଟ୍‌ରୂପେ
ଡ୍ରଇଂ, ଡ୍ରୟିଙ୍ଗ } ଅନ୍ୟରୂପ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି।].

ଡ୍ରଇଙ୍ଗ୍ ରୁମ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ବଇଠକଖାନା; ବଡ଼ଲୋକେ
Draing rum ଯେଉଁ ସଜ୍ଜିତ କୋଠରିରେ ଅଭ୍ୟାଗତ ଭଦ୍ର-
ଡ୍ରଇଂରୁମ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି—
ड्रइंगरूम Drawing room.

ଡ୍ର କରିବା—ବୈଦେ. କି—(ଇଂ ଡ୍ର; ବି ଅନ୍ତ୍ର)—ବାଙ୍କ୍ ବା ଖଜଣାଖାନା
Dra kariba ଆଦିରେ ଅମାନତ୍ ଥିବା ଟଙ୍କାକୁ ଫେରସ୍ତ ବା ଉଠାଇଆଣିବା—To draw or withdraw money from a bank etc.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କି—ମାସିକ ବେତନରେ କର୍ମ କରିବା—To draw as one's pay.

[ଦ୍ର—ସରକାରୀ ଚାକରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଦରମା ଟଙ୍କା ମାସକୁ ମାସ ଖଜଣାଖାନାରୁ ଡ୍ର କରନ୍ତି। ଏଥିପାଇଁ ଗଞ୍ଜାମରେ ମାସିକ ବେତନ ପାଇବା ଅର୍ଥରେ ଏ କ୍ରିୟା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ। ଯଥା—ରାମନ୍ନା ନାଇଡ଼ୁ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଡ୍ର କରନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ରାମନ୍ନାଙ୍କର ଚାକିରର ମାସିକ ବେତନ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଅଟେ।]

ଡ୍ରଗିଷ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଔଷଧବିକ୍ରେତା; ପୋଟଳ ବଣିଆ—
Dragisht Druggist.

ଡ୍ରନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡ୍ର କ୍ରିୟାର ଭଣ. ରୂପ ଡ୍ରନ୍=ଟଣା
Dran ହୋଇଥିବା; ଇଂ. ଡ୍ରନ୍ ଗେମ୍=ଯେଉଁ ଖେଳରେ ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତା ସମାନ ହୁଏ)—ଖେଳରେ ବା ପରୀକ୍ଷାରେ କୌଣସି ପକ୍ଷର ଜୟ ନ ହୋଇ ସମାନ ହେବା—Drawn game; a draw between two parties in a game.

ଡ୍ରୟର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଟେବଲ, ଖଟଆଦିର ତଳେ ଲାଗିଥାଇ-
Drayar ଥିବା କାଠର ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ା; ଦରାଜ—
ଡ୍ରୟାର Drawer of a table, almirah.
ड्रायर

ଡ୍ରାଇ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ)—ଶୁଷ୍କ; ଶୁଖିଲା—
Drai Dry.
ଡ୍ରାଇ ड्राई

ଡ୍ରାଇ ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—ଶୁଖିଲା କାଗଜରେ ଛାପିବା
Drai printing ପ୍ରକ୍ରିୟା—Dry printing.
ଡ୍ରାଇପ୍ରୀଣ୍ଟିଂ [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଛାପିବା ପୂର୍ବରୁ କାଗଜକୁ ଓଦା
ड्राइप्रिंटिंग କରାଯାଏ; ଓଦା କରି ଛାପା କରାଯିବା କାଗଜରୁ ତାହାର ମୌଳିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ମଉଳିଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଡ୍ରାଇପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା କାଗଜର ମୌଳିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରହେ।]

ଡ୍ରାଇଭର୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧। ରେଲ ଓ ମଟରଗାଡ଼ି ଆଦିର
Draibhar କଳର ଚାଳକ—1. Driver of a railway train
ଡ୍ରାଇଭର ड्राइवर or motor car.
୨। କୋଚ୍‌ଆନ୍; ଗାଡ଼ିଆନ୍—
2. Driver of a coach or cart.

ଡ୍ରା କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ (ଇଂ)—ଡ୍ର କରିବା (ଦେଖ)
Dra kariba Dra kariba (See)

ଡ୍ରାଫ୍ଟ—ବୈଦେ.ବ.(ଇଂ)—ଚଠା; କୌଣସି ଲେଖାର ଖସଡ଼ା; ପାଣ୍ଡୁଲିପି-
Drapht Draft.
ଡ୍ରାଫଟ ड्राफ्ट

ଡ୍ରାଫ୍ଟ କପି—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—କୌଣସି ଲେଖାର ପ୍ରଥମ ଖସଡ଼ା
Drapht kapi ବା ଚଠା—Draft copy of a writing.
ଡ୍ରାଫ୍‌ଟକାପୀ ड्राफ्टकापी

ଡ୍ରାଫ୍ଟସ୍ ମାନ୍—ବୈଦେ ବ. (ଇଂ)—ନକସା ଅଙ୍କିବା କର୍ମଚାରୀ—
Draphts man Draftsman.
ଡ୍ରାଫ୍‌ଟସ ମେନ ड्राफ्टस मैन

ଡ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ) (ଓଜନ ପରିମାଣ)—୬୦ ଟୋପା ପରିମାଣ
Dram ବା ୬୦ ଗ୍ରେନ୍ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଓଜନ; ପ୍ରାୟ ୪ ମସା—
ଡ୍ରାମ Liquid and solid dram.
ड्राम [ଦ୍ର—ତରଳୀୟ ଓ ଘନ ପଦାର୍ଥର ଓଜନ—୬୦ ଟୋପା ବା ଗ୍ରେନ୍=୧ ଡ୍ରାମ୍; ୮ ଡ୍ରାମ୍=୧ ଆଉନ୍ସ, ୧୬ ଡ୍ରାମ୍=୧ ଆଉନ୍ସ, ୧୬ ଆଉନ୍ସ=୧ ପାଉଣ୍ଡ, ୧୧୨ ପାଉଣ୍ଡ=୧ ହନ୍ଦର=କଟକି ୧ ମହଣରୁ କିଛି ବେଶି, ୨୦ ହନ୍ଦର=୧ ଟନ୍। ଡାକ୍ତର ଔଷଧର ଓଜନ—୮ ଡ୍ରାମ୍=୧ ଆଉନ୍ସ, ୧୨ ଆଉନ୍ସ=୧ ପାଉଣ୍ଡ।]

ଡ୍ରିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧। ନିୟମିତ ଅଙ୍ଗଚାଳନାଦିର ଅଭ୍ୟାସ—
Dril 1. Drill
ଡ୍ରିଲ [ଦ୍ର—ଏହା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଆଜିକାଲି ନିୟମିତରୂପେ
ड्रिल ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉଅଛି।]

୧	ଟ°	ଊ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇପ୍ସ	ଇଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଉଅ	ଜ୍ଞ	ନ

୨ । ସେନା ଓ ପୁଲିସ ବିଭାଗର ସିପାହି ଅଧିକର ଦୈନିକ ପରେଡ଼୍—Drilling or parade of soldiers or police force.

୩ । ଧାତୁରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଉପଯୋଗୀ ବଣିଆ ଆଦିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—3. Drilling instrument; instrument for boring metal, stone etc.

ଡ୍ରିଲ୍ ମାଷ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଡ୍ରିଲ୍ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଶିକ୍ଷକ—Drill-master.
Dril mashtar
ড্রিল্ মাষ্টর
ड्रिल मास्टर
(ଡ୍ରିଲ ଷ୍ଟର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡ୍ରେଗୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଡ୍ରାଗୁନ୍)—ଘୋଡ଼ସବାର ସିପାହି—Dragoon; Cavalry Soldier.
Dregun

ଡ୍ରେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ନର୍ଦ୍ଦମା; ଜଳପ୍ରଣାଳୀ; ନଳା—1. Drain.
Dren
ড্রেন
ड्रेन
୨ । ସଫେଇ ନାଳ—2. Drainage channel.

ଡ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ପୋଷାକ; ଦରେଶ୍—1. Dress.
Dres
ড্রেস
ड्रेस
୨ । ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ରୋପଚାର କରିବା ପରେ ଷତସ୍ଥାନ ଧୁଆଧୋଇ ଓ ସଫାସଫା କରି ପଟି ଆଦି ବାନ୍ଧିବା କର୍ମ—2. Dressing of a wound by a surgeon.
୩ । ପଥର ଆଦିକୁ କାଟି, ଚାଞ୍ଛି, ପାଲିସ୍ କରି ଚିକ୍କଣ କରିବା—3. Dressing of stones etc.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବି—୧ । ଘା ଆଦି ଧୋଇଧାଇ ସଫା କରି ତହିଁରେ ଔଷଧ ଦେଇ ତହିଁ ଉପରେ ଡାକ୍ତରି ପଟି ଚଢ଼ାଇବା—1. Surgical dressing of a wound.
Dresing
ড্রেসিঙ্গ
ड्रेसिंग
୨ । ଡ୍ରେସ୍ ୧।୩ (ଦେଖ)—2. Dres 1 and 3 (See).

[ଡ୍ରେ—ଏହି ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଥିବା ଅନ୍ୟ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ କ୍ରମଶଃ ଚଳୁଛି ଯଥା—ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଟେବଲ୍, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଗାଉନ୍; ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କେସ୍, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଜାକେଟ୍, ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ରୁମ୍ ।]

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ କ୍ଲଥ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ.)—ଷତ ଆଦି ଧୋଇ ତାହା ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ହେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସଫା ପତଳା କନା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—Dressing cloth.
Dresing klath
ড্রেসিঙ্গ্ ক্লথ
ड्रेसिंग क्लथ

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଟେବଲ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ)—୧ । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଯେଉଁ ଟେବଲ ଉପରେ ରୋଗୀକୁ ଶୁଆଇ ଷତରେ ପଟି ବନ୍ଧା ଯାଏ—1. Dressing table in a hospital.
Dresing tebal
ড্রেসিঙ্গ টেবিল
ड्रेसिङ्ग टेबुल.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ଟେବୁଲ } ୨ । ସମ୍ମୁଖରେ ଦର୍ପଣ ଲାଗି ଥିବା ଯେଉଁ
ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ଟେବୁ } ଟେବଲ୍ ସାମନାରେ ସାହେବ, ମେମ୍ ଓ ବାବୁ, ବାବୁଆଣୀମାନେ ଠିଆ ହୋଇ ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦରେ ସଜବାଜ ହୁଅନ୍ତି ଓ କେଶବେଶାଦିର ବିନ୍ୟାସ କରନ୍ତି—2. Dressing table; toilet table.

ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ ରୁମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ନଟ, ନଟୀମାନେ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବା ଓ ସଜ୍ଜିତ ହେବା ପାଇଁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚକୁ ଲାଗି ଯେଉଁ କୋଠରି ଥାଏ—1. Dressing room; green room.
Dresing rum
ড্রেসিঙ্গ রুম
ड्रेसिङ्ग रुम
୨ । ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ଭଦ୍ରମହିଳାମାନଙ୍କର ପୋଷାକ ଓ ଡ୍ରେସିଙ୍ଗ୍ ଟେବଲ୍ ଆଦି ଯେଉଁ ଘରେ ଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଘରେ ସେମାନେ ସଜବାଜ ହୁଅନ୍ତି—2. Dressing room of a gentleman or lady.

ଢ

ଢ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଓ ଟ ବର୍ଗର ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା । ସାଧାରଣତଃ ଏ ଅକ୍ଷର ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦର ଆଦ୍ୟରେ ଥିଲେ ଏହା ଢ, ମଧ୍ୟ ବା ଶେଷରେ ଥିଲେ ଢ଼ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ—The 14th consonant (cerebral); corresponding to the .d. sound joined with .h. sound as in .mad-house. This letter has no corresponding letter in English, but is transliterated in this work into ḍh. The letter ଢ଼ has the sound of rḍ added to h, as in birdhouse and is transliterated into rḍh.
Ḍh

ସଂ. ବି.—୧ । ଢକ୍କା; ଢୋଲ—1. Drum.
୨ । କୁକ୍କୁର—2. Dog.
୩ । କୁକ୍କୁରର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—3. Tail of a dog.
୪ । ଧ୍ୱନି—4. Sound.
୫ । ସର୍ପ—5. Serpent.
ବିଣ—ନିର୍ଗୁଣ—Worthless; devoid of qualily.

ଢଅ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧବ)—ଧଉ ଗଛ (ଦେଖ). Dhaba tree (See)
Ḍha-a

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଢଅ ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧବ+ଛତ୍ରାକ)—ଢଉ ଛତୁ (ଦେଖ)
Ḍha-a chhatu — Ḍhau chhatu (See)

ଢଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଢାଉ (ଦେଖ)—
Ḍhau — 1. Ḍhāu (See)
୨ । ଧବ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Dhaba tree (See)

ଢଉ ଛତୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଧବ+ଛତ୍ରାକ)—ଧବ
Ḍhau chhatu — ଗଛର ଗଣ୍ଡି ଓ ମୂଳରେ ବାହାରିବା ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ—A kind of mushroom growing on the trunk and foot of Dhaba tree.
[ଦ୍ର—ଏହା ହାଣ୍ଡିକାନ ବା ବେଣ୍ଟ ନ ଥିବା ପତଳା ଅନୁଭବିଶିଷ୍ଟ ଓ ବଡ଼ । ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡା ପୋଡ଼ା ଘାଅ ପ୍ରତି ମହୌଷଧ ।]

ଢଂକାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଢକ୍କାର; ତୁଳ. ହି. ଡକାର)
Ḍhaṁkāra — ଢକ୍କାର; ହାକୁଟି—Belching.
(ଢକାର, ଢଁକାର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଟୁଙ୍ଗିଆ ଢଂକାର=ଖାଇବା ହାକୁଟି ।)

ଢଂ ଢଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁଶବ୍ଦବ୍ୟଞ୍ଜକ)—(ସଂ. ଧ୍ୱନ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା)—୧ । ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୱନି; ଟଂ ଟଂ
Ḍhaṁ ḍhaṁ — 1. Ding-dong sound.
ढंग ढंग
डिम डिम — ୨ । ଢୋଲ ବାଦ୍ୟର ଧ୍ୱନି—2 Sound of drums.
୩ । ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି ଭିତରେ ସାନହାଣ୍ଡି ଭିନ୍ନ ହୋଇ ଗଳି ପଡ଼ିଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ହାଣ୍ଡି ହଲାଇବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—3. Sound of jostling of earthen pots, one inside the other.
(ଢଂ, ଢଙ୍ଗ୍ ଢଙ୍ଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୪ । ଢ଼ିଲା ଅଲଙ୍କାର ପିନ୍ଧି ଅଙ୍ଗ ଚାଳନ କଲେ ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଶବ୍ଦ—4. Sound of ill-fitting ornaments when the limb is moved.

ଢଁ ଢଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)ଅ.—ଏକାଧିକଥର ଅଧୋବାୟୁର ନିର୍ଗମନଜନିତ ଉଚ୍ଚଶବ୍ଦ—Loud sounds of passing wind
Ḍhañ ḍhañ
(ଢଁ, ଢଅଁ ଢଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ढँ ढँ

ଢକ୍ କିନି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ; ଝଟ୍ (ଢୋକ ଦେବା); ଏକା ଢୋକରେ—(to swallow) At a gulp; in a moment.
Ḍhak kini
ढक करे
गटसे, ढकोस (ଯଥା—ଏ ଔଷଧ ଟିକ ଢକ୍‌କିନି ଗିଳି ଦେ ।)

ଢକ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ବଟକ)—୧ । ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ବଟକରା—
Ḍhaka — 1. A standard weighing bit used by goldsmiths; a metal piece used as a standard of weight.
ढक, বাটখারা
बटखरा, बाँट
ढप — ୨ । କେବଳ ଖୋଳ, ପଞ୍ଜରା ଅବରଣ—2. Empty frame.
ढाँचा, ढपना

(ଯଥା—ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଢକ ବହୁଛି ।)
ପ୍ରାଦେ. (ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବି.—ଢଗ—Doggerel sayings.

ଢକଢକ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ବହୁଶବ୍ଦବ୍ୟଞ୍ଜକ)—ତୁଳ. ସଂ, ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—ପାଣି ଏକାଧିକ ଥର ଢୋକ କରି ପିଇବାର କଣ୍ଠଶବ୍ଦ—The sound of swallowing or gulping any liquid.
Ḍhaka ḍhaka
ঢক ঢক
डकडक; डगडग, ढकोस

ଧାଉଁଛି ତୃଷ୍ଣ ଧରିଅଛେ ଢକଢକ କରି ଚାଳେ ପାଣି ପିଇ ଦେଇ ପଡ଼ି ଗଲେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଢକଢକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସି ବଡ଼ ଗର୍ତ୍ତ ବା ସ୍ଥାନରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସରୁଆ ଖିଲ ଆଦି ଢ଼ିଲା ହୋଇ ବସିଥିବାରୁ) ଦୋହଲିବା; ହଲର ହଲର ହେବା—1. To sit slackly (as a slender stick in a bigger hole).
Ḍhaka ḍhaka hebā
ঢনঢনকরা ঢনঢনে হওয়া
ढल मलाना
(ଯଥା—ମେରଗାଡ଼ିରେ ମାଛ ଠିକ୍ ମତେ ଝିନା ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ମେରଖୁଣ୍ଟା ଢକଢକ ହଉଛି ।)
୨ । ରୋଗ ବା ଅନାହାର ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ଜୀବ ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ହେବା—2. To be reduced to skeleton (owing to weakness, disease or fasting).
(ଯଥା—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଯୋଗୁଁ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନେ ଢକଢକ ହୋଇ ଗଲେଣି ।)

ଢକଢକିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଢ଼ିଲା; ଶିଥିଳ—
Ḍhaka-ḍhakiā — 1. Loose; loosely fitting.
ঢনঢনে, ঢনঢনিয়া — ୨ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ; ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ—2. Very thin; emaciated.
डंगला
(ଯଥା—ଢକଢକିଆ ମନୁଷ୍ୟ ।)

ଢକର—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—
Ḍhakara — ଶଗଡ଼ ଚାଲିବା ବେଳେ ଚକର ଘଷି ବଳଦଙ୍କ ଗାଣ୍ଡିକୁ ଖାଇ ନ ଯିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଚକ ଆଗରେ ଦଣ୍ଡା ସହିତ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ—A bar tied across the shafts of a bullock cart in front of the wheels, to prevent the rumps of the bullocks from clashing with the revolving rims of the wheels.

ଢକା—ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଢକ୍କ)ଢାକା; ଡେକା—
Ḍhakā — 1. Dacca (name of a division, district and town in East Bengal.
(ଢକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঢাক — ୨ । (ସଂ. ଢକ୍କା) ଡିଣ୍ଡିମ; ବାଦ୍ୟ; ଢୋଲ, ଢେଙ୍ଗୁରା; ବଡ଼ଢାଠ; ପଟହ—2. Drum.
ढका
ঢাকা — ବିଣ—ଅଚ୍ଛାଦିତ—Covered.
ढँकाहुआ

୧	ଈ	ଡ଼	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଋ	ଊ	ଈ
୨	ଇ	ଉ	ଋ	ଲ୍ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଋଥ	ଞ	ଙ୍କ

ଢକାଇ—ଦେ· ବଣ—ଢାକାରେ ନିର୍ମିତ—
Dhakāi Manufactured in Dacca.
ଢକେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ଢକେଇ ଶାଢ଼ୀ ।)
ଢକାଇ
ঢাকাই ढकइ

ଢକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଙ୍କାଇବା (ଦେଖ)
Dhakā(ke)ibā Dhankāibā (See)

ଢକା ପିଟିବା—ଦେ କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Dhakā piṭibā କୌଣସି ବିଷୟ ଜନସମାଜରେ ପ୍ରଚାର କରିବା-
ঢাক পিটা To publish a thing.
ढिंढोरा पिटना ସରସେ ପିଟିବେ ଢକା ସଖାଙ୍କରୁ ଏତେ ଏକା
[ଢକ୍କା ପିଟିବା, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପୀଭକ୍ତି, ୬ ଗୀତ ।
ଢକ୍କବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଢକା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢକା ପିଟିବା (ଦେଖ)
Dhakā baja(je)ibā Dhakā piṭibā (See)
[ଢକ୍କା ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ঢাক বাজান

ଢକା ବାଜିବା—ଦେ. ଚ. (ସଂ. ଢକ୍କା ଓ ବାଦନ)—
Dhakā bājibā ୧ । ଢୋଲ ଶବ୍ଦାୟମାନ ହେବା—
(ଢକ୍କା ବାଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Sounding of a drum.
ঢাক বাজা ୨ । (କୌଣସି ବିଷୟ) ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେବା-
ढिंढोरा फेरना 2. Wide publication of a matter (as if by beat of drum)
ଢକା ବାଜୁଥାଇ ଚୁକେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗୋପୀଭକ୍ତି, ୮ ଗୀତ ।

ଢକାର—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଉଦ୍ଗାର Beams)
Dhakāra ୧ । ଢାକୁଡ଼—1. Belching; hiccup.
ଢକ୍କାର—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବାନ୍ତି—2. Vomiting.
ঢেকুর डकार

ଢକୋ ଢକୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ ଢକଢକ (ଦେଖ)
Dhako dhako Dhakadhaka (See)

ଢକ୍କ—ସଂ., ବି—ଢାକା ନଗର—
Dhakka The Sanskrit name of the town of Dacca.

ଢକ୍କା—ସଂ. ବି. (ଢକ୍—ଅନୁକାର ଶବ୍ଦ + କୈ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା
Dhakkā + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଡ଼ ଢୋଲ, ବଡ଼ଢାଠ—
1. Big drum.
୨ । ନାଗରା—2· Kettle-drum.

ଢଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ସଂ. ଟଙ୍କକ)—
Dhag ବଣିଅଙ୍କ ବଟକରା; ତଉ—
Standard weight used by goldsmiths.

ଢଗ୍‌ବିରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)ବି. (ଭୁଲ. ହି. ଢେବ୍‌ରୀ=ଶବ୍ଦ ଅର୍ଥ)—
Dhag-biri ୧ । ଆଲୁଅ—1. Light.
୨ । ପ୍ରଦୀପ—2. Lamp.
୩ । ଡିବିରି—3. An open kerosene lamp.

ଢଗ—ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ଇଂ. Doggerel ଡଗ୍‌ରେଲ୍=ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ
Dhaga ନୀଚ ଶ୍ରେଣୀର ପଦ୍ୟ)—
ঢামালি, হেয়াঁলি ୧ । ଢେଗ; ପରିହାସ ବା ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ଯଉ
बोलिठोलि ବା ମିତ୍ରାକ୍ଷର ମିଳିତ ବଚନ—
1. Badinage; banter; sarcastic doggerel; a gibe or proverb in rhyme.
୨ । ପ୍ରବଚନ—
2. Wise popular sayings; saws.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଢଗମାନଙ୍କରେ ଶେଷପଦମାନଙ୍କର ମେଳ ଥାଏ ଓ ଉପସ୍ଥିତ ସଂଶୋଧୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ତାହା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଢଗ ଢମା—ଦେ. ବି—ଢଗ ଢମାଳି (ଦେଖ)
Dhaga dhamā Dhaga dhamāli (See)
ଢଗ ଢମରେ କଥା ମାନସ ଚୋଷ । ଗୋପୀଭକ୍ତି, ଉପେନ୍ଦ୍ର ।

ଢଗ ଢମାଳି—ଦେ. ବି.(ସହଚର; ପ୍ରାୟ ଏକାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ)—
Dhaga dhamāli ୧ । ଢଗ ଓ ଢମାଳି—
बोलिठोली 1. Banter; badinage.
୨ । ବାଜେ ବା ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ କଥା—
2. Miscellaneous or useless words.
ଢମପଣେ ବର୍ଣ୍ଣିଛ ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦଚରିତ
ଢଗଢମାଳ ହେଲେହେଁ ସାକ୍ଷାତେ ଅମୃତ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।
[ଦ୍ର—ଢଗରେ ପଦମାନଙ୍କ ଶେଷ ଅକ୍ଷରର ମେଳଥାଏ ଓ କୌଣସି କୌଣସି ଢଗରେ ଉପଦେଶ ଓ ଅନୁଭବପୂର୍ଣ୍ଣ ବଚନ ଥାଏ । ଢମାଳି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ବହୁଳ ଏବଂ ତହିଁରେ ଅକ୍ଷରର ମେଳ ନ ଥାଏ ।]

ଢଗ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଗ ମେଲିବା (ଦେଖ)
Dhaga pakā(ke)ibā Dhaga melibā (See)

ଢଗ ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଘଟନାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା
Dhaga melibā ଉପହାସ କରି ଢଗ ବୋଲିବା—
ঢামালী বলা To banter a person.
बाली छोड़ना ଗାଁର ମସ୍ତବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ
ଦେଖି ଢଗ ମେଲନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଢଙ୍କ—ଦେ. ବି. (ସଂ. କଣ୍ଡୁରା, ଅବ୍ୟଗ୍ରା)—ଶିମ୍ବାଦ ବର୍ଗର ଲତା ଓ
Dhanka ତହିଁର ଛୁଇଁ; ବାଇଡଙ୍କ—A species of creeper
আলকুশী and its bean; cowitch.
केवाँच [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଜାତୀୟ ; ଏକ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟଜ । ଏହାର ଛୁଇଁ ଉପରେ ଅଁଶ ଥାଏ । ଏହା ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଭୟଙ୍କର

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଛୁଷ୍ଟାରେ ହତଭ ୧ ଚଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଧଢ଼ିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ଼ିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଢ଼ିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ଦେଖିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଢୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଢ଼ୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଢ଼ୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଢ଼ୌ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଢ଼ା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ଗଲୁ ହୁଏ । ଏହାକୁ ବାଇଢଙ୍କ କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ ଲଢାକୁ ଲୋକେ ବାଡ଼ ଓ ଅଗଣାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହାର ଚୁଇଁ ଢରକାସ୍ୱ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏ ଚୁଇଁରେ ଅଁଶ ନ ଥାଏ ।]

ଦେ· ଢଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କଣ—ଦେ. ବ—୧ । ଢେଙ୍କଣ; ସରୁ ବାଉଁଶର ଲଗି—
Ḍhaṅkaṇa 1. A long and thin bamboo pole.
लग्गी
२ । ଓଲଅ ଓ ଦୁଷ୍ଟଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳାଇ
लग्गो ଦିଆଯିବା ବାଉଁଶ ବା କାଠର ଖଣ୍ଡ; କାଠ ଘଣ୍ଟା—
काष्टघण्टा 2. A log of bamboo or wood suspended
डिंगर, ठिंगुरा from the neck of wicked cattle.

ଢଙ୍କଣ ପାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—ଢଙ୍କଣ ଧରି ଜମିଦାରଙ୍କ କଚେରି
Ḍhaṅkaṇa pāḷi ବା ଖମାରବାଡ଼ିର ଫସଲ ଖାଇବାକୁ ଆସିବା ମାଙ୍କଡ଼ମାନଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବେଠି ବାନ୍ଧାଯାଇ ଥିବା ପାଳି—Turn for scaring away monkeys from a zamindar's Kutchery-house and its adjoining garden.

ଢଙ୍କ ପାଣି—ଦେ. ବଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅka pāṇi Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କର—ଦେ. ବଣ—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkara Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କସର—ଦେ. ବଣ.—ଢଙ୍କସର ପାଣି (ଦେଖ)
Ḍhaṅkasara Ḍhaṅkasara pāṇi (See)

ଢଙ୍କସର ପାଣି—ଦେ. ବଣ.—(ସଂ. ଢୁକ ଧାତୁ କମ୍ପା ସ୍ତୋକ ଧାତୁ=
Ḍhaṅkasara pāṇi ଢୋକ; ଯାହାକୁ ଢୋକ କରି ପିଆ ଯାଏ)—
गङ्गाजल ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଳୀୟ; ପାଣିଆଁ—
पतला Very watery.
(ଯଥା—ଅଜ୍ଞ ରନ୍ଧୁଣୀ ଡାଲିକୁ ଢଙ୍କସର ପାଣି କରି ଦେଇଛି ।)

ଢଙ୍କା—ଦେ. ବ.—୧ । (ସଂ. ଢକ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ—ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର)
Ḍhaṅkā ୧ । ଆଚ୍ଛାଦନ—1. Covering.
टाँका ୨ । (ସଂ. ଢକ୍କା) ବଡ଼ ନାଗରା; ମେଘା—
ढाँकना 2. Big kettle-drum.
ढाक् [ଦ୍ର—ଏହା ମଠ ଓ ଠାକୁର ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ
डङ्का, ढका ଦିଆଯାଏ ଓ ବହୁଦୂରକୁ ମେଘ ଗର୍ଜନ ପରି ଶୁଭେ ।]
ढाका ୩ । (ସଂ. ଢକ୍କ) ଢାକା ଅଞ୍ଚଳ; ଡେକ୍କା—
ढाका 3. Dacca (in East Bengal).
ବଣ—ଆଚ୍ଛାଦିତ—Covered; closed.

ଢଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଢକ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ; ଗୌଣ ଧାତୁ
Ḍhaṅkā(ṅke)ibā =ଆବରଣ)—
(ଢାଙ୍କେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ଢାଙ୍କିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
टँकान 1. The causative form of 'Ḍhāṅkibā.
ढकवाना
୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା; ଢାଙ୍କିବା—
2. To cover; to conceal.

ଢଙ୍କୁଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ବରଛା—
Ḍhaṅkuṇa Long-handled lance.

ତେଲଙ୍ଗା ବାହାର ଧରି ଢଙ୍କୁଣ,
ସହି ନ ହଲିଲା ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଢଙ୍କୁଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଢଙ୍କୁଣଧାରୀ ପାଇକ—
Ḍhaṅkuṇiā. Foot-soldiers holding long-handled lances.

ଢଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭଙ୍ଗୀ; ଢଗ, ଢଂଗନ=ଗଢ)—
Ḍhaṅga ୧ । ଢାଞ୍ଚା; ରୀତି; ଭଙ୍ଗୀ—
(ଢଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1 Manner; method; mode; fashion.
ढङ्ग
ढङ्ग ୨ । ସୁବ୍ୟବହାର; ଭଦ୍ରତା—
2. Good treatment; manners.

ଅଢ଼ଙ୍ଗରେ ଢଙ୍ଗ ନାହିଁ,
କଟକ ବାଇଦ ଶୁଣେ ନାହିଁ—ଢଗ ।

୩ । ପ୍ରକାର—3. Kind; sort.
୪ । ଉପାୟ—4. Means.
୫ । ଗଢ଼ଣ—5. Make; build.
୬ । ଲକ୍ଷଣ—6. Indication; trait.
୭ । ଚାଲି; ଚଳନ; ଆଚରଣ—7. Conduct.

ଢଙ୍ଗ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଇ ଦେଖାଇବା—
Ḍhaṅga kāṛhibā To put on airs.
ढङ्ग देखान ढङ्ग निकालना

ଢଙ୍ଗ ଢଙ୍ଗ—ଦେ. ଅ—ଢଙ୍ଗର ଢଙ୍ଗର (ଦେଖ)
Ḍhaṅga ḍhaṅga Ḍhaṅgara ḍhaṅgara (See).

ଢଙ୍ଗଢଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଢିଲା; ଗଲଗଲିଆ (ଅଳଙ୍କାର)—
Ḍhaṅga-ḍhaṅgiā 1. Loosely fitting (ornament).
ढङ्गढङ्ग ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ—
ढीला 2 Grand; grandiose.

ଢଙ୍ଗ ଢାଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଭଙ୍ଗୀ)—୧ । ଆଡ଼ମ୍ବର—
Ḍhaṅga ḍhāṅga 1. Grandeur.
ढङ्गढाङ्ग ୨ । ଚାଲିଚଳନ; ଅଶୁଭ ବ୍ୟବହାର—
रंगढंग 2. Conduct; gait.
୩ । ରୀତି; ପ୍ରଥା—3. Manners and customs.

ଢଙ୍ଗର ଢଙ୍ଗର—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଢୋଲ
Ḍhaṅgara ḍhaṅgara ଅନୁକୂଳସ୍ୱରରେ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ;
ढंढं ଢାଉଁ ଢାଉଁ—1. Loud sound of many
डिमडिम tomtoms or drums.

୧	ଢ	ଡ଼	ର୍,ଋ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଢ଼	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ସହର ଗଣ୍ଡ ବାଇଦ ବାଜେ ଢଙ୍ଗରଢଙ୍ଗର—ଢଙ୍ଗ ।

୨ । ଢଂ ଢଂ ୧ (ଦେଖ)—2. Dham dham (See)

ଦେ. ଢଣ—ଢିଲା; ଢଲଢଲ—2. Loose; slack; loosely fitting.

ଢଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ଢଣ—ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ—
Dhangiā — Fond of outward show.
ରଙ୍ଗଢଙ୍ଗେ, ढोङ्गी

ଢଣ—ଦେ. ଵ. (ସଂ. ଧନୁସ୍)—ଧନୁ—
Dhana — Bow.

ଢଣ ଢଣ ହୋଇ ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାନାପାଣି ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ଘୁରିଆଡ଼େ ବୁଲିବା—To wander about aimlessly and without food; to loaf about.
Dhana dhana hoi bulibā
টো টো করে বেড়ান
डांवा डोल होना

ଢଣଢଣିଆ—ଦେ. ଵଣ—୧ । ବହୁତ ବୁଲି ବୁଲି ଥକ୍ତି ଓ ଶାନ୍ତ ହୋଇଥିବା—1. Over-fatigued by too much wandering.
Dhana-dhaniān
চন চনিয়া; চনটনে
डांवाडोल
୨ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ବୁଲୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Roving; loafing about (person).

ଢଣା—ଦେ. ଵଣ—୧ । ପରିଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଳାନ୍ତ—
Dhanā — 1. Tired; fatigued; wearied.
ଢଣ୍ଣା ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗୋରୁଙ୍କ ଧରିବା ରୋଗବିଶେଷ—
কাহিল — A kind of cattle disease.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗ ହେଲେ ଗୋରୁଙ୍କ ତାଳୁ ବାଟେ ଦୁଇଟା ଢଣା ଫୁଟି ଯାଏ । ସବୁବେଳେ ଗୋରୁ ଝୁଲନ୍ତି । ସେ ଢଣା ବାଟେ ପାଣି ତୋରାଣୀ ତାଳୁରେ ପଶିଯିବାରୁ ଗୋରୁ ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଲତା ସିଠାକୁ ଜମ ବାଟିରେ ଶଣ୍ଢ ସେ ଢଣାକୁ ବୁଜି ଦେଲେ ଏ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଯାଏ ।]

ଢଣୁଆ—ଦେ. ଵ (ସଂ. ଦୋହନ)—ଦୁହାଁଳ ଗାଈ; ଢେଣୁଆ ଗାଈ—
Dhanuā — Milch cow.
দুধাল, दुधार
(ବଇଡ଼ା, ବରଡ଼ା—ବିପରୀତ)

ଢନ୍କନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଛୋଟ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ପିନ୍ଧିବା ପିତଳର ବାହା ଖଡ଼ୁ—A kind of broad wristlet worn by women of lower classes in Sambalpur.
Dhankanā

ଢପ—ଦେ. ଵ (ସଂ. ଭାବ; ଧବ=ଗଠ,—୧ । ଛାଞ୍ଚ; ଆକୃତି—
Dhapa — 1. Shape; form.
ঢপ
୨ । ଗଠନ—2. Structure; mould.
ढप
୩ । ଛଇ; ଆଡ଼ମ୍ବର; ଭେଳ—
3 Grandeur; show.
୪ । ଆଚରଣ—4. Behaviour; conduct; carriage.
୫ । ଆଗ୍ରହ; ବ୍ୟବହାର—
5. Manners; deportment; attitude.
୬ । ଫେସନ୍; ଢଙ୍ଗ; ଢଙ୍ଗ—6. Fashion; mode.
୭ । ରୀତି; ପ୍ରଥା—7. Custom; usage.
୮ । ଅଭ୍ୟାସ—8. Habit.
୯ । ପ୍ରକାର—9. Manner; kind.
୧୦ । ସ୍ୱଭାବ—10. Nature.
୧୧ । ରୂପ; ଛବି—11. Mien; appearance.

ଢପ ଢପ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ଚମଡ଼ା ଓଦା ବା ଢିଲା ହୋଇଥିବା ବା ଉପରେ ଲୁଗା ପକା ହୋଇଥିବା ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ ଉପରେ ଆଘାତ ଜନିତ ଶବ୍ଦ—
Dhapa dhapa
টপটপ
ढबढब
1. Dull sound of beating a drum whose hide has become slack or damp or is covered with a piece of cloth; sound of a muffled drum.
୨ । ଢିଙ୍କି ବା ଅଣ୍ଡ ଅନାଜ ପଦାର୍ଥକୁ ଢିଙ୍କିରେ କୁଟିବା ଶବ୍ଦ—2. The hollow sound of beating husks with the dhinki
୩ । ଘୋଡ଼ାର ଖୁରା ଟାଣୁଆ ମାଟିରେ ପଡ଼ିବାର ଶବ୍ଦ—
3. The thud of horse's hoofs on hard soil.
ଦେ. ଢଣ—ଢକଢକ; ଶିଥିଳ; ଢିଲା (ଅଳଙ୍କାର)—
Loose (ornaments).

ଢପ ରକ୍ଷା—ଦେ. ବ—ଫେସନ୍ ବା ଢଙ୍ଗକୁ ସର୍ବଦା ବଜାଏ ରଖିବା—
Dhapa rakshā — Continuance of a fashion.
টপরক্ষা

ଢପର ଢପର—ଦେ. ଅ—ଢପ ଢପ (ଦେଖ)
Dhapara dhapara — Dhapa dhapa (See)

ଢବ୍ନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଢପ୍ନା (ଦେଖ)
Dhab-nā — Dhap-nā (See).

ଢବ ଢବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡବ ଡବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dhaba dhaba (etc) — Daba daba etc. (See)

ଢବା—ଦେ. ବ—୧ । ଡବା; ମାଲ ଗାଡ଼ିର ଖଣ୍ଡେ ଗାଡ଼ି—
Dhabā — 1. A goods-wagon.
୨ । ରେଲ ଗାଡ଼ିର କୋଠରି—
2. A compartment of a Railway carriage.
ଵଣ—ଫମ୍ପା; ଫମ୍ପା; ପୋଲ ଓ ବଡ଼—
Hollow and big.
(ଯଥା—ଢବା ବାଉଁଶ ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ. (ଭୂଲ. ହି. ଛପ୍ପର=ଛେଚକୁ ଲଗିବା ପାଇଁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ମାଟି ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଛପର)—ଛାନ୍ଦ ଘର—A thatched house with an inner mud-covered roof.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତି କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ବି—୩ । କୋଠା; ପକ୍କାଘର; ପ୍ରାସାଦ—
3. A pucca house; building; a house of brick masonry; mansion.

ଢବା ଢନାବରୁ ଗୋପ ନଗରର ବଡେ ଭୂପ ବାଲୁକେଶ ଦେବ ନୃପ
କୁଞ୍ଜପୁଞ୍ଜ ସରିତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଂଶୋଦ୍ଧରମ୍ଭ ତ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଢବା ଶବ୍ଦ ଏହି ଅର୍ଥରେ ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଟିଙ୍କର ଛୁଆଣି ଘର; ଖପରଲି ଘର·
1. A house with a thin tiled roof.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅନ୍ତଃବିଶିଷ୍ଟ (ଚାଳଘର)
(thatched house) Having an inner mud-roof.

ଢବା ଘର—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅନ୍ତଃ ଘର—
Dhabā ghara A thatched house with an inner mud roof.

ଢବା ତନାବି—ଦେ. ବି—କୋଠା ଘରର ଝରକା—
Dhabā tanābi Window of a mansion.

ଢବାତନାବି ଦେହଳୀ ସମୀପରେ ଚିତ୍ରିତ ଅଳୀ,
ସମାଜେ ବଗଳ ବର ମହଲାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢବାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢବା (ଦେଖ)
Dhabālia Dhabā (See)

ଢମ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବୁଢିଆଣି ଖେଳ; ଲୁଚକାଳି ଖେଳ—
Dham-ni The game of 'Hide and Seek'.

ଢମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦମ୍ଭ)—୧ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ—
Dhama 1 Pride; arrogance.
ढम ଢମ ଯେ କଲା ସହସ୍ର କଂସ, ତାଲେ ଅସୁର ଗଲା ନାଶ ।
घमन्ड ବଳରାମ ଦାସ, କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା

୨ । ଦମ୍ଭ; ଗୁମର; ମୁହଁ ବାଲିଙ୍ଗି—
2. Boast; vainglory; bragging.

୩ । ସାରହୀନ ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—
3. Outward show without any inner worth.
(ଯଥା—କଲିକତା ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ଢମକୁ ଅଳ୍ପଶିକ୍ଷିତ ତରୁଣ ଯୁବକମାନେ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି ।)

୪ । ଢଙ୍ଗ; ରୀତି—4. Fashion; custom.

ଢମ(ମୁ)କ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅମୁକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)
Dhama(mu)ka —କହି ନ ହେବା ବିଷୟ; ଫଲଣା; ଅମୁକ
तुम्हका ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟନାମା, ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟନାମା (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବିଷୟ)—
ढिमका So and so.
(ଯଥା—ମୋର ଭୁ ଅମୁକ ଢମୁକ କରି ପକେଇଲୁ ।)

ଢମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁମର କରିବା—
Dhama karibā 1. To boast; to brag.
ढम दिखाना ୨ । ଗର୍ବ କରିବା—2. To arrogate.
घमंड करना ୩ । ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର କରିବା—
3. To make a grand display.

ଢମ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା ୧ (ଦେଖ)
Dhama kahibā Dhama karibā 1 (See)

ଢମ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା (ଦେଖ)
Dhama kārdhibā Dhama karibā (See)

ଢମ ଢମ—ଦେ.(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ମୂଳ. ସଂ. ଧ୍ୱନ୍ ଧାତୁ)—
Dhama dhama ଢୋଲ ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—
ढंढं Sound of beating of drums.
ढमढम [ଦ୍ର—ଢମଢମ ଢାଉଁଢାଉଁ ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦ ।]
(ଢମର ଢମର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢମ ଢମାଳି—ଦେ. ବି—ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର—Outward show.
Dhama dhamāli ବୁଢ଼ୀ ଏ ଢମଢମାଳି ବୁଝେ ନାହିଁ ।
रंगढंग ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ

ଢମଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧାମନ୍=ଗୃହ; ଏମାନେ ଘରେ ବିଚରଣ
Dhamaṇā କରିବାରୁ; କିମ୍ବା ସଂ. ଦଣ୍ଡ)—ଏକପ୍ରକାର ନିର୍ବିଷ
ढेमना ଫଣାହୀନ ଲମ୍ବା ସର୍ପ; ଢାମଣା ବା ଢେମଣା ସାପ—
डोमा; ढामना Zamenis Mucosus (serpent).
(ଢମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ୪।୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି, ଦେହର ଉପର ଈଷତ୍ ନାଲି, ପିଠିରେ କଳା ଓ ହଳଦିଆ ଚିହ୍ନ ଥାଏ, ପେଟପାଖ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ । ଏମାନେ ବିଲରେ ବୁଲି ମୂଷା ଓ ଗଛରେ ଚଢ଼ି ଚଢ଼େଇ ଛୁଆ ଓ ଅଣ୍ଡା ଗିଳନ୍ତି । ଏମାନେ ଖୁବ୍ ଭୀରୁ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଏମାନେ ଗାଈଙ୍କ ପଛଗୋଡ଼ ବାନ୍ଧି ପଛଗୋଡରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇ ଗାଈଙ୍କ ଥନ ଚୁଚୁମି ଦୁଧ ପିଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଘରେ ଓ ଘରର ଖଞ୍ଜା ଭିତରେ ବେଙ୍ଗ ଖାଇବାକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ବୁଲନ୍ତି । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମାଈ ଢମଣା (ଢେମଣୀ) ଗୋଖରସାପଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜୋଡ଼ ଖାଇଲେ ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଦୋମିଶା ଜନ୍ମ ଜନ୍ମନ୍ତି ।]

ଢମ ଦେଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢମ କରିବା (ଦେଖ)
Dhama dekhāibā Dhama karibā (See)

ଢମ ପଣ—ଦେ. ବି—ଢମ (ଦେଖ)
Dhama paṇa Dhama (See)
ଢମପଣେ ବର୍ଣ୍ଣିଛି ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦ ଚରିତ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ଢମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧାମକ=ପରିମାଣ ବିଶେଷ)—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଭୁଣ୍ଡା-
Dhamā ପାଣି ଖୁଆଇବା କାମରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭିତର ପାଖେ
धामा ତଳେଇ ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ବାଉଁଶ ଟୋକେଇ—
धामा Manger; scuttle; an impervious bamboo backet or trough used for feeding cattle with liquid food.

ବିଣ—୧ । ଢମ ପ୍ରିୟ—1. Boastful; showy.
୨ । ଗର୍ବୀ—2. Proud; haughty.

୧	ଇଂ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ରନ୍ଧ୍ରବଦ୍ଧଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ତ

୩ । ବଡ଼—3. Big.

ଢମା ଆଖିଆ—ଦେ· ବଣ—ଢେଗା ଅଖିଅ (ଦେଖ)
Dhamā ākhiā Dhegā ākhiā (See)

ଢମାଲ—ଦେ. ବି. (ସ୍ୱ ଦମ୍)—୧ । ଢମ; କବିତ୍ୱହୀନ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବା
Dhamāli ପରିହାସ ବଚନ—1. Unrhymed jeer; gibe.
ଢାମାଲି; ঢমালী ଢମାଳ ଗୀତ ଚଗମେଲ୍ । ରୁପସ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
धमाल [ଦ୍ର—ଛନ୍ଦରେ ପଦମାନଙ୍କର ମିତ୍ରାକ୍ଷର ମିଳେ, ମାତ୍ର ଢମାଳରେ ତାହା ନ ଥାଏ । ଏହା ଛନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ମିଥ୍ୟା ବାଲ୍ଗି—2. Bragging; boasting.
୩ । ପରିହାସ; ରଙ୍ଗରସ—3. Jest; witticism.
ଅଲୁହଗାଲେ ଯାଇ ମିଳ
ହାସ୍ୟକେ କରନ୍ତି ଢମାଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୪ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—4. Pride; arrogance

ଢମାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଗର୍ବୀ—
Dhamāliā 1. Proud; haughty.
ঢমালীয়া ୨ । ବାହାର ଅଥଚ ବାହ୍ୟାଡ଼ମ୍ବର ଯୁକ୍ତ—
धमालिया, धमंडी 2. Showy but unsubstantial.
ଢମାଳୁଣୀ
ଢମାଳେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ଢୋଲ ହୋଇ କରି ନ ଥାଏ ସ୍ୱର,
ସର ହୋଇ ଯେବେ ନ ଥାଏ କ୍ଷୀର ।
ଢମାଳିଆ ନାମ ଅଟେ ସେ ପୁର,
କହେ ଦୀନାଇ ଏ କଥା ନକର । ଦୀନକୃଷ୍ଣଦାସଙ୍କ ପଦ୍ୟ ।
୩ । ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରିୟ—
3. Showy; fond of pomposity.
୪ । ବଚନସର୍ବସ୍ୱ—
4. Boasting, braggart, boastful.

ଢମାଳୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପଦେବତା; ଗ୍ରାମଦେବୀ; ଅପୂଜ୍ୟ ଦେବତା-
Dhamāluni ବିଶେଷ—An inferior female Deity.
(ଢମାଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଣ—ଢମାଳିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
The feminine of Dhamāliā.

ଢମ୍ପା—ଦେ. ବଣ (ସ. ଢକ୍ ଧାତୁ=ଲୁଚାଇବା)—ଆବୃତ—
Dhampā Covered.
ঢাকা ढँका हुआ

ଢମ୍ପା(ମ୍ଫେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଢକ୍ ଧାତୁ=ଲୁଚାଇବା)—
Dhampā(mphe)ibā ୧ । ଢାମ୍ପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—.
ঢাকান 1. The causative form of 'Dhāmpibā.
ढँकना ୨ । ଢାଙ୍କିବା; ଘୋଡ଼ାଇବା—
2. To cover.

ଢଳ ଢଳ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ (ଅକ୍ଷି)—
Dhala dhala 1. Brimming with tears (eye); tearful.
ঢলঢল
ढलाढल ଯା ଶୁଣି ଦମୟନ୍ତୀ ନୟନକମଳ
ସେତିକ କମଳରେ ହୋଇ ଢଳଢଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ତରଳ ଓ ଚଞ୍ଚଳ; ଈଷତ୍ କମ୍ପିତ; ଅସ୍ଥିର; ଆନ୍ଦୋଳିତ
2. Tremulous; shaking.
ପଡଙ୍ଗ ଉଡ ହୃଦ ଜଳ,
କମଳଦଳ ପଦ୍ମ ଢଳଢଳ—ଭକ୍ତ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
টলটল ୩ । ଟଳଟଳ; ଅଥୟ—
डगमग 3. Trembling; tottering.
୪ । ଝକଝକ; ଚକଚକ; ସ୍ନିଗ୍ଧ—
4. Glistening; glittering; sparkling; graceful.
ତା ମଧ୍ୟେ ଢଳଢଳ ରୁହ କମଳ—ମଧୁସୂଦନ ପଦ୍ୟ ।

ଢଳଢଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ଢଳଢଳ (ଦେଖ)
Dhaladhaliā Dhaladhala (See).

ଢଳନୟନା—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଲୋଳନୟନା—
Dhalanayanā Having tremulous eyes.
ଢୋଳାଇ ଢୋଳାଇ ଢଳପଦ୍ମେ
ଢଳ ନୟନା ମୋ ବୋଲ ପରେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର କାମଦୁହା. ଚଉତିଶା ।

ଢଳ ହଳ—ଦେ. ବଣ—ଢଳଢଳ (ଦେଖ)
Dhala hala Dhala dhala (See).
କମଳଦଳେ ଢଳହଳ (୨) ବାରିଭାଳିକ ପଦ୍ମ ଡ଼ୋଳା ଚକ୍ଷୁ ।
ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ଢଳା—ଦେ. ବି (ସ. ହାଳ ଧାତୁ=ସ୍ଖଳନ; ଦ୍ରାହ୍ ଧାତୁ=ନିକ୍ଷେପ)—
Dhalā ୧ । ଢଳି ପଡ଼ିବା—
1. Falling down, tumbling.
ঢালা, ঢলনে ୨ । ଢଳିବା; ଏକପାଖକୁ ସାମାନ୍ୟରେ
ढरनी, ढलवाँ ନଇଁ ପଡ଼ିବା—2. Leaning; inclining to one side.
୩ । ଢାଳିବା କର୍ମ—3. Act of pouring.
ଢଳାଢଳ ନୟନ ଚଳା ରସକୁ ମନ ବଳାଅ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୪ । (ଦୃଷ୍ଟିକୁ) ବାଙ୍କ କରିବା—
4. Bending; ogling.
୫ । ଧାତୁ ଢାଳିବା ଛାଞ୍ଚ—5. Mould.
୬ । ଧାତୁକୁ ତରଳାଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳିବା କର୍ମ—
6. Act of pouring molten metal into a mould.

ঢলা ବଣ—୧ । ଢଳିଥିବା; ସାମାନ୍ୟରେ ଏକପାଖକୁ
ଝୁଙ୍କିଥିବା—1. Slightly leaning to one side
ঢালা ୨ । ଗଳିତ ହୋଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ଯାଇଥିବା—
ढलाहुआ 2. Molten and cast into a mould.
୩ । ଗଳିତ ହୋଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢଳା ହୋଇଥିବା ଧାତୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ—3 Made of molten metal cast in mould.
ଅମୃତ ଗରବରେ ଢଳା
ବାଗ୍‌ଦେବୀ ବାଣୀ ତୁହିକଳା—ମଧୁସୂଦନ, ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କାଙ୍କ' ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ପ୍ରଚୁରରୂପେ ଢଳା ହୋଇଥିବା—
4. Poured profusely.

୫ । ଅପାଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ (ନେତ୍ର)—
5. Ogling (eye)

ଢଳା ନେତ୍ର କର ମୋ ସଙ୍ଗଲା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ଢାଳ; ସାମସେଇ; ଝରି—
Very small water jug.

ଢଳାଇ—ଦେ. ବଣ. ଓ ବି—୧ । ଢଳା (ଦେଖ)
Dhalāi — 1. Dhalā (See)
ঢালাই
ढलाई
୨ । ଧାତୁ ଆଦି ଢାଳିବା ମଜୁରି—
2. Wages paid for moulding a metal article.

ଢଳା(ଳେ)ଇବା —ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢାଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Dhalā(le)ibā — 1. The causative form of Dhāliba.
୨ । ଢଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—
2. To cause to lean.
ढलाना; ढलवाना
ঢালান
୩ । ଢାଳିବାର ଉପାୟ କରିବା—
3. To cause to be poured.

ଢଳାଢଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢାଳାଢାଳି କରିବା; ତରଳପଦାର୍ଥକୁ ଏକ ପାତ୍ରରୁ ଅନ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ଢାଳିବା—To pour out.
Dhalādhali karibā
ঢালাঢাল্ করা
ढलकाना

ଢଳିତ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ଟଲ ଧାତୁ)—ଚଞ୍ଚଳ; କମ୍ପିତ—
Dhalita — Tremulous.

ଢଳିପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ଟଲ ଧାତୁ)—୧ । ଟଳି ପଡ଼ିବା—
Dhali pardibā — 1. To tumble down to the ground.
ঢলেপড়া
ढलपड़ना
ନିଜ ନିଶ୍ୱାସରେ ପଡ଼ିଲେ ଢଳି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ମରିଯିବା—2. To die.
(ଯଥା—ଆପେ ଢଳି ପଡ଼ିଲେ ପୃଥିବୀ ଅନ୍ଧାର ।)
୩ । ଆଉଜି ପଡ଼ିବା—3. To lean
ମୋର ଉରକୁ ସେ ଢଳିପଡ଼ଇ— ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୪ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା; ତନ୍ମୟ ହେବା; ମୋହଯୁକ୍ତ ହେବା—
ପଦ୍ମପତ୍ରର ପରି ଅଟଇ ନୟନ
ଚାହିଁଲାକ୍ଷଣେ ଢଳିପଡ଼ନ୍ତି ମୁନିଜନ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୪ । ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା—4. To reel down to the ground; to tumble down.
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସପକ୍ଷତାବଲମ୍ବନ କରିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ମତ ପୋଷଣ କରିବା—
5 To have a leaning or sympathy for a person or a party; to be partial to.
(ଯଥା—ହାକିମ ଉପରି ମକଦ୍ଦମାର ଆରମ୍ଭରୁ ବାଦୀ ପକ୍ଷକୁ ଢଳିଛନ୍ତି)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ହ୍ୱାଳ ଧାତୁ=ଚଳନ; ସଂ. ଟଲ ଧାତୁ)—
Dhalibā — ୧ । ଶ୍ଲଥ ହେବା—1 To become loose.
ঢলা
୨ । ଅଣେଇଁ ହେବା; ଆଉଜିବା ଏକପାଖକୁ ନଇଁବା—
ढुलना, ढलना — 2. To incline, to lean to one side.
[ଢଳା(ଳେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]
ଢଳାଇଲା ପରି ତନୁ ଢଳେ ପଡ଼ିଯିବା ଭଳି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ଚ ଗୀତ ।
୩ । ଦୋହୋଲିବା; ଟଳଟଳ ହେବା—
3. To reel; to totter.

ଢଳେଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଛାଞ୍ଚରେ ଧାତୁ ଆଦି ଢାଳିବା କର୍ମ—
Dhalei — 1. Casting metal in mould.
ঢালাই
୨ । ଢଳାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ମୂଲ—
ढलाई, ढालाई — 2. The wages for casting metal.

ଢାଇ—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ ଲଢ଼ାଇ—
Dhāi — 1. Butting of two goats or rams with each other; striking of two heads against each other.
ঠাই, ঢু
ठायँ
୨ । ଦୁଇଟି କଠିନ ବସ୍ତୁ ପରସ୍ପରକୁ ଆଘାତ କରିବାର ଶବ୍ଦ; ଠିଠି ଶବ୍ଦ—
2. Sound of two hard things striking forcibly against each other.

ଢାଇ ଢାଇ—ଦେ. ଅ—୧ । (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ) (ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ବୟଃସ୍ଥମାନେ ହାତ ବା ମୁଣ୍ଡ ଦେଖାଇ ଖେଳରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲଢ଼ାଇବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ; ମୁଣ୍ଡିଆ ମାର—1. Words uttered by grown up persons inviting children to butt their heads against the head or palm of the inviter in jest.
Dhāi dhāi
ঢু ঢু
ठायँ ठायँ
୨ । ଲଢ଼ୁଥିବା ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜନା କରିବାର ଧ୍ୱନି—2. Words used to goad 2 goats or rams to butt each other's head.
୩ । (ବହୁବାର) ଢାଇ (ଦେଖ)—3. Dhāi (See).

ଢାଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଜୀବର ମୁଣ୍ଡରେ ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା—To butt one's head against another's head.
Dhāi māribā
ঢু মারা
टक्कर मारना

ଢାଉ—ଦେ. ବି—୧ । ଗେରୁ; ଗେରୁମାଟି; ଗୈରିକ—
Dhāu — 1. Red chalk; red ochre; ruddles red stone.
গিরমাটি, গিরূ, গেরু
गेरु
୨ । (ସଂ. ଧବ) ଜଙ୍ଗଲୀ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ଧଅଗଛ—
2. Anogeissus Latifolia (tree).
ध
धाव

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ	ଯ	ସ	ଚଂ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ଢାଉଅି—ଦେ. ବଣ—ଢାଉ ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ଗେରୁଆ—
Ḍhāuā Ruddy; reddish; red-painted.
গেরুয়া, **गेरुआ**

ଢାଉଁ—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଶିଶୁଭାଷା)—ଢୋଲବାଦ୍ୟ; ଦାମାମା—
Ḍhāuṅ Drum.
[ଦ୍ର—ଢୋଲ, ମୃଦଙ୍ଗ ଆଦି ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଗଣର ସାଧାରଣ ନାମ ଢାଉଁ ।]
ধাঙ, ধাঙসা ଅ—ଢାଉଁ ଢାଉଁ (ଦେଖ)
धाहां, ढोल Ḍhāuṅ ḍhāuṅ (See)

ଢାଉଁ ଢାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—
Ḍhāuṅ ḍhāuṅ ଢୋଲ ବାଦ୍ୟର ଶବ୍ଦ—
ধাঙ ধাঙ The sound of drums; tomtom.
धायँधायँ, ढमढम ପ୍ରାଦେ. (ଛତିଶଅ) ବି—ମାଙ୍କଡ଼—
Monkey.
(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୋଲ (ଶିଶୁଭାଷା)—Drum.

ଢାଉକ—ଗ୍ରା. ବି—ଢାହୁକ (ଦେଖ)
Ḍhāuka **Dāhuka** (See)

ଢାଉ ରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—୧ । ଗଞ୍ଜପା ତାସର ନାଲି ରଙ୍ଗ—
Ḍhāu raṅga 1. The red coloured cards of 'Gañjapā' game.
धावा
(ଢାଉରଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ଫିକ୍କା ନାଲି ରଙ୍ଗ—
2 Light red colour.
୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଜଙ୍ଗଲି ଗଛ—
3. A kind of wild timber tree; Ulmus Entegrifolia; Heloptelea; Integrifolia (Haines).
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କବାଟ ଆଦି ପଟା ହୁଏ । କାଠ ଧୂସର୍ ନାଲି । ଏହା ଭୁରୁମ ଜାତୀୟ ଗଛ ।]

ଢାକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—
Ḍhāka ବୃହତ୍ ଢୋଲ—
ঢাক Big kettle drum.
ढका

ଢାକା—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପୂର୍ବବଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀ—
Ḍhākā Dacca.
ঢাকা **ढाका**
(ଢାକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାକା(କେ)ଇ—ଦେ. ବଣ—ଢାକାଠାରେ ନିର୍ମିତ—
Ḍhākā(ke)i Manufactured in Dacca.
ঢাকাই **ढकई**
(ଢକ୍କାଇ, ଢାକ୍କେଇ, ଢାକ୍କେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାକରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଜଗୁଆଳ; ଜଗୁଆ—
Ḍhākari 1. Watchman.
୨ । ଯତ୍ନ—2. Care.

ଢାଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଟଙ୍କନ)—
Ḍhāgā ଛୁଞ୍ଚିରେ ସିଧା ସିଲେଇ; ଦୂରଦୂରିଆ କରି ଟାଙ୍କି ମାରି
টাঁকা କରାଯିବା ସିଲେଇ—Single stitch.
धागा

ଢାଗା ଗଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁବ୍ ଦୂରଦୂରିଆ କରି ଢାଗା
Ḍhāgā galā(le)ibā ଦେଇ ସିଲେଇ କରିବା; ଛୁଞ୍ଚିରେ
টাঁকা ଗୋଟିକିଆ ସିଲେଇ କରିବା—
धागा मारना To make a single stitch.
(ଢାଗା ମାରିବା, ଢାଗା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଅଟୁ ଘର—
Ḍhāguā A thatched house with an inner mud-covered roof.

ଢାଙ୍କିଢୁଙ୍କି—ଦେ. ବଣ. (ସ୍ୱରୂପର ଶବ୍ଦ)—
Ḍhāṅkiḍhuṅki ଉତ୍ତମରୂପେ ଆବୃତ—
Well covered; well concealed.

ଢାଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ଢୌକ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ; ଢକ୍ ଧାତୁ=
Ḍhāṅkibā ଲୁଗୁଇବା)—୧ । ଢାଙ୍କିବା; ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା;
ঢাকা ଘୋଡ଼ାଇବା—1. To cover.
ढाँकना, ढकना, ढाँपना ଶବର କବଚେ ଢାଙ୍କଇ ।
ରୂପଚ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୨ । ଲୁଗୁଇବା—2. To conceal; to hide.
୩ । ଉପରେ ମାଡ଼ିଯିବା—3. To overspread.
୪ । ଆବୃତ କରିବା; ଓଢ଼ଣା ପକାଇବା—
4. To veil.
୫ । (ଆଖି ପତାକୁ) ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବା; ମୁଦି ଦେବା, ବୁଜିବା-
5. To close (the eye lids).
ଢାଙ୍କି ପକ୍ଷ ଘେନ ପୁଣି ଉଡ଼ୁ ଥେଲା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢାଙ୍କୁଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଆବରଣ)—
Ḍhāṅkuṇi ୧ । ଘୋଡ଼ଣି—1. A cover.
ঢাকনী ନୟନ୍ ଇନ୍ଦୁବରଙ୍କ ନଳିନ ଢାଙ୍କୁଣି ।
ढकनी ସ୍ୱାତୀ. ଲବଣ୍ୟମଣ୍ଡଳ ।
୨ । ଅବରଣ; ସରପୋଷ—2. A lid.

ଢାଙ୍କେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଢାଙ୍କୁଣି (ଦେଖ)
Ḍhāṅken Ḍhāṅkuṇi (See)

ଢାଞ୍ଚା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥା॰)—୧ । ନମୁନା—
Ḍhāñchā 1. Pattern.
ঢাঁচা ୨ । ଢଙ୍ଗ; ଶୈଳୀ, ଗଢ଼ଣ; ଧରଣ—
ढाञ्चा 2. Manner; mode; style,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଠ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଣ୍ଠି' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

୩ । ଢପ; ଆଚରଣ; ଚାଲିଚଳନ— 3. Mien; behaviour; fashion.

୪ । ଆକୃତି—4. Appearance; shape.

୫ । ଥାଟ; କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗଢ଼ା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ମିତ ସ୍ଥୂଳରୂପ— 5. Frame-work.

୬ । ଗଢ଼ଣ—6. Build; make.

ଢାପ୍‌ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଢପଣୀ)—
Ḍhāpni ଢାଙ୍କୁଣି; ଆବରଣ—Cover; lid.
(ଢାପନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି. (ସଂ. ଢକ୍କା)—
Ḍhāpa ଢୋଲ—Drum.

ଢାପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଢାଙ୍କିବା, ଘୋଡ଼ାଇବା—
Ḍhāpibā To cover with a lid.

ଢାବଲ୍—ଦେ. ବି.—ବେପାରୀମାନଙ୍କର ବାଣିଜ୍ୟ ବସ୍ତୁ (କପିସିଲ; ଲବଣ ଆଦି) ଆସିବାପାଇଁ ପତଳା ଦେବଦାରୁ ଆଦି ପଟାରେ ତିଆରି ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠର ବାକ୍ସ—Big boxes meant for packing merchandise in.
Ḍhābal
बाक्स

ଢାବଲାହାତିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ.—ବ୍ୟୟଶୀଳ; ଅତିରିକ୍ତ ଦାନଶୀଳ—Spendthrift.
Ḍhābaḷāhātiā

ଢାବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଅଟୁଘର; ଦୋମହଲା ଚାଳଘର—
Ḍhābā The clay roof of a double roofed thatched house.

ଢାବୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (କେନ୍ଦୁଝର) ବି.—ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ପ୍ରଚଳିତ ଓଜନ-ବିଶେଷ—A standard of weight used in ancient times equal to 16 masas.
Ḍhābuā

[ଦ୍ର—ଏହାର ପରିମାଣ ୧୬ ମସା ।]

ଢାମ—ଦେ. ବି.—ଢମ (ଦେଖ)
Ḍhāma Ḍhama (See)

ଢାମଣ—ଦେ. ବି.—ଧାମଣ (ଦେଖ)
Ḍhāmaṇa Dhāmaṇa (See)

ଢାମଣା—ଦେ. ବି.—୧ । ଧାମଣ (ଦେଖ)
Ḍhāmaṇā 1. Dhāmaṇa (See)

୨ । ଢମଣା (ଦେଖ)—2. Ḍhamaṇā (See)

ଢାମ୍ପ—ଦେ. ବି.—(ଆ. ଦଫ୍) ଅନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଢେମ୍ପ—
Ḍhāmpa A kind of drum.
ডংফ डफ
(ଢାମ୍ପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢାମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ପିଧାନ Beams)—ଢାଙ୍କିବା (ଦେଖ)
Ḍhāmpibā Ḍhāṅkibā (See)

ଢାଲ—ସଂ. ବି.—ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଚର୍ମନିର୍ମିତ ଦେହରକ୍ଷକ ଫଳକ; ଢାଲ—Shield.
Ḍhāḷa

ଢାଲ ପୃଥୁଳ ବିଶାଳ ରୁଚି ହରିତାଳ ସୁସଜ୍ଜିତ ଢାଲସ୍ତମ୍ଭରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଦେ. ବି.—୧ । ଧାତୁନିର୍ମିତ ଛୋଟ ଜଳପାତ୍ର ବା ଘଟି; ଲୋଟା—1. Narrow mouthed metal water pot; small jug.
ঘটি
लोटा लोटिया

ढाला ୨ । ଅଜାଡ଼ିବା କର୍ମ—
ঢালা 2. Act of pouring.

୩ । ଛପୁଣୀ—3. Thatching.

୪ । ଏକ ଧାତୁମୟ ପାତ୍ର ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁମୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଢାଳିବା କ୍ରିୟା; ପୁଟ—4. Laying a thin layer over some metal article.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରାନ୍ତ)—ଢେଲାଉଣୀ—
A concave earthen pan.

ଢାଲ—ସଂ. ବି.—ଢାଳ (ଦେଖ)
Ḍhāla Ḍhāḷa (See)

ଭୂମ୍ଭ ଯୋଗ୍ୟ ଢାଲ ସିନା ତଳ୍ବାର, ଲୋକେ ।
ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.— ମୟୂରର ବ୍ୟଜନାକୃତି ପକ୍ଷ—
Peacock's feather.

ଢାଳଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ବସ୍ତୁରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଦ୍ରାବକର ଲେପ ଦେବା—To overlay a thin layer of molten metal over an article of another metal.
Ḍhāḷa debā
জল দেওআ
फैलाना

ଢାଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଆଶା; ଭରସା—
Ḍhāḷā Hope.

ଢାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ବିସ୍ତୃତ—
Ḍhāḷiā 1. Extended.

ଦେ. ବି.—ଢମା—2. An impervious bamboo basket.

ଢାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢ୍ଵାଳ ଧାତୁ=ଗଳନ)—୧ । କୌଣସି ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ପାତ୍ରାଦିରୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ପକାଇବା; ଅଜାଡ଼ିବା; ଛାଡ଼ିବା— 1. To pour out; to spill.
Ḍhāḷibā
ঢালা
ढालना, ढारना, ढरकाना ढलकाना

ଢାଳେ ତ ଢାଳନ୍ତୁ ନାହିଁ କୃପା-ସୁଧାହ୍ରଦକ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋସିତମ୍ଭ, ଚ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—କୌଣସି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଥିବା ପାତ୍ରର 'ମୁହଁ' ପାଖକୁ ଅଣାଇ ଦେଇ ବା ଲେଉଟାଇ ପାତ୍ରରେ ଥିବା ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ ଢାଳିବାକୁ ହୁଏ । ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢାଳିବାକୁ ଅଜାଡ଼ିବା କହନ୍ତି ।]

ढोलाना ୨ । ଧାତୁ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ତରଳ କରି ଛାଞ୍ଚରେ ଇଳିବା—
2. To pour molten metal into a mould; to cast in a mould.

ଃ	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

୩ । (ସ. ଧୂଲ୍ ଧାତୁ) ଚାମର ଆଦି ଇତସ୍ତତଃ ଚାଳନ କରିବା—
3. To wave a chowrie (or fan).

ଫୁଲ ଛତ ଫୁଲ ଅଳଃ ଚାମର ଫୁରୁଣାରେ ଧର କରେ,
ବେନି ପାଶରେ ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ ଢାଳିବା କ କହିବ ବଚନରେ ।
ରାଜକୃଷ୍ଣ. ଜଗମୋହନ ।

୪ । ବର୍ଷାକାଳ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ବର୍ଷା—
4. To rain cats and dogs; to rain incessantly.
(ଯଥା—ମେଘ ପହରେ ଦେଲା ଢାଳୁଛି ।)

୫ । ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରିବା—
5. To spend money like water.
(ଯଥା—ସେ ଏହି ମକଦମାରେ ଟଙ୍କା ଢାଳିଦେଲା ।)

୬ । ଅଜସ୍ର ଅଜାଡ଼ିବା—6. To pour out profusely.
(ଯଥା—ମୋ ପଛରେ ଖୁବ୍ ପିଠା ଢାଳି ଦେଇଗଲେ ।)

୭ । (ଚଳିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) (ଅପାଙ୍ଗ; ଦୃଷ୍ଟି) କୌଣସି ପାଖକୁ ବୁଲାଇବା—7. To cast (a look: or glance) to one side.

ଚଞ୍ଚଳ ନୟନ ଦେ ଥରେ ଢାଳ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୮ । (ମୁହଁ) ତଳକୁ କରିବା—
8. To lower (the face).

ହ କରି ଅନାଏ ବଦନ ଢାଳି । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।

୯ । (ପ୍ରାଣ) ସମର୍ପଣ କରିବା; ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ଅକାତରରେ ଅର୍ପଣ କରିବା—9. To surender or offer unconditionally.

ପରବ୍ରହ୍ମରୂପେ ସୈନ୍ୟ ହେଲ ସଙ୍ଗେ
ଅଙ୍ଗ ଢାଳୁଥିଲ ଯେ ରଣ-ରଙ୍ଗେ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢାଳିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢାଳିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ ଅଜାଡ଼ି
Ḍhālijibā ହେବା—1. To be poured out; to be spilt.
ଢାଳିହୋଇଯିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢାଳିହେବା । }
୨ । ମନକୁ ଉଛୁଳିବା—
2. To be spilt out of its own accord.
(ଯଥା—କାଳସିଡ଼ି ଅସମତଳ ଭୂମିରେ ରଖାଯିବାରୁ ଢାଳିଯାଇ ଢାଳିଗଲା ।)

ଢାଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳ ଉପରେ କଳେ ପାଣି ଢାଳି ଗାଧୋଇବା—
Ḍhāli hebā To pour water on one's head or other limb for bathing.
୨ । ଢାଳିଯିବା (ଦେଖ)—Ḍhālijibā (See)

ଢାଳି ହୋଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତରଳ ବସ୍ତୁ ପାତ୍ରରୁ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇଯିବା
Ḍhāli hoijibā ପାଣି ଆଦି ପାତ୍ରରୁ ବୋହିଯିବା—
ঢেলেযাওআ To flow away from a pot; to be spilt.
ढलकना, ढलना

ଢାଲୀ—ଦେ. ବିଣ—ଢାଲଧାରୀ; ଢାଲ ପିନ୍ଧିଥିବା—
Ḍhālī Armed with a shield; wearing a shield.
ঢালকী

ଢାଲୁ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଢାଲ ଧାତୁ=ସ୍ଖଳନ; ସ. ଧାର)—
Ḍhālu ଗଡ଼ାଣିଆ; କ୍ରମନିମ୍ନ; ପାହାଚିଆ—
ঢালু Sloping; inclined; slanting.
ढार, ढालू ବି—ଗଡ଼ାଣ; ଗଡ଼ାଣିଆ ଜାଗା; କ୍ରମନିମ୍ନତା—
Inclination; slope.

ଢାଲୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢାଲୁ (ଦେଖ)
Ḍhāluā Ḍhālu (See).

ଢାଲୁଆ ମୟୂର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଅଣ୍ଡିରା ମୟୂର; ଯେଉଁ
Ḍhāluā mayūra ମୟୂର ପଛଆଡ଼େ ଢାଲ ବା ପଙ୍ଖା ପରି ପକ୍ଷ ଥାଏ—A male peacock; a peacock whose tail feather is spread like a fan or shield.

ଢାଲୁ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ କାଟି କ୍ରମନିମ୍ନ କରିବା—
Ḍhālu kāṭibā To cut a place into a slope.
ঢালুকরা
ढालूकाटना

ଢାଲୁ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢାଲୁ କାଟିବା (ଦେଖ)
Ḍhālu gaṛā(ṛe)ibā Ḍhālu kāṭibā (See)

ଢାଳେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ଥରେ ମୁଣ୍ଡ ଢାଳିବାକୁ ଯେତେ
Ḍhāḷe ସମୟ ଲାଗେ, ସେତିକି ସମୟରେ); କ୍ଷଣକରେ; ଏକ ପିଛଡ଼ାରେ—1. In the twinkling of the eye; in a moment; in a trice.

ଢାଳେ ପ୍ରଣୟ ବୃକ୍ଷ କଲା ଶୋଭନୀ । ଗୋଲକ, ଉଦ୍ଭରେଖା ।

୨ । ଅନାୟାସେ; ଅକ୍ଳେଶରେ; ସହଜରେ—2. Easily

ଢାଳେ ଅସୁର ଗଲା ନାଶ । ବଳରାମଦାସ, କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ।

୩ । ନିଶ୍ଚୟରେ—3. Certainly.

ଢାଳେ ଜଗତ ଢାଳେ ବସୁର ଦର୍ଶନ ହେଲୁ କରେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୪ । ଥରେମାତ୍ର; ବାରେ—4 Only once.

ଢାଳେ ତ ଢାଳକୁ କାହିଁ କୃପା ସୁଧାରସ କ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଘଣ୍ଟ ଚ ଗୀତ ।

୫ । ଟିକିଏ ମାତ୍ର; ଟିକେ—5. A little.
୬ । ଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ରକେ; କଟାକ୍ଷମାତ୍ରରେ—6. At a glance.
একবাটি ବିଣ—ଏକ ଢାଳ ବା ଘଟିପରିମିତ—
एकलोटा A small metal jug of (water).
(ଯଥା—ଢାଳେ ପାଣି ।)

ଢି—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢି ଢା (ଦେଖ)
Ḍhi Ḍhi ḍhā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଣା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗଣା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଢିଇମାଅ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଖେଳରେ ଜିତେ, Dhiimāa ସେ ପକ୍ଷର ହାରିବା ପକ୍ଷକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟଙ୍ଗରେ (ଢିଇମାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଲିବା ଆପଣାର ଜୟସୂଚକ ସୂଚକ ପଦ—Exclamation uttered by a winning party in a game

ଢିଁଢିଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଅଧୋବାୟୁର ଶବ୍ଦ— Dhiṅḍhiṅ Sound of passing wind.
ଟିଁଟାଁ [ଦ୍ର—ଏହା ଢିଁଢିଁ ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ ।]

ଢିକା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ଧୁକ୍ଷ, ଧୁକ୍ଷ୍ ଧାତୁ = କ୍ଲେଶନ)—କ୍ଷଣକେ ବନ୍ଦ Dhikā ହୋଇ ପରକ୍ଷଣରେ ତୀବ୍ରଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ବେଦନା— ବ୍ୟଥା Throbbing pain
टीस (ଯଥା—ମୋ ଅଣ୍ଟାରୁ ଢିକା ଉଠୁଛି ।)

ଢିକାଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଣ୍ଟା ପିଠି ଯୋଳ୍‌ପ୍ରହେବା— Dhikāghenibā Throbbing pain in the limbs.
ବ୍ୟଥାକରା ଥୋଇବାରେ ଢାହା କରି ମୋ ବଥାଇଲା
टीसमारना ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଢିକା ଯେ ପିଠିକି ଘେନିଲା ।
ଢିକାଉଠିବା }
ଢିକାମାରିବା } କୃତ୍ତିବାସ—ମହାଭାରତ ସଭା ।

ଢିଙ୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢେଙ୍କ = ବକ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ, ବଡ଼ିଅକାଙ୍କ, ଏହାର Dhiṅki ଆକୃତି ବଡ଼ିଅକାଙ୍କର ବେକ ସହିତ ଥଣ୍ଟର ଆକୃତି ପରି ढेंकी ଥିବାରୁ ସଂ. ଉକ୍ଷ ଧାତୁ = ଅପଘାତ) ଧାନ ଆଦି କୁଟିବା धनकुट्टी ढेंकली, ढेंकी ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଦ ଚାଳିତ ସ୍ଥୂଳ ଗୋଲ କାଷ୍ଠଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A husking pedal block with lever arrangements; Dhenki
ଢିଙ୍କି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ବି ଧାନକୁଟା । ଲୋକପ୍ରବଚନ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବରେ ୪।୫ ହାତ ଓ ଏଥିର ବ୍ୟାସ ଏକ ଫୁଟ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପାହାର ଓ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଲାଗିଥାଏ । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନେ ଯନ୍ତ୍ର କହନ୍ତି । ବୈଦିକ କାଳରେ (ଅଦ୍ୟାବଧି ମଧ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ) ଧାନ କୁଟିବା କାମରେ ଉଦୂଖଳ (କାଠରେ ନିର୍ମିତ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପାତ୍ର) ଏବଂ ମୁଷଳ (୬।୭ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ କାଠର ଗୋଟିଏ ଠେଙ୍ଗା) Pestle and mortar) ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା । ବଙ୍ଗ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଢିଙ୍କି ପ୍ରାଚୀନ ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛି । ଉଦୂଖଳରେ ଧାନ ଆଦି ଶସ୍ୟକୁ ଭରିଛି କରି ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହୋଇ ମୁଷଳକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଉଠାଇ ପକାଇ ଧାନ କୁଟେ । ଢିଙ୍କିକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ଚଳାଇ ଧାନ କୁଟେ । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳରେ ଜଣେ ଲୋକ ଧାନ କୁଟି ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଢିଙ୍କିରେ ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ କୁଟିବା ପାଇଁ ଓ ଜଣେ ଖୁଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ଏପରି ଦୁଇ ଜଣ ଦରକାର । ଶ୍ରମାପନୋଦନାର୍ଥ ଢିଙ୍କି କୁଟାଳିମାନେ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଧାନ କୁଟି ଚାଉଳ କରାଯାଏ । ଚାଉଳ, ଚିଟା ଆଦି କୁଟି ଚୂନା କରାଯାଏ ଏବଂ ଧାନକୁ କୁଟି ଚୂଡ଼ା ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ । ଧାନକୁଟା ଢିଙ୍କି ଅପେକ୍ଷା ଚୂଡ଼ା କୁଟା ଢିଙ୍କି ଛୋଟ ଓ ହାଲୁକା । ଉଦୂଖଳ ମୁଷଳ ଅପେକ୍ଷା ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ବେଶୀ ପରିମାଣରେ ଓ ଶୀଘ୍ର ଧାନ କୁଟି ହୁଏ । ଢିଙ୍କି ନାରଦଙ୍କ ଯାନ ବୋଲି ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ।]

ଢିଙ୍କିଅ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଢେଙ୍କ = ବଡ଼ିଅକାଙ୍କ ବା ବକ; ଏହାର ଗଢ଼ଣ Dhiṅkiā ବଡ଼ିଅକାଙ୍କ ପରି ହୋଇଥିବାରୁ)—
ଫିରକି ୧ । କବାଟ ଓ ଝରକାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ठेंगुर, डेली, चौगना, लंगर ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ କୁଳୁପ; ଛିଟିକଣୀ— 1. A hook or trigger-like contrivance for fastening doors and windows.
ढ़िंगर ୨ । ଦୁଷ୍ଟ ଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଓହଳାଯିବା ଗୋଟିଏ କାଠ-ଖଣ୍ଡ—2 A clog attached to the neck of wild or restless cattle to impede their motion.
[ଦ୍ର—ଏହା ବେକରେ ବନ୍ଧା ହେଲେ ଗୋରୁ ତହିଁର ଭାର ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଦଉଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ ।]
୩ । ଢିପିଢିପା ୨ (ଦେଖ) 3. Ḍhipiḍhipā 2 (See).
ବିଣ—୧ । ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ— 1. Like a 'Ḍhiṅki.
୨ । ଲମ୍ବ—2. Long; large.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଏମାନଙ୍କ ଅଗପାଖ ଢିଙ୍କି ପରି ଲମ୍ବ ଥିବାରୁ)—ହେଣ୍ଟା—Hyena.

ଢିଙ୍କିଅ କୁମ୍ଭୀର—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଦୀର୍ଘାକାର କୁମ୍ଭୀର— Dhiṅkiā kimbhira A big alligator compared to a (ଢିଙ୍କିଅ କୁମ୍ଭୀର—ଅନ୍ୟରୂପ) dhiṅki in length and girth.

ଢିଙ୍କିଅ ଦଳ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜ ଲତା— Dhiṅkiādaḷa A species af Nephrolipis (a very thick aquatic fern like the English Braken ; Crinum defiaxum crinum Asiaticum.
[ଦ୍ର—ଏହାର ନାଡ଼ ବହୁ ଦୂରକୁ ଯାଇ ନ ଥିବା ପାଣି ଉପରେ ମାଡ଼େ ଓ ସେଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ୨ ଠାରୁ ୩ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ପତ୍ରାକୃତି ଡାଳ ବାହାରିଥାଏ ।]

ଢିଙ୍କିଅ ବାଘ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ହେଣ୍ଟାବାଘ— Dhiṅkiā bāgha Hyena.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଅଗ ପାଖ ଢିଙ୍କିପରି ଲମ୍ବ ଅଟେ ।]

ଢିଙ୍କିଅ ବାତ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ, ଯାହା ଆକ୍ରମଣରେ ରୋଗୀ Dhiṅkiā bāta ସର୍ବଦା ଭୂମିରେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହେ—

ଢିଙ୍କିଅ ଲାଉ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଲାଉ— Dhiṅkiā lāu A kind of bottle gourd (large बड़लाउ and long); lagenaria vulgaris.
लम्बाघिया ଢିଙ୍କିଅ ଲାଉ, ତେବେଠାକ ହେଲେ ପାଣ୍ଡାକୁ ଯାଉ । ଢଗ ।

୧	ଚ	ଡ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଲପ୍ପ	ତ୍ଥ	ଞ
୨	ଛ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଲଥ	ଢ଼	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଥରେ ପିଢ଼ାରେ ମାଡ଼ିଲେ ଟେକ୍ ଫଳେ । ପାକଳ ଲାଉର ମୁଣ୍ଡ ପାଖକୁ କାଟି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଯୋଗୀମାନେ ଥାଳ କରନ୍ତି ଓ ସୀତାରର ହାଣ୍ଡି ହୁଏ । ଢିଙ୍କିଆ ଲାଉ ଗଛକୁ ନିର୍ଲଜ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଚଗରେ ଇତର ଲୋକେ ତୁଳନା କରଥାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ନିର୍ଲଜ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ କରି ଉକ୍ତ ଚଗ ବୋଲା ଯାଇଥାଏ ।]

ଢିଙ୍କି ଓଷା—ଦେ. ବି—ଭାଲୁକୁଣୀ ଓଷା; ଖୁଦୁରୁକୁଣୀ ଓଷା; ଭାଦ୍ର
Ḍhinki oshā ମାସରେ ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ଅବିବାହିତା ଖଣ୍ଡାଏତ, କରଣ ଓ ଅନ୍ୟ ଶୂଦ୍ର କନ୍ୟାମାନେ ଢିଙ୍କିକୁ ପୂଜା କରିବା ଓଷା—A festival observed by unmarried Śūdra girls on the Sundays of the month of Bhādra.

ଢିଙ୍କିକୁଟା—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କିରେ କୁଟିବା କ୍ରିୟା—
Ḍhinkikuṭā — Husking and pounding operations.
ঢেংককুটা
ढेंकिकुटाई

ଦେ. ବିଣ.—ଯାହା ଢିଙ୍କିରେ କୁଟା ହୋଇଥାଏ—Pounded with the Ḍhenki.

ଢିଙ୍କିକୁଟା ପାଣିବୁହା—ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଏକ ସମୟରେ ଜଣେ
Ḍhinkikuṭā pāṇibuhā ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ପଡ଼ିଥିବାର ଅବସ୍ଥା—The state of a person having to perform many things at a time.
(ଯଥା—ତାକୁ ଢିଙ୍କିକୁଟା ପାଣିବୁହା ଲାଗିଛି ।)
[ଦ୍ର—ଘରେ କେହି ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ନ ଥିଲେ ଘରର ବୋହୂ ଧାନ କୁଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସେଥିପାଇଁ କୂଅରୁ ବା ଗଡ଼ିଆରୁ ପାଣି ବୋହିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଏପରି ଉଭୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼େ । ଏହି ଅର୍ଥରୁ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟି ।]

ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁମାନେ ଢିଙ୍କିରେ
Ḍhinki kuṭāḷi କୁଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି—Plying the 'Ḍhinki'.
ঢেংকিকোটা
ढिंकि कुटनेवाला

ଢିଙ୍କି କୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ ସାହାଯ୍ୟରେ ଢିଙ୍କିକୁ ଭରଣ୍ଡି ଉପରୁ
Ḍhinki kuṭibā ଉପରକୁ ଉଠାଇ ପୁଣି ସେଥିରେ ପକାଇବା—To set a 'Ḍhenki' going with the foot.
ঢেঙ্কিকুটা, ভানা
ढेंकि कुटना

[ଦ୍ର—ଜଣେ ବା ଦୁଇ ଜଣ ଲୋକ ଢିଙ୍କିଲାଞ୍ଜି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ପାଦ ତଳେ ରଖି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପାଦ ଲାଞ୍ଜି ଉପରେ ରଖି ପାଦର ଭରଦ୍ୱାରା ଲାଞ୍ଜିକୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ମାଡ଼ିଲେ ଢିଙ୍କିର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ମୁଷଳ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଏ ଓ ପାଦକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଢିଙ୍କି ଭରଣ୍ଡି ଗାତରେ ମୁଷଳଟି ଦୁଲ୍ କିନା ପଡ଼ିଯାଏ । ଏହିପରି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପାଦଭରା ଦ୍ୱାରା ମୁଷଳକୁ ଉଠାଇବା ଓ ପକାଇବାକୁ କୁଟିବା ବୋଲାଯାଏ । ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ରେ ତଳେ ଠିଆ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଡ଼ରେ ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ଯୋଗୁଁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅଶ୍ରଯ୍ୟ ବା ଭରା ଲୋଡ଼ା ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଚାଳରୁ ଓହଳ ଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିକୁ ଧରି କିମ୍ବା ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷୀ ଥିବା ସ୍ଥାନର ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବଡ଼ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତାଯାଇ ମନୁଷ୍ୟର ଛାତି ଉଚ୍ଚରେ ଖଣ୍ଡେ ଅଡ଼ ଧାରଣା ପଡ଼ିଥାଏ । ସେହି ଅଡ଼ ଧାରଣାକୁ ଆଶ୍ରା କରି କୁଟାଳୀ ଧାନ କୁଟନ୍ତି ।

ଧାନରୁ ଚାଉଳ ବାହାର କରିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କିକୁ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ କୁଟିବାକୁ ହୁଏ । ଚାଉଳ ଆଦିକୁ ଗୁଣ୍ଡା କରିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କିକୁ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ କରି କୁଟିବାକୁ ହୁଏ । ରଗଡ଼ା ମୁଗକୁ ଛାଣିବାକୁ ହେଲେ ଢିଙ୍କି ପାହାର ଅଗରେ ପୁଳାଏ କୁଟା ଗୁଡ଼ାଇବାକୁ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ଡାଲିଗୁଡ଼ିକ ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ ।

ଢିଙ୍କି କୁଟିବାର ଶବ୍ଦ ଦୁଲ୍ ଦୁଲ୍ ବା ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ । ଏ ଶବ୍ଦରେ ଘର, ଦ୍ୱାର, ସାହି ଓ ଗ୍ରାମ ଦୁଲୁକି ଉଠେ । ଏଥି ସଙ୍ଗେ ସମୟ ସମୟରେ ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷୀ ଢିଙ୍କିଖୁଣ୍ଟର କନାରେ ଘଷିହୋଇ କେଁ କେଁ କଣି କଣି ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ବଭୁରା ଧାନକୁ ସାମାନ୍ୟ ଉଷାଇଁ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଚୂଡ଼ା କୁଟାଯାଏ । ରାତି ନ ପାହୁଣୁ କେଉଟୁଣୀମାନେ ଚୂଡ଼ା କୁଟିବା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ଓ କେଉଟସାହିର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଢିଙ୍କି ପାହାରର ଦୁଲ୍ ଦୁଲ୍ ଶବ୍ଦ ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଭେ ।

ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଜେଲଖାନାରେ ଚୋରମାନଙ୍କୁ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ନଡ଼ିଆକତାକୁ କୁଟିବା ଭଳି ଶ୍ରମସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଦିଆଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଢିଙ୍କି କୁଟନ୍ତି । ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ପୁରୁଷଙ୍କୁ କୁଟାଳୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କୁଟୁଣୀ ବୋଲାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ଗରିବ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ଧାନକୁଟି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କହିବା 'ମୁଁ ଧାନ କୁଟି ପୁଅକୁ ପାଳିବି' ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଅତି ଦୁଃଖରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପର ଘରେ ଢିଙ୍କିକୁଟା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ମୂଲ୍ୟସ୍ୱରୂପ ଯାହା ପାଇବି ସେଥିରେ ପିଲାକୁ ପୋଷିବି । ।]

ଢିଙ୍କି କୁଟୁଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ସ୍ତ୍ରୀ; କୁଟୁଭୁଣୀ—
Ḍhinki kuṭuṇi — Females who paddle the 'Ḍhinki'.
(ଢିଙ୍କି କୁଟୁଭୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঢেঁকী কুটনী, **ढिंकि कुटनेवाली**

ଢିଙ୍କି ଖମ୍ବ—ଦେ. ବି—ଅର୍ଗଳୀ ବା କନା ହୋଇଥିବା ଦୁଇଟି ଖୁଣ୍ଟ, ଯାହା
Ḍhinki khamba ଭୂମିରେ ପୋତା ହୋଇଥାଏ ଓ ଯାହା
(ଢିଙ୍କିଖୁଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପରେ ଢିଙ୍କିର ପକ୍ଷ ରହେ—The side supports of a 'Ḍhenki'.
ঢেঙ্কিপোআ

ଢିଙ୍କି ଖୁସୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhinki khusurā(re)ibā Ḍhinki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ଖୁସେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Ḍhinki khuseibā Ḍhinki samakāibā (See)

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗ୍ରଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଢିଙ୍କି ଗିଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ ବା ନ
Dhiṅki gilā(le)ibā ପାରିବା ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
ঢেংকি গিলান କରାଇବା ଓ କହିବା—To force one to do something quite impracticable and impossible.

ଢିଙ୍କି ଗିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଅସମ୍ଭବ କର୍ମ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
Dhiṅki gilibā ହେବା—To be forced to do something impossible.
ঢেঁকিগিলা
ବାପା ଭଣ ଢିଙ୍କି ଗିଳ—ପ୍ରବଚନ ।

ଢିଙ୍କିଗୀତ—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି କୁଟିବା ପୁରୁଷ ଲୋକମାନେ ଶ୍ରମାପନୋଦନ
Dhiṅkigita ବା ଅନନ୍ଦ ସକାଶେ ଯେଉଁ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି—Dheṅki songs.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଢିଙ୍କି ଗୀତର ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦିଆଗଲା । ଯଥା—

ଢୁଲ୍ ଢୁଲ୍ ଢିଙ୍କି ଶବଦ,
ବ୍ରହ୍ମା ନ ପାଇଲେ ତାହାର ଭେଦ ଲୋ (ଘୋଷା)
ଅମୃତ ଭାତୁଖଣ୍ଡି ଘୁଣ ଖାଇଗଲା ଲୋ, କରଞ୍ଜ ସରୁଠୁଁ ଟାଣ,
ଓଳଅ ଫାରସା ସବୁ ମିଶାଇ ଲୋ, ସବୁ ଠାଣି ନେଲା ଲୁଣ ଲୋ । ୧ ।
କେଉଲ ନାକରେ ଫାସିଆ ହଲେ ଲୋ, ଏଣ୍ଡୁଅ ନାକରେ ଗୁଣା,
ମୂଷା ଶୋଇଅଛି ଉଚ୍ଚ ପଲଙ୍କରେ, ମଞ୍ଜାର ଧରେ ବିଞ୍ଚଣା ଲୋ । ୨ ।
ଚୋରେଇ କଣ୍ଢେଇ କାପଘର ଗଲେ, ଛୁଞ୍ଚୁଣୀ କରିଛି ଘର,
କଂସା ଥାଳ ଗଲେ ଯାଚନ୍ତି ଦେଖି, ମନେ କଲା ବାଡଜର ଲୋ । ୩ ।

ଢିଙ୍କିଶାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଶାଳରେ ଢେଙ୍କି ବସିଥାଏ—
Dhiṅki chāli A leanto used for the 'Dhiṅki'.
ঢেংকিচালী

ଢିଙ୍କିଦ(ଧ)ମକା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ସମକା (ଦେଖ)
Dhiṅkida dha)makā Dhiṅki samakā (See)

ଢିଙ୍କି ଦ(ଧ)ମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Dhiṅki da(dha,makā(ke)ibā Dhiṅki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ଢୁଲୁକା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ସମକା (ଦେଖ)
Dhiṅki dulukā Dhiṅki samakā (See)

ଢିଙ୍କି ଢୁଲୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଢିଙ୍କି ସମକାଇବା (ଦେଖ)
Dhiṅki dulukā(ke)ibā Dhiṅki samakāibā (See)

ଢିଙ୍କି ପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ଅଗ ବା ମୁଣ୍ଡରୁ ପ୍ରାୟ ୩ ଭାଗ ଛାଡ଼ି
Dhiṅki pakshi ଢିଙ୍କିକୁ କଣା କରି ଯେଉଁ ଖିଲା ମରାଯାଇ
ঢেঁকির শলী ଥାଏ ଓ ଯାହା ଦୁଇ ପାଖକୁ ବାହାରି ଢିଙ୍କି ଶମ୍ଭର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ସ୍ଥଳରେ ପଶିଥାଏ—The wings of a 'Dhiṅki'.

ଢିଙ୍କି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଭଗ୍ଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିବା—
Dhiṅki paṛdibā The working of the 'Dhiṅki' pestle.
ঢেঁকি পড়া

ଢିଙ୍କି ପାହାର—ଦେ. ବି.—୧ । ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡରୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଭଗ୍ଣ୍ଡିରେ
Dhiṅki pāhāra ପଡ଼ିବା ନିମିତ୍ତ ଲମ୍ବଭାବରେ ମୂଷଳାକାରରେ
ঢেকী মোনা ପଶିଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡ—
ঢিকোকা ভুআ 1. The pestle of a 'Dhiṅki'.
(ଢେଙ୍କି ପାହୁରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଢିଙ୍କିର ଅଘାତ—
2. A stroke of the Dheṅki.

ଢିଙ୍କି ପେଟ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ପାହାର ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ପକ୍ଷୀ ଲାଗିଥିବା ସ୍ଥାନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ—
Dhiṅki peṭa
ঢেঙ্কির পেট The middle part of a 'Dheṅki'.

ଢିଙ୍କିବାଲି—ପ୍ରାଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(କଟକ ସହର ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷା)—
Dhiṅki bāli କୋଠାକାମ ପାଇଁ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଢିଙ୍କିଦ୍ୱାରା ଚୂନ ସୁରୁକି ଆଦି କୁଟନ୍ତି—Women who work in pounding mortar and brick with the 'Dheṅki'.

ଢିଙ୍କି ଭର—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଅଲଗଣି ବା ଓହଳଥିବା ଦଉଡ଼ିକୁ
Dhiṅki bhara ଆଶ୍ରୟ କରି ଢିଙ୍କି କୁଟାଳୀମାନେ ଧାନ କୁଟନ୍ତି—A support for the workers in a 'Dheṅki' while engaged in husking.

ଢିଙ୍କି ଭରଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଯେଉଁ ଖାଲରେ ପଡ଼େ—
Dhiṅki bharāṇḍi The mortar of a 'Dheṅki'.
ঢেঙ্কি গড়

ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡ—ଦେ.ବି.—ଢିଙ୍କିର ଅଗଠାରୁ ପାହାର ଲାଗିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଂଶ—
Dhiṅki muṇḍa The head of a 'Dheṅki'.
ঢেঙ্কি মাথা

ଢିଙ୍କି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କିର ଭରଣ୍ଡି ଗାତ ତଳେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା
Dhiṅki muṇḍā କାଠ (ବା ପଥର)ର ମୁଣ୍ଡିଆ—
গড়কাঠ The anvil (wood or stone) of a Dheṅki.

ଢିଙ୍କି ମୂଷଳ—ଦେ. ବି.—ଢିଙ୍କି ପାହାର (ଦେଖ)
Dhiṅki mushaḷa Dhiṅki pāhāra (See)

ଢିଙ୍କିରେ (ଧାନ ଆଦି) ଶୁଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କିରେ କୁଟା
Dhiṅkire (dhāna etc) śukhā(khe)ibā ଯାଉଥିବା ଧାନ ଆଦିକୁ ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବା—To stir the contents of the mortar during the husking operation of the 'Dheṅki'

[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଉପରକୁ ଉଠି ପୁନର୍ବାର ତଳକୁ ପଡ଼ିବା ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ, ସେହି ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ଭରଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଧାନକୁ ହାତଦ୍ୱାରା ଏପରି ସାବଧାନ ହୋଇ ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବାକୁ ହୁଏ ଯେ ଢିଙ୍କିର ମୂଷଳ ଭରଣ୍ଡିରେ ପଡ଼ିବା ବେଳକୁ ହାତଟି ଭରଣ୍ଡି ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଥାଏ । ନଚେତ୍ ସମା ଲଗା ମୂଷଳ ଥରେ କରପୃଷ୍ଠରେ ପଡ଼ିଲେ

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଐ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ୱ	ଉଅ	ଔ
୨	ଇ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଏଇ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ତ

ହାତ କୁଟି ହୋଇଯିବ । ନଅ କର ଶୁଣାଉଥିବା ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଅନେକ ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ପଡ଼ଯାଏ ।]

ଢିଙ୍କିରେ ପଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କିରେ କୁଟାଯିବା ନିମନ୍ତେ ଧାନ ଆଦି
Ḍhiṅkire paṇibā ଆଣି ଢିଙ୍କି ଉଖୁଣ୍ଡିରେ ଭରିବା—
ঢেঁকিসেঁকা To fill the article to be husked in the mortar of the 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି—ଦେ. ବ—ପଛିଠାରୁ ଢିଙ୍କି ଛମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରସ୍ଥ
Ḍhiṅki lāñji କ୍ରମନିମ୍ନ ଅଂଶ—The tail or pedal of
ঢেঁকিলেজ a 'Ḍheṅki'.

[ଦ୍ର—କୁଟାଳୀମାନେ ଏହା ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଢିଙ୍କିକୁ ଚାଳନ କରନ୍ତି ।]

ଢିଙ୍କିଲାଞ୍ଜି ଗାତ—ଦେ. ବ—ଢିଙ୍କିର ଲାଞ୍ଜି ତଳେ ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତ ଥାଏ;
Ḍhiṅkilāñji gāta ଢିଙ୍କିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଉଠିବା ସମୟରେ ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜି ଯେଉଁ ଗାତ ଭିତରକୁ ପଶି ଥାଏ—
The hole below the tail of the 'Ḍheṅki'.

ଢିଙ୍କିଶାଳ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଘରେ ଢିଙ୍କି ପଡ଼ି ଥାଏ—
Ḍhiṅkiśāḷa The room set apart for the
ঢেঁকিশাল,ঢেঁকশাল 'Ḍheṅki'.

[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କି ଯେଉଁ ଘରେ ବସେ, ସେ ଘରେ ଢିଙ୍କି ଉଖୁଣ୍ଡି ଗୋଟିଏ ଖୋଳାଯିବା ଓ ଖୁଣ୍ଟି ଦୁଇଟି ପୋତାଯିବା ଦରକାର ଥିବାରୁ ସେଥିପାଇଁ ଖାସ୍ ଗୋଟିଏ ଘର ବା ଚାଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରଖାଯାଏ ଓ ସେହି ଘରେ ଢିଙ୍କି ରହେ ।

ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ଚର୍ଚ୍ଚା ନ୍ୟାୟ—

ଢିଙ୍କିଶାଳରେ କୁଟାଳୀମାନେ ଓ ଧାନ ଆଦି କୁଟୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆପଣାର ପାରିବାରିକ, ସାମାଜିକ ବା ଗ୍ରାମୀୟ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ଥାଆନ୍ତି । ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ବହୁ ଦୂରଦେଶର ବିଷୟ ବା ରାଜ୍ୟଶାସନ ବିଷୟକ ଚର୍ଚ୍ଚା ଅନଧିକାରଚର୍ଚ୍ଚା ମାତ୍ର । କୌଣସି ଅନଧିକାର ବା ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି 'ଢିଙ୍କିଶାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳର ଚର୍ଚ୍ଚା ପଡ଼ିଛି' ଏହି ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଢିଙ୍କିଶାଳର କଥା ଚର୍ଚ୍ଚା ନ କରି ଢେଙ୍କାନାଳର ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଛି ।]

ଢିଙ୍କି ସମକା—ଦେ. ବ—ଢିଙ୍କି କୁଟିବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍhiṅki samakā The sound of working a 'Ḍheṅki'.

[ଦ୍ର—ଢିଙ୍କିର ଅଳ୍ପ ଶବ୍ଦକୁ ସମକା—ସମ୍ ସମ୍ ଶବ୍ଦ; ତାଠାରୁ ବଡ଼କୁ ଦମକା—ଦମ୍ ଦମ୍ ଶବ୍ଦ; ତାଠାରୁ ବଡ଼କୁ, ଦୁଲୁକା—ଦୁଲୁଦୁଲୁ ଶବ୍ଦ କହନ୍ତି ।]

ଢିଙ୍କି ସମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିଙ୍କିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଦୋହଲାଇ
Ḍhiṅki samakā(ke)ibā କରି କୁଟିବା—To hustle the pedal of the 'Ḍheṅki'.

ହେ ସମକେଇ ଲୋ ! ସମା କୁଟଇ ଧାନ, ଢିଙ୍କି ହେ ସମକେଇ ଲୋ !
ବ ସଉତୁଣୀ ଢିଙ୍କି ଲାଞ୍ଜିରେ ଖାଆନ୍ତି ବଙ୍ଗଳା ପାନ—ଢେଙ୍କିକୁଟା ଗୀତ ।

ଢିଙ୍କି ସମା—ଦେ. ବ—ଢିଙ୍କି ମୂଷଳର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଦିଆ ହୋଇଥିବା
Ḍhiṅki samā ଲୁହାର ବଳା—The ring round the
সামা end of the pestle.

ଢିଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ḍiḍhā ୧ । ବନ୍ଧୁକ ତୋପ ଆଦି ଫୁଟିବା ଢୁଢା ଶବ୍ଦ—
ঢাইঢাই 1. Booming sound of cannon.
धायँधायँ ୨ । ଏକ କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ଏକ କଠିନ ପଦାର୍ଥର ସବଳରେ ବାଜିବା ଶବ୍ଦ—
2 The clashing sound of two hard things.
୩ । ମୁଣ୍ଡକୁ କଠିନ ଭୂମିରେ ବାଡ଼େଇବାର ଶବ୍ଦ—
3 The sound of striking one's head on the hard ground.
(ଯଥା—ଢୁଢା ଶବ୍ଦ ଅପେକ୍ଷା ଢିଢା କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ ।).

ଢିଢି—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢିଢା (ଦେଖ)
Ḍhiḍhi Ḍhiḍhā (See).

ଢିଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମେଞ୍ଚା; ମୁଠା—
Ḍhiṇḍā Lump; handful.
(ଢିଂଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମାଟି ଢିଣ୍ଡା, ଗୁଡ଼ ଢିଣ୍ଡାଏ ।)

ଢିଣ୍ଡିଶ—ସଂ. ବ—ଭେଣ୍ଡି—
Ḍhiṇḍiśa Lady's finger (a kitchen fruit).
টেঁড়স ढेड़सा ढिंढस ढिण्ड्

ଢିପ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ତୂପ ବା ଦ୍ୱୀପ)—୧ । ଦ୍ୱୀପାକାର ବା ଉଚ୍ଚ ଭୂମି;
Ḍhipa କୁଦ—1 High land; high ground.
টিপী ୨ । ମାଟିର ସ୍ତୂପ—2. Mound of earth; a raised
ढोह, दोह land; hillock.
ଦେ. ବିଣ—ଉଚ୍ଚ; ଢିପ—High; raised.
(ଢପଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚତୁରସ୍ରେ ଢିପ ଯେ ଖାଲ କୋଣଯାଏ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଢିପା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଢିପ (ଦେଖ)
Ḍhipā 1. Ḍhipa (See).
টিপী ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତଳପାଦ ଗୋଟିଏ ଅଂଶରେ ଭରଦେଇ
ढिपा ଚାଲେ; ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା—
2. Limping; halting.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ପିଲାମାନଙ୍କର ବଜାଇବା ଏକପ୍ରକାର ବାଜା—A kind of musical instrument played on by children.
ରଜରେ ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ଦୋଳରେ ଉପବେଶନ ଓ ଢିପା ବଜାଇବା
ଉଦ୍ୟାନରେ କାଳକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ବଡ ଆମୋଦ ବୋଧ କରନ୍ତି ।
ଗଡ଼ଜାତବାସିନୀ ୨୨।୬।୨୯ ।

ଢିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା (ଦେଖ)
Ḍhipā(pe)ibā Ḍhipei ḍhipei chālibā (See

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ତାହା ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକାର' ଦେଖିବେ

ଢିପାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢିପ (ଦେଖ)
Ḍhipāḷiā Ḍhipa (See).

ଢିପିଢିପା—ଦେ. ବି—୧ । ମଝିରେ ଥିବା ଠେକ ଉପରେ ରହି କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା ଅବସ୍ଥା—
Ḍhipiḍhipā 1. Seesaw condition of anything due to a lever in its middle.
(ଢିପଢିପା—ଅନ୍ୟରୂପ)
নাগরদোলা ; ঢেঙ্কিকল
डंडाडोली
୨ । ମଝିଟା ଭୂଇଁରେ ଲାଗି ଥାଇ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଶୂନ୍ୟରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବ କାଠ ଯାହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ପିଲାଏ ବସି ଖେଳନ୍ତି—2. See-saw.

ଢିପିଢିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଝିରେ ଥିବା ଅକ୍ଷ ବା ଠେକ ଉପରେ ରହି ଶଗଡ଼ ପ୍ରଭୃତିର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା—To seesaw; to move up and down on a lever in the middle (like a cart or a 'Ḍheṅki); to bob; to toss up and down.
Ḍhipiḍhipā(pe)ibā
উঠাপড়া
डगडोल
ଢିପଢିପେଇବା }
ଢିପଢିପାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଳପାଦ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ବା ଟିପରେ ଭର ଦେଇ ବା ଟିପେଇ ଟିପେଇ ଚାଲିବା—To limp (on the top of the foot); to walk in a halting manner.
Ḍhipei ḍhipei chālibā
লেঙ্গচে চলা
लंगड़ाना
(ଯଥା—ମୋ ଗୋଇଠିରେ କଣ୍ଟା ପଶିଯିବାରୁ ମୁଁ ଢିପେଇ ଢିପେଇ ଚାଲୁଛି ।)

ଢିବି—ଦେ. ବି—ଡିବିରି (ଦେଖ)
Ḍhibi Ḍibiri (See)
(ଢିବିରି—ଅନ୍ୟରୂପ)
ঢিবরী, ढिबरी

ଢିମା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଧ୍ୟମ) ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡ—
Ḍhimā 1. Pebble.
(ଢିମାଢିମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଢେମା; ଢେଲୁଆ; ଲୋଷ୍ଟ୍ର; ପଥରର
ঢিল ଅସମାନ ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—2. Large
ढीमा bit of stone; large fragment of stone or brick.
୩ । ରେବଲ୍ ପଥର—
3. Rubble; undressed bits of stone.
ঢীমা ବିଣ· (ସଂ. ମନ୍ଦ; ମଧ୍ୟମ)—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟ
धीमा କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ; ଅଳସୁଆ; ଧୀମା—
1. Slack; lazy; unwilling to work.
୨ । (ସଂ. ମନ୍ଥର) ମନ୍ଥରଗତିବିଶିଷ୍ଟ—2. Slow.
୩ । (ସଂ. ଡିମ୍ବ) ଡିମ୍ବ ପରି ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା (ଆଖି); ଢିମା—3. Bulging out (eyes).

ଢିମା ଆଖି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଡିମ୍ବ+ଅକ୍ଷି)—ଡିମ୍ବ ପରି ବଡ଼ ଓ ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା—Eyes bulging out like eggs.
Ḍhimā ākhi

ଢିମାଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯାହାର ଆଖିମାନ ଡିମ୍ବ ପରି ବଡ଼—
Ḍhimā ākhiā With eyes as big as eggs.
(ଢିମାଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢିମା ଆଖି ଦେଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁବା; କ୍ରୋଧବ୍ୟଞ୍ଜକ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା—
Ḍhimā ākhi dekhāibā
রাগা চোখ দেখান To set an angry look.

ଢିମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମଧ୍ୟମ; ମୃଦୁ)—ଢିମାଇ ଢିମାଇ ଚାଲିବା; ମନ୍ଥରଗତିରେ ଚାଲିବା; ମନ୍ଦ ଗତିରେ ଚାଲିବା—To walk slowly.
Ḍhimā(me)ibā
ঢীমান
धीमाकर चलना

ଢିମାଢିମା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଖାଲ ଢିପ; ଅସମତଳ (ପଥ ବା ଭୂମି)—
Ḍhimāḍhimā 1. Uneven or rough (land or road).
୨ । ଢିମାଢ଼ୁଣ୍ଡି—2. Strewn with large bits of stone; stony (ground); pebbly.

ଢିମିରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସାନ ସାନ ପର୍ବତ; ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—
Ḍhimirā Hillocks.

ଢିରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ)—୧ । ଠେକ; ଧାରଣା—
Ḍhirā 1. A prop.
ভর ୨ । ଠେଁସ; ଠିଆ—2. A support.
सहारा ୩ । ବାଉ—3. The pole used in pushing a boat.
अड़वाड़ ୪ । ଅବଲମ୍ବନାର୍ଥ ଯଷ୍ଟି—
4 A stick used for support.
୫ । ବାଣୀ ବା ସୁତୁଲିକୁ କାଟିବା ବା ବଳିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ତଳକଡ଼ଆ ଢାଲୁଡ଼ି ବା ଶଲାକା—
5. A spindle with a cross at the bottom to spin strings.

ଢିରା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଠେଁସ ବା ଠିଆ ଲଗାଇବା—1. To prop up a thing.
Ḍhirā debā
ভর দেওয়া ୨ । କୌଣସି ଠିଆ ବା ଢିରାକୁ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—
टेक देना 2. To support one self on a prop.

ଢିରା ମାରି ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅନ୍ଧକାର ରାତିରେ ବାଟରେ କିମ୍ବା ଗଭୀର ପାଣିରେ ଚାଲିବାବେଳେ) ବାଡ଼ିକୁ ଭୂମିରେ ମାରି ମାରି ବାଡ଼ି ଉପରେ ଭାର ରଖି ଗମନ କରିବା—To walk by holding a stick for support.
Ḍhirā māri chālibā
ভর দিএ চলা
आसरेपर चलना

ଢିରା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଉ ମାରିବା—
Ḍhirā māribā 1. To use the pole in propelling a boat.
ভর দেওয়া

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

୨ । ପାଣିରେ ପଶି ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ କଳିବା—2. To feel or fathom the depth of water with a stick while wading.

୩ । ଚାଲିବା ସମୟରେ ଯଷ୍ଟି ଉପରେ ଭର ଦେବା—3. To walk with the support of a stick.

ଢିଲ୍—ଦେ. ବ—୧ । ଦୁଇ ପାଖର ତୀର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବା ପାତ୍ରର ମୁଖ
Dhil ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା (ଜଳ)—
ଟେଟୁମ୍ବୁର 1. Full to the brim; full to overflowing.
भरपूर ୨ । ପରିପୂରିତ—2. Filled up
୩ । ଢିଲା (ଦେଖ)—3. Dhilā (See)
ବିଣ—ଢିଲା (ଦେଖ)—Dhilā (See)

ଢିଲମଢିଲ—ଦେ. ବିଣ—ଅବହେଳାକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Dhilamadhilā Negligent.
ଟୀଲା ଦେ. ବ—ଢିଲା (ଦେଖ)
ढिलमढिला Dhilā (See)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅବହେଳା ସହକାରେ—Negligently.

ଢିଲା—ଦେ. ବିଣ ଓ ବ—ଢିଲା (ଦେଖ)
Dhilā Dhilā (See)
ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ଡ୍ରିଲ)—ସୂନାରେ ଛିଦ୍ର କରିବା ଉଅଁରର ଫଳା—Drill-bits.

ଢିଲା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଶିଥିଳ; ହେଲା (ଭୁଲ) ପ୍ରା. ଶିଢିଲ; ସିଡୋଲୋ)—୧ । ଢିଲା; ଶିଥିଳ—
Dhilā
ଟୀଲା 1. Slack; loose; lax; not fitting in properly.
ढिला (ଯଥା—ମୋ ଦେହକୁ କୁର୍ତ୍ତାଟା ଢିଲା ହେଉଛି ।)
(ଢିଲମଢିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅଳସୁଆ; ସୁସ୍ତି—
(ଚୁସ୍ତ, କାକୁଆ—ବିପରୀତ) 2. Lazy; slack (in doing any work) dilatory; slow.
୩ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବହେଳାକାରୀ—
3. Negligent in work.
୪ । ଅନିୟମ; ବିଶୃଙ୍ଖଳ—
4. Irregular; undisciplined
ଟୀଲାମୀ ବ—୧ । ଶିଥିଳତା—1. Slackness; laxity.
ढिलाइ ହୁଏ ତାହାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗଫଲତ, ନ ହୁଏ ଢିଲା—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଆଳସ୍ୟ; ଶୈଥିଲ୍ୟ; ହେଳା—
2. Laziness; dilatoriness; negligence.
୩ । ନିୟମ ବା ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଭାବ—
3. Irregularity; indiscipline.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଦାଉଣୀ; ଯେଉଁ ବନ୍ଧନୀରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗୋରୁ ଏକସମୟରେ ଧାଡ଼ି ହୋଇ ବନ୍ଧା ହେବା ପାଇଁ ପଡ଼ା ଥାଏ—A rope used to yoke many bullocks in a row; a tether.
[ଦ୍ର—ବେଙ୍ଗଲାରେ ଓ ଗୋରୁଗୋଠରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧାଡ଼ି କରି ବାନ୍ଧିବାପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବ.—ମାଛ ଧରିବା ଜାଲ—
A kind of fishing net.

ଢିଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଶିଥିଳ; ହେଳା)—
Dhilā (le)ibā ଢିଲା କରିବା (ଦେଖ)—
Dhilā karibā (See)

ଢିଲା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢିଲା କରିବା—
Dhilā karibā 1. To slacken.
ढिला देओया, ढिलान ୨ । ହେଳା କରିବା—
ढिलाना 2. To neglect one's work.
ଶଙ୍କ ଅଙ୍କରେ ଭଲ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ କେତାପୁଅ
ସେହିକ ଘରରେ ତାହା ଘର ପଡ଼ିବା କାମରେ ଢିଲା କରି ଦିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । ଶିଥିଳ କରିବା—3. To relax.

ଢିଲାଢିଲି—ଦେ. ବ.—୧ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ହେଳା—
Dhilā dhili 1. Laxity or slackness in work.
ढीला ढीली ୨ । ଭିଡ଼; ଲୋକଗହଳ; ଠେଲାଠେଲି—
ढिलाई 2. Dense crowd; concourse (Howells)

ଢିଲିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—କ୍ରି.—ଚରିବା ପାଇଁ ଗାଈ ବାଛୁରୀଙ୍କୁ
Dhilibā ଗୁହାଳରୁ ଫିଟାଇ ଦେବା—To set the cattle free for going out to graze.

ଢିଶ୍‌ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ନୂଆ
Dhisṅgā ପାଣିରେ ଗାଧୋଇବା ଯୋଗୁଁ ଦେହରେ ବାହାରି ଯିବା
(ଢିଶିଂଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘିମିରିଠାରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବ୍ରଣ ପରି ଲୁଣ୍ଡିଆ—
A kind of big eruption on the body of persons, bathing in the new water of the rainy season.

ଢୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୁ ଢୁ (ଦେଖ)
Dhu Dhu dhu (See)
(ଢୁଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଂ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ (ଦେଖ)
Dhuṁ Dhuṅguru dhuṅguru (See)
धूँ
(ଢୁଂ ଢାଂ, ଢୁଂଢୁଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଁ ଢୁଁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢଁ ଢଁ (ଦେଖ)
Dhuñdhuñ Dhañ dhañ (See)
(ଢୁଁ, ଢୁଁ ଢାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦୁହା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dhuā etc Duhā etc (See)

ଢୁକ୍‌ଢୁକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ.—ଢୁକୁ ଢୁକୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Dhuk dhuk Dhuku dhuku (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଦେ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୀର' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୀର' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜୁନ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜୁନ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଢୁକ— ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି; ବା ସ୍ତୋକ)—
Ḍhuka ଢୋକ; ଥରକେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ପାଣି ଗଳାଧଃକରଣ କରିପାରେ—A gulp (of water).
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ଜଳାଦିର) ଗଣ୍ଡୁଷ—
A sip (of water.)

ଢୁକା— ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.— ଢୋକା; ଢୋକିବା; ପିଇବା—
Ḍhukā Gulping; swallowing.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଢୁକାଇବା; ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
1. Thrusting.
୨ । ଢୁକିବା; ପ୍ରବେଶ କରିବା—2. Entering.

ଢୁକାଇ ଆଣିବା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ଗାଈ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଚରାଇ
Ḍhukāiānbā ଆଣି ଘରେ ପୂରାଇ ଦେବା—To bring cattle back to the house after grazing.

ଢୁକାଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—ପହଞ୍ଚାଇବା;
Ḍhukāidebā ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
ଡୁକିଏଁ ଦେଓୟା To cause a thing to reach; to reach
ढुकादेना a thing to a place; to thrust.

ଢୁକାଇ ଦେଲେ ଦୃଷ୍ଟିର ଚକୋର ଚଞ୍ଚୁରେ ଶୀଘ୍ର-
ଭନୁ ଚନ୍ଦ୍ରିକାକୁ କରି ଯାଏ କଣ୍ଠ ସରିକ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋତ୍କଳମ୍ ଛ. ଗୀତ ।

ଢୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Ḍhukā(ke)ibā ୧ । ଢୁକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
ଢୁକାନ 1. The causative form of 'Ḍhukibā'.
ढकेलना ୨ । ଢୁକାଇ ଦେବା—2. To thrust.
(ଢୁକେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—3. To cause a person to enter into a place.
୪ । ସଂଲଗ୍ନ କରାଇବା—4. To press.

ଚାଳ ଅନୁକମ୍ପା ସୁଖାଇବ ।
ଢୁକାଇ ମୋ ଉରେ ପୟୋଧର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୫ । ଢୁକୁଢୁକୁ ହେବା ୧ (ଦେଖ)
5. Ḍhukuḍhuku hebā 1 (See)
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଢୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Ḍhukibā ୧ । ପଶିବା; ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
ଢୁକା 1. To enter into.
ढुकना ୨ । ପହଞ୍ଚିବା; ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
2. To arrive at; to reach.
୩ । ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—
3. To be joined or attached to.

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଢୋକିବା—
To gulp; to swallow.

ଢୁକୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଟି ଭିତରେ ଥିବା କଳା ଓ ସଛିଦ୍ର
Ḍhuku ଉଇହାଙ୍କୁ—Molds of white ants found below the surface of the earth.

ଢୁକୁ ଢୁକାଇବା— ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ପରସ୍ତ୍ରୀକୁ ରକ୍ଷିତାରୂପେ
Ḍhuku ḍhukāibā ଘରେ ରଖିବା—To keep another person's wife in one's house as one's concubine.

ଢୁକୁ ଢୁକିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ
Ḍhuku ḍhukibā ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ପରପୁରୁଷର ରକ୍ଷିତା ରୂପେ ତାହା ଘରେ ବାସ କରିବା—(the wife of one person) To come to live with another male at his house as his concubine.

ଢୁକୁଢୁକୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—୧ । ପାଣି ଢୋକିବାର ଶବ୍ଦ—
Ḍhukuḍhuku 1. The sound of gulping one
ढुकढुक sip of water.
तड़पतड़प ୨ । ଢିଲା; ଶ୍ଲଥ—2. Slack; loose.
ଢୁକ୍
ଢୁକ୍‌ଢୁକ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଜୀବନ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷୀଣଭାବରେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା; କ୍ଷୀଣଭାବରେ ହାମ୍ପିବା—
3. Slow panting of a dying animal.

ଢୁକୁଢୁକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଢୋକେଇବା; ଜୀବନ ଯିବା
Ḍhukuḍhuku hebā ପୂର୍ବରୁ କ୍ଷୀଣଭାବରେ ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ବା
खाबीखाओ ପାଟିକୁ ଫାଙ୍କୁଫାଙ୍କୁ କରିବା; କ୍ଷୀଣରୂପେ
तड़पना ହାମ୍ପିବା —1. To pant or gasp
(ଢୁକ୍‌ଢୁକ୍ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) very feebly just before death; to pant.
(ଯଥା—ପୋଖରୀର ପାଣି ଗୋଳ ହେବାରୁ ଭାକୁଡ଼ ଓ ଶେଉଳ ମାଛଯାକ ଢୁକୁଢୁକୁ ହେଲେଣି ।)
୨ । ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ହେବା—2. To be dying.
୩ । ଅର୍ଦ୍ଧକ୍ଷୀଣ ବା ମୃତପ୍ରାୟ ହେବା—
3. To be reduced to the last extremity; to have lost one's vitality.

ଢୁଙ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଢୋକିବା—
Ḍhuṅkbā To sip; to gulp down.

ଢୁଙ୍କୁରା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଢୁଲା—
Ḍhuṅkurā Dozing.

ଢୁଙ୍କୁରା(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଢୁଲାଇବା—
Ḍhuṅkurā(re)ibā To doze.

ଢୁଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ (ଦେଖ)
Ḍhuṅgḍhāṅg Ḍhuṅguru ḍhuṅguru (See)
(ଢୁଙ୍ଗ୍‌ଢୁଙ୍ଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଗ୍ଯ୍	ଉଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ଁୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ଧ

ଢୁଙ୍ଗା—ଦେ. ଵଣ (ସଂ. ଢୁଣ୍ଢି=ଗଣେଶ)—୧ । ବେଢଙ୍ଗିଆ (ଲୋକ)
Ḍhuṅgā ଯାହାର ଶରୀର ସୁଗଠିତ ନୁହେଁ—Unmethodical; unsymmterical.
୨ । ଥଲ୍ଲଲପେଟା—2. Pot-bellied.
୩ । ଧୁମୁସା; ମୋଟ ଓ ଡେଙ୍ଗା—3. Stout and tall.

ଢୁଙ୍ଗୁରୁ ଢୁଙ୍ଗୁରୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୋଲଆଦିର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ;
Ḍhuṅguru ḍhuṅguru ଢୁଙ୍ଗ୍ ଢୁଙ୍ଗ୍—Low sound of a
ଡ଼ୁଂଗୁର ଡ଼ୁଂଗୁର drum.
ଡୁଗ ଡୁଗ [ଦ୍ର—ଏହା ଢଙ୍ଗଢଙ୍ଗଠାରୁ ଅନୁଚ୍ଚ ।]
(ଢଙ୍ଗ ଢାଙ୍ଗ, ଢଙ୍ଗ ଢୁଙ୍ଗ, ଢୁଙ୍ଗୁର ଢୁଙ୍ଗୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଚନି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଧୁଚନୀ)—
Ḍhuchani ଚାଉଳଧୁଆ ବାଉଁଶିଆ—A bamboo basket used for washing rice.

ଢୁଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଢୁଢୁ (ଦେଖ)
Ḍhuḍhā Ḍhuḍhu (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଖାତ—1. Pit.
୨ । ଶିଶୁଙ୍କ ଧରିବା ନାଲରକ୍ତ ଝାଡ଼ା—
2. Infantile Dysentry.

ଢୁ ଢୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଢିଢା (ଦେଖ)
Ḍhu ḍhu 1. Ḍhiḍhā (See)
ଢୁ ଢୁ ଧାଯଁ ଧାଯଁ
୨ । ଉଶେଷ ଜୋରରେ ବହୁ ପରିମାଣର ଜଳ କଠିଣ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଅଜାଡ଼ି ହେବା—
2. Sound of profuse pouring down of water on a hard substance.
(ଯଥା—ବାତୁଳ ରୋଗୀର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ଉପଦେଶମତେ ସେବକମାନେ ପଗ୍ଗଣ ଗରା ପାଣି ଢୁ ଢୁ କରି ଢାଳିଲେ ।)
୩ । ଭାଦ୍ର ଅସମୟରେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତରୂପେ କିଛି ସମୟ ବର୍ଷା ହେବା—3. A very heavy downpour or shower; to rain cats and dogs
(ଯଥା—ଆଜି ଘଣ୍ଟାଏକାଳ ଢୁଢୁ ବରଷା ହେବାରୁ ଗଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।)
୪ । ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ବାୟୁ ଯୋଗେ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ କଳ କଳ
ଢବଢବ ଶବ୍ଦ—4. Loud gurgling sound inside the abdomen due to indigestion and wind.
(ଯଥା—କାଲି ରାତିରେ ଖିରପିଠା ଖାଇ ଆଜି ସକାଳୁ ତା ପେଟ ଢୁ ଢୁ ହେଉଅଛି ।)
୫ । ଢୁ ଢୁ (ଦେଖ)—5. Ḍu ḍu (See)

ଢୁଢୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପାହାଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଗଲରୁ ବାହାରିଥିବା
Ḍhuḍhuā ଛୋଟ ନାଳ ବା ଜୋଡ଼—A small stream rising from a hill or jungle.

ଢୁଢୁଆ କେଲା—ଦେ. ବି—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରୁ ଏ ଦେଶକୁ ସମୟେ ସମୟେ
Ḍhuḍhuā kelā ଆସିବା ଏକଜାତୀୟ ତେଲଙ୍ଗା କେଲା—
A class of wandering gipsies hailing from the Telugu country.
[ଦ୍ର—ଏ ଜାତିର କେଲୁଣୀମାନେ ଢଢା ଭୁଟନ୍ତି । ତାଳପତ୍ରରେ ଝୁମୁକା ଓ ଖେଳନା ବୁଣି ଦିଅନ୍ତି ଓ ଭିକ ମାଗନ୍ତି ।]

ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ପାଳୁଆ ବାଇଗଣ; ନଇକୂଳ ପଠୁରେ
Ḍhuḍhuā bāigaṇa ହେବା ବଡ଼ ବା ଗୋଲ, ପାଣିଚିଆ ବାଇଗଣ—A kind of brinjal grown on silted river-side land. (specially that grown in the bank of the Mahanadi river in Banki Estate in the District of Cuttack.)

ଋଣ, ବଣ, ଛଣ,
ବାଙ୍କିରଜା ଥାଇ ବୋଇଲେ ମୋ ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ । ଢଗ ।
[ଦ୍ର—ଖମ୍ଭଡ଼ା ରାଜ୍ୟର ଋଣ ନଈର ମାଛରୁ ଓ ଜଙ୍ଗଲଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ଓ ଛଣ ବା ତଣ୍ଡିରୁ ଖମ୍ଭଡ଼ା ରାଜାଙ୍କର ଯାହା ଆୟ ହୁଏ, ବାଙ୍କି ରଜାଙ୍କର ଢୁଢୁଆ ବାଇଗଣ ଫଳିବା ପଠୁ ଜମିର ଖଜଣାରୁ ତହିଁ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଆୟ ହୁଏ, ଏହି ବିଷୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏହି ଢଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଢୁଢୁ ବରଷା—ଦେ. ବି—ଦୁମୁକାଣି ବରଷା; ମୁଷଳଧାରାରେ ବର୍ଷା—
Ḍhuḍhu barashā A very heavy downpour.
ঘোরবৃষ্টি, বড়পসলা, धारासारा, मूसलधार बरसना

ଢୁଣିନାଗ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଭମ୍ପସାପ—
Ḍhuṇināg A sort of cobra.

ଢୁଣ୍ଡବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ତୁଲ. ହି. ଢୁଁଢନା) ଖୋଜିବା—
Ḍhuṇḍbā To search after.
(ଢୁଁଢ଼ିବା, ଢୁଣ୍ଢିବା, ଢଣ୍ଡିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଣ୍ଡୁଣ୍—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଅନୁଚ୍ଚ ଟିଂ ଟିଂ ଶବ୍ଦ—
Ḍhuṇḍuṇ Low tinkling sound.
(ଢୁଣୁ ଣୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଣ୍ଡୁପନ୍ଥନାନା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ନାନା ଫଡ଼ନବିସ (ଦେଖ)
Ḍhuṇḍupanthanānā Nānā phardnabisa (See)

ଢୁଣ୍ଢରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଢୁଣ୍ଢୁ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ)—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ;
Ḍhuṇḍurā ଖୋଜାଖୋଜି; ଧୁଣ୍ଡିବା—1. Searching.
ଢୁଣ୍ଢା, ଢୁଁଢା

ଢୁଣ୍ଢ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା; ଖୋଜିବା—
Ḍhuṇḍha (root) To search after; to seek for.

ଢୁଣ୍ଢା—ସଂ. ବି—(ନାମ) ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ଭଉଣୀ—Name of the
Ḍhuṇḍhā sister of Hiraṇya Kasipu.
[ଦ୍ର—ଏ ଶିବଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲା ଯେ, ଅଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ି ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ ମାରି ପକାଇବା ପାଇଁ ନାନା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଉପାୟ କରି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ନିଷ୍ଫଳ ହେବାରୁ ଢୁଣ୍ଢାକୁ ଡାକିଲା । ଢୁଣ୍ଢା ପ୍ରହ୍ଲାଦକୁ କୋଡ଼ରେ ବସାଇ ନିଆଁ ଭିତରେ ଯାଇ ବସିଲା । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦୟାରୁ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ପୋଡ଼ିଗଲା ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଢୁଣ୍ଢା ଭସ୍ମ ହୋଇଗଲା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ଢୁଣ୍ଢି—ସଂ. ବି—ଗଣେଶଙ୍କର ଏକ ନାମ—
Ḍhuṇḍhi — One of the names of Gaṇeśa.

ଢୁଣ୍ଢିରାଜଗଣେଶ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଢୁଣ୍ଢି=ଗଣେଶ)—
Ḍhuṇḍhirājagaṇeśa — କାଶୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଗଣେଶ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନାମ—Name of an idol of Ganesh at Benares.

ଢୁମୁଢୁମୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ḍhumuḍhumu — ଢୋଲ ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଅନୁଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
(ଢୁମ୍ ଢୁମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) — Low sound of drum.
ढुम् ढुम् — [ଦ୍ର—ଢମଢମଠାରୁ ଅନୁଚ୍ଚ ।]
डिमडिम

ଢୁମ୍ପା—ଦେ. ବି (ଏ ବାଦ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଢୁମ୍ ଢୁମ୍ ଶବ୍ଦ ଅନୁକରଣ)—
Ḍhumpā — ୧ । ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଇ ଗଛର କାଣ୍ଡ ବା ସିଆଳି ଲଟାର ଖୋଲରେ ନିର୍ମିତ ଏକପ୍ରକାର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟ—1. A kind of long double mouthed drum made from the hollow bark of 'Mai' (Odina wodier) tree or 'Siāli' creeper.

[ଦ୍ର—ମଇ ଗଛର ଗୋଟିଏ ୭ ହାତ ଲମ୍ବର ସଳଖ ଗଣ୍ଡିକୁ କାଟି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିଲେ କେତେ ଦିନ ପରେ ତାହାର ବକଳଟି କାଠରୁ ଶ୍ଲଥ ହୋଇ ଛାଡ଼ିଯାଏ ଓ ବକଳରୁ କାଠକୁ ଖସାଇଲେ କେବଳ ଫମ୍ପା ବକଳ ରହେ । ସେହି ଫମ୍ପା ବକଳକୁ ଶୁଖାଇ ଗଡ଼ଜାତର ଲୋକେ ତାହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କରନ୍ତି । ବାଦକମାନେ ଉକ୍ତ ଲମ୍ବ ବାଦ୍ୟର ବିପରୀତ ପାଖରେ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ବସି ଘାଗୁଡ଼ିଲଗା କାଠି ବା ଡାଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ଉକ୍ତ ଗୋଲ ଫମ୍ପା ବକଳର ଦେହରେ ତାଳ ଅନୁସାରେ ଆଘାତ କରି ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି । ଏହାକୁ ଢୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବୋଲିଯାଏ—ଏହାର ଗୋଲେଇ ୩।୪ ଫୁଟ ଓ ଲମ୍ବ ୧୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ ଜାଠ ପରି ।]

୨ । ଢୁମ୍ପା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ବୋଲାଯିବା ଗୀତ—
2. Songs sang in accompaniment of 'Ḍhumpā drum.

[ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ଢୁମ୍ପା ଗୀତ ୨୪ (ଷୋଳ ଢୁମ୍ପା ଓ ଆଠ ଫୁଲ ଢୁମ୍ପା) ପଣ୍ଡିତ ଗୁଲମଣି ଦାଶଙ୍କ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ୪ର୍ଥ ଭାଗ ୨୯୨।୨୯୩।୨୯୪ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆ ହୋଇଅଛି ।]

ଢୁମ୍ପା ଗୀତ—ଦେ. ବି—ଢୁମ୍ପା ୨ (ଦେଖ)
Ḍhumpā gita — Ḍhumpā 2 (See).
(ଢୁମ୍ପା ସଙ୍ଗୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଅଠଗଡ଼ରୁ ଉଦ୍ଭାବିତ ଓ କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି ।]

ଢୁମ୍ପାରାଷ୍ଟ୍ର—ଦେ. ବି—କନ୍ଦମୂଳଜାତୀୟ ଲତାବିଶେଷ—
Ḍhumpā rashṭra — A kind of creeper with sweet bulbous roots.

ଢୁରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ର ଟେପେଇ—
Ḍhuri — A triangular prop for the front end of a cart.

ଢୁଳ—ଦେ. ବି.(ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ=ଚଳନ)—ନିଦ୍ରାବେଶଜନିତ ଚଳିବା; ଢୁମାଇବା—Dozing.
Ḍhuḷa
ঢল; झपकी, झूम

ଢୁଳା—ଦେ. ବି—ଢୁଳ (ଦେଖ)
Ḍhuḷā — Ḍhuḷa (See).
ढुला — ବିଣ—୧ । ସର୍ବଦା ଢୁଳାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
झुमाउ — 1. Given to dozing; drowsy.
୨ । ଢୁଳୁଢୁଳୁ (ଦେଖ)
2. Ḍhuḷu-ḍhuḷu (See)

ଢୁଳାଇ—ଦେ. ବି—ଢୋଳାଇ (ଦେଖ)
Ḍhulāi — Ḍhoḷāi (See)
(ଢୁଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି· (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଇତସ୍ତତଃ ଚଳିବା; ନିଦ୍ରାରେ ଘାରି ହେବା—
Ḍhuḷā(ḷe)ibā
ঢুলা; ঢোলা — To drowse; to doze.
झूमना, झपकी लेना — ଢୁଳାଇଲା ପରି କାମ ଅନଳ ଲାଗିଲୁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ· ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢୁଳା ରୋଗ—ଦେ. ବି—ଢୁମା ରୋଗ—
Ḍhuḷā roga — Sleeping sickness.
কুম্ভকর্ণে রোগ — ऊँघा रोग

ଢୁଳୁଢୁଳୁ—ଦେ. ବି—ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ ହେବାରୁ ଚଳିବା—
Ḍhuḷu-ḍhuḷu — Dozing.
ঢুলুঢুলু — ବିଣ—୧ । ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ—1. Sleepy; drowsy.
ढुलन — ୨ । ନିଦ୍ରାକୃଷ୍ଟ; ନିଦ୍ରାରେ ଘାରି ହେବା; ଢୁଳାଉଥିବା—2. Dozing; drowsing.
ଢୁଳ ଢୁଳ, ଢୁଳା ଢୁଳା } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ଢୁଳୁଢୁଳୁ ଆଖି ।)

ଢୁସ୍—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଢୁସୁ (ଦେଖ)
Ḍhus — Ḍhusu (See)
(ଢୁସ୍ ଢୁସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୁସାଫଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମଏଣ (ଦେଖ)
Ḍhusā-phaḷa — Maeṇa (See)

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ତ୍ର	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ଢୁସା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଧ୍ୱଂସ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା)—
Ḍhusā ୧ । ମୁଣ୍ଡ ଖପୁରି ଉପରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ମୂଠା କରି ମାରିବା ଆଘାତ; ଠଣା—1. A hit on the head with the knuckles or back of the fist.
ढुसा
ढुसा
(ଢୁସି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୂଠା କରାଯାଇଥିବା କରତଳଦ୍ୱାରା ଭୁଷିବା ଆଘାତ—
2. A butting stroke with the fisted palm.
୩ । କୁସ୍ତିର ଗୋଟିଏ ପେଚ—
3. A trick in wrestling.
[ଦ୍ର—ଏ ପେଚରେ ଉପରେ ଥିବା ପହଲୱାନ ତଳେ ଥିବା ପହଲୱାନର ବେକରେ ହାତ ମାରି ତାହାକୁ ଚିତ କରେ ।]
(ଢୁସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ଥୂଳକାୟ—Fat.

ଢୁସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧ୍ୱଂସ୍ ଧାତୁ. ହିଂସା କରିବା)
Ḍhusā(se)ibā ୧ । ଢୁସିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
ढुसाना 1. The causative form of Ḍhusibā.
टकराना, ठाँसवाना ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସବଳରେ ଆଘାତ କରାଇବା—
2 To cause to hit hard; to cause to ram or butt.
୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଜୋରରେ ବାଜାଇବା—3. To cause to collide.
ସେ ଅସାଢରେ ଦୁଃଶାସନ ଢୁସୁ ହୋଇ
ପଡ଼ିଲା ରଥଦଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡକୁ ଢୁସାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।

ଢୁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋରରେ ଆଘାତ କରିବା—
Ḍhusibā To strike or hit hard; to ram.
ढुसाना ହାର ପରି ମଣି ମୁଁ ଅଜୁଆରେ ଗଲି
ठाँसना ପଥର କାନ୍ଥ ଅବା ରହୁଁ ଢୁସି ହେଲି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ଢୁସି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଲିବା ସମୟରେ ଅଗ୍ରସ୍ଥିତ ବାଧାଦ୍ୱାରା
Ḍhusi hebā ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—To meet with an obstruction in front while walking.
ଫିଟିବା ଦୁଆରମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ
ନ ଫିଟିବା ଦାରମାନଙ୍କେ ଢୁସି ହେଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଢୁସୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Ḍhusu ୧ । ଭୁସ୍; ହଠାତ୍ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଯିବା ଶବ୍ଦ—
भुस 1. Heavy sound of sudden fall.
ठस् ୨ । ଢୁସ୍ ଶବ୍ଦ କରି—
(ଢୁସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Producing a thudding sound.
ସେ ଅସାଢରେ ଦୁଃଶାସନ ଢୁସୁ ହୋଇ
ପଡ଼ିଲା ରଥଦଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡକୁ ଢୁସାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, କର୍ଣ୍ଣ ।

ଢେଉ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ୱପ୍ନ=ଭୁଜ କମ୍ପ ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ଆଘାତ
Ḍheu ବେଳେ ଢୁ ଢୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିବାରୁ)—ଲହଡ଼ି; ଜଳତରଙ୍ଗ; ଊର୍ମି—Wave.
ढेउ **लहर**
लहर, ढेउ

ଢେଁକ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରଙ୍କା; ଗଛ ମାଡ଼ିବା
Ḍheṅkrā ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଝିଟା—Frame work or trellis put on the ground to make creepers creep up.
ଢେଂକ୍ରା } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢେଁକ୍ରା }

ଢେଁକ୍‌ଲିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । (ଭୁଲ. ଏହି
Ḍheṅk-libā ଅର୍ଥରେ ଢକେଲ୍‌ନା)—ପେଲି ଦେବା—
1. To push off.
୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଢୋକ ଦେବା; ଗିଳି ଦେବା—
2. To swallow up; to gulp down.

ଢେଁକାର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଢେକ୍କାର; ହାକୁଟି—
Ḍheṅkāra Belching.
(ଢେଂକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଁଚ୍ଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଲ. ହି. ଢେଁକଲୀ=ଟେଣ୍ଡା)—
Ḍheṅchā ସାନ ଟେଣ୍ଡା—A small contrivance for lifting water.
(ଢେଂଚ୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ବେଶୀ ଗହୀରରୁ ପାଣିକୁ ବଡ଼ ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଉଠାଇ ଗୋଟିଏ ଖାଲରେ ପହିଲେ ଜମା କରି ସେଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଗୋଟିଏ ଢେ ଶୁଦ୍ଧାରା ତାହା କିଆରିକୁ ବୁହାଇବାକୁ ହୁଏ ।]

ଢେକାର—ଦେ. ବି—ଢକାର (ଦେଖ)
Ḍhekāra Ḍhakāra (See)
(ଢେକର; ଢେକୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେକା—ଦେ. ବି—୧ । ଢାକ୍କା—
Ḍhekā 1. Dacca (in east Bengal).
ଢେକ୍କା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବହୁଦୂରସ୍ଥ ଦେଶ—
ଢେକ୍କା } 2. Any distant country; far off or distant country.
(ଯଥା—ଲୋକେ ବାନ୍ଧ ପର୍ବତ ପର୍ବତ ଢେକାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ।)
୩ । (ସଂ. ଢକ୍କା) ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ଢକ୍କା—3 Drum.
୪ । ଢିକା (ଦେଖ) – 4. Ḍhikā (See)

ଢେଙ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଢିଙ୍କି (ଦେଖ)
Ḍheki Ḍhiṅki (See)

ଢେଗ—ଗ୍ରା. ବି—ଢଗ (ଦେଖ)
Ḍhega Ḍhaga (See)

ଢେଗା—ଦେ. ବିଣ—ବର୍ତ୍ତୁଳ ଓ ବଡ଼; ଉମ୍ପାକୃତି—
Ḍhegā Egg-shaped; oval and protruding.
ଡେବରା (ଯଥା—ଢେଗା ଆଖି ।)
(ଢେଗାଢେଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—ଟାଗା—Single stitch.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାଟି ଖେଳରେ ସାନ କଉଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମରାଯିବା ବଡ଼ କଉଡ଼ି—Big cowrie which is aimed at the row of small cowries in a Pati game.

[illegible]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁକି' ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଢେଗାଆଖି—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଉନ୍ନ୍ୟାକୃତ ଚକ୍ଷୁ—
Ḍhegāākhi — Oval and protruding eyes.
ডেবরাচোখ

ଢେଗାଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ବଡ଼ ବଡ଼ ଚକ୍ଷୁ ଯାହାର ଥାଏ—
Ḍhegā ākhiā — Having oval and protruding eyes.
(ଢେଗା ଆଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢେଗାଫଳ—ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଡାକାର ବର୍ତ୍ତୁଳ ଫଳବିଶେଷ; ଲେଖନ କୋଳି—A kind of egg-shaped fruit.
Ḍhegāphaḷa

ଢେଗା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦୂର ଛାଡ଼ିଆ କରି ଠାକା ମାରି ସିଲେଇ କରିବା—To make single and distant stitches.
Ḍhegā māribā
টাঁকামারা
টাঁকাভরনা
(ଢେଗା ଗଳାଇବା; ଢେଗା ଗଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଙ୍କଣ—ଦେ. ବି—୧ । ଢଙ୍କଣ (ଦେଖ)
Ḍheṅkaṇa — 1. Ḍhaṅkaṇa (See)
୨ । ଲମ୍ବ ବେଣ୍ଟଯୁକ୍ତ ବର୍ଚ୍ଛା—
2. Long handled lance.

ଢେଙ୍କଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢେକା—
Ḍheṅkaḷā — Brick bats; cluds of earth for flinging.

ଢେଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ଢେକା (ଦେଖ)
Ḍheṅkā — 1. Ḍhekā (See)
ଢେଂକା } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ଢିରା (ଦେଖ)
ଢେଁକା } — 2. Ḍhirā (See)
୩ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଢେଙ୍କାନାଳ ରାଜ୍ୟରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ରଣପ୍ରିୟ ଶବର ରାଜା—3. Name of a king of the Sabara caste who ruled over the Dhenkanal State of Orissa in anceint times.

କପିଳାସ ଶୈଳ ନିବାସୀ ଶବର
ରଣରଙ୍ଗୀ ଢେଙ୍କା ଯା ବଂଶଶେଖର । ରାଧାନାଥ- ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ତାଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ଖାଳଆ ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ଥିଲା । ଶ୍ରୀଧର ଭଞ୍ଜ ନାମକ ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ତାଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ତାହା ନାମରେ ରାଜ୍ୟର ନାମ ଢେଙ୍କାନାଳ ଦେଲେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠେକା—Turban.

ଢେଙ୍କାନାଳ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟ—Name of one of the bigger Orissa States.
Ḍheṅkānāḷa
ଢେଂକାନାଳ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଢେଁକାନାଳ }

ଢେଙ୍କାଶ୍ରାବଣ—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରଶ୍ରାବଣ; ଯେଉଁ ଶ୍ରାବଣମାସରେ ଢିଙ୍କି କୁଟିଲା ପରି ଅନବରତ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ—
Ḍheṅkāśrābaṇa
(ଢେକାଶ୍ରାବଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Month of Śrābaṇa in which it rains incessantly.

ଅଲକ୍ଷରେ ଢେଙ୍କାଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ରବ ଚଉଶିକନ
ଅଶ୍ୱିନ ମାସରେ ଗହଳା ଗହଳ, କାର୍ତ୍ତିକରେ ପାଇବୁ ଧନ ।
କୃଷିବଚନ ।

ଢେଙ୍କି—ଦେ. ବି—ଢିଙ୍କି (ଦେଖ)
Ḍheṅki — Ḍhiṅki (See)
(ଢେଂକି, ଢେଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢେଙ୍କିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଲିରେ ଢିଙ୍କି ପରି ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ପୋତି ଆଖି ଆଡ଼କୁ ବାଲି ଛୁଆଁଡ଼ିବା—
Ḍheṅkiā
1. A mode of sprinkling sands towards the eyes of a person by means of a contrivance of a twig resembling a ḍhenki.
୨ । ପୂର୍ବେ ଅବଧାନମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—2 A kind of punishment given in the village schools in old days.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଡାହାଣ ଅଣ୍ଟୁକୁ ଭୂଇଁରେ ମାଡ଼ିବସି ବାଆଁ ଗୋଡ଼ର ତଳପାରେ ବସି ବାଆଁ ଗୋଡ଼ ଓ ଜଙ୍ଘ ସନ୍ଧିରେ ବାଆଁ ହାତ ପୂରାଇ ବାଆଁ ହାତଦ୍ୱାରା ନିଜର ନାକକୁ ଧରି ଡାହାଣ ହାତରେ ନିଜର ବାଳ ଧରି ମୁହଁକୁ ଭୂଇଁରେ ଲଗାଇବାକୁ ହୁଏ ।]

ଢେଙ୍କିବୁନ୍ଧିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଯେଉଁ ଗଛର ମୂଳ ପାଖ ବା ଗଣ୍ଡି ଢିଙ୍କି ପରି ମୋଟ (ପ୍ରାୟ ୧ ଫୁଟ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ)—(a tree) Having the trunk at the foot about one foot in diameter.
Ḍheṅkibuṅdhiā

ଢେଙ୍କୁଣ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢଙ୍କୁଣ (ଦେଖ)
Ḍheṅkuṇa — Ḍhaṅkuṇa (See).

ଢେଙ୍କୁଣିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢଙ୍କୁଣିଆ (ଦେଖ)
Ḍheṅkuṇiā — Ḍhaṅkuṇiā (See).
[ଦ୍ର—୧୮୯୯ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେନ୍ଦୁଝରରେ ଢେଙ୍କୁଣିଆ ପାଇକ ନାମରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଜାଗିରିଆ ପାଇକ ଥିଲେ ।]

ଢେଙ୍କୁଲି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛାଟିକଣି—
Ḍheṅkuli — A sling.

ଢେଙ୍ଗରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ବଗଡ଼ା; ମୋଟା—Coarse.
Ḍheṅgarā
(ଯଥା—ଢେଙ୍ଗରା ଭାତ; ଢେଙ୍ଗରା ଚାଉଳ ।)

ଢେଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ—ଡେଙ୍ଗା—
Ḍheṅgā — Tall

ଢେଣ କୋଇଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଢେଣୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍheṇa koilā (etc) — Ḍheṇu etc (See).

ଽ	ଈ	ଊ	ୠ,ୡ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	●	ନ୍ତୁ

ଢେଣୁ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ (ସଂ. ଧନୁ)—ପୁରୀ ସାଇଯାତରେ ବାହାରିବା
Ḍheṇu ନାଗାମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଧନୁ—
Bow tied to the back of 'Nāgās in the 'Sāijāta of Puri town.

ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—ବ—ଗଡ଼ଜାତରେ ଗ୍ରାମ ଦେବତା ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ନିକଟରେ ବାଜିବା ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
A sort of musical instrument struck before "Village Goddess in the Orissa States.

[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ଗଡ଼ଜାତରେ ଅଶ୍ୱିନ ମାସ ଷୋଳ ପୂଜା ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କରଣ ଭଳି ଅଭିଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଯିବାବେଳେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଳସ ପୋଖରୀକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି । ସଙ୍ଗରେ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଘରେ ଜୁଣ୍ଡ ହୋଇ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ସ୍ୱାର୍ଥକ ଗମକ ନାମରେ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ଝିଲ୍ଲି ଘୋଡ଼ାଇ ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଣଯୁକ୍ତ ଧନୁ ରଖି ତାକୁ ଟାଣି ଏକପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏଭଳି ବାଦ୍ୟକୁ କୋଇଲା କହନ୍ତି । ଏହି ଯାତ୍ରା "ଅଶ୍ୱିନ ମଙ୍ଗଳା" ଯାତ୍ରା ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

ଢେଣୁଅାଁ—ଦେ. ବ—ଡେଣୁଆଁ (ଦେଖ)
Ḍheṇuñāñ Ḍeṇuāñ (See).

ଢେଣୁକ—ଦେ. ବ—ଧନୁ—
Ḍheṇuka Bow.

ଢେଣୁ କୋଇଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—
Ḍheṇu koilā (etc) ଢେଣୁ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Ḍheṇu (etc) (See).

ଢେଣୁ ଗୀତ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଢେଣୁ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ବୋଲାଯିବା
Ḍheṇu gita ଗୀତ—The songs sung in accompaniment of the Dheṇu music.

ଢେଣ୍ଡ୍ରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଡେଙ୍ଗୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍheṇḍrā etc. Ḍeṅgurā etc (See)
ঢেংড়রা, ढिंढोरा

ଢେଣ୍ଡୁରା ଇତ୍ୟାଦି—ଡେଙ୍ଗୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ḍheṇḍurā etc. Ḍeṅgurā etc. (See)

ଢେଁପ୍‌ଲିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଢେଁକ୍‌ଲିବା (ଦେଖ)
Ḍheñplibā Ḍheṅklibā (See)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗଡ଼ଜାତରେ ସବାରି କାନ୍ଧିଆ ବେହେରାଙ୍କ ଡାକବିଶେଷ—One of the words uttered by Palki bearers in the Orissa States.
(ଯଥା—ଢେଁପ୍‌ଲିବା, ଢିପେଇଥିବା ।)

ଢେପ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ଢିପ; ଉଚ୍ଚ (ଭୂମି)—
Ḍhepa High (land)
ବ—ଉଚ୍ଚ ଭୂମି—High land.

ଢେପା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଢିପା—
Ḍhepā 1. High.
টিপা ୨ । ଢେଙ୍ଗା—2. Tall.

ଗାଇ କରିବ ଗୁରୁଡ଼ ଗାରଢ଼, ବଳଦ କରିବ ଢେପା
ଅଖି ବଳରୁ ମାଣେ ନ କରିବ, ପାଏ କରିଥିବ କପା । କୃଷିବଚନ ।

ଢେବା—ଦେ. ବଣ—ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍhebā Ḍimbā (See)

ଢେବା ଗେବା—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଉଅଠଅ କରି; ବଣ୍ଡୀ ବା ଅସୁନ୍ଦର ଭାବରେ—1. Unelegantly.
Ḍhebā gebā
(ଯଥା—ସେ ଢେବା ଗେବା କରି କାମ କରୁଛି ।)
अड़बड़ ୨ । ଢେବା ଗେବା; ଖାବୁ ଖାବୁରିଆ; ଅସମାନ ଭାବରେ—2. Unevenly.

ତେଲ ଲଗାଇବ ଢେବା ଗେବା,
ଖଡ଼ ଖାଇବାକୁ ଅଗା
ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବ,
ମାଡ଼ ବସିଥିବ ଜାଗା । ପ୍ରବଚନ ।

ଢେବା ଢେବା—ଦେ ବଣ—ଡିମ୍ବା ଡିମ୍ବା (ଦେଖ)
Ḍhebā ḍhebā Ḍimbā ḍimbā (See)

ଢେମଣ—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ସଂ. ଧମନୀ=ଛନ୍ଦଖାଇ; ହିଣ୍ଡିବିଳାସିନୀ)—
Ḍhemaṇa ୧ । ଉପପତି—1. A gallant; paramour.
(ଢେମଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଜାରଜ—2. Bastard; illegitimate.
୩ । ଅଲଜ୍ଜୁକ—3. A shameless person.
୪ । କୁଚରିତ୍ର ବା ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A lewd lecher.

ଢେମଣା—ଦେ. ବ—୧ । ଢେମଣ (ଦେଖ)
Ḍhemaṇā 1. Ḍhemaṇa (See)
୨ । ଢମଣା (ଦେଖ)—2. Ḍhamaṇā (See)

ଢେମଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ଧମନୀ=ହିଣ୍ଡିବିଳାସିନୀ)—
Ḍhemṇi ୧ । ଉପପତ୍ନୀ; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—1. Mistress; kept woman; concubine.
ঢেমনী
उढरी ୨ । ବେଶ୍ୟା—2. Prostitute.
୩ । କୁଳଟା; ନଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. Adulteress.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାଳି—4. A term of rebuke.
୫ । ମାଈ ଢେମଣା ସାପ—
5. A female 'Ḍhemaṇā' serpent.

ଢେମା—ଦେ. ବ—ଢିମା (ଦେଖ)
Ḍhemā Ḍhimā (See)

ଢେର—ଦେ. ବଣ—(ସଂ. ଭୂରି)—୧ । ଯଥେଷ୍ଟ—
Ḍhera 1. Abundant; sufficient.
ঢের ଯେ ସବୁ କଥା ଲେଖିବାକୁ ଗଲେ ଢେର କାଗଜ,
ढेर କଲମ, ଢେର ସମୟ ଆବଶ୍ୟକ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ସାଧାରଣ ସେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ୱଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ୱଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

୨ । ଢେର; ବହୁତ; ଅତ୍ୟଧିକ; ଅନେକ—
2. Too much; exececessive; too many.

ବି.—ଅତ୍ୟଧିକ—Exeсess; plenty.

ଢେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଏକପ୍ରକାର ପାଣିଛୁଆଁ ତନ୍ତି
Ḍherā ଜାତି—1. A class of touchable weaver.

୨ । (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ସୂତା କାଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ତାକୁଡ଼ି—2. A kind of spindle for spinning thread.

ପ୍ରାଦେ. (ସାଜପୁର) ବି.—ଘର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ପୂଜାବିଶେଷ—
[ଦ୍ର—ଖ୍ରିଦ୍ର ମାସରେ ଥରେ ମଙ୍ଗଳବାର ବା ଶନିବାର ଢେରାମଣ୍ଡା କରି ପ୍ରତି ଘରେ କଳସ ବସାଇ ଘର ମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ, ଏବଂ ଗୋରୁଗୁଣ୍ଡ ମୂଲେ, ଦାଣ୍ଡରେ ଢେରାପଣା ଛାଲ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ଛକ, ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ସେହି ଢେରାମଣ୍ଡାକୁ ଗ୍ରାମର ୨।୪ ଜଣ ବୁଢ଼ୀ ରଖି ଦେଇ ଆସନ୍ତି । ସେହି ଦିନ ରାତିରେ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କମଳଭୁଞ୍ଜା କରନ୍ତି ।]

ଢେଲ୍—ପ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ଦଲ)—ଢେଲା; ଟେକା;
Ḍhel ଲୋଷ୍ଟ୍ର—Clod of earth for flinging.

ଢେଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଦଳ, ଜଲ)—ଲୋଷ୍ଟ୍ର; ବଡ଼ ଟେକା—
Ḍhelā Big clod of earth used for pelting.
ঢেলা ଦେ. ବଣ.—ଢେଗା (ଦେଖ)
ढेला Ḍhegā (See)

ଢେଲା ଆଖିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.—ଢେଗା ଆଖିଆ (ଦେଖ)
Ḍhelā ākhiā Ḍhegā ākhiā (See)
(ଢେଲାଆଖିଐ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଢୋ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—ଢୋ ଢା (ଦେଖ)
Ḍho Ḍho ḍhā (See)

ଢୋଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) କ୍ରି. (ଭୁଲ. ହି. ଢୋନା=ବୋହି
Ḍhoibā ନେଇ ପଳାଇବା)—(ସମ୍ପତ୍ତି) ଉଡ଼ାଇ ନଷ୍ଟ କରିବା—
To squander.

ଢୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୋକ; କିମ୍ବା ଢୌକ=ଗତି)—୧ । ଯେତିକି
Ḍhoka ପରିମିତ ଜଳ ଏକାଥରକେ ଗଳାଧଃକରଣ କରି ଯାଇ
ঢোক ପାରେ; ଏକ କବଳ ପରିମିତ ଜଳ—
घूंट 1. A gulp of water; a draught.

ଢୋକୁଟିଏ ବିନା ହୃଦ ମୋ ସାର ଯାଉଛି ଦୃଢ଼ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋପରଦମ୍, ଚ. ଗୀତ ।

୨ । ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—2. Eating.

୩ । ଜୀବିକା—3. Livelihood; sustenance.

(ଯଥା—ଗୁରୁର ଖଣ୍ଡି ଗଲା ଦିନ୍ ଆଉ ଆମର ଢୋକ ଚଳିବାକୁ ନାହିଁ ।)

[ଦ୍ର—ଢୋକେ ପି, ଦଣ୍ଡେ ଖା—ନ୍ୟାୟ ।
ଭୃପସ୍ତ ଭ ଭପଦରୁ ଖଲାସ ହୋଇ ପରେ ଏ ଅବସ୍ଥା ହେବ ତାହିଁ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖିବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଢୋକେ ପାଣି ପିଇ ଦେଲେ ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ ଶୋଷ ମରିଯିବ । ତାପ୍ ତା ପରେ ବିପଦ ତୃଷା ଜନ୍ମିବ ହେବ ଏଥିର ଉପାୟ ନ ଭାବିବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ଉଲ୍ଲେଖ ଦିଆଯାଏ ।]

ଢୋକ ଚଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା—
Ḍhoka chaḷā(le)ibā To carry on one's livelihood.

ଢୋକ ଚଳିବା—ଦେ. ବି.—ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ହେବା—
Ḍhoka chaḷibā Maintenance.

ଢୋକ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ମୁମୂର୍ଷୁ ବ୍ୟକ୍ତି) ଖାଇବା ବନ୍ଦ କରିବା—
Ḍhoka chhāṛḍibā ଆହାର ଛାଡ଼ିବା—To give up
আহার ছাড়া taking any food (said of a
अधार छोड़ना dying man.)
(ଢୋକ ଛାଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୋକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଢୋକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Ḍhokā (ke)ibā 1. The causative form of Ḍhokibā.
ঢেকান ୨ । ଢୋକିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—2. To cause
दुकवाना another to gulp or swallow.

୩ । (ଭିତରକୁ ଣିଜନ୍ତ) ପ୍ରବେଶ କରାଇବା—
3. To thrust; to cause to enter.

୪ । ମୁମୂର୍ଷୁ ହୋଇ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
4. To pant feebly just before dying.

ଢୋକାଏ—ଦେ. ବଣ. ଓ ବି.—ଏକ ଢୋକ ମାତ୍ର—
Ḍhokāe One sip only (of)
এক ঢোক
(ଢୋକେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଢୋକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ତୋକ; ସଂ. ଢୌକ ଧାତୁ=ଗତି)—
Ḍhokibā ୧ । ଗିଳିବା—1. To gulp down.
ঢোকা ୨ । ଗଳାଧଃକରଣ କରିବା—
ढोकान ढोकना 2. To swallow.

୩ । ପିଇବା—3. To drink.

ଢୋକୁଥିବ ତା ପଛକୁ, ଅଧରରୁ ମଧୁ ଦ୍ରବ ଢୋକିବା ବବେକ ଲବ
ଜୋହିଲ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଢୋଡ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି.—ଗଛର କୋରଡ଼—
Ḍhodra The hollow inside the trunk of a tree.

ବଣ.—ଫୋପ୍ପା (ଗଛ)—Hollow (tree)

ଢୋଢା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ.—୧ । ଠୋ ଠା ଶବ୍ଦ; ବାଣ ଓ
Ḍhoḍhā ବନ୍ଧୁକ ଆଦି ଫୁଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—1. The
loud report of fire work or gun.

୧	ଢ	ଊ	ର,ହ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୨	ଛ	ଊ	ହୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ତ୍ୱ

୨ । ଦୁଇଟି କଠିନ ବସ୍ତୁର ପରସ୍ପର ବାଡ଼େଇ ହେବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—2. The loud sound of two hard things striking against each other.

ଢୋଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଢୁଳ—
Dhola 1. Dozing; drowsiness.
ଢୁଲ ୨ । ନିଦ୍ରାଳୁତା—2. Sleepiness.
ଝପକୀ
ବସି ଥିଲେ ଉଜାଗରେ, ରଜନୀ ଅନ୍ତ ପହରେ,
ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଆସିଲା ଢୋଲ, ଏମନ୍ତ ବେଳ ଯେ । ଭକ୍ତ ପ୍ରବନ୍ଧବଳୀ ।

ଢୋଲ—ସଂ. ବି.—ଦୁଇ ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥିବା କାଠର ଲମ୍ବ ବାଦ୍ୟ— Drum
Dhola
ହାଣ୍ଡି ଗାଏ କଉଡ଼ି ଢୋଲ ଗାଏ ମାଡ଼ । ପ୍ରବଚନ ।
[ଦ୍ର—ଘରେ ମୂଷା ପୂରେଇ ଢୋଲ ସେଇଁବା ନ୍ୟାୟ—ଅର୍ଥାତ୍ ଅନନ୍ତକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଘର ଭିତରେ ରଖି ବାହାରକୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଯିବା ଆସିବା ବନ୍ଦ କରିବା ନ୍ୟାୟ ନିଷ୍ଫଳ ପରିଶ୍ରମ । ଢୋଲର ଏକ ପାଖକୁ ବାଆଁ ହାତଦ୍ୱାରା ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଡାହାଣ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ କାଠି ଧରି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ । ସେହି କାଠିକୁ ଖେପ ବା ଖେପକାଠି ବୋଲାଯାଏ ।]

ଦେ. ବି.—୧ । (ଢୋଲ ଆକାରରୁ) ପେଟ—1. Belly.
୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା—
2 A dug-out or drum-like canoe.
୩ । ବୟା—3. A buoy.
୪ । ଢୋଲ ଆକାରର ଲୁହା ବା କାଠର ଫମ୍ପା ଭାସମାନ ନଳ ଦ୍ୱୟ ଯାହା ନୌକାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—
4. Two hollow iron cylinders joined together and used as a dug-out.
୫ । ଭସା ପୋଲ ଯେଉଁ ଫମ୍ପା ଲୁହା କମ୍ବା ଉପରେ ଭାସେ—
5. Cylindrical hollow iron tubes on which floating bridges are supported.
ବିଣ—ଫମ୍ପା—Hollow.

ଢୋଲକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଢୋଲ) —ଛୋଟ ଢୋଲ—
Dholaki Small drum.
ଢୋলক, ঢোলকী [ଦ୍ର— ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲିବା ବେଳେ ଏହା ତାଳ
ढोलक, ढोलकी ଦେବା ପାଇଁ ବାଦିତ ହୁଏ; ଏହାର ଦୁଇମୁହଁକୁ
ଢୋଲକ } ଅନ୍ୟରୂପ ଦୁଇହାତଦ୍ୱାରା ବଜାଯାଏ ।]
ଢୋଲ୍କି }

ଢୋଲ ଢୋଲନା—ଦେ. ବି—ମରହଟ୍ଟାଙ୍କ ବିବାହ ଉପଲକ୍ଷରେ ବର-
Dhola dholanā କନ୍ୟାଙ୍କ ବନ୍ଧାଣ ଲାଗି ବରର 'ଢୋଲ' ଓ କନ୍ୟାର 'ଢୋଲନା' ନାମକ ସୁନ୍ଦର ମୁଦ୍ରିକାଦ୍ୱୟ —
The respective names of the two rings presented to the bridegroom and bride on occasions of marriage amongst the Marhattas.

ଢୋଲ ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଧେଣ୍ଡୁରା ଦେବା; ଘୋଷଣା
Dholapiṭibā କରିବା—(figurative) To publish a
ঢোল পীটা matter by beat of drum.
ढोल पीटना

ଢୋଲା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଫମ୍ପା; ବଡ଼ ଓ ଫମ୍ପା—
Dholā 1. Hollow and big.
ঢোলা ୨ । (ପୁଂ) ପେଟୁଆ; ବଡ଼ପେଟୁଆ —
पोला 2. Pot-bellied
(ଢୋଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଅକର୍ମଣ୍ୟ—3. Worthless.
ঢোলা; ঢোস্কা; ঢোসা ୪ । ପେଟୁ ; ଉଦରମ୍ଭରି—
पेटल 4. Greedy; gluttonous.
(ଢୋଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୫ । ସ୍ଥୂଳକାୟ—5. Stout; corpulent.

ଢୋଲା ଆଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଢେଗା ଆଖିଆ (ଦେଖ)
Dholā ākhiā Dhegā ākhiā (See)

ଢୋଲା(ଲେ)ଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବୋଢ=ବହନ କରିବା; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—୧ । ଶଗଡ଼ରେ ଜିନିଷ ବୋହାଇ
Dholā(le)i
ঢোলাই କରି ବୋହିବା—1. Carrying and carting of burdens.
ढुलवाई
୨ । ଶଗଡ଼ ଭଡ଼ା—2. Cart hire.
୩ । ମାଟିକୁ ସମତୁଲ କରିବା—
3. Levelling the ground.
୪ । ମାଟିକୁ ସମାନ କରିବାର ଖରଚ—
4. Cost of levelling a plot of land.
୫ । ଡଙ୍ଗାରେ ଜମା କରିବା ପାଇଁ ପଥର ଗୋଡ଼ି ଆଦିକୁ ଡଙ୍ଗାରୁ ବା ଶଗଡ଼ରୁ ବାହାର କରିବା—
5. Unloading a cart or boat.

ଢୋଲା(ଲେ)ଇ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢୋଲାଇବା (ଦେଖ)
Dholā(le)ipaṛdibā Dholāibā (See)

ଢୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଢୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Dholā(le)ibā ଢୁଳାଇବା; ଘୁମାଇବା—To doze.
ঢোলা ଢୋଲାଇବା ପରି ଛଳ, ଛଳେ ପଡ଼ିଯିବା ଭଳ ।
ऊँघाना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚଉପଦୀଚନ୍ଦ୍ର. ଗୀତ ।

ଢୋଲିଆ—ଦେ. ବି—ଯେ ଢୋଲ ବଜାଏ; ବଜନ୍ତ୍ରୀ—
Dholiā A drummer.
ঢোলকী ढोलिया

ଢୋଲୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଢୋଲାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Dholī ୧ । ଅତି ସ୍ଥୂଳକାୟା (ସ୍ତ୍ରୀ): ମୋଟୀ—
(ଢୋଲେଇ —ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Stout and big-bellied (woman).
୨ । ପେଟୁ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Gluttonons (woman).

ଢୋଲୁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ଢୋଲ)—୧ । ସ୍ଥୂଳୋଦର—
Dholu 1. Pot-bellied.
(ଢୋଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦରମ୍ଭରି—2. Greedy.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ପଙ୍କ୍ତିର ତଦପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଢୌକ (ଧାତୁ) —ସଂ—ଗତି କରିବା—
Ḍhauka (root) To move.

ଢୌକନ—ସଂ. ବି. (ଢୌକ. ଧାତୁ + ଅନ)—୧ । ଭେଟି; ଉପହାର—
Ḍhaukana 1. Offering; present.
୨ । ଲାଞ୍ଚ; ଉତ୍କୋଚ—2. Bribe.

ଣ

ଣ—ସଂ—ପଞ୍ଚଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ । ଟ ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଅନୁନାସିକ ।
Ṇa ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା ।—Fifteenth consonant; cerebral; nasal; corresponding to cerebral gliding sound of N in 'turning

[ଦ୍ର—ଏ ଅକ୍ଷରାଦ୍ୟରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଶାର କବିମାନେ ଚଉତିଶା ପ୍ରଭୃତିରେ 'ଣାଦ୍ୟ' ପଦମାନଙ୍କୁ 'ଅ' ଅକ୍ଷରରେ ଆରମ୍ଭ କରିଅଛନ୍ତି ।

ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ନ ପରି । ଓଡ଼ିଆର 'ଣ'ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନରେ ସମ୍ବଲପୁରିଆମାନେ 'ନ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ବି—୧ । ଜ୍ଞାନ—1. Knowledge.
୨ । ଚୈତନ୍ୟ—2. Consciousness.
୩ । ନିଶ୍ଚୟ—3. Certainty.
୪ । ଭୂଷଣ—4. Ornament.
୫ । ଶିବ—5. Śiba.
୬ । ଜଳାଶୟ—6. Pond.

ବିଣ—ନିର୍ଗୁଣ—Devoid of any attribute.

ଅ. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ଶେଷରେ ପଦ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ପୂରଣ ନିମିତ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—
An inflection used after present participle in poetry.

(ଯଥା—କରିଣ, ଖାଇଣ ଇତ୍ୟାଦି ।)

୨ । (ପ୍ରାଚୀନ କବି ପ୍ରୟୋଗ)—ସଂ. ସମ୍ଭାବନାର୍ଥ କ୍ରିୟା ଶେଷରେ ଅକ୍ଷର ପୂରଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହାର—
2. A letter added to verbs in potential mood by classic poets.

ପାରିଲେଣ ସେଥୁ ମୋତେ ଉଦ୍ଧରିଣ ଧର । ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।

୩ । ଉପରେ—3. On.

ଦେବକୀ ଷଷ୍ଠ ଗର୍ଭସ୍ଥ,
କଂସ ତ ବଧିବେ ଚିନ୍ତିଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୪ । ରେ—4. In.

କମଳ ଲୋଚନ ଶ୍ରୀହରି କରେଣ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରଧାରୀ—କମଳଲୋଚନ. ଚଉତିଶା ।

ଣତ୍ୱ—ସଂ. ବି—'ନ' ଅକ୍ଷରର 'ଣ'ରେ ପରିଣତି—
Ṇatwa Change of dental 'N' into cerebral 'N'.

ଣତ୍ୱ ବିଧାନ—ସଂ—ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା 'ନ' ଅକ୍ଷର ଯେଉଁ ଯେଉଁ
Ṇatwa bidhāna ସ୍ଥାନରେ 'ଣ' ହୁଏ ଓ ଯେଉଁ ଯେଉଁ
(ଣତ୍ୱବିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ଥାନରେ 'ନ' ରହେ ତଦ୍‌ବିଷୟକ ବ୍ୟାକରଣଗତ ନିୟମ ବା ବିଧାନ—The grammatical rule as to where 'Na' is turned into 'Na and where not.

[ଦ୍ର—୧ । ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଋ, ର, ଷ ର ପରବର୍ତ୍ତୀ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏ । ୨ । 'ନ' ପରେ ତ ବର୍ଗୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ ସଂଯୁକ୍ତ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏନାହିଁ । ୩ । ଯ, ବ, ହ, ଅନୁସ୍ୱାର, ବିସର୍ଗ, ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, କ ବର୍ଗ, ପ ବର୍ଗ ବ୍ୟବଧାନ ଥିଲେହେଁ 'ନ' 'ଣ' ହୁଏ ।]

ଣ ସ୍ୱରୂପା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମହାଶକ୍ତି ସ୍ୱରୂପିଣୀ—1. Creative.
Ṇa swarūpā ୨ । ପ୍ରାଣୀ—2. Animal; living.
ସଂ. ବି—ମହାଶକ୍ତି ପରମେଶ୍ୱରୀ—
The Creative Power of the universe.

ଣି—ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (କ୍ରିୟା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥ) ନିଶ୍ଚେ—
Ṇi 1. (an inflection used after verbs)—Certainly.

ଗଲେଣି ତୋ ସଙ୍ଗୁ ଯେତେକ ଜନ—ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।

୨ । ତର୍କଣାର୍ଥ—2. Methinks.

(ଯଥା—ସେ ଶୋଇବେଣି ।)

୩ । ସମାପ୍ତ୍ୟର୍ଥ—? Denoting the end.

ଗଣିଲେ ଗଲି କଥାରେ ସଙ୍ଗାତ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲିବଞ୍ଚନ. ଗ. ଗୀତ ।

ଣିଚ୍—ସଂ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ପ୍ରେରଣାର୍ଥେ ବା ପ୍ରୟୋଜନାର୍ଥେ ଧାତୁର
Ṇich ଉତ୍ତରରେ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—A suffix which changes a root into the causative form.

ଣିଜନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ଣିଚ୍ + ଅନ୍ତ)—ଣିଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶିଷ୍ଟ—
Ṇijanta Having the causative suffix.

(ଯଥା—ଭୂ ଧାତୁର ଣିଚ୍=ଭାବି ଧାତୁ)

ଣିଜନ୍ତ ପ୍ରକରଣ—ସଂ. ବି—ଣିଚ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗେ ଧାତୁର ଯେଉଁ
Ṇijanta prakaraṇa ଯେଉଁ ରୂପାନ୍ତର ହୁଏ ତାହାର ନିୟମାବଳୀ—The rules for forming causative roots.

ଣୁ—ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଉକାରାନ୍ତ ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ପରେ ବ୍ୟବହୃତ
Ṇu ସମାପ୍ତିସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—An inflection added to verbs to denote the completion of a verb.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଈଅ	ୠ
୨	ଇ	ଈ	ରୁ	ଲ୍	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଷ୍ଣ	ନ୍

(ଯଥା—ମୁଁ ନ ଖାଉଣୁ ସେ ପଳାଇ ଗଲେ ।)

ଣ୍ୟ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଲୋକସ୍ଥ ସରୋବରବିଶେଷ—Name of a tank
Nya in the Brahmaloka.

ତ

ତ—୧୬ଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ; 'ତ' ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ-
Ta ସ୍ଥାନ 'ଦନ୍ତ' । ଏହାକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ ଉପର ପାଟିର ଦାନ୍ତରେ ଜିହ୍ୱାଗ୍ର ସ୍ପର୍ଶ କରାଯାଏ—The 16th consonant corresponding to the dental sound of 'T' (in English) when it approaches partly the sound of 't' in the pronunciation the word path.

ସଂ. ବି. (ତକ୍ ଧାତୁ=ହାସ୍ୟ ବା ସହ୍ୟ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—

୧ । ଚୋର—1. Thief

୨ । ବୃଷ—2. Bull.

୩ । ଅମୃତ—3. Nectar.

୪ । (+ କରଣ. ଅ) ପୁଣ୍ୟ—4. Virtue; piety.

୫ । କ୍ରୋଡ଼—5. Lap.

୬ । ମ୍ଳେଚ୍ଛ—6. A barbarian.

୭ । ପୁଚ୍ଛ—7. Tail.

୮ । ଭ୍ରୂଣ—8. Embryo; foetus.

୯ । ଗର୍ଭ—9 Belly; womb.

୧୦ । ରତ୍ନ—10 Gem.

୧୧ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି—11. A cheat.

୧୨ । (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଭାବ. ଅ)—ତରଣ; ପାର ହେବା—12. Crossing.

ତ ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତୁ)—ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥ ଓ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହାର
ତୋ କରାଯିବା ଅବ୍ୟୟ—A participle added to a word or sentence corresponding to the uses of 'too', 'also'.

୧ । (ପାଦ ପୂରଣାର୍ଥକ) ତ—
1. (in filling up or completing a sentence) Too.

ସାନ୍ତ ତ ଭୂଷଣ ସାନ୍ତ ପଣକୁ
ଖାତକ ଭୂଷଣ କେଉଁ ଗୁଣକୁ ?—ପ୍ରବଚନ ।

୨ । (ଅବଧାରଣ ବା ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ) ନିଶ୍ଚେ—
2. Certainly.

ସେ ତ ସେ, ଆଉ ବାଡ଼ିପଡ଼ା କଣ୍ଢେଇ କେ—ତଗ ।

୩ । (ତର୍କଣାର୍ଥ) ମୁଁ ଅନୁମାନ କରୁଛି; ବୋଧହୁଏ; ସମ୍ଭବତଃ—3. Methinks; meseems

ଠକପର ଅବସର କଲେ ତୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ମୋର ଯିବ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁକୁ
ରହିତରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ୦ ଗୀତ ।

୪ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ; ପରନ୍ତୁ; କିନ୍ତୁ—
4. On the other hand.

(ଯଥା—ମୁଁ ତ ଯାଇ ପାରୁ ନାହିଁ, ମୁଁ ନ ଗଲେ କଅଣ ହେବ ? ତୁ ତ ଯିବୁ ।)

୫ । (ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ) କି ? କି ?—5. Interogative.
(ଯଥା—ତୁ ଯାଉଛୁ ତ ?)

୬ । (ସଂ. ତତଃ) ତେବେ; ତାହାହେଲେ; ଫଳତଃ—
6. Then; consequently.
(ଯଥା—ଋଣ ନ ମିଳିଲେ ତ ମୋର ଆଉ ଗତି ନାହିଁ ।)

୭ । (ଅନୁରୋଧ ବା ନିୟୋଗାର୍ଥକ) ମ—
7. Indicating a request.
(ଯଥା—ତାକୁ ଡାକ୍ ତ, କଅଣ ସେ କହୁଛି, ବୁଝିବା ।)

୮ । ପ୍ରତିଜ୍ଞାସୂଚକ—
8. Indicating a resolve.
(ଯଥା—ମୁଁ ଆଜି ଏ କାମ କରିବି ତ; କିଏ ମୋତେ ବନ୍ଦ କରିବ କରୁ ।)

୯ । ମାତ୍ର; ସୁଦ୍ଧା—9. Even.

ତାଲେ ତ ତାଳିଲୁ ନାହିଁ. କୃପାସୁଧା ଝରିକ ରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର, ତ ଗୀତ ।

୧୦ । (ଅପେକ୍ଷାର୍ଥକ) ସିନା—
10. Indicating probalility or contingency.
(ଯଥା—ସେ ସେଠାକୁ ଗଲେ ତ ହୁଏ; ନୋହିଲେ ମୁଁ ସେଠାରେ କାହାକୁ ନ ପାଇ ଭାଁ ଭାଁ ହେଉଥିବି ।)

ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସଂ. କ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଏହା ଧାତୁ ସଙ୍ଗେ ଭାବ, କର୍ତ୍ତୃ ଓ କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ଅତୀତକାଳ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ, (କ୍ରମେ ଉଦାହରଣ ଯଥା—କଷ୍ଟ, ଜୀବିତ, କୃତ)—An affix corresponding to 'ed' (in English) and 'kta' in Sanskrit, as in accomplished signed, added to the root verbs to denote past passive participles.

ଦେ. (ସାଙ୍କେତିକ; ଏପରି ବ୍ୟବହାର ସ୍ଥଳରେ ଏହାର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦୁଇଟି ଗାର ରହେ ଯଥା—। ତ ।)—

୧ । ତପ୍ପା; ପ୍ରଗନା—1. An abbreviation for the word 'Tappā' or Pergunnah.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—
'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଳା ନ ପାଇଲେ 'ଅଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର । ତ । ଗୋପାଳପୁର=ଗୋପାଳପୁର ତପା ବା ପ୍ରଗଣାନିବାସୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ।)

୨ । ତରଫ—2. On behalf of.

(ଯଥା—ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ତହସିଲଦାର ରାମ ମହାନ୍ତି । ତ । ଜମିଦାର ରାମନାରାୟଣ ସିଂହ; ଅର୍ଥାତ୍ ଜମିଦାର ରାମନାରାୟଣଙ୍କ ତରଫରୁ ଲେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି ରାମ ମହାନ୍ତି ତହସିଲଦାର ।)

୩ । ତଉଜି—3. An abbreviation for Tauji.

(ଯଥା—। ପ୍ର । ଖଦାଙ୍କ । ତ । ୨୬୮ ।)

ତଅ—ଦେ. ବି—ତହ (ଦେଖ)
Ta-a — Taha (See).

ତଅଁର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ୍ତୁ)—୧ । ରଞ୍ଜିତ ସୂତାବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର କସ୍ତା—1. A coloured thread.
Ta-añra
କଷ୍ଟା
୨ । ଲୁଗାର ଧଡ଼ିରେ ଦିଆଯିବା ଫିକା ନାଲି ସୂତା—2. Light-red thread used in the border of a cloth.

ତଅଁର ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧୋବା ଲୁଗା ଧୋଇ କଲାବେଳେ) ଲୁଗା ଧଡ଼ିର ରଙ୍ଗକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—To protect or preserve the colour of the dyed border of a cloth during washing.
Taañra dharibā
(ଯଥା—ଧୋବଣୀ ତଅଁର ଧରିବା ଖର୍ଚ୍ଚ ମାଗୁଛି ।)

ତଅଁରା—ଦେ. ବି—ନୀଚଜାତୀୟ ତନ୍ତୀବିଶେଷ; ତଉଁଲା—A class of low-caste weavers who weave coarse cloth.
Ta-añrā
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ମୋଟା ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ବୁଣିବା ଲୁଗାକୁ 'ତଉଁର ଲୁଗା' କହନ୍ତି ।]

ତଅଁଳା—ଦେ. ବି—ତଅଁରା (ଦେଖ)
Ta-añḻā — Ta-añrā (See).
ଝରକପାଖଆଗ ସପୁଶସ୍ୟା ଶିଖରୁ-ଶୁଙ୍ଗେ ତଅଁଳା—ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ତଅକ୍—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନୀ ଅଳଂକାର)—ହଂସଲି (ଦେଖ)
Ta-ak — Hamsali (See).

ତଅ ଖରଚ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତହ୍‌ଖରଚ୍)—ତହ ଖରଚ (ଦେଖ)
Ta-a-kharacha — Taha-kharacha (See).

ତଅପୋଇ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଖୁଦୁରୁକୁଣି ଓଷା କଥାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମହାଜନ ଝିଅର ନାମ—The name of the merchant's daughter narrated in the story of 'Khudurukuṇi vow observed by maidens.
Ta-a-poi

ତଅସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ତହସିଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Ta-asila (etc) — Tahasila etc (See).

ତଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—ଚଟକା ତଳବିଶିଷ୍ଟ ବଡ଼େଇ, ଯହିଁରେ ଅମାଲୁ, ମାଲପୁଆ, ଛଳିବ ଆଦି ଛଣାଯାଏ—A flat-bottomed and shallow frying pan.
Tai
ଚାଟୁ
तौ, ताई

ତଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ, ତସ୍ମିନ୍)—
Taiñ
୧ । ତହିଁ (ଦେଖ)—1 Tahiñ (See).
୨ । ତଙ୍ଗି (ଦେଖ)—2. Taṅgi (See)

ତଇଁତଇଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କଇଁ କଇଁ (ଦେଖ)
Taiñ-taiñ — Kaiñ-kaiñ (See)

ତଇତୁଳା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବୀଙ୍କ ନାମବିଶେଷ—Name of a village-Goddess.
Taituḻā

ତଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତୟୂନ୍; ଆ. ତୟୂ=ସମାପ୍ତ; ନିର୍ଣ୍ଣୀତ)—
Tain
୧ । ସ୍ଥିରତା; ନିଶ୍ଚୟ—1. Certainty.
তয্যন
୨ । ନିଶ୍ଚୟ—2 Ascertainment.
तयन
୩ । ଫଇସଲ—3. Disposal.

ବୈଦେ. ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚିତ—1 Certain; fixed.
୨ । ନିର୍ଣ୍ଣୀତ—2. Ascertained.

ତଇନାତ—ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ତୟୁନାତ୍)—୧ । ପିଆଦା ପଠାଇ ବିଶେଷ ଜରୁର ସହିତ ତଲବ ଲାଗିବା; ପିଆଦା ଯୋଗେ ବିଶେଷ ଜରୁର ତଲବ; ତମ୍ବାଗିଦା—Demand made through a special messenger.
Tainā̄ta
ତଇନାତି; ତଏନାତ, ତଏନାତି } ଅନ୍ୟରୂପ
তয়নাতি
୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଯୁକ୍ତିକରଣ—2. Deputation; appointment.
तैनात ; तयनात
୩ । ବାକିଦାର ପ୍ରଜା ଓ ଖାତକ ଅଦକଠାକୁ ପଠାଯିବା ପିଆଦା—3. A peon deputed to a tenant or debtor in arrears.

तयनाती
ବିଣ (ଆ. ତଅୟୁନାତ)—ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ (ପିଆଦା)—Specially deputed (peon).

ତଇନି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Taini — Tain (See).

ତଇଳ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୈଳ)—ତେଲ (ଦେଖ)
Taiḻa — Taiḻa (See).
ତଇଳ ବିନା ବାଳ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର
ଜଡ଼ ହୋ ଥିଲା ଉପରକୁ ଫରଫର—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ତଇଲ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୈଳ)—ତେଲ (ଦେଖ)
Taila — Taiḻa (See).

ତଇଲପିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୈଳପାୟୀ)—୧ । ଯାହା ବହୁକାଳ ତେଲ ଲଗାଯାଇ ଦୃଢ଼ ବା ମସୃଣ କରାଯାଇଥାଏ—
Tailapiā
তেলপাকা
(ଯଥା—ତଇଲପିଆ କାଣ୍ଡ; ତଇଲପିଆ ଯଷ୍ଟି)—1. (a stick) Saturated and made smooth with oil.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୬	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୂ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

୬ । ଯହିଁରେ ବହୁକାଳ ତେଲ ରଖାଯାଇ ସଢ଼ା କରାଯାଇ ଥାଏ (ଯଥା—ତଇଲଟିଆ ଗଡ଼ୁ ବା ମାଠିଆ)—
2. (a pot) Soaked thoroughly with oil.
ବି—ଅସରପା ପୋକ—Cockroach; Blatta.

ତଇଲ —ଦେ. ବି—୧ । ବନପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବାଦଯୋଗ୍ୟ ଭୂମି—
Tailā 1. Arable land overgrown with jungle.
तयला
(ତଇଲ୍ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୬ । ଜଙ୍ଗଲ କଟାଯାଇ ଅବାଦ କରାଯାଇ ଥିବା ଜମି—2. Cultivated land reclaimed from jungle.
ବିଣ—ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ନୂତନ ଅବାଦ କରାଯାଇଥିବା—
Newly reclaimed (land).
[ଦ୍ର—ଜମି ଉପରେ ବଢ଼ିଥିବା ଜଙ୍ଗଲ ଅଦ ସଫା କରି ଗୁଷ ଆଦ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଜମିକୁ ଲୋକେ ଫସଲ କରିବାର ଉପଯୋଗୀ କରନ୍ତି, ତାକୁ ତଇଲା ଜମି ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଇଲ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । (ଗାଳ ଓ ଅଶୁଭଚନ୍ତା କରି) ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟାଇବା—
Tailā pakā(ke)ibā 1. To bring misfortune to another (by abusing and cursing).
(ଯଥା—ସେ ଆମକୁ ଗାଳ ଦେଇ ଦେଇ ତଇଲ ପକାଇଲଣି ।)
୬ । ତଳତଲାନ୍ତ କରିବା—2. To cause total destruction or ruin (of a person).
(ଯଥା—ସେମାନେ ସର୍ବଦା ମୋ ଘରୁ ଗ୍ରେଇ ନେଇ ନେଇ ମୋତେ ତଇଲ ପକାଇଦେଲେଣି ।)

ତ: ଉ:—(ସାଙ୍କେତିକ) (ତ. ତ=ତହିଁର; ଉ=ଉତ୍ତର)—
Ta: u: (ଦେଶୀୟ ଜରିପ ତଉଁରିଅରେ ଜମିର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟାନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ) ତାହାର ଉତ୍ତରରେ—
An abbreviation used in field books to denote the situation of a plot of land situate to the north of the foregoing plot.
[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ଇଂରାଜ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଚେନ୍ ଓ କମ୍ପାସ୍ ଦ୍ୱାରା ମାପ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନଳ ବା ପଦକାଦ୍ୱାରା କ୍ଷେତ୍ରମାନ ମାପ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେ ମାପ ଯେଉଁ ତଉଁରିଅରେ ଲେଖା ହୋଇ ରହୁଥିଲା, ସେଥିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଜମିର ଉତ୍ତରରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜମି ଖଣ୍ଡି ଥିଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଜମିର କ୍ରମିକ ନମ୍ବର ଲେଖା ହେବା ପରେ 'ତ: ଉ' ଲେଖା ଯାଉଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ଏ କ୍ଷେତ୍ରଖଣ୍ଡି ପୂର୍ବୋକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।
ଏହିପରି 'ତ: ଦ'=ତହିଁ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ଦକ୍ଷିଣରେ, ତ ପୂ:=ତହିଁର ପୂର୍ବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ପୂର୍ବରେ, ତ: ପ:=ତହିଁର ପଶ୍ଚିମରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ନମ୍ବର ଜମିର ପଶ୍ଚିମରେ ।]

ତଉଁ—ଗ୍ରା. ଅବ୍ୟୟ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tauñ Tahuñ (See)

ତଉଁରି—ଦେ. ବି—ତଅଁରଙ୍ଗ ବୁଣା ମୋଟା ଶାଢ଼ୀ; ତଅଁର ସୂତାର ଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ ମୋଟା ଶାଢ଼ୀ—A coarse cloth for females with a light-red or dyed border.
Tauñri
ଦେ. ବିଣ—ତଉଁରିଆ (ଦେଖ)—Tauñriā (See)

ତଉଁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତଅଁର ସୂତାର ଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ (ମୋଟ ଲୁଗା)—
Tauñriā (coarse cloth) Furnished with a red or dyed border.

ଘରଚା ପଡ଼ୁକେ ସନ୍ତୁଅ ହେଉ
ଶାଢ଼ୀ ହେଉ ତଉଁରିଆ । ଚଗ ।

ତଉଁଲା—ଦେ. ବି—ତଅଁରା (ଦେଖ)
Tauñlā Taañrā (See)

ତଉଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତୌଜୀ=ରାଜସ୍ୱ ତାଲିକା) (ଜଚରିଆ ଶବ୍ଦ)—
Tauji ୧ । ତୌଜୀ, ଜମିଦାରୀର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା—
तौज़ि 1. Touzi; serial number of a Zamindary;
तउजी [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ।ତା । ଯଥା—।ତା ୧୯୭୫= (ତୌଜି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧୯୭୫ ତଉଜୀ ନମ୍ବର ଭୁକ୍ତ ଜମିଦାରୀ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୬ । ପେନ୍ସନ୍; ଖୋରାକ ପୋଷାକ ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭତ୍ତା—
2. Pension; maintenance allowance.

ନାଭ ମହାରାଜାଙ୍କ ତଉଜି ଦଶ ହଜାରରୁ ପାଞ୍ଚ ହଜାର କରିଦିବ ବୋଲି ଶୁଣି ପଡ଼ୁଛି ।
ଦ୍ରୈ. ଅଣା. ତା ୨୧।୧୧।୨୮ ।

ତଉଜି ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତୌଜୀ+ଫା. ଖାନା) (ଜଚରିଆ ଶବ୍ଦ)—ଯେଉଁ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କର କ୍ରମିକ ନମ୍ବର ଅନୁସାରେ ରାଜସ୍ୱସଂକ୍ରାନ୍ତ ହିସାବ ରଖାଯାଏ—Touzi office.
Tauji khānā
तौजिखाना
तउजिखाना
(ତୌଜିଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଜି ନବିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ତଉଜି ହିସାବ ରଖେ—Touzi Nabis.
Tauji nabis
तौजिनवीस **तउजीनवीस**
(ତୌଜି ନବିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଜି ନମ୍ବର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ଓ ଇଂ)—କଲେକ୍ଟରଙ୍କ ତାଲିକାର ଜମିଦାରୀ ମାହାଲ ପ୍ରଭୃତିର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା—
Taujinambara The serial number of an estate borne on the Collector's revenue-roll.
तौजि नम्बर
तउजीलम्बर
(ତୌଜି ନମ୍ବର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତଉଫିର୍‌—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା.) (କଚେରିଆ ଶବ୍ଦ)—ସନନ୍ଦ ବା ଦାନପତ୍ର
Tauphir ଲିଖିତ ଜମିର ପରିମାଣରୁ ଅଧିକା (ଜମି); ଅଧିକା—
তউফীর (land) In excess of the area originally
तौफ़ीर granted.
(ତୌଫିର୍‌—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସନନ୍ଦ ବା ଲେଖ ବା ଦାନପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ଜମିର ପରିମାଣ ଅପେକ୍ଷା ଯଦି ସନନ୍ଦଗ୍ରହୀତାଙ୍କ ଦଖଲରେ ଅଧିକା ଜମି ଥିବାର ମାପଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଏ, ତାହା 'ତଉଫିର୍‌' ଜମି ନାମରେ ବାଜିଆପ୍ତ କରାଯାଇ ଏହି 'ତଉଫିର୍‌' ଜମି ଉପରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ।]

ତଉଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ ଧାତୁ)—୧ । ତୌଲ; ତୌଲ୍ୟ; ତୁଳିବା
Taula କର୍ମ; ଓଜନ କରିବା କର୍ମ—
তোল 1. Weighing; weighment.
तौल ୨ । ଓଜନ—2. Weight.
(ତୌଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ତରାଜୁ; ତୁଳାଯନ୍ତ୍ର—
3. Weighing instrument; scale.

ତଉଲା—ଦେ. ବି.—ତଉଲ (ଦେଖ)
Taulā Taula (See)
(ତୌଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଣ.—ଓଜନ କରାଯାଇଥିବା—
Weighed.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ)—ବି.—ଏକ ଦଶା ବା କଟକୀ ୧¼ ସେର ପରିମାଣ—Weight of $1\frac{1}{4}$ Cuttack seers.

ତଉଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତଉଲିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Taulā(le)ibā Causative form of Taulibā.
তৌলান तौलाना
[ତୌଲା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତଉଲା ଯିବା—ଦେ.କ୍ରି—ତୁଳିତ ହେବା; ତଉଲିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Taulā jibā Passive voice of Taulibā.
(ତୌଲା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲା ସେର—ଦେ. ବି.—କଟକୀ ସେର; ଟ ୧୦୫ ଙ୍କା ଓଜନର
Taulā sera ସେର—A seer of 105 Rupee's
কটকী সের weight.
(ତୌଲା ସେର—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ସେରର ଓଜନ ଟ ୮୦୯ ଙ୍କା କିନ୍ତୁ କଟକୀ ସେରର ଓଜନ ଟ ୧୦୫୯ । ଟ ୮୦ ଙ୍କା ଓଜନର ସେରକୁ ବାଲେଶ୍ୱରୀ ସେର ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଉଲା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତଉଲିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Taulā hebā Passive form of Taulibā.
(ତୌଲା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲିଆ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାୱେଲ୍‌)—ତୁଆଲିଆ; ଖଦଡ଼ା ଓ
Tauliā ଲୋଟ ଗାମୁଛା; ତୌଲିୟା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଗାତ୍ରମାର୍ଜନୀ—
তুয়ালিয়া; তোলিয়া Towel.
तौलिया
(ତୌଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଉଲିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍‌ ଧାତୁ)—
Taulibā ତୌଲିବା; ତୁଳିବା; ଓଜନ କରିବା—
তৌলা, ওজনকরা To weigh in the scale.
तोलना, तुलना ଏହି ଦଣ୍ଡେ ଧାତା ତଉଲନ୍ତୁ ଅବା ନରଲୋକ୍ୟ ମଣ୍ଡିତଲେ ।
[ତଉଲା(ଲେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ରଘୁନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ତଉଲୁଆଁ ଖାଇ ରୂପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
Tauluāṅkhāi rūpa କଳା ଚଞ୍ଚୁଯୁକ୍ତ ଶୁଆ—
Black-beaked parrot.

ତଏଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭେ—
Taeṅ You.

ତଏନ୍‌—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ତଇନ୍‌ (ଦେଖ)
Taen Tain (See)

ତଏନାତ୍‌—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ତଇନାତ୍‌ (ଦେଖ)
Taenāt Taināt (See)

ତଂ—ଦେ. ବଣ—ତଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Taṁ Taṅga (See)

ତଃ—ସଂ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ସଂ. ତସ୍‌, ଯଥା—ଫଳତଃ, କାର୍ଯ୍ୟତଃ)—
Tah (ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ) ପଞ୍ଚମୀ ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ରୁ, ରେ,—A particle added to words denoting 'From' or 'In'.
(ଯଥା—ଆପଣଙ୍କ ମନର ଭାବ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଜଣାଯିବ, ଅର୍ଥାତ୍‌ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଜଣାଯିବ । ଅନେକତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଭାଇମାନେ ଫଳତଃ=ଫଳରେ ଭଗାରି ହୁଅନ୍ତି ।)

ତଁଡେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ତୁଳ. ହି. ଚୁଡ଼େଲ)—
Taṅdei ଡାହାଣୀ—Witch.
(ତଁଡ଼େଁ, ତଂଡ଼େଇ, ତଂଡ଼େଁ, ତଂଡେଇ, ତଂଡେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଁଢ଼େ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Taṅṛdhe ୧ । ଡାହାଣୀ—1. Witch.
୨ । ଅନିଷ୍ଟକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Harmful woman.
୩ । ଗୁଣି ଗାରଡ଼ି ଜାଣିବା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A woman versed in black magic; sorceress.

ତକ୍‌ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସହ୍ୟ କରିବା—
Tak (root) To bear; to endure.

ତକ୍‌ଦିର୍‌—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଭାଗ୍ୟ; କପାଳ; ଅଦୃଷ୍ଟ—
Tak-dir Luck.
তকদির तक़दीर
(ତକଦିର୍‌—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତକ୍‌ଦିର୍‌ବର୍‌—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ତକ୍‌ଦିର+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ.ବର୍‌)—
Tak-dir-bar ଭାଗ୍ୟବାନ୍‌—Fortunate.
তকদীরবন্ত तक़दीरवर
(ତକ୍‌ଦିର୍‌ବନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୯	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ୟ	ଃ	ଏ	ଦସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ରୁଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖଂ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଥ	ୱ	ନ୍ନ

ତକ୍‌ମା—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ=ତମ୍‌ଗା=ଶାସନଫଳକ ବା ସନନ୍ଦ)—
Takmā ୧ । ଶାସନଫଳକ; ତମ୍ରପାତ୍ରସ୍ଥ ସନନ୍ଦ—
তকমা 1. A firman; a written grant.
तकमा ୨ । ମେଡାଲ୍; ପଦକ—2. Medal.
ଛାତେ ଲମ୍ବମାନ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ତକମା । ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।

ତକ୍‌ମିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ରାର୍)—ତକ୍‌ରାର୍ (ଦେଖ)
Tak-miri Tak-rār (See)

ତକ୍‌ରାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ରାର, ମୂଳ. ସଂ. ତର୍କ)—
Tak-rār ୧ । କଳି; କଜିଆ; ଝଗଡ଼ା—
তকরার 1. Quarrel; dispute; altercation.
तकरार ୨ । ଆପତ୍ତି—2. Objection.
[ତକରାଲ(ଲ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତକ୍‌ରୀର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । କଥୋପକଥନ—
Tak-rir 1. Conversation; talk
তকরীর ୨ । ବକ୍ତୃତା—2. Lecture; an address.
तकरीर

ତକ୍‌ଲା କୋଟ—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟର ଗିରିସଙ୍କଟବିଶେଷ,
Taklā kota (ଜାଇନ୍‌ଡାଲ୍ ବାଟେ ଭାରତବରୁ ତିବ୍ବତକୁ ଯିବାକୁ
(ତକଲାଖାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏହାହିଁ ଜରାପଦ ରାସ୍ତା)—
The name of a pass in the Himalayan ranges, through which people pass from India to Tibet.
(ସ୍ୱାମୀ ରାମାନନ୍ଦ ୨୧୭ ପୃଷ୍ଠା)

ତକ୍‌ଲପ୍ (ଫ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ଲୀଫ୍)—କଷ୍ଟ—
Tak-lip(ph) Hardship; difficulty.
তকলীফ হଜୁର ! ବୁଢ଼ା ଅଦ୍‌ମି, ବହୁତ ତକଲଫ୍ ପାତା ।
तकलीफ ଜଗମୋହନ, ସମ୍ବାରତଦ ।

ତକ୍‌ଲିପି(ଫି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକ୍‌ଲୀଫ୍)—କଷ୍ଟ—
Tak-lipi(phi) Hardship; difficulty.

ତକ୍‌ସିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକସୀର)
Tak-sir ୧ । ଅପରାଧ—1. Crime; guilt.
তকসীর ୨ । କସୋର; ଦୋଷ—2. Fault.
तकसिर ୩ । ଭ୍ରାନ୍ତି; ଭୁଲ—3. Error; mistake.

ତକ୍‌ସିରି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକସୀର)—ତକ୍‌ସିର୍ (ଦେଖ)
Tak-siri Tak-sir (See)

ତକ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ଅନ୍ତ+କ)—
Taka ୧ । ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଅବଧି (ସ୍ଥାନ ବା ସମୟ)—
তক 1. Upto; till; until.
तक, तलक (ଯଥା—ମୁଁ ସନ୍ଧ୍ୟାତକ ଅପେକ୍ଷା କଲି, ସେ ଆସିଲେ ନାହିଁ; ମୁଁ କାହିଁତକ ଯିବି ?)
୨ । ଠାରେ—2. In.
(ଯଥା—ଏ କାର୍ଯ୍ୟଗ୍ରାର ଭୂମିତକ ରହିଲା ।)
গুনি, সব ଦେ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସମୁଦାୟ; ମାନ—
समुचा All; the whole of.
(ଯଥା—ମୋ ଟଙ୍କାତକ ଶେଷ ନେଇଗଲା ।)

ତକତ୍ ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି—ତଖତ୍ ତାଉସ୍ (ଦେଖ)
Takat tāus Takhat tāus (See).

ତକତ୍ ନସୀନ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ତଖ୍‌ତ୍ ନସୀନ୍)—
Takat nasin ଗାଦୀନସୀନ; ସିଂହାସନାରୂଢ଼ (ରାଜା)—
তকতনসীন (a king) Installed on the throne.
तखतनशीन

ତକତ୍‌ପୋଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Takat-posha Taktaposha (See).

ତକତ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଖ୍‌ତ୍=ସିଂହାସନ)—
Takata ୧ । ଆପଣାର ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ—
তক্ত 1. One's proper place.
तख्त ୨ । ରାଜସିଂହାସନ—2. Throne.
୩ । କ୍ଷମତା—3. Power.
୪ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—4. Centre; central place.
(ଯଥା—ରାମ ସାହୁର ଦୋକାନ ବ ଜୋଡ଼ର ତକତରେ ଅଛି ।)
ବୈଦେ. ବି—୧ । ଉପଯୁକ୍ତ—1. Proper.
(ଯଥା—ଗୁଲାବ୍‌ଟା କାଇଁର ବେଶ ତକତ ଜାଗାରେ ବସିଥିଲା ।)
୨ । ମଧ୍ୟସ୍ଥ; ସନ୍ଧସ୍ଥ—2. Midde; central.
(ଯଥା—କୂଅଟାକୁ ଗ୍ରାମର ଏପରି ତକତ ସ୍ଥାନରେ ଖୋଳିଥିବ, ଯେପରି କି ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଲୋକ ତହିଁରୁ ପାଣି ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିବେ ।)

ତକତକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତକ ଧାତୁ=ହସନ; ତର୍କ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି—
Takataka ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ଚକଚକ୍ (ଦେଖ)
তকতক 1. Chak-chak (See).
चमकदार ୨ । ଈଷତ୍ ରକ୍ତାଭ; ଗୋଲାପୀ
2. Ruddy, Rosy.

ତକତକ ଗୋରା—ଦେ. ବିଣ—ରକ୍ତାଭ ଗୌର—
Takataka gorā Having a rosy fair complexion.

ତକତକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଚକ୍‌ଚକ୍ (ଦେଖ)
Takatakiā Chak-chak (See).
তকতকিয়া ବିଣର ବିଣ ଖୁବ୍ (ଗୋରା)—ଯଥା, ତକତକିଆ ଗୋରା)—
Very (fair-coloured).

ତକତା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଖ୍‌ତାହ୍=ପଟା)—
Takatā ୧ । ତକ୍ତା; କାଠର ପଟା—
তক্তা 1. A plank of wood; board.
तख्ता ୨ । ପତଳା ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ଖଣ୍ଡ; ଫର୍ଦ—2; A sheet.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍‌ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍‌ର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍‌ର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଦେ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍‌ର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

୩ । କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ—
3. A sheet of paper.
୪ । ସ୍ଲେଟ ପଟା; ପଟୀ—4. Tablet.
୫ । (ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଶବ୍ଦ) ଯେଉଁ କିପଦ ଟେବଲ ଉପରେ ନକ୍ସା ରଖି ଅମିନମାନେ ସରଜମିନ ମାପ ବେଳେ କାମ କରନ୍ତି—5 Plane table.
୬ । ଧାତୁର ଫଳକ—6. Metal plate.
୭ । ପଥରର ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ପତଳା ଖଣ୍ଡ—
7. Slab of stone.

ତକତି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଖ୍‌ତହ୍)—୧ । ସ୍ଲେଟ ପଟା; ପଟୁ—
Takati Small plate.
তক্তি ୨ । ଛାତ୍ରମାନେ ଲେଖିବା ସ୍ଲେଟ—
तख्ती 2. Writing slate.

ତକରୁହାଁ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Takaruhā̃ A species of bird found in Chilkā.

ତକଲା(ଲି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କୁ)—ଟାକୁଆ—
Takalā(li) Spinning spindle.
টেকো तकला, तकलि

ତକଲ୍ଲପ(ଫ)(ବ)—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଅ. ତଗଲ୍ଲବ=ବଞ୍ଚନା)—
Takallap(ph)(b) ୧ । ପ୍ରବଞ୍ଚନା—Deception.
তগল্লব ୨ । (ଅ) ତକଲୀପ୍ (ଦେଖ)
तगल्लुब Taklīp (See).

ତକସିମ୍ ଜମା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତକ୍‌ସୀମ୍=ବଣ୍ଟନ+ଜମା=ରାଜସ୍ୱ, Takasim jamā ଖଜଣା)—ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ସଚିବ ତୋଡ଼ରମଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
The name of the Revenue Settlement of Orissa done by Akbar's minister Tordaramala.
ତୋଡ଼ରମଲଙ୍କ ଓଡ଼ିଶା ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତର ନାମ
ତକସିମ ଜମା ଓ ଠିକା ରକମ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ତକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ=ବିଚାରିବା; ଜ୍ଞାନ)—
Takā(ke)iba ୧ । ଚାହିଁବା; ଦେଖିବା—1. To look at.
তাকান ଅନ୍ଧ ବୋଲି କାହା ମୁଖ ତକାନ୍ତେ,
तकना ସେ ବୋଲେ ବଇରତ ଏଥିମତେ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait for.

ତକା(କେ)ଇ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାହିଁ ରହିବା—
Takā(ke)i rahibā 1. To keep looking at;
তাকিয়েথাকা to gaze at; to look at.
तकारहना ୨ । ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—
2. To keep waiting for; to wait for
ପଥକୁ ତକାଇ ରହନ୍ତ—ଗୋଲକଣ୍ଡ ଦାସ. ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

ତକାତକି—ଦେ. ବି—୧ । ପରସ୍ପର ଚହାଁଚହିଁ—
Takātaki 1. Looking at each other.
তাকাতাকি ୨ । ପରସ୍ପରକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—
ताक 2. Waiting for each other.
୩ । ଜଗାଜଗି—3. Watching each other.

ତକାବି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତକାବୀ)—ତଗାବି (ଦେଖ)
Takābi Tagābi (See)
তাগাবি तकाबी

ତକିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତକୟା)—୧ । ମାଣ୍ଡି; ବାଲିସ; ଅପସର;
Takiā ମୁଣ୍ଡିଲା—1. Pillow; bolster.
তাকিয়া ଶୁଇବାକାଳେ ଶୋଇଥିବା ଲୋକର ମସ୍ତକ ତକିଆ ପରି—
तकिया କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ମୁସଲମାନ ଫକୀର ବା ମହାପୁରୁଷମାନଙ୍କର କବର; ଆଶ୍ରମ (ଯଥା—ଫକୀରତକିଆ)—2. Grave of Mahomedan saints.

ତକିଆ ଖୋଳ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତକୟା+ଗିଲଫ୍)—ମାଣ୍ଡିକୁ ଆବୃତ Takiā khola କରିବାପାଇଁ ତହିଁରେ ଲଗାଯିବା କନାର ମୁଣା
তাকিয়া খোল ଭଳି ଆବରଣୀ (ଖୋଳ)—Pillow-case.
तकियका गिलाफ्

ତକିଳ—ସଂ. ବି (ତକ୍ ଧାତୁ=ସହ୍ୟ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇଲ)—
Takila ୧ । ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Knave; cheat.
୨ । ଔଷଧ—2. Medicine.

ତକିଳା—ସଂ. ବି (ତକିଳ+ଆ) —ଔଷଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Takilā Medicine.

ତକ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା.ତଖ୍‌ତ)—ତକତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Takta (etc) Takata (etc) (See)

ତକ୍ତପୁରୁଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Taktapurusha Taktaposha (See)

ତକ୍ତପୋଷ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତଖ୍ତ ପୋଶ୍=ବସିବାର ଆସ୍ତରଣ,
Taktaposha ଅ. ତଖ୍‌ତାପୋଶ=କାଠର ଖଟ)—କାଠ ପଟାର
তকতপোষ ଖଟ—A bedstead made of planks.
तखतपोष ସେହି ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ଏବଂ ତଳେ ଗୋଟିଏ
ସ୍ତ୍ରୀ ବସି ଗଳ୍ପ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଲାଗି ଯାଇଥାନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତକ୍ତା—ବୈଦେ. ବି.—ତକତା (ଦେଖ)
Taktā Takatā (See)

ତକ୍ତି—ବୈଦେ. ବି—ତକତି (ଦେଖ)
Takti Takati (See)

ତକ୍ମା—ସଂ. ବି (ତକ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନ୍; ତକ୍ମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Takmā ବସନ୍ତରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Small pox.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଲୂ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ଧ

ତକ୍ର—ସଂ. ବ [ତକ୍ ଧାତୁ—(ପୀଡ଼ା) ସହ୍ୟ କରବା + କର୍ତ୍ତୃ. ର; ଯାହା ମନ୍ଥନପୀଡ଼ା ସହ୍ୟ କରିଥାଏ]—୧ । ଘୋଳ ଦହି; ତକ୍ଲା—1. Churned butter-milk.
Takra

୨ । ଦୁଧ ଦହି ବସିଗଲେ ତହିଁର ଯେଉଁ ପାଣିଆ ଅଂଶ ପାତ୍ରର ତଳକୁ ରହିଯାଏ—2. Whey.

ତକ୍ରକୂର୍ଚ୍ଚିକା—ସଂ. ବ (ତକ୍ର+କୂର୍ଚ୍ଚିକା, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଗରମ ଦୁଧରେ ଦହି ପକାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା ଛେନା; ଦୁଧଛେନା—1. Cheese
Takra-kūrchchikā

୨ । ଲହୁଣୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Butter.

ତକ୍ରପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବ (ତକ୍ର+ପିଣ୍ଡ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—ଦହିଛେନା—Inspissated whey.
Takra-piṇḍa

ତକ୍ରଭିଦ୍—ସଂ. ବ (ତକ୍ର+ଭିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କପିତ୍ଥ; କଇଁଥ—The wood apple.
Takra-bhid

ତକ୍ରମାଂସ—ସଂ. ବ (ତକ୍ର+ମାଂସ, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—୧ । ଛେନା ସଙ୍ଗେ ମାଂସ ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପାରସ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଖାଦ୍ୟ; କୋର୍ମା—1. A sort of Persian curry.
Takra-māṁsa

୨ । ମାଂସର ପକ୍ୱରସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Meat soup; broth.

ତକ୍ରସଂଧାନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତକ୍ର+ସନ୍ଧାନ)—ଦହି ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବର ଲୁଣ, କେଶର ଓ ହଳଦୀ ମିଶାଯାଇ ୧୫ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖାଯାଇ ତିଆରି କରାଯିବା କାଞ୍ଜି—A kind of sour gruel made from churned curd.
Takra-saṁdhāna

(ଯଥା—ଏହା ସେବନ କଲେ ପ୍ଲୀହା ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)

ତକ୍ରସାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତକ୍ର+ସାର)—ଲହୁଣି—Butter.
Takra-sāra

ତକ୍ରାଟ—ସଂ. ବ (ତକ୍ର=ଘୋଳ ଦହି+ଅଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ; ଖୁଆ—Churning stick; churner.
Takrāṭa

ତକ୍ରାର୍ (ଲ୍)—ବୈଦେ. ବ—ତକ୍‌ରାର୍ (ଦେଖ)
Takrār (l) Tak-rār (See)

ତକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—କାଠ ଗୁଞ୍ଜିବା—To scrape wood.
Taksha (root)

ତକ୍ଷ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । (ନାମ) ରାଜା ଭରତଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. The son of king Bharata, king of Gāndhāra (modern Kabul); his capital was at Taxillā (modern Rawalpiṇḍi).
Taksha

ତକ୍ଷ ପୁଷ୍କଳ ବେନି ଭାଇ,
ଭରତ ତନ୍ୱୀ ଗର୍ଭେ ହୋଇ । ଜଗନ୍ମୋହ• ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଏ ଗାନ୍ଧାରର ରାଜା ଥିଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ତକ୍ଷଶିଳା (ଆଧୁନିକ ରାଓଲପିଣ୍ଡି) ଥିଲା ।]

୨ । କାଠ ଗୁଞ୍ଜୁବା—2. Act of scraping wood.

ତକ୍ଷକ—ସଂ. ବ (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=କାଠ ଗୁଞ୍ଜୁବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ସୂତ୍ରଧର; ବଢ଼େଇ—1. Carpenter.
Takshaka

୨ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—2. Biswakarmā, the mythical divine architect.

୩ । ନାଟକର ସୂତ୍ରଧାର; ନାଟ୍ୟାଧକ୍ଷ—3. Stage-manager.

୪ । ପାତାଳର ଅଷ୍ଟନାଗ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନାଗ—4. One of the eight mythical serpents of the nether world.

[ଦ୍ର—ଏ କଶ୍ୟପଙ୍କ ଔରସରେ କଦ୍ରୁ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ଓ ସର୍ପରାଜ ବାସୁକିଙ୍କ ଭାଇ । ଖାଣ୍ଡବ ବନରେ ଏହାଙ୍କର ବାସ ଥିଲା । ଏ ପରୀକ୍ଷିତ୍ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମଶାପ ଅନୁସାରେ ଦଂଶନ କରବାରୁ ପରୀକ୍ଷିତ ମୃତ ହେଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନମେଜୟ ସର୍ପଯଜ୍ଞ କରି ସର୍ପକୁଳ ନିର୍ମୂଳ କରବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ତକ୍ଷକ ଆସ୍ତିକ ମୁନିଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ ଉକ୍ତ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନିରେ ନ ପଡ଼ି ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ ।]

୫ । ଏଣ୍ଡୁଅ—5. Chameleon.

୬ । ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ଜୀବ—6. The flying lizard; dragon; Draco Volans

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଉଡ଼ି ବୁଲନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରନ୍ତି । ସେହି ଚିତ୍କାରର ଧ୍ୱନି 'ତକ୍ଷକ' 'ତକ୍ଷକ' ପରି ଶୁଭେ । ଏମାନେ ପକ୍ଷୀର କାମୁଡ଼ାକାମୁଡ଼ି ହୁଅନ୍ତି ।]

୭ । ଦେହ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦଶ ବାୟୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ; ନାଗ ବାୟୁ—7. One of the ten airs inside the human body.

[ଦ୍ର—ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦଶ ବାୟୁ—ପ୍ରାଣ, ଅପାନ, ବ୍ୟାନ, ଉଦାନ, ସମାନ, ତକ୍ଷକ, ଧନଞ୍ଜୟ, ପୌଣ୍ଡ୍ରକ, ଦେବଦତ୍ତ ଓ ଶଙ୍ଖ ।]

୮ । ରାଜା ପ୍ରସେନଜିତଙ୍କ ପୁତ୍ର—8. Name of the son of King Prasenajit.

୯ । ସୂତକ ପିତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Name of a class of half-caste Hindus.

ତକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ. (ତକ୍ଷ ଧାତୁ=କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବଢ଼େଇ କାମ—1. Carpentry.
Takshaṇa

୨ । ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କାଠ ଗୁଞ୍ଜୁବା; ରନ୍ଦା ମାରବା—2. Planing of wood; scraping of wood work.

୩ । ରନ୍ଦା; ରଞ୍ଜା—3. Carpenter's plane

୪ । ବଢ଼େଇ (ହି· ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Carpenter.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁକି ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୫ । ପଥର କାଠ ଆଦି ଖୋଳି ମୂର୍ତ୍ତି ଆଦି ଗଢ଼ିବା କର୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5 Carving of wood & stone.

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍‌କ୍ଷଣ)—
ତଖ୍‌ନି, ତଖନି — ଅତି ଚଞ୍ଚଳ; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍; ଶୀଘ୍ର—
ਫੌਰਨ — At once; very soon; immediately.
ଭୂପଦ୍ୟେ ବସଇ ତକ୍ଷଣ, ଅନାଦି ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତକ୍ଷଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍‌କ୍ଷଣ)—ତକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Takshaṇi — Takshaṇa (See)

ତକ୍ଷଣେ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍‌କ୍ଷଣ)—ତକ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Takshaṇe — Takshaṇa (See)
ତକ୍ଷଣେ ବୃନ୍ଦାମଣି କରି, ଶଙ୍ଖ ମଇନ ସମ ସରି ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତକ୍ଷଶିଳା—ସଂ. ବି. (ତକ୍ଷ+ଶିଳା)—
Taksha-śilā — ପଞ୍ଜାବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନଗରୀବିଶେଷ (ତକ୍ଷ ରାଜାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମ ରାଓଲପିଣ୍ଡି)—
A town in the Punjab; Taxilla
[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ତକ୍ଷଶିଳାର ଭୂମି ତଳୁ ଅନେକ ବୌଦ୍ଧ ସ୍ତୂପାଦିର ଚିହ୍ନ ବାହାରୁଛି । ଗ୍ରୀକ୍‌ବୀର ସିକନ୍ଦରଙ୍କୁ ତକ୍ଷଶିଳାର ରାଜା ଖୁବ୍ ସମ୍ମାନ ଓ ସତ୍କାର କରିଥିଲେ । କେତେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ଅଶୋକଙ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ନଗର ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଥିଲା । ଚାଣକ୍ୟ ଏହି ସ୍ଥାନର ଲୋକ ଥିଲେ ।]

ତକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କନିନ୍, ତକ୍ଷନ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା.୧ବ)—
Takshā — ୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—1. Biśwakarmā; the mythical divine architect
୨ । ବଢ଼େଇ—2. Carpenter.
୩ । ଚିତ୍ରାନକ୍ଷତ୍ର—
3. The 14th Lunar mansion.

ତଖତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଖ୍‌ତ୍)—ତକତ (ଦେଖ)
Takhat — Takata (See)

ତଖତ୍ ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଖ୍‌ତ୍+ଅ. ତାଉସ୍)—
Takhat tāus — ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ନିର୍ମିତ ମୟୂର-
ତଖତ ତାଊସୀ — ସିଂହାସନ—Peacock-throne raised by
तखत ताउस — the Moghal emperor Sahajahan.
(ତଖତ୍ ତାଉସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ଏଥି ଉପରେ ମଣିରତ୍ନର ପୁଚ୍ଛାଳଙ୍କୃତ ମୟୂରର ମୂର୍ତ୍ତି ଥିଲା । ଏହାର ନିର୍ମାଣରେ ୬ କୋଟି ଟଙ୍କା ଖରଚ ହୋଇଥିଲା । ଖ୍ରୀ ୧୭୩୭ ସାଲରେ ନାଦିରସାହା ଏହାକୁ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ନେଇଗଲେ ।]

ତଖଲିପ୍(ଫ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଅ. ତକ୍‌ଲିଫ)—କଷ୍ଟ—
Takhalip(ph) — Pain; trouble; difficulty.

ତଖ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତକତ (ଦେଖ)
Takhta — Takata (See)

ତଗ୍‌ଦିର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତକଦିର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tag-dir (etc) — Tak-dīr etc (See)

ତଗ୍‌ସିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ତକ୍‌ସିର୍ (ଦେଖ)
Tag-sir — Tak-sir (See)

ତଗର—ସଂ. ବି—୧ । (ତ=କ୍ରୋଡ଼+ଗୃ ଧାତୁ=ଗ୍ରାସ କରିବା+
Tagara — କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଟଗର (ଦେଖ)
Ṭagara (See)
(ସଂ. ନାମ—ତଗର, ବକ୍ର, କୁଟିଳ, ଶଠ, ମହୋରଗ, ନତ, ଦୀପନ, ବିନମ୍ର, କୁଂଚିତ, ଘଂଟି, ନହୁଷ, ପାର୍ଥିବ, ରାଜହର୍ଷଣ, କ୍ଷତ୍ର, ଦୀନ, କାଳାନୁଶାରିବା, କାଳାନୁସାରକ)—
୨ । ତଗର ବୃକ୍ଷର ଚେର—
2. The root of the Tagara plant.
[ଦ୍ର—ଏହା ସୁଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟରେ ଗଣିତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ସେବାଇଲେ ଦାନ୍ତର ଦରଜ ଭଲ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ; ମଏଣ (ଦେଖ) —
3. Maeṇa (See)

ତଗର ପାଦ—ଦେ. ବି—୧ । ଟଗର ୨ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)-
Tagara pāda — 1. Ṭagara 2. (See)
(ତଗରପାଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ତଗର ୨ (ଦେଖ)
2. Tagara 2 (See)

ତଗରା—ଦେ. ବି—୧ । ରାଜସେବକବିଶେଷ—1. A class of
Tagarā — personal servants of a king.
তাগাড় — ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତଗାର୍)—୨ । ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀମାନେ
तगाड़ा — ପଲସ୍ତରା ବା ଗାନ୍ଥିନିକାମ କରିବା ସମୟରେ ଚକଟା ମାଟି ବା ମସଲା ରଖିବା ନିମିତ୍ତ ଯେଉଁ ମାଟିର ଚଟକା ପାତ୍ର ବା ମାଟି ତେଲୁଣୀ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—2. An earthen pan used by masons to put mortar in.

ତଗା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ପତାକା)—୧ । ନିଶାଣ; ପତାକା—
Tagā — 1. Flag.
୨ । ଲମ୍ବା ବାଉଁଶ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯାଇଥିବା ପତାକା—
2. A flag put on a long pole.

ତଗାଇଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.(ଅ. ତାକିଦ୍=ଆଦେଶ)—ମକଦମା—
Tagāidā — Case; litigation.

ତଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଗିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Tagā(ge)bā — Causative form of Tāgibā.

ତଗାଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକାଜା)—୧ । ତାଗଦା; କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟ
Tagādā — ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପାଇବାକୁ ଅଧିକାରୀ
তাগাদা — ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁରୋଧ ବା ତଲବ—Demand for a
तगादा, तकाजा — thing from a person from whom it is due.

୯	ଇ	ଈ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଉ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଏଁ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

୨ । ସ୍ୱୀକୃତ ବସ୍ତୁ ଦେବା ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱୀକାର-କାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁରୋଧ—2. Request to a person to carry out a promised act.

ତଗାବୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତକାବୀ)—କୃଷିଯନ୍ତ୍ର ଓ ବୀଜାଦି କ୍ରୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ବା ଫସଲ ହାନି ସମୟରେ ରାଜା ବା ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃଷକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଋଣ ବା ଦାଦନ—Tuccavi loan; agricultural loan advanced to needy cultivators by the Government.
Tagābi
তাকাবী;তগাবী
तकावी

[ଦ୍ର—ଏ ଅରବୀ ଶବ୍ଦ ତକାଭୀ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି ।]

ତଗେଇ—ଦେ. ବି. (ଭୁର୍ଗା—ତଗାର୍) ପଖୁଲ୍; ଛୋଟ ଦହି ଅବା ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ଛୋଟ ମାଟି ହାଣ୍ଡି—A small wide-mouthed earthen pot.
Tagei,
ছোটহাঁড়ী

ତଗ୍ୟ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. (ସଂ. ତଗ୍ ଓ ଜ୍ଞା ଧାତୁରୁ)—୧ । ଜ୍ଞାନ—1. Knowledge.
Tagya

୨ । ସ୍ମରଣ—2. Recollection.

ତଙ୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ିବା—1. To undergo troubles.
Tank (root)
(ତଂକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସହିବା—2. To bear; to endure.

୩ । ହସିବା—3. To laugh (Apte).

୪ । ଦୁଃଖରେ ବଞ୍ଚି ରହିବା—4. To live in distress (Apte).

ତଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ତଙ୍କ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ପଥରକଟା ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଟାଙ୍କିଆ—1. An instrument for cutting stone.
Tanka

୨ । ଆତଙ୍କ; ଡର; ଭୟ—2. Fear; apprehension.

୩ । ପ୍ରିୟବିୟୋଗ ଦୁଃଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Grief due to separation from one's dear person.

୪ । ପିନ୍ଧିବାର ଲୁଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Wearing cloth.

୫ । ଦୁଃଖରେ ଜୀବନଧାରଣ—5. Miserable existence (Apte).

ତଙ୍କା—ସଂ. ବି.—ଟଙ୍କା (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—Tankā (See)
Tankā

ତଙ୍ଗ (ଧାତୁ)—୧ । ଗତି କରିବା; ଯିବା—1. To go; to move (Apte).
Tang (root)
(ତଂଗ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—2. To stumble (Apte).

ତଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ତଂଗ୍; ତୁଳ. ସଂ. ତଙ୍କ—ଭୟ, ଦୁଃଖ ଓ ସଂ. ତଙ୍ଗ ଧାତୁ)—୧ । ଦୃଢ଼—1. Fast.
Tang
তঙ্গ
तंग

୨ । ବିକଳ; କଷ୍ଟ, ଦୁଃଖରେ ଜର୍ଜରିତ; ସନ୍ତପ୍ତ—2. Grieved; afflicted.

୩ । ଟାଣ; କସା କସି—3. Tight; fitting tightly.

୪ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ—4. Narrow.

୫ । ସଙ୍କୁଚିତ—5 Contracted.

୬ । ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ—6. In want; needy.

୭ । ଅସ୍ଥିର; ବେଚୈନ୍—7. Restless.

ବୈଦେ. ବି. (ଫା.) ଜିନକୁ ଘୋଡ଼ାର ପିଠିରେ ଦୃଢ଼ କରି ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଘୋଡ଼ାର ଛାତିବାଟେ ବୁଲାଇ ନିଆଯାଇ କସାଯିବା ପଟି; ପେଟି—A tape passing around the breast of a horse to keep the saddle tight on its back.

ଦେ ବି.—ଢଙ୍ଗ; ଛଇ—1. Affectation; air; foppery.

୨ । ଚାଲାକୀ; ଚତୁରୀ—2. Shrewdness; cunning.

ତଙ୍ଗତଙ୍ଗ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ଚଞ୍ଚଳ)—ତଙ୍ଗ ତଙ୍ଗ; ଅସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି ସହିତ—Glancing around restlessly.
Tang tang
চংবং, চংচং
बेचैन

ତଙ୍ଗଦସ୍ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । କୃପଣ—1. Close-fisted; miserly.
Tang-dast
তঙ্গদস্ত
तङ्गदस्त
(ତଙ୍ଗଦସ୍ତୀ—ବି)

୨ । ଗରିବ; ଧନହୀନ—2. Poor; penniless.

ତଙ୍ଗହାଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଧନ; ଗରିବ—1. Poor.
Tang-hāl

୨ । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Ill; sick.

୩ । ବିପନ୍ନ—3. Distressed; afflicted.

ତଙ୍ଗି—ଦେ ବି (ସଂ. ତଙ୍ଗ—ଦକ୍ଷ, ସୁଦକ୍ଷ)—ଚାଲାକୀ; ଚତୁରୀ—Shrewdness; cunning.
Tangi
তংগী
तंगी

ବୈଦେ ବି (ଫା)—୧ । ଦୁଃଖ—1. Misery

୨ । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା—2. Narrowness.

୩ । ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା—3. Distressed or afflicted condition.

୪ । ନିର୍ଦ୍ଧନତା—Poverty.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—ବି—ତମ୍ବୀ (ଦେଖ) Tambi (See).

ତଙ୍ଗି ତୋ(ତୁ)ଫାନ(ନି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତଙ୍ଗୀ=ବିପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା + ତୁଫାନ୍=ବୃଥା ଦୋଷାରୋପଣ)—
Tangito(tu)phāna(ni)

୧ । ବାବଦୂକତା; ମୁହଁବାଲଗି—1. Bragging; boasting.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ବୃଥା ଅପବାଦ; କଳଙ୍କାରୋପଣ—2. Defamation; scandalisation.

ତଙ୍ଗିତୋ(ତୁ)ଫାନି—ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ବାବଦୂକ; ମୁହଁବାଲଙ୍ଗିକଲ୍ଲା- ବାଲ୍ଲ—1. Braggart; boastful.
Taṅgito(tu)phāni
(ତଙ୍ଗିତୋଫାନିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଅପବାଦ ରଟନାକାରୀ—2. Defamatory; scandalous.

ତଚ୍ଛରୂପ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତସ୍ୟ ରୂପ)—ହୁବହୁ; ଅବିକଳ—1. Exact; perfect.
Tachchharūpa
(ଯଥା—ଫଟୋଗ୍ରାଫ ଯନ୍ତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ତଚ୍ଛରୂପ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିନଏ ।)
ହୁବହୁ
हुबहु
୨ । ଠିକ୍ ତାହାପରି—2. Exactly similar to that.
ଗ୍ରା. ବି—ନିଜର ବିକଟ ରୂପ—One's own furious image or form.
(ଯଥା—ଭୁ ତ କେବେ ତା ତଚ୍ଛରୂପ ଦେଖି ନାହୁଁ, ଦେଖିଲେ ହଗି ମରି ପଡ଼ିବୁ ।)

ତଚ୍ଛୀଳ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ(ତତ୍+ଶୀଳ, ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାପରି ସ୍ୱଭାବବିଶିଷ୍ଟ- Similar in nature to it or him or her; of similar nature.
Tachchhīḻa
(ତଚ୍ଛୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଚ୍ଛୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁ)—୧ । ଦେବପ୍ରତିମାମାନଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ—1. The eyes painted on an image.
Tachchhu
ଚଖୁ
चक्षु
୨ । ଚକ୍ଷୁ—2. Eye

ତଚ୍ଛୁଦାନ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଚକ୍ଷୁର୍ଦାନ)—ଦେବପ୍ରତିମାମାନଙ୍କ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ବରୁ ଆଖିକୁ ଚିତ୍ରଣ କରିବା ବିଧି—The painting of the eyes in an image just before the rite of giving life to it.
Tachchhudāna
ଚଖୁଦାନ
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ମିତ ପ୍ରତିମାର ଦେହରେ ଚିତ୍ରକାରର ଏହାହିଁ ଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ । ପ୍ରତିମାର ସବୁ ଅଙ୍ଗ ତିଆରି ସରିବା ପରେ ଆଖିର ଚିତ୍ରଣ କରାଯାଏ । ତଚ୍ଛୁଦାନ ହେବା ପରେ ପ୍ରତିମାର ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜୀବନ୍ୟାସ କରାଯାଏ ।]

ତଜ୍‌ଦିକ୍(ଗ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତସ୍‌ଦିକ୍ (ଦେଖ)
Taj-dik (g) Tas-dik (See)

ତଜ୍‌ବିଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ; ଫଇସଲ—1. Decision.
Taj-bij
ତର୍ଜବିଜ
तजवीज
୨ । ବିଚାର; ବିଚାର—2. Judgment; trial.
୩ । ବିବେଚନା—3. Consideration.
୪ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—4. Settlement; arrangement.
୫ । ଗବେଷଣା; ଅନ୍ୱେଷଣା—5. Investigation; enquiry.
୬ । ପରୀକ୍ଷା—6. Examination; test.

ତଜ୍‌ବିଜ୍ ସାନି—ବୈଦେ.ବି.(ଅ)—୧ । (କଚେରିଆ)--କୌଣସି ଅଦାଲତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ଫଇସଲ ମୋକଦମାର ପୁନର୍ବିଚାର—1. Review of a case once decided.
Taj bij sāni
ଛାନି ତଜବୀଜ
तजविज सानी
୨ । ପୁନର୍ବିବେଚନା—2. Reconsideration.

ତଜ୍ଜନିତ—ସଂ ବିଣ (ତତ୍+ଜନିତ, ୩ୟା ତତ୍; ୫ମୀ ତତ୍)—ସେହି କାରଣରୁ ଜାତ; ତହିଁରୁ ଜାତ—Resulting therefrom; consequent thereto.
Tajjanita
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ସେହି କାରଣରୁ—Therefore; consequently.

ତଜ୍ଜନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ) ତହିଁରୁ ଜାୟମାନ; ତହିଁରୁ ଉତ୍ପାଦ୍ୟ—Originating from that.
Tajjanya
ତଜ୍ଜନ୍ୟେ
उसवास्ते
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତାହାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ—1. For him or her.
୨ । ତହିଁ ନିମିତ୍ତ—2. For it; therefor.
୩ । ସେହି କାରଣରୁ—3. For that reason; owing to that.

ତଜ୍ଜାତ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଜାତ, ୫ମୀ ତତ୍)—୧ । ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ--Produced from that; arising therefrom.
Tajjāta
୨ । ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଜନ୍ମ ଲଭିଥିବା—2. Produced by or born of him or her or that.

ତଜ୍ଜାତୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଜାତି+ଈୟ)—୧ । ସେହି ଜାତି ବା ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ—1. Belonging to that species or class; of that class.
Tajjātiya
(ତଜ୍ଜାତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ସେହି ପ୍ରକାର, ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—2. Similar to that.

ତଜ୍ଜୀ—ସଂ. ବି·—ହିଙ୍ଗୁପତ୍ରୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tajji Himgu-patri (See)

ତଞ୍ଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To move; to go.
Tañch (root)
(ତଂଚ, ତଂଚ୍, ତଞ୍ଚ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—2. To be contracted; to shrink.

ତଞ୍ଚ—ସଂ. ବି. (ତଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ, ସଙ୍କୋଚନ+ଭାବ. ଅ)--ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ପ୍ରତାରଣା—Deception; cheating.
Tañcha

ତଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି (ତଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ, ସଙ୍କୋଚନ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ପ୍ରବଞ୍ଚକ ବା ପ୍ରତାରକ ବ୍ୟକ୍ତି—A cheat; a fraudulent person; an imposter.
Tañchaka
ବିଣ—ପ୍ରତାରଣାକାରୀ—Fraudulent.
ଦେ. ବି (କଚେରିଆ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣା—Fraud; deception.
ତଞ୍ଚକ, **चालबाजी, छल**
ଦେ. ବିଣ. (କଚେରିଆ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣାପ୍ରବୃତ୍ତି—Fraudulent.
ତଞ୍ଚକ, **चालबाज**

ଽ	ଂ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ଡ୍ଥ	ଘ
୨	ଐ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଙ୍ଘ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଓ	ନ୍

ତଞ୍ଚକତା—ସଂ. ବି (ତଞ୍ଚକ+ଭାବେ. ତା)—ପ୍ରବଞ୍ଚନା; ଶଠତା—
Tañchakatā — Deceit; fraud.

ତଞ୍ଚକତାପୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ତଞ୍ଚକତା+ପୂର୍ଣ୍ଣ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tañchakatā pūrṇṇa ପ୍ରବଞ୍ଚନାପୂର୍ଣ୍ଣ; ଶଠତାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Full of deceit; fraudulent.

ତଞ୍ଚକପୂର୍ଣ୍ଣ—ଦେ ବିଣ (କଥିତ ଭାଷା)—ପ୍ରତାରଣା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Tañchaka-pūrṇṇa — Fraudulent.
चालबाज

ତଞ୍ଚକମୂଳକ—ଦେ. ବିଣ—(କଥିତ ଭାଷା)—୧ । ପ୍ରତାରଣା ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Tañchaka-mūḷaka — 1. Fraudulent.
তঞ্চকমূলক — ୨ । ପ୍ରତାରଣାହେତୁକ—
चालबाज — 2. Arising out of cheating; due to fraud or deceit.

ତଞ୍ଛା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ—କାଠ ଚାଞ୍ଛିବା)—ଚଞ୍ଛା—
Tañchhā — Scraping.
চাঁচা — ଦେ. ବିଣ—ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା; ଛେଲା ହୋଇଥିବା
छिलाइ — (କାଠ ବା ଅଂଶ)—Scraped.

ତଞ୍ଛା(ଞ୍ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଚାଞ୍ଛିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—ଚଞ୍ଛାଇବା; ଛେଲାଇବା; ଚାଞ୍ଛିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—
Tañchhā(ñchhe)ibā
চাঁছান — To cause a place or thing to
छिलाना, छिलवाना — be scraped by others.

ତଞ୍ଛାତଞ୍ଛି—ଦେ. ବି—ଛେଲାଛେଲି; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ସ୍ଥାନକୁ ଚାଞ୍ଛି କରି ସଫା କରିବା—Scraping and
Tañchhātañchhi
চাঁছাচাঁছী — cleaning; scraping and clearing off.
छिलाछिलि

ତଞ୍ଛାଳି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୋକ ଚାଞ୍ଛେ ବା ଛେଲେ—
Tañchhāḷi — One who scrapes; scraper.
যে চাঁছে — छीलवा

ତଞ୍ଜୁଳିୟକ—ସଂ. ବି—ଲେଉଟିଆ ଶାଗ; ନେଉଟିଆ (ଦେଖ)
Tañjuḷiyaka — Neutiā (See)
(ତଣ୍ଡୁଲୀୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଞ୍ଜେବ୍—ବିଦେ. ବି. (ଫା)—ଖୁବ୍ ପତଳା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମଲମଲ୍ କନା—
Tañjeb — Fine excellent muslin.
তাঞ্জেব — तंजेब

ତଟ୍ (ଧାତୁ)—ପ—୧ । ଉନ୍ନତ ହେବା—
Taṭ (root) 1. To rise, to be elevated or raised.
୨ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—2. To shine.
୩ । ଗର୍ଜନ କରିବା—3. To groan; to roar.
୪ । ଆଘାତ କରିବା—4. To strike.

ତଟ—ସଂ. ବି. (ତଟ୍ ଧାତୁ=ଉନ୍ନତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taṭa ୧ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳ; ତୀର—
(ତଟୀ, ତଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Shore; bank; strand.
୨ । ଢାଲୁ; ଗଡ଼ାଣ—2. Declivity; slope.
୩ । ପର୍ବତ ଉପରସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ ସମତଳ ଭୂମି—3. Plateau.
୪ । ଅତଡ଼ା—4. Precipice, steep edges.
୫ । ନୈକଟ୍ୟ; ପାଖ—5. Closeness; proximity.
ତଟ୍ଟ ବ ବସମଭବ ତର୍କିଲ ମୋ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭଟକୁ ସଙ୍ଗେ
ଅବ ଥାଇ ବନା ହର୍ଷେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବଙ୍କ ଛ ଗୀତ ।
୬ । ଆକାଶ—6. The sky (Apte).
୭ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ—7. Horizon.

ତଟକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍‌କାଳ)—୧ । ସଦ୍ୟ; ତାଜା—
Taṭakā — 1. Fresh; new.
টাট্‌কা — ୨ । ଅବ୍ୟବହୃତ; ଅମ୍ଳାନ—2. Unsoiled.
टटका, तटका

ତଟସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ, ସଂ. ତଟସ୍ଥ=ଉଦାସୀନ ଅର୍ଥରୁ ଏ ଶବ୍ଦ ଆସିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ, ଭୁଲ. ଇଂ. ଆଷ୍ଟନିସ୍ତ୍=
Taṭasta
তটস্থ ତଦ୍‌ଭବ)—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ; ବିସ୍ମିତ—
तअज्जुब 1. Surprised; astonished.
(ତଟସ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାତର; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
2. Dum-founded.
୩ । ଭୟତ୍ରସ୍ତ—3. Overewhelmed with fear.

ତଟସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ତଟ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taṭashta ୧ । ପକ୍ଷପାତଶୂନ୍ୟ; ଅପକ୍ଷପାତୀ—1. Impartial; neutrar.
୨ । ତୀରସ୍ଥ—2. Standing on the shore.
୩ । ଉଦାସୀନ; ନିର୍ଲିପ୍ତ—
3. Unconcerned, indifferent.
୪ । ସମୀପସ୍ଥ—4. Adjacent; near by.
୫ । ଗଡ଼ାଣିରେ—5. Standing on the shore.
୬ । ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ ଓ ନିମ୍ନଦେଶର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ—
6. Standing midway between the summit and valley.
ସଂ. ବି. (ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ)—ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱରୂପ ଛଡ଼ା ଏହାର ଗୁଣ ଓ ଧର୍ମକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—(Hindu philosophy) The symptoms of a thing expressed with reference to its attributes and qualities and not to its actual shape or form.
ଦେ. ବିଣ—ତଟସ୍ତ (ଦେଖ)—Taṭasta (See)

ତଟାକ୍—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରିତ)—
Taṭāk ୧ । ହଠାତ୍; ଭୁସ୍‌କିନା; ତଡ଼ାକ୍‌କିନା; ଠଟାକ୍‌କରି—
তড়াক 1. Immediately; at once.
तड़ाक (ଯଥା—ସେ ଗାଧୋଇବାକୁ ନଈପାଣିରୁ ଗଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ କୁମ୍ଭୀର
(ଠଟାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାକୁ ତଟାକ୍ ଧରି ପକାଇଲା ।)

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦୃଢ଼ତ ୧ ଚକ୍ଷୁ ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚକ୍ଷୁ ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷୁ ତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷୁ ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଜ୍ଜା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ସତ୍ୱର; ଚଞ୍ଚଳ—
2. Hastily; in hot haste.

ତଟାକ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଟାକ୍ (ଦେଖ)
Taṭāk kari — Taṭāk (See)
তড়াক করে,তড়াক্ক কর
(ତଟାକ୍‌କିନା, ତଟାକ୍‌କିଭି, ତଟାକ୍‌କରି, ତଟାତ୍‌ଦିସ୍, ତଟାକ୍‌ଧସ୍— ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଟାକ—ସଂ. ବି. (ତଟ=ତୀର+ଅକ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯହିଁରେ ଜଳ ତଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ତଟକୁ ଆଘାତ କରେ)—ତଡ଼ାଗ; ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—
Taṭāka — Tank; large pond.

ତଟାଗ—ସଂ. ବି. (ତଟ=ତୀର+ଅଗ୍ ଧାତୁ, ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)-
Taṭāga — ତଡ଼ାଗ; ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—
Tank; large pond.

ତଟାଘାତ—ସଂ. ବି. (ତଟ+ଆଘାତ, ୭ମୀ ତତ୍)—
Taṭāghāta — ତଟାଦିରେ ଦନ୍ତର ଶୃଙ୍ଗାଘାତ; ହସ୍ତୀ ଓ ବୃଷ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ବପ୍ରକ୍ରୀଡ଼ା; ଖୂରଖାଇବା—
Butting or striking a bank, with the tusks or horns (such as the elephants striking their tusks and bulls their horns against a bank.
[ଦ୍ର—ହାତୀମାନେ ଦାନ୍ତରେ, ଷଣ୍ଢ ଶିଙ୍ଗ ଓ ଖୁରରେ, ଘୋଡ଼ା ଟାପୁରେ ମାଟିକୁ କରିବା ଆଘାତକୁ ତଟାଘାତ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଟାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଟାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taṭāt (etc) — Taṭāk etc. (See)

ତଟିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଟ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଯାହାର ତଟ ଅଛି)—
Taṭini — ନଦୀ—River.
(ତଟୀ—ପୁଂ),

ତଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଈ)—
Taṭi — ୧ । ତୀର; କୂଳ—1. Shore; bank.
୨ । ଦେଶ—2. Country.
୩ । ସ୍ଥାନ—3. Place.
୪ । ଗଡ଼ାଣି—4. Slope.
୫ । (ତଟ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ନଦ—
5. Big and comparatively shallow river.

ତଟୁ—ବୈଦେ. ବି. (ହି. ଟଟ୍ଟୁ)—
Taṭu — ୧ । ଛୋଟ ଘୋଡ଼ା—1. Pony; tat.
টাটু — ଟପଟ ବେଳକୁ ବାଛ ବାଛ ଅଗେ ଅଦକୁ ଝୁଟର ଟଟ୍ଟୁ ।
টট্টু — ଭକ୍ତାଭରଣ. ଗୀତଲହରୀ ।:
(ତଟ୍ଟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶୀ ତଟୁ ଅଳ୍ପ ଖାଇ ବେଶୀ କାମ କରନ୍ତି ଉନ୍ତୁ ବିଦେଶର ତଟୁମାନେ ବେଶୀ ଖାଇ ଅଳ୍ପ କାମ କରନ୍ତି । ଏହି ହି. ଟଟ୍ଟୁ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଟାଟ୍ ଆକାର ଧାରଣ କରି ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି ।]
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭ୍ରମଣାଦି ଶ୍ରମସହିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖୁବ ଯିବାଆସିବା କରିପାରେ—
2. (figurative) A hard-working person; a person who can walk hard.

ତଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଦୁଃଖ ଦେବା—
Tarḍ (root) — 1. To afflict.
୨ । ଆଘାତ କରିବା—2. To hurt; to strike.
୩ । ବନ୍ଧନ କରିବା—3. To bind.
୪ । ତାଡ଼ନା ଦେବା; ଦଣ୍ଡ ଦେବା—4. To inflict punishment; to punish by beating.
୫ । ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
To strike a musical instrument.
୬ । (ଗଣିତ) ଗୁଣନ କରିବା—
6. (mathematics) To multiply (Apte).
୭ । କହିବା—To speak (Apte)
୮ । ଚକ୍ ଚକ୍ କରିବା—
8. To shine (Apte).
୯ । (ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—କୌଣସି ଗ୍ରହ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରହକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ବା ଅଂଶତଃ ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା—
9. (astronomy) To strike against touch, obscure or eclipse partially (Apte).
୧୦ । ପ୍ରହାର କରିବା; ମାଡ଼ ମାରିବା —
10. To beat (Apte),

ତଡ଼୍ ତଡ଼୍—ଦେ. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—(ସଂ. ସତ୍ୱର; ଧ୍ୱନି)—
Tarḍ-tarḍ — ୧ । ତରତର; ଅତି ସତ୍ୱର; ଅତି ଉଦ୍‌ବେଗାନ୍ୱିତ
তাড়াতুড়ি — ହୋଇ—1. All in a hurry; in a bustle; in haste.
(ତଡ଼ବଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ—
2 Very busy.

ତଡ଼୍‌ବଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱରା)—୧ । ତ୍ୱରା—
Tarḍ-barḍi — 1. Haste; hurry; bustle.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା—2. Being busy with work.
(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଭାରି ତଡ଼ବଡ଼ି ଲାଗିଛି ।)

ତଡ଼୍‌ରୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୋଟର)—ବୃକ୍ଷକୋଟର—
Tarḍ-ro — Hollow of a tree.

ତଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଟ; ପ୍ରା. ତଡ଼)—୧ । ନଦ୍ୟାଦିର ତୀର; କିନାରା; ପ୍ରାନ୍ତ—1. Shore; strand.
Tarḍa
তট — (ଯଥା—ଶିଉଳଙ୍କେ ନଦୀଟରେ ଥିବା ସରକାରୀ ଅଫିସ ତଡ଼କୁ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ୍ର	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

किनारा, करारा ବୋଲି ଯମୁନା ଖାଇ ଅସିଲେ । ବୈ. ଅଣା ୨୧।୮।୨୮ ।]

୨ । କୂଅ, ନଈ ବା ଖଣି ଗାତର ଅତଡ଼ା ବା ସିଧା କାନ୍ଥ—
2. Steep wall of a well or a deep hole.
(ଯଥା—ବାଳକଟି ଗଣ୍ଡିର ଖଣିର ସିଧା ତଡ଼ା ଧରି ଧରି ଗୋଟିଏ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ରେ ଭର ଦେଇ ଦେଇ ୨ ଘଣ୍ଟା ପରେ ଖଣି ଉପରକୁ ପଦାକୁ ଆସିଲା । ବୈ. ଅଣା. ୨୩।୮।୨୮ ।

ତଡ଼(ଢ଼)ଉ—ଦେ. ବି.—୧ । ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ ଭଣ୍ଡାରଘରର
Tarda(rdha)u ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା ଓ ହିସାବ ରଖିବା କରଣ ବା କାର୍ଯ୍ୟୀ
1. Accountant and store-keeper of a temple or a Rājā.
୨ । ପାଦର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. A kind of ornament put on the foot.

ତଡ଼(ଢ଼)ଉପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବି.—ତଡ଼ଉ ୧ (ଦେଖ)
Tarda(rdha)u paṭṭanāyaka Tardau (See)

ତଡ଼କା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଟଙ୍କ; ତାଡ଼ଙ୍କ)—୧ । ବୃତ୍ତାକାରରେ
Tardakā ବଙ୍କା ହୋଇଥିବା ନାଲି ରଙ୍ଗ ଦିଆ ପାଲେ ତାଳପତ୍ର--
1. A red-coloured palm leaf turned into
তড়কা तड़को a circle.
[ଦ୍ର—ଏହା ପାନଅ, ଫରୁଆ, ଅଳତା, ସିନ୍ଦୁର, ହଳଦି ଆଦି ସଙ୍ଗେ ଝିଅ ଓ ବୋହୂଘରମାନଙ୍କୁ ବେଭାରରେ ପଠା ଯାଏ ।]
୨ । ତାଳପତ୍ର ପରି ତଉଡ଼ା କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ—
2. A kind of ear-ring.
୩ । ଧଡ଼କା; ଧମକ—3. Threat.
୪ । ମୂଷଳଧାରରେ ବର୍ଷା—
4. A very heavy shower.

ତଡ଼କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଧମକାଇବା; ଧଡ଼କାଇବା—
Tardakā(ke)ibā 1. To threaten.
ধড়কান ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—
, घुड़कना 2. To frighten.

ତଡ଼କି—ଦେ. ବି.—ତଡ଼କା ୨ (ଦେଖ)
Tardaki Tardakā 2 (See)

ତଡ଼ଙ୍ଗ୍ ତଡ଼ଙ୍ଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବିଣ—ତଡ଼ାତଡ଼ି;
Tardang tardang ଶୀଘ୍ରଶୀଘ୍ର; ଚଟପଟ—
Quickly; instantly; speedly.

ତଡ଼ତଡ଼ୁଆ—ଦେ.ବି.—ବନ୍ୟ ଲତାବିଶେଷ, ଯେ କି ବାଲିରେ ଜନ୍ମେ—
Tardatardua Chamissoa Nodiflora (a wild creeper).

ତଡ଼ତି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ଝଟିତି; ତ୍ୱରିତ)—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Tardati At once; very soon.
তাডাতাড়ি ଏ କଥା ଅତି ଜଳ୍ପନ୍ତି:
तड़ाक पड़ाक ପାଞ୍ଚିରେ ଲେଖିବେ ତଡ଼ତି—ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତଡ଼ପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ୍ପ=ଶଯ୍ୟା)—୧ । (ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କ
Tardapa ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) ଉତ୍ତମ ବସ୍ତ୍ର—
1. Good and fine cloth.
ଉତ୍ତମମାନଙ୍କୁ ପକାଇ ତଳକୁ, ତଡ଼ପଲାଗି ହୋଇଲେ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ଜ୍ୱାଇଁ ଓ ମାମୁଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସଙ୍ଗେ ପଠାଯିବା ପାଞ୍ଚଲୁଗା—
2. The cloth, Pañchi by name, sent along with the formal marriage invitations to the son-in-law and the maternal uncle.

ତଡ଼ପ ନାୟକ—ଦେ. ବି—ପିନ୍ଧିବା ସମୟରେ ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ
Tardapa nāyaka ପରିଧାନ କରିବା ବସ୍ତ୍ରକୁ ଆଣି ଦେବାପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—A servant who presents a cloth to a Deity or Rājā for wearing.

ତଡ଼ପ ଲାଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ୍ପ+ଲଗ୍ନ)—ଦେବତା ଓ ରାଜାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର
Tardapa lāgi ପରିଧାନ ବିଧି—The ceremony of Rājās and Deities putting on cloth.
ଦେ. ବିଣ—ତଡ଼ପ ବା ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଥିବା—
Wearing cloth.

ତଡ଼ବଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱରା)—୧ । ଶୀଘ୍ରତା; ତରତର—
Tardabardi 1. Haste; bustle.
তাড়াতাড়ি; তড়ীঘড়ী ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନବସର—
हड़बड़ि 2. Want of leisure.
(ତଡ଼ବଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଧୂମଧାମ୍; ଗୋଳମାଳ—
3. Ado; confusion.
ଦେ. ବିଣ—ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ; ଚଞ୍ଚଳିଆ; ଅତଳିଆ—
Speedy; hasty.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଶୀଘ୍ର—1. Quickly.
୨ । ତ୍ୱରିତ—2. In haste; in a hurry.

ତଡ଼ବେଗ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରା+ବେଗ)—
Tarda-bega ତଡ଼ବଡ଼ି (ଦେଖ)
(ତଡ଼ବେଗି, ତଡ଼ବେଗେ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tardabardi (See)
ଘାଡ଼ ତଡ଼ବେଗେ ପୁଣି ଖଞ୍ଜିଲେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ତଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼ ଧାତୁ=ଆଘାତ, ପ୍ରହାର କରିବା)—
Tardā ୧ । ତୀର—1. Shore; strand.
তট ୨ । ମୋଟ ଠେଙ୍ଗା; ଧଡ଼ା; ଲଗୁଡ଼—
तट 2. Cudgel.
মোটা ୩ । ବିତାଡ଼ନ; ତଡ଼ିବା—
सोँटा 3. Driving away; expulsion; ejectment.
তাড়া
घुड़की, निकाल ୪ । ଗଛଆଦିକୁ ଭୂମିରୁ ତାଡ଼ିବା କର୍ମ; ବୃକ୍ଷାଦିର
উখাড় ସମୂଳୋତ୍ପାଟନ—
उखाड़ 4. Uprooting; eradication.

> ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ଠେଁସା ୫ । ଠେଁସିବା—5. Pushing.
ठेला ୬ । ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଯଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା ଠେକ ସାହାଯ୍ୟରେ
डंड़ा ଅନ୍ୟ ଭାର ବସ୍ତୁକୁ ଠେଲିବାକୁ ବା ଘୁଞ୍ଚାଇବାକୁ ହୁଏ—
6. A leverbar.

ବଣ—୧ । ଠେଁସା; ଅବାଧ୍ୟ—1. Insubordinate.
୨ । ବହିଷ୍କୃତ—2. Driven away.

ତଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତଡ୍, ତଡ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ)—
Tar̤dā(r̤de)ibā ୧ । (ତଡ଼ିବାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ) ଦୂର
তাড়ান କରାଇବା—1. To cause to be driven
ढकेलना, हाँकना away or expelled.
उखड़वाना ୨ । (ତାଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ) (ଗଛର ମୂଳକୁ)—
ହଣାଇ ଖୋଳାଇ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଇବା; ଉତ୍ପାଟିତ
କରାଇବା—2. To cause to be uprooted.
୩ । (ମାଟି, ପଥରଆଦି) ଖୋଳାଇ ବାହାର କରାଇବା—
3. (mud, stones etc) To cause to be dug out.
୪ । (ଭୂମିକୁ ହଳଦ୍ୱାରା) ଚଷାଇବା—
4. To cause to be ploughed.
ଅନଙ୍ଗ ଲଙ୍ଗଳେ ତଡ଼ାଇଲ ହେ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତଡ଼ା(ଢ଼ା)ଉ—ଦେ. ବି—୧ । ତଡ଼ଉ ୨ (ଦେଖ)
Tar̤dā(r̤dhā)u 1. Tar̤dau 2 (See)
ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମରେ ତଡ଼ାଉ, ନୂପୁର, ମୁଦ୍ରିକା ମଣ୍ଡିତ ଅଙ୍ଗୁଳିର—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
୨ । ପୋଷାକ—2. Dress.
ମଣିମୟ ତଡ଼ାଉ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲଗି କରି,
ଭାଲପଟେ ସିନ୍ଦୂର ତିଲକ ଦେଲେ ନାରୀ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ତଡ଼ାକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି ବଣ—୧ । ତଟାକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tar̤dāk (etc) 1. Taṭāk etc (See)
୨ । ଢୋଲ, ବଡ଼ବାଠ ପିଟିବାର ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—
2. High sound of beating drum.

ତଡ଼ାକ—ସଂ. ବି (ତଡ଼ ଧାତୁ ଅଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବୃହତ୍
Tar̤dāka ପୁଷ୍କରିଣୀ—Tank; large pond.

ତଡ଼ା ଖା(ପା)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାଡ଼ନ)—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି)
Tar̤dā khā(pā)ibā କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହେବା—
তাড়া খাওয়া To be driven away or expelled.
निकाला होना

ତଡ଼ାଗ—ସଂ. ବି (ତଡ୍ ଧାତୁ=ଅଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଗ)—
Tar̤dāga ବୃହତ୍ ପୁଷ୍କରିଣୀ—Tank; large pond.

[ଦ୍ର—୨୦୦୦ ହାତ ଦୀର୍ଘ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ଥିବା ଚତୁରସ୍ର ଜଳାଶୟକୁ ତଡ଼ାଗ ବୋଲାଯାଏ—କଳିଙ୍ଗ ସଂହିତା; ଯେଉଁ ପୋଖରୀରେ ପଦ୍ମଆଦି ଜଳଜ ଗୁଳ୍ମମାନ ଉଠିବା ଭଳି ଗଭୀର ଜଳ ଥାଏ—ଅପ୍ରେ ।]

ତଡ଼ାଘାତ—ସଂ. ବି (ତଡ଼+ଆଘାତ, ୭ମୀ ତତ୍)—ତଟାଘାତ (ଦେଖ)
Tar̤dāghāta Taṭāghāta (See)

ତଡ଼ାତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ତଟାକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tar̤dāt (etc) Taṭāk (etc) (See)

ତଡ଼ାତଡ଼୍—ଦେ. କ୍ରି ବଣ (ସଂ. ଝଟିତି; ସତ୍ୱର)—ଅତିସତ୍ୱର
Tar̤dātar̤d 1. Hastily.
তাড়াতাড়ি ୨ । ଅତିଶୀଘ୍ର; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—2. Immediately.
ताड़ाक पड़ाक ୩ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ତାସା ବଜାଇବାର ଶବ୍ଦ—
তড়তড় 3. The sound of striking a shallow
तड़ातड़ kettle-drum with sticks.
୪ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ବର୍ଷିବାର ଶବ୍ଦ—
4. The sound of a heavy downpour.

ତଡ଼ାତଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଡ଼ନ)—୧ । ଗଛ ଆଦିର ମୂଳକୁ
Tar̤dātar̤di ଖୋଳିବା—1. Uprooting of trees etc.
তাড়াফোড়া ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ଠେଲାଠେଲି—2. Jostling.
उखड़ाउखड़ी ୩ । ପରସ୍ପର ଠେଁସାଠେଁସି ହୋଇ କଥାଭାଷା
ठँसाठँसी କରିବା—3. Quarrelling with each other
ढकेलाढकेली during conversation.
ठेलमठेला ୪ । ଦୂର କରିଦେବା—4 Driving away.
লাঠালেঁঠা ୫ । (ବହୁବଚନ) ଠେଙ୍ଗା ବାଡ଼ି ଆଦି ବହୁ ପ୍ରହରଣାସ୍ତ୍ର—
लाठसोंटा 5. Sticks and cudgels.
তাড়াতাড়ি ଦେ. ବଣ—ପରସ୍ପରକୁ ଠେଲୁଥିବା—
हड़बड़ी Pushing each other.
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ତଡ଼ବଡ଼; ଭୂରଭଭାବେ; ଭୁରନ୍ତ—
In a hurry

ତଡ଼ାତାବୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଧନ୍ଦା; କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା—
Tar̤dātābur̤da Busy engagement.

ତଡ଼ାତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି ଓ ବଣ ଓ କ୍ରି ବଣ—ତଡ଼ାତଡ଼ି (ଦେଖ)
Tar̤dātur̤di Tar̤dātar̤di (See)

ତଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (କାନ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ) ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିବା;
Tar̤dā par̤dibā ତାବଦା ହେବା; ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା—(the ears)
তালাপড়া To be stunned.
तड़पना, सुनहोना (ଯଥା—ମୃଦଙ୍ଗମାଡ଼ ଶୁଣି ମୋ କାନ ତଡ଼ା ପଡ଼ିଲା ।)

ତଡ଼ାବଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. ବଣ. କ୍ରି. ବଣ—ତଡ଼ବଡ଼ (ଦେଖ)
Tar̤dābar̤dā (r̤di) Tar̤dabar̤di (See)

ତଡ଼ା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—
Tar̤dā ji he)bā 1. To be driven out.
তাড়ান হওয়া ୨ । ତାଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—
2. To be uprooted.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ·	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଙ୍ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନ୍ତ

ତଡ଼ି—ସଂ. ବି. (ତଡ଼୍ ଧାତୁ = ଆଘାତ କରିବା + ଭାବ. ଇ)—
Tardi ୧ । ଆଘାତ—1. Stroke.
୨ । ପ୍ରହାର—2. Beating.
ବିଣ (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଇ) ଆଘାତକାରୀ—Striking.
ଦେ. ବି (ସଂ. ତଟ)—ତୀର; କୂଳ—
Shore; strand.

ତଡ଼ିଘଡ଼ି—ଦେ. ବି. ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଡ଼ବଡ଼ (ଦେଖ)
Tardighardi Tardabardi (See).

ତଡ଼ିତ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତଡ଼୍ ଧାତୁ = ଆଘାତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍)—
Tardit ୧ । କ୍ଷଣପ୍ରଭା; ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବିଜୁଳି—
1. Lightning
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ ଶକ୍ତି—2. Electricity.

[ଦୁଇ ପଦାର୍ଥବିଶେଷର ଆଘାତ ବା ଘର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣୀ (positive) ଓ ବିଯୋଜନୀ (negative) ଶକ୍ତି (power) ଉଦ୍ଭୂତ ହୁଏ, ତାକୁ ତଡ଼ିତ ବା ତାଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି (electricity) ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ଉତ୍ତାପ ଓ ଆଲୋକ ପରି ଶକ୍ତିବିଶେଷ । ପ୍ରଥମେ ଏହା ମେଘରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବାର ଜଣା ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ କୌଶଳରେ ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ଉତ୍ପାଦିତ କରି ଏହାକୁ ନିୟୋଜିତ ଓ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ନାନାବିଧ ଅସାଧ୍ୟ ଓ ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଯଥା—ଦୂର ଦେଶକୁ ବାର୍ତ୍ତାର ଆଦାନପ୍ରଦାନ, ଯାନାଦି ଚାଳନ, ଆଲୋକଦାନ, ଚିକିତ୍ସା, ମୋହନ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ଗିଲ୍ଟି କରିବା, ମନୁଷ୍ୟ ଆଦି ଜୀବଙ୍କୁ ପ୍ରାଣରେ ମାରିବା ଯନ୍ତ୍ର ଆଦି) ଦିନକୁଦିନ ସାଧିତ ହେଉଅଛି । ଏହି ଶକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଚୁମ୍ବକ-ଶକ୍ତି (magnetism) ର ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଯାଇ-ଅଛି । କୃତ୍ରିମ ତଡ଼ିତ୍ ଶକ୍ତି କେତେକ ଧାତୁ ଓ ଦ୍ରାବକର ସଂଶ୍ଳେଷଣ ଓ କେତେକ ପଦାର୍ଥର ଘର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।]

ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍ + ପ୍ରଭା. ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tardit-prabha ବିଦ୍ୟୁତର ଆଭାଯୁକ୍ତ—
(ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) Shining like lightning,

ତଡ଼ିତ୍ପ୍ରଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ତଡ଼ିତ୍ + ପ୍ରଭା; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବିଦ୍ୟୁତର
Tardit-prabhā ତେଜ—1. The halo of lightning; electric flash.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସ୍କନ୍ଦଙ୍କର ଏକ ମାତାଙ୍କ ନାମ—
2 Name of one of the foster-mothers of Skanda (M. W.)
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପ—
Feminine form of Tardit prabha.

ତଡ଼ିତି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ୱର—
Tarditi At once; very soon; immediatly.

ତଡ଼ିତ୍ୱାନ୍—ସଂ.ବି. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବତ୍)—୧ । ମେଘ—
Tarditvān 1. Clouds.
୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ିଯୁକ୍ତ ମେଘ—
2. The thunder clouds.
୩ । ମସ୍ତକ—3. Head.
(ତଡ଼ିତ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ତଡ଼ିତ୍ଗର୍ଭ (ଦେଖ)
1. Tardit garbha (See)

ତଡ଼ିଦାଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(ତଡ଼ିତ୍ + ଆଭା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଦ୍ୟୁତର
Tardidābhā ଆଭାଯୁକ୍ତ—Flashing like lightening.
(ତଡ଼ିଦାଭା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଡ଼ିଦାଭା—ସଂ. ବି. (ତଡ଼ିତ୍ + ଆଭା; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଦ୍ୟୁତର ତେଜ—
Tardidābhā Flash of lightening.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ତଡ଼ିଦାଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Feminine form of Tardidābha.

ତଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଦୂର କରିଦେବା; ବାହାର କରିଦେବା—
Tardi debā 1. To drive away; to expel.
তাড়িয়ে দেওয়া ୨ । ଘୁରୁଡ଼ାଇବା; ଘଉଡ଼ାଇବା—
ढकेलदेना 2. To scare away.
୩ । ଠେଲିଦେବା; (କୌଣସି ଦିଗକୁ) ପେଲିଦେବା; ଠେସି ଦେବା—3. To push from behind; to push down; to push off.
୪ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଲାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା—
4. To drive.

ତଡ଼ିଦ୍ଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍ + ଗର୍ଭ, ବହୁବ୍ରୀହି; ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତ+ଗ
Tardidgarbha =ଦ୍ଗ—୧ । ଯାହା ଗର୍ଭରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଅଛି—
(ତଡ଼ିଦ୍ଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Charged with lightening or electricity.
୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ବିଶିଷ୍ଟ—2. Electric
ସଂ. ବି.—ମେଘ—Cloud.

ତଡ଼ିଦ୍ବେଗ—ସଂ. ବି.—(ତଡ଼ିତ୍ + ବେଗ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tarditbega ୧ । ତଡ଼ିତର ବେଗ—
(ତଡ଼ିଦ୍ବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. The speed of lightening.
୨ । (ରୂପକ, କର୍ମଧା) ତଡ଼ିତର ବେଗ ପରି ବେଗ ବା ଗତି; ଶୀଘ୍ରଗତି—
2. Speed like that of the lighting; quick speed; lightning speed.
ସଂ. ବିଣ. କ୍ଲୀ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତଡ଼ିତର ଗତି ପରି ବେଗବାନ୍—Quick in step or speed like the lightning.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଂଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗିଆ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଡ଼ିଦ୍ବାସଃ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଡ଼ିତ୍ + ବାସସ୍; ସନ୍ଧିସ୍ଥଳେ ତ୍+ବା =ଦ୍ବା; ତଡ଼ିଦ୍ବାସସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରି ଝଟକୁଥିବା ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିବା—Wearing a bright or dazzling garment.
Tardidbāsah

ତଡ଼ିନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ) ଦୂର କରି ନେବା; ବାହାର କରିନେବା—1. To drive away (from or to a place.)
Tardinebā
তাড়িয়ে লওয়া
ढकेलना

୨ । (କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ) ଠେଲି ନେବା; ପେଲି ନେବା; ଠେଁସି ନେବା—
2. To push from behind (from or to a place.)

୩ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଳାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା; ଓଡ଼ାଇବା—
3. To drive (cattle or carriage).
(ଯଥା—କଅଣ କହିବି ଆଉ, ସେ ବଳଦଙ୍କୁ ଇମିତି ବେଗରେ ତଡ଼ି ନେଲା ଯେ, ଗାଡ଼ିଟା ଯାଇଁ ଘଣ୍ଟାକେ ପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।)

୪ । ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେ ବା କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିନେବା—4. To manage an affair with much difficulty or anyhow.
(ଯଥା—ମୋ ହାତରେ ଟଙ୍କା ପଇସାଟା ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଏ ବର୍ଷର କାମଟା ତଡ଼ିନେବି ।)

୫ । (ଭଲ ସମୟକୁ) ଘୁଞ୍ଚାଇ ନେବା; ପକାଇ ରଖିବା—
5. To keep pending; to postpone a matter.
(ଯଥା—ବୁଝିବି ବୁଝିବି ବୋଲି ତ କଅଣ କଥାଟାକୁ କେତେ ଦିନ ତଡ଼ି ନେଲୁଣି, ଆଉ କେତେଦିନ ଯିବ ?)

ତଡ଼ିନ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ିତ୍+ସ୍ବରୂପାର୍ଥେ. ମୟ)—ତଡ଼ିତ୍ ସ୍ବରୂପ ଆଭାଯୁକ୍ତ—Flashing like lightning; having lightning flashes.
Tardinmaya
(ତଡ଼ିନ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଡ଼ିବଡ଼ି— ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ.—ଅତିଶୀଘ୍ର; ସତ୍ବର—
Tardibardi At once; immediately

ତଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ତାଡ଼ନ, ଆଘାତ)—
Tardibā ୧ । ଦୂର କରି ଦେବା; ବାହାର କରି ଦେବା; ବଳପୂର୍ବକ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା—
তাড়ান্
भिड़ाना ढकेलना 1. To drive away; to expel.

ସମ୍ଭାଷଣ ନ କରି ରମ୍ଭା ସଦୃଶ ବାଳୀ ଦେହାକୁ ଦୂରୁ ଦେଖି ତଡ଼ିଲ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

(ତଡ଼ା (ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ) ୨ । ଠେଲିବା; ବଳପୂର୍ବକ ପଛ
(ତଡ଼ା ଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) ଆଡ଼ୁ ଆଗକୁ ପେଲିବା—
2. To push with force from behind.

୩ । ବଳପୂର୍ବକ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇବା—
3. To attack with force; to set upon; to chase.

୪ । (ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ) ଚଳାଇବା; ଓଡ଼ାଇବା; ଅଡ଼ାଇବା—
4. To drive (cattle).

୫ । ହୁରୁଡ଼େଇବା; ଘଉଡ଼ାଇବା—
5. To scare away; (animals) by chasing.

୬ । ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନରୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉଠାଇ ଦେବା—
6. To eject a person from an occupied place.

୭ । (ଅକର୍ମକ)—ନିଜେ ଠେଲି ହେବା—7. To push in; to push oneself; to push off.
(ଯଥା—ବଳଦଟା ଶଗଡ଼ର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଲାଗିବାରୁ ଭାରି ତଡ଼ୁଛି ।)

[ଦ୍ର—ତଡ଼ିବାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା କିମ୍ବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ତଡ଼ିଦେବା, ତଡ଼ିନେବା, ତଡ଼ିଆଣିବା ।]

ତଡ଼ିହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଡ଼ିବା ୬ (ଦେଖ)
Tardihebā Tardibā 6 (See)
ତଡ଼ିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—To be pushed aside.

ତଡ଼ୁକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ବରିତ)—ତଟାକ୍ (ଦେଖ)
Tarduke Taṭāk (See)
ସଜ କରି ତଡ଼ୁକେ ଘୋଡ଼ାକୁ ଚଢ଼ିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତଡ଼େଦମ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଆ)—ଖଡ଼େଦମ୍ (ଦେଖ)
Tardedam Khardedam (See)

ତଢ଼ଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ତଡ଼ଉ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tardhau (etc) Tardau etc (See)

ତଢ଼ାଉ—ଦେ. ବି—ତଡ଼ାଉ (ଦେଖ)
Trdhāu Tardāu (See)
ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କର ତଢ଼ାଉ ୩୫୧୪୦ ମାଢ଼ । ମାଦଳାପାଞ୍ଜି;
ଜଗବନ୍ଧୁ, ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ତଣିଆ(ଆଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଇପି ପିନ୍ଧା ମୋଟା ଲୁଗା, ଏଥିରେ ଚଉଡ଼ା ନାଲି ଧଡ଼ି ଥାଏ; ତଣିଁର—
Taniā(āṅ)
ତଣିଆ—ଲୁଗା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତଣିଆ—ଶାଢ଼ୀ }
A coarse cloth with thick red border, put on by women.

ତଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସଙ୍କଟ; ସଂ. ଦାନ୍ତ=ଦମନ)—
Tanṭā ୧ । ଗୋଲମାଲ; ଅଡ଼ୁଆ; ପ୍ରପଞ୍ଚ—
ল্যাঠা 1. Complication; confusion.
टन्टा ୨ । ସଙ୍କଟ; ଅପଦ—2. Danger; trouble; risk.
୩ । ଅଡ଼ଳ—3. Fix; awkward position.
୪ । ଉଭୟସଙ୍କଟ—4. Dilemma.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍କ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନୃ

୫ । ଦାୟିତ୍ୱ —5. Responsibility.

बर्छा ୬ । ଡେଙ୍ଗା —

बर्छी 6. Harpoon.

টোটা ଦେ. ବ—ଟୋଟା; କାର୍ତ୍ତୁଜ—

टोटा Cartridge.

ଟଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ତ୍ରୋଟୀ=ଟୋଟ; ବେକର
Tanṭā(ṇṭe)ibā ସାମନା ପାଖ; ମନୁଷ୍ୟର ଟୋଟକୁ ଧରିଲେ
কণ্ঠেফেলা ମନୁଷ୍ୟ କାବୁ ହୋଇ ରହେ; ସଂ. ଦାନ୍ତ=
डँटाना, डाँटना ଦମନ)—୧ । ଅଡ଼ୁଆରେ ପକାଇବା;
টুঁটীধরা ଦବେଇବା; ଆପଦରେ ପକାଇବା; ବେକାବୁ
पट्टापकड़ना କରିବା—1. To put a person in trouble or awkward position to corner a person, to embarass.

୨ । ଗଳାଧକ୍କା ବା ଟଣ୍ଟିଆ ମାରିବା—
2. To give a push with the palm on the throat; to collar a person.

୩ । (ପାଣି ବା ପ୍ରାଣ) ଟଣ୍ଟି ବା କଣ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବା—
3. (water or life) To rise up to the neck.

(ଯଥା—ବଢ଼ି ପାଣି କଇବନ୍ଧକୁ ଟଣ୍ଟାଇଲାଣି; ତା ପ୍ରାଣ ଆସି ଟଣ୍ଟାଇଲାଣି, ସେ ମରିବାକୁ ବସିଲାଣି ।)

ଟଣ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୋଷ=ମନୁଷ୍ୟର କଣ୍ଠର ଗୋଲକ ବା ଘଣ୍ଟି,
Tanṭi ତୁଳ=ଇଂ. ଥ୍ରୋଟ)—୧ । ଟୋଟ; ଗଳା; ବେକର
টুংটি, টুটি ସାମନା ଅଂଶ; ଘଣ୍ଟି—1. Throat; the front
टेंटवा, टेंटुआ part of the neck.

୨ । ଗଳାର ଭିତର କଣ୍ଠନାଳୀ ଯେଉଁ ନଳୀବାଟେ ଖାଦ୍ୟ ପେଟକୁ ଯାଏ—2. Gullet.

୩ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ନଦୀବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି)ର କଣ୍ଠ ଦେଶ—3. The portion below the top of a thing (e. g. an embankment).

୪ । ଗଳାର ସ୍ୱର—4. One's voice.

(ଯଥା—ଟଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା ।)

[ଦ୍ର—ଟଣ୍ଟି ବା କଣ୍ଠନାଳୀବାଟେ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଯିବା ଆସିବା କରେ । ତାକୁ ଚପି ଦେଲେ ବା କାଟି ଦେଲେ ପ୍ରାଣୀ ମରିଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ବେକ ହାଣି ଜୀବକୁ ଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ ବଳି ଦିଅନ୍ତି, ମୁସଲମାନମାନେ ଟଣ୍ଟି କାଟି ଜୀବକୁ ହଲାଲ କରନ୍ତି । ଏହି ଟଣ୍ଟି ଓ ତନ୍ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶଦ୍ୱୟର ବିଭିନ୍ନ ନାମ କ୍ରମରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ଯଥା—ଟଣ୍ଟି ଓ ଗଳା=ବେକର ସାମନା ପାଖ—Throat. କଣ୍ଠ ଓ ବେକ=ସମୁଦାୟ ଗଳଦେଶ—Neck. ବେକମୁଣ୍ଡା=ବେକ ପଛଆଡ଼—Nape of the neck; Nape]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଘରର ଓଳିମୁଣ୍ଡରେ ବସାଯିବା ଖପରର, ଯାହାର ତଳେ ଗୋଟିଏ ଦାନ୍ତିଆ ବାହାର ଥାଏ ଏବଂ ଏ ଦାନ୍ତିଆ ଓଳିମୁଣ୍ଡର ବାଉଁଶରେ ଅଟକି ରହେ—Earthen flat tile having a spout below it which keeps it attached to the end of the eaves of a tile-thatched house.

ଟଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବି—ବେକର ଆଗ ପାଖରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ହସ୍ତଦ୍ୱାରା
Tanṭiā ମରାଯିବା ଧକ୍କା; ଟୋଟିଆ; ଗଳଥା—
গলাধাক্কা A push with palm on the throat.
गरदनियाँ

ବବେକ ପଛରୁ ଲଗାଏ ଟଣ୍ଟିଆ । ରଥାନାଥ—ନବେଦନ ।

[ଦ୍ର—ବେକ ପଛରୁ ଧକ୍କାକୁ ହାବୁକା ଓ ଆଗର ଧକ୍କାକୁ ଟଣ୍ଟିଆ ଓ ଗଳଥା କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ ଟଣ୍ଟିଆକୁ ହାବୁକା ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ଟଣ୍ଟିଆ ଦେବା—ଦେ. କି—ହାତର ରେଖା ଟଣ୍ଟିରେ ବା ବେକରେ
Tanṭiā debā ଦେଇ ଧକ୍କା ଦେବା—To give a push
গলাধাক্কা দেওয়া with the extended palm on the
गरदनी देना throat or neck.

ଟଣ୍ଟିକଟା—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାଣନାଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଟୋଟର ନଳୀକୁ
Tanṭikaṭā କାଟିବା—1. Cutting of the throat or
টুঁঠিকাটা, গলাকাটা gullet.
गलाकाटना ୨ । ଗୋରୁଙ୍କର ଘୁଡ଼ୁକାରୋଗ; ଘୁଡ଼ୁକା (ଦେଖ)
2. Ghurdukā (See)

୩ । ଯେ ଧନ ଅପହରଣ ଲୋଭରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଟଣ୍ଟି କାଟି ମାରିପକାଏ; ଗୁଣ୍ଡା; ଠଗ—3. Cut-throat; thug.

ଦେ. ବିଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ଅବିଶ୍ୱାସୀ; ଦଗାଦାର—
গলাকাটা 1. Untrustworthy; fraudulent;
गलाकटा dangeruos (person).

ପରଭେ କ ଯିବୁ ଟଣ୍ଟିକଟାକୁ,
ପରଭେ ନ ଯିବୁ ଚୁଟକଟାକୁ । ପ୍ରବଚନ ।

୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଟଣ୍ଟି କାଟିବା ପରେ ତା ଠାରୁ ଅପହୃତ (ଧନ)—2. (property) Taken from a person after killing him by cutting his throat.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଠକେଇବୃତ୍ତି ଲବ୍ଧ (ଧନ); ଅସତ୍ ଉପାୟରେ ଲବ୍ଧ (ଧନ)—3. (property) Earned by cheating or by evil means.

ଟଣ୍ଟି କଟାକଟି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—
Tanṭi kaṭākaṭi Mutual harming.
টুঁটি কাটাকাটি ବିଣ—ପରସ୍ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ—
गला काटाकाटि Harming each other.

ଟଣ୍ଟି କାଟିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଳା କାଟିବା—
Tanṭi kāṭibā 1. To cut the throat.
টুঁটি কাটা ୨ । ଗଳା କାଟି ମାରିଦେବା—
गला काटना 2. To kill by cutting the throat.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ରୂପସଙ୍ଗତ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୩ । ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—3. To ruin a person; to cause ruin (of a person)

(ଯଥା—ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ବାପମାଆଙ୍କର ତଣ୍ଟି କାଟିଦେଇ ଯୁବକ ପୁତ୍ର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇଗଲା ।)

୪ । ଦଗା ଦେବା; ଠକିବା—

4. To cheat; to commit fraud.

ଅଣ୍ଟି ବୁଝି ତଣ୍ଟି କାଟେ—ପ୍ରବଚନ ।

ତଣ୍ଟି ଘା(ଘାଆ)—ଦେ. ବି—୧ । ଗଳବ୍ରଣ—

Tanṭi ghā(ghā-ā) 1. A boil on or in the throat.

ଗଳକ୍ଷତ

୨ । ଗୋରୁମାନଙ୍କର କଣ୍ଠନାଳୀର ଘାଆ ଓ ଫୁଲା; ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—2. A cattle disease accompanied by swelling of the throat.

ଗରହୁଆ

ଗଳାଗ୍ରହ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)— ୩ । ଗଳଗ୍ରହ—

ଗଲେକା ଢୋଲନା 3. A burden on one's shoulder.

(ଯଥା—ସେ ମୋର ତଣ୍ଟିଘା ହୋଇ ରହିଛି ।)

ତଣ୍ଟିଚପା—ଦେ. ବି—୧ । ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ମାରି ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ

Tanṭichipā ଗଳା ଚିପିବା—1. Choking up the

ଟୁଁଟିଟିପା, ଗଲାଟିପା throat in order to kill (a person)

ଗଲାଟିପ strangling.

୨ । (କୌଣସି ଲୋକର) ଗଳାକୁ ଚପି ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦଉଡ଼ିବା ଦଣ୍ଡ ବା ଦଣ୍ଡ ବା ଅଘାତ—

2. An assault caused by choking up the throat (of a person).

୩ । ଠକେଇ—Cheating; fraud.

୪ । ଠକେଇ ବା ଅସଦ୍ ଉପାୟରେ ଧନ ଅର୍ଜନ—

4. Earning property by cheating or evil means.

(ଯଥା—ମୋତେ ସିମିତି ତଣ୍ଟିଚପା ବୁଦ୍ଧି ଆସେ ନାହିଁ ।)

ଦେ. ବଣ—୧ । ପରକୁ ଗଳା ଚପି ମାରିପକାଇ ତା ଠାରୁ ପାଇବା ଅପହୃତ (ଧନ)—1. (property) Taken from a person after strangling him.

୨ । ଠକେଇ ବା ଅସଦ୍ ଉପାୟରେ ଲବ୍ଧ (ଧନ)—

2. (property) Earned by cheating or evil means.

୩ । ଯେ ପରର ଗଳା ଚପି ମାରେ—

3. A strangler; one who commits murder by s[illegible]g.

ତଣ୍ଟି ଚପିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଳା ଚିପିବା—

Tanṭi chipibā 1. To press the throat of a person.

[ଦ୍ର—ଗଳା ଚିପିଲେ ଶ୍ୱାସନଳୀ ରୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୁଏ ଓ ପ୍ରାଣୀ ମରିଯାଏ ।]

ଗଲାଟିପା ୨ । ଗଳା ଚିପି ମାରିପକାଇବା—

ଟେଁଟୁଆ ଟୀପନା; ଗଲା ଘୋଁଟନା 2. To strangle to death.

୩ । (ଲୋକଙ୍କୁ) କଷ୍ଟ ଦେବା; ଅତ୍ୟାଗ୍ରହ କରିବା—

3. To oppress.

୪ । ଠକେଇ ବା ଅତ୍ୟାଚାରଦ୍ୱାରା ଧନ ଉପାର୍ଜନ କରିବା—

4. To earn property by cheating or evil means or by harrassment.

(ଯଥା—ଯେ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜାଙ୍କର ତଣ୍ଟି ଚପି କୋଠୀଘର ସାଜେ, ସେ କି ଭଲ ରଜା ?)

ତଣ୍ଟି ଝୁଣିବା—ଦେ. କି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତୋଟିକୁ ଜୋର କରି ଧରିବା

Tanṭi jhuṇibā (ରୂପକାର୍ଥ); କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

ଅତି ବିରକ୍ତ କରା ଜଗର କରି ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—

ଗଲା ଘୋଁଟନା (figurative) To trouble a person with importunities.

(ଯଥା—ମୁଁ ଖାତକ ପାଇଁ ଜାମିନ ହୋଇଥିଲି ବୋଲି ମହାଜନ ସବୁବେଳେ ଆସି ମୋ ତଣ୍ଟି ଝୁଣୁଛି ।)

ତଣ୍ଟି ଧରିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗଳା ଦରଜ ହୋଇ ଫୁଲିବା—

Tanṭi dharibā 1. Inflamation of the throat.

ଟୁଁଟିଧରା, ଗଲା ଧରା ୨ । ଗଳା ସ୍ୱର ବିକୃତ ହେବା ବା ବସିଯିବା—

ଗଲାପକଡ଼ନା 2. Hoarseness of the voice.

ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅକଳରେ ପକାଇବା ବା ଜୋର କରି ଧରିବା ବା ଜଗର କରି ଧରିବା—

1. To hold a man by the neck; to hold a man tight (actually and figuratively).

୨ । (କୌଣସି ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ) ତୋଟିରେ ଅଟକିବା—

2. To stick in the throat.

ତଣ୍ଟି ଧାନ ଉଷାଁ(ସୁଆଁ) ହାଣ୍ଡି ପରି ଗର୍ଜିବା—ଦେ. କି—ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ ହେବା

Tanṭi dhāna ushā̃ (shuā̃) hāṇḍi pari garjibā

One voice becoming hoarse.

ତଣ୍ଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ଶର୍ଦ୍ଦି ଯୋଗୁଁ ଗଳାର ସ୍ୱର ବନ୍ଧିତ ହେବା

Tanṭi paṛibā ବା ଶୁଣା ନ ଯିବା—

ଗଲା ବସେଯାଓୟ The state of the voice becoming

ଗଲାପଡ଼ନା, ଗଲାବିଠୟାନ inaudible.

ତଣ୍ଟି ପଡ଼ିଯିବା ⎫
ତଣ୍ଟି ବସିବା ⎬ ଅନ୍ୟରୂପ
ତଣ୍ଟି ବସିଯିବା ⎭

ତଣ୍ଟିଫୁଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଗୋରୁଙ୍କର ଘୁଡ଼ୁକା ରୋଗ—

Tanṭi phulā ଘୁଡ଼ୁକା (ଦେଖ)

ଗଲାଫୁଲା 1. Ghurḍukā (See).

ଘୁରକା; ଗଲାଫୁଲନା ୨ । ଶର୍ଦ୍ଦି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ଗଳା ଫୁଲିବା ରୋଗ—2 The swelling of the throat.

୧	ଋ	ଈ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଡ଼ଅ	ଢ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ପ୍ଟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଙ୍ଗ

ତଣ୍ଟିବନ୍ଧା—ଦେ. ବ—ଗୋରୁଙ୍କ ରୋଗବିଶେଷ—A cattle disease
Tanti bandhā resulting in the choking of the throat.

ତଣ୍ଟି ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କଥା କହିବା—To speak
Tanti melibā in a loud voice.
গলাকরে বলা **गला फाड़ना**

ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ଚେଡି ତୋଳେ ତଣ୍ଟିମେଲି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ତଣ୍ଟି ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବେକକୁ ମୋଡ଼ି ମାରି ପକାଇବା—
Tanti mordibā To wring a person's throat or
ঘাড় ভাঁগা **गला मरोड़ना** neck.

ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗଳା କାଟିବା—
Tantire khura debā 1. To cut throat.
গলায় খুর দেওয়া ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମରଣ ତୁଲ୍ୟ ଦୁଃଖ ଦେବା—
गलामे छुरा चलाना 2. To cause death-like anguish or mental sufferings.

ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ମାରିବା; ତଣ୍ଟିରେ ଛୁରି(ରା) ଦେବା (ମାରିବା)—ଅନ୍ୟରୂପ
(ଯଥା—ସେ ମଲାକି ଯେ, ମୋ ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ଦେଇଗଲା ।)
୩ । ମରଣ ତୁଲ୍ୟ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରିବା—
3. To cause death-like ruine.
(ଯଥା—ଜମିଦାର ମୋ ଜମିଡକ ନିଲାମ କରି ନେଇ ମୋ ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ଦେଲେ ।)

ତଣ୍ଟିରେ ଠିଆ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଗଳା ଉପରେ
Tantire thiā hebā ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ତାହାର
গলায় পা দেওআ କଣ୍ଠନାଳୀକୁ ଚପି ତାକୁ ମାରି ପକାଇବା—
गला दबाना 1. To kill a person by treading on his throat.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତଣ୍ଟିରେ ଖୁର ଦେବା ୨, ୩ (ଦେଖ)—
2. Tantire khura debā 2 & 3 (See)

ତଣ୍ଟିରେ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆଦି) କଣ୍ଠନାଳୀରେ
Tantire lāgibā ଅଟକିବା—To stick in the throat.
গলায় লাগা (ଯଥା—ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, କେହି ଦୂରସ୍ଥ
गला पकड़ना ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ, ସେହି ସମୟରେ ସ୍ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟିରେ ଖାଦ୍ୟାଦି ଅଟକିଯାଏ ।)

ତଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଆଘାତ କରିବା—1. To hurt.
Tand (root) ୨ । ବଧ କରିବା—2. To kill.

ତଣ୍ଡ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଦଣ୍ଡରୁ କମ୍ବା ତଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ ଆଘାତ କରିବା, ବଧ କରିବା)—୧ । ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ; ଜୋରିମାନା—
Tanda
ডণ্ড 1 Penalty of fine; fine.
डंड ୨ । ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ଦେବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—2. Involuntary payments of illigal assessment.
୩ । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କରିଯିବା ବୃଥା ଅର୍ଥବ୍ୟୟ—
3. Excessive or involuntary expense which a man is obliged to pay.
୪ । ଅନ୍ୟାୟ୍ୟ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—4. Unjustifiable fine.
୫ । ବିନା ଦୋଷରେ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—5. Unjustifiable fine.
୬ । ଜବରଦସ୍ତି ଅର୍ଥ ଦେବା—6. Payment through exterlion; payment brought about by force.
୭ । ଲୋକସାନ୍; କ୍ଷତି—7. Loss.
[ଦ୍ର—ବିନା ଦୋଷରେ ଓ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଲୋକ ଯେଉଁ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦିଏ ବା ବ୍ୟୟ କରେ, ତାକୁ ତଣ୍ଡ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି. (ତଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା; ବଧ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Tandaka ଅକ)—୧ । ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ; କଜଳପାତିଆ—
1. The wagtail (Motacila Alba).
୨ । ଫେନ—2. Foam; froth.
୩ । ବଞ୍ଚକ—3 A rogue; a cheat.
୪ । ତରୁସ୍କନ୍ଧ—4. The trunk of a tree
୫ । ସମାସବହୁଳ ରଚନା—5. A composition abounding in compound words.
୬ । ମାୟା; ମୋହ—6. Fascination.
୭ । ଜାଦୁକର—7. Juggler (Apte).
୮ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅୟୋଜନ ବା ସମାପ୍ତି—8. Complete arrangement or performance (Apte).
୯ । ଅଳଙ୍କରଣ; ସଜାଇବା—9. Decoration (Apte).
୧୦ । ଘରର ତୁଳଆ ଖୁଣ୍ଟ—10. The upright post of a house (Apte).
ବିଣ—୧ । ବିନାଶକ—1. Destroyer.
୨ । ବହୁରୂପୀ; ବହୁବେଶଧାରୀ—
2. Assuming various disguises,
୩ । ବହୁଳ—3. Abundant.
୪ । ଅତିରିକ୍ତ—4 Excessive.

ତଣ୍ଡକାର—ସଂ. ବି—୧ । ବେଦସୂତ୍ରକର ଜନୈକ ଋଷିଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ—
Tandakāra 1. Name of a sage; the name of the father of a commentator of the Vedas.
ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ନିଏ—
1. Receiver of fine.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଅଦାୟ କରେ—
2. One who realises fine.
୩ । ପୂର୍ବ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯେଉଁ ପିଅଦାମାନେ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ବୁଲି ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଖଜଣା ତାଗିଦ କରୁଥିଲେ—3. Peons who used to demand

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଅଯାଇ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ର' ଦେଖିବେ

rents from royats (under the Puri Raja) by going from village to village.

୪ । ଯେ ତଣ୍ଡି କରି ଟଙ୍କା ନିଏ; ଯେ ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଅଦାୟ କରେ—4. One who extorts money; one who commits extortion; extortioner.

ତଣ୍ଡପଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ବୃଥାରେ ବ୍ୟୟ ବା କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Tanda pardibā Being put to loss or unnecessary expense.
ତণ্ডপড়া ङण्डपडना

ତଣ୍ଡବାନ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ସଦୃଶର ଶବ୍ଦ; ତଣ୍ଡିବା ଓ ବାନ୍ଧିବା)—
Tandabāndha ଜୁଲମ ପୂର୍ବକ ତଣ୍ଡ ବା ଅର୍ଥଦଣ୍ଡର ଅଦାୟ ଜୋରମାନା ଓ ଜବରଦସ୍ତି—Extortion.
জোরজুলুম जोरजुलम

ତଣ୍ଡରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବୃଥାରେ ବା ଅନ୍ୟାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରିବା—
Tandare pakā(ke)ibā To put a person to loss or unnecessary expense.
ডণ্ডেফেলা डंडडालना

ତଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ବୃଥା ବା ଅନ୍ୟାୟରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
Tandare pardibā To be put to loss or unnecessay expenses.
ডণ্ডে পড়া डंडमे गीरना

ତଣ୍ଡଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଣ୍ଡେଲ୍)—ନୌକାଆଦିର ଖଲାସୀ—
Tandal A menial servant in a boat or a lock.
তণ্ডেল तंडेल

ତଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସ. ତଟ=କୂଳ)—ସମୁଦ୍ରର ପଠାର; ସମୁଦ୍ର
Tandā ଉପକୂଳ ଭୂମି—The foreshore of the sea.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ, ଯହିଁରେ ଉଖା-ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଲୁଣ୍ଡା ତିଆରି କରାଯାଇ ଗୃହରେ ଟଙ୍ଗାଯାଏ; ଡଣ୍ଡୀ—A kind of reed grass.

ତଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କି. (ତଣ୍ଡିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Tandā(nde)ibā ୧ । ଜୋରମାନା କରାଇବା—
ডণ্ডদেওয়া 1. To cause a person to pay fine.
डंडलगाना, ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—
डंडडालना 2. To cause a person pay money against his wish

୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଜୋରମାନା ଅଦାୟ କରିବା—
3. To enforce or realise a fine.

୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବୃଥା ଖର୍ଚ୍ଚରେ ପକାଇବା, ହେରିବାର କରାଇବା—4. To put a man to unnecessary loss of money or expense.

ତଣ୍ଡାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତଣ୍ଡେଇ (ଦେଖ)
Tandāi Tandai (See)

ତଣ୍ଡାକିନାର(ରା)—ଦେ. ବି—ତଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tandākinār (rā) Tandā (See)
(ତଣ୍ଡାକୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡାତଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ଧନ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ବା ତଣ୍ଡ ଦେବାର—
Tandātandi 1. Incurring of unnecessary heavy expenses.

୨ । ଜବରଦସ୍ତି ଧନ ନେବା—2. Extortion.

ତଣ୍ଡି—ସ. ବି. (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ; ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବେଦର ସୂତ୍ରକାର--
Tandi Name of a sage.

ସ. ନାମ—କାଶ, ଗୁମରପତ୍ର, ଶରପତ୍ର, ଦୀର୍ଘପତ୍ର, ସିତପୁଷ୍ପକ
ଗଞ୍ଜାମ—ତଣ୍ଡିଆଘାସ
काश काँस

ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ଦେଶୀ ଘାସ; ଖସ୍; କାଶ—A kind of reed grass; the percupine grass; Saccharum Spontaneum.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଦେଖା ଦେଲା ଓ ଧଳା ଗୁମର ପରି । ଏ ଘାସ ସଚରାଚର ଅଣିରେ ଲଗେ ଓ ନଈବାଲିରେ ଓ ପଠାରେ ହୁଏ । ଏହା ଉଚ୍ଚରେ ୫ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ସରୁ ସରୁ ଦାନ୍ତୁଆ ଓ ଲୋମଶ ଏବଂ ପତ୍ରରେ ଅଗଅଡ଼ୁ ହାତ ଚଳାଇଲେ ଦାନ୍ତର ଛୁଦ୍ର ଛୁଦ୍ର କଣ୍ଟକ ପରି ଲୋମଦ୍ୱାରା ହାତ କାଟି ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ମୂଳଆ ଏ କଅଁଳ ଘାସକୁ ଗୋରୁ ଖାଆନ୍ତି ମାତ୍ର ଏ ଗଛ ବଢ଼ିଗଲେ ଦାଢ଼ର କଣା ଯୋଗୁଁ ଗୋରୁମାନେ ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ତଣ୍ଡିଆ—ଦେ ବି.—୧ । ତଣ୍ଡକାର; ତଣ୍ଡି କରି ଅନ୍ୟଠାରୁ ଅର୍ଥ ନେବା
Tandiā ବ୍ୟକ୍ତି—1. One who commits extortion; one who realises money illigally by force.

୨ । ତଣ୍ଡି (ଦେଖ)—2. Tandi (See)

ତଣ୍ଡିକୂଳ—ଦେ. ବି.—ତଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tandikūla Tandā (See)

ତଣ୍ଡିନେବା—ଦେ. କି. (ସ. ଦଣ୍ଡିତ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ
Tandinebā ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ବକ ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଅଦାୟ କରି ନେବା—1. To extort money from a person.

ରଜାମାନେ ତଣ୍ଡି ନେବେ ପରଜାର ଧନ । ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି. ଗୀତା ।

୨ । ଅନ୍ୟାୟ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଅଦାୟ କରିବା—
2. To extorce an unjustifiable fine.

ତଣ୍ଡିବା—ଦେ. କି. (ସ. ଦଣ୍ଡ ନାମ୍ନା ଦଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା, ବଧ
Tandibā କରିବା)—୧ । ଅନ୍ୟାୟରେ ଜରିମାନା କରିବା—
তণ্ডদেওয়া 1. To impose an unjustifiabla fine.
तावना ୨ । ଜୋରମାନା କରି ଅର୍ଥ ଅଦାୟ କରିବା—
2. To impose and realise a fine.

୩ । ଭୟ ଦେଖାଇ ବା ଜବରଦସ୍ତି ଟଙ୍କା ଅଦାୟ କରିବା—
3. To extort money.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଡ଼

ତଣ୍ଡି ଦୁଃଖୀ, ରଙ୍କି, ଅରକ୍ଷିତ ଖଣ୍ଡ । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—'ତଣ୍ଡିବା' ଶବ୍ଦରେ ବିନା ଦୋଷରେ ବା ଅନ୍ୟାୟରେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ କରିବା ଓ ତାହା ବଳପୂର୍ବକ ବା ଭୟ ଦେଖାଇ ଆଦାୟ କରିବାର ଭାବବ୍ୟଞ୍ଜିତ ହୁଏ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଗରିବଠାରୁ ଧନ ତଣ୍ଡି ନିଅନ୍ତି ।]

ରଜା ନଏ ତଣ୍ଡି, ଢେଳା ନଏ ଭଣ୍ଡି । ତଗ ।

ତଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ, ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ+ଉ)
Taṇḍu ୧ । ଶିବଗଣବିଶେଷ; ଶିବାନୁଚରବିଶେଷ; ଯେଉଁମାନେ ମହାଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ମଶାନରେ ବିହାର କରନ୍ତି; ମଡ଼ାତଣ୍ଡିଆ; ମୁର୍ଦ୍ଦାରତଣ୍ଡିଆ—1. A class of attendants of Śiba frequenting cremation grounds.
୨ । (ନାମ) ମୁନିବିଶେଷ, ଯେ କି ନୃତ୍ୟପ୍ରଣାଳୀର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ—2. Name of a sage; the father of the art of dancing.
୩ । ମହାଦେବଙ୍କ ଅନୁଚର ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱର; ନନ୍ଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦ ସାଗର)—3. A name of Śiba's attendant Nandi.
୪ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ମୁନିବିଶେଷ—(ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ରଚିତ ମନ୍ତ୍ର ଯଜୁର୍ବେଦରେ ଅଛି । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Name of a sage, the father of the auother of some vedic formulae.

ତଣ୍ଡୁରଣ—ସଂ. ବି. (ତଣ୍ଡ ଧାତୁ+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉରଣ)—୧ । ଚାଉଳଧୁଆ
Taṇḍuraṇa ପାଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Water of washed rice.
୨ । ପୋକ ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Warms and insects.

ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି. (ତଣ୍ଡ ଧାତୁ, ଆଘାତ କରିବା+କର୍ମ. ଉଳ)—
Taṇḍul̲a ଢିଙ୍କି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଯାହାକୁ ଆଘାତ କରାଯାଏ—
୧ । ଚାଉଳ—1. Rice; husked rice.
୨ । ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—2. A kind of pot-herb.
୩ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 3. Bāibir̲d̲aṅga (See)
୪ । ୮ ଗୋଟି ସୋରିଷ ଓଜନର ପ୍ରାଚୀନକାଳର ହୀରାର ଓଜନବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. A standard of weighting diamond equel to the weight of eight mustard seeds.

ତଣ୍ଡୁଳକଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଣ୍ଡୁଳ+କଣ)—ଖୁଦ—
Taṇḍul̲akaṇa Small grains of rice.
(ତଣ୍ଡୁଳକଣା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଆ)—୧ । ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Taṇḍul̲ā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Bāibir̲d̲aṅga (See).
୨ । ନାଲିରଙ୍ଗର ଏକପ୍ରକାର କପା ଗଛ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 2 A kind of cotton-tree.

ତଣ୍ଡୁଳାମ୍ବୁ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଅମ୍ବୁ)—ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ (ଦେଖ)
Taṇḍul̲āmbu Taṇḍulodaka (See).

ତଣ୍ଡୁଳିକାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ+ଆଶ୍ରମ)—
Taṇḍul̲ikāśrama ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥସ୍ଥାନବିଶେଷ—A place of pilgrimage of the Hindus.

ତଣ୍ଡୁଳିକାଶ୍ରମରେ ରହି ବିନାକେତେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଣ୍ଡୁଳୀ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—
Taṇḍul̲ī A kind of pot herb.
(ତଣ୍ଡୁଳୀୟ, ତଣ୍ଡୁଳୀୟକ, ତଣ୍ଡୁଲେର, ଭୁଣ୍ଡୁଲେରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳୀୟିକା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Taṇḍul̲īyakā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Bāibir̲d̲aṅga (See)
(ତଣ୍ଡୁଳୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଣ୍ଡୁଳୋତ୍ଥ—ସଂ. ବି (ତଣ୍ଡୁଳ+ଉତ୍ ଉପସର୍ଗ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Taṇḍul̲ottha ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ (ଦେଖ) Taṇḍul̲odaka (See).

ତଣ୍ଡୁଳୋଦକ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ) (ତଣ୍ଡୁଳ+ଉଦକ=ମ, ପ. ଲୋ.)—
Taṇḍul̲odaka ୧ । ଅରୁଆ ଚାଉଳ ବା ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଚୂନାକୁ ୪ ଗୁଣ ବା ୮ ଗୁଣ ପାଣିରେ ଧୋଇ ଚାଉଳ ଛାଣିନେଲେ ଯେଉଁ ପାଣି ରହେ—1. Rice water (rice washed in 4 or 8 times its weight in water).
ତଣ୍ଡୁଳଜଳ, ତଣ୍ଡୁଳାମ୍ବୁ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଚାଉଳଧୁଆ ପାଣି—2. Rice water

ତଣ୍ଡେଲ୍—ଦେ. ବି—୧ । ନୌକା ଆଦିର ଖଲାସୀ—
Taṇḍel 1. A menial servant in a boat or a lock.
ତଣ୍ଡେଲ ୨ । ନୌକାର ମାଝୀମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—
ହାଣ୍ଡଲ. तण्डेल 2. The headman amongst the Boatmen.
ତଣ୍ଡଲ୍, ତଣ୍ଡୋଲ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତଣ୍ଡେଇ(ଣ୍ଢେଇ)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତଣ୍ଡକ—ଜାଦୁକର—
Taṇḍai (ṇḍhai) Tuggler—Apte)—ଡାହାଣୀ—Witch.

ତତ୍—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦ୍=ସେ, ସେହି; ତାହା । ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
Tat ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସନ୍ଧି ହେଲେ 'ତଦ୍' ସ୍ଥାନରେ 'ତତ୍' ହୋଇଯାଏ । ଯଥା—ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ତତ୍କାଳ)—ସେ; ସେହି; ତାହା—A prefix compounded with a word denoting 'that'

[ଦ୍ର—ତତ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ଅନେକ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିଲେ ୨ୟ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦେଖି ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଲଗାଇ ଅର୍ଥ କରାଯାଇ ପାରିବ ଯଥା—ତତ୍ପ୍ରସାଦ, ତତ୍ପରମଳ, ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥନା ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନୁସ୍ୱାରରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ପଙ୍କ୍ତି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତି ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କିଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତତ୍କଥିତ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+କଥିତ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା
Tat-kathita କଥିତ—Said by him.
(ତତ୍କଥିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍କାଳ—ସଂ. ବି (ତତ୍+କାଳ)—୧ । ସେହି ସମୟ—
Tat-kāla 1. That time.
(ତତ୍କାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—
2. That particular time.
তৎকাল ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତତ୍କାଲେ)—୧ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—
तत काल 1. Instantly; immediately; at once.
୨ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—2. Sharp; quickly.
ପୁତ୍ର ତଡ଼ାଇବାକୁ ଗାଇଲେ ତତ୍କାଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।
୩ । ଯୁଗପତ୍—3. Simultaneously.

ତତ୍କାଳଧୀ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍କାଳ+ଧୀ=ବୁଦ୍ଧି; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tat-kāladhi ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି; ଉପସ୍ଥିତ ବୁଦ୍ଧି—Quick witted;
(ତତ୍କାଲଧୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) having presence of mind.

ତତ୍କାଳ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ତତ୍କାଳ+ବୁଦ୍ଧି; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Tat-kāla buddhi ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି—Presence of mind,
(ତତ୍କାଲବୁଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍କାଳଯୋଗିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ)—
Tatkāla jogini ଯାତ୍ରାର ସମୟରେ ଯାତ୍ରା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର
(ତତ୍କାଲଯୋଗିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କେଉଁ ଦିଗରେ ଯୋଗିନୀ ଥାଆନ୍ତି ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା ବିଧି—An astrological calculation to find out if a moment is auspicious for a person to start on a journey with reference to the position of the jogini at that moment.

[ଦ୍ର—ପଣ୍ଡିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଯୋଗିନୀ ବା ରୁଦ୍ରାଣୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରତିପଦା ଓ ନବମୀରେ ପୂର୍ବେ, ତୃତୀୟା ଓ ଏକାଦଶୀରେ ଅଗ୍ନିକୋଣେ, ପଞ୍ଚମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ନୈର୍ଋତ କୋଣରେ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ପଶ୍ଚିମରେ, ସପ୍ତମୀ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବାୟୁକୋଣେ, ଦ୍ୱିତୀୟା ଓ ଦଶମୀରେ ଉତ୍ତରରେ, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଐଶାନ୍ୟକୋଣରେ ଥାଆନ୍ତି । ଯୋଗିନୀର ଶେଷ ୯ ଦଣ୍ଡ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ । ଦକ୍ଷିଣ ଓ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଯୋଗିନୀରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ବଧବନ୍ଧନାଦି ହୁଏ, ବାମ ଓ ପୃଷ୍ଠଯୋଗିନୀ ସର୍ବାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ଦାନ କରେ । ଯେଉଁ ତିଥିରେ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଯୋଗିନୀ ଥାଆନ୍ତି ସେଠାରେ ଅର୍ଦ୍ଧଯାମ ରହି ପୁଣି ଦିଗ ଛାଡ଼ି ଯୋଡ଼ା ପର ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ବାହୁଡ଼ିଯାଏ । ଏହିପରି ସେ ଆଠ ଦିଗକୁ ଗତି କରେ । ପ୍ରତିପଦାରେ ପୂର୍ବଦିଗରେ ଥାଏ । ସେଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ବାୟୁ, ଦକ୍ଷିଣ ଐଶାନ୍ୟ, ପଶ୍ଚିମ, ଅଗ୍ନି, ଉତ୍ତର ଓ ନୈର୍ଋତ ଆଡ଼କୁ ବାମଦିଗରେ ଭ୍ରମଣ କରେ । ଖଡ଼ିରତ୍ନ ପଞ୍ଜିକା ବଚନ ।]

ତତ୍କାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍କାଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—
Tatkālika ତାତ୍କାଳିକ; ତାତ୍କାଳୀନ; ସେହି ସମୟରେ
(ତତ୍କାଲିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘଟିଥିବା; ସମସାମୟିକ; ତତ୍କାଳୀନ—
Apertaining to that time contemporary

ତତ୍କାଳୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍କାଳ+ଅର୍ଥେ ଈନ)—
Tatkālina ତତ୍କାଳିକ (ଦେଖ)
(ତତ୍କାଲୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tatkālika (See)

ତତ୍କାଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍କାଳ (ଦେଖ)
Tatkāle Tatkāla (See)
(ତତ୍କାଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍କୃତ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃତ—
Tatkṛuta Done by him; made by him.
(ତତ୍କୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍କ୍ରମ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍, ତତ୍+କ୍ରମ)—ତହିଁର କ୍ରମ—
Tat–krama The sequence of that.
(ତତ୍କ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍କ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tat-krame According to that;
ততক্রমে accordingly.
ततक्रमे
(ତତ୍କ୍ରମେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍କ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତତ୍+କ୍ରିୟା)—
Tat-kriyā ୧ । ବିନା ଦରମାରେ ଯେ କାମ କରେ—
(ତତ୍କ୍ରିୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Working without any pay or remuneration.
୨ । ସେହି କର୍ମକାରୀ—2. Doing that work.
୩ । ସେହି ବ୍ୟବସାୟୀ—
3. Following that profession.

ତତ୍କ୍ଷଣ—ସଂ. ବି—ସେହିକ୍ଷଣ—
Tat-kshaṇa The very moment; that time.
তখনি କାଞ୍ଚନ କର ସୀତା ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ତତ୍କ୍ଷଣ ସବୁ ପଲ୍ଲରେ ।
ततकाल ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
(ତତ୍କ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তখ্‌খনি ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ—
ततकाल 1. Immediately; at once.
୨ । ସେହି କ୍ଷଣରେ—2. At the very moment.

ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବି—ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ—
Tat-kshaṇāt From that very moment.
(ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍କ୍ଷଣି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍କ୍ଷଣ (ଦେଖ)
Tat-kshaṇi Tatkshaṇa (See)
ତତ୍କ୍ଷଣୀ, ତତ୍କ୍ଷଣେ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ତାଙ୍କ ବାଣୀ
ତକ୍ଷକ ବୋଲେ ତତକ୍ଷଣି । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୧	୮	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଝ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂଶ	ଇଥ	ବ	ନ୍

ତତ୍କ୍ଷଣେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ସେହି କ୍ଷଣରେ—
Tat-kshaṇe In that very moment.
[ଦ୍ର—ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ ଅର୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଦେ. କ୍ରି ବିଣ· (ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ) —ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ —
Immediately; at once.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍‌ର ଅର୍ଥ ସେହି କ୍ଷଣରୁ ବା ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଓ ସଂ. ତତ୍କ୍ଷଣେ ଅର୍ଥ ସେହି କ୍ଷଣରେ । ଓଡ଼ିଆରେ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ' ଅର୍ଥରେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

[ବିଶେଷ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ —ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକ୍ରମେ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ' ଶବ୍ଦ ପରେ ଓ 'ତତ୍‌ପର' ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ 'ତତ୍ତ୍ୱ' 'ତତ୍ତ୍ୱ' ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ରହିବା ଉଚିତ ବୋଲି କେହି ପାଠକ ଭାବି ତତ୍ତ୍ୱ, ତତ୍ତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ 'ତତ୍କ୍ଷଣେ ପରେ ତତ୍‌ପର ପୂର୍ବେ ଖୋଜି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣକ୍ରମ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମେ ହଳନ୍ତ ଅକ୍ଷର, ତତ୍‌ପରେ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ତତ୍‌ପରେ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ଓ ତତ୍‌ପରେ ଫଳାଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତ ଅକ୍ଷର ବା ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଦିଆଯାଇ ଥିବାରୁ ତତୋଽଧିକ ପରେ ତତ୍ତ୍ୱ, ତତ୍ତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ ।]

ତତ୍‌ପର—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ +ପର; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tat-para ୧ । ଯତ୍ନବାନ; ବ୍ୟଗ୍ର —
(ତତ୍ପର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Intent on, bent upon.
(ତତ୍‌ପରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଏକମାତ୍ର ସେହି ବିଷୟରେ ନିବିଷ୍ଟ—
2. Occupied with that only.

ତତ୍‌ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—୧ । କଦଳୀଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tat-patrī 1. The plantain tree.
(ତତ୍ପତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଂଶପତ୍ରୀ ନାମକ ଘାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)--
2. A kind of broad-bladed grass.

ତତ୍‌ପଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍ +ପଦ)—୧ । ତାହାଙ୍କ ପଦ—
Tat-pada 1. His or her leg.
୨ । ପରମପଦ; ନିର୍ବାଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Final Beatitude.

ତତ୍‌ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି, (ତଦ୍ +ପଦାର୍ଥ)—୧ । ସେହି ପଦାର୍ଥ —
Tatpadārtha 1 The same thing.
୨ । ପରମାତ୍ମା; ପରମେଶ୍ୱର (ହି · ଶବ୍ଦସାଗର)—2. God.
୩ । ନିବିଷ୍ଟ; ଆସକ୍ତ—3. Devoted to; eagerly engaged in; zealous.
୪ । ଦକ୍ଷ; ନିପୁଣ—4. Diligent; skilful,
୫ । ଚତୁର—5. Clever.
୬ । ଉଦ୍ୟତ—6. Ready; prepared.

ସଂ. ବି— ସମୟର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ପରିମାଣବିଶେଷ; ନିମେଷର ୩୦ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—.
A very short time, $\frac{1}{30}$th part of a wink of time.

ଦେ. ବିଣ—ତାହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ—Next to that.
(ଯଥା—ତତ୍‌ପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଅମୁକ ବିଷୟ ଲେଖାଅଛି ।)
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍ପରଃ)—ତାହାପରେ; ତଦନନ୍ତର—
After that; following upon that.

ପୁଲକ ଅଙ୍କୁରେ ମୂକୁରେ ଯେ ଧିକ,
କରେ କପୋଳ ତତ୍‌ପର । ଭଞ୍ଜ, କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତତ୍‌ପରତା—ସଂ. ବି (ତତ୍‌ପର + ଭାବ. ତା)—
Tatparatā ୧ । ଦକ୍ଷତା; କୁଶଳତା; ନିପୁଣତା—
1. Diligence.
୨ । ଚେଷ୍ଟା—2 Endeavour.
୩ । ବ୍ୟଗ୍ରତା—3. Eagerness; intentness.
୪ । ସଚେଷ୍ଟତା; ଦୃଢ଼ତା; ନିଷ୍ଠା—
4. Devotedness; steadiness; devotion.
୫ । ଯତ୍ନ—5. Care.
୬ । ଅଭିନିବେଶ—6. Attention

ତତ୍‌ପରାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ + ପରାୟଣ = ଆସକ୍ତ; ୭ମୀ ତତ୍;)—
Tatparāyaṇa ତଦାସକ୍ତ; ତଦାଶ୍ରିତ—Devoted there to;
(ତତ୍‌ପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) depending thereon.

ତତ୍‌ପରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍‌ପରଃ)—ତାହା ପରେ—
Tat-pare After that.
ততপরে ସେ ଭେଟ ପାନ୍ତି ତତ୍‌ପରେ ।
तदुपरात ତାଚୀ. ନିର୍ଣ୍ଣୟମାହାତ୍ମ୍ୟ ।
(ତତ୍ପରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍‌ପଶ୍ଚାତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍ + ପଶ୍ଚାତ୍)—୧ । ତତ୍‌ପରେ; ତାହା-
Tat-paśchāt ପରେ—1. After that.
(ତତ୍ପଶ୍ଚାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତାହାଙ୍କ ପରେ—2. After him.
୩ । ତାହାଙ୍କ ପଛରେ—3. Behind him.

ତତ୍‌ପିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ· ବି.—ତଦ୍‌ବିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tat-pir (etc) Tadbir (See)
(ତତ୍ବିର, ତତ୍‌ପିର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)—୧ । ୨ୟା, ୩ୟା, ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ ଓ
Tat-purusha ୭ମୀ କାରକଯୁକ୍ତ ସମାସ—(grammar)
(ତତ୍ପୁରୁଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a class of juxtra-positional or determinative compounds by which two words are joined together to form one.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସରେ ଉତ୍ତରପଦ ବା ଦ୍ୱିତୀୟପଦର ଅର୍ଥର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ସୂଚିତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦର ଅର୍ଥ ପ୍ରଥମ ପଦଦ୍ୱାରା ନିଯନ୍ତ୍ରିତ ବା ସଙ୍କୋଚିତ ହୁଏ ।]

୨ । ପରମପୁରୁଷ; ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ତତ୍ପୂର୍ବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍+ପୂର୍ବ)—୧ । ତାହାର ପୂର୍ବଦିଗ—
Tat-pūrba 1. East of that
(ତତ୍ପୂର୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତହିଁର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳ—
2. Time previous to that.
ସଂ. ବିଣ.—୧ । ତହିଁର ପୂର୍ବକାଳରେ ଘଟିଥିବା—
1. Previous or prior to that.
୨ । ତହିଁର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ—
2. Situate to the east of that.
୩ । ତହିଁର ପୂର୍ବକ୍ରମରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Preceeding that.
୪ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା ପୂର୍ବତନ—
3. Older than that.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତତ୍ପୂର୍ବେ (ଦେଖ)—Tat-pūrbe (See)

ତତ୍ପୂର୍ବେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତହିଁର ପୂର୍ବଦିଗରେ—
Tat-pūrbe East of that.
(ତତ୍ପୂର୍ବେ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ଜମି ମାପ ରସିଦରେ ତତ୍ପୂର୍ବେ 'ତତ୍ପୂର୍ବେ' ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ ତ: ପୂ: ।]
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ସଂ. ତତ୍ପୂର୍ବ) ତହିଁର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ; ତହିଁର ଆଗରୁ—Previously to that; before that.

ତତ୍ପ୍ରକାର—ସଂ. ବିଣ.—ସେହି ପ୍ରକାରର—
Tat-prakāra Of that kind; similar

ତତ୍ପ୍ରତି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତହିଁ ପ୍ରତି, ତହିଁକୁ—
Tat-prati To that (matter.)
(ତତ୍ପ୍ରତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tat-prārthi Praying for that; candidate for the same.
(ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥୀ ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତତ୍ପ୍ରାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତତ୍ଫଳ—ସଂ. ବି.—୧ । କୁଷ୍ଠ ନାମକ ଔଷଧ; କୁଡ଼ (ଦେଖ)
Tat-phaḻa Kurḍha (See)
୨ । କୁବଳୟ; ନୀଳକମଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The blue lily.
୩ । ଚୋର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
3. A medicinal scent.

ତତ୍ ରେ ତତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ.—ହଳ ବା ଶଗଡ଼ର ବାଁଆ
Tat re tat ବଳଦକୁ ଅଡ଼ାଇବାର ଧ୍ୱନି—The sound uttered by a plough man or cart driver goad the left side bullock.

ତତ୍ସଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍+ସଦୃଶ)—
Tat-sadṛusa ତାହାପରି; ତାଦୃଶ; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—
Like that; resembling that.

ତତ୍ସମ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ସମ)—
Tat-sama ତାହାପରି; ତାଦୃଶ; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—
Like that; resembling that.
ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅଭିଧାନକାରଙ୍କ ପରିଭାଷା)—
ଯେଉଁ ସବୁ ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ, ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ବା ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦର ଆକାର ଧାରଣ କରି ଓଡ଼ିଆରେ ମୂଳଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ-(lexicographer's phraseology) The class of oria words which have retaind the original sanscrit root words or inflicted words.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ବିଭକ୍ତି ଯୋଗ କରାଯାଇ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ନର, ପର୍ବତ, ଗୃହ, ବଂଶ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ଏକ ବଚନର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ରାଜା, ବିଦ୍ୱାନ୍, ପ୍ରଶାନ୍ତ-ଚେତାଃ । ମନସ୍ୱୀ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ଶବ୍ଦ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ, ଯଥା—ଗୁଣବନ୍ତ, ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟ ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ଶବ୍ଦର ଆକାର ଧାରଣ କରି ମୂଳ ପିଣ୍ଡ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ, ଯଥା—ତତ୍ପରେ, ତତ୍କ୍ଷଣେ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ସଂସ୍କୃତ (ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ସଂ) ରୂପେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରାଯାଇଅଛି ।]

ତତ୍ସାମୟିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ସମୟ+ଇକ)—ସେହି ସମୟରେ—
Tat-sāmayika Of that time.

ତତ୍ସାମିଲାତ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଦେ. (କଚରିଆ ଭାଷା) ବିଣ.—
Tat-sāmilāt ତତ୍ ସଂଲଗ୍ନ—Attached to that.

ତତ୍ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ—ତାହାଙ୍କର ଭାବୀ ପ୍ରତିନିଧି—
Tat-sthaḻābhishikta Installed in his or her or its place.

ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ସ୍ୱରୂପ)—
Tat-swarūpa ୧ । ତାହାଙ୍କ ପରି—
(ତତ୍ସ୍ୱରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Similar to him.
(ତତ୍ସ୍ୱରୂପତା—ବି) ୨ । ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି—
2. His representative; his substitute; representing him or her.
୩ । ଅବିକଳ—3. Exactly similar; resembling it him or her.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଗ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ୍ର	ଢ୍ଅ	ଭ୍ର
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ଯ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ତୁ

ସଂ. ବି—ତାହାର ନିଜର ପ୍ରକୃତ ରୂପ—
His (her or its) actual form.

ତତ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Tata ୧ । ବିସ୍ତୃତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—
1. Spread; expanded; stretched out.
୨ । ତାର ବା ତନ୍ତୁଯୁକ୍ତ—2. Stringed.
ସଂ. ବି (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ବାୟୁ—1. Air
୨ । ତନ୍ତ୍ରୀ ବିଶିଷ୍ଟ ବୀଣାଦି ବାଦ୍ୟ—
2. Stringed musical instrument.
୩ । (+ଭାବ. ତ) ବିସ୍ତାର—3. Extension.
୪ । (+ଅପାଦାନ. ତ) ପିତା—3. Father.
୫ । (+କର୍ମ. ତ) ପୁତ୍ର—5. Son.
୬ । ବଂଶ—6. Race; family.

ତତଃ—ସଂ. ଅ. (ତଦ୍+ତସ୍)—୧ । ତାହା ପରେ, ତଦନ୍ତରରେ—
Tatah 1. After that.
୨ । ତେବେ—2. Then.
୩ । ସେଠାରେ—3. There.
୪ । ତହିଁରେ—4. In that.
୫ । ତହିଁରୁ—5. From that.
୬ । ସେଠାରୁ—6. From that place; thence.
୭ । ସେହି ହେତୁରୁ—7. Owing to that.
୮ । ସେହି ସମୟରୁ—8. Since then.

ତତଗତ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ତଦ୍ଗତ)—
Tatagata ତଦ୍ଗତ; ଏକାନ୍ତ ନିବିଷ୍ଟ—
(ତତଗତ—ଅନ୍ୟରୂପ) With concentrated attention or devotion.

ତତପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତତ+ପତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ, ବିସ୍ତୃତ ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଗଛ)—
Tatapatrī କଦଳୀ ଗଛ—The plantain tree.

ତତଲା—ଦେ. (ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—
Tatalā ୧ । ଉଷ୍ଣ; ଗରମ; ତତଲ; ତପ୍ତ—
गरम, तप्त 1. Hot; warm.
तत्ता ଏହା ସେହିପରି ତତଲ ନିଶ୍ୱାସ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ, ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ଗରମ କରି ଯାଇଥିବା; ଉତ୍ତାପିତ—
2. Heated; warmed.

ତତସ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତତଃ+ସେଠାରେ ଥିବା ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ)—
Tatastya ୧ । ତତ୍ରତ୍ୟ; ସେଠାକାର—1. Of the place.
୨ । ତଦାଗତ—2. Coming there from.

ତତା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତତ ଧାତୁରୁ ତପ୍ତ)—ତତାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟ—
Tatā The act of heating.
ଦେ. ବିଣ—ଉଷ୍ଣ; ତାତିଥିବା; ତତଲ—Heated.

ତତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତପ ଧାତୁରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ତପ୍ତରୁ)—
Tatā(te)ibā ଗରମ କରିବା; ତପ୍ତ କରିବା—
তাতান To heat; to warm.
तपाना, तायना

ତତାତତି—ଦେ. ବି—ତତାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Tatātati The act of heating.

ତତି—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର+ଭାବ. ତି)—
Tati ୧ । ବିସ୍ତାର; ବିସ୍ତୃତି—1. Extension; extent.
୨ । ଧାଡ଼ି—2. Line; row.
୩ । ଶ୍ରେଣୀ—3. Class.
୪ । ସମୂହ—4. Multitude.
ଗୁରୁଜନ ତତି ଜାଣିଲେ କି ଗତି ଅଶ୍ୱ ଦୁର୍ଗତି କହେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଧାବଳି ।

ତତୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତତ୍ତ୍ୱ)—ତତ୍ତ୍ୱ; ତଥ୍ୟ
Tatu Truth; reality.
तत କ୍ରି. ବିଣ—ଯଥାର୍ଥରେ—Actually; in fact.

ତତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ ଅନାଦରାର୍ଥେ ୧ବଚନ, ୨ୟା)—
Tate ତୁମ୍ଭକୁ; ତୋତେ—To you.
তোকে ବୋଲ ସେ ଦୈନ୍ୟ ସନ୍ତତେ ତୋତେ—
तिज्को ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
(ଆଦରାର୍ଥ—ତୁମକୁ, ତୁମ୍ଭକୁ)
(ତୋତେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତତୋଽଧିକ—ସଂ. ବିଣ (ତତଃ+ଅଧିକ)—୧ । ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ—
Tatodhika 1. More than that.
(ତତୋନ୍ୟୂନ, ତତୋଽଳ୍ପ—ବିପରୀତ) ୨ । ଅଧିକତର—
2. Greater.

ତତ୍ତୁ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି—ତତୁ (ଦେଖ)
Tattu Tatu (See)
ସେ ନାମରୂପ ନିସ୍ୱାତତ୍ତୁ,
ଅକର୍ମୀ ହୋଇ କର୍ମ ହେତୁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ତୁଲ୍ୟ)—୧ । ତାହାଙ୍କ ପରି—
Tattulya 1 Like him.
୨ । ସେହି ବସ୍ତୁ ପରି—2. Similar to that.

ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ତତ୍=ସେହି+ଭାବାର୍ଥେ ତ୍ୱ; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅନେକ
Tattwa ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ଖୋଜିଲେ ପ୍ରଥମେ 'ତନ୍ନ' 'ତନ୍ନ' ଅର୍ଥାତ୍
(ତତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାହା ନୁହେଁ ତାହା ନୁହେଁ କରି ଅବଶେଷରେ ଲୋଡ଼ିବା ବସ୍ତୁକୁ ପାଇଲେ 'ତତ୍ତ୍ୱଂ' ଅର୍ଥାତ୍ 'ତାହାହିଁ ତୁମେ' ଏହା କହିବାରୁ ହୁଏ । ଏଥିରୁ 'ତତ୍ତ୍ୱଂ' ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି)—୧ । ପରମାତ୍ମା; ବ୍ରହ୍ମ; ଈଶ୍ୱର—1. The true God; God; The essential spirit pervading the universe.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ଥର ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉଭୟର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ।

୨। ସାର—2. Essence.

୩। ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ; ସତ୍ୟ—
3. Truth; actual truth; reality.

୪। ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ ଜ୍ଞାନ; ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ—4. True knowledge.

୫। ସ୍ୱରୂପ; ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା; ତଥ୍ୟ—5. Actual fact or circumstance; real nature of a thing.

୬। ସାର ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ—
6. A thing; an object; substance; essence.

୭। ସ୍ୱରୂପତା—7. Identity.

୮। ଚିତ୍ତ; ହୃଦୟ—
8. The heart; reasoning faculty.

୯। ଅନ୍ୱେଷଣ—9. Searching.

୧୦। ଅନୁସନ୍ଧାନ—10. Investigation; enquiry.

୧୧। ବିଳମ୍ବିତ; ନୃତ୍ୟ—
11. A measured or slow dance.

୧୨। ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
12. A kind of musical instrument.

୧୩। ମତବାଦ—13. Theory.

୧୪। ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚତୁର୍ବିଂଶତି (ମତାନ୍ତରେ ପଞ୍ଚବିଂଶତି) ତତ୍ତ୍ୱ ଯଥା—କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ, ଶବ୍ଦ, ଚକ୍ଷୁ, କର୍ଣ୍ଣ, ନାସିକା, ଜିହ୍ୱା, ତ୍ୱକ୍, ହସ୍ତ, ପଦ, ମୁଖ, ପାୟୁ, ଉପସ୍ଥ, ପ୍ରକୃତି, ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଅହଂକାର—14. The 24 essential elements of the creation according to Hindu philosophy.

୧୫। ସମ୍ବାଦ; ବାର୍ତ୍ତା; ଖବର—15. News.

୧୬। ମର୍ମ; ଗୂଢ଼ ଅର୍ଥ—
16. Inner or secret meaning of a thing.

ପ୍ରା. ଦେ. ବି (କଟକ) (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବଙ୍ଗଳା ଏହି ଶବ୍ଦ)
୧। ଭେଟିର—1. Social exchange of gifts and presents.

ଦେ. ବି—୧। ଶିକ୍ଷା—1. Learning; lesson.

୨। (ଗଣିତ) ଏକ କଉଡ଼ିର ୨୫ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
2. (Arith.) $\frac{1}{25}$th of one cowri.

୩। ଚେତ; ଚେତ—3. Keeping a thing in mind.

ତତ୍ତ୍ୱ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଚେତିବା; ଚେତବା—
Tattwa karibā 1. To keep in mind.

୨। ବିଚାର କରିବା, ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା—
2. To ponder seriously.

୩। (କୌଣସି ଉପଦେଶାଦି) ଧ୍ୟାନ କରିବା—
3. To accept; to attend to; (an advice).

(ଯଥା—ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସାର ମୋହରେ ପଡ଼ି ମୋ ଉପଦେଶକୁ ତତ୍ତ୍ୱ କରୁ ନାହୁଁ; ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ମରୁଥିବା ? ସେତେବେଳେ ବଲେ ତତ୍ତ୍ୱ କରିବୁ ଯେ !)

ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍ତ୍ୱ+ଜିଜ୍ଞାସା)—ପରଂବ୍ରହ୍ମ ତତ୍ତ୍ୱ
Tattwajijñāsā ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା—A hankering after true knowledge; enquiry after the true God; search after truth.

ତତ୍ତ୍ୱଜିଜ୍ଞାସୁ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଜିଜ୍ଞାସୁ)—୧। ବ୍ରହ୍ମ ବା ପାରମାର୍ଥିକ
Tattwajijñāsu ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—1 Desirous of knowing the first principles; thirsting after true knowledge; enquiring after the truth.

୨। ପ୍ରକୃତ କଥା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—2. Desiring to know the truth of some matter.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ, ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tattwajña ୧। ଯେ ବ୍ରହ୍ମବିଷୟକ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିଅଛି; ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞ—
1. Acquainted with the truth; having acquired true knowledge.

୨। ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—
2. Philosopher; versed in Philosophy.

୩। କୌଣସି ବିଷୟର ମର୍ମଜ୍ଞ—3. Acquainted with the true facts and circumstances of a matter.

୪। ଯେ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣେ—4. Knowing the truth.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତତ୍ତ୍ୱ+ଜ୍ଞାନ)—
Tattwajñāna ୧। ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧ; ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ—
1. Philosophy.

୨। ଈଶ୍ୱରଜ୍ଞାନ—
2. Knowledge of God; Theosophy.

୩। ଯଥାର୍ଥଜ୍ଞାନ; ସ୍ୱରୂପବୋଧ—
3 True knowledge; true understanding.

ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tattwajñāni ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Tattwajña (See).

ତତ୍ତ୍ୱତା—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ+ଭାବ. ତା)—ଯଥାର୍ଥତା; ବାସ୍ତବିକତା—
Tattwatā Reality.

ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ+ଦୃଶ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ—
Tattwadarśi Philosopher; one who has acquired true knowledge
(ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତତ୍ତ୍ୱଦୃଷ୍ଟି—ବି)

ତତ୍ତ୍ୱ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଗୂଢ଼ାର୍ଥ ଅନ୍ୟକୁ
Tattwadebā ବୁଝିବା—1. To make a person understand the true or inner soul of a thing.
তত্ত্বদেওয়া
तत्वदेना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ନ

୨ । ଶିକ୍ଷା ଦେବା—2. To teach a lesson.

ତତ୍ତ୍ୱନିରୂପଣ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ + ନିରୂପଣ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ;)—
Tattwa nirūpaṇa ୧ । ସତ୍ୟନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—1. Ascertainment of truth.
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ; ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ—2. True knowledge; determination of the truth of the universe.

ତତ୍ତ୍ୱନିର୍ଣ୍ଣୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱ + ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwa nirṇṇaya ତତ୍ତ୍ୱନିରୂପଣ (ଦେଖ) Tattwa nirūpaṇa (See)

ତତ୍ତ୍ୱନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ବାଦ ନେବା—1. To enquire
Tattwanebā about; to keep account.
তত্ত্বকরা, **तलाश करना** ୨ । ଖୋଜିବା—2. To search after.
୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ କରିବା; କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳିବା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା; ଚଳାଇବା—3. To suppervise.

ତତ୍ତ୍ୱନ୍ୟାସ—ସଂ. ବି—ପୂଜା ସମୟରେ ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନ୍ୟାସବିଶେଷ—
Tattwanyāsa Peculiar gestures or poses of the limbs during worship as directed by the 'Tantras'.

ତତ୍ତ୍ୱ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶିକ୍ଷା ପାଇବା—
Tattwa pāibā 1. To learn a lesson; to get a lesson.
তত্ত্বলাভকরা
୨ । ଗୂଢ଼ ମର୍ମ ବୁଝିବା—2. To arrive at the true knowledge of a matter.
୩ । (କନ୍ୟା) ଯୁବତୀ ଅବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
3 (a girl) To attain maturity.

ତତ୍ତ୍ୱବାଦ—ସଂ. ବି (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ; ତତ୍ତ୍ୱ + ବାଦ)—ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର
Tattwabāda ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର—Philosophical discourse

ତତ୍ତ୍ୱବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ + ବଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Tattwabādī ୧ । ଯଥାର୍ଥବାଦୀ; ସ୍ପଷ୍ଟବକ୍ତା—1. Who
(ତତ୍ତ୍ୱବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) speaks out the truth; plain
(ତତ୍ତ୍ୱଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) spoken
୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—2. Versed in philosophy.

ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍—ସଂ. ବିଣ—(ତତ୍ତ୍ୱ + ବିଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ତତ୍ତ୍ୱତତ୍;
Tattwabid ୧ମା. ୧ବ)—ତତ୍ତ୍ୱଦର୍ଶୀ (ଦେଖ)
(ତତ୍ତ୍ୱବେତ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Tattwadarśī (See)
ସଂ. ବି—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରରେ ପଣ୍ଡିତ—2 Philosopher.

ତତ୍ତ୍ୱବୋଧ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ + ବୋଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ—
Tattwabodha 1. Perception of truth; understanding of the truth.
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ—2. True knowledge.

ତତ୍ତ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tattwabhāba Nature.

ତତ୍ତ୍ୱମସି—ସଂ. ବାକ୍ୟ (ତତ୍ ତ୍ୱଂ ଅସି = ତାହା ତୁମ୍ଭେ ଅଟ)—
Tattwamasi ବେଦାନ୍ତୋକ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନମାନଙ୍କର ଈଶ୍ୱରଧ୍ୟାନ ମନ୍ତ୍ର—The watch word of Hindu philosophers.

ତତ୍ତ୍ୱମସି ସୂକ୍ତ—ସଂ. ବାକ୍ୟ—ଜ୍ଞାନଯୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବୈଦିକ ବଚନ—
Tattwamasi sūkta The Vedic passage dealing with philosophy.
ତତ୍ତ୍ୱମସି ସୂକ୍ତ ଉକ୍ତିରେ ସାର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ତତ୍ତ୍ୱଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ.; ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶାସ୍ତ୍ର)—ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର;
Tattwaśāstra ଅଧ୍ୟାତ୍ମବିଦ୍ୟା—Philosophy.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ + ଅନୁସନ୍ଧାନ = ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି
Tattwānusandhāna ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ଖୋଜିବା—
Searching after truth.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ + ଅନୁସନ୍ଧାୟୀ)—
Tattwānusandhāyī ଯେ ତଥ୍ୟ ଖୋଜେ—
(ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Searching after truth.

ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧିତ୍ସା—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ + ଅନୁ + ସମ୍ + ଧା ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ
Tattwānusandhitsā ସନନ୍ତ + ଭାବ. ଅ ଆ)—ପ୍ରକୃତ
(ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—ବିଣ) ତଥ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଇଚ୍ଛା—
Hankering to seek truth.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ + ଅବଧାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwābadhāna କାର୍ଯ୍ୟପରିଦର୍ଶନ; ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା; କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ—Supervision; looking after; guidance.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ + ଅବଧାୟକ)—
Tattwābadhāyaka ଯେ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନିଏ—Supervising.
(ତତ୍ତ୍ୱାବଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Superintendent; superviser.

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତତ୍ତ୍ୱ + ଅବଧାରକ)—
Tattwābadhāraka କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଲୋକ—
(ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Ascertaining the truth.
ସଂ. ବି—କାର୍ଯ୍ୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ; ମାନେଜର; ପରିଚାଳକ—
Superintendent; manager

ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ତ୍ୱ + ଅବଧାରଣ = ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tattwābadhāraṇa ୧ । ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—1 Ascertainment of truth.
୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ (ଦେଖ)—2. Tattwābadhāna (See).

ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧ—ସଂ. ବି (ତତ୍ତ୍ୱ + ଅବବୋଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ
Tatwābabodha (ଦେଖ)—Tattwajñāna (See).
(ତତ୍ତ୍ୱାବବୋଧକ—ବିଣ)

> ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସତତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ନାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ନାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତତ୍ର—ସଂ. ଅ (ତଦ୍+ସ୍ଥାନାଧିକରଣ ଅର୍ଥରେ. ତ୍ର)—୧ । ସେଠାରେ—
Tatra 1. There.
(ଉପସର୍ଗ—ଅତ୍ର) ୨ । ସେ ବିଷୟରେ—2. In that matter.
ଦେ. ଅ—ତେତେ—So much.
'ଯତ୍ର ଆୟ ତତ୍ର ବ୍ୟୟ'—ଢମାଳୀ ।

ତତ୍ରତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ର=ସେଠାରେ+ଘଟୁଥିବା ବା ହେବା ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ)—୧ । ତତ୍ରସ୍ଥ; ସେଠାକାର—
Tatratya
(ଅତ୍ରତ୍ୟ—ଉପସର୍ଗ) 1. Belonging to that place.
୨ । ସେଠାରେ ଘଟୁଥିବା—2. Hapening or taking place there.

ତତ୍ରଭବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାନ୍ୟାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗେ; ତତ୍ର+ଭବାନ୍)—
Tatrabhabān
(ତତ୍ରଭବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସେ ମହାଶୟ—1. His honour.
(ଅତ୍ରଭବାନ୍—ଉପସର୍ଗ) ୨ । ମାନନୀୟ; ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ; ମାନ୍ୟବର—
2. The revered (so and so).
(ଯଥା—ତତ୍ରଭବାନ୍ ଗୁରୁଦେବ ନବଦ୍ୱୀପ ଗମନ କରିଅଛନ୍ତି ।)
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଓ ଅତ୍ରଭବାନ୍ (=ଏ ମହାଶୟ) ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ କ୍ୱଚିତ୍ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ତତ୍ରସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍ର+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସେଠାକାର; ତତ୍ରତ୍ୟ -
Tatrastha Belonging to that place; there of.

ତତ୍ରାଚ—ସଂ. ଅ (ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ତଥାପି ଅର୍ଥରେ; ଶୁଦ୍ଧ=ତତ୍ରାପି, ତଥାପି)—ତଥାପ; ତେବେ ସୁଦ୍ଧା—
Tatrācha Even then; then even.

ତତ୍ରାପି—ସଂ. ଅ (ତତ୍ର+ଅପି; ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ; ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ)—
Tatrāpi ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାଚ; ତଥାପି; ତେବେହେଁ—
Even then; even.

ତଥା—ସଂ. ଅ (ତଦ୍=ସେ+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ. ଥା)—୧ । ସେହିପ୍ରକାରେ—
Tathā 1. Similarly; in like manner; so; in that manner.
୨ । ପୂର୍ବ ପରି—2. As before.
୩ । ଅଧିକ ମଧ୍ୟ; ମଧ୍ୟ—3. Also.
୪ । ସେହିପରି ସ୍ଥଳରେ; ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ—
4. Under those circumstances.
୫ । ଏବଂ—5. And.
୬ । ତହିଁରେ—6. In that.
୭ । ତନ୍ନିମିତ୍ତ; ସେଥିପାଇଁ—7. For that reason.
୮ । ପ୍ରକୃତରେ; ଯଥାର୍ଥରେ—
8. Really; actually; truly.
୯ । ତାହାହିଁ—9. That alone
୧୦ । (ସଂସ୍କୃତରେ) ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ; ସମୁଚ୍ଚୟାର୍ଥକ; ସ୍ୱୀକାରାର୍ଥକ; ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥକ (ଅବ୍ୟୟ)—10. A conjunction used in Sanscrit to denote certainty, collection, consent and similarity.

ତଥାକଥିତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସେଠାରେ କୁହାଯାଇଥିବା—
Tathā kathita 1. There-described; there-said.
(ଯଥା—ରାମାୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାବଣର ମୃତ୍ୟୁ, ତଥାକଥିତ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ବଧ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ଅଟେ ।)
୨ । ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଥିବା; ପୂର୍ବବର୍ଣ୍ଣିତ—
2. Afore-said.
(ଯଥା—ତଥାକଥିତ ଘଟଣାବଳୀର କାରଣ ଅବଧାରଣା କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।)
୩ । ସେହିପରି ଉକ୍ତ; ତଦ୍ରୂପୋକ୍ତ—
3. Illustrated alike; said alike.
(ଯଥା—ତଥାକଥିତ କୌଶଳକ୍ରମେ ରାବଣଠାରୁ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହସ୍ତଗତ ହୋଇଥିଲା ।)
୪ । ସେଥିପାଇଁ କୁହାଯାଇଥିବା—
4. Said for that reason.
(ଯଥା—ରୋଗୀର ମୂର୍ଚ୍ଛା ଅବସ୍ଥା ସମ୍ପର୍କରେ ତଥାକଥିତ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କଦାପି ଅବିଧେୟ ହୋଇ ନାହିଁ ।)
୫ । ପୁଣି ବା ଅଧିକ କୁହାଯାଇଥିବା—
5. Again said; said in addition.
(ଯଥା—ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରର ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଜନରବ, ତଥାକଥିତ 'ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା ହତୋ ସତ୍ୟଂ ନରୋ ବା କୁଞ୍ଜରୋ ବା' ଏହି ଉକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ସନ୍ଦେହ ରହିଲା ନାହିଁ ।)
୬ । ସେହି ନାମରେ ପ୍ରଚଳିତ ବା ଖ୍ୟାତ; ତଦ୍ରୂପ ଉକ୍ତ—
6. Spoken or called in that name; passed by that name; so called.

ତଥାଗତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଥା+ଗତ; ଆଗତ)—୧ । ତଥାଭୂତ; ସେହି
Tathāgata ରୂପେ ଘଟିଥିବା—1. Such; so-conditioned; happening in that fashion.
୨ । ତଦ୍ରୂପ ଆଗତ; ସେହି ରୂପେ ଆସିଥିବା—
2. Arrived in that manner,
ସଂ. ବି—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ—
A name of the Buddha

ତଥାଚ—ସଂ. ଅ. (ତଥା+ଚ)—
Tathācha ୧ । ଏବଂ; ପୁନଶ୍ଚ—1. And; also.
୨ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାପି; ତେବେହେଁ—
2. Even so; even then; not withstanding yet; nevertheless; still.

ତଥା ହେଉ ବୋଲି କଥାରେ ତାକୁ ବୋଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୲	ଇ	ଉ	ର୍‌, ର୍ଯ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଜ୍ଞ	ଈର୍ଷ୍ୟା	ଉଥ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ଦ

ତଥାପି—ସଂ. ଅ. (ତଥା+ଅପି)—୧ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା—
Tathāpi 1. Even then; neverthless.
୨ । ଏବେସୁଦ୍ଧା—2. Even now.
ଆପିରେ କହ ତଥାପିରେ ପ୍ରିୟସଖି, ଅଛି କ ରହିବ ପ୍ରାଣ—
ବଳଦେବରଥ, କଶୋଇଚନ୍ଦ୍ରମ୍ ।

ତଥାବିଧ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଥା+ବିଧା=ପ୍ରକାର)—ତଦ୍ବିଧ; Tathābidha ସେହି ପ୍ରକାରର; ତାଦୃଶ—Such; similar.

ତଥାଭୂତ—ସଂ. ବଣ. (ତଥା+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tathābhūta ୧ । ସେହିରୂପେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ସମ୍ଭୂତ—
1. Similarly produced.
୨ । ସେହିରୂପେ ଘଟିଥିବା; ତଦ୍ରୂପ—2. Similar.

ତଥାରାଜ—ସଂ. ବି—ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tathārāja A name of the Buddha.

ତଥାସ୍ତୁ—ସଂ. ଅ. (ତଥା=ସେହିପରି+ଅସ୍ତୁ=ହେଉ; ସ୍ୱୀକାର ଓ Tathāstu ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥକ ବାକ୍ୟ, ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
ହେଉ; ତାହା ହେଉ—Be it so; amen; so it be.
ଉତଲେ ବ୍ୟାସ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଗ୍ରନ୍ଥଗ୍ରନ୍ଥି
'ତଥାସ୍ତୁ' ବୋଲି ଲେଖି ବସିଲେ ଗଣପତି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

ତଥାହି—ସଂ. ଅ. (ଯଥା=ସେହିପରି+ହି=ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ)—
Tathāhi ୧ । ସେହିପରି—1. Similarly.
୨ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ; ଅଧିକନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ—2. And; also.
୩ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ—3. As for instance.

ତଥି—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତତ୍ରହି ବା ତଥାହି ବା ତସ୍ମିନ୍ହିରୁ)
Tathi (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ସେଠାରେ—1. There.
तथिय ୨ । ତହିଁରେ—2. In that.
तहाँ ୩ । ତହିଁ; ତହିଁରେ—3. Of that.
ତନଗାର ତଥିତଲେ ହୋଇଛି ପ୍ରମାଣ । ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।
ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତାହା—That.
ତଥି ଉପରେ ଚଢ଼ିଲେ ମାଧୋଇ । ଦୀନକୃଷ୍ଣଦାସ. ଗୋପୀଭାଷା ।

ତଥିପରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତତ୍ ଓ ପର ଶବ୍ଦରୁ)
Tathipare (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—
1. After that.
୨ । ତହିଁ ଉପରେ—2. Over that.
ତଥିପରେ ବସଇ ପ୍ରମୋଦଭରେ । ମଧୁସୂଦନ, ଭକ୍ତଲକ୍ଷ୍ମଚନ୍ଦ୍ର ।

ତଥିରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—ତହିଁରେ—In that.
Tathire ଦୁଷ୍ଟର ତପ ଜପମାନ
ତଥିରେ କ ଅବା କାରଣ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତଥେବ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ତଥା+ଇବ=ସେହିପରି)—
Tatheba ୧ । ଠିକ ସେହିପରି—1. Like that; just the same; in the same manner.
୨ । ତଦ୍ରୂପହିଁ—2. Similarly; just so; likewise.
୩ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ—3. So also.
୪ । ଏବଂ ମଧ୍ୟ; ଅଧିକନ୍ତୁ ମଧ୍ୟ—4. And also.
ବଣ—ସେହି ପ୍ରକାରର; ତଦ୍ରୂପ—Similar.

ତଥେବଚ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ ଓ ବଣ. (ତଥା+ଇବ+ଚ)—
Tathebacha ତଥେବ (ଦେଖ)—Tatheba (See)

ତଥୈବ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ତଥା+ଏବ)—ତଥେବ (ଦେଖ)
Tathaiba Tatheba (See)

ତଥୈବଚ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ତଥା+ଏବ+ଚ)—ତଥେବ (ଦେଖ)
Tathaibacha Tatheba (See)

ତଥୈବାସ୍ତୁ—ସଂ. ବାକ୍ୟ (ତଥୈବ+ଅସ୍ତୁ)—ତାହାହିଁ ହେଉ; ସେହିପରି Tathaibāstu ହେଉ—Be it so alone.

ତଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଥା=ସେହିପରି+ଭାବେ. ଯ)—
Tathya ୧ । ସତ୍ୟ; ଯାଥାର୍ଥ୍ୟ—1 Reality; truth.
୨ । ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା—2. Real condition.
୩ । ସ୍ଥିରତା—3. Certainty.
୪ । ଅସଲ—4. Actual state of affairs.
୫ । ତତ୍ତ୍ୱ; ଗୂଢ଼ମର୍ମ—5. Inner secret.
ସଂ. ବଣ—୧ । ଯଥାର୍ଥ—1. Real; exact.
୨ । ସତ୍ୟ—2. True.
୩ । ପ୍ରକୃତ—3. Actual.

ତଥ୍ୟଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତଥ୍ୟ+ଜ୍ଞାନ)—
Tathyajñāna ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ; ପ୍ରକୃତ କଥା ଜାଣିବା—
True or secret knowledge.

ତଥ୍ୟବାଦୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତଥ୍ୟ+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଇନ୍)—
Tathyabādī ଯଥାର୍ଥବାଦୀ; ପ୍ରକୃତବାଦୀ; ଯେ ପ୍ରକୃତ କଥା କହେ,
(ତଥ୍ୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସତ୍ୟବାଦୀ—Plain spoken; one who
(ତଥ୍ୟଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) speaks out the truth; one who calls a spade; a spade; truthful.

ତଥ୍ୟବାର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତଥ୍ୟ+ବାର୍ତ୍ତା)—ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ବାଦ—
Tathyabārttā True or correct news.

ତଥ୍ୟଭାଷୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତଥ୍ୟ+ଭାଷ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଇନ୍)—
Tathyabhāshī ତଥ୍ୟବାଦୀ (ଦେଖ)
(ତଥ୍ୟଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tathyabādī (See)

ତଥ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି. (ତଥ୍ୟ+ଅନୁସନ୍ଧାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tathyānusandhāna ତତ୍ତ୍ୱାନ୍ୱେଷଣ—Search after truth; enquiry about the truth of any thing.

ତଦ୍—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ସମାସରେ ଏହା ଅନ୍ୟପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ
Tad ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ;—୧ । ସେହି—1. That.
୨ । ସେ—2. He; she.
୩ । ବ୍ରହ୍ମ—3. The Supreme Being.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ତଦ୍‌ଗତ—ସଂ. ବିଣ.—(୨ୟା ତତ୍ପୁରୁଷ; ତଦ୍+ଗତ)—
Tadgata ୧ । ଏକାଗ୍ର—1. With concentrated attention.
(ତଦ୍ଗତ—ଅନ୍ୟରୂପ)—
୨ । ଅଭିନିବିଷ୍ଟ—2. Closely attentive.
(ଯଥା—ସେ ତଦ୍‌ଗତ ହୋଇ ପୁରାଣ ଶୁଣୁଛି ।)

ତଦ୍‌ବଂଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଦ୍+ବଂଶ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—
Tadbamśiya ୧ । ସେହି ବଂଶରୁ ଜାତ—
(ତଦ୍‌ବଂଶୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Born of that family.
୨ । ସେହି ବଂଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Relating to that family.

ତଦ୍‌ବତ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ତଦ୍+ଉପମାର୍ଥେ ବତ୍)—ସେହିପରି—
Tadbat Like that; likewise.
ସଂ. ବିଣ.—ତଦନୁଯାୟୀ; ତତ୍ସମ; ତାହିଁ ସମାନ—
Similar to that.

ତଦ୍‌ବିର୍—ବୈଦେ. ବି.—ତଦବିର୍ (ଦେଖ)
Tad-bir Tadabir (See)
(ତଦ୍ବିର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଦ୍‌ବ୍ୟତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତଦ୍+ବ୍ୟତିରିକ୍ତ; ୫ମୀ ତତ୍)—ତାହାଠାରୁ
Tadbyatirikta ପୃଥକ୍—Separate from that.
ତଦ୍ବ୍ୟତିରିକ୍ତ, ତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ } ଅନ୍ୟରୂପ ଦେ. ଅ.—୧ । ଏହା ଛଡ଼ା—
1. Besides that.
୨ । ତାହାଙ୍କ ଛଡ଼ା—2. Besides him or her.

ତଦ୍‌ଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ.—(ତଦ୍+ଭିନ୍ନ)—ତାହା ଛଡ଼ା—
Tadbhinna Excepting that.

ତ: ଦ:—ଦେ. ଅ.—ଭଙ୍ଗୁର ଅଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ)—
Ta: da: ୧ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଜମିର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ—
1. Situate to the south of the preceeding plot.
(ଯଥା—ତ: ଦ: ଇ. ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

ତଦଅନ୍ତେ-ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ସଂ. ତଦନ୍ତର°)—୧ । ତାପରେ—
Tada-ante 1. After that.
ତଦନ୍ତେ ୨ । ତାହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—2. Then.
୩ । ତାହିଁ ପରେ—3. Following that.
ତଦ ଅନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ ଏକ ଋଷିବର । କୃଷ୍ଣସିଂହ.ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତଦଅନ୍ତରେ—ଦେ. ଅ. (ପଦ୍ୟ)—ତଦ ଅନ୍ତେ (ଦେଖ)
Tada-antare Tada-ante (See)
ଗମ ତଦଅନ୍ତରେ ଗୌତକ ପବାଦ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଦତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅତିରିକ୍ତ; ୫ମୀ ତତ୍)—ତାହିଁରୁ ଅଧିକ;
Tadatirikta ତାହିଁରୁ ବେଶୀ—More than that; beyond that.

ତଦଧିକ—ସଂ.ବିଣ (ତଦ୍+ଅଧିକ;୫ମୀ ତତ୍)—ତାହିଁରୁ ଅଧିକ; ତାହିଁରୁ
Tadadhika ବେଶୀ—More than that; beyond that.

ତଦଧୀନ—ସଂ. ବିଣ (ତଦ୍+ଅଧୀନ)—ତାହାଙ୍କ ଅଧୀନ—
Tadadhina Subject to him; subordinate to him.

ତଦନନ୍ତର—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ତଦ୍+ଅନନ୍ତର)—୧ । ତାହିଁପରେ—
Tadanantara 1. After that; thereupon.
୨ । ତତ୍ପରେ—2. Afterwards.

ତଦନନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍+ଅନନ୍ୟ)—ସେହି;
Tadananya ତାହାଠାରୁ ଅନ୍ୟ ନୁହେଁ—
The very same; identical with him.

ତଦନ୍ୟତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର)—କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କାରଣ ମଧ୍ୟରେ
Tadanyatwa ଅଭେଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—(philosophy)
The similarity or identity of the cause and effect.

ତଦନୁ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅନୁ)—୧ । ତାହିଁ ପରେ—
Tadanu 1. After that.
୨ । ସେହିପରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Like that.

ତଦନୁକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଦ୍+ଅନୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Tadanukāri ତାଙ୍କ ବା ତାହାର ଅନୁସାରେ ଯେ ଚଳେ; ତାଙ୍କ
(ତଦନୁକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବା ତାହାର ମତାବଲମ୍ବୀ ବା ଭାବାବଲମ୍ବୀ—
Following him or that; imitating him or that.

ତଦନୁକ୍ରମ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tadanukrama Like that.
ସଂ. ବିଣ—ସେହିପରି ଧାରା ବା ଅନୁକ୍ରମ ଯାହାର ଅଛି—
Having that sequence.

ତଦନୁକ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦନୁକ୍ରମ°)—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tadanukrame According to that.

ତଦନୁଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ତଦ୍+ଅନୁଗ୍ରହ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାଙ୍କର
Tadanugraha ଅନୁଗ୍ରହ—His favour.

ତଦନୁଗୃହୀତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଦ୍+ଅନୁଗୃହୀତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tadanugṛuhita ତାହାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାପ୍ତ—
(ତଦନୁଗୃହୀତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Favoured by him.

ତଦନୁଯାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅନୁଯାୟୀ)—ସେହି ବସ୍ତୁ ପରି—
Tadanujāyi Corresponding to that; similar to that.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଦନୁସାରେ—Thus; like that; accordingly;according to that.

ତଦନୁରୂପ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍+ଅନୁରୂପ)—ସେହି ପ୍ରକାରର; ତଦ୍ରୂପ—
Tadanurūpa Similar; resembling that.
ତଦନୁରୂପ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଦନୁସାରେ; ସେହିରୂପେ—
Similarly; accordingly.

ତଦନୁରୂପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତଦନୁସାରେ; ସେହିରୂପେ—
Tadanurūpe Similarly; accordingly.
ତଦନୁରୂପ

୧	ଘ	ଊ	ଋ,ଝ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଳ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଗ୍	ତ୍ଥ	ଧ
୨	ଝ	ଉ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତଦ୍ବନ୍ଦ୍ୟୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନୃ

ତଦନୁସାର—ସଂ. ବଣ—୧ । ତାହା ପରି—
Tadanusāra 1. Like that; similar to that.
୨ । ତାହାର ଅନୁକୂଳ—2. Favourable to that.

ତଦନୁସାରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତତ୍+ଅନୁସାରୀ)—ତଦନୁକାରୀ (ଦେଖ)
Tadanusāri Tadanukāri (See)
(ତଦନୁସାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତଦନୁସାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତଦନୁସାରଂ)—ସେହି ଅନୁସାରେ—
Tadanusāre According to that
তদনুসারে

ତଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଅନ୍ତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadanta ୧ । ତାହାର ଅନ୍ତ ବା ଶେଷ—1. Its end.
୨ । ତାହାର ସୀମା—2. Its bounds.
୩ । ସ୍ୱରୂପ-ନିର୍ଣ୍ଣୟ; ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ—
3. Ascertaining the truth
ସମସ୍ତେ ହୋଇ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କି ପେଷିଲେ
କଥା ତଦନ୍ତ ପାଇବା ପାଇଁ, ଗୋ ସୁନ୍ଦର—ପ୍ରାଚୀ, ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
୪ । ପରୀକ୍ଷା—4. Examination.
୫ । ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ—5. Acquaintance with the true state of affairs.
୬ । ଅନୁସନ୍ଧାନ; ତଦାରଖ—
6. Enquiry; investigation
୭ । ବିବରଣ; ବୃତ୍ତାନ୍ତ—7. Description; detail.
କେତେ ସହସ୍ର କୋଶ ଝରି ଏହା ସଙ୍ଗରେ ନ ଜାଣଇ ଏଣୁ ତଦନ୍ତ—
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
তদন্ত ଦେ. ବି— ତାହାଙ୍କର ତଥ୍ୟ ବା ତତ୍ତ୍ୱ—
तहक़ीक़ात His whereabouts.
ତୋର ଅଗ୍ରଜ ମନ ଶାନ୍ତ, ସେ ତାହାଁ ଜାଣିବେ ତଦନ୍ତ—
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
ସଂ. ବଣ—ତାହାରେ ଶେଷ ହୋଇଥିବା—
Ending with that.
ସଂ. କ୍ରି. ବଣ—ତାହାପରେ; ତଦନନ୍ତର; ତାହା ଶେଷ ହୁଅନ୍ତେ—
After that; on the completion of that.

ତଦନ୍ତଃପାତୀ—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍+ଅନ୍ତଃପାତୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାର
Tadantaḥpāti ମଧ୍ୟଗତ; ତାହାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ, ତାହା ମଧ୍ୟରେ ନିବଦ୍ଧ ବା ନିହିତ—Situated within that; included within that.

ତଦନ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
Tadanta kariba To enquire; to investigate.
তদন্তকরা तहक़ीक़ात करना

ତଦନ୍ତର—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତଦନନ୍ତରଂ)—ତଦନନ୍ତର (ଦେଖ)
Tadantara Tadanantara (See)

ତଦନ୍ତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ତଦନ୍ତରଂ)—୧ । ତାହାପରେ—
Tadantare 1 After that.
୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନର ଫଳରେ—
2. As a result of inquiry.

ତଦନ୍ତର୍ଗତ—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍+ଅନ୍ତର୍ଗତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadantargata ତଦନ୍ତଃପାତୀ (ଦେଖ)
Tadantaḥpāti (See)

ତଦନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବଣ (ତତ୍+ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadantarbartti ତଦନ୍ତଃପାତୀ (ଦେଖ)
(ତଦନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ, ତଦନ୍ତର୍ଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tadantaḥpāti (See)

ତଦନ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ପଦ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ) (ସଂ. 'ତଦନ୍ତ'ରେ
Tadante ଦେଶଜ ସପ୍ତମୀ ବିଭକ୍ତିର ଏକାର ଯୋଗରେ; ଯଥା—
তদন্তে ଦୁଃଖିତେ)—ତାହା ପରେ—After that.
उसके बाद ତଦନ୍ତେ ଅସ୍ତ୍ରାକୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଭାଗ କରି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତଦନ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତତ୍+ଅନ୍ୟ; ୫ମୀ ତତ୍)—
Tadanya ତାହାଠାରୁ ପୃଥକ୍—
(ତଦନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Separate from that.

ତଦପି—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ତତ୍+ଅପି)—
Tadapi ୧ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା; ତଥାପି—
1. Even then; not withstanding.
୨ । ସେହି ମଧ୍ୟ—2. That even or also.

ତଦପେକ୍ଷା—ଦେ. ଅ—ତାହାଠାରୁ—
Tadapekshā Than that.

ତଦବଧି—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ତତ୍+ଅବଧି)—
Tadabadhi ୧ । ସେହି କାଳରୁ; ସେହି ସମୟରୁ—1. Since then; from that time; thenceforth.
୨ । ସେହି ସ୍ଥାନରୁ—2. From that place.

ତଦବସ୍ଥ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଦ୍+ଅବସ୍ଥା)—
Tadabastha ୧ । ସେହି ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ; ପୂର୍ବଭାବାପନ୍ନ;
(ତଦବସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତାହା ପରି ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ—
1. Having attained that condition; so circumstanced; thus situated.
୨ । ତଦ୍ରୂପ—2. Similar to that.
୩ । ଅବିକଳ ସେହି—3. Identical; same.
୪ । (ଗଣିତ ପରିଭାଷା) ପୌନଃପୁନିକ ଦଶମିକରେ ଯେଉଁ ଦଶମିକାଂଶରେ ପୌନଃପୁନିକ ଚିହ୍ନ ନ ଥାଏ—
4. (mathematics) Non-recurring portion of a mixed recurring decimal.
(ଯଥା—•୧୨୦୩୪୭ ରେ ୦୩୫ ତଦବସ୍ଥ ଅଟେ ।)

ତଦବସ୍ଥତା—ସଂ. ବି. (ତଦବସ୍ଥ+ଭାବେ. ତା)—
Tadabasthatā ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ; ତଦ୍ରୂପତା—Identity.
(ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିଗତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତଦବସ୍ଥା—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଅବସ୍ଥା)—ସେହି ଅବସ୍ଥା—
Tadabasthā — That condition.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତଦବସ୍ଥର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Feminine form of 'Tadabastha.'

ତଦବସ୍ଥାପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅବସ୍ଥା+ପଦ୍ ଧାତୁ+ତ)—
Tadabasthāpanna — ତଦବସ୍ଥ ୧ (ଦେଖ)
Tadabastha 1 (See)

ତଦବିର(ରି)—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତଦ୍‌ବୀର)—
Tadabir(ri) — ୧ । ଅଭୀଷ୍ଟ ସାଧନୋପାୟ; ଉଦ୍ୟମ; ଉଦ୍‌ଯୋଗ—
তদবীর — 1. Means; steps; diligence.

× × × ତୁହି କଣ ଖୋଜାଏ ? ତଦ୍‌ବିର କଲେ ବୁଝିହେବ ଉକ୍ତିସବ ।
ଚକାସ. ହସାରଡଟ ।

तद्बीर — ୨ । ପ୍ରତୀକାର—2. Remedy.

୩ । ଚେଷ୍ଟା—3. Endeavour; efforts.

୪ । ଅନୁଷ୍ଠାନ—4. Taking step.

୫ । ଆୟୋଜନ; ଯୋଗାଡ଼; ବ୍ୟବସ୍ଥା—
5. Arrangement.

୬ । (କଚେରୀରେ) ମକଦମାର ତାରଖ ପୂର୍ବରୁ ମକଦମା ପାଇଁ କରାଯିବା ସମସ୍ତ ଆନୁପୂର୍ବିକ ଉଦ୍ୟମ—
6. Priliminary steps taken for the proper prosecution of a case in court.

ତଦ୍‌ବିରକାର—ଦେ. ବିଣ—ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ମକଦମାର ଅନୁ-
Tadbir-kāra — ପୂର୍ବିକ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରୁଥାଏ—Taking the priliminary steps in respect of a case or matter.

ତଦବିରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ଆ. ତଦ୍‌ବୀର+ଓ. ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଇୟା)—
Tadabiriā — ତଦ୍‌ବିରିଆ (ଦେଖ)—Tadbiriā (See)

ତଦଭାବ—ସଂ. ବି. (ତତ୍=ତହିଁର+ଅଭାବ)—ତାହାର ଅଭାବ;
Tadabhāba — ସେହି ବିଷୟ, ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟର ଅଭାବ—
Absence of that (thing or article or person).

ତଦଭାବେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ତହିଁର ଅଭାବରେ; ତାହା ନ ମିଳିଲେ;
Tadabhābe — ତାହାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ—
In absence or want of that (thing, article or person)

(ଯଥା—ଶ୍ରାଦ୍ଧ ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ର ଦେବ ଅଥବା ତଦଭାବେ ସୂତ୍ର ଖଣ୍ଡେ ଦେବ ।)

ତଦଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (୬ମୀ ତତ୍; ତତ୍+ଅଭିନ୍ନ)—
Tadabhinna — ୧ । ତତ୍‌ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.

୨ । ଅବିକଳ ସେହିପରି—2. Identical.

୩ । ସେହି—3. Same.

ତଦମନା—ଦେ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅମନା)—
Tadamanā — ତହିଁରେ ଅମନୋଯୋଗୀ—
Inattentive in that.

ଜାନାସୂକେ କହୁଥିଲୁ ବୋଲିବ କେଉଁ ଆସୁଁ ହେଲ ତେମନା ।
ଇଷ୍ଟ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତଦର୍ଥ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦର୍ଥଂ)—ସେଥିଲାଗି; ତନ୍ନିମିତ୍ତ—
Tadartha — On that account; for that purpose.

ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଅର୍ଥ)—୧ । ସେହି ଅର୍ଥ—
1. That meaning.

୨ । ସେହି କାରଣ—2. That reason.

ବିଣ—ସେହି ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ—
Having that meaning or purpose.

ତଦର୍ଥତା—ସଂ. ବି. (ତଦର୍ଥ+ଭାବେ. ତା)—ତାଦର୍ଥ୍ୟ—
Tadarthatā — Identity of object or meaning.

ତଦର୍ଥେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତଦର୍ଥଂ)—୧ । ସେହି ନିମନ୍ତେ—
Tadarthe — 1. For that.
তদর্থে, उसवास्ते — ୨ । ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ—
2. With that view.

ତଦର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଅର୍ପଣ; ୬ଷ୍ଠୀ; ତତ୍ ଓ ୭ମୀ ତତ୍)—
Tadarpaṇa — ୧ । ତାହାକୁ ପ୍ରଦାନ—
1. An offering to him.

୨ । ତାହାଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତକରଣ—
2. Entrusting to him.

୩ । ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ—3. Giving back.

ତଦର୍ପିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍=ତାହାକୁ, ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା, ତାହାଙ୍କଠାରେ
Tadarpita — +ଅର୍ପିତ=ଦତ୍ତ, ନ୍ୟସ୍ତ)—୧ । ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ—
1. Given to him.

୨ । ତାହାଙ୍କଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ—2. Offered to him.

୩ । ତାହାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ—3. Dedicated to his or her or its service or cause.

୪ । ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦତ୍ତ— 4. Given by him or her.

ତଦର୍ପିତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅର୍ପିତ+ଚିତ୍ତ)—ତନ୍ମୟଚିତ୍ତ;
Tadarpita-chitta — ତାହାଙ୍କଠାରେ ମନକୁ ଅର୍ପଣ କରୁଥିବା—
Wholly absorbed in that.

ତଦର୍ପିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଅର୍ପିତ+ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି)—ତନ୍ମୟ
Tadarpita chitta bṛutti — ଚିତ୍ତ; ତାହାଙ୍କଠାରେ ମନକୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିବା—Wholly absorbed in that.

ତଦର୍ପିତପ୍ରାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍=ତାହାଙ୍କଠାରେ+ଅର୍ପିତ ହୋଇ
Tadarpita-prāṇa — ଅଛି(+ପ୍ରାଣ (ଯାହାର); ବହୁବ୍ରୀହି)—
ତାହାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କରିଥିବା; ତଦ୍‌ଗତପ୍ରାଣ—
Having one's life devoted to him, her or it.

୧	ଇ	ଜ୍ଞ	ଋ,ଋ୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଊଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ନ

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତଦର୍ପିତମନା; ତଦର୍ପିତମନୋବୃତ୍ତି, ତଦର୍ପିତ-ଜୀବନ ଇତ୍ୟାଦି ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ସଂ. ବି.—(ତଦର୍ପିତ=ତାହାଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ ହୋଇଥିବା+ପ୍ରାଣ; କର୍ମଧା)—ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଇଥିବା ଜୀବନ— Life dedicated to him

ତଦା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ତତ୍+କାଳାଧିକରଣାର୍ଥେ ଦା)— Tadā ତତ୍କାଳେ; ସେତେବେଳେ; ସେହି ସମୟରେ—Then; at that time.

ତଦାକାର—ସଂ. ବି. (ତତ୍=ଆକାର)—ସେହିରୂପ— Tadākāra That shape or form.

ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସେହି ଅନୁରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Of that shape; similar in the same form; taking up the same form.

ତଦାକାରକାରିତା—ସଂ. ତଦ୍ଦ. (ତଦାକାର+କାରିତା)—୧ । ସେହି Tadākārakāritā ରୂପର ଅନୁକରଣରେ ଗଠିତ— 1. Fashioned after that figure.

୨ । ସେହିରୂପରେ ମିଳିତ ହୋଇଥିବା— 2. Assimilated to that form.

ତଦାକାରିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ତଦାକାରିତ+ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି; କର୍ମଧା)— Tadākāritachittabṛutti ସେହିରୂପରେ ମିଳିତ ହୋଇ ଥିବା ବୃତ୍ତି—Mental faculty assimilated to that form.

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ବୃତ୍ତି ତାହାର ଆକାରରେ ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—Having one's mind fully devoted to that form.

ତଦାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍+ଆତ୍ମା+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)— Tadātmaka ୧ । ତାହାପରି—1. Similar to that.

୨ । ତାହାଠାରେ ଅର୍ପିତ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଯାହାର— 2. Having a concentrated attention on it.

ତଦାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଆତ୍ମା; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ତାହାପରି; Tadātmā ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.

୨ । ଅଭିନ୍ନ ହୃଦୟ—2. Of the same mind.

ତଦାନୀଂ—ସଂ. ଅ (ତତ୍+କାଳାର୍ଥେ ଦାନୀଂ)—ସେହି ସମୟରେ; Tadānim ତଦା—Then; at that time. (ତଦାନୀଂ—ଅପଭ୍ରଂଶ)

ତଦାନୀନ୍ତନ—ସଂ. ବିଣ (ତଦାନୀଂ+ଭବାର୍ଥେ ତନ)—୧ । ସେହି Tadānintana ସମୟରେ ଘଟିଥିବା—1. Happening in (ତଦାନୀନ୍ତନ—ଅପଭ୍ରଂଶ) or belonging to that time.

୨ । ସେହି ସମୟର—2. Of that time.

୩ । ତତ୍କାଳୀନ—3. Prevalent in those days.

ତଦା ପ୍ରଭୃତି—ସଂ. ଅ (ତଦା+ପ୍ରଭୃତି=ଅବଧି)—ତଦବଧି; ସେହି Tadā prabhṛuti ଦିନଠାରୁ; ତତ୍କାଳାବଧି— From that time.

ତଦାରକ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—ତଦାରଖ (ଦେଖ) Tadāraka Tadārakha (See).

ଧାନ ଅମାରରେ ଲୁହା ଗଜ ମାରି ତଦାରକ ହେଲା—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଦାରଖ(ଖ)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—୧ । ତଦନ୍ତ— Tadārak(kh) 1. Enquiry.

तदारुख ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Investigation.

तदारुक् ୩ । ପୂର୍ବରୁ ସତର୍କତା—3. Precaution.

୪ । ସ୍ଥାନୀୟ ପରୀକ୍ଷା—4. Local enquiry.

୫ । ପ୍ରତୀକାର—5. Remedy; provision.

୬ । ହଜିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଫେରାରି ଆସାମୀଙ୍କୁ ଖୋଜିବା— 6. Search after a messing thing or an absconder.

୭ । କୌଣସି ଅପରାଧ ବା ଦୁର୍ଘଟନା ନ ଘଟିବା ବିଷୟରେ ପ୍ରବାଦ—7. Precautionary measures.

ତଦାରଖି—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଦାରୁକ୍)—ତଦାରଖ (ଦେଖ) Tadārakhi Tadārakha (See)

ମାମଲା ତଦାରଖି ଆରମ୍ଭ ହେଲା—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଦିତର—ସଂ. ବିଣ (ତଦ=ତାହାଠାରୁ+ଇତର=ପୃଥକ୍; ୫ମୀ Taditara ତତ୍)—ତାହାଠାରୁ ଅନ୍ୟ; ତଦନ୍ୟ— Different from that.

ତଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତତ୍+ଈୟ=ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ)— Tadiya ୧ । ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ତାହାଙ୍କର—1. Relating to (ତଦୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) that; appertaining or belonging to him, her or it.

୨ । ତାହାଙ୍କ ଅଧିକାରରେ ସ୍ଥିତ— 2, Within his control.

ତଦୁତ୍ତର—ସଂ. ବି (ତତ୍+ଉତ୍ତର)—୧ । ତହିଁର ଉତ୍ତରଦିଗ— Taduttara 1. North of that.

୨ । ତହିଁର ଜବାବ—2. Answer to that.

ତଦୁତ୍ତରେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତହିଁର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ— Taduttare 1. To the north of that.

୨ । ତହିଁର ଉତ୍ତରସ୍ୱରୂପ—2. In reply to that.

ଦେ. ଅ (ରଇଁରଅରେ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା)—ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଜମିର ଉତ୍ତରରେ (ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ତାଃଉଃ ତାଃଉଃ—ଦେଖ)— North of the last plot.

ତଦୁତ୍ତାରୁ(ରେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦୁତ୍ତର°)—ତାହାପରେ; ତହିଁ- Taduttāru(re) ବାଦ—After that.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଅତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଦୁପରି—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍+ଉପରି; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tadupari ୧ । ତାହା ଉପରେ; ତହିଁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ—
1. Above him, her or that; over that; upon that.
୨ । ତହିଁରୁ ଅଧିକ—2. In addition to that.

ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ—ଦେ. ବି (ତତ୍+ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ)—୧ । ତହିଁର ଉପରେ—
Tadūrddhwa 1. The top of that.
୨ । ତହୁଁ ଅଧିକ—2. Excess of that.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ତହିଁର ଉପରେ ସ୍ଥିତ—1. Situated above that.
୨ । ତହୁଁ ଅଧିକ—2. More than that.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ)—୧ । ତାଠୁ ବଳି—
1. In excess of that.
୨ । ତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି; ତଦୁପରି—
2. Beyond that; above that.

ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ)—ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ (ଦେଖ)
Tadūrddhwe Tadūrddhwa (See)

ତଦେକ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଏକ; ତାହା ହୋଇଅଛି ଏକ (ଅଭିନ୍ନ)
Tadeka ଯାହାଠାରୁ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହା ସହିତ ଏକଭାବାପନ୍ନ; ତଦ୍ରୂପ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—Similar to that.

ତଦେକାତ୍ମା—ସଂ. ବିଣ [ତତ୍ (ସେହି ହୋଇଅଛି) ଏକ (ଅଭିନ୍ନ)
Tadekātmā ଆତ୍ମା ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି]—୧ । ତାହା ସହିତ
(ତଦେକାତ୍ମତ୍ୱ—ବି) ଅଭିନ୍ନ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପ—1. Similar to that.
୨ । ଅଭିନ୍ନହୃଦୟ—2. Very intimate; closely intimate; quite constant.

ତଦ୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ [ତତ୍ (ତହିଁରେ) ଗତ (ଆସକ୍ତ); ୭ମୀ ତତ୍]—
Tadgata ୧ । ଏକାଗ୍ର; ଅଭିନିବିଷ୍ଟ; ତନ୍ନିଷ୍ଠ—1. Closely attentive; diligent.
୨ । ତହିଁରେ ଆସକ୍ତ—2 Wholly devoted or attached to that; intent on that.

ତଦ୍ଗତଚିତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ତଦ୍ଗତ+ଚିତ୍ତ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାଙ୍କଠାରେ
Tadgatachitta କିମ୍ବା ସେହି ବିଷୟରେ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତି ଅର୍ପିତ କରିଥିବା; ତଦର୍ପିତ ଚିତ୍ତ—Having given one's thoughts wholly to that; having his mind wholly immersed in that.

ତଦ୍ଗତଚେତାଃ—ସଂ. ବିଣ (ତଦ୍ଗତ+ଚେତଃ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tadgata chetāh ତଦ୍ଗତଚିତ୍ତ (ଦେଖ)
Tadgata chitta (See)

ତଦ୍ଗତଜୀବନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ [ତତ୍ (ତହିଁରେ) ଗତ (ଆସକ୍ତ ହୋଇଛି)
Tadgata jibana ଜୀବନ (ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାହାଙ୍କଠାରେ
(ତଦ୍ଗତଜୀବନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଆସକ୍ତ—Having one's life completely attached or devoted to him, her or it.
(ତଦ୍ଗତପ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଦ୍ଗୁଣ—ସଂ. ବି (ତତ୍=ତାହାଙ୍କର+ଗୁଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tadguṇa ୧ । ତାହାର ଗୁଣ—1 Its, his or her quality or attribute.
୨ । କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ, ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ଆପଣାର ଗୁଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁର ଗୁଣ ଗ୍ରହଣ କରିଯିବା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୁଏ—
2. A figure in rhetoric.
୩ । କେତେକ ବସ୍ତୁର କବିବର୍ଣ୍ଣିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଣ—
3. Celebrated qualities of certain things in poetical license.
(ଯଥା—ବିରହିଣୀର ଶରୀରକୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଅଗ୍ନିପରି ଦହନ କରେ ।)
୪ । କେତେକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁଣ—4. The celebrated or well known qualities of certain things.
(ଯଥା—ଚନ୍ଦନର ଶୀତଳତ୍ୱ, ଅଗ୍ନିର ଦାହକତ୍ୱ ।)
ବିଣ [ତତ୍ (ତାହାଙ୍କର) ଗୁଣ (ପରିଗୁଣ ଯାହାର) ବହୁବ୍ରୀହି]—
ତାଙ୍କ ଗୁଣପରି ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—Having attributes similar to those passed by him, her or it; having equivalent attributes with him, her or it.

ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବି (ତତ୍ =ତହିଁର+ଦକ୍ଷିଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତହିଁର
Taddakshiṇa ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ—South of that.

ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. [ତତ୍ (ତହିଁର)+ଦକ୍ଷିଣେ (ଦକ୍ଷିଣ
Taddakshiṇe ଦିଗରେ)]—୧ । ତହିଁର ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ—
1. To the south of that.
୨ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଜମିର ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ; ଜରିପ ଖତିଆନରେ କୌଣସି ଜମିର ନମ୍ବର ପାଖେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ସାଙ୍କେତିକ 'ତ: ଦ:' ଚିହ୍ନର ମର୍ମ (ଉ. ଉ. ତଲେ ନୋଟ ଦେଖ; ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ତ· ଦ)—
2. The meaning of an abbreviation 'Ta. Da' noted against a plot of land in old survey field books, corresponding to the English abbreviation 'S' meaning 'South', as in the expression "The plot is bounded 'N' by the river; 'S' by the embankment."

ତଦ୍ଦଣ୍ଡ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତତ୍ =ସେହି+ଦଣ୍ଡ=ମୁହୂର୍ତ୍ତ)—
Taddaṇḍa ସେହିକ୍ଷଣି; ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ; ତଦଣ୍ଡେ; ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—Immediately, in the nick of time; instantly; instantaneously.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

ତ—୧ । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତ—1. That very moment.

୨ । ସେହି ବାଡ଼ି; ସେହି ଯଷ୍ଟି—2. That very stick.

ତଦଣ୍ଡେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ—
Taddande 1. At that moment.

୨ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ସେହି କ୍ଷଣିକା; ଗୋଟେ଼ ଗୋଟେ଼—
2. Immediately; in no time.

(ଯଥା—ତୁମ୍ଭେ ଅର କୋଠରୀରୁ ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ତଦଣ୍ଡେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ ।)

ତଦ୍ଦିନ—ସଂ. ଅ. (ତତ୍+ଦିନ)—୧ । ସେହି ଦିବସ—
Taddina 1. That very day; the same day.

୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ—2. In the middle of the day.

୩ । ପ୍ରତିଦିନ—3. Daily; every day.

ତଦ୍ଦିନେ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ.—୧ । ସେହିଦିନ ମଧ୍ୟରେ
Taddine 1. Within that day.

୨ । ସେହି ଦିନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Upto that day.

ତଦ୍ଦେଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ତତ୍+ଦେଶ+ଈୟ)—ସେହି ଦେଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;
Taddesiya ସେ ଦେଶର—Appertaining to that country or place; of that country.

ତଦ୍ଧନ—ସଂ. ବି (ତତ୍+ଧନ; କର୍ମଧାରୟ; ଷଷ୍ଠୀ)—୧ । (କର୍ମଧା) ସେହି
Taddhana ସମ୍ପତ୍ତି—1. That very property.

୨ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ତାହାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି—
2. The property of that person.

ସଂ. ବିଣ—କୃପଣ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Miserly.

ତଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବି [ତଦ୍ (ସେହି ମୂଳ ଶବ୍ଦ)+ହିତ (ଯାହା ଉପଯୁକ୍ତ ହୁଏ)
Taddhita ଯାହା ମୂଳ ଶବ୍ଦର ଉପଯୁକ୍ତ]—୧ । ତାହାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ—1. His or her benefit.

୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ଯୋଗ କରାଯାଇ ନୂତନ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୁଏ—2. Name of certain class of suffixes added to nouns, pronouns and adjectives

(ଯଥା—ମତ୍, ବତ୍, ଇନ୍, ବିନ୍, ଯ ।)

ସଂ. ବିଣ—ତତ୍ପକ୍ଷେ ହିତକର ବା ମଙ୍ଗଳଜନକ—Conducing to the benefit of that person or object; beneficial thereto.

ତଦ୍ଧିତ ପଦ—ସଂ. ବି—ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ ପରେ
Taddhita pada ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଯେଉଁ ପଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ—Derivatives from nouns, pronouns and adjectives

(ଯଥା—ଜ୍ଞାନବାନ୍; ଦୟାଳୁ (ବିଶେଷ୍ୟରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ); ମହିମା, ଗରିଷ୍ଠ (ବିଶେଷଣରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ); ତଦୀୟ, ମଦୀୟ, ତାଦୃଶ (ସର୍ବନାମରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ।)

ତଦ୍ଧିତପ୍ରକରଣ—ସଂ. ବି (ତଦ୍ଧିତ+ପ୍ରକରଣ)—ବ୍ୟାକରଣର ଯେଉଁ
Taddhita prakarana ଅଂଶରେ ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଇଥାଏ—The part of the Grammar dealing with 'Taddhita' suffixes.

ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ତଦ୍ଧିତ+ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ
Taddhita pratyaya ଓ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତର ବିଶେଷ ବିଶେଷ ଅର୍ଥରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ହୁଏ—Affixes added to nouns, pronouns, adjectives to form derivative words.

[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ତଦ୍ଧିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଅନେକ; ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରତ୍ୟୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା । ଯଥା—୧ । ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ. ଅ—ପଣ୍ଡୁ+ଅ=ପାଣ୍ଡବ; ଯାଦବ, ମାନବ । ଇ—ଦଶରଥ+ଇ=ଦାଶରଥି; ସୌମିତ୍ରି । ଇକ—ରେବତୀ+ଇକ=ରୈବତିକ । ଏୟ—ଗଙ୍ଗା+ଏୟ=ଗାଙ୍ଗେୟ; ଭାଗିନେୟ । ଆୟନ—କାତ୍ୟାୟନ । ଯ—ଯମଦଗ୍ନି+ଯ=ଯାମଦଗ୍ନ୍ୟ । ଈୟ—ମାତୃଷ୍ୱସୃ+ଈୟ=ମାତୃଷ୍ୱସ୍ରୀୟ । ୨ । ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥରେ ଇକ—ବୈଦିକ; ମାନସିକ; ବାଚକ; ଶାରୀରିକ । ଅ—ଶାରୀର; ମାନସ; ରାକ୍ଷସ । ଈୟ—ସ୍ୱୀୟ; ପରକୀୟ, ମଦୀୟ; ଉତ୍କଳୀୟ । ୩ । ସ୍ୱାର୍ଥରେ. ଧେୟ—ଭାଗଧେୟ; ନାମଧେୟ । ଅ—ଶୃଗାଳ, ଚୌର, କୌତୂହଳ । କ—ବାଳକ, ତାରକା, ରଥିକା । ୪ । ସମୂହ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରାମତା; ଜନତା । ୫ ଭାବାର୍ଥରେ ତା—ମୂର୍ଖତା; ଲଘୁତା । ତ୍ୱ—ଲଘୁତ୍ୱ, ମୂର୍ଖତ୍ୱ । ଇମନ—ମହିମା; ଦ୍ରାଘିମା । ୬ । ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥରେ ବତ୍—ଗୁରୁବତ୍; ମାତୃବତ୍ । କଳ୍ପ—ପିତୃକଳ୍ପ । ୭ । ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍—ଧନବାନ୍; ଗୁଣବାନ୍ । ମତ୍—ଶ୍ରୀମାନ୍; ଅଂଶୁମାନ୍; ବିନ୍—ମେଧାବୀ; ମାୟାବୀ । ଇନ୍—ଧନୀ; ଗୁଣୀ; ଧନ୍ୱୀ । ଇନ—ମଳିନ । ଶାଳିନ୍—ଧନଶାଳୀ । ବଳ—ରଜସ୍ୱଳା; ଦନ୍ତାବଳ; କୃଷୀବଳ । ଉର—ଦନ୍ତୁର । ବ—କେଶବ; ଗାଣ୍ଡୀବ । ଆଳୁ—ଦୟାଳୁ; ନିଦ୍ରାଳୁ । ଲ—ମାଂସଳ; ମୃଦୁଳ; ଶ୍ରୀଳ । ଇଲ—ଫେନିଲ, ଜଟିଳ; ପଙ୍କିଳ । ଶ—ଲୋମଶ; କର୍କଶ । ଉଲ—ବାତୁଳ । ୮ । ସ୍ୱରୂପାର୍ଥରେ ମୟ—ବାଙ୍ମୟ; ମୃଣ୍ମୟ । ୯ । ଅତିଶୟାର୍ଥରେ ଇଷ୍ଠ—ଗରିଷ୍ଠ; ପାପିଷ୍ଠ; ବଳିଷ୍ଠ । ଈୟସ୍—ଲଘୀୟାନ୍; କନୀୟାନ୍ । ତର—ଲଘୁତର; ଗୁରୁତର । ତମ—କ୍ଷୁଦ୍ରତମ । ୧୦ । ନିପୁଣାର୍ଥରେ ଠ—କର୍ମଠ । ୧୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅର୍ଥରେ ତର—ଅଶ୍ୱତର । ୧୨ । ପରିଣତ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍—ଜଳସାତ୍; ଧୂଳିସାତ୍ । ୧୩ । ଦେୟ ଅର୍ଥରେ ସାତ୍—ବିପ୍ରସାତ୍; ପାତ୍ରସାତ୍ । ୧୪ । ଜନ୍ମିବା ବା ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ—ପୁଷ୍ପିତ; ଦୁଃଖିତ । ୧୫ । ପୂର୍ବେ ହୋଇ ନ ଥିଲା ବର୍ତ୍ତମାନ ହୋଇଅଛି (ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥେ ଚ୍ୱିପ୍ରତ୍ୟୟ=ଈ—ବଶୀକରଣ; ମନ୍ଦୀଭୂତ । ୧୬ । ପ୍ରକାରାର୍ଥରେ ଜାତୀୟ—ବିଜାତୀୟ; ସ୍ୱଜାତୀୟ । ୧୭ । ସଂଖ୍ୟାପୂରଣାର୍ଥରେ ଥ—ଷଷ୍ଠ; ଚତୁର୍ଥ । ତମ—

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ୟର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ବଂଶଉତ୍ତମ । ମ—ଦଶମ; ପଞ୍ଚମ; ପ୍ରଥମ; ସପ୍ତମ । ଅ—ଏକାଦଶ । ୧୮ । ପ୍ରକାରାର୍ଥରେ ଧା—ବହୁଧା; ଶତଧା । ୧୯ । ଅବସ୍ଥାର୍ଥରେ ତସ୍—ଦ୍ବିତସ୍; ତନ୍ତୁଷ୍ଟସ୍ । ୨୦ । ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ ମାତ୍ର—କଣ୍ଠମାତ୍ର; ତନ୍ମାତ୍ର; କ୍ଷଣମାତ୍ର । ୨୧ । ପ୍ରକାର ଅର୍ଥରେ ଥା—ସର୍ବଥା; ଅନ୍ୟଥା । ଧା—ଦ୍ବିଧା; ତ୍ରିଧା; ବହୁଧା; ଶତଧା । ୨୨ । କାଳାଧିକରଣରେ ଦା—ଏକଦା; ସର୍ବଦା । ୨୩ । ଉତ୍ପନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ତ୍ୟ—ଅତ୍ରତ୍ୟ; ତତ୍ରତ୍ୟ । ତନ—ଅଦ୍ୟତନ; ଅଧସ୍ତନ; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ବତନ । ମ—ଅଧମ; ମଧ୍ୟମ ।

ଏମାନ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା— ଈ—କଟକୀ; ଦକ୍ଷିଣୀ । ଇଆ ବା ଇୟା—କଟକିଆ; ମାହାନ୍ତିୟା; ଦକ୍ଷିଣିଆ । ଉଆ—ବାଟୁଆ; ନାଟୁଆ; କାଠୁଆ; ମଠୁଆ । ଅ—ହଗା । ଉସ—ହସୁସ; ମୁହୁସ; ଦାନ୍ତୁସ । ପଣ, ପଣିଆ—ଦୁଷ୍ଟପଣ; ଶିଷ୍ଟପଣିଆ । ଗିରି—ବାବୁଗିରି । କଟୀ, ଟ୍ୟା—ଖରୋଷ୍ଟଃ ଦରୋଷ୍ଟ; କଣ୍ଟାଟ୍ୟା । କ—ବର୍ଣ୍ଣକ; ଚୋପାକ । ଏ—ମାସେ; ଦନେ । ଠି, ଠାଇଁ—କସଠି; ଏଠାଇଁ । ଠୁଁ, ଠାରୁଁ—ତାଠୁଁ; କାହାଠାରୁଁ । ଠିକ, ଠାରୁ—ସେଠିକ; ମୋଠାରୁ । ଥିରେ—ସେଥିରେ । ଥିବ, ଥିରୁ—ଯୁଥିବ; ଏଥିରୁ ।]

ତଦ୍ବତ୍—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ; ବତ୍)—
Tadbat ୧ । ତଦ୍ରୂପ; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ—1. Similar to that; like that; similar thereto.
୨ । (ଅଛି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)—ତଦ୍ବିଶିଷ୍ଟ—
2. Having that.

ତଦ୍ବଳ—ସଂ. ବ—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tadbala 1. A kind of dart.
୨ । ତାହାଙ୍କ ବଳ—2. His strength.
୩ । ତାହାଙ୍କ ସୈନ୍ୟ—3 His army.

ତଦ୍ବାଚକ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ବାଚକ)—୧ । ତାହା କହୁଥିବା—
Tadbāchaka 1. Saying that.
୨ । ସେହି ଅର୍ଥବୋଧକ—2. Signifying that.

ତଦ୍ବିଧ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ବିଧା=ପ୍ରକାର)—ସେହିପରି; ତଥାବିଧ—
Tadbidha Like that; such like; similar.

ତଦ୍ବିର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ତଦ୍‌ବିର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tadbir (etc) Tadabir etc (See)

ତଦ୍ବିରିଆ—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ତଦବୀର)—ଯୋଗାଡ଼ିଆ, ଉଦ୍ୟମୀ—
Tadbiriā Prompt in making arrangements or taking steps; diligent.

ତଦ୍ବିଷୟ—ସଂ. ଚ.(ତଦ୍+ବିଷୟ)—ସେହି ବିଷୟ ବା କଥା—
Tadbishaya That matter or affair.

ତଦ୍ବ୍ୟତିରିକ୍ତ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ବ୍ୟତିରିକ୍ତ)—ଭିନ୍ନ; ତଦନ୍ୟ; ତାହା
Tadbyatirikta ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ—Different from that.

କ୍ରି. ବଣ.—ତାହା ଛଡ଼ା—
Besides that; apart from that.

ତଦ୍ବ୍ୟତିରେକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.—ତାହା ଛଡ଼ା—
Tadbyatireke Besides that.

ତଦ୍ବ୍ୟତୀତ—ସଂ. ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ.—(ତଦ୍+ବ୍ୟତୀତ)—
Tadbyatita ତଦ୍ବ୍ୟତିରିକ୍ତ (ଦେଖ)—
Tadbyatirikta (See)

ତଦ୍ଭବ—ସଂ. ତଣ—ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବା ଜାତ—
Tadbhaba Born or produced from that.
ସଂ. ବଣ. (ଅଭିଧାନକାରଙ୍କ ପରିଭାଷା)—ଭାଷାର ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦରୁ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—
(Lexicographer's term) Words which have come from Sankrit and have under gone some change.
(ଯଥା—ସଂ. ହସ୍ତରୁ ହାତ; ସର୍ପରୁ ସପ, ଦୁହିତାରୁ ଝିଅ, ଅର୍ଜ୍ଜୁନରୁ ଅରଜନ, ଘୃତରୁ ଘିଅ ।)
[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଶବ୍ଦମାନ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ଦେଶୀୟ ବା ଦେଶ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି ।]

ତଦ୍ଭାବ—ସଂ. ବ.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଦ୍+ଭାବ)—୧ । ସେହି ଅବସ୍ଥା—
Tadbhāba 1. That state or condition.
୨ । ତଦ୍ବିଷୟକ ଚିନ୍ତା—2. Thoughts thereof.
୩ । ତହିଁର ଅବସ୍ଥା—3. The state of that thing or person.
୪ । ତାହାଙ୍କ ମନୋଗତ ଭାବ—4 His or her sentiments or intentions.

ତଦ୍ଭାବାପନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. [ତଦ୍ଭାବ (ଭୁ)+ଆପନ୍ନ (ପ୍ରାପ୍ତ); ୨ୟା ତତ୍]—
Tadbhābāpanna ୧ । ତାହାର ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ—1. Having attained the condition of that person.
୩ । ତଦବସ୍ଥ—3. Thus circumstanced; situated in that condition.

ତଦ୍ଭିନ୍ନ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍+ଭିନ୍ନ=ପୃଥକ୍; ୫ମୀ ତତ୍)—
Tadbhinna ୧ । ତଦ୍ଭିନ୍ନ; ତଦନ୍ୟ; ତାହାଠାରୁ ପୃଥକ୍—
1 Barring him or her; different or separate from that.
୨ । ତାହାଠାରୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର—2. Distinct from that.

ତଦ୍ଭୁଜ—ସଂ ବ.—ତରଭୁଜ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Tadbhuja Tarabhuja (See)

ତଦ୍ୟପି—ସଂ. ଅ.—ତଥାପି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tadyapi Even then.

ତଦ୍ରୂପ—ସଂ. ବଣ. (ତଦ୍=ତାହାର କମା ସେହି+ରୂପ=ପ୍ରକାର)—
Tadrūpa ୧ । ତତ୍ସଦୃଶ; ତଦ୍ବତ୍—1. Similar to that; of that form; of that kind; like that.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଳ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍	ଉ୍ଅ.	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ଜ୍ଞ

୨ । ସେହି ପ୍ରକାରର—2. Similar; such; such-like

ସ. କ୍ରି. ବଣ —୧ । ସେହିପରି—1. In that manner.

୨ । ତଦନୁସାରେ—2. According to that.

ତଦ୍ରୂପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସ. ତଦ୍ରୂପ)—ସେହିପରି—
Tadrūpe Likewise; similarly.
तद्रूपे **वैसाहि**

ତନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବିସ୍ତାର କରିବା—
Tan (root) 1. To spread.

୨ । ବୃଦ୍ଧି କରିବା—2. To lengthen; to enlarge

ତନ୍‌କା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନ୍‌ଖ୍ୱାହ୍=ବେତନ)—
Tan-kā ତନ୍‌ଖା (ଦେଖ)—Tan-khā (See)

ତନ୍‌ଖା—ବୈଦେ ବି. (ଫା. ତନଖ୍ୱାହ୍=ବେତନ; ତୁଳନା କର ସ.
Tan-khā ଟଙ୍କ; ଦେ. ଟଙ୍କା; ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା)—
माईना, तनखा ୧ । ଦରମା; ବେତନ; ଚାକରର ମାସିକ ପ୍ରାପ୍ୟ
तनखाह, तनखा ପାରିଶ୍ରମିକ—1. Pay; salary; monthly wages (of a servant).

୨ । ବରାଦ ଚିଠି; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେବା ନିମନ୍ତେ କର୍ମଚାରୀ ବା ପ୍ରଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଭୁଙ୍କର ଆଦେଶପତ୍ର; ଚିଠି—2. Bill of exchange; an order or letter issued to a servant to pay mony to a third person.

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବନ୍ଧକ ଦେଇ ଋଣ ଆଣିବା—
Borrowing money on mortgage or pledge.

ତନ୍‌ଖି—ବୈଦେ. ବି—ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ—
Tan-khi Supervision.
देखाशोना **निगाह, देखमाल**

ତନ୍‌ଖି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ତନ୍‌ଖୋଅ)—
Tan-khi karibā ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା, तत्त्वावधारण करा ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ କରିବା; ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା—
निगाह करना 1. To supervise a work; to look after a work.

୨ । ତଦନ୍ତ କରିବା; ତଦାରଖ କରିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—2. To enquire; to investigate; to examine a matter; to inspect a thing.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଆନୁମାନିକ ବ୍ୟୟ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିର କରିବା; ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ କରିବା—3 To prepare an estimate for a certain work.

୪ । କୌଣସି ବିଷୟର ତଥ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବା; ଠିକଣା କରିବା—4. To ascertain any matter.

ତନ୍‌ଖି ବଙ୍ଗଳା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନ୍‌ଖୋଅ+ଇଂ. ବଙ୍ଗଳା
Tan-khi baṅgalā Bangalow)—ମଫସଲର ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ କର୍ମବିଭାଗ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଯିବା କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ସାମୟିକ ଅବସ୍ଥାନ ନିମନ୍ତେ ସେହି ସେହି ବିଭାଗର ମଫସଲ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ତୋଳାଯାଇଥିବା ଘର—
Inspection Bungalow.

ତନ୍‌ଖିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି. (ଫା. ତନ୍‌ଖୋଅ)—ତନ୍‌ଖି କରିବା (ଦେଖ)
Tan-khibā Tan-khi karibā (See)

ତନତନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. ବଣ—ତନ୍ନତନ୍ନ (ଦେଖ)
Tan-tan Tanna-tanna (See)

ତନ—ଗ୍ରା. ବି.—୧ । (ସ. ତନୁ) ଲଗ୍ନିକ ବନ୍ଧୁ—
Tana 1. Close relative.

୨ । (ସ. ତନୟ) ପୁଅ—2. Son.

तन ୩ । (ସ. ତନୁସ୍)ତନୁ—3. Body.

ଲୁଚ୍ଛ ପାଇଁ ମୋହର ହୃଦପଣ
ମୋର ତନ ଜୀବନ ଧନ ପ୍ରାଣ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ସ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ସଙ୍ଗତା ଅର୍ଥରେ କାଳ ଓ ସ୍ଥାନବାଚକ ଶବ୍ଦ 'ସଦା', 'ଅଦ୍ୟ', 'ଅଧୁନା' ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲଗାଯିବା ପ୍ରତ୍ୟୟ—A suffix added to words denoting time and place; and meaning 'happening in', 'placed in'.

ତନଇ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ପୁଂ. (ସ. ତନୟ)—ପୁଅ—
Tanai Son
(ତନଈ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତନଘନ—ଦେ. ବି. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ—ତନାଘନା (ଦେଖ)
Tana-ghana Tanā–ghanā (See)

× × ଏ ବିଷୟରେ ପେସ୍କାର ବାବୁଙ୍କର ବଡ଼ ତନଘନ ଲାଗିଛି—
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତନମନ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି.—୧ । ତନ୍ମନ (ଦେଖ)
Tanamana 1. Tanmana (See)

ବହି ରଚନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାଳା ଯତନ ତନମନ ଯେସନେ ମନୋରଥ ଗୋ ବୈଦେହି ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ

तनमन ୨ । (ସ. ତନୁସ୍+ମନଃ)—ଶରୀର ଓ ମନ—
2 Body and mind.

ତନମାତ୍ର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ (ସ. ତନ୍ମାତ୍ର)—
Tanamātra ତନ୍ମାତ୍ର (ଦେଖ)—Tanmātra (See).

ଗନ୍ଧ ରୂପ ସେ ରସ ଶବ୍ଦ
ସ୍ପର୍ଶାଦି ତନମାତ୍ର ଭେଦ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତନୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ।ଅୟ;
Tanaya ଯେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ବଂଶକୁ ବିସ୍ତାର କରେ)—
(ତନୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁତ୍ର—Son.

ତନୟି—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ପୁଂ (ସ. ତନୟ)—ପୁତ୍ର—
Tanayi Son.
(ତନୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁକି' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତନୟିତ୍ନୁ—ସଂ. ବି (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇତ୍ନୁ)—
Tanayitnu ୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder.
୨ । ମେଘ—2. Cloud.

ତନା କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି. (ମୂଳ. ହି. ତାନା=ଟାଣୀ
Tanā karibā ସୂତା)—ଲୁଗା ବୁଣିବା ଲାଗି ଟାଣୀ ସୂତାକୁ ସଜାଡ଼ି
ରଖିବା—To keep the warp thread ready for weaving.

ତନାଘନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ ଧାତୁ ଓ ଘନ ଶବ୍ଦ ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ)—
Tanā-ghanā ୧ । ତରବର—1. Hot haste;
তাড়াতাড়ি (ଯଥା—ବର୍ଷାର ଅଳ୍ପ ଦିନ ଅଛି ବୋଲି କୃଷକମାନେ
तानाबाना ବାନ୍ଧବା କାମରେ ଭାରି ତନାଘନା ଲଗିଛନ୍ତି ।)
୨ । ତମ୍ବା; ତାଗିଦା—2. Urgent pressure.
(ଯଥା— ଲାଟବନ୍ଦି ଖଜଣା ଅଦାୟ ନିମନ୍ତେ ପିଆଦାମାନେ ଭାରି ତନାଘନା ଲଗାଇଛନ୍ତି ।)
ବିଣ—ଅତି ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ—Hasty.
କ୍ରି. ବିଣ—ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତଭାବରେ—In hot haste.

ତନାଘନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ତମ୍ବ କରିବା—
Tanāghanā karibā 1. To apply urgent pressure;
তাড়াতাড়ি করা to demand with pressure.
तानाबाना करना ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ କରିବା—
[ତନାଘନା ଲଗା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. To hasten; to urge haste.

ତନାଘିଚା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ତନ ଧାତୁ)—
Tanāghichā ଟଣାଟଣି; ଠେଲା ଓଟେରା—
টানাটানি खींचतान Pushing and shuffling.

ତନାଜା—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ଅଡ଼ୁଆ; କଜିଆ—
Tanājā 1. Complication.
तनाजा ୨ । ଶତ୍ରୁତା—2. Enmity.
୨ । ଅବହେଳା—3. Grudge.

ତନାବି—ବୈଦେ. ବି (ଲେ)—ଜାଲିକବାଟ; ଗବାକ୍ଷ; ଝରକା—
Tanābi Window; latticed window.
ବଳିତ ଲଳିତ ହାରମାଳ ଦେହ ସଙ୍ଗେ ତନାବି ଗହିଁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ତନି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୋରାଣୀ—
Tani Water from moistened rice.

ତନିମା—ସଂ. ବି (ତନୁ=କୃଶ+ଭାବାର୍ଥେ. ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Tanimā ୧ । କୃଶତା—1. Thinness.
୨ । ସୂକ୍ଷ୍ମତା—Minuteness.
୩ । ଯନ୍ତ୍ରବି—Lever.

ତନିଷ୍ଠ—ସଂ. ତଣ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ, ଇଷ୍ଠ)—
Tanishṭha ୧ । ଅତି ଅଳ୍ପ—1. Very little.
୨ । ଅତିକୃଶ—2. Very weak.
୩ । କ୍ଷୀଣତର—3. Very thin; minute.

ତନୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଅତିଶୟ ଅର୍ଥରେ, ଈୟସ୍;
Taniyān ୧ମା. ୧ବ) – ୧ । ଅତିଅଳ୍ପ—
(ତନୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Very little.
୨ । ଅତିକୃଶ—2. Very weak; minute.

ତନୁ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କରଣେ. ଉ ବା
Tanu କର୍ତ୍ତୃ. ଉ; ଯାହା ବୃଦ୍ଧାବଧି ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରେ)—
୧ । ଶରୀରର ଚର୍ମ—1 Skin of the body.
୨ । ଅଙ୍ଗ; ଶରୀର—2. Body; person.
୩ । ମୂର୍ତ୍ତି—3. Image; form.
ଦେ. ବି. (ପ୍ରାଚୀନପଦ୍ୟ)—ତନୟ—Child; son.
ସେ ନାମ ମହିମା କହିଲେ କ ସରେ
ଶୁଣ ରେ ବଇଜ ତନୁ । ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ. ଅଣାକାର ସଂହିତା ।
(ତନୁ, ତନ୍ୱୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଳ୍ପ—1. Little.
୨ । ଛୋଟ—2. Small.
୩ । କୃଶ—3. Weak; slim; lean; thin.
୪ । କ୍ଷୀଣ—4. Feeble; slender.
୫ । କୋମଳ—6 Delicate.
୬ । ସୂକ୍ଷ୍ମ—5. Minute.
ଅଣିମାକ ମାତ୍ର କରେ ତନୁ ତନୁ ସକଳ କଳଙ୍କର ସୀମା ।
ଭଞ୍ଜ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତନୁଃ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଅଧିକରଣେ. ଉସ୍)—
Tanuḥ ଶରୀର; ଦେହ—Body.

ତନୁକୂପ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+କୂପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;)—ଲୋମକୂପ; ଲୋମମୂଳ—Pores of the skin.
Tanu-kūpa

ତନୁଖା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତନ୍‌ଖା ୨ (ଦେଖ)
Tanukhā Tan-khā 2 (See)

ତନୁକ୍ଷୀର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୁ+କ୍ଷୀର, ଯାହାର କ୍ଷୀର ଅଳ୍ପ)—
Tanu-kshīra ଅମ୍ବଡ଼ା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Hogplum.

ତନୁଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି (ତନୁ=ଶରୀର+ଛଦ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+
Tanu-chchhada କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଚମଡ଼ା; ଦେହଚର୍ମ—1. Skin
୨ । କବଚ; ସାଞ୍ଜୁ—2. Armour; mail.
୩ । ଦେହାବରଣ—3. A cover for the body.
ହରଷ ପକ୍ଷୀବେ ତନୁଚ୍ଛଦ କେବେ କରେ ରଚନା—ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

ତନୁଚ୍ଛାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତନୁ=ଅଳ୍ପ+ଛାୟା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅଳ୍ପ
Tanu-chchhāya ଛାୟାବିଶିଷ୍ଟ—Having little shade.
(ତନୁଚ୍ଛାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ବବୁର ଗଛ—1. The Acacia.
୨ । ଖଇର କୁସୁମ ଗଛ—2. Arabica tree.

୧	ଈ	ଊ	ରୃ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଇଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	ୱ	ନ୍

୩ । ଜଳ ବବୁର ଗଛ (ଦେଖ)
3. Jala babura (See)

ତନୁଚ୍ଛାୟା—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଛାୟା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶରୀରର ଛାୟା; Tanuchchhāyā ଦେହର ଛାଇ—The shadow of a body.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନୁଚ୍ଛାୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Feminine form of Tanuchchhāya.

ତନୁଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତନୁ=ଶରୀର+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ତନୁରୁ ଜନ୍ମେ)—ପୁଅ; ପୁତ୍ର—Son.
Tanuja
(ତନୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଶରୀରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Born of the body.

ତନୁତା—ସଂ. ବି. (ତନୁ=କୃଶ+ଭାବାର୍ଥେ; ତା)—
Tanutā ୧ । କୃଶତା—1. Thinness.
ତନ୍ ତାହାଙ୍କ ଅତି ତନୁତା ଭଜଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଆଦି ।
୨ । ଅଳ୍ପତା; ଲଘୁତା—
2. Smallness; littleness.
୩ । ଦୁର୍ବଳତା—3. Weakness.

ତନୁ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ତ୍ୟାଗ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୃତ୍ୟୁ—
Tanu tyāga Death.

ତନୁତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Tanutra ଅ; ଯାହା ଶରୀରକୁ ଆଘାତରୁ ତ୍ରାଣ ବା ରକ୍ଷା କରେ)—
୧ । ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—1. Armour; mail.
୨ । ଶରୀରକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ବସ୍ତୁ—2. Skin-protector.

ତନୁତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ତ୍ରୈ ଧାତୁ=ତ୍ରାଣ କରିବା+ Tanutrāṇa କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—Armour; mail.

ତନୁଦାନ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଦାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)
Tanudāna ଦେହ ଦାନ; ନିଜର ଦେହକୁ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପଣ—1. The gift or offering of one's body for certain purpose.
୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ଅଳ୍ପ ଦାନ—2 Small gift.
ବଦାନ୍ୟ ଯେ ଲେକେ ହୋଇଥାଇ
ବୃଥା ତନୁଦାନ ତ ନ ଦେଇ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ) ପୁରୁଷକୁ ସମ୍ଭୋଗାର୍ଥ ଅପଣାର ଦେହକୁ ଅର୍ପଣ କରିବା—3. Letting one's (a female's) body to be enjoyed by a male.

ତନୁଧାମ—ଦେ. ବି. (ତନୁ+ଧାମ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତନୁର ଆଭା—
Tanudhāma Gloss of the body.
କାରଣମାନଙ୍କ କାରଣ, ବ୍ରହ୍ମ ଯାହାର ତନୁଧାମ—
ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତନୁ ପାତଳ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ତନୁ=ଦେହ+ପତ୍ତଳ)—କ୍ଷୀଣ-
Tanu pātala କଳେବରବିଶିଷ୍ଟ; କ୍ଷୀଣଦେହ—
ପାତଳା Delicate; thin-bodied.
ପତଳା ଗୋସାଈଁ ହୋଇବ ଶଏ ଖାଟିଏ, କାଳିଆ ଅମୂଲମୂଲ
(ତନୁପାତଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଝିରେ ସେ ଯେଉଁ ତନୁପାତେଳୀ ସରଗଗୁଡର ଭୁଲ
(ତନୁପାତଳି, ତନୁପାତେଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) —ଜଗ ।

ତନୁବାର—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା Tanubāra +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରକୁ ଆବରଣ କରେ)—
ବର୍ମ; ସାଞ୍ଜୁ—Armour; mail.

ତନୁଭିଣା—ଦେ. ବି—ଦେହ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Tanubhiṇā Piercing of the body.
ବଚିଗଲେ ଚୁଲ ଭୁଲ ତନୁଭିଣା ବା-ଭୁଲ ସେ କପଟୀ
ବୋଧଲକ୍ଷ୍ମୀ ସେ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତନୁଭୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ତନୁ=ଶରୀର+ଭୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ Tanubhṛut କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଶରୀରଧାରୀ; ଦେହୀ—
Having a body; embodied; corporeal.
ବି—ଜୀବ—Animal.

ତନୁମଧ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନୁ=କୃଶ+ମଧ୍ୟ=କଟି+ଆ- Tanumadhyā ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ଷୀଣକଟିବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Slender-waisted (woman).

ତନୁମୁନା ମୁଦ୍ରା—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ; ମୁଦ୍ରା (ଦେଖ)
Tanumunā mudrā Mudrā (See)
ତନୁମୁନା ମୁଦ୍ରା ବହିତ ଶୁଣ—ପ୍ରାଚୀ. ପରକେଗୀତା ।

ତନୁରୁଚି—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ରୁଚି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଶରୀର କାନ୍ତି—
Tanuruchi 1. Gloss of the body.
୨ । ଶରୀରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—2. Beauty of the body.

ତନୁରୁହ—ସଂ. ବି. (ତନୁ=ଶରୀର+ରୁହ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା Tanuruha +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରରୁ ଉଠେ)—
୧ । ରୋମ ଲୋମ—
1. The hair of the body; fur; plumage.
ଅମ୍ଭ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଗୃହ ତନୁରୁହ ଫୁଲଇ ହେଉଛନ୍ତି ତ ମହାକୋପୀ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଣ୍ଡି ରାମାୟଣ ।
୨ । ପକ୍ଷୀର ପର—2 The down of a bird.
୩ । ପୁତ୍ର କନ୍ୟା; ସନ୍ତାନ—3. Offspring.

ତନୁଲ—ସଂ. ବିଣ (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଉଲ)—ବିସ୍ତୃତ—
Tanula Spreading; extensive.

ତନୂ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ତନ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଊ)—ତନୁ (ଦେଖ)
Tanū Tanu (See)

ତନୂକରଣ—ସଂ. ବି. (ତନୁ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—
Tanūkarana ବଡ଼ ପଦାର୍ଥକୁ ଛୋଟ କରିବା; କ୍ଷୁଦ୍ରୀକରଣ—
Attenuation; extenuation

ତନୂଜ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. ପୁଂ. (ତନୁ=ଶରୀର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. Tanūja ଅ)—ତନୁଜ (ଦେଖ)—Tanuja (See)
(ତନୂଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ତନୂଦ୍ଭବ— ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତନୂ+ଉତ୍+ଭୂ ଧାତୁ +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)— ପୁତ୍ର—
Tanūdbhaba — Son.
(ତନୂଦ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ତ୍ରି°— ଦେହରୁ ଜାତ— Born of the body.

ତନୂନ— ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୂ=ଶରୀର+ଊନ; ଯାହା ଦେହ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ)— ବାୟୁ— The air.
Tanūna

ତନୂନପ— ସଂ. ବି. (ତନୂ=ଶରୀର+ଊନ=ଲଘୁତା+ପା ଧାତୁ=ପୁଷ୍ଟ କରିବା, ପାଳନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଖାଇଲେ ଶରୀର ପୁଷ୍ଟ ହୁଏ)— ଘୃତ; ଘିଅ— Ghee; clarified butter.
Tanūnapa

ତନୂନପାତ୍— ସଂ. ବି. (ତନୂନପ=ଘୃତ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କ୍ୱିପ୍; ଯେ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଘୃତାହୁତି ଭକ୍ଷଣ କରେ)— ଅଗ୍ନି— Fire.
Tanūnapāt

ତନୂରୁହ— ସଂ. ବି. (ତନୂ=ଶରୀର+ରୁହ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଶରୀରରୁ ଉଠେ)— ତନୁରୁହ (ଦେଖ)—Tanuruha (See)
Tanūruha

ତନେଇ ଘନେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଗ୍ରା. ବି, ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ— ତନାଘନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Tanāghanā etc (See)
Tanei ghanei (etc)

ତନ୍ତ— ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତ୍ର ବା ତନ୍ତୁ)—
Tanta
ତାଁତ
তাঁত

୧ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ଯନ୍ତ୍ର —1. A weaver's gear; a loom.

ତଦଅନ୍ତେ ଦେଖିଲେ କର୍ଣ୍ଣ ଯୁବତୀ
ବସିଣ କର ତନ୍ତେ ଲୁଗା ବୁଣୁଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅଦି ।

[ଦ୍ର—ତନ୍ତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗମାନ; ଯଥା :— ବିଶ୍ୱକର୍ମା— ଲୁଗାକୁ ବୁଣୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାହାଣ ହାତ ପାଖରେ ଭୂମିରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟ ବା ଖିଲ, ଯହିଁରେ ନରାଜର ଡାହାଣ ପାଖରେ ଥିବା ଖିଲରେ ଗୁଡ଼ିଆ ଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧାଯାଏ । ମାକୁ; ମାକୁ—ଯେଉଁ ନାବାକୃତି କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡରେ ଭରଣୀ ସୂତାର କଣ୍ଡା ପଶି ଥାଏ ଓ ଯାହା ଟାଣୀ ସୂତାମାନଙ୍କ ଅନ୍ତରାଳ ଦେଇ ଅଡ଼ା ବାଗରେ ମେଣ୍ଟୀଦ୍ୱାରା ଫିଙ୍ଗା ହେଉଥାଏ । କଣ୍ଡା— ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ନଳୀ, ଯାହା ମାକୁ ମଧ୍ୟରେ ପଶି ଥାଏ । ପାନିଆ—ଯେଉଁ ସରୁ ବାଉଁଶକାଠିର ପାନିଆ ଉପରେ ଟାଣୀ ସୂତା ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ପିନ୍ଧାଇ ଦିଆଯାଏ । ଦଣ୍ଡି— ପାନିଆର ସରୁ ଖଡ଼ିକାର ଲମ୍ବା ଫାର୍ମି । ବ; ବଅ; ବଅପାଟ—ଯେଉଁ ସୂତ୍ରମୟ ପାଶଯୁକ୍ତ ପାନିଆ ଉପରେ ଟାଣୀ ସୂତା ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗଳି ଥାଏ; (ଏହାର ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇଟି) । ବଅପଟା—ଯେଉଁ ପଟାରେ ବଅ ବନ୍ଧାଯାଏ । ବଅକାଠି—ଯେଉଁ କାଠି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡରେ ବଅର ପାଶିଆ ସୂତାମାନ ଟଣା ହୋଇ ବନ୍ଧାଯାଏ । ନାଚୁଣୀ, ନାଚୁଣୀ ପକ୍ଷୀ—ନଙ୍ଗଳ ଦଣ୍ଡି ଆକାରର କାଠି, ଯାହାର ଦୁଇ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ବଅ ଓହଳା ଯାଇଥାଏ । ଛଟ୍‌କଣି; ଛଟକଣି—ଯେଉଁ କାଠଖଣ୍ଡ ବା ବେଣ୍ଟକୁ ହାତରେ ମୁଠାଇ ଧରି ଡାହାଣ ବା ବାଆଁ ଅଡ଼କୁ ମାରିଲେ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ମେଣ୍ଟୀ ଚାଳିତ ହୁଏ । ଟାଣୀସୂତା--ବୁଣା ଲୁଗାର ଲମ୍ବ ସୂତା । ଭରଣୀ ସୂତା—ଲୁଗାର ଅଡ଼ବାଗର ସୂତା । ତନ୍ତକାଠ, ନରାଜ, ନରାଜୁ, ନରୋଜ—ଯେଉଁ ମୋଟ ଗୋଲ ଦଣ୍ଡରେ ବୁଣିବାର ଟାଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ତାଗଣ ବା ମୁଠା—ଯେଉଁ ବ୍ରସ ବା ମାର୍ଜନୀ ଦ୍ୱାରା ତନ୍ତମାନେ ସୂତାକୁ ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି ବା ମାଜନ୍ତି । ଚୁପଣା, ଚୁପିଣୀଦଣ୍ଡା, ଚୁପଣାକାଠି—ବଅକୁ ତଳକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ପକାଇବା ପାଇଁ ତନ୍ତସ୍ଥ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ଦୁଇଟିକୁ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଚିପାଯାଏ । ଚୁପିଣୀ ଦଉଡ଼ି— ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ଚୁପିଣୀଦଣ୍ଡା ଓ ବଅକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରିଥାଏ । ମଢ— ଯେଉଁ 'X' ଆକାରର ବେତ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ବୁଣା ଯାଉଥିବା ଲୁଗାର ଧଡ଼ିକୁ ଓସାରେଇ କରି ଟାଣି ଧରିଥାଏ । ନାଠି, ନଠେଇ— ଯେଉଁ କାଠିରେ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ମେଣ୍ଟୀ—ମାକୁକୁ ଚଳାଇବାର ଦଉଡ଼ିଯୁକ୍ତ କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ (ଯାହା ଛଟକଣିଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ ହୁଏ) । ତୁଳକାଠ—ଯେଉଁ ଗୋଲ ଦଣ୍ଡରେ ଲୁଗାର ବୁଣା ହୋଇଥିବା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିଆ ହୁଏ । ପଞ୍ଝା—ସେତରଞ୍ଜି ବୁଣିବା ବେଳେ ଭରଣୀ ସୂତାକୁ ପୂର୍ବବୁଣା ସୂତା ସଙ୍ଗେ ବସାଇ ଦେବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଅଙ୍ଗୁଳିଯୁକ୍ତ କରତଳ ଆକୃତିର କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ । ଲଫ୍, ଲଫ୍‌କାଠି—ଟାଣୀ ସୂତାର ଫାନ୍ଦ । ଭ୍ରନ୍—ଟାଣି ଓ ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିବାର ପିମ୍ପା ପରି ଗୋଲାକାର ନଟେଇ । କୁଣ୍ଡା—ଅରଟ ମଝିରେ ଥିବା କାଠ ବା ପଥରର ହାଣ୍ଡି । ମାଳ— ଯେଉଁ ସୂତା ଅରଟର ଚକ ଘେରି ପାଖେ ବୁଲି ତାକୁଡ଼ିର ମଧ୍ୟ ଭାଗର ଖଗଡ଼ ଘେରି ପାଖରେ ବୁଲି ଥାଏ (ଚକକୁ ଘୂରାଇଲେ ଏହା ଗତି କରିବା ଯୋଗୁଁ ତାକୁଡ଼ି ଘୂରେ) । ତାକୁଡ଼ି—ଯେଉଁ ମୁନିଆଁ ଦଣ୍ଡ ଅରଟ ଘୂରାଯିବାବେଳେ ଘୂରେ ଓ ଯହିଁ ସାହାଯ୍ୟରେ ସୂତା କଟାଯାଇ ତହିଁରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ । ଅରଟ—ସୂତା କାଟିବ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ବଗରେ ଚକ ଓ ଅନ୍ୟ ବଗରେ ମୁନିଆ ଦଣ୍ଡ ଲାଗିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର । ଖୁଣୀ—ଅରଟର ପଖିର ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଦଉଡ଼ା । ଅରଟର ପଖି—ଅରଟର ଅର ।]

୨ । ଚମ ଦଉଡ଼ି—2. Leather string.

କର୍ମିକ-ତନ୍ତ-ବାଦ୍ୟ ସେଠେ
ସକଳ ବଂଶୀ ରବ୍ ଉଠେ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୩ । ବୀଣା, ବେହେଲା ଆଦିର ଚମଡ଼ାର ତାର— 3. Catgut string.

ତନ୍ତ ଓଟରା ବଳଦ— ଦେ. ବି— ଯେଉଁ ବଳଦ ମଠୁଆ ନୁହେଁ ଓ ଖୁବ୍ ପରିଶ୍ରମ କରେ--A brisk bullock.
Tanta otarā balada

ତନ୍ତକଟା ଲୋକ— ଦେ. ବି— ୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବଗାଡ଼ିଦିଏ—1. One who wantonly spoils any work; a wanton mischief-maker.
Tanta katā loka

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସୁ	ଉଥ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଥ	ଡ଼	ନ୍

୨ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ଲୋକ—2. Faithless person.

ତନ୍ତ ଗାଡ଼—ଦେ. ବି—ତନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ତଳେ ଥିବା ଗର୍ତ୍ତ; ତନ୍ତରେ ଲୁଗା
Tanta gārḍa ବୁଣିବା ସମୟରେ ଯାହା ଭିତରକୁ ତନ୍ତ ଗୋଡ଼
তাঁতগর্ত, তাঁতগাড় ଲମ୍ବାଇ ବସେ—Loom-pit.
तांतका गढ़ा
(ତନ୍ତଗାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ତନ୍ତରେ ବୁଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେବା—
Tanta parḍiā The stoppage of a weaver's task.

ତନ୍ତବୁଣା—ଦେ. ବି—ତନ୍ତରେ ବୁଣିବା କାର୍ଯ୍ୟ—
Tantabuṇā Weaving.
তাঁতবোনা ଦେ. ବିଣ—ତନ୍ତରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା (ବସ୍ତ୍ର)—
(cloth) Woven with the loom; loom-woven (cloth).

ତନ୍ତର କଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଯେ ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣେ;
Tantara kaṭā ତନ୍ତି—Weaver.
ପଟରକଟା, ତନ୍ତରକଟା, ପାଣିଓଟା, ଗଉଡ଼ୁଣୀ ନାଇ
ଏ ଗୁରୁଜାତଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ନାଇ । ସମ୍ବଲପୁର—ପ୍ରବଚନ ।

ତନ୍ତର ମାଧିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଉଅଠଅ; ଅସୁନ୍ଦରରୂପେ ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
Tantara mādhiā ରୂପେ ସମ୍ପାଦିତ (କାର୍ଯ୍ୟ)—(work)
তাড়াতাড়ি Badly done; half heartedly done;
बेपरवाह perfunctorily or imperfectly done.
୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ କରେ—
2. (person) Doing work half-heartedly.

ତନ୍ତରା—ଦେ. ବି.—ତେନ୍ତରା (ଦେଖ)
Tantarā Tentarā (See)

ତନ୍ତଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରଶାଳା)—ଯେଉଁ ଘରେ ତନ୍ତ ବସାଯାଇ
Tantraśāḷa ଥାଏ—Weaver's work-shop.
তাঁতশালা

ତନ୍ତି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରୀ; ତନ୍ତୁବାୟ)—୧ । ଯେଉଁ ଜାତିର
Tanti ଲୋକେ ଲୁଗା ବୁଣନ୍ତି—1. A man of the weaver
তাঁতি **जुलाहा, तांती** caste.
(ତନ୍ତିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତନ୍ତୁବାୟ—2. Weaver.
ତନ୍ତିବଣ, ନାତି ବୁଣୁଥାଏ ମୋହର ଖଣ୍ଡ । ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ତନ୍ତିମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ; ଯଥା—ବଙ୍ଗଳା, ରଙ୍ଗଣୀ, ଦୋତଳ, ଗଉଡ଼ିଆ, ମାଟିଆ ଓ ସରାକ । ଏତଦ୍ଭିନ୍ନ ଯେଉଁ ନୀଚଜାତୀୟ ଲୋକେ ତନ୍ତକାମ କରି ତନ୍ତି ବୋଲାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ, ଯଥା—ବୁଣା, ହଂସୀ ଓ ତଅଁରା । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ମୃତିରେ ତନ୍ତି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିବରଣ ଅଛି । ମଣିବନ୍ଧ ପୁରୁଷ ମଣିକାର ସ୍ତ୍ରୀ ଠାରୁ, ମତାନ୍ତରରେ ବୈଶ୍ୟ ପୁରୁଷ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ତନ୍ତି ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି । (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) । ଆମ ଦେଶରେ ତନ୍ତି ଜାତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ନିର୍ବୋଧ ବା ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବୋଲି ଚିରପ୍ରସିଦ୍ଧ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଗଳ୍ପ ଓ ପ୍ରବାଦ ଅଛି । ଏଥିପାଇଁ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ତନ୍ତି ବୋଲି ଗାଳି ଦିଆଯାଏ । ତନ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଭୁଲାଉଣୀଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଟିକିଏ ସରସ ଥିବାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଛି ।]

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ନିର୍ବୋଧ; ଓଲୁ; ଓଲମା—1. Fool.
୨ । ମୂର୍ଖ—2. Illiterate.

[ଦ୍ର—ତନ୍ତିମାନଙ୍କ ଓଲପଣିଆ ଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନା ପ୍ରବଚନ ଅଛି । ଯଥା—୧ । ତନ୍ତିସାଇରେ କଣ୍ଟାଶ ମହାବଳ । ୨ । ତନ୍ତିଏ ବାଣ୍ଡି କରି ବାଟ ଖୋଲିବା ନ୍ୟାୟ । ୩ । ଗୋଟାଏ ଗଡ ପାଇଁ ତନ୍ତିଏ ଧସ୍ତାଧସ୍ତ ହୋଇ ବୁଡ଼ିମରିବା ନ୍ୟାୟ ।]

ସଂ. ବି.—ଗାଈ; ଗୋରୁ—Cattle.

ତନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଅଠାଳିଆ—
Tantiā Gummy.
चिपचिपा

ତନ୍ତିଆ ଟୋପୀ—ଦେ. ବି.—ତାନ୍ତିଆ ଟୋପୀ (ଦେଖ)
Tantiā ṭopī Tāntiā ṭopī (See)
(ତନ୍ତିଆ ଘଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତିଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । 'ତନ୍ତି'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପ—
Tantiāṇi 1. Feminine form of 'Tanti'.
তাঁতনী ୨ । ତନ୍ତିଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
2. A female of the weaver caste.

ତନ୍ତିପାଳ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତି+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗୋପାଳକ;
Tantipāḷa ଗଉଡ଼—1. Cowherd.
୨ । ବିରାଟ ରାଜ୍ୟରେ ଅଜ୍ଞାତବାସ ସମୟରେ ସହଦେବଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ନାମ—2. The name assumed by the youngest Pāṇḍaba-brother in the court of king Birāṭa.

ତନ୍ତୁ—ସଂ ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୁ)—
Tantu ୧ । ସୂତ; ସୂତା—1. Thread.
୨ । ତାର—2. Wire.
୩ । ସୁଭୁଲି—3. String.
୪ । ମାକଡ଼ସାର ଜାଲ; ଲୂତାତନ୍ତୁ; ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲ—
4. Spider's web; cobweb.
୫ । ଅପତ୍ୟ; ସନ୍ତାନ—5. Offspring.
୬ । ହାଙ୍ଗର; ଗ୍ରାହ—6. Shark.
୭ । ବଂଶପରମ୍ପରା—
7. Succession of descendants.
୮ । (+ଭାବ. ତୁ)—ବିସ୍ତାର—
8. Extension; extent.

ତନ୍ତୁକ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କ)—ସର୍ଷପ; ସୋରିଷ—
Tantuka Mustard seed; rye.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷରା ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାର' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

ତନ୍ତୁକାଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କାଷ୍ଠ; ମ. ପ. ଲୋ)—ତାନ୍ତଣି; ଯାହାଦ୍ୱାରା Tantu kāshṭha ତନ୍ତୀମାନେ ସୂତାକୁ ପରିଷ୍କାର କରନ୍ତି ବା ମାଜନ୍ତି; କୁଚ୍ଚ—Weaver'a brush.

ତନ୍ତୁକୀ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶିରା; ଧମନୀ—Tantukī Vein; artery.

ତନ୍ତୁ କୀଟ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+କୀଟ)—୧ । ତସରପୋକ; ଗୋଟିପୋକ—Tantu kīṭa 1. Silk worm.
୨ । ମାକଡ଼ସା—2. Spider.

ତନ୍ତୁକେ—ଦେ. ଅ. (ତନ୍ତୁ+ଏକାର୍ଥକ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ, କ=ତନ୍ତୁକ= Tantuke ଏକ ତନ୍ତୁ)—ଏକ ସୂତା ପରିମାଣରେ—By the breadth of a thread.
ତନ୍ତୁକେ ରହିଅଛି ଏକା ବେଣୀ ମୋର,
ତାହାକୁ ଅଗ୍ରେ କରିଅଛନ୍ତି ସେ ଏକା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ତନ୍ତୁ ନାଗ—ସଂ. ବି.—୧ । ଗ୍ରାହ; କୁମ୍ଭୀର—1. Alligator.
Tantunāga ୨ । ସମୁଦ୍ରର ସାପ—2. Sea-serpent.

ତନ୍ତୁନାଭ—ସଂ. ବି.—(ତନ୍ତୁ+ନାଭି; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ; ବୁଢ଼ିଆଣୀ, Tantunābha ମାକଡ଼ସା—Spider.

ତନ୍ତୁ ନିର୍ଯାସ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ନିର୍ଯାସ, ବହୁବ୍ରୀହି)—ତାଳଗଛ—Tantu nirjāsa Palm tree.

ତନ୍ତୁପର୍ବ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ=ସୂତ୍ରନିର୍ମିତ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ+ପର୍ବନ)—Tantuparba ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ଗହ୍ମାପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ରକ୍ଷୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The fullmoon day of the month of Srābaṇa. [ଦ୍ର—ଏହିଦିନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ନୂଆ ପଇତା ପିନ୍ଧନ୍ତି; ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ପଇତା ଗ୍ରହଣ କରି ଅଉଷିଲ୍ଭ କୁଅନ୍ତି ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ରକ୍ଷୀ ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ତନ୍ତୁ ବାଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତନ୍ତୁ+ବାଦକ)—Tantu bādaka ବୀଣା, ସିତାର ଆଦି ତାର ଥିବା ଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—A musician who tunes the harp and other stringed instruments.

ତନ୍ତୁବାପ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ Tantubāpa ତନ୍ତୁରେ ବୁଣେ)—୧ । ତନ୍ତୀ—1. Weaver.
୨ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ—2. Spider.

ତନ୍ତୁବାୟ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ Tantubāya ତନ୍ତୁରେ ବୁଣେ)—ତନ୍ତୁବାପ (ଦେଖ) Tantubāpa (See)
ବୃଦ୍ଧ ସୂତ୍ରାଗ୍ରସ୍ତ, ବହରନ୍ତି କେତେ ତନ୍ତୁବାୟ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତନ୍ତୁ ବିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନ୍ତୁ+ବିଗ୍ରହ) କଦଳୀଗଛ (ହି. Tantu bigraha ଶବ୍ଦସାଗର)—The plantain tree.

ତନ୍ତୁଭ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ଭା ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Tantubha ୧ । ସର୍ଷପ; ସୋରିଷ—1. Mustard; rye.
୨ । ବାଛୁରୀ—2. Calf.

ତନ୍ତୁମତ୍—ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Tantumat Fire.

ତନ୍ତୁର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ରା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Tantura ପଦ୍ମନାଡ଼; ମୃଣାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The stalk of lotus. (ତନ୍ତୁଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତନ୍ତୁ ଶାଳା—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ଶାଳା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଲୁଗା ବୁଣିବାର Tantu śālā ଘର; ତନ୍ତଶାଳା—Weaver's work-shop.

ତନ୍ତୁ ସାର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତୁ+ସାର, ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷର ସାରାଂଶ Tantu sāra ତନ୍ତୁମୟ)—ଗୁଆଗଛ—The betel-nut tree.
ସଂ. ବିଣ—ଅତି କୃଶ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Quite lean; very emaciated (person).

ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.. ତ୍ର; ଯେଉଁ Tantra ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଶିବ ଓ ଶକ୍ତିଙ୍କ ଉପାସନା ବିସ୍ତାର କରି ଯାଇଅଛି)—୧ । ଶିବୋକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଶିବ ଓ ଶକ୍ତିଙ୍କର ପୂଜା ବା ଉପାସନା ବିଷୟକ ଶାସ୍ତ୍ର—1. A class of Hindu scriptures composed and delivered by Śiba; a code of religious rites observed in the worship of Śiba and Durgā.
୨ । ତନ୍ତ—2. A loom.
୩ । ସୂତ୍ର; ସୂତା—3. Thread.
୪ । ମୀମାଂସା; ସିଦ୍ଧାନ୍ତ; ବେଦର ଶାଖାବିଶେଷ—4. A part of the Vedas.
୫ । ଔଷଧ—Medicine; drug.
୬ । କାରଣ; ହେତୁ; ମୂଳ—6. Cause; origin.
୭ । ଉପାୟ; କୌଶଳ—7. Means or instrument used for attaining an object; contrivance.
୮ । ପରିଚ୍ଛଦ; ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା—8. Raiment; dress; vesture; clothing; clothes.
୯ । ଝାଡ଼ିବା ମନ୍ତ୍ର; ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନାଦି ପ୍ରୟୋଗବିଧି—9. Incantations; spell; charm.
୧୦ । ରାଜ୍ୟଶାସନନୀତି; ଶାସନତନ୍ତ୍ର—10. Administration; mode of government.

[ଦ୍ର—ଶାସନତନ୍ତ୍ର ବହୁବିଧ; ଯଥା—(କ)—ସାଧାରଣ ତନ୍ତ୍ର ବା ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର—(a) Democracy; republic. (ଖ)—ସ୍ୱାଧୀନତନ୍ତ୍ର—(b) Self-government. (ଗ)—ଅମଲାତନ୍ତ୍ର—(c) Beaureocracy. (ଘ)—ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ଶାସନ—(d) Oligarchy. (ଙ)—ରାଜତନ୍ତ୍ର—(e) Monarchy.(ଚ)—ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରୀ ରାଜତନ୍ତ୍ର—(f) Despotism.

୧	ଘ	ଡ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉଂ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଝ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ	ଉଅ	ୱ	୯

୧୧ । ରାଜସମଭିବ୍ୟାହାରୀ ଲୋକ; ସୈନ୍ୟ; ରାଜାନୁଚର—11. The retinue of a king; king's attendant.

୧୨ । ରାଜ୍ୟ—12. Kingdom.

୧୩ । ସମୂହ—13. Multitude; collection;

୧୪ । ଅଧୀନତା; ପରନିର୍ଭରତା—14. Subservience; dependence.

୧୫ । ବୀଣା ଆଦି ବାଦ୍ୟର ଚର୍ମନିର୍ମିତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତ୍ର—15. String of musical instruments.

୧୬ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ମତ—16. Aim; object; opinion.

୧୭ । ସମ୍ପ୍ରଦାୟ; ଦଳ—17. Sect.

୧୮ । କୁଳ—18. Family.

୧୯ । ପୂଜାବିଧି; କର୍ମକାଣ୍ଡ ପଦ୍ଧତି—19. Ritual.

୨୦ । ପରିଚ୍ଛେଦ—20. Chapter.

୨୧ । ପ୍ରବନ୍ଧ—21. Connected narrative.

୨୨ । ପ୍ରାଧାନ୍ୟ—22. Superiority.

୨୩ । ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା—23. Pondering over one's own kingdom.

୨୪ । ବିଧାନ; ବିଧି—24. System; regulations.

୨୫ । ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ନିୟମ—25. Underlying principle.

୨୬ । ସୈନ୍ୟ—26. Army.

୨୭ । ତନ୍ତି; ଯେ ଲୁଗା ବୁଣେ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—27. Weaver.

୨୮ । ବସ୍ତ୍ରବୟନସାମଗ୍ରୀ—28. Materials for weaving cloth.

୨୯ । ଆହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ; ପ୍ରସନ୍ନତା—28. Joy; delight; pleasure.

୩୦ । କୁଟୁମ୍ବ ଭରଣ ପୋଷଣାଦି କର୍ମ—Maintenance of one's family.

୩୧ । ନିଶ୍ଚିତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—31. Decision.

୩୨ । ପ୍ରମାଣ—32. Evidence.

୩୩ । କାର୍ଯ୍ୟ; କର୍ମ—33. Act; deed; effect.

୩୪ । ରାଜକର୍ମଚାରୀଗଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—34. Government officials; bureaucracy.

୩୫ । ଅଧିକାର—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—35. Authority; jurisdiction.

୩୬ । ପଦ; କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସ୍ଥାନ; କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର—36. Post; field of action.

୩୭ । ଶ୍ରେଣୀ; ବର୍ଗ; କୋଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—37. Class; genus.

୩୮ । ଶପଥ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—38. Oath.

[ଦ୍ର—ସର୍ବସୁଦ୍ଧା ୧୯୨ ଖଣ୍ଡ ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ଅଛି । ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ୬୪ ଖଣ୍ଡ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି; ୬୪ଖଣ୍ଡ ନେପାଳ, ମିଥିଳା ଆଦି ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଏବଂ ୬୪ ଖଣ୍ଡ ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରଚଳିତ ।

ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଶ୍ୱସଂସ୍ଥାନ, ଭୂତସଂସ୍ଥାନ, ପୁରାଣୋଖ୍ୟାନ, କୋଷକଥନ, ବ୍ରତବର୍ଣ୍ଣନ, ଶୌଚାଶୌଚ ବିଚାର, ନରକ ବର୍ଣ୍ଣନ, ଓ ହରଚକ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଏହା ନ ଥିଲା ଏବଂ ଏହା ପୌରାଣିକ ଯୁଗରେ (ଅନ୍ତତଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୪ର୍ଥ ବା ୫ମ ଶତାବ୍ଦି ପରେ) ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ତନ୍ତ୍ର ନାମରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଅଲୌକିକ କ୍ରିୟା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ଏଥିରେ ଚିକିତ୍ସା, ଯୋଗସାଧନା, ବାୟୁସାଧନା, ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଚକ୍ର ନିରୂପଣ, ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ ଆଦି ପ୍ରୟୋଗ, ଶିବ ଓ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ପୂଜା କରିବାର ନାନାବିଧ କ୍ରିୟା ଓ ପଞ୍ଚ ମକାର, ବାମାଚାର, କାମଶାସ୍ତ୍ର, ଭୌତିକ ବିଦ୍ୟା, ଅଲୌକିକ କ୍ଷମତା ସାଧନ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏମନ୍ତ କି, ତନ୍ତ୍ର ନାମରେ ବିବିଧ ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରିପୂରଣ କର୍ମ ଓ ଅମେଧ୍ୟ ଭୋଜନ ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ଅଲୌକିକ କ୍ଷମତା ଓ ସିଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ତନ୍ତ୍ର ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—୧. ଆଗମ, ୨. ଯାମଳ ଓ ୩. ମୁଖ୍ୟତନ୍ତ୍ର । ଆଗମରେ ସୃଷ୍ଟି, ପ୍ରଳୟ, ଦେବପୂଜା ଓ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାଧନ, ପୁରଶ୍ଚରଣ, ଷଟ୍‌କର୍ମ ସାଧନ ଓ ୪ ପ୍ରକାର ଧ୍ୟାନଯୋଗ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଯାମଳରେ ସୃଷ୍ଟିତତ୍ତ୍ୱ, ଜ୍ୟୋତିଷ, ନିତ୍ୟକୃତ୍ୟ, କ୍ରମ, ସୂତ୍ର, ବର୍ଣ୍ଣଭେଦ ଓ ଯୁଗଧର୍ମ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ମୁଖ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରରେ ସୃଷ୍ଟି, ଲୟ, ମନ୍ତ୍ରନିର୍ଣ୍ଣୟ, ଦେବତାମାନଙ୍କ ସଂସ୍ଥାନ, ଯନ୍ତ୍ରନିର୍ଣ୍ଣୟ, ତୀର୍ଥ, ଆଶ୍ରମ ଧର୍ମ, କଳ୍ପ, ଜ୍ୟୋତିଷସଂସ୍ଥାନ, ବ୍ରତକଥା, ଶୌଚ, ଅଶୌଚ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ଲକ୍ଷଣ, ରାଜଧର୍ମ, ଦାନଧର୍ମ, ଯୁଗଧର୍ମ, ବ୍ୟବହାର ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଷୟମାନ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ତନ୍ତ୍ରର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏହି କି କଳିଯୁଗରେ ବୈଦିକମନ୍ତ୍ରଜପ, ତପସ୍ୟା ଓ ଯଜ୍ଞ ଆଦିର କିଛି ଫଳ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟର ସିଦ୍ଧିଲାଭ ପାଇଁ ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରବର୍ଣ୍ଣିତ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ତନ୍ତ୍ରର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୁପ୍ତ ରଖାଯାଏ ଓ ଏହା ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦୀକ୍ଷା ନେବାକୁ ପଡ଼େ । ଆଜିକାଲି ମାରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ବଶୀକରଣ ଆଦି ନାନାପ୍ରକାରର ସିଦ୍ଧିର ସାଧନ ପାଇଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ମନ୍ତ୍ର ଓ କ୍ରିୟା କରାଯିବାର ଦେଖାଯାଏ । ତନ୍ତ୍ର ବିଧିରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଶାକ୍ତମାନେ ଉପାସନା କରନ୍ତି । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥହୀନ ଓ ଏକାକ୍ଷରୀ ଯଥା—କ୍ଲୀଂ, ହ୍ଲୀଂ, ଶ୍ରୀଂ, ଐଂ, ହ୍ରୀଂ, ଗ୍ରୀଂ, ଇଂ, ହୁଂ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ପୂଜାବିଧି ବୈଦିକ ବିଧି ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ତାନ୍ତ୍ରିକମାନଙ୍କର ପୂଜା ଓ ବିଶେଷତଃ ଚକ୍ରପୂଜାରେ ମତ୍ସ୍ୟ, ମାଂସ, ମୈଥୁନ, ମଦ୍ୟ ଓ ମୁଦ୍ରା ନାମକ ପଞ୍ଚ ମକାରର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ ଡମୁଣୀ,

ଧୋବଣୀ ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଉଲ୍ଲଗ୍ନ କରି ପୂଜା କରନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରଚାର ହେଲା ଓ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଅନେକ ତନ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ପ୍ରଚାର ଚୀନ, ତିବ୍ବତ ଓ ନେପାଳରେ ଅଛି । ବାରାହୀ ତନ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ଜୈମିନି, କପିଳ, ନାରଦ, ଗର୍ଗ, ଭୃଗୁ, ଶୁକ୍ର, ବୃହସ୍ପତି ଆଦି ଋଷିମାନେ କେତେକ ଉପତନ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସଂ. ବିଣ—୧ । ଶାସିତ—1. Administered.

୨ । ଅଧୀନ; ଆଶ୍ରିତ—
2. Subservient; subordinate; dependent.

ତନ୍ତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+କ)—ନୂଆ ଲୁଗା—
Tantraka A new cloth.

ଦେ. ବି (ସଂ. ତନ୍ତ୍ରୀ)—ତାର ବାଦ୍ୟ; ଯଥା—ବେହେଲା, ବୀଣା, ସୀତାର—Stringed musical instrument.

କାମିନୀ ଛନ୍ଦିତ ସହସ୍ର ତନ୍ତ୍ରେ
ଚନ୍ଦ୍ରକ ଲକ୍ଷକ ସହସ୍ର ବଂଶେ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତନ୍ତ୍ର କାଷ୍ଠ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+କାଷ୍ଠ; ମ. ପ. ଲୋ.)—୧ । ତନ୍ତୁକାଷ୍ଠ;
Tantra kāshṭha ତାଞ୍ଚଣ; ମୁଠା—1. A fibrous stick for cleansing the warp; weaver's brush.

୨ । ତନ୍ତ—2. Weaver's loom.

ତନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି—ଶାସନ ବା ପ୍ରବନ୍ଧ ଆଦି କରିବା କର୍ମ—
Tantraṇa Administration; management.

ତନ୍ତ୍ରତା—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ, ତା)—୧ । ଅଧୀନତା—
Tantratā 1. Subservience; dependence.

୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Intrigue.

୩ । ଉଦ୍ଭାବନା; କୌଶଳ—3. Contrivance.

୪ । ଘନିଷ୍ଠତା; ସମ୍ବନ୍ଧ; ସାନ୍ନିଧ୍ୟ—
4. Proximity; intimacy.

୫ । ଏକସଙ୍ଗେ ବହୁ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାରମ୍ଭକରଣ—5. The commencing of many actions at a time

୬ । ଏକ କର୍ମ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଅନ୍ୟ କର୍ମକରଣ—
6 The doing of one thing instead of another.

୭ । ବହୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7 Doing of one act for attaining more than one object.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—ପରତନ୍ତ୍ରତା; ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ।]

ତନ୍ତ୍ର ଧାରକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର=କର୍ମକାଣ୍ଡ ପଦ୍ଧତି+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା
Tantra dhāraka +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମକାଣ୍ଡର ପଦ୍ଧତି ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି କର୍ମକାଣ୍ଡ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ପୁରୋହିତ ପୋଥି ଧରି କର୍ମକାଣ୍ଡୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରପାଠରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥାଆନ୍ତି; କର୍ମକାଣ୍ଡର ପ୍ରଚାରକ—A priest who assists at a worship or rite by reciting mantras and procedure from the book of rituals.

ତନ୍ତ୍ରବାପ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ବପ୍ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantrabāpa (ପ୍ରକୃତିବାଦ ମତରେ 'ତନ୍ତ୍ରବାପର' ଅର୍ଥ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଓ ପର ରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା)—

୧ । ତନ୍ତୁବାୟ; ତନ୍ତି—1. Weaver.

୨ । ବୁଢ଼ିଆଣୀ; ମାକଡ଼ସା—2. Spider.

ତନ୍ତ୍ରବାୟ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ବେ ଧାତୁ=ବୁଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tantrabāya ୧ । ତନ୍ତୁବାପ (ଦେଖ)—1. Tantubāpa (See).

୨ । ତନ୍ତି (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Tanta (See)

ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ମନ୍ତ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର—
Tantra mantra The incantations mentioned in the 'Tantra śāstra'.

তন্ত্রমন্ত্র ଦେ. ବି (ସହଚର)—ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର; ଗୁଣିବିଦ୍ୟା; ଗୁଣି
तन्त्रमन्त्र ଗାରୁଡ଼—A charm; the black art.

ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିପକ୍ଷରେ ମାରଣ,
Tantra mantra karibā ବଶୀକରଣ ଆଦି ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି
তন্ত্রমন্ত্র করা ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—To direct or apply
तन्त्रमन्त्र करना charms and black magic against a person.

ତନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସହଚର)-ତନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tantra jantra (etc) Tantra-mantra etc (See)
তন্ত্রযন্ত্র. तन्त्रयन्त्र

ତନ୍ତ୍ରଯାନ—ଦେ. ବି—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାଖା ବିଶେଷ—
Tantra jāna The branch of Buddhistic religion dealing with the Tantras.

ତନ୍ତ୍ର ଯୁକ୍ତି—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ
Tantra jukti ବୁଝାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The reasoning with the help of which the meaning of a word or sentence is comprehended.

ତନ୍ତ୍ର ସଂସ୍ଥିତି—ସଂ. ବି—ରାଜ୍ୟର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ—
Tantra saṁsthiti The mode of government; administration of a kingdom.

ତନ୍ତ୍ର ସାଧନ (ନା)—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସାଧନ; ସମ୍ବନ୍ଧେ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tantra sādhana (nā) ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପଦ୍ଧତିକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବା ନିମନ୍ତେ କରାଯିବା କ୍ରିୟାକଳାପ—
The observance of rituals mentioned in the 'Tantras' with a view to attain success.

୧	ଉ	ଊ	ଋ,ଌ	ଈ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଐ	ଔ	ଊ
୨	ଉ	ଊ	ରୁ	ଲ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ତନ୍ତ୍ର ସାର—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସାର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରୁ
Tantra sāra   ସଂଗୃହୀତ ସାରାଂଶ ପୁସ୍ତକ —A digest or summary of the Tantras.

ତନ୍ତ୍ର ସ୍କନ୍ଦ— ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗର ଗଣନା ଦ୍ୱାରା
Tantra skanda   ଗ୍ରହ ଆଦିଙ୍କ ଗତି ନିରୂପିତ ହୁଏ; ଗଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ—Astronomy.

ତନ୍ତ୍ରହୋମ— ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତନ୍ତ୍ର+ହୋମ)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ
Tantra homa   ବା ମତ ଅନୁସାରେ ଆଚରିତ ହୋମ—Oblations to fire according to Tantric rituals.

ତନ୍ତ୍ରାବାପ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର=ରାଜ୍ୟ+ଆବାପ=ପରରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତା; ୬ଷ୍ଠୀ
Tantrābāpa   ତତ୍)—ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଓ ପରରାଜ୍ୟ ଚିନ୍ତନ—A consideration of matters connected with one's own kingdom as well as with other kingdoms; diplomacy.

ତନ୍ତ୍ରି—ସଂ. ବି—୧ । ତନ୍ତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Tantri   1. Tantrī (See)
୨ । ତନ୍ଦ୍ରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Nap.

ତନ୍ତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତନ୍ତ୍ର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗୁଳୁଚ ଲତା—
Tantrikā   A medicinal creeper.

ତନ୍ତ୍ରିପାଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତନ୍ତ୍ରୀ+ପାଳ; ଉପପଦ ତତ୍)—ବିରାଟରାଜ୍ୟରେ
Tantripāḷa   ଛଦ୍ମବେଶଧାରୀ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ ବାସ
(ତନ୍ତ୍ରପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)   କାଳରେ ସହଦେବଙ୍କର ଧାରଣ କରିଥିବା ନାମ—The name assumed by Sahadeba during the stay of the Pāṇḍabas at the court of the king Birāṭa in disguise.

ତନ୍ତ୍ରିପାଳକ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର=ସୈନ୍ୟ+ଇ+ପାଳକ; ଉପପଦ ତତ୍)—
Tantripāḷaka   ୧ । ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—1. Commander of an army.
୨ । (ମହାଭାରତୋକ୍ତ) ରାଜା ଜୟଦ୍ରଥ—
2. (Mahābhārata) King Jayadratha.

ତନ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବି (ତନ୍ତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ.)—୧ । ତନ୍ତ—1.Weaver's loom.
Tantrī   ୨ । ବୀଣା—2. Harp; lute.
୩ । ବୀଣା ବେହେଲା ଆଦି ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର—3. Stringed musical instruments.
୪ । ବୀଣା ପ୍ରଭୃତିର ତାର—4. String of musical instruments.
୫ । ଗୁଳୁଚ ଲତା—5. A medicinal creeper.
୬ । ରଜ୍ଜୁ; ବାଣି; ସୁତୁଲି—6. A string of rope.
୭ । ସୂତା—7. A thread,
୮ । ଯୁବତୀ—8. A young woman.
୯ । ବୀଣା ଆଦିର ବାଦକ—9. A musician playing on stringed instruments.
୧୦ । ତନ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ସାଧକ ବ୍ୟକ୍ତି—10. One who professes and practises the doctrines of Tantra ; a professor of Tantra.
୧୧ । ଶରୀରର ନାଡ଼ୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Vein; blood-vessel; artery.
୧୨ । (ତନ୍ତ୍ର+ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ କରେ—12. A superintendent of any work.
୧୩ । ବାଦ୍ୟ ବାଦକ—13. Musician.
୧୪ । ଗାୟକ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Singer.
ବିଣ—ଦଳଭୁକ୍ତ; ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ନିବିଷ୍ଟ—Forming an assembly or sect; sectarian; belonging to a sect.

ତନ୍ଦରା—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) (ସଂ. ତ୍ୱରା)—
Tandarā   ୧ । ଉଦ୍‌ବେଗ—1. Eagerness; anxiety.
୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠା—2. Uneasiness.
୩ । ଅସ୍ଥିରତା—3. Restlessness.
୪ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ଅବସ୍ଥା—4. Hurry; haste.
ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ)—୧ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—1. Anxious.
୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
୩ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—3. In haste.

ତନ୍ଦରା କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Tandarā karibā   କରିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରାଇବା ବା ବେଗ ଦେବା; ତାଗିଦ କରାଇବା—To incite or press a person to push on with a work; to hurry up another person to do a work.

ତନ୍ଦରା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ; ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି
Tandarā paṛibā   ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେବା—
1. To show anxiety or uneasiness in any work.
୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
2. To be in haste; to be in hurry.

ତନ୍ଦୁର(ରୁ)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତନୁର୍, ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ତନ୍ଦୁର୍)—ପାଉଁରୁଟି ତିଆରି
Tandur(ru)   କରାଯିବା ଚୁଲ୍ଲୀ ବା ଭାଟି—An oven for
तन्दूर   तंदुर   baking loaf.
[ଦ୍ର—ଏ ଚୁଲ୍ଲୀ ଉଚ୍ଚତା ହେବା ଦାଣ୍ଡି ଆକାରର ମାଟି ବା ଚୂନରେ ତିଆରି; ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଦ୍ୱାର ଥାଏ । ଏଥିରେ ବହୁଯଣ କାଠ ବା ଅଙ୍ଗାର ଜାଳି ଏହାର କାନ୍ଥ ଖୁବ ତାତିଗଲା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨,ପର. ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, ଭୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ପରେ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ପାଉଁଶ ଆଦି କାଢ଼ି ଆଣି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ପାଉଁରୁଟର ଗୋଲାମାନ ରଖି ଦେଲେ ଉକ୍ତ ବୃକ୍ଷ ଫୁଲ ଯାଏ ।]

ତନ୍ଦୁରସ୍ତ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ନୀରୋଗ; ସୁସ୍ଥ—
Tandurast Healthy.
तन्दुरुस्त तंदुरुस्त

ତନ୍ଦୁରସ୍ତି—ବୈଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଫା)—ଆରୋଗ୍ୟ; ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
Tandurasti Health.
तन्दुरुस्ती तंदुरुस्ती

ତନ୍ଦୂଲୀୟକ—ସ. ବ—ଲେଉଟିଆ ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tandūliyaka Leuṭiā śāga (See)

ତନ୍ଦ୍ର୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଅଳସ ହେବା—
Tandra (root) To be idle.

ତନ୍ଦ୍ରା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନ୍ଦ୍ର୍ ଧାତୁ=ଅଳସ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tandrā ୧ । ଅଳ୍ପ ନିଦ୍ରା; ଛାଇ ନିଦ—1. Slight sleep; nap.
୨ । ନିଦ୍ରାବେଶ; ନିଦ ମାଡ଼ିବା; ଘୁମାଇବା—
2. Drowisness; sleepiness; dozing.
୩ । ଜଡ଼ତା; ଆଳସ୍ୟ—
3. Sloth; idleness; laziness.
୪ । ଅବସାଦ; ଅବସନ୍ନତା—
4. Lassitude; weariness; langour.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ, ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ ଓ ବ—
ତନ୍ଦରା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)—Tandarā (etc)(See)

ତନ୍ଦ୍ରାଭିଭୂତ—ସ. ବଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଅଭିଭୂତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tandrābhibhūta ଢୁଳାଉଥିବା; ନିଦ୍ରାରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇଥିବା—
Feeling drowsy; stupefied.

ତନ୍ଦ୍ରାଯୁକ୍ତ—ସ. ବଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଯୁକ୍ତ; ୩ୟା ତତ୍)—
Tandrājukta ଢୁଳାଉଥିବା; ନିଦ୍ରାସକ୍ତ—
Feeling drowsy; stupefied.

ତନ୍ଦ୍ରାଳୁ—ସ. ବଣ (ତନ୍ଦ୍ରା+ଶୀଳାର୍ଥେ, ଆଳୁ)—
Tandrālu ୧ । ନିଦ୍ରାଳୁ; ଘୁମା—1. Drowsy; sleepy.
୨ । ଅଳସ—2. Slothful; idle.
୩ । କ୍ଲାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—3. Weary.

ତନ୍ଦ୍ରାସକ୍ତ—ସ. ବଣ. (ତନ୍ଦ୍ରା+ଆସକ୍ତ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Tandrāsakta ତନ୍ଦ୍ରାଭିଭୂତ (ଦେଖ)—Tandrābhibhūt (See)

ତନ୍ଦ୍ରି—ସ. ବ (ତନ୍ଦ୍ର୍ ଧାତୁ+ଭାବ ଇ)—୧ । ନିଦ୍ରାବେଶ—
Tandri 1. Sleepiness; drowsiness.
୨ । ଆଳସ୍ୟ—2. Slothfulness.
୩ । କ୍ଲାନ୍ତି—3. Weariness.
୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛା—4. Fit of fainting.

ତନ୍ଦ୍ରିକ ସନ୍ନିପାତ—ଏକପ୍ରକାର ସାନ୍ନିପାତିକ ଜ୍ୱର—
Tandrika sannipāta A kind of fever.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀ ତନ୍ଦ୍ରାସକ୍ତ ହୁଏ; ଜ୍ୱରର ତାପ ଖୁବ୍ ବେଗରେ ବେଶି ହୁଏ, ଖୁବ୍ ଶୋଷ ହୁଏ; ଜିଭ କଳା ଓ ଖରଖର ହୁଏ, ଜୋରରେ ନିଶ୍ୱାସ ବହେ, ଖୁବ ଝାଡ଼ା ହୁଏ; ଦେହ ଜଳେ; କାନ ଦରଜ ହୁଏ । ଏହାର ଅବଧି ୨୫ ଦିନ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତନ୍ଦ୍ରିକା—ସ. ବ. (ତନ୍ଦ୍ର୍ ଧାତୁ+ଇକ ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)
Tandrikā Tandri (See)

ତନ୍ଦ୍ରିତ—ସ ବଣ (ତନ୍ଦ୍ରା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—୧ । ତନ୍ଦ୍ରାସକ୍ତ;
Tandrita ତନ୍ଦ୍ରାଳୁ; ତନ୍ଦ୍ରାଯୁକ୍ତ—1. Drowsy; slothful.
୨ । କ୍ଲାନ୍ତ—2. Exhausted.

ତନ୍ଦ୍ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ତରତର ହେବା—
Tandribā To be in haste or hurry.

ତନ୍ଦ୍ରୀ—ସ. ବ. (ତନ୍ଦ୍ର୍ ଧାତୁ+ଇ+ ସ୍ତ୍ରୀ, ଈ)—
Tandrī ୧ । ତନ୍ଦ୍ରି (ଦେଖ)—1. Tandri (See)
୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) 2. Frowning.
୩ । ଭ୍ରୂ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Eyebrow.

ତନ୍ନ ତନ୍ନ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସ. ତନ୍ନ='ତତ୍, ନ' ଅର୍ଥାତ୍ ତାହା ନୁହେଁ,
Tanna tanna ଅନେକ କଥାକୁ ଦେଖି 'ଏ କଥା ନୁହେଁ', 'ଏ
तन्न तन्न କଥା ନୁହେଁ' କହି କହି କୌଣସି ବିଷୟକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା)—
अवलसेआखीरतक, पूरा ୧ । ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ; ବିଶଦଭାବରେ; ବିଶେଷ ଅନୁସନ୍ଧାନପୂର୍ବକ; ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ବିଚାର ପୂର୍ବକ—1. Most thoroughly; minutely; closely; in a sifting manner.
୨ । ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ—2. From beginning to end.
(ଯଥା—ମୁଁ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଆଲୋଚନା କରିଅଛି ।)

ତନ୍ନାମ—ସ. ବ (ତତ୍+ନାମ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତାହାଙ୍କର ନାମ—
Tannāma 1. His, her or its name.
୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ସେହି ନାମ—2. That name.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତନ୍ନାମଧେୟ, ତନ୍ନାମଗ୍ରହଣ ଓ ତନ୍ନାମକରଣ ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତନ୍ନିବନ୍ଧନ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ସେହି କାରଣରୁ—
Tannibandhana 1. On that account; therefore.
तन्निबन्धन ୨ । ତନ୍ନିମିତ୍ତ—2. For that reason.
उसवास्ते
ସ. ବ (ତତ୍+ନିବନ୍ଧନ=କାରଣ, ହେତୁ; କର୍ମଧାରୟ)—
୧ । ସେହିକାରଣ—1. That cause.
୨ । ସେହି ବନ୍ଧନ—2. That bond.
ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସେହିକାରଣଯୁକ୍ତ—
1. Having that cause.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ତ୍ପ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ତ୍ଥ	ଞ	ନ୍

୨ । ସେହି ବନ୍ଧନଯୁକ୍ତ—2. Having that bond.

ତନ୍ନିମନ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ତନ୍ନିମିତ୍ତ)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimante Tannibandhana (See).
তজ্জন্যে **उसवास्ते**

ତନ୍ନିମିତ୍ତ—ସଂ. କ୍ରି. ବଣ (ତତ୍ + ନିମିତ୍ତ; କର୍ମଧା)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimitta Tannibandhana (See).

ତନ୍ନିମିତ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ. (ସଂ. ତନ୍ନିମିତ୍ତ)—ତନ୍ନିବନ୍ଧନ (ଦେଖ)
Tannimitte Tannibandhana (See)

ତନ୍ୱଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତନୁ=କୃଶ+ଅଙ୍ଗ=ଦେହ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କ୍ଷୀଣାଙ୍ଗୀ; କୃଶାଙ୍ଗୀ—
Tanwaṅgi
Of a slender and delicate build (female).
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୃଶାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
1 A woman of delicate proportions
୨ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ ବୃକ୍ଷ—
2. A kind of medicinal plant.
[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତନ୍ୱୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନୁ=କୃଶ + ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ତନ୍ୱଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Tanwī Tanwaṅgi (See)
ସଂ. ବଣ. (ତନୁ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ)—କ୍ଷୀଣା; କୃଶା—Weak.
ସଂ. ବି—ସଂସ୍କୃତ ବୃତ୍ତିବିଶେଷ—
Name of a Sanskrit metre.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୨୪ ଅକ୍ଷର; ପଞ୍ଚମ, ଦ୍ୱାଦଶ ଓ ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅକ୍ଷର ଉପରେ ଯତି ପଡ଼େ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତନ୍ମଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ + ମଧ୍ୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାହାର ମଧ୍ୟ—
Tanmadhya The midst of that.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ସଂସ୍କୃତରେ ତନ୍ମଧ୍ୟେ, ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ, ତନ୍ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଶବ୍ଦମାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ତାହାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରୁ—
Tanmadhyaru 1. From its interior.
(ତନ୍ମଧ୍ୟୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ—2. Out of them

ତନ୍ମଧ୍ୟରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଦେଶରେ—
Tanmadhyare 1. Inside that.
তন্মধ্যে ୨ । ସେହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ—
उसके बीचमे 2. Within that time.
(ତନ୍ମଧ୍ୟେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ—
3. Amongst them

ତନ୍ମନ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତନ୍ମନସ୍)—
Tanmana ଏକ ବିଷୟରେ ନିବଦ୍ଧଚିତ୍ତ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ବିଷୟରେ ମନୋନିବେଶନ ଅର୍ପଣ କରିଥାଏ; ଅନନ୍ୟମନା; ତନ୍ମୟ—Having concentrated one's attention to one particular object; in an absorbed state of mind; having that alone in mind.

ତନ୍ମନା—ସଂ. ବଣ. (ତତ୍ + ମନସ୍, ବହୁବ୍ରୀହି; ତାହିଁରେ ମନ ଯାହାର)—
Tanmanā ତନ୍ମନ (ଦେଖ)—Tanmana (See)

ତନ୍ମୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତତ୍ + ସ୍ୱରୂପାର୍ଥେ, ମୟ)—
Tanmaya ୧ । ତନ୍ନିମଗ୍ନ; ତଦାତ୍ମ; ତନ୍ମନା—
(ତନ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Wholly absorbed in that.
(ତନ୍ମୟତା—ବି) ୨ । ତଦ୍ଗତ—2. Become one with that.

ତନ୍ମୟ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବଣ. (ତନ୍ମୟ+ଚିତ୍ତ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tanmaya chitta ତାହିଁରେ ନିବଦ୍ଧମନା—With the mind wholly absorbed in that; with the heart set on that.

ତନ୍ମୟାସକ୍ତି—ସଂ. ବି—ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ତନ୍ମୟ ହେବା—
Tanmayāsakti Being absorbed in God.

ତନ୍ମାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତତ୍ + ମାତ୍ରା=ପଞ୍ଚଭୂତାନ୍ତର୍ଗତ ଭୂତ)—
Tanmātra ୧ । ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନର ମତରେ ପଞ୍ଚଭୂତର ଆଦ୍ୟ ଅମିଶ୍ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ରୂପ—1. The suitable rudiments of the five elements of matter according to Sāṁkhya philosophy
[ଦ୍ର—ପଞ୍ଚଭୂତର (କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ମରୁତ୍ ଓ ବ୍ୟୋମର) ଗନ୍ଧ, ରସ, ରୂପ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଶବ୍ଦ ତନ୍ମାତ୍ର ଅଟେ । ଏହି ପାଞ୍ଚ ଗୁଣକୁ ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର ବୋଲଯାଏ । ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ ମତରେ ଶବ୍ଦ ତନ୍ମାତ୍ରରୁ ବ୍ୟୋମର ଉତ୍ପତ୍ତି (ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶର ଗୁଣ ଶବ୍ଦ); ଶବ୍ଦ ଓ ସ୍ପର୍ଶରୁ ମରୁତ୍‌ର ଉତ୍ପତ୍ତି; ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ରୂପରୁ ତେଜର ଉତ୍ପତ୍ତି; ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ, ରୂପ, ରସ ଓ ଗନ୍ଧରୁ କ୍ଷିତିର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଉପରୋକ୍ତ ମହାଭୂତମାନଙ୍କରେ ଉକ୍ତ ଗୁଣମାନ ଅଛି ।]
୨ । ସେହି ମାତ୍ର, ତେତିକି ମାତ୍ର—2. That much.
ସଂ. ବଣ—୧ । ସେହି ମାତ୍ରକ; ସେହି ପରିମିତ—
1. That much of.
ସଂ. କ୍ରି. ବଣ. (ତତ୍=ସେହି+ମାତ୍ର=କେବଳ; ନିତ୍ୟସମାସ)—
କେବଳ ତାହାହିଁ; ତେତିକି ମାତ୍ର; ସେତିକିହିଁ—
That much; only that.

ତନ୍ୟତୁ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଯତୁ)—
Tanyatu ୧ । ବାୟୁ; ପବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Wind; air.
୨ । ରାତ୍ରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Night.
୩ । ଗର୍ଜନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Roaring.
୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରାଚୀନ ବାଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4 A kind of ancient musical instrument.

ତପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଦଗ୍ଧ କରିବା; ଉତ୍ତାପିତ କରିବା; ତତେଇବା—
Tap (root) 1. To heat; to burn; to warm.
୨ । ତପସ୍ୟା କରିବା—
2. To practise penance or austerities.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତପ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତପ୍ତ; ତାତିଲା—
Tap-lā Hot.

ତପ—ସଂ. ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapa ୧ । ତପନ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ଆତପ; ରୌଦ୍ର—2. Sunshine.
୩ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—3. The summer; the hot season.
ବିଶେଷତ ତପ ପ୍ରବଳ ହୋଇବ, ବନଗତ ଜୀବନରେ ରହିବ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୪ । ଉତ୍ତାପ; ଗରମି—5 Heat; warmth.
ବିଣ—୧ । ତାପଦାୟକ—1. Radiating heat.
୨ । ଗରମ—2 Hot.
ଦେ. ବି.—ତପଃ (ଦେଖ)—Tapaḥ (See)

ତଃ ପଃ—ଦେ. ଅ ସାଙ୍କେତିକ (ସଂ. ତତ୍ ପଶ୍ଚିମ ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ)—
Ta: pa: ଜରିପରେ ବ୍ୟବହୃତ କୌଣସି ଜମିର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ଜମିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—
An abbreviation appended to the plot-number in a field-book to denote the position of the plot lying to the west of the previous plot of land.

ତପଃ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତପସ୍ ଶବ୍ଦ; ତପ୍ ଧାତୁ = ତପସ୍ୟା କରିବା +
Tapaḥ କରଣ ଅସ୍)—୧ । ତପସ୍ୟା; ଧର୍ମାଚରଣ; ମୁନିବ୍ରତ—
1. Religious austerities; penance.
[ଦ୍ର—ଚିତ୍ତଶୁଦ୍ଧି ଓ ବିଷୟ ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଶରୀରକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଯେଉଁ ଯମ, ନିୟମାଦି ପାଳନ କରାଯାଏ ତାକୁ ତପଃ ବୋଲାଯାଏ ।]
୨ । ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କ ଧର୍ମ ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—2. Religious duty.
୩ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ଧ୍ୟାନ—3. Meditation.
୪ । ଅଦୃଷ୍ଟ—4. Fate; destiny.
୫ । (+ ଭାବ. ଅସ୍) ଆଚରଣ—
5. Practice; conduct.
୬ । ଆଲୋଚନା—6. Discussion; dealing with a subject or matter.
୭ । ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ; ତପୋଲୋକ—
7. One of the seven worlds mentioned in the Hindu scriptures.
୮ । ଶୀତଋତୁ—8. The winter.
୯ । ମାଘମାସ—9. The month of Māgha
୧୦ । ଶରୀର ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣର ବଶୀକରଣ—
10. Self-control and self-denial.
୧୧ । ଅଗ୍ନି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Fire.
୧୨ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷରେ ଲଗ୍ନର ୯ମ ସ୍ଥାନ—
12. The ninth place from one's Lagna in astrology.

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ସତ୍ୟଯୁଗରେ ତପଃ, ତ୍ରେତାରେ ଜ୍ଞାନ, ଦ୍ୱାପରରେ ଯଜ୍ଞ ଓ କଳିରେ ଦାନ ବା ନାମକୀର୍ତ୍ତନ, ମନୁଷ୍ୟର ମୋକ୍ଷ ବା ପାରଲୌକିକ ମୁକ୍ତି ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ ।

ଭଗବଦ୍ଗୀତାରେ ତପଃ ନିମ୍ନଲିଖିତରୂପେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି— ତପଃ ତ୍ରିବିଧ; ଶାରୀରିକ, ଯଥା—ଶୌଚ, ବ୍ରତାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ଉପବାସ; ଦେବତା ଓ ପୂଜ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପୂଜା; ସରଳତା; ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଅହିଂସା ।

ମାନସିକ ଯଥା—ଧ୍ୟାନ; ମନର ପ୍ରସନ୍ନତା, ମୌନ, ଆତ୍ମନିଗ୍ରହ ଓ ଭାବଶୁଦ୍ଧି । ବାଚନିକ ଯଥା—ବେଦ ଓ ସ୍ତୋତ୍ରପାଠ; ପ୍ରିୟହିତ ସତ୍ୟ ଓ ଅକ୍ଲେଶ ଦାୟକ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ବେଦାଧ୍ୟୟନ । ଗୁଣତ୍ରୟ ଭେଦରେ ତପଃ ତ୍ରିବିଧ ଯଥା—ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତପଃ ଯଥା— ଫଳାକାଂକ୍ଷା ରହିତ ତପସ୍ୟା; ରାଜସିକ ତପଃ = ଯଶଃ ମାନାଦି ନିମିତ୍ତ ଦମ୍ଭପୂର୍ବକ ଅନୁଷ୍ଠିତ ତପସ୍ୟା । ତାମସିକ ତପଃ = ପରର ପ୍ରାପ୍ତି ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ଆତ୍ମାକୁ ପୀଡ଼ା ଦେଇ ଯେଉଁ ତପସ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ଅଗ୍ନି ଯେପରି ପାର୍ଥିବ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଦଗ୍ଧ କରେ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତପସ୍ୟା ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟର ପାପାଦିକୁ ଦଗ୍ଧ କରେ ବୋଲି ଏହାର ନାମ 'ତପଃ' ।

ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ହିନ୍ଦୁ, ବୌଦ୍ଧ, ଇହୁଦୀ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଲୋକ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ତପୋନିରତ ଲୋକେ ଆପଣାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ବଶ ରଖିବା ଓ ପ୍ରଲୋଭନରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ପାଇଁ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରି ଜଙ୍ଗଲରେ କୁଡ଼ିଆ ତିଆରି କରି ରହୁଥିଲେ ଓ ବନ୍ୟ ଫଳ ମୂଳ ଓ ବାଳୁଙ୍ଗାଧାନର ଚାଉଳ ରାନ୍ଧି ଖାଉଥିଲେ, କେହି କେହି ମୌନବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଥିଲେ, ଶୀତୋଷ୍ଣ ସୁଖ ଦୁଃଖ ସହ୍ୟ କରୁଥିଲେ, ଉପବାସ କରୁଥିଲେ ଓ କୃଚ୍ଛ୍ରସାଧ୍ୟ ଓ କାୟକ୍ଲେଶକର ସାଧନମାନ କରୁଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ଆଚରଣକୁ ତପଃ ବୋଲାଯାଏ । କେହି କେହି ଅଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ଓ ବର ପାଇବାପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତପଃ କରୁଥିଲେ । ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନରେ ତପଃକୁ କ୍ରିୟାଯୋଗ ବୋଲି ଯାଇଅଛି ।]

ତପଃକର—ସଂ. ବିଣ. (ତପଃ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ
Tapaḥ kara ତପସ୍ୟା କରେ; ତପସ୍ୱୀ—1 Practising religious austerities or penance; religious mortification.
୨ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)—
2. Tapasyā matsya (See)

ତପଃକୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମ. ପ. ଲୋ; ତପଃ + କୃଶ)—ତପସ୍ୟାନୁ
Tapaḥ kṛuśa ଷ୍ଠାନ କରିବା ଯୋଗୁଁ ଯାହାର ଶରୀର ଶୀର୍ଣ୍ଣ
(ତପଃକୃଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଅଛି—Emaciated on account
(ତପଃକୃଶତା, ତପଃକାର୍ଶ୍ୟ—ବି) of practising penance.

ତପଃକ୍ଳେଶ—ସଂ. ବି. (ତପଃ + କ୍ଳେଶ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପସ୍ୟାଜନିତ ଦୁଃଖ
Tapaḥ kḷeśa ବା ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ—Physical suffering
(ତପଃକ୍ଲିଷ୍ଟ—ବିଣ) caused by engagement in or the practice of religious austerities.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	କ୍ନ

[ଦ୍ର—ଏଥିରୁ ତପଃକ୍ଳେଶସହ, ତପଃକ୍ଳେଶସହିଷ୍ଣୁ, ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ତପଃ ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ତପୋବଳ; ତପୋନୁଷ୍ଠାନ ।]

ତପଃ ପରାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପର+ଅୟନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tapaḥ parāyaṇa ତପସ୍ୟାରେ ରତ—Devoted to contemplation and austerities.
(ତପଃପରାୟଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତପଃପରାୟଣତା—ବି)

ତପଃ ପ୍ରଧାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପ୍ରଧାନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tapaḥ pradhāna ଯାହାର ତପସ୍ୟାହିଁ ପ୍ରଧାନ କାର୍ଯ୍ୟ—
(ତପଃପ୍ରଧାନା—ସ୍ତ୍ରୀ Wholly devoted to austerities and spiritual contemplation.

ତପଃ ପ୍ରଭାବ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ପ୍ରଭାବ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପୋବଳ;
Tapaḥ prabhāba ତପସ୍ୟା ଜନିତ ବଳ—The power derived from meditation; spiritual force.

ତପଃ ଶକ୍ତି—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ଶକ୍ତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତପଃ ପ୍ରଭାବ (ଦେଖ)
Tapaḥ śakti Tapaḥ prabhāba (See)

ତପଃ ଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ଶୀଳ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tapaḥ śīla ତପସ୍ୟାରେ ସର୍ବଦା ଅନୁରକ୍ତ—
(ତପଃଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Given to the performance of
(ତପଃଶୀଳତା—ବି) religious austerities.

ତପଃ ସାଧନ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସାଧନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapaḥ sādhana ୧ । ତପସ୍ୟା କରିବା—1. Practice of religious austerities
୨ । ତପସ୍ୟାର ଉପକରଣ—2. The materials required for the performance of penance or sacrifice (e. g. ghee, fuel).

ତପଃ ସ୍ଥଳୀ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସ୍ଥଳୀ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତପସ୍ୟା
Tapaḥ sthaḷī କରିବାର ସ୍ଥାନ—1. The place where religious austerities are practised.
୨ । କାଶୀଧାମ; ବାରାଣସୀ—2. Benares.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମହାଦେବ ବହୁଯୁଗ ତପସ୍ୟା କରିଥିବାରୁ ଏହା ତପଃସ୍ଥଳୀ ବୋଲି ଖ୍ୟାତ ।]

ତପଃସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (ତପଃ+ସ୍ଥାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapaḥ sthāna ତପୋବନ; ତପସ୍ୟା କରିବାର ସ୍ଥାନ—
The place for practicing austerities.

ତପଚାରୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପଶ୍ଚାରୀ)—ଯେ ତପସ୍ୟା କରେ—
Tapa chāri Engaged in practising austerities.
तपचारी ବି - ତପସ୍ୱୀ—A sage; an ascetic.
तपकरनेवाला

ତପ ଜପ—ଦେ. ବି. (ଅନୁଚର ଶବ୍ଦ)—ତପ ଓ ଜପ; ତପସ୍ୟାଦି
Tapa japa ଧର୍ମକର୍ମ—Religious rites and penances.
जपतप **जपतप**

ତପତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତପ୍ତ; ତାତିଲା—
Tapat Hot.

ତପତ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ତପ୍ତ)—ଉତ୍ତପ୍ତ; ଗରମ; ତାତିଲା;
Tapata ତତଲା—**Hot; warm.**

ତପତି—ଦେ. ବି. (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ତପ୍ତି)—୧ । ତାତି; ଉତ୍ତାପ; ତପ୍ତି;
Tapati ତାପ—1. Heat; temperature.
ଶୀତ ତପତି ଜାଣିବାରେ
ଚର୍ମେ ବସିଲେ ଅଧିକାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଃଖ; କ୍ଳେଶ—
2. (figurative) Pain.
ନାଶଇ ବିରହ ତପତ
ମାରଣରକୁ ସେ ବାଳା ବକ୍ରଗୁପତ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତତଲା ଭାତ—3. Hot boiled rice.

ତପତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତପ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥରେ ଅତ୍+ଈ, ସ୍ତ୍ରୀ)—
Tapatī ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା; ଛାୟାଗର୍ଭସମ୍ଭୂତା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଅନୁଜା; କୁରୁବଂଶୀୟ ସମ୍ବରଣ ରାଜାଙ୍କ ପତ୍ନୀ—1. Daughter of the Sun-god; name of a Rāṇī.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ ଛାୟାଦେବୀ—
2 One of the 2 wives of the Sun-god.
୩ । ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—3. Name of a river in South India; the Tāpti river.
କେତେ ଜନ ଅଙ୍ଗେ ପାତ୍ରେ ମିଳିଲେ ପ୍ରଦୋଷେ
ତପତୀ-ତରଙ୍ଗ-ତୀରେ ଅଗ୍ନିଦେବ ସହ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତପନ—ସଂ. ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Tapana 1. The sun.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—2. The sun-stone; a gem.
୩ । ନରକର ଭାଗବିଶେଷ—
3. A division of hell.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଅଗ୍ନି ଜ୍ୱାଳାରେ ପାପୀମାନେ ଦଗ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ।]
୪ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ—4. The summer.
୫ । ଅଗ୍ନିବିଶେଷ—5. Name of a sacrificial fire.
୬ । ଅର୍କନ ବୃକ୍ଷ; ଅର୍କଗଛ—
6. The swallowwort Calotropis Gigantea.
୭ । ଶର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Sun's rays.
୮ । ନାୟକ ବିୟୋଗରେ ନାୟିକାପ୍ରଦର୍ଶିତ ଭାବଭାବ—
8. The expressions of grief of a lady on the death of her lover.
୯ । (+ଭାବ ଅନ)—ଉତ୍ତାପ; ତାପ—
9. Heat; warmth.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଜ୍ଞା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

୧୦ । ଦାହ; ଜ୍ୱଳନ—10. Burning.

ସଂ. ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ଉତ୍ତାପଜନକ; ସନ୍ତାପକ—
1. Heating; warm; burning

ତପନ କର—ସଂ. ବି. (ତପନ+କର=କିରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana kara ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ; ରଶ୍ମି—The rays of the sun; sunshine.

ତପନ କିରଣ—ସଂ. ବି. (ତପନ+କିରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରଶ୍ମି—
Tapana kiraṇa The rays of the sun; sunshine.

ତପନଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି—ଅର୍କଗଛ—
Tapanachchhada The swallowwort; Calotropis Gigantia.

ତପନଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତପନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapanaja ତପନ ତନୟ (ଦେଖ)—
Tapana tanaya (See)

ତପନଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tapanajā ତପନ ତନୟା (ଦେଖ)
Tapana tanaya (See)

ତପନଜା ତଟକୁ ତୁ ତରୁଣୀଙ୍କ ନେଇଁ କୁତୂହଳରୁ ଅଭିରୁ ହେତୁ
କହୁ ବୋଲି ଉତ୍ତର ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋସ୍ୱତମ୍ଭ, ଚ-ଗୀତ ।

ତପନ ତନୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତପନ+ତନୟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tanaya ୧ । ତପନାତ୍ମଜ—The son of the Sun-god.

୨ । ଯମ—2. Jama; the God of death.

୩ । ଶନିଗ୍ରହ—3. The planet Saturn.

୪ । କର୍ଣ୍ଣରାଜା—4. The king Karṇṇa

[ଦ୍ର—କୁନ୍ତୀଙ୍କ କୁମାରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ଔରସରେ ଏ ରଜା କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ କାନ ବାଟେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।]

୫ । ସୁଗ୍ରୀବ—5. A monkey-king.

ତପନ ତନୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ତନୟା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tanayā ୧ । ତପନାତ୍ମଜା; ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କନ୍ୟା—
1. The daughter of the Sun-god.

୨ । ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—
2. The river Godābarī in South India.

୩ । ଯମୁନା ନଦୀ—3. The river Jamunā passing through Muttra.

୪ । ଶମୀବୃକ୍ଷ; ବବୁଲଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ—
4. Name of a tree from which fuel for Vedic sacrifices (homa) is gathered; Acacia Suma

୫ । ବ୍ରଜାଙ୍ଗନା; ଗୋପୀ—
5. The women-devotees of Śrīkṛushṇa.

ତପନ ତାପ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ତାପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapana tāpa ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ତେଜ—
1. The heat of the sun.

୨ । ରଶ୍ମି—2. The rays of the sun.

[ଦ୍ର—ଏହିପରି ଶବ୍ଦ ତତ୍ପୁରୁଷରେ ତପନତପ୍ତ, ତପନତାପିତ, ତପନୋତ୍ତପିତ ଆଦି ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତପନ ମଣି—ସଂ. ବି. (ତପନ+ମଣି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—
Tapanamaṇi The sun-stone; aventurine feldrpan

ତପନାଂଶୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପନ+ଅଂଶୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ;
Tapanāṁśu ରଶ୍ମି—Sun's rays

ତପନାତ୍ମଜ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ତପନ+ଆତ୍ମଜ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapanātmaja ତପନ ତନୟ (ଦେଖ)
Tapana tanaya (See)

ତପନାତ୍ମଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ଆତ୍ମଜା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapanātmajā ତପନ ତନୟା (ଦେଖ)
Tapana tanayā (See)

ତପନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଗୋଦାବରୀ ନଦୀ—
Tapanī The river Godābarī in South India.

ତପନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବାର
Tapanīya ଉପଯୁକ୍ତ—Fit to be heated; required to be heated.

ବି—୧ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ; ସୁନା; (ଯାହାକୁ ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଯାଏ)—1. Gold.

୨ । କନକ ଧୂତୁରା; କଳା ଦୁଦୁରା—2. The violet variety of Datura Fastuosa flower and plant.

ତପନୀୟକ—ସଂ. ବି. (ତପନୀୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—
Tapanīyaka Gold.

ତପନେଷ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ଇଷ୍ଟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତମ୍ବା; ତାମ୍ର—
Tapaneshṭa Copper.

ତପନୋପଳ—ସଂ. ବି. (ତପନ+ଉପଳ)—ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତମଣି—
Tapanopaḷa The sun-stone.

ତପବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ତପୋବନ୍ତ)—ତପୋବନ୍ତ (ଦେଖ)
Tapabanta Tapobanta (See)
তপবন্ত
तपवन्त

ତପବନ୍ତ ଜନ ଏ ରତ୍ନରେ ଭୋଗ କରନ୍ତି ଜନ୍ମ ଅଶନ ହୋ ।
ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ତପରଖ—ଗ୍ରା. ବି. (ଅ. ତଦାରୁକ୍ ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ବ୍ୟବହାର; ଭୁଲ
Taparakha ସଂ. ପରୀକ୍ଷା)—୧ । ପରଖ; ତଦାରଖ—
তদারখ 1. Investigation; enquiry; examination.
तद्दारुक ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ; ତଦାରଖ—2, Supervision.

ତପଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତତଲା; ତାତିଲା; ଉଷ୍ଣ—
Tapalā Warm.

(ଯଥା—ତପଲା ଭାତ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	ଜ୍ଞ	ଋଷ୍ଟ	ଉଅ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଭ	ନ୍

ତପଶ୍ଚର—ସଂ. ବି. (ତପସ୍ + ଚର ଧାତୁ = ଆଚରଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tapaśchara ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person
(ତପଶ୍ଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) engaged in religious austerities.
ବିଣ. ପୁଂ.—ତପସ୍ୟାକାରୀ—
Practising austerities.

ତପଶ୍ଚରଣ—ସଂ. ବି (ତପଃ + ଚରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ତପସ୍ୟା
Tapaścharaṇa କରିବା; ତପଃ ସାଧନା; ତପସ୍ୟାର ଅନୁଷ୍ଠାନ—
ତପଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ 1. The practising of religious
ତପଶ୍ଚାରଣ } austerities; engagement in spiritual meditation.
୨। ତପସ୍ୟା; ମୁନିବୃତ୍ତି—
2. Asceticism; religious mortification.

ତପଶ୍ଚାରୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ତପସ୍ + ଚର୍ ଧାତୁ = ଆଚରଣ
Tapaśchārī କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
(ତପଶ୍ଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତପଶ୍ଚର (ଦେଖ)—Tapaśchara (See)

ତପସ—ସଂ. ବି (ତପ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅସ)—୧। ଚନ୍ଦ୍ର—
Tapasa 1. The moon
୨। ସୂର୍ଯ୍ୟ—2 The sun.
୩। ପକ୍ଷୀ—3. Bird.

ତପସିଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଫ୍‌ସିଲ୍) (କଚେରୀ)—୧। ବିବରଣ—
Tapasil 1. Description.
তফসীল ୨। ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ—2. Detailed statement.
तफशील
୩। ତାଲିକା; ଫେରିସ୍ତ; ଫର୍ଦ୍ଦ—3. Schedule; list.
୪। କୈଫିୟତ—4. Explanation; explanatory remarks.
୫। ବିଶ୍ଳେଷଣ; ବିଭାଜନ; ବଣ୍ଟନ—5. Distribution.
୬। ସୂଚୀ—6 Index.
୭। ଟୀକା; ନୋଟ୍—7. Note.
ଦେ. ବିଣ—ଯହିଁର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା; ତପସିଲ ଲିଖିତ—Of which the detail is appended or given below.

ତପସିଲ୍ ଆସାମୀ—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ) (ଫା. ତଫସିଲ୍ ଆସାମୀ)—
Tapasil āsāmī ଯେଉଁ ଆସାମୀ ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନାମ
তপসিল আসামী ତାଲିକାରେ ଲେଖାଗଲା—The persons
तफसील आशामी whose names are given in the appended list.

ତପସିଲ୍ ଖୋଲିବା—ବୈଦେ. କ୍ରି (ଅ. ତଫସିଲ୍ + ଅ. ଖୁଲ୍‌ନା)—
Tapasil kholibā କୌଣସି ବିଷୟର ବିସ୍ତାରିତ ବିବରଣ ଯୋଗ
তপসিল খুলা କରିବା ବା ପ୍ରକାଶ କରିବା—To add a
तफसील खुलना detailed statement or glossary to a matter.

ତପସିଲ୍ ମୁତାବକ୍—ବୈଦେ. ଅ (କଚେରୀ) (ଫା. ତଫସିଲ୍ +
Tapasil mutābak ଫା. ମୁତାବକ୍)—ତାଲିକା ବା ବିସ୍ତୃତ
তপসিলমুতাবেক ବିବରଣ ଅନୁସାରେ—As per list or
तफसील मुताबिक schedule.

ତପସିଲ୍ ଲି(ଲେ)ଖିତ—ଦେ. ବିଣ (କଚେରୀ) (ଫା. ତଫସିଲ୍ + ସଂ.
Tapasil li(le)khita ଲିଖିତ)—ତାଲିକା ବା ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣରେ
তপসিল লিখিত ଲେଖା ହୋଇଥିବା—Given or entered
तफसीलमें लिखाहुआ in the schedule or list.

ତପସୀ ମାଛ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ସଂ. ତପସ୍ୱୀ ମତ୍ସ୍ୟ ଭୁଲ. ବ.
Tapasī māchha ତପସେ ମାଛ)—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; ବୋଦସି ମାଛ—A kind of fish; mango fish.

ତପସ୍ତକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ତପସ୍ + ତକ୍ଷ ଧାତୁ = ଛେଦିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ
Tapastaksha ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତପସ୍ୟାରେ ବିଘ୍ନ ଜନ୍ମାନ୍ତି)—
ଇନ୍ଦ୍ର—God Indra.

ତପସ୍ତେଜଃ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତପଃ + ତେଜସ୍)-ତପାନଳ (ଦେଖ)
Tapastejaḥ Tapānaḷa (See)

ତପସ୍ପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ + ପତି)—ବିଷ୍ଣୁ—
Tapaspati God Bishṇu.

ତପସ୍ୱାନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତପସ୍ + ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)-ତପସ୍ୱୀ—
Tapaswān Sage; anchorite.
(ତପସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା; ତପୋରତ—
Engaged in the practice of austerities.

ତପସ୍ୱିତା—ସଂ. ବି (ତପସ୍ୱିନ୍ + ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ତପସ୍ୱୀ ହେବାର
Tapaswitā ଅବସ୍ଥା—The state of being an anchorite.

ତପସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପସ୍ୱିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ, ତପସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Tapaswinī ୧। ତପସ୍ୟାକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ତପଶ୍ଚାରିଣୀ—
1. A female ascetic.
୨। ଜଟାମାଂସୀ (ଦେଖ)—
2. Jaṭāmāṁsī (See).
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ତପସ୍ୱିନୀ ଯେନ ବନ୍ଧୁ କେଶ ଶୋଭ ହୋଇଥିଲା ଏଥିରେ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ।
୩। ତପସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀ; ଋଷିପତ୍ନୀ—3. Wife of a sage.
୪। ପତିବ୍ରତା ବା ସାଧ୍ୱୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
4. A chaste and virtuous woman.
୫। କଟୁକୀ; କଟୁକା (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Kaṭukā (See)
୬। ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସହମୃତା ନ ହୋଇ ସନ୍ତାନ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଓ କଷ୍ଟରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରେ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. A widow who does not immolate

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୃଷ୍ଟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭ୍ରଷ୍ଟ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

herself on the funeral pyre of her husband but lives to tend her child and passes her days in austerities.

୭ । ବଡ଼ ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. A large species of Gorakhamuṇḍī (See).

ତପସ୍ୱି ପତ୍ର—ସଂ. ତ—ଦମନକ ଗଛ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tapaswi patra — Damanaka plant (See).

ତପସ୍ୱୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତପସ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ, ବିନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Tapaswī — ୧ । ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ଅରଣ୍ୟାଶ୍ରମବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
(ତପସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A person who lives in a bower, being quite disgusted with the world.

୨ । ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୁନି; ତାପସ—
3. Ascetic; sage.

୩ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)
Tapasyā matsya (See).

୪ । ଘୃତକୁମାରୀ (ଦେଖ)—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Aloes.

ବିଣ—୧ । ଧାର୍ମିକ; ବ୍ରତଧାରୀ; ତପସ୍ୟାରତ; ଧର୍ମାର୍ଥ କ୍ଲେଶ-ସହିଷ୍ଣୁ—1. Devoted to religious austerities or penances.

୨ । ଶାନ୍ତସ୍ୱଭାବ—2. Meek.

୩ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ—3. Faultless.

୪ । ଦୀନ—4. Poor; afflicted; miserable.

୫ । ଦୟାର ଯୋଗ୍ୟ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Pitiable.

ତପସ୍ୱୀ ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)
Tapaswī matsya — Tapasyā matsya (See)

ତପସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତପସ୍ + କରଣାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ତପସ୍ୟାରେ ରତ—
Tapasya — 1. Given to austerities; engaged in penances.

୨ । ତପୋନିଷ୍ଠ—2. Steadily engaged in austerities.

ସଂ. ବି (ତପସ୍ + ଭାବେ. ଯ)—୧ । ତପସ୍ୟା—
1. Penance; religious austerities.

୨ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ—2. Arjuna.

[ଦ୍ର—ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ନାମ ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଥିବାରୁ ଫାଲ୍‌ଗୁନାର୍ଥବାଚକ ଏହି ଶବ୍ଦ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ଏକ ନାମ ।]

୩ । କୁନ୍ଦ ଫୁଲ—3. A white feeble-smelling flower; Jasminum Pubescens.

୪ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ—
4. The month of Fālguna.

୫ । ହରିବଂଶ ଅନୁସାରେ ତାମସମନୁଙ୍କର ୧୦ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ—5. One of the ten sons of Tāmasa Manu.

ତପସ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତପସ୍ + ଭାବେ. ଯ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଅଭୀଷ୍ଟ
Tapasyā — ଫଳ-ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ କଠୋର ବ୍ରତ ସାଧନା—
1. Asceticism.

୨ । ବ୍ରତଚର୍ଯ୍ୟା—2. Devotional engagement.

୩ । କଠୋର ବ୍ରତାଚରଣ—
3. Practice of severe austerities.

୪ । ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)
4. Tapasyā matsya (See).

୫ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. The month of Fālguna.

ତପସ୍ୟାଚରଣ—ସଂ. ବ (ତପସ୍ୟା + ଆଚରଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ବା ୨ୟା ତତ୍)—
Tapasyācharaṇa — ୧ । ଯୋଗ ସାଧନ—
1. Practising austerities.

୨ । ବ୍ରତାର୍ଥ କଠୋର ନିୟମ ପାଳନ—
2. Observance of hard and strict rules of penance.

ତପସ୍ୟା ଜନିତ—ସଂ. ବିଣ (ତପସ୍ୟା + ଜନିତ; ୫ମୀ ତତ୍)—
Tapasyā janita — ତପସ୍ୟାରୁ ଜାତ—Produced by or arising from religious devotion.

ତପସ୍ୟା ବିଘ୍ନ—ସଂ. ବ (ତପସ୍ୟା + ବିଘ୍ନ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tapasyā bighna — ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tapasyā bhaṅga (See).

ତପସ୍ୟା ଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବ (ତପସ୍ୟା + ଭଙ୍ଗ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି
Tapasyā bhaṅga — ବ୍ୟକ୍ତି କରୁଥିବା ତପସ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଜାତ ହେବା ବାଧା—Interruption of one's religious austerities.

ତପସ୍ୟା ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବ—କହୁ ମାଛ ପରି ୧୦।୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ଚେପଟା,
Tapasyā matsya — ରୂପେଲି ଦେହ ଥିବା, କଣ୍ଟାପତ୍ରୀ ଲୁଣି ମାଛ
ତପସେ মাছ — ବିଶେଷ; ବୋଦସୀ ମାଛ ପରି ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
तपसी मछली — The mangoe fish; a salt-water small fish; Polynemus Paradiscus.

[ଦ୍ର—ଏହା ୧ ଫୁଟରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ; ଅଣ୍ଡା ଦେବା ପାଇଁ ବୈଶାଖ ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସରେ ଏ ମାଛ ସମୁଦ୍ରରୁ ଗଙ୍ଗାକୁ ଉଠିଆସି ଗଙ୍ଗାରେ ମଧ୍ୟ ଧରାଯାଆନ୍ତି । ଏ ମାଛ ଖାଇବାକୁ ସ୍ୱାଦୁ ।]

ତପା—ବୈଦେ. ବ (ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—ଟପ୍ପା; ପ୍ରଗଣା; ତାଲୁକ; ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ
Tapā — ସମୟରେ କରାଯାଇଥିବା ଦେଶାଂଶର ବିଭାଗ—
A Pergunnah or Sub-division, prevalent during the Mohomedan rule in India.

୧	ଋ	ଌ	ଋ,ୠ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ୱ
୨.	ରି	ଲି	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ହ

[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ତ । ଯଥା—। ତ । ଗୋପାଳପୁର=ତପେ ଗୋପାଳପୁର, ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋପାଳପୁର ନାମକ ତପାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ତପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—ତତାଇବା—To heat.
Tapā(pe)ibā
ଗରମକରା **तपाना** ତାପେ ତପାଇଲାତ, ନାମ ଜପାଇସତ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ-ବଧଙ୍କ ଉଲ୍ଲାସିନୀ ।

ତପାତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପ=ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ+ଅତ୍ୟୟ=ନାଶ)—
Tapātyaya ବର୍ଷାକାଳ—Rainy season.

ତପାନଳ—ସଂ. ବି(ଷ.ପ.କ୍ଲୀ. ତପ+ଅନଳ)—ତପସ୍ୟାଜନିତ ତେଜଃ—
Tapānaḻa Splendour due to the practice of austerities.

ତପା ମାସ—ଦେ. ବି—ମାଘ ମାସ—The month of Māgha.
Tapā māsa ତପାଳରେ ଯେଣ ପ୍ରାପ୍ତ । ତପା ମାସରେ ବସାପ୍ତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ—କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।

ତପାଳି—ଦେ. ବି—୧ । କଠୋର ତପସ୍ୟା—1. Hard penance.
Tapāḻi ୨ । ବହୁ ତପସ୍ୟା—2. A good deal of penance.
ତପାଳିରେ ଯେଣ ପ୍ରାପ୍ତ । ତପାମାସରେ ବସାପ୍ତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ—କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତପିତ—ସଂ. ବିଣ—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ସଂସ୍କୃତ; ମାର୍ଜିତ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ)
Tapita Refined; burnished (gold) M. W.

ତପିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—ତପ ବା ତପସ୍ୟା କରିବା—
Tapibā To practise austerities.
তপা; **तपना**

ତପି ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନିଆଁ ପୋଇଁବା—
Tapi hebā To warm one's self before fire.

ତପୀ—ଦେ. ବି—ତପସ୍ୱୀ—Sage; ascetic.
Tapī
তপী **तपी**
ବିଣ.—ତପସ୍ୟାକାରୀ—Practising austerities.

ତ:ପୂ:—ଦେ. ଅ. (ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ) (ସଂ. ତତ୍ ପୂର୍ବେ)—ଜରିପରେ
Ta:pu: କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷେତ୍ରର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଥିଲେ ଏହି ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ ଲେଖାଯାଏ—An abbreviation noted against a plot in the field-book to denote its position as being to the east of the previous plot.

ତପୁ ଡିଆଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଧାଗଣ୍ଡିଆ ଭାବରେ
Tapu ḍiān̄ karibā କରିବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ ମଝିରୁ କେତେକ ଛାଡ଼ିଯାଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଂଶ କରିଯିବା—To do some work (e.g.writing,reading) by omitting portions in the middle; to do a thing by halves or hap-hazardly.

ତପୁ ସିଆଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତପୁ ଡିଆଁ କରିବା (ଦେଖ)—
Tapu siān̄ karibā Tapu ḍiān̄ karibā (See).

ତପୁସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେ ଉତ୍କଳବାସୀ ବଣିକଙ୍କ ନାମ, ଯେ କି
Tapusa ପରେ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ (କୃପାସିନ୍ଧୁ-ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ)—The name of a tradesman of Orissa, who during the later part of hislife became a disciple of the Buddha.

ତପୁସୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତପସ୍ୱୀ)—ଋଷି—Sage.
Tapusī ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେ ତପୁସୀ
ସମୁଦ୍ରେ ଯାଉଥିଲେ ବସି । ଭୂପତି—ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତପୂ—ସଂ. ବି (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଊ)—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
Tapū ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । ଶତ୍ରୁ—3. Enemy.
ଦେ. ଅ—ତପୁ (ଦେଖ)— Tapu (See)

ତପେ—ଦେ. ଅ. (କଚରିଆ)—
Tape ତପା ମଧ୍ୟରେ; ପ୍ରଗନ୍ନାର ଅନ୍ତର୍ଗତ—
In a Pergunnah or Subdivision.
(ଯଥା—ତପେ ଗୋପାଳପୁର । ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ତ ।)

ତପେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—ଛାଡ଼ି ଦେବା—
Tapeibā To let go.
ପ୍ରାଦେ. (ସଂ. ତପ ଧାତୁ) (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ତତେଇବା—
To heat; to warm.

ତ ପୋଇ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ତଅ ପୋଇ (ଦେଖ)
Ta- poi Ta-a poi (See)

ତପୋଧନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପଃ+ଧନ)—
Tapodhana ୧ । ଯୋଗୀ; ମୁନି; ଋଷି—
1. A sage; an ascetic.
୨ । (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ) ତପସ୍ୟା ରୂପ ଧନ—
2. Asceticism compared to riches.
୩ । ତପୋଲଭ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗାଦି—3. Heaven etc aimed at by an ascetic.
୪ । ମୁଣ୍ଡୀର ବୃକ୍ଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ) (ଦେଖ)—
4. The Muṇḍira tree. (See)
୫ । ଦମନକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
5. Damanaka plant. (See)
୬ । ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
6. Gorakhamuṇḍī (See)
ସଂ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ—Eminently pious.

ତପୋନିଧି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପଃ+ନିଧି)—
Taponidhi ୧ । ତପସ୍ୱୀ; ମୁନି; ଋଷି—2. An ascetic.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଭିନ୍ନ ଚକ୍ରର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକାର' ଦେଖିବେ

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. An eminently pious person.

ତପୋନିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପଃ + ନିଷ୍ଠା)—
Taponishtha ତପସ୍ୟାନିରତ; ତପଃପରାୟଣ—
(ତପୋନିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) Steadily engaged in practising austerities.

ତପୋବଟ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତ ଦେଶ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tapobata Brahmābartta (See)

ତପୋବନ—ସଂ. ବି.(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ + ବନ)—୧ । ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ—
Tapobana 1. A hermit's grove; hermitage.
୨ । ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ବିଶେଷ —
2. Name of a place of pilgrimage.
[ଦ୍ର—ଏହା ହରଦ୍ୱାରର ଉତ୍ତରରେ ହୃଷୀକେଶ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଝୋଲାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ବୃନ୍ଦାବନ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏବଂ ଏଠାରେ ଗୋପୀମାନେ କାତ୍ୟାୟନୀ ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ ।]

ତପୋବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—ତପୋନିଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Tapobanta Taponishtha (See)
ତାହାଙ୍କ ପିତାମହ ଅଙ୍ଗିର ତପୋବନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ତପୋବଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମ. ପ. ଲୋ; ତପଃ + ବଳ)—
Tapobala ତପସ୍ୟା ଜନିତ ପରାକ୍ରମ ବା କ୍ଷମତା—Power or potency acquired by the practice of austerities; potency of penances.

ତପୋବିଘ୍ନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତପଃ+ବିଘ୍ନ)—ତପସ୍ୟାରେ ଘଟୁଥିବା
Tapobighna ବାଧା—Interruption of religious
(ତପୋଭଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) contemplation.

ତପୋବୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି—
Tapobruddha One who has achieved excellence through austerities.

ତପୋଭ୍ରଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍; ତପଃ+ଭ୍ରଷ୍ଟ)—
Tapobhrashta ତପସ୍ୟାସାଧନରୁ ବିଚଳିତ; ଯୋଗଭ୍ରଷ୍ଟ—
(ତପୋଭ୍ରଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Straying or fallen from the observance of austerities

ତପୋମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତପଃ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥରେ ମୟ)—
Tapomaya ତପଃ ପ୍ରଧାନ—Abounding in religious
(ତପୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) austerities.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ମହାଦେବ—2. God Siba.

ତପୋମାର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ କର୍ମଧା;ତପଃ + ମାର୍ଗ)—ତପସ୍ୟା ରୂପକ ପଥ;
Tapomārga ଯୋଗମାର୍ଗ—The way of penance.

ତପୋଲୋକ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ତପଃ + ଲୋକ)—
Tapoloka ସପ୍ତଭୁବନ ମଧ୍ୟରୁ ତପଃ ନାମକ ଭୁବନ (ଜନଲୋକର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ)—The region above the 'Janaloka'
[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଏହା ପୃଥିବୀଠାରୁ କୋଟିଯୋଜନ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ।
ବଙ୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାରତ୍ନ ପ୍ରଣୀତ 'ମାନବେର ଜନ୍ମଭୂମି' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥର ମତରେ ତପୋଲୋକ 'ହିରଣ୍ୟବର୍ଷ'ର ନାମାନ୍ତର ଏବଂ ଋଷିଆ ଦେଶସ୍ଥ ସାଇବେରିଆର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ; ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ମତରେ ମହର୍ଲୋକ, ତପୋଲୋକ ଓ ବ୍ରହ୍ମଲୋକ ମିଶି 'ତ୍ରିଦିବ', ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମଗ୍ର ସାଇବେରିଆ ପ୍ରଦେଶ ।]

ତପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତପ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଉତ୍ତାପଯୁକ୍ତ; ତାତିଲା;
Tapta ଉଷ୍ଣ; ଗରମ—1. Hot; heated; warm;
(ତପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) scorched.
୨ । ଦୁଃଖଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ; କ୍ଲେଶପ୍ରାପ୍ତ—
2 Afflicted with pain or sorrow.
୩ । ଅନୁତାପ ଦଗ୍ଧ; ଅନୁତପ୍ତ—3. Remorseful; penitent.
୪ । ଗଳିତ—4. Molten.
୫ । କୁପିତ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—5. Angered; enraged.
୬ । ଖିନ୍ନ; ଦୁଃଖିତ; ଶୋକାର୍ତ୍ତ—6. Sorrowing; afflicted with grief; distressed.
୭ । ଅଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ି ଦଗ୍ଧ ହୋଇଥିବା—
7. Burnt in fire.
୮ । ପୁଟପାକ ଶୋଧିତ—8. Burnt inside a ball of clay.
୯ । ଆଚରିତ—9. Followed; practised.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପୂର୍ବରେ ଉତ୍ ଓ ସମ୍ ଉପସର୍ଗ ଲାଗି ଉତ୍ତପ୍ତ ସନ୍ତପ୍ତ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୁଏ ।]

ତପ୍ତ କାଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+କାଞ୍ଚନ)—୧ । ଗଳିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ;
Tapta kānchana ତରଳ ସୁନା—1. Molten gold.
୨ । ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗରେ ବିଶୁଦ୍ଧ କାଞ୍ଚନ—
2. Refined gold.

ତପ୍ତ କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ଉଷ୍ଣପ୍ରସ୍ରବଣ; ଯେଉଁ ପ୍ରାକୃତିକ ଜଳଧାର ଗରମ
Tapta kunda ହୋଇ ଭୂଗର୍ଭରୁ ବାହାରୁ ଥାଏ—
Hotspring.

ତପ୍ତ କୁମ୍ଭ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ+କୁମ୍ଭ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ମାଠିଆ—
Tapta kumbha 1. A heated jug.
୨ । ନରକ ବିଶେଷ; ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୮୪ ନରକ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—2. Name of a hell.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ର	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ତପ୍ତ କୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ + କୃଚ୍ଛ୍ର)—ବ୍ରତ ବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଶେଷ—A peculiar sort of religious penance or mortification.
Tapta kṛuchchhra

[ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତରେ ତିନିଦିନ ଲେଖାଏଁ ଉଷ୍ଣଦୁଗ୍ଧ, ଘୃତ ଓ ଜଳପାନ କରି ରହିବାକୁ ହୁଏ । ମତାନ୍ତରରେ ଏ ବ୍ରତ ୧୨ ଦିନ କରାଯାଏ ଓ ଏ ବ୍ରତରେ ପ୍ରଥମ ତିନିଦିନ ପ୍ରତିଦିନ ତିନିପଲ ଗରମ ଦୁଧ, ୨ୟ ତିନିଦିନ ନିତି ୧ପଲ ଗରମ ଘିଅ, ୩ୟ ତିନିଦିନ ୬ପଲ ଲେଖାଏଁ ଗରମ ଜଳ ଓ ଶେଷ ତିନିଦିନ ଗରମ ଦୁଧରୁ ଉଠୁଥିବା ବାଷ୍ପ ସେବନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏ ବ୍ରତ କଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସବୁପ୍ରକାର ପାପରୁ ବିମୁକ୍ତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତପ୍ତ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନରକବିଶେଷ—
Tapta taila droṇi 1. One of the hells where boiling oil is poured over sinners or they are put into pots of hot oil.
୨ । ତାତିଲା ତେଲ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିବା ପାତ୍ର—
2. A pot full of hot oil.

ତପ୍ତ ପାଷାଣ କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ନରକବିଶେଷ—
Tapta pāshāṇa kuṇḍa One of the 84 hells.
(ତପ୍ତପାଷାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତପ୍ତପୋଷ—ବୈଦେ. ବି—ତକ୍ତପୋଷ (ଦେଖ)
Taptaposha Taktaposha (See)

ତପ୍ତ ବାଲୁକ—ସଂ. ବି.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତପ୍ତ+ବାଲୁକା)—
Tapta bāluka ନରକବିଶେଷ—One of the 84 hells filled with hot sand for the punishment of sinners.

ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ
Tapta baitaraṇi ମନୁଷ୍ୟକୁ ପ୍ରେତ ରୂପେ ଯେଉଁ ତପ୍ତଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ନଦୀ ପାର ହେବାକୁ ପଡ଼େ—
A river seething with boiling water which the ghost of a deceased person is said to have to pass after death according to the Hindu Purāṇas.

ତପ୍ତ ମାଷକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତପ୍ତ + ମାଷକ = ବିଧି)—
Tapta māshaka ମାଣ୍ଡୁ ବା ପରୀକ୍ଷାବିଶେଷ—
(ଅପ୍ତମାଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) A particular mode of trial to find out if an accused is guilty.

[ଦ୍ର—ଏ ପରୀକ୍ଷାରେ ଅପରାଧୀ ବା ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାତରେ ତାତିଲା ବଟି ଧରିବାକୁ ଦେଇ ସେ ଦୋଷୀ ବା ନିର୍ଦୋଷ ପ୍ରମାଣ କରା ଯାଉଥିଲା । ମତାନ୍ତରରେ ନିଆଁ ଉପରେ କରେଇରେ ଫୁଟୁଥିବା ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ବୁଡ଼ାଇଲେ ଯେବେ ସେ ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ଫୋଟକା ହେଉ ନ ଥିଲା ତେବେ ସେ ନିର୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଥିଲା । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତପ୍ତମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି—ଦ୍ୱାରକାରେ ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ବାହୁ ଆଦିରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ରାଦି ଚିହ୍ନ; ଉତ୍ତପ୍ତ ଧାତୁମୟ ମୋହରର ଛାପ—Marks of conch and discus made on the arms of devotees with heated metal seals.
Tapta mudrā

ତପ୍ତ ରୂପକ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତପ୍ତ + ରୂପକ = ରୌପ୍ୟ)—
Tapta rūpaka ବିଶୁଦ୍ଧ ରୌପ୍ୟ; ଖାଣ୍ଟି ରୂପା—Pure silver.

ତପ୍ତ ଲୌହ—ସଂ. ବି—୧ । ମାଣ୍ଡୁ ବା ପରୀକ୍ଷାବିଶେଷ—
Taptalauha 1. A mode of trial.
୨ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଶେଷ—
2. A kind of penance or expiation.

ତପ୍ତ ଶୂର୍ମିକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—ନରକବିଶେଷ—
Tapta śūrmmikuṇḍa Name of a hell.
(ତପ୍ତ ଶୂର୍ମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅଗମ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ଭୋଗକାରୀ ପୁରୁଷ ବା ଅଗମ୍ୟ ପୁରୁଷ ସମ୍ଭୋଗକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ପାତକରେ ନାଲି ହୋଇଥିବା ଲୁହା ଖୁମ୍ବକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ।]

ତପ୍ତ ସୁରାକୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—ନରକବିଶେଷ—
Tapta surā kuṇḍa Name of a hell.

ତପ୍ତା ବୈତରଣୀ—ସଂ. ବି—ତପ୍ତ ବୈତରଣୀ (ଦେଖ)
Taptā baitaraṇi Tapta baitaraṇi (See)
ଦେ. ବି—ତପତା ବଇତରଣୀ; ମନୁଷ୍ୟର ଅତି ନିଃସ୍ୱ ଅବସ୍ଥା; ଅନାହାରରେ ରହିବା—A very destitute or starving condition of a person.

ତଫଉତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତଫାତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taphaut (etc) Taphāt etc. (See)
(ତଫାଉତ୍, ତଫୋଉତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଫସିଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ) ତପସିଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ)
Taphasil (etc) Tapasil etc. (See)

ତଫାତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଫାଉତ)—
Taphāt ୧ । ବ୍ୟବଧାନ; ଅନ୍ତର—1. Interval.
ତଫୋତ୍ ୨ । ଦୂରତ୍ୱ—2. Distance.
ତଫଉତ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ପ୍ରଭେଦ—3. Difference; disparity.
ତଫାଉତ୍
तफात् ବିଣ—୧ । ପୃଥକ—1. Separate.
तफावत ୨ । ଦୂରସ୍ଥ—2. Distant.
୩ । ଅନ୍ତର ବା ବ୍ୟବଧାନରେ ଅବସ୍ଥିତ—
3. Situated at intervals.
ଅ—ଅନ୍ତେଇ ଯାଅ; ଦୂର ହୁଅ—
(interjection) Be off! keep away! stay at a distance!

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବ୍ୟକ୍ତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତଳର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତଫାତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ପୃଥକ୍ କରିବା ବା ଦୂରକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା; ଅନ୍ତରିତ କରିବା—
Taphāt karibā — तफात् करा — **तफावत करना** — To separate a thing; to cause a thing or a person to move away to a distance; to remove a thing or a person to a distance.

ତବଲ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଫାରସା—
Tab-lā — 1. Pole-axe.
୨ । ତାବଲ୍ଲା (ଦେଖ)—2. Tābalā (See)

ତବ—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ)—
Taba — ତୁମ୍ଭର; ତୋର—Your; thy; thine.
[ଦ୍ର—ସ୍ନେହାସ୍ପଦ ବା ଭକ୍ତିଭାଜନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରତି ପଦ୍ୟରେ 'ତୁମ୍ଭର' ଏହି ଶବ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ତବ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏହାକୁ ଅବ୍ୟୟ ବୋଲି ଅନ୍ୱୟ କରାଯାଏ ।]

ତବକ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତବକହ୍=ପତ୍ର)—ଉପହାରରୂପେ ପ୍ରଦତ୍ତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ତାମ୍ବୁଲ ଉପରେ ଆବରଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁନା ବା ରୂପାର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ପାତିଆ ବା ସ୍ତର—
Tabaka — Thin filaments of gold and silver used in overlaying presents of sweets or betels.
[ଦ୍ର—ଏହି ପାତିଆ ଏତେ ପାତଳ ଯେ ଏହାକୁ ହାତରେ ମଳି ଦେଲେ ବା ପାଣିରେ ଭିଜାଇଦେଲେ ଏହା ଚୂନା ହୋଇ ମିଳେଇଯାଏ । କୌଣସି ମିଠେଇ ବା ପାନଖିଲି ଉପରେ ଏହାକୁ ବସାଇ ଦେଲେ ତାହା ସୁନାରୂପାରେ ଛୁଆଣି ହେଲା ପରି ଦିଶେ, ଅଥଚ ଖାଇ ଦେଲେ ଏହି ପାତିଆ ପାଟିକୁ ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ୧ ଭରି ଓଜନ ସୁନା ବା ରୂପାରେ ୧ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ୫ ଇଞ୍ଚ ଚଉଡ଼ାର ୧୬୦ ପରସ୍ତ 'ତବକ' ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଏହି ୧୬୦ ଖଣ୍ଡ ଯାକ ଏକତ୍ର ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ରଖି ଦେଲେ ସମୁଦାୟର ସ୍ଥୂଳତା ଏକ ଇଞ୍ଚର ⅛ ଭାଗ ସୁଦ୍ଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ୧ ଭରି ସୁନା ବା ରୂପାକୁ ୧୬୦ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ୧୬୦ ପରସ୍ତ ମୃଗ ବା ଛାଗ ଚମଡ଼ାର ମୁଣା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରସ୍ତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ପୁରାଇ ସେ ଚମଡ଼ା ଉପରେ ହାତୁଡ଼ିରେ ମାଡ଼ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ସୁନାରୂପାର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ 'ତବକ'ରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]
୨ । ତମ୍ବା ଓ ପତଳା ପିତଳର ବା ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଥାଳ—2. Big and thin plates of brass or other metal.
୩ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଡାହାଣୀ ଲାଗିବା ଭଳି) ଅପସ୍ମାରଙ୍କ ବାଧାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ବୋଲିବା ନମାଜ୍—3. Portion of the Koran recited by Mahommedan females to save themselves from the attack of evil imps.
୪ । ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଦେହରେ ଚକା ଚକା ଫୁଲା ଦାଗ ହେବା ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ—4. A kind of disease attacking horses.
ଦେ. ବି. (ଭୁଲ. ସଂ. ସ୍ତବକ)—୧ । ସ୍ତର; ପରସ୍ତ—1. Layer; stratum.
୨ । ଥାକ—2. Shelf.

ତବକା—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ତବକହ୍=ପାତିଆ)—ଚିନିର ଶିରାରେ ପକ୍ୱ ଗୋଲାକାର ବୁନ୍ଦିଆ; ଝିବଦାବୁନ୍ଦିଆ—A kind of sweetmeat consisting of hollow globules of flour boiled in ghee and saturated with syrup.
Tabakā
(ତବକାବୁନ୍ଦିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—ତମାଖୁ (ଦେଖ)
Tamākhu (See)

ତବତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ଉଷ୍ଣ; ତାତିଲା; ତତଲା—
Tabata — Hot; warm.
ଦେ. ବି.—ଗରମ ଭାତ; ତତଲା ଭାତ—
Fresh boiled rice.

ତବତ ଖଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ବାରବରଶିଆ (ଗଛ) (ଦେଖ)
Tabata khaṇḍā — Bāra barashiā (tree) (See)

ତବତା—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତା)—ତାତିଲା; ଗରମ—
Tabatā — Hot; warm.

ତବତା ବଇତରଣୀ—ଦେ. ବି.—ତପ୍ତା ବୈତରଣୀ (ଦେଖ)
Tabatā baitaraṇī — Taptā baitaraṇī (See)

ତବତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତପ୍ତତା)—୧ । ଉଷ୍ଣତା—
Tabati — 1. Warmth.
୨ । ତାତି; ଗରମି—2. Heat.
୩ । ଜ୍ୱର ଆଦି ଯୋଗୁଁ ହେବା ଶରୀରର ଉତ୍ତାପ—
3. High temperature of the body during fever etc.

ତବତିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ଉତ୍ତାପଯୁକ୍ତ; ତାତିଲା—
Tabatiā — 1. Hot; warm.
୨ । ଯେ ତବତ ଭାତ ଖାଏ—
2. One who eats boiled rice while still hot.
ଘରର ଯେତେକ ଜନ ତବତିଆ, ମଝିରେ ବସିଛି ଖିଆଦିଆ । ଉଗ ।
[ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମାନେ ଦିନବେଳା ତବତ ଭାତ ନ ଖାଇ କେବଳ ତବତ ଓ ଅନ୍ୟ ବେଳା ପଖାଳ ଖାଆନ୍ତି ।]
୩ । ଯେ ତବତ ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ—
3. One ready to take fresh boiled rice.

୧	୮	ଉ	ର୍,ର୍ଦ୍ଧ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇପ୍ସ	ତ୍ଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ପ	ଯ	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ଟ୍

ତବଦ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—ତବଦା ଶବ୍ଦ (ଦେଖ)
Tabada — Tabadā (See)

ଶୁଣି କରି ସଜ୍ଜନେ ତବଦ ହୋଇଲେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ତବଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—୧ । ନିଷ୍ପନ୍ଦ; ନିଶ୍ଚଳ; ସ୍ତବ୍ଧ—
Tabadā — 1. Motionless; calm.
୨ । ବନ୍ଦ କରାଯାଇ ଥିବା; ସ୍ତମ୍ଭିତ—2. Stopped.
୩ । (କର୍ଣ୍ଣ) ବଧିରୀକୃତ; ତାବଦା—
3. Deafened; stiffened.
(ଯଥା—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦରେ ମୋ କାନ ତବଦା ହୋଇଗଲା ।]
୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—4. Swooned; fainted.
୫ । (ଶରୀର ବା ଅଙ୍ଗବିଶେଷ) ବୋଧଶକ୍ତି ରହିତ—
5. Turned rigid; deadened.
୬ । ଅବଶୀକୃତ—6. Paralysed.

ତବଲ୍‌ଚୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତୁଳ ଫା. ନାଗରଚୀ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Tabal-chī — ତବଲା ବାଦ୍ୟ ବଜାଏ—A musician who plays on the Tabalā.

ତବଲକ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅ.)—ହରଦମ୍; ସର୍ବଦା—
Tabalak — Always; constantly.

ତବଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତବଲହ୍=ଢୋଲ; ତୁଳ. ସଂ. ତଲମୃଦଙ୍ଗ)—
Tabalā — ୧ । ଡାହାଣହାତରେ ବଜାଯିବା ପଖୋଜପରି କିନ୍ତୁ
तबला — ଏକମୁହାଁ ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—1. A one-
तबला — faced drum played on with the fingers
(ତବଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) — of the right hand.

[ଦ୍ର—ପଖୋଜ ଓ ମୃଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ପିଠିରେ ହାତମାରି ବଜାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଏହା ନ କରି ଦୁଇ ହାତରେ ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇଲେ ବାଁଆ ପାଖର ବାଦ୍ୟକୁ 'ଡୁଗୀ, ଡୁଗ୍ଗା, ବା ବାଯାଁ' ଏବଂ ଡାହାଣ ପାଖର ବାଦ୍ୟକୁ 'ତବଲ, ତବଲା, ବା ଡାହାଁ' ବୋଲାଯାଏ । 'ଡୁଗୀ ତବଲ' ଓ 'ବାଯାଁ ତବଲା' ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟ ବୁଝାଯାଏ । ଡୁଗୀ ମାଟିରେ ବା ଧାତୁରେ ଏବଂ ତବଲା କାଠରେ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଉପର ପାଖରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ତଳପାଖଟି ବନ୍ଦ ଥାଏ ।]

तावला; तवा — ୨ । (ତୁଳ. ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା)—
तवा — ତେଲଭୁଣୀ ବା ପଲମ ଆକୃତିର ଚଟକା ପାତ୍ର; ତାଉଆ—
2. A shallow metal pot or frying pan; shallow cauldron.

ତବଲି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ସିତାରର ତୁମ୍ବାର ମୁହଁରେ ଦିଆଯିବା
Tabali — ପତଳା କାଠପଟା—The thin plate of wood
तवलि, **तबली** — covering the bulb of a guitar.

ତବିଅତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତବୀଅତ୍)—୧ । ଶାରୀରିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
Tabiat — 1. Health.
तबिअत — ୨ । ଦିଲ୍; ମେଜାଜ୍; ଚିତ୍ତ—
तबीयत — 2. Temperament; humour.

ତବିଅତ୍ ଖରାପ ହେବା—ବୈଦେ. କ୍ରି.(ଅ. ତବୀଅତ୍+ଫା. ଖରାବ୍)—
Tabiat kharāpa hebā — ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଗିଡ଼ିବା; ଅସୁସ୍ଥ ହେବା—
(ତବିଅତ୍ ବିଗିଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Not feeling well; feeling sick.

ତବିଅତ୍ ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ତବିଅତ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tabiat dār — ୧ । ଭାବୁକ—Thinker.
(ତବିଅତ୍ ଦାରୀ—ବି) ୨ । ରସିକ; ରସଜ୍ଞ—2. A person of wit and humour.
୩ । ସମଝଦାର୍—3. A person of intelligence.

ତବୀବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ବୈଦ୍ୟ; ଚିକିତ୍ସକ—
Tabib — Physician.

ତବ୍ୟ—ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଧାତୁର ଉତ୍ତର ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କାଳରେ ଯୋଗ୍ୟ, ଉଚିତ
Tabya — ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟ ବିଶେଷ (ଯଥା—ଶ୍ରୋତବ୍ୟ=ଶୁଣିବାର ଯୋଗ୍ୟ)—An affix with which future passive participles are formed from verbal roots like the English affix 'able' as in 'readable'; meaning, fit to be, deserving to be or requring to be.

ତମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଖେଦ କରିବା—
Tam (root) — 1. To grieve; to lament.
୨ । କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା; ଅବସନ୍ନ ହେବା—
2. To be exhausted or fatigued.
୩ । ମ୍ଳାନ ହେବା—3. To fade; to pine.
୪ । ପବନ ରୁଦ୍ଧ ହେବା: ଅଣନିଶ୍ୱାସି ହେବା—
4. To be choked; to be suffocated (Apte).
୫ । କ୍ଳିଷ୍ଟ ହେବା; (ଶାରୀରିକ ବା ମାନସିକ) କ୍ଳେଶ ପାଇବା—5. To be distressed (in body or mind) (Apte).
୬ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—6. To wish; to desire (Apte).
୭ । ବନ୍ଦହେବା—7. To stop (Apte).
୮ । ଅଚଳ ହେବା—
8. To become immoveable (Apte).

ତମ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତମ୍ ଧାତୁ=ଖେଦ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tama — ୧ । ରାହୁ—1. The planet Rāhu; the Ascending Node (in Hindu astronomy).

ଧବଳ କରର କବଳ ତମ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

[ଦ୍ର—ରାହୁର କାନ୍ତି ତମୋମୟ ବା ଅନ୍ଧକାରମୟ ହୋଇଥିବାରୁ ତାହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । (+କରଣ. ଅ) ଅନ୍ଧକାର—
2. Darkness; gloom.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ବୃଦ୍ଧିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖି ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଗୋଡ଼ର ଅଗ; ଅଗଗୋଡ଼— 3. The tip of the foot (Apte).

ଦେ. ବି. (ସଂ, ତମଃ)—କ୍ରୋଧ; ରାଗ—Anger.

ପୁଣ ନ ପଢ଼ି ଗଲେ ତମ । ଭୁପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ରୋଧୀ—1. Angry.

୨ । ମତ୍ତ—2. Maddened.

କାମେ ତମ ହୋଇ ହିଂସା କରନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେଶୀଗୀତା ।

ଗ୍ରା. ସର୍ବ—ତୁମ୍ଭ; ତୁମ୍ଭର—Your.

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ତିନି ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଆଧିକ୍ୟ ବା ନ୍ୟୂନତା ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷଣ ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ତର ହେବା ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—1. A superlative suffix added to adjectives like 'est', as in 'biggest and largest'.

(ଯଥା—ବୃହତ୍ତମ; କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ।)

୨ । ବହୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା ପାଇଁ କିମ୍, ତଦ୍ ଓ ଯଦ୍ ସର୍ବନାମ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ (ଏଥିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ କତମ, ତତମ, ଯତମ)— 2. A suffix to denote one of many.

ତମଃ—ସଂ. ବି. (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅସ୍; ତମସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—
Tamah ୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର—1. Darkness.

୨ । ଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—2. Error.

୩ । ରାହୁଗ୍ରହ—3. The Ascending Node (in Hindu astronomy).

୪ । ତମୋଗୁଣ; ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ୩ ଗୋଟି ଗୁଣ (ସତ୍ତ୍ୱ ରଜଃ ଓ ତମଃ) ମଧ୍ୟରୁ ଅଧମଗୁଣ; ମନୁଷ୍ୟର ପାଶବିକ ବୃତ୍ତି—4. The lowest human passions; animal passion.

[ଦ୍ର—କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ ଓ ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଷଡ଼ରିପୁ ଏଥିରୁ ଜାତ ।]

୫ । ପାପ—5. Sin.

୬ । ଶୋକ—6 Sorrow; grief.

୭ । ନରକ—7. Hell.

୮ । ଛାୟା—8. Shadow; shade.

୯ । ତମାଳ ବୃକ୍ଷ—9. The Tamāla tree.

୧୦ । ବରାହ—10. Boar.

୧୧ । କାଳିମା—11. Blackness.

୧୨ । ମୋହ—12. Fascination; infatuation; delusion.

୧୩ । (ସାଂଖ୍ୟମତରେ) ଅବିଦ୍ୟା; ମାୟା— 13. (Sāṁkhya philosophy) Illusion.

୧୪ । ପାଦର ଅଗ୍ରଭାଗ— 14 Front part or tip of the foot.

୧୫ । କଳଙ୍କ—15. Stain.

୧୬ । ଅଜ୍ଞାନ—16. Ignorance.

ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—କ୍ଳାନ୍ତ—Fatigued.

ତମକ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅକ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ରୋଗୀ କ୍ଳିଷ୍ଟ ହୁଏ)— ଏକପ୍ରକାର ଶ୍ୱାସରୋଗ; ଦମା କାଶ—
Tamaka
(ତମକ ଶ୍ୱାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of asthma accompanied with fits of coughing and strained breathing.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ କାଶିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରି ଶୋଷ ହୁଏ, ଦେହରୁ ଝାଳ ବହେ ଓ ଗଳା ଭିତର ଘଡ଼ଘଡ଼ ହୁଏ । ମେଘୁଆ ପାଗରେ ଏ ରୋଗର ଆକ୍ରମଣର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଦେ. ବି—୧ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—1. Anger; rage.

तमक ୨ । ତେଜ; ଗାବରା—2 Fury.

୩ । ଦପ୍‌ପା—3. Fit; gust; burst.

ତମ କବଳ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତମ+କବଳ=ଗ୍ରାସ; ଯେ ଅନ୍ଧକାରକୁ ଗ୍ରାସ କରେ)—ଚନ୍ଦ୍ର— The moon.
Tama kabāla

ତମକବଳ ତମକୁ ଗୁହାରେ ପୂରଇ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତମଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି—ମଞ୍ଚ; ବେଦୀ—
Tamaṅgaka A pulpit.

ତମତ—ସଂ. ବିଣ (ତମ୍ ଧାତୁ+ତ)—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) ତୃଷିତ—
Tamata 1. Thirsty.

୨ । ଲାଳାୟିତ—2. Longing for.

୩ । (+କର୍ମ. ତ)—ବାଞ୍ଛିତ— 3. Wished for; desired.

ତମ ତମ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତମଃ=କ୍ରୋଧ)—
Tama tama ୧ । (ରାଗରେ) ଜର୍ଜର ବା ଅଧୀର—
गरगर 1. Full of; brimming with (anger).
तमतम, तमतमाहट [ଦ୍ର—ସେ ରାଗରେ ତମତମ ହୋଇ ମୋ ଉପରକୁ ଉଠିକି ଆସିଲା ।]

୨ । କ୍ରୋଧାନ୍ଧ; ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ— 2. Over powered with anger; trembling with rage.

ଅର୍ଜୁନ ମୁଖୁଁ ଏହା ଶୁଣିବାକ୍ଷଣେ ଭୀମ
ବଳ ଅଗ୍ରେ କରଣ ହେଲେ ତମତମ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତମତମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧାନ୍ଧ ହେବା—
Tamatama hebā To be blinded by rage.
রাগে গরগর করা तमतमाना

ତମତା—ସଂ. ବି (ତମ+ଭାବାର୍ଥେ ତା)—୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Darkness.
Tamatā

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପ	ଡ଼ଥ	ଓ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଂ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ତମୋଭାବ—2 The state of being dark or delusive.

ତମ ପ୍ରଭ—ସଂ. ବି(ବହୁବ୍ରୀହି; ତମ+ପ୍ରଭା)—ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ
Tama prabha Name of a hell full of darkness.

ତମମୟ—ସଂ. ବିଣ—ତମୋମୟ (ଦେଖ)
Tamamaya Tamomaya (See)

ବଶେଷେ ଯେତେ ସ୍ଥିତ ସେ ହେଲେ ବିଗତଶ୍ରୀ ତମମୟରେ ଭୂତ ଜ୍ୟୋତି ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତମର—ସଂ. ବି. (ତମ ଧାତୁ+ଅର)—ସୀସା; ସୀସକ—
Tamara Lead.

ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର—Your; yours

ତମଲୁକ୍—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତାମ୍ରଲିପ୍ତ)—ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର ମେଦିନୀପୁର
Tamaluk ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ଓ ସହର—
তমলুক Tamlook; name of a subdivision and a
তমোলুক, তাম্রলিপ্ত town in the district of Midinapur in Bengal.

[ଦ୍ର—ତମଲୁକ ସହର ରୂପନାରାୟଣ ନଦୀକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଏହା ଡାଏମଣ୍ଡ୍ ହାର୍ବର (ରୂପନାରାୟଣ ମୁହାଣ) ଠାରୁ ୧୫ ମାଇଲ ଦୂର । ଏଠାରେ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ମହକୁମା, ଇଂରାଜୀ ହାଇସ୍କୁଲ୍, ମିଉନିସିପାଲିଟି, ମୁନସଫ୍ କୋର୍ଟ ଓ ଲୋକାଲ୍ ବୋର୍ଡ଼ ଅଫିସ ଅଛି । ଏଠାର ପୂର୍ବ ମାହିଷ୍ୟ (ଉତ୍କଳରୁ ଯାଇଥିବା ଧୀବର) ରାଜାଙ୍କର ବଂଶଧରମାନେ ରାଜ୍ୟ ହରାଇ ଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାଙ୍କର 'ରାଜା' ଉପାଧି ରହିଅଛି । ଏହି ରାଜବଂଶର ବଂଶୋପାଧି 'ରାୟ' । ମହୁଶାଦଳର ରାଜା ତମଲୁକକୁ କିଣି ନେଇଅଛନ୍ତି । ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀ ଠାରୁ ୧୨ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ଏହା ଗଙ୍ଗବଂଶରାଜାଙ୍କ ଅମଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲା । ଏବେ ଏଠାରେ ଓଡ଼ିଆପାଡ଼ି ଓ ଓଡ଼ିଆଗଡ଼ା ଚଳୁଅଛି । (ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)
ଏହା କଳିଙ୍ଗଦେଶରୁ ଲାଗି ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ମହାଭାରତରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଏଠାର ଲୋକେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ ।
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତମସ୍—ସଂ. ବି—ତମଃ (ଦେଖ)
Tamas Tamah (See)

ତମସ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅସ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—
Tamasa 1. Darkness; gloom.

ଧ୍ୱଂସନ ତମସ ଜନତେ, ବନଶ୍ରୀକ ଉଦେ ହୋଇ ଅସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅଜ୍ଞାନ—2. Ignorance.

୩ । ତମୋଗୁଣ—3. Lowest human passions; low animal passions.

୪ । ନଗର ବିଶେଷ—4 Name of a town.

[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ, ତମସାକ୍ରାନ୍ତ, ତମସାନ୍ଧ, ତମସାବୃତ, ତମସାକୁଳ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତମସା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀ ବିଶେଷ—
Tamasā Name of a river in N. India.

[ଦ୍ର—ଏହି ନଦୀ ଯମୁନାର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗଡ଼୍‌ୱାଲ୍ ଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ । ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଧ କ୍ରୌଞ୍ଚଯୁଗଳ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ମାର ପକାଇବାର ଦେଖି ଏହି ନଦୀର ନିକଟସ୍ଥ ଅରଣ୍ୟରେ ବାଲ୍ମୀକି ମୁନିଙ୍କ ମୁଖରୁ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ପ୍ରଥମ ଶ୍ଳୋକ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୋଇଥିଲା; ଯଥା—
"ମା ନିଷାଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଂତ୍ୱ ମଗମଃ ଶାଶ୍ୱତୀଃ ସମାଃ
ଯତ୍ କ୍ରୌଞ୍ଚ ମିଥୁନାଦେକ ମବଧୀଃ କାମମୋହିତଂ । "]

ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ସପ୍ତ ତତ୍; ତମସ+ଅଚ୍ଛନ୍ନ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର
Tamasāchchhanna ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ; ଅନ୍ଧକାରମୟ—
(ତମସାବୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Utterly dark; pervaded with darkness.

୨ । ଅଜ୍ଞାନାଚ୍ଛନ୍ନ—2. Pervaded with ignorance.

ତମସୁକ—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତମସ୍ସୁକ୍)—ଋଣଲେଣ; ଖାତକର
Tamasuka ମହାଜନକୁ ଲେଖିଦେବା ଋଣଗ୍ରହଣର ନିଦର୍ଶନପତ୍ର;
তমস্সুক ଋଣପତ୍ର; ଗୋଜା—Bond; handnote.
তমস্সুক [ଦ୍ର—ତମସୁକ ନାନାପ୍ରକାର; ଯଥା—ପୋଲ୍ଲ ବା ସାଧା ତମସୁକ, ବନ୍ଧକୀ ତମସୁକ, ଯାବତ୍ବନ୍ଧକ ବା ଉଦ୍ଧରଣବନ୍ଧକ ତମସୁକ, ଫଳବନ୍ଧକ ବା ଦଖଲବନ୍ଧକ ତମସୁକ, କଣ୍ଟ ବା କଟ୍‌ବନ୍ଧକ ତମସୁକ ଓ ଯାମିନ୍‌ନାମା ତମସୁକ ।]

ତମସ୍ତତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମସ୍+ତତି=ବିସ୍ତାର; ରାଶି)
Tamastati ଘୋର ଅନ୍ଧକାର—Gloom; deep or profound darkness.

ତମସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମସ୍ୱିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଅନ୍ଧାର ରାତ୍ରି—
Tamaswini 1. Dark night.

୨ । ରାତ୍ରି—2. Night.

୩ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—3. Turmeric.

ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତମସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tamaswi.

ତମସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତମସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tamaswi ଅନ୍ଧାରୁଆ; ତମୋମୟ; ଅନ୍ଧକାରମୟ—
(ତମସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Dark; gloomy.

ତମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ରାତ୍ରି; ରାତି—
Tamā 1. Night.

୨ । ତମାଲବୃକ୍ଷ—2. The Diospyrus Tomentosa tree.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ

ତମାଖୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାମ୍ରକୂଟ; ଇଂ. ପର୍ତ୍ତୁ. ଟାବାକୋ)—
Tamākhu ୧ । ଦୋକତା; ଧୂଆଁପତ୍ର; ତମାକୁ—1. Tobacco;
তামাক্, তামুক্, তমাকু Nicotiana; Nicotiana Tabacum.
तँबाकू, तमाखु (Kirtikar).
ଅ=ଟାନ୍‌ବକ୍
ଫା=ତାନ୍‌ବାକୁ
ତେ=ଧୂମ୍ରପତ୍ରମ୍, ପୁଗାକୁ;
(ତମାକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର— ତମାଖୁ ବଙ୍ଗନାଦ ବର୍ଗର କ୍ଷୁପ ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସିଆ, ଆମେରିକା, ଇଉରୋପ, ଆଫ୍ରିକା ଆଦିରେ ଏହାର କୃଷି ହେଉଅଛି । ତମାଖୁ ଗଛ ୩ ଠାରୁ ୭ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏଥିର ପତ୍ର ୨।୩ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ୧।୧୲ ଫୁଟ ଚଉଡ଼ା ହୁଏ । ଯେଉଁ ଜମିରେ କ୍ଷାର ଅଂଶ ବେଶି ଓ ନଈର ପଟୁ ଜମିରେ ଏ ଫସଲ ହୁଏ । ପ୍ରଥମେ ଏ ଗଛର ମଞ୍ଜି ବୁଣାଯାଏ । ଗଛମାନ ୪।୬ ଇଞ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ତାକୁ ମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବହୁବାର ହଳ କରା ଯାଇଥିବା ଜମିରେ ୩ ଫୁଟ ବ୍ୟବଧାନରେ ରୋଇବାକୁ ହୁଏ । ଏ ଫସଲପାଇଁ ଖୁବ୍ ପାଣି ଲୋଡ଼ା । ଯେଉଁ ଜମିରେ ଏ ଫସଲ ହୁଏ, ବରଷକ ଭିତରେ ସେ ଜମିରେ ଅନ୍ୟ ଫସଲ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଗଛରେ ଫୁଲ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କଢ଼ ଓ କଅଁଳ ଅଗମାନ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ ଓ ମୂଳପତ୍ର ମାନ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ଦିଆଯାଏ । ଏ ଗଛରେ ଅନେକ ରୋଗ ହୁଏ ଓ ପୋକ ଲାଗନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସାବଧାନ ରହିବାକୁ ହୁଏ । ଗଛର ପତ୍ରମାନ ହଳଦିଆ ପଡ଼ି ଆସିଲେ ଓ ତା ଉପରେ ଧଳା ଧଳା ଟୋପି ଟୋପି ଦାଗ ଦେଖାଗଲେ ଏ ଗଛମାନ କାଟି ପତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେତେଦିନ ଖରାରେ ଓ କେତେଦିନ ଛାଇରେ ଟାଙ୍ଗି କରି ଶୁଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦି ପୂର୍ବେ ଏହା କେବଳ ଆମେରିକାର ଆଦିମ ନିବାସୀମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । କଲମ୍ବସ ଖ୍ରୀ. ୧୪୯୨ରେ ଆମେରିକା ଆବିଷ୍କାର କରିବା ସମୟରେ ଏହା ଦେଖିଲେ ଓ ୧୫୩୬ ସାଲରେ ସ୍ପେନ ଦେଶ ବାସୀମାନେ ଏହାକୁ ଇଉରୋପକୁ ପ୍ରଥମେ ଆଣିଲେ । ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ ଦେଶୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ପାଦ୍ରୀମାନେ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଏହା ଭାରତକୁ ଆଣିଲେ । ଏହି ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦେଖି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା ବିଜାପୁରର ନବାବ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରି ହୁକ୍କା ଓ ଚିଲମରେ ଏହାର ଧୂଆଁ ପିଇବା ମାର୍ଗ ଉଦ୍ଭାବନ କରି ଏହାକୁ ଦିଲ୍ଲୀ ନେଲେ ଓ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଆକବରଙ୍କୁ ଏହା ସେବନ କରିବାକୁ ମାର୍ଗ ମଡ଼ାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ହକିମ୍‌ମାନେ କହିଲେ ଯେ ଏହା ସେବନ କଲେ ରୋଗ ଜନ୍ମିବ, ଏଥିଲାଗି ଆକବର ଏହା ସେବନ କଲେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ବିଜାପୁରର ନବାବଙ୍କ ଦେଖାଦେଖି ଏହା କ୍ରମଶଃ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓ ପରେ ଜନସାଧାରଣରେ ପ୍ରବେଶ ଲାଭ କଲା । ଇଉରୋପ ଓ ଆସିଆରେ ତମାଖୁର ପିକାରେ ଧୂଆଁ ଖାଇବା ଏପରି ଚଳିଲା ଯେ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଭାରତରେ ରାଜାମାନେ ଆଇନଦ୍ୱାରା ତମାଖୁ ସେବନ ନିଷିଦ୍ଧ କଲେହେଁ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର କ୍ରମଶଃ ବଢ଼ିଲା । ଡାକ୍ତର ଓ ଚିକିତ୍ସକମାନେ କହି ଆସୁଅଛନ୍ତି ଯେ ତମାଖୁରେ ବିଷ ଓ ନିଶା ଅଛି ଓ ଏହା ସେବନ କଲେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟହାନି ଓ ବିଶେଷତଃ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହାନି ହୁଏ । ତଥାପି ଏହାର ପ୍ରଚୁର ଆବାଳବୃଦ୍ଧବନିତା ଓ ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କଠାରୁ କୁଟୀର ବାସୀ ଭିକ୍ଷୁକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବତ୍ର ବଢ଼ୁଛି । ତମାଖୁ ପତ୍ରକୁ ବଳି ପିକା କରି, କମ୍ପା ବୁଜି ତିଆରି କରି କାଠ ବା ମାଟି ଚିଲମ ଓ ପାଇପ୍‌ରେ ଏବଂ ତମାଖୁ ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡାରେ ଗୁଡ଼ ଓ ସୁବାସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶାଇ ଗୁଡ଼ାଖୁ ରୂପେ ହୁକ୍କାରେ ଲୋକେ ଏଥିର ଧୂଆଁ ପିଅନ୍ତି । ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡାରେ ଧନିଆ ଓ ପାନ ମହୁରି ଆଦି ମିଶାଇ ପାନ ସଙ୍ଗେ ଗୁଣ୍ଡି ରୂପେ, ଏଥିର ଚୂନାରେ ମସଲା ମିଶାଇ ସୁରତୀରୂପେ ଓ ଏ ପତ୍ରକୁ ଚୂନ ସଙ୍ଗେ ଦଳି ଚୂନପତ୍ରରୂପେ ଲୋକେ ପାଟିରେ ଜାକନ୍ତି । ଏହି ପତ୍ରକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଲୋକେ ନାସ କରି ଶୁଙ୍ଘନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଧୂଆଁପତ୍ର ବଣରେ ଜାତ ହେଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ କେହି ତାର ବ୍ୟବହାର ଜାଣୁ ନ ଥିଲେ । ଚରକାଦି ଆୟୁର୍ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ରରେ 'ଧୂମ୍ରପାନ'ର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, ମାତ୍ର 'ତାମ୍ରକୂଟ' ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଧୂଆଁପତ୍ର ଦେଖାଯାଏ; ଯଥା— ଦେଶୀ, ବାଲେଶ୍ୱରୀ, ମୋତିହାରୀ, ସଂଘିପୁରୀ, ବାଇଁଗଣୀ ଓ ବଷ୍ଟପୁରୀ ବା ବଡ଼ପତ୍ର । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ତମାଖୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଗରମ, କଡ଼ୁଆ, ବମନ କାରକ, ମତ୍ତତାଜନକ ଓ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହାନିକାରକ । ଏଥିରେ ନିକୋଟୀନ୍ ନାମକ ମାରାତ୍ମକ ବିଷ ଅଛି ।]

୨ । ଗୁଡ଼ାଖୁ—2. A smoking mixture made of tobacco powder kneaded with molasses.

ତମାଖୁ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହୁକ୍କା ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଖୁର ଧୂଆଁ ପିଇବା ବା ଟାଣିବା—1. To smoke tobacco-mixure with a hubble-bubble.
Tamākhu khāibā
ତମାଖୁ ଟାଣିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତମାଖୁ ପିଇବା }
তামাক্ খাওয়া, তামাক্ টানা
तमाखु पीना

୨ । ତମାଖୁ ପତ୍ରର ଗୁଣ୍ଡା ବା ଖଣ୍ଡମାନ ଚିଲମରେ ବା ନଳୀ ଭରି ସେଥିରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ କମ୍ପା ପିକା ବା ଚୁରୁଟ ଦ୍ୱାରା ତହିଁର ଧୂଆଁ ପିଇବା—2. To smoke tobacco leaves with cigarettes or pipes.

ତମାଖୁ ସଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧୂଆଁ ଖାଇବା ପାଇଁ ହୁକ୍କାର ଚିଲମରେ ଗୁଡ଼ାଖୁ ବା ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଖଣ୍ଡମାନ ରଖି ତହିଁରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଜିତ କରି ପିଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା—To fit a hubble-bubble with smoking mixure and fire.
Tamākhu sajā(je)ibā
(ତମାଖୁ ଚଢ଼ାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
তামাক্ সাজান, তামাক্ চড়ান
तमाखु चढ़ाना

ତମାଦି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତମାଦୀ) (କଚେରୀଆ ଭାଷା)—
Tamādi ୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବା; ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—1. Limitation; expiry of the fixed time.
তামাদি
तमादि

୨ । କାଳାତିକ୍ରମ ଦୋଷ—2. Bar of limitation.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ	ଡ଼

ବଣ—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଆଦାୟ କରାଯାଇ ନ ପାରିବା (ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଦାବୀ)—(claim or due) Barred by limitation; time-expired; statute-barred.

(ଯଥା—ତମାଦି ତମସୁକ ।)

[ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ କରିବା ପାଇଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟ 'ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ' ହୋଇଅଛି । ନାଲିସର କାରଣ (cause of action) ର ଉଦ୍ଭବ ହେବାସମୟରୁ ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟମଧ୍ୟରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ ନ ହେଲେ ମକଦ୍ଦମାରେ ତମାଦି ଦୋଷ ଘଟେ ଓ ବାଦୀର ଦାବୀ ପ୍ରକୃତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ମକଦ୍ଦମା ଡିସ୍‌ମିସ୍ କରାଯାଏ ।]

ତମାଦି ଆଇନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତମାଦୀ + ଅଇନ୍) (କଚିରିଆ ଭାଷା)—ଯେଉଁ ଆଇନ୍‌ରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର
Tamādi āin
তামাদি আইন
तमादी कानून
ଦାବୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପରେ ବାରିତ ହେବା ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଥାଏ—Law of Limitation; Limitation Act.

[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ ଶାସିତ ଭାରତବର୍ଷରେ ୧୯୦୮ ସାଲର ଯେଉଁ ୯ ଆଇନ୍ ତମାଦି ଆଇନ୍ ନାମରେ ଚଳୁଅଛି ତହିଁରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମକଦ୍ଦମା, ଅପିଲ, ଦରଖାସ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାବୀ କଚିରିରେ ଉତ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି; ସେହି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର ନ କଲେ ବା ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି ନ ଦେଲେ ପ୍ରାର୍ଥୀ କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।]

ତମାଦି ଦୋଷ—ଦେ. ବି (କଚିରିଆ ଭାଷା)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ପରେ ମକଦ୍ଦମା ବା ଦରଖାସ୍ତ ଦାଏର
Tamādi dosha
তমাদিদোষ
तमादीदोष
ହେବା ଯୋଗୁଁ ଘଟିବା ଦୋଷ, ଯହିଁ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥିତ ପ୍ରତିକାର ମିଳି ପାରେ ନାହିଁ—Bar of limitation in a suit or case.

ତମାଦି ଦୋଷରେ ବାରିତ—ଦେ. ବଣ (କଚିରିଆ ଭାଷା)—
Tamādi doshare bārita
୧ । ତମାଦି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଦାଏର୍ କରା ଯାଇ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ଉକ୍ତ ତ୍ରୁଟି ଯୋଗୁଁ ନାମଞ୍ଜୁର ହେବା ଯୋଗ୍ୟ (ଦାବୀ ବା ମକଦ୍ଦମା ବା ଦରଖାସ୍ତ ଆଦି)—1. (a claim or case or petition) Barred by time.

୨ । ତମାଦି ଆଇନରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଅସୁଲ କରା ଯାଇ ନ ଥିବାରୁ ଯେଉଁ ଦୋଷ ହେତୁ ଉକ୍ତ ତମସୁକ ବା ଋଣପତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅଦାଲତରେ ମକଦ୍ଦମା କଲେ ମକଦ୍ଦମା ଡିସ୍‌ମିସ୍ ହୁଏ—2. (bond or handnote) Time-barred.

[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡନୋଟ୍ ବା ସାଧାରଣ ତମସୁକର ସମ୍ପାଦନ ତାରିଖ ଠାରୁ ୩ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ, ଅଥବା ଖାତକ କିଛି ଟଙ୍କା ସୁଝି ଦଲିଲରେ ଅସୁଲ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଲେଖି ଦସ୍ତଖତ୍ କରିଥିଲେ ଅସୁଲ ତାରିଖରୁ ୩ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ଦଲିଲ ବାବଦ୍ ପ୍ରାପ୍ୟ ପାଇଁ ନାଲିସ ଦାଏର୍ ନ ହେଲେ ଉକ୍ତ ଦଲିଲ ତମାଦିଦୋଷରେ ବାରିତ ହୁଏ । ରେଜେଷ୍ଟ୍ରିର ତମସୁକ, ବନ୍ଧକ ତମସୁକ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମିଆଦ ପୃଥକ୍; ଏହିପରି ଖଜଣା ନାଲିସ, ଡିକ୍ରିଜାରି ମକଦ୍ଦମା, ଖେସରା ମକଦ୍ଦମା, ସ୍ୱତ୍ୱରୁ ବେଦଖଲ ହେଲେ ଦଖଲ ପାଇବା ପାଇଁ ମକଦ୍ଦମା, ଅପିଲ ମକଦ୍ଦମା ଆଦି ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଅଛି । ଉକ୍ତ ସମୟ ଟପିଯିବା ପରେ କୌଣସି ପ୍ରତିକାର ମିଳେ ନାହିଁ ।]

ତମାଦି ବାକି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ—(ଆ. ତମାଦୀ + ବାକୀ)—
Tamādi bāki
তমাদি বাকি
तमादी बाकी
ଆଦାୟ ହୋଇ ନ ଥିବା ଯେଉଁ ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନରେ ତମାଦି ଦୋଷ ଘଟି ଅଛି—Time-barred arrear.

ତମାଦି ରକ୍ଷା—ଦେ. ବି. (କଚିରିଆ ଭାଷା) ତମସୁକ ଆଦି ତମାଦି ହେବାର ଆଇନ୍‌ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଉକ୍ତ
Tamadi raksha
তমাদিরক্ষা
ତମସୁକ ବାବଦ୍ ପାଉଣା ମଧ୍ୟରୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ଦେବା, ଅଥବା ଉକ୍ତ ପ୍ରାପ୍ୟ ଲିଖିତ ଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାଦ୍ୱାରା ତମାଦି ଦୋଷରୁ ଉକ୍ତ ଦଲିଲକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା—The saving of limitation by part payment or acknowledgement of the dues on a bond.

ତମାଦି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କୌଣସି ଦଲିଲ ବା ଦାବୀ) ତମାଦି ଦୋଷ
Tamādi hebā
তমাদি হওয়া
तमादी होना
ଦୁଷ୍ଟ ହେବା—(a document or claim) To be barred by limitation.

ତମାମ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ତମାମ୍ = ପୂରା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ସାରା)—
Tamām ୧ । ପୂରା; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Entire; complete.
তমাম ୨ । ସମାପ୍ତ; ଖତମ—2. Completed; finished.
ईतिमाम, तमाम ୩ । ସମୁଦାୟ—3. Whole.
୪ । ଶେଷ; ଅନ୍ତିମ—4. Final
୫ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—5 Full; filled up.
୬ । ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥିବା—6 Added together; totalled up.
୭ । ମୃତ—7 Dead.

ବୈଦେ.—ସର୍ବନାମ—ସବୁ; ସମୁଦାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି, ବସ୍ତୁ, ସ୍ଥାନ, ସମୟ)—7. All; the whole (persons, things, places and time).

ବି.—୧ । ସମଷ୍ଟି—1. Total
୨ । ସମାପ୍ତି—2. Completion; finish

ଅ.— ୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
1. Fully; completely; entirely.

୨ (ଅମୁକ ସମୟ)ଯାକ; ସାରା—
2. Throughout (such a period).

୩ । (ଅମୁକ) ସମୁଦାୟ ଅଞ୍ଚଳରେ—
3. All round (such a place).

ତମାମି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—
Tamāmi 1. Fullness.
୨ । ସମାପ୍ତି—2. Completion.

ତମାଳ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—
Tamā̱la ୧ । ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ତାପିଞ୍ଛବୃକ୍ଷ—1. A kind of
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାଳସ୍କନ୍ଧ, tree; Diospyrus Tomentosa.
ତିନ୍ଦୁକ, ଶ୍ୟାବକଦ୍ରୁମ, ତାପିଚ୍ଛ, [ଦ୍ର—ଏହା କେନ୍ଦୁଗଛ ପରି ।
ସ୍କନ୍ଧକ ଓ ଶିତସାରକ, ତାପିଞ୍ଜ, ଏହାର ବକ୍କଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ; ପତ୍ର
ଲୋକସ୍କନ୍ଧ, ନୀଳଧ୍ୱଜ, ନୀଳତାଳ, ଅଣ୍ଡାକାର ଓ କୋମଳ ଏବଂ ପତ୍ରର
ତାପିଞ୍ଜ, ତମ, ତାମ୍ର, କାଳତାଳ, ଗୋଟିଏ ପିଠି ରୋମଶ । ପାକଳ
ମହାବଳ କାଠର ମଞ୍ଜ ଅବଲୁପ୍ତ କାଠପର
ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ମାତ୍ର ଏଥିରେ ଗଇର ରଙ୍ଗର ରେଖାମାନ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏ କାଠ ଜଳିଲେ ଚଡ଼ଚଡ଼ ଶବ୍ଦ କରେ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଜଙ୍ଗଲରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ, ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲରେ ଏହା କ୍ୱଚିତ୍ ଦେଖାଯାଏ । ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଅଛି । ତାକୁ ଲୋକେ ତମାଳ କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ତାହା ଉପରୋକ୍ତ ତମାଳ ନୁହେଁ । ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥଙ୍କ ବେଢ଼ାର ଉତ୍ତର ପାଖରେ ଜଣେ ଭକ୍ତ ବୃନ୍ଦାବନରୁ ଆଣିଥିବା ତମାଳଗଛ ଲଗା ଯାଇଅଛି । ଏହାର ବକଳ କଳା ନୁହେଁ ଓ ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗଛର ପତ୍ରପରି । ଏହାର ପତ୍ର ଆଉ ଗଛର ପତ୍ରପରି, କିନ୍ତୁ ପତଳା; ଏ ଗଛରେ ଟିକି ଟିକି ଧଳା ଫୁଲ ଧରେ, କିନ୍ତୁ ଫଳ ଫଳିବାର ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ଏ ଗଛ ସ୍ୱଭାବତଃ ଜନ୍ମୋକ୍ତ ୧ମ ଜାତିର ତମାଳ ଅଟେ । ତମାଳଗଛ ୨ ଜାତିର । ୧ ସାଧାରଣ ତମାଳ ଓ ୨ ଶ୍ୟାମ ତମାଳ । ଶ୍ୟାମ ତମାଳର ଫୁଲ ନାଲି ଓ ମଞ୍ଜ କଳା; ସାଧାରଣ ତମାଳର ଫୁଲ ଧଳା ଓ କାଠ ଫିକା; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଶ୍ୟାମତମାଳ କଷାୟ ମଧୁରରସ, ବଳବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ଗୁରୁ, ଶୀତଳ, ଶ୍ରମ ଓ ଦାହ, କଫ ଓ ପିତ୍ତନାଶକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଖଡ୍ଗ—2. Scimitar.

୩ । ଚନ୍ଦନର ଟୋପା ବା ତିଳକ—3. A sectarian mark of sandal-paste on the forehead.

୪ । କୃଷ୍ଣ ଖଦିର—4. A sort of black catechu.

୫ । ବାଉଁଶର ଛାଲି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. The bark of bamboo.

୬ । ତେଜପତ୍ର—5. The Cassia cinnamon leaves

୭ । ବରୁଣ ଗଛ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Baruṇa tree (See)

୮ । ତିଳକ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Ti̱laka tree (See)

୯ । ହିମାଳୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ଜନ୍ମିବା ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
9. Name of a gum-exuding tree.

[ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ଏକପ୍ରକାର ଅଠା ବାହାରେ, ଛାଲିରୁ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ ବାହାରେ । ଏହାର ଫଳ ଅମ୍ଳ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ତରକାରୀ, ଔଷଧ ଓ ସିରକା କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତମାଳକ—ସଂ. ବି. (ତମାଳ+ସ୍ୱାର୍ଥ ବା ସାଦୃଶ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କ)—
Tamā̱laka ୧ । ତମାଳ ଗଛ (ଦେଖ)
1. Tamā̱la tree (See)
୨ । ତେଜପତ୍ର—2. The Cassia cinnamon tree Laurus Cassia.
୩ । ସୁନୁସୁନିଆ ଶାଗ—3. A pot-herb growing wild; Marsilia Quadrifolia.
୪ । ବାଉଁଶର ବହିରାବରଣ ବା ଚୋପା—
4. The bark of bamboo

ତମାଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମାଳ+ପତ୍ର)—
Tamā̱la patra ୧ । ତମାଳଗଛର ପତ୍ର—
1. The leaf of the Tamā̱la tree.
୨ । ତମାଳଗଛ—2. The Tamā̱la tree.
୩ । ଚନ୍ଦନର ଟୋପା ବା ତିଳକ—
3. Sandal-mark on the forehead.

ତମାଳ ବରଣିଆଁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ତମାଳ+ବର୍ଣ୍ଣ)—
Tamā̱la baraṉiān̄ ତମାଳବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ; କୃଷ୍ଣନୀଳ—
Dark-blue.

ତମାଳ ବରଣିଆଁ ମଦନମୋହନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।

ତମାଳ ଶ୍ୟାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପମାନ କର୍ମଧାରୟ)—ତମାଳପରି
Tamā̱la śyāma କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Of a dark colour
ତମାଳଶ୍ୟାମା—ସ୍ତ୍ରୀ like the Tamā̱la tree; of a bluish dark complexion.
ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Śrikṛushṉa.

ତୋ ବେନି ତମାଳଶ୍ୟାମ ମୋ ମରମ କଣ୍ଟକରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜସୋଭଞ୍ଜ ଚ. ଗୀତ ।

ତମାଳ ଶ୍ୟାମଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତମାଳ ଶ୍ୟାମ (ଦେଖ)
Tamā̱la syāma̱la Tamā̱la śyāma (See)
ତମାଳଶ୍ୟାମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ

ତମାଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥରେ ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tamā̱likā ୧ । ତମଲୁକ ଦେଶ; ତାମ୍ରଲିପ୍ତ—1. The country of Tamlook (a subdivision and town in Midnapur district).
୨ । ଭୁଇଁ ଅଁଳା—2. Philanthus Niruri (a herb.)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍ପୃ	ତ୍ଥ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୟୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ନୃ

୩ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା (ଦେଖ)—3. Mañjishṭhā (See).

ତମାଳିନୀ – ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତମାଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tamālinī ତମଲୁକ ବା ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ଦେଶ—
Tamlook subdivision and town in Midnapur district.

ତମାଳୀ – ସଂ. ବି—୧ । ବରୁଣ (ଗଛ) (ଦେଖ) (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tamālī 1. Baruṇa (tree) (See)
୨ । ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ (ଲତା) (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A creeper.
[ଦ୍ର—ଏହା ଚନ୍ଦ୍ରକୂଟରେ **ବହୁତ ଜନ୍ମେ**—ହ. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତମାସା – ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତମାସା—ମନୋରଞ୍ଜକ ଦୃଶ୍ୟ, ଯାତ୍ରା)—
Tamāsā ୧ । ତାମସା; ଖେଳ; ଜନ ମନୋରଞ୍ଜକ ଦୃଶ୍ୟ—
তামাসা 1. A diversion; games.
तमासा (ଯଥା—ମେଳା, ନାଟ, ଥିଏଟର, ଯାତ୍ରା, ଆତସବାଜି ।)
୨ । ଆମୋଦ; ଆନନ୍ଦୋତ୍ସବ—2. Merriment.
୩ । ପ୍ରଦର୍ଶନୀ; ଦୃଶ୍ୟ—
3. A show; a sight; exhibition.
୪ । ରହସ୍ୟ; ପରିହାସ; ଥଟ୍ଟା—
4. A joke; jest; fun.
[ଦ୍ର—ଏହା ଥଟ୍ଟା ଓ ନାଟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଅନୁଚର ଶବ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୫ । ଅଦ୍ଭୁତ ବ୍ୟାପାର—5. Wonderful event.

ତମାସା କରିବା – ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାମସା କରିବା; ନାଟ ବା ଖେଳ
Tamāsā karibā ଦେଖାଇବା—1. To set up a show.
তামাসা করা, তামাসা লাগান ୨ । ଥଟ୍ଟା କରିବା—
तमासा करना 2. To make fun.
ତମାସା ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ରହସ୍ୟ କରିବା—
ତମାସା କାଢ଼ିବା } 3. To play tricks.

ତମାସା ବାଲା – ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନର୍ତ୍ତକ
Tamāsā bālā 1. Dancer.
তমাসাওলা **तमासबीन** ୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—2. Magician.
୩ । ବାଜିଗର—3. One who performs feats; a show-man.

ତମି – ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ, ଇ. ଯହିଁରେ ସବୁ ବସ୍ତୁ ମ୍ଳାନ ହୁଏ)—
Tami ତମୀ; ରାତ୍ରି—Night.
(ତମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—ରାଗ, କ୍ରୋଧ—Anger.

ତମି ନାଥ – ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମି+ନାଥ)—ଚନ୍ଦ୍ର;—
Tami nātha The moon.
(ତମୀନାଥ, ତମୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମିବା – ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. (ସଂ. ତମ୍)—
Tamibā ୧ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା; ରାଗାନ୍ୱିତ ହେବା—
তমা 1. To be angry; to be enraged.

तमतमाना ଶାଳ୍ୱର ସେ କରମ ଦେଖିଣ ତମିଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତମିସ୍ର – ସଂ. ବି. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତମସ୍=ଅନ୍ଧକାର+ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଓ ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ
Tamisra ର. ନିପାତନ)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—1. Darkness.
ବାମନ ଦେଖେ ଅସ୍ତ ଗଲେ, ତମିସ୍ର ଯେସନ୍ତେ ପ୍ରାତଃ କାଳେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୨ । କ୍ରୋଧ; କୋପ—2. Wrath; anger.
୩ । ଅଜ୍ଞାନ—3. Ignorance.
୪ । ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ—
4. Name of a dark hell.
ସଂ. ବିଣ—ଅନ୍ଧାରୁଆ; ତମୋମୟ—Dark.

ତମିସ୍ର ପକ୍ଷ – ସଂ. ବି—ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସର ଅନ୍ଧାର ପକ୍ଷ; କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—
Tamisra paksha The dark fortnight of a lunar month.

ତମିସ୍ରା – ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତମିସ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tamisrā ୧ । ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାର; ଘନାନ୍ଧକାର—
1. Deep darkness.
୨ । ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାରମୟୀ ରାତ୍ରି; ତମୋମୟୀ ରଜନୀ—
2. Very dark night.

ତମୀ – ସଂ. ବି. (ତମ+ଯୁକ୍ତ ବା ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଈ)—
Tamī ୧ । ରାତ୍ରି—1. Night.
୨ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—2. Turmeric.
ଦେ· ବିଣ. (ସଂ. ତମସ୍ୱୀ)—୧ । କ୍ରୋଧୀ; ରାଗୀ—
1. Angry; wrathful.
ଭୟରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ସୂଚୀ ଅଗ୍ରେ ଭୂମି
ଦେବାର ନାହିଁ ସେ ଅଟନ୍ତି ତ ତମୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ।
୨ । (ବ୍ୟସନାଦିରେ) ଆସକ୍ତ; ରତ—2. Addicted to.
ଦ୍ରୌପଦୀ ବୋଇଲେ କ ବୋଲ ପ୍ରାଣକାନ୍ତ
କେଉଁ ରାଜା ଅକ୍ଷ ଖେଳରେ ହୋଇ ତମୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା

ତମୀଚର – ସଂ. ବି. (ତମୀ=ରାତ୍ରି+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tamīchara ନିଶାଚର; ରାକ୍ଷସ—Demon

ତମୀଜ୍ – ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ଚିହ୍ନିବା ଶକ୍ତି—
Tamīj 1. Discrimination.
তমীজ ୨ । ବୁଦ୍ଧି—2. Intelligence.
तमीज ୩ । ଆଦବ କାଇଦା—3. Etiquette.
(ତମୀଜ୍‌ଦାର—ବିଣ)

ତମେ – ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତୁମେ (ଦେଖ)
Tame Tume (See)

ତମୋଗୁଣ – ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତମଃ+ଗୁଣ)—
Tamoguṇa ୧ । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ତିନୋଟି ଗୁଣ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧମ ଗୁଣ
1. The lowest human passion.
[ଦ୍ର—କାମ କ୍ରୋଧାଦି ଷଡ଼ରିପୁ ଏଥିରୁ ଜାତ ।]

୨ । ସୃଷ୍ଟିର ଆଦିମ ପ୍ରକୃତିର ଏକତମ ଗୁଣ—
2. One of the 3 primeval qualities of matter.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ପ୍ରକୃତି ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଏହି ୩ ଗୁଣରେ ବିଭକ୍ତ । ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣକୁ ଉଚ୍ଚ ବା ସୁଗୁଣ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭ । ରଜଃ ମଧ୍ୟମ, ଏହା ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ପାଳନ; ତମଃ ଅଧମ ବା ମନ୍ଦ ଗୁଣ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟିର ନାଶ ।]
୩ । ଅହଂକାର—3. Arrogance; pride.
୪ । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଳୟକାରିଣୀ ଶକ୍ତି—4. The force which destroys the universe.

ତମୋଗୁଣିଆଁ— ଦେ. ବିଣ—ତମୋଗୁଣୀ (ଦେଖ)
Tamoguniāñ — Tamoguṇī (See)

ତମୋଗୁଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମୋଗୁଣ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତମୋଗୁଣ-ପ୍ରଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tamoguṇī
(a person) Having the lower animal passions predominant in the temperament.

ତମୋଘ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମସ୍ = ଅନ୍ଧକାର + ହନ୍ ଧାତୁ = ନାଶ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଅନ୍ଧକାର ନାଶ କରେ; ତମୋହା; ତମୋପହ; ତମୋହର; ତମୋନୁଦ—
Tamoghna
(ତମୋଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Dispelling darkness.
ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.
୪ । ଦୀପଶିଖା—4 Flame of lamp-light.
୫ । ବିଷ୍ଣୁ; ପରମେଶ୍ୱର—5. God; Bishṇu.
୬ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5. God Śiba.
୭ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—7. The Buddha.
୮ । ଜ୍ଞାନ—8. True knowledge.

ତମୋଜ୍ୟୋତିଃ— ସଂ. ବି ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତମସ୍ = ଅନ୍ଧକାର + ଜ୍ୟୋତିଃ = ଦୀପ୍ତି)—ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ; ଖଦ୍ୟୋତ—Fire-fly.
Tamojyotiḥ

ତମୋଦର୍ଶନ— ସଂ. ବି—ପିତ୍ତ ପ୍ରକୋପରୁ ଜନ୍ମିବା ଜ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tamodarśana — Fever due to bile.

ତମୋନାଶ— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମଃ + ନାଶ)—
Tamonāśa — ଅନ୍ଧକାରର ନାଶ—The dispulsion of darkness.

ତମୋନାଶକ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ଅନ୍ଧକାର ନାଶକରେ; ତମୋଘ୍ନ; ତମୋପହ—Dispelling darkness.
Tamonāśaka

ତମୋନୁଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମସ୍ + ନୁଦ୍ ଧାତୁ = କ୍ଷେପଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତମୋନାଶକ (ଦେଖ)
Tamonuda
(ତମୋନୁଦା - ସ୍ତ୍ରୀ) — Tamonāśaka (See)
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅଗ୍ନି—1. Fire.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun
୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon
୪ । ପ୍ରଦୀପ—4. Lamp.
୫ । ଆଲୋକ—5. Light.
୬ । ପୁତ୍ର—6. Son.
୭ । ଜ୍ଞାନ—7. Knowledge.

ତମୋଽନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତମଃ + ଅନ୍ତ + ଯ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣରେ ଦଶ ପ୍ରକାର ଗ୍ରାସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ଏଥିରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଶେଷ ଭାଗରେ ଅନ୍ଧକାର ବେଶି ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ; ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଅନ୍ଧକାର କମ୍ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷମତରେ ଏପରି ଗ୍ରହଣ ହେଲେ ଫସଲର ହାନି ଓ ଚୌରୋପଦ୍ରବ ଘଟେ-ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tamontya
(ତମୋହନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
A kind of lunar and solar eclipse.

ତମୋଽନ୍ଧ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ତମଃ + ଅନ୍ଧ)—
Tamo-ndha — ୧ । ଅଜ୍ଞାନୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Illiterate.
୨ । କ୍ରୋଧୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Wrathful.

ତମୋଽପହ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମଃ + ଅପ + ହନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tamopaha — ଅନ୍ଧକାର ଦୂରକାରୀ; ଅଜ୍ଞାନନାଶକ; ମୋହନାଶକ
(ତମୋପହା—ସ୍ତ୍ରୀ — Dispelling darkness.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଦୀପ—3. Lamp.
୪ । ଅଗ୍ନି—4. Fire.

ତମୋଭିଦ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତମସ୍ + ଭିଦ୍ ଧାତୁ = ଭେଦ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—ଖଦ୍ୟୋତ; ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—Firefly.
Tamobhid
ବିଣ.—ଅନ୍ଧକାର ବିନାଶକ—Dispelling darkness.

ତମୋମଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତମଃ + ମଣି; ରୂପକ)—୧ । ଖଦ୍ୟୋତ—1. Firefly.
Tamomaṇi
୨ । ଗୋମେଦ ମଣି; ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନ; ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମଣି—2. The topaz or agate (a gem).

ତମୋମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତମସ୍ + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ. ମୟଟ୍)—
Tamomaya — ୧ । ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ; ଅନ୍ଧକାରାବୃତ—1. Dark; gloomy; involved in darkness.
(ତମୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଅଜ୍ଞାନାଚ୍ଛନ୍ନ—2. Steeped in ignorance.
୩ । ଅହଂକାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Steeped in arrogance.
୪ । ରୋଷାବିଷ୍ଟ—4. Wrathful.
ସଂ. ବି. ପୁଂ.—ରାହୁ—The Ascending Node.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ତମୋଽରି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତମଃ+ଅରି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ୍ବ. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tamori — The sun.

ତମୋହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତମସ୍+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅନ୍ଧକାର-
Tamohara ନାଶକ; ତମୋଘ୍ନ—Dispelling darkness.
(ତମୋହରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି.—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.
୩ । ଦୀପ—3. Lamp.
୪ । ଅଗ୍ନି—4 Fire.

ତମୋହା—ସଂ. ବିଣ. (ତମସ୍+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Tamohā ୧ । ତମୋଘ୍ନ; ତମୋନାଶକ—1. Dispelling darkness.
୨ । ଅଜ୍ଞାନନାଶକ—2. Dispelling ignorance.
ସଂ. ବି.—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.
୪ । ଦୀପ—4. Lamp.
୫ । ଆଲୋକ—5. Light.

ତମ୍ପ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତାମ୍ର; ଏ ସାପର ବର୍ଣ୍ଣ ତମ୍ବାପରି ଥିବାରୁ ଗୋଖର
Tampa ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ବିଷଧର ସର୍ପ—
କେଉଁଟିୟା ସାପ, ଖରିସ୍ — A kind of copper-coloured.
গোক্ষুর snake; cobra-de-capello.

ତମ୍ପପ୍ରାୟେ ଫଁ ଫଁ ସ୍ୱନେ ନିଶ୍ୱାସି ସଘନେ ଅସ୍ପୃଷ୍ଟନ୍ତ ପରିଜନେ ।
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଗୋଖର ସାପର ଫଣାରେ ଦୁଇଟି କଣ୍ଠରୂପର ଚିହ୍ନ ଥାଏ, ମାତ୍ର ତମ୍ପର ଫଣାରେ ପଦ୍ମ ପରି ଗୋଲ ଚିହ୍ନ ଦେଖାଯାଏ । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଚେମଣାସାପ ଓ ନାଗସାପର ମିଶ୍ରଣରେ ତମ୍ପସାପର ଜନ୍ମ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଦୋମିଶା ସାପ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ନାଗ ବା ଗୋଖର ଏହାପରି ବିଷଧର ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଗୋଖର ମହାଦେବଙ୍କ ଭୂଷଣ ବୋଲି ଲୋକରେ ପୂଜା ପାଏ ଏବଂ ତାକୁ ଆଘାତ ନ କଲେ ସେ କାହାରିକୁ ଆଘାତ କରେ ନାହିଁ ବୋଲି ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ; କିନ୍ତୁ ତମ୍ପକୁ ଲୋକେ କ୍ରୋଧୀ ଓ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ତମ୍ପ ଗୋଡ଼େଇ ଗୋଡ଼େଇ ଯାଇ ଲୋକଙ୍କୁ କାମୁଡ଼େ । ଏ ବଡ଼ କ୍ରୋଧୀ ଓ କ୍ରୂର । ଏ ସାପ କେଳାମାନଙ୍କର ପଦ୍ମତୋଳା ମାନେ ନାହିଁ । ତମ୍ପ ୫ ପ୍ରକାର; ଯଥା—କଳା, ଭଣ୍ଡୁଳିଆ ବା ତମ୍ବାକାଠିଆ ବା ଇଟାଳିଆ, ଅଟେଇକଥାରିଆ, ଗେଣ୍ଡାଗିଲା ବା କୋଳଥିଆ, ଓ ବାଉଁଶବଣିଆ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ.—ଓଦା; ଆର୍ଦ୍ର; ସନ୍ତସନ୍ତିଆ—Wet.

ତମ୍ପ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱଭାବତଃ କ୍ରୋଧୀ ବୋଲି
Tampa muhān̐ ମୁହଁରୁ ଜଣା ପଡ଼େ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ
(ତମ୍ପମୁହାଁ; ତମ୍ପୀମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ରୋଧଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏ—
Of a wrathful countenance.

ତମ୍ପା—ସଂ. ବି. (ତମ୍ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tampā ଗାଈ; ଧେନୁ—The cow.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ଯବାଦି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ମିଶାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ—A food prepared by mixing molasses with barley-meal.

ତମ୍ପୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସଂ. ତମ୍ପା)—ଗାଈ—
Tampi — Cow.
(ତମ୍ପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମ୍ପୁଆ—ଦେ. ବିଣ—ତମ୍ପପରି କ୍ରୋଧୀ—
Tampuā — Very angry.

ତମ୍ଫ—ଦେ. ବି—ତମ୍ପ (ଦେଖ)
Tampha — Tampa (See)

କିଏ ନ ଡରଇ ଭଦ୍ରଫଣ ତମ୍ଫକୁ । ରାଧାନାଥ—ଦରବାର ।

ତମ୍ବରୁ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତମ୍ବୁର (ଦେଖ)
Tambaru — Tambura (See)

ତମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ର; ପ୍ରା. ତାମ୍ବ)—ତାମ୍ର ନାମକ ଧାତୁ—
Tambā — Copper.

ସଂ. ନାମ—ତାମ୍ର, ତମ୍ରକ, ଶୁଲ୍ବ, ମ୍ଲେଚ୍ଛମୁଖ, ଦ୍ୱ୍ୟଷ୍ଟ, ଉଦୁମ୍ବର, ଦ୍ୱିଷ୍ଟ, ଅମ୍ବକ, ତପନେଷ୍ଟ, ଅରବିନ୍ଦ, ରବିଲୋହ, ରବିପ୍ରିୟ, ରକ୍ତ, ନୈପାଳିକ, ମୁନିପିତ୍ତଳ, ଅର୍କ, ଲୋହିତାୟସ
ତାଁବା, ତାମା
তাম্বা

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ଧାତୁ; ଏଥିରେ ଦେବ-ସେବା ଓ ତର୍ପଣପାଇଁ ପାତ୍ରୀ, ପଞ୍ଚପାତ୍ରୀ, ଥାଳିଆ ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ରକ୍ତାଭ; ଏଥିରେ ପଇସା, ମୁଦ୍ରା ଓ ନାନାପ୍ରକାରର ପାତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ତମ୍ବାପାତ୍ରରେ ଖଟା ଜିନିଷ ରଖିଲେ ତାହା ଛିକେଇ ଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ବିସ୍ୱାଦ ଓ ବିଷାକ୍ତ ହୁଏ । ତାପ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ସଂସ୍ଥାର ତମ୍ବାଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ହୁଏ ବୋଲି ଉକ୍ତ ପ୍ରବାହ ପରିଚାଳନାର୍ଥ ତମ୍ବାତାର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ତମ୍ବାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁପାତରେ ଟିଣ ବା ରଙ୍ଗ ମିଶାଇଲେ କଂସା ଓ ଦସ୍ତା ମିଶାଇଲେ ପିତଳ ହୁଏ । ଗିନି ବା ସଭରେନ୍‌ରେ (ବିଲାତି ମୋହରରେ) ସୁନା ସଙ୍ଗେ ତମ୍ବା ମିଶାଯାଏ । ଉତ୍କଳରେ ସିଂହଭୂମି ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଗଡ଼ଜାତରେ ତମ୍ବାର ଖଣିଅଛି ।]

ଦେ. ବିଣ—ତାମ୍ରନିର୍ମିତ—Made of copper.

ତମ୍ବା କାଠିଆ—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ତମ୍ପସାପ (ତମ୍ପ ତଳେ ନୋଟ
Tambā kāṭhiā ଦେଖ)—A kind of copper-coloured cobra (see notes under 'Tampā').

ତମ୍ବାକୁ(ଖୁ)—ଦେ. ବି—ତମାଖୁ (ଦେଖ)
Tambāku (khu) — Tamākhu (See)
तंबाकू

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମଧ୍ୟ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ କୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତମ୍ବାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାମ୍ର)—୧ । ତାମ୍ରମିଶ୍ରିତ—
Tambāṭiā 1. Mixed with copper
তামাটিয়া ୨ । ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ; ଫିକା ନାଲିଆ—
तामड़ा 2. Copper-coloured; reddish brown.
(ତମ୍ବାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମ୍ବା ତୁଳସୀ ଛୁଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ତମ୍ବା ଓ ତୁଳସୀପତ୍ର ଛୁଇଁ ହଲପ
Tambā tulasī chhuiñbā ବା ଶପଥ କରିବା—
তামাতুলসী হাতে করা To swear by touching a piece of copper with Tulsi leaves.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ତମ୍ବା, ତୁଳସୀ, ଶାଳଗ୍ରାମ ବା ହରିବଂଶ ପୋଥି ଛୁଇଁ ନିଯ୍ୟମ ବା ହଲପ କରି ମିଛ କହିଲେ ହଲପ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟେ । ଏଣୁ ନ୍ୟାୟନ୍ୟାୟପରେ ଓ ଅଦାଲତରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ବିପକ୍ଷପକ୍ଷକୁ 'କଡ଼ାର ହଲପ' ମାନନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ବିପକ୍ଷ-ପକ୍ଷ 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ', 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ ଶାଳଗ୍ରାମ' ବା 'ତମ୍ବାତୁଳସୀ ହରିବଂଶପୋଥି' ଛୁଇଁ ହଲପ କରି ଯାହା କହିଯିବ ତାହାଦ୍ୱାରା ହଲପ ଦିଆଇବା ଲୋକ ବାଧ ହେବ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ।]

ତମ୍ବା ପଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ରପଟ୍ଟ)—୧ । ତମ୍ବାର ପତର ବା ପଟ୍ଟ—
Tambā paṭā 1. Copper-plate.
তামার তকতী ୨ । ଦାନପତ୍ର ବା ସନନ୍ଦ ଫଳକ—
तांबेका पतरा 2. Inscribed copper-plates embodying grants of land.
ତମ୍ବାପାଟିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତମ୍ବାପାଟିଆ }
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନେ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଦାନ କଲା ବେଳେ ତମ୍ବାପଟାରେ ଅକ୍ଷର ଖୋଳାଇ ସନନ୍ଦ ବା ଦାନପତ୍ର ଦେଉଥିଲେ । କାଗଜ ବା ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖା ସନନ୍ଦ ଅଳ୍ପକାଳରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କାରେ ଏହି ତମ୍ବାପଟାର ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲା ।]

ତମ୍ବାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତମ୍ବାଟିଆ (ଦେଖ)
Tambāliā Tambāṭiā (See)

ତମ୍ବାଳୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଚର୍ମକଷା)—କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tambāḷu A kind of small wild tree; Ehretia
চামরকষা Taevis; Ehretia Pubescenes; Ehretia
चमरखा Acuminata (Haines).
[ଏହା ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଖୋରଧା ଓ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । ଗଛର ଗୋଲେଇ ପ୍ରାୟ ୪ ଫୁଟ; କାଠ ଖୁବ ଟାଣୁଆ ଓ ବହୁକାଳ ରହେ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଚୋବାଇଲେ ଦାନ୍ତ ରଙ୍ଗ ପଡ଼ିଯାଏ ।]

ତମ୍ବି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତମ୍ବୀହ; ମୂଳ ସଂ. ତୁମ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ନ
Tabmi କରିବା ଓ ତମ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା)—
তম্বী ୧ । ତର୍ଜନ; ଭର୍ତ୍ସନା—1. Rebuke; reproof;
तंबीह admonition; censure.
୨ । ଜିଗର; ଜିଦ୍—2. Importunity.
୩ । ତୋଡ଼; ଜୁଲମ—3. Oppression; brunt.
୪ । ଧମକାଣ; ଧମକ ଦେଖାଇବା—4. Threatening.
୫ । ଜିଗର କରି କୌଣସି ବିଷୟ ତଲବ କରିବା—
5. Pressing demand.
୬ । ରାଗ; କ୍ରୋଧ—6. Anger.
୭ । ତାକିଦ୍; ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ କରିବା—7. Warning.

ତମ୍ବି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧମକାଇବା—1. To threaten.
Tambi karibā ୨ । ଜିଗର କରିବା—
তম্বীকরা 2 To importune.
तंबीह करना ୩ । ଜୁଲମ କରିବା—3. To oppress.
୪ । ତାକିଦ୍ କରିବା; ପୂର୍ବରୁ ଦଣ୍ଡର ଭୟ ଦେଖାଇ ସାବଧାନ କରିଦେବା—4. To warn.

ତମ୍ବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗୋ; ଗାଈ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tambikā Cow.

ତମ୍ବିତଲବ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ସହଚର)—ଜିଗର କରି କୌଣସି
Tambi talaba ବସ୍ତୁ ତଲବ କରିବା—1. Importunate
(ତମ୍ବିତାଗିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) demands; pressing demands.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧମକ ଦେଖାଇ ତାଠାରୁ କିଛି ନେବାକୁ କହିବା—2. Threatening demands; dunning threats and demands.
୩ । ଦଣ୍ଡର ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନପୂର୍ବକ ତାକିଦ୍—3. Warning.

ତମ୍ବିବାଜ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ.)—ଅତ୍ୟାଗ୍ରହୀ; ଜିଗରବାଜ୍—
Tambi bāj Threatening; oppressive;
তম্বিবাজ্ importunate.
तंबीहबाज

ତମ୍ବୁ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତନ୍ବୂ=ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର; ସଂ. ତନ୍ ଧାତୁ ହି.
Tambu ଶବ୍ଦସାଗର)—ଶିବିର; ପଟ୍ଟବାସ; ରାଉଟି; କନାଘର—
তাঁবু तंबू Tent.

ତମ୍ବୁକୁ ତୋଫାନ ଦେଖାଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଡର ମାରିବା—1. To
Tambuku tophāna dekhāibā inveigle (a person).
ତମ୍ବୁ ତୋଫାନ(ନ)ବର କହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ତମ୍ବୁ ତୋଫାନ ଦେଖାଇବା } ଧମକ ଚମକ କରିବା ବା ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To threaten a person.

ତମ୍ବୁଚି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତମ୍ବୁରଚି)—ତମ୍ବୁରଚି; ଢୋଲିଆ; ଯେ
Tambuchi ତମ୍ବୁରୁବାଜା ବଜାଏ—Drummer.
তম্বুরচি, तंबुरची

ତମ୍ବୁର(ରୁ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁମ୍ବୁରୁ=ସଙ୍ଗୀତବିଦ୍ୟାନିପୁଣ ଗନ୍ଧର୍ବ
Tambura (ru) ବିଶେଷ)-ତାନପୁରା; ତିନିଗୋଟି ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟ
তানপুরা ବିଶେଷ; ତନ୍ତବାଦ୍ୟ—1. A three-stringed
तंबूरा musical instrument.

୧	ଗ	ଢ଼	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଛ	ଡ଼	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲିବାବେଳେ ସ୍ୱର ଦେବା ପାଇଁ ବଜାଯାଏ; ଏହାର ଦୁଇ ପାଖର ଦୁଇ ତାର ପିତଳର ଓ ମଝି ତାର ଲୁହାର; କେତେକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ମଝିରେ ଦୁଇଟି ଲୁହା ତାର ଥାଏ ।]

ତଂବୁର ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତମ୍ବୂର)—ଛୋଟ ଢୋଲ; ଢୋଲକୀ— A small drum.
ଂବୂର

ତମ୍ବୁରା—ଦେ. ବି—କମାରଙ୍କ ସଣ୍ଡୁଆଶୀ—A pair of pincers of tongs.
Tamburā

ତମ୍ବୁରା ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—୧ । ତମ୍ବୁର (ଦେଖ) 1. Tambura (See)
ତଂବୂରା

୨ । ଏକପ୍ରକାର ତୋପ—2. A kind of cannon.

ତମ୍ବୋରା—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ତମ୍ବୁର (ଦେଖ)
Tamborā Tambura (See)

ତାଳ ମୃଦଙ୍ଗ ବେଣୁ ବୀଣା ପିନାକୀ ରବା ତମ୍ବୋରା ସେ ସେନ—
ପ୍ରାଚୀ ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।

ତୟନ୍—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. (ଆ.)—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
Tayan Tain (See)
(ତୟୁନ, ତୟିନ୍, ତୟିନ, ତୟେନ୍, ତୟେନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୟନାତ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ.)—ତଇନାତ୍ (ଦେଖ)
Tayanāt Taināt (See)
(ତୟିନାତ୍, ତୟେନାତ୍, ତୟେନାତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୟାର(ରି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ. ତୈୟାର)
Tayāra (ri) (etc.) ତିଆର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tiāra etc. (See)

ତୟାରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ନଈମୁହାଣରୁ ଧରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର
Tayāri ଲୁଣୀ ମାଛ—A kind of sea-fish caught at the mouths of rivers.

ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଆ.)—ତୟାର (ଦେଖ)
Tayāra (See)

ତର—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tara ୧ । ସନ୍ତରଣ—1. Swimming.
୨ । ଅତିକ୍ରମଣ; ପାରହେବା—2. Crossing.
୩ । ଗତି—3. Motion.

ଏବେ ଗୃହିଁବ ଯେବେ କୁହିତର—ଉଈ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୪ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ) ପଥ—4. Path; road; way.
୫ । ଆଘାତ—5. Striking; stroke.
୬ । (+କରଣ. ଅ) ଘାଟ-ପାର ମାହାସୁଲ; ନଈ ଅବା ପାର ହେବା ସକାଶେ ଘାଟବାଲାକୁ ଦେବା ଶୁଳ୍କ—6. Toll paid for being taken across a ferry.
୭ । ନଈ ପାର କରିବା ନୌକା—7. A ferry-boat.
୮ । ପାର ଉତାର କରିବା କର୍ମ—8. Ferrying across.
୯ । ଅଗ୍ନି (ହ୍ରୂ. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Fire.
୧୦ । ବୃକ୍ଷ (ହ୍ରୂ. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. Tree.

ସଂ. ବିଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପାରଗାମୀ—Having crossed a river or water.

ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କର୍ଷ ବା ଅପକର୍ଷସୂଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—1. Comparative suffix added to adjectives like 'er'as in 'smaller' and 'greater'.
[ଯଥା—ଗୁରୁତର; କ୍ଷୁଦ୍ରତର]
[ଦ୍ର—ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷଣ ପଦର ଉତ୍ତର ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ।]
୨ । ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବାପାଇଁ କିମ୍, ତଦ୍ ଓ ଯଦ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ପ୍ରତ୍ୟୟ—1. A suffix indicating one of the two.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦ କତର, ତତର, ଯତର—ଅପ୍ରେ]

ଦେ. ବି—୧ । ଛଳନା—1. Feigning; excuse; pretence.
[ଯଥା—ପିଲା ଗୃହାଳକୁ ନ ଯିବା ପାଇଁ ତର କାଢ଼ୁଛି ।]
୨ । ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—2. Opportunity.
୩ । ବିଳମ୍ବ—3. Delay.
[ଯଥା—ଭାତ ଗଲା ହେବା ଯାଏ ମୋର ତର ସହୁନାହିଁ ।]
୪ । ଅବକାଶ; ଫୁରସତ୍—4. Leisure.

ତୋତେ ନିମିଷେ ନାହିଁ ତର—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଶୀଘ୍ରତ) ଚଞ୍ଚଳ; ଶୀଘ୍ର; ଦ୍ରୁତ—Swiftly; hurriedly.

ବୃଷଭ୍ୱଜରେ ବୃଷ ଭୁଷଣେ ଅତ ତର—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ସର୍ବନାମ—ତୋର; ତୋହୋର—Your; yours.

ତରକ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତର୍କ)—୧ । ବାଦାନୁବାଦ; ତର୍କ—
Taraka 1. Reasoning; argument.
তরক ୨ । ଛଳ; କପଟ; ଧୂର୍ତ୍ତତା—2. Deceit; craftiness; fraud; knavery.
तरक
୩ । କୌଶଳ—3. Trick.

କର୍ଣ୍ଣ ତ ଯୁଦ୍ଧ କୁଅ ତରକ ଜାଣନ୍ତି
ପଳାଇଲେ ହେଲେ ବଞ୍ଚିଲେ ଶର ଅତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ ।

ତରକଣା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତର୍କଣା)—୧ । ତର୍କ—
Tarakaṇā 1. Reasoning.
୨ । ଅନୁମାନ—2. Guess.

ତରକ ତାରକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ)—୧ । ବିଶେଷ ସାବଧାନତା; ହୁସିଆର—1. Vigilance.
Taraka tāraka
তাকতরক ୨ । ତାରକତରକ; ପରସ୍ପର ଜଗାଜଗି—2. Watching each other.
चौकसी

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ମାମଲତଦାର ଦୁଇ ଜଣଯାକ ଯେଣ୍ଟା ତରକ-ତାରକରେ ଅଛନ୍ତି ।)

ତରକ ତ୍ୟାଗୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଯୋଗୀ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଭିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ ଓ ଯାହା ପାଏ ତାହା କ୍ଷୁଧାଶାନ୍ତି ପାଇଁ ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଭୋଜନ କରେ—
Taraka tyāgi
1. An anchorite who does not take any gift but only eats any food given him when hungry.

ତରକତ୍ୟାଗୀ ବୋଲି ତାକୁ କହି
ଥୋକାଏ ଜାଣେ ଭିକ୍ଷା ନ ଦିଅ—ପ୍ରାଚୀ, ପରଦେଶୀଘର ।

୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜ୍ଞାନ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ଥିବାରୁ ସେ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ତର୍କ କରେ ନାହିଁ—
2. A person whose knowledge is scanty and so who does not enter into arguments.

ତରକସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତର୍କଶ୍)—ତୂଣୀର; ଶର ରଖିବାର ମୁଣା—
Tarakas
Quiver.
তরকশ तरकश

ତରକା—ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ତର୍କିତ; ତ୍ରସ୍ତ)—ଡରୁଡ଼ା; ଭୟାଳୁ; ଯେ ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଳାଇଯାଏ; ଭୀରୁ—1. Timid; easily frightened; shy.
Tarakā
(ତର୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)
চমকে, ভীতু
चौकना

୨ । (ସଂ. ଚତୁର)—କୌଶଳୀ; ଚତୁର—
2. Shrewd; elusive; crafty; sly.

୩ । (ସଂ. ସତର୍କ)—ହୁସିଆର; ସାବଧାନ—
3. Cautious; vigilant.

୪ । (ସଂ. ତରସ=ବେଗ)— ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଗବାନ୍—
4. Very fleet.

ବାପ ବଙ୍କା, ପୁଅ ସଳଖ, ନାତି ହୋଇଛି ବଡ଼ ତରକା ।
(ଅନୁ. ଗୁଣ ଓ ଶର)—ପ୍ରହେଳିକା

ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ତରକା ହିଂସା (ଦେଖ)
1. Tarakā himsā (See).

୨ । ପରୋକ୍ଷ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କୁ ମିଳିବା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତି—
2. Property left by a deceased which is inherited by his collateral heirs.

ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି (ମୂଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ତରକୀ)—କାପ; କାନର ବର୍ତ୍ତୁଳ ଅଳଂକାରବିଶେଷ; ତଡ଼କା—
A kind of flat ornament for the ears.

ତରକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡରୁଡ଼ାଇବା—
Tarakā(ke)ibā
1. To frighten; to cause one to shy.
भड़काना

୨ । ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଦେବା—
2. To warn beforehand.

ତର କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛଳନା କରିବା—
Tara kārdhibā
1. To give out an excuse.
तरसाना

୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ହଠାତ ଡରାଇବା ନିମନ୍ତେ ମିଥ୍ୟା ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To raise a false alarm.

୩ । ବଞ୍ଚିତ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବୃଥା ଆଶା ଦେଖାଇବା—To tantalise.

୪। ଭଣ୍ଡାଇବା—4. To inveigle.

ତରକା ତରକି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ)—ତରକ ତାରକ (ଦେଖ)
Tarakā taraki
Taraka tāraka (See)

ତରକା ପଣିଆଁ—ଦେ. ବି—୧ । ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଭୟ ପାଇବା ସ୍ୱଭାବ—
Tarakā paniān
1. Timidity; shyness.

୨ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—2. Shrewdness.

ତରକାରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତର୍କାରୀ=କଞ୍ଚା ଶାଗ ପତ୍ର)—
Tarakāri
(ଉର୍ଦ୍ଦୁରେ ତରକାରୀର ଅର୍ଥ—ମାଂସ ତିଅଣ)
(ତର୍କାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ତର୍କାରି; ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତିଅଣ; ପରିବା ତିଅଣ—
তরকারী
1. Vegetable curry.
तरकारी

୨ । ମାଛ ମାଂସର ତିଅଣ—
2. Fish or meat curry.

୩ । ବ୍ୟଞ୍ଜନାର୍ଥ ଗୃହୀତ ଫଳ ମୂଳାଦି; ପରିବା—
3. Kitchen-vegetables; esculent vegetables; greens.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଡାଲି, ଭାତ, ତିଅଣ, ଭାଜି ଆଦି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏହାର ଫାରସୀ ଅର୍ଥ ପରିବାପତ୍ରରେ ରନ୍ଧା ତିଅଣ ଓ କଞ୍ଚା ପରିବା ଓ ଶାଗ ।]

ତରକା ହିଂସା—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ବିଭାଗ ଆଇନ)—
Tarakā himsā
(ଫା. ତରକୀ=ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ତ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର
(ତରକାହିଂସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ + ହିସ୍ସା=ବଣ୍ଟନରେ
তরকাহিসা
ବିଭକ୍ତ ଅଂଶ)--କୋରାନ୍ ଅନୁସାରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର
तरकोहिसा
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନେ ଅଂଶ ନେବା ପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବାଣ୍ଟି ନେବା ହିଂସାଦାରଙ୍କ ହିଂସା—
Residuary share got by certain collateral relations of a deceased person.

ତରକିବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତର୍କୀବ୍)—୧ । ସଂଯୋଗ; ମେଳ—
Tarakib
1. Union.
তরকীব

୨ । ରଚନା—2. Composition.
तरकीब

୩ । ରଚନାର ଢଙ୍ଗ; ରଚନାପ୍ରଣାଳୀ—
3. Style of composition.

୪ । ଉପାୟ—4. Means.

ତରକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସତର୍କ) ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ ହେବା—
Tarakibā
1. To be vigilant or cautious beforehand.
(ତର୍କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଚ	ଓ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଛ	ଊ	ଋ	ଌ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଓ୍ୱ	ଙ

କେ ବୋଇଲେ ଏ ଘାରୁ କର୍ଣ ବାରୁ ରମ୍ଭା,
ତରକ ପଳାଇଲା ସ୍ୱର୍ଗେ କବା ରମ୍ଭା । କୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ-ବନ ।

୨ । ଚମକିବା—2. To shy; to run away with alarm.

୩ । (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ) ଜାଣିବା—3. To know.

ତରକ ନ ପାରି ଯା ମନେ, କେ ତାହା କହିବ ବେନେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭବେକ ।

୪ । ତର୍କଣା କରିବା; ଅନୁମାନ କରିବା—4. To guess.

ରଜାମାନେ ସେ କଥା ତରକ ଜାଣିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତରକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି (ତର=ପଥ+କ୍ଷି ଧାତୁ=କ୍ଷୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Tarakshu ଗଧିଆ; ହେଣ୍ଟାବାଘ; ବାଘେଣ୍ଟା—Wolf; hyena.

ତରଙ୍ଗ୍ ତରଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତରଙ୍ଗ; ତରଙ୍ଗ ସଦୃଶ ଅସ୍ଥିର)—
Tarang tarang ଚଙ୍ ଚଙ୍; ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—Restless; fidgety disquieted.
चं चं
बेचैन (ଯଥା—ବଣ ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଆଣି ଘରେ ରଖିଲେ ସେ ପ୍ରଥମେ କାନାକେତେ ତରଙ୍ଗ୍ ତରଙ୍ଗ୍ ହୁଏ ।)

ତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା; ଗମନ କରିବା+ଅଙ୍ଗ)—
Taranga ୧ । ଊର୍ମ୍ମି; ଢେଉ; ଲହରୀ—1. Wave; ripple; billow.

୨ । ପ୍ରବଳ ଅଶ୍ରୁଧାର—2. Profuse tear.

୩ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ; ଦେହର ଭଙ୍ଗୀ—3. Posture.

୪ । କମ୍ପ; କମ୍ପନ—4. Oscillation.

୫ । କଥାର ଭଙ୍ଗୀ—5. Wit, humorous word.

୬ । ଲୁଗାର ଭୁଞ୍ଜ—6. Ripples raised by folding a cloth artistically.

୭ । 'ସାଗର' ବା 'ସମୁଦ୍ର' ବା 'ତରଙ୍ଗିଣୀ' ଉପାଧିଯୁକ୍ତ ସଙ୍ଗୀତ ବା କାବ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥର ଖଣ୍ଡ ବା ଭାଗ—7. Section or volume of a book.

(ଯଥା—ଦାମୋଦର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ 'ସଙ୍ଗୀତ ସାଗର'ର ୧ମ, ୨ୟ, ୩ୟ, ଓ ୪ର୍ଥ ଆଦି ତରଙ୍ଗ ।)

୮ । ସଙ୍ଗୀତରେ ସ୍ୱରର କମ୍ପନ; ସ୍ୱରଲହରୀ; ମୂର୍ଚ୍ଛନା—
8. Modulation of voice or tune in music.

୯ । ଉତ୍ସାହ ଓ ଆନନ୍ଦ ଆଦିର ବୃଦ୍ଧି—
9. Burst of delight.

୧୦ । ବସ୍ତ୍ର; ଲୁଗା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. Cloth.

୧୧ । ଘୋଡ଼ା ଆଦିଙ୍କ ଡ଼ିଆଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—11. Gallop.

ଦେ. ବିଣ—ଚଞ୍ଚଳ—Restless; quick.

ଏକାନ୍ତ କାନ୍ତ-ଆଲିଙ୍ଗନ-ଭାବେ ମଗନ ହୋଇ,
ଥିବ ପାଶବନ୍ଧ ଭୁଲଗିପର ତରଙ୍ଗ ନୋହି । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତରଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି (ତରଙ୍ଗ+କ)—ତରଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tarangaka Taranga (See)

ତରଙ୍ଗବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଙ୍ଗ+ବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ନଦୀ—
Tarangabati River.

ତରଙ୍ଗା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଚଞ୍ଚଳସ୍ୱଭାବ—
Tarangā Of restless nature; fidgety.
(ତରଙ୍ଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତରଙ୍ଗୀ, ତରଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରଙ୍ଗାକୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍.; ତରଙ୍ଗ+ଆକୁଳିତ)—
Tarangākuḷita ୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ତରଙ୍ଗିତ—
(ତରଙ୍ଗାନ୍ୱିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Wavy; billowy.

୨ । ତରଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଆନ୍ଦୋଳିତ—
Ruffled or agitated with waves.

ତରଙ୍ଗାୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଙ୍ଗ+ଆଚରଣ ଅର୍ଥରେ ଅୟ= ତରଙ୍ଗାୟ ନାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ମାନ)—
Tarangāyamāna ତରଙ୍ଗାୟିତ (ଦେଖ)—Tarangāyita (See)

ତରଙ୍ଗାୟିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଙ୍ଗ+ଆଚରଣାର୍ଥରେ ଅୟ=ତରଙ୍ଗାୟ ନାମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ତରଙ୍ଗ ଉଠୁଥିବା;
Tarangāyita ଢେଉ ଉଠୁଥିବା; ଢେଉପରି ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଥିବା; ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—Wavy; undulating.

ତରଙ୍ଗାଳି—ସଂ. ବି—ନଦୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tarangāḷi River.

ତରଙ୍ଗିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରଙ୍ଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taranginī ନଦୀ—River.

ତରଙ୍ଗିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଙ୍ଗ+ଯୁକ୍ତାର୍ଥରେ. ଇତ)—
Tarangita ୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ଢେଉପରି ଉଠୁଥିବା ଓ ପଡ଼ୁଥିବା—
1. Billowy; wavy; undulating.

୨ । ଭଙ୍ଗୀବିଶିଷ୍ଟ—2. Agitated; having postures of the body.

୩ । ଚଞ୍ଚଳ—3. Restless.

ତରଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତରଙ୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarangī ୧ । ଲହରୀଯୁକ୍ତ—1. Wavy.

୨ । ମନମୌଜୀ; ବେପରୁଆ—
2. Wilful; happy-go-lucky.

ତରଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ତରଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Taracha Tarachha (See)

ତରଚ୍ଛ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ; ଭୁଲ. ପାଲ. ତରଚ୍ଛ)—
Tarachha ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ; ହଠାତ୍ ଭୀତ; ଆତଙ୍କିତ; ଭୟବିହ୍ୱଳ—
তরাস Frightened; terrified.
तरस, तरास

ତରଚ୍ଛ ହୋଇଣ ବେଗେ ଗାଈ ବା ପଗରେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶିବ ସ୍ୱରୋଦୟ ।

ଦେ. ବି—ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ; ଛନକା;—
Sudden fright.

ତରଚ୍ଛରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଅତର୍କିଆ (ଖାଡ଼ା)—
Tarachhariā Terrific; frightful.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

ତରଚ୍ଛା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରାସ)—ତରଛ (ଦେଖ)
Tarachhā — Tarachha (See)

ତରଚ୍ଛା(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରାସ)—
Tarachhā(chhe)ibā ହଠାତ୍ ଭୟ ଜନ୍ମାଇବା; ଡରାଇବା—
तरसाना, तिरसाना, त्रसाना, To cause sudden fright.

ତରଛିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ; ତ୍ରସ୍ତର)—
Tarachhiā ୧ । ହଠାତ୍ ଉପସ୍ଥିତ ଭୟ ଦ୍ୱାରା ବିହ୍ୱଳ—
তরাসিয়া — 1. Frightened; terrified.
त्रसित, डरपोक ୨ । ହଠାତ୍ ତ୍ରାସ-ଉତ୍ପାଦକ—
1. Frightening; terrific.
୩ । ଡରୁଆ; ଭୀରୁ; ଭୟାକୁ—3. Timid.

ତରଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରାସ)—
Tarachhibā ତ୍ରସ୍ତ ହେବା; ହଠାତ୍ ଭୟ ପାଇବା—
To take sudden fright; to be frightened.

ତରଜନ— ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—ତର୍ଜନ (ଦେଖ)
Tarajana — Tarjana (See)
তরজন — ଚାଲିଲେ କଉରବ କରି ତରଜନ ।
तरजन — କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
(ତରଜନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଜନ ଗରଜନ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ)—
Tarajana garajana ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ (ଦେଖ)
Tarjana garjana (See)

ତରଜମା—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ତର୍‌ଜୁମା)—୧ । ଭାଷାନ୍ତରୀକରଣ;
Tarajamā ଅନୁବାଦ—1. Translation.
তরজমা ୨ । ଭାଷାନ୍ତରିତ ବା ଅନୂଦିତ ବିଷୟ—
तरजुमा 2. Translated matter.
(ତରଜୁମା, ତର୍ଜମା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଜା— ଦେ. (ସଂ. ତର୍ଜନା)—ତର୍ଜନା; ଗାଳିମନ୍ଦ—
Tarajā 1. Admonition.
तरजना ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଯେ ତର୍ଜନା କରେ; ତର୍ଜକ—
1. Admonising; one who rebukes; reproaching.
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ; ତର୍ଜିତ —2. Excited.

ତରଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ତର୍ଜିବା; ଧମକାଇ
Tarajibā ଗାଳି ଦେବା—1. To threaten and abuse.
তরজা
तरजना ୨ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To threaten.

ନଥିଲି ଯାଉଛି ପାଣ୍ଡବ ପ୍ରମୁଖ
ସ୍ୱାମୀଙ୍କି ତରଜେ ଯେସନେ କାନ-ଭୂଣ— । ରଘୁନାଥ, ନନ୍ଦୀକେଶ୍ୱର ।

ତରଜୁତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତର୍‌ଦୁଦ୍) (କଟକୀ)—୧ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Tarajut 1. Settlement; arrangement.
তরদ্দুদ ୨ । ଚର୍ଚ୍ଚା—
तरद्दुद 2. Disoussion; treatment.
(ତରଦ୍ଦୁଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ—
3. Preservation; looking after.
୪ । ଚିନ୍ତା; କଳ୍ପନା—4. Centemptation; thought.

ତରଜୁତ୍ ଆବାଦ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ତରଦ୍ଦୁଦ୍ + ଅ. ଆବାଦ୍)
Tarajut ābād karibā (କଟକୀ) କୌଣସି ଜମିକୁ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବା ଓ ଚାଷ କରିବା—To
তরদ্দুদআবাদকরা
तरद्दुद आबाद करना preserve and cultivate a plot of land; to properly look after or take care of a property.

ତରଟା—ଦେ. ବି—ତରାଟ (ଦେଖ)
Taraṭā — Tarāṭa (See)

ତରଡଙ୍ଗ(ଙ୍ଗା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ)—୧ । ତରତରିଆ;
Taradaṅga (ṅgā) ଚପଳ—1. Hasty; fickleo.
(ତରଡଙ୍ଗିଆ, ତର୍ଡଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ତରଡଙ୍ଗୀ, ତରଡଙ୍ଗେଇ, ତର୍ଡଙ୍ଗୀ, ତଡଙ୍ଗେଇ }—ସ୍ତ୍ରୀ
୨ । ଯେଉଁଲୋକ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ କଥା ମନରେ ରଖି ନ ପାରେ; ଅଧୀର—
2. Impatient; prone to babble out secrets.
୩ । କ୍ଷୀଣ; କୃଶ—3. Emaciated; delicate.
୪ । ତରବଣିଆ; ଭଣ୍ଡ—4. One who puts off another person on various excuses.

ତରଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ନାମ—ଘୋଷ ପଟୋଳିକା)—ଜନ୍ମି ପର
Tarardā ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତା ଓ ତାହାର ଫଳ; ତୋରଡ଼ା—
তরুই, পরোল, কুন্দুরীকী A cucurbitacious creeper
कुन्दुरि and its fruit.
ତେ—ଦୋଣ୍ଡକାଯ୍ୟ। [ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ୱାଦଭେଦରେ ଦୁଇପ୍ରକାର; ଯଥା—ମଧୁର ତରଡ଼ା (Luffa Ægytiaca) ଓ ପିତାତରଡ଼ା (Luffa Amara) । ମଧୁର ତରଡ଼ା ଖାଦ୍ୟ; ମାତ୍ର ପିତାତରଡ଼ା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ପାଚିଲା ଶୁଖିଲା ତରଡ଼ାର ଉପରର ଚୋପା ଛଡ଼ିଗଲା ପରେ ଏହା ଭିତରୁ ଯେଉଁ କରଡ଼ା ଜାଲୁଜାଲୁଆ ଅଂଶ ବାହାରେ ତାହାଦ୍ୱାରା ଦେହ ଘଷିଲେ ଦେହରୁ ମଇଳା ଛାଡ଼ିଯାଏ ।]

ତରଣ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା + ଭାବ. ଅନ)—
Taraṇa ୧ । ପାରଗମନ; ପାରହେବା; ଅତିକ୍ରମଣ—
1. Act of crossing over; passing over.
୨ । ପ୍ଲବନ; ପହଁରିବା—2. Swimming.
୩ । ଦେଶାନ୍ତର ଗମନ—3. Going abroad.
୪ । (+ କରଣ ଅନ) ଭେଳା—4. Raft.
୫ । ଡଙ୍ଗା—5 Boat.
୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—6. Heaven.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ଁ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଢ	ନ୍ଦ

୭ । ନିସ୍ତାର; ଉଦ୍ଧାର — 7. Deliverance.

ଦେ. ବି — ୧ । ଯିଷ; ଯାଉ — 1. Gruel.

୨ । ପିଠା କରିବା ସକାଶେ ବଟା ଯାଇଥିବା ପିଠଉ — 2 Dough; paste made from grains for making cakes.

ତରଣି — ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ + କରଣେ. ଅନି) — ୧ । ନୌକା —
Tarani 1. Boat.
୨ । ଭେଲା — 2. Raft.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନି) ସୂର୍ଯ୍ୟ — 3. The sun.
୪ । କିରଣ — 4 Ray; beam of light.
୫ । ଘିକୁଆଁରି (ଗୁଳ୍ମ) (ଦେଖ)
5. Ghikuāñri (plant) (See)
୬ । ସେବତୀ ଫୁଲ — 6. Rosa Moschata (flower).
୭ । ତାମ୍ର — 7. Copper.
୮ । ଅରକ ଗଛ — 8. Calotropis Gigantia.
ସଂ. ବିଣ — ୧ । ଶୀଘ୍ରଗାମୀ — 1. Fleet.
୨ । ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା — 2. Delivering.
ଦେ. ବି — ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ — Name of a ship sailing on the sea in ancient times.
(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)

ତରଣିଜା — ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଣି = ସୂର୍ଯ୍ୟ + ଜନ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) — ଯମୁନା ନଦୀ —
Taranijā The river Jamunā.

ତରଣି ରତ୍ନ — ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ — ପଦ୍ମରାଗମଣି —
Tarani ratna Ruby.

ତରଣିସୁତ — ସଂ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରଣି = ସୂର୍ଯ୍ୟ + ସୁତ) —
Tarani suta ୧ । ଶନି — 1. Planet Saturn.
ତରଣିକୁମାର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଯମ — 2. Jama, the God of Death.
ତରଣିତନୟ }

ତରଣିସୁତା — ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରଣି + ସୁତା) - ଯମୁନା ନଦୀ —
Tarani sutā The river Jamunā.

ତରଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି) — ସଂ. ବି. (ତରଣି + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) —
Tarani (etc) ୧ । ତରଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
1. Tarani etc. (See)
୨ । ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ) — 2. Sthala kamala (See)
୩ । ଘୃତକୁମାରୀ (ଦେଖ) — 3. Ghruta kumāri (See)

ତରଣ୍ଡ — ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ + କରଣ. ଅଣ୍ଡ) —
Taranda ୧ । ନୌକା — 1. Boat.
୨ । ଭେଲା — 2. Raft.
୩ । ତେରେଣ୍ଡା; ମାଛ ଧରିବା ବନ୍ଶୀର ସୂତା ବା ଜାଲର ସୂତା ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା କାଠି ବା ସୋଲ (ଯାହା ମାଛ ଧରିବା ସମୟରେ ପାଣିରେ ଭାସେ) —
3. A float of a fishing line or net.
୪ । ଦେଶବିଶେଷ — 4. Name of a country.
୫ । ଡଙ୍ଗା ବାହିବା ଦଣ୍ଡ; କାତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —
5. Long pole with which a boat is propelled.

ତରଣ୍ଡକ — ସଂ. ବି. (ତରଣ୍ଡ + ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ) —
Tarandaka ୧ । ତେରେଣ୍ଡା — 1. A float of a fishing line.
୨ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ —
2. Name of a place of pilgrimage.

ତରତ୍ସମନ୍ଦୀୟ — ସଂ. ବି — ବେଦର ପାବମାନ ସୂକ୍ତର ଅନ୍ତର୍ଗତ
Tarat-samandiya ସୂକ୍ତ ବିଶେଷ — Name of a vedic hymn.
[ଦ୍ର — ଅପ୍ରତିଗ୍ରାହ୍ୟ ଧନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ବା ନିଷିଦ୍ଧ ଅନ୍ନ ଭକ୍ଷଣ କଲେ ଏ ସୂକ୍ତ ଜପ କରି ଉକ୍ତ ଦୋଷରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତରତମ — ସଂ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତର + ତମ) —
Taratama ୧ । ନ୍ୟୂନାଧିକ; କମ୍ ବେଶୀ —
(ତାରତମ୍ୟ — ବି) 1. More or less.
୨ । ଛୋଟ ବଡ଼ — 2. Large and small.
ସଂ. ବି — ୧ । ସାନ ବଡ଼ ଭେଦ ଜ୍ଞାନ —
1. Knowledge of distinction; discrimination.
୨ । ଇତସ୍ତତଃ କରିବା — 2. Hesitation.
୩ । ସଂଶୟ — 3. Doubt.

ତରତର — ଦେ. ବିଣ. (ସଂ, ତ୍ୱରା) — ୧ । ଅଧୀର —
Taratara 1. Impatient; agitated.
(ତରତରିଆ — ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସ୍ଥିର; ଚପଳ —
তরতর, তাড়াতাড়ি 2. Restless; fickle.
तुरतुरा, तुरतरिया ୩ । ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ; ସମୟାଭାବରୁ ବ୍ୟସ୍ତ —
3. Busy for want of time; hasty.
୪ । ଯେ ସମ୍ୟକ୍ ବିବେଚନା ବା ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ — 4. One who acts hastily without mature consideration.
୫ । ଯେ ଆଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି ଯାହା ମନକୁ ଆସେ ତାହା କହି ପକାଏ — 5. One who speaks out without mature consideration.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ — ୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ; ସତ୍ୱର —
1. Hastily; in haste; hurriedly.
ବଜାଇ ନମ୍ବର ବାହୁଡ଼େ ତରତର ତରଳ ତହୁଁ ନାଶି ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ଙ୍କ' ଦେଖିବେ

୨ । ଅସ୍ଥିର ଭାବରେ —2. Restlessly.

ତରତବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—୧ । ନିୟମ; କ୍ରମ; ଧାରା—
Taratib 1. Order; succession.
(ତର୍ତିବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତି —
তরতীব 2. Ordered sequence of things.
तरतीब ବିଣ—୧ । କ୍ରମିକ—1. Successive; serial.
୨ । ଧାରାବାହିକ—2. Consecutive.

ତରତବ୍ ନମ୍ବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରତୀବ୍+ଇଂ. ନମ୍ବର୍)—
Taratib nambar କ୍ରମ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର କ୍ରମିକ
তরতিব নম্বর ସଂଖ୍ୟା—Serial number of
तरतीब नम्बर anything.

ତରତୁଦ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ତରଜୁତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taratud (etc) Tarajut etc (See)
(ତରଦୁଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତର ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଭଣ୍ଡାଏ; ଭଣ୍ଡ—
Tara.diā One who puts off another on various excuses.

ତରଦିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ରଦ କରିବା—
Taradid 1. Nullification.
তরদিদ ୨ । ଖଣ୍ଡନ—2. Refutation.
तरदीद ୩ । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର—3. Reply; rejoinder.

ତର ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତର କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Tara de(khākhe)ibā Tara kārḍhibā (See)
(ତର ଦେବା; ତର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରନ୍ତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନ୍ତ)—
Taranta ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The river.
୨ । (+କରଣ. ଅନ୍ତ) ଭେଳା—2. Raft.
୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ତ) ବେଙ୍ଗ—3. Frog.
୪ । ଫେରେଣ୍ଡା—4. A float for the fishing line.
୫ । ରାକ୍ଷସ—5. A demon; monster.

ତରନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taranti ତରଣୀ; ନୌକା – Boat.

ତରପ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଅ)—ତରଫ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tarapa (etc) Tarapha etc (See)

ତରପଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତର୍ପଣ)—ତର୍ପଣ (ଦେଖ)
Tarapaṇa Tarpaṇa (See)
তর্পন, তরপন ସ୍ନାନ ତରପଣ ସେ ସେହିଠାରେ କଲେ ।
तरपन କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ତରପଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର=ପାରଗମନ (ନଦୀର)+
Tara paṇya ପଣ୍ୟ+ଶୁଳ୍କ]—ନଦୀ ପାର ମାସୁଲ—Ferry-toll; payment made to the ferryman.

ତରଂପଦୀ—ସଂ. ବିଣ (ତର=ତରଣଯୋଗ୍ୟ+ପଦ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍;
Tara padī ୧ମା. ୧ବ)–ସନ୍ତରଣପଟୁ ଲିପ୍ତପଦବିଶିଷ୍ଟ (ହଂସାଦି) —
Web-footed (swan etc.)
ସଂ. ବି—ହଂସାଦି ଲିପ୍ତପଦବିଶିଷ୍ଟ ଜଳଚର ପକ୍ଷୀ—
Webfooted aquatic birds; Nattatores; (e.g. swan).

ତରପା—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ.)—ତରଫା (ଦେଖ)
Tarapā Taraphā (See)

ତରଫ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରଫ୍)—୧ । ପକ୍ଷ—
Tarapha 1. Party.
(ତରପ, ତର୍ପ, ତର୍ଫ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଯଥା— ହାକିମ କାହା ତରଫକୁ ଟାଣ ନାହାନ୍ତି ।]
তরফ ୨ । ଦିଗ—2. Direction.
तरफ (ଯଥା—ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବ ତରଫରୁ ଉଇଁ ଲେଣି ।)
୩ । ସୀମା—3. Boundary.
(ଯଥା—କଟକ ସହରର ଦକ୍ଷିଣ ତରଫରେ କାଠଯୋଡ଼ି ନଦୀ ।)
୪ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳ—
4. Proximity; a tract of a country
(ଯଥା—କଲିକତା ତରଫରେ ଏବେ ଭାରି ବର୍ଷା ହୋଇଅଛି ।)
୫ । ପାଶ; ପାର୍ଶ୍ୱ; କଡ଼—5. Side.
(ଯଥା—ମୋ ବାଆଁ ତରଫ ଅଙ୍ଗ ବିନ୍ଧୁଛି ।)
ଦେ. ବିଣ.—ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—Working or appearing on behalf of; representing.
(ଯଥା—ସେ ଜମିଦାରଙ୍କ ତରଫ ଗୁମାସ୍ତା ।)
ଦେ. ଅବ୍ୟୟ—(ଷଷ୍ଠ୍ୟନ୍ତ ଭାଷା) ପକ୍ଷରୁ—
On behalf of.
(ଯଥା—ନରହରି ମିଶ୍ର, ମହାଫିଜ୍ 'ତରଫ' ନାବାଲଗ ।)
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ । ତ ।, ଯଥା— ଅମୁକ ମହାଫିଜ୍ । ତ । ଅମୁକ ନାବାଲଗ୍ ।]

ତରଫଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା.)—୧ । ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷାବଲମ୍ବୀ—
Taraphadār 1. Partisan; belonging to one party.
তরফদার तरफ़दार ୨ । ପକ୍ଷପାତୀ—2. Partial.
(ତରପଦାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । କୌଣସି ପକ୍ଷରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—
(ତରଫଦାର—ବି) 3. Representing one of the parties.
୪ । ଏକ ପକ୍ଷର ଅଧିକାରୀ ବା ମାଲିକ—
4. The chief person of one party.
ବୈଦେ. ବି.—ମୁସଲମାନ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ରାଜସ୍ୱ କର୍ମଚାରୀ ଓ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—
A title in Bengal given under Mahomedan rule to a Zamindar or Revenue officer in charge of certain tracts of a district.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ବ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

ତରଫଦାର—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଏକ ପକ୍ଷକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି
Taraphadāri ଯାଉଥିବା (ବକ୍ତୃ); ପକ୍ଷପାତୀ; ଏକତରଫା—
তরফদারী Partial; expart^e.
तरफदारी (ଯଥା—ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ବସି ତରଫଦାର ହେବୁର
(ତରପଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ ।)

ବୈଦେ. ବି.—୧ । ପକ୍ଷପାତୀ ହେବୁର; ପକ୍ଷପାତ; ପାତର ଅନ୍ତର—
1. Partiality.

୨ । ପକ୍ଷାବଲମ୍ବନ—2. Taking sides.

ତରଫ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର ଅନୁକୂଳତା
Tarapha dharibā କରିବା—1. To take sides.
তরফ লওয়া (ଯଥା—ଅପଣ ପଞ୍ଚାୟତରେ ବସି ତରଫ ଧର ହେବୁର
तरफ लेना କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।)

୨ । କୌଣସି ପକ୍ଷରେ ଭୁକ୍ତ ହେବା—
(ତରପ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To be enrolled in a party.

ତରଫ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତରଫ ଧରିବା (ଦେଖ)
Tarapha nebā Tarapha dharibā (See)
(ତରପ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଫ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତରଫ ଧରିବା (ଦେଖ)
Tarapha mārdibā 1. Tarapha dharibā (See)
(ତରପ ମାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ପାଖକୁ ବା ଦିଗକୁ
ଘୁଞ୍ଚିବା ବା ଚାଲିଯିବା—2. To move to one side or direction.

(ଯଥା—କାନ୍ଥଟି ପୂର୍ବତରଫ ମାଡ଼ିଛି ।)

୩ । କୌଣସି ଦିଗକୁ ଢଳିବା—
3. To incline to one side.

ତରଫ ସାନି—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବଣ. (ଅ.)—ତରଫଦାର (ଦେଖ)
Tarapha sāni Taraphadāri (See)
(ତରପସାନି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଫା—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ. ତରଫ୍+ଫା.ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆ)—୧ । (ଅମୁକ)
Taraphā ପକ୍ଷୀୟ; ପକ୍ଷାବଲମ୍ବୀ—1. Espousing the cause of; dealing with the side of.

୨ । (ଅମୁକ) ଦିଗବ୍ୟାପୀ—
2. Extending to a quarter or quarters.

[ଦ୍ରି—ଏହା ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
ଯଥା—ଏକତରଫା, ଦୋତରଫା; ଚଉତରଫା ।]

ତରବତ୍ତ—ଦେ. ବଣ.—ତରତର (ଦେଖ)
Tarabara Taratara (See)
(ତରବର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଆନ ତରଙ୍ଗଲେ ହୋଇ ତରବର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ତରବାଁ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) କ୍ରି.—ତଲବାଁ (ଦେଖ)
Tarabān̐ Talabān̐ (See)

ତରବାର—ସଂ. ବି. (ତର=ଅଘାତ+ବୃ ଧାତୁ=ନିଯୋଗ କରିବା
Tarabāra କର୍ମ. ଅ)—ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା; କୃପାଣ—
Sword; scimitar.

ତରବାରି—ସଂ. ବି. (ତର+ବୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ)—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarabāri Tarabāra (See)

ତରବାଳ—ସଂ. ବି. (ତର+ବୃ ଧାତୁ+ଅ; 'ର' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ'
Tarabāla ଆଗମ)—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarabāra (See)

ତରଭୁଜ—ଦେ ବି.—(ସଂ. ତରମୁଜ; ଭୁଲ. ଫା. ତର୍ବୁଜ୍)—
Tarabhuja କୁଷ୍ମାଣ୍ଡାଦିବର୍ଗର ଜଳବହୁଳ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଲତାଫଳବିଶେଷ;
তরবুজ; তরমুজ ଖରଭୁଜ; ଖରଭୁଜା—Water-melon;
तरमुज Citrullus Vulgaris; Cucurbita Citrullus (Kirtikar).
ତରବୁଜ, ତରମୁଜ, ତରୁଭୁଜ,
ତରୁବୁଜ, ତରୁମୁଜ } ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରଭୁଜ ଅମ୍ବ ପନସ ନାନା ଖାଦ୍ୟ ସମ୍ଭାର
ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର. କୀଚକବଧ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଫଳର ଆକୃତି କେତେକାଂଶରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡପରି;
ପାଚିଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁଜବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ; ବାଲିଆ ଓ ପଙ୍କ ମାଟିରେ
ଏ ଲତା ଖୁବ୍ ମାଡ଼େ ଓ ଫଳେ ।]

ତର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥାଛଳରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭଣ୍ଡିବା—
Tara māribā To inveigle a person.

ତରମିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତର୍ମୀମ୍) (କଚେରୀଅ ଭାଷା)—
Taramim ୧ । ସଂଶୋଧନ—1. Correction; rectification.
তরমিম
तरमीम ୨ । ପରିବର୍ତ୍ତନ—2. Modification.

୩ । ଆଂଶିକଭାବରେ ଦାବୀକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା—
3. Rejection of a portion of a claim.

ବଣ—୧ । ସଂଶୋଧିତ—1. Corrected.

୨ । ପରିବର୍ତ୍ତିତ—2. Modified.

୩ । ଆଂଶିକ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ହୋଇଥିବା—
3. With a portion rejected; partially rejected; rejected in part.

ତରମିମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରୀଅ)—୧ । ଦାବିର ପରିମାଣ କମାଇ
Taramim karibā ଦେବା—1. To modify the claim.
তরমিম করা ୨ । ଦାବିର କେତେକ ଅଂଶ ବାଜ୍ୟାପ୍ତ ବା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ
तरमीम करना କରିବା—2. To reject a part of the claim.

ତରମିମ୍ ଡିଗ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତର୍ମୀମ୍+ଇଂ. ଡିକ୍ରୀ) (କଚେରୀଅ
Taramim digri ଭାଷା)—ବାଦୀ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିବା ଦାବୀର
তরমিম ডিক্রী ପରିମାଣ ବା ପ୍ରକାରକୁ ସଂଶୋଧିତ ବା ପରିବର୍ତ୍ତିତ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

तरमीम डिगरी ତର ଦାବମ ଯେଉଁ ଡିଗ୍ରୀ ଦିଅନ୍ତି—Modified decree; decree passed by rejecting or modifying part of the claim.

ତରଳ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା, ବୋହିଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Tara**l**a ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ. ଅଲ)—୧ । ପାଣିଆ; ଜଳପରି ପତଳା; (ତରଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜଳୀୟ; ଦ୍ରବ—1. Fluid; liquid; watery.
ତରଳତା } ବି
ତାରଲ୍ୟ }
୨ । ବାଷ୍ପୀୟ—2 Gaseous.
୩ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ବିଗଳିତ—3. Melted; molten.
୪ । କମ୍ପମାନ—4. Tremulous.
୫ । ଟଳଟଳ; ବିଚଳିତ ହେଉଥିବା; ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ—5. Unsteady; unstable, fickle; wavering; flickering.
୬ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଦୀପ୍ତିଶୀଳ—6. Glittering; flashing.
୭ । କାମୁକ—7. Lustful.
୮ । ଦୋଳାୟମାନ—8. Oscillating; waving.
୯ । ଫୋପ୍ପା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. Empty.
୧୦ । ବହି ଯାଉଥିବା—10. Flowing.
୧୧ । ତରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—11. Wavy.
ସଂ. ବି—୧ । ହାର—1. Necklace.
୨ । ହାରର ମଧ୍ୟମଣି—2. The central gem of a necklace.
ହାର ହାର ହୋଇ ତରଳକୁ ଯେନ ସ୍ୱରସଭ ଅନୁସର ।
ଉତ୍କ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।
୩ । ହୀରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Diamond.
୪ । ଲୁହା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Iron.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି—ଚଞ୍ଚଳ୍ୟ; ଚଞ୍ଚଳତା—Unsteadiness; restlessness.
ବଢାଇ କମ୍ବୁବର ବାହୁକେ ତରତର ତରଳ ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣି ସେ ।
ଉତ୍କ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତରଳ ଜ୍ୟୋତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ=ଦୀପ୍ତିଶୀଳ+ଜ୍ୟୋତିଃ)—
Tara**l**a jyoti ମଣିମୁକ୍ତାଦିରେ ଝଟକୁ ଥିବା ତେଜ; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କାନ୍ତି—Shining lustre.

ତରଳ ନୟନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ+ନୟନ)—
Tara**l**a nayana ୧ । ଯେଉଁ ଆଖିର ତୋଳା ଚଞ୍ଚଳ ଏଣେତେଣେ (ତରଳ ଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଲୁଥାଏ—1 Eyes with tremulous pupils.
୨ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—2. Name of a Sanskrit metre.
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଆଖି ତୋଳା ଚଞ୍ଚଳ—Having tremulous pupils; casting tremulous glances.

ତରଳ ନୟନା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରଳ+ନୟନ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tara**l**a nayanā ଆ)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଚକ୍ଷୁର ତୋଳା ଚଞ୍ଚଳ
ତରଳନୟନା, } ଅନ୍ୟରୂପ
ତରଳଲୋଚନା }
ବୁଲୁଥିବାରୁ ଚାହିଁବା ଭଙ୍ଗୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋହର ହୁଏ; ତରଳାକ୍ଷୀ; ଚଳାପାଙ୍ଗୀ—(a woman) With lustful or tremulous pupils; with wanton glances.

ତରଳ ପଦାର୍ଥ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରଳ+ପଦାର୍ଥ)—ଜଳୀୟ ବା ଦ୍ରବ
Tara**l**a padārtha ପଦାର୍ଥ--Liquid; fluid.
[ଦ୍ର—ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ଅନୁସାରେ ପଦାର୍ଥମାନ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—ଘନ, ତରଳ ଓ ବାୟବୀୟ ।]

ତରଳ ମତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରଳ+ମତି)—
Tara**l**a mati ଯାହାର ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ; ଚପଳ; ଲଘୁଚିତ୍ତ—Fickle; weak-minded; of unsteady mind.

ତରଳ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରଳିବା; ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେବା—
Tara**l**a hebā 1. To become liquid.
୨ । ତରଳା ଝାଡ଼ା ହେବା—2. To pass liquid stools.
[ଦ୍ର—ପତଳା ଝାଡ଼ା ହେଲେ ପେଟ ତରଳ ହେଲା ବା ତରଳିଲା ବୋଲି ଲୋକେ କହି ଥାଆନ୍ତି; ମାତ୍ର ଫଳତଃ ପେଟ ତରଳ ନ ହୋଇ ପେଟରେ ଥିବା ମଳାଦି ତରଳଭାବ ଧାରଣ କରେ ।]

ତରଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
Tara**l**ā Tarar**d**ā (See)
ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଗଞ୍ଜାମର ଗୋଟିଏ ଜମିଦାରୀ ରାଜ୍ୟର ନାମ—Name of an estate in the district of Ganjam.
ସଂ. ବି—୧ । ମଦ୍ୟ—1 Wine.
୨ । ମହୁମାଛି—2. Bee.
ସଂ. ବିଣ. (ତରଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତରଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଚଞ୍ଚଳା—Feminine of Tara**l**a.
ସ୍ତନାଙ୍କୁରେ ବାନ୍ଧେ ହୋଇଛି ମୋତିମାଳା ତରଳା ।
ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ତରଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତରଳ; ତରଳିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ-
Tara**l**ā(**l**e)ibā ରୂପ)—୧ । ଦ୍ରବ କରିବା—
गलाना 1. To melt; to liquify; to cause a
पिघलाना solid matter to melt.
୨ । କୋମଳ କରାଇବା—2. To mollify; to soften.
୩ । ହୃଦୟରେ ଦୟା ଜାତ କରାଇବା—3. To elicit sympathy or pity from one's heart.
୪ । ହୃଦୟକୁ ଅସ୍ଥିର ବା ଚଞ୍ଚଳ କରାଇବା—4. To cause mental unrest; to afflict.
ତେରଛର ଗୃହିଁ ହେବାରୁ ତରଳାଇ ଦେଉଛି—କଳାକଳେବର ।
୫ । ଭାଙ୍ଗିବା; ନାଶ କରିବା; ଲଘୁ କରିବା—5. To break; to ruin; to lessen.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଜୃଞ୍	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ

ତରସ୍ୱାରପୂର୍ବ ଭାଷା ତରଳାଇ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଅଶା—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋରାମ ଚ. ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ]

ତରଳିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ତରଳିତ)—୧ । ପତଳା ଓ ଜଳୀୟ—
Taraḻiā 1 Thin and watery.
୨ । ଈଷତ୍ ତରଳ—2. Semi-liquid.
[ଯଥା—କାଲି ରାତିରେ ଭାଙ୍ଗର ହୁଇଟା ତରଳିଆ ଝାଡ଼ା ହେଲା ।]
୩ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ତରଳିତ—3. Liquefied; melted.

ତରଳିକା—ସଂ.ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରଳ + ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ + ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—ଚଞ୍ଚଳା—
Taraḻikā Fickle; wavering.
ସଂ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ହାର—1. A kind of necklace.
୨ । କାଦମ୍ବରୀ ଉପନ୍ୟାସର ସଖୀବିଶେଷ—2. Name of a young lady in the story of Kādambarī.

ତରଳିତ—ସଂ. ବଣ (ତରଳ + ଇ = ତରଳ, ନାମ ଧାତୁ + କର୍ମ.ତ)—
Taraḻita ୧ । ଦ୍ରବୀଭୂତ; ବିଗଳିତ—1. Melted; molten.
୨ । କମ୍ପିତ; ଚଞ୍ଚଳିତ—2. Tremulous, trembling.
୩ । ତରଙ୍ଗାୟିତ—3. Wavy.
୪ । ବିସ୍ତାରିତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—4. Extended; expanded

ତରଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତରଳ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Taraḻibā ୧ । ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେବା; ତରଳ ହେବା—
তরলা, গলা বিগলনা 1. To be melted; to melt.
ଶିରପେଷ ଯାହା କହୁ ଧନ ଅନନ୍ତ
ତରଳେ କରକା ପ୍ରାୟେ କାଳତନ୍ତ୍ରେ—ରାଧାନାଥ, ଦରବାର ।
୨ । (ହୃଦୟ) ଚଞ୍ଚଳ ବା ଅସ୍ଥିର ହେବା—2. (heart) To become restless.
ମୋହନପରଶେ ଭଙ୍ଗଶୀର ମନ ତରଳଗଲା ନଭାନ୍ତ—ରାଧାନାଥ. ଭଙ୍ଗଶୀ ।
୩ । (ହୃଦୟ) ଦୟାର୍ଦ୍ର ହେବା; ନରମ ବା କୋମଳ ହେବା—
3. (heart) To become soft or pitiful; to become mollified.
୪ । ବିଚଳିତ ହେବା—4. To waver.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା, ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତରଳୀକୃତ—ସଂ. ବଣ (ତରଳ + ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବାର୍ଥରେ ଚ୍ୱି; ଈ + କୃତ)—
Taraḻikṛuta କଠିନ ଅବସ୍ଥାରୁ ତରଳ ଅବସ୍ଥା କରାଯାଇଥିବା—
Liquefied; molten.

ତରୱାର—ଦେ. ବି—ତରବାର (ଦେଖ)
Tarawāra Tarabāra (See)
তলবার ମାଇଙ୍କ ଧଣ୍ଡା ଠମକ ନଗାଣ
तलवार ଢାଲ ତରୱାର କଟାରି ପୁଣ—ବ୍ରଜନାଥ.ସମରତରଙ୍ଗ ।
(ତରୱାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରସ୍—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ + ଭାବେ ଅସ୍)—୧ । ବେଗ; ଗତି—
Taras 1. Velocity; speed.
୨ । (+ କରଣେ. ଅସ୍) ବଳ—2. Strength.
୩ । ରୋମ—3. The down of the body.
୪ । ଭେଲା—4. Raft.
୫ । (+ କର୍ମ ଅ) ତୀର; ରୋଧ; ତଟ—5. Shore; bank.
୬ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାନର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6 Monkey.
ସଂ. ବଣ— ୧ । ବେଗବାନ୍—1. Speedy; swift.
୨ । ବଳଶାଳୀ—2. Strong.
କ୍ରି. ବଣ—ଶୀଘ୍ର—Sharp; quickly.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ତ୍ରସ୍ତ; ଭୀତ—Frightened.

ତରସ—ସଂ. ବି (ତରସ୍ = ବଳ + ସଜ୍ଞାର୍ଥରେ ଅ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବଳଲାଭ
Tarasa ହୁଏ ।)—ମାଂସ—Flesh; meat.
ସଂ. ବଣ—ବେଗଯୁକ୍ତ—Fleet; swift.
ଦେ. ବି—୧ । ମାନସିକ ଶାନ୍ତି—1. Mental peace.
୨ । ମାନ; ସମ୍ଭ୍ରମ—2. Honour; respect.
୩ । ଅଶା; ପ୍ରାପ୍ତି-ଅଶା—3. Hankering after a thing; hope of acquisition.
ପୁରନ୍ଦର-ମଣି ଶ୍ୟାମେ ଅଛ ମୋ ତରସ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋରାମ୍ ପ. ଗୀତ ।
୪ । (ସଂ. ତ୍ରାସ) ଭୟ—Fear.
ଅଳର ସମ୍ପତ୍ତି ହରଷ ତରସ ସହିଲ ପ୍ରତ—ଭଞ୍ଜ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୫ । ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—5. Restlessness.
ବହେ ସଦା ତରସ ସହିତ ଦାସ ହେବ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—Quickly.
ଚୁମ୍ବ ଦେବାରେ ତରସେ ଗେଳ ଶ୍ରୀମୁଖ ସାରସ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି ।

ତରସର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅବ୍ୟୟ—ଅତି କଷ୍ଟରେ—
Tarasar With a great difficulty.

ତର ସହିବା—ଦେ.ବି—୧ । ସମୟ ହେବା; ବେଳ ଅଣ୍ଟିବା; କାଳ
Tara sahibā ପାଇବା—1. There being sufficient time.
(ଯଥା—ଇସ୍କୁଲ ଅ ଟୋକାଙ୍କୁ ମୁଠାଏ ଖାଇବା ପାଇଁ ତର ସହେ ନାହିଁ)
୨ । କିଛିକ୍ଷଣ ଅପେକ୍ଷା କରିବାର ସୁବିଧା ହେବା—
2. Affording to wait for some time.

ତରସ୍ତ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବଣ (ସଂ. ତ୍ରସ୍ତ)—୧ । ଭୀତ —
Tarasta 1. Frightened; alarmed.
ତରସ୍ତ ହୋଇଣ କୁମରମଣି ଦେଖ ଓଡ଼ାଙ୍କ ମେଲକରେ ଗୁଣି—
ଓଡ଼ିଆ. ଲୀଳାବତୀ ।
୨ । ଭୟବ୍ୟସ୍ତ; ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ—
2. Struck with fear.
୩ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—3. Hurried.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଋଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ—1. Hastily; hurriedly; helter-skelter.

ତର ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର+ସ୍ଥାନ)—୧ । ନଦୀ ପାର Tara sthāna ହେବାର ଘାଟ—1. Ferry-ghat; wharf.
୨ । ଯେଉଁଠାରେ ନଦୀ ପାର ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଓହ୍ଲାନ୍ତି—2. A landing place.

ତରସ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତରସ୍=ବେଗ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; Taraswān ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଦ୍ରୁତଗାମୀ; ବେଗବାନ୍— (ତରସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fleet; swift
୨ । ବଳଶାଳୀ—2. Powerful; strong; mighty.

ତରସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତରସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Taraswī ୧ । ତରସ୍ୱାନ୍ (ଦେଖ)—1. Taraswān (See) (ତରସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Sick; ailing.
ସଂ ବି—୧ । ବାୟୁ—1. Air.
୨ । ଗରୁଡ଼—2. The mythological bird-king who carries Bishnu on his back.
୩ । ପତ୍ରବାହକ; ହରକରା—3. A courier.

ତରା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ତାରା)—ତାରା; ନକ୍ଷତ୍ର— Tarā 1. Star.
तराइ ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରାତ୍ରି—2. Night.
(ଯଥା—ମୁଁ ତରାତରା ନ ମାନି ଏଠାରେ କାମ କରୁଛି ।)
୩ । (ସଂ. ତାରା) ଆଖିର ତାରା ବା ଡୋଳା; କନୀନିକା—3. The pupil of the eye.
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଚେଲିବା—Scraping off.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତୀର)—କୂଳ; କୂଳ— Bank; shore.
(ଯଥା—ନଦୀତରା=ନଦୀକୂଳ ।)

ତରା(ରେ)ଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା; ହିନ୍ଦୀ. ତାର Tarā(re)i ଧାତୁ; ଯେଉଁମାନେ ନୌକାଦ୍ୱାରା ଲୋକଙ୍କୁ ପାର କରନ୍ତି)—୧ । କେଉଟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
तराई 1. The family-title of some fishermen.
तराई, तिराइ ୨ । ନାଉରିଆ—2. Boatman.
୩ । (ସଂ ତଳ) ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶରେ ଥିବା ଜଳାର୍ଦ୍ର ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ—3. Tarai; damp country at the foot of the Himalayas.
[ଦ୍ର—ଏହା ଜଙ୍ଗଲମୟ ଓ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ।]

ତରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି ('ତରିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ମୁକ୍ତ Tarā(re)ibā କରାଇବା; ଉଦ୍ଧାର କରାଇବା—To cause to be delivered or rescued.
ନ ସ୍ୱୟଂ ତରାଇବ ଲୋ ପିତା ତୁମ୍ଭକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।

ତରାଜ(ଜୁ)—ବୈଦେ. ବି (ଫା; ତୁଳ. ସଂ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ନାରାଚୀ; ହି. Tarāja(ju) ତ୍ରାଜୁ)—ତକ୍ତି; ତଉଲିବା କାଠି ଓ ପଲ୍ଲା; ତୁଳା-
तराजू ଯନ୍ତ୍ର—A pair of scales; a balance.
तराज़ु ମଁ ତରଜୁରେ ସବୁ ତୁଳନ ହେଉଛ—ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଗଣଗୀତା ।

ତରାଟ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ତାରାବର୍ତ୍ତି) ଟଗର (ଦେଖ)— Tarāṭa Ṭagara (See)
(ତରଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଠ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ତୋଳ ତରାଟ—ବଳସୁନ୍ଦ. ବଦନ୍ତା ।
तगर ୨ । (ସଂ. ତାରାଟ, ତାରାବର୍ତ୍ତନ ତୁଳ. ଇଂ. ଷ୍ଟେୟାର୍)—
ताक ଆଖିକୋଣରେ ଚାହିଁବା; କଟାକ୍ଷପାତ;—
ताक 2. Ogling; a leer; a side-glance.
ताक ୩ । ଆଖିର ଡୋଳାକୁ ବିସ୍ତାର କରି ଚାହିଁବା; କଟମଟ ଚାହାଣି—3. Arch-look; a look with the pupils stretched; glaring look; stare.
୪ । ଶିବନେତ୍ର ହେବା; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱନେତ୍ର ହେବା—
4. The state of the pupils being upturned.

ତରାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତାରାଟ; ତୁଳ. ଇଂ. ଷ୍ଟେୟାର୍; ଏ ଶବ୍ଦ ଅଖି Tarāṭibā ତରଟିବା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—୧ । ଆଖିର
कटमटकरे ताकान ଡୋଳାକୁ ବିସ୍ତାର କରି ଚାହିଁବା; କଟାକ୍ଷପାତ
ताकना, तरेरना କରିବା; କଟମଟ କରି ଚାହିଁବା—1. To stare; to glare at.
ଏହା କହି ବୃଷଙ୍କୁ ତରାଟ ଅନାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୨ । ଅଖି ଖୋସିବା—2. To have the pupils of one's eyes turned towards the upper eyelids.
ଜୟଦ୍ରଥ ଅଖି ବର୍ତ୍ତୁଳ ତରାଟ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୩ । ଭ୍ରୂକୁଟୀ କରିବା—3. To frown.

ତରାଟି ମରାଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ତରାଟିବା ଓ ମୁରାଟିବା କ୍ରିୟାର Tarāṭi marāṭi ଅସମାପିକା ରୂପ; ସହଚର)—
(ତରାଟ ମୁରାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । କଟମଟ କରି ଚାହିଁ; କଟାକ୍ଷପାତ କରି—1. Staring; glaring at.
ବାବୋ ମୋ ଅଡ଼କୁ ତରାଟ ମରାଟ ଚାହିଁଛ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଭ୍ରୂକୁଟ କରି—2. Frowningly.

ତରାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ତରବାରି; ଖଣ୍ଡା— Tarāṛdi Sword.

ତରାତର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ନଦୀ) ଦୁଇ କୂଳ ଉଛୁଳି ପଡ଼ୁଥିବା ପ୍ରକାରେ— Tarātar (river) Overflowing the banks.
(ଯଥା—ନଦୀ ତରାତର ବଢ଼ିଅଛି ।)

ତରା ତାରଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତାରା ଓ ତାରଣୀ)— Tarā tāriṇī ତାରା ତାରଣୀ (ଦେଖ)
(ତରୀ ତାରେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tārā tāriṇī (See).

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	●	ନ୍ତ

ତରାନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି (ତର=ପାରଗମନ+ଅନ୍ଧୁ=ଜଳ)—
Tarāndhu ନୌକାବିଶେଷ; ତଳ ସମତଳ ଥିବା ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା—
Big flat-bottomed boat.

ତରାବଟ—ଦେଂ ବି (ଫା. ତର୍=ଆର୍ଦ୍ର, ଓଦା)—୧ । ଆର୍ଦ୍ରତା—
Tarābaṭ 1. Wetness.
तराबट ୨ । ଶୀତଳତା—2. Coolness.
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ଦେହକୁ ଶୀତଳ କରେ—
Cooling the body.
୨ । ତେଲିଆ; ଚିକଣା; ସ୍ନିଗ୍ଧ (ଖାଦ୍ୟ)—
2 Oily (food).
୩ । କ୍ଲାନ୍ତିନାଶକ—3. Allaying fatigue.

ତରାବର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାରା ଓ ବର; ତାରକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—
Tarābara ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.
ତରାବର କିରଣ ବରବର ତରଣ ନଖାଂଶୁ ସୁରଗଣ ଶିର ଉରଣ ହେ ।
କବିସମ୍ରାଟ କଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଗୀତ ।

ତରାବରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରା)—ଚଞ୍ଚଳ; ତ୍ୱରିତ—
Tarābarā Hasty.
(ତୋରାବୋରା—ଅନ୍ୟରୂପ) କାଲି ଗଲେ ଶିଖାଇବେ ପର
তাড়াতাড়ি ନଇଲେ ରେ କାହିଁପାଇଁ ଏତେ ତରାବରା ।
तड़ाक पड़ाक ଉପାସ. କଟକ ବଜାର ।
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର—Quickly.

ତରାଳୁ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅଳୁ)—ବଡ଼ ନୌକା; ନାହା—
Tarāḷu Big flat-bottomed boat.

ତରାସ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତ୍ରାସ)—୧ । କିରଣ—
Tarās 1. Ray.
୨ । ରଶ୍ମି—2. Sun's rays.
୩ । ତାପ; ତାତି—3. Heat; warmth.

ତରାସ—ଦେ (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତ୍ରାସ) ୧ । ତ୍ରାସ; ଭୟ—
Tarāsa 1. Fright; fear.
তরাস ୨ । ଆଭା; ଅଲୋକ ଆଦିର ତେଜ—
तरास 2. The brilliance or lustre of a light.
ଗନ୍ଧବେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ତରାସେ ସୁନ୍ଦର—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ରସପଞ୍ଚକ ।
୩ । ଆଡ଼ାଣୀ; ପଙ୍ଖା ଆକାରର ଛତ୍ରବିଶେଷ—
3. A fan-shaped umbrella held up on the side of idols and Rajas to protect them from the slanting rays of the sun.
ଝରଇଛି ପୁଷ୍ପରାଜ ଛତ୍ରଚୟ ମୟୂର ପୁଚ୍ଛ ତରାସ
ମାଳତୀ କୁସୁମ ନିକର ଚାମର ଚାଳୁଛନ୍ତି ଚଉପାଶ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ରାଜା ଓ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖେ ଯୋଗ୍ୟ ଯାତ୍ରା ଆଦିରେ ଟେକା ହୁଏ ।]

ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତରାଶ୍=କର୍ତ୍ତନ)—
୧ । କଲମତରାସ; କଲମ କାଟିବା ଛୁରି—
1. Pen-knife.
୨ । ତାସ୍ ଓ ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ ରଙ୍ଗ କଟା ହେବା ପରେ ତାସ୍‌ର ଯେଉଁ ଅଂଶ ତାସ ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତରେ ରହିଯାଏ—
2. The pack of cards which are left in the hand of the holder after a portion of it is taken up in a game of cards.

ତରାସିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ନାପିତ; ଭଣ୍ଡାରୀ—
Tarāsiā 1. Barber.
୨ । ଭଣ୍ଡାରୀଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
2. A title given to barbers
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜା ବା ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ତ୍ରାସ ବା ଆଡ଼ାଣୀ ଟେକି ଧରେ—3. The bearer of the 'Trāsa' (side-umbrella) accompanying a king or idol in a procession.

ତରାସିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସଂ. ତ୍ରାସ)—୧ । ତ୍ରାସିବା; ଭୀତ କରାଇବା—
Tarāsibā 1. To frighten; to alarm.
তরাসা ୨ । (ଫା. ତରାଶ୍=କର୍ତ୍ତନ) ଛୁରିରେ କାଟିବା—
तरासना 2. To cut or scratch with a knife.
୩ । (ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି) ତେଜ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କିରଣ ଦେବା—
3. (the sun and the moon etc) To shine; to give light.
ସେତେବେଳକୁ ଜହ୍ନ ତରାସି ଲଣି—ସହକାର କାର୍ତ୍ତିକ ମାର୍ଗଶୀର ୧୯୩୦ ।

ତରି—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା+କରଣେ. ଇ)—୧ । ନୌକା—
Tari 1. Boat.
୨ । ଭେଳା—2; A raft.
୩ । ଲୁଗା ଆଦି ରଖିବା ପେଟରା ବା ପେଡ଼ି—
3. A box for keeping clothes.
୪ । ବସ୍ତ୍ରାଞ୍ଚଳ; ଲୁଗାର ଦଶି—4. The loose ends of the warp threads hanging at the ends of of a piece of cloth.
୫ । ଅବସ୍ଥା; ଦଶା—5. Condition.
ଦେ. ବିଣ—ନଈକୂଳ ଜମି; ତଳଜମି; ପଠା; ଯେଉଁ ଜମିରେ ନଈ ପାଣି ମାଡ଼ି ଛାଡ଼ି ଯାଇ ଥାଏ ଓ ପଟୁ ପଡ଼ିଥାଏ—
Silted land in the river-bed.
ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇ)—ପାରଗାମୀ—
Crossing over (a river).

ତରିଆଣ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ)—
Tariāṇa ଉଦ୍ଧାରଣକାରୀ; ତାରକ; ଯେ ତାରେ; ଯେ ପାର କରେ
तरिया One who saves or carries another across.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ ୧ ଚକ୍ଷୁର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷୁର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷୁର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଖାଣ୍ଟି ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ଷୁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷୁର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଁକୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ଦେ. ବି— ତରିବା; ଉତ୍ତରଣ—Crossing over.

ତରିକ—ସଂ. ବି. (ତର+ଇକ)—
Tanika ୧ । କେଉଟ; ନାବିକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ତରୀର—
1. Boatman; sailor; ferry-man.
୨ । ଘାଟ ମାସୁଲ ଆଦାୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Collector of ferry-toll.
୩ । ଭେଳା—3. Raft.

ତରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରି+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tarikā ତରି (ଦେଖ)—Tari (See)
তরিকা ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତରୀକା)—୧ । ଢଙ୍ଗ; ପ୍ରକାର—
तरीका 1. Manner; mode.
୨ । ଚାଲିଚଳନ; ବ୍ୟବହାର—2. Conduct; behaviour
୩ । ଉପାୟ—3. Means.
୪ । (ଫା. ତରକା) ହିସ୍ସା; ଭାଗ; ଅଂଶ—4. Share.
୫ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସମ୍ପର୍କ—5. Connection; concern.
୬ । ସାହଚର୍ଯ୍ୟ; ଭାଗିଦାରୀ—6. Partnership.

ତରିଜା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ତର୍ଜନ;
Tarijā ବଢ଼େଇ; ବାଇଗି—1. Bragging; boasting.
କେଶବ ବୋଇଲେ ଅମ୍ଭେ ସଖା ଭଣିକା,
କହୁଅଛୁ ଅମ୍ଭ ଆଗେ ଏଡ଼େ ତରିଜା । ଗୋବିନ୍ଦ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । କ୍ରୋଧ—2. Anger; wrath.
୩ । ପ୍ରଭାବ; ମହିମା—3. Power; might.
୪ । ଦ୍ୱେଷ—4. Envy.
୫ । ତେଜ—5. Glory.
୬ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର—6. Pride; arrogance.

ତରିଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତରଣ୍ଡ)—୧ । ସମୁଦ୍ର ବା ନଦୀର ଗଭୀର ଜଳ
Tarindā ଦେଶରେ ଲଙ୍ଗର ବା ବୁଡ଼ିଯାଇ ଶଗ୍ତ ଯାଉଥିବା ଭାସମାନ
বয়া ଚିହ୍ନ; ବୟା—1. Buoy.
तरिंदा ୨ । ତେରେଣ୍ଡା (ଦେଖ)
2. Terendā (See)

ତରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତର+ଇତ)—ଅପର ପାରିକୁ ଗତ—
Tarita Carried over or across.
(ତରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରି ତରକାରି—ଦେ. ବି. (ଫା. ତରୁ=କଞ୍ଚା+ତରକାରୀ)—
Tari tarakāri (ସହଚର)—କଞ୍ଚା ପରିବା—
তরি তরকারী Green kitchen-vegetables; greens.
तरी तरकारी

ତରିତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରିତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—'ତରିତ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Taritā Feminine of Tarita.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତର୍ଜନୀ; ବୁଢ଼ିଅଙ୍ଗୁଠି—
1. Index finger.
୨ । ରସୁଣ—2. Garlic.
୩ । ଗଞ୍ଜେଇ; ଭାଙ୍ଗ—3. Cannabis Sativa; Ganja; Indian hemp.

ତରିତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ତ୍ର; ଇ ଆଗମ)—
Taritra ୧ । ନୌକା—1. Boat.
(ତରିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭେଳା—2. Raft.

ତରିବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତର୍ବୀୟତ୍)—୧ । ତାଲିମ୍; ଶିକ୍ଷା—
Taribat 1. Education; training.
তরিবত ୨ । ତାଡ଼ନା—2 Chastisement.
तर्बियत ୩ । ଉପଦେଶ—3. Advicc; instruction.
୪ । ଭରଣପୋଷଣ; ପ୍ରତିପାଳନ—
4. Bringing up; support; maintenance.
୫ । ଚାଲିଚଳନ; ଆଚରଣ; ଚରିତ୍ର—
5, Conduct; character.
୬ । ଧାରା; ରୀତି—6. Rule; custom; practice.
୭ । ଭଦ୍ରତାନୁମୋଦିତ ବ୍ୟବହାର; ଅଦବ କାଇଦା—
Etiquette.
୮ । ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି—8. Nature.
୯ । ଅଭ୍ୟାସ—9. Habit.

ତରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ)—
Taribā ୧ । ନଦୀ ଆଦି ପାର ହେବା; ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
তরা 1. To get over; to cross over;
तरना to pass over.
୨ । ରକ୍ଷା ପାଇବା; ପରିତ୍ରାଣ ପାଇବା—
2. To be saved or redeemed.
୩ । (ବିପଦାଦିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା; ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା—
3. To escape from or overcome (a difficulty or danger).
ଦୁଃଖ ସମୁଦ୍ରରୁ ତରିଲ ସେବି ଭଲେ । ବୃନ୍ଦାବତୀ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତରୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଈ)—
Tarī ୧ । ତରି (ଦେଖ)—1. Tari (See)
୨ । ଗଦା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3 Mace.
୩ । ଧୂମ; ଧୂଆଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Smoke.
ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବପୋତବିଶେଷ—
A kind of sea-going vessel or ship used in ancient times.
(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।)

ତରୀ ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୀ+ଦନ୍ତ)—କ୍ଷେପଣୀ; ଅହୁଲି—
Tarī danta Oar.
ତରୀଦନ୍ତେ ଭଙ୍ଗେ କାଷ୍ଠର ତରଙ୍ଗ—ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା ।

ତରୀଷ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ+ଈଷ)—୧ । ଶୁଖିଲା ଗୋବର;
Tarīsba (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —1. Dried cowdung.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଉସ୍ମ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତଦ୍‌ତଦ୍‌ଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

୨ । ନୌକା; ନାବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —2. Boat,
୩ । ଭେଲା; ପାଣିରେ ଭାସିବା ତକ୍ତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3 Raft; floating plank.
୪ । ସମୁଦ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Ocean.
୫ । ବ୍ୟବସାୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. Professon; trade.
୬ । ସ୍ୱର୍ଗ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Heaven.

ତରୁ—ସଂ. ବି (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା, ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା; +ଉ; ଭୂଲ. ଉଁ. ତ୍ରୀ)—ଗଛ ବୃକ୍ଷ—Tree.
Taru

ତରୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମେଢ଼ା (ଦେଖ)—
Taruā Merdhā (See)
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଡଙ୍ଗା; କାଠ ବା ବାଉଁଶର ମୋଟା ଠେଙ୍ଗା—A cudgel of wood or bamboo.

ତରୁଆର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତରବାର)—ଖଣ୍ଡା; କରବାଲ—
Taruāra Sword.
তরাল ସୁଭ ତରୁଅର ଧାରରେ ଶଙ୍କର ଅରେ କୋହୁସଲେ ହାଣିରେ—
तरवरिया କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତରୁଆରି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତରବାର)—ଖଣ୍ଡା—
Taruāri Sword.
তরেয়াল ଅଣ୍ଟାରେ ଅଣ୍ଟେ ସେ ବାନ୍ଧିଲେ ତରୁଅରି—
नरवरिया କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ।

ତରୁଆଳ(ଳି)—ଦେ ବି (ସଂ. ତରବାଳ)—ଖଣ୍ଡା—
Taruāla(li) Sword.
তরোয়াল, तलवार

ତରୁ ଜୀବନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ଜୀବନ)—ଗଛର ମୂଳ ବା ଚେର—Root of a tree.
Taru jībana

ତରୁଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉନ)—୧ । ନବଯୁବା—
Taruṇa 1. Youthful; juvenile.
ତରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ୨ । ନବ; ନବୀନ; ନୂତନ—2. New.
ତରୁଣତା, ତରୁଣତ୍ୱ }—ବି. ୩ । ସଦ୍ୟଃ; ଟଟକା—3. Fresh.
୪ । ଅପରିପକ୍ୱ—4. Unripe; raw.
୫ । କୋମଳ—5. Soft; tender.
୬ । ନବଜାତ—6. Newly born.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନବଯୁବକ—1. Youth; young man.
୨ । ବୃକ୍ଷାଦିର କୋମଳାଗ୍ର—2. Tender shoot of a tree.
୩ । ସ୍ଥୂଳ ଜୀରକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A large variety of cumin seed.
୪ । ଏରଣ୍ଡ; ଗବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Custard,
୫ । ଏକପ୍ରକାର ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A kind of jasmine.

ତରୁଣ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ ଜ୍ୱର)—
Taruṇa jwara ଜ୍ୱରର ନୂତନ ଅବସ୍ଥା—New fever.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଜ୍ୱର ୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହରୁ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ ତାକୁ ତରୁଣ ଜ୍ୱର କହନ୍ତି ।]

ତରୁଣତା—ସଂ. ବି. (ତରୁଣ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—
Taruṇatā ୧ । ନବୀନତା—1. Newness; freshness.
(ତରୁଣତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ନବ ଯୁବାବସ୍ଥା—2. Adolescenc.

ତରୁଣ ଦଧି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ଦଧି)—
Taruṇa dadhi ୧ । ସଦ୍ୟୋଜାତ ଦହି; ସଜ ଘୋଳ ଦହି—
1. Fresh butter-milk.
୨ । ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ବସା ଯାଇଥିବା ଦହି; ପାଞ୍ଚ ଦିନର ପୁରୁଣା ଦହି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Curd 5 days old.

ତରୁଣ ପୀଡିକା—ସଂ. ବି—ମନଃଶିଳା—
Taruṇa pītikā Red arsenic (Apte).

ତରୁଣ ବୟସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତରୁଣ+ବୟଃ+କ)—
Taruṇa bayaska ନବଯୁବକ—
(ତରୁଣ ବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Adolescent.

ତରୁଣ ସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ସୂର୍ଯ୍ୟ)—
Taruṇa sūrjya ୧ । ବାଳସୂର୍ଯ୍ୟ; ନବୋଦିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ—
1. The newly risen sun.
୨ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The midday-sun

ତରୁଣାସ୍ଥି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତରୁଣ+ଅସ୍ଥି) (ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Taruṇāsthi ଜୀବ ଦେହର ଉପାସ୍ଥି ବିଶେଷ; ନରମ ହାଡ଼—
Cartilage; gristle.

ତରୁଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତରୁଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Taruṇī Feminine of Taruṇa.
ନବୀନା; ନବଯୌବନା—
Youthful; young (female).
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନବଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. Young woman.
[ଦ୍ର—ଭାବପ୍ରକାଶ ମତରେ ୧୬ ଠାରୁ ୩୨ ବର୍ଷ ବୟସ୍କା ନାରୀ ତରୁଣୀ ।]
୨ । ଘୃତକୁମାରୀ; ଘିକୁଆଁରି—2. The succulent aloe; the Succotrine aloe.
୩ । ଧଳା ସେବତୀ ଫୁଲ—3. Rosa Muscata.
୪ । ସ୍ଥୂଳ କୃଷ୍ଣ ଜୀରକ—
4. A kind of large black cumin seed.
୫ । ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ—5. A medicinal plant; Baliospermum Axillare.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ ।

୬ । ମେଘ ରାଗର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
6. Name of a subsidiary tune.

ତରୁ ତଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ତଳ)—ବୃକ୍ଷର ତଳ—
Taru tala — The ground under the branches of a tree.

ତରୁ ତୂଲିକା—ସଂ. ବି. (ତରୁ+ତୂଲିକା=ତୂଳ ବା ତୂଳାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Taru tūlikā — ଶଯ୍ୟା; ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ ତୂଳା ପରି ଓହଳି ଥାଏ)—ବାଦୁଡ଼ି—The bat.

ତରୁଧର—ଦେ. ବି—ମର୍କଟ; ମାଙ୍କଡ଼—
Tarudhara — Monkey.
ବନଧରେ ଭୁଲି ତରୁଧର ବ୍ୟୂହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ରହ ।
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତରୁ ନଖ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ନଖ)—ଗଛର କଣ୍ଟା—
Taru nakha — Thorn.

ତରୁ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତରୁ+ବଲ୍ଲୀ)—
Taru ballī — ୧ । ଯେଉଁ ଲତା ଗଛକୁ ବେଢ଼ି ଉଠିଥାଏ—
1. Creeper entwining a tree.
୨ । ଜାଉଳିଆ ନାମ୍ନୀ ସୁଗନ୍ଧ ଲତା—
2. A kind of scented creeper.
୩ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) ଗଛ ଓ ଲତା—3. Tree and creeper.
୪ । ନର୍ମୂଳୀ—4. A parasitic plant.

ତରୁ ବିଳାସିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତରୁ+ବିଳାସିନୀ; ଏହା ଗଛରେ
Taru bilāsinī — ମାଡ଼ିବା ହେତୁ)—ନବମାଳିକା; କଥଲି ଲତା—
A kind of creeper; Jasmanium Arborescens.

ତରୁଭୁକ୍—ସଂ. ବି. (ତରୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍=ତରୁଭୁଜ୍, ୧ମା. ୧ବ;
Tarubhuk — ଯାହା ଗଛର ରସ ଖାଇ ବଢ଼େ)—
ନର୍ମୂଳୀ;ମଲ୍ଲଙ୍ଗ—Orchid; parasitic plant; mistletoe.

ତରୁଭୁଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତରମୁଜ; ଫା. ତରବୁଜ୍)—
Tarubhuja — ତରଭୁଜ (ଦେଖ)—Tarabhuja (See)
तर्मुज तर्बुज
(ତରୁମୁଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତରୁ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବି. (ତରୁ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Taru bhojī — ତରୁଭୁକ୍ (ଦେଖ)—Tarubhuk (See)

ତରୁମାଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭୁଇଁ ଅଁଳା—
Tarumālinī — Philanthus Niruri (a herb).

ତରୁ ମୂଳ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ମୂଳ)—
Taru mūla — ୧ । ତରୁତଳ; ଗଛର ତଳ—1. The ground under the branches of a tree.
୨ । ବୃକ୍ଷର ଚେର—2. Root of a tree.
୩ । ଗଛର ଗଣ୍ଡିର ଭୂମିସଂଲଗ୍ନ ଭାଗ—
3. Foot of a tree.

ତରୁ ମୃଗ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ତରୁ+ମୃଗ)—
Taru mṛuga — ଶାଖାମୃଗ; ମାଙ୍କଡ଼—Monkey.

ତରୁ ରାଗ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ରାଗ)—
Taru rāga — ୧ । ଅଙ୍କୁର—1. The tender shoots of a tree.
୨ । ପୁଷ୍ପ—2. Flower.
୩ । ନବପଲ୍ଲବ; କିଶଳୟ—
3. The tender leaves of a tree.

ତରୁରାଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୭ମୀ ତତ୍; ତରୁ+ରାଜନ୍)—
Tarurāja — ୧ । ତାଳ ଗଛ - 1. Palm tree.
୨ । ନଡ଼ିଆ ଗଛ—2. Cocoanut tree.
୩ । ମହାତରୁ; ବଡ଼ ଗଛ—3. Big tree.
୪ । ବଟ ବୃକ୍ଷ; ବର ଗଛ—4. The Banian tree.
୫ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ—5. The Peepal tree.

ତରୁରୁହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତରୁ+ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Taruruha — ନର୍ମୂଳୀ ଲତା—A parasitic creeper.
(ତରୁରୁହା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତରୁ ରୋହିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତରୁ+ରୁହ ଧାତୁ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taru rohiṇī — ତରୁରୁହ (ଦେଖ) Taruruha (See).

ତରୁ ଶାୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତରୁ+ଶୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)-
Taru śāyī — ୧ । ପକ୍ଷୀ—1. Bird.
(ତରୁଶାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମର୍କଟ—2. Monkey.
ସଂ. ବିଣ—ଗଛରେ ଶୋଇଥିବା—
Sleeping on a tree.

ତରୁ ସାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତରୁ+ସାର)—କର୍ପୂର—
Taru sāra — Camphor.

ତରୁଟ—ସଂ. ବି (ତରୁ+ଅଟ)—ପଦ୍ମ ମୂଳ—
Tarūṭa — The tuberous root of the lotus flower.

ତରେଇ—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ପୋଖରୀ—
Tarei — Pond; tank.
ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ଭୁଲ. ବି. ତରୁଇ) ଜହ୍ନି (ଦେଖ)
Jahni (See).
ଦେ ବି—ତରାଇ (ଦେଖ)—Tarāi (See.

ତର୍କ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ତର୍କ ବିତର୍କ କରିବା; ବାଦାନୁବାଦ କରିବା—
Tark (root) — 1. To argue; to reason.
୨ । ଅନୁମାନ କରିବା—
2. To guess; to suppose.
୩ । ସ୍ଥିର କରିବା—3. To ascertain (Apte).
୪ । ଚିନ୍ତା କରିବା—4. To reflect.
୫ । କହିବା—5. To speak.

୧	୮	ଊ	ଋ,ୠ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଵ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	୯

୬ । ଝକଝକ ହେବା; ଶୋଭା ପାଇବା—
6. To shine.

୭ । ବିଚାର କରିବା; ବିବେଚନା କରିବା—
7. To think of; to have in view; to consider.

୮ । କଳ୍ପନା କରିବା; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିବା—8. To intend.

ତର୍କ— ସଂ. ବି. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) —୧ । ଯୁକ୍ତି—
Tarka 1. Abstract reasoning.
୨ । ବାଦାନୁବାଦ—
2. Argument; discussion; debate.
୩ । ତଦନ୍ତ; ସନ୍ଧାନ—
3. Inquiry; investigation.
୪ । (+କରଣ. ଅ) - ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର—4. Logic.
୫ । ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର—
5. The Science of Rhetoric.
୬ । କାରଣ; ହେତୁ—9. Cause.
୭ । ସମ୍ଭାବନା—7. Possibility; probability.
୮ । ସନ୍ଦେହ—8. Doubt.
୯ । ଅନୁମାନ; ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା—
9. Guess; inference; conjecture.
୧୦ । ଆକାଂକ୍ଷା; ଇଚ୍ଛା—10. Desire; wish
୧୧ । ପ୍ରସ୍ତାବ (ନ୍ୟାୟ)—11. Proposition (logic.)
୧୨ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) କୌଣସି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅସମ୍ଭବ ଥିବା ବିଷୟ ଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ କରିବା—
12. (logic) Reduction to absurdity; Reductio ad absurdum (Apte).
୧୩ । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର—13. Philosophy; metaphysics; the system of doctrine founded on pure reasoning or free thinking (Apte).
୧୪ । (ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଖ୍ୟା ୬ ଥିବାରୁ)—ଛଅ ସଂଖ୍ୟା —
14. The number six (Apte).
୧୫ । ବାକ୍ୟର ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ପୂରଣ—
15. Supplying an ellipsis (Apte).
୧୬ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; କାରଣ—
16. Cause; motive (Apte).
ଦେ. ବି—୧ । ଛଳ; କପଟ—1. Deceit.
୨ । ସତର୍କତା—2. Vigilance.

ତର୍କକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ) ଯେ ସନ୍ଧାନ କରେ; ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ—Inquiring; inquisitive.
Tarkaka
(ତର୍କିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. Inquirer.
୨ । ଯାଚକ; ଦରଖାସ୍ତକାରୀ—
2. Petitioner (Apte).
୩ । ପ୍ରାର୍ଥୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Suitor. (Apte).
୪ । ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ବିଶାରଦ ବ୍ୟକ୍ତି—4. Logician (Apte).

ତର୍କ ଜାଲ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କ+ଜାଲ=ସମୂହ)—
Tarka jāḻa ୧ । ବହୁ ତର୍କ—1. A mesh of arguments.
(ତର୍କ ଜାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୂଟତର୍କ—
2 Round-about arguments; hair-splitting arguments.

ତର୍କଣ(ଣା)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ; +ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tarkaṇa (ṇā) ୧ । ଅନୁମାନ—1. Guess.
(ତର୍କଣୀୟ, ତର୍କ୍ୟ—ବିଣ) ୨ । ଯୁକ୍ତି—
2. Reasoning; speculation.

ତର୍କ ପଞ୍ଚାନନ—ସଂ. ବି.—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଚକ୍ଷଣ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧିବିଶେଷ—A title given to Logician pandits.
Tarka pañchānana

ତର୍କ ବାଗୀଶ—ସଂ. ବି.—ତର୍କ ପଞ୍ଚାନନ (ଦେଖ)
Tarka bāgiśa Tarka pañchānana (See)

ତର୍କ ବିତର୍କ—ସଂ. ବି. (ସହଚର; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତର୍କ+ବିତର୍କ)—ବାଦାନୁବାଦ; ବାଦପ୍ରତିବାଦ; ଉହାପୋହ; ଅନୁକୂଳ ଓ ପ୍ରତିକୂଳ ଆଲୋଚନା—The pros and cons of a matter; repeated discussions from all points of view.
Tarka bitarka

ତର୍କ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି.—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର; ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଖଣ୍ଡନମଣ୍ଡନ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ନିୟମ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାରୁ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ—
Tarka bidyā
(ତର୍କଶାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) The science of Logic or reasoning; logomachy.
ଦେ. ବି—କପଟ—Deceit.

ତର୍କଲାସ୍ୟ—ସଂ. ବି.—ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Tarkaḻāsya Chākuṇḍā (See)

ତର୍କ ମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି.—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରଚିତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Tarka mudrā A certain pose of the fingers mentioned in the 'Tantras'.

ତର୍କସ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା)—ତୂଣୀର; ଶରମୁଣା—
Tarkas Quiver for arrows.
তরকস तरकस

ତର୍କ ସନ୍ଧି—ସଂ. ବି.—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A figure of speech in composition.
Tarka sandhi
ଉଦାହରଣ ଯଥା—

ଭବ ନରତରେ କାମିନୀ ଚିତ୍ତର ମନ
ଜୀବନ ଯିବ ଅପୂର୍ବ କୃପା କଲେ ଧନ
ମୀନ ନୟନ କୁମୁଦ ହାସରେ କ ଭବ
କରହେ କରସ୍ଥ ଧ୍ୟାନ ଅଛି କ ନ ହେବ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଲେଖିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତର୍କା—ଦେ. ବିଣ.—ତରକା (ଦେଖ)
Tarkā Tarakā (See)

ତର୍କା(ର୍କେ)ଇବା—ଦେ. କି.—ତରକାଇବା (ଦେଖ)
Tarkā(rke)ibā Tarakāibā (See)

ତର୍କା ତର୍କି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତର୍କବିତର୍କ) ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
Tarkā tarki ବାଦାନୁବାଦ ବା ବିତର୍କ; ତର୍କବିତର୍କ—
Debate; discussion.
ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—ପରସ୍ପର ଲଗାଲଗି; ଲଗାଲଗି—Closely watching the movement of one against the other.

ତର୍କାଭାସ—ସଂ.ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କ+ଆଭାସ)—୧ । ଭ୍ରାନ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ-
Tarkābhāsa 1. Wrong inference; fallacy.
୨ । କୁଯୁକ୍ତି—2. Fallacious argument.

ତର୍କାରି—ଦେ. ବି.—ତରକାରି (ଦେଖ)
Tarkāri Tarakāri (See)

ତର୍କାଲଙ୍କାର—ସଂ. ବି.—ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
Tarkālankāra 1. A title given to Pandits proficient in Logic.

ତର୍କିଣ(ଲ)—ସଂ. ବି.—ଚକୁଣ୍ଡା (ଦେଖ) (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tarkiṇa (la) Chākuṇḍā (See)

ତର୍କିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତର୍କ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Tarkita ୧ । ଆଲୋଚିତ—1. Discussed; debated.
(ତର୍କିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବିଚାରିତ; ବିବେଚିତ—2. Considered.
୩ । ଅନୁମିତ—3. Inferred.
୪ । ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷିତ—4. Guessed.
୫ । ସମ୍ଭାବିତ—5. Apprehended; possible.
୬ । ପ୍ରସ୍ତାବିତ—6. Proposed.
୭ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯାଇ ଥିବା—7. Investigated.
୮ । ଯହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସନ୍ଦେହ କରା ଯାଉଥାଏ—
8. Doubted.
ସଂ. ବି.—(+ଭାବ. ତ)—ଅନୁମାନ—Conjecture.

ତର୍କିବା—ଦେ. କି.—(ସଂ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ)—ତରକିବା (ଦେଖ)
Tarkibā Tarakibā (See)

ତର୍କା ତର୍କି ନ କରିଥିବ ତରଳ ମୋ ଶତ୍ରୁ ଗ୍ରୀବ
ତରକନା ତଟକୁ ସଙ୍କେତେ ଅବଧାନ କଲା କୁଶିଆ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣ୍ଠେ.ଯତନ୍ତ୍ର. ୮ ଗୀତ ।

ତର୍କୀ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ (ତର୍କ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)
Tarkī ୧ । ତର୍କକାରୀ; ଯେ ତର୍କ କରେ—
(ତର୍କିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Disputant; reasoner.
୨ । ତାର୍କିକ; ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—
2. Logician; versed in logic.

ତର୍କୁ—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ=କାଟିବା+ସଙ୍କ୍ଷାର୍ଥରେ କରଣେ· ଉ;
Tarku ଉପାଦାନ)—ଟାକୁଡ଼ୀ—A spindle.

ତର୍କୁଟ(ଟୀ)—ସଂ. ବି. (କୃତ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଉଟ+ଅ;+ଈ)—
Tarkuṭa (ṭī) ୧ । ତର୍କୁ (ଦେଖ)—Tarku (See)
୨ । କାଟାକାଟି କରିବା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
2. Scoring through.

ତର୍କୁ ପିଠ(ଠୀ)(ଣ୍ଡ)—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତର୍କୁ+ପିଠ+ପିଠୀ;
Tarku piṭha (ṭhī)(ṇḍa)+ପିଣ୍ଡ=ଗୋଲାକାର ବସ୍ତୁ)—ଟାକୁଡ଼ୀ (ତର୍କୁପାଠୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୂଳରେ ଯେଉଁ ପିଣ୍ଡ ବା ଗୋଲ ପଦାର୍ଥ ଥାଏ; ଟାକୁଡ଼ୀମୂଳର ବାଟୁଲି—The ball at the lower end of a spindle.

ତର୍କୁ ଲାସକ—ସଂ. ବି.—(ତର୍କୁ+ଲସ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ· ଅକ)—
Tarku lāsaka ତର୍କୁନ୍ୟାସକ ଯନ୍ତ୍ର; ଚରଖା; ଅଟେଇ—
Spinning wheel.

ତର୍କ୍ଷୁ—ସଂ. ବି—ତରକ୍ଷୁ (ଦେଖ)
Tarkshu Tarakshu (See)

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଯବକ୍ଷାର—
Tarkshya Nitre; saltpetre.

ତର୍ଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗାଳି ଦେବା—1. To abuse; to scold.
Tarja (root) ୨ । ଧମକାଇବା—2. To threaten.
୩ । ଭୟ ଦେଖାଇବା—3. To terrify.
୪ । ଉପହାସ କରିବା—4. To mock; to deride.

ତର୍ଜନ(ନା)—ସଂ. ବି. (ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ;+ଆ)—
Tarjana(nā) ୧ । କ୍ରୋଧରେ ଗର୍ଜନ—
1. Roaring in rage.
୨ । କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ—2. Expression of anger.
୩ । ତିରସ୍କାର; ଭର୍ତ୍ସନା—3. Rebuke; abuse.
୪ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—4. Terrifying.
୫ । ଧମକାଣ—5. Threatening.
୬ । ଉପହସନ—6. Pointing at in redicule or contempt (Apte).
୭ । କ୍ରୋଧ—7. Anger (Apte)

ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ସହଚର)—ତଦମର୍ଦ୍ଦିତ ହେବା—
Tarjana garjana Chafing and roaring.
ସେ ଦୃଷ୍ଟର ଯୁକ୍ତିର ପ୍ରସଙ୍ଗ ନ ଦେଖି ହାତ ଗୋଡ଼ କମ୍ପାଇ
ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ କରିବେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଦେଶ ।

ତର୍ଜନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍ଜ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ;
Tarjanī ଯାହାଦ୍ୱାରା ତର୍ଜନ କରାଯାଏ)—ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠି—
Index finger; forefinger.

ତର୍ଜନୀ ମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳବିନ୍ୟସ୍ତ ମୁଦ୍ରାବିଶେଷ—
Tarjanī mudrā A peculiar pose of the fingers used in Tantric worship.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟୁ	ଉଅ	ଯ଼
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗ୍ୟ	ଯଁ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବାଆଁହାତକୁ ମୁଠା କରି ତର୍ଜନୀ ଓ ମଧ୍ୟମାକୁ ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତର୍ଜମା—ବୈଦେ. ବି—ତରଜମା (ଦେଖ)
Tarjamā Tarajamā (See)

ତର୍ଜିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତର୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସିତ—
Tarjita 1. Abused; reproached.
(ତର୍ଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶିତ—
2. Threatened; menaced.
୩ । ତାଡ଼ିତ—3. Driven out.
୪ । ଅପମାନିତ—4. Disgraced (Apte).

ତର୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍ଜ ଧାତୁ)—୧ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା;
Tarjibā ତରାଇବା; ଧମକାଇବା—1. To threaten.
তর্জা ନୌଅଡ଼ ଯାକୁ ତକ କାଠଳ
तर्जना ସ୍ତ୍ରୁଗର୍ଭ ନକ କ୍ଲାବକୁ କେଲେ । ସ୍ଥାନାଥ. ତଲକା ।
୨ । ଗାଳିଦେବା—2. To scold.

ତର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ପୁ. (ସଂ. ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ)—
Tarnna ୧ । ସଦ୍ୟୋଜାତ ବାଛୁରୀ; କଅଁଳା ବାଛୁରୀ—
(ତର୍ଣ୍ଣକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A newborn calf.

ତର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ,ପାରିଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ନି)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Tarnni 1. The sun.
୨ । (+କରଣ ନି) ଭେଳା—2. Raft.
୩ । ଡଙ୍ଗା—3. Boat.

ତର୍ତ୍ତରିକ-ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କରଣ ଇକ)—
Tarttarika ୧ । ନୌକା—1. Boat.
୨ । ଭେଳା—2. Raft.
ସଂ. ବଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)--ପାରଗାମୀ; ଯେ ପାର ହୁଏ—
Crossing over (a river).

ତର୍ତିବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) - ବୈଦେ. ବଣ—ତରତିବ୍ (ଦେଖ)
Tartib (etc) Taratib (See)

ତର୍ଦ୍ଦ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ହିଂସା କରିବା; ଅଘାତ କରିବା—
Tarda (root) 1. To injure; to hurt.
୨ । ହତ୍ୟା କରିବା; ବଧ କରିବା- 2. To kill (Apte).
୩ । କାଟି ଦେବା—3. To cut through (Apte).

ତର୍ଦ୍ଦୁ (ର୍ଦ୍ଦୂ)—ସଂ. ବ ସ୍ତ୍ରୀ. (ତର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+କରଣ ଉ; +ଊ)—
Tarddu(rddū) ଦର୍ବୀ; ଚଟୁ—A wooden ladle.

ତର୍ପଣ—ସଂ. ବ. କ୍ଲୀ. [ତୃପ୍ ଧାତୁ=ତୃପ୍ତ ହେବା; ଣିଚ ତର୍ପି ଧାତୁ+
Tarpana ଭାବ ଅନ]—୧ । ତୃପ୍ତି—1. Satiety.
୨ । [+କରଣ ଅନ] ଦେବତା, ଋଷି ଓ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ତୃପ୍ତ୍ୟର୍ଥ ଜଳଦାନ—2. The rites of offering oblations of water to the manes of one's deceased ancestors, Deities and sages.
[ଦ୍ର—ମନ୍ତ୍ରପାଠ ପୂର୍ବକ କୁଶ, ତିଳ, ଜଳ, ଯବ ଓ ତୃଣୁଳ-ଅବଦ୍ୱାରା ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଦେବତା, ଋଷି ଓ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ । ଆଶ୍ୱିନମାସର ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷର ନାମ ପିତୃପକ୍ଷ ବା ଅପରପକ୍ଷ ବୋଲି କଥିତ । ଏ ସମୟରେ ତର୍ପଣ କରିବାର ବିଧାନ ଅଛି । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରେ ମଧ୍ୟ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।]
୩ । ପ୍ରୀଣନ; ତୃପ୍ତିସାଧନ—
3. Act of satisfying.
ସଂ. ବଣ—ତୃପ୍ତି ଜନକ—Satisfying; pleasing.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଘ୍ରାଣତର୍ପଣ=ନାସାର ତୃପ୍ତିକର; କର୍ଣ୍ଣତର୍ପଣ=କର୍ଣ୍ଣର ତୃପ୍ତିଜନକ]

ତର୍ପିତ—ସଂ. ବଣ (ତୃପ ଧାତୁ ଣିଚ+କର୍ମ. ତ)—ଯାହାକୁ ତୃପ୍ତ କରା
Tarpita ଯାଇଅଛି; ସନ୍ତୋଷିତ; ତୃପ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ—Satisfied; pleased.

ତର୍ପୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୃପ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarpi ଯେ ତର୍ପଣ କରେ—One who offers oblations
(ତର୍ପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of water to the manes.

ତର୍ବ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Tarba (root) To go; to move.

ତର୍ବଟ—ସଂ. ବ (ତର୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ)—ବର୍ଷ—
Tarbata Year.

ତର୍ମ—ସଂ. ବ. କ୍ଲୀ (ତୃ ଧାତୁ=ପାରହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tarma ଯୂପକାଷ୍ଠର ଅଗ୍ରଭାଗ—The top of the sacrificial post.

ତର୍ମିମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବଣ ଓ ବ—ତରମିମ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tarmim (etc) Taramim (etc) (See)

ତର୍ଷ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ତୃଷ ଧାତୁ=ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Tarsha ୧ । ଅଭିଳାଷ—1. Desire.
୨ । ଶୋଷ; ତୃଷା; ତୃଷ୍ଣା—2. Thirst.
୩ । ଭେଳା—3. Raft.
୪ । ସମୁଦ୍ର—4. The sea.
୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—5. The sun.
୬ । ତୃଷ୍ଣା; ଅସନ୍ତୋଷ—
6. Hankering; covetuousness.

ତର୍ଷଣ—ସଂ. ବ. କ୍ଲୀ (ତୃଷ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତର୍ଷି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tarshana ୧ । ପିପାସା; ତୃଷ୍ଣା—1. Thirst.
୨ । ଆଗ୍ରହ; ଇଚ୍ଛା—2. Desire; longing.

ତର୍ଷିତ—ସଂ. ବଣ (ତୃଷ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତର୍ଷି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Tarshita ୧ । ତୃଷିତ; ପିପାସିତ—1. Thirsty.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଡ଼ିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୨ । ବାଞ୍ଛିତ—2. Greatly desired.

୩ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—3. Eager for.

ତର୍ହି—ସଂ. ଅବ୍ୟୟ (ତଦ୍ + ର୍ହି; କପାଳକ)—୧ । ସେହିସମୟରେ;
Tarhi ତଦା—1. At that time.

୨ । ତେବେ—2. Then; in that case.

[ଦ୍ର—ଭାଷାରେ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର ବିରଳ ।]

ତଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା—
Tal (root) 1. To be established or fixed.

୨ । ବିଶ୍ରାମ କରିବା—2. To rest.

୩ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—3. To be full.

୪ । ସମାପ୍ତ ହେବା.—4. To be completed.

୫ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—
5. To found; to establish (Apte).

୬ । ବ୍ରତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
6. To accomplish a vow. (Apte).

ତଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ('ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ୍' ଓ ଶେଷ ଅକ୍ଷରର
Tal ହଲନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତଳ; ଅଧୋଦେଶ—Ground; bottom.
ବିଣ.—ନିମ୍ନ—Low.

ତଲ୍ ମୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଅଧୋମୁଖ—
Tal muhāñ With head bowed down.

ତଳ—ସଂ. ବି. (ତଲ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଧୋଭାଗ;
Taḷa ନିମ୍ନଦେଶ—1. Bottom; ground; floor; the underpart; base.

୨ । ସ୍ୱରୂପ—2. Likeness; identity; actual form.

୩ । ଗର୍ତ୍ତ—3. Hole.

୪ । ଉପରଭାଗ—4. Upper part; surface.
(ଯଥା—ଭୂତଳ, ଧରାତଳ, ସମତଳ ।)

୫ । ମଧ୍ୟଦେଶ—5. Middle part.

୬ । ଭୂପୃଷ୍ଠ; ଭୂଇଁ ଉପର—
6. Ground; face of the earth.

ତୋଳାଇଲା ପରେ ତଳ ତଳେ ପଡ଼ିଯିବା ଭଳି—ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର, ଯଶୋଦାଚନ୍ଦ୍ର. ଚ. ଗୀତ ।

୭ । ପୃଷ୍ଠଦେଶ; ପଛଅଡ଼—7. Back or hind part.

୮ । ଗମ୍ଭୀରତା—8. Depth.

୯ । କାନନ; ବନ—9. Forest

୧୦ । (ଜ୍ୟାମିତି) ସମତଳ କ୍ଷେତ୍ର—
10. (geometry) A plane.

୧୧ । ଖଡ଼୍ଗମୁଷ୍ଟି; ଖଣ୍ଡାର ବେଣ୍ଟ—
11. Hilt or handle of a sword.

୧୨ । ଅବସ୍ଥିତିର ନିମ୍ନତା—
12. Lowness of position (Apte).

୧୩ । ଗୃହର ସ୍ତର; ମହଲା—
13. Storey of a house.

୧୪ । ପାଖ; ଉପକଣ୍ଠ; ନିକଟ—
14. Vicinity; neighbourhood; suburbs.

୧୫ । ଚପେଟ; ଚାପୁଡ଼ା—15. Slap.

୧୬ । ତାଳଗଛ—16. Palm tree; palmyra.

୧୭ । ଆଧାର—17. Receptacle.

୧୮ । ସ୍ୱଭାବ—18. Nature.

୧୯ । ସପ୍ତପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ୧ମ ପାତାଳ; (ପାତାଳ ଦେଖ)—
19. The 1st of the 7 nether worlds according to the Hindu Purāṇas (See Pātāḷa)

ତହିଁ ଅପସ୍ୱରମାନଙ୍କୁ କରି ଭେଗ,
ପୁଣି ତଳେ ପଙ୍କ ଲଭନ୍ତି ଦୁଃଖଭୋଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।

୨୦ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ—20. The earth.

୨୧ । ପାତାଳ ଲୋକ—21. The nether worlds; the lower regions.

୨୨ । ସହାୟ; ଭରା—22. Support; prop.

୨୩ । ଅତୀତ କାଳ—23 The past; days gone by.

୨୪ । କରତଳ; ନେଉଳି; ଲେଉଡ଼ି; ହାତର ତଳ—
24. The palm of the hand.

୨୫ । ଗୋଡ଼ର ତଳିପା—
25 The sole of the foot.

୨୬ । ଗୋଧି ସାପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—26. Iguana; Varanus Salvator.

୨୭ । ନଦୀ, ପୋଖରୀ, ସମୁଦ୍ର ଆଦି ଜଳାଶୟରେ ଥିବା ଜଳର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଭୂମି—27. The land at the bottom of water in a tank, river or sea.

୨୮ । ଜ୍ୟାଘାତବାରଣ; ଧନୁର ଗୁଣର ଘର୍ଷଣରୁ ହାତକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବାମ ବାହୁରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଚମଡ଼ାର ପଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—28. A strip of leather worn round the left arm to protect it from the friction of the bow-string.

୨୯ । ମୂଳଦେଶ; ମୂଳର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତଳେ ଯେତେଦୂର ଛାଇ ପଡ଼େ—(ଯଥା, ତରୁତଳ)—29. The area on which the shadow of a thing falls at noon; the part underneath.

୩୦ । ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ମୁଠା; ବେଣ୍ଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
30. The handle of a weapon etc.

୩୧ । ହାତର କବଜା; ହାତଗଣ୍ଠି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
31. Wrist.

୩୨ । ମୁଖଣ୍ଡ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—32. Span of the palm.

	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଳ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଞ
,	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନୃ

୩୩ । ମହାଦେବ; ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—33. The Deity Siba.

୩୪ । ବାଆଁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ବୀଣା ଅଡ଼ ଚଳାଇବା— 34. Pressing the strings of the lute with the left hand (Apte).

୩୫ । ତଳାଉ; ପୋଖରୀ—35. Pond (Apte).

୩୬ । ନରକର ଅଂଶବିଶେଷ—36. A division of hell (Apte).

୩୭ । କାରଣ; ଅଧ; ପ୍ରାରମ୍ଭ—37. Cause; origin (Apte).

ଦେ. ବଣ—୧ । ନିମ୍ନସ୍ଥ; ତଳରେ ଥିବା—1. Situated below.

(ଯଥା—ଗ୍ରାମ ତଳ ବାଡ଼ି କାଠ ଯାକ ଭୁଇ ଲାଗି ଗଲାଣି ।)

୨ । ପୂର୍ବକାଳୀନ—2. Past.

(ଯଥା—ଏହା ବର୍ଷକ ତଳ କଥା ହେବ ।)

୩ । ପରବର୍ତ୍ତୀ; ପରେ ଜନ୍ମିଥିବା—3. Subsequent; born subsequently.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅର ତଳ ଶିଶୁଟି ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।)

୪ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—4. Proximate.

(ଯଥା—ଏବେ ଗୋଡ଼ିତଳ ଲୋକେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଚଢ଼ିବାକୁ ବସିଲେଣି ।)

୫ । ନିମ୍ନାଂଶରେ ରହି ଥିବା—5. Living in the bottom or lower regions.

ତଳେ ତଳେ ଗଙ୍ଗା ତଳ ଗଙ୍ଗଣା—ଚଗ ।

୬ । ନଦୀର ମୁହାଣ ନିକଟସ୍ଥ ବା ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ନିମ୍ନତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ—6. Situated on the lower levels through which a river flows; coastal (tract).

ଦେ. ବି—୧ । ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀକାଳ; ଅତୀତକାଳ—1. The past.

୨ । ନଦୀର ମୁହାଣ ନିକଟସ୍ଥ ଓ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ନିମ୍ନତଳ ଭୂମି—2. Lands of low level towards the mouth of a river; low land; low coastal tracts.

ତଳ ଅଗଣା—ଦେ. ବି (ସ. ତଳ+ଅଙ୍ଗନ)—ଏକାଧିକ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଥିଲେ ଗୃହପୃଷ୍ଠର ବାଡ଼ିଆଡ଼ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାଙ୍ଗଣ—
Tala aganā (ଉପର ଅଗଣା—ବିପରୀତ) The back-side or posterior courtyard.

ତଳଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ସ. ତଲକ; ଭୁଲ. ହି. ତଲାଇ)—ପୋଖରୀ—Pond; tank.
Talai

ତଳଉ— ଦେ. ବି (ସ. ତଲକ; ଭୁଲ. ଉର୍ଦ୍ଦୁ=ତଲାବ)—ପୋଖରୀ—Tank; pond
Talau
ତଳାଅ ତାଲାବ; ତଲାଓ

ତଳ ଉପର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ତଳ+ଉପରି)—ତଳେ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ଉପରକୁ ଓ ଉପରେ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ତଳକୁ ଆଣିବା; ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବା—To bring down things which are upside and vice versa; to stir up or jumble things.
Tala upara karibā
উপর নীচকরা তলে উপর করনা

ତଳକ - ସ. ବି. କ୍ଳୀ (ତଳ=ଗର୍ତ୍ତ+କ)—ପୁଷ୍କରିଣୀ; ପୋଖରୀ—Tank; pond.
Talaka

ତଳକ—ସ. ବି.—ତୋଡ଼ି (ମାଛ) (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Talaka Tordi (fish) (See)

ତଳକଣ୍ଟା ଉପରକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ପୂର୍ବକାଳର ଦଣ୍ଡବିଶେଷ—A mode of punishment inflicted on offenders in ancient times
Talakanṭā uparakanṭā
(ତଳକଣ୍ଟା ଉପରକଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଖଣିଗାତ ଖୋଳି ତହିଁ ତଳେ କଣ୍ଟା ବିଛାଇ କଣ୍ଟା ଉପରେ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ତା ଉପରେ ପୁଣି କଣ୍ଟା ଲଦିଦେଇ ସେ ଗାତକୁ ମାଟିରେ ପୋତି ଦିଆଯାଉଥିଲା ।]

ତଳ କନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—କରଣ୍ଡି ଆଳୁ—Karāṇḍi ālu (See)
Tala kandā

ତଳ କର—ସ. ବି—ପୋଖରୀରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା, ମାଛ, ସିଂଘଡ଼ା, ପଦ୍ମଫୁଲ) ମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଜମିଦାର ଅସୁଲ କରିବା କର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Rent derived by a landlord from the produce of tanks.
Tala kara

ତଳ କରିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—୧ । ନୁଆଁଇବା; ଅବନତ କରିବା—1. To bend down.
Tala karibā

ତଳ କଲ ମଥା, ଜାଣି ତପଜଡା-ଅଞ୍ଚଳ ବୋଲି ମୋ ଭୋଳା—
ବଳଦୁଗୁପ୍ୟ. କବିତା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଳ ପଡ଼ିବା—
2. (figurative) To excel; to surpass

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପରି ତ ବଦନ ମଣ୍ଡଳ
ଝଳରେ ଦରପଣ-କାନ୍ତି କରେ ତଳ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତଳଚକା—ପ୍ରା. ଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବୋଇତି କଖାରୁ—Red gourd.
Talachakā

ତଳ ତଳାନ୍ତ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ; ଛାରଖାର—1. Completely exhausted or reduced; deprived of all belongings; ruined.
Tala talānta
তলাচোআঁ।
तलपट

(ତଳ ତଳାନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମାମଲା ମକଦମାରେ ଶତଶତ ବଡ଼ ଲୋକ ତଳତଳାନ୍ତ ହେଉଅଛନ୍ତି ।)

୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃଶେଷିତ—
2. Drained to the last drop.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଂକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଂକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଧନ—3. Penniless.

ତଳତଳିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସର୍ବନିମ୍ନ—
Talatalia 1. Undermost; lowest.
তলানি ୨ । ନିମ୍ନ ବା ତଳରେ ଥିବା—
तलौंछ, तलछट 2. Lying at the bottom.
(ତଳତଳିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ପାତ୍ରର ତଳେ ରହିଯାଇଥିବା—
3. Left at the bottom of a cup.
ଦେ. ବି—କୌଣସି ପାତ୍ରରୁ ତୈଳାଦି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଗଲେ ଶେଷରେ ପାତ୍ରତଳେ ଯେଉଁ ତଳତଳିଆ ପଦାର୍ଥ ରହିଯାଏ—Dregs of a cup when drained of its liquid contents.

ତଳତ୍ର—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତଳ=ହାତ+ତ୍ରୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Talatra ଧନୁର୍ଦ୍ଧାରୀର ଚର୍ମନିର୍ମିତ ହସ୍ତାନା ବା ହସ୍ତାବରଣ—
(ତଳତ୍ରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Leather gloves of an archer.

ତଳଦିଗିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୋଗଲବନ୍ଦୀର ଅଧିବାସୀ—
Tala digiā Inhabitants of Mogalabandi.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର କଟକ, ପୁରୀ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର (ମୋଗଲବନ୍ଦୀ) ନିମ୍ନ ଭୂମିରେ ଥିବାରୁ ତାକୁ ତଳମାଳ ଓ ଗଡ଼ଜାତମାନ ଉଚ୍ଚ ଭୂମିରେ ଥିବାରୁ ତାକୁ ଉପରମାଳ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଳ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ+ଧ୍ୱନି)—୧ । କରତାଳି—
Tala dhwani 1. Clapping of the palms.
୨ । ବାହୁସ୍ଫୋଟ ବା ତାଳର ଶବ୍ଦ—
2. Clapping sound.

ତଳପ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତଳ୍ପ)—୧ । ବିଛଣା; ଶଯ୍ୟା—
Talapa 1. Bed.
তলপ ତଳପ ଶେଜ ତଳେ ହୋଇଛି ଉଦ୍ଧ-ଉଷ୍ଣ ସଙ୍ଗୀତ.
तलप
୨ । ତଳ୍ପ (ଦେଖ)—2. Talpa (See).

ତଳପ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତଲବ (ଦେଖ)
Talapa Talaba (See).
(ତଳପି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳପଡ଼ା ଅମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ଯେଉଁ ଅମ୍ବ ଖୁଣ୍ଟାଣିରେ
Talaparda āmba ତୋଳା ନ ହୋଇ ଗଛରୁ ଭୂମିରେ ପଡ଼େ—
Mango which drops down from the tree without being picked.

ତଳ ପ୍ରହାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ=କରତଳ+ପ୍ରହାର)—
Tala prahāra ଗୁଷୁଡ଼ା; ଚଟକଣା—A slap or blow with the palm of the hand.

ତଲବ—ସଂ. ତ—ଗାୟକ (ହ୍ରଁ ଶବ୍ଦସାଗର) —
Talaba Singer.

ତଲବ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଲବ୍)—୧ । ହାକିମଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବାକୁ
Talaba ଡାକରା ବା ଆହ୍ୱାନ—1. Summons to attend
(ତଲବ—ଅନ୍ୟରୂପ) on a superior officer.
তলব ୨ । ଆହ୍ୱାନ; ଡାକରା—2. Call.
तलब ୩ । ମାସିକ ବେତନ—2. Monthly salary.
୨ । ପାଖକୁ ଡାକିବା—2. A call to come near.
୩ । ପ୍ରଜା ଓ ଦେଣଦାରମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜର ଦେୟ ଦେବା ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କର ଓ ମହାଜନଙ୍କର ଆହ୍ୱାନ—
3. Demand for payment of dues; asking for payment
୪ । ତଲାସ; ଖୋଜ—4. Search; enquiry.
୫ । (କେବଳ ଝାଡ଼ା, ପୋଖରୀ ଓ ପରସ୍ରା ଶବ୍ଦ ପରେ ବସେ ଯଥା—ଝାଡ଼ା ତଲବ)—ମାଡ଼ିବା; ବେଗ ଦେଖାଇବା—
5. Tendency (to pass stools and urine); call (of nature).

ତଲବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାଜର ହେବା
Talaba karibā ନିମନ୍ତେ ଡାକିବା—1. To call for a person to be produced before a superior.
তলব করা ୨ । ସମନ କରିବା—2. To summon.
तलब करना ୩ । ମଗାଇ ପଠାଇବା;—3. To send for.
୪ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଦାବି କରିବା—
4. To demand (a thing).

ତଲବକାର—ସଂ. ତ—୧ । ସାମ ବେଦର ଏକ ଶାଖା—
Talabakāra 1; Name of a branch of the Sāma Beda.
୨ । ଏକ ଉପନିଷଦର ନାମ—
2. Name of an Upanishad.

ତଲବ ଗାର୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା=ତଲବ୍‌ଗାର୍)—
Talaba gār ଯେ ତଲବ କରିବାକୁ ଯାଏ—A person who
তলবগার goes to call or demand.
तलबगार

ତଲବ ତାଗଦା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତଲବ୍ ଓ ତକାଜା କମ୍ବା ତାଗାଦ୍)
Talaba tāga(gi)dā (ସହଚର)—ବାରମ୍ବାର ତଲବ; ତମ୍ବି-
(ତଗଦ ତାଗେଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଡ଼ିଦା—Repeated
তলব তাগাদ demands.
तलब तगादा

ତଲବ ଦେବା(ହେବା)—ଦେ. ବି (ଅ. ତଲବ୍; ଏବା; କେବଳ ଝାଡ଼ା
Talaba debā (hebā) ଓ ପରସ୍ରା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ;
তলব দেওআ ଯଥା—ମୋତେ ଝାଡ଼ା ତଲବ ଦେଉଛି; ମୋତେ
तलब देना ପରସ୍ରା ତଲବ ଦେଉଛି) ମାଡ଼ିବା; ବେଗ ଅନୁଭୂତ ହେବା—
A call by nature; tendency to ease oneself or pass stools or urine.

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ର୍	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଟ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଥ	ଭ	ନ୍

ତଳବା— ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କି. (ଭୁଲ. ହି. ତଲ୍‌ନା =ଭାଜିବା; ପିଠା
Talabā ଅଳ୍ପ ଘିଅରେ ଭାଜିବା)—ସନ୍ତୁଳିବା— To fry vegetables with a little ghee or oil.

ତଳବାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ସନ୍ତୁଳା; ସିଝୋଲା –
Talabāṅ A curry slightly fried with ghee or oil and then boiled with a little water added to it.

ତଳବାନା— ବୈଦେ ବ. (ଫା) (କଚେରିଅ)—
Talabānā କଚେରୀରେ ହାଜର ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କୁ ବା ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ତଲବ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅବଶ୍ୟକ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥ ବା ଫିସ୍—Talabana; process fees; fees required for calling for a person or a document.
[ଦ୍ର—ଏ ପାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଚଳନ୍ତି ।]

ତଳବାର—ସ. ବ—ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—
Talabāra Sword.
କାହିଁ ତଳବାର ଖେଳବାଡ଼ କରେ ।
ରଘୁନାଥ, ନଳଚରିତ୍ର ।

ତଳବାରି—ଦେ. ବ. (ସ. ତଳବାର)—ଖଣ୍ଡା; ଖଡ଼୍ଗ—
Talabāri Sword.
তলোয়ার तलवार

ତଳବାରଣ—ସ୍ତ. ବ—ତଳବାର (ଦେଖ)
Talabārana Talabāra (See)

ତଳବି—ବୈଦେ. ବଣ (ଆ. ତଲବ୍)—(କଚେରୀ) ତଲବ୍ କରାଯାଇଥିବା—Called for; sent for; summoned.
Talabi
তলবী तलबी
ସ୍ତ୍ରୀ. ବୈଦେ. ବ—ତଲବ (ଦେଖ)—Talaba (See)

ତଳ ଭର—ଦେ. ବଣ—୧ । ନିମ୍ନଗାମୀ; ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଗଡ଼ିଯାଉଥିବା—
Tala bhara 1. Tending to go down; tending to go below a given level.
୨ । ଭୂମିରେ ଭର ଦେଇଥିବା—2. Having the ground as one's support.

ତଳ ଭରା—ଦେ. ବ—ଭୂମିରେ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଭର ବା ଠେସ ଦେବା—
Tala bharā Holding the ground for support; taking one's support from the ground.

ତଳ ମଳ—ସ.ବ. (ମ. ପ. ଲୋ. ତଳରେ ଥିବା ମଳ)—ପାତ୍ର ବା କୁଣ୍ଡ
Tala mala ତଳେ ରହିଯିବା ତେଲ ଅଦର କାଦି (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Dreg or sediment of a liquid left at the bottom of a pot.

ତଳ ମାଳ—ଦେ.ବ—ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ; ଅନୂପ ପ୍ରଦେଶ—
Tala māla The lower provinces; sea-side low tracts of country.

तलहटी [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ବା ଉପରମାଳ ଓ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ ମୋଗଲବନ୍ଦୀକୁ ତଳମାଳ ଏବଂ ଏ ଦୁଇର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମତଳ ଅଂଶକୁ 'ମାଗଧ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ତଳ ମାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ତଳମାଳରେ ବାସ କରୁଥିବା; ମୋଗଲବନ୍ଦୀ
Tala māliā ବାସୀ—Residing in the low tracts of country or the coastal district.

ତଳମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଥାଏ—
Talamuhāṅ 1. Looking to the ground.
(ତଳମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ମୁହଁ ତଳପାଖେ ଥାଏ—
2. Having the mouth at the bottom.

ତଳ ମୂଲିଆ—ଦେ. ବ—ଘର ଛପର ଦେବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ମୂଲିଆ
Tala muliā ଚାଳର ତଳେ ଥାଇ ଚାଳରେ ଛଣ ଛପର କରୁଥିବା ମୂଲିଆଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ—
The labourer who stays below the thatch and helps the thatchers.

ତଲ୍ଲୟ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବ. (ସ. ତଲ୍ଲୟ)—
Talaya ତହିଁରେ ଲୟ ବା ଧ୍ୟାନ—Concentration of one's attention on that (matter).
ଅନେକ ଏବେ ଭୂଅନ୍ତେଣ ଶେଷ
ଏହୁ ରୂପକୁ ତଲ୍ଲୟେ ଅଭ୍ୟାସ । ପ୍ରାଚୀ. ଦିନଶଙ୍କର, ଲଷାଅବ୍ଲାସ ।
ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. (ସ. ତଳ) ତାଳ—Clapping of hands.

ତଳ ଯୁଦ୍ଧ—ସ. ବ. (ତଳ+ଯୁଦ୍ଧ)—ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ; କୁସ୍ତି; ହସ୍ତଯୁଦ୍ଧ—
Tala juddha Athletic sports; wrestling match; scuffling.

ତଳସାରକ—ସ. ବ. (ତଳ ସୃ+ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ଅକ)—
Talasāraka ୧ । ଘୋଟକର ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ବନ୍ଧନ-ରଜ୍ଜୁ; ଘୋଡ଼ାର ଛାତିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଦଉଡ଼ି—1. Horse-belt.
୨ । ଘୋଟକର ଭୋଜନ ପାତ୍ର; ତୋବଡ଼ା—
2. Horse's mouth-bag.

ତଳ ସୁଆଁସିଆ—ଦେ. ବ—ତଳ ମୂଲିଆ (ଦେଖ)
Tala suāṅsiā Tala muliā (See)

ତଳସ୍ଥ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ତଳ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Talastha ନିମ୍ନ ଦେଶରେ ସ୍ଥିତ—Situated below or at the bottom.

ତଳ ସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବ. (୭ମୀ ତତ୍; ତଳ+ସ୍ପର୍ଶ)—
Tala sparśa ଜଳାଶୟର ତଳ ଦେଶକୁ ଛୁଇଁବା—
The act of touching the bottom of water; fathoming.
ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜଳାଶୟର ତଳଭାଗକୁ ଛୁଇଁଥିବା—
Sinking down to the bottom of water.

ତଳହଟି—ଦେ.ବ. (ଭୁଲ.ହି. ତଲ୍‌ହଟୀ=ପାହାଡ଼ର ନିମ୍ନଦେଶସ୍ଥ ଜମି)-
Talahati ତଳ ମାଳ (ଦେଖ)—Tala māla (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତଳ ହୃଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଳ+ହୃଦୟ)—
Tala hrudaya ଗୋଡ଼ ତଳପାର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଖୋଲ—
The instep or bridge of the sole of the leg.

ତଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Talā ଜ୍ୟାଘାତବାରଣ; ଧନୁର୍ଦ୍ଧରମାନଙ୍କର ଧନୁର ଜ୍ୟାଘର୍ଷଣ
তলা ନିବାରଣ ନିମିତ୍ତ ବାମ ହସ୍ତର କହୁଣିଠାରୁ ହାତଗଣ୍ଠି
तला ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା ଚମଡ଼ାର ପଟି—A leathern glove worn by archers to ward off the friction of the bow-string and prevent it from hurting the hand.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ)—୧ । ତଳଭାଗ; ନିମ୍ନସ୍ଥଳ—
1. The lowest part or depth.
তালী ୨ । ଚିରା ଲୁଗାରେ ସିଲାଇ କରାଯିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ; ତାଳି—
थिगली 1. Patch of cloth stitched to a rift in a cloth.
୩ । ଜୋତାର ତଳପାର ଚମଡ଼ା—
3. Sole-leather of shoes.
୪ । ମୃଦଙ୍ଗ, ପଖଉଜ ବା ଢୋଲ ଉପରେ ଛୁଆଣି ହେବା ଚମଡ଼ା—4. The leather-cover for drums.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଯାଜପୁର) ବି—ଧାନର ତଳି—
Seedlings of paddy.

ତଲା—ଦେ. ବି—ଘିଅ ବା ତେଲରେ ଭଜା ହୋଇଥିବା ବା ଫୁଟା ହୋଇଥିବା ବୁଟ ଆଦି ଶସ୍ୟ (ଯଥା, ବୁଟତଲା)—
Talā
সাস্তোলা Gram and pulses fried with ghee
तलाहुआ or oil.

ତଲାଇ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଲାଚୀ Apte)—
Talāi ସରୁ ବୁଣା ବାଉଁଶ ପାତିଆର ସ୍କ୍ରିନ୍; ଷ୍ଟାରା;ତଲାଉ—
তালাই, তলাই Screen or matting made of
चटाई (ତଲେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) bamboo-laths.

ତଲାଉ—ଦେ. ବି—ତଲାଉ (ଦେଖ)
Talāu Talau (See)

ତଲାକ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱାରା ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀର
Talāk ବିବାହବନ୍ଧନଚ୍ଛେଦନ; ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ୱାରା ପତ୍ନୀତ୍ୟାଗ—
তলাক Dissolution of the marriage-tie by the
तलाक husband by the utterance of the word 'Talāk' (amongst the Mahomedans).
(ତଲାକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ କୋରାନ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱାମୀ ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଛେଦନ କରିବାକୁ ବସିଲେ ସ୍ତ୍ରୀର ଆଗରେ ୩ ଥର 'ତଲାକ୍' (ମୁଁ ତତେ ତ୍ୟାଗ କଲି) ଏହି ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଦେଲେ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହେଲା । ତଲାକ୍ ଦେବା ସମୟରେ ସ୍ୱାମୀ ବିବାହକାଳୀନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେନ୍‌ମୋହର (ଯୌତୁକ ଧନ) ସ୍ତ୍ରୀ ହସ୍ତରେ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି 'ତଲାକ୍' ପରେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀ କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରି ସାରିବା ପରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରନ୍ତି । ୨ୟ ସ୍ୱାମୀ 'ତଲାକ୍' ନ ଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୧ମ ସ୍ୱାମୀ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପରିତ୍ୟକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁନର୍ବାର ବିବାହ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ମୁସଲମାନ୍ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ସ୍ୱାମୀ ଥରେ ସୁଦ୍ଧା 'ତଲାକ୍' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସାରିବା ପରେ ବିବାହବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ ଓ ସ୍ୱାମୀ ଉକ୍ତ କଥା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।]

ତଲାକ୍ ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—
Talāk diā ସ୍ୱାମୀଦ୍ୱାରା ତଲାକ୍ ବିଧିରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
তলাকদেওআ (wife) Whose marital relationship
तलाक दिआहुआ has been dissolved by the husband.

ପଠାଣଘର ତଲାକ୍‌ଦିଆ ମାଇକିନିଆଙ୍କ ପରି ଚାନ୍ଦମୁହିଁଟା
ଏବେ ... ତିନିଥର ବୁଢ଼ୀଟା ଗଢ଼ି ଅଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତଲାକ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—
Talāk debā ୧ । (ସ୍ୱାମୀ) ଅପଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା
তলাক দেওআ ନିମନ୍ତେ 'ତଲାକ୍' ଏହି ଶବ୍ଦ ୩ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି
तलाक देना ଶପଥ କରିବା—1. (the husband) To pronounce the formula 'Talāk' 3 times while dissolving the marriage-tie with the wife, according to the dictates of the Koran.
୨ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା; ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନ କରିବା—2. To dissolve one's marriage-tie with one's wife.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ବିବାହବନ୍ଧନ ଛେଦନପ୍ରସ୍ତାବ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଗ୍ରୁ ହେଲେ ତାକୁ 'ଖୁଲା' ଓ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କ ରାଜିରେ ହେଲେ ତାକୁ 'ମୁବାରତ୍' ବୋଲଯାଏ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଥରେ 'ତଲାକ୍' ଦେଲେ ୩ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ମିଳିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ପାରନ୍ତି; ମାତ୍ର ୩ ମାସ ଗତ ହୋଇଗଲେ ଆଉ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ୩ ମାସ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁନର୍ବାର ମିଳିତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ତଲାକ୍‌ଦିଆ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ବିବାହ କରିବେ ଓ ୨ୟ ସ୍ୱାମୀ ତାହାଙ୍କୁ ତଲାକ୍ ଦେବେ ଏବଂ ତତ୍ପରେ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ୧ମ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ । ସ୍ତ୍ରୀର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତଲାକ୍ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ।]

ତଲାକ୍ ନାମା—ବୈଦେ. ବି. (ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ) (ଅ. ତଲାକ୍+ ଫା. ନାମେହ)—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱାମୀର ଦେବା ଛାଡ଼ପତ୍ର—Deed of divorce amongst the Mahomedans.
Talāk nāmā
তলাকনামা
तलाकनामा

୧	ଲ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ଼	ଊଅ	ଈ
୬	ଉ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍ତ

ତଲାଚୀ—ସଂ. ବି. (ତଲ+ଅଞ୍ଚ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା+ଅଧିକରଣ
Ta**l**achi ଈ)—ଚଟେଇ; ତଲେଇ—Matting.

ତଲାତଲ—ସଂ. ବି. (ତଲ+ତଲ; ଅଧିକ୍ୟାର୍ଥରେ ଶବ୍ଦର ଦ୍ୱିତ୍ୱ;
Ta**l**āta**l**a ନିପାତନ)—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ସପ୍ତପାତାଳ ମଧ୍ୟରୁ
ଏକତମ—One of the 7 nether worlds.

ପରମ ପଦରେ ନେଇ ଜାଣୁ ବସାଇ
ପୁଣି ତନ୍ହିଁ ଜାଣ ତଳାତଳକୁ ଖସାଇ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗୋପୀଭାଷା ପ. ଗୀତ

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ପାତାଳ ୭ ଭାଗ ବା ମଣ୍ଡଳରେ ବିଭକ୍ତ;
ଯଥା—ତଳ, ଅତଳ, ବିତଳ, ସୁତଳ, ତଳାତଳ, ମହାତଳ ଓ
ରସାତଳ ।]

ତଲାଭିଘାତ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଲ+ଅଭିଘାତ)—
Ta**l**ābhighāta କରତଳଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର; ଚପେଟାଘାତ; ଚାପୁଡ଼ା-
Slapping blow.

ତଲାରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଲାଚୀ)—୧ । ତଲଇ; ବାଉଁଶପାତିଆରେ
Ta**l**āri ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ଛାଞ୍ଚ—1. Matting or screen of
তলাই bamboo-laths.
चटाई [ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନକୁ ଆବୃତ
କରାଯାଏ । ଚଲିକାରେ ନୌକାମାନଙ୍କୁ ପବନର ବେଗଦ୍ୱାରା
ଗୃଳିତ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଏହା ପାଲରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ତାଳପତ୍ର ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର
ଟୋପି; ଛାଙ୍କି—2. A hat for the head made
of palm-leaves or laths of
bamboo.

ବଉଁଶ ଶିଂଘା ଅଣ୍ଟା ପଟକେ ଖୋଷିଲେ
ପଟର ତଲାରିକ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ୍ତ ।

ତଲ୍ଲସ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତଲ୍ଲାସ୍—ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଖୋଜିବା)—
Ta**l**āsa ୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—1. Seeking after; enquiry.
তলাস, তাল্লাস ୨ । ଅନ୍ୱେଷଣ; ଖୋଜିବା—
तलाश 2. Searching; quest.
୩ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟା ଅନ୍ଦରେ କୌଣସି
ନିଷିଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥ ଲୁଚିଇ ଅଛି କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିବା
ନିମନ୍ତେ ଅପରାଧୀର ଲୁଗାପଟାଅଦି ଦରାଣ୍ଡିବା—
3. Search of a person's body or clothes.
୪ । ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥକୁ ଲୋଡ଼ିବା—
4. Enquiring after an absent person or
thing.

ତନ୍ତୁ ଜାଣେ କର ତରଣି ତା ଭଳ ତଲ୍ଲସ ଯେ ଯାକୁ ନାହିଁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତଲ୍ଲସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଲ୍ଲସିବା (ଦେଖ)
Ta**l**āsa karibā Ta**l**āsibā (See)
তলাস করা **तलाश करना**
(ତଲ୍ଲସ ନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଲ୍ଲସି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ତୁ. ତଲ୍ଲାସୀ) (କଚିରିଆ)—
Ta**l**āsi ୧ । ତଲ୍ଲସ କରାଯାଉ ଥିବା—
তল্লাসী 1. Searched for; wanted.
तलाशी ୨ । ତଲ୍ଲସ ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ—
2. Necessary or required for searching.
(ଯଥା—ତଲ୍ଲସି ଫିସ୍ ।)
ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଲ୍ଲସୀ)—ତଲ୍ଲସ (ଦେଖ)
Ta**l**āsa (See)

ତଲ୍ଲସି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଫା. ତଲ୍ଲସୀ) (କଚିରିଆ)—କୌଣସି ନଷ୍ଟ
Ta**l**āsi nebā ବା ଅପହୃତ ବସ୍ତୁକୁ ନିମନ୍ତେ କର୍ମଚାରୀମାନେ
তল্লাসি লওয়া ଖୋଜିବା ବେଳେ ତଦାରଖିବା—To conduct
तलाशी लेना or supervise a search.

ତଲ୍ଲସି ଫିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ତୁ. ତଲ୍ଲସୀ+ଇଂ. ଫିସ୍) (କଚିରିଆ)—
Ta**l**āsi phis ମହାଫିସ୍ ଖାନାରୁ କୌଣସି ସରକାରୀ କାଗଜ
তল্লাসী ফি ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
तलाशी फिस ଧନ—Searching fee.

ତଲ୍ଲସିଆ—ଦେ. ବି.—(ତୁ. ତଲ୍ଲାସ୍) (କଚିରିଆ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Ta**l**āsiā ଚୋରି ମାଲ ଆଦି ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ବା ଘର
তলাসিয়া ତଲ୍ଲସ କରେ—A person who makes a
तलासनेवाला search for lost or stolen thing.

ତଲ୍ଲସି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁ. ତଲ୍ଲାସୀ) (କଚିରିଆ)—୧ । ଚୋରିମାଲ
Ta**l**āsi debā ବା ହଜିଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ଆପଣା ଘର ବା
তল্লাসী দেওয়া ଆପଣା ଦେହକୁ ଖୋଜିବା ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
तलाशी देना (ଯଥା—ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ) ସୁବିଧା ଦେବା—
1. To submit one's house or person tosearch
by another for a lost or stolen thing.
୨ । କୌଣସି ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ବା ସ୍ଥାନ ଖୋଜିବାକୁ
ଯିବା ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀ ନିଜର ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟାରେ
କିଛି ଜିନିଷ ଲୁଚାଇ ନାହାନ୍ତି ଏହା ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ
ଦେଖାଇବାପାଇଁ ନିଜର ଦେହ ବା ଲୁଗାପଟା ଝାଡ଼ିଦେଇ
ଦେବା—
2. (a police officer) To show to the
persons present at a search that nothing
is concealed in his person or dress.

ତଲ୍ଲସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତୁର୍କୀ. ତଲ୍ଲାସ୍)—୧ । ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା;
Ta**l**āsibā ଖୋଜିବା; ଦେଣ୍ଡିବା—1. To search for; to
তল্লাসা hunt for.
तलाशना ୨ । ସନ୍ଧାନ ବା ଖବର ନେବା—
2. To enquire after.
୩ । ଅପରାଧୀ ବା ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହ ଓ ଲୁଗାପଟା ଦରାଣ୍ଡିବା-
3. To make a search of the person and
dress of a convict or suspect.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନ୍ତର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଖାଣ୍ଟି ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଦେଇ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ ଧାତୁ)—୧ । ରୁଆ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଗଜାଗଛ; ଖୁଦ୍ର—1. Seedlings fit for transplantation.
Tali
चारा, पौंदा, अंकुरा, तला, तली

ଅହା ! ଦେଢ଼ମାଣ ତଳି ଅରୁଆ ରହିଲା; ତଳ ନଅଣ୍ଟ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । (ସଂ. ତଳ) ନିମ୍ନଦେଶ; ତଳଭାଗ; ଅଧୋଦେଶ—
2. The lower part.

୩ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ଉପକଣ୍ଠ—
3 Suberbs; vicinity.
(ଯଥା—ସହର ତଳି ।)

୪ । କୌଣସି ଗୃହର ବା ବସ୍ତୁର ଅବସ୍ଥିତି-ପ୍ରଦେଶ—
4. Site or position of a house or thing.

୫ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ନିମ୍ନତମ ଅଂଶ—
5. Bottom; the lowest part.

ମୁଁ ଅଛି ଖଣ୍ଡିଏ ସଜ ହେଲା ତାର ନ ଆଉ ପଛେ ତଳ
ପାଷୋଟି ବେହେଲା ଭଣା ହେଲାନ୍ତି ତଳୋଟିରେ ଖାଣ୍ଟି ତଳ ।
ଉଦାସ. ସାଥୁଆ ବାବା ।

ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅଧୋଭାଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ବା ବ୍ୟବହୃତ—
1. Situated or used in the lower part.
(ଯଥା—ତଳିପେଟ; ତଳିକନା ।)

୩ । ପରେ ଜାତ ହେବା—
3. Younger; born after.

୪ । ଅଧସ୍ତନ—4. Subordinate; lower in grade.

ତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତଳୀୟ)—୧ । ନିମ୍ନସ୍ଥ; ତଳେ ଅବସ୍ଥିତ—
Taliā
1 Situated below.
(ଯଥା—ଗଛତଳିଆ ବେତ; କାଖତଳିଆ ଛତା ବା ପୋଥି ।)

୨ । ତଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to the bottom.
(ଯଥା—ଖଇତଳିଆ ବ୍ୟବସାୟ ।)

୩ । ଉପକଣ୍ଠସ୍ଥ; ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—
2. Neighbouring; suburban.
(ଯଥା—ନଈତଳିଆ ଜମି; ସହରତଳିଆ ଗ୍ରାମ ।)

୪ । ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା—
4. Living near or in the vicinity.
(ଯଥା—ସହରତଳିଆ ଲୋକ ।)

୫ । ଅଧସ୍ତନ; ଅଧୀନସ୍ଥ—5 Subordinate.
(ଯଥା—ସେ ଲୁମ୍ବର ହାତତଳିଆ ଲୋକ ।)

୬ । ନୀଚତର—6. Lower than.
(ଯଥା— ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜାତି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ତଳିଆ ।)

୭ । ତଳେ ତଳେ ଯାଉଥିବା—7. Proceeding below; passing below.
(ଯଥା— ଖଇତଳିଆ ବାଟ, ଛତାତଳିଆ ଗଳି ।)

୮ । ତଳଦେଶ ବା ଅଧୋଭାଗରେ ଥିବା—
8. Lying at the bottom; settled down at the bottom.
(ଯଥା—ଭୂମି ଭାଗରେ ହାଣ୍ଡି ତଳିଆ ଭାତ ପଡ଼ିଗଲା; ଘଡ଼ି ତଳିଆ ହାଣ୍ଡି ।)

୯ । ପାଖେ ପାଖେ ଯାଉଥିବା—
9. Proceeding or running along.
(ଯଥା—ବନ୍ଧତଳିଆ ବାଟ ।)

୧୦ । ପରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା—
10. Born after; younger than.
(ଯଥା—ଏହିଟି ତାଙ୍କର ଝିଅତଳିଆ ପୁଅ ।)

ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଘାଣ୍ଟ ଘଅଣ—
1. Hotch-potch.

୨ । (ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଦାସୀ—
2. Concubine.

ତଳିଆ ପୁଅ—ଦେ. ବି—ଦାସୀ ପୁତ୍ର—
Taliā pua Son of a concubine.

ତଳିଆ ଭାରିଯା—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ—
Taliā bhārijā Concubine.

ତଳିଆ ମହାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଗୋଲାମ ଜାତି; ମାନ ଭ୍ରଷ୍ଟ ଗୋଲାମ—
Taliā māhānti The illegitimate sons of the Karaṇas of Orissa.

ତଳିଆରି—ଦେ. ବି—ତଳାରି (ଦେଖ)
Taliāri Talāri (See .

ତଳି କଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଘୋଡ଼ିକଟା; ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ; ଯେ ଉପରେ ଉପରେ ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ କରେ—
Tali kaṭā
1. Perfidious (person).

୨ । ତଳିକାଟ (ଦେଖ)
2 Talikāṭa (See).

ଦେ. ବି—ତଳିକାଟ (ଦେଖ)
Talikāṭa (See).

ତଳି କଣ୍ଟା ଓପରି କଣ୍ଟା—ଦେ, ବି—ତଳ କଣ୍ଟା ଉପର କଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Tali kaṇṭā opari kaṇṭā Tala kaṇṭā upara kaṇṭā (See).

ତଳି କନା—ଦେ. ବି—ଋତୁସ୍ରାବ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା କୌପୁନି ଓ କନା ପୁଡ଼ା—
Tali kanā
Strips of rags or absorbent linen worn by women on the private parts during menses; women's under-clothing during menstrual flow; sanitary towels.

ତଳିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Talikā
ତଳ ସାରକ (ଦେଖ)
Tala sāraka (See).

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଥ	ଡ଼ଥ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ତ

ତଳି କାଟ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତଳ+କର୍ତ୍ତିତ)—୧। ତଳ ଭାଗ ବା ତଳ ଅଂଶରୁ କଟା ଯାଇଥିବା; ମୂଳରେ ବା ମୂଳ ପାଖରେ କଟା ହୋଇଥିବା—1. Cut at the root or near the root.
Tali kāṭa
(ଯଥା—ତଳିକାଟ ଧାନ ଗଛ।)

୨। ଉପର ସ୍ତରର ବସ୍ତୁ କଟା ହୋଇଯିବା ପରେ ନିମ୍ନ ସ୍ତରରୁ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ କଟା ହୋଇ ବାହାରେ—2. Appertaining to or cut from the lower layers.
(ଯଥା—ଏ ପୋଖରୀର ୧୦ ଫୁଟ ଗଭୀରର ତଳିକାଟ ମାଟି ଭାରି ଚେଙ୍କୁଟିଆ ପଡ଼ିଲା।)

ଦେ. ବି—ମୂଳ ପାଖରୁ କାଟିବା—Cutting near the root.
(ଯଥା—ଚଷାଏରୁ ଧାନକୁ ପ୍ରଥମେ ତଳିକାଟ କରି ବିଡ଼ା ପକାଇ ପରେ ଅଗକାଟ କଲେ ଛଣ ବାହାରିବ।)

ତଳି ଗଡ଼ିଶା—ଦେ. ବି—ପଙ୍କୁଆ ଗଡ଼ିଶା; ଯେଉଁ ଗଡ଼ିଶା ମାଛ ପାଣି ତଳେ ପଙ୍କରେ ଥାଏ—A kind of fish moving in the mud at the bottom of a tank or pond.
Tali gaṟḍiśā

ତଳିତ—ସଂ. ବି (ତଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ତ)—ଭୃଷ୍ଟ ମାଂସ; ଭଜା ମାଂସ—Roast; roasted meat; fried meat.
Talita
ସଂ. ବିଣ—ଭୃଷ୍ଟ; ଭଜା ହୋଇଥିବା; ସିଝିଲା ହୋଇଥିବା—Fried; roasted.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଭାବପ୍ରକାଶରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି।]

ତଳି ତଳାନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—ତଳ ତଳାନ୍ତ (ଦେଖ)
Tali talānta Tala talānta (See)

ତଳି ତଳିଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତଳ ତଳିଆ (ଦେଖ)
Tali taliā Tala taliā (See)

ତଳି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ତଳାଇବା; ତଳଦେଶରେ ବୁଡ଼ିଯିବା—1. To sink to the bottom; to settle down at the bottom.
Tali dharibā
তলান
नीचेका बैठना
(ଯଥା—ମାଛଯାକ ତଳି ଧରିବାରୁ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ।)

୨। ହାଣ୍ଡିରେ ସିଝା ଯାଉଥିବା ତିଅଣ, ଖିରି ବା ଉତୁଆଁ ଯାଉଥିବା ଧାନ ଯଥେଷ୍ଟ ଜଳ ଅଭାବରୁ ବା ବାରଂବାର ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି ନ ହେବାରୁ ପୋଡ଼ିଯାଇ ହାଣ୍ଡିର ତଳେ ଲାଗିଯିବା—2. (any thing boiled on fire) To stick at the bottom of the cooking pot.

ତଳି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ହେବା ପରେ ତାହାକୁ ଉପାଡ଼ି ନେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ରୋପଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ବୁଣିବା—To sow seeds for the purpose of raising seedlings in order to transplant them in another field.
Tali pakā(ke)ibā

ତଳିପା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳ ଓ ପାଦ)—ପାଦର ତଳ ଭାଗ—Sole of the feet.
Talipā
পায়ের তলা
तलवा
ତା ତଳିପା ତଳେ ସୁଧା ରହୁଛନ୍ତି—
ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ. ବଡ଼ଚଉତିଶା।
[ଦ୍ର—ତଳିପାର ଅଗକୁ ପାପୁଲି, ପଛ ଭାଗକୁ ଗୋଇଠି ଓ ମଧ୍ୟ ଭାଗକୁ ଖୋଲ ବା ତାଳୁକା ବୋଲାଯାଏ।]

ତଳି ପେଟ—ଦେ. ବି—ନାଭି ତଳେ ଥିବା ପେଟର ଅଂଶ—Abdomen; lower part of the belly from the navel downwards.
Tali peṭa
(ତଳ ପେଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তলপেট, पेड़ू

ତଳି ପୋଛ—ଦେ. ବିଣ—ନିଃଶେଷିତ; ଖାଲି—Drained to the last.
Tali pochha
ପୁଅମାନେ ଧାନ ଅମାର ତଳିପୋଛ ପ୍ରାୟ କରି ଦେଲେଣି—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ।

ତଳି ଭାତୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ତଳିପାର ଗୋଇଠିର ମୋଟା ଚମ ଭିତରେ ଉଠିବା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବ୍ରଣବିଶେଷ—A painful boil inside the sole of the foot.
Tali bhāturḍi

ତଳିମ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତଳ୍ ଧାତୁ+ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥରେ ଇମ)—୧। କୁଟ୍ଟିମ; ପକ୍କା ମେଜିଆ—1. Pavement; paved floor.
Talima
୨। ଖଡ୍ଗ; ଖଣ୍ଡା—2. Sword; scimitar.
୩। ଚାନ୍ଦୁଆ—3. Canopy.
୪। ଶଯ୍ୟା—4. Bed.
୫। ଛପର; ଚାଳ; ଛାତ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Thatch; roof.

ତଳି ମଣ୍ଡ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳ+ମଣ୍ଡ)—ତୋରାଣିରେ ଯେଉଁ ବହଳିଆ ଅଂଶ ପାତ୍ରର ତଳକୁ ରହିଥାଏ—The comparatively thick layer or portion of Torḍāṇi (boiled rice water) which is found at the bottom of a pot.
Tali maṇḍa

ତଳି ମଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ଅଳ୍ପ ଖାଦ୍ୟ—A small quantity of food.
Tali maṇḍā
ପେଟରେ ଟିକା ତଳିମଣ୍ଡା ପଡ଼ିଯିବାରୁ ନିଶ୍ୱାସ ନରମ ହୋଇଗଲା—ସହକାର।

ତଳି ମାଛ—ଦେ. ବି—ପଙ୍କୁଆମାଛ; ଯେଉଁ ମାଛମାନେ (ଯଥା—ଗଡ଼ିଶା, ତୋଡ଼ୀ, ରଡ଼ା, ମାଗୁର) ଜଳାଶୟର ନିମ୍ନଦେଶସ୍ଥ ପଙ୍କରେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହୁଅନ୍ତି—Fishes moving in the mud below the water.
Tali māchha

ତଳି ମାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତଳ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—ଚଷ ଜମିର ତଳ ସ୍ତରର ମାଟି—The earth of the lower layers of a field.
Tali māṭi

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧା ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତଳି ମୁଠା—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ହାତର ପ୍ରସାରିତ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜନୀ ଦ୍ୱାରା
Ta<u>l</u>i muṭhā ସୀମାବଦ୍ଧ ଧାନତଳିର ଗୋଛା—A sheaf of paddy seedlings bound up so as to be contained between the encircling spans of the 2 palms.

ତଳି ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଜମିରେ ତଳି ପକା ଯାଏ—
Ta<u>l</u>i muṇḍā A plot of land where seedlings are raised.
(ତଳି ମଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳି ହାତ କରି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତଳି ବା ତଳ
Ta<u>l</u>i hāta kari dharibā ଭାଗକୁ ହାତରେ ଧରିବା; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ତଳପଟୁ ଧରି ଟେକିବା—
(ତଳି ହାତ କରି ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To hold a thing up by putting one's hand at the bottom.
(ଯଥା—ଶିଶୁ ହାଣ୍ଡିକୁ ତଳିହାତ କରି ନ ଧରିଲେ ହାଣ୍ଡିଟି ଫାଟିଯିବ ।)

ତଳିୟାରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାରିକ; ଜଗୁଆଳ; ଚୌକିଦାର—
Ta<u>l</u>iyāri Watchman.

ତଳୁ—ଦେ. ଅ.—ଅବଧି; କୌଣସି ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏ
Ta<u>l</u>u ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Since (some time past.

ବହୁଦିନ ତଳୁ ନ ପାଇ ମାଂସ
କ୍ଷୁଧାରେ କଳୁଥିଲା ତାହାର ମାନସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ତଳୀୟ)—ତଳିଆ (ଦେଖ)
Ta<u>l</u>uā Ta<u>l</u>iā (See)

ତଳୁଆର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତରବାରି)—ତରବାରି (ଦେଖ)
Taluāra Talabāra (See)
(ତଲୁଆର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ତଳ)—୧ । ନିମ୍ନଦେଶରେ—1. In the
Ta<u>l</u>e lower parts; below.
তলায় तले ୨ । ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ—2. On the surface of.
(ତଳେ ତଳେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

(ଧୂଳିଆ କହେ) ଭୂଇଁ ତଳେ ତଳେ ଯାଏଁ,
କର୍ଣ୍ଣ ନ ମାଂସ ଚୂବଏ ପାଇଲେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତ ଗାଏଁ—ବାଡ଼ାଣୀର କଥା ।
ନଇ ତଳେ ଗଛ ଓଧ, ଖୋସ ଖୋଇଥିଲା ଗହମ କନ୍ଦ,
ସ୍ୱେର ବାନ୍ଧନେଇ ବଦ—ଢଗ ।

୩ । ଲୁଚରେ ଲୁଚରେ; ଗୋପନରେ; ଗୁପ୍ତଭାବରେ—
3. Secretly; clandestinely.
[ଯଥା—ସେ ତଳେ ତଳେ ମୋ ଖୋଳୁ ଖାଡ଼ୁଛି ।]

୪ । (କୌଣି ଶ୍ରେଣୀ ବା ଦଳର) ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ—
4. Being included in (any party).
(ଯଥା—ଓଡ଼ିଆମାନେ ପ୍ରଥମେ ଅସି ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜାଙ୍କ ପାଇକଙ୍କ ତଳେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ)

୫ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ; ପରେ—5. After.
ତାଙ୍କ ତଳେ ଜନମିଲେ କେକୟୀ ନନ୍ଦନ—ମଧୁସୂଦନ. ବାଲ୍ମୀକିରାମାୟଣ ।

୬ । ଏଥିପୂର୍ବେ; ଆଗେ—5. Before this.
ତଳେ ତ ଋଷିଙ୍କ ନିୟମ କରିଥାଇ
ଏଣୁ କରିବାକୁ ହାଲିଆ ହେଲ ମୁହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

୭ । ନିମ୍ନତମ ପ୍ରଦେଶରେ—7. At the bottom; in the lowest regions.

୮ । ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନରେ—8. In the most secret places; in places not exposed to public view.

୯ । ପାଖେ ପାଖେ—9. Along; by the side of.

୧୦ । ରୂପେ; ପରି; ଗଣନାରେ; (ଅମୁକ) ରୂପ—
10. As; considered as.
ତୁମେ ମୂର୍ଖ ଅସଭ୍ୟ ତଳେ ଗଲ—ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୧୧ । ଭୂପୃଷ୍ଠରେ; ଭୂଇଁରେ—11. On the ground.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ସବାର ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ଚଢ଼ିଛନ୍ତି, ସହିସ ତଳେ ଧାଇଁ ଚାଲିଛି ।)

୧୨ । ଉପକଣ୍ଠରେ—12. In the outskirts of.
(ଯଥା—କଟକ ତଳେ ଚୌଦ୍ୱାରଗଡ଼ ଅବସ୍ଥିତ)

ତଲେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତନ୍ମୟ)—ଲୟ; ଧ୍ୟାନ—
Tale Contemplation; attention.
ନାମର ତତ୍ତ୍ୱ ଅଟଇ ଅନନ୍ତ, ତଲେ କରି ଅଛେ ସନ୍ତ—
ଭକ୍ତ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ, ଭଜନ ।

ତଲେଇ—ପ୍ରାଦେ—୧ । (ଯାଜପୁର) ବି—ଲୟ; ନିଘା—
Talei 1. Attention.
(ଯଥା—କଥାକୁ ତଲେଇ ରଖିବା ।)
୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ବୁଣା ଆସନ—
2. A mattress woven with bamboo-laths.
[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରରେ ବାଉଁଶପାତିଆରେ ବୁଣା ଆସନକୁ ତଲେଇ ଓ ପରଦା ବା ବାଡ଼ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ତଲେଇକୁ ଟାଟି କୁହାଯାଏ ।]
ଦେ. ବି—ତଲାଇ (ଦେଖ)—Talāi (See)

ତଳେଇ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭିତରେ ପଶି ଅନୁସନ୍ଧାନ
Ta<u>l</u>ei dekhibā କରିବା—1. (figurative) To dive deep
তলাইয়া দেখা into a matter; to dive deep under
(ତଳେଇ କରି ଦେଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the surface.
(ଉପରେ ଉପରେ ଦେଖିବା—ବିପରୀତ) ୨ । ତଳଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିବା—2. To look into the bottom of a thing.
୩ । ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ବିଚାର କରିବା—3. To consider a matter thoroughly or minutely.

ତଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତଳ)—
Ta<u>l</u>eibā ୧ । ତଳକୁ ବୁଡ଼ିବା; ତଳ ଧରିବା—
তলান 1. To sink or settle down to the bottom.

୧	ଳ	ଓ	ର୍‌,ର୍ଵ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଗ୍ନ	ଉଅ	ଢ
୨	ଝ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଜ୍ଞ

(ତଳାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା— 2. To dive deep into a matter.

ତଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବୁଟ ଆଦି ଶସ୍ୟକୁ ଘିଅ ବା ତେଲରେ ସାମାନ୍ୟ ଭାଜିବା; ପୁଆଇବା—
Taleibā
ଭାଜା 1. To fry gram etc in ghee or oil.
तलना ୨ । ଭୁଣ୍ଟୁଡ଼ା କରିବାପାଇଁ ଖଇକୁ ଗୁଡ଼ ପାଗରେ ଘାଣ୍ଟି ଚଟୁ ଦ୍ୱାରା ଘାଣ୍ଟିବା ବା ମୋହିଁବା—2. To stir fried paddy in syrup over fire.
ତଲଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତଳିବା

ତଲେକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଈକ୍ଷଣ; ଯାହାର ଦୃଷ୍ଟି ତଳଆଡ଼କୁ ଥାଏ) —ଶୂକର—Hog.
Talekshaṇa

ତଲେ ଗଡ଼ିବା - ଦେ. କ୍ରି— ଭୂମି ଉପରେ ଲୋଟିବା—
Tale gaṛibā To roll on the ground.
তলায় গড়াগড়ি দেওয়া धरती पर लुढ़कना
(ତଳେ ଲୋଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତଳେ ଯିବା —ଦେ. କ୍ରି—(ଅମୁକ)ରୂପେ ପରିଚିତ ହେବା—
Tale jibā To pass for.
(ତଳେ ସୁମାରି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଆମ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ଆଖିରେ ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ମୂର୍ଖ ତଳେ ଗଲେଣି ।)

ତଲୋଦରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଉଦର; ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Taḷodari ୧ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—1. Wife.
୨ । କୃଶୋଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ— 2. Slender-bellied woman.

ତଲୋଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତଳ+ଉଦ=ଜଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Taḷodā ନଦୀ; ନଦୀ—River.

ତଲ୍କ—ସଂ ବି. (ତଲ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ କ)—ବନ—
Talka Forest.

ତଲ୍ପ—ସଂ. ବି. (ତଳ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥରେ ପ; ଯହିଁରେ ବିଶ୍ରାମ କରା ଯାଏ)—
Talpa
୧ । ଶଯ୍ୟା; ବିଛଣା; ଶେଯ—1. Bed.
୨ । ଅଟ୍ଟାଳିକା—2. An edifice.
୩ । ଗୃହ—3. House.
୪ । ଦାରା; ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା—3. Wife.
[ଦ୍ର—ଗୁରୁତଳ୍ପଗ, ଗୁରୁତଳ୍ପଗାମୀ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଆଦି ମାନ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସମ୍ଭୋଗ କରେ ।]
୫ । ଉପର ମହଲା ଘର; ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା— 5. Turret; a room in an upper storey.

ତଲ୍ପକ—ସଂ. ବି—୧ । (ତଲ୍ପ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ. କ)—ଶଯ୍ୟା—
Talpaka 1. Bed.
୨ । (ତଲ୍ପ+କରିବା ଅର୍ଥରେ. କ) ଯେ ବିଛଣା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ; ଶେଯ ଝାଡ଼ିଦେବା ଭୃତ୍ୟ— 2. A servant who prepares the bed for the master.

ତଲ୍ପ କୀଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତଲ୍ପ+କୀଟ; ତୁଳ. ହି. ଖଟ୍‌ମଲ୍)—
Talpa kīṭa ଓଡ଼ଶ; ଛାରପୋକ—The bed-bug.

ତଲ୍ପଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତଲ୍ପ+ଜନ ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—(ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି)
Talpaja କ୍ଷେତ୍ରଜ ସନ୍ତାନ—(Hindu law) Son born of ths wife of a person but begotten by a stranger.

ତଲ୍ପି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଲ୍ପ=ଶଯ୍ୟା)—ବିଛଣା ପଡ଼ିର ଗଣ୍ଠିଲି;
Talpi ବୋଝକସ୍ତ—The luggage consisting of bedding; baggage.
तल्पी
गठरी

ତଲ୍ପି ଦାର୍—ଦେ. ବି—ତଲ୍ପିବାହକ ବୋଝିଆ; ଯେ ବିଛଣାପତ୍ର ବା
Talpi dār ଗଣ୍ଠିଲି ବୁହେ; ବୋଝକସ୍ତବୁହା—A carrier of luggage; luggage-bearer; porter.
तल्पीदार
पल्लादार

ତଲ୍ଲ—ସଂ. ବି. (ତଲ=ଗର୍ତ୍ତହେବା+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଗହ୍ୱର; ଗର୍ତ୍ତ— 1. A hole.
Talla
୨ । ପୋଖରୀ; ପୁଷ୍କରିଣୀ—2. Tank; pond.

ତଲ୍ଲହ—ସଂ. ବି—କୁକୁର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tallaha Dog.

ତଲ୍ଲାଟ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି
Tallāṭa ଶବ୍ଦ)—ସାରା ଦୁନିଆଁ; ସାରା ସୃଷ୍ଟି— The whole universe.

ତଲ୍ଲାସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ତଲାସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tallāsa (etc) Talāsa etc (See)

ତଲ୍ଲିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତତ୍=ତାହା+ଲୀ ଧାତୁ=ଲୀନ ହେବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+କ+ଆ)—
Tallikā
୧ । ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗାର ଛିଦ୍ର ଉପରେ ପଡ଼ିବା ତାଳି—1. Patch.
୨ । ଖିଳ କାଠି; କୁଞ୍ଚି; ତାଲାକାଠି—2. A key.
୩ । କୋଲପ—3. Padlock.

ତଲ୍ଲୀ—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ତତ୍+ଲସ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)-
Tallī ୧ । ବରୁଣଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—1. The wife of Baruna, the God of the sea.
୨ । ନୌକା—2. Boat.
୩ । ଯୁବତୀ—3. Young woman.
୪ । ଜୋତାର ତଳା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. The sole of shoes.
୫ । କାଣ୍ଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —5. Dregs; sediment.

ତଶା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. କୃଷି) —ଚଷା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tashā (etc.) Chashā etc. (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲକତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌କ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତଷା(ଣ୍ଡି)ଟିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ—ଚଷାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Tashā(ṇḍi)ṭiā Chashāṇḍiā (See)

ତଷା(ଷେ)ଇବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ)=ତଷିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ;
Tashā(she)ibā ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜମି ଚଷ ବା ହଳ କରାଇବା—
To cause to be ploughed up.

ତଷିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି (ସଂ. କୃଷ ଧାତୁ)—ଚଷିବା (ଦେଖ)
Tashibā Chashibā (See).

ତଷୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—(ସଂ. କୃଷ) ଚଷୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tashu (etc.) Chashu etc (See).

ତଷ୍ଟ—ସଂ.ବଣ (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଚାଞ୍ଛିବା+କର୍ମ.କ୍ତ)—୧ । ଚଞ୍ଛା ହୋଇଥିବା
Tashṭa 1. Scraped.
୨ । ରନ୍ଦା ମରାଯାଇଥିବା—2. Scraped with the carpenter's pla ne; planed.
୩ । କୃଶୀକୃତ—3. Emaciated; reduced.
୪ । କୁଟା ଯାଇଥିବା; ବଟା ଯାଇଥିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Pounded; bruised.
୫ । ପିଟା ହୋଇଥିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Beaten

ତଷ୍ଟା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ ମା. ୧ବ)—
Tashṭā ୧ । (କାଠ ଚେଲି କରି ଯେ କାମ କରେ) ବଢ଼େଇ—
(ତଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Carpenter.
୨ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—2. The mythological heavenly architect according to the Hindus.
୩ । ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
3. One of the 12 Ādityas or Sun–gods.
୪ । ଚେଲିବା ବ୍ୟକ୍ତି—4. Scraper.

ତଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (ତସ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍‌କ୍ଷେପଣ; ଦର୍ଶନ+ଭାବ. କ୍ତି)—
Tashṭi ୧ । ସାଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି—1. Wistful look.
୨ । ଅଗ୍ରହାତିଶଯ୍ୟ—2. Hankering; longing.
୩ । ଜେଦ୍‌ବାଜି; ଏକଜିଦ; ଦୃଢ଼ତା—3. Obstinacy; unyieldingness.
ଗ୍ରା. (ଇତର) ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟ୍ରଷ୍ଟୀ)—କୌଣସି ସାଧାରଣ ଟଷ୍ଟି; ଟ୍ରଷ୍ଟୀ ହିତକର ଅନୁଷ୍ଠାନର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ମାର୍ଫତଦାର;
ଟ୍ରଷ୍ଟୀ—Trustee.

ତଷ୍ଟି ନାମା—ଗ୍ରା. (ଇତର)ବୈଦେ.ବ(ଇଂ ଟ୍ରଷ୍ଟ+ପା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ନାମା)-
Tshṭi nāmā ଟ୍ରଷ୍ଟଡିଡ୍; ସେବା ଅର୍ପଣ ସମର୍ପଣ-ପତ୍ର—
Trust-deed.

ତସ୍(ଧାତୁ)—ସଂ. ୧ । ଅଳଂକୃତ କରିବା—
Tas (root) 1. To adorn.
୨ । ଦର୍ଶନ କରିବା—2. To see.
୩ । ଉତ୍‌ପ୍ରେକ୍ଷଣ କରିବା; ସାଗ୍ରହ ଦୃଷ୍ଟି କରିବା—
3. To cast wistful or longing glance.
୪ । ଉତ୍‌କ୍ଷେପଣ କରିବା; ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା—
4. To throw up.
୫ । ଉଠାଇବା—5. To lift up.

ତସ୍‌ଦିକ୍(ଗ୍)—ବୈଦେ.ବ(ଅ. ତସଦୀକ୍) (କଚେରି)—୧ । କୌଣସି
Tas-dik(g) ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରମାଣ ବା ସମର୍ଥନ—
1. Verification.
तसदिग ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ହାକିମଙ୍କ ଆଗରେ
तसदीग ପ୍ରମାଣସ୍ୱରୂପ ସ୍ୱୀକାର କରିବା; ଚିହ୍ନଟ—
2. Attestation; identification.
୩ । କୌଣସି ଦଲିଲ ପରୀକ୍ଷା କରି ସେଥିରେ କରାଯିବା ହାକିମଙ୍କର ଦସ୍ତଖତ—3. Countersignature of an authority on a document.
୪ । ସାକ୍ଷ୍ୟ; ଗୱାହି—4. Testimony.

ତସ୍‌ବି—ବୈଦେ. ବ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—ଜପମାଳ—
Tas-bi Rosary.
तसबी तसबी

ତସ୍‌ବିର୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—୧ । ଛବି—
Tas-bir 1. A picture.
तसवीर ୨ । କାଗଜ ବା ପଟା ଉପରେ ଅଙ୍କିତ ରୂପ—
तसबीर 2. A painting; drawing.
୩ । ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଉଠାଯିବା ପ୍ରତିରୂପ—
3. Photo.
ବୈଦେ. ବଣ—ଛବି ପରି ସୁନ୍ଦର—Picturesque; fine

ତସରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)--
Tas-rā ଭୁଲିଆ ତନ୍ତୀଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ସୂତା ଗୁଡ଼େଇ ରଖିବାର ଫର୍ମି ବା ନଟେଇ—A reel or form around which yarn is wound.

ତସ୍‌ରୁପ୍(ଫ୍)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଅ. ତସରୁଫ୍)—
Tasrup(ph) ୧ । ତୋସରଫ୍—1. Misappropriation.
୨ । କ୍ଷତି—2. Loss.

ତସଲିମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—ନମସ୍କାର; ବନ୍ଦନା;
Tas–lim ପ୍ରଣାମ—Obeisance; a bow of reverence.
तसलीम तसलीम

ତସକର—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ତସ୍କର)—ଟସ୍କର; ଚୋର; ଟସକର—
Tasakara Thief; robber.

ତସମା—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚଶ୍‌ମା)—ଚସମା; ପ୍ରଚକ୍ଷୁ; ପ୍ରତିଚକ୍ଷୁ-
Tasamā Spectacles

ତସର୍‌ଫଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଫସର ଫାଟିବା ସମୟ;
Tasar-phaṭā ଅରୁଣୋଦୟର ପ୍ରାକ୍‌କାଳ; ବଡ଼ଭୋର—
Day-break.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଯ୍ୟ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ତ

ତସର—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରସର)—୧ । ଟସର; ଏକପ୍ରକାର ଗୋଟୀ
Tasara ପୋକର ଗୋଟୀରୁ ବାହାରିବା ରେଶମ ସୂତା—
ତসর 1. A kind of coarse silk got from
टसर cocoons; Tussar.

[ଦ୍ର—ଛୋଟନାଗପୁର, ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର, ବାଲେଶ୍ୱର, ମାନଭୂମ, ମେଦନୀପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ବଣରେ ସାହାଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା, କୁସୁମ, ପିଆଳ, ବରକୋଳି ଆଦି ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ଏ ପୋକମାନେ ସେହି ଗଛରେ ବଢ଼ନ୍ତି । ରେଶମ ପୋକଙ୍କ ଭଳି ଏ ପୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଯତ୍ନ ନେବା ହୁଏ ନାହିଁ, କେବଳ ଏମାନଙ୍କୁ ଚଢ଼େଇ ଓ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଖାଇ ନ ଯିବେ ଏଥିପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ଏ ପୋକମାନଙ୍କୁ ପାଳିବାବାଲା ଲୋକେ ଗୋଟୀରୁ ବାହାରିବା ପ୍ରଜାପତିଙ୍କୁ ଜଙ୍ଗଲରେ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ପ୍ରଜାପତିମାନେ ସେଠାରେ ଜୋଡ଼ ଲାଗିବା ପରେ ମାଈ ପ୍ରଜାପତି ଗଛର ପତ୍ରରେ ସୋରିଷ ପରି ଡିମ୍ବମାନ ପାରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାଈ ପ୍ରଜାପତି ୨।୩ ଦିନ ଯାକେ ୨୦୦।୨୫୦ ଡିମ୍ବ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଡିମ୍ବ ଦେଲାପରେ ମରି ଯାଆନ୍ତି । ୧୦।୧୨ ଦିନ ବାଦ୍ ସେ ଡିମ୍ବରୁ ଦସିପୋକ (କୃମି) ଭଳି ଝିକଝିକ ପୋକ ବାହାରନ୍ତି ଓ ସେହି ପୋକମାନେ ଉକ୍ତ ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ବଢ଼ନ୍ତି । ୧୫ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ୪ଥର ଚାଙ୍କ ଖୋଳ ବଦଳେ । ୧୫ଦିନ ବାଦ ପୋକମାନେ ୮।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍କୋମ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ହୁଅନ୍ତି; କେହି ମାଟିଆ, କେହି ପାଉଁଶିଆ, କେହି ନେଳି, କେହି ହଳଦିଆ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ବଡ଼ପୋକମାନେ ଆପଣା ପାଟିରୁ ଲାଳ ବାହାର କରି ସେହି ଲାଳରେ ଅଣ୍ଡାକାର ୫।୬ ଅଙ୍ଗୁଳି ଲମ୍ବ ଗୋଟୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ଓ ସେ ଗୋଟୀ ଭିତରେ ନିଜେ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ରହନ୍ତି । ପାଳିବାବାଲାମାନେ ସେହି ଗୋଟୀମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣନ୍ତି । ଗୋଟୀର ମୁହଁକୁ କାଟି ଦେଇ ଉକ୍ତ ପୋକ ପ୍ରଜାପତି ଆକାର ଧାରଣ କରି ଯେବେ ଉଡ଼ିଯିବେ, ତେବେ ସେ ଗୋଟୀର ଦୃଢ଼ାଯାକ ଛିକ୍ଛିକ ହୋଇ ଅକାମିକା ହୋଇଯିବ । ଏଥିପାଇଁ ଗୋଟୀର ଭିତରେ ଥିବା ପୋକ ଗୋଟୀକୁ କାଟି ବାହାରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଖାରମିଶା ଗରମପାଣିରେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଗରମପାଣିରେ ଭିତରର ପୋକ ମରିଯାଆନ୍ତି ଓ ଗୋଟୀମାନ ଅକ୍ଷତ ରହେ । ସେହି ଗୋଟୀମାନଙ୍କରୁ ତସର ସୂତା ବାହାରେ]

୨ । ମଠାଲୁଗା—2 Coarse silk stuff.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଥିବାର ହି. ଶବ୍ଦସାଗରରେ ଲେଖାଅଛି ।]

ତସର ଗୋଟୀ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗୋଟୀ ବା କୋଷରୁ ମଠାସୂତା ବା
Tasara goṭi ତସର ବାହାରେ; ଟସର ଗୋଟୀ ବା ଖୋଷା—
তসরের গুটী Tussar cocoons.
टसरका कोया

ତସର ପୋକ—ଦେ. ବି—ଟସର ପୋକ; ଯେଉଁ ପୋକ ତସର ଗୋଟୀ
Tasara poka ବାନ୍ଧନ୍ତି; ଖୋଷା ପୋକ—Silk worm.
তসর পোকা टसरका कीड़ा

ତସଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତସ୍ତ+ଉର୍ଦ୍ଦୁ ନ୍ଲ. ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ତସ୍ଲା)—
Tasalā ୧ । ପିତଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯେଉଁ ଗହିରିଆ ଥାଳିରେ ରୁଟି
তসলা तसला ପାଇଁ ମଇଦା ଦଳାଯାଏ—1. A deep brass
(ତସଲି—କ୍ଷୁଦ୍ର ତସଲା) plate for kneading flour.

୨ । ପିତଳର କ୍ଷୁଦ୍ର ହାଣ୍ଡି; ଚଉଡ଼ାମୁହାଁ ବଟଲୋଇ; ପିତଳର ବେଲା—2. A wide-mouthed brass cooking pot.

ତସିଦ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତସ୍‌ଦୀହ୍=କ୍ଲେଶ)—କଷ୍ଟ; ଦହଗଞ୍ଜ—
Tasid Harassment; difficulty; hardship.
তসদী तसदीह
(ତସିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତସ୍କର—ସ. ବି [ତତ୍=ସେହି, ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି କଠିନ କର୍ମ+କୃ ଧାତୁ+
Taskara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ; କିମ୍ବା ତସ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍‌କ୍ଷେପ କରିବା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଅଥବା ତସ୍=ଉପକ୍ଷୟ, ବସ୍ତୁହାନି, ସ୍ତେନ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର. ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ)]—୧ । ଚୋର; ଦସ୍ୟୁ; ଅପହାରକ—1. Thief; lifter (as in cattle-lifter) pilferer.

୨ । ପୃକ୍କା ବା ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ—2. A kind of pot herb; Trigonella Corniculata.

୩ । ମଦନ ବୃକ୍ଷ; ମଏଣ (ଦେଖ)
3. Maeṇa (See)

୪ । ଚୋର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ଗଣ୍ଠିଅଳା—
4 A scented herb.

୫ । କର୍ଣ୍ଣ; କାନ—5. The ear.

ତସ୍କରତା—ସ. ବି (ତସ୍କର+ଭାବ. ତା)—ଚୌର୍ଯ୍ୟ—
Taskaratā Theft; stealing.

ତସ୍କରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତସ୍କର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କୋପନା ସ୍ତ୍ରୀ—
Taskarī 1. A shrew.

୨ । ଚୋରଣୀ—2. A woman who steals.

ତସ୍ତରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) ରେକାବି; ଧାତୁର ପତଳା କ୍ଷୁଦ୍ର ଥାଳିଆ—
Tastari Thin metal plate.
তশ্তরী तश्तरी

ତସ୍ଥିବାନ୍—ସ.ବିଣ [ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ବସ୍ (କ୍ୱସୁ)]—ସ୍ଥିତ; ଅବସ୍ଥିତ—
Tasthibān Placed; situated.

ତସ୍ଥୁ—ସ. ବିଣ.(ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଉ)—ସ୍ଥାବର;ଅଚଳନ୍ତି (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)
Tasthu Immoveable.

ତସ୍ମି—ଦେ. ବି—ତସମଇ; କ୍ଷୀର; ଦୁଧ ଓ ଚାଉଳ ଆଦିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Tasmi ପାୟସ—A gruel made of milk and rice,
পায়স खीर sweetened with sugar.
(ତସମଇ, ତସମେଇ, ତସ୍ମେଇ, ତସେଁ, ତସେଇ)

ବାକରପିଠା, ପାଳୁଅ ତସ୍ମି କରି ନେଇବ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପ ସ୍ୱଳ୍ପ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତସ୍ୟ—ସଂ. ସର୍ବନାମ (ତତ୍ ଶବ୍ଦ, ପୁଂଲିଙ୍ଗ, ୬ଷ୍ଠୀ ୧ ବଚନ)—
Tasya ତାହାର; ତାହାଙ୍କର—His; her; its.
(ତସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବିଣ—ତଦୀୟ; ତତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Pertaining to that.
[ଦ୍ର—ସାହିତ୍ୟିକ ଭାଷାରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ବିରଳ; ମାତ୍ର କଚେରିଆ ଭାଷା ଓ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଏହାର ବିକୃତ ଆକାର ପୁଂଲିଙ୍ଗରେ 'ତସ୍ୟର' ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରେ 'ତସ୍ୟାର' ଶବ୍ଦର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।]

ତହ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । କାଗଜ ବା ଲୁଗାର ଭାଙ୍ଗ ବା ଭଞ୍ଜ; ପ୍ରସ୍ଥ; ପରସ୍ତ; ସ୍ତର—1. Layer; fold; plait; braid.
Taha
তয়
तह
୨ । ଧପାଙ୍ଗୀ; ଛଳନାପୂର୍ବକ ସମୟ ନେବା; ଭଣ୍ଡାଇବା; ଠକିବା—2 Putting off on excuses; deception.

ତହଁର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ଅଙ୍କଖିଲା; ଶଗଡ଼ର ବା ହଳର ଯୁଆଳି ମଧ୍ୟରେ ମରଥିବା ଲୁହାର ବା କାଠର ଖିଲା—1. An iron or wooden pin put in the middle of the yoke of a cart or plough.
Tahanra
୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ଲୁଗାର ଧଡ଼ି—2. Border of a cloth.

ତହ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁଗାକୁ ଭାଙ୍ଗିବା—
Tahakaribā To fold or plait a cloth.
তয়করা तह करना, तहाना

ତହକିକତ—ବୈଦେ.ବି. (କଚେରିଆ ଭାଷା) (ଆ.ତହକୀକ୍ ର ବହୁବଚନ ତହକୀକତ୍)—
Tahakikat
তহকীকত ୧ । ତଦନ୍ତ; ଅନୁସନ୍ଧାନ—
तहकीकत 1. Enquiry; investigation.
(ତହକକ; ତହକୀକାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜିଜ୍ଞାସା—2. Query; questioning.

ତହ ଖରଚ—ଦେ. ବି. (ଫା. ତହ ଖରଚ)—
Taha kharacha ବୃଥା ଖରଚ; ଅପବ୍ୟୟ—
তহ খরচ Useless expenditure; waste of money.
तह खरच

ତହଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମାଟି ତଳେ ହୋଇଥିବା ଘର—
Tahakhānā An underground house; a cellar.
তহখানা [ଦ୍ର—ଖରାଦିନେ ଖରାବେଳେ ଲୋକେ ଥଣ୍ଡାରେ
तहखाना ରହିବା ପାଇଁ ଏ ଘରେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ।]

ତହ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧପାଙ୍ଗୀ ବତେଇବା; ଭୁଲେଇବା; ଠକିବା;
Taha debā ଛଳନାପୂର୍ବକ ସମୟ ନେବା; ଭଣ୍ଡାଇବା—
দম দেওয়া To put off on excuses; to deceive.
दमदिलासा देना

ତହପେଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ପଗଡ଼ୀର ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଲୁଗା ବା ପତଳା କନାର ଟୋପି—
Tahapecha
তহপেঁচ Bit of cloth or thin cap put on the head below the turban.
तहपेच

ତହବିଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—୧ । ଗଚ୍ଛିତ ଧନ; ମହଜୁଦଥିବା ଧନ—
Tahabila 1. Cash; treasure.
তহবিল, তবিল, তফিল ୨ । ରୋକଡ଼; ପାଣ୍ଠି; ପୁଞ୍ଜି—
तहबिल 2. Fund.
୩ । ଖଜଣାଖାନା—3. Treasury.

ତହବିଲ ତୋଷରଫ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତହବିଲ୍ ତସରୁଫ୍)—
Tahabila tosharaph ଆପଣା ହାତରେ (ଜିମାରେ) ନ୍ୟସ୍ତଥିବା ଅପରର ଧନକୁ ଖାଇଯିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା—
ତହବିଲ ତୁସରଫ୍ / ତହବିଲ ତସରୁଫ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
তহবিল্ তোছরপ Misappropriation; embezzlement.
तहवील तसरुफ

ତହବିଲଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତହବିଲ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tahabiladār ଯାହା ଉପରେ ତହବିଲର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ;
তবিলদার କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ; ତହବିଲ ରକ୍ଷକ; ଖାଜାଞ୍ଚି—
तहबीलदार Cashier; treasurer; one entrusted with the custody of cash.

ତହବିଲଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷତା—
Tahabiladāri Treasurership; the post of a cashier.
তবিলদারি तहबिलदारी

ତହମତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତୋହମତ୍)—
Tahamat ୧ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ; ମିଥ୍ୟା ଦୋଷାରୋପ; ମିଥ୍ୟା
তোহমত କଳଙ୍କ—1. Defamation; false allegation; unfounded aspersion.
ताहमत
୨ । ମିଛ କଥା—2. Falsehood.
ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବୃଥା; ମିଥ୍ୟାରେ—Falsely.
ବୈଦେ. ବିଣ—ମିଥ୍ୟା—False.

ତହମତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗକାରୀ—
Tahamati 1. Making false accusation.
তোহমতি ୨ । କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ—2. Scandallous.
ताहमती ୩ । ଅମୂଳକ କଳଙ୍କଯୁକ୍ତ—2. Containing unfounded aspersions.
(ତହମତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତହ କରିବା (ଦେଖ)
Taha bhāngibā Taha karibā (See)

ତହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତହ ଦେବା (ଦେଖ)
Taha māribā Taha debā (See)

ତହରି—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତହରୀର୍)—ତହରିର (ଦେଖ)
Tahari Taharir (See)

୧	ଇ	ଉ	ର,ର୍	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଡ଼ଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ନ

ତହରି ତକରି—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତହରିର୍ ତକରିର୍ (ଦେଖ)
Tahari takari Taharir takarir (See)

ତହରିର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହରୀର୍) (କଚିରଅ)—
Taharir ଲେଖାଇ ଦିହନ୍ତା; ଲେଖକର ପାରିଶ୍ରମିକ—
তহরির Copying fees; remuneration for
तहरीर the scribe.

ତହରିର୍ ତକରିର୍— ବୈଦେ. ବି. (କଚିରଅ) (ଅ. ତହରୀର୍=
Taharir takarir ଲେଖାଇ ଦିହନ୍ତା+ତକରୀର୍=ଉତ୍ସବ)—
তহরীর্ তকরী ଧାର୍ଯ୍ୟ ଖଜଣା ଉପରେ ପୂର୍ବେ ଜମିଦାରମାନେ
तहरीर तकरीर ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ତହସିଲଦାରର ବା ମୋହରିରର
(ତହରିର୍ ତକରିର — ଅନ୍ୟରୂପ) ପାରିଶ୍ରମିକ ଓ କଚେରି ଉତ୍ସବାଦିର
ଖରଚ ଆଦି ପାଇଁ ନାନା ଆକାରରେ ଆଦାୟ କରୁଥିବା
ଧନ; ଅବ୍‌ୱାବ୍—2. Illegal exactions formerly
realised by Zamindars from the rayats;
abwab.

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଜମିଦାରମାନେ ପୂର୍ବେ ତହସିଲ୍-
କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଲେଖାଇ ଦିହନ୍ତା ପାଇଁ ଓ କଚେରି ପୂଜା ଆଦି
ଉତ୍ସବାଦିର ଖରଚ ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଉପରେ ଅତିରିକ୍ତ
ଅର୍ଥ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଆଦାୟ କରୁଥିଲେ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ତହରିର୍
ଗୋଟିଏ ଓ ତକରୀର୍ ଗୋଟିଏ । ଏହି ସବୁକୁ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ
ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରି ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଜମିଦାର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ
ଏପରି ଅତିରିକ୍ତ ଅର୍ଥ ନେବାର ପ୍ରମାଣିତ ହେବ ସେ ଦଣ୍ଡନୀୟ
ହେବେ ବୋଲି ସରକାର ଆଇନ୍ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ତହ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମିଛକଥା କହି ବିବ୍ରତ କରିବା—
Taha lagā(ge)ibā To puzzle (a person) by making
false reports
(ଯଥା—କାଲି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ନୁହେଁ, ଅଥଚ କାଲି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବୋଲି
ସେ ଗୋଟାଏ ତହ ଲଗାଇ ଦେଲା ।)

ତହସିଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ; ଏହି ଆରବୀ ଶବ୍ଦ ଅସୁଲ୍ ବା ଉସୁଲ ମୂଳ
Tahasil ଶବ୍ଦର ବହୁ ବଚନ; ବହୁବାର ଅସୁଲ କରିବା ଏହି ଶବ୍ଦର
তহশীল, তশিল ଅର୍ଥ,—୧ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଅସୁଲ;
तहसील ରାଜକର ଆଦାୟ କରିବା—1. Realisation
(ତସିଲ — ଅନ୍ୟରୂପ) or collection of rent or revenue
from tenants.
୨ । ଜଣେ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଅଧୀନ ଇଲାକା—
2. Tahasil; jurisdiction under the charge
of one Tahasildar.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍-
Tahasil or revenue subdivision of a
district.

[ଦ୍ର—ଏହି ଆରବୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଚଳିଲାଣି; ଏ ଶବ୍ଦ
ଅସୁଲ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତହସିଲ୍ ଅଲାଇ(ହି)ଦା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସୀଲ+ଅଲାହିଦା=
Tahasil alāi(hi)dā ପୃଥକ)—୧ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର
(ତହସିଲ ଅଲେହିଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜମିଦାରୀ—1. Name of a
class of Zamindary in Orissa.
୨ । ଏକ ଜମିଦାରୀ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନ୍ୟ ଛୋଟ
ଜମିଦାରୀ—2. A separate petty estate
inside a large one.
[ଦ୍ର—ଏ ସମ୍ପତ୍ତିର ରାଜସ୍ୱ ପ୍ରଧାନ ଜମିଦାରୀର ରାଜସ୍ୱଠାରୁ
ଅଲାହିଦା ବା ପୃଥକ୍‌ରୂପେ ସରକାରଙ୍କ ଠାରେ ଦାଖଲ ହେଉ
ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ତହସିଲ କଚି(ଚେ)ରି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସିଲ୍+ଫା. କଚହରୀ)
Tahasil kachi(che)ri ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ
তসীল কাচারী ଜମିଦାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରାଯାଏ ଓ
तहसील कचहरी ଯେଉଁଠାରେ ତହସିଲ୍‌ଦାର୍ ଅଫିସ୍ କରନ୍ତି—
(ତହସିଲ୍ ଅଫିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) The village-office of a
zamindar for rent collection.

ତହସିଲ୍ ଖରଚ୍ଚ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସିଲ+ଖରଚ୍ଚ)—ଖଜଣା
Tahasil kharachā ଆଦାୟର ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ
তসীল খরচা ଯେଉଁ ଅତିରିକ୍ତ କର ଜମିଦାର ଆଦାୟ କରନ୍ତି—
तहसील खरचा Money realised from rayats to
meet the collection-charges.

ତହସିଲ୍‌ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତହସୀଲ୍+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—
Tahasil-dār ୧ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରେ ଜମିଦାରଙ୍କ ଖଜଣା ଆଦାୟ
তসীলদার କରିବା କର୍ମଚାରୀ—1. Zamindar's moffasal
तहसीलदार Tahasiladar; rent-collector.
୨ । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ-କର୍ମଚାରୀ; ସରକାରୀ
ଖାସ୍‌ମହାଲର ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—
2. A class of Revenue Officers under
Government in charge of revenue
collection of a Government Estate.
[ଦ୍ର—କଟକଜିଲ୍ଲାର ଖାସମହାଲ ବାଙ୍କି ଓ ସଦର କଟକ ଏବଂ
ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ଖୋରଧା ଖାସମହାଲର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ରାଜସ୍ୱ
ଆଦାୟ କରିବାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ତହସିଲ୍‌ଦାର ବୋଲାଯାଏ;
ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଚଳିଲାଣି ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଜିଲ୍ଲାର ରାଜସ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସବ୍-
ଡିଭିଜନ୍‌ର ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରଧାନ ସରକାରୀ
କର୍ମଚାରୀ—The chief Revenue Officer of a
Revenue-subdivision of a district.

ତହସିଲ୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ତହସିଲ୍‌ଦାରର କାର୍ଯ୍ୟ—
Tahasil-dari The post or work of a Tahasildar.
তসীলদারী तहसीलदारी

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତହସିଲ ପଞ୍ଚାଏତ୍—ଦେ. ବି—(ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କୃତ Tahasil pañchāet ନାମକରଣ)—ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଞ୍ଚାଏତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ (ତହସିଲ୍ ପଞ୍ଚାୟତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚୌକିଦାରୀ ୟୁନିୟନ୍‌ର ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଅଦାୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯେଉଁ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଅଦାୟ କରନ୍ତି—Collecting Panchayet; the panchayet or head-man entrusted with the duty of collecting Chowkidari tax from the inhabitants of a union; collecting member of the Chowkidari Union.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଗ୍ରାମର ଚୌକିଆମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ମୁଖ୍ୟଭାବରେ ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଚାଉଳ ଗଡ଼ାମାନ ପାଉଥିଲେ ଓ ଜାଗିର ଜମି ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ୍ ଚୌକିଦାରି ଆଇନ୍‌ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପ୍ରଥା ଉଠାଇ ଦେଇ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କଠାରୁ ଚୌକିଦାରୀ ଟାକ୍ସ ଅଦାୟ କରି ତହିଁରୁ ଚୌକିଦାରମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପେ ମାସିକ ଦରମା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ଓ ଚୌକିଦାରମାନଙ୍କ ନିଷ୍କର ଜାଗିର ଜମି ଉପରେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । କେତେ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ୟୁନିୟନ୍ ବା ଗ୍ରାମପୁଞ୍ଜ ଗଠିତ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ୟୁନିୟନ୍‌ରେ ୫ ଜଣ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ଥାଆନ୍ତି । ପଞ୍ଚାଏତ୍‌ମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଉପରେ ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକ ଉପରେ ଚୌକିଦାରୀ ଟିକସ ଅଦାୟର ଭାର ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ତାଙ୍କୁ ତହସିଲ୍ ପଞ୍ଚାଏତ୍ ବୋଲାଯାଏ । ସେ ତହସିଲ ଖରଚ ପାଇଁ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଆନ୍ତି ।]

ତହିଁ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ. (ସଂ. ତଥାହିଁ; ତତ୍ରହି; ତସ୍ମିନ୍; ତତ୍‌ସ୍ଥାନେ)—
Tahiñ ୧ । ତଥି; ସେହି ସ୍ଥାନରେ; ସେଠାରେ—
তথায় 1. There; in that place.
तहाँ, तहिँ ୨ । ସେ ବିଷୟରେ; ସେଥିରେ—
2. In that matter.

ମୁଁ କହିଲି, ତହିଁ କେଉଁ ଦୋଷ? ରାଜା ଶୁଣି ହେଲେ ରୁଷ୍ଟ ମନ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୩ । ଠାରେ—3. With; in.

ସକଳ ଶାସ୍ତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ତହିଁ, ବେଦ ପୁରାଣ ଯେତେ କହି—
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ—4. In that.
୫ । (ଅମୁକ) ଠାରେ; ନିକଟରେ—
5. At; near; with.

ବୈଷ୍ଣବ ପଡ଼ିଶା ଯେ ଜନ, ତା ତହିଁ ନାହିଁ ମୋ ପଣ—
ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୬ । (ଅମୁକ ସ୍ତ୍ରୀର) ଗର୍ଭରେ—6. In the womb.

ଦେବକୁଳ୍ୟାର ତହିଁ ଧାର, ହୋଇଲା ପ୍ରସ୍ତାବ କୁମର—
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍)—ତାହା—That.

[ଦ୍ର—'ତହିଁ' ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ମୂଳ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦ 'ତାହା'ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ସେଥି ସଙ୍ଗେ କି, କୁ, ରୁ, ଠାରୁ, ରେ ଆଦି ବିଭକ୍ତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ତହିଁକି, ତହିଁକୁ, ତହିଁରୁ, ତହିଁଠାରୁ, ତହିଁରେ ।]

ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତତ୍‌ପରେ; ତାହା ପରେ—
Tahiñ uttāru After that; then.
তারপর **उसकेबाद**
(ତହିଁ ଉତ୍ତାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁକି(କୁ)—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିକି; ସେଥିକୁ; ସେହି ବିଷୟକୁ—
Tahiñki(ku) 1. To that.
୨ । ତେଣିକି; ସେଠାକୁ; ସେସ୍ଥାନକୁ—2. There; to that place.
୩ । ସେ ବିଷୟରେ—3. In that matter.

ତହିଁକି ମୋହଠାରୁ ଶୁଣ ହେ ନୃପତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ସଭା ।

୪ । (କଥୋପକଥନରେ ବ୍ୟବହୃତ) କିନ୍ତୁ; ପରନ୍ତୁ—
4. But; but that; on the other hand.
(ଯଥା—ମୁଁ କାଲି ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ବାହାରି ଥିଲି, ତହିଁକି କୁଣିଆଁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲାରୁ ରହିଗଲି ।)
୫ । ସେଥି ପାଇଁ; ତହିଁ ନିମନ୍ତେ—5. For that.

ବର ଲୋ ବର ! ମାଛ ଖାଇବୁ ? ହିଁ, ତହିଁକି ଗୋସେଇଁ ଅଛ—ଢଗ ।

ତହିଁକି ଚାହିଁ—ଦେ. ଅ—ତହିଁର ଅନୁରୂପ—Just befitting to
Tahiñki chāhiñ that; just appropriate to that; according to that.

ଦୁଷ୍ଟଠାରେ ଯେ ରୂପେ କହନ୍ତି ମୋ ପ୍ରୀତି
ତହିଁକି ଚାହିଁ କର ଅଟେ ମୂଢ ମତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତହିଁ ତହିଁ—ଦେ. ଅ (ବହୁବଚନ)—ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—
Tahiñ tahiñ In those places.

ତହିଁ ପରେ—ଦେ. ଅ.—ତତ୍‌ପରେ; ତାହା ପରେ—
Tahiñ pare After that; then
তারপর **उसकेबाद**

ତହିଁ ପାଇଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିଯୋଗୁଁ; ସେହି କାରଣରୁ; ସେହି
Tahiñ pāiñ ହେତୁରୁ—1. For that reason; therefore.
তেই ୨ । ସେହି କର୍ମ ନିମନ୍ତେ—2. For that.
उसवास्ते
(ତହିଁ ପାଇଁକି; ତହିଁ ପେଇଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁ ପାଁରେ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ତହିଁ ପାଇଁ (ଦେଖ)
Tahiñ pāñre Tahiñ pāiñ (See)
(ତହିଁ ପାଅଁରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତହିଁର—ଦେ. ଅ—ତାହାର; ସେଥିର—
Tahiñra Of that.
তার **उसका**

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଉସ୍ତ୍ର	ଋଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ତହିଁରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିରୁ—
Tahiñru 1. From that.
তাথেকে; তাছে ୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than that.
उससे ୩ । ସେଠାରୁ—3. From there; thence.
୪ । ସେ ହେତୁରୁ—4. For that; owing to that.
୫ । ତା ପରେ—5. After that; since that.

ତହିଁରେ—ଦେ. ଅ—ସେଥିରେ; ଉକ୍ତବିଷୟରେ—
Tahiñre In that matter.
তাতে **उसमे** ୨ । ସେବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ—2. Regarding that matter.
୩ । ସେଥି ମଧ୍ୟରେ—3. Within that.

ତହୁଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଠାରୁ—
Tahuñ 1. From there; thence.
তা থেকে ୨ । ତହିଁରୁ; ସେଥିରୁ—2. From that.
उससे ୩ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା – 3. Than that.
ତହୁଁ ବଳ ସୁଖ ନାହିଁ ଏ ଜଗତେ
ସନ୍ତାପେ ଯା ଭୂତ ଦମ୍ଭେ ଏ ଭୂତେ । ରାଧାନାଥ ।
୪ । (ଅମୁକ) ଅପେକ୍ଷା; ଠାରୁ—
4. Than (such a person).
ମୋ ତହୁଁ ଭେଗା ରାମ ଖାଡ଼େଗା
ହ• ବୋଲ ମନେ କରୁଛ । ଭଗ
୫ । ତତ୍ପରେ—5. After that; then; afterwards.
• ତହୁଁ କେତେ ଦିନ ଶେଷ
ବାଲୀ ପାଶେ ଦୃତ କଲ ତହାର ପ୍ରବେଶ । ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୬ । (ଅମୁକ) ଠାରୁ ବା ନିକଟରୁ—6. From.
ଏ ମନ ମନ ତହୁଁ ଶୁଣି
ଜ୍ଞାନ ବୋଲନ୍ତ ଉତ୍ତୁବାଣୀ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।
୭ । ଉକ୍ତ ବିଷୟରୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ—
7. Resulting from that.
ତହୁଁ କ ବଦନଭବ ଜଳିସ ମୋ ଗୃହ ଶ୍ରବ
ତହଁରୁ ସହକ୍ରେ ଅବ ଧାନ ବନା ହାସରରେ
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ. ଗୀତ ।
୮ । ବ୍ୟତୀତ; ଛଡ଼ା—8. Except.
ନରରେ କର ଗୋଟେ ଧାତ
ତୋ ତହୁଁ ନ ଜାଣନ୍ତି ଅନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୯ । ସେହି କାରଣରୁ—9. From that cause; owing to that reason.

ତହୁଁଣ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ଅ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tahuñna Tahuñ (See)

ତହୁଁ ତହୁଁ—ଦେ. ଅ (ବହୁ ବ୍ୟଞ୍ଜକ)—୧ । ତଦା ତଦା; ସେହି ସେହି
Tahuñ tahuñ ସମୟରେ—1. Then and then; at those times.
୨ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରୁ—
(ତହିଁ ତହୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. From those places.
୩ । ସେହି ସେହି ମାନଙ୍କଠାରୁ—3. From those.
୪ । ସେହି ସେହି ସମୟରୁ—4. From those times.
୫ । ସେହି ସେହି କାରଣମାନଙ୍କରୁ—6. For those reasons.
୬ । ତେତିକ ତେତିକ; ସେତିକ ସେତିକ—
6. Up to that extent.
ସହୁଁ ସହୁଁ ବୃତା, ତହୁଁ ତହୁଁ ବେଲୁବ୍ । ଚମକ ।

ତା—ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—୧ । ଭାବ ବା କର୍ମ ଅର୍ଥରେ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ
Tā ଶବ୍ଦରେ ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୋଗ ହେଲେ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ସୃଷ୍ଟିହୁଏ—
1. A suffix corresponding to the English suffix 'ness' and th (as in the words hardness and strength) for forming abstract nouns.
(ଯଥା—ଗୁରୁତା; ଲଘୁତା; ନିବିଷ୍ଟତା; ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟତା ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ସମୂହାର୍ଥେ ବିଶେଷ୍ୟ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ—
2. A suffix joined to a noun to denote a collection or number.
(ଯଥା—ଜନତା ।)

ତା ଦେ. (ସର୍ବନାମ) କ୍ଳୀ. (୧ମା. ୧ବ. ସଂ. ତତ୍)—
उस बह ୧ । ତାହା; ତାଇ; ସେହି—1. That.
(ତାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସେହି କଥା, ବିଷୟ, ବସ୍ତୁ ବା ଗୁଣ—
2. That thing, matter, article or quality.
କରୁଣା ଅଛ ବୋଲ ଯା ନେଲି କେ ତା ହୃଦକରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳେ ଗୋବନ୍ଧ. ତ ଗୀତ ।

ତାର ସର୍ବନାମ. ସ୍ତ୍ରୀ. ପୁଂ ଓ କ୍ଳୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
उसका ତାର; ତାହାର—His; its; her; of it; of that.
(ତାଙ୍କ—ସମ୍ମାନାର୍ଥକ) [ଦ୍ର—ଏହି 'ତା'କୁ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହାର କଲାବେଳେ କେହି କେହି ଲେଖକ ତା' (ଯଥା—ତା' ଘରକୁ) ଲେଖି ଥାଆନ୍ତି । ଏହାର ଅର୍ଥ 'ତାହାର ଘରକୁ' । ସୁତରାଂ ଏଠାରେ 'ତାହାର' ଦେହରୁ 'ହାର' ଲୋପ କରି କେବଳ ତା'ଦ୍ୱାରା ସେ ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି ।]
ଗ୍ରା. ଅବ୍ୟୟ. (ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ବାକ୍ୟାଳଂକାର ପରି ବ୍ୟବହୃତ)—
୧ । (ଦେଖାଇ ଦେବା ଅର୍ଥରେ) ତ—
1. (In pointing out a thing) Lo! Behold!
(ଯଥା—ଦେଖ ତା ବନ୍ଧୁଅଛି ବୃନ୍ଦାବନରେ ପକ୍ଷି ଗୁହିଛି ।)
୨ । (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ) ତ—2. (Indicating certainty) Too.
(ଯଥା—ତୁ ଯାହା କହୁଛୁ ମୁଁ ତ ସେଇଆ କହୁଛି, ତୁ କାହିଁ ରଡୁଛୁ ?)
୩ । (କଥାପ୍ରସଙ୍ଗ ବା ବାକ୍ୟାରମ୍ଭରେ) କିନ୍ତୁ; ତଥାପି, ତେବେ—3. But; still then; so then.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ତୁଳନା ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ କ୍ରମେ ପରସ୍ପର ବଦଳେଇ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଳା ନ ପାଇଲେ 'ଅଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

(ଯଥା—ତା ବୋଲି ମୁଁ କଅଣ ତୋ ସଙ୍ଗେ ପଞ୍ଝାଏ ନ ଲଢ଼ି ଛାଡ଼ି ଦେବି ?)

• ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ପ୍ରତ୍ୟୟ—କ୍ରିୟାର ଅନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ ରୂପରେ (ଓଡ଼ିଆ 'ନ୍ତା' ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ)— An inflection used in the conditional tense of verbs.

[ଯଥା—ମିଳ୍‌ତା=ମିଳନ୍ତା।]

ଦେ. ବି—୧। ନାଚ, ଗୀତ ଆଦିର ଆରମ୍ଭରେ ବୋଲାଯିବା ଉକ୍ତି ବା ସ୍ୱର—1. The sound and letter uttered by a singer or dancer before beginning to sing or dance.

୨। ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଇବାର ବୋଲଚାଲିର ଆଦ୍ୟ ସ୍ୱର— 2. The 1st tune of the gamut or musical scale of a Mṛudaṅga.

[ଦ୍ର—ମୃଦଙ୍ଗ ବୋଲଚାଲିର ୭ଟି ସ୍ୱର; ଯଥା—ତା, ଗି, ଧୋ, ଧେ, ଖୁ, ଥା, ନମ୍।]

(ତାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସଂ. ତାପ)—୩। ତାତି; ତାପ; ଉତ୍ତାପ—
ता 3. Heat.

ताव ୪। କମାରର ଭାଥିଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା; ତାଇବା—3. Blowing of the bellows.

୫। ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା; ତା ଦେବା—
5. The warming of the eggs by birds to hatch them; brooding.

তা ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଖତା; ତା)—କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ—
ताः Sheet of paper.

ଦେ. ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ (କଚେରିଆ)—୧। ତାରିଖ—
1. An abbreviation prefixed to the numerical mention of the date as in D/ 6-3-1935.

(ଯଥା—ତା ୬।୩।୧୯୩୫ ମସିହା।)

୨। ତାଲୁକ—2. An abbreviation for Tāluk.

(ଯଥା—। ତା। ରଘୁନାଥପୁର।)

(ତାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଅ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tā-ā Tā (etc) (See)

ତାଅ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାପ)—୧। ଭାଥିକୁ ତାଇବା—
Tā-ā karibā 1. To blow the bellows.

তাওয়ান্ ୨। ତରଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁହାକୁ ନିଆଁରେ ତତାଇବା—
तावना, दहकाना 2. To heat iron upto the melting point

(ତା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧ [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଲୁହାକୁ ନିଆଁରୁ କାଢ଼ିଲାବେଳେ ତହିଁରୁ ଅଗ୍ନି ଫୁଲିଙ୍ଗ ବାହାରି ଯାଉଥାଏ ଓ ତାକୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ବାଡ଼େଇଦେଲେ ତାହା ଦବିଯାଏ ତାକୁ ଲୁହାକୁ ତାଅ କରିବା ଅବସ୍ଥା ବୋଲାଯାଏ।]

ତାଅଦାଦ (ଦ୍)—ବୈଦେ.ବି.(ଅ. ତଅଦାଦ୍=ସଂଖ୍ୟା; ସୁମାରି; ଗଣତି)—
Tā-ādāt(d) (କଚେରିଆ ଭାଷା)—୧। ତାଦାଦ୍; ସଂଖ୍ୟା—
1. Number.

ତାଇଦାଦ; ତାଇଦାଦ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଏଦାଦ; ତାଦାଦ୍; ତାଦାତ୍
ତାଯ଼ଦାତ; ତାଯ଼ଦାଦ୍

୨। ମୂଲ୍ୟ—
2. Value.

তায়দাদ; তাদাদ ୩। ମକଦ୍ଦମାରେ କରାଯାଇଥିବା ଦାବିର ପରିମାଣ—
तादाद; तायदाद 3. Money-value of a claim.

୪। ମକଦ୍ଦମା ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଦାବିର କଳ୍ପିତ ମୂଲ୍ୟ—
4. Value of the subject matter of a suit; valuation of a suit or claim.

(ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକର ମୁନସଫଙ୍କୁ ଟ ୧୦୦୦୦ଙ୍କା ତାଦାଦର ନମ୍ବର ମକଦ୍ଦମାମାନ ବିଚାର କରିବାର କ୍ଷମତା, ହାଇକୋର୍ଟ୍ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି।)

୫। କବାଲା, ଦାନପତ୍ର, ଋଣପତ୍ର ଆଦି ଦଲିଲରେ ଲେଖା ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ବା ଧନର ମୂଲ୍ୟ ବା ପରିମାଣ—
5. Money-value of the subject-matter of a document.

ତାଅ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାପ)—୧। (ପକ୍ଷୀ) ଡିମ୍ବ ଉଷୁମାଇବା—
Tā-ā debā 1. (Birds) To brood over an egg;
তা দেওয়া to warm the egg before hatching it.
सेना

তাওয়ান; धौंकना ୨। ଭାଥିକୁ ତାଇବା—2. To blow the bellows.

ତାଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଭାଥିକୁ ତାଇବା—
Tā-ā māribā 1. To blow the bellows.

(ତା ମାରିବା-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଲୁହାକୁ ତରଳ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଯୋଡ଼ି କରି ଏକତ୍ର ପିଟିବା—
2. To join two pieces of iron while they are malleable.

ତାଅସ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ତାସ୍ (ଦେଖ)
Tā-āsa Tās (See)

ତାଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବ (ସଂ. ତତ୍+ହି)—୧। ତାହାହିଁ; ସେହି କଥାହିଁ—
Tai 1. That too; that also; certainly that.
তাই, তাহাই ୨। ତାହା ସୁଦ୍ଧା; ତାହା ମଧ୍ୟ—2. Even that.

तई ଦେ. ବି—(ସଂ. ତାପ)—୧। ଛୋଟ ତାୱା; ରୁଟି
তাই ସେକିବାର ଚଟକା କରେଇ—1. A small-sized
तवा flat frying pan.

୨। ମୋହର ଚିହ୍ନ; ଛାପ—2. Seal.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୪। ମାଟି କେଲୁଣି—
4. An earthen pan.

୧	ଠ	ଭ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	କ୍ଷ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଙ୍ଗେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ଦ

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—୫ । ମହରଡ଼ା—5 A kind of flat and long bean.

ଦେ ଗଣ—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଚଞ୍ଚଳଅ; ତେଜସ୍ୱୀ—1. Sharp; fiery; mettled.

(ଯଥା— ଘୋଡ଼ାଟା ଭାରି ତାଇ ହୋଇଛି ।)

୨ । ଜଳୁଥିବା—2 Burning; flaming; blazing.

(ଯଥା—ନିଆଁଟା ଭାରି ତାଇ ହୋଇଛି ।)

୩ । ନିଆଁରେ ପାଚିକରି ନାଲି ହୋଇଥିବା (ଲୁହା ଅଦ)—3. Red hot (metal).

ଦେ. ଅ—ତାଇ ତାଇ (ଦେଖ)—3. Tāi tāi (See)

ତାଇଁକି—ଗ୍ରା (ସର୍ବନାମ)—୧ । ତହିଁକି—
Tāiṅki 1. To that.
तेईं ୨ । ସେଠାକୁ—2. To that place.
उसमें ୩ । ସେ ବିଷୟରେ—3. In that matter.

ତାଇଜ୍ (ଦ୍) ନବିସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତାଇଦ୍=ସାହାଯ୍ୟ; ଅନୁମୋଦନ
Tāij(d) nabis + ଫା.ନବୀସ୍=ଲେଖକ; ତୁଳ. ଇଂ ନୋଭିସ୍= (ତାଏଜ୍(ଦ)ନବିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ନବଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ)—୧ । କୌଣସି
ताईदनबिस ଅଫିସ୍‌ରେ ସ୍ଥାୟୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଲେଖାପଢ଼ିରେ ସାହାଯ୍ୟ
ताइदनबिस, ताईद् କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବା ପରୀକ୍ଷା ସ୍ୱରୂପ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ଶିଖିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଲେଖକ—1. Probationer clerk.

୨ । ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ; ଶିକ୍ଷାନବିସ୍—2. An apprentice learning work in an office; a novice.

ତାଇଜ୍(ଦ୍) ନବିସୀ—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତାଇଜ୍+ଫା. ନବିସ୍+ଫା
Tāij(d) nabisī ପ୍ରତ୍ୟୟ ଈ.)—ତାଇଜ୍‌ନବିସ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟ—
[ତାଏଜ୍(ଦ୍) ନବିସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] The work of a probationer or apprentice.
ताईजनबिसि
ताईदनबिस

ତାଇ(ଏ)ତ୍— ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତାଇଦ୍=ସାହାଯ୍ୟ; ପୁଷ୍ଟି)—
Tāi(e)t ୧ । ରୋଗିସେବା; ଶୁଶ୍ରୂଷା—1. Tending or
ତାଇତ; ତାଏତ; ତାଇତ; } ଅନ୍ୟରୂପ looking after a
ତାହିତ; ତାହିତ } sick man.
ताईत ୨ । ଶରୀର ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବା; ଶରୀରର ଯତ୍ନ
चाह ନେବା; ଶୁଶ୍ରୂଷା—2. Taking proper care of the body.

୩ । ଯତ୍ନ ନେବା—3. Caring; taking care.

ତାଇତ—ଦେ. ବ (ଫା. ତାବୀଜ୍=ଡେଙ୍ଗିରିଅ)—ବାହୁର ଅଳଙ୍କାର
Tāita ବିଶେଷ; ସୁନା ରୂପାର ବାଜୁ—An armlet or
ताबीज ornament for the arm.
ताइत ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍ ତୁ)—୧ । ତାହାତ; ତାହାହିଁ—
ताइत 1. That also; that too.
बहभी ୨ । ତାହା ସୁଦ୍ଧା—2. That even.

ତାଇ ତାଇ—ଦେ. ଅ (ଶିଶୁରଞ୍ଜନ)—ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ତାଳି ମାରିବାକୁ
Tāi tāi ଶିଖାଇବା ସମୟରେ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କମାନେ ଓ ଶିଶୁମାନେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି—The repetition of the word Tāli by elders and children while the latter are taught to clap their hands.

[ଦ୍—ଶିଶୁମାନେ ସ୍ୱଭାବତଃ 'ତାଳି' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନ ପାରି 'ତାଇ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାରୁ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ 'ତାଳି ତାଳି' ନ କହି 'ତାଇତାଇ' କହି ଥାଆନ୍ତି ।]

ତାଇଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତଅଦାଦ୍) (ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tāidāt(d) ତାଅଦାତ୍ (ଦେଖ)—
Tā-ādāt (See)

ତାଇନ(ନି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଟାଇମ୍)—୧ । ସମୟ—
Tāin(ni) 1. Time.
ताईन ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ—2. Fixed time.
टेम ୩ । ନିୟମିତ ଅବସ୍ଥା—3. Regularity.
୪ । ନିୟମ; ବିଧି—4 Rule.

ତାଇ(ଏ)ଫା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ତାୟଫା)—୧ । ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ଦଳ—
Tāi(e)phā 1. A party of dancing girls.
तायफा × × ଏଥରେ ଭୁଲ ତାଇଫା ଯେମିତି ନାଚ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।
तायफा ୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—2. Dancing girl.
୩ । ବେଶ୍ୟା—3. Prostitute.

ତାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁରୁ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ କରିବା;
Tāibā ତତାଇବା—1. To heat.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To excite.
ताओवान ୩ । ଭାତି ଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ ଯୋଗାଇବା—
धौंकना 3. To blow the bellows.
ବନ୍ଧୁରା ଯନ୍ତ୍ର ତାଇଛ କ ହାମର ସେହ ଶର ଗଡ଼ା ବୋଉ ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାଇ ବି(ଭି)—ଦେ· ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦପି)—୧ । ତାହାହିଁ; ତାହାମଧ୍ୟ—
Tāi bi(bhi) 1. That also; that too.
ताईबि ୨ । ତାହା ସୁଦ୍ଧା—2. Even that.
बहबि

ତାଇଲା ମାଇଲା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଲୁହା ତାଇ ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ
Tāilā māilā ଲୁହାକୁ କମାର ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟିଲେ ଲୁହା ଇପ୍ସିତ
ତାଇଲାକୁ ମାଇଲା } —ଅନ୍ୟରୂପ ଆକାରରେ ପରିଣତ ହୁଏ,
ତାହିଲାକୁ ମାହିଲା } ଏହି ଭାବରୁ)—
୧ । ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଦେଖି ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରେ; ଦେଶକାଳପାତ୍ରର ଉପଯୋଗୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରେ—1. In a manner befitting the time or the condition; in an appropriate manner.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ।

୨। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ; ତରତରିଆ ଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପ୍ରକାରେ; ତାତ୍କାଳିକ ଭାବରେ— 2. In a hasty manner; hurriedly; in no time.

(ଯଥା—ସରକାର ଏଷ୍ଟିମେଟ୍ ମଞ୍ଜୁର କରିଦେଲେ ମୁଁ ତାଇଲ ମାଇଲ କାମ ଲଗେଇ ଦେଇ କଷ୍ଟେ ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଘରଟାକୁ ଠିଆ କରାଇ ଦେବି।)

୩। କଦର୍ଯ୍ୟଭାବରେ; ଅଯତ୍ନଭାବରେ— 3. Carelessly; in a slip-shod manner.

ତାଇଲି—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟାଇଲ୍)—ଟାଇଲ୍; କୋଠାର ଛାତ ଆଦିରେ ବସାଯିବା ପାଇଁ ପୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା ପତଳା, ଲମ୍ବ ଓ ଚଉଡ଼ା ଇଟା ବା ପଥର ଖଣ୍ଡ— Tile (of brick or stone).
Tāili
টাইল; টালি
नरिया, खपड़ा

ତାଇସା—ଦେ. ବି—ଟାହି; ଟାହିସା; ଟାପରା; ଥଟ୍ଟା— Joking; jesting; joke.
Tāisā

ତାଇସି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ବର) ବି—ନଦୀ ମୁହାଣରୁ ଧରାପଡ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—A species of sea-fish caught at the mouths of rivers.
Tāisi

ତାଉ—ଦେ.ବିଣ(ସଂ. ତପ୍ତ)-୧। ବିଶେଷଭାବରେ ଉତ୍ତପ୍ତ; ଖୁବ୍ ତାତିଲା- 1. Very hot.
Tāu
তাও
ताय

୨। ନିଆଁରେ ତାତି ନାଲି ହୋଇଥିବା (ଧାତୁ)— 2 Red hot (metal).

୩। ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧ—3. Enraged.

ବି (ସଂ. ତାପ)—୧। ଅଗ୍ନିର ପ୍ରଖର ତେଜ; ଦହକ— 1. Blaze of fire (as of live-coals).

୨। ତାପ; ଗରମି—2. Heat.

୩। ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରୋଧାବେଶ—3. Rage.

୪। ଲୁହା ଓ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ନିଆଁରେ ପାଚିକରି ନାଲି ହେବା ଅବସ୍ଥା, ବା ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଲୁହାକୁ ବାଡ଼େଇକରି ଅଭିପ୍ରେତ ଆକାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଯାଇପାରେ— 4. Red-hot or malleable condition of iron or other metal.

ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତା=ଖଣ୍ଡ)—କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ— Sheet of paper.

ତାଉଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତପ୍ତକ—ଭାବପ୍ରକାଶ)—ଚେପଟା ଲୁହା-କରେଇ, ଯହିଁରେ ରୁଟୀ ସେକାଯାଏ ଓ ଭଜାଭଜି ହୁଏ— Frying pan; a baking pan or plate.
Tāuā
(ତାଓଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তাওয়া
तावा

ତାଉଁ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କ୍ରୋଧରେ ବା ଗର୍ବରେ ନିଶ ମୋଡ଼ିବା— To give vent to one's rage or pride.
Tāu dekhā(khe)ibā
গোঁফে তার দেওয়া
ताबदेना; ताओखाना

ତାଉନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ବାତ ଜ୍ୱର; ଗିଲ୍ଟି ଦରଜ ସହିତ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ଜ୍ୱର—Filaria; a kind of fever accompanied with the sweling of the glands and elephantiasis.
Tāun
ताउन

ତାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ମୟୂର— Peacock.
Tāus
তাউস
ताउस

[ଦ୍ର—ଆଗ୍ରାରେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ତିଆରି ମୟୂର ସିଂହାସନର ଉର୍ଦ୍ଦୁ ନାମ ତଖତ୍‌ତାଉସ୍ ବା ତଖତତାଉସୀ।]

ତାଏଜ(ଦ୍) ନବିସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଜ୍ ନବିସ୍ ଇତ୍ୟାଦି
Tāej(d) nabis (etc) Tāij nabis etc (See).

ତାଏତ୍—ଦେ. ବି—ତାଇତ୍ (ଦେଖ)
Tāet Tāit (See).

ତାଏଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ତଅଦାଦ)— ତାଦାତ୍ (ଦେଖ)
Tāedāt(d) Tādāt (See).

ତାଏଫା—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଫା (ଦେଖ)
Tāephā Tāiphā (See).

ତାଂଚା ରାଂଚା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଳହକରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ବା ଭାବଭଙ୍ଗୀ— The movements and postures of a man apt to quarrel.
Tāṁchā rāṁchā

ତାକ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ ଧାତୁ)—୧। ଏକ ଦୃଷ୍ଟି; ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି— 1. Stare; fixed look.
Tāk
তাক
ताक

(ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ବରର ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ମୋର ତାକ୍ ଲାଗିଗଲା।)

୨। ଦୃଷ୍ଟିର ଲକ୍ଷ୍ୟ—2. The aim of one's sight.

ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସମୟ ବା ସୁବିଧାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିବା; ତକାଇବା—Waiting for an opportunity.

(ତାକ; ତାକ୍‌ତା; ତାକତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ଅ—ପଖୋଜ ବାଦ୍ୟର ଉଚ୍ଚାଟ—The tune or gamut of a 'Pakhoja' drum.

ତାକଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Tāk-ṛdi Tākuṛdi (See)

ତାକ୍ ତରକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତର୍କ; ମୂଳ=ଇଂ ଟାକ୍‌ଟିକ୍)—
Tāk taraka
তাকতরক, তুকতাক
चौकसो

୧। ଚାହାଁ ଚାହିଁ— 1. Watching each other.

୨। ଚତୁରତା—2. Cleverness.

୩। ହୁସିଆର; ସତର୍କତା—3. Being on one's guard; alertness.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

୪ । ଖଞ୍ଜଖାଞ୍ଜ; ଚତୁର; କୌଶଳ—
4. Tactics; craft.

ଅରେ ଚତୁରବର, ଟାକ ଟରକ ତୁ ଜାଣ, କେତେ ପର—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ରତ୍ନାକରଚମ୍ପୂ ।

୫ । ବିଶେଷ ସାବଧାନତା ସହକାରେ ଅନ୍ୱେଷଣ—
Careful investigation or search.

ଟାକ୍ ଟରକା—ଦେ. ବଣ—୧ । କୌଶଳୀ—
Tāk taraka 1. Crafty.
ତୁକତାକ ୨ । ଯେ ଖଞ୍ଜ ଜାଣି କାମ ହାସଲ କରେ—
चौकस 2. Tactician; tactful.
ଟାକଟରକା } ଅନ୍ୟରୂପ ୩ । ଚତୁର—
ଟାକ୍ଟରକିଆ } 3. Sagacious; clever.
୪ । ଯେ ସର୍ବଦା ସାବଧାନ ଥାଏ; ସତର୍କ; ହୁସିଆର—
4. Vigilant; cautious.

ଟାକ୍ ଟାକ୍ ଧୀନାଧୀନ୍—ଦେ. ଅ—ଟାଟାଥିନ୍ (ଦେଖ)
Tāk tāk dhinādhin Tātāthin (See)
(ଟାକ୍ ଥେଇ; ଟାକ୍ ଧେଇ; ଟାକ୍ଧିନାଧିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାକ୍(ଗ୍)ଦା—ଦେ. ବ. (ଅ. ତାକୀଦ୍)—୧ । କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟକୁ
Tāk(g)-dā ଦୃଢ଼ତା ସହକାରେ ତଲବ କରିବା; ପୁନଃ ପୁନଃ ତଲବ-
ତାକିଦ 1. Urgent or pressing demands for any
ताकीद dues.
ଟାକଦା, ଟାକଦା; } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ମହାଜନ ଖାତକକୁ
ଟାଗଦା; ଟାଗାଦା; } ବାରଂବାର ଟାକ୍ଦା କରୁଛି ।)
ଟାଗେଦା } ୨ । ଜଗର କରିବା—
2. Urging on.
୩ । ତମ୍ବି; ଜିଦ; ପାଉଣା ଅଦାୟ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ପୀଡ଼ନ
ବା ଜଗର—3. Pressure to pay any due.
୪ । ସ୍ମାରକ ତଲବ—4. Reminding demand.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ 'ତମ୍ବି' ଓ 'ତଲବ' ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ ହୁଏ; ଯଥା—ତମ୍ବି ଟାକ୍ଦା, ତଲବ ଟାଗ୍ଦା=ପୁନଃ ପୁନଃ ତଲବ—Repeated pressing demands.]
୫ । ସାବଧାନ କରାଇବା; ସତର୍କୀ କରଣ—5. Warning.

ଟାକ୍ଡ୍ରିମ୍—ଦେ. ଅ—୧ । ପଖୋଜ ବାଦ୍ୟର ଉକ୍ତି; ମହାଦେବଙ୍କ
Tāk-drim ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟର ସହିତ ବାଦ୍ୟ ବାଦନର ଉକ୍ତି—
ଟାକ୍ଡ୍ରିମିଣ୍ଡି, ଟାକଟ ଟାକ୍ } 1. A tune of
ଟାକଡ୍ରି ଟାକଡ୍ରି; ଟାକଟି } ଅନ୍ୟରୂପ musical drum.
ଟାକ୍ଧିନ୍; ଟାକ୍ଧିନ; ଟାକ୍ଧିନା } ୨ । ନୃତ୍ୟ ସମୟରେ
ଟାଣ୍ଡି; ଟାଣ୍ଡିଡି } ପାଦକ୍ଷେପର ଉକ୍ତି—
2. The vocal sound representing the steps made while dancing.

ଟାକ୍ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅ. ତାକ୍=ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—ଯୋଗେଶ୍ୱର)—
Tāk lāgibā ୧ । ଏକଦୃଷ୍ଟି ବା ଅପଲକଦୃଷ୍ଟି ଅବସ୍ଥା ଘଟିବା—
তাক লাগা 1. Looking with a fixed stare.
टकटकी लगना ୨ । ବିସ୍ମୟବଶତଃ ନେତ୍ରରେ ଚାହିଁବା—
2. Staring with wonder.
୩ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବୋଧ ହେବା—
3. Seeming wonderful.
୪ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—4. Astonishment.

ଟାକ—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତାକ୍=କାନ୍ଥଖୋଲ)—
Tāka ୧ । ଥାକ; କାନ୍ଥଖୋଲ—1. A niche in the wall; a
তাক; থাক shelf in the wall.
ताक ୨ । ପରସ୍ତ; ଭାଙ୍ଗ—2. Layer; fold.
୩ । ଅଲମାରିର ଥାକ ବା କୋଠରି—
3. Shelf of an almira.
থাক ଦେ. ବ. (ତୁଳ. ଇଂ. ଷ୍ଟାକ୍; ସ. ସ୍ତବକ)—ଗଣା ଯାଇ
टाल ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ରଖା ଯାଇଥିବା ମୁଦ୍ରାର ଗଦା—
A heap of coins put one over the other; a stack.

ଟାକତ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତାକତ୍)—୧ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା; ବଳ—
Tākat 1. Power; strength.
তাকত ୨ । ଶାରୀରିକ ବଳ—2. Bodily strength.
ताकत

ଟାକତ ରୁଆ—ଦେ. ବ—ପାଣି ନ ଥିବା କାଦୁଅ ମାଟିରେ ଧାନ
Tākata ruā ରୋଇବା—Transplantation of paddy seedlings on waterless and muddy soil.

ବାଳ ବେଳକୁ ଟାକତ ରୁଆ । ପୋଡ ନ ପୋଡ ହୋଇବ ଠିଆ—
କୃଷି. ପ୍ରବଚନ ।

ଟାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୁଦ୍ରା ଆଦିକୁ) ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗୋଟିଏ
Tāka māribā ଗୋଟିଏ ଗଦା କରି ସଜାଇ ରଖିବା—
থাক মারা To arrange coins in several stacks;
ढेर लगाना to stack coins.

ଟାକର—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) ସର୍ବନାମ—ତାହାର; ତାଙ୍କର—
Tākara His.

ଟାକର ମନକର—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) ସର୍ବନାମ—ସେମାନଙ୍କର—
Tākara manakara Their; theirs.

ଟାକି—ଦେ. ବଣ—ଅଳ୍ପସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ; ଅନୁଚ୍ଚସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—
Tāki Low-sounding.

ଟାକି ସ୍ୱରକୁ ଟାକ ଗାଉଣା—ଚଉ ।

ଟାକିତ(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତାକିଦ୍)—
Tākit(d) ୧ । ତମ୍ବି; ସନିର୍ବନ୍ଧ ଅନୁରୋଧ; ଟାଗିଦା; ଟାଗଦା; ତଲବ-
তাকিদ 1. Urging on; pressing request; demand.
ताकीद ୨ । ଦୃଢ଼ାଜ୍ଞା; କଡ଼ା ହୁକୁମ—
2. Strict order; injunction.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଜ୍ୟ' ନ ମିଳିଲେ 'ଜ୍ଯ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ସାବଧାନ କରାଇବା—3. Warning.
୪ । ସ୍ମାରକ ଉପାୟ—4. Reminder; memo.
୫ । ସ୍ମରଣ କରାଇବା—5. Reminding.
୬ । ଅଙ୍କୁଶ; ଆଜ୍ଞାଦ୍ୱାରା ସତର୍କୀକରଣ—
6. Cautioning order.
ବିଣ—୧ । ସ୍ମାରକ—
1. Serving as a reminder.
୨ । ଦୃଢ଼ (ଆଦେଶ)—2. Strict (order).

ତାକିତ୍(ଦ୍) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଦେଶଦ୍ୱାରା ସତର୍କ କରାଇ ଦେବା; ଅଙ୍କୁଶ କରିବା—
Tākit(d) kariba
তাকিদ করা 1. To issue an injunction; to warn.
ताकीद करना ୨ । ତଲବ କରିବା—2. To demand.

ତାକିତ୍(ଦ୍) ଚିଠି—ଦେ. ବି—୧ । ତଲବ ଚିଠି—
Tākit(d) chiṭhi 1. Letter of demand.
তাকিদ চিঠি ୨ । ଜରୁରୀ ଚିଠି—
ताकिद् चिठि 2. Urgent letter.
୩ । ଯେଉଁ ଚିଠି ଦ୍ୱାରା ସତର୍କ କରାଇ ଦିଆଯାଏ—
3. A letter of warning.

ତାକି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାହିଁବା; ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା—To watch eagerly.
Tāki basibā
তাকিয়ে বসা **ताक रहना**
(ତାକି ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାକିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତର୍କ୍ ଧାତୁ)—
Tākibā ୧ । ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିବା; ଚାହିଁବା—
তাকান 1. To stare.
ताकना ୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait.

ତାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତର୍କୁଟୀ)—
Tākurdi ୧ । ସୂତା କାଟିବାର ଲୁହା ବା କାଠର ଶଳାକା—
টেকো, তাকুড —1. Spindle; Takli.
टिकुरी, तकला, तकली [ଦ୍ର—ଏହା ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଚକ୍ର ବା ଗୋଲାକ ବା ପିଣ୍ଡ (ତର୍କୁପିଣ୍ଡ ବା ତର୍କୁପୀଠ) ଥାଏ ଓ ଅଗରେ ଖଣ୍ଡେ ଛୋଟ ସୂତାଦଉଡ଼ି (ନାଡ଼) ଲାଗିଥାଏ ।]
୨ । ଅରଟରେ ଲାଗିଥିବା ଲୌହ ଶଳାକା—
2. Spindle of a spinning wheel.
ବିଣ—ଗୋଟିଏ ତାକୁଡ଼ିରେ ଗୁଡ଼ା ହେବା ପରିମିତ (ସୂତା)—
Spindle-ful (of thread).

ବରଷକେ କାଟେଁ ତନ ତାକୁଡ଼ି ଯେ, ତନକେ କାଟଇ ଶିବ,
ସାଇ ପଢ଼ୁଣୀ ପଣ୍ଡିତ'ଙ୍କୁ ନୋପିଉ ସରଣୀ କବ ?
ହାସ୍ୟତରଙ୍ଗ ଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ତୂଳାରୁ ବା ଛୋଟରୁ ବା ଛଣପଟରୁ ତାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା କାଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଅରଟ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ସୃଷ୍ଟି । ଗରିବ ପରିବାରର ମାଇପେ, ବିଶେଷତଃ ବିଧବା ବ୍ରାହ୍ମଣୀମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୂଳାକୁ ବଳି ବଳଣା କରି ବଳଣାରୁ ତାକୁଡ଼ିରେ ପଇତା ସୂତା କାଟୁ ଅଛନ୍ତି ।

ତାକୁଡ଼ିର ମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ଚକ ଥାଏ ଓ ତାକୁଡ଼ି ଶଳାକାକୁ ଜଙ୍ଘରେ ବଳି ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ବୁଲୁଥାଏ ଏବଂ ସୂତା ମନଜୁ ବଳ ହୋଇ ଲମ୍ବର ହେଉ ଥାଏ । ସୂତା ବଳ ହେଲା ବାଦ୍ ତାହାକୁ ତାକୁଡ଼ିର ମୂଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ପୁଣି ନୂଆ ସୂତା କାଟିବାକୁ ହୁଏ ।]

ତାକୁଡ଼ି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୂଳା ବା ଛୋଟ ଆଦିରୁ ତାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା ବା ସୂତୁଳି ବଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
Tākurdi kāṭibā
তাকুড়ে সূতা কাটা To spin thread by means of a Takli.
तकलीमें सूत कातना
[ଦ୍ର—ଫଳତଃ ତାକୁଡ଼ିକୁ କାଟନ୍ତି ନାହିଁ, ତାକୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ସୂତା କାଟନ୍ତି ।
ଛୋଟ ଯନ୍ତ୍ର, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଦ୍ୱାରା ତୂଳାରୁ ସୂତା କଟାଯାଏ ତାକୁ 'ତାକୁଡ଼ି' ଏବଂ ବଡ଼ ତାକୁଡ଼ି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଛୋଟ ଆଦିରୁ ସୂତୁଳି ବଳାଯାଏ, ତାକୁ 'ଟାକୁଆ' କହନ୍ତି ।]

ତାକେ—ଗ୍ରା. ଓ ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ତାକୁ; ତାହାକୁ—
Tāke To him.

ଯାକେ ଚଢ଼ା ତାକେ ସାଜେ
ଅପାଠିଆ ଠେଇଁ ଭଣୀ ବାହୁଲେ ।
ବଙ୍ଗଳା ଢଗର ଅନୁକରଣରେ ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରରେ ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ 'କୁ' ଠାରେ 'କେ' ବ୍ୟବହୃତ, ହୁଏ । ବଙ୍ଗଳାଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବ୍ୟବହାର ।]

ତାକେ ବଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବିଣ. (ବଙ୍ଗଳା ଓ ଓଡ଼ିଆର ଅପୂର୍ବ ମିଶ୍ରଣ; ବ. ତାକେ=ତାହାକୁ+ଓଡ଼ିଆ. ବଡ଼)—ତାଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼; ତହୁଁ ବଳି; ତହୁଁ ବଡ଼; ତାଠାରୁ ବଢ଼ିଆ—
Tāke barda(rdā)
ତାକେ ବଡ଼ / ତାକେ ବଳି / ତାକେ ବଢ଼ିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
Excelling one another; superior to the previous person; comparatively superior to one by one.
(ଯଥା—ଆଜିକାଲି ଆମ ଦେଶରେ ବିନଲୁହିନ ତାକେ ବଡ଼ ତାକେ ବଡ଼ ମହାତ୍ମା ଓ ନେତା ମାନେ ବାହାରୁ ଅଛନ୍ତି ।)

ତାଖିତ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଅ. ତାକିଦ୍)—ସତର୍କୀକରଣ—
Tākhit Caution; warning.

ତାଗଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତୁକ)—
Tāg-rdi ୧ । ବାହୁରେ ପିନ୍ଧିବା ସୂତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଅଳଙ୍କାର—
তাগা 1. An ornament for the arm.
तागड़ी ୨ । ଅଣ୍ଟାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଘୁଂଗୁରଲଗା କଟିସୂତ୍ର—
2. A tinkling waist-chain.
ତାଗଡ଼ / ତାଗିଡ଼ି / ତାଗେଡ଼ି } ଅନ୍ୟରୂପ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ବ୍ଭ

ତାଗ(ଗା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତନ୍ତୁକ; ସଂ. ତାର୍କବ; ପ୍ରା. ତାଗ୍ଗୋ)—
Tāga(gā) ୧ । ଡୋର; ସରୁ ସୂତା; ଡୋରି—
1. String; thread.
তাগা କେଉଁଠମାନେ ଯେପରି ତାଗ କାଟିବା ସକାଶେ ରୁଣପଟ ବଡ଼ା ମେଲାଇ
तागा, ताग ଦିଅନ୍ତି × × × । ଫକୀରମୋହନ- ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ବାହୁବଳୟ; ଅନନ୍ତ କଡ଼ା—
2. An armlet (ornament).
୩ । ଦେବତା ଆଦିଙ୍କ ନାମରେ ମାନସିକ କରି ରୁଗ୍ଣ ବା ସର୍ପଦଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗାଦିରେ ବାନ୍ଧିବା ସୂତୁଲି—
3. String wound round the limbs of a sick or snake-bitten person by invoking the name of a Deity.

ତାଗଡ଼—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆଙ୍କ ଭାଷା)—
Tāgarda କୂଳରୁ ଜାହାଜ ଉପରକୁ ଓ ଜାହାଜରୁ କୂଳକୁ
তাগড় ଯିବା ପାଇଁ ପଟାରେ ତିଆରି ସିଢ଼ି—
तागड़ (Nautical) A ladder made of planks for going to and from a ship or boat.

ତାଗଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—କ୍ଷୀରି; ଅଉଟା ହୋଇ ଘନୀଭୂତ
Tāgardā ଦୁଧ—Thickened milk.

ତାଗା—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରିଆ ଭାଷା) (ସମ୍ଭବତଃ ବାଉଁଶ ଦଣ୍ଡରେ ତାଗା
Tāgā ବା ସୂତା ବନ୍ଧା ଯାଉଥିବାରୁ ଏହି ବ୍ୟବହାର)—
তাগা ୧ । ଭୂମିରେ ପୋତା ଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ବଂଶ ଦଣ୍ଡ—
तागा 1. A small pole fixed to the ground.
୨ । ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଜମି କୋରଖ କରାଯିବା ବା ଇସ୍ତାହାର କରାଯିବା ବା ଦଖଲ କରାଯିବା ସମୟରେ ଜମି ଉପରେ ପୋତା ଯିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ପତାକା, ଯହିଁରେ କୋରଖ ପରୁଆନା ବା ଦଖଲନାମା ଟଙ୍ଗାଇ ଦିଆଯାଏ; ଝୁଣ୍ଡା—2. A small pole with a flag planted on a plot of land proclaimed to be sold or delivered possession of or attached under court's order.
୩ । (ସଂ. ତାର୍କିକ ପ୍ରା. ତାଗ୍ଗୋ; ସଂ. ତନ୍ତୁକ)—ସରୁସୂତା—
3. Thin thread.
টাঁকা ୪ । (ସଂ. ଟଙ୍କନ) ତାଗା ସିଲେଇ—4. Single stitch.
୫ । ସିଲେଇପାଇଁ ମୋଟ ସୂତା —
5. Thick thread for sewing.
୬ । (ବଣିଆଙ୍କ ଶବ୍ଦ) ବାହୁରେ ଲଗାଯିବା ସୁନାର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ — 6. A golden armlet.

ତାଗା ଗଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି.(ସଂ. ଟଙ୍କନ)—୧ । ତାଗା ଗଲେଇବା;
Tāgā galā(le)ibā ସରୁସୂତାରେ ଲୁଗାକୁ ଲମ୍ବାଳିଆରେ ସିଲେଇ
টাঁকা କରିବା—1. To sew with single stitch.
तागा पिरोना ୨ । ମୋଟ ସୂତାରେ ସିଲାଇ କରିବା—
2. To sew with thick thread.

ତାଗା ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (କଚେରିଆ ଭାଷା)—ରାଜ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆଦେଶରେ
Tāgā gārdi କୋରଖ ବା ନିଲାମ ହେବା ପାଇଁ ବନ୍ଧକୀତ ବା
তাগাগাড়ী ଦଖଲ ଦିଆଯିବା ଭୂମିରେ ତାଗା ପୋତିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
तागागाढ़ी The proceedure of planting a flag on a plot of land which is attached or proclaimed to be sold or delivered. possession of under court's order.

ତାଗା ଗାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରିଆ) (ଆ. ତାଗା; ଓ. ଗାଡ଼ା)—
Tāgā gārdibā ନିଲାମ ବା କୋରଖ ହେଉଥିବା ଭୂମିରେ ତାଗା
তাগাগাড়া ପୋତିବା; ଝୁଣ୍ଡା ମାରିବା—To plant a flag on the
तागा गाड़ना land proclaimed to be sold or delivered possession of.

ତାଗି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତକ୍ଷ ଧାତୁ)—୧ । ସରୁ ନିହଣ; ବଢ଼େଇଙ୍କ ସରୁ
Tāgi ବଟାଲି—1. A slender chisel
তাগী ୨ । ବଢ଼େଇ ଓ କରତିମାନେ କାଠ ଉପରେ ମାପ କରି
निहानी, टाँकी ଚିହ୍ନ ଚରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ସୂତା ବ୍ୟବହାର
তাগা କରନ୍ତି—2. A carpenter's or sawyer's lining
तागा or marking string.

ତାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତାଗା ଗଳାଇବା—
Tāgibā 1. To sew with single stitch.
তাগা ୨ । ସରୁ ନିହଣଦ୍ୱାରା କାଠ ଆଦିରେ ରେଖା ବା ଦାଗ କରିବା-
तगियाना, तागना 2. To cut a line on a block of wood with the chisel.
୩ । ଚିରାଯିବା ବା କଟା ହେବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଠ ଉପରେ ସରୁ ତୂଳିକ ଦ୍ୱାରା ଦାଗ କରିବା—3. To mark a line on a block of wood with the marking string.

ତାଗିର(ରି)—ଦେ. ବି.—ବାଯ୍ୟାପ୍ତି; ନାମଞ୍ଜୁର—
Tāgir(ri) Nullifying; resuming.
[ଦ୍ର—ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତିରେ ଜାଗୀର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଏ ଶବ୍ଦ କଥାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ତୁ ମୋ ଜାଗୀର ତାଗିର କରି ପକାଇବୁ ପରା । ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋ ଜାଗିର ଜମିକୁ ବାଯ୍ୟାପ୍ତି କରି ପକାଇବୁ ପରା ? ଅର୍ଥାତ୍ ତୁ ମୋର କିଛିମାତ୍ର ଅନିଷ୍ଟ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।]

ତାଙ୍କ—ଦେ. ସର୍ବନାମ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ; ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ
Tānka ବିଭକ୍ତି)—୧ । ତାହାଙ୍କର—
তাঁর, ওঁর, ওনার 1. His; her.
उनका ସ୍ଥୂଳଙ୍ଗ ତାଙ୍କର ସିନା ମୁହଁ ସକରୁଣି । ରାଧାନାଥ- ମହାଯାତ୍ରା ।
ତାଙ୍କର, ତାଙ୍କରି, } —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସେମାନଙ୍କର—
2. Their.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଦୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅକ୍ଷ'ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ ଦେଖିବେ

ତାଙ୍କୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ) (ତତ୍ ଶବ୍ଦର ୨ୟା
Tāṅku ବିଭକ୍ତି)—୧ । ତାହାଙ୍କୁ—1. Him; her.
তাঁকে; ওঁকে ୨ । ସେମାନଙ୍କୁ—2. Them.
उनको

ତାଙ୍କୁଇ—ଦେ. ସର୍ବନାମ, ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତାହାଙ୍କୁହିଁ ; ତାଙ୍କୁମାତ୍ର—
Tāṅkui 1. Him only; her alone.
ওঁকেও ୨ । ସେମାନଙ୍କୁହିଁ କେବଳ—
उनकोहि 2. Them only; them.
୩ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ—
3. To that very person or persons.
(ଯଥା—ଅସତ୍ ଲୋକ ଯାହାଙ୍କର ଦାନା ପାଣିରେ ବଞ୍ଚେ ଅବଶେଷରେ ତାଙ୍କୁଇ ଦଗାଦିଏ ।)
୪ । ତାହାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ—4. Him also; her too

ତାଙ୍କେ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ସର୍ବନାମ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ)—ସେ—
Tāṅke He; she.
[ଦ୍ର—ଅଙ୍କେ; ଯୁଙ୍କେ=ଏ ।]

ତାଚ୍ଛ(ଚ୍ଛି)ଲ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ତୁଚ୍ଛ କରିବା; ଅବଜ୍ଞା—
Tāchchha (chchhi)lya 1. Contempt.
তাচ্ছল্য, তাচ্ছিল্য ୨ । ଅଶ୍ରଦ୍ଧା; ଅବହେଳା—2. Disregard.
୩ । ଉପେକ୍ଷା—3. Neglect.
ବିଣ—ଅଶ୍ରଦ୍ଧାଯୁକ୍ତ—Contemptuous.
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ତୁଚ୍ଛଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅବଜ୍ଞା କରିବା—
Tāchchhalya karibā 1. To deride; to hold in contempt.
তাচ্ছল্য করনা
तुच्छ जानना ୨ । ତୁଚ୍ଛ କରିବା; ଉପେକ୍ଷା କରିବା—
2. To disregard; to slight; to trifle with; to neglect.

ତାଚ୍ଛୀଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍+ଶୀଳ+ଭାବାର୍ଥେ, ଯ)—
Tāchchhīlya ତଚ୍ଛୀଳତା; ତତ୍ସ୍ୱଭାବତା; ତତ୍ସାଦୃଶ୍ୟ—
Equivalent condition; the state of being of a similar nature; the condition of being equal.
[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାର ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । କେବଳ ବ୍ୟାକରଣରେ ତ ଓ ଶ ମିଶି 'ଚ୍ଛ' ହେବାର ସନ୍ଧିର ଉଦାହରଣରେ ତଚ୍ଛୀଳ ଲେଖାଥାଏ ।]

ତାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାଜ୍)—୧ । ଉଚ୍ଚ ପାର୍ଶ୍ୱଯୁକ୍ତ ମୁକୁଟ—
Tāja 1. A high crown.
তাজ ୨ । ମୁକୁଟ; ଶିରୋଭୂଷଣ; ଟୋପି—2. Crown; cap.
ताज ଧରଣୀର ନଗରେ ଧାଇଁ ବଳ୍ପିବଳ୍ପିବ
ଧଇଁଲା କରେ ମସ୍ତକରେ ତାଜ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଟକେଷ୍ଠ ଧ. ଗୀତ ।
୩ । ଗଞ୍ଜପାର ଏକରଙ୍ଗର ନାମ—
3. Name of a class of cards in Gañjapā.
୪ । ତାଜମହଲ (ଦେଖ)—4 Tājamahala (See)

ତାଜକ—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ନାମ)—ତୁର୍କିସ୍ଥାନଠାରୁ କାବୁଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Tājaka ବାସ କରୁଥିବା ଇସ୍‌ଲାମ ମୁସଲମାନ୍ ଜାତି—
A sect of Mahomedans found in Turkistan, Persia, Beluchistan and Afganistan.
[ଦ୍ର—ତୁର୍କୀରେ ଏମାନଙ୍କୁ ସର୍ତ୍, ଅଫଗାନସ୍ଥାନରେ ଦେହାନ୍ ଓ ବେଲୁଚିସ୍ଥାନରେ ଦେହବାର୍ ବୋଲାଯାଏ । ପାରସ୍ୟରେ ତାଜକ୍ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମୀଣ ବା ଗାଉଁଲି ଲୋକ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
(ତାଜିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—ଯବନାଚାର୍ଯ୍ୟ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Title of an astrological treatise in Sanskrit by Jabanācharjya.
[ଦ୍ର—ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଥମେ ଆରବୀ ଓ ପାରସୀ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥିଲା । ରାଜା ସମରସିଂହ ଓ ନୀଳକଣ୍ଠାଦି ଏହାକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଅନୁବାଦ କଲେ । ଏଥିରେ ବାରରାଶିକୁ ଅନେକ ବିଭାଗ କରି ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣିତ କରିବାର ପ୍ରଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ କୋଡ଼ିଏ ଆରବୀ ଓ ପାରସୀ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଇକବାଲ ଯୋଗ, ଇନ୍ଥିହା ଯୋଗ, ଇତ୍ଥଶାଲ ଯୋଗ, ଇଶରାଫ୍ ଯୋଗ, ଗୈରକବୂଲ-ଯୋଗ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାଜପୋଶୀ—ବୈଦେ. ବି (ପା)—ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ବିଧି—
Tājapośī The installation ceremony of a king.
তাজপোশী ताजपाशी

ତାଜବ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ତାଜବ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tājab (etc) Tajib etc (See)

ତାଜ ବିବି—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ
Tāja bibī ପ୍ରିୟତମା ବେଗମ୍ ମୁମତାଜମହଲଙ୍କର ନାମ—Name of the dearly beloved wife of the Moghal Emperor Sahajahan.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷାର୍ଥ ତାଜମହଲ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ।]

ତାଜ ମହଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ଆପଣାର ବେଗମ୍ 'ମୁମ୍‌ତାଜମହଲ'
Tāja mahala ବା ତାଜ ବିବିଙ୍କ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷାର୍ଥ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ
(ତାଜ; ତାଜ୍‌ମହଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାହାଜାହାନ କର୍ତ୍ତୃକ ଆଗ୍ରାରେ ଉକ୍ତ ବେଗମଙ୍କ କବର ଉପରେ ନିର୍ମିତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ-ଶୋଭିତ ଶ୍ୱେତ ମର୍ମରପ୍ରସ୍ତରର ଅତି ମନୋହର ପ୍ରାସାଦ—The Taj; the Tajmahal at Agra; the picturesqe mausoleum at Agra

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ର୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍

built by the Moghal Emperor Sahajehan in honour of his wife Tajbibi or Mumtajmahal.

[ଦ୍ର—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନ୍ ତାଙ୍କ ବେଗମ୍ ତାଜ ବିବି ବା ମୁମ୍‌ତାଜମହଲଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେମ କରୁଥିଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ସେ ଗର୍ଭିଣୀ ଅବସ୍ଥାରେ ଥରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲେ ଏବଂ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ କହିଲେ 'ମୁଁ ବେଶିଦିନ ବଞ୍ଚିବି ନାହିଁ, ମୋର ଏତିକି ଅନୁରୋଧ ଯେ ମୁଁ ମଲେ ତୁମେ ଆଉ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ, ମୋ ପୁଅକୁ ରାଜ-ସିଂହାସନରେ ବସାଇବ ଓ ମୋ କବର ଉପରେ ଏପରି ପ୍ରାସାଦ ତିଆରି କରିବ ଯେ ଏହା ଭୂମଣ୍ଡଳରେ ନ ଥିବ' । ସତକୁ ସତ କିଛିଦିନ ବାଦ୍ ବେଗମ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ କରି ମଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଅନୁସାରେ ଯମୁନା ନଦୀକୂଳରେ ଆଗ୍ରାଠାରେ ତାଙ୍କ କବର ଉପରେ ସାହାଜାହାନ ଶ୍ୱେତମର୍ମର ପଥରରେ ଏ ତାଜମହଲକୁ ନିର୍ମାଣ କରାଇଲେ । ଏ ପ୍ରାସାଦର ସମୁଦାୟ ପଥର ଧଳା ଶ୍ୱେତମର୍ମର ଓ ତହିଁରେ ନାନା ରଙ୍ଗିନ୍ ବହୁମୂଲ୍ୟ ପଥରରେ ଗଛ, ଲତାଆଦିର ଖୋଦେଇ ଓ ଜଡ଼ାଉ କାମ ହୋଇଅଛି । ଏ ପ୍ରାସାଦ ତିଆରି କରିବାକୁ ଦେଶ ବିଦେଶର କୋଡ଼ିଏ ହଜାର କାରିଗର ୧୭ ବର୍ଷ (ଖ୍ରୀ ୧୬୩୧—୧୬୪୮) ଲାଗିଥିଲେ ଓ ସେହି ସମୟର ମୁଦ୍ରାରେ ପ୍ରାୟ ୩ କୋଟି ସାଢ଼େ ସତରଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଭୂଖଣ୍ଡର ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଲୋକେ ଏହାକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଦେଖିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଏପରି ଅନୁପମ ଓ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରାସାଦ ପୃଥିବୀରେ ଅନ୍ୟ କୁତ୍ରାପି ନାହିଁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଏକମୁଖରେ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ତାଜମହଲ ଗମ୍ବୁଜ ସହିତ ୨୨୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ । ଏଥିର ତୋରଣଦ୍ୱାର ନାଲି ପଥରରେ ତିଆରି । ଏହା ଖ୍ରୀ. ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଗତ ୪ ଶତାବ୍ଦୀ ପରେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ଏହା ନୂଆ ପରି ଦେଖା ଯାଉଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାଜା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା; ମୂଳ ସଂ. ତେଜଃ)—୧ । ସଜ; ଟଟକା; ସଦ୍ୟ—1. Fresh.
Tājā
ତাজা ताजा
୨ । ଅଭିନବ—2. New.
୩ । ଜୀଅନ୍ତା; ଯାହା ଝାଉଁଳି ନାହିଁ—3. Not withered; verdant.
୪ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ ଗଛରୁ ଛିଣ୍ଡା ଯାଇଥିବା (ଫୁଲ, ଫଳ ଆଦି)—4. Newly plucked.
୫ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବେ ପ୍ରସ୍ତୁତ (ଖାଦ୍ୟାଦି)—5. Recently cooked (food).
୬ । କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ; କର୍ମଠ—5. Active.
୭ । ତେଜୀୟାନ୍; ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ—7. Spirited; lively.
୮ । ରୋଗମୁକ୍ତ; ସୁସ୍ଥ—8. Cured; restored to health.
୯ । ଭୃଙ୍ଗଳ; ସୁସ୍ଥ ଓ ସବଳ—9. Hale and hearty; refreshed; enlivened.

[ଦ୍ର—ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଦୁହାଁ ହୋଇଥିବା ଦୁଧ, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ କୂଅ ଆଦିରୁ ଅଣାଯାଇ ଥିବା ପାଣି, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଲହୁଣୀରୁ ମରାଯାଇ ଥିବା ଘିଅ, ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବେ ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଲେଖା ପ୍ରଭୃତି ତାଜା ବିଶେଷଣ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯାହା ବାସୀ ହୋଇନାହିଁ, ଯାହାର ନୂତନତ୍ୱ ମଉଳି ନାହିଁ ତାକୁ ତାଜା ବୋଲାଯାଏ)

ତାଜି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତାଜୀ=ଆରବ ଦେଶୀୟ) ୧ । ଆରବ ଦେଶୀୟ ତେଜୀୟାନ୍ ଟାଙ୍ଗଣ (ଘୋଡ଼ା)—
Tāji
তাজী, আরবী ताजी A breed of hardy Arab pony.

କେତୁ ଚଢ଼ିଛି ତାଜି ବାଜି ଉପର
ରଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ । ଅଙ୍ଗକୁ ଦିଶେ ସୁନ୍ଦର । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

୨ । ଆରବ ଦେଶୀୟ ଶିକାରୀ କୁକୁର—2. The Arab hound.
୩ । ଆରବୀ ଭାଷା—3. The Arabi language.

ତାଜିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ମହରମ୍ ପର୍ବ ସମୟରେ ସିଆ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବତା ଓ ବାଉଁଶ ପାତିଆର ଯେଉଁ ମେଢ଼ ଉପରେ କାଗଜ, ଜରି ଓ ପନ୍ନି ଆଦି ମଡ଼ାଇ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରନ୍ତି ଓ ଶେଷରେ ତାକୁ ନେଇ ନଈ ଆଦିରେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି—
Tājiā
A decorated framework representing the mausoleum over the tombs of Saints Hasan and Hossain which is carried by the Siha Mussalmans in procession during the Mohorram festival and consigned into water.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଭକ୍ତ ଓ ଅନୁଚର ଦ୍ୱୟ ଇମାମ୍ ହାସନ୍ ଓ ହୋସେନ୍ ପ୍ରତିମାପୂଜକ ବିଧର୍ମୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧରେ ଆରବ ଦେଶର କରବଲା ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ନିହତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କ କବର ଅଛି । ସେହି କବର ଉପରେ ନିର୍ମିତ ସମାଧିମନ୍ଦିରର ପ୍ରତିରୂପରେ ସିଆ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବାଉଁଶ ବତା ଓ ବାଉଁଶ ପାତିଆରେ ମେଢ଼ ତିଆରି କରି ତହିଁ ଉପରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର କନା, କାଗଜ, ଜରି, ଅଭ୍ର ଓ ପନ୍ନି ମଡ଼ାଇ ତାକୁ କାନ୍ଧେଇ କରି ମହରମ ପର୍ବ ସମୟରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରି ବାହାରନ୍ତି ଏବଂ ଶେଷଦିନ ଉକ୍ତ ମେଢ଼କୁ ନେଇ ନଈ ଆଦିରେ ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି । ଏ ପ୍ରଥା କେବଳ ଭାରତବର୍ଷର ସିଆ ମୁସଲମାନ୍‌ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚଳେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ତୈମୁର୍ ଲେଙ୍ଗ ଜାତିଙ୍କୁ ନାଶ କରି କରବଲା ତୀର୍ଥକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେଠାରୁ ଉକ୍ତ ତୀର୍ଥର କୌଣସି ସ୍ମାରକ ଚିହ୍ନ ଆଣିଥିଲେ; ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ସେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମହରମ ସମୟରେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ପୂର୍ବକ ବାହାର କରୁଥିଲେ ଓ ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ସେହି କାଳରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ତାଜିଆ ବାହାର କରିବା ପ୍ରଥା ଚଳି ଆସୁଅଛି ।

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ଇମାମ୍ ହାସନ୍ ଓ ହୋସେନ୍‌ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ଶୋକ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏ ତାଜିଆ ବାହାର କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—(ମହରମ୍ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ)]

ତାଜି(ଜୁ)ବ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ତଅଜୁବ=ବିସ୍ମୟ)—୧ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ-
Tāji(ju)b ଜନକ; ବିସ୍ମୟକର; ଅଦ୍ଭୁତ—1. Wonderful; surprising.
ତାଜବ; ତାଜ୍ଜବ୍; ତାଜୁବ; ତାଜ୍ଜୁବ } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଚମତ୍କୃତ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—
তাজ্জব 2. Surprised; astonished.
तअज्जुब ୩ । ଅଭାବନୀୟ; ଅଚିନ୍ତିତପୂର୍ବ—3. Unexpected.
ବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—Surprise; wonder.

ତାଜିବ୍ ବ୍ୟାପାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟଣା—
Tājib byāpāra 1. Wonderful event
তাজ্জব ব্যাপার ୨ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବିଷୟ—
तअज्जुब घटना 2. A matter of wonder.

ତାଜିବର ବିଷୟ—ଦେ. ବି—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ କଥା—
Tājibara bishaya A matter of wonder or astonishment
তাজ্জেবর বিষয়
तअज्जुबकी बात्

ତାଜିମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ) (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ; ପୂଜ୍ୟ
Tājim ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସଲାମ କରିବା, ସେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ଠିଆ
তাজিম ହେବା ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ମାନସୂଚକ କର୍ମମାନ—Expres-
ताजीम sion of respect to a superior or honourable person.

ତାଜୁରାତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (କଚେରୀ ଭାଷା) (ଫା. ଉଜୁର ବନ୍ଧୁ ରଚନ; ମୂଳ. ଅ. ଉଜରବା=କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥ
Tājurāt
তাজুরাত ପରୀକ୍ଷା, ଅନୁସନ୍ଧାନ)—୧ । ଆପତ୍ତି; ଓଜର—
ताजुरात 1. Objection.
୨ । ତାଜୁରାତ୍ ଦରଖାସ୍ତ—2. Objection petition.

ତାଜୁରାତ୍ ଦରଖାସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି (ଫା) (କଚେରୀ ଭାଷା)—ହାକିମ
Tājurāt darakhāsta ବା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟରେ ପୁଲିସ-
তাজুরাত দরখাস্ত ରିପୋର୍ଟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦିଆଯିବା ଆପତ୍ତି ଦରଖାସ୍ତ—
ताजुरात दरखास्त Objection-petition filed before a magistrate against a police-report.

ତାଞ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଞ୍ଛିବା (ଦେଖ)
Tañchhibā Chañchhibā (See)

ତାଞ୍ଜୋର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଏକ ପ୍ରଧାନ ନଗର ଓ
Tañjora ଜିଲ୍ଲା—An important district and city in South India.

[ଦ୍ର—ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଧାନୀ ଅଟେ । ଏହା ପୂର୍ବେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ୧୭୯୯ ମସିହାରେ ଏହା ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନାଧୀନ ହେଲା ଏବଂ ଏଥିର ରାଜା ପେନ୍‌ସନ୍ ପାଇଲେ । ଏହା ଚୋଳରାଜାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ପୂର୍ବେ ଏଠାରେ ତାଞ୍ଜନ୍ ନାମକ ଜଣେ ଦୈତ୍ୟ ବାସ କରି ପ୍ରାଣି-ବିନାଶ ଓ ନାନା ଉପଦ୍ରବ କରୁଥିଲା । ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁ ଏହି ଦୈତ୍ୟଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିଥିଲେ । ଦୈତ୍ୟର ନାମାନୁସାରେ ସ୍ଥାନର ନାମ ତାଞ୍ଜନ୍ ବା ତାଞ୍ଜୋର ହୋଇଅଛି । ଏଠାରେ ଦେବେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କର ଏକ ବୃହତ୍ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ତାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ବାଉଁଶ ବା ତାଳପତ୍ରରେ ନିର୍ମିତ ଚଉଡ଼ା ପ୍ରଶସ୍ତ
Tāṭa ଚାଙ୍ଗୁଡ଼ି; ଡାଲା—1. A big wicker tray
ডালা woven with bamboo laths.
डलिया

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପୂଜା ଓ ଉପହାର ସାମଗ୍ରୀ, ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ, ମଙ୍ଗଳାନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ ଭୋଜିନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାମଗ୍ରୀ ଥିବା ସଜଡ଼ା ହୋଇ ଯଥାସ୍ଥାନକୁ ପଠାଯାଏ ।]

୨ । ବରଙ୍କ ବିବାହଦିନ ବରପକ୍ଷ କନ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରାଦି ଯେଉଁ ତାଟରେ ସଜାଡ଼ି କରି କନ୍ୟାଘରକୁ ପଠାନ୍ତି—2. A tray containing the nuptial presents of the bridegroom's party to the bride on the marriage-day.

୩ । ତାଟି; ତାଟ; ବାଉଁଶ ଓ ତାଳପତ୍ର ଆଦି ନିର୍ମିତ ବାଡ଼ା;
টাট ଘୁଞ୍ଚିରି—3. A frail matting of bamboo
टाटर and palm leaves; a wicker screen.
ପ୍ରାଦେ (କେନ୍ଦୁଝର) ବି—ସ୍ୱରୁଡ଼ି—
'Thickened milk.

ତାଟକ—ସଂ. ବି (ତଟ୍ ଧାତୁ=ଖପ୍ରି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāṭaka ତାଡ଼ଙ୍କ; କାନ ଫୁଲ; କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ; କାପ; କାନ-
কানতড়কা ଚଉଡ଼ା; କର୍ଣ୍ଣପୂର—A kind of ear-ring with
तटंक blades like those of the palm leaf.

ତାଟକା(ଙ୍କା)—ଦେ. ବି—୧ । ବିସ୍ମୟ—1. Wonder;
Tāṭakā(ṅkā) astonishment.
ତାଟକ୍; ତାଟଙ୍ଗା; ତାଟେକା; ତାଟେଙ୍କା; ତାଟେଙ୍ଗା; ତାଉକା } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଭୟବିହ୍ୱଳତା; ଛନକା; ତ୍ରାସ—2. Sudden fright.
ঘাবড়ানি
अचंभा ୩ । ବିପଦ; ଆପଦ—3. Danger; risk.

ଅବଶେଷେ ଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଅଶ୍ରୁତ ଘଟଣା
ଶୁଣିଲେ ତାଟକା ସର୍ବେ ନୃପ ସଜ୍ଜନେ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି, ରହସ୍ୟ ବିଦ୍ୟ ॥

ବିଣ (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ; ଚକିତ)—୧ । ଚମତ୍କୃତ; ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ; ଅଚମ୍ଭିତ—1. Astonished.

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ତା ଶୁଣି ହୋଇଲେ ତାଟକା
ବୋଇଲେ ମନ ମୋର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଏକା—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଳ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ୱ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଈଅ	ଔ	ନ୍

आचम्भित, घाबरा ୨ । ଛନକା; ଭୟବିହ୍ୱଳ; ତ୍ରସ୍ତ; ଅତରଛ; ଘାବର—
अचंभित 2. Frightened; alarmed.

ତା ଶୁଣି ଗ୍ରାମ ରଜା ହୋଇଲେ ତାଟକା
ଚମ୍ପୁସ୍ତ୍ରୀ ପାଶକୁ ଧାଇଁ ଗଲେ ଏକା—କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ସଂ. ବି—ତାଡ଼କା (ଦେଖ)—Tārḍakā (See).

ତାଟକା ଝାଳ—ଦେ. ବି—ହଠାତ୍ ଭୟତ୍ରସ୍ତ ବା ଛନକା ହେବା
Tāṭakā jhāḷa ଲୋକଦେହରୁ ବୋହିଯିବା ଝାଳ—
Profuse perspiration appearing on the body of a frightened person.

ତାଟକା ଝାଳେ ଟର୍ଣ୍ଣିଲେ ସେ ଦେହକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ତାଟକା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନରେ ବିସ୍ମୟ ଜାତ ହେବା—
Tāṭakā lāgibā 1. Astonishment.
घाबरा लागा ୨ । ଛନକା ହେବା; ଛନକା ପଶିବା—
अचंभा लगना 2. Being frightened; alarm.
(ଯଥା—ଆଖି ଆଗରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ହଣାହଣି ଦେଖି ମୋତେ ତାଟକା ଲାଗିଲା ।)

ତାଟକିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତଡ୍ ଧାତୁ=ତାଡ଼ନା କରିବା)—
Tāṭakikā ତାଡ଼କା (ଦେଖ)
(ତାଟକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tārḍakā (See).

ତାଟଙ୍କ—ସଂ. ବି (ତଟ୍ ଧାତୁ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅଙ୍କ)—
Tāṭaṅka ତାଟକ (ଦେଖ)—Tāṭaka (See).

କର୍ଣ୍ଣେ ସ୍ୱ ମୁକୁତା ଜାଲ ତାଟଙ୍କ ଦୋହଲିବା ଦେଖି ଚୁରିବୁଏ ଅଣି ପୂର୍ବର ଦୁରିତ ପଙ୍କ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତାଟଙ୍କା—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତାଟକା (ଦେଖ)
Tāṭaṅkā Tāṭakā (See).

ତାଟ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିବାହ ବ୍ରତାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଭୋଜି-
Tāṭa chaḷā(ḷe)ibā ନିମନ୍ତ୍ରଣ ମଙ୍ଗଳାନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆଦିର
(ତାଟ ଚଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପଢ଼ୌକନ ପ୍ରେରଣ କରିବା—
To send the trays containing presents to the intended parties (e. g. bride's party, maternal uncle, son-in-law.)

ତାଟର—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛ—
Tāṭarā Big shrimps.

ତାଟା କଳ—ଦେ. ବି—ଚଟ କଳ (ଦେଖ)
Tāṭā kaḷa Chaṭa kaḷa (See).

ତାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅସ୍ତରଣ)—୧ । ଗୁମ୍ଫର; ବାଉଁଶ ପାତିଅରେ
Tāṭi ତୁଣା ପଡଲା ତଟେଇ ବା ବାଡ଼ା—
टाट; टाटी 1. Frail matting or screen of
टट्टी; टट्टर bamboo laths or palm leaves.
छई ୨ । ଶଗଡ଼ ଉପରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଛପର—
छप्पर 2. A thatch or cover of a cart.

ତାଟିଆ—ଦେ. ବି—(ଶୁଦ୍ରଭାଷା) (ସଂ. ତପ୍ତ; ଭୁଲ. ଫା. ତସ୍ତ=ଥାଳିଆ)—ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଛୋଟ ଟିନା; କଟର—
Tāṭiā
बाटी A metal basin; small sauce-boat
कटोरा metal cup.

ଜର ବଳରେ ତାଟିଆ କାନ୍ଦୁଡ଼ିବା ନ୍ୟାୟ—ଢଗ ।

ତାଟି କଟା—ଦେ. ବିଣ—ଯେ ତାଟିଗାଡ଼ିର ପଛଆଡ଼ ତାଟିକୁ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
Tāṭi kaṭā କାଟି ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଥିବା ଜିନିଷ ଚୋରି କରେ—One who steals from a thatched cart by cutting through the screen put behind the cart.

ତାଟି କଣ୍ଟା ଛଟା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବସୂଚିକା, ମହାମାରୀ,
Tāṭi kaṇṭā chhaṭā hebā ବସନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ସଂକ୍ରାମକରୋଗର
(ତାଟି କଣ୍ଟା ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆକ୍ରମଣରେ କୌଣସି ପରିବାରର ସମସ୍ତ ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ସେ ଘର ଜନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିବା—1. A family becoming extinct and the house becoming empty through cholera or such other depopulating visitation.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ମଡ଼କରେ ଏକାବେଳକେ ତାର ତାଟି କଣ୍ଟା ଛଟା ହୋଇଗଲା—ଅର୍ଥାତ୍ ତା ବଂଶର ସମସ୍ତେ ମରିଗଲେ ।)
୨ । ବିସୂଚିକା, ବସନ୍ତଆଦି ଯୋଗୁଁ ଗ୍ରାମର ଅନେକ ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବାରୁ ଗ୍ରାମ ଜନଶୂନ୍ୟ ହେବା—2. The state of a village becoming empty (on account of the death of some and removal of other inhabitants to safer places on account of a devastating scourge.

ତାଟି କବାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ଗରିବ ଲୋକଙ୍କ ଗୃହରେ କବାଟରୂପେ
Tāṭi kabāṭa ବ୍ୟବହୃତ ତାଟି—1. Screens of bamboo laths serving as doors to the houses of poor people who cannot afford the luxury of having costly wooden doors.
୨ । ଗ୍ରାମର ବଡ଼ଲୋକ ଓ ଗରିବ ଲୋକ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରର ଦୁଆରମାନ (ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ କବାଟ ଓ ଗରିବଙ୍କ ତାଟି)—
2. The doors of all the villagers, rich and poor.
(ଯଥା—ସେ ଗ୍ରାମରେ ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି ପ୍ରବଳ ହେବାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ତାଟି କବାଟ ସବୁ ପଡ଼ିଯାଉଛି ।)
୩ । ଏକପ୍ରକାର ଶାରୀରିକ ବ୍ୟାୟାମମୂଳକ ଖେଳ—
3. A kind of out-door game involving physical exercise.
[ଦ୍ର—ନିତାନ୍ତ ପକ୍ଷରେ ଛଅ ଜଣ ଖେଳାଳୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏ ଖେଳ ଖେଳାଯାଏ । ଡୁ ଡୁ ଖେଳ ପରି ଏଥିରେ ଖେଳାଳିମାନେ ସମାନ

ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦଉଡ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ

ସଂଖ୍ୟାରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଖେଳପଡ଼ିଆରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ରେଖା ବା ଗାଡ଼ କଟାଯାଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପକ୍ଷର ସୀମା (ପାଳି) ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ । ତହିଁପରେ ଏକ ପକ୍ଷର ଦୁଇଜଣ ଗାଡ଼ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୧୫।୨୦ ହାତ ଦୂରରେ ପରସ୍ପର ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ବାଡ଼ ଦେବା ଭଳି ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ପଛରେ ସନ୍ଧି ଜାଗାରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଠିଆ ହୁଏ । ତହୁଁ ଅପର ପକ୍ଷର ଜଣେ ଗାଡ଼ମୁଣ୍ଡରୁ "କୁଡୁ" 'ଢାଟିଢାଟି' ଇତ୍ୟାଦି ଧ୍ୱନି ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ପଛରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁବା ପାଇଁ ବାଡ଼ ଭଳି ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ଲୋକଙ୍କ ଦୁଇପାଖରେ ଘାଇଁର ଖାଇ ବୁଲେ ଓ ପଛଆଡ଼େ ଥିବା ଖେଳାଳି ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଧରା ନ ଦେବା ପାଇଁ ବାଡ଼ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଖେଳାଳି ଦୁହିଙ୍କ ଦୁଇପଟରେ ବାଆଁ ଖାଉଥାଏ । ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଖେଳାଳି ଯେବେ ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ପଛପଟର ଖେଳାଳିକୁ ଛୁଇଁ ଦିଏ, ତାହାହେଲେ ସେପୂର୍ବୋକ୍ତ ଖେଳାଳିଟି 'ମରେ' ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ତା ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରେ ଓ ପୁଣି ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଖେଳାଳି ଗାଡ଼ରୁ ଟପି ଏକା ନିଶ୍ୱାସକେ ପଛବାଲାକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ଯାଏ । ଏହିପରି ସେ ବାଡ଼ର ସମସ୍ତେ ମରିଗଲେ ପୁନର୍ବାର ପାଳି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ବୋଝ ହୁଏ । ଏହିପରି ଅପର ପାଳିର ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି । ପାଳିକୁ ଟପି ଯାଇଥିବା ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଖେଳାଳି ଏକାନିଶ୍ୱାସକେ ସ୍ୱର ଧରି ଗୋଡ଼ାଇବା ବେଳେ ଯଦି କୌଣସି କ୍ରମେ ବିପକ୍ଷ ପାଳିରେ ତାହାର ଧ୍ୱନି ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ବିପକ୍ଷ ଦଳର କେହି ତାକୁ ଛୁଇଁ ଦିଏ, ତେବେ ସେ 'ମଲା' ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଟାଟି କବାଟ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସର୍ବସ୍ୱ ନଷ୍ଟ Tāṭi kabāṭa uṭhibā ହେବା—Ruination of a person.

ଏଥର ତାର ଟାଟି କବାଟ ଉଠିଲା । ବୃନ୍ଦାବନଦାସ. ନଅଭୁଣୀ ।

ଟାଟି କବାଟ ପଡ଼ିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗ୍ରାମରେ ଓଳାଉଠା, ମହାମାରୀ, Tāṭi kabāṭa paṛijibā ବସନ୍ତ ଆଦି କୌଣସି ମାରୀରୋଗ (ଟାଟି କଣ୍ଟା ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ସମୟରେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ ଗ୍ରାମରେ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରମାନ ବନ୍ଦ କରି ଘର ଭିତରେ ରହିବା; ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ଗ୍ରାମ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହେବା—(a phrase) The doors of all the villagers being closed after nightfall in times of terrible visitations (e.g. cholera, plague, small pox); the state of the whole vilage becoming still and silent after nightfall during times of great calamities; when villagers do not stir out and shut themselves inside their houses through fear.

(ଯଥା —ହଇଜା ଲାଗିବା ଦିନରୁ ବେଳ ନ ବୁଡ଼ୁଣୁ ସେ ଗାଁରେ ଟାଟି କବାଟ ପଡ଼ି ଯାଉଛି ।)

ଟାଟି ଖିଲା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଖିଲା ବା ଧଡ଼ାଦ୍ୱାରା ଘରର ଦୁଆରମୁହଁର ଟାଟିକୁ ଘରର ଭିତରଆଡ଼ୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—
Tāṭi kiḷā
ଟାଟିଖଡ଼ା, ଟାଟିଧଡ଼ା } ଅନ୍ୟରୂପ
1. A bar attached to a 'Tāṭi' for closing it by chaining it with the 'Tāṭi'; a pole which fastens the Tāṭi tight in a doorless house.

୨ । ଘରର ବା ବାଡ଼ର କବାଟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଟାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. The act of fastening up the Tāṭi used as a door to a house or garden.

ଟାଟିଖିଲା ମାଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । ଟାଟିର ଖିଲର ଦଣ୍ଡ ବା ଧଡ଼ାଦ୍ୱାରା Tāṭikiḷā mārḍa ପ୍ରହାର—1. Cudgelling with the bar of a Tāṭi.

୨ । ଘରର ଟାଟିକୁ ଖିଲ ଦେଇ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟକୁ ଘର ମଧ୍ୟରେ ପୂରାଇ ମାଡ଼ ମାରିବା—2. Beating a person inside a house by shutting the Tāṭi door (so that no outsider can interfere in the beating.)

ଏ ଘରେ ମୁଁ ରହିବି ନାହିଁ
ଖଣ୍ଡିଆ ପଥର ଧୋଇବ ନାହିଁ ।
ଟାଟିଖିଲା ମାଡ଼ ସହିବ ନାହିଁ । ଭଗ ।

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶର ଇତର ଲୋକମାନଙ୍କର ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରହାର କରିବା ଘଟନାରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଭୃତ୍ତିସୂଚକ ଏ ଢଗ ବୋଲାଯାଏ । ଟାଟିଖିଲା ମାଡ଼ର ଉଭୟ ଅର୍ଥ ସେ ସ୍ଥଳରେ ଖଟେ । ଟାଟିର ଖିଲାଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ ଦିଆଯାଏ ଓ ଟାଟିକୁ ଘର ଭିତରଆଡ଼ୁ ଖିଲ ଦେଇ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମାଡ଼ ଦିଆଯାଏ, ଯେପରିକି ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ମାଡ଼ ବିକଳରେ ଡାକ ପକାଇଲେ ଡାକ ଶୁଣି ବାହାରରୁ କେହି ଲୋକ ସେ ଘରଭିତରକୁ ଆସି ପାରିବେ ନାହିଁ ଓ ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଦୁଇ ଅର୍ଥରେ ଟାଟିଖିଲା ମାଡ଼ର ବିଷମ ପରିଣାମ ଆମ ଦେଶରେ ବାଉରି, କଣ୍ଡରା, ପାଣ, ହାଡ଼ି ଆଦିଙ୍କ ପରିବାରରେ ବିରଳ ନୁହେଁ ।]

ଟାଟି ଖଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । (ଟାଟି ଖଟିବାର ଣିଜନ୍ତ)—Tāṭi khaṭā.ṭe.ibā ଅନ୍ୟ ଲୋକକୁ ଅତି ହେୟ ପାଇଖାନା (ବାଡ଼ଟାଟି ଖଟାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଫା କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା—1. To engage or cause a person to cleanse one's latrine (i. e. to do the most menial work.)

୨ । ଟାଟିକୁ ଖିଲାଦ୍ୱାରା ବାନ୍ଧି ଘରକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—2. To shut up the Tāṭi door by fastening the bar.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଋଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ଟାଟି ଖଟିବା—ଦେ· କ୍ରି.—(ମେହେନ୍ତରାଣୀ) ପାଇଖାନା ସଫା କରିବା; ପାଇଖାନା କମାଇବା—To cleanse a latrine.
Tāṭi khaṭibā
[ଟାଟି କମା(ମେ)ଇବା]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଟି ଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବି.—୧ । ଘର ଦୁଆରମୁହଁରେ ଲାଗିଥିବା ଟାଟିକୁ ରୁନ୍ଧ କରିବା ସମୟରେ ତାହାକୁ ଘର ଚଉକାଠରେ ପୋଡା ହୋଇଥିବା ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟରେ ଥିବା ଚିକ୍ରିଆ ଦ୍ୱାରା ଅଟକାଇ କରି ରଖାଯାଏ—1. A peg for making the Tāṭi door of a house fast.
Tāṭi khunṭa
(ଟାଟିକୁଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ବଗିଚା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଯିବାର ମେଲା ବାଟରେ ଲାଗିଥିବା ଟାଟିକୁ ଟେକ ଧରିବାପାଇଁ ଏବଂ ଟାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ବେଳେ ଶିକୁଳି ବା ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ପାଇଁ ମେଲାବାଟର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଯେଉଁ ଦୁଇ ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ପୋତା ଯାଇଥାଏ—2. Two low posts fixed to the ground on both sides of an opening, one to sustain the Tāṭi door when open and the other to fasten it, when closed.

ଟାଟି ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଛପର ଗାଡ଼ି; ଯେଉଁ ଗାଡ଼ିର ଉପର ଭାଗ ଟାଟି ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇଥାଏ—A cart with a thatched cover.
Tāṭi gāṛi
ছপরগাড়ি; ছেকড়াগাড়ি
छपरगाड़ी
(ଟାଟଗାଡ଼ି; ଟାଟି ସଗଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟାଟି ଘର—ଦେ. ବି—ଟାଟିରେ ନିର୍ମିତ ଅସ୍ଥାୟୀ ଘର; ଯେଉଁ ଘରର ସ୍ଥୂଳ ଓ କାନ୍ଥ ଟାଟିରେ ହୋଇଥାଏ—A temporary shed built with Tāṭi or frail mattings.
Tāṭi ghara
টাটীঘর
टट्टीघर

ଟାଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାଟିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦ୍ୱାରରୁଦ୍ଧ କରିବା—To close an entrance by shutting the bamboo screen thereof; to fasten the Tāṭi used as a door.
Tāṭi debā
ଟାଟି ଲାଗିବା / ଟାଟି ଖଟାଇବା / ଟାଟି ପକାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ଟାଟିପିଟା—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବିଣ.—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) (ଯେଉଁ ଲୋକ ବ୍ୟଭିଚାରାର୍ଥ ପରଘରର ଟାଟି ପିଟାଇ ପଶେ); ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ବ୍ୟଭିଚାରରେ ଲିପ୍ତ ଥାଏ; ବ୍ୟଭିଚାରଲିପ୍ତ—Adulterous (male).
Tāṭiphiṭā

ଟାଟୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ଥାଳ ବା ଶୃଙ୍ଗାରରେ ସଜ୍ଜିତ ଉପଢୌକନ ବା ଭୋଜ୍ୟ ବହନକରେ—1. A servant who carries presents set in trays.
Tāṭuā
(ଟାଟୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସେବକ ଭୋଗ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଅନୁଜଳ ବା ଶୀତଳ ସାମଗ୍ରୀମାନ (ଯଥା—ଛେନା ଖଇ, ପିଠା ଇତ୍ୟାଦି) ଥାଳରେ ସଜାଇ ନେଇ ପୂଜକ ଜିମା ଦିଏ)—2. A servant whose duty is to make over the tray containing the sweets to the priest for being offered to a Deity.

ଟାଟେଣି—ଦେ. ବି.—ଟାଡ଼େଣି (ଦେଖ)
Tāṭeṇi Tāṛeṇi (See).

ଟା ଠଉଁ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ.—(୫ମୀ ବିଭକ୍ତି; ଅନାଦରାର୍ଥ; ୧ବ.)—୧ । ତାହାଠାରୁ; ତାହା ନିକଟରୁ—1. From him; her or it; from that.
Tā ṭhauñ
ଟାଠାଉଁ, ଟାଠାରୁ; ଟାଠୁଁ; ଟାଠୋଉଁ, ଟାଠୌଁ } —ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than him; than that.

[ଦ୍ର—ବିଭକ୍ତି ଭେଦରେ 'ଟା' ଶବ୍ଦ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏହାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପମାନ ହୁଏ ଯଥା—୨ୟା=ଟାକୁ,ଟାଠାକୁ; ଟାଠିକି; ଟାଠିକୁ । ୩ୟା=ତାହାର ଟା ଦେଇ; ଟା ଦେଇ; ଟା ହେଇ; ଟା ଦେଇକି; ୬ଷ୍ଠୀ=ଟାର ୭ମୀ=ଟାଠି; ଟାଠିଁ; ଟାଠେଁ; ଟାଠେଇଁ; ଟାଠାଇଁ । 'ଟା'ର ଅନ୍ୟରୂପ 'ଟାଅ' ଓ 'ଟାହା' ସଙ୍ଗେ ଉପରୋକ୍ତ ୨ୟା ୩ୟା, ୪ର୍ଥୀ, ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ, ଓ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନମାନ ମଧ୍ୟ ଲଗାଯାଏ ।]

ଟାଡ଼ପା ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି— (କାନ) ଅତଡ଼ା ପଡ଼ିବା—(the ears) To be stunned
Tāṛ-pā paṛibā

ଟାଡ଼ବନ୍ଧ—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ବନ୍ଧ—Small embankment or ridge.
Tāṛ-bandha

ଟାଡ଼—ସଂ. ବି. (ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଦୁଃଖ ଦେବା; ଆଘାତ କରିବା+ଅ)—
Tāṛa
୧ । (+ସଂ. ଅ) ତାଡ଼ନ (ଦେଖ)
1. Tāṛana (See)
୨ । ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Sound.
୩ । ତୃଣାଦିର ମୁଷ୍ଟିପରିମେୟ ଗୁଚ୍ଛ; ବେକା—
3. A handful of grass; a sheaf.
୪ । ବାହୁରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା ବଳୟାକୃତି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Armlet.

[ଦ୍ର—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ଏହାକୁ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ଏହାକୁ ସଂ· ତାଟଙ୍କର ଅପଭ୍ରଂଶ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଆପ୍ତେ ସଂସ୍କୃତ ଟାଡ଼ ଶବ୍ଦର ଏ ଅର୍ଥ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । (ବ. ଟାଡ଼, ଟାଡ଼ବାଲା; ହି. ଟାଡ଼ । ମନଅର ୱିଲିଅମ୍‌ସ ଟାଡ଼ୀ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୫ । ପର୍ବତ—5. Mountain.

୬ । ହେନ୍ତାଳ (ଗଛ) (ଦେଖ) (କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗ)— 6. Hentāla (See)

୭ । ତମାଲ (ଗଛ) (ଦେଖ) (କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗ)— 7. Tamāla (See)

୮ । ଏକପ୍ରକାର ତାଳ ଗଛ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)— 8. A kind of palm tree.

ଚାରା / पौदा ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ମଞ୍ଜି ଗଜା ହେଲା ପରେ ଯେଉଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚାରାମାନଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ତାଡ଼ି ନେଇ ଅନ୍ୟତ୍ର ଲଗାଯାଏ; କଲମି କରି ଯାଇଥିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗଛ; ଚାରା—1. Seedling for transplantation or graft.

୨ । ଯେଉଁ ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ଚାରା ଉଠିବା ପାଇଁ ମଞ୍ଜି ଲଗା ଯାଏ; ତେଲୁଣି; ପଲମ— 2. A shallow earthen pan in which seeds are sown for transplantation purpose.

୩ । ନଉଛିଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଅଣ୍ଟକାଠାରୁ ବଡ଼ ହାଣ୍ଡି; ତାଡ଼ସ୍ପା— 3. A medium-sized earthen pot.

୪ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳରେ ଲାଗିଥିବା ୨ଟି ବଳଦ ପରସ୍ପର ଟଣାଟଣି ବା ଠେଲାଠେଲି ହେବା ଅବସ୍ଥା— 4. The state of the two bullocks yoked to a cart or plough straining at the yoke against each other.

ପ୍ରାଦେ. (ବସୁର) ବି. (ସଂ. ତାଳ) (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ତାଳ—Palmyra tree.

ତାଡ଼ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗ୍ରୋପଣାର୍ଥେ କୌଣସି ମଞ୍ଜିକୁ ପୋତି ସେଥିରୁ ଚାରା ଗଛ ଉଠାଇବା— Tārda uthā(the)ibā / चारा उठान / पौदा उतारना To succeed in rearing seedlings from seeds. (ତାଡ଼ ଉଠାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତଡ଼୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ; ତାଡ଼ି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଡ଼ନ କରେ— Tārdaka (ତାଡ଼କା—ସ୍ତ୍ରୀ) Punishing; rebuking.

ତାଡ଼କା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଡ଼ି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)— Tārdakā ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଏକ ରାକ୍ଷସୀ, ଯାହାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଯାଗଭୂମିରେ ବଧ କରିଥିଲେ—The name of a demoness described in the Rāmāyana who was killed by Rāma in the sacrificial area of sage Biswāmitra. (ତାଡ଼କାୟୁକା, ତାଟକା, ତାଟକା, ତାଟକକା, ତାଡ଼ଙ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏ ସୁକେତୁ ନାମକ ଯକ୍ଷର କନ୍ୟା ଓ ସୁନ୍ଦର ପତ୍ନୀ । ସୁକେତୁ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ବର ଲାଭ କରି ସେହି ବରର ଫଳରେ ଏ କନ୍ୟାକୁ ପାଇଥିଲେ । ଏହାଠାରେ ସହସ୍ର ହସ୍ତୀଙ୍କ ବଳ ଥିଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ସୁନ୍ଦକୁ ମାରି ପକାଇବାରୁ ତାଡ଼କା ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଏ ଓ ଏହାର ପୁତ୍ର ମାରୀଚ ରାକ୍ଷସତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ସେହି ଦିନ ଠାରୁ ଏ ଦୁହେଁ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କ ତପୋବନକୁ ନାଶ କରି ସେ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାଣିଶୂନ୍ୟ କଲେ । ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଏ ସମାଚାର ଦଶରଥଙ୍କୁ ଜଣାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଆଣି ତାଡ଼କାକୁ ବଧ କରାଇଲେ ଓ ତାଡ଼କା ରାକ୍ଷସତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କଲା ।]

ତାଡ଼କା ଫଳ—ସଂ. ବି—ବଡ଼ ଅଳାଇଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Tārdakā phala Cardamom.

ତାଡ଼କାୟନ—ସଂ. ବି—ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Tārdakāyana Name of a son of Biswāmitra.

ତାଡ଼କାରି—ସଂ. ବି. (ତାଡ଼କା + ଅରି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରାମଚନ୍ଦ୍ର— Tārdakāri Rāmachandra.

ତାଡ଼କେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାଡ଼କା + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ତାଡ଼କା ରାକ୍ଷସୀର ପୁତ୍ର ମାରୀଚ—Tārdakeya Māricha (a demon), the son of Tārdakā.

ତାଡ଼କେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି—ତାରକେଶ୍ୱର (ଦେଖ) Tārdakeswara Tārakeswara (See) (ତାଡ଼କେଶର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ ଗଛ—ଦେ. ବି—୧ । ତାଡ଼ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ଗଛ— Tārda gachha 1. Trees raised from seedlings.

୨ । ଯେଉଁ ଗଛର ମଞ୍ଜିରୁ ତାଡ଼ ପକାଇ ନୂଆ ଗଛ ଜନ୍ମାନ୍ତି— 2 The trees, seeds from which produce well-grown and fruitful trees.

[ଦ୍ର—ଅତି ପାକଲ ବା ଛୋଟା ସୁଫଳନ୍ତି ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଆଦି ଗଛର ଫଳରୁ ତାଡ଼ ପାଇଁ ମଞ୍ଜି ରଖାଯାଏ । ମାଙ୍ଗ ଗୁଆର ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କ ବା ଯାଙ୍ଗର ଗଛର ଫଳରୁ ମଞ୍ଜି ରଖାଯାଏ ।]

ତାଡ଼ ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବର) ବି. (ଭୁଲ. ହି. ତାଡ଼ = ତାଳ + ଗୁଡ଼ି = ମଞ୍ଜ)—ତାଳ ସଜ (ଦେଖ) Tārda gudi Tāla saja (See)

ତାଡ଼ଘ—ସଂ. ବି—ବେତ ବା କୋରଡ଼ା ମାରିବା ବାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)— Tārdagha A person whose duty is to administer whipping.

ତାଡ଼ ଘାତ—ସଂ. ବ—ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟି କରି କାମ କରିବାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A person who works by hammering. Tārda ghāta

ତାଡ଼ଙ୍କ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ଟ୍ ଧାତୁ = ଦୀପ୍ତି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟେ, ଅଙ୍କ; ଯାହା ଶରୀରରେ ଦୀପ୍ତି ପାଏ)—୧ । ତାଟଙ୍କ; କର୍ଣ୍ଣ- Tārdanka

୧	ଲ	ଢ଼	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	୯

କାନ ତଡ଼କା ଭୂଷଣ; କାନତଡ଼କା—1. A kind of flat-shaped earring.
तरकी
୨ । ତାଡ଼; ବାହୁବଳୟ —2. Armlet.

ତାଡ଼ ଜମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ମଞ୍ଜିରୁ ତାଡ଼ ବା Tārda jamā(me)ibā ରୋପଣଯୋଗ୍ୟ ଗଛ ଉଠାଇବା ଚାରା जमाना ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜିକୁ ମାଟିରେ ପୋତିବା—
पौंदा जमाना To sow seeds in the ground for the purpose of raising seedlings.
[ଦ୍ର—ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ ଆଦିର ମଞ୍ଜିକୁ ପ୍ରଥମେ ଭୂଇଁରେ ପୋତିଲେ ସେଥିରୁ ଗଜା ବାହାରେ। ଗଜାମାନ ଟିକିଏ ବଢ଼ିଗଲେ ତାହା ଅନ୍ୟତ୍ର ରୋପିଦିଆଯାଏ। ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ପୁଲଙ୍ଗ ଆଦିର ଛୋଟ ଗଛକୁ 'ତାଡ଼' ଓ କୋଳି ଆଦିର ଗଛକୁ ଚାରା କୁହାଯାଏ; ଧାନର ଏପରି ଗଛକୁ ଗଲି ବୋଲାଯାଏ।]

ତାଡ଼ଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତାଡ଼ନ)—୧ । ତାଡ଼ନ—
Tārdaṇa 1. Act of punishing or rebuking.
୨ । ସାବଳ; ଶସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷ ଆଦି ତଡ଼ାଯାଏ—2. A crowbar.
୩ । ତାଡ଼ିବା—3. Act of uprooting.

ତାଡ଼ଣ ମାଡ଼ଣ—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ତାଡ଼ନ ଓ ମର୍ଦ୍ଦନରୁ)—
Tārdaṇa mārdaṇa ୧ । କୁମ୍ଭାରମାନେ ପାତ୍ର ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ମାଟିକୁ ଦଳାଦଳ ବା ଚକଟା ଚକଟି କରିବା—
1. Kneading of clay for preparing pots.
୨ । ଗାଳି ଓ ମାଡ଼—2. Rebuking and thrashing

ତାଡ଼ନ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ, ତାଡ଼ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tārdana ୧ । ଆଘାତ; ପ୍ରହାର—1. Striking; beating.
୨ । ଦଣ୍ଡ—2. Punishment.
୩ । ବେତ୍ରାଘାତ; କଶାଘାତ—3. Whipping.
୪ । ଶାସନ—4. Swaying; ruling over another.
୫ । ଗାଳିଦେବା; ଭର୍ତ୍ସନା; ତର୍ଜନ—
5. Rebuking; reproof.
୬ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା—6. Punishing.
୭ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—7. Oppression; persecution.
୮ । ତଡ଼ିଦେବା—8. Driving away.
୯ । ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଧଡ଼କାଇବା, ଧମକାଇବା—
9. Threatening.
୧୦ । (ଗଣିତ) ଗୁଣନ—
10 (mathematics) Multiplication.
୧୧ । ମନ୍ତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଚନ୍ଦନରେ ଲେଖି ବାୟୁବୀଜ ପାଠ କରି ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଉପରେ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିବା କର୍ମ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)
11. The act of spraying water over a mystic formula by reciting a certain formula after writing out the letters of the former with sandal paste.

ତାଡ଼ନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତାଡ଼ନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସନା; ଗାଳି—
Tārdanā 1. Rebuke; reproof; reprimand.
୨ । ପ୍ରହାର—2. Striking; beating; chastisement.
୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—3 Oppression.
୪ । ଶାସନ—4. Rule; sway; discipline.
୫ । ହାଙ୍କିବା; ପେଲ; ତଡ଼ା; ଧକ୍କା—
5. Driving; push; urging forward.
୬ । ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ—6. Threat.

ତାଡ଼ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତାଡ଼୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)+
Tārdanī ଚାବୁକ; ଛାଟ; କଶା; କୋରଡ଼ା—Whip.

ତାଡ଼ନୀୟ—ସଂ. ବିଣ.—ପୁଂ (ତାଡ଼ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Tārdanīya ୧ । ମାଡ଼ଖାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ତାଡ଼ନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Fit to be whipped or beaten.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ତାଡ଼ନୀୟକ (ଦେଖ)
Tārdanīyaka (See)

ତାଡ଼ନୀୟକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଚାବୁକଧାରୀ କର୍ମଚାରୀ ବା ଭୃତ୍ୟ; ବେତଧାରୀ
Tārdanīyaka ଭୃତ୍ୟ—A lictor; a servant who
(ତାଡ଼ନୀୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) carries the master's whip; a whipper.

ତାଡ଼ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । କୌଣସି ମଞ୍ଜିରୁ ଗଜା
Tārda pakā(ke)ibā ବାହାରି ଚାରା ଗଛ ହେଲେ ତାହା ରୋଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଞ୍ଜି ପୋତିବା ବା ଲଗାଇବା—
1. To sow or bury seeds in the ground for the purpose of rearing seedlings.
୨ । ଶଗଡ଼ର ଏକ ପାଖର ବଳଦ ଅପର ପାଖକୁ ଠେଲି ଠେଲି ଚାଲିବା—2. (a bullock of a cart. To go on pushing to the opposite side)

ତାଡ଼ ପତ୍ର—ସଂ. ବି.—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ତଡ଼କା—An ornament for the ear (looking like a blade of palm-leaf)
Tārda patra
ତଡ଼କା
ताड़पतर ଦେ. ବି.—ତାଳ ଗଛର ପତ୍ର—
A blade of palm-leaf.

ତାଡ଼ପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ)—ତଡ଼କା; କାନଅତଡ଼ା;
Tārdapā ବଡ଼ଶବ୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି ଶୁଣିବାଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣର ସ୍ତବ୍ଧ ହେବା
ताला धरा ଅବସ୍ଥା—Dinned or stunned condition of
स्तब्ध the ears (by loud sounds).
(ତାଡ଼ପି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିଘତ ୧ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଂକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଂକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତାଡ଼ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଡ଼ ବା ଚାରା ଜନ୍ମାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ
Tarda bandhiba ବୀଜ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—To collect good seeds for raising seedlings.

ତେଙ୍ଗା ନଡ଼ିଆ ବାଙ୍ଗର ଗୁଆ
ଏହା ଠାରେ ତାଡ଼ ବାନ୍ଧରେ ଭୁଆ । କୃଷି ପ୍ରବଚନ ।

[ଦ୍ର—ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଗଛର ମଞ୍ଜିରୁ ଉପୁଜି ହେବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଡକାଯାଏ । ଯଥା—କୋବି, ମୂଳା ପ୍ରଭୃତି କୋମଳ ଶାକର ଗୁଞ୍ଜି । ଧାନ, ବାଇଗଣ, ମାଣ୍ଡିଆ, ଗଞ୍ଜା, ଲଙ୍କାମରିଚ, ସାରୁ, କଖାରୁ, ଧୂଆଁପତ୍ର ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଗୁଳ୍ମର ତଳି । ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ଆମ୍ବ, ପୁନ୍ନାଗ, ଲେମ୍ବୁ, କାଗଜି, ଚମ୍ପା, ନାଗେଶ୍ୱର, ବଉଳ, କୁରଅନା ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ବଡ଼ ବୃକ୍ଷର ତାଡ଼ ।]

ତାଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଡ଼=ଗୋଛା)—୧ । କାଗଜ ଓ ପତ୍ରଆଦିର
Tarda ଗୋଛା; ବଡ଼ା; ବଣ୍ଡିଲ—
তাড়া 1 A bundle of paper or leaves.
गड्डा ୨ । ହାତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝିଆଙ୍ଗୁଠିର ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ସଞ୍ଜାଇବା ଭଳି ତୃଣାଦିର ଗୋଛା—
2. A sheaf or handful of grass etc.

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରା; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
Tardatardi ତରବର; ଅତିଶୀଘ୍ର; ଅବିଳମ୍ବେ, ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର—
তাড়াতাড়ি, তাড়াহুড়ি Hurriedly; helter-skelter; in
तड़ाक hot haste; hastily; in a confused hurry.

ତାଡ଼ି (ଧାତୁ)—ତଡ଼୍ ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ—
Tardi (root) Causative form of the root Tard.

ତାଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳକ ବା ତାଳୀରସ)—ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଖଜୁରି
Tardi ଗଛର ବାସୀ ରସ; ମଦ୍ୟ; ତାଳଆଦି ଗଛର ମାଦକ ରସ—
তাড়ী Toddy; formented palm-juice; juice
ताड़ि from cocoanut, palamyra and date palm trees.

[ଦ୍ର—ସଜ ରସ ପିଇଲେ ନିଶା ହୁଏନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତାହା ବାସୀ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ରସରେ ଖମ୍ବ ଲାଗିଲେ ତାହା ନିଶା ହୁଏ । ଖଜୁରି ଗଛର ବେକ ପାଖକୁ ଗୁଞ୍ଜି ତାହା ଚାଞ୍ଛି ଦେଲେ ସେଥିରୁ ରସ ବାହାରେ; ନଡ଼ିଆ ଗଛର କଞ୍ଚା ଫଳକୋଷର ଅଗକୁ ଓ ତାଳ ଗଛର କଞ୍ଚା ଫଳକୋଷର ଓ ପୁଷ୍ପ କୋଷର ଅଗକୁ କାଟିଲେ ରସ ବାହାରେ । ଆମଦେଶରେ ଶିଆଳମାନେ ଓ ଚମାରମାନେ ଖଜୁରି ଗଛରୁ ତାଡ଼ୀ ବାହାର କରନ୍ତି । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ତାଳଗଛରୁ ଏବଂ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ବାହାର କରାଯାଏ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଖଜୁରି ଓ ତାଳ ରସକୁ ରାନ୍ଧି ସେଥିରୁ ଗୁଡ଼ ତିଆରି କରନ୍ତି । ଖଜୁରିଗଛର ବେକକୁ ଗୁଞ୍ଜି ତାକୁ ଚାଞ୍ଛି ତହିଁରୁ କ୍ଷରିତ ହେବା ରସ କଟିତ ଜମା ହେବା ନିମନ୍ତେ ଗଛରେ ଯେଉଁ ମାଟିର ଘଡ଼ ଝୁଲାଇ ଦିଆଯାଏ ତାହାକୁ 'ଭୁରି ବା ଓଡ଼ି' ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଭୁରିରେ ସଂଗୃହୀତ ତାଡ଼ୀକୁ ଏକତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରିବାର ମଧ୍ୟମଣିଆ ମାଠିଆକୁ 'ପାଟେଲୀ' ଓ ବଡ଼ ମାଠିଆକୁ 'ଅଧା' କହନ୍ତି । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳ ଗଛର ବେକ ଚାଞ୍ଛି ହୋଇ ତାଡ଼ି ବାହାର କରାଯାଏ ନାହିଁ । ନଡ଼ିଆ ଓ ତାଳଗଛର ଯେଉଁ ଫଳକୋଷ ଓ ଅଣ୍ଡିରା ତାଳ ଗଛର ଯେଉଁ ପୁଷ୍ପକୋଷ ବାହାରୁଥାଏ ତାହାର ଅଗକୁ କାଟି ସେହିଠାରେ ଭୁରି ସଂଲଗ୍ନ କରି ଦେଲେ ସେଥିରୁ ରସ ନିଗିଡ଼େ ।]

ତାଡ଼ିଅଲ୍—ଦେ. ବିଣ—ତାଡ଼ିଆଦି ନିଶାପାନରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
Tardiala Addicted to drinking toddy.
(ତାଡ଼ିଆଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ମଧ୍ୟ ଭଳିଆ ହାଣ୍ଡି—
Tardia 1. Medium-sized cooking pot.
୨ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଛେନା ଦହି ଅମାଲୁ ବା ପିଠାଭୋଗ; ଛେନା ତାଡ଼ିଆ—2. A sweetmeat offered to the Deity Jagannath at Puri.
୩ । ବଡ଼ ପଲମ—3. Big earthen pan.
ଦେ. ବିଣ—ତାଡ଼ିଅଲ୍ (ଦେଖ)—Tardial (See)
ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—୧ । ଗୋରୁ ମୋହିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ମାଟି କୁଣ୍ଡ—1. Earthen crater for feeding cows.
୨ । କୁଣ୍ଡ (ସାଧାରଣ)—2. Earthen bowl.

ତାଡ଼ିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାଡ଼ି ଧାତୁ + ଅକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତାଡ଼କ
Tardika ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tardaka (See).

ତାଡ଼ି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାଡ଼ିରସ ବାହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖଜୁରି
Tardi katiba ଗଛର ବେକକୁ କାଟିବା—To scrape the neck of a date-palm tree to get toddy; to tap the date-palm tree for extracting toddy.

[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ଶିଆଳ ଖଜୁରି ଗଛର କନ୍ଦା ନିକଟସ୍ଥ ଅଂଶକୁ ଗୁଞ୍ଜି କରି ସେଥିରୁ ତାଡ଼ୀ ବାହାର କରନ୍ତି ଓ ତାହା କାଟି ସେଥିରେ ମାଟିର ଘଡ଼ ଝୁଲାଇବାକୁ ଗଛ ବସାଇବା କହନ୍ତି । ତାଡ଼ି କାଟିବା ନିମନ୍ତେ ଉପକରଣ; ଯଥା—୧. ଦଉଡ଼ି ୨. ଖୋପା ବା ଖେଦ । ୩. କଟୁରି ଘଷିବା କାଠ । ୪. କଟୁରି ଘଷିବା ଚୂନା ।]

ତାଡ଼ିଖଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ତାଡ଼ି ପିଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ
Tardikhati ଜୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି; ତାଡ଼ି ଦୋକାନ—
তাড়িখানা 1. Toddy shop; tap-room.
ताड़ीखाना ୨ । ତାଡ଼ିର ଅଡ୍ଡା—2. Rendezvous for toddy-drinkers.
(ତାଡ଼ିଖଟି; ତାଡ଼ିଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ଋ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉ୍ଚ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଥ	ଞ	ନ୍

ତାଡ଼ ଖୋର—ଦେ. ବଣ. (ଓ. ତାଡ଼ୀ + ଫା. ଖୋର = ଖାଦକ)—
Tārdi khor ୧ । ତାଡ଼ୀ ନିଶା ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ—
তাড়িখোর 1. Habitual drinker of toddy; habituated to drinking toddy.
ताड़ीखोर
୨ । ମଦୁଆ—2. Drunkard.
୩ । ମଦୁଆଙ୍କ ପରି ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତ ଓ ପ୍ରଳାପୀ—
3. Fickle-minded and prattling like a drunkard.

ତାଡ଼ ଗଛ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ପୁଷ୍ଟାଙ୍ଗ ବା ପୁରୁଣା ତାଳ, ଖଜୁରି ଓ
Tārdi gachha ନଡ଼ିଆ ଗଛରୁ ତାଡ଼ି ନିମନ୍ତେ ରସ ବାହାରେ—
তাড়িগাছ Trees fit for being tapped for toddy.

ତାଡ଼ିତ—ସଂ. ବଣ. (ତଡ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାଡ଼ି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Tārdita ୧ । ଦୂରୀକୃତ; ତଡ଼ା ହୋଇଥିବା—1. Repulsed; driven out; expelled; turned away.
୨ । ଠେଲା ବା ପେଲା ହୋଇଥିବା—
2. Pushed; propelled.
୩ । ଭର୍ତ୍ସିତ; ଭର୍ତ୍ସିତ—3. Rebuked; chidden.
୪ । ଦଣ୍ଡିତ—4. Punished; chastised; persecuted.
୫ । ପ୍ରହାରିତ—5. Struck; whipped.
୬ । ବିଦ୍ଧ—6. Pierced.
୭ । ଶାସିତ—7. Controlled.
୮ । ଯାହାକୁ ଧମକା ଯାଇଥାଏ—8. Threatened.
୯ । ଆହତ—9. Beaten.
୧୦ । ମର୍ଦ୍ଦିତ—10. Pressed.
ଭୂତ ମର୍ଦ୍ଦଳ ହୋଇଲା ତାଡ଼ିତ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୧୧ । ବହିଷ୍କୃତ—11. Driven away.
୧୨ । (ତଡ଼ିତ୍ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ) (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
୧୩ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ବୈଦ୍ୟୁତିକ; ବିଦ୍ୟୁତ୍ଭବ; ବିଦ୍ୟୁନ୍ମୟ—
13. Electric
ସଂ. ବ (ତଡ଼ିତ୍ + ଭବାର୍ଥେ, ଅ; ତଡ଼ିତ୍‌ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱୟର ଘର୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଶକ୍ତି; ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି—Electricity; electric force.
[ଦ୍ର—ତଡ଼ିତ୍ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ ଏକ ପଦାର୍ଥ ବୋଲି ବେଞ୍ଜାମିନ୍ ଫ୍ରାଙ୍କଲିନ୍ ପ୍ରମାଣିତ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ତାଡ଼ିତ ପରିଚାଳକ—ସଂ. ବ (ତାଡ଼ିତ + ପରିଚାଳକ, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍;
Tārdita parichālaka ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
ଯେଉଁ ସକଳ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ଶକ୍ତି ଏକ ବସ୍ତୁରୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ—
Conductor of electricity.
(ତାଡ଼ିତ ସଞ୍ଚାଳକ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଡ଼ିତ ବାର୍ତ୍ତାବହ—ସଂ. ବ (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Tārdita bārttābaha ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂରଦେଶରୁ ସମ୍ବାଦ ଆସିପାରେ ଓ ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ଯାଇ ପାରେ—Electric Telegraph and Telephone.

ତାଡ଼ିତ ମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ
Tārdita māna jantra ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ଶକ୍ତିର ସଞ୍ଚାଳନ, ସଞ୍ଚୟ ଓ ଉପସ୍ଥିତି ପ୍ରଭୃତି ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ; ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋସ୍କୋପ୍—Electroscope.

ତାଡ଼ିତ ସଞ୍ଚାଳକ—ସଂ. ବଣ (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Tārdita sañchālaka ତାଡ଼ିତ ପରିଚାଳକ—Conductor of electricity.

ତାଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା—
Tārdi debā To uproot (a tree).
তাড়া ଥୋଇଦିଅ ଚିରେଖାକୁ ତ ଦେଇଅଛ ତାଡ଼—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
उखाड़ना

ତାଡ଼ ପତ୍ର—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତାଡ଼ି + ପତ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତାଳପତ୍ର—
Tārdi patra 1. Palm leaf.
୨ । ତାଳପତ୍ରାକୃତି ଖଡ୍ଗ ବିଶେଷ—
2. A palm-leaf-bladed sword.

ତାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତଡ୍ ଧାତୁ = ଆଘାତ କରିବା; ଦୁଃଖଦେବା)
Tārdibā ୧ । ଗଛକୁ ଉପାଡ଼ିବା; ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା—
তাড়া 1. To uproot (a tree).
उखाड़ना ୨ । ମାଟି ଖୋଳିବା—2. To dig out earth.
୩ । ଏକପାଖକୁ ଠେଲିବା ବା ପେଲିବା—
3. To push to one side.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ) ମାରିବା; ବାଡ଼େଇବା; (ହାତ ଅବା ଗୋଡ଼ରେ) ଆଘାତ କରିବା—4. To strike; to beat.
ଯୋଗ ଥିଲା ଏ କି ସ୍ଥଳେ, ଯାବନ୍ତ ଭେକ ବା ତହିଁ କରି କରି ତାଡ଼—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକରତନ୍ତ୍ର ।
୫ । ପୋତା ଜିନିଷକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଉଠାଇବା—
5. To raise out or dig out buried things forcibly.
ଗଜିଁ ଅତି ପ୍ରଚଣ୍ଡେ ତାଡ଼ନ୍ତି ଶିଳା ଖଣ୍ଡେ—ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।
୬ । କଚାଡ଼ିବା—6. To throw down with forceo to dash down.
ବାଣ୍ଟ ପଲ ପଲ କରି ଏହା ପଲ ଶିରେ ଉପଲ ତାଡ଼ ଉଚାର ସେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୭ । ତାଡ଼ନା କରିବା—7. To chastise.
ତହିଁରେ କଦର୍ଯ୍ୟର ପଠନ୍ତେ
ଭସ୍ମେ ତାଡ଼ନ୍ତି ପ୍ରଚଣ୍ଡେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତାଡ଼ ବାଲା—ଦେ. ବି, ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଡ଼ି ଗଛ କାଟି
Tārdi bālā ତାଡ଼ି ବାହାର କରେ—

ସାଧାରଣ ସ୍ଥଳେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଚକ୍ରାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବର୍ଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାଡ଼ିଉଆଲା; ତାଡ଼ିଉଆଲା } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Toddy-tapper.
ତାଡ଼ିବାଲା
ତାଡ଼ୀଓୟାଲା ୨ । ଯେ ତାଡ଼ି ବିକ୍ରୟ କରେ—
ताड़ीवाला 2. Toddy-seller.

ତାଡ଼ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶଗଡ଼ ବା ହଳର ଯୁଆଳରେ ଯୋଗ୍ୟ ଯାଉଥିବା ବଳଦ ସିଧା ହୋଇ ନ ଚାଲି ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଠେଲି ଠେଲି ଚାଲିବା—
Tardi heba
1. (the two bullocks of cart or plough) To walk in the manner of propelling each other and not straightforwardly.
(ଯଥା—ଏ ବଳଦ ହଳକ ଖାଲି ତାଡ଼ି ହେଉଛନ୍ତି ।)
୨ । (ତାଡ଼ିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—ଉତ୍ପାଟିତ ହେବା—
2. To be uprooted.
(ଯଥା— ବନ୍ଧୁ ପରିଶ୍ରମ କରି ସୁଦ୍ଧା ଏ ଗଛଟି ତାଡ଼ି ହେଲା ନାହିଁ ।)

ତାଡ଼ୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଳ ସ୍ଥାନରେ 'ଡ଼' ଆଗମ)—
Tardi ୧ । ତାଳ ଗଛ—1. Palmyra tree.
୨ । କର୍ଣ୍ଣର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ତାଟଙ୍କ—
2. A kind of earring.
୩ । ବାହୁବଳୟବିଶେଷ; ତାଡ଼—
3. A kind of armlet.

ତାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସେନାବ୍ୟୂହ—
Tardua A peculiar battle-array.
ସେହି ସୈନ୍ୟରେ ଅଛେ ତେତେକ ସଜୁଅ
ଶତ୍ରୁବଳରେ ଗୋଟିଏ କଲେ ସେ ତାଡ଼ୁଅ—କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ.
[ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଅବୋଧ, ଏ ଅର୍ଥ ଅନୁମାନସିଦ୍ଧ ।]

ତାଡ଼େଣି—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tardeni Name of a weapon.
[ଦ୍ର—ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଅବୋଧ ।]

ତାଡ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ତଡ଼ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାଡ଼ି ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—
Tadya ତାଡ଼ିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—
Fit to be driven away, threatened or beaten.

ତାଡ୍ୟମାନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ତଡ଼ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାଡ଼ି ଧାତୁ + କର୍ମ, ଅନ; ଯ ଓ, ମ ର ଆଗମ)—
Tadyamana
(ତାଡ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବାଦ୍ୟମାନ; ଅହତ—
1. Being beaten (as a drum).
୨ । ପୀଡ୍ୟମାନ; ଯାହାକୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଆ ଯାଉଅଛି—
2 Being chastised or beaten; undergoing beating.
୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ିତମାନ—3. Being oppressed or harassed.

୪ । ଯାହାକୁ ବାରଂବାର ପ୍ରହାର କରି ଯାଉଅଛି—
4. Being struck repeatedly.
ବି—ଏକପ୍ରକାର ଚର୍ମ ବାଦ୍ୟ; ଢକ୍କା; ଢୋଲ—
A kind of drum

ତାଣ୍ଡବ—ସ. ବି (ତଣ୍ଡୁ = ମୁନିବିଶେଷ + ରଚନାର୍ଥେ. ଅ; ତଣ୍ଡୁ ମୁନି ନୃତ୍ୟପ୍ରଣାଳୀର ସ୍ରଷ୍ଟା)—୧ । ନୃତ୍ୟ; ନାଚ—
Tandaba
1. Dancing.
୨ । ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ବା ଉଦ୍ଧତ ନୃତ୍ୟ; ହସ୍ତପଦାଦିର ସଞ୍ଚାଳନ ସହିତ ପୁରୁଷର ନୃତ୍ୟ—2. A male's dancing accompanied with violent gesticulations.
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟକୁ ଲାସ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ ।]
୩ । ମହାଦେବଙ୍କର ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ—3. Frantic and ecstatic dance of Mahadeba.
୪ । ତଣ୍ଡି; ତୃଣବିଶେଷ—
4. A kind of reed; Saccharum Procerum; the porcupine grass.
ଦେ. ବି—୧ । ଭୀଷଣ କଳହ—
1. Violent quarrel.
ତାଓବ ୨ । ଯେଉଁ କଳହରେ ପକ୍ଷମାନେ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ କରନ୍ତି
तांडव 2. Quarrel accompanied with threatening postures of the bodies of the parties.

ତାଣ୍ଡବ ତାଳିକ—ସ. ବି (ତାଣ୍ଡବ + ତାଳ + ଇକ; ଯେ ଶିବଙ୍କ ତାଣ୍ଡବ ସମୟରେ ତାଳ ଦିଏ)—ନନ୍ଦୀ—
Tandaba talika
Nandi, the chief attendant of God Siba.

ତାଣ୍ଡବ ପ୍ରିୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ତାଣ୍ଡବ + ପ୍ରିୟ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମହାଦେବ; ଶିବ—God Siba.
Tandaba priya
ବିଣ—ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟପ୍ରିୟ—
Fond of ecstatic dance.

ତାଣ୍ଡବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ତାଣ୍ଡବରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Tandabiba ତାଣ୍ଡବ ବା ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ କରିବା—
To dance in ecstasy.

ତାଣ୍ଡି—ସ. ବି. କ୍ଳୀ (ତଣ୍ଡୁ = ମୁନିବିଶେଷ + ଇ)—ନୃତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର—
Tandi The art or science of dancing.
(ଯଥା—ତଣ୍ଡୁ ମୁନି ନୃତ୍ୟକଳାର ଉଦ୍ଭାବକ ଥିବାରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।)
ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ବଡ଼ ପ୍ରାନ୍ତର ବା ପଡ଼ିଆ—
1. A very large field; prairie.
(ଗଞ୍ଜାମ)—୨ । ଏକପ୍ରକାର ଗୁଡ଼—
2. A kind of molasses.

ତାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାରେ ଯେଉଁ ବାଉଁଶଖଣ୍ଡମାନ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ—Pieces of bamboo attached to the 2 beams of a cart.
Tandia

୯	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ୍	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଏ	ଉଅ	ଈ
୬	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

ତାଣ୍ଡି ଗୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଗୁଡ଼—
Tāṇḍi gurḍa A kind of molasses.

ତାଣ୍ଡୁ—ବୈଦେ. ବ (ତେଲଗୁ)—ଡାବଲପୁଅ ଖେଳର ଛୋଟ ମୁଗୁର ଅ
Tāṇḍu କାଠି ବା ଖୁଆ— A small peg-like bit of
ডাংগ wood used in the Ḍābalapuā game.
डांग

ତାତ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ତାତଲା; ତପ୍ତ—
Tāt-lā Hot; warm.

ତାତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ତାୟ୍ ଧାତୁ=ପାଳନକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ଯ୍ ଲୋପ; ଯେ ସନ୍ତାନ ପାଳନ କରନ୍ତି)—
Tāta
୧ । ପିତା—1. Father.
୨ । ପବିତ୍ର ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Holy or pious man.
୩ । ସ୍ନେହପାତ୍ର—3. Object of affection.
୪ । ମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ପୂଜ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Revered person.
୫ । ପୁତ୍ର—5. Son.
୬ । ପିତୃବ୍ୟ—6. Paternal uncle.
ସଂ. ଅ—ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—
A term of endearment or affection.
[ଦ୍ର—ଏହା ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ଅପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ସାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
[ତୁଳନା କର, ଓଡ଼ିଆରେ ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ବାବୁ, ବାପ, ବାପା ସମ୍ବୋଧନ ।]

ଜେ ତାତ କର୍ମ ପରେ ସେବ
କର୍ମିହିଁ ତାହିଁ ଅନ୍ୟ ଦେବ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ଦେ. ବ—(ତପ ଧାତୁ=ସନ୍ତାପ ଦେବା; ତତାଇବା;
ସଂ. ତାପ; ତୁଲ. ଆରବୀ, ତାବ୍=ଗରମୀ;—
তাত ୧ । ତାପ; ଉତ୍ତାପ; ଦହନ; ଧାସ; ଝାଞ୍ଜି—
ताव 1. Heat; warmth; blaze.
୨ । କ୍ରୋଧ; ରାଗ—2. Anger.
ସଂ. ବଣ—ମାନ୍ୟ; ପୂଜ୍ୟ—
Honoured; revered.
ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବ (ତୁଲ. ହି. ତାତ=ତପ୍ତ) ତତଲ ଭାତ—
Hot or warm boiled rice.

ତା'ତ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ସେହି ବିଷୟ; ତାହାହିଁ—That too.
Tā'ta ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଅହେ ତାତ
তাইত **आहो** ଏଥିରେ ଯେ କାରଣ କହୁଅଛ ତା'ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ-ମହାଭାରତ-ସଭା ।

ତା ତଇଁ(ହିଁ)କ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତାଠାରୁ; ତାଠେଇଁ—
Tā taiñ(hiñ)ki 1. From that, him or her.
(ତାଟେଁକ, ୨ । ତା ଅପେକ୍ଷା; ତାଠୁ,—
ତା ତେଇଁକ; ତା ତେହିଁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Than that.

୩ । ତାହାଠାକୁ; ତାହା ନିକଟକୁ—3 To him, her or it.

ତା ତଉଁ(ହୁଁ)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତାହାଠାରୁ—1. From
Tā tauñ(huñ) that; from him or her.
তাছে **उससे** ପ୍ରକୃତ ତାର ତହୁଁ ଜାତ
ତାତହୁଁ ହୋଏ ମହତ୍ତ୍ୱ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।
(ତା ତୋଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨—ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than that.

ତାତଗୁ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ତାତ=ପିତା+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଡୁ; ଯେ
Tātagu ପିତାଙ୍କ ପରି ମାନ୍ୟ)—ଖୁଡ଼ୁତା; କକେଇ; ଖୁଲ୍ଲତାତ;
ପିତୃବ୍ୟ—Younger paternal uncle.

ତାତ ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—(ତାତ+ତୁଲ୍ୟ)—ତାତଗୁ (ଦେଖ)—
Tāta tulya Tātagu (See)

ତାତନ—ସଂ. ବ—ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tātana Khañjana bird (See)

ତାତପର୍ଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବଣ— ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Tātaparjya Tātparjya (See)
तातपय्य ବୃତାନ୍ତ ତାତପର୍ଯ୍ୟରେ ସବୁ ଜଣାଇଲା ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାତଲ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ତପ୍ତ)—ଟିଣ ଝାଳିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର
Tātaḷa ବେଣ୍ଟଲଗା ଲୁହାର ଛୋଟ କୁରାଢ଼ି ଆକୃତିର ଯନ୍ତ୍ର—
তাতাল **तातल** A tinman's soldering iron; an axe-lixe iron tool with a wooden handle which is heated and which, when touched to lead, melts it while soldering 2 pieces of tins.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ନିଆଁରେ ଖୁବ୍ ତତାଇ କରି ଟିଣ ଯୋଡ଼ା ହେବା ଜାଗାରେ ରଖାଯାଇ ଥିବା 'ରଙ୍ଗା' ଉପରେ ଏହାକୁ ମାଡ଼ିଲେ ଏଥିର ଉତ୍ତାପରେ ରଙ୍ଗା ତରଳି ଯାଇ ଯୋଡ଼ ଜାଗାର ଛିଦ୍ର ବା ଫାଟରେ ଗଳି ପଡ଼େ, ଓ ସେ ଯୋଡ଼ ଜାଗା ତରଳ ରଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ]
ସଂ. ବ—୧ । ପିତୃ ସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. A person in the position of the father to a person.
୨ । ରୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Disease.

ତାତଲା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତତଲା; ତାତଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ—
Tātalā Heated; hot; warm.
তাতল **तातल**
(ତାତଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତା ତା—ଦେ. ଅ—ସଙ୍ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ଆଦିର ଉଲ୍ଲୁଟ;
Tā tā ଶିଶୁମାନେ ନାଚିବା ସମୟରେ ବୟଃସ୍ଥମାନେ ବୋଲିବା
তাতা **ताता** ଶବ୍ଦ; ଅବୁଝା ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ପକାଇବା ପାଇଁ ମାଆମାନେ ଶିଶୁଙ୍କ ପିଠିରେ ଥାପୁଡ଼େଇବା ସମୟରେ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ୧ଠାରେ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ବୋଲିବା ଛନ୍ଦ; ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ତାଳ ମାରି ଶିଖାଇବାର ଛନ୍ଦ; ତାଇ ତାଇ—An utterance used in accompaniment of music, dance and singing and in lulling children to sleep.

(ଟାଟା – ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପାର୍ଶୀମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି— Tata; A family-title amongst the Parsees.

[ଦ୍ର—ସର୍ ଜାମସେଦ୍ ଜୀ ତାତା(ଟାଟା) ନାମକ ଜଣେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପାର୍ଶୀ ସେଠ ସିଂହଭୂମ ଜିଲ୍ଲାର କାଳିମାଟି ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ପୃଥିବୀ-ବିଖ୍ୟାତ ଲୁହା କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ କାରଖାନାର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ଓ ପରିଚାଳକ ସଙ୍ଘର ନାମ ତାତା (ଟାଟା) କୋମ୍ପାନି ଓ ସେ ସ୍ଥାନର ନାମ ଜାମସେଦପୁର ବା ତାତା(ଟାଟା) ନଗର ହୋଇଅଛି ।]

ତାତା ଥିନ୍(ଥେଇ)—ଦେ. ଅ—୧ । ନାଚ ଓ ବାଦ୍ୟର ଉକ୍ତି; ନାଚ ଓ ବାଦ୍ୟ କରିବେଳେ ମୁହଁରେ ବୋଲାଯିବା ତାଳମାନସୂଚକ ଧ୍ୱନି—1. The measures uttered in connection with singing and dancing.
Tatā thin(thei)
তাতাথৈ, তাথৈ, তাথৈ
तातथैं, तातोथेइ

ଅପସରମାନେ ତା ଦେଖି ଗୀତ ଗାଇ
ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭିଲେ ବୋଲିଣ ତାତାଥେଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ
ଥ ଅକ୍ଷର ହୋଇଛି ତାତାଥିନା ଥେଇ
ମୃଦଙ୍ଗ ବାଜୁଛି ଅଦ୍ୟ ସଞ୍ଚାରକୁ ଦେଇ । ପ୍ରାଚୀ, ଚନ୍ଦ୍ରନର୍ପଣଗୀତା । ।

(ତାତାଥୈ; ତାତାଥେଇ; ତାତାଥିନ; ତାତାଥୈ; ତାତା ଥେଇ ଥେଇ; ତାତା ଥିନଥିନ; ତାତା ଥୈଥେ; ତାତାଥିନ୍; ତାତାଥିନା ତାତାଥିନ; ଥିନ; ଥିନାକ୍; ତାତା ଥିନ ଥିନ; ତାତା ତାଥିନ; ତାତା ତାଥିନତା; ତାତା ଥିନ୍ ଥିନ୍; ତାତା ଥିନଥିନା; ତାକ୍ ଥିନ୍‌ତା; ତାକ ଥିନତା; ତାତାଥିନା; ତାତାଥିନ; ତାତା ଥିନତା; ତାତାଥିନା ଥେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ବାଦ୍ୟ ଓ ତାଣ୍ଡବ ନୃତ୍ୟର ତାଳେ ତାଳେ ଚଳୁଥିବା ପଦତଳ ଓ କରତଳର ଧ୍ୱନି—2. Measured claps or steps at every beat or time of a dance or music; beating of time to music or dance.

ତାତା ଥେଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାଚ କରିବା; ନାଚିବା— To dance.
Tatā thei karibā
তাতাথৈ করা
तातायेईकरना

ତିକେ ଧନ ମଦେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତ୍ତ ହେଲେ,
ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ବାନ୍ଧି ତାତାଥେଇ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।

ତାତା ଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ର—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବା କୌଣସି ପରିବାରରେ ଭୟଙ୍କର କଳି ଲାଗିବା — Violent quarrelling between two persons, or in a family.
Tatā thei thei lāgibā
তাথই
ततताथेइ

ତାତା ଥୈଥୈ ଲାଗିବା;
ତାଥୈଥୈ ଲାଗିବା;
ତା ଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିବା
ତାଥୈ ଲାଗିବା;
ତାଥେଇ ଲାଗିବା
} ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ଦିନଯାକ ତାତାଥୈଥୈ ଲାଗିଛି ।)

ତାତା ନଗର—ଦେ.ବି. (ନାମ)— କାଳିମାଟି (ଦେଖ) Kālimāṭi (See)
Tātā nagara
(ଟାଟା ନଗର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାତା ନାଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବି. (ଶିଶୁ ରଞ୍ଜନ) 'ତାତାନାଡ଼ୀ ବେଙ୍ଗ ଦେଲା ପାଡ଼ି' ଏହା ବୋଲି ମାତାମାନେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଓ କାନମୁଣ୍ଡାରେ ମାଲିସ ମାଲିସ୍ କରନ୍ତି—Part of a rhyme used by the mothers while annointing oil over the head and ears of a child in order to coax him and to get through the oiling smoothly.
Tātā nārḍi

ତାତାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ନାମ)—ମଧ୍ୟଏସିଆର ଦେଶବିଶେଷ; ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ—Tartary; Tartar; Turkistan.
Tātār
তাতার
तातार

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଦକ୍ଷିଣରେ ପାରସ୍ୟ, ଅଫଗାନସ୍ଥାନ, କାଶ୍ମୀର ଓ ତିବ୍ବତ ଓ ଚୀନ ଦେଶମାନ, ପଶ୍ଚିମରେ କାସ୍ପିଅନ୍ ସାଗର, ଉତ୍ତରରେ ଆସିଆଟିକ ରୁସିଆ ଓ ପୂର୍ବରେ ମାଙ୍ଗୋଲିଆ ଓ ଚୀନ । କେହି କେହି ମାଙ୍ଗୋଲିଆକୁ ତାତାରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି କହନ୍ତି କେହି କେହି ମାଙ୍ଗୋଲିଆକୁ ବାଦ ଦିଅନ୍ତି । ବୋଖାରା, ସମରକନ୍ଦ, ୟାରକନ୍ଦ, ଖୋଟାନ, ଖୋକନ୍ଦ ଏ ଦେଶର ପ୍ରଧାନ ନଗରମାନ ।]

ତାତାରି— ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ତାତାର ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— 1. Relating to Tartar.
Tātāri
তাতারী
तातारी

୨ । ତାତାର ଦେଶବାସୀ— 2 Residing in Tartar.

ବି—ତାତାରବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An inhabitant of Tartary.

ତାତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ଗରମି; ଉତ୍ତାପ; ତାପ— 1. Heat; warmth.
Tāti
তাৎ
ताव

୨ । ଜ୍ୱର ଜନିତ ଦେହର ଉତ୍ତାପ— 2. High temperature of body due to fever.

୩ । ଅଗ୍ନି ଆଦିର ତେଜ; ଧାସ; ଝାଞ୍ଜି—3. Glare; blaze.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧ—4. Wrath; anger

ସଂ. ବି.—(ତାୟୃ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+କର୍ମ. ତି)—ପୁତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Son.

ତାତି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା— 1. To become warm or heated.
Tāti uṭhibā
তাতন্
तप जाना

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ରାଗିଯିବା—2. (figurative) To become angry; to warm up.

(ତାତିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ତୁ ଏତେ ତାତି ଉଠୁଛୁ କିଆଁ ?)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ୠ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଚ୍ଛ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ୍ୟ	ଛଅ	ୱ	ଢ଼

ତାତି ପିଟିବା—ଦେ. ଉ.—ଝାଞ୍ଜି ପିଟିବା; ହେଙ୍ଗୁଲା ବୋହିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ
Tāti piṭibā ଉତ୍ତପ୍ତ ପବନ ବହିବା—The blowing of very hot blasts.
ତାତି ବହିବା, ତାତି ବୋହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଯଥା—ବୈଶାଖ ମାସ ବପହରେ ପାହାଡ଼ତଳିଆ ଗାଆଁମାନଙ୍କରେ ଖୁବ ତାତି ପିଟେ ।)

ତାତିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତପ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଉତ୍ତପ୍ତ ହେବା—
Tātibā 1. To become heated.
ତାତନ ବାହୁ ତାତି ଯେସ ଶୁଣି ଗ୍ରାହ୍ୟ ବଶ ହେମନ୍ତ ବାସାରେ
तपना ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ: ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୨ । ଜ୍ୱର ଯୋଗୁଁ (ଦେହ) ଉତ୍ତମ ହେବା—
2. (the bodily heat) To rise in temperature.
୩ । ପୋଡ଼ିଯିବା—3. To burn; to be burnt.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଅଶୁଭସୂଚକ ବାକ୍ୟ 'ଘର ପୋଡ଼ିଗଲା' ନ କହି 'ଘର ତାତିଗଲା' କହନ୍ତି ।]
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ରାଗିଯିବା—4. To be angry or ruffled; to flare up.
(ଯଥା—ସାମାନ୍ୟକଥାରେ ଏପରି ତାତିବାଟା ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ ।)

ତାତି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୋଡ଼ିଯିବା; ଦଗ୍ଧହେବା—
Tāti jibā 1. To be burnt; to be scorched.
ତାତା ୨ । (ପେଟ; ଅନ୍ତ) କ୍ଷୁଧାପୀଡ଼ିତ ହେବା—
तप जाना 2. To be troubled with hunger.
ପୂର୍ବେ ପୂଜା କ୍ଷୁଧାଗ୍ନିରେ ଯେ ପୀଡ଼ିତ,
ହୋଇବା ସକାଶରୁ ତାତିଗଲା ଅନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ: ବନ ।

ତାଟିଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—୧ । ଛୁଟି; ପଢ଼ା
Tātil ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ମିଳିଥିବା ଅବସର—
1. Vacation; holiday.
୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦହେବା—
2. Stoppage or closing of work.

ତାଟିଲ୍ କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବୈଦେ. କ୍ରି.—କଚେରୀଅଫିସ
Tātil karibā କାମ ବନ୍ଦ କରିବା—To close a court or office.
(ଯଥା—ହାକିମ ହାକିମ ସନ୍ଧ୍ୟା ୭ଟା ବେଳେ କଚେରି ତାଟିଲ୍ କରି କୋଠିକୁ ଗଲେ ।)

ତାତିଲା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—ତାତିଲା; ତତଲା; ଉତ୍ତପ୍ତ; ଗରମ—
Tātilā Hot; warm.
ତାତିଲ ତୁହି ଅଣି ତାତଲ ପାଣି ପାଣ କରି,
तता, तातल କହିଲେ ଏ ବଚନ ଉତରେ ବଳିରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।

ତାତୁଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତପ୍ତ)—୧ । ତପ୍ତ; ଉତ୍ତପ୍ତ—
Tātuṇiā 1. Heated; hot; warm.
ତାତା ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ହଠାତ୍ ରାଗି ଯାଏ—
ताता 2 Irritable; irascible; peevish.

ତାତେ ତାତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସମସୂଚକ ଦ୍ୱିତ୍ୱ ପ୍ରୟୋଗ) (ସଂ.
Tāte tāte ତପ୍ତ)—ଶୀତଳ ନ ହେଉଣୁ; ତାତି ଥାଉଁ ଥାଉଁ;
ତାତିଲା ଥାଉଁ ଥାଉଁ—While hot; while still hot.
(ଯଥା—ଲୁହାକୁ ତା'ତେ ତାତେ ନ ବାଡ଼େଇଲେ ତାହା ପିଟିଲେ ବଢ଼ିବ ନାହିଁ ।)

ତାତ୍କାଳିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍କାଳ+ଭବାର୍ଥେ. ଇକ)—ସେହି
Tātkālika ସମୟରେ ଘଟିଥିବା; ତତ୍କାଳଭବ; ତତ୍କାଳୋଚିତ;
ସେହି ସମୟର; ସମସାମୟିକ—Happening at that time; contemporary.

ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ପର=ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tātparjya ୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ; ମର୍ମ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ; ସାରାଂଶ; ଅର୍ଥ;
ଭାବାର୍ଥ—1. Intention; purpose or meaning of a speaker; gist; scope; design.
୨ । ତତ୍ପରତା—2. Readiness.
୩ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟା—
3. Beauty; grace; excellence.
(ଯଥା—ଦୁଦିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ।)
ଦେ. ବିଣ—୧ । ରମଣୀୟ; ସୁନ୍ଦର—
1. Beautiful; graceful.
୨ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
୩ । ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit; suitable.
୪ । ମନକୁ ରୁଚୁଥିବା; ମନୋମତ—
4. Gratifying; after one's heart or liking.
(ଯଥା—ଆଜି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଭୋଜନଟାଏ ମିଳିଲା ।)

ତାତ୍ତ୍ୱିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତତ୍ତ୍ୱ+ଇକ)—୧ । ତତ୍ତ୍ୱସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Tātwika 1. Relating to Tattwa (See)
୨ । ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ—
2. Furnished with knowledge.
୩ । ଯଥାର୍ଥ—3. Actual; true.

ତାତ୍ସ୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତତ୍ସ୍ଥ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tātsthya ୧ । ଏକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥିତି—
1. The state of one thing being contained in another.
୨ । ବ୍ୟଞ୍ଜନାତ୍ମକ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
2. A figure in rhetoric in which the container indicates the thing contained.

ତା ଅଉଁ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତାଠଉଁ; ତାଠାରୁ; ତାଠାରୁ—
Tā thauṅ From that; from him or her.
(ତାଅଠୁଁ; ତାଠୁଁ; ତାଥିରୁ; ତାଥୋଉଁ;
ତାଥୌଁ; ତାହାଠୁଁ; ତାହାଥୋଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ପଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ଉପଗତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ପଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ତା ଥିରେ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. (ସଂ. ତତ୍ର)—ତହିଁରେ; ତତ୍ର—
Tā thire — In that.
(ସେଥିରେ; ତାହାଥିରେ— ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଥୈଥୈ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜଗର କରି ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଇବା—To worry a person with repeated requests to do a thing.
Tath<u>ai</u>th<u>ai</u> karibā
थैथै करना
ताथै करना

ତାଦବସ୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦବସ୍ଥା=ସେହି ଅବସ୍ଥାଯୁକ୍ତ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tādabasthya ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବାର ଭାବ; ତଦ୍ରୂପତା—Sameness; the state of remaining in the same condition; the state of retaining the previous condition.

ତାଦର୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦର୍ଥ=ତନ୍ନିମିତ୍ତ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tādarthya ୧ । ତଦର୍ଥତା; ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏକ ହୋଇ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—1. Identity of object.
୨ । ଅଭେଦ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପତା —
2. Sameness; identity.
୩ । (ତଦର୍ଥ=ସେହି ଅର୍ଥ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—ଦୁଇ ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟର ଏକାର୍ଥ ବୁଝାଇବାର ଅବସ୍ଥା—
3. Similarity or identity of meaning of two words or sentences.

ତାଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଦାଦ୍=ସଂଖ୍ୟା)-(କଚେରୀ)
Tādāt(d) ମକଦମାରେ ପ୍ରାର୍ଥିତ ଦାବୀର ପ୍ରକୃତ ବା କଳ୍ପିତ ମୂଲ୍ୟ—Valuation of a suit.
तायदाद
तादाद्

ତାଦାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତଦାତ୍ମ=ଏକାତ୍ମ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—ଏକାତ୍ମତା;
Tādātmya ଏକାତ୍ମତ୍ୱ; ତତ୍ସ୍ୱରୂପତା; ଅଭେଦ —
Identity; similarity.

ତାଦୃକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ. (ତଦ୍=ସେହି+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦର୍ଶନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍; ତଦ୍ ସ୍ଥାନରେ ତା ଆଗମ; ତାଦୃଶ୍
Tādṛuk
ଈଦୃକ୍ } ବିପରୀତ
ଏତାଦୃକ୍ }
ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ. ଯାହା ସେହିପରି ଦେଖା ଯାଏ)—ତଦ୍ରୂପ; ତଦ୍ବିଧ; ସେହିପରି—
(ତାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Such; similar; identical; analogous.

ତାଦୃକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ (ତଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ସ)—
Tādṛuksha ତଦ୍ରୂପ—Similar to that
(ତାଦୃକ୍ଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ. (ତଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ, ଅ)—
Tādṛuśa ଏବମ୍ଭୂତ; ତଦ୍ରୂପ; ତାଦୃକ୍, ତାହାପରି; ସେହିପରି—
(ତାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Such; suchlike; similar to that.
(ଈଦୃଶ; ଏତାଦୃଶ—ବିପରୀତ)

ତା ଦେଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ତାହାଦ୍ୱାରା—
Tā dei By him, her or it.
ওরদ্বারা **उसका हातमे**
ତାଦେଇକି; ତାଦେଇ; ତାଦେଇଟି; } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଦେଇକି; ତାଦେହାଲେ }

ତାଧିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ନର୍ତ୍ତକ ବା ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କ ପଛରେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ଲୋକ—
Tādhiā
तापा 1. A person walking behind a dancer and playing on a musical instrument.
୨ । ନର୍ତ୍ତକ ନର୍ତ୍ତକୀଙ୍କର ତାଳ ଅନୁସାରେ ନୃତ୍ୟ—
2. The rhythmic dancing of dancers.
ତକ୍ଷେଣୀ ଚୌପଦୀ ଅଛି ଗୋଟିଏ ତାଧିଆ
ଶୁଣି ଶୁଣି କାନ ହୋଇ ଗଲଣି ବଧିଆ—ଫକୀରମୋହନ. ଉତ୍କଳଭ୍ରମଣ

ତାନ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତନ୍ମୟ)—୧ । ଚୂର; ଭୋଳ—
Tān 1. Intoxicated.
(ଯଥା—ସେ ନିଶାରେ ତାନ୍ ହୋଇ ରହିଛି ।)
୨ । ବିହ୍ୱଳ; ଅଭିଭୂତ—2. Overwhelmed.
(ଯଥା—ସେ ରାଗରେ ତାନ୍ ହୋଇ ରହିଛି ।)

ତାନ୍‌ସେନ୍—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ସମୟର
Tān-sen ବିଖ୍ୟାତ ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟ—Name of a famous professor of music during the reign of the Moghal emperor Ākbar.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଗୋୟାଲିୟର ରାଜ୍ୟରେ; ଏ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ଏହାଙ୍କର ନାମ ତ୍ରିଲୋଚନ ଥିଲା । ଏ ଅକବର ବାଦସାହାଙ୍କ ଅମଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗାୟକ ଥିଲେ । ସଙ୍ଗୀତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ଏପରି ଗାୟକ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତରେ ଜନ୍ମି ନାହାନ୍ତି । ଏ ରାଜା ମାନସିଂହଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରଥମେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ବୃନ୍ଦାବନର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହରିଦାସ ବାବାଜୀଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି କେତେ କାଳ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମୁସଲମାନ ଓସ୍ତାଦ୍ ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦ ଗାଉସଙ୍କ ନିକଟରେ ଓ ଧ୍ରୁପଦର ଅବତାରକ ବୃନ୍ଦାବନର ସାରଦା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ଭାଠର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବଘେଲଙ୍କର (ମତାନ୍ତରରେ ରେୱା ମହାରାଜଙ୍କ) ରାଜସଭାର ଜଣେ ପାରିଷଦ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି କ୍ରମେ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ହୋଇଥିଲା । ସମ୍ରାଟ ଅକବର ସିଂହାସନସ୍ଥ ହେବାର ୧୦ ବର୍ଷ ପରେ ଏହାଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ଶୁଣି ଏହାଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଗାନରେ ଏପରି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଯେ ଏହାଙ୍କୁ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ଏବଂ ନିଜ ରାଜ ସଭାରେ 'ନବରତ୍ନ' ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ ରୂପେ ଏହାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲେ । କେତେକ ଦିନ ପରେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଗୋଆଲିୟର ଯାଇ ସେଠାରେ ମହମ୍ମଦ ଗୌସ୍ ନାମକ ଫକୀରଙ୍କଠାରୁ କଲମା ପଢ଼ି

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ତ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ ଓ ସେହିଠାରୁ ଏହାଙ୍କର ନାମ ତାନ୍‌ସେନ୍ ହେଲା । ପୁଣି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ବାଦସାହା ଆକବରଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କ ଆଗରେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଗୀତ ଗାଇବା ସମୟରେ ସେ ଜେମାଙ୍କ ରୂପରେ ମୁଗ୍ଧ ହେବା ଦେଖି ଆକବର ତାନ୍‌ସେନ୍‌ଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ଜେମାଙ୍କ ବିବାହ କରାଇଲେ । କଥିତ ଅଛି ଯେ ତାନ୍‌ସେନ୍ ଦୀପକ ରାଗ ଗାଇ ଗାଇ ଭସ୍ମ ହୋଇଗଲେ ଓ ତାଙ୍କର କବର ଗୋଆଲିଅରରେ ଅଛି । କବର ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ତେନ୍ତୁଳି ଗଛ ଅଛି । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଭାରତର ଅନେକ ଗାୟକ ଏଠାରେ ସମବେତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଏ ତେନ୍ତୁଳି ଗଛର ପତ୍ର ଚୋବାନ୍ତି । ତାନ୍‌ସେନ୍‌ଙ୍କ ରଚିତ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମିଳିଅଛି । ପୁଣି କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ମୁସଲମାନ ଐତିହାସିକ ଅବୁଲ୍ ଫାଜଲ୍ ଏହାଙ୍କୁ ତାନ୍‌ସେନ୍ ମିଶ୍ର ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେ ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିନ୍ଧିଆ ରାଜ-କୋଷରୁ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ହୋଇ ପୁଷ-ମାଘ ମାସରେ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ମେଳା ଓ ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାନ—ସଂ. ବି (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାରିତ ହେବା+କର୍ମ ବାଚ୍ୟରେ, ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ ଅ (ଘଞ୍); ଯାହା ଗାୟକ କର୍ତ୍ତୃକ ବିସ୍ତାରିତ ହୁଏ; ତୁଳନାକର ଇଂ—ଟୋନ୍, ଟିଉନ୍; ଗ୍ରୀକ୍ ଟୋନସ୍; ଲାଟିନ୍-ଟୋନସ୍; ଫ୍ରେଞ୍ଚ—ଟନ୍; ଜର୍ମାନୀ ଟନ୍; ଡେନ୍‌ମାର୍କ-ଟୋନ୍; ଡଚ୍-ଟୁନ୍)—
Tāna

୧ । ଗୀତର ସ୍ୱରବିସ୍ତାର; ଗାନାଙ୍ଗବିଶେଷ; ଅନୁଲୋମ ଗତିରେ ଗମନ; ମୂର୍ଚ୍ଛନାଦି ଦ୍ୱାରା ଗୀତର ସ୍ୱର ଓ ରାଗାଦିର ବିସ୍ତାର; ସ୍ୱରଗ୍ରାମ—1. The key-note of music; the flourish of a song.

[ଦ୍ର—ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର ଗ୍ରନ୍ଥର ମତରେ ସ୍ୱରମାନଙ୍କରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତାନର ସଂଖ୍ୟା ୪୯ ଓ ଏଥିରୁ ୮୩୦୦ (ମତାନ୍ତରରେ ୫୦୪୦) କୂଟତାନ ବାହାରିଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଗୀତର ରାଗ ବା ସ୍ୱର; ଗୀତଛନ୍ଦ ରାଗିଣୀର ଆଳାପ; ଘର୍- 2. Tune of a song; the strain of a song;

୩ । ଜ୍ଞାନବିଷୟ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଅନୁଭୂତ ବିଷୟ—3. An object of perception through the senses.

୪ । (+ଭାବ. ଅ) ବିସ୍ତାର—4. Expansion.

୫ । ଗାୟକର ସ୍ୱର—5. The voice of a singer.

ଦେ. ବି—୧ । ଲକ୍ଷ୍ୟ; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—1. Aim; object.

ମାତାଙ୍କୁ ଧ୍ୟାଇଲି ଏକ ତାନ ମନେ । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।

୨ । କ୍ରୋଧାଦିର ଦଶା ବା ତେଜ; କ୍ରୋଧାଦିର ଆତିଶଯ୍ୟ; ଧମକ; ଝଙ୍କ; ଝାଙ୍କ—2. Paroxysm (of rage etc); fit (of passion); volley (of abuse); gust (of wind).
তান
तान

୩ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ସକାଶେ ତନ୍ତୀମାନେ ଯେଉଁ ଟାଣୀ ଓ ଭରଣୀ ସୂତା ସଜାଡ଼ି ରଖନ୍ତି—3. The warp and woof thread kept ready before weaving.
তানা

୪ । ଲୁଗାର ଲମ୍ବ ବାଗର ସୂତା; ଟାଣି ସୂତା—4. The warp of a cloth.
তানা
ताना

୫ । ବେଗ—5. Force; velocity.
(ଯଥା—ମେଲ୍‌ଗାଡ଼ି କେଡ଼େ ତାନରେ ଚାଲିଛି ।)

୬ । ଜୋର; ବଳ—6. Severity; force.
(ଯଥା—ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଡଣ୍ଡାକାଠଟା କେଡ଼େ ତାନରେ ବାଜିଗଲା ।)

୭ । ସବାରିର ବା ପାଲିଙ୍କିର ବାଉଁଶ ସଙ୍ଗେ ସବାରିର କଳେବରକୁ ଅଣ୍ଟି ଧରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାର ଛଡ଼ ବା ଦଉଡ଼ା—7. Ropes or iron bars which keep the body of a palky or litter firmly attached to the poles.

୮ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଡାକ—8. Halloo.

୯ । ପ୍ରବାହ; ଅବିରଳ ଧାର—9. Continuous flow; current.

୧୦ । ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଥର; ଝାର—10 Stretch; strain.
(ଯଥା—ଘରୁ ବାହାରି ମୁଁ ଏକାତାନକେ ଯାଇ କଟକରେ ପହଞ୍ଚିଗଲି ।)

୧୧ । କ୍ରୋଧମୟ ଚଢ଼ା ସ୍ୱର—11. Angry voice; loud and angry tone.

ତାନକ—ଦେ. ବି.—ଏକଥର ମାତ୍ର; ଥରକ—
Tānaka Once only
(ଯଥା—ଏହି ତାନକ କୋଡ଼ି ହାଣି ମୁଁ ଘରକୁ ଯିବି ।)

ତାନ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରିବା; କ୍ରୋଧର ବାହ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ (ଅର୍ଥାତ୍ ରୁକ୍ଷ ଓ କଠୋର ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର) ଦେଖାଇବା—
Tāna kārdhibā
तान तोड़ना

ତାନ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା
ତାନ ବାହାରକରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ — To give vent to one's anger or rage.

ତାନକେ—ଦେ. ଅ.—ଥରକେ—
Tānake At a time; at a stretch; in one strain.
(ତାନେକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏକା ତାନକେ ମୁଁ ଏ ବଥରଟା କୋଡ଼ି ଦେଇଗଲି ।)

ତାନ ଛିଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଝାଙ୍କ ଛିଣ୍ଡେଇବା; ହଠ ବା ଜୋର୍ ପୂର୍ବକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଏକାହାତକେ କୌଣସି କାମ କରିବା—
Tāna chhiṇḍā(ṇḍe)ibā
तान उड़ाना
1. To do any thing in one strain.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରିଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଂକ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୨ । ଗାଳିମନ୍ଦ କରିବା—2. To abuse; to scold.

ତାନ ଛିଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମାଡ଼, କାମ, ଗାଳି ଆଦି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଏକା ଦମ୍ମାକେ ଶେଷ ହେବା; ଝୋଙ୍କ ଛିଣ୍ଡିବା—
Tāna chhiṇḍibā
The finish of one fit of speech, rebuke etc.

ତାନ ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୀତର ସ୍ୱରକୁ କ୍ରମଶଃ ଉଚ୍ଚତର କରିବା—1. To make the voice louder and louder while singing a song.
Tāna ṭekibā
তানতোলা
तान भरना

୨ । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେବା—2. To be possesed with a fit or paroxysm of anger.

(ଯଥା—ଜଣେ ! ତୋର କଅଣ ତାନ ଟେକିଛି କି ? ଅଳତ ତୁ ଘରର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖୋଧୁଛୁ ।)

ତାନ ତରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାନ + ତରଙ୍ଗ)—ସଙ୍ଗୀତ ଲହରୀ ସ୍ୱରଲହରୀ—A continuous wave or flourish of songs.
Tāna taraṅga

ତାନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଗୀତ ବୋଲାଯିବା ଆଗରୁ ଉକ୍ତ ଗୀତର ସ୍ୱର ବା ରାଗକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବା; ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ 'ତାନା ନାନା' ଆଦି ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଯତିପାତ କରି ଉକ୍ତ ଗୀତର ସ୍ୱରକୁ ଆବୃତ୍ତି କରିବା—1. To flourish a tune or recite the key-note before singing a song.
Tāna dharibā
তান ধরা
तान उठाना

[ଯଥା—"ବନ୍ଦଇ ସାରଳା ମା ଗୋ ତୋର ଶ୍ରୀଚରଣେ"
ଏହି ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଗାୟକ
'ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ ନାରେ'
ଆବୃତ୍ତି କରି ଉକ୍ତ ଗୀତର ତାନ ଧରନ୍ତି, ତାପରେ ଅସଲ ଗୀତକୁ ବୋଲନ୍ତି ।]

ତାନପୁରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାନପୂରା)—ବୀଣା ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—A kind of harp.
Tānapurā
তানপুরা
तानपूरा

ପଠାଣ ଘର ତସ୍ୱିରଶ ମାଇକିନିଅଙ୍କ ପରି ତାନପୁରାଟା ଏବଂ ପଛଆଡ଼େ ବାଇଜ ହାଣ୍ଡି ପରି ତବଲା ବୁଢ଼ାଟା ଗଡ଼ୁଥିଲା ।

(ତାନପୁର, ତମ୍ବୁରା, ତାମ୍ବୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତାନପୂରା—ସଂ. ବି.—(ତାନ + ପୂର ଧାତୁ = ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଆ; ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରର ଧ୍ୱନିଦ୍ୱାରା ଗାୟକର ସ୍ୱର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ)—ବୀଣାକୃତି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ତମ୍ବୁରା; ତାମ୍ବୁରା—A kind of harp.
Tānapūrā

ତାନବ—ସଂ. ବି. (ତନୁ = କୃଶ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । କୃଶତା; କାର୍ଶ୍ୟ 1. Slenderness.
Tānaba

୨ । ତନୁତା; କ୍ଷୀଣତା—2. Weakness; thinness.

୩ । ଅଳ୍ପତା—3. Smallness; minuteness.

ତାନ ମାନ—ଦେ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଙ୍ଗୀତର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ତାନ + ମାନ)—
Tāna māna
তান মান
तानलय, तानमान

୧ । ଗୀତର ସ୍ୱର ବିସ୍ତାର ଓ ସ୍ୱର ପରିମାଣ; ଗୀତର ସ୍ୱରର ଆଳାପ ଓ ତାଳ ପକାଇବା; ସୁର ଓ ତାଳ—1. The tune and cadence of a song.

କରତାଳ ଦେଇ ଗୀତ ଗାଇ ଥିଲେ ଘୋର ଉଚ୍ଚ ତାନ ମାନ ।
ଜନକଶୋର. ନର୍ତ୍ତକୀ ।

୨ । ରାଗଅନୁସାରେ ଗାୟକର ବୋଲିବା ଗୀତ ଓ ବାଦକର ତଦନୁସାରେ ଦେବା ତାଳ—2. The singing of a song to tune accompanied with the beating of time.

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୋଧଜନିତ ସ୍ୱର ଓ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ—
3 (figurative) Angry voice accompanied with postures; paroxysm of rage with postures.

ତାନମାନ ଉଠିବା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ଗୀତକୁ ଗ୍ରହି ତାଳ ପକାଯିବା
Tānamāna uṭhibā The tolling of the song to the accompaniment of music.

ତାନମାନ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ସ୍ୱର ସହିତ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗି କରିବା—To make one's angry voice tally with one's postures, or airs or gait.
Tānamāna kāṛhibā
तान उड़ाना

ତାନାଘନା—ଦେ. ବି. ବିଶ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତନାଘନା (ଦେଖ)
Tānāghanā Tanāghanā (See)
(ତନାଘେନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନା ନାନା—ଦେ.ଅ.—ଗୀତ ବୋଲିବା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱରାଳାପର ଆବୃତ୍ତି—
Tānā nānā Recitation of the keynote before the singing of a song.
তানা নানা
ताना रीरी
(ତାନା-ନା-ନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନି—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ରାଗୀ; କ୍ରୋଧପ୍ରକୃତିକ; କ୍ରୋଧନ ସ୍ୱଭାବ—
Tāni 1. Wrathful; hot-tempered
तामसी

୨ । କ୍ରୁଦ୍ଧ—2. Passionate.

(ତାନିଆଁ; ତାନୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାନିସା କାମ—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଖଣ୍ଡା ବା ତରବାରିଆଦି ଉପରେ ଖୋଦାଇ କାମ ଦ୍ୱାରା ସୁନା ବା ରୁପାର ଫୁଲ ଓ ପତ୍ରଆଦି ଅଙ୍କିତ କରିବା କର୍ମ—
Tānisā kāma
নকাসী
पच्चीकारि

Art of inlaying floral and other designs of gold and silver on the body of a sword.

ତାନୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର)—ତୋଡ଼ାଣି (ଦେଖ)
Tānu Toṛāṇi (See)

୧	ଲ	ଙ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଘ	ଓ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ତେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଌ	ନ୍

ତାନୁର—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତୃତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ, ଉର)—
Tānura ୧ । ଜଳର ଘୂର୍ଣ୍ଣି; ପାଣି ଭଉଁରୀ; ଆବର୍ତ୍ତ—
(ତାନୂର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Eddy; whirlpool.
୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Whirlwind.

ତାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଗୁଡ଼ାଏ; ହଡ଼ାଏ; ବହେ—
Tāne 1. Copiously; a crop or violent outpour of.
(ତାନେକେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ମତେ ତାନେ ଗାଳି ଦେଇ ଗଲା: ଆଜି ଅଳ୍ପା ତାନେ ବର୍ଷା ହୋଇଗଲା ।)
୨ । ଥରେ; ଏକଥର ମାତ୍ର—2 Once only.
(ଯଥା—ମୁଁ କଷ୍ଟରେ ଏତାତାନେ ଛେଳିର ବେକକୁ ହାଣି ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେଇପାରେଁ ।)

ତାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tānta ୧ । କ୍ଳାନ୍ତ; ଶ୍ରାନ୍ତ—1. Tired; pulled down.
୨ । ମ୍ଳାନ—2. Faded.
୩ । ଦୁର୍ବଳୀକୃତ—3. Weakened; reduced.
୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ+ଅନ୍ତ)—ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ତରେ 'ତ' ଅକ୍ଷର ଅଛି—4. (word) Ending with the letter ta.
(ଯଥା—ଗତ, ମୃତ, ପୂତ, ହାରିତ ।)

ତାନ୍ତବ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ତୁ+ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ)—
Tāntaba ସୂତ୍ରନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ର; ସୂତା ଲୁଗା—
Cotton cloth.
ବିଣ—୧ । ସୂତ୍ର ନିର୍ମିତ—1 Made of thread.
୨ । ତନ୍ତୁ ବା ସରୁ ଅଂଶ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Fibrous.
୩ । ଯାହାକୁ (ଯେଉଁ ଧାତୁକୁ) ପିଟିକରି ବା ଟାଣି ସରୁ ତାର କରାଯାଇ ପାରେ—3. Ductile.

ତାନ୍ତବତା—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତବ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—ଧାତୁର ଯେଉଁ
Tāntabatā ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ତାହାକୁ ଟାଣିଲେ ବା ପିଟିଲେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ହୁଏ—Ductility.

ତାନ୍ତରା—ଦେ. ବି—ଡେଙ୍ଗେଲ୍; ଶଗଡ଼ର ଅଖ ଉପରେ ବସିବା ନିମନ୍ତେ
Tāntarā ତଳପାଖେ ଗାତ କଟାଯାଇଥିବା ଯେଉଁ ଲମ୍ବା କାଠ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା ସଂଲଗ୍ନ ହୁଏ—
Long pieces of wood (with grooves to fit to the axle) which are set under the poles of a cart before they are fitted on the axle.

ତାନ୍ତିଆ ଟୋପୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ହି. ତାନ୍ତିଆ—ସରୁ; କଥିତ ଅଛି
Tāntiā topi ଯେ ସେ ଦେଖିବାକୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ ଥିଲେ)—
तान्तिया तोपी ୧୮୫୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଭାରତର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ
तांतिया तोपी ସମୟରେ ବିଦ୍ରୋହୀଦଳର ଜଣେକ ଅଧିନାୟକ—
(ତାନ୍ତିଆ ଟୋପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) The name of a leader of the rebellious forces during the Indian Sepoy mutiny of 1857 A. D.
[ଦ୍ର—ଏ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପ୍ରଥମେ ନାନାସାହେବଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ୧୮୫୭ ସାଲର ସିପାହୀବିଦ୍ରୋହ ସମୟରେ କାନପୁରରେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ହତ୍ୟା କରିବା ବିଷୟରେ ଏ ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ତେଜକ ଥିଲେ । ଏ ବିଠୁରର ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ସେନାମାନଙ୍କର ଅଧିନାୟକ ଥାଇ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହେଲେ । ପରେ ଯାଇ ଝାନ୍ସୀର ରାଣୀ ଯୋଧବାଈଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ ଯୋଗ ଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ପରାଜିତ ହୋଇ ପୁଣି ୨୦ ହଜାର ସୈନ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କଲେ ଓ ପୁଣି ପରାସ୍ତ ହେଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ଏ ଗୋଆଲିଅର ଦୁର୍ଗ ହସ୍ତଗତ କରି ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ପରାଜିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟଭାରତ, ରାଜପୁତାନା ଓ ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡରେ ଲୁଚି ବୁଲିଲେ । ପରେ ୧୮୫୯ ମସିହାରେ ଧରା ପଡ଼ି ବିଚାରରେ ରାଜବିଦ୍ରୋହ ଅପରାଧରେ ଅପରାଧୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେଲେ । ଏ ନିଷ୍ଠୁର, ଦୃଢ଼ ଓ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଏକମାତ୍ର ଯୁଦ୍ଧନିପୁଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ । ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର- ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନ । ଏହାଙ୍କୁ କେହି କେହିଁ ତାନ୍ତିଆ ଭିଲ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଏ ଭିଲ ସର୍ଦ୍ଦାର ଥିବାର ମନେ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏହା ଭ୍ରମ ।]

ତାନ୍ତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତନ୍ତ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧ ବା ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ ଇକ)—
Tāntrika ୧ । ତନ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Tantras.
୨ । କଳା ବା ବିଦ୍ୟା ବିଶେଷର ପାରିଭାଷିକ (ଶବ୍ଦ)—
2. Technical (words) (of a science or art).
୩ । ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ବେତ୍ତା—3. Well acquainted with or versed in the Tantras.
୪ । ମାରଣ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣାଦି ଅଭିଚାର ପ୍ରୟୋଗକାରୀ—4. Applying tantric incantations or charms against people.
୫ । ବିଶେଷଜ୍ଞ—5. Specialising in any branch of knowledge.
୬ । ତନ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (କ୍ଳାରେନ୍ସ)—
6. Fibrous; relating to fibres.
୭ । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ମତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
7. Sectarian.
୮ । ତନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (କ୍ଳାରେନ୍ସ)—
8. Relating to the loom.
ବି—୧ । ତନ୍ତ୍ରମତାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Follower of the Tantras or an esoteric cult of the Hindus.
୨ । ବିଦ୍ୱାନ୍ ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A scholar; a specialist
୩ । କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A sectarian; member of any sect.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ସ୍ଥଳ ପାଠକ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ

୪ । ଏକପ୍ରକାର ସନ୍ନିପାତ—
4. A kind of typhoid fever

ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ କ୍ରିୟାକଳାପ (ଯଥା— ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ ଆଦି; ତନ୍ତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
Tāntrika prayoga
The application of the charms prescribed by the Tantras; esoteric appliances

ତାନ୍ତ୍ରିକ ବିଧି—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତ୍ରିକ+ବିଧି; କର୍ମଧା)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧାନ (ତନ୍ତ୍ର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)
Tāntrika bidhi
Rules prescribed by the Tantras.

ତାନ୍ତ୍ରିକ ସଂସ୍କାର—ସଂ. ବି. (ତାନ୍ତ୍ରିକ+ସଂସ୍କାର; କର୍ମଧା)—ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣାଦିର ବିଧାନ—Consecratory rules prescribed by the Tantras.
Tāntrika saṁskāra

ତାପ୍ ତରକ—ଦେ. ବି—ତାକ୍ ତରକ (ଦେଖ)
Tāp taraka — Tāk taraka (See)

ତାପ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ତପ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାପି ଧାତୁ, ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ତାପ୍‌ନା)— (ନିଆଁ, ଖରା ଆଦି) ପୋଇଁବା—
Tāp-bā
To bask or warm one's, self before fire or in the sun.

ତାପ୍‌ମା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ନିଆଁ ବା ଖରା ପୋଇଁବା—
Tāp-mā — To bask or warm oneself before fire or in the sun.

ତାପ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତପ୍ ଧାତୁ—ଗରମ ହେବା+ଭାବେ, ଅ)—
Tāpa
୧ । ଉତ୍ତାପ; ଆଁଚ—
1. Heat; warmth; blaze, glare.

[ଦ୍ର—ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ତାପ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ମାତ୍ର । ଏହି ଶକ୍ତି ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଅଣୁରେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଥାଏ । କଠିନ, ତରଳ ଓ ବାଯ୍ୱୀୟ ସକଳ ପଦାର୍ଥସ୍ଥ ଅଣୁ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେଲାମାତ୍ରେ ଉକ୍ତ ଶକ୍ତି ବିକଶିତ ହୁଏ ।]

୨ । ଉଷ୍ଣତା—2. Temperature; warmth.
୩ । ଉତ୍ତାପୋତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି—
3. The force which generates heat.

[ଦ୍ର—ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ବିଚାର କଲେ ତାପ ଓ ଉଷ୍ଣତା ଏକ ନୁହେଁ । ତାପ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରରେ ଉଷ୍ଣତା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ତାପ ବାହାରିଗଲେ ଉଷ୍ଣତା କମିଯାଏ । ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ସବୁ ପଦାର୍ଥରେ (ଏମନ୍ତ କି ବରଫରେ, ସୁଦ୍ଧା) ତାପ ଅଛି । ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ପଦାର୍ଥର ଉଷ୍ଣତା ଅନୁଭବ କରେ । ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା କଳନା କରାଯାଇ ନ ପାରିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାପର ପରିମାଣାଦି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ।]

୪ । ସନ୍ତାପ; କ୍ଳେଶ; ଯନ୍ତ୍ରଣା; ଦୁଃଖ—
4. Pain; distress; agony.

ଉନ୍ତ ସେ ସବାଶଙ୍କୁ ପାଇ ଅତି ତାପ,
ବୋଇଲେ ଯବନ୍ତୀତ କରୁ କେତେ ଦର୍ପ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୫ । ଅଶାନ୍ତି; ଗୋଳମାଳ—5. Turmoil; agitation; torment.
୬ । କ୍ରୋଧ; କୋପ—6. Anger.
୭ । ମାନସିକ ଦୁଃଖ; ଶୋକ—
7. Sorrow; grief; mortification.

ରୂପକୁ ସେତ କର ନଷ୍ଟ ଅଧିପ
ବୃଦ୍ଧଅଛନ୍ତି ମଣ୍ଟପାକ ବହୁ ତାପ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୮ । ଜ୍ୱର—8. Fever.
୯ । ଅନୁତାପ—9. Mental agony; repentance; regret.
୧୦ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଓ ଆଧିଭୌତିକ ଦୁଃଖ—
10. Pain due to mental, divine and material causes.

[ଦ୍ର—ଉପରୋକ୍ତ ୩ ପ୍ରକାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ତାପକୁ ତ୍ରିତାପ ବା ତାପତ୍ରୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାପକ—ସଂ. ବିଣ (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāpaka
(ତାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯାହା ଉତ୍ତପ୍ତ କରେ; ତାପଜନକ—
1. Heating; producing warmth.
୨ । ଦାହକ—2. Burning.
ବି—୧ । ଜ୍ୱର—1. Fever.
୨ । ରଜୋଗୁଣ—2. Material or gross quality of nature.

ତାପଜ—ସଂ. ବିଣ (ତାପ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତାପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Tāpaja — Caused by heat.
(ତାପଜନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାପଜନକ—ସଂ. ବିଣ (ତାପ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Tāpa janaka
୧ । ଉତ୍ତାପଦାୟୀ—1. Burning; heating.
୨ । ସନ୍ତାପଜନକ; ଯାହା ମନରେ ଦୁଃଖ ଜନ୍ମାଏ—
2. Causing grief.

ତାପଡ଼ ଲୋହାର—ଦେ. ବି—ସୁଆଁ ନଇ (ଦେଖ)
Tāparda lohāra — Suāñ nai (See).

ତାପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବି—ଚାମ୍ପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ; ବଡ଼ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିର ଶୁଖୁଆ;
Tāpardā śukhuā — Dried prawn.

ତାପତୀ—ସଂ. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା ତାପୀ—
Tāpatī 1. Name of the daughter of the Sun-god.
୨ । ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—2. The river Tāptī.

ତାପତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ତପତୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—
Tāpatya — ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ଏକ ନାମ—
A name of Arjuna.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଣ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍

[ଦ୍ର—କୁରୁବଂଶୀୟ ସମ୍ବରଣ ନାମକ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ନାମ ତପତୀ ଥିଲା । ତପତୀ ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା ଥିଲେ । ସେହି ବଂଶରୁ ଅର୍ଜୁନ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ସମ୍ଭବତଃ ତାଙ୍କର ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି । ପାଣ୍ଡବମାନେ କୁରୁ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ।]

ତାପତ୍ରୟ—ସଂ. ବି (ତାପ+ତ୍ରୟ)—ତ୍ରିତାପ; ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଓ ଆଧିଭୌତିକ ଦୁଃଖତ୍ରୟ; ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଘଟିବା ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖ—
Tāpa traya
The three classes of human sufferings (viz, those caused by the soul, by the gods and by the elements) according to the Hindus

ତାପଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତାପ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tāpada
(ତାପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ଯାହା ତାପ ଦିଏ—1. Supplying heat.
୨ । ସନ୍ତାପଦାୟକ—2. Causing distress or yonag.

ତାପ ଦୁଃଖ—ସଂ ବି—ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନ ଅନୁସାରେ ଏକଶ୍ରେଣୀର ଦୁଃଖ—
Tāpa duḥkha
A class of troubles according Pātanjaḻa philosophy.
[ଦ୍ର—ପାତଞ୍ଜଳ ଦର୍ଶନରେ ଦୁଃଖ ତିନପ୍ରକାର ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ତାପ ଦୁଃଖ, ସଂସ୍କାର ଦୁଃଖ ଓ ପରିଣାମ ଦୁଃଖ ।]

ତାପନ—ସଂ. ବି (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Tāpana
୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ—2. Sun's rays.
୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ ମଣି—
3. A kind of gem; sunstone.
୪ । କାମଦେବଙ୍କର ପଞ୍ଚବାଣ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—
4. One of the five arrows of the God Cupid.
୫ । (+ଭାବ. ଅନ) ତାପଜନନ; ତାପ ଜନ୍ମାଇବା—
5. The generation of heat.
୬ । କ୍ଲେଶ ଦେବା; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—
6. Tormenting; oppression.
୭ । ଅର୍କ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Calotropis Gigantea (plant)
୮ । ଢୋଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. Drum.
୯ । ନରକ ବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
9. One of the hells according to the Hindus.
୧୦ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଭିଚାର ବା ପ୍ରୟୋଗ ବିଶେଷ; ଯହିଁ ଫଳରେ ଶତ୍ରୁର ପୀଡ଼ା ଜନ୍ମେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
10. A kind of application of charm resulting in the enemy being afflicted with disease.

ସଂ. ବିଣ—ତାପଜନକ—Heating; generating heat.
ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତାପିତ—Afflicted,
ବିଷମ ବଣିଗେ ମୋତେ କରୁଛି ତାପନ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ଦେ. ବି—୧ । ଜୋର—1. Force.
(ଯଥା—ଚକ୍ରକାଠଟା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୁବ୍ ତାପନରେ ବାଜିଗଲା)
୨ । ବେଗ—2. Velocity.
(ଯଥା—ଘୋଡ଼ାଟା ଖୁବ୍ ତାପନରେ ଦଉଡ଼ୁଛି)

ତାପନମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତାପ+ନମ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Tāpa namya
(ତାପ ନମ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା, ଧାତୁ) ତାପ ପାଇଲେ ନରମ ହୁଏ—Malleable by heat.

ତାପନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Tāpaniya
(ତାପନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ତାପ୍ୟ; ତପ୍ତ କରିବାର ଉପଯୋଗୀ—
Fit to be heated.

ତାପମାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାପ+ମାନ; ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଉତ୍ତାପର ପରିମାଣ ବା ମାପ—
Tāpa māna
Measure or degree of heat.

ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Tāpamāna jantra
ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ବସ୍ତୁର ବା ଦେହର ଉତ୍ତାପର ପରିମାଣ ଜଣାଯାଏ; ଥର୍ମୋମିଟର—
Thermometer.

ତା ପର—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ.—୧ । ତହିଁ ଉପରେ; ତା ଉପରେ—
Tā para
ତାର୍ ପରେ
(ତା ପରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. Upon him or that.
ଅକାଶରେ ଥିଲେ ଚଉଷେକ ଯାକେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ତାପର ସେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।
তারপর
उसका बाद
୨ । ତହୁଁ ପରେ—2. After that; thereafter.

ତାପଶ୍ଚିତ—ସଂ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଯଜ୍ଞ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāpaśchita
A kind of vedic sacrifice.

ତାପସ—ସଂ. ବି. (ତପସ୍+ପ୍ରୟୋଜନାର୍ଥେ. ଅ)—
Tāpasa
(ତାପସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
୧ । ତପସ୍ୱୀ; ମୁନି; ଋଷି—
1. An ascetic; a sage.
୨ । ତେଜପତ୍ର—2. The fragrant leaf of Cassia Cinnamon.
୩ । ତମାଳ (ଦେଖ)—3. Tamāḻa (See)
ବିଣ—୧ । ତପସ୍ୟାକାରୀ—
1. Practising asceticism or penance.
୨ । ତପସ୍ୱୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to ascetics

ତାପସକ—ସଂ ବି. (ତାପସ+ଅଳ୍ପାର୍ଥେ. କ)—
Tāpasaka
ସାମାନ୍ୟ ବା ଛୋଟ ତପସ୍ୱୀ—A petty sage.

ତାପସଜ—ସଂ. ବି—ତେଜପତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāpasaja
Cassia Cinnamon.

ସାଧାରଣ ଯେତେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ସମୟରେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଜ୍ଜ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତାପସତରୁ—ସଂ. ବି. (ତାପସ + ତରୁ; ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ତରୁ; ଏ ତରୁର ଫଳରୁ ଛେଚ ତେଲ ବାହାର କରି ଋଷିମାନେ ଦେହରେ ଲଗାଉଥିଲେ)—
Tāpasa taru
(ତାପସ ଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଇଙ୍ଗୁଦୀ ବୃକ୍ଷ—Terminalia Catapha (tree).

ତାପସପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାପସ + ପ୍ରିୟ)—
Tāpasa priya ୧ । ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ (ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Loved by ascetics.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତପସ୍ୱୀମାନେ ଯାହାର ପ୍ରିୟ; ଯେ ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କୁ ସୁଖ ପାଏ—2. Fond of ascestics.
ବି—୧ । ପିୟାଳ ଗଛ; ଚିଆର—Buchanania Latifolia (tree).
[ଦ୍ର—ଏହା ଅମ୍ରାଦ ବର୍ଗର ଅରଣ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ; ଫଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଶ୍ଳେଷ୍ଟ ଓ ମନୁଷ୍ୟଭକ୍ଷ୍ୟ । ଟାକୁଆ ଭିତରେ ଥିବା କୋଇଲି ବାଦାମ ଫଳର ଶସ ଭଳି ସ୍ୱାଦୁ । ଏଥିରୁ ତେଲ ବାହାରେ]
୨ । ତାପସ ତରୁ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Tāpasa taru (See).

ତାପସପ୍ରିୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପସ+ପ୍ରିୟା)—ତପସ୍ୱୀମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟା—
Tāpasa priyā Loved by ascetics.
(ତାପସେଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷାଲତା; ଅଙ୍ଗୁର ଲତା—
Vine
୨ । ଦ୍ରାକ୍ଷା; ଅଙ୍ଗୁର ଫଳ—2. Grape.

ତାପସବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପସ+ବୃତ୍ତି, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ତପସ୍ୟା; ତପଶ୍ଚରଣ—Asceticism; austerities.
Tāpasa brutti

ତାପସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତାପସ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ତପସ୍ୟାକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Tāpasi 1. A female ascetic.
୨ । ତପସ୍ୱୀପତ୍ନୀ—2. Wife of a sage.

ତାପସେକ୍ଷୁ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ତାପସ ପ୍ରିୟ ଇକ୍ଷୁ)—ଏକପ୍ରକାର ଆଖୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A kind of sugar-cane.
Tapasekshu

ତାପ ସ୍ୱେଦ—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ; ମ. ପ. ଲୋ; ତାପ ଜନିତ ସ୍ୱେଦ)—
Tāpa sweda ୧ । ଗରମ ବାଲି, ଲୁଣ ବା ବସ୍ତ୍ରର ପୁଡ଼ା ବା ହାତ ଦ୍ୱାରା ସେକ ଦେହରୁ ଝାଳ ବୁହାଇବା କର୍ମ—
1. Dry fomentation.
୨ । ବାଷ୍ପସ୍ନାନ—2 Vapour-bath.
୩ । ଦେହ ସେକା ହେବା ଯୋଗୁଁ ଦେହରୁ ବହୁବା ଝାଳ—
3. Perspiration due to dry fomenting.

ତାପସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତାପସ+କାର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ଯ)—ତପସ୍ୱୀର ଧର୍ମ; ତପସ୍ୟା—
Tāpasya The duties of an ascetic; asceticism.

ତାପ ହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତାପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସନ୍ତାପହରଣକାରୀ—Alleviating distress; soothing; cooling.
Tāpa hara
(ତାପହରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପ ହରୀ—ସଂ. ବି. (ତାପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଚୁଡ଼ି (ଭାବପ୍ରକାଶ)—A kind of dish prepared of rice boiled with pulse.
Tāpa hari
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଧୂଆ ଚାଉଳ ସଙ୍ଗେ ହରଡ଼ର ବଡ଼ି ମିଶାଇ ସେଥିରେ ହଳଦୀ ଗୋଳାଇ ତାକୁ ଘିଅରେ ସନ୍ତୁଳ ପାଣିରେ ସିଝାଇବାକୁ ହୁଏ । ଚାଉଳ ସିଝି ଗଲେ ତାହାକୁ ହେଙ୍ଗୁ ଦ୍ୱାରା ବସାଇବାକୁ ହୁଏ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତାପହର୍ତ୍ତା—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ତାପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ, ୧ମା. ୧ବ)—
Tāpa harttā ତାପହର—Alleviating distress;soothing; cooling.
(ତାପ ହର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ(ତାପ+ହୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)-
Tāpa hāri ତାପହର—Alleviating distress; soothing; cooling.
(ତାପ ହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାପି—ଦେ. ବି.—ଲମ୍ବା ସରୁଆ କରଣୀ—
Tāpi A long slender trowel.
ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ, ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ—Mason.

ତାପିଚ୍ଛ—ସଂ. ବି. (ତାପିନ୍=ସନ୍ତପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି+ଛଦ୍ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତମାଳ (ଦେଖ)
Tāpichchha
(ତାପିଞ୍ଚ , ତାପିଚ୍ଛ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tamāla (See).

ତାପିଞ୍ଜ—ସଂ. ବି. (ତାପିନ୍=ସନ୍ତପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି+ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tāpiñja ୧ । ତମାଳବୃକ୍ଷ—1. The Tamāla tree.
୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ଦେଖ)—
2. Swarṇṇa-mākshika (See)

ତାପିତ—ସଂ.ବି. (ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପୀଡ଼ିତ-
Tāpita 1 Sick.
୨ । ତାପପ୍ରାପ୍ତ; ଯାହାକୁ ତତା ଯାଇଅଛି—2. Heated.
୩ । ଖେଦଯୁକ୍ତ; ଦୁଃଖିତ; ସନ୍ତାପିତ—
3. Afflicted; distressed.
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) କ୍ରୁଦ୍ଧ—4. Incensed.
୫ । ଅତ୍ୟାଚାରିତ—5. Oppressed.

ତାପିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାପ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ତାପଯୁକ୍ତା—
Tāpini 1. Heated.
(ତାପୀ—ପୁଂ) ୨ । ସନ୍ତପ୍ତା—2. Afflicted.
୩ । ଦୁଃଖିନୀ—3. Sorrowful;miserable(woman)
୪ । ତାପ ଉତ୍ପାଦିକା—4. Producing warmth; generating heat.
ସଂ. ବି.—ଶାସ୍ତ୍ରର ନାମ ବିଶେଷ—Title of some devotional writings.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ଥ	ଊଃ	ଙ୍ଗ
୨	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍‌	ଇଅ	୫	ନ

ଦେ. ବି.—୧ । (ସଂ. ଗୋପାଳତାପିନୀ; ଶ୍ରୀମତ୍ତାପିନୀ ଶବ୍ଦର ସଂକ୍ଷେପ)—ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—Abbreviation of the title of some devotional works.

୨ । ବେଦାନ୍ତ—2. Bedānta philosophy.

ତାପିନୀ ପ୍ରବନ୍ଧମାନେ, ଜାଣିବେ ସେ ଅନୁମାନେ ।
ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ତାପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ତାପ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ତାପି ଧାତୁ)—
Tāpibā ୧ । (ନିଆଁ) ଲଗାଇବା ବା ଜାଳିବା—
ताताना 1. To kindle (a fire).
तापना (ଯଥା—ବାବାଜୀ ଧୂନି ତାପି ବସିଛନ୍ତି ।)

୨ । ଦଣ୍ଡିବା; ଦଣ୍ଡ ଦେବା—2. To punish.

ଅଧର୍ମି କି ଯମ ପରାୟେ ସେ ତାପନ୍ତି ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୩ । ଉତ୍ତପ୍ତ କରାଇବା; ତତାଇବା—3. To heat.

ତରବରରେ ବଳେ ଘୃତ ତାପନ୍ତି ଜଗତି
ସେ ସେମନ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗାନ୍ନ ଆହାର । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ-ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୪ । ଦୁଃଖିତ ହେବା—4. To be sorry.

ମୁକ୍ତି ନ ମାଗି କଷ୍ଟ ପାଶେ
ପଛେ ତାପିବ ଦୁଃଖ ହ୍ରାସେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୫ । ଉଷୁମାଇବା—5. To warm.

ପକ୍ଷୀ ପକ୍ଷିଣୀ ପୁତ୍ର ଅର୍ଥେ
ଡିମ୍ବ ତାପନ୍ତି ସ୍ନେହବଶେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୬ । ଦୁଃଖ ଦେବା—6. To affect; to press.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ତାପ୍‌ବା (ଦେଖ)—1. Tāpbā (See).

ତାପୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତାପ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ, ଇନ୍; ତାପିନ୍ ଶବ୍ଦର
Tāpi ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ତାପଯୁକ୍ତ—1. Heated.
(ତାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସନ୍ତପ୍ତ—2. Afflicted.

୩ । ଦୁଃଖୀ—3. Miserable.

୪ । ତ୍ରିତାପୀ—4. Afflicted with all sorts of worldly troubles.

୫ । (ତୈଜସ୍ ତାପି ଧାତୁ+ଇନ. ୧ମା ୧ବ)—ଦୁଃଖଜନକ 5. Afflicting.

୬ । ଉତ୍ତାପଜନକ—6. Producing or gewrating.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତାପ୍ତୀ ନଦୀ—The river Tāpti in the Deccan.

୨ । ଯମୁନା ନଦୀ—2. The river Jamunā.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ସମ୍ବରଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ—3. The daughter of the Sun-god and wife of king Sambaraṇa.

ବି. ପୁଂ—ବୁଦ୍ଧ—The Buddha.

ତାପେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି (ତାପ+ଇନ୍ଦ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāpendra The sun.

ତାପେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Name of a shrine or a
Tāpeswara place of pilgrimage.

ତାପ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଫ୍‌ତା; ଇଂରାଜୀ-ଟାଫେଟା)—
Tāptā ଟାଣୀ ରେଶମର ଓ ଭରଣୀ ଲୁଗାର ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇ
ताफता ଥିବା ଲୁଗା; ବାଫ୍‌ତା; ଧୂପଛାୟା ରେଶମି ଲୁଗା—
तफ्ता A fabric made of silk and linen; Taffetta.
(ତାଫତା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଟାଫେଟା ଆକାର ଧାରଣ କରିଅଛି ।]

ତାପ୍ତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଦୀବିଶେଷ—
Tāpti Name of a river in the Deccan.

[ଦ୍ର—ଏହା ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳର ଦକ୍ଷିଣ ପାଶ ସାତପୁରା ପାହାଡ଼ରୁ ବାହାରି ପଶ୍ଚିମମୁଖ ହୋଇ ସୁରାଟଠାରେ ଆରବ ସାଗରର କାମ୍ବେ ଉପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ ତାପୀଖଣ୍ଡରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ବରୁଣ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ ଶାପରେ ସମ୍ବରଣ ନାମରେ ସୋମବଂଶର ରାଜା ହେଲେ ଓ ବହୁ ତପସ୍ୟା କରି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପରମ ରୂପବତୀ ଓ ପାପନାଶିନୀ କନ୍ୟା ତାପୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ତାପୀ ତାପତୀ ବା ତାପ୍ତୀ ନଦୀରୂପେ ଧରାତଳରେ ବହୁଅଛନ୍ତି । ଏ ନଦୀରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଆଷାଢ଼ ମାସରେ ସ୍ନାନ କଲେ ସବୁ ପାତକ ନାଶ ହୁଏ । ଏହା ତଟରେ ଗଙ୍ଗତୀର୍ଥ, ଅକ୍ଷମାଳା ତୀର୍ଥ ଆଦି ଅନେକ ତୀର୍ଥ ଅଛି ଓ ତଟଦେଶରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ୧୦୮ ମହାଲିଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର । ଏହାର ମୁହାଣ ପାଖେ ସୁରାଟ ନଗର ଅବସ୍ଥିତ । ନାଗପୁରଠାରୁ ଯେଉଁ ରେଲ ଲାଇନ ବୋମ୍ବେ ଆଡ଼କୁ ଯାଇଅଛି ତାହା ତାପ୍ତୀ ନଦୀର ପ୍ରାୟ ସମାନ୍ତରଭାବରେ ଖଣ୍ଡୱାର ଉତ୍ତରରେ ଭୂସାବଲ ବାଟେ ସୁରାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଅଛି ।]

ତାପ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତପ ଧାତୁ ଣିଚ ତାପି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—
Tāpya ତାପନୀୟ (ଦେଖ)—Tāpaniya (See)

ସଂ. ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ଦେଖ)
Swarnnamākshika (See)

ତାବ୍‌ଜି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାବିଜ (ଦେଖ)
Tāb-ji Tābija (See)

ତାବ୍‌ଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତବ୍ଧ)—୧ । ସ୍ତବ୍ଧ; ବଧିରୀକୃତ (କର୍ଣ୍ଣ)—
Tāb-dā 1 Stunned.
ताला ୨ । ସ୍ପର୍ଶାନୁଭବରହିତ—2. Benumbed.
सुन्न ୩ । ଚଳତ୍‌ଶକ୍ତିରହିତ—3. Paralysed.
[ତାବଦା(ଧା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାବ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାବଅ+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ.ଦାର୍) (ମୁସଲ-
Tāb-dār ମାନୀ ଭାଷା)—୧ । ଦାସ—1. Slave.
तावेदार ୨ । ଅଧୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A subordinate.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆଜିର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଆଉ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ୱଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଂକୃତ' ଦେଖିବେ ।

तावेदार, ताबे ୩ । ନୌକର—3. Servant.
ତାବଦାର, ତାବେଦାର } ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—ଅଧୀନ—Subservient; subordinate; subject to.

ତାବ୍‌ଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତାବେଦାରୀ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tāb-dāri ୧ । ଅଧୀନତା—1. Subordination.
तावेदारि, ताबेदारी ୨ । ଆନୁଗତ୍ୟ—
ତାବଦାରି, ତାବେଦାରି } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Subserviency; subjection.
୩ । ଚାକିରି—3. Service.
୪ । ଟହଲ ଟକୁରା—4. Menial service.

ତାବକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ; ଯୁଷ୍ମଦ୍ ସ୍ଥାନରେ
Tābaka ତବକ ଆଦେଶ)—୧ । ତୁମ୍ଭର; ତୁମ୍ଭର—
(ତାବକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Thine; yours; belonging to you.
୨ । ଆପଣଙ୍କ ଅଧୀନ—2. Yours obediently.

ତାବକୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈନ; ଯୁଷ୍ମଦ୍=
Tābakina ତବକ)—ତାବକ (ଦେଖ)—Tābaka (See)
(ତାବକୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତାବଡ଼—ଦେ. ବି—ଶାସନ କରିବା—
Tābarda Ruling; controlling.

ତା ବଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବିଣ—ତାହୁଁ ବଳି; ତାଠାରୁ ଅଧିକ—Superior to
Tā barda that; above that; higher than that.
(ତାଁ ବଡ଼ା, ତାହାଁ ବଡ଼ା, ତହୁଁବଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାବଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶାସନ କରିବା—
Tābardibā To rule; to control.
(ତାବୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାବତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ତଦ୍=ସେହି+ପରିମାଣାର୍ଥେ. ବତ୍)—
Tābat ୧ । ତତ୍‌ସଂଖ୍ୟକ; ତତ୍‌ପରିମିତ; ସେତେ; ତେତିକ—
1. So many; so much; that much of.
୨ । ତାବତୀୟ; ସେହି ସମସ୍ତ—
2. All that; all those.
ଯଦରେ ତାବତ ମନ୍ତ୍ରିକି ମନ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତାବକ ଚୋର ପିଣ୍ଡାର—
ନବକେଶୋର. ଗମସ୍ତା ।
ସର୍ବନାମ—ତାହା ସମସ୍ତ; ସେମାନେ ସବୁ—
All that; all of them.
ସ. ଅ—୧ । ସେହି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
1. Till that time; till then; so long.
୨ । ତତ୍‌କାଳେ; ସେହି କ୍ଷଣରେ—
2. At that time.
୩ । ତେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. So far.
୪ । ସେହି ପରିମାଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—4. So much.
(ଯଥା—ସଂସ୍କୃତରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ପରିଚ୍ଛେଦ, ଅବଧାରଣା ଓ ବାକ୍ୟାଲଙ୍କାର ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।)

ତାବତ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. ବିଣ ଓ ସର୍ବ—ତାବତ୍ (ଦେଖ)
Tābata Tābat (See)
ତାବତେ ଗୃହାଶ୍ରମେ ରହି
କୃଷ୍ଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସ କରିବହିଁ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତାବତୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତାବତ୍+ଈୟ)—
Tābatiya ୧ । ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. All (things or persons).
୨ । ତାହା ସବୁ; ସେମାନେ ସମସ୍ତେ—
2 All that; all those.

ତାବତ୍କାଳ—ସଂ. ବି—ସେହି ସମୟ—
Tābatkāla That time.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି କାଳ ନିମନ୍ତେ—
1. For such time.
୨ । ସେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—So long.

ତାବଦା(ଧା)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍କନ୍ଧ)—ତାବ୍‌ଦା (ଦେଖ)
Tābadā(dhā) Tāb-dā (See)

ତାବନ୍ମାତ୍ର—ସଂ. ଅ—ସେତିକି—
Tābanmātra So much.

ତାବାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା; ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tābān ୧ । ତଣ୍ଡ (ଦେଖ)—1. Tanda (See)
तावान ୨ । କ୍ଷତି ପୂରଣ; ଖେସାରତ—
तावान 2. Compensation for damage or loss.

ତାବାଲ—ଦେ. ବି—୧ । ତବଲ—
Tābāla 1. The right hand piece of a pair of
(ତାବଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) musical drums.
पतीली, पतीलि ୨ । ତବଲ; ପିତଳର ଛୋଟ କୁଣ୍ଡ—
2. A brass bowl.

ତାବିଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଵିଜ୍)—
Tābija ୧ । ବାହୁଭୂଷଣବିଶେଷ; ବାଜୁ—
(ତାବିଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Armlet; an ornament worn
ताविज on the arm.
ताबीज ୩ । କଣ୍ଠାଭରଣବିଶେଷ; ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
ଗୁରୁବୋଳିଆ ସୁନା ରୁପାର ତେଣ୍ଡୁଆ—
2. An armlet worn on the neck.
୩ । କବଚ—3. Phylactery; charm.

ତାବିଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତବ୍ ଧାତୁ+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଇଷ)—
Tābisha ୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.
(ତାବସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁନା—2. Gold.
୩ । ସମୁଦ୍ର—3. Sea.

ତାବଶୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର କନ୍ୟା—
Tābishi 1. The daughter of the moon (god).
(ତାବସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଫ୍	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍	ଇଥ	ଓ	ନ୍ଧ

୨ । ଦେବକନ୍ୟା—
2. Daughter of a Deity.
୩ । ନଦୀ—3. River.
୪ । ଭୂମି; ପୃଥିବୀ—4 Earth; ground.

ତାବେ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାବଅ; ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)—
Tābe ୧ । ଅଧୀନତା—1. Subordination; subserviency; subjection.
(ତାବେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তাবে ୨ । ଅଧିକାର—2. Sway.
तावे

ବୈଦେ. ବିଣ— ତାବେଦାର୍ (ଦେଖ)
Tābedār (See)

ତାବେଦାର୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ତାବ୍‌ଦାର୍ (ଦେଖ)
Tābedār Tāb-dār (See)

ତାବେଦାରି—ବୈଦେ. ବି (ମୁସଲମାନୀଭାଷା)—ତାବ୍‌ଦାରି (ଦେଖ)
Tābedāri Tāb-dāri (See)

ତା'ବୋଲି—ଦେ. ଅ—ସେଥିଯୋଗୁଁ ; ତହୁଁ—
Tā'boli Hence; owing to that.
তাবলে

ତା'ଭିତେ—ଦେ. ସର୍ବ—ତାହା ଦ୍ୱାରା; ତାହା ଦେଇ—
Tā'bhite By him.
ওরহাতে

ତାମ୍‌ଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ର)—
Tām-ṛdā(ṛdi) ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନବିଶେଷ—
তামড়ি Garnet (a gem).
तामड़ा

ତାମ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ. ଅ)—
Tāma ୧ । ଦୁଃଖ—1. Sorrow; distress.
୨ । ଦୋଷ—2. Fault; defect.
୩ । ପାପ—3. Sin.
୪ । ଇଚ୍ଛା—4 Wish.
୫ । ଭୟର ବିଷୟ—
5. An object of terror (Apte).
୬ । ଉଦ୍ବେଗ—6. Anxiety (Apte).
୭ । କ୍ଳାନ୍ତି; ଶ୍ରାନ୍ତି—
7. Exhaustion; fatigue (Apte).

ତାମଜାନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ+ଯାନ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ. ତାମଜାନ୍)—
Tāmajāna ଏକ ପ୍ରକାର ଖୋଲା ପାଲିକି; ଅସୁରେ ଘରରେ
(ତାଞ୍ଜାମ୍; ତାଞ୍ଜାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାକେଇବାପାଇଁ ବାହୁଁଣ ଲାଗିଥିବା
তাঞ্জাম ଚଉକି; ସେଡ଼େନା—Sedan chair.
तामजान, ताञ्जाम [ଦ୍ର—ତାମଜାନରେ ଆରୋହଣକାରୀ ଚଉକିରେ
ଇଂ. ଟାମିଯାନ୍ ବସିଲା ପରି ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସି ପାରେ,
କିନ୍ତୁ ସବାରି ଆଦିରେ ସେପରି ଶୋଇ ହୁଏ, ଏଥିରେ ତାହା ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । କୌଣସି କୌଣସି ତାମଜାନରେ ଆରୋହୀର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଛତ୍ରାକୃତ ଆବରଣ (ଟପ୍) ଥାଏ; କେଉଁ କେଉଁ ତାମଜାନର ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଖୋଲା ଥାଏ ।]

ତାମର—ଦେ. ବି. (ତମ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ, କର୍ମ. ଅର)—
Tāmara ୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । ଘୃତ—2. Clarified butter; ghee.

ତାମରସ—ସଂ. ବି (ତାମର=ଜଳ+ମସ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+
Tāmarasa କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଯାହା ଜଳରେ ଥାଏ)—
୧ । ପଦ୍ମ—1. Lotus.
୨ । ସାରସ ପକ୍ଷୀ—2. The crane.
୩ । ତାମ୍ର—3. Copper.
୪ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ—4. Gold.
୫ । ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
5. A Sanskrit metre of 12 letters.
୬ । ଧୁସ୍ତୁର; ଧାତୁରା—6. The Datura Fustosa (tree & fruit).
୭ । ରକ୍ତ ପଦ୍ମ—7. The red lotus (Apte).
[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବେଦରେ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଏହା ପିକ, ମଲୟ ଆଦି ଶବ୍ଦ ପରି ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାମରସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ, (ତାମରସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tāmarasī ୧ । ପଦ୍ମିନୀ; ପଦ୍ମ ସମୂହ—
1. Collection of lotuses.
୨ । ପଦ୍ମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟ—2. Lotus-pond (Apte).

ତାମଲକ(ଖ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତମାଲକ)—
Tāmalaka (kha) ତମଲୁକ୍ (ନଗର ଓ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍)—
তমলুক Tamlook (subdivision and town in
तमलूक the district of Midnapur).
[ଦ୍ର—ତମଲୁକ ବଲେ ନୋଟ ଦେଖ, ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଦର ଓ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା ।]

ତାମଲକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଭୂମ୍ୟାମଲକୀ; ଭୂଇଁ ଅଁଳା—
Tāmalakī Philanthus Niruri.

ତାମଲି—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ତାମ୍ବୁଲୀ)—୧ । ପାନକାର; ଯେ ପାନ ବିକେ-
Tāmali 1. A betel-dealer by profession.
তামলি ୨ । ଯେଉଁ ଶୂଦ୍ର ଜାତି ପାନ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି—
तंबालि, तमोली 2. A caste of Śūdras whose profession is to sell betel-leaves.
(ତାମ୍ବଳି, ତାମୁଳି, ତାମ୍ବିଳି, ତାମ୍ବେଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତାମଲିଆଣୀ, ତାମ୍ବିଳିଆଣୀ, ତାମୁଳିଆଣୀ, ତାମ୍ବେଳିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାମଲିପ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତାମ=ଦୁଃଖ+ଲିପ୍ତ; ଯେଉଁ ଦେଶ ଦୁଃଖ-ଲିପ୍ତ)—
Tāmalipta ତମଲୁକ; ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ନଗର; ତମାଳିକା— The country and town of Tamlook.
ତାମଲିପ୍ତୀ; ତାମଳିପ୍ତୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତାମସ—ସଂ. ବିଣ. (ତମସ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ତାମସିକ;
Tāmasa ତମୋଗୁଣରୁ ଉଦ୍ଭୂତ (ଯଥା; କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ,
(ତାମସୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ମୋହ, ମଦ, ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ)—1. Pertaining to or arising from the gross elements of nature.

୨ । ନିନ୍ଦିତ; ଗର୍ହିତ—2. Blameworthy; gross.

୩ । ପାପମୟ—3. Sinful.

୪ । ପ୍ରବଳ ତମୋଗୁଣଦ୍ୱାରା ଅନୁଷ୍ଠିତ—4. Done under the influence of evil passions.

୫ । ଗାଢ଼ାନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ; ଅନ୍ଧକାରମୟ—
5. Gloomy; very dark.

୬ । ଖଳ—6. Deceitful; dishonest; wicked; vicious

୭ । ତମୋଗୁଣ ପ୍ରଧାନ—
7. In which the gross elements of nature predominate.

୮ । ତମୋଗୁଣଯୁକ୍ତ—
8. Having the base elements of nature.

[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ଗୁଣତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗ ନାମକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତମୋଗୁଣର ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାତ୍ରୟବିଭାଗଯୋଗ ନାମକ ସପ୍ତଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାମସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ତାମସପ୍ରିୟ ଆହାର, ତାମସ ଯଜ୍ଞ, ତାମସ ତପ ଓ ତାମସ ଦାନର ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ସନ୍ନ୍ୟାସଯୋଗ ନାମକ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାମସ ତ୍ୟାଗ, ତାମସ ଜ୍ଞାନ, ତାମସ କର୍ମ, ତାମସ କର୍ତ୍ତା, ତାମସୀ ବୁଦ୍ଧି, ତାମସୀ ଧୃତି, ତାମସ ସୁଖର ପ୍ରକୃତି ବିଶଦଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ପଦ୍ମପୁରାଣରେ କେତେକ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ତାମସ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି; ଯଥା—କଣାଦଙ୍କ ବୈଶେଷିକ ଗୌତମଙ୍କ ନ୍ୟାୟ, କପିଳଙ୍କ ସାଂଖ୍ୟ, ଜୈମିନୀଙ୍କ ମୀମାଂସା ଦର୍ଶନ, ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଚାର୍ବାକ ଦର୍ଶନ, ଶାକ୍ୟମୁନିଙ୍କ ବୌଦ୍ଧଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଶଙ୍କରଙ୍କ ବେଦାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମତ୍ସ୍ୟ ଓ କୂର୍ମ, ଅଗ୍ନି, ଶିବ, ଓ ସ୍କନ୍ଦ ଏହି ଛଅଟି ପୁରାଣକୁ ମଧ୍ୟ ତାମସରୂପେ ଗଣନା କରାଯାଏ । ସାମୁଦ୍ର, ଶଙ୍ଖ, ଯମ, ଔଶନସ ଆଦି କେତେକ ସ୍ମୃତିକୁ ଓ ଜୈମିନି, କଣାଦ, ବୃହସ୍ପତି, ଜମଦଗ୍ନି ଓ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି କେତେକ ମୁନିଙ୍କୁ ତାମସ ବିଶେଷଣ ଦିଆଯାଇ ଅଛି । ଏହିପରି ପ୍ରକୃତିର ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଗୁଣତ୍ରୟ ସମନ୍ୱିତ ଅନେକ ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟାପାରମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ରାଜସ ଓ ତାମସ ବୋଲାଯାଏ । ନିଦ୍ରା, ଆଳସ୍ୟ, ପ୍ରମାଦ ଆଦିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସୁଖକୁ ତାମସ ସୁଖ ଓ ପୌରୋହିତ୍ୟ, ଅସତ୍ ପ୍ରତିଗ୍ରହ, ଜୀବହିଂସା, ଲୋଭ, ମୋହ, ଅହଙ୍କାର ଆଦିକୁ ତାମସ କର୍ମ ବୋଲାଯାଏ । ବିଷ୍ଣୁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣମୟ, ବ୍ରହ୍ମା ରଜୋଗୁଣମୟ ଓ ଶିବ ତମୋଗୁଣମୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ବି.—୧ । ପେଚକ; ପେଚା—1 Owl.

୨ । ସର୍ପ; ସାପ—2. Snake.

୩ । ଚତୁର୍ଥ ମନୁ—3. The 4th Manu; the great grand-son of Manu, the original progentor of mankind.

ଚତୁର୍ଥେ ପ୍ରିୟବ୍ରତ ସୁତ, ତାମସ ଉତ୍ତମର ଭ୍ରାତ ।
ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୪ । ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Wicked person.

୫ । ଅନ୍ଧକାର—5. Darkness.

ବୋଲଇ ସେହି ନିଶାଚର, ମାୟାମୟାଖ୍ୟା ତେଜ ମହା ତାମସ ରେ ।
ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । ଅଜ୍ଞାନ; ମୋହ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Infatuation; delusion.

ଛନ୍ଦି ସୁ ବଶ କଲେ ନାଶ,
ଏରୂପେ ବଢ଼ାଇଲ ତାମସ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୭ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା ୩୩ ପ୍ରକାର କେତୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. Thirtythree kinds of spots or heavenly bodies observed inside the solar and luner orbs,

ତାମସ ଆହାର—ସଂ. ବି.—ଏକ ଯାମ ବା ପ୍ରହରକ ପୂର୍ବରୁ ରାନ୍ଧି
Tāmasa āhāra ହୋଇଥିବା ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଗତରସ, ପୂତି-ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତ ବା ବାସୀ, ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଓ ଅମେଧ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଭୋଜନ (ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା—୧୭-୧୦)—
Eating of stale, sapless, evil-smelling and impure food or food prepared long ago or the leavings of other's tables or orts.

ତାମସକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧା; ତାମସ+କର୍ତ୍ତୃ. ୧ମା ବ.)—
Tāmasa karttā ଅନବହିତ, ଅବିବେକୀ, ଉଦ୍ଧତ, ଶଠ, ପର ଉପରେ ଦାୟିତ୍ୱ ପକାଇ ନିଜେ ଦାୟିତ୍ୱରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ, ଅଳସ, ବିଷାଦଯୁକ୍ତ ଓ ଦୀର୍ଘସୂତ୍ରୀ କର୍ମୀ (ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ୧୮।୨୮)—
A doer of work who is careless, unconscientious, arrogant, deceitful, irresponsible, lazy, sad and procrastinating.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

ତାମସ କର୍ମ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ତାମସ+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଶୁଭା
Tāmasa karma ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ, ଲାଭ, କ୍ଷତି, ହିଂସା, ପୌରୁଷ ଆଦି ବିଚାର କରି ନ ଯାଇ ମୋହଦ୍ୱାରା ଅଭିଭୂତ ହୋଇ କରାଯିବା କର୍ମ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮-୨୫)—A work undertaken without mature deliberation and done under delusion.

ତାମସ କୀଳକ—ସଂ. ବ (ବର୍ଣ୍ଣନାପରଭାଷା)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳର
Tāmasa kilaka ଦେହରେ ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯିବା କଳା ଦାଗମାନ—Sun-spots; black spots on the surface of the sun and of the moon.

[ଦ୍ର—ଏମାନ ସଂଖ୍ୟାରେ ୩୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଏମାନ ଦେଖାଗଲେ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ସଂସାରରେ ଅଶୁଭ ଘଟେ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳରେ ଦେଖାଗଲେ ଶୁଭ ଘଟେ । ଏମାନେ ରାହୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାର କଳ୍ପିତ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ତାମସ ଗୁଣ—ସଂ. ବ—ତମୋଗୁଣ—(ତମଃ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ)—
Tāmasa guṇa The gross attributes or elements in Nature (See notes under Tamaḥ).

ବିଷାଦ କ୍ରୋଧ ଲୋଭ ହିଂସା
ଯାଚଞ୍ଚା ଦମ୍ଭ ମିଥ୍ୟା ଭାଷା
କଳହ ଶୋକ ଭୟ ଭ୍ରମ
ନିଦ୍ରା ଆଳସ୍ୟ ଆଶା ଶ୍ରମ
ଏହେ ତାମସ ଗୁଣ ଜାଣି
ଏବେ ଶ୍ରୋ ଶୁଣ ପରମାଣି ।—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତାମସଜ୍ଞାନ—ସଂ. ଡ.—(କର୍ମଧା; ତାମସ+ଜ୍ଞାନ)—ପ୍ରକୃତରେ ଈଶ୍ୱର
Tāmasa jñāna ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛନ୍ତି ଏହାପରି କାରଣରହିତ ଅଯୌକ୍ତିକ ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା—୧୮-୨୨)—Knowledge or conviction not based upon reasoning or sense.

ତାମସ ତପଃ—ସଂ. ବ.—(କର୍ମଧା; ତାମସ+ତପଃ)—ପରର ଅନିଷ୍ଟ-
Tāmasa tapaḥ ସାଧନ ପାଇଁ ଆପଣାକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ବିବେକବିରୁଦ୍ଧ ଭାବରେ କରାଯିବା ତପସ୍ୟା (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୧୯)—Penance or austerities practised against one's conscience for injuring another by undergoing personal privations.

ତାମସ ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ଡ. (କର୍ମଧା; ତାମସ+ତ୍ୟାଗ)—ମୋହବଶତଃ ଯଜ୍ଞ,
Tāmasa tyāga. ଦାନ ଓ ତପସ୍ୟାଦି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମମାନଙ୍କ ତ୍ୟାଗ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮।୭)—Abandonment of one's charitable or religious duties on account of infatuation.

ତାମସ ଦାନ—ସଂ. ଡ—(କର୍ମଧା; ତାମସ+ଦାନ)—ଦେଶକାଳ ବିଚାର
Tāmasa dāna ନ କରି, ଅସତ୍କାର ଓ ଅବଜ୍ଞା ସହକାରେ ଅପାତ୍ରରେ କରାଯିବା ଦାନ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୨୨)—A gift made to an improper person at an improper time and place and without due respect.

ତାମସ ଧ୍ୟାନ—ସଂ. ବ—(ତାମସ+ଧ୍ୟାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—ବଟୁକ-
Tāmasa dhyāna ଭୈରବଙ୍କ ରୂପର ଧ୍ୟାନ—The contemplation of the Deity Baṭukabhairaba.

ତାମସ ପୁରାଣ—ସଂ. ଡ. —(ତାମସ+ପୁରାଣ)—ପୁରାଣମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-
Tāmasa purāṇa ବିଶେଷ—Title of a group of Hindu Purāṇas classed as gross.
[ଦ୍ର—ମତ୍ସ୍ୟ, କୂର୍ମ, ଲିଙ୍ଗ, ଶିବ, ସ୍କନ୍ଦ, ଅଗ୍ନି ଏହି ୬ଟି ପୁରାଣକୁ ତାମସ ବୋଲାଯାଏ । ତାମସ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ତାମସ ମୁନି—ସଂ. ବ.—ତମୋଗୁଣ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ମୁନିଗଣ—
Tāmasa muni Passionate sages; some of the sages who are said to have been swayed by passions.
[ଦ୍ର—କଣାଦ, ଗୌତମ, ଶକ୍ତି, ଉପମନ୍ୟୁ, ଜୈମିନି, ଦୁର୍ବାସା, ମୃକଣ୍ଡୁ, ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ, ଜମଦଗ୍ନି ପ୍ରଭୃତି ମୁନିମାନଙ୍କୁ ତାମସ ଶ୍ରେଣୀରେ ଗଣନା କରାଯାଇଅଛି ।]

ତାମସ ଯଜ୍ଞ—ସଂ. ଡ. (ତାମସ+ଯଜ୍ଞ)—ବିଧିହୀନ ଯଜ୍ଞ—
Tāmasa jajña A vedic sacrifice performed without due rites and solemnities.
[ଦ୍ର—ବିଧିହୀନ, ଅସୃଷ୍ଟାନ୍ନ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅସମ୍ପନ୍ନ, ମନ୍ତ୍ରହୀନ, ଦକ୍ଷିଣାଦାନବର୍ଜିତ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାରହିତ ଯଜ୍ଞକୁ ତାମସ ଯଜ୍ଞ ବୋଲାଯାଏ—ଭଗବଦ୍ଗୀତା· ୧୭।୧୩ ।]

ତାମସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ସଂ. ଡ. (ତାମସ+ସନ୍ନ୍ୟାସୀ)—ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ସୁଖା-
Tāmasa sannyāsi ସ୍ୱାଦନରେ ନିରପେକ୍ଷ ଥାଇ ବନରେ କଠୋରଣପୂର୍ବକ ତପସ୍ୟା କରୁଥିବା ଅଥଚ ମୋକ୍ଷ ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—An ascetic who renounces the world and lives in the woods to practise austerities but hankers after salvation.

ତାମସ ସୁଖ—ସଂ. ଡ. (କର୍ମଧା; ତାମସ+ସୁଖ)—ଯେଉଁ ସୁଖ ପ୍ରଥମରେ
Tāmasa sukha ଓ ଶେଷରେ ଆତ୍ମାର ମୋହକାରୀ ଏବଂ ନିଦ୍ରା, ଆଳସ୍ୟ ଓ ପ୍ରମାଦରୁ ଜାତ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା—୧୮।୩୯)—Pleasure which begins and ends with infatuation and is derived from sleep, laziness or blunder.

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଚାନ୍ଦ' ନ ମିଳିଲେ 'ଚାନ୍ଦ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବେଲା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବେଲା' ଦେଖିବେ

ତାମସ ସ୍ମୃତି—ସଂ. ବି (ତାମସ+ସ୍ମୃତି)—ସ୍ମୃତିଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ-
Tāmasa smruti ବିଶେଷ—Title of a class of codes of Hindu Law.

[ଦ୍ର—ଗୌତମ, ବୃହସ୍ପତି, ସମ୍ବର୍ତ୍ତ, ଯମ, ଶଙ୍ଖ, ଔଶନସ ଆଦି କେତେକ ମୁନିଙ୍କ ସଂକଳିତ ସ୍ମୃତି ବା ସଂହିତାମାନଙ୍କୁ ତାମସ ବୋଲିଯାଏ ।]

ତାମସା—ଦେଶଜ. ବିଣ (ଅ. ତମାସା)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ା; ଖେଳ—
Tāmasā 1. Play; games; sports.

ତାମ୍‌ସା } ଅନ୍ୟ ରୂପ
ତାମାସା }
তামাসা
तमासा

୨। ବାଜିଗରୀ; କୁହୁକ—2. Magical show.

୩ । ଲୋକ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦୃଶ୍ୟ—3. A popular sight; a show.

୪ । ପ୍ରଦର୍ଶନୀ—4. Exhibition.

୫ । ଥଟ୍ଟା; ରହସ୍ୟ; ପରିହାସ—5. Joke; jest; fun.

୬ । ସଙ୍ଗ, ଯାତ୍ରା, ନାଟ ଆଦିରେ ଦେଖାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଲୋକ ଓ ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରତିରୂପ—6. Masquerade.

୭ । ନାଟ, ଯାତ୍ରା ଆଦି ମେଳା—7. Popular gatherings; dances.

୮ । ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ—8. Amusements.

୯ । ମଜା; କୌତୁକ—9. Fun; diversion.

ଦୃଷ୍ଟା ଏ କି ନାଥ ଭୁବନ ଗୀରତ ତାମସା ଚାପର ଚାହି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉଦ୍ଧବଚରିତ୍ର ।

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଥଟ୍ଟା ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, (ଯଥା ଥଟ୍ଟା ତମାସା) । ତମାସା ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ତାମସିକ—ସଂ. ବିଣ (ତମସ୍+ଅନ୍ୟାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ତାମସ;
Tāmasika ତମୋଗୁଣାନ୍ୱିତ—1. Gross; connected with the grosser elements of human nature.

୨ । ଗର୍ହିତ; ନିନ୍ଦିତ—2. Blameworthy.

୩ । ଅନ୍ଧକାରଗ୍ରସ୍ତ—3. Darkened; gloomy.

୪ । ତମୋଗୁଣରୁ ଜାତ—4. Born of self-delusion.

୫ । ତମୋଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୋଦିତ—5. Arising from or dictated by the grosser human passions.

ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ତାମସିକ ଓ ଅ. ତମାସା ଏହି ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟି ଅବଲମ୍ବନରେ ବ୍ୟବହୃତ)—୧ । ଯାହା ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ ଓ ଯାହା ଆନ୍ତରିକ ନୁହେଁ (ଯଥା—ତାମସିକ ଭକ୍ତି)—1. Affected; pretended; not sincere.

୨ । ଲୋକପ୍ରିୟ ହେବା ପାଇଁ ଯାହା ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ—2. Done to gain popularity.

ତାମସୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାମସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଘୋର ଅନ୍ଧକାରମୟୀ—
Tāmasī 1. Gloomy.

୨ । ତମୋଗୁଣାନ୍ୱିତା—2. Gross.

ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଘୋର ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ ରାତ୍ରି—1. Gloomy night.

୨ । ରାତ୍ରି; ରଜନୀ—2. Night.

୩ । ଦୁର୍ଗା; କାଳୀ—3. Goddess Kāḻī; Durgā.

୪ । ଜଟାମାଂସୀ; ହିମାଳୟର ଶାକବିଶେଷ—4. Spikenard (a medicinal herb).

୫ । ମସୀ; କାଳି; ସ୍ୟାହି—5. Ink.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତମସା ନଦୀ—The river Tamasā.

ବନ ତାମସୀ ନଦୀକି ବନେ ପଶି, ସେ ବନ ତହିଁ ଉହୁଲେ—
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାମସୀ ଧୃତି—ସଂ. ବି—ଅବିବେକୀ ପୁରୁଷ ଯେଉଁ ଧୃତି ପ୍ରଭାବରୁ
Tāmasī dhruti ସ୍ୱପ୍ନ, ଭୟ, ଶୋକ, ବିଷାଦ ଓ ଗର୍ବ ତ୍ୟାଗ କରି ନ ପାରେ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୮।୩୫)—That gross firmness of mind for which a person cannot give up dream, fear, sorrow, sadness and pride.

ତାମସୀ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାରରେ
Tāmasī buddhi ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଅଧର୍ମକୁ ଧର୍ମ ଓ ସମସ୍ତ ବିଷୟକୁ ବିପରୀତଭାବରେ ବୁଝେ (ଗୀତା ୧୮।୩୨)—Intellegence which is shrouded with ignorance and considers impiety as piety and understands every thing from an opposite point of view.

ତାମସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟମାନେ
Tāmasī śraddhā ଭୂତପ୍ରେତସମୂହର ଆରାଧନା କରନ୍ତି—(ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭।୪)—The innate belief in some men which leads them to worship ghosts and spectres.

ତାମିଲ୍(ଳ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଦ୍ରାବିଡ଼; ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ ବା ପାଲି, ଦାମିଳୋ ।
Tāmil(ḻ) ତାମିଲ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାରେ ତ, ଥ, ଦ ର ଏକ ଉଚ୍ଚାରଣ
তামিল ଥିବାରୁ 'ଦାମିଳୋ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ତାମିଲ
तामील ହୋଇଅଛି—ହିନ୍ଦ. ଶବ୍ଦସାଗର)—

୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଭାଷାବିଶେଷ; ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଶାଖା—1. Tamil; one of the Dravidian languages of South India.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ତ୍ଥ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ଙ୍

୨ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ହିନ୍ଦୁ ଜାତିବିଶେଷ —
2. A Hindu caste of South India; the Tamil.

[ଦ୍ର—ତାମିଲ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ୨୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର କାବ୍ୟ ମିଳିଅଛି । ଏ ଭାଷାରେ ବର୍ଗର ୧ମ, ୨ୟ, ୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ଏକ । ଏହା ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାର ଏକ ଶାଖା । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଶାରୀରକ ଭାଷ୍ୟରେ 'ଦ୍ରମିଳ' ଶବ୍ଦ ଅଛି ଓ ଚୀନ ପରିବ୍ରାଜକ ହୁଏନସାଂ ଏହାକୁ ତମୋଲ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ତାମିଲ ବର୍ଣ୍ଣମାଳା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ ଛଡ଼ା ବର୍ଗର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରଣ ଏକ ଅଟେ । ତାମିଲଜାତି ଭାରତର ଗୋଟିଏ ଅତି ପୁରାତନ ଜାତି ଓ ଭାରତକୁ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଆସିବା ପୂର୍ବେ ଏମାନେ ଭାରତରେ ଗୋଟିଏ ସଭ୍ୟ ଜାତି ଥିଲେ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ବିସ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ଏମାନେ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗ୍ରହଣକଲେ ।]

ତାମିଲ—ବୈଦେ. ବି—(ଅ.)—ଆଜ୍ଞାର ପାଳନ—
Carrying out of an order.

ବୈଦେ. ବିଣ—ପାଳିତ (ଆଜ୍ଞା)—Carried out (order).

ତାମିସ୍ର—ସଂ. ବି (ତମିସ୍ରା=ରାତ୍ରି+ଅ)—୧ । ରାକ୍ଷସ; ନିଶାଚର;
Tāmisra ରାତ୍ରିଚର—1. Demon (who roams about in the night.)

୨ । ଅବିଦ୍ୟାବିଶେଷ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟବିଳାସଭୋଗର ବ୍ୟାଘାତଜନିତ କ୍ରୋଧ—2. Wrath or anger arising from the interruption of sensual indulgence.

୩ । ପ୍ରବଞ୍ଚକର ଦଣ୍ଡଭୋଗାର୍ଥ ଅନ୍ଧକାରମୟ ନରକବିଶେଷ —
3. A gloomy division of the Hell for the punishment of deceitful persons.

୪ । କ୍ରୋଧ—4. Wrath; anger.

୫ । ଦ୍ୱେଷ—5 Envy.

ତାମ୍ପଡ଼ା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶୁଖୁଆ—
Tāmpar̤ā Dried prawns.

ବିଣ—କୃଶ ଓ ଲମ୍ବା ଶରୀରବିଶିଷ୍ଟ; ଢେଙ୍ଗଡ଼ିଆ—
Slender and tall (person).

ତାମ୍ପଡ଼ା ଶୁଖୁଆ—ଦେ. ବି—ତାମ୍ପଡ଼ା (ଦେଖ)
Tāmpar̤ā śukhuā Tāmpar̤ā (See).

ତାମ୍ପଡ଼ି ଯିବା—ପ୍ରାଦେ (କାଳେଶ୍ୱର) କ୍ରି—କୁଞ୍ଚିତ ହେବା—
Tāmpar̤i jibā To be wrinkled.

ତାମ୍ବଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବିଣ—ତାଠାରୁ ବଡ଼ା; ତହୁଁ ବଳି—
Tāmbar̤ā Superior to that, him or her; exceeding that.

ତାମ୍ବରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାମ୍ରକାର)—ତମ୍ବା ଧାତୁରେ କାମ କରିବା ଲୋକ—Copper-smith; brazier.
Tāmbarā

କଁସାରୀ ଏମନ୍ତେ କହି ତାମ୍ବରକୁ, ଚକାର ଭୂପତେ ଘାଣ୍ଟ—

ଠଠେରା ,କସେରା ରାମଦାସ, ଦାର୍ଢ୍ୟତାଭକ୍ତି ।

ତାମ୍ବଳ—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି—ତାମ୍ବୂଳ (ଦେଖ)
Tāmbaḷa Tāmbuḷa (See)

ତାମ୍ବି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର; ସଂ. ତାମ୍ର; ସ୍ୱାଭାବତଃ ଏ ପାତ୍ର ପୂର୍ବେ ତାମ୍ର ନିର୍ମିତ ଥିବାରୁ ଏ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି (ତାମି—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇଅଛି; ତୁଳ. ହି. ତାଂବା=ତମ୍ବା ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର)—୧ । ଟିଣ—1 Tin.
Tāmbi

୨ । ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଓ ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାପାଇଁ କାଠର ବା ଟିଣର ବଡ଼ ପାତ୍ର—2. A big wooden or metal measure for grains and liquids.

[ଦ୍ର—ଏହି ମାପିବା ପାତ୍ର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । ଭୂତି ତାମ୍ବି=୧୦୫ ତୋଳା ଓଜନ (ଏଥିରେ ମୂଲିଆଙ୍କୁ ମୂଲ ଦିଆଯାଏ) । ୨ । କଠା ତାମି=୯୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଚାଉଳ ଆଦି ଶସ୍ୟ ମାପିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) । ୩ । ଟସର ତାମ୍ବି=୮୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଘିଅ ତେଲ ଆଦି ମପାଯାଏ) । ୪ । କରିବା ତାମ୍ବି=୧୨୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଧାନ କରଜ ଦେବା ନେବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ) ।]

ତାମ୍ବୁ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତମ୍ବୁ)—ତମ୍ବୁ; ରାଉଟି; ପଟ୍ଟବାସ; ଶିବିର; କନାଘର—A tent; pavillion.
Tāmbu

তাংবু, तंबू

ତାମ୍ବୁରା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତାମ୍ବୁରା; ତମ୍ବା ତୁମ୍ବୁରୁ ଗନ୍ଧର୍ବ କର୍ତ୍ତୃକ ଉଦ୍ଭାବିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହି ନାମ)—ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ର; ତାନପୁରା—One-stringed guitar.
Tāmburā

তাম্বুরা

तंबुरा

ତାମ୍ବୂଳ—ସଂ. ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ମ୍ଳାନ ହେବା+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ, ବୂଳ)—
Tāmbūḷa ୧ । ପାନ—1. Betel leaf; Piper Betel.

୨ । ପାନଖିଲ; ଖଣ୍ଡିଆ—2. A quid or packet of betel leaf enclosing pieces of nut, spices etc. (chewed after meals).

୩ । ଗୁଆ; ଗୁଆ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Betel nut.

ତାମ୍ବୂଳ କରଙ୍କ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+କରଙ୍କ=ନଡ଼ିଆର ସତ୍ଭର)—
Tāmbūḷa karaṅka ପାନଡବା; ପାନବଟା—Betel-box.

ତାମ୍ବୂଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୂଳ+ପତ୍ର)—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ତାମ୍ବୂଳ ଲତାର ପତ୍ର; ପାନ—1. Betel leaf.
Tāmbūḷa patra

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ବୂଳ ପରି ପତ୍ର ଯାହାର) ଦେଶୀ ଆଳୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Yam.

ତାମ୍ବୂଳ ପେଟିକା—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୂଳ+ପେଟିକା=ପେଡ଼ି)—
Tāmbūḷa peṭikā ୧ । ପାନ ବଟୁଆ—1. A ponch for carrying betel and other chewing requisites.

୨ । ପାନ ବଟା—2. Betel box.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ପାନ ପେଟେରା; ଯେଉଁ ପେଟେରାରେ ପାନ ଖାଇବାର ସରଞ୍ଜାମମାନ ଥାଏ—3. A basket having a lid for carrying betel-requisites.

ତାମ୍ବୁଳ ବାହକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ରାଜା ଅବଦଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଚାକର ପାନଖିଲ ଓ ପାନଡବା ଅଦ ଧରି ଥାଏ—A servant who carries the chewing betel-packets and betel-box with kings and rich men.
Tāmbūḷa bāhaka
(ତାମ୍ବୁଳ ବାହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତାମ୍ବୁଳଦ, ତାମ୍ବୁଳଧର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ବୁଳ ବିଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାମ୍ବୁଳ ବୀଟିକା)—ପାନଖିଲ—A rolled packet of betel leaf prepared for chewing.
Tāmbūḷa birḍiā

ଚଉକେ ତାମ୍ବୁଳ ବଡ଼ିଆ ଖେଇାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭ ।

ତାମ୍ବୁଳ ବୀଟିକା—ସଂ. ବି.—(ତାମ୍ବୁଳ+ବୀଟିକା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tāmbūḷa biṭikā ପାନଖିଲ—A prepared packet of betel leaf for chewing.

ତାମ୍ବୁଳ ବୋଳ—ଦେ. ବି.—ପାନ ଖାଇବା ଯୋଗୁ ଓଠରେ ଯେଉଁ ସିଠା ପରି ପୁର ପଡ଼ି ଯାଏ—A thin crust or a thick dye appearing on the lips of persons habituated to chewing betel.
Tāmbūḷa boḷa

ତାମ୍ବୁଳ ରସ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୁଳ+ରସ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପାନରସ—
Tāmbūḷa rasa 1. Juice of betel leaf.
୨ । ପାନ ପିକ—2. The spittle ejected after chewing betel.

ତାମ୍ବୁଳ ରାଗ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ବୁଳ+ରାଗ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପାନ ଖାଇବାରୁ ଓଠରେ ହୋଇଥିବା ରକ୍ତିମା—1. The redness of the lips due to chewing betel.
Tāmbūḷa rāga
୨ । ପାନ ପିକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The spittle ejected after chewing betel.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମସୁର ଡାଲି—3. Lens Esculenta; a kind of pulse.

ତାମ୍ବୁଳାଧାର—ଦେ. ବି (ତାମ୍ବୁଳ+ଅଧାର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Tāmbūḷādhāra ୧ । ପାନ ବଟୁଆ—1. Betel pouch.
୨ । ପାନ ଡବା—2. Betel box.
୩ । ଯେଉଁ ଥାଳରେ ପାନଖିଲ ସଜା ହୋଇ ଗୁରୁଜନ ସମାଗତ ବନ୍ଧୁ ଅବଦଙ୍କ ଆଗରେ ରଖାଯାଏ—3. A plate of betel packets kept before guests.

ତାମ୍ବୁଳି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ତାମ୍ବୁଲୀ)—ତାମ୍ବୁଳିକ (ଦେଖ)—
Tāmbūḷi Tāmbūḷika (See)
তামলি तमोली
(ତାମ୍ବୁଳଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତାମ୍ବୁଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ବୁଳିକ—ସଂ.ବି (ତାମ୍ବୁଳ+ଖାଦକା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ତାମିଲି;ପାନଗ୍ର-
Tāmbūḷika Betel seller by profession.

ତାମ୍ବୁଳୀ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୁଳ+ଖାଦକାର୍ଥେ ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Tāmbūḷi ୧ । ତାମିଲି; ପାନଗ୍ର—1. Betel seller.
୨ । (ତାମ୍ବୁଳ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ) ପାନ ଲତା (ବରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2 Betel plant (Apte).
୩ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଇଁ ପାନ ଭାଙ୍ଗେ ଓ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ପାନଖିଲ ଯୋଗାଏ—3. A servant who prepares the betel packets for chewing and presents them to his master when wanted (Apte).

ତାମ୍ବୁଳିକ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ବୁଳ+ଖାଦକା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ତାମିଲି;
Tāmbūḷika ପାନଗ୍ର—Betel-seller.

ତାମ୍ବୋଳ—ଦେ. ବି—ବାଳ ଡମ୍ବିର (ଦେଖ)—
Tāmboḷa Bāḷa dimbiri (See) (Haines).

ତାମ୍ର—ସଂ.ବି (ତମ୍ ଧାତୁ=ଦୁଃଖ ପାଇବା+କରଣ. ର)—୧ । ତମ୍ବା
Tāmra ଧାତୁ—1. Copper.
୨ । (ତମ୍ର+ଅ)—ଦେହରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଦାଗ ଯୁକ୍ତ କୁଷ୍ଠରୋଗ-ବିଶେଷ—2. A kind of leprosy with red spots.
୩ । ତାମ୍ର ପରି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—3. A dark coppery red (Apte).
ବିଣ—ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Dark red; copper-coloured.

ତାମ୍ରକ—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ତମ୍ବା—
Tāmraka Copper.

ତାମ୍ରକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+କର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tāmrakarṇṇi ପଶ୍ଚିମ ଦିଗର ହସ୍ତିନୀ—The mythological she-elephant guarding the western point of the earth.

ତାମ୍ରକାର—ସଂ. ବି (ତାମ୍ର+କୃ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଯେ ତମ୍ବାରେ ଜିନସ ଓ ବାସନ ତିଆର କରେ; ତମ୍ବା କାରିଗର; ତାମ୍ବଗ୍ର—1 Copper smith.
Tāmrakāra
(ତାମ୍ରକୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ର କୀଟ—ସଂ. ବି—୧ । ସାଧବଘର ବୋହୂ; ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ; ପାଟପୋକ—
Tāmra kiṭa 1. The cochineal insect.
(ତାମ୍ର କୃମି—ଅନ୍ୟରୂପ) କନକ ମଣ୍ଡଳେ ରହିଲେ ସର୍ବାରେ ଶୋଭ ଯେସନେ ତାମ୍ରକୀଟ ଜାନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଣ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଊଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

୨ । ଯାଭୁଡ଼ା ପୋକ—
The lady-bird insect (Apte).

ତାମ୍ର କୁ(କୂ)ଟ୍ଟକ—ସ. ବି (ତାମ୍ର+କୁଟ୍ଟକ, ଏହା ତମ୍ବାର ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)
Tāmra ku(kū)ṭṭaka ଧୂଆଁପତ୍ର; ତମାଖୁ; ତମ୍ବାଖୁ—
Tobacco.

ତାମ୍ର କୂଟ—ସ. ବି (ତାମ୍ର+କୂଟ)—ଧୂଆଁପତ୍ର—
Tāmra kūṭa Tobacco.

ତାମ୍ର ଗର୍ଭ—ସ. ବି (ତାମ୍ର ଅଟେ ଗର୍ଭ=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)
Tāmra garbha ତୁତିଆ—Sulphate of copper;
Blue vitriol.

ତାମ୍ରଚୂଡ଼—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତାମ୍ର+ଚୂଡ଼ା; ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଚୂଡ଼ା=ଚୂଳ
Tāmrachūrḍa ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । କୁକ୍କୁଟ; କୁକୁଡ଼ା-
1. A cock (having a coppery coxcomb).
୨ । କୁକ୍କୁରଦ୍ରୁ; କୁକୁର ଶୁଙ୍କିଆ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Pavetta Indica plant.

ତାମ୍ରତ୍ରପୁଜ—ସ. ବି—(ତାମ୍ର+ତ୍ରପୁ=ଟିଣ+ଜନ୍ ଧାତୁ+ଅ; ଯାହା
Tāmratrapuja ତମ୍ବା ଓ ଟିଣ ମିଶାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ)—
୧ । କଂସା; କାଂସ୍ୟ—1. Bell-metal.
୨ । ପିତଳ—2. Brass (Apte).

ତାମ୍ର ଦ୍ୱୀପ—ସ. ବି—ସିଂହଳ; ଲଙ୍କା ଦ୍ୱୀପ—
Tāmra dwipa The island of Ceylon.

ତାମ୍ରଦ୍ରୁ—ସ. ବି—ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ—
Tamradru The red Sandal wood (Apte).

ତାମ୍ର ଧାତୁ—ସ. ବି—୧ । ନାଲି ଚକ୍ ଖଡ଼ି—
Tāmra dhātu 1. Red chalk.
୨ । ତାମ୍ର ନାମକ ଧାତୁ; ତମ୍ବା—2. Copper (metal).

ତାମ୍ର ପଟ୍ଟ—ସ. ବି. (ତାମ୍ର+ପଟ୍ଟ; ମ. ପ. ଲୋ=ତାମ୍ର ନିର୍ମିତ ପଟ୍ଟ)—
Tāmrapaṭṭa ତମ୍ବା ପାତିଆ; ତାମ୍ର ଫଳକ—
A copper plate.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ରାଜାମାନଙ୍କ ସନନ୍ଦ ତାମ୍ର ପଟ୍ଟରେ ଖୋଳା ଯାଉଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ଅନେକ ତାମ୍ରପଟ୍ଟ ଲିଖିତ ପ୍ରାଚୀନ ଅନୁଶାସନମାନ ମିଳୁଛି ।]

ତାମ୍ର ପତ୍ର—ସ. ବି. (ତାମ୍ର+ପତ୍ର; ମ. ପ. ଲୋ)—
Tāmra patra ୧ । ତାମ୍ରପଟ୍ଟ (ଦେଖ)—
1. Tāmrapaṭṭa (See)
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଗଛ—
2. A tree with red leaves.
୩ । (କର୍ମଧା) ନୂଆ କଅଁଳିଆ ପତ୍ର—
3. New tender leaves of trees.

ତାମ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବି—୧ । କର୍ଣ୍ଣାଟ ବା ମାଳବ ଦେଶସ୍ଥ ନଦୀବିଶେଷ—
Tāmraparṇṇi 1. Name of a river in S. E. India.
[ଦ୍ର—ଏହା ମଳୟ ପର୍ବତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଟିନେଭେଲ୍ଲୀ ଜିଲ୍ଲା ବାଟେ ଯାଇ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଛି । ଏହା ପୂର୍ବେ ମୁକ୍ତା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା । ଏହାର ଦୀର୍ଘତା ୭୦ ମାଇଲ । ମହାଭାରତ, ମତ୍ସ୍ୟ-ପୁରାଣ, ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପି ଓ ଗ୍ରୀକ୍ ଲେଖକ ଟଲେମୀଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ନଦୀର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ଦୀର୍ଘ ଓ ବଡ଼ ପୋଖରୀ; ସରୋବର—2. Lake.
୩ । ପସାରୁଣୀ ଲତା—3. Pœderia Fœtida.
୪ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—
4. Indian madder; Rubia Cordifolia.

ତାମ୍ର ପଲ୍ଲବ—ସ. ବି. (ତାମ୍ର+ପଲ୍ଲବ; ବହୁବ୍ରୀହି; ଏହାର କଅଁଳ
Tāmra pallaba ପତ୍ରମାନ ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—ଅଶୋକ ଗଛ—
The Aśoka tree.

ତାମ୍ର ପାତ୍ର—ସ. ବି. (ତାମ୍ର+ପାତ୍ର; ମ. ପ. ଲୋ)—ତମ୍ବାନିର୍ମିତ ଆଧାର;
Tāmra pātra ତମ୍ବା ବାସନ—Copper vessel.
[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମତରେ ତାମ୍ରପାତ୍ର ଦେବ ଓ ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ।]

ତାମ୍ରପାଦୀ—ସ. ବି—ହଂସପଦୀ; ଲାଲ ରଙ୍ଗର ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦ-
Tāmrapādi ସାଗର)—The red variety of Mimosa creeper.

ତାମ୍ର ପୁଷ୍ପ—ସ. ବି. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Tāmra pushpa ୧ । କୋବିଦାର; ରକ୍ତକାଞ୍ଚନ ଗଛ—
1. Bauhinia Variegata (tree)
୨ । ଭୂଇଁ ଚମ୍ପା (ଦେଖ)
2. Bhūiñ champā (See)
ସ. ବିଣ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପବିଶିଷ୍ଟ—Red flowered.

ତାମ୍ର ପୁଷ୍ପିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ରକ୍ତ-
Tāmra pushpikā ତ୍ରିବୃତ୍; ନାଲି ଦନ୍ତୁଡ଼ୀ ଲତା—
The red Turpethum creeper.

ତାମ୍ରପୁଷ୍ପୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ପୁଷ୍ପ+ଈନ୍)—
Tāmrapushpi ୧ । ପାଟେଲୀଗଛ—1. A tree; Storeo-spermum Suaveolens.
୨ । ଧାତକୀ (ଦେଖ)—2. Dhātaki (See).

ତାମ୍ରଫଳ—ସ. ବି—ଅଖରୋଟ ଗଛ—
Tāmraphaḻa Walnut tree.

ତାମ୍ର ଫଳକ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାମ୍ରଫଳକ)—ତାମ୍ର ପଟ୍ଟ (ଦେଖ)
Tāmra phaḻaka Tāmra paṭṭa (See)

ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ. (ତାମ୍ର+ବର୍ଣ୍ଣ)—
Tāmra barṇṇa ୧ । ନାଲିଆ; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Red.
୨ । ତମ୍ବାଳିଆ ବର୍ଣ୍ଣର—2. Copper-coloured.

ସାଧାରଣ ସେବେକ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱଇଉ ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ହେବିତ ଅଛଲେ ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଉପରେ ୨ ବା ୧ ହେବିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇଁ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ସଂ. ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ଦେହର ଚମଡ଼ା ତଳେ ଥିବା ୪ର୍ଥ ଚର୍ମର ସ୍ତର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. The thin layer of skin below the outer skin of the human body.

୨ । ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Ceylon.

[ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ୱୀପର ଏହି ନାମରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନେ ଏହାକୁ ଟାପ୍ରୋବେନ୍ (Taprobane) ନାମ ଦେଇଥିଲେ ।]

ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ବର୍ଣ୍ଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)— ୧ । ରାଶିଫୁଲର Tāmrabarṇṇi କଢ଼—1. The blossom of Sessamum (Apte).
(ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ମନ୍ଦାର ଫୁଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. China rose.

ତାମ୍ର ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା ଲତା; ମେଦେହନୀ ଗଛ— Tāmra balli 1. Indian madder plant; Rubia Cordifolia.

୨ । ଚିତ୍ରକୂଟ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମିବା ଲତାବିଶେଷ— 2. A plant growing in the Chitrakūṭa tracts.

ତାମ୍ର ବୀଜ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ବୀଜ)—କୋଳଥ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Chickpea. Tāmra bija
(ତାମ୍ରବୃନ୍ତ, ତାମ୍ରବୃନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାମ୍ର ବୃକ୍ଷ— ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ବୃକ୍ଷ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନଗଛ— Tāmra bṛuksha Red sandal wood tree; Pterocarpus Santaninus.

ତାମ୍ର ମୁଖ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ମୁଖ)—ଯାହାର ମୁହଁ Tāmra mukha ତମ୍ବା ପରି ରଙ୍ଗର—Copper-faced.
(ତାମ୍ରମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—ଇଉରୋପୀୟ ବା ଫିରଙ୍ଗି ବ୍ୟକ୍ତି— A European or Frank (Apte).

ତାମ୍ରମୂଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ମୂଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ବହୁବ୍ରୀହି)— Tāmramūlā ଲାଜକୁଳୀ ଲତା; ଲଜ୍ଜାଳୁ ଲତା—The Telegrapha creeper; Mimosa Sensitiva.

ତାମ୍ରଲିପ୍ତ—ସଂ. ବି—ତମଲୁକ୍ (ଦେଖ) Tāmralipta Tamaluk (See)
(ତାମ୍ରଲିପ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦ୍ର—ଏହା କଲିକତାର ୩୫ କୋଶ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ସମୁଦ୍ରକୂଳସ୍ଥିତ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ ବାଣିଜ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର— Tamlook.)

ଗଙ୍ଗା ମୁହେଁ ପୋତାଶ୍ରୀ ତାମ୍ରଲିପ୍ତ ପୁର—ରାଧାନାଥ ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଏହା କଳିଙ୍ଗ ଦେଶକୁ ଲାଗି ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ମହାଭାରତରେ ଲେଖା ଅଛି । ଏଥିର ନିବାସୀମାନେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାମ୍ରଶିଖୀ— ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାମ୍ର+ଶିଖା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍. ୧ମା. Tāmraśikhi ୧ବ)—କୁକ୍କୁଟ—Cock.

ତାମ୍ର ସାର—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ସାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନ— Tāmra sāra Red sandal wood.

ତାମ୍ରସାରକ—ସଂ ବି. (ତାମ୍ର+ସାରକ)— ୧ । ରକ୍ତଚନ୍ଦନ— Tāmrasāraka 1. Red sandal wood.
(ତାମ୍ରସାରକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଖଇର— 2. A kind of catechu.

ତାମ୍ରାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାମ୍ର+ଅକ୍ଷି; କର୍ମଧାରୟ)— Tāmrāksha ୧ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁ—1. Red eye.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୋକିଳ—2. The Indian cuckoo.

ସଂ. ବିଣ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ; ଲୁହାଙ୍ଗ-ଆଖିଆ— Red-eyed.

ତାମ୍ରାଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାମ୍ର+ଆଭା)— Tāmrābha ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Copper-coloured.

ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ— Red sandal wood.

ତାମ୍ରାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ—କଂସା; କାଂସ୍ୟ— Tāmrārdha Bell metal.

ତାମ୍ରାଶ୍ମ—ସଂ. ବି. କ୍ଳୀ. (ତାମ୍ର+ଅଶ୍ମନ୍=ପ୍ରସ୍ତର)—ପଦ୍ମରାଗମଣି— Tāmrāsma Spinel ruby (gem).

ତାମ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତାମ୍ର+ଇକ)— Tāmrika ୧ । ତାମ୍ରନିର୍ମିତ—1. Made of copper.

୨ । ତାମ୍ରମିଶ୍ରିତ—2. Mixed with copper.

୩ । ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—3. Copper-coloured.

ସଂ. ବି—ତାମ୍ରକାର—Brazier; copper smith (Apte).

ତାମ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— Tāmrikā ୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରମୟ ତାମ୍ରପାତ୍ର; ଯାହା ଜଳରେ ବସାଇଲେ ଛିଦ୍ରଦ୍ୱାରା ଜଳ କ୍ରମଶଃ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ଉଠି ସମୟ ନିରୂପଣ କରେ; ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ଘଟିକା ଯନ୍ତ୍ର— 1. A copper-pot having a small hole at the bottom used in measuring time by placing it in a water-vessel.

୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ତାମ୍ରମୁଦ୍ରା (ଯାହା ୪ ଏକ ପଣ କଉଡ଼ି ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଥିଲା)—2. An old Indian copper coin which equaled in value to 80 cowries.

୩ । ଗୁଞ୍ଜା; କାଇଞ୍ଚ—3. The red seeds produced from a creeper Abrus Precotorius.

୪ । ପଟହ; ଢକ୍କା; ଢୋଲ୍—4. Drum.

୧		ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଌ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ତାମ୍ରିମା—ସଂ. ବି. (ତାମ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ. ୧ମା· ୧ବ)—
Tāmrimā ତାମ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ; ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—
Redness; the colour of copper (Apte).

ତାମ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାମ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତାମ୍ରିକା (ଦେଖ)
Tāmrī Tāmrikā (See)

ତାମ୍ରେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ତମ୍ବା ଭସ୍ମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tāmreśwara Copper oxide.

ତାମ୍ରୋଷ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତାମ୍ର+ଓଷ୍ଠ) – ରକ୍ତାଭ ଓଷ୍ଠ—
Tāmroshtha Red or cherry lip (Apte).
(ତାମ୍ରୌଷ୍ଠ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାୟ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପାଳନ କରିବା—
Tāya (root) 1. To bring up; to maintain.
୨ । ବିସ୍ତାର କରିବା—2. To spread (Apte).
୩ । ରକ୍ଷା କରିବା—
3. To protect; to preserve (Apte).

ତାୟଦାତ୍(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବି—ତାଦାତ୍ (ଦେଖ)
Tāyadāt(d) Tādāt (See)

ତାୟଫା—ବୈଦେ. ବି—ତାଇଫା (ଦେଖ)
Tāyaphā Tāiphā (See)

ତାୟାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୃଦଙ୍ଗ ଓ ପଖୋଜର ଡାହାଣ
Tāyāṅ ପାଖର ମୁହଁ ଚମ ଓ ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧ୍ୱନି; ଟୁଯାଁ—
(ଧେୟାଁ—ବିପରୀତ) The right hand side of a two-faced drum and the sound produced from it.

ତାର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ଶଗଡ଼ ଚକର ଟୁର ଅଡ଼େ
Tār ଗୁଡ଼ାଇଥିବା ଲୌହ ବଳୟ; ହାଲ—
1. Iron rim of a cart-wheel.
আলকাতরা ବୈଦେ. ବି· (ଇଂ. ଟାର୍; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ଅଲକାତର୍;
ताल ତୁଲ. ସଂ. ଅଗ୍ନି=ସାଲନିର୍ଯ୍ୟାସ)—
୨ । ରାଳ; ଅଲକାତରା—2. Tar; coal-tar.

ତାର—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+ଅ)—
Tāra ୧ । (+ଭାବ. ଅ) ଉତୁରିବା; ଉତ୍ତରଣ—
1. Crossing; landing (from a boat).
୨ । (+କରଣ. ଅ) ତନ୍ତୁ; ଧାତୁନିର୍ମିତ ସରୁ ସୂତ୍ର; ଧାତୁତନ୍ତୁ—
1. Wire; metal wire.

[ଦ୍ର—କେବଳ ସୀସା ଓ ରଙ୍ଗା (ଟିଣ) ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଧାତୁରେ ତାର ତିଆରି କରାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ଧାତୁକୁ ଅଗ୍ନିରେ ତାତି ଲମ୍ବା କାଢ଼ି କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ କାଢ଼ିର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ପିଟି ମୁନିଆ କରାଯାଏ । କାଢ଼ିର ସେହି ମୁନିଆ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲୁହାରେ ତିଆରି ବଡ଼ ଓ ସାନ ବହୁଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ଜନ୍ତା ନାମକ ଯନ୍ତ୍ରର ଗୋଟିଏ କଣାରେ ଗଳାଇ ଦେଇ ଜନ୍ତାର ଆର ପିଠି ଅଡ଼େ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିବା କାଢ଼ିର ମୁନକୁ ସଣ୍ଡାସି ଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଟାଣିଲେ ଜନ୍ତାର ଉକ୍ତ ଛିଦ୍ରର ଆୟତନ ଅନୁସାରେ ତାର ବାହାରେ । ସେହି ତାରକୁ ଆହୁରି ସରୁ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମୋଟା ତାରର ଅଗକୁ ବାଡ଼େଇ ଆହୁରି ସରୁ କରି ଜନ୍ତାରେ ଥିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସାନ ଛିଦ୍ରରେ ଗଳାଇ ସଣ୍ଡାସିଦ୍ୱାରା ଜନ୍ତାର ଆର ପାଖରୁ ଟାଣିଲେ ସରୁ ତାର ହୁଏ । ଏହିପରି ଜନ୍ତାର କ୍ରମସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ତିଆରି ହୁଏ । ଜନ୍ତାର ଛିଦ୍ରରେ ତାରକୁ ପୂରାଇ ସଣ୍ଡାସିରେ ଝିଙ୍କିଲେ ତାର କରାଯାଉଥିବା କାଢ଼ି ଡାଙ୍ଗି ଯାଏ ଓ ତାତି ଯିବାରୁ ତାହା ନମନୀୟ ହୁଏ ।]

୩ । ବୀଣାଦି ଯନ୍ତ୍ରର ତନ୍ତୁ—3. String of a musical instrument.
୪ । (କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ରୌପ୍ୟ; ରୂପା—4. Silver.
୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପ୍ରଣବ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଏକାକ୍ଷର ବୀଜ ମନ୍ତ୍ର—
5. The sacred syllable 'Om' or other monosyllabic mystic incantation.
୬ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର—6. High tone; shrill sound.
୭ । ପ୍ରଣବ; ଓଁକାର—7. The mystic sound 'Om'
୮ । ମୁକ୍ତାର ବିଶୁଦ୍ଧି, ଲାବଣ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା—
8. Excellence of a pearl.
୯ । ମୁକ୍ତା—9. Pearl.
୧୦ । ହାରର ମଧ୍ୟମଣି—10. The central gem of a necklace.
୧୧ । ନକ୍ଷତ୍ର—11. Star.
ମୋ ପାଇଁ ଗଣ୍ଠି ଥାଉଁ ତାର ଅମ୍ବରେ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୧୨ । ରାମାୟଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହାୟକ ବାନରସେନାପତି-ବିଶେଷ—12. Name of a commander of the monkey army mentioned in the Rāmāyaṇa.
[ଦ୍ର—ଏ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅଂଶରେ ଜନ୍ମିଥିଲେ ଓ ବାଳୀଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ତାରାଙ୍କର ପିତା ଥିଲେ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୧୩ । ହରିବଂଶ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦାନବବିଶେଷ—13. A demon mentioned in the Haribaṁśa.
୧୪ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା—14. The pupil of the eye.
ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମନ୍ତ ତାର ନୟନେ ଥିବ ।
ସମୀପ ଦୀପ ଯେବେ ନ ଦିଶିବ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।
୧୫ । (ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ) ଏକପ୍ରକାର ଗୌଣସିଦ୍ଧି; ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ବିଧିପୂର୍ବକ ବେଦାଧ୍ୟୟନଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ସିଦ୍ଧି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. (Saṁkhya philosophy) Success acheived by a disciple on being initiated to the scriptures by the preceptor.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କା ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୧୬ । ସଙ୍ଗୀତର ଉଚ୍ଚସ୍ୱରଯୁକ୍ତ ସପ୍ତକବିଶେଷ; ଟେଁ ଟେଁଆଁ ସ୍ୱର—16. High or shrill octave in music.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ୱର କଣ୍ଠରୁ ଉଠି କପାଳର ଅଭ୍ୟନ୍ତର ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧୭ । ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. God Śiba.

୧୮ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. Bishṇu.

୧୯ । ଅଠର ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—19. A Sanskrit metre of 18 syllables.

୨୦ । ଆସ୍ୱାଦ (ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)—20. Savour; taste; relish.

୨୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ତାରକାସୁରପିତା (ଶିବପୁରାଣ) 20. Name of the father of the Demon Tārakā.

୨୨ । ଅଖଣ୍ଡ କ୍ରମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—22. Regular seeqence.

୨୩ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ; ତାରକ ୨ (ଦେଖ) 23. Tāraka 2 (See)

ତାର ଦେ. ବି.—୧ । ବଣାଇ ରାଜ୍ୟରେ କଥିତ ସାନ୍ତାଳି ଭାଷା—1. A name for the Sānt̄a̱li language used in the Bonāi state of Orissa.

୨ । ଚିନି ଆଦିର ସିରାର ପାକ ବା ଅବସ୍ଥା—2. A certain syrupy condition of boiled sugar.

(ଯଥା—ଦୋତାର, ତିନିତାର ଚିନିପାଗ ।)

[ଦ୍ର—ଚିନି, ଗୁଡ଼ ବା କନ୍ଦକୁ ପାଣି ଦେଇ ନିଆଁ ଉପରେ ପାକ କଲେ ତାହା 'ସିରା' ବା 'ରସ'ରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହି ସିରାରେ ରସଗୋଲା, ଜିଲାପି, ଠେକାବୁନ୍ଦିଆ, ଗୋଲାପଜାମୁ ଆଦି ପକାଇ ଦେଲେ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସିରା ପଶିଯାଏ । ଚିନି ଆଦିକୁ ପାଗ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ସିରାରେ ପରିଣତ କରି ତାହା ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସେଥିରେ ଲିଆ ପକାଇ ଘାଣ୍ଟିଲେ ତାହା ଉଖୁଡ଼ା ହୁଏ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପାଇଁ ସିରା ପତଳା ବା ଘନ ହେବା ଦରକାର । ସିରା ଚୁଲି ଉପରେ ବସିଥିବାବେଳେ ତହିଁରେ ଚାଟୁ ପକାଇ ଚାଟୁକୁ ଟେକିଲେ ଚାଟୁର ଅଗରୁ ସିରାର ଧାର ବୋହି ପଡ଼େ । ସିରା ପତଳା ଥିଲେ ଏହି ଧାର ତିନି ବା ଦୁଇଟି ଦେଖାଯାଏ ଓ ଘନ ହେଲେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଧାର ଚାଟୁ ଅଗରୁ ଖସେ । ଏହି ଧାରକୁ ତାର ବୋଲି ଯାଏ । ଚାଟୁ ଅଗରୁ ସିରାର ଯେତେଟି ଧାର ଖସିବାର ଦେଖାଯାଏ ସେ ସିରାକୁ ସେତେ ତାର ବା ସେତେ ତାରବନ୍ଦ୍ ସିରା ବୋଲାଯାଏ । ସିରା ପତଳା ହୋଇଥିଲେ ତାକୁ ଅଧିକ ସମୟ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ଦେଲେ ସେଥିରୁ ପାଣି ମରିଯାଇ ତାହା ଘନ ହୋଇ ଯାଏ ।]

୪ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ ବହନକାରୀ ତାର—4. Telegraphic or electric wire.

[ଦ୍ର—ଧାତୁର ତାର ତଡ଼ିତ୍ ବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ପରିଚାଳକ ଥିବାରୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶକ୍ତିକୁ ଏକସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେବାକୁ ହେଲେ ଧାତୁର ତାରଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ପ୍ରବାହିତ କରାଯାଏ । ସବୁ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ତମ୍ବାର ତାରହିଁ ବେଶି ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହକ ଥିବାରୁ ତମ୍ବା ତାର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତଡ଼ିତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରି ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଯେତେଦୂର ତମ୍ବାତାର ଲଗାଯାଏ ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହ ସେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଏ । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ବିଜୁଳିବତି, ବିଜୁଳିପଙ୍ଖା, ବିଜୁଳିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ କଳମାନ ଚଳାଯାଏ ।]

୫ । ଟେଲିଗ୍ରାମ୍; ତାଡ଼ିତ୍ ବାର୍ତ୍ତା; ତାର ଖବର—5. Telegram; telegraphic message.

[ଦ୍ର—ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ତଡ଼ିତ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରେରଣ କରିବାପାଇଁ ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତି ଓ ଚୁମ୍ବକ ଶକ୍ତିକୁ କାମରେ ଲଗାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ତଡ଼ିତ୍‌ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କରି ସେହି ସ୍ଥାନରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହ ଯୋଡ଼ି ରଖିବାକୁ ହୁଏ । ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହର ଦୁଇଟି ମୁଣ୍ଡ ଅଛି । ସେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ତାରକୁ ପୃଥିବୀର ଗର୍ଭରେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ତାରକୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ଉକ୍ତ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରେ ସେ ତାର ଲାଗିଲେ ସେଠାରେ ସେ ତାରର ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡକୁ ନେଇ ଭୂଗର୍ଭରେ ପୋତି ଦିଆଯାଏ । ଭୂଗର୍ଭର ତଡ଼ିତ୍‌ପ୍ରବାହକ ଗୁଣ ଥିବାରୁ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଦୁଇ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହର ଧାରା ଅଖଣ୍ଡିତ ରହେ । ଅତଏବ ଦୁଇସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଉପରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ଏବଂ ତଳେ ଭୂଗର୍ଭରେ ଲାଗିଥିବା ତାର ଓ ଭୂଗର୍ଭ ବାଟେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃତ୍ତ ବା ଘେର (Circuit) ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଓ ଏହି ବୃତ୍ତ ବାଟେ ବିଦ୍ୟୁତ୍-ପ୍ରବାହ ଅଖଣ୍ଡିତରୂପେ ବହେ । ଚୁମ୍ବକ (Magnet)ର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ଅଛି ଯେ, ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରବାହର ଘେର ମଧ୍ୟରେ ଚୁମ୍ବକକୁ ହଲାଇଲେ ଏହି ପ୍ରବାହରେ ଚାଲୁଥିବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଶକ୍ତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ଓ ପ୍ରବାହର ଦିଗ ମଧ୍ୟ ବଦଳେ । ପ୍ରବାହର ଦିଗ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନା କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଲୁହାର କ୍ଷୁଦ୍ର କଳଦ୍ୱାରା ଲଗାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଘେର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ତାରକୁ କାଟିଦେଲେ ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । କଟା ହୋଇଥିବା ତାରକୁ ପୁଣି ଯୋଡ଼ିଦେଲେ ପୁଣି ପ୍ରବାହ ଚାଲେ । ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେବେ କଟା ହୋଇଥିବା ତାରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରି ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ-ଦିଏ ତେବେ ପ୍ରବାହ ଚାଲେ ଓ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଲେ ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରବାହ ଚାଲିଲେ ସେହି ଘେର ପାଖେ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ତାର ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହୁଏ । ପ୍ରବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇ-

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ର	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍ଯ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟଁ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

ଗଲେ ଚୁମ୍ବକ ତାରକୁ ଛାଡ଼ିଯାଏ । ମନେକର ଏହି ଘେରରେ କଟକଠାରେ ଜଣେ ଲୋକ ତାରକୁ କାଟି ଦେଇ କଟା ହୋଇଥିବା ତାରର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡକୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲଗାଇ ଦେଲା; ତାହାହେଲେ କଲିକତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାରଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ ଘେର ପାଖରେ ରଖାଯାଇ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ଖଣ୍ଡ ସେ ଘେର ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ ହେଲା; କଟକରେ ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡର ତାରକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅଲଗା କରି ଦେଲେ କଲିକତାରେ ଘେର ପାଖେ ରଖାଯାଇ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ଖଣ୍ଡ ଘେରରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବ । କଟକବାଲା ଯେତେ ଥର ଏ ଦୁଇ ତାରର ମୁଣ୍ଡକୁ ଲଗାଉଥିବ ଓ ଛଡ଼ାଉଥିବ, କଲିକତାବାଲା ଦେଖୁଥିବ ଯେ ଚୁମ୍ବକ ଏ ଘେରକୁ ସେତେଥର ଛୁଇଁ ଦଉଥିବ ଓ ଛାଡ଼ିଯାଉ ଥିବ । ଚୁମ୍ବକ ଘେରକୁ ଛୁଇଁଲାବେଳେ ଯେଉଁ ଠକ ଠକ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ବାରି ତାରଖବର ଜାଣି ଅଣା କରାଯାଏ । ପ୍ରବାହର ଦିଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବେଳେ ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଏହି ସବୁ ଆବାଜକୁ ଲକ୍ଷ କରି ଓ ପ୍ରବାହର ଦିଗ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂଚନାକାରୀ ଛୁଞ୍ଚିକୁ ଲକ୍ଷ କରି କଟକବାଲା ତାରର ଦୁଇମୁଣ୍ଡକୁ କେତେଥର ଲଗାଇଲା ଓ ଛଡ଼ାଇଲା ତାହା କଲିକତାବାଲା ସେହିଠାରେ ବସି ଠଉରେଇ ନିଏ । ଛୁଞ୍ଚି ଡାହାଣ ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଲେ ତାକୁ ବିନ୍ଦୁ (Dot) ଓ ବାଆଁ ଆଡ଼କୁ ବୁଲିଲେ ତାକୁ ରେଖା (Dash) କହନ୍ତି । ତାରଖବର ଦେବାବାଲାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବରୁ ସଙ୍କେତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ଯେ ଛୁଞ୍ଚି ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ 'ଏ' ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର, ଗୋଟିଏ ରେଖା ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ ଇଂରାଜୀ 'ବି' ଅକ୍ଷର ଏକସଙ୍ଗେ ଦୁଇଟି ବିନ୍ଦୁ ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ 'ସି' ଅକ୍ଷର ଦଉଟି ରେଖା ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଜାଣିବ (ଡି) ଅକ୍ଷର ଇତ୍ୟାଦି । କଟକବାଲା ଉପରୋକ୍ତ ସଙ୍କେତ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଅକ୍ଷର ପାଇଁ କଟକରେ ତାରର ଦୁଇମୁଣ୍ଡକୁ ଯୋଡ଼ିବ ବା ଅଲଗା କରିବ, କଲିକତାବାଲା ସେହି ଅକ୍ଷରର ସଙ୍କେତ ସେଠାରେ ଦେଖି ପାରିବ । ଏହିପରି କଟକବାଲା ଉପରୋକ୍ତ ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଯେତୋଟି ଅକ୍ଷର କଟକରେ ଟିପି ଦିଏ, କଲିକତାବାଲା ସେତୋଟି ଅକ୍ଷରର ସଙ୍କେତ ସେ ଛୁଞ୍ଚିର ଗତିରୁ ବାରି ନେଇ ସେ ଅକ୍ଷରତକ ଯୋଡ଼ି ବାକ୍ୟମାନ କରି ଉକ୍ତ ବାକ୍ୟରୁ ପ୍ରେରିତ ବାର୍ତ୍ତାର ଭାବ ବୁଝି ପାରେ ଏହି ରୀତିରେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍‌ଦ୍ୱାରା ଦୂରଦେଶକୁ ସମ୍ବାଦ ଯାଏ ।]

୬ । ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍‌ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ ରୀତି; ତାରଡାକ— 6. Telegraph; the system of sending message by wire,

୭ । ଟେଲିଫୋନ୍— 7. Telephone.

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ତାର୍ (ଦେଖ)—Tār (See)

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଉତ୍ତମ—1. Good.

୨ । ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଥିବା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଭାସ୍ୱର; ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ— 2. Bright; sparkling.

ମୋର ହୃଦୟତାର ହାର ହୁଅ ଅରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣୀ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । ଉଚ୍ଚ (ସ୍ୱର)—3. High (tone)

୪ । ନିର୍ମଳ; ସ୍ୱଚ୍ଛ; ପରିଷ୍କୃତ—4. Clear.

୫ । ସ୍ଥୂଳ—5. Thick.

୬ । କେଁ କେଁୟା (ସ୍ୱର)— 6. Sharp and shrill (tone).

୭ । ବିସ୍ତୃତ—7. Extended; spreading.

ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାର ସ୍ୱର=ଉଚ୍ଚସ୍ୱର; କ୍ରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଚସ୍ୱରର ଲକ୍ଷଣାରୁ) କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ—3. Angry; wrathful.

ଦେ. ସର୍ବନାମ. (ତଦ୍ ଶବ୍ଦ ୬ଷ୍ଠୀ ଅନାଦରାର୍ଥ)—ତାହାର— His; her; its.
তার, ওর
उसका

ମୋ ପାଇଁ ଗଲା ଆଉ ତାର ଅମ୍ବର । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

(ତାଙ୍କର, ତାହାଙ୍କର—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାର ଅ(ଆ)ଫିସ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର+ଇଂ ଅଫିସ୍)—ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଅଫିସ୍; ଯେଉଁ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ତାରଦ୍ୱାରା ଦୂର ଦୂର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବାଦର ଗ୍ରହଣ ଓ ପ୍ରେରଣ କରାଯାଏ— Telegraph office.
Tāra a(ā)phis
(ତରା ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ)
তার আফিস
तारघर

ତାରକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ତାରି ଧାତୁ=ପାରି କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । କର୍ଣ୍ଣଧାର— 1. A pilot; helmsman.
Tāraka
(ତାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ— 2. A class of the 9 astrological conjunctions.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତାରକ ବା ତାରା ୯ ଗୋଟି; ଯଥା—ଜନ୍ମ, ସମ୍ପତ୍, ବିପତ୍, କ୍ଷେମ, ପ୍ରତ୍ୟରି, ସାଧକ, ନିଧନ ବା (ବଧ) ମିତ୍ର, ପରମ ମିତ୍ର । ଏହି ୯ ଗୋଟି ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଜନ୍ମ, ବିପତ୍, ପ୍ରତ୍ୟରି ଓ ନିଧନ ବା ବଧ ଏହି ୪ଟି ତାରା ଅଶୁଭ । ଏହା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶୁଭ । ଶୁଭ ତାରକରେ ସମସ୍ତ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ବିବାହ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଭୈଷଜ୍ୟ ଯାତ୍ରା ଏବଂ କ୍ଷୌରକର୍ମ ଛାଡ଼ି ଜନ୍ମତାରକରେ ସକଳ ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେ । ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ୫ମ, ୧୪ଶ ଓ ୨୩ଶ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ୧ମ, ୨ୟ ଓ ୩ୟ ତ୍ରିତୟର ତାରକ କହନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ପ୍ରତ୍ୟରିରେ ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ, ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟରିରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଶୁଭ, ମାତ୍ର ତୃତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟରିରେ ବିନାଶ ଓ ଅଶୁଭ ଘଟେ ।]

୩ । ଭେଳା—3. A raft.

୪ । ତାରକା; ନକ୍ଷତ୍ର—4. Star.

୫ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା— 5. The pupil of the eye.

୬ । ତାରକାସୁର (ଦେଖ) 6. Tārakāsura (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଏହି ନାମର ଦୁଇ ଅସୁର ଥିଲେ ।]

୭ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
7. Name of a Sanskrit metre.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୪ ସଗଣ ଓ ୧ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୮ । ବାନରବିଶେଷ—8. Name of a monkey.

୯ । ମୁକ୍ତା—2. Pearl.

୧୦ । ଆଖି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—10. The eye.

[୧୧ । ରାମ ତାରକ ନାମକ ଷଡ଼କ୍ଷର ମନ୍ତ୍ର ରାଂ ରାମାୟ ନମଃ ମତାନ୍ତରରେ ଓଁ ରାମାୟ ନମଃ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)]—
11. A formula of 6 letters recited by the devotees of Rāmachandra.

କଦ୍ଧ୍ୟଂସି ଦେଖୁ ତପୁର ମାଗଇ ଅବତଂ ଗିର
ସ୍ୱନାମ ତାରକ ସାର ଉଚିତ କରେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧୨ । ଭଲ୍ଲାତକ; ଭଲିଅ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
12. The marking nut.

୧୩ । ଯେ ଲୋକଙ୍କୁ ନଦୀ ଅବ ପାରକରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)·
13. Ferryman.

୧୪ । ଭବ ସାଗରରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି;ପରିତ୍ରାତାବ୍ୟକ୍ତି—
14. Redeemer; Saviour.

ସଂ. ବିଣ—୧. । ରକ୍ଷାକାରୀ; ରକ୍ଷକ—1. Protecting; saving.

ତାରକ ସେ ମୁହିଁ ଉଦ୍ୟ ତାର—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ପରିତ୍ରାଣକାରୀ—2. Redeeming.

ବଗୁର କର କହୁ ତାରକ ଅନ ନାହିଁ
ତାରକର ବସ୍ତୁକ । ଭଲେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୩ । ଯେ ପାରି କରାଏ—3. One who carries or ferries across.

ତାରକଜିତ୍—ସଂ. ବି (ତାରକ+ଜି ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Tārakajit — Kārttikeya.

ତାରକ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ଯେଉଁଠାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କଲେ ପିତୃଲୋକେ ତ୍ରାଣ ପାଆନ୍ତି) ଗୟାତୀର୍ଥ—The sacred place of the Hindus Gya.
Tāraka tirtha

ତାରକ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତାରକ+ବ୍ରହ୍ମନ୍, କର୍ମଧା)—
Tāraka brahma

୧ । ରାମତାରକ ମନ୍ତ୍ର (ଓଁ ରାମାୟ ନମଃ)—
1. The mystic formula for worshipping Rāma.

୨ । ଶିବତାରକ ମନ୍ତ୍ର (ଓଁ ନମଃ ଶିବାୟ)—2. The mystic incantation for worshipping Siba.

ତାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ କରିବା—1. To wire; to send a telegraphic message.
Tāra karibā
तार करना
তার করা

୨ । ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଧାତୁର କାଢ଼ି ତାର ଓଟାରିବା—
2 To draw out wires from a metal rod.
तार टाना
তার টানা
तारखींचना

ତାରକସ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାର+ଫା. କଶ୍=ଓଟାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି)—
Tārakas

୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଧାତୁର କାଢ଼ି ତାର ତିଆର କରେ—1. One who manufactures wire from metal rods.
তারকষ
तारकश

୨ । ଯେଉଁ କାରିଗର ତାରକସି କାମରେ ଅଳଙ୍କାର ଆଦି କରେ—2. A person who manufactures wire-work; a wire-worker.

ତାରକସି—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ କାରିଗର ଧାତୁରୁ ତାର ତିଆର କରେ—1. A wire-drawyer.
Tārakasi
তারকষি

୨ । ତାରକସିକାମ କରିବା କାରିଗର—
2. A worker in filigree.
तारकशी

୩ । ତାରକସି କାମ (ଦେଖ)—
3. Tārakasi kāma (See)

ତାରକସି କାମ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତାର+ଫା. କଶ୍=ଟାଣିବା +ସଂ. କର୍ମ)—ସୁନାରୁପାର ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ତାର ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା କାରିଗରୀ— Filigree work.
Tārakasi kāma
তারকষি কাজ
तारकशी

ତାରକହା—ସଂ. ବି (ତାରକ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Tārakahā — କାର୍ତ୍ତିକେୟ—Kārttikeya.
(ତାରକାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ନକ୍ଷତ୍ର—
Tārakā — 1. Star.

୨ । ଲଞ୍ଜା ତାରା—2. Comet.

୩ । ଚକ୍ଷୁର ତାରା; କନୀନିକା—
3. The pupil of the eye.

୪ । ତାଡ଼କାନାମ୍ନୀ ରାକ୍ଷସୀ—
4. The demoness Tārdakā

୫ । ମୁକ୍ତା—5. Pearl.

ତରଳ ତାରକା ହାରମୟୀ ନାବ ନାଗର ଥିବା,
ସନକଷ ତାର ହେଲେ ହେବେ ଏତି ସ୍ୱର୍ଗ ଚନ୍ଦ୍ର କା । ସ୍ୱଧାନାଥ, କଥା ।

୬ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Indrabāruṇi (See)

୭ । ବାନରରାଜ ବାଳିର ସ୍ତ୍ରୀ; ତାରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. Wife of the monkey-king Bāli.

୮ । ବୈଦିକ ନାମକ ଛନ୍ଦ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Name of a vedic metre.

ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) ପୁସ୍ତକର ଅଂଶ ବିଶେଷ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷିତ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତହିଁରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ନକ୍ଷତ୍ର ଚିହ୍ନ—An asterisk.

୯	ଇ	ଉ	ର୍ୃ, ର୍ୂ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ, ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ନ

[ଦ୍ର—ସେ ଚନ୍ଦ୍ରହ * ଏହିପରି ।]

ତାରକା ପତି—ସଂ. ବି (ତାରକା+ପତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārakā pati The moon.

ତାରକାମୟ—ସଂ. ବିଣ (ତାରକା+ବହୁଳାର୍ଥେ ମୟ)—ତାରକାରେ
Tārakāmaya ପୂର୍ଣ୍ଣ—Full of stars; starry.
(ତାରକାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ରୂପକ; ତାରକା+ଅମୟ; ତାରକାସୁରର ବ୍ୟାଧିସ୍ୱରୂପ; ଏହାଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ତାରକାସୁରକୁ ବଧ କରିଥିବାରୁ)—ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Śiba.

ତାରକାରି—ସଂ ବି (ତାରକ+ଅରି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Tārakāri Kārttikeya.

ତାରକାଶୋଭୀ—ଦେ° ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ତାରକାଶୋଭନ୍ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ
Tārakāśobhi ତାରକାଶୋଭନୀ)—ସୁନ୍ଦର ନୟନବିଶିଷ୍ଟା—
(a woman) Having charming eyes.

ତାରକାଶୋଭୀଠାରୁ ହୋଇ ମେଲାଣି ଗଲେ ମାଳବ ଦେଶରେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରକାସୁର—ସଂ. ବି (ନାମ)—୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁର-
Tārakāsura ବିଶେଷ—1. Name of a demon killed by Kārttikeya.
୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁରବିଶେଷ—
2. Name of demon killed by Bishṇu.

[ଦ୍ର—୧ । ଶିବପୁରାଣ ମତରେ ତାରକାସୁର ତାର ନାମକ ଅସୁରର ପୁତ୍ର ଥିଲା । ସେ ଏକ ହଜାର ବର୍ଷ ତପସ୍ୟା କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇଥିଲା ଯେ ତାଠାରୁ ସଂସାରରେ ଆଉ କେହି ବେଶି ବଳୁଆ ହେବେ ନାହିଁ ଓ ଶିବଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଛଡ଼ା ତାହାକୁ ଆଉ କେହି ବଧ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଅତି ଉପଦ୍ରବ କରିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ପରାମର୍ଶ କରି କାମଦେବଙ୍କୁ ପଠାଇ ହିମାଳୟରେ ତପସ୍ୟାରତ ମହାଦେବଙ୍କୁ ପାର୍ବତୀଙ୍କଠାରେ ଆସକ୍ତ କରାଇଲେ । ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ ମହାଦେବ ବିବାହ କଲେ । କିନ୍ତୁ ପାର୍ବତୀ ମହାଦେବଙ୍କ ତେଜଃ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥା ହେବାରୁ ଦେବତାମାନେ ବିଚାର କରି କପୋତବେଶଧାରୀ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ଓ ଅଗ୍ନି ମହାଦେବଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କଲେ; ସେହି ବୀର୍ଯ୍ୟରୁ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ । ଦେବତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେବସୈନ୍ୟର ସେନାପତି କଲେ । ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ପରେ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କ ଶରରେ ତାରକାସୁର ନିହତ ହେଲା—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) । ମତାନ୍ତରରେ ସେ ବଜ୍ରାଙ୍ଗ ଅସୁର ଓ ବୀରାଙ୍ଗୀ ଅସୁରୀର ପୁତ୍ର ଥିଲା ଏବଂ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ଜନ୍ମ ହେବାର ସପ୍ତମଦିନ ତାକୁ ବଧ କଲେ—(ଆପ୍ଟେ) । ୨ । ଗରୁଡ଼ପୁରାଣ ମତରେ ତାରକାସୁର ନାମରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଅସୁର ଥିଲା । ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବହୁତ ଉପଦ୍ରୁତ କରିବାରୁ ବିଷ୍ଣୁ ନପୁଂସକ ରୂପ ଧାରଣକରି ଏହାକୁ ବଧ କଲେ । (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।)

ତାରକିତ—ସଂ. ବିଣ (ତାରକା+ସଞ୍ଜାତ ଅର୍ଥରେ ଇତ)—ନକ୍ଷତ୍ରରଞ୍ଜିତ.
Tārakita Starry; beptangled or adorned with stars.

ତାରକିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରକ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ରାତ୍ରି—
Tārakini Night.
(ତାରକିଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାରକୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପ—
Feminine form of Tāraki

ତାରକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତାରକା+ଇନ୍ ୧ମ. ୧ବ.)—ତାରକାଯୁକ୍ତ—
Tāraki Starry.
(ତାରକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ତାରକେଶ୍ୱର—୧ ସଂ, ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārakeśwara Śiba.
୨ । କଲିକତାର ୩୬ ମାଇଲ ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ବଙ୍ଗଦେଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିବବିଗ୍ରହ ଓ ତାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଏକ ଗ୍ରାମର ନାମ—2. Name of a famous shrine of Śiba and a village named after Him.

[ଦ୍ର—ଏ ଶିବ ମନ୍ଦିର ଜଣେ ମହନ୍ତଙ୍କ ମାରଫତ୍‌ଦ୍ୱାରରେ ପରିଚାଳିତ । ଏଠାକୁ ଅନେକ ସହସ୍ର ଯାତ୍ରୀ ଆସନ୍ତି ଓ ଏ ଦେବ ପୂଜା ପାଇଁ ଅନେକ ସମ୍ପତ୍ତି ଲାଗିଛି ଅଛି । ହାବଡ଼ା ଠାରୁ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆନ୍ ରେଲର ଗୋଟିଏ ବ୍ରାଞ୍ଚ୍ ଲାଇନ୍ ଏଠାକୁ ଯାଇଛି ଓ ପ୍ରତିଦିନ ହାବଡ଼ାଠାରୁ ଏଠାକୁ ଓ ଏଠାରୁ ହାବଡ଼ାକୁ ୬।୭ ଥର ଗାଡ଼ି ଯିବା ଆସିବା କରେ ।]

୩ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗନାଶକ ବଟିକାବିଶେଷ—
3. A kind of pill prepared as an antidote against diabetes.

[ଦ୍ର—ପାରା, ଗନ୍ଧକ, ଲୁହା, ବଙ୍ଗ, ଅଭ୍ର, ଦୁରାଲଭା, ଜବକ୍ଷାର ଗୋଖରୁବୀଜ, ହରିଡ଼ା ସମାନ ଭାଗରେ ନେଇ ଏମାନ ଘଷି ପାଣି· କଖାରୁକୁ କୋରି ତହିଁର ରସ, ପଞ୍ଚମୂଳ ସିଝା ପାଣି ଓ ଗୋଖରୁ ରସରେ ଏହାକୁ ଭାବନା ଦେଇ ଦୁଇ ରତି ଲେଖାଏଁ ଓଜନରେ ବଟିକା କରାଯାଏ, ଏହାକୁ ମହୁ ସଙ୍ଗେ ସେବନ କରାଯାଏ—ହି . ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତାରକ୍ଷ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. (ସଂ. ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ)—ଗରୁଡ଼—
Tāraksha Garurda (the king of birds).
তার্ক্ষ ବଶ୍ୱର କରି କହି ତାରକ ଅନ ନାହିଁ ତାରକ୍ଷର ବଷ୍ଟନ ଯେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।
तार्क्ष

ତାର ଖବର—ଦେ. ବି—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ତାରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ
Tāra khabara ପ୍ରେରିତ ବାର୍ତ୍ତା ବା ସମ୍ବାଦ—
তারখবর Telegraphic message.
तारखबर

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଶାର' ନ ମିଳିଲେ 'ସାର' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ଷୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତାରଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ବୈଦ୍ୟୁତିକ ସମ୍ବାଦ ବାହକ ତାର ଯେଉଁ ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଟଙ୍ଗା ଯାଇଥାଏ—
Tārakhuṇṭa(ṇṭi)
তারখুঁটী — Telegraph-post.
तारखुँटी
ତାରଖମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାର ଗ୍ରାମ—ସଂ. ବି. (ସଙ୍ଗୀତ)—୧ । ଗାଲ୍ ସ୍ୱର; ଶୁଦ୍ଧସ୍ୱର, ବା
Tāra grama କେଁ କେଁଉଁ । ସ୍ୱର—1. Sharp or shrill note.
କଣ୍ଠରୁ ତାର ଗ୍ରାମରେ ସନ୍ଧି
ଗୀତେ ଗଗନେ ଗମନ କରନ୍ତି । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୨ । ତେହେଲା, ହାର୍ମୋନିଅମ୍ ଆଦିର ଉଚ୍ଚ ସପ୍ତକ—
2. The shrill octave in music.

ତାର ଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାର+ଚନ୍ଦ୍ର+ଶୁଦ୍ଧି)
Tāra chandra śuddhi ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରର ଗଣନାମତେ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଶୁଭ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାରକ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା—
Auspicious astrological combination of stars and the moon on any fixed day.

ତାର ଛିଡ଼ିବା—ଦେ. କି—ଧାରାବାହିକତାରେ ବିଘ୍ନ ଘଟିବା; କ୍ରମଭଙ୍ଗ ହେବା—Interruption in the continuity of a series.
Tāra chhirḍibā
ধারা তুটে যাওআ
धार टूटना

ତାର ଡାକ—ଦେ. ବି—ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ—
Tāra ḍāka Sending message by telegraph.
তার ডাক तार डाक

ତାରଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍; ତାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Tāraṇa ୧ । ତ୍ରାଣକାରୀ; ଉଦ୍ଧାରକାରୀ—
(ତାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Delivering; redeeming.
୨ । ରକ୍ଷାକାରୀ—2. Saving.
ବି. (+ଭାବ ଅନ)—୧ । ବିପଦାଦିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—
1. Deliverance; saving a person.
୨ । ଅନ୍ୟକୁ ପାର କରିବା—
2. Taking across; ferrying across.
୩ । ମୁକ୍ତି—3. Salvation.
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ଉଦ୍ଧାରକ ବ୍ୟକ୍ତି; ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତି—
4. Deliverer; redeemer.
୫ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା—5. Saviour.
୬ । ବିଷ୍ଣୁ—6. Bishṇu.
୭ । (+କରଣ ଅନ) ଭେଳା—7. Raft.

ତାରଣ ମାରଣ—ସଂ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ଶବ୍ଦ) (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—
Tāraṇa māraṇa ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଓ ମାରି ପକାଇବା—
Saving and killing.

ତାରଣି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାର ଧାତୁ+କରଣ ଅନି)—
Tāraṇi ନୌକା; ଡଙ୍ଗା—Boat.

ତାର ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତାର+ତଣ୍ଡୁଳ)—ଧଳାଜୁଆର ଶସ୍ୟ—
Tāra taṇḍuḷa A species of white maize.

ତାରତମ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାରତମ୍ୟ)—ପ୍ରଭେଦ—
Tāratama Difference; distinction.
ବନିତ ତମାଳ ତମ । କାଳେ ନୋହେ ତାର ତମ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାରତମ କରିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ତାରତମ୍ୟ)—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର କରିବା—
Tāratama karibā
To treat differentially; to mete out defferential treatment.

ତାରତମେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ—ନ୍ୟୂନାଧିକ ହୋଇ; ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପେ; ପୃଥକ ରୂପେ—Differently.
Tāratame
ଯେଣୁ ଏ ପୁରୁଷଙ୍କ ଦେହେ
ସେ ହିଁ ଭାବ ତାରତମେ ରହେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତାରତମ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତର+ତମ=ତରତମ=ନ୍ୟୂନାଧିକ+ଭାବାର୍ଥେ
Tāratamya ଯ)—୧ । ନ୍ୟୂନାଧିକ୍ୟ; ଇତରବିଶେଷ—
1. The state or condition of being more or less.
୨ । କ୍ରମୋଚ୍ଚ ବା କ୍ରମନିମ୍ନ କରିବା—
2. Gradation; proportion.
୩ । ପ୍ରଭେଦ—3. Difference; distinction.
୪ । ତୁଳନା—4. Comparision.
୫ । ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କେହି ବଡ଼ କେହି ସାନ ହେବା ଭାବ—5. Comparative greatness or smallness amongst two or more things.
ତାର ତୋର ସୁରେଶନା ତାରତମ୍ୟ ବିବେଚନା ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋରାମ. ଚ. ଗୀତ ।

ତାରତମ୍ୟ ବୋଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାରତମ୍ୟ+ବୋଧ)—
Tāratamya bodha ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ କିଏ ବଡ଼ ଓ କିଏ ସାନ ଏହି ବିବେଚନା—
ତାରତମ୍ୟ ବିବେଚନା, ତାରତମ୍ୟ ବିଚାର } —ଅନ୍ୟରୂପ
Consideration of the comparative greatness or smallness amongst two or more things.

ତାରତର—ଦେ. ବି.—୧ । ଶୋଭା—
Tāratara 1. Beauty.
୨ । ଦୀପ୍ତି—2. Splender; lustre.
କହେ ନିକଟ୍ଟ ନାମ ଯେ ସାର,
ବସ୍ତ୍ର କରେ ନିଜ ତାରତର । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ବିଣ. (ସଂ. ତାର)—୧ । ଦେଦୀପ୍ୟମାନ; ସୁନ୍ଦର—
1. Dazzling; beautiful.

୧	ଇ	ଡ	ର୍,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଘ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍ର

ବପ୍ର ତାରତର ସାର ନବୀନ,
ବକ୍ଷମ ପ୍ରସ୍ତରେ ବଡ଼ଗସ୍ତନ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ଅଧିକ—2. Much; excessive.

ଏହା ଶୁଣି କେ ସ୍ୱର୍ଗ ସ୍ୱେ ମତେ ଅସ୍ୱସ୍ତି,
କୋହୁଲେ କ କଷ୍ଟ ତାରତର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।

ସଂ. ବଣ. (ତାର+ତର)—୧ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଚ୍ଚ (ସ୍ୱର)—1. Louder

୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Brighter.

୩ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁନ୍ଦର—3. More beautiful.

ତାରତରେ—ଦେ. କ୍ର.—ବହୁ ତାରାମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ—
Tāratare Owing to the presence of many stars.

ଅନନ୍ତ ଶୋଭା ଏ ପନ୍ଥ, ହେବ ତାରତରେ ଉନ୍ଥ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତାର ତହୁଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ତାହାଠାରୁ; ତାଠାରୁ—
Tāra tahuṅ 1. From that.
তাচে
उससे

ପ୍ରକୃତ ତାର ତହୁଁ ଜାତ
ତା ତହୁଁ ହୋଏ ମହାତତ୍ତ୍ୱ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ

୨ । ତାହା ଅପେକ୍ଷା—2. Than that.

ତାରନ୍ତା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତାରତା)—ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—
Tārantā Delivering.

ତାରପତି—ସଂ. ବି. (ତାର+ପତି; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tāra pati The moon.

ତାର ପତି ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ମୁଖ ତାର । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରପର—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଗୁଣରେ ବା ରୂପରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ; ଅତୁଳନୀୟ—1. Incomparable; matchless.
Tāra parā
(ତାର୍ପର୍, ତାପର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ওরকমারি
अनोखा

୨ । ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent.
(ଯଥା—ହାଇରେ ବଧାତା ! ତାର ପର ଝିଅଟିକୁ ଏ ଅଲକ୍ଷଣା ବର ଲେଖିଲୁ !)

ଦେ. ଅ.—ତାହାପରି; ତତ୍‌ସଦୃଶ—Like him, her or that.

ତାର ପଲିନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାର୍‌ପାଲିନ୍)—
Tārapalin କେର୍‌ପାଲ; ତ୍ରିପଲ ବୋଲା ଯାଉଥିବା ଅଖା (ଯହିଁରେ ପାଣି ଗଲେ ନାହିଁ)—Tarpaulin.
তারপলীন্
तिरपाल

ତାରପିଣ୍(ନ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟର୍ପେଣ୍ଟାଇନ୍)—
Tārapiṇ(n) ଦେବଦାରୁ ଜାତୀୟ ସର୍ଜ ବା ସରଳ ବୃକ୍ଷରୁ ବାହାରିବା ନିର୍ଯ୍ୟାସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତେଲ—The oil of turpentine.

ତାରପିଣି; ତାରପିନ;
ତାରପିଣି; ତାରଫିନ;
ତାରଫିନ୍; ତାରପିନ୍ ତେଲ } ଅନ୍ୟରୂପ

তারপিন্
तारपीन, ताड़पीन

[ଦ୍ର—ଭୁଟାନ୍, କାଶ୍ମୀର ଓ ଅଫ୍‌ଗାନିସ୍ଥାନର ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମିବା ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ (ସଂ. ନାମ ସରଳ; ହି. ଚୀଡ଼; ବ. ଚଡ଼ବା ସରଲ; ଇଂ Pine; ଲାଟିନ୍ Pinus Lengifolia) ର ଗଣ୍ଡିରେ ଭୂମି ଠାରୁ ୨ ହାତ ଉଚ୍ଚରେ ଛେଦ କଲେ ସେଥିରୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଠାଳିଆ ରସ ବାହାରେ; ସେ ରସକୁ ଗନ୍ଧବିରୋଜା (ସର୍ଜରସ) କହନ୍ତି । ଗନ୍ଧବିରୋଜାକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇଲେ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ତାରପିନ୍ । ଏହା ମାଲିସ୍ କଲେ ଦେହର ଦରଜ କମିଯାଏ । ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ ଓ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍‌ରେ ଓ ରଙ୍ଗରେ ମିଶାଯାଏ ।

ତାର ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାର ପୁଷ୍ପ)—କୁନ୍ଦ ଗଛ (ଦେଖ)—
Tāra pushpa (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Kunda (plant) (See).

ତାରବର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ତାର+ବର)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārabara The moon.

ଦିନେ ଘନ ସାର ସାର ଉଦ୍ୟୋଗ ତାର ତାର-
ବରମୁଖୀ ଦେଖ ବାର ବାର । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାର ବାଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି.—ତାର ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିବା ବାଡ଼—
Tārabāṛa(ṛā) Wire-fencing.
তারের বেড়া तारकाघेरा

ତାର ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ ସୂଚନା ଦେବା;—
Tārabāndhibā 1. To repeatedly allude to.

୨ । ପ୍ରକାଶିତ କରିବା; ପ୍ରକଟିତ କରିବା—
2. To disclose; to publish.

୩ । ଜଣାଇ ଦେବା—3. To inform.

ତାରମାଆ(ହା)ସୁଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର, ଫା. ମହସୁଲ୍)—ଦୂର ଦେଶକୁ ତାରଖବର ବା ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ପଠାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେୟ ବ୍ୟୟ—Fees for sending a telegraphic message.
Tāramā-ā (hā)sul
ତାରମାସୁଲ; ତାରମାହାସୁଲ
ତାରଖରଚ; ତାରଖରଚ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
তারমাস্থল तार महसूल

ତାର ମାକ୍ଷିକ—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତାର=ରୌପ୍ୟ+ମାକ୍ଷିକ=ମିଶ୍ରିତ)—
Tāra mākshika ରଜତ ତୁଲ୍ୟ ଉପଧାତୁବିଶେଷ; ରୌପ୍ୟମାକ୍ଷିକ ନାମକ ଉପଧାତୁ—Iron phyrites; a mineral Ferri Sulphuratum.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—
ତାରକମଳା
রোপ্য মাক্ষক
रुपामक्खी, तारामुखी

[ଦ୍ର—ତାର ମାକ୍ଷିକ ରୂପାର ଉପଧାତୁ; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତ ମଧୁର ରସ, ମଧୁର ବିପାକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ରସାୟନ ଓ ଚକ୍ଷୁର ହିତକର । ଏହା ବସ୍ତି ରୋଗ, କୁଷ୍ଠ, ପାଣ୍ଡୁ, ପ୍ରମେହ, ବିଷ, ଉଦର, ଅର୍ଶ, ଶୋଥ, କ୍ଷୟ, କଣ୍ଡୂ ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ—ଦେବେନ୍ଦ୍ର. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]
ଗୁ. ତେ. ରୂପାମାଖୀ
ଆ. ମୁର୍କଶୀଶାଫିଦା

ତାର ମାଷ୍ଟର—ଦେ. ବି.(ସଂ. ତାର. ଇଂ. ମାଷ୍ଟର୍)—
Tāra māshṭara ତାର ଅଫିସର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Telegraph signaller.
(ତାରବାବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তার মাষ্টর
तारमाष्टार

[ଦ୍ର—ତୁଳନାକର ଡାକମାଷ୍ଟର. ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଇଁଶ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଇଁଶ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାରୟିତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ତାରି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ତାରୟିତୃ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ତାରକ (ଦେଖ)
Tārayitā
(ତାରୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tāraka (See)

ତାରଳ—ସଂ. ବିଣ. (ତରଳ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—କାମୁକ; ଲମ୍ପଟ—
Tārala Lustful; libidinous; lascivious.

ତାରଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତରଳ + ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—
Tāralya ୧ । ତରଳତା—1. Fluidity; liquidity.
୨ । ଟଳଟଳ ଭାବ—2. Tottering condition.
୩ । ଜଳର ଚଳଚଳ ଭାବ—
3. Unsteadiness of a liquid.
୪ । ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତଚିତ୍ତତା—
4. Inconstancy; caprice; fickleness.
୫ । ଅସ୍ଥିରତା; ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—5. Restlessness.
୬ । ପାତଳା ଅବସ୍ଥା—6. Thinness.

ତାରଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୯ ଗୋଟି ତାର ନାମକ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ସମ୍ପଦ, କ୍ଷେମ, ସାଧକ, ମିତ୍ର ଓ ପରମ ମିତ୍ର ଯୋଗମାନ ଘଟିବା ଅବସ୍ଥା; ତାରକ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ—Auspicious astrological conjunction. See note under Tāraka
Tāraśuddhi

ତାରହାସୀ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାରହାସିନୀ)—
Tārahāsi ମନୋହର ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a lady) Having a graceful smiling face.

ଘନ ସେ ବକ ନ କର କର । ମନେ ସୁନ ହରସେ
ମୁଁ, ମାଳୀ ତାର ତାରହାସୀ ସେନ କେ ଅପର ଘର ହେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତାରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍—ତାରି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)-
Tārā ୧ । ତାରକା; ନକ୍ଷତ୍ର—1. Star.
[ଦ୍ର—ନକ୍ଷତ୍ର ଅର୍ଥରେ ସଂ. ତାରା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କର—ଇଂ. ଷ୍ଟାର୍ (Star); ହି. ତାରା; ପା. ସିତାରା; ଗ୍ରୀ. ଅସ୍ଟର୍ (Astar); ଲାଟିନ୍ ଷ୍ଟେଲ୍ଲା (Sterla, stella; astrum); ଡଚ୍ ଷ୍ଟର୍ (Ster)]
୨ । ଅକ୍ଷି ଗୋଲକ; ଚକ୍ଷୁର ତାରକା—
2. The pupil of the eye.
୩ । ଦୁର୍ଗା—3. Goddess Durgā.
୪ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୧୦ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟାରୁ ୨ୟା—
4. The second of the ten Mahābidyās or Female Deities worshipped according to the Tantras.
[ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରରେ ଏ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣା, ଲୋଲଜିହ୍ୱା, କରାଳବଦନା, ସର୍ପାବଦ୍ଧା, ଏକଜଟା, ତ୍ରିନୟନା, ଲମ୍ବୋଦରୀ, ଚତୁର୍ଭୁଜା, ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମାମ୍ବରା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଚାରି ହାତରେ ଯଥାକ୍ରମେ ନୀଳପଦ୍ମ, ଖଡ୍ଗ, କାତି ଓ ସମୁଣ୍ଡଖର୍ପର ଧରି ଶିବ (ଶବରୂପୀ) ଉପରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିବାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି—ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ।]
୫ । ବାଳି ନାମକ ବାନରରାଜଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
5. The wife of the monkey-king Bāli.
[ଦ୍ର—ଏ ସୁଷେଣ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ତାରକ ନାମକ ବାନର-ସେନାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା; ବାଳୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସୁଗ୍ରୀବ ଏହାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ; ହିନ୍ଦୁମାନେ ସକାଳୁ ଉଠି ଯେଉଁ ପଞ୍ଚକନ୍ୟା (ଅହଲ୍ୟା ଦ୍ରୌପଦୀ, ତାରା, ଶଚୀ, ମନ୍ଦୋଦରୀ)ଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କରନ୍ତି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ ।]
୬ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ—6. Wife of Bṛuhaspati.
[ଦ୍ର—ତାରା ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଏ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ଏହାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ନେଇ ଅପଣା ନିକଟରେ ରଖିଲେ, ବୃହସ୍ପତି ମାଗିବାରୁ ଫେରାଇ ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଗୁରୁଶିଷ୍ୟଙ୍କର ବିବାଦ ଓ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲା । ପରେ ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରି ତାରାଙ୍କୁ ଆଣି ବୃହସ୍ପତିଙ୍କୁ ଦେଲେ । ସେହି ସମୟରେ ତାରା ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଥିଲେ ଓ କେତେ ଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ କଲେ ଓ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସ ବୋଲି କହିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ର ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରର ନାମ ବୁଧ ଗ୍ରହ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଳାର କ୍ଷୟ ହେଲା ।]
୭ । ବୌଦ୍ଧ ଦେବୀବିଶେଷ—
7. A Buddhistic Goddess.
୮ । ବିଶୁଦ୍ଧ ମୁକ୍ତା—8. Fine pearl.
୯ । ସଙ୍ଗୀତର ଉଚ୍ଚ ସପ୍ତକବିଶେଷ—
9. The treble part of music.
[ଦ୍ର—ଏହା ଉଚ୍ଚ ସପ୍ତକ, ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ମୂର୍ଦ୍ଧା ।]
୧୦ । (ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ) ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକରେ ତାରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଯୋଗବିଶେଷ; ତାରକ ୨ (ଦେଖ)—Tāraka 2 (See)
୧୧ । ଭାଗ୍ୟ; କପାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
11. Fortune; luck.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର) (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ହାରରେ ଲଗାଇବା ସୁନାର ଚକତି—Starlike spangles set on necklaces.
ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ହି. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ତାଲା; କୋଲପ—Lock.

ତାରାକାନ୍ତ—ସଂ. ତ. (ତାରା + କାନ୍ତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ତାରାନାଥ; ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārākānta The moon.

ତାରାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । ତାରାକ୍ଷ ନାମଧାରୀ ବାନରବିଶେଷ—
Tārāksha 1. The name of a monkey in the war of Rāmāyaṇa.

ବାଳ ପୁତ୍ର ଜାମ୍ବବ ତାରାକ୍ଷ ସାଙ୍ଗେ ଯାଇ. ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଔ	ନୃ

[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାବଣ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବା ସମୟରେ ଏ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଜଣେ ସେନାପତି ଥିଲେ ।]

୨ । ତାରକାକ୍ଷ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Tārakākshya (See)

ତାରାଗୁଚ୍ଛକ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରୀୟ)—ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ
Tārāguchchhaka ଛୋଟ ଛୋଟ ତାରକାର ମିଶ୍ରଣରେ ହୋଇ-
ଥିବା ପୁଞ୍ଜ—Nebula; a galaxy of stars.

ତାରାଗ୍ରହ—ଦେ. ବି—୧ । ଗ୍ରହ—1. Planet.
Tārāgraha ୨ । ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ, ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ର ଓ ଶନି ଏହି ପାଞ୍ଚୋଟି ଗ୍ରହ (ଯେଉଁ ଗ୍ରହମାନେ ତାରା ପରି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି)—2. The 5 planets Mars, Mercury, Jupiter; Venus and Saturn.

ତାରାଜନିତ—ସଂ. ବି. (୩ୟା ତତ୍; ତାରା+ଜନିତ)—
Tārājanita ୧ । ତାରା ପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦ—
1. Angada the son of Tārā.

ବକାଣି କାଳ ପ୍ରଭାତ । ବଶେଷ ତାରାଜନିତ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ବୁଧଗ୍ରହ—2. The planet Mercury.

ତାରାଝଲକି—ଦେ. ବି—ତାରା ପରି ଶୋଭା ପାଉଥିବା ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ—
Tārājhalaki Clusters of flowers shining like stars.

ଅପସ୍ତଳା ବଉଳ—ବୃନ୍ଦ ତାରାଝଲକି ଏ ମଧୁସ୍ରବା ଗୋ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତାରାତାରିଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀବିଶେଷ—
Tārātāriṇi A goddess worshipped in Ganjam.

[ଦ୍ର—ଖଲ୍ଲିକୋଟର ତାରିଣୀ ନାମକ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଦୁର୍ଗାମୂର୍ତ୍ତି । ଅତି ପୂର୍ବକାଳରେ ପୂର୍ବଖଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟରେ ମାଣିକେଶ୍ୱର ନାମକ ଏକ ରାଜା ଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଏକ ମାଳାକାର ତାହାଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପମାଳା ପ୍ରଦାନ କରୁଥାଏ । ଦିନେ ଉକ୍ତ ମାଳାକାର ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ଋଷିକୁଲ୍ୟା ନଦୀକୁ ଯାଇ ସ୍ନାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନଦୀଜଳ ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା ସମୟରେ ତାରା ତାରିଣୀ ଦୁଇଗୋଟି ଦେବ-କନ୍ୟାରୂପେ ଜଳ ମଧ୍ୟରୁ ଉଠିଲେ । ମାଳାକାରର କେହି ସନ୍ତାନ ନ ଥିବାରୁ ସେ କନ୍ୟା ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜ ଗୃହରେ ପାଳନ କଲା । ଦିନେ କନ୍ୟା ଦ୍ୱୟଙ୍କ ରଚିତ ଅପୂର୍ବ ପୁଷ୍ପମାଳା ଦର୍ଶନ କରି ରାଜା ନିଜେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ । ଏହା ଜାଣି କନ୍ୟାଦ୍ୱୟ ପଳାୟନ କଲେ । ରାଜା ସେମାନଙ୍କ ପଶ୍ଚାତ୍‌ରେ ଧରିବା ଇଚ୍ଛାରେ ସସୈନ୍ୟରେ ଧାବମାନ ହେବାରୁ କନ୍ୟାଦ୍ୱୟ ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ଶିଳାର ଆକାର ଧାରଣ କଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଦେବୀଦ୍ୱୟ ଅବସ୍ଥାନ କରି ପୂଜିତ ହେଉଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଜନଶ୍ରୁତି ଅଛି । ତାରିଣୀଚରଣ—ଋଷିକୁଲ୍ୟା ।]

ତାରାଧିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାରା+ଅଧିପ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tārādhipa 1. The moon.

ତାରାଧୀଶ, ତାରାଧିପତି, ତାରାନାଥ, ତାରାପତି—ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । ବାନରରାଜ ବାଳି—
2. The monkey-king Bāli.
୩ । ବାନରରାଜ ସୁଗ୍ରୀବ—
3. The monkey king Sugriba.
୪ । ବୃହସ୍ପତି—4. Planet Jupiter.
୫ । ଶିବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Śiba.

ତାରାପତନ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପତନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଉଲ୍କାପାତ—
Tārāpatana Falling of a meteor or shooting star.

ତାରାପଥ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପଥ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଆକାଶ—
Tārāpatha 1. The sky; the firmament.
୨ । ନଭୋମଣ୍ଡଳ—2. Welkin.

ତାରାପଥୁଁ ଖସେ ଅବନୀ ତଳ,
ଅବମ୍ବର ଦେଶ ଦିଶେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ମଧୁସୂଦନ. ଅଯୋଧ୍ୟାପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ।

ତାରାପୀଡ଼—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାରା ଆପୀଡ଼=ଶିରୋଭୂଷଣ ଯାହାର ୬ଷ୍ଠୀ
Tārāpirḍa ତତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
୨ । ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନୃପତିବିଶେଷ—
2 Name of a king of ancient Oudh.

ତାରାପୁଞ୍ଜ—ସଂ. ବି (ତାରା+ପୁଞ୍ଜ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଏକସ୍ଥାନରେ ପରସ୍ପର
Tārāpuñja ନିକଟରେ ଥିବା ନକ୍ଷତ୍ର ସମୂହ—A group of
(ତାରାବଳି (ଳୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ) stars; galaxy; stellar group; constellation.

ତାରାଭବ—ସଂ. ବି—୧ । ବୁଧ—
Tārābhaba 1. The planet Mercury.
୨ । ଅଙ୍ଗଦ—2. The son of monkey-king Bāḻi.

ବଦାଇ ସୁମିତ୍ରାସୁତ ତାରାଭବ ରାମମିତ୍ର ଆଞ୍ଜନେୟ କପିଗୋତ୍ର
ଯୁଭ ସମେଳେ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାରାଭା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାରା+ଆଭା)—ନାରଦ ମୁନି
Tārābhā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sage Nārada.

ତାରାଭୂଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାରା ଭୂଷା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରାତ୍ରି—
Tārābhūshā The night

ତାରାଭ୍ର—ସଂ. ବି (ତାର=ନିର୍ମଳ+ଅଭ୍ର=ମେଘ; ନିର୍ମଳ ମେଘ ପରି
Tārābhra ଶୁଭ୍ର)—କର୍ପୂର—Camphor.

ତାରାମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି (ତାରା+ମଣ୍ଡଳ=୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବହୁ
Tārāmaṇḍaḻa ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ମିଶ୍ରଣରେ ହୋଇଥିବା ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳ—1. The zodiac; the stellar orb.
୨ । ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଦେବମନ୍ଦିର—2. A very big temple.
୩ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ ବା ଆତସବାଜୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. A kind of fire-works.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାରାମାଳା—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜୁଡ଼ା ଉପରେ ବାନ୍ଧି ପିନ୍ଧାଯିବା
Tārāmāḷā ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—A kind of ornament worn on the chignon.

ତାରାମୃଗ—ସଂ. ବି. (ତାରା ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ମୃଗ; ମ ପ. ଲୋ)—
Tārāmṛuga ୧ । ମାୟାମୃଗ; ଯେଉଁ ମୃଗରୂପଧାରୀ ରାକ୍ଷସକୁ ଦେଖି ସୀତା ପ୍ରଲୋଭିତ ହୋଇଥିଲେ—1. A starred deer (which was really a demon in disguise) by which Sitā was beguiled.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 5th constellation of stars in Hindu Astronomy.

ତାରାୟଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାରା+ଅୟନ=ମାର୍ଗ)—ଆକାଶ
Tārāyaṇa (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The sky.

ତାରାସି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ଶୁଭ୍ର—
Tārāsi White.

ଷଷ୍ଠମ ପାବକ୍ଷ ଗୋଟା ନିର୍ଗୁଣ ତାରାସି । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ତାରାହାର—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ) (ଭୁଲ. ଚନ୍ଦ୍ରହାର)—
Tārāhāra ଅଣ୍ଟାରେ ପିନ୍ଧିବା ସୁନା ବା ରୁପାର ଅଳଙ୍କାର—
তারাহার A kind of ornament or starred chain for the waist.

ତାରି—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି—(ବାଲିର ଜଣ୍ଡରା ଅଡ଼ ଓ ବିଶେଷତଃ
Tāri ସେମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ 'ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ର' ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଦୋଷରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ)
ତାଳି—Clapping.

ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଏକ ଦୁଇ ତିନି ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) ନିଆଁରେ ପାଗ କରାଯାଉଥିବା ଯେଉଁ ଶିରାରୁ ଧାର ବହେ—1. (boiling syrup) From which lines drop down when lifted up from the pot by means of a ladle.
(ଯଥା—ଏକ ତାରି, ଦୋତାରି ଚିନି ପାଗ ।)

[ଦ୍ର—ଚିନି ବା କନ୍ଦର ପାଗ ହେଲା ବେଳେ କରେଇରୁ ଚଟୁ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମେ ଶିରାକୁ ଉଠାଇଲେ ତାହା ପତଳା ଥିବାରୁ ଚଟୁରୁ ତିନି ଧାରରେ ଖସେ, ଅଳ୍ପ ଟିକିଏ ବହଳ ହେଲେ ୨ ଧାରରେ ଖସେ; ପୁଣି ବେଶି ବହଳା ହେଲେ ଏକ ମାତ୍ର ଧାରରେ ଶିରା ଚଟୁରୁ ଖସେ; ଏହିପରି ପାଗ ହୋଇଥିବା ଶିରାକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ତିନି ତାରି ଦୋତାରି ଓ ଏକତାରି ଶିରା ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) (ଏତେ) ତାରଯୁକ୍ତ—
2. Having (so many) wires.
(ଯଥା—ଏକତାରି ବା ଦୋତାରି ସିଥାଁ ।)

୩ । ଯେଉଁ ମସିଣା ବା ଲୁଗାରେ ଏକା ବୁଣାରେ ଏକ, ଦୁଇ ବା ଚାରିଟି ସୂତା ଲାଗିଥାଏ)—3. (mat or cloth) In which one, two or four warps are joined and woven at one spinning.
(ଯଥା—ଦୋତାରି ମସିଣା; ଚଉତାରି ଲୁଗା ।)

ତାରିଆ—ଗ୍ରା. (ଉତ୍ତର) ବି. (ଭୁଲ. ତାଡ଼ି ସ୍ଥଳରେ ତାରି ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tāriā ତାଡ଼ିଆ (ଦେଖ)—Tāṛiā (See)

ତାରିକ୍ ତାରିଝେଣାମ୍ ତାରିତା ତାରିଝେଣାମ୍—ସଂ. ବି—
Tārik tārijheṇām tāritā tārijheṇām ନୃତ୍ୟର ଉଦ୍ଭଟ (ତାଉଶିଟ ତାଉଶିଟ ଧେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ବୋଲ—
A measure or key word of songs uttered before singing the actual song.

ତାରିକ—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଇକ)—ଘାଟ ପାରି ମାସୁଲ—
Tārika Fees paid for being ferried over.

ତାରିକ(ଖ)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାରିଖ୍)—୧ । ମାସର ଦିନ—
Tārika (kha) 1. Date or day of the month.
তারিখ ୨ । (କଚେରିଆ) ମକଦ୍ଦମା ଶୁଣାଣି ହେବା ପୂର୍ବରୁ
तारीख निର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦିନ—2. Date fixed for the hearing of a case.

[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ 'ତା' । ତାରିଖ ଲେଖିବାର ନିୟମ ଏହିକି ପ୍ରଥମେ ତାରିଖର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା, ତତ୍ପରେ ମାସର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା ଓ ଶେଷରେ ବର୍ଷର ପୂରଣ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖାଯାଏ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ପୂର୍ବରେ 'ତା' ଲେଖାଯାଏ; ଯଥା—୧୯୩୩ ସାଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ମାସ ପାଞ୍ଚ ତାରିଖ ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ ତା ୫।୩।୧୯୩୩ ଲେଖାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଇଂରାଜି ମାସର ଦିବସକୁ ତାରିଖ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଗଣନାର ମାସର ଦିବସକୁ ଦିନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାରିକ ଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରିଆ)—୧ । ମକଦ୍ଦମାକୁ ଅନ୍ୟ
Tārika gaṛā(ṛe)ibā ତାରିଖକୁ ଶୁଣାଣି ପାଇଁ ରଖିବା—
তারিখ গড়ান To adjourn a case to some other
तारीख टलाना date for hearing.
[ତାରିକ ଘୁଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରିକ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରିଆ)—ମକଦ୍ଦମା ଶୁଣାଣି ନିମନ୍ତେ
Tārika gaṛibā ଅନ୍ୟ ତାରିଖ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—
তারিখ ঘুঁচা Adjournment or postponement of a
तारिख टलाना case to some other date.

ତାରିକ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରିଆ) (ହାକିମ) ମକଦ୍ଦମା
Tārika pakā(ke)ibā ବିଚାର ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ତାରିଖ ସ୍ଥିର
তারিখ ফেলা କରିବା—(an authority or Court)
तारिख डालना To fix a date for hearing of a case.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ଏ୍ୟ	ଙ୍ଗ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ୍ଦ

ତାରିକ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ (କଚେରୀ)—ମକଦମା ଶୁଣାଣି ହେବା ପାଇଁ
Tārika paṛibā ହାକିମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାରିଖ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା—
তারিখ পড়া A case being fixed for hearing;
तारिख पड़ना fixing of a certain date.
(ତାରକ ହେବା, ତାରକ ଧାର୍ଯ୍ୟହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାରିକା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାରକ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—୧ । ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—
Tārikā 1. Protectress; deliverer (female).
(ତାରକ—ପୁଂ) ସଂ. ବି. (ତାଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଆଗମ)—୨ । ତାଳ ରସ; ତାଡ଼ୀ—2. Toddy.

ତାରିଣୀ—ସଂ. ବଣ.ସ୍ତ୍ରୀ.(ତୃ ଧାତୁ ଣିଚ=ତାର+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—
Tāriṇī ୧ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—1. Protecting (female).
୨ । ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—2. Delivering (female)-
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.

ସଙ୍କଟ କାଳରେ ସାହା ହୋଇଲ ଯେ ମୋତେ
ତାର ଯେ ତାରିଣୀ ନାମ ବେଦେ ଅଛି ଜଗତେ ।
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

୨ । ତାରଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Deliverer (woman).
୩ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—3. Saviour (woman).
ଦେ. ବି—ଗଞ୍ଜାମର ପାହାଡ଼ବିଶେଷ; ଯହିଁରେ ତାରା ତାରିଣୀ ଦେବୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—Name of a hill in Ganjam where the Deity (Goddess) Tārā Tāriṇī is established.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ତାରିଣୀ ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ହାତରେ ଯେଉଁ ବ୍ରତ-ସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି—The amulet-string worn round the arm by females on the Tāriṇī tuesday.

ତାରିଣୀ ମଙ୍ଗଳବାର—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—
Tāriṇī maṅgaḷabāra ଗୁଣ୍ଡିଚାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ମଙ୍ଗଳବାର—The tuesday following the Puri Rathajātrā or car festival.
[ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକେ ଉପବାସ କରି ତାରିଣୀ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଏବଂ ହାତରେ ତାରିଣୀ ବ୍ରତ ସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି ।]

ତାରିପ୍(ଫ୍)—ଦେ. ବି. (ଅ. ତାରିଫ୍)—୧ । ପ୍ରଶଂସା—
Tārip(ph) 1. Praise; applause.
ତାରିପି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—2. Excellence.
ତାରିଫି } ବଣ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.
তারিফ ୨ । ପ୍ରଶଂସିତ—2. Praise-worthy; praised;
तारीफ applauded.
କ୍ରି. ବଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ରୂପେ—Excellently.

ତାରିଫ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
Tāriph karibā 1. To speak highly of; to praise.
তারিফ করা ୨ । ଅତ୍ମ ପ୍ରଶଂସା କରିବା—
तारीफ करना 2. To praise one's self.

ତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା; ଣିଚ ତାରି ଧାତୁ=ପାର କରିବା)—୧ । ଉଦ୍ଧାର କରିବା—
Tāribā 1. To deliver; to rescue.
(ମାରିବା—ତୁଲନୀୟ)
তারা
तारना

ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ସଂସାରୁ ତାରେ
ଯାହୁଁ ତ ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ତ ଭୂତଳେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

୨ । ନିସ୍ତାର କରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା—2. To save.
୩ । ପାର କରିବା—
3. To take across; to ferry across.
୪ । ବନ୍ଧନାଦିରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—
4. To release from bondage.
୫ । ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା—5. To redeem.
୬ । ଘସି କରିବାପାଇଁ ଗୋବରକୁ ପିଠା ପରି ଭୂମିରେ ବସାଇବା; ପାରିବା—6. To lay lumps of cow-dung on the ground for drying (to be used as fuel).
(ଯଥା—ଘସି ତାରିବା ।)
୭ । ଟାଳିବା—7 To counteract.

ପ୍ରାଣିର ବଧ ପ୍ରାଣେ ହୋଇ
ଯାହୁଁ ତାରିବ ପଙ୍କ ମତେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୮ । ବାହାର କରିବା; ଉଠାଇବା—8. To take out.

ତାବେଲ ଦଣ୍ଡ ସେ ଧରଣ କରେ । ପ୍ରାଚୀ, ପରଚେ ଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ବଡ଼ହାଟ) କ୍ରି—ବଢ଼େଇ ବାଇସି ଦ୍ୱାରା ବା କରତ କରତ ଦ୍ୱାରା ବଡ଼ କାଠର ପାଖ ଚେଲିବା—
To scrape off slips of wood from the sides of a log with the adze or saw.

ତାରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟାର୍)—
Tāru ଅଲକାତରା; କୋଲ୍‌ଟାର୍—Coal tar.

ତାରୁଣ୍ୟ—ଦେ. ବି. କ୍ଳୀ (ତରୁଣ=ଯୁବା+ସ୍ୱାର୍ଥେ, ଯ)—
Tāruṇya ତରୁଣତା; ଯୌବନାବସ୍ଥା—Youth

ତାରେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ସର୍ବ (ତତ୍ ଶବ୍ଦର; ଅନାଦରାର୍ଥେ ୨ୟା ୧ବ)—
Tāre ତାହାକୁ—Him; to him or her.
তারে

ତାରେକ—ଗ୍ରା. ବଣ ଓ ବି. (ସଂ. ତାରକ)—ତାରକ (ଦେଖ)
Tāreka Tāraka (See)

ତାରେଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ତାରିଣୀ)—
Tāreṇī ୧ । ଦେବୀବିଶେଷ—
1. Name of a village-Goddess.
୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଉପବାସ କରି ବାହୁରେ ବା ବେକରେ ଯେଉଁ ବ୍ରତସୂତା ବାନ୍ଧନ୍ତି—A string tied round the arm or neck by females observing vows.
ଦେ. ବଣ—ତାରିଣୀ (ଦେଖ)—Tāriṇī (See)

ତାରେୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତାରା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—
Tāreya ୧ । ବାଲିର ପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦ—1. Aṅgada, son of Bāḻi (through Tārā).
୨ । ବୁଧ—2. The planet Mercury.

ତାର୍କିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତର୍କ+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଇକ)—
Tārkika ୧ । ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରାଭିଜ୍ଞ; ନ୍ୟାୟବିଶାରଦ; ଦାର୍ଶନିକ—1. Versed in logic or philosophy.
୨ । ତର୍କପ୍ରିୟ; ତର୍କପଟୁ—2. Argumentative; Polemic; logical; sophistic.
୩ । ଆଇନ୍ ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ—3. Studying the law.

ତାର୍କ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । କଶ୍ୟପ ମୁନି—
Tārksha 1. Sage Kaśyapa.
୨ । କଶ୍ୟପଙ୍କ ପୁତ୍ର ଗରୁଡ଼ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A name of the king of birds, the son of Kaśyapa.

ତାର୍କ୍ଷଜ—ସଂ. ବି.—ରସାଞ୍ଜନ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tārkshaja Antimony.
(ତାର୍କ୍ଷ୍ୟଜ, ତାର୍କ୍ଷ୍ୟଶୈଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାର୍କ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପାତାଳଗରୁଡ଼ୀ ଲତା—
Tārkshī A medicinal creeper; Cocculus Villosus.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି (ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ପଟୁତାର୍ଥେ. ଯ; ଅଥବା
Tārkshya ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ=କଶ୍ୟପମୁନି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; ଅଥବା ତୃକ୍ଷ ମୁନି+ଗୋତ୍ରାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ଘୋଡ଼ା—1. A horse.
୨ । ଗରୁଡ଼—2. A name of Garuṟḍa, the mythological bird which carries Bishṇu.
୩ । ସର୍ପ—3. Serpent.
୪ । ଅରୁଣ—4. The charioteer of the Sun-god.
୫ । ଅର୍ଜୁନ—5. Arjuna.
୬ । ରଥ—6. A car.
୭ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—7. Gold.
୮ । ଶାଳ ଗଛ—8. The Śāḻa tree; Shorea Robusta.
୯ । ଅଶ୍ୱକର୍ଣ୍ଣ ଗଛ; ଏକଜାତୀୟ ଶାଳବୃକ୍ଷ—9. Name of a kind of Śāḻa tree.
୧୦ । କୃଷ୍ଣ ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣ; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—10. Dark red colour.
୧୧ । ରସାଞ୍ଜନ—11. Antimony.
୧୨ । ତୃକ୍ଷମୁନିଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ବ୍ୟକ୍ତି (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. A person born in the family of sage Tṛuksha.
୧୩ । ମହାଦେବ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. Śiba.
୧୪ । ବାହନ—14. Conveyance.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ+ଧ୍ୱଜ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗରୁଡଧ୍ୱଜ;
Tārkshya dhwaja ବିଷ୍ଣୁ—Bishnu.

ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ ନାୟକ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ତାର୍କ୍ଷ୍ୟ=ବାହନ+ନାୟକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ)
Tārkshya nāyaka ଗରୁଡ଼—Bishṇu's carrier bird

ତାର୍ତ୍ତୀୟିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ, ଇକ)—ତୃତୀୟ—
Tārttīyika Third.

ତାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ମବାଚ୍ୟେ. ଯ)—
Tārjya ତରଣୀୟ; ପାର ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Fit to be crossed; that which can be crossed.
ବି—ନଦୀଆଦି ପାର ହେବାର ଶୁଳ୍କ; ଘାଟମାସୁଲ—Fees for crossing a ferry; ferry-toll.

ତାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା, ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବି—ନିରର୍ଥକ ବାକ୍ୟାଂଶ;
Tāl ତ; ଟି—A redundant particle added to words to give emphasis.
(ଯଥା—ଗାଡ଼ି ନଦେ ତାଲ୍ ପହଁଚେ=ଗାଡ଼ି ପହଞ୍ଚୁ ନାହିଁ ।)

ତାଳ—ସଂ. ବି. (ତଲ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା; ଉନ୍ନତ ହେବା+କରଣ.
Tāḻa ଅ; ଯହିଁରେ ଗୀତବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୁଏ; ମତାନ୍ତରରେ ହରଙ୍କ ନୃତ୍ୟ, 'ତାଣ୍ଡବ'ର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର 'ତା' ଓ ଗୌରୀଙ୍କ ନୃତ୍ୟ 'ଲାସ୍ୟ'ର ଆଦ୍ୟ 'ଲ' ଏହି ଅକ୍ଷରଦ୍ୱୟର ମିଶ୍ରଣରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଗଠିତ)—୧ । ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ବିଷୟରେ କାଳକ୍ରିୟାର ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ଗୀତବାଦ୍ୟର ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥଳ; ସଙ୍ଗୀତର ତାଳକ୍ରିୟାମାନ—1. Time or measure in music and dancing; beating of time to music.
[ଦ୍ର—ଗାନ ଓ ବାଦ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁଠାରେ ଜୋର୍ ପଡ଼େ ତାହାକୁ ତାଳ ବୋଲାଯାଏ । ସଂସ୍କୃତ ସଂଗୀତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତାଳ ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ମାର୍ଗ ଓ ଦେଶୀ । ଭରତ ମୁନିଙ୍କ ମତରେ ମାର୍ଗର ସଂଖ୍ୟା ୬୦ ଓ ଦେଶୀର ସଂଖ୍ୟା ୧୨୦ । ଗୀତ ବୋଲା ହେବାବେଳେ ତାଳ ଦେବାପାଇଁ ତାଳ, ଗିନି, ମୃଦଙ୍ଗ, ଢୋଲ, ମର୍ଦ୍ଦଳ, ତବଲାଆଦି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗୀତବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟର ନାମ ସଙ୍ଗୀତ; ସଙ୍ଗୀତରେ ଛନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ କାଳ ପରିମାଣର ପ୍ରୟୋଜନ, କାଳ ପରିମାଣ କରିବାପାଇଁ ତାଳର ପ୍ରୟୋଜନ । କରତାଳ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ କରାଯିବା ଆଘାତଦ୍ୱାରା କାଳ ଜ୍ଞାପିତ ହୁଏ; ଏହି ଆଘାତ କରିବାର ନାମ ତାଳ ଦେବା । ଗାନରେ ପଦ ଥାଏ । କାଳ ପରିମାଣ ବ୍ୟତୀତ ପଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ପରିମିତ କାଳକୁ ଏକକ ରୂପେ ଧରାଯାଏ ତାହା ମାତ୍ରା । ମାତ୍ରାମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ପଦ, ଅଥବା ପଦର ଗୁରୁ ଲଘୁ ଉଚ୍ଚାରଣକାଳର ନାମ ମାତ୍ରା । ପୁନଃ ପୁନଃ ଏକ ସମୟରେ

୧	⌒	ଙ୍ଗ	ର୍,ର୍ଣ୍ଣ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଅ	ଢ଼ଅ	ଢ
୨	ଐ	ଓ	ଋ	ଲ୍	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	୮

ଗୁରୁଲଘୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ପଦର ନାମ ଛନ୍ଦ । ଗାନର ଛନ୍ଦର ଯେଉଁ ପଦରେ ପ୍ରସ୍ୱନ ବା ବଳନ୍ୟାସ କରିବାକୁ ହୁଏ, ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାହିଁ ତାଳ ଦେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଅଧିକ ବଳ ସହିତ ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନର ନାମ ସମ; ତାଳର ଶେଷ ବା ଅବକାଶ ସ୍ଥାନର ନାମ ଫାଙ୍କ । ପ୍ରଚଳିତ ତାଳରେ ୪ ପଦ ଥାଏ । ତିନି ପଦରେ ତାଳ ବା ଆଘାତ ଦିଆଯାଏ, ଶେଷ ପଦରେ ଅନାଘାତ ବା ଫାଙ୍କ ଦିଆଯାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ ତାଳ—ସମ; ତାଳର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଆଘାତ ଦେବାର କଥା ଛନ୍ଦର ସେ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରସ୍ୱନ ନ ଥିଲେ ଅଡ଼ (ସଂ. ଅଡ଼ଲ); ଯେଉଁ ତାଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦକୁ ୪ ସମାନ ଅଂଶରେ ବିଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ ତାହା ଚତୁର୍ମାତ୍ରିକ ତାଳ (ଯଥା—କାୱାଲି) । ଯେଉଁ ତାଳର ପ୍ରତ୍ୟେକ-ପଦକୁ ୩ ସମାନ ଅଂଶରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ ତାହା ତ୍ରୈମାତ୍ରିକ ତାଳ (ଯଥା—ଏକତାଳ) । ଯେଉଁ ତାଳର ପଦରେ ମାତ୍ରା ସଂଖ୍ୟା ଅସମାନ ତାହା ବିଷମମାତ୍ରିକ (ଯଥା—ଯତ୍); ଯୋଗେଶ୍ୱରଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ କୃଷ୍ଣଧନ ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ ।]

୨ । ସ୍ୱନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ତମ୍ଭବତ୍ ଦୀର୍ଘ ତରୁ ଓ ତାହାର ଫଳ ବିଶେଷ—2. The palmyra palm and its fruit; the fan-palm and its fruit; Talipot palm; Borassus Flabellifer.

তাল

তাড়, তাড

ସଂ. ନାମ, ତାଳଦ୍ରୁମ, ତୃଣ-ରାଜ, ଧ୍ୱଜଦ୍ରୁମ, ଦୀର୍ଘସ୍କନ୍ଧ, ଦୀର୍ଘପତ୍ର, ଲେଖ୍ୟପର୍ଣ୍ଣ, ମଦୋନ୍ନତ, ପତ୍ରୀ, ମଧୁରସ, ଗୁଚ୍ଛପର୍ଣ୍ଣ, ମଦାଢ୍ୟ, ଦୀର୍ଘ-ପାଦପ, ଆସବଦ୍ରୁ, ତରୁ-ରାଜ, ଚିରାୟୁ,

ମ. ଓ ଗୁ. ତାଡ଼

ତା. ପନନ

ଫା. ତାଲ

ଆ. ତାର

[ଦ୍ର—ଏହା ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶର ଗଛ; ଭାରତବର୍ଷ, ଲଙ୍କା, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ ସୁମାତ୍ରା, ଯାବା ଆଦି ଦ୍ୱୀପ, ପାରସ୍ୟ ଉପସାଗର ତଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶରେ ଏ ଗଛ ବହୁତ ଦେଖାଯାଏ । ଏ ଗଛର ଅଗରେ ବାହୁଙ୍ଗା ଧରେ । ତାଳ ଗଛ ପ୍ରାୟ ୬୦ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ; ମାତ୍ର ଏହାର ବ୍ୟାସ ୨ ଫୁଟରୁ ବେଶୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଚୈତ୍ର ମାସରେ ଫୁଲ ଓ ବୈଶାଖରେ ଫଳ ହୁଏ ଓ ଶ୍ରାବଣ ଭାଦ୍ରବକୁ ଫଳ ପାଚେ । ଶେଠ କଞ୍ଚା ଫଳର ଚୋପାକୁ ଛେଦିଲେ ତାହା ମଧ୍ୟରୁ କୋମଳ ଓ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଶସ (ତାଳସଜ) ବାହାରେ । ପାଚିଲା ଫଳରୁ ଯେଉଁ ଘନ ରସ ବାହାରେ ତାହା ବଡ଼ ସୁରୁପାକ । ଲୋକେ ଏହି ରସକୁ ଚାଉଳ ଚୂନା ଆଦିରେ ମିଶାଇ ପିଠା କରି ଖାଆନ୍ତି । ଗଛର ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଏକତ୍ର ଲିପ୍ତ ହୋଇ ଛତା ପରି ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପତ୍ରକୁ ଚିରି ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତହିଁରେ ଲେଖନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖିବାର ରୀତି ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ପୂର୍ବେ ତାଳପତ୍ରରେ ବହୁତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖା ଯାଉଥିଲା । କାଗଜର ବ୍ୟବହାର ହେବାରୁ ତାଳପତ୍ରରେ ଲେଖାଲେଖି କମି ଯାଇଅଛି । ଏହି ପତ୍ରରେ ଝାଂପି, ଛତା, ପଙ୍ଖା, ଚାଟି, ପଖିଆ, ପଟି ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ ଓ ଘରଛପରି ହୁଏ । ଏ ଦେଶର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ତାଳପତ୍ର ଛତାର ବ୍ୟବହାର ଅଦ୍ୟାପି ରହିଅଛି । ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ପିଠିରୁ ଓ ପେଟରୁ ଖୁବ ଚେମଡ଼ା ଲଇ ବାହାରେ । ପାକଲଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଚିର ଶେଣୀ ଓ ଭିରା କରାଯାଏ; ଏହା ଲୁହାକାଠ ପରି ମଜବୁତ । ତାଳଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଡଙ୍ଗା କରି ହୁଲଡଙ୍ଗା, କୋଧା ଓ ପାଣି ବୋହିବା ନଳା କରାଯାଏ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଓ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏ ଗଛର ପୁଷ୍ପକୋଷର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ କାଟି ସେଥିରୁ ‘ତାଡ଼ୀ’ ବାହାର କରାଯାଏ ଓ ଏ ରସରୁ ମଧ୍ୟ ଗୁଡ଼ ଓ ମିଶ୍ରୀ ଆଦି କରାଯାଏ । ଏ ଗଛ ଅଣ୍ଡିରା ଓ ମାଈ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ମାଈଗଛ ଫଳ ଧରେ, ମାତ୍ର ଅଣ୍ଡିରା ଗଛରେ କେବଳ ଜଟା ହୁଏ । ଖଜୁରି, ନଡ଼ିଆ ଓ ଗୁଆଗଛ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର । ପାଚିଲା ତାଳର ଟାକୁଆ ବା ମଞ୍ଜିକୁ ଗଞ୍ଜା ବାହାରିଲାବେଳେ ତାକୁ ହାଣିଲେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ସୁମିଷ୍ଟ ଶସ ବାହାରେ ତାକୁ ତାଳଖୁଆ କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ପକ୍ୱ ତାଳ ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ ଓ କଫ ବର୍ଦ୍ଧକ, ଦୁଷ୍ପାଚ୍ୟ, ବହୁମୂତ୍ର-ଜନକ, ତନ୍ଦ୍ରାକାରକ, ଅଭିଷ୍ୟନ୍ଦୀ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ତାଳସଜ କିଞ୍ଚିତ ମଦକାରକ, ଲଘୁ, କଫବର୍ଦ୍ଧକ, ବାତଘ୍ନ, ପିତ୍ତନାଶକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମଧୁରରସ ଓ ସାରକ; ତାଳରସ ବା ତାଡ଼ୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତ୍ତତା-ଜନକ ଓ ଏହା ବାସୀ ହେଲେ ଖଟା ହୁଏ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଏବଂ ବାତଦୃଷ୍ଟିନାଶକ ହୁଏ—ଦେବେନ୍ଦ୍ର, ନଗେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ]

୩ । ହରିତାଳ—3. The yellow orpiment.

୪ । ଦୁଇ କରତଳର ପରସ୍ପର ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ ବା ତାଳି; ବାହୁ, ଜଂଘ ଓ ପିଠିରେ କରତଳଦ୍ୱାରା ମାରିବା ଫଟ୍କା; ପାଦକୁ ଭୂମିରେ ପକାଇବା ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠି ଓ ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଶବ୍ଦ—4. The sound produced by clapping or beating the body with palms or by fingers or by foot-steps on the ground.

୫ । ଖଡ୍ଗ ମୁଷ୍ଟି; ଖଣ୍ଡାର ମୁଠା—5. The handle of a sword.

୬ । ହାତର ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳ ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳର ପ୍ରସାରର ପରିମାଣ—6. The short span measured by spreading the thumb and the middle finger of the hand.

୭ । ମନୁଷ୍ୟର ପାଦ ଠାରୁ ତାଳୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚତାର ପରିମାଣ; ଏକ ପୁରୁଷର ଉଚ୍ଚତା—7. A man's height or depth.

ମୂର୍ଖ ହୋଇବାରୁ ତ ଗରବିତ ହୋଇ
ସାତତାଳ ଉଚ୍ଚେ ବଢ଼ିଲୁ କଠାଇ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୮ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ସିଂହାସନ—8. The throne of the Goddess Durgā.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୯ । ବେଗ—9. Velocity.

୧୦ । କରତଳ; ଲେହ୍ରା—10. Palm of the hand.

୧୧ । କଂସାରେ ତିଆରି ଝାଞ୍ଜ, ଗିନି ଓ ଛୁରୁଛା—11. Cymbals.

ସଜାଇ ବାଦ୍ୟ ଘଣ୍ଟା ଢୋଲ ତାଳ ଝଞ୍ଜ ସେ ତାଲେଭ—
ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।

୧୨ । ତାଳପତ୍ର—12. Palm leaf.

୧୩ । ଭୂତଯୋନିବିଶେଷ; ଶିବାନୁଚର—13. Name of certain spirits, the attendants of Śiba.

୧୪ । (ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) କପୋଳଠାରୁ ଚିବୁକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ମାପ—14. (architecture) A lineal measure from the skull to the extremity of the chin.

୧୫ । (ଶିଳ୍ପଶାସ୍ତ୍ର) ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିର ଅଗଠାରୁ କରତଳ ବା କରପୃଷ୍ଠର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ—15. (Architecture) The measure of the space between the tip of the middle finger and the wrist.

[ଦ୍ର—ଏହି ମାପରେ ପ୍ରତିମାମାନ ନିର୍ମିତ ହୁଅନ୍ତି । ଦେବମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୯ ତାଳ, ସୂର୍ଯ୍ୟମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୧୦ ତାଳ, କୁବେର ଓ ନବଗ୍ରହମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୯ ତାଳ, ମାନବମୂର୍ତ୍ତିର ଉଚ୍ଚତା—୮ ତାଳ । ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଦେବମୂର୍ତ୍ତିମାନ ୭ ତାଳ ଉଚ୍ଚ ।]

୧୬ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ଜଙ୍ଘ ଜଙ୍ଘ ଭୁଜ ବା ବାହୁରେ ଉଚ୍ଚ କରତଳଦ୍ୱାରା ମାରିବା ଶବ୍ଦ; ବାହାଠୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. The sound produced by strongly patting the thighs or arms by a wrestler before wrestling.

୧୭ । ତାଳୀଶ ପତ୍ର (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
17. Tālīsa patra (See)

୧୮ । ଚଷମାରେ ଲାଗିଥିବା ପଥର ବା କାଚର ଏକଖଣ୍ଡ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—18. One of the bits of stone or glass set on a pair of spectacles.

୧୯ । ତାଲା; କୋଲପ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
19. Padlock.

୨୦ । ବେଲ; ବିଲ୍ୱଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
20. Marmalos fruit.

୨୧ । ନରକବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
21. Name of a hell.

୨୨ । ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—22. Śiba.

ସଂ. ବିଣ—୧ । ବିସ୍ତୃତ—1. Extended.

୨ । ସ୍ତୂପୀକୃତ—2. Amassed.

୩ । ବୃହତ—3 Large; great.

ଦେ. ବି—୧ । (ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଆଦି) ପଶୁଙ୍କର ସଙ୍ଗମ—
1. Cohabitation or crossing of beasts (e.g. dog, horse).

୨ । ଏକମେଳ ହେବା—2. Tallying.

୩ । ଚଟା—3. Fist-blow.

୪ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା—4. Rivalry; emulation.

ତାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତାଳ (ଦେଖ)
Tāla Tāla (See)

ତାଳ ଅଂଶା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳ+ଅଂଶୁ)—ତାଳ ଗଛର ଗଣ୍ଡିର
Tāla aṁśā ଅବକଣ ଅଂଶରେ ଥିବା ଦୋଟକ ଟାଣ ତନ୍ତୁ—
তালের আংশ The hard fibres of the bark and trunk of a palm tree.

ତାଳ ଅଂଶ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଳ ଅଂଶୁ }

তালচোঁচ বাল্কারেসা [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ତାଳଗଣ୍ଡିର ଅଂଶା ଦୋଟକ ବା ପାକଳ ହୋଇଥାଏ ତାହା ଭାରି ଟାଣୁଆ ଓ ଚିରସ୍ଥାୟୀ । ତେଣୁ ଲୋକେ ଏ ତାଳଗଣ୍ଡିକୁ ଫାଳ ଫାଳ କରି ଘର ଘରର ଛେଣୀ ଓ ପଥରଚଳେ ଅଡ଼ୁଧାରଣାରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଦେଉଳମାନଙ୍କ ପାଟପଥର ତଳେ ତାଳର ଅଡ଼ୁଧାରଣା ଦିଆଯାଏ ଓ ଏମାନ ଶତ ଶତ ବର୍ଷ ସ୍ଥାୟୀ ।]

ତାଳ ଅନ୍ତି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ ଓ ଅନ୍ତ୍ରଃ)—ତାଳଗଣ୍ଡିର ଗର୍ଭସ୍ଥ
Tāla anti ନରମା ବା ଅପରିପକ୍ୱ ତନ୍ତୁ—The soft fibres
তালআঁতী in the middle part of the trunk of a palm tree.

ତାଳଅନ୍ତି ଉତାର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପାକଳ ଓ ପୁରୁଣା ତାଳଗଛର
Tāla-anti utāra ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମୁଦାୟ ତନ୍ତୁ ପାକଳ ହୋଇଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ତାଳଗଛ ଚିରିଲେ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ନରମା ଅଂଶ ବା ତନ୍ତୁ ନ ଥାଏ—Hard and dense fibred; well developed (palm-trunk); (old palm trees) all the fibres of which are hard.

ତାଳ ଉରା—ଦେ. ବି—ତାଳ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ହେବା ଉରା—Beam of
Tāla urā the palm tree for thatched houses.

ତାଳକ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତାଳ+କ)—
Tālaka ୧ । ଦ୍ୱାରରୋଧକ ଯନ୍ତ୍ର; ତାଲା; କୋଲପ—
1. A lock.

୨ । କବାଟର କଳଣୀ—2. Bolt of a door.

୩ । ହରିତାଳ—3. Yellow orpiment.

୪ । ସୁଗନ୍ଧ ମୃତ୍ତିକା—4. Scented earth.

ଦେ. ବି—ତାଳ ଫଳ—Palm fruit.

ତେଜ ତାଳକ ତୁଲ୍ୟ କଲେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ରତ୍ନାକର ଚଉ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଈ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ତାଳକ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—ତାଲକ (ଦେଖ)
Tāḻaka Tāḻaka (See)
ତାଲକ କାଳଚ ଗୃହେ ପଣେ ଅନାଗୃହେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତାଳ କଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ+କାଣ)—
Tāḻa kaṇā ୧ । ଗୀତ ଆଦି ବୋଲିଯିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
তালকানা ଉପଯୁକ୍ତ ତାଳ ଅନୁସାରେ ତାଳ ପକାଇ ପାରେ
तालबेताल ନାହିଁ ; ତାଳଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ—1. Having no adequate knowledge of musical measure.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୂର୍ଖ—2. (figurative) Ignorant.
୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶକାଳପାତ୍ର ଦେଖି କଥା କହି ନ ପାରେ ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ପାରେ—
3. One who cannot adapt himself to his surroundings.

ତାଳ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—ତାଳ ଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାର ଧାରରେ ଥିବା କଣ୍ଟା—
Tāḻa kaṇṭā Fine points of the serrated blade at the edge of a palm branch.

ତାଳ କନ୍ଦ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
Tāḻa kanda Tāḻamūḻī (See)
ଦେ. ବି—ତାଳ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କନ୍ଦ—
Sugar made from palm juice.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ତାଳମଦ, ତାଳରସ, ତାଳଗୁଡ଼, ତାଳମିଶ୍ରି ଆଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ତାଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୀତ ବାଦ୍ୟାଦିର ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଜଣେ
Tāḻa karibā ତାଳାଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ତାଳର
তাল ধরা ଆଦର୍ଶ ସ୍ୱରୂପ ତାଳ ପକାଇବା—
ताल देना (an expert) To lay down a specific measure as a model to be followed by several persons or parties at a contest in musical measure.

ତାଳ କଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଗାୟକର ଗୀତ ତାଳ ଅନୁସାରେ
Tāḻa kaḻibā ଯାଉଅଛି କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ
(ତାଳ କଷିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଳ ପକାଇ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
তাল কষা To test if a person is singing to the
ताल जांचना measure by beating time.

ତାଳ କାନ୍ଧି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ+ସ୍କନ୍ଧ)—
Tāḻa kāndhi ଗୁଡ଼ିଏ ତାଳ ଫଳର ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ଡେମ୍ଫରେ
ତାଳକାନ୍ଧ } ଅନ୍ୟରୂପ ପରସ୍ପର ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଫଳିଥିବା ଗୁଚ୍ଛ-
ତାଳପେଣ୍ଡା } A bunch of palm fruits
তালের কাঁধি attached to one stem.
तालका गुच्छा

ତାଳକାଭ—ସଂ. ତଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳକ=ହରିତାଳ+ଆଭା)—
Tāḻakābha ହରିଦ୍ବର୍ଣ୍ଣ; ହଳଦିଆ—Yellow.

ତାଳକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତାଳ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tāḻakī ତାଳ ରସ; ତାଳର ତାଡ଼ୀ—
The juice of palm tree.

ତାଳ କେତୁ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ=ତାଳ ଚିହ୍ନିତ+କେତୁ=
Tāḻa ketu ପତାକା)—୧ । ଭୀଷ୍ମ—1. Bhīshma.
୨ । ବଳରାମ—2. A name of Baḻarāma.

ତାଳକେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି—ପ ସ, ହରିତାଳ ଆଦିଦ୍ୱାରା ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ
Tāḻakeśwara ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୁଷ୍ଠ ଓ କଣ୍ଡୁ ଆଦି ଚର୍ମ-ରୋଗର ଔଷଧବିଶେଷ—A medicinal preparation against leprosy and itches.

ତାଳ କୋରଟ—ଦେ. ବି—ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାର ଉପର ଅଂଶରୁ ଛେଲି
Tāḻa koraṭa ଯାଇଥିବା ଚିକ୍କଣିଆ ପାତିଆ—Glossy strips
(ତାଳ ଲଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) scraped from the back or
तालका डंठलका रेश ridge of the stock of a palm-branch.
[ଦ୍ର—ଏହା ଦ୍ୱାରା ଚଟି ବାଉଁଶିଆ ଟୋକେଇ ଆଦି ମରାମତ କରାଯାଏ ଏବଂ ବାଉଁଶମାନଙ୍କର ଗଣ୍ଠି ବନ୍ଧାଯାଏ ଏବଂ ଏହା ଲଇ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାଳ କ୍ଷୀର—ସଂ. ବି—ଖର୍ଜୁର ବା ତାଳ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚିନି (ହି.
Tāḻa kshīra ଶବ୍ଦସାଗର)—Sugar from the juice of date or palm.

ତାଳ ଖଣ୍ଡିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ବେଳେ ତାଳମାନ
Tāḻa khaṇḍiā karibā ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପକାଇ ନ ପାରିବା;
(ତାଳ ଖୁଣ୍ଟ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତାଳକୁ ବେତାଳ କରିବା—
তাল ভাংগা Not to complete a musical measure
ताल उखाड़ना but to interrupt it in the middle.

ତାଳ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଳ; ତୁଳ. ଇଂ. ଟାଲି=ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
Tāḻa khāibā ରୂପେ ମେଳ ହେବା)—
তাল খাওয়া ୧ । (ଘୋଡ଼ା, କୁକୁର ଆଦି) ଯୋଡ଼ ପଡ଼ିବା;
जोड़ा खाना, तालमेल खाना (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ପଶୁ) ପରସ୍ପର ସହିତ ସଙ୍ଗମ କରିବା—1. To cross; to pair; to couple (said of beasts).
୨ । (ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁ) ପରସ୍ପର ସହିତ ମେଳ ଖାଇବା—
2. To tally; to fit with each other.
(ଯଥା—ଦୁଇ ଜଣ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ କଥା ତାଳ ଖାଉ ନାହିଁ ।)

ତାଳ ଖୁଙ୍କୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳାଙ୍କୁର)—
Tāḻa khuṅku ଗଜା ହୋଇଥିବା ତାଳ ମଞ୍ଜିର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସୁସ୍ୱାଦୁ
ତାଳଖୁଙ୍କ } ଅନ୍ୟରୂପ ଶସ—The soft sweet kernel
ତାଳଖୁଙ୍କୁ } found inside the sprouting
তালকুর, তালফোঁপর stone of a ripe palm-fruit.
तालकागुदा

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାଳ ଖୁଞ୍ଚ—ଦେ. ବି.—୧ । ତାଳ ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରାସ୍ତ କରିବା
Tāla khuñcha କ୍ରମରେ ବିଶେଷଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତିର ଗୀତର ତାଳମାନଙ୍କୁ କୌଶଳକ୍ରମେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା—1. Dexterous change made by an expert in a song so that a musician cannot follow the measures thereof.
୨ । ତାଳ ଖୁଞ୍ଚା (ଦେଖ)—2. Tāla khuñchā (See)

ତାଳ ଖୁଞ୍ଚା(ଞ୍ଚ)—ଦେ. ବି.—ତାଳଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ବାହାରିଥିବା ଅଂଶର
Tāla khuñchā (ñcha) କ୍ଷୁଦ୍ର ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ଖଣ୍ଡମାନ—
ତালের চোঁচ Bits of hard pointed fibres of the
(ତାଳଖୁଞ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) palm-trunk.

ତାଳ ଖୋଡ଼(ଳ)ପା—ଦେ. ବି.—ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦ୍ୱିଫାଳ ହୋଇଥିବା
Tāla khorda(la)pā ମୂଳ ଅଂଶ (ଯାହା ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ବେଢ଼ି
তাল খাঁড়া ଥାଏ); ତାଳ ଫାଡ଼ୁଆ—The bifurcated part of the branch which entwines the trunk of a palm-tree.

ତାଳ ଖୋପା(ଷା)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ ଓ କୋଷ)—ତାଳଗଛରୁ
Tāla khopā (shā) ବାହାରିବା ଫଳକୋଷ (ଯାହା ଫାଟିଯାଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ତାଳଫଳର ତଅଁର ବାହାରେ)—
The pod from which ultimately the bunch of palm fruits come out.
[ଦ୍ର—ନଡ଼ିଆଗଛର ଏହି ଫଳକୋଷକୁ ସୀପ କହନ୍ତି ।]

ତାଳ ଖୋଳ—ଦେ. ବି. (ସମାହାର)—ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ
Tāla khola ନାମସଂକୀର୍ତ୍ତନରେ ବ୍ୟବହୃତ କରତାଳ ବା ଝାଞ୍ଜ
খোল করতাল ଓ ମୃଦଙ୍ଗ; ଖୋଳ କରତାଳ; ଝାଞ୍ଜମାଦଳ—
Cymbals and drums used in chanting Samkirtana hymns.

ତାଳ ଖୋଳ ଟେକିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଗୁରୁ) ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନାମ-
Tāla khola ṭekidebā ସଂକୀର୍ତ୍ତନ-ମନ୍ତ୍ର ବା ଗୌରମନ୍ତ୍ରର ଦୀକ୍ଷା ଦେଇ ସାରି ସେମାନଙ୍କୁ କୀର୍ତ୍ତନ ଶିଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଖୋଳ କରତାଳ ପୂଜା କରି ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଉକ୍ତ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରମାନ ସମର୍ପଣ କରିବା—(the teacher) To formally hand over the cymbals and drums to the disciples as a token of imparting the key to the chanting of hymns.

ତାଳଗଛିଆ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଭୁଲ. ସବଗଛିଆ କରିବା)—
Tāla-gachhiā karibā ୧ । ଟେକାଟେକି କରିବା; ଖୋସାମତ
তালগাছে তোলা କରିବା; ଖୁଣ୍ଟୁ କରିବା—1. To flatter.
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବା ମହତ୍ ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରିବା—2. To represent a man to be higher than what he actually is; to raise a person to the skies.

ତାଳ ଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି.—ତାଳଲଇଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଗଣ୍ଠି—
Tāla ganṭhi Knot made with thin strips
তালের গাইঁঠ scraped from the back of the stock or ridge of a palm branch.

ତାଳ ଗେଟମା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଗଇଁଠା; ଖିରିଲଡୁନାର
Tāla geṭamā ଗୋଲ ବାଷ୍ପସିଦ୍ଧ ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—A cake made of rice-flour boiled in steam.

ତାଳ ଗୋଟମା—ଦେ. ବି.—କ୍ଷୁଦ୍ର କଞ୍ଚା ତାଳଫଳ—
Tāla goṭamā Small undeveloped palm-fruit.
তালের মুচি

ତାଳ ଚଞ୍ଚୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳଚଟକ)—ତାଳ ଚଟକ (ଦେଖ)
Tāla chañchu Tāla chaṭaka (See)
তালচটা
(ତାଳଚଟୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ଚଟକ—ସଂ. ବି.—ଶାଖାଶ୍ରୟୀବର୍ଗର ପାଂଶୁବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—
Tāla chaṭaka The swallow shrike.
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ତାଳଗଛରେ ବୋଲଇପରି ଚଲମୁହାଁ ବସା ବୁଣି ରହନ୍ତି; ୯।୧୦ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକବର୍ଣ୍ଣ, ଚଞ୍ଚୁ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ଓ ଈଷତ୍ ବଙ୍କା, ପୁଚ୍ଛ ହ୍ରସ୍ୱ, ପକ୍ଷ ବଡ଼; ଏମାନେ ଉଡ଼ୁଥିବା ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି ଓ ଉଡ଼ୁ ଉଡ଼ୁ ପୋକ ଧରି ଖାଆନ୍ତି—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ତାଳଚେର—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—
Tālachera Name of a state in Orissa.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ବଣ ଜଙ୍ଗଲପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ପ୍ରାୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଅଯୋଧ୍ୟା ରାଜବଂଶର ଜଣେ ରାଜପୁରୁଷ ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନ ଗଜପତି ରାଜାଙ୍କ ଆଶ୍ରୟରେ ଏଠାରେ ରାଜା ହେଲେ । ଉକ୍ତ ରାଜା ବହୁତ ତାଳଗଛ କାଟି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହେଲା (କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ) । ଏହି ରାଜବଂଶର 'ବୀରବର' ସନ୍ଧାନ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରେ କୋଇଲା ଖଣି ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଅଛି ଓ ବି. ଏନ୍. ଆର୍ କମ୍ପାନୀ ଏଠାକୁ କଟକଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ଲାଇନ୍ ଖୋଲିଅଛନ୍ତି ।]

ତାଳଜ—ସଂ. ବି.—(ତାଳ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ତାଳଗଛର ରସ;
Tālaja ତାଡ଼ୀ—Toddy from palm tree.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମତ୍ତତାଜନକ ଓ ବାସି ହେଲେ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତଦୁଷ୍ଟିକର ଶକ ।]

ତାଳଜଂଘ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଜଂଘା)—ତାଳଗଛପରି
Tālajamgha ଜଂଘବିଶିଷ୍ଟ—Having well developed and muscular thighs like the trunk of a palm-tree.
ସଂ. ବି—୧ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ରାଜାବିଶେଷ—
1. Name of a King of the Jadu dynasty.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଓ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଯ	ଇଅ	●	ଢ଼

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜା ସଗରଙ୍କ ପିତା ଅସିତଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟଚ୍ୟୁତ କରାଇଥିଲେ ।]

୨ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—2. Name of a demon.

୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Name of an ancient country.

ତାଳ ଜଂଘା – ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ —
Tā**l**a jaṁghā Name of a demoness.

ତାଳ ଜଟ(ଟା)—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ + ଜଟ; ଜଟା)—
Tā**l**a jaṭa(ṭā) ଅଣ୍ଡିରା ତାଳଗଛର ଜଟା ବା ପୁଂପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ; ତାଳଚଣ୍ଡି; ତାଳ ପ୍ରଲମ୍ବ—The long flower-stalks of male palm-trees.

ତାଳ ଝିମିଟି—ଦେ. ବି—ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା ମୂଳର ଦ୍ୱିଫାଳ ଶାଖା ବା
Tā**l**a jhimiṭi ଫାଉଡ଼ାରୁ ବାହାରିବା ତନ୍ତୁ ବା ସୂତ୍ର—
Fibre-threads from the bifurcated root of palm-branches.

[ଦ୍ର—ଏ ତନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ଚେମଡ଼ା ଓ ଶକ୍ତ ।]

ତାଳ ଠୁଙ୍କିବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣା ବାହାପଟ ଓ ଜଂଘରେ ଚଟ୍କଣ ମାରି
Tā**l**a ṭhuṅkibā ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ମଲ୍ଲକୁ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ
তাল ঠোঁকা କରିବା—1. To challenge one's rival
ताल ठोंकना wrestler to a wrestling contest by patting on one's arms and thighs.

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରିବା; ତାଳ ପକାଇବା—
2. (figurative) To emulate; to rival.

ତାଳ ତାଟି—ଦେ. ବି— ତାଳପତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାଟି—
Tā**l**a tāṭi Partition or mat made with palm
তালপাতার টাটী leaves.
तालपत्ताकी टट्टी

ତାଳ ଥୋଇବା— ଦେ. କ୍ରି . (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବିଧା ମାରିବା—
Tā**l**a thoibā (figurative) To deal fist-blows.
[ତାଳ ବସା(ସେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
কীল মারা **घूंसा मारना**

ତାଳ ଦାଢ଼ି— ଦେ. ବି— ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦାଢ଼ୁଆ ଅଂଶରୁ କଣ୍ଟାତକ
Tā**l**a dā**rḍh**i ଚାଞ୍ଛି ନେଲାପରେ ଯେଉଁ କୋଉଚ ହୁଏ—
Fibres made from the edge of palm-branches after scraping off the thorns.

[ଦ୍ର—ଏ କୋଉଚ ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗାର ପିଠିରୁ ନିଅଯିବା କୋଉଚ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଟାଣୁଆ ।]

ତାଳ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୀତ ବା ନାଟର ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ହାତ
Tā**l**a debā ବା ବାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ତାଳ ବଜାଇବା—
তাল ধরা 1. To beat time to a song or
ताल देना dance.

ସେ ଉତ୍ସବେ ହୋଇ ହରଷେ ଉଲ୍ଲାଳ
ଚଳିକା, ତୋ ବାଟ ଚହିଁ ଦେଲେ ତାଳ । ରଥାକାଥ. ଚଳିକା ।

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତାଳ ପକାଇବା; ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—
2. (figurative) To emulate.

ତାଳ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ + ଧ୍ୱଜ; ଏମାନଙ୍କ
Tā**l**a dhwaja ପତାକାରେ ତାଳଗଛ ଅଙ୍କିତ ଥିବାରୁ)—
୧ । ବଳରାମ—Ba**l**arāma; the elder brother of Śrīkṛushṇa.
୨ । ଭୀଷ୍ମ—2. A name of Bhīshma.
ବି. କ୍ଲୀ—ବଳରାମଙ୍କ ରଥର ନାମ—
Name of the car of Ba**l**arāma.

ତାଳଧ୍ୱଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନଗରୀବିଶେଷ —
Tā**l**a-dhwajā 1. Name of a town.
୨ । ତାଳଗଛର ପତ୍ର—2. Palm-leaf.

ତାଳ ନବମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଭାଦ୍ରମାସର ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ—
Tā**l**a nabamī The 9th day of the bright fortnight of the month of Bhādra.

[ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗୌରୀପୂଜା କରନ୍ତି ।]

ତାଳ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୀତ ବା ନାଟର ତାଳ
Tā**l**a pakā(ke)ibā ଅନୁସାରେ ତାଳ ବା ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା—
তাল ধরা 1. To beat time to a song or dance.
ताल बजाना ୨ । ତାଳ ଠୁଙ୍କିବା (ଦେଖ)
2. Tā**l**a ṭhuṅkibā (See)

ତାଳ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାଳ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଲାବେଳେ ଯେପରି
Tā**l**a pa**rḍ**ibā ଦୁମ୍‌ଦୁମ୍ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ସେହିପରି ଶବ୍ଦ ସହିତ
তাল পড়া କୌଣସି ଲୋକ ଉପରେ ବିଧା ମାଡ଼ ବସିବା—
ताल गिरना 1. Dealing of heavy fist-blows on the back of a man (with sound like that produced when palm-fruits drop down on the ground).

୨ । ଗୀତ ବା ନାଟର ତାଳ ଅନୁସାରେ ତାଳ ବା ବାଦ୍ୟ ବାଜିବା—2. Beating of time to a song or dance.

୩ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—3. Emulating.

୪ । ଗଛରୁ ପାଚିଲା ତାଳ ତଳକୁ ଖସିବା—
4. The falling of ripe palm-fruits on the ground.

ବୃଷ ଉଡ଼ିବାକୁ, ତାଳ ପଡ଼ିବାକୁ—ଢଗ ।

ତାଳ ପତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳ ପତ୍ର)— ତାଳପତ୍ର (ଦେଖ)
Tā**l**a patara Tā**l**a patra (See)
তালপাতা [ଦ୍ର—ତାଳଗଛର ଶାଖାର ବୃନ୍ତକୁ ବାହୁଙ୍ଗା
तालका पत्ता ବୋଲାଯାଏ । ବୃନ୍ତ ଅଗରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟଜନାକୃତି

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ପୁସ୍ତକରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଲିପ୍ତ ପତ୍ରଗୁଚ୍ଛ ଥାଏ ତାହା ତାଳପତ୍ର ଅଟେ । ଭାଷାରେ ତାଳୁ ତାଳ ବରଡ଼ା କହନ୍ତି ଓ ଲୁକ୍ତ ବ୍ୟଞ୍ଜନାକୃତି ପତ୍ରକୁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପଟିରେ ଚିରିଦେଲେ ତହିଁମଧ୍ୟରେ ଶଳାକା (ଖଡ଼ିକା) ଥିବା ଦୁଇଫାଳିଆ ଯେଉଁ ପତ୍ର ତାହାରେ ତାହିଁ ତାଳପତର କହନ୍ତି ଓ ତହିଁ ଉପରେ ଲେଖନୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

ତାଳ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ପତ୍ର)—
Tā̱la patra ୧ । ତାଳଗଛର ପତ୍ର—1. Palm leaf.
[ଦ୍ର—ଏଥି ଉପରେ ଲେଖନରେ ଲେଖାଯାଏ; ଏଥିରେ ଭୋଗେଇ ଅନ୍ନ, ଅସନ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଭୁଣାଯାଏ ଏବଂ ଛାତି ବନ୍ଧାଯାଏ ।]
୨ । କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣବିଶେଷ; ତାଡ଼ଙ୍କ—
2. An ornament for the ear.
୩ । ଖଡ୍ଗବିଶେଷ—3. A kind of sword.

ତାଳପତ୍ର ସିପାଇ(ହି)—ଦେ.ବି-(ତାଳପତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସିପାହି ମୂର୍ତ୍ତି ଯେପରି
Tā̱lapatra sipāi(hi) ପବନର ସାମାନ୍ୟ ଅଘାତରେ ଉଡ଼ିଯାଏ
তালপাতার সিপাই ସେହିପରି) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଳ୍ପକେ ଦବି (ତାଳପତ୍ର ସିପେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାଏ ବା ଡରି ଯାଏ; କ୍ଷୀଣ; ଦୁର୍ବଳ ଓ ଭୀରୁ ଲୋକ—A weak, lean and timid person.

ତାଳ ପତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
Tā̱la patrikā Tā̱lamū̱li̱ (See)

ତାଳ ପତ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ମୂଷିକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Tā̱la patri Mūshikaparṉṉi (See)

ତାଳ ପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁରା ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ—
Tā̱la parṉṉa 1. A kind of medicinal perfume.
୨ । ଗନ୍ଧ ପତ୍ର (ଦେଖ)
2. Gandha patra (See)

ତାଳ ପର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି—୧ । ମୁରା ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ମୁରାମାଂସୀ—
Tā̱la parṉṉikā 1. A herbarious scent.
୨ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
2. Tā̱lamū̱li̱ (See)
୩ । ସଉପ (ଦେଖ) (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Saupa (See)

ତାଳ ପାରୁ—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ତାଳକୁ ଚପୁଡ଼ି ଦେଲେ ଠାକୁଅ ଉପରେ
Tā̱la pāru ଯେଉଁ ଚେରୁଆ ଅଂଶୁମାନ ରହିଯାଏ—The soft fibres left on the stone after pressing the juice from a ripe palm fruit.

ତାଳ ପିଞ୍ଛା—ଦେ. ବି—ତାଳ ଜଟ (ଦେଖ)
Tā̱la pinchhā Tā̱la jaṯa (See)

ତାଳ ପିଠା—ଦେ ବି—ପାଚିଲା ତାଳର ଦୋରୁଅ ସଙ୍ଗେ ବଟା ଚାଉଳ
Tā̱la piṯhā ମିଶାଇ କରାଯିବା ପିଠା ବା ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—
তালপিঠা Cakes made with palm juice mixed with rice flour.

ତାଳ ପ୍ରଲମ୍ବ— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ପ୍ରଲମ୍ବ=ଜଟା)—
Tā̱la pra̱lamba ତାଳଜଟ—The long flower stalks of a male palm tree.

ତାଳ ଫ(ଫୋ)ଟକା—ଦେ. ବି—ତାଳପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ା ଯାଇଥିବା ବାରୁଦ-
Tā̱la pha(pho)ṯakā ପୁଡ଼ା—Crackers or packets of
তাল পটকা gunpowder tightly packed
ताल पटाक in palm-leaves.
[ତାଳଫୁଟୁକା(ଳ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାଳ ଫାଉଡ଼ା(ଣ୍ଡା)—ଦେ.ବି—ତାଳବାହୁଙ୍ଗାର ଦୁଇ ଫାଳିଆ ମୂଳ ଅଂଶ-
Tā̱la phāurḏā(ṉḏā) The parted root of a palm
তাল ষাঁড়া branch; the bifurcated or forked part of a palm branch.

ତାଳ ଫୋପଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ବାହୁଙ୍ଗାରୁ ପତ୍ର ଓ ଫାଉଡ଼ା
Tā̱la phoparḏa (rḏā) ବାଦ ଦେଲେ ଯେଉଁ ମଧ୍ୟଭାଗ ରହେ
তাল ডাঁটা (ଯହିଁରୁ କୋଚଟ ବା ଲଇ ବାହାରେ)—
ताडका डंटल The middle part or bare ridge of a palm-branch.

ତାଳ ବଣ(ଣି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳବନ)—ତାଳ ବୃକ୍ଷବହୁଳବନ—
Tā̱la baṉa(ṉi) A grove of palm trees.
তালবণ तालबन
(ତାଳବଣିଆ; ତାଳବଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ବଣା—ଦେ. ବଣ—ତାଳ କଣା (ଦେଖ)
Tā̱la baṉā Tā̱la kaṉā (See)

ତାଳ ବନ—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପାଖେ ପାଖେ ବହୁ ତାଳ
Tā̱la bana ଗଛ ଥାଏ—1. A grove of palm trees.
୨ । (ନାମ) ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ଗିରି ଉତ୍ତରରେ ଯମୁନାକୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନକାଳର ତାଳ ବୃକ୍ଷର ଏକ ବନ—
2. Name of an ancient grove of palm trees near Bṟundābana.
[ଦ୍ର—ଏହିଠାରେ ବଳରାମ ଧେନୁକାସୁରକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ତାଳବର—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ତାଲେବର୍; ଅ. ତାଲ୍ଲ=ଭାଗ୍ୟ+ଫା. ବର୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—1. Lucky.
Tālabara
তালেবর ୨ । ମାନ୍ୟ—2. Honourable.
तालेबर ୩ । ସୁନାମଧନ୍ୟ—3. Illustrious.

ତାଳ ବରଡ଼ା—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ଛତ୍ରାକୃତି ପତ୍ର—
Tā̱la barar̤ḏā Fan-shaped palm-leaves.
তালপাতা

ତାଳ ବାୟା—ଦେ. ବି. [ତାଳ+(ଜନ୍ତୁ) ବାୟା]—ତାଳଗଛର ପତ୍ର
Tā̱la bāyā ଅଗରେ ବୋତଲ ପରି ତଳମୁହାଁ ବସା ବାନ୍ଧିବା ପୀତ
তালবাবুই ଅଙ୍ଗୁଳ ଦୀର୍ଘ ଘରଚଟିଆ ଆକୃତିର ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର
बाया ପକ୍ଷୀ—The weaverbird; Ploceus Baya.

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଽ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଗ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

[ଦ୍ର—ଏହାର ତାଳୁ ଓ ଗଛ ହଳଦିଆ, ଦେହ ଖରସ୍। ଏମାନେ ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଓ ଖଜୁର ପତ୍ରରୁ ସରୁ ସୂତା ପରି ଅଂଶକୁ ଥଣ୍ଟରେ କାଟି ନେଇ ସେଥିରେ ଏପରି କୌଶଳରେ ବସାକୁ ବୁଣି ତାଳଗଛ, ଖଜୁରୀଗଛ ଓ ନଡ଼ିଆଗଛ ପତ୍ରର ଅଗରେ ଝୁଲନ୍ତା ବୋତଲ ପରି ବସାକୁ ଝୁଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେ ଝଡ଼ ତୋଫାନରେ ମଧ ବସା ଭିତରୁ ଅଣ୍ଡା ଚ୍ୟୁତ ନ ହୋଇ ଦୋହଲୁ ଥାଏ ।]

ତାଳ ବାହୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ତାଳଗଛର ପତ୍ରଯୁକ୍ତ ଶାଖା—
Tāla bāhungā The stalk or branch of the palm leaf.
তালবাখড়া

ତାଳ ବୁ(ବୋ)ରେଇ—ଦେ. ବି—ତାଳବଣ; ତାଳଗଛର ଜୋଠ—
Tāla bu(bo)rei A grove or tope of palm-trees
তালবন

ତାଳ ବୃନ୍ତ—ସ. ବି. (ତାଳ+ବୃନ୍ତ)—
Tāla brunta ୧ । ପତ୍ରହୀନ ତାଳବାହୁଙ୍ଗା—
1. The leafless stalk of palm tree.
୨ । ତାଳବାହୁଙ୍ଗାରେ ନିର୍ମିତ ବିଞ୍ଚଣା—
2 Fan made of the stalk of palm leaves.
୩ । ତାଳପତ୍ରରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ବିଞ୍ଚଣା—
3. Fan of palm leaves woven together.

ତାଳ ବୃନ୍ତକ—ସ. ବି. (ତାଳବୃନ୍ତ+କ)—ତାଳ ବୃନ୍ତ (ଦେଖ)
Tāla bruntaka Tāla brunta (See)

ତାଳ ବେଚନକ—ସ. ବି. (ତାଳ+ବଚ୍ ଧାତୁ+ଅନ+କ)—
Tāla bechanaka ନର୍ତ୍ତକ; ନାଟୁଆ—Dancer.

ତାଳ ବେତାଳ—ସ. ବି. ପୁଂ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ବେତାଳ)—ମହାଦେବଙ୍କ
Tāla betāla ଅନୁଚର ତାଳ ଓ ବେତାଳ ନାମକ ଭୂତଦ୍ୱୟ—
Two aerial attendants of Śiba.

ତାଳ(ଲ)ବ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ତାଳୁ+ଭବାର୍ଥରେ. ଯ)—୧ । ତାଳୁ
Tāla(la)bya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the palate.
୨ । ତାଳୁସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ—
2. Pronounced from the palate; palatal.

ତାଳବ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି (ତାଳବ୍ୟ+ବର୍ଣ୍ଣ)—ଇ, ଈ, 'ଚ' ବର୍ଗ, ଯ
Tālabya barnna ଓ ଶ—The palatal letters of the alphabet.

ତାଳବ୍ୟ 'ଶ'—ସ. ବି—ତାଳୁରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ 'ଶ' ଅକ୍ଷର—
Tālabya 'śa' The letter 'śa'.

ତାଳ ଭଙ୍ଗ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ଭଙ୍ଗ)—ବେତାଳ ହେବା;
Tāla bhanga ଗୀତ ବାଦ୍ୟର ତାଳ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ନ ପଡ଼ିବା—
Losing the measure of a music or song.

ତାଳ ଭଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ତାଳ ଜଟ (ଦେଖ)
Tāla bhandi Tāla jata (See)
তালগাছের ভুঁড়া, तालसोंटा

ତାଳଭୃତ୍—ସ. ବି (ତାଳ+ଭୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ବଳରାମ—
Tālabhrut Balarāma.

ତାଳ ମ(ମା)ଖନା—ଦେ. ବି—କୋଇଲିଖିଆ (ଦେଖ)
Tāla ma(mā)khanā Koilikhiā (See)

ତାଳ ମଜ୍ଜା—ସ. ବି (ତାଳ+ମଜ୍ଜା)—ତାଳସଜ (ଦେଖ)
Tāla majjā Tālasaja (See)

ତାଳ ମଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—୧ । ପାଚିଲା ତାଳଫଳ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଟାଙ୍କୁଆ—
Tāla mañja 1. Seed of a palm fruit.
তালের আঁটি ୨ । ପୁରୁଣା ତାଳଗଛର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅତି କଠିନ କାଷ୍ଠାଂଶ—2. The hard long fibres inside the bark of a palm-trunk.

ତାଳ ମଢ଼ୁଆ—ଦେ. ବି— ତାଳପତ୍ରର ବାହାର ବା ଅଗ ପାଖର ଶିରା—
Tāla mardhuā The fibrous ridge of a palm leaf.

ତାଳ ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ପାଚିଲା ତାଳର ଚୋରୁଅରେ ତିଆରି ମଣ୍ଡା
Tāla mandā ପିଠା—A kind of cake prepared from the juice of ripe palm-fruits.

ତାଳ ମର୍ଦ୍ଦଳ—ସ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ମର୍ଦ୍ଦଳ)—କରତାଳ ଓ ମୃଦଙ୍ଗ;
Tāla marddala ତାଳ ଓ ଖୋଳ—Cymbals and drums.

ତାଳ ମାନ—ସ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତାଳ+ମାନ)—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳ ଓ ମାନ—
Tāla māna The measure and the stop in music.

ତାଳ ମିଶ୍ରି—ଦେ. ବି—ତାଳରସର ଗୁଡ଼ରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମିଶ୍ରି—
Tāla miśri Crystallised palm-sugar.
তালমিছরী, तालमिसरी

ତାଳମୂଳିଆ କଣ୍ଟା—ଯେଉଁ ଲୁହା କଣ୍ଟା ତାଳଗଛ ପରି ତଳ ପାଖରୁ
Tālamūliā kantā ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—Stout nails gradually tapering like the trunk of a palm tree.

ତାଳ ମୂଳୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତାଳର ଗଜାଗଛ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା
Tāla mūli ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ—
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ତାଳମୂଳିକା, ତାଳପତ୍ରିକା, ହେମପୁଷ୍ପୀ, ଗାର୍ଗିକଳିକା, ମୂଷଲୀ, ଭୂତାଳୀ
A kind of medicinal plant resembling very young shoots of palm trees; Corculigo Orchiodes; Asparagus Sarmentosus.
ମୂଷଲୀକନ୍ଦ
তালমূলী
कालिमुसली, मुजामुसली
ତେ. ନେଲ୍ଲତାଡ଼ି, ନେଲତାଡ଼ି
ଗୁ. ଓ ମ. କାଲୀମୂଷଲୀ
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଗନ୍ଧହୀନ ଓ ଷଡ଼ଦଳ; ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି ଗଛ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମରଯାଏ ଓ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଣ୍ଟା ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ପୁଣି ଚେରରୁ ଗଜା ବାହାରେ । ଏହାର ମୂଳର କନ୍ଦ ଅଳ୍ପ ପର; ଏହାର ପତ୍ର ଓ ତାଳ ତାଳପତ୍ର ଓ ବାଙ୍ଗାର ଅନୁରୂପ ପର । କୃଷ୍ଣ ଓ ଶୁକ୍ଳ ଭେଦରେ ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର । ଏହା ମଧୁରତିକ୍ତରସ, ଶୁକ୍ର-ବର୍ଦ୍ଧକ, ଜଷ୍ଟ ବୀର୍ଯ୍ୟ, ପୁଷ୍ଟିକାରକ, ଗୁରୁ, ରସାୟନ, ଓ ଅର୍ଶ ଏବଂ ବାୟୁନାଶକ ।]

ତାଳ ମୂଷଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ.ମୂଷଳୀ)—ତାଳମୂଳୀ ଗୁଳ୍ମର ଚେର—
Tāla mūshali — The root of Tālamūli plant.
कालमुषली
कालीमुसली
[ଦ୍ର—ଏହି ଚେର ସହଜରେ ମରେ ନାହିଁ । ଗଛର ପତ୍ର ଓ ଶାଖା ଆଦି ପ୍ରତି ବର୍ଷ ମରିଯାଏ; ମାତ୍ର ଋତୁ ଅନୁସାରେ ମୂଳକନ୍ଦରୁ ପୁଣି ଗଜା ବାହାରେ ।]

ତାଳ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ତାଳ+ଯନ୍ତ୍ର)—ଶଲ୍ୟୋଦ୍ଧାରଣାର୍ଥ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tāla jantra — A surgical instrument for extracting arrows or foreign articles from the body.

ତାଳ ରସ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତାଳ+ରସ)—ଅଣ୍ଡିରା ତାଳ ଗଛର ଅପକ୍ୱ ଜଟାରୁ ବାହାରିବା ତାଡ଼ୀ—
Tāla rasa — The juice extracted from the flower-stalks of male palm trees; palm-toddy.

ତାଳଲକ୍ଷ୍ମା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଲକ୍ଷ୍ମନ୍)—ବଳରାମ—
Tāla lakshmā — Balarāma.

ତାଳ ଶିମି(ମୂ)ଳୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳମୂଳୀ; ମୂଷଳୀ)—
Tāla śimi(mū)li — ତାଳ ମୂଷଳୀ (ଦେଖ) Tāla mūshali (See).
ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିରଞ୍ଜୀବୀ—1. Long-lived.
୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent.
[ଦ୍ର—ଲୋକେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି କହନ୍ତି, "ତୁ କଅଣ ତାଳଶିମୂଳୀ ହେବୁ ?"]

ତାଳଶିରା ଖଡ଼ୁ—ଦେ. ବି (କଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ବା ରୁପାରେ ତିଆରି ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର ଖଡ଼ୁ—
Tālaśirā khardu — A kind of bracelet.

ତାଳ ସଇ(ହି)—ଦେ. ବିଣ—ତାଳ ଅନୁସାରେ ଗୀତ ବା ବାଦିତ—
Tāla sai(hi) — Sung or set according to the musical measure; (song or music) adjusted to measure; musical.
তালসই
तालमत्त
(ତାଳମେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାଳ ସଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତାଳ ଓ ଶସ୍ୟ)—ଛୋଟ କଞ୍ଚା ତାଳ ଫଳ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିବା ସୁସ୍ୱାଦୁ କୋମଳ ପଦାର୍ଥ; ତାଳତାଳ; ତାଳାସ୍ଥିମଜ୍ଜା—
Tāla saja — The tender and sweet kernel of young palm-fruits.
তাশশাষ
तालसाँस; तालकागुदा

ପୁଷ୍ଟ ତାଳସଜ ପଣା ପଇଡ଼ କଦଳୀ—ପ୍ରାଚୀ ଉତ୍ସବମଣ୍ଡପ ।

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଷ୍ଟକର ମଳଭାଙ୍ଗଜନକ, ଲଘୁ, କଫବର୍ଦ୍ଧକ, ଦୁଷ୍ପାଚ୍ୟ, ବହୁମୂତ୍ରଜନକ, ତନ୍ଦ୍ରାକାରକ, ଅଭିଷ୍ୟନ୍ଦୀ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ।]

ତାଳସ୍ତନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ସ୍ତନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tālastani — ତାଳ ଫଳ ପରି ପୃଥୁଳସ୍ତନଯୁକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(woman) Having breasts big like palm fruits.

ତାଳ ପୃଥୁଳ କଶାଳକ୍ଷ୍ମଣ ହରତାଳ ସୁପକ୍ୱତ ତାଳସ୍ତନ ରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତାଳ ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ହାଣ୍ଡି ପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ତାଳ ଗଛର ମୂଳ—
Tāla hāṇḍi — The thick round block at the root of a palm tree.
[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଖୋଳି ହାଣ୍ଡି ଆକାର କରି ଏହା ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି କଲେ ଏହା ମେଘା ବା ଧଂସା (ବ. ଧାମସା) ନାମକ ବାଦ୍ୟ ହୁଏ; ଏହାର ଧ୍ୱନି ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ଓ ବହୁ ଦୂରକୁ ଶୁଣାଯାଏ ।]

ତାଲା—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ତାଲକ, ତଳକ)—କୋଲପ—
Tālā — Lock; padlock.
[ଦ୍ର—ଚଲଣୀ, କମାଣୀ; ଦନ୍ତୀ ବା ଟିକିଆ, ମେରୁ, ତାଲା, ଛିଟକଣୀ ଓ କୁଞ୍ଚିକଳା ତାଲାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ ଅଟେ ।]
তালা
२ । (ସଂ. ତଳ) କୋଠାର ମହଲ—
ताला, तालो — 2. Storey of a building.
ଦେ. ବିଣ—ଏତେ ତଳବିଶିଷ୍ଟ; (ଯଥା—ତିନିତାଲା କୋଠା) (building) Having so many storeys; storied.

ତାଲା ଅଟକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କୋଲପକୁ ଗୁବ ନ ପକାଇ ଗୁବ ପକାଇବା ପରି ଦେଖାଯିବା ଭଳି ଦ୍ୱାରରେ ଖଟାଇବା—
Tālā aṭakā(ke)ibā — To put an unclosed padlock on the door in an apparently closed position.
[ତାଲାଠକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
তালা টীপা

ତାଲା କାଠି—ଦେ. ବି—କୋଲପ ଓ ଗୁବକାଠି—
Tālā kāṭhi — Lock and key.
তালাকাটী तालाकुंजी
ତାଲାକଞ୍ଚି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତାଲାକୁଞ୍ଚି }

ତାଲା ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଲପ ପଡ଼ିଥିବା ଘରର କୋଲପ ଫିଟାଇବା—
Tālā kholibā — To unlock a looked door.
[ତାଲା ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
তালা খোলা ताला खुलना

ତାଳାଙ୍କ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳ+ଅଙ୍କ=ଚିହ୍ନ)—
Tālāṅka — ୧ । ତାଳଧ୍ୱଜ; ବଳରାମ—1. Balarāma.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୃ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍

୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ — God Śiba.

୩ । ତାଳପତ୍ରରେ ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ; ପୋଥି — 3. Palm leaf manuscript.

୪ । ଶାକବିଶେଷ — 4. A kind of pot herb.

୫ । ତାଳଜଙ୍ଘ ପୁରୁଷ — 5. A man of developed thighs.

୬ । ଭୀଷ୍ମଦେବ — 6. A name of Bhishma.

ତାଳାଙ୍କୁର — ସ. ବ — ୧ । ମନଃଶିଳା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର) —
Tālānkura — 1. Red arsenic.
୨ । ତାଳ ଖୁଙ୍କୁ (ଦେଖ) — 2. Tāla khunku (See)

ତାଲା ଚାବି — ଦେ. ବ. (ସଙ୍କର; ସ. ତାଳକ + ପାର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ଚାବେ) —
Tālā chābi — ୧ । ତାଲା; କୋଲପ — 1. Lock.
ତାଲା চাবি — ୨ । କୋଲପ ଓ ଚାବିର କଣ୍ଠି — 2. Lock and key.
ताला कुंजी

ତାଲା ଦେବା — ଦେ. କ୍ରି — ଘରର କବାଟରେ କୋଲପ ପକାଇବା; ଦ୍ୱାରରେ କୋଲପ ଠୁକି ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ କରିବା —
Tālā debā
তালা দেওয়া; তালা বন্দ করা — To padlock a door; to lock up a door.
ताला लगाना
ତାଲା ଠୁକିବା; ତାଲା ପକା(କେ)ଇବା; ତାଲା ବନ୍ଦ କରିବା; ତାଲା ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ତାଳାନ୍ତ — ସ. ବ. (ତାଳ + ଅନ୍ତ) —
Tālānta — ସଙ୍ଗୀତରେ ବିଶ୍ରାମ ତାଳର ବିରାମ — A rest in music.
ଦେ. ବ — ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତି — Exhaustion.
ଦେ. ବଣ — ଅକାନ୍ତ; ଅତି କ୍ଳାନ୍ତ — Overpowered; exhausted.

ତାଲା ପଡ଼ିବା — ଦେ. ବ — ୧ । ଦ୍ୱାରରେ କୋଲପ ଦିଆଯିବା —
Tālā pardibā — 1. Locking of a door.
(ତାଲା ଲାଗିବା — ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ରୋଗ ବା ବାତ ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତର
তালাপড়া — କବାଟ ପଡ଼ିଯିବା — 2. Lock-jaw.
ताला लगना

ତାଲା ମୁଦ — ଦେ. ବ — କୌଣସି ଘରେ କୋଲପ ପଡ଼ି ତହିଁ ଉପରେ
Tālā muda — ଲାଖ ଅବା ମୁଦ ବା ମୋହର ଦିଆଯିବା — Sealing of a door under lock.

ତାଳାସ୍ଥି ମଜ୍ଜା — ସ. ବ — ୧ । ତାଳ ସଜ; ବାଳ ତାଳ —
Tālāsthi majjā — 1. The tender sweet kernel of young palm fruits.
୨ । ତାଳ ଖୁଙ୍କୁ (ଦେଖ) (ହରେକୃଷ୍ଣ- ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।) — 2. Tāla khunku (See)

ତାଳି — ଦେ. ବ. (ସ. ତାଳ) —
Tāli — ୧ । ଦୁଇ କରତଳର ପରସ୍ପର ଆଘାତଜନିତ ଶବ୍ଦ —
তালি — 1. Clapping of palms; clap.
ताली, थपड़ी
ଏକା ହାତରେ ତାଳି ବାଜେ ନାହିଁ — ଢଗ ।

[ଦ୍ର — 'ତାଳ'ର ଅପଭ୍ରଂଶ ଜାଣିବା କମନ୍ତେ 'ତାଳ ଦେବା' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।
କୌଣସି ବୟଃସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ମାତା ଶିଶୁକୁ ତାଳ ମାରିବାକୁ ଶିଖାଇବା ସମୟରେ ଅପଣାର କରତଳର ଆଘାତ ସଙ୍ଗେ 'ତାଳ ତାଳ ! ତାଳ ତାଳ ! ତାଳ ତାଳ ! ବନମାଳୀ,' 'ତାଳସର ! ତାଳର ତେଲୁଣୀ ସଙ୍ଗ କର,' 'ତାଳସର ! ତାଳସର ! ଧନ ଗୁଲିଯିବେ ଶାଶୁ ଘର' ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟମାନ ବୋଲନ୍ତି ଓ ବେଳେ ବେଳେ ପିଲାଙ୍କ ଅସ୍ଫୁଟ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଅନୁକରଣ କରି 'ତାଳ ତାଳ' ପରିବର୍ତ୍ତେ 'ତାଇ ତାଇ' କହନ୍ତି ।]

୨ । ଚିରା ଲୁଗାର ଛିଦ୍ରରେ ପଡ଼ିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ —
তালি, — 2. Patch of cloth put on a hole in a torne garment or cloth.
थेगली

ଯାର ବସ୍ତ୍ରଯାକ ତାଳି, ତାଳି ପରେ ତାଳି, ପୁଣି ତାଳି ତା ଉପରେ —
ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୩ । ଭଙ୍ଗା ବାସନରେ ପକାଯିବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ —
3. A patch of metal tinkered to a hole in a metal pot.

ତାଳିକ — ସ. ବ (ତାଳ + ଇକ) — ୧ । କରତାଳି —
Tālika — 1. Clap.
୨ । କରତଳ — 2. Palm of the hand.
୩ । ଚାପୁଡ଼ା — 3. Slap.
୪ । ବନ୍ଧନ — 4. Binding; imprisonment.
୫ । ମୋହର ମାରିବା ମୁଦ କରିବା — 5. Sealing.

ତାଳିକା — ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତାଳ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) — ୧ । କରତାଳି —
Tālikā — 1. Clap.
୨ । ଚାପୁଡ଼ା — 2. Slap.
୩ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା — 3. Indian madder.
୪ । ନିର୍ଘଣ୍ଟ; ତାଲିକା — 4. List.
୫ । କାଗଜର ପୁଳିକା — 5. A cover containing a bundle of papers.
୬ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ) — 6. Tālmūli (See)
୭ । ତାଲା — 7. Padlock.

ତାଲିକା — ଦେ. ବ (ସ. ତାଳିକା; ଭୁଲ. ଅ. ତଅଲିକା) —
Tālikā — ନିର୍ଘଣ୍ଟ; ଲିଷ୍ଟ — Inventory; schedule; invoice; catalogue.
তালিকা
तालिका

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ରୁଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାଳି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଳ)—୧ । ହାତତାଳି ଦେବା; ଦୁଇ
Tāli debā କରତଳଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ କରିବା; ଘଣ୍ଟକାର କରିବା—
তালি দেওয়া 1. To clap one's palms.
तालिपीटना; तालीबजाना ତାଳ ଦେଉଛନ୍ତି ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀ ।

ରଘୁନାଥ. ନନ୍ଦକେଶ୍ୱରୀ ।

[ଦ୍ର—ଠାକୁରଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବା ସମୟରେ, ଦେବତା ଆଦିଙ୍କୁ ହୁରୁଡ଼ାଇବାକୁ, ସଭାରେ କୌଣସି ବକ୍ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାର ଆଦ୍ୟରେ ବା ଶେଷରେ କିମ୍ବା ବକ୍ତୃତାର କୌଣସି ଅଂଶ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ହେଲେ, ପ୍ରକାଶ୍ୟଭାବରେ ଲୋକଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ବା ଉପହାସ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ, କଥା ନ କହି କୌଣସି ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ଗୀତବାଦ୍ୟାଦିର ତାଳ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଓ ବିବାଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପକ୍ଷକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଳି ଦିଆଯାଏ ।]

୨ । ତାଳି ପକାଇବା (ଦେଖ)—
2. Tāli pakāibā (See)

୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯୋଗଦେବା—
3. (figurative) To join.

୪ । ଉପହାସ କରିବା—4. To deride.

ତାଳି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଜୀର୍ଣ୍ଣବସ୍ତ୍ର ବା ଧାତୁ ପାତ୍ରର ଛିଦ୍ରରେ
Tāli pakā(ke)ibā ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ବା ଧାତୁଖଣ୍ଡ ପକାଇବା;
তালি দেওয়া ତାଳି ଦେବା—To patch up a garment or
थेगली देना a metal pot.

ତାଳି ବଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.— ତାଳିଦେବା (୧) (ଦେଖ)
Tāli bajā(je)ibā Tāli debā (1) (See)
(ତାଳିମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
তালি দেওয়া **तालि बजाना**

ତାଳି ବାଇବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—ତାଳି ବଜାଇବା—
Tāli bāibā To clap the palms.

ଅନନ୍ତ ଯୁଗରେ ସମ ସଙ୍ଗେ ତାଳ ବାଇ । ସ୍ୱାତୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ତାଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାଲୀମ୍)—୧ । ଶିକ୍ଷା; ଅଭ୍ୟାସାର୍ଥ
Tālim ଉପଦେଶ—1. Training; coaching.
তালিম ୨ । ଶିକ୍ଷାଦାନ—2. Tuition; instruction;
तालीम teaching.

୩ । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା—3. Primary instruction.

୪ । ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୟ ପୂର୍ବରୁ ନର୍ତ୍ତକମାନଙ୍କର ପାଇବା ଅଭିନୟର ଶିକ୍ଷା—4. Rehearsal.

ବିଣ—ଶିକ୍ଷିତ—Trained; disciplined.

ତାଲିମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବା; ମଣ କରିବା—
Tālim karibā 1. To train; to coach; to teach.
তালিম করা; তালিম দেওয়া ୨ । (କଚେରିରେ) ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଅଭିପ୍ସିତ
तालिम करना ସାକ୍ଷ୍ୟଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆଗରୁ ଶିଖାଇବା—
2. To coach witnesses before trial.

ତାଲିମ୍ ତରିବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ. ତାଲୀମ୍=ଶିକ୍ଷା+ତରିବତ୍=
Tālim taribat ଶିକ୍ଷା; ସଦାଚାର)—ଶିକ୍ଷା—
Training; discipline.

ତାଳୀ—ସଂ. ବି. (ତାଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ତାଳଗଛ—
Tālī 1. The palmyra tree.

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବଡ଼ ତାଳଗଛ—2. The Talipot palm; Corypha Umbraculifera.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ତାଳ ଗଛ ଅପେକ୍ଷା ମୋଟ ଓ ଏହାର ପତ୍ର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ । ଏହାକୁ ଦେଖିଲେ ପ୍ରଥମେ ତାଳ ଗଛ ବୋଲି ଭ୍ରମ ହୁଏ । ଏହା ୪୦ ବର୍ଷରେ ଫୁଲ ଧରେ । ଫଳ ପାଚିଲେ ଗଛ ମରିଯାଏ । ଏହା ଦକ୍ଷିଣଭାରତର ଅରଣ୍ୟରେ ଜନ୍ମେ । ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାର ଏକନାମ 'ତୃଣବୃକ୍ଷ ।']

୩ । ତାଡ଼ୀ—3. Toddy; fermented palm-juice.

୪ । ହିନ୍ତାଳ; ହେନ୍ତାଳ ଗଛ—4. Phoenix Paludosa.

ଘନ-ତାଳୀ- ବନାକାର୍ଣ୍ଣ ଜଳଦୁର୍ଗବାସୀ । ରଘୁନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।

୫ । ତାଳବନ—5. Palm grove.

୬ । ତାଲା—6. Padlock.

୭ । ଖୁବକାଠି—7. Key of a lock.

୮ । ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)—8. Tālamūlī (See)

୯ । ଭୂଇଁ ଅଁଳା; ବାଡ଼ ଅଁଳା—
9. Phyllanthus Niruri (plant).

୧୦ । (ତାଳ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୀତ ବୋଲାଯିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ବାଦ୍ୟସାହାଯ୍ୟରେ ତାଳଦିଏ—
10. One who beats measures in accompaniment of a song.

୧୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—11 Śiba.

୧୨ । ମୁନିବିଶେଷ—12. Name of a sage.

୧୩ । ହରଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
13. A kind of pulse.

୧୪ । ତାମ୍ରବଲ୍ଲୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
14 Tāmraballi creeper (See)

୧୫ । ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. Name of a Sanskrit metre.

୧୬ । ଖିଲାଣର ମଝି ପଥର (ହି ଶବ୍ଦସାଗର)—
15. The central stone of an arch.

ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A kind of drum.

ବାଜେ ମର୍ଦ୍ଦଳ ତାଳ ତାଳୀମାନ—ଭକ୍ତ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତାଳୀଶ ପତ୍ର—ସଂ. ବି—ହିମାଳୟର ଦେବଦାରୁ ବର୍ଗର ତରୁବିଶେଷର
Tālīśa patra ପତ୍ର—The silver fir; Abies
তালীশপত্র Webbiana; Cinnamomum Tamala
तालिशपत्र, तालचिनि, किर्किरिआ, (Kirtikar).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

କିଙ୍କା, ସିଲକରିଟ [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଧାତ୍ରୀପତ୍ର, ମଧୁର, ଗରମ, କଫବାତନାଶକ ଏବଂ ଶୁକୋଦର, ଗ୍ରନ୍ଥିକାପତ୍ର, ଗୁଲ୍ମ, କ୍ଷୟରୋଗ ଓ କାଶରେ ଉପ- ଭୂଲଶୀଚ୍ଛଦ, ଅର୍କବନ୍ଧ, ପତ୍ରାଖ୍ୟ, କାରୀ । ହିମାଳୟ ପର୍ବତରେ ଏହା କରପତ୍ର, କରଚ୍ଛଦ, ନୀଲ, ମିଳେ । ହିନ୍ଦିରେ ଯାହାକୁ ତାଳୀଶପତ୍ର ନୀଲାମ୍ବର, ତାଳୀପତ୍ର,ତମାହ୍ୱୟ କହନ୍ତି, ଓଡ଼ିଆରେ ତାହା ତେଜପତ୍ର]

ତାଳୁ— ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣେ. ଣ; ଭୂଳ. Tālu ତା. ତାଲେ; ତେ. ତାଲ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ ନିର୍ଗତ ହୁଏ)— ପାଟି ମଧ୍ୟର ତାଳୁକା ବା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତମ ସ୍ଥାନ; ମୂର୍ଦ୍ଧା ଓ ଦନ୍ତର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ; ପାଟି ଉପରର ଛାତ— The palate or roof of the mouth.

ଦେ. ବି—୧ ମନୁଷ୍ୟମୁଣ୍ଡର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱତମ ଅଂଶ—
1. The corona or crown of the head.
୨ । ପର୍ବତାଦିର ଶିଖ—
2. Top (of a mountain).

ତାଳୁଆ—ଦେ. ବି—୧ ((ପାଟିର) ତାଳୁ— Tāluā 1. Palate.
ତାଲୂ ୨ । ମୁଣ୍ଡର ତାଳୁ—2. Crown of the head.
୩ । ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା—
3. The arch of the sole of the foot.
ଦେ. ବିଣ—ଯେ ଠିକ୍‌ମତେ ଗୀତର ତାଳ ପକାଏ—One who correctly beats measures to a song.

ତାଳୁ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଲାର ଜନ୍ମ ମାତ୍ରକେ ତାହାର Tālu uthā(the)ibā ପାଟିରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ପୂରାଇ ତାଳୁକୁ ଉପର ତାଲୁଉଠାନା ଆଡ଼କୁ ଟିପି ଦେବା—To press up the palate of a just born baby to raise it towards the crown of its head.

ତାଳକ—ସଂ. ବି. (ତାଳୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ତାଳୁ— Tāluka Palate.

ତାଲୁକ(କା)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍)— Tāluka(kā) ୧ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ଜମିଦାରୀ ମାହାଲ— ତାଲୁକ 1. Estate; zamindari.
ତାଲୁକ, ତାଲୁକା ୨ । ରାଜସ୍ୱ ଅଦାୟ ବା ଶାସନ ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ତଅଲ୍ଲୁକ କରାଯାଇଥିବା ଦେଶର ବିଭାଗ—
2. Fiscal sub-division.
[ଦ୍ର—ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ତା ।; ଯଥା—। ତା । ରଘୁନାଥପୁର=ତାଲୁକେ ରଘୁନାଥପୁର । ତାଲୁକ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଗଣାର ସମଷ୍ଟି ।]

ତାଲୁକ ଦାର—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ+ଫା. ଦାର୍)—ଜମିଦାର; Tāluka dāra ଭୂମ୍ୟଧିକାରୀ—Zamindar; owner of an ତାଲୁକଦାର ତାଲୁକଦାର estate; tenure holder.

ତାଲୁକଦାରି—ବୈଦେ.ବି. (ଅ.ଓ.ଫା)—ତାଲୁକଦାରର କର୍ମ ବା ବୃତ୍ତି- Tālukadāri The function of a Talukdar. ତାଲୁକଦାରି ତାଲୁକଦାରୀ

ତାଲୁକ ବୋର୍ଡ(ର୍ଡ)—ବୈଦେ. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍+ଇଂ. ବୋର୍ଡ) ପ୍ରାଦେ. Tāluka bordā(rd) (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା (ତାଲୁକାବୋର୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରିଚାଳିତ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଜିଲ୍ଲାର ସବ୍‌ଡିଭିଜନସ୍ଥ ବୋର୍ଡ; ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ଲୋକାଲ ବୋର୍ଡ—Local Boards in subdivisions of Madras.

ତାଲୁକ ମଜ(ଜୁ)କୁରୀ—ଦେ. ବି—ମୁସଲମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ Tāluka maja(ju kurī ପ୍ରଗଣାର ବିଭାଗବିଶେଷ—Name of a fiscal division during the Mahomedan rule in India.
[ଦ୍ର—ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଗଣା ରାଜସ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ତାଲୁକ ଚୌଧୁରୀ, ତାଲୁକ ମଜକୁରୀ ବା ମକଦମୀ ମଜକୁରୀ ଇତ୍ୟାଦି * ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଥିଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ ।]

ତାଲୁକ ମୁଲକ—ବୈଦେ. ବି. (ସଦର) (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ+ମୁଲ୍କ)— Tāluka mulaka ମାହାଲ ମୁଲକ; ଜମିଦାରୀ; ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ତାଲୁକ ମୁଲୁକ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—Estates of different classes. ତାଲୁକ ମୁଲୁକ

ତାଳୁକା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାଳୁ)—୧ । ପାଟିର ତାଳୁ— Tālukā 1. Palate.
ତାଲୂ ୨ । ଗୋଡ଼ ତଳପାର ମଧ୍ୟଭାଗ—
2. The middle of the sole of the foot.
୩ । ଗୋଡ଼ତଳପା ବା ତାଳୁକାରେ ଉଠିବା ବ୍ରଣ—
3. A boil on the heel.
୪ । ମୁଣ୍ଡର ତାଳୁ—4 Crown of the head.

ତାଲୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି—ତାଲୁକ (ଦେଖ) Tālukā Tāluka (See)

ତାଲୁକା ଅଫିସର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତଅଲ୍ଲୁକ୍ Tālukā aphisara +ଇଂ. ଅଫିସର୍)—ଜିଲ୍ଲା ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ପ୍ରଧାନ ରାଜକର୍ମଚାରୀ—Subdivisional officer.

ତାଳୁକା ଫୁଟା—ଦେ. ବିଣ—ଭୂମିରେ ଥିବା ଯେଉଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର Tālukā phutā ବା ମାଟିଢେଲାରେ ଲୁଗିବା ଲୋକର ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା ଫୁଟି ଯାଏ—Big clods or bats of stone or earth which hit the middle of the heel of the wayfarer.
ଦେ. ଅ—ପଦାତିକାହିଅ ଗଛଭୂତମାନଙ୍କର ଡାକବିଶେଷ— A halloo of palky-bearers.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଥମ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଦୃଶ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଗୃହଲବା ବାଟରେ ଗୋଡ଼ର ତାଳୁକା ଫୁଟାଇବା ଭଳି ବଡ଼ ବଡ଼ ଚିମା ଥିଲେ ସବାର କାନ୍ଧେଇ ଯାଉଥିବାବେଳେ ଗଉଡ଼ମାନେ ଏହି ଡାକ ଦଅନ୍ତି ।]

ତାଳୁଜିହ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତାଳୁ+ଜିହ୍ୱା; ଏହାର ଜିଭ ନ ଥିବାରୁ ଓ
Tālu-jihwa ତାଳୁ ଜିଭର କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଉ ଥିବାରୁ)—କୁମ୍ଭୀର—
Alligator.

ତାଳୁ(ଳୂ)ର—ସଂ. ବି. (ତାଳ+ଉର; ଊର)—
Tālu(lū)ra ଆବର୍ତ୍ତ; ଜଳ ଭଉଁରୀ—Eddy.

ତାଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତାଳ)—ତାଳି ମାରିବା—
Tāleibā To clap the palms.
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ଅ—୧ । ଫୁଲିବା—1. To swell.
୨ । ଦରଜ ହେବା—2. To become painful.

ତାଷ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. କୃଷି)—ଚାଷ—
Tāsh Cultivation.
(ଯଥା— ଅଟ୍ କରଛେ, ବୁଢ଼ା ବଲ୍‌ଦେ ଚାଷ୍ କରଛେ ।)

ତାଷ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ଚାଷ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tāsha (etc) Chāsha etc. (See)

ତାଷୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ('ଚଷା'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—
Tāshuṇi ୧ । ଚାଷୁଣୀ; କୃଷକ ପତ୍ନୀ—1. The wife of a
(ତଷା—ପୁଂ) farmer or husbandman.
୨ । ଚଷାଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman of the Chashā sub-caste of Sudras.

ତାସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାଶ୍=ପତଳା ଚଟକା ଥାଳିଆ)—
Tās ଖେଳିବାର ଚିତ୍ରିତ ମୋଟା କାଗଜ ଖଣ୍ଡମାନ—
তাস Playing cards.
तास [ଦ୍ର—ତାସ୍ ମୁଠାରେ ଚାରି ୪ ପ୍ରକାର ଥାଏ । ଯଥା—
୧. ଇସ୍ପାପାନ—କଳାପାନ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୨. ହରତନ—ନାଲିପାନ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୩ ଚିଡ଼ିତନ ବା ଚିଡ଼ିଆ—କଳା ବେଲ ପତ୍ର ଭଳି ତିପତ୍ରି ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ; ୪. ରୁହିତନ—ନାଲି ଚମ୍ପସ୍ ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କୁ 'ରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଙ୍ଗରେ ୧୩ ଖଣ୍ଡ 'କାଗଜ'; ଯଥା— (ଏକ ବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ) ଟିକା, (ଦୁଇ ବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ) ଦୁଆ, (ତିନି ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ତିନା, (ଚାରି ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ଚଉକା, (ପାଞ୍ଚ ବୁଟା ଯୁକ୍ତ) ପଞ୍ଝା, (୬ ବୁଟା ଥିବା) ଛକ୍କା, (ସାତ ବୁଟା ଥିବା) ସତା, (ଆଠ ବୁଟା ଥିବା) ଅଠା, (ନଅ ବୁଟା ଥିବା) ନବା ବା ନହଲା, (୧୦ ବିନ୍ଦୁ ଥିବା) ଦଶା ବା ଦହଲା, ଗୋଲାମ (ଚିତ୍ର), ବିବି (ଚିତ୍ର) ଓ ସାହେବ (ଚିତ୍ର) । ଏହି ୪ ରଙ୍ଗର କାଗଜ ସଂଖ୍ୟା ମୋଟରେ ୫୨ ଖଣ୍ଡ । ଏକ ବିନ୍ଦୁ ଯୁକ୍ତ ଟିକା କାଗଜ ସବୁ ତାସ୍ ଅପେକ୍ଷା ମୂଲ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ; ଏହି ତାସ୍ ଖେଳ ପୂର୍ବେ ଆରବ, ମିସର ଓ ବାବିଲନ୍ ଦେଶରେ ଚଳୁଥିଲା । ଗଞ୍ଜପା ଖେଳ ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ତାସ୍ ଖେଳ ଓ ଏହା ବହୁ କାଳରୁ ଆରବ ଓ ପାରସ୍ୟରେ ଚଳୁଥିଲା । ତାସ୍ ଖେଳ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ତାସ୍ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଖେଳାଳିର ହାତରେ ଥିବା ତାସ୍
Tās kāṭibā ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟ ଖେଳାଳି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ
তাস কাটা କେତେକ ଅଂଶ ଉଠାଇ ନେବା—
तास काटन To take up a portion out of a pack of playing cards.

ତାସ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଗିନା; ତାଟିଆ—
Tās-ki A metal cup.

ତାସ୍ ଖେଳ(ଳା)—ଦେ. ବି—ତାସ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ କରାଯିବା କ୍ରୀଡ଼ା—
Tās khela (lā) A game of cards;
তাস খেলা card—play.
तासका खेल [ଦ୍ର—୨ ଜଣ ତାସ୍ ଖେଳିବାର ନାମ ବିନ୍ତି; ଦୁଇ ଦୁଇ ଜଣ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷରେ ରହି, ଏପରି ଚାରି ଜଣ ତାସ୍ ଖେଳିଲେ ତାକୁ ଗ୍ରାବୁ ବୋଲାଯାଏ । ଯେପରୋକ୍ତ ଖେଳ ପ୍ରସିଦ୍ଧ; ଏ ଖେଳରେ ପ୍ରତି ରଙ୍ଗର 'ଦୁଆ'ଠାରୁ 'ଛକ୍କା' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାସ୍ ବାଦ୍ ଦେଇ ବାକି ପ୍ରତି ରଙ୍ଗର ୮ ଖଣ୍ଡ ଲେଖାଏଁ ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌ରେ ଖେଳ ହୁଏ । ଏହି ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌କୁ ଫେଣ୍ଟି ବା ଗୋଳାଇ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କାଟିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉଠାଇ ନେଲେ ଉଠାଇବା ଲୋକର ହାତରେ ଥିବା ଅଂଶର ସର୍ବ ତଳେ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗର କାଗଜ ଉଠେ ସେହି ରଙ୍ଗକୁ 'ରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି 'ରଙ୍ଗ'ର ନାମ ତୁରୁପ୍ (ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ୍, Trump) ଓ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ତାସ୍‌କୁ 'ବଦରଙ୍ଗ' ବୋଲାଯାଏ । ଉକ୍ତ ୩୨ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକାଦିକ୍ରମେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ସମାନ ସଂଖ୍ୟାରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ । ଏହି ଗ୍ରାବୁ ଖେଳରେ ଟିକାର ମୂଲ୍ୟ ୧୧ (ପୋଁଟା), ଦହଲାର ୧୦, ବଦରଙ୍ଗର ଗୋଲାମ ୧, ବିବିର ୨, ସାହେବର ୩ ଧରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜର ନହଲାର ମୂଲ୍ୟ ୧୪ ଓ ଗୋଲାମର ମୂଲ୍ୟ ୨୦ ଧରାଯାଏ । ସବୁ ରଙ୍ଗର ସତା ଓ ଅଠା ଏବଂ ବଦରଙ୍ଗମାନଙ୍କର ନହଲାର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଗ୍ରାବୁ ଖେଳରେ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜର ନହଲା (୧୪), ଦହଲା (୧୦), ଗୋଲାମ (୨୦), ବିବି (୨), ସାହେବ (୩) ଓ ଟିକା (୧୧) ଏପରି ୬ ଖଣ୍ଡ କାଗଜରେ ୬୦ ପୋଁଟା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ୩ ଜାତିର ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଦରଙ୍ଗର କାଗଜମାନଙ୍କର ୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ, ଯଥା—ଦହଲା (୧୦), ଗୋଲାମ (୧), ବିବି (୨), ସାହେବ (୩) ଓ ଟିକା (୧୧); ଏପରି ୧୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜରେ ୨୭ × ୩ ବା ୮୧ ପୋଁଟା ହୁଏ । ରଙ୍ଗ ଓ ବଦରଙ୍ଗ କାଗଜମାନଙ୍କର ୨୧ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍‌ରେ ସର୍ବ ମୋଟ (୬୦+୮୧) ବା ୧୪୧ ପୋଁଟା ହୁଏ ।

ଥରକେ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳୀ ୪ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ ପକାଇବାକୁ ଏକ 'ପିଠି' ଖେଳ ବୋଲାଯାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରମାଣେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର କାଗଜ ଯେଉଁ ଖେଳାଳି ପକାଏ ସେ ଉକ୍ତ ପିଠିର ସମସ୍ତ କାଗଜକୁ ଜିତି କରି ନିଏ । ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଶେଷ ପିଠିର କାଗଜ ଜିଣି ନିଏ ତାହାର 'ହାତର ପାଞ୍ଚ' ହୁଏ ଓ ସେ ଏହି 'ହାତର ପାଞ୍ଚ'

୧		ଈ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲ	ଯ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ

ଯୋଗୁଁ ପୌଣ୍ଟା ଗଣା ହେଲା ବେଳେ ୫ ପୌଣ୍ଟା ବେଶି ପୁରସ୍କାର ପାଏ । ସୁତରାଂ 'ହାତର ପାଞ୍ଚ'କୁ ମିଶାଇ ସମସ୍ତ ତାସ୍‌ର ମୂଲ୍ୟ ମୋଟରେ ୧୪୬ ଅର୍ଥାତ୍ ୭ କୋଡ଼ି ୬ ପୌଣ୍ଟା ।

ଯେଉଁ ପକ୍ଷର ଜଣେ ନେଇଥିବା ତାସ୍‌ମାନଙ୍କ ମୂଲ୍ୟର ସମଷ୍ଟି ୨ କୋଡ଼ି ୬ ପୌଣ୍ଟା ଅର୍ଥାତ୍ ୪୬ ପୌଣ୍ଟାରୁ କମ ହୁଏ ସେ ପକ୍ଷ ହାରେ ଓ ଜିତିବା ପକ୍ଷର ଜୟର ଚିହ୍ନର ନିଦର୍ଶନ ରୂପେ ଖଣ୍ଡେ ରଙ୍ଗ ତାସ୍ ହାରିବା ପକ୍ଷ ଉପରେ 'ବସେ' ।

ତାସ୍ ବଣ୍ଟା ହେବା ପରେ ଯେବେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଜଣେ ଖେଳାଳୀର ହାତରେ ଏକ ରଙ୍ଗର ସାହେବ ଓ ବିବି ପଡ଼ିଛି ତେବେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍' ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଖେଳାଳୀ ଉକ୍ତ 'ଇସ୍ତୁକ୍' ଦୁଇ ପଟ ତାସ୍ ଖେଳ ସାରିଲେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍ କାଢ଼ାରୁ' ହେଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର 'ଇସ୍ତୁକ୍' ହେଲେ ଅପର ପକ୍ଷ ଖେଳରେ ଅନ୍ତତଃ ୩ କୋଡ଼ି ବା ୬୦ ପୌଣ୍ଟା ମୂଲ୍ୟର କାଗଜ ଜିଣି ନ ପାରିଲେ ହାରି ଯାଏ । ଏକ ପକ୍ଷର ଜଣେ ଖେଳାଳିର ହାତରେ ଏକ ରଙ୍ଗର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟାବିଶିଷ୍ଟ ୩ ଖଣ୍ଡ ତାସ ପଡ଼ିଗଲେ ସେ ପକ୍ଷର 'ବିନ୍‌ତି' ହୁଏ । ଏକ ପକ୍ଷର 'ବିନ୍‌ତି'ର ଉଚ୍ଚତମ ତାସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଅପର ପକ୍ଷର 'ବିନ୍‌ତି'ର ଉଚ୍ଚତମ ତାସ୍‌ର ମୂଲ୍ୟ ବେଶି ହେଲେ ଉଚ୍ଚତର ବିନତିଧାରୀଙ୍କୁ ଅପର ପକ୍ଷର ଖେଳ ଶେଷରୁ ୪୬ ପୌଣ୍ଟା ପରିବର୍ତ୍ତିରେ ୬୬ ପୌଣ୍ଟା ଦେଖାଇବା ଦରକାର ହୁଏ । ନୋହେଲେ ସେ ପକ୍ଷ ହାରିବ ।

ଏଥିରେ ୨୦ ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବାରୁ ଏହାର ନାମ 'ବିନତି' (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ବିନ୍‌ତି vinte=ବିଂଶତି) । ଏକ ରଙ୍ଗର ଚାରିଖଣ୍ଡ ତାସ କ୍ରମିକଭାବରେ ଜଣେ ଖେଳାଳୀର ହାତରେ ପଡ଼ିଲେ ଏହାକୁ 'ପଗୃଣ' ବୋଲାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ରଙ୍ଗ ଘରର ଟୀକା, ସାହେବ, ମେମ, ଗୋଲାମ ଏହି ୪ ଖଣ୍ଡି ତାସ୍ ଜଣେ ଖେଳାଳୀ ପାଇଲେ ତାହାକୁ 'ଇସ୍ତୁକ୍ ପଗୃଣ' କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ପକ୍ଷର 'ପଗୃଣ' ହୋଇଥାଏ ସେ ଖେଳ ଶେଷରେ ୩୦ ପୌଣ୍ଟା ମୂଲ୍ୟର ତାସ୍ ଜିଣି ଥିବାର ଦେଖାଇ ପାରିଲେ ଜୟୀ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଇସ୍ତୁକ୍ ପଗୃଣ ହେଲେ ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ହାରି ଯିବାର ସମ୍ଭାବନାରେ ପ୍ରାୟ ଖେଳ ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଖେଳ ନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ଇସ୍ତୁକ ପଗୃଣ ପାଇଥିବା ପକ୍ଷ ଜୟର ଚିହ୍ନରୂପେ ଅପର ପକ୍ଷର ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ଧରେ । ଏକ ପକ୍ଷର ଜଣେ ଖେଳାଳୀ ହାତରେ 'ବିନ୍‌ତି' ଓ ଅନ୍ୟପକ୍ଷର ଜଣକ ହାତରେ 'ଇସ୍ତୁକ୍' ଥିଲେ, ବିନ୍‌ତି ପାଇବା ପକ୍ଷକୁ ୬୦ ପୌଣ୍ଟା ଓ ଇସ୍ତୁକ୍ ପାଇବା ପକ୍ଷକୁ ୪୬ ପୌଣ୍ଟା ଦେଖାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ଯେବେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ବିନ୍‌ତି ଓ ଅପର ପକ୍ଷରେ 'ପଞ୍ଚାଶ' ଥାଏ ତେବେ 'ପଞ୍ଚାଶ' ବାଲା ୬୦ ପୌଣ୍ଟା ଦେଖାଇଲେ ଜିତେ । ଜଣେ ଖେଳାଳୀ ହାତରେ 'ଇସ୍ତୁକ' ଓ 'ପଗୃଣ' ପଡ଼ିଲେ ଖେଳ ନ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ସେହି ପକ୍ଷ ଜିଣେ । ୪ଟା ଯାକ ରଙ୍ଗର ସାହେବ, ଗୋଲାମ, ବିବି ଓ ଟୀକା କିମ୍ବା ଏକ ରଙ୍ଗର କ୍ରମିକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୫ ଖଣ୍ଡ କାଗଜ ଜଣକ ହାତକୁ ଆସିଲେ ତାହାର 'ଇସ୍ତୁକ୍ ହନର' ବା 'ଶବ' ହୁଏ । 'ଶବ' ହେଲେ କ ଖେଳ କରି ସୁଦ୍ଧା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜିଣେ ।

ଯେବେ ଏକ ପକ୍ଷ ଉପର୍ଯୁପରି ୫ ଥର ଜୟୀ ହୁଏ ତେବେ ଅପର ପକ୍ଷ ଉପରେ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ 'ପଞ୍ଜା' କାଗଜ ବସାଏ । ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ଖେଳସାରି ମୁଠାଏ ବା ପିଠିଏ ସୁଦ୍ଧା କାଗଜ ଜିତି ନ ପାରିଲେ ତାହା ଉପରେ ଅପର ପକ୍ଷର 'ଛକ୍କା' ବସେ । ଯାହା ଉପରେ 'ପଞ୍ଜା' ବସି ଥାଏ ତାହା ଉପରେ ପୁଣି 'ଛକ୍କା' ବସିଲେ 'ବମ୍' ହୁଏ ।

ଏକ ପକ୍ଷର ଖେଳାଳୀ ହାତରେ 'ରଙ୍ଗ'ର କାଗଜ ନ ଥିଲେ ଯେବେ ଅପରପକ୍ଷ 'ରଙ୍ଗ' କାଗଜ ପକାଏ ତେବେ ପ୍ରଥମ ଖେଳାଳୀ ତା ପାଖରେ ଥିବା 'ବେରଙ୍ଗ' ବା 'ବଦ୍‌ରଙ୍ଗ'ର ଉଚ୍ଚତମ ସଂଖ୍ୟାର କାଗଜ ପକାଇଲେ ତାହାକୁ 'ପାସ୍' ବୋଲାଯାଏ । ଖେଳାଳୀ ହାତରେ ଥିବା 'ବେରଙ୍ଗ'ର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର ତାସ୍‌କୁ 'ଫିରେଇ' (ଇଂ. ଫ୍ରୀ; free) ବୋଲାଯାଏ ।]

ତାସ୍ ଗୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ତାସ୍‌କୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା ପାଇଁ ଲେଉଟ ପାଲଟ କରିବା—
Tās golā(le)ibā
তাস গোলান To shuffle a pack of cards.
तास फेंटना
(ତାସ୍ ଫେଣ୍ଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାସ୍ ପିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତାସ୍ କାଗଜରେ ଖେଳିବା—
Tās piṭibā To play at cards.
তাসপিটা **तास पिटना**

ତାସଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—କଂସାପାତ୍ର; କୁଣ୍ଡାକୃତି କଂସା—
Tāsaṅga A big bell-metal cup shaped like a bucket or crator.

ତାସଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ.—(ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ଗିନା; କଟୋରା—
Tāsaṅgi 1. Metal cup.
୨ । ସାନ ଥାଳି—2. Saucer; small plate.

ତାସଣ(ନ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରସର=ସୂତ୍ରବେଷ୍ଟନ)—୧ । ଲୁଗା ବୁଣିବା ପୂର୍ବରୁ ଟାଣି ସୂତାକୁ ମଣ୍ଡ ଦେଇ ମାଜିବା—
Tāsaṇa(na)
তাসন 1. Brushing of the warp threads with gum or boiled rice-paste before weaving.

ତାସଣ ଜାଗାରେ ଗୋବର ଗଦା ରହିବା ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

୨ । ତନ୍ତୁବାୟମାନେ ଯେଉଁ ମାର୍ଜନୀଦ୍ୱାରା ସୂତାକୁ ମାଜନ୍ତି; କୁଞ୍ଚ—2. Weaver's brush.

[ଦ୍ର—ଏହା କୁଶ ତଣର ବା ବେଣାର ଚେରର ଗୋଛରେ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ସ୍ଥଳେ ପାଠକ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତାସା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତାସହ୍)—ପଲମ ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛୁଆଣି ହୋଇଥିବା ଆନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—A drum made by laying hide or leather over a shallow earthen pan.
Tāsā
ତାସା
ताशा

ତାସ୍କର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତସ୍କର+ଷ୍ୟ. ଯ)—ତସ୍କରତା; ଚୌର୍ଯ୍ୟ—Stealing; robbery; theft.
Tāskarjya

ତାହା—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତଦ୍)—୧ । (କ୍ଲୀ. ୧ମା. ୧ବ.) ସେହି; ତା—1. That.
Tāhā
ତା
उस
[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ବସ୍ତୁ ବା ପଦାର୍ଥ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଆକାର, ସେ ।]
୨ । (ପୁଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ କ୍ଲୀ. ୬ଷ୍ଠୀ ୧ବ.) ତାହାର; ତାର; ତା—2. His; her; its.
୩ । (ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ. ୨ୟା ୧ବ.) ତାହାକୁ; ତାକୁ—3. Him; that; it.

ନାଗପାଶ ବାଣେ ବାନ୍ଧିଣ ତାହା, ନଗରେ ପଶିଣ ମନ ଉଲ୍ଲାହା ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।

୪ । ସେହି—4. The same.
[ଦ୍ର—ତାହା ଶବ୍ଦର ୧ମା ତାହା, ୨ୟା ତାହାକୁ, ତାହାଠାକୁ, ୩ୟା ତାହାଦ୍ୱାରା, ତାହା ଦେଇ, ୫ମୀ ତାହାଠାରୁ, ତାହାଠଉଁ, ତାହାଠୁଁ, ୬ଷ୍ଠୀ ତାହାର, ୭ମୀ ତାହାଠି; ତାହାଠେଇଁ; ତାହାଠାରେ; ତାହା ଶବ୍ଦର ୧ମା ବିଭକ୍ତି କେବଳ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଓ ବ୍ୟକ୍ତିପାଇଁ 'ସେ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ୨ୟା, ୩ୟା, ୫ମୀ, ୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିର ରୂପମାନ ଅନାଦରାର୍ଥେ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତାହାଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତତ୍ର; ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ଭୁଲ ଯାହାଁ; କାହାଁ)—ତହିଁ; ସେଠାରେ—There; at that place.
Tāhān̐
ତାହାଁ
तहाँ

ତାହାଁ ତକ୍—ଦେ. ଅ. (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ; ଭୁଲ ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ. ଯାହାଁତକ; କାହାଁତକ)—୧ । ସେତେଦୂର; ତାବତ୍—1. So far.
Tāhān̐ tak
ତାହାଁତକ
तहाँतक
୨ । ସେହି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Upto that place.
୩ । ସେହି କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. Till that time; so long

ତାହାଁ ତାହାଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ବହୁବଚନ)—
Tāhān̐ tāhān̐
ତର୍ଥାୟ ତଥାୟ
तहाँ तहाँ
୧ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ—1. At those places.
୨ । ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Upto those places.
୩ । ତାବତ୍; ତେତେ ତେତେ—3. So far; so much.
ଯାହାଁ ଯାହାଁ ଲୁହା, ତାହାଁ ତାହାଁ ବେଙ୍ଗୁ । ଭଗ ।

ତାହାଠି—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ; ତଦ୍ ଶବ୍ଦ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ୧ବଚନ)
Tāhā-ṭhin̐ —ତାହାଠାରେ; ତାହାନିକଟରେ—At him; with him.
ତାରଠେଁ
उसने
(ଭ.ତାଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ତାଙ୍କଠି—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାହାଠିକି(କୁ)—ଗ୍ରା. ସର୍ବ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । (୨ୟା ବିଭକ୍ତି)
Tāhā ṭhiki(ku) ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ—1. To that person.
ତାରଠେଁ
उसने
୨ । (୫ମୀ ବିଭକ୍ତି) ତାହାଠାରୁ; ତାହା ଅପେକ୍ଷା—
(ତାହାଠାରୁ, ତାହାଠେଇଁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. From him; than him.
(ଯଥା—ସ୍ୱମ ଶ୍ୟାମ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ତାହାଠିକ ବଡ଼ ।)

ତାହାଠୁଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଦ୍; ୫ମୀ. ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
Tāhā-ṭhun̐ ୧ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ—1. From that person.
ତାରଠେଁ
उससे
୨ । ତଦପେକ୍ଷା—2. Than that; than him.
(ତାହାଠଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାହା ବୋଲି—ଦେ. ଅ—ତେଣୁ; ସେହି ହେତୁରୁ; ସେଥିଯୋଗୁଁ—
Tāhā boli Hence; owing to that; therefore.
ତାବଲେ **उसलिये**

ତାହାର(ରି)—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଦ୍; ୬ଷ୍ଠୀ. ୧ବ; ଅନାଦରାର୍ଥ)—
Tāhāra(ri) ତାହାରହିଁ; ନିଶ୍ଚୟ ତାହାର (ଅନ୍ୟ କାହାର ନୁହେଁ)-Certainly his, her or its.
ତାହାରି **उसकाहि**
(ତାହାଙ୍କର—ଆଦରାର୍ଥକ)

ତାହାରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସର୍ବ (ସଂ. ତଦ୍; ୭ମୀ. ୧ବ)—
Tāhāre ତାହାଠାରେ; ତହିଁରେ—In that.
ଦେହରେ ସେହେ ଅସ୍ଥା ଥାଇ
ଦେହ ତାହାରେ ନ ମିଳଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତାହା ହେଲେ—ଦେ. ଅ—୧ । ତେବେ; ଉକ୍ତ ବିଷୟ ହେଲେ ବା ଘଟିଲେ—1. Then.
Tāhā hele
ତାହଲେ
तब
୨ । ସେପରି ଘଟନାରେ; ସେପରି ସ୍ଥଳରେ—2. In that case.

ତାହି—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତଦ୍‌ହି;ତଥାହି)—ତାହା ମାତ୍ର; କେବଳ ତାହା-That only.
Tāhi
ତାଈ
ओह, वहि
ସଲୋପ୍ରଳ ଦୃଷ୍ଟିପାତେ ବୃଷ୍ଟି କରେ ତାହି
ଭକ୍ତ. କୋଣ୍ଟିକୃଷ୍ଣ ସୁନ୍ଦର ।
(ତାହାଇ, ତାହାହିଁ, ତାହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତାପ)—ତାଇ (ଦେଖ)—Tāi (See)

ତାହିଁ—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ତତ୍ରହି)—ତହିଁ; ସେଠାରେ—There.
Tāhin̐ ଗ୍ରା. ସର୍ବ—ତାହି (ଦେଖ)—Tāhi (See)
ସେଖାନେ
ଜୁଅ ଉଠିବାରେ ଗୁଅ ର ମୋ ସମ କାହିଁ ?
ଭୁ ଅଚଳୁ ଆଜ ସୁମାନ ବୋଲିଯା ମୁଁ ଅରମ୍ଭ ଥାବ ତାହିଁ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

କ	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ	ଉଅ	ଡ଼
୬	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍

ତାହିଁକି—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁକି (ଦେଖ)
Tāhiñki Tahiñki (See)
(ତାହିଁକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତାହିଁ ତାହିଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତାହାଁ ତାହାଁ (ଦେଖ)
Tāhiñ tāhiñ Tāhāñ tāhāñ (See)

ତାହିତ—ଦେ. ଧ. ଓ ସଂ—ତାଇତ (ଦେଖ)
Tāhita Tāita (See)
ମନ୍ତ୍ରକବଚ୍ୟ ଗର୍ଭିତ ଫଳରୁ ବାନ୍ଧୁଥିଲେ
ତାହିତ ଗୋଟିଏ ସେ ମଣିବନ୍ଧନ ସେନ ସେ । ଉଷା° ସବର୍ଣ୍ଣବତୀ ।

ତାହିବା—ଦେ. କି—ତାଇବା (ଦେଖ)
Tāhibā Tāibā (See)

ତାହିଲା ମାଇ(ହି)ଲା—ଦେ. କି. ବଣ—ତାଇଲା ମାଇଲା (ଦେଖ)
Tāhilā māi(hi)lā Tāilā māilā (See)
[ତାହିଲାକୁ ମାଇ(ହି)ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତାହି ହେବା—ଦେ. କି—୧ । (ଭାତି ତାଇଲା ବେଳେ ଭାତି ଯେଉଁ
Tāhi hebā ପରି ଉଠେ ପଡ଼େ ସେହିପରି) (ଶ୍ୱାସ ରୋଗୀ) ଶ୍ୱାସର ଦଶାରେ ଉଠିବା ପଡ଼ିବା ପ୍ରକାରେ କ୍ଲିଷ୍ଟ ହେବା—
1. To gasp violently (said of an asthmatic patient during a severe fit of asthma) compared to the rise and fall of the bellows when blown.
୨। (ଶିଶୁ) ବହୁତ ଉଲ୍ଲାସଯୁକ୍ତ ହେବା—
2. (a child) To be very sportful and active.
(ଯଥା—ବର୍ଷକର ପିଲା ଅମ ଜଗବନ୍ଧୁ ଖୁବ ତାହି ହଉଛି ।)

ତାହୁଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tāhuñ Tahuñ (See)

ତାହୁଁ ତାହୁଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହୁଁ ତହୁଁ (ଦେଖ)
Tāhuñ tāhuñ Tahuñ tahuñ (See)

ତାହୁତ—ଦେ. ବ—ତାଇତ (ଦେଖ)
Tāhuta Tāita (See)

ତି—ଦେ. ବଣ—ତିନି—
Ti Three.
ତେ (ଯଥା—ତିକନା, ତିତାଲ, ତିକାଠିଆ ।)
ति [ଦ୍ର—ଏହା ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ଟି; ତ ଗ୍ରା. ଅ—(ବାକ୍ୟବନ୍ୟାସରେ ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ, ପ୍ରଶ୍ନାର୍ଥକ ଓ
तो ସମ୍ଭାବନାର୍ଥକ ବ୍ୟବହାର) ହିଁ; ତ—A particle or letter used at the end of a sentence for emphasis, question or guess.
(ଯଥା—ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ତି ?)

ତିଅ(ଉ)ଣ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତେମନ, ତୀଣକ)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତରକାରୀ—
Tia(u)ṇa Curry.
তরকারী तरकारी, तिअन

[ଦ୍ର—ସ୍ୱାଦଭେଦ ପ୍ରକାରଭେଦରେ ଓ ପରିବା ଆଦି ଉପକରଣ ଭେଦରେ ମଧୁର, ବେସର, ଅମ୍ବିଲ, ଶାକରା, ପିତା, ସନ୍ତୁଳା, ଖଟା, ଠୁଙ୍ଗୁଠା ଆଦି ନାନାପ୍ରକାର ତିଅଣ କରାଯାଏ ।]

ତିଅଣ ଶାଗ—ଦେ. ବ (ସଦୃଶ; ସଂ. ଶାକ)—୧ । ଭାତ ସଙ୍ଗେ ଖିଆ
Tiaṇa śāga ଯିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି—1. Curry (generally).
তরকারী শাগ ୨ । ତିଅଣ ଓ ଶାଗଭଜା—
तरकारी भाजी 2. Curry and cooked pot-herbs.

ତିଅର—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ତୀବର=ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ)—୧ । ମାଛ ମାରିବା
Tiara ଜାତିବିଶେଷ—1. A caste of fishermen.
তিয়র [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜାଲ ପକାଇ ମାଛ ମାରନ୍ତି ନାହିଁ;
धीवर ଜାଲ ପୋତିକି ଓ କାଠି ପୋତିକି ଆଦିରେ ମାଛ ମାରନ୍ତି ।
(ତିଅରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଏବଂ କେଉଟଙ୍କ ଠାରୁ ନୀଚରେ ଗଣା ।]
୨ । (ସମ୍ଭବତଃ ଏ ଶବ୍ଦ ତେଲୁଗୁ ଓ ଏ ନାମ ପୁରୀର ନୋଳିଅମାନେ ଦେଇଥିବାର ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର) ଏକପ୍ରକାର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ; ଚଳନ୍ତି ମାଛ—2. A kind of sea-fish; sting ray; Dasybatis Centurus; Narcine Timlei.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ବୃତ୍ତାକାର ଓ ଚେପଟା ଏବଂ ଲାଞ୍ଜ ଲମ୍ବା; ତାକର ଦେଣାପାଖ ଧରିଲେ ଧରିବା ଲୋକର ଦେହରେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଅଘାତ ଲାଗେ । ଏ ମାଛ ପୁରୀରେ ମିଳେ ।]

ତିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ତିଅପୁରା ଖେଳର ୩, ୭, ୧୧ ଓ ୧୫
Tiā ପଞ୍ଚାର ଦାନ—A throw of cowries in which the numbers 3, 7, 11 or 15 come out in the indoor game of Tiāpurḍā.
ଦେ. ବ (ସଂ. ତ୍ରୟୀ)—ତାସ, ଯେଉଁ ତାହରେ ତିନି ବୁନ୍ଦା ଥାଏ—
তিত্ৰী A card with three points on it.
तिया ଦେ. ବ (ସଂ. ତ୍ର୍ୟହିକ)—ତୃତୀୟ ଦିନ ଆକ୍ରମଣ କରିବା (ଜ୍ୱର)—Tertian (fever).

ତିଆଇବା—ଦେ. କି (ସଂ. ତାପ)—ତାଇବା; ଭାତିଦ୍ୱାରା ନିଆଁକୁ ପବନ
Tiāibā ଯୋଗାଇବା—To blow with the bellows.
তাওয়ান, धौंकना

ତିଆଗ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବ (ସଂ. ତ୍ୟାଗ)—ତ୍ୟାଗ (ଦେଖ)
Tiāga Tyāga (See)
ମଧୁ ତିଆଗୁଁ ଅଳି ଭ୍ରମରବିଳାସ—ଯଥାତାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ତିଆ ଜର—ଦେ. ବ (ସଂ. ତ୍ର୍ୟହିକ+ଜ୍ୱର)—ପ୍ରତି ତୃତୀୟ ଦିନ ଆକ୍ରମଣ
Tiā jara କରିବା ଜର—Tertian fever.

ତିଅଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କି (ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା)—୧ । ଦୁଇ ଜଣ
Tiārḍi māribā ବାହୁକେଇଥିବା ସବାରିବାଉଁଶରେ ତୃତୀୟ
ତିଅଡ଼ି ପକା(କେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ବେହେରା କାନ୍ଧ ଲଗାଇବା—
ତିଅଡ଼ିଆ ମାରିବା 1. To get a third bearer to shoulder the pole of a Palki.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳିବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳ୍ପବୃତ' ଦେଖିବେ

୨। ସବାରିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଶର ବାଉଁଶକୁ ତିନି ଜଣ ବେହେରା ଲାଗିବା—2. To have each pole of a palki shouldered by three bearers.

ତିଅଡ଼ୀ—ଦେ. ବି—୧। (ସଂ. ତ୍ରିପାଠୀ) ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶଗତ
Tiardi ଉପାଧିବିଶେଷ; ତ୍ରିପାଠୀ—1. Family-title of
তিয়ারী a class of Brahmans.
तिवारी, तिवाड़ी ୨। (ସଂ. ତ୍ରିନି) ଏକପାଶର ସବାରି ବାଉଁଶକୁ
(ତିଅଡ଼ିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତିନିଜଣ ଗଉଡ଼ ଲାଗିବା—2. The arrangement of three bearers carrying each pole of a palki.

୩। ସବାରି ବାଉଁଶକୁ ଲାଗିଥିବା ତିନିଜଣ ଗଉଡ଼ଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଗଉଡ଼ ବାଉଁଶର ମୂଳ ଲାଗିଥାଏ; ତିଅଡ଼ିଆ—3. The bearer who shoulders the pole of a palki nearest to the body.

୪। ଗିଲଚାଗଛ ଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—
4 Caesalpina Digyva (Haines).

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଛାଲକୁ ସିଝାଇ ସେହି ପାଣିରେ ଚମଡ଼ାକୁ ଭିଜାଇଲେ ଚମଡ଼ା ଟାଣୁଆ ଓ ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ।]

ତିଆପୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକପ୍ରକାର କଉଡ଼ି
Tiapurdā ଖେଳ; ଘରେଇ ଖେଳ—A kind of indoor game at hazards played by 4 players with cowrie-shells.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୫ ଗଣ୍ଡା କଉଡ଼ିରେ ୪ ଜଣ ଖେଳାଳି ଖେଳନ୍ତି। ୪ ଜଣଙ୍କର ୪ଟି ଦାନର ନାମ; ଯଥା—
ତିଡ—୧, ୫, ୯, ୧୩
ଦୁଆ—୨, ୬, ୧୦, ୧୪
ତିଆ—୩, ୭, ୧୧, ୧୫
ପୁଡ଼ା—୪, ୮, ୧୨, ୧୬।]

ତିଆର(ରି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଆ. ତୈୟାର; ଭୁଲ. ସଂ. ତତ୍ପର)—
Tiāra(ri) ୧। ପ୍ରସ୍ତୁତ; ନିର୍ମିତ—1. Built; made;
তয়ের, তয়ার prepared; constructed; composed.
तैयार ୨। ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Well equipped; fitted up.

୩। ଉଦ୍ୟତ; ତତ୍ପର; ରେଡ଼ି—3. Ready.

୪। ବ୍ୟବହାରରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଉପଯୁକ୍ତ—
4. Fit for immediate use.

୫। ନିଷ୍ପନ୍ନ; ସମାପ୍ତ—
5. Finished; completed.

୬। ବଢ଼ି ଯାଇଥିବା; ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିପୁଷ୍ଟ—
6. Well developed.

୭। ମଜଭୁତ୍ ଓ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—
7. Stout and strong.

୮। ପୃଥୁଳ—8. Plump; fat.

୯। ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରା ଯାଇଥିବା—9. Arranged.

তয়েরী, তয়ারী ବି (ଆ. ତୈୟାରୀ)—୧। ନିର୍ମାଣ; ରଚନା—
तैयारी 1. Construction; preparation; make.

୨। ସଜ୍ଜୀକରଣ—2. Equipment.

୩। ତତ୍ପରତା—3. Readiness; the state of being prepared for something.

୪। ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—4. Arrangement.

୫। ସୁପରିପୁଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥା; ପୁଷ୍ଟତା—
5 Development.

ତିଆର(ରି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ପ୍ରସ୍ତୁତକରିବା; ନିର୍ମାଣକରିବା—
Tiāra(ri) karibā 1. To build; to make;
(ତିଆର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to manufacture;
তয়ের করা to prepare.
तैयार करना ୨। ରଚନା କରିବା—2. To compose.

୩। ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା—
3. To finish; to complete.

୪। ସଜ କରିବା; ସଜାଇବା—
4. To make ready; to equip.

ତିଆରଣ—ଦେ. ବି—୧। ପ୍ରବୋଧ ବାକ୍ୟ—
Tiārana 1. Consoling words.

୨। ଉପଦେଶ—2. Advice.

डाँट ୩। ଗାଳି—3. Reprimand; censure.

ମୁଁ ସାଧୁ କୋହିଲେ ତିଆରଣରେ—ବଇସୁନ୍ଦି. ସଙ୍ଗୀତ।

ତିଆରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ. ଓ ବି (ଆ. ତୈୟାରୀ)—
Tiāri (etc) ତିଆର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tiāra etc (See).

ତିଆରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଗାଳିଦେବା; ଅକଟ କରିବା—
Tiāribā 1. To rebuke; to reprimand.

ନିବର୍ତ୍ତି ଉହ ଅଜ ମନେ କ ତିଆର—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅନୁ।

डाँटना ୨। ମନ୍ଦ କଥାରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବା—
2. To dissuade a person from doing any bad act.

୩। ଦେଖେଇ ଶିଖେଇ ଗାଳିଦେବା; ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା—
3. To throw out innuendoes.

୪। କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝାଇବା; ବିଶିଷ୍ଟ ଉପଦେଶ ଦେବା—
4. Te give special instructions or directions.

ତୁମମାନଙ୍କ ହକାରିବ,
ସବୁକୁ ତିଆର କହିବ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

୫। ତିଆର କରିବା; ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
5. To prepare; to build; to construct; to make.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଢ଼	ୟ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଙ୍କ

୬ । ଫରମାସି କରିବା—6. To order for.

ହସ୍ତିନା ପାଇ ତଅସିଲେ ବୈଦ୍ୟଙ୍କୁ
କରନ୍ତି ଶୀଘ୍ରେ ଅଣନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟକ ଯେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ।

ତିଅସି—ଦେ. ବି (ସ. ତ୍ର୍ୟହ; ତୃତୀୟ ଦିବସ)—କୌଣସି ଘଟଣାର ବା ଉତ୍ସବାଦିର ତୃତୀୟ ଦିବସ—
Tiasi
ତେସରା ଦିନ The 3rd day after an event or
तिबासो, तीसरा रोज festival.

ତିଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ତ୍ରିବୃତ୍; ତ୍ରିପୁଟୀ)—କଲମୀ ଆଦି ବର୍ଗର
Tiurdi ବୃହତ୍ ଲତାବିଶେଷ—1. A creeper
ସ. ନାମ—(ନାଲତିଉଡ଼ିର) the root of which is used in
ତ୍ରିବୃତ୍, ମସୂରୀ, laxative medicines; Oper-
କୁମ୍ଭକଣୀ, ଅରୁଣା, କାଳିନ୍ଦୀ, culina Turpethum; Ipomoea
ତ୍ରିପୁଟୀ, ଭାଣ୍ଡିକା, Turpethum
କାକନାସିକା
(ଧଳାତିଉଡ଼ିର)—ଶ୍ୱେତତ୍ରିବୃତ୍,
ତ୍ରିଭଣ୍ଡୀ, ତ୍ରିବୃତା,
ସର୍ବାନୁଭୂତି, ସରଳା,
ନିଶୋତ୍ରା, ରେଚନୀ
(କଳାତିଉଡ଼ି)—ଶ୍ୟାମାତ୍ରିବୃତ୍,
ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରା, ପାଳିନ୍ଦୀ,
ସୁଷେଣିକା, ମସୂରବିଦଳା,
କାଳା, କୈଶିକା
କାଳମେଷିକା
ତିଉଡ଼ି, ତେଉଁଡ଼ି, ତେଓରି
निसोत, निसोथ, तरबुद,
तुर्कपतर, पितोहरि,
पनिलर
(ତିଉଡ଼ି—ଅନ୍ୟନାମ)
ମ. ତ୍ରିପୁର, ନିଶୋତ୍ତର
ତେ. ଅଲଗେଗଡ଼ା
ତା. ଶିବଦଇ
ଗୁ. ନହୋତର
ଫା. ନଶୋଥ
ଆ. ତରବୁଦ୍
ତିଉଡ଼ୀ ୨ । (ସ. ତ୍ରିପୁଟୀ)—ଖେସାରି (ଦେଖ)
तिउरी 2. Khesāri (See)

[ଦ୍ର—ନାଲତିଉଡ଼ି ମଳସ୍ତମ୍ଭ, ଗ୍ରହଣୀ, କଫୋଦର, ଶୋଥ, ପାଣ୍ଡୁ, କ୍ରିମି, ପ୍ଲୀହା, ଜ୍ୱର, ପିତ୍ତଦୋଷ, କଫ, ବାତରକ୍ତ, ଉଦାବର୍ତ୍ତ ଓ ହୃଦ୍ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—
ଧଳାତିଉଡ଼ି—ବିରେଚକ ଓ ବାୟୁ, ପିତ୍ତଜ୍ୱର, କଫ, ପିତ୍ତ, ଶୋଥ ଓ ଉଦର ରୋଗରେ ଉପକାରୀ—
କଳାତିଉଡ଼ି—ତୀବ୍ର ବିରେଚକ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଦାହ, ମତ୍ତତା, ଭ୍ରାନ୍ତିନାଶକ ଓ କଣ୍ଠର ଉତ୍କର୍ଷକାରକ—
ତିଉଡ଼ିର ପତ୍ର ବଡ଼ ବଡ଼; ଫୁଲ ବଡ଼, ଧଳା ଓ ପାଖିପାଖିଆ; ଫଳ ଗୋଲାକାରିଆ ଓ ଏହା ପାଚିଲେ ପେଡ଼ିର ଭାଗପର ଏହାର ଉପରଅଡ଼ ଖୋଲପା ଖସି ଆସେ; ମଞ୍ଜି କଳା । ଏ ଲତାର ମୂଳ ରେଚକ । ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ୩ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଶୁକ୍ଳ, କୃଷ୍ଣ ଓ ରକ୍ତ ।]

ତିଉଣ—ପ୍ରଦେ. ବି—ତିଅଣ (ଦେଖ)
Tiuna Tiana (See)
(ତିଉଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତିଉଣ ଦେଖିଣ ଏଥୁ ସେବକ କରନ୍ତି ।
ପ୍ରାଚୀ, ନଳଚରିତ ।

ତିଉଣିଆଁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ମହାପ୍ରସାଦ
Tiuniān ତିଅଣପାଇଁ ପରିବା କାଟିବା ଶୂଦ୍ରଜାତିବିଶେଷ—
(ତିଅଣିଆଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) A Śūdra class of people who chop and prepare vegetables for being cooked into curry in the temple of Jagannath at Puri.

[ଦ୍ର—ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ଏମାନେ ପରିବା କାଟିବାରେ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ।]

ତିଉନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିଅଣ—
Tiun Curry.

ତିଓଡ଼—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷେତ ବା ଜମିର ତୃତୀୟ ଥର ଚାଷ—
Tiorda 1. The third ploughing of a field.
ତେବାରା ୨ । କ୍ଷେତକୁ ତିନିଥର ଚାଷ କରିବା—
तिकार 2 Ploughing of a field 3 times.

ତିକ—ଦେ. ବି—ବାୟା ଚଢ଼େଇ—
Tika The weaver bird.
ବଉଳ କି ତିକ ଅଛ ଅଛ ଯେ ବହୁତ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତିକଚ୍ଛି—ଦେ ବି. (ସ. ତ୍ରିକଚ୍ଛ)—ତିନି ସ୍ଥାନରେ ଅଣ୍ଟାରେ ଖୋସାଯାଇ
Tikachhi ପିନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଲୁଗା; ତେକଚ୍ଛା—Wearing
ତେକୌଁଚା cloth tucked up to the loin at 3 places.

ତିକ(ଖ)ଡ଼ ବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଏକଜିଦିଆ; ଜିଦ୍‌ଖୋର—
Tika(kha rda bāj Obstinate.

ତିକଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରି ଓ କପର୍ଦ୍ଦକ)—ତିନିକଉଡ଼ା କଉଡ଼ି—
Tikarda 3 cowries or small shells.

ତିକଡ଼ା କାଉଡ଼ି ତିକଡ଼ା ଲେମ୍ବୁ
ଏକ ଏକ କଡ଼ାକୁ ଗୁର ଗୁର ଜାମୁ
ଫଳ ହୁଏ ବୋଲୁଏ କଉଡ଼ି ହୁଏ ବୋଲୁଏ । ମାନସାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ।

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏ ଦେଶରେ କଉଡ଼ି ମୁଦ୍ରାରୂପେ ଚଳୁଥିଲା ।]

ତିକଡ଼ି—ଦେ. ବି.—ଅପତ୍ରିଅଣି ଶିଶୁର ଗୋଟିଏ ନାମ—
Tikardi One of the names given to a male child
ତିନକଡ଼ି born after the death of its predecessor.
(ତିକଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ.—ଯୋଉଁ ବସ୍ତୁର ମୂଲ୍ୟ ତିନି କଡ଼ା କଉଡ଼ି ମାତ୍ର; ମୂଲ୍ୟହୀନ—Of no value; worth 3 cowries.

ତିକଣ୍ଟା—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିକଣ୍ଟ)—ଏକ ପ୍ରକାର ସିଜୁ; ଦେଉଳିଆସିଜୁ—
Tikanta Euphorbia Antiquorum.
(ତେକଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ ।
ସ. ନାମ—ତ୍ରିକଣ୍ଟ, ବଜ୍ରୀ; ଏହା ସିଜୁଗଛ ପରି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ;
ତେକାଁଟା, ତେଶିରा मनसा ନାଗଫେଣିଆ ଗଛପରି ଦେଖାଯାଏ ।
तिधारा थूहर ଏହାର ପତ୍ର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅଳ୍ପ । ଏହାର ଡାଳ ଏହାଠାରେ ୩ଟା ଲେଖାଏଁ ଧାଡ଼ାର ଥାଏ ଓ ଶିରା ୩ଟା ।]

ତିକତ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ତିକ୍ତ)—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)
Tikata Tikta (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନ୍ତର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତିକନା—ଦେ. ବି.—ତିନିଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tikanā A three-pronged weapon.

୨ଦେ. ବିଣ.—ତିନିଗୋଟି ଶାଖା ବା ଗୋଡ଼ବିଶିଷ୍ଟ—
Three-pronged; three-forked.

ତିକା—ଦେ. ବି. (ସଂ ତ୍ରିକ)-ଗଞ୍ଜପା ବା ତାସ୍‌ରେ ତିନିବିନ୍ଦୁବିଶିଷ୍ଟ ପତ୍ର—
Tikā The playing card having 3 points on it.
তিরী
तिका, तिया, तिजा, तिक्

ତିକାଠିଆ—ଦେ.ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକାଷ୍ଠକ)—ଜିନିଷପତ୍ର ରଖିଦେବା ନିମନ୍ତେ
Tikāṭhiā ତିନୋଟି କାଠି କାନ୍ଥର କୋଣରେ ପୋତା ଯାଇ ତିଆରି
তেকাটা ହୋଇଥିବା ଆଧାର—A wall-rack made with
तिखुंटा 3 pins or sticks driven into the corne of a wall

ତିକିଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ଚିକିତ୍ସା)—୧। ଚିକିତ୍ସା—
Tikichhā 1. Medical treatment.
তিকিচ্ছা ୨। ରୋଗୀର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା—
(ତିକିଚ୍ଛା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Tending after the sick.

ତିକିତ— ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. (ସଂ. ତିକ୍ତ)—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)
Tikita Tikta (See)
ଗ୍ରା. ବି.—ତିକ୍ତ (ଦେଖ)—Tikta (See)

ତିକୋଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିକୋଣୀ)—ତିନି କୋଣବିଶିଷ୍ଟ;
Tikoṇiāṅ ତ୍ରିଭୁଜାକାର—Triangular.
তেকোণা तिकोना, तिकोनिआ

ତିକ୍ତ—ଦେ. ବିଣ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ତ. ଯାହା
Tikta କ୍ଷୁଧାକୁ ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରେ)—୧। ପିତା—
1. Bitter (in taste).
୨। ସୁଗନ୍ଧ; ସୁବାସିତ—2. Fragrant.
ସଂ. ବି.—୧। ପିତାରସ; ଷଡ଼ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—
1. Bitter taste; bitterness.
[ଦ୍ର—ତିକ୍ତରସ ଷଡ଼ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ। ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଛେଦକ, ରୁଚିକାରକ, ପାଚକ, ଶୋଧକ ଏବଂ ମୂତ୍ର, ମେଦ, ରକ୍ତ, ବସା ଆଦିର ଶୋଷକ। ଜ୍ୱର, କାଛୁ, କୁଣ୍ଡିଆ, କୁଷ୍ଠ, ମୂର୍ଚ୍ଛା ଆଦିରେ ତିକ୍ତରସ ସେବନ ଉପକାରୀ; ନିମ୍ବ, ଚିରେଇତା, କଲରାଶାଗ, କୁଇନାଇନ୍, ଗୁଳୁଚି, ତିକ୍ତ ଅଟେ।]
ଦେ. ବି—୧। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁର ପରଦିନ ତାହାର କୁଟୁମ୍ବମାନେ ଅଣହଳଦିଆ ଓ ଅଫୁଟା ତିଅଣ ଏବଂ ନିମ୍ବ ପିତା ସହିତ ଖାଇବା ଅନ୍ନାଦି—1. Cooked food consisting of rice and unseasoned curry (not mixed with oil, spices, turmeric or rye) mixed with neem-leaves, taken by the kinsmen of a deceased person on the next day of his death.
୨। ମୃତ୍ୟୁର ପର ଦିବସ—
2. The next day of a person's death.

ତିକ୍ତକ—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧। ନିମ୍ବ ଗଛ—
Tiktaka 1. Neem tree.
୨। କଳା ଖଇର—2. Black catechu.
୩। ଚିରେତ ତିକ୍ତ; ଚିରେଇତା—
3. Swertia Chiraita (plant).
୪। କୁଟଜ; ପିତାକୋରୁଆ (ଲତା)—
4. Wrightea Antedysenterica.
୫। ପଟୋଳ (ଦେଖ)—5. Paṭoḷa (See)
୬। ଇଙ୍ଗୁଦ (ଦେଖ)—6. Iṅgudi (See)

ତିକ୍ତକା - ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିକ୍ତକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପିତା ଲାଉ—
Tiktakā The bitter gourd.

ତିକ୍ତ କାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ + କାଣ୍ଡ)—ଚିରାଇତା ଗୁଳ୍ମ
Tikta kāṇḍa (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Swertia Chiraita (plant)

ତିକ୍ତଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ + ଗନ୍ଧ + ଆ)—ବରାହକ୍ରାନ୍ତା
Tiktagandhā (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
(ତିକ୍ତଗନ୍ଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Barāhakrāntā (See)

ତିକ୍ତଗୁଞ୍ଜା—ସଂ. ବି—କରଞ୍ଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tiktaguñjā Pongamia Glabra (tree)

ତିକ୍ତ ତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବି—ପିପ୍ପଳୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tikta taṇḍuḷā Long pepper.

ତିକ୍ତତା—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ + ଭାବ. ତା)—୧। ପିତା ଗୁଣ—
Tiktatā 1. Bitterness.
୨। ତିକ୍ତ ସ୍ୱାଦ—2. Bitter taste.

ତିକ୍ତତୁଣ୍ଡୀ(ମ୍ବୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିକ୍ତ + ତୁଣ୍ଡ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପିତାଲାଉ—
Tikta-tuṇḍī(mbī) The bitter gourd.
ତିକ୍ତଶାକା }
ତିକ୍ତାଖ୍ୟା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ତିକ୍ତତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ତିକ୍ତ + ଭାବ. ତ୍ୱ)—ତିକ୍ତତା (ଦେଖ)
Tiktatwa Tiktatā (See).

ତିକ୍ତଦୁଗ୍ଧା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ + ଦୁଗ୍ଧ + ଆ)—
Tikta-dugdhā ୧। କ୍ଷୀରଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Kshīriṇī (See).
୨। ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଘା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Meṇḍhāsiṅghā (See).

ତିକ୍ତ ଧାତୁ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତିକ୍ତ + ଧାତୁ)—ଶରୀରସ୍ଥ ପିତ୍ତ—
Tikta dhātu The bile.

ତିକ୍ତ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ + ପତ୍ର)—କାଙ୍କଡ଼ (ଦେଖ)—
Tikta patra Kāṅkaṛa (See).

୧	ଲ	ଊ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଭ୍ୟ	ଞ
୨	ଳ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଁ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଙ	ନ୍

ତିକ୍ତପର୍ବା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ପର୍ବନ୍) —୧ । ଦୂବ—
Tikta-parbā 1. The creeping Cynodon.
୨ । ଗୁଳୁଚ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
2. Guḻuchi (See)
୩ । ଯଷ୍ଟିମଧୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. J̄ashṭi madhu (See)
୪ । ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
4. Sūrj̄ya-mukhī (See)

ତିକ୍ତପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିକ୍ତ+ପୁଷ୍ପ+ଆ)—
Tikta pushpā ଅକାନବିନ୍ଧ (ଦେଖ) Akānabindhi (See)

ତିକ୍ତ ଫଳ—ସଂ. ବି.—ରିଠା (ଦେଖ)
Tikta phaḻa Riṭhā (See)

ତିକ୍ତଫଳା—ସଂ. ବି.—୧ । କଣ୍ଟକାରି (ଦେଖ) .
Tikta-phaḻā 1. Kaṇṭakārī (See)
୨ । ତରଭୁଜ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Water-melon.
୩ । ମୁଣ୍ଡି କାକୁଡ଼ି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. The small variety of cucumber.

ତିକ୍ତ ରସ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ତିକ୍ତ+ରସ)—୬ଟି ରସ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ-
Tikta rasa ତମ—Bitter taste.
ସଂ. ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ପିତା—Bitter in taste.

ତିକ୍ତରାଜ—ଦେ. ବି.—ରୋହିତକ; ନିମ୍ବାଦିବର୍ଗର ତରୁବିଶେଷ—
Tiktarāja Amoora or Andersonia Rohitaka tree.
ସଂ. ନାମ—ରୋହିତକ, ରୋହୀତକ, ରୋହୀ, ଦାଡ଼ିମପୁଷ୍ପକ
ମ. ରକ୍ତରୋହିଡ଼ା
ତେ. ମୁଲୁମେଦୁଗଚେଟ୍ଟୁ
তিক্তরাজ, রোহাণ
রোড়া रोहेड़ा

[ବୃ—ଏ ଗଛର ଅଗ ଅଡ଼େ ବେଶି ଶାଖା; ୫।୬ ହାତ ଠାରୁ ଲମ୍ବ ନାଳିଆ; ପତ୍ର କୋମଳ ଓ ଲୋମଶ; ପର୍ଣ୍ଣ ୫।୭ ଯୋଡ଼ା; ଫୁଲ ସାନ ଓ ତ୍ରିଦଳ; ଫଳ ପାଚିଲେ ୩ ଫାଳ ହୋଇ ଫାଟି ଯାଏ; ଫଳ ଦେଖିବାକୁ ଡାଳିମ୍ବ ଫୁଲପରି। ଏହା ପ୍ଲୀହା ରୋଗରେ ଉପକାରୀ; ଏହା ରୁଚିକାରକ ଓ ରକ୍ତପ୍ରସାଦକ ।]

ତିକ୍ତରୀ—ଦେ. ବି—ତୁମଡ଼ୀ (ଦେଖ)—Tumar̲d̲ī (See)
Tiktarī

ତିକ୍ତ ଶାକ—ସଂ. ବି.—୧ । ବରୁଣ ଗଛ—1. A wild tree;
Tikta śāka Crataeva Religiosa.
୨ । ଖଦିର ଗଛ—2. The catechu tree.
୩ । ପିତା ଶାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3 Pitā śāga.

ତିକ୍ତ ସାର—ସଂ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଘାସ; ରୋହିଷତୃଣ—
Tikta sāra 1. Name of a kind of grass.
୨ । ଖଇର; ଖଦିର—2. Catechu.

ତିକ୍ତା—ସଂ. ବି. (ତିକ୍ତ+ଆ)—୧ । କଟୁକୀ (ଦେଖ)
Tiktā 1. Kaṭukī (See)
୨ । ଅକାନବିନ୍ଧ (ଦେଖ)
2. Akānabindhi (See)
୩ । ଯବତିକ୍ତା ଲତା (ଦେଖ)
3. J̄abatiktā (See)
୪ । ତରଭୁଜ—4. Water melon.
୫ । ବିଲ ନାସ (ଦେଖ)—5. Bila nāsa (See)

ତିକ୍ତାଙ୍ଗା—ସଂ. ବି—ପାତାଳଗରୁଡ଼ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tiktāṅgā Pātāḻagarur̲d̲i creeper (See)

ତିକ୍ତିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିକ୍ତକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପିତା ଲାଉ—
Tiktikā 1. The bitter gourd.
୨ । କାକମାଚି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Kākamāchī (See)
୩ । କଟୁକୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
3. Kaṭukī (See)

ତିକ୍ତିରୀ—ସଂ. ବି—ମହୁରୀ ବାଜା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର); ତୁମଡ଼ୀ—
Tiktirī A kind of clarionet.

ତିଖ୍ରୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖୀରୀ; ପାୟସ—
Tikh-rī Gruel.

ତିଖ(କ୍ଷ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ (ଦେଖ)
Tikha (ksha) Tīksha (See)

ତିଖଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିଘ୍ନ)—୧ । ଗୋଳମାଳ—
Tikhar̲d̲a 1. Confusion.
बागड़ा ୨ । କଳି—2. Quarrel.
बखेड़ा ୩ । ବିଘ୍ନ—3. Obstacle; hindrance.
ତିଖଡ଼ ବିଖଡ଼, ତିଖଡ଼ ବିଖଡ଼, ତିଖଡ଼ ମିଖଡ଼ } ଅନ୍ୟରୂପ ୪ । ବିବାଦ—
4. Dispute.

ତିଖଡ଼ ମିଖଡ଼—ଦେ. ବି—ତିଖଡ଼ (ଦେଖ)
Tikhar̲d̲a mikhar̲d̲a Tikhar̲d̲a (See)
ଦେ. ବିଣ—ହଲଚଲ ହେଉଥିବା; ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ଅପସର ଥିବା—
Displaced from the original position.

ତିଖଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଗୋଳମାଳିଆ—
Tikar̲d̲iā 1. Knotty; confused.
बागड़ीया ୨ । ଯେ ଗୋଳମାଳ ଲଗାଏ—
बखेड़ा 2. Creating confusion.
(ତିଖଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯେ ବିଘ୍ନ ଜାତ କରେ—
3. Creating obstacles.
୪ । କଳିହୁଡ଼ା—4. Quarrelsome.

ତିଖର—ଦେ. ବି—ନିଷ୍ପତ୍ତି; ମୀମାଂସା—
Tikhara Final decision.
ଦେ. ବିଣ—ନିଷ୍ପନ୍ନ—Finally decided.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୯ଡ଼ଠ ୧ ଅଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଅଙ୍କିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଅନ୍ତର ଚିହ୍ନିତ ୨ ବା ୧ ଅଙ୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'ବ୍ରଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଂଶୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଂଶ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତିଖ(ଖି)ଡ଼ିବା— ଦେ. କ୍ରି—ତାଖଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Tikha(khi)rdibā — Tikhardibā (See)
[ତିଖ(ଖି)ଡ଼େଇବା—ଶିଳ୍ପରୂପ]

ତିଖା —ଦେ. ବି—ତାଖା (ଦେଖ)
Tikhā — Tikhā (See)

ତିଖାଡ଼ିବା— ଦେ. କ୍ରି—ତାଖାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Tikhārdibā — Tikhārdibā (See)

ତିଖିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଠମଲ୍ଲିକ; ସମ୍ବଲପୁର)—ଜାଉ; ପାୟସ—
Tikhiri — Gruel.

ତିଖୁଣ୍ଟା— ଦେ. ବିଣ—ତିନକୋଣିଆ—
Tikhuṇṭā — Triangular.
তীখঁূটা तिखुँटा
(ତିଖୁଣ୍ଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଗିରିଆ—ଦେ. (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ଗଡ଼ଜାତବିଶେଷ—Tigiria;
Tigiriā — one of the States of Orissa.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ତିନୋଟି ଗଡ଼ ମିଶି ଏ ରାଜ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହେଲା—କୃପାସିନ୍ଧୁ ଇତିହାସ ।]

ତିଗ୍ମ— ସ. ବି. (ତିଜ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+ଭାବ. ମ)—
Tigma ୧ । ପ୍ରଖରତା; ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—1. Sharpness.
୨ । ଉଷ୍ଣତା—2. Warmth; heat.
୩ । କଟୁତା; ଝାଗଭାବ—3. Pungency.
୪ । ବଜ୍ର—4. Thunder.
୫ । ପିପ୍ପଳୀ—5. Long pepper.
୬ । ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣୋକ୍ତ ପୁରୁବଂଶୀୟ ରାଜା—6. Name of a king of the Puru dynasty of ancient India.
ସ. ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ମ)—ପ୍ରଖର; ତୀକ୍ଷ୍ଣ—
1. Sharp; acute.
୨ । ଉଷ୍ଣ—2. Hot.
(ତିଗ୍ମତା—ବି) ୩ । ଉଦ୍ଧତ—3. Rude; arrogant.
୪ । କଟୁ; ଝାଗ—4. Pungent; acrid.

ତିଗ୍ମ କର—ସ. ବି ଓ ବିଣ. (କର୍ମଧା ଓ ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+କର)—
Tigma kara ତିଗ୍ମାଂଶୁ (ଦେଖ)—Tigmāmsu (See)
(ତିଗ୍ମଦୀଧିତି, ତିଗ୍ମରଶ୍ମି, ତିଗ୍ମମୟୂଖ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଗ୍ମତା—ସ. ବି (ତିଗ୍ମ+ଭାବ. ତା)—୧ । ପ୍ରଖରତା—
Tigmatā 1. Sharpness; accuteness.
୨ । ଝାଗ ସ୍ୱାଦ—2. Pungency.
୩ । ଉଷ୍ଣତା—3. Warmth.

ତିଗ୍ମତେଜା—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+ତେଜଃ)—ପ୍ରଖର ତେଜୋ-
Tigmatejā ବିଶିଷ୍ଟ—Resplendent; dazzling.

ତିଗ୍ମ ଯାତନା—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିଗ୍ମ+ଯାତନା)—ଦାରୁଣ କ୍ଲେଶ—
Tigma jātanā Acute or violent pain; shooting pangs.

ତିଗ୍ମ ରଶ୍ମି—ସ. ବି. ଓ ବିଣ. (କର୍ମଧା ଓ ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଗ୍ମ+ରଶ୍ମି)—
Tigma raśmi ତିଗ୍ମାଂଶୁ (ଦେଖ)—Tigmāmsu (See)

ତିଗ୍ମାଂଶୁ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିଗ୍ମ+ଅଂଶୁ=କିରଣ)—ପ୍ରଖର କିରଣ—
Tigmāmsu Sharp rays.
ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ତିଘର—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାସ ନିମନ୍ତେ ତିଆରିଥିବା
Tigharā ୩ ଖଣ୍ଡ ବାସସ୍ଥାନ—Three suites of rooms built for the residence of a person.

ତିଘିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଶିକାରକୁ ଗୋଡ଼ାଇବା—
Tighibā To chase.

ତିଘେ(ଘା)ଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ସ. ତ୍ରିବିବାହିତ)—ଯେଉଁ ପୁରୁଷ
Tighe ghā)i ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ, ଏପରି ୩ ଗୋଟି ସ୍ତ୍ରୀ
তীজবর; তেজবর ବିବାହ କରିଥାଏ; ତେଡ଼େଇ; ତିଡ଼େଇ—
तिजिया; तिआह (a male) Married a third time after the death of 2 successive wives.
(ତିବେଇ, ତିଡ଼େଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଛକ(କି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁଠାରେ ୩ ଗୋଟି ରାସ୍ତା ପରସ୍ପର ମିଳିତ
Tichhaka(ki) ହୋଇଥାଏ—A meeting place of 3
তেছক roads; the crossing of 3 roads.
तिराहा (ତିକଣ, ତିକଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା—
Tij (root) 1. To sharpen; to whet.
୨ । ସହ୍ୟ କରିବା—To bear; to endure.
୩ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—
3. To excite; to incite (Apte).
୪ । ଚେଳିବା—4. To stir (Apte).

ତିଜ୍—ବୈଦେ. ପ୍ରଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚିଜ; ପଦାର୍ଥ—
Tij Thing; article.

ତିଜ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୀଜ୍)—୧ । ଚିଜ; ବସ୍ତୁ; ପଦାର୍ଥ—
Tija 1. Thing; article.
চীজ ୨ । ଗହଣା; ଅଳଙ୍କାର—
चीज 2. Ornament.

ତିଜବ୍ରତ—ସ. ବି—ବାଲି ତୃତୀୟା (ଦେଖ)
Tijabrata Bāli trutiyā (See)

ତିଜାରତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଆ.)—
Tijārat ୧ । ବାଣିଜ୍ୟ; ବ୍ୟବସାୟ; କାରବାର; ବେପାର—
তিজারত 1. Trade.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ନ୍

तिजारत ୨ । ଟଙ୍କାକୁ ସୁଧରେ ଖଟାଇବା ବ୍ୟବସାୟ; ମହାଜନୀ— 2. Money-lending.

ତିଜରତି } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଜରତି }

ତିଜାରତି—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ତିଜାରତ୍)—
Tijārati ୧ । ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
তিজারতী 1. Pertaining to trade.
तिजारती ୨ । ମହାଜନୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Pertaining to money-lending.
ବି. (ଅ)—୧ । ବାଣିଜ୍ୟ-ବସ୍ତୁ; ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—
1. Merchandise.
ତିଜରତି } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ବାଣିଜ୍ୟ ପେଶା—
ତେଜରତି }
2. The profession of trade.

ତିଜିନ(ଲ)—ସଂ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍; ଇଲ)—
Tijina (la) ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon (Apte).
୨ । ରାକ୍ଷସ—2. A demon (Apte).

ତିଠାଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ତିତିଭ)--ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Tiṭhāi Ṭiṭṭibha (See)

ତିତଉ—ସଂ. ବି. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତାର କରିବା + ଇତଉ)—
Titau ୧ । ବାଉଁଶ ପାତିଅରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଚାଲୁଣୀ—
1. A seive made of bamboo-laths.
୨ । ଛତା—2. Parasol (Apte).

ତିତଡ଼(ର) ବିତଡ଼(ର)—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. କ୍ଷିପ୍ତବିକ୍ଷିପ୍ତ)—
Titarda(ra) bitarda(ra) ଛନଛତର; ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ—
तितर बितर Strewn about; scattered about.

ତିତାରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି + ତାର)—
Titārā ତିନିଗୋଟି ତାର ଥିବା ସିତାର ପରି ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
তেতারা Three-stringed guitar.
तितारा

ତିତାରି- ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତ୍ରି + ଧାର)—
Titāri ଚିନି ବା ଗୁଡ଼ର ଯେଉଁ ପାଗ ଏପରି ପତଳା ହୋଇଥାଏ
তিনতার বন্দ ଯେ ତାକୁ ଚଟୁରେ ଉଠାଇଲେ ଚଟୁରୁ ତିନି ତାର ପରି ରସର ଧାର ଖସେ; ତିନିତାରବନ୍ଦ—
Thin boiling syrup (from which three strings drop down when lifted with a ladle).

ତିତାଲା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିତଲ)—
Titālā ୧ । ତେତାଲା; ତିନି ମହାଲା; ତ୍ରିତଲ; ତିମହଲା—
তেতালা 1. Three storeys of building.
तिमंजिल ୨ । ତୃତୀୟ ମହଲା—2. The third storey.
ଦେ. ବଣ—ତ୍ରିତଲବିଶିଷ୍ଟ—
तिमंजिला Three-storied.

ତି ତି—ଦେ. ଅ—୧ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଆଖିରେ କଜଳ ଦେଲା ବେଳେ
Ti ti ମାଇପଙ୍କର ବୋଲିବା ପଦ—1. Word uttered by women while painting collyrium on the eye-lids of children.
୨ । ପୋଷା ପାରା ଓ ହଂସ ଆଦିଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଧ୍ୱନି—2. The sound repeated while calling domesticated pigeons and swans to one's side.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ଶଗଡ଼ରେ ଲଗିଥିବା ବଳଦଙ୍କୁ ଅଡ଼ାଇବାର ଶବ୍ଦ—A word used while driving cart-bullocks.

ତିତିକାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ଥାକିତି (ଦେଖ)
Titikāriā Thākiti (See)

ତିତିକ୍ଷ- ସଂ. ବଣ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍ + ଅ)—
Titiksha ତିତିକ୍ଷୁ (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Titikshu (See)

ତିତିକ୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ=ସହିବା + ଇଚ୍ଛା ବା କ୍ଷମତା ଅର୍ଥରେ
Titikshā ସନ୍ + ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—
୧ । ସହିଷ୍ଣୁତା—1 Forbearance.
୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience.
୩ । ଦୁଃଖସହିଷ୍ଣୁତା—3. Endurance; fortitude.
୪ । କ୍ଷମା ଗୁଣ; କ୍ଷାନ୍ତି—4. Forgiveness.

ତିତିକ୍ଷୁ—ସଂ. ବଣ. (ତିଜ୍ ଧାତୁ + ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ. ସନ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Titikshu ୧ । ସହିଷ୍ଣୁ—1. Forbearing; enduring.
୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—2. Patient.
୩ । କ୍ଷମାଶୀଳ—3. Forgiving.

ତି ତି ତି—ଦେ.ଅ—୧ । ପୋଷା ପାରା ଓ ହଂସ ଆଦିଙ୍କୁ ଡାକିବାର ଶବ୍ଦ-
Ti ti ti 1. Sound uttered to call domestic pigeons.
୨ । ଶିଶୁଙ୍କ ଆଖିରେ କଜଳ ଦେବା ବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ବୋଲିବା ଶବ୍ଦ—2. Sound uttered by females while painting the eyes of children with collyrium.

ତିତିଭ—ସଂ. ବି—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ କୀଟ; ମଖମଲ ପୋକ; ସାଧବଘର-
Titibha ବୋହୂ ପୋକ—1. An insect with velvety red skin; cocculus.
୨ । ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ପୋକ—2. Fire-fly.

ତିତିର(ରି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିତ୍ତିର)—ତିତ୍ତିର (ଦେଖ)
Titira(ri) Tittira (See)

ଶବର କପୋତ ତିତିରି କୁଆ । ପ୍ରଭାପ. ଶଶିସେଣା ।

[ତ୍ରି—ଆପ୍ଟେ ଏହାକୁ ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୨ଠାରୁ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରକୁ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବ୍ରଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ତିତିରି ଶାଗ—ଦେ. ବି—ଶାକବିଶେଷ—
Titiri śāga — A name of pot herb.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୁରୁଷେ ଉଚ୍ଚ ବଢ଼େ; ପତ୍ର ସରୁ ସରୁ ଏବଂ ଲୋକେ ଏହାକୁ ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ତିତିଲ(ଳ)—ସଂ. ବି—୧ । ନନ୍ଦଅ; ଉଚ୍ଚଡ଼ାମୁହାଁ ଅଗଭୀର ମାଟିର ପାତ୍ର-
Titila(la) — 1. A wide-mouthed earthen jar.
[ଦ୍ର—ପଲମ୍ବ ଠାରୁ ଗଭୀର ଓ ଉଚ୍ଚଡ଼ାମୁହାଁ ମାଟିର-ପାତ୍ରକୁ ପତୁଲି ବୋଲାଯାଏ; ପତୁଲି ସମ୍ଭବତଃ ତିତିଲର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]
୨ । ତୈତିଲକରଣ; ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୭ (ମତାନ୍ତରରେ ୧୧) କରଣ ଶ୍ରେଣୀର ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଯୋଗବିଶେଷ—
2. One of the seven (or eleven) astrological conjunctions of planets classed as Karaṇa.
[ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୧୧ କରଣ ଯଥା—ବବ, ବାଳବ, କୌଳବ, ତିତିଲ ବା ତୈତିଲ, ଗର, ବାଣିଜ୍ୟ, ବିଷ୍ଟି, ଶକୁନି, ଚତୁଷ୍ପଦ, କିଂସ୍ତୁଘ୍ନ ଓ ନାଗ; ମତାନ୍ତରରେ କରଣର ସଂଖ୍ୟା ୭ ଯଥା—ବବ, ବାଳବ, କୌଳବ, ତୈତିଲ, ଗର, ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ବିଷ୍ଟି ।]

ତିତୀର୍ଷା—ସଂ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାରି ହେବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପାରି ହେବାର ଇଚ୍ଛା; ତରଣେଚ୍ଛା—
Titīrshā — Desire to cross over.

ତିତୀର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥରେ ସନ୍+ଉ)—
Titīrshu — ତରଣେଚ୍ଛୁକ; ପାରିହେବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ—
Desirous of crossing.

ତିତେର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିତ୍ତିର (ଦେଖ)
Titer — Tittira (See)

ତିତ୍ତିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତିତ୍=ଶବ୍ଦାନୁକରଣ+ରା ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+ଅ)—୧ । ବର୍ତ୍ତିର ବର୍ଗର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Tittira — (ତିତ୍ତିରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The Frankoline partridge; (ତିତ୍ତିରି; ତିତ୍ତିରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) the sandpiper.
ତୀତୀର — ହି. ତୀତର — ତେ. ତୋଲୁଗୁକପିତ୍ତ, ବସନ୍ତଗୌର — ଫା. ତିହୁ — ଅ. ଲହ୍‌ମଲ
[ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ; ଅନେକ ଜାତିର ତିତ୍ତିର ଦେଖାଯାନ୍ତି; ଯଥା—ଗୌର ତିତ୍ତିର (Grey Partridge; Francolinus Pondicerianus), ଏହାର ଦେହ ପାଉଁଶିଆ ଓ ଦେହସାରା ଧଳା ଚିଲଚିହ୍ନ ଥାଏ; ମାଂସ ସୁସ୍ୱାଦୁ; ଗ୍ରାମନିକଟସ୍ଥ ପାହାଡ଼ ଓ ବଣରେ ଏମାନେ ରହନ୍ତି । କୃଷ୍ଣତିତ୍ତିର (Black partridge; Francolinus Vulgaris), ଏହାର ମୁଣ୍ଡର କଡ଼, ଗଳା, ସ୍କନ୍ଧ ଓ ପେଟ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ତିତ୍ତିର (Arboricola Torquela)ର ମୁଣ୍ଡ ଖଇରି ଓ ସ୍କନ୍ଧ ପାଉଁଶିଆ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷୀର ମାଂସ ବଳପ୍ରଦ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ ଏବଂ ହିକ୍କା, ଶ୍ୱାସ, ତ୍ରିଦୋଷ, କାଶ ଓ ଜ୍ୱର-ନିବାରକ । କୃଷ୍ଣତିତ୍ତିର ଅପେକ୍ଷା ଗୌର ତିତ୍ତିର ଅଧିକ ଗୁଣକାରୀ । ତିତ୍ତିର ଅଭାବରେ ବର୍ତ୍ତକ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
୨ । ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ ମୁନିବିଶେଷ; ଯାସ୍କ ମୁନିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ—2, Name of a sage versed in the Jajurbeda.
[ଦ୍ର—ଏ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦର ପ୍ରଣେତା । ଭାଗବତରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଯଜୁର୍ବେଦକୁ ମୁହଁରୁ ବାନ୍ତି କରି ପକାଇଲେ ସେତେବେଳେ ବୈଶମ୍ପାୟନଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷୀ ରୂପ ଧାରଣ କରି ତାହା ଖୁଣ୍ଟି ନେଲେ—ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିତ୍ତିରି—ସଂ. ବି. (ତିତ୍=ଅନୁକରଣ ଶବ୍ଦ+ରା ଧାତୁ=ଦେବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ତିତ୍ତିର (ଦେଖ)—Tittiri — Tittira (See)

ତିଥ—ସଂ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ଥ)—୧ । ଅଗ୍ନି—
Titha — 1. Fire.
୨ । କାଳ—2. Time.
୩ । ପ୍ରାବୃଟ୍‌କାଳ; ବର୍ଷାକାଳ—3. Rainy season
୪ । କାମଦେବ—4. God Cupid.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ବାଟ୍ଟା)—କରମୂଲ; ପୁରୁଣା ଜିନିଷ ବଦଳାଇ ନୂଆ ଜିନିଷ ନେଲେ ମଜୁରିପାଇଁ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଯାହା ଅଧିକା ଧନ ନଗଦ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ—
बानी — करजा; कटौती
Payment made for the making charge of a new article n the course of an exchange transaction.
ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସଂ. ତିଥି)—ଚାନ୍ଦ୍ରଦିବସ; ତିଥି—
1. Lunar day.
ବି—୨ । (ସଂ. ତୀର୍ଥ)—ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନ—
2. Place of pilgrimage.
୩ । ତୀର୍ଥ ଯୋଗ—3. Propitious time for performing a pilgrimage.

ତିଥି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତନ୍ ଧାତୁ=ବିସ୍ତୃତ ହେବା+ଥି; କିମ୍ବା ଅତ୍ ଧାତୁ=ସତତ ଗମନ କରିବା+ଇଥି)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକଳାର ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାସର ୩୦ ଭାଗର ଏକଭାଗ; ଚାନ୍ଦ୍ରଦିବସ—
Tithi — 1. Lunar day.
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର ଚାରି ପାଖେ ଥରେ ବୁଲି ଆସିଲେ ଗୋଟିଏ ତିଥି ହୁଏ । ଏହିପରି ୧୫ ଥର ବୁଲିଲେ ଏକପକ୍ଷ ହୁଏ । ଦୁଇ ପକ୍ଷରେ ଏକ ମାସ ହୁଏ; ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପରଦିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ପ୍ରଥମ ତିଥି ପ୍ରତିପଦ, ତହିଁରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା, ଚତୁର୍ଥୀ, ପଞ୍ଚମୀ, ଷଷ୍ଠୀ, ସପ୍ତମୀ, ଅଷ୍ଟମୀ, ନବମୀ, ଦଶମୀ, ଏକାଦଶୀ, ଦ୍ୱାଦଶୀ, ତ୍ରୟୋଦଶୀ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟା ଏପରି ୧୫ ତିଥିରେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଅମାବାସ୍ୟା, ଦିନ ଶେଷ ହୁଏ । ଅମାବାସ୍ୟାର ପରଦିନ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷର

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଌ	ଏ	ଦ୍ୱିସନ୍ଧି ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଞ୍ଚ	ଇଫ୍	ଉ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ଯ଼	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ଃ

ପ୍ରଥମ ତିଥି ପ୍ରତିପଦ, ତତ୍ପରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦ୍ୱିତୀୟା, ତୃତୀୟା ଆଦି ୧୫ ତିଥିରେ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଶେଷ ହୁଏ । ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀକୁ ଥରେ ବୁଲି ଆସିଲାବେଳକୁ ଏକଦିନ ବା ୨୪ ଘଣ୍ଟା ପୂରି ନ ଥାଏ; ଏଥିପାଇଁ ଏକଦିନରେ ଏକତିଥିରୁ ଅଧିକା କେତେ ସମୟ ପଡ଼େ ।

ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରରେ ତିଥିମାନଙ୍କୁ ନାନା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ଅଛି; ଯଥା—କୃଷ୍ଣାତିଥି—କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଥି; ଶୁକ୍ଲାତିଥି—ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତିଥି; ନନ୍ଦାତିଥି—ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଏକାଦଶୀ; ଭଦ୍ରାତିଥି—ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ; ଜୟାତିଥି—ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀ; ରିକ୍ତାତିଥି—ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ; ପୂର୍ଣ୍ଣାତିଥି—ପଞ୍ଚମୀ, ଦଶମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶତିଥି—ଏକାଦିନରେ ତିନିଗୋଟି ତିଥି ପଡ଼ୁଥିବା ଦିବସ ।]

୨ । ଏକ କଉଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୧୫ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
2. $\frac{1}{15}$ of a cowrie or small shell-money.
(ଦ୍ର—ଏହା ହିସାବ କରିବାବେଳେ ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ।)
୩ । ପନ୍ଦର ସଂଖ୍ୟା—3. The number 15.

ତିଥି କୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ତିଥି+କୃତ୍ୟ)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Tithi kṛutya ତିଥିରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକାର୍ଯ୍ୟ—The duties suitable for respective lunar days.

ତିଥି କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତିଥି=ତିଥିର ଉପଲକ୍ଷିତ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା+
Tithi kshaya କ୍ଷୟ)—ଅମାବାସ୍ୟା—
1. The day of the new-moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଶେଷ ବା ଆରମ୍ଭ ହେବା ତିଥି—
2. A lunar day beginning or ending before sun-rise.
୩ । ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ଦିବସ—3. The day on which 3 lunar days fall.

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦିନ ୨ଟି ତିଥି କ୍ଷୟ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ତିଥିର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ତାକୁ ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ଦିବସ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ତିଥିର କେତେକ ଅଂଶ ବାକି ଥାଏ, ତାହା ଭୋଗ ହୋଇ, ପରବର୍ତ୍ତି ତିଥି ଭୋଗ ହୁଏ, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇ ନ ଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ତିଥି ପଡ଼ିବା ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୁଏ ତାହାକୁ ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ ତିଥି ବୋଲାଯାଏ ।]

ତିଥି ପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ପତି)—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ
Tithi pati ପ୍ରତ୍ୟେକ ତିଥିର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—
(ତିଥୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) The Deities presiding over the different lunar days.

[ଦ୍ର—ସେହି ସେହି ତିଥିରେ ସେହି ସେହି ଦେବତାମାନଙ୍କର ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ତିଥି ପତ୍ର(ତ୍ରୀ)—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ, ତିଥି+ପତ୍ର; ପତ୍ରୀ)-ପଞ୍ଚାଙ୍ଗ
Tithi patra(trī) ପଞ୍ଜିକା—Almanac.

ତିଥି ପ୍ରଣୀ—ସଂ. ବି.—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tithi praṇī The moon.

ତିଥି ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ବୃଦ୍ଧି) (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଦୁଇ
Tithi bṛuddhi ଦିବସବ୍ୟାପୀ ତିଥି—A lunar day occupying parts of 2 solar days.

ତିଥି ଯୋଗିନୀ—ସଂ. ବି.—ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତିଥିରେ ଭିନ୍ନ
Tithi jogini ଭିନ୍ନ ଦିଗରେ ଥିବା ଯୋଗିନୀ ବା ଦୁର୍ଗା—
(astrology) The Goddess Durgā staying in different quarters of the globe on different lunar days.

[ଦ୍ର—ତିଥି ଅନୁସାରେ ଯୋଗିନୀର ସ୍ଥିତି—ପ୍ରତିପଦ ଓ ନବମୀରେ ପୂର୍ବରେ, ତୃତୀୟା ଓ ଏକାଦଶୀରେ ଅଗ୍ନିକୋଣରେ, ପଞ୍ଚମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ଦକ୍ଷିଣରେ, ଚତୁର୍ଥୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ନୈର୍ଋତ କୋଣରେ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ପଶ୍ଚିମରେ, ସପ୍ତମୀ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବାୟୁକୋଣରେ, ଦ୍ୱିତୀୟା ଓ ଦଶମୀରେ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଓ ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଈଶାନ କୋଣରେ । ଯୋଗିନୀ ଡାହାଣ ବା ସମ୍ମୁଖରେ ଥିଲେ ଯାତ୍ରା କରିବା ଅଶୁଭ; ଯୋଗିନୀ ଆପଣାର ବାମ ବା ପୃଷ୍ଠରେ ଥିବାବେଳେ ଯାତ୍ରାଆଦି ଶୁଭ ।]

ତିଥି ସନ୍ଧି—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ସନ୍ଧି)—ଦୁଇଟି
Tithi sandhi ତିଥିର ସନ୍ଧିକାଳ; ଏକ ତିଥିର ଶେଷ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ତିଥିର ଆରମ୍ଭକାଳ—Conjunction of 2 lunar days.

ତିଥ୍ୟମୃତ ଯୋଗ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ତିଥିଘଟିତ ଅମୃତ-
Tithyamṛuta joga ଯୋଗ)—ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ-ବିଶେଷ—Name of an auspicious conjunction of Tithis on wee .-days.

[ଦ୍ର—ରବି ଓ ସୋମବାର ଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣାତିଥି (ପଞ୍ଚମୀ, ଦଶମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା), ମଙ୍ଗଳବାର ଦିନ ଭଦ୍ରାତିଥି (ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ), ବୁଧ ଓ ଶନିବାରରେ ନନ୍ଦା ତିଥି (ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଏକାଦଶୀ), ଗୁରୁବାରରେ ଜୟା ତିଥି, (ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀ) ଏବଂ ଶୁକ୍ରବାର ଦିନ ରିକ୍ତା (ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ) ପଡ଼ିଲେ ଏହି ଯୋଗ ଘଟେ ।]

ତିଥ୍ୟର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଥି+ଅର୍ଦ୍ଧ)—(ଜ୍ୟୋତିଷ)କରଣ
Tithyarddha (astronomy) Half a lunar day.
[ଦ୍ର—ପ୍ରତି ତିଥିରେ ୨ଟି କରଣ ଭୋଗ ହୁଏ ।]

ତିଦସ୍ତା—ଦେ. ବି.—ତେରସ୍ତା; ଗତବର୍ଷର ପୂର୍ବ ବର୍ଷ—
Tidastā Year before last.
তেরসাবৰ্ষ तीसरावरस

ତିନରା(ରୀ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରି+ଲହରୀ)—ତିନିସରିଆ (ହାର ଆଦି)—
Tinarā(rī) Three-stringed (necklace.)
তেনরী तिलड़ा, तिलड़ी (ତିନରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତିନା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିନ୍)—୧ । (ପଶା ଓ କଉଡ଼ି ଖେଳରେ)— Tinā ତିନି ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—1. The throw of dice or cowrie resulting in 3 (in the game of dice or cowries).

୨ । (ତାସ ଓ ଗଞ୍ଜପା ଖେଳରେ) ତିନିବିନ୍ଦୁ ଥିବା ତାସ୍— 2. A card having 3 points on it (in card-play).

ତିନା ଧିନା—ଦେ. ବି—୧ । ନାଚ ଓ ବାଦ୍ୟସହ ଗୀତର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ— Tinā dhinā 1. A measure of song accompanied with music and dance.
ତିନ ଧିନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତିନେଇ ଧିନେଇ
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଘରେ କଳି ବା ଅନର୍ଥ ଲାଗିବା—2. (figurative) Quarrelling in a family.

ତିନି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୀଣି; ପ୍ରା. ତିଣ୍ଣି)—୧ । ୩ ସଂଖ୍ୟା— Tini 1. Number 3.
তিন ୨ । କଉଡ଼ି ବା ପଶାଖେଳରେ ୩ ସଂଖ୍ୟକ ଦାନ—
तीन 2. The throw of cowries or dice representing 3 marks.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering three.

୨ । '୩' ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ; ତୃତୀୟ—2 Third.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ '୩' ସଂଖ୍ୟା ଅମଙ୍ଗଳକର; ଏଣୁ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ତିନି ତରକଟ (କରକଟ) ମରଣ ନିକଟ' । ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ତିନି ସଂଖ୍ୟକ ପଦାର୍ଥ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ସଂଖ୍ୟା ନିଶ୍ଚୟାତ୍ମକ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ବାରବାର ତତେ ତିନିବାର ସାବଧାନ କଲି; ଏଣିକି ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ ।]

ତିନି ଅବସ୍ଥା—ଦେ. ବି—୧ । ପଦାର୍ଥର ତିନିଗୋଟି ଅବସ୍ଥା; ଘନ, Tini abasthā ତରଳ ଓ ବାଷ୍ପୀୟ ଅବସ୍ଥା—1. Three conditions of things, solid, liquid and vapour.

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ତିନି ଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା— 2. Three states of manhood; childhood, youth and old age.

ତିନି ଅଲଗା ଫଟେ ଖାଁ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ତାହାର Tini alagā phate khān ଦାୟିତ୍ୱ ବା ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଦେଇ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—One who has severed all connection with or responsibility from some matter.

ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଗୃହାଳିକା, ଗୋଧାପଦୀ)— Tini āngulia ୧ । ହଂସପଦୀ ଲତା; ସାର୍ଦ୍ଧ ଶାଖଲତାବଶେଷ—
গোয়ালি পানা 1. Vitis Latifolia.

[ଦ୍ର—ଏହା ଘରର କାନ୍ଥ ବା ଗଛର ବକଳାରେ ଥିବା ଗାତରେ ଚେରଗୁଡ଼ିକ ପୂରାଇ ଉପରକୁ ମାଡ଼େ । ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ ଓ ରୋମଶୂନ୍ୟ ।]

୨ । (ସଂ. ଗୋଧାପଦୀ; ପାଦ ବା ଚେର ଗୋଧା ବା ଗୋଧି ବଡ଼ ଗୋୟାଳୀ ସାପ ପରି ଥିବାରୁ)—ଉକ୍ତ ଜାତୀୟ ବଡ଼ ଲତା—
हंसपदी 2. The Maiden hair fern; Vitis Pedala; Adiantum Lamulatum.

[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣୀ ଓ ଲୋମଶ । ଏହାକୁ ହଂସପଦୀ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ତିନିକଣିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିକୋଣ)—ତ୍ରିଭୁଜାକାର— Tini kaniān Triangular.
তেকোণা, तीकोना (ତିନିକୋଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି କରକଟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି ସଂଖ୍ୟା— Tini karakaṭa The number three.

ତିନି କରକଟ ମରଣ ନିକଟ—ଡଗ ।

(ତିନି ତରକଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନିକାନିଆ—ଦେ. ବି—ତିକଣ୍ଟା (ଦେଖ) Tini-kāniā Tikanṭā (See)

ତିନି କାଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିକାଳ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ତିନି Tini kāla ଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା—1. The
তিনিকাল three stages of man's life, viz.
तीनकाल childhood, youth and old age.

୨ । ତ୍ରିକାଳ; ଦିବସର ତିନି ସମୟ—ସକାଳ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା—2. Three times of the day, viz. morning, noon and evening.

୩ । ତ୍ରିକାଳ; ତିନି ସମୟ—ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ— 3. The three tenses—past, present and future.

୪ । ପୃଥିବୀର ପ୍ରଥମ ତିନିଯୁଗ—ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର— 4 The three ages of the world before the present (Kali) age.

୫ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ତିନିଗୋଟି ଆଶ୍ରମ—ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ ଓ ବାନପ୍ରସ୍ଥ— The first 3 stages which a Hindu is enjoined to pass before he finally takes to begging before death.

(ଯଥା—ମୋର ତ ତିନିକାଳ ଗଲାଣି; ଆଉ ଏ ଚତୁର୍ଥ କାଳକୁ ଧନ ଅରଜିବ ?)

୬ । ଦିବା, ରାତ୍ରି ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା— 6. Day, night and the transition periods.

ତିନିକ ତିନିହେଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ତିନିଜଣ ଯାକ; ତିନିହେଁ ଯାକ— Tiniki tinihen All the three (persons).
(ତିନିକ ତିନିଏଁ, ତିନିକୁ ତିନିହେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তিন কে তিন্, तीनों, तिहु

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଜ୍ଞ	ରମ୍ଭ	ଭୁଅ	ଧ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ପ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଲଅ	ଡ଼	୯

ତିନି କୁଳ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀର ସମ୍ପର୍କୀୟ ୩ ଗୋଟି
Tini kuḷa ବଂଶ—ପିତୃକୁଳ, ମାତାଙ୍କର ପିତୃକୁଳ ଓ ଶ୍ୱଶୁରକୁଳ-
তিনকুল The three families with which a woman
तीनकुल has connection, viz. her father's family, her mother's father's family and her own (i. e. the family in which she is married).
(ଯଥା—କପଟୀ ସ୍ତ୍ରୀ ତିନି କୁଳରେ କଳଙ୍କ ଲଗାଏ ।)

ତିନିକେ—ଦେ. ଅ—ତିନିଗୁଣିତ ବା ତ୍ରିଗୁଣିତ ଏକ—
Tinike Three into one; three multiplied by one.
তিনকে ତିନିକେ ତିନିପଣ—ଗଣିତ ।

ତିନି ଗୁଣ—ଦେ. ବି—୧ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ—
Tiniguṇa 1. The virtuous, worldly and sinful qualities of nature
তিনগুন
୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ପରିମାଣର ଗୁଣିତକ ୩—
2. Three times as much.
୩ । ଉତ୍ତମ, ମଧ୍ୟମ ଓ ମନ୍ଦ ଗୁଣମାନ—
3. Good, medium and bad qualities.

ତିନି ଗୁଣା—ଦେ.ବି—ତିନି ଗୁଣ (୨) (ଦେଖ)
Tini-guṇā Tini guṇa (2) (See).
তিনগুনা ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ତ୍ରିଗୁଣ)—ତିନି ସରିଆ—
तीनगुना Three-stringed.
ସପତ ସ୍ୱର ବହୁଗୁଣ,
ସ୍ୱର ବାଜେ ଢେଙ୍କୁଣା—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—2. Treble; thrice as much.

ତିନିଟା—ଦେ. ବିଣ (ଅନାଦରାର୍ଥ)—୩ ଗୋଟା; ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—
Tiniṭā Three; numbering three.
তিনটা, তিনটে तिनठो
(ତିନ୍ଟା, ତିନୁଟା, ତିକୋଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବି—୧ । ତିନି
তিনটে, তিনটা ସଂଖ୍ୟା—1. Three in number.
୨ । ଘଣ୍ଟାରେ ୩ ବାଜିବା ବେଳ—
2. Three o'clock.

ତିନିଟି—ଦେ. ବି (ଆଦରାର୍ଥ)—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—
Tiniṭi Three in number.
(ତିନ୍ଟି, ତିନୁଟି, ତିକୋଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—୩ ଗୋଟି;
তিনটি ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—Three; numbering three.

ତିନି ତବତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବସ୍ଥା ସଚଳ ଥିବାରୁ
Tini tabatiā ସେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ୩ ବେଳ ତତଲ ଭାତ ଖାଏ—
One who can afford to take fresh cooked rice 3 times a day; well-to-do.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଗରିବ ଲୋକେ ନାନାପ୍ରକାର ଅଭାବରେ ଥିବାରୁ ତିନି ବେଳଯାକ ଗରମ ଭାତ ଖାଇବାର ସୁବିଧା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ଦେ. ବି—ତବତ ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—
A person who takes fresh boiled rice.
ଗୃହଳ ଘେରକୁ ତିନିତବତିଆ,
ମଝିରେ ବସିଛି ଶିଳ୍ପପତିଆ—ତଗ ।

ତିନି ତାରବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ଚିନିରସ ବା ଶିରାର ଖୁବ୍ ପତଳା ପାଗ—
Tini tārabanda Thin condition of boiling syrup.
তিনতার
तिनतारबंद
ତିନିତାର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତିନିତାରି }
[ଦ୍ର—ଚିନି ବା ଗୁଡ଼ରେ ପାଣି ଦେଇ ତାକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ଅଉଟିଲେ ଶିରା ବା ରସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ପତଳା ରସକୁ ଚାଟୁରେ ଉପରକୁ ଟେକିଲେ ପ୍ରଥମେ ତିନିଧାର ହୋଇ ରସ ଖସେ ତାକୁ 'ତିନିତାରବନ୍ଧ' ଓ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବହଳ ହେଲେ, ଯହିଁରୁ ଦୁଇଧାର ଖସେ ତାକୁ 'ଦୁଇତାରବନ୍ଧ' ବୋଲାଯାଏ । ରସ ଅଧିକ ବହଳ ହୋଇଗଲେ ତାକୁ ଚାଟୁରେ ଟେକିଲେ ତହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଧାର ଖସି ପଡ଼େ, ତାକୁ 'ଏକତାରବନ୍ଧ' ପାଗ କୁହାଯାଏ ।]
ଦେ. ବିଣ—ତିତାରି (ଦେଖ)—Titāri (See).

ତିନି ତେ(ଥେ)ଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ୩ ଜଣ
Tini te(the)ṇṭiā ଲୋକଙ୍କର ଅଧିକାର, ଦାୟିତ୍ୱ ବା ସ୍ୱତ୍ୱ
(ତିନିଥେଣ୍ଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥାଏ; ତିନିଜଣଙ୍କର ଉପମାଲ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ସୁପରିଚାଳିତ ନୁହେଁ)—
(any work) Belonging to 3 joint owners or masters i. e. for which three (that is, many persons) are jointly interested and for which the responsibility does not attach to any one in particular.
ତିନିଥେଣ୍ଟିଆ କାଳୁତବାଡ଼ି
ଖାଏ ଶିଆଳ ବେଙ୍ଗ ମୋଡ଼ି—ତଗ ।
[ଦ୍ର—'ତିନି' ଏଠାରେ 'ବହୁସଂଖ୍ୟକ' ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜଣକର ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ନ ରହିଲେ ତହିଁରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଘଟିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।]

ତିନି ଧୂପ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶ—ଦେ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଲିଙ୍ଗରାଜ
Tini dhūpa pāñcha abakāśa ମହାପ୍ରଭୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କଠାରେ ହେଉଥିବା ୩ ଧୂପ ଓ ୫ ଅବକାଶ—
1. The 3 major rituals and 5 minor rituals of worship performed before the Deities Jagannath at Puri, Lingaraj in Bhubaneswar and other places.
[ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ ଅବକାଶ—ଦନ୍ତଧାବନ ଓ ସ୍ନାନ (ଏଥିରେ ପଞ୍ଚାମୃତ ଅର୍ପିତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ 'ଭୋଗ' ମଧ୍ୟରେ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ଅପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ଗଣ୍ୟ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅବକାଶ—ବଲ୍ଲଭ-ଭୋଗ । ପ୍ରଥମ ଧୂପ—ସକାଳ ଧୂପ । ତୃତୀୟ ଅବକାଶ—ଭୋଗ ମଣ୍ଡପ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଧୂପ—ଦ୍ୱିପହର ଧୂପ । ଚତୁର୍ଥ ଅବକାଶ—ଗୋଧନ ବାହୁଡ଼ା ବା ଠେସ୍ ପିଠା । ତୃତୀୟ ଧୂପ—ସନ୍ଧ୍ୟା ଧୂପ । ପଞ୍ଚମ ଅବକାଶ—ବଡ଼ ସିଂହାର ଭୋଗ । ତିନି ଧୂପରେ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରରେ ପୂଜା ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶରେ ପଞ୍ଚୋପଚାର ପୂଜାର ବିଧାନ ଅଛି । ତ 'ଧୂପ' ଓ 'ଅବକାଶ' ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୋଗ ସମୟରେ ଧୂପ ଦୀପାଦି ଦେବା ବିଧି ଅଛି, ମାତ୍ର ଅବକାଶ ବେଳେ ଧୂପଦୀପାଦି ପରିବର୍ତ୍ତେ ପୁଷ୍ପ-ସମର୍ପଣ କରାଯାଏ । ଧୂପ ବେଳେ ପୂଜାପଣ୍ଡା ଦେବତାଙ୍କ ପିଣ୍ଡି ବା ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସି ପୂଜା କରେ, କିନ୍ତୁ ଅବକାଶ ବେଳେ ସିଂହାସନ ତଳେ ବସେ । ଏହିବାକ୍ୟର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥପାଇଁ ଅବକାଶ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

୨ । ମନୁଷ୍ୟର ଦୈନିକ ନିତ୍ୟ କର୍ମ—
2. The daily habits of a person.
(ଯଥା—ତାର ତ ଏବେବେଳଯାଏ ତିନି ଧୂପ ପାଞ୍ଚ ଅବକାଶ ସରି ନାହିଁ ।

ତିନି ପଟ—ଦେ. ବି—୧ । ତିପଟ; ତିନିଗୁଣ—
Tini paṭa — 1. Three times.
(ତିପଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତିନି ପଟ ବା ଦିଗ; ଆଗ, ପଛ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱ—2. Front, back and sides of a person.

তিনগুনা — ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୁଣ ପରିମିତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ—
तिगुना — Thrice as much as; treble.

ତିନି ପିଢ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି. ପୀଠ)—
Tini pir̤hi — ୧ । ଅପଣାର ଉପର ଓ ତଳର ୩ ପୁରୁଷ—
তিনপীঢ়ি — 1. Three generations above and
तीनपीढ़ी — below a person.
୨ । ଅପଣାର ପିତା, ଅପେ ଓ ଅପଣାର ପୁତ୍ର ଏପରି ୩ ପୁରୁଷ—2. One's father; one's self and one's son.
(ତିନିପୁରୁଷ; ତିନିସ୍ତୁପ୍ରାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି ପୁର—ଦେ. ବି—୧ । (ତ୍ରିପୁର) ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—
Tini pura — 1. Heaven, earth and the
তিনপুর — nether regions.
तीनपुर — ୨ । ତିନି ପରସ୍ତ—2. Three layers or folds.
ଦେ. ବିଣ.—ତିନିପରସ୍ତିଆ—Having 3 layers or folds.

ତିନିପୁର ମଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପୁରମଲ୍ଲୀ)—ତିନିପ୍ରସ୍ତ ପାଖୁଡ଼ା ଥିବା
Tinipura malli — ମଲ୍ଲିଫୁଲ; ଡବଲ ମଲ୍ଲିଫୁଲ; ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲୀ;
মোতিয়ারেলা — ତିପୁରା ମଲ୍ଲୀ—A kind of treble-petalled
मोगराबेला — jasmine; double jasmine.

ତିନି ପୁରୁଷ—ଦେ. ବି.—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ୧ମ ପୁରୁଷ, ୨ୟ ବା ମଧ୍ୟମ
Tini purusha — ପୁରୁଷ ଓ ୩ୟ ପୁରୁଷ—1. The three
তিনিপুরুষ — persons in grammar.
तीनिपुरुष — ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତୃ, ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହ—2. One's father, grand father and great grand father.
୩ । ତିନିପିଢ଼ି (ଦେଖ)—3. Tinipir̤hi (See)

ତିନି ପ୍ରଭୁ—ଦେ. ବି.—୧ । (ହିନ୍ଦୁମତ) ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱର—
Tini prabhu — 1. The Hindu Trinity.
(ତିନି ଦେବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ମତ) ପରମ ପିତା ଈଶ୍ୱର, ଭୂତ ଓ ଈଶ୍ୱରପୁତ୍ର ଯୀଶୁ—2. God the Father, the Son and the Holy Ghost.

ତିନି ପ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବି.—ଏକ ପରିବାରସ୍ଥ ତିନିଜଣ ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଯଥା—
Tini prāṇi — ସ୍ୱାମୀ, ସ୍ତ୍ରୀ, ଓ ସନ୍ତାନ କିମ୍ବା ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମାତା—
Three persons comprising a family e.g. one's self, wife and child or one's self, wife and mother.

ଶାଶୁ ମଲା ବୋଲି ବେଇଲା, ଯେଉଁ ତିନି ପ୍ରାଣୀ କ ସ୍ୱହି
ତିନି ପ୍ରାଣୀ ହେଲା । ତଗ ।

ତିନି ବକତ—ଦେ. ବି. —(ସଂ. ତ୍ରୀଣି+ଆ. ୱକ୍ତ୍) ତିନି ବେଳ (ଦେଖ)
Tini bakata — Tini beḻa (See).

ତିନିବଞ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶକଟା ଖେଳର ଦାନବିଶେଷ
Tinibañcha — (ଯେଉଁ ଦାନରେ ୩ ଗୋଟି 'ଏକ' ପଡ଼େ ଓ ଯାହାର ମୂଲ୍ୟ ୩)—A throw of dice in the game at Śakaṭā consisting of 3 'ones' or units.

ତିନି ବାଙ୍କ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିବକ୍ର)—୧ । ତିନିସ୍ଥାନରେ ବକ୍ର;
Tini bāṅka — ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ—1 Bent at 3 places.
তীনীবাঁকা — ୨ । ବହୁସ୍ଥାନରେ ବକ୍ର —
तीनबाँका — 2. Bent or curved at many places.

ତିନି ବାଙ୍କେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବକ୍ରଭାବରେ; ଅନେକସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା-
Tini bāṅke — ହୋଇ—In a curved manner.

ସୁନ୍ଦେ ପେଡ଼ ସେନ ବାଟେ
ପଥେ ଗଲନ୍ତି ତିନିବାଙ୍କେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।

ତିନି ବେଦ—ଦେ. ବି—ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ—
Tini beda — The 3 Bedas.

ତିନି ବେଳ—ଦେ. ବି—୧ । ତିନି କାଳ (ଦେଖ)
Tini beḻa — 1. Tini kāḻa (See)
तीनबेला — (ଯଥା—ସେ ତିନିବେଳରେ ତିନିକଂସା ଖାଏ ।)
तीनबक्त — ୨ । ତିନିଥର—2. Three times.

ତିନିମା ତିରୁପୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗାତରେ ପକାଇ ଖେଳିବା
Tinimā tirupu — ଗୋଟି ବା କଉଡ଼ି ଖେଳର ତୃତୀୟ ଅଘାତ—
Name of the third stroke in a certain game of marble or cowries.

୧	ଛ	ଜ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଷ୍ଟ	ଢ଼ଅ	ଊ
୨	ଛ	ଜ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍‌

ତିନି ଯୁଗ—ଦେ. ବ—ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର—
Tini juga The 3 cycles or ages through which the world has already passed.

ତିନିଶ—ସଂ. ବ—ବନ୍ୟତରୁବିଶେଷ; ଚାକଣ୍ଡ ଗଛ—
Tinisa A timber-wood tree; Ougenia Dalborgioides.
ସଂ. ନାମ· ତିନାଶକ, ଶକଟ, ରଥିକ, ଅଶକ, ତିନଶ, ସ୍ୟନ୍ଦନ, ଶତାଙ୍ଗ, ଜଲଧର, ନେମୀ, ରଥଦ୍ରୁ, ବଞ୍ଜୁଳ, ମେଷୀ, ଅତିମୁକ୍ତକ, ଚକ୍ରବୃକ୍ଷ, ଚକ୍ରୀ, ଭସ୍ମଗର୍ଭ
ଜାରୂଲ
ତିରିଚ୍ଛ, ସନ୍ନଣ, ତିନାଶ
ମ. ତିବସ
ଗୁ. ତର୍ନ୍ମୋ
[ଦୃ—ଏହାର କାଠ ଭାର କଠିନ ଓ ଯୋଡ଼ା ଇଞ୍ଚା ପର ଫିକା ଲାଲ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏହି କାଠ ଦ୍ୱାରା ଶଗଡ଼ର ଚକ ଓ ଅଖ ଆଦି ହୁଏ । ଏଣୁ ଏହାର ସଂସ୍କୃତ ନାମାନ୍ତର—ସ୍ୟନ୍ଦନ, ନେମୀ ଓ ରଥଦ୍ରୁ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୁଏ; ଫଳ ଛୁଇଁ ପର । ବସନ୍ତକାଳରେ ଗଛର ପତ୍ର ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ଓ ନୂଆ ପତ୍ର କଅଁଳେ । ବଣରେ ଏକତ୍ର ଅନେକ ଗଛ ଉଠେ ବୋଲି ଏହାର 'ତିନିଶ' ନାମ ହୋଇଅଛି । ଏହା ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟଭାରତର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୋଷ, କୁଷ୍ଠ, ପ୍ରମେହ, ଶ୍ୱିତ୍ର, ଦାହ, ବ୍ରଣ, ପାଣ୍ଡୁ ଓ କୃମିନାଶକ ।]

ତିନିହେଁ—ଦେ. ସର୍ବ—ତିନିଜଣଯାକ—
Tinihen All the three.
ତୀନଜନାଇ ତିନୌ, ତିହୁଁ
(ତିନିଏଁ, ତିନିଏଁ, ତିନିହେଁଯାକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିନି ହୋର—ଦେ. ବିଣ. (ତୁଳ. ଦୋହୋର)—ତ୍ରିଗୁଣ; ତିନି ସର ହୋଇ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା—
Tini hori Folded thrice; threefold.
ତୀଗୁନା
ତେହରा (ଯଥା—ଦଉଡ଼ିକୁ ତିନିହୋର କରି ଭାଙ୍ଗିଲେ ତାହା ଦୃଢ଼ ହୁଏ ।)

ତିନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା)—ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—
Tintā Wet; moistened; damp.
ଭୀଜା ଦେ. ବ—୧ । ଆର୍ଦ୍ର ହେବା; ଓଦା ହେବା, ତିନ୍ତିବା—
ତର, ଭୀଗା; ଭୀଗନା 1. The state of being wet or moistened.
୨ । ଓଦା କରିବା—2. Moistening; wetting.

ତିନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତିନ୍ତିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Tintā(nte)ibā ୧ । ଓଦା କରିବା; ଘଉଡ଼ାଇବା—
ଭୀଜାନ; ତୀତାନ 1. To wet; to moisten.
ଭିଗାନା, ତିମାନା ୨ । କଚୁଡ଼ିବା—2. To damp.

ତିନ୍ତାତିନ୍ତି—ଦେ. ବ—୧ । ଆର୍ଦ୍ର ହେବା—
Tintā-tinti 1. The state of being moistened.
ଭୀଜାଭୀଜୀ ୨ । ପରସ୍ପର ପରସ୍ପରକୁ ଓଦା କରିବା—
ଭିଗାଭିଗି 2. Mutually moistening each other.

ତିନ୍ତିଡ଼(ଡ଼ୀ)—ସଂ. ବ. (ତିମ୍ ଧାତୁ—ଆର୍ଦ୍ର ବା କ୍ଳେଦଯୁକ୍ତ ହେବା+ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଡ଼+ଈ, ପକ୍ୱଫଳ କ୍ଳେଦଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ)—ତିନ୍ତୁଳ (ଦେଖ)
Tintirda(rdi) Tintuli (See)
ତିନ୍ତିଡ଼କା; ତିନ୍ତିଡ଼ୀ; ତିନ୍ତିଡ଼ୀକ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତିନ୍ତିଡ଼କାମ୍ଳ—ସଂ. ବ. (ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ)—ଅମ୍ଳ; ଏକପ୍ରକାର
Tintirdakāmla ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦ୍ରାବକ—Tartaric acid.
[ତିନ୍ତିଡ଼କାମ୍ଳ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତିନ୍ତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତିମ୍ ଧାତୁ=ଓଦା ହେବା; ତୁଳ. ସିକ୍ତ)—
Tintibā ଓଦା ହେବା; ଘଉଡ଼ିବା—To become wet; to be moistened.
ତୀତା; ଭୀଜା
ଭୀଗନା

କର୍ମି ନ ପାରେ ତୋତେ ଛୁଇଁ
ଜଳେ ନ ତିନ୍ତେ ଯେସନ୍ତେ ଖଇ—
ରୂପଚ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ତିନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ]

ତିନ୍ତି ବୁଡ଼ି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ତିନ୍ତିବା ଓ ବୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା
Tinti burdi ରୂପ; କ୍ରି ବିଣ. ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—ବର୍ଷା ପାଣିରେ ଓଦା ହୋଇ ଓ ପାଣିରେ ପଶି, ଅର୍ଥାତ୍ ବାଟରେ ଆସିଲାବେଳେ ମେଘରୁ ପଡ଼ିବା ବର୍ଷା ପାଣିରେ ଓ ବାଟରେ ଥିବା ଜଳାଶୟାଦିର ପାଣି ଦ୍ୱାରା ଓଦା ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ତାହିଁର ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି (ଦଉଡ଼ିବା ବା ଆସିବା)—
(to come or run to a place) Having been drenched with rain and water on the way.
(ଯଥା—ଆପଣ ଏଠାକୁ ଆସିଛନ୍ତି ଶୁଣି ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆମେ ୪ କୋଶ ବାଟ ତିନ୍ତିବୁଡ଼ି ଆସିଛୁଁ ।)

ତିନ୍ତିଲୀ—ସଂ. ବ. (ତିମ୍ ଧାତୁ+ଅତ୍ୟନ୍ତାର୍ଥରେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ଡ଼+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ;
Tintili ଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ଲ)—ତିନ୍ତୁଳ (ଦେଖ)
Tintuli (See)

ତିନ୍ତୁ କୋଳି—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର କୋଳି—
Tintu koli A species of plum.

ତିନ୍ତୁଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତିନ୍ତିଡ଼ୀ)—ତିନ୍ତୁଳ (ଦେଖ)
Tinturdi Tintuli (See)

ତୃଷିତଙ୍କ ଆଗେ ଅଗସ୍ତି ତିନ୍ତୁଡ଼ି ସୁରତରୁ ଶାଗୋଟକ—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

ତିନ୍ତୁଳ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତିନ୍ତିଲୀ)—୧ । ତିନ୍ତିଡ଼ୀ ଗଛ ଓ ତାହାର
Tintuli ପକ୍ୱଫଳ—Tamarind tree and its ripe fruit; Tamarindus Indica.
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଅମ୍ଳିକା, ଚୁକ୍ରିକା, ଅମ୍ଳୀ, ଚୁକ୍ରା,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଖୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅକ୍ଷି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଦନ୍ତଶଠା, ଅମ୍ଳା, ଚିଞ୍ଚିକା, ଚିଞ୍ଚା, ତିନ୍ତିଡ଼ୀ, କାଚତିନ୍ତିଡ଼ୀ
তেঁতুল
અમ્લિ; इम्लि
ତେ. ଚିନ୍ତାପାଣ୍ଡୁ, ଚିଞ୍ଚ
କା. ହୁଣି
ମ. ଇମଲି, ଚିଞ୍ଚ
ଗୁ. ଆମ୍ଲି
ଅ. ତମରହିନ୍ଦୀ
ଅସାମୀ. ଟେଙ୍ଗେଲି
(ତେନ୍ତୁଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହା କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାଦି ବର୍ଗର ବୃକ୍ଷ । ଏହା ଭାରତବର୍ଷରେ ସର୍ବତ୍ର ଜନ୍ମେ; ବସନ୍ତକାଳରେ ନୂଆ ପତ୍ର ଧରେ, କିନ୍ତୁ ପୁରୁଣା ପତ୍ର ଏକାବେଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଏହାର କାଠ ଖୁବ୍ ଶକ୍ତ । ଏଣୁ ଏ କାଠରେ ଅଖଣ୍ଡାଇ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏ କାଠ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତମ ଜଳେ । ଏହାର ପତ୍ର ଓ ଫୁଲ ମଧ୍ୟ ଖିଆଯାଏ । ଏହାର କଞ୍ଚା ଫଳକୁ କଇଁଆ ବୋଲାଯାଏ । କଞ୍ଚା ତିନ୍ତୁଳି ଅମ୍ଳ, ଗୁରୁ, ବାୟୁନାଶକ ଏବଂ ପିତ୍ତ, କଫ ଓ ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟିକାରକ । ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ସାରକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ କଫ ଓ ବାୟୁନାଶକ ।]

୨ । ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ଫଳରୁ ଚୋପା ଛଡ଼ାଇ ମଞ୍ଜି ଓ ପାରୁଆ ପୃଥକ କରିବା ପରେ ରହିଯିବା ସାର ପଦାର୍ଥ—
2. The pulpy substance inside the tamarind fruit after it is peeled off and the fibres removed.

ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ନାମ ଶର୍କୁ)—ନାଲିରଙ୍ଗର ଏକ ପ୍ରକାର ଶତପଦୀ ବିଷଧର କୀଟ—
Tintulia bichha
তেঁতুলীয়া বীছা; তেঁতুলে বীছা
गोजर, कनखजूरा
(ତେନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା—ଅନ୍ୟରୂପ)
A centiped; Scolopenda Singulata.
[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଚିଲା ତିନ୍ତୁଳି ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ୨ଟି ନାହୁଡ଼ ଥାଏ । ଏ ନାହୁଡ଼ ମାରିଦେଲେ ଭାରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ । ଏ ପାଟିରେ କାମୁଡ଼େ, ମାତ୍ର ଏହାର ନାହୁଡ଼ର ଜ୍ୱାଳା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ । ଲୋକେ ଏହି ଜନ୍ତୁର ନାହୁଡ଼ର ଆଘାତକୁ 'ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା' ବା 'ବିଛା ମାରିବା' ବୋଲି କହି ଥାଆନ୍ତି । କଳା ବିଛା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ନିର୍ବିଷ । ବିଛା କଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ।]

ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Tintulia bichha kamurdiba
(ମୁଣ୍ଡରେ ତିନ୍ତୁଳିଆ ବିଛା କାମୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ତୀବ୍ର ଯାତନାଦାୟକ ଚିନ୍ତାରେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ ହେବା; ଘୋର ଚିନ୍ତାରେ ଅଭିଭୂତ ହେବା—
Being overpowered with stinging or distressing thoughts.

ତିନ୍ତୁଳି ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖରେ ବିରକ୍ତିଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା; ମୁହଁ ବିକୃତ କରିବା; ମୁହଁକୁ ବିରକ୍ତିଆ କରିବା—
Tintuli khaila pari muhan kariba
To have a frowning face; to scowl.
[ଦ୍ର—ଖଟା ଖାଇଲେ ମୁହଁ ଲେଫେଡ଼ ହୋଇଯାଏ । ବିରକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁହଁର ସେହି ଭଙ୍ଗୀ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକର ମୁହଁରେ ବିରକ୍ତିଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ବୋଲାଯାଏ, 'ଅମୁକ ତିନ୍ତୁଳି ବା ଖଟା ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରୁଛି ।']

ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ—ଦେ. ବି—୧ । ତେନ୍ତୁଳି ଡାଳରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଛାଟିଆ—
Tintuli chhata
1. A rod of tamarind twig.

ଅର୍ଦ୍ଧରୁ ସିନ୍ଦୁରେ କଳାମାଣିକ !
ଚୋରର ପାଇଁକି ନିତ ଗଞ୍ଜଣା, ପିଠିରେ ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ—ଡଗ ।

[ଦ୍ର—ତେନ୍ତୁଳି ଗଛର ଡାଳ ଭାରି ଟେମଡ଼ା ଥିବାରୁ ତହିଁରେ ପ୍ରହାର କଲେ ତାହା ସହଜରେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଗଛର ଛାଟ ଅପେକ୍ଷା ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟର ମାଡ଼ ବେଶି କାଟେ ।]
୨ । ତିନ୍ତୁଳି ଛାଟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
2. Stripes with a tamarind twig.

ତିନ୍ତୁଳି ସଢ଼ା(ଢ଼ା)—ଦେ. ବି—କଇଁଆ ସଢ଼ା (ଦେଖ).
Tintuli sarda(rdha) Kayan sarda (See)

ତିନ୍ଦା(ନ୍ଧା)କିଟା—ଦେ. ବି—ନାଚ ଓ ଆନକବାଦ୍ୟର ବୋଲ—
Tinda(ndha)kita
The key-words used in dancing to the tunes of a drum.
ତିନ୍ଦାକିଟା, ତିନ୍ଦାକିଟୋ, ତିନ୍ଦାଟା, ତିନ୍ଦା ଟାଟିନା, ତିନ୍ଦା ଟାଧିନା } ଅନ୍ୟରୂପ

ତିନ୍ଦୁ—ସ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଓଦା ହେବା + ଉ; ଦ ଆଗମ)—
Tindu
କେନ୍ଦୁ ଗଛ ଓ ଫଳ—
(ତିନ୍ଦୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Diospyrus Embryopteris.

ତିନ୍ଦୁକ ତୀର୍ଥ—ସ. ବି—ମଥୁରା ନିକଟରେ ଥିବା ହିନ୍ଦୁ ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—
Tinduka tirtha
A sacred place near Muttra (U. P.)

ତିପଟ—ଦେ. ବି—ତେପଟ; ତିନିଗୁଣ—
Tipata
তেপট
Three times as much.
ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୁଣ ପରିମିତ—
तिगुना
Thrice as much; treble.

ତିପାହିଆ—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିପଦୀ)—
Tipahia
ତିନି ଗୋଡ଼ିଆ ଷ୍ଟୁଲ—
তেপায়া
A tripod; a tepoy; a stool with three legs
तिपाइ
ତିପାଇ, ତିପାଅି, ତିପାହିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଦେ. ବିଣ—ତିନି ଗୋଡ଼ିଆ—
Three-legged.

ତିପିରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବେପାର ବଣିଜରେ ଧନର କ୍ଷତି—
Tipiri
Loss of money in trade.

ତିପୁର(ରୀ)—ଦେ. ବି. (ସ. ତ୍ରିପୁର)—
Tipura(ri)
୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—
1. A kind of sandwich cake.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଜ

[ଦ୍ର—ଏଥିଉତରେ ୩ ଉପାଦାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପୂର ଦଆଯାଇ ଥାଏ ।]

୨ । ତଗର; ଟଗର (ଦେଖ)—2. Tagara (See)

[ଦ୍ର—ଏ ଫୁଲକୁ ଚପୁଡ଼ି ସେହି ରସକୁ ଲୁଣ ଚୋପାଏ ଲେଖାଏଁ ଅଖିରେ ପକାଇଲେ ୪୦ ଦିନରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଚକ୍ଷୁ ରୋଗ ଦୂର ହୁଏ । (ଏହା ପରୀକ୍ଷିତ)]

ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ହଳଦି, ଲଙ୍କା ଆଦିକୁ) ୩ ମୁଷ୍ଟ ବା ୩ ଥର (କୁଟିବା)—(to pestle turmeric etc.) Thrice or three times.

(ଯଥା—ହଳଦୀକୁ ତିପୁର କୁଟିବୁ ।)

ତିଫାଇତ୍(ତି)—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଆ. କିଫାୟତ୍)—ଲାଭ—
Tiphāit(ti) Profit.
কিফায়ত **किफायत**
[ତିଫେଇତ(ତି), ତିଫାତ୍, ତିଫାଯୃତ୍(ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ ।]

ତିବିରି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୀବ୍ର)—
Tibiri ୧ । ଦୁଷ୍ଟ—1. Wicked.
(ତିଭିରି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚଗଲା; ଚପଳ—
2. Fickle; restless.

ତିବେ(ଭେ)ଇ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ତିଘେଇ (ଦେଖ)
Tibe(bhe)i Tighei (See)

ତିବେଣୀ—ଦେ. ବି—**କହୁଣିଆ** (୨) (ଦେଖ)
Tibeṇī Kahuṇiā (2) (See)
[**ତିରବେଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ**]

ତିମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । **ଆର୍ଦ୍ର ହେବା**; ଓଦା ହେବା—
Tim (root) 1. To be wet.

୨ । ଓଦା କରିବା—
2. To damp; to moisten (Apte).

୩ । ନିଶ୍ଚଳ ହେବା—3. To become quiet or tranquil; to be calm (Apte).

ତିମି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—
Timi ୧ । ସମୁଦ୍ରଜାତ ବୃହତ୍କାୟ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
(ତିମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Whale.

[ଦ୍ର—ଏମାନେ ସ୍ତନ୍ୟପାୟୀ ଜୀବ (mammal);ଆକାରରେ ୬୦ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଦନ୍ତଯୁକ୍ତ ଓ ଦନ୍ତହୀନ; ଶୀତପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳର ସମୁଦ୍ରରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଜାହାଜିଆମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଦେଖାରେ ମାରି ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ଚର୍ବି ବାହାର କରି ସେହି ଚର୍ବିରେ ମହମବତି ଓ ସାବୁନ ଆଦି ନାନା ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ କଣ୍ଠାରୁ ବୋଲଡାମ, ବାଡ଼ି ଓ ମେମ୍ମାନଙ୍କ କୁର୍ତ୍ତିଭିତରର ଧନୁଆକୃତି ରୁଅ (ribs) ତିଆରି ହୁଏ ।]

୨ । ସମୁଦ୍ର (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Ocean.

୩ । ରାତ୍ର୍ୟନ୍ଧତା; ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—
3. Night-blindness; nyctalopia.

ତିମିକୋଷ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିମି+କୋଷ)—ସମୁଦ୍ର—
Timi kosha The sea.

ତିମିଙ୍ଗିଳ—ସଂ. ବି.—(ତିମି+ଗିଲ୍ ଧାତୁ=ଗିଳିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Timiṅgiḷa ତିମିଠାରୁ ବୃହଦାକାର ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ; (ଯେଉଁ ମାଛ ତିମି ମାଛକୁ ଗିଳି ପାରେ)—The sperm whale; the bigger whale (which can devour whales); Physter Macroaphalus.

୨ । ଦ୍ୱୀପବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Name of an island.

୩ । ଉକ୍ତ ଦ୍ୱୀପର ନିବାସୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Inhabitant of the above island.

ତିମିଙ୍ଗିଳଗିଳ—ସଂ. ବି. (ତିମିଙ୍ଗିଳ+ଗିଲ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Timingiḷa-gila ତିମିଙ୍ଗିଳକୁ ଗିଳିବା ବାଲା ବଡ଼ ତିମିମାଛ—
Largest whale which can devour the sperm whale.

ତିମିଙ୍ଗିଳାଶନ—ସଂ. ବି.—୧ । ବୃହତ୍ ସଂହିତାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦକ୍ଷିଣର
Timiṅgiḷāśana ଦେଶ ବିଭାଗବିଶେଷ—
1. Name of a tract of country in the south.

[ଦ୍ର—ଲଙ୍କାଦ୍ୱୀପ ଏହି ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏଥିର ଅଧିବାସୀମାନେ ତିମିଙ୍ଗିଳ ମତ୍ସ୍ୟର ମାଂସ ଆହାର କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଉକ୍ତ ଦେଶର ନିବାସୀ—2. The inhibants of the said tract of country.

ତିମିଜ—ସଂ. ବି. (ତିମି+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁକ୍ତାବିଶେଷ—
Timija A kind of pearl.

ତିମିତ—ସଂ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ନିଶ୍ଚଳ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ); ତୁଳ.
Timita ସ୍ତିମିତ)—୧ । ନିଶ୍ଚଳ; ନିସ୍ପନ୍ଦ—1. Motionless.

୨ । ଓଦା—2. Damped; wet.

ତିମିଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତିମି+ଧ୍ୱଜା, ଏହାର ପତାକାରେ
Timi dhwaja ତିମିର ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ ଥିବାରୁ)-ଶମ୍ବର ଦୈତ୍ୟ—
A name of the demon Śambara.

[ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବଧ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରୁ ଦିବ୍ୟାସ୍ତ୍ର ଲାଭ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିମିର—ସଂ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ନିଶ୍ଚଳ ହେବା+କରଣ. ଇର)—
Timira ୧ । ଅନ୍ଧକାର; ଅନ୍ଧାର—1. Darkness.

୨ । ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ—2. An eye-disease.

[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ ଦୃଷ୍ଟି ଗଲେ ଘୁରଅଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଦିଶେ ଓ ଆଖି ଆଗରେ ଜୁଳୁଜୁଳା ପୋକ ବା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତାସ୍ଗୁଡ଼ାଏ ଏଣେତେଣେ ଉଡ଼ି ଗଲାପରି ଜଣା ଯାଏ । ସୁଶ୍ରୁତରେ ଏ ରୋଗର ଅନେକ ଭେଦ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଆଖିକୁ ଝାଲଝାଲୁଆ ଦେଖା ଯିବା; ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗ ଦେଖାଯିବା, ରାତିରେ ଦେଖା ନ ଯିବା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୩ । ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ—
3. Night-blindness; nyctalopia.

୪ । ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—4. Deep-black colour.

ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଅନ୍ଧକାରମୟ—1. Dark.

୨ । ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—2. Deep black.

ତମିରନୁଦ୍—ସଂ. ବିଣ. (ତିମିର+ନୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Timiranud ଅନ୍ଧକାରନାଶକ—Dispelling darkness.
ସଂ. ବି.—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
(ତିମିରଭିଦ୍, ତିମିର ରିପୁ, ତିମିରହର, ତିମିରାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମିରାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. (୩ୟା ତତ୍.; ତିମିର+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—ଅନ୍ଧକାରାବୃତ
Timirāchchhanna Enveloped in darkness.
(ତିମିରାବୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତମିରି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତିମିର)—୧ । ଅନ୍ଧକାର—
Timiri 1. Darkness.
तिरमिरा ଏମନ୍ତେ ରଜନୀ ହୋଇଲା,
ଘୋର ତମିରି ପ୍ରକାଶିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

୨ । 'ତିମିର' ନାମକ ଚକ୍ଷୁରୋଗ—
2. An eye-disease.

ତମିରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତିମିର+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଇତ)—ଅନ୍ଧକାରମୟ;
Timirita ଅନ୍ଧାରୁଆ—Dark; full of darkness.
କର ପାରେ ଶାପ ପୁଣି ତମିରିତ ସ୍ଥାନେ ।
ଚନ୍ତାମଣି, ବଳମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ତମିଷ—ସଂ. ବି. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ)—
Timisha ୧ । କାକୁଡ଼ି; ଫୁଟି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Cucumber.

୨ । ପାଣିକଖାରୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The white gourd.

୩ । ତରଭୁଜ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. Water melon.

ତମୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଈ ତିମି ମାଛ—
Timī 1. A she-whale.

୨ । ଦକ୍ଷଙ୍କ କନ୍ୟା, କଶ୍ୟପଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ତିମିଙ୍କର ମାତା—
2. A wife of sage Kaśyapa said to have given birth to whales.

ତମୁହାଣୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି.+ମୁଖ)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ୩ ଗୋଟି
Timuhāṇī ନଦୀ ପଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି ବା ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି)—
তেমোহানা 1. A confluence of 3 rivers.
तिमुहानी ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ୩ ଗୋଟି ରାସ୍ତା ମିଳିତ ହୋଇ ଥାଏ—2. A meeting place of 3 roads.

ତିର୍‌କଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର ସାମନା ପାଲ—
Tirkaṭ (nautical) Fore-sail.
तिरकट

ତିର୍‌କଟ୍ ଗାବି—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ମୁଣ୍ଡ ଉପରର ପାଲ-
Tir-kaṭ gābi (nautical) Top-sail.
तिरकट गावी

ତିର୍‌କଟ୍ ଡୋଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର ଅଗ
Tir kaṭ ḍola ମାସ୍ତୁଲ୍—(nautical) Fore mast.
तिरकट डोल

ତିର୍‌କଟ୍ ତବର—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜାହାଜର
Tir kaṭ-tabar ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମାସ୍ତୁଲ ଉପରେ ଅଗପାଖରେ ଲଗାଯିବା-
तिरकट तवर ଚାରିକୋଣିଆ ପାଲ—(nautical) The square sail flying on the top mast; the fore sky-sail.

ତିର୍‌କଟ୍ ସବର୍—ବୈଦେ. ବି. (ହି) (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—
Tir-kaṭ sabar ଜାହାଜର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପାଲ—(nautical)
तिरकट सबर The highest sail; main sky-sail.

ତିର୍‌କଟ୍ ସବାଇ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ମାସ୍ତୁଲବନ୍ଧା
Tir-kaṭ sabāi ରସିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଅଗ ପାଲ—
तिरकटसबाइ The sail which is attached to the rope of the main mast; the flying jib.

ତିରଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃଣ)—୧ । ତୃଣ; ଘାସ—
Tiraṇa 1. Grass.
तिरिन ୨ । ଖାଦ୍ୟ—2. Food; meal.
ଅଜ ଏକାଦଶୀ, ଦାନ୍ତରେ ତିରଣ ଦେଇ ନାହିଁ—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତିର(ରୋ)ଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶୀ)—ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି—
Tira(ro)daśī The 13th day of the lunar
তিরোদশী **तेरस** fortnight.

ତିରନ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିରଣ (ଦେଖ)
Tiran Tiraṇa (See)

ତିରନ୍ ତଷୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସହଚର) (ସଂ. ତୃଣ ଓ ତୁଷ)—
Tiran tashu ଖାଦ୍ୟ ବା ଶସ୍ୟର କଣା—
Partiele of food or grain.

ତିରଶ୍ଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍=ବକ୍ର+ଅଞ୍ଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Tiraśchī କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍=ତିର୍ଯ୍ୟଚ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ନିପାତନ)—
ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ପଶୁପକ୍ଷୀ; ମାଈ ପଶୁପକ୍ଷୀ—
Female beasts and birds.
ସଂ. ବି—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Tiryak.

ତିରଶ୍ଚୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈନ; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ସ୍ଥାନରେ
Tiraśchīna ତିରଶ୍ଚ ଆଦେଶ)—୧ । ବଙ୍କା; ବକ୍ର; ତେର୍ଚ୍ଛା—
1. Awry; oblique.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଉଅ	ଋ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	ଙ	ହ୍ଣ

୨ । କୁଟିଳ; ବଙ୍କାଟଙ୍କା—2. Crooked.
୩ । ଆଡ଼ଭାଗରେ ଥିବା—3. Set crosswise.

ତିରଶ୍ଚୀନଗତି—ସ. ବ. (କର୍ମଧା; ତିରଶ୍ଚୀନ+ଗତି)—
Tiraśchīna gati ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ଏକ **କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ** ବକ୍ରଗତି—
A kind of crooked movement of a wrestler made to evade the attack of the adversary.

ତିରସ୍—ସ. ଅ. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—
Tiras ୧ । ବକ୍ର; ବଙ୍କା; ତେରଛା—
1. Curved; oblique.
୨ । କୁଟିଳ; ବଙ୍କାଟଙ୍କା—2. Crooked.
୩ । ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ—3. Latent; not patent.
୪ । ଗୁପ୍ତ—4. Secret.
୫ । ଅବଜ୍ଞା; ଅନାଦର—5. Disregard; derision.
୬ । ଏପାଖରୁ ସେପାଖକୁ—6 Across (Apte).
୭ । ଗୌଣଭାବରେ—7. Indirectly (Apte).
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଶବ୍ଦର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ; ତଥାପି ଏଥିରୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ତିରସ୍କାର, ତିରୋଧାନ, ତିରଶ୍ଚୀନ ଆଦି ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତିରସ୍କର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବ. (ସ. ତିରସ୍କାର)—ତିରସ୍କାର (ଦେଖ)
Tiraskara Tiraskāra (See)
ତରଣକ ବହୁ ଗଞ୍ଜଣା ଦେଇ ତିରସ୍କର କରଗାର ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସ. ବିଣ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଳ ପଡ଼ୁଥିବା—
Surpassing; excelling (Apte).

ତିରସ୍କରଣୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍=ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ+କୃ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଯବନିକା; ପର୍ଦ୍ଦା; କନାତ-
Tiraskaraṇi ବାଡ଼—1. A screen; curtain.
୨ । ଘୋଡ଼ଣୀ; ଘଣ୍ଟାଟୋପ—2. A cover; hood.
୩ । ଅଦର୍ଶନୀ ବିଦ୍ୟା; ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାବଳରେ ଲୋକକୁ କେହି ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—3. A magical spell by which a person becomes invisible to others.

ତିରସ୍କରିଣୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tiraskariṇi ଈ)—ତିରସ୍କରଣୀ (ଦେଖ)
Tiraskaraṇi (See).

ତିରସ୍କରୀ—ସ. ବି. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tiraskari ପରଦା; ଅଚ୍ଛାଦକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Screen; cover; hood.

ତିରସ୍କାର—ସ. ବି. (ତିରସ୍=ଅବଜ୍ଞା+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Tiraskāra ୧ । ଅବଜ୍ଞା; ଅନାଦର—
1. Derision; insult; disregard.
(ତିରସ୍କୃତି; ତିରସ୍କ୍ରିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗାଳି; ଭର୍ତ୍ସନା—
(ତିରସ୍କୃତ—ବିଣ) 2. Rebuke; reproach; abuse; scolding.
୩ । ନିନ୍ଦା—3. Blaming; defamation; censure.
୪ । ଆଚ୍ଛାଦନ; ଆବରଣ—4. Cover; hood.
୫ । କଞ୍ଚୁକ; କାଞ୍ଚୁଲା—5. A woman'sj acket.
୬ । ଘୃଣା—6. Contempt.
୭ । ଲୁଚିଯିବା; ଦେଖା ନ ପଡ଼ିବା; ଅନ୍ତର୍ଧାନ—
7 Concealment, disappearance (Apte).
୮ । ଅନାଦରପୂର୍ବକ ତ୍ୟାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
8. Abandonment with contempt.

ତିରସ୍କାରଣୀ—ସ. ବ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.
Tiraskāriṇi ଈ)—ତିରସ୍କରଣୀ (ଦେଖ)
Tiraskaraṇi (See)

ତିରସ୍କାରିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କି. (ସ. ତିରସ୍କାର)—
Tiraskāribā ୧ । ତିରସ୍କାର କରିବା; ଗାଳି ଦେବା—
तिरस्कारना 1. To rebuke; to reproach; to scold.
କେମା ସେବା-ଦାସୀ ମୋତେ ତିରସ୍କାରି କୁପେ ଠେଲି ଗଲେ ଚାଲି—
ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।

୨ । ନିନ୍ଦା କରିବା—2. To blame.

ତିରସ୍କୃତ—ସ. ବିଣ. (ତିରସ୍+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଭର୍ତ୍ସିତ—
Tiraskṛuta 1. Rebuked.
୨ । ନିନ୍ଦିତ—2. Censured; blamed.
୩ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—3. Covered.
୪ । ଅବଜ୍ଞାତ—4. Insulted.
୫ । ଦୂଷିତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5. Contaminated.
୬ । ଅନାଦର ବା ଘୃଣାପୂର୍ବକ ତ୍ୟକ୍ତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Abandoned with contempt.

ତିରସ୍କ୍ରିୟା—ସ. ବ. (ତିରସ୍+କ୍ରିୟା)—ତିରସ୍କାର (ଦେଖ)
Tiraskriyā Tiraskāra (See)
(ତିରସ୍କୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରସ୍ତା—ଦେ. ବ—ତିଦସ୍ତା (ଦେଖ)
Tirastā Tidastā (See)

ତିରା—ଦେ. ବ (ସ. ତ୍ରିନ୍)—ତିନି ଫୋଡ଼ା ବା ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ତାସ୍—
Tirā A card with three points.
तिरी, तिक्की

ତିରି—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
Tiri 1. A female.
तिरी ମୋ ଘର ପାଖ ତିରି ନାସ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।
तिया, तिय, तिरया ୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା; ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife.
୩ । ତିରା (ଦେଖ)—3. Tirā (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ୍' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ ଦେଖିବେ

ଦେ. ଅ—ଗୁଣିତକ ୩; ତିନି ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୁଣା ହେଲେ— Multiplied by three.

(ଯଥା—ପାଞ୍ଚ ତିରି ପନ୍ଦର ପଣ—ପଣିକିଆ ।)

ତିରିକଟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—
Tirikaṭa — The number three.

ତିନି ତିରିକଟ ମରଣ ନିକଟ—ପ୍ରବଚନ ।

ତିରିଗୁ ପାଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. (ତେଲୁଗୁ) ବି—ଗାଳି—
Tirigu pāṭu — Abuse.

ତିରିଥ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୀର୍ଥ)—ତୀର୍ଥ; ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନ—
Tiritha — Place of pilgrimage.
তীর্থ, **तीरथ**

ତିରିପୁତ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ତୃପ୍ତ)—ତୃପ୍ତ (ଦେଖ)
Tiriputa — Tṛupta (See)
তিরপিত, **तिरपित**
(ତିରୁପୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରିପୁତି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୃପ୍ତି)—ତୃପ୍ତି (ଦେଖ)
Tiriputi — Tṛupti (See)
তিরপিতি, **तिरपिती; तिपति**
(ତିରୁପୁତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିରିଫଳା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଫଳା)—ତ୍ରିଫଳା (ଦେଖ)
Tiriphaḻā — Triphaḻā (See)
তিরফলা, **तिरफला**

ତିରିବି(ବେ)ଣୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିବେଣୀ)—୧ । ତ୍ରିବେଣୀ (ଦେଖ)
Tiribi be)ṇi — 1. Tribeṇi (See)
তিরবেনী — ୨ । କହୁଣିଆଁ (ଦେଖ) — 2. Kahuṇiāñ (See)
तिरबेनि
୩ । ତିକାଠିଆ (ଦେଖ)—3. Tikāṭhiā (See)

ତିରିଭଙ୍ଗ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗ)—ତ୍ରିଭଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Tiribhaṅga — Tribhaṅga (See)

ନବୀନ କିଶୋର ଶୃଙ୍ଗ ଅନଙ୍ଗ ତରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ,
ଦେବ ଚନ୍ଦ୍ରେ ତିରିଭଙ୍ଗ କଦମ୍ବ ମୂଳେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତିରିଭଙ୍ଗି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)—ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)—
Tiribhaṅgi — Tribhaṅgī (See)

ତିରିଲା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । ତିରି; ସ୍ତ୍ରୀ; ମାଇକିନିଆ—
Tirilā — Female.
(ତିର୍ଲୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) — ତିରିଲା ଝିଅ ହୋଇ ଯେବେ ଜନ୍ମ—
তিরী — ଜନ୍ମ ନ ହେଲା, ଧିକ୍ ତା ଜୀବନ ।
तिरिया — ପଦ୍ମାବତୀମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଭାର୍ଯ୍ୟା—2. Wife
୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—3. Woman folk.

ତିରିଶ(ଶି)—ଦେ. ବି (ସଂ ତ୍ରିଂଶତ୍; ପ୍ରା. ତୀସା)—୧ । ଦଶ ସଂଖ୍ୟାର
Tiriśa (śi) ତ୍ରିଗୁଣିତ ସଂଖ୍ୟା; ୩୦ ସଂଖ୍ୟା—1. Number 30.
ত্রিশ — ୨ । ୩୦ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. Thirtieth.
तीस

ତିରିଶା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ–
Tiriśā — 1. Relating to thirty; consisting of 30.
তিরিশা
तिशा — ୨ । ତିରିଶ ଦିନ ବିଶିଷ୍ଟ (ମାସ)— 2. (a month) Having 30 days.
(ଯଥା—ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ଏପ୍ରେଲ୍, ଜୁନ୍ ଓ ନଭେମ୍ବର ମାସମାନ ତିରିଶା ଅଟନ୍ତି ।)

ତିରିଶା ଶହେ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଂଶୋତ୍ତର ଶତ)—୧୩୦ ସଂଖ୍ୟା—
Tiriśā śahe — The number 130.
ଦେ. ବିଣ—୧୩୦ ସଂଖ୍ୟକ—Numbering 130.

ତିରିଶୂଳ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଶୂଳ)—ତ୍ରିଶୂଳ (ଦେଖ)
Tiriśūḻa — Triśūḻa (See)

ତିରିହୁତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତି)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Tirihuta — Trihuta (See)
তিরিহুত, **तिरहुत**
(ତିରିହୁତିଆ—ବିଣ)

ତିରୀଟ—ସଂ. ବି—ଲୋଧ୍ର; ଲୋଧ (ଗଛ) (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Tirīṭa — Symploços Racemosa (tree).

ତିରେ(ରୈ)—ଦେ. ଅ—ହାତୀର ମାହୁନ୍ତମାନେ ହାତୀକୁ ଗାଧୋଇବା
Tire (rai) ବେଳେ ପାଣିରେ ବା ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଏକ କଡ଼ ମାଡ଼ି ଭୂମିରେ ଶୋଇବା ପାଇଁ ବୋଲିବା ଶବ୍ଦ—
तिरै — A word uttered by the keeper of an elephant commanding him to lie down on the sides.

ତିରୋଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି—ତ୍ରୟୋଦଶୀ (ଦେଖ)
Tirodaśī — Trayodeśī (See)

ତିରୋଟ—ଦେ. ବି—ଅର୍ଥାଭାବ; ଅଭାବ—
Tiroṭa — Pecuniary want.
(ଯଥା—ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ପଇସାପତ୍ରର ଭାରି ତିରୋଟ ।)
तङ्गी — ଦେ. ବିଣ—୧ । ନଅଣ୍ଟ; ନଅଣ୍ଟିଆ— 1. Insufficient.
୨ । ମହର୍ଘ—2. Dear (in price).
୩ । ଅଭାବଯୁକ୍ତ (ଅବସ୍ଥା, ସମୟ, ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Needy.

ତିରୋଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତିରୋଟ (ଦେଖ)
Tiroṭiā — 1. Tiroṭa (See).
୨ । (ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତିରୁ ହି. ତ୍ରିହୁତ ଓ ତିରହୁତ)— ପୂର୍ବ ଭାରତର ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅନେକ ପୁରୁଷ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଜ୍ଞ	ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଢ	ନ୍

ହେଲା ପୁରୀରୁ ଯାଇ ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା (ବିହୁତ)ର ମହା ରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ ଜମିବାଡ଼ି ପାଇ ସେଠାରେ ସପରିବାରରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି—
2. (Brahmans of Puri) Who have for generations settled in Darbhanga on grants of land given by former Maharajas.

ତିରୋଟିଆ କାଳ—ଦେ. ବି—ଅଭାବ ବା ମହର୍ଘର ସମୟ—
Tiroṭiā kāḻa A time of want or dearth.

ତିରୋଧାନ—ସଂ. ବି (ତିରସ୍ = ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ + ଧା ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Tirodhāna ୧ । ଅଦର୍ଶନ—1. Disappearance.
୨ । ଅନ୍ତର୍ଧାନ—
2. Vanishing.
୩ । ଆଚ୍ଛାଦନ—3. Covering.
(ତିରୋହିତ—ବିଣ) ୪ । ଲୁଚିବା—4. Concealment.
୪ । (+ କରଣ. ଅନ)—ଆଚ୍ଛାଦନ ବସ୍ତ୍ର—
4. Cloak.

ତିରୋଧାୟକ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ (ତିରସ୍ = ଅଦୃଶ୍ୟ + ଧା ଧାତୁ ଣିଚ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ଲୁଚାଇଦିଏ—
Tirodhāyaka
(ତିରୋଧାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Causing to disappear; concealing; hiding
୨ । ଯେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖେ—2. Covering.

ତିରୋଭାବ—ସଂ. ବି (ତିରସ୍ + ଭୂ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ଲୋପ—
Tirobhāba 1. Discontinuance; abolition.
(ତିରୋଭୂତ—ବିଣ) ୨ । ଅଦର୍ଶନ—2. Disappearance.
୩ । ଉଭେଇଯିବା; ଅନ୍ତର୍ଧାନ—
3. Vanishing away; vanishment.
୪ । ପ୍ରସ୍ଥାନ—4 Departure.
୫ । ଗୋପନ—5. Concealment.

ତିରୋଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ତିରସ୍ + ଭୂ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥିତ—
Tirobhūta 1. Departed.
୨ । ଲୁପ୍ତ—2. Vanished.
୩ । ଗୁପ୍ତ —3. Concealed.

ତିରୋହିତ—ସଂ. ବିଣ (ତିରସ୍ + ଧା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥିତ—
Tirohita 1. Departed.
୨ । ଲୁପ୍ତ—2. Vanished.
୩ । (+ କର୍ମ. ତ) ଗୁପ୍ତ; ଲୁଚ୍ଚାୟିତ—3. Hidden.
୪ । ଆଚ୍ଛାଦିତ—4. Covered over.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତିରସ୍ = ବକ୍ର + ଅନଚ୍ ଧାତୁ = ଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ନିପାତନ)—୧ । ବକ୍ର; ବଙ୍କା; ତେରଛା;
Tirjyak
କୁଟିଳ—1. Crooked; awry; oblique.

[ଦ୍ର—ବସ୍ତୁର ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଅବସ୍ଥା ଦୁଇ ପ୍ରକାର; ଯାହା ଲମ୍ବଭାବରେ ନ ରହି ତେରଛା ହୋଇଥାଏ ଯଥା, / ଏବଂ ଯାହା ବଙ୍କାଚଙ୍କା ହୋଇଥାଏ ଯଥା ~~~~]
୨ । ଧରାତଳ ସଙ୍ଗେ ସମାନ୍ତର—
2. Horizontal.
୩ । ବକ୍ରଗାମୀ—
3. Moving tortuously; going crookedly.
୪ । ଗଡ଼ାଣିଆ ବା ଢଳାଣିଆ; କ୍ରମନିମ୍ନ ବା କ୍ରମୋଚ୍ଚ—
4. Sliding; sloping.
ସଂ. ବି—ପଶୁ ପକ୍ଷୀ—Birds and beasts; the inferior beings.

[ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜୀବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ବୋଲାଯାଏ; କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ ହେଲାବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଶରୀରର ବିସ୍ତାର ଧରାତଳ ସଙ୍ଗେ ସମକୋଣ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଯଷ୍ଟିବତ୍ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ଶରୀରର ବିସ୍ତାର ଭୂମିରୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍, ଅର୍ଥାତ୍ ତେରଛା ବା ସମାନ୍ତର ହୁଏ; ମନୁଷ୍ୟର ଆହାର ପେଟକୁ ସିଧାଭାବରେ ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦିଙ୍କ ଆହାର ସେମାନଙ୍କ ପେଟକୁ ତେରଛା ହୋଇ ଯାଏ; ଏମାନଙ୍କ କଣ୍ଠନାଳୀ ତେରଛା ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ—
ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଜାତି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ + ଜାତି)—ମାନବେତର
Tirjyak-jāti ଜୀବ; ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ପ୍ରାଣୀ—
The inferior animals; birds and beasts etc.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଭେଦ—ସଂ. ବି—୨ଟି ଡିରି ଉପରେ ପୃଥିବୀର ସମାନ୍ତରଭାବରେ
Tirjyak-bheda ସ୍ଥାପିତ ବସ୍ତୁର ମଝିରେ ଚୋଟ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ଭାଙ୍ଗିଯିବା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Breaking in the middle of a thing laid parallel to the ground on two props.

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ସ୍ରୋତସ୍—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ + ସ୍ରୋତସ୍)—
Tirjyak-srotas ୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ବିସ୍ତାର ତେରଛା—
Spread in a curved manner.
୨ । ଯେଉଁ ଜୀବଙ୍କ ପେଟକୁ ଆହାର ତେରଛା ହୋଇକରି ଯାଏ; ମନୁଷ୍ୟେତର (ପ୍ରାଣୀ) —
2. (animals) Whose alimentary canal is oblique (viz, beasts and birds).

[ଦ୍ର—ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିଖୁର, ଏକଖୁର, ପଞ୍ଚନଖ ପଶୁ, ଜଳଚର ଓ ଖେଚରମାନଙ୍କୁ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ସ୍ରୋତସ୍ ବୋଲାଯାଇଅଛି ।]

ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଯୋନି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ + ଯୋନି)—
Tirjyak-joni ତିର୍ଯ୍ୟକ୍‌ଜାତି (ଦେଖ)
Tirjyak-jāti (See).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କ୍ୱଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତିର୍ଯ୍ୟକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ୍)—ବକ୍ର; ତେରଛା—
Tirjyaka — oblique.

• ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଧ ତିର୍ଯ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କର ମତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

ଦେ. ବି—ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଆଦି ଜୀବ—
Birds and beasts.

ଦେବ ତିର୍ଯ୍ୟକ ନର ଆଦି
ସମସ୍ତଙ୍କ ବୃକ୍ଷ ପ୍ରସିଦ୍ଧି—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଗତି)—
Tirjyag-gati ୧ । ବକ୍ରଗତି; ବଙ୍କା ବା ତେରଛା ଭାବରେ ଗମନ—
1. Oblique course.

୨ । କର୍ମବଶତଃ ପଶୁପକ୍ଷି ଯୋନିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ—
2. Being born as a bird or beast (as a result of one's Karma or actions).

ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବକ୍ର ବା ତେରଛାଭାବରେ ଗମନ କରୁଥିବା—Moving obliquely.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗମନ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଗତି (ଦେଖ)
Tijyag-gamana — Tirjyag-gati (See)

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଦିକ୍—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତିର୍ଯ୍ୟକ୍+ଦିଶ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tirjyag-dik — ଉତ୍ତରଦିଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The North.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଯାନ୍—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିର୍ଯ୍ୟକ+ଯାନ=ଗତି; ଯାହାର
Tirjyag-jān — ଗତି ତେରଛା)—କଙ୍କଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Crab.

ତିର୍ଯ୍ୟଗ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ୍)—ବକ୍ର; ତେରଛା—
Tirjyaga — Crooked; awry.

କେ ଗଲେ ସଖୀରେ ତିର୍ଯ୍ୟଗ ହୋଇ
କହି ମନରେ କ ପତ୍ନୀ ନଣାଇ । —ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।

ତିର୍ଯ୍ୟଙ୍—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ (ଦେଖ)
Tirjyan — Tirjyak (See)
(ତିର୍ଯ୍ୟର୍; ତିର୍ଯ୍ୟତ୍; ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ (ଦେଖ)
Tirjyañcha — Tirjyak (See)
(ତିର୍ଯ୍ୟଞ୍ଚୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତିର୍ଲା—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ)—ତିରଲା (ଦେଖ)
Tirlā — Tirilā (See)

ତିର୍ଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—
Tirli — Woman.

ତିର୍ଲୋକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋକ)—ତ୍ରିଲୋକ (ଦେଖ)
Tirloka — Triloka (See)
তিরলোক तिलोक

ତିଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ସ୍ନେହ ବା ତୈଳଯୁକ୍ତ ହେବା—
Til (root) — To be oily; to abound in oil.

ତିଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ତିଳ (ଦେଖ)
Til — Tila (See)

ତିଳ—ସଂ. ବି. (ତିଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାଶି; ଖସା; କୃଷିଜାତ
Tila — ବର୍ଷଜୀବୀ ଗୁଳ୍ମ ଓ ତହିଁର ଛୁଇଁରୁ ବାହାରିବା ତୈଳପ୍ରଦ
ସଂ. ନାମ—ତିଳ, ପେଜ୍ଜ, — ବୀଜବିଶେଷ—1. Sesamum
ହେମଗର୍ଭ, ପବିତ୍ର, ଜଟିଲ, — Indicum; Gingelly; Indian
ସ୍ନେହଫଳ, ତୈଳଫଳ, — sesame.
ହେମଧାନ୍ୟ, ପିତୃତର୍ପଣ, — [ଦ୍ର—ରାଶି ୩ ପ୍ରକାର, ଯଥା—କଳା,
ପାପଘ୍ନ, ପୂତଧାନ୍ୟ, — ଧଳା ଓ ନାଲି ରାଶି । କୃଷି ସମୟଭେଦରେ
ବନୋଦ୍ଭବ — ଏହା ୨ ପ୍ରକାର—ମାଘୀ ରାଶି ଓ
ଗୁଓ. ମ. ତିଲ — ଭୋଦେଇ ରାଶି ।
ତେ. ନୋବ୍ବୁଲୁ — ରାଶି ବା ତିଳରୁ ବାହାରିବାରୁ ତୈଳ
ଭା. ବାଲ୍ଲେନେର — ନାମ ହୋଇଅଛି । ତିଳରୁ ବାହାରିବା
ଦ୍ରା. ବାରକତିଲ — ତୈଳ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସ୍ନେହ ପଦାର୍ଥ
ଫା. କୁଞ୍ଜଦ୍ — ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଅଛି । ତିଳରେ
ଆ. ସିମ୍ ସିମ୍ — ଗୁଡ଼ ବା ଚିନି ମିଶାଇ ଲଡ୍ଡୁ କରାଯାଏ ଓ
তিল — ଖଜାଉପରେ ଏହା ବୁଣାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର
तिल — ମତରେ ତିଳ ପବିତ୍ର ଅଟେ । ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ
ତର୍ପଣାଦିରେ ଏବଂ ଦାନରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁତିକ୍ତ କଷାୟ ମଧୁର ରସ, ଗୁରୁ, କଟୁ ଓ ମଧୁର ବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଫ ପିତ୍ତନାଶକ, ବମନକର, କେଶ୍ୟ, ଶୀତଳସ୍ପର୍ଶ, ଚର୍ମର ହିତକର, ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ବ୍ରଣର ହିତକର, ଦନ୍ତର ଦୃଢ଼ତା ସମ୍ପାଦକ, ଅଳ୍ପ ମୂତ୍ରକାରୀ, ମଳସଂଗ୍ରାହକ, ବାତଘ୍ନ, ଅଗ୍ନିକର ଓ ବୁଦ୍ଧିପ୍ରଦ । କୃଷ୍ଣ ତିଳ ଶୁକ୍ରକର । କୃଷ୍ଣ ତିଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଶୁକ୍ଳ ତିଳ ମଧ୍ୟମ, ଓ ରକ୍ତ ତିଳ ଅଳ୍ପ ଗୁଣଯୁକ୍ତ । ତିଳପୁଷ୍ପ ଧଳା ଓ ବକ୍ରାଗ୍ର । କବିମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାସିକାକୁ ତିଳଫୁଲ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି; ତିଳତୈଳର ଗନ୍ଧ କଡ଼ା ନୁହେଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଶକ୍ତି ଏ ତୈଳର ଥିବାରୁ ତିଳ ତୈଳଦ୍ୱାରା ଅନେକ ପ୍ରକାର ସୁବାସିତ ଓ ଫୁଲୁରି ତେଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ମୁସଲମାନଙ୍କର ବିବାହ ପରେ ବର କନ୍ୟାଠାରୁ ବିଦାୟ ହେଲାବେଳେ କନ୍ୟା ହାତରେ ରଖା ଯାଇଥିବା ତିଳକୁ ବର ଖୁଣ୍ଟିଦିଏ; ଏଥିର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହିକି ବର କନ୍ୟାକୁ ସର୍ବଦା ମଧୁର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବେ । ଉଦ୍ଭିଦତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍‌ମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ତିଳ ଆଫ୍ରିକାରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଅଛି । ଆଫ୍ରିକାରେ ୮୧୦ ଜାତିର ତିଳ ଜଙ୍ଗଲୀ ହୋଇ ଗଛ ହୁଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅନ୍ୟ ତୈଳବୀଜର ବ୍ୟବହାର ନ ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ତିଳ ବ୍ୟବହାର କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଅଥର୍ବ ବେଦରେ ତିଳ ଓ ଧାନଦ୍ୱାରା ତର୍ପଣ କରିବା କଥା ଲେଖା ଅଛି । ବହୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ତିଳତୈଳ ପିଇଲେ ଝାଡ଼ା ସଫା ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧	୯	ଢ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଓ
୨	ଋ	ଊ	ରୁ	ଳୁ	ଯୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନୃ

୨ । ଦେହରେ ଖସା ପରି କୃଷ୍ଣ ଦାଗ; କଳା ଜାଇ—
2. A mole on the body; a freckle; Naevus; mother's mark; stigmata; Note-infantum.

[ଦ୍ର—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତରେ ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଡାହାଣ ଅଙ୍ଗରେ ଓ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ବାମ ଅଙ୍ଗରେ ତିଳ ଥାଏ ସେ ସୁଖୀ, ଧନୀ, ଲୋକପ୍ରିୟ ଓ ସ୍ନେହୀ ହୁଏ; କରତଳରେ ତିଳଚିହ୍ନ ସୌଭାଗ୍ୟସୂଚକ ।]

୩ । କଣା ମାତ୍ର; ଅତ୍ୟଳ୍ପ; ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣ—
3. A very small quantity; a little.

୪ । ଖସାପରିମିତ ସ୍ଥାନ—4. A very little space.

୫ । ସୂକ୍ଷ୍ମ କାଳାଂଶ—5. A moment.

୬ । ଏକ କଡ଼ା କଉଡ଼ିର ୮୦ ଭାଗରୁ ଏକଭାଗ—
6. One eightieth part of a cowrie-money.

୭ । ଆଖିର କଳା ଡୋଳାର ଭିତରେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଦର୍ପଣବତ୍ ବସ୍ତୁ, ଯହିଁରେ ଆଖି ସାମନାରେ ଥିବା ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପଡ଼େ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
7. The crystalline bit inside the pupil of the eye.

ଦେ. ବି—ବତକ; ହଂସଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳଚର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
A kind of aquatic bird; the teal.

ତିଳକ୍—ଦେ. ବି—ମରହଟ୍ଟା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Tilak A family-title of the Marhatta Brahmans.
(ତିଲକ୍-ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ବାଳଗଙ୍ଗାଧର ତିଳକ୍ ।)

ତିଳ(ଲ)କ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କ)—
Tila(la)ka ୧ । ଲଲାଟରେ ଲଗାଯିବା ଚନ୍ଦନ ଆଦିର ଚିହ୍ନ; ଚିତା; ଟୋପା—1. Sectarian marks of sandal and other pastes painted on the forehead and other parts of the body of a Hindu.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ସ୍ନାନ କରି ସାରି ପୂଜା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଚନ୍ଦନ, ଗୋରୋଚନା, ତିଳକ ମାଟି ଆଦି ଘୋରି ତିଳକ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଦେହରେ ବାର ସ୍ଥାନରେ ତିଳକ ଦେବାର ବିଧି ଅଛି, ଯଥା—ଲଲାଟ, ମସ୍ତକ, ଦୁଇ କାନ, କଣ୍ଠ, ଦୁଇ ବାହୁ, ବକ୍ଷ, ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱ, ପୃଷ୍ଠ ଓ ନାଭି ।

ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱପୁଣ୍ଡ୍ର, (ଶଗଡ଼ଦଣ୍ଡା ପରି ୨ଟି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରେଖା), କ୍ଷତ୍ରିୟ, ଶାକ୍ତ ଓ ଶୈବମାନେ ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ର (ତ୍ରିଶୂଳ ପରି ୩ଟି ଆଡ଼ରେଖା), ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଏବଂ ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଟୋପା ଚିତା ଦେବାର ବିଧି ଅଛି । ତିଳକ ଦେଖି ତିଳକଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜାତି ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ପାରେ ।]

୨ । ଦେହରେ ଥିବା ଖସା ପରି ଚିହ୍ନ—
2. A mole on the body.

୩ । ଗନ୍ଧ ତୁଳସୀ; ଦୁଲଭି ଗଛ—
3. Theosimum Basilicum.

୪ । ମୂତ୍ରାଶୟ—4. Kidney; the bladder.

୫ । ଖସା ଗୁଳ୍ମ—
5. The sesamum plant.

୬ । ଦେହରେ ତିଳ ଚିହ୍ନ ଥିବା ଅଶ୍ୱବିଶେଷ—
6. A kind of horse with freckles on the body.

୭ । ଘୋରି କରି କପାଳ ଆଦିରେ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମାଟି; ତିଳକ ମାଟି—
7. A kind of coloured earth for making marks on the body.

୮ । ଲୋଧ୍ର (ବୃକ୍ଷ)—
8. Simplocus Racemosa tree.

୯ । (ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ କାଳରେ ରାଜାଙ୍କ କପାଳରେ ତିଳକ ଦିଆ ଯାଉଥିବାରୁ) ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ—
9. Installation ceremony of a king.

୧୦ । (କନ୍ୟା ପକ୍ଷର ଲୋକେ ବରର ମୁଣ୍ଡରେ ତିଳକ ଅଙ୍କିତ କରିଥିବାରୁ) କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ—10. Ceremonial betrothal before marriage.

୧୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କପାଳରେ ପିନ୍ଧିବାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ମଥାମଣି ବା ଟୀକା—11. An ornament worn on the brow by females.

୧୨ । ଶିରୋମଣି ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—
12. Chief or best person.

୧୩ । ମରୁବକ; ମରୁଆ (ଦେଖ)
13. Maruā (See)

୧୪ । ପ୍ଳୀହା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14. Spleen.

୧୫ । ସୌବର୍ଚ୍ଚଳ ଲବଣ—15. Name of a salt.

୧୬ । କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥସୂଚକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା; ଟୀକା—
16. Annotation of a work.

୧୭ । ପୁନ୍ନାଗଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
17. Name of a tree.

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବସନ୍ତ କାଳରେ ଛତା ଆକାରର ଫୁଲ ଧରେ, ଶୋଭା ପାଇଁ ଲୋକେ ଏ ଗଛକୁ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏହାର କାଠ ଓ ଛାଲି ଔଷଧରେ ଲାଗେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର । ରଘୁବଂଶ (୯।୪୧) ଓ ମହାଭାରତ (୩।୫) ରେ ଏ ଗଛର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ତିଳକ, ଖୁରକ, ଶ୍ରୀମାନ୍,

*ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଢୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଢ଼ୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣ୍ଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ' ଦେଖିବେ

ସ୍ୱପୁଣ୍ୟ, ଛିଦ୍ରପୂରକ । ଏହା କଫ, କୁଷ୍ଠ, କ୍ରିମି ଓ ବସ୍ତିଗତ, ମୁଖଗତ ଓ ଦନ୍ତଗତ ରୋଗର ନାଶକ ।]

୧୮ । ଯମକଯୁକ୍ତ ରଚନା—
18. Alliteration (Apte).

୧୯ । ଗୀତର ଧ୍ରୁବକ ବା ଘୋଷା—
19. The burden of a song (Apte).

୨୦ । ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—20. The lungs (Apte).

୨୧ । ଦେହରେ ଫୁଲା ନଥାଇ କଳା ଦାଗ ପଡ଼ିବା ରୋଗବିଶେଷ—
21. A kind of disease; the appearance of black spots on the skin without any inflammation (Apte).

୨୨ । ମୁଞ୍ଜ ତୃଣର ଫୁଲ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
22. The bunch of flowers of the 'Muñja grass.

ସଂ. ବିଣ –ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—Chief.

[ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ରଘୁକୁଳତିଳକ ।]

ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ ତିଳ) ରାଶି; ଖସା—
1. Sesamum.

ବୁଝଇଁ ଶରସ ତିଳକ ତିଳକ ସମ କରି ନେଇ ପାରେଁ—
ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ କାଳ—2. A moment.

ଏହା ସପସ୍ତ ହୁଏ ଗୁଣିତିଳକ
ଗଲେ ତି ନ ଦେଖିବି ଗୁଣିତିଳକ—ଉପ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି

ତିଲ(ଳ)କ କାଟିବା – ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ନାନ ସାରି ଦେହରେ ତିଳକର ଚିତା ଅଙ୍କିତ କରିବା—1. To draw marks on the body with coloured pastes.

Tiḻa la)ka kāṭibā
तिलक लगाना
ତିଳକ ଦେବା
ତିଳକ ଦେଇବା, ତିଲ(ଳ)କ ଲାଇବା, ତିଳକ ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

୨ । (ଭୁଲ. ଚିତା କାଟିବା) (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରିବା—
2. (fig.) To deceive; to cheat.

(ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ତିଳକ କାଟିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଭଣ୍ଡତପସ୍ୱୀ ହୋଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଠକାଇବା ଘଟନା ବିରଳ ନ ଥିବାରୁ ତିଳକ କାଟିବା ଓ ଚିତା କାଟିବାର ଏହି ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।)

ତିଲ(ଳ)କ କାମୋଦୀ—ସଂ. ବି—ସଙ୍ଗୀତର ମିଶ୍ର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
Tiḻa(la)ka kāmodi Name of a mixed tune in Hindu music.

[ଦ୍ର—ଏହା ରାତ୍ରିର ୨ୟ ପ୍ରହରରେ ଗେୟ । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଏକ କୋମଳସ୍ୱର ଅଧିକ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ତିଲ(ଳ)କଟ—ସଂ. ବି—ତିଳଚୂର୍ଣ୍ଣ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tiḻa(la)kaṭa Powdered sesamum.
(ତିଳକଲ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଲ(ଳ)କ ଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ତିଳକରେ ଚିତା ଦେଇଥାଏ—
Tiḻa(la)ka dhāri (ତିଳକଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) One having marks of Tiḻaka on the body.

ତିଲ(ଳ)କ ପାଟି—ଦେ. ବି—କପାଳରେ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତ ତିଳକ ରେଖା—
Tiḻa(la)ka pāṭi
তিলক পাটি
Painting done on the forehead from ear to ear.

ତିଲ(ଳ)କ ପେଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଆଧାର ବା ପାତ୍ରରେ ତିଳକ କାଟିବାର ସରଞ୍ଜାମ ରଖାଯାଏ—
Tiḻa(la)ka perḏi
তিলক পেঁড়ী
तिलक का पेड़ा
A pouch for keeping the materials for painting with Tiḻaka.
(ତିଳକ କୋଥଳି, ତିଳକମୁଣି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଲ(ଳ)କ ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିଳକ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—
Tiḻa la)ka māṭi
ତିଲକ ମାଟି, ତିଲକ ମାଟି } ଅନ୍ୟରୂପ
তিলক মাটি
ଯେଉଁ ରଙ୍ଗୀନ୍ ଚନ୍ଦନ ମାଟିରୁ ଘୋରି ତିଳକ ଦିଆଯାଏ—Coloured earth used in painting the forehead etc.

[ଦ୍ର—ଗଙ୍ଗା ନଦୀର କୂଳ ଓ ବୃନ୍ଦାବନ, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଆଦି ତୀର୍ଥସ୍ଥାନର ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମାଟିକୁ ବଳ ତିଳକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ରଖାଯାଏ ।]

ତିଲ(ଳ)କ ମାଟିଆ—ଦେ. ବି—ତିଳକ ଚିତା ଦେଇଥିବା ନାମମାତ୍ର ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ—
Tiḻa(la)ka māṭiā
(ତିଳକ ମାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তিলক মাটিআ
A class of nominal Baishnabas found in towns and places of pilgrimage.

[ଦ୍ର—ସହର ଓ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ଉଠାଇବାକୁ ଲୋକଙ୍କୁ ହେଲେ ନ ଥିଲେ ଏମାନେ ଶବକୁ ନେଇ ସତ୍କାର କରନ୍ତି ।]

ତିଲ(ଳ)କ ସେବା—ଦେ. ଅ—ସ୍ନାନ କରି ସାରି ତିଳକ ଧାରଣ ଓ ଦେବତାଙ୍କର ପାଦୁକ ଆଦି ସେବା କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ—The act of painting the forehead with Tiḻaka and taking particles of Pādodaka of Deities after bath (in the case of the Hindus.)
Tiḻa la)ka sebā
তিলক সেবা
तलक सेवा

ତିଲ(ଳ)କା—ସଂ. ବି. (ତିଳକ+ଅ)—
Tiḻa(la)kā
୧ । କଣ୍ଠର ହାରବିଶେଷ—
1. A kind of necklace.
୨ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—
2. Name of a Sanskrit metre.

ତିଳ କାଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତିଳ+କାଞ୍ଚନ)—
Tiḻa kāñchana ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ଅନୁସାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପଲକ୍ଷେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରାଯିବା

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

କିଛି ତିଳ ଓ ଖଣ୍ଡେ ସୁନା—A bit of gold and a quantity of sesamum seeds given away to Brahmins for expiation of sins during a Śrāddha or other ceremony.

ତିଳକାଧାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳକ + ଆଧାର)—
Ti̱lakādhāra ତିଳକ ପେଡ଼ି; ତିଳକ କାଟିବାର ଉପକରଣ ରଖିବାର ଥୋଇଲି—A pouch for storing the materials required for painting Ti̱laka.

ତିଳକାଳକ—ସଂ. ବି. [ତିଳ (ତୁଲ୍ୟ) + କାଳ = କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ) + କ]—
Ti̱lakā̱laka ୧ । ଦେହର ଖସା ଚିହ୍ନ; କଳାଜାଇ—
1. A mole on the body.
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଖସା ଚିହ୍ନ ଥାଏ—
2. A person having mole-marks on the body.
୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଳକ ଅଛି ଅଳକରେ—ଚୂର୍ଣ୍ଣ କୁନ୍ତଳରେ ଯାହାର)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଳକାପାଟିରେ ଅର୍ଥାତ୍ କପାଳ ଉପରେ ଆକର୍ଣ୍ଣ ବିସ୍ତାର୍ଣ୍ଣ ତିଳକର ରେଖା କାଟି ଥାଏ—2. A person who paints the whole length of his forehead (from ear to ear) with Ti̱laka.
୪ । କପାଳରେ ଦିଆହେବା ତିଳକ ପାଟି—
4. Painting done on the brow from ear to ear.
୫ । ସୁଶ୍ରୁତ ଅନୁସାରେ ଏକ ବ୍ୟାଧି, ଯହିଁରେ ପୁରୁଷର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପାଚି ଯାଏ ଓ ତହିଁ ଉପରେ କଳାକଳା ଦାଗମାନ ପଡ଼ି ଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
5. A disease in which the male organ is suppurated and freckled with black spots.

ତିଳକାଶ୍ରୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳକ + ଆଶ୍ରୟ)—
Ti̱lakāśraya ୧ । ତିଳକାଧାର; ତିଳକ ପେଡ଼ି—
1. A pouch for Ti̱laka requisites.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଲଲାଟ ଦେଶ—2. The brow or forehead (where Ti̱laka is painted).

ତିଳ କିଟ୍ଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ + କିଟ୍ଟ = ପିଡ଼ିଆ)—
Ti̱la kiṭṭa ରାଶି ପିଡ଼ିଆ—The cakes of sesamum left after oil is pressed from it.

ତିଳକୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତିଳକ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ.)—
Ti̱lakī ତିଳକଧାରୀ—Wearing marks of Ti̱laka on the body.
(ତିଳକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତିଳକୁଟ—ସଂ. ବି. (?)—
Ti̱lakuṭa ଖସା ଲଡ଼ୁ; ରାଶି ଛେଚା ହୋଇ ଗୁଡ଼ରେ ପାଗ ହୋଇ ତିଆର ହୋଇଥିବା ମିଠେଇ—Sweetmeat composed of pounded sesamum mixed with sugar.

ତିଳକୁ ତାଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ସାମାନ୍ୟ କଥାକୁ ବଡ଼ କରିବା; ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଠାଇବା—To make a mountain of a molehill; to magnify a small or insignificant matter.
Ti̱laku tā̱la karibā
তিলকে তাল করা

ତିଳକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟରେ; ଟିକେ ମାତ୍ର—
Ti̱lake In the least; a bit; slightly.
একতিল, তিলমাত্র
ତୁଳା ତିଳକେ କିଛିହେଁ ନାହିଁ ସହ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଭ ।

ତିଳ(ଲ)ଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିଳକ)—
Ti̱la la)kha ୧ । ତିଳକ ମାଟି—1. Coloured earth used in painting the body.
তিলক
तिलक ୨ । ତିଳକ ଚିହ୍ନ—2. Marks made on the body with Ti̱laka earth.
୩ । ସ୍ନାନ ପରେ ତିଳକ ଦେବା କ୍ରିୟା—
3. The operation of painting Ti̱laka on the body after bath.

ତିଳ(ଳା) ଖଜା—ଦେ. ବି.—ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—
Ti̱la(̱lā) khajā A kind of sweetmeat.
তিলেখাজা [ଦ୍ର—ଏହା ଉପରେ ତିଳଗୁଡ଼ା ଛିଟା ହୋଇଥାଏ ।
तिलगनी, तिलवा ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଉତ୍ସବରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଖଜା ତିଆର ହୋଇ ଗୁଡ଼ିଆ ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ବିକି ହୁଏ ।]

ତିଲଟ—ଦେ. ବି. (ଜାହାଜିଆ ଶବ୍ଦ)—ଲୁହାର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଅର୍ଗଳ
Tilaṭa (ଯାହା ଉପରେ ଆହୁଲାର ମଧ୍ୟଭାଗ ରଖାଯାଇ ଆହୁଲା ଚାଳିତ ହୁଏ ।)—(nautical term) A crescent-shaped hook on which the oar turns while being plied.

ତିଳ ତଣ୍ଡୁଳ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତିଳ + ତଣ୍ଡୁଳ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଦାନ କରାଯିବା କିମ୍ବା ତର୍ପଣ ସମୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ରାଶିମିଶା ଚାଉଳ—
Ti̱la taṇḍu̱la
(ତିଳତଣ୍ଡୁଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
1. Rice mixed with grains of sesamum (given away to Brahmans or used while offering oblations to the manes).
୨ । ଗାଢ଼ାଲିଙ୍ଗନ—2. Close embrace.

ତିଳ ତଣ୍ଡୁଳିତ—ଦେ. ବିଣ. (ତିଳ + ତଣ୍ଡୁଳ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥରେ ଇତ)—
Ti̱la taṇḍu̱lita କଳା ଧଳା ରଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର—Chequered.
ଚନ୍ଦ୍ରତଳେ ଅନ୍ଧକାରେ ହୋଇଥିଲା
ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ତିଳତଣ୍ଡୁଳିତ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

ତିଳ ତର୍ପଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ତର୍ପଣ)—ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜଳର ଅଞ୍ଜଳିରେ ତିଳ ମିଶାଇ ଦିଆଯିବା ତର୍ପଣ— Oblations offered to the manes with handfuls of water sprinkled with sesamum.
Tila tarpana

ତିଳ ତୈଳ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ତୈଳ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ରାଶିତେଲ— Sesamum oil.
Tila taila

[ଦ୍ର—ରାଶିତେଲ ଓ ରାଶିଗଛର ଅନ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ପଦାର୍ଥରୁ ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ଥିବାରୁ ରାଶିତେଲ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା—ଫୁଲ, ମସଲା ଆଦି) ପକାଇଲେ ତାହା ଅକ୍ଳେଶରେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗନ୍ଧ ଗ୍ରହଣ କରେ; କିମ୍ବା ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ରାଶିକୁ ବହୁଦିନ ରଖି ସେହି ରାଶିରୁ ପେଡ଼ିଲେ ଯେଉଁ ତେଲ ବାହାରେ ତାହା ସୁବାସିତ ହୋଇଥାଏ। ଆୟୁର୍ବେଦ ମତରେ ଔଷଧ-ତୈଳମାନ ରାଶିତେଲଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ।]

ତିଳ ଧେନୁ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳନିର୍ମିତ ଧେନୁ)—ତିଳରେ ଗାଈର ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆର କରାଯାଇ କରାଯିବା ଦାନ— A pious gift consisting of the image of cow done with sesamum seeds.
Tila dhenu

ତିଳ ପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିଳର ପର୍ଣ୍ଣପରି ପର୍ଣ୍ଣ ବା ପତ୍ର ଯାହାର)—
Tila parnna

୧। ଚନ୍ଦନ ଗଛ—1. The sandal wood tree.

୨। ତାର୍ପିନ୍ ତେଲ—2. The oil of turpentine.

୩। (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ରାଶିଗଛର ପତ୍ର— 3. The leaf of sesamum plant.

ତିଳ ପର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତିଳପର୍ଣ୍ଣ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ରକ୍ତଚନ୍ଦନଗଛ— The red sandal-wood tree; Pterocarpus Santalinus.
Tila parnnikā
(ତିଳପର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଳ ପିଚ୍ଛଟ—ସଂ. ବି.—ତିଳ ଗୁଣ୍ଡା କରି ତାକୁ ଗୁଡ଼ ବା ଚିନିରେ ପାଗ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପିଷ୍ଟକ—A cake made of powdered sesamum seeds seasoned with sugar.
Tila pichchata
(ତିଳପିଷ୍ଟ; ତିଳପିଷ୍ଟକ - ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏହା ମଳବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୁକ୍ରଜନକ, ବାୟୁନାଶକ, କଫ ଓ ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ଶରୀରର ଉପଚୟକାରକ, ଗୁରୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ମୂତ୍ରାଧିକ୍ୟନାଶକ।

ତିଳପୀଡ଼—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ପୀଡ଼୍ ଧାତୁ=ପେଷିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)— ତେଲି—Oil-man.
Tila pirda

ତିଳ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ପୁଷ୍ପ)— ୧। ତିଳର ଫୁଲ— 1. The flower of sesamum.
Tila pushpa

୨। ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ; ନଖୀନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ— 2. A scented herb; shell.

ତିଳ ପୁଷ୍ପକ—ସଂ. ବି. (ତିଳପୁଷ୍ପ+ସାଦୃଶ୍ୟାର୍ଥେ. କ)—
Tila pushpaka ୧। ବାହାଡ଼ା (ଦେଖ)
Bahārdā (See)

୨। ନାକ (ସୁନ୍ଦର ନାକକୁ ତିଳ ଫୁଲ ସଙ୍ଗେ କବିମାନେ ଉପମା କରନ୍ତି)—2. Nose.

ତିଳ ଭେଦ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ଭେଦ)—ପୋସ୍ତକଦାନା- Poppy seed.
Tila bheda

ତିଳ ରସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ରସ)—ରାଶିତେଲ— Sesamum oil; gingelly oil.
Tila rasa

[ଦ୍ର—ତିଳତୈଳ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ।]

ତିଳରା—ଦେ. ବି.—କଂସାରିଙ୍କ ଛେଣୀ (ଯାହାଦ୍ୱାରା ବାସନ ଉପରେ କଣ୍ଟା ଗାରମାନ ଖୋଳାଯାଏ)—A kind of brazier's drill.
Tilarā
तिलरा तोलरा

ତିଳ ସୁବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତିଳ+ସୁବର୍ଣ୍ଣ)—ତିଳ କାଞ୍ଚନ (ଦେଖ)
Tila subarnna Tila kānchana (See)

ତିଳ ସ୍ନେହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ସ୍ନେହ)—
Tila sneha ତିଳ ତୈଳ (ଦେଖ)
Tila taila (See)

ତିଳା—ଦେ ବି.—୧। ବଢ଼େଇଙ୍କ ଭର୍ମର ଯନ୍ତ୍ରର କାଠଫୋଡ଼ିବା ଅଂଶ ବା କଣ୍ଟା—1. A bit or boring nail used by carpenters in boring wood; carpenter's bit.
Tilā

୨। ଶସ୍ୟବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର ରାଶି— 2. A species of sesamum seed.

୩। ସୁନାଗଣ୍ଠିଆ ପ୍ରଭୃତି ଅଳଙ୍କାରରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ସୁନାର ଛୋଟ ଛୋଟ ଲମ୍ବା ଅବା ଗୁଆ—3. Small elongated bits of metal put on ornaments.

ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଟିଲା (ଦେଖ)—Tilā (See)

ତିଲ୍ଲା—ଦେ. ବି—ତିଳା (ଦେଖ)
Tilā Tilā (See)

ଗ୍ରା. ବି—ତିରି (ଦେଖ)—Tiri (See)

ତିଳାଞ୍ଜଳି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳ+ଅଞ୍ଜଳି)—ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅର୍ପିତ ତିଳମିଶ୍ରିତ ଅଞ୍ଜଳିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳ— Handful of water in which sesamum seeds are thrown and which is offered to the manes.
Tilānjali

ତିଳାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତିଳ ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ନ)— ତିଳମିଶ୍ରିତ ଖେଚୁଡ଼ି—Rice and sesamum seeds boiled together.
Tilānna

ତିଳାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତିଳ+ଅର୍ଦ୍ଧ)—୧। ସ୍ୱଳ୍ପକ୍ଷଣମାତ୍ର— 1. A moment.
Tilārddha

୨। ଅତ୍ୟଳ୍ପ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ—2. A little space.

୩। ଅତିସୂକ୍ଷ୍ମାଂଶ—3. A very minute part.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ

তিলার্দ্ধ ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତିଳାର୍ଦ୍ଧମ୍)—ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର; ज़रासा ଟିକିଏ ହେଲେ ମଧ୍ୟ; ଆଦୌ—In the slightest manner; a bit; at all.

(ତିଳାର୍ଦ୍ଧେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ସେ ଏହା କରିବ ବୋଲି ମୁଁ ତିଳାର୍ଦ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ଥିଲି ।)

ତିଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tiḻi A tree.
(ତିଳେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଗଡ଼ଜାତର ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ସୁଗନ୍ଧ ।]
ଦେ. ବି—ତିଲି (ଦେଖ)—Tili (See)

ତିଲି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳିକ)—ବୈଶ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—
Tili A Baiśya caste.
তিলি [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିବା ତିଲିମାନେ
तेली ବୈଶ୍ୟଜାତୀୟ । ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ତେଲିଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ଓ ଖାଆଣ ପିଅଣ ଆଦି କରନ୍ତି ନାହିଁ । କଟକ, ଭଦ୍ରକ, ସୋରୋ ଓ ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ରହିଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ତେଲ ପେଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତେଲ ଓ ତୈଳବୀଜର ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଦଶହରାକୁ ବଙ୍ଗଦେଶୀୟ ତିଲିମାନଙ୍କ ପରି ଦୁର୍ଗାପୂଜା କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ତେଲିସମାଜରେ କଣ ରଖିବା ମନା; ମାତ୍ର ତିଲିମାନେ କଣ ରଖନ୍ତି ।]

ତିଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିଳ)—୧ । ତିଳଯୁକ୍ତ—
Tiḻiā 1. Having sesamum seeds.
୨ । ତିଳଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ—
2. Freckled; having mole marks on.
তিলিআ ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବା ଖଜା, ଯାହା ଉପରେ
तिलगनी, तिलवा ରାଶି ରାଶି ତିଳ ହୋଇଥାଏ—A kind of sweetmeat overlaid with sesamum seeds.
ତିଳିଆ
ତିଳ(ଲି)ଆ ଖଜା } ଅନ୍ୟରୂପ

ତିଳକା—ସଂ. ବି—ତିଳ ବା ଖସାପରି ଦାନାଥିବା କସ୍ତୁରୀ (ହରେକୃଷ୍ଣ
Tiḻikā ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।)—A kind of musk having grains like sesamum seeds.

ତିଳିତ୍ସ—ସଂ. ବି. (ତିଳତ୍=ଗତି+ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+
Tiḻitsa ଅ)—ବୋଡ଼ାସାପ; ଗୋନସ ସର୍ପ—
Viper (snake)

ତିଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତିଳ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tiḻī ତିଳବିକ୍ରେତା ଜାତିବିଶେଷ; ତିଳି—Name of a
(ତିଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) caste dealing with oil seeds.

ତିଳୁ(ଳୁ)ଆ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତିଳିଆ (ଦେଖ)
Tiḻu(ḻu)ā Tiḻiā (See)

ତିଳୁ(ଳୁ)ଆ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ମକର ବା ମାଘସଂକ୍ରାନ୍ତି—
Tiḻu(ḻu)ā saṁkrānti The Saṁkrānti of the solar month of Makara (Māgha).
[ଦ୍ର—ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ତିଳୁଆ ବା ତିଳମିଶ୍ରିତ ଖଜା ଓ ପିଠା ଭୋଗ କରାଯାଏ ।]

ତିଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକକ୍ଷଣ ସୁଦ୍ଧା—
Tiḻe 1. Even a moment.
তিলমাত্র; তিলেক ୨ । ଟିକିଏ ମାତ୍ର (ସ୍ଥାନ, ସମୟ ବା ପରିମାଣ)—
ज़रासा 2. Even a little; slightly (in
(ତିଳେକ, ତିଳେ ମାତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) point of time, place or quantity).
"ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ନକେ ତିଳେ ନ ବଢ଼ାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ହରିବଂଶ ।
ଦେ. ବିଣ—ଲେଶମାତ୍ର; ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
In the slightest degree.
ଏବେ ଆସିବାକୁ ତିଳେ ନାହିଁ ଅବସର । ଜଗନ୍ନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।

ତିଳେହେଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତିଳେ (ଦେଖ)
Tiḻeheṅ Tiḻe (See)
ଦେଖେ ବସିଲେ ବନ୍ଦୀଘର
ତିଳେହେଁ ନ ଦଶେ ଅନ୍ଧାର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତିଳେ ହେଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତିଳେ (ଦେଖ)
Tiḻe hele Tiḻe (See)
ତଥାପିତ ତିଳେ ହେଲେ ତୋ ସ୍ନେହେ ନ ରସିଲରେ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଶୋଧରମୁ ଚ. ଗୀତ ।

ତିଳୋତ୍ତମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତିଳ+ଉତ୍ତମା=ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ)—
Tiḻottamā ପରମରୂପବତୀ ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—
Name of a heavenly nymph.
[ଦ୍ର—ବିଧାତା ହିରଣ୍ୟାକ୍ଷର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ସୁନ୍ଦ ଓ ଉପସୁନ୍ଦ ନାମକ ଅସୁରଦ୍ୱୟଙ୍କ ବଧାର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁରୁ ତିଳତିଳ ମାତ୍ର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ଦୁଇ ଭାଇ ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବର ପାଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କେହି ମାରି ପାରିବ ନାହିଁ, ସେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରି ମରିବେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ହେଉ ନ ଥିଲା । ସେ ଦୁହେଁ ବଳଦୃପ୍ତ ହେବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ ବ୍ରହ୍ମା ତିଳୋତ୍ତମାକୁ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ତିଳୋତ୍ତମା ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳକୁ ଗଲା । ଏ ଦୁହେଁ ତାକୁ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଓ ତାକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଭାଇ ବିବାଦ କଲେ ଓ ପରସ୍ପର ଯୁଦ୍ଧ କରି ମଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତିଳୋଦକ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ତିଳ+ଉଦକ)—
Tiḻodaka ୧ । ତିଳାଞ୍ଜଳି (ଦେଖ)—
1. Tiḻāñjaḻi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସହିତ ୧ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଗଗୁଡ଼ିକରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍ଟ ଦେଖିବେ

୨ । ପିତୃ ତର୍ପଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ତିଳମିଶ୍ରିତ ଜଳ—
2. Water mixed with sesamum seeds offered to the manes of one's ancestors.

ତିଲୌଦନ—ସଂ. ବି. (ମ. ଷ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ତିଳ+ଓଦନ)—
Til<u>au</u>dana (ପିଣ୍ଡରେ ଦିଆଯିବା) ତିଳ ମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ନ—
Boiled rice mixed with sesamum seeds.

ତିଲ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ତିଲ+ବ)—ଲୋଧ; ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ଲୋଧ
Tilwa ଗଛ—A tree; the bark of which is used in dying; Symplocus Recemosa.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଛେଲି ରଙ୍ଗ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତିଲ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତିଲ+ଯୋଗ୍ୟାର୍ଥରେ ଯ)—ରାଶିବିଲ; ରାଶି ବୁଣିବା
Tilya ଲାଗି ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷେତ—A field fit for raising sesamum crop.

ତିଶାଖା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିଶାଖ)—ତ୍ରିଶାଖ (ଦେଖ)
Tiśākhā Triśākha (See)
তেশাখা तिशाखा (ତିଶାଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିଶିରା—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଶିରା)—ରାମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ;
Tiśirā ତ୍ରିଶିରା ରାକ୍ଷସ—Name of a demon killed by Rāmchandra.

ତିଶେଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ତିନିଶେଣିଆଁ; ଯେଉଁ ଘରର ସ୍ଥଳରେ ତିନି
Tiseniān ଗୋଟି ଶେଣୀ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—(a house) Having a gabled roof with 3 side-beams or plates only.

ତିଷ୍ଠଦ୍‌ଗୁ—ସଂ. ବି—(ସ୍ଥା ଧାତୁରୁ ସ.ତିଷ୍ଠତ୍=ସ୍ଥିତ ହେବା+ଗୋ;
Tishṭhadgu ଯେଉଁ ସମୟରେ ଗାଈଗୋରୁ ବାହାରୁ ଚରି ଚରି ଗୁହାଳକୁ ଫେରି ଆସି ଥାଆନ୍ତି)-ଗୋଧୂଳି;ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ—
Dusk; evening.

ତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ହିମାଳୟରୁ ବାହାରି କଦାବଗଞ୍ଜ ନିକଟରେ
Tishṭhā ଗଙ୍ଗାରେ ମିଳିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ; ତିସ୍ତା—
A tributary of the Ganges; the Tistā.

ତିଷ୍ଠିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ରହିବା—1. To stay.
Tishṭhibā ୨ । ବାସ କରିବା—2. To live.
तिष्ठन; तिष्ठना ୩ । ବଞ୍ଚିବା;ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା—3. To exist.
[ତିଷ୍ଠୁ(ଷ୍ଟେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ତିଷ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ତୋଷିଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ
Tishya କରାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଯ; ନିପାତନ)—୧ । ଅଷ୍ଟମ ନକ୍ଷତ୍ର;
ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ର—1. The 8th of the 27 lunar mansions in Hindu astronomy.
୨ । ପୌଷ ମାସ—2. The lunar month of Paushа (December and January).
୩ । କଳିଯୁଗ—3. The Kali age.

ତିଷ୍ୟପୁଷ୍ପା—ସ. ବି.-ଆମଲକୀ; ଅଁଳା—Embellic myrobalan.
Tishya-pushpā (ତିଷ୍ୟା ଅନ୍ୟରୂପ)

ତିସନ୍—ପ୍ରାଦେ (ଲଇଆ) ଅ. (ସଂ. ତେସନ)—
Tisan ସେହିପରି; ତାଦୃଶ—Like that; similar to that.

ତିସରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିବାସର)—୧ । ତୃତୀୟ ଦିବସ—
Tisarā (ତିସିରା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Third day.
তেস্রা ୨ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
तीसरा 2. A third person; outsider.
୩ । ତିସରି (ଦେଖ)—3. Tisari (See).
ଦେ. ବିଣ—୧ । ତୃତୀୟ—1. Third.
(ଯଥା—ଦିନ ଅସି ତିସରା ପହର ହେଲାଣି ।)
୨ । ତିସରି (ଦେଖ) —2. Tisari (See).

ତିସରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିସର)—ତିନିଗୋଟି ସୋରି ବା ସୂତା—
Tisari (ତିସରା, ତିସରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Three strings.
তেনরি ଦେ. ବିଣ—ତିନିସରିଆ; ତିନିରି; ତିନି ସୋରିଯୁକ୍ତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ
तिलड़ी (ହାର ଆଦି)—Three-stringed (necklace).

ତିସରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତିନିସର କରିବା; ତ୍ରିଗୁଣିତ କରିବା—
Tisareibā 1. To treble a thread or string.
তিনপাট করা ୨ । ତିନିଭାଙ୍ଗ କରିବା—
तेहराना 2. To fold into three.

ତିସୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅତସୀ)—ଅତସୀ (ଦେଖ)
Tisī Atasī (See).

ତିସ୍ତା—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ତିଷ୍ଠା)—ତିଷ୍ଠା (ଦେଖ)
Tistā Tishṭhā (See).

ତିହାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିଘାତ)—(ସଙ୍ଗୀତ)ତାଳର ସମାପ୍ତି ବା ସମକୁ
Tihāi ଆସିବାର ପୂର୍ବରେ ତିନିବାର ଆଘାତ; ତାଳର
তেহাই ମାତ୍ରା ଅନୁସାରେ କରତାଳ ଦ୍ୱାରା ବା ମୃଦଙ୍ଗାଦିରେ ଆଘାତ ଦ୍ୱାରା ବିଭାଗ ଜ୍ଞାପନପୂର୍ବକ ଶେଷ ବିଭାଗ ସ୍ଥାନରେ କରତାଳ ନ ଦେବା—
(music) The 3 final strokes given before the conclusion of a particular musical measure or beating to time.

ତିହାର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) (ସଂ. ତିଥି+ବାର) ଦେ. ବି. (ଭୁଲ ହି.
Tihār ଏହି ଅର୍ଥରେ ତେଓହାର)—ଉତ୍ସବ; ପର୍ବ—
Festival.

ତିହାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମହାପ୍ରସାଦବନ୍ଧ ପରେ ଓ ବିବାହ
Tihāri ପୂର୍ବରୁ ବର ଘରୁ କନ୍ୟା ଘରକୁ ଏବଂ କନ୍ୟା ଘରୁ ବର ଘରକୁ ପଠାଯିବା ଲୁଗା, ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଉପଢୌକନ—Exchange of presents of clothes and sweetmeats between the bride's and the bridegroom's families after betrothal and before marriage.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଗ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଉଂ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଣ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ

ତିହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିବୃତ୍ତ)—୧ । (ବାୟୁସାଧକମାନଙ୍କ ଭାଷା) ଶରୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନବିଶେଷ (ଯେଉଁଠାରେ ଇଡ଼ା ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ ମିଳିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି)—1. An imaginary centre in the human system where the 3. principal air-channels meet.
Tihurdi
(ତିହୁଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ତିଉଡ଼ି (ଦେଖ)—2. Tiurdi (See).

ତିହୋରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିଗୁଣିତ)—୧ । ତ୍ରିଗୁଣିତ; ତିନି ପରସ୍ତ କରି ଯାଇଥିବା—1. Folded thrice.
Tihori
তেপাট, तिहरा

୨ । ତିନିସରିଆ—2. Three-stringed.

ତିହୋରେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତିନିପରସ୍ତ କରିବା—1. To fold into three.
Tihoreibā
তেপাট করা
तिहराना

୨ । କୌଣସି କର୍ମ ତିନିଥର କରିବା—2. To do a work thrice.

ତିହ୍ନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ଓ ବିଣ—ତିନି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Tini etc (See).
Tihni (etc)

ତୀକ୍ଷ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—1. Sharp.
Tiksha
তিখ, তিক্ষ
तिखा, तिक्ष

ସୁଜ୍ୟ ପାଇଁ କରୁଛେ ଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ରୋଣ ପ୍ରାଣ,
ଯେବା କହ ଅଛେ କରଣ ତୀକ୍ଷ ବାଣ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।

୨ । ଖଣ୍ଡାଧାରିଆ; ଖଣ୍ଡା ଧାର ପରି ଉଚା; ଅଡ଼ଡ଼ିଆ—2. Precipitous.

୩ । ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—3. Very high.

୪ । ଗରମ—4. Hot; warm.

୫ । ଦ୍ରୁତ—5. Swift.

୬ । କଡ଼ା; କ୍ରୋଧ ଯୁକ୍ତ (ମିଜାଜ)—6. Hot; wrathful (temper).

୭ । ଚିଡ଼ଚିଡ଼ିଆ—7. Irritable; surly.

ତୀକ୍ଷଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ତୀକ୍ଷ (ଦେଖ) Tiksha (See)
Tikshana
(ତୀକ୍ଷଣ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ଏହିକ୍ଷଣି ତୀକ୍ଷଣ କାଣ୍ଡରେ ତୋ ମୁଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଦେ. ବି—ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—Sharpness.

ଲକ୍ଷଣର କଟାକ୍ଷ ତୀକ୍ଷଣ କହି
କପାଳ ସାର ସାରଙ୍ଗ ନକଟ ରହି—ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତୀକ୍ଷମୁନା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମୁନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ର—A kind of sharp pointed weapon or dart.
Tiksha-munā

ତୀକ୍ଷ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ତିଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ସ୍ନ)—୧ । ଧାରୁଆ; ଶାଣିତ—1. Sharp; whetted.
Tikshna
(ତୀକ୍ଷ୍ଣତା, ତୀକ୍ଷ୍ଣତ୍ୱ—ବି)

୨ । ରାଗ—2. Pungent.

୩ । ପ୍ରଖର; ତୀବ୍ର—3. Keen; acute.

୪ । ଚଞ୍ଚଳ; ଖର; ଅନଳସ—4. Active; quick.

୫ । ଉଷ୍ଣ—5. Warm; hot.

୬ । ରୁକ୍ଷ—6. Rude.

୭ । ବୁଦ୍ଧିମାନ—7. Intelligent.

୮ । ଆତ୍ମତ୍ୟାଗୀ—8. Self-denying.

୯ । ମୁନିଆଁ—9. Sharp-pointed.

୧୦ । କ୍ରୋଧୀ; ଚଡ଼ିଲ (ସ୍ୱଭାବ)—10. Irritable; irascible (nature).

୧୧ । କର୍ଣ୍ଣକଟୁ (ସ୍ୱର)—11. Harsh (sound).

୧୨ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—12. Violent.

୧୩ । କଡ଼ା; କଡ଼ୁଆ—13. Acrid.

ସଂ. ବି—୧ । ଶସ୍ତ୍ର—1. Weapon.

୨ । ଉଗ୍ରତା—2. Keenness.

୩ । ଉଷ୍ଣତା; ଗରମି—3. Warmth; heat.

୪ । ବିଷ—4. Poison.

୫ । ଇସ୍ପାତ; ଲୌହବିଶେଷ—5. Steel.

୬ । ଯୁଦ୍ଧ—6. Battle.

୭ । ମୃତ୍ୟୁ—7. Death.

୮ । ସୋରା; ଯବକ୍ଷାର—8. Saltpetre; nitre.

୯ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ; କରକଚ; ପଙ୍କାଲୁଣ—9. Sea-salt.

୧୦ । ବଚ—1. The sweet flag (a medicinal roo

୧୧ । କଟୁତା—11. Harshness; pungency.

୧୨ । ବତ୍ସନାଭ; ମହୁରା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—12. Aconite.

୧୩ । ମୁଷ୍କକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—13. A kind of tree.

୧୪ । ଚବ୍ୟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—14 Piper Chaba,

୧୫ । ଯୋଗୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—15. An anchorite,

୧୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୂଳା, ଆର୍ଦ୍ରା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଓ ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. The 19th, 6th, 18th and 9th asterisms.

୧୭ । ପୂର୍ବ ଭାଦ୍ରପଦ, ଉତ୍ତର ଭାଦ୍ରପଦ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ଅଶ୍ୱିନୀ ଓ ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୁଧ ଗ୍ରହର ଗତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. The passage of the planet Mercury through the 25th, 26th, 18th, 1st and 27th asterisms.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ କଣ୍ଟକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ + କଣ୍ଟକ)—୧ । ଧାତୁରା ଗଛ; ଦୁଦୁରା—1. The Dhaturā plant.
Tikshna kantaka

୨ । ଇଙ୍ଗୁଦୀ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Ingudi tree (See)

୩ । ବଂଶ; ବାଉଁଶ—3. Bamboo.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖୀ ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । (କର୍ମଧାରୟ) ଧାରୁଆ କଣ୍ଟା— 4. Sharp pointed thorn.

ସଂ. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ କଣ୍ଟକ ଯୁକ୍ତ—Thorny.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଗନ୍ଧ)—
Tīkshṇa gandha ୧ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବା ସଜନା ଗଛ—
(ତୀକ୍ଷ୍ଣଗନ୍ଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Hyperanthera Morunga.
୨ । ରକ୍ତ ତୁଳସୀ—2. The red variety of the Holy Basil plant.

ତୀକ୍ଷ୍ଣଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ + ଗନ୍ଧ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tīkshṇagandhā ୧ । ଛୋଟ ଅଳାଇଚ; ଗୁଜରାତି—
1. Small cardamom.
୨ । ଶ୍ୱେତବଚ—2. A medicinal plant; Acorus Calamus.

ତୀକ୍ଷ୍ଣତଣ୍ଡୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପିପ୍ପଳୀ—
Tīkshṇa-taṇḍulā Long pepper.

ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—ସଂ. ବି. (ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଭାବ. ତା)—୧ । ଧାରୁଆ ଅବସ୍ଥା;
Tīkshṇatā ଧାରଯୁକ୍ତତା—1. Sharpness.
(ତୀକ୍ଷ୍ଣତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରାଖର୍ଯ୍ୟ; ଉଗ୍ରତା—2. Keenness.
୩ । ରାଗୁଆ ସ୍ୱାଦ—3. Pungency.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ + ଦଂଷ୍ଟ୍ରା)—
Tīkshṇa damshṭra ଧାରୁଆ ଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—
Having sharp teeth.
ସଂ. ବି—ବାଘ—Tiger.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଦନ୍ତ)—ଧାରୁଆ ଦାନ୍ତ—
Tīkshṇa danta Sharp tooth.
ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)-ଧାରୁଆଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—
Sharp-toothed.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଧାର)—ଧାରୁଆ; ଶାଣିତ—
Tīkshṇa dhāra Sharp-edged.
ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—(ଅସ୍ତ୍ରାଦିର) ଧାରୁଆ ବା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଧାର—
Sharp edge.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ + ପୁଷ୍ପ)—ଲବଙ୍ଗ—
Tīkshṇa pushpa Cloves.

ତୀକ୍ଷ୍ଣପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ=ତୀବ୍ର+ପୁଷ୍ପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tīkshṇa-pushpā କେତକୀ—The Ketakī plant; a kind of screwpine.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ରସ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ + ରସ)—୧ । ଯବକ୍ଷାର—
Tīkshṇa rasa 1. Saltpetre; nitre.
୨ । ବିଷ—2. Poison.
ସଂ. ବିଣ—ତୀକ୍ଷ୍ଣସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ; ରାଗୀ—Pungent.

ତୀକ୍ଷ୍ଣ ସାର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ ସାର)—ଲୁହା—
Tīkshṇasāra Iron.

ତୀକ୍ଷ୍ଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବଚ—
Tīkshṇā 1. Acorus Calamus (a plant).
୨ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବା ସଜନା ଗଛ—(ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
2. The Horse-radish.
୩ । ବିଛୁଆତି (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
3. The Stinging nettle.

ତୀକ୍ଷ୍ଣାୟସ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତୀକ୍ଷ୍ଣ + ଅୟସ୍ =ଲୁହା)—ଇସ୍ପାତ—
Tīkshṇāyasa Steel.

ତୀଖ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ତୀକ୍ଷ (ଦେଖ)
Tīkha Tīksha (See)
(ତୀକ୍ଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) କାହିଁକି ସେ ମନ ଅଛି ଏତେ ତୀଖ ଗତି
ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୀତ ପଢେ ଭେକବନ ତା କହି—ଅଜ୍ଞାତକବି-'ଗଉ ଓ ଗୀତ'

ତୀଖ (ଖି)ଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—୧ । କ୍ରୋଧରେ ଡେଇଁ ଉଠିବା—
Tīkha(khi)ṛdibā 1. To spring up in anger or
[ତୀଖ(ଖି)ଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଖେପା तेलना vexation.

ତୀଖଡ଼େଇବା, ତୀଖାଡ଼ିବା, ଛିଖଡେଇବା, ଛିଖାଡ଼ିବା }—ଣିଜନ୍ତରୂପ
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା— 2. To be excited.
୩ । ସ୍ୱସ୍ଥାନରୁ ବାହାରିଯିବା; ସ୍ୱସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ହେବା—
3. To move away from the original position; to be displaced.
୪ । କୌଣସି ପକ୍ଷ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଯିବା—
4. To leave a party.

ତୀଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ସରୁଆ
Tīkhā ଓ ଧାରୁଆ ବଳୟ; ଧାତୁ ବା କାଚର ପାଉଁଆ ପରି
(ତୀଗା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକପ୍ରକାର ଖଡ଼ୁ—A very thin and sharp-edged bracelet of metal or glass used by females.
କେମାମଣି ମଣିବନ୍ଧରେ ଅଛି ଗାନ୍ଧିଲେ ତୀଗା—
କଦମ୍ବୁର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।

ତୀଖାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୀକ୍ଷ୍ଣ)—
Tīkhārḍibā ୧ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ମତାଇବା—
तिखड़ाना 1. To excite; to incite.
तिखारना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ବିଗାଡ଼ିବା—
ତୀଖଡ଼େଇବା, ତୀଖଡ଼ା ତୀଖଡ଼ି କରିବା, ତୀଖାରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ 2. To spoil or poison the mind of a person.
୩ । କୌଣସି ବିଷୟ ଦୃଢ଼ କରି ଜାଣିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ପୁଛିବା—3. To inquire into a matter repeatedly.

୧	ଠ	ଭ	ଋ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଥ	ଘ
୬	ଢ	ଜ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	●	ତୁ

ତୀବ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—ସ୍ଥୂଳ ହେବା—
Tib (root) To become stout or thick.

ତୀବର—ସ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ବର)—
Tibara ୧ । ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ ଜାତିବିଶେଷ; ଧୀବର—
(ତୀବରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A caste of fishermen.
୨ । (+କର୍ମ. ବର) ସମୁଦ୍ର—2. The sea.
୩ । ବ୍ୟାଧ—3. Hunter.

ତୀବ୍ର—ସ. ବି. (ତୀବ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୨ । ଆଧିକ୍ୟ—
Tibra 1. Excess.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—2. Sharpness.
୩ । ଉଗ୍ରତା; କଟୁତା—3. Pungency.
୪ । ଉଷ୍ଣତା—4. Warmth.
୫ । ଶିବ; ମହାଦେବ—5. Siba.
ସ. ବିଣ—୧ । ଉଗ୍ର; ତୀବ୍ର—1. Strong; violent.
୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ—2. Sharp; cutting.
୩ । ଅତ୍ୟଧିକ—3. Excessive.
୪ । କଠୋର; ଦୁଃସହ—
4. Harsh; unbearable; bitter.
୫ । କଡ଼ା; କଟୁ; ରାଗୁଆ—5. Pungent; acrid.
୬ । ଉଷ୍ଣ—6. Hot.

ତୀର୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଉଚ୍ଚତାରେ ପହଞ୍ଚିବା; ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିବା—
Tir (root) 1. To get at the boundary or height.
୨ । ସମାପ୍ତ ହେବା—2. To end.

ତୀର—ସ. ବି. (ତୀର୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୂଳ— . Shore.
Tira ୨ । ନୈକଟ୍ୟ—2. Vicinity.
୩ । ଟିଣ; ଧାତୁବିଶେଷ —3. **Tin (metal).**
୪ । ସୀସା—4 Lead.
୫ । ପ୍ରାନ୍ତ; ଧାର— 5 Edge; brim.
ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ତୀର ଅଗ୍ରଭାଗବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ (ଯଥା — →)—Arrow-mark.
[ଦ୍ର—ନଦୀର ସ୍ରୋତର ଦିଗ କମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପୁସ୍ତକାଦିରେ ଓ ନକ୍ସାରେ ଏପରି ଚିହ୍ନ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ ।]

ତୀର ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—କାଣ୍ଡ; ଶର; ବାଣ—
तीर Arrow.
[ଦ୍ର—ପଞ୍ଚଦଶୀ ଆଦି କେତେକ ବେଦାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ଏହି ଅର୍ଥ ମିଳେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୀର ଘର—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବି.
Tira ghara ଏହି ଶବ୍ଦ)—ପ୍ରଥମ ରଜସ୍ୱଳା ବାଳିକା ପ୍ରଥମ ତିନି ଦିନ ଯେଉଁ ନିର୍ଜନ ଘରେ ରହେ—The lonely room to which a girl retires for 3 days after her first menses.

ତୀରନ୍ଦାଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଶରନିକ୍ଷେପକ ସୈନ୍ୟ—
Tirandāja Archer.
तीरन्दाज ଯେଉଁ କମାଣ କରରେ ଭୂଷୀର
तीरंदाज କେତେ ତୀରନ୍ଦାଜ ହେଲେ ବାହାର—ଦ୍ୱାରକାନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତୀରବର୍ତ୍ତୀ—ସ. ବିଣ. (ତୀର+ବୃତ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Tirabartti ୧ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ—
1. Situated on the bank.
୨ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—2. Adjacent.
(ତୀରବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ନଦୀ ଆଦିର କୂଳରେ ଉପସ୍ଥିତ—
3 Present on the shore.

ତୀର ବେଗ—ଦେ. ବି. (ଫା. ତୀର+ସ. ବେଗ)—ତୀରର ବେଗ
Tira bega ବା ଗତି ପରି ଦ୍ରୁତ ଗତି—Speed of an arrow; very high speed.

ତୀର ଭୁକ୍ତି—ସ. ବି. (ନାମ) (ଗଙ୍ଗା, ଗଣ୍ଡକୀ ଓ କୌଶିକୀ ନଦୀତ୍ରୟର
Tira bhukti କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦେଶ)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Trihuta (See)

ତୀରସ୍ଥ—ସ. ବିଣ. (ତୀର + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tirastha ୧ । ତୀରବର୍ତ୍ତୀ (ଦେଖ)
1 Tirabartti (See)
(ତୀରସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ—2. Dying; about to die.

ତୀରାଟ—ସ. ବି—ଲୋଧ (ଦେଖ)
Tirāta Lodha (See)

ତୀରୁ—ସ. ବି—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
Tiru 1. Siba.
୨ । ଶିବଙ୍କ ସ୍ତୁତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. Prayer to god Siba.

ତୀର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tirnna ୧ । ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ପାରଗତ—1. Having crossed or passed; having got over.
୨ । ଅତିକ୍ରାନ୍ତ—2 Overcome.
୩ । ଅଭିଷିକ୍ତ; ସ୍ନାତ—
3; Flooded; irrigated; wetted; bathed.

ତୀର୍ଣ୍ଣ ପଦା(ଦୀ)—ସ. ବି.ସ୍ତ୍ରୀ.(ତୀର୍ଣ୍ଣ + ପଦ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ; ଈ)—ତାଳମୂଳୀ—
Tirnna padā(dī) A medicinal plant.

ତୀର୍ଥ—ସ. ବି. (ତୃ ଧାତୁ=ପାର ଗମନ କରିବା + କର୍ମ. ଥ)—
Tirtha ୧ । ପାପମୋଚନ କ୍ଷେତ୍ର; ପୁଣ୍ୟ ସ୍ଥାନ; ପାପରୁ ତରିବାକୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଆନ୍ତି—
1. Holy place; a place of pilgrimage.
(ଦ୍ର—ତଳେ ଟୀକା ୧ ଦେଖ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତନ୍ନିମ୍ନର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଣ୍ଣ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଣ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

୨ । ପୁଣ୍ୟଜଳ; ଋଷିସେବିତ ଜଳ; ପୁଣ୍ୟତୋୟା ନଦୀ-ତଡ଼ାଗାଦି—2. Sacred bathing place; holy stream or reservoir.

୩ । ନଦୀତରଣସ୍ଥାନ ବା ସ୍ନାନଘାଟ—3. A place for landing or bathing; bathing ghat; ferry-ghat.

୪ । ଉତ୍ତମ ଓ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ କର୍ମ; ଯେଉଁ କର୍ମମାନ ବଳେ ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖସାଗରରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ (ଯଥା—ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ, ସ୍ତବସ୍ତୁତି, ଈଶ୍ୱରୋପାସନା, ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ, ସତ୍ୟାଶ୍ରୟ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି)—
4. Meritorious or pious acts.

୫ । (+କରଣ. ଥ) ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ; ଉପଦେଶକ—
5. A counsellor; king's adviser; minister.

୬ । ଆଗମ ଶାସ୍ତ୍ର—6. Holy books; the śāstras; the scriptures of the Hindus.

୭ । (ଅଧିକରଣ. ଥ) ଉପାୟ—7. Means.

୮ । କ୍ଷେତ୍ର—8. A field.

୯ । ପାତ୍ର—9. A vessel.

୧୦ । ଗୁରୁ; ଶିକ୍ଷକ; ଉପାଧ୍ୟାୟ (ତଳେ ଟୀକା ୩ ଦେଖ)—
10. A preceptor.

୧୧ । ବିପ୍ର; ବ୍ରାହ୍ମଣ—11. A Brāhmaṇa.

୧୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ରଜଃ—12. The menstrual flux.

୧୩ । ଯୋନି—13. The vulva; vagina.

୧୪ । ଯଜ୍ଞ—14. Vedic sacrifice; oblations to fire.

୧୫ । ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ—15. Source; origin.

୧୬ । ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—16. Bedānta Philosophy.

୧୭ । ଅଗ୍ନି—17. Fire.

୧୮ । ନିଦାନ—18. Prime or remote cause.

୧୯ । ନିଦାନ ଶାସ୍ତ୍ର—
19 The science of the symtoms of diseases.

୨୦ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
20. The right ear of a Brāhmaṇa.

୨୧ । ଡାହାଣ ହାତର କରତଳର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ (ଯଥା—ପିତୃତୀର୍ଥ, ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥ, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟତୀର୍ଥ, ଦୈବତୀର୍ଥ)
21. Particular parts of the right palm.
(ଦ୍ର—ତଳେ ଟୀକା ୨ ଦେଖ)

୨୨ । ଅବସର; ସୁଯୋଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
22. Opportunity.

୨୩ । ଚରଣାମୃତ; ପାଦୋଦକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
23. Water with which the feet of an idol or holy person is washed.

୨୪ । ପୁଣ୍ୟ କାଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
24. Holy time.

୨୫ । ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—
25. A title assumed by Daśanāmī Sannyāsis.
(ଯଥା—ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)

୨୬ । ପାର କରନ୍ତା ବାଲା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
26. A person who ferries or takes another across a river.

୨୭ । ଈଶ୍ୱର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—27. God.

୨୮ । ମାତା ଓ ପିତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—28. Parents.

୨୯ । ଅବତାର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—29. Incarnation.

୩୦ । ଅତିଥି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
30. Honoured guest.

୩୧ । (ରାଷ୍ଟ୍ର ନୀତି) ରାଷ୍ଟ୍ରର ୧୮ଟି ସମ୍ପତ୍ତି—
31. (Hindu Political Science) The 18 items constituting the wealth of a kingdom.

[ଦ୍ର—ଏ ୧୮ଟି ତୀର୍ଥ ଯଥା—୧. ମନ୍ତ୍ରୀ, ୨. ପୁରୋହିତ, ୩. ଯୁବରାଜ, ୪. ରାଜା, ୫. ଦ୍ୱାରପାଳ, ୬. ଅନ୍ତର୍ବେଶିକ ବା ଅନ୍ତଃପୁର ରକ୍ଷକ, ୭. କାରାଗାରାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୮. ଦ୍ରବ୍ୟ ସଞ୍ଚୟକାରକ, ୯. କୃତ୍ୟାକୃତ୍ୟ ଅର୍ଥର ବିନିଯୋଜକ, ୧୦. ପ୍ରଦେଷ୍ଟା, ୧୧. ନଗରାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୨. କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ମାଣକାରକ, ୧୩. ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୪. ସଭ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ, ୧୫. ଦଣ୍ଡପାଳ, ୧୬. ଦୁର୍ଗପାଳ, ୧୭. ରାଷ୍ଟ୍ରାନ୍ତପାଳ ଓ ୧୮. ଅଟବୀପାଳ । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

[ଦ୍ର—ଟୀକା (୧) ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତୀର୍ଥ ୩ ଶ୍ରେଣୀର, ଯଥା—ଜଙ୍ଗମ ତୀର୍ଥ=ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସାଧୁ, ଗୁରୁଜନ । ସ୍ଥାବର ତୀର୍ଥ—ଗଙ୍ଗା, ଗୋଦାବରୀ, କାଶୀ, ପ୍ରୟାଗ, ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଆଦି । ମାନସ ତୀର୍ଥ=ସତ୍ୟ, କ୍ଷମା, ଦୟା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ, ଦାନ, ଦମ, ସନ୍ତୋଷ, ସରଳତା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ପୁଣ୍ୟକର୍ମ, ଜ୍ଞାନ, ମନଃଶୁଦ୍ଧି, ପ୍ରିୟବାଦିତା ଓ ଧୃତି ।

ଟୀକା (୨) ଦେବ ଓ ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟାଦିରେ ଡାହାଣ ହାତର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଂଶମାନ ତୀର୍ଥରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୁଏ । ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଭାଗ—ଦୈବତୀର୍ଥ; କନିଷ୍ଠା ଓ ଅନାମିକାର ଅଗ୍ରଭାଗ—ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ ବା କାୟତୀର୍ଥ, ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜନୀର ମଧ୍ୟଭାଗ—ପିତୃ ବା ପୈତୃ ତୀର୍ଥ; ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠର ମୂଳଭାଗ—ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥ । ଦୈବତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ଦେବକାର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ତର୍ପଣାଦି ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ, ପିତୃତୀର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପିଣ୍ଡ ଦାନ ଓ ବ୍ରହ୍ମତୀର୍ଥଦ୍ୱାରା ଆଚମନ କରାଯାଏ ।

ଟୀକା (୩) ବିଦ୍ୟାର କୌଣସି ଶାଖାରେ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରି ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟତୀର୍ଥ, ବ୍ୟାକରଣତୀର୍ଥ, ବେଦାନ୍ତତୀର୍ଥ, କାବ୍ୟତୀର୍ଥ ଆଦି ଉପାଧି ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏ ସ୍ଥଳରେ ତୀର୍ଥ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବା ଅଧ୍ୟାପକ ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଂ	ଉଃ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	୵

ତୀର୍ଥକ—ସଂ. ବି (ତୀର୍ଥ+କ)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Tirthaka 1. A Brāhmaṇa.
୨ । ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)—2. Tirthakara (See)
୩ । ତୀର୍ଥକୁ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A person about to start on pilgrimage.

ତୀର୍ଥକର—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ=ଶାସ୍ତ୍ର+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tirthakara ୧ । ଜୈନ ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା—1. Author of
(ତୀର୍ଥଙ୍କର—ଅନ୍ୟରୂପ) Jaina religious books.
୨ । ଜିନ ବା ବୌଦ୍ଧମତ-ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୁନି; ଜୈନ ଧର୍ମଗୁରୁ—
2. A Buddhist or Jaina saint.
[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥକରମାନେ ଜୈନମାନଙ୍କର ଉପାସ୍ୟଦେବ । ଏମାନଙ୍କୁ ଜୈନମାନେ ଦେବତାଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ମୁକ୍ତିଦାତା ଓ ସର୍ବଦୋଷ ଘାତକ ବୋଲି ମାନନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦିଗମ୍ବର (ନଗ୍ନ) ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପିତ କରି ଜୈନମାନେ ପୂଜା କରନ୍ତି । କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସିଂହାସନର ଆକାର ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଗତ ଅବସର୍ପିଣୀ (ଜୈନ ଯୁଗ) ରେ ୨୪ ତୀର୍ଥକର ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଯଥା—୧. କେବଳଜ୍ଞାନୀ, ୨. ନିର୍ବାଣୀ, ୩. ସାଗର, ୪. ମହାଯଶ, ୫. ବିମଳନାଥ, ୬. ସର୍ବାନୁଭୂତି, ୭ ଶ୍ରୀଧର, ୮. ଦତ୍ତ, ୯. ଦାମୋଦର, ୧୦. ସୁତେଜ, ୧୧. ସ୍ୱାମୀ, ୧୨ ମୁନି ସୁବ୍ରତ, ୧୩. ସୁମତି, ୧୪. ଶିବଗତି, ୧୫. ଅସ୍ତାଗ, ୧୬. ନେମୀଶ୍ୱର, ୧୭. ଅନଲ, ୧୮. ଯଶୋଧର, ୧୯. କୃତାର୍ଥ, ୨୦. ଜିନେଶ୍ୱର, ୨୧. ଶୁଦ୍ଧମତି, ୨୨ ଶିବକର, ୨୩. ସ୍ୟନ୍ଦନ ଓ ୨୪ ସମ୍ପ୍ରତି ।
ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସର୍ପିଣୀର ଆରମ୍ଭରୁ ଯେଉଁ ତୀର୍ଥଙ୍କର ମାନେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ନାମ, ଯଥା—୧. ଋଷଭ ଦେବ, ୨. ଅଜିତନାଥ, ୩. ସମ୍ଭବନାଥ, ୪. ଅଭିନନ୍ଦନ, ୫. ସୁମତିନାଥ, ୬. ପଦ୍ମପ୍ରଭ, ୭. ସୁପାର୍ଶ୍ୱନାଥ, ୮. ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରଭ, ୯. ସୁବୁଦ୍ଧିନାଥ, ୧୦. ଶୀତଳନାଥ, ୧୧. ଶ୍ରେୟାଂସ ନାଥ, ୧୨. ବାସୁ ପୂଜ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ, ୧୩. ବିମଳନାଥ, ୧୪. ଅନନ୍ତ ନାଥ, ୧୫. ଧର୍ମନାଥ, ୧୬. ଶାନ୍ତିନାଥ, ୧୭. କୁନ୍ଥୁନାଥ, ୧୮. ଅମରନାଥ, ୧୯. ମଲ୍ଲିନାଥ, ୨୦. ମୁନି ସୁବ୍ରତ, ୨୧ ନମିନାଥ, ୨୨. ନେମିନାଥ, ୨୩. ପାର୍ଶ୍ୱନାଥ ବା ପରେଶନାଥ ଓ ୨୪. ମହାବୀର ସ୍ୱାମୀ । ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଋଷଭ, ବାସୁପୂଜ୍ୟ ଓ ନେମିନାଥଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଯୋଗାସନରେ ବସିଥିବା ଆକାରରେ ନିର୍ମିତ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ମୂର୍ତ୍ତି । କଲିକତାରେ ଅପର ସର୍କୁଲାର୍ ରୋଡ୍‌ର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ସୁଶୋଭିତ ବିଖ୍ୟାତ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଧରେଶନାଥ ଉପରୋକ୍ତ ତୀର୍ଥଙ୍କରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅଂଶ ଅଟନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

ତୀର୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁଣ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ଦର୍ଶନ କରି ସେଠାରେ ଧର୍ମମତେ
Tirtha karibā ଦେବଦର୍ଶନାଦି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ପାଦନ କରିବା—
तीर्थ करा To visit a place of pilgrimage and
तीरथ करनो perform due rites there.

ତୀର୍ଥ କାକ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥରେ କାକ ପରି)—
Tirtha kāka ୧ । ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଥିବା କୁଆମାନଙ୍କ ପରି ଲୋଭୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଲୋଲୁପ ବ୍ୟକ୍ତି—
One who (like the crows frequenting places of pilgrimage) is extremely avaricious.
୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା କାକ—
2. The crows frequenting holy places of pilgrimage.

ତୀର୍ଥକୃତ୍—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ=ଶାସ୍ତ୍ର+କୃତ୍=ଯେ କରେ)—
Tirthakṛut ୧ । ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)—
(ତୀର୍ଥଂକୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Tirthakara (See)
୨ । ଶାସ୍ତ୍ରକାର—2. The author of religious works.

ତୀର୍ଥଙ୍କର—ସଂ. ବି.—(ତୀର୍ଥଂ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)-ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)
Tirthaṅkara Tirthakara (See)

ତୀର୍ଥ ଦେବ—ସଂ. ବି.—ଶିବ; ମହାଦେବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tirtha deba Śiba.

ତୀର୍ଥ ପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ପତି)—ତୀର୍ଥ ରାଜ (ଦେଖ)
Tirtha pati Tirtha rāja (See)

ତୀର୍ଥ ପାଦ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ+ପାଦ)-ବିଷ୍ଣୁ-(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tirtha pāda Bishṇu

ତୀର୍ଥପାଦୀୟ—ସଂ. ବି.—(ତୀର୍ଥପାଦ+ଈୟ)—ବୈଷ୍ଣବ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tirthapādiya A devotee of Bishṇu.

ତୀର୍ଥବାକ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କେଶ; ବାଳ—
Tirthabāka The hair.

ତୀର୍ଥ ବାସ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ବାସ)—ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ
Tirtha bāsa ଅବସ୍ଥାନ—Residence in a holy place.
[ଦ୍ର—ମୁକ୍ତି କାମନାରେ ଲୋକେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ବା ଜୀବନର ଶେଷଭାଗରେ ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରି ରହି ଥାଆନ୍ତି ।]

ତୀର୍ଥ ବାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୀର୍ଥ+ବାସୀ=ଯେ ବାସ କରେ)—
Tirtha bāsi ୧ । ଯେଉଁମାନେ ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି—
(ତୀର୍ଥବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Inhabiting a sacred place.
୨ । ମୁକ୍ତି କାମନାରେ ଯେଉଁମାନେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ବା ଶେଷ ଜୀବନରେ କୌଣସି ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି—
2. Taking up residence at some sacred place to pass the last days of life.
ସଂ.ବି.—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କୌଣସି ତୀର୍ଥରେ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ଯାହାଙ୍କୁ ତୀର୍ଥରେ ଦାନାଦି କରିବା ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଟେ—
1. Brahmans who are residents of a tirtha and to whom gifts are enjoined in the Hindu śāstras.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଶାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଷାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'ଜୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଯୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଂଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ପଣ୍ଡା—2. A priest who guides a pilgrim through the shrines of a particular holy place.

ତୀର୍ଥ ଭୂତ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ + ଭୂତ)—ତୀର୍ଥରେ ପରିଣତ; ପବିତ୍ରିତ—
Tirtha bhūta Sanctified.

ଦେଖି ମୋ ଅସ୍ଥି କୁଳକୂଳ,
ଦେହକୁ କଲ ତୀର୍ଥଭୂତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତୀର୍ଥ ମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍, ତୀର୍ଥ+ମୃତ୍ୟୁ)—କୌଣସି ତୀର୍ଥ ବା
Tirtha mṛutyu ପୁଣ୍ୟସ୍ଥାନରେ ମରଣ—Death at a holy place.

[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥସ୍ଥାନରେ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ ହୁଏ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।].

ତୀର୍ଥମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ମୃତ୍ୟୁ+
Tirthamṛutyu joga ଯୋଗ)—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ—A special conjunction of stars and planets in a person's horoscope which enables him to pass his last days at some sacred place.

[ଦ୍ର—ଜାତକରେ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରହଙ୍କ ମିଳନରେ ଏ ଯୋଗ ଘଟେ । ଜାତକରେ ଯେବେ ନବମାଧିପତି ଗ୍ରହ ନବମକୁ ଦେଖୁଥିବେ, ଲଗ୍ନାଧିପ ଲଗ୍ନକୁ ଦେଖୁଥିବେ, ଅଷ୍ଟମାଧିପତି ଅଷ୍ଟମକୁ ଦେଖୁଥିବେ କିମ୍ବା ଲଗ୍ନର ଅଷ୍ଟମ ସ୍ଥାନରେ ବୃହସ୍ପତି ଥିବେ ତାହା ହେଲେ ଏ ଯୋଗ ହୁଏ । ଯାହାଙ୍କର ଜାତକରେ ଏ ଯୋଗ ଥାଏ କୌଣସି ସୁତୀର୍ଥରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ—ଜାତକଚନ୍ଦ୍ରିକା ।]

ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି. (୪ର୍ଥୀ ତତ୍, ତୀର୍ଥ କରିବାପାଇଁ ଯାତ୍ରା)—
Tirtha jātrā ୧ । ତୀର୍ଥକୁ ଗମନ—Pilgrimage.
୨ । କୌଣସି ତୀର୍ଥକୁ ଯିବାପାଇଁ ଘରୁ ଅନୁକୂଳ କରି ବାହାରିବା—2. Starting on pilgrimage.

ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ + ଯାତ୍ରୀ)—ଯାତ୍ରୀ; ତୀର୍ଥକୁ ଯାଉଥିବା
Tirtha jātri ବ୍ୟକ୍ତି—A pilgrim.

ତୀର୍ଥ ରାଜ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ + ରାଜନ୍)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠତୀର୍ଥ—
Tirtha rāja 1. Most sacred place.
(ତୀର୍ଥପତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୟା—2. Gya
୩ । କାଶୀ—3. Benares.
୪ । ପ୍ରୟାଗ—4. Allahabad
୫ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ; ପୁରୀ – 5. Puri.
୬ । ସମୁଦ୍ର—6. The ocean.

ତୀର୍ଥ ରାଜୀ—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ + ରାଜୀ=ଶ୍ରେଣୀ; ଯେଉଁଠାରେ ଅନେକ
Tirtha rāji ତୀର୍ଥ ଅଛନ୍ତି)—କାଶୀ; ବାରାଣସୀ—Benares.

ତୀର୍ଥ ସେବୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୀର୍ଥ+ସେବନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Tirtha sebi ତୀର୍ଥବାସୀ—Residing in a holy place.

ସଂ. ବି.—ବକପକ୍ଷୀ; ବଗ—An aquatic bird; Ardea Nivea.

ତୀର୍ଥାଟନ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଅଟନ)—୧ । ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ; କୌଣସି
Tirthāṭana ତୀର୍ଥକୁ ଯିବା—2. Pilgrimage.
ତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନ, ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମଣ }—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ନାନା ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଭ୍ରମଣ—
1. Peregrination or travelling about various sacred places.

ତୀର୍ଥିକ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଇକ)—୧ । ତୀର୍ଥକର (ଦେଖ)
Tirthika 1. Tirthakara (See)
୨ । କୌଣସି ତୀର୍ଥର ପଣ୍ଡା—2. A priest belonging to a particular centre of pilgrimage.
୩ । (ବୌଦ୍ଧମତରେ) ବୌଦ୍ଧଧର୍ମବିଦ୍ୱେଷୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
3. (according to theBudhists) A Brāhmaṇa who is inimically disposed towards Buddhism.

ତୀର୍ଥୋଦକ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୀର୍ଥ+ଉଦକ)—ଗଙ୍ଗା ଆଦି
Tirthodaka ତୀର୍ଥର ପବିତ୍ର ଜଳ—Water from sacred reservoirs.

[ଦ୍ର—ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ତୀର୍ଥଜଳ ନିଆଯାଇ ଦେବତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଜଳାଶୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଗୃହପ୍ରତିଷ୍ଠା, ରାଜାଙ୍କ ଅଭିଷେକ, ଯଜ୍ଞ, ହୋମ ଆଦି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତୀର୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ତୀର୍ଥ + ଯ)—୧ । ରୁଦ୍ରବିଶେଷ—
Tirthya 1. Name of one of the Rudra Deities.
୨ । ସହପାଠୀ; ଏକ ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ଛାତ୍ରଗଣ—The students reading under the same preceptor.

ତୁ—ସଂ. ଅ—ପାଦପୂରଣାର୍ଥ—A conjunction used in concluding a sentence.
Tu

[ଦ୍ର—ଏହା ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

(ତୁଉ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ଅ.—କୁକୁରକୁ ପାଖକୁ ଡାକିବାର ଶବ୍ଦ—
A shout to call a dog to one's side.

ତୁଇ
ତୁ ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ତ୍ୱଂ; ପ୍ରା. ତୁଂ)—(ଅମାନ୍ୟାର୍ଥ ୨ୟ ପୁରୁଷ ୧ବଚନ) 'ତୁମ୍ଭେ'ର ଅମାନ୍ୟାର୍ଥକ ରୂପ—
Thou (contemptuously used).

[ଦ୍ର—ସ୍ନେହ ଓ ବାତ୍ସଲ୍ୟାର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ 'ତୁ' ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଅତି ଭକ୍ତିରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ 'ତୁ' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରାଯାଏ; ଯଥା—ତୁ ନାଥ ପରମ ଦୟାଳୁ, ତୁଷ୍ଟ ନିବାର ସନ୍ତ ପାଳୁ ।]

ତୁଅ(ଅ)—ଦେ. ବି—ଥର; ବାର—Time.
Tua (ଅ) (ଯଥା—ଅଛ ତିନ ତୁଅ ବରଷା ହେଲାଣି ।)
ବାର ବାର

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ଦ୍ଧ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଡ଼ିଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

ତୁଅଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଥରକୁଥର କରିବା—
Tuāibā — To do a work over and over; to repeatedly do a work.

ତୁଅଇ ତୁଅଇ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—୧ । ଥରକୁ ଥର—
Tuāi tuāi — 1. Repeatedly; again and again.
(ତୁଅାତୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୁଅଇ ତୁଅଇ ପୁଚ ଦେଖିଥିଲେ
বারবার ଲୁହା କି ହୋଇବ ସୁନା ? ଉଗ ।
बार'बार
୨ । ଅବଶ୍ରାନ୍ତଭାବରେ—2 Unremittingly.

ତୁଇ—ଗ୍ରା. ସର୍ବ. ('ତୁମ୍ଭେ'ର ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ)—୧ । ନିଶ୍ଚୟ ତୁ—
Tui তুই तुइ — 1. Certainly thou.
୨ । ତୁ—2. Thou.

ତୁଉଟା—ଦେ. ସର୍ବ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୁ ଛାର ଲୋକ—
Tu-utā তুটা तुहैं — Thou despicable person.

ତୁଁଡ଼୍—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତୁଣ୍ଡ; ପାଟି—
Tuṇḍ — Mouth.
କିଁକଡ଼ା ଠାଣ୍ଡ୍, ଛେଳିର ମୁଁଡ଼୍
ଖାଇଲେ ସଫଳ ହେବା ତୁଁଡ଼୍ । ଉଗ ।

ତୁକ୍—ସଂ. ବି. (ତୁଜ୍ ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍)—
Tuk — ସନ୍ତାନ; ଅପତ୍ୟ—Offspring; child.

ତୁକାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅଶିଷ୍ଟ ସମ୍ବୋଧନ; ଅମାନ୍ୟ ବଚନ—
Tukāra — 1. Slang language; derisive or disrespectful words.
তুই তুকারী
तुकार ୨ । ଭର୍ତ୍ସନା—2. Rebuke.
ଦେ. ବିଣ—ଅବମାନନାସୂଚକ—
Disrespectful; slang.
(ଯଥା—ସେ କାହାର ତୁକାର ପଦ ସହିବ ନାହିଁ ।)

ତୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅମାନ୍ୟ ବଚନ କହିବା; 'ତୁ, ତା, ରେ, ର' କହିବା—To rebuke with slang language.
Tukāribā
তুই তুকারী করা
तुकारना ଗାବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେ ବୋଇଲି ତୁକାରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ସଭା ।

ତୁଖଡ଼୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତଖ୍ତଡ଼୍)—୧ । ବିବାଦ—
Tukhaṛd — 1. Dispute.
(ତୁଖୁଡ଼୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବିବାଦ ବିସମ୍ବାଦ; କଳିକଜିଆ—
তুখড়; তোখড় — 2. Quarrel.
तगड़ा ବିଣ—୧ । ବଳିଷ୍ଠ—1. Strong; mighty.
୨ । ନିପୁଣ—2. Skilful.
୩ । କର୍ମଠ—3. Active.
୪ । ଚଳାଖ; ଚତୁର—4. Clever.

ତୁଗା—ସଂ. ବି—ବଂଶଲୋଚନା—
Tugā — The manna of bamboo.
(ତୁଗା କ୍ଷୀରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ତୁନଜ୍ ଧାତୁ=ବଳିଷ୍ଠ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tuṅga — ୧ । ଉଚ୍ଚ; ଉନ୍ନତ—1. High; elevated; lofty; prominent.
୨ । ଡେଙ୍ଗା—2. Tall.
୩ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Chief; superior.
୪ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—4. Fierce; violent.
୫ । ମହାକାୟ—5. Stupendous.
୬ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—6. Excellent.
ସଂ. ବି—୧ । ପୁଷ୍ପର କଞ୍ଚଲ ବା କେଶର—
1. Filaments of a flower.
୨ । ପୁନ୍ନାଗ; ନାଗକେଶର (ଦେଖ)
2. Mesua Ferra (tree and flower).
୩ । ପର୍ବତ—3. Mountain.
୪ । ମେଷାଦି ରାଶି—4. Name of the solar mansions or signs (Hindu astronomy).
୫ । ବୁଧଗ୍ରହ—5. The planet Mercury.
୬ । ଅତ୍ରିମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
6. Name of the son of sage Atri.
୭ । ତାଳ, ନଡ଼ିଆ ଆଦି ଡେଙ୍ଗା ଗଛ—7. Cocoanut and similar tall trees; the palms.
୮ । ଶିବ (ହ୍ରୁ. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—1. Siba See)

ତୁଙ୍ଗକ—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+କ)—ନାଗେଶ୍ୱର ଗଛ—
Tuṅgaka — Mesua Ferra (tree)

ତୁଙ୍ଗତା—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭାବ. ତା.)—ଉଚ୍ଚତା—
Tuṅgatā — Height; elevation; altitude.

ତୁଙ୍ଗନାଥ—ସଂ. ବି—ହିମାଳୟ ଉପରେ ଥିବା ଶିବଲିଙ୍ଗ ଓ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ—
Tuṅganātha — Name of a Siba Linga and holy place on the Himalayas.

ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ର—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭଦ୍ର)—ମତ୍ତହସ୍ତୀ—
Tuṅga bhadra — A maddened or excited male elephant; a restive elephant.

ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦକ୍ଷିଣଭାରତର କୃଷ୍ଣାନଦୀର ଶାଖାନଦୀ-ବିଶେଷ—Name of a river in Southern India.
Tuṅga bhadrā
(ତୁଙ୍ଗବେଣୀ—ଅନ୍ୟନାମ)
[ଦ୍ର—ପଶ୍ଚିମଘାଟ (ସହ୍ୟାଦ୍ରି) ପର୍ବତରୁ ତୁଙ୍ଗା ଓ ଭଦ୍ରାନାମକ ଦୁଇଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ ବାହାରି ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ହାଇଦ୍ରାବାଦ ରାଜ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣସୀମା ଦେଇ କୃଷ୍ଣାନଦୀ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହେବା ପରେ ପୂର୍ବାଭିମୁଖରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । କୃଷ୍ଣାନଦୀର ପ୍ରଥମ ଅଂଶକୁ ତୁଙ୍ଗଭଦ୍ରା ବୋଲାଯାଏ ।]

ତୁଙ୍ଗ ଶେଖର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଙ୍ଗ+ଶେଖର)—
Tuṅga śekhara — ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ପର୍ବତ Very high mountain.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପାଠର ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ୍ୟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୁଙ୍ଗ ସାର—ଦେ. ବିଣ—ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—
Tunga sāra — Very high.

ବନର ବଶୋକ ତୁଙ୍ଗସାର ଧ୍ୱଜ ଭୁଜଗ ବସ୍ତୁଳ ହବ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଙ୍ଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଙ୍ଗ+ଆ)—୧ । ବଂଶଲୋଚନା—
Tungā — 1. The manna of bamboo.
୨ । ଶମୀ ଗଛ (ଦେଖ)—2. Śamī tree (See)
ଦେ. ବି—ଟୁଙ୍ଗା; ଅରଣ୍ୟଜାତ ମୂଳବିଶେଷ —
A kind of edible bulbous root growing wild.
[ଦ୍ର—ଶବର ଆଦି ଜାତିର ଲୋକେ ଏହି ମୂଳ ସିଝା କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ତୁଙ୍ଗାଦ୍ରି—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଅଦ୍ରି)—ଅତି ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତ—
Tungādri — Very high mountain.

ତୁଙ୍ଗିମା—ସଂ. ବି. (ତୁଙ୍ଗ+ଭାବ. ଇମନ୍)—ଉଚ୍ଚତା, ଔଚ୍ଚତ୍ୟ—
Tungimā — Altitude; elevation; height.

ତୁଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଙ୍ଗ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Tungī — ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତ—Situated on high.
ସ. ବି. ପୁଂ (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନଗତ ଗ୍ରହ—
(astrology) A planet appearing at a high point.
ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଙ୍ଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ହଳଦୀ—
1. Turmeric.
୨ । ରାତ୍ରି—2. Night.
୩ । ଛତଭୁଙ୍ଗ; ମହା ଶତାବରୀ—
3. A kind of juicy medicinal root; Asparagus root.
୪ । ବଣତୁଳସୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. Wild Basil plant.

ତୁଙ୍ଗୀପତି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଙ୍ଗୀ=ରାତ୍ରି+ପତି)—ଚନ୍ଦ୍ର—
Tungī pati — The moon.

ତୁଙ୍ଗୀଶ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଙ୍ଗୀ=ରାତ୍ରି+ଈଶ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tungīśa — 1 The moon.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
୩ । ଶିବ—3. Śiba.
୪ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—4. Śrīkrushṇa.

ତୁଚ୍ଛ—ସ. ବିଣ (ତୁଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ=ଗଣନା କରିବା; ଓଜନ କରିବା+କର୍ମ. ଛ, ଯାହାକୁ ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ରୂପେ ଗଣନା କରାଯାଏ)—
Tuchchha
୧ । ଅଳ୍ପ—1. Little.
୨ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର; ସାମାନ୍ୟ—2. Insignificant.
୩ । ମୂଲ୍ୟହୀନ; ନଗଣ୍ୟ—3 Trifling; valueless.
୪ । ସାନ, କ୍ଷୁଦ୍ର—4. Small.
(ତୁଚ୍ଛତା—ବି) ୫ । ହୀନ; ହେୟ—5. Mean; contemptible.
୬ । ଅସାର—6. Worthless; unsubstantial.
୭ । ଶୂନ୍ୟ; ଖାଲି; ଫମ୍ପା—7. Empty;
୮ । ବର୍ଜିତ—8. Abandoned.
୯ । ନୀଚ—9. Low.
ସ. ବି—୧ । ତୁଷ; ଭୁଷି—1. Chaff.
୨ । ତୁତିଆ—2. Blue vitriol.
୩ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—Indigo plant.

ତୁଚ୍ଛକ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ—କାହାରିକୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥିବା ବା ବଳ ପଡ଼ୁଥିବା—Excelling.
Tuchchaka

ଚରଣେ ପୁଚ୍ଛତୁଚ୍ଛକ କୁନ୍ତଳା—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ
ସ. ବି—କଳା ଓ ସାଗୁଆ ରଙ୍ଗର ମରକତ (ଏହା ଅତି ତୁଚ୍ଛ ବୋଲି ଧରୋତ ?)—Black and green emerald.

ତୁଚ୍ଛ ଜ୍ଞାନ—ସ. ବି—ଘୃଣା; ଅବମାନନା—
Tuchchha jñāna — Contempt; disregard.

ତୁଚ୍ଛତା—ସ. ବି. (ତୁଚ୍ଛ+ଭାବ. ତା)—୧ । ନୀଚତା—
Tuchchhatā — 1. Meanness.
(ତୁଚ୍ଛତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅସାରତା—2. Worthlessness.
୩ । ଶୂନ୍ୟତା—3. Hollowness.

ତୁଚ୍ଛ ତାଚ୍ଛ(ଚ୍ଛି)ଲ୍ୟ—ଦେ. ବି—(ସ. ତୁଚ୍ଛ ଓ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ)—
Tuchchha tāchchha(chchhi)lya — ୧ । ତୁଚ୍ଛଜ୍ଞାନ; ହେୟଜ୍ଞାନ—1. Disregard.
तुच्छताच्छल्य
୨ । ଅପମାନ; ହତମାନ୍ୟ—2. Disgrace.
୩ । ଘୃଣା—3. Contempt.
୪ । ପରିହାସ—4. Derision; banter.

ତୁଚ୍ଛ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅବମାନନା କରିବା—
Tuchchha tāchchhalya karibā — 1. To treat with derision; to despise.
ছতাচ্ছিল্য করা
तुच्छ मानना — ୨ । ଘୃଣା କରିବା—2. To hold in contempt.

ତୁଚ୍ଛଦ୍ରୁ—ସ. ବି (ତୁଚ୍ଛ=ଅସାର+ଦ୍ରୁ=ବୃକ୍ଷ)—ଗବଗଛ; ଏରଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ—
Tuchchhadru — The castor-seed plant.

ତୁଚ୍ଛ ଧାନ୍ୟକ—ସ. ବି (ତୁଚ୍ଛ+ଧାନ୍ୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଅଗାଡ଼ି—
Tuchchha dhānyaka. — Chaff.

ତୁଚ୍ଛା—ସ. ବି (ତୁଚ୍ଛ+ଆ)—୧ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—
Tuchchhā — 1. Indigo plant.
୨ । ତୁତିଆ—2. Blue vitriol.
୩ । ଗୁଜରାଟି; ଶ୍ୱେତ ଅଳେଇଚ—
3. Small white cardamom.
ଦେ. ବିଣ—ତୁଛା (ଦେଖ)—Tuchhā (See)

ତୁଚ୍ଛାତିତୁଚ୍ଛ—ସ. ବିଣ (ତୁଚ୍ଛ+ଅତି ତୁଚ୍ଛ; ତୁଚ୍ଛଠାରୁ ମଧ୍ୟ ତୁଚ୍ଛତର)—
Tuchchhāti-tuchchha — ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେୟ—1. Very despicable; insignificant.

୧	ଚ	ଙ	ଋ,ୠ	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଗ,ଶ	କ୍ଷ	ଇସ୍ତ	ଙ୍ଖ	ଘ
୨	ଛ	ଞ	ରୁ	ଲ୍	ସ୍ପ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

୨ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—2 Very small; minute.

ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ମିଶ୍ର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
Tuchchhā māthiā misra — A family-title of certain Brahmans of Puri district

[ଦ୍ର—ଉତ୍କଳର ଗଙ୍ଗବଂଶ ରାଜା ମଦନମହାଦେବ ଓ ତାହାଙ୍କ ରାଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଡ଼ ନା ବୌଦ୍ଧ ବଡ଼ ବୋଲି ତର୍କ ହେଲା । ରାଣୀ ବୌଦ୍ଧଙ୍କ ପକ୍ଷ ଏବଂ ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କଲେ । ତେଣୁ ଏ ବିଷୟ ପରୀକ୍ଷା ହେବାକୁ ସ୍ଥିର ହେଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଅଜ୍ଞାତରେ ଗୋଟିଏ ମାଠିଆରେ ସାପଟିଏ ରଖା ଯାଇ ମାଠିଆର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରାଗଲା ଏବଂ ମାଠିଆରେ କଅଣ ଅଛି ବୋଲି ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କୁ ପଚରା ଗଲା । ବୌଦ୍ଧମାନେ କହିଲେ, "ସର୍ପ ଅଛି" ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କହିଲେ, "ଭସ୍ମ ଅଛି" । ମାଠିଆ ଖୋଲାଯିବାବେଳକୁ ଦେଖାଗଲା ଯେ ସତକୁ ସତ ଭସ୍ମ ଅଛି । ଏଥିରେ ବୌଦ୍ଧମାନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ପଳାୟନ କଲେ । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ତପୋବଳରେ ସର୍ପପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆ ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ହେଲା ସେମାନେ ଏହି 'ତୁଚ୍ଛା ମାଠିଆ ମିଶ୍ର' ପଦ ପାଇଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ ।]

ତୁଚ୍ଛୋଦରୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତୁଚ୍ଛ+ଉଦର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—କୃଶୋଦରୀ;
Tuchchhodari — କ୍ଷୀଣ କଟିବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Thin or slender-waisted (woman).

ତୁଛ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)
Tuchha — Tuchchha (See)

ତୁଛା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ, ପ୍ରା. ତୁଚ୍ଛ)—୧ । ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)—
Tuchhā — 1. Tuchchha (See)
ଖାଲି — ତୁଛା ଶଙ୍କା ଧରି ନ ପଡ଼ ଜଳ ମୋହେ—
ଖାଲି, ଛୁଚା, ଛୁଂଛା — କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । ଶୂନ୍ୟ; ରିକ୍ତ; ଫମ୍ପା—2. Empty.

୩ । ଏକାକୀ—3. Alone.

୪ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସଙ୍ଗରହିତ—
4. Not accompanied by any other thing.

୫ । ଅଳଙ୍କାରହୀନ—
5. Bare; devoid of ornaments.

(ଯଥା—ବିଧବାର ତୁଛା ହାତ ।)

୬ । ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ (ହାତ)—6. Penniless.

୭ । କର୍ମଶୂନ୍ୟ; ବେକାର—7. Without employment.

୮ । ଯାହାଠାରେ ବୋଝ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ନାହିଁ—8. Unencumbered.

୯ । ଅନଧିକୃତ—9. Unoccupied.

(ଯଥା—ତୁଛା ଘର; ତୁଛା ପଲଙ୍କ ।)

୧୧ ଜଣେ ଗଲେ ଘର ଖଣ, ଯେଉଁ ଧନ୍ୟୁ ଧନ ହରେଣ ଗଲେଣି,
ପଲଙ୍କ ପଡ଼ିଛି ତୁଛ । ଭଗ ।

ଦେ. କି. ବିଣ—୧ । ତୁଚ୍ଛା; ଖାଲି; ମାତ୍ର; କେବଳ—
1. Simply; only; solely; merely.
ବୃଥା — ତୁଛ ବସିଥିଲେ ହୋଇବ ଶୁଷ୍କ କଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
बेफायदा — ୨ । ବୃଥାରେ—2. In vain.
ତୁଛ ଭସ୍ମ ଭାଇମାନେ ଯେ କୋପ କଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତୁଛ(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଜାଡ଼ିବା—
Tuchhā(chhe)ibā — 1. To pour down.
ଢାଲା — ୨ । ପାତ୍ରାଦିକୁ ଶୂନ୍ୟ କରିବା—
ढालना — 2. To empty a pot of its contents.
[ତୁଛା(ଛେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ପକା(କେ)ଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୁଛକୁ—ଦେ କି. ବିଣ—ଅକାରଣରେ; ବୃଥା—
Tuchhāku — ବୃଥା — खामख्वाह — In vain.
ତୁଛକୁ ଏବେ, ମୁଁ ବାହିଁ ଗୋଡ଼ କରୁଡ଼, କେତେ—ଭଗ ।
(ତୁଛାକୁ, ତୁଛଠାକୁ, ତୁଛରେ, ତୁଛଠାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଛକୁ ତୁଛ—ଦେ. କି. ବିଣ—ତୁଛକୁ (ଦେଖ)
Tuchhāku tuchhā — Tuchhāku (See).
(ତୁଛାକୁତୁଛା—ଅନ୍ୟରୂପ) ତୁଛକୁ ତୁଛ, ତୁଛ କାହିଁ ପାଣି ମଳମୂତ୍ର—ଭଗ ।

ତୁଛ ଭାତ—ଦେ. ବି—ଖାଲି ଭାତ; ଡାଲି ତରକାରୀ ଆଦି ନ ଥାଇ
Tuchhā bhāta — ଖିଆଯିବା ଅନ୍ନ—Rice taken without any curry.
(ତୁଛା ଭାତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
सूखा भात — छूछा भात

ତୁଛ ମାଠିଆ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମାଠିଆରେ ଜଳ ଆଦି ନାହିଁ—
Tuchhā māthiā — Empty water-pitcher.

ତୁ ଛାର—ଦେ. ସର୍ବ—ତୋ ପରି ଘୃଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Tu chhāra — A despicable being like thee.
তোর মত ছার লোক — ତୁ ଛାର ଯେ ଅଜିଙ୍କୁ କଲୁ ଯେ ଦୂଷଣ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।

ତୁଛ ହାତ—ଦେ. ବି—୧ । ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତ; ରିକ୍ତ ହସ୍ତ; ଯେଉଁ ହାତରେ
Tuchhā hāta — କିଛି ଧରାଯାଇ ନାହିଁ—1. Empty hand.
খালি হাত — ଥରେ ସେ କିଛି ଭକ୍ଷ ପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ
छूछा हात — ନ ପାଇବାରୁ ତୁଛା ହାତରେ ଆସିଲେ ।
(ତୁଛା ହାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱମେଧ ।

୨ । ବଳୟାଦିବର୍ଜିତ ହସ୍ତ—
2, A hand having no wristlet.

ଦେ. ବିଣ. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କର୍ମହୀନ (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯାହା ହାତରେ କିଛି କାମ ନାହିଁ—(figurative) (a person) without any employment; unemployed.

(ଯଥା—ଭାଷାକୋଷ କାମ ସରିଗଲେ ମୁଁ ତୁଛ ହାତ ହୋଇ ବସିବି ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ରତ ୧ ଚକ୍ତି ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଢ୍ତି ତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଢ୍ତି ତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଢ୍ତି ତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, ବୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍କୋ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତୁଛେଇଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ବୃଥା; ଅକାରଣରେ—
Tuchheiñ In vain; for nothing.
ତୁଚ୍ଛେଇଁ, ତୁଛାଇ, ତୁଛେଇଁକି —ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା—ତୁଛେଇଁ ଅପଣା ଅପଣା ଘରରେ କଳ କରି ।]
वृथा नाहक

ତୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—କଳହ କରିବା—
Tuṭ (root) To quarrel.

ତୁଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୁଟି)—୧ । ତ୍ରୁଟି; ଦୋଷ—
Tuṭa 1. Deficiency; defect; flaw-
ত্রুটি, ত্রুট ୨ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—
टूट 2. Loss; damage; injury.
୩ । ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟରେ ଲୋକସାନ ବା କ୍ଷତି—
3. Loss in trade or business.
୪ । ନ୍ୟୂନତା; ହାନି; ପ୍ରଥମ ପରିମାଣରୁ କମି ଦେବା—
4. Shortage; wastage.
[ଦ୍ର—ଶସ୍ୟାଦିକୁ ଅମାର, ଖଣି, ଗାଲ ମରେଇ ଅନ୍ଦରେ କେତେକ ସମୟ ରଖି ପରେ ତାକୁ ତହିଁରୁ କାଢ଼ି ମାପିଲେ ପୂର୍ବ ମାପ ଅପେକ୍ଷା ତାହା ମାପରେ କିଛି କମତି ହେବାର ଦେଖାଯାଏ; ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନେଲା ପରେ ତାହାର ଓଜନ କିଛି କମିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହିସବୁ କମତିକୁ ଅମାର ତୁଟ, ଖଣି ତୁଟ, ପ୍ରଗାଲ ତୁଟ ବା ରାସ୍ତା ତୁଟ ବୋଲାଯାଏ ।]
୫ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତ୍ରୁଟି ବା ହେଳା—
5. Neglect of one's duties.

ତୁଟା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ତ୍ରୁଟିତ)—୧ । ଭଙ୍ଗା; ଭଗ୍ନ; ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିବା; ଖଣ୍ଡିତ—1. Broken; maimed.
Tuṭā
টুটা ୨ । ଛିଣ୍ଡା; କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ—
टूटा 2. Damaged; torn; injured,
୩ । ଯେ ତୁଟେ ବା ଭାଙ୍ଗେ—
3. One who breaks; breaking.
(ଯଥା—ସେ ମୋହବତ ତୁଟା ମନୁଷ୍ୟଟାଏ; ତୁମେ ତ ବନ୍ଧୁ ତୁଟା ଲୋକ ।)
୪ । ଯେ ବା ଯାହା ତୁଟିଯାଏ ବା ଭାଙ୍ଗିଯାଏ; ଆହତ—
4. One who is or that which is maimed or broken; hurt; wounded.
(ଯଥା—ସୈନ୍ୟମାନେ ରଣତୁଟା ହୋଇ ପଳେଇ ଗଲେ ।)
[ଦ୍ର—(୩ ଓ ୪) ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ତୁଟା' ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ଦେ. ବି.—ଗାଳି ଦେବା; ତୁଟିବା; ମୁହଁ ତୁଟିବା—
Calling names; abusing.
ଦେ. ସଂ—ତୁଭ୍ ଟା (ଦେଖ)
Tu-uṭā (See).

ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; 'ଓ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' ଉଚ୍ଚାରଣ) ବି—
(ଅମ୍ବ) ତୋଟା—(mango) Tope; orchard.

ତୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା; 'ତୁଟିବା'ର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Tuṭā(ṭe)ibā
টুটান, তুটান । (ବିବାଦ) ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା—
टुटवाना, तुड़वाना 1. To decide; to settle (a dispute).
(ଯଥା—ଜମିଦାର ମୋ ଅଡୁଆ ତୁଟାଇଲେ ମୁଁ ନିଷ୍ଟିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।)
୨ । ଭଙ୍ଗାଇବା—2. To cause to break up.
୩ । ହିସାବ ନିକାଶ କରିବା —
3. To settle an account.
୪ । ଛିନ୍ନ କରିବା—4 To cut.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଆଜିଠାରୁ ବନ୍ଧୁତା ତୁଟାଇଲି ।)
୫ । ଦେୟ ବା ଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବା—
5. To liquidate or clear off one's debt.
ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) କ୍ରି—ଭାଙ୍ଗିବା—To break.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୁଟା ତୁଟି—ଦେ. ବି—୧ । ଭଙ୍ଗାଭଙ୍ଗି; (ବହୁ ବସ୍ତୁ ବା ବହୁଥର) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—1. Breaking (of many things or several times).
Tuṭā tuṭi
টুটাটুটি, তুটাতুটি ୨ । ବିବାଦ ଅଦର ନିଷ୍ପତ୍ତି—2. Final decision of disputes.
टूटाटूटि
୩ । ହିସାବର ମୀମାଂସା—
3. Settlement of accounts.
(ଯଥା—ଆଜି ମହାଜନ ସଙ୍ଗେ ଦଶ ବର୍ଷର ହିସାବ-ତୁଟାତୁଟି ହୋଇଗଲା ।)

ତୁଟା ଫ(ଫୁ)ଟା—ଦେ. ବଣ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ତ୍ରୁଟିତ+ ସ୍ଫୁଟିତ; ବହୁବଚନ ଦ୍ୱୈତ)—ଭଗ୍ନ ଓ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ—Broken and punctured.
Tuṭā pha (phu)ṭā
টুটাফাটা टूटाफूटा
ଦେ. ବଣ—ପରସ୍ପର ତୁଣ୍ଡାତୁଣ୍ଡି ହୋଇ ଗାଳି ଦଉଥିବା; ଦେଉଥିବା—Mutually calling names.

ତୁଟି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ତୁଟ (ଦେଖ)
Tuṭi Tuṭa (See)
ତୁଟି ଦେ. ବଣ—(ସଂ. ତୃଟି—ଅଣୁ, ପରମାଣୁ) ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ—
टूट Little; insignificant.

ତୁଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା; ଲୋକସାନରେ ପଡ଼ିବା ;ତୁଟିରେ ପଡ଼ିବା—1. Sustaining loss or damage.—ମୋତେ ଏ ବର୍ଷ ଘାର ତୁଟି ପଡ଼ିଛି ।)—
Tuṭi paṛibā
তুটী হওয়া
टूट पड़ना କ୍ରି—୧ । ଖସି ପଡ଼ିବା —1. To fall down.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଓ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଔ	ଦ୍

୨ । ଭାଙ୍ଗି ତଳେ ପଡ଼ିବା—2. To break down.

ଟୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା, ଛେଦନ କରିବା; ପ୍ରା. ଟୁଟ୍ଟ ଧାତୁ)—୧ । (ଅକର୍ମକ) ସମ୍ପନ୍ନ ବା ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା— 1. To be accomplished or completed.

Tuṭiba

टूटा, छूटा

টুটনা

୨ । (ଅକର୍ମକ) ନଷ୍ଟ ହେବା—2 To be damaged.

[ଟୁଟା (ଟେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ଗଲେ ହେଲେ କାଳ ମହତ୍ତ୍ୱ-ସଂପତ୍ତି ଫିଟି ଟୁଟି ଲୋଟି ଯାଇ—କବିସର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । (ଅକର୍ମକ) ଭାଙ୍ଗିଯିବା—
3. To break; to burst.

ଟୁଟେ କରେ କଙ୍କଣ ଝଙ୍କାରେ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

୪ । (ଅକର୍ମକ) ଛିନ୍ନ ହେବା—
4. To be cut or rent asunder.

ମାତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ଟୁଟିଥିଲା ସଂସାରର ସ୍ନେହ-ପାଶ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୫ । (ଅକର୍ମକ) କମି ଯିବା; ଊଣା ହେବା—
5. To diminish; to be lessened; to dwindle.

କନ୍ଦର୍ପ ସଉନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତୋ ନ ଟୁଟୁ ଲବେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୬ । (ଅକର୍ମକ) କ୍ଷୀଣ ହେବା—
6. To be emaciated.

୭ । (ଅକର୍ମକ) ପୃଥକ୍ ହେବା; ସମ୍ପର୍କଶୂନ୍ୟ ହେବା—
7. To be separated.

୮ । (ଅକର୍ମକ) (ବିବାଦ ବା ହିସାବ) ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା—
8. To be settled or decided.

(ଯଥା—ତାଙ୍କର ଆମର ଅଡ଼ୁଆ ଆଜି ଟୁଟିଲା ।)

୯ । (ଅକର୍ମକ) ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା; ଦୂର ହେବା—
9. To disappear.

ଗ୍ରାମ୍ୟବାସୀ ମନୁ ଟୁଟୁ ଦୁଃସଂଶୟ—ନନ୍ଦକିଶୋର, ଶୀତାକଳବାସ ।

୧୦ । (ଅକର୍ମକ) (ସଂ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=କଳହ କରିବା; ସଂ. କ୍ରୋଧକ=କ୍ରୋଧମୟ ବଚନ) ମୁହଁ ହୁଡ଼ିବା; ଦୁର୍ବାକ୍ୟରେ ଗାଳି ଦେବା—10. To call names; to be disrespectful or impudent.

(ଯଥା—ବୃଥା କାହିଁକି ଏପରି ଟୁଟୁଛୁ ?)

୧୧ । (ଅକର୍ମକ) କଳି କରିବା—11. To quarrel.

୧୨ । (ଅକର୍ମକ) କ୍ଷୟ ପାଇବା; କ୍ଷୟିତ ହେବା—
12. To waste away.

ତୋର୍ ଟିକି ସିନା ହୃଷ୍ଟ ମୋ ସାର ଯାଉଛି ଟୁଟି—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ଗୀତ ।

୧୩ । (ସକର୍ମକ) (ଉପରୋଧ; ଆଦେଶ) ଭାଙ୍ଗିବା; ରକ୍ଷା ନ କରିବା—13. To infringe.

ନରପରୋଧେ ଅନୁରୋଧ ଟୁଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତା ।

୧୪ । (ଅକର୍ମକ) (ଗଣ୍ଠି) ଫିଟିବା—
14. To be untied.

ଟୁଟିଲା ହେ ହୃଦ-ଗ୍ରନ୍ଥି ତସ୍ୟ—ମଧୁସୂଦନ, କବିତା ।

୧୫ । (ସକର୍ମକ) ଛାଡ଼ିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା—
15. To forsake.

ଯେଣୁ ସେହି ସବୁ କଣ୍ଠୀ ଧନୁ ତୁଣ ମାତ୍ରା
ଟୁଟି ନ ପାରଣ ସଙ୍ଗେ ଅଣିଥିଲେ ବଳୀ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

[ଦ୍ର—ଏ ଅକର୍ମକ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯିବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ଟୁଟୁକା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତତ୍କାଳ; ସଂ. ତ୍ରୁଟି=କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ)—
Tuṭukā ୧ । ସାମାନ୍ୟ—1. Ordinary; insignificant.
(ଟୁଟ୍‌କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆଶୁ ଫଳପ୍ରଦ—
2. Producing immediate effect.

टोटका ଦେ. ବି—ଟୁଟୁକା ଟୁଟୁକି (ଦେଖ)

টোটকা, টুটকা, টোট্‌মা Tuṭukā tuṭuki (See)

ଟୁଟୁକା ଟୁଟୁକି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତତ୍କାଳ; ସଂ. ତ୍ରୁଟି)—
Tuṭukā tuṭuki ୧ । ଅନାୟାସଲଭ୍ୟ ଅଥଚ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳପ୍ରଦ ଜଡ଼ିବୁଟି ଔଷଧ—1. Ordinary herbs producing immediate effect.

टोटका टुटकी

টোটকা টুটকী

(ଟୁଟ୍‌କା ଟୁଟ୍‌କି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳପ୍ରଦ ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର—
2. Incantations and charms producing immediate effect.

ଟୁଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତୋଟା; ବଗିଚ୍ଚ—
Tuṭṭā Garden.

ଟୁଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୀର୍ଥ)—୧ । ନଦୀ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଆଦିରେ ସ୍ନାନ କରିବାର ସ୍ଥାନ; ଗାଧୁଆପାଧୁଆ କରିବାର ଘାଟ—
Tuṭha

घाट 1. Bathing ghat.

ঘাট ୨ । ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ଘାଟରେ ୧୦ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରାଯାଏ; ଦଶଟୁଠ—
(ତୋଠ—ଅନ୍ୟରୂପ)

2. A place on the bank of a river or pond where piṇḍas or funeral offerings are cooked and offered to the ghost of the deceased during the 10 days of the funerals amongst the Hindus.

୩ । ମୃତାହର ଦଶମ ଦିନ ଟୁଠରେ କରାଯିବା କ୍ଷୌର, ସ୍ନାନ, ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କର୍ମ—3. The funeral rites and shaving done on the bank of water on the 10th day of the funerals amongst the Hindus.

୪ । ଧୋବା ଲୁଗା କାଚିବା ସ୍ଥାନ—
4. The place on the bank of water where washermen wash clothes.

୫ । ନଈପାର ଘାଟ—5. Landing place; ferry.

୬ । ନଦୀର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକେ ଜଳରେ ପଶି ପାର ହୋଇ ପାରନ୍ତି; ଥଳ—6. A ford in a river; a place where a river can be forded.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ଉପସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ ଦେଖିବେ'

ତୁଠ ପଥର—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ବା ଧୋବା ତୁଠରେ
Tuṭha pathara ପଡ଼ିଥିବା ପଥର—1. A slab of stone
ঘাটের পাথর put at the bathing ghat.

ସେ ନଦୀର ତୁଠପଥର ପରି ତାଙ୍କ
ଦଣ୍ଡିଲେ ତୁଲ ଟେକି ତୁଅନ୍ତେ ପ୍ରାଣ ମଳି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବସନ୍ତ ।

[ଦ୍ର—ଗାଧୁଆ ତୁଠରେ ପଡ଼ିଥିବା ପଥରରେ ଗାଧୋଇବା ଲୋକେ ଗୋଡ଼ ଘଷନ୍ତି ଏବଂ ଧୋବାର ତୁଠପଥରରେ ଧୋବା ଲୁଗା କାଚେ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଗାଳି ମାଡ଼ ବା ଅତ୍ୟାଚାର ସହେ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହିଷ୍ଣୁ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. (figurative) A very patient and forbearing person

ତୁଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଭେଦ କରିବା—
Turḍ (root) 1. To pierce.
୨ । ଆଘାତ କରିବା—2. To strike; to hurt.

ତୁଡ୍‌କା—ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କୁ ଧରିବା ଶରଦ ରୋଗବିଶେଷ—
Turḍkā A disease of the cattle (due to cold).
(ତୁଡ଼ୁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଗୋରୁଙ୍କ ମୁହଁ ଫୁଲି ଯାଇ ପାଟିରୁ ଲାଳ ବହେ ।]

ତୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ) ବି—୧ । ଘଡ଼ିବାଣ—
Turḍi 1. A kind of fire-work.
୨ । ଗୋଡ଼ି ମାଛ—2. A kind of fish.

ତୁଡ଼ୁକ୍(କ)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ତୁରୁକ୍; ଇଂ. ଟର୍କ୍; ସଂ. ତୁରୁଷ୍କ ପ୍ରା. ତୁରୁକ)—୧ । ମୁସଲମାନ; ପଠାଣ—
Turḍuk(ka)
তুরকী 1. A Mahomedan; Muslim.
तुरक; तुरकटा ତୁଡ଼ୁକେ କରେ ଭର ଗଡ଼କମାନଙ୍କୁ
[ତୁରୁକ(କ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ପୋଷ କର ଯୋଡ଼ିକ ଦେଲେ ମଦଭକ୍ଷ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।
୨ । ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A Turk.

ତୁଡ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଅନାଦର କରିବା—
Tuḍḍa To treat with contempt.

ତୁଡ୍ଡକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୁଡ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଭର୍ତ୍ସନାକାରୀ;
Tuḍḍaka ତାଡ଼ନାକାରୀ—Chastising .
(ତୁଡ୍ଡିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୁଡ୍ଡନ—ସଂ. ବି. (ତୁଡ୍ଡ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ଭର୍ତ୍ସନା; ତାଡ଼ନା—
Tuḍḍana Chastisement; rebuke.

ତୁଣ——ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତେମନ)—୧ । ତିଅଣ (ଦେଖ)
Tuṇa 1. Tiaṇa (See)
୨ । ତୂଣ (ଦେଖ)—2. Tūṇa (See)

ତୁଣି—ସଂ. ବି—ତୁନ୍ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tuṇi The Toon tree.

ତୁଣ୍ଡ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—
Tuṇḍ (root) 1. To kill.
୨ । ପୀଡ଼ନ କରିବା—2. To press.
୩ । ଭେଦ କରିବା— 3· To pierce.
୪ । ପେଷଣ କରିବା—4 To grind.

ତୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ତୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tuṇḍa ୧ । ପାଟି; ମୁହଁ—1. Mouth.
୨ । ଓଷ୍ଠାଧର—2. Lips.
(ତୁଣ୍ଡକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—3. Beak.
୪ । ଶିବ; ମହାଦେବ—4. Siba.
୫ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—5. Name of a demon.
୬ । ଖଡ୍ଗର ଅଗ୍ର ଭାଗ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. The point of a sword.
୭ । ଥୋମଣି—Sout.
ଦେ. ବି—୧ । ପାଟିର ଶବ୍ଦ—1. Voice.
গলা ୨ । ଉଚ୍ଚସ୍ୱର—2. Loud voice.
गला ୩ । ଗଳାର ସ୍ୱର—3. Tone of one's voice.
୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଥା; ବଚନ—
4. (figurative) Word; speech.
ଏଥିକୁ ଆନ ବୋଲିବାକୁ ତୁଣ୍ଡ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତୁଣ୍ଡ ଅଇଁଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନାମମାତ୍ର ଖାଇବା; ଖାଇ ବସିବା
Tuṇḍa aiṅṭhā karibā କିଛି ନ ଖାଇବା—
মুখ এঁঠো করা Not to eat any thing at the meal.
मुहँ जुठारना

ତୁଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ପାଟି କରିବା—
Tuṇḍa karibā To speak out; to talk loudly.
গলা করা **जोरसे बोलना**

ତୁଣ୍ଡକେରି—ସଂ. ବି. (ତୁଣ୍ଡକ=ମୁଖ+ଈର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Tuṇḍakerī ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଏହାର ପାଚିଲା ଫଳ ଓଷ୍ଠ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଉ ଥିବାରୁ)—
୧ । କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
1. Kaiñchi kākurḍi (See)
୨ । କପା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2 Cotton.

ତୁଣ୍ଡ ଖସିଯିବା—ଦେ. ବି—ଅସାବଧାନ ହୋଇ ଅକଥ୍ୟ କଥା
Tuṇḍa khasi jibā କହିବା—Careless saying of things which had better left unsaid.

ତୁଣ୍ଡ ଘା—ଦେ. ବି—ଓଠ ଓ ଜିଭରେ ହେବା ବ୍ରଣ ରୋଗବିଶେଷ—
Tuṇḍa ghā A kind of disease in the mouth
(ତୁଣ୍ଡଘାଅ, ତୁଣ୍ଡୁଘା—ଅନ୍ୟରୂପ) (consisting of erup-
মুখের ঘা tions on the lips and the tongue); sores in the mouth.
मुहँ फटना

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ତୁଣ୍ଡ ପକା—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ତୁଣ୍ଡରେ ପକାଇବାକୁ ହୁଏ—
Tuṇḍa pakā 1. That which is put to the mouth; chewing gum.
खैनी
୨ । ଚୂନପତ୍ର; ପାଟିରେ ପକାଇବା ଧୂଆଁ ପତ୍ର—
2. Tobacco (which is chewed by some persons)

ତୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଅଗ୍ନି କୁମାର)—
Tuṇḍa porḍā ନାରଙ୍ଗାଦି ବର୍ଗର ବନ୍ୟ କଣ୍ଟକୀ କ୍ଷୁପବିଶେଷ—
ଅନ୍ୟ. ସଂ. ନାମ—ତୁଣ୍ଡଗ୍ରାସ୍ୟ A kind of throny shrub
ତାମ୍ରପତ୍ର, କୃଷ୍ଣଫଳକ, with pungent leaves;
କୁମାର ପତ୍ର Toddalia Aculeata.
(ତଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ବୃ—ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ, ପତ୍ରର
ଅଗ୍ନିକୁମାର ପିଠିରେ ମଧ୍ୟ କଣ୍ଟା ଥାଏ; ପତ୍ର କଟୁଗନ୍ଧବିଶିଷ୍ଟ
ତେ. ଅଟ୍ଟିବେଣ୍ଡୁ ଏବଂ ତାହା ଚୋବାଇଲେ ତୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼େ । ଏହାର
ଫୁଲ ଏକଲିଙ୍ଗ, ଫଳ ଗୋଲାକାର ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ।]

ତୁଣ୍ଡ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କି—୧ । କଥା କହିବା—
Tuṇḍa phiṭā(ṭe)ibā 1 To speak out.
মুখ খোলা ୨ । ମାଗିବା—2. To ask for.
मुहँ फाड़कर कहना ଖାଇବୁଁ ବୋଲି ତୁଣ୍ଡ ଫିଟାଇଲେ ନାହିଁ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ବନ ।

ତୁଣ୍ଡ ବଜା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ତୁଣ୍ଡ+ବାଦନ)—କଳହ—
Tuṇḍa bajā Quarrelling.

ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଣ୍ଡ ବାଦ୍ୟ)—
Tuṇḍa bāida ୧ । ଜନରବ; ତୁଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାରିତ କଥା;
ଜନଶ୍ରୁତି—1. A report transmitted from place to place by word of
(ତୁଣ୍ଡବାଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) mouth; rumour.
ଚମ-ବାଇଦ କୋଟେ, ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ ସହସ୍ର, ବୋଲ—ଢଗ ।
୨ । ତୁଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ବମ୍ ବମ୍ ଶବ୍ଦ—
2. The sound of bom-bom made by the mouth.
୩ । କଳିକଜିଆ; ବାଦାନୁବାଦ; ବଚସା—
3. Wrangling quarrel.

ତୁଣ୍ଡ ବାଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୁଣ୍ଡ+ବାଦ୍ୟ)—ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ (ଦେଖ)
Tuṇḍa bādya Tuṇḍa bāida (See)

ତୁଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ କି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ମୁହଁ ଲଗାଇବା
Tuṇḍa māribā ଖାଇବାକୁ ବସିବା ବିନ୍ଦୁ କିଛିମାତ୍ର ନ ଖାଇବା—
मुहँ मारना Not to eat at all.

ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ଲୋକର ପାଟି ଶୁଭିବା-
Tuṇḍa muṇḍa bājibā 1. A person's voice being
গলা শোনা যাওয়া heard.
୨ । ଶୁଣାଯିବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର—2. An audible loud voice.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ପିଲାଙ୍କର ତୁଣ୍ଡ ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବାକୁ ନାହିଁ ।)

ତୁଣ୍ଡରୁ ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ନେବା—ଦେ. କି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି
Tuṇḍaru chharḍā(rḍe)i nebā କଥା କହିବା ପୂର୍ବରୁ
मुहसे बात छिनना; ଅନ୍ୟଜଣ ସେହି କଥା (ଅନ୍ୟ ଢଙ୍ଗରେ) କହି
मुहँ से बात उचकना ଦେବା—To speak out what
মুখথেকে কথা কেড়ে লওআ another was just going to speak.

ତୁଣ୍ଡରେ ଧରିବା—ଦେ. କି.—(କୌଣସି କଥା) କହିବା—
Tuṇḍare dharibā To speak; to utter (anything).
মুখে ধরা ମିଥ୍ୟା କଥା ମୋ ଆଗେ ତୁଣ୍ଡରେ ନ ଧର ।
मुहँ पर लाना କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅଦି ।
(ତୁଣ୍ଡରେ ଆଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଣ୍ଡରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କି.—ଚୋବାଇବା ବା ଖାଇବା
Tuṇḍare pakā(ke)ibā ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଟିକୁ ନିକ୍ଷେପ
মুখে ফেলা କରିବା—To put any thing into one's
मुहमे देना mouth for eating or chewing.

ତୁଣ୍ଡଲା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଠିଆ ହେଲେ ତଳୁ ତାହାର
Tuṇḍalā ତୁଣ୍ଡ ବା ପାଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାପରେ ଯେଉଁ ଗଭୀରତା ହୁଏ;
এক গলা ପ୍ରାୟ ୫ ଫୁଟ ଗଭୀରତା—Depth of water
(ତୁଣ୍ଡୁଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) measured from the bottom upto the mouth of a person standing in water; a depth of about 5 feet.
(ଯଥା—ସେ ପୋଖରୀରେ ପାଣି ତୁଣ୍ଡଲାଏ ।
ଦେ. ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟର ତୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର—Lip-deep.

ତୁଣ୍ଡ ଲଗିବା—ଦେ. ବି.—ପାଟି ଖନା ହେବା; ଖନେଇ ଖନେଇ
Tuṇḍa lāgibā କଥା କହିବା—Stammering.
তোতলা হওয়া. तुतला होना

ତୁଣ୍ଡ ଲେଉଟିବା—ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି ଶବ୍ଦ ବା ବାକ୍ୟାଂଶ
Tuṇḍa leuṭibā ସୁସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—
মুখে আসা 1. Being able to distinctly utter any word.
୨ । କୌଣସି କଥା କହିବାପାଇଁ ସାହସ ହେବା ବା ପାଇବା-
2. Having enough courage to say something.

ତୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡୁ)ଲି—ଦେ. ବି.—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
Tuṇḍa(ṇḍu)li A kind of weapon.

ତୁଣ୍ଡ ଶୁଘି(ଭି)(ବି)ବା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଅନ୍ୟର
Tuṇḍa śughi(bhi)(bi)bā ଶ୍ରବଣଗୋଚର ହେବା—
গলা শুনা যাওয়া One's voice being heard by or audible to another person.

ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କି.—୧ । ଆପଣାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି
Tuṇḍa śuṇā(ṇe)ibā ଶୁଣିପାରିବା ଭଳି କଥା କହିବା—
আবাজ দেওয়া 1. To talk loudly so that one's voice
मुहँ फाड़कर कहना will be audible to another.
(ଯଥା—ଅଜଣାଲୋକଟି ଗୃହରେ ବାଟ ଭୁଲିଲା ହେଲେ ମଝିରେ
ମଝିରେ ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଉ ଥାଏ ।)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

मुख फुटे चाओया ୨ । କୌଣସି ଲୋକର ଆଗରେ ଆପଣାର ମନୋଗତ ଭାବ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଇବା— 2. To express one's prayer or thoughts before another by word of mouth. (ଯଥା—ଦାତାଙ୍କୁ ତୁଣ୍ଡ ଶୁଣାଇଲେ ଉଷୁକର ଦୁଃଖ ମେଣ୍ଟିଯିବ ।)

ତୁଣ୍ଡ ସଙ୍ଖାଳ—ଦେ. ବଣ.—ବଚନସର୍ବସ୍ୱ; କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ପଟୁ— Tunda sankhali Expert in words; having বচনসার nothing but hollow words; braggart

ତୁଣ୍ଡ ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବାକ୍‌ସଂଯମ କରିବା— Tunda sambhalibā To control one's tongue. मुख सामलान मुहँ सँभालना

ତୁଣ୍ଡ ସେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଜାଣେ କିଛି କଥା ନ କହି ଚୁପ୍‌ହୋଇ ରହିବା—1. To keep studiously silent. Tunda seiñbā मुहँ सीना मुख सेलाइकरा (ତୁଣ୍ଡ ସିଲେଇ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କହିବାକୁ ନ ଦେବା—2. Not to allow another to speak.

ତୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି.—ବନ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ— Tundā Umnitzera Racemosa (Haines). [ଦ୍ର—ଏହାର ବକଳ ଅତି ବଳୁଆ । ଏହା ମହାନଦୀର ମୁହାଣ ପାଖେ ଥିବା ଉପକୂଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ ।] (ତୁଣ୍ଡୀ, ତୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ଯଥା ଉଚ୍ଚତୁଣ୍ଡା; ଲୁତୁଣ୍ଡା)—ତୁଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ— (a particle added to other words) Having voice or voiced (as. in loud-voiced.)

ତୁଣ୍ଡାଗ୍ର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଣ୍ଡ+ଅଗ୍ର)—ଜିଭର ଅଗ— Tundāgra The tip of the tongue

ତୁଣ୍ଡାଟ—ଦେ.ବି.—ଯେଉଁ ପଟା ଘରର ଓଳିପାଖର ଖିଲର ନଡ଼ାକୁ Tundāta ଅଟକାଇ ରଖିବାପାଇଁ ଭୁଅମାନଙ୍କ ଅଗରେ ମରାଯାଇ (ତୁଣ୍ଡାଟ ପଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥାଏ—A long and broad plate attached to and running along the lower end of rafters to hold back the straw of the thatch and prevent them from falling down.

ତିଣ୍ଡାଶଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ତୁଣ୍ଡାଟ ଉଡ଼ାଇ
ଥିଲଅ ଓଳ୍ଡ଼ା ହୋଇଲେ । ଭକ୍ତ. ସାଅନ୍ତୁଅବାହା ।

ତୁଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. (ତୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+ଇ)—୧ । ବଦନ; ମୁହଁ— Tundi 1. Face
୨ । ନାଭି—2. The navel.
୩ । ଚଞ୍ଚୁ;ଥଣ୍ଟ—3. Beak.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଣ୍ଡ)—୧ । ଗୋରୁଅଙ୍କ ମୁହଁ ଖରପାଖେ मुखड़ ବନ୍ଧାଯିବା ଫାଶବିଶେଷ—1. Curb; a noose or मुमिका strap put round the mouth of beasts to prevent them from biting; a muzzle.

ଭରିଲା, ବଧିକ ଲଜ୍ଜିଦେଲ ମୃଗ ।
ତୁଣ୍ଡେ ବନ୍ଧୁ-ତୁଣ୍ଡି ଦେଇ । ପ୍ରଧାନାଥ. ଯଯାତି ।

मुण्डली ୨ । ଘରର ଛଣଖାଇ; ବଡାରେ ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇ ଘରର ଓଳିରେ ବନ୍ଧାଯିବା ଛଣବଡ଼ା—2. A plait of straw woven round a rod and attached to the edge of the eaves, over which the layers of straw are laid.
୩ । ତୁଣ୍ଡାଟ (ଦେଖ)—3. Tundāta (See)

ତୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ବଡ଼ପାଟିଆ; ଯାହାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ବେଶି Tundiā ଉଚ୍ଚ; ମୁଖର—1. Loud-voiced. বাচাল ୨ । ଯେ ପାଟି କରି ଗୋଳମାଳ କରେ— मुहँजोर 2. Noisy; brawling. (ତୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । କଳହୁଡ଼ା; କଳହପ୍ରିୟ— 3. Quarrelsome; querulous.
୪ । ବକୁଆ; ବାଚାଳ—4 Talkative; garrulous.
ଦେ. ବି—ତୁଣ୍ଡାଟ (ଦେଖ)—Tundāta (See)

ତୁଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି (ତୁଣ୍ଡ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ତଣ୍ଟି (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)- Tundikā 1. Throat.
୨ । ଥଣ୍ଟ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Beak.
୩ । କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ) 3. Kaiñchi kākurdi (See)

ତୁଣ୍ଡିକେଶୀ—ସଂ. ବି—କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି (ଦେଖ) Tundikeśi Kaiñchi kākurdi (See)

ତୁଣ୍ଡିପଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଝିଟିକର ଛପର ଘରେ ବଆଯାଇ Tundi pata ଥିବା କାଠର ପାଣିପାଟିଆ; ଗଡ଼ର ଘରର ତୁଣ୍ଡାଟ ପଟା—A long plate attached to the lower end of the rafters of a tiled house.

ତୁଣ୍ଡି ବତା—ଦେ. ବି—ପାଣିପାଟିଆକୁ ଖିଲଉପରକୁ ଟାଣି ରଖିବା Tundi batā ବତା—The split bamboo which keeps the end-plate of the eaves in position.
ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଖଲଘରର ପାଣିପାଟିଆ; ତୁଣ୍ଡାଟ (ଦେଖ)—Tundāta (See)

ତୁଣ୍ଡିଭ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି=ନାଭି+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥରେ. ଭ)— Tundibha ୧ । ପେଟୁଆ; ସ୍ଥୂଳୋଦର; ଅଳ୍ପଲପେଟୁଆ— (ତୁଣ୍ଡିଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Pot-bellied.
୨ । ଧୁଣ୍ଡା; ମୋଟାସୋଟା—2. Corpulent; fat.
୩ । ବଡ଼ନାଭିଯୁକ୍ତ—3. Having a big navel.

ତୁଣ୍ଡିଲ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥରେ. ଲ)—ତୁଣ୍ଡିଭ (ଦେଖ) Tundila (ତୁଣ୍ଡିଲା ସ୍ତ୍ରୀ) Tundibha (See).

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଣ୍ଟ	ଇଂ	ଊଂ	ଓ
୵	ई	ऊ	ऋ	ऌ	ऐ	अकारान्तवर्ण्ण	अनुस्वार वा चन्द्रबिन्दुयुक्त वर्ण्ण	ख़	य	स	ण्	इअ	●	ऩ

ଟୁଣ୍ଡୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ଟୁଣ୍ଡ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଥଣ୍ଟଯୁକ୍ତ—
Tuṇḍī 1. Having beak.
(ଟୁଣ୍ଡିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଥୋମଣିଯୁକ୍ତ—2. Snouted.

ଟୁଣ୍ଡୀ ଗୁଦପାକ—ସ. ବି (ଟୁଣ୍ଡୀ+ଗୁଦ+ପଚ୍ ଧାତୁ+ଅ)—ବାଳରୋଗ
Tuṇḍī gudapāka ବିଶେଷ—An infantile disease.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶିଶୁର ନାଭିରେ ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଓ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ପାଚିଯାଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ଟୁଣ୍ଡୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Tuṇḍuri Kunduri (See)

ଟୁଣ୍ଡୁରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—କୁନ୍ଦୁରି (ଦେଖ)
Tuṇḍuru Kunduri (See)

ଟୁଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତୁତ୍; ତୁଳ. ସ. ତୂତ M. W.).
Tut ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଜାତ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
तुत्; तूँत The Mulberry plant; Morus Indica;
तुन, तुनि (ଟୁ଼ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Morus Alba.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଛର ପତ୍ର ଶୀତକାଳରେ ଝଡ଼ିଯାଏ; ଏହା ଉପ୍ତପତ୍ର ପର । ଏହି ପତ୍ର ରେସମପୋକର ଖାଦ୍ୟ । ଏହି ଗଛର କୋଳି ପାଚିଲେ ଖଟା ମିଠା ଲାଗେ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ଖାଆନ୍ତି । ଏ ଫଳ ଶୀତଦିନେ ପାଚେ । ଏ ଇଉରୋପର ଗଛ ଓ ଏସିଆର ଶୀତ ପ୍ରଧାନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ ।]

ଟୁଟୁକାର—ଦେ. ବି—୧ । କୁକୁରକୁ ଡାକିବା 'ଟୁଟୁ' ଶବ୍ଦ—
Tut-kāra The sound used in calling dogs.
तुईतोकारी ୨ । ଟୁକାର (ଦେଖ)—2. Tukāra (See)
तोता, तुतुकार (ଟୁଟୁକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଟୁକାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁକୁରକୁ 'ଟୁ ଟୁ' କରି ଡାକିବା—
Tut-kāribā 1. To call a dog by making the
तुईतोकारी करा 'tu, tu' sound.
तुतुकार करना ୨ । ଟୁକାରିବା (ଦେଖ)
(ଟୁଟୁକାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Tukāribā (See)

ଟୁଟ୍ ପୋକ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ପୋକ ଟୁଟ୍‌ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି;
Tut-poka ଗୋଟିପୋକ; ପାଟପୋକ—The silk-insect.
तुतपोका **तुतकीड़ा** (ଟୁ଼ଟ୍‌ପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁଟା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ
Tuta kāribā ସମ୍ବୋଧନ କରିବା; ଅବମାନନାସୂଚକ କଥା
तुईतोकारी करा ବା ଟୁକାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—1. To use
तुतुकार करना slang terms (thou and thee) to a
ଟୁ ଟା ରେ ରେ କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ person; to use scornful
ଟୁ ଟା ବେ ବା କରିବା } address or foul words.
तोतोकार करा; तुईतोकारि करा ୨ । ଭର୍ତ୍ସନା କରିବା—
अरियाना, तूतूमैंमैं करना 2. To recriminate.

ଟୁଡି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
Tuti 1. The rose finch (bird); the canary
तूती bird; Carpodacus Erythrinus; Serinus
तूता Canarius.
(ଟୁଣ୍ଡି, ତୋଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାରୀ, ଶୁଆ ଶ୍ୟାମା, ଟୁଡି, ଚଷପୁଅ । ଦଧିଆଳୁ ପୁଣି ମୟୂର । ଗ୍ରନ୍ଥାନାଥ. ଯଶୋଦା ।
तूती [ଦ୍ର—ଏହା ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ପକ୍ଷୀ;୭॥ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ । ଏହାର ମୁଣ୍ଡ, ଗଳା ଓ ଛାତି ଗୋଲାପୀ ରଙ୍ଗ; ପିଠି ଶରତ ଏବଂ ବସନ୍ତକାଳରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଏହାର ଆଖି ଧଳା । ଏ 'ଟୁଡିଭିଡି' ମଧୁର ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ଏହାକୁ ପୋଷନ୍ତି । ଏ ଟୁଟ୍‌କୋଳିର ପ୍ରିୟ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

୨ । ଏକପ୍ରକାର ଛୋଟ ଶୁଆ—
2. A small species of parrot.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଥଣ୍ଟ ହଳଦିଆ, ଦେହ ବାଇଗଣୀ ଓ ପକ୍ଷ ଏବଂ ପିଠି ଶାଗୁଆ ।]

ଟୁଡିଆ—ଦେ. ବି (ସ. ତୁତ୍ଥ)—ତାମ୍ରଘଟିତ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଉପରସବିଶେଷ;
Tutiā ମୟୂରଗ୍ରୀବା—Blue vitriol; copper
तुतिया, तुँतिया, तुँते sulphate.
तुतिया [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର—ମୟୂରତୁତ୍ଥ ଓ ତେଜୋମୟୂରତୁତ୍ଥମ୍ ଖର୍ପରିତୁତ୍ଥ ।]
(ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ତୁତ୍ଥ, ମୟୂରଗ୍ରୀବକ, ନୀଳାଞ୍ଜନ)

ଟୁଡି ଭିଡି—ଦେ. ଅ—ଟୁଡି ପକ୍ଷୀର ଡାକ ବା ଶବ୍ଦ—
Tuti bhiti The sound made by the rose-finch.
(ଟୁଡିଭିଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଟୁ ଟୁ—ଦେ. ଅ—କୁକୁରକୁ ଡାକିବା ଶବ୍ଦ—
Tu tu The voice used in calling dogs.
तुतु **तु**

ଟୁଟୁରି—ଦେ. ବି (ସ. ତୁରମ୍)—ଶିଙ୍ଗା; ତୁରୀ—
Tuturi A trumpet; a horn for blowing.
तुतुरी **तुरही, तुतुम**

ଟୁତ୍ଥ—ସ. ବି (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟଥିତ କରିବା ବା କଷ୍ଟଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଥ)
Tuttha ୧ । ଟୁଡିଆ—1. Blue vitriol; copper sulphate.
୨ । ରସାଞ୍ଜନ—2. Antimony.
୩ । ଅଗ୍ନି—3. Fire.

ଟୁତ୍ଥକ—ସ. ବି (ଟୁତ୍ଥ+ସ୍ୱାର୍ଥରେ କ)—ଟୁତ୍ଥ (ଦେଖ)
Tutthaka Tuttha (See).

ଟୁଟା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଟୁତ୍ଥ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଛୋଟ ଅଳେଇଚ—
Tutthā 1. Small cardamom.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଉପସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୃଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼ ଦେଖିବେ

୨ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—2. Indigo plant.

ତୁତ୍ଥାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (ତୁତ୍ଥ+ଅଞ୍ଜନ)—୧ । ତୁତିଆ—
Tutthañjana 1. Blue vitriol.
୨ । ଆଖିରେ ଘେନିବା କଜ୍ଜଳ—
2. Black powder or collyrium used as a pigment to paint the eyelids.

ତୁଷା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୁଚ୍ଛ)—ତୁଚ୍ଛ (ଦେଖ)—Tuchchha (See).
Tutsā ଦେଖି:ରିବ ମୂଷା ତୁଷା ନାସିକ
ରମା ଲୋକ ଉଦ୍ଧରେବେ ତହିଁ—ଅଭିମନ୍ୟୁ ବଦଗ୍ରଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ।

ତୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ପୀଡ଼ା ଦେବା—
Tud (root) To cause pain; to oppress.

ତୁଦନ—ସଂ.ବି (ତୁଦ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+ଭାବ ଅନ)—
Tudana ୧ । ପୀଡ଼ନ—1. Tormenting.
୨ । ପୀଡ଼ା; ବ୍ୟଥା—2. Aching.

ତୁ ଧଃ—ଦେ. ଅ—କୌଣସି ଜୀବକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ
Tu dhah କୁକୁରକୁ ଡାକ ଦେଖାଇ ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଚାରିତ
ଧଃ; ଧଃଧଃ ଡାକ—A halloo used in setting a dog to chase the prey.

ତୁନ୍—ଦେ. ବି (ସଂ.ତୁନ୍ନ; ତୂଣୀ)—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—A wild tree;
Tun the Toon tree; Cedrela Toona.
(ତୁନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ ।
तुन तुन, तुणी ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୬୦ ହାତ ଓ ବେଢ଼ ୧୨
ସଂ. ନାମ—ତୁନ୍ନ, ତୂଣୀ, ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ; ପତ୍ର ଲମ୍ବ ପକ୍ଷ ପତ୍ର ।
ତୁନ୍ନକ, ଆପୀନ, ତୂଣିକ, ଶୀତକାଳରେ ଏ ପତ୍ର ଝଡ଼ିପଡ଼େ । ବସନ୍ତ
କଚ୍ଛପ, କୁଠେରକ, କାଳରେ ଏ ଗଛରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏ
କାନ୍ତଲକ, ନନ୍ଦିବୃକ୍ଷ, ଫୁଲ ଲମ୍ବ ଫୁଲ ପତ୍ର ଧଳା ଓ ଉପର
ନନ୍ଦକ, ମହାନାମ୍ ହଳଦିଆ । ଫୁଲରୁ ଏକପ୍ରକାର ବସନ୍ତ
ରଙ୍ଗ ତିଆରି ହୁଏ । ଏ ଗଛର କାଠ ନାଲି ଓ ମଜବୁତ୍ । ଏ
କାଠରେ ଉଇ ବା ପୋକ ଲାଗନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ମେଜ ଆଦି ଓ
ଗୃହା ବାକ୍ସ ତିଆରି ହୁଏ; ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁବିପାକ,
କଷାୟମଧୁରତିକ୍ତରସ, ଲଘୁ, ଧାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ;
ଏହା ବ୍ରଣ, କୁଷ୍ଠ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତନାଶକ । ଏହା ମାହାଲଗଛ ପରି]
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିଅଣ—Curry.

ତୁନି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂ)—୧ । ନିର୍ବାକ୍; ନୀରବ; ଚୁପ୍—
Tuni 1. Silent.
चुप ନୋହିଲେ କାଟି ଦେଇ ରହ ହୋଇ ତୁନି ।
चूपका କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
୨ । ଲୁକ୍କାୟିତ; ଗୁପ୍ତ—2. Concealed.
୩ । ନିସ୍ତବ୍ଧ—3. Calm and quiet.
ଦେ. ବି—୧ । ନୀରବତା—Silence.
୨ । ନିସ୍ତବ୍ଧତା—2. Quiet.

चूपी ୩ । କାନ୍ଦ ବା କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—
(ତୁଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) 3. Stopping of talking or crying.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—1. Silently; quietly.
चूपकरे चूपसे ୨ । ଗୁପ୍ତଭାବରେ—2. Stealthily.

ତୁନି କ(କି)ରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ନୀରବରେ—
Tuni ka(ki)ri 1. Silently.
चूपकरे ୨ । ଗୁପ୍ତଭାବରେ—2. Stealthily.
चूपते

ତୁନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂ)—୧ । କଥା କହୁଥିବା ବା
Tuni kariba କାନ୍ଦୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ବା ଭୟ
चुप करा ଦେଖାଇ ତାହାର କଥା ବା କାନ୍ଦ ବନ୍ଦ କରାଇବା—1. To stop
चूप करना the crying or talking of a person.
୨ । ଅନ୍ୟର ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା
କହିବାକୁ ନ ଦେବା—2. To stop the mouth of a person; not to let a person speak.
[ତୁନିକରି(ରେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ତୁନିକା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁନି (ଦେଖ)
Tunikā Tuni (See)
(ତୁନିକାକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବିଣ—ଚୁପ୍ ସଇତାନ୍ (ଦେଖ)
Chūp saitān (See)

ତୁନି ତାନ୍(ନି)—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁନି (ଦେଖ)
Tuni tān (ni) Tuni (See)
चुपचाप ଘର ପଦର ନ ସରିବ ଅଭ ସବୁ ସାର ତୁନିତାନ୍—
चूपचाप ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତୁନିତାନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁନି କରିବା (ଦେଖ)
Tunitāni karibā Tuni karibā (See)

ତୁନିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ତୁନ୍ନ=ଚିରା ଲୁଗା)—ଚିରା
Tunibā ଲୁଗା ଆଦିକୁ ସିଲାଇ କରିବା—To sew torn cloth etc.

ତୁନି ମୁନି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ.—(ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—ଚୁପ୍ ସଇତାନ୍ ଲୋକ;
Tunimuni ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାହାରେ ମୁନି ପରି ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରହି ସାଧୁ
चूपसयतान् ଓ ବାକ୍‌ସଂଯମୀ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଭିତରେ
चूपसयतान ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ ବା ଖଳ—(ironical) One who assumes a silent exterior but is inwardly vicious.

ତୁନି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବ)—୧ । ଚୁପ୍ ହେବା; ନୀରବ
Tuni hebā ହେବା—1. To be silent; to keep quiet.
চুপ হওয়া ୨ । କାନ୍ଦ ବା କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—
चूप होना 2. To stop crying or talking.

ତୁନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ; ନ ଆଗମ)—
Tunda ଉଦର; ପେଟ—Belly; abdomen.
तुंद ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ପ୍ରଚଣ୍ଡ; ଉଗ୍ର—Violent.

୧	ଇ	ଋ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଋଅ	ଊ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଳୁ	ଯ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଥ	୭	ନ୍ଦ

ତୁଣ୍ଡି—ସଂ. ବି (ତୁଡ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇ; ମ ଆଗମ)—୧। ଉଦର; ପେଟ—
Tundi 1. Belly.
୨। ନାଭି—2. Navel.
୩। ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—3. Name of a Gandharba.

ତୁଣ୍ଡିକ(ଭ)(ଲ)—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ତୁଣ୍ଡି+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ, ଇକ,ଇଭ, ଇଲ)
Tundika(bha) (la) ୧—ପେଟା; ସ୍ଥୂଳୋଦର; ଅତ୍ୟଧିକପେଟଥିବା—
(ତୁଣ୍ଡିକା(ଭା) (ଲା)-ସ୍ତ୍ରୀ) Pot-bellied; fat.

ତୁଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି (ତୁଣ୍ଡି+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ନାଭି—Navel.
Tundī

ତୁନ୍ଦୁର—ବୈଦେ (ଆ. ତନ୍ଦୁର୍)—ତନ୍ଦୁର (ଦେଖ)
Tundur Tandur (See)
ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବି. ଗର୍ତ୍ତ—Pit; hole.

ତୁନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଦ୍. ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ମ.ତ)—
Tunna ୧। ବ୍ୟଥିତ—1. Tormented.
୨। ଚିରା; ଛିନ୍ନ—2. Torn.
୩। ସ୍ୟୂତ; ସିଲାଇ କରାଯାଇଥିବା—3. Sewn.
ସଂ. ବି.—୧। ଚିରା ଲୁଗା—1. Torn cloth.
୨। ଛିଣ୍ଡା କନା—2. Rag.
୩। ତୁନ୍ (ଦେଖ)—3. Tun (See).

ତୁନ୍ନବାୟ—ସଂ. ବି (ତୁନ୍ନ=ଛିନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର+ବେଧାତୁ=ସିଲେଇ
Tunnabāya କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦରଜୀ—A tailor.

ତୁପିବା—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ୍) କ୍ରି—(ତୁଲ. ହି. ତୋପ୍‌ନା=ଲୁଚାଇବା)
Tupibā ପୋତିବା—To bury.

ତୁଫଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ; ତୁଲ. ଆ. ତୁଫାନ୍=ଝଡ଼, ବାତ୍ୟା)—
Tuphang ବାୟୁ ଚାଳିତ ବନ୍ଧୁକ—Air-gun.
ତୁଫଙ୍ଗ; तुफङ्ग

ତୁଫାନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—ତୋଫାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tuphāna (etc) Tophāna etc (See)

ତୁବର—ସଂ. ବି (ତୁ. ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବର)—
Tubara ୧। କଷାୟ ରସ—1. Astringent taste or flavour;
୨। ହରଡ଼ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of pulse; the pigeon-pea.
୩। ନଦୀ ଓ ସମୁଦ୍ର ତଟରେ ଜନ୍ମିବା ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—Name of a plant growing on the bank of rivers or the sea.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ କସ୍ୟାଁ (ତେନ୍ତୁଳୀ) ପରି। ଏ ଫଳ ଖାଇଲେ ଗାଈ ଇତ୍ୟାଦି ପଶୁ ବେଶି ଦୁଧ ଦିଅନ୍ତି। ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]
ବିଣ.—୧। କଷା—1. Astringent.
୨। (ପୁଂ) ମାଖୁନ୍ଦା; ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଅପେଟ ଦାଢ଼ି ବା ଲଣ ଉଠେ ନାହିଁ—2. (a person) In whom no beard or mustaches grow.

ତୁବରକ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଚାଉଳମୁଗୁରା (ଦେଖ) (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ
Tubaraka କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Chāula mugurā (See).
(ଅନ୍ୟନାମ. କୁଷ୍ଠଳ)

ତୁବରିକା—ସଂ. ବି. (ତୁବର+କ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଆ)—୧। ଗୋପୀଚନ୍ଦନ
Tubarikā (ଦେଖ) (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Gopī-chandana (See).
୨। ହରଡ଼ (ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)—2. A kind of pulse. Cajanus Indicus; the pigeon-pea.

ତୁବରୀ—ସଂ. ବି. (ତୁବର+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—୧। ବବୁରୀ; ତୁଳସୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)
Tubarī 1. Ocimum Gratissimum.
୨। ସୌରାଷ୍ଟ୍ରୀ ମୃତ୍ତିକା (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. Coloured earth found in Gujerat.
୩। ରାଇ ସୋରିଷ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—3. Rye; mustard.

ତୁବି—ସଂ. ବି. (ତୁ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ବି)—
Tubi ୧। ତୁଂବା; ପିତା ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Bitter gourd.
୨। ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—2. Tumbā (See).

ତୁମ୍‌ତଡ଼ାକ୍(କା)—ବୈଦେ. ବି. (ପା.) ଧୁମ ଧାମ; ଆଡ଼ମ୍ବର; ଆଡ଼ମ୍ବର
Tum-tardāk(kā) ସହିତ ଗୋଳମାଳ—Pomp and noise; ado; grand show.
ତୁମ୍‌ତଡ଼ାକ୍; तुमतड़ाक

ତୁମ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ତୁଲ. ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା ୧ ବଚନ ତୁମ୍ ଓ
Tuma ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ ତବ;) ଅତି ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ)—ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
(ତୁମର-ଅନ୍ୟରୂପ) Tumbhara (See).

ତୁମଡ଼ୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁମ୍ବୀ=ଲାଉ; ତୁମ୍ବିକା)—୧। ପିତା ଲାଉର
Tumardī ତୁମ୍ବୀରେ ନିର୍ମିତ ବଂଶୀ ବିଶେଷ; ତିକ୍ତୁରୀ; ସୁସୁରୀ—
ତୁବଡ଼ୀ; ତୁମଡ଼ୀ 1. Bagpipe made of narrow-necked and big-billied bitter gourd.
तुमड़ी
[ଦ୍ର—ଏହାର ମଧ୍ୟଂଅଂଶ ମୋଟ ଓ ଦୁଇପାଖ ସରୁ। ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ବୃକଳ ଯନ୍ତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା। ସାପୁଆ କେଳାମାନେ ଏହା ବଜାଇ ସାପ ଖେଳାନ୍ତି। ଏହାର ଅଗରେ ସଛିଦ୍ର ଦୁଇଟି ନଳ ଲାଗିଥାଏ, ମଧ୍ୟଅଂଶ ଗୋଟିଏ ପିତା ଲାଉର ଖୋଳପା, ଓ ମୂଳଅଂଶ ଗୋଟିଏ ନଳ; ଶୋଷୋଲୁ ନଳକୁ ଫୁଙ୍କାଯାଏ। କେହି କେହି ଏହାକୁ ନାକରେ ବଜାନ୍ତି। ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତି ଏହିପରି ବଂଶୀ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ। ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଏହାର ନାମ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯଥା—ଇଂଲଣ୍ଡରେ ବାଗ୍‌ପାଇପ୍ (Bagpipe); ସାଇବେରିଆରେ ତିତ୍ତି (Titti), ପାରସ୍ୟରେ ନଅମ୍ବଳା, ମିସରଦେଶରେ ଜୁକ୍କାରା, ଇଟାଲୀରେ ଜାମ୍ପୋନା। ବାଇବଲରେ ଏହି ଯନ୍ତ୍ରର ନାମ ସାମ୍‌ଫୋନିୟା ବୋଲି ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ବୃଥା ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧା ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ କୀଟ— 2. A kind of poisonous insect.

୩ । ତୁମ୍ବା; ଲାଉ ଖୋଲପାରେ ନିର୍ମିତ ଥାଳ—3. A bowl made of the shell of the gourd.

ତୁମର(ରି)—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
Tumara (ri) Tumbhara (See)

ତୁମା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ତୁମ୍ବୀ)—୧ । ଲାଉ—
Tumā Bottle gourd.

୨ । ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—2, Tumbā (See)

ତୁମି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶଗଡ଼ ଚକର ମଝି ହାଣ୍ଡି; ତୁମ୍ବ—
Tumi The nave of a wheel.

ତୁମୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବି—ତୁମଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Tumurdi Tumardi (See)

ତୁମୁଳ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ତୁ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+ଅଧିକରଣ ଓ କର୍ମ. ମୁଳ)—ତୁମୂଳ (ଦେଖ)
Tumula Tumūla (See)

ବଶ୍ୟକର୍ମୀ ସ୍ତୁତ ହନୁମନ୍ତ କପିପତି ସୁନ୍ଦ ସମୁରବେ ଅରମ୍ଭେ ତୁମୁଳ—
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁମୂଳ—ସଂ. ବିଣ (ତୁ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ମ. ମୂଳ)—
Tumūla ୧ । ଯୋରତର ଗୋଳମାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Tumultuous.

୨ । ଅତ୍ୟଧିକ—2. Excessive.

୩ । ଭୟଙ୍କର; ଭୟାନକ—3. Dreadful; terrible.

୪ । ଉତ୍କଟ; ଅତି ପ୍ରବଳ—4. Violent.

୫ । ଘୋର—5. Serious; grave.

ବି—(+ଅଧିକରଣ. ମୂଳ)—୧ । ମାରପିଟ—1. Brawl; affray.

୨ । କଳହ—2. Quarrel.

୩ । ଗଣ୍ଡଗୋଳ—3. Uproar; tumult.

୪ । ଯୁଦ୍ଧ—4. Conflict; fighting.

୫ । ଯୁଦ୍ଧରେ ପରସ୍ପରବିରୋଧୀ ବହୁ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଗମନ ଚଳନ—5. Bustle created by the movement of opposing soldiers in a fight.

୬ । ବାହାଡ଼ା ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Beleric Myrobalan.

ତୁମେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ; ସମ୍ମାନିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି
Tume ବ୍ୟବହୃତ; ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ
तुमि ତ୍ୱଂ; ପ୍ରା. ତୁମ୍ହେ)—ତୁମ୍ଭେ (ଦେଖ)
तुम Tumbhe (See)

[ଏ ଶବ୍ଦର ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ ତମେ, ଛମେ, ତେମେ]

ତୁମେ ଗୁଡ଼ାକ—ଦେ.ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ ବହୁବଚନ)—ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ
Tume gurdāka ପରି ନଗଣ୍ୟ ଲୋକମାନେ,ନଗଣ୍ୟ ତୁମ୍ଭେମାନେ
তুমরাসব, तुमलोगों You fellows.

ତୁମେ ମାନେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ବହୁବଚନ)—ତୁମ୍ଭେମାନେ—
Tumemāne (ତୁମେ ସବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (plural) You.

ତୁମ୍ପୁଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଙ୍କୁଚିତ)—୧ । ଶୁଷ୍କ—
Tumpurdā 1. Withered.

(ତୁଂପୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସଙ୍କୁଚିତ; ସେମେଟା—
2. Contracted; wrinkled; shrunk.

ତୁମ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବଧ କରିବା—1. To kill.
Tumb (root)

୨ । କଷ୍ଟ ଦେବା—2. To distress; to trouble.

୩ । ଆଘାତ କରିବା—3. To hurt.

ତୁମ୍ବ—ସଂ. ବି (ତୁମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଲାଉ; ଅଲାବୁ—
Tumba 1. White gourd; Lagenarea Vulgaris.

୨ । ମିଠା ଲାଉ—2. Bottle gourd.

୩ । ବୀଣା—3. Harp.

୪ । ସିତାର ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରର ଲାଉ—The bulb of a guitar or harp.

୫ । ତୁମ୍ବୀ; କଇଁଚ କାକୁଡ଼ି (ଦ୍ର ବ୍ୟଞ୍ଜନ)—5. Kaiñchi kākurdi (See)

ଦେ. ବି—୧ । ଧାନ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପାତ୍ର—1. A measure for corn.

୨ । ବଡ଼ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ଗଡ଼ କରି ସେହି ଗଡ଼ରେ ବମ୍ବା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ତ୍ତର ଛିଦ୍ର କରି ସେ ଛିଦ୍ରରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି କରାଯିବା ଯନ୍ତ୍ରବାଣ—
2. A kind of fire work.

୩ । ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଣ୍ଡି—
3. The hub of a wheel.

ତୁମ୍ବକ—ସଂ. ବି—ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbaka Tumba (See)

ତୁମ୍ବର—ସଂ. ବି—୧ । ତୁମ୍ବୁରୁ (ଦେଖ)
Tumbara 1. Tumburu (See)

୨ । ବାଦ୍ୟବିଶେଷ—
2. A kind of musical instrument (Apte).

ତୁମ୍ବରୁ—ସଂ. ବି—ତୁମ୍ବୁରୁ (ଦେଖ)
Tumbaru Tumburu (See)

ତୁମ୍ବା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁମ୍ବ; ତୁମ୍ବକ)—
Tumbā ୧ । ଶୁଖିଲା ଲାଉ ଖୋଳର ପାତ୍ର; ଲାଉ ଥାଳ—
तुंबड़ी 1. A bowl made from a gourd; the
तुमड़ी, तुंबा hollow shell of a gourd.

୨ । ବୀଣାଦି ଯନ୍ତ୍ରର ହାଣ୍ଡି ବା ପାତ୍ର—2. The gourd or bowl or bulb at the back of a guitar or other stringed instrument.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋୃ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଞ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	ନ

୩ । ବାୟାଁ; ତୁଗୀ—
3. The left-hand-piece of a double-drum.

୪ । ଯୋଗୀ ଥାଳ—4. Begger's bowl.

୫ । ଲାଉ ତୁମ୍ବିର ମୁହଁରେ ନଳ ଗୁଞ୍ଜା ଯାଇ ତିଆର କରାଯିବା ଫୁଙ୍କା ବାଜା—5. A kind of musical pipe made of bottle gourd; bagpipe.

୬ । ପିତା ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. B tter gourd.

୭ । ନଦୀ ଓ ଜଳାଶୟ କୂଳରେ ମନକୁ ଉଠିବା ଏକପ୍ରକାର ଧାନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—7. A kind of paddy growing wild on the banks of tanks and rivers.

ତୁମ୍ବି—ସଂ. ବି—ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbi — Tumba (See)

तुबड़ी
तुमड़ी
ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ବାଣ; ବଡ଼ ଘଡ଼ି ବାଣ—
1. A firework having powder pushed inside a ball or hole made in the feled trunk of a big tree.

[ଦ୍ର—ସାନ ମୁହଁ ଥିବା ମୋଟ ମାଟି ଘଡ଼ି ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଦିଆ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଲୁହାର ସରୁ ଗୁଣ୍ଡ ଭରତି କରାଯାଇ ଯେଉଁ ବାଣ ତିଆରି ହୁଏ ତାକୁ ତମ୍ପା ବା ଘଡ଼ିବାଣ ବା କୁମ୍ଭି ବୋଲାଯାଏ । ଏ ଘଡ଼ିର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲେ ଲୁହା ଚୂନା ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗରେ ଅଗ୍ନିମୟ ଚମ୍ପାଫୁଲ ଆକାରରେ ଫୁଟିଆସି ପର ଉପରକୁ ଉଠେ । ଲାଉତୁମ୍ବା ଆକାରର ବଡ଼ ମାଟି ଘଡ଼ିରେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡ ଦିଆ ତିଆରି କରାଯିବା ବାଣକୁ ତୁମ୍ବି ବୋଲାଯାଏ । କର, ତେନ୍ତୁଳି ଆଦି ଗଛର ଗଣ୍ଡିକୁ ଗଡ଼ କରି କାଟି ଆଣି ତାକୁ ଭୂମିରେ ପକାଇ ତାହା ମଝିରେ କହାଣଦ୍ୱାରା ୧ ଫୁଟ ଗଭୀର ଗୋଲ ଗର୍ତ୍ତ କରାଯାଏ । ସେ ଗର୍ତ୍ତରେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ଖୁନ୍ଦା ଯାଏ ଓ ଖୁବ୍ ମାଡ଼ ଦେଇ ତା ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ ସାନ କଣା ରଖା ଯାଏ । ସେହି ମେଲା ମୁହଁରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କଲେ ସେ ବାରୁଦ ଓ ଲୁହା ଗୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନିଷ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ୩୦।୪୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠେ ଓ ଖୁବ୍ ଗର୍ଜନ ହୁଏ । ଏହି ବାଣକୁ ତୁମ୍ବ ବୋଲାଯାଏ । ସାନ ତୁମ୍ବକୁ ତୁମ୍ବି ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବା ପାତ୍ରବିଶେଷ—
2. A measure for corn.

୩ । ତୁମ୍ବା (ଦେଖ)—3. Tumbā (See)
ତୁମ୍ବି କାଖେ ଜାକ ଚର୍ମ କାନ୍ଧରେ—ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତ ।

ତୁମ୍ବୀ—ସଂ. ବି. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଈ)—ତୁମ୍ବ (ଦେଖ)
Tumbī — Tumba (See)
(ତୁମ୍ବିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏତେ କହୁଅଛି ତୁମ୍ବୀ (୧) ଅବଲମ୍ବ ସେ କାଳରେ କରେ କରବି—ଭକ୍ତ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ଦେ. ବି—ତୁମ୍ବି (ଦେଖ)—Tumbi (See)
ବଡ ବଡ଼ରଙ୍ଗ ବଡ଼ତ୍ର ହେଲ ତୁମ୍ବୀ ବୃତ୍ତଙ୍ଗ
ନ ବୃନ୍ତ ଶରଳ ସଲଳ ଉପରେ ଯା ବସିଲା—ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ତୁମ୍ବଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ କୀଟ—
Tumbardi — A kind of poisonous insect.

ତୁମ୍ବୁକ—ସଂ. ବି—ଲାଉ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tumbuka — Gourd.

ତୁମ୍ବୁର—ଦେ. ବି—ଆନକ ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ବଡ଼କାଠ—
Tumbura — A bigdrum.

ତୁମ୍ବୁରା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ଉର)—କୁକୁର—
Tumburā (ତୁମ୍ବୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) — Dog.

ତୁମ୍ବୁରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁମ୍ବୁର + ଈ)—୧ । ଧନିଆ—
Tumburī — 1. Coriander.

୨ । କୁତୀ; ମାଈକୁକୁର—2. Bitch.

ତୁମ୍ବୁରୁ—ସଂ. ବି. (ତୁମ୍ବ୍ ଧାତୁ + ଉରୁ)—୧ । ଗନ୍ଧର୍ବବିଶେଷ—
Tumburu — 1. Name of a heavenly chorister
ତୁମ୍ବୁରୁ ତାହା ଦେଖି ସହି ନ ପାରିଲେ
ଏକଶ ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଘୋଡ଼ା ଅଣାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।

[ଦ୍ର—ଏ ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟାରେ ବିଶେଷ ପାରଦର୍ଶୀ ଥିଲେ ଓ ତୁମ୍ବୁରୁ ବାଦ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ । ଏ ଚୈତ୍ର ମାସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଥରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ଏ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରିୟ ପାର୍ଷଦ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—2. Name of a tree.

तेजबल ୩ । ନାରଙ୍ଗାଦି ବର୍ଗର ସାନ କଣ୍ଟକୀ ତରୁବିଶେଷ—
3. Xanthoxylum Alatum.

[ଦ୍ର—ଏହାର କାଠ ଧଳା । ପତ୍ର ଘନ, ପତ୍ରର ଡେମ୍ଫରେ ପକ୍ଷ ଅଛି । ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ସାନ । ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. ବୃକ୍ଷ ପୃଥକ୍ । ଫଳ ପାଚିଲେ ଫାଟି ଯାଏ । ମଞ୍ଜି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ନେପାଳୀ ଧନିଆଁ ନାମରେ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ । ଶୂଳଘ୍ନ ବୋଲି ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ହିମାଳୟ ଓ ଖାସିଆ ପାହାଡ଼ରେ ଏ ଗଛ ଜନ୍ମେ । ଏବୀଜ ଦେଖିବାକୁ ଧନିଆ ମଞ୍ଜି ପରି । ଏହା ଭାରି କଟୁ (ରାଗୁଆ) ଓ ଏହାକୁ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ପାଣି ଭୁଗୁଭୁଗୁ ହୁଏ ଓ ପାଣିରୁ ଖୁବ୍ ଗନ୍ଧ ବହେ । ଦାନ୍ତ ଦରଜ ହେଲେ ଲୋକେ ଏହାକୁ ପାଟିରେ ଜାକନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ଏହା ଗରମ, କଡ଼ୁଆ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ ଏବଂ କଫ, ବାତ ଓ ଶୂଳ ଦୂର କରେ ।]

୪ । ଋଷି ବିଶେଷ—4. Name of a sage.

୫ । ଧନିଆଁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Coriander.

ଦେ. ବି—ବଡ଼କାଠ ବାଜା—Big drum.

ତୁମ୍ଭ—ଦେ. ବି—୧ । ଶକଟାଦି ଚକର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ଶଗଡ଼ ଚକର ତାଣ୍ଡି—
Tumbha — 1. The centre or nave of a wheel; the hub of a wheel.
तुबड़ी

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳଲେ 'କ୍ରୁଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ. 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

तुमडी ୨ । କାଠର ବଡ଼ ଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ଗଭୀର ଗର୍ତ୍ତ କରି ତହିଁ
(ତୁମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଧ୍ୟରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦି ତିଆରି କରାଯିବା ବାଣ—
2. A firework made by pushing gunpowder into a deep hole dug in a log of wood.

[ଦ୍ର—ବର କମ୍ବା ତେନ୍ତୁଳିର ଗଡ଼କାଠରେ ୩।୪ ଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲାକାର ଗାତ ଖୋଳାଯାଏ; ଆଉ ପାଖ ଫୁଟିବାକୁ ପ୍ରାୟ ୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ବାକି ଥାଏ, ତଳ ପାଖର ବାକି ଅଂଶରେ ଲୁହା ଭଅଁର ଦ୍ୱାରା ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଳି ମୋଟରେ ଗୋଟିଏ କଣା କରାଯାଏ । ସେହି କଣାକୁ ଛୋଟ କନା ଦ୍ୱାରା ବା ଭଙ୍ଗା ଦଉଡ଼ିର ଖଣ୍ଡା ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରାଯାଏ । ପରେ ବଡ଼ ଗାତରେ ଅଙ୍ଗୁଳିକର ୩ ଭାଗରୁ ଭାଗେ ପରିମାଣରେ ମାଟି ପକାଇ ଗାଞ୍ଜିଦ୍ୱାରା (ଯେଉଁ କାଠ ଖଣ୍ଡର ମାପରେ ଗାତ ଖୋଳା ଯାଇ ଥାଏ ତାହା ଦ୍ୱାରା) ଖୁନ୍ଦି ପୁଣି ଭଅଁର ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବୋକ୍ତ କଣା ସହିତ ସମାନ କରି କଣା କରାଯାଏ । ସେ ଗାତରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଖୁନ୍ଦା ଯାଏ । ତା ଉପରେ ଗାତର ମୁହଁର ବ୍ୟାସ ପରିମାଣରେ ମାଟିର ପ୍ରସ୍ତ ଦିଆଯାଇ ବାଡ଼ିଆ ଯାଏ । ସେ ମାଟିକୁ ମାଟିକଳ ବୋଲାଯାଏ । ସେ ମାଟିକଳ ଟାଣ ହୋଇ ବାଡ଼ିଆ ହେଲା ପରେ ଗଡ଼କୁ ଲେଉଟାଇ ଛିଦ୍ର ମୁହଁରୁ କଣା କଢ଼ାଯାଏ ଓ ସେ କଣାରେ ସାମାନ୍ୟ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇ ଛିଦ୍ର ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଯାଏ ।]

ତୁମାର ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର (ଦେଖ)
तुमारा Tumbhara (See)

ତୁମ୍ଭ ତହିଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭଠାରେ (ଦେଖ)
Tumbha tahin̄ In you (See)
ତୋମାତେ तुमसे

ତୁମ୍ଭ ତହୁଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ସର୍ବନାମ—୧ । ତୁମ୍ଭଠାରୁ—
Tumbha tahun̄ 1. From you.
(ତୁମ୍ଭଠୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତୁମ୍ଭ ଅପେକ୍ଷା—2. Than you.
ତୋମା ଥେକେ तुमसे

ତୁମ୍ଭନ୍ତ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ସର୍ବନାମ. —ତୁମ୍ଭକୁ—
Tumbhanta To you.

ତୁମ୍ଭ ପାଟିଆ—ଦେ. ବି—ଶଗଡ଼ଚକିର ଧୁର ପାଖେ ଲଗାଯାଇଥିବା
Tumbha pātiā ଲୁହାର ବଳା—Iron ring put round the hub of a wheel.

ତୁମ୍ଭ ବାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି—ତୁମ୍ଭରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦା କର୍ମ—
Tumbha bāṛiā Pushing or ramming of gunpowder into the hole of a log of wood.

ତୁମ୍ଭ ବାଡ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁମ୍ଭରେ ବାରୁଦ ଖୁନ୍ଦିବା—
Tumbha bāṛeibā To push or ram gunpowder into a log-hole.

ତୁମ୍ଭର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ତୁମ୍ଭେ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ଏକ ବଚନ)—
Tumbhara ଆପଣଙ୍କର—Your.
(ତୁମ୍ଭର—ଅନ୍ୟରୂପ) କେ ଅଛି ନିସ୍ତାରେ ଧନ ପ୍ରାଣ ମାୟା ତେଜି
ତୋମାର, ତୋମାରି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭର ଲାଗି ଭଜିବ ଏ ଭବେ ।
तुम्हारा ସୁଧାକାର, ମହାଯାତ୍ରା ।

ତୁମ୍ଭରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ—୧ । ତୁମ୍ଭଠାରେ—
Tumbhare 1. With you; in you.
ତୋମାତେ ୨ । ତୁମ୍ଭ ନିକଟରେ—2. Near you.
तुमसे

ତୁମ୍ଭେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ. ୧ମା. ୧ବ. ତ୍ୱଂ. ପ୍ରା. ତୁମ୍ହେ;
Tumbhe ଆଦରାର୍ଥେ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିଚିତ ସ୍ଥଳରେ) ୨ୟ
ତୁମି ପୁରୁଷ; ଏକ ବଚନ—You.
तुम [ଦ୍ର—ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍, ଓ. ତୁମ୍ଭେ ଶବ୍ଦର ରୂପ :—

	ଏକ ବଚନ	ବହୁବଚନ
୧ମା—	ତୁମ୍ଭେ	ତୁମ୍ଭେମାନେ
୨ୟା—	ତୁମ୍ଭକୁ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ
୩ୟା—	ତୁମ୍ଭ ଦ୍ୱାରା	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
୫ମୀ—	ତୁମ୍ଭଠାରୁ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ
୬ଷ୍ଠୀ—	ତୁମ୍ଭ, ତୁମ୍ଭର	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର
୭ମୀ—	ତୁମ୍ଭରେ, ତୁମ୍ଭଠାରେ	ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରେ.

ତୁମ୍ହର—ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂମି) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭର—.
Tumhara Your; yours.

ତୁମ୍ହି—ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂମି) ସର୍ବନାମ—ତୁମ୍ଭେ—
Tumhi You.

ତୁୟ—ପ୍ରାଦେ. (ଭଞ୍ଜଭୂମି) ସର୍ବନାମ—ତୁ—
Tuya You.

ତୁର୍ ତୁର୍—ଦେ. ବିଣ—ତୁରୁ ତୁରୁ (ଦେଖ)
Tur tur Turu turu (See)

ତୁର୍‌ତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତୁରୁତୁରିଆ (ଦେଖ)
Tur-turiā Turuturiā (See)

ତୁର୍‌ପା —ଦେ. ବି. (ସଂ. ତଳ+ଉପର)—
Tur-pā ତାଗା ଗଳା ସିଧା ସିଲାଇ—
ତୁରପା Straight single stitching.
तुरपन (ଦ୍ର—ଏହା ବଖିଆ ସିଲେଇର ବିପରୀତ ।)

ତୁର୍‌ପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଘା)—
Tur-pibā ତାଗା ଗଳାଇ ସିଲାଇ କରିବା—
ତୁରପା To make long single stitches.
तुरपना

ତୁର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱର)—ଶୀଘ୍ର; ଚଞ୍ଚଳ—
Tura Quickly.
ବି. (ସଂ. ତୂର୍ଯ୍ୟ) ତୂରୀ; କାହାଳୀ— Trumpet.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଓ୍ୱ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଥ	●	ନ୍ଧ

ସଂ. ବି—ବେଗ—Speed; velocity.

ତୁରକ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଫା. ତୁର୍କ୍; ତୁଲ· ସଂ. ତୁରୁଷ୍କ; ଇଂ.
Turak ଟର୍କ)—ତୁର୍କ (ଦେଖ)—Turka (See)
তুরক ତୁରକମାନେ ହୁଇ ତାହାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଣ୍ଡ ପକାଇଲେ ।
तुरक ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ତୁରକ୍ ସବାର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରୁପର—ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନିକ)—
Turak sabār ୧ । ରାଜାଙ୍କର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦେହରକ୍ଷୀ ସୈନିକ—
তুরুক শওয়ার 1. A king's body-guard riding on a horse.
तुर्कसवार
(ତୁରକ୍ ସୱାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଫା. ତୁର୍କ୍=ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ +ସବାର=ଘୋଟକାରୋହୀ)—ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ପଲ୍ଟଣ—2. A Mahomedan cavalry officer; a Turk trooper or horse-man.

ତୁରକୀ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)
Turaki Turkī (See)

ତୁରଗ—ସଂ ବି. ପୁ. (ତୁର+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ.)—
Turaga ୧ । ଘୋଟକ; ଅଶ୍ୱ; ଘୋଡ଼ା—
(ତୁରଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Horse.
୨ । ମନ; ଚିତ୍ତ—2. The mind.
୩ । ସାତ ସଂଖ୍ୟା—3. The number seven.

ତୁରଗ ଦାନବ—ସଂ. ବି.—ଅଶ୍ୱାକୃତି ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
Turaga dānaba Name of a demon in the shape of a horse.
[ଦ୍ର—କେଶୀନାମକ ଦାନବ କଂସର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇବାକୁ ଅଶ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣ ତାକୁ ବଧ କଲେ ।]

ତୁରଗବକ୍ତ୍ର—ସଂ.ବିଣ.(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁରଗ+ବକ୍ତ୍ର)—ତୁରଗାନନ(ଦେଖ)
Turaga baktra Turagānana (See)
ସଂ· ବି.—କିନ୍ନର (ଦେଖ)—Kinnara (See)
(ତୁରଗବଦନ; ତୁରଗାନନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁରଗ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ· ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁରଗ+ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ)—ସ୍ତ୍ରୀ
Turaga brahmacharjya ଅଭାବରୁ ମନୁଷ୍ୟ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)--
Continence observed by a person for the sole reason that he gets no woman to satisfy his lust.

ତୁରଗ ଶାଳା—ସଂ. ବି.—ଘୋଡ଼ାଶାଳ; ଅସ୍ତାବଲ୍—
Turaga śālā Stable.

ତୁରଗ ସାଦୀ—ସଂ. ବି. (ତୁରଗ+ସଦ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Turaga sādi ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସୈନ୍ୟ—Horse-man; cavalier.

ତୁରଗାନନ—ସଂ· ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଘୋଟକମୁଖ; ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ;
Turagānana ଯାହାର ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାପରି—
Having a face like that of a horse.
ସଂ. ବି.—କିନ୍ନର (ଦେଖ)—Kinnara (See)

ତୁରଗାରି—ସଂ. ବି· (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ତୁରଗ+ଅରି—କନିଅର (ଦେଖ)
Turagāri Kaniara (See)

ତୁରଗୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ତୁରଗ+ଇନ୍; ୧ମା; ୧ବ.)—ଘୋଡ଼ାସବାର;
Turagī ଅଶ୍ୱାରୋହୀ—A horseman; horse-rider; a cavalier.
ସ୍ତ୍ରୀ.—୧ । (ତୁରଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଘୋଟକୀ; ଘୋଡ଼ୀ; ମାଈଘୋଡ଼ା—1. A mare.
୨ । ଅଶ୍ୱଗନ୍ଧା (ଦେଖ)—2 Aśwagandhā (See)

ତୁରଙ୍ଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ· ବି. ପୁଂ—ତୁରଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Turaṅga (etc) Turaga etc (See)
ସଂ. ବିଣ.—ଶୀଘ୍ରଗାମୀ—Swift.
ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ଟ୍ରଙ୍କ୍) ଟିଣର ବା ଲୁହାର ପେଟେରା—
A tin or steel trunk.

ତୁରଙ୍ଗ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି· (୬ଷ୍ଠୀ ତତ; ତୁରଙ୍ଗ+ପ୍ରିୟ)—ଯବ; ଯଅ ଧାନ
Turaṅga priya (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Barley.

ତୁରଙ୍ଗମ(ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ତୁରଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Turaṅgama (etc) Turaga etc (See)
ବିଣ. ପୁଂ—ବେଗଗାମୀ—Swift.

ତୁରଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. ଓ ପୁଂ—ତୁରଗୀ (ଦେଖ)
Turaṅgī Turagī (See)

ତୁରଞ୍ଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତରଂଜ୍; ଅ. ତୁର୍ଜ୍)—୧ । ଟାଭ ଜାତୀୟ
Turañja ଏକପ୍ରକାର ଫଳ—1. Lemon; Citrus;
ସଂ. ନାମ—ମାତୁଲଙ୍ଗ, Medica, var. Typica; citron;
ବୀଜପୂର Lunonum (Kirtikar).
ତେ. ନିମ୍ମପାଣ୍ଡୁ, ନାରଦାବା ୨ । କୁର୍ତ୍ତିର ପିଠିପାଖରେ, ଶାଲର
ତା. ନାରତ୍ତମ ପଜ୍ଜାମ୍; କଣରେ ଆମ୍ବ ବା ପାନପତ୍ର ଆକାରର
ଏଲୁମିଚ ଚମ୍ପାଙ୍ଗାମ୍ ଛିଅର କୁଣ୍ଡକାମ—2. A needle-
ଗୁ, ବଜୋରୁ, ତୁରଙ୍ଗ୍ work resembling a mango or
ମ. ମହାଲଙ୍ଗ୍ betel leaf worked on the back
টাবানেবু, ছোলঙ্গ of a coat or the corners of a
तुरंज, बिजौरा, नोबु shawl.

ତୁରନ୍ତ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ୱରିତ; ତ୍ୱର୍=ବେଗ)—
Turanta ୧ । ଅତିଶୀଘ୍ର—1. Quickly.
(ତୁରଂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୋଲିବେ ଏ ବୃଷ ତୁରନ୍ତ ମରୁ: ଆଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଆ-ନା ଏରୁ
তাড়াতাড়ি, তুরন্ত ନନ୍ଦକିଶୋର. କର୍ଣ୍ଣରଣୀ ।
तुरंत, तुरत ୨ । ହଠାତ; ତତକ୍ଷଣାତ୍—
2. Immediately; at once.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚକ୍ଷୁତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ଷୁତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ଷୁ ଦ କୌଣସି ୯ ଟି ମାନାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ଷୁତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତୁରପା—ଦେ. ବି.—ତୁର୍‌ପା (ଦେଖ)
Turapā Tur-pā (See

ତୁରପିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତୁର୍‌ପିବା (ଦେଖ)
Turapibā Tur-pibā (See)

ତୁରଷ୍କ—ଦେ. ବି. (ନାମ) (ସଂ. ତୁରୁଷ୍କ)—୧ । ତୁର୍କୀଦେଶ; ଇଉରୋପ
Turashka ଅନ୍ତର୍ଗତ ମୁସଲମାନ ରାଜ୍ୟ ବା ରୁମ୍—
1. Turkey.

୨ । ଆସିଆଟିକ ତୁରଷ୍କ —
2. Turkey in Asia or Asia minor.

୩ । ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ (ଦେଖ)—3. Turkistan (See)

[ଦ୍ର—ଆଗେ ଇଉରୋପୀୟ ତୁରଷ୍କ ସୁଲ୍‌ତାନ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ଏହି ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ପୃଥିବୀର ସମଗ୍ର ମୁସଲମାନ୍ ସମାଜର ଧର୍ମଗୁରୁ ବା ଖଲୀଫା ଥିଲେ । ବିଗତ ଜର୍ମାନୀ ସମର ପରେ ମୁସଲ୍‌ମାନ୍‌ମାନେ ସୁଲତାନଙ୍କୁ ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତ କରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ରାଜ୍ୟରେ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଅଛନ୍ତି ।]

ତୁରାଣି(ଣୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୋରାଣି (ଦେଖ)
Turāṇi(ṇi) Tordāṇi (See)

ତୁରାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (ନାମ)—ପାରସ୍ୟର ଉତ୍ତରପୂର୍ବ ମଧ୍ୟଆସିଆର
Turān ଦେଶଖଣ୍ଡ—Turkistan; Turan.

[ଦ୍ର—ଏହା, ତୁର୍କୀ, ତାତାର, ଓ ମୋଗଲଙ୍କ ଆଦିମ ବାସସ୍ଥାନ । ଏହାର ପୂର୍ବରେ ଚୀନ, ପଶ୍ଚିମରେ ଅଲଟାଇ ପର୍ବତ, ଦକ୍ଷିଣରେ ହିମାଳୟ ଓ ହିନ୍ଦୁକୁଶ ଓ ଉତ୍ତରରେ ରୁଷିଆ । ଏ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଶକ । ପ୍ରାଚୀନ ତୁରାନୀମାନେ ଅଗ୍ନି ଉପାସକ ଥିଲେ ଓ ପଶୁବଳି ଦେଉଥିଲେ । ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ସମଗ୍ର ଇଉରୋପ, ଆସିଆ ଓ ଭାରତକୁ ଆକ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ । ଚେଙ୍ଗିସ୍ ଖାଁ, ତୈମୁର୍ ଓ ଉସ୍‌ମାନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଏହି ଦେଶୀୟ ଥିଲେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ତୁରାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୋରାଣୀ—
Turāṇi Cold rice gruel.

ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—ତୁରାନ ଦେଶବାସୀ—
Turanian.

ତୁରାସାଟ୍—ସଂ. ପୁ. (ତୁରା=ବେଗ+ସହ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Turāsāt ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର—An epithet of Indra.
(ତୁରାଷାଟ୍, ତୁରାସାହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁରି—ସଂ. ପୁ. (ତୁର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ତନ୍ତୁବାୟର ମାକୁ ବା
Turi କଣ୍ଡା—1. A shuttle (used in weaving).

୨ । ଚିତ୍ରକରର ତୂଳି—2. Painter's brush.

୩ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
A kind of musical instrument.

୪ । ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
4 A kind of military weapon.

ତୁରି ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂର୍ଯ୍ୟ; ତୂର)—୧ । ବିଗୁଲ୍; ଉଚ୍ଚଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ
तुरही ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଲମ୍ବା ଶିଙ୍ଗା ବିଶେଷ—
1. A bugle; a clarion; trumpet.

[ଦ୍ର—ପେଁ ପେଁ ବା ଭେଁଭେଁ ଧ୍ୱନିକାରୀ ଶିଙ୍ଗାକୁ ଭେରୀ ବା ପେଁଏଁକାଳୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଉଁଶ ପାତିଅରେ ଟୋକେଇ, ଭୋଗେଇ ଆଦି ବୁଣି ବିକି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—A non-aryan caste living on preparing and selling baskets etc with split bamboo.

ତୁରିତ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରିତ)—୧ । ସତ୍ୱର; ଚଞ୍ଚଳ;
Turitā ଅତିଶୀଘ୍ର—1. Hastily; in haste; quickly;
तुरित speedily.
तुरत
ତ୍ରିପଦେ ଧରି ସେହିମତ, କୃଷ୍ଣକୁ ନେଲା ତୁରିତ ।
(ତୁରିତେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍; ହଠାତ୍—
2. Suddenly; at once; immediately.
ତୁରିତେ ଉଲ୍ଲାସରତି ବଢ଼ିଲା ତମ୍ବୃଦ୍ଧିନ ଗଲା ଭାସି ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୁରୀ—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତୁରି (ଦେଖ)
Turī Turi (See)

ଦେ. ବି—ତୁରି (ଦେଖ)—Turi (See)

ତୁରୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଚତୁର୍=ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ+ପୂରଣାର୍ଥ ଈୟ. ନିପାତନ)—
Turīya ୧ । ଚତୁର୍ଥ—1 Fourth.

୨ । (ତ୍ୱର+ଈୟ) ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ; ଶୀଘ୍ରଗତି—2. Swift.

୩ । ପରିତ୍ରାଣକାରୀ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—3 Redeeming.

ବି—୧ । ସମାଧିର ଅବସ୍ଥା ବିଶେଷ (ଯେତେବେଳେ ସାଧକର ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମା ବା ପରଂବ୍ରହ୍ମରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୁଏ)—
1. A stage attained in spiritual meditation when the Infinite is attained i. e. when 'God in Man becomes one with Man in God').

[ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତରେ ପ୍ରାଣୀର ୪ଟି ଅବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯଥା—ଜାଗ୍ରତ, ସ୍ୱପ୍ନ, ସୁଷୁପ୍ତି ଓ ତୁରୀୟ । ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଭେଦଜ୍ଞାନ ଲୁପ୍ତ ହୁଏ ଓ ଆତ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଚୈତନ୍ୟରେ ଲୀନ ହୁଏ ।]

୨ । ପରଂବ୍ରହ୍ମ—2. The Supreme Being.

୩ । (ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ)—ମାୟାର ଅତୀତ ୪ର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ—
3. The 4th Essence beyond the worldly illusion (Hindu Philosophy).

୪ । ବେଦ ଅନୁସାରେ ବାଣୀ ବା ବାକ୍ୟର ଏକଶ୍ରେଣୀ—
4. A class of utterance according to the Bedas.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍ଗ	ଏ୍ୟ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ଢ଼

[ଦ୍ର—ବେଦରେ ବାଣୀ ବା ବାକ୍ୟକୁ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି, ଯଥା—୧ ପରା, ୨ ପଶ୍ୟନ୍ତୀ, ୩ ମଧ୍ୟମା, ୪ବୈଖରୀ ବା ତୁରୀୟ । ଯେଉଁ ନାଦାତ୍ମକ ବର୍ଣ୍ଣ ମୂଳାଧାରରୁ ଉଠିଛି ଓ ଯାହା ନିରୂପିତ ହୋଇ ନ ପାରେ ତାହା ପରା; ଯେଉଁ ନାଦକୁ କେବଳ ଯୋଗସାଧକମାନେ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ତାହା ପଶ୍ୟନ୍ତୀ । ଯେତେବେଳେ ବାଣୀ ବୁଦ୍ଧିଗତ ହୋଇ କହିବାର ଇଚ୍ଛା ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ ସେତେବେଳେ ତାହାର ନାମ ମଧ୍ୟମା । ଯେତେବେଳେ ବାଣୀ ମୁଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ ତାହା ବୈଖରୀ ବା ତୁରୀୟ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁରୀୟ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୁରୀୟ+ଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନର ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ—
Turiya jñāna Knowledge through which a person attains salvation or beattitude.

ତୁରୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ୪ର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ; ଶୂଦ୍ର ଜାତି—
Turiya barnna The 4th or lowest caste; the Śūdra caste.

ତୁରୀୟ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବି—ପରଂବ୍ରହ୍ମ—
Turiya brahma The Supreme Soul.

ତୁରୀୟ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗତି ଜାଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Quadrant; an astronomical instrument.
Turiya jantra
(ତୁରୀ ଯନ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁରୁକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତୁର୍କ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Turuk (etc) Turk etc (See)

ତୁରୁକା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଚିତାବାଘ—
Turukā A small tiger; leopard.

ତୁରୁକି—ଦେ. ବି—ତୁରସ୍କଦେଶୀୟ ଟାଙ୍ଗଣ ଘୋଡ଼ା—
Turuki Turkish pony.

କେହୁ ତୁରୁକି ପିଠିରେ ବସି ଢାଲ ଧରିଛି ଧରିଛି କଷି
କର୍ଣ୍ଣରେ ନଶ ଦେଇଛି ଖୋସି ଲମ୍ବିଛି ଦାଢ଼ି ଯେ—
ବ୍ରଜନାଥ, ସମରତରଙ୍ଗ ।

ଦେ. ବିଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)—Turki (See)

ତୁରୁଙ୍ଗ—ଦେ. ବି. (ତୁଳ. ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ୍)—୧ । ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା କାମରେ ତାହାର ଗୋଡ଼ ହାତକୁ କାଷ୍ଠ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଛିଦ୍ରରେ ଠୁକି ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାର ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ହଡ଼ିକାଠ—1. A pair of stocks for punishing a man.
Turunga
ତୁରୁମ୍; ତୁଡୁଙ୍ଗ
हड़ि
୨ । ବେଡ଼ି—2. Shackles.

ତୁରୁଙ୍ଗ ଠୁକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହଡ଼ିକାଠରେ ପକାଇ ତୋଳପ ପକାଇବା—To put a man in the stocks.
Turunga thukibā
(ତୁରୁଙ୍ଗ ଠୁକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁରୁଜା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଇଟାଣି ବା ଇଟାଖାଡ଼ ମାଛ—
Turujā A kind of fresh-water fish.

ତୁରୁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଇଁଛକାକୁଡ଼ି—
Tururdā Cephalandra Indica; wild liquorice.

ତୁରୁତିଅ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ତୃତୀୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୃତୀୟ—
Turutia Third.

ତୁରୁତିଆ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) ତୃତୀୟା ତିଥି—
Turutiā The 3rd day of a lunar fortnight.
तृतिआ, **तीज**

ତୁରୁତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ)—୧ । ଚପଳ ସ୍ୱଭାବ—
Turuturiā 1. Hasty.
(ତୁରୁତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅସ୍ଥିର—2. Restless.
ବ୍ୟସ୍ତ ବାଗୀଶ **तुर तुरा** ୩ । ଅଧୀର—3. Impatient.

ତୁରୁତୁରୁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରା)—ତରତରିଆ; ଚପଳ; ଅସ୍ଥିର—
Turuturu Restless; hasty
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ତରତର ହୋଇ—1. Hastily.
୨ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—2. Very quickly.
୩ । ଅଧୀର ଭାବରେ—3. Impatiently.

ତୁରୁପ(ଫ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ରମ୍ପ; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍, ତୁରୁଫୋ)—
Turup(ph) ୧ । ଏକପ୍ରକାର ତାସ ଖେଳ; ରଙ୍ଗଖେଳ—
ତୁରୁପ 1. A kind of card play.
तुरुप [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଯେଉଁ ରଙ୍ଗରେ ତାସ୍ କଟା ହୋଇଥାଏ ସେହି ରଙ୍ଗର ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟର ତାସ ପକାଇ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ଉଚ୍ଚ ମୂଲ୍ୟର ତାସମାନଙ୍କୁ ଜିତି ଏକପିଠି ନେବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ରଙ୍ଗର ତାସକୁ ତୁରୁପ୍ ବୋଲଯାଏ ।]
୨ । କଟା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ତାସ—
2. Trump card.

ତୁରୁପ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଟା ହୋଇଥିବା ରଙ୍ଗର ତାସ ପକାଇ ବଦରଙ୍ଗର ତାସମାନଙ୍କୁ ଜିତିବା—To ruff in card playing.
Turup karibā

ତୁରୁପା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତୁରପା (ଦେଖ)
Turupā Turapā (See)
ଦେ. ବି—ଗୋରୁଙ୍କର ମୁହଁ ଫାଟିଯିବା ରୋଗ—Mouth disease in cattle.
[ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ରୋଗକୁ ଫାଟୁଆ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ତୁରୁପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁରପିବା (ଦେଖ)
Turupibā Turapibā (See)

ତୁରୁମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ତୁରୁଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Turuma (etc) Turunga etc (See)

ତୁରୁଷା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃଷା)—ଶୋଷ—
Turushā Thirst.

ତୁରୁଷ୍କ—ସଂ. ବି (ତୁର+ଅଧିକରଣ ଉସ; କ ଯୋଗ)—୧ । ତୁର୍କୀସ୍ଥାନ ଦେଶ—1. Turkey.
Turushka

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ସ୍ଥାନରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

[ଦ୍ର—ଭାଗବତ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣରେ ହିମାଳୟର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମବାସୀ ତୁରସ୍କ ଜାତି ବୋଲି ସୂଚିତ ।]

୨ । ଅଗାଳ ହରିତ ମଣିବିଶେଷ—
2. Turquois; torquay (a bluish yellow gem).

୩ । ଲୋବାନ୍ (ଏହା ତୁରସ୍କ ଦେଶରୁ ଆସୁଥିବାରୁ)—
3. Olibanum.

୪ । ତୁର୍କୀ ଜାତି—4. Turk.

ତୁର୍କ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତୁର୍କୀ (ଦେଖ)
Turk — Turki (See)

ତୁର୍କସବାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ତୁରକ୍‌ସବାର୍ (ଦେଖ)
Turk-sabār — Turak-sabār (See)

ତୁର୍କୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା; ସଂ. ନାମ. ତୁରୁଷ୍କ)—୧ । ତୁରସ୍କଦେଶ—
Turkī — 1. Turkey.
तुर्क, तुरक — ୨ । ତୁରସ୍କ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A Turk.
तुरुष्क, तुरक, तुरकी — ୩ । ତୁରସ୍କ ସେନା—3. A Turk soldier.

୪ । ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ଘୋଡ଼ା—
4. A Turkish or Arab pony.

୫ । ତୁରସ୍କ ଦେଶୀୟ ଭାଷା—
5. The Turkish language.

[ଦ୍ର—ଇଉରୋପ ମହାଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ନାମ ତୁରସ୍କ ବା ତୁର୍କୀ । ଏହା ପୂର୍ବେ ସୁଲ୍‌ତାନ୍ ଉପାଧିଧାରୀ ରାଜାଙ୍କ ଶାସନାଧୀନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ହୋଇଅଛି । ଏ ଦେଶକୁ ହିନ୍ଦୀରେ ରୁମ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଆସିଆ ମହାଦେଶରେ ଥିବା ତୁରସ୍କ (ଆସିଆୀୟ ତୁରସ୍କ, Turkey in Asia) ଆରବର ଉତ୍ତର ଓ ପାରସ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ପଶ୍ଚିମ । ଏ ଦୁଇ ତୁରସ୍କ ଦେଶର ମଧ୍ୟରେ ମର୍ମରସାଗର ବ୍ୟବହିତ ।]

ବିଣ—୧ । ତୁରସ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to Turkey.

୨ । ତୁରସ୍କ ଦେଶ ଜାତ—2. Turkish.

୩ । ତୁରସ୍କ ଦେଶବାସୀ—3. Residing in Turkey.

ତୁର୍କୀସ୍ତାନ୍—ବୈଦେ. ବି. ଫା.(ନାମ)—ଆସିଆ ମହାଦେଶରେ ଥିବା ଦେଶବିଶେଷ—Turkistan.
Turkistān
(ତୁର୍କିସ୍ତାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶ ଆସିଆୀୟ ତୁରସ୍କ ଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର; ଏହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ୧ । ରୁଷିଆ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁର୍କୀସ୍ତାନ (ପଶ୍ଚିମାଂଶ) ଓ ୨ । ଚୀନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୁର୍କୀସ୍ତାନ (ପୂର୍ବାଂଶ) ।]

ତୁର୍ତିଅ—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ତୃତୀୟର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୃତୀୟ (ଦେଖ)
Turtia — Trutīya (See)

ତୁର୍ତିଆ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Turtiā — ତୃତୀୟା (ଦେଖ)
Trutīyā (See)

ତୁର୍ତୁର(ରୁ)—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ତୁରୁତୁରୁ (ଦେଖ)
Turtur(ru) — Turuturu (See)

ତୁର୍ତୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତୁରୁତୁରିଆ (ଦେଖ)
Turturiā — Turuturiā (See)

ତୁର୍ବସୁ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଦେବଯାନୀଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଯଯାତିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Turbasu — Name of a son of king jājāti.

[ଦ୍ର—ଏ ଅପଣା ପିତା ଯଯାତିଙ୍କ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାରୁ ଯଯାତିଙ୍କ ଶାପରେ ବହୁ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିଥିଲେ ।]

ତୁର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଚତୁର୍=ଚାରି ସଂଖ୍ୟା+ଯ. ନିପାତନସିଦ୍ଧ)—
Turjya — ଚତୁର୍ଥ; ଚତୁର୍ଥ—Fourth.

ବିଣ—୧ । ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥା—1 The fourth or last stage attained in meditation.

୨ । ଚତୁର୍ଥ; ଚତୁର୍ଥ ଅଂଶ—
2. A quarter or 4th part.

ତୁର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବି (ତୁର୍ଯ୍ୟ+ଆ)—ତୁରୀୟ ଜ୍ଞାନ (ଦେଖ)
Turjyā — Turīya Jnyāna (See).

ତୁଳ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ତୁଳନା କରିବା—
Tul (root) — 1. To compare.

୨ । ଓଜନକରିବା—2. To weigh.

୩ । ସଦୃଶ ହେବା—3. To be equal.

ତୁଲ୍‌କଲାମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତୁଲ୍‌କାଲାମ୍=ଦୀର୍ଘ ବାକ୍ୟବିନ୍ୟାସ)—
Tul-kalām — ତୁମୁଳ ଝଗଡ଼ା; ବିସମ୍ବାଦ—
ତୁଲକଲାମ୍, ତୁଲ୍‌କାଲାମ୍, ତୁଲ୍‌କାଲାମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ — Brawl; noisy quarrel.
तूलकालाम — तूलकालाम

ତୁଲ୍‌ଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କଚ୍ଛା—
Tul-ngi — The end of the loin-cloth which is tucked backwards.

ତୁଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ତୋଳିବା—
Tul-bā — To pluck.

ତୁଳ—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଅ)—୧ । ତରାଜୁଡାଣ୍ଡି—
Tula — 1. Weighing yard or rod.

୨ । ପରିମାଣଦଣ୍ଡ; ସେର ତରାଜୁ—
2. A pair of scales; weighing instrument.

ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଳନ)—୧ । ଓଜନ—1. Weight.

୨ । ଓଜନ କରିବା—2. Weighment.

୩ । ତୁଲ୍ୟ; ତୁଳନା—3. Comparision.

ତୁ ତ ସ୍ୱବବେକୀ ତୁଳ ମୁଁ କେବେ ନ ଚାହିଁ ଥିବ ଅବଗାହି ।
ବନବଟ୍ଟିଙ୍ଗ ସଙ୍ଗୀତ ।

୪ । ତନ୍ୟ ମାସର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସୌରମାନ ମାସ; ସୌରମାନ କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ—4. Solar month of Kartika.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ପ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଳୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଙ୍କ	ନ୍

ତୁଳରେ ସେଇଲେ ମୂଳରେ ଫଳେ—କୃଷିବଚନ ।

ବିଣ—୧ । ଉଚ୍ଚ—1. High.

୨ । ତୁଲ, ସମକକ୍ଷ—2 Equal in comparision.

(ସଗା—କୃଷକ) ୩ । କୋଡ଼ି, କାଙ୍କ ବା ଲୁହାଡ଼ିର ବେଣ୍ଟ ଗଳିବା କଣାର ଉପର-ମୁହାଁ ହେବା ଅବସ୍ଥା—

3. (a spade) Of which the eye has been made in such a manner that the handle when thrust into it bulges up.

[ଦ୍ର—କଣାଟି ଉପରମୁହାଁ ହୋଇ ରହିବାରୁ ବେଣ୍ଟଟି ସିଧା ନ ରହି ଉପରମୁହାଁ ହୁଏ । ତେଣୁ ସେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ହାଣିବାକୁ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ।]

ଦେ.କ୍ରି (ତୁଳିବା କ୍ରିୟାର ଅନୁଜ୍ଞା ରୂପ)—୧ । ତୁଳନା କର—1. (you) Compare.

୨ । ଓଜନ କର—2. (you) Weigh.

[ଦ୍ର—ଏ ଅଭିଧାନରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ଶବ୍ଦାଦି ତୁଳନା କରି ସେ ଦୁହିଙ୍କ ସାଦୃଶ୍ୟ ଲକ୍ଷ କରିବାକୁ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିବା ସ୍ଥଳରେ ଏହି 'ତୁଳ' ଶବ୍ଦ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।]

ତୁଲ—ଦେ, ବିଣ (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ)—୧ । ସମକକ୍ଷ; ତୁଲ୍ୟ; ସମାନ—
Tula 1. Equal; similar.

ରୂପ ଓଳିରେ କାହିଁ ଘା ତୁଲେ ମଣି—ସ୍ୱାଧୀନାଥ ମେଦିବୃତ ।

ସମାନ ୨ । ସମତଳ—2. Level; of the same level.

ମୃତ୍ତିକା ପକାଇଣ ତୁଲ କଲେ
ବୃକ୍ଷ କଟିବଲ ସୁଖେ ଚଳଲେ—ବିଶ୍ୱନାଥ, ଛଡ଼କ ସମାଦେଣ ।

କ୍ରି. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ) ତୁଲ୍ୟ; ପରି; ପ୍ରକାରେ—
1. Like.

୨ । ସଦୃଶ—2. Similarly.

ବି—୧ । ତୁଳନା—1. Comparision..

୨ ।ସମାନତା; ସାମ୍ୟ—
2. Equality; likeness; similarity.

୩ । ଗୃହୋପକରଣ—
3. Fittings; furnitures; utensils.

ତୁଲକ—ଦେ. ଅ—ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ—
Tulaka Like.

ସମାନ ପୋଛି ବାଳକ ମୋର ଚଳକ ଚଙ୍କ ତୁଲକ ନାହି
ବରାବର ସେନ ତୁଲକେ ତାପ ଜାଲକେ ଭୁବେ ଅଳକେ ଲହି ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୁଲ କସଟ—ଦେ, ବି—ନିକିତି ଦ୍ୱାରା ତଉଲ—
Tula kasata Weighment by a balance

ରଜା ମଗାଇ ବାହାଦୁରଙ୍କ ସଭା
ତୁଲ କସଟ ପ୍ରାପ୍ତେ ଅଇଲେ ଶୋଭା—ବ୍ରଜନାଥ ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତୁଲଣ—ଗ୍ରା. ବି—ତୁଲଣା (ଦେଖ)
Tulana Tulanā (See).

ତୁଲଣ ଦେବାକୁ ତୁଲ୍ୟ ଦିସଇ ନାହିଁ—ପ୍ରାଚୀ ରସବାରିଧି ।

ତୁଲଣା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୁଳନା)—
Tulanā ତୁଳନା (ଦେଖ)
(ତୁଲଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tulanā (See).

ଶୁକ୍ଳର ଅଙ୍ଗ ନାହିଁ କହି
ଏଣୁ ତୋ ତୁଲଣା ଏ କୋହି—ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତୁଲନ—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ)—୧ । ଉପମାନ—
Tulana 1. Act of comparing.

୨ । ପରିମାଣ କରିବା—2. Measurement.

୩ । ସମାନ କରିବା—3. Equalising.

ଦେ. ବି—ଓଜନ କରିବା—Weighment.

ଧର୍ମ ତଉଳରେ ସବୁ ତୁଲନ ହେଉଛି—ପ୍ରାଚୀ ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ତୁଲନା—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଲ୍ ଧାତୁ + ଭାବ ଅନ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tulanā ୧ । ଉପମା—1. Comparision.

୨ । ସାଦୃଶ୍ୟ—2. Equality; similarity.

୩ । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ—3. Instance; illustration.

୪ । ପରିମାଣ—4.Measure.

ତୁଲନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପମା କରିବା—
Tulanā kariba 1. To compare.
तुलना करना ୨ । ସମକକ୍ଷ କରିବା—2. To liken.
তুলনা করা

ତୁଲ ପାତ୍ର—ଦେ. ବି—ନିକିତି—
Tula pātra Balance; scales.

ବସାଇ ବହୁତେ ତୁଲ ପାତ୍ରେ ତୁଲ ଦେଲ ନିକା ପ୍ରେମ ଧନରେ ।
ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଲରେ—ଦେ. ଅ—ତୁଲେ; ସହିତ—
Tulare With.

সনে ଶର୍ମିକ ବର୍ମିକ ଏ ଦୁହିଙ୍କ ତୁଲରେ, ପ୍ରୀତ କଲେ ଶ୍ରମ ଖାର କରିବୁକରେ ।
बराबर (ତୁଲେ, ତୁଲ-ଅନ୍ୟରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା.

ତୁଲସା—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୁଲସୀ)—ତୁଲସୀ (ଦେଖ)
Tulasā Tulasi (See)
(ତୁଳୁସା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ରହ୍ମ ଅଙ୍ଗ ଧରିଣ ସେ ଅଛନ୍ତି ତୁଲସା ।
ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ତୁଲସା ରାଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୁଲସୀ ଓ ରାଜ୍ଞୀ)—
Tulasā rāni ତୁଲସୀ ଚଉରାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତୁଲସୀ ଗଛ
(ତୁଳୁସା ରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୂପ ଦେବୀ ବା ଠାକୁରାଣୀ—
The holy Basil plant regarded as a Goddess.

ତୁଳୁସା ରାଣୀ ! ଜାଣି ନ ଜାଣି (ମୁଁ) ଦେଉଛି ପାଣି,
(ତୁ) ନଇଥା ଥାଣି : ... ... ଚଗ ।

ତୁଲସୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଲା=ସାଦୃଶ୍ୟ+ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା
Tulasi + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ପୃଥିବୀରେ ଯାହା ନିକଟରେ
ଯଥା. ସୁରଭୀ, ଜିହ୍ୱା, ପାବନୀ, ସମସ୍ତ ସାଦୃଶ୍ୟ ଲୋପ ପାଇଅଛି,

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚକ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚକ୍ତିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ତିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ

ବିଷ୍ଣୁବଲ୍ଲଭା, ସୁରେଜ୍ୟା, ସୁରସା, କାୟସ୍ଥା, ସୁରଦୁନ୍ଦୁଭି, ସୁଲଭା, ବହୁପତ୍ରୀ, ମଞ୍ଜରୀ, ହରିପ୍ରିୟା, ଅପେତ ରାକ୍ଷସୀ, ଶ୍ୟାମା, ଗୌରୀ, ତ୍ରିଦଶମଞ୍ଜରୀ, ଭୂତଘ୍ନୀ, ଭୂତପତ୍ରୀ, ପର୍ଣ୍ଣାସ ବୃନ୍ଦା, କଠିଞ୍ଜର, କୁଠେରକ, ବୈଷ୍ଣବୀ, ପୁଣ୍ୟା, ପବିତ୍ରା, ମାଧବୀ, ଅମୃତା, ପତ୍ରପୁଷ୍ପା, ସୁଗନ୍ଧା, ଗନ୍ଧହାରିଣୀ, ସୁରବଲ୍ଲୀ, ପ୍ରେତରାକ୍ଷସୀ, ସୁବହା, ଗ୍ରାମ୍ୟା, ସୁଲଭା, ବହୁମଞ୍ଜରୀ, ଦେବଦୁନ୍ଦୁଭି ।
ହି. ତୁଲସୀ
ବେ. ତୁଳସି, ଗଗେରଚେଟ୍ଟୁ, ଇଯୁଲସି
ମ. ତୁଲ୍‌ସିଚେ ଝାଡ଼
ତୁଳସୀ
ତୁଳସୀ, ବାପାଡ଼ୀ

ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀରେ ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ତୁଳନା କରାଯାଇ ନ ପାରେ)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ କ୍ଷୁପ; ତୁଳସୀଗଛ—
The Holy Basil plant; Ocymum Sanctum (Haines).
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତୁଳସୀ ୫ ପ୍ରକାର ଯଥା—୧ । କୃଷ୍ଣତୁଳସୀ =କଳାତୁଳସୀ, ୨ । ଶ୍ୱେତ ତୁଳସୀ = ଧଳାତୁଳସୀ, ୩ । ବର୍ବରୀ ତୁଳସୀ= ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି, ୪ । ଉଗ୍ରଗନ୍ଧ ବା କଣ୍ଟଗନ୍ଧ ତୁଳସୀ, ବଣତୁଳସୀ=ଦୁଲଭି । ୫ । କ୍ଷୁଦ୍ରପତ୍ର ତୁଳସୀ=ଗନ୍ଧତୁଳସୀ, ବଣ ତୁଳସୀ । ତୁଳସୀ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥର ଗୋଟିଏ ଆଦରଣୀୟ କ୍ଷୁପ; ଏହାର ପତ୍ର ଓ ମଞ୍ଜରୀ ଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜା ହୁଏ । ଆମଦେଶରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ ଆପଣାର ଖଞ୍ଜାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତୂପ ବା ଚଉରା ନିର୍ମାଣ କରି ତାହା ଉପରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ଗୋଟିଏ ଲଗାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଗଛର ଗଣ୍ଡିରୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମାଳ କରନ୍ତି । ଏ ମାଳକୁ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଜପନ୍ତି ଓ କଣ୍ଠରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଏହାର ଫୁଲ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଓ ଜଟାଭଳି ହୁଏ । । ଧଳା ଓ କଳା ପତ୍ର ଭେଦରେ ଗଛ ୨ ପ୍ରକାର । ବଣରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକପ୍ରକାର ଏହି ଜାତୀୟ ଗଛ ଅଛି, ଯଥା—ଗନ୍ଧତୁଳସୀ ବଣତୁଳସୀ, ଦୁଲଭି, ଲଣ୍ଡାବଗୁଲି, ଇତ୍ୟାଦି । ତୁଳସୀଗଛ ଓ କାଠକୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅତି ପବିତ୍ର ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ଓ ଚନ୍ଦନକାଠ ଅଭାବରେ ଏହି କାଠକୁ ଚିତାନଳରେ ମିଶାଇ ଶବଦାହ କରନ୍ତି । ତୁଳସୀପତ୍ର, ତମ୍ବା ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ ଧରି ଲୋକେ ହଲପ କରି ଥାଆନ୍ତି । କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତା ବରକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ହାତକୁ ତୁଳସୀମାଳା ଟେକି ଦେଲେ ବିବାହର 'ନିର୍ବନ୍ଧ' ହୁଏ ।

ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏ ଗଛ ଅତି ପ୍ରିୟ । ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କଠାରେ ଏ ପତ୍ର ଓ ମଞ୍ଜରୀ ଦିଆଯାଏ । ନୈବେଦ୍ୟ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଏ ପତ୍ର ପକାଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଯାଏ ।

ତୁଳସୀ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପୂଜ୍ୟା, ତେଣୁ 'ତୁଳସୀ'ର ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ ଭଲ ଲୋକ ସୁଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି । ଏହାର ଗନ୍ଧ ଅତି ମନୋହର, ତେଣୁ ଲୋକେ, ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ 'ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ ବାସେ ଓ ବଳୁଆଟି ଦୁଇ ପତ୍ରରୁ ଚିହ୍ନେଇ ହୁଏ' ବୋଲି ଉପମା ଦିଅନ୍ତି । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ ଯେପରି ତୁଳସୀ ଗଛର ଅଙ୍କୁର ବାହାରିବା ମାତ୍ରକେ ସୁଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଓ ବଳୁଆଟି ଗଛ ପତ୍ର ଦେହ ମାତ୍ରକେ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଗଲୁ ହୁଏ, ସେହିପରି ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଜଣାପଡ଼େ ।

ଏହି ତୁଳସୀ ଗଛ ପ୍ରତି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏପରି ଭକ୍ତି ଯେ ତୁଳସୀ ଗଛ 'ମରିଗଲା' ବୋଲି ନ କହି "ନାରାୟଣ ପାଇଲେ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଫହାରକ ଓ ଏହାର ରସ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଔଷଧ ସଙ୍ଗେ ଅନୁପାନରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ତୁଳସୀର ପୌରାଣିକ ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ମତ ଦେଖାଯାଏ । ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମେ ଏ ରାଧିକାଙ୍କର ସଖୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ନାମ ବୃନ୍ଦାବତୀ ଥିଲା । ରାଧିକାଙ୍କ ଶାପରେ ଏ ଧର୍ମଧ୍ୱଜ ନାମକ ରାଜାଙ୍କର କନ୍ୟା ହୋଇ ମାଧବୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ତୁଳସୀ ନାମରେ ଅଭିହିତା ହେଲେ । ପରେ ଏ ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ ନାମକ ଦୈତ୍ୟର ପତ୍ନୀ ହେଲେ । ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ହେବାରୁ ଏ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହମୃତା ହେଲେ; ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବରରେ ଏହାଙ୍କର କେଶରୁ ତୁଳସୀ ଗଛର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା ।

ପଦ୍ମପୁରାଣ ମତରେ—ଜଳନ୍ଧର ନାମକ ଅସୁରର ବୃନ୍ଦା ନାମ୍ନୀ ପତ୍ନୀ ଥିଲେ । ଏ କାଳନେମୀ ଦୈତ୍ୟର କନ୍ୟା । ଜଳନ୍ଧର ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରାସ୍ତ କରି ସ୍ୱର୍ଗରେ ରାଜା ହେବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ମହାଦେବଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେଲେ । ଏ ଦୈତ୍ୟ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପ୍ରତି କାମାସକ୍ତ ହୋଇ ପାର୍ବତୀ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଆଦେଶ କରିବାରୁ ମହାଦେବ ଏହା ଉପରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହା ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । କିନ୍ତୁ ବହୁ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ପରାସ୍ତ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହାର ପତ୍ନୀ ପତିପରାୟଣା ସତୀ ବୃନ୍ଦା ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜା କରି ପତିର ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥାଆନ୍ତି । ବିଷ୍ଣୁ ମାୟାରେ ଜଳନ୍ଧର ରୂପ ଧାରଣ କରି ବୃନ୍ଦା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ବୃନ୍ଦାର ତପସ୍ୟା ଭଗ୍ନ ହେଲା ଓ ଜଳନ୍ଧର ହତ ହେଲା । ପରେ ବୃନ୍ଦା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଏହି କୂଟ ଜାଣି ପାରି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତା ସାଧ୍ୱୀଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ, ତୁମ୍ଭେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହମୃତା ହୁଅ ଓ ତୁମ୍ଭ ଚିତାଭସ୍ମରୁ ତୁଳସୀ, ଧାତ୍ରୀ, ପଳାଶ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଏହି ୪ଟି ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପୂଜା ପାଇବେ ।]

ଦେ. ବି—୧ । (ଭାଗବତ) ତୁଳସୀ ଦେବୀ; ବୃନ୍ଦାବତୀ—
1. Name of a woman who was transformed into the Holy Tulasi plant.
୨ । ତୁଳସୀ ଗଛର ପତ୍ର—
2. The leaf of a Tulasi plant.
୩ । ତୁଳସୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
3. Name for calling Tulasi.

ତୁଳସୀ କଣ୍ଠି—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ମାଳି (ଦେଖ)
Tulasi kanthi — Tulasi mali (See)

ତୁଳସୀ କ୍ଷେତ୍ର—ଦେ. ବି—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା—
Tulasi kshetra — A mythological name of Kendrāpardā in the district of Cuttack.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଋଅ	ଐ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏଁ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଅ	ୠ	୯

ପବିତ୍ର ତୁଳସୀକ୍ଷେତ୍ର ବିହି ମୂଢ଼
ବିରାଜନ୍ତି ଯହିଁ ପ୍ରଭୁ ହଳାୟୁଧ—ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।

[ଦ୍ର—ଲଳିତଗିରିବାସୀ କନକରାଯୁରକୁ ସଂହାର କରି ବଳରାମ ତାହାର କନ୍ୟା ତୁଳସୀକୁ ବିବାହ କରିଥିବାର ସ୍ଥାନୀୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି । ଏଣୁ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ଅନ୍ୟତମ ନାମ ତୁଳସୀକ୍ଷେତ୍ର । ବଳଦେବ ଜୀଉ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାର ପ୍ରଧାନ ଦେବତା ।]

ତୁଳସୀ ଚଉଁରି—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ଚଉରା ୧ (ଦେଖ)
Tu̲lasī chauñri Tua̲lsī chaurā 1 (See)

ସମୁଦ୍ରତଟେ କୁଟି କରି
ଥାପିଲେ ତୁଳସୀ ଚଉଁରି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତୁଳସୀ ଚଉରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳସୀ+ଚତୁଷ୍କ)—୧ । ଯେଉଁ
Tu̲lasī chaurā ଚଉରା ବା ବେଦୀ ଉପରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ଲଗା ଯାଇଥାଏ—1. A mound of earth or platform on which the Tulasī plant is planted.

[ଦ୍ର—ତୁଳସୀ ଗଛ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରେ ପୂଜା ପାଏ । ଏହାର ଚଉରାର ମୂଳ ଲିପାପୋଛା କରି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଘିଅଦୀପ ବସାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ବିଧବାମାନେ ଏହା ମୂଳରେ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣୀ ମୁରୁଜରେ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି କାର୍ତ୍ତିକପୂଜା ଓ ଦୀପଦାନ ଆଦି କରନ୍ତି । ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ଏହା ଉପରେ ସ୍ଥାପନା କରି ବସୁନ୍ଧରା ଘଡ଼ି ଟାଙ୍ଗନ୍ତି; ଏହି ଘଡ଼ିର ତଳେଥିବା ଛିଦ୍ର ବାଟେ ଗଛ ଉପରେ ଜଳଧାରା ପଡ଼ୁଥାଏ ।]

୨ । ପୁରୀଜିଲ୍ଲାର ମାଲତୀପାଟପୁରରେ ଥିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୁଳସୀଗଛର ଚଉରା ଓ ତନ୍ନାମକ ଗ୍ରାମ—
2. Name of a mound cnotaining the Tulasī plant and a village some 4 or 5 miles on the road to Puri.

ସୁଖ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟେ ରହି
ତୁଳସୀ ଚଉରା ପ୍ରବେଶି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ମାଲତୀପାଟପୁର ଗ୍ରାମରେ ଜଗନ୍ନାଥ ସଡ଼କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ତୁଳସୀ ଚଉରା ଅଛି । ତାହାକୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ସାରି ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି । ପୁରୀକୁ ଦର୍ଶନାର୍ଥ ଆସୁଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ଏହିଠାରେ ପ୍ରଥମେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳର ଚୂଡ଼ା ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ।]

ତୁଳସୀ ଚଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନୋରଥ ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ବିଷ୍ଣୁ
Tu̲lasī chardhā(rdhe)ibā ପ୍ରତିମା ବା ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କଠାରେ ତୁଳସୀ ଅର୍ପଣ କରିବା—
To put Tu̲lasī leaves on a Deity.

ତୁଳସୀ ଚୂରା—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ତୁଳସୀ ଚଉରା (ଦେଖ)
Tu̲lasī chūrā Tu̲lasī chaurā (See)

ତୁଳସୀ ଜଟା—ଦେ. ବି—ତୁଳସୀ ଗଛର ପୁଷ୍ପସମନ୍ୱିତ ଲମ୍ବ ଗୁଚ୍ଛ—
Tu̲lasī jaṭā The flower-bunch of the Holy Basil plant.
(ତୁଳସୀ ଜଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳସୀ ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଭାରତବାସୀ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ
Tu̲lasī dāsa ଭକ୍ତପ୍ରବର ଓ କବି—A name of a Hindi poet and devotee of Rāmachandra.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ହିନ୍ଦୀ ପଦ୍ୟରେ ରଚିତ ରାମଚରିତମାନସ ଓ କବିତ୍ତ୍ୱରାମାୟଣ ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏ ସରଯୂକୂଳବାସୀ ଦୁବେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୫୮୩ (ଅନ୍ୟ ମତରେ ୧୫୮୬)ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ଚିତ୍ରକୂଟ ନିକଟସ୍ଥ ରାଜାପୁର ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଓ ଏଠାରେ ଏହାଙ୍କ ହାତ-ଲେଖା ରାମାୟଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଏ ଯୁବାକାଳରେ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଆସକ୍ତ ଥିଲେ । ଥରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବାପଘରେ ଥିବା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଏ ସେଠାକୁ ଗଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ଛିଗୁଲେଇ କରି କହିଲେ, ତୁମେ ମୋଠାରେ ଯେପରି ଆସକ୍ତି ରଖିଅଛ ଯେବେ ସେପରି ଆସକ୍ତି ରାମଙ୍କଠାରେ ରଖନ୍ତ ତେବେ ମୁକ୍ତି ପାଇଯାଆନ୍ତ । ଏହା ଶୁଣି ତୁଳସୀ ଦାସ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କାଶୀ ଆସିଲେ ଓ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଏ ସ୍ୱଶରୀରରେ ହନୁମାନ୍ ଓ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଲେ ଓ ସେହି ଦିନଠାରୁ ରାମଭକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ସାଧନାଦ୍ୱାରା କବିତ୍ୱ ଲାଭ କଲେ ।

ଏ ଖ୍ରୀ: ୧୬୨୩ ରେ ଗଙ୍ଗାକୂଳସ୍ଥ କାଶୀରେ ଅସୀଘାଟରେ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ହିନ୍ଦୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଯଥା—ରାମଚରିତ ମାନସ ବା ରାମାୟଣ, ଦୋହାବଳୀ, ଗୀତାବଳୀ, କବିତ୍ତ୍ୱରାମାୟଣ, ବିନୟପତ୍ରିକା, ରାମାଜ୍ଞା, ଜାନକୀମଙ୍ଗଳ, ପାର୍ବତୀମଙ୍ଗଳ, ବୈରାଗ୍ୟସନ୍ଦୀପନୀ, କୃଷ୍ଣଗୀତାବଳୀ, ବରବୈ ରାମାୟଣ, ରାମଲଲାନହଛୁ, ହନୁମାନ ବାହୁକେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଳସୀ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁଳସୀ ଚଢ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Tu̲lsī debā Tu̲lasī chardhaibā (See)

ତୁଳସୀ ଦ୍ୱେଷା—ସଂ. ବି—ବନ ତୁଳସୀ; ବର୍ବରୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tu̲lasī dweshā A wild variety of the Holy Basil plant.

ତୁଳସୀ ପତ୍ର ପାତ୍ର କରି ଟେକି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କନ୍ୟାକୁ ଗୋଟିଏ
Tu̲lasī patra pātra kari ṭeki debā ତୁଳସୀ ପତ୍ର ସହିତ ଜାମାତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେବା—
To hand over one's daughter to the bridgegroom elect along with a 'Tu̲lasī' leaf (in the case of a poor father).

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗରିବ କନ୍ୟାପିତା ଆପଣାର ଘରକୁ ଜୋଇଁଙ୍କୁ ଆଣି କନ୍ୟାକୁ ଆପଣା ଘରେ ସାଡ଼ମ୍ବର ବିବାହ ଦେଇ ନ ପାରନ୍ତି ସେ ଗୋଟିଏ ତୁଳସୀ ପତ୍ର ସହିତ ଆପଣା କନ୍ୟାକୁ ଜାମାତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଜାମାତା ଉକ୍ତ କନ୍ୟାକୁ ଆପଣା ଗୃହକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ବିବାହ କର୍ମମାନ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତି ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ/ଗାଈ' ଖୋଜିବେ, ଜୁଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଜୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତୁଳସୀପତ୍ରିଆ କବି—ଦେ. ବି. (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—
Tulasi patriā kabi ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରଣୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଛଳରେ ଯେଉଁ କବିମାନେ ଆଦିରସାତ୍ମକ କବିତା ରଚନା କରନ୍ତି—(ironical) Poets who write on love themes under the guise of describing the love intrigues between Rādhā and Krushna.

ତୁଳସୀ ବଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳସୀ ବନ)—
Tulasi baṇa ତୁଳସୀ ଗଛରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ବଗିଚା—
A garden which is full of Holy Basil plants.

ତୁଳସୀ ବଣରେ ବାଘ—ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ଏହି ଢଗର ପ୍ରକୃତ ଭାବାର୍ଥ ଏହି ଯେ, ପ୍ରକୃତ ବାଘ ମହାଦ୍ରୁମମାନଙ୍କ ଘୋର ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଏ । ତୁଳସୀ ପରି ସାମାନ୍ୟ ଗଛ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ବିରାଡ଼ି ଆପଣାକୁ ବାଘ ବୋଲି ବିଚାର କରି ସ୍ୱଶକ୍ତି ଦେଖାଇବା ଭଳି ଶ୍ରେଷ୍ଠଲୋକ ବା ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଗୁଣ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଅଧିକାର ଦେଖାଇ ଥାଏ । ଅଳ୍ପ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଦ୍ୱାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଆପଣାର ଗର୍ବ ଦେଖାଇ ପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୂର୍ଖମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ଆପଣାର ବଡ଼ାଇ ଦେଖାଇ ହେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ଢଗ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ । ଏହାର ସମାନାର୍ଥକ ପ୍ରବଚନ । ଯଥା— ଜଙ୍ଗଲ ସାହିରେ କଣ୍ଟାଗ ମହାବଳ ।]

ତୁଳସୀ ବନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତୁଳସୀ ବଣ (ଦେଖ)
Tulasi bana 1. Tulasi baṇa (See)
୨ । ବୃନ୍ଦାବନ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Brundābana (See)

ତୁଳସୀ ବାସ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଶାରଦ ଧାନ—
Tulasi bāsa A kind of fine winter paddy.
तुलसी बास

ତୁଳସୀ ବିବାହ—ଦେ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକ କୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଦିନ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହିତ
Tulasi bibāha ବୃନ୍ଦାବତୀ ବା ତୁଳସୀ ଚଉରାରେ ଥିବା ତୁଳସୀ ଗଛର ବିବାହ ରୂପକ ଉତ୍ସବ—
The formal ceremony of marriage between Bishnu and the Holy Basil plant on the 12th day of the dark fortnight of Kārttika.

ତୁଳସୀ ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ପୁରୁଷ; ତୁଳସୀ + ମଞ୍ଜରୀ)—
Tulasi mañjari ତୁଳସୀ ଗଛର କୋମଳ ପତ୍ର କଳିକା—
The tender shoots of the Tulasi plant.

ତୁଳସୀ ମାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଳସୀ+ମଞ୍ଜରୀ)—ତୁଳସୀ ଗଛର କାଣ୍ଡରୁ
Tulasi māḷi ପ୍ରସ୍ତୁତ ବେଢ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ଓ ଜପିବା ମାଳା—
[ତୁଳସୀ ମା(ଳ)ଳା—ଅନ୍ୟରୂପ] String of beads made from the stem of the Tulasi plant.
तुलसी माला
तुलसी माला

ତୁଳସୀ ଲାଗି—ଦେ. ବି.—(ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମାଙ୍କର) ତୁଳସୀ ପତ୍ର ବା ମାଳ
Tulasi lāgi ଗ୍ରହଣ—The putting of Tulasi leaves on an image of Bishṇu.

ତୁଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୁଳ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+କରଣ. ଅ+
Tulā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ତୁଳା ଯନ୍ତ୍ର; ତରାଜୁ; ନିକିତି—
1. A pair of scales.
୨ । ତୁଳା ଦଣ୍ଡ; ପରିମାଣ ଦଣ୍ଡ ବା ବିଷାର କାଠି; ଡଙ୍ଗାଲବା କଣ୍ଟା—2. A steel yard or wooden beam used for weighing.
୩ । ସୁନା ରୂପାର ଶହେ ପଳ ପରିମାଣ (ପ୍ରାୟ କଟକୀ ଗୁଣ ସେର)—3. A standard weight of gold or silver.
୪ । ଓଜନ କରିବା—4. Weighing; weighment,
୫ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ୭ମ ରାଶି—
5. The sign of Libra in the zodiac.
୬ । ଆପଣା ଶରୀରର ଓଜନ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ସୁନା ବା ରୂପା ଧାତୁ—6. One's own weight of gold or silver.
୭ । (+ଭାବ. ଅ) ସାମ୍ୟ—7. Equality.
୮ । ସାଦୃଶ୍ୟ; ତୁଳନା—8. Likeness; similarity.
୯ । (+କର୍ମ. ଅ) ଗୃହର ଉପରସ୍ଥ ଶେଣି; ଗୃଳଘରର ଯେଉଁ ଶେଣୀ ସଭି ଉପରେ ଥାଏ—9. The timber or plate which occupies the highest position in the gabled roof of a thatched house.

ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଳ)—୧ । କପା ଓ ଶିମିଳି ଆଦିର
ତୁଳା, ତୁଳୋ ଫଳକୋଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ତନ୍ତୁମୟ କୋମଳ ବସ୍ତୁ—
तुला, रुई 1. Picked cotton.
[ଦ୍ର—କପା ଗଛରୁ କପା ତୁଳା, ଶିମିଳି ଗଛରୁ ଶିମିଳି ତୁଳା ଓ ଅରଖ ଗଛରୁ ଅରଖ ତୁଳା ବାହାରେ ।]
୨ । (ସଂ. ତୁଳ ଧାତୁ) କଷିବା; ପରୀକ୍ଷା କରିବା—
2. Testing.
୩ । ତୁଳନା—3. Comparision.
ଉଚିତକର ତୁଳା ହୋଇ, ରଚ କବିବଚନା ଭଣା ହେବ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ବିଣ. (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ) ୧ । ସମାନ—1. Similar; like.
ପୁଷ୍ପଦଳ ଉପୁଜେ ସେ ତନୁ ତୁଳା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ତୁଳା ପରି କୋମଳ—
2. As soft as picked cotton.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଶ	ଲ୍ଲ	ଇସ୍	ଢ଼ଅ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	କ୍ଷ

(ଯଥା—ମାଉଁସ ସିଝି ତୁଲା ହୋଇ ଯାଇଛି ।)

ତୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଓ ସ୍ଥାନରେ ଉ ଏବଂ ଳ ସ୍ଥାନରେ
Tulā ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ତୋଳା (ଦେଖ)—Toḻā (See)

ତୁଲଇ—ଦେ. ବି—ତୁଳନା—Comparision.
Tulāi ତୁଳଣ ଦେବାକୁ ତୁଲ୍ୟ ତୁଲଇ ନାହିଁ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।
(ତୁଲାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ତୁଲବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ;
Tuḻā(ḻe)ibā The causative form of 'Tuḻibā').
तुलान अନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଓଜନ କରାଇବା—
तुलवाना, तुलाना To cause to be weighed.

ତୁଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁଲ· ଧା—ତୁଲେଇ=ଶେଷକରିବା)—
Tulā(le)ibā ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମାଧାନ କରିବା—
1. To accomplish a work; to bring a thing to its conclusion.
ପଡ଼ିଲେ କଷ୍ଟକାର୍ଯ୍ୟ ଦେବ ମୁଁ ତୁଲଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

୨ । କୌଣସି ଆପଦ ବା ଘଟଣାକୁ ସମ୍ଭାଳିବା—
2. To cope with an emergency or difficulty.

୩ । ଦାୟିତ୍ୱ ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା; ଚଳାଇ ନେବା—
3. To discharge a duty or onus or responsibility.
ପାଞ୍ଚ ପାଇଣ ଭାଇମାନେ ତୁଲନ୍ତି । ଭୂପତିଲୀଳାମୃତ. ନଅରଣୀ ।

୪ । ସମାନ କରିବା—4. To equilise; to smooth.

୫ । ସମତଳବିଶିଷ୍ଟ କରିବା—
5. To level up; to smooth.

୬ । ଏକବସ୍ତୁ ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହେବା ପରି କରିବା-
6. To cause a thing to tally with another thing.

୭ । ତୁଲ୍ୟ ହେବା—7. To be equal to.
ହେ ଭଲ କହଲ ବର କାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୁଁ କାନ୍ତକି ଅଛ ତୁଲଇ ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

୮ । ତୁଳନା କରିବା—8. To compare.
ହୁଁ ହୁଁ ହୁଁ ହୁଁ ନା ନା ମଲ୍ଲ ଇଷି ଭାଷାକୁ କସ ତୁଲଇବ ।
ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୁଲାଏବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି.—ତୋଳାଇବା—
Tulāebā To cause to pluck.

ତୁଲା କାଠି—ଦେ. ବି.—୧ । ଯେଉଁ କାଠି ଅଗରେ ତୁଳା ଗୁଡ଼ା
Tuḻā kāṭhi ହୋଇ ଥାଏ—A small twig with cotton
(ତୁଲା କାଢ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) wound at the top.
[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା କାନ ଆଦି ଝୁଣ୍ଟାଇବାକୁ ହୁଏ, ଏ କାଠିକୁ ଅତରରେ ବୁଡ଼ାଇ ହାତରେ ଓ ନାକ ପାଖରେ ଧରା ଯାଏ ଓ ଏ କାଠି ଘିଅରେ ବୁଡ଼ାହୋଇ, ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗି ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ଆରତି କରାଯାଏ ।]

୨ । ତରାଜୁକାଠି ବା ଓଜନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତରାଜୁ ପ୍ରଭୃତି—2 Weighing yard or beam.

ତୁଲା କୋଟି(ଟୀ)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୁଲା=ଉକ୍ତି+କୁଟ ଧାତୁ=ପରିମାଣ
Tuḻā koṭi(ṭī) କରିବା+ଇ;+ଈ)—୧ । ନୂପୁର—
1. A twinkling anklet.
ବଳା ତୁଲାକୋଟୀ ଶଙ୍ଖ ଲେ ପାଦେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ତୁଲାଦଣ୍ଡର ଅଗ୍ରଭାଗ ବା ମୁଣ୍ଡ—2. The end of the scale-yard or beam of a balance.

୩ । ପରିମାଣବିଶେଷ—3. A standard weight.

୪ । ଅର୍ବୁଦ ସଂଖ୍ୟା—4 One hundred millions.

ଦେ. ବି.—ଉପମା ସମୂହ—
A number of comparisions.

ତୁଲା ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଲ+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ଓଜନ କରିବାର
Tuḻā daṇḍa କଣ୍ଟା; ଧଡ଼ା; ଦଣ୍ଡୀ—1. The steel yard of a scale; the beam of a balance.

୨ । ତରାଜୁକାଠି—2. The weighing yard.

ତୁଲା ଦାନ—ସଂ. ବି.—ତୁଲା ପୁରୁଷ (ଦେଖ)—
Tuḻā dāna Tuḻā purusha (See)

ତୁଲା ଧଟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଲା+ଧଟ)—ତୁଲା ଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Tuḻā dhaṭa Tuḻā daṇḍa (See)

ତୁଲାଧର—ସଂ. ବି. (ତୁଲା=ତୁଲାରାଶି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tuḻādhara ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ତୁଲାଧାର—ସଂ. ବିଣ. (ତୁଲା=ନିକିତି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tuḻādhāra ୧ । ବ୍ୟବସାୟିରତ; ବ୍ୟବସାୟୀକାରୀ—
2. Trading; engaged in trade.

୨ । ଯାହା ତୁଲାଦଣ୍ଡରେ ଝୁଲି ଯାଇ ଥାଏ—2. Held suspended by the weighing beam.

ବି.—୧ । ବଣିକ; ବ୍ୟବସାୟୀ—
1. A tradesman; merchant.

୨ । (ତୁଲା+ଆଧାର) ତରାଜୁର ପଲ୍ଲା—
2. The scales of a balance.

୩ । ତରାଜୁ ଦଣ୍ଡିରୁ ଓହଳଥିବା ଡୋରି, ଯହିଁରେ ପଲ୍ଲା ଲାଗି ଥାଏ—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. The strings of a balance.

୪ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତୁଲାରାଶି—
4. The sign of Libra in the zodiac.

୫ । କିରଣ—5. Ray.

ତୁଲା ଧାରୀ—ସଂ. ବି.—(ତୁଲା+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍. ୧ମା ୧ବ)—
Tuḻā dhārī ଓଜନ କରୁବାଲା—Weigh-man.

ତୁଲା ପରୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତରାଜୁଦ୍ୱାରା ଓଜନ କରାଯାଇ ପାପ ବା
Tuḻā parikshā ଅପରାଧ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବାର ବିଧି—An ordeal

prescribed in the śāstras by which the accused had to be weighed in a balance.

[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ପରି ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ପରୀକ୍ଷା ଥିଲା । ଯଜ୍ଞକାଷ୍ଠରେ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟା (ବଡ଼ ତରାଜୁ) ନିର୍ମାଣ କରି ସେଥିରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତଉଲା ଯାଉଥିଲା । ପୁଣି କିଛି ସମୟପରେ ଅନ୍ତର ଥରେ ତଉଲିଲେ ଯେବେ ତାହାର ଓଜନ ବେଶି ହେବାର ଦେଖା ଯାଉଥିଲା ତେବେ ସେ ଦୋଷୀ ଥିବାର ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲା ।—(ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) ।]

ତୁଳା ପାତ୍ର—ଦେ. ବି.—ନିକିତି—
Tuḷā pātra — A pair of scales; balance.

ବଚ୍ଛେଦକୁ ତୁଳାପାତ୍ର କରି,
ବେନି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ତୁଳିଲେ ହରି । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ତୁଳା ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଆପଣା ଦେହର ସମାନ ଓଜନର ସୁନା ବା ରୁପା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରିବା ବିଧି—A gift of gold or silver weighing as much as one's own weight (prescribed in the śāstras).
Tuḷā purusha
(ତୁଳାପୁରୁଷ ଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳା ବୀଜ—ସଂ.ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୁଳା=ଓଜନ+ବୀଜ; ଯେଉଁ ବୀଜ ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁନା ରୁପା ଆଦି ଓଜନ କରାଯାଏ)-କାଇଚ-
Tuḷā bija — A seed used by goldsmiths for weighing gold or other metals; the seed of Abrus Precatorius.

ତୁଳା ଭିଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଧୂନନ)—ତୁଳାକୁ ଭିଣିବା ଜାତିବିଶେଷ—
Tuḷā bhiṇā — A caste which picks cotton into wool.
ধুনারী; ধুনারু **धुनिया, बेहना**

ତୁଳା ଭିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁଳା+ସଂ. ଧୂ, ଧୂ. ଧାତୁ=କମ୍ପନର ଧୂନୋତିର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭିଣିବା)—ତୁଳାକୁ ଧନୁଆକାର ଯନ୍ତ୍ରର ଗୁଣର ଆଘାତରେ ନରମ କରିବା— To card cotton; to pick crude cotton into soft cotton wool.
Tuḷā bhiṇibā
তুলা ধুনা
तुला धुनना

ତୁଳା ମାନ—ସଂ. ବି—ତୁଳାଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଓଜନ ସ୍ଥିର କରିବା—
Tuḷā māna — Weighing by the scales

ତୁଳା ମେଘ—ଦେ. ବି—ତୁଳା ପରି ଭାସୁଥିବା ମେଘ—
Tuḷā megha — The cirrus or fleecy cloud.

ତୁଳାମେଘ ପରି ଭାସଇ ଧୂମ । ଖାରବେଳ. ଖାରବେଳ ।

ତୁଳା ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ନିକିତି—
Tuḷā jantra — The scales; balance.

ତୁଳା ଯଷ୍ଟି—ସଂ.ବି—ତୁଳା ଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Tuḷā jashṭi — Tuḷā daṇḍa (See)

ତୁଳା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି. (ତୁଳିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ)—
Tuḷā ji(he)bā — ୧ । ତୌଲହେବା; ଓଜନ କରାଯିବା— 1. To be weighed.
তুলা যাওয়া
तुलना — ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯିବା— 2. To be compared with another thing.

ତୁଳାରାମ୍—ଦେ. ବିଣ—ଭୟରେ ହୃତ୍‌କମ୍ପ ଯୁକ୍ତ—
Tuḷārām — Having throbbing or palpitation of the heart due to sudden fear.

ତୁଳାଶା—ଦେ ବି (ସଂ. ତୁଳ+ଆଶା)—ତୁଳନା କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
Tuḷāśa — A wish to compare.

କପଟକ ଶିବ ସେବା ତୁଳାଶା । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଳ)—୧ । ତୁଳା—
Tuḷi — 1. Cotton.

୨ । ତୁଳାରେ ତିଆରି ଶଯ୍ୟା; ଗେନ୍ଦୁ; ତୋଷକ; ଲେପ — 2. A quilt; a cushion stuffed with cotton wool.

କାଚ ଉଦ୍‌ଗାର, ଝାଣି ବନ୍ଧାତପ, ହଂସୂଳ ତୁଳିକ ପାରି ।
ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୩ । (ସଂ. ତୁଳ. ଧାତୁ=ଉପରକୁ ଉଠାଇବା)—ଖୁଲଘରର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନ—3. The ridge of a triangular thatch or gabled roof.

ସଂ. ବି—୧ । ଚିତ୍ରକରର ବର୍ତ୍ତିକା—3. Painter's brush; painter's hair-pencil.

[ଦ୍ର—ଖଣ୍ଡେ କାଠିର ଅଗରେ ଗୋଛାଏ ଛୋଟ ବାଳ ବନ୍ଧାଯାଇ ତୁଳି ତିଆରି କରାଯାଏ ।]

୨ । ତନ୍ତୁବାୟର ତୁରୀ; ମାକୁ— 2. A shuttle used by the weaver.

ଦେ. ବିଣ—ତୁଳା ନିର୍ମିତ—Made of cotton.
(ଯଥା—ତୁଳି ସୂପାତି ।)

ତୁଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଖୁଲଘରର ତୁଳି ବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶ ବା ମଥାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Appertaining to the ridge or highest part of a triangular or gabled roof.
Tuḷiā

ତୁଳିଆ—ଦେ. ବି—ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟ—
Tuliā — The higher pillars of a thatched house.

ଉଦେ ଅସ୍ତ ମେରୁ ଚହୁଁ ହୋଇଛି ତୁଳିଆ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।

ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଛାତ—Roof.

ତୁଳିଆ ଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଳ ଧାତୁ=ଉପରକୁ ଉଠାଇବା)—ନାହାଖୁଲିଆ ବା ଭିଜଶେଣିଆ ଘରର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଖୁଣ୍ଟଦ୍ୱୟ (ଯାହା ଉପରେ ତୁଳିଆ ଶେଣୀ ରଖାଯାଏ ।)—The higher pillars of a gabled house; the higher pair of pillars supporting the highest ridge-plate.
Tuḷiā khuṇṭa
(ତୁଳିଆ ଖମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଥାଉଆ ଖୁଣ୍ଟ, ପାଡ଼ିଆ ଖୁଣ୍ଟ } ବିପର୍ଯ୍ୟାୟ

ତୁଳିଆ ଶେଣୀ—ଦେ. ବି—ନାହାଖୁଲିଆ ଘରର ଖୁଲର ମଥାନ ବା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶ ତଳେ ଯେଉଁ ଶେଣୀ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ; ତ୍ରିଭୁଜାକାର ଖୁଲର ଶୀର୍ଷ
Tuḷiā śeṇi
(ପାଉଆ ଶେଣୀ—ବିପର୍ଯ୍ୟାୟ)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏ	ଉଅ	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	●	ନୃ

ଶେଣୀ—The central or ridge-plate running under the highest points of a gabled roof; ridge-piece.

ତୁଳକ—ସଂ. ବି. (ତୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଲେଖଣୀ; କଲମ—
Tulika Pen.

ତୁଳକା—ସଂ. ବି. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କରଣ. ଇ+କ+
Tulikā ଆ)—୧ । ତୂଳ (ଦେଖ)—1. Tuli.
୨ । ଖଞ୍ଜନ ତୁଲ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
2. A kind of small bird.

ତୁଳି କାଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଳ)—ତନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଲୁଗା ବୁଣିବା କାଠ;
Tuli kāṭha ଯହିଁରେ ଲୁଗାର ବୁଣା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ା ଯାଏ—
Weaver's roller; beam or back-beam of a hand-loom.

ତୁଳି କାଠି—ଦେ. ବି—ଚିତ୍ରକରର ବର୍ତ୍ତିକା—
Tuli kāṭhi Painter's brush.

ତୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୁଲ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିମିତ—
Tulita 1. Measured.
୨ । ଓଜନ କରାଯାଇ ଥିବା—2. Weighed.
୩ । ତୁଳନା କରାଯାଇ ଥିବା; ଉପମିତ—
3. Compared.
୪ । ଉପରକୁ ଉଠାଯାଇ ଥିବା; ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ—
4. Lifted; raised.
୫ । ଚାଳିତ—5. Moved.

ତୁଳିନୀ—ସଂ. ବି—ଶାଳ୍ମଳୀ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tulinī The silk-cotton tree.
(ତୁଳଫଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—ଓଜନ କରିବା—
Tulibā 1 To weigh.
तुला ପୂର୍ବେ ଦେବ ଋଷି ଏକଠା ହୋଇଲେ
तुलना ତୁଳିବାକୁ ତୁଳାଦଣ୍ଡେକ ଆଣିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।
୨ । ଉପମା କରିବା; ତୁଳନା କରିବା; କଳିବା—
2. To compare.
ତୁଳ ତକଣକ ତା କେତ୍ର ହସନ ତୁଇ ଶୋଭ ନେନେ ତୁଳିବାକୁ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । ସମାନ କରିବା—3. To equalise.
୪ । କଷିବା—4. To test.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ତୋଳିବା—To pick.

ତୁଳି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡି ମାରିବା ପରି ଚାଳଘରର
Tuli māribā ମଥାନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶର ଛୁଆଣି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କରିବା—To complete the thatching of the highest ridge of a gabled house.

ତୁଳି ସୁପାତି—ଦେ. ବି—ତୁଳା ନିର୍ମିତ ନରମ ଶେଯ—
Tuli supātī Soft quilt stuffed with cotton wool.

ତୁଳୀ—ସଂ. ବି—ତୁଳ (ଦେଖ)
Tulī Tuli (See)
ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—ତୁଳ (ଦେଖ)—Tuli (See)

ତୁଳୁବ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ସହ୍ୟାଦ୍ରି ଓ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ
Tuluba. ଭାରତର ଏକ ପ୍ରଦେଶ (ଆଧୁନିକ ଉତ୍ତର କାନାଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—The north Karnatac country of ancient India.

ତୁଳୁସୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତୁଳସୀ)—
Tulusī etc) ତୁଳସୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Tulasī etc. (See)

ତୁଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତୁଲ୍ୟ)—୧ । (ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର) ସହିତରେ-
Tule 1. With.
सने ସଞ୍ଜବେଳରୁ କଞ୍ଜ ଫୁଟିବା ଯାଏ,
साथ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତୋ ତୁଲେ ପଶ ଲାଗେ ଲୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । (ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର) ସହିତରେ; ସଙ୍ଗେ—
2. With; together with.
ଯୋଷ୍ଟ କଇବମୂଳ, ଯୋଉ ଯୋର ଜାଙ୍ଗଳ, କହର ତୁଲେ ଛାହା ପିଇଲୁରେ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋପଚମ୍ପୂ ସ. ଗୀତ ।
୩ । ତୁଲ୍ୟ; ପ୍ରକାରେ; ପରି; ସମାନରେ—
3. Equally with; like.
ସୁକୁମାରୀ ପଣେ ନଳକୀ ତୁଲେ କେ ଅଛି ଅନ—ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।

ତୁଲେଣ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ଅ—୧ । ସଙ୍ଗେ; ସହିତ—
Tulena 1. With.
୨ । ଠାରେ; ନିକଟରେ—2. At; near.
ଯଥା ବଚନ ଅନ୍ତରେଣ ବୁଝିବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତୁଲେଣ ସମ୍ବାଦ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ତୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଳା=ସାଦୃଶ୍ୟ+ସନ୍ନିଭାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ଅନୁରୂପ;
Tulya ସଦୃଶ—1. Similar; resembling.
୨ । ସମ; ସମାନ—2. Equal.

ତୁଲ୍ୟକୋଣିକ—ସଂ. ବିଣ (ଜ୍ୟାମିତିର ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ; ତୁଲ୍ୟ+କୋଣ
Tulya konika +ଇକ)—ଯାହାର (ଯେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରର) ସମସ୍ତ କୋଣ ସମାନ—(geometry) Equiangular.

ତୁଲ୍ୟତା—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ୟ+ଭାବ. ତା)—ସାଦୃଶ୍ୟ; ସମାନତା—
Tulyatā Similarity; equality; similitude.
(ତୁଲ୍ୟତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଲ୍ୟ ପାନ—ସଂ. ବି—ସ୍ୱଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ଏକସଙ୍ଗେ ବସି ପାନ
Tulya pāna ଭୋଜନାଦି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Dining in the company of one's castemen.

ତୁଲ୍ୟ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ, ଯହିଁରେ
Tulya pradhāna byaṅga ବାଚ୍ୟାର୍ଥ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ଏକ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A figure

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆଜିକାଲି ଲେଖାରେ ଦ୍ରସ୍ୱ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଁଟା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଟା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

in rhetoric in which the literary and implied meanings of a sentence are the same.

ତୁଲ୍ୟ ବୟସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୁଲ୍ୟ + ବୟସ୍ + କ)—ଏକବୟସୀ; ସମବୟସ୍କ—Of the same age; coeval.
Tulya bayaska
(ତୁଲ୍ୟବୟସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୁଲ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଲ୍ୟ + ମୂଲ୍ୟ)—୧ । ଏକମୂଲ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ; ସମାନ ଦରର—1. Of equal value; of the same price.
Tulya mūlya
୨ । ସଦୃଶ—2. Similar.
୩ । ପ୍ରାୟ ସମାନ; ସମକକ୍ଷ—3. Almost equal; nearly same.
୪ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—4. Fit.

ତୁଲ୍ୟ ଯୋଗିତା—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ୟଯୋଗିନ୍ + ତା)—୧ । କାବ୍ୟାଲଙ୍କାରବିଶେଷ (ଯେଉଁ ଅଲଙ୍କାରରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବା ଅପ୍ରସ୍ତାବିତ ବସ୍ତୁର କୌଣସି ଗୁଣ ବା ଧର୍ମ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଧର୍ମ ବା ଗୁଣ ତୁଳନା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ)—1. A figure of rhetoric having reference to similitude of two things; simile.
Tulya jogitā
୨ । ସାମ୍ୟ; ସମଗୁଣବିଶିଷ୍ଟତା—2. Similitude; similarity.

ତୁଲ୍ୟଯୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ (ତୁଲ୍ୟ + ଯୁଜ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ) ଯେ ସମାନ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖେ—Maintaining a similar or equal relationship.
Tulyajogi

ତୁଲ୍ୟ ରୂପ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଲ୍ୟ + ରୂପ)—ସମାନ ରୂପ ବା ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—Similar in shape or form.
Tulya rūpa
(ତୁଲ୍ୟରୂପତା—ବି)

ତୁଲ୍ୟ ଶୋଧନ—ସଂ.ବି (ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ)—(ବୀଜଗଣିତ) ସମୀକରଣର ସରଳତା ସମ୍ପାଦନ—(algebra) Simplification of equation; reduction of an algebrical equation by removing the like magnitudes on both sides.
Tulya śodhana

ତୁଲ୍ୟାକୃତି—ସଂ. ବି (ତୁଲ୍ୟ+ଆକୃତି) (କର୍ମଧା)—ସମାନ ଆକାର—Similar shape.
Tulyākṛuti
ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସମାନ ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ—Of similar shape or form; similar in shape.

ତୁଲ୍ୟେ—ପ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—(ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି) ସହିତରେ; ସଙ୍ଗେ—With.
Tulye

ନିଜ ଭାଇକା ସମ ସବୁ, ତାହାଙ୍କ ତୁଲ୍ୟେ ପ୍ରୀତ କର ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—1. To be satisfied.
Tush (root)
୨ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—2. To satisfy (Apte).

ତୁଷ—ସଂ. ବି (ତୁଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ତଷ୍; ଖେଳଡ଼ି; ଧାନ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟର ଖୋଷା; ତୁଷି—1. Chaff; husk of grain.
Tusha
୨ । ବାହାଡ଼ା ବା ବାହାଡ଼ାଗଛ—2. The Beleric Myrobalan (tree).
୩ । ଡିମ୍ବର ଖୋଳପା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. The shell of an egg.

ତୁଷ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (ତୁଷ=ତଷ୍ + ଗ୍ରହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଅଗ୍ନି—Fire.
Tusha graha

ତୁଷ ସାର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷ + ସାର)—ଅଗ୍ନି—The fire.
Tusha sāra

ତୁଷାନଳ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷ ଦ୍ୱାରା ସାଧ୍ୟ ଅନଳ)—୧ । ତଷ୍ ନିଆଁ A fire made of chaff.
Tushānaḷa
(ତୁଷାଗ୍ନି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଶୁଖିଲା ଘାସ କୁଟା ଓ ଘଷିର ନିଆଁକୁ ମଧ୍ୟ ତୁଷାନଳ ବୋଲାଯାଏ —ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୨ । ତଷ୍ ନିଆଁ ଦ୍ୱାରା ଶରୀରଦାହରୂପ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତବିଶେଷ—2. A kind of expiation for sin by being burnt to death
[ଦ୍ର—କୁମାରିଲ ଭଟ୍ଟ ତୁଷାନଳ ଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ ହୋଇ ମରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଷାମ୍ବୁ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷ ମିଶ୍ରିତ ଅମ୍ବୁ)—ତଷ୍ ସହିତ ଯବଧାନକୁ କୁଟି ତାହାକୁ ସଢ଼ାଇ ତିଆର କରିବ ଏକପ୍ରକାର କାଞ୍ଜି—A kind of fermented gruel made with barley grains pounded with chaff and put in water.
Tushāmbu
(ତୁଷୋତ୍ଥ, ତୁଷୋଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ପାଚକ, ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୁଷାର—ସଂ. ବି (ତୁଷ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧ । ଜଳକଣା—1. Minute particles of water.
Tushāra
୨ । ନୀହାର; କାକର—2. Hoar-frost; dew.
୩ । ବରଫ—3. Ice; snow.
୪ । ଶୀତ; ହିମ—4. Cold.
୫ । କୁହୁଡ଼ି—5. Mist; fog.
୬ । ଏକପ୍ରକାର କର୍ପୂର; ଚୀନା କର୍ପୂର—6. A kind of camphor
୭ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶବିଶେଷ—7. Name of an ancien t country.
[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଉତ୍ତର । ଏହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ା ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଥିଲା; ଏହି ଦେଶବାସୀ ଶକ ଜାତିର ଶାଖା ଅଟନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇଥ୍	ଉଥ	ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ଡ଼

ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୀତଳ—Very cold.

'ଷାର ଋତୁ—ଦେ. ବ—ଶୀତଋତୁ—
Tushāra ṛutu The winter season.

ତୁଷାର କଣ(ଣା)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୁଷାର+କଣ, କଣା)—
Tushārakaṇa(ṇā) ୧ । ବରଫର କ୍ଷୁଦ୍ର ଖଣ୍ଡ—
1. Minute flakes of snow.
୨ । କାକରର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ—
2. Minute drops of dew.

ତୁଷାର ଗିରି—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ. ତୁଷାରପୂର୍ଣ୍ଣ ଗିରି)—
Tushāra giri ହିମାଳୟ ପର୍ବତ—The Himalayan mountain.
(ତୁଷାରପର୍ବତ, ତୁଷାରଶିଖରୀ, ତୁଷାରାଦ୍ରି, ତୁଷାରଶୃଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁଷାର ଗୌର—ସଂ. ବଣ—ବରଫ ପରି ଧଳା—
Tushāra gaura Snow-white.
ସଂ. ବ—କର୍ପୂର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Camphor.

ତୁଷାର ଧବଳ—ସଂ. ବଣ-୧ । (ତୁଷାରବତ୍ ଧବଳ; ରୂପକ କର୍ମଧା)—
Tushāra dhabaḷa ବରଫ ପରି ଧଳା—
1. White as snow; snow-white.
୨ । (୭ମୀ ତତ୍)—ଉପରେ ବରଫ ପଡ଼ିଥିବାରୁ ଧଳା—
2. Snow-covered and looking white.

ତୁଷାର ପାତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀତତ୍;ତୁଷାର+ପାତ)—୧ । ବରଫ ପଡ଼ିବା—
Tushāra pāta 1. Snow-fall.
୨ । କାକର ପଡ଼ିବା—2. Fall of dew.

ତୁଷାର ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ମୂର୍ତ୍ତି; ତୁଷାର ପରି ଶୀତଳ
Tushāra mūrtti ମୂର୍ତ୍ତି ଯାହାର)—ତୁଷାରାଂଶୁ (ଦେଖ)
Tushārāṁśu (See).

ତୁଷାର ରେଖା—ଦେ. ବ (ଭୌଗୋଳିକ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ
Tushāra rekhā ଉଚ୍ଚସୀମା ବା ରେଖା ଉପରେ ପଡ଼ିବା
ବରଫ ବର୍ଷକଯାକ ଅର୍ଦ୍ଧେ ତରଳେ ନାହିଁ—
(geography) Snow-line.

ତୁଷାର ଶିଖର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ଶିଖର)—
Tushāra śikhara ତୁଷାର ଗିରି (ଦେଖ)
(ତୁଷାର ଶୃଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Tushāra giri (See)
ସଂ. ବଣ—ଯେଉଁ ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ ତୁଷାରାବୃତ—
Snow-topped (mountain).

ତୁଷାର ସାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ. ତତ୍; ତୁଷାର+ସାର)—ଶୀତଳତା—
Tushāra sāra Coolness
ଚନ୍ଦ୍ରବଦନଜନାର ସାର, ଚନ୍ଦ୍ରକାତ୍ୟ ତୁଷାର ସାର ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ; କଳୋଶ୍ୱରଙ୍କ ଚ. ଗୀତ ।

ତୁଷାରାଂଶୁ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁଷାର+ଅଂଶୁ; ତୁଷାର ଅର୍ଥାତ୍
Tushārāṁśu ଶୀତଳ ଅଟେ ଅଂଶୁ ଯାହାର)—ହିମାଂଶୁ;
ତୁଷାର କର }
ତୁଷାର ରଶ୍ମି }—ଅନ୍ୟରୂପ ଚନ୍ଦ୍ରମା;ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ତୁଷାରାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍; ତୁଷାର+ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—ତୁଷାର
Tushārāchhanna (କୁହୁଡ଼ି ବା ବରଫ) ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛନ୍ନ)—
(ତୁଷାରାବୃତ-ଅନ୍ୟରୂପ) Covered with snow or fog; foggy; snow-clad.

ତୁଷାରାଦ୍ରି—ସଂ.ବ (ମ.ପ.ଲୋ; ତୁଷାର+ଅଦ୍ରି)—ତୁଷାର ଗିରି (ଦେଖ)
Tushārādri Tushāra giri (See)

ତୁଷିତ—ସଂ. ବ. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ+ସଜ୍ଞାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ଗଣଦେବତା-
Tushita ବିଶେଷ—1 Name of a class of collective Dieties.
[ଦ୍ର—ଏ ଗଣଦେବତାମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ୧୨ ଅଟନ୍ତି ଓ ମନ୍ୱନ୍ତର ଅନୁସାରେ ଏମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଉତରେ ନାମ ବଦଳା-ବଦଳ କରନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]—
୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—A name of Bishṇu.
୩ । ବୌଦ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗବିଶେଷ—3 Name of a heaven of the Buddhists.

ତୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବଣ (ତୁଷ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଆହ୍ଲାଦିତ;ଆନନ୍ଦିତ—
Tushṭa 1. Gladdened.
(ତୁଷ୍ଟତା, ତୁଷ୍ଟି-ବିଶେଷ୍ୟ) ୨ । ତୃପ୍ତ—2. Gratified; pleased.
୩ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—3. Satisfied; content.

ତୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବ (ତୁଷ. ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ସନ୍ତୋଷ—
Tushṭi 1 Contentment,
୨ । ତୃପ୍ତି—2 Gratification; satisfaction.
[ଦ୍ର—ସାଂଖ୍ୟ ମତରେ ତୁଷ୍ଟିକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ୪ ପ୍ରକାର ଓ ବାହ୍ୟକ ୫ ପ୍ରକାର, ଏପରି ୯ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି, ହି.ଶ.ସା]
୩ । ଆନନ୍ଦ; ହର୍ଷ—3. Pleasure; gladness.
୪ । କଂସର ଆଠ ଭାଇ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. One of the 8 brothers of king Kaṁsa.
୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଷୋଡ଼ଶମାତୃକା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା—
5. The name of one of t[illegible] mother-Goddesses of the Tantras.

ତୁଷ୍ଟିଁ ଭାବ—ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ. ତୂଷ୍ଣୀଂଭାବର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tushṭiñ bhāba ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭାବ (ଦେଖ)—Tūshṇiṁ-bhāba (See).

ତୁଷ୍ଟିଁ ଭୂତ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭୂତର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tushṭiñ bhuta ତୂଷ୍ଣୀଂଭୂତ (ଦେଖ) Tūshṇiṁbhuta (See)

ତୁଷ୍ଟିମାନ୍—ସଂ. ବଣ (ତୁଷ୍ଟି+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ମତ୍)—ସନ୍ତୋଷଯୁକ୍ତ—
Tushṭimān Contented.
ବ. (ଭାଗବତ) ଉଗ୍ରସେନର ପୁତ୍ର;କଂସର ଭାଇ (ଅନ୍ୟନାମ ତୁଷ୍ଟି)
A brother of King 'Kaṁsa'.

ତୁଷ୍ଟୁ—ସଂ. ବ —(ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ତୁ)—
Tushṭu କର୍ଣ୍ଣସ୍ଥ ମଣି—A gem worn in the ear.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଓଲଟା ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ

ତୁସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶବ୍ଦ କରିବା—To make a sound.
Tus (root)

ତୁସ—ସଂ. ବି—ତୁଷ (ଦେଖ)—Tūsha (See)
Tusa

ତୁସ୍ତ—ସଂ. ବି (ତୁସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତ)—୧ । ଚୂନା; ଧୂଳି—
Tusta 1. Dust; powder

୨ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଣୁ—2. Minute particle.

୩ । ପୁଷ୍ପ ରଜଃ—3. The farina or pollen of a flower.

୪ । ସ୍ତ୍ରୀ ରଜଃ— 4. The menstrual flux.

ତୁସ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସ୍ତୁତିର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—
Tusti ୧ । ସ୍ତୁତି; ସ୍ତବ—1. Prayer.
(ନିନ୍ଦା—ବିପରୀତ) ୨ । ପ୍ରଶଂସା—2 Praise.

ତୁହ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୀଡ଼ା ଦେବା—
Tuh (root) To give pain; to trouble

ତୁହା—ଦେ. ବି—ଭୁଅ; ଥର; ବାର—
Tuhā Time; occasion.
वार ଥରକେ ଯେବେ ଲୋକ, ନୋହିବ ଜାଣନ୍ତୁ, କହିବା କେତେ ତୁହା
दफा ତୁହାକୁ ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୁହାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବାରମ୍ବାର—
Tuhāi Repeatedly.
वारवार ମାଗିଲ ପଡ଼ ବଧ ସେ ତୁହାଇ ।
•बारंबार କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଦ୍ୱିବାର, ତ୍ରିବାର)—
Tuhāibā ୧ । ବାରମ୍ବାର କହିବା—1. To rapeat saying of thing.
दुहराना
୨ । ଥରକୁଥର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ଲଟେଇବା—
2. To do a thing repeatedly.

ତୁହାଇ ତୁହାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବାରମ୍ବାର; ଥରକୁ ଥର—
Tuhāi tuhāi Repeatedly; over and over.
वारंवार ତୁହାଇ ତୁହାଇ ପୃଷ୍ଠ ଦେଇ ଥିଲେ ଲୁହା କ ହୋଇବ ସୁନା—ଭକ୍ତ ।
बारंबार

ତୁହାକୁ ତୁହା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତୁହାଇ ତୁହାଇ (ଦେଖ)
Tuhāku tuhā Tubāi tuhāi (See)
ତୁହାକୁ ତୁହା ବର୍ଷା ହେଉଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
(ତୁହା ତୁହାକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୁହି—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତ୍ୱଂ. ପ୍ରା. ତୁହ)—
Tuhi (ଘୃଣା, ଅତି ପରିଚୟ ଓ ଅନାଦରାର୍ଥ) ତୁଇ—
तुई Thou (used is contempt, familiarity and
तू disregard).
ପ୍ରିୟ ସହି ! ପରମାଦ ବଡ଼ ତୁହି ଟଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳୋଲବଲ୍ଲ, ୮ ଗୀତ ।

ତୁହିନ—ସଂ. ବି (ତୁହ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ାଦେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ)—
Tuhina ୧ । ହିମ—1. Cold.

୨ । କୁହୁଡ଼ି—2. Mist, fog.

୩ । କାକର—3. Dew; hoarfrost.

୪ । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—4. Moonlight.

ବିଣ—୧ । ଶୀତଳ; କାକର; ଥଣ୍ଡା—
1. Cold; cool.

୨ । ହେମ କାକର; ବରଫ ପରି ଥଣ୍ଡା—2. Ice-cold.

ତୁ ହୀନ (ପଦ୍ୟ) ବାକ୍ୟ (ଦେ. ତୁ+ସଂ. ହୀନ) ତୁ ହୀନ ଅଟୁ—
Thou art mean.
ବଧାଗ ତୁହିନ ବୋଉଛୁ ଜାଣି
ଚଉଦ୍ଧ କରୁ ଚ ପଦ୍ମିନୀଶ୍ରେଣୀ—ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୁହିନ କର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୁହିନ+କର)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tuhina kara 1. The moon.
(ତୁହିନଦୀଧିତି, ତୁହିନାଂଶୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କର୍ପୂର—
2. Camphor.

ତୁହିନ ଗିରି—ସଂ. ବି (ମ.ପ. ଲୋ. ତୁହିନାବୃତ ଗିରି)—ହିମାଳୟପର୍ବତ—
Tuhina giri The Himalayan mountain.
(ତୁହିନଶିଖରୀ, ତୁହିନାଦ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ହିଂସା କରିବା; ବଧ କରିବା—
Tū root) 1. To envy; to kill.

୨ । ବୃଦ୍ଧିପାଇବା—2. To increase.

ତୂଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Tūn (root) Te be filled.

ତୂଣ—ସଂ. ବି (ତୂଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃବାଚ୍ୟ. ଅ; ଯାହା ବାଣରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ)—
Tūṇa ୧ । ଶରମୁଣା; ବାଣ ରଖିବାର ଥଳି ବା ଖୋଳ; ଶରଧି—
(ତୂଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A quiver (for arrows):

୨ । ତୂଣକ (ଦେଖ)—Tūṇaka (See)

ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତେମନ; ତୂଣାନ୍ନ)—ବ୍ୟଞ୍ଜନ; ତିଅଣ—Curry.

ତୂଣକ—ସଂ. ବି—ସଂସ୍କୃତର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ଏଥିରେ ୧୫ ଗୋଟି
Tūṇa ka ଅକ୍ଷର ଥାଏ; ଏଥିର ଅଯୁଗ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଗୁରୁ ଓ ଯୁଗ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ—A measure of verse with 15 letters in which the odd letters are long and even letters short.
(ଯଥା—ଗୁମ ଗୁମ ଗୁମ ଗୁମ ଗୁମ ଗୁମ ଗୁମ ହେ ।)

ତୂଣୀ—ସଂ. ବି. (ତୂଣ ଧାତୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଈ)—୧ । ତୂଣ; ଶରମୁଣା—
Tūṇi 1. Quiver for arrows.

୨ । ନୀଳଗୁଳ୍ମ—2, Indigo plant.

୩ । ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ବ୍ୟଥା ଉଠିବା ବାତରୋଗବିଶେଷ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A kind of disease.

ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୂଣ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତୂଣଧାରୀ—
Bearing a quiver.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍	ଉଥ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ତଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଂ	ଇଅ	ଓ	ନ୍ନ

ତୂଣୀକ— ସଂ. ବ—ତୁନ୍ ଗଛ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
Tūṇika The toon tree; Tun (See)

ତୂଣୀର—ସଂ. ବି. (ତୂଣ ଧାତୁ+କର୍ମ ଈର)—ତୂଣ (ଦେଖ)
Tūṇira Tūṇa (See)

ତୂତକ—ସଂ. ବ—ତୁତିଆ—
Tūtaka Blue vitriol; copper sulphate.

ତୂଦା— ଦେଶଜ. ବି. (ପା.)—୧ । ରାଶି; ଗଦା —
Tūdā 1. Heap.
ତୁଦା ୨ । ସୀମାର ଚିହ୍ନ—2. Boundary-mark.
ତୁଦା ୩ । ତୀର, ବନ୍ଧୁକ ଅଭ୍ୟାସ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମାଟି ଗଦା —
3. A mound of earth to which beginners aim arrows and bullets during target-practice.

ତୂବର—ସଂ. ବି. (ତୁ ଧାତୁ+ବର)—୧ । ଅଜାତଶୃଙ୍ଗ ଗୋରୁ—
Tūbara 1. Cattle which has not yet grown horns.
(ତୁବରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଶୃଙ୍ଗହୀନ ବୃଷ—2. A hornless bull.
୩ । ମାଖୁନ୍ଦା ବା ଶ୍ମଶ୍ରୁହୀନ ଲୋକ—
3. A beardless man.
୪ । ନପୁଂସକ—4. An eunoch,
୫ । କଷାୟ ରସ—5. Astringent taste.
ବରଚମାନରେ ତାହା ସ୍ୱାଦନ କରନ୍ତି ଅନ ତୂବର—
ଉଦ୍ଧ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
ବିଣ—୧ । କଷା —1. Of astringent taste.
୨ । ନପୁଂସକ—2. Neuter; unmanly.

ତୂବରିକା—ସଂ. ବି. (ତୂବର+ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପିଟ୍ଟକିରି; ଟାଙ୍ଗଣା—
Tūbarikā Borax

ତୂବରୀ—ସଂ. ବି. (ତୂବର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମୃତ୍ତିକା—
Tūbari Earth or yellow soil of Gujerat.

ତୂର୍ (ଧାତୁ)—ସ । ୧ । ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା—
Tūr (root) 1. To move quickly or swiftly.
୨ । ହିଂସା କରିବା—
2. To injure; to kill; to envy.

ତୂର—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ ଧାତୁ=ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Tūra ୧ । ତୂର୍ଯ୍ୟ; ଭେରୀ—1. A bugle; trumpet.
୨ । କାହାଳୀ; ପେଁପେଁ କାଳୀ; ଫିଲ୍ଲି କମ୍ପିତ ମହୁରୀ—
2. Clarionet.
ଅଗରେ ବାଜଇ ଯେ ବାଜଇ ଷାର ତୂର
ବୋଇଥିଲୁ ବୋଲଇ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ସହକର—ଦଶାବତ. ଚଇତନ୍ୟଭାଗବତ ।
୩ । (+ଭାବ. ଅ) ବେଗ—3. Speed (Apte).
୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ହରକରା; ଧାବକ ଦୂତ—
4. Courier (Apte).
୫ । (+ଭାବ. ଅ) ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
5. Hastening (Apte).

ତୂରୀ—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ ଧାତୁ+ଈ)—୧ । ତୂର (ଦେଖ)
Tūri 1. Tūra (See)
ସଂହାରେ ଦଶ ଢୋଲାଇଲେ ଢୋଲ ତୂରୀ
ନୃପତ୍ର ଗୃହରେ ସାଇଁ ଜଣାଇଲେ ଦାସ ସେ—ଉଦ୍ଧ. ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣବତୀ ।
୨ । ଧାତୁରା—2. Thorn apple (Apte)

ତୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତୂର୍ ଧାତୁ=ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Tūrṇṇa ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା; ଦ୍ରୁତ—
Speedy; hasty; brisk; swift.
ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତୂର୍ଣ୍ଣଂ; ତୂର୍ ଧାତୁ+ତ)—ଅବିଳମ୍ବେ; ଅବିଳମ୍ବ; ସତ୍ୱର; ତ୍ୱରିତ; ତୁରନ୍ତ—
Sharp; speedily; swiftly; hastily.
ପାଗେଟ୍ ଯିବ ଉଠି ତାହାକୁ ତୂର୍ଣ୍ଣରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତୂର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ ଧାତୁ+ଭାବ ନି)—୧ । ବେଗ—
Tūrṇni 1. Speed; force; swiftness.
୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ନି) ମଳ; ବିଷ୍ଠା—2. Excrement.
୩ । ମନ—3. The mind.
୪ । (+ଭାବ. ନି) ତ୍ୱରା—4. Haste.
୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ନି) ଶ୍ଳୋକ—5. A stanza.

ତୂର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ; ବା ଚତୁର+ଯ)—
Tūrjya ୧ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—
(ତୂର୍ଯ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A musical instrument.
୨ । ଏକକ ବାଦନ୍ତ ବହୁଧ ବାଦ୍ୟ—
2. Many musical instrments struck simultaneously; a band of musical instruments.
୩ । (ଚତୁର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ; ଚତୁର ସ୍ଥାନରେ ତୁର୍ ଆଦେଶ) ଚତୁର୍ଥାଂଶ—
3. A fourth part; a quarter.
୪ । ଯୋଗର ଚତୁର୍ଥ ଅବସ୍ଥା; ତୁରୀୟ ଅବସ୍ଥା—
4. The fourth step in joga-practice.

ତୂର୍ଯ୍ୟଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ଖଞ୍ଜଣୀ—
Tūrjya khaṇḍa Tabor (Apte; M. W.).
(ତୂର୍ଯ୍ୟ ଗଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂର୍ଯ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂର୍ଯ୍ୟ+ଆଚାର୍ଯ୍ୟ)—ବାଦ୍ୟଶିକ୍ଷକ; ଓସ୍ତାଦ୍—
Tūrjyāchārjya Music master; band-master.

ତୂର୍ଯ୍ୟାଜୀବ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୂର୍ଯ୍ୟ=ବାଦ୍ୟ+ଆଜୀବ=ଜୀବିକା ଯାହାର)—ବାଜାବାଲା; ବାଦ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀ—
Tūrjyājiba A musician by profession.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତୂଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଓଜନ କରିବା—
Tūl (root) 1. To weigh
୨ । ତଡ଼ି ଦେବା—2. To drive out (Apte).
୩ । ପୂର୍ତ୍ତି କରିବା—3 To fill (Apte).
୪ । ମାପିବା—4. To measure.

ତୂଲ—ସଂ. ବି. (ତୂଲ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+ଅ)—୧ । ତୂଳା—
Tūla 1. Picked cotton.
୨ । ଶିମିଳି ତୂଳା—2. Simmul cotton; silk cotton
୩ । ଆକାଶ—3. The sky
୪ । ତେନ୍ତୁଳି ଗଛ—4. Tamarind tree.
୫ । ତୁଂତ ଗଛ—
5. The mulberry tree.
୬ । ଘାସର ବିଡ଼ା—
6. A tuft of grass (Apte).
୭ । ଧାତୁରା—7. Thorn apple (Apte).
୮ । ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳ—8. Atmosphere; air (Apte).
୯ । ଫୁଲର କେଣ୍ଡା—
9. A panicle of flowers (Apte).

ତୂଲକ—ସଂ. ବି. (ତୂଲ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—କପା—
Tūlaka Picked cotton.

ତୂଲ କାର୍ମ୍ମୁକ—ସଂ. ବି. (ତୂଲ+କାର୍ମ୍ମୁକ)—
Tūla kārmmuka ତୂଳା ଧୁଣିବାର ଧନୁକାକାର ଯନ୍ତ୍ର—
(ତୂଲଚାପ, ତୂଲଧନୁଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) The cotton-carding bow.

ତୂଲ ନାଳ(ଳୀ)—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂଲ+ନାଳ; ନାଳୀ)—
Tūla nāli(lī) ତୂଳାର ବରଣା; ତୂଳା ବଳା ହୋଇ କଟା
(ତୂଲ ନାଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯାଉଥିବା ଲମ୍ବ ପିଣ୍ଡ—
A skein of cotton; twist cotton; a thick roll of cotton drawn out for spinning.

ତୂଲ ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି—ଶିମିଳି ଗଛ—
Tūla bruksha. The silk-cotton tree.

ତୂଲ ଶର୍କରା—ସଂ. ବି. (ତୂଲ=ତୂଳା+ଶର୍କରା=ଗୋଡ଼ି)—
Tūla śarkarā ତୂଳା ମଞ୍ଜି—Cotton seed.

ତୂଲ ସେଚନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୂଲ=ତୂଳା+ସିଚ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+ଭାବ, ଅନ)—
Tūla sechana
ତୂଳାରୁ ସୂତା କାଟିବା—Act of spinning.

ତୂଲା—ସଂ. ବି. (ତୂଲ ଧାତୁ+କର୍ମ୍ମ ଅ+ଆ)—
Tūlā ୧ । କପା ଗଛ—1. The cotton tree.
୨ । ଦୀପର ବତି; ବଳିତା—
2. The wick of a lamp (Apte).

ତୂଳା କୋଟୀ—ସଂ. ବି—ତୁଳା କୋଟୀ ୧ (ଦେଖ)
Tūlā koṭī Tulā koṭī 1 (See)

ତୂଳି—ସଂ. ବି—ତୁଳି (ଦେଖ)
Tūli Tuli (See)
ଗୁଳ୍ପି ଫୁଲମାଳୀ ମାଳୀ ପ୍ରାପ୍ତେ ପାଟ ତୂଳି ତୂଳି ତୂଳିକେ ଚିତ୍ର ଲେଖିବ ଭଳ ଭଳ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୂଳିକ—ଦେ. ବି—ତୁଳିକ (ଦେଖ)
Tūlika Tulika (See)
ଗୁଳ୍ପି ଫୁଲ ମାଳୀ ମାଳୀ ପ୍ରାପ୍ତେ ପଟ ତୂଳିତୂଳି ତୂଳିକେ ଚିତ୍ର ଲେଖିବ ଭଳ ଭଳ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତୂଳିକା—ସଂ. ବି (ତୂଳ+କ+ଆ)—୧ । ତୁଳି (ଦେଖ)
Tūlikā 1. Tuli (See)
୨ । କାଠକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ଯନ୍ତ୍ର—
2. A boring instrument (Apte).
୩ । ଧାତୁ ତରଳା ହୋଇ ଢଳା ହେବା ଛାଞ୍ଚ—
3. An ingot mould (Apte).
୪ । ଘାଆର ଗଭୀରତା ନିରୂପଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ କାଠି—
4. A probing rod (Apte).

ତୂଳିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୂଳ+ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶିମିଳି ଗଛ—
Tūlinī The silk cotton tree; Bombax Malabarica.
(ତୂଳଫଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂଳୀ—ସଂ. ବି. (ତୂଳ ଧାତୁ+ଈ)—
Tūlī ୧ । ତୂଳା—1. Cotton.
୨ । ଦୀପର ବତି—
2. The wick of a lamp (Apte).
୩ । ତନ୍ତୀର ତାସଣ—3. A weaver's fibrous stick or brush (Apte).
୪ । ଚିତ୍ରକରର ଚିତ୍ର-ଲେଖନୀ—
4. A painter's brush (Apte).
୫ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—5 The indigo plant (Apte).

ତୂଷ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ତୃପ୍ତ ହେବା—
Tūsh (rot) 1. To be satisfied.
୨ । ତୃପ୍ତ କରିବା—2. To satisfy; to please.

ତୂଷ—ସଂ. ବି—ତୁଷ ୧ (ଦେଖ)
Tūsha Tusha 1 (See)
ଏ ଧନ ମାଗଇ ଯେମନ୍ତେ
ତୂଷ ମାଗିବା ଧାନବନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତୂଷ୍ଣୀ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତୂଷ୍ଣୀଂ)—ତୂଷ୍ଣୀଂ (ଦେଖ)
Tūshṇī Tūshṇīṁ (See)

ତୂଷ୍ଣୀଂ—ସଂ. ଅ. (ତୂଷ୍ ଧାତୁ+ନୀଂ)—୧ । ନୀରବରେ; ମୌନ ହୋଇ—
Tūshṇīṁ 1. Silently.
୨ । ଶୀଘ୍ର; ଝଟପଟ—2. Quickly (Apte).
୩ । ଗୋଳମାଳ ନ କରି—
3 Without noise (Apte).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଢ଼	ନ୍ନ

ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭାବ—ସଂ. ବି—ମୌନାବସ୍ଥା; ନୀରବତା—
Tūshṇīmbhāba Silence; reticence.

ତୂଷ୍ଣୀଭାବ—ଦେ. ବି—ତୂଷ୍ଣୀଂ ଭାବ (ଦେଖ)
Tūshṇī bhāba Tūshṇīm bhāba (See)

ତୂଷ୍ଣୀଭୂତ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ)—ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ (ଦେଖ)
Tūshṇībhūta Tūshṇīmbhūta (See)

ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୂଷ୍ଣୀଂ+ଭୂତ)—ନୀରବ; ମୌନୀ—
Tūshṇīmbhūta Silent; become silent or grave
(ତୂଷ୍ଣୀଂଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ତୂଷ୍ଣୀମ୍ଭୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୂଷ୍ଣୀଂଶୀଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମୌନୀ—
Tūshṇīm sīla 1. Silent; taciturn.
(ତୂଷ୍ଣୀଂ ଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଗମ୍ଭୀର—2. Grave.

ତୂଷ୍ଣୀକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତୂଷ୍ଣୀଂ+ଈକ)—ମୌନୀ; ନୀରବ—
Tūshṇika Silent; grave; taciturn.
(ତୂଷ୍ଣୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ତୂଷ୍ଣୀଂମକ, ତୂଷ୍ଣୀମିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୂସ—ବୈଦେ. ବି. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ—ଥୋସ୍)—୧ । ହିମାଳୟର ଅତି
Tūs ଶୀତଳ ପ୍ରଦେଶରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ଏକଜାତୀୟ
तूस ଛେଳିର ଖୁବ ପତଳା ଲୋମ; ପଶମ—1. Fine wool
तूस obtained from a kind of goat found in the coldest regions of the Himalayas and the Altai mountains.

[ଦ୍ର—ତୂସ୍ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଛେଳି ହିମାଳୟର ଉଚ୍ଚତମ ଓ ଶୀତଳତମ ପ୍ରଦେଶରେ କାଶ୍ମୀରଠାରୁ ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଅଲଟାଇ ପର୍ବତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଏ ଛେଳିର ଚମଡ଼ା ଉପରେ ଖୁବ୍ ଘନ ଲୋମର ସ୍ତର ଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଲୋମର ମୂଳରେ ଖୁବ୍ ପତଳା ଓ ଚିକଣପଣ ଯେଉଁ ନରମ ପଶମ ଥାଏ ତାହାକୁ ତୂସ୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ତୂସ୍ ପଶମର ବର୍ଣ୍ଣ ଫିକାକଳା ବା ଶ୍ଳେଟ୍ର ରଙ୍ଗପରି । ଏହି ତୂସ୍ରେ ବୁଣା ଶାଲ ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ । ଏହି ଛେଳିର ଚମର ଉପର ଭାଗେ ଯେଉଁ ଲୋମ ଥାଏ ତାହା ତୂସ୍ ଅପେକ୍ଷା ଟାଣୁଆ ଓ ମୋଟ ଓ ସେହି ଲୋମରେ ସୂତା ବଳାଯାଇ ପଟ୍ଟୁ ନାମକ ବସ୍ତ୍ର ତିଆରି ହୁଏ; ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ତୂସ୍ ପଶମରେ ତିଆରି କମ୍ବଳ—2. Blanket made from the fine wool of the above goat.

ତୂସୀ—ବୈଦେ. ବଣ.—(ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ. ଥୋସ୍)—୧ । ଶ୍ଲେଟର ରଙ୍ଗପରି
Tūsi ଫିକା କଳା—1. Slate-coloured.
तूसी ୨ । ତୂସ୍ ଲୋମ ନିର୍ମିତ—
तुसी 2. Made of the Tūs wool.

ବୈଦେ. ବି.—ତୂସ୍ ଲୋମରେ ବୁଣା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଶାଲ—
Shawl made from the fine Tūs wool.

ତୂସ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତୂସ୍ ଧାତୁ+ତ)—୧ । ଜଟା—
Tūsta 1. Matted hair (Apte).
୨ । ଧୂଳି—2. Dust (Apte).
୩ । ଅଣୁ; କଣିକା—3. Atom; minute particle.
୪ । ପାପ—4. Sin (Apte).
୫ । ଧନୁ; ଧନୁଃ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Bow.

ତୃକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗତି କରିବା; ଯିବା—
Tṛuksh (root) To go; to move.

ତୃକ୍ଷ—ସଂ. ବି.—(ତୃକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କଶ୍ୟପ ଋଷି—
Tṛuksha The sage Kaśyapa.

ତୃଖ—ସଂ. ବି.—ଜାଇଫଳ; ଜାଇଫଳ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tṛukha Nutmeg (Apte).

ତୃଟିକ—ଦେ. ବି.—ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ—
Tṛutika Very short time.
ତୃମ୍ଭକୁ ନ ଦେଖି ଅଶ୍ୱର, ତୃଟିକ ଯୁଗକ ଆକାର । ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତୃଣ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଭକ୍ଷଣ କରିବା—
Tṛuṇ (root) 1. To eat.
୨ । ଘାସ ଚରିବା—2. To graze (Apt)

ତୃଣ—ସଂ. ବି.—(ତୃଣ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ; ଯାହାକୁ ଗୋମେଷାଦି ଭକ୍ଷଣ
Tṛuṇa କରନ୍ତି; କିମ୍ବା ତୃହ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+ଣ; ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ମାଡ଼ି ଆଘାତ କରନ୍ତି; କିମ୍ବା ତୃହ୍ ଧାତୁ =ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଣ; ଯାହା ବିନା ଯତ୍ନରେ ବଢ଼େ)
୧ । ଘାସ—1. Grass.

[ଦ୍ର—ତୃଣ କାଣ୍ଡରେ ମଞ୍ଜ ନଥାଏ, ଏହାର କାଣ୍ଡ ବା ଡାଙ୍ଗ ଫମ୍ପା ଏବଂ ଗଣ୍ଠିଆ; ଦୁଇଗଣ୍ଠି ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶକୁ ପବ ବୋଲାଯାଏ, ଧାନ ଗଛ ଓ ବାଉଁଶଗଛ ମଧ୍ୟ ତୃଣ ଶ୍ରେଣୀର ।]

୨ । କୁଟା—2. Straw.
୩ । ଗନ୍ଧତୃଣ—3. Scented grass.
୪ । ବାଉଁଶ—4. Bamboo.
୫ । କାଣ୍ଡଶର, ନଳ, ବେଣା, କୁଶଆଦି—5. Reeds.
୬ । (ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ) ଘାସପରି ନୀଚ, ନଗଣ୍ୟ ବା ତୁଚ୍ଛ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—6. A thing or person beneath one's contempt or notice; a thing or person of no worth or substance.

ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ତୂଣୀର) କାଣ୍ଡମୁଣା; ତୂଣୀର—A quiver.
ଲକ୍ଷେ ବାଣ ତୃଣ କାଢ଼ି ଗୁଣେ ବସାଇଲେ,
ବେଢ଼ିଣ ଉପରକୁ କୋପେ କଟାଇ ମାରିଲେ । ଶାରଳା. ବଳଙ୍କାସମାସୂଣ ।

ତୃଣ କରି ଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୃଣ ଜ୍ଞାନ କରିବା (ଦେଖ)
Tṛuṇa kari gaṇibā Tṛuṇa jñāna karibā (See)
तृण ज्ञानकरना ଭୟ ହୋଇ ଏକଠାବେ ରହେ ମହାବଳୀ,
तुच्छ जानना ମହାବଳ ଅବଦଳ ତୃଣ କରି ଗଣି । ଜଗନ୍ନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ତୃଣ କୁଙ୍କୁମ—ସଂ. ବି.—୧ । ସୌରଭତୃଣ; ସୁଗନ୍ଧ ଘାସ—
Tṛuṇa kuṅkuma (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A kind of scented grass.

ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଖାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଖାଈ' ଖୋଜିବେ, କୃଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଦ୍ଧ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ତୃଣାମ୍ବୁ, ଗନ୍ଧତୃଣ, ଘୋଷିତ, ତୃଣପୁଷ୍ପ, ଗନ୍ଧାଧିକ, ତୃଣୋତ୍ଥ, ତୃଣଗୌର ଓ ଲୋହିତ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା କଟୁରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ଜ୍ୱର ଏବଂ କଫ, ବାୟୁ, ଶୋଥ, କଣ୍ଡୁ, ପାମା, କୁଷ୍ଠ ଓ ଅମଦୋଷ ନାଶକ— ଦେବେନ୍ଦ୍ର—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

୨ । ସୁଗନ୍ଧବିଶେଷ—

2. A variety of perfume (Apte).

ତୃଣ କୁଟୀର—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+କୁଟୀର)—ଖୁଲଘର; Tṛuṇa kuṭira ଘାସକୁଡ଼ିଆ ଘର—A thatched hut; a hut of straw.
(ତୃଣକୁଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୃଣ କୂଟ—ସଂ. ବି.—ଘାସ ବା କୁଟାର ଗଦା—
Tṛuṇa kūṭa A heap of grass or straw.
(ତୃଣକାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୃଣ କେତୁ—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତୃଣ+କେତୁ)—୧ । ବାଉଁଶ ଗଛ—
Tṛuṇa ketu 1. The Bamboo tree.
(ତୃଣକେତୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତାଳଗଛ—
2. The palmyra tree.

ତୃଣ ଗ୍ରାହୀ—ସଂ. ପୁ.—ନୀଳକାନ୍ତ ମଣି; ନୀଳା—
Tṛuṇa grāhī Sahphire.

ତୃଣଚର—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ଜୀବ Tṛuṇachara ଘାସ ଆଦି ଚରନ୍ତି—(animals) Grazing on grass; graminivorous.

ସଂ. ବି.—ଗୋମେଦ ମଣି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
A kind of gem (Apte); topaz.

ତୃଣ ଜମ୍ଭ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି, ତୃଣ+ଜମ୍ଭ=ଖାଦ୍ୟ ଯାହାର)—
Tṛuṇa jambha ୧ । ତୃଣାଦ; ତୃଣଭକ୍ଷକ—Herbivorous.
୨ । ହରିଦ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ—Having green teeth.

ତୃଣ ଜଳାୟୁକା—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଣ+ଜଳ+ଓକସ୍)—୧ । ସମ୍ବାଳୁଆ—
Tṛuṇa jalāyukā 1. Caterpillar (Apte).
(ତୃଣଜଳୁକା, ତୃଣଜଳୌକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଜୋକ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. A kind of leech.

[ଦ୍ର—ତୃଣଜଳୌକାନ୍ୟାୟ—ଯେଉଁ ପରି ସମ୍ବାଳୁଆ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ ତନ୍ତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ନିଜ ଶରୀରକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପ୍ରଜାପତି ରୂପଧାରଣ କରେ, କମ୍ବା ଜୋକ ଗୋଟିଏ ତୃଣକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ତୃଣରେ ଯାଇ ଲାଗେ, ସେହିପରି ଆତ୍ମା ଏକ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରି ଶରୀରାନ୍ତର ଧାରଣ କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ନୈୟାୟିକମାନେ ଏ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି ।]

ତୃଣ ଜୀବୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଜୀବ୍. ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Tṛuṇa-jībī ଯେ ଘାସ ଖାଇ ବଞ୍ଚେ; ତୃଣାଦ—
Herbivorous; graminivorous; living on grass.

[ଦ୍ର—ଗୋରୁ, ମେଣ୍ଢା, ଘୋଡ଼ା, ଛେଳିଆଦି ତୃଣଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି ବୋଲି ଏମାନଙ୍କୁ ତୃଣଜୀବୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତୃଣ ଜ୍ଞାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବଜ୍ଞା କରିବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Tṛuṇa jñāna karibā ଘାସପରି ହେୟ ମନେ କରିବା; ତୁଚ୍ଛଗଣ୍ୟଜ୍ଞାନକରା ଜ୍ଞାନ କରିବା—To disregard; to look down upon with contempt.
तुच्छजानना
(ଯଥା—ସେ ମୋ କଥାକୁ ତୃଣଜ୍ଞାନ କଲା ।)

ତୃଣ ଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଗୁଳ୍ମ—
Tṛuṇa jyotiḥ The Staff tree.

ତୃଣ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Tṛuṇa jyotishmatī A kind of medicinal plant.
[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଦୁଗ୍ଧ ସହିତ ବାଟି ପାନ କଲେ ଏହା ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ ରକ୍ତରୂପେ ପରିଣତ ହୁଏ ।]

ତୃଣତା—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଭାବ. ତା)—୧ । ତୃଣତ୍ୱ (ଦେଖ)
Tṛuṇatā 1. Tṛuṇatwa (See)
୨ । (ଯାହା ତୃଣପରି ନଇଁଯାଏ) ଧନୁ—2. A bow.

ତୃଣତ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—୧ । ତୃଣର ଅବସ୍ଥା—
Tṛuṇatwa 1. The quality of a grass.
୨ । ଲଘୁତା—2. Lightness.
୩ । ହୀନତା; ଦୈନ୍ୟ—3. Humility; lowness.

[ଦ୍ର—ତୋଫାନ ବା ସ୍ରୋତ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗଛମାନଙ୍କୁ ଉପାଡ଼ି ପକାଏ, କିନ୍ତୁ ତୃଣ ନଇଁ ପଡ଼ିବାରୁ ତାହାର ତୋଫାନରେ କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ ଦୈନ୍ୟ ଅର୍ଥ ସୂଚିତ ହୋଇଅଛି ।]

ତୃଣ ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ତୃଣପରି ଶାଖାହୀନ ଦ୍ରୁମ (ବାଉଁଶ, Tṛuṇa druma ନଡ଼ିଆ, ତାଳ, ଖଜୁରୀ, କେତକୀ, ଗୁଆଗଛ ଆଦି)—The trees resembling the grass (e. g bamboo, palm, cocoanut, screw pine etc).
(ତୃଣବୃକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୃଣ ଧାନ୍ୟ—ସଂ. ପୁ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+ଧାନ୍ୟ)—
Tṛuṇa dhānya ୧ । ନିବାର; ବାଲୁଙ୍ଗାଧାନ—
1. Paddy growing wild.
୨ । କୋଦୁଅ, ସୁଆଁ, ଚନାଆଦି ଅଯତ୍ନ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଶସ୍ୟ—
2. Tares; grains growing wild.
୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଧାନ୍ୟ; କୁଧାନ୍ୟ—
3. Inferior kinds of grains
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା କଷାୟ ମଧୁର ରସ, କଟୁବିପାକ ଲଘୁ, ଲେଖନ ଗୁଣଯୁକ୍ତ, ରୁକ୍ଷ, କ୍ଳେଦନାଶକ, ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ମଳରୋଧକ ଏବଂ ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ ଓ କଫନାଶକ ।]

ତୃଣ ଧ୍ୱଜ—ସଂ. ପୁ—ତୃଣକେତୁ (ଦେଖ)
Tṛuṇa dhwaja Tṛuṇa ketu (See)

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଲପ୍ତ	ତ୍ଥ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଲଥ	ଡ଼	ଢ଼

ତୃଣନିମ୍ବ—ସଂ. ବି—ଚିରାଇତା (ଦେଖ)
Truna nimba Chiraitā (See)

ତୃଣପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । ତୃଣ କୁଙ୍କୁମ (ଦେଖ)
Truna pushpa 1. Truna kunkuma (See)
୨ । ଗ୍ରନ୍ଥିପର୍ଣ୍ଣୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)
2. Granthi parnni (See)

ତୃଣବତ୍—ସଂ. ଅ. (ତୃଣ+ସଦୃଶାର୍ଥେ ବତ୍)—ଘାସପରି; ତୃଣସଦୃଶ-
Truna bat Like grass.
ବିଣ—୧ । ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର; ନଗଣ୍ୟ; ଘାସପରି ହେୟ—
1. Beneath notice (as one looks down upon the grass).
୨ । ତୁଚ୍ଛ—2. Contemptible; worthless.
୩ । (ତୃଣ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ବତ୍)—ତୃଣପୂର୍ଣ୍ଣ—
3. Grassy; full of grass.

ତୃଣବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଣ+ବୃତ୍ତି)—ତୃଣତ୍ୱ (ଦେଖ)
Truna brutti Trunatwa (See)

ତୃଣଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ଅସ୍ତ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍;
Truna bhoji ୧ମା. ୧ବ)—ତୃଣ ଜୀବୀ (ଦେଖ)
Truna jibi (See)

ତୃଣ ମଣି—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ ମଣି—
Truna mani A gem; amber.

ତୃଣ ମତ୍କୁଣ—ସଂ. ବି—ପ୍ରତିଭୂ; ଯାମିନ—
Truna matkuna A bail or surety.
[ଦ୍ର—ହଲାୟୁଧରେ ଏ ଶବ୍ଦ ତୃଣମତ୍କୁଣ ଶବ୍ଦର ଭ୍ରାନ୍ତ ପାଠ ବୋଲି ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ଅପ୍ତେ ଲେଖନ୍ତି ।]

ତୃଣମୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ମୟ)—
Trunamaya ୧ । ତୃଣରଚିତ; ତୃଣଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ—
1. Made of grass.
୨ । ଘାସପୂର୍ଣ୍ଣ; ତୃଣପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of grass.
୩ । ତୃଣ ବହୁଳ—3. Overgrown with grass.

ତୃଣରାଜ—ସଂ. ବି.—୧ । ତାଳଗଛ—
Trunarāja 1. The palm tree.
୨ । ନଡ଼ିଆଗଛ—2. Cocoanut tree.
୩ । ତୃଣଦ୍ରୁମ—3. Trees having some qualities of grass (e. g bamboo; palm etc).
୪ । ଆଖୁ—4. Sugarcane (Apte).
୫ । ଖଜୁରି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Date palm.

ତୃଣ ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧ । ତୃଣରଚିତ ଆସନ; ଘାସ ବା କୁଟାରେ
Truna sajyā ତିଆରି ହେବା ବିଛଣା—1. A bed of grass or straw.
୨ । ଚଟେଇ; ମସିଣା—2. A mat of reeds.

ତୃଣଶୀତ—ସଂ. ବି—୧ । ସୌରଭ ତୃଣ—
Trunasita 1. A kind of scented grass.
୨ । ଜଳ ପିପ୍ପଳୀ (ଦେଖ)—2. Jala pippali (See)

ତୃଣ ଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁଠାରେ ଘାସ ନାହିଁ—
Truna sūnya 1. Grassless.
(ତୃଣଶୂନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଟାଙ୍କି; ଟାଙ୍ଗି (ସ୍ଥାନ)—
2. Barren; hilly (ground)
ବି—୧ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—1. The jasmine flower; Jasminum Zambac.
୨ । କେତକୀ ଫୁଲ—2. The screwpine flower; Pandanus Odoratissimus.

ତୃଣ ଷଟ୍ପଦ—ସଂ. ବି—ବିରୁଡ଼ି (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
Truna shatpada , Wasp,

ତୃଣସ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ବାହୁଲ୍ୟାର୍ଥେ ସ; ଲୁଲ. ଲୋମଶ)—
Trunasa ତୃଣ ମୟ (ଦେଖ)—Trunamaya (See)

ତୃଣସାର—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଣ+ସାର+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—କଦଳୀଗଛ—
Trunasārā The plantain tree,

ତୃଣା—ସଂ. ବି—ତୃଣାବର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
Trunā Trunābartta (See)

ତୃଣାଗ୍ନି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ+ଅଗ୍ନି)—୧ । ଘାସ କୁଟାଆଦିର
Trunāgni ନିଆଁ—1, Fire kindled with grass or straw; hay-fire,
୨ । ଯେଉଁ ନିଆଁ ସହଜରେ ବା ଶୀଘ୍ର ଲିଭିଯାଏ—
2, Quickly extinguished fire.
୩ । ଅପରାଧୀ ବା ଦଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେହରେ ଘାସ, କୁଟା ଆଦି ଗୁଡ଼ାଇ ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଯାଇ ତାକୁ ପୋଡ଼ି ଦେବା ଦଣ୍ଡ—3 Burning of a criminal by entwining straw round his body and then setting it on fire (Apte).

ତୃଣାଙ୍କୁର—ଦେ. ବି. (ଷଷ୍ଠୀତତ୍; ତୃଣ+ଅଙ୍କୁର)—ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନର
Trunānkura ଶୁଙ୍ଗ—The beard of wild paddy.
ବନ୍ଧୁକ ଅଛି ଲୁଗାଇ, ତୃଣାଙ୍କୁରେ ଭେଦ ହୋଇ
ଗଣ୍ଡକର ଦେହ ତଥା ଏହୁ ଯେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୃଣାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅଞ୍ଜନ)—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Trunānjana Chameleon (Apte)

ତୃଣାଟବୀ—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ+ଅଟବୀ) ଯେଉଁ ଜଙ୍ଗଲରେ
Trunātabi ଖୁବ୍ ଘାସ ବଢ଼ିଥାଏ—A forest or prairie abounding in grass.

ତୃଣାନ୍ନ—ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅନ୍ନ)—ବାଲୁଙ୍ଗା ଧାନ—
Trunānna Rice growing wild (Apte).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗ୍ଗଳ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବେଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବେଲ' ଦେଖିବେ

ତୃଣାବର୍ତ୍ତ— ସଂ. ବି.—(ନାମ)— ୧ । କଂସର ଅନୁଚର ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ-
Tṛuṇābartta 1. Name of a demon killed by Kṛushṇa.

[ଦ୍ର— ଏ କଂସର ଆଦେଶରେ ତୃଣ ଓ ଧୂଳିର ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁର ରୂପ ଧାରଣ କରି କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ବଧ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲା ।]

ପୋଡ଼ି ସେ ତୃଣାବର୍ତ୍ତପଣ; ପୋଡ଼ି ପୂତନା କପଟ୍ରନ ।
ଭୂପତି, ପ୍ରେମତରଙ୍ଗାମୃତ ।

୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାୟୁ; ଗଣ୍ଡିଅଭୂତ—
2. A tornado; whirlwind

ତୃଣାବ୍ରତ— ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃଣାବର୍ତ୍ତ)—ତୃଣାବର୍ତ୍ତ ୧ (ଦେଖ)
Tṛuṇābrata Tṛuṇā bartta 1 (See)

ତୃଣାମ୍ଳ— ସଂ. ବି. (ତୃଣ+ଅମ୍ଳ)—ଅମ୍ଳଲୋଣୀ; ଅମିଳିଛ ଶାଗ—
Tṛuṇāmla Indian sorrel (pot herb).

ତୃଣାସନ— ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ+ଆସନ)— ୧ । ତୃଣ-
Tṛuṇāsana ରଚିତ ଆସନ—1. A bed of straw or grass.

୨ । ଚଟେଇ; ସପ ମସିଣା; ମୁନ୍ଦୁରି; ପଟୁଡ଼ି; ହେଁସ—
2 A reed mat.

ତୃଣୀକୃତ— ସଂ. ବିଣ. (ତୃଣ+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ. ଚ୍ୱି+କୃତ)—
Tṛuṇīkṛuta ୧ । ଯାହାକୁ ତୃଣବତ୍ ଘୃଣା ଜ୍ଞାନ କରାଯାଇ ଥାଏ—
(ତୃଣୀକରଣ — ବି) 1. Treated with contempt.

୨ । ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ—
2. Eclipsed; obscured.

ତୃଣେନ୍ଦ୍ର— ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍; ତୃଣ+ଇନ୍ଦ୍ର)—
Tṛuṇendra ତାଳଗଛ—Palmyra tree.

ତୃଣୋଲ୍କା— ସଂ. ବି.—ତୃଣଜାତ ଉଲ୍କା; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Tṛuṇolkā ୧ । ତୃଣାଗ୍ନିରୁ ସଂଭୂତ ଅଗ୍ନିକଣା—
1. Sparks from a hay-fire.

୨ । କୁଟାରେ ତିଆରି ହୁଲା; ନିଆଁ ବଡ଼ିଆ; ନିଆଁ ଅଠା—
2. A firebrand or torch made of straw.

ତୃଣୌକଃ— ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୃଣ=ତୃଣ ନିର୍ମିତ+ଓକସ୍=
Tṛuṇaukaḥ ଗୃହ) ଖଡ଼ଘର; ଛପର ଘର—
(ତୃଣହର୍ମ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) A thatched hut; a hut of straw.

ତୃଣ୍ୟା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଣ+ସମୂହାର୍ଥେ ଯ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଘାସ ବା କୁଟା
Tṛuṇyā ଗଦା—A heap of straw or hay; hay-stack

ତୃତିଆ— ଗ୍ରା. ବି. (ତୃତୀୟାର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଲେଖନ)—
Tṛutiā ତୃତୀୟା (ଦେଖ)—Tṛutīyā (See)

ତୃତୀୟ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଳୀ (ତ୍ରି+ପୂରଣାର୍ଥେ ତୀୟ)—
Tṛutīya ୧ । ତିନିର ପୂରକ; ଦ୍ୱିତୀୟର ପରବର୍ତ୍ତୀ—1. Third.
(ତୃତୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—3. Thrice the quantity of.

ତୃତୀୟ ତ୍ରସରେଣୁ ଯେହି,
ତାହାକୁ ତ୍ରୁଟି ବୋଲି କହି—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ଦେ. ବିଣ (ପଦ୍ୟ) ତିନି —Three.

ତୃତୀୟ ନିମେଷରେ କ୍ଷଣ
ପଞ୍ଚ କ୍ଷଣରେ କାଷ୍ଠା ପୁଣ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।

ତୃତୀୟକ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୃତୀୟ+ଭାବାର୍ଥେ. କ)—
Tṛutīyaka ତିନି ଦିନ ଅନ୍ତରରେ ଘଟିବା—Taking place every third day; tertian.

ବି— ପାଳି ଜ୍ୱର; ତିନି ଦିନରେ ଥରେ ହେଉଥିବା ଜ୍ୱର—
Tertian fever; intermittent fever.

ତୃତୀୟ ପନ୍ଥା— ସଂ. ବି— ଦୁଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥରୁ ଭିନ୍ନ ପଥ; ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର
Tṛutīya panthā ବାଟ—A third way; yet another way.

ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ— ସଂ. ବି. (ବ୍ୟାକରଣ)— ୧ । ଆମ୍ଭେ ଓ ତୁମ୍ଭେ ଛଡ଼ା
Tṛutīya purusha ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ବାଚକ ପଦ (ସେ, ତାହା)—1. Third person in grammsr (e. g. He, she, it).

୨ । ବାହାରର ଲୋକ; ଅସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକ—
2. An outsider; disinterested person.

ତୃତୀୟ ପ୍ରକୃତି— ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୃତୀୟା+ପ୍ରକୃତି)—
Tṛutīya prakṛuti କ୍ଲୀବ; ନପୁଂସକ—
(ତୃତୀୟ ପ୍ରକୃତିକ— ଅନ୍ୟରୂପ) Neuter; impotent.

ତୃତୀୟ ଯୁଗ— ସଂ. ବି— ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ—
Tṛutīya juga The tertiary age of the world according to the Hindus.

ତୃତୀୟା— ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୃତୀୟ+ଆ)— ୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବା ଅମାବାସ୍ୟାର
Tṛutīyā ପରବର୍ତ୍ତୀ ତୃତୀୟ ତିଥି; ପକ୍ଷର ତୃତୀୟା ତିଥି—
1. The third day of the lunar fortnight.

[ଦ୍ର— ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଶୁକ୍ଳ ଓ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷରେ ଦୁଇଟି ତୃତୀୟା ତିଥି ହୁଏ ।]

୨ । ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି (ଦେଖ)
2. Tṛutīyā bibhakti (See)

୩ । ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟୟ—3. The termination of the instrumental case.

ତୃତୀୟାଂଶ— ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତୃତୀୟ+ଅଂଶ)—
Tṛutīyāṁśa ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତିନି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—One third of any thing.

ତୃତୀୟାକୃତ— ସଂ. ବି— ତିନି ଓଡ଼ ଚଷା ଯାଇଥିବା (କ୍ଷେତ୍ର)—
Tṛutīyākṛuta Tbrice ploughed field (Apte).

ତୃତୀୟା ତତ୍ପୁରୁଷ— ସଂ. (ବ୍ୟାକରଣ)— ଯେଉଁ ତତ୍ପୁରୁଷ
Tṛutīyā tat-purusha ସମାସରେ ୧ମ ଶବ୍ଦର ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିର ଚିହ୍ନ ଲୋପ ହୋଇଥାଏ—(grammar) The ins-

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଐ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

trumental compound; a compound composed of words, the first component having the 3rd case termination which vanishes from the compound word.

ତୃତୀୟା ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ଲୀବ; ନପୁଂସକ—
Tṛutiyā prakṛuti Neuter; eunoch; genderless; sexless.

ସଂ. ବି.—୧ । (କର୍ମଧା) କ୍ଲୀବତ୍ୱ—1. Impotence.

୨ । କ୍ଲୀବ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. An eunoch; a hermaphrodite.

୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ଲୀବ ଲିଙ୍ଗ—
3. The neuter gender.

ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି—ସଂ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଦ୍ୱାରା, କର୍ତ୍ତୃକ, ରେ ପ୍ରଭୃତି
Tṛutiyā bibhakti ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ କରଣକାରକର ବିଭକ୍ତି—
The third case of nouns; the instrumental case in grammar.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ କରଣ କାରକରେ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ; ତା ଛଡ଼ା ସଂସ୍କୃତର ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୃତୀୟାଶ୍ରମ—ସଂ. ବି—ବାନପ୍ରସ୍ଥାଶ୍ରମ (ଦେଖ)
Tṛutiyāśrama Bānaprasthāśrama (See)

ତୃଦ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଫଟାଇବା; ଚିରିବା —
Tṛud (root) 1. To cleave; to split.

୨ । ବଧ କରିବା; ବିନାଶ କରିବା—
2. To kill; to destroy.

୩ । ମୁକ୍ତ କରିବା —3. To set free.

୪ । ଖାତିର ନ କରିବା—4. To disregard (Apte).

ତୃତୀୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tṛutiyī ୧ । ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ଧନ ପାଇବାର ଅଧିକାରୀ—
1. Entitled to a third portion of a property.

୨ । ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ—
2. Occupying the third rank (Apte.)

ତୃପ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା—
Tṛup (root) 1. To be satisfied.

୨ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା—2. To please; to gratify.

୩ । ନିଆଁ ଜଳାଇବା—
3. To kindle; to light up (Apte);

ତୃପତ୍—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Tṛupat 1. The moon.

୨ । ଛତା—2. Umbrella.

ତପତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ତୃପ୍ତ) —ତୃପ୍ତ (ଦେଖ)
Tṛupata Tṛupta (See)

(ତୃପ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିତ ଦେଖୁଥିଲେ ପ୍ରୀତି ବଢ଼ୁଥାଇ ତୃପତ
ତୃପତ ନୁହଇ ଚିତ୍ତ ଗୋ ମିତ—ବନମାଳୀ. ସଙ୍ଗୀତ ।
ତୃପିତ ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon (Apte).

ତୃପତି – ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ତୃପ୍ତି) —ତୃପ୍ତି (ଦେଖ)
Tṛupati Tṛupti (See)

ବିଣ (ସଂ.ତୃପ୍ତ)-ତୃପ୍ତ—Satiated.

(ତୃପ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅରଜୁନ ଅଗ୍ନିକି କରଇ ତୃପତି—
ତୃପତି କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
ତୃପତି

ତୃପଲା—ସଂ. ବି—୧ । ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tṛupalā 1. Creeper.

୨ । ତ୍ରିଫଳା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) (ଦେଖ)—
2. Triphalā (See)

ତୃପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ;
Tṛupata ପରିତୁଷ୍ଟ—1. Satisfied; satiated; gratified; contented.
(ତୃପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ପ୍ରସନ୍ନ—2. Pleased; cheerful.

ତୃପ୍ତି—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ସନ୍ତୋଷ; ପରିତୋଷ;
Tṛupti ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାରୁ ମନରେ ଜନ୍ମିବା ଆନନ୍ଦ—
1. Satisfaction; gratification; satiety; fulfilment of one's desire; contentment.

୨ । କ୍ଷୁଧାର ନିବୃତ୍ତି—3. Gratification of hunger; satiety.

୩ । ଆହ୍ଲାଦ—3. Gladness.

୪ । ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି—4. Satiation of thirst.

୫ । ପ୍ରସନ୍ନତା—5. Pleasure; cheerfulness.

ତୃପ୍ର—ସଂ. ବି (ତୃପ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—୧ । ପୁରୋଡାଶ—
Tṛupra 1. A sacrificial cake.

୨ । ଘୃତ; ଘିଅ—2. Ghee; clarified butter.

୩ । ଦୁଃଖ—3. Sorrow; suffering.

(ତୃପ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ତୃପ୍ତ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Gratifying.

ତୃଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହେବା—
Tṛush (root) 1. To be thirsty; to thirst.

୨ । ଲାଳାୟିତ ହେବା—
2. To hanker after; to wish eagerly.

୩ । ଇଚ୍ଛା କରିବା—3. To wish.

୪ । ଲୋଭ କରିବା—
4. To covet; to be greedy (Apte).

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତୃଷା—ସଂ. ବି (ତୃଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପିପାସା; ତୃଷ୍ଣା; ଶୋଷ—1 Thirst.
Tṛushā
୨ । ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା; ଅଭିଳାଷ—2. Strong desire.
୩ । ଲୋଭ—3. Avarice; covetuousness.
୪ । ବଳଅର (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4. A kind of bracelet.

ତୃଷା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋଷ କରିବା; ପିପାସୁ ହେବା; ଶୋଷେଇବା
Tṛushā karibā — The feeling of thirst; being thirsty.
তিষ্ণা পাওয়া **प्यास लगना**

ତୃଷାତୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍ ବା ୩ୟା ତତ୍; ତୃଷା + ଆତୁର)—ତୃଷାହେତୁ ଆତୁର; ତୃଷାର୍ତ୍ତ—Thirsty.
Tṛushātura
(ତୃଷାତୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ତୃଷାତୁରତା—ବି)

ତୃଷା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୃଷା କରିବା (ଦେଖ)
Tṛushā dekhā(khe)ibā — Tṛushā karibā (See).

ତୃଷାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତୃଷା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୱିତ)—
Tṛushānwita — ୧ । ତୃଷାର୍ତ୍ତ—1. Thirsty.
(ତୃଷାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଲୁବ୍ଧ—2. Covetuous; greedy of gain.
୩ । ଉତ୍ସୁକ; ଲାଳାୟିତ—
3. Desirous; hankering.

ତୃଷାବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃଷା + ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯାହାକୁ ଶୋଷ କରୁଥାଏ; ଶୋଷୀ—Thirsty.
Tṛushābān
(ତୃଷାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷାଭୂ—ସଂ. ବି—ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଜୀବ ପିଇଥିବା ପାଣି ମୂତ୍ରାଶୟକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଜମା ରହେ—
Tṛushābhū
(ତୃଷା ସ୍ଥାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) The bladder; that part of the belly where the water which an animal drinks, accumulates before passing into the kidney.

ତୃଷାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍; ତୃଷା + ଆର୍ତ୍ତ)—
Tṛushārtta — ଶୋଷ ଦ୍ୱାରା ଜର୍ଜରିତ; ପିପାସା ଦ୍ୱାରା କାତର—
(ତୃଷାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Very thirsty; pained with thirst.

ତୃଷାର୍ତ୍ତି(ର୍ଥି)—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ ତୃଷାର୍ତ୍ତ)—ତୃଷାର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)
Tṛushārtti(rthi) — Tṛushārtta (See).

ତୃଷାଳୁ—ସଂ. ବିଣ (ତୃଷା + ଆଳୁ; ତୁଲ. ଦୟାଳୁ)—
Trushālu — ତୃଷିତ; ପିପାସିତ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—Thirsty.

ତୃଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ତୃଷାନ୍ୱିତ (ଦେଖ)
Tṛushita — Tṛushānwita (See).
(ତୃଷିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତୃଷ ଧାତୁ + ଭାବ. ଣ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Tṛushṇā — ୧ । ଶୋଷ; ତୃଷା; ପିପାସା—1. Thirst.
୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା; ଲାଳସା—
2. Inordinate desire or longing after a thing.
୩ । ଲୋଭ—3. Covetousness; greed.
[ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଧନତୃଷ୍ଣା; ବିଷୟତୃଷ୍ଣା; ମୃଗତୃଷ୍ଣା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତୃଷ୍ଣା କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା + କ୍ଷୟ)—
Tṛushṇā kshaya — ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି (ଦେଖ)
Tṛushṇā nibṛutti (See)

ତୃଷ୍ଣା ଦୂର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିପାସା ବା ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି କରିବା—
Tṛushṇā dūra karibā — To quench one's thirst.
তৃষ্ণা দূর করা **प्यास दूर करना**

ତୃଷ୍ଣା ନିବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା + ନିବୃତ୍ତି)—
Tṛushṇā nibṛutti — ୧ । ପିପାସାର ଉପଶମ ବା ତୃପ୍ତି—
1 Satiety of thirst; quenching of thirst.
୨ । ବାସନା କ୍ଷୟ; ବୈରାଗ୍ୟ; ସାଂସାରିକ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତିର ଅଭାବ—
3. Renunciation of worldly desires.
୩ । ତୃପ୍ତି—2. Contentment.
୪ । ମନର ଶାନ୍ତି—4. Tranquility of mind.

ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା + ଅନ୍ୱିତ)—ତୃଷିତ—
Tṛushṇānwita — Thirsty.
(ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣାର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (୩ୟା ତତ୍; ତୃଷ୍ଣା + ଆର୍ତ୍ତ)—ତୃଷ୍ଣାନ୍ୱିତ (ଦେଖ)
Tṛushṇārtta — Tṛushṇānwita (See)
(ତୃଷ୍ଣାର୍ତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୃଷ୍ଣାଳୁ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଷ୍ଣା + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ ଆଳୁ; ତୁଲ. ଦୟାଳୁ)—
Tṛushṇālu — ପିପାସାର୍ତ୍ତ—Thirsty.

ତୃଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ଲୋଭନୀୟ; ବାଞ୍ଛନୀୟ—
Tṛushya — Desirable; sought after.
ବି—(ତୃଷ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଯ)—୧ । ଲୋଭ—
1. Avarice; greed.
୨ । ଶୋଷ—2. Thirst (Apte).

ତେ—ପ୍ରାଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ବ୍ୟବହାରରୁ ବାଲେଶ୍ୱର ମେଦିନୀପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ, ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ)—
Te
তে
नेको
୧ । ନିମିତ୍ତ ବା ହେତୁ ଅର୍ଥକ ବିଭକ୍ତି—
1. An ending attached to the present participle of verbs to denote (for).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଅ	ହ୍ରସ୍ୱ ଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ

କାମେ ଭ୍ରମାଇ ତହିଁ ତତ୍ତ୍ୱ
ଜାଣିତେ ଭକ୍ତ କ ଅଭକ୍ତ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

[ଦ୍ର—ଏହା ମଧ୍ୟ ବୈଷ୍ଣବ ଯୁଗର କବିତାରେ ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଭାଗବତରେ ଦେଖାଯାଏ ।]

ତେଇଁ—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁ (ଦେଖ)
Teiñ — Tahiñ (See)
(ତେହିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଇଁକି—ଗ୍ରା. ଅ—ତହିଁକି (ଦେଖ)
Teiñki — Tahiñki (See)
(ତେହିଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ତାଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ମୁଁ ଗ୍ରାମରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି, ତେଇଁକି ସେ ଗ୍ରାମରେ ନାହାନ୍ତି)

ତେଇଶ(ଶି)—ଦେ. (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ) (ସଂ. ତ୍ରୟୋବିଂଶ; ପ୍ରା. ତେବୀସ; ତେଇସ) ବି—୨୩ ସଂଖ୍ୟା—
Teiśa(śi) — The number 23; twentythree.
তেইশ
तेइस
তেইশে ବିଣ—୧ । ୨୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering twenty three.
तेइसवाँ
୨ । ତ୍ରୟୋବିଂଶ—2. Twentythird.

ତେଇଶା ଦୁଇଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଦୁଇଶ ତେଇଶ—
Teiśā duiśa — 223; Two hundred and twenty three.
(ତେଇଶା ଦୁଇଶହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଇଶା ଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଏକଶ ତେଇଶ—
Teiśā śae(he) 123; One hundred and twenty three.

ତେଉଆରି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିବେଦୀ)—ପଶ୍ଚିମା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—Tewari; a family title of up-country Brāhmaṇa.
Teuāri
তেওয়ারী
तिवारी [ଦ୍ର—ଏହା ଓଡ଼ିଆର ତ୍ରିପାଠୀ ବା ତିହାଡ଼ୀ ଉପାଧି ପରି ।]

ତେଉ(ହୁ)ଡ଼ି—ଦେ. ବି—ତିଉଡ଼ି (ଦେଖ)
Teu(hu)ṛdi — Tiuṛdi (See)

ତେଏଷଠି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତେଷଠି (ଦେଖ)
Te-eshaṭhi — Teshaṭhi (See)

ତେଓଡ଼—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୃତୀୟକ)—ତେଢ଼ା (ଦେଖ)
Teoṛda (ṛdā) — Teṛdhā (See)
तिकार, ताला ବି—କ୍ଷେତର ତୃତୀୟ ଥର ଚାଷ—
Third time of ploughing of a field.

ତେଁଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଲଙ୍କା) ବି—ତଣ୍ଟି; ଗଳା—
Teñṭu — Throat.

ତେଁତର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର)—ବି—ତେନ୍ତୁଳି—
Teñtara — Tamarind.

ତେକଚ୍ଛି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକଚ୍ଛ)—ତିକଚ୍ଛ; ଲୁଗାର ତିନୋଟି କାନ ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାର ଢଙ୍ଗ—Wearing of cloth with three of the corners tucked up
Tekachchhi
তেকোঁচা
तिकछी

ତେକାଲା—ଦେ.ବି. (ସଂ. ତ୍ରିକଣ୍ଟକ)—ତିନି ମୁନ ଥିବା ଅସ୍ତ୍ର; ଟେଣ୍ଟା; ତ୍ରିଶୂଳ—A three pronged harpoon; trident.
Tekālā
তেকড়কা

ତେଘାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି ଓ ଘାଟ)—ତିନି ଘାଟ ଯୁକ୍ତ ପର୍ବତ ବା ତ୍ରିପଥଘାଟ ସ୍ଥାନ—A hill or place having three mountain passes.
Te-ghāṭi
তেঘাটি

ତେଖ ଦୁଲାଗନ ତେଘାଟ ଅତଳେ
ଏଣେ ତନଠାଅ ଦାହ ଦାଇ କଲେ—ଅଜମ୍ବୃତଦ୍, ଶେଷବଚୀ ।

ବିଣ— ତିନିଘାଟଥା; ତିନି ଘାଟବିଶିଷ୍ଟ (ଜଳାଶୟ)—
(a tank) Having three wharves or bathing places.

ତେଙ୍ଗଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗଟ=ଶିକା)—
Teṅgaṛdā ୧ । ହାଣ୍ଡି ଆଦି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଦୁଇ କାନ୍ଥର କୋଣରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠି ମାରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ତ୍ରିକୋଣାକାର ସ୍ଥାନ—1. A bracket made by driving a stick into the corner of 2 walls to put cooking pots on it.
কোলঙ্গা; তেকাটা
ताखा
(ତେଙ୍ଗେଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ରନ୍ଧନଶାଳାରେ ହାଣ୍ଡି ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ମଲା କରାଯାଇଥିବା ପିଣ୍ଡି—2. A platform with grooves made on it to put the round bottomed cooking pots on them.

୩ । ଝର ଝମ୍ପା (ଦେଖ)
3. Jhara jhampā (See) (Haines)

ତେଙ୍ଗୁଡ଼ିବା—ଦେ.କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗଟ)—ଥରେ ପାକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ପାକପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଧୂଆଧୋଇ କରି ପୁଣି ପାକ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ହାଣ୍ଡିଶାଳ ଘରର ତେଙ୍ଗଡ଼ାରେ ସଜ୍ଜିତ କରି ରଖିବା—To arrange the empty pots in the niches in order after washing them when they are emptied of their contents.
Teṅguṛdibā
ତେଙ୍ଗୁଡ଼ିବା
ତେଙ୍ଗଡ଼ା ତେଙ୍ଗୁଡ଼ି କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଙ୍ଗେଡ଼ିବା

ତେଜ ଆମ ଗରମୀ—ଦେ. ବି—ପୋଟା ଗରମ ହେବା; ପେଟ ଭିତରେ ଗରମ ହେବା ରୋଗ (ଯହିଁ ଯୋଗୁଁ ନାଳ-ରକ୍ତ ଝାଡ଼ା ହୁଏ)—Heat in the abdomen resulting in dysentery.
Tej āma garamī

ତେଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେଜସ୍)—୧ । କାନ୍ତି; ଦୀପ୍ତି; ଜ୍ୟୋତି—
Teja — 1. Glamour; radiance.
তেজ ହୃଦୟରେ କ ତେଜ ବଳୁଛି ପରଶରେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ· ବନ ।
तेज ୨ । ପରାକ୍ରମ; ପ୍ରଭାବ—2. Might; prowess.
୩ । କ୍ରୋଧ—3. Anger; wrath.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୪ । ଉତ୍ତେଜନ—4. Irritation; excitement.

ଉଡ଼େଁ ଅଶିବ କ୍ଷୀର ଜାତ ମୋ ଭ୍ରମାର ମାର ତେଜେ ସୁମନ ସୌରଭ ଘର ହେ
ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୫ । ଶକ୍ତି; ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି; ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ—
5. Energy; spirit; activity.

୬ । ଦାଉ; ଜୋର—6. Force; brunt.

୭ । କଥା ଉପରେ ଦଅଯିବା ଜୋର—
7. Stress; emphasis.

ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତେଜ୍)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ତୀବ୍ରତା—
1. Sharpness; keenness; acuteness.

তেজ
तेज, तेजी ୨ । ଅସହ୍ୟତା—2. Unbearableness.

୩ । ତେଜୀ (ଦେଖ)—3. Tejī (See)

୪ । ଶୀଘ୍ରଗାମିତା; ବେଗ—
4. Swiftness of motiou; velocity.

ଦେ. ବିଣ. (ଫା. ତେଜ୍)—
୧ । ବହୁମୂଲ୍ୟ; ମହର୍ଘ; ମହଙ୍ଗା (ବସ୍ତୁ)—
1. Dear (in price); of high price.
(ଯଥା—ଘିଅର ବଜାର ଭାରି ତେଜ ହୋଇଅଛି ।)

୨ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଦାନ୍ତୁଆ—2. Sharp-edged.

୩ । ଶୀଘ୍ରଗାମୀ; ବେଗବାନ୍—
3. Fleet of foot; swift.

୪ । କଡ଼ା; କଡ଼ୁଆ; ରାଗ—4. Pungent; acrid.

୫ । ଉଗ୍ର; ପ୍ରଚଣ୍ଡ—5. Acute; violent.

ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିଚକ୍ଷଣ—1 Intelligent; of sharp intellect.

୨ । ଆଶୁ ଫଳପ୍ରଦ—2. Instantaneous in effect.

୩ । ଚପଳ; ଚଞ୍ଚଳ, ଅସ୍ଥିର—3. Restless; fickle-minded.

୪ । କଡ଼ା ମିଜାଜ—4. Of irritable temper.

ତେଜ ଘରର ଖେଳ ପିଲ, ମାଇଗୁଲିଆ ଘରର ଭାତ ନ ଖାଇ—ଢଗ ।

ତେଜଃ—ସଂ. ବି. (ତେଜସ୍ ଶବ୍ଦ, ତିଜ୍ ଧାତୁ=ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରିବା+
Tejaḥ କର୍ତ୍ତୃ. ଅସ୍)—୧ । ଉତ୍ତାପ—1. Heat.

୨ । ଦୀପ୍ତି; ଜ୍ୟୋତି; ଆଭା; ଚମକ—2. Glamour; lustre; glow; glare; splendour; brilliance.

୩ । ଆଲୋକ—3. Light.

୪ । ଘୋଟକର ବେଗ—4. Velocity; swiftness; the speed of a horse.

୫ । ଦାଉ; ପ୍ରତାପ; ପ୍ରଭାବ—5. Spirit; ardour; energy; vigour.

୬ । ଜୋର; ବଳ; ଶକ୍ତି; ପରାକ୍ରମ
6. Might; force; strength; brunt; power.

୭ । ରେତଃ; ଶୁକ୍ର; ବୀର୍ଯ୍ୟ—
7. Semen; semen seed; semen virile.

୮ । ସତ୍ତ୍ୱ; ପୌରୁଷ; ପୁରୁଷପଣିଆ—
8. Virility; vitality.

୯ । ଘୃତ—9. Ghee.

୧୦ । ଦର୍ପ; ଅହଙ୍କାର; ଉଦ୍ଧତ ପଣ—
10. Haughtiness; arrogance.

୧୧ । ପିତ୍ତ—11. Bile.

୧୨ । ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ—12. Metal (e.g. gold, silver)

୧୩ । ବ୍ରହ୍ମ—13. Brahma or the prime Essence of the universe.

୧୪ । ମଗଜ; ମଜ୍ଜା—14. Brain; marrow.

୧୫ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସାର ଭାଗ—15. Essence; pith; quintessence.

୧୬ । ସୁନା (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—16. Gold.

୧୭ । ମଖନ; ଲହୁଣି; (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—17. Butter.

୧୮ । (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର) ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଲିଙ୍ଗଶରୀର—
18. (Hindu philosophy) The material body born of the Satwa element of nature.

୧୯ । ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତରୁ ଏକତମ; ଅଗ୍ନି—19. Fire, one of the 5 elements of nature according to the Hindu philosophy.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ଗୁଣ-ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ ଓ ରୂପ; ଏଥିରୁ ତାପ ଓ ଆଲୋକ ବାହାରେ ।]

୨୦ । ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ପ୍ରକାଶିତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ବା ଆଭା—
23. The bright appearance of the human. body (Apte).

୨୧ । ବୀରତା; ସାହସ—21. Courage; valour (Apte).

୨୨ । ବୀରତ୍ୱସୂଚକ ପ୍ରଭା—
22. Martial or heroic lustre (Apte).

୨୩ । ବୀରୋଚିତ ପ୍ରଭାବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—
23. One possessed of heroic lustre (Apte).

୨୪ । ଚରିତ୍ର ବଳ (ଯାହା ଅପମାନ ବା ମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ସହ୍ୟ କରି ପାରେ ନାହିଁ)—24. The strength of character which does not brook insult or ill treatment (Apte).

୨୫ । ଗୌରବ; ମହତ୍ତ୍ୱ—
25. Majesty; dignity (Apte).

୨୬ । ଚକ୍ଷୁର ପ୍ରଭା ବା ନିର୍ମଳତା—
26. Clearness of the eyes (Apte).

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଜ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ନ୍ତ

୨୭ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବସ୍ତୁ—
27. A shining or luminous body (Apte).

୨୮ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତା; ଶାତ୍ରବତା—28. Violence; fierceness; ferocity (Apte).

୨୯ । ଅଧୀରତା—29. Impatience (Apte).

୩୦ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତା; ଉଗ୍ରତା—
30. Smartness; acuteness; keenness.

୩୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଗାଙ୍ଗୁଲି)—31. The sun.

ତେଜ କଲମ—ଦେ. ବି—ତେଜୀ କଲମ (ଦେଖ)
Teja kalama — Teji kalama (See)

ତେଜ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଗ ଦେଖାଇବା—
Teja kārdhibā — 1. To give vent to one's anger.
তেজ বাহির করা
तेज निकालना, तमकना
[ତେଜଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
୨ । ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଇବା—2. To show one's mettle or spirit or energy.
୩ । ଗର୍ବ ଦେଖାଇବା—3. To show haughtiness.
୪ । ବାହାଦୁରି କରିବା—4. To arrogate; to brag.

ତେଜ ଚକ୍ର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେଜଃ+ଚକ୍ର)—୧ । ତେଜସମୂହ; ତେଜୋରାଶି—1. A mass of lustre.
Teja chakra
୨ । ତେଜୋମୟ ଚକ୍ର—2. Luminous wheel.

ବୋଲେ କେ ଜଗତ୍ରୟ ପକ୍ଷଭବ
ବିଶେଷରେ ତେଜଚକ୍ର ସମ୍ଭବ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତେଜଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେଜନ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣୀକରଣ; ପଜାଇବା—
Tejaṇā — 1. Act of whetting; sharpening.
୨ । ଜଳୁଥିବା ପ୍ରଦୀପର ବଳତାକୁ ତେଜିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଶଲାକା ବା କାଠି—2. A pick used to trim or push up the wick of a burning oil lamp; a trimmer.
୩ । ଦୀପକୁ ତେଜିବା—3. The trimming of the wick of a lamp; the act of pushing up the wick of a burning lamp.

ତେଜନ—ସଂ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣୀକରଣ—
Tejana — 1. Sharpening.
୨ । ଦୀପ୍ତକରଣ—2. Illuminating.
୩ । (+କର୍ମ ଅନଟ୍)—ବାଉଁଶ—3. Bamboo.
୪ । ମୁଞ୍ଜତୃଣ; ମୁରୁଗାଘାସ; କାଣ୍ଡଶର—
4. The Muñja grass.
(ତେଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୫ । ଶରତୃଣ—5 The sara reed.

ତେଜନୀ—ସଂ. ବି—୧ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
Tejanī — 1. Tejobatī (See)
୨ । ଚବ୍ୟ; ଚଇକାଠ—2. Piper Chaba.

ସଂ. ବିଣ—ମୂର୍ଖ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—Illiterate.

ତେଜ ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର)—ନାତିଦୀର୍ଘ ଚିରଶ୍ୟାମଳ ତରୁ ବିଶେଷର ସୁବାସିତ ପତ୍ର—
Teja patra — The scented leaves of cassia cinnamon; Tolia Malabathy; Cinnamonium Obtusifolium (Kirtikar.)
ସଂ. ଭୃଙ୍ଗ, ବରାଙ୍ଗ, ରାମେଷ୍ଟ, ବହୁଳ, ତ୍ୱଚ, ଉତ୍କଟ, ଚୋଳ, ସୁରଭିବଲ୍କଲ, ସୁତକଣ୍ଠ, ଗନ୍ଧଜାତ, ମୁଖଶୋଧନ, ସିଂହଳ, ସୁରସ, କାମବଲ୍ଲଭ, ବହୁଗନ୍ଧ, ପତ୍ର, ପତ୍ରକ, ଚୋଚ, ବନପ୍ରିୟ, ଲଟପର୍ଣ୍ଣୀ, ଗନ୍ଧବଲ୍କଲ, ବର, ଶୀତ, ରାମବଲ୍ଲଭ, ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର, ପାକରଞ୍ଜନ, ତମାଲପତ୍ର, ତ୍ୱକ୍
তেজপাতা; তেজপাত
तेजपत्ता, तेजपात
ମ ଓ ଗୁ. ତମାଲପତ୍ର
ତେ. ଅକୁପତ୍ରୀ
ଫା. ସାଦରସୁ
ଆ. ସାଜୀଜ୍

[ଦ୍ର—ଦାରୁଚିନି ବା ଡାଲଚିନି ଗଛକୁ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରେ ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର ବା ତ୍ୱଚ ବୋଲାଯାଏ । ଡାଲଚିନି ଗଛର ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ବାସନାଯୁକ୍ତ, କିନ୍ତୁ ତେଜପତ୍ର ଗଛ ଓ ଡାଲଚିନି ଗଛ ପୃଥକ୍ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା କାଶ, ଆମ, କଣ୍ଡୁ, ଅରୁଚି କୃମି, ପୀନସଆଦି ରୋଗ ପକ୍ଷରେ ଉପକାରୀ ଓ ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବଳକାରକ । ଏହାର ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଉଠାଇ ଗଛ ୫ ବର୍ଷର ହେଲେ ଲୋକେ ନେଇ ବଗିଚାରେ ପୋତନ୍ତି । ଏ ଗଛକୁ ଖରାରୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ଉପରେ ଛାମୁଣ୍ଡା କରାଯାଏ ଓ ୨ ବର୍ଷ ପରେ ଏଥିରୁ ପତ୍ର ଓ ସାନ ସାନ ଡାଳ ଛିଣ୍ଡାଇ ଶୁଖାଇ ରଖାଯାଏ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ଅଶ୍ୱିନଠାରୁ ମାର୍ଗଶିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଥିର ପତ୍ର ଛିଣ୍ଡାଯାଏ । ପ୍ରତି ଗଛରୁ ବର୍ଷକେ ୧୦।୧୫ ସେର ପତ୍ର ବାହାରେ । ଏ ଗଛ ପୂର୍ବ ହିମାଳୟ, ଖାସିଆ ପାହାଡ଼, ତ୍ରିପୁରାଆଦି ପୂର୍ବଭାରତୀୟ ଅଞ୍ଚଳର ନାତିଦୀର୍ଘ ଚିରହରିତ ବୃକ୍ଷ ଅଟେ । ଏ ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଓ ତରକାରୀରେ ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତେଜବତୀ—ଦେ. ବି—ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
Tejabatī — Tejobatī (See)

ତେଜବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତେଜୋବତ୍)—ତେଜୋବାନ୍ (ଦେଖ)
Tejabanta — Tejobān (See)
तेजवन्त
(ତେଜଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁନ୍ଦର ସୁର ତେଜବନ୍ତ
ସକଳ ସୁବିଦ୍ୟା ପଣ୍ଡିତ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

[ଦ୍ର—ସଂ. ବତୁପ୍ ଓ ମତୁପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ ପଦମାନ ଯଥାକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆରେ ପୁଂ. ବନ୍ତ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟାଦିରେ ବନ୍ତା) ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ତୀ ଏବଂ ପୁଂ. ମନ୍ତ, (ପ୍ରାଚୀନ—ମନ୍ତା) ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ମନ୍ତୀ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତେଜବର—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ତୁଳ. ବଂ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)—ଯେ ତୃତୀୟ ଥର ବିବାହ କରିଅଛି—
Tejabara — A person who has married three times in succession.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦର୍ଶିତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଚକ୍ର ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଭୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

ଝୋଟା ଠିକ ହେଉଁ ହେଉଁ ବରର ବୟସ ହୋଇ ଗଲାଣି ପଚାଶ,
କନ୍ୟା ଥିବନ୍ତି ଲୋକ ଜାଣିବର ଓ ତେଜବର ବୟସ ଷାଠିଏ ।
ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତେଜମୟ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ତେଜୋମୟ)—ତେଜୋମୟ (ଦେଖ)
Tejamaya Tejomaya (See)
ରୁଦ୍ର ନାଗର ତେଜମୟ
ପ୍ରକାଶ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରଶ୍ମି ପ୍ରାୟ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତେଜ(ଜା)ରତ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତିଜାରତ୍)—ତିଜାରତ (ଦେଖ)
Teja(jā)rāt Tijārata (See)

ତେଜ(ଜା)ରତି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ. ତିଜାରତି)—
Teja(jā)rāti ତିଜାରତି (ଦେଖ)
(ତେଜାରତି—ଅନ୍ୟରୂପ) Tijārati (See)

ତେଜ(ଜୁ)ରି—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେଜରି)—
Teja(ju)ri ଟ୍ରେଜରି (ଦେଖ)
[ତେରଜ(ଜୁ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ] Ṭrejari (See)

ତେଜରର—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରେଜରର୍)—ଟ୍ରେଜରର (ଦେଖ)
Tejarara Trejarara (See)

ତେଜଳ—ସଂ. ବି. (ତିଜ୍ ଧାତୁ + ସଞ୍ଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅଳ)—୧ । କପିଞ୍ଜଳ ପକ୍ଷୀ;
Teja*l*a ଗୌରତିତ୍ତିର—1. Brown swallow.
୨ । ଗୃଦ୍ଧକ ପକ୍ଷୀ—2. Coccyster bird.

ତେଜସ୍—ସଂ. ବି.—ତେଜଃ (ଦେଖ)
Tejas Tejaḥ (See)

ତେଜସ୍କର—ସଂ. ବିଣ. (ତେଜସ୍ + କୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tejaskara ୧ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—1. Glorious.
(ତେଜସ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—2. Glamorous.
୩ । ଉଦ୍ଦୀପକ—3. Invigorating; exciting.
୪ । ବଳକାରକ—4. Strengthening; strength-giving.
୫ । ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ତେଜୋବୃଦ୍ଧି ହୁଏ—
5. Increasing vigour; energy-giving.

ତେଜସ୍ୱ—ସଂ. ବି. (ତେଜସ୍ + ବ)—ମହାଦେବ; ଶିବ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)
Tejaswa Śiba.

ତେଜସ୍ୱତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତେଜସ୍ୱାନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଚଇ; ବଣ ପିପଳୀ;
Tejaswatī ଗଜପିପ୍ପଳୀ—A medicinal creeper.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ତେଜସ୍ୱାନ୍‌ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tejasbān (See)

ତେଜସ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍;)—
Tejaswān ତେଜସ୍ୱତ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା ୧ବ.)—୧ । ଦୀପ୍ତିମାନ୍—
(ତେଜସ୍ୱତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Shining; briliiant.
୨ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—2. Powerful.
୩ । ବଳବାନ୍—3. Vigorous.
୪ । ଶକ୍ତିଶାଳୀ—4. Energetic.

ତେଜସ୍ୱିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ତେଜସ୍ୱୀନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମହାଜ୍ୟୋତି-
Tejaswinī ସ୍ମତୀ ଲତା—1. A kind of phosphorescent herb.
୨ । ତେଜୋବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A vigorous woman.
୩ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)
3. Tejobatī (See)
ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ତେଜସ୍ୱୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tejaswī (See).

ତେଜସ୍ୱୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବିନ୍; ତେଜସ୍ୱିନ୍
Tejaswī ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ; ତେଜୋବିଶିଷ୍ଟ—
(ତେଜସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Lustrous; splendid.
(ତେଜସ୍ୱିତା—ବି) ୨ । ପରାକ୍ରାନ୍ତ—2. Vigorous; splendid.
୩ । ବଳବାନ୍—3. Mighty; powerful; mettled.

ତେଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତେଜନ)—୧ । ଦୀପ ତେଜିବା—
Tejā 1.Trimming the wick of a lamp.
তেজা ୨ । ଉତ୍ତେଜନ—
उसकाना 2. Incitement.

ତେଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ତେଜିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Tejā(je)ibā 1. The causative form of 'Tejibā'.
তেজান ୨ । ତ୍ୟାଗ କରାଇବା—
उसकाना To cause to quit.
তেজান ବଳସାର ପଥା ଅଳକା ତେଜାଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଶମଶାନେ ।
तेजाना ଭକ୍ତ: ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।

ତେଜାବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଏସିଡ୍; ଅମ୍ଳସାର—
Tejāb Acid.
अम्लद्रावक तेजाब

ତେଜାଲ—ବୈଦେ ବି.—(ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ତିଜେଲ୍—ମାଟିର ଛୋଟ
Tejā*l*a ହାଣ୍ଡି)—ମାଟିର ଉଠା ଚୁଲ୍ଲୀ—A portable earthen oven.
তিজাল
उत्ताल ज़ुलहा ଦେ. ବିଣ.—ତେଜସ୍ୱୀ—
তেজাল Energetic.
तेज़ी

ତେଜ (ଧାତୁ)—ସଂ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍)—୧ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ କରାଇବା—
Teji (root) 1. To sharpen.
୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—2. To incite.

ତେଜ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଖୁବ ରାଗିଯିବା—
Teji uṭhibā 1. To be very angry.
କହୁଁ କହୁଁ ଏ ବୃଦ୍ଧଙ୍କର କ୍ରୋଧ ତେଜ ଉଠିଲା ।
ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତର ରାମଚରିତ ।
୨ । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ତେଜସ୍ୱୀ ହେବା—
2. To be brighter to some extent

ତେଜିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ତିଜ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତେଜି ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Tejita ୧ । ଶାଣିତ—1. Sharpened.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ସ	ଞ୍ଚ	ଇଫ୍ଟ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚିଂ୍ୟ	ଇଥ	ଢ଼	ନ୍

୨ । ମାର୍ଜିତ—2. Purified; trimmed.

୩ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Excited.

ତେଜବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ତିଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ପାଖର ବଳିତାକୁ Tejibā ଉସକାଇ ସତେଜ କରିବା; ତେଜିବା—
উস্কান 1. To trim up the wick of an oil lamp; to
उसकाना trim up a lamp or candle.

୨ । ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା; ଉଦ୍ଦୀପନ କରିବା; ହିଡ଼ାଇବା—2. To excite.

୩ । ରଗାଇବା—3 To make angry.

୪ । ଉଚ୍ଚ ଦର ହେବା; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ହେବା; ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହେବା—4. To rise in price.
(ଯଥା—ଆଜି କାଲି ବଜାରରେ ମଇଦା ମସଲା ଦର ଭାରି ତେଜିଛି ।)

୫ । ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହେବା; ପ୍ରବଳତର ହେବା—5. To increase in vigour; to rise up
(ଯଥା—ଆଜି ତାର ଜରଟା ଭାରି ତେଜିଛି ।)

ତେଜା ୬ । (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା) ତ୍ୟାଗ କରିବା—
तजना, तयागना 6. To abandon; to give up.
ଶୀର୍ଘ ଉପର ନାସ ନଳ ତେଜନ୍ତେ ଅହା ମରଣର କଲ୍ପରଲ ।
କବସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥଙ୍କ; ଚ, ଗୀତ ।

୭ । ମାୟା ନ ରଖିବା; ମମତା ନ ରଖିବା—7. To have no concern or interest.
ଭୂମିପାଇଁ କି ମହୁଁ ତେଜ ପଦ୍ଧଣଙ୍କୁ,
ଶକ୍ତି ଅନୁରୂପେ ଦଣ୍ଡିବୁ ସାଧୁଙ୍କୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ; ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

ତେଜିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—ଅତିଶୟ
Tejishṭha ତେଜସ୍ୱୀ—Very luminous; very powerful.
(ତେଜିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତେଜି—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ତେଜସ୍ୱୀ)—୧ । ତେଜଃଶାଳୀ; ତେଜସ୍ୱୀ—
Tejī 1. Splendid.
তেজিআন ୨ । ଦୀପ୍ତିଶାଳୀ—
तेजी 2. Shining.

୩ । ପ୍ରଭାବଶାଳୀ—3. Powerful.

୪ । ତେଜୀୟାନ୍; ତେଜସ୍ୱର—4. Firm; fiery; spirited.

୫ । ବଳିଷ୍ଠ; ପରାକ୍ରମୀ—5. Mighty.

୬ । ରାଗୀ; କ୍ରୋଧୀ—6. Of fiery temper; wrathful.

ବିଦେ. ବି. (ଫା.)—୧ । ତେଜୀ; ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ; ଚଢ଼ା ଭାଉ—1. Dearness in price; rise in price,

୨ । ଦାଢ଼, ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—2. Sharpness.

୩ । ଶୀଘ୍ରଗାମିତ୍ୱ—3. Fleetness.

୪ । କଡ଼ୁଆପଣ—4. Pungency.

ତେଜି କଲମ—ଦେ. ବି.—୧ । ପରାକ୍ରମୀ ଲେଖା—
Tejī kalama 1. Lusty writing; mighty pen; the
তেজীকলম power of writing very strongly.
तेजी कलम ୨ । ଚଞ୍ଚଳ ଲେଖା—1. A swift running hand; ready writing.

୩ । କଲମ ଯୋର; ଲିପିକୁଶଳତା—3. Penmanship; the quality of being an expert in the act of writing or composition.

ତେଜୀୟାଂସ—ଦେ.ବି.—(ସଂ. ତେଜୀୟସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ. ତେଜୀୟାନ୍)
Tejīyāmsa ତେଜୀୟାନ (ଦେଖ)—Tejīyāna (See
ତାଙ୍କର କୁହନ୍ତ ସେ ଦୋଷ
ଯେଣୁ ସେ ଅଟେ ତେଜୀୟାଂସ । ସ୍ୱାମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୁ ।

ତେଜୀୟାନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତେଜସ୍+ଅତ୍ୟର୍ଥେ; ଇୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ.)
Tejīyāna ଅତି ତେଜସ୍ୱୀ—Very powerful; mettled.
(ତେଜୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତେଜୋବତୀ—ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତେଜୋବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତେଜୋବାନ୍‌ର
Tejobatī ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—The feminine of 'Tejobān'.

ସ. ତେଜବତୀ, ତେଜୋବତୀ, ତେଜସ୍ୱିନୀ, ତେଜନ୍ୟା, ମହୌଜସୀ, ଲଘୁବଲ୍କଲା, ପାରିଜାତା, ଶୀତା, ଭିଲ୍ଲା, ତେଜନୀ, ଅତିତେଜନୀ, ତୀକ୍ଷ୍ଣାଗ୍ନି, ସୁତେଜସୀ
তেজবতী
पेजबल
ମ. ତେଜବଲ
ତେ. ଜଲଧରୀ

ବି—୧ । ହିମାଳୟର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହରିଦ୍ୱାର ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମିବା ବନ୍ୟ କଣ୍ଟକୀ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1 A kind of thorny plant growing in Haradwar and other places near the Himalayas; the toothache tree.

[ଦ୍ର—ଏହାର ଖୁଲ ଲଙ୍କାମରିଚ ପରି ରାଗ । ପାହାଡ଼ୀମାନେ ଏହାକୁ ମସଲା ପରି ଡାଲି ଇତ୍ୟାଦିରେ ମିଶାନ୍ତି । ଏହାର ତେଲ ଓ ମୂଳ ଦେବାଇଲେ ଦାନ୍ତରୋଗ ଭଲ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ପାଚକ, କଫ, ବାତ, ଶ୍ୱାସନାଶକ ଓ ଅର୍ଶରୋଗରେ ଉପକାରୀ ।]

ସ. ନାମ ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ, ଜିହ୍ୱା, ତେଜୋବତୀ, କନକପ୍ରଭା, ତେଜକା, ସୁବଲତା, ଅଗ୍ନିଫଳା ମେଧାବତୀ, ପୀତ
লতাফটকী
मालकँगनी

୨ । ମହା ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. Cardiospermum Helicacabum

[ଦ୍ର—ଏହା ହିମାଳୟର ଝେଲମ ନଦୀଠାରୁ ଆସାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ଲଙ୍କା, ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ସମୁଦ୍ର ପତନରୁ ୪୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତର ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ଗୋଲ ଓ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ । ଏ ଲତା ଗଛ ଉପରେ ମାଡ଼ି ଗଛଯାକ ଆଚ୍ଛାଦନ କରେ । ଚୈତ୍ରମାସରେ ଏ ଲତାର ଦେହଯାକ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଫୁଲ ଧରେ ଓ ଫୁଲ ଝଡ଼ିଗଲେ ନେଳି ଫଳ ଧରେ । ଫଳ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ତଳସ୍ଥିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅଁ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଇଁ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ପାଚିଲେ ହଳଦିଆ ମଞ୍ଜର ଉପର ଦେଖାଯାଏ । ଫଳ ଭିତରୁ କାଲି ଦାନା ବାହାରେ । ଏହି ମଞ୍ଜିରୁ ପେଡ଼ି ତେଲ ବାହାର କରନ୍ତି । ଏ ତେଲର ବର୍ଣ୍ଣ ନାରଙ୍ଗବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତରେ ବିକ୍ରି ହୁଏ । ଏ ତେଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏ ତେଲର ସ୍ୱାଦ କଡ଼ୁଆ । ଏହା ଅଗ୍ନି, ମେଧା ଓ ସ୍ମୃତିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ବାତ, କଫ ଓ ଦାହନାଶକ —ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତେଜୋବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତେଜସ୍ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍)— Tejobān ୧ । ତେଜଃଶାଳୀ—1. Vigorous; energetic.
(ତେଜୋବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍—2. Valorous.
୩ । ବଳୁଆ; ଶକ୍ତିଶାଳୀ—3. Strong; powerful.
୪ । କାନ୍ତିମାନ୍—4. Lustrous; dazzling

ତେଜୋମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତେଜସ୍ + ବହୁଳାର୍ଥେ. ମୟ)—ତେଜସ୍ୱୀ; Tejomaya ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟ—Dazzling; luminous; (ତେଜୋମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) glorious; vigorous.
[ଦ୍ର—ତେଜସ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ନାନା ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ତେଜୋମୂର୍ତ୍ତି; ତେଜୋରୂପ; ତେଜଃଶାଳୀ; ତେଜଃପୁଞ୍ଜ; ତେଜପୁର୍ଣ୍ଣ ।]

ତେଜୋମୟୀ—ସଂ. ବିଣ—(ସଂ. ତେଜୋମୟ) ତେଜୋମୟ (ଦେଖ) Tejomayī Tejomaya (See)
ରୂପ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଭା ପାଇ,
ସୂର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାୟ ତେଜୋମୟୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତେଜୋମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତେଜଃ + ମୂର୍ତ୍ତି)—ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟ Tejomūrtti ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—Having a luminous body; (ତେଜୋରୂପ—ଅନ୍ୟରୂପ) with body surrounded by a halo of light.
ବି—୧ । ଜ୍ୟୋତିର୍ମ୍ମୟ ରୂପ—1. A shining body.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun.

ତେଜୋହ୍ୱା—ସଂ. ବି—୧ । ତେଜୋବତୀ (ଦେଖ)— Tejohwa 1. Tejobatī (See)
୨ । ଚବ୍ୟ—2. Piper chaba.

ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର=ଯେଉଁ ପୁତ୍ରକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା Tejyaputra ଉଚିତ; ଯେଉଁ ପୁଅକୁ ପିତା ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି; ତ୍ୟକ୍ତ ତେଜିପୁତ୍ର ପୁତ୍ର—A son disowned or forshaken ताजपूत by the father.

ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପେ ବସ୍ତ୍ର ଥାଉ ଥାଉ ଦଲିଲ Tejyaputra karibā ସମ୍ପାଦନ ବା ପ୍ରଚ୍ଛର ଦ୍ୱାରା ପୁଅକୁ ତେଜିପୁତ୍ର କରା ଆପଣାର ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା— To disinherit one's son.

ତେଜ୍ୟା—ଦେ (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ) ତ୍ୟଜନ; ତ୍ୟାଗ— Tejyā Giving up; abandonment.

ଦେଖି ଗାରକାଛି ସରିତ କାଦମ୍ବିନୀ ବାଣୀକା,
ଶଚୀକଲା ସହ ତକଲା କର ଲୋଚନ ତେଜ୍ୟା ।
ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତେଡ଼ପୁଣି ଗାଈ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବିଛୁଆଟି ଗାଈ (ଦେଖ) Terdapuṇi gāi Bichhuāti gāi (See)

ତେଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ତେଢ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Terdā etc Terdhā etc (See)

ତେଡ଼ି(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି—ଟେଡ଼ି (ଦେଖ) Terdi(rdhi) Teri (See)

ତେଡ଼ିକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତାବତ୍)—୧ । ସେହି ପରିମିତ— Terdiki 1. So much; such.
ତତ; ତତବଡ଼ ଯେତିକ ଦର୍ପକୁ ତେଡ଼ିକ ପୁଜା,
तेतना ବାଲ୍ ଗରଡ଼ାକୁ ଗୁହଳରଜା । ଭଗ ।
୨ । ସେହି ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ; ତଦାକାର— 2. Of that magnitude.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Excessive; too much.
(ଯଥା—ତା ଘରେ ତେଡ଼ିକ ଅନାଟ ହେବାରୁ ମୁଁ ତା ଘର ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଆସିଲି ।)
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସେହି ପରିମାଣରେ—1 So much; such.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ବିଶେଷ ଭାବରେ—2. Too much.
(ଯଥା—ତା ବେଗ ତେଡ଼ିକ ବଳାଇବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଇ ଆସିଲୁଁ ।)

ତେଡ଼େ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ତେଡ଼ିକ (ଦେଖ) Terde 1. Terdiki (See)
'ବେଦବ୍ୟାସ ଗୋସାଇଁ ଶିଷ୍ୟ ଶୁଭ ସେନ,
ସଦସ୍ୟ ସେ ଯାଗରେ ହେଲେ ତେଡ଼େ ମନ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଅଦି ।
କ୍ରି. ବିଣ.—ତେଡ଼ିକ (ଦେଖ)—Terdiki (See)
ତୁ ଯେବେ ତେଡ଼େ ବଶ ହୋନ୍ତୁ
ନସ୍ତାମେ ସେତେ ଦୋଷ ହେଉ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।
୨ । ସେତେବଡ଼ ଗୁଣ ବା ଗରିମାବିଶିଷ୍ଟ— 2. Possessing so many qualities; so great a; such a great.

ତେଡ଼େକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ.—ତେଡ଼ିକରେ— Terdeke In so much.
ଯେତ୍କେ ଯେତେ ତେଡ଼େକେ ରଖିଲ । ପ୍ରାଚୀ. ଚଉସଂମଜ୍ଜୁଷ ।

ତେଡ଼େଭଳି—ଦେ. ଅ.—୧ । ତାଦୃଶ— Terde bhali 1. Such.
ତତବଡ଼ ୨ । ତେତେବଡ଼—
तेता बड़ा 2. So great; such a great. (preson).
ମୃଗୟାରେ ସେ ଭୁଲ ବନ୍ଧୁଡ ପର୍ବତ,
ତେଡ଼େ ଭଲ ନୃପ ପାଇଲେ ଅତି ଶ୍ରାନ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତେଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ; ଛରସ)—୧ । ବକ୍ର, ବଙ୍କା କୁଟିଳ— Terdhā 1. Crooked; curved; awry; not straight.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ	ଞ	ଣ,ଷ	କ୍ଷ	ୟ	ଋଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍	ଞ	ଷ	ଙ୍	ଋଅ	ଌ	ନ୍

[ବ୍ର—ଏହା ବଙ୍କା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

টেঢ়া, তেঢ়া ୨ । ବେଙ୍କ; ଯାହା ଠିଆ (ଖଡ଼ା) ବା ଶୁଆ (ଅଡ଼) ଟेढ़ा ବାଗରେ ନ ଯାଇ କର୍ଣ୍ଣ ମାର୍ଗରେ ଯାଇଥାଏ— 2. Oblique.

୩ । ଉଗ୍ର; ରୁକ୍ଷ—2. Surly; irritable.

(ଯଥା—ଟେଢ଼ା ମିଜାଜ୍ ।)

୪ । ଠେଁସା; ଅପମାନସୂଚକ; ଅବାଧ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ— 4. Insubordinate.

(ଯଥା—ଟେଢ଼ା କଥା କହିବା ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡେ ଗୃହରେ ରଖିବ ନାହିଁ ।)

୫ । ଯେଉଁ ଭୃତ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଜବାବ ଦିଏ; ଉତ୍ତରଦାୟକ (ଭୃତ୍ୟ)— 5. Recalcitrant; refractory (servant).

ଟେଢ଼ା ଟେଢ଼ି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପରର କଥାକୁ ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ଠେଁସା-ଠେଁସି; ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ପ୍ରତି ରୁକ୍ଷ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—Mutual disagreement or quarrel.
Terdha terdhi
টেঢ়াটেঢ়ী
टेढ़ाटेढ़ी

(ଯଥା— ଯେଉଁ ଘରେ ସାଆନ୍ତ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ସବୁବେଳେ ଟେଢ଼ା ଟେଢ଼ି ଲାଗେ ସେ ଘରେ ନଉକର ଚାକରଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କହିଲେ ନ ସରେ ।)

ଟେଢ଼ା ମେଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ. (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତ୍ୱପ୍ରାପ୍ତ ସହଚର ଶବ୍ଦ)— ବଙ୍କାଟଙ୍କା; ବହୁବାର ବଙ୍କେଇଥିବା— Crooked at several places.
Terdha merdha
টেঢ়ামেঢ়া
टेढ़ामेढ़ा

ଟେଢ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅମାନ୍ୟ କରିବା; ନ ମାନିବା; ବେଖାତିର କରିବା—1. To disobey, to disregard.
Terdhi deba
ঠেঁসে দেওয়া
टेसना

୨ । ଘଉଡ଼ି ଦେବା; ତଡ଼ି ଦେବା— 2. To drive away.

ଟେଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତିର୍ଯ୍ୟକ୍)—
Terdhiba ୧ । (ପ୍ରଭୁ ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କ କଥାକୁ) ଅବଜ୍ଞା କରିବା; ঠেঁসা ନ ମାନିବା—1. To disobey; to disregard (a superior's words.)
टेसना

୨ । ଜବାବ ଦେବା; ପ୍ରଭୁ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କ କଥାରେ ଅବଜ୍ଞା-ସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେବା—2. To give insubordinate replies to a superior's command.

୩ । ମେଳ ନ ଖାଇବା—3. To disagree; to jar.

(ଯଥା—ଏ କବାଟଟା ଚଉକାଠକୁ ଟେଢ଼ୁଛି ।)

୪ । ଠେଁସିବା—4. To push.

ଟେଢ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତିରସ୍)—
Terdheiba ୧ । ବଙ୍କା ହେବା—1. To be curved.
তেওড়ানো ୨ । ତେରଛା ହେବା—2. To slant.
टेढा होना

ତେଣ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ୍‌ସ୍ଥାନ)—
Tena ୧ । ସେହି ଆଡ଼—1. That side
(ଏଣ—ବିପରୀତ) ୨ । ସେହି ଦିଗ—2. That quarter.
সেখানে, উদিগ, ওদিগ ୩ । ସେହି ଅଞ୍ଚଳ—3. That place, that part.
उधर

[ଯଥା—ଏହି ଶବ୍ଦର ୨ୟା ତେଣିକି; ତେଣିକୁ; ୫ମୀ-ତେଣୁ; ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ତେଣେ ।]

ବିଣ—ତେଣର (ଦେଖ)—Tenara (See)

ତେଣର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି)—
Tenara ୧ । ସେହି ଆଡ଼ର—1. Of that place or side.
(ଏଣର—ବିପରୀତ)
সেখানকার, ওদিগের ୨ । ତତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Pertaining to that.
उधरका

(ତେଣକା, ତେଣକାର— ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଣିକା—ଦେ. ବିଣ—ତେଣର (ଦେଖ)
Tenika Tenara (See)
(ତେଣିକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଣିକି—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ଦିଗକୁ—1. To that side.
Teniki ୨ । ସେହି ଆଡ଼କୁ—2. To that quarter.
(ଏଣିକି-ବିପରୀତ) ତେମନ୍ତ ଭଲ ଲାଗିବାର ତେଣିକି ଥାଉ । ଜଗନ୍ନାଥ, ବଟେଶ୍ୱ ।
ওদিগে, উদিগে ୩ । ସେହି ସ୍ଥାନକୁ—3. To that place.
उधर ଯାହା ଗଲାଣି ତା ଯାଉ ତେଣିକି
ନନ୍ଦ ତାଳିଥାଅ ପାଣି ଉଠୁ ଏଣିକି । ଉପ ।

୪ । ତତ୍ପରେ—4. After that

ତେଣୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହିଆଡ଼ୁ; ସେହିଦିଗରୁ—1. From that
Tenu ୨ । ବିପରୀତ ଦିଗରୁ—2. From opposite direction.
(ତେଣୁଁ— ଅନ୍ୟରୂପ) (ଏଣୁ ପଠଉଣି ତେଣୁ ପଠାଣ—
କାର୍ତ୍ତିକ ବୋଇଲେ ପଡ଼ ବୁଝଣ—କାର୍ତ୍ତିକଗୀତ)
উদিগথেকে ୩ । ତେଣୁକରି (ଦେଖ) ·
उधरसे 3. Tenukari (See)

ତେଣୁକରି—ଦେ. ଅ—ସେହି ହେତୁରୁ; ସେହି କାରଣରୁ—
Tenukari For that reason; therefore.
(ଏଣ କରି—ବିପରୀତ) ବିଷୟ ଅନ୍ତରେ ମନ ନ ଗମିବା ପାଇଁ
তাই, তাইজন্যে; ତେଣୁକରି ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର ରଖି ନାହିଁ ।
उसवास्ते ଶିଶୁଙ୍କର ଭାଷା ଅଭିଳାଷ ।

ତେଣେ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ଆଡ଼େ—1 In that side.
Tene ୨ । ସେହି ବିଷୟରେ—2 In that matter.
(ଏଣେ—ବିପରୀତ) ତେଣେ ସଂଶୟ ନାହିଁ ମୋର
উদিগে उधर ସକଳେ କୃଷ୍ଣ କଥା କର । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇ ୧ ଚଲ୍ଲିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚଲ୍ଲିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚଲ୍ଲିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତଳ୍ଲିର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚଲ୍ଲିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, ଭୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୩ । ଅପର ପକ୍ଷରେ—3. On the contrary.
୪ । ସେହିଠାରେ; ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ— 4. In that quarter; there.
୫ । ବିପରୀତ ଦିଗରେ—5. In opposite direction.

ଏଣେ ବଡ଼ଭଣୀ ତେଣେ ବଡ଼େଇ
ଖାଉ ବୋଇଲେ ଯୋଡ଼ ଖଡ଼େଇ । ବାଲ୍ମୀକି ।

୬ । ପରନ୍ତୁ—6. Moreover; on the other hand.

ଟେଣ୍ଟଣ—ଦେ. ବଣ—କୃପଣ—Miserly
Tentana

ଟେଣ୍ଟରେଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଟେଣ୍ଟେଇ ହେବା; Tentareiba କୌଣସି ବିଷୟ ନେଇ ବଗଡ଼ାବ କରିବା—To bother a person with tenaciousness; to importune.

ଟେଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. କଣ୍ଟକ)—୧ । ବଡ଼ ମାଛକୁ ବିଦ୍ଧ କରିବା Tentā ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମୁନିଆଁ ଅସ୍ତ୍ର; ମୁନା— 1 A harpoon.
(ବର୍ଶା, ବରଛା, ଦାଙ୍ଗା, ଟଣ୍ଟା)
୨ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—2. Trouble.
୩ । ଝଞ୍ଜା; ଜଞ୍ଜାଳ; ହେଙ୍ଗାମା; ଅଡୁଆ—3. Confusion; complication
୪ । ଆପଦ୍—4. Crisis; danger.
୫ । ଟେଣ୍ଟା ବାଡ଼ି (ଦେଖ)—5. Tentābardi (See).

ଢୀଟ ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟ)—ଟେଣ୍ଟା (ଦେଖ) Chentā (See).
ढीठ

ଅଳପ ଟେଣ୍ଟା ମାଇପ ଟେଣ୍ଟା ମଠିଆ ବଳଦ ଯାର
ଯମ ଘର ଯାଉ କି ଫଳ ହେବ ନିତ ମରଣ ତାର—ଭଗ ।

ଟେଣ୍ଟାବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଦେଧାବାମାନେ ୭।୮ ଇଞ୍ଚ Tentābardi ଲମ୍ବରେ ବନିଥିବା ଚାରି ଲୁହାର ମୋଟ ବଳଭା ଯାହା ଅଗରେ ଟେଣ୍ଟାକାରବିଶିଷ୍ଟ ଯେଉଁ ଲୁହା-ଦଣ୍ଡରେ ଜଳେ—An iron fork over which balls of cloth saturated with oil are put and lighted.

ଟେଣ୍ଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଲରଆ) ବି—କଣ୍ଠି; ଗଳା—
Tentu Throat.

ଟେଣ୍ଟୁଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଟିଟ୍ଟିଭ)—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)
Tentuā Tittibha (See).
ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ଧୃଷ୍ଟ; ଶଠ)—୧ । କଳହପ୍ରିୟ— 1. Quarrelsome.
(ଟେଁଟା, ଟଂଟବାଜ)
୨ । ଝଞ୍ଜାଳିଆ—2. Noisy; pertinacious
୩ । ଏକଜିଦିଆ—3. Obstinate.
(ଟେଣ୍ଟେ(ଣ୍ଟୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୪ । ଚେଣ୍ଟା (ଦେଖ)— 4. Chentā (See).

ଟେଣ୍ଟୁଆ ଛତୁ—ଦେ. ବି. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି (ଭୁଲ. ଇଂ. ଟୋଡ୍‌ଷ୍ଟୁଲ୍)—ଖୁବ ବଡ଼ ଓ ନାଡ଼ଯୁକ୍ତ ଛତୁ—
Tentuā chhatu Big species of mushroom with long stems.

ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼—ଦେ. ବି—ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ (ଦେଖ)
Tentei gorda Tentei gorda (See)

ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ୀ (ଦେଖ)
Tenteigordī Tentei gordī (See)
(ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ିଆ, ଟେଣ୍ଟେଇ ଗୋଡ଼ା—ପୁଂ)

ଟେଣ୍ଟେଇ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କଳହପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀ—
Tentei 1. Vixen; virage.
(ଟେଣ୍ଟୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକଜିଦିଆ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Obstinate
(ଟେଣ୍ଟା, ଟେଣ୍ଟୁଆ—ପୁଂ) (woman); pertinacious.
୩ । ଟେଣ୍ଟେଇ; ନିର୍ଲଜ୍ଜା— 3. Indecent; indecorous (woman) immodest.
୪ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଡ଼ ନଳ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା; ନଳ-ଗୋଡ଼ୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—4. A longlegged woman.
୫ । ଝଞ୍ଜାଳି (ସ୍ତ୍ରୀ)— 5. Noisy (woman), pugnacious.
୬ । ଧୃଷ୍ଟା—6. Impudent (woman).
୭ । କଳହପ୍ରିୟା—7. Quareelsome (woman).
ବି—ଟିଟ୍ଟିଭ (ଦେଖ)—Tittibha (See).

ଟେଣ୍ଡବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଏଣ୍ଡୁଅ—
Tendabā Chameleon.

ଟେଣ୍ଡରା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବନସି ଡୋରିରେ ଲାଗିଥିବା Tendarā ମୟୂର ପର କାଠ ବା ସୋଲ; ବେଳେଣ୍ଡୀ—The float of a fishing line.
[ଦ୍ର—ଏହା ବୁଡ଼ିଗଲେ ମାଛ ଥୋପ ଧରିଅଛି ବୋଲି ବନସିଆକୁ ଜଣାଯାଏ ।]

ଟେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତାର୍ଯ୍ୟକ୍ ଦଣ୍ଡ; ସଂ. ଟେଙ୍କ=ବଢ଼ିଆ କାଙ୍କ Tendā ପକ୍ଷୀ)—ଗଭୀର ଜଳାଶୟ ବା କୂଅରୁ ଉଚ୍ଚକୁ ପାଣି ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଠିଙ୍କି ପରି ପଡ଼ିବା ଉଠିବା ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Water-lifting crane; an appliance for raising buckets of water from deep places (on the lever principle) for irrigation purposes; (consisting of an earthen pot or bucket suspended to one end of a long bamboo pole which moves on a fulcrum).
(टेंअरा, लाठा हाँड़िकल (बाँस ड़ारे) टेंगा, ढेँकली)

ଟେଣ୍ଡା ବାଙ୍କ ବାଙ୍କ କେହି ଚଷା ପୁଅ
ଗୀତରେଗେଲେ କରେ ତଗ ମୁଁ ସରଗ—ରାଧାରଣୀ ଭୃଷିକୁଲ୍ୟା ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇଅ	ଉଅ	ଙ୍ଘ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଥ	ଞ	ନ୍ନ

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦୁଇଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଡ଼ ଧାରଣା ପଡ଼ ଏହି ଅଡ଼ ଧାରଣା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ମଧ୍ୟ ଭାଗ ଏପରି ଖଞ୍ଜା ହୁଏ ଯେ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଉଠିଲେ ଆର ମୁଣ୍ଡଟି ପଡ଼ିଯାଏ । ସେହି ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ିଏ ମାଟି ବା ପଥର ଲଦା ହୋଇଥାଏ । ଅପର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ଦଉଡ଼ି ବା ଲଗି ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଲଗି ବା ଦଉଡ଼ିରେ ଗୋଟିଏ ହାଣ୍ଡି ଝୁଲୁଥାଏ । ଲଗିକୁ ଧରି ସେହି ହାଣ୍ଡିକୁ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଟେକିଲେ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଲଦା ହୋଇଥିବା ପଥର ବା ମାଟି ଭାର ଯୋଗୁଁ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡିକୁ ଟେକିବା ନିମନ୍ତେ ଅଳ୍ପ ଆୟାସ ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ । ସେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହାଣ୍ଡିକୁ ଟେକି ତହିଁର ଜଳକୁ ଗୋଟିଏ ନଡ଼ିଆ ବା ତାଳ ଗଛର ଫାଳ (ଲୋଦା) ରେ ଢାଳି ଦେଲେ ସେହି ଲୋଦାବାଟେ ପାଣି କ୍ଷେତକୁ ବୋହିଯାଏ ।

ଟେଣ୍ଡାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶମାନଙ୍କର ନାମ, ଯଥା—ଟେଣ୍ଡାଖୁଣ୍ଟ, ବାହାଲଖୁଣ୍ଟ, ମାକଡ଼ୀ, ଅଡ଼ ଧାରଣା ବା ମାଢ଼, ବାହାଲ ବାଉଁଶ, ହାତ ବାଉଁଶ ବା ଲଗି, ଲୋଦା ବା ଜୋଦା, ହାଣ୍ଡି, ଭାଡ଼ ବା ମଞ୍ଚା ।]

ଟେଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଣ୍ଡିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Teṇḍā(ṇḍe)ibā 1. The causative form of Teṇḍibā.
୨ । ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ପାଣି ଉଠାଇ ଲୋଦାରେ ଢାଳିବା;ଟେଣ୍ଡିବା—2. To pour down water on the receiving channel after lifting it by means of a crane-contrivance.
୩ । ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଟିରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢାଳିବା—3. To pour down profusely any liquid into the mouth of another person.
(ଯଥା—କଟୁ ପାଚନକୁ ମା ଶିଶୁକୁ ଟେଣ୍ଡାଇ ଦେଲେ ।)

ଟେଣ୍ଡାଖୁଣ୍ଟା(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଚାରି ଗୋଟି ଖୁଣ୍ଟ ଉପରେ ବନ୍ଧା
Teṇḍākhuṇṭa(ṇṭi) ହୋଇଥିବା ଭାଡ଼ରେ ମନୁଷ୍ୟ ଠିଆ
(ଟେଣ୍ଡାଖମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇ ଟେଣ୍ଡାକୁ ପରିଚାଳିତ କରି ପାଣି ଉଠାଏ—The four pillars on the scaffolding of which stands the man who works the water-lifting crane.

ଟେଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଭୀର ଜଳାଶୟରୁ ଉପରକୁ ପାଣି
Teṇḍā māribā ଉଠାଇବା ନିମନ୍ତେ ଟେଣ୍ଡା ଯନ୍ତ୍ରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶମାନ ବସାଇବା—To set up a crane-contrivance for lifting water from deep places.

ଟେଣ୍ଡାଳ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଲୋକ ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ଜଳାଶୟରୁ ଜଳ
Teṇḍāḷa ଉତ୍ତୋଳନ କରେ—A person who lifts up
(ଟେଣ୍ଡାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) water into a Teṇḍā.
ନଈରୁ ପାଣି ଟେଣ୍ଡଇ ଟେଣ୍ଡାଳ—ହାରିବା ଦାସ, ପରଚେଗୀତା ।

ଟେଣ୍ଡାଶାଳ—ଦେ. ବି—ଜଳାଶୟର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଟେଣ୍ଡା ମରାଯାଏ—
Teṇḍāśāḷa The place on the bank of a reservoir of water where the Teṇḍā is set up.

ଟେଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟେଣ୍ଡାଦ୍ୱାରା ପାଣି ଉଠାଇ ଢାଳିବା—
Teṇḍibā 1. To irrigate or pour down water by
यूँ टना means of a lifting crane.
ନଈରୁ ପାଣି ଟେଣ୍ଡଇ ଟେଣ୍ଡାଳ—ହାରିବା ଦାସ, ପରଚେଗୀତା ।
୨ । ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥକୁ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଢକ୍ ଢକ୍ କରି ପିଇବା—2. To gulp down a big quantity of any liquid.
(ଯଥା—ମୁଁ ଭାରି ଶୋଷେଇ ଥିଲି, କଂସାଏ ତୋରାଣୀ ଟେଣ୍ଡି ଦେଲି ।)
୩ । ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥକୁ ନାକବାଟେ ଶୋଷିବା—
3. To suck any liquid through the nostrils

ଟେଟ୍‌କେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଟେଟେକେ (ଦେଖ)
Tetke Teteke (See)

ଟେଟ(ଟେ)କ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସ. ତତ୍ତ୍ୱ)—ସେତକ; ସେତିକ;
Teta(te)ka ତନ୍ମାତ୍ର—That much; so much.
ততেক तेतना, तितना

ଟେଟମା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ତେତାମ୍ମା; ଅ. ତତିମ୍ମା—ଅବଶିଷ୍ଟ
Tetamā ଅଂଶ)—୧ । ଅଡୁଆ; ଗୋଳମାଳ—
তেতাম্বা 1. Confusion; complication.
तितिंबा ୨ । କଳହ; ବିବାଦ—2. Quarrel; dispute.
(ଯଥା—ମହାଜନ ଖାତକ ସଙ୍ଗେ ଟେଟମା ଲଗାଇ ସୁଧ ବାବଦରେ ଅନେକ ଟଙ୍କା ନେଇଗଲା ।)
୩ । ଅବଶିଷ୍ଟ ରହି ଯାଇଥିବା ଅଂଶ—
3. Remnant; remains.
୪ । ପୁସ୍ତକର ପରିଶିଷ୍ଟ—
4. Appendix to a book; supplement.
ବିଣ—୧ । ଅବଶିଷ୍ଟ; ବଳିଥିବା—1. Remaining.
୨ । ବାଜେ; ଫୁଟଫର୍କା—2. Miscellaneous.
୩ । ବୃଥା—3. Vain; fruitless; useless.
୪ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ; ଚୁମ୍ବକ—4. Concise.
(ଯଥା—ଜମିଦାର ଅସୁଲନ୍ତକାନ୍ତ ଟେଟମା କାଗଜ ଶୀଘ୍ର ଦାଖଲ ନ କଲେ ତହସିଲଦାରଙ୍କୁ ବରଖାସ୍ତ କରାଯିବ ।)

ଟେଟାଲ୍—ଦେ. ବି. (ସ. ତିନ୍ତିଳ)—ଟିଟାଲ୍ (ଦେଖ)
Tetāla Titāla (See)

ଟେଟିକ—ଦେ. ଅ. କ୍ରି. ବିଣ. ଓ ସର୍ବନାମ. (ସ. ତତ୍; ତାବତ୍)—
Tetiki ୧ । ସେହି ପରିମାଣ; ତନ୍ମାତ୍ର; ସେତିକ—
তেতেক 1. That much.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଧାଡ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଧାଡ଼ିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଧାଡ଼ିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଧାଡ଼ିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଜ୍ଜା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଜା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍ଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

तितनी, तैतिक ୨ । ସେହି ପରିମିତ; ତେତେ; ସେତେ; ସେହି (ଏତିକ—ତତ୍ସମ) ପରିମାଣରେ—2. So much.

ଅବସ୍ଥାରେ ପଶୁ ଯେ ଅଛନ୍ତି ଯେତେକ
ଅଛନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେକ ଦୁଃଖର ତେତେକ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତେତିପ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିତିଭ; ତିତ୍ତିଭ)—ତିତିଭ (ଦେଖ)
Tetipa Titibha (See)

ତେତିଶ ଶି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ; ପ୍ରା. ତିତୀସା)—
Tetiśa(śi) ୩୩ ସଂଖ୍ୟା—The number 33.

তেত্রিশ ଦେ. ବିଣ—୧ । ୩୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 33.
तैंतीस ୨ । ୩୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. 33rd.
(ତେତିଶ, ତେତିଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେତୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Name of a tree.
Tetur̤di [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର କାଠ ଭାରି ଶକ୍ତ ଓ ଚେମଡ଼ି; ଏଥିରେ ପାନିଆ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ତେତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ ଓ ବିଣ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତତି)—
Tete ସେତେ; ସେହି ପରିମାଣ; ସେହି ପରିମିତ—
(ତେତେକ—ଅନ୍ୟରୂପ) That much.

তত କାଳକ୍ରମେ ଜନଗଙ୍କ ସ୍ୱତର୍କ ପାଳନ
तेता ନୋହିଲ ଶିଶୁଙ୍କ ଅଭ ତେତେ ପ୍ରୟୋଜନ । ଜଳଧରସୋର. ସୀତା ବନବାସ ।

ତେତେକେ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତତଃ)—
Teteke ୧ । ସେତେକେ; ସେହି ପରିମିତ ବସ୍ତୁରେ—
ততে 1. With that quantity or amount.
तेतामों ୨ । ତଦନନ୍ତର—2. After that; then.

ତେତେ ଗୁଡ଼ାଏ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—
Tete gur̤dāe ୧ । ସେହି ପରିମିତ—1. So much.
(ତେତେ ଗୁଡ଼ାଏ—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ) ୨ । ସେହି ସଂଖ୍ୟକ—
ততগুলা, ততগুলি तेता 2. So many.

ତେତେନା ତେନାତେ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
Tetenā tenāte ରାଗିଣୀର ସ୍ୱରବିଶେଷ—
A refrain in singing.

ଲକ୍ଷାର ଅଳପି ରାଗ ସଙ୍ଗରେ
ତେତେନା ତେନାତେ ତାନ ଉଚ୍ଚାରେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତେତେବେଳ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ତତ+ବେଳା)—
Tetebel̤a ତେବେ; ସେହି ସମୟ—
তখন उसवखत That time; then.

ତେତେବେଳକୁ—ଦେ. ବି—୧ । ସେହି ସମୟକୁ—1. Then; upto
Tete bel̤aku that time; by that time.
୨ । ତେତେବେଳ (ଦେଖ)—2. Tetebel̤a (See)

ତେତେ ବେଳୁଁ—ଦେ. ଅ—ସେହି ସମୟରୁ—
Tete bel̤uṅ From that time; thenceforth.
তখন থেকে तबसे

ତେତେବେଳେ—ଦେ. ଅ—ସେହି ସମୟରେ—
Tetebel̤e Then; at that time.
তখনি तब

ତେଦ(ର)ସ୍ତା—ପ୍ରା. ଅ—ତିଦସ୍ତା (ଦେଖ)
Teda(ra)stā Tidastā (See)

ତେନା ତେନା—ଦେ. ଅ—ମର୍ଦ୍ଦଳର ଵାଦ୍ୟବିଶେଷ—
Tenā tenā A refrain of drum-beating.

ଦ୍ରୁତ ମର୍ଦ୍ଦଳ ହୋଇଲ ବାଦ୍ୟତ
ନାନା ଧ୍ୱନି ତେନା ତେନା ସହ । ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତେନେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ତେଣେ (ଦେଖ)
Tene Teṇe (See)

ତେନ୍ତ(ନ୍ତେ)ରା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଖ ଉପରେ ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡା ରଖାଯିବା
Tenta(nte)rā ପାଇଁ ଦଣ୍ଡା ତଳେ ଲଗାଯାଇଥିବା କାଷ୍ଠଖଣ୍ଡ
ଦ୍ୱୟ—1. Two pieces of grooved wood
तेंतरा set over the axle of a bullock cart to support the shafts or beams
সফেদ শিরীষ ୨ । (ସଂ. ନାମ—ଭଣ୍ଡୀର; କପୀତନ)—
सफेद् सिरिष ବଡ଼ ଓ ଡେଙ୍ଗା ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
2. Albizzia Procera (tree) (Haines).
[ଦ୍ର—ଏହାର ବକଲ ଧୂସର, ହରିତ୍ ଓ ଧଳା । ସମୁଦ୍ରଉଚ୍ଚ ମାନରେ ଏ ଗଛ ବଢ଼େ । ଉଚ୍ଚତା ୭୮ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ । ଏହାର କାଠ ସୁନ୍ଦର ଓ ଶକ୍ତ । ଏହା ଶଗଡ଼ରେ ଲାଗେ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ତରତରିଆ—
Hasty.

ତେନ୍ତରା ଖାବଲ—ଦେ. ବି—ତେନ୍ତରାର ଯେଉଁ ଗାତ୍ର ଶଗଡ଼ର ଅନ୍ୟ
Tentarā khābal̤a ଉପରେ ଠୌରସ ହୋଇ ବସେ—
The groove in a 'Tentarā' which fits in with the beam of a cart.

ତେନ୍ତରା ମାଧିଆ—ଦେ. ବିଣ—ତନ୍ତରା ମାଧିଆ (ଦେଖ)
Tentarā mādhiā Tantarā mādhiā (See)

ତେନ୍ତାଳୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗ୍ରାମଦେବତା ବା ଯୋଗିନୀବିଶେଷ—
Tentāl̤i Name of a village Goddess.

ତେନ୍ତୁଳି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ତିନ୍ତୁଳି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tentul̤i (etc) Tintul̤i etc. (See)

ତେନ୍ତେଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତିନ୍ତୁଳି (ଦେଖ)
Tentel Tintul̤i (See)

ଚଗଲ୍ଲ ମାଛର ଝୋଲ, ତାର ସଙ୍ଗେ ମିଶିଲେ ଖୋଲ
ଗୁଡ଼ି ଚଉଥାଏସେ ମୁଣ୍ଡିଲେ, ଘଟିଲେ ତେନ୍ତେଲ୍ ବୋଲ—ଚଗ ।

ତେପଟ—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତିପଟ (ଦେଖ)
Tepaṭa Tipaṭa (See)

ତେପନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍; ପ୍ରା. ତିପଣ୍ଣା)—
Tepana ୫୩ ସଂଖ୍ୟା; ପଚାଶରୁ ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ—
তেপান Number 53.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଣ୍ଟ	ଚ୍ୟୁ	ତ୍ର୍ୟ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଗ	ସ	ଣ୍ଠ	ଚ୍ୟ	ତ୍ର	୮

तिरपन ବଣ—୧ । ୫୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 53.
୨ । ୫୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—2. 53rd.

ତେପନାଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—୧୫୩—153.
Tepanāśae(he) [ଦ୍ର—ଏହିପରି ତେପନାଦୁଇଶ=୨୫୩ ।]

ତେପାୟା—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ.—(ସ. ତ୍ରିପଦୀ)—ତିପାହିଆ (ଦେଖ)
Tepāyā Tipāhiā (See)
(ତେପାଇଆ; ତେପାହିଆ, ତେପାଦ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେପାନ୍ତର—ଦେ. ବ. (ସ. ତ୍ରିପ୍ରାନ୍ତର)—ଜନଶୂନ୍ୟ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତର—
Tepāntara Widely extended lonely plain; prairie.
তিপান্তর

ତେବ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା—
Teb (root) To play; to disport.

ତେବକା—ଦେ. ବଣ.—ସେହି କାଳର; ସେହି ସମୟର—
Tebakā Of that time.
তবেকার तबका (ତେବକାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେବଠାଉଁ—ଦେ. ଅ.—ସେହି ସମୟରୁ—
Tebaṭhaun̄ Since that time; from that time.
(ତେବେଠାଉଁ; ତେବଠୁ; ତେବଠାଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
তবেথেকে तबसे

ତେବନ—ସ. ବ. (ତେବ୍ ଧାତୁ; କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଅଧିକରଣ ବାଚ୍ୟରେ
Tebana ଅନ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ାକାନନ; କ୍ରୀଡ଼ୋଦ୍ୟାନ—
1. Pleasure garden. (M. W.)
୨ । (+ଭାବ. ଅନ) କ୍ରୀଡ଼ା; ବିହାର—
2. Sport. (M. W.)

ତେବାରି—ଦେ. ବ.—ତେଉଆରି (ଦେଖ)
Tebāri Teuāri (See)

ତେବେ—ଦେ. ଅ. (ସ. ତାବତ୍; ତଦା; ପ୍ରା—ତାବ)—
Tebe ୧ । ସେହି ସମୟରେ—1 At that time.
তবে ୨ । ତଥା; ତାହାହେଲେ—
तब् 2. Then; in that case.
ବସୁମାନ ବୋଇଲେ କହିବା ଇଚ୍ଛା ଯେବେ,
ନ କରୁଛ ଦଣ୍ଡ କହ ମୁଁ ତେଲ ତେବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।
୩ । ତା ପରେ—3. After that; thereafter.

ତେବେକେ—ଦେ. ଅ.—ତେବେହେଲେ (ଦେଖ)
Tebeke Tebehele (See)
ତେବେକେ ସେମାନେ ଲଉଡ଼ ପକାଇଲେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।

ତେବେହେଲେ—ଦେ. ଅ. (ସ. ତାବଦ୍ଭୂ)—୧ । ତଥାପି—
Tebehele 1. Then.
(ତେବେଇ, ତେବେବି, ତେବେଉ, ତେବେଯୁକ୍ତା, ତେବେହେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଅର୍ଜୁନ ବୋଇଲା ବଚନ ସହିଲ, ତେବେହେଲେ ସେ ଜୟଦ୍ରଥ ନ ରହିଲା ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ; ମହାଭାରତ. ବନ ।

তবেই ୨ । ତାହାହେଲେ ମଧ୍ୟ—
तबति 2. Then even; then also.

ତେମତ(ତି)—ଦେ. ଅ. ବ. ବଣ. ଓ କ୍ରି. ବଣ.—ତେମନ୍ତ (ଦେଖ)
Temata (ti) Temanta (See)
(ତେମତିକା, ତେମତିକିଆ, ତେମତେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେମଥା—ଦେ. ବ.—(ସ. ତ୍ରିମସ୍ତକ) ସଡ଼କର ଛକ; ତିଛକ—
Temathā The meeting place of roads.
তেমাথা तिराहा

ତେମନ—ସ. ବ. (ତିମ୍ ଧାତୁ=ଆର୍ଦ୍ର ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—
Temana ୧ । ଓଦା କରିବା; ଆର୍ଦ୍ର କରଣ—1. Moistening.
୨ । (+କର୍ମ. ଅନ)—ତିଅଣ; ବ୍ୟଞ୍ଜନ—2. Curry.
୩ । ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ—(ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
3. Cooked food.

ତେମନ୍ତ—ଦେ. ଅ. ବ. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ—ସେହିପରି; ସେହିପ୍ରକାରେ-
Temanta In that manner; such like.
(ତେମନ୍ତ; ତେମନ୍ତେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତେମନ୍ତ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଉଣ୍ଟି ନ ପାରିଲେ ।
তেমত, তেমতি, তেমন, তেমনি तसा କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତେମନ୍ତାଇ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ଅ.—ତେମନ୍ତ ହିଁ—
Temantāi In that manner too.
ଶୁକର ତୁଅ ନ ବୁଝିଲ ତାହା, ଭାବର ମୋତେ ଉତ୍ତର ଯେ
ଏକଥା ତେମନ୍ତାଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ।

ତେମୁହାଣୀ—ଦେ· ବ·—ତିମୁହାଣୀ (ଦେଖ)
Temuhāṇi Timuhāṇi (See)
ତେମୁହାଣୀ ନାମେ ଏହି ସ୍ଥାନ ଏବେ କହନ୍ତି ଲୋକେ । ଗ୍ରାମନାଥ. ଲକ୍ଷ ।

ତେୟାଅଶୀ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ.—(ସ. ତ୍ର୍ୟଶୀତି; ପ୍ରା.—
Teyāaśi ତିଯାସୀଇ)—୮୩; ଅଶୀରୁ ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
তিরাশি' तिरासी 83; Eighty three.
(ତେୟାଶି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେୟାନବେ(ବେ)—ଦେ.ବ. ଓ ବଣ—(ସ. ତ୍ରିନବତି; ପ୍ରା.ତିନ୍ନବଇ)--
Teyānau (be) ୯୩ ସଂଖ୍ୟା; ନବେ ଅପେକ୍ଷା ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
তিরানবই Ninety three.
तिरानबे
(ତେୟାନୋଇ, ତେୟାଁଲଉ, ତେୟାଁଲବେ, ତେୟାଁନୋଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେୟାଳିଶ(ଶି)—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ (ସ. ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍; ପ୍ରା—
Teyāliśa (śi) ତିଚତ୍ତାଲୀସା)—୪୩ ସଂଖ୍ୟା—Number 43.
তেতাল্লিশ ୨ । ୪୩ର ପୂରକ—2. 43 rd
तैतालिस ବଣ.—୧ । ୪୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 43.

ତେୟାଳିଶାଶଏ(ହେ)—ଦେ. ବ. (ସ. ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶୋତ୍ତର ଶତ)—
Teyāliśāśae (he) ଏକଶହ ତେୟାଳିଶ ୧୪୩—
143; one hundred and forty three.

ତେରଜ (ଜୁ) ଡ଼ି(ରି)—ସ୍ତ୍ରୀ (ବୈଦେ) ବ. (ଇଂ ଟ୍ରେଜରୀ)—
Teraja (ju) ṛdi (ri) ଟ୍ରେଜରୀ (ଦେଖ)—Ṭrejari (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଣିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଣ୍ଣା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ତେର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶ; ପ୍ରା—ତେରହ; ତେରସ୍)—
Tera ୧ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟା—1. Number 13.
তের ୨ । ତେରବର୍ଷ ବୟସ—
तेरह 2. The age of thirteen years.
(ତେଏର—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାର ଯାଇ ତେର ପଶିଲା ବୟସରେ ଶକତ ପଶିଲା । ଚଗ
୩ । ତେର ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ ସନ ବା ଅଙ୍କ—
3. A year having the figure of 13 in it.
ତେରହ ଥିବ ତେରଙ୍କୁ, ଚଉଦ ପନ୍ଦର କେହି ନ ରହିବ ସବୁ ଉଦୃଢ଼ିବ ସହରକୁ ।
ଓଡ଼ିଆ. ମାଳିକା ବଚନ ।
ବିଣ.—୧ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering 13.
୨ । ତ୍ରୟୋଦଶ ସ୍ଥାନୀୟ—2. Thirteenth.

ତେରଅଙ୍କ—ଦେ. ବି—୧ । ୧୩ ରାଶି ବା ୧୩ ସଂଖ୍ୟା—
Teraańka 1. The number or figure 13.
୨ । ଉତ୍କଳୀୟ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁରୀର) ରାଜାଙ୍କ ସିଂହାସନାରୋହଣର ଅଙ୍କ ଗଣନା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବର୍ଷ ୧୩ ଗଣାଯାଏ—1. A year of the regime of the kings of ancient Orissa (now of the Raja of Puri) which is computed according to a special calculation as thirteen.
୩ । ୧୩ ସଂଖ୍ୟାଯୁକ୍ତ ସନ—3. A year containing the figure 13 in it.
(ଯଥା—ସୁ ୧୨୧୩ ସାଲ, ସନ ୧୯୧୩ ସାଲ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ତେରଛ(ଛା)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତିରସ୍; ତିରଶ୍ଚୀନ; ପ୍ରା. ତେରଚ୍ଛ)—
Terachha(chhā) ୧ । ଯାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଠିଆ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଡ଼ା ନୁହେଁ; ବାଙ୍କ; ବକ୍ର; କୁଟିଳ—
তেরচা, তেড়চা
टेढ़ा, तिर्छा, तिरच्छा 1. Crooked; awry; sidelong.
ଚାହାଣି ତାଙ୍କର ଅଟଇ ତେରଛ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
୨ । କର୍ଣ୍ଣମାର୍ଗରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଯାହା ଭୂପୃଷ୍ଠଉପରେ ଲମ୍ବଭାବରେ ବା ସମାନ୍ତରଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୁହେଁ—
2. Slanting; situated diametrically.
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ଅନ୍ୟ) ବସିବାପାଇଁ ବା ଠିଆ ହେବା ପାଇଁ ଅଖଣ୍ଡିଆ ସ୍ଥାନ—A place which is inconvenient to stand or sit upon.
[ଦ୍ର—ନଈ ଅରଡ଼ ଓ ପିଣ୍ଡାଦାଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତେରଛ ଚାହାଁଣି—ଦେ. ବି—ବାଙ୍କ ଚାହାଣି—Sidelong glance;
Terachha chāhāṅṇi furtive glance.
বাঁকাচাঅনি ଦେଖ ଦେଖ ସଖି ଚାହାଁଣି ତେରଛ ବାଣେ ପାଷାଣ ଚିରନ୍ତିବ ।
टेढ़ीचितवन ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତେରଛା(ଛେ)ଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବକ୍ରକରି; ବକ୍ରଭାବରେ—
Terachhā(chhe)i In a sidelong manner; crookedly
তেরছে ତେରଛାଇ ଚାହିଁଦେବାରୁ ଚଇଲାଇ ଦେଇଛ ।
तिरछाकर ଦୀନ. ଗୋପୀଭାଷା ।

ତେରଛା(ଛେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଙ୍କା କରିବା—
Terachhā(chhe)ibā 1. To cause to be crooked.
বাঁকান ୨ । ବକ୍ରଗତି କରିବା—2. To move crookedly.
तिरछाना ୩ । ବଙ୍କାହେବା—3. To be crooked.

ତେରଛି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ତେରଛାଇ (ଦେଖ)
Terachhi Terachhāi (See)

ତେରଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେରଛାଇବା (ଦେଖ)
Terachhibā Terachhāibā (See)

ତେରଜ(ଜି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତେରଜ୍=ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଧାଡ଼ିବନ୍ଦି ଅଙ୍କମାନଙ୍କର ମିଶାଣ; ଯୋଗ; କଚିରିଆ)—
Teraja(ji)
তেরিজ ୧ । ଯୋଗ, ମିଶାଣ—1. Addition.
तेरज ୨ । ସଙ୍କଳନ—2. Compilation.
୩ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗଫଳ—
3. Sum total of many figures.
୪ । ବିବରଣ ପତ୍ର—4. Statement.
୫ । ଯେଉଁ ମହାଜନ ଓ ଜମିଦାର ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସିରସ୍ତାର ହିସାବ କାଗଜରେ ଜମା ଓ ଖରଚଅଦର ସଂଖ୍ୟା ବା ପରିମାଣ କ୍ରମିକଭାବରେ ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଏବଂ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଲେଖାଯାଇ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ଓ ରେଖାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ଥାଏ—
5. A zamindar's or merchant's account book showing the statements and totals of serial items under different heads in columns and lines.
୬ । କ୍ରମାନୁସାରେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ରେଖାକାରରେ ବାଆଁରୁ ଡାହାଣକୁ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇ ହିସାବ ମିଳାଯିବାର ପ୍ରଣାଳୀ—6 The system of double accounting by tolalling up the serial figures vertically and horizentally.
୭ । ଗୋସୁଆରା (ଦେଖ)—7. Gosuārā (See)

ତେରଜ(ଜି) ମିଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜମାଖରଚଅଦ
Teraja(ji) milā(le)ibā ହିସାବରେ ବାଆଁ ଅଡ଼ୁ ଡାହାଣକୁ
তেরিজ মেলান ଧାଡ଼ି ବନ୍ଦି ହୋଇ ଲେଖାଥିବା
तेरज मिलाना ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ କରି ଉକ୍ତ ଯୋଗଫଳମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଉପରୁ ତଳକୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ଯୋଗଫଳମାନ ମେଳ ଖାଉଛି କି ନାହିଁ ଗଣନାଦ୍ୱାରା ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା—To square up a statement by causing the totals of the figures of the different columns and lines tally with each other.

୧	ଲ	ଉ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ସ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଲ୍ୟ	ଋଅ	ଞ
୨	ଌ	ଊ	ଋ	ଲ୍ଲ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ଢ଼

[ଦ୍ର—ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉଦାହରଣରେ ରେଖାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲିଖିତ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି ମେଳ ଖାଇବାର ଦେଖା ଯାଉଅଛି । ଧାଡ଼ିବାଗରେ ଲେଖାଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ସମଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ଲେଖାଥିବା ସମଷ୍ଟି ମେଳ ଖାଉଅଛି । ଏହାକୁ ତେରଜ ମିଳାଇବା ବୋଲାଯାଏ । ଯେବେ ଏ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଠାରେ ଗୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟା ଭୁଲ ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥାନ୍ତା ତେବେ ତେରଜ ମିଳନ୍ତା ନାହିଁ । କୌଣସି ହିସାବ ଠିକ ଅଛି କି ନାହିଁ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ତେରଜ ମିଳାଇବା ଦରକାର; ଯେବେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରେ କରାଯାଇଥିବା ସମଷ୍ଟି ସମାନ ଥିବାର ଦେଖାଯିବ ତେବେ ହିସାବ ଠିକ ଅଛି; ଯେବେ ସମାନ ଥିବାର ଦେଖା ନ ଯିବ ତେବେ ଏ ହିସାବରେ ଭୁଲ ଅଛି ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ଏଠାରେ ଦିଆଯିବା ଷ୍ଟେଟମେଣ୍ଟରେ ରେଖାଭାବରେ ଲେଖା ଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକ ଟୋଟାଲ କଲେ ୬୬ ହୁଅନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ ସମଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ଯୋଗଫଳ ୬୬ ନ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ତେରଜ ମିଳି ନ ଥାନ୍ତା]

୧ +	୨ +	୩ +	୪ +	୫	= ୧୫
୨ +	୩ +	୪ +	୫ +	୬	= ୨୦
୪ +	୫ +	୬ +	୭ +	୯	= ୩୧
୭ +	୧୦ +	୧୩ +	୧୬ +	୨୦	= ୬୬

ତେରଜ ହିସାବ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତେରଜ୍ ହେସାବ)—ଧାଡ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ
Teraji hisāba ହୋଇ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଓ ସ୍ତମ୍ଭାକାରରେ
(ତେରଜ ହିସାବ-ଅନ୍ୟରୂପ) ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟାମାନ ମିଶା-
তেরিজ হেসাব ଯାଇ ତେରଜ ମିଳା ଯାଇଥିବା ହିସାବ—
तेरज़ हिसाब An account which has been squared up by the system of double accounting.

ତେରଡଙ୍ଗା—ଗ୍ରା. ବିଶେ—ତରଡଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Teradaṅgā Taradaṅgā (See)

ତେରଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାଳ; କାନ୍ତାର; ମହଙ୍ଗକାଳ—
Teraṇṭā A time of scarcity and high prices

ତେରସ୍ତା—ଦେ. ବି (ସଂ ତ୍ରି+ବର୍ଷ)—ତିଦସ୍ତା; ତିରସ୍ତା; ଗତବର୍ଷର
Terastā ପୂର୍ବବର୍ଷ; ଅଦ୍ୟଠାରୁ ଗତ ୩ୟ ବର୍ଷ—Year before last.
তেসরাবরস **त्योरुस, तेरुस**

ତେରା ମେରା—ବୈଦେ. ବି (ପା ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ) ତେରିମେରି (ଦେଖ)
Terāmerā Terimeri (See)
ତେରା ମେରା ସଜ୍ଜ, କସ କରବ କାଜ । ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ପ୍ରବଚନ ।

ତେରି(ରେ)ଜ(ଜି)(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି(ଅ)—ତେରଜ ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ)
Teri(re)ja(ji) (etc) Teraja etc (See)

ତେରିମେରି—ବୈଦେ. ବି (ପାର୍ସୀ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ; ତେରି=ତୋର;
Teri meri ମେରି=ମୋର)—୧ । କ୍ରୋଧପରବଶ ହୋଇଥିବା
তেরিমেরী; **तुकार** ବ୍ୟକ୍ତିର ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର—
1. Use of Hindustanee terms in a fit of anger.

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ ବା ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା ଭାରତର ମୁସଲମାନ ଓ ରାଜପୁତ୍‌ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ଥିବାରୁ ଓ ସେମାନେ ବୀର ଜାତି ବୋଲି ଓଡ଼ିଶାରେ ପରିଚିତ ଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆମାନେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହେଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ ଭାଷା ବାହାରି ପଡ଼େ । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ମଧ୍ୟ ତେରିମେରିର ଏହି ଅର୍ଥ ଚଳେ]

୨ । କର୍କଶ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ—2. The use of harsh word.

୩ । ତୁ ତା ରେ ରି ବା ତୁକାରି ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ—
3. Use of uncouth or derogatory language.

୪ । ତୋର ଓ ମୋର—4. Your and mine.

ତେରିମେରି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୁବାକ୍ୟରେ ଗାଳିଦେବା; ଗୋଳିଠି
Terimeri karibā ଉଡ଼ାଇବା—To abuse in filthy
তেরিমেরিকরা **तुकारना** language; to call names.

ତେରିମେରି ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । କୁବାକ୍ୟରେ ଗାଳିଦେବା—
Terimeri batā(te)ibā 1. To abuse in filthy language.

୨ । ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ଉତ୍ତର ଦେବା—2. To give impertinent reply.

ତେରୁଆଳି—ଦେ.ବି(ବଣିଆଶବ୍ଦ)—ଛୋଟ ଛୋଟ ଦାନାଯୁକ୍ତ ଛାଞ୍ଚବିଶେଷ—
Teruāḻi A kind of mould used by goldsmiths.

ତେରେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତରଣ୍ଡ)—ତରଣ୍ଡା, ତରଣ୍ଡୀ)—ବନଶି
Tereṇḍā ସୂତାରେ ଲାଗିଥିବା ମୟୂର କାଠି ବା ସୋଲ—
ফাতনা, ফতনা A float of a fishing line.
तिरेन्दा, तरेन्दा

[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଜଳାଶୟରେ ବନଶି ପକାଇବାକୁ ହୁଏ ସେ ଜଳାଶୟର ଗଭୀରତାକୁ ଗ୍ରହି ବନଶି ଡୋରିର ଅଗରୁ କିଛି ଦୂର ଛଡ଼ା କରି ତେରଣ୍ଡା ବନ୍ଧାଯାଏ, ମାଛ ବନଶି ଥୋପ ଗିଳିଲେ ଏହି କାଠି ବୁଡ଼ିଯାଏ । ତେଣୁ ମାଛ ଥୋପ ଧରି ଅଛି ବୋଲି ଜାଣି ଲୋକେ ବନଶିକୁ ଉପରକୁ ଟାଣି ଆଣନ୍ତି ।]

ତେରେନା—ଦେ. ଅ—ରାଗ ଓ ତାଳମାନ ସହିତ ବୋଲାଯିବା ନିରର୍ଥକ
Terenā ଶବ୍ଦବିଶେଷ—Sounds or catch words
তেলানা, তেরেনা **तानारीरी** uttered before singing to music.

ତେଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳ; ପ୍ରା. ତେଲ)—୧ । ମାଲପା; ତୈଳ;
Tela ମଥାଦିହି—1. Oil.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧରତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ତଳସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଦେଖାଯିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ଦେଖିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ବାପ ତେଲ ସାରେ ଲଣ୍ଡା, ପୁଅ ସଜବାଳ ଖଡ଼୍‌ଛ । ଢଗ ।

[ଦ୍ର—ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଗତ ଅର୍ଥ ଅନୁସାରେ ତିଲ ବା ସୃଷିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମାଲଷା 'ତୈଳ' ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ମାଲଷା ବା ତୈଳବତ୍ ବସ୍ତୁକୁ ତୈଳ ବା ତେଲ ବୋଲଯାଏ ।]

୨ । ଚରବ—1. Fat
(ଯଥା—ମାଛ ତେଲ)

ତেল, तेल ୩ । ତୈଳବତ୍ ପଦାର୍ଥ—3. Oily or fatty substance.

୪ । ଆୟୁର୍ବେଦର ଉପଦେଶମତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ— 4. Medicated oil.

୫ । (ନାମ) ମହାନଦୀର ଶାଖା ନଦୀବିଶେଷ, ଏହା ଉପରେ ସୋନପୁର ରାଜଧାନୀ ଅବସ୍ଥିତ—Name of a branch of the Mahānadī river on which stands Sonepur.

[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ତେଲ ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ମାଲଷା' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆରେ ସାଧାରଣ ତୈଳକୁ ତେଲ ଓ ଆୟୁର୍ବେଦ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳକୁ 'ତୈଳ' ବୋଲଯାଏ ।

ତେଲ(ଲା)ଉଣୀ—ଦେ. ବ—ତେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Tela(lā)unī Telunī (See)

ତେଲକାପଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସ. ତୈଳ ଓ କର୍ପଟ)—ରାଜା ଆଦିଙ୍କ ଶବକୁ ବହୁଦିନ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ତାହା ସଢ଼ି (ତେଲକପଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ ଯିବା ବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ନ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାକୁ ତୈଳାକ୍ତ ଲୁଗାଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ାଇବାର ରୀତି—The process of preserving the dead body of Rajas and big people by winding pieces of cloth steeped in oil around it.
Telakāpaṛdā
তেলকাপড়া
तेलकपड़ा

[ଦ୍ର—ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରାଜ୍ୟକୁ ଆସିବାର ବିଳମ୍ବ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମୃତ ରାଜାମାନଙ୍କ ଶବକୁ ତେଲ କାପଡ଼ା କରି ବହୁ ସମୟ ରଖାଯିବାର ବିଧି ଅଛି ।]

ତେଲ କାଠୁଆ—ଦେ. ବ—କାଠର ତିଆରି ବାଉଁଲିଆ ତେଲଗିନା—A wooden cup for oil.
Tela kāṭhuā
তেলকাঠুয়া, तेलाचो

ତେଲକାଣ୍ଟି—ଦେ. ବ (ସ. ତୈଳକାଣ୍ଟ)—ତୈଳକୁ ବହୁ ସମୟ ରଖି ଦେଲେ ତୈଳଭାଣ୍ଡର ତଳ ଭାଗରେ ଯେଉଁ ମଳ ବସିଯାଏ; ତୈଳମଳ—The sediments of oil deposited in a pot.
Telakāṇṭi
তেলকাইট
तेलकीमैल, तलछट

ତେଲକୋଚଟ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ତେଲ ଚକଟା (ଦେଖ)
Tela kochaṭa Tela chikiṭā (See)

ତେଲ କୋ(କୁ)ଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—
Tela ko(ku)ṛda Randia Uliginosa (Haines).
পিরালো

ତେଲ କୋରୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକଜାତୀୟ କାଣ୍ଡସାର ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ—The torch tree; Ixora Parviflora (Haines).
Tela koruhāñ
রঙ্গন
कोरगन्धल

[ଦ୍ର—ଏହାର କାଠରେ ଘଣା ଓ ଲୁହଡ଼ି (ତେଲକୁରୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଉଁଶୀ ଆଦିର ବେଣ୍ଟ ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାର କାଠ ଶାଣୁଆ ଓ ଚିକ୍କଣ; ଏହାର ଫୁଲ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ, ତଲୁର୍ଭିଲ ଓ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ଓ ଫଳର ଚେଣ୍ଡ ନଳାକାର ।]

ତେଲଗୁ—ଦେ. ବ (ସ. ତ୍ରୈଲିଙ୍ଗ)—ତେଲଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Telagu Telaṅgā (See)

ତେଲ ଲୁ ଗୁଣି—ଦେ. ବ—ତେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Tela(lu)gunī Telunī (See)
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—Aegiceras Majus.
[ଦ୍ର—ଏହା ୧୮ ଫୁଟରୁ ୨୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ ।]

ତେଲଘଟା—ଦେ. ବ—ତେଲ ବୋଳା ହେବା ଯୋଗୁଁ ମୁଣ୍ଡବାଳ, ଦେହ ଓ ଲୁଗାରେ ଜମିଯିବା ମଇଳା ବା ଅଠା—Gummy grease (on cloth etc) due to excessive application of oil.
Telaghaṭā
তেলচিকটা
तेलचिकट

ତେଲଘଡ଼ି—ଦେ. ବ—ତେଲ ରଖିବା ପାଇଁ ଛୋଟ ଘଟ—A small earthen pot for oil.
Telagharḍi
তেলেরকুপ
तेलहँड़ी
ତେଲଘଡ଼ିକ ସେବ, ପୁଅମୁଣ୍ଡକୁ ସେବ—ଢଗ ।

ତେଲଘଣା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଘଣା ବା ଯାଇରେ ତୈଳବୀଜ ପେଷି ହୋଇ ତହିଁରୁ ତେଲ ବାହାରେ—Oil mill.
Telaghaṇā
তেলঘানী, तेलकीकोल्हु

ତେଲଙ୍ଗା—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସ. ତୈଲଙ୍ଗ; ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗ)—
Telaṅgā ୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଦେଶବିଶେଷ; ଅନ୍ଧ୍ର ଦେଶ;
ତେଲଙ୍ଗାଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ଉତ୍କଳର ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣାଟ ଉପକୂଳସ୍ଥ ଦେଶ—
ତେଲଙ୍ଗିଆଣୀ } 1. The Telgu country; the Carnatic.
তেলগু, তেলঙ্গা
तेलंग, तैलंग, तिलंगा ୨ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଜାତିବିଶେଷ— 2. The Telgu people.
୩ । ତୈଲଙ୍ଗ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3 A Telgu.
୪ । ତୈଲଙ୍ଗ ଭାଷା—4. The Telgu language.
ବଣ.—ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶୀୟ—Pertaining to the Telgu country, language or people

ତେଲଙ୍ଗା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ—ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାବିଶେଷ—
Telaṅgā mukundadeba Name of a king of Orissa.
[ଦ୍ର—ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ତେଲଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ତୈଲଙ୍ଗୀୟ)—ତୈଲଙ୍ଗଦେଶୀୟ; ତୈଲଙ୍ଗ ଦେଶରେ ବ୍ୟବହୃତ—Pertaining to the
Telaṅgī

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଷ,ସ	ଙ୍ଗ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଢ
୧	ଇ	ଉ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

తెలుగు Telgu country; in vogue amongst the Telgus.
तिलङ्गी

(ତେଲଙ୍ଗିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ତେଲଙ୍ଗୀ ଜୁଡ଼ା) ।

ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଜା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଲଙ୍ଗୀୟ ଓ ବାଦ୍ୟ)—୨ଟି ଢୋଲ
Telangi bājā ୨ଟି ମହୁରୀ ଓ ଦୁଇଟି ଝାଞ୍ଜ ଏପରି ଅନ୍ୟୂନ ୫
ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଇଦ, ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଦ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ ପ୍ରକାର ଯନ୍ତ୍ର ସହଯୋଗ
ବାଦ୍ୟ—A concert performed by 5 instruments (viz. 2 drums; 2 trumpets and 1 pair of cymbals) originally introduced in Orissa from the Deccan.

ମେଘ ବରଷିଲା ଟପର ଟପର କେଶର ମାଇଲା ଗଜା,
କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ରହିଲେ ମୋ ରଜା ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଇଦ ବଜା । ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଏ ବାଦ୍ୟ ତେଲଙ୍ଗା ଦେଶର ଦେଶାଦେଶି ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଳିବାରୁ ଏହି ନାମ; ଏଥିର ୨ଟି ମହୁରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଗୀତର ରାଗ ଅନୁସାରେ ବାଜେ ଓ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କେବଳ ଧାରାବାହିକ ଅଖଣ୍ଡ ସ୍ୱରରେ ବଜାଯାଉଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଢୋଲ ମହୁରୀରେ ବୋଲି ଯାଉଥିବା ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ତାଳକ୍ରମେ ବଜାଯାଉଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଢୋଲର ଡାହାଣପାଖେ ତାଳ କ୍ରମେ କାଠି ଆଘାତ କରାଯାଉଥାଏ ଓ ବାଆଁ ପାଖ ଖଣ୍ଡିଏ ପାଉଁଅ ଲଗାଇ ଘଷି ହେବାରୁ ଭ୍ରମର ପରି ଭଁ ଭଁ ଶବ୍ଦ କରୁଥାଏ । ଏକତ୍ରବାଦିତ ତେଲଙ୍ଗୀବାଜାର ୫ଟି ଯନ୍ତ୍ର ଶ୍ରୁତିମଧୁର ଅଟେ ।]

ଶୁଣନ୍ତି ମଣ୍ଡ କାହିଁ ଉଠଇ ଅନେକ ତେଲଙ୍ଗୀ ବାଦ୍ୟ ।
ଭଞ୍ଜ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ତେଲଚଟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳଚୌରିକା)—ଅସରପା ପୋକ—
Telachaṭā A cockroach.
তেলচাটা झींगुर

ତେଲଚିକଟ(ଟା)—ଦେ. ବି—୧ । ତୈଳ ଲାଗିବାଯୋଗୁଁ ବସ୍ତ୍ରାଦିର
Telachikiṭa(ṭā) ବର୍ଣ୍ଣର ମଳିନତା—1. Greasiness;
তেলচিকটা discolouring due to a cloth
तेलचिकट being smeared with oil.
(ତେଲଚିକଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ତୈଳଲେପ ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଚିକ୍କଣତା—2. Oiliness; brightness due to application of oil over a thing; a state of being too much oiled.

ବିଣ—ତୈଳାକ୍ତ ହେବାରୁ ମଳିନତା ପ୍ରାପ୍ତ—
Discoloured by the application of too much oil; greasy with oil; soiled with oil.

ତେଲ ଜରଜର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତୈଳ ଜର୍ଜର)—ଦେହରୁ ବୋହି
Tela jarajara ପଡୁଥିବା ଭଳି ତେଲ ବୋଳା ହୋଇଥିବା—
তেলকুচকুচে With oil literally oozing from the body.
ତେଲଜୁବୁ(ଜୁ)ବୁଡ଼(ଡୁ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ତେଲସରସର

ତେଲ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Tela debā 1. Tela lagāibā (See)
তেলদেওয়া ୨ । ଲଣ୍ଠନ ବା ଦୀପରେ ଜଳାଇବା ତେଲ ପୂରାଇବା—
तेलदेना 2. To put oil into a lamp.

ତେଲପଥର—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନା ଓ ରୁପା କାମର ଛେଣି
Telapathara ଛେଣି ହତିଆରକୁ ଧାର କରିବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ପଥରବିଶେଷ—Oil-stone.

ତେଲ ପିଠା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳ ଓ ପିଷ୍ଟକ)—ତେଲରେ ଛଣା
Tela piṭhā ହୋଇଥିବା ପିଷ୍ଟକ—Cakes fried in oil.
তেলেপিঠে, तेलकापीठा

ତେଲପିପା(ମ୍ପା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୈଳ + ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍—ପୀପା)—
Telapipā(mpā) କାଠ ବା ଟିଣରେ ତିଆରି ତେଲ ରଖିବା ବଡ଼
তেলপিপে ପାତ୍ର—Oil can.
तेलपीपा

ତେଲ ପେଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଣା ସାହାଯ୍ୟରେ ତୈଳବୀଜାଦିରୁ ତେଲ
Tela peṛibā ବାହାର କରିବା—To press oil seeds in
তেলপিশা a mill in order to get oil; to squeeze
तेलपेरना out oil from oil seeds.

[ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଭାଷାର ବିଶେଷତ୍ୱ, ତେଲି ତୈଳବୀଜ ପେଡ଼ି ତେଲ ବାହାର କରେ, କିନ୍ତୁ ତେଲକୁ ପେଡ଼େ ନାହିଁ ।]

ତେଲବାଲିଆ ମାଟି—ଦେ. ବି—ବାଲିମିଶା ଚିକିଟା ମାଟି (ଏହା
Tela bāliā māṭi ଉର୍ବର)—A kind of fertile soil (sandy land).

ତେଲ ବାହାର କରାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲ ବାହାର କରିବା
Tela bāhāra karāibā କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—1. The
তেল বের করান causative form of 'Tela bāhāra
तेल निकालाना karibā'.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରାଇ ଥକାମରା କରି ଦେବା—2. (figurative) To cause a person to be tired by excessive labour.

ତେଲ ବାହାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲ ପେଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Tela bāhāra karibā 1. Tela peṛibā (See)
তেল বের করা ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରାଇବା—
तेल निकालना 2. To cause a person to labour very hard.

ତେଲ ବାହାରି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରସ ନିକଳି ଯିବା; ବିଶେଷରୂପେ
Tela bāhāri jibā ଆହତ ହେବା—Being much hurt.
তেল বেরা ତେଲ ହୁଇ ହୁଇ ତେଲ ବାହାରି ଯିବ—ଉପଦେଶ. ବଚନ ।
तेल निकलना

ସାଧାରଣ ପାଠକେ ଅଭିଧାନର ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ଅପର ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତେଲ ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେଲ ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Tela bo<u>l</u>ibā — Tela lagāibā (See)

ତେଲ ମର୍ଦ୍ଦନ—ଦେ. ବ—ତୈଳ ମର୍ଦ୍ଦନ (ଦେଖ)
Tela marddana — T<u>ai</u><u>l</u>a marddana (See)
(ତେଲ ମରଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜର ଶରୀରରେ ଉପରଠାଉରିଆ ଭାବରେ ତେଲ ଲଗାଇବା—
Tela māribā
1. To roughly anoint oil on one's body.
୨ । ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ, ରାଶି ଆଦିକୁ ସିଝା କରି ତେଲ ରାନ୍ଧିବା-
2. To prepare oil by boiling oil-producing substances.

ତେଲ ମାଲିଶ୍—ଦେ. ବ—ଦେହରେ ତେଲକୁ ବାରମ୍ବାର ଘଷିବା—
Tela māliś — Rubbing or massaging the body with oil; shampooing with oil.
তেল মালিস, **तेल मलना**

ତେଲ ରାନ୍ଧିବା—ଦେ.କ୍ରି—ତୈଳସାରାଦିକୁ ନିଆଁରେ ସିଝାଇ ଜଳୀୟାଂଶ ନିଷ୍କାଷିତ କରି ତେଲ ବାହାର କରିବା—
Tela rāndhibā
To prepare oil by boling oily substauces and dehydrating them.

ତେଲରି—ଦେ. ବ—ତିନି ସରିଆ ହାର—
Telari — Three stringed necklace.
তেনরি **तिलड़ी**

ତେଲ ଲଗା—ଦେ. ବ—ତୈଳାଭ୍ୟଙ୍ଗ—
Tela lagā — Anointing the body with oil.
তেল লাগান **तेलवाइ**

ତେଲ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ବା ଅନ୍ୟର ଦେହରେ ତେଲ ବୋଳିବା—To apply or anoint oil over the body.
Tela lagā(ge)ibā
তেল লাগান, **तेल लगाना**

ତେଲ ଲଗାଇବ ଖାବାଖାବା ଗାଧ ବସିବ ଅଗା
ଗୋଡ଼ ପଡ଼ିଥିବ ତଡ ହୋଇ ମାଡ଼ ବସିଥିବ ଜାଗା—
ଉପଦେଶାତ୍ମକ. ପ୍ରବଚନ ।

ତେଲ ଲୁଣ—ଦେ. ବ. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ଚାଉଳ ଡାଲିକୁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଜିନିଷ ଉପକରଣ—Salt and oil required to be mixed with raw articles before they are fit for meal.
Tela luṇa
তেল নুন
तेल नमक

ତେଲ ଲୁଣ ଖରଚ—ଦେ. ବ—ଚାଉଳ, ଡାଲି, ପରିବା ଛଡ଼ା ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦୈନିକ ଘର ଖରଚ—
Tela luṇa kharacha
Miscellaneous daily expenses for preparing food.

ତେଲ ସରସର—ଦେ. ବଣ—ତେଲ ଜରଜର (ଦେଖ)
Tela sarasara — Tela jarajara (See)

ତେଲ ସାଉଁଳା—ଦେ. ବଣ—ଯେ ତେଲ ଲଗାଇ ମୁହଁକୁ ଓ କେଶକୁ ଚିକ୍କଣ କରିଥାଏ—One who smooths his (or her) hair and face with oil.
Tela sāu<u>ṅ</u><u>l</u>ā
তেল কুচকুচে, **तेलहा**
(ତେଲ ସାଉଁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତେଲ ହଳଦୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ତୈଳ ଓ ହରିଦ୍ରା)—(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ) ଦେହରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବଟା ହଳଦୀ ଓ ସେଥିରେ ମିଶା ଯିବା ତେଲ—Turmeric paste mixed with oil.
Tela ha<u>l</u>adī
তেল হলুদ

ତେଲ ହଳଦୀ ପଟ୍ଟଣା—ଦେ. ବ—ରାଣୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ତେଲ ହଳଦୀ ଖରଚ ଚଳିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଗ୍ରାମ ବା ଜମି—Grant of land given to a Rāṇī or Lady to meet the expenses of her toilette.
Tela ha<u>l</u>adī paṭaṇā

ତେଲା—ଦେ. ବଣ—ତେଲିଆ (ଦେଖ)
Telā — Teliā (See)

ତେଲାଉଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ତେଲୁଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Telāuṇī (etc) — Teluṇī etc (See)

ସେମାନଙ୍କ ମାଉଁସ କାଟି ସମସ୍ତେ ।
ମଲେ ସିଏ ତେଲାଉଣୀରେ କରି ଭଜା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ

ତେଲାଣୀ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ତେଲୁଣୀ (ଦେଖ)
Telāṇī — Teluṇī (See)

ତେଲି—ଦେ. ବ. ପୁଂ. (ସଂ. ତୈଳିକ, ତୈଳୀ)—
Teli — ୧ । ତେଲ ପେଡ଼ିବା ଜାତି; ତୈଳକାର ଜାତି—
তিলী — 1. A caste for pressing oil; oilman.
तेली — ତେଲି ବୁଡ଼ିଆ—ବାର ମାସରେ ବାର ବୁଡ଼ିଆ—ଅନୁଭବ ବଚନ ।
ତେଲୁଣୀ, ତେଲିଅଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ — ୨ । ତୈଳ ବ୍ୟବସାୟୀ ଜାତି; ଗଉଡ଼ (ଦେଖ)
2 A caste dealing in oil.

[ଦ୍ର—ତେଲିମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଭାରି କୃପଣ ବୋଲି ଆମ ଦେଶରେ କଥିତ ଅଛି । ଏମାନେ ଦୋକାନ ଓ ମହାଜନି କରନ୍ତି । ସବୁବେଳେ କାରବାର କରୁଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଓ ଲୁଗାପଟା ତେଲ ଯୋଗୁଁ ମଇଳା ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ଥରେ ଜଣେ ତେଲି ତେଲ ପେଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ 'ଗବ' ବା ଜଡ଼ା କିଣି ଆଣୁଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଗବମଞ୍ଜି ପାଣିରେ ପଡ଼ି ଭାସିଗଲା । ସେହି ଗବଟିକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ସାତଟି ଯାକ ତେଲି ଧରାଧରି ହୋଇ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ମଲେ ।]

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ—
A caste of Śūdras in the district of Ganjam.

ତେଲିଆ—ଦେ. ବ—ତିଲୁଆ (ଦେଖ) Tiluā (See)
Teliā — ବଣ—୧ । ତୈଳାକ୍ତ—1. Oily; greasy.
তেলা — ୨ । ତୈଳସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—Having an oily taste.
तेलिया, तेलहा

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଉଥ	ଊ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଳୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ୍ୟ	ଇଥ	ଔ	ନ୍

୩ । ଯେ ଦେହରେ ତେଲ ଲଗାଇ ଥାଏ—
3. Steeped with or annointed with oil.
ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ—ଢଗ ।

୪ । ଚିକ୍କଣିଆ—4. Smooth.

୫ । ଯହିଁରେ ତୈଳ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅଛି—
5. Abounding in oil.

ତେଲିଆ କନ୍ଦ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳକନ୍ଦ)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଲତାର ମୂଳ—A kind of wild root.
Teliā kanda
तैलिका कन्द [ଦ୍ର—ଏ ଲତା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଉଠେ ସେ ସ୍ଥାନ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ତେଲିଆ ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ବାତ, ଅପସ୍ମାର, ବିଷ, ଦେହ ଫୁଲା ଓ ଚର୍ମରୋଗରେ ଉପକାରୀ ଓ ପାରଦକୁ ଏହା ଗାଢ଼ କରିଦିଏ ।]

ତେଲିଆ ଖଜା——ଦେ. ବି—ତିଳୁଆ (ଦେଖ)
Teliā khajā Tiluā (See)

ତେଲିଆ ମାଟି—ଦେ. ବି. (ତୈଳାକ୍ତ+ମୃତ୍ତିକା)—
Teliā māṭi ଏକ ପ୍ରକାର ଉର୍ବର ମୃତ୍ତିକା—
তেলা মাটি A kind of fertile soil.
तेलहा मिट्टी [ଦ୍ର—ଏହା ଚିକ୍କଣ ଦେଖାଯାଏ ।]

ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ନୁହେଁ-
Teliā muṇḍa (figurative) A person above wants; a well-to-do person.
• ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ—ଢଗ ।

ତେଲିଆ ସାରୁ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବେଶି ଜଳଯୁକ୍ତ ଚିକ୍କଣିଆ ସାରୁ—A kind of taro.
Teliā sāru
[ଦ୍ର—ଏ ସାରୁ ଶରତ ଋତୁରେ ଓ ବର୍ଷା ଆରମ୍ଭରେ ଖୋଳାଯାଏ । ଏହାର ଗଛର ନାଡ଼ି ଓ ପତ୍ର କଳା ଥିବାରୁ ଏହା ତୈଳାକ୍ତ ଦେଖାଯାଏ । ଧଳା ସାରୁକୁ 'ଝଙ୍କଡ଼ା' ସାରୁ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ସାରୁ ଶୀତ ଋତୁରେ ଖୋଳାଯାଏ ତାକୁ ମୁକ୍ତାକେଶୀ ବା ଶାରଦୀୟା ସାରୁ ବୋଲାଯାଏ । ଖରା ଓ ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଖୋଳାଯିବା ସାରୁକୁ ଚଅଁଳିଆ ବା ତେଲିଆ ସାରୁ ବୋଲାଯାଏ ।]

ତେଲି କୋଚଟ—ଦେ. ବିଣ—ତେଲିମାନଙ୍କ ଜାତିର ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଗୁଣ
Teli kochaṭa (କୃପଣତା ଓ ମଇଳିଆ ପଣିଆ) ଯୁକ୍ତ—
(ତେଲି କୋଚଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Greasy and close-fisted like the oilman (of our country).
ତେଲି କୋଚଟ ବୋଇତ ପାଇଁ ବସାନ୍ତି ହାଟ—ଢଗ ।

ତେଲି ଚିକଟା—ଦେ. ବିଣ—ତେଲି ଜାତିର ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ଗୁଣ
Teli chikiṭā (ମଇଳିଆ) ଯୁକ୍ତ—Greasy like an oilman.
(ତେଲି ଚିକଟା, ତେଲି ଚିକଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେଲି ଭାଗବତ—ଦେ. ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ବିରଚିତ ଓଡ଼ିଆ
Teli bhāgabata (ପ୍ରାକୃତ) ଭାଗବତକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ (ଏ ସଂସ୍କୃତରେ ରଚିତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ) ଘୃଣାରେ ଦେଇ ଥିବା ନାମ—A name given in derision by the contemporary Brahman Pandits of Orissa to the Oria metrical translation of Bhagabata by Jagannath Das.

ତେଲି ଶାଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳୀ+ଶାଳା)—
Teli śāḷa ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ତେଲି ଘଣା ଦ୍ୱାରା ତେଲ ବାହାର କରେ—Oil factory; the place where oil is pressed.
তিলি শাল
तैलिशाल
ତେଲି ଶାଳେ ହେଳ ଗଲ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ବାଳଇ । ଶିଶୁରଞ୍ଜନ ପଦ ।

ତେଲି ସାପ—ପ୍ରାଦେ. ବି—(ସମ୍ବଲପୁର ଓ ସିଂହଭୂମ)
Teli sāpa ଦୋମୁଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)—Domuṇḍiā (See).

ତେଲୁଗୁ—ଦେ. ବି—ତେଲେଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Telugu Teleṅgā (See)

ତେଲୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତେଲିର ସ୍ତ୍ରୀ—
Teluṇī 1. A female of the oilman caste.
তেলিনী ୨ । ପଲମ; ତେଲଭଜଣୀ—2. An earthen lid for covering pots; a frying pan.
तैलिन
তোলানিয়া [ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡି ମୁହଁରେ ଘୋଡ଼ାଯିବା ଛୋଟ ପାତ୍ରକୁ ସରା, ମଧ୍ୟ ଭଜା ପାତ୍ରକୁ ତେଲୁଣୀ ଓ ବଡ଼ ପାତ୍ରକୁ ପଲମ କୁହାଯାଏ ।]
चपनी

୨ । ସିଧା ଝଙ୍କାଳିଆ ବୃଦା—
2. Aegeceras Mayus (Haines).

ତେଲୁଣୀ ପୋକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୈଳକୀ)—
Teluṇī poka ଏକ ପ୍ରକାର ଶତପଦୀ ପୋକ—Millipede; galley worm; myrapods.
(ତେଲୁଗୁଣୀ ପୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
কাঁদরাই, কেন্ন
तैलिन्
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ଜାତି ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଚୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛର ଖୋଳପା ପରି ପଟି ପଟି କାଢ଼ି ଥାଏ । ଏମାନେ ନାଲି, କୋଲିଥିଆ ଓ ନାଲି ଉପରେ କଳା ଲମ୍ବା ଡୋରିଆ ପଡ଼ିଥିବା ରଙ୍ଗ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ଆଘାତ ଲାଗିଲେ ଏମାନେ କୁଣ୍ଡଳାକୃତି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଥରକେ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଛୁଆ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଦିଆସିଲି କାଠି ପରି ମୋଟ ଓ ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । କେନ୍ତୁ ପାର୍ବତ୍ୟ ଦେଶରେ ଏମାନେ ଅଧ ଇଞ୍ଚ ବ୍ୟାସବିଶିଷ୍ଟ ଓ ୧୨ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଏକ ପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଅଛି । ପିଲମାନେ ଭୁଲରେ ଏହି ପୋକକୁ ପାଟିରେ ପୁରାଇ ଦେଲେ ପାଟି ନାଲି ହୋଇ ଘା ହୋଇଯାଏ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୫ ପ୍ରକାର । ୧—ଏକ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ବ୍ୟାସ ଅଧ ଇଞ୍ଚ, ବର୍ଣ୍ଣ କଳା ଓ ନାଲିଆ ମିଶା । ୨—ନାଲି । ୩—କଳା । ୪—କଳା ଓ ନାଲି ଡୋରିଆ । ୫—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳିଆ କଳା ଓ ନାଲିର ଦାଗ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଶ' ଦେଖିବେ; 'ବର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ।

ତେଲୁଣୀ ବସା—ଦେ. ବି—ବିବାହର ଏକ ବା ଦୁଇ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ
Teluṇi basā ଯେଉଁ ଦିନ ପିଠା ତିଆରି ହେବା ପାଇଁ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ତେଲୁଣୀ ମଙ୍ଗଳା ଯାଇ ଚୁଲିରେ ବସାଯାଏ; ହାଣ୍ଡି ମଙ୍ଗଳା—A ceremony (generally on the day previous to the marriage) in which the frying pan is formally set on the oven to fry cakes for the feast.

ତେଲେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ସର (ଦେଖ)
Telei Sarā (See)

ତେଲେଙ୍ଗା— ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ତେଲଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Teleṅgā Telaṅgā (See)
ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳକୂଳଜାତ ତୃଣ, ବେରୁଡ଼ା ଘାସ। ଏହାକୁ କାଟି ଏଥିରେ ଦେଶୀ ତିଆରି କରାଯାଏ; ସନ୍ତରି— A species of aquatic grass used in weaving mat.

ତେଲେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତେଲୁଣୀ ୨ (ଦେଖ)
Telen Teluṇi 2 (See)

ତେଷଠି— ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ରିଷଷ୍ଟି; ପ୍ରା. ତିସଟ୍ଠି)—
Teshaṭhi ୬୩ ସଂଖ୍ୟା—63
তেষঠি. तिरष्ठ ଷାଠିଏ ଅପେକ୍ଷା ୩ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—Sixtythree.

ତେସନ(ନେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତଦ୍ଵସମ; ତାଦୃଶ; ପ୍ରା. ତାଇସ)
Tesana(ne) ଭୁଲ ଏସନ, କେସନ, ଯେସନ)—ସେହିପରି—
তেমন তেমনে, तैसा n that manner.
ବିଣ.—ସେହିପ୍ରକାରର—Of that kind.
(ତେସନେକ-- ଅନ୍ୟରୂପ)

ତେସା—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ହି. ରୁ ଅନୁକୃତ)—
Tesā ସେହି ପ୍ରକାରେ—In that manner.
तैसा (ଯଥା—ଯେସାକୁ ତେସା।)
ବିଣ.—ସେହି ପ୍ରକାରର—Of that kind.
ଯେସା ବାଳ ତେସା ଅଙ୍କୁର। ଚଗ।
ବି.—ସେହି ପ୍ରକାର—That kind.

ତେସ୍ତରି—ଦେ, ବି. ଓ ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିସପ୍ତତି; ପ୍ରା. ତିସତ୍ତରି;
Testarī ହିତତ୍ତର)— ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ବେଶି—
তিয়াত্তর 73; Seventy three.
तिहत्तर ଧନୁଷ୍ଟାଏ ଧରଣ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ପିଣ୍ଡ, କାଟିବାକୁ ବଳିଲେ ତେସ୍ତରି କାଣ୍ଡ।
କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ: ଦ୍ରୋଣ।

ତେହ(ହେ)ଳି— ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ.—ତୃତୀୟ— Third.
Teha(he)ḻi ଏଇଟା ହେବ ତେହଳି ଦିନ। ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ତେହାତି—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ରିହସ୍ତ)—ତିନିହାତ ପରିମିତ—
Tehāti Three cubits long
ବି.—୧। ତିନିହାତ ପରିମାଣ—
1. Length of three cubits.
୨। ମନୁଷ୍ୟର ତିନିପୁରୁଷ—
2. Three generations of a person.

ତେହାରା—ଦେ. ବିଣ.—(ଭୁଲ. ଦୋହୋରା) ତିନିଗୁଣ—
Tehārā Thrice; three fold.
তিনগুনা तेहरा

ତେହିଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tehiñ (etc) Tahiñ etc (See)

ତେହିଁରୁ—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁରୁ (ଦେଖ)
Tehiñru Tahiñru (See)

ତେହିଁରେ—ଗ୍ରା. ଅ.—ତହିଁରେ (ଦେଖ)
Tehiñre Tahiñre (See)

ତେହେଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ବଡ଼ ନୌକା—
Tehenṭā A long big boat.

ତେହ୍ନେ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି. ବିଣ. ଓ ଅ.—(ଭୁଲ. ଯେହ୍ନେ; କେହ୍ନେ)
Tehne ସେହି ପ୍ରକାରେ—In that manner.
তেমন ମଧୁର ପଦ, ଯେହ୍ନେ କଣ୍ଠ ଯୁବତୀ; ନାରଦପୁରୁଷ ଅବୋଧ ବୋଲଇ ସତୀ,
तैसा ତେହ୍ନେ ତୋ ମତ— ବଳରାମ. ରାମାୟଣ

ତୈକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ତିକ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ))—୧। ତିକ୍ତତା—
Taikta 1. Bitterness in taste.
୨। ତିକ୍ତସ୍ୱାଦ—2. Bitter taste.

ତୈକ୍ଷ୍ଣ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୀକ୍ଷ୍ଣ+ଭାବ. ଯ)—୧। ତୀକ୍ଷ୍ଣତା—
Taikshṇya 1. Sharpness.
୨। କ୍ଷୁରଧାର—2. Sharp edge of a razor.
୩। ଉଷ୍ଣତା—3. Warmth.

ତୈଜସ—ସଂ. ବିଣ. (ତେଜସ୍+ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ)—୧। ତେଜୋ-
Taijasa ବିକାର—1. A resultant of energy or light.
୨। ଧାତୁମୟ; ଧାତୁନିର୍ମିତ—
2. Metallic; made of metal.
୩। ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Radiant; bright.
୪। ରଜୋଗୁଣୋଦ୍ଭବ—4. Produced from the gross attributes of nature.
ବି.—୧। ଧାତୁଦ୍ରବ୍ୟ—1. Metal articles.
୨। ଘୃତ; ଘିଅ—2. Ghee.
୩। ମହାଭାରତୋକ୍ତ ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. Name of a sacred place of the Hindus mentioned in the Mahābhārata.
୪। ଧାତୁ, ମଣି ଆଦି ଚକଚକିଆ ବସ୍ତୁ—
4. Anything having a metallic lustre.
୫। ପରାକ୍ରମ—5. Might.
୬। ସୁମତିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ରର ନାମ—
6. Name of a son of Sumati.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଐ	ଔ	ଃ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଃ

୭ । ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଦଉଡ଼ ପାରୁଥିବା ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)
7. A very swift horse.

୮ । ଭଗବାନ୍ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—8. God.

୯ । ଯେଉଁ ଶାରୀରିକ ବଳ ଆହାରକୁ ରସ ଓ ରସକୁ ଧାତୁରେ ପରିଣତ କରେ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—9. That energy inside the system which changes the food into a liquid sap before it turns into blood.

୧୦ । (ହିନ୍ଦୁଦର୍ଶନ) ରଜୋଗୁଣୋଦ୍ଭୂତ ଅହଙ୍କାର—
10. (Hindu philosophy) Egotism born of gross worldly attributes

ତୈଜସପତ୍ର—ଦେ. ବି.—ତୈଜସ ପାତ୍ର (ଦେଖ)
T<u>ai</u>jasapatra. T<u>ai</u>jasapātra. (See)

ତୈଜସପାତ୍ର—ସଂ. ବି.—ଧାତୁମୟ ପାତ୍ର; ବାସନ ବର୍ତ୍ତନ; ବାସନକୁସନ
T<u>ai</u>jasapātra Metal vessels; household utensils.

ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ—ସଂ. ବି. (ତୈଜସ୍+ଆବର୍ତ୍ତିନୀ)—ଧାତୁ ଆଉଟିବା
T<u>ai</u>jasābarttini ମୋଇ—Crucible.

ତୈଜସୀ—ସଂ. ବି.—ଗଜପିପଳି (ଦେଖ)
T<u>ai</u>jasī Gajapippalī (See)

ତୈତିକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ତିତିକ୍ଷା+ଅ)—ତିତିକ୍ଷାଶୀଳ; ସହିଷ୍ଣୁ—
T<u>ai</u>tiksha Enduring; forbearing.

ତୈତିର—ସଂ. ବି (ତିତିର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ତିତ୍ତିରି (ଦେଖ)
T<u>ai</u>tira Tittiri (See)

ତୈତିଲ—ସଂ. ବି (ତିତିଲ+ଅ)—୧ । ଗଣ୍ଡାର; ଗଣ୍ଡାପଶୁ—
T<u>ai</u>tila 1. Rhinoceros.

୨ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ବବ, ବାଲବ ପ୍ରଭୃତି କରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ କରଣ—2. The fourth of astrological combinations called 'Karaṇa'.

୩ । ଦେବତା—3. Deity.

ତୈତ୍ତିର—ସଂ. ବି. (ତିତ୍ତିର+ଅ)—୧ । ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷି ସମୂହ—
T<u>ai</u>ttira 1. A flight of partridges.

୨ । ତିତ୍ତିରି (ଦେଖ)—2. Tittiri (See)

୩ । ଗଣ୍ଡାପଶୁ—3. Rhinoceros.

ତୈତ୍ତିରି—ସଂ. ବି—କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷି—
T<u>ai</u>ttiri Name of a sage.

ତୈତ୍ତିରୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତିତ୍ତିରି=ଜଣେ ଋଷି+ଈୟ)—
T<u>ai</u>ttirīya ୧ । ତିତ୍ତିରି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Pertaining to
(ତୈତ୍ତିରୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) the sage 'Tittiri'.

୨ । ତିତ୍ତିରି ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ଯଜୁର୍ବେଦ ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—2. Studying the branch of the Jajurbeda composed by sage Tittiri.

ସଂ. ବି—ତିତ୍ତିରି ନାମକ ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଶାଖାବିଶେଷ—1. A section of the Jajurbeda composed by sage Tittiri.

[ଦ୍ର—ଏହା ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ୮୬ ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ । ଏହା ଆତ୍ରେୟ ଅନୁକ୍ରମଣିକା ଓ ପାଣିନିଙ୍କ ଅନୁସାରେ ପ୍ରୋକ୍ତ । ପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଏକଦା ବୈଶମ୍ପାୟନ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ଏଥିର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ସେ ଆପଣା ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ସବୁ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନ ଥିବାର ଦେଖି ବୈଶମ୍ପାୟନ କୁପିତ ହୋଇ କହିଲେ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭର ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗ କର । ଏଥିରେ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ଯାହା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ତାହା ସବୁ ବାନ୍ତି କରି ପକାଇଲେ । ଏହା ଦେଖି ତାଙ୍କ ସହପାଠିମାନେ ତିତ୍ତିର ପକ୍ଷୀରୂପ ଧାରଣ କରି ତାହା ଖୁଣ୍ଟି ନେଲେ । ଏହାହିଁ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖା ହେଲା । ଏହି ଶାଖାର ଉପନିଷଦ ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ପ୍ରଥମ ଭାଗର ନାମ ସଂହିତୋପନିଷଦ ବା ଶିକ୍ଷାବଲ୍ଲୀ; ଏଥିରେ ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଦ୍ୱୈତବାଦର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି, ୨ୟ ଭାଗ ଆନନ୍ଦବଲ୍ଲୀ ଓ ୩ୟ ଭାଗ ଭୃଗୁବଲ୍ଲୀ; ୨ୟ ଓ ୩ୟ ଭାଗକୁ ସମ୍ମିଳିତଭାବରେ ବାରୁଣୀ ଉପନିଷଦ କୁହାଯାଏ । ତୈତ୍ତିରୀୟ ଉପନିଷଦରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି, ଇତିହାସ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଅଛି । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଉପନିଷଦର ଗୋଟିଏ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭାଷ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

୨ । ଉପରୋକ୍ତ ଶାଖାର ଉପନିଷଦବିଶେଷର ନାମ—
2. A treatise of Upanishada on the above section of the Jajurbeda.

ତୈତ୍ତିରୀୟକ—ସଂ. ବିଣ—ଯଜୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ—
T<u>ai</u>ttirīyaka Reading the T<u>ai</u>ttarīya chapter of the Jajurbeda.

ତୈତ୍ତିରୀୟାରଣ୍ୟକ—ସଂ. ବି. (ତୈତ୍ତିରୀୟ+ଆରଣ୍ୟକ)—
T<u>ai</u>ttirīyāraṇyaka ତୈତ୍ତିରୀୟ ଶାଖାର ଆରଣ୍ୟକ ଅଂଶ (ଏଥିରେ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଅବଲମ୍ବନ ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଅଛି)—
Name of a part of the T<u>ai</u>ttirīya Śākhā.

ତୈନ୍—ଦେଶଜ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତଇନ୍ (ଦେଖ)
T<u>ai</u>n Tain (See)

ତୈନାତ୍(ତି)—ଦେଶଜ. ବି ଓ ବିଣ. (ଅ)—ତଇନାତ (ଦେଖ)
T<u>ai</u>nāt(ti) Taināta (See)

ତୈୟାର—ଦେଶଜ. ବିଣ. (ଅ)—ତିଆର (ଦେଖ)
T<u>ai</u>yāra Tiāra (See)

ତୈୟାରି—ଦେଶଜ. ବି (ଅ)—ତିଆରି (ଦେଖ)
T<u>ai</u>yāri Tiāri (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କା' ଦେଖିବେ; 'ଅଳବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ବଣ—ତିଅର (ଦେଖ)—Tiāra (See)

ତୈର—ସଂ. ବି—କ୍ଷୁପବିଶେଷ—
Taira Name of a bushy plant.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବୈରଣୀ, (ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହାର ପତ୍ର କୁମାଳୀ, ସ୍ୱାଦ ତିକ୍ତ ଓ ବ୍ରଣନାଶକ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।)

ତୈର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ+ଭୂତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—ତୀର୍ଥକୃତ୍ୟକର୍ମ; ତୀର୍ଥରେ
Tairtha କରାଯିବା କର୍ମ—The pious acts and rituals enjoined in the Śastras to be performed at particular holy places.

ତୈର୍ଥିକ—ସଂ. ବି. (ତୀର୍ଥ=ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର+ଭବାର୍ଥେ ଇକ)—
Tairthika କପିଳ, କଣାଦ ଆଦି ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଣେତା—
An author of a treatise on Hindu Philosophy; Philosopher.

ତୈଳ—ସଂ. ବି. (ତିଳ+ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ରାଶିତେଲ—
Taila 1. Sesamum oil.
୨ । ତେଲ, ମାଳପା—2. Oil.
୩ । ଚିକ୍କଣ ବା ସ୍ନେହ ଦ୍ରବ ପଦାର୍ଥ—3. Oily liquid.
୪ । ଲୋବାନ୍—4. Benzoin (Apte).
୫ । ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ—
5. Mediciated oil.

ତୈଳକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ତେଲିଆ କନ୍ଦ (ଦେଖ)
Tailakanda Teliā kanda (See)

ତୈଳକଳ୍କ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+କଳ୍କ)—ପିଡ଼ିଆ—
Tailakalka Oil cake.

ତୈଳକାର—ସଂ ବି. (ତୈଳ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tailakāra ତେଲି—Oilman.
[ଦ୍ର—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ମତରେ ଏ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି କୋଟକ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ କୁମ୍ଭୀରଜାତୀୟ ପୁରୁଷଠାରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୈଳକିଟ୍ଟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ତେଲର ଚାଣ୍ଡି—
Tailakiṭṭa 1. Sediment of oil deposited at the bottom of a pot.
ପିଡ଼ିଆ—2. Oil cake.

ତୈଳଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. ନାମ—୧ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳ—
Tailanga 1. The Ṭelangana or Carnatic (Apte).
୨ । ତୈଳଙ୍ଗ ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An inhabitant of the Ṭelanga country.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ତୈଳଙ୍ଗ ଦେଶ ଶ୍ରୀଶୈଳଠାରୁ ଚୋଳ ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଏ ଦେଶରେ କାଳେଶ୍ୱର, ଶ୍ରୀଶୈଳ ଓ ଭୀମେଶ୍ୱର ନାମକ ତିନି ପାହାଡ଼ରେ ଥିବା ୩ ଗୋଟି ଶିବଲିଙ୍ଗ (ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ) ଥିବାରୁ ଏ ନାମ ହୋଇଅଛି । କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗର ଅପଭ୍ରଂଶ । ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗୋପସାଗର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତ ଉପକୂଳ ତୈଳଙ୍ଗ ଦେଶ ଅଟେ ।]

ତୈଳଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବଣ—ତେଲଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Tailangī Telangī (See).
(ତୈଳଙ୍ଗୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳଚୋ(ଚୌ)ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅସରପା—
Tailacho(chau)rikā Cockroach.

ତୈଳଦ୍ରୋଣୀ—ସଂ. ବି (ମ: ପ. ଲୋ. ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରୋଣୀ=କାଷ୍ଠପାତ୍ର)-
Tailadroṇī ୧ । ତେଲପୂର୍ଣ୍ଣ କାଠପିମ୍ପା—
1. Oil can; wooden cans full of oil.
୨ । ତୈଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବଡ଼ ଲମ୍ବ ପାତ୍ର—
1. A tub filled with oil.
[ଦ୍ର—ଏ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶୋଇ ପାରିବା ଭଳି ଏହା ଲମ୍ବ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । ଏଥିରେ ତୈଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ମୃତଦେହକୁ ରଖା ଯାଉଥିଲା । ଶବକୁ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀରେ ରଖିବାରୁ ତାହା ଶୀଘ୍ର ସଢ଼ୁ ନ ଥିଲା । ରାଜା ଦଶରଥଙ୍କ ଶବ ଭରତଙ୍କ ଆଗମନ ଅପେକ୍ଷାରେ ତୈଳଦ୍ରୋଣୀରେ ସଞ୍ଚିତ କରା ଯାଇଥିଲା ।]

ତୈଳପକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତୈଳ+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+
Tailapaka କ)—ତୈଳଚୋରିକା (ଦେଖ)
Tailachorikā (See)

ତୈଳପକ୍ୱ—ସଂ. ବଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତୈଳ+ପକ୍ୱ)—ତେଲରେ
Tailapakwa ପାକ କରା ଯାଇଥିବା; ତେଲରେ ଭଜା ଯାଇଥିବା—
Fried in oil.

ତୈଳପର୍ଣ୍ଣିକ—ସଂ. ବି (ତୈଳପର୍ଣ୍ଣୀ=ଚନ୍ଦନକାଷ୍ଠ+କ)—
Tailaparṇṇika ହରିଚନ୍ଦନ; ଶ୍ୱେତଚନ୍ଦନ—White sandal wood.
(ତୈଳପର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳପା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତୈଳ+ପା ଧାତୁ=ପିଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tailapā ତୈଳଚୋରିକା (ଦେଖ)—Tailachorikā (See)
(ତୈଳପାୟିକା, ତୈଳପାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଳପିଷ୍ଟକ—ସଂ. ବି—ପିଡ଼ିଆ—
Tailapishṭaka Oil cake.

ତୈଳବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ଶତାବରୀ; ଶତମୂଳୀ—
Tailaballī Asparagus.

ତୈଳମର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ମର୍ଦ୍ଦନ)—
Tailamarddana ୧ । ଦେହରେ ତେଲ ମାଲିସ୍ କରିବା; ତେଲ ମାଖିବା—1. Anointing or rubbing oil on the body.
ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖୋସାମତ ବା ସ୍ତୁତି କରିବା—(Figurative) Flattering a person.

୧	ଈ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଔ	ଦ୍ୱ

ତୈଲମାଳୀ—ସ. ବ—ତେଲର ବଳତା—
Tailamāli A wick saturated with oil.

ତୈଲଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ. ତୈଳନିଷ୍ପାଦକ ଯନ୍ତ୍ର)—ଘଣା—
Tailajantra Oil mill.

ତୈଲଶାଳା—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ଶାଳା)—ତେଲଶାଳ—
Tailaśālā A house where oil mill is worked.
(ତୈଳଶାଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୈଲସାଧନ—ସ. ବ (ତୈଳ+ସିଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସାଧ୍ ଧାତୁ ନିଷ୍ପାଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ-ବିଶେଷ—1. Perfume for scented oils.
Tailasādhana
୨ । ଶୀତଳଚିନି; କବାବଚିନି—2. Cubebs.

ତୈଲସେକ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ସେକ)—ଦେହରେ ଗରମ ତେଲ ମାଲିସ—Rubbing warm oil over the body.
Tailaseka

ତୈଲ ସ୍ଫଟିକ—ସ. ବ—୧ । ଅମ୍ବର ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ; ଅମ୍ବର—
Taila sphatika Amber-gris.
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର ସମୁଦ୍ରଜାତ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଏହା ତିମି ମାଛର ଅନ୍ତ୍ରରୁ ବାହାରି ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସି ଆସେ । ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାର ଅମ୍ବର ଖଣିରୁ ମିଳେ ଏହାକୁ ଇଂରାଜୀରେ (fossil amber) ବୋଲାଯାଏ; କେହି କେହି କହନ୍ତି ଏହା ସମୁଦ୍ରଗର୍ଭଜାତ ଏକପ୍ରକାର [illegible] କଠିନ ଉଦ୍ଭିଦ ପଦାର୍ଥ ।]

ତୈଲା—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ତଇଲା (ଦେଖ)
Tailā Tailā (See)

ତୈଲାକ୍ତ—ଦେ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍; ତୈଳ+ଅକ୍ତ=ଲିପ୍ତ)—
Tailākta ୧ । ତେଲ ସରସର—1. Besmeared with oil.
୨ । ତେଲିଆ—2. Oily.

ତୈଲାଖ୍ୟ—ସ. ବ—ଶିଳାରସ (ଦେଖ)
Tailākshya Śilārasa (See)

ତୈଲାଟ—ସ. ବ (ତୈଳ+ଅଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଭରୁଢ଼
Tailāta (ହ୍ର ଶବ୍ଦସାଗର)—Wasp.

ତୈଳାଧାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ଆଧାର)—ତେଲ ରଖିବା ପାତ୍ର—A receptacle for oil.
Tailādhāra

ତୈଳାଭ୍ୟଙ୍ଗ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୈଳ+ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ=ମର୍ଦ୍ଦନ)—
Tailābhyanga ଦେହରେ ତେଲ ମାଲିସ କରିବା—Anointing the body with oil.

ତୈଲିକ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ତୈଳ+ବ୍ୟବସାୟାର୍ଥେ. ଇକ)—ତେଲି—
Tailika Oil man.
(ତୈଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଣ (+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ) ତୈଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to oil.

ତୈଲିକ ଯନ୍ତ୍ର—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ତୈଳିକ+ଯନ୍ତ୍ର)—ତେଲଘଣା—
Tailika jantra Oil mill.

ତୈଲିନୀ—ସ. ବ—୧ । ତେଲୁଣୀ ପୋକ—
Tailini Galley worm; myrapod.
୨ । ବଳତା—2. Lamp wick.

ତୈଲୀ—ସ. ବ. ପୁଂ (ତୈଳ+କରିବା ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍)—
Taili ତୈଳିକ (ଦେଖ)
(ତୈଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Tailika (See)

ତୈଷ—ସ. ବ (ତୈଷୀ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଷ୍ୟା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା+କାଳାର୍ଥେ. ଅ)
Taisha ପୁଷମାସ—The month Pusha.

ତୋ—ଦେ. ଅ—(ବାକ୍ୟର ପୂରଣାର୍ଥେ, ଦୂରବସ୍ଥ ପ୍ରଦର୍ଶନାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ; ସ. ତୁ)—ତ; ତେବେ—Too.
To
तो (ଯଥା—ହେଇ ତୋ ! ବଡ଼ ଦେଉଳର ଶୀଳଚକ୍ର ବାନା
তো ଦେଖାଗଲାଣି ।)
তোর ସର୍ବନାମ (ସ. ତେ; ଅନାଦରାର୍ଥକ; ଓ ତୁ ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ
तेरा ବିଭକ୍ତି ୧ବଚନ) ; ତୋର; ତୁମ୍ଭର—Thine.

ତୋକମାରି—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ତୁଖମଲଙ୍ଗା)—ହଳଦ ଗୋଲ ଲଣ୍ଠାବଗଲି
Tokmāri ମଞ୍ଜି ପରି ଏକପ୍ରକାର ମଞ୍ଜି—The seed of tooly
তোকমারী hook; Lallemantia Roybana.
तोकमारी [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ତୁଳସ୍ୟାଦିବର୍ଗର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁପ; ଏଥିର ମଞ୍ଜିକୁ ଗରମ ପାଣିରେ ପକାଇଲେ ଲଣ୍ଠାବଗଲି ମଞ୍ଜି ପରି ତାହା ଫଉଲି ଉଠେ । ଏହାକୁ ବଥ ଉପରେ ଦେଲେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବଥ ଫାଟିଯାଏ ।]

ତୋକ—ସ. ବ. ପୁଂ (ତୁ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା+କ)—୧ । ଶିଶୁ;
Toka ଛୋଟ ପିଲା—1. Child; boy.
(ତୋକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ନାମ) ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ସଖା—
2. Name of a companion of Śrikrushna.

ତୋକେ—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ସର୍ବନାମ (ତୁଲ. ବ. ତୋକେ)—
Toke ତୋତେ—To thee.

ତୋକ୍ମ—ସ. ବ—୧ । ଅଙ୍କୁର; ଗଜା (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tokma 1. Sprout.
୨ । ଯବଧାନର ନୂଆ ଗଜା—2. Sprout of barley.
୩ । କଞ୍ଚା ଯବଧାନ—3. Unripe barley.
୪ । ହଳଦିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—4. Yellow colour.
୫ । ମେଘ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—5. Cloud.
୬ । କାନର ମଳ, କାନଗୁହ (ହ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—
6. Ear wax.

ତୋଖଡ଼ ମୋଖଡ଼—ବୈଦେ. ବ (ଅ) (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Tokharda mokharda ତିଖଡ଼ (ଦେଖ)
Tikharda (See)

ସେ ଅବଧାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ନ ତୋଖଡ଼ ମୋଖଡ଼ ଲଗାଉଛନ୍ତି—
ପଣ୍ଡିତମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତୋଖମ୍—ବୈଦେ. ବି (ପା. କୁଳ. ସଂ. ତୋକ୍ମ=ଗଛ)—
Tokham ଜନ୍ମ; କୁଳ—Birth; lineage.
তোখম ତୋଖମ୍, ଭାସନ୍ ଖୋବର୍ ଅସଲ—ପାଇସୀ. ଉକ୍ତି ।
तोखम

ତୋଟ୍ରି—ଦେ. ବି—ଧାନ ଗଛର ରୋଗବିଶେଷ—
Toṭri A kind of pest attacking paddy plants.
ତୋଟର } ଅନ୍ୟରୂପ
ତୋଟୁର }
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଧାନ କେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଗଛ ଶୁଖି ଯାଏ ।]

ତୋଟକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୋଟକ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୨ ଗୋଟି
Toṭaka ଲେଖାଏଁ ଅକ୍ଷର ଥିବା ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—The name of a Sanskrit metre of 12 letters.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣର ଅକ୍ଷରକୁ ଚାରି ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ ପ୍ରତି ଅଂଶର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ଅକ୍ଷର ଲଘୁ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ ହୁଏ । ଯଥା—
୧ । ଦ୍ୱିଜରାଜମୁଖୀ ମୃଗରାଜକଟୀ
୨ । ଗଜରାଜବିରାଜିତମନ୍ଦଗତିଃ ।
୩ । ଯଦି ସା ରମଣୀ ହୃଦୟେ ରମତେ
୪ । କ୍ୱ ଜପଃ କ୍ୱ ତପଃ କ୍ୱ ସମାଧିବିଧିଃ ।
ଏହି ଛନ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ମଧ୍ୟ କବିତା ରଚିତ ହୋଇ ଅଛି । ଏ ଶବ୍ଦ ହି. ଶବ୍ଦସାଗରରେ ସଂସ୍କୃତ ଥିବାର ଲେଖାଅଛି]

ତୋଟକା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଟୁଟ୍କା (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Toṭakā etc Tuṭkā etc. (See)

ତୋଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଟ୍. ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା; ତେ. ତୋଟ୍ଟା);
Toṭā ୧ । ଆରାମ ଉପବନ—1. Pleasure garden.
টোটা, তোটা बाग २ । ଆମ୍ବ ବଗିଚା—2. Mango-tope.
୩ । ଫଳବୃକ୍ଷବହୁଳ ଉପବନ; ଫଳ ବଗିଚା; ବଗାଏତ—
3. A plantation of fruit garden; orchard.
ତୋଟାରେ ଏହି ଯେତେବେଳେ ଥିବ ଶୋଇ
ମାଧବ ମୁଁ ତାକୁ ଖୋରେ ଦେବି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।
୪ । (କ୍ୱଚିତ୍ ବ୍ୟବହାର) ଫୁଲ ବଗିଚା—4. A flower garden.
ରାମ କୃଷ୍ଣ ଦୁହେଁ ତୋଟାକୁ ଗଲେ ବାଛି ପକାଇଲେ ମାଠକୁ ।
ଭକ୍ତଚରଣ ମଥୁରା. ମଙ୍ଗଳ ।

[ଦ୍ର— ଫଳ ବା ବଡ଼ ଗଛର ଉଦ୍ୟାନକୁ ତୋଟା ବା ବଗାଏତ ବୋଲାଯାଏ, ଯଥା—ଆମ୍ବ ତୋଟା, ବଉଳ ତୋଟା ଇତ୍ୟାଦି ଓ ଫୁଲ ବା ସାନ ସାନ ଗଛର ଉଦ୍ୟାନକୁ ବଗିଚା ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ତୁଳସୀ ବଗିଚା, ମଲ୍ଲି ବଗିଚା ଇତ୍ୟାଦି । ତାଳ, ବାଉଁଶ ଆଦି ବୃକ୍ଷ ଓ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷବହୁଳ ସ୍ଥାନକୁ ବଣ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ତାଳ ବଣ, ବାଉଁଶ ବଣ ଇତ୍ୟାଦି ।]
୫ । ଠୋଟା (ଦେଖ) Ṭoṭā (See)

ତୋଟା ଗୋପୀନାଥ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବି—୧ । ପୁରୀ ନିକଟସ୍ଥ ବଡ଼
Toṭāgōpīnātha ଆମ୍ବ ତୋଟାରେ ଥିବା ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି—
1. Name of an image of Bishṇu in a mango tope in the suberb of the town of Puri
୨ । ସତ୍ୟବାଦୀ ବଉଳ ତୋଟାରେ ଥିବା ଗୋପାଳଜୀଉ ଠାକୁର—2. A name of the Idol Gopaljiu at Sakhigopal in the District of Puri.

ତୋଟାଳ—ଦେ. ବି—ତୋଟା ରକ୍ଷିଅଳ; ତୋଟା ଜଗୁଆଳ; ଉପବନ-
Toṭāḻa ରକ୍ଷକ ମାଳୀ—A person watching a garden; a servant in charge of a garden.

ତୋଟାଳିଆ—ଦେ. ବି—ତୋଟାଳ (ଦେଖ)
Toṭāḻiyā Toṭāḻa (See)
ଦେ. ବିଣ.—ଯେ ତୋଟାକୁ ଜଗିଥାଏ—Watching an orchard.
ଦ୍ରବ୍ୟ ଥାଇ ଯାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନ ଆସଇ
ତୋଟାଳୀଆ ମାନବ ପରି ଜାଣ ସେହି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ

ତୋଣ୍ଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରୋଟି; ତ୍ରୋଟୀ; (ତୁଳ) ଇଂ ଥ୍ରୋଟ୍; ତୁଟ୍
Toṇṭi ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା)—୧ । ଘଣ୍ଟି; ତଣ୍ଟି; ଗଳଦେଶର
টুটি, টুঁটি ସମ୍ମୁଖ ଭାଗ—1. Throat.
टेंटुआ ୨ । ଗଳା; କଣ୍ଠନାଳ—2. Larynx.
ତୋଣ୍ଟିକ ତୃଷ୍ଣିଲ ତୃଷା । ବଳରାମ. କପୋତ ଚମ୍ପୂ. ବ. ଗୀତ ।
୩ । ଗଳାର ସ୍ୱର—3. Voice.
(ଯଥା—ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ମୋ ତୋଣ୍ଟି ବସିଗଲା)

ତୋଣ୍ଟିକଟା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଗଳାକଟା; ତଣ୍ଟିକଟା; ଯେ ତୋଣ୍ଟି
Toṇṭikaṭā କାଟି ଦେଇ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରେ—1. Cut-throat.
টুঁটিটেপা बटमार ପରତେ ନ ଯିବୁ ତୋଣ୍ଟିକଟାକୁ । ଢଗ ।
୨ । ନରହନ୍ତା—2. A murderer.
୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—3. A faithless person.
୪ । କୌଣସି ଲୋକର ତୋଣ୍ଟି କାଟି ତାଠାରୁ ଅପହୃତ (ଧନ)
4. Obtained by cutting a man's throat.
ବି.—ତୋଣ୍ଟିକୁ କାଟିବା—Cutting of the man's throat.

ତୋଣ୍ଟି କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ତଣ୍ଟି କାଟି ମାରିବା;
Toṇṭi kāṭibā 1. To kill a person by cutting his throat.
গলা কাটা गलाकाटना
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ କରିବା—
2. (figurative) To ruin a person.

୧	ଇ	ଊ	ର୍,ର୍	ଛ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲ୍	ଚେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ଆଚରଣ କରିବା—3. To do a faithless act; to act perfideously.

ସମସ୍ତେ ଜାଣୁ ତୋଟିକି, ଯଥା ଲକ୍ଷଣ ଏହି ବ । ବଇଦସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୋଟିଗଡ(ଲ)ଗଡ(ଲ)ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାରୁ ଓ ଲୁଅ ଅଧ

Toṭigata(la)gata(la)hebā ଖାଇବାରୁ ଗଳା ଭିତର କୁଣ୍ଡାଇ

ଗଲା ଖସଖସ କରା ହେବା—Aching in the throat.

गला चुनचुनाना, गला कनकनाना

ତୋଟି ଚିପା—ଦେ. ବି—ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରି ପ୍ରାଣନାଶାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର

Toṭi chipā ତୋଟିକୁ ଚିପିବା; ଗଳା ଚିପିବା—Strangling

टुँटिटेपा, गलाटीपा a person by the throat.

गला टीपा, ଗୁଣ—୧ । ଯେ ତୋଟିକୁ ଚିପି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ମାରେ—

टेंटुआ दबाना 1. Strangler.

गलाटेपा ୨ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପରର ତଣ୍ଟିକି ଚିପି ତାହାର

गलाटीपा ମୁହଁ ପାଖରୁ ଖାଦ୍ୟ ଛଡ଼ାଇ ଆଣେ—

2. One who wrests away the food from another's mouth by strangling him.

୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟି ଚିପି ଜବରଦସ୍ତି ଅଣା ଯାଇଥିବା (ଧନ)—3. Obtained by strangling.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ଧନ ପରକୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରି ସଂଗୃହୀତ ହୋଇ ଥାଏ—4. (figurative) (money) Obtained by oppression or extortion.

(ଯଥା—ପ୍ରଜାଙ୍କ ତୋଟିଚିପା ଧନରେ ସେ ରଜା ବଡ଼ ଲୋକ ବୋଲାଉଛି ।)

ତୋଟି ଚିପିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୋଟିକୁ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରି

Toṭi chipibā ନିଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ କରିବା—1. To suffocate or

टुँटिटेपा strangle a person by holding his

गलाटोपना throat tightly; to throattle.

୨ । ନିଶ୍ୱାସ ଭିତରେ ବା ଗଳା କାଟି ମାରି ପକାଇବା—

2. To strangle a person to death.

୩ । ଅନ୍ୟର ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ତାହାର ଗଳାକୁ ଚିପିବା—

3. To suffocate a person with a view to wrest away his food from his mouth.

୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଧନ ଆଦାୟ କରିବା ପାଇଁ ଜବରଦସ୍ତି ବା ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା—4. (figurative) To oppress or extort money from a person.

ତୋଟି ଦରଜ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୋଟ+ଫା. ଦର୍ଦ)—ଗଳା ବା କଣ୍ଠ-

Toṭi daraja ନାଳୀ ଭିତରେ ବ୍ୟଥା ଓ ଦରଜର ଅନୁଭୂତି—

गलादर्द Having pain in the larynx.

गलाफटना

୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇ ମାରି ପକାଇବା—(figurative) To kill a person by inflicting much pain.

୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହାର ଜୀବିକାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା—6. (figurative) To deprive a person of his livelihood.

୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—7. (figurative) To bring ruin upon a person.

ସେହିରୂପରେ ଅବଳମ୍ବି ଦେହେ ଘୋଟି

କାଳକୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଚିପିବ ତୋଟି —କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ

[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟିକୁ ଚିପି ତାକୁ

Toṭi dharibā ଅବଶ ବା ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିବା—

टुँटिधरा 1. To overcome a person by holding his throat tightly.

गलापकड़ना

୨ । ନାଛୋଡ଼ବନ୍ଦା ହୋଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଅଳ କରିବା; ବିବ୍ରତ କରିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା—

2. To pester a person by importunities; to ply a person with importunity.

ଦେ. ବି—ଗଳାଫୁଲା; କଣ୍ଠନାଳୀ ଓ କଣ୍ଠ ଦେଶର ଫୁଲା ଓ ଦରଜ ହେବା—Swelling and pain in the throat.

ତୋଟି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ତୋଟି ବସିବା (ଦେଖ)

Toṭi paṛibā Toṭi basibā (See)

(ତୋଟି ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଟି ବସିବା—ଦେ. ବି—୧ । ତଣ୍ଟି ବସିବା; କଣ୍ଠର ପାଟି କରିବା

Toṭi basibā ବା ଶରଦ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଗଳାର ସ୍ୱର କମିଯିବା;

गलाबसा କଣ୍ଠସ୍ୱର ମନ୍ଦ ହେବା—1. Hoarseness of

गलाबैठजाना one's voice (due to cold etc).

(ଗଳା ବସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶରଦ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱର ଆଦୌ ଶୁଣା ନ ଯିବା—2. Low or subdued voice due to cold or over straining of the larynx.

ତୋଟିରେ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ (ଯଥା ଶୁଖିଲା

Toṭire lāgibā ରୁକ୍ଷ ବସ୍ତୁ, ମାଛକଣ୍ଟା) ତଳକୁ ନ ଖସି ଗଳାରେ

गलाय लागा ଅଟକି ରହିବା—(a food) To stick in

गला पकड़ना, गलामे बैठना the throat.

ଦେ. ବି—କଣ୍ଠରେ ଶ୍ଳେଷ୍ମା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଅଟକି ଯାଇ କଣ୍ଠ ଅବରୁଦ୍ଧ ହେବା—Sticking of phlegm or any other substance in the throat.

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ କେହି ତୁମକୁ ବନ୍ଧୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମନେ କରୁଥିଲେ ତୁମେ ଖାଇଲାବେଳେ ବା ପାଣି ପିଇଲାବେଳେ ତୁମର ତୋଟିରେ ଲାଗେ]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ୨,ତର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ।

ତୋଠ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୀର୍ଥ)—ତୁଠ—(ଦେଖ)
Toṭha — Tuṭha (See)

ତୋଠର ପଥର ସ୍ରାବ କର ତୋର ହୃଅ। ପ୍ରାଚୀ, ବୃନ୍ଦାବନଭୂଷଣଗୀତା।

ତୋଠଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅପାଦାନାର୍ଥକ)—୧। ତୋ ଠାରୁ; ତୋ ନିକଟରୁ—1. From thee.
Toṭhauṅ

ତୋଠାଉଁ, ତୋଠୁଁ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ତୋଥେକେ

୨। ତୋ ଅପେକ୍ଷା—2. Than thee.

ତିଜସେ

୩। ତୋତେ ବଳି—3. Excelling thee.

ତୋଠାଇଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅପାଦାନାର୍ଥକ)—୧। ତୋଠାରେ—1. In thee.
Toṭhāiṅ

ତୋଠିଁ, ତୋଠେଇଁ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ତୋରଠାইঁ

୨। ତୋ ନିକଟରେ—2. Near you or thee.

ତୋଠାକୁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅପାଦାନାର୍ଥକ)—ତୋ ନିକଟକୁ—To thee.
Toṭhāku

ତୋରକାছେ

(ତୋଠିକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଠେଇଁକି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧। ତୋଠାକୁ—1. To thee.
Toṭheiṅki

ତୋଛେ ୨। ତୋ ଅପେକ୍ଷା—2. Than thee.

ତୋଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୁଡ଼୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା; ସଂ. ତର୍ଣ୍ଣି=ବେଗ. ତୁଲ. ସଂ. ତରଙ୍ଗ (ଯୋଗେଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର))—
Torḍa

ତୋଡ଼

तोड़

୧। ଜଳସ୍ରୋତର ବଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବେଗ ବା ପ୍ରଚଣ୍ଡତା—1. The violence or force of a stream or current of water.

୨। ସ୍ରୋତର କ୍ଷିପ୍ରଗତି—2. Swiftness of a current.

ଉପର ପାଣି ତୋଡ଼ ପଡ଼ିଛି ସମ୍ଭାଳ ହେଉ ନାହିଁ। ପଦ୍ମାବତୀବୋଧକ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ।

୩। ବେଗ—3. Speed; rapidity.

୪। ଉଗଡ଼; ଜୋର; ବଳ—4. Strength; violence; force.

୫। ରାଗ; କ୍ରୋଧ—5. Anger; wrath.

୬। ରାଗର ବୃଷ୍ଟି ବା ଥର—6. A fit of anger or temper.

୭। ଆକ୍ରମଣର ଉଗଡ଼—7. Strain or brunt of some attack.

୮। ବିବାଦ—8. Dispute.

୯। କଳିକଜିଆ—9. Wrangling; quarrel.

୧୦। ପ୍ରଚଣ୍ଡତା—10. Violence; vehemence.

ତୋଡ଼କା—ଗ୍ରା. ବି—୧। କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଲୁଚାଇ ଖାଇବା—1. Eating a thing by stealth.
Torḍakā

୨। ଢୋକିବା; ଗ୍ରାସିବା; ବେଶି ପରିମାଣରେ ଗଳାଧଃକରଣ କରିବା—2. Gulping; swallowing.

ମାଗି ଅଣିଥିବ ଅଣ୍ଣ ତୋଡ଼କାଏ—ତଗ।

ଦେ. ବିଣ.ପ୍ର.—୧। ଖାଦ୍ୟ ଲୁଚେଇ; ଯେ ଲୁଚାଇ କରି ଖାଏ—1. One who eats a thing stealthly.
(ତୋଡ଼କୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨। ଯେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଗ୍ରାସିକରି ଖାଏ—2. Habituated to gulping down food.

ସିଂଘାଣି ନାକ। ବଡ଼ ତୋଡ଼କା—ବ୍ୟଙ୍ଗ ବଚନ।

ତୋଡ଼କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁଚାଇ କରି ଖାଇବା—To eat a thing stealthly.
Torḍakibā

ତୋଡ଼କୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତୋଡ଼କୀ; ଖାଇଲୁଚେଇଣୀ—A woman who eats things stealthly.
Torḍakuṇi

ତୋଡ଼ଙ୍ଗ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ୍)—ଟ୍ରଙ୍କ୍; ଧାତୁନିର୍ମିତ ଲମ୍ବ ପେଟରା—A trunk made of steel or tin-plates.
Torḍaṅg

(ତୋଡ଼ଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

তোড়ং — तुड़ंग

ତୋଡ଼ ଜୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ ଓ ଯୁଜ ଧାତୁ)—
Torḍa jorḍa

ତୋଡ଼ଜୋଡ଼

तोड़जोड़

୧। କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଓ ଯୋଡ଼ିବା—1. Breaking and repairing a thing.

୨। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଉପକରଣ ବା ଧନର ସଂଗ୍ରହ; ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ଯୋଗାଡ଼ଯନ୍ତା ଦ୍ୱାରା ସଫଳ କରିବା—2. Collecting the necessary materials by any means.

(ଯଥା—ମହାଜନ ଦେଲା ମୁଁ ତୋଡ଼ଜୋଡ଼ କରି ଅଛି ଯୁଦ୍ଧ ଦେଲି।)

୩। ସାଜସରଞ୍ଜାମ; ଉପକରଣ—3. Materials; fittings; outfit.

୪। କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନର ଉପାୟ ଓ ଉପକରଣମାନ—4. Means and materials for a work.

୫। ଚାପ; ଉଗଡ଼—5 Pressure; fit; brunt.

(ଯଥା—ତାଙ୍କ ତୋଠା ଉଅଁର କାମ ଗୁଡ଼ାକ ତୋଡ଼ଜୋଡ଼ରେ ଚାଲିଛି।)

୬। ଦାଉପେଚ; ନାନା ଉପାୟ—6. Means fair or foul.

ତୋଡ଼ ତାଡ଼—ଦେ. ବି—୧। ବାଦବିବାଦ; ବାଦବିସମ୍ବାଦ—1. Dispute.
Torḍa tārḍa

୨। ବାକ୍ କଳହ୍ରା—2. Noisy quarrel; wordly quarrel.

୧	ଇ	ଜ	ର,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଶ	ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଘ
୬	ଛ	ଭ	ରୁ	ଲ୍ଲ	ସ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଗ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	◉	ଦ

ତୋଡ଼ପ—ଦେ. ଚ—ଭୂମିରେ ବା ଶଗଡ଼ ଚକର ହାଣ୍ଡିରେ ଲଗାଯିବା ପାଉଥ ବା ବଳୟ—A flat ring put round the nave of a cart-wheel.
Tordapa

ତୋଡ଼ପା—ଦେ. ବ—୧ । ଜଳୀୟ ଖାଦ୍ୟକୁ ହାପୁଡ଼ିବା—
Tordapā 1. Gulping of any liquid food.

୨ । ଥରେ ହାପୁଡ଼ିବାରେ ଯେଉଁ ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଟକୁ ଯାଏ—2. That much of a liquid food which can be taken in at one gulp.

କାଞ୍ଜି କଲ ତୋଡ଼ପାଏ, ମୁଁ ଗଲ୍ଲାହନ ବୋଲ କାହାଥିଲୁ ସେ ଶୁଦ୍ଧଥିଲ ବାଟ ପାଏ । କଳ୍ପାର ଅନୁଚନ୍ଦ୍ରା ।

୩ । ଗଉଡ଼ୁଣୀମାନେ ହାଣ୍ଡିରୁ ଦହି ବାହାର କରି ବିକି କରିବା ବେଳେ ମାପି ଦେବାକୁ ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁ ବା ସଡ଼େଇ ପାତ୍ର—3. A cup used by cowherd females in measuring out churned curd to purchasers.

ତୋଡ଼ ମାଡ଼—ଦେ. ବ—୧ । ତୋଡ଼ମାଡ଼; ପ୍ରହାର; ତୋଳମାଡ଼; ଅତ୍ୟାଚାର; ଯୁଲୁମ—1. Oppression; sound beating.
Torda mārda

୨ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବେଗ—2. Violent force.

ତୋଡ଼ର—ଦେ. ବ—ଶୃଙ୍ଖଳବିଶିଷ୍ଟ ପାଦର ବଳାବିଶେଷ—
Tordara A kind of anklet consisting of chain.
तोड़ा

ତୋଡ଼ର ମଲ୍ଲ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଟୋଡ଼ର ମଲ୍ଲ (ଦେଖ)
Tordara malla Tordara malla (See)

ତୋଡ଼ା—ବୈଦେ. ବ. (ଫ. ତୁଣ=ଶର ମୁଣା)—
Tordā ୧ । ଥଳ; ଟଙ୍କା ଆଦିର ମୁଣା; ଥଳି—
1. A purse or bag of money.

ପଡ଼ୁ ଚ ରହୁସ ସୁନା ରୂପା ତୋଡ଼ା । ରଥାନାଥ. ଦରବାର ।

[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ପାଞ୍ଚ ଶହ, ହଜାରେ, ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ସମ୍ଭାଇବା ଭଳି ତୋଡ଼ା ତିଆରି ହୁଏ ।]

୨ । (ଅ. ତୁର୍ରହ=ଫୁଲର ପେନ୍ଥା)—
তোড়া ଫୁଲର ସଙ୍କେତ ଗୁଚ୍ଛ ବା କେଣ୍ଡା—2. A cluster or bunch of flowers; nosegay.
तोड़ा

୩ । ବନ୍ଧୁକରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହଳା ବା ଝୋଟ ଆଦିର ଦଉଡ଼ା ବା ବଳି; ସଳିତା—
3. A match or wick to ignite a matchlock gun.

ଦେ.ବ—୧ । (ସ. ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ) ଭାଙ୍ଗିବା; ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବା—
1. Breaking to pieces; demolition.

୨ । ଗାଲକୁ ଚିମୁଟିବା; ଗାଲକୁ ତୋଡ଼ିବା—
2. Pinching of the cheek.

୩ । ରୁପା ତାର ଓ ଘାଗୁଡ଼ି ନିର୍ମିତ ଗୋଡ଼ର ଏକ ପ୍ରକାର ବଳା—3. A kind of anklet made of silver wires and fitted with tinkling bells.
तोड़ा

ତୋଡ଼ା ଅଜାଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବହୁ ଧନ ଦେବା—
Tordā ajārdibā To loosen one's purse strings.
तोड़े उलटना

ତୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କି.—ତୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Tordā(rde)ibā The causative form of Tordibā.
তোড়ান ୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ତୋଡ଼ିବା କର୍ମ କରାଇବା; ଭଙ୍ଗାଇବା—
तुड़ाना तुड़वाना; तोड़ाना 2. To cause to be broken or demolished.

୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗାଲ ଚିମୁଟାଇବା—2. To cause one's cheeks to be pinched by another person.

ତୋଡ଼ାଣି—ଦେ. ବ. (ସ. ତୋୟ+ଅନ୍ନ; କିମ୍ବା ସ. ତୃଟ୍=ତୃଷା+
Tordāṇi ନିବାରଣୀ=ତୃଟ୍ନିବାରଣୀ: ଯାହାଦ୍ୱାରା ତୃଷା ନିବୃତ୍ତ
তোড়ানি, অমানি ହୁଏ)—ତୋରାଣି; ପଖାଳ ଭାତରେ ମିଶିଥିବା
तुर्शि, माँड़ ପାଣି; ପଖାଳରୁ ଭାତ କାଢ଼ି ନେଲେ ଯେଉଁ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ରହେ—Cold rice gruel; water left after taking out the rice from pakhāla (watered boiled rice.)

[ଦ୍ର—ରନ୍ଧା ଭାତ ଗରମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତହିଁରେ ପାଣି ମିଶାଇ ଦେଲେ ସୁଗନ୍ଧ ପଖାଳ ହୁଏ । ଆଜି ରନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଭାତରେ ପାଣି ମିଶାଇଲେ ତାହା ସଜପଖାଳ ହୁଏ । ସଜପଖାଳ ଦିନକରୁ ବେଶୀ ରହିଲେ ତାହା ବାସିପଖାଳ ହୁଏ । ପଖାଳରୁ ଭାତତକ କାଢ଼ି ନେଲେ ଯେଉଁ ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳୀୟ ଅଂଶ ରହେ ତାକୁ ତୋଡ଼ାଣି କହନ୍ତି ।]

ତୋଡ଼ାଣିଆ—ଦେ. ବ.—ଏକପ୍ରକାର ଲତା ତୃଣ—
Tordāṇiā A medicinal creeper.

[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଗୋରୁଙ୍କ ପାଇଁ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବାହାର ଥିବା ବଥରେ ଏହି ମୂଳକୁ ବାଟି ଲେପ ଦେଲେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବଥ ଫାଟି ଯାଏ ।]

ବିଣ.—୧ । ତୋଡ଼ାଣି ମାତ୍ର ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରୁଥିବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗରିବ—1. Very poor; subsisting on gruel water only.

୨ । ତୋଡ଼ାଣି ମିଶ୍ରିତ—
2. Mixed with gruel water.

୩ । ପରଘରେ ତୋଡ଼ାଣି ପିଇ ବଞ୍ଚିଥିବା; ପରାନ୍ନଭୋଜୀ—
3. Subsisting on another person's liberality.

ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବିଣ.—ତୋଡ଼ାଣିରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ—Fit for being taken with Tordāṇi.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆଗ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ କରି ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

(ଯଥା—ଆମ୍ଭକଥି ତୋଡ଼ାଣିଆ ହେଲାଣି ।)

ତୋଡ଼ାଦାର—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ବାରୁଦରେ କଣ୍ଠା ଧରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବତ୍ତି ବା ଜଳାଦଉଡ଼ି ଦରକାର ହୁଏ—A matchlock gun.
Tordādāra
তোড়াদার
तोड़ादार; तोड़ेदार

ତୋଡ଼ାବନ୍ଧି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ· ତୁରବ୍ବନ୍ଦ୍)—ଟଙ୍କାକୁ ତୋଡ଼ାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ମୁଦିବା—Sealing a bag after filling it with money.
Tordābandi
তোড়াবন্দী
तोड़ाबन्द ବି.—ତୋଡ଼ାରେ ବନ୍ଦ କରାଯାଇଥିବା (ମୁଦ୍ରାଦି)—(money) Sealed in a bag.
(ତୋଡ଼ା ବନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋଷ୍ଟ; ତୋଟୀ; ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ କଙ୍କ ତ୍ରୋଟ)
Tordi ୧ । ଏକପ୍ରକାର ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କାଉଯୁକ୍ତ ମାଛ—1. A small fresh water fish resembling the garfish; the bill fish.
তোড়া, কাঙ্কলামাছ
कौआमछलि
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଏକ ଫୁଟଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଅଣ୍ଡା ଗୋଲଆ, ଦେହ ନାଲିଆ । ପଙ୍କରେ ରହନ୍ତି; ଏମାନେ ଶୁଖିଲା ପଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଧଳା ଗାର ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଗଣିଆତୋଡ଼ି ବୋଲାଯାଏ ।]

୨ । ରାଗିଣୀବିଶେଷ—2. Name of a musical tune; a metre in Oriya poetry.

ତୋଡ଼ିପେଟା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଗାଳି—A term of abuse applied to males.
Tordipeṭā

ତୋଡ଼ିବା—ଦେ. କି. (ସଂ. ତୁଡ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା; ତୁଡ୍ ଧାତୁ ଭେଦନ)
Tordibā ୧ । ଭାଙ୍ଗିବା—1 To break.
তুড়া ୨ । ଗାଲକୁ ଚିମୁଟିବା; ଗାଲକୁ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଚିପିବା—
तोडना 2. To pinch the cheek with the fingers.
(ତୋଡ଼ିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଡ଼ିମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ)—ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଗୋଜିଆ; ଗୋଜାମୁହାଁ—(a term of abuse) Having pointed lips.
Tordimuhāṅ
(ତୋଡ଼ିମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତୋଡ଼ିଶିମ୍ବ—ଦେ. ବି.—ତୋଡ଼ିମାଛ ପରି ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ—A kind of lean bean.
Tordi śimba

ତୋଢ଼ର—ଦେ. ବି.—ଏକ ପ୍ରକାର ପାଦଭୂଷଣ; ତୋଡ଼ର—A kind of anklet.
Tordhara
ସେ ବାମା । ତୋଢ଼ର ନୂପୁର ଅଛି । ଉତ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତୋତଲ(ଲା)—ଦେ. ବିଣ.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିଯିବା)—ଖନା; ଯାହାର ପାଟି ଲାଗେ; ଯେ କଥା କହିଲା ବେଳେ ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କୁ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ—Stammering.
Totalā(lā)
তোতোলা
तोतला

ତୋତଲ(ଲା)(ଲେ)(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କି.—(ସଂ. ତୁଟ୍ ଧାତୁ କମ୍ପା କଥା କହିଲାବେଳେ ତୋ—ତୋ ହେବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଖନେଇବା; ଅକ୍ଷରମାନ ଏକାଧିକ ଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କଥା କହିବା—To stammer
Totalā (lā) (le)(le)ibā
তোতলান
तोतलाना; तुतलाना

ତୋତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ଶୁଆ; ଶୁକପକ୍ଷୀ—Parrot.
Totā

ତୋତାପୁରି—ଦେ.ବି. (ନାମ)—ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସଙ୍କ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଗୁରୁ—The ascetic preceptor of Śrī Rāmakṛushṇa Paramahaṁsa.
Totāpuri

ତୋତି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତୁତି (ଦେଖ)
Totī Tutī (See)

ତୋତେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଅମାନ୍ୟାର୍ଥକ)—'ତୁ'ର ୨ୟା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ—To thee.
Tote
তোকে, **तोजको** ତୋତେ ସେବଳ ସେହି ବକ ପଙ୍କତ—ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ତୋତ୍ର—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ଦେବା+କରଣ. ତ୍ର)—
Totra ୧ । ଗୋରୁ ଜଗା ପାଞ୍ଚଣ; ଛଟେଣୀ—1. A wand or stick for driving cattle; a cowherd's wand.
(ତୋତ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ହାତୀ ଅଙ୍କୁଶା; ଅଙ୍କୁଶ—2. An iron hook for driving elephants; elephant-goad.

ତୋତ୍ରବେତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବେତ୍ର ପରି ସରୁ ତୋତ୍ର) (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଧୃତ)—ଗୋରୁ ଜଗା ସରୁ ପାଞ୍ଚଣ—Name of a thin wand used by Śrīkṛushṇa while he was tending kine at Bṛundābana.
Totrabetra

ତୋଦ—ସଂ. ବି. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପୀଡ଼ା—1. Pain; pang; anguish.
Toda
୨ । ବ୍ୟଥା; ବଥାଇବା—2. Aching.

ତୋଦନ—ସଂ. ବି. (ତୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପୀଡ଼ା ଦେବା—1. Giving pain.
Todana
୨ । ବେଦନା; ପୀଡ଼ା—2. Ailing; pain; pang; anguish.
୩ । (+କରଣ. ଅନ)—ଅଙ୍କୁଶ—3. An iron goad or hook for driving an elephant.
୪ । ମୁଖ—4 Face.
୫ । ଦଣ୍ଡ—5. A stick.

ତୋନାଲ୍ ମୋନାଲ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା)—୧ । ବିଶେଷ ଶୋଭାଯୁକ୍ତ—1. Refulgent.
Tonāl monāl
୨ । ଡାକ୍ଟିମାନ—2. Shining.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—3. Having bright colour.

୧	ଇ	ଊ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏ	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୁ	ପ୍ତ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ‍ଂ୍ୟ	ଇଅ	ଊ	ତ୍ନ

ତୋନିକ—ଦେ. ଅ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୋ ପରି—
Toniki তোরমতন Like thee.
(ତୋପରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପ—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ. ତୋପ୍)—୧ । କମାଣ—
Topa 1. Cannon; artillery.
୨ । କମାଣର ଶବ୍ଦ—2. Report of a cannon.

ତୋପ ଅ(ଆ)ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ ତୋପ୍+ଫା. ଅୱାଜ୍)—
Topa a(ā)bāj ତୋପ ଫୁଟିବାର ଶବ୍ଦ; ଗୁଡୁମ୍ ଗୁଡୁମ୍ ଶବ୍ଦ—
তোপের আবাজ The booming of a cannon.
तोपकी अवाज् (ତୋପଅଉଆଜ୍, ତୋପଅବାଜ୍, ତୋପଅୱାଜ୍,
—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପ ଆବାଜ୍ କରିବା——ଦେ. କ୍ରି—ତୋପର ବାରୁଦରେ ନିଆଁ-
Topa ābāj karibā ଲଗାଇ ଶବ୍ଦ କରାଇବା—
তোপ আবাজ করা To fire a cannon.
तोपकी आवाज करना (ତୋପ ଦାଗିବା; ତୋପ ଫାୟାର କରିବା;
ତୋପଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋପଖାନା—ବୈଦେ.ବି. (ତୁର୍କୀ. ତୋପ୍+ଫା. ଖାନା)—
Topakhānā ଯେଉଁଠାରେ ତୋପ ରଖାଯାଏ—
তোপখানা, **तोपखाना** A place for cannon; a battery.

ତୋପଚି—ବୈଦେ. ବି. (ତୁର୍କୀ ତୋପ୍+ଫା. ଚୀ)—
Topachi ଯେଉଁ ସୈନିକ ତୋପ ଫାୟାର କରେ—
তোপচি Artillery man; a gunner.
तोपची

ତୋପଚିନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ଚୋବ୍‌ଚିନି)—ତୋବ୍ ଚିନି (ଦେଖ)
Topachini Tob chini (See)
তোপচীনী [ଦ୍ର—ଭାବ ପ୍ରକାଶରେ ଏହା ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦରୂପେ
तोपचीनी କଳ୍ପିତ । ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରବଚ୍ଚ ।]

ତୋପବାଜି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ବୋମା; ତୋପ ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା
Topabāji ଏକପ୍ରକାର ବାଣ—A kind of firework;
তোপবাজী bomb.
तोपबाजी [ଦ୍ର—ଏହା ବମ୍ବାଠୁ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକତର ଧ୍ୱନି କରେ ।]

ତୋପିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରିୟା (ହି. ତୋପ୍‌ନା=ଲୁଚାଇବା)—
Topibā ପୋତିବା—To bury.

ତୋଫା—ବୈଦେ.ବିଣ. (ଅ. ତୋହ୍‌ଫା)—୧ । ଅପୂର୍ବ; ଅସାଧାରଣ—
Tophā 1. Extraordinary; uncommon; rare;
তোফা singular.
तोफा ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent; admirable.
୩ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—3. Bright.
୪ । ସୁନ୍ଦର—4. Beautiful; charming.

ତୋଫାନ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତୁଫାନ୍)—୧ । ଝଞ୍ଜାବାୟୁ; ବାତ୍ୟା;
Tophāna ପ୍ରବଳ ଝଡ଼—1. Tempest; hurricane.
তুফান, **तुफान** ଉଚ୍ଛଳଜଳଧିରେ ଗର୍ଜନ ତୋଫାନେ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ ।
୨ । ଝଡ଼ ସହିତ ବର୍ଷା—2. Wind and rain.

ତୋଫାନ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. ବି—ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ର ଉଦ୍ୟମ—
Tophāna uṭhā(ṭhe)ibā The coming of tempest;
তুফানউঠা, **तुफानउठाना** the brewing of tempest.

ତୋଫାନିଆଁ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ତୁଫାନି)—୧ । ବାଚାଳ—
Tophāniā̃ 1. Talkative
তুফানী ୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣ—
तुफानी 2. Full of bombast; bombastic (person).
(ତୋଫାନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ନିରାଟ ମିଛୁଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
তুফানী 3. Lying person.
तुफानी ୪ । ନିରାଟ ମିଛକଥାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବାକ୍ୟ)—
4. Totally false.
(ଯଥା—ସେ ତୋଫାନିଆ କଥା ଗୁଡ଼ାଏ କହୁଛି ।)
୫ । ଫିସାଦିଆ—5. Artful; roguish.
୬ । ପ୍ରଚଣ୍ଡ—6. Fierce; violent.

ତୋବ୍‌ଚିନି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ଚୋବ୍‌ଚିନୀ) ଏକପ୍ରକାର ବିଦେଶୀ ଚେର
Tobchini ବା ଗଣ୍ଠିଆ ମୂଳ—China root; smilax china;
ସଂ. ଚୋପଚିନି, ଚୋବଚିନି, smilax Macrophylla
ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରବଚ୍ଚ ଓ ଚୋପଚିନି, [ଦ୍ର—ଏହା ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଧାତୁ
ଚୋବଚିନି ପୁଷ୍ଟିକର, ରସାୟନ ଓ ବଳବର୍ଦ୍ଧକ,
তোপচিনি, কালবচ, কুমারিকা ମଳମୂତ୍ରବିଶୋଧକ, ରକ୍ତଦୋଷ
तोपचिनि, चोब्‌चिनि ନାଶକ, ବାତ, ଆମବାତ, ଶୂଳ,
ତେ. ଫିରଙ୍ଗିଚେକ୍କା ଅପସ୍ମାର ଓ ଫିରଙ୍ଗି ରୋଗରେ
ମ. ଚୋପଚିନି ଉପକାରୀ । ଏହା ସେବନ କରିବା
ଗୁ. ଚୋପଚିନି ରୋଗୀର ଲବଣ ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ ।]
ଫା. ଏବନ୍, ଖସିଲଯୂଭ ଅଶସିନୀ
ଅ. ଏବନ୍

ତୋବଡ଼ା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ତୋବରା)—୧ । ଚୂନ, କୋଲଥ ଆଦି
Tobaṛā ଦାନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଥଳି, ଯାହା ଘୋଡ଼ା ମୁହଁରେ ବାନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରୁ
তোবড়া ଲମ୍ବାଇ ଦିଆଯାଏ—1. A horse mouth-bag;
तोबड़ा nose-bag.
୨ । ଡାକବାଲାର ଥଳି—2. A postman's bag.

ତୋବା(ବ୍ବା)—ବୈଦେ. ଅ (ଅ. ତୌବହ୍; ତଓବାହ୍ ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)
Tobā (bbā) (ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରିତ)—ହା କପାଳ ! ହାୟ !
তোবা ଛି ଛି ! ରାମ୍ ରାମ୍ !—(an interjection of
तोबा regret or repentance) God forbid !
Alas
[ଦ୍ର—କୌଣସି ନିଷିଦ୍ଧ କଥା ଶୁଣିଲେ, ଦେଖିଲେ ବା ଛୁଇଁଲେ
ବା ନିଜର କୌଣସି ପାପ ବା ଅନ୍ୟାୟ ସ୍ମରଣ କଲେ ମୁସଲମାନ-

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୪ଠତ ୧ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ଭୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'ଭୂଅଁ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍କ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ମାନେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବା ଖେଦସୂଚକ ବା ଅନୁତାପସୂଚକ ଏହି ଅବ୍ୟୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ।]

ତୋବା(ବ୍ବା)ତୋବା (ବ୍ବା)—ବୈଦେ. ଅ (ଅ) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା)— Tobā(bbā)tobā(bbā) ତୋବା (ଦେଖ) Tobā (See)
তোবা তোবা ଅଶୁଚିକ ଧଡ଼ ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ପଡ଼ି "ତୋବା ତୋବା"
তোবা তোবা କହି ଦାଢ଼ି ଖାଜୁଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତୋବା ତୋବା କରିବା—ଦେ. କି (ଅ. ତୌବହ୍) (ମୁସଲମାନୀ ଭାଷା) Tobā tobā karibā ଗଭୀର ଅନୁତାପ ବା ଶୋକ ପ୍ରକାଶ তোবা তোবা করা କରିବା—To give vent to utter তাবাতিলা করো grief or repentance.

ତୋମତି—ଦେ. ଅ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ତୋଭଳି; ତୋପରି— Tomati তোরমতন Like thee.

ତୋମର—ସ. ବି—(ତୁ=ହିଂସା କରିବା+ମୃ. ଧାତୁ+କରଣ. ଅ; Tomara ବା; ତମ୍ ଧାତୁ=ଗ୍ଳାନ କରିବା+ଅର)—
୧ । ହସ୍ତକ୍ଷେପ୍ୟ ତୀକ୍ଷ୍ଣାଗ୍ର ଲୌହାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ଶେଲ; ବର୍ଚ୍ଛା; ଭଲ୍ଲ—Javellin; an iron crow; lance.
ଭୁଷୁଣ୍ଡି ଶକତି ଗଦା ତୋମର ପଟ୍ଟିଶ
ପଡ଼ନ୍ତେ ଅର୍ଜୁନର ଦେଖିଲୁଁ ବୃଷ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।
[ଦ୍ର—ଏହା ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର । ଏଥିରେ ବେଣ୍ଟ ଲାଗିଥାଏ ।]
୨ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୮ମ ଠାରୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜବଂଶ—2. The name of a royal family of Kshatriyas who reigned over Delhi between the eighth and the twelfth century A. D.

ତୋମରଧର—ସ ବି (ତୋମର+ଧୃ. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+ Tomaradhara କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଗ୍ନି ଦେବତା—1. The God of fire.
୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire.
ସ. ବିଣ—ତୋମରଧାରୀ; ଯେ ତୋମର ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରିଥାଏ—Holding a javellin.

ତୋୟ—ସ. ବି (ତାୟୃ. ଧାତୁ=ପାଳନ କରିବା କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ତୁ. ଧାତୁ= Toya ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—୧ । ଜଳ—1. Water.
୨ । ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 20th asterism in Hindu Astronomy.

ତୋୟ କର୍ମ—ସ.ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟଦ୍ୱାରା କୃତ କର୍ମ) ତର୍ପଣ— Toyakarma Offering of water to the manes.

ତୋୟକାମ—ସ. ବିଣ (ଉପପଦତତ୍ପୁରୁଷ ସମାସ; ତୋୟ+କାମ)— Toyakāma ୧ । ଜଳାଭିଳାଷୀ—1. Wanting water.
୨ । ପିପାସୁ—2. Thirsty.
ବି—୧ । ଉଦ୍ଭିଦ—Plant.
୨ । ଜଳ ବେତସ; ବାନୀର—2. A kind of a aquatic ratan.

ତୋୟକୃଚ୍ଛ୍ର—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟ=ପାନରୂପ+କୃଚ୍ଛ୍ର= Toyakṛuchhra ବ୍ରତ)—ଜଳମାତ୍ର ପାନ କରି ଜୀବନଧାରଣ ରୂପ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବ୍ରତ—A penance consisting of living on a diet of water only.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ଜଳପାନ କରି ରହିବାକୁ ହୁଏ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତୋୟଡିମ୍ବ—ସ. ବି—କରକା; କୁଆପଥର—Hail-stone. Toyaḍimba

ତୋୟଦ—ସ. ବି—(ତୋୟ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)— Toyada ୧ । ମେଘ; ଜଳଦ—1. Cloud.
୨ । ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା—2. Bulbuous root of grass.
୩ । ଘୃତ—3. Ghee.
ବିଣ—ଜଳଦାତା—Giving water.

ତୋୟଦାଗମ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟଦ+ଆଗମ)—ଜଳଦାଗମ; Toyadāgama ବର୍ଷାକାଳ—The rainy season.

ତୋୟଧର—ସ.ବି (ତୋୟ+ଧୃ. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)— Toyadhara ୧ । ଜଳଧର; ମେଘ—1. Cloud.
(ତୋୟଧାର-ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଥା—2. Bulbuous root of grass.

ତୋୟଧି—ସ. ବି (ତୋୟ+ଧା. ଧାତୁ+ଅଧିକରଣେ. ଇ)—ଜଳଧି; Toyadhi ସମୁଦ୍ର—The ocean.

ତୋୟନିଧି—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟ+ନିଧି)—ସମୁଦ୍ର— Toyanidhi The ocean.

ତୋୟନୀବୀ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟ+ନୀବୀ; ସାଗର ବା ଜଳ ଯାହାକୁ Toyanībī ନୀବୀ ପରି ଘେରିଛି)—ପୃଥିବୀ—The earth.

ତୋୟ ପ୍ରସାଦନ—ସ.ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋୟର ପ୍ରସାଦନ ବା ନିର୍ମଳତା Toya prasādana ହୁଏ ଯାହାଦ୍ୱାରା)—ନିର୍ମଳୀଫଳ— The clearing nut.

ତୋୟବଲ୍ଲୀ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ତୋୟ+ବଲ୍ଲୀ)—କଲରାଲତା— Toyaballī The memordica charantia creeper.
(ତୋୟପର୍ଣ୍ଣୀ } —ଅନ୍ୟ ନାମ
ତୋୟବେଣ୍ଟ }

ତୋୟବିମ୍ବ—ସ. ବି—ଜଳବିମ୍ବ; ଜଳବୁଦ୍‌ବୁଦ୍; ପାଣି ଫୋଟକା— Toyabimba A bubble of water.

ତୋୟସୂଚକ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟ=ଜଳ+ସୂଚକ=ଜ୍ଞାପକ; Toyasūchaka ଯାହାର ରବ ଶୁଣିଲେ ଶୀଘ୍ର ବୃଷ୍ଟି ହେବ ବୋଲି ବୋଧ ହୁଏ)—୧ । ଭେକ; ବେଙ୍ଗ—1. Frog.
୨ । ଜ୍ୟୋତିଷରେ ବର୍ଷାକାରକ ଯୋଗବିଶେଷ— 2. Name of an astrological conjunction of stars which foretells a shower.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ସ	ଙ୍କ	୯ପ୍ପ	ଉଂ	ଖ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ	ଉଂ	ଙ୍କ	ନ୍ତ

ତୋୟାଧାର—ସଂ. ତ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟ + ଆଧାର) ଜଳାଶୟ; ପୋଖରୀ—
Toyādhāra Tank; reservoir of water.

ତୋୟେଶ—ସଂ. ତ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତୋୟ + ଈଶ)—ବରୁଣ ଦେବ—
Toyeśa Neputune, the sea Deity.

ତୋର—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା ବିଭକ୍ତି ଏକବଚନ
Tora 'ତ୍ୱଂ' ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ଏକବଚନ 'ତେ')—୧ । (ଅନାଦରାର୍ଥ)
তোর ତୋ—1. Thine.
तेरा ସେ କଥା ମୁହିଁ ତୋର ପାଟେ, କହିବ ଭକ୍ତଜନ ସୁଖେ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
(ତୋଅର, ତୋଓର, ତୋହର, ତୋହୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରଇ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋହର; କେବଳ ତୋର—
Torai Certainly yours; yours only.
তোরি, तेराहिँ (ତୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ)—ଟିଣ ପେଟରା—
Toranga Trunk.
তোড়ং, तुरंग

ତୋରଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସଂ. କୁଣ୍ଡିକର)—ତରଡ଼ା (ଦେଖ)
Torarḍā Tararḍā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୁଆମଇଡ଼ା—A kind of kitchen fruit; Sephalandra Indica. (Kirtikar).

ତୋରଡ଼ିବା—ଦେ. କି—୧ । ଶୁଖି ସେମିଟି ଯିବା—
Torarḍibā 1. To wither.
তোবড়ান ୨ । ତରଡ଼ା ପରି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯିବା—
सिकुड़ना 2. To shrivel up; to wrinkle.

ତୋରଣ—ସଂ. ବି (ତୁର୍ ଧାତୁ=ବେଗରେ ଗମନ କରିବା + ଅଧିକରଣ
Torana ଅନ)—୧ । ବହିର୍ଦ୍ୱାର; ସିଂହଦ୍ୱାର—1 Lion's gate; gate-way.
୨ । ଖିଲାଣଯୁକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭଦ୍ୱୟ; ଫାଟକ; ଗେଟ୍—2. Gate; an arch supported by two pillars; arched portal.
୩ । ଦୁଆରବନ୍ଧ; ଚଉକାଠ—
3 Portal; door frame.
୪ । ବାରଣ୍ଡା—4 Veranda; portico, porch.
୫ । ଚାନ୍ଦୁଆ; ମଣ୍ଡପ—5. An open building supported by four pillars and open on all sides.
୬ । ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ଦୁଇ ସ୍ତମ୍ଭ ବା ଦୁଆରବନ୍ଧ, ଫାଟକ ଓ କାନ୍ଥରେ ଟଙ୍ଗା ଯିବା ତୋରଣାକାରମାଳ—
6. Festoon.

ତୋରଣ ଦ୍ୱାର—ଦେ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. ତୋରଣସହିତ ଦ୍ୱାର)—
Torana dwāra କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ ବହିର୍ଦ୍ୱାର—An ornamental gate-way; a triumphal arch.

ତୋରଣ ସ୍ଫଟିକା—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତୋରଣ + ସ୍ଫଟିକ + ଅ)—
Torana sphatika ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୟଦାନବଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସଭାମଣ୍ଡପର ଅନୁକରଣରେ ଈର୍ଷ୍ୟାରେ ରଚିତ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ସଭାମଣ୍ଡପ—The audience hall or royal court which Duriyodhana got built out of envy to rival the artistic pavillion built by Mayadānaba for the Pāndabas.

ତୋରଣ-ହସନ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—ତାରନିର୍ମିତ ଅଣ୍ଟାସୂତା—
Torana-hasana A wire-woven waist-chain.
କଟି ଉପରେ ମଣିମୟ ରଶନା ତୋରଣ-ହସନ ଜାଣି—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।

ତୋରଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ତୋରଣ)—୧ । ତୋରଣ (ଦେଖ)
Toranā 1, Torana (See)
তোরন ୨ । ତୋଣା; ଦୁଇ ସ୍ତମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ଝୁଲୁଥିବା ଫୁଲ ବା
तोरन ପତ୍ରର ମାଳା—Festoon.
ସରଣୀରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଲମ୍ବିତ ହୋଇଛି ସପୁଷ୍ପ-ପର୍ଣ୍ଣ-ତୋରଣା—ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ପାର୍ବଣ ।

ତୋରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରା)—
Torā ୧ । ତ୍ୱରିତ; ତ୍ୱରାଯୁକ୍ତ; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ, ଚଞ୍ଚଳ—
(ତୋରାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Swift; in haste.
ଶାଲ୍ୱ ଶିଶୁପାଳ ବଧରୁ କ୍ରୋଧ ବହି
ସଜଭ ପୁର ଯାଜେ ବର୍ଷି ତୋରା ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।
୨ । ଶୋଭା; ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—2. Bright; dazzling; gay.
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ ତୋରା, ଦର୍ପଣ ଯେମନ୍ତ ତୋରା,
ସେହି ରୂପେ କରଇ ମନକୁ ତୋରା । ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
୩ । ସୁନ୍ଦର—3. Graceful; fine.
ତାହାକୁ ମନହାସ କରୁଛି ତୋରା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।
୪ । ଅସ୍ଥିର; ଉତ୍କଣ୍ଠାଯୁକ୍ତ; ବ୍ୟଗ୍ର—4. Restless; eager.
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କେତକୀ ତୋରା, ଦର୍ପଣ ଯେମନ୍ତ ତୋରା
ସେହି ରୂପେ କରଇ ସେ ମନକୁ ତୋରା । ଗୋପକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।
କ୍ରି. ବିଣ—ଚଞ୍ଚଳ; ଶୀଘ୍ର; ତୁରନ୍ତ—Swiftly; hastily.
ବି—ରାଗ; କ୍ରୋଧ; କ୍ରୋଧର ବେଗ—
A bit of anger; paroxysm of rage.
(ଯଥା—ସେ ମୋ ଉପରେ ତୋରା ଦେଖାଉଛି ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ—Name of a tree.

ତୋରାଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ତୋଡ଼ାଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Torāni (etc) Tordāni etc (See)

ତୋରାବରା—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ୱରାବାନ୍)—
Torābara ଶୀଘ୍ର; ତରବର; ଚଞ୍ଚଳ; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—
तोरवान Hasty; hastily; in hot haste.
(ତୋରା ବୋରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋରି—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋହୋର; ତୋହରହିଁ—
Tori Thine only.
(ତୋଅର, ତୋଓର, ତୋହର, ତୋହର—ଅନ୍ୟରୂପ)
তোরই तेराहि

ସାଧାରଣ ଲେଖକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ୧ଘର ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, କୃଥ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଥ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; ଅଙ୍ଗୀ ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ତୋରେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ସର୍ବନାମ—୧ । ତୋଠାରେ—
Tore 1. In thee.
তোরে
ମୁରଲି ! ତୋରେ ଶରଣ ଗଲି
ବନେ ନ ଡାକନ୍ତୁ ବଧିବା ବୋଲି । ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ତୋତେ—2. To thee.

ତୋରେଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) (ତୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ)—ଜହ୍ନି—
Torei Luffa Acutangula.

ତୋଲ—ସଂ. ବି. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ ନିରୂପଣ କରିବା+କରଣେ ଅ;
Tola ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସୁନା, ରୁପା, ମଣି ଆଦିର ଓଜନ ନିରୂପିତ ହୁଏ)—
ତୋଲା; ଭରି; ୧୦ (ବା ମତାନ୍ତରରେ ୧୨) ମସା; ୮୦ ରତି ଓଜନ; ଏକ ଟଙ୍କା ଓଜନ—A unit of weight; a weight of one silver rupee; a tola; 208 grains troy.

ତୋଲକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଅକ)—
Tolaka ଯେ ଓଜନ କରେ; ପରିମାପକ—
(ତୋଲିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Weighing.
ବି—୧ । ତୋଲ (ଦେଖ)—1. Tola (See)
୨ । ନିକିତି; ତରାଜୁ—2. A balance; scale.
୩ । ବଟକରା—3. Standard weights.
୪ । (ପୁଂ) ମାପୁଣି—4. Weighman.

ତୋଲନ—ସଂ. ବି. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Tolana ୧ । ତଉଲିବା—1 Weighment.
୨ । ଉଠାଇବା—2. Lifting.
୩ । ପ୍ରସଙ୍ଗ କରଣ; ଉତ୍ଥାପନ—3. The putting up of a matter for consideration; adducing; the raising of a question.

ତୋଲପାଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍, ଧାତୁ=ଉଠାଇବା; ପତ୍ ଧାତୁ
Tola pārda ଣିଚ୍ ପାତ=ପକାଇବା; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—
তোলপাড় ୧। ପକାଉଠା; ଲେଉଟପାଲଟ; ଆନ୍ଦୋଳନ;
হালাডালা ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି; ଆଲୋଡ଼ନ—1. Violent agitation; topsyturvfication; commotion.
୨ । ଭୟଙ୍କର ଝଗଡ଼ା; ଝଟାପଟା—2 Violent brawl.
୩ । ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ; ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression; disturbance.
ବିଣ.—୧ । ଆଲୋଡ଼ିତ; ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି ହୋଇଥିବା—
1. Agitated.
୨ । ଲେଉଟପାଲଟ ହୋଇଥିବା—
2. Stirred up; disturbed.
୩ । ଉପଦ୍ରୁତ—3. Oppressed.

ତୋଲପାଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଭୟାନକ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା;
Tolapārda karibā ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା—
তোলপাড় করা 1. To agitate violently.
হলা ড়ালা করনা ୨ । ଲେଉଟପାଲଟ କରିବା—
2. To stir up briskly.

ତୋଳା—ସଂ. ବି. (ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ଓଜନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Tolā ଓଜନ—Weighing.
ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ; ତୋଲ, ତୋଲକ)—୧ । ଏକଟଙ୍କା
তোলা ଓଜନ; ଏକ ଭରି; ଦଶମସା ପରିମାଣ—
तोला 1 A tola; weight of one rupee.
୨ । ଚୟନ; ଗଛରୁ ଫଳ ବା ଫୁଲ ସଂଗ୍ରହ କରିବା; ତୋଳିବା—
2. Plucking (of flowers and fruits.
୩ । ନଡ଼ିଆ ଆମ୍ବ ଆଦି ଗଛରୁ ଫଳ ଆଦି ତୋଳାଯିବାର ଥର—3. One plucking occasion of fruits etc from a tree or trees.
(ଯଥା—ଏ ବର୍ଷ ପୀତାମ୍ବରଙ୍କର ବଗିଚାରେ ନଡ଼ିଆଗଛରୁ ପହିଲି ତୋଳାରେ ଶହେପଣ ସୁଦ୍ଧା ନଡ଼ିଆ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।)
୪ । ଘର ଆଦି ତୋଳିବା ବା ତିଆରି କରିବା; ନିର୍ମାଣ—
4. Building; raising of a structure; structures.
(ଯଥା—ଶିବେଇ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଦେଉଳ ତୋଳା ନ୍ୟାୟ ।)
তোলা ୫ । (ତୁଲ. ଇଂ. ଟୋଲ୍)—ହାଟ ତୋଳା; ହାଟରେ ପଣ୍ୟ-
हटमहसुल ବିକେତାଙ୍କ ଠାରୁ ହାଟର ସ୍ୱାମୀଙ୍କପକ୍ଷରୁ ଆଦାୟ କରାଯିବା ଶୁଳ୍କ—5. A toll in money or kind levied from the stall-keepers and vendors in a market; market toll.
[ଦ୍ର—ଏହା ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆକାରରେ କିମ୍ବା ଅର୍ଥାକାରରେ ନିଆଯାଏ ।]
୬ । (ସଂ. ଉତ୍+ତୋଲନ) ଉଠାଇବା; ଉତ୍ତୋଳନ—
6. To lift; raise; take up.
୭ । ଗୋଟାଇ ପକାଇବା—7. Picking up.
ବିଣ.—୧ । ତୋଲକ; ଯେ ଓଜନ କରେ—1. Weighing
୨ । ଉତ୍ତୋଳିତ—2. Raised; lifted.
୩ । ନିର୍ମିତ—3. Constructed.
ଆଶ୍ରମ ତୋଳା ହୋଇଅଛି ଯେ ଅନେକ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ତୋଳା ଅବାଦ (ଦେଖ)
Tolā ābādi (See)

ତୋଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ) ତୋତେ;
Tolā ତୁମ୍ଭକୁ—To you; to thee.

ତୋଳା ଅବାଦ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ନୂଆବାଦ; ନୂତନ ଚାଷ
Tolā ābādi କରାଯିବା ପଡ଼ିଆ ଜମି—Newly reclaimed land.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	କ୍ଷ	ଐ	ଔ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ୍

ତୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତୋଳବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Toḻā(ḻe)ibā The causative form of Toḻibā.
তোলন ୨ । (ଗୃହଆଦି) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ନିର୍ମାଣ କରାଇବା—
खड़ा करना 2. To cause (houses) to be erected.
तुड़वाना ଇନ୍ଦ୍ରର ଅମରାବତୀ ପ୍ରାୟେ ସେ ନଗର,
उठवाना ତୋଳାଇଲେ ମନ୍ତ୍ରୀ ରାଜା ନିଜେ ଇନ୍ଦ୍ର ସରି । ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ରାମ ଗୁଣ ।
୨ । ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଗଛରୁ ଫଳ ଫୁଲ ଆଦି ଛିଣ୍ଡାଇବା—
2. To cause to be plucked.
୩ । ଭୂମିରେ ଶୁଖୁଥିବା ଲୁଗାଆଦିକୁ ଅନ୍ୟ ଲୋକଦ୍ୱାରା ଗୋଟାଇ ନେବା ବା ଉଠାଇ ନେବା—
3. To cause a cloth (which has been spread on the ground) to be taken up or picked up.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପସଙ୍ଗେ ଆଣିବା, ଦେବା ନେବା, ପକାଇବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଳା କନ୍ୟା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ=ଟେକି ଦେବା+କନ୍ୟା)—
Toḻā kanyā ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ପିତା ବିବାହବ୍ୟୟ ବହନ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇ ଯେଉଁ କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ ପୂର୍ବେ ବର ହସ୍ତରେ ତୁଳସୀପତ୍ର ସହିତ ସମର୍ପଣ କରେ ଏବଂ ବର ନିଜ ଗୃହରେ ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ପାଣିଗ୍ରହଣ କରେ—
A maiden who is given away by her poor parents to the bridegroom elect who has the marriage ceremony performed at his house instead of the maiden's father.
[ଦ୍ର— ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ କନ୍ୟାପିତା ବରକୁ ନିଜ ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଧନରତ୍ନବିଭୂଷିତା କନ୍ୟାକୁ ବେଦୀ ଉପରେ ବରଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରନ୍ତି ଓ ବିବାହର ସମସ୍ତ ବ୍ୟୟ ନିଜେ ବହନ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଗରିବ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କର ଏ ବ୍ୟୟାଦି ବହନ କରିବାର ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ ସେ ଗୋଟିଏ ତୁଳସୀପତ୍ର ସହିତ କନ୍ୟାକୁ ବର ଘରକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ବିବାହ କର୍ମ ଓ ବିବାହ ଉତ୍ସବାଦି କରନ୍ତି; ବରଙ୍କ ହସ୍ତକୁ ଏହିରୂପେ ତୋଳିତା କନ୍ୟାକୁ ତୋଳାକନ୍ୟା ବୋଲାଯାଏ ।]

ତୋଳା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାଟତୋଳା କରିବା; ହାଟରେ ପଣ୍ୟ
Toḻā karibā ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କଠାରୁ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟାଂଶ
তোলাতোলা ବା ନଗଦ ଧନ ଶୁଳ୍କରୂପେ ଆଦାୟ କରିବା—
ତୋଳାନେବା } ଅନ୍ୟରୂପ To levy a toll from the
ତୋଳାତୋଳିବା } stall keepers and vendors in a market in money or kind.

ତୋଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଅଜ) ବି—ସରାଳି (ଦେଖ)
Toḻi Sarāḻi (See)

ତୋଳିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତୋଳିବା (ଦେଖ)
Toḻidebā 1. Toḻibā (See)
तुलेदेওআ ୨ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୂର୍ବକ ଆଦର ସ୍ୱରୂପ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ
सौंपदेना ଅନ୍ୟର ହାତକୁ ଟେକି ଦେବା—2. To hand over a thing to another as a promised gift.
ବାରୁ ତୋଳି ଦେଲେ ଗଙ୍ଗେ ଗଙ୍ଗେ ଉଭେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୋଳି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଦର ଓ ଯତ୍ନ କରିବା—
Toḻi dharibā 1. To take proper care; to
तुलेधरা look after.
संभालना ତୋଳି ଧରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷିତ ଧାଇଁ ତ ଙ୍କ ପ୍ରିୟତମ ଗଣ ।
ଭକ୍ତ. ରତ୍ନମାଳୀ ।
୨ । ତୋଳିନେବା (ଦେଖ)—2. Toḻinebā (See)
୩ । ତଳେପଡ଼ିଥିବା ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଟେକି ଧରିବା—
3, To hold up a thing or person fallen on the ground by lifting it or him up.

ତୋଳିନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ ନେବା—
Toḻinebā To pick up,
तुलेनेওয়া ତୋଳି ନେଲେ ଗଛୁ ଯାଉଥିବା ଫୁଲ ଫୁଲବରଣ ।
उठालेना ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।

ତୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । (ଗଛରୁ ପୁଷ୍ପାଦି) ଚୟନ
Toḻibā କରିବା—1, To pluck (fruits and flowers).
[ତୋଳା(ଳେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ] ଜାଇ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ତୋଳି ଚମ୍ପା—
তোলা କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।
तानना ୨ । ଗୃହ ଆଦି ନିର୍ମାଣ କରିବା—
2. To erect; build (a structure).
उठाना, खड़ा करना ବୋଇଲେ ତୋଳି ବସା ଏଠାରେ ମୋ ପାଇଁ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।
୩ । ତଳୁ ଗୋଟାଇବା—
3. To pick up from the ground.
बटोरना ୪ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—4. To gather; to collect.
उठाना ୫ । ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା; ଉଠାଇବା, ତଳୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଟେକିବା—5. To raise up; to lift up.
ଇନ୍ଦ୍ରବାଦେ ବନମାଳୀ, ପର୍ବତ ବାମ କରେ ତୋଳି—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
(ତୋଳାଯି(ହ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ) ୬ । (ସ୍ୱରକୁ) ଉଚ୍ଚତର କରିବା—
6. To raise one's voice; to make one's voice louder.
ରଜା ଦେଖେ ମୁହିଁ ତୋଳୁଥିଲି ଯେବେ ସ୍ୱରରେ ଗୀତଲହରୀ—
ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।
୭ । (ଶଯ୍ୟାଦି) ଟେକିବା ବା ଗୋଟାଇବା; ଭୂମିରୁ ଉଠାଇବା—
7. To take up from the ground (e.g. a bed or mat).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ଦନ୍ତ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ବୃଥ' ନ ମିଳିଲେ 'ବୃଥା' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧା'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୮ । (ମସ୍ତକାଦି) ଉପରକୁ ଟେକ ବା ହାତ ବା ମୁଣ୍ଡକୁ ସିଧା କରି ଉଠାଇବା—8. To raise up one's head or arm.

ସନ୍ଧି ଧି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭଗବଦ୍ଭକ୍ତର, ତୋଳନ୍ତନ୍ତି ଗୁରୁ ଜନ୍ମଳଶିରେ—
ରଘୁନାଥ, ଲେଖା ।

[ଦ୍ର—ଏହି କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଅଣିବା, ଦେବା, ନେବା, ଧରିବା, ରଖିବା ପକା(କେ)ଇବାର ସମାପିକାରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ତୋଳହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧର୍ମ ବା ଶ୍ୱାସ ପବନ ଯୋଗେ Toḷiheba ମନୁଷ୍ୟ ପେଟ ହେବା ବା ଉଠିବା ପଡ଼ିବା— 1. To gasp violently.

୨ । (ତୋଳିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—ଉତ୍ତୋଳିତ ହେବା; ଟେକି ହେବା—2. To be raised.

ବହୁତାକୁ ସର୍ଗୀୟ ତୋ ଅଟେ ଲେ, ଯେବେ ତୋଳ ନୁହେ ମଥା—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ତୋଷ—ସ. ବି (ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅ)— Tosha ୧ । ସନ୍ତୋଷ; ତୃପ୍ତି—1. Satisfaction; gratification.

୨ । ହର୍ଷ; ଅହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ—2. Pleasure; joy; gladness.

୩ । ସୁଖ—3. Happiness.

୪ । (ତୋଷି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇବା; ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ; ତୋଷଣ—4. Act of gratifying (any one)

୫ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକ ସଖାଙ୍କ ନାମ (ହ୍ରି. ଶବ୍ଦସାଗର)— 5, Name of a campanion of Śrikrushṇa,

ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—Satisfied.

ଏହାଶୁଣି ଉତ୍ପତ୍ତି ତୋଷ ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।

ତୋଷକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ତୁଷ୍. ଧାତୁ ଣିଚ୍; ତୋଷି. ଧାତୁ+ଅକ)— Toshaka ସୁଖଦ; ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦ—Pleasing; that which (ତୋଷିକା-ସ୍ତ୍ରୀ) gives pleasure or comfort; gratifying.

ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ-ତୋଶକ୍=ଗଦି) ଭୁଲ. ସ. ତୋଷକ)— ତোষক ୧ । କପାଭୁଲା ବା ନଡ଼ିଆକତା ପୂରି ଯାଇଥିବା ପତଳା तोशक ଶେଯ; ଲେଫେଇ—1. Quilt; thin cotton mattress; mattress stuffed with cotton or coir,

୨ । ଗଦି—2, Cushion,

ତୋଷାଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ତୋଷାଖାନା;)—୧ । ଯେଉଁ ଘରେ Toshākhānā ରଜା ଆଦିଙ୍କ ପୋଷାକପତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାରାଦି ରହେ— তোষাখানা तोषाखाना 1, Ward-robe of a Raja; a room where a Raja's dress and ornaments are kept,

(ତୋଷାଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଧନାଗାର; ଭଣ୍ଡାର— 2, A store room,

[ଦ୍ର—ଫାର୍ସୀରେ ତୋଷା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବାଟରେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀ ଆପଣା ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (victuals) ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଥାଏ ।]

ତୋଷଣ—ସ. ବି. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)— Toshaṇa ୧ । ସନ୍ତୋଷ; ତୃପ୍ତି— 1, Satisfaction; pleasure.

୨ । ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ—2. Act of satisfying or pleasing.

୩ । (+କରଣ. ଅନ) ସନ୍ତୋଷ ସାଧନ ବସ୍ତୁ—Object of pleasure.

ବିଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) —ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦକ; ଆନନ୍ଦଦାୟକ—2 Pleasing; producing satisfaction.

୨ । ସନ୍ତୋଷଯୁକ୍ତ—2. Contented.

ତୋଷଦାନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. କାର୍ଟ୍ରିଜ୍‌ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉର୍ଦ୍ଦୁ କର୍ତ୍ତୂଜ+ Toshadān ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାନ୍=ଉର୍ଦ୍ଦୁ ତୋଷଦାନ; ଯୋଗେଶ୍ୱର୍ତ୍ତ তোষদান ଫା. ତୋଷଦାନ୍—ଷ୍ଟିଙ୍ଗେନ୍ଦ୍ର)—ଗୁଳି ବାରୁଦ ଆଦି तोषदान ରଖିବାର ଥଳି— A cartridge and powder pouch.

ତୋଷଦାଣି—ଦେ. ବିଣ—ତୋଷକ (ଦେଖ) Toshadāni Toshaka (See)

ବଶବନ୍ତ ତୋଷଦାଣି ବେନି ମତରେ—ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ତୋଷଦାନ୍ (ଦେଖ) Toshadān (See)

ତୋଷଭର—ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ଆନନ୍ଦ— Toshabhara Satisfied; pleased.

ଜନ୍ମେଜୟ ରଜା ସେ ହୋଇ ତୋଷଭର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି

ତୋଷମନ—ଦେ. ବିଣ. (ତୋଷ+ମନସ୍; ତୁଷ୍ଟମନାଃ)—ସନ୍ତୁଷ୍ଟ— Toshamana Satisfied; pleased.

ତାହା ଜାଣିପାରି ହୋଇଲେ ତୋଷମନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ଆଦି

ତୋଷଳ—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ନଗର ଓ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ— Toshaḷa 1. Name of a kingdom and town of ancient Orissa.

[ଦ୍ର—ମହାନଦୀର ଉତ୍ତର ଭାଗରୁ ବସ୍ତୃତ ଉତ୍କଳର ସମସ୍ତ ଭୂଭାଗକୁ ଉତ୍ତର ତୋଷଳ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରୁ ବ୍ରହ୍ମପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୂଭାଗକୁ ଦକ୍ଷିଣ ତୋଷଳ ବୋଲି କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଯାଜପୁର ତୋଷଳର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ତୋଷଳରେ କର ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଗ୍ରୀକ୍ ଐତିହାସିକ ଟୋଲେମିଙ୍କ ମାନଚିତ୍ରରେ ବୈତରଣୀ କୂଳର ତୋଷଲ ନାମକ ଏକ ସହର ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଅଛି—ଦୈନିକ ଆଶା. ୨୫।୮।୨୯ ।

ଅଧୁନାର ଗଞ୍ଜାମ କୋଡ଼, ଘୁମୁସର, ବାଣପୁର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା, ନୂଆଗଡ଼, ରଣପୁର, ପୁରୀ ସବଡିଭିଜନର କେତେକ ଅଂଶ, କଟକ ଜିଲ୍ଲାର

ବାଙ୍କି ଓ ଓଲାସ ପ୍ରଗନା ନେଇ ଏହା ଗଠିତ—ନାସ୍ପୁର ବିପାଠୀଙ୍କ ଉଦ୍ଧୃତ କରବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ତାମ୍ରଶାସନ ।]

୨ । ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଯୋଦ୍ଧୃଜାତିବିଶେଷ—2. Name of a warrior nation of ancient Utkal.

[ଦ୍ର—ହରିବଂଶ, ଅଥର୍ବବେଦ ଓ ୨ୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭରତଙ୍କ ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତୋଷଳ ଗୋଟିଏ ଯୋଦ୍ଧୃଜାତି ଥିବାର କଥିତ ଅଛି । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ଉତ୍କଳୀୟ ଜାତି ହୋଇଥିବେ—ବୈଦିକଅର୍ଥ. ୨୫।୮।୨୯ ।]

ସଂ. ବି—୧ । ମୂଷଳ; ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ (ଗ୍ଲାଡେନ୍. ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
1. A kind of lethal weapon; mace.

୨ । କଂସର ଏକ ଅସୁର ମଲ୍ଲ ଯାହାକୁ ଧନୁର୍ଯଜ୍ଞରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଧ କରିଥିଲେ—2. Name of a wrestler-demon retained by Kamsa and killed by Srikrushna.

ତୋଷାମତ(ଦ)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖୁଶ୍ ଅମଦ; ତୁଳ. ସଂ. ତୋଷ
Toshāmata(da) + ଆମୋଦ)—୧ । ଖୁସାମତ; ଖୋସାମଦ;
তোষামদ ଅନ୍ୟର ମନ ଜଗେଇବା; ମନରଖା; ସ୍ତୁତୋକ୍ତି—
খুসামদ 1. Flattery.
ତୋଷାମୋତ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ସ୍ତୁତୋକ୍ତି; ପରର ମନଲଗା କଥା—
ତୋଷାମୋଦ } 2 Flattering words

ତୋଷାମତି(ଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ଖୁଶ୍ଆମୋଦୀ)—ସ୍ତୁତିବୃତ୍ତି—
Toshāmati(di) Habitual flattering.
(ତୋଷାମୋତି, ତୋଷାମୋଦି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋଷାମତି(ଦି)ଆ—ବୈଦେ. ବିଣ. (ପା. ଖୁଶ୍ଆମୋଦୀ)—
Toshāmati(di)ā ୧ । ସ୍ତୁତିକାର—
তোষামুদে খুসামদী
ତୋଷାମୋତିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Flattering (person).
ତୋଷାମୋଦିଆ } ୨ । ସ୍ତୁତିପ୍ରିୟ—
2. Fond of being flattered.

୩ । ସ୍ତୁତିପୂର୍ଣ୍ଣ (ବାକ୍ୟ)—3. Flattering (words)
ବି—ସ୍ତୁତିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A flatterer.

ତୋଷାଳ(ଳି)—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜଧାନୀବିଶେଷ-
Toshāli(ḷi) Name of the capital of ancient Utkal (Orissa) from the 4th B. C. to the 15th century A. D.

[ଦ୍ର—ଏହା ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୪୦୦ରୁ ୧୫୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ଏହା ଧଉଳି ପାହାଡ଼ ଓ ଖଣ୍ଡଗିରି ପାହାଡ଼ ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଥିଲା । ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଅଶୋକ କଳିଙ୍ଗ ଜୟ କରିବା ପରେ ତୋଷାଳିରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରକୁ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ—(ପୁରୀ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଗେଜେଟିଅର୍ ଓ ଲୁପାସିକ୍. ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

ତୋଷି (ନାମ ଧାତୁ)—(ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍)—
Toshi (root) ସନ୍ତୋଷ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—
To please; to gratify.

ତୋଷିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ତୋଷି ଧାତୁ+କର୍ମ.ତ)-
Toshita ସନ୍ତୋଷିତ; ତର୍ପିତ—Satisfied; pleased; gratified.

ତୋଷିତା—ଦେ. ବିଣ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ତୁଷ୍ଟ—
Toshitā Pleased.

ବହୁରୂପା ନଳଙ୍କ ଭାବ ଧାଇରେ ସୀତା,
ବକାଣିତ ରୂପରେ ସେ ସମସ୍ତ ତୋଷିତା । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତୋଷିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି.—(ସଂ. ତୋଷି ଧାତୁ)—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
Toshibā କରିବା— . To gratify to please.
তুষা ତୋ ଶ୍ରବଣ ତୋଷିବ ରମ୍ୟ ଶିଞ୍ଜିତ;
तुषना, तोषना ବୀଣାଝଙ୍କାରଗଞ୍ଜି ମଧୁ ସଙ୍ଗୀତ । ରାଧାନାଥ ମେଘଦୂତ ।

୨ । (ସଂ. ତୁଷ୍ ଧାତୁ)—ତୁଷ୍ଟ ହେବା—
2. To be pleased or gratified.

ଯେ ଯାହା ସୁଖେ ପସୁ ନେଲେ
ସର୍ବେ ତୋଷିଲେ ମଣ୍ଡଳେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତୋଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତୁଷ୍ ଧାତୁ=ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Toshī ୧ମା. ୧ବ)—ତୁଷ୍ଟ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ଆନନ୍ଦିତ—
(ତୋଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Pleased; delighted

ପୂର୍ବରେ କେଉଁ କବିମାନେ ହୋଇ ତୋଷି ।
ଏ ମହାଭାରତକୁ କହୁଥିଲେ ବସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

୨ । (ତୁଷ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତୋଷି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
ଯେ ଅନ୍ୟକୁ ତୁଷ୍ଟ କରିଏ—
2. Satisfying; pleasing (person).

୩ । ସନ୍ତୋଷଜନକ; ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦ—
3. Satisfactory (matter).

ତୋହ(ହୋ)—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ଆଦରାର୍ଥକ)—ତୋ—
Toha(ho) Thine.
তোর ତୋହ ଅଗମ କାଳେ ଯାହା ଉପୁଜ
तोहरा, तेरा ତୋତେ ସେବକେ ସେହୁ ବିକଳିତ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।

ତୋହଠାଉଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋଠାଉଁ (ଦେଖ)
Tohaṭhaun̄ Toṭhaun̄ (See)
(ତୋହଠୁଁ, ତୋହଠାରୁ, ତୋହ ଠାରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋହଠିଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋଠାଇଁ (ଦେଖ)
Tohaṭhin̄ Toṭhāin̄ (See)
(ତୋହଠେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତୋହମତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ତୋହମତ୍)—
Tohamat (ti) ୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—
তোহমত 1. False charge against a person.
तोहमत ୨ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ; ମିଥ୍ୟା କଳଙ୍କ—
2. False imputation or scandal.

ଆଗଣ ଯେବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଠିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ଦ୍ୱୟ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'ଛୃଅ' ନ ମିଳଲେ 'ଛୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ବଣ – ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦଯୁକ୍ତ—False and defamatory; scandalous.

•କ୍ରି. ବଣ—୧ । ବୃଥା—1. To no purpose; in vain.
(ଯଥା— ପିଲାଟା ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ବନ ସ୍ୱଚ୍ଛ ତୋହୋମତ ବୁଲୁଛି ।)
୨ । ସର୍ବଦା; ଦବାରାତ୍ରି—
2. Day and night; incessantly.

ତୋହମତିଆ – ବୈଦେ. ବଣ—ବୃଥା—
Tohamatiā Vain; fruitless; useless.
(ତୋହମତି – ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ମୁଁ ତୋହମତିଆ କଥାସବୁଭାବ ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନାହିଁ ।)
তোহমতী तोहमती
୨ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗକାରୀ—
2. Making false charges against a person.
୩ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ ପ୍ରଚାରକ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
3. Propagating malicious gossip.
୪ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦଯୁକ୍ତ (ବିଷୟ, ବାକ୍ୟ)—
4. Scandalous.

ତୋହର—ଦେ. ସର୍ବନାମ—ତୋହ (ଦେଖ)
Tohara Toha (See)

ତୋହରେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ—୧ । ତୋ ଦ୍ୱାରା—
Tohare 1. By thee.
୨ । ତୋଠାରେ—2. In thee.

ତୋହୋ (ଇତ୍ୟାଦି)—ତୋହ (ଦେଖ)
Toho (etc) Toha etc. (See)

ତୌକ୍ଷିକ– ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଧନୁରାଶି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Taukshika (astronomy) The zodiacal sign of Sagittarius; Sagitta.

ତୌଜି (ଇତ୍ୟାଦି)—ତଉଜି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tauji (etc) Tauji etc. (See)
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦେଶଜ ଓ ବୈଦେଶିକମାନଙ୍କ ଆଦ୍ୟରେ 'ତୌ' ଅଛି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ 'ତଉ' ଆଦ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଶବ୍ଦମାନ ଦେଖ ତୌରୁ, ତୌଜି ।]

ତୌତାତିତ —ସଂ.ବି—୧ । ଜୈନମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ(ହି.ଶବ୍ଦସାଗର)-
Tautātita 1 A sect of the Jainas.
୨ । କୁମାରିଲ ଭଟ୍ଟଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. A name of the Hindu religious reformer Kumārila Bhatta.

ତୌତିକ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁକ୍ତା—1. Pearl.
Tautika ୧ । ଶୁକ୍ତି; ଶାମୁକା—2. A mussel; cuckle; oyster.
୩ । ମୁକ୍ତା ଉତ୍ପାଦକ ଶୁକ୍ତି—3. Pearl-oyster.

ତୌରେତ—ବୈଦେ. ବି. (ହେବ୍ରୁ ଭାଷା)—
Tauret ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ—
तौरेत The scripture of the Jews.
[ଦ୍ର—ଏହା ମହାତ୍ମା ମୂଷା (Moses) ଙ୍କ ପରେ ପ୍ରକଟିତ । ଏଥିରେ ସୃଷ୍ଟି ଓ ଆଦାମଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତୂର୍ଯ୍ୟ + ସମୂହାର୍ଥେ. ଅ)—
Taurjya ୧ । ତାଳ ଅନୁସାରେ ବାଦିତ ଖଞ୍ଜଣି ବା ମୃଦଙ୍ଗର ସ୍ୱର; ମୃଦଙ୍ଗାଦିର ଧ୍ୱନି—1. The sound of tabor set to measure; harmony.
୨ । ଢୋଲ ଓ ଖଞ୍ଜଣି ଆଦି ଅନେକ ବାଦ୍ୟ—
2. Drums and tabors.

ତୌର୍ଯ୍ୟତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ତୌର୍ଯ୍ୟ + ତ୍ରି + କ)—
Taurjyatrika ୧ । ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ ଓ ନୃତ୍ୟ ଏହି ତିନିଙ୍କର ଏକତ୍ର ମିଳନ; ଏକ ସଙ୍ଗେ ନାଚ, ଗାଇଣା ଓ ବାଇଣା—
1. Song, music and dancing; dancing accompanied by vocal and instrumental music; symphonic dance; dance to the accompaniment of music and song.
୨ । ଗାଇଣା ବାଇଣା—
2. Music (vocal and instrumental).
[ଦ୍ର:—ମନୁ ଏହାକୁ କାମଜ ବ୍ୟସନରୂପେ ଗଣନା କରି ଅଛନ୍ତି ଓ ଏହା ତ୍ୟାଜ୍ୟ ବୋଲି କହି ଅଛନ୍ତି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର]

ତୌଲ—ସଂ. ବି. (ତୁଳା + ଅ)—
Taula ୧ । ତରାଜୁ; ନିକିତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
1. Weighing instrument; balance.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ) ତୁଳା ରାଶି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The Zodiacal sign Libra.

ତୌଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୁଲ୍ ଧାତୁ)—
Taula (etc) ତଉଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taula etc (See)

ତୌଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ତଉଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Taulā (etc) Taulā etc (See)

ତୌଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଉଲାଇବା (ଦେଖ)
Taulā(le)iba Taulāiba (See)

ତୌଲିଆ –ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ତଉଲିଆ (ଦେଖ)
Tauliā Tauliā (See)

ତୌଳିକ—ସଂ. ବି. (ତୂଳୀ + ଇକ)—୧ । ଚିତ୍ରକର—
Taulika 1. Painter.
୨ । ପରିମାପକ—2. One who weights; weighman

୧	ଇ	ଉ	ର୍‌,ର୍ବ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ସ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଙ

ତୌଳିକିକ—ସ. ବ. (ତୂଳିକା+ଇକ)—ତୌଳିକ (ଦେଖ)
Taulikika Taulika (See)

ତୌଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଉଲିବା (ଦେଖ)
Tauiibā Tauliā (See)

ତୌଷାର—ସ. ବ. (ତୁଷାର+ଭବ ଅର୍ଥରେ ଅ)—
Taushāra ୧ । କୁହୁଡ଼ି; ନୀହାର—1. Frost.
୨ । ବରଫ—2. Ice; snow.
୩ । କାକର—3. Dew.
୪ । ବରଫ ତରଳିଥିବା ପାଣି (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
4 Water collected by the thawing or melting of ice.
ସ. ବଣ—ତୁଷାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to dew or ice.

ତ୍ୱ—ସ. ପ୍ରତ୍ୟୟ—ଭାବାର୍ଥ ଓ ଗୁଣବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ—A suffix
Twa denoting the state or quality of something.
(ଯଥା—ନରତ୍ୱ; ଶୁକ୍ଳତ୍ୱ ।)
[ତ୍ୱ—ଏହା ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଭାବ ବା ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]

ତ୍ୱକ୍—ସ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ୱଚ୍ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Twak ୧ । ଛାଲ; ଦେହର ଚର୍ମ—1. Skin; hide.
୨ । ଛେଲି; ଗଛର ବକଳ—2. Bark of a tree.
୩ । ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ—3. The organ of touch.
[ତ୍ୱ—ଏ ପାଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ଏହା ପ୍ରାଣୀର ରକ୍ତମାଂସାସ୍ଥି ସମନ୍ୱିତ ଦେହ ଉପରେ ବସ୍ତୁତ; ଏହାଦ୍ୱାରା ତାପ, ଶୈତ୍ୟ, କୋମଳତା, ଦୃଢ଼ତା, ମସୃଣତା, ରୁକ୍ଷତା ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।]
୪ । ଫଳର ଚୋପା—4. The rind of a fruit; peel.
୫ । ଡାଲଚିନି—5. Cinnamon.
୬ । ତେଜପତ୍ର—6. The cassia cinnamon; the cassia leaves.
୭ । ଶତାବରୀ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
7. Asparagus Racemosus.

ତ୍ୱକ୍‌କ୍ଷୀରା(ରୀ)—ସ. ଜ୍ଞ. (ତ୍ୱକ୍+କ୍ଷୀର+ଆ; ଈ)—ବଂଶଲୋଚନା—
Twak-kshirā(ri) The manna of bamboo.

ତ୍ୱକ୍‌ଛଦ—ସ. ବ. (ତ୍ୱକ୍+ଛଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶଶକନ୍ଦ (ଦେଖ)
Twak-chhada Śaśakanda (See)

ତ୍ୱକ୍‌ଛେଦ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଛେଦ)—
Twakchheda ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସୁନ୍ନତ୍—
(ତ୍ୱକ୍‌ଛେଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Circumcision amongst the Mahomedans and the Jews.

ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ର—ସ. ବ—୧ । ତେଜପତ୍ର—
Twakpatra 1. The cassia leaves.
୨ । ଡାଲଚିନି—2. Cinnamon.

ତ୍ୱକ୍‌ପତ୍ରୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ୱକ୍+ପତ୍ର+ଈ)—
Twakpatri ୧ । ହେଙ୍ଗୁପତ୍ରୀ; ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—
1. A medicinal plant; Mimosa Octandra.
୨ । କଦଳୀଗଛ—2. Plantain tree.

ତ୍ୱକ୍‌ପୁଷ୍ପ—ସ. ବ—୧ । ରୋମାଞ୍ଚ—1. Horripilation.
Twakpushpa ୨ । ଶୁଖିଲା କୁଣ୍ଡିଆ—2. Dry scabs.
(ତ୍ୱକ୍‌ପୁଷ୍ପିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱକ୍‌ସାର—ସ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ସାର)—ଫମ୍ପା—
Twaksāra Empty.
ବ—୧ । ବାଉଁଶ ଗଛ—1 Bamboo.
୨ । ଦାରୁଚିନି—2. Cinnamon.
୩ । ନଳିତା ବା ଝୋଟ ଗଛ—3 Jute plant.

ତ୍ୱକ୍‌ସାରା—ସ. ବ. (ତ୍ୱକ୍‌ସାର+ଆ)—ବଂଶଲୋଚନା; ବାଉଁଶ ମଧ୍ୟରେ
Twaksārā ଥିବା ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—
Tabashir; a salicious deposit found inside the bamboo; the manna of bamboo.

ତ୍ୱକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—କାଠଆଦି ଚାଞ୍ଛିବା—
Twaksh (root) To pare wood.

ତ୍ୱଗ୍‌ଦୋଷ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଦୋଷ)—୧ । ଚର୍ମରୋଗ—
Twagdosha 1. Skin disease.
(ତ୍ୱଗ୍ରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୁଷ୍ଠରୋଗ—2. Leprosy.

ତ୍ୱଗ୍‌ଦୋଷୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ତ୍ୱଗ୍ ଦୋଷ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Twagdoshi କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ; କୋଢ଼ିଆ—Leprous.
(ତ୍ୱଗ୍‌ଦୋଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବ. ପୁଂ—କୁଷ୍ଠରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
A leper.

ତ୍ୱଗ୍‌ସୁଗନ୍ଧା—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ସୁଗନ୍ଧ+ଆ)—
Twag-sugandhā ୧ । ଏଲବାଲ (ଦେଖ)
1. Elabāla (See)
୨ । ଗୁଜରାଟି; ଶ୍ୱେତ ଅଲାଇଚ—
2. The small white variety of cardamom.

ତ୍ୱଗଙ୍କୁର—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ୱକ୍+ଅଙ୍କୁର)—ରୋମାଞ୍ଚ—
Twagankura The bristling of the hairs of one's body; horripilation.

ତ୍ୱଗାକ୍ଷୀରୀ—ସଂ. ବ—ବଂଶଲୋଚନା (ହ. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Twagākshiri The manna of bamboo.

ତ୍ୱଗିନ୍ଦ୍ରିୟ—ସ. ବ. (ତ୍ୱଚ୍;ତ୍ୱକ୍+ଇନ୍ଦ୍ରିୟ; କର୍ମ୍ମ ରୂପକ)—
Twagindriya ୧ । ସ୍ପର୍ଶେନ୍ଦ୍ରିୟ; ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରେ—
1. The sense of touch.
୨ । ଚର୍ମ; ଚମଡ଼ା—2. Skin.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଂଗ ଶୁଣାରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂଁ'କି ପାଇଲେ 'ବଧୁଁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ୱଗ୍‌ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୱକ୍+ଗନ୍ଧ; ଯାହାର ଛାଲି ସୁଗନ୍ଧ)—
Twaggandha ନାରଙ୍ଗ ଗଛ (ଦେଖ)—
Nāraṅga tree (See)

ତ୍ୱଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଆବରଣ କରିବା—
Twach (root) 1. To cover.

ତ୍ୱଚ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twach 1. Twak (See)
୨ । ସାପକାତି (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
2. The slough of a snake.

ତ୍ୱଚ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ୱଚ୍)—ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twacha Twak (See)

ବୃକ୍ଷରେ ରୂପକୁ ଅଦ୍ଦରେ,
ତ୍ୱଚକୁ ସ୍ପର୍ଶରେ ସଂହରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ୱଚା—ସଂ. ବି.—ତ୍ୱକ୍ (ଦେଖ)
Twachā Twak (See)

ତ୍ୱଚିସାର—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ତ୍ୱଚି=ତ୍ୱକ୍‌ରେ+ସାର) ବାଉଁଶ—
Twachi sāra Bamboo.

ତ୍ୱଚିସୁଗନ୍ଧା—ସଂ. ବି. (ଅଲୁକ୍ ସମାସ; ତ୍ୱଚି+ସୁଗନ୍ଧା)—କ୍ଷୁଦ୍ରଗୁଜ୍ଜି; ଛୋଟ
Twachi sugandhā ଅଳେଇଚ)—The small variety of cardamon.

ତ୍ୱତ୍—ସଂ. ବିଣ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସମାସରେ
Twat ଧାରଣ କରିବା ଆକାର)—ତୁମ୍ଭର—Yours; your.
[ଦ୍ର—ଯୁଷ୍ମଦ୍ ସମାସରେ ଏରୂପ ହୁଏ । ଯଥା— ତ୍ୱତ୍ ସମ; ତ୍ୱଦୀୟ; ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ ।]

ତ୍ୱତ୍ସମ—ସଂ. ବିଣ.—ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ (ଦେଖ)
Twatsama Twadbidha (See)
(ତ୍ୱତ୍ସମତା—ବି)
(ତ୍ୱତ୍‌ତୁଲ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱଦୀୟ—ସଂ. ବିଣ. (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—ତୁମ୍ଭର; ଭବଦୀୟ—
Twadiya Thine; yours; your.
(ତ୍ୱଦୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ୱତ୍+ବିଧ=ପ୍ରକାର)—ତୁମ୍ଭ ପରି—
Twadbidha Like you; similar to you.
(ତ୍ୱଦ୍‌ବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ବେଗରେ ଗମନ କରିବା—
Twar (root) 1. To go briskly; to hasten.
୨ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ ହେବା—
2. To be in haste; to make haste.

ତ୍ୱରମାଣ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ୱର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ)—ସତ୍ୱର; ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ
Twaramāṇa Quick; swift; hastening.
(ତ୍ୱରମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—(ତ୍ୱର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ବେଗ
Twarā 1. Velocity; speed.
୨ । ଦ୍ରୁତତା—2. Swiftness; haste; hurry.
୩ । ଜରୁର—3. Urgency.
୪ । ଶୀଘ୍ରତା—4. Quickness.
ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ତ୍ୱରାବାନ୍)—୧ । ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—
1. In haste.

ଦମସ୍ତ୍ରୀ ଶୁଣିଣ ଅତି ତ୍ୱରା ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—2. Anxious.

ଏହା ମୋର ଆଗେ କହ ତ ଯମ ରାଏ,
ଶୁଣିବାକୁ ମୋ ମନ ଅତି ତ୍ୱରା ହୁଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୩ । ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ—3. Eager.

କାହାର ସେ ପୁତ୍ର ବୋଲାଏ ରୁକ୍ମିଣୀ,
ଶୁଣିବାକୁ ତୋର ହୁଏ ମୋ କର୍ଣ୍ଣ ବେନି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଅନୁଶାସନ ।

ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତୃତୀୟା ତତ୍; ତ୍ୱରା+ଅନ୍ୱିତ)—୧ । ସତ୍ୱର—
Twarānwita 1. Quick; hasty; hurried.
୨ । ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ—2. Eager.

ତ୍ୱରିତ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ୱର୍+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—ସତ୍ୱର—
Twarita Swift; quick; hasty.
କ୍ରି. ବିଣ.—ଶୀଘ୍ର; ତ୍ୱରାସହକାରେ—
Swiftly; hastily.

ତ୍ୱରିତା—ସଂ. ବି.—ଦେବୀବିଶେଷ—
Twaritā Name of a Goddess.
[ଦ୍ର—ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟଲାଭ କରିବାପାଇଁ ଏ ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ତନ୍ତ୍ରରେ ଉପଦେଶ ଦିଆଯାଇଅଛି । ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ୱରିତାନନ୍ଦ ମୌଜ—ଦେ. ବି.—(ବ୍ୟଙ୍ଗ, ତ୍ୱରିତାନନ୍ଦ)—ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇ
Twaritānanda maūja ମୌଜ କରିବା—(ironical)
Smoking ganja in company and making merry.

ପୋଖସି ସଂଗରେ ବସି ଅଧଘଡି ସାଏ ତ୍ୱରିତାନନ୍ଦ ମୌଜ କରନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ତ୍ୱରିତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ୱରିତଂ)—ତୁରନ୍ତ—
Twarite Swiftly; hastily; hurriedly.
तुरन्त, तुरत

ତ୍ୱଲଗ—ସଂ. ବି—ପାଣିରେ ରହିବା ସର୍ପବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Twalaga The water snake.

ତ୍ୱଷ୍ଟା—ସଂ. ପୁ.ବି (ତ୍ୱକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ=ତ୍ୱଷ୍ଟୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Twashṭā ୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମା—1. The heavenly architect according to the Hindus.
[ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ୧୨ ଜଣ ସାରଥି ମଧ୍ୟରୁ ଏ ଜଣେ ।]
୨ । ବଢ଼େଇ—2. Carpenter.

୧	ଇ	ଉ	ର,ୠ	ଌ	ଏ	ହଲନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ତ୍ର	ଞ୍ଚ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍ଦ

(ତ୍ୱଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The Sun God.
୪ । ମହାଦେବ—4. God Siba.
୫ । ବୃତ୍ରାସୁରର ପିତା—5. Father of Brutra.
୬ । ଦ୍ୱାଦଶାଦିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଏକାଦଶ (ଏ ଚୈତ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ)—6. Name of the eleventh solar Deity.
୭ । ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ରର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଦେବ—7. The Deity presiding over the 14th asterism.
୮ । ବୈଦିକ ଦେବତାବିଶେଷ—
8. Name of a Vedic Deity.
[ଇ—ଏ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭସ୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଭାଗ କରନ୍ତି ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।]
୯ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; ସୂତ୍ରଧାର—
9. Name of a caste of mixed blood; carpenter.
ସଂ. ବିଣ—ତକ୍ଷଣକର୍ତ୍ତା; ଯେ କାଠ ଚାଞ୍ଛେ—Scraping wood.

ତ୍ୱଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (ତ୍ୱକ୍ଷ ଧାତୁ+ତି)—ମନୁସଂହିତାରେ କଥିତ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର
Twashti ଜାତିବିଶେଷ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) Name of a mixed caste according to Manu.

ତ୍ୱଷ୍ଟ୍ରା—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ର—
Twashtrā (astrology) The 14th asterism.

ତ୍ୱାଦୃକ୍—ସଂ. ବିଣ (ଯୁଷ୍ମଦ୍=ତ୍ୱତ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍)—ତ୍ୱଦ୍ୱିଧ;
Twadruk ତୁମ୍ଭ ପରି—Like you; resembling thee.

ତ୍ୱାଦୃକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ—ତ୍ୱାଦୃକ୍ (ଦେଖ)
Twādruksha Twādruk (See)
(ତ୍ୱାଦୃକ୍ଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱାଦୃଶ—ସଂ. ବିଣ (ଯୁଷ୍ମଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—ତ୍ୱାଦୃକ୍ (ଦେଖ)
Twādrusha Twādruk (See)
(ତ୍ୱାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୱାଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି (ତ୍ୱଷ୍ଟୃ+ଅ)—୧ । (ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ ନିର୍ମିତ) ବଜ୍ର—
Twāshtra 1. Thunder bolt.
୨ । (ଏ ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିବାରୁ) ବୃତ୍ରାସୁରର ଏକ ନାମ—
2. A name of Brutrāsura.
୩ । (ତ୍ୱଷ୍ଟାଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ) ଚିତ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ର—The 14th asterism according to the Hindu astrology.

ତ୍ୱାଷ୍ଟ୍ରୀ—ସଂ. ବି (ତ୍ୱଷ୍ଟୃ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କ କନ୍ୟା
Twashtri ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କ ମାତା ସଂଜ୍ଞା ଦେବୀ—1. Name of one of the two wives of the Sun God.
୨ । ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ର—2. The 1st asterism of the Hindu astrology.

ତ୍ୱିଟ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୱିଷ=ଦୀପ୍ତି ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
Twit ୧ । ଶୋଭା—1. Beauty.
୨ । ଦୀପ୍ତି; ପ୍ରଭା—2. Brilliance.
୩ । ଆଲୋକ—3. Light.
୪ । ବ୍ୟବସାୟ—4. Trade.
୫ । ବାକ୍—5. Speech.

ତ୍ୱିଷ (ଧାତୁ)—ସଂ ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
Twish (root) To shine.

ତ୍ୱିଷ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ୱିଟ୍ (ଦେଖ)
Twish Twit See)

ତ୍ୱିଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ଦୀପ୍ତି—
Twishā 1. Brilliance; lustre.
୨ । ଶୋଭା—2. Beauty.

ତ୍ୱିଷାଂପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ଓ ଅଲୁକ୍; ତ୍ୱିଷାଂ=ଦୀପ୍ତିସମୂହ+
Twishāmpati ପତି=ସ୍ୱାମୀ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.
(ତ୍ୱିଷାମ୍ପତି, ତ୍ୱିଷାମୀଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୱିଷି—ସଂ. ବି (ତ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—କିରଣ; ତେଜଃ—
Twishi Ray; beam of light.

ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ତଦ୍ଧିତରେ ଭବ ବା ଜାତ ଅର୍ଥବୋଧକ
Tya ପ୍ରତ୍ୟୟବିଶେଷ—A suffix denoting situate in.
(ଯଥା—ଅତ୍ରତ୍ୟ; ତତ୍ରତ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ।)

ତ୍ୟକତ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ—ତ୍ୟକ୍ତ (ଦେଖ)
Tyakata Tyakta (See)
ଜଳକୁ ରସ ଅବା ଅନ୍ତର ହୋଇବେ,
ତେଜ ଅବା ରୂପକୁ ତ୍ୟକତ କରିବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଆଦି ।

ତ୍ୟକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ବର୍ଜିତ; ଯାହାକୁ
Tyakta ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇଅଛି; ବିସୃଷ୍ଟ; ପରିତ୍ୟକ୍ତ—
(ତ୍ୟକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Left; abandoned; deserted; given
(ତ୍ୟାଗ—ବି) up; forsaken; relinquished.
୨ । ବିଷୟବିରକ୍ତ; ବୈରାଗୀ; ବିଷୟତ୍ୟାଗୀ-2. One who has renounced the world; retired.
୩ । ଦତ୍ତ—3. Given; bestow.
୪ । ଛିନ୍ନ; ଫୋପଡ଼ା ହୋଇଥିବା—
4 Strewn; thrown away.

ତ୍ୟକ୍ତଜୀବିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟକ୍ତ+ଜୀବିତ=ଜୀବନ)—
Tyakta jibita ମଲା; ମୃତ—Dead; deceased.
(ତ୍ୟକ୍ତଜୀବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୟକ୍ତବିରକ୍ତ—ଦେ. ତଣ (ସହଚର ପଦ; ସଂ. ତ୍ୟକ୍ତ+ବିରକ୍ତ)—
Tyakta birakta ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ଓ ବ୍ୟସ୍ତ; କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—Perturbed; bewildered; bothered; pestered.

ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ତବ୍ୟ)—ଯାହାକୁ ତ୍ୟାଗ
Tyaktabya କରିବା ଉଚିତ—Deserving to be abandoned
(ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) or shunned.

ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟକ୍ତ + ଲଜ୍ଜା)—ନିର୍ଲଜ୍ଜ—
Tyakta lajja Shameless
(ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ୟକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Tyaktā ତ୍ୟାଗକାରୀ—Abandoning; renouncing.
(ତ୍ୟକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ୟକ୍ତ + ଆ)—ତ୍ୟକ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Tyakta.

ତ୍ୟଜ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—
Tyaj (root) To give up.

ତ୍ୟଜନ—ସଂ. ବି (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ତ୍ୟାଗ; ବର୍ଜନ—
Tyajana 1. Relinquishment; giving up;
(ତ୍ୟକ୍ତ; ତ୍ୟଜନୀୟ; ତ୍ୟାଜ୍ୟ—ବିଣ) abandonment.
୨ । ବୈରାଗ୍ୟ—2. Renunciation.
୩ । ଦାନ—3. Gift; act of giving; bestowing

ତ୍ୟଜନୀୟ—(ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ତ୍ୟକ୍ତବ୍ୟ (ଦେଖ)
Tyajaniya Tyaktabya (See)

ତ୍ୟଜିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ବିରଳ ବ୍ୟବହାର) ତ୍ୟାଗ କରିବା (ଦେଖ)
Tyajibā Tyāgakaribā (See)
ত্যজা, तयागना

ତ୍ୟଜ୍ୟପୁତ୍ର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ରର ଅଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର)—
•Tyajyaputra ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର (ଦେଖ)
তেজিপুতুর Tyājyaputra (See)

ତ୍ୟଜ୍ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—ଯାହାକୁ
Tyajyamāna ତ୍ୟାଗ କରାଯାଉଅଛି—Which is being
(ତ୍ୟଜ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) forsaken or abandoned.

ତ୍ୟଜ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ)—ତ୍ୟାଗ (ଦେଖ)
Tyajyā Tyaga (See)

ତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି. (ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ବର୍ଜନ; ପରିତ୍ୟାଗ;
Tyāga ବିସର୍ଜନ; କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣାଠାରୁ ଅଲଗା କରିବା
କର୍ମ—1. Abandonment; forsaking.
୨ । ବୈରାଗ୍ୟ; ସଂସାରର ମାୟାମମତା ତୁଟାଇବା—
2 Renunciation of worldly ties.

[ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ତ୍ୟାଗ ବା ବୈରାଗ୍ୟର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ତ୍ୟାଗୀ ଲୋକ ନିଷ୍କାମ ଓ ପରୋପକାରରତ ହୋଇ ବିଷୟବାସନା ଓ ସୁଖଭୋଗ ସଙ୍ଗେ କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖେ ନାହିଁ । ଏପରି ତ୍ୟାଗୀ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ଅଟେ । ଭଗବଦ୍ଗୀତାର ଅଷ୍ଟାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତ୍ୟାଗକୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ (୯ମ ଶ୍ଳୋକ) ରାଜସିକ (୮ମ ଶ୍ଳୋକ) ଓ ତାମସିକ (୭ମ ଶ୍ଳୋକ) ଏପରି ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ତ୍ୟାଗ ସନ୍ନ୍ୟାସର ଏକ ଅବସ୍ଥା; କାମ୍ୟ ଧର୍ମର ପରିତ୍ୟାଗ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅଟେ ଓ କର୍ମଫଳର ଆଶା ନ କରିବା ତ୍ୟାଗ ଅଟେ । ଗୀତାର ମତରେ ଯଜ୍ଞ, ଦାନ ଓ ତପଃ କର୍ମମାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାରିବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କର୍ମଫଳକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାରିବ; ମନୁସଂହିତା ମତରେ ସଂସାରରେ ପିତା, ମାତା, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ସବୁକୁ ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇ ପାରେ— ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]
୩ । ଦାନ—3. Bestowal; gift.
୪ । ବଳିଦାନ—5. Sacrifice.
୫ । ନିକ୍ଷେପ 5. Throwing away.
୬ । ଛାଡ଼ିବା—6 Giving up.
୭ । ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବା— 7. Desertion; quitting.
୮ । କୌଣସି ବସ୍ତୁରୁ ଆପଣା ସମ୍ପର୍କ କାଟିବା—
8. Cutting off one's connection with any thing.
୯ । କର୍ମଫଳର ତ୍ୟାଗ (ଭଗବଦ୍ଗୀତା)—9. Absence of hankering after the result of one's actions.

[ଦ୍ର—ତ୍ୟାଗ ଶବ୍ଦ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରେ । ଯଥା—ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ, ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ, ସଂସାରତ୍ୟାଗ, ବିଷୟତ୍ୟାଗ, ସର୍ବସ୍ୱତ୍ୟାଗ, ଦେହତ୍ୟାଗ ରାଜ୍ୟତ୍ୟାଗ, ସଙ୍ଗତ୍ୟାଗ, କ୍ରୋଧତ୍ୟାଗ, ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୟାଗ, ଅଭ୍ୟାସତ୍ୟାଗ, ଅସତ୍ୟତ୍ୟାଗ, ଇତ୍ୟାଦି ।]
ଦେ. ବି—ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ—Self-denial; self-sacrifice.
ଦେ. ବିଣ—ତ୍ୟକ୍ତ—Deserted.
ତପ କରନ୍ତେ ଏ ତନ ବର୍ଣ୍ଣ ସେ
ଯେଣୁ ତ୍ୟାଗେ ବର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମମାନ ସେ । ଦଣ୍ଡୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ରାମାୟଣ ।

ତ୍ୟାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ)—ଛାଡ଼ିବା—
Tyāga karibā To give up; to leave; to abandon;
ত্যাগকরা तयागना forsake,

ତ୍ୟାଗପତ୍ର—ସଂ ବି. (ସଂ. ପତ୍ର, କିନ୍ତୁ ଦେଶଜରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Tyāgapatra ୧ । ଫାରକନାମା; ଛାଡ଼ପତ୍ର; ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ତ୍ୟାଗ କଲେ ଯେଉଁ ଦଲିଲ ଲେଖି ଦିଏ—
1. Deed of divorce,
୨ । କୌଣସି ବିଷୟରୁ ସ୍ୱତ୍ୱ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲେଖିବା କରାରନାମା; ନାଦାବୀ ପତ୍ର—2, Deed of relinquishment.
୩ । ଇସ୍ତଫା—3. Resignation,

ତ୍ୟାଗଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ୟାଗ + ଶୀଳ)—
Tyāgasila ୧ । ତ୍ୟାଗପରାୟଣ; ଦାନୀ—1. Liberal,
(ତ୍ୟାଗଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ—2. Self-denying;
(ତ୍ୟାଗଶୀଳତା—ବି) self-sacrificing,

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଉପ୍ତ	ତ୍ଥ	୪
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୃ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଥ	ଋ	୮

ତ୍ୟାଗିଅ(ୟ) — ଦେ. ବଣ. (କଟକିଆ ଭାଷା; ସଂ. ତ୍ୟାଜ୍ୟ) —
Tyāgia(ya) ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇ ଥିବା; ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ତ୍ୟକ୍ତ;
ত্যাগীয় ମୃତବ୍ୟକ୍ତି ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିବା — Left; left by the deceased,
(ଯଥା — ମହାଜନଙ୍କ ତ୍ୟାଗିଅ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଚେଲା ମାଲିକ ହେଲେ ।)

ତ୍ୟାଗିବା — ଦେ. କି. (ସଂ. ତ୍ୟଜ୍ ଧାତୁ) — ତ୍ୟଜିବା; ତ୍ୟାଗ କରିବା;
Tyāgibā ଛାଡ଼ିବା; ଫୋପାଡ଼ିବା — To give up.
ত্যজা ମାତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ତ୍ୟାଗି ଗଲେ
ত্যাগনা ଆଶ ନ୍ୟ ବନେ ପ୍ରବେଶିଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ
(ତ୍ୟାଗିଯିବା — ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ୟାଗିଲା — ଦେ. ବଣ. — ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଥିବା; ତ୍ୟାଗ କରାଯାଇ ଥିବା —
Tyāgilā Abandoned.
ତ୍ୟାଗିଲା ପିଣ୍ଡରେ କେହୁ ପୂରଇବ ପ୍ରାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତ୍ୟାଗୀ — ସଂ. ବଣ. — (ତ୍ୟାଗ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) —
Tyāgi ୧ । ଯେ ତ୍ୟାଗ କରେ — 1. Abandoning; forsaking; relinquishing; renouncing.
(ତ୍ୟାଗିନୀ — ସ୍ତ୍ରୀ)
(ଯଥା — ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ; ଗୃହତ୍ୟାଗୀ; ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ଇତ୍ୟାଦି ।)
୨ । ଦାତା — 2. Liberal.
୩ । ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗୀ — 3. Self-sacrificing.
ବ. — ବୈରାଗୀ; ଯୋଗୀ — An ascetic; a recluse.

ତ୍ୟାଜ — ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବଣ. — ବହିର୍ଗତ —
Tyāja Coming out.
ବହାଇ ଦେଇ ଭୂଜ ଭୁଜଙ୍ଗ କପି ସମାଜ ନାସାବର୍ତ୍ତିରନ୍ଧ୍ରରେ ତ୍ୟାଜ ସେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତ୍ୟାଜ୍ୟ — ସଂ. ବଣ. ପୁଂ — (ତ୍ୟଜ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ) — ୧ । ବର୍ଜନୀୟ;
Tyājya ଯାହା ତ୍ୟାଗ କରିବା ଉପଯୁକ୍ତ — 1. Fit to be forsaken or given up.
(ତ୍ୟାଜ୍ୟା — ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ତ୍ୟକ୍ତ — 2. Forsaken; given up.
୩ । ପିତୃ ଧନରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ପୁତ୍ର) —
3. (a son) Deserving to be disinherited.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପତ୍ର — ଦେ. ବ. (ସଂ. ତ୍ୟାଗପତ୍ର) — (କଟକିଆ ଭାଷା) —
Tyājyapatra ୧ । ଅପଣା ଅନ୍ତେ ଆପଣାର ପୁତ୍ର ତ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାରୀ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ପିତା ଯେଉଁ ଦଲିଲ ଲେଖି ଦିଏ — 1. A deed disinheriting one's son.
୨ । ତ୍ୟାଗପତ୍ର; ଛାଡ଼ପତ୍ର — 2. A deed of divorce.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର — ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ତ୍ୟାଜ୍ୟ + ପୁତ୍ର) — ଯେଉଁ ପୁଅକୁ
Tyājyaputra ପିତା ଅପଣା ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରନ୍ତି —
A son disowned or disinherited by the father.

ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର କରିବା — ଦେ. କି. — ବଞ୍ଚି ଥାଉ ଥାଉ ଦୁଷ୍ଟ ପୁତ୍ରକୁ ଅପଣା
Tyājyaputra karibā
তেজপুত্র করা ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବା — To disinherit; to cut off (one's son) with a shilling.

ତ୍ର — ସଂ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) — ସ୍ଥାନାଧିକରଣ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଠାରେ —
Tra A suffix denoting in; at (a place)
(ଯଥା — ଯତ୍ର, ତତ୍ର, ଅତ୍ର ଅନ୍ୟତ୍ର ସର୍ବତ୍ର ।)

ତ୍ରଙ୍ଗ — ସଂ. ବ. (ନାମ) ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜଧାନୀ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର) —
Tranga The name of the capital of Rājā Harischandra.

ତ୍ରପ୍ (ଧାତୁ) — ସଂ. — ଲଜ୍ଜିତ ହେବା —
Trap (root) To be ashamed.

ତ୍ରପ — ସଂ. ବ. ପୁଂ. — (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ) — ଲଜ୍ଜା —
Trapa Shame.

ତ୍ରପମାଣ — ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଆନ) — ଯେ ଲଜ୍ଜା ପାଉ
Trapamāṇa
(ତ୍ରପମାଣା — ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଛି — Feeling ashamed; bashful.

ତ୍ରପା — ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. — (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ) — ୧ । ଲଜ୍ଜାଶୀଳତା — 1. Embarrassment; shyness; bashfulness; coyness.
Trapā
୨ । ଲଜ୍ଜା; ଲାଜ — 2. Shame.
୩ । ବିନୟ — 3. Humility; modesty.
୪ । ଯଶଃ; କୀର୍ତ୍ତି — 4. Reputation; fame; renown.
୫ । କୁଳ; ବଂଶ — 5. Family; lineage.
୬ । କୁଳଟା — 6. Adulteress.
୭ । ବେଶ୍ୟା — 7. Prostitute; whore.

ତ୍ରପିତ — ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ) — ଲଜ୍ଜିତ —
Trapita Ashamed; abashed; embarrassed.
(ତ୍ରପିତା — ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପିଷ୍ଠ — ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପା = ଲଜ୍ଜା + ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ) —
Trapishṭha ୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜାଶୀଳ — 1. Very coy. shy; coy; modest.
(ତ୍ରପିଷ୍ଠା — ସ୍ତ୍ରୀ)
୨ । ଲାଜକୁଳା — 2. Bashful.

ତ୍ରପୀ — ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) —
Trapī ଲଜ୍ଜାଶୀଳ — Coy; modest.
(ତ୍ରପିନୀ — ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପୀୟାନ — ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ତ୍ରପା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଈୟସୁ; ୧ମା. ୧ବ) —
Trapīyān ଲାଜକୁଳା; ଲଜ୍ଜାଶୀଳ — Shy; coy; modest.
(ତ୍ରପୀୟସୀ — ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରପୁ — ସଂ. ବ. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) —
Trapu ୧ । ସୀସା ଧାତୁ — 1 Lead (metal).
୨ । ଦସ୍ତା — 2. Zinc
୩ । ବଙ୍ଗ; ରଙ୍ଗା ବା ଟିନ — 3. Tin (metal).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଂକାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଳଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରପୁଲ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଲ)—ଦସ୍ତା; ଟିଣ—
Trapula — Tin (metal).

ତ୍ରପୁଷ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଉଷ)—
Trapusha ୧ । ଟିଣ (ଧାତୁ)—1. Tin (metal).
୨ । କଣ୍ଟକି ଫଳ; କାକୁଡ଼ି—2. Cucumber.
୩ । ଶିମିଳି ବୃକ୍ଷ—3. The silk cotton tree; Bombax; malaborika.

ତ୍ରପୁଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରପୁଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କାକୁଡ଼ି ଲତା—
Trapushā — Cucumber creeper.

ତ୍ରପୁସୀ—ସଂ. ବି—୧ । କଣ୍ଟିଆଳି କାକୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Trapusī 1. Kanṭiāḻi kākuṛdi (See)
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଯବ (ଦେଖ)—2. Indrajaba (See)

ତ୍ରପ୍ସା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରପ୍ ଧାତୁ+ସା)—
Trapsā ଛାତି ବା କଣ୍ଠରେ ଜମାଟ ହୋଇଥିବା ଶ୍ଲେଷ୍ମା ବା କଫ (ଶ. ଶବ୍ଦସାଗର)—Phlegm coagulated in the breast or throat.

ତ୍ରୟ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ (ତ୍ରି+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ. ଅୟ)—
Traya ୧ । ତିନି ସଂଖ୍ୟାର ସମାହାର—
(ତ୍ରୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Triplate; an aggregate of three.
୨ । ତିନି ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Three persons; trio.
୩ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା—3. Number three.
୪ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ ଏହି ତିନି ଭୁବନ—
4. The earth, the heaven and the nether world.
୫ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ ଏହି ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି—
5. The Hindu Trinity; Traid.
୬ । ଋକ୍, ସାମ, ଯଜୁଃ ଏହି ତିନି ବେଦ—
6. The three Vedas.
୭ । ଗୃହିଣୀ—7. House-wife.
୮ । ଦୁର୍ଗା—8 Goddess Durgā.
ବିଣ—୧ । ତ୍ରିଗୁଣଯୁକ୍ତ; ତ୍ରିଗୁଣିତ—1. Triple.
୨ । ତ୍ରିସଂଖ୍ୟକ—2. Numbering three.
୩ । ତୃତୀୟ—3. Third.

ତ୍ରୟଃ ପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ପଚାଶରୁ ତିନି ଅଧିକ; ୫୩—
Trayaḥ pañchāśat 53; Fifty-three.

ତ୍ରୟମ୍ବକ ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ)—ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ; ଶିବ; ମହାଦେବ—
Trayambaka — God Śiba.

ତ୍ରୟ ଲୋଚନ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋଚନ—ତ୍ରିଲୋଚନ (ଦେଖ)
Traya lochana — Trilochana (See)

ଯେଉଁ ପ୍ରୀତ କରିଥିଲେ ତ୍ରୟଲୋଚନ, ନାରଦ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗରେ ବସାଇଛନ୍ତି
ଉଙ୍ଗରେ ପ୍ରୀତ ଯୋଗୁଁ ସବୁ ଅଙ୍ଗେ ଚଢ଼ାଉଛନ୍ତି ଲୋଚନ ।
ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।

ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Trayastrimśa ୩୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Thirty-third.

ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ତ୍ରୟ+ତ୍ରିଂଶତ୍)—
Trayastrimśat ତିରିଶି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ତେତିଶି । Thirty-three

ତ୍ରୟୀତନ(ନୁ)—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ—The Sun.
Trayītana(nu) [ଦ୍ର—ବେଦମାନ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଫୁରିତ ହୋଇଥିବାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ତ୍ରୟୀ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି—ଋକ୍; ସାମ; ଯଜୁର୍ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମକାଣ୍ଡ—
Trayī dharma The body of rites prescribed in the Vedas.

ତ୍ରୟୀମୟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୟୀ+ମୟ)—
Trayīmaya ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The Sun.
୨ । ପରମେଶ୍ୱର—2. God.

ତ୍ରୟୀମୁଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରୟୀ+ମୁଖ)—
Trayīmukha (୩ ବେଦ ପାଠ କରିଥିବା) ବ୍ରାହ୍ମଣ—
A Brahmaṇa (versed in the three Vedas)

ତ୍ରୟୋଦଶ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ ସମାସ; ତ୍ରି ଅଧିକ
Trayodaśa ଦଶନ୍)—୧ । ଦଶ ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ୧୩ ସଂଖ୍ୟକ—1. Thirteen.
୨ । ତେର ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering thirteen.
ସଂ. ବିଣ—୧୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ; ତେର ସ୍ଥାନୀୟ—
Thirteenth.

ତ୍ରୟୋଦଶୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୟୋଦଶ+ଈ)—
Trayodaśī ଚନ୍ଦ୍ରର ତ୍ରୟୋଦଶ କଳାର ହ୍ରାସ ବା ବୃଦ୍ଧିଜନିତ
ତ୍ରିୟୋଦଶୀ ତିଥି; ଚନ୍ଦ୍ରପକ୍ଷର ତ୍ରୟୋଦଶ ଦିବସ—The 13th
तेरस् day of lunar fortnight.
[ଦ୍ର—ଏକ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ଗୋଟି ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି ପଡ଼େ ଯଥା—ଶୁକ୍ଳା ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଓ କୃଷ୍ଣା ତ୍ରୟୋଦଶୀ ।]

ତ୍ରୟୋବିଂଶ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୟୋବିଂଶତି+ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—
Trayobimśa ୨୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Twenty third.

ତ୍ରୟୋବିଂଶତି—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ; ତ୍ରି ଅଧିକ
Trayobimśati ବିଂଶତି)—କୋଡ଼ିଏରୁ ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—
Twenty three.

ତ୍ରୟୋବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱ—ସଂ.ବି. (ହିନ୍ଦୁ ମତ)—ମହତ୍ ତତ୍ତ୍ୱ, ଅହଙ୍କାର ତତ୍ତ୍ୱ,
Trayobimśati tattwa ପଞ୍ଚ ତନ୍ମାତ୍ର, ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ ଏବଂ ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—The 23 elements of nature according to the Hindu philosophy.

ସେ କାଳ ଶକ୍ତି ରୂପ ଧରି
ତ୍ରୟୋବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱେ ପୂରି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଡ
୨	ଈ	ଊ	ଋୂ	ଳ୍ଳ	ଯେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଶ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଅ	ଡ଼	ନ୍

ତ୍ରସ୍ (ଧାତୁ)—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go.
Tras (root) ୨ । ଭୀତ ହେବା—2. To be frightened.

ତ୍ରସ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗମନଶୀଳ—Moving.
Trasa ବି. (+ ଅଧିକରଣ. ଅ)—ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—Forest; woods.

ତ୍ରସନ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—
Trasana ୧ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—1. Fright; fear.
୨ । ଉଦ୍‌ବେଗ—2. Anxiety through fear.
୩ । ଆଶଙ୍କା—3. Apprehension.
ବିଣ—୧ । ତ୍ରାସଯୁକ୍ତ—1. Frightened.
୨ । ଆଶଙ୍କିତ—2. Apprehensive.

ତ୍ରସର—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଅର)—ତନ୍ତୁବାୟର ଭୁଷି; କଣ୍ଡା—
Trasara Weaver's shuttle.

ତ୍ରସରେଣୁ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ = ଗମନଶୀଳ + ରେଣୁ = କଣା)—
Trasareṇu ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଜଣେ ପତ୍ନୀ—
1. A wife of the Sun-god.
୨ । ୩୦ ଗୋଟି ପରମାଣୁର ସମଷ୍ଟି—
2. 30 molecules; a mote.
୩ । ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ କଣା—3. Very slender particle.
୪ । ଝରକା ଅବା ଛିଦ୍ର ବାଟେ ପଡ଼ୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣର ରେଖାରେ ଯେଉଁ ଧୂଳି ଉଡ଼ିବାର ଦେଖାଯାଏ—
4. Mote in a sunbeam; minute particles of dust seen floating in a sunbeam passing through a fissure.
[ଦ୍ର—ମନୁଙ୍କ ମତରେ ୧ ତ୍ରସରେଣୁ = ୩ ପରମାଣୁ; ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ୧ ତ୍ରସରେଣୁ = ୩୦ ପରମାଣୁ — ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ରସୁର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—
Trasura ୧ । ପେଚା; ପେଚକ—1. An owl.
୨ । ବିଲୁଆ; ଶୃଗାଳ—2. Jackal
୩ । ଭାଲୁ; ଭଲ୍ଲୂକ—3. A bear.
(ତ୍ରସୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ—ଭୀରୁ; ଡରୁଆ—Timid.

ତ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଶୀଳାଦ୍ୟର୍ଥେ. କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Trasta ୧ । ଭୀତ—1. Terrified; afraid; frightened.
(ତ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶଶବ୍ୟସ୍ତ; ତ୍ରାସଯୁକ୍ତ; ଚକିତ—
2. Affrighted; alarmed.
୩ । ଥରଥର; ଭୟକମ୍ପିତ; ଛନଅଁ—
3. Trembling with fear.
୪ । ପୀଡ଼ିତ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—4. Sickened.

ତ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ତ୍ରସ୍ତ + ବ୍ୟସ୍ତ)—
Trasta byasta ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ; ଥରଥର; ଛନଅଁ—
Very much afraid; alarmed.

ତ୍ରସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତ ହୋଇ; ଥରଥର ହୋଇ—Being very much affrighted.
Traste byaste
ତ୍ରସ୍ତେବ୍ୟସ୍ତେ
ତ୍ରସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତେ ଦୁଃଶାସନ ଅନ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ମାରେ । ପ୍ରଧାନାଥ, ବେଣୀସଂହାର ।

ତ୍ରସ୍ନୁ—ସଂ ବିଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ + ଅତ୍ୟର୍ଥେ କର୍ତ୍ତୃ. ନୁ)—
Trasnu ୧ । ସ୍ୱଭାବତଃ ଭୟଯୁକ୍ତ; କାପୁରୁଷ—1. Coward.
୨ । ଭୟାକୁଳ; ଅଚଞ୍ଚଳ; ଉତ୍କଣ୍ଠାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Timid.

ତ୍ରହ୍ୟସ୍ପର୍ଶ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ)—ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ (ଦେଖ)
Trahyasparśa Tryahasparśa (See)
তেরস্পর্শ

ତ୍ରାଟକ—ସଂ. ବି—ଯୋଗର ଷଟ୍ କର୍ମର ଷଷ୍ଠ କର୍ମ ବା ସାଧନ—
Trāṭaka The Joga exercise of concentrating the vision on a fixed point.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅନିମେଷ ନୟନରେ ବହୁକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିବାକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରି ଯାଏ ।]

ତ୍ରାଣ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ରକ୍ଷା—
Trāṇa 1. Preservation; protection.
୨ । ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—2. Salvation; redemption.
୩ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର—3. Deliverance from danger.
୪ । ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)—Trāyamāṇā (See)
ବିଣ.—(+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା; ରକ୍ଷକ; ତ୍ରାତା—
1. Rescuing; delivering; saving.
୨ । (+ କର୍ମ. ତ) ରକ୍ଷିତ—
2. Saved; protected; rescued.

ତ୍ରାଣକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ତ୍ରାତା (ଦେଖ)
Trāṇaka Trāta (See)
(ତ୍ରାଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)

ତ୍ରାଣ କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା; ରକ୍ଷକ—
Trāṇa karttā Saviour; deliverour; protector.
(ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରାତା—Redeeming.

ତ୍ରାତ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—୧ । ରକ୍ଷିତ—
Trāta 1. Preserved; saved.
୨ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇ ଥିବା—2. Saved; delivered or rescued from danger.

ତ୍ରାଣା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ + ଆ)—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)
Trāṇā Trāyamāṇā (See)

ତ୍ରାତା—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତୃନ୍; ତ୍ରାତୃ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା—1. Saving.
Trātā
(ତ୍ରାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—2. Delivering.
(ତ୍ରାତାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ।

ତ୍ରାପୁଷ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରପୁସ୍ + ବିକାରାର୍ଥେ ଅ)—ଟିଣ ଧାତୁରେ ନିର୍ମିତ—
Trāpusha — Made of tin; tinned.

ତ୍ରାୟନ୍ତୀ—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)
Trāyanti — Trāyamāṇā (See)

ତ୍ରାୟମାଣ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରୈ. ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ)—
Trāyamāṇa (ତ୍ରାୟମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧। ଯେ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଅଛି; ଯାହାକୁ ତ୍ରାଣ କରାଯାଇଅଛି—1. Saved; protected; delivered.
୨। (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) ତ୍ରାଣକାରୀ—2. Delivering.
ସଂ. ବି—ତ୍ରାୟମାଣା (ଦେଖ)—Trāyamāṇā (See)

ତ୍ରାୟମାଣା—ସଂ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ପାର୍ବତ୍ୟ ଔଷଧ ଲତାବିଶେଷ; ଛଦଭଦଳଥିବା ଲତା—A herbarious creeper; Thalictrum Faliolosum.
Trāyamāṇā
ସଂ. ବଳଭଦ୍ରା, ତ୍ରାୟନ୍ତୀ, ତ୍ରାଣ, ତ୍ରାୟମାଣ, ତ୍ରାଣା, ଗିରଜା, ଗିରସାନୁଜା, ଭୟନାଶିନୀ, ଅନୁଜା, ଦେବବାଲା, ରକ୍ଷିଣୀ, ବନଭଦ୍ରା, ଅବନୀ, ପାଳନୀ, ତ୍ରାୟମାଣିକା
[ଦ୍ର—ଏହା କଷାୟ ତିକ୍ତରସ। ଏହାର ସମୂଳ ପତ୍ରର କ୍ୱାଥ ବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ କଫ, ପିତ୍ତ, କୃମି, ରକ୍ତଗୁଳ୍ମ, ଜ୍ୱର, ଅର୍ଶଃ, ପ୍ଳୀହା, ହୃଦ୍‌ରୋଗ, କାମଳ, ଶୋଥ, ଭ୍ରମ, ଶୂଳ ଓ ବିଷ ପ୍ରଶମକ।]
বলাড়ুমুর; বনভাদুলিয়া; ত্রায়মাণা
त्रायमान; त्रायमाणा
ମ. ତ୍ରାୟମାଣ ଗୁ. ତ୍ରାହମାନ୍
ପା. ଅଷ୍ଟ୍ରକ୍ ତେ. ତ୍ରାୟମାଣା

ତ୍ରାସ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧। ଭୀତି; ଭୟ; ଶଙ୍କା—
Trāsa — 1. Fear; fright.
(ତ୍ରସ୍ତ—ବଣ) ୨। ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୟ; ଡରଇ—
2. Alarm; terror; dread.
୩। ମଣିର କଳଙ୍କ ବା ଦୋଷ—3. Flaw in a gem.
୪। ବିରକ୍ତି—4. Vexation.
ଦେ. ବି—୧। ତାପ; ଖରା ବା ନିଆଁର ଝାଞ୍ଜି—
তরাস 1 Heat of fire or sun's rays.
ସୁଙ୍କାସ୍ତ ଜଳେ କର ବାସ
ଯେସନ୍ତେ କାଷ୍ଠରେ ଅଗ୍ନି ତ୍ରାସ। ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।
୨। ନିକିତି—2. Scales; balance.
୩। (ଖରାର ତାପରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ) ଅଡ଼େଣି; ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ପାଖରେ ଧରାଯିବା ଅଡ଼ୁଆଛତ—
3. A fan-shaped umbrella for protecting a king or idol, while in procession, from the side-rays of the sun.
ଛତ୍ରର ପତାକା ଝଟକଇ ତ୍ରାସ। ରାଧାନାଥ. ଦରବାର।
୪। ଆଲୁଅର ମଣ୍ଡଳ—4. A halo of light.

କଣ୍ଠେ କୌସ୍ତୁଭ ମଣି ତ୍ରାସେ। ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପ୍ରତିବନ୍ଧ କ ସେ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ।

ତ୍ରାସକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ତ୍ରସ୍. ଣିଚ୍. ତ୍ରାସି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Trāsaka ୧। ଭୀତିକାରକ—1. Frightening.
(ତ୍ରାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨। ନିବାରକ—2. Preventing.

ତ୍ରାସନ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରାସି ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—ଡରାଇବା—
Trāsana — Frightening.
ସଂ. ବଣ. (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ତ୍ରାସକ (ଦେଖ)
Trāsaka (see)

ତ୍ରାସ ବିକାଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରାସ + ବିକାଶ)—
Trāsa bikāśa ମନରେ ଭୟର ଉଦ୍ରେକ ବା ସଞ୍ଚାର—
The feeling or reigning of fear in mind.
ଝିଙ୍କାଏ ହେଲେ ସେ ଭୂତପ୍ର ସରେକେ ନୋହିଲ ତ୍ରାସ ବିକାଶ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋରୀ ଚନ୍ଦ୍ର, ଚ. ଗୀତ।

ତ୍ରାସି (ଧାତୁ)—ସଂ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍)—ଭୀତ କରାଇବା—
Trāsi (root) — To frighten; to terrify.

ତ୍ରାସିତ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ. ଣିଚ୍. ତ୍ରାସି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Trāsita ଯାହାକୁ ଭୟ ଦେଖାଯାଇଅଛି; ବିଭୀଷିତ—
Terrified; affrighted; alarmed.

ତ୍ରାସିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—୧। (ସଂ. ତ୍ରସ୍ ଧାତୁ) ଭୟ କରିବା; ଡରିବା—
Trāsibā — 1. To fear.
তরাসা ତ୍ରାସିଲେ ଦାନବତ୍ରାସ ବାସବ ଅପଣେ। ରାଧାନାଥ, ବେଣୀସଂହାର।
त्रसन ୨। (ସଂ. ତ୍ରାସି ଧାତୁ) ଭୟ ଦେଖାଇବା; ଧମକାଇବା—
2. To threaten.
ଚରଣ ଶରଣ ସେବକୁ ତ୍ରାସିବା କଥା ତ ଉଚିତ ନୋହି।
ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି।

ତ୍ରାହି—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ତ୍ରୈ ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା; ସଂ. ଅନୁଜ୍ଞାରେ ରୂପ; ଏହାର ଅର୍ଥ ଉଦ୍ଧାର କର; ତ୍ରାଣ କର)—ରକ୍ଷା କର—
Trāhi
ত্রাহি त्राहि (interjection) Oh ! save me; deliver me.
ବହୁଗମେ ବହୁଗମେ ତ୍ରାହି ସୀତା ମାଗେ। ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।
ଦେ. ବି—ରକ୍ଷଣ; ଉଦ୍ଧାର—Deliverance; protection.

ତ୍ରାହିକ ଜ୍ୱର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟାହିକ ଜ୍ୱର)—ତିନିଦିନ ଅନ୍ତରେ ଥରେ ହେବା ଜର—Tertian fever.
Trahika jwara
ত্রাহিক জ্বর

ତ୍ରାହି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଉଦ୍ଧାର କରିବା; ରକ୍ଷା କରିବା—
Trāhi karibā To protect; to save; to deliver.
ত্রাহি করা ଲକ୍ଷଣ ତ୍ରାହିକର ବୋଲିବୁ ଏ ବାଣୀ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।
त्राहि करना

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି—ଦେ. ଅ.—ତ୍ରାହି (ଦେଖ)
Trāhi trāhi — Trāhi (See)
ত্রাহি ত্রাহি ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ନକାଡେ ସତତ ଭୟ। ନନ୍ଦକିଶୋର. କର୍ଣ୍ଣହରଣୀ।
त्राहि त्राहि

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ ପାରି(ଡ଼ି)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକିବା
Trāhi trāhi ḍāka pāri (ṛḍi) bā (ଦେଖ)—
Trāhi trāhi ḍākibā (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଂ	ଉଃ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	●	ନ

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡକା ପାଇ ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ,
କେ କାହିଁ ପଳିଲେ ଛନ୍ନଭନ୍ନ ହୋଇ । ରାଧାନାଥ, ଚିଲିକା ।

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ତ୍ରୈ ଧାତୁ)—ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର
Trāhi trāhi ḍāka ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ
ত্রাহিত্রাহি রাব ବା ଆର୍ତ୍ତନାଦ—Cry for mercy; supplication for deliverance.
ତ୍ରାହିରବ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ରବ } ଅନ୍ୟରୂପ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ରାବ

ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କର ବୋଲି
Trāhi trāhi ḍākibā ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱର କରିବା—To supplicate for mercy or deliverance from a danger.
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି କରିବା
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡକା ଛାଡ଼ିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡକା ପକାଇବା
ত্রাহি ত্রাহি ডাকা त्राहि त्राहि डाकना
ত্রাহি ত্রাহি করা त्राहि त्राहि करना

ତ୍ରି—ସଂ. ବି.—ତିନି ସଂଖ୍ୟା—The number three.
Tri ବିଣ.—ତିନି ସଂଖ୍ୟକ—Numbering three.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ସଂସ୍କୃତରେ 'ତ୍ରି', ଇଂରାଜୀରେ ଥ୍ରୀ (three), ଗ୍ରୀକ୍‌ରେ ଟ୍ରେଇସ Treis, ଲାଟିନରେ ଟ୍ରେସ (tres), ଗେଲିକ୍‌ରେ ଟ୍ରି (Tri), ଗଥିକ୍‌ରେ ଥ୍ରାଇସ୍ (Thrais); ହିନ୍ଦି. ପାର୍ସୀ ଓ ବଙ୍ଗଳାରେ ତିନ୍ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତିନି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।
ସଂସ୍କୃତ ଉପପଦରୂପେ ପ୍ରୟୋଗ ହେଉଥିବା 'ତ୍ରି' ହିନ୍ଦୀରେ 'ତି,' ବଙ୍ଗଳାରେ 'ତେ' (ଯଥା—ତେପେଟ), ଓଡ଼ିଆରେ 'ତି' (ଯଥା—ତିପଟ) ଓ ଲାଟିନରେ ଟ୍ରି-Tri ରୂପେ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ । ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପୂର୍ବେ ଯୋଗ ହୋଇ ଅନେକ ପଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଥା—ତ୍ରିଅଗ୍ନି—ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ନାମକ ବୈଦିକ ଅଗ୍ନିତ୍ରୟ । ତ୍ରିଗୁଣ—ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଗୁଣତ୍ରୟ । ତ୍ରିଲୋକ—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ ଲୋକତ୍ରୟ । ତ୍ରିକାଳ—ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ । ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା—ସକାଳ, ଦ୍ୱିପହର, ଓ ସନ୍ଧ୍ୟା । ତ୍ରିଋଣ—ଦେବଋଣ, ପିତୃଋଣ ଓ ଋଷିଋଣ । ତ୍ରିକର୍ମ—କାୟିକ, ବାଚିକ ଓ ମାନସିକ । ତ୍ରିମଦ—ବିଦ୍ୟାମଦ, ଧନମଦ ଓ ଆଭିଜାତ୍ୟମଦ । ତ୍ରିଧାତୁ—ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ । ତ୍ରିତାପ—ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ ଓ ଆଧିଦୈବିକ । ତ୍ରିବେଦ—ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ । ତ୍ରିବର୍ଗ—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ । ତ୍ରିଦେବ—ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ । ତ୍ରିଅବସ୍ଥା—ବାଲ୍ୟ, ଯୌବନ ଓ ଜରା କିମ୍ବା ଜନ୍ମ, ଜୀବନଧାରଣ, ଓ ମୃତ୍ୟୁ କିମ୍ବା ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ପ୍ରଳୟ । ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ—ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁଂ ଓ ନପୁଂସକ ।]

ତ୍ରିଅ—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି—Three.
Tria
(ଯଥା—ତ୍ରିଅଲୋଚନ ।)

ତ୍ରିଅମ୍ବକ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ; ତ୍ରିଅମ୍ବକ)—ମହାଦେବ—
Triambaka Siba.

[ଦ୍ର—ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଥାଆନ୍ତି । ଯଥା—ଗେଲବସରିଆ ପୁଅ ଅଛନ୍ତି ୧୦ ବରଷ ହେଲା ପାଠ ପଢ଼ି ପଢ଼ି ତ୍ରିଅମ୍ବକଟା କଲେଣି ! ଏହିପରି ମଧ୍ୟ ଲେମ୍ବୁ, ଲୁଣ, ଲେଫଡ଼ା ଆଦି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।]

ତ୍ରିଓଦଶୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶୀ)—ତ୍ରୟୋଦଶୀ (ଦେଖ)
Triodaśī Trayodaśī (See)
ত্রয়োদশী तेरस

ତ୍ରିଂ—ଦେ.—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ସୀତାର, ଏକତାରା, ଗୋପୀଯନ୍ତ୍ରର
Trim ତାର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ—(onomatopoic) The twang
(ତ୍ରିଂ ତ୍ରିଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) of the wires of the guitar and other stringed instruments.

ତ୍ରିଂଶ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରିଂଶତ୍ + ପୂରଣାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ତିରିଶି ସଂଖ୍ୟାର
Trimśa ପୂରକ—1. Thirtieth.
୨ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ—
2. Joined with thirty (Apte).
୩ । ତିରିଶ ସଂଖ୍ୟକ—3. Consisting of thirty (Apte).
୪ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିର $\frac{1}{30}$ ଅଂଶ—
4. (astronomy) $\frac{1}{30}$ of a sign of the zodiaic; a degree (Apte).

ତ୍ରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି + ଦଶନ୍)—ଦଶ ସଂଖ୍ୟାର ତିନି ଗୁଣ;
Trimśat ୩୦ ସଂଖ୍ୟା—Thirty.

ତ୍ରିଂଶତ୍କ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରିଂଶତ୍ + କ)—ତ୍ରିଂଶ—
Tirimśatka Thirti-eth

ତ୍ରିଂଶତ୍ପତ୍ର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରିଂଶତ୍ + ପତ୍ର)—ଧଳା କଇଁ—
Trimśat-patra White water-lily.

ତ୍ରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଂଶତ୍ + ତମ)—ତ୍ରିଂଶ—
Trimśattama Thirtieth.

ତ୍ରିଂଶାଂଶ—ସଂ. ବି.—(ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରିଂଶ + ଅଂଶ)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର
Trimśāmśa ତିରିଶି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—1. One thirtieth of any thing.
୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରାଶିର ୩୦ ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ—
2. One thirtieth of a sign of the zodica

ତ୍ରିକ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି + କ)—୧ । ମେରୁଦଣ୍ଡର ନିମ୍ନ ପ୍ରଦେଶ—
Trika 1. The base of the spine.
୨ । କଟି—2. The loin.
୩ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା—3. The number three.
୪ । ତିନି ପଦାର୍ଥର ସମଷ୍ଟି—
4. An aggregate of three.
୫ । ତିଛକି; ତିମୁହାଣୀ—
5. Meeting place of three roads.

୬ । ତ୍ରିଫଳା; ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା—
6. The aggregate of the three fruits-Myrablan, Embelic Myrablan and Belleric Myrablan.

୭ । ତ୍ରିକଟୁ; ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳ ଓ ମରିଚ—7. The aggregate of the three pungent fruits:—dried ginger, long pepper and black pepper.

୮ । ତ୍ରିମଦ (ଦେଖ)—8. Trimada (See)

୯ । ଶତକଡ଼ା ତିନି ଟଙ୍କା (ସୁଧ, ଲାଭ)—
9. Rate of three per cent.

ତ୍ରିକଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ—ତିନି କାନ୍ଥ ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିବା—Wearing
Trikachchha cloth tucked up at the three corners.
[ଦ୍ର—ଅମ୍ଭେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ତିନି କାନ୍ଥ ଖୋସି ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗାର ବାମ ପାଖର ଦୁଇ କାନ୍ଥ ଅଣ୍ଟା ପଛଆଡ଼େ ଖୋସିଥାଉଁ ଓ ଡାହାଣ ପାଖର ଉପର କାନ୍ଥ କୁଞ୍ଚ ସଙ୍ଗେ ନାହି ପାଖରେ ଖୋସୁଁ ଓ ତଳ କାନ୍ଥ ତଳକୁ ଲମ୍ବି ଥାଏ । ଲୁଗା ବେଶି ଓସାରିଆ ହେଲେ କୁଞ୍ଚପାଖର ତଳ କାନ୍ଥକୁ ମଧ୍ୟ ଦୋହଡ଼ା କରି ନାହି ପାଖରେ ଖୋସୁଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଚାରି କାନ୍ଥ ଖୋସୁଁ ।]

ତ୍ରିକଟୁ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି=୩ ସଂଖ୍ୟକ; କଟୁ=ରାଗୁଆ ଫଳ)—
Trikaṭu (ବୈଦ୍ୟକ) ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳ ଓ ଗୋଲମରିଚ ଏହି ତିନି-
(ତ୍ରିକଟୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଟି ରାଗ ଫଳର ସମାହାର—
The aggregate or mixture of three pungent drugs; e. g. dried ginger, long pepper and black pepper (used in medical prescriptions).

ତ୍ରିକଣ୍ଟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି=ତିନି ସଂଖ୍ୟକ+କଣ୍ଟ=କଣ୍ଟା
Trikaṇṭa ଯାହାର)—୧ । ଗୋଖୁରା—
ସଂ. ଗୋକ୍ଷୁର 1. A kind of horned berry used as medi-
গোক্ষুরা cine; Tribulus Terrestis.
ସଂ. ବଜ୍ରଦ୍ରୁ ୨ । ତିକଣ୍ଟା ସିଜୁ; କଣ୍ଟା ସିଜୁ—
তেকণ্টাসীজ 2. Euphorbia Tirucalli.
[ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ମୂଳରେ ଗଛର ଦେହରେ ଏକସ୍ଥାନରେ ତିନୋଟି ଲେଖାଏଁ କଣ୍ଟା ଉଠି ଥାଏ ।]

টেঙ্গরা মাছ ୩ । ଶିଙ୍ଘୀ ବା କଣ୍ଟିଆ ମାଛ—3. Maecronis
टेङ्गरा मछली Vittartus; Silurus Aacila (a small
(ତ୍ରିକଣ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) fresh water fish having three stinging horns).
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଗାଲୁସି ତଳେ ୨ଟି ଓ ବେକ ଉପରେ ଗୋଟିଏ, ଏପରି ୩ଟି କଣ୍ଟା ଥାଏ ।]

୪ । ତ୍ରିଶୂଳ—4. Trident

୫ । ଜବାଷା (ଦେଖ)—5. Jabāṡā (See)

ତ୍ରିକତ୍ରୟ—ସଂ. ବି.(ବୈଦ୍ୟକ)—ତ୍ରିଫଳା (ହରଡ଼ା, ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା),
Trika traya ତ୍ରିକଟୁ (ଶୁଣ୍ଠି, ପିପଳ ଓ ମରିଚ) ଓ ତ୍ରିମେଦ (ମୁଥା, ଚିତାମୂଳ ଓ ବାଇବିଡଙ୍ଗ)ର ସମାହାର—
An aggregate of three trios of drugs.

ତ୍ରିକନା—ଦେ. ବି. (ତ୍ରିକଣ୍ଟି)—ତିନି ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ର—
Trikanā A spear with 3 prongs; a three
তেশাখা तिशाखा pronged weapon.
ବିଣ—ତିନିଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ—Three pronged.

ତ୍ରିକର୍ମା—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଦାନକାରକ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
Trikarmā 1. (a Brahman) Practising vedic sacrifice, Shedies and gift.

୨ । ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟାପନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହକାରକ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
2. (a Brāhman) Practising priest-hood, teaching and accepting gifts.

୩ । ତ୍ରିକର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନକାରୀ—
3. Performing the threefold duties.
[ଦ୍ର—ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଷଟ୍‌କର୍ମ ମଧ୍ୟରୁ ସେ ଜୀବିକାନିର୍ବାହ ପାଇଁ ଯାଜନ, ଅଧ୍ୟାପନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହ କରିବେ ଏବଂ ଧର୍ମଲାଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯଜନ, ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଦାନ କରିବେ ।]

ତ୍ରି କଳିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ତିନିଟି ଅଂଶଯୁକ୍ତ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟ (ଯଥା—ଉତ୍ତର
Tri kaḻiṅga କଳିଙ୍ଗ ବା ଉତ୍କଳିଙ୍ଗ; ମଧ୍ୟ କଳିଙ୍ଗ ବା ମୁଦ୍‌କଳିଙ୍ଗ ଓ ଦକ୍ଷିଣ କଳିଙ୍ଗ)—The ancient Kaḻiṅga kingdom consisting of 3 parts (north, middle and south).
[ଦ୍ର—କଳିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ । ଉତ୍କଳ, କୋଙ୍ଗଦ ଓ କଳିଙ୍ଗ ଏହି ତିନିଟି ରାଜ୍ୟ ପୃଥକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ରାଜନୀତିକ ସୂତ୍ରରେ ଏକତ୍ର ଆବଦ୍ଧ ରହି 'ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗ' ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଉଥିଲେ—ବିନାୟକ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ତ୍ରିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Trikā ୧ । ତିକାଠିଆ; କାନ୍ଥରେ ମରାଯିବା ତିନିଖଣ୍ଡି କାଠିଯୁକ୍ତ
তেকাঠা ସ୍ଥାନ—1. A triangular bracket consisting of three pegs driven into the wall.

୨ । କୂଅର ପିନ୍ଧ ଉପରେ ପକାଯିବା ତିନିକୋଣିଆ କାଠ; କୂପନେମି—2. A triangular frame of wood put at the mouth of a well.

ତ୍ରିକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ନାମ)—୧ । (ଏ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ତିନିଟି କାଣ୍ଡ ଥିବାରୁ)
Tri kāṇḍa ଅମରକୋଷ ଅଭିଧାନ—1. A name of the Sanscrit dictionary named Amarakosha

୨ । (ତିନି କାଣ୍ଡ ଥିବାରୁ) ନିରୁକ୍ତ (ଦେଖ)
2. Nirukta (See)

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଋପୃ	ଢ଼ଥ	ଘ
୧	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଁ	ଋଥ	ଢ଼	ନୃ

ତ୍ରିକାଣ୍ଡ କୋଷ—ସଂ. ବି—ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଅଭିଧାନର ନାମ—Name
Trikāṇḍa kosha of a Sanscrit Lexicon by Raja
(ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) Purushottama Deb.
[ଦ୍ର—ଏହା ଉତ୍କଳର ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ (ଖ୍ରୀ. ୧୪୬୭-୧୪୯୭) ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥରୂପେ ଗଣ୍ୟ ।]

ତ୍ରିକାଳ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+କାଳ)—୧ । ତିନିକାଳ; ଭୂତ,
Trikāḷa ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ; ସମୟର ତିନି ବିଭାଗ—
1. The past, the present and the future.
୨ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟାର ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ—2. (grammar) The three tenses of a verb.
୩ । ଦିନର ତିନି ବେଳ; ପ୍ରାତଃ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସାୟାହ୍ନ—
3. Morning, noon and evening of the day.

ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ରିକାଳ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Trikāḷajña ଯେ ତିନିକାଳର ଘଟଣା ଜାଣିପାରେ—One who
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) knows the events of the past,
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞତା—ବି) the present and the future; omniscient.
(ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବି—୧ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—
1. The Buddha.
୨ । ଶିବ; ମହାଦେବ—2. God Śiba.
୩ । ଭୂତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଘଟଣା ଜାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. A seer; prophet.

ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିତା—ସଂ. ବି—ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞତ୍ୱ
Trikāḷa darśitā The state of being a seer.

ତ୍ରିକାଳ ଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ—ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ (ଦେଖ)
Trikāḷa darśī Trikāḷajña (See)
(ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶନ, ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶିତା ବି.)

ତ୍ରିକୁଟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିକୂଟ)—୧ । ଯୋଗ ବା ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ
Tri kuṭa ଶରୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମରନ୍ଧ୍ର; ତ୍ରିମୁନା; ଦୁଇ ଭ୍ରୂ ମଧ୍ୟସ୍ଥ
त्रिकुट ସ୍ଥାନ—1. The imaginary point in the
ত্রিকুট human body on which attention is concentrated during the practice of 'J̄oga'. the point between the two eye-brows.
୨ । ମହା ବିଷମ ସମସ୍ୟା—2. A trilema; insoluble difficulty.

ତ୍ରିକୁଳ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+କୁଳ)—ତିନି କୁଳ; ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପର୍କୀୟ
Tri kuḷa ତିନି ବଂଶ; ପିତୃ କୁଳ, ମାତୃ କୁଳ ଓ ଶ୍ୱଶୁର କୁଳ—
The three families with which a person is connected, viz, that of one's father, of one's mother and of one's father-in-law.

ତ୍ରିକୂଟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି=ତିନି, କୂଟ=ଶୃଙ୍ଗଯାହାର)—
Tri kūṭa ତିନି ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—Three-horned; three-peaked; having three peaks.
ବି—୧ । (ପୁରାଣ ମତେ) ଲବଣ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ତିନିଗୋଟି ଶିଖରବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ବତ (ଯାହା ଉପରେ ଲଙ୍କା ଅବସ୍ଥିତ)—1. Name of a mythological sea-girt mountain with three peaks on which Ceylon stands (Hindu mythology).
୨ । (ପୁରାଣ ମତେ) କ୍ଷୀର ସମୁଦ୍ରସ୍ଥ ପର୍ବତ, ଯହିଁରେ ସୁନା, ରୁପା ଓ ଲୌହର ୩ଟି ଶୃଙ୍ଗ ଅଛି ଓ ଯହିଁରେ ବୈକୁଣ୍ଠ ଅବସ୍ଥିତ—2. Name of a mythological mouhtain with three peaks (of gold, silver and iron respectively) in the mythical ocean of milk on which stands Bishnu's abode.
ପର୍ବତ ତ୍ରିକୂଟ ଯେ ନାମ, ସର୍ବ ସମ୍ପଦ ମୂଳ ଧାମ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଲବଣ—3. Sea-salt
୪ । ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ସ୍ଥାନ; ତ୍ରିକୁଟ—
4. Name of an imaginary point inside the body of man on which one has to concentrate his inner sight while practising 'J̄oga'.
ଅକାର ମକାର ଉକାର ତିନି, ତ୍ରିକୂଟ ତାହାକୁ ବୋଲି ଫାଲ୍ଗୁନି—
ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେଗୀତା ।
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତିନିଗୋଟି ଗ୍ରାମର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳ—
The centre of three villages.

ତ୍ରିକୋଣ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି+କୋଣ)—୧ । (ଦ୍ୱିଗୁ) ତିନି କଣ; ତିନି
Tri koṇa କୋଣ—1. Three corners; three angles.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସ୍ତ୍ରୀଚିହ୍ନ; ଯୋନି—
2. The vulva; vagina.
୩ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନର ପଞ୍ଚମ ଓ ନବମ ସ୍ଥାନ—
3. (astrology) The 5th and 9th places or positions counted from the 'lagna' in a person's horoscope.
୪ । (ଗଣିତ) ତ୍ରିଭୁଜ—4. A triangle.
୫ । ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି ସ୍ଥାନ ବା ବସ୍ତୁ—
5. A triangular place or thing.
୬ । ଆସାମ ଦେଶସ୍ଥ କାମରୂପର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
6. Name of a place of pilgrimage in Kamarupa in Assam.
ବିଣ—ତିନିକଣିଆ; ତ୍ରିକୋଣବିଶିଷ୍ଟ; ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି—
Triangular; trigonal.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ୧ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଂକ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଂକ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଂକ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ, 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ'କୁ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଢ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଢ଼' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରିକୋଣ ଭୂମି—ସଂ.ବି—(ଭୌଗୋଳିକ ପରିଭାଷା)—ନଦୀର ମୁହାଣରେ
Trikoṇa bhūmi କାଳକ୍ରମେ ପଙ୍କ ଜମାହୋଇ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବଦ୍ୱୀପ ତ୍ରିକୋଣିଆ ଭୂମି; ଡେଲ୍ଟା—(geography) Delta.
त्रिकोण धरती (ତ୍ରିକୋଣମଣ୍ଡିତ ଭୂମି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିକୋଣମିତି—ସଂ. ବି (ଗଣିତ ପରିଭାଷା)—ରେଖା ଓ କୋଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Trikoṇamiti ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ— Trigonomety.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏଶାସ୍ତ୍ରରେ ତ୍ରିଭୁଜର କୋଣ ମାପିବାର ନିୟମ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚତୁର୍ଭୁଜ ଓ ବହୁଭୁଜର କୋଣ ମାପିବା ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଭୁକ୍ତ ଅଛି ।]

ତ୍ରିକୋଣାକାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ତ୍ରିକୋଣ+ଆକାର)—
Tri koṇākāra ତିନି କୋଣିଆ ଆକୃତି; ତ୍ରିଭୁଜ ପରି ଆକାର—
(ତ୍ରିକୋଣାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) Triangular shape.
ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନିକୋଣିଆ; ତ୍ରିଭୁଜ ପରି ଆକାରଯୁକ୍ତ— Three-cornered; triangular; triangle-shaped.

ତ୍ରିକ୍ଷାର—ସଂ. ବି (ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟ)—ଯବକ୍ଷାର, ସାଚକ୍ଷାର ଓ ଟାଙ୍ଗଣା ଏହି
Tri kshāra ତିନି କ୍ଷାରର ସମାହାର (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)— An aggregate of 3 salts used in medicine.

ତ୍ରିକ୍ଷୁର—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+କ୍ଷୁର) କୋଇଲେଖା (ଦେଖ)
Tri kshura Koilekhā (See).

ତ୍ରିଖ—ସଂ. ବି—୧ । ସୀସା—1. Lead.
Trikha ୨ । କାକୁଡ଼ି—2. Cucumber.
୩ । ଟିଣ (ଧାତୁ)—3. Tin (metal).

ତ୍ରିଗଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଗଙ୍ଗା; ୩ ଗୋଟି ଗଙ୍ଗାର ମିଳନ
Trigaṅga ସ୍ଥାନ)—୧ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ ତୀର୍ଥବିଶେଷ— 1. Name of a place of pilgrimage mentioned in the Mahābhārata.
୨ । ୩ ଗୋଟି ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ— 2. A place where three rivers meet.
୩ । ପ୍ରୟାଗ; ତ୍ରିବେଣୀ (ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀମାନଙ୍କ ମିଳନ ସ୍ଥାନ)—3. A name of Allahabad.

ତ୍ରିଗଣ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଗଣ)—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ ଏହି
Trigaṇa ତ୍ରିବର୍ଗ—The three main worldly pursuits (viz, duty, riches,and love or virtue, wealth and desire).

ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି=ତିନି+ଗର୍ତ୍ତ=ନିମ୍ନ ଭୂମି; ଗଙ୍ଗା, ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଓ
Tri gartta ସିନ୍ଧୁ, ଏହି ତିନିଗୋଟି ଗର୍ତ୍ତ ଯେଉଁଠାରେ
(ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଛି)—୧ । ତିବତ ଦେଶ—1. Tibet (country).
୨ । ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶଅନ୍ତର୍ଗତ ଜିଲ୍ଲା; ଜଳନ୍ଧର— 2. The Jalandhar district in the Punjab Precidency.
୩ । ଗଣିତଶାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—3. Name of a branch of mathematices.
୪ । ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତଦେଶବାସୀ ଲୋକ—4. A resident of the district of Jalandhar.

ଅଗେ ଗଲେ ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତେ ଦକ୍ଷିଣ ନୃପବର
ସେ ଦେଶର ଧେନୁ ନେଲ ଅସିବାକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବିରାଟ ।

ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଗର୍ତ୍ତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଭୋଗାଭିଳାଷିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ;
Trigarttā କାମୁକୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A lustful woman.
୨ । ଛିନାଳୀ; ପୁଂଶ୍ଚଳୀ—2. Adulteress.
୩ । ଘୁରୁଘୁରିକା; ନଟୁ—3. A spinning top,
୪ । ଘୁରୁଘୁରିଆ ପୋକ; ଗୁଣ୍ଡୁରି ପୋକ—4. A kind of insect which bores into the dust.

ତ୍ରିଗୁଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଗୁଣତ୍ରୟ; ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମ ଏହି ତିନି ଗୁଣ;
Triguṇa ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଓ ମୋହ—1. The three inherent or fundamental qualities of Nature or the Universe (viz good,medium and bad or heavenly, worldly and hellish).
୨ । ତିନିଗୋଟି ଡୋର ବା ଖିଅ—2. Three strings or strands.
୩ । ତିନିଗୁଣ; ତିନିଓଡ଼ା, ତିନିଥର; ତିନିଦଫା— 3. Three times.
ବିଣ—୧ । ତିନି ଗୁଣ୍ଠିଆ—1. Having three strands; trebled.
୨ । ତ୍ରିସୂତ୍ର; ତିନିଖିଅଯୁକ୍ତ—2. Three stringed; consisting of three cords or threads.
୩ । ତିନିଦୋହ; ତିନିଗୁଣିଆ— 3. Threefold; folded thrice.
୪ । ଗୁଣତ୍ରୟଯୁକ୍ତ—4. Having the 3 inherent qualities of nature.
୫ । ତିନିଗୁଣା—5. Triple.
୬ । ତିନିଥର—6. Thrice.

ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି: ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Triguṇanetra ଯାହାର ଚକ୍ଷୁରେ ଶୁକ୍ଳ, କୃଷ୍ଣ ଓ ରକ୍ତ ଏହି ୩ ବର୍ଣ୍ଣର ଆଭାସ ଥାଏ—With tricoloured
(ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ରୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) eyes.

ତ୍ରିଗୁଣନେତ୍ରୀର ନେତ୍ର କାମକଯ୍ୟ ପାତ୍ରୀ—ବିଶ୍ୱନାଥ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।

ତ୍ରିଗୁଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଗୁଣ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦୁର୍ଗା—
Triguṇā 1. Goddess Durgā.
୨ । ମାୟା—2. Illusion.

୧	ଇ	ଉ	ର,ହ୍ର	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ଢ଼

ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଲୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି ଗୁଣ + ଅତ୍ମା + କ)—୧ । (ସାଂଖ୍ୟମତ) ତ୍ରିଗୁଣଯୁକ୍ତ; ତ୍ରିଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ; ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଏହି ତିନିଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ—1. Consisting of or having the three primeval attributes, viz, Satwa, Rajah and Tamah.
Trigunātmaka
(ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ତିନିଗୁଣ—2. Thrice; triple.

୩ । ତିନି ଭଙ୍ଗୁଣିଆ—3. Three-stringed; three-stranded.

ସଂ. ବି—(ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ) ଅଜ୍ଞାନ—(Bedanta philosophy) Ignorance.

ତ୍ରିଗୁଣିତ—ସଂ. ବଂ (ତ୍ରିଗୁଣ + ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ତିନି ଭଙ୍ଗୁଣିଆ—1. Three stringed; trebled; folded thrice.
Trigunita

୨ । ତିନି ଦ୍ୱାରା ଗୁଣା ହୋଇଥିବା;—2. Multiplied by three.

୩ । (ଏକ ରାଶି) ସେହି ରାଶି ସଙ୍ଗେ ଆଉ ଦୁଇଥର ଗୁଣା ଯାଇ ଥିବା—3. (a number) Multiplied twice by itself.

୪ । ତିନିଗୁଣ—4. Threefold.

ତ୍ରିଗୁଣୀ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିଗୁଣ + ଈ)—ବେଲଗଛ (ଏ ଗଛର ପତ୍ର ତିନି ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ)—The Bel tree.
Triguṇi

ତ୍ରିଗୁଣୀକୃତ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରିଗୁଣ + ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି + କୃତ)—୧ । ତିନିଭଙ୍ଗୁଣିଆ—1 Trebled.
Triguṇīkṛuta

୨ । ତିନିପରସ୍ତ ଭଙ୍ଗା ଯାଇ ଥିବା—2. Made into three-folds.

ତ୍ରିଗୁଢ଼—ସଂ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶ ଧାରଣ କରିଥିବା ପୁରୁଷର ନୃତ୍ୟ—Dance by a male attired in female dress.
Tri gūrḍha

ତ୍ରିଚକ୍ର—ସଂ. ବି.—(ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ଚକ୍ର)—୧ । ତିନିଚକିଆ ଗାଡ଼ି—1. Tricycle.
Trichakra
(ତ୍ରିଚକ୍ରଯାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କ ରଥ—2. The three-wheeled car of the 'Aświnī kumāras.

ସଂ. ବଣ.—ତିନିଚକିଆ—Three-wheeled.

ତ୍ରିଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ଚକ୍ଷୁସ୍)—ତିନି ଆଖିଆ—Three-eyed.
Tri chakshuḥ

ବି.—ମହାଦେବ—Śiba (the three-eyed God.)

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ + ପୂରଣାର୍ଥେ. ଅ)—୪୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରଣ—Forty-third.
Tri chatwārimśa

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍—ସଂ. ବି. ଓ ବଣ.—(ତ୍ରି ଅଧିକ ଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍, ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା;)—୧। ତେୟାଳିଶି; ଚାଳିଶିରୁ ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା—1 Fortythree; 43.
Tri chatwārimśat

୨ । ତେୟାଳିଶି ସଂଖ୍ୟକ—2 Numbering 43.

ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶତ୍ତମ—ସଂ. ବଣ.—ତ୍ରିଚତ୍ୱାରିଂଶ (ଦେଖ) Tri chatwārimśa (See)
Tri chatwārimśattama

ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି.—କାବେରୀ ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ନଗରବିଶେଷ—Name of a town in the Deccan situated on the bank of the Kaveri river; Trichy.
Tri chināpallī

[ଦ୍ର—ଇଂରେଜମାନେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହାକୁ 'ଟ୍ରିଚୀ' ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଲେଖନ୍ତି । ଖ୍ରୀ. ୧୮୪୫ ସାଲ ପୂର୍ବରୁ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ବିଖ୍ୟାତ ପାର୍ବତ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ଥିଲା । ପର୍ବତ ଉପରେ ଗଣେଶଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ପର୍ବତର କାନ୍ଥିରେ ମଥୁରଭୁତେଶ୍ୱରଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏ ପର୍ବତ ଚାରିପାଖର ଜମିଭୂମିରୁ ୨୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ । ଏଠାରୁ ଶ୍ରୀରଙ୍ଗମ୍ ଓ ଶ୍ରୀରଙ୍ଗମ୍‌ର ଗୋପୁରମାନ ଦେଖାଯାଏ ଓ କାବେରୀ ନଦୀର ଦୁଇ ଶାଖା ମଧ୍ୟ ଦିଶେ । ଏହାର ପୂର୍ବ ନାମ ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ । ଏଠାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିଶିରା ରାକ୍ଷସକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ତ୍ରିଜଗତ୍—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ଜଗତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ ଏହି ତିନିଲୋକ; ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ; ତିନିଭୁବନ—The universe; the created world consisting of the heaven, the earth and the nether world according to the Hindus.
Tri jagat

ତ୍ରିଜଗତୀ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ଜଗତ୍ + ଈ)—ତ୍ରିଜଗତ୍ (ଦେଖ) Trijagat (See)
Trijagatī

ତ୍ରିଜଟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ଜଟ)—ଯାହା ମୁଣ୍ଡରେ ତିନିଟି ଜଟ ଥାଏ—Having three plaits or braids of hair.
Tri jaṭa
(ତ୍ରିଜଟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ତ୍ରିଜଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବି—୧ । ମହାଦେବ—1. God Śiba.

୨ । ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନାମ—2 Name of a Brāhmaṇa.

[ଦ୍ର—ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବନଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଏହାଙ୍କୁ ଅନେକ ଗ୍ରାମ ଦାନ କରିଥିଲେ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ରିଜଟା—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ଜଟା)—୧ । ମହାଦେବ—1 God Śiba.
Trijaṭā

୨ । (ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିଶାଖା ଥିବାରୁ) ବେଲଗଛ—2. The Bel tree.

ସ୍ତ୍ରୀ.—ରାବଣର କିଙ୍କରୀ ରାକ୍ଷସୀବିଶେଷ; ବିଭୀଷଣର କନ୍ୟା (ଏ ବନ୍ଦିନୀ ସୀତାଙ୍କର ପକ୍ଷପାତିନୀ ଥିଲା)—Name of a demoness, deputed by Rābaṇa to keep watch over Sītā, but who was always kind to her ward; the daughter of Bibhīshana.

ବଃଦେଉ ରୂପକା ଭେଟ ତ୍ରିଜଟା କଥାଏ ଯେ ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ଦୃଷ୍ଟାରେ ୧, ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ଅପରିଚିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରିଜାତକ—ସଂ. ବି.—(ବୈଦ୍ୟକ) ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଜାତକ—
Trijātaka ଡାଲଚିନି (ମତାନ୍ତରରେ ଜାଇଫଳ),ଅଳେଇଚ ଓ ତେଜ-(ତ୍ରିଗନ୍ଧକ—ଅନ୍ୟନାମ)ପତ୍ରର ସମଷ୍ଟିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୁଗନ୍ଧ ଔଷଧବିଶେଷ-
A mixture of three spices prescribed by the Ayurbeda (viz. cinnamon or mace; cardamom and cassia leaves.)

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ନାଗେଶ୍ୱର ମିଶିଲେ ଚତୁର୍ଜାତକ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ତ୍ରିଜାତକ ରେଚକ, ରୁକ୍ଷ, ତୀକ୍ଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧନାଶକ, ପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ଏ. ବାୟୁଦୋଷ ଓ ବିଷନାଶକ ଅଟେ ।]

ତ୍ରିଜୀବୀ—ଦେ., ବିଣ (ସଂ. ଚିରଂଜୀବୀ)—ଚିରଂଜୀବୀ—
Trijībi Long-lived.

ତ୍ରିଜୀବୀ ହେବାକୁ ବର ପାଇଥିଲ, ସୀତା ହରଣ କରାଇ କଲ ହେ, ରାଜନ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଦଶାନନ ସମାପ୍ତଣ ।

ତ୍ରିଣା ରିଣା—ଦେ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ବାଦ୍ୟର ନାଦବିଶେଷ—
Triṇā riṇā A sound of musical instruments.

ଝେଁଝେଁ ଝଁଝଁ ଝଁଝଁ ଝଲ୍ଲାଳ ଝଙ୍କେ,
ଝେଁଗୁଣା ତ୍ରିଣାରିଣା ଶୁଣିବ ଗୁଣାଙ୍କେ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।

ତ୍ରିତୟ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି+ପୂରଣାର୍ଥେ ଓ ଅବୟବାର୍ଥେ, ତୟ)—
Tritaya ୧ । ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ ଏହି ତିନିର ସମାହାର—
ତ୍ରିତୟା } ସ୍ତ୍ରୀ
ତ୍ରିତୟୀ } 1. The aggregate of piety, riches and worldly desire.
୨ । ତିନି ସଂଖ୍ୟା—2. Three.
ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିସଂଖ୍ୟାନ୍ୱିତ—Numbering three

ତ୍ରିତୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ତ୍ରେତା)—ତ୍ରେତାଯୁଗ—
Tritayā The second age of the world according to the Hindu.

ତ୍ରିତଲ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ତଲ)—ତିନି ମାହାଲଯୁକ୍ତ—
Tritaḷa Three-storied.
ବି—ତୃତୀୟ ମହଲ—Second storey.

ତ୍ରିତାପ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ତାପ)— ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ
Tri tāpa ଭୋଗ କରିବା ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖ; ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଅଧିଭୌତିକ, ଅଧିଦୈବିକ ଦୁଃଖ—The three classes of worldly troubles to which man is liable, viz, spiritual or mental, bodily and those inflicted by Divine a agency.

ତ୍ରିଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଦଣ୍ଡ)—୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସ ଅଶ୍ରମର
Tri daṇḍa ଚିହ୍ନ; ଏକତ୍ରୀକୃତ ତିନି ଖଣ୍ଡ ଯଷ୍ଟି; ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ କାନ୍ଧରେ ବହନ କରିବା ଖଣ୍ଡିଏ ବଡ଼ ଯଷ୍ଟିର ଅଗ୍ର ଭାଗରେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ଛୋଟ କାଠି ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଣ୍ଡ—1. A staff with a cross attached at the top, carried by a class of ascetics; the sacred triple staff of an ascetic.

୨ । ମନ, ବାକ୍ୟ ଓ କାର୍ଯ୍ୟର ନିଗ୍ରହ; ମନଃସଂଯମ, ବାକ୍ ସଂଯମ ଓ ଦେହସଂଯମ—2. Control over one's thoughts, words and actions; triple self control

୩ । ସନ୍ନ୍ୟାସାଶ୍ରମ—3. The state of a Sannyāsi or ascetic.

୪ । ମନୋଦଣ୍ଡ, ବାଗ୍‌ଦଣ୍ଡ ଓ କାୟଦଣ୍ଡ, ଏହି ତ୍ରିତୟ—
4. Three kinds of punishment viz. on the mind, on one's utterances and one's body.

ତ୍ରିଦଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଦଣ୍ଡ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Tridaṇḍi ୧ । ତ୍ରିଦଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—1. Consisting of three sticks.
୨ । ତ୍ରିଯଷ୍ଟିବାହକ—2. Carrying three sticks.
୩ । ତ୍ରିଦଣ୍ଡଧାରୀ—3. Carrying the triple staff.
ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର କାୟମନୋବାକ୍ୟ (ମନ ବଚନ ଓ କର୍ମ ଏହି ତିନି) କୁ ସଂଯମ କରିଅଛି—
1. One who has succeeded in controlling his mind, body and action.
୨ । ତ୍ରିଦଣ୍ଡଧାରୀ ପରିବ୍ରାଜକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀବିଶେଷ—
2. A class of wandering ascetics carrying the triple staff.
୩ । ଯଜ୍ଞୋପବୀତ (ଏଥିରେ ତିନି ସୂତରେ ତିନୋଟି ନେଖାଏ ଗ୍ରନ୍ଥି ଥାଏ)—3. The sacred thread worn by the 3 higher castes amongst the Hindus.

ତ୍ରିଦଲ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯାହାର ତିନିଗୋଟି ପତ୍ର ଥାଏ—
Tridaḷa 1. Having three leaves.
(ତ୍ରିଦଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ପତ୍ରର ତିନିଗୋଟି ଶାଖା ଥାଏ—
2. (leaf) Having three branches.
ସଂ. ବି—ବେଲ ଗଛ—The Bel tree.

ତ୍ରିଦଲା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିଦଲ+ଆ)—ଗୋଧାପଦୀ (ଦେଖ)
Tridaḷā Godhāpadi (See)

ତ୍ରିଦଶ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି=ତାପତ୍ରୟ+ଦଶ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Tridaśa ଅ; ଯେଉଁମାନେ ଜୀବର ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଅଧିଭୌତିକ, ଅଧିଦୈବିକ ତାପମାନ ବିନାଶ କରନ୍ତି)—ଦେବତା; ଅମର—The Gods; the Immortals.
ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଅଧିକ ବା ତ୍ରିଗୁଣିତ ଦଶ)—୩୩ ସଂଖ୍ୟା ବିଶିଷ୍ଟ (ଯଥା—ଆଦିତ୍ୟ ୧୨, ରୁଦ୍ର ୧୧, ବସୁ ୮, ଅଶ୍ୱିଦେବ ୨=୩୩ଦେବ)—Numbering 33.
ଦେ. ଓ ବ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରୟୋଦଶ)—୧୩ ସଂଖ୍ୟା —
The number thirteen.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଖ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଌ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଞ୍ଚ	ନୃ

ତ୍ରିଦଶ ଅଧ୍ୟାପ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ନ,ର୍ଣ୍ଣ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୁଣ ଗଣ ଧ୍ୟାନ । ପ୍ରାଚୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।

ତ୍ରିଦଶ ଗୁରୁ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଗୁରୁ)—ବୃହସ୍ପତି—
Tridaśa guru — The spiritual preceptor of the Gods; Bruhaspati.
(ତ୍ରିଦଶାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିଦଶ ଗୋପ—ସଂ. ବି—ସାଧବ ଘର ବୋହୂ ପୋକ; ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପକୀଟ—
Tridaśa gopa — The cocculus insect ;cochenial.

ତ୍ରିଦଶ ଦୀର୍ଘିକା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଦୀର୍ଘିକା)—
Tridaśa dirghikā — ମନ୍ଦାକିନୀ ବା ସ୍ୱର୍ଗ ଗଙ୍ଗା— The sacred Ganges said to flow in the Heaven.

ତ୍ରିଦଶ ପତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ପତି)—
Tridaśa pati — ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—Indra, the king amongst the Gods.
ତ୍ରିଦଶାଧିପତି, ତ୍ରିଦଶାଧିପ, ତ୍ରିଦଶାଧ୍ୟକ୍ଷ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତ୍ରିଦଶ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—ଲବଙ୍ଗ—
Tridaśa pushpa — Clove.

ତ୍ରିଦଶ ବଧୂ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ବଧୂ)—ଦେବ ସ୍ତ୍ରୀ;
Tridaśa badhū — ଅପ୍ସରା—The nymphs of the Gods; the heavenly maidens; the fairies of the Hindus.
(ତ୍ରିଦଶବନିତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିଦଶ ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ମଞ୍ଜରୀ)—
Tridaśa mañjari — ତୁଳସୀ ଗଛ—The sacred Basil plant.

ତ୍ରିଦଶାଙ୍କୁଶ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅଙ୍କୁଶ)—ବଜ୍ର—
Tridaśāṅkuśa — Thunder bolt.

ତ୍ରିଦଶାୟନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅୟନ)—ବିଷ୍ଣୁ—
Tridaśāyana — Bishṇu.

ତ୍ରିଦଶାୟୁଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆୟୁଧ)—
Tridaśāyudha — ୧ । ବଜ୍ର; ତଡ଼ିତ—1. Thunderbolt.
୨ । ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ—2 The rainbow.

ତ୍ରିଦଶାରି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଅରି)—
Tridaśāri — ଅସୁର; ରାକ୍ଷସ; ଦାନବ; ଦୈତ୍ୟ— A demon; a titan

ତ୍ରିଦଶାଳୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆଳୟ)—
Tridaśālaya — ୧ । ସ୍ୱର୍ଗ; ଦେବଲୋକ—1. The heaven.
(ତ୍ରିଦଶାବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସୁମେରୁ ପର୍ବତ— 2. The Sumeru mountain.

ତ୍ରିଦଶାହାର—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଆହାର)—
Tridaśāhāra — ଅମୃତ; ସୁଧା—Nectar; ambrosia

ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱର—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦଶ+ଈଶ୍ୱର)—
Tridaśeśwara — ୧ । ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
(ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମହାଦେବ—2. Siba.
୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu.

ତ୍ରିଦଶେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—
Tridaśeśwari — 1. The wife of Indra.
୨ । ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—1. Pārbati.
୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—3. Lakshmi.

ତ୍ରିଦଶ୍ୟ—ଦେ. ବି· (ସଂ. ତ୍ରିଦଶାଳୟ)—ସ୍ୱର୍ଗ—
Tridaśya — Heaven.
ଯେ ସର୍ବ ଭୂତେ ଦୟା ଚିନ୍ତ
ଅନ୍ତିମେ ତ୍ରିଦଶ୍ୟ ବସନ୍ତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିଦିବ—ସଂ. ବି. କ୍ଲୀ. (ତ୍ରି=ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଅଧିକରଣ. ଅ; ଯେଉଁଠାରେ ଦେବତାମାନେ ବିହାର କରନ୍ତି)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.
Tridiba
୨ । ଆକାଶ—2. The sky; welkin.
୩ । ସୁଖ—3 Happiness.

ତ୍ରିଦିବା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିଦିବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ନଦୀବିଶେଷ—
Tridibā — Name of a river,

ତ୍ରିଦିବେଶ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଦିବ+ଈଶ)—ଦେବତା—
Tridibeśa — A God; Deity.

ତ୍ରିଦୃକ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଦୃଶ୍=ଚକ୍ଷୁଃ)—ତ୍ରିଲୋଚନ;
Tridṛuk — ଶିବ—The three eyed God, Śiba.

ତ୍ରିଦେବ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଦେବ)—ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ—
Trideba — The Hindu Trinity.

ତ୍ରିଦୋଷ—ସଂ. ବି. (ଆୟୁର୍ବେଦ ମତେ) ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫଜନିତ
Tridosha — ଶରୀରର ବିକାର ବା ପ୍ରକୋପ; ସନ୍ନି; ସନ୍ନିପାତ ବିକାର—Derangement of the three humours of the body (wind, bile and phlegm) according to Āyurbeda; collapse.

ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରିଦୋଷ+ହନ୍ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+
Tridoshaghna — କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫର ପ୍ରକୋପକୁ ନାଶ କରେ—(medicine) Which sets the three disordered humours right.

ତ୍ରିଦୋଷଜ—ସଂ. ବଣ. (ତ୍ରିଦୋଷ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Tridoshaja — ବାତ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ଦୋଷରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ (ରୋଗାଦି)— Due to the derangement of the three humours of the body.
ତ୍ରିଦୋଷଜନିତ, ତ୍ରିଦୋଷଜାତ } ଅନ୍ୟରୂପ
ସଂ. ବି—ସନ୍ନିପାତ—Collapse.

ତ୍ରିଧା—ସଂ. ଅ (ତ୍ରି+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଧା)—୧ । ତିନି ପ୍ରକାରରେ—
Tridhā — 1. In three ways; in three kinds.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପର ବର୍ତ୍ତମାନ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଉ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଉ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଟ' ଦେଖିବେ

୨ । ତିନିଗୁଣ—2. Threefold.
୩ । ତିନିଥର—3. Thrice.
୪ । ତିନି ଖଣ୍ଡରେ—4. In three pieces.
୫ । ତିନିଭାଗରେ—5. In three parts; into three.
୬ । ତିନିଆଡ଼େ—6. In three directions.
ବିଣ—୧ । ତିନି ପ୍ରକାରର—1. Of three kinds.
୨ । ତ୍ରିଗୁଣିତ—2. Threefold; trebled.

ତ୍ରିଧାତୁ—ସଂ. ବ. (ତ୍ରି + ଧାତୁ; ସମାହାର)—୧ । ସୁନା, ରୁପା ଓ ତମ୍ବା—
Tridhātu 1. Gold, silver and copper.
୨ । ଶରୀରସ୍ଥ କଫ, ବାତ ଓ ପିତ୍ତ—2. The 3 humours of the body; phlegm, wind and bile.

ତ୍ରିଧାମା—ସଂ. ତ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ଧାମନ୍=ବାସସ୍ଥାନ ଯାହାର; Tridhāmā ତ୍ରିଧାମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା—1. Brahma.
୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu.
୩ । ଶିବ—3. Siba.
୪ । ଅଗ୍ନି—4. Fire.
୫ । ମୃତ୍ୟୁ—5. Death.
୬ । ସ୍ଵର୍ଗ—6. Heaven.
ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିସଂଖ୍ୟାନ୍ବିତ—Numbering three.

ତ୍ରିଧାର—ସଂ. ବ. (ସମାହାର ଦ୍ଵିଗୁ; ତ୍ରି + ଧାର)—
Tridhāra ତିନିଗୋଟି ଧାରାର ସମାହାର—Three streams flowing or meeting together.
ବିଣ—୧ । ତିନି ଧାରାବିଶିଷ୍ଟ—
1. Having three streams.
୨ । ତିନି ଧାରାରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା—
2. Flowing in three streams.

ତ୍ରିଧାରା—ସଂ. ତ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ଦ୍ଵିଗୁ ଓ କର୍ମଧା; ତ୍ରି + ଧାରା)—
Tridhārā ୧ । ତିନିଗୋଟି ଧାରା ବା ପାଣି ବହିବା ଧାର—
1. Three streams flowing together.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ତିନି ଧାରାରେ ବହୁଯାଉଥିବା ନଦୀ, ଗଙ୍ଗା—
2. The Ganges flolwing in three streams.
[ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ଗଙ୍ଗାର ପ୍ରଥମ ଧାରା ମନ୍ଦାକିନୀରୂପେ ସ୍ଵର୍ଗରେ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଧାରା ଭାଗୀରଥୀରୂପେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଓ ତୃତୀୟ ଧାରା ଭୋଗବତୀରୂପେ ପାତାଳରେ ବହୁ ଅଛି ।]
୩ । ଦେଉଁଳିଆ ସିଜୁ—
3. A kind of cactus.

ତ୍ରିନବତି—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ ତ୍ରି ଅଧିକ Trinabati ନବତି)—ତେୟାନବେ; ୯୩—Ninety three.

ତ୍ରିନୟନ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ନୟନ)—୧ । ମହାଦେବ—
Trinayana 1. The three-eyed God Siba.
(ତ୍ରିନେତ୍ର, ତ୍ରିଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (କର୍ମଧାରୟ) ଲୋଚନ-
(ତ୍ରିନୟନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତ୍ରୟ—2. Three eyes.
ବିଣ. ପୁଂ—ତିନି ଚକ୍ଷୁବିଶିଷ୍ଟ; ତିନିଆଖିଆ—
Three-eyed.

ତ୍ରିନୟନା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଳୀ; ଦୁର୍ଗା; ବଗଳାମୁଖୀ—
Trinayanā Goddess Kāḷi.
(ତ୍ରିନେତ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—ଲୋଚନତ୍ରୟଯୁକ୍ତା; ତ୍ରିଚକ୍ଷୁ-ବିଶିଷ୍ଟା—Three-eyed (female); having three eyes.

ତ୍ରିନାଥ—ସଂ. ବ. (ସମାହାର; ତ୍ରି + ନାଥ)—ତ୍ରିଦେବ (ଦେଖ)
Trinātha Trideba (see)

ତ୍ରିନାଥ ମେଳା—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ଵରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Trinātha meḷā ପୂଜା—A worship, for some time in vogue in Orissa, of the Hindu Trinity.

> ତ୍ରିନାଥ ମେଳା, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା, ଗ୍ରାମ ଦେବତା ମାନସିକ
> ଦୁଇକଣଯାକ ତେର ଚେର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କଲେ ।
>
> ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ଵଳ୍ପ ।

[ଦ୍ର—ଏହା କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ପଇସାକର ପାନ, ପଇସାକର ତେଲ ଓ ପଇସାକର ଗଞ୍ଜେଇ ତିନି ଦେବତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଏ ଓ ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ । ତେଲ ସାପରେ ଜଳେ, ପାନ ଓ ଗଞ୍ଜେଇକୁ ଉପସ୍ଥିତ ଭକ୍ତମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ତ୍ରିପକ୍ଷୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ତ୍ରିପକ୍ଷୀୟ)—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସଠାରୁ
Tripakshi ୪୫ ଦିନ ପରେ କରାଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—A Śrāddha performed on the forty-fifth day of one's death.

ତ୍ରିପଞ୍ଚାଶତ୍—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ (ତ୍ରି ଅଧିକ ପଞ୍ଚାଶତ୍; ମ. ପ. ଲୋ.)—
Tripañchāśat ତେପନ; ୫୩—Fifty-three.

ତ୍ରିପଟା—ଦେ. ବ (ସଂ. ତ୍ରିପୁଟା)—ତିନିତାଳବିଶିଷ୍ଟ ସଙ୍ଗୀତ—
Tripaṭā A song having three stops.

ତ୍ରିପଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରି=ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ+ପଣ୍ଡ=ବ୍ୟର୍ଥ; ଯେ ଧର୍ମ,
Tripaṇḍa ଅର୍ଥ କାମକୁ ପଣ୍ଡ କରେ)—୧ । ଦୁରାତ୍ମା; ଦୁର୍ବୃତ୍ତ—
1. Wicked.
୨ । ଖଳ; ଶଠ; ପ୍ରତାରକ—
2. Cheating; fraudulent; deceitful.
ଦେ. ବ.—୧ । କଦାକାର—1. Ugly.
ବିଣର ବିଣ.—୧ । ବିକଟରୂପେ; ଭୟାନକରୂପେ—
1. Frightfully.
୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Very.

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ସ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍ସ	ଉ୍ଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଡ୍ୟ	ଇଅ	ଞ	ନ

ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଳା—ଦେ. ବିଣ.—ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ—
Tripanda kalā — Very black coloured.
(ତ୍ରିପଣ୍ଡ କାଳଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁଣ୍ଡଟା ବଡ଼ପଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡପର ତ୍ରିପଣ୍ଡ କଳା ।
(ତ୍ରିପଣ୍ଡ କାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ତ୍ରିପତାକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ପତାକା; ପତାକା ପର ଚିହ୍ନ-ତ୍ରୟବିଶିଷ୍ଟ)—ପତାକାତ୍ରୟବିଶିଷ୍ଟ —Having three flags.
Tripatāka
(ତ୍ରିପତାକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବି.—୧ । ପତାକାବତ୍ ରେଖାତ୍ରୟ ଅଙ୍କିତ ଲଲାଟ—
1. A brow having three flag-like lines or folds.

୨ । ମଧ୍ୟମା ଓ ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଳି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳି ବିଶିଷ୍ଟ ହସ୍ତ—2. A palm of hand having three fingers only (i.e without the middle and the ring fingers).

ତ୍ରିପତି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—(ସଂ. ତ୍ରି+ପତି)—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଆରକଟ ଜିଲ୍ଲାର ଚନ୍ଦ୍ରଗିରି ତାଲୁକାର ପ୍ରଧାନ ନଗର; ତିରୁପତି—1. Name of a sub-division town and place of pilgrimage in Madras presidency; Tirupati.
Tripati

[ଦ୍ର—ଏହା ଭାରତର ଗୋଟିଏ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୀର୍ଥ । ଏସ୍ଥାନର ତିରୁମଲ ପର୍ବତ ଉପରେ ଦେବମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହି ପର୍ବତ ସପ୍ତଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ । ଛଅଗୋଟି ଶୃଙ୍ଗ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲେ ଶେଷାଚଳ ନାମକ ସପ୍ତମ ଶୃଙ୍ଗରେ ଶ୍ରୀନିବାସ ଦେବଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ବେଙ୍କଟାଦ୍ରି । ଏ ଦେବବିଗ୍ରହ ଶ୍ରୀନିବାସଦେବ ବାଲାଜି ନାମରେ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଭିହିତ ହୁଅନ୍ତି । ବାଲାଜି, ଶ୍ରୀ ଓ ଭୂ ଶକ୍ତିଦ୍ୱୟସମନ୍ୱିତ କୃଷ୍ଣପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି । ଏଠାରେ ସ୍ୱାମୀ ତୀର୍ଥ, ପାଣ୍ଡବ ତୀର୍ଥ ଓ କପିଳ ତୀର୍ଥମାନ ଅଛି । ଏଠାରେ ରାମାନୁଜ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । (ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) । ଏ ମନ୍ଦିରର ଗଞ୍ଜା ହୁଣ୍ଡିରୁ ବାର୍ଷିକ ୧୨ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଅଦାୟ ହୋଇ ଏହି ଦେବଙ୍କ ସେବାପୂଜାରେ ବ୍ୟୟିତ ହୁଏ ।]

୨ । ଭଗବାନ; ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishnu.

ତ୍ରିପତି ପାଦେ ମୋ ପ୍ରଣତି
ଯେମନେ ହୋଇବ ମୋର ଗତି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିପତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ପତ୍ର)—ତିନି ଗୋଟି ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
Tripatra — Trefoil; having three leaves attached to a stalk.

ବି.—୧ । ବେଲପତ୍ରୀ—1. The Bel leaves (having three leaves together.

୨ । ବେଲଗଛ—2. The Bel tree.

୩ । କୁଶତ୍ରୟରେ ରଚିତ ଦୈବ ଓ ପୈତ୍ରକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ମୋଡ଼ା—3. Three blades of kuśa grass coiled together.

ତ୍ରିପତ୍ରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ ତ୍ରି+ପତ୍ରୀ)—ତିନିଗୋଟି କାଣ୍ଡ—
Tripatri — Three arrows.

ବେଗେ ଭେଦିଲା ପାଉଥିଲେ ପତନ ହୋଇ ତ୍ରିପତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରକାଶ ମାରିବି ସେ ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ତ୍ରିପଥ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ପଥ)—୧ । ତିରଙ୍ଗା; ତିନି ଛକିବାଟ—1. The meeting of three roads.
Tripatha

୨ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—2. Heaven, earth and the nether regions.

୩ । ତିନିଗୋଟି ବାଟ—3. Three ways.

୪ । ଧର୍ମ ସାଧନର ତିନି ମାର୍ଗ (କର୍ମ, ଜ୍ଞାନ ଓ ଉପାସନା)—
4. The three ways for worshipping.

ତ୍ରିପଥଗା—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—(ତ୍ରିପଥ=ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ+ଗମ୍+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)
Tripathagā ଗଙ୍ଗା—The Ganges (flowing in the Heaven, the earth and the nether world).
(ତ୍ରିପଥଗାମିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ.—ତିନି ବାଟରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା—
Flowing in three ways.

ତ୍ରିପଦ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରି+ପଦ)—ଯାହାର ତିନୋଟି ଗୋଡ଼ ଥାଏ;
Tripada ତିନିଗୋଡ଼ିଆ—Three-legged.
(ତ୍ରିପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ତିପାଇ; ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଷ୍ଟୁଲ ବା ଟେବଲ—1 Tripod.

୨ । ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.

ତ୍ରିପଦା—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିପଦ+ଆ)—ଗାୟତ୍ରୀ (ଦେଖ)
Tripadā — Gāyatrī (See)

ତ୍ରିପଦିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ରିପଦୀ (ଦେଖ)
Tripadikā — Tripadī (See)

ତ୍ରିପଦୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରି+ପଦ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Tripadī ୧ । ତିପାଇ; ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଟେବଲ—1. Tripod.
(ତ୍ରିପଦିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
2. Name of a metre; Trochæ.

[ଦ୍ର—ଏହି ଛନ୍ଦର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରେ ତିନି ଚରଣ ଥାଏ ଓ ତିନି ସ୍ଥାନରେ ଯତିପାତ ହୁଏ ।]

୩ । ହସ୍ତୀର ପଦବନ୍ଧନ ରଜ୍ଜୁ—3. The chain with which the legs of an elephant are tied.

୪ । ତିନିଗୋଡ଼ିଆ ଶଙ୍ଖାଧାର—
4. A tripod for putting conch on it.

୫ । ଗୋଧାପଦୀ ବା ହଂସପଦୀ ଗୁଳ୍ମ—
5. A kind of plant.

୬ । ତିନିଶ୍ଳୋକବିଶିଷ୍ଟ କବିତା—
6. A poem with tree stanzas.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଥିବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତିନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅଙ୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୭ । ବଣିଆଙ୍କ ଝପେଇ—7. A three-legged stool used by goldsmiths.

୮ । ଗାୟତ୍ରୀ (ଦେଖ)—8. Gāyatrī (See)

ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—ପଳାଶବୃକ୍ଷ—A kind of tree; (Butea Frondosa).
Triparṇṇa

ବିଣ—ତିନି ପତ୍ରଯୁକ୍ତ—Trifoliate.

ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ ଶାଗ—
Triparṇṇī 1. A medicinal potherb; Gangetic Hedysarum.
(ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ ଶାଗ—
2. A medicinal potherb.

୩ । ବନକାର୍ପାସ—
3. A wild variety of cotton tree.

୪ । ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—
4. Śālaparṇṇī (See)

ତ୍ରିପାଠୀ—ସଂ. ବିଣ—ଯେ ତିନି ବେଦ ପାଠ କରିଅଛି—
Tripāṭhī Learned in the 3 Bedas.

ବି—ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ; ତିୱାଡ଼ୀ; ତେବାରି—
A family-title of certain Brāhmaṇs.

ତ୍ରିପାଦ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତିନି ଗୋଟି ପାଦ ଯାହାର; ବାମନ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ୩ ଗୋଟି ପାଦ ଧାରଣ କରିଥିବାରୁ)—
Tripāda

୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu.

୨ । ଜ୍ୱର—2. Fever.

[ଦ୍ର—ଜ୍ୱରପୁରୁଷର ତିନି ଗୋଟି ଗୋଡ଼ ଥିବାର ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ।]

୩ । ତ୍ରେତାଯୁଗର ଧର୍ମସ୍ୱରୂପ ବୃଷ—3. A three-legged bull said to represent the piety observed duing the 2nd mythical age of the Hindus.

ବିଣ—ତିନି ପାଦପରିମିତ—
Measured by three foot-steps.

ତ୍ରିପିଟକ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପିଟକ=ବୌଦ୍ଧଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ)—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥ—The Buddhist scripture.
Tripiṭaka

[ଦ୍ର—ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଉପଦେଶମାନ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତମାନେ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହା ୩ ଭାଗ (ପିଟକ)ରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା—ସୂତ୍ରପିଟକ, ବିନୟପିଟକ ଓ ଅଭିଧର୍ମପିଟକ । ୧. ସୂତ୍ରପିଟକରେ ବୁଦ୍ଧ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଘଟନାରେ ଦେଇଥିବା ସାନ ବଡ଼ ଉପଦେଶମାନ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି । ୨. ବିନୟପିଟକରେ ବୌଦ୍ଧ ଭିକ୍ଷୁ ଓ ଶ୍ରାବକମାନଙ୍କ ଅନୁସରଣୀୟ ନିୟମମାନ ରହିଅଛି । ୩. ଅଭିଧର୍ମପିଟକରେ ତତ୍ତ୍ୱ, ନୈତିକ ଧର୍ମ ଓ ନିର୍ବାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଅଭିଧର୍ମପିଟକ ବୌଦ୍ଧ ଦର୍ଶନର ମୂଳଭିତ୍ତି । ବୌଦ୍ଧମାନେ ମହାଯାନ, ମଧ୍ୟମ ଯାନ ଓ ହୀନ ଯାନ ଏହି ପରି ତିନିଗୋଟି ସଂପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ମହାଯାନ ତ୍ରିପିଟକ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଓ ଏହା ନେପାଳ, ତିବ୍ବତ, ଚୀନ, ଆସାମ, ଭୂଟାନ, କୁଷିଆ ଓ ଜାପାନରେ ଆଦୃତ । ହୀନଯାନ ତ୍ରିପିଟକ ପାଲି ଭାଷାରେ ଲିଖିତ ଓ ଏହା ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଶ୍ୟାମ ଓ ଲଙ୍କାରେ ଦୃଢ଼ । ତ୍ରିପିଟକର ମଧ୍ୟମଯାନ ସଂସ୍କରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ମିଳୁ ନାହିଁ ।

ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ନିର୍ବାଣ ପରେ ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟମାନେ ତ୍ରିପିଟକକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ରାଜଗୃହ ନିକଟସ୍ଥ ଏକ ଗିରିଗହ୍ୱରରେ ରଖିଥିଲେ । ପରେ ଅଶୋକ ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧଭିକ୍ଷୁ ସମ୍ମିଳନୀ ଆହ୍ୱାନ କରି ତହିଁରେ ଆଲୋଚନା ପରେ ତ୍ରିପିଟକର ଗୋଟିଏ ବିଶୁଦ୍ଧ ସଂସ୍କରଣ ପାଲି ଭାଷାରେ ସମ୍ପାଦନ କଲେ । ଏହାହିଁ ହୀନଯାନମାନଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ । ତ୍ରିପିଟକରେ ନାରାୟଣ, ଜନାର୍ଦ୍ଦନ, ଶିବ, ବ୍ରହ୍ମା, ବରୁଣ ଆଦି ଦେବତାମାନଙ୍କର ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ତ୍ରିପିବ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପା ଧାତୁ+ଅ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବ କାନ ଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ଛେଳି—
Tripiba A kind of long-eared he-goat.

[ଦ୍ର—ଏ ପାଣି ପିଉଥିବେଳେ ଏହାର ଦୁଇ କାନ ପାଣିରେ ଲାଗେ । ମନୁଙ୍କ ମତରେ ଏପରି ଛେଳିର ମାଂସ ପିତୃକର୍ମ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଉପଯୁକ୍ତ ।]

ତ୍ରିପିଷ୍ଟପ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ପିଷ୍ଟପ+ଭୁବନ)—
Tripishṭapa ୧ । ତୃତୀୟ ଭୁବନ, ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven.

୨ । ତ୍ରିଲୋକ; ତ୍ରିଭୁବନ—
2. The three worlds (heaven, earth and nether world).

୩ । ଆକାଶ—3. The sky.

ତ୍ରିପୁଟ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ପୁଟ=ଆଚ୍ଛାଦନ ଯାହାର)—
Tripuṭa ୧ । ମସୂର; ଖେସାରି—
1. A kind of pulse; Lathyrus Sativus.

୨ । ଶର; ତୀର—2. Arrow.

୩ । ତଟ; ତୀର—3. Shore.

୪ । ତାଲା; କୋଲପ—4. A padlock.

୫ । ଗୋକ୍ଷୁର (ଦେଖ)—
5. Gokshura (See).

୬ । ମଟର (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—6. Pea.

ବିଣ—ତ୍ରିଗୁଣିତ—Threefold (M. W.).

ତ୍ରିପୁଟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିପୁଟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ—
Tripuṭā 1. Jasmine flower; Arabian jasmine(M.W).

୨ । ବଡ଼ ଅଳେଇଚ—2. The large cardamom.

୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମୈଳା; ଛୋଟ ଅଳେଇଚ—
3. The small cardamom.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଈପ୍ସୁ	ଙ୍ଘ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଌୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଈଅ	ଙ୍ଘ	ନ୍

୪ । ତନ୍ତ୍ର—4. The Tantras.

୫ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଷ୍ଟାଷ୍ଟଦାତ୍ରୀ ଦେବୀବିଶେଷ—
5. Name of a Goddess.

୬ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—
6. A name of a mode in music.

ତ୍ରିପୁଟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରିପୁଟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଏରଣ୍ଡ ଗଛ; ଗବ ଗଛ—1. The castor plant.
Triputi

୨ । ଖେସାରୁ—2, A kind of pulse.

୩ । ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)—3. Tihurdi (See)

ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣର ବଣ—ତ୍ରିପଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Tripunda (etc) Tripanda etc (See)

ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ର—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ପୁଣ୍ଡ୍ର—ଅଙ୍କ; ଅଙ୍କ ପର ଲମ୍ବ ୩ ରେଖା)—ଭସ୍ମଚନ୍ଦନାଦିଦ୍ୱାରା କପାଳରେ କଟାଯିବା ସମାନ୍ତର ୩ଟି ଗାର—
Tripundra
(ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
A triple sectarian mark on the forehead with ashes or paste consisting of three parallel horizontal lines or streaks.
[ଦ୍ର—ଏହି ଚିତାକୁ ଶୈବମାନେ ତିନିଗୋଟି ଅଡ଼ବାଗିଆ ଗାରରୂପେ କପାଳରେ ଧାରଣ କରନ୍ତି ।]

୨ । ବୈଶ୍ୟମାନେ କପାଳରେ କାଟିବା ଚିତା—
2. The sandal paste mark put on the brow by the Baisyas
(ଏଥିର ଶାସ୍ତ୍ରବଚନ—ଅର୍ଦ୍ଧ ପୁଣ୍ଡ୍ରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟ ଦ୍ୱିପୁଣ୍ଡ୍ରକଂ ତ୍ରିପୁଣ୍ଡ୍ରକଂ ତୁ ବୈଶ୍ୟସ୍ୟ ବର୍ତ୍ତୁଳଃ ଶୂଦ୍ର ଜାତୟଃ ।)

ତ୍ରିପୁତି—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ତୃପ୍ତି)—ତୃପ୍ତି; ସନ୍ତୋଷ—
Triputi Satisfaction; contentment; satiety,
ତ୍ରିପ୍ତି ବିଣ.(ସଂ. ତୃପ୍ତ)—ତୃପ୍ତ; ସନ୍ତୁଷ୍ଟ—
ତ୍ରିପିତି Satisfied; contented.

ଶୁଣି କରି ସ୍ନାନ କଲେ ସେ, ଖାଇ ତ୍ରିପୁତି ହୋଇଲେ ସେ ।

ତ୍ରିପୁର—ସଂ. ବି.—(ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ପୁର)—୧ । ମୟଦାନବ ନିର୍ମିତ ସୁନା, ରୁପା ଓ ଲୁହାର ତିନିଗୋଟି ନଗର ବା ଦୁର୍ଗ—
Tripura
1, Three fabulous cities or fortresses constructed by the Titan Mayadānaba,
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ତାରକାସୁରର ତିନି ପୁଅ ତାରକାକ୍ଷ, କମଳାକ୍ଷ ଓ ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାଲୀ ବାସ କରୁଥିଲେ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁର ସ୍ୱର୍ଗରେ, ରୌପ୍ୟପୁର ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ ଓ ଲୌହପୁର ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଥିଲା । ଶିବ ଗୋଟିଏ ବାଣରେ ଏ ତିନିପୁରକୁ ପୋଡ଼ି ଏ ତିନି ଅସୁରଙ୍କୁ ମାରି ପକାଇଥିଲେ ।]

୨ । ତ୍ରିପୁରାସୁର; ତାରକାସୁରର ତିନି ପୁତ୍ର—
2. Name of three demons; sons of Tārakāsura,

୩ । ବାଣାସୁର (ଦେଖ)—3. Bāṇāsura (See).

୪ । ତାରକାସୁର (ଦେଖ)—4. Tārakāsura (See).

୫ । ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—5 The Heaven, the earth and the nether worlds.

ତ୍ରିଗୁଣ, ତ୍ରିବେଦ, ତ୍ରିପୁର—ଅଟନ୍ତି ଶକ୍ତି ଏ ତେ-ହର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତ୍ରିପୁରଘ୍ନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ତ୍ରିପୁର + ହନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମହାଦେବ—Siba.
Tripuraghana
(ତ୍ରିପୁରଦହନ, ତ୍ରିପୁର ମର୍ଦ୍ଦନ, ତ୍ରିପୁରାରି, ତ୍ରିପୁରାନ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିପୁର ପର—ସଂ. ବି.—ମହାଦେବ—
Tripura para Siba.

ତ୍ରିପୁରପର ଦମନ କର ନୂପୁର ଝମକ ଉଠ ସଂଗ୍ରାମ ଠମକ କେତେ କମକ ।
ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତ୍ରିପୁର ଭୈରବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଳିକା ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦେବୀବିଶେଷ—
Tripura bhairabi An incarnation of Durgā mentioned in the Kālikā purāṇa.

ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି.—ତିବଇମଲ୍ଲୀ; ମଲ୍ଲୀ ମଲ୍ଲ—
Tripura malli Treble-pettalled jasmine.
(ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିପୁରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦେବୀବିଶେଷ—
Tripurā 1. Name of a Goddess.

ତିନି ପୁରେଣ ଏକ ଦେବୀ,
ତେଣୁ ତ୍ରିପୁରା ନାମ ହୋଇ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

୨ । ଦୁର୍ଗା—2. Durgā.

୩ । ଆସାମର କାମାକ୍ଷ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କର ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି—
3. An image of the Goddess Kāmākhyā in Assam.

୪ । ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶୀ ରାଜ୍ୟ; ଅଧୁନାର ତ୍ରିପୁରା ଦେଶ; ଟିପାରା—
4. Tipperah (state, district and town in Bengal).

ଦେ. ବି—ତିନିପରସ୍ତ ପାଖୁଡ଼ା ଥିବା (କଳା ଓ ଧଳା) ଧୂତୁରା ଫୁଲ—The treble petalled Dhatura flower.

ତ୍ରିପୁରାରି ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ କବିବିଶେଷ—Name of an Oria poet of the eighteenth century A. D.
Tripurāri dāsa
[ଦ୍ର—କେରଳଗୀତା, କଟପାଯ୍ୟା, ରାଧାକୃଷ୍ଣ କେଳିକଲ୍ଲୋଳ ଓ ରାମକୃଷ୍ଣ କେଳିକଲ୍ଲୋଳ ଏହି କବିଙ୍କ ବିରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥ । (ଭାରତୀ-ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ, ଇତିହାସ) । ଏ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗର କବି ଅଟନ୍ତି । (ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ) ।]

ତ୍ରିପୁରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଟିପାରା ଜିଲ୍ଲା, ରାଜ୍ୟ ଓ ନଗର—
Tripuri Tipperah district, town and state (in Bengal).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରିବର୍ତ୍ତେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'ଦୃଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଦୃଢ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଳଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ

ତ୍ରିପୁଷ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ଜଣେକ ବଣିକ୍—
Tripusha Name of a merchant of ancient Utkal.

[ଦ୍ର—ଏ ଉକ୍ତି ନାମରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବଣିକ ସଙ୍ଗରେ ପଞ୍ଚଶତ ଶକଟରେ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନେଇ ମଗଧକୁ ଯାଉଥିଲେ । ବାଟରେ ଏ ଦୁହେଁ ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଓ ବୁଦ୍ଧ ତପସ୍ୟା ସାଧନ ପରେ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ତାଙ୍କୁ ମଧୁ ଆଦି ଦେଲେ ଓ ଓ ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । ଚୈତ୍ୟ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧ ଏମାନଙ୍କୁ ନିଜର ନଖ ଓ କେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଏ ଦୁହେଁ ଦେଶକୁ ଫେରିଆସି ଶିଳାଗଣ୍ଡି ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଚୈତ୍ୟ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ବନମାଳି ମିଶ୍ର ସନ୍ଦର୍ଭ ୧୦।୧୦ ।]

ସଂ. ବି—୧ । କାକୁଡ଼ି—1. Cucumber.

୨ । ଗହମ—2. Wheat.

ତ୍ରିପୁଷ୍କର—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ପୁଷ୍କର)—୧ । ପୁଷ୍କର ତିଥି,
Tripushkara ପୁଷ୍କର ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ପୁଷ୍କର ବାରରେ ଘଟିବା ମୃତ୍ୟୁଯୋଗବିଶେଷ—An inauspicious combination of certain days at the time of one's death.

[ଦ୍ର—ପୁଷ୍କର ତିଥି ଯଥା—୨ୟା, ୭ମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ । ପୁଷ୍କର ନକ୍ଷତ୍ର ଯଥା—ପୁନର୍ବସୁ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, କୃତ୍ତିକା, ଉତ୍ତରଫାଲ୍‌ଗୁନୀ, ପୂର୍ବାଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଓ ବିଶାଖା । ପୁଷ୍କର ବାର ଯଥା—ରବି, ଶନି ଓ ମଙ୍ଗଳ । ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଏହି ତିନିଗୋଟି ପୁଷ୍କର ଘଟେ ତାହାର ତ୍ରିପୁଷ୍କର ଦୋଷ ଘଟେ । ଏହି ଦୋଷ ଘଟିଲେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶ ଓ ବାସ୍ତୁ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ; ଏହି ଯୋଗରେ ଜନ୍ମିବା ସନ୍ତାନର ଜାତକ ଯୋଗ ବୋଲି ଜ୍ୟୋତିଷୀମାନେ କହନ୍ତି । ତ୍ରିପୁଷ୍କରରେ କୌଣସି ହାନି ଘଟିଲେ ସେହିପରି ହାନି ପରେ ଆଉ ଦୁଇ ଥର ଘଟିବ ଓ ଲାଭ ଘଟିଲେ ସେହିପରି ଲାଭ ଆଉ ଦୁଇ ଥର ଘଟିବ ବୋଲି ଜ୍ୟୋତିଷିକମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।]

୨ । ବୃନ୍ଦାବନସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
2. Name of a place of Hindu pilgrimage.

୩ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ମଧ୍ୟମା ଓ କନିଷ୍ଠାକୁ ଟେକିଲେ କରତଳରେ ଯେଉଁ ଆଧାର ଉଠିଥାଏ ହୁଏ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. The cup-shaped palm formed by erecting the little finger, the middle finger and the thumb.

ତ୍ରିପୁସ—ସଂ. ବି—ରଙ୍ଗା; ଟିଣ ଧାତୁ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—
Tripusa Tin (metal).

ତ୍ରିଫଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ଫଳ; ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ)—ହରଡ଼ା,
Triphalā ବାହାଡ଼ା ଓ ଅଁଳା ଏହି ତିନି ଫଳର ସଂଯୋଗ—
(ତ୍ରିଫଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) A combination of myrobalan, belleric myrobalan and emblic myrobalan (prescribed in the Āyurbeda).

[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଚକ୍ଷୁର ହିତକର, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ରୁଚିକାରକ ଓ ସାରକ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ, ମେହ, କୁଷ୍ଠ ଓ ବିଷମ ଜ୍ୱର ବିନାଶକ; ଏଥିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ୧ ଭାଗ ହରଡ଼ା, ୨ ଭାଗ ବାହାଡ଼ା ଓ ୩ ଭାଗ ଅଁଳା ମିଶାଇବାକୁ ହୁଏ । ତ୍ରିଫଳାରେ ନାନାପ୍ରକାର କ୍ୱାଥ, ପାଚନ, ଘୃତ ଓ ତୈଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।]

ତ୍ରିବର୍ଗ—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବର୍ଗ)—୧ । ସଂସାରୀର
Tri barga ତିନିଗୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଯଥା—ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ ଓ କାମ—
1. The three pursuits or desires of a worldly man, viz. virtue, wealth, and desires.

୨ । ସୃଷ୍ଟି, ସ୍ଥିତି ଓ ଲୟ—
2. Creation, preservation and destruction.

୩ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ—3. The three primary qualities of Nature (good, medium and evil).

୪ । ତ୍ରିଫଳା—4. The three myrobalans.

୫ । ତ୍ରିକଟୁ—5. The three pungent drugs.

୬ । ଆୟ, ସ୍ଥିତି ଓ ବ୍ୟୟ—
6. Income, saving and expenditure.

ତ୍ରିବର୍ଗ ସାଧନ—ସଂ. ବି—ସଂସାରୀର ପ୍ରଧାନ ତିନିଗୋଟି ଆକାଂକ୍ଷାର
Tribarga sādhana ପୂରଣ—Consummation or fulfilment of the three main aims of a worldly man.

ଣ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ତ୍ରିବର୍ଗ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ—Bringing about the fulfilment of the threefold aim of man.

ତ୍ରିବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ—
Tribarnna 1. The three higher castes amongst the Hindus.

୨ । ବଣକପା—2. The wild variety of cotton.

ବି—ତିନିରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—Tricoloured.

ତ୍ରିବର୍ଷିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ବର୍ଷ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ତିନିବର୍ଷୀୟା
Tribarshikā ମାଈ ବାଛୁରୀ ବା ଗଡ଼ା—A she-calf or heifer 3 years old.

ତ୍ରିବଳି—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବଳି=ସ୍ଥୂଳଚର୍ମ)—ଉଦର,
Tribali କପାଳ ଓ କଣ୍ଠଦେଶ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ମାଂସ ଓ ଚର୍ମର
(ତ୍ରିବଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଙ୍କୋଚ ଜନିତ ରେଖାତ୍ରୟ—The three folds or wrinkles of skin appearing in the belly, brow or neck of some persons.

ତ୍ରିବଳୀକ—ସଂ. ବି—୧ । ପାୟୁ; ମଳଦ୍ୱାର—
Tribalīka 1. The anus.

୨ । ବାୟୁ (ହୃ. ଶବ୍ଦସାଗର)—2. The air.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଣ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇସ୍ତ	ଉଅ	ଢ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚଂ	ଇଅ	●	ଙ୍ଗ

ତ୍ରିବାର୍ଷିକ—ସଂ. ବି (ତ୍ରିବର୍ଷ + ଇକ)—୧। ତିନିବର୍ଷରେ ଥରେ ଘଟୁଥିବା—1. Happening once in three years.
Tribārshika

୨। ତିନିବର୍ଷ ସମୟର ସୀମା ପରେ ଘଟୁଥିବା—
2 Happening at the end of three years.

ତ୍ରିବିକ୍ରମ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି = ପାଦତ୍ରୟ ଦ୍ୱାରା + ବିକ୍ରମ = ଆକ୍ରମ, ଅଧିକାର ହୋଇଅଛି ଯାହାଙ୍କର, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ବାମନ ଅବତାରରେ ତ୍ରିପଦଦ୍ୱାରା ତ୍ରିଲୋକକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ; କିମ୍ବା ତ୍ରିଲୋକ ମଧ୍ୟରେ ଯାହାଙ୍କର ବିକ୍ରମ ପାପ୍ୟମାନ ଅଛି)—୧। ବାମନରୂପୀ ବିଷ୍ଣୁ—
Tri bikrama
1. Bishṇu in the incarnation of Bāmana.

୨। ତ୍ରିଲୋକ ଆକ୍ରମଣ—
2. An attack on the 3 worlds.

ତ୍ରିବିକ୍ରମ ଭଞ୍ଜ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଜଣେକ ଗଡ଼ଜାତର ରଜା ଓ ଓଡ଼ିଆ କବି—Name of an Oria poet and Raja of a Hill-state.
Tribikrama bhañja

[ଦ୍ର—ଏ 'କନକଲତା' ନାମରେ ଗୋଟିଏ କାବ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ (ତାରିଣୀ-ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ତ୍ରିବିଂଶ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରୟୋବିଂଶ)—ତେଇଶି; ୨୩—
Tribiṁśa 23; twenty-three.

ଚାଳୁଥି ସ୍କନ୍ଧେ ଭାଗବତ,
ତ୍ରିବିଂଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଚରିତ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିବିଣୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ତ୍ରିବେଣୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ).
Tribiṇī (etc) Tribeṇī etc (See)

ତ୍ରିବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ବିଦ୍ୟା)-ତ୍ରିବେଦ (ଦେଖ)
Tribidyā Tribeda (See)

ତ୍ରିବିଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତ୍ରି + ବିଧ = ପ୍ରକାର)—ତିନି ପ୍ରକାରର—Of three kinds.
Tribidha
(ତ୍ରିବିଧା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିବିଷ୍ଟପ—ସଂ. ବି.—ତ୍ରିପିଷ୍ଟପ (ଦେଖ)—Tripishṭapa (See)
Tribishṭapa

ତ୍ରିବୃତ୍—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି + ବୃ ଧାତୁ = ଘୋଷଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)
Tribṛut ୧। ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
1. Tihuṛdi (See)

ତ୍ରିବୃତା }
ତ୍ରିବୃତ୍ତି }
ତ୍ରିବେଲା } ଅନ୍ୟରୂପ
ତ୍ରିଭଣ୍ଡୀ }

୨। ମସୁର ବା ଖେସାରି—
2. A kind of pulse; Lathyrus Sativus.

ତ୍ରିବୃତ୍ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ହିଡ଼ିମିଚ୍ଚି ଶାଗ; ହିଲମୋଚିକା ଶାକ—
Tribṛut-parṇṇī Name of a medicinal potherb; Hingsta Repens.

ତ୍ରିବୃତ—ସଂ. ବିଣ—ବେଦବିହିତ ସଗୁଣ; ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକ; ତ୍ରିଗୁଣମୟ—
Tribṛuta Consisting of the 3 qualities of Nature.

ତ୍ରିବୃତ ଧର୍ମର ଲକ୍ଷଣ,
ଏ ଯଜ୍ଞ କର୍ମେ ଅଛି ମନ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିବୃତ ବ୍ରହ୍ମ—ସଂ. ବି (ତ୍ରିବୃତ୍ = ଅ, ଉ ଓ ମ + ବ୍ରହ୍ମ)—ଓଁକାର—
Tribṛuta brahma The mystic syllable 'Om'.

ଅଭ୍ୟାସ କରି ଶୁଦ୍ଧ ମନେ,
ତ୍ରିବୃତ ବ୍ରହ୍ମ ସ୍ମରଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରିବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ କ୍ଲୀ (ତ୍ରି + ବୃତ୍ତ = ଗୁଣିତ)—ତ୍ରିଗୁଣିତ—
Tribṛutta Threefold; multiplied by three.
(ତ୍ରିବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିବୃତ୍ତ ଯମକ—ଦେ. ବି—ଗୀତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦରେ ତିନି ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିବା ଯମକ—Alliteration at three places in a line in poetic composition.
Tribṛutta jamaka

ସମା ଶିଶିରେ ଘୋର ନିଶିରେ କୁଞ୍ଜସ୍ଥଳିରେ ବସି,
ବସି ଏକାନ୍ତ ମାନସେ କାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ କାନ୍ତ ଘୋଷି ।
ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

ତ୍ରିବେଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି + ବେଣୀ = ପ୍ରବାହ ଯାହାର)—
Tribeṇī ୧। ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳ; ପ୍ରୟାଗ-
1 Allahabad, the junction of the three streams, the Ganges, the Jamunā and the Saraswatī.

[ଦ୍ର—ଏହି ତିନି ନଦୀ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରୟାଗରେ (ଏଲାହାବାଦରେ) ମିଳିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଯୁକ୍ତବେଣୀ ଓ ବଙ୍ଗଦେଶ ହୁଗୁଳୀ ନିକଟରେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ମୁକ୍ତବେଣୀ ବୋଲାଯାଏ ।]

୨। ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ କରାଯାଇଥିବା ତିନି ଗୋଟି ବେଣୀ—
2. The hair of the head plaited into three braids.

୩। ହଠଯୋଗ ଅନୁସାରେ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରରେ ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀ ତ୍ରୟର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥାନ—
3. The imaginary meeting place of the three principal air—channels inside the body.

ଦେ. ବି—୧। ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ନାନଘାଟ—1. Name of a sacred bathing place in the old Prāchī river in the district of Puri.

[ଦ୍ର—ଏହା ବାଲିପାଟଣା ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ବନମାଳୀପୁର ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଭିଡ଼ ପଡ଼େ ଓ ୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେଳା ହୁଏ ।]

୨। ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଭାଗୀରଥୀଙ୍କ ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ—ତ୍ରିବେଣୀଘାଟ (ଦେଖ)—Name of a place in the Hooghli district of Bengal where two other rivers meet the Ganges.

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ସ୍ନାନଯୋଗ ପଡ଼େ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଆଉ ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ, 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' କି ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବି.—ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟା । ଏ ଦିନ ପ୍ରୟାଗରେ
Tribeṇī amābāsyā ମକରସ୍ନାନ ଯୋଗ ଘଟେ—The new moon day of the month of Māgha.

ତ୍ରିବେଣୀ ଘାଟ—ଦେ. ବି.—ଭାଗୀରଥୀ ବା ଗଙ୍ଗା ନଦୀ କୂଳରେ
Tribeṇī ghāṭa ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଘାଟ—Name of a place in the Hooghli district where three rivers meet.
[ଦ୍ର—ଇ. ଅଇ. ଅର୍. ରେଲ୍‌ୱେର ଯେଉଁ ଶାଖା ନବଦ୍ୱୀପକୁ ଯାଇଅଛି ତହିଁ ନିକଟରେ ହାବଡ଼ାଠାରୁ ୩୦ ମାଇଲ ଦୂରରେ ହୁଗ୍‌ଲୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଭାଗୀରଥୀ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ନଦୀ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଏହିଠାରେ ଗୋଟିଏ ଘାଟ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହା ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ; ଯେଉଁମାନେ ଗଙ୍ଗାରେ ଅସ୍ଥି ଦେବାକୁ ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ଏହିଠାରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ଅସ୍ଥି ନିକ୍ଷେପ କରନ୍ତି ଓ ଏଠାରେ ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମେଳା ହୁଏ ।]

ତ୍ରିବେଣୀ ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି—ମାଘ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ତ୍ରିବେଣୀରେ
Tribeṇī snāna (ପ୍ରୟାଗଆଦି ତୀର୍ଥରେ) ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ସ୍ନାନ—Bathing in the junction of three rivers in Prayāga (Allāhābad) and other holy bathing places on the new moon of Māgha.

ତ୍ରିବେଦ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ବେଦ)—
Tri beda ତ୍ରୟୀ; ଋକ୍, ସାମ ଓ ଯଜୁଃ ଏହି ତିନି ବେଦ—
The three Bedas; Ṛuk, Sāma and Jajur.
[ଦ୍ର—ଅଥର୍ବବେଦ ପରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।]

ତ୍ରିବେଦୀ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିବେଦ+ଇନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Tribedī ତିନି ବେଦରେ ପାରଙ୍ଗମ—
Learned in the three Bedas.
ଦେ. ବି—ତ୍ରିପାଠୀ; ତେବାରୀ ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
A Brāhmana holding the family-title of Tebāri or Tripāṭhi.

ତ୍ରିଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରି+ଭଙ୍ଗ)—ତିନିସ୍ଥାନରେ ବଙ୍କା—
Tri bhaṅga Crooked at three places.
(ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିଭଙ୍ଗି—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)—ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ (ଦେଖ)
Tribhaṅgi Tribhaṅgima (See)
ପାଦକେ ପାଦ ଛନ୍ଦିଦେଇ,
ତ୍ରିଭଙ୍ଗି ଭଙ୍ଗେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ)—ଠିଆହେବାବେଳେ ଶରୀର ତିନି
Tribhaṅgima ଜାଗାରେ ବଙ୍କା ହୋଇଥିବା (ଅବସ୍ଥା ବା ଠାଣି)
(ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମା—ଅନ୍ୟରୂପ) (A pose or posture of standing) Having three bends in the body; bent at three places.
[ଦ୍ର—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବଂଶୀ ଧରି ପାଦାଗ୍ରରୁ ପାଦର ଆଣ୍ଠୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଭଙ୍ଗ, ଆଣ୍ଠୁରୁ କଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଭଙ୍ଗ ଓ କଟିର ଉପରକୁ ଏକ ଭଙ୍ଗ, ଏପରି ତିନି ଜାଗାରେ ବଙ୍କ ହୋଇ ଠିଆହେବା ଠାଣିକୁ ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ ଠାଣି ବୋଲଯାଏ । ଏହି ଠାଣିରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ମୁରଲୀଧାରୀ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସାଧକମାନେ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ।]

ତ୍ରିଭଙ୍ଗି ଯମକ—ଦେ. ବି—ତ୍ରିବୃତ୍ତ ଯମକ (ଦେଖ)
Tribhaṅgi jamaka Tribṛutta jamaka (See)

ତ୍ରିଭଙ୍ଗୀ—ସଂ.ବି. (ସଙ୍ଗୀତ)—୧ । ତାଳର ୬୩ ମୁଖ୍ୟ ଭେଦର ଏକତମ-
Tribhaṅgī 1. One of the 63 musical modes.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଏକ ଗୁରୁ, ଏକ ଲଘୁ ଓ ଏକ ପ୍ଲୁତ ମାତ୍ରା ଥାଏ ।]
୨ । ଶୁଦ୍ଧ ରାଗର ଏକତମ—
2. One of the pure tunes in music.
୩ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୩୨ ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦ—
3. Name of a metre of 32 syllables.
ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିଭଙ୍ଗିମ (ଦେଖ)—
Tribhaṅgima (See)

ତ୍ରିଭଜ୍ୟା—ସଂ. (ଜ୍ୟାମିତି)—ବ୍ୟାସାର୍ଦ୍ଧ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Tribhajyā (geometry) Radius.
(ତ୍ରିଜ୍ୟା, ତ୍ରିଭଜୀବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିଭାଗ—ସଂ. ବି—୧ । ତିନି ଅଂଶ—1. Three parts.
Tribhāga ୨ । ତିନି ଖଣ୍ଡ—2. Three pieces.
୩ । ତୃତୀୟ ଭାଗ—3. The third part.

ତ୍ରିଭାରି—ଦେ. ବି—ରାଜୋପକରଣବିଶେଷ—
Tribhāri Royal paraphernalia.

ତ୍ରିଭୁକ୍ତି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ତ୍ରିହୁତ (ଦେଖ)
Tribhukti Trihuta (See)

ତ୍ରିଭୁଜ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଭୁଜ=ବାହୁ, ଯାହାର)—
Tribhuja (ଜ୍ୟାମିତି) ତିନି ଗୋଟି ସରଳ ରେଖା ଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର—(geometry) Triangle.
[ଦ୍ର—ବାହୁ ଭେଦରେ ତ୍ରିଭୁଜ ୩ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ସମବାହୁ, ସମଦ୍ୱିବାହୁ ଓ ବିଷମବାହୁ । କୋଣ ଭେଦରେ ମଧ୍ୟ ତ୍ରିଭୁଜ ୩ ପ୍ରକାର ଯଥା—ସମକୋଣୀ, ସ୍ଥୂଳକୋଣୀ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମକୋଣୀ ।]
ବିଣ—ତିନି ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ—Having three arms.

ତ୍ରିଭୁଜାକାର—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ତ୍ରିଭୁଜ+ଆକାର)—
Tribhujākāra ତ୍ରିଭୁଜର ଗଠନ—Form of a triangle.
(ତ୍ରିଭୁଜାକୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ.—(ବହୁବ୍ରୀହି) ତ୍ରିଭୁଜାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Triangular in shape.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ଃ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଷ,ଶ	ଙ୍କ	ଇସ୍	ଉଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ର୍ଯ୍ୟ	ଇଥ	ଙ୍ଗ	ନ

ତ୍ରିଭୁବନ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଭୁବନ)—
Tribhubana ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ; ତ୍ରିଲୋକ—
The three worlds (heaven, earth and the nether world.

ତ୍ରିଭୁବନ ବିଜୟୀ—ସଂ. ବିଣ—ଯେ ତ୍ରିଭୁବନକୁ ଜୟ କରେ—
Tribhubana bijayī Conquerer of the three worlds.

ତ୍ରିଭୂମ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ଭୂମି)—
Tribhūma ତିନି ମହାଲା କୋଠା; ତ୍ରିତଳ ପ୍ରାସାଦ—
A three storied building.

ତ୍ରିମଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି—ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)
Trimaṇḍī Trimuṇḍī (See)

ତ୍ରିମଦ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମଦ)—
Trimada ମୁଥା, ଧଳାଚିତା ମୂଳ ଓ ବାଇବିଡ଼ଙ୍ଗ—
The aggregate of three herbs (viz, root of grass, leadwort and a vermicide seed).

୨ । ବିଦ୍ୟା ମଦ, ଧନ ମଦ ଓ ଅଭିଜାତ୍ୟ ମଦ ଏହି ତ୍ରିବିଧ ମତ୍ତତା—2. The conciet arising from the possession of worldly prosperity,wealth and high lineage.

ତ୍ରିମଧୁ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମଧୁ)—
Trimadhu ୧ । ମହୁ, ଘିଅ ଓ ଚିନିର ସମାହାର—
1. A mixture of honey, ghee and sugar.
୨ । ଋଗ୍‌ବେଦର ଅଂଶବିଶେଷ—2. Name of a part of the Rugbeda.

ତ୍ରିମାତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରି+ମାତ୍ରା)—ତ୍ରିମାତ୍ରିକ (ଦେଖ)
Trimātra Trimātrika (See)
ତ୍ରିମାତ୍ର, ଦ୍ୱିତରେ ଉତ୍ତମ ଅଛି । ଉତ୍କ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।

ତ୍ରିମାତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରି+ମାତ୍ରା+ଇକ)—
Trimātrika ୧ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦରେ ତିନି ମାତ୍ରା ଥାଏ—
1. (metre) Having three measures or strokes.
୨ । ପ୍ଲୁତ (ଉଚ୍ଚାରଣ); ୧, ୨ ଓ ୩ ଗଣିବାକୁ ଯେତେ ସମୟ ଲାଗେ ସେତିକି ସମୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଦୀର୍ଘ (ସ୍ୱର)-
2. Extra-long (sound of a vowel.)

ତ୍ରିମାର୍ଗ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ+ତ୍ରି+ମାର୍ଗ)—
Trimārga ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—Heaven, earth and the nether regions.

ତ୍ରିମାର୍ଗୀ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମାର୍ଗ+ଈ)—
Trimārgī ୧ । ତିନି ଛକିଆ ବାଟ—
1. A meeting place of three roads.
୨ । ତ୍ରିମାର୍ଗଗାମିନୀ; ଗଙ୍ଗା ନଦୀ—
2. The river Ganges.

ତ୍ରିମୁକୁଟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି=ତିନି+ମୁକୁଟ=ଶୃଙ୍ଗ)—
Trimukuṭa ତ୍ରିକୂଟ ପର୍ବତ—The mythological Trikūṭa mountain.

ତ୍ରିମୁଖ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନି ଗୋଟି ମୁହଁବିଶିଷ୍ଟ—
Trimukha Having three mouths or faces.
ବି—୧ । ଶାକ୍ୟ ମୁନି—1. A name of the Buddha.
୨ । ଗାୟତ୍ରୀ ଜପିବାର ୨୪ ମୁଦ୍ରା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରା—
2. One of the 24 postures assumed while counting the Gāyatrī formula in the rosary.

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତିନି ମୁଣ୍ଡବିଶିଷ୍ଟ—
Trimuṇḍa Three-headed.
ସଂ. ବି—୧ । ତ୍ରିଶିର ରାକ୍ଷସ—1. Name of a three-headed demon killed by Rāmachandra.
୨ । ଜ୍ୱର ପୁରୁଷ—2. The demon personifying the fever-disease.

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ତ୍ରିମୁଣ୍ଡ)—ତିନିଟା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜଟ ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା
Trimuṇḍī କେଶବିନ୍ୟାସ—A chignon made up of three stuffs of hair wound up separately; a three stuffed chignon.
ଶିରେ ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ ବନ୍ଧା ମଣି ଥୋଇଛି ଉଦ୍ଧାରି—
ଉତ୍କଳଚରଣ, ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।

ତ୍ରିମୁଣ୍ଡୀ ଗଭା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ତ୍ରିଶାଖାଯୁକ୍ତ ଫୁଲତୋଡ଼ା—
Trimuṇḍī gabhā Three-stuffed nosegay.

ତ୍ରିମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମୂର୍ତ୍ତି)—୧ । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ
Trimūrtti ଶିବ, ଏହିର ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ତ୍ରିରୂପାତ୍ମକ ପ୍ରକାଶ—
The Hindu Trinity or the threefold manifestation of the Hindu God-head (viz. Brahmā the Creator, Bishṇu the Preserver and Śiba the Destroyer); the Hindu Triad.
୨ । ବ୍ରହ୍ମଶକ୍ତିବିଶେଷ—2. Name of a Divine energy of the Brahmā.
ବିଣ—ତିନି ମୂର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—Manifest in three forms; having three forms.

ତ୍ରିମେଦ—ସଂ. ବି (ସମାହାରଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ମେଦ)—ତ୍ରିମଦ (ଦେଖ)
Trimeda Trimada (See)

ତ୍ରିସ୍ୟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରି)—ତିନି—
Triya Three.
ସେ ତ୍ରିସ୍ୟ ଭକ୍ତିଟ ବୋଲଇ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ଗୀତା ।

ତ୍ରିସ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିତତ୍ତ୍ୱ)—୧ । (ଓଡ଼ିଶାର ତାନ୍ତ୍ରିକ ବା
Triya tattwa ଶାକ୍ତଭେଦ ,ସାଧକମାନଙ୍କ ସାଧନାର ଅଙ୍ଗ-
ବିଶେଷ)—ହ୍ରୀଁ, କ୍ଲୀଁ, କ୍ରୀଁ—1. The three

mystic particles uttered by the mystics of Orissa during their esoteric exercises.

[ଦ୍ର—ଏମାନ ଯଥାକ୍ରମେ ରମା ବା ଲକ୍ଷ୍ମୀବୀଜ, ପଦ୍ମ ବା ଦୁର୍ଗା (ମତାନ୍ତରରେ ବିଷ୍ଣୁ) ବୀଜ ଓ କାମବୀଜ ଅଟେ ।]

୨ । (ତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧନ) ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବ— 2. (Tantric) The mystic reference for the Hindu Trinity.

ତ୍ରିପୁ ଉଚ୍ଚରେ ମନ୍ତ୍ର ଦେଲେ
ତୀର୍ଥର ଫଳ ଲଭେ ହେଲେ । ପ୍ରାଚୀ. ନର୍ମଦାମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ତ୍ରିୟମ୍ବକ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି=ତିନି+ଅମ୍ବକ=ଚକ୍ଷୁଃ)
Triyambaka ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ; ମହାଦେବ; ଶିବ— The three-eyed God Śiba.

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ 'ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ' ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କେବଳ ମାତ୍ର କବି କାଳିଦାସ 'ତ୍ରିୟମ୍ବକ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଏହି ଶବ୍ଦ ତ୍ରିଅମ୍ବକରୂପେ ଦେଶଜରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ତ୍ରିୟଲୋଚନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଲୋଚନ)—ତ୍ରିଲୋଚନ (ଦେଖ)
Triyalochana Trilochana (See)

ତ୍ରିଯାନ—ସଂ. ବି—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ୩ ଭେଦ (ମହାଯାନ, ମଧ୍ୟମଯାନ ଓ
Trijana ହୀନଯାନ)—The three branches of the Buddhist faith.

ତ୍ରିଯାମା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଯାମ=ପ୍ରହର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Trijāmā ୧ । ରାତ୍ରି; ରଜନୀ—1 Night.

୨ । ଯମୁନା ନଦୀ—2. The Jamunā river.

୩ । ହରିଦ୍ରା; ହଳଦୀ—3. Turmeric.

[ଦ୍ର—ରାତ୍ରିର ପ୍ରଥମ ଚାରି ଦଣ୍ଡ ଓ ଶେଷ ଚାରିଦଣ୍ଡ ଦିବସର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ରାତ୍ରିକୁ ତ୍ରିଯାମା ବୋଲାଯାଏ ।]

୪ । କଳା ତିହୁଡ଼ି (ଦେଖ)
4. (the black) Tihurdi (See)

୫ । ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—5. The indigo plant.

ତ୍ରିଯୁଗ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଯୁଗ)—
Trijuga ୧ । ତିନିଗୋଟି ଯୁଗ; ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା ଓ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ— 1. The three ages (Satya, Tretā and Dwāpara) of the world according to the Hindus.

୨ । ଋତୁତ୍ରୟ (ବସନ୍ତ, ବର୍ଷା ଓ ଶରତ୍)— 2. The three seasons of the year; (spring, rains and autum)

୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—3. A name of Bishṇu.

ତ୍ରିଯୁଗୀ ନାରାୟଣ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଉତ୍ତର ଭାରତର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—
Trijugi nārāyaṇa Name of a place of pilgrimage in Northern India.

[ଦ୍ର—ଏହା ରୁଦ୍ରପ୍ରୟାଗଠାରୁ ୩୨ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଅଷ୍ଟ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଷ୍ଣୁମୂର୍ତ୍ତି ତ୍ରିଯୁଗୀ ନାରାୟଣଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ରହିଅଛି ।

ଶ୍ରୀହରପାର୍ବତୀଙ୍କ ବିବାହ ସମୟରେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋମକୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନି ତିନିଯୁଗ ହେଲା ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖା ହୋଇଥିବାର ବିଶ୍ୱାସ କାଳକ୍ରମେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏଠାର ପଣ୍ଡାମାନେ କୁଣ୍ଡମଧ୍ୟରେ କାଷ୍ଠ ନିକ୍ଷେପ କରି ଅଗ୍ନିକୁ ସର୍ବଦା ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି ଅଛନ୍ତି । ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏହି ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ହୋମ କରିବାର ବିଧାନ ଅଛି (ମଦନମୋହନ ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ) ।]

ତ୍ରିଯୂହ—ସଂ. ବି—ଧଳା ରଙ୍ଗର ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Trijūha A horse of white colour.

ତ୍ରିରାତ୍ର—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ରାତ୍ରି)—
Trirātra ୧ । ତିନିରାତ୍ରି ପରିମିତ କାଳ—
(ତ୍ରିରାତ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Time covered by three successive nights (i.e. three successive nights and two days between them).

[ଦ୍ର—ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରୀଙ୍କର ତୀର୍ଥରେ ତ୍ରିରାତ୍ର ଯାପନ କରିବାର ବିଧି ଅଛି ।]

୨ । ରାତ୍ରି ସହିତ ଦିବସତ୍ରୟ—2. Three days and nights following each other.

୩ । ତିନି ଦିନ ଉପବାସ କରିବା ବ୍ରତବିଶେଷ— 3. A vow consisting of fasting for 3 days consecutively.

୪ । ଗର୍ଗ-ତ୍ରିରାତ୍ର ନାମକ ଯାଗ— 4. Name of a Vedic sacrifice.

ତ୍ରିରାତ୍ରାଶୌଚ—ସଂ. ବି—ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ଜନ୍ମ ବା ମୃତ୍ୟୁରେ ଶାସ୍ତ୍ର
Trirātrā śaucha ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟର ତିନି ରାତ୍ରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳିବା ଅଶୌଚ—Impurity extending over three nights observed by a person on the death or brith of specific relations (as enjoined by the Hindu Sāstras).

ତ୍ରିରେଖ—ସଂ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ରେଖା)—୧ । ତିନି
Trirekha ରେଖାର ସମାହାର; ରେଖାତ୍ରୟ—1 An aggregate of three lines.

୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶଙ୍ଖ—2. Conch.

ତ୍ରିରୋରି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଥାନେଶ୍ୱରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନବିଶେଷ;
Trirori ତରୋରୀ—Name of a place near Thāneśwar; Tirouri.
(ତରୋରୀ; ତ୍ରିରୌରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀ ଓ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଯୁଦ୍ଧରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ପରାସ୍ତ

୧	ଇ	ଊ	ରୃ,ଋ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଡ୍ଥ	ଢ଼
୧	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ସ୍ପେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଂ୍ୟ	ଇଥ	ଔ	ନ୍ତ

ହୋଇ ମୃତ ହେଲେ । ସେହି ଦିନରୁ ଭାରତରୁ ହିନ୍ଦୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲୋପ ପାଇଲା ।]

ତ୍ରିଲିଙ୍ଗ—ସ. ବିଣ.—(ବ୍ୟାକରଣ) ସ୍ତ୍ରୀ. ପୁଂ ଓ ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ଶବ୍ଦ)—(grammar) Having three genders.
Trilinga

ବି.—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ, ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଓ ନପୁଂସକ ଲିଙ୍ଗ—1. The three genders (masculine, feminine and neuter).

୨ । ତୈଲିଙ୍ଗ (ଦେଖ)—2. Tailanga (See)

[ଦ୍ର—ତୈଲଙ୍ଗ ବା ତେଲଙ୍ଗା ଶବ୍ଦର ଏହି ଶବ୍ଦ ମୂଳସ୍ୱରୂପ ଶବ୍ଦ ଥିବାର କେହି କେହି କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ ନ ଥିବାର ଜଣା ଯାଏ ।]

ତ୍ରିଲୋକ—ସ. ବି. କ୍ଳୀ (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଲୋକ)—ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ ଏହି ତିନି ଭୁବନ; ତ୍ରିଭୁବନ—The three worlds; the heaven, the earth and the nether world.
Triloka
(ତ୍ରିଲୋକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ତ୍ରିଲୋକନାଥ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ+ନାଥ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu (the Lord of the three worlds.)
Triloka nātha
(ତ୍ରିଲୋକପତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

୨ । ମହାଦେବ; ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର; ବିଶ୍ୱନାଥ—2. Śiba.

୩ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—3. The sun.

୪ । ତ୍ରିଲୋକର ଈଶ୍ୱର—4. The Lord of the three worlds.

ତ୍ରିଲୋକୀ—ସ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଲୋକ)—ତ୍ରିଭୁବନ—The three worlds.
Trilokī

ତ୍ରିଲୋକୀ ନାଥ—ସ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକୀ+ନାଥ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishṇu
Trilokī nātha

୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba.

ତ୍ରିଲୋକେଶ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ+ଈଶ)—ତ୍ରିଲୋକନାଥ (ଦେଖ)—Trilokanātha (See)
Trilokeśa

ତ୍ରିଲୋକେଶ୍ୱର—ସ ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ତ୍ରିଲୋକ+ଈଶ୍ୱର)—ତ୍ରିଲୋକନାଥ (ଦେଖ)—Trilokanātha (See)
Trilokeśwara

ତ୍ରିଲୋଚନ—ସ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଲୋଚନ)—୧ । ମହାଦେବ—1. Śiba (the three-eyed God).
Trilochana
(ତ୍ରିଲୋଚନା, ତ୍ରିଲୋଚନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । କାଶୀସ୍ଥ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—2. Name of a Śiba-linga of Benares.

ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ସ. ବିଣ. ପୁଂ.—ଲୋଚନତ୍ରୟଯୁକ୍ତ—Three-eyed.

ତ୍ରିଲୋଚନ ଗୁଣା—ଦେ. ବି.—(ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ତିନି ଗୋଟି ବେଢ଼ ଥିବା ସୁନାରେ ତିଆରି ଗୁଣା—A kind of nose-flower made up of 3 circuits or circular strips.
Trilochana guṇā

ତ୍ରିଲୋଚନ ଦ୍ୱିଜ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ କବିବିଶେଷ—Name of an ancient Orissa poet.
Trilochana dwija

[ଦ୍ର—ଏ ପଦ୍ମପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରାଚୀନମାହାତ୍ମ୍ୟର ଉତ୍କଳାନୁବାଦ କରି ଥିଲେ । ଏ ଭକ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବା ସମସାମୟିକ ଲେଖକ ଅଟନ୍ତି । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ତ୍ରିଲୋଚନା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରିଲୋଚନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ପାର୍ବତୀ; ଦୁର୍ଗା—Durgā; Pārbatī.
Trilochanā
(ତ୍ରିଲୋଚନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ତ୍ରିଲୋଚନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Trilochana.

ତ୍ରିଲୋ(ଲୌ)ହ—ସ. ବି.—(ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି+ଲୋହ; ଲୌହ) ସୁନା, ରୁପା ଓ ତମ୍ବା—The three metals; gold, silver and copper.
Trilo(lau)ha
(ତ୍ରିଲୌହକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରିଶ—ଦେ. ବି. ଓ ବିଣ (ସ. ତ୍ରିଂଶ)—ତିରିଶି; ୩୦—30; Thirty.
Triśa
ତ୍ରିଂଶ ତୀସ

ତ୍ରିଶକଟ ଗୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବି.—ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ତୋପକୁ ତିନିଟା ଶଗଡ଼ ଲଗାଇ ବୋହି ନିଅନ୍ତି—A big cannon carried on 3 carts put together.
Triśakaṭa gunda

ତୋପ କମାଣ ତ୍ରିଶକଟ ଗୁଣ୍ଡ, ଜବାଲ ଜମ୍ବୁର ନଳ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ।
ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।

ତ୍ରିଶକ୍ତି—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି; କାଳୀ, ତାରା ଓ ତ୍ରିପୁରା—The three manifestations of Goddess Durgā (viz. Kāḷi, Tārā and Tripurā.
Triśakti

ତ୍ରିଶଙ୍କୁ—ସ. ବି. (ନାମ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ହରିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପିତା ଓ ପୃଥୁରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—1. Name of a king of the solar dynasty of ancient India who was stationed in a void space intermediate between the heaven and the earth.
Triśanku

[ଦ୍ର—ଅଯୋଧ୍ୟା ଏହାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଏ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାପାଇଁ ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ଆପଣାର କୁଳଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠ ଓ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ କହିବାରୁ ସେମାନେ ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ । ତତ୍ପରେ ଏ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେବାରୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ସ୍ୱୀୟ ତପଃ ପ୍ରଭାବରେ ଏହାଙ୍କୁ ସଶରୀର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଠାଇଲେ । ଏ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ବାଟ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଏହାଙ୍କ ପାଇଁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ବସିବାରୁ ଦେବତାମାନେ ଅବନତ ଭାବ ହୋଇ ଏ ଖସି ପଡ଼ୁଥିବା ଅର୍ଦ୍ଧପଥ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ପଥରେ

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ୧ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚକ୍ରାଙ୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଖି ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଏହାଙ୍କୁ ରହିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ତଦବଧି ଏ ତିନିଗୋଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ର ରୂପେ ନଭୋମଣ୍ଡଳର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

୨ । ବିଡ଼ାଳ—2. A cat.

୩ । ଶଲଭ; ଝିଣ୍ଟିକା—3. A locust.

୪ । ଭୃଙ୍ଗକପକ୍ଷୀ—4. A kind of swallow.

୫ । ଖଦ୍ୟୋତ—5. A firefly.

୬ । ଦକ୍ଷିଣ ଆକାଶରେ ଧ୍ରୁବ ନକ୍ଷତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା କ୍ରସ ପରି ସ୍ଥିତ ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ ମଧ୍ୟରୁ ଉପରର ତିନିଗୋଟି—
6. The three upper stars in the constellation of the Southern cross in the southern sky.

ତ୍ରିଶତ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ତ୍ରିଗୁଣିତ ଶତ)—
Trisata ତିନିଶହ—Three hundred.

ତ୍ରିଶାଖ—ସଂ. ବିଣ. କ୍ଳୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶାଖା)—
Trisākha ୧ । ତିନି ଶାଖା ବା ଡାଳବିଶିଷ୍ଟ—
(ତ୍ରିଶାଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having three branches.
୨ । ତିନିମୁନିଆ—2. Three forked; three pronged.
ସଂ. ବି—ବେଲପତ୍ର—
The leaf of the Bel tree.

ତ୍ରିଶିଖ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶିଖା)—୧ । ତ୍ରିଶୂଳ—
Trisikha 1. A trident.
୨ । କିରୀଟ—2. A crown.
୩ । ରାବଣର ପୁତ୍ରବିଶେଷ—
3. Name of a son of Rābaṇa.
୪ । ବେଲ ଗଛ—
4. The Bel tree; Aegle Marmelos.
(ତ୍ରିଶିଖା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ. ଓ କ୍ଳୀ—ତିନି ଶାଖାବିଶିଷ୍ଟ—
Three forked.

ତ୍ରିଶିର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରିଶିରସ୍)—ତ୍ରିଶିରା ୩ (ଦେଖ)
Trisira Trisirā 3 (See)
ବଳଭଦ୍ରବୋଦାନ୍ତକ ତ୍ରିଶିର କବନ୍ଧକ ମହୋଦର ଅତ କାୟକ—
ଭକ୍ତ: ବୈଦେହୀଶପରିଳାସ ।

ତ୍ରିଶିରା—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଶିରସ୍ ଶବ୍ଦ, ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶିରସ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ତିନିମୁଣ୍ଡିଆ—Three-headed.
Trisirā
ବି—୧ । କୁବେର—1. God Kubera.
୨ । ଜ୍ୱର ପୁରୁଷ—2. The demon presiding over fever; fever personified as a Deity.
[ଦ୍ର—ହରିବଂଶରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ବାଣାସୁରର ସହାୟତା କରିବା ପାଇଁ ମହାଦେବ ଜ୍ୱର ଶରୀରକୁ ଏହାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଏହାର ୩ ମୁଣ୍ଡ, ୩ ଗୋଡ଼, ୬ ହାତ ଓ ୯ ଆଖି ।]

୩ । (ରାମାୟଣୋକ୍ତ) ଖରର ସେନାପତି; ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
3. Name of a demon; a commander of the demon Khara.
[ଦ୍ର—ଏ ରାବଣର ଏକ ଭାଇ । ଏ ଖର ଦୂଷଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ ରହୁଥିଲା । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ ।]
୪ । ତ୍ୱଷ୍ଟା ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର—
4. Name of a son of Twashṭā.

ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ତ୍ରିଚିନାପଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)
Trisirāpalli Trichināpalli (See)
ସା ଗରେ ତ୍ରିଶିରାପଲ୍ଲୀ ଅଭିରାମ
ବଧିଲେ ତ୍ରିଶିରା ରକ୍ଷେ ଯହିଁ ରାମ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ମହୋଦଧି ।

ତ୍ରିଶୀର୍ଷକ—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୀର୍ଷ+କ)—ତିନିମୁଣ୍ଡିଆ—
Trisirshaka Three-headed.
ବି—ତିନି ଫଳକଯୁକ୍ତ ଅସ୍ତ୍ର; ତ୍ରିଶୂଳ—
Trident; a three-pronged weapon.

ତ୍ରିଶୂଳ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୂଳ ଯାହାର)—
Trisūla ୧ । ତ୍ରିଫଳକଯୁକ୍ତ ମହାଦେବଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର—
1. The trident; the weapon of Siba.
୨ । ତିନି ଟେଣ୍ଟିଆ ମୁନା ଅସ୍ତ୍ର—
2. A pitchfork.

ତ୍ରିଶୂଳ ଧାରିଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା—
Trisūla dhāriṇī Goddess Durgā.
(ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ—ପୁଂ) ବିଣ—ତ୍ରିଶୂଳ ଧରିଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
(a female) Holding the trident.

ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ତ୍ରିଶୂଳ+ଧୃ ଧାତୁ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Trisūladhārī ମହାଦେବ—Siba.
(ତ୍ରିଶୂଳଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ—ତ୍ରିଶୂଳ ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Holding the trident.

ତ୍ରିଶୂଳିନୀ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରିଶୂଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ତ୍ରିଶୂଳଧାରିଣୀ (ଦେଖ)
Trisūlinī Trisūladhāriṇī (See)

ତ୍ରିଶୂଳୀ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି+ଶୂଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ତ୍ରିଶୂଳଧାରୀ (ଦେଖ)
Trisūlī Trisūladhārī (See)

ତ୍ରିଶୂଳୀ ବାତ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଭୟଙ୍କର ବାତ ରୋଗ—
Trisūlī bāta A kind of fatal fit.

ତ୍ରିଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଶୃଙ୍ଗ)—୧ । ତ୍ରିକୂଟ ପର୍ବତ—
Trisrunga 1. Name of a three headed mountain.
୨ । ତ୍ରିକୋଣ; ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ତିନୋଟି ଶିଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ପଶୁ)—
1. Three horned (animal).

୧	ଇ	ଉ	ର୍,ର୍ଯ୍ୟ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଃ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଟ୍ୟ	ଈଅ	ଓ	ନ

୨ । ଉଚ୍ଚୋଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ପର୍ବତ)—
2. (mountain) Having three peaks.

ତ୍ରିଶୃଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି + ଶୃଙ୍ଗ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Triśṛungi ୧ । ରୋହିମାଛ —1 Name of a big fresh water fish (Rohita) Cyprinus Rohita.
୨ । ଶିଙ୍ଗିମାଛ —2. Sacco branchus fossillis.
୩ । ରୁଦ୍ରାନୁଚରବିଶେଷ—
3. Name of an attendant of Śiba.

ତ୍ରିଷଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ତ୍ରି + ଷଷ୍ଟି)—
Trishashṭi ଷାଠିଏରୁ ତିନି ଅଧିକ; ତେଷଠି; ୬୩—
63; Sixty three.

ତ୍ରିଷଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିଷଷ୍ଟି + ଅ)—ତେଷଠିର ପୂରଣ—
Trishashṭha Sixty three.

ତ୍ରିଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—ତିନି ଚକିଆ ଗାଡ଼ି—
Trishṭa Tricycle.

ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍—ସଂ. ବି—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୧ ଅକ୍ଷର ଥିବା ବୈଦିକ
Trishṭup ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—A vedic metre having
(ତ୍ରିଷ୍ଟୁଭ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) eleven syllables in every foot
[ଦ୍ର—ସୁମୁଖୀ, ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା, ଉପେନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା, କୀର୍ତ୍ତି, ବାରଣୀ, ମାଲା, ଶାଲା, ହଂସୀ, ମାୟା, ଜାୟା, ବାଲା, ଆର୍ଦ୍ରା, ଭଦ୍ରା, ପ୍ରେମା, ରାମା, ଋଦ୍ଧି, ରଥୋଦ୍ଧତା, ଦୋଧକ, ବୃଦ୍ଧି, ସିଦ୍ଧି, ବୁଦ୍ଧି ଏ ଛନ୍ଦର ପ୍ରଧାନ ଭେଦ ।]

ତ୍ରିସନ୍ଧି—ସଂ. ବି—ସଦାବିହାରୀ ଫୁଲ—Name of a flower;
Trisandhi Periwinkle.
ଏ ଫୁଲର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— [ଦ୍ର—ଏହା ଧଳା ଓ ଲୋହିତ୍
ସାନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମା, ସନ୍ଧିବଲ୍ଲୀ, ସଦାଫଳା, ନାଲ୍ ଉଭୟ ରଙ୍ଗର ଦେଖା
ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମା, କାଣ୍ଡା, ଯାଏ ।]
ସୁକୁମାର୍ ସନ୍ଧିଜା
ଦେ. ବି—ବିଷମ ସମସ୍ୟା—
(ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟକୁସୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) Trelemma; a puzzle

ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ଦ୍ୱିଗୁ, ତ୍ରି + ସନ୍ଧ୍ୟା)—ସକାଳ, ଦ୍ୱିପହର ଓ
Trisandhya ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ ଦିନର ଏହି ତିନିକାଳ—
Morning, noon and evening.

ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟା—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧାରୟ; ତ୍ରି + ସନ୍ଧ୍ୟା = ମିଳନକାଳ)—
Trisandhyā ସକାଳ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ; ଦିବସର ତିନି ବେଳ; ତ୍ରିକାଳ—Dawn, noon and eve; the three diurnal junctions.

ତ୍ରିସପ୍ତ—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି = ତ୍ରିଗୁଣିତ + ସପ୍ତ)—୨୧ ସଂଖ୍ୟା—
Trisapta Twenty one, 21

ତ୍ରିସପ୍ତତି—ସଂ. ବି. ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି ଅଧିକ + ସପ୍ତତି = ସତୁରି)—
Trisaptati ସତୁରି ଅପେକ୍ଷା ତିନି ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା; ତେସ୍ତରି; ୭୩—
Seventy three; 73.

ତ୍ରିସବନ—ସଂ. ବି (ତ୍ରି + ସବନ = ସ୍ନାନ)—ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ତିନିଥର
Trisabana ସ୍ନାନ; ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସ୍ନାନ—Bathing thrice during the day (viz in the morning, at noon and in the evening).

ତ୍ରିସମ—ସଂ. ବି (ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ)—ସମାନଭାବରେ ହରଡ଼ା, ନାଗର
Trisama ମୁଥା (ମତାନ୍ତରରେ ଶୁଣ୍ଠି) ଓ ଗୁଡ଼ ମିଶ୍ରିତ ଔଷଧ—
A medicinal preparation consisting of three equal quantities of myrabolan, grass-root and molasses mixed together.

ତ୍ରିସର—ସଂ. ବି—୧ । ଚାଉଳ ଓ ତିଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ଖେଚୁଡ଼ି—
Trisara 1. A dish composed of rice and sessamum seeds boiled together.
୨ । ଖେସାରୁ—2. Lathyrus Sativus.

ତ୍ରିସରି ମୁଦି—ଦେ. ବି—ହାତ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଏକପ୍ରକାର
Trisari mudi ମୁଦି—(ଗୋଟିଏ ତାରକୁ ତିନିଥର ଘୁରାଯାଇ ଏ ମୁଦି ତିଆରି ହୋଇଥାଏ)—A kind of finger ring for the hands.

ବାମ କରର ଅଙ୍ଗୁଳି,
ତ୍ରିସରି ମୁଦିରେ ଝଳ—ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।

ତ୍ରିସାମା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ତ୍ରିସାମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—(ବିଷ୍ଣୁସହସ୍ର
Trisāmā ନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—A name of Bishṇu.
ସ୍ତ୍ରୀ—(ଭାଗବତ) ମହେନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତରୁ ବାହାରିଥିବା ନଦୀବିଶେଷ—
Name of a river rising from the Mahendra mountain.

ତ୍ରିସାହସ୍ର—ସଂ. ବି (ତ୍ରି + ସାହସ୍ର)—ତିନିହଜାର ପରିମିତ—
Trisāhasra Numbering three thousand; consisting of three thousand.

ତ୍ରିସିତା—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱିଗୁ; ତ୍ରି + ସିତା)—(ବୈଦ୍ୟକ) ଗୁଡ଼,
Trisitā ଚିନି ଓ ମିଶ୍ରିର ସମାହାର—(Ayurveda) A mixture of three kinds of sugar (i. e. molasses, refined sugar and sugar candy.)

ତ୍ରିସୀତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରି + ସୀତ୍ ଧାତୁ = ଚାଷ କରିବା + କର୍ମ. ଯ)—
Trisītya ତିନି ଓଡ଼ ହଳ ହୋଇଥିବା; ତିନିଥର ଚଷା ଯାଇଥିବା; ତ୍ରିବାର କର୍ଷିତ—Thrice tilled or ploughed; thrice furrowed (land).

ତ୍ରିସୀମା—ଦେ. ବି—ସନ୍ନିଧି; ନିକଟ; ସମୀପ—
Trisimā Proximity; vicinity.
त्रिसीमा (ଯଥା—ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟର ତ୍ରିସୀମା ମାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି, ସେ
ত্রিসীমা ପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ପୂଜା ପାଉଅଛନ୍ତି ।)

ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସଡ଼ଚ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ୨ ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ଉପରସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଶ' ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ' ଦେଖିବେ

ତ୍ରିସୁଗନ୍ଧି—ସଂ. ବି (ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ତ୍ରି+ସୁଗନ୍ଧ)—(ବୈଦ୍ୟକ) Trisugandhi ଡାଲଚିନି, ଅଳେଇଚ ଓ ତେଜପତ୍ରର ସମାହାର—(Ayurveda) A mixture of three scented articles (viz. cinnamon, cardamom and Cassia leaves.

ତ୍ରିସ୍କନ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷ—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ତିନିଗୋଟି ଶାଖା (ଗଣିତ, Triskandha jyotisha ସଂହିତା ଓ ହୋରା) ବିଶିଷ୍ଟ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ—Hindu Astronomy consisting of three sections.

ତ୍ରିସ୍ପୃଶା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରି+ସ୍ପୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—Trispṛuśā ଯେଉଁ ଏକାଦଶୀରେ ଏକାଦଶୀର ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇ (ତ୍ରିସ୍ପର୍ଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରେ ଦ୍ୱାଦଶୀ ଓ ରାତ୍ରି ଶେଷରେ ତ୍ରୟୋଦଶୀର ସଂଯୋଗ ହୁଏ—A day on which Ekādaśī, Dwādaśi and Trayodasi the 3 lunar days fall in the course of one solar day.
[ଦ୍ର—ଏହା ପୁଣ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ତିଥି ଅଟେ ।]

ତ୍ରିସ୍ରୋତାଃ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ସ୍ରୋତସ୍)—ତିନି Trisrotāḥ ଧାରରେ ବୋହି ଯାଉଥିବା—Flowing in three currents.
ବି—ତ୍ରିପଥଗା; ଗଙ୍ଗାନଦୀ; ଭାଗୀରଥୀ—The river Ganges (said to flow through three worlds).

ତ୍ରିହଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ତ୍ରିସୀତ୍ୟ (ଦେଖ)
Trihalya Trisītya (See)

ତ୍ରିହାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ତ୍ରି+ହାୟନ=ବର୍ଷ, ଯାହାର)—
Trihāyaṇa ୧ । ତିନି ବର୍ଷ ବୟସ୍କ (ଗବାଦି)—1. (a calf)
(ତ୍ରିହାୟଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Aged three years.
୨ । ତିନି ବର୍ଷର—Of three years.

ତ୍ରିହାୟଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ହାୟନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Trihāyaṇi ୧ । ତିନି ବର୍ଷିଆ ଗାଈ; ତଡ଼ି—1. A heifer three years old.
୨ । (ପୁରାଣ ମତରେ ତିନିଯୁଗରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ) ଦ୍ରୌପଦୀ—2. Draupadi.
[ଦ୍ର—ଏ ସତ୍ୟ ଯୁଗରେ ବେଦବତୀ, ତ୍ରେତାରେ ଜାନକୀ, ଦ୍ୱାପରରେ ଦ୍ରୌପଦୀ ରୂପେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ତ୍ରିହୁତ—ଦେ. ବି (ନାମ) ସଂ. ତୀରଭୁକ୍ତି)—ତିରହୁତ୍; ମିଥିଳା ଅନ୍ତର୍ଗତ Trihuta ଦେଶ; ଆଧୁନିକ ବିହାରର ଦ୍ୱାରଭଙ୍ଗା ଓ ମଜଫରପୁର
ত্রিহুত ଜିଲ୍ଲା—Tirhoot.
त्रिहुत [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଗଙ୍ଗା, ଗଣ୍ଡକୀ ଓ କୌଶିକୀ ଏହି ତିନି ଗୋଟି ନଦୀ ଘେରି ରହିଅଛି ।]

ତ୍ରୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଛିନ୍ନ ହେବା—
Truṭ (root) 1. To break into pieces.
୨ । କମିବା—2. To diminish; to dwindle.

ତ୍ରୁଟି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ)—୧ । ଅଂଶ; ଖଣ୍ଡ; କ୍ଷୁଦ୍ର Truṭi ଖଣ୍ଡ—1. A small bit; fragments.
(ତ୍ରୁଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଏକମାତୃକା—2. One of the foster mothers of Kārttikeya.
୩ । କମତି; ନ୍ୟୂନତା; ଅଳ୍ପତା—
3. Defect; omission; deficit.
୪ । କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ—4. Loss.
୫ । ଅଭାବ—5 Want.
୬ । ଅପଚୟ—6. Waste; deterioration.
୭ । ଅନିଷ୍ଟ, ହାନି—7. Loss; injury; mischief.
୮ । ଭୁଲ—8. Mistake.
୯ । ଦୋଷ; ଅପରାଧ—
9. Fault; crime; neglect of duty.
୧୦ । ଅଙ୍ଗୀକାର ଭଙ୍ଗ—10. Breach of promise.
୧୧ । ସ୍ଖଳନ—11. Act of slipping away, deviation from the path of rectitude.
୧୨ । କ୍ଷଣକାଳ; ଦୁଇ, (ମତାନ୍ତରରେ) ଚାରି ଓ (ମତାନ୍ତରରେ) ପାଞ୍ଚ କ୍ଷଣ ପରିମିତ କାଳ—12 A short space of time; a moment.

ତ୍ରୁଟି ହେଲେ କରଣ୍ଠୁ, ଏବେ ମୋର କି ଦୋଷୁଁ
କୁଟିଳାକ୍ଷୀ ତୋ ସ୍ନେହ ଲୁଟିଲ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

୧୩ । ଛୋଟ ଅଳେଇଚ; ଗୁଜରାଟି—
13 Small cardamom.
୧୪ । ସଂଶୟ; ସନ୍ଦେହ—14. Doubt.

ତ୍ରୁଟିତ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରୁଟ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କଟା ଯାଇଥିବା—
Truṭita 1. Cut.
୨ । ଭଗ୍ନ; ଭଙ୍ଗା—2. Broken.
୩ । ସ୍ଖଳିତ—3. Deviated.
୪ । ଆଘାତପ୍ରାପ୍ତ; ଆହତ—4. Hurt; injured.

ତ୍ରେତୟା—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ତ୍ରେତା)—ତ୍ରେତା ୧ (ଦେଖ)
Tretayā Tretā 1 (See).

ତ୍ରେତୟା ଯୁଗ ହେଲ ଅନ୍ତେ
ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ ଉପଗତେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରେତା—ସଂ. ବି (ତ୍ରୈ. ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା+ଇତ=ପ୍ରାପ୍ତ+ଅ; . Tretā କିମ୍ବା ତ୍ରି+ଇତ+ଆ)—୧ । ସତ୍ୟ, ତ୍ରେତା, ଦ୍ୱାପର ଓ କଳି ଏହି ଚାରି ଯୁଗ ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଯୁଗ—1. The age of the world between the Satya and Dwāpara ages according to the Hindns.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଛ୍ଥ	ଞ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ସ୍ତ୍ରୈ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟଂ	ଇଅ	ଊ	ନୃ

[ଦ୍ର—ଏହାର ବର୍ଷ ସଂଖ୍ୟା ୧୨୯୬୦୦୦ ବର୍ଷ । କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ ଦିନ ଏ ଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଯୁଗରେ ପରଶୁରାମ ଓ ଶ୍ରୀରାମ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

୨ । ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ନାମକ ଅଗ୍ନିତ୍ରୟ—
2. The three sacrificial fires.

୩ । ପଶାଖେଳରେ ତିନିଗୋଟି କାଠିରେ ତିନିଟି ମାତ୍ର ଚିହ୍ନ ଲେଖିଥିବା ଅବସ୍ଥା—3. A throw of the dice resulting in three dots turning up

୪ । କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ତିନି କଣ୍ଟ କଉଡ଼ି ଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ଦାଉ—4. A throw in a game at cowries in which three cowries fall with their ventral side upwards.

ତ୍ରେତାଗ୍ନି—ସଂ. ବି—ଦକ୍ଷିଣ, ଗାର୍ହପତ୍ୟ ଓ ଆହବନୀୟ ଏହି ତିନି-
Tretāgni ପ୍ରକାର ଅଗ୍ନି—Three kinds of sacrificial fires.

ତ୍ରେତାପୁରୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶସ୍ଥ ତିବ୍ବତର
Tretāpurī ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧତୀର୍ଥ—Name of a Buddhist sacred place at the foot of the Himalayas.

ତ୍ରେଧା—ସଂ. ଅ (ତ୍ରି+ଧା)—ତ୍ରିଧା; ତିନି ଥର; ତିନି ପ୍ରକାରେ; ତିନି
Tredhā ଭାଗରେ—In three; thrice
(ତ୍ରୈଧା, ତ୍ରୈଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ତ୍ରୈ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ରକ୍ଷା କରିବା—
Trai (root) To save.

ତ୍ରୈକାଳିକ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରିକାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ତ୍ରିକାଳ
Traikālika (ଭୂତ, ଭବିଷ୍ୟତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
1. Eternal; appertaining to all the time.

୨ । ସକାଳ, ସନ୍ଧ୍ୟା ଓ ଦ୍ୱିପ୍ରହରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
2. Done during the three periods of the day.

ତ୍ରୈଗୁଣିକ—ସଂ. ବିଣ (ତ୍ରିଗୁଣ+ଇକ)—୧ । ତିନିଗୁଣା—
Traigunika 1. Thrice as much.

୨ । ତିନିଗୁଣ ଗ୍ରହଣକାରୀ—2. Taking thrice as much.

୩ । ଯେଉଁ ମହାଜନ ମୂଳଧନର ତିନିଗୁଣ ସୁଧ ନିଏ—
3. An exorbitant creditor taking thrice as much of the capital advanced.

ତ୍ରୈଗୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବି (ତ୍ରିଗୁଣ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ, ତମଃ
Traigunya ଏହି ତିନି ଗୁଣର ସମଷ୍ଟି—1. The aggregate of the three primordial attributes of nature.

୨ । ତିନିଡ଼ି ତିନି ସରୁ ଲଗା ହେବା ଅବସ୍ଥା—
2. The state of having been twested or wrought with three strings.

୩ । ତିନିଗୁଣର ଭାବ—3, The state of containing the three attributes.

ବିଣ—ତ୍ରିଗୁଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to three fundamental attributes of nature.

[ଦ୍ର—ତ୍ରି ସଂଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ, ସ୍ୱାର୍ଥରେ, ବ୍ୟାପ୍ତ୍ୟର୍ଥେ, ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ, ଦାତାର୍ଥେ, ଅ, ଯ ଆଦି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ 'ତ୍ରୈ' ଆଦ୍ୟାକ୍ଷର ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ଯଥା—ତ୍ରୈଧାତୁକ—ତିନିଧାତୁ ମିଶ୍ରିତ । ତ୍ରୈପୁର—ତ୍ରିପୁର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈପୁରୁଷ—ତ୍ରିପୁରୁଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବର୍ଗ୍ୟ ଓ ତ୍ରୈବର୍ଗିକ—ତ୍ରିବର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବର୍ଣ୍ଣିକ—ତ୍ରିବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବାର୍ଷିକ—ତ୍ରିବର୍ଷ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈମାସିକ—ତ୍ରିମାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବିକ୍ରମ—ତ୍ରିବିକ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ । ତ୍ରୈବିଧ—ତ୍ରିବିଧ ଭାବ । ତ୍ରୈଶଙ୍କବ—ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ତ୍ରୈପୁରୁଷ—ସଂ.ବିଣ. (ତ୍ରିପୁରୁଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ତିନିପୁରୁଷ ବ୍ୟାପୀ—
Traipurusha Extending over three generations.

ତ୍ରୈବାର୍ଷିକ—ଦେ. ବିଣ. (ତ୍ରିବାର୍ଷିକର ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ)—
Traibārshika ତ୍ରିବାର୍ଷିକ (ଦେଖ)
Tribārshika (See)

ତ୍ରୈବିଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିବିଦ୍ୟା+ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ. ଅ)—
Traibidya ତ୍ରିବେଦୀ; ତ୍ରିବେଦାଧ୍ୟାୟୀ—Learned in three Vedas.

ତ୍ରୈବିଧ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରିବିଧ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ତିନିପ୍ରକାର—
Traibidhya 1. Three sorts;

୨ । ତ୍ରିବିଧତ୍ୱ—2. The state of being of three kinds.

ତ୍ରୈମାତୁର—ସଂ. ବି. (ତ୍ରି+ମାତୃ+ଉର)—(କୌଶଲ୍ୟା ଓ
Traimātura କୈକେୟୀଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଚରୁର ଫଳରେ ସୁମିତ୍ରାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ) ଲକ୍ଷ୍ମଣ—Lakshmana (a brother of Rāma).

ତ୍ରୈମାସିକ—ସଂ. ବିଣ. (ତ୍ରିମାସ+ଇକ)—୧ । ତିନିମାସରେ ଘଟିବା—
Traimāsika 1. Quarterly.

୨ । ତିନିମାସ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରକାଶିତ—
2. Appearing once in three months published quarterly.

ତ୍ରୈରାଶିକ—ସଂ. ବି.—(ତ୍ରିରାଶି+ପରିମାଣାର୍ଥେ. କ)—(ଗଣିତ) ତିନି
Trairāśika ଗୋଟି ରାଶିର ପରସ୍ପର ଘଟିତ ଅଙ୍କପ୍ରଣାଳୀ—
(Arithmetic) The rule of three.

[ଦ୍ର—ଏହାଦ୍ୱାରା ତିନିଗୋଟି ଦତ୍ତ ରାଶି ସାହାଯ୍ୟରେ ୪ର୍ଥ ଅଜ୍ଞାତ ରାଶି ଜଣା ପଡ଼େ ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗିଁ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

ଯଥା—ଜଣକୁ ଟ ୧୦୧ ଦିଆଗଲେ ୧୫ ଜଣଙ୍କୁ କେତେ ଦିଆ ଯିବ । ଏହାକୁ ତ୍ରୈରାଶିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ କଲେ

୧ : ୧୫ : ଟ ୧୦ : ଅଜ୍ଞାତ;

ଏଥିର ସାଧନ; ଅଜ୍ଞାତ $\frac{୧୫ \times ୧୦}{୧}$ = ୧୫୦/୧ = ଟ ୧୫୦ ।]

ବିଣ.—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତିନିଗୋଟି ରାଶି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Belonging to three signs of zodiac.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ତ୍ରିଲୋକ + ସ୍ୱାର୍ଥ. ଯ)—ତ୍ରିଲୋକ; ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ—The three worlds together.
Trailokya

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବିଜୟ—ସଂ. ବି.—୧ । ତ୍ରିଲୋକକୁ ଜିଣିବା— 1. Victory over three worlds.
Trailokya bijaya

ବିଣ.—ଯେ ତ୍ରିଲୋକକୁ ଜୟ କରିଅଛି— Victorious over the three worlds.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବିଜୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଭାଙ୍ଗ; ସିଦ୍ଧି—A decoction or paste made of the leaves of Canabis Indica, inducing intoxication.
Trailokya bijayā

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ତ୍ରିଲୋକର ବଶକାରୀ— One who enchants the three worlds.
Trailokoya mohana
(ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହନା, ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର— 2. Very charming; beautiful.

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହିନୀ)— ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ—Very beautiful (woman).
Trailokya mhoanī

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହେନୀ,
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟମୋହୋନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ତ୍ରୋଟକ—ସଂ. ବିଣ.—(ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ)—ଛେଦକ— Cutting.
Troṭaka

ବି—୧ । ଦୃଶ୍ୟ କାବ୍ୟ ବା ନାଟକବିଶେଷ— 1. A species of drama (M.W)

[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୫ ଠାରୁ ୯ ଗୋଟି ଅଙ୍କ ଥାଏ । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଓ ପାର୍ଥିବ ବିଷୟ ବ୍ୟାପାର ଏହାର ପ୍ରଧାନ ବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ବିଷୟ । ଏଥିରେ ଶୃଙ୍ଗାର ପ୍ରଧାନ ରସ ।]

୨ । ବିଷଧର ପୋକବିଶେଷ—2. Name of venomous insect (M. W.)

୩ । କ୍ରୋଧମୟ ବାକ୍ୟ—3. Angry speech (M.W.)

ତ୍ରୋଟକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ + ଅକ + ଈ)— ଷୃତିଶୀବିଶେଷ—Name of a metre.
Troṭakī

ତ୍ରୋଟି—ସଂ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ତୁଳ. ଇଂ. ଥ୍ରୋଟ୍)—
Troṭi ୧ । ପକ୍ଷୀର ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—1. Beak; bill.

ବୈଦେହୀ ଜାହ୍ନୁ କନ୍ଥୁ ଦେହି ବଚାଇ ମୁଣ୍ଡ ତୋଟ୍ ହେଲୁ ।
ଉନ୍ଦ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨ । ମାଛର ମୁହଁ—2. The mouth of a fish (M.W)

୩ । ଚୋଭ ମାଛ— 3. A kind of fresh water fish.

୪ । କଙ୍କ ପକ୍ଷୀ—4. The Kaṅka bird (M. W.)

୫ । କାଫଡ଼ ବା କଟଫଳ ଗଛ— 5. A medicinal tree (Myric Nagi)

ତ୍ରୋଟିତ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Troṭita ଭଗ୍ନ; ଯାହା ଭୁଟ୍ ଯାଇଅଛି—Broken (M. W).

ତ୍ରୋଟୀ—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୁଟ୍ ଧାତୁ+ଅ+ଈ)—
Troṭī ୧ । କଣ୍ଠ; ତୋଟ (ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର)—1. Throat.

୨ । ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—2. Beak of a bird.

[ଦ୍ର—ତ୍ରୋଟୀ ଶବ୍ଦର ତୋଟ ବା କଣ୍ଠ ଅର୍ଥ ଅପ୍ରେ, ମନୀଅର ଉଇଲିଅମ୍‌ସ୍ ଓ ପ୍ରକୃତିବାଦରେ ନାହିଁ; ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ଅଭିଧାନରେ ତ୍ରୋଟ ଓ ତ୍ରୋଟୀ ଶବ୍ଦର ଏକ ଅର୍ଥ ଲଣ୍ଡି, ନରକଣ୍ଠର ଚଣ୍ଟୁ ବତ୍ ଉନ୍ନତ ଅସ୍ଥି ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି ।]

ତ୍ରୋଣ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୂଣ)—ଶରତୂଣୀ— A quiver.
Troṇa
तोण ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ମିତ ଧନୁ ତ୍ରୋଣ
ଅଭେଦ କବଚ ଭୂଷଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ତ୍ରୋଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତୋରଣ)—ଦୁଇ ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ହେବା ମାଳା; ତୋରଣ—A garland hung on two posts; festoon.
Troṇā
তোরনা
तोरना ତ୍ରୋଣା ଲମ୍ବାଇ ଗୃହ ମଣ୍ଡେ
ଚନ୍ଦନ ଛେରା ଗଜଦାଣ୍ଡେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।

ତ୍ରୋତଳ—ସଂ. ବିଣ—ତୋତଲା (ଦେଖ) Totalā (See)
Trotaḷa

ତ୍ରୋତ୍ର—ସଂ. ବି. (ତ୍ରୈ ଧାତୁ = ରକ୍ଷା କରିବା + ସଜ୍ଞାର୍ଥେ ତ୍ର)—
Trotra ୧ । ପାଞ୍ଚଣ—1. A staff; a cowherd's or driver's staff.

୨ । ଚାବୁକ—2. Whip.

୩ । ରୋଗବିଶେଷ—3. A disease.

ତ୍ର୍ୟଂଶ—ସଂ. ବି· (ତ୍ରି = ତୃତୀୟ+ଅଂଶ)—ତୃତୀୟ ଅଂଶ— One third.
Tryaṁśa

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅକ୍ଷି)—ମହାଦେବ; ତ୍ରିଲୋଚନ— God Śiba.
Tryaksha

(ତ୍ର୍ୟକ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ତିନି ଗୋଟି ଆଖି— Three-eyed.

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷର—ସଂ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅକ୍ଷର)—ତିନି ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ— Consisting of three letters.
Tryakshara

ବି—୧ । ପ୍ରଣବ; ଓଁକାର (ଏହି ଅ· ଉ. ମ. ଏହି ୩ ଅକ୍ଷରର ସମଷ୍ଟି)—1. The mystic sound 'Om' uttered by the Hindus.

୧	ଇ	ଈ	ଋ,ୠ	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ସ,ଶ	ଜ୍ଞ	ଇମ୍ପ	ଢ଼ଅ	ଋ
୨	ଈ	ଉ	ଋ	ଳ	ପ୍ରେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟ	ଉଅ	ଔ	ନୃ

୨ । ତିନ ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—2. A trigraph.
୩ । ବିବାହର ଘଟକ—3. A marriage-broker.

ତ୍ର୍ୟକ୍ଷା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ର୍ୟକ୍ଷ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା—
Tryakshā Durgā,

ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗଟ—ସ. ବି. (ତ୍ରି+ଅଙ୍ଗ+ଟ)—୧ । ତିନକୋଣିଆ ବା ତିନ
Tryangata ଦଉଡ଼ି ଲାଗିଥିବା ଶିକାବିଶେଷ—
1. A hanging shelf.
୨ । ତେଙ୍ଗଡ଼ା—2. A grooved bracket in the corner of a wall for putting unstable pots.
୩ । ଈଶ୍ୱର—3. The supreme Being.
୪ । ଚନ୍ଦ୍ରମା—4. The moon.

ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅମ୍ବକ=ଚକ୍ଷୁ)—
Tryambaka ତ୍ରିଲୋଚନ; ମହାଦେବ—Siba.

ତ୍ର୍ୟମ୍ବକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ତ୍ର୍ୟମ୍ବକ+ଆ)—ଦୁର୍ଗା—
Tryambakā Durgā.

ତ୍ର୍ୟଶୀତି—ସ. ବି ଓ ବିଣ. (ତ୍ରି+ଅଶୀତି)—ଅଶୀ ଅପେକ୍ଷା ତିନ ଅଧିକ
Tryasiti ସଂଖ୍ୟା; ତେୟାଅଶୀ; ୮୩—83; Eighty three.

ତ୍ର୍ୟଶୀତିତମ—ସ. ବିଣ—୮୩ ସଂଖ୍ୟାର ପୂରକ—
Tryasititama Eighty third,

ତ୍ର୍ୟସ୍ର—ସ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ତ୍ରି+ଅସ୍ର)—
Tryasra ୧ । ତିନଗୋଟି କୋଣ—1. Three angles.
୨ । ତ୍ରିଭୁଜ—2. Triangle.

ତ୍ର୍ୟହସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବି. (ତ୍ରି+ଅହନ୍+ସ୍ପର୍ଶ)—ଏକ ସୌର ଦିନରେ
Tryahasparsa ତିନ ତିଥିର ଭୋଗ—A day occupied by
(ତ୍ର୍ୟହସ୍ପୃଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) parts of three lunar days.

ତ୍ର୍ୟାହିକ—ସ. ବିଣ. (ତ୍ର୍ୟହନ୍+ଇକ)—ତିନ ଦିନରେ ଘଟିତ—
Tryāhika Tertian; occurring every third day.
तिजारी ବି—ତିନ ଦିନେ ଘଟିବା ଜର—
Remittent fever occuring every third day; tertian fever.

ତ୍ସରୁ—ସ. ବି—୧ । ଖଡ୍ଗର ମୁଠା—1. The handle or hilt of a sword.
Tsaru
୨ । ଖଣ୍ଡାର ଖୋଳ—2. Scabbard.

ତ୍ହ—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର; ସାଙ୍କେତିକ)—
T-ha ତହବିଲ ଓ ତହସିଲର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ—
Abbreviation for 'Tahabil' or 'Tahasil'.

ତ୍ହଦାର—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-hadāra ତହସିଲଦାର (ଦେଖ)—Tahasildāra (See)

ତ୍ହବିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (କଚେରୀ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-habil (etc) ତହବିଲ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tahabila (etc) (See)

ତ୍ହସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—(କଚେରୀ ଓ କରଣୀ ବ୍ୟବହାର)—
T-ahsil (etc) ତହସିଲ (ଇତ୍ୟାଦି) (ଦେଖ)
Tahasila (etc) (See)

ଥ

ଥ—ସ—ସପ୍ତଦଶ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ; ତ ବର୍ଗର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିର
Tha ଉଚ୍ଚାରଣ ସ୍ଥାନ ଦନ୍ତ, ତେଣୁ ଏହା 'ଦନ୍ତ୍ୟ' ବର୍ଣ୍ଣ—
The 17th letter of the consonants corresponding to the sound of 'th' in path.

ବି. (ସ୍ଥା ଧାତୁ=ରହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ପର୍ବତ—1. Mountain.
୨ । (+ଭାବ. ଅ) ଭକ୍ଷଣ—2. Eating.
୩ । ଭୟତ୍ରାତା—3. Deliverer from fear.
୪ । ଭୟ ଚିହ୍ନ—4. Sign of fear.
୫ । ରକ୍ଷଣ—5. Protection.
୬ । (+କରଣ. ଅ) ଭୟ—6. Fear; terror.
୭ । ମଙ୍ଗଳ—7. Welfare.

ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) କ୍ରି. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ମଧ୍ୟମ
(ଥଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା ଏକ)—(ତୁମ୍ଭେ) ଥାଅ—
(you) Do stay,

ଥଇଥାନ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥିର)—ଧୀରସ୍ଥିର—
Thaithān Calm and quiet.

ଥଇଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥଳ)—ସମତଳ—
Thaila Levelled up; level.
(ଯଥା—ଅମେ ପାହାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଥଇଲ କଲୁଁ ।)

ଥଉଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ଥୂଳ)—ସ୍ଥୂଳ; ମୋଟା—
Thaula Fat; thick.
थूल

ଥଏ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)
Thae Thaya (See)

ପ୍ରଭୁପଦରୁ କର ଥଏ, କୃପେ ପଡ଼ନ୍ତୁ ନ ହି ପ୍ରାପ୍ତେ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

କ୍ରି. ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)—Thaya (See)

ସାଧାରଣ ଯେପରି ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ସାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ସାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୁଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ'ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍ତ ଦେଖିବେ

ଥକ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥଗିତ)—ଥକା (ଦେଖ)
Thak — Thakā (See)

ଥକ୍ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥଗିତ)—
Thak kari — ୧ । ଥକା ମାରିଲା ପରି ହୋଇ—
1. Being dumbfounded.
ଥକ୍‌କନା(କ), ଥକ୍ କରି, ଥକ୍ ହୋଇ } ଅନ୍ୟରୂପ — ୨ । ହଠାତ; ଅକସ୍ମାତ ଭାବେ—
2. Suddenly; accidentally.
थककरे थककर

ଥକ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ; ପ୍ରା. ଥକ୍ ଧାତୁ)—
Thak khāibā — ୧ । ଅବସନ୍ନ ହେବା—1. To be exhausted; to sink down.
थका
ठहरजाना, थकना — ୨ । କହୁ କହୁ ହଠାତ୍ ଚୁପ ହେବା—
2. To stop suddenly while speaking.
୩ । ଗତିରହିତ ହେବା—3. To stop.
୪ । ନିର୍ବାକ୍ ହେବା; ଅବାକ୍ ହେବା—4. To become dumb through fear or exhaustion.
୫ । ନିବୃତ୍ତ ହେବା—5. To cease from any work.

ଥକତ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥଗିତ)—୧ । ଅବସନ୍ନ; କ୍ଲାନ୍ତ; ଥକାମରା—
Thakat — 1. Tired; weary.
थकित — (ଯଥା—ଡାକୁ ଯାବତା କାମ କରି ଥକତ୍ ହୋଇ ଗଲଣି ।)
थकित — ବି.—କ୍ଲାନ୍ତି; ଶ୍ରାନ୍ତି—Weariness.
थका — (ଯଥା—ଚାଲି ଚାଲି ମତେ ଥକତ୍ ଲାଗିଲାଣି ।)
थकावट

ଥକ(କା) ମକ(କା)—ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଅପ୍ରତିଭ—
Thaka(kā)maka(kā) — 1. Bewildered; confused,
थतमत — ୨ । ଶ୍ରାନ୍ତ, କ୍ଲାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—
थकित — 2. Tired,

ଥକା—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ସ୍ଥଗିତ; ପ୍ରା. ଥକ୍କିତ)—୧ । ସ୍ଥଗିତ; ଗତିରହିତ—1 Stopped; motionless.
Thakā
(ଥକ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ଅବସନ୍ନ; ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଲାନ୍ତ—
थकित — 2. Tired; pulled down; fatigued.
थकाहुआ थकामाँदा — ୩ । ନିର୍ବାକ୍—3. Speechless; silent.
୪ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—
4. Dumbfounded; bewildered.
୫ । ମୁଗ୍ଧ—5. Enchanted.
୬ । ମୂଢ଼; ନିର୍ବୋଧ—6. Foolish.
(ଯଥା—ଥକା ମନ ଭୁଲି ଯିବା, ଚକାନୟନ ଦେଖିବା-ଭଜନ ।)
୭ । ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—7. Alarmed.
୮ । ବାସିଥିବା; କାଲିଠାରୁ ବାକି ରହିଯିବା (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ)-
8. Pending; left unfinished from yesterday.
(ଯଥା—ଆଜି ଯେତେ ସବୁ ହେଉ ପଛକେ ସବୁକୁ ସେର ଅସିବ, କାଲିକି ଥକା ରହିବ ନାହିଁ ।)

थका — ଦେ. ବି.—୧ । ଅବସାଦ—
थकावट — 1. Weariness; exhaustion.
୨ । ଦେଉଳର ଦହିନଉତି ଓ ଚକ୍ରର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ—
2. The space or portion of a temple between the dahi-nauti and the discus at the top.

ଥକା(କେ)ଇ ଥକା(କେ)ଇ—ଦେ. ଅ.—୧ । ରହି ରହି; ଧୀରେ ଧୀରେ; ଅଳ୍ପେ ଅଳ୍ପେ—
Thakā(ke)i thakā(ke)i
थेकेथेके — 1. Slowly; by degrees.
रहरहके — ୨ । ମଝିରେ ମଝିରେ ବନ୍ଦ ହୋଇ—
2. At intervals.
(ଯଥା—ଆଜି ଦିନଯାକ ଥକେଇ ଥକେଇ ବରଷା ହଉଛି ।)

ଥକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ଥଗିତ; ଥକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ସ୍ଥଗିତ କରିବା—
Thakā(ke)ibā
थेकान, थाकान — 1. To stop.
थकाना — ନିଜ ନୟନେ ଥକାଇ ମାରନ୍ତି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ- ସଙ୍ଗୀତ ।
୨ । ସ୍ତମ୍ଭିତ କରିବା—2. To make dumb.
୩ । ଶ୍ରାନ୍ତ କରାଇବା—3. To tire.
୪ । କଥା କହୁ କହୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚୁପ ହୋଇଯିବା—
4. To stop or halt during a talk.

ଥକାମରା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥଗିତ; ସ୍ତମ୍ଭିତ)—୧ । ଅବସନ୍ନ—
Thakā marā — 1. Weary.
(ଥକ୍କାମରା—ଅନ୍ୟରୂପ) — ୨ । ଶ୍ରାନ୍ତ—
थकित — 2. Fatigued; pulled down.
थकामादा — ୩ । ଅବାକ୍—3. Dumbfoundered; dumbfounded.

ଥକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଥକ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thakā māribā — Thak khāibā (See)
(ଥକ୍କା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥକାସି—ଗ୍ରା. ବିଣ.—(ସଂ. ସ୍ଥଗିତ)—ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଲାନ୍ତ—
Thakāsi — Tired; fatigued.
थकित — ସାଅନ୍ତ ବଡ଼ ଥକାସି ହୋଇ ଗଲେଣି ।
थाकाहुआ — କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ- ନଅରୁଣୀ ।

ଥକି(ଗି)ତ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥଗିତ; ପ୍ରା. ଥକ୍କିଅ)—୧ । କ୍ଲାନ୍ତ; ଅବସନ୍ନ—1. Tired; fagged; fatigued; worne.
Thaki(gi)ta
(ଥଗିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
थकित — ୨ । ଅବାକ୍; ସ୍ତମ୍ଭିତ; ସ୍ତବ୍ଧ—
थकित, थगित — 2. Dumbfounded; mute.
୩ । ସ୍ଥିର—3. Motionless.
ପବନ ହୋଇଲା ଥକିତ, ଅଚଳ ଚଳ ବପସତ ।
ଭୂପତି- ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ୡ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ସ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଡ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଯ୍ୟ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଡ଼	ଢ଼

ଥକିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ୍ଥଗ୍ ଧାତୁ=ସ୍ଥିର ହେବା; ପ୍ରା. ଥଗ୍ ଧାତୁ;
Thakibā ଥକ୍ ଧାତୁ)—୧ । ଅଶକ୍ତ ହେବା—
(ଥକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To be unable.
ଥକନା, ଥକା ୨ । ଥକାମରୁ ହେବା; କ୍ଳାନ୍ତ ହେବା—
थकना तकना 2. To become tired or fatigued.
ଚଢେ ଗୃହଜନ ହେଲ ବୁଝେଇ ବୁଝେଇ ଥକିଲିଣି ।
ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।
୩ । ସ୍ଥିର ହେବା—3. To become motionless,
୪ । ମାନ୍ଦା ବା ଢିଲା ପଡ଼ିବା—4. To become slack.
୫ । ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା—5 To be dumbfounded.
ପଡ଼ିଲା ସେରୂପେ ଚକ୍ରବୂହ ଥକ । ସ୍ୱଧାନାଅ, ଚଲକା

ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ—ଦେ. ବିଣ.—(ସ. ସ୍ତମ୍ଭିତ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
Thaṅga thaṅga କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ—1. Hesitating
থঙ্ থঙ্ থতমত or scrupling to do a work.
धकामांदा ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ କରୁ ମଝିରେ ସ୍ଥଗିତ ହେଉଥିବା—
(ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ— ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Pausing at intervals; halting (in the course of doing something.)
ଚାଲି ନ ପାରି ହେଲେ ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।
୩ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ—3. Suspicious; doubtful.
୪ । ଅଟକି ଅଟକି କଥା କହୁଥିବା—
4. Speaking with pauses.
ବାଣୀକି ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ କରି ସେ ଯୁବତୀ
କଲେ ଲଜ ମୁଖକୁ ଗହି ଏ ଯୁବତି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।
୫ । ମଝିରେ ଅଟକି ଅଟକି କୁହାଯାଉ ଥିବା (କଥା)—
5. Spoken at intervals between utterances.

ଥଙ୍ଗଥଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍-
Thaṅgathaṅga hebā ପଦ ହେବା—1. To scruple to do a work.
থতমত হওয়া; থতা
झिझकना ୨ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା; ଥକିବା—
ଥଙ୍ଗେଇବା
ଥଙ୍ଗେଇ ଥଙ୍ଗେଇ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ 2. To pause; to halt during a work or talk.

ଥଟବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଥଟିଲ (ଦେଖ)
Thaṭabāj Thaṭila (See)

ଥଟଲି—ଦେ: ବିଣ—୧ । ଥଟିଲ (ଦେଖ)
Thaṭali 1. Thaṭila (See)
ঠাট্ ঠাবাজ ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥକ (କଥା)—2 Ironical.
ठठोल

ଥଟା(ଟ୍ଟା)—ଦେ. ବି. (ସ. ଟଟ୍ଟସ; ଭୁଲ. ଭା. ଢଟ୍ଟୁ=ଗାଳିଦେବା;
Thaṭā(ṭṭā) ଭୁଲ. ସଂ. ଅଟ୍ଟହାସ)—୧ । ଉପହାସ; ବ୍ୟଙ୍ଗ—
ঠাট্টা 1. Irony; satire; innuendo; redicule.
ठट्ठा, ठठा ୨ । ପରିହାସ—2. Joke; jest.
୩ । କୌତୁକ ବାକ୍ୟ—3. Wit and humour; fun.
୪ । ଟାପରା—4. Practical joke.
ବିଣ—ଥଟା ଖେଳିବାର ଉପଯୁକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Fit to be joked with.

ଥଟା(ଟ୍ଟା) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଟଟ୍ଟସ)—୧ । ପରିହାସ କରିବା—
Thaṭā(ṭṭā) karibā 1. To cut jokes; to jest.
ঠাট্টাকরা ଲୁଚିବଧି କାଳ କରେ ଯାକୁ ଥଟା । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।
ठट्ठाकरना ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗବିଦ୍ରୂପ କରିବା—2. To satirise.

ଥଟା(ଟ୍ଟା) ଖେଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାପରା ଖେଳିବା—
Thaṭā(ṭṭā) khelibā To cut practical jokes.
ঠাট্টাখেলা **ठट्ठाउड़ाना**
[ଥଟାଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ଥଟା ତ(ତା)ମ(ମା)ସା—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ଟଟ୍ଟର+ଫା.
Thaṭā ta(tā)ma(mā)sā ତମାସା)—ପରିହାସ; ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ
ঠাট্টাতামাসা; ঠাট্টাবাট্ খরা Joking in words and actions; satire and practical joke.
ठट्ठातमाशा

ଥଟା ପରିହାସ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ଟଟ୍ଟର+ସ. ପରିହାସ)--
Thaṭā parihāsa ଥଟା ତାମସା (ଦେଖ)
Thaṭā tāmasā (See)

ଥଟା ମୁସ୍କୁଲି—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଥଟା ତାମସା (ଦେଖ)
Thaṭā muskuli Thaṭā tāmasā (See)
(ଥଟାମୁସୁକୁଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥଟା(ଟ୍ଟା)ରି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାଲକର; କମା ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—
Thaṭā(ṭṭā)ri ୧ । କଂସାରି—1. Brazier; brass-founder.
ঠাটারী
ठठेरा ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପିତଳ ଓ କଂସାର ବାସନ ଓ
(ଥଟାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗହଣାଆଦି ତିଆରି କରେ—2. One who manufactures bellmetal articles.
ଥଟାରି ଘର ପାଖ, (ତାକୁ) କୁଣ୍ଡ ଢମ ଢମ ଡର—ଢଗ ।

ଥଟା(ଟ୍ଟା)ବାଜ୍—ଦେ. ବିଣ—ଥଟିଲ; ପରିହାସପ୍ରିୟ—
Thaṭā(ṭṭā)bāj Fond of jest.
ঠাট্টাবাজ **ठट्ठेबाज**
(ଠଟ୍ଟାବାଜୀ—ବି)

ଥଟିଲ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଥଟ୍ଟାପ୍ରିୟ—1. Witty; given to
Thaṭila jesting; fond of jests; jestive.
ঠট্টাবাজ ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full of wit or satire.
ठट्ठिल

ଥଣ୍ଟ—ଦେ. ବି. [ସ. କୋଷ୍ଠ, ତୁଣ୍ଡ (Beams)]—ପକ୍ଷୀର ଚଞ୍ଚୁ—
Thaṇṭa Beak of a bird.
ঠোঁঠ ଥଣ୍ଟରେ ଟୁକି ଟୁକି କରିଣ ଖାଇଲେ ।
टोंट, ठोर କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନ୍ତର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ପଙ୍କ୍ତିର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଡ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ବଣ—ଏକାଥରକେ ଥଣ୍ଟରେ ଯେତେ ପରିମାଣ ପଦାର୍ଥ ସମ୍ମେଇବ ସେତିକି ପରିମିତ—As much as can be contained within the beak of a bird.

(ଯଥା—ଧାନ ମୁନ୍ଦୁରିରୁ ଚୁଆ ଥଣ୍ଟେ ନେଇ ଗଲେ ସରିଯିବ ନାହିଁ ।)

ଥଣ୍ଟ ବୋହିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଅନ୍ୟଲୋକଠାରୁ ଧନ ଗ୍ରହଣ କେବା—Taking of riches from a person.
Thanṭa bohibā

(ଯଥା—ତୁମ୍ଭର ଧନ ଦରକାର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ହେଉ, ଆଉ ଆମ ଥଣ୍ଟ ସବୁବେଳେ ବୋହୁଥାଉ ।)

ଥଣ୍ଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଫଳ ଆଦିକୁ ଥଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା; ଖୁମ୍ପିବା—To peck at a thing with the beak.
Thanṭa māribā
ঠোঁট্‌মারা
चोँच मारना

ଥଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ବଡ଼ ଥଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ—Having a large beak.
Thanṭiā
चोँचवाला

ଥଣ୍ଟିଆ କୁମ୍ଭୀର—ଦେ. ବି—ଲମ୍ବ ଥଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ କୁମ୍ଭୀର—The gavial of the Ganges; (having a long pair of snouts and webfooted); Gavialis Gangeticus.
Thanṭiā kimbhira
मगर

ନୂଆ ବୋହୂଟି, କହିକି ଗାଧୋଇ ଯିବୁ ନାହିଁଟି,
ଥଣ୍ଟିଆ କୁମ୍ଭୀର ଜଳିବସିଛି, ଟାକୁଚିକି ଗିଳି ଦବଟି । ଶିଶୁଗୀତ ।

[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଥଣ୍ଟ ବା ପାଟିର ଦୁଇପାଳି ଅଗଣିତ ଦନ୍ତଯୁକ୍ତ ଓ ହାତେ ଦେଢ଼ ହାତ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ସାଧାରଣତଃ ମାଛ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି ଓ ଲମ୍ବରେ ୧୦।୧୫ ହାତଯାଏ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁଆଦିଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାର ଦେଖା ନାହିଁ ।]

ଥଣ୍ଡ୍—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ତବ୍ଧ; ପ୍ରା. ଠଡ୍ଢ)—୧ । ଶୀତଳ; ଥଣ୍ଡା—1. Cold.
Thanḍ
ঠাণ্ডা
ठंड

୨ । ଶୀତଳ କରାଯାଇଥିବା—2. Cooled.

୩ । ଶାନ୍ତ; ଶମିତ—3. Appeased.

ଦେ. ବି—ଶୀତଳତା—Coolness.

ଥଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ନିଗ୍ଧ ନମ୍ର ଶାନ୍ତ; ପ୍ରା. ଠଡ୍ଢ—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର)—
Thanḍā ୧ । ଜାକଡ଼ଥିବା; ଶୀତଳ—1 Cold; cool.
(ଗରମ—ବିପରୀତ) ୨ । ସହ୍ୟ; ଦେହରେ ସହି ହେଲା ଭଳି—2. Agreeable.
ঠাণ্ডা
ठंड, ठंडक

୩ । ନିବୃତ୍ତ; ଉପଶାନ୍ତ; ସନ୍ତୋଷିତ—3. Appeased; cooled; assuaged; satisfied.

୪ । ସ୍ଥିର—4. Calm.

୫ । ଶାନ୍ତିପ୍ରଦ; ଯାହା ଥଣ୍ଡା କରେ—5. Cooling; refreshing; soothing.

୬ । ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ—6. Meek; mild.

୭ । ଯାହା ଉଗ୍ର ନୁହେଁ—7. Gentle; not ferocious.

୮ । ବିଶ୍ରାମ ଦ୍ୱାରା ଯାହାର କ୍ଲାନ୍ତି ଦୂର ହୋଇଥାଏ—8. Refreshed after rest; soothed.

୯ । ଉଦାସୀନ—9. Indifferent.

୧୦ । ଦମିତ—10. Checked.

୧୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ; ତୃପ୍ତ—11. Satisfied.

୧୨ । ସ୍ଥିର; ଶାନ୍ତିମୟ—12. Tranquil; calmed.

୧୩ । ସ୍ତବ୍ଧ; ସ୍ତମ୍ଭିତ—13. Stopped; quiet.

୧୪ । ନିବୃତ୍ତକୋଧ; ଯାହାର କୋଧ ଉପଶାନ୍ତ ହୋଇଅଛି—14. One whose rage has abated.

୧୫ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ; ଜଡ଼—15. Motionless; inert.

୧୬ । (ଯେଉଁ ବଜାର ବା ସମୟରେ) ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ମୂଲ୍ୟ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ସସ୍ତା ହୋଇଥାଏ; ମାନ୍ଦା—16. (a market or time) In which the price of commodities have gone down considerably.

(ଯଥା—ଆଜିକାଲି ଘିଅର ବଜାର ଥଣ୍ଡା ହୋଇଅଛି ।)

ବି—୧ । ହିମ—1. Coolness.

୨ । ଶୈତ୍ୟ—2. Cold.

୩ । ଶୀତ—Feeling of cold.

୪ । ନିବୃତ୍ତି—4. Appeasement; satiety.

୫ । ଧୀରତା—5. Mildness.

୬ । ଶରଦି—6. Catching cold.

୭ । ଆରାମ; ଶାନ୍ତି—7. Comfort; refreshment.

୮ । ବିଶ୍ରାମ—8. Rest.

୯ । ବିରାମ—9. Cessation.

୧୦ । ଧୀରତା—10 Slowness.

ଥଣ୍ଡା ଉପଚାର—ଦେ. ବି—ଥଣ୍ଡା ଚିକିତ୍ସା (ଦେଖ)
Thanḍā upachāra — Thanḍā chikitsā (See)

ଥଣ୍ଡାଏ ଥଣ୍ଡାଏ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାଟ ଚାଲିବା—To travel during the cool hours of the day (morning, evening, and night).
Thanḍāe thanḍāe jibā
ঠাণ্ডাএ ঠাণ্ডাএ যাওয়া
ठंडे ठंडे चलेजाना

[ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣର ତାପ ସହିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ଏ ସମୟକୁ ଶୀତଳ ବା ଥଣ୍ଡା ସମୟ ବୋଲାଯାଏ ।]

ଥଣ୍ଡା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୀତଳ କରିବା—1. To make cool; to lower the temperature of.
Thanḍā karibā
ঠাণ্ডাকরা
ठंडा करना

୨ । ଉପଶମ କରିବା; ଶାନ୍ତ କରିବା—2. To appease; to satiate.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଣ,ଷ	ଙ୍କ	ଇପ୍ସ	ଉଅ	ଓ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ୍ୱ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଂ	ଔ	ନ୍

୩ । ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା—3. To comfort; to soothe.

ବତ୍ସା ସେଠାରୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ଥଣ୍ଡା କରି ଦେଲେ—
ନୀଳକଣ୍ଠଦାସ. ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୪ । ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ କରିବା—
4. To bring one to one's senses.

୫ । ଦମନ କରିବା—5. To check a person; to teach a lesson; to reduce a person to meekness.

ଏପରି କଲେ ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଆସି ତୋତେ ଥଣ୍ଡା କରି ଦେବେ ।
ନୀଳକଣ୍ଠଦାସ. ପିଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।

୬ । ଶୀତଳ ଉପଚାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—
6. To apply soothing remedies.

ଥଣ୍ଡା ଚିକିତ୍ସା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଶରୀରର
Thaṇḍā chikitsā ଉତ୍ତାପ କମିଯାଏ—Soothing treatment.
(ଥଣ୍ଡା ଚିକିଛା— ଅନ୍ୟରୂପ)
ঠাণ্ডা চিকিৎসা **ठंडि चिकित्सा**

ଥଣ୍ଡା ଥଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରାତଃକାଳୀନ ବା ସାୟଂକାଳୀନ ଶୀତଳତା—
Thaṇḍā thaṇḍā The cool of the morning or evening.
ঠাণ্ডাঠাণ্ডা **ठंडेठंडे**

ଥଣ୍ଡା ପ୍ରକୃତି—ଦେ. ବି—ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତି—
Thaṇḍā prakṛuti Meek or gentle nature.
(ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜ୍, ଥଣ୍ଡା ମିଜାସ୍— ଅନ୍ୟରୂପ)
ঠাণ্ডা মেজাজ **ठंडमिजाज**

ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜୀ }
ଥଣ୍ଡା ମିଜାଜି } ଅନ୍ୟରୂପ ବିଣ—ଶାନ୍ତପ୍ରକୃତିକ—
Meek; gentle.
ঠাণ্ডামিজাজী **ठंडमिजाजी**

ଥଣ୍ଡା ବିଜୁଳି—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Thaṇḍā bijuḷi ବୈଦ୍ୟୁତିକ ବ୍ୟାଟେରି ବା ପ୍ରବାହଯୁକ୍ତ ତାରଦଣ୍ଡର
(ଗରମ ବିଜୁଳି—ବିପରୀତ) ମୁଣ୍ଡରେ ଋଣାତ୍ମକ ପ୍ରାନ୍ତ (negative)
ঠাণ্ডা বিজলী ନାମକ ଋଣଧର୍ମୀ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି—
ठण्डी बिजली Negative electricity.

ଥଣ୍ଡା ବେଳ—ଦେ. ବି—୧ । ଦିବସର ଯେଉଁ ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣର
Thaṇḍā beḷa ପ୍ରଖରତା ନ ଥାଏ (ସନ୍ଧ୍ୟା, ସକାଳ ଓ ରାତି)—
ঠাংডা বেলা 1. Cool time of the day (viz. morning,
ठंडा वख्त evening and night); cool hours of the day.

୨ । ଦିବସର ଯେଉଁ ସମୟରେ ଶୀତ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—
2. Time of the day when it is cold or when one may catch cold.

ଥଣ୍ଡା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୀତଳ ବୋଧ ହେବା—
Thaṇḍā lāgibā 1. Feeling of a cool sensation.
ঠাণ্ডা লাগা ୨ । ସର୍ଦ୍ଦି ଧରିବା—2 Catching of cold;
ठण्डा मालुम होना being effected by chill.

୩ । ଦେହରେ କାକର ବା ଥଣ୍ଡା ପବନ ଲାଗିବା—
3. Being affected by cold air or dew.

କ୍ରି—ହାତକୁ ବା ସ୍ପର୍ଶକୁ ଜାଡ଼ଲାଗିବା—
To appear cold to one's touch.

ଥଣ୍ଡାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍ ଥଣ୍ଡା—
Thaṇḍāḷiā A bit cool.

ठंढासा ଦେ. ବି—ଚିଲିକାରେ ଦେଖାଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
A species of bird found in the Chilkā lake.

ଥଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ଅସନ୍ତୋଷର
Thaṇḍā hebā କାରଣର ନିବୃତ୍ତି ପରେ ମନରେ ଶାନ୍ତି
ঠাংডা হওয়া ଉପଭୋଗ କରିବା—1. (figurative) To
ठण्डा होना be pacified after one's grievance is remedied.

(ଯଥା—ମିଆଁମାନଙ୍କୁ ପଚିଶ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ଜୋରିମାନା କରିବାରୁ ଟୁଦେଇମାନେ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଗଲେ ।)

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ଷୁଧା ତୃଷ୍ଣାଦିର ନିବୃତ୍ତି ପରେ ଶାନ୍ତ ହେବା-
2 (figurative) To be satiated after satisfaction of hunger, thirst etc.

(ଯଥା—ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଯାଇ ଅନ୍ନ ମୁଠିଏ ପଡ଼ିବାରୁ ପେଟ ଥଣ୍ଡା ହେଲା ।)

୩ । ଶୀତଳ ହେବା—3. To become cold.

ଥଣ୍ଡିଲ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଣ୍ଡିଲ)—
Thaṇḍiḷa ହୋମ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାଲିର ବେଦୀ—
An altar of sand raised for performing 'Homa' thereon.

ଥଥ୍‌ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ତୋତଲା; ଖନା; ଯାହାର ପାଟି
Thath-rā ଲାଗେ—Stammering.
(ଥଥୋ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଥନ (ଦେଖ)
Than Thana (See)

ଥନ ଥନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ ଓ ବି—ଥନ ଥନ (ଦେଖ)
Than than Thana thana (See)

ଥନ—ଦେ ବି. (ସଂ. ସ୍ତନ; ତୁଳ. ପ୍ରା. ଥଣ)—
Thana ୧ । ଦୁଧ; କୁଚ—1. The female bosom or
মাই breast.
थन, स्तन ୨ । ମାତୃସ୍ତନ—2. A mother's breast; the mamma.

୩ । ସ୍ତନ୍ୟ; ମାତୃ ସ୍ତନରେ ଥିବା ଦୁଧ—
3. Milk from the mother's breast.

ନିସ୍ୱ ପୂତନାଥନ ପଲ୍ଲବଶିଅ । ପ୍ରାଚୀ. ଇତିହାସମଣ୍ଡଳ ।

ଥନ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଶିଶୁ) ମାତୃ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରିବା—
Thana khāibā To suck the mother's breast
মাই খাওয়া **छाति पीना** (said of a child).

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ବୃଷ୍ଟାରେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ... ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତାହାର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କା' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଡ଼' ଦେଖିବେ ।

ଥନ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Thana chhārdibā To cease sucking the breast
माई छाड़ना (said of a child); to be weaned.
दूध छोड़ना

ଥନ ଥନ—ଦେ. ବି (ସ. ଷନ୍ନ)—୧ । କାନ୍ଦିବାର ଉନ୍ମୁଖ ଅବସ୍ଥା—
Thana thana 1. Readiness to weep.
୨ । ଚକ୍ଷୁର ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥା—2. The state of the
डबडबाना eyes being filled with tears.

ଖ୍ରୀମନ୍ତର ବଚନ ଶୁଣି ପାଲଗୁନ
କ୍ରୋଧରେ ନୟନକୁ କରି ଥନ ଥନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ· ମହାଭାରତ, ଦ୍ରୋଣ ।

ବିଣ—ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ (ଚକ୍ଷୁ)—Tearful; brimming(eyes).

ଗୋପୀ ଲୋଚନ ଥନ ଥନ
ନ ବାନ୍ଧ କାହିଁକି ବଧୀନ । ଭୂପତି· ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଥନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁକୁ ଆପଣାର ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରାଇବା—
Thana debā To suckle a child at one's breast.
माईदेओया **छाती पिलाना**

ଥନ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥନ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thana dharibā Thana khāibā (See)

ଥନ ଭାଙ୍ଗି କ୍ଷୀରଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ସ୍ତନରୁ ଶିଶୁକୁ ସ୍ତନ୍ୟପାନ
Thana bhāngi kshiradebā କରାଇବା—To suckle a
सातोसोआका दुधपिलाना child at one's breast.
(ଥନ ଭାଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୋଇଲ ଲେ ଥନରେ କ୍ଷୀରପାନ ଦେଇ ।
କେଶବ କୋଇଲି ।

ଥନ-ଯଉବନ—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ସ୍ତନ ଓ ଯୌବନ)—
Thana jaubana ଯୁବତୀର ଉଚ୍ଚ କୁଚର ଶୋଭା—
The beauty of a youthful girl due to having swollen breasts.

ଅଗେରେ କାଉଆ ! ନାହିଁ କରୁଥିଲୁ ସଂସାରି ଜାନକୁ ଦେଖି,
ଏବେରେ କାଉଆ ! କୁହ ମରୁଅଛୁ ଥନ ଯଉବନ ଦେଖି । ଭକ୍ତ ।

ଥନବର—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ତନ୍ୟଦର)—ସ୍ତନକୁ ଲଣ୍ଡଗଡ଼ିବା ରୋଗ—
Thanabarā An inflammatory affectation of the
थनैला breast; a disease of the mammary
ଥନଘର } ଅନ୍ୟରୂପ glands; mammitis; mammary
ଥନଭର } abscess.

ଥଣ୍ଟ(ଣ୍ଠ)ର(ଡ଼ା)—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଦନ୍ତୁର)—ମୁନ ବା ଧାର ଖରାପ
Thanta(ntha)rā(rdā) ହୋଇ ଯାଇଥିବା (ଅସ୍ତ୍ର); ଦନ୍ତୁର;
भोँता **थोथरा** ମୁଣ୍ଡା—Blunt; dull-edged.

ଥଣ୍ଟରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ଧାରକୁ ଥେଚଡ଼ା କରିବା—
Thantarā(re)ibā To blunt the edge of a sharp
थेंतला instrument by beating or staving.
थोथराना
(ଥଣ୍ଟଡ଼ାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥଣ୍ଟ(ଣ୍ଠ)ଳ(ଲ)—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଭୁନ୍ଦିଲ ବା ସ୍ଥୂଳ)—ପୃଥୂଳ; ସ୍ଥୂଳ—
Thanta(ntha)la(ḻa) Fat; corpulent.
भुँड़िया [ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ପେଟର ବିଶେଷଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
थलथल ହୁଏ ।]

ଥଣ୍ଟଳ ପେଟ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳୋଦର—
Thantala peṭa Pot-belly; corpulence.
भुँड़ी **थलथलपेट**

ଥଣ୍ଟଳ ପେଟା—ଦେ· ବିଣ. ପୁଂ—ଥଣ୍ଟଳ ପେଟିଆ (ଦେଖ)
Thantala peṭā Thantala peṭiā (See)
भुँड़े **थलथल पेटवाला** (ଥଣ୍ଟଳପେଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥଣ୍ଟଳ ପେଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସ୍ଥୂଳୋଦର ବିଶିଷ୍ଟ—
Thantala peṭiā Pot-bellied; corpulent.
(ଥଣ୍ଟଳ ପେଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥଣ୍ଟଳ ପେଟିଆ 'ଥ' ତହୁଁ ନଇଁଅ 'ଧ' ।
ଅକ୍ଷର ପରିଚୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ· ଶିଶୁଗୀତ ।

ଥପଡ଼(ଡ଼ା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସ. ଚପେଟ)—
Thaparda(rdā) (etc) ଥାପଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
(ଠପଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) Thāparda etc (See)

ଥପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥାପଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Thapardā(rde)ibā Thāpardaibā (See)

ଥପ(ଫ) ଥପ(ଫ)—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ. (ସ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ
Thapa(pha) thapa(pha) ସ୍ଥାପି ଧାତୁଜ)—ଟପ ଟପ; ତରଳ
टपटप; टपास टपास ବସ୍ତୁ ଠୋପା ଠୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବାର
टपटप ଶବ୍ଦ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଜଳେ ପଡ଼ିବା
(ଥପ—ଅନ୍ୟରୂପ ଶବ୍ଦାନୁକରଣ—Sound of liquids falling in drops.
କ୍ରି. ବିଣ—ଠୋପା ଠୋପା ହୋଇ; ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ହୋଇ—
Drop by drop; in dribles.

ଦ୍ୱିଧା ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ, ଭଗ୍ନ ଦଧିଖଣ୍ଡ ଯଥା
ପଡ଼ିଲ ମସ୍ତିଷ୍କ ଜଳେ ଥପ ଥପ ହୋଇ । ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା

ଥପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—୧ । ଥାପିବା; ସ୍ଥାପନ
Thapā(pe)ibā କରିବା— . To set.
थपवाना ୨ । ଲାଗିଲା ପରି କରିବା; ଲଗାଇବା—
2. To cause a thing to stick.

ଥପା କାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶରବିଶେଷ (ଏ ଶରର ୩ଗୋଟି
Thapā kānd ଅଙ୍କୁଶା ପରି ମୁନ ଥାଏ)—A kind of
(ଥପା କାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) arrow with three barbed points.

ଥପା ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଜାଲପୋଢ଼ୁଅ (ଦେଖ)
Thapā jāla Jāla porḍhua (See)

ଥପା ସୁଧ—ଦେ. ବି—କରଜ ଦିଆଯାଇ ଥିବା ଧାନ ଉପରେ ସାଧାରଣ
Thapā suhda ସୁଧ—Simple interest on paddy lent.

୧	ଇ	ଉ	ରୃ,ଋ	୫	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଣ,ଗ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଘ
୧	ଈ	ଊ	ରୂ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଘ	ଇଅ	ଊ	ଙ୍କୁ

ଥବିର—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥବିର)—୧ । ବୃଦ୍ଧ—
Thabira 1. Old; aged.
୨ । ସ୍ଥିର—2. Tranquil.

ସେହୁଠାରୁ ରଥ ଯେ ଚାଳି ମହାବୀର
ସ୍ୱର୍ଗଦାଣ୍ଡେ ଚଳଲେ ହୋଇଣ ଥବିର । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।

ଥମ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ)—
Tham khāibā ୧ । ହଠାତ୍ ସ୍ଥିର ହେବା; ହଠାତ୍ ଥମିଯିବା—
থমকান 1. To come to a sudden standstill; to stop at once.
थमहना
୨ । ବିସ୍ମୟାନ୍ୱିତ ହେବା—2. To be taken aback.

ଥମକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥମକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Thamakā(ke)ibā 1. The causative form of
থামান Thamakibā.
थम्हाना ୨ । ଥମାଇବା (ଦେଖ)—2. Thamāibā (See)

ଥମକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥମ୍ ଖାଇବା (ଦେଖ)
Thamakibā Tham khāibā (See)
(ଥମକିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥମ ଥମ—ଦେ. ଅ. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭିତ)—ମଠ ମଠ; ବିଳମ୍ବିତ—
Thama thama Dilatory; delaying.
থমথম ଯିବାଠାରୁଁ ଆସିବା ବେଳଯାଏଁ ସେ ଖାଲି ଥମ ଥମ ହେଉଛି ।
थमथमकर ସହକାର ।

ଥମା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ)—୧ । ନିବୃତ୍ତି; ଥାମିବା—
Thamā 1. Stopping; cessation.
থামা ୨ । ଥକିବା—
थम्ब 2. Halting.

ଥମା(ମେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ; ସ୍ତମ୍ଭନ, ପ୍ରା. ଥଂଭନ)
Thamā(me)ibā ୧ । ଥମିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
থামাদ 1. The causative form of 'Thamibā'.
थमाना ୨ । ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop; to cause to stop; to bring to a standstill.
୩ । ଶାନ୍ତ କରିବା—3. To appease; to quiet.
୪ । ଥଣ୍ଡା କରିବା 4. To cool down.
୫ । ଅଟକାଇବା—5. To detain; to restrain.

ଥମିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ୍ ଧାତୁ ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭନ, ପ୍ରା. ଥଂଭନ)—
Thamibā ୧ । ବନ୍ଦ ହେବା—1. To cease; to stop.

କାହୁଁ ଥମି ଗଲ କହେଁ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍ତରରାମଚରିତ ।

থামা ୨ । ଥମ୍ ଖାଇବା—2. To come to a standstill; to be taken aback.
थामना, थमना
୩ । କଥା ବନ୍ଦ କରିବା—3. To cease speaking; to desist from speaking.
୪ । ଗତି କରୁ କରୁ ଅଟକି ଯିବା—
4. To halt; to pause.
୫ । (ମେଘ, ଜୁଆର ଆଦି) କମିବା; ଉପଶାନ୍ତ ହେବା—
5. To slack (as the tide or rain).

ଥମ୍ଭ—ଗ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ; ପ୍ରା. ଥଂଭ)—ଖମ୍ବ; ସ୍ତମ୍ଭ—
Thamba Post; pillar; column.
থাম ବଣ.—ଅଚଳ—
थम्ह, थाम 2. Motionless.

ଥମ୍ଭ ପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟେକ ବେନି ବାମା ନ ପାରନ୍ତି କଥା କହି ।
ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଥମ୍ଭନ—ଗ୍ରା. ବି.—ସ୍ତମ୍ଭନ (ଦେଖ)
Thambana Stambhana (See)
থামা ଅଗ୍ନି ଥମ୍ଭନ ମୁଁ କଲଇଁ ସତ୍ୟେଁ,
थम्हना ଜାଣି ତରକ ପଳାଇଲେ ଯତ୍ନେଁ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।

ଥମ୍ଭା—ଦେ. ବି.—ଥମା (ଦେଖ)
Thambā Thamā (See)

ଥମ୍ଭା(ମ୍ଭେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଥମାଇବା (ଦେଖ)
Thambā(mbe)ibā Thamāibā (See)

ଥମ୍ଭିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ମନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ସ୍ତମ୍ଭନ କରିବା—
Thambibā 1. To charm or enchant a person.
থামা ଅଗ୍ନି ଜାଳନ୍ତେ ଥମ୍ଭିଲ ସହେଣୀ
थामना ଅନେକ କାଳେ ନ ତାତଇ ପାଣି । ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।
୨ । ଥମିବା (ଦେଖ)—2, Thamibā (See).

ଭୀମଙ୍କ ଭୁଜେ ରଣ ଗୋଳ ଆରମ୍ଭିଲେ,
ଭୟ ଜାତ ହେଲେ ତା ଦମ୍ଭରେ ଥମ୍ଭିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।

ଥୟ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥେୟ)—୧ । ସ୍ଥିର—
Thaya 1. Quite; still.
থ ୨ । ନିଶ୍ଚଳ—2. Calm; serene.
थाह ୩ । ନିଶ୍ଚିତ—3. Certain: fixed.
୪ । ସ୍ଥିରୀକୃତ—4. Settled; ascertained.

ଦମ୍ଭ କରି ଥୟ କୁପେ ସିଂହ, ପ୍ରାୟ ବୃତ ଭୁ ମର ନା ।
ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୫ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତ—5. Freed from anxiety.
୬ । ଶାନ୍ତ—6. Assuaged.
ଥଇ ବି.—୧ । ସ୍ଥିରତା—1. Certainty; fixity.

ପଥ ହୋଇସ ତୃଣମୟ
ବାଟର ନ ମିଳଇ ଥୟ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

୨ । ଠିକଣା—2. Ascertainment; settlement.

ହସ୍ତରେ ଅଛ ମୋ ଉପାୟ ।
ଖଣ୍ଡିଲେ ନ ପାଇବ ଥୟ । ଜଗନ୍ନାଥ—ଭାଗବତ ।

୩ । ନିଶ୍ଚଳତା—3. Standstill.
୪ । ଶାନ୍ତି; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଅବସ୍ଥା—4. Calmness; peace.
୫ । ନିଶ୍ଚିତ ସଂବାଦ—5. Correct information.

ଥବିର ପଣେ ମାୟାଗତ ଥୟ ନ ଜାଣେ ବେଦପଥ ।
କମଳଲୋଚନ. ଚଉତିଶା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଶବ୍ଦକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୂଅ ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅଁଳା ନ ପାଇଲେ 'ଅଁଳା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଧ' ଦେଖିବେ ।

୬। କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟତା; ବିସ୍ମୟରେ ଜଡ଼ବତ୍ ଅବସ୍ଥା—
6. The state of being taken aback.

୭। ନିର୍ବାକ୍ ଅବସ୍ଥା—7. Silence.

ଥୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧। ସ୍ଥିର କରିବା—
Thaya kariba̅ 1. To settle.
ଠୈ ପାଓୟା ଥ କରା ପାଇ ଯେ ହଜାଇଛି ଧନ ।
थाहना କେ ଥୟ କରିବ ଭା ମନ । ଭୂପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨। ଠିକଣା କରିବା; ନିଶ୍ଚିତ ସଂବାଦ ବୁଝିବା—
2. To acertain.

୩। ନିଶ୍ଚଳ କରିବା—3. To fix up.

ଥୟ ଥାୟ—ଦେ. ବିଣ.—(ଥୟ ସଙ୍ଗେ ଦ୍ୱିତ୍ୱାନୁକାରୀ ନିରର୍ଥକ ଥାୟ
Thaya tha̅ya ଶବ୍ଦର ଯୋଗ)—ଥୟ (ଦେଖ)
Thaya (See)

ଥୟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବା—
Thaya dhariba̅ 1. To be certain
(ଥୟହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିବା—
ଠାଣ୍ଡା ହଓୟା 2. To be settled.
थिर रहना ୩। ବିଶ୍ରାମ କରିବା—3. To rest; to take rest.

ଥୟ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଠିକଣା ପାଇବା—
Thaya pa̅iba̅ 1. To fathom; to ascertain.
(ଥୟ ଲଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ନିଶ୍ଚିତ ସମ୍ବାଦ ପାଇବା—
ଥଈ ପାଓୟା 2. To get correct news.
थाह पाना

ଥୟେ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ—ଥୟ (ଦେଖ)
Thaye Thaya (See)
ଏମନ୍ତ ମୂରତି ଦେଖି କରିବ କେ ଥୟେ। ଗ୍ରାମ୍ୟଗୀତ।

କ୍ରି. ବିଣ—୧। ନିଶ୍ଚୟରେ—1. Certainly.

୨। ସ୍ଥିରଭାବରେ—2. Calmly.

ଥର—ଦେ. ବି. (ସ. ଅସ୍ଥିର)—୧। କମ୍ପ—
Thara 1. Trembling; shiver; trepidation.
থর • ବହିଲ ଯେ ଥର ଭୟେ ହୃଦୟ ପଥର ।
थर ଉପେନ୍ଦ୍ର, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

୨। (ସ. ସ୍ତର) ବାର—2. Times.
ସପତଟ ମୋରରେ ସବୁ ଏହି ଥରରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କଳେବରଚିନ୍ତା ଗୀତ ।

ଥର(ରେ)କ—ଦେ. ଅ—ଏକବାର ମାତ୍ର—
Thara(re)ka Once only.
বারেক **एकबार**

ଥରକର—ଗ୍ରା. ଅ—ଥରେ; ଦିନେ—
Tharakara Once upon a time.
বারেক ଦେ. ବିଣ—ଏକବାରର (ଘଟଣା)—
एकबारका Appertaining to a time.

ଥରକୁଥର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧। ପୁନଃ ପୁନଃ—
Tharaku thara 1. Again and again; from time to time.
রবাবার
बारबार ୨। ବହୁବାର କ୍ରମାଗତ—
2. Several times; repeatedly; times without number.
ଥରକୁଥରେ ମହାମୋହ ପାଇଥିଲେ,
ତାହାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଏ ବଚନ କହିଲେ ।—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଅର୍ଦ୍ଧ

ଥରକେ—ଦେ. ଅ—୧। ଏକବାରରେ—1. Once.
Tharake ୨। ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ବା ବାରରେ—
एकबारमे 2. Each time; every time.

ଥରଥର—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ଅସ୍ଥିର କମ୍ପ। ସ୍ଥବିର=ବୃଦ୍ଧ; ବୃଦ୍ଧମାନେ
Tharathara କମ୍ପନ୍ତି ବୋଲି)—୧। କମ୍ପିତ; କମ୍ପାନ୍ୱିତ—
থরথর 1. Shaking; shivering; trembling.
थरथर; थरथरी ସେ କୃଷ ଦେହକ ଅଙ୍କରେ ବୃଥାସ୍ୱର ।
ଦେହରେ ରହି ଭୃତ କଲ ଥରଥର ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।

୨। ଅଥୟପା; ଅସ୍ଥିର—2. Tottering.

୩। ଚକିଆ; ଭୟରେ ଅଧୀର—
3. Shaking through fear.

୪। ଶୀତରେ ଥୁରୁ ଥୁରୁ ବା କମ୍ପମାନ—
4. Shivering through cold.

କ୍ରି. ବିଣ—୧। ବିଶେଷ କମ୍ପର ସହିତ; ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ
(କମ୍ପିବା)—1. With much trembling.
(ଯଥା—ପିଲ୍ଲାଏ ଅବଧାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଥରଥର କମ୍ପୁଛନ୍ତି ।)
[ଦ୍ର—ଥରଥରଠାରୁ ଲଘୁତର କମ୍ପକୁ 'ଥୁରୁ ଥୁରୁ' ବୋଲାଯାଏ ।]

বারবার ୨। ଥରକୁଥର (ଦେଖ)
बारबार 2. Tharakuthara (See)

ଥରଥର କମ୍ପନ—ଦେ. ବିଣ—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କମ୍ପନ—
Tharathara kampana Shaking; shivering.
থরথরকাঁপা ସେକର ଦରଶନେ ଥରଥର କମ୍ପନେ ଅରିନ୍ତୁ ବେଗେ ହରହର ।
थरथराहट ମଧୁସୂଦନ. କବିତା ।

ଥରଥର କମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଭୟରେ)—ଠକ୍‌ଠକ୍ ହୋଇ କମ୍ପିବା
Tharathara kampiba̅ To tremble violently (in fear).
থরথরকরিয়া কাঁপা **थरथराना, थरथर करना**

ଥରଥର କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଥରକୁଥର (ଦେଖ)
Tharathar kari Tharakuthara (See)

ଥର ଥରକେ—ଦେ. ଅ—ଥରେ ଥରେ; କୌଣସି କୌଣସି ସମୟରେ—
Thara tharake At times.
বারবার ଥର ଥରକେ ମୋ ଅଙ୍ଗ, ଥରଥର କମ୍ପ କାମ ଶର ବାଜେ ।
बारबार କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କୃଷ୍ଣ ଗୀତ ।

୧	ଇ	ଉ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଘ
୬	ଈ	ଊ	ୠ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ୍

ଥର ଥର ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥର ଥର କମ୍ପିବା (ଦେଖ)
Thara thara hebā Thara thara kampibā (See)
ଥର ଥର ହୁଏ କାମ ଶର ଘାତେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚମ୍ପୁ ଗୀତ ।

ଥରଥରା—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଥରଥରିଆ (ଦେଖ)
Tharatharā Tharathariā (See)
(ଥରଥରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବି—ଥରଥର କମ୍ପନ (ଦେଖ)
Tharathara kampana (See)

ଥରଥରାଥର—ଦେ. ବିଶ—ସର୍ବାଙ୍ଗବ୍ୟାପୀ କମ୍ପନଯୁକ୍ତ; ଯହିଁରେ
Tharatharāthara ସର୍ବାଙ୍ଗ କମ୍ପିତ ହେଉଥାଏ—
(ଥରଥରାଥର—ଅନ୍ୟରୂପ) Shivering throughout the
थरथराधर limbs; trepidating.
थरथराहट

ଥରଥରା ବାତ—(ସ. ଅସ୍ଥିରତା+ବାତ)—
Tharatharā bāta ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ ଯାହାର ଆକ୍ରମଣରେ
थरथरानि, थराबात ରୋଗୀ ବାରମ୍ବାର କମ୍ପେ—
थरहरी बाइ A fit accompanied by repeated tremours.

ଥରଥରି(ରୁ)ଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସାମାନ୍ୟ ଭୟର କାରଣ
Tharathari(ru)ā ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଥରେ; ଥରୁଆ; ଭୟାଳୁ—
(ଥରଥରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Given to trembling at slight
थरथरे causes; timid.
थरथरनिवाला ୬ । ଭୟରେ ଅସ୍ଥିର—2. Shaking through fear; trembling.
୩ । ଥରଥରା; ଅସ୍ଥିରତା—3. Tottering.
ବି—କମ୍ପକମ୍ପା; ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଡ଼ିଅଣୀ—
A kind of slender and long-legged insect (which is seen trembling) Pholcus Phalangioidos.

ଥରହର—ଦେ.ବିଶ. (ଥର ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକାରୀ ହର ଶବ୍ଦ ଯୋଗ)—
Tharahara ଥରଥର (ଦେଖ)—Tharathara (See)
थरहर ତାହା ଦେଖିଣ ଭକ୍ତ ହୋଇ ଥରହର
थरथर ମନେ କଲେ ମୋ ପ୍ରାଣ ନେବ ଏ ଅସୁର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ଶାନ୍ତି ।
[ଦ୍ର—ଥରଥର ଓ ଥରହର ଏକାର୍ଥବୋଧକ । ମାତ୍ର ଭୟର ଆଧିକ୍ୟ ବୁଝାଇଲେ ଥରହର ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରଯାଏ ।]

ଥରହର(ରି)କମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରଥର କମ୍ପିବା (ଦେଖ)
Tharahara(ri)kampibā Tharathara kampibā(See)
थरहरिकाँपा ଚମ୍ପୋଲ ସେ କାଳେ ବଳ ଯୋର ଦ୍ୱିଜ
थरहराना ଥରହର ହୋଇ କମ୍ପିଲ ଅବନୀ । ସଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରକା ।

ଥରା—ଦେ. ବି—ଥରିବା; କମ୍ପ—
Tharā Trembling; trepidation.
थरथरानि ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଥରୁଥିବା—
थरथराहट Trembling; shivering.

ଥରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥରିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Tharā(re)ibā 1. The causative form of 'Tharibā.'
थरान
थराना, थरकाना, ୬ । କମ୍ପାଇବା; କମ୍ପିତ କରାଇବା—
थरथरादेना 2. To shake; to cause to tremble.
ପଳାଇଲେ ଭୟେ ଥରାଇ ତାଙ୍କ ଗାତ୍ର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଥରା ବାତ—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ବାତ ରୋଗ; ଯହିଁରେ ରୋଗୀ
Tharā bāta ବାରମ୍ବାର କମ୍ପେ—1. A fit of severe
थराबात shivering.
थरथरी बाइ [ଦ୍ର—ଏହି ବାତ ହେଲେ ରୋଗୀର ଦେହ ସର୍ବଦା କମ୍ପୁଥାଏ ।]
୬ । ଭୟଜନିତ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ କମ୍ପନ—
2. Violent trepidation due to fear.

ଥରିତ—ଦେ. ବିଶ—ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ କମ୍ପିତ—
Tharita Trembling; quaking.
थरथर ବାଳକା ପ୍ରାୟେ ଝପୁ ଦର୍ଶନେ ଥରିତ ।
थरथर ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।

ଥରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ଅସ୍ଥିର; ଋଗ୍ବେଦ ଓ ବାଜସନେୟୀ ସଂହିତାରେ
Tharibā ଅଥର୍ଯ୍ୟ=କମ୍ପୁଥିବା ଓ ଅଥର୍ଯ୍ୟିତ=ଥରୁଛି ଅର୍ଥରେ
(ଥରିଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ମଣ୍ଡଅର ଉଇଲ୍ସନ୍
थरा ଲେଖି ଅଛନ୍ତି)—୧ । (ଭୟରେ) କମ୍ପିବା—
थराना, थरथराना 1. To shiver; to tremble; to quake with fear.
ଏହା ଜାଣିଣ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନାଦି ଭୟରେ
ଥରହରି ହୋଇ ଥରିଲେ ନରନ୍ତରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।
୬ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ହଲିବା—2. To shake repeatedly.

ଥରୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଭୟରେ ଥରିବାର ଅଭ୍ୟାସଯୁକ୍ତ; ଅତ୍ୟନ୍ତ
Tharuā ଭୟାଳୁ—1. Very timid; tremulous.
थरथरे ୬ । କମ୍ପିତ—2. Trembling.
थरथरा

ଥରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକ ସମୟରେ—
Thare 1. Once upon a time.
एकबार ୬ । ଏକବାର—2. Once.
एकबार କହୁଛ ଥରେ ପ୍ରାଣ ହାଥରେ ମରେ ନବକନ୍ୟା । ଗୋଲକ ଛନ୍ଦରେଖା ।
୩ । ଏକ ଥର ମାତ୍ର—3. Once only.
ନରେଶ ଉଚ୍ଚାରୁ ଥରେ ଅହା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋପରମ୍ପ ଗୀତ ।
୪ । ଏକ ଥର ସୁଦ୍ଧା—4. Even once.

ଥରେକ(କେ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାରରେ—
Thareka(ke) Every time; on each occasion.
फिबार **हरदफा**

ଥରେ ଥରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ବେଳେ ବେଳେ; କେବେ କେବେ—
Thare thare 1. Some times; at times.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ସହିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ କିମ୍ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଚ୍ଚା' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

কখন কখন — ମଦନେ ଥରେ ଭ୍ରମ ପଥରେ ଶୁଅନ୍ତି ଥରେ ଥରେ ।

कभि कभि — ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।

୨ । ଥରକୁ ଥର; ବାରଂବାର—

2. Time after time; repeatedly.

ଥର୍ମା(ମୋ)ମି(ମେ)ଟର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ଥର୍ମୋମେଟର୍)—
Tharmā(rmo)mi(me)ṭar — ଉଷ୍ଣତାମାନଯନ୍ତ୍ର (ତାପନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଯନ୍ତ୍ର; ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର)—Thermometer.
থার্মামিটর
थर्मामिटर

[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ କାଚର ଫମ୍ପା ଗୋଲାକମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ନଳ ଲାଗିଥାଏ । ଗୋଲାମଧ୍ୟରେ ପାରଦ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଏ ଓ ନଳର କେତେକ ଅଂଶ ଖାଲିଥାଏ । ଖାଲିଥିବା ନଳର ଅଂଶକୁ ବାୟୁଶୂନ୍ୟ କରାଯାଏ । ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ବା ପାଣିରେ ବା ଅନ୍ୟବସ୍ତୁରେ ଲଗାଇଲେ ଦେହର ବା ପାଣିଆଦିର ଉଷ୍ଣତା ବା ଶୀତଳତା ଅନୁସାରେ ଗୋଲାମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାରଦର ଆକାର ବଢ଼େ ବା କମିଯାଏ । ବଢ଼ିଗଲେ ପାରଦ ନଳରେ କିଛି ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିଆସେ ଓ କମିଗଲେ ପାରଦ ନଳରେ କିଛିଦୂର ତଳକୁ ଖସିଆସେ । ଫୁଟନ୍ତା ପାଣିରେ ଉକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ରଖିଲେ ନଳରେ ପାରା ଯେଉଁ ସୀମାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠେ ତାହାକୁ ୧୨୦ ଡିଗ୍ରି ଧରାଯାଇ କାଚନଳର ସେହି ସୀମାରେ ୧୨୦ ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଏ । ବରଫ ପାଣିରେ ରଖିଲେ ପାରା ଯେଉଁ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖସେ ତାକୁ ୦ (ଶୂନ) ଡିଗ୍ରୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ଶୂନ-ଠାରୁ ୧୨୦ ଡିଗ୍ରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ୧୨୦ ସମାନ ଭାଗରେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ; କୌଣସି ଗରମ କିମ୍ବା ଥଣ୍ଡା ପଦାର୍ଥରେ ଏ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଲଗାଇଲେ ପାରା ଯେଉଁ ରେଖାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିବାର ବା ଖସିବାର ଦେଖାଯାଏ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁର ସେତେ ଡିଗ୍ରି ଉତ୍ତାପ ବୋଲି ଧରାଯାଏ ।]

ଥଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳ)—୧ । ନଦୀର ଅଳ୍ପଜଳ ଥିବା ସ୍ଥାନ; ନଦୀର ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ ଜଳରେ ପଶି ପାରି ହୋଇ ପାରନ୍ତି—1. Ford in a river.
Thaḻa
থই
থল, থাহ

୨ । ଜଳର ତଳ—2 Ground at the bottom of water.

୩ । ସ୍ଥିତି—3. Position.

୪ । ସ୍ଥଳ; ଭୂଭାଗ; ଜଳହୀନ ଭୂଭାଗ—4. Land.

ଥଳ ଦେଖି ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖି ପଶିଲେ ସବେ । ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।

୫ । ସ୍ଥାନ; ଜାଗା—5. Place.

୬ । ପାଣି ଭିତରେ ଠିଆ ହେବାର ସ୍ଥାନ—

6. A footing found in water.

ନଦୀ ହୁଏ ଥଳ, ବନ୍ଧୁ ହୁଏ ବଳ । ଚଗ ।

୭ । କ୍ଷେତ୍ର; ତୀର୍ଥ—7. Holy place.

କପୋତେଶ୍ୱର ଶିବ ଥଳ,
ନିକଟେ ଶୁଣି ନିଳାଚଳ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

ଥୈ — ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟ ପାଣିରେ ପଶି ପାରି ହୋଇଯିବା ଯୋଗ୍ୟ (ନଦ୍ୟାଦି) ଅଗଭୀର—Fordable (water); not deep.
थाहर; थाह

ବନାଅ ସେତୁ ବାନ୍ଧ ଅଚଳ,
ମୁଁ ପୁଣି କରି ହୋଇବ ଥଳ,
ପାରି ହୋଇବେ ସକଳ ବଳ,
କଷ୍ଟାଇ ଭଲ ହେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।

ଥଳକମଳ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)
Thaḻakamaḻa — Sthaḻakamaḻa (See)
থলপদ্ম थलकमल
(ଥଳପଦ୍ମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥଳକୂଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳ ଓ କୂଳ)—୧ । ଗଭୀରତାର ପରିମାଣ ଓ ନଦ୍ୟାଦିର ଅପର ପାରର ଉଦ୍ଦେଶ—
Thaḻakūḻa
থই
थाह

1. Ascertainment of the depth and the opposite shore of an expanse of water.

ନ ପାଇ ତାର ଥଳକୂଳ, ଏରୂପେ ସେ କାରୁଣ୍ୟ ଜଳ ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।

୨ । ସ୍ଥିରତା; ନିଶ୍ଚୟତା—2. Certainty.

(ଯଥା—ତା କଥାରେ ମୁଁ କିଛି ଥଳକୂଳ ପାଉନାହିଁ ।)

ଥଳଚର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥଳଚର)—ସ୍ଥଳଭାଗରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିବା; ସ୍ଥଳଚର—Moving on land; living on dry land.
Thaḻachara
থলচর

ଥଳଥଳ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଶିଥିଳ; ଲୋଳ; କାହୁଆ; ନରମ ଓ ମେଣ୍ଟା ମେଣ୍ଟା; ଦଲଦଲିଆ—1 Flabby; flaccid; soft and loose; soft and fleshy.
Thalathala
থলথল থকথকিআ থলথলে
থলথল

୨ । ଥାଲୁଲ; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
2. Fat; corpulent.

୩ । ଦୃଢ଼ରୂପେ କାଠୁଆ ହୋଇ ନ ଥିବା; ନରମ ଓ ଘନ—3. coagulated but not hardened; soft and thick; condensed.

ଥଲଥଲ, ଥଲଥଲିଆ, ଥଲଥଳିଆ, ଥଲଥଲକା, ଥଲଥଲକିଆ — ଅନ୍ୟରୂପ

ଥଲଥଲେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଥଲଥଲ ହେବା; ନରମ ମାଂସ ମେଣ୍ଟାପରି ହେବା—1. To be flaccid or flabby.
Thalathaleibā
থলথলকরা থলথলান
থলথলানা, থলকনা

୨ । ଥାବୁଲ ଥାବୁଲ ହେବା; ଖୁବ ମୋଟ ବା ସ୍ଥୂଳ ହେବା—
(ଥଲଥଲାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

2. To be corpulent.

୩ । ଧୁଣ୍ଡା ଓ ଥଲ୍ଲିଲ ପେଟିଆ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ପେଟରୁ ଘୁଣ୍ଟି ବା ଅଣ୍ଟାରୁ ମାଂସ ଓହଳି ପଡ଼ିବା—3. To dangle loosely or laxly as the flabby folds of flesh of a corpulent man.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଇଅ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

ଥଳପଥ—ଦେ. ବ—ସ୍ଥଳପଥ (ଦେଖ)
Thalapatha Sthalapatha (See)
ଈସ୍ଥଳମାର୍ଗ

ଥଳପଦ୍ମ (ଦ୍ମ)—ଦେ. ବ—ସ୍ଥଳକମଳ (ଦେଖ)
Thalapadmañ(dma) Sthalakamala (See)

ଥଳା—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଥାଲୀ)—୧ । ଥାଳ; ତଟ୍ଟିଆ—
Thalā 1. A plate; small tray; platter.
ଥାଲୀ ୨ । (ଗୋରୁ) ଗଳକମଳ—
ଲୌର 2. Dewlap.
ବେକର ଥଳାଟା ଆଉ ଗାଈଠାରୁ ବଡ଼ ଝୁଲୁଛି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଥଳା(ଲେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. (ସ. ତଳ)—
Thalā(le)ibā ସମତଳ କରିବା—To level up.

ଥଳାଥଳି—ଦେ. ବ—ସମତଳ କରିବା—
Thalāthali Levelling up.

ଥଳି—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଥଳୀ)—୧ । ସମତଳ ପଡ଼ିଆ ଭୂମି—
Thali 1. A level field.
ସମତଲ ୨ । ସ୍ଥାନ—2. A place.
ଥଳୀଥଳି ନାମେ ପ୍ରାଚୀନରେ ସ୍ଥିତ ସ୍ଥଳ ଏ ମଗ୍ଧାରେ—
ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।
୩ । ଥଳୀ (ଦେଖ)—3. Thalī (See)

ଥଳିଆ—ଦେ. ବ—ଥଳୀ (ଦେଖ)
Thaliā Thalī (See)
ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—ଗୋରୁଙ୍କ ବେକରେ ଥିବା ଗଳକମଳ—
A bull's or cow's dewlap.

ଥଳିଅଟୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—କୋଠା ଛାତପର ସମତୁଲ ହୋଇ
Thaliāṭu ଥିବା ଅଟୁ—Flat earthen roof below a thatch.

ଥଳୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥଳୀ; ସ. ସ୍ଥଳ—ଭୂମି)—୧ । ଟଙ୍କା ଆଦି
Thalī ରଖିବାର ମୁଣି; ବଟୁଆ—1. A bag; a pouch.
ଥଲୀ, ଥଲିୟା ୨ । ଥଳି (ଦେଖ)
ଥୈଲା, ଥୈଲୀ 2. Thali (See)

ଥଳେଇ ଦେବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ସମତୁଲ କରିବା—
Thalei debā To level the earth.
(ଥଳେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏଠାରେ ମାଟି ଥଳେଇ ଦେ ।)

ଥା—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ଠା; ସ୍ଥାନ—
Thā 1. Place.
ଥା ୨ । (କଟେଇଆ ସାଙ୍କେତିକ) ଥାନା (ଦେଖ)
ଥଲ 2. Thānā (See)
ବଣ—ସ୍ଥିର; ନିଶ୍ଚିତ—Fixed; certain.
ଥାହିଁ ଅ—(ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ଏଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କର—
1. (you) Stay.
ଥାକ ୨ । ଅପେକ୍ଷା କର—2. Wait.
୩ । ବନ୍ଦକର—3 Stop.

ଠହରୋ କ୍ରି—(ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା ଅନାଦରାର୍ଥ ଭୂ)—୧ । ସ୍ଥିର ହୁଅ;
ଏଠାରେ ରହ—1. (you) Please stay here.
ହୁକେଇ ମୂର୍ତ୍ତି ଯେ ହୁକେଇ ମୂର୍ତ୍ତି, ଥାଇ ଭରଣକ ଖାଇଥା ବସି
ତୁ ଥା ମୁଁ ଯାଉଛି ବୁଝି—ଶିଶୁରଞ୍ଜନ. ପଦ ।
୨ । (ଅନ୍ୟ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକାରୂପ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ) ଅମୁକ
କ୍ରିୟା କର—2. (you) Please do (such an act).
(ଥାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଣିଥା ମୋହ ଠାରୁ ଧ୍ରୁବସ୍ୱାମୀ ଗୃହ
(ଥାଅ—ଅଦରାର୍ଥକ ରୂପ) ଗଡ଼ା ଫାଙ୍କି ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ତୋ କାନୁ ଅଛି ।
(ଥାଅନ୍ତୁ, ଥାଉନ୍ତୁ—ମାନ୍ୟାର୍ଥକରୂପ) କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।
[ଦ୍ର—ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁରୁ ଓଡ଼ିଆ 'ଥା' ରୂପ ହୋଇ ଥିବା,
ଥିଲା, ଥାଇ, ଥାଏ, ଥା, ଥାଅ, ଥାଅ, ଥାନ୍ତୁ, ଥାଅନ୍ତୁ, ଥିଲେ,
ଥାଉ, ଥାନ୍ତୁ, ଥାଆନ୍ତୁ, ଥାଉନ୍ତୁ, ଥାଆନ୍ତେ ଇତ୍ୟାଦି ରୂପ ହୁଏ ।
ଗଞ୍ଜାମରେ 'ଥାଉଛି' ଶବ୍ଦ 'ଅଛି' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ଥାଅ—ଦେ. କ୍ରି (ଥିବା କ୍ରିୟାର ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ଆଦରାର୍ଥକ
Thā-a (ତୁମ୍ଭେ) ଓ ବହୁବଚନ (ତୁମ୍ଭେମାନେ) ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)
ଥା (ଦେଖ)—Thā (See)

ଥାଆ—ଦେ. କ୍ରି—ଥା (ଦେଖ)
Thāa Thā (See)

ଥାଇ—ଦେ. କ୍ରି (ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ)—ସ୍ଥିତ ହୋଇ;
Thāi ରହି—Staying
ଥେକେ (ଯଥା— ସେଠି ତୁ ଥାଇ କିଛି କରିପାରିବୁ ନାହିଁ ।)
ରହକେ

ଥାଇରି—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସ୍ଥିର)—ଅବସ୍ଥିତ; ଦୃଢ଼; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ; ନିଶ୍ଚଳ—
Thāiri Stayble; certain; quiet; settled; fixed.
ସ୍ଥିର, ଥାଈ

ଥାଇ—ବଣ (ସଂ. ସ୍ଥାୟୀ)—୧ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—
Thāi 1. Permanent.
(ଥାଇତ୍, ଥାଇତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚିର—2. Lasting.
ଠୌର ୩ । ଅସ୍ଥ; ସ୍ଥିର; ସୁଦୃଢ଼—
ଥାଈ 3. Permanently settled.
୪ । ସଂସାରରେ ସଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଅବସ୍ଥିତ—
4. Comfortably settled in the world.
୫ । ବିପଦରୁ ରକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ—5. Saved from danger.
ବ—(ସ. ସ୍ଥିରତା)—ସ୍ଥିରତା—Certainty.

ଥାଉ—ଦେ. ଅ—୧ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ଏହିଠାରେ ବନ୍ଦ ହେଉ—
Thāu 1. Let us stop.
ଥାକ ୨ । ବନ୍ଦକର; ସ୍ଥଗିତ କର—2. Stop.
ରହନେଦୋ ୩ । ଅପେକ୍ଷା କର—3. Wait.
କ୍ରି. (ଅସମାପିକା)—ଥାଇ (ଦେଖ)—Thāi (See)

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୂଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗିଆ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗା' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ' ଦେଖିବେ

ଢନ ବା ଘର ବାକ ଥାଇ
ବାଃ ନଗ୍ନଲନ୍ତ ଥାଇ ପଡ଼ରେ । ପ୍ରତାପ, ଶଶିରେଖା ।

ଥାଉଁ(ଉ)ଥାଉଁ(ଉ)—ଦେ. ଅ—ଥିବାସ୍ଥଳେ; ଥିବାସତ୍ତ୍ୱେ ଥିଲେହେଁ—
Thāuṅ(u)thāuṅ(u) Inspite of; inspite of the presence of.
थाकते थाकते
रहते रहते
ନ ହଣର ଅଶି ଥାଇଁ ଥାଇଁ ପଥ । ବନ୍ଦସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।

ଥାଏ—ଗ୍ରା. ବଣ—ଥାଇ ୪ (ଦେଖ)
Thāe Thāi 4 (See)
ମୁଁ ସତ୍ୟ ଲଙ୍ଘିବ ନାହିଁ,
ଢେଲଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡରେ ଥାଏ କରିବ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଥାଏତ୍—ଦେ. ବ. (ସଂ. ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ)—ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ—
Thāet Permanence.
ঠৌর ବଣ—ଥାଇ (ଦେଖ)
थाइत Thāi (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ତୁମ୍ଭେ)—ଥାଅନ୍ତ—
(you) Might have stayed; might have.

ଥାଏତି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କି. (ମୁଁ, ସେ, ସେମାନେ)—ଥାଆନ୍ତି—
Thāeti (I, he, they) Might have been.

ଥାକ—ଦେ. ବ. ସଂ. ସ୍ତବକ; ସ୍ତୋମକ; ତୁଳ ଇଂ. ଷ୍ଟାକ୍=ରାଶି; ଗଦା; ଷ୍ଟକ୍=ଭଣ୍ଡାର)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥ; ପରସ୍ତ; ସ୍ତର—
Thāka
थाक 1. Layer; fold; stratum.
थाक ୨ । ଧାରାବାହିକ; ଶ୍ରେଣୀ—2. Series.
୩ । ଧାଡ଼ି; ପଂକ୍ତି; ଶ୍ରେଣୀ—3. Line; row.
୪ । ଛୋଟ ଗଦା—4. Small heap; stack.
তাক ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ତାକ)—
ताक ୧ । କାନ୍ଥକୁଡ଼; କାନ୍ଥ ଦେହରେ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ରଖିବାର ଠଣା—
1. A niche in the wall; a recess in a wall.
୨ । ଅଲମାରିର ଗୋଟିଏ ଥାକ—
2. A shelf of an almirah.
ବଣ—ଛୋଟ—Small.

ଥାକ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—
Thāka karibā 1. To arrange in layers.
(ଥାକ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଗଦାରେ ସଜ୍ଜିତ କରିବା—2. To arrange in small heaps or stacks.
थाक करा, थाक देओया
थांक लगाना
୩ । ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରିବା—
3. To sort; to classify.
୪ । ଲୁଗା ଆଦିକୁ ପ୍ରସ୍ଥ ପ୍ରସ୍ଥ କରି ଭାଙ୍ଗିବା—
4. To fold.

ଥାକ ଥାକ—ଦେ. କି. ବଣ—୧ । ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ; ପ୍ରସ୍ଥ ପ୍ରସ୍ଥ କରି—
Thāka thāka 1. In layers; in folds; one over the other.
(ଥାକେ ଥାକେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
थाके थाके ୩ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଗଦାରେ—
थाक थाक 3. In small heaps.
ଷ୍ଟବ ଖଳା ମୋଡ଼ କରି ଥାକ ଥାକ । ଉପେନ୍ଦ୍ର, ଗୀତଲହରୀ ।

ଥାକ ବନ୍ଦି—ଦେ. ବ—ସୁସଜ୍ଜିତ ବା ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରାଯିବା—
Thāka bandi Classification; arrangement in layers.
थाक बन्दि
थाकबंदी ସଂ. ଡ—୧ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—1. Classified.
୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Well arranged.

ଥାକବସ୍ତ(ସ୍ତି)—ବୈଦେ. ବ. (ହି. ଥୋକବସ୍ତ; ଥାକ=ଗାଆଁର ସରହଦ)-
Thākabasta(sti) ୧ । ଜମିର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣସୂଚକ ମାପ ବା ଜରିପ୍—1. Cadastral survey.
थाकवस्त
थाकबस्त ୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—
2. Ascertainment or filing up of the boundaries of different plots.
୩ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର ଶ୍ରେଣୀ ନିରୂପଣ—
3. Classification of different classes of lands.
୪ । ଜମିର ସୀମା ଆଦି ନିରୂପକ କାଗଜପତ୍ର—
4. Zamindari papers relating to cadastral survey.

ଥାକିତି ବଳଦ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାଆଁ ପାଖରେ ଯୋଚା ଯିବା ବଳଦ—The ox yoked in the left side of the plough.
Thākiti baḷada

ଥାକିବା—ଦେ. କି—୧ । ରହିବା—
Thākibā 1. To stay.
थाका ୨ । ଥାକ ମାରିବା—2. To arrange in layers.
थकना ୩ । ଏକାବେଳକେ ଥକି ଯିବା—
3. To lose the strength altogether.

ଥାକୁଳ(ଲୁ)ଥାକୁଳ(ଲୁ)—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳ)—୧ । ଥଲ୍‌ଥଲିଆ; ସ୍ଥୂଳକାୟ ଓ ଦେହରୁ ମାଂସପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିବା—1. Corpulent; stout.
Thākul (lu)thākul(lu)
ଥାକୁଳ ଥୁକୁଳ
ଥାକୁଲୁ ଥାକୁଲୁ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଥାକୁଲୁ ଥୁକୁଲୁ
थाकुड़ थुकुड़
थलथल
ଗଛ ବର୍ଷେ ଅଥାଇଣ ଥାକୁଳ ଥାକୁଳ—
ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।
୨ । ଥଲ ଥଲ; କୋମଳ ଓ ବାଦୁଅ—
2. Flabby; soft and thick.
୩ । ଲେସଡ଼ ପଡ଼ୁଥିବା—3. Soft and waxy.

ଥାକୁଲା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସ୍ଥୂଳକାୟ)—ସ୍ଥୂଳକାୟ; ମୋଟା—
Thākulā Corpulent; fat; very stout.
(ଥାକୁଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଡ଼ ହୋଇଥିଲ ଥାକୁଲାଟାକୁ ବୁଢ଼ାକୁଛ ଖାଇବାକୁ—ତଗ ।
भुड़िया, **थलथल**

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଜ	ଣ,ଷ	ଞ	ଯ୍ୟ	ଢ଼	ଯ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଶ	ସ	ଙ୍ଗ	ଋଥ	ଡ଼	ନ

ଥାଟ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥିତି; ସ. ସ୍ଥାତୃ; ସ୍ଥାତା=ସ୍ଥିତିଶୀଳ; ଦଣ୍ଡାୟ-
Thāṭa ମାନ)—୧ । ସୈନ୍ୟଦଳ—1. Army.
ঠাট ଖାଣ୍ଡବୀ ଭଟ୍ଟମା-ତୀରେ ପ୍ରବେଶିଲେ, ଜଗଳପତିଙ୍କ ଥାଟ ।
ठाट, थाट ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।

୨ । ପ୍ରତିମାର ମେଢ଼; ଢାଞ୍ଚା—2. A frame work for an image's frame,

୩ । ଧଡ଼ି; କଙ୍କାଳ—3. Skeleton.

୪ । ଘରର ବାଉଁଶନିର୍ମିତ ଅବରଣ—4 The frame work for a thatched roof.

୫ । ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର; ଠାଟ—
5. Out-ward frame; out-ward show.

୭ । ସମୂହ—7. Collection.
ଅଗୁରୁ ଧୂମ ଘନ ନଣି କେକୀ ଥାଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।

ଥାଟପଟାଳି—ଦେ. ବି.—ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମିଳନ—
Thāṭapaṭāli A big crowd; a throng; multitude.
ठठ, ठठ्ठ, ठट
(ଥାଟ ପଟୁଆର(ରି)—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାଟପଟାଳି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କି.—(କୌଣସି ଘଟନା ସ୍ଥଳରେ)
Thāṭapaṭāli bhāngi paṛdibā ଅନେକ ଲୋକ ହଠାତ୍
ठट लगाना ମିଳିତ ହୋଇଯିବା—Many people to crowd at a place.

ଥାଟ ବଜାୟ ରଖିବା—ଦେ. କି.—ଭିତରର ସାର ଲୋପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
Thāṭa bajāya rakhibā ବାହାରର ଠାଟକୁ ବଜାୟ ରଖିବା—
ঠাট বজায় রাখা To keep the outward show.
ठट ठटना

ଥାଟର(ରା)ଜା—ଦେ. ବି.—କୌଣସି କୌଣସି ରାଜା ତାଙ୍କର କନିଷ୍ଠ
Thāṭara(rā)jā ଭାଇଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା ଉପାଧି—A title given by some Rajas to their younger brothers.

ଥାଣୁ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାଣୁ)—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—
Thāṇu 1. Siba.
थाण ୨ । ଥୁଣ୍ଟା ଗଛ; ଲଣ୍ଡି ଗଛ—
2. A pollard; a stump of a tree

ଥାତି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥିତି)—୧ । ଜମା; ପୁଞ୍ଜି; ସଞ୍ଚିତ ଧନ; ଗଚ୍ଛିତ
Thāti ଧନ—1. Hoarded wealth.
फूजी थाती ଶେଷ ବର୍ଷସୂକ ଥାତି ଭଣ୍ଡାର । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।

୨ । ନ୍ୟସ୍ତ ଧନ—2. Deposited wealth; money kept in trust with another.

୩ । ଧନ ସମ୍ପଦ; ବିଭବ—3. Wealth; riches.

ଥାତା(ଥା)ମାମା—ଦେ. ବି.—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇତ-
Thātā(thā)māmā ସ୍ତତଃ ହେବା; ଦ୍ୱିଧା କରିବା—
থতমত, থামতা থামতা Wavering.
आगापिछा ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ ହେବା—
2. Shrinking from doing a work.

୩ । କୌଣସି କଥା କହିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
3. Prevarication.

୪ । ସନ୍ଦିହାନ ହେବା—4. Hesitancy.

୫ । ସନ୍ଦେହ—5. Doubt.

ବି.—୧ । ସନ୍ଦିହାନ—1. Wavering,

୨ । କୁଣ୍ଠିତ—2. Prevaricating.

୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଇତସ୍ତତଃ କରୁଥିବା—
3. Hesitating,

୪ । ପଶ୍ଚାତ୍‌ପଦ—4. Shrinking.

ଥାନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—୧ । ସ୍ଥାନ—
Thān 1. Place; space.

୨ । ଆଧାର—2. Receptacle.

ଥାନ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାନ; ପ୍ରା. ଥାନ)—୧ । ଜାଗା; ସ୍ଥଳ—
Thāna 1. Place; station.
থান ଅରେ ଥିରମତି, ଥାନ ବାଢ଼ ବ ରଖେ ତୋ ବୃଦ୍ଧିତ ।
थान, थानक କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳ ।

୨ । ପାତ୍ର; ଆଧାର—2. Receptacle.

୩ । ରହିବାର ସ୍ଥାନ—3. Room; space; position.

୪ । ଖଣ୍ଡେ ଜମି—4. Plot of land.

୫ । ଲମ୍ବ ଲୁଗା—5. A long piece of cloth.

୬ । ଧଡ଼ି ନ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୈର୍ଘ୍ୟଯୁକ୍ତ ଲମ୍ବ ଲୁଗା—
6. A long piece of cloth without border; a whole length of cloth.

୭ । ଏକ ଖଣ୍ଡ—7. A piece.
(ଯଥା—ଅଲଙ୍କାର ୩ ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ନାକରେ ନାକଫୁଲି ।
[ଦ୍ର—ଅଲଙ୍କାର, ବାସନ, ଲୁଗା, ଗନ ମୋହର ଆଦିର ଖଣ୍ଡ ନ କହି ଥାନ ବୋଲାଯାଏ ।]

୮ । ଧାତୁର ବଡ଼ ପତର—8. A sheet of metal.

୯ । ଘୋଡ଼ା, ଗାଈ ଆଦି ପଶୁ ବନ୍ଧା ହୋଇ ରହିବା ସ୍ଥାନ—
9. Stall for a horse or cattle.

ଥାନକୁଡ଼ି(ଣି)—ଦେ. ବି. (ସ. ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ)—ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Thānakurdi(ṇi) Maṇḍūkaparṇṇi (See)

ଥାନଛଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Thānachharḍā Thāna bhrasṭa (See)

ଥାନ(ନା)ପତି—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାନପତି)—୧ । ମଠର ଅଧୀନ ଗ୍ରାମର
Thāna(nā)pati ଶାସକ କର୍ମଚାରୀବିଶେଷ—
থানাদার 1, A village-official under an endowment.
थानापति, थानैत

୨ । ହାଟୁଆ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—
2, A headman amongst the 'Hāṭuā' castes.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୃଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଗୀ'ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍ଗି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

୩ । ଗ୍ରାମର ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି, ସ୍ଥାନାଧିପତି—
3. Headman of a village.

୪ । ଗ୍ରାମର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା; ଗ୍ରାମଦେବତା—
4. Presiding Deity of a village.

ଥାନଫଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ଥାନରୁ ଫଡ଼ା ହୋଇଥିବା ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ—
Thāna pharḍā. A bit of cloth cut from a larger piece; a cut length of cloth.
थानकाटा
टुकुरा, फारगजि

ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ—ଦେ. ବିଣ.—(ସ. ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ)—ସ୍ଥାନଭ୍ରଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Thānabhrashṭa Sthānabhrashṭa (See)
थानछाड़ा

ଥାନ ମୁଣ୍ଡୁରା—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାନ+ମୁଦ୍ରା)—କପାଳର ଦୁଇପାଖ; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲେ ତର୍ଜନୀ ବା ମଧ୍ୟମା ଅଙ୍ଗୁଳି ଦ୍ୱାରା ଚିପାଯାଏ)—The temples of the head.
Thāna mundurā
कानमुखा
पुरपुरी
ଜଣଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ବଥାଇଲେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କର ଥାନମୁଣ୍ଡୁରା ପଡ଼େ ।
ପଞ୍ଚାମୃତ, ୩୪୧—୨ ପୃଷ୍ଠା ।
ଥାନମୁଣ୍ଡା }
ଥାନମୁଦ୍ରା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ଥାନା—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ଥାନ)—୧ । ପ୍ରହରୀ ବା ଚୌକିଦାରମାନଙ୍କ ଅଡ୍ଡା—1. Out post
Thānā
थाना
थाना
୨ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ଛାଉଣୀ—
2. A military post.
୩ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ଶାନ୍ତିରକ୍ଷାର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଅଫିସ; ପୁଲିସ୍ ଷ୍ଟେସନ୍—
Police station.
[ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ଥାନା ଅଧୀନରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଗଣା ଥାଏ ।]

ଥାନା(ନେ)ଦାର୍—ଦେ. ବି. ଓ ଥାନା+ଫା. ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦାର୍)—ଥାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—Station officer; officer incharge of a police station.
Thānā(ne)dār
थानादार
थानादार थानेदार

ଥାନାଦାରୀ—ଦେ. ବି.—ଥାନାଦାରର କର୍ମ ବା ପଦ—
Thānādārī The post of a station officer.
थानादारी, **थानादारी**

ଥାନି—ଦେ. ବିଣ (ସ. ସ୍ଥାନୀୟ)—୧ । ସ୍ଥାନୀୟ—
Thāni 1. Local; belonging to the locality.
(ପାହି—ବିପରୀତ) ୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—2. Permanent.
खोदकस्ता ୩ । ବାସିନ୍ଦା—3. Resident.
थानी ବି—୧ । ଗ୍ରାମବାସୀ ରଇତ—1. A cultivator of a village.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ଗତ ୧୮୪୨ ସାଲର ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ—ଥାନି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପ୍ରଜାମାନେ କୌଣସି ମଉଜାର ବାସିନ୍ଦା ଥାଇ ସେ ଗ୍ରାମର ଜମି ଚାଷ କରନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ—ପାହି ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ରଇତଙ୍କର କୌଣସି ମଉଜାରେ ଚାଷଜମି ଅଛି କିନ୍ତୁ ଘର ନାହିଁ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ଏ ପ୍ରଭେଦ ଉଠି ଯାଇଅଛି । କେବଳ ନାମ ମାତ୍ର ରହିଅଛି ।]
୨ । ବାସିନ୍ଦା ରଇତର ଘରବାଡ଼ିରେ ଦାଖଲ ହେବା ଦଖଲ ସ୍ୱତ୍ୱ—Occupancy right of a resident royat in his homestead holding.

ଥାନିଜମା—ଦେ. ବି—ଥାନି ରଇତଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କର—
Thānijamā Assessment on resident royats.

ଥାନି ଜମି—ଦେ. ବି—ଥାନି ରଇତମାନଙ୍କ ଅଧିକୃତ ଭୂମି—
Thāni jami Land held by resident royats of a village.

ଥାନିପଟ୍ଟା—ଦେ. ବି—କାଏମପଟ୍ଟା; ଥାନି ରଇତଙ୍କୁ ମିଳିଥିବା ସ୍ଥାୟୀ ପଟ୍ଟା—Permanent lease granted to a resident royat
Thānipaṭṭā
(ଥାନିପଟ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାନିପ୍ରଜା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମବାସୀ ପ୍ରଜା ବା ଚାଷୀ—
Thānipraja A resident cultivator.
(ଥାନି ରଇତ, ଥାନି ରଏତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
थानी रयत

ଥାନେ ଥାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ (ଦେଖ)
Thāne thāne Sthāne sthāne (See)
जायगाय जायगाय
जगह जगह
ଥାନେ ଥାନେ ଦୃଶ୍ୟର ଯେ ସବୁ ଅଂଶମାନ—
ପ୍ରାଚୀ. ସତ୍ତୁରକ୍ତିଗୀତା ।

ଥାନେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି (ନାମ,—ଦିଲ୍ଲୀ ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର—
Thāneśwara Name of a famous battle field near Delhi.
थानेश्वर
थानेश्वर [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ୧୧୯୧ ରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ମୁସଲମାନ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାର ପର ବର୍ଷ ମହମ୍ମଦ ଘୋରୀ ଏଠାରେ ପୃଥ୍ୱୀରାଜଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ ଓ ବନ୍ଦୀ କର ହତ୍ୟା କଲେ ଓ ଦିଲ୍ଲୀ, କନଉଜ ଓ ବନାରସ ଅଧିକାର କଲେ; ଏ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ଅନ୍ୟ ନାମ ତିରୋରି ।]

ଥାପ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଳ. ହି. ଶବ୍ଦସାଗର=ଚାପୁଡ଼ା; ଥପଡ଼ୀ=ତାଳି)—୧ । କରତାଳି—1. Clap of the palms.
Thāpri
୨ । ଚାପୁଡ଼ା; ଚପେଟାଘାତ—2. Slap.

ଥାପ—ଦେ. ବି (ସ. ସ୍ଥାପନ)—ମୃଦଙ୍ଗ ତବଲା ଆଦିରେ ହାତର ପଞ୍ଝାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଘାତ—Stroke of the whole palm on drum.
Thāpa
थापड़ **थाप**

ଥାପଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଚାପୁଡ଼ା; ଚାପୁଡ଼ା—
Thāparda(rdā) A slap; a smack.
(ଥାପଡ଼(ଡ଼ା)—ଅନ୍ୟରୂପ)
थापड़ **थप्पड़**

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଝ	ୡ	ଏ	ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଏ	ଡ଼ଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ବାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଖ	ଇଅ	ୠ	କ୍ର

ଥାପଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥାପୁଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)
Thāparḍā rḍe)ibā Thāpurḍāibā (See)

ଥାପନ(ନା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥାପନ)—୧ । ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ; ସ୍ଥାପନ କରିବା; ବସାଇବା—1. Act of establishing or setting up.
Thāpana(nā
ଥାପନ
ଥାପନ, ଥପନ
ଏମନ୍ତ ପ୍ରତିମା ଥାପନା କରି,
ପୂଜାଇ ଏହି ଘର୍ଷ ବୋଲି କରି । ପ୍ରାଚୀ ପରବେଶୀଶ ।
୨ । ରଖିବା—2. Placing; putting.
ବିଣ—୧ । ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା—1. Set up.
ଥପା ହୁଆ ୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—2 Placed.

ଥାପନା ଲିଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଶିବଲିଙ୍ଗଙ୍କୁ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥାଏ—A 'Linga' image of Siba set up by somebody at a place.
Thāpanā linga
ସ୍ୱୟମ୍ଭୁଲିଙ୍ଗ } ଅନ୍ୟଲିଙ୍ଗ
ପାତାଳଫୁଟ୍ଟ ଲିଙ୍ଗ
ଥାପନା ଲିଂଗ

ଥାପର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଥାପଡ଼; ଗୃପୁଡ଼ା—A slap
Thāpar

ଥାପା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—ବଣିଅଙ୍କର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ତରଳ ବସ୍ତୁ ଢଳାଯାଏ—A goldsmith's mould.
Thāpā
ଥାପା ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ. ହି. ଝାପ, ଝାପି) ମାଛ ଧରିବା ଯନ୍ତ୍ର; ପୋଲୁହ—A tum cated basket like contrivance for catching fish.

ଥାପି—ଦେ. ବ—୧ । କୁମ୍ଭାରଙ୍କର ପିଟଣା; ଯେଉଁ ପିଟଣାଦ୍ୱାରା କୁମ୍ଭାରମାନେ କଞ୍ଚା ହାଣ୍ଡି ଆଦିକୁ ପିଟନ୍ତି; କୋବା; ପିଟଣା—1. A flat piece of wood used by potters to pat the wet earthen pots
Thāpi
ଥାପୀ
୨ । ପଥୁରିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଛେଣି—
2. A stone mason's chisel.
୩ । ଶାନ୍ତି—3. Calmness; peace.
ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ କର୍ମ। ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—୧ । ସ୍ଥିର—1. Fixed.
୨ । ଶାନ୍ତ—2. Appeased; calm.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଧୀରେ—1. Quietly; slowly.
୨ । ଶାନ୍ତଭାବରେ—2. Calmly.
୩ । ସ୍ଥିର କରି—3 With certainty.
ଥାପିରେ କହ ତଥାପିରେ ପ୍ରିୟସଖି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳୋଲଚନ୍ଦ୍ର, ଥ ଗୀତ ।

ଥାପିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—
Thāpibā ୧ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—1. To place.
ଥାପନା ଏହା କହି ତରାଙ୍କୁ ଥାପି ମାଗୀ କାସ
ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ସେନ ତହିଁ ପଶି ଗଲେ ମର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।
୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—2. To set up.
ସ୍ଥାନ ଇଥର ଦେବ ଅର୍ଥେ
ଶୁଣ ଭୂ ଥାପିଲେ ଯେମନ୍ତେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୩ । ବସାଇବା—3. To establish; to place.
୪ । ସ୍ଥିର କରିବା—4. To settle.
କନ୍ଧରେ ଖଗ ଥାପି ଗୀତକୁ ଗାଇଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସର୍ଗ ।
୫ । ସ୍ଥାପିତ କରିବା—5. To plant.
୬ । ଗୋବର, କାଦୁଅ ଆଦିର ଦଣ୍ଡାକୁ ହାତରେ ବା ଭୂଇଁରେ ଚଟକା କରି କାନ୍ଥରେ ବା ଭୂମିରେ ବସାଇବା—6. To set balls of cowdung or clay on the ground or wall by flattening them with the palm.
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଧାପିବା (ଦେଖ) Dhapibā (See).

ଥାପୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଥାପଡ଼ (ଦେଖ)
Thāpurḍā Thāparḍā (See).

ଥାପୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଗୃପୁଡ଼ା ମାରିବା—1. To slap or pat; to strike with the flat of the hand gently.
Thāpurḍā(rḍe)ibā
(ଥାପୁଡ଼ାଥାପୁଡ଼ି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଥାପଡ଼ାନ
ଥପକାନା ୨ । ହାତଦ୍ୱାରା ମାଟି ଆଦି ଲଗାଇବା—2. To stick mud on a wall with the hand.
୩ । ଅସ୍ଥାୟୀଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—3. To patch up a thing; to do patch work.
୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ କିଛିକାଳ ସକାଶେ ଅଟକାଇ ରଖିବା—4. To keep a matter in obeyance for the time being.

ଥାପୁଡ଼ୁଥୁପୁଡ଼ୁ କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟଟାକୁ ଯେ କୌଣସିପ୍ରକାରେ ସମ୍ଭାଳିବା—To get on with a work any how.
Thāpurḍuthupurḍu karibā

ଥାବର (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ଥାବର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thābara (etc) Sthābara etc (See)
ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ପରିଙ୍ଗ,
କାଠ ସ୍ୱରୂପେ ଯେତେ ଜୀବ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।

ଥାବରି—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀବିଶେଷ—
Thābari Name of a village Goddess

ଥାବା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ. ଏହି ଶବ୍ଦ)—ବାଘ ଭାଲୁ ଆଦି ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କର ଚରଣତଳ—The paw or claws of an animal.
Thābā

ଥାବା ମାରିବା—ପ୍ରଦେ. କ୍ରି (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମେଦିନୀପୁର)—ଜୀବଜନ୍ତୁମାନେ ଚରଣତଳ ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—To strike with the paw.
Thābā māribā
ଥାବାମାରା
ପଂଜା ମାରନା; ଥାପ ମାରନା

ଥାମିବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ତମ୍ଭ ଧାତୁ; ସ୍ତମ୍ଭନ)—୧ । ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେବା—1. To stop; to halt.
Thāmibā
ଥାମ୍‌ନା

ସାଧାରଣ ଲେକେ ଅଠର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନ ଥିବା କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ଖାଣ୍ଟି ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼' ଖୋଜିବେ, 'କ୍ଷର' ନ ମିଳିଲେ 'କ୍ଷୁର' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ, 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଥମନା ୨ । ଚୁପ ହେବା—2. To cease talking.
୩ । ଶାନ୍ତ ହେବା; ନିବୃତ୍ତ ହେବା—3. To forbear.

ଥାୟ—ଦେ. ବଣ (ସ. ସ୍ଥାୟୀ)—ଥାଇ (ଦେଖ)
Thāya Thāi (See).
(ଯଥା—ଅବଶିଷ୍ଟ ପ୍ରଭୁ ! ଥାୟ କରନ୍ତୁ ।)

ଥାରି—ଦେ. ଵଣ (ସ. ସ୍ଥିର)—ସ୍ଥିର; ଶାନ୍ତ—
Thāri Calm.
ସବୁ ସୁଖ ସାର ଥା ହେବ ମୁଁ କେହି—କବି ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଝଙ୍କାର ।
ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବ—ଥାଳ—Plate.

ଥାରୁ—ଦେ. ବ—ନେପାଳ ଦେଶର ଜଙ୍ଗଲୀ ଜାତିବିଶେଷ—
Thāru Name of a Nepalese wild tribe.
ଥାରୀ **थारू**

ଥାର୍ଡ୍(ଡ୍)—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ତୃତୀୟ—
Thārd(rd) Third.
থার্ড **थार्ड**

ଥାର୍ଡ୍ଇୟର କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—କଲେଜର ତୃତୀୟବାର୍ଷିକ ଶ୍ରେଣୀ—The third year class of a College.
Thārdiyar clās
থার্ড ইঅর ক্লাস
थार्ड ईअर किलास

ଥାର୍ଡ୍ (ଡ୍) କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ—1. Third class of a school.
Thārd(rd) class
থার্ড ক্লাস
थार्ड किलास ୨ । ରେଳ ବା ଜାହାଜର ନିମ୍ନତମ ଶ୍ରେଣୀ—Third class of a railway or ship.
୩ । ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ; ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ—Third class; lowest class.

ଥାଳ—ଦେ. ବ. (ସ. ସ୍ଥାଲୀ)—୧ । ଥାଳି—
Thāla 1. A metal plate or tray.
থাল ୨ । ଲାଉଖୋଳନିର୍ମିତ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—
थाल 2. A beggar's bowl made of pumpking.
তুমড়ী ବଙ୍ଗଳ ଭଷାପ୍ର ଭିକ୍ଷା ଅର୍ଣ୍ଣ ହଅ ଗାଳରେ ବୋଉଛ—
तुमड़ी ଇତି..ବୈଦେଶୀଶବ୍ଦକୋଷ ।

ଥାଳକୁଡ଼ି—ଦେ. ବ (ସ. ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ)—ମଣ୍ଡୂକପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Thālakurdi Mandūkaparnnī (See)
(ଥାଲକୁଣି, ଥାଲୁକୁଡ଼ି, ଥାଲକୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥାଳି—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ଥାଲୀ—ବର୍ତ୍ତୁଳୀ; ପାତ୍ରପାତ୍ର)—୧ । ଧାତୁର ଚଉଡ଼ା ପାତ୍ର—1. Metal tray.
Thāli
(ଥାଳିଆ—ଅପଭ୍ରଂଶ) ୨ । ଥାଳ; ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର—
থালা 2. Begger's bowl.
थरिया, थाली, थाली फोरना [ବୁ—ଥାଳ ମାରିଦେଲେ ଖସି ଯିବ—ବାକ୍ୟ । ଯେଉଁଠାରେ ବହୁତ ଲୋକ ଜୁଟା ଖୁନ୍ଦି ହୋଇ ଜମା ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡମାନ ଏପରି ଘନସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଯେ, ସେହି ମୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଏ ଥାଳ ଗଳାଇ ଦେଲେ ଲୋକମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଉପରେ ତାହା ଖସି ଗୁଳିଯିବ ।]

ଥାଳିଆ—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ଥାଳ; ରେକାବି—
Thālia A small plate; a salver
থালী a platter.
थरलिया

ଥାଳି ଖେଚୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—ଥାଳିରେ ବଢ଼ାଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥ
Thāli khechārdi ଲିଙ୍ଗରାଜ ଆଦି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସକାଳେ ଭୋଗ କରାଯିବା ଖେଚୁଡ଼ି—Rice boiled with pulse and offered to Idols in the morning.

ଥାଳିଧରା—ଦେ. ବ—ବ୍ରତଘରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଭିକ୍ଷା କଲାବେଳେ ମାମୁଁ
Thālidharā ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପଛଆଡ଼େ ଠିଆ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଧରି
थालीधरना ଥିବା ଭିକ୍ଷାଥାଳକୁ ଟେକି ଧରିବା—The act of the boy's maternal uncle holding up the plate held up by a Brāhmana boy during his sacred thread ceremony, by standing behind the boy.

ଥି—ଦେ (ପ୍ରତ୍ୟୟ)—(୭ମୀ ବିଭକ୍ତ୍ୟର୍ଥପ୍ରୟୋଗ) ଠାରେ—
Thi (a suffix denoting) At.
(ଥିଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—ଏଥି, ତଥି)
থায় **में** ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଭକ୍ତିଚିହ୍ନ—୧ । ରେ—1. In.
୨ । ରୁ—2. From.
(ଯଥା—ତାର ଅର୍ଦ୍ଧେକଥି ପିଠଷ୍ଟ ବାହାରୁଛେ ।)

ଥିଏଟର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ନାଟକାଭିନୟ—
Thietar 1. Performance of play.
ଥିଏଟର, ଥେଟର } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ରଙ୍ଗାଳୟ; ନାଟ୍ୟଶାଳା—
থিয়েটার **थिएटर** 2. Theatre.

ଥିଏଟରପାର୍ଟି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ନାଟକାଭିନେତୃଦଳ—
Thietarpāti Theatrical party.
থিয়েটার পার্টি; **थिएटर पार्टी**
ଥିଏଟର ପାର୍ଟି, ଥେଟର ପାର୍ଟି } ଅନ୍ୟରୂପ

ଥିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି)ଥିଙ୍ଗ (ଙ୍ଗି)—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—ଅଙ୍ଗୁଳି ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନିବିଶେଷ—
Thing(ngi)thing(ngi) The sound of drums beaten with the fingers.
थिङ्ग थिङ्ग

ଥିତି—ଦେ. ବ (ସ. ସ୍ଥିତି)—ସ୍ଥିତି—Existance.
Thiti ଯେ ମିଶି ରଖାକୁଷ୍ଣ ଥିତି—ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।
थिति

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଳ	ଶ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଥ	ଘ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ	ଇଅ	ଢ	ନ୍

ଥିନାକିଟା—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)ଅ—ସଙ୍ଗୀତବାଦ୍ୟର ଧ୍ୱନିର ଉକ୍ତି—
Thinākiṭā A refrain of music accompanied with dancing.
ଥିନକିଟା
ଥିନକିଟ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଥିନନା

ଥିନେ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି. କି—(ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ମାନ୍ୟାର୍ଥକ
Thine ଏକବଚନ ଓ ବହୁବଚନ ସହିତ ପ୍ରଯୁକ୍ତ) ଥିଲେ—
(he and they) Was; were.

ଥିପ(ପା)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଟୋପା; ବୁନ୍ଦା—A drop;
Thipa (pā) round mark.
(ଯଥା—ଏହା କରିବାକୁ କଣ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିପ ମରା ଯାଇଅଛି ।)

ଥିପେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଟୋପାଏ; ଏକ ବିନ୍ଦୁ—
Thipe One drop only.

ଥିବ—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—
Thiba Thebaw; the title of the old kings of Burma.
थिव **थीब**

ଥିବା—ଦେ. କି (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । ହେବା—
Thibā 1. To be to exist.
थाका ୨ । ଜୀବନରେ ରହିବା—
हाना, रहना 2. To be alive.
ଥିବ କ ଗଲେକ ପ୍ରାଣ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଗାବ୍ଧୁ ଥ ଗୀତ ।
୩ । ରହିବା—3. Remain.
ସେ ଚଣ୍ଡାଂଶୁ ସ୍ନେହବଶେ ଥାଇ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରୀତ—ଉକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।
ବିଣ—୧ । ଧନୀ – 1. Rich; well-to-do.
(ଯଥା—ଥିବା ଘର, ଥିବା ଲୋକ ।)

ଥିର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ତୋରାଣି —
Thir Cold rice gruel.
ଦେ. ବିଣ—ଥିର (ଦେଖ)—Thira (See).
କି. ବିଣ—ଥିର ଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See)

ଥିର୍‌ପଶିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଲଉଆ) ବି—ତୋରାଣି—
Thirpasiā Cold rice gruel.

ଥିର—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିର—
Thira 1. Fixed.
স্থির ମନ ଉଭୁ କି ଥିର କୋହେ ଦୁଃଖ ଚଞ୍ଚଳ ମତ ।
थिर ପ୍ରତାପ. ଶଶିଶେଣା ।
୨ । ଗତିହୀନ; ନିଶ୍ଚଳ—2. Motionless; calm.
୩ । ଧୀର—3. Slow; sedate; steadfast.
୪ । ଅବିଚଳିତ—4. Unperturbed.
କୋଉଲି ହେବ ଏଥର ଥିର । ଉକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।
୫ । ଅଚଞ୍ଚଳ—5. Not moving; not fickle.
୬ । ନିଶ୍ଚିତ—6. Certain.
୭ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—7. Fixed; settled; ascertained.
୮ । ଗମ୍ଭୀର—8. Grave.
ବି—ସ୍ଥିରତା—Certainty.

ଥିର(ରି)ତୋଡ଼ାଣି—ଦେ. ବି—ପଖାଳ ଭାତକୁ କିଛିକ୍ଷଣ ରଖିଦେଲେ
Thira(ri)torḍāṇi ଭାତଯାକ ତଳକୁ ବସିଯାଇ ଯେଉଁ ପରିଷ୍କାର ତୋରାଣି ଉପରେ ଥାଏ—The purely watery portion of boiled rice water after the rice settles down at the bottom of the pot.

ଥିର(ରି)ଥିର(ରି)—ଦେ. କି. ବିଣ—୧ । ଚୁପ୍ ହୋଇ—
Thira(ri)thira(ri) 1. Silently.
ধীরেধীরে ୨ । ସ୍ଥିରଭାବରେ—2. Quietly.
धीरेधीरे ୩ । ଧୀରେ ଧୀରେ—3. Slowly.
୪ । ଲଘୁଭାବ କରି—4. Lightly; gently.

ଥିରପାଣି—ଦେ. ବି—ସ୍ରୋତୋହୀନ ଜଳ—
Thirapāṇi Standing and stagnant water.
थिर पानी

ଥିରମତି(ନ)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ସ୍ଥିରମତି)—ସ୍ଥିରମତି (ଦେଖ)
Thiramati(na) Sthiramati (See).
ଅରେ ଥିରମତି, ଆଜ ବାଢ ନ ରଙ୍ଗେ ମୋ ଚୁମ୍ବିତ ।
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।

ଥିରା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥିରା)—ପୃଥିବୀ—
Thirā The Earth.
थिरा ବିଣ—ଧୀର—Quiet.
କି. ବିଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See)

ଥିରି—ଗ୍ରା. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ଥିର)—୧ । ସ୍ଥିର; ଧୀର—
Thiri 1. Quiet.
୨ । ମନ୍ଥର—2. Slow.
କି. ବିଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)—Thira thira (See)

ଥିରିକରି—ଗ୍ରା. କି. ବିଣ—ଧୀରଭାବରେ—
Thirikari Slowly; gently.
धीरे **धीरे**

ଥିରିଥିରି—ଗ୍ରା. ବିଣ—ଧୀର; ଅଚଞ୍ଚଳ—
Thirithiri Slow; quiet.
ଗ୍ରା. କି. ବିଣ—୧ । ଧୀରସ୍ଥିରଭାବରେ—1. Gently.
୨ । ଧୀରେ ଧୀରେ—2. Slowly.

ଥିରେ—ଦେ. କି. ବିଣ—ଥିରଥିର (ଦେଖ)
Thire Thirathira (See)
ବେନି ଚରଣ ଥିରେ(*)ଥୋଇ
କପାଳେ ବେନି କର ଦେଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ଥିଲା—ଦେ. ବିଣ —ଥିବା ୧ (ଦେଖ)
Thilā Thibā 1 (See)
ସାଙ୍ଗ ଲୋକଙ୍କ କ ଥିଲା ଢାଳକ । ପ୍ରତାପ. ଶଶିଶେଣା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଧୃତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍ତ' ଦେଖିବେ ।

ଛିଲ ଦେ. କ୍ରି. [ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ
ଥା ଅନାଦରାର୍ଥ (ସେ) ଏକ ବଚନ] (ସେ ତାହା) ଅବସ୍ଥାନ
କରୁଥିଲା; ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା —(He, she, or it)
Was; was staying; existed.

ଥିଲାକୁ—ଦେ. ଅ— ଥିବାରୁ—
Thilāku
ଆମ୍ଭେ ଥିଲାକୁ ତୁ ଅଇଲୁ । ପ୍ରାଚୀ. ଜଗୁଣିମାହାତ୍ମ୍ୟ ।

ଥିଲା ଘର—ଦେ. ବି. (ଯେଉଁ ଘର ବା ପରିବାରର ଧନ ଅଛି)—
Thilā ghara ଧନୀ ପରିବାର—Rich family; well-to-do
थिरघर family.
(ଥିବାଘର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥିଲାଘର ପୁଅ ରଙ୍କ । ତଗ ।

ଥିଲାବାଲା—ଦେ. ବିଣ—ଥିବା ୧ (ଦେଖ)
Thilābalā Thibā (See)
ଦଳେଇ ଗାଁ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲାବାଲା ଲୋକ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।

ଥିଲା ଲୋକ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ଲୋକ—
Thilā loka Rich man.
थिरलोक

ଥୁ—ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତିବାଚକ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—୧ । ଠାରୁ—
Thu 1, From.
ଚ୍ଛେ ୨ । ଅପେକ୍ଷା—2. Than.
से ଦେ. (ଛେପ ପକାଇବା ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅ—
(ଥୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । (ଘୃଣାର୍ଥକ) ଛି ! ଧିକ୍ !—Fie !
थू ୨ । ଘୃଣା ପ୍ରକାଶପୂର୍ବକ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ
थू ଛେପ ପକାଇବା ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ)—ମୁଁ ତୋତେ
(ଥୂଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘୃଣା କରୁଛି—2. I spit on thee.
थूक ବି. (ଛେପ ପକାଇବାବେଳେ ହେଉ ଓ ଦାନ୍ତଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ
थूक ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛେପ; ଖେପ; ନିଷ୍ଠୀବନ; ପିକ—
Spittle; saliva

ଥୁଅ—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁର ଣିଜନ୍ତ ସ୍ଥାପି ଧାତୁ, ଥୋଇବା ଓଡ଼ିଆ
Thua ଧାତୁର ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ ଅନୁଜ୍ଞା)—
थुअ; राख ୧ । (ତୁମ୍ଭେ) ରଖ—(you) Do keep.
रखो ଏହାକୁ ପ୍ରାଣ ମାଗେ ଥୁଅ
ଯଜ୍ଞ ବାହାର କରି ଦିଅ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ସ୍ଥାପନ କର—2. (you). Do place.

ଥୁଆ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ)—ସ୍ଥାପନ—
Thuā Placing.
थुआ ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥିତ—1. Placed; put.
रखना ୨ । ରକ୍ଷିତ—2. Kept; preserved.
ବହୁତ କାଳରୁ ଥୁଆ ଧନୁ ଭଙ୍ଗି ପୁଣି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।
୩ । ସ୍ଥାପିତ—3. Set down.

ଥୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଥୋଇବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—
Thuāibā The causative form of Thoibā.
रखान ୨ । ରଖାଇବା; ସ୍ଥାପନ କରାଇବା—
रखवाना To cause to place or set
ପୃଥ୍ୱୀଙ୍କର ପ୍ରତିରୂପ ଗଢ଼ାଇ କାଞ୍ଚନେ,
ଥୁଆଇବ ଜଗୁଡ଼ଭୂ ଯଜ୍ଞସଭା ତଳେ । ସାଧାନା ଖ. ମହାଯାତ୍ରା ।

ଥୁଆଥୋଇ—ଦେ. ବି.—୧ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ ଘରେ ବିଧବାବିବାହ ବା
Thuāthoi ଦୁତୀୟ ପ୍ରଥା—1. The system of widow
चुमावन marriage amongst the Śūdras
୨ । ବିଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖିବା—
2 Keeping things in proper order.

ଥୁଆ ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଥୋଇବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)
Thuāji(he)bā ରଖା ଯାଇଥିବା—To be placed.
राखा हुआ ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା ଦାଣ୍ଡରେ ବିହିଭାଗ,
रखायाना ବଳୁଆ ହୋଇ ଭୁକ୍ତି କଲୁ ତ ସବୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

ଥୁଇ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Thui Kept (woman).
ବି. ସ୍ତ୍ରୀ.—ଥୋଇଲା ମାଇପ; ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ପୋଇଲୀ—
Concubine; mistress; kept woman.

ଥୁଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—(ମୂଳ. ବି. ଥୋଇବା)—ଥୋଇବା,
Thuibā ରଖିବା—To keep; to put; to place.

ଥୁଁତି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି.—(ମୂଳ. ବି. ଏହି ଶବ୍ଦ ଏହି
Thuñti ଅର୍ଥରେ)—୧ । ଥୋଡ଼ି; ଓଠ—1. Chin.
୨ । ଥୋମଣି—2. Snout.

ଥୁକ୍—ଦେ. ଅ.—ଥୁ (ଦେଖ)
Thuk Thu (See)
ବି.—ଥୁକ—(ଦେଖ)— Thuka (See)

ଥୁକ—ଦେ ବି.—(ଥୁ=ଛେପ ପକାଇବା ଧ୍ୱନିରୁ)—୧ । ପଠିତ
Thuka ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବା ଚିହ୍ନ—1. Book-mark.
थू थू ୨ । ପାଟିରୁ ପିଙ୍ଗାଯିବା ଛେପ—
थूक 2. Spittle.
ଲୋକମାନେ ଥୁକ ପକାଇବାକୁ ସୁଧା ବେଳ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଥୁକଦାନି—ଦେ. ବି.—ପିକଦାନି (ଦେଖ)
Thukadāni Pikadāni (See)
थुकदानी

ଥୁକ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଛେପ ପକାଇବା (ଦେଖ)
Thuka pakā(ke)ibā Chhepa pakāibā (See)
थुथू फेला थूक फेकना

ଥୁକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଥୁକିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ;)—
Thukā(ke)ibā Causative form of Thukibā.
थुथु फेलान ୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଛେପ
थुकाना ପକାଇବା କର୍ମ କରାଇବା—2. To cause others to
spit upon a person.

୯	ଇ	ଈ	ର,ହ୍ର	ଝ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇସ୍ତ	ଓ୍ଵଅ	ଢ
୯	ଈ	ଉ	ରୁ	ଲୃ	ଙ୍ଗ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଙ୍ଗ୍ୟ	ଇଅ	୭	କୃ

(ଯଥା—ଜଟିଦାର ପାଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦାନ୍ତୁଆ ପ୍ରଜା ମୁହଁରେ ଥୂକାଇ କରି ଦାନ୍ତୁଆ ପ୍ରଜାର ଜାଣି ନେଲେ ।)

୨ । ପାଟିରେ ପୂରାଇଥିବା ଜିନିଷକୁ କାଢ଼ି ପକାଇବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିବା—2. To cause a person to spit up anything he has got in his mouth.

(ଯଥା—ପିଲା ଗୁଡ଼ାଏ ମାଟି ପାଟିରେ ପୂରାଇ ଥିବାର ଦେଖି ବାପା ପିଲାଙ୍କୁ ସେ ମାଟିଗୁଡ଼ାକ ଥୂକାଇ ଦେଲେ ।)

ଥୂକାର—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ଥୂତ୍କାର)—୧ । ଥୂ ଥୂ କରି ଛେପ Thukāra ପକାଇବା—1. Spitting.

ଥୁତ୍‌କାର ୨ । ଛେପ—2. Spittle.

ଥୁକାଇ

ଥୂକିଥାଇ—ଦେ. ଅ.—୧ । ଥୂ (ଦେଖ)
Thukithāi 1. Thu (See)

ଥିକଥା, ଥୁକ୍କି ଥାଇ, ଥୋକିଥାଇ }—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଖେଳାଳି ପିଲା ଖେଳମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ କିଛି ଛଣ ପାଇଁ ଖେଳ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ବେଳେ

ଛୁତିଆ ଖେଳକୁ କିଛିକ୍ଷଣ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବା ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଘାଇରେ ଛେପ ପକାଇବା ବେଳେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଶବ୍ଦ (ଏଥିର ଅର୍ଥ ମୁଁ ଫେରି ଆସିବା ଯାଏ ଖେଳ ବନ୍ଦ ରହୁ)—2. (An interjection used by a player who is obliged to leave the game for some little time and who spits at the pot and utters this word) Let the game be stopped till I come back.

ଥୂକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛେପ ପକାଇବା—
Thukibā 1. To spit.

ଥୂଃ କରା ୨ । ଘୃଣାରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଛେପ

ଥୁକନା ପକାଇବା—2. To spit on a thing or person with contempt.

ଥୁଣ୍ଟା—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ସ୍ଥାଣୁ)—୧ । ସ୍ଥାଣୁ—
Thuṇṭā 1 Lopped up (tree).

ଠୁଁଠା ୨ । ଶାଖାଶୂନ୍ୟ—2. Shorn of branches

ଠୁଁଠା, ଠୁଁଠା ୩ । (ଘୃଣାର୍ଥକ) ଅକ୍ଷମୀ ଓ ଅତି ବୃଦ୍ଧ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
3. Decrepit; worthless and old (man).

୪ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ—4. Very old.

୫ । ମୁଣ୍ଡା; ମୁନ ଘୋରି ହୋଇଯାଇଥିବା (ଅସ୍ତ୍ର, ଲେଖନ, କଲମ ଆଦି) ଦନ୍ତୁରା—
5. Blunted (weapon; pen).

ଚାଲିବା ଚଢ଼ିଲୁ ସାହୋଟ ପଚର ଲେଖକ ହୋଇଗଲୁ ଥୁଣ୍ଟା—
ଭକାସ, ସାନ୍ତୁଆ ବାହା ।

୬ । ଯାହାର ହାତ ବା ଗୋଡ଼ ବା ଅଙ୍ଗ ଠିକ ନ ଥାଏ—
6. Maimed.

୭ । ଯାହା ଲାଞ୍ଜ କଟି ଯାଇଅଛି—7. Tailless.

ଠୁଁଠ, ଠୁଁଡ଼, ଠୁଁଣୀ ବି—୧ । ଲମ୍ବା ଠାଠି—1. A long stick.

୨ । ଶାଖାଶୂନ୍ୟ ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି—
2. A branchless trunk.

୩ । ଶାଖାଶୂନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ—3. A pollard.

୪ । କଟା ହୋଇଥିବା ବରଡ଼ ଆଦି ଗଛର ମୂଳର ଯେଉଁ କାଠ ଭୂମିରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଥାଏ—
4. Stubble; protruding stick.

ଥୁଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବଣ—ଥେଣ୍ଡା; ମୁଖର; ଉତ୍ତରଦାୟକ
Thunṭiā (ଭୃତ୍ୟ, ଶିଷ୍ୟ)—Recalcitrant; insubordinate (servant or pupil).

ଥୂତ୍—ସଂ. ବି. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛେପ; ନଷ୍ଠୀବନ—
Thut Spittle.

ଥୂତ୍କାର—ସଂ. ବଣ. (ଥୂତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଛେପ
Thut-kāra ପକାଇବା—Spitting.

ଦେ. ବି—୧ । ଛେପ—1. Spittle.

୨ । ଧିକ୍କାର—2. Contemptuous dispargement.

ଥୂତ୍(ତୁ)କାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ଧିକ୍କାର; ତିରସ୍କାର)—
Thut(tu)kāribā ୧ । ଘୃଣାରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ଛେପ

ଥୁଂକାର କରା ପକାଇବା—1. To spit on a person.

ଥୁକା ଫଜୀହତ କରନା ୨ । ଧିକ୍କାର କରିବା—2 To cry down a person contemptuously.

ଥୂତ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. ପୁଂ. (ତୁଳ. ହି. ତୁତ୍ଲା)—
Thutrā ଖନା; ତୋତଲା—Stammering.

(ଥୂଥୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଥୂତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୂତି(ଥି)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସଂ. ତୋଠୀ) (ତୁଳ. ହି.
Thuti(thi) ଥୂଥନ; ଥୂଥନୀ)—୧ । ଚିବୁକ; ଓଠର ତଳଭାଗ—
1. The chin.

୨ । ଥୋଡ଼; ଦାଢ଼ି—2. Beard.

୩ । ଥୋମଣୀ—3. Snout,

ଥୂତୁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଥୂତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thutu (etc) Thut etc (See)

ଥୂଥା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଥୂତ୍)—୧ । ଧିକ୍କାର—
Thuthā 1. Contemptuous expression.

ଥୁଂକାର (ଯଥା—ମୋ ଉପରେ ଏତେ ଥୂଥା କାହିଁକି ?)

ଥୁଡ଼ୀଥୁଡ଼ୀ, ଥୁକାଇ ୨ । ଅନବରତ ଛେପ ପକାଇବା—
(ଥୂତୁଥାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Repeated spitting.

ଥୂ ଥୂ—ଦେ. ଅ—ଧିକ୍କାର; ଛିଃ ଛିଃ—
Thu thu Fie !.

ଥୁଥୁ ଥୁଥୁ ଥୂ ଥୂ ରୋ ରୂପକୁ ବସନ୍ତକୁଟ—ଗୋଲକ. ଚନ୍ଦ୍ରରେଖା ।

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇଟି ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଠ ଯଥାକ୍ରମେ ପଙ୍କ୍ତିର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ। ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ, କୃଷ ନ ମିଳିଲେ 'କୃଷ' ଦେଖିବେ; 'ବର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ବର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଘ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌' ଦେଖିବେ।

ଥୁପ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଥୋପ (ଦେଖ)
Thupa — Thopa (See)

ଥୁପନା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ମରହଟ୍ଟୀ ପାଲିଙ୍କି ପଟରେ ଝୁଲୁଥିବା ସୂତା ବା ରେଶମ ସ୍ତବକ—Tassols.
Thupanā

ପାଲିକ ଥୁପନା ପରି କୁଞ୍ଚିଅଣୀ ବସା ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା ହୋଇ ଝୁଲୁଅଛି—
ଫକୀରମୋହନ. ରମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ।

ଥୁପା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଥୋପା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Thupā (etc) — Thopā etc (See)

ଥୁପି—ଦେ. ବ—ଥୋପା (ଦେଖ)
Thupi — Thopā (See)

ଥୁବ୍ଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ— ଥୁବୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Thubṛḍā — Thubuṛḍā (See)
(ଥୁବୁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୁବୁଡ଼ା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସ୍ଥବିର)—୧ । ମୁଣ୍ଡା; ଧାର ନ ଥିବା; ବନ୍ଧୁର—1. Blunt.
Thubuṛḍā
थबड़ा, थोबड़ा
थोथा
୨ । ବରବୁଢ଼ା; ଅତି ବୃଦ୍ଧ—2. An elderly person.
୩ । ବରବୁଢ଼ା ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ଅବିବାହିତ ରହେ—3. Old bachelor; a man who has long passed his marriageable age but still unmarried.
୪ । ନତ—4. Bent.
୫ । ନିର୍ଲ୍ଲଜ; ଥୋବରା—5. Shameless.

ଥୁବୁଡ଼ୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ବୟଃସ୍ଥା ଓ ଅବିବାହିତା (କନ୍ୟା)—(a girl) Who has long past the marriageable age; old yet unmarried (woman).
Thubuṛḍī
थुबड़ी
थोथी

କରଣ ଘର ବୋଲି ଝିଅଟାକୁ ଥୁବୁଡ଼ୀ କରି ଘରେ, ରଖିବା ସେଠାର
ନହାତ ନଲଠାପଣିଆ କଥା। ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।

ଥୁମ(ମୁ)ଣି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଥୋମଣି (ଦେଖ)
Thuma(mu)ṇi — Thomaṇi (See)

ଥୁମି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପାଗ; ଠେକା—
Thumi — Turban.

ଥୁର୍‌ଥୁର୍—ଦେ. ବ—ଥୁରୁଥୁରୁ (ଦେଖ)
Thur thur — Thuruthuru (See)

ଥୁରୁଥୁରା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଥରଥର; କମ୍ପମାନ; ଯେ ଥରେ—1. Trembling; shaking; tremulous; crazy.
Thuruthurā
थुरथुरे
थरथरानेवाला
୨ । ଭୟାକୁ—2 Timid.
୩ । ଅତି ବୃଦ୍ଧ ଓ କମ୍ପିତ କଳେବର—3. Shaky; decrepit.
ଥୁରଥୁରିଆ, ଥୁରୁଥୁରିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
(ଥୁର(ରୁ)ଥୁରୀ; ଥୁର(ରୁ)ଥୁରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୁର(ରୁ)ଥୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥୁରୁଥୁରୁ କମ୍ପିବା—
Thur(ru)thurā(re)ibā — Shivering; trembling.
थुर्‌थुरान, थरथराना

ଥୁରୁଥୁରୁ—ଦେ. ବଣ—ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ କମ୍ପିବା—
Thuruthuru — Shivering; shaking.
थुरथुर
[ଦ୍ର—ଥର ଥର ଅପେକ୍ଷା ଲଘୁତର କମ୍ପକୁ ଥୁରୁଥୁରୁ କୁହାଯାଏ।]

ଥୁରେ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ସର୍ବନାମ—ଥୋଡ଼ାଏ; ଅଳ୍ପ; ସାମାନ୍ୟ—
Thure — A little; a few.
(ଥୁରେଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୁର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବଣ (ଥୁର୍ବ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ବିନାଶିତ—1. Destroyed.
Thurtta
୨ । ହତ—2. Killed.

ଥୁର୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବଧ କରିବା—1. To kill.
Thurb (root)
୨ । ବିନାଶ କରିବା—2. To destroy.

ଥୁଲିଂ ମଠ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ତିବ୍ବତର ହିମାଳୟର ପାଦଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ବୌଦ୍ଧ ମଠ—Name of a Buddhist monastery at the foot of the Himalayas in Tibet.
Thuliṁ maṭha
थुलिंग मठ
थूलीं मठ
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷରୁ ଅଧିକ ପୁସ୍ତକ ଓ ୭।୮ ଲକ୍ଷ ଦେବ ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛନ୍ତି।]

ଥେଇଆ—ଦେ. ଅ ଓ ବ—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Theiā — The thei (See)
(ଥେଇ, ଥେଇତା, ଥେଇଅତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥେଇକ ଥାକଡ଼—ଦେ. ଅ. ଓ ବ—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Theiki thākaṛḍa — Thei thei (See)
(ଥେଇକ ଥାକଡ଼, ଥେଇକ ଥେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥେଇ ଥେଇ—ଦେ. ଅ.—ନାଚିବାର କୁଞ୍ଚି—
Thei thei — A key of dancing.
ଥେଇଥେଇକା, ଥେଇ ଥେଇତା, ଥେୟା ତା ଥେଇ, ଥୈୟା ଥୈୟା }—ଅନ୍ୟରୂପ

ଥେଇ ଥେଇ ହୋଇ ଭଲ ତ ନାଚଇ
ବାଜା ଶୁଣି ହୋଇ ତୋଷ ଯେ।
ଭକ୍ତଚରଣ, ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ।

थेई थेई
थिरके थिरके थेई थेई
ବ.—୧ । ନୃତ୍ୟ—1. Dancing.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କଳି କଜିଆ—2. (figurative) Quarrelling.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ଘରେ ୩ ଦିନ ହେଲା ଥେଇ ଥେଇ ଲାଗିଛି।)

ଥେଇ ଥେଇ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ କରିବା—1. To pester a person.
Thei thei karibā
थेई थेई करना
थेई थेई करना
୨ । ଅସ୍ଥିର କରିବା—2. To make a person restless.

୧	ଇ	ଢ	ର,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇସ୍ୱ	ଉଅ	ଛ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଲୁ	ସ୍ୱେ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗଁ୍ୟା	ଇଅ	ଙ	ନୃ

ଥେଇସ୍ୱା—ଦେ. ବଣ—୧ । କ୍ଳାନ୍ତ—
Theiyā 1. Tired.
(ଥେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବଚକ୍ଷ—2. Disgusting.
थे तो (ଯଥା—ମୁଁ ସେଠାକୁ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଥେଇସ୍ୱା ହୋଇ
थेंढ़र ଗଲିଣି ।)
ଯାହା କରୁଥିଲୁ ସେଇସ୍ୱା
ନାଚ ନାଚ କରି ଥେଇସ୍ୱା—ଭଗ ।

ଅ ଓ ବ—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)—Thei thei (See)

ଥେଣ୍ଟ—ଦେ. ବ. (ସ. ଧୃଷ୍ଟ)—୧ । ଦୁଷ୍ଟ ଲୋକ—
Thenṭa 1. A wicked person.
ठेंट ୨ । ଚୋର—2. A thief.
ठेठ ୩ । ଖଣ୍ଟ; ଡକାଇତ—3. Robber.
ଏ ବାହାରେ ସେ ଥେଣ୍ଟ ଖଣ୍ଟ ହୋଇ ଗୋଷ୍ଠ
କରନ୍ତ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଧନ ବସ୍ତ୍ର ଲୁଟ । କୃଷ୍ଣସିଂ ହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।
୪ । ଥଣ୍ଟ; ଚଞ୍ଚୁ—4. Beak.
ବଣ—୧ । ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍—1. Foppish.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Complete; pure and simple.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ ଚୋର ।)
୩ । ଅମିଶ୍ରିତ—3. Pure; unmixed.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ ଦୁଧ ।)
କ୍ରିୟାର ବଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ; ନିତାନ୍ତ—1. Very; extremely.
୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ; ଉପଟ—2. Fully.
(ଯଥା—ଥେଣ୍ଟ ବଜାଇ ।)
୩ । ଅମିଶ୍ରିତରୂପେ—Purely.

ଥେଣ୍ଟ କାଲ—ଦେ. ବଣ—ସାମାନ୍ୟ କାଲ; ବଡ଼ ବୋଲ୍ଲ—
Thenṭa kāla Slightly deaf; one who can hear words if uttered loudly.

ଥେଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—୧ । ମୁଥ; ଗାଲରେ ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହାର—
Thenṭā 1. A box on the cheek, a fist blow
ठुनका on the ear or the side of the face.
୨ । ଦୁଲ୍ଲା; ଖେଣ୍ଟା—2. Protruding; stubble.
ବଣ—୧ । ଅବାଧ୍ୟତାସୂଚକ (ଲୋକ), ଅମାନିଆ; ଠେଁସା; ମଗସ୍ଵ-
ଥେଣ୍ଟିଆ, ଥେଣ୍ଟ, ଥେଣ୍ଟଆ } ଅନ୍ୟରୂପ 1. Insubordinate; disobedient.
୨ । ଯେ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଅବଜ୍ଞା କରେ; ଅବାଧ—2. One who
(ଥେଣ୍ଟୀ, ଥେଣ୍ଟେଇ, ଥେଣ୍ଟୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) disregards the
ठेंटा, ठेठा orders of one's superiors; recalcitrant.
ढीठ ୩ । ଜିଦିଖାଳ—3. Obstinate; selfwilled: stubborn (Beams).
ଥେଣ୍ଟାପଣ, ଥେଣ୍ଟପଣ } ବ

ଥେଣ୍ଟା ଥେଣ୍ଟି—ଦେ. ବ—୧ । ଠେସା ଠେସି; ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି (ବା
Thenṭā thenṭi ଚାକର) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପରସ୍ପର
ठेमाठेसि ମଧ୍ୟରେ କଳ ଲଗାଇ ପରସ୍ପର ଉପରେ କାମ
हुँडाहुँसो ପକାଇବା—1. Mutual shirking or shuffling of responsibility for doing any work; carping at each other.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଘରେ ଏକାଧିକ ଚାକର ଥାଆନ୍ତି ଓ ଚାକରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଭାଗ ନ ଥାଏ ସେମାନେ ଥେଣ୍ଟା ଥେଣ୍ଟି ହୋଇ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ବାକି ପକାଇ ରଖନ୍ତି ।]
୨ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଏକାଧିକ ଥର ଅବଜ୍ଞା କରିବା—2. Repeated recalcitrancy or insubordintion.
୩ । ଠେଲାଠେଲି (ଦେଖ)—3. Thelāṭheli (See)

ଥେଣ୍ଟିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ବଡ଼ ଥଣ୍ଟବିଶିଷ୍ଟ; ଥଣ୍ଟିଆ—
Thenṭiā 1. Having a long beak; long-beaked.
ଥେଣ୍ଟେଇ, ଥେଣ୍ଟୋଇ, ଥେଣ୍ଟଇ } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଥେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
2. Thenṭā (See)

ଥେଣ୍ଟିଆ କମ୍ବିର—ଦେ. ବ—ଥଣ୍ଟିଆ କମ୍ବିର (ଦେଖ)
Tenṭiā kimbhira Thanṭiā kimbhira (See)

ଥେଣ୍ଟିବା—ଦେ. କି—୧ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ କଥାକୁ ଅମାନ୍ୟ
Thenṭibā କରିବା—1. To disobey or disregard
ठेंठा the words of one's superiors.
बात कटाना, ୨ । ଗୁରୁଜନ ବା ପ୍ରଭୁଙ୍କ କଥାରେ ଜବାବ ଦେବା-
ढीठाना 2. To give curt replies to the words or questions of one's superiors.

ଥେଣ୍ଟୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ତୋଣ୍ଟି)—
Thenṭi ୧ । ଯେଉଁ ଲମ୍ବ ସରୁ ଓ ମୁନିଆ ଭୂଭାଗ (ଥଳପର)
ठेठी ଜଳ ମଧ୍ୟକୁ ପଶି ଯାଇ ଥାଏ—
1. A narrow pointed strip of land running into water.
୨ । ମୁଥ—2. A box on the side of the face.
ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅମାନିଆ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
ठेंटी 1. Insubordinate (woman).
୨ । କଳହକୁଣ୍ଡୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Quarrelsome (woman).

ଥୋଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଖନା; ଯାହାର ପାଟି ଲାଗେ—
Thothā Stammering.
(ଥୋଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥେନ୍ତରା (ଇତ୍ୟାଦ)—ଥନ୍ତରା ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Thentarā (etc) Thantarā etc. (See)

ଥେବଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ—ଚେପ୍ଟା—
Thebarḍā Flat.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ଦତ୍ତ ୧ ଚକ୍ରର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚକ୍ରର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚକ୍ରର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚକ୍ରର ଉପରିସ୍ଥ ୨ ବା ୧ ଅଙ୍କିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଢ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଢ଼' ଖୋଜିବେ; 'କୃଷ' ନ ମିଳଲେ 'କୃଷ୍ଣ' ଦେଖିବେ; 'ବଧୂ' ନ ପାଇଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କୃତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କୃତ' ଦେଖିବେ

ଥେବଡ଼ା ନାକରେ ନାଟଣୀ ମଯୂର ବସଣୀ ଯିବ ପଣି ।
ପଦ୍ମାକରମୋହନ. ମାର୍ମି ।

ଥେବିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂଇଁରେ ଟିପ ଭରା ଦେବା—
Thebibā 1. To support one's self by putting
ठेंडना the thumb on the ground.

ହୃମାଳସୁ ଶିଖେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠିତ ଥେବ
ତପ କଲେ ଶବ ବରଷ ଯୁଗ ଭରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।

୨ । ଖୋଚିବା; ଭୁଷିବା; କାହାର ଘଟରକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଭେଦ କରିବା—2. To poke.

ଥୈଆ—ଦେ. ଅ ଓ ବି—ଥେଇ ଥେଇ (ଦେଖ)
Thaiā Thei thei (See)
(ଥୈ, ଥୈଥୈ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୈଲି(ଲୀ)—ଦେ. ବି—ଥଳି ୧ (ଦେଖ)
Thaili(li) Thali 1 (See)

ଥୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସ୍ଥା ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସ୍ଥାପି ଧାତୁ)—
Thoibā ୧ । ବନ୍ଧା ପକାଇବା; ବନ୍ଧକଦେବା—
थुआ; थोओआ 1. To pledge.
रखना ୨ । ରଖିବା—2. To keep.

ଥୋଇ ଛୁଡ଼ସ୍ଥଲେ ନ ହର ବକଲ । ବଳସୁନ୍ଦରୀ. କଶୋଗ୍ରକମ୍. ଅ.ଗୀତ ।

୩ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—3. To place; to set; to put down.
୪ । ନ୍ୟାସ କରିବା—4. To deposit; to keep in trust.
୫ । ସଞ୍ଚୟ କରିବା—5. To store up.
୬ । ଉତ୍ପନ୍ନାଇବା; ଜାତ କରାଇବା—6. To produce.

ଜନ ଭୁବେ ଥୋଇ ବଥାନ୍ତ ଉପ୍ସାହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।

୭ । ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା; ଜିଆଇବା—
7. To bring up; to let live.

ଏ ବାଳବଧୀ ସ୍ୱାମୀ ଦ୍ରୋହୀ
ଏହାକୁ ଦଣ୍ଡେହେଁ ନ ଥୋଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।

ବିଣ—୧ । ରଖାଯାଇଥିବା—1. Kept.
୨ । ସଞ୍ଚିତ—2. Hoarded; stored.
୩ । ସଞ୍ଚୟକାରୀ; ଯେ ରଖିଥାଏ—
3. Keeper; one who has kept or stored.
(ଯଥା—ଧନ ଥୋଇବା ଲୋକ ମରିଯିବାରୁ ପୁଅମାନେ ତାହା ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ ।)

ଥୋଇଲା—ଦେ. ବିଣ—ଥୋଇବା (ଦେଖ)
Thoilā Thoibā (See)

ଥୋଇଲ (୨)ଧନ ଚୋର ଖଣ୍ଡ ଖାଇବେ । ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ।

ଥୋଇଲୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା—Kept.
Thoili ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ପୋଇଲୀ; ପୁରୁଷର ଅବିବାହିତା
रखना; सुरैतीन रखेलीन ସ୍ତ୍ରୀ—Concubine; kept woman.
(ଥୋଇଲି ମାଇପ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋଇଲୀ ଘଇତା—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ଉପପତି—
Thoili ghaitā Paramour of a concubine.
(ଥୋଇଲି ମାଇପ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୋଇଲୀ ପୁଅ—ଦେ. ବି—ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—
Thoili pua Son of a concubine; a bastard; an
रखेलीनका बच्चा illegitimate son.
(ଥୋଇଲିଅଡ଼ର ପୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋକ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ=ସାମାନ୍ୟ; ପ୍ରା. ଥୋଅ)—
Thoka ୧ । ଅଳ୍ପମାତ୍ର; ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ—
1 Little in quantity.
୨ । (ସଂ. ସ୍ତୋମକ; ପ୍ରା. ଥୋବ୍ବକ) ଏକୀଭୂତ; ଏକତ୍ର କରାଯାଇଥିବା—2. Gathered together.
୩ । (ସ୍ତୂପୀକୃତ) ସ୍ତୂପୀକୃତ; ଗଦାଗଦା କରାଯାଇଥିବା—
3. Made up into small heaps; heaped up.
थोक ୪ । ସମଷ୍ଟୀକୃତ—4. Added up; totalled up.
थोक ୫ । ଏକ କିସ୍ତିରେ ଦିଆଯିବା (ଧନ)—
5. Paid in one instalment.
୬ । ବହୁପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି ବା ଖରିଦ କରାଯିବା (ପଣ୍ୟାଦି)—
6. Sold or purchased wholesale.
ବି—୧ । (ସଂ. ସ୍ତବକ) ଗୁଚ୍ଛ—1. Cluster.
୨ । (ସଂ. ସ୍ତୋମକ, ପ୍ରା. ଥୋବ୍ବକ) ସମୂହ; ରାଶି—
2. Collection; lump.
୩ । ପୁସ୍ତକାଦିରେ ରଖାଯିବା ଚିହ୍ନ—3. A Book-mark,
୪ । (ସଂ. ସ୍ତୂପ) ଛୋଟ ଗଦା—4. Small heap.
(ଯଥା—ଟ ୧୦୦କୁ ୪ ଥୋକ କରି ରଖ ।)
୫ । ଥର; ବାର; କିସ୍ତି—5. Instalment; time.
(ଯଥା—ମୋର ତୋ ଉପରେ ଡିଗ୍ରୀ ହୋଇଥିବା ଟଙ୍କା ଥୋକରେ ସୁଝିଦେଲେ ମୁଁ ସୁଧ ଦାବି କରିବି ନାହିଁ ।)
୬ । (ସଂ. ଥୁତ୍କାର) ଛେପ; ଥୁକ—6. Spittle.
୭ । ସମଷ୍ଟି; ଯୋଗଫଳ—7. Total.
୮ । ଟଙ୍କାଆଦି ଦେବାର ଥର; କିସ୍ତି—8. Instalment.
୯ । ଏକାଥରକେ ବହୁଦ୍ରବ୍ୟର ଖରିଦ ବିକ୍ରି—
9. Wholesale transaction of sale or purchase.
କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକାଠେଇଁ; ଏକା କିସ୍ତିରେ (ବହୁସଂଖ୍ୟା ବା ମୁଦ୍ରାଦେବା)—1. Once; by one instalment; in a lump sum.
୨ । ବହୁ ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକାଥରକେ ବିକିବା ବା କିଣିବା ପ୍ରକାରେ—2. Wholesale.

ଥୋକ ଟଙ୍କା—ଦେ. ବି—୧ । ସମୁଦାୟ ଟଙ୍କା—
Thoka ṭankā 1. Whole amount.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଷ,ଷ	ଜ୍ଞ	ଇଯ୍	ଉଅ	ଊ
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଓ	ନ

থোকটাকা ୨ । ସମୁଦାୟ ନଗଦ ଟଙ୍କା—
थोकरुपैया 2. A lump sum in cash.

ଥୋକ ଥୋକ କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଏକକିସ୍ତିରେ—
Thoka thoka kari 1. By one instalment.
তাকতাক করে ୨ । ଏକାଥରକେ—2. Once.
थोंकथोंक ୩ । ଗଦା ଗଦା କରି—3. In different heaps.
ଥୋକଥୋକ } ଅନ୍ୟରୂପ ୪ । ଥର ଥର କରି—
ଥୋକେଥୋକେ 4. By instalments.
୫ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି—5 In small quantities.
୬ । ଗୋଛ ଗୋଛ କରି—6. In sheafs.

ଥୋକଦାର—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଏକାଥରକେ ବହୁ ପରିମାଣରେ
Thokadāra ଯେଉଁ ଲୋକ ଜିନିଷ କିଣି ବା ବିକ୍ରି କରେ—
থোকদার Purchasing or selling wholesale; a
थोकदार wholesale trader.
(ଥୋକଦାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଥୋକବନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । କିସ୍ତିବନ୍ଦି; ପାଉଣା ଟଙ୍କା ଏକାଧିକ
Thokbandi ଥରରେ ଦାଖଲ କରିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
থোকবন্দী 1. Arrangement to pay the dues
थोकबन्दी by instalments.
୨ । ଗଦା ଗଦା କରି ରଖିବା—
2. Arranging anything in heaps.
୩ । ଥାକବନ୍ଦି; ସୁସଜ୍ଜିତ ବା ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା—
3. Classification; arrangement in layers.
ବିଣ.—୧ । ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—1. Classified.
୨ । ସୁସଜ୍ଜିତ—2. Arranged.
୩ । ଗଦା ଗଦା କରି ରଖାଯିବା—
2. Arranged in heaps.
୪ । କିସ୍ତିବନ୍ଦି କରା ଯାଇଥିବା—4. Arranged to be paid in instalments.

ଥୋକବସ୍ତ—ଦେ. ବି.—ଥାକବସ୍ତ (ଦେଖ)
Thoka basta Thākabasta (See)

ଥୋକବିକ୍ରି—ଦେ. ବି.—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଏକ ଥରକେ ଜଣକୁ ବିକ୍ରି
Thoka bikri କରିବା—Wholesale disposal of any
থোকেবিক্রী commodity.
थोकबिक्री

ଥୋକାଏ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ସ୍ତୋକ)—ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ—
Thokāe A few.
কতেক ଯୁଦ୍ଧ କରି ଥୋକାଏ ଏଥିରୁ ରହିଲେ ।
कोईकाई; कितना; थोडा କୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ, ସଭା
ସର୍ବନାମ.—କେହି କେହି; କେତେକ—Some.
ଯେତେକ ବୃକ୍ଷ ରହିଲ ଅରଣ୍ୟ ଏ ଲୋକେ,
ଏ ଯାଗ ବିଘ୍ନ ଅଛି କରିବେ ସେ ଥୋକେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।
ଏକଟୁକୁ କ୍ରି. ବିଣ.—ତୁଚ୍ଛଏମାତ୍ର—
थोड़ा A little; slightly.
ଥୋକାଏ ତୋ ପ୍ରୀତି । କହନ୍ତି ଯେ ରତ୍ନାକର ତଣ୍ଡୁ ଅ ପ୍ରୀତି ।

ଥୋକାଏକ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସର୍ବ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—
Thokāeka ଥୋକାଏ (ଦେଖ)—Thokāe (See)

ଥୋକୁଲ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥାକୁଲ (ଦେଖ)
Thokulā Thakulā (See)

ଥୋକେ—ଦେ. ସର୍ବ.—ଅଳ୍ପ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି—
Thoke Some; a few.
ଥୋକେ ପ୍ରଜ୍ୟ ଘଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରେ ପଳା ଲଲେ,
ଥୋକେ ହେଲେ ପଦାନତ । ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।
ଦେ. ବିଣ.—ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—Few.
ବିଶ୍ୱ ରାଜାଙ୍କର ଅଶ୍ୱାରୋ ଥୋକେ,
ସୈନ୍ୟ ଦେଉ ସଙ୍ଗରେ । ରାଧାନାଥ, ପାର୍ବତୀ ।

ଥୋଡ଼—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତ୍ରୋଟକ)—୧ । କଦଳୀ ଗଛର ମଞ୍ଜା; କଦଳୀ
Thorda ମଞ୍ଜ; କଦଳୀ ମଞ୍ଜା—1. The spathe or spike
থোড় of a plantain tree before it shoots out
थोर from the stem; the pith of a
(ଥୋଡ଼ୁଅ; ଥୋର—ଅନ୍ୟରୂପ) plantain.
[ଦ୍ର—ଅସ୍ଫୁଟ କଦଳୀ ମଞ୍ଜକୁ ବଙ୍ଗଳାରେ ଗର୍ଭଥୋଡ଼ ବୋଲି କହାଯାଏ ।]
୨ । ପଦାକୁ ବାହାରିଥିବା ଧାନ ଅବା ଶସ୍ୟର କେଣ୍ଡା—
2. Green ear of corn before it shoots out from the stem or culm.
୩ । ଦାଢ଼ୀ—3. Beard.
୪ । ଥୋଡ଼ପା—(ଦେଖ)—
4. Thordapā (See)

ଥୋଡ଼ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଧାନ ଗଛ କେଣ୍ଡା ବାହାରିବା ଭଳି
Thordadharibā ହେବା; ଶସ୍ୟ ଗଛ ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରିବାକୁ
ଥୋଡ଼ ହେବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ହେବା—To be ready
ଥୋଡ଼ୁଅ ହେବା to shoot forth
from the stem (said of a paddy plant).

ଥୋଡ଼ପାହାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୁଣ୍ଡ; ତୁଳ. ଗ୍ରେକ୍. ହୋଣ୍ଡ; ଲାଟିନ
Thorda pahāra ଟ୍ରଙ୍କସ; ଇଂ. ଟ୍ରଙ୍କ)—ହାତୀର ଶୁଣ୍ଡ—
ଥୋଡ଼ପା The trunk or proboscis
ଥୋଡ଼ପାହ of an elephant.
ଥୋଡ଼ପାହାଡ଼ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ଥୋଡ଼ପାହାର
ଥୋଡ଼ ପାତୁଲ
শুণ্ড सूँड़

ଥୋଡ଼ମଞ୍ଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମଞ୍ଜ; ଗଛ ପଟରୁ ଭଣ୍ଡା
Thorda manja ବାହାର ଥିବା, କିନ୍ତୁ କଦଳୀ ବାହାର ନ ଥିବା
କଦଳୀ ପେଣ୍ଡା—The spathe of a plantain
tree which has just come out of the trunk.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଗଳ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଗଳ' ଦେଖିବେ, 'ଅଳବଡ଼' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବଡ଼' ଦେଖିବେ

ଥୋଡ଼ହସ୍ତ—ଦେ. ବି—ଥୋଡ଼ପାହାର; ହାତୀଶୁଣ୍ଢ—
Thordahasta — The trunk of an elephant.
ଶୁଣ୍ଡ — ଥୋଡ଼ହସ୍ତେ ଅଙ୍ଗ ହସ୍ତିକୁ ଲଗାଇଲେ,
ସୁଣ୍ଡ — ଦେଖାଇଁ ବଳ ଝିଙ୍କାଝିଙ୍କି ଯୁଦ୍ଧ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ଭୀଷ୍ମ ।

ଥୋଡ଼ା—ଦେ. ସଂ (ସ. ସ୍ତୋକ; ପ୍ରା. ଥୋଅ; ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—
Thordā ୧ । ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ—1. A little
ଥୋଡ଼ା — ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ପଡ଼ି ଜାଲ ଲୋଡ଼ ଦୁଃଖ ଥୋଡ଼ା ।
थोड़ा — ଯଥାଯାଥ. ଦରବାର ।

ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼ା ଥୋଡ଼ା, ଥୋଡ଼ାଏ ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼ାସା —ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ଅଳ୍ପ—2. Small; little.
୩ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—3. A few.
୪ । କେତେକ—4. Some.

କ୍ରିୟା ବିଶେ. ଓ ବି. ବିଶେ.—୧ । ସାମାନ୍ୟରେ; ଈଷତ୍—1. Slightly; a little.
ଯାହା ବାପ ତଳେ ଥୋଡ଼ା, ତା ପୁଅ ତଳେ ଥୋଡ଼ା । ଢଗ ।
୨ । ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ—2. In small quantities.
୩ । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ—3. Little by little.
୪ । ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟାରେ—4. In a small number.

ଥୋଡ଼ା ବହୁତ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ସ୍ତୋକ+ବହୁ) (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)
Thordā bahuta ଅଳ୍ପ ହେଉ ବେଶି ହେଉ, କିଛି—
ଥୋଡ଼ାବହୁତ — Some, be it small or great.
थोड़ा बहु

ଥୋଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ତୋଣ୍ଡି)—୧ । ଗୋଡ଼ି ମାଛ—
Thordi 1, A kind of tube-like fresh water fish.
(ଥୋଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଠୋଁଟ — ୨ । ତଳ ଓଠ; ଚିବୁକ—2. Chin; lower lip
ठुड्डी, ठाड़ी — ୩ । ଥୋଡ଼; ଦାଢ଼ି—3. Beard.
ଥୋଡ଼ିକ ମୋଡ଼ି ଦେଇ ଅର୍ଜ୍ଜିଲେ ଟେକ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ।
୪ । ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ଶସ୍ୟ ଆଦି ଜିନିଷ ବୁହାଇବାର ଅଖା
ପାଲାନ — ଗୁଣି; ପଲାଣ; ଲଦନ—4. Pack saddle used
तंगी — in carrying grains etc on the back of pack-bullocks.

ଥୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଏକ ପ୍ରକାର ଶୂଦ୍ର ଜାତି; ଯେଉଁମାନେ
Thordiā — ବଳଦଙ୍କ ପିଠିରେ ମାଲ ବୁହାଇ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି—
(ଥୋଡ଼ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) A caste of Śūdra who trade
(ଥୋଡ଼ିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) in commodities carried on pack-
ଲଦ୍ନା — bullocks; pack-bullock-drivers.
ବିଣ—୧ । ବଳଦଙ୍କ ଉପରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ବୁହାଉଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Carrying, things on pack-bullocks.
୨ । ଯାହାର ଥୋଡ଼ି ବଡ଼—2. Long chinned.
୩ । ଯାହାର ଦାଢ଼ି ଲମ୍ବ—2. Long beared.

ଥୋଡ଼ିଆ ହିସାବ—ଦେ. ବି—ସାଙ୍କେତିକ ଧାରାରେ କରାଯିବା ଗଣିତ
Thordiā hisāba ବିଷୟକ ହିସାବ—Practice (arithmetic).
हिसाब तिजारत

ଥୋଡ଼ି ବଳଦ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଳଦମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ଥୋଡ଼ି
Thordi balada ବୁହା ଯାଏ; ଥୋଡ଼ିବୁହା ବଳଦ—
(ଥୋଡ଼ିଆ ବଳଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) Pack-bullocks.
पालान बलद लदना बएल

ଥୋଡ଼ୁଅ—ଗ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଥୋଡ଼; ଧାନଗଛର ଗର୍ଭରେ ଥିବା
Thordua ଧାନ କେଣ୍ଡା—Ear of paddy while inside the stem.

ଥୋଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ସ. ସ୍ତୋକ ଭୁଳ. ହି. ଥୋଡ଼େଇ)—
Thorde ୧ । ସାମାନ୍ୟରେ—1. Slightly.
ଥୋଡ଼ାଇ — ୨ । ସହଜରେ—2. Easily.
थोड़ाहो — (ଯଥା—ତୁ ମୋର ବିଶେଷ ଲୋକସାନ କଲୁଣି, ମୁଁ ତତେ
ଥୋଡ଼ାଏ, ଥୋଡ଼େଇ } ଅନ୍ୟରୂପ — ଥୋଡ଼େ ଛାଡ଼ୁଛି ?)
[ଦ୍ର—ପ୍ରଶ୍ନ, ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ ଓ ନଞର୍ଥରେ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]
ବିଣର ବିଣ ଓ ବିଣ—ଥୋଡ଼ା (ଦେଖ)—Thordā (See)

ଥୋତଡ଼ା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ଯେ ଥଙ୍ଗ ଥଙ୍ଗ କରି କଥା କହେ—
Thotardā Stammering; halting at intervals during speech.

ଥୋତା—ଦେ. ବିଣ—ମୂଢ଼—Idiot.
Thotā — ଗୁରୁ ସୁଖେ ମୂଢ଼ଗଣେ ହୋଇଛନ୍ତି ଥୋତା ।
ଥୋଁତା — ଗ୍ରାଚୀ, ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନ ଗୀତା ।

ଥୋପ—ଦେ. ବି. (ସ. ସ୍ତବକ)—୧ । ବନସି କଣ୍ଟାରେ ଲଗାଯିବା
Thopa ମାଛଙ୍କ ଅଧାର—1. Bait for fish attached to an angling line.
ଚାରା
चारा — ଚୋର ଲଗ୍ନ ଥୋପ ଯେସନ ଅନୁସରେ ଶଫରୀ ।
ଯଥାଯାଥ. ଚକ୍ରଭଗା ।
ଥୋବା — ୨ । ଗଭା; ସ୍ତବକ; ଗୁଚ୍ଛ—
गुच्छा — 2. A bunch of flowers.
ବନ୍ଧା କୁସୁମ ଥୋପ ଅର୍ପି ଚୂଡ଼ାରେ । ଦଣ୍ଡି, ସଙ୍ଗୀତ ।
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଲୋଭନ ବସ୍ତୁ—3. (figurative) A bait; a tempting thing.
ଝୁମ୍ପା — ୪ । (ବିଶେଷ ଅର୍ଥ) ବାହୁରେ ଝୁଲାଇ ପିନ୍ଧିବା ଏକପ୍ରକାର
झुँड़ी, लटकन — ଅଳଙ୍କାର—4. A sort of tassellated ornament which hangs down when worn.
ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ହି. ଫୁନ୍ଦନ)—ଦୁଇ ପାଖର ଅଗରେ ଉପରଭାଗ ଉର୍ଦ୍ଧ ନ ଫୁଲ ଲାଗିଥିବା ପାଟ ଫୁନ୍ଦା (ଯାହାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଶିଶୁମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ପିନ୍ଧନ୍ତି)—
Tassellated tape used for tying chignons.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଯ	ଜ	ଶ,ଷ	କ୍ଷ	ଇଯ଼	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଈ	ଊ	ଋ	ଌ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ୱ	ନ୍ନ

ଥୋପ ଗିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନସି କଣ୍ଟା ଅଗରେ ଲଗି-
Thopa gil̲ā(l̲e)ibā ଥିବା ଥୋପକୁ ମାଛକୁ ଗିଳାଇବା—
ଚାରାଗେলান 1. To succeed in getting the fish bite
बनसीसे बम्काना the bait.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରଲୋଭନରେ ପକାଇବାରେ ସମର୍ଥ ହେବା—2. (figurative) To succeed in making a person succomb to a temptation.

ଥୋପ ଗିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମାଛ) ବନସୀ କଣ୍ଟାରେ ଫୋଡ଼ା
Thopa gil̲ibā ହୋଇଥିବା ଖୁଦ୍ ସହିତ ଥୋପକୁ ଖାଇବା—
(ଥୋପ ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To catch or swallow the
চারাগিলা bait (said of fishes); to have a bite
बनसीमे बम्काना at the bait.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନ ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଯିବା—2. (figurative) To succomb to a temptation or to a bait.

ଥୋପ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବନସି କଣ୍ଟାରେ ମତ୍ସ୍ୟାଦର
Thopa pakā(ke)ibā ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଫୋଡ଼ି ପାଣିରେ ପକାଇବା-
বড়শীফেলা 1. To throw a bait.
बनसी फेंकना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗରେ ପ୍ରଲୋଭନ ବସ୍ତୁ ରଖିବା—2. (figurative) To put a tempting thing before a person with a view to ruin him.

ଥୋପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ସ୍ତବକ)—୧ । ସ୍ତବକ; ଗୁଚ୍ଛ—
Thopā 1. Bunch; cluster.
(ଥୋପି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥୋପା ଥୋପା ଗଜ ମୁକ୍ତା ଗୁମ୍ଫିତ ଚୂଳରେ ।
থোপা, থোবা ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି • ବକ୍ରମାଦତ୍ୟ ।
थोप ୨ । ପାଟଫୁଲ ଆଗରେ ଝୁଲୁଥିବା ସୂତାର ଗୋଛା; ଫୁଲ; ଝୁମ୍ପା—2. A tuft of thread attached to a dressing tape; a tassel.
हातुड़ी ୩ । ପଥର କାଟିବାର ଲୁହା ମୁଦ୍ଗର—
मोंगरी 3. Stone mason's iron hammer.
টোপা ୪ । (ସଂ. ସ୍ତୋକ) ଟୋପା; ଜଳାଦିର ବିନ୍ଦୁ—
टाप 4. Drop of a liquid.
ଲୋଚନକୁଁ ଲୋତକଦେଖା ଥୋପା ଥୋପା ପଡ଼େ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।
থুপী ୫ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ପଛରେ ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ--
थोपा, थोपी, थापी 5 A stroke with the middle finger on the back of another's head.

ଥୋପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମଝି ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
Thopā(pe)ibā ମୁଣ୍ଡର ପଛ ଅଡ଼େ ଆଘାତ କରିବା—
(ଥୋପିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To strike a person on the
থুপান, থোপান back of his head with one's
थपथपाना middle finger.

୨ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
2. To fall down by drops.

ଥୋପା ଥୋପା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ହୋଇ—
Thopā thopā 1. In clusters.
(ଥୋପି ଥୋପି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ—
থোপাথোপা 2. In drops.
बुंदबुद थक्काथक्का

ଥୋପା ଥୋପି—ଦେ. ବି—ପରସ୍ପର ମୁଣ୍ଡର ପଛ ଅଡ଼େ ଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା
Thopā thopi ଆଘାତ କରିବା—Striking each other
থুপাথুপী on the back of the head with the
थोपाथोपी middle fingers.

ଥୋପା ସଜ—ଦେ. ବି. (ସହରର ଶବ୍ଦ)—
Thopā saja ପଥରକଟାଳର ମୁଦ୍ଗର ଓ ଛେଣି—
छेनीहथौरी A stone mason's hammer and chisel.

ଥୋପି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
Thopi pard̲ibā 1. To fall in drops; to trickle.
୨ । ବୋହି ପଡ଼ିବା—2. To flow down.
ଥୋପି ପଡ଼ୁଥିଲା ଭ ଅଙ୍ଗେ ଅରୁଣିମା ସେ ରଙ୍ଗ ଓଷ୍ଠ ଅଧରେ ।
ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।
थूक गीरना ୩ । ପାଟିରୁ ପାଳ ପିକ ଅଦ ବୋହି ପଡ଼ିବା—
3. To flow down from the lips (said of spittle.)
ଥୋପି ପଡ଼ୁଥାଇ ରଙ୍ଗ ଅଧର । ଭକ୍ତ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।
୪ । ଗୁଚ୍ଛ ଗୁଚ୍ଛ ଫୁଲ ଫୁଟିଲା ପରି ମନୋହର ଦେଖାଯିବା—
4. To look beautiful like a cluster of blossoming flowers.
ଥୋପି ପଡ଼ୁଛି ସେ ରଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗିଣୀ । ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।

ଥୋବଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଥୁବୁଡ଼ା (ଦେଖ)
Thobar̲d̲ā Thubur̲d̲ā (See)
(ଥୋବଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଥୋବଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି.—ଥୋମଣି (ଦେଖ)
Thobaṉi Thomaṉi (See)
ତେବେ ଅପଣ କ ଟେକ ଧରି ଗାଇ ଥୋବଣୀଟା ଦୁହିଁ ବସିବେ ।
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।

ଥୋବର୍‌—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ—
Thobarā 1. Very much pestered.
(ଥୋବରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କ୍ଳାନ୍ତ—2. Tired; worne out;
থোবড়া worried.
थोथरा, थुथुरु (ଯଥା—ମୁଁ କହି କହି ଥୋବର୍ ହୋଇ ଯାଉଛି, ତେବେ ବି ସେ ମୋ କଥା ଶୁଣିଲା ନାହିଁ ।)
୩ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—3. Shameless.
୪ । ଥଳଥଳ—4. Blunt.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ପଙ୍କ୍ତିର ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଦେଖିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ପାଇଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍ଖି' ନ ପାଇଲେ 'ଆଖି' ଦେଖିବେ, 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଥୋବଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଦ୍‌ଭିଦୀ) କ୍ରି—(ଥିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ନାମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ)—୧ । ରହିଲା—1. Remained.
Thobalā
୨ । ଥିଲା—2. Stayed; was

ଥୋମଣି—ଦେ. ବି—୧ । ପଶୁମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଓ ନାକର ଅଗ, ଯାହା ବାହାରି ପଡ଼ିଥାଏ—1. Projecting mouth and nose of animals.
Thomaṇi
ଥୋମଣା, ଥୋମୁଣା, ଥୋମୁଣି } ଅନ୍ୟରୂପ
୨ । ପଶୁମାନଙ୍କର ଓଷ୍ଠାଗ୍ର—2. Muzzle; snout of beasts.
ଥୋବନା
୩ । ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟ—3. The two lips.
ଥୂଥନା, ଥୁଥନୀ, ଥୋମନୀ
ବାନ୍ତ ଥୋମଣିରେ ଖୋଚ ଭୂମି ସଙ୍ଗ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।

ଥୋରପାର—ଦେ. ବି—ଥୋଡ଼ ପାହାର (ଦେଖ)
Thorapāra Thorḍa pāhāra (See)
କଇବୃନ୍ଦ, ମନ୍ଦ୍ରୋଷି ଗଜବଂଶାବୃତ ହାସେ ଥୋରପାର ଦେଇ ।
ରଘୁନାଥ. ନନ୍ଦୀଯାତ୍ରା ।

ଥୋର ହସ୍ତ—ଦେ. ବି—୧ । ଥୋଡ଼ ପାହାର (ଦେଖ)
Thora hasta 1. Thorḍa pāhāra (See)
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବୃକ୍ଷେ ସାନ୍ଦ୍ର ଭର
ଚାଲିଲେ ଥୋର ହସ୍ତେ ଧର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।
୨ । ମଣ୍ଡପର ମଧ୍ୟାନ ମଞ୍ଜିରୁ ତଳକୁ ଲମ୍ବିଥିବା କାଷ୍ଠ ଖଣ୍ଡ ବା ଚଳସ୍ତମ୍ଭ—2. A long piece of wood hanging down from the centre of the roof of a thatched block house; a gargayle hanging down the roof of a thatched blockhouse.

ଥୋରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଥୋଡ଼ି (ଦେଖ)
Thori (etc) Thorḍi (See)

ଥୋରିଆ—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି—ଥୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Thoriā Thorḍiā (See)

ଥୋଳା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଗୁଚ୍ଛ; ପେନ୍ଥା—
Tholā Cluster.
(ଯଥା—ଅମ୍ବ ଥୋଳା ।)

ଥୋଲ୍ଲ—ଦେ. ବି—ଥୋଳା (ଦେଖ)
Tholā Tholā (See)
थका

ଥୋଲ୍ଲ ଥୋଲ୍ଲ—ଦେ. ଅ—ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା—
Tholā tholā In clusters.
थकाथका

ଥୋଲି—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର ପେନ୍ଥା—
Tholi Small cluster; bunch.

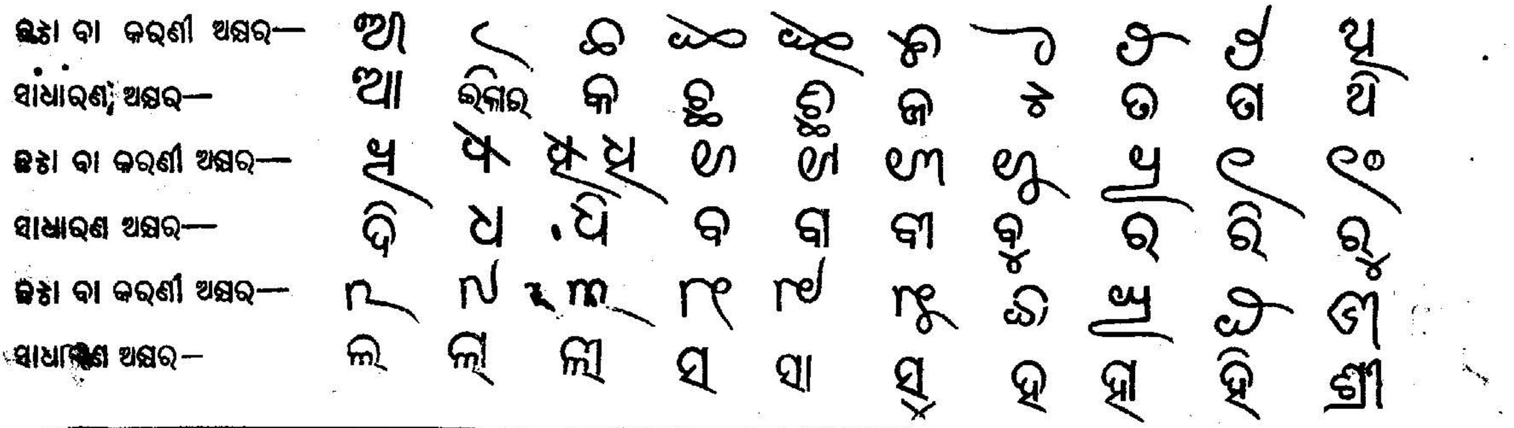
ଥୋଲି ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି—ପେଣ୍ଡି ବାଇଗଣ; ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ବାଇଗଣ, ଯେଉଁ ବାଇଗଣ ଗଛରେ ପେନ୍ଥା ପେନ୍ଥା ହୋଇ ଫଳେ—A kind of egg-fruit which grows in clusters.
Tholi bāigaṇa
थकका बइगन, सतपुतिआ बैंगन

ଥ୍ନା—ଦେ. ବି. (ଇତରଅର୍ଥ ସାଙ୍କେତିକ)—ଥାନା—
Thnā Abbreriation for Thānā.
(ଥାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ ୩୨ ଖଣ୍ଡର ପରିଶିଷ୍ଟ ।

ଛଟା ଅକ୍ଷରର ନମୁନା ।

(ଛଟା ବା କରଣୀ ଅକ୍ଷର ତଳେ ଜୋର୍ ଦେଖ)

Printed by V. Kar, The Utakal Sahitya Press, Cuttack.